תלמוד

ירושלמי

מסכת

שבת. עירובין. פסחים.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ר א ם״

שנת תרפ״ז לפ״ק

תלמוד ירושלמי

או

תלמוד המערב

ויש קורין לו

תלמוד ארץ ישראל

וסביבו יחנו

פירושים, חקרי הלכות, גרסאות ונוסחאות שונות

מאת **גאוני ישראל המאורות הגדולים**, ה"ה:

פירוש בעל ספר חרדים מהג"מ אלעזר אזכרי (אזקרי) ז"ל למסכת ברכות.

קרבן העדה (פירוש) **שירי קרבן** (תוספות) — לסדר מועד ונשים מאת הג"מ דוד פרענקיל ז"ל (בהג"מ נפתלי הירש ניימארק ז"ל) ראב"ד דק"ק ברלין והמדינה.

פני משה (פירוש) **מראה הפנים** (תוספות) — לכל הירושלמי כלו מהג"מ משה מרגלית ז"ל (בהג"מ שמעון ז"ל) עובד עבוה"ק באמשטרדם ור"מ בערי זאמוט.

נר מערבי כולל מסורת הש"ס, עין משפט ונר מצוה מהגאונים בעלי מפרשי הים ה"ה הנהו תרי ניסי, הג"מ מרדכי זאב סג"ל איטינגא ז"ל מלבוב (בעל שו"ת מאמר מרדכי ועוד). והג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעל שו"ת שואל ומשיב ועוד) גם עטרוהו בהערות וחדושים כל אחד לחלק גדול מהירושלמי, הראשון קרא שמו גליון הש"ס והשני בשם ציון וירושלים.

פירוש הרידב"ז ותוספות רי"ד — מאת הג"מ יעקב דוד ז"ל אבד"ק סלוצק בכה"ר ז"ל. ומנוחתו כבוד בצפת יע"א.

(הכל כמו שנדפס בפיעטרקוב).

ועל כל אלה הוספנו בעז"ה

יותר מארבעים הוספות מאד נעלות

רובן מן כתבי יד

כוללות **גרסאות ונוסחאות שונות ופירושים והגה"ת של גאוני ישראל**, על כל הירושלמי או על קצתו. רבים מהם נדפסו בפנים הירושלמי ורבים בסוף המסכתות. רובן היו גנוזים **בכתבי יד** או היו מפוזרים **בספרי הראשונים**, כל אלה מפורשים בעמוד השני.

והכותרת בראשם היא **השבת אבדה גדולה** שהשבנוה אליו בעז"ה:

בשלש מאות הלכות ומאמרים

שאבדו מכל ספרי הירושלמי שלפנינו, ובעז"ה יגענו ומצאנום פזורים נפוצים בספרי הקדמונים, נאספנום והשבנום אל הירושלמי הזה למקומותיהם בסוף המסכתות או בסוף הסדר.

והנה כבר צוחו קמאי דקמאי על השבושים שרבו בירושלמי בשגגת הסופרים, המעתיקים והדפוסים, עד אשר נלאו החכמים למצוא בו את אמתת כונת דברי חז"ל, לכן יגענו לתקנם **בגרסאות ונוסחאות ישרות** מספרי ירושלמי **כתבי יד ומדפוסים הראשונים** אשר תפקחנה עיני הלומדים לראות בהם אור בהיר בכונת דברי הז"ל. האור הראשון היותר בהיר יופיע מן

תורתן של ראשונים

אשר תאיר את העינים בגרפאות ישרות ובשנויי נוסחאות ובפירושים ובאורים **לתלמוד ירושלמי** הפזורים בספריהם של הגאונים הראשונים. אספנום בררנום ואצלנו עקריהם מהקבוצה הגדולה שקבצן הג"מ בער ראטנער ז"ל בספרו **אהבת ציון וירושלים** (שכבר נדפסו י"ב הלקים ממנו) והדפסנום בסוף המסכתות.

(המשך מעל"ד)

נוסחאות שרידי הירושלמי שרידי גליונות הירושלמי שנמצאו בכתב יד עתיק יומין בגניזה במצרים (נדפסו בנויארק בשנת תרס"ט).

נוסחאות כ"י רומי לירושלמי סדר זרעים (מלבד מסכת בכורים) (נדפסו ג"כ בס' שרידי ירושלים הנ"ל).

נוסחאות ירושלמי דפוס ויניציאה שנדפס ראשון בעולם ע"פ ארבעה כ"י

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא נדפס עם פירוש שדה יהושע להג"ם יהושע בנבנשתי ז"ל על פי ירושלמי כתב יד מדוקדק והמפרש בירר והכריע רובי הגרסאות שלו נגד הנדפסים לפניו (נדפסו אחרי המסכתות).

נוסחאות שונות במסכת שקלים והוריות ירושלמיות שחוברו לתלמוד בבלי ורבו בהם שנויים מאלה שנדפסו בירושלמי.

נוסחאות כ"י מינכן למס' **שקלים** שחוברה לש"ס בבלי. נבררו עפ"מ דקדוקי סופרים. גם הצגנו קצת נוסחאות בסדר זרעים מכ"י ליידן.

[כ"י] **פירוש רבינו שלמה** בכר **יוסף סיריליאו** ז"ל, לירושלמי ברכות ופאה (הוא הד מגאוני קשישאי, מובא לרוב בשו"ת אבקת רוכל למרן ב"י ז"ל. ובשו"ת מהרשד"ם בשיטה מקובצת ועוד). על מסכת ברכות כבר הופיע במגנצא בשנת תרל"ה ע"י הרב דשם הג"ם מאיר הלוי לעהמאן ז"ל מכ"י שהיה גנוז בירושלים, והערה עליו הערות יקרות בשם מאיר נתיב, ועליו נלוו גם הערות וחדושים מגאוני זמנו. ופירושו למסכת פאה העתקנו מכ"י הגנוז בלונדון בבריטיש מוזעאום, והצגנו שניהם בסוף המסכתות.

[כ"י] **עצם הירושלמי לשתי המסכתות ההן** הדפסנו ג"כ מכ"י הרש"ס יחד עם פירושיו, כי גרסאותיו ספרדיות מדויקות ורבות מהן שונות מאד מכל אלה שלפנינו. והנה בפי' **מלאכת שלמה** על משניות מביא פעמים רבות את אשר מצא מפירושיו במהדורה אחרת בפנים אחרים. והעתקנו גם את כל אלה על גליון פירושיו.

[כ"י] **באור הגר"א ז"ל לירושלמי סדר זרעים,** לרבינו אליהו הגאון מווילנא ז"ל. כי הגיה אורות מאופל השבושים שרבו בירושלמי הוציא חמה מנרתיקה ויאר את מחשכיהם ויצר שיטות עמוקות חדשות אשר לא שערום כל חכמי הדורות שלפניו. האור הגנוז הזה נגלה גלוי אליהו לדפוסנו בכתבי יד שונים, האחד: **ספר באור הגר"א** ז"ל לסדר זרעים שנערך בחייו ע"י תלמידיו על יסוד הגהותיו. והגר"א ז"ל העיד עליו שתלמידיו כוונו לדעתו (כן העיד תלמידו המובהק הג"ם חיים מוואלאזין ז"ל) ובשני מקומות בספר כ"י ההוא כתובות הערות הגר"א ז"ל בעצם כתב ידו.

וגבכתב יד שני נגלו לפנינו:

[כ"י] **הגהות הגר"א** ז"ל על ירושלמי פאה דמאי ושביעית שנעתקו מגליון הירושלמי (ד' אמשטרדם שנת ע"ת) ונסדרו ע"י נכדו הג"ם יעקב **משה לנדא** ז"ל מסלאנים ויעטרם בביאוריו והערותיו בשם **בני משה** או **פני משה.**

ועוד נגלה לעינינו כתב יד שלישי:

כתב יד עתיק מירושלים ע"י בן נכדו של הגר"א ז"ל, הרה"ג ר' אלי' בנו של הג"ם אלעזר לנדא ז"ל. הכ"י ההוא כולל הגהות ובאורים של הגר"א על מס' מעשרות וקצת מעשר שני ועל מס' ביצה וקצת מס' חגיגה, וצרפנו את הכ"י ההוא להכ"י השני הנ"ל וקראנוהו ג"כ בשם כ"י שני.

הגהות הגר"א ז"ל **על ירושלמי מס' ברכות** ומקצתן גם על **סדר זרעים** שהעתיקן הג"ם דוד לוריא ז"ל מביחאוו, מעצם כי"ק של הגר"א ז"ל מגליון הירושלמי שלו ועליהן הערותיו וחדושיו של הרד"ל (נדפסו בק"ב בשנת תר"ה ע"י מהר"ש לוריא ז"ל).

הגהות הגר"א ז"ל **למסכת שקלים** העתקנום מספר תקלין חדתין לתלמידו הג"ם ישראל ז"ל משקלאב (כל באורי הגר"א ז"ל והגהותיו נדפסו באחרי המסכתות כי לרוב כמותם לא הכילום הגליונות בפנים הירושלמי).

קרבן העדה } **ושירי קרבן** } על מסכת סנהדרין מכות ושבועות, נדפס בבערלין בשנות תק"כ—תקכ"ב. ונעלם ממדפיסי זיטאמיר ופיעטרקוב בהדפיסם פירושו לירושלמי ס'מועד ונשים. ואנחנו הדפסנוהו בסוף המסכתות).

פירוש הג"מ אליהו ז"ל **מפולדא** על מסכת כלאים. נאצל מפירושו לרוב מסכתות הירושלמי.

[עי' הערה א לקמן].

[כ"י] **פירוש מכ"י קדמוני** למס' שקלים מגאון קדמון אשר חי בתחלת אלף הששי.

[הדפסנוהו גם במשניות נ"א הוספות].

הגהות אחד קדוש מכפר ככר לארן להג"ם חי"ד אזולאי ז"ל ועליהן הערותיו של הרחיד"א.

הגהות מהר"ם די ל ונזאנו ז"ל (בע"ס שתי ידות) ג"כ מכפר הנ"ל וגם עליהן הערותיו של הרח"ד"א ז"ל.

[כ"י] **הגהות יפ"מ לסדר זרעים ומס' שקלים** מהג"ם מרדכי יפה מרגלית ז"ל מאובן ישן (מזמנו של מהר"ם מינץ).

[כ"י] **הגהות וחדושי הרד"א** ז"ל לירושלמי ס' זרעים ומס' שקלים להג"ם דוד אופנהיים ז"ל אבד"ק ניקלשבורג ומדינת מעהרן, בעה"ם מועד דוד ושו"ת נשאל דוד שעודם בכ"י ועוד.

[כ"י] **הגהות הג"מ אברהם דאנציג** ז"ל (בע"ס חיי אדם וכו') לסדר זרעים, נבלעו בתוך הגהות הרד"א הנ"ל שבאו יחד על גליון הירושלמי של הרד"א שהיה ביד הרא"ד מבלי אפשר לברר כ"א לבדה.

[כ"י] **הגהות וחדושי הגרי"מ** למן מסכת יומא עד סוף סדר מועד, מאת הג"ם יעקב משה לנדא ז"ל נכד הגר"א ז"ל.

[כ"י] **חדושי בעל חתם סופר** להג"ם משה סופר ז"ל

[כ"י] **הערות מרב עמרם חסידא** ז"ל אבד"ק מאדע, חי בימי בעל חת"ס ז"ל ומ"כ בצפת בין קברי האריז"ל ומהר"ם אלשיך ז"ל.

שערי ירושלים הגהות וחדושים לכמה מסכתות, מהג"ם דוברוש אשכנזי ז"ל אבד"ק לובלין בעה"ם נודע בשערים.

[כ"י] **אמרי ברוך** להג"ם ברוך פריינקיל תאומים ז"ל (בע"ס ברוך טעם).

[כ"י] **מעיני הישועה** הגהות הג"ם ישראל יהושע ז"ל טרונק אבד"ק קוטנא, ובתוכם הגהות נכדו הג"ם יצחק יהודה טרונק אב"ד דשם.

[כ"י] **חדושי הרא"ג** להג"ם אליהו גוטמאכער ז"ל אבד"ק גרידץ (בעל הגהות על ש"ס שלנו משנת תר"מ).

הגהות וחדושי הרד"ל להג"ם דוד לוריא ז"ל מביחוב הנודע בחיבוריו בשם הרד"ל.

[כ"י] **הגהות הרמ"ש** להג"ם מתתיהו שטראשון ז"ל (הנודע בחדושיו הנפלאים בספה"ק).

ספירים מספר נועם ירושלמי להג"ם יהושע אייזיק ז"ל אבד"ק סלאנים נבחרו ונלקטו ע"י הגאון בע"ס גליון אפרים הנזכר לקמן, והביאם בשמו בתוך חדושיו.

[כ"י] **דברי דוד** או **לקוטי הרדב"ש** חדושי הג"ם דוד פרידמאן ז"ל אבד"ק קרלין ופינסק (בעה"ס פסקי הלכות).

[כ"י] **בן אריה** חדושים לסדר נשים מאת הג"ם זאב ב"ר אריה ליב ז"ל (אבד"ק טעלז בעה"ג „בן אריה" בש"ס בבלי שלנו) בהם מוסגרים חדושים מנכדו הג"ם **אריה ליב ליפקין** ז"ל אבד"ק ווערסנא.

[כ"י] **טוב ירושלים** חדושים והגהות בירושלמי להג"ם **אליהו דוד** ראבינאוויץ—תאומים ז"ל רב הכולל דאשכנזים בירושלים

עמודי ירושלים חדושים לירושלמי, שנלוו על ספרו **עמודי אש** להג"ם **ישראל איזנשטיין** ז"ל.

[כ"י] **עמודי ירושלים תניינא** חדושים לירושלמי שהיו עד כה בכ"י להגאון הנ"ל.

[כ"י] **גליון אפרים** חדושים והגהות להג"ם **אפרים דוב** הכהן לאפ נ"י אבד"ק ווערזבולאוו והגליל (בעה"ס זבחי אפרים על מס' זבחים).

מערכת הערוך מרגליות טובות מגרסאות ופירושים של הערוך מהמלות שלא נערכו בו בערכין מיוחדים רק נבלעו בערכין זרים וע"כ נעלמו מעיני המפרשים. ועל קצתם יחנו גם הערותיו של **מוסף הערוך** להג"ם **בנימין מוספיא** ז"ל.

[כ"י] **אורים גדולים** הגהות וחדושים מעטי הכמות ורבי האיכות מחכמים שונים יאירו אחרי המסכתות ושמותם רבו מלפורטם פה.

ועל כל אלה הוספנו עוד כמה מעלות:

התוספתא בהיותה אחת מראשי היסודות שהירושלמי נבנה עליה וצריכה להיות צמודה לירושלמי כיסוד לבנינו ע"כ חלקנוה וסדרנוה עם מפרשיה באופן שכל הרוצה יוכל לספחה אל חלקי הירושלמי. יעוד גדולה עשינו לה כי ספחנו עליה **שנויי נוסחאות** הרבים מתוספתא כתב יד ערפורט (הוצאת צוקערמאנדל) והנם ככבבי אור להתוספתא.

קצת לשונות המיוחדים לירושלמי סגנונם ודרכי שמושיהם שאין כמוהם בבבלי. נאספו עם ביאורם של חכמים שונים ונסדרו ע"פ אלפא ביתא.

המקראות שהובאו בירושלמי רובם דרובם בשנויים מכפי שהם בתנ"ך ע"פ המסורה הצגנו את נוסחותיהם האמתיות על שולי הגליונות בפנים הירושלמי בין כל שנויי הנוסחאות שבגמרא.

שמות התנאים והאמוראים הבאים בתלמוד לפעמים בר"ת שיש לטעות בפתרונם (כמו ר"ח ר"י ר"א שיש לפתור ראשי התיבות: ר' חנינא ר' חמא, רב חסדא וכדומה, כן ר' יוסי ר' ישמעאל ר' יהושע וכדומה, וכן ר' אליעזר ר' אבא, רב אשי וכדומה) כל אלה בארנום בשנויי הנוסחאות למקומותיהם.

ארבעת הפרקים האחרונים של מס' שבת שלא נדפסו בירושלמי ד'ויטאמיר ופיעטרקוב לפי שאין להם גמרא ירושלמית הדפסנום בסוף המסכת.

השלמנו כל ההשמטות של פני משה ושל מראה הפנים שנשמטו מדפוסים האחרונים וכן **המפתחות להרמב"ם** מבעל פני משה (שנדפסו בליוורנו) וגם כל **ההקדמות** שנשמטו מדפוסים הקודמים הדפסנום בזה, כי ברכה בהן.

הקדמה

דא תושבחתא דשבה דוד על דיהיב ליה חוכמתא אלהא קדישא.
ולעילא מכולא דיהיב בלביה למעבד הדין פרישא.
דמנהר לעלמא יתיר מן נברשא. ודין עובד דהדין תושבחתא באחדא ובדשא.

כפום סדרא דאלפא ביתא ברישא. ובאחדא כסדרא דתרי עשר מסכת דמתילין למזלייא ומנהרין כשמשא.

א שבח לאלהא די עביד בשיתא יומא כל דבשמיא ובארעא כוכביא וסיהרא:

ב יומא שביעאה דאיהו יומא **שבתא** נייחא ברא:

ג בורן עבד ופרישן לאפקא ית עמא ישראל מעמא נוכרא:

ד י לאבדלא יתהון בדיל דלא ליהוו **ערובתא** ביניהון וליהוון עמא בחירא:

ה וא ביקריה איתגלי בגו מצרים לקטלא ית כל בוכרא:

ו חזי ית דמא **דפסחא** ולא שבק מחבלא למיעול לות ביתא למקטל בוכרא דעמא ישראל ודבעירא:

ז והר יקריה אנהיר על עולם ויניק בימא דסוף ואוף כד יהיב לון אורייתא בטורא:

ח ובא דעבדו בעגלא אישתבק להון **ביומא** דכפורא:

ט יבא עבד עמהון ברייהון לאודעא יתהון על ידא דסרסרא:

י תקלון **לתקלייא** פלגות סלעא כל דעבר על מנינא לפורקן נפשא דגברא:

כ לקבל דא אחית להון מנא ואנהיג יתהון באתר דחילא במדברא:

ל נסיותהון לאטיבא להון בסופא **סכך** עלוהי בעננא יקרא:

מ אן יהוי אתיא ותמהיא די עבד אלהא עילאה לישראל ית ירדנא לאעברא:

נ טלו מתמן לכבש ית יריחו וכד תקעו כהניא בשופרא **כבריש שתא** ונפלו שורא:

ס הרחרו בארעא שבע שנין לכבשה יתה עד גמירא בזעיר שיורא:

ע דיין עברו שבע שנין לחלקה יתה ובתר כן קבעו ית משכנא בשילה למיסק לתמן בכל **יומא טבא** בתדירא:

פ רישן עבד עמהון אלהא רבא למיבני להון ית ביתיה בתוקפא ובהדרא:

צ הירא דכולי עלמא ואוף דאכלו **בתעניתא** ברת קלא נפקא דזמינון לחיי עלמא ושבוון מנהון לא יהסרא:

ק דם רבון עלמא לא הוה שפר ית דעבד מלכא אחשורוש להשתמש במאני דמקדשא דשפירא:

ר ווחא אתגלגל להון לישראל מהדין, עיבדא לאיתזבא מיטא בישא דהדין רשיעא כמפרש **במגילתא** ואתיהיב למלכתא אסתר כתרא:

ש ממון איתעביד עלמא כד בי מקדשא הרב ואיתבטלא קורבנא לכפרה:

ת רעא דא פתח לון כד יתעסקון באוריא דקורבנייא יתקבלון ברעוא ובחדווה **כחגיגה** וישתבק להון כמא דמזדריק דמא במדבחא על טיהרא:

מן קדמך אל שדי תיפוק ברעוא לפרק ית עמך מן גלותא ועלן לאנהרא:

צפר כ צפירא דשבעא יומין **ואבילי דירושלם** קרתא קדישא יתנחמו בכפלייא בזכיתא דהדין חבורא:

הקדמה ראשונה

אחרי אשר ספרתי קצת דרכי אל. אשר פעל ואשר עשה לישראל. אשנן בקצרה. מקבלי תורה. משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים. וזקנים לנביאים ונביאים לאנשי כנסת הגדולה. שמעון הצדיק היה משירי אנשי כנסת הגדולה וקבל מכולם ומסרה לאנטיגנוס איש סוכו ובית דינו וממנו קבלו הנשיאים ואב"ד זה אחר זה עד הלל ושמאי ולא היה מחלוקת בישראל כי אם על הסמיכה אם לסמוך על הקרבנות בי"ט. והלל ושמאי נחלקו בד' דברים כפי דעת הירושלמי ומתלמידי הלל ושמאי ואילך הרבה המחלוקת בישראל ואמרינן בירושלמי בחגיגה ועוד אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבא בן דוד. ועדיין היו מקבלים התורה בעל פה עד רבינו הקדוש הוא ר' יהודה הנשיא שחיבר המשנה בכתב בהאסיפה כל חכמי הדור שהיו בימיו מקצה ועד קצה מכל מה שקבלו מרבם עד משה ומה שהמציאו במדות התורה ובסנהדרי גדולה וכל זה מפני שנתרבו הצרות ונתמעטו הלבבות כתבן כדי שלא תשתכח תורה מישראל והרבה חכמים היה בבית דינו ומהם רב ושמואל ור' יוחנן רב ושמואל ירדו לבבל והעמידו תלמידים הרבה ומהם רב הונא ורב יהודה ומהם קבלו רבה ורב יוסף ואביי ורבא קבלו מרבה ורב יוסף ורב אשי ורבינא קבלו מרבא והם עשו תלמוד בבלי אחר שחיבר ר' יוחנן הגמרא ירושלמית בארץ ישראל כמו מאה שנה וכתב הרמב"ם וענין שני הגמרות הוא פירוש דברי המשניות ועמקותיה ודברים שנתחדשו בכל ב"ד וב"ד מימות רבינו הקדוש ועד חיבור הגמרא ומשני הגמרות ומן התוספתא וכו' יתבארו כל דיני התורה ע"כ. והטעם העיקר שהוצרכו הגמרא לפי שרבי כתב לדורו שהיה לבם רחב ובכל דור ודור נתמעטו הלבבות כמו שאנו רואים שבזמן מאה שנים הוצרכו רב אשי ורבינא לעשות חיבור אחר נוסף על התלמוד ירושלמי. ואני רואה שכשם שבתלמוד ירושלמי קיצרו מאוד בדברי המשנה דמותיב אי מסייע ממנה מפני שסמך שרוב החכמים והתלמידים היו בקיאים במשנה כך סמכו בתלמוד בבלי וקיצרו הדברים במקום שהן מפורשים בירושלמי לכך בסדר זרעים אין חיבור מהבבליים על שום מסכת כי אם על ברכות וסמכו על הירושלמי ואף שאינו נוהג בחוצה לארץ מכל מקום הרבה דינים נמצאו בם שנוהגים אף בחוצה לארץ. הא אין עליך לומר אלא כלשון הראבון אבל הירושלמי היה בשלימות גמור כאשר כתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות ונמצאו מן הירושלמי חמשה סדרים שלמים ועל סדר טהרות על נדה לבד. וכבר אמרו חז"ל בכל מקום הלכה כירושלמי חוץ במקום שהבבלי חולק עליו בפירוש. לכן מצוה עלינו להשוותם בכל מאי דאפשר שלא להרבות מחלוקת בישראל. ומעולם תמהתי על גדולי קדמונינו שהיה לבם פתוח כפתחו של אולם ובקיאים בכל מדע וידעו לפרש התורה בק"ן טעמים ויותר מכולם היו בקיאים בירושלמי כאשר עינינו רואות שהוציאו משם דינים לאלפים ולרבבות מדוע לא שמו פניהם לפרש הירושלמי. אמרתי בלבי שהיה מצות לא תעשה שהזמן גרמא כמפורש בז"ח מדרש איכה עד אשר לא תחשך השמש והאור זה תלמוד ירושלמי דנהיר נהורא דאורייתא מבתר דאתבטיל דא כביכול אסתארו בחשוכא וכו' ע"כ. ועתה ידל ישראל מאוד וקרב קיצנו וזמן הגאולה אומר אני מעשי למלך מלכי המלכים הקב"ה כי יגיע התור להשמע בארצנו לכן מתנוצץ האור מפאת מזרח עד כי יאיר כצהרים. ויראה השמש בשמים. ולא יבא עוד ערב ועמא בירושלים. ואף כי יראתי מלגשת אל הקודש. לעשות דבר חדש. ולפצות פי נגד מלכים. וביותר במקום שנתקלקלו הדרכים. אך בשמים עדי. כי לא עשיתי דבר ביחידי. רק אחרי ראיתי שה' אלהי אבותי היה בסעדי. עליו נסמכתי בכל לבי ובכל נפשי ובכל מאודי. ונכנסתי למלאכה הזאת והוא היה מעודי. וגם הוא יגמור בעדי. אמן סלה:

סדר המסכתות. כפי הירושלמי הן שבת עירובין פסחים יומא שקלים סוכה ראש השנה ביצה תענית מגילה חגיגה מועד קטן. הנה כל המסכת שסידורן כסדר הבבלי לא אפרש טעמן שמבוארים הם בדברי הרמב"ם ז"ל בהקדמת פירושו למשניות אך במה שהן חלוקים אתן טעם. וזהו סידורם להבבלי שבת עירובין פסחים שקלים יומא סוכה ביצה ר"ה תענית מגילה מועד קטן חגיגה. הירושלמי הקדים יומא לשקלים לפי שיום הכפורים נקבע מיד בירידת משה מן ההר ומצות שקלים לא ניתנה עד הקמת המשכן וסמך ענין שקלים ליומא ששניהם לכפרת העגל היו. והקדים ראש השנה לביצה שראש השנה היא על מועד מיוחד כמו שבת ופסחים ויומא. מה שאין כן ביצה הוא כולל לימים טובים כולם. והקדים חגיגה למועד קטן לפי שהוא ענין הכתוב בתורה ואף שאין הכל חייבים בה ונפיק איהו רבינו הקדוש מאחר מצוה דרבק מכל מקום מסכת מועד קטן כולו מדרבנן מלאכה במועד ובאבל לפי דעת רוב הפוסקים ואינו נוהג בכל בני אדם שהרי התירו דבר האבד ודומיהן לפיכך הוא ראוי להיות אחרון שבכולם. כד"ן:

הקדמה שניה

מוגבלת באותיות באחרונה. ובה מבואר עמקי הפירוש ליודעי בינה:
שירו לה' שיר חדש. לאיש אשר יסודתו בהררי קדש.

שיר מיחד וי"ב תנועות ויתד והנועה בדלת. ושתי יתדות ושתי תנועות ושתי יתדות ושלש תנועות בסוגר:

אני הגבר אשיר אל אל צורי מדריך לי שבילי: אשר חנני דעה ובינה מאיר נרו למולי:
שמע באזנך נאם בנו נפתלי: עשה למענך היה בעזרי אלי:

בראשית כל הרעיונים. ובהתחלת כל הענינים. חוב הוא לאדם לשבח על חלקו לאדוני האדונים. אף כי אנכי קטן מתלמידי רביע הגאון ז"ל הקטנים. אשר עוררני ה' לפרש סדר מועד ירושלמית הנקרא זמנים. והנה כל מחבר ספר בלי ספק שחפצו ורצונו למלאות נפש הקוראים ושיבינו המבינים. שאם לא כן טובה היתה לו השתיקה מלדבר דברים טמונים. ולזה לא היה צריך שום ספר פירוש מהאחרונים. אך עיקרן של דברים הוא משלשה פנים. האחד שגודל שלימות חכמת המחבר ידבר בעניינים עמוקים במאמר קצר והבאים אחריו יעמדו בתמהונים. והשני שכבר קדמה להמחבר הידיעה בהקדמות הצריכים לספרו והוא אשר אמרתי למעלה שהיו בקיאים במשניות ופירושם ולא היו צריכים בהם לפנים. והשלישי כי רוב המאמרים בכל לשון סובלים פירוש ואפשר שיובן מאותו מאמר עניינים משתנים. זהו אשר אפשר לומר בכל הספרים כאשר השכילו בזה הקדמונים. ונשאר לנו עוד טעם רביעי שהעלימו חכמי התלמוד רוב דברים שתהיה עדיין תורה בעל פה שבקושי הותרה לכתבה שלא תהיה ביד כל אדם חכמת הבונים. ומסיבות ארבעה פנים האלו יאחז חיל ורעד לאיש נבון וגבור חיל אף כי לאיש כמוני חסר מדע אשר לא הגיע לארבעים שנים. אכן אמרתי לא ימים ידברו ולא יודיעו חכמה רוב שנים. ורוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם ואתבונן מזקנים. כי הצעתי דברי לפני תלמידים הגונים. וחכמים גדולים ורבנים. אחרי השקידה רבה והעמל והיגיעה באור יום ובאישונים. ובררתי הדרך הטוב מהרע עד אשר יצא כאור נוגה הפירוש והסוגיות מתוקנים. וכלולים בו דברי רבותינו נ"ע חדשים גם ישנים. ושמתי למאור עיני דברי המאור הגולה רש"י ז"ל אשר עמד לאור עמים ודבריו מתוקים ונעימים מבכורי תאנים. על כל זה לא סרתי מלחפש במקום אשר אמצא דבר נאה לפרש הירושלמי מדברי כל הגאונים. לכן אל יבהל הרואה פיו לדבר סרה על פירושי בהסוגיות עד אשר יברר ויצרף את הסוגיא ויהיה בקי בשני התלמודיים ובדברי הגאונים. ואז יודיעני ואם לא יהיה בידי מענה לא אבוש להודות לדברים הנכונים. וזאת תפלתי לאל חי שאל יפגעו בי המעקשים הבוחרים בדרכי עקלקלות ולנטות לדרך האמת סרבנים. הפוערים פיהם לבלי חק ובסתר מלשנים. אליהם שונים. עד אשר לא נדע מבטן מי יצא הקר"ח הזה מבלי שישימו עיונים. באשר שכבד מהן הדבר הן מפאת חסרונם בעצמותם והן מפאת חסרונם בהתלהבות חפץ ויגיעת התירה לכן בספר סתום וחתום ידוע דינים. ומבקשים תואנים. קל הוא בעיניהם למצוא עונם לשנוא שנאת חנם. להמית חכמות אשר לא המותיבה ולשום דופי בדברי חכמים אשר הם כדרבונים. ואל יאשימוני המעיינים ששניתי הגרסאות וכבר הזהיר על זה הקדוש רבינו תם באריכת הדברים ועושה שגגות כזדונים. כי לא עשיתי דבר זה במהירות כי לאחר רבות מתונים. ומה גם לפעמים חזיתי סוגיא כפולה והגרסאות משתנים. בחרתי בגירסא הנכונה בעיני ויפקחו עיניהם בגליונים. ושם ימלאו הגיונים. אך לזאת יסלחו החכמים אם הארכתי בלשוני בפירושי במקצת המקומות כי לא נעשה להורות לשלמים כי שלמים הם רק לקרב ללמוד תורה זו קטנים ונערים ובחורים וזקנים המונים המונים. לזאת קראתי שם פירושי זה **קרבן העדה**. לקרב העדה אל התורה הלזו הנקראת תעודה. כמבואר בז"ח מדרש רות על התעודה זו **תלמוד ירושלמי** צור תעודה חתום תורה בלמודי ע"כ. שהיה מעין חתום עתה יהיה כמעין גנים. לרוות למאונים. גם קראתי אותו בשם זה על שם מאהבי והם אבי ואמי ז"ל ואף שמי הקטן בראשי תיבות מתבוננים. **קול** רנה **ב**אהלי **נ**פתלי **ה**ירש **ע**ד"ל **ד**וד **ה**קטן כמאמר המשורר לזכר עולם יהיה צדיק כי אא"מ הרבני ז"ל הכ"מ הוא אשר שם נפשו בכפו ולא נח ולא שקט עד אשר הביאני עד הלום להוציא לאור עולם פירושי זה ויברכני קודם מותו בזה"ל כאשר עתה משמחני ברצותי ספרך כן ישמחך אל בשמחת בנים. ואם בעו"ה נתפס קודם גמר דברו ידעתי כי הוא יושב בשבת התחכמונים. בצבא העליונים. ואף אמי מורתי המפורסמת בחסידות. ולה עשר ידות. בהחזיקה לתורה בעין יפה ברננים. ויודעין האבות בשמחת הבנים נטעי נעמנים. והאל אשר דבר עם משה פנים אל פנים ומסר לו כל מה שיחדשו התלמידים הראשונים והאחרונים. הוא יזכני למען שמו להוציא לאור עולם פירושי על כל הירושלמי עם שאר ספרים הכמוסים ועמדי נתונים. ולראות מוריי בפנים. ללמוד ממנו סתרי תורה המשולים לשושנים. ובשמחת גאולתנו להשיב שבות ישראל לארובותיהם כיונים. ובנין בית עולמים בעיר הקודש בירושלים ובעבודתם הכהנים. ולוים מרננים. וישראל במעמדם. על דגלם חונים. כן יעשה אל שומע התחנונים. הנותן ליעף כח ומרבה עצמה לאין אונים. אמן וכן יהי רצון:

הקדמה שלישית

לא האמינו כל מלכי ארץ כי יבא אוהב אל ירושלים. הלעוטה בפי אריות כמו שחלים:
עתה תאיר נרה כשמש בצהרים: בעמדה על כ ה ויראה תוכחה בשוליים.

גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על דרכי בני אדם. אף כי הם בשר ודם. חלקת להם מחכמתך. להבין עמקי תורתך. ואף על זה פקחת עיניך להקילותי משגת האולה. נבגוד בהבלי הזמן ובכבוד המדומה כי אם להעיר נפש המשכלת. ויאמר דוד מי אנכי ה' אלקים ומי ביתי כי הביאתני עד הלם. לפרש דברי הראשונים היקרים והחמודים מנפך ספיר ויהלם. ותקטן עוד זאת בעיניך ותדבר את עבדך לדבר למרחוק. כאשר עשיתי בהוספת אשר בכל סוגי שמתי לחוק. ומה יוסיף עוד דוד לדבר. בעבור דברך וכלבך עשית את כל הגדולה הזאת להיות דברי כמעין המתגבר. להדר דברי מחברי התלמוד הזה. מחזה שדי יחזה. כתלמוד בבלי. אשר שם כל עדי וחלי. וזאת שמתי אל לבי. שמה שחדשתי בש"ס בבלי ובפוסקים ואינן נוגעים אל הירושלמי להכילם בקרבי. עד אשר יזכני ה' להוציאם כולם לאור עולם. וגם נעלה במעלות הסולם. ואל יהי לי למזכרת עון אשר קצרתי במקום אשר היה לי להאריך בפלפול. כי ממנו הטפל יפול. וכמעט אשר לפני. יפרוץ לרוב לריב כתיב פרץ אחר פרץ ארח מלעיר למו ויאמר אך העשרתי מצאתי און להפיכו ברשיוני. במעט עיוני. כאשר אשים לפני אדוני: הראשון הוא יען אשר הוא המפרש והוא המקשה. שניהם בערבוב יעשה. והשני קשה הימנו לפעמים מחדש בתוספת פי' אחר בסוגיא ומיהוה בו. היה לו לברר הטוב והיפה שבהם ולקרבו. והשלישי נמצא בדברי תוספת לפעמים שכתב לא נמצא דבר זה בפוסקים. אולי המוצא ימצא במרחקים. ומה גם שנמצאו אפס דבריו בספרי המחברים הראשונים. והוא לא שם אותם למול הפנים. אחי אל הרע ואל תדבר גבוהות. כי לא יועילו ההוואות. הן שמתי לך ריוח בין עדר לעדר. נתבלבלו רעיונך ונתרוקן מדעת החדר. מה אם יתערבו הדברים. תעמוד במקום דחוק כעומד בין הגדרים. ואשר קשה עליך פירשתי בפנים שונים. אני אומר לך עם שונים אל התערב כי אם תבין אמרי בינה תדע כי זהו הכרחית בענייני תלמודיים שאין להם מופת חזק והוא מסיבות הספקיים בנושא אחד יאחד מהן קרוב למלות והשני להטעמים ואולי יבא הים אחרי ויקרבם אחד לאחד ויהיו לאחדים בידו ואין זה אלא כפותח שער לנבונים. גם יש עוד טעם אחר שעיקר בענין כמאמר חז"ל בעדיות. למה הוזכרו דברי יחיד וכו' ומקרה אחד לכולם לראשונים ולהאחרונים בעניינים כאלו בהמידיות. ואל השאלה השלישית. לא ידעתי אם חכם לב לבו אליה ישית. הלא אין קץ לדברי חכמים ומי הוא אשר יאמר שכלם לפניו גלויים. אף אם למד אותם בצדק הלא בעניינו השכחה גוברת נוסף על טרדת הזמן שאין הלבבות פנויים. ואין הכוונה כי אם על הפוסקים המפורסמים שהם תמיד נגד עיניו. ועליהם שמנו מגמת פניו. ובין שלישית לרביעית לא יפסיק. כי תשובה אחת לשניהם יספיק. ואחרי הודיעי אותך כל זאת. אל שבקש לך נפלאות. רק החקור בכל לבבך להבין הדברים על מכונתם. יצאו ממי שילאו אם האמת אתם. אל תשים לבך לשום דבר. והן הודאה לשעבר. וקראתי התוספות האלו בשם **שירי קרבן** כמו תנופה וסמיכה ושירי הדם שאין שירי מצוה שמעלה עליו הכתוב כאלו לא כפר וכפר. כך תוספות אלו אין מעכבין הקרבן והוא הפירוש אך צרכי קרבן הן למלאות תאות הלומדים ולהעיר אזן בלמודים. ה' צבאות [אלהי] ישראל יהיה בעזרי להוציא חידושי על שני התלמודיים. והעושה שלום במרומיו יעשה שלום בהלמידים. והתרבה הדעת כמים לים מכסים. ויסלח לעון העמוסים. וישובו בנים לגבולם. וישמחו בשמחת החג בעיר ירושלים כלם. כ"ד המר והנאנח. מלבו נונח. בזכרי תמיד הרבן עירם. בהתמדת עיוני בתורתם מאור עיניו. הקטן והצעיר לימים. מתאבק בעפר רגלי החכמים:

היום יום י"ג תשרי לסדר וזאת הברכה **אשר** ברך משה לפ"ק:

הקטן **דוד** בהרב מהר"ר **נפתלי הירש** זצ"ל הכ"מ בהחסיד מהר"ר **בנימין** בהרב המאה"ג החריף מהר"ר **דוד** מירלש זצלה"ה

מסורת הש"ס

יציאות

*השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ באי זה צד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים [א] פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכנים בעל הבית חייב והעני פטור פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהן פטורין [ב] *פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכנים שניהן פטורין:

גמ' *מהו שתים שהן ארבע שתים לחיוב ושתים לפטור. או ארבע לחיוב וארבע לפטור. נישמעינה מן הדא שבועות שתים שהן ארבע. *א"ר בא תמן כולהון לחיוב. ברם הכא חיוב ופטור אתינן מיתני. הדא אמרה ארבע לחיוב וארבע לפטור.

א"ר

קרבן העדה

יציאות השבת. הוצאה מרשות לרשות האמורה בשבת ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קרי להו יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות: באי זה צד. כמו כילד: שתים שהן ארבע בפנים. להוצן העומדים בפנים שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבעל הבית ועל שתים אלו חייב חטאת על שגגתו ועל זדונו כרת ועל התראתו סקילה וכן בכל מלאכת שבת: שהן ארבע. מדבריהם הוסיפו שתים לאסור לכתחילה ואם עשה פטור ולקמן מפרש להו ואזיל: ושתים שהן ד' בחוץ. שתים מן התורה הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ ושתים מדבריהן כשהמלאכה נעשית ע"י שניהן זה עוקר וזה מניח לכתחלה אסור ואם עשה פטור כדיליף בגמ' שנים שעשאו פטורים: פשט העני את ידו. והחפץ בתוכה: ונתן לתוך ידו דבע"ה. דעביד ליה עקירה ברה"ר והנחה ברה"י: או שנטל מתוכה והוציא. החפץ והניח ברה"ר דעביד ליה עקירה ברה"י והנחה ברה"ר: העני חייב. שעשה מלאכה שלימה והרי שתים מן התורה לעומד בחוץ: ובע"ה פטור. פטור לגמרי ואפי' לכתחילה מותר דהא לאו מידי עביד: פשט בע"ה וכו' בע"ה חייב. והרי שתים מן התורה לעומד בפנים: פשט העני את ידו וכו'. דעביד ליה עקירה: ונטל בעה"ב מתוכה. והניח בפנים ועביד לי' בע"ה הנחה: או שנתן לתוכה. דעביד ליה בעל הבית עקירה והוציא העני והניח: שניהן פטורין. שלא עשה א' מלאכה שלימה אבל אסורין לעשות כן לכתחילה שמא יבואו כל אחד ואחד לעשות מלאכה שלימה בשבת הרי שתים מדבריהן אחת לעני בחוץ ואחת לבע"ה בפנים: גמ' מהו שתים שהן ד'. מיבעי' ליה פירושא דמתני': שתים לחיוב ושתים לפטור. שתים חיובי' שהן ארבע בהצטרפו' שתים פטורין וכדפרישית במתני' או ארבע לחיוב וד' פטורין וה"ק שתים כתובים בקרא והן הכנסה והוצאה שהן ד' בפנים יש בהן ארבע דהיינו שתים הוצאות ושתים הכנסות לחיובא ושתים הוצאה והכנסה שהן ארבע בחוץ לפטור ושנים הייני חיובים שמתחייב ומביא קרבן עליהם בפנים בעזרה ובחוץ היינו שאין צריך להביא עליו קרבן: נישמעינה מן הדא. כלומר הא שמע מהא דתנן בריש מס' שבועות שבועות שתים שהן ארבע יציאות השבת שתים שהן ארבע ותו לא וקשה ולמה לא קתני במתני' דשבועות גבי שבת שתים שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ: ומשני א"ר בא תמן. בשבועות לא נקיט אלא חיובין כיון דלאו עיקר שבת הוא: ברם הכא. אבל כאן דעיקר שבת תנא חיובי ופטורי: הדא אמרה. פי' וזאת הואמרת מהירולא של רבי בא מוכח פי' דמתני' ארבע לחיוב וארבע לפטור דאי שתים לחיוב ושתים לפטור אם כן אף בשבועות תני פטורין והדרא קושי' לדוכת' ליתני נמי שתים שהן ארבע בחוץ:

ה"ר

פני משה

יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות אצל שבת. ולהך פירושא קאמר בגמרא דתנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה שהרי מוציא מרשות לרשות הוא והא דתני יציאות ולא קתני הוצאות לישנא דקרא נקיט דכתיב אל יצא איש ממקומו ודרשי' מיניה הוצאה אל יצא עם הכלי ללקט המן: שתים שהן ארבע בפנים. שתים הן מן התורה הוצאה והכנסה לבעל הבית העומד בפנים ברשות היחיד ועושה כל המלאכה עקירה והנחה מרשות לרשות ושתים הן לחיוב שחייב חטאת על שגגתו כגון ששגג ולא ידע שהוא שבת או ששגג ולא ידע שמלאכה זו אסורה ועל זדונו בלא התראה חייב כרת ואם הוא בהתראה חייב סקילה וכמו בכל שאר מלאכות של שבת. והא דפתח התנא במלאכת הוצאה ולא קתני לפי סדר האבות השנויין לקמן בפ"ז משום שהוצאה היא מצויה ביותר ורגילין ב"א להכשל בה לפי שאין צורך לעסק אחר עמה אלא שהוא מוציא או מכניס החפץ עמו ועוד טעם אחר לפתיחת המסכת במלאכה זו משום שמלאכה גרועה היא דמה לי מוציא מרה"י לר"ה ומה לי מוציא' מרה"י לרה"י והיינו נראית למלאכה לפיכך הקדים אותה התנא לשניתה להשמיענו דמ"מ מלאכה היא: שהן ארבע. שהוסיפו עוד שתים מדבריהם כשהמלאכה נעשית על ידי שנים שזה עוקר וזה מניח דמן התורה שניהם פטורין כדדרשינן מקרא דכתיב ואם נפש אחת תחטא וגו' יחיד שעשה אותה חייב שנים שעשאוה פטורין אבל חכמים אסרו לכתחילה ואם עשה פטור כדמפרש ואזיל לקמן: ושתים שהן ארבע בחוץ. וכן לעני העומד בחוץ ברה"ר שתים הן לחיוב מן התורה כשעשה כל המלאכה עקירה והנחה. שהן ארבע מדבריהם לפי שהוסיפו חכמים עוד שתים לאסור לכתחלה אף כשזה עוקר וזה מניח. והא דנקיט התנא לבעל הבית ולעני משום הך טעמא גופא דאמרן לפי שהוצאה מלאכה גרועה היא ולא הוי גמרינן הוצאה דעני מבעל הבית ולא בעל הבית מעני וכן לא הכנסה והלכך אשמועינן לתרווייהו: פשט העני את ידו לפנים. והחפץ אחד בידו ונתן אותו לתוך ידו של בעל הבית דעביד ליה עקירה מר"ה והנחה ברה"י או שנטל העני החפץ מתוך ידו של בעל הבית והוציא בידו לחוץ דעביד ליה עקירה מרה"י והנחה בר"ה דאע"ג דבעינן עקירה ממקום חשוב שיהי' בו ד' טפחים על ד' טפחים וכן הנחה על מקום ארבעה על ארבעה והכא ליכא מסקינן בגמרא משום דידו של אדם חשובה ליה כארבעה על ארבעה לפי שרגיל ליטול ולהניח בה חפצים ואפי' גדולים הרבה והלכך אע"פ שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו הואיל והוא בידו הרי הוא כמונח בארץ: העני חייב. לפי שהוא עשה מלאכה שלימה עקירה והנחה אבל בעל הבית פטור. והך פטור וכן פטור דעני דבבא שניה פטור ומותר גמור הוא דלא עשה כלום אלא מעשה אילטבא הוא דעביד ואין כאן משום איסור שבת כלום אע"ג דהיכא הכא משום לפני עור לא תתן מכשול ולפיכך רצו מהמפרשי' לפרש דהכא בעני נכרי מיירי אבל הא ליתא דלא מיירי הכא אלא במילי דשבת ומשום איסור שבת הוא דקאמרי' דפטורי דרישא פטור ומותר הוא: פשט בעל הבית וכו' בעל הבית חייב. לפי שהוא עשה מלאכה שלימה והעני פטור ומותר הוא דלא עביד מידי והא דמהפך התנא ומפרש לשתים מן התורה להעומד בחוץ והדר מפרש לשתים מן התורה להעומד בפנים ולא כסדר שהתחיל בתחלה משום דאתא לאשמועינן דהכנסה נמי הוצאה קרי לה והלכך בתר דפתח ביציאות קא מפרש הכנסה לאלתר: פשט העני וכו'. הני תרתי בבי דסיפא הן הן השתים מדבריהם שהוסיפו חכמים לאסור לכתחל' אפי' לא עשה א' מהן מלאכה שלימה דחששו שמא יבאו כל אחד בפ"ע לעשות מלאכה שלימה בשבת. והיינו כאן שתים מדבריהם להעומד בחוץ ושתים מדבריהם להעומד בפנים: גמ' מהו שתים שהן ארבע. ובעי הש"ס היכי מפרש כן להמתני' דקתני שתים שהן ד' בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ ואי את משכחת לה כולהו חיובא ועל כרחך דיש בהן ג"כ צד פטור וכדמפרש לקמן במתני' ושואל הש"ס היאך מרמז התנא בריש דבריו להני חיובי ופטורי דתני ואזיל: שתים לחייב ושתים לפטור. כלומר מי נימא דשתים שהן ארבע דקאמר היינו שיש בהן שתים לחיוב ושתים מהן לפטור. השתים לחיוב הן הוצאה והכנסה בעשיית כל המלאכה לבע"ה העומד בפנים והשתים לפטור אם אינו עושה כל המלאכה וכדקתני בסיפא פשט בע"ה את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה וכו' דהיינו הוצאה והכנסה דפטור. וכן שתים שהן ארבע בחוץ ג"כ בענין הזה נמי מפרשין שתים לחיוב להעני העומד בחוץ אם עשה כל המלאכה דהוצאה ודהכנסה שהן הרבע היינו עם השתים לפטור שלא עשה כל המלאכה אלא כדקתני בסיפא בפשט העני את ידו המליאה לפנים ונטל הבע"ה מתוכה ואין כאן מלאכה שלימה בהכנסה וכן בהוצאה שפשט העני את ידו ריקנית לפנים ונתן הבע"ה לתוכה והוציא. ונמצא אומר דהשתים דקאמר התנא בריש דבריו הן השתים לחיוב ושהן ארבע דקאמר הן הן השתים לפטור: או ארבע לחיוב וארבע לפטור. כלומר או דלמא שלא תהלך בענין הזה להשתים שהן ארבע דקאמר התנא אלא בהשתים דקאמר מרמז בהן הצד החיוב והצד הפטור כגון הוצאה דבע"ה אם עשה כל המלאכה דהוי הדא לחיובא והדא לפטורא שלא עשה הבע"ה כל המלאכה של הוצאה אלא שהעני נטל מתוכה ושהן ארבע דקאמר היינו הכנסות הדא דחיוב שעשה כל המלאכה דהכנסה שנטל מתוך ידו של עני והכניס והדא דפטורא שלא עשה הבע"ה כל המלאכה דהכנסה אלא שהעני נתן לתוכה והכניס והיינו שתים שהן ד' בפנים. וכן אתה מפרש לשתים שהן ד' להעני העומד בחוץ שתים הן דהוצאות הדא דחיוב והדא דפטור שהן ארבע עם שתים הכנסות הדא דחייב והדא לפטור וזהו דקאמר ארבע לחיוב וארבע לפטור כלומר שיש בכל חלוקה מהארבע לחיוב ויש בהן לפטור דאלו לפירושא קמא אין בכל חלוקה מהארבע לחיוב ולפטור אלא השתים מהן הוצאה והכנסה דחיוב והשתי' מהן הוצאה והכנסה דפטור דאלו לפירושא בתרא יש בכל חלוקה מהארבע אחת לחיוב ואחת לפטור. נישמעינה לפירושא דהך מילתא ממתני' דשבועות דקתני שבועות שתים שהן ארבע וכו' יציאות השבת שתים שהן ארבע ולא קתני התם שהן ד' בפנים ושהן ד' בחוץ וה"פ מפרשינן התם כולהו לחיובא שתים הוצאה דעני והוצאה דבע"ה לחיוב בשעשו כל המלאכה. שהן ארבע היינו שתים הכנסות דעני ודבע"ה לחיובא וקס"ד דה"ה נמי למתני' דהכא כל היכא דמפרשינן חלוקה לחיובא שפיר עדיף והלכך תפרש להשתים דקאמר הן לחיובא וכפירושא קמא: א"ר בא. דלא היא דע"כ לא דמיא פירושא דהך מתני' לפירושא דמתני' דשבועות דהתם שפיר מפרשינן כולהון לחיוב וכדאמרן: ברם הכא דקתני שהן ד' בפנים ושהן ד' בחוץ. וא"כ ע"כ דתפרש לחיוב ופטור. אתינן מיתני דבעינן אחר לא משכחת לה שיהו ד' בפנים וד' בחוץ וכל אתינן לחיובי ולפטורי א"כ נפרש לכל חלוקה וחלוקה מהארבע הדא לחיובא והדא לפטורא דלהכי שונה התנא להעומד בפני' ולהעומד בחוץ לאשמועינן דבכל חלוקת השתים מהארבע יש בהן צד חייב וצד פטור: הדא אמרה. דהכי מפרשי' ארבע לחיוב וארבע לפטור וכלומר בכל חלוקה מהארבע היכא הדא לחיובא והדא לפטורא וכהאי פירושא בתרא דאמרן:

א"ר

עין משפט נר מצוה

א
א מיימוני פי"ב מהלכות שבת הלכה ט ופי"ג הלכה ג סמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שמז

ב
ב מיימוני שם הלכה ז

שבועות דף ה
שבת לג ע"א
שבועות הלכה א
בס הגירסא בשינוי

[ירושלמי שבת]

עיין נוסחאות (סו"כ) באי זה נד"ו כא זה

פני משה

א"ר יוסי מתני' אמרה כן. ר' יוסי בא לחזק דברי ר' בא בהא דקאמר דתמן כולהון לחיוב דודאי הכי הוא דמהאי מתני' דהתם שמעי' לה בהדיא דקתני שבועות שתים שהן ארבע לא לחייב בתמיה דהא ידאי בין שתים דרישא שהן להבא שאוכל ולא אוכל ובין שתים דסיפא שאכלתי ושלא אכלתי כני חייב וק"כן נינהו ודכוותה ליציאות שבת שתים שהן ד' דקתני התם נמי כולהו לחיובא הן. אבל הכא דתני חיובא ופטורי מפרשינן בכל חליקת שתים שהל' דיש כהן הדא להיוב והדא לפטור וכר' בא: והא תני דלתות ההיכל שתים שהן ד'. ברים פ"ד דמדות תנינן פתחו של היכל גבהו כ' אמה ורחבו עשר אמות ושתים דלתות הי' לו שתים בפנים ושתים בחוץ וכדמפרש ר' יהודה התם כמין אנטרמיטה היו וכו' והיינו שתים שהן ד' כלומר דהא לסיועי לפירושא בהרא לאיפרך הפירושא קמא דמשמע' מהאי מתני' דכל היכא דקתני שתים שהן ד' אית לן לפרש ולחלק בין גוונא דשתים דרישא ובין גוונא דשתים דסיפא וכדמסיק ואזיל: אית לך למימר לא להיוב ולא לפטור. כלומר וכי אית לך לחלק להא דהתם ולומר השתים מהן לחיוב ושתים אחרים מהן לאו להיוב הן דלא שייך התם לחלק לא להיוב ולא לפטור וכי היכא דהתם לא מחלקינן בין שתים אלו לבין שתים אלו ה"ה נמי בכל מקום שנשנה שתים שהן ד' יש לנו לפרש דבחדא גוונא נשנו אם אלו השתים לחיוב השתים אחרים נ"כ להיוב והכא דא"א לפרש כולהו להיוב א"כ נפרש מה השתים אלו יש בהן חדא להיוב והדא לפטור כך השנים אחרים להעומד בפנים וכן להעומד בחוץ

קרבן העדה

א"ר יוסי מתני' אמרה כן. ממתניתין גופה איכא למידק דנקיט חיובי ולא פטורי דכי היכי שבועות שתים שהן ארבע דקתני כולהו לחיובא ה"ה יציאות השבת כולהו לחיובא: והא תני. פריך לר"י דממתני' גופא ליכא למידק דהא תני' נמי בברייתא בכלל ב' שהן ד' דלתות ההיכל ב' שהן ד' שאין בזה לא חיוב ולא פטור

הורה אור ד'

אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן שבועות שתים שהן ארבע לא להיוב. ודכוותה יציאות השבת שתים שהן ארבע לחיוב. *והא תני דלתות ההיכל שנים שהן ארבע. אית לך למימר לא להיוב ולא לפטור. ניתני שנים עשר פטור. *לא אתינן מיתני אלא פטור שהוא כנגד חיוב. אמר ר' חייה בר אבא מהו ההן פטור דתנינן הכא [א] מותר. אמר רבי יוסי *עני ועשיר אחד הן ומנו אותן חכמים שנים. [ב]הכנסה והוצאה אחד הן ומנו אותן חכמים שנים. יציאות השבת אין הכנסה בכלל. המוציא מרשות לרשות אין הכנים בכלל. נישמעינה מן הדא דמר ר' יסא בשם ר' יוחנן הכנים חצי גרוגרת והוציא חצי גרוגרת חייב. [ג] מניין שהוצאה קרוייה מלאכה רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן שמע להן *מן הדא °ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא. נמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגיזברים. ר' חזקיה בשם ר' אילא אפילו הכנסה את שמע מינה. כשם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברין כך נמנעו הגיזברין מלקבל מידן. ולהכנים ללישכה. ר' חזקיה בשם ר' אחא *שמע כוהן מן הדין קרייא °לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת. וכל מלאכה לא תעשו. ר' יסא בשם ר' יוחנן הכנים חצי גרוגרת והוציא חצי גרוגרת חייב.

מה

נס

רידב"ז

ר' יוסי בשם ר"י הוציא חצי גרוגרת והכנים חצי גרוגרת חייב. מה דמר ר"י לא כר' יוסי כי' ר' יוסי אומר בהעלם אחד ברשות אחת חייב כו' אמר ר' אילא לא סוף דבר בשני פתחים פתוחין לשתי פלטיות אלא אפילו פתוחין לפלטיא אחת אוף ר' יוסי מודה דר"י מדמה רשויות להעלמות לחיוב כר' הסוגיא הזאת תמירה מאד. והק"ע ז"ל מגי' ובס"ק מגי' באופן אחר והפ"מ ז"ל מפרש בלא הג"ה וקשה להבין הפירושים ונלפענ"ד לפרש בע"ה הסוגיא

שינויי נוסחאות (סו"א) יוסי בשרי"ר יוסה. (סו"ח) יוסי בשרי"ר יוסה. (ב"י) אחד הן ומנו אותן חכמים שנים בשרי"ר שנים הן ושנו אותן חכמים אחד. (סו"נ) יסא בשרי"ר יוכה. (סו"ו) להן בד"ו לה. (סו"ם) חזקיה בשרי"ר אחא. (סו"ד) לא תוציאו בשקלא ולא תוציאו.

חתם סופר

והא תני דלתות ההיכל. וכתב בשירי קרבן וזה לשונו קלת קשה וכו' ועוד י"ל כיון וכו' ונראה לי דיש לומר התם לא נפקא מיניה לדינא כלל משא"כ דלתות ההיכל נפקא מיניה לשלמים ששחטן קודם לפתיחת הדלתות עיין היטב בזבחים נ"ה ע"ב:

עמודי ירושלים תנינא

ויכלא העם מהביא נמנעו כו'. ברוקח (סי' נ"ג) מביים אל יצא בתוך מגרים מלמד שהכנסה קרויה יציאה מזה נראה שכן היה הגירסא בירושלמי שלפניו.

מה דמר רבי יוחנן דלא כרבי יוסה. דתני *הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב. בשני העלמות פטור. [א] רבי יוסי אמר בעלם אחד ברשות א' חייב. בעלם אחד בשתי רשויות או בשתי העלימות ברשות א' פטור. וקשיין אילו הוצאה והוצאה אינן מצטרפות כר' יוסה. לא כ"ש הכנסה והוצאה. הוי מה דמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי. אמר ר' אילא לא סוף דבר שני פתחים פתוחים [ב] לשתי פלטיות. אלא אפי' פתוחין לפלטיא אחת. אוף ר' יוסי מודה דר"י מדמי רשויות להעלימות לחיוב. כמה דר"י מדמי רשויות להעלימות לפטור. כך מדמה רשויות להעלימות לחיוב. שאם הוציא כגריגרת בפתח זה וכגרוגרת בפתח זה בעלם אחד שמא אינו חייב שתים. אמר ר' יודן ר' יוסי מדמי רשויות לאכילת פרסיים. [ג] שאם אכל חצי זית בתוך כדי אכילת פרס הזה וחצי זית בתוך כדי אכילת פרס הזה שמא אינו פטור. [ד] אבל כמה זיתים בכמה פרסיים בעלם א' אינו חייב אלא אחת. רבנן דקיסרין אמרין עד דאת מדמה לה לחלבים דמינה לשבת. שאם ארג חוט א' בתוך בגד זה והוט א' בתוך בגד זה שמא אינו פטור. ארג כמה הוטין בכמה בגדים בעלם אחד אינו חייב אלא אחת. ר' יוסי בשם רבי יוחנן [ה] המוציא אינו חייב עד שיניח. רבי יעקב בר אדא בשם ר' יוחנן עד שיטול ועד שיניח. ר' זעירא בעי עד שיטול על מנת להניח. *נטל לאבול ונמלך להניח [ו] לא הוה חייב.

מה

קרבן העדה

מה דאמר ר"י. דמצטרפין הוצאה והכנסה לכשיעור אתיא דלא כר"י: בשני העלמות פטור. דיש ידיעה לחצי שיעור לחלק שלא יצטרף עמו חצי האחר שעשה לאחר שנודע לו המעשה הראשון : בשתי רשויות. שתיהן רה"ר אלא שיש הפסק ביניהן פטור דרשויות מחלקות : אלו הוצאה והוצאה אין מצטרפין כר"י. כלו' ומה הוצאה והוצאה אליבא דר"י אין מצטרפין כ"ש הוצאה והכנסה דאין מצטרפין: הוי וכו'. הרי הא דאמר רבי יוחנן אתיא דלא כר' יוסי : ה"ג לא סוף דבר אלא שני פתחים פתוחים לשתי פלטיות אבל פתוחי' לפלטיא אחת אוף ר"י מודה דחייב. וה"פ אין סוף דברי ר"י אמורים אלא בפתוח לב' פלטיות אבל בפלטיא אחת מודה ר"י דטעמא דפוטר משום דרשויות להעלמות דמיין וכיון דרשות אחת הוא ה"ל כהעלם אחת וחייב : פלטיא. רחבה והיא רה"ר : שמא אינו חייב שתים לר"י. בתמיה וכיון דחייב שתים שמעינן דסבירא ליה לר"י רשויות להעלמות דמיין : אמר ר' יודן וכו'. ר' יודן פליג אר' אילא וסובר דר"י לא מחייב המוציא שני שיעורין בשני רשויות : מדמה רשויות לאכילת פרסיים. כאילו אוכל בתוך שני אכילת פרם : שמא אינו פטור. בתמיה דודאי פטור לכ"ע הילכך במוציא חצי שיעור בתוך שני רשויות נמי פטור : אינו חייב אלא אחת. הילכך במוציא גרוגרת בפתח זה וגרוגרת בפתח זה בהעלם א' נמי אינו חייב אלא אחת : עד. שהתה מדמי רשויות לאכילת חלב בשני פרסיים : דמינה לשבת. נדמה אותה לענין איסורי שבת עצמן : שמא אינו פטור. דה"ל חצי שיעור : עד שיניח. דלא מיקרי מלאכה אא"כ הניח החפץ ברשות אחר שהוציא לשם דכתיב בעשותה העושה את כולה ולא העושה מקצתה : עד שיטול ויניח. לאפוקי אם היתה עקירתו בהיתר דפטור : נטל לאכול ונמלך להניח לא הוי חייב. כיון דעקירה ראשונה לא היתה ע"מ להוציאו והתורה לא נתחייבה אלא מלאכת מחשבת דגמרינן ממשכן עד שנתכוון לעשות המלאכה אלא שאינו יודע שהוא שבת או קסבר שמלאכה זו מותרת :

מה

פני משה

דמה דאמר ר' יוחנן הוא דלא כר' יוסי בברייתא דלקמן : דתני. בתוספתא דמכלתין פ"י: ר' יוסי אומר בהעלם אחד וכו'. כלומר אפילו הוא בהעלם אחד אם הוציא ברשות אחד לשתיהן מצטרפין והיינו אבל אם הוצאה לשתי רשויות היא וכגון ששתיהן רה"ר אלא שיש הפסק ביניהן ולקמן מפרש לה או אם אפילו ברשות אחד והן בשתי העלמות שנזכר בין הוצאה ראשונה לבין שניה וחזר ושכח והוציא פטור דאין שתי רשויות מצטרפין לכשיעור כמו דהעלמו' אינן מצטרפין : וקשיין. השתא מסקי לה למילתיה דר' יוחנן דלא כר' יוסי היא דאי תימא כר' יוסי קשיא לן דמה אלו הוצאה והוצאה אין מצטרפין בשתי רשויות כר' יוסי לכ"ש הכנסה והוצאה דודאי לשתי רשויות הן אלא ע"כ הוי מה דאמר ר' יוחנן הוא דלא כר' יוסי : לא סוף דבר וכו'. ר' אילא מפרש להא דר' יוסי דקאמר שתי רשויות אין מצטרפין דלאו דוקא אם שני פתחים של החצר פתוחות הן לשתי פלטיות והן רשות הרבים כגון שפתח זה פתוח לפלטיא לצד מזרח ופתח זה פתוח לפלטיא שבצד מערב או לצד אחר בענין שכל פלטיא ופלטיא ר"ה בפ"ע הוא אלא אפילו פתוחין הן לפלטיא אחת ההולכת לפני החצר והוציא חצי גרוגרת דרך פתח הזה וחצי גרוגרת דרך פתח האחר הוי כמוציא לשתי רשויות ואין מצטרפין : אוף ר' יוסי מודה. כלומר דדחי לה הש"ס להא דר' אילא דלא היא אלא אם הפתחים פתוחין הן לפלטיא אחת אף ר' יוסי מודה דמצטרפין דשתי פתחים אינן גורמין למיחשב לפלטיא אחת כשתי רשויות כדמסיק ואזיל: דר' יוסי מדמי רשויות וכו'. כלומר דהא ודאי כי היכי דר' יוסי מדמה רשויות לדין העלמות לפטור כך הוא מדמה רשויות לדין העלמות לענין חיוב שהרי אם הוציא כגרוגרת בפתח זה להפלטיא וחזר והוציא כגרוגר' בפתח האחר בהעלם אחד שמא אינו חייב שתים דס"ל להאי סתמא דהש"ס כהאי תנא דפ"ג דכריתות שאם עשה מלאכה כשיעור וחזר ועשה אותה מלאכה בעצמה אפילו בהעלם אחד חייב שתים דכל הו"א מלאכה בפ"ע ומתחלקות לחטאות והלכך קאמר בפשיטו' דודאי אם הוציא כשיעור מפתח זה וחזר והוציא בפתח זה כשיעור חייב שתים ואפילו בהעלם אחד והשתא לר' יוסי דמדמי דין רשויות לדין העלמות אם הוציא חצי שיעור דרך פתח זה וחצי שיעור דרך פתח זה מצטרפין לכשיעור וחייב חטאת אחת הואיל והפתחים אינן גורמין להלק הרשויות אלא ודאי לא קאמר ר' יוסי אלא כשהחצר פתוחה לשתי פלטיות וכהא הוא דקאמר דאין הרשויות מצטרפין לכשיעור ואפי' בהעלם אחד כמו דהעלמות מחלקין לענין חצי שיעור שאינן מצטרפית וכהכ"ג הוא דקאמר דשתי רשויות כשתי העלמות הן : ר' יוסי מדמה רשויות לאכילת פרסיים וכו'. כלומר דהא קי"ל באכילת היסור כשיעור אין האכילה מצטרפת אא"כ אכל השיעור והוא כזית בכדי אכילת פרס ואם שהה באכילה יותר מכדי אכילת פרס אינה מצטרפות והשתא כי היכי דאפילו בהעלם אחד אין כדי אכילת פרס זה מצטרף עם כדי אכילת פרס אחר אלא צריך שיאכל כזית בתוך אכילת פרס אחד ה"ה נמי לר' יוסי אין שתי רשויות מצטרפין זה עם זה לכשיעור ואפי' עשה המלאכה בהעלם אחד: רבנן דקסרין אמרין. לר' יודן עד דאת מדמי לה להלבים דמינה לשבת למה לך לאהדורי ולדמות דין זה לר' יוסי לדין שיעור צירוף באכילת חלב יכה"ג ואמאי לא מדמית לה לדין אחר בענין צירוף שיעור ובשבת גופיה : באם ארג וכו'. שהרי אם ארג חוט אחד בבגד זה בשבת והוט אחד בתוך בגד אחר שמא הוא כלום דהא אנן בעינן שיעור שני הוטין בבגד אחד ואין החוטין משתי בגדים מצטרפין ואפילו בהעלם אחד : ארג כמה חוטין וכו'. כלומר וכן אם ארג כמה חיטין בכמה בגדים כשיעור בהעלם א' אינו חייב אלא חטאת אחת וה"נ ברשוי' דשבת אליבא דר' יוסי : המוציא אינו חייב עד שיניח. וכל זמן שהוא מהלך פטור : ר' יעקב קאמר בשם ר' יוחנן עד שיטול ועד שיניח. ובעי ר' זעירא היכי קאמר אם נפרש דהאי עד שיטול ועד שיניח דקאמר אינו שיטול מתחלה על מנת להוציא ולהניח ולאפוקי אם נטל לאכול מתחלה ונמלך עליו להוציא ולהניח דלא הוי חייב :

מה

מסורת הש"ס

(תוס' פ"א) שבת דף פ' ב"ב מה ע"א עירובין יז פ"א

שבת ס ע"ב רוזין כב

עין משפט נר מצוה

ה
א מיימוני פי"ח מהל' שבת הכ"ד *
ו
ב ג מיימוני פ"ו משגגות הלכה א
ז
ד מיימוני פי"ג מהל' שבת הלכה א
ח
ה שם הלכה יב

גליון הש"ס

מנו אותן כו' ועי' מביא ירושלמי בפי' יציאות השבת אין הכנסה בכלל וכו' וכו' וזה כאמת כוונת הירושלמי לא כמו שנדחקו סק"ע והפ"מ בפירושם. אמנם את"ה ראיתי בריטב"א בשבועות דף כ' שם הביא הירושלמי כשו שהגרב"א לפנינו שם וכ"מ :

*פסק כר"י ועיין בהה"מ שם ואם כן רשויות מחלקו' ועיין בבלי דף ל"ח ע"א ב"ג רשויות מצטרפו' והיינו דלא כר"י ועיין רמב"ם שם וכרי הרמב"ם פ"ג מהל' שבת הלכה יז פסק כהבבלי. אמנם יש להחק בין זריקה להוצאה אבל וכן הוצאה דיש שני מקבות ודלא כר"י ועיין בחדושי הרשב"א דף את בם ועיין פרק הזורק הלכה א.

עיין תוס' שבת דף פ' ד"ה בהעלם גרסת ר"ח מרשות אחת חייב [illegible] ורמב"ם :

רידב"ז

הוצאת בלא הג"ה וראיתי בגליון דמביא ראי' לגירסא הישנה דגרסינן ר"י אומר לרשות אחת ולא כגי' ר"ח ז"ל בתוס' ז"ל במס' שבת דף פ' ע"א דגרס מרשות אחת והעיקר תלוי בעקירה מרשות אחת ולא בהנחה כמו דגרסינן הכא לשתי פלטיות הרי דהעיקר תלוי בהנחות ואינו מובן הראי' דהא ר"ח ז"ל יכול להגי' בירושלמי כמו בהבבלי. ונראה לפענ"ד דה"פ בירושלמי דלגי' הישנה דתלוי בהנחות באם הוציא לב' רשויות כדפי' רש"י ז"ל דב' בתים אחד פתוח לר"ה זה ואחד פתוח לר"ה זה ס"ל לר"י דאינן מצטרפין רק רשות אחד מצטרפן. והדבר תלוי בצירוף אם מצטרף אם לא דהא חצי גרוגרת צריך צירוף וס"ל לר"י דב' רשויות אין מצטרפין רק רשות אחת מצטרפן [ע"כ בהעבירו דרך עלי' חייב. כדאיתא בבבלי דף פ' עיי"ש בתוס' ז"ל דאע"ג דלא הניח ע"ג קרקע רק ג' טפחים לחצי גרוגרת הראשון מצטרפין] וכיון שהוא משום צירוף פשיטא דהדבר תלוי בהנחות אם הניחו שתיהן ברשות אחת הרי מצטרפין ושתי רשויות אין מצטרפין. אבל בעקירות לא שייך צירוף דאם הוציא מרשות אחד מצטרפין דהרשות אחת מצטרף להעקירה דו"א דהאיך נצטרף דהא כשהוציא השני כבר אין הראשונה בחצר והאיך שייך צירוף בזה ודמי כמו שנשרפה הראשונה דפטיר עי' דף פ' ע"א וכן נמי לענין ב' גרוגרות שלימים בב' רשויות נמי הדבר תלוי בזה באם טעמא דר"י דב' רשויות אין מצטרפין א"כ בב' גרוגרות שלימים דלא תלוי הדבר בצירוף פשיטא דאינו חייב אלא אחת. אבל אי נימא דטעמא דר"י דעבוד רשויות בהעלמות א"כ ממילא בב' רשויות דחשיב כב' העלמות פשיטא דכמו ב' רשויות הוי כב' העלמות לענין שני חלאי זיתים ה"נ הוי כב' העלמות לענין ב' גרוגרות שלימים דהוי ב' העלמות וחייב שתים. וע"ז קאמר ר"א לא סוף דבר פי' לאו דווקא [כמו בכל הש"ס] ב' פתחים פתוחין לשתי פלטיות ע"כ ס"ל לר"י דב' רשויות אין מצטרפין ז"א אלא אפילו ב' פתחים פתוחין לפלטיא אחת מודה ר"י דדמי לדידיה כמו לב' פלטיות כיון דהוציא מב' רשויות אפילו שהניח בפלטיא אחת ולאו משום דאינו מצטרף ז"א דהא פלטיא אחת שהניחו בו מצטרף בע"כ מ"מ פטור משום דטעמו דב' רשויות דמי לב' העלמות דהא אף להיוב ס"ל ג"כ כן כמו דמסיק אילו הוציא כגרוגרת מפתח זה וכגרוגרת מפתח זה שמא אינו חייב שתים בתמי' וכיון דהכי הוא א"כ ע"כ לאו משום דב' רשויות אין מצטרפין אלא דב' רשויות הוי כב' העלמות א"כ לאו דווקא כשהוציא לב' רשויות אלא אפילו הניח לרשות אחת רק דהוציא מב' רשויות נמי פטור. [ולכאורה י"ל דאם ב' רשויות כב' העלמות העקירה הוא העיקר וצ"ל דהר"י ז"ל ור"ח ז"ל מחולקין בהגירסאות אם תלוי בעקירה או בהנחה תלי ג"כ בזה] וע"ז אמר ר' יודן ר' יוסי מדמה רשויות לאכילת פרסיים. והיא משום צירוף דב' רשויות אינן מצטרפין כמו דב' פרסיים אינו מצטרף אבל בב' זיתים שלימים בכמה פרסיים לא איכפת לן ואינו חייב אלא אחת וכן רבנן דקסרין דמדמי לאריגת בגד ג"כ מטעם צירוף הוא. ודוק :

ר' יוסי בשם ר' יוחנן המוציא אינו חייב עד שיניח וכו' מה דמר ר' יוחנן דלא כר"י דתני הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אם הניחה בתוך ד' אמות לראשונה חייב. ואם לאו פטור ר' יוסי אומר אם העביר' דרך עלי' חייב. ואם לאו פטור. ר"י עביד מהלך כמניח ע"כ. פי' ע"כ ר' יוחנן דס"ל המוציא אינו חייב עד שיניח הוא דלא כר"י דעביד מהלך כמניח :

שבת

שנויי נוסחאות (כו"ה) יוסי בכריי"ל יוסה. (כוי"ת) יוסי בכריי"ל יוסה. (כוי"נ) לפטור בכריי"ל לחיוב. לחיוב בכריי"ל לפטור. (כוכ"ד) יוסי בכריי"ל יסא. (כוכ"ז) אדא בכ"י אהא.

מערכת הערוך מנין שהוצאה קרויה מלאכה כו'. בערוך (ע' 65) ומניין שהוצאת של שבת נקראת מלאכה שנאמר (שמות לו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש. ועי' בבלי שבת צ"ו ע"ב ובפי' ד"ה וממאי עש"ב) :

עין משפט נר מצוה

מה דמר ר' יוחנן דלא כר"י. דתני *הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אם הניחה בתוך ד' אמות לראשונה חייב ואם לאו פטור. רי"א *אם העבירו דרך עליה חייב ואם לאו פטור. ר"י עביד המהלך כמניח. כמה דר"י עביד המהלך כמניח לחיוב כך הוא עביד המהלך כמניח לפטור. כיון שהוציאו נעשה כמו שהניחה שם. ויהא פטור [ז]תיפתר שהיתה נתונה בתוך ארבע אמות. בהדא דתני ואם לאו פטור. אמר רבא בר בריה דרב כפי תיפתר שהיה הפתח רחב חמשה אמות והוציא אחת לכאן ואחת לכאן. והרי לא הוציא את השניה בתוך ד' אמות לראשונה. *תמן תנינן רבי מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו. אמרו לו אינו השם שזה חייב משום מהלך וזה חייב משום מניח. מנו אמרו לו ר"י מחלפי שיטתיה דר"י תמן לא עביד המהלך כמניח. וכא עביד המהלך כמניח. א"ר יודן [ז]תיפתר שהיה מוטל על האסקופה מקצתו בפנים ופיו לחוץ ופשט ידו ונטלה ואכלה. והרי לא הילך. א"ר ינאי בלע

פני משה

מה דאמר דר' יוחנן. אילתא בהנפי נפשה היא דמהדר הש"ס אמילתיה דר' יוחנן דקסבר עד שיניח הגמה ס"ל מהלך לאו כעומד ומניח דמי וזהו דלא כר' יוסי בברייתא דלקמיה: דתני. בתוספתא פ"י: בתוך ד' אמות לראשונה חייב. דהוי כהניה אחת ומצטרפות: ר' יוסי אמר אם מעבירו. להאי גרוגרת שנייה דרך עליה של הראשונה אע"פ שלא הניח אצלה חייב ואם לאו פטור אלמא דר' יוסי עביד המהלך כמניח והאי דר' יוחנן דלא כר' יוסי: כמה דר' יוסי עביד וכו'. ופריך הש"ס היכי משכחת לה לר' יוסי שיהא חייב והא לדידיה המהלך כעומד ומניח דמי וא"כ מיד שהוציא להאי גרוגרת השניה כמניח הוא דכמו דחשיבות להמהלך כמניח לחייבו בהעבירו דרך עליה של הראשונה כן נימא נמי לפטור דהוי כמו שהניחה מקודם שהעבירה דרך עליה של הראשונה ויהא פטור: תיפתר שהיתה נתונה בתוך ארבע אמות. כלומר שהאי גרוגרת הראשונה היתה נתונה בתוך ד' אמות של אותו רה"י שהוציא הנבתא כשהוציא האי גרגרת השנייה אפילו תימא דמכיון שהוציאה נעשה כמו שהניחה שם דהמהלך כמניח הוא מ"מ חייב הוא דהרי בתוך סוף הותה השניה בתוך ד' אמות היא ולקמיה פריך עלה: כהדא דתני ואם לאו פטור. בתמיה דאי הכי היאך אתה מפרש לפלוגתייהו דת"ק ור' יוסי דהא להאי דקאי בדברי הת"ק אם הניחה בתוך ד' אמות לראשונה חייב ואם לאו פטור ועלה קאמר ר' יוסי אם העבירו דרך עליה חייב דמשמע דר' יוסי אהא דקאמר ואם לאו פטור היא דקאי דכשהעבירו דרך עליה אע"פ שהניחה חוץ מד' אמות לראשונה אפ"ה חייב משום דדרך עליה כמונח דמי ומצטרף עם האי גריגרות הראשונה והדרא קושיא לדוכתה דאמאי לא נימא דמכיון שהוציאה נעשה כמו שהניחה שם דמהלך כמניח דמי ויהא פטור: אמר רבא בריה דרב פפי תיפתר דהכא במאי עסקינן כגון שהיה הפתח של רה"י רחב חמש אמות והוציא חצי גרוגרת אחת לכאן מצד הפתח והניחה וחזר והוציא השניה והניחה לכאן מצד השני של הפתח: והרי לא הוציא את השניה בתוך הארבע אמות לראשונה. כלומר שההנחה של אותה הוצאה של השנייה אינה בתוך ד' אמות של הראשונה שהרי הניחה לצד השני של הפתח והפתח הוא רחב יותר מד' אמות אבל כשהוציא את השניה הוציאה בתוך ד' אמות דהא על כרחך בעינן לשנויי הקושיא דאמאי לא נימא לר' יוסי המהלך כמניח דמי וליפטר ובענין אחר לא מצית לאוקמי אלא כדמוקי לה מעיקרא שהיתה הראשונה נתונה בתוך ד' אמות של הרה"י דעכשיו כשהוציא את השניה בתוך ד' אמות של הראשונה היא שהוציאה אלא דהוקשה דקשיא ליה היכי תפרש לפלוגתייהו דת"ק ור' יוסי דאם השניה בתוך ד' אמות של הראשונה למה ליה לר' יוסי למימר אם העבירה דרך עליה ועל כרחך אהאי דקאמר הת"ק ואם לאו פטור הוא דקאי ר' יוסי הלכך משני לה דמשכחת לה בכה"ג שהיה הפתח רחב חמשה אמות ולאו דוקא אלא כלומר יותר מד' אמות והשתא מפרשינן לפלוגתייהו דת"ק ור' יוסי שפיר דלהת"ק צריך שיניח להשניה בתוך ד' אמות של הראשונה ואם לאו אלא שהניחה חוץ לד' אמות של הראשונה פטור ועלה קאמר ר' יוסי דאם העבירו דרך עליה אע"פ שהניחה חוץ לד' אמות של הראשונה חייב ולעולם כשהוציאה על כרחך בתוך ד' אמות של הראשונה הוציאה ומשכחת לה בכגון שהראשונה מונחת בתוך ד' אמות של הרה"י והפתח רחב מד' אמות והנחת השניה בחוץ לד' אמות של הראשונה היא ומפני שהעבירה דרך עליה של הראשונה חייב: תמן תנינן. בפ"ג דכריתות דתנן התם יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכפורים. שחייב משום אוכל קודש בטומאה ומשום חלב ומשום נותר ומשום יה"כ ואשם מעילה שאכל קודש. ר' מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו חייב עוד חטאת אחת משום שבת אמרו לו אינו מן השם וכדמפרש הש"ס ואזיל מאי אינו מן השם משום דלא דמיא היובא דשבת להיובי דהינך: שזה חייב משום מהלך וזה מחייב משום מניח. כלומר כולהו חיובי דהני דקחשיב במהלך ואוכל נמי חייב הוא אבל היובא דשבת עד שיניח וכל זמן שלא הניח ואכלו כשהוא מהלך לא נתחייב משום הוצאה: מני אמר לו. מאן האי תנא דהשיב כך לר"מ: ר' יוסי. ר' יוסי דבר פלוגתיה היא: מחלפה שיטתיה דר' יוסי. קשיא דר' יוסי אדר' יוסי דהתמן לא עביד המהלך כמניח לענין שבת והכא הא עביד להמהלך כמניח כדקאמר בברייתא דלעיל אם העבירו דרך עליה חייב אלמא דעיקר היובא קאתי עליה בשעה שהעבירו דרך עליה ואע"פ שהניחה אח"כ חוץ לד' אמות של הראשונ' כדמפרשינן לעיל: א"ר יודן תיפתר. להאי מתני' דכריתות כגון שהיה האדם מוטל על האסקופה שלפני רה"י ומקצתו הוא בפנים ופיו הוא להוץ לר"ה ופשט ידיו לפנים ונטלה ואכלה והרי לא הלך כלומר דשפיר קרינן לה הוצאה שהרי פשט ידו לפנים ונטלה ואכלה בחוץ והשתא הותה אכילה לאו במהלך מיתוקמא שהרי זה לא הילך והא דקאמר ר' יוסי לר"מ אינו השם שזה משום מהלך וזה משום מניח אותה אכילה בעלמא קאמר דאע"ג דהיכא כאן מהלך ה"ק היאך אתה מדמה חיובא דשבת למיחשבה בהדי חיובא דהינך הא ודאי לא דמי דאלו חיובא דכל הני משכחת לה אפילו עומד זה הה"כ והלך והכל כשהוא מהלך אבל לענין שבת ע"כ לאו הכי הוא דאלו אם לא אכל זה כשהוא מוטל על האסקופה ופיו לחוץ אלא שעמד אח"כ בעוד האוכל בפיו והוציאו ואכלו ודאי אינו מתחייב משום שבת שהרי שזה שגופו בפנים כשעמד כולו בפנים הוא וכשילא הוציא האוכל בפיו והוצאה בפיו לאו הוצאה היא כמיחייב עלה. כדתנן בפ' המצניע אלא דהיובא דידיה השתא משום דמניה הוא שאכלו כשהוא מוטל על האסקופה ופיו לחוץ וכמונח דמי והיובא דהוצאה התי עלה כשפשט ידו לפנים ונטלה וההנחה בשעת אכילה היא ומיהת לא דמיא להייבא דהינך אם היה עומד ואוכל כדאמרן וזו היא התשובה שהשיב ר' יוסי לר"מ ולעולם בעלמא אימא לך דהיכא שהוציא החפץ מרה"י אע"פ שעודנו מהלך חייב דמהלך כמניח דמי לר' יוסי:

בלע

קרבן העדה

מה דאמר ר' יוחנן. המוציא אינו חייב עד שיניח: בתוך ד"א לראשונה חייב. דכיון שהיא בתוך ד"א ה"ל כאילו מונחים יחד זה אצל זה: אם העבירו דרך עליה. אם העביר חצי גרוגרת השני על הראשון חייב דמצטרפין אע"ג דלא נחה ע"ג קרקע: דר"י עביד מהלך כמניח. והילכך מצטרפין והיינו דלא כר' יוחנן דהאמר שאין המוציא חייב עד שיניח: ופריך כמה דר"י וכו'. פי' כי היכא דר"י עושה מהלך כמניח לענין חיוב ודאי לפטור נמי עביד מהלך כמניח א"כ מיד כשהוציא חצי גרוגרת השני הרי הוא כאילו הניחו שם והיך יצטרפו עם הראשון לחיוב והוי ליהוי פטור: ומשני תיפתר שהיה הני גרוגרת הראשון מונח בתוך ד"א של הפתח. דמיד כשמוציא השני מצטרפין: ה"ג הדא דתני ואם לאו פטור. פי' דקשיא ליה א"כ הא דתני בסיפא והם לאו פטור למה יהיה פטור אע"ג שלא העבירו דרך עליה הא מיד כשהוציא מצטרפין: ומשני שהיה הפתח רחב חמש אמות. והוציא חצי גרוגרת אחת בצד זה של הפתח וחצי השני בצד האחרת של הפתח כמלא כשהוציא השני אינו בתוך ד"א של הראשון והא דקאמר שהעבירו דרך עליה היינו שהוציאו בתוך ד"א של הראשון: תמן תנינן. בכריתות פ"ג יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות וכו' ר"מ אומר אם היתה שבת והוציאו חייב ה' חטאות: שזה חייב משום מהלך. חטאת דאכילה חייב אע"פ שהוא מהלך וחטאת דהוצאה אינו חייב אלא כשיגמר המהלך ולא באו בבת אחת: ופריך מנו א"ל ר"י. וקשיא דר"י אדר"י דהלא התם לא עביד מהלך כמניח דאלו הוה כמניח היה לו לחייב אף על ההוצאה והכא ס"ל דמהלך כמניח: ומשני תיפתר שהיה האדם מוטל ע"ג האסקופה ומקצתו בפנים ופיו לחוץ. סמוך לאסקופה: ופשט ידו ונטלה ואכלה. נמצא שאע"פ שהוציא אינו מהלך וההנחה היא למטה במעיו והן ברשות היחיד הלכך אמר ר"י שאינו מן השם

בלע

גליון הש"ס

בז"ט הא רבנן מחייבי לעיל אף בבתי רבויות ואפילו לר"י לא פטור בבתי רבויות אלא בשים חיוב הטאת או כראלי' ביניקס ואין רבית פחו' מארבע אמות ונשמע ברבות אחת אפי' חוץ לד"א חייב. ועי' תוס' ד"ס ד"ה והעבירה בנתשרלו בדבר' רבא בר יוסי ניתא דמיירי בלא נח ומ"ה בעינן תוך ג' פ"ש מ"ש לכאן דמיירי בנה הו מישום מהלך כמניח אמאי פטור חוץ לד"א.

ז עיין תוס' שבת דף יא ד"ה לא. ועירובין דף כ ד"ה לא וכו"י עירובין דף לט ד"ס רשא:

מסורת הש"ס

כריתות לג ע"א (תוס' שם)

עי' בבלי ה ע"א

כריתות יג ע"ב שבת קב ע"א בבלי כב ע"ב יבמות לג ע"ב

רידב"ז

כמה דר"י עביד מהלך כמניח לחיוב כך הוא מהלך כמניח לפטור כו' תיפתר שהיתה נתונה בתוך ד' אמות כהדא דתני ואם לאו פטור אמר רבא בר בריה דר"פ תיפתר שהיה הפתח רחב חמשה אמות כו' פי' דפריך כמה דר' יוסי עביד מהלך כמניח לחיוב כן נמי יהא מהלך כמניח לפטור דקס"ד דמעבירו דרך עלי' דחייב. מיירי שהוציא החצי גרוגרת השני בדרך אחרת לא על אותו מקום ובאותו דרך שהוציא הראשונה אלא בדרך רחוק מהראשון כגון בפתח אחרת מאותו רבות גופא רק דלבסוף העבירו דרך עלי' חייב דחשיב כהנחה ומצטרף ור"י להומרא פליג את"ק א"כ יעביד מהלך כהנחה לענין פטור וכיון שהוליהו תומ"י נעשה כמו שהינחה שם ויהא פטור דנעשה כמו שהיתה הנחה תומ"י ביציאתו מן הפתח א"כ לא הינחו שניהם במקום אחד. ומה בכך שהעבירו אח"כ דרך עלי' הרי לא היתה עקירה מרה"י רק עקירה השני' הוא מר"ה ומשני תיפתר שהיתה נתונה בתוך ד' אמות פי' הראשונה נתונה בתוך ד' אמות לפתח [והלשון מוכח כן תיבת נתונה משמע מכבר] דבאמת ר"י לקולא פליג את"ק דקאמר בהעבירו דרך עלי' דחייב. מיירי שהוציאו באותו הדרך ובאותו הפתח והעבירו דרך עלי' מיירי שהוציא את הראשון בד"א הראשון מהפתח ואח"כ הוציא את השני' דרך אותו פתח ע"כ אף אם תימר דנעשה אח"כ בהוציא השני' כמו שהינחה אצל הפתח מ"מ מה בכך הלא הינחה בתוך ד' אמות לראשונה ופי' דברי ר' יוסי אם העבירו דרך עלי' חייב ואם לאו פטור לאו בשהעבירו עלי' ממש ז"א דהא השיב הנחה תומ"י קודם שהגיע עלי' אלא הכוונה היא על ד"א שלו דבתוך ד"א שלו השיב עלי' דד"א חשיב עלי' ועל איזה דרך העבירו בשעה הראשונה דווקא אם העבירו על אותו הדרך באותן ד"א של הראשונה דהוא נקרא עלי' והראשונה מינחת בתוך ד"א לפתח והעביר השני' ג"כ בד"א הללו חייב דחשיב כמו שהינחו שניהן בתוך ד"א אבל אם העבירו בשעה הראשונה לאו דרך עלי' אלא דרך אחר ולא בדרך של הד"א שעבר הראשונה כמו דמסיק דהפתח רחבו חמשה אמות והוציא חצי גרוגרת מכאן וחצי גרוגרת מכאן דאז לא הוציא השני' בתוך ד"א של הראשונה כיון דלא הוי דרך עלי' פטור משום דחשיב כמו שהינחה תחילה חוץ לד"א של הראשונה ור"י לקולא פליג דמוסיף עוד הנהי באם שהעברה לא הי' דרך עלי' כלומר באותן הד"א

בל"ע

שנויי נוסחאות

(ב"ה) כר"י גד"ו כרבי יוסי ובפרי"ר כר' יוסה. (שו"ד) רי"א נד"ו ר' יוסי אומר. (ב"ו) שהוציאו גד"ו שהוציאה וכ"ה בפרי"ר. נעשה בפרי"ר יעשה. (בו"פ) אמות בהדא בפרי"ר אמות לפתח כהדא. (שו"ב) רבא בר בריה בפרי"ר ר' בא בריה. (שו"ג) חמשה גד"ו חמש. (ב ס"ו) מנו אמרו נד"ו כני אמר. ר"י גד"ו רבי יוסי. מחלפי גד"ו מחלפה. דר"י גד"ו דרבי יוסה.

חתם סופר

תמן תנינן ר"מ אומר אם היתה שבת וכו' שזה חייב משום מהלך וכו' לפענ"ד ה"פ דחיוב שבת משום מהלך ואינו חייב עד שיניח במעיו וחיוב אכילה משום הנאת גרונו ובשיניה בבית סבליעה כבר חייב וקשה למ"ד מהלך כעומד ומסיק דלא מיירי במוציאו ע"י עקירת גופו דבהא לא קאמר ר"מ אלא מיירי שהוא מונח בפנים ברה"י ורגלו על האסקופה ופיו בחוץ ברשות הרבים וטפל המאכל בידו ברה"י ונותנו לתוך פיו שבחוץ דכיון שאינו הולך רק מונח. ובידו הוציא המאכל לחוץ. הוה עקירה ברשות היחיד והנחה בפיו מיד ועל כנאה לא חייב אלא בבית הבליעה. וקדם חיוב הוצאה לחיוב אכילה. ולקמי בדף [...] ממך מקשה ירושלמי על זה אמאי יתחייב כשמוציא מידו לפיו אסוי כנותן מינוט לבגאלו. ומשני מימינו לשמאלו לא נשתנה ממה שהיה והכא נשתנה ונעשה אוכל בפיו משום הכי חייב שפי:

א"ר יודן תיפתר שהיה מוטל על האסקופה מקצתו בפנים וכו' לפ"ז אין מכאן שום ראיה דמחשבתו משוי ליה מקום דע"ד דכיון שהוא מונח ע"ג קרקע שפיר הו"ל נוהרו מקום דע"ד. אמנם הש"ס בבלי ס"ג בפשיטות דמשנה לא משמע הכי אלא שהוא הולך ברגליו מרה"י לרה"ר ובולע בהליכתו ע"כ אמר אף אתן נמי תנינא. וכ"ל דהירושלמי לא רצה לפרש כש"ס בבלי משום קושית התוס' דף ק"ב ד"ה והוציאו ולא ס"ל לירושלמי כך כתירוצן א הוא הנותן:

*בלע חצי זית והקיאו וחזר ובלע חייב. הכניס חצי גרוגרת וחזר והוציאו פטור. מה בינה לבין קדמייתא. תמן נהנה חיכו בכזית. ברם הכא לא נתעסק בכגרוגרת שלימה. א"ר יוסי פעמים שהוא מתעסק בגרוגרת שלימה והוא פטור. היך עבידא *הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת *ולא הספיק להניחה עד שנשרפה הראשונה. והרי נתעסק בגרוגרת שלימה והוא פטור. בגין מדמייתה להחלבין והוא עביד כן. *אמר רבי יוחנן המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית חייב מן המוציא לאחריו. מן הדא *המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור. לאחריו ובא לו לפניו חייב. ואפשר שלא יעשה בינו לבין הכותל כרמלית. אמר רבי יוסי תיפתר שהיו פניו הפוכות לכותל ומשואו לאחריו ובכך יצא משואו תחילה. ר' חייה בר אבא בעא קומי רבי מנא וזו לא דרך הוצאה היא. אמר ליה שכן כתפייא אומנא עבדין כן. ויידא אמירה. דא דמר רבי אחא רבי מיישא בשם רבי יוחנן *המוציא אוכלים ונתנן על אסקופה

והא

קרבן העדה

בלע חצי זית. הלב הו דס והקיאו וחזר ובלע חצי זית אחר: חייב. ואע"ג דלא בא במעיו זית שלם לא בבת אחת ולא בזה אחר זה: ופריך מה בינה לבין קדמייתא. כלומר מאי בינייהו: תמן בחצי זית חלב נהנה חיכו בכזית. הרי החיך אשר אוכל יטעם לו נהנה בכזית ואע"ג דבזה אחר זה היא לא איכפת לן הואיל ובכדי אכילת פרס הוא: היך עביד. היכי דמי: והוא פטור. אפילו בהעלם אחד דבעידנא שהוציא לבתרייתא חסר שיעורא: בגין וכו'. הוא והוא מדמה שיעורי שבת לאוכל חלב הוא אומר דין זה בחלב הדין כן אם כבר נתעכל חצי זית ראשון שאכל פטור על השני אפי' היו שניהם בהעלם א' כיון שכבר נתעכל דמיא לנשרף: דרך כרמלית חייב. דהוי עקירה ברה"י והנחה ברה"ר דמהלך לאו כעומד ולא הוה הנחה בכרמלית: מן המוציא משא לאחריו. במעינן דחייב: מן הדא. כלומר היכי שמעינן דהמוציאו לאחריו חייב מן הך מתניתין: המתכוין וכו' לאחריו ובא לו לפניו חייב. ואי סלקא דעתך דאם נתנו מתחלה לאחריו פטור אף כשבא לו אח"כ לפניו ראוי שיהא פטור שהרי לא היתה כוונתו למלאכ' גמורה ובכל מלאכת שבת מלאכת מחשבת בעינן אלא ודאי דלק' אם נתנו מתחלה לאחריו חייב הלכך אף שבא לו לפניו חייב שהרי נתקיימה מחשבתו: ואפשר שלא יעשה כו'. פירו' המוציא משאו לאחוריו וכי אפשר שלא יעשה האדם המוצי' כרמלית המפסיק בין רשות היחיד לרשות הרבים אלא ודאי קא המוציא דרך כרמלית חייב: אמר רבי יוסי תיפתר וכו'. מהא ליכא להוכיח דלמא לעולם אימא חייב המוציא משא מאחריו אא"כ דרך פניו לכותל ויצא דרך אחוריו כמלא שהוציא המשא מיד מן הבית לרשות הרבים מבלי הפסקת האדם המוציא ביניהם: בעי קומי ר' מנא. הקשה לפני ר' מנא וזו כשמוציא דרך אחוריו לאו דרך הוצאה הוא ולמה יהא חייב עליה: אמר ליה. ודאי דרך הוצאה היא שכך נושאי משא בכתף האומני' עושים כשהמקום צר הולכים לאחוריהם כדי שתצא המשא תחלה ולא יעכבם: ויידא אמר דא. פירוש מהיכן אמר דבר זה דהמוצי' מרשות היחיד לרה"ר דרך כרמלי' חייב: ומשני דאמר ר' אחא וכו': המוציא אוכלין ונתנן כל האסקופ' בין שחזר והוציאן בין הוציאן אחר פטור:

והא

דאמר ר' אחא ור' מיישא בשם ר' יוחנן דנלמד מהך מתני' דתנינן בפ' הנזכר המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור

והא

פני משה

בלע חצי זית והקיאו. מיד שעדיין לא נתעכל וחזר ובלעו לאותו חצי זית ושל איסור היה חייב כדמפרש טעמא לקמן: הכניס וכו'. כלומר אבל לענין חיובא דהוצאה והכנסה בשבת אינו כן אלא אם הכניס חצי גרוגרת וחזר והוציא אותה פטור דאפילו להאי מ"ד דקאמר לעיל דהכניס הצי גרוגרת והוציא חצי גרוגרת מצטרפין לכשיעור הכא מכיון שחזר והוציא לאותה חצי גרוגרת בעצמה פטור וה"ה אם הוציאה וחזר והכניסה נמי הדין כן והדא מגייהו הוא דנקט: מה בינה לבין קדמייתא. מ"ש דגבי אכילת איסור קאמרת דאפילו בזהו חצי שיעור עצמו אם חזר ובלעו מצטרף לכשיעור ומ"ש גבי שבת דפטור: תמן. באכילת איסור מיהת נהנה הכו בכזית שבתחלה נהנה חכו בחצי זית וכשחזר ובלעו ואכתי לא נתעכל נהנה עוד הפעם בחצי זית ומכיון שהיא בהעלם אחד מצטרף לכשיעור למתחייב עליה אבל הכא לענין שבת דבעינן שיעור כגרוגרת לחיובא דהוצאה או הכנסה והרי לא נתעסק זה בגרוגרת שלמה ולא שייכא הכא צירוף באותה חצי גרוגרת עצמה: פעמים וכו'. כדמפרש ואזיל היך עבידא וכו' דמכיון דבשעת הנחה לחצי גרוגרת השניה כבר נשרפה הראשונה אין כאן צירוף ואע"פ שזה הרי נתעסק בכגרוגרת שלימה פטור הוא: בגין מדמייתה לחלבין והוא עבד כן. הש"ס על מילתא דר' יוסי קאמר לה דהא קשיא פשיטא ומאי קמ"ל בהא הלכך קאמר דבשביל דקאמר ר' ינאי בענין דס"ד לדמויי חיובא דשבת לענין אכילת חלב וקאמר דלא דמיא וכדלעיל לפיכך עשה כן בהא ואמר נה ר' יוסי נמי להך מילתא דנ"כ לא מדמינן לה לאכילת חלבים דהאי לאכילת איסור קי"ל דאם אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית בהעלם א' מצטרף וחייב כדתנן בפ"ג דכריתות וכד"א דגבי שבת נמי הכי הוא דהיא שהע"פ שנשרפת חצי גרוגרת הראשונה עד שלא הספיק להניח להשנייה מ"מ הרי זה נתעסק בכשיעור ודומה לאוכל חצי שיעור של איסור דנמי נעשית כמי שנצרף ונחלק ואפ"ה אם אכל אח"כ להאי שיעור האחר בתוך העלם מתחייב וה"ה לענין שבת כן קמ"ל דלא דמי דהתם מיהת נהנה בכשיעור איסור הוא אבל הכא משנסתלק חצי שיעור הראשון אין כאן צירוף לאותו חצי שיעור השני: דרך כרמלית. כגון דרך הילוכו דלאו להילוך עבידא או כיוצא בזה חייב דמהלך לאו כעומד דמי ולא הוי כהנח בכרמלית: מן המוציא לאחריו. דבר זה נלמד מדין המוציא לאחריו כדמסיק ואזיל מן הדא דתנינן בפ' המצניע המתכוין וכו' פטור דזה נתכוון לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה אבל אם נתכוון להוציא לאחריו והיא שמירה פחותה ובא לו לפניו חייב קתני מיהת דהמוציא משא לאחריו חייב: ואפשר שלא יעשה בינו לבין הכותל כרמלית כלומר שהרי זה המוציא משאוי לאחריו וכי היאך אפשר לו להזהר שלא יעשה הוצאה זו כדרך כרמלית שהיא בינו ובין כותל הבית דדרך הבית היא שיש לו גדדין והוו לידי ר"ה וכרמלית הן ובשהמשא לאחריו אינו יכול להשגיח אם המשא נוטה להגדדין והוה ליה כמוציא מרה"י לר"ה דרך כרמלית וקתני חייב: אמר ר' יוסי. דלא היא דמהאי דינא לא שמעינן דת פתר שהיו פניו הפוכות לכותל הבית ויצא דרך אחוריו וע"י כך יצא משאוי שנו בתחלה מפתח הבית וכשפניו הפוכות רואה הוא שלא תהא המשא נוטה לכאן ולכאן והרי זה מוציא מרה"י לר"ה להדיא: וזו לא דרך הוצאה הוא. הא מיהא דרך אחוריו ואמאי חייב וכי דרך הוצאה בכך: אמר ליה. אין דודאי דרך הוצאה בכך שכן הכתפין האומנין עבדין כן שנושאין משא כבידה על כתפיהן ואזלין דרך אחוריהן וע"י כך הן רואין ונזהרין שלא השמט המשא אנה ואנה מעליהן: ויידא אמר דא. אלא מאיזה דין דמתני' הוא דשמעינן דהמוציא דרך כרמלית חייב: דא. מהאי מתניתין וכאי

והא

רידב"ז

של הראשון פטור משום דחשיב כמו שהניחה תחילה חוץ לד"א. ולת"ק דלא ס"ל מהלך כמניח דמי אין נפ"מ כלל בזה דרך העבירו ואף אם העבירו בדרך אחר מ"מ כיון דלבסוף הביאו תוך ד"א של ראשונה והניחו שם חייב. אבל לר"י דמהלך כמניח דמי אם לא העבירו דרך עלי' פטור דחשיב כמו שהניחה תחלה קודם שהגיע לד"א והיינו דמסיק כהדא דתני ואם לאו פטור פי' הא דקתני ר"י ואם לאו פטור איתמר עלה אמר רבא ב"ב דר"פ תיפתר שהיה הפתח רחב המשה והוליא אחת לכאן ואחת לכאן והרי לא הוליא השני' בתוך ד"א של ראשונה כלומר דרבא ב"ב דר"פ מפרש הפי' של דרך עלי' ואינו דרך עלי' היא דדרך עלי' הוא על זה הדרך של ד"א הראשונה ואינו דרך עלי' הוא בדרך אחר שלא בד"א הראשונה אבל לא עלי' ממש כי אין נפ"מ מזה כיון דמהלך כמניח דמי והוי ההנחה קודם שהגיע עלי' כנ"ל כן מפרש רבא ב"ב דר"פ לברייתא דר"י וה"ה דהוי מצי ר"י להלק הך דינא בין שהיתה הראשונה בתוך ד"א לפתח לבין שהיתה רחוק מד"א של הפתח. אך נקט הך נפקא מינה אפילו כשהיתה הראשונה בד"א לפתח בין שהעבירו דרך עלי' לשהעבירו שלא בדרך עלי'. ודע דהך ברייתא מחולקת עם הברייתא הראשונה ודוק:

תוס' הרי"ד

מן הדא המתכוין להוציא לפניו. והא דלא פשיט ממתניתין דידן דפשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעה"ב דאמאי חייב דהא בינו ובין הכותל הוי כרמלית וי"ל דממתניתין דידן לא מצי לאוכוחי. דהא מתניתין דידן בגלוי' קבה. דאפילו תימא דמוציא דרך כרמלית פטור דמהלך כמניח קאי נמי ממתניתין דידן דהיך קפסיק ותני דעני חייב על פשיטת יד דזה לא משכח"ל רק כשהעני עכר מלאוי ר"ה והלך עד פתח הבית ונתן להוכה וכן בהוצאה לא משכח"ל רק בנטל והוליא פי' האלע ר"ס וכאמת בנטל מתוכה והוליא חייב משמע דחייב תומ"י כשהוליא וקבה הגאי כל בינו ובין הכותל הוי כרמלית ואפילו תימא במוליא מרה"י לר"ס דרך כרמלית חייב. מ"מ שכא משמע דחייב תומ"י אף כשלא הוליא לר"ס אלא לכרמלית אלא ע"כ ממתניתין אין ראי' לדין הזה במוליא מרה"י לר"ס דרך כרמלית. ומתניתין דידן מוקמינן לקמן דמיירי שעומד רחוק מהכותל ד' דלא הוי כרמלית. אבל ממתניתין דלאחריו מוכח בפיר כיון דהוליא לאחריו א"כ כמשא הי' על כתפו וא"כ ע"כ צ"ל דעמד רחוק ד' מכותל דא"כ היאך הוליא לאחריו כמשא וצ"ל דעמד רחוק מן הכותל ד' וקבדי ידיו לאחוריו להוליא וי"ל דאין דרך הוצאה בכך רק לאחוריו הוא על כתפו כדמסיק שכ כתפיית אומנא עושין כן אבל לא בפשיטת ידים לאחוריו כמו במוכת לקמן עיי' בד"ס אמר ר"ז ברידב"ז הלא ע"כ בכתיפו א"כ ע"כ בהוליא דרך כרמלית ומדתי דמיירי בהך דרך אחוריו והמשא תחילה כי שכן כתפיית אומנא עושין כן ודו"ק:

א"ר יוסי פעמים שהוא מתעסק בגרוגרות שלימה והוא פטור. האיך עבידא כו' והרי נתעסק בגרוגרות שלימה והוא פטור. בגין מדמייתה לחלבים. והוא עביד כן כי' דמפרש ר' יוסי דפעמים שהוא מתעסק בגרוגרות שלימה והוא פטור ר"ל דבזה דמי שבת לחלבים דבחלבים נמי יותר בכדי א"פ דלא נהנה חיכו בכ"א לא מהני מה דנתעסק בכזית כמו כן בשבת נמי דלא תלי בהנאתו לא מהני גם כן מה דנתעסק בגרוגרת בגין מדמייתה נחלבים ר"ל דבזה אין לחלוק מחלבים והוא עבור כן בחלבים הי' פטור כמו כן בשבת:

מן הדא המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור ר"ל הא לאחריו ובא לאחריו חייב כדאיתא בבבלי ובירושלמי פ' המצניע ע"ז פריך ואפשר שלא יעשה בינו לבין הכותל כרמלית פי' דאדם הוא מחילה ובין הכותל לאדם הוי כרמלית וע"ז משני שהאדם הלך דרך אחוריו ולא היה מעולם המשא בין הכותל לאדם וכן ביאת הירושלמי דאדם העומד אצל כותל הוי כרמלית כדאיתא לקמן:

מתניתא

שנויי נוסחאות (בו"ז) ובלע בד"ו ובלעו. (בו"כ) והוציאו בד"ו והוציאה. (בו"ז) ובכך בכרי"ל ובכר. אבא בכרי"ל אדה. (בוי"ב) אומנא בד"ו אומניא. (בוכ"א) אסקיפה בד"ו האסקופה.

חתם סופר

יאפשר שלא יעשה בינו לבין הכותל כרמלית וכו'. לפענ"ד ה"פ דאדם העומד ברה"ר פתוח מד' טפחים סמוך לכותל נעשה בינו לבין הכותל לידי רה"ר דאית ליה חפופי ההוא עצמו נעשה חפופי ואותו מקום פמי שבינו לבין הכותל דהוה לידי רה"ר נידון ככרמלית לכן כשבא לו מחוץ ונכנס לפנים ומשאו לפניו הרי עוברת דרך כרמלית. והיפוך כשיוצא מביתו ומשאו לאחוריו עוברת המשא דרך כרמלית. ועד"ז יובנו כפשוטו דברי בבלי וי"ז ע"א ולא צריך למ"ש תוס' שם ד"ה מדי דהוי ע"ש. ועיין מ"ש לקמן: אמר ר' יוסי תפתר שהיו פניו הפוכות לכותל ומשאו לאחריו. מבואר דכל אדם היוצא מביתו או נכנס כשבא סמוך לכותלי ביתו פתוח מד"ט נעשה בינו לבין הכותל לידי רשות הרבים והמשא שעל כתיפו ביציאתו או שבידו בכניסתו עוברת בלידי ר"ס. ופ"כ לא צריך למ"ש תוס' שבת דף ו' ע"א ד"ה מידי דהוה וק"ל:

טוב ירושלים

מן הדא המתכוין להוציא לפניו. לקמן פ"י ה"ד: תפתר שהיו פניו כפופים לקמן [דף ד] ע"ב: ווידא אמרה דא. בדפוס (פרק כל') לקמן פ"ג ה"א:

מסורת הש"ס

תולין דף פ"ב | (היכי שם) | עי' שבת ד' פ"א | ר' שבת ה' ע"ב | שם לב פ"ב | שם ... ע"ב

עין משפט נר מצוה

ט
א מיימוני פי"ד מהלכות אסורות הלכ' ג
י
ב מיי' פי"ח משבת הל"ג
יא
ג מיי' פי"ד שם הל' טו
סמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שמו סעיף א
יב
ד מיי' שם
כמ"ג שם

גליון הש"ס

לכבי"ס חולין דכ"ג דקיק דאפילו חזר ובלע אותו חלי זית שבקיא חייב וכ"ס סרמב"ס ז"ל וכ"מ מדברי הירושלמי כאן. ועיין תוספות כתובות דף ל' ע"ב ד"ה ל"ל ובתוי"ט שם. ועי' בד"ה יומא דף פא ע"א:

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ד משבת הלכה יד

יד ב מיי' פי"ג שם הלכה טו

טו ג מיי' שם הלכה יג

פני משה

והא אסקופה לאו כרמלית היא בתמיה כלומר דהא על כרחך דהאי אסקופה שהיא כרמלית מיירי כגון שהיא גבוה משלשה ועד עשרה ולא עד בכלל דדין כרמלית יש לה דאי אסקופה רה"ר כגון שרבים מכתפין עליה אמאי פטור בשנתנו על האסקופה הא אפיק מרה"י לרה"ר ואי אסקופה רה"י שהיא גבוה עשרה ורחבו ארבעה אמאי כשחזר והוציאן פטור הא קא מפיק מרה"י לרה"ר אלא ודאי כרמלית וקתני ונתנן על האסקופה הוא דפטור הא אם לא נתנן אלא הוציאן דרך האסקופה חייב אלמא המוציא מרה"י לר"ה דרך כרמלית חייב: ובאיש לר' יוסי דלא אמר' מן גרמיה. כששמע כך מר' מנא הורע בעינו על שלא אמר הוא בעצמו כך דודאי מהאי מתני' שפיר הוא דש"מ להא: הכל מודים בזורק שהוא חייב. אפלוגתא דבן עזאי ורבנן קאי כדמייתי לקמן דפליגי במרה"י לר"ה דרך כרמלית ורב הונא ורב יהודה בשם רב פליגי בענין אוקימתא דהפלוגתא דבן עזאי ורבנן דרב הונא בשם רב קאמר דהכל מודים ואפילו בן עזאי דס"ל המהלך כעומד דמי מודה הוא בזורק מרה"י לר"ה דרך כרמלית שהוא חייב דהא לא נח בכרמלית: דברי הכל היא שאין אויר כרמלית כממשה. כלומר משום דלדברי הכל אין אויר כרמלית נחשב ככרמלית ממש והלכך מודים בזורק דרך אויר כרמלית שהוא חייב: ומה פליגין. כי פליגי במוציא מרה"י לר"ה דרך כרמלית דבן עזאי פוטר דס"ל המהלך כעומד ומניח דמי ורבנן מחייבי דלא עבדין המהלך כמניח: ע"ד דבן עזאי אין אדם מתחייב בתוך ד"א לעולם. כלומר היכי משכחת לה אליביה מעביר ד' אמות בר"ה שיהא חייב דהרי לעולם אינו מעביר אלא בתוך ד' אמות דמכיון שהוא להפך ממקומו ומעבירו נעשה כמי שהניחו על כל אמה ואמה דהא ס"ל המהלך כעומד ומניח דמי וא"כ יהא פטור ולא משני הכא מידי: ר' יהודה בשם רבי קאמר דלא כרב הונא בשמיה אלא הכל מודים. אפילו החכמים במוציא מרה"י לר"ה דרך כרמלית שהוא פטור משום דלדברי הכל ס"ל שהמהלך כמניח דמי ולא פליגי אלא בזורק דבן עזאי עושה אויר כרמלית כממשה כל כרמלית והוה ליה כנח בכרמלית ורבנן לא עבדין אויר כרמלית כממשה: מתני' מסייעא לדין. אשכחן הדא ברייתא דמסייעא לרב הונא דאוקי פלוגתייהו במוציא ומתני' מסייעא לרב יהודה דאוקי פלוגתייהו בזורק: היה עומד בר"ה תוספתא היא בפ"א וזרק מן האסקופה לדיר או לסהר דרך בקעה חייב (ובתוספתא דפוס ט"ס שם) ואם הוציא פטור והיינו כרב הונא וכן עזאי קתני לה. ויותר נכון דנתחלפו התיבות בהעתקה וכצ"ל מתני' מסייעא לרב יהודה היה עומד בר"ה וזרק לדיר וכו' ומוקי לה לסתמא דהתוספתא כחכמים דס"ל בזורק חייב ובמוציא פטור ומתני' מסייעא לרב הונא המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה וכו' דקתני בהדיא דלרבנן חייב במוציא דרך כרמלית ובן עזאי פוטר והיינו כרב הונא: והא תנינן. במתני' דכריתות כדכתבא לעיל רבי מאיר אומר וכו' והשתא בשלמא על דעתיה דרב הונא דמוקי פלוגתייהו במוציא א"כ האי תנא דאמרו לו דסבירא ליה חיובא דשבת במניח דוקא ולא במהלך האי דלא כבן עזאי אלא כרבנן אלא על דעתיה דר' יהודה דהכל מודים במוציא שהוא פטור א"כ האי כמאן דלא כבן עזאי ודלא כרבנן. אמר ר' חיננא הא ל"ק דמאי האי תנא דאמרו לו החכמים שהן בשיטת בן עזאי וכדאמרן לעיל דר' יוסי היא דס"ל כבן עזאי דהמהלך כמניח דמי וכדמפרשינן להא לעיל: וקדם וקלטה. שנעקר ממקומו וקלט וקיבלה מהו ולקמן מפרש לה הבעיא: ולאו מתני' היא. ומאי קא מיבעיא ליה דהא תנן לקמן בסוף פרק הזורק קלטה אחר וכו' פטור ופירשה ר' שמואל בשם ר' זעירא בחוטף כן כלומר דכאן בהאי מתניתין בחוטף מיירי שקידם האחר וחטף וקילטה מן האויר הא אם קלט לתוך ידו וקיבלה חייב הזורק וכדמפרש להטעם דמה בין נחה לארץ ומה בין נחה לתוך ידו של חבירו והרי הזורק הזה עשה כל המלאכה:

תמן

גמרא

והא אסקיפה לאו כרמלית היא. ובאיש לרבי יוסי דלא אמרה מן גרמיה. רב הונא בשם רב *הכל מודין בזורק שהוא חייב. דברי הכל הוא שאין אויר כרמלית כממשה. ומה פליגין במוציא בן עזאי פוטר. וחכמים מחייבין. בן עזאי עבד המהלך כמניח. ורבנין לא עבדי מהלך כמניח. רב חסדא שאל לרב הונא על דעתיה דבן עזאי אין אדם מתחייב בתוך ד' אמות לעולם. מכיון שהוציאן נעשה כמו שהניחה על כל אמה ואמה. ויהא פטור. רב יהודה בשם רב הכל מודין במוציא שהוא פטור. דברי הכל הוא שמהלך כמניח. ומה פליגין בזורק בן עזאי פוטר. וחכמים מחייבין. בן עזאי עבד אויר כרמלית כממשה. ורבנין לא עבדין אויר כרמלית כממשה. מתניתא מסייעא לדין ומתני' מסייעא לדין. מתני' מסייעא לרב הונא *היה עומד ברשות הרבים וזרק לדיר או לסהר דרך כרמלית חייב. ואם הוציא פטור. מתני' מסייעא לרב יהודה. א המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור שלא עשה מלאכתן בבת אחת. הא אם עשה מלאכתן בבת אחת חייב. בן עזאי אומר אפילו עשה מלאכתן בבת אחת פטור. והא *תנינן רבי מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו ואמרו לו אינו השם שזה חייב משום מהלך וזה חייב משום מניח. על דעתיה דרב הונא דלא כבן עזאי. על דעתיה דרב יהודה דלא כבן עזאי ודלא כרבנן. א"ר חיננא מנו אמר לו חכמים שהן כשיטת בן עזאי. *ר' יוחנן ב בעי היה עומד בר"ה וזרק וקידם וקלטה מהו. ולאו מתני' היא *קלטה אחר קלטה כלב או שנשרפה ג פטור. ר' שמואל בשם ר' זעירא בחוטף כן הא אם קלט חייב. מה בין נחה לארץ לנחה לתוך ידו.

תמן

קרבן העדה

וכה אסקופה לאו כרמלי' היא. בתמיה דודאי באסקופת כרמלית איירי דאי באסקופת רשות הרבים אמאי פטור הא קא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים ואי באסקופ' רשות היחיד אמאי פטור בשחזר והוציאן אלא ודאי באסקופ' כרמלית וטעמא דנח הא לא נח חייב שמע מינה דהמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית חייב: ובאיש לרבי יוסי. והרע לרבי יוסי שלא אמר דבר זה מעצמו דמתניתין שמעינן דחייב: הכל מודין. בזורק מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית שהוא חייב דהא לא נח: ד"ה היא. דלכ"ע דאין אויר כרמלית כממשה דליהוי כנהמלא וה"ל כאילו נח על גבי קרקע: ומה פליגין. במאי פליגי: במוציא. מרה"י לרה"ר דרך כרמלית: וחכמים מחייבין. הואיל ולא עמד בכרמלי' אין כאן הנחה אלא ברה"ר: מהלך כמניח. ונמצא עוקר מרשות היחיד ומניח בכרמלית ועוקר מכרמלית ומניח ברשות הרבים: על דעתיה דבן עזאי. לבן עזאי לא מצינו מעביר ד' אמות ברשות הרבים שיהא חייב דהרי נעשה כמי שהונחה על כל אמה ויפטר: אויר כרמלית כממשה. רואין את אוירו כאילו הוא ממולא כי היכי דאמרינן לענין טומאה בבית או שרץ בתנור דרואין אותן כאלו הן מליין טומאה וכן הוא בבבלי פרק הזורק ה"נ כאן בכרמלית אמרינן כאילו הוא מלא והוה לי' כנח על גבי קרקע: מתניתין מסייע לדין. כלומר תניא כוותיה דרב הונא ותניא כוותיה דר"י: ה"ג מתני' מסייע לר"י היה עומד וכו': לסהר. הוא חצר שאין לו תקרה: הכי גרסינן מתניתין מסייע לרב הונא המוציא וכו'. ש"מ דבמוציא פליגי: מלאכתן בבת אחת. שלא הניחו על גבי האסקופה: פטור. דבעינן שתהא עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב והכא כשהעבירו על גבי האסקופה אף על גב דלא הניחו הוה ליה כאלו נח והוה ליה עקירה ממקום פטור והנחה במקום חיוב: על דעתיה דר' הונא. הכי אמרו לו דלא כבן עזאי אלא כחכמים דפליגי על בן עזאי דמחייבין במוציא אבל לר"י הן דלא כמאן: מנו אמרו ליה חכמים כשיטת בן עזאי. כלומר אפילו כבן עזאי ואיירי בשהיה מוטל על האסקופה מקצתו בפנים ומקצתו לחוץ ופשט ידו ונטלה ואכלה שאין כאן הילוך וכדפי' לעיל הר' יוסי אי נמי סובר ר' חיננא דהא דאמרו לו אינו מן השם היינו שאין חטא' זה משום אכילה אלא משום הוצאה: וקידם. ועקר הוא ממקומו וחזר וקיבלה מהו: רבי שמואל בשם רבי זעירא. מסקנא דקושי' היא דרבי שמואל מוקי למתניתין בחוטף הכי מוכח הוא דפטור הזורק אבל אי קלטה אחר כגון שנפלה לידו חייב הזורק דמה בין נחה וכו':

תמן

מסורת הש"ס

שבת ו ע"א עירובין לג ע"ו

(תוס' פי"א)

כריתות יג פ"? וש"נ

פי' שבת ה פ"ג

שם כב פ"א

רידב"ז

מתניתא מסייעא לר"ה הדבר פשוט דצ"ל ר"י מתניתין מסייעא לר' יהודה הדבר פשוט דצ"ל לר"ה:

אמר רבי חיננא מנו אמרו לו הכמים שהן בשיטת בן עזאי פי' דר"ח פריך על הא דקפריך רק על רב יהודה דסבירא ליה דבהולכה לכו"ע מהלך כמניה א"כ האי אמרו לו כמאן בשלמא לר"ה שפיר האי אמרו לו הוה רבנן דפליגי על בן עזאי ורק לר"י קשה ע"ז קאמר ר"ח דו"א דהאי אמרו לו לר"מ הוא ע"כ ר' יוסי כדאמרינן לעיל ור' יוסי הא ס"ל כב"ע דמהלך כמניח כדאיתא לעיל א"כ היכי דתימר בין לר"ה בין לרב יהודה קשה. וע"כ כהירושלמי דר' יודן לעיל:

ר"י בעי היה עומד ברשות הרבים וזרק וקידם וקלטה מהו ולאו מתני' היא קלטה אחר כו' תמן הוא חייב פי' למה תמן חייב והכא מיבעיא לך ומשני תמן הוא זרק ואחר קיבל כו' ופריך דתהא פשיטא לי' דפטור דמאיזה לך סברא יכולין לחייבו ומשני דיש סברא לחייבו. אילו זרק בימין. והא דמייתי המתני' דפ' הזורק קלטה אחר ולא ממתניתין דידן פשט העני את ידו ונתן לתוך ידו של בעל הבית משום דאי הבית המתניתין דידן הא"מ דוקא בהולכה כן משא"כ בזריקה דבהולכה הוא מיד ליד משא"כ בזריקה לא הוי מיד ליד כדמוכח ממתניתין דפרק הזורק קלטה אחר פטור דמיירי בזריקה ע"כ מביא הך מתניתין דפרק הזורק ומה דתני עלה רבי שמואל בשם רבי זעירא דמיירי בחטף ובזורק חייב אלמא דגבי זריקה נמי שייך מיד ליד. ודוק:

ר"א

שינויי נוסחאות (סו"א) והא בספרי"ר ודא. (בו"ב) רב הונא בספרי"ר ר' חונא וכן בסמוך. (סו"ו) בן עזאי עבד בספרי"ר בן עזאי לא עבד. (בו"ט) שהוציאן נעשה בספרי"ר שהוציאה יעשה. (בי"ג) שמהלך בספרי"ר שאין המהלך. (בוכ"א) מלאכתן בבת בספרי"ר מלאכתו בת (וכן בבוכ"ג וכ"ג). (בוכ"ח) אמר בל"ו אמרו. (בוכ"ט) כשיטת בד"ו בשיטת.

חתם סופר

על דעתיה דבן עזאי וכו'. עיין בתוס' שבת ה' ע"ב ד"ה בשלמא ובירושלמי פריך על דעתיה דבן עזאי כו' ומשני בקופץ. נ"ע תינח מעביר ד"א לבן עזאי יש לומר בקופץ אבל זרק ד' אמות לר"ע דקלוטה מאי איכא למימר ויש לומר דהירושלמי לשיטתו דסבירא ליה ר"פ הזורק דזריקה ד' אמות הוי במשכן שזרקו מתפיהן ואם כן לא קשה מידי אפילו אם יהיה קלוטה בתוך ארבע אמות כמי שהונח על כל אמה מכל מקום כיון שכך היתה זריקה במשכן מיחייב כך:

טוב ירושלים

בן עזאי עבד אויר כרמלית כממשה. לקמן דף ס' ע"ה: המוציא אוכלין ונותן על האסקופה. לקמן פ"י ס"ג. וכן מוקמינן לה בבבלי ל"א ב': ולאו מתני' היא קלטה כו' לקמן פי"א ה"ו.

תמן למה הוא חייב. תמן הוא זרק ואחר קיבל. ברם הכא הוא זרק הוא קיבל. ותהא פשיטא ליה שהוא פטור. אילו זרק בימין והוציא וקלט בשמאל שמא אינו חייב מן הדין פיו. ופיו לאו כאחר הוא. וכא שמאלו כאחר הוא. א"ר יודן פשיטא ליה לר' יוחנן שזרק בימין וקלט בשמאל שהוא חייב. ומה צריכה ליה בזורק בימין וקלט בימין. רבנן דקיסרין ר' שמי בשם ר' אחא אפילו זרק בימין וקלט בשמאל צריכה ליה חייב. אין תימר פיו. ופיו כיון שאוכלה כאחר הוא. ברם הכא ידו כאחר הוא. ר' מנא בעי מעתה הוציא כגרוגרת בשתי ידיו יהא פטור משום שנים שעשו מלאכה אחת. א"ל ר' הייא בר אדא ודא הוא בעשותה. ולא כן תני *יחיד שעשאה חייב. שנים ג' שעשו פטורין. *א"ר יוחנן היה עומד בר"ה וקלט גשמים מאויר מחיצות והוציא חייב. רבי בון בר חייה בשם ר' זעירא בחוטף כן הא אם קלט פטור. מה בין נתן לו אחר מה בין נתנו לו שמים. אתייא כר'. *דר' עבד אויר מחיצות כממשה. *היה עומד בפנים וידו מלאה פירות. פשוטה לחוץ וקדש עליו היום אסור להחזירה. ר' אחא בשם ר' בא כמאן דמר אסור להשתמש באויר עשרה. אית תניי תני מותר. הוין בעיי מימר מאן דמר מותר בשיש שם רוחב ד'. ומאן דמר אסור בשאין שם רוחב ד'. אמר רבי יוסי בי רבי בין זה ובין זה כמאן דמר אסור להשתמש באויר עשרה. מיי כדון מאן דמר אסור למטה מעשרה. ומאן דמר מותר למעלה מעשרה: העני חייב ובעל הבית פטור. רב יהודה בשם שמואל והוא שתהא

קרבן העדה

המן למה הוא חייב וכו'. התם כשקלטה אחר הוא חייב ה"נ כשקלט הוא עצמו וה"ל קא מבעי' ליה כר' יוחנן: ומשני תמן. שהני כיון שקבלה אחר אבל הכא הוא בעצמו קיבל מיבעי' ליה: ה"ג ותהא פשיטא ליה שהוא חייב. קושיא היא ואפשר לקיים הגירסא שלפנינו וה"פ דפריך ותהא פשיטא ליה לר"י שהוא פטור כיון שהוא עצמו זרק וקיבל ומשני אלו זרק וכו' וה"נ מספקא ליה לר"י דלמא אפילו הוא עצמו קיבל יהא חייב: שמא אינו חייב מדין פיו. כי היכא דאם נתנו לתוך פיו ובלעו הוה ליה הנחה וחייב ה"ה הנותן מידו לחברתה יהא חייב: ופיו לאו כאחר היא. בתמיה ודאי אתה מודה דהוה כאחר: וכא שמאל וכו'. וכאן שמאל נמי כאחר הוא: ומה צריכה ליה. פירש מאי קא מיבעי' ליה בזורק בימין וקולט בימין: צריכה ליה חייב. מיבעי' ליה לר"י אם הוא חייב: אין תימר פיו. כלו' דאם תאמר דאיכא למילף מפיו: ופיו. שאני פיו כיון שאכלם ואינו בעולם שפיר אמרינן דלאחר דמיא: ברם הכא. אבל הכא בידו אפילו מימין לשמאל כאחר הוא בתמיה וכיון דלאו כאחר הוא יש לנו לפטרו והרשב"א גורס ברם הכא ידו היא: ר' מנא בעי. למ"ד הנותן מימין לשמאל חייב דידו כאחר הוא: מעתה. לדבריך אם הוציא גרוגרת בשתי ידיו יהא פטור דדמי לשנים שעשאוהו שהן פטורין: ודא היא בעשותה. זה הוא בעשותה שהרי יחיד עשה אותה וחייב. לישנא אחרינא וכי זו היא בעשותה דלהוי כשנים שעשאוהו שפטורין בתמיה דהרי מכל מקום יחיד עשאה: יחיד שעשאה חייב. אפי' בזה אחר זה כל שכן בשתי ידיו: בחוטף כן. כשחטף הגשמים מעל גבי הכותל משופע. לישנא אחרינא שהי' הקילוח יורד והכה בידו אחת וקבלו בחברתה דעביד ליה עקירה ולשון זה עיקר: הא אם קלט. דהיינו שפשט ידו וירדו להוכה דלא עביד מעשה פטור: מה בין נתנו לו אחר. מכל מקום איהו לא עביד עקירה: אתיא כר'. דר' אמר המוציא מר"ה לר"ה ורה"י באמצע חייב וטעמו דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמיא ואוירו כממשה דמי ה"ה הכי נמי כשהכניס ידו לאויר מחילות הרי הוא כאלו עביד עקירה: היה עומד בפנים. ברה"י וידו מליאה פירות פשוט' לחוץ לרה"ר: כמ"ד אסור להשתמש באויר עשרה. דהוה ליה רה"ר גמור עד לרקיע: אית תניי. איכא ברייתא דתני בה מותר להחזירה: הוון בעי מימר. סברוהו לומר דבהא פליגי מאן דאמ' מותר בשיש שם רוחב ד' וגבוה ג' דהוה ליה כרמלית: בשאין שם רוחב ד'. וה"ל רה"ר ואסור להכניסה: בין זה וכו'. בין מ"ד מותר ובין מ"ד אסור תרווייהו סוברים כמ"ד אסור להשתמש באויר למטה מעשרה. ויותר נראה דה"ג בין זה ובין זה כמ"ד מותר להשתמש באויר עשרה ולכך פריך מאי כדון כלומר א"כ מ"ט דמאן דאוסר: מיי כדון. אלא מאי בינייהו: למטה מי' רה"ר הוא קנסוהו רבנן ושויוה ככרמלית דלא ליהדרה: למעלה. דאויר מקום פטור הוא כדתנן בהזורק הזורק ד"א בכותל למעלה מי"ט כזורק באויר ופטו' דלא הוה רה"ר למעלה מי' לכך לא קנסוהו רבנן דלאו איסורא קעביד: והוא בתהא.

פני משה

תמן למה הוא חייב. כלומר דהשתא מסיק להקושיא דמאי קא מיבעיא ליה לר' יוחנן הא במעינן לפי האי פירושא דמתני' דהזורק דאם קלטה לתוך ידו חייב וא"כ כמה דתימר דהתמן הוא חייב ה"נ אם קלטה הוא בעצמו יהא חייב: ומשני דלא דמי דתמן הוא זורק ואחר הוא שקיבל וא"כ הוי ליה כמו הזורק ונח בארץ דמ"מ אם נחה בארץ או שנחה לתוך ידו של חבירו אבל הכא היא זרק והוא בעצמו קיבל דאיכא למימר דהוה"ל דהויא להו שתי כחות אע"ג דבאדם אחד הוא כשני בני אדם דמי והוי כשנים שעשו את המלאכה ולא מיחייב: ותהא פשיטא ליה שהוא פטור. אי הכי ליד ק איפכא דהיא. אם קלטה אחר בידו הוא דחייב כדדייקינן ממתני' דהזורק אבל הכא מכיון שהוא בעצמו לא הספיק לו עד שחניה ונעקר ממקומו וקלטה מסתברא שהוא פטור: אילו זרק בימין. כלומר דהש"ס מהדר דלא היא דלפטורא נמי לאו פשיטא ליה דמה אלו זרק בימין והוציא את ידו המחלית הון לד' אמות וקלט בשמאל שמה אינו חייב: מן הדין פיו. כלומר וכ"ת היא גופה מנא לך שהוא חייב וקאמר מן הדין מילתא אתה יכול לפשוט לזה והיינו פיו וכלומר דודאי אם לאחר זורק ד' אמות בר"ה רק וקיבלה בפיו ודאי הנחה היא וחייב וכדמסיק ואזיל דכי פיו לאו כאחר הוא דמ"ם אם נחה ביד חבירו ומ"ם אם נחה בפיו שהושיטו וקיבלו וא"כ ה"ה במהלו דכאחר הוא שקיבלה דמי יחייב הזורק: אמר ר' יודן וכו'. כלומר דר' יודן ורבנן דקסרין וכו' פליגי בענין הבעיה דר' יוחנן במאי הוא דקא מיבעיא לי' דר' יודן קאמר דבזורק בימין וקלט בשמאל פשיטא ליה שחייב דהוי כזורק ונח בידו המהלית לסוף ד' אמות ומה צריכא ומספקא ליה בזורק בימין וקלט בימין דע"כ היה צריך ביעקר ממקומו לסוף ד' אמות ולקבלה והוי ליה ככה אחר ואיכא לדמויי לשני ב"א וליפטר: רבנן דקיסרין וכו'. אמרי דאפי' זרק בימין וקלט בשמאל נמי צריכה ומספקא ליה לר' יוחנן: חייב. כלומר מי נימא דחייב או לא: אין תימר פיו. כלומר וכי תימא ומ"ט לא איפשט ליה מפיו דודאי אם קיבלה לסוף ד' אמות בפיו חייב הוא דהיינו הנחה מעלייתא להכי קאמר דלא דמיא שמאל לפיו דקיבלה בפיו כיון שאכלה כאחר הוא כלומר דהשתא מה שמקבל בפיו באוכל מיירי שזרק דבר שהוא אוכל ורק לקבלה בפיו ואכלה וא"כ כקיבלה אחר לתוך ידו דמי וחייב כדלעיל אבל הכא שקיבלה בידו שמהלית ידו כאחר הוא. בתמיה הא איכא למימר שכיון שהוא בעצמו קיבלה לא מיחייב דאכתי שתי כחות הויא ואיכא לדמויי לשני ב"א: ר' מנא בעי. להאי סברא דרבנן דקסרין א"כ מעתה הוציא כגרוגרת בשתי ידיו יהא פטור משום דהויא ליה כשנים שעשו מלאכה אחת ופטורין: א"ל ר' חייה בר אדא ודא הוא בעשותה. בתמיה והיכי סלקא אדעתיך למיפטר בכה"ג משום שנים שעשו מלאכה הרי כאן הוא עשה כל ההוצאה ומאי איכפת לן אם בידו אחת הוציא או בשתי ידיו דהא ולא כן תני יחיד שעשה חייב וכו' דבעשותה כתיב. וה"נ הייני בעשותה וכי קא מיבעיא לן אם זרק וקלט בידו האחרת דבשתי כחות במלאכה הוו ואיכא לדמויי לשנים שעשאוה: וקלט גשמים מאויר מחיצות. של רשות היחיד והוציא חייב וכדמפרש ר' בון בחוטף מיירי כאן כלומר שחטף מהגשמים שהונחו ע"ג מחילת רשות היחיד וכגון בכותל משופע: הא אם קלט פטור. כלומר שקלט מן האויר וקבל והוציא פטור כדמפרש הטעם דמה בין נתן לו אחר לתוך ידו והוציא ומה בין נתנו לו שמים הא איהו לא עביד עקירה: אתיא כרבי. האי דר' יוחנן כרבי הוא דעביד אויר מחילות כממשה של המחילה וכדאמר רבי לקמן בהלכה והו"ל כנוטל מתוך רה"י: אסור להחזירה. דהוי כמכניס מרשות הרבים לרשות היחיד: כמאן דאמר אסור להשתמש באויר עשרה. של רה"ר דקלוטה באויר רה"ר כמונה ברה"ר דמיא: אית תניי תני מותר. להחזירה: הוון. בני הישיבה: בעיין מימר דמ"ד מותר בשיש שם רוחב ארבעה במקום שפשט את ידו להוץ והוו כמרה"י לרה"י ומותר ומאן דאמר אסור כשאין שם רוחב ד' בחוץ והשתא להאי מאן דמר דמתיר בשיש שם רוחב ד' ע"כ דס"ל דאין אויר רה"ר כר"ה ולפיכך מקום שיש בו רוחב ד' אע"פ שאינה גבוה עשרה לאו כר"ה היא: אמר ר' יוסי בר' בון. דלא היא אלא דבין זה וכו' דכ"ע מודים דאויר רה"ר כרה"ר דמי כל היכא שאין כאן רחב ד' וגבוה עשרה: מאי כדון. והשתא במאי פליגי הני תנאי וקאמר דלא פליגי אלא מאן דאמר אסור כשפשט ידו להון למטה מעשרה דאויר רה"ר היא ומאן דאמר מותר למעלה מעשרה דמקום פטור הוא: העני חייב וכו' והוא שתהא

רידב"ז

ר"א בשם רבא כמ"ד אסור להשתמש באויר עשרה פי' דלא כהבבלי דף ג' ע"ב דהוי כרמלית ז"א אלא דהוי מוליא מרה"ר והילכך כשהיא פשוטה ברה"ר הוי מוליא מרה"ר אפילו למעלה מעשרה אית תניי תנא מותר והוון בעין מימר מ"ט דמ"ד מותר מיירי שיש רוחב ארבעה ר"ל דידו מונחת על מקום ארבעה והוי כרמלית ע"כ מותר להחזירה משום דהוי שדי ליה אתא לידי חיוב חטאת. ומ"ד אסור הוא בשאין שם ארבעה וע"כ הוי רה"ר ואי יחזור יתחייב חטאת ואם כן לפ"ז לכו"ע למעלה מעשרה האויר הוי רה"ר דאל"כ לשני כאן למעלה מעשרה כאן למטה מעשרה ע"ז מתמה ר"י בר' בין זה ובין זה כמ"ד אסור להשתמש באויר עשרה בתמיה הא לא קי"ל הכי אלא מאי כדין כאן למעלה מ"י כאן למטה מ"י:

א"ד

שויי נוסחאות (סו"ך) בזורק נסרי"ך בשזרק. (סו"א) שאוכלה בד"ו שאכלה. (סו"י) חייה בד"ו חייא (סי"ס) כר' בד"ו כרבי. (סו"ב) דר' בד"ו דרבי. (סו"ך) הוין בד"ו הוון. (סוכ"ו) בי רבי בין זה בד"ו בי רבי בון בין זה. (סוכ"ח) אסור למטה נסרי"ך מותר למטה. (סוכ"ט) מותר למעלה נסרי"ך אסור למעלה.

חתם סופר

ופיו לא כלאחר היא. וכא שמאלו כאחר הוא. פי' משנה דכריתות אם היה שבת והוציא בפיו ומפרש שהיה גופו מונח ברשות היחיד וראשו על האסקופה והוציא פיו לחוץ ונתן מאכל לתוך פיו ובלעו דחייב ומאי שנא מפיו לבית הבליעה חייב וממילא לשמאלו דפטור ומשני התם כשתנה הענין דהשתא הוה בליעה ואכילה אבל מיד זה ליד זה לא נשתנה הענין כלל ועיין מ"ש תוס' שבת דף י"א ע"א ד"ה לא יעמוד: כמאן דמר מותר בשיש שם רוחב ד'. פי' שיש בידו טרסקל רוחב ד' ונעשית כרמלית ולא ס"ל אין כרמלית בכלים וה"ל מקום פטור ומותר להחזירה. וכשאין שם רוחב ד' נפל הוא לגבי רה"ר ואסור להחזירה ועי' תוס' דף כ' ד"ה כאן וחי' הרשב"א שם והג"א דף ח' ע"א ולא ס"ל להך מ"ד ידו חשוב דע"ד:

טוב ירושלים

ודא הוא בעשותה. פי' תוס' ג' א' ד"ה בעשותה. ספינו ז"ל תרי קראי בעשותה נפש ולכאורה יש לומר דאצטריך נפש לדרשא דבכה"ג ס"א לפטור קמ"ל נפש דס"ם חד עבד לה:

עמודי ירושלים

אין תימר פיו ופיו כו' עי' מה שפירשו הקה"ע והפ"מ ועיין בחדושי הר"ן שבת (ד"ה ע"א) שפי' הירושלמי באופן אחר וזה לשונו ונראה פירושא דרבנן דקיסרין סברי דאפי' זרק בימין וקלט בשמאל קא מיבעיא ליה לר' יוחנן ומספקא ליה אי הוי פטור או לא. אין תימא פיו ופיו בתמיה כלומר שאכל חצי זית הלב וחזר ואכל חצי זית אחר דהוא חייב והוא כמי שיחייב אפ"ה לא דמי דהתם כיון שאכלה כאחד היא ומצטרפת האכילה אבל הכא נהי דביד שמאל קלט מ"מ ידו היא והרי היא כאלו קלט בימין ופטור או דילמא כיון שקלטה חייב. ור' מנא בעי לר' יודן מעתה איכא לאקשויי דכיון דאמרת דאלו זרק בימין וקלט בשמאל חייב משום דדמי לשנים שזה זורק וזה קולט א"כ הוציא כגרוגרת בשתי ידיו יהא פטור משום שנים שעשו מלאכה אחת ואמר ליה ר' חייא בר אדא וכדא היא בעשותה בתמיה לא כן היחיד שעשה וכו' כצ"ל:

מסורת הש"ס
שבת ג ע"א

עין משפט נר מצוה
טז
א מיי' פ"א מהלכות שבת הלכ' טו
יז
ב מיי' פי"ג שם הלכה כ וסמ"ג שם

גליון הש"ס

עין משפט
נר מצוה

יח
א מיי' פי"ד משבת הלכ' כו:

שהא ידו של עני בתוך עשרה לקרקע. א"ר זעירא ברחוק מן הכותל ד'. אבל אם אינו רחוק מן הכותל ארבעה כרמלית הוא. ר' לעזר בשם ר"ש ברסנה כשהיו פניו הפוכות לפלטיא. אבל אם היו פניו הפוכות לכותל כרמלית היא. רבי הילא בשם אשי קנה נעוץ בר"ה גבוה עשרה טפחים המשתמש מתוכו לרה"ר ומרשות רבים לתוכו חייב. רב אמר תרבוס שהוא עומד בר"ה גבוה עשרה טפחים ורוחב ארבעה המשתמש מתוכו לרה"ר ומרה"ר לתוכו חייב. *תני ר' הושעיה מנורה שהיא עומדת בר"ה גבוהה עשרה ופירחה ארבעה המשתמש מתוכה לר"ה ומר"ה לתוכה חייב. אמר ר' מנא לא סוף דבר מנורה. אלא אפילו קנה בר"ה גבוהה י' טפחים *וטבלה נתונה בראשו המשתמש מתוכו לר"ה ומר"ה לתוכו חייב. מנין למעלה מי' שהיא רשות אחרת. ר' אבהו בשם רשב"ל °ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים. וכתיב °אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם. מה דיבור שנאמר להלן רשות אחרת. אף דיבור שנאמר כאן רשות אחרת. וארון לא תשע טפחים הוא. דבית ר' ינאי אמרו בכפורת טפח. *ר' זעירא בעי מניין לכפורת שהוא טפח. תנא ר' חנניה בר שמואל כל הכלים שהיו במקדש נתנה התורה מדת ארכו ורוחבו ונתנה שיעור קומתן. חוץ מן הכפורת שנתנה התורה מדת ארכה ורחבה ולא נתנה שיעור קומתה. תלמידנה מכלי קטן שבמקדש. °ועשית לו מסגרת טפח סביב. מה כאן טפח אף כאן טפח. או אינו אלא ועשית זר זהב למסגרתו סביב. מה כאן כל שהוא אף כאן כל שהוא. מאי כדון. ר"א בר יעקב אומר °פני ואין פני פחות מטפח. ר' יוסי בעי אילו מגדל שהיה עומד בתוך הבית גבוהה כמה שמא אינו מותר להשתמש מתוכו לבית ומן הבית לתוכו. אלא בשעה שהיה מרבע להן את הרוחות אנן קיימין. ניחא *כמ"ד באמת ששה.

ברם

שמות כה; שם כ; שם כה; ויקרא טז

תורה אור

פני משה

שתהא ידו של עני בתוך עשרה לקרקע. אבבא שניה דהרישא קאי פשט בעל הבית את ידו לחוץ וכו' בעל הבית חייב והעני פטור וקאמר שמואל דהא דבעל הבית מתחייב בנתן לתוך ידו של עני או בנטל מתוכה וכו' היינו דוקא כשידו של עני בתוך עשרה לקרקע היא. דכל למטה מעשרה רשות הרבים היא אבל אם היתה ידו למעלה מעשרה פטור הבעה"ב דלאו הנחה. וכן לא העקירה בר"ה הן ובבבא דרישא פשט העני את ידו לפנים וכו' בזה ודאי לא בעינן שתהא ידו של בע"ה בתוך עשרה דהא ביתא כמאן דמליא דמי: ברחוק מן הכותל ארבעה. כלומר דבעינן נמי שיהא העני עומד ברחוק מן כותל הבית ארבעה טפחים שכל פחות מד' טפחים לכותל נחשב כלדי ר"ה וקרן זוית הסמוכה לר"ה דלאו להליך עבידא וכרמלית הוא דהויא: כשהיו פניו. של העני הפוכות לפלטיא וכמו דר' אלעזר מוסיף וס"ל דהע"פ שהיה רחוק מן הכותל ד' טפחים מ"מ בעינן נמי שיהא אחוריו להבית ופניו כלפי ר"ה דאז כשהבעה"ב נותן לתוך ידו הוי כמוציא מרה"י לר"ה אבל אם היו פניו הפוכות להכותל מכיון דבינו לבין הכותל לא שיהא המיצוע הרי ידו כנתונה בכרמלית היא: ר' הילא בשם אשי קנה נעוץ בר"ה גבוה עשרה טפחים מיתר לכאן ולכאן.. כצ"ל וזהכי גרים להא לקמן בסוף הלכה דהרי מכיון שאין כאן רחב ד' לא מיקריא רשות בפ"ע. ומקום פטור הוא ומותר להשתמש ממנו לרה"י וכן לר"ה. וגי' העתקת הספרים נשתבש אגב הא דלקמן: תרבוס שהוא עומד בר"ה. הרבוס הוא כלי של עור כעין ארגז ובמשנה פכ"ד דכלים שלשה תרביסין הן וקמ"ל דאע"ג דכלי הוא מכיון שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה כרשות בפ"ע הוא והם הוא עומד בר"ה המשתמש מתוכו לר"ה כמשתמש מרה"י לר"ה וכן מר"ה לתוכו. וכן הא דאומר במנורה: ופירחה. שעושין בגוף המנורה בראשו כעין פרח: לא סוף דבר מנורה. לאו דוקא מנורה שרחבה היא נראית אלא אפי' קנה בר"ה גבוה עשרה וטבלא נתונה בראשו והיא רחבה ארבעה כרשות בפ"ע היא: מנין למעלה מעשרה שהיא רשות אחרת. דאמרינן עד עשרה באויר ר"ה כר"ה היא ולמעלה מקום פטור הוא וכן להא דאמרינן בכל דוכתי מהיכא גבוה עשרה ומנין: מה דיבור שנאמר להלן. כי מן השמים דברתי עמכם ורשות אחרת נקראת דכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ומעולם לא ירדה השכינה למטה מעשרה הרי מרשות אחרת דיבר. אף דיבר שנאמר כאן. במעל הכפורת רשות אחרת שהיה הדיבור מלמעלה מעשרה: וארון לא תשעה טפחים הוא. דהא כתיב ואמה וחצי קומתו ואמה בת ששה היא: בכפורת טפח. עם הטפח של הכפורת הרי כאן עשרה: ולא נתנה שיעור קומתה. שהוא מדת עוביה וזה אינו מפורש בכתוב: תלמידינה מכלי קטן שבמקדש. והוא המסגרת של השלחן דכתיב ביה ועשית לו מסגרת טפח סביב: או אינו. אלא דילפינן מן הזר שלו כדכתיב ועשית זר זהב ולא היה אלא כל שהוא: מאי כדון. והשתא מנלן דהכפרת היה טפח: פני. דכתיב על פני הכפרת קדמה ואין פנים פחות מטפח: ר' יוסי בעי. על הא דיליף מהארון וכפרת דמעתה אלו מגדל שהיה עומד בתוך הבית וגבוה כמה שמא תאמר שאינו מותר להשתמש מתוכו לבית ומהבית לתוכו דרשות בפ"ע הוא בתמיה דהא מכיון דילפית מהארון שהיה במשכן א"כ וכי נימא נמי במגדל העומד בתוך הבית כן: אלא בשעה שהיה מרבע להן את הרוחות אנן קיימין. כלומר אלא דבלאו הכי אין לנו ללמוד מהכתיב הזה על פני הכפרת כלום דלאו ללמדינו מדת קומת הכפרת בא אלא משום דכתיב ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים ולהורות בענין הזאות מרבוע הרוחות הוא בא שמזה אחת למעלה וזהו על פני הכפרת קדמה ושבע למטה וכדמפרש במתני' בפ"ה דיומא כמצליף ובענין זה אנן מפרשין להכתוב הזה ולא מצינו ללמוד משם מדת קומת הכפרת: ניחא. השתא מהדר לעיל דאף לנהי דיליף מארון וכפרת הניחא למ"ד כפי"ז דכלים דכל אמות שהיו במקדש באמת בת ששה טפחים הא

גרס

קרבן העדה

שתהא ידו של עני בתוך עשרה לקרקע. אבל למעלה מי' ה"ל רשות היחיד דהא ידו חשובה כמקום ד': ברחוק מן הכותל ד'. שתהא ידו של עני רחוק מן הכותל ד' דבסמוכה ה"ל ככותל עצמה שהיא כרמלית: ר"ש ברסנה כך שמו: כשהיו פניו של עני הפוכות לפלטיא. שהוא רה"ר אבל אם היו הפוכות לכותל והוא בתוך ד' לכותל הרי היא ככרמלית: קנה נעוץ ברה"ר גבוה י"ט. וברחשו דבר רחב ד': חייב. דאמרינן גוד אחית מחילה ונמלא מחילות המרסקל מקיפות הקנה וה"ל היקף מחילות מן הקרקע ולמעלה לשויה ראשו רה"י ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב: תרבוס. מין ארגז: ופירחה ד'. פרח הוא הרחב שבראש המנורה שהנר יושב עליו: וטבלה נתונה בראשו. דף רחב ד' נתון בראש הקנה: מה דיבור שנאמר להלן רשות אחרת. דהא שמים רשות אחרת נינהו אף דיבור שנאמר כאן רשות אחרת מארון היה ש"מ דהע"ג שאינו גבוה אלא י' ה"ל רשות אחרת: ופריך וארון לא הוי אלא ט' טפחים. דכתיב ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו והפי' לר"מ דאמר דכלים בת ששה טפחים לא משכחת להו אלא ט' טפחים ומנ"ל דבעינן גבוה י': ומשני דבית ר' ינאי אמרו כו'. עם הכפורת דהוה טפח נמלא ארון ט' וכפורת טפח ה"ל עשרה: ולא נתנה שיעור קומתה. מדת עובי היא קומתה שהיא היתה לארון ככסוי התיבה: מסגרת. שפה כעין לבזבזין סביב השולחן: מה זר כל שהוא. דהכי קיימא לן: מאי כדון. אלא מנ"ל דכפרת טפח: פני. דכתיב על פני הכפרת קדמה: ואין פנים של אדם פחותין מטפח: ר"י בעי. היך ילפינן מארון חילוק רשויות: אלו מגדל. שקורין אלמר"א אפי' גבוה הרבה אינו חולק רשות בתוך הבית ולבית דמי ואי מארון ילפינן יהא חולק רשות דהא גם הארון בתוך המשכן היה עומד: אלא. מלינו שהארון היה עומד ברשות הרבים בשעה שהיה מרבע להן את הרוחות שהעמידו הארון תחלה ועל פי כן העמיד את עצמו נגד מזרח העולם והקימו את המשכן מכוון כנגד ריבוע של עולם: ופריך ניחא למאן דאמר שכל אמות שהיו במשכן בין של כלים בין של בניין היו בת ששה טפחים. איכא למילף מארון:

ברס

(תוס' פי"א)

שבת ה ע"א; קא ע"א; עירובין לג ע"ב

סוכה ה ע"א; סוכה ד ע"ב; הגהה ה; עירובין דף י"ג

כלים פי"ז מ"ט; מנחות צז ע"א

מסורת הש"ס

גליון הש"ס

א עי' בתוס' סוכה דף ה ע"א ד"ה כאן. ועי' בהה"מ פי"ג משבת הלכ' ב:

ב כוונתו דלא היה בינו לכותל ד' א"כ הוה האוי' בינו לכותל כרמלית כדאמר ביר' לעיל אפכר ...

רידב"ז

א"ר זעירא ברחוק מן הכותל ד' אבל אם אינו רחוק מן הכותל ד' כרמלית הוי כשיטת הירושלמי לעיל דאדם אצל כותל הוי כרמלית ואע"ג דקי"ל המוציא מר"ה לרה"י דרך כרמלית נמי חייב. ז"א דהא מתניתין דידן דקתני שנטל מתוכה והוציא חייב. משמע דתומ"י כשהוציא חייב וקשה הא לא הפיק רק מרה"י לכרמלית אלא ע"כ מיירי ברחוק מן הכותל ד' ר"ל בשם ר"ש ברסנה כשהיו פניו הפוכות לפלטיא דס"ל דאדם העומד אצל הכותל לא הוי כרמלית רק כשפניו כלפי הכותל אבל כשפניו כלפי פלטיא לא הוי כרמלית ומוקי למתניתן באוקימתא אחריתי דלעולם מיירי כשעומד ד"א לכותל ומ"מ לא הוי כרמלית משום דמיירי כשהפך פניו כלפי הפלטיא ולעולם עומד בידיו ולבו כנגד הכותל ...ציא בידיו לפניו רק שפניו לבד הופך כלפי ר"ה אבל אם היה עומד בלבו כנגד פלטיא והופך פניו כלפי כותל הוי כרמלית דעיקר אזלינן בתר הפיכת פנים. והא דלא קאמר בזה הלשון כשפניו כלפי פלטיא וכן כשפניו כלפי הכותל ולמה לאוקמי' כשהיו פניו הפוכות אבל ידיו ולבו כנגד הכותל והוציא בידיו לפניו דכן משמע דאל"כ הול"ל כלפי פלטיא ובפרט לשון הפוכות לכותל נ"ב הא בפניו לכותל לא הוי הפוך בשלמא לעיל גבי מוליא לאחוריו שייך שפיר הפוכות דהא הלך הפוך אבל הכא כשעומד פניו לכותל מאי שייך הפיכות וע"כ דמשמע דרק פניו הפוך מן הגוף הי"ל לאוקמי' כשפניו כלפי פלטיא וקבדו ידיו לאחוריו והוציא דז"א דאין דרך הולאה בכך והולאה דלאחוריו הוא על כתף כדאמר לעיל דדרך הולאה בכך שכן כתפייא אומנא עבדין כן אבל לא בפשיטת ידים לאחוריו כמו שמפורש בתוס' הרי"ד ומוכה ומדויק הוא כדבריט דמדייק ר"ל בשם ר"ש ברסנה כשהיו פניו הפוכות משמע אבל ידיו ולבו כנגד הכותל [ופירש הגליון ז"ל קשה לי להבין] ודע דהסוגיא דלעיל דלמד ממתניתין לאחריו ובא לו לפניו הוא הכל לשיטת ר' זעירא דסוגיא דידן ולא לשיטת ר"ל בשם ר"ש ברסנה. ודוק:

ר"ן

שנויי נוסחאות (בו"ב) ד' בד"ו ארבעה. (בו"ג) הוא בשרי"ר היא. לעזר בשרי"ר ליעזר. ר"ש בד"ו רבי שמעון. (בו"ד) כשהיו בד"ו בשהיו. (בו"ס) רבי בשרי"ר רב. (בי"ו) אשי בשרי"ר אסי. (בו"ה) תרכוס בד"ו תרבוס. (בו"ח) אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים במקרא כבין שני הכרובים אשר על ארון העדות. (סו"ס) אתם ראיתם (שמות כ'). (סוכ"ה) תלמידנה בד"ו תלמדינה. (סו"ג) ר"א בד"ו רב אחא. פני (ויקרא טז).

חתם סופר

א"ר זעירא ברחוק מן הכותל ד' וכו' כרמלית הוא. פירש כדלעיל כשעומד כמוך נהה בכרמלית ולא מתחייב אלא או שעומד רחוק מד"ם מהכותל. או כשפניו הפוכות כלפי הכותל פנות מד"ם הוב לידי ר"ם שהוא כרמלית נמלא כשמושך ידו מגע מפנים לחוץ. ולא מיקרי ידו נח אלא עד שתבא נגד פניו ולא באחוריו. נמצא גם ברכ"ל

מסורת הש"ס

קרבן העדה

ברם וכו'. הא"ל למ"ד אמה של כלים בת חמשה טפחים ארון שהיה אמה וחצי לא הוי אלא ז' טפחים ומחצה מנ"ל דבעינן עשרה: ילפין לה מן עגלות. מפרש בסמוך: אמרין וכפרת טפח. ולמאי כ"מ הלא למילף מיני' רשות י' דהרון ט' וכפורת טפח וכדעיל: ופריך ואפי' תאמר שהיו העגלות גבוהות י'. איך נילף רשויות מינייהו הא עגלות לב דכתיבי בקרא כמין קמרסטא היו פי' כמין תיבה מכוסה בקובה מלמעלה ובתוכה היו נקבים שהיו הקרשים מונחים בהן: אילו וכו'. כלומר מעתה איך נילף מהן אילו היה חור ברה"ר שהרי עגלות ברה"ר היו עומדות ודאי דמותר להשתמש מרה"ר לתוכו ומתוכו לרה"ר ואינו חולק רשות: ה"ג שמא אינו מותר: אלא בשעה שהיו מושיטין את הקרשים. מעגלה לחברתה היו הכיסויין שעל העגלות פתוחות והוה ליה רה"י ממש: תרוצות. פי' כתלי גורן עגולה כן פירש בערוך: משום שנים שעשו מלאכה. דפטורי שנא' בחטאת מע"ה בעשותה יחיד העושה כולה ולא העושה מקצתה: נתן לו אחר חבילה על כתפו. כגון שהוא עומד ברה"י והטעינו חבירו דהוא גופיה לא עקר מידי ושכח והוציא' מהו מי אמרינן עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי וחייב או לא: במחזורה תניינא. כשהיה ר' עוסק במהדורא שנית א"ל לרב: שאינו דומה לאותה. פירוש אינו דומה לשנים שעשאוהו וחייב: כיון שעקר רגליו. מן הבית לאחר שטענו: וקלטה. באויר רה"י מאי מי דמי להנחה או לא: ולא רבי הוא. כלומר למאן קמיבעיא ליה לר' ורבי הוא דאמר א"ר רה"י כמאן דמלי דמי וה"ל כהנחה ממש: לא צורכא. לא קמיבעיא ליה אלא שזרק מרה"י וקיבל ברה"ר מאי: אשכח. ברייתא דתני בה ר' פוטר עד שתנוח החפץ ברה"ר: ר'. הא דאמרן לעיל הזורק מרה"ר לר"ה דרך רה"י רבי מחייב: בן עזאי. הא דאמרן לעיל הזורק מרה"י לרה"ר דרך כרמלית בן עזאי פוטר: ר"ע. דאמר הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע חייב: ד' רשויות. כולהו מפרש להו: גדר. כותל שהוא גבוה עשרה ורחב ארבע הויא ראשו רה"י: איסטרטייא. מסילה להולכין בה מעיר לעיר: פלטיא. רחבה של עיר ששם מתקבלין לסחורה: ומבואות של עיר. רחבים ט"ז אמה: המפולשין. משני ראשיהן לסרטיא:

גמרא

ברם כמ"ד באמת המשה. וארון לאו שבעה טפחים ומחצה הוא. ר' יעקב בר אחא אמר דבית ר' ינאי ור"ש בן יהוצדק חד יליף לה מן ארון. וחורנה יליף לה מן עגלות. מסתברא דבית ר' ינאי ילפין לה מן ארון. דבית ר' ינאי אמרין וכפורת טפח. ר"ש בן יהוצדק יליף לה מן עגלות. ר' זעירא בעי מניין לעגלות שהן גבוהות עשרה. א"ר יוסה ואפי' תאמר גבוה עשרה. ולא כן תני ר' נחמיה *צב כמין קמרסטא היו. אילו חיר בר"ה גבוהה י' ורחב ד' שמא אינו אסור להשתמש מתוכו לר"ה ומרשות הרבים להוכו. אלא בשעה שהיו מושיטין את הקרשים מזו לזו טרוטות היו: שניהן פטורין. רבי יעקב בר אחא בשם חזקיה רבנן בשם ר' יוחנן משום שנים שעשו מלאכה אחת. רב שאל לרבי. *נתן לו אחר הבילה על כתיפו ושכח והוציאה במהזורה תניינא. א"ל [א] חייב שאינה דומה לאותה. סבר רבי כיון שעקר את רגליו כמו שעקר את החפץ. על דעתיה דרבי היה עומד בר"ה וזרק וקידם וקלטה לרה"י מהו. ולא רבי הוא דרבי עביד אויר מהיצות בממשן. לא צורכה דלא היה עומד בר"ה וזרק וקידם וקלטה לר"ה מהו. אשכח תני רבי פוטר [ב] עד שעה שתנוח. א"ר אבין רבי ובן עזאי ורבי עקיבה שלשתן אמרו דבר א'. רבי עבד אויר מחיצות כממשן. בן עזאי עביד אויר כרמלית כממשה. רבי עקיבה עביד אויר רשות הרבים כממשה. *ארבע רשויות לשבת. [ג] רשות היחיד. רה"ר. וכרמלית. ומבואות שאינן מפולשין. ואיזהו רה"י. [ד] הריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבע. וגדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבע זו היא רשות היחיד גמורה. ואי זהו רשות הרבים גמורה. [ה] איסטרטייא ופלטיא [ו] ומדבר ומבואות המפולשין. אין מוציאין מרה"י לרה"ר ולא מכניסין מרשות הרבים לרשות היחיד. [ז] ואם הוציא או הכנים שוגג חייב חטאת. מזיד חייב

פני משה

ברם כמ"ד באמת בת המשה הן ה"כ לדידיה וארון לאו שבעה טפחים ומחצה הוא דאמה וחצי קומתו כתיב ולא מצית למילף גבוה עשרה מהארון וכפרת: חד יליף לה מן הרון. דס"ל כמ"ד באמת בת ששה ואידך דס"ל כמ"ד בת חמשה יליף מן עגלות שהיו במשכן ולקמן בעי מנין שהן גבוהות עשרה: ולא ידעין. אנחנו מאן יליף לה מן ארון וכו' אלא דמסתברא דבית ר' ינאי הן דילפין לה מן הרון דבית ר' ינאי מתרצין לעיל דעם הכפרת טפח היה חשבון העשרה דילפינן מהארון: ר' זעירא בעי. על הילפותא מהעגלות דמנין שהיו גבוהות עשרה הא אינו מפורש לנו מן הכתוב: אמר ר' יוסי ואפילו תאמר שהן גבוהות עשרה. דהכי גמירי לה מ"מ קשיא היכי ילפינן מינייהו דגבוה עשרה ורחב ארבעה רשות בפני עצמו מיקרי דהא ולא כן תני ר' נחמי' עגלות צב כתיב מלמד שהיו מכוסין כה"א בלבים ובפרדים וכמין קמרסטא היו ולשון המשנה בפט"ז דכלים הוא כסוי קמטרא טהור והוא כעין תיבה העשויה לשמירת הבגדים והא אנן מנגה דהוה במשכן הוא דילפינן וה"כ בעגלות כהנו דרך פתיחתן היו משתמשין בהן ולא מצית למילף מינייהו אלא דין החור בכותל שהוא סמוך לר"ה כדמסיק והזיל להקושיא: אילו הור בר"ה וכו' שמא אינו אסור להשתמש מתוכו לר"ה ומר"ה לתוכו. כלומר דודאי אסור הוא דכהור כה"ג שהוא בכותל הסמוך לר"ה כ"ע מודים שאסור להשתמש מתוכו לר"ה וכגון זה הוא דמצית למילף מהעגלות שהיו משתמשין מפתחן והן גבוהות עשרה ורחבן ד' והוי כעין חיר בר"ה כמו כן אבל אכתי היאך ילפינן משם לדבר העומד בר"ה גבוה עשרה ורחב ארבעה שאסור להשתמש מעל גביו לר"ה ומר"ה לעל גביו דהא כעין זה לא היו משתמשין בהן ולא הוה במשכן: אלא וכו'. כלו' הלא אימא הכי בשעה שהיו מושיטין את הקרשים מזו לזו לסדר עליהן תרוטות היו פתוחות למעלה לפי ארכן ורחבן כדי שיכילין לסדרן יפה והשתא אם היו גבוהות עשרה שפיר הוא דילפינן מהעגלות לדבר גבוה עשרה ורחב ד' בר"ה שאסור להשתמש מעל גבו לר"ה ומר"ה לעל גבי דהכי הוה במשכן: תרוטות. ולשון המשנה דפ"ב דמדות ולא היו תרוטות הלא מוקפות: שניהם פטורין. קתני במתני' בבבות דהסיפא ומפרש ר' יעקב בשם ר' יוחנן משום דזה כשנים שעשו מלאכה אחת וכדפרישית במתני': נתן לו אחר הבילה. של איזה משאוי על כתיפי והוא ברה"י ושכח והוציאה דאיהו לא עביד עקירת החפץ אלא עקירת הגוף מהו: במחזורה תניינא. במהדורה בתרא של רבי השיב וא"ל שהוא חייב: שאינו דומה לאותה. ששנינו שאם נתן הבע"ה לתוך ידו של העני הפשוטה לפנים והוציא שניהן פטורין וכדמפרש הש"ס לטעמיה: סבר רבי כיון שעקר את רגלו כמו שעקר את החפץ. דעקירת גופו מרה"י כעקירת החפץ ממקומו דמי אבל ידו דמהני' בתר גיפא גריר והוי כהאי רשות שהוא עומד בתוכו: על דעתיה דרבי. ובעי הש"ס אליבא דרבי דס"ל לענין עקירה אמרי' עקירת גופו כעקירת החפץ הוא אם לענין הנחה נמי נימא הכי וכגון שהיה עומד בר"ה וזרק נגד הרה"י וקידם הוא וקלט לרה"י כלומר שקלט את החפץ מהכותל שהוא לרה"י שיונח שם מהו אם מחשבינן להא כהנחה ברה"י: ולא רבי הוא. ומתמה הש"ס על השואל וכי לא אליבא דרבי אתה שואל והא רבי עביד אויר מחילות כממשן כדאמרינן לעיל גבי היה עומד בר"ה וקלט גשמים מהאויר מחילות והכא נמי מכיון שזה קלט החפץ מהאויר מחילה של רה"י הרי זה כהנחה ברה"י ממש: לא צורכה דלא וכו'. כלומר ולא צריכה להבעיא אלא בכה"ג שאם היה עומד ברה"י וזרק רץ לר"ה וקידם וקילטה שם מהו מי אמרי' דהנחה זו כמו הנחה בר"ה וחייב: אשכח תני. בברייתא בהדיא דרבי פוטר בזה עד שתניח מהליה בר"ה דהנחה כזו מחמת שקידם וקלט לתוך ידו לאו הנחה בר"ה היא: שלשתן אמרו דבר אחד. לענין דאויר הרשות כרשות עצמה דמי: רבי וכו'. הא דאמרן: בן עזאי וכו'. כדלעיל להאי מ"ד דבזורק דרך כרמלית פליגי בן עזאי ורבנן: ר"ע עביד אויר ר"ה כממשה. כהאי דתנינן בריש הזורק מרה"י לרה"י ור"ה באמצע ר"ע מחייב וחכמים פוטרין: ארבע רשויות לשבת. תוספתא היא בריש מכלתין: ומבואות שאינן מפולשין. והתם גרים הגר של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין. ולאו מחשבון רשויות הן דהא בין כך ובין כך רה"י הן ולחשבון רשות הד' גרים שם בסיפא אדם עומד על האסקופה נותן לבע"ה ובע"ה נותן לו וזהו מקום פטור כגון דלית בה ד' על ד' דסתם אסקיפה רחבה ד' ואינה גבוה עשרה והאי כרמלית היא כדקתני לקמן:

אף

עין משפט נר מצוה

יט
[א] מיי' פי' מהלכות שבת הלכה ט

כ
[ב] מיי' פי"ד שם הלכה א
סמ"ג לאוין סה
טוש"ע או"ח סי' שמ"ה סעיף א

כא
[ג] מיי' שם
טוש"ע שם
סעיף ב

כב
[ד] מיי' שם
טוש"ע שם
סעיף ז

[ה] מיי' שם
והסמ"ג ועש"ע

כד
[ו] מיי' פ"א
שם הלכה ב

גליון הש"ס

דרך כרמלית דחייב כמו במוליא לפניו לפניה. ובזה מדוקדק לשון רש"י שם דא דמשני דזריק לה כלאחר יד דהיינו כגון מכתפיו ולאחוריו ע"ש. וכיון שהיפך פניו לרשות הרבים וזורק לאחוריו גופו מפסיק בין רשות הרבים לכותל ונח מבזו בכרמלית ודוק היטב:

[ב] הרמב"ם פסק דגם בהנחה הוי הנחת גופו כהנחת חפץ. ועי' בתוס' דף ג ד"ה עקירת ובתוס' יו"ט שם דבהנחה פשיטא דהוי כהנחת חפץ:

רידב"ז

ר"ז בעי מנין לעגלות שהן גבוהין עשרה אמר ר"י ואפילו תימר גבוהה עשרה ולא כן תני ר"נ לב כמין קמרסטא היה פי' דכל הילפותא מן העגלות הוא דגמרינן מלאכת שבת ממלאכה המשכן הם הורידו הקרשים מעגלה לקרקע והתם אל תוליאו מרה"י לרה"ר כדאיתא במס' שבת דף מ"ט ע"ב עיי"ש וא"כ ילפינן מזה דעגלה דגבוהה עשרה הוי רה"י ע"ג ע"ז מקשה ר' יוסי דמזה לא מצינו למילף רק דהור דגבוה עשרה ורחב ד' אסור להשתמש מתוכו לר"ה אבל מנ"ל כלה הור דהוי רשות לעצמו אימא דווקא חיר דהרה"י מקיף אותו אבל מנ"ל דהוי רשות לעצמו אפילו היכי דהויר רה"ר מקיף אותו וכ"ת דאורי רה"ר כרה"ר דמי [כדס"ל באמת להבי כדף ז' ע"ב] ע"ז קאמר דז"ה אילו חור ברה"ר גביה עשר' ורחב ד' שמא אינו אסור להשתמש מתוכו לרה"ר ומרה"ר לתוכו בתמי' בודאי אסור א"כ לפ"ז לא שמעינן מעגלות רק דווקא בשמקיף אותו אור דרה"י אבל מנ"ל דלמעלה מי' אפילו במקיף אותו אויר ר"ה דהוי רשות אחרת הא הקרשים היו מונחים בקמרסטא ומכוסין ברה"י ואין לנו למילף רק מה שהיה במשכן וקס"ד דבקמרסטא היה פתח שהי' מוציאין דרך הפתח להקרשים ע"ז משני דבשעה שהיו מושיטין הקרשים היו מסירין מאתו הקמרסטא והיה מוקף באויר רה"ר ורק דלמעלה מעשרה הוי רשות לעצמו. פי' קמרסטא פי' הרד"ל ז"ל כמד"ר דהיא כיפה אגולה. שוב ראיתי בהע"מ ז"ל מפרש ג"כ באופן זה:

סבר רבי כיון שעקר כו' ע"ד דרבי היה עומד ברה"ר וזרק וקידם וקילטה לרה"י. ר"ל כמו דהוי' גרסינן וקידם לרה"י וקילטה ותיבת רה"י קאי על תיבת וקידם כלומר קידם לרה"י וקילטה מיבעיא ליה אם הנחה גופו כהנחת חפץ דמי כמו עקירה או לא ועי' בתוס' ז"ל במס' שבת דף ג' ע"א ד"ה עקירת וכמו שמצויין בגליון:

מו

שנויי נוסחאות (סוי"ג) ור"ש כד"ו ורבי שמעון. (סוי"ד) עגלות מסתברא כד"ו העגלות ילא ידעין מאן יליף לה מן ארון ומאן יליף לה מן עגלות מסתברא. (סוי"ו) עגלות כד"ו העגלות. (סוי"ת) גבוה כד"ו גבוהות. (סוי"ג) טרוטות כד"ו תרוטות. (סוכ"א) בר"ה כד"ו ברשות היחיד. (סוי"נ) ארבע כד"ו ארבעה. ארבע כד"ו ארבעה.

חתם סופר

א"ר יוסה ואפילו תאמר גבוה עשרה. פי' ואפילו הלכתא גמירי לה שהיה גבוה עשרה מכ"מ היינו עם הקמרסטא שעל גבה אבל הוספת הקרשים לא במקום גבוה עשרה ודאי ש"ס כיון דעכ"פ העגלה היה רשות היחיד והושיטו הקרשים דרך הלוגות לרשות הרבים מכל מקום הוה ליה מוציא מרשות לרשות וחזר והקשה דלא הוציאום דרך הלוגות אלא בשעה הוטשה היה העגלות הרוטות פי' בערוך שרשות פתוחות קצת. פי' שפתחו נעת שלהן ואז לא היה גבוה עשרה שהרי פתחו הקמרסטא והדרה קושיא לדוכתיה ולא תירץ כלום ומ"ש ק"ע דבערוך פי' כתלי גורן עגולה ע"ש שוה וצ"ע ולא כתלי גורן עגולה ע"ש:

טוב ירושלים

אלא בשעה שהיו מושיטין את הקרשים תרוטות היו. פי' מהר"ם סי"ף שבת ל"ח א'. מה שהקשה ע"ד רש"י פ' כשה ע"פ עגלות לב שהיו מקורות דא"כ נמה קי"ל דהכ"ר מקורה פטור עי"ש ולפמ"ש הכא דבשעת הושטת הקרשים היו פתוחות נק"ת: א"ל חייב שאינו דומה לאותה. נ"ל דכשונה נידו כאותה שבניתו וכן נבנ"י: דרבי עבד אויר מחיצות כממשן. נתבאר ג' ע"ב לקמן ס"ה ע"א:

חייב כרת ונסקל אחד המוציא ואחד המכנים אחד המושיט ואחד הזורק. [א] ים ובקעה ואיסטווה ואסקופה וכרמלית אינן לא רשות הרבים ולא רשות היחיד. [ב] ואין נושאין ונותנין בהן. ואם נשא ונתן בהן פטור. אמר רב יוסף אף אנן תנינן כולהן. ים דתנינן תמן *הזורק בים ארבע אמות פטור. *לא סוף דבר ד׳ אמות בים אלא אפי׳ זורק בכל הים פטור. שכל הים נקרא כרמלית. בקעה *דתנינן הבקעת בימות החמה רשות היחיד לשבת [ג] ורשות הרבים לטומאה. ובימות הגשמים רשות הרבים לכאן ולכאן. אם אומר את רשות היחיד לכאן ולכאן לא תהא טעונה זקפה כלי בהמה. *דתנינן הקיפוה כלי בהמה מטלטלין בתוכה. איסטווה *דתנינן וכן גשרין המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר׳ יהודה. וחכמים אוסרין. אסקופה *דתנינן [ד] המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור שלא עשה מלאכתו בבת אחת. הא אם עשה מלאכתו בבת אחת חייב. בן עזאי אומר אפי׳ אם עשה מלאכתו בבת אחת פטור. כרמלית תני רבי חייא [ה] כרמל רך מלא אינו לא לח ולא יבש אלא בינוני. יהכא אינה לא רה״ר ולא רה״י אלא כרמלית. איזו היא כרמלית. רבי יסא בשם רבי יוחנן כגון חנותיה דבר יוסטיני. [ו] חצר של רבים ומבואות שאינן מפולשין אם עירבו מותרין. ואם לא עירבו אסורין. רבי זעירה בשם רב יהודה ורבי זעירה בשם רב חיננא *סימטיות שבין העמודים נידונין ככרמלית. ר׳ שמואל בר חייא בר יהודה בשם ר׳ חנינה פירחי העמודים נידונין ככרמלית. לכן צריכין בגבוהין ג׳. חייא בריה דו״ב כל המעכב דרסה בר״ה נידונין ככרמלית. רבנן דקיסרין אמרין *אפי׳ קוצין אפי׳ זבוכית. לכן צריכין בשאינן גבוהין שלשה. וא״ר יוסה *איסקופה שאמרו [ז] רחבה ארבעה ואינה גבוה עשרה. אין תימר גבוה עשרה ורחבה ארבעה *רשות בפני עצמו הוא. *אין תימר גבוהה עשרה ואינה רחבה ד׳. הדא דמר רב חסדא בשם אסי קנה נעוץ בר״ה גבוהה עשרה טפחים מותר לכאן ולכאן. *ובלבד שלא יחליף. זילא כן אנן קיימין בשאינה לא רחבה ארבעה

פני משה

אף אנן תנינן. במתני׳ לכולהן דקחשיב בברייתא: דתנינן תמן. בפ׳ הזורק וכו׳ ולא סוף דבר ד׳ אמות בים אלא אפי׳ זרק כמה וכמה בכל הים פטור וכו׳ אלא אמידי דתנינן הזורק ד׳ אמות בר״ה חייב תני הכי לפטורא בכרמלית: בקעה. דתנינן בפ״ו דטהרות הבקעה בימות החמה שאין בה זריעה רה״י לשבת דלאו הילוך לרבים הוא דאין רגילין להסתלק מן הדרך ולילך בהשדה: ור״ה לטומאה. דהא מיהת לאו מקום סתירה הוא שיש בני אדם נכנסין לתוכה וספק טומאה בר״ה טהור דמסוטה גמרי׳ לה שהיא אלא במקום סתירה: ובימות הגשמים ר״ה לכאן ולכאן. כלו׳ דהש״ס גרים הכי בהאי מתני׳ וכדמסיק והזיל שאם אתה אומר כהאי גי׳ דגרים במתני׳ רה״י לכאן ולכאן קשיא דמעתה לא תהא טעונה הקפת כלי בהמה לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ואנן תנינן בפ״ק דעירובין שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה בכלי בהמה מטלטלין בתוכה אבל להאי גי׳ דגרים ר״ה לכאן ולכאן מוקמינן להאי מתני׳ דעירובין בימות הגשמים ימ״מ לאו ר״ה גמורה היא אלא כרמלית. והא דקרי לה ר״ה לפי שאינה רה״י: אסטווה דתנינן. בסוף פ׳ כל גגות וכן גשרים מפולשין וכו׳ וחכמים אוסרין דדין אילטבא להן והוו כרמלית והיינו דקתני וחכמים אוסרין אבל לא מחייבין: אסקופה וכו׳. כדפרישית לעיל: כרמלית. מה זה השם תני ר׳ חייא על שם כרמל דמפרשינן רך ומלא לא לח ולא יבש אלא בינוני וה״נ לא רה״י ולא ר״ה אלא בינוני וזהו כרמלית: כגון חנותיה דבר יוסטיני. שם אדם אהד ורגל רבים מצויים שם לפיכך אינה רה״י כשאר חנות ור״ה נמי לא הוי דאינו עשוי להילוך רבים ממש: חצר של רבים וכו׳. סיפא דהתוספתא דלעיל הוא: סימטיות. כמו סימטא השנויה במקומות הרבה והיא שביל שבין העמודים שהם ברחבה ותולין התגרים בהם להפרקמטיא שלהם נידון ככרמלית: פירחי העמודים. שעשוין בלמטה שבהן כעין פרחים לנוי: לכן צריכה בגבוה שלשה. לא צריכה אא״כ הם גבוהין שלשה דכל פחות מג׳ כארעא סמיכתא היא: כל המעכב דריסה בר״ה. כל מקום שהוא מעכב את דריסת הרגל בר״ה אין נידונין אלא ככרמלית מפני שאין נוח להילוך לא הויא כר״ה: אפי׳ קוצין אפי׳ זכוכית. שאפשר לדרוס עליהן בבגדים שעל רגלו אפ״ה מעכבין את הדריסה להדיא הן: לכן צריכה. להכי היא דאיצטריך להשמועינן להוא שאפי׳ אינן גבוהין שלשה לאו כארעא סמיכא דמו הואיל ואין נוח לדרוס עליהן דאי בגבוהין שלשה מאי למימרא: איסקופה שאמרו. בברייתא דלעיל דמיחשבא כרמלית ברחבה ד׳ ואינה גבוה עשרה דאם תימר שהיא גבוה עשרה ורחב ד׳ רשות בפ״ע היא ואפי׳ עומדת בר״ה רה״י הוא ואין תימר בגבוה עשרה ואינה רחבה ארבעה א״כ הדא דאמר רב חסדא בשם אסי לעיל בהפיסקא דקנה נעוץ בר״ה אע״פ בגבוה עשרה הואיל ואין כאן רחב ד׳ מותר לטלטל לרה״י ממנה וכן ממנה לר״ה דמקום פטור בעלמא הוא: ובלבד שלא יחליף. שלא יעמוד אדם במקום פטור ויטול מרה״י ליתן לר״ה ואע״ג דהוא דרך מקום פטור אסור ומ״מ הואיל והוא עומד שם הוי כנח במקום פטור ולא מיחייב עלה אלא דלכתחילה לא יעשה כך: אלא כן הכא קיימין. אלא ע״כ אסקופה שאמרו שהיא כרמלית בשאינה לא רחבה ארבעה

קרבן העדה

חייב כרת. בלא התראה: ונסקל. בהתראה: בקעה. שדות הרבה קנפניי״א בלע״ז: ואיסטווה. שלפני החניות שיושבים שם סוחרים: והכרמלית. בקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים איירי דאף על גב דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם כיון דלא ניחא תשמישיה ככרמלית דמי: ולא רה״י. משום דדמי לרה״ר דאין להם מחיצות ולרה״ר נמי לא דמיין דאין דומין לדגלי המדבר דלאו להילוך רבים עבידא: ואין נושאין ונותנין בהם. פי׳ אין מטלטלין בהן אלא בתוך ד׳ משום דדמיין לרה״ר וגזרו בהו רבנן אטו רה״ר: כולהון. פטורי תניי׳ במתני׳: דתנינן תמן. לקמן בפ׳ הזורק: לא סוף דבר. לאו דוקא ד׳ אמות בים הוא דפטור אבל יותר מד״א חייב אלא אפילו זרק בכל הים פטור: דתנינן. בטהרות פ״ו: בימות החמה. שאין בו זרעים: רה״י לשבת. דהא לאו הילוך לרבים הוא שאין רבים מסתלקין מן המסילה לילך בשדה: ורה״ר לטומאה. ספיקו טהור דהא לאו מקום סתירה שיש בני אדם נכנסים לה וספק טומאה לטמא מסוטה גמרינן לה והתם כתיב סתירה ונסתרה והיא נטמאה דבמקום סתירה טמאה לבעל מספק ומכאן אתה דן לכל הטומאות: ה״ג בימות הגשמים רה״י לכאן ולכאן. וה״פ בימות הגשמים שהיא זרועה אין אדם נכנס לה: ה״ג אם אתה אומר רה״י ממש. פירוש ואי אפשר לומר דלהוי רה״י דא״כ לא יהא טעונ׳ הקפה והא דקרי ליה רה״י לפי שאינו רה״ר: ותנינן. בפ׳ קמא דעירובין שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה בכלי בהמה מטלטלין בתוכה הא אם לא הקיפוה אין מטלטלין משום דהויא ככרמלית: דתנינן. בפ״ט דעירובין: גשרים המפולשין. שיש להן מחיצות מלמטה בשני הצדדים: וחכמים אוסרין. אבל לא מחייבין משום דלא ניחא תשמישיה ה״ה איסטווה: דתנינן. לקמן בפרק המצניע: מלאכתו בבת אחת. עקירה ממקום חיוב והנחה בכרמלית והדר עקירה ממקום כרמלית והנחה במקום חיוב: הא אם עשה וכו׳ עד פטור ל״ג: ה״ג רך מל. פירוש כרמל הכתוב בתורה היינו שנמלל ביד ואינו לח ולא יבש לגמרי אלא כשמוללין אותו ביד הוא מתפרך לגמרי וכן הוא במגהות וכ״ה בערוך בשם הירושלמי:

דבר יוסטיני׳. שם אדם: חצר של רבים. שפתוחים לחצר בתים רבים וחצר פתוחה לרשות הרבים ובני הבתים יוצאין דרך החצר לרשות הרבים: ומבואות שאינן מפולשין. שראשו אחד סתום וחצירות פתוחים לו ובני החצירות יוצאין דרך המבוי לרשות הרבים: עירבו. כל הבתים של חצר יחד בפת וכן לענין מבוי אם עירבו החצירות הפתוחים לו יחד: מותרין להכניס ולהוציא. מן הבתים לחצר ומן החצרות למבוי: לא עירבו אסורין. מפני שהבית מיוחדת לבעליה והחצר רשות לכולן ונמצא מוציא מרשות לרשות אף על פי ששתיהן רשות היחיד לעשות סייג וגדר לתורה להרחיק שלא יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים: סימטיות שבין עמודים. שהיו עמודים הרבה ברחבה באורך ורוחב ותולין בהן פרקמטיאות וגם האיצטבאות היו לפניהן לישב שם התגרים ומקום שבין עמודים נקרא סימטיות שהוא מקום דחוק להילוך לכן נידון ככרמלית: פירחי העמודים. הם האיצטבאות שהזכרתי שהם כפרח היוצא מן העמוד: לכן צריכא. כלומר לא אמרן דהן ככרמלית אלא בגבוהין שלשה אבל בפחות משלשה כארעא סמיכתא דמיא: כל המעכב דרסה. כל שאין רבים דורסים עליו הוי מקום לעצמו: לכן צריכא. כלומר לא נצרכא להשמועינן דהוה כרמלית אלא אפילו אינן גבוהין שלשה כיון דמעכבי דרסה אפילו בפחות מג׳ הוה כרמלית: רשות בפני עצמה היא. ואין מטלטלין בה אפילו מן הבית ואף על גב דשניהן רשות היחיד גזרה משום תל ברה״ר גבוה עשרה ורחבה ארבעה דהוי רשות היחיד דאיכא חיובא דאורייתא מרשות הרבים לכתף עליו: מותר לכאן ולכאן. פי׳ לבני רה״י ולבני רה״ר לכתף עליו: ובלבד שלא יחליף. שלא יטול הכלים ששבתו ברה״י ויוליאם לרה״ר: אלא. הכא במאי עסקינן: פ״ג ברחבה ארבעה.

שנויי נוסחאות (שו״ג) דתנינן בד״ו ותנינן. (בו״ה) חיננא סימטיות בד״ו חיננא בשם רב חנינה סימטיות. (בו״א) צריכין בד״ו צריכה. ג׳ בד״ו שלשה. (בו״ג) צריכין בד״ו צריכה.

מערכת הערוך כרמל רך מלא כו׳ בערוך (ע׳ כרמלית) כרמל רך מל. לא לח ולא יבש אלא ביניני הכא אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים אלא כרמלית:

טוב ירושלים

בקופה דסגיע כמולה מוכלין נפיל ב׳ פ׳. ונפס״ג בברייתא היא דהא בממגה לא הגו דברי בן עזאי

מסורת הש"ס

בית ס ע"א

פט פ"ב
לח ע"א

ארבעה ולא גבוהה עשרה. איסקופה שלפני הפתח *אחרים אומרים כל זמן שהפתח פתוח כולה כלפנים. נעול כולה כלחוץ. מה אנן קיימין אם במקורה. אפי' נעול כולה כלפנים. אם בשאינו מקורה. אפי' פתוח כולה כלחוץ. אלא כן אנן קיימין בשחצייה מקורה וחצייה אינה מקורה. מהו נעול כולה בלחוץ מותר להשתמש מתוכה לחוץ ומן החוץ לתוכה. כשהוא בפתח חור אסור להשתמש מתוכה לחור ומן החור לתוכה. ר' נתן אומר נעול כולה כלחוץ. פתוח חצייה כלפנים וחצייה כלחוץ. ולא כן סברינן מימר איסקופה ד' מאחר שינעל הפתח כולה כלחוץ. אף כשהפתח פתוח חצייה כלפנים וחצייה כלחוץ:

הלכה ב מתני'

*לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל לא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי. לא לאכול ולא לדין אם התחילו אין מפסיקין ומפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה: גמ' אנן תנינן סמוך למנחה. תני ר' חייא סמוך לחשיכה. מתניתין צריכה למתניתי' דרבי חייא מתני' דר' חייא צריכה למתניתין. אילו תנא רבי חייא ולא תנינן אנן הוינן אמרין לא אלא חשיכה הא מנחה לא הוי צורכה למתניתין או אילו תנא ר' חייא ולא תנינן אנן הוינן אמרין כולהן דתנינן מנחה מנחה. וכולהן דתנינן חשיכה חשיכה. מן מה דתניתה מנחה ותניתה רבי חייא רובה חשיכה הדא אמרה אפילו חשיכה דתנינן דבתרה מנחה היא.

רבי

קרבן העדה

ארבעה ואינה גבוהה עשרה: אם במקורה. שהאסקופה מקורה אפילו נעולה כולה כלפנים דאמרי' פי תקרה יורד וסותם ותו לא אתי נעילת דלת ומבטל למחילה ואפי' הוא שוקף באמצעיתו: אפילו פתוח כולו כלחוץ. דהא מסתמא לאו המתיר את המבוי עומד נגד האסקופה וזקוף עליה ואסור להשתמש נגד הלחי אלא מחודו ולפנים הוי היכר מחילה: חציה מקורה וחציה כו'. וכגון שהנית הקורה כלפי פנים לצד המבוי הלכך פתח פתוח כלפנים מחוד החיצון של הקור' ולפנים דאמרי' חוד החיצון יורד וסותם פתח נעול והדלת שוקף בפני האסקופה חוץ לדלת כלחוץ ואפילו תחת הקורה דכיון דנסתם המבוי בטלה לה הקורה וליכא למימר יורד וסותם דכל מחילות שאין בין חללן ד' אינן מחילות ולא שייכא בהו תורת גוד אחית וה"ה דמצי לאוקמי כולה מקורה אלא שאין ברחב עביו ד' אלא משום דסתם עביו של חומה אינו פחות מד' ליסנא אחרינא באסקופת בית איירי וקאמר בשאינה מקורה אפילו פתוח כלחוץ שאין כח בקירוי של בית להתיר מה שלחוץ ומשני כיון דחציה של האסקופה עלמה מקורה גררת גם מה שבחוץ להתי' כשהפתח פתוח: מהו נעול וכו'. פי' הא דאמרי' נעול כולה כלחוץ היינו מן האסקופה מותר לטלטל לחוץ ליסנא אחרינא פריך מהו כולה כלחוץ הלא מה שבפנים הוא נעול ואינו יכול להשתמש בו לחוץ ומשני דה"ק כולה כלחוץ דמותר להשתמש ממנו אפילו לכתחלה לחוץ אבל אם היה חור בפתח אסור להשתמש ממנו לחוץ ופי' זה נראה עיקר: כשהיה וכו'. אבל אם היה חור בפתח אסור לטלטל מתוכו לחור דה"ל כחורי רשות היחיד: ולא כן וכו'. כלו' טעמא דרבי נתן כי היכא דסברו למימר אפילו אסקופה ד' אם הפתח נעול כולה כלחוץ הלכך אמרינן בפתוחה דדינן חציה לפנים וחציה לחוץ ליסנא אחרינא ולא כן סברנו לומר דבאסקופה שהיא רחבה ד' איירי הלכך כשנועל הפתח ואין ד' לחוץ הלכך הכל כלחוץ דבטיל לרה"ר אף כשהפתח פתוח לא מהני להתיר אלא חציה המקורה ולא שאינו מקורה:

הלכה ב מתני' לא ישב אדם לפני הספר. להסתפר: סמוך למנחה. קודם למנחה עד שיתפלל שמא ישכח ולא יתפלל והא אף בחול נמי והא דתניא הכא משום דדמי להא דתני גבה לא יצא החייט במחטו ע"ש עם חשיכה שמא ישכח ויצא משתחשך: ולא יכנס. סמוך למנחה: לא למרחץ כו'. וטעמא דכולהו משום שמא ימשוך עד שיעבור זמן תפלה: ואם התחילו. אחת מכל אלה: אין מפסיקין. אלא יגמור ואחר כך יתפלל: ומפסיקין לק"ש. דאיתא מדאורייתא: גמ' אנן תנן במתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ור"ח תנא בברייתא לא ישב אדם לפני הספר סמוך לחשיכה: מתני' וכו'. כלומר והיצטרך דר"ח והיצטרך מתני': אלו וכו'. אי תנא ר"ח לחוד ה"א חשיכה דוקא אבל סמוך למנחה מותר: ה"ג או אילו תנינן אנן ולא תנא ר"ח הוינן וכו'. ואי דמתני' לחוד ולא דר"ח הייתי אומרים כל היכא דתני מנחה מנחה דוקא כהך דלא ישב: וכלהן. כל היכא דתני חשיכה כהאי דסיפא לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה דוקא חשיכה אבל סמוך למנחה שרי: מן מה וכו'. השתא דתנן במתני' מנחה ותני ר"ח חשיכה ש"מ דשניהם שוים והא דתני בסיפא חשיכה ל"ד חשיכה אלא אפילו סמוך למנחה אסור:

רבי

פני משה

ארבעה ולא גבוה עשרה דזהו דין כרמלית עליה: אסקופה שלפני הפתח אחרים אומרים וכו'. בסיפא דהתוספתא קתני לה וכדמפרש ואזיל במה אנן קיימין אם באסקופה מקורה שמשקיף הפתח הוא קירוי עליה א"כ אפי' הפתח נעול תחשב כולה כלפנים דסתם משקוף רחב ד' ואמרי' ביה פי תקרה יורד וסותם הואיל ויש בחלל עובי ארבעה ולא מהני נעילת דלת לבטל כאן המחילה שהיא ע"י גוד אחית. ואם בשאינה מקורה שאין בליטת המשקוף עליה א"כ אפי' הפתח פתוח נחשבת כולה כלחוץ דמה מהני פתיחת דלת הבית לאסקופה שהיא בחוץ ואין שום קירוי עליה: אלא כן אנן קיימין בשחצייה מקורה וחצייה אינה מקורה. וכגון שקירויה כלפי פנים היא הלכך פתח פתוח כולה כלפנים נחשבת ולקמן פריך עלה ואם הפתח נעול כולה כלחוץ היא דהואיל ואין כאן תקרה על כולה למימר ביה חודו החיצון יורד וסותם והדלת נעול היא אפי' אותה חצייה שהיא מקורה נחשבת כלחוץ דאין שיעור רחב ד' עליה למימר בקירוי הזה גוד אחית: מהו נעול כלחוץ. ומפרש לה דלענין מאי אמרי' שנחשבת כולה כלחוץ כשהדלת נעול: מותר וכו'. כלו' לענין להשתמש ולטלטל מתוכה לר"ה ומר"ה לתוכה וכן לענין זה כשהיה בדלת הפתח חור דאסור להשתמש מתוכה להחור ומהחור לתוכה דחור הדלת נחשב לרה"י ועיקר הרבותא משום הך סיפא איצטריך ליה דלא תימא הואיל וחור הדלת פתוח לתוכה מותר להשתמש ממנו לתוכה ומתוכה לו הלכך קמ"ל דלעולם כשהדלת נעול נחשבת הוא כלחוץ לענין הכל: ר' נתן אומר וכו'. ר' נתן פליג על אחרים וקאמר. דהא מודינא לכו שאם הפתח נעול כולה כלחוץ דאין כאן הורת גיד אחית הואיל ואין הקירוי כ"א על החצייה והדלת נעול היא שדינן לכולה כלחוץ אבל כשהפתח פתוח בהא פליגנא עלייכו ולדידי הכי הוא דמסתברא למימר שחצייה שהיא מקורה שדינן לה כלפנים דנחשבת להבית הואיל והיא מקורה והפתח פתוח היא אבל חצייה האחרת שאינה מקורה לעולם היא כלחוץ דלא מהני לה פתיחת הדלת וכדמסיק ואזיל לטעמיה דר' נתן דהא וכי לא כן סברינן מימר דהכא באסקופה רחבה ארבעה עסקינן ולא אמרת דמאחר שינעל הפתח כולה כלחוץ היא הואיל והגייה שכלפי חוץ אינה מקורה וכדפריבית א"כ נ"מ דאף כשהפתח פתוח חצייה האחרת לעולם כלחוץ היא וכדאמרן:

הלכה ב מתני' לא ישב אדם לפני הספר. משנה זו הינה מענין השבת אלא מפני שזו מן ההלכות שהסכימו ולא נחלקו בהם כלל וכדתנן לקמן ואלו מן ההלכות וכו' ועוד דבעי למיתני אבתרה לא יצא החייט וכו' שהיא דומה למתני' דהטעם במה ישכח וכו' והקדים התנא משנה זו ללמדינו דסמוך לחשיכה דתנינן לקמן לאו דוקא אלא סמוך למנחה נמי בכלל כהאי מתני' והכי אמר בגמ': סמוך למנחה. מסקינן לפי סוגיית הש"ס דילן דסמיך למנחה גדולה קאמר והיינו מתחלת שעה שביעית דזמן מנחה גדולה היא משש שעות ומחצה וסמוך למנחה היא חצי שעה מקודם ואע"פ שיש עדיין הרבה שעות ביום אסור לכתחלה לישב לפני הספר להסתפר גזירה שמא ישבר הזוג של התספורת ויהא צריך לחזור אחר זוג אחר ובתוך כך תעביר זמן התפלה: לא למרחץ. אפילו להזיע בעלמא דשמא יתעלף ויבטל מן התפלה: ולא לבורסקי. מקום עיבוד העורות ואפי' לעיוני בעלמא דשמא יראה היזק הפסד במלאכתו ויהא טרוד להתעסק בה. ויתעכב מן התפלה: ולא לאכול. ואפי' סעודה קטנה ואכילת עראי שמא ימשך באכילה: ולא לדין. אפי' בגמר דין שמא יראה בעיניו לסתור הדין ויימשך ויבטל מן התפלה: ואם התחילו. באחד מכל אלו דקחשיב ואפילו התחיל באיסור כבר הגיע זמן מנחה אין מפסיקין אלא אם יש שהות ביום יגמור ואח"כ יתפלל ומהימתי התחלת התספורת משיניח מעפורת והוא הסודר של ספרים על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו. והתחלת המרחץ משיפשוט הבגד הסמוך לבשרו. והתחלת הבורסקי משיקשור בגד בין כתיפיו כמו שהאומנין עושין. והתחלת האכילה היא לבני ארץ ישראל משיטול ידיו ולבני בבל משיתיר חגורה. והתחלת הדין משיתעטפו הדיינים וישבו לדין ואם היו יושבין ועוסקין בדין ונגמר וכא לפניהם דין אחר הויא התחלה משיתחילו הבעלי דינין לטעון. ומפסיק לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. הך סיפא אתיא לדברי תורה וה"ק והבירים העוסקי' בתורה מפסיקין הן לק"ש לפי שזמנה קבוע והיא מן התורה ואין מפסיקין לתפלה שאין הזמן קבוע מן התורה ומצות תלמוד תורה גדולה הימנה. ולא שנו אלא לאלו שתורתן אומנתן וכגון ר' שמעון בן יוחי וחביריו אבל כגון אנו שמפסיקין מן התורה לאומנות ולעסקים כ"ש שצריך להפסיק לתפלה ובדאיכא שהות מיירי דאלו בדאיכא שהות אטו גרע תלמוד תורה מהני דקתני ברישא דאין מפסיקין בדאיכא שהות ביום אלא הכא בדליכא שהות וקמ"ל דאפ"ה אלו שתורתן אומנתן אין מפסיקין לתפלה:

גמ' אנן תנינן סמוך למנחה. ור"ח תני בברייתא לכל הני דלא יתחיל סמוך לחשיכה. ועביד הש"ס צריכותא דאיצטריך לתרווייהו דאלו אשמעינן בברייתא לחודה ה"א סמיך לחשיכה היינו סמוך לחשיכה ממש הא סמוך למנחה לא דה"א דמכיון דאכתי לא הגיע זמן המנחה מותר להתחיל הוי דצורכה למיתני במתני' דאפילו סמוך למנחה לכתחלה לא יתחיל: או אלו תנינן אנן ולא תני ר' חייא כל"ל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות אגב שיטפא דלעיל. כלומר ואלו מהא דתני במתני' סמוך למנחה בלחוד לא סגי משום הכך דתני במתני' דלקמן לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה וכו' וה"א דכולהו בדוקא קתני והיכא דתני מנחה סמוך למנחה דוקא הוא והני כולהו דלקמן דתני בהו חשיכה סמוך לחשיכה דוקא הוא דגזרינן אבל מעט קודם והוא סמוך למנחה לא גזרינן שמא ישכח: מן מה דתניתה מנחה וכו'. כלומר אבל השתא במעינן מן מה דתנינן במתניתין הכא סמוך למנחה ותני ר' חייה רבה עלה סמוך לחשיכה א"כ חשיכה לאו דוקא היא דהא על המתני' קאי והדא אמרה דאפילו הני חשיכה דתנינן אבתרה לקמן לאו דוקא חשיכה ממש אלא מנחה היא וגזרי' בכולהו אפילו סמוך למנחה שמא ישכח:

רבי

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי' פ"ו מתפלה הלכה ט סמ"ג עשין יט טוש"ע או"ח סי' רלב סעיף ב וטוש"ע חו"מ סי' ה סעיף ב

לב
ב ש"ע או"ח סי' רלב ס"ג

גליון הש"ס

[א]עיין בחי' הרמב"ן והריטב"א שכתבו דמדברי הירושלמי מוכח דלא כשיטת רש"י דפתוח תחת הקירוי לבד כלפנים אלא כולה כלפנים ע"ש. וכזאת מבואר כאן כדברי ר' נתן כרש"י. וז"ל לשיטתם דר"נ פליג על אחרי' ומדברי אחרים בירושלמי כאן קבו דמבואר כאן אליבייהו דכולה כלפני' ועיין בספר יהושע ועיין בבעל המאור:

[ב]עיין בש"ס ועיין בהלכ' פי' קנ"ב:

שנויי נוסחאות (סו"ח) כשהוא בד"ו כשהיה. (שם"ז) לאכול בד"ו לוכל. (סוכ"ב) לא אלא בד"ו לא אמר אלא. (סוכ"ה) דהניתה בד"ו דתנינהא.

עמודי ירושלים

הדא אמרה אפילו חשיכה עי' בשירי קרבן שכתב בשם ש"ג בשם לפנת פענח דמדברי למנחה חשיכה קרינן ק"ש בזמן מנחה והוא מרא"ן (סי' קכ ב) וראיתי להפני יהושע בק"א לברכות שכתב דכיון דהאי כמוך למנחה מוקמינן בתלמודא דידן דמיירי במנחה גדולה א"כ מוכח דגם בזמן מנחה גדולה קרינן ק"ש ע"ש ואיני יודע מניין ע להפנ"י שהירושלמי מוקי למתני' דמיירי במנחה גדולה אדרבה לפי השני טעמים שנ... בירושלמי וכן ממה דאמרו הא ר"י והא רבנן משמע להדיא דמוקים להמשנה במנחה ... וכמ"ש ג"כ המראה הפנים ותלמודא דילן דמוקי במנחה גדולה אינו מבואר דקרינן למנח... סמוך לחשיכה וא"כ דברי הרב פני יהושע אינם מוכרחים כלל וצ"ב:

עין משפט נר מצוה

לג
א טוש"ע יו"ד סי' שמ ס"כ

לד
ב מיי' פ"ו מתפלה הלכה ו סמ"ג עשין יט טוש"ע או"ח סי' רלב ס"ב

רבי חנניה בן אחוי דרב הושעיה אמר מתניתין בעמי הארץ. מן מה דתני ר' חייא בחבירין. רבנן דקיסרין אמרין מתניתי' כר' יהודה מן מה דתני ר' חייא כרבנן: לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנם למרחץ. התחלת הספר אי זו היא. משיתחיל לגלח. *והתני ישב לו לגלח באו ואמרו לו מת אביו [א] הרי זה משלים את ראשו אחד המגלח ואחד המתגלח. לא אתיא [ב] משיתעטף בלונטית. התחלת המרחץ אי זו היא. ר' זריקן בשם ר' חנינא אמר משיתיר חגורו. רב אמר משיתיר מנעלו. כהדא *רבי יהושע בן לוי הוה יליף שמע פרשתא מן בר בריה בכל ערובת שובא. חד זמן אינשי ועאל מיסחי בההן דימוסין דטובריא. והוה מסתמיך על כתפתי' דרבי חייא בר בא אינהר דלא שמע פרשתיה מן בר בריה וחזר ונפק ליה. מה הוה ר' דרוסי אמר כך הוה. ר' לעזר בי רבי יוסי אומר שליח מנוי הוה. א"ל ר' חייה בר אבא ולא כן אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין. א"ל חייא בני קלה היא בעיניך *שכל השומע פרשה מן בן בנו כאלו הוא שומעה מהר סיני. ומה טעמא. והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב. רבי חזקיה ר' ירמיה ר' חייא בשם רבי יוחנן אם יכול את לשלשל את השמועה עד משה שלשלה. ואם לאו תפוש או ראשון או אחרון אחרון. מה טעמא °והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר (דברים ד) עמדת עד יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב. *גידול אמר כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאלו הוא עומד כנגדו. ומה טעמא °אך בצלם יתהלך איש. (תהלים לט) כתיב °רב א"ם יקרא איש חסדו ואיש אמונים (משלי כ) מי ימצא. רב אדם יקרא איש חסדו זה שאר כל אדם. ואיש אמונים מי ימצא זה רבי זעירא. דמר רבי זעירא לית אנן צריכין חששין לשמועתיה דרב ששת דהוא גברא מפתחה. אמר רבי זעירא לרבי יסא חכים רבי לבר פדיה דאת אמר שמועתא מן שמיה. א"ל ר' יוחנן אמרן משמו. אמר רבי זעירא לרבי בא בר זבדא חכים רבי לרב דאת אמר שמועתא מן שמי'. א"ל רב אדא בר אהבה אמרן משמו: ולא לבורסקי. איתא חמי בדילין ממי שריהו רע. ואת אמר הבין לא

פני משה

רבי חנניה וכו'. קאמר דלא היא דהמתני' והברייתא לאו בחדא גוונא מיירי ולמימר בהו דהדא אתי לגלויי אאידך אלא דמתני' איירי בעמי הארץ שאינם יודעים לכוין את השעה בזמן התפלה ואתי למיטעי לפיכך הקדימו הכמים למיגזר ואמרו דאפילו סמוך למנחה לא יתחילו בכל הני דקתני. ומן מה דתני ר"ח בברייתא בחבירים הוא דמיירי שיודעים לכוין את השעה ומותרין הן להתחיל סמוך למנחה עד שיגיע זמן המנחה ממש וזמנה עד הערב וכת"ק דמתני' דרים פ' תפלת השחר והיינו דקתני ר"ח סמוך להשיכה: רבנן דקיסרין אמרין. דלא תדחוק לאוקמי להמתני' ולהברייתא בתרי גווני בני אדם אלא דטפי ניחא לאוקמינהו כתנאי ומתני' כר' יהודה דפליג התם וקאמר דזמנה עד פלג המנחה והיינו שעה ורביע קודם הלילה ולפיכך לא הני במתני' סמוך להשיכה ומן מה דתני ר"ח היינו כרבנן דהתם דזמנה עד הערב וזהו סמוך להשיכה: לפני הספר וכו'. פיסקא דמתני' היא ומפרש הש"ס איזהי זמן התחלתן: והתני בברייתא דאבל רבתי ישב לו לגלח וכו' אחד המגלח שאירע לו כן א"צ להפסיק ואחד המתגלח והא הכא במתני' בהמתגלח בלחוד הוא דמיירי כדקתני לא ישב לפני הספר ואי אמרת דלא מיקרי התחלה עד שיתחיל לגלח א"כ מאי איריא דקתני במתגלח הא ודאי דאף המגלח א"צ להפסיק דמה אניות דאורייתא נידחה מפני כבוד הבריות וזמן תפלה דמדרבנן לכ"ש והכי הוה מיבעי למיתני לא יסתפר לפני המנחה ואם התחילו וכו' דהוי משמע דגם המגלח בכלל אלא ודאי לא אתיא פירושא דהתחלה דמתני' אלא משיתעטף באלונטית והוא הסודר שמתעטף בו המתגלח והלכך קתני לא ישב לפני הספר דהיאיל דהתחלה לא איירי אלא בהמתגלח קתני נמי בריש בהמתגלח: משיתיר מנעלו. והיינו הפשטת בגדיו: כהדא. עובדא דריב"ל שהיה רגיל לשמוע הפרשה מבן בנו בכל ע"ש ופעם אחת שכח ונכנס לרחוץ במרחץ של טבריא והוה מיסתמיך וכו' ונזכר שלא שמע עדיין הפרשה מן בר בריה ויצא לו מן בית המרחץ וחזר לביתו: מה הוה. היאך היה המעשה וקאמר ר' דרוסי דכך הוה כדאמרן שנכנס למרחץ נשען על כתיפו דר"ח בר בא ועדיין לא התחיל לפשוט את בגדיו: שליח מנוי היה. שכבר היה מופשט מבגדיו ואף על פי כן חזר והלביש עצמו ויצא וא"ל ר' חייה לא כך למדתני רבינו אם התחילו אין מפסיקין ומשהפשיט את בגדיו התחלה היא והייני כרב: א"ל חייא בני וכו'. דכתיב והודעתם וגו'. וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב ללמד דשקולה היא כאותו יום: ר' חזקיה וכו'. איידי דאיירי בדרשא דהאי קרא דריש נמי לדרשא משמעותיה. ונרסינן לה בפ"ב דשקלים ובפ"ק דקידושין בהלכה ז': אם יכול את לשלשל את השמועה. שמעת איזו הלכה ויכול אתה לחבר ולהזכירם זה קיבל מזה וזה מזה עד משה רבינו אמור ומצוה דמצוה לאומרו בשם אמרם ודריש לה מדכתיב והודעתם לבניך וגו' דור אחר דור וקבלה זה מזה עד יום אשר עמדת בחורב: ואם לאו. שאין את יכול להזכיר את כולם תפוש או ראשון רתבון האומרה או אחרון אחרון שקיבלה וכלומר דאעפ"כ יאמר בשם מי שיודע לאומרה בשמו כדמוסיק ודריש דמצוה גדולה היא לאמר הדבר בשם אומרו: אך בצלם יתהלך איש. כשיאמר דבר בשם אומרו יראה בעיניו כאלו זה עומד לנגדו והרי זה האיש שנאמר הדבר בשמו כאלו מתהלך בצלם תמיד: זה ר' זעירא. שדרכו היה שלא קיבל שמועה בשם אדם אא"כ נתאמת לו שבודאי מפיו יצאו הדברים: לית אנן צריכין. להוש לשמועות דרב ששת מה שאומר בשם אמרם: דהיא גברא מפתחה. סגי נהור היה ואפשר שטעה. ואינו בקי בהם בטביעת קלה: חכים רבי לבר פדיה. וכי מכיר הוא מר לבר פדייה דאת אמר שמועות מהאומרים לפניך בשמו: ר' יוחנן אמר משמו. ועליו אני סומך שבודאי הגיד האמת וכן רבי בא סמיך על רב אדא בר אהבה דאמר בשם רב: איתא חמי. בא וראה בתמיה דקתני גבי בורסקי נמי ואם התחיל אינו מפסיק וקב"ד משהתחיל באומנות והרי בדילין ממי שריחו רע בתפלה ובד"ת וא"כ צריכא למימר שאם התחיל אינו מפסיק להתפלל: לא

קרבן העדה

רבי הגנ"ה וכו'. מתרץ הא דתנן במתניתין סמוך למנחה היינו בעמי הארץ שצריכים הרחקה יתירה ור"ח איירי בחבירין בת"ח: רבנן דקסרין מתרלין מתני' אתיא כרבי יהודה דסבירא ליה תפלת מנחה עד פלג המנחה ור"ח סבר כרבנן דסברי עד הערב זמן המנחה: ופריך והתני. באבל רבתי: אחד המגלח ואחד המתגלח. המגלח הוא האומן ואע"פ שאסור בעשיית מלאכה מותר לגמור לפי שגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה וקסבר אבילות יום ראשון דאורייתא שמעינן מהא כיון דישב לו לגלח א"צ להפסיק א"כ ה"ה הכא אין צריך להפסיק: ומשני הלא לא מיקרי התחלת הספר אלא משיתעטף: באלונטית. סודר שנותנין על הברכיים שלא יפלו השערות על בגדיו: הוה יליף. היה רגיל לשמוע פרשה מן בן בנו בכל ע"ש: חד זמן. פעם אחד שכח ונכנס לרחוץ באחת ממרחצאות של טבריא: והוה וכו'. והיה נסמך על כתיפו של ר"ח בר בא: אינהר. נזכר שלא שמע פרשתו של בן בנו וחזר ויצא לו: מה הוה. כלומר היך היה עומד כשנזכר ויצא: רבי דרוסי אמר כך הוה. שנכנס ולא התחיל כלל במרחץ: שליח מנוי הוה. כבר היה מופשט מבגדיו כשנזכר וא"ל ר"ח בר בא ולא כך למדתנו רבינו אם התחילו אין מפסיקין לתפלה כ"ש לת"ת: והודעתם לבניך ולבני בניך. במה שמודיע לו הרי הוא כאלו הוא יום אשר עמדת לפני ה' וגו': לשלשל את השמועה. שלשלת שהוא חיבור חתיכות ברזל זה בזה כן יזכור בעלי השמועה כולן מי קבל ממי עד מרע"ה והיינו והודעתם וגומר עד יום אשר עמדת בחורב: ואם לאו. כי יאריכו הדברים: ה"ג תפוש ראשון ראשון ואחרון אחרון. פי' שיאמר הראשון והאחרון והאמצעי ידלג: כאלו הוא עומד כנגדו. שע"י יגיד הדבר על אופנו דעיקר הלימוד מרבו בראיי' פנים כדכתיב והיו עיניך רואות את מוריך וכיון שבעל השמועה עומד לנגדו יודע ויבין הדבר על בוריו: ומה טעמא. פי' מנ"ל: אך בצלם. שהוא עומד לנגדו יתנהג האיש: ה"ג זה שאר כל אדם. וה"פ דקרא רוב בני אדם יקרא איש תורתו ואינו מקפיד לאומרו בשם האומר לישנא אחרינא הרב שבאדם פי' מי שהוא גדול בתורה יקרא כל איש ואיש תורת חסד שהיה על לשונו שיאמרו שמועות משמו ומפי השמועה בלבד כן פי' בי"מ והראשון נ"ל: זה ר"ז. שאינו אומר שמועה בשם אדם אלא א"כ נתאמת לו ממני יצאו הדברים: לית אנן צריכין לחוש לשמועות דר"ש. שאמר בשם גדולים: דהוא גברא מפתחא. שהוא סתום עינים וכמו שקורין לסומא סגי נהור כך קורין אותו מפתחא לבין פקח ואינו רואה האנשים שבומע מפיהם ואפשר אינש אחרינא אמרם והוא טועה בטביעת קלא י"מ. ול"נ כיון שאינו רואה אינו יכול לכוין הדברים שהרי א"א לו לאמרו ויראה כאלו בעל השמועה עומד לנגדו הלכך אין סומכין עליו בזה: ה"ג חכים ר' לבר פדי' דאת אמרת שמועתא משמיה. והכי פי' וכי מכיר אתה לבר פדי' שאת אומר שמועתיה מכמו שמא המגידים לך משמו משקרים כן פיר' י"מ ול"נ דה"ק כיון שאין אתה מכיר אותו אין לך לומר משמי' שהרי א"א להמרה ולראות כאלו בעל השמועה עומד לנגדו: א"ל ר"י אמרה משמיה. והוא היה מכירו ואני הייתי מכיר לר"י וה"ז כאלו הייתי מכיר לבר פדי' ולנ"ק ה"ק כיון דר"י אמרה ודאי שאינו משקר: אית' חמי בדילין כו'. הס"ד ולא לבורסקי הייט לעסוק בבית בורסקי וקשיא ליה בא וראה הא צריך להרחיק ממי שריחו רע ואיך יהרא או יתפלל בבית בורסקי ומשני לא

בס"ה השי"ס

אבל רבתי פ"ט

(קידושין פ"ק) קידושין פ"ז הלכה ז

עי' קידושין ל ע"א

(שקלים פ"ב הלכה ה) עי' זוהר פנחס דף רכ

שינויי נוסחאות (שורה ז) דטובריא בד"ו דטיבריא.

בכר לאדן

דהוא גברא מפתחה. אפשר שהיה פותח ולא היה רואה ביביה. כלומר שלא היה נמצא בתשלום עיר"ש בי"ם אלה במעי ולוי לא שמע וכמ"ש ביבמות הבין הוה בחורה ועיין לקמן בסנהדרין ר' חנינא פתח ור"י ור"ל חתמין:

טיב ירושלים

והתני ישב לו לגלח ובא וא"ל מת אביו כו'. פי' בק"ע ולכאורה פירוש זה מוכרח רק אם נפ"ב דאם התחילו אינו מפסיק. ולפ"ז מקשה שפיר למה גם בימי מבום כבכ"ב ואמאי סכה יפסיק. וא"כ הק"ע שכ דאבילות יום ראשון דאוריי'. אבל לביאת השוכרים דאינו התחיל באיסור אין מפסיקין מאי פריך.כאן גם הא אבילות יום ראשון דאורייתא איך הסירו נגלת תפני בשיטתיה דר"ז בתלמודין פ"ג דברכות דס"ל דאפילו לאו גמור נדחה. ואולי אזיל הכא בשיטתי' דאורייתא אינו נדחה. ובום איסור דאורייתא אינו נדחה: א"ל רחב"א ולא כן אלפן רבי אם נכ"ב כא לא טוסב רק לאו דלא תסור. כי הפסור מן הדבר ועשאו נקרא הדיוט ואין כאוי כהתיר. בשמינו פ"ג. טונתו להא דאמר מזקים לקמן ג.

עמודי ירושלים תנינא

אית חמי בדלין ממי שריחו רע. פ' עמי עמן (פ"ד מ"ב)?

לא אתיא אלא משיתלבש בגדי אומנותו : ולא לאכול. התחלת אכילה. איזו היא. רב אחא רבי בא בשם רבי [ה] *משיטול ידיו. רבי אחא אמר [ז]לקידוש איתאמרת. רבי בא אמר [ז]לברכה איתאמרת. רב נסב לידוי רמז חייא בריה למזוגא. בעא מיתי ליה. אמר ליה כבר התחלנו בסעודה. *דלמא מיישא ורבי שמואל בר רב יצחק הוון יתבין אכלין בהדא מן כנישתא עילייתא. אתא ענתא דצלותא קם ליה רבי שמואל בר רב יצחק מיצלייא. אמר ליה ר' מיישא ולא כן אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין. ותני חזקיה [י] כל מי שהוא פטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. א"ל והתניא [ג] חתן פטור. *חתן אם רוצה לקרות קורא. א"ל יכיל אנא פתיד לה כרבן גמליאל דאמר איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים שעה אחת : ולא לדין. רב ירמיה ורב יוסף. חד אמר *משישבו בדין. וחורנה אמר [ד] משישמעו טענותיהן. *אם התחילו אין מפסיקין. ומפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפלה. א"ר אחא ק"ש דבר תורה. [ז]ותפלה אינו דבר תורה. א"ר בא קרית שמע זמנה קבוע. תפלה אין זמנה קבוע. א"ר יוסה קרית שמע אין צריכה כוונה. ותפלה צריכה כוונה. א"ר מנא קשייתה קומי דר' יוסה ואפילו תימא קרית שמע אינה צריכה כוונה. *שלשה פסוקין הראשונים צריכים כוונה. מן גו דאינן ציבחר הוא מכוין. [ז]ר' יוחנן אמר בשם ר"ש בן יוחי כגון אנו שעסוקין בתלמוד תורה אפי' לקרית שמע אין אנו מפסיקין. רבי יוחנן אמרה על גרמיה כגון אנו שאין אנו עסוקין בתלמוד תורה [ס] אפי' לתפלה אנו מפסיקין. דין כדעתיה ודין כדעתיה. רבי יוחנן כדעתיה דר' יוחנן אמר *הלואי [י] מתפללין כל היום. למה שאין תפלה מפסדת. ר"ש בן יוחי כדעתיה דר' שמעון בן יוחי אמר אילו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאיתהיבת אוריתא לישראל הוינא מתבע קומי רחמנא דאיתברי להדין בר נשא תרין פומין. חד דיהוי לעי באוריתא וחד דיתעבד בה כל צורכיי. וחזר ומר מה אין חד הוא לית עלמא יכול קאים ביה מן דילטוריא דיליה. אילו הוון תריי על אחת כמה וכמה. א"ר יוסה קומי ר' ירמיה אתייא דרבי יוחנן כר' חנניה בן עקיבה. דתני *כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפלה. [ז]ר' חנניא בן עקיבה אומר כשם שמפסיקין לקרית שמע כך מפסיקין לתפלה ולתפילין ולשאר כל מצותיה של תורה. ולא מודי ר' שמעון בן יוחי שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב. ולית ליה לרבי שמעון בן יוחי *הלמד לעשות לא הלמד שלא לעשות נוח לו אילו לא נברא. אמר רבי יוחנן הלמד

קרבן העדה

לא אתיא מתני' אלא בשלבש בגדי אומנות בורסקי ולא התחיל כלל ואין ריחו רע : לקידוש אתאמרת. משנטל ידיו תו לא מקדש דה"ל כאלו התחיל בסעודה : לברכה אתאמרת. משנטל ידיו חייב לברך מיד ואסור להפסיק בינו לברכה : רב נטל ידיו רמז חייא בנו. לא' מהעומדי' שם שימזוג הכוס לקידוש או לשתות כדרכן שהיו שותין לפני הסעודה : בעא וכו'. רצה חייא בריה להביא לו לרב כוס זה : א"ל. רב : כבר התחלנו בסעודה. שכבר נטל ידיו ואסור להפסיק בשתיה א"כ שאסור לקדם לאחר שנטל ידיו משום היסח הדעת : דלמא וכו'. מעשה שהיה רבי מיישא ור"ש ב"ר יצחק יושבים בסעודה : בחדא וכו'. באחת מבתי כנסיות העליונים והגיע זמן תפלה : קם ליה ר"ש. בתוך הסעודה להתפלל : נקרא הדיוט. ואין אתה יכול להחמיר על עצמך : א"ל. ולמה אין אני יכול להחמיר הרי תנן במתני' דחתן פטור מק"ש ואפ"ה תנן אם רצה להחמיר על עצמו רשאי : א"ל. ר' מיישא מתני' יש לפרש כר"ג דסבר דחתן חייב בק"ש. לישנא אחרינא מתני' כר"ג דאמר שאני עול מלכות שמים ומותר להחמיר על עצמו וכן עיקר : משישבו בדין. הוי התחלת הדין : וחורנה. פי' ואידך : ק"ש דבר תורה היא. מדאורייתא לכך מפסיק משא"כ תפלה דהיא מדרבנן אי נמי נוסח תפלה הוא מדרבנן : ק"ש זמנה קבוע. בשכבך ובקומך תפלה אין זמנה קבוע דהא אר"י הלואי שיתפלל אדם כל היום. לישנא אחרינא ק"ש זמנה קבוע מן התורה אבל תפלה אין זמנה קבוע מן התורה שאין לה שעה קבוע לומר בשעה זו נצטוינו להתפלל וכ"ה בתוספתא כשם שק"ש זמנה קבוע מן התורה כך נתנו חכמים זמן קבוע לתפלה וכן עיקר : ג' פסוקים הראשונים. שיש בהן יחוד השם וקבלת מלכות שמים וקבלת עול מצות צריכין כוונה : ומשני מן גו דאינון ציבחר. מתוך שהן מועטים יכול להפסיק ולכוין מה שאין כן בתפלה : שעסוקין בת"ת. שתורתן אומנתן : על גרמיה. על עצמו : דין כדעתו ודין כו'. כלומר לאו משום דר"י לא היה תורתו אומנתו. אמר שמותר להפסיק לתפלה אלא דלשיטתו אזיל : למה שאין תפלה מפסדת לד"ת. שע"י ריבוי התפלה תורתו מבתמורת כמו שאמרו על חסידי' ראשוני' לכך הפסיק לתפלה. א"כ אין שום הפסד אם יתפלל כל היום דכך נדבה : אלו הוינא וכו'. אלו הייתי עומד על הר סיני בשעה שניתן התורה לישראל: הוינא תובע. לפני הקב"ה שיברא לאדם שני פיות : חד. אחד שיקרא בו בתורה תמיד ואחד שיעשה בו כל צרכו הרי שבאותו פה שהיה מבקש לת"ת לא היה מתפלל בו : וחזר ואמר ומה אם פה אחד הוא אין העולם יכול לקיים מפני לשון הרע ומלשינות שנאמר בו אלו היה שני פיות עאכ"ו שהיו מרבין בלשון הרע : ופריך מי לא מודה ר' שמעון בן יוחי שמפסיקין לאחר מ"ע שבתורה ומ"ש ק"ש : ולית ליה. וכי לית ליה לרשב"י וכו' : הלמד לעשות. אהך קרא קאי דכתיב ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ על זה קאמר הלמד לעשות ואל הלמוד שלא לעשות וכי"מ כתב דיליף מאת מצותי תשמרו ועשיתם אותם: ה"ג

פני משה

לא אתיא דלא וכו'. אלא ע"כ דלא אתיא אלא דהיינו התחלה משילבש בגדי אומנותו ועדיין לא התחיל להתעסק וקמ"ל דאפילו כן א"צ להפסיק : לקידוש איתאמרית. האי משיטול ידיו לענין דין דקידוש איתמר ולא לענין דהמתניתין יושבים דמוזגין כוס של יין קידוש במים והמזוגה צריך כוס יין קודם נטילת ידים שלא להפסיק כדלקמן : לברכה. הוא דאיתמר לענין ברכת המוציא דמשיטול ידיו צריך לברך ולא להפסיק א"נ לברכת המזון אחר שנטל ידיו במים אחרונים : רב נסב לידוי. נטל ידיו ואחר כך רמז חייא בריה למזיגה והוא השמש המזוג את היין במים למזגו ורצה ליתן לו והשיב לו כבר התחלנו בסעודה מאחר שנטלתי את ידי ואין למזוג עכשיו : דלמא. מעשה בר' מיישא ור' שמואל שהיו יושבין ואוכלין באחד מבית הכנסת שם והגיע עונת תפלת המנחה וקם ר' שמואל והפסיק כדי להתפלל וא"ל ר' מיישא ולא כן למדתני רבינו אם התחילו וכו' ואם אתה רוצה להחמיר על עצמך הא תני חזקיה וכו' : א"ל והתניא חתן פטור חתן אם רצה לקרות קורא. כלומ' שאף ע"פ ששנינו שהחתן פטור מק"ש אפ"ה חזר ושנה רבי חתן אם רצה לקרות קורא אלמא דרשאי להחמיר על עצמו בדבר שהוא פטור מן הדין ולא נקרא הדיוט : א"ל יכול אנא פתיר לה. להאי מתני' חתן אם רצה לקרות קורא דכר"ג אתיא שלא רצה לפטור עצמו מק"ש כדאמר לתלמידיו איני שומע לכם וכו' ומשום דשאני ק"ש דאית ביה קבלת מלכות שמים. וגרס' להא בסוף פ"ב דברכות : חד אמר וכו'. ולא פליגי אלא כדפרשית במתני' : אמר ר' אחא. והיינו טעמא דמחלקינן בין ק"ש לתפלה לפי שהק"ש היא מן התורה ותפלה אין היובא אלא מדרבנן זמנה קבוע. מן התורה דכתיב בשכבך ובקומך. ותפלה אפי' נימא דמן התורה היא דכתיב ולעבדו בכל לבבכם ואמרי' איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה אפ"ה אין זמנה קבועה אלא מדרבנן : ותפלה צריכה כוונה. והם אתה אומר שיפסיק אף היא אינו מתכוין מחמת הטרדא : קשייתה. הקשיתי לפני ר' יוסי דאפילו תימר דק"ש כולה אינה צריכה כוונה ולפיכך קאמרת דמפסיק וקורא ואע"פ שטריד הוא ואינו יכול לכוין מי לא מודית דמיהת ג' פסוקים הראשונים צריכין כוונה והרי אינו יכול לכוין : מן גו דאינון ציבחר. מתוך שהן מועט יכול הוא לכוין דעתו ולהניח טרדתו על שעה מועטת : כגון אנו שעסוקין בת"ת. תמיד ואין אנו מפסיקין לעסק בדברים אחרים : על גרמיה ועל עצמו אמר כגון אנו וכו' : דין כדעתיה וכו'. ואזדו לטעמייהו ר' יוחנן דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום אלמא חביבא ליה תפלה מת"ת והלכך הוא דקאמר מפסיקין לתפלה ואפילו מת"ת : דרשב"י אמר וכו'. וחד דיתעביד ביה כל צרכיה. ולהתפלל בו ג"כ על צרכו ולא בפה הזה שהוא יגע בתורה אלמא חביבא ליה ת"ת יותר מן התפלה : חזר. ביה ואמר דיפה עשה ואין להרהר אחר מדותיו של הקב"ה דמה עכשיו שאין לאדם אלא פה אחד אין העולם יכול להתקיים מלשון הרע שלו אם היו לו שתי פיות על אחת כמה וכמה : אתיא דרבי יוחנן כרבי חנניה בן עקיבא. דהוא סבירא ליה דכותבי ספרים והן כעוסקין בתורה גם לתפלה : דתני בתוספתא. פ"ק דברכות : ולא מודי. וכי לא מודי ר' שמעון בן יוחי שמפסיקין מד"ת לעשיית המצוה ולקיומה בזמנה כגון סוכה ולולב וכיוצא בהן וכי לית ליה וכו' והגה' עיקר הלימוד ע"מ לעשות הוא וא"כ למאי לא הפסיק כדי לקיים מצות ק"ש : זה

עין משפט נר מצוה

לה
א מיי' פ"ו מתפלה הלכה ו טוש"ע או"ח סי' ... ס"ב

לו
ב ... או"ח סי' תלט ס"ו בהג"ה

לז
ג מיי' פ"ד מק"ש הלכה ו טוש"ע יו"ד סי' ע ס"ג

לח
ד מיי' פ"ו מתפלה הלכה ו טוש"ע או"ח סי' רלב ס"ב וטוש"ע חו"מ סי' ה סעיף ה

לט
ה מיי' פ"ב מק"ש הלכה ה וה"ו מתפלה הלכה ח טוש"ע או"ח סי' קו סעיף ג

מ
ו מיי' פ"ו מתפלה ה"ב ... טוש"ע שם סי' קו ס"א

גליון הש"ס

[ז] מכאן ... דלא כפרש"י ... ודעימו אלהגן בתוס' פסחים קו ע"ב ד"ה ... אלא כבירת הפוסקים דהטעם משום דגזרה שמא ימשך בסעודה. ועי' ברמ"ס שם : [ז] עיין ירושלמי פ"ק דברכות הלכה ח ובתו' סוטה לט ע"א ד"ה כל ודברי הירושלמי כן סייעו בין נטילה לברכת המוציא דנטילי' התחלת דסעודה ותיקף לנט"י סעודה עי' בבלי ברכות נב ע"ב. ועיין בטוש"ע או"ח ס' קסו. ובתוס' תמה הק"ג על המהרש"א שבת דף ט ע"ב : [ז]עי' ס' המלאכות והרמב"ם מגיה ס' יבהבנות הרמב"ן שם. ועי' בפר"ח או"ח סי' פ"ט ובתבורי ... ס' ע וסי' קו [ז]עיין רשב"א ברכות דף יא ובבעל המאור שבת בסוגיין : [ז]עי' בב"ק ובבר קדמו המג"א סי' לא ס"ק ס ועיין בבי' שם על דבר השמטת הרמב"ם דברי רשב"ע בסוכה

מסורת הש"ס

ברכות פ"ב הלכה ז
ברכות טו ע"ב
בכת י ע"א
(ברכות פ"ק הלכה ג)
פ' ברכות יג ע"ב ובבבלי שם
ברכות כא ע"א פסחים כ' נ"ב
תוספתא ברכות פ"א ברכות פ"א הלכה ב בכורים פ"ג הלכה ג
תורת כהנים ויקרא פרשה ב

דף כו בסמך על הירושלמי כאן ע"ש. ויותר נראה בסמך על ירושל' בכורים דתמני' שם כ' אתא מפסיק ... הכי יא תבב ג"כ לכך תוספתא ולכך תם לס הרמב"ם :

שנויי נוסחאות (כי"ה) אלא בד"ו דלא. (כו"ב) רב אחא בד"ו רבי אחא. (כו"מ) ענתא בד"ו ענתיה. (כו"א) אינו בד"ו אינה. (כו"ז) אין בד"ו אינה. (כו"ו) צריכים בד"ו צריכה. דאינן בד"ו דאינון. (כו"ז) ציבחר בד"ו ציבחד. (כו"ג) דאיתהיבת בד"ו דאיתייהיבה. (כו"נ) לעשות נוח בד"ו לעשות שלא לעשות נוח.

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"א מק"ש הלכה יג סמ"ג עשין יח טוש"ע א"ח סי' נח סעיף ו

כב
ב מיי' פי"ט משבת הלכה ט סמ"ג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב סעיף ו

כג
ג מיימוני שם הלכה כא סמ"ג שם טוש"ע א"ח סי' רעה ס"ד

כד
ד מיימוני שם הלכה ה סמ"ג שם טוש"ע א"ח סי' שג סעיף

גליון הש"ס
עי' תוס' פ"ק ט ע"ב ד"ה כאן

[ז]הלומד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שולייתו על פניו ולא יצא לעולם. טעמיה דר' שמעון בן יוחי זה שינון וזה שינון ואין מבטלין שינון מפני שינון. והא *תנינן [א] הקורא מיכן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה. *הא בעונתה חביבה היא יותר מדברי תורה. א"ר יודן רבי שמעון בן יוחי על ידי שהיה חדיד בדברי תורה לפיכך אינה חביבה עליו יותר מדברי תורה. אמר רבי בא מרי לא תנינן אלא כאדם שהוא קורא בתורה. הא בעונתה כמשנה היא. רבי שמעון בן יוחי כדעתיה דר' שמעון בן יוחי אמר *העוסק במקרא מדה שאינה מדה. ורבנן עבדי מקרא כמשנה:

הלכה ג מתני'

[ג] *לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה שמא ישכח ויצא ולא הלבלר בקולמסו ולא יפלה את כליו *ולא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה היכן תנוקות קוראין אבל הוא לא יקרא כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה:

גמ' *תני לא יצא החייט במחט שבכליו. ולא הלבלר בקולמוס שבאזנו. ולא הצבע בדוגמא שבאזנו. ולא השולחני בדינר שבאזנו. ואם יצא [ג] הרי אלו פטורין דברי ר"מ. רבי יהודה אומר אומן דרך אומנתו חייב. הא שאר כל אדם יוצאין בכך מחלפה שיטתיה דר"מ. *דתנינן תמן [ז] יצאת חייבת חטאת דברי ר"מ. וכא הוא אמר הכין. ר' מנא אמר לה סתם. רבי אבין בשם ר' יוחנן. תמן דרך הוצאה בנשים. ברם הכא טפילין יוצאין בכך. מחלפין שיטתין דרבנן תנינן תמן וחכמים פוטרים בכובלת ובצלוחית של פיליטון. הא במחט נקובה חייב. הדא הוא אומן באומנותו חייב. א"ר יוסי בר אבין תיפתר באשה גדלת: ולא יפלה וכו'.

אפילו

פני משה

זה שינון וזה שינון. כלומר משום דמלות ק"ש שינון ודבור ואין מבטלין דבור הלימוד אחר מהנות דבור הק"ש: והא תנינן וכו'. ומשמע הא ק"ש בעונתה יותר חביבה מקורא בשאר תורה. ומשני ר' יודן וקאמר לפי שרשב"י ע"י שהיה תדיר בד"ת לפיכך אין ק"ש בעונתה חביבה יותר מד"ת וכי קתני במתני' מכאן ואילך הוא דהוי כקורא בשאר תורה הא בעונתה חביבה לשאר כל האדם קתני: אמר ר' אבא מרי. דבלאו הכי לק"מ דלא תנינן אלא כאדם שהוא קורא בתורה והיינו מקרא ותידוק מינה הא בעונתה חביבה היא משאר מקרא וחביבה כמשנה וא"כ רשב"י שהיה עוסק במשנה לפיכך לא הפסיק לק"ש ואפילו בעונתה: רשב"י כדעתיה. לטעמיה הוא דאזיל דאמר לקמן בפ' כל כתבי העוסק במקרא מדה שאינה מדה היא כלומר נהי דהואי מדה אבל אינה מדה כמשנה. ורבנן עבדי עוסק במקרא כמו במשנה והלכך לא מפרשי להמתני' כדמפרש לר"ש ומפסיקין הן לק"ש מד"ת דבעונתה יותר חביבה היא משאר מקרא וממשנה. וגרסינן להא בפ"ק דברכות בסוף הלכה ב':

הלכה ג מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה. והיינו דוקא בדנקט לה בידיה דבהא הוא דגזרינן שמא ישכח ויצא כך בהשיכה אבל אם המחט תחובה לו בבגדו אע"פ שהוא אומן והאומן דרך אומנותו לצאת בכך ולהראות אומנתו אפ"ה אין דרך הוצאה בכך ואפילו אם יצא כך בשבת פטור אבל אסור הוא כדתנינן בברייתא שהובאה בגמ' וא"כ בע"ש סמוך לחשיכה לא הוה גזרינן מידי דהיא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה הלכך לא מיתוקמא מתניתין אלא במחטו בידו והא דנקיט חייט אורחא דמילתא קתני וכן לא הלבלר בקולמסו שבידו: ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר. בשבת דגזרינן מתוך שהוא מעיין בבגדו לבער את הכנים או שהוא קורא בספר לאור הנר שמא יטה את הנר להביא את השמן לפי הפתילה כדי שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו עשרה בתים זה ע"ג זה והנר בעליונה לא יפלה כליו ולא יקרא לאורה בתחתונה שמא ישכח ויטה. ואם היו שנים וקורין בענין אחד מותרין לקרות לאור הנר לפי שכל אחד מהן מזכיר את חבירו אבל בשני ענינים לא שכל אחד מהן טרוד הוא בענינו. ואם יש עמו אחד ואומר לו תן דעתך עלי שלא אטה מותר: באמת אמרו. כל מקום ששנה באמת הלכה למשה מסיני היה הכי אמר בגמרא: החזן. הוא מלמד התינוקות בביתו: רואה הוא ראשי הפרשיות שצריך להקרותן מפני שטעיון מועט רואה הוא זה וכשי האי גוונא לא גזרו והתינוקות מותרין לקרות לאור הנר לפי שאימת רבן עליהן והרב הוא מזהירן אבל הוא לא יקרא את כל הפרשה מפני שאין אימתן עליו: כיוצא בו. אמרו להרחקת עבירה שלא יאכל הזב עם אשתו הזבה ואף על פי ששניהם טמאים והתשמיש קשה לשניהם אפ"ה עשו החכמים הרחק שלא יאכלו וע"ז שאפשר שמתוך כך יבאו לידי הרגל עבירה שיבעול אותה ויבא לידי כרת:

גמ' תני. בתוספתא פ"ק: לא יצא החייט. בשבת במחטו שבכליו שלבוש בהן ולא הלבלר וכו': בדוגמא שבאזנו. שנותן בו מעט צמר ממיני צבעים להראות לדוגמא אם ירצו מזה או מזה: אומן דרך אומנתו חייב. אם יצא כך בשבת שכן דרכו בהוצאה בכך: ומדייק הש"ס לרבי מאיר דקאמר באומן דרך אומנותו פטור אבל אסור ומשמע הא בש"ר כל אדם יוצאין אפי' לכתחלה בכך א"כ מחלפא שיטתיה וקשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר דהא תנינן תמן לקמן בפ"ו לא תצא אשה במחט הנקובה וכו' ואם יצאת חייבת חטאת דברי רבי מאיר והחכמים פוטרין אלמא אפילו אינו אומן ויצא במחט הנקובה כסתם מחט החייט חייב אפילו בדיעבד והכא הוא אמר הכין בתמיה דאפי' אומן פטור אבל אסור ושאר כל האדם מותר אפילו לכתחלה: רבי מנא אמר לה. להך שינויא דלקמיה סתם ולא בשם רבי יוחנן ור' אבין קאמר בשם ר' יוחנן דהתמן מפני שדרך הוצאה בנשים היא כך לצאת במחט הנקובה אבל הכא דדייקינן הא שאר כל אדם יוצאין באנשים הוא דאיירי' שהטפילין הקטנים יוצאין בכך אבל אין דרך אנשים הגדולים בכך: מחלפין שיטתין דרבנן. קשיא דרבנן והיינו רבי יהודה דהוא בר פלוגתיה דרבי מאיר ואיהו חכמים דהתם ותנינן תמן והחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון ומשמע דלא פליגי אלא בהנו הא במחט הנקובה דרבנן מודו דחייבת: הדא הוא אומן באומנתו חייב. בתמיה וכי מיירי התם באומן הא אשה סתמא קתני והכא לא אמר ר' יהודה אלא דוקא באומן שהוא דרך אומנתו חייב: תיפתר. דהתם באשה גדלת מיירי שהיא גודלת ומלקטת שער הנשים וצריכה למחט הנקובה והוי נמי כאומן לדרך אומנתו: ולא יפלה את כליו

אפילו

קרבן העדה

הלומד שלא לעשות נוח לו שלא נברא: נוח לו אלו נהפכה וכו'. ר"י מפרש לדברי ר"ח דהא דקאמר נוח לו שלא נברא אין הכוונה שלא היה לו הויה בעולם שזה בכל אדם כמו שנמנו וגמרו ב"ש וב"ה דנוח לו לאדם שלא נברא משנברא אלא הכוונה שהיה נברא ומת בצאתו מרחם אמו שזו רעה גדולה לו לאחר שירד לעולם לא יגיע לחלק ע"ה: שולייתו. הוא העור שהולד מונח בו: ומשני טעמא דרשב"י: שזה שינון. ק"ש דכתיב ושננתם לבניך: וזה שינון. ד"ת דדרשינן ושננתם לבניך שיהא ד"ת מחודדי' בפיך לכך דוחין ק"ש מפני ד"ת משא"כ בשאר מצות: הא בעונתה. ק"ש עדיפא בזמנה מד"ת ולמה אין מפסיקין לק"ש: ע"י שהיה חדוד בד"ת. שהיו ד"ת חדודין בפיו ואידש בהן תמיד היו חביבין יותר מק"ש: א"ר אבא מרי. ממתני' ל"ק דלא שנו במתניתין אלא כאדם שהוא קורא בתורה והיינו מקרא: הא בעונתה עדיפא היא והרי היא כמשנה וכיון דרשב"י עסק בגמרא לא היה צריך להפסיק: רשב"י לשיטתו אזיל: העוסק במקרא מידה. היא קצת ואינה מידה שהמשנה והגמרא יפים ממנה שתלויין בגירסא ומשמשים שבימיהם לא היה גמרא בכתב וגם לא היה ניתן ליכתב אלא לפי שנתמעט הלב התחילו לכתבו והעוסק במשנה מדה שנוטלין עליה שכר והעוסק בגמרא אין לך מדה גדולה הימנה: ורבנן עבדין מקרא כמשנה. דשוין הן הלכך כי היכא דחביבה שלא בזמנה כמקרא ה"ה נמי כמשנה ובזמנה עדיפא מכולן:

הלכה ג מתני'. שמא ישכח ויצא. משתחשך: ולא יפלה את כליו. מבער כנים מבגדיו דמתרגמי' בערתי פליתי: ולא יקרא לאור הנר. בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת: החזן. חזן הכנסת המקרא את השבעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו נ"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והאיך יסיימו פרק: כיוצא בו. לעשות הרחק לעבירה אמרו: לא יאכל כו'. כ"ש טהור עם זבה: מפני הרגל עבירה. מפני שמתוך שמיחדין יבא לבעול זבה שהיא בכרת: גמ' במחט שבכליו. שבבגדיו: בדוגמא שבאזנו. מעט צמר צבוע אדום או שחור וכן כל מיני צבע שמראה בהם דוגמא לאחר כזה תרצה או כזה תרצה כל השוין כאן אינו אלא שנותנין אותו בני אומנות עליהם בצאתם לשוק כדי שיכירו מאיזה אומנות הם וישכרום למלאכה: אומן המוציא דרך אומנתו. שהוא רגיל לצאת לפרקים כן בחול חייב: דתנינן תמן. לקמן פרק במה אשה לא תצא אשה במחט הנקובה וכו' ואם יצאה חייבת חטאת דברי ר' מאיר והכא פוטר החייט במחטו: רבי מנה אמר. להך שינוי' בסתמא ולא משמיה דרבי יוחנן אבל רבי אבין אמרו בשם רבי יוחנן: תמן. מחט הנקובה דרך הוצאה בכל הנשים הלכך מחייב: ברם הכא וכו'. אבל כאן טפילים הקטנים בני החייטין אי נמי כל שאינן חייטין גמורין יוצאין במחט אבל שאר החייטין אין יוצאין בהן לכך פטורין: דתנינן תמן. בסיפא דהך מתני' דחכמים פליגי על רבי מאיר בכובלת ובצלוחית של פלייטון משמע הא במחט הנקובה מודים חכמים לרבי מאיר. דחייבת חכמים דרבי מאיר מני ר"י ואלו הכא פוטר ר"י בשאר כל אדם: תיפתר. תפרש למתני' באשה המגדלת שער בנשים והוי כאומן דרך אומנתו:

אפילו

מסורת הש"ס
ברכות ט ע"ג
שם י ע"ב
שבת פט"ז הלכה ו מ"ס פט"ו הלכה ה
שבת יא ע"א
בבא ודף קמא ע"ג
תוספתא פ"א שבת י ע"ב
שבת סב ע"א

שינויי נוסחאות (ס"א) שולייתו נד"י שילייתו. (כו"י) חדיד בברכות פ"א הדיר. (כופ"י) ולא הלבלר נד"י לא הליבלר. (ס"י) אמרו נד"י ליתא. (כו"ז) היכן תינוקות נד"י מאיכן התינוקות. (כו"ז) אבין נד"י אבון. (כו"ט) תגינן נד"י דתנינן. (כו"י) בכובלת נד"י בבובלת. (כו"א) הוא נד"י היא. (כו"ב) אבין נד"י אבון

אפילו בחול אסור שאינה דרך כבוד. *תני המפלה את כליו נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול. אבא שאול אומר מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג. חזקיה אמר *ההורג כינה בשבת כהורג גמל. שמואל מקטע ידה ורגלה ויהב לה קומי מיניקה. ר' יוסי בי ר' בון יהיב ליה גו צלוחיתא. א"ר שמעון בן חלפתא ולא מחלזון שמענו. והלזון יש לו גידים ועצמות. ולא כן תני כל דבר *שאין לו גידים ועצמות אינו חי יותר משנים עשר חדשים. דמר ר' יוסה בר ר' בון בשם רב זביד אחת לשבע שנים הקב"ה מחלף את עולמו. קמקמה מיתעביד חו רב. פדה הד אפר מיתעביד שד מומיתא דרישא מתעביד עקרב. ודמניא שממי. תולעתא דסוסיא מתעבדא אירעו. ודהורתא דברי. צבוע הזכר נעשה נקבה. עכברא דטורא מתעביד חזיר בר. שיזרתא דנינא מתעביד נדל. ודבר נשא חיוי. אימתי בזמן שאינו כורע כל קומתו עד השזרה. תני רבי חייא אבל *מסתכל הוא מה שבכוס ומה שבקערה ואינו חושש. אית דבעי מימר שהוא לשעה. ואית דבעי מימר מפני הנקיות ומפני הסכנה. מ"ה נפיק מביניהון לקנב חיזרין מה דמר שהוא לשעה אסור. ומה דמר מפני הנקיות ומפני הסכנה מותר. רב ירמיה סלק לגביה רבסי מזג ליה כסא שרי מסתכל ביה. אמרה ליה בני ביתיה חמי מה הוא עביד. אמר לה דהוא נהיג בשיטתיה דרבו. תני ר' חייא מסתכל הוא מה שבכוס ומה שבקערה ואינו חושש: ולא יקרא לאור הנר. שמואל אמר *לא שנו אלא אחד. הא שנים מאחר שהן יכולין למחות זה על ידי זה מותר. מתני' פליגא עלוי אחד הנר שהוא יכול להטותו. ואחד הנר שאינו יכול להטותו. עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר אפילו כמה. על דעתיה דר' לעזר אפילו גבוה כמה אפילו נתון בבית אחד אפי' נתון בספיקלה. תני שמא ישכח ויטה. *א"ר ישמעאל אני אקרא ולא אטה. ושכח והיה קרוב להטות. ואמר גדולים הן דברי חכמים שאמרו שמא ישכח ויטה. ר' נתן אומר היטה אותו ממש. וכתב על פינקסו ואמר ישמעאל בן אלישע היטה הנר בשבת. לכשיבנה הבית יהא חייב חטאת. *תמן תנינן אל תאמן בעצמך עד יום מותך. מעשה בחסיד אחד שהיה יושב ושונה אל תאמן בעצמך עד יום זקנותך. כגון אני. אתת חדא רוחא ונסיתיה. ושרי תהי ביה

אמרה

קרבן העדה

אפי' בחול אסור. נפלה כליו בפני רבים: מפני הכבוד. כל הרואים שלא ימאס להם: נוטל וזורק. בשבת ובלבד שלא ימלול. אולי יהרוג אותה דסובר כל ההורג כינה כהורג גמל: ובלבד שלא יהרוג. דסובר הריגת כינה אינה אלא שבות: כהורג גמל. כלו' דגדול מאוד: מקטע. מחתך: קומי מניקה. לפני הספל: ולא מחלזון שמענו. שמותר להורגו בשבת דגרסי' בבבלי פ' כלל גדול הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת רי"ה חייב שתים וסבר רשב"ח דאינו חייב אלא משום צידה אבל לא משום נטילת נשמה וה"ק ולמה אמר ת"ק ואבא שאול ובלבד שלא יהרוג והלא מחלזון שמענו דמותר להורגו וה"ה כינה מחלזון: ופריך וחלזון יש לו גידים ועצמות. בתמיה דלמא שאני חלזון שאין לו גידים ועצמות: ולא כן תני וכו'. דכינה יש לה גידים ועצמות א"כ דברי ת"ק ואבא שאול קיימים: קמקמה. מין שרץ: מיתעביד חו. ובבלי בב"ק קאמר חוח ומין נחש הוא: ה"ג רב פדה אמר ערפה נעשה שד וכן הוא בב"ק: מומיתא דרישא. היינו כינה שבראש לאחר ז' שנים נעשה עקרב: ודמניא שמו של אותו עקרב. א"כ שרץ ששמו דמניא נעשה שממית: תולעת שעל סוסים. כמו כינים בבני אדם נעשה שרץ ששמו אירעו: דהורתא. כינים שעל השוורים נעשה שרץ ששמו דברי: עכברא שבהרים נעשה חזיר בר: שיזרתא. שדרה של דגים: נעשה נדל. שרץ ששמו מרבה רגלים: ודבר נשא. ושדרה של אדם נעשה נחש: בזמן שאינו כורע במודים. כל קומתו עד השדרה זהו עונשו שנעשית נחש: אית דאמרי לכך מותר לבדוק את הכוס והקערה ולא חיישינן שמא יטה לפי שאין צריך עיון גדול: ואית דאמרי דהיינו טעמא מפני הסכנה אולי יש בו דבר המסכן: מה נפיק וכו'. כלומר מאי ביניהו: לקנב חיזרין. פי' לנתק העלין מן הקלחין ולהסיר את המעופשין של ירק ששמו חיזרין והוא חזרת השנוי במשנתינו: מה דמר. פי' למאן דאמר לשעה אסור. שזה צריך עיון לעיין איזה מהם נקובים ויש בהם תולעים: מותר. דגם בחיזרין איכא סכנה: ה"ג ר"י עלה לגבי רב אסי הוה משקה ליה כוס: שרי וכו'. התחיל לראות בו אם נקי הוא: א"ל לרב אסי בני ביתו ואשתו ראה מה הוא עושה: דהוא נהיג כרבו. ר"ח ובבבלי איתא בענין אחר: מאחר שיכולין למחות. אם יבא להטות יזכירנו חבירו: ואחד הנר שאינו יכול להטותו. נמי אסור משום דלא פליג רבנן א"כ מאי מהני ההזכרה שמזכירו חבירו: אפי' כמה. בני אדם אסורין: על דעתיה דר"ל. דאומר אפילו כמה בני אדם היינו משום דלא פלוג אוסר נמי אפילו גבוה כמה וכדפריכת בבמוך: בספיקלה. בעששית מלשון אספקלריא: תמן תנינן בפ"ב דאבות: כגון אני. לפי שהיה בטוח בעצמו שלא ישלוט בו יצה"ר אמר שאין לשנות עד יום מותך אלא עד יום זקנתך מאחר שהזקין יש להאמין בעצמו שלא יחטא: אתת. בהא רוח אחת ונעשה כאשה יפה ועברה לפניו: ונסיתי'. להתחיל לתבעה: ושרי תהי ביה. כלומר התחיל להתחרט לחזור בו מחטאתו:

פני משה

אפילו בחול אסור שאינה דרך כבוד. קסבר האי ש"ס נפרש לא יפלה בשבת מטעמא שמא יהרוג וקאמר אף בחול לא יעשה כך: תני. בתוספתא סוף פי"ז: שמואל. היה נוהג שמקטע ידה ורגלה של הכינה ונתנה לפני התינוק אבל היא בעצמו לא רצה להורגה לגמרי ורבי יוסי בר בון היה נוהג ליתנה לתוך צלוחית של מים: ולא מחלזון שמענו. כלומר דמייתי סייעתא להא דקאמר חזקיה ההורג כינה בשבת כהורג גמל. ואע"ג דלאו בריה חשובה שהרי אין לה גידין ועצמות מ"מ וכי לא שמענו זה מחלזון דתנינן בתוספתא פ"ט הצד חלזון והפוצעו חייב שתי חטאות וחלזון יש לו גידין ועצמות בתמיה והרי מין תולעת הוא ואפ"ה ההורגו בשבת חייב וה"ה בכינה: ולא כן תני וכו'. זה הכל מסיומא דמילתי' דר"ש בן חלפתא דהא ולא כן תני דדבר שאין לו גידין ועצמות אינו מתקיים יותר מז' חדשים ואפ"ה אמרינן דההורג חלזון חייב וה"ה בכינה: דאמר ר' יוסי בר' בון וכו'. דזהו הטעם משום דיש בריה שמשתנית לבריה אחרת וכן הכינה כדלקמן והלכך כבריה חשובה דכך הוא הדבר שאינה מתקיימת יותר מז' חדשים להיות כמות שהוא אבל משתנית היא לבריה אחרת: מחלף את עולמו. כלומר דיש בריות בעולם שלאחר ז' שנים מתחלפין ומשתנין לבריה אחרת בכך השביע הקב"ה לטבע שלהם: קמקמה. זהו הקימוש המוזכר במקרא משתנה ומתעביד חו רב. הו וזהו החוח ונעשה גדול: פדה הד אפר מיתעביד שד. כלומר והאר בנעשה חוח משתנה להיות פדה חד וזהו ערפד והוזר זה הערפד או זה האפר ונשתנה ונעשה שד: מומיתא דרישא. כינה שבראש נשתנה להיות מין עקרב: ודמניא. וכינה של בגדים נשתנה להיות שממית. וזהו ראיה בהדך כינה נשתנית ונעשית בריה אחרת: מיתעבדא אורעי. נעשית לצפרדע. תרגום של צפרדעים עורדעניא. ודהורתא דברי. ושל ביר נקבה נעשית מהן דבורים: נעשה נקבה. לאחר ז' שנים: עכברא דטורא. מתהפך ומתעביד חזיר בר: שיזרתא דנונא. שדרה של דג מת מיתעביד לשרץ ששמו נדל. ושדרה של האדם לאחר ז' שנים נעשה נחש ואימתי בזמן שאינו כורע כל קומתו במודים עד שיתפקקו כל החוליות שבשדרה: תני ר' חייה. אמתני' מקדר לא יפלה ולא יקרא לאור הנר ותני ר"ח עלה בתוספתא פ"ק אבל מסתכל הוא לאור הנר במה שבכוס ובתוך הקערה ואינו חושש: אית דבעי מימר. לפרש הטעם לפי שהוא לשעה מועטת ולא חיישינן שמא יטה ואית דבעי מימר דמשמא שהתירו בזה מפני הנקיות ומפני הסכנה דשמא יש בו דבר המסכן. כגון שממית וכיוצא בה: מה נפיק מביניהון. מאי איכא בין הני תרי טעמי וקאמר לקנב את החזרת לפני אור הנר איכא בינייהו דלטעמא מפני שהוא לשעה אסור לקנב לפי שזה צריך לשהות והך טעמא מפני הנקיות והסכנה מותר הוא מפני שלפעמים נמצא בהלו ירקות תולעת של סכנה: סלק לגבי רב אסי. ומזוג ליה כסא לר' ירמיה לשתותו והתחיל מסתכל בו לאור הנר ואמרה לו דביתהו לרב אסי ראה מה הוא עושה וכי מותר זה בשבת ואמר לה שבקיה דהוא נפיק בשיטתיה דרביה כדתני רבי חייה וכו': לא שנו אלא אחד. הוא דאסור לקרות אבל שנים מותר שאם בא אחד להטות חבירו מוחה על ידו: מתני'. ברייתא הדא פליגא עלוי דשמואל דתני אחד הנר וכו'. וקס"ד דהיינו בשנים ואינו יכול להטותו הוא נקרא שחבירו אינו מניחו ואף על פי כן חששו ומשני עולא אפילו כמה כלו' דהא דקתני ואחד הנר שאינו יכול להטותו אפילו גבוה כמה הוא דקאמר ובהא הוא דחששו שמא ישכח ויעמוד על מקום גבוה ויטה אבל בשנים מותר דחבירו יזכיר אותו שלא יטה: על דעתיה דרבי לעזר. דקאמר אפילו גבוה כמה א"כ אפילו נתון הנר בבית אחר והוא רואה לאורו בבית זה או אפילו נתון הנר באספיקלה והוא כעין עששית נמי אסור דבכל כה"ג איכא למיחש: תני וכו'. בתוספתא דפ"ק: תמן תנינן וכו'. בפ"ב דאבות ואיידי דמייתי עובדא דר' ישמעאל בן אלישע מייתי נמי להאי עובדא דכעין קנייתא הוא שרגה לסמוך על עצמו: כגון אני. שסבר וקניתי ומובטחני שלא אחטא: אתת חדא רוחא ונסיתיה. ובאת שידה אחת בדמות נקבה בן אדם לנסותו ומכיון שלא עמד בהנסיון התחיל אח"כ לתהות ולהתחרט בו והיה מצטער מאד ואמרה

מסורת הש"ס

תוספתא פי"ז שבת יב ע"א והגירסא שם מהופכה

שם ודף קז ע"ב

דברים רבה פרשה ס

עיין שבת יב ע"ב

פב

פג

אבות פ"ב מ"ד ברכות כט ע"א

עין משפט נר מצוה

מה

א מיימוני פ"ה מהלכות שבת הלכה יד טוש"ע או"ח סימן ער"ה סעיף ב

מו

ב מיימוני שם טוש"ע שם סעיף א

גליון הש"ס

[1]פי' הק"ע דתוק ונ[ר]ה כיון דגם פליטת הגוון לתכלת הוא בשבת עיין רש"י שבת עה ע"א ד"ה משום. ותלזון יש לו גידין ועצמות כתמי'. וה"ה הא בכינה יתחייב משום נטילת נשמה כיון דהוינן דהיו נמי במשכן בחלזון אף דאין לו גידין ועצמות. ומתכן דפ"ק היא לחלזון גידין ועצמות מדאי יותר משבע חדשים ופי' ביר' רמב"ן שבת דף יב:

[2]עיין בבלי חולין דף נח ע"א כל בריה שאין בה עצם אינו מתקיים יב"ח. ולפי זה בני ברהמ"ד והרשב"א בחולין שם דאינו מתקיים כיון בחוטר לפשוט השלמת ה"ם דכאן קאמר דה טו הי. ופי' כאן שבע דף פ"ג. ופי' רש"י חולין שם ד"ה לכתר:

[3]ב"ב ב"ק דף טז תני לצבוע זכר לאחר ז' שנים נעשה עטלף והכא אמרינן דנעשה נקבה וא[פ]שר דדל ואת את הוא דצבוע נקבה נקראת עטלף. וה"ה מיושב את דמצבי בב"ק בס כאן בצבוע זכר כאן בצבוע נקבה דתניא וכו' נעשה עטלף ולא ידעתי מה ר"ייב מייתי מכך. ועיין רב"י שם. ולפי בנ"ל א"ש דסכי תמצי כאן בצבוע זכר כאן בצבוע נקבה ותרווייהו מקרי אפא דתד מינא הוא דתניא דצבוע זכר לאחר ז' שנים נעשה עטלף דהיינו צבוע נקבה:

גליון הש"ס

[ד]פי' הירושלמי ברבנן שבת ד' יב וב[ח]ידושי הר"ן סי' בלה . ועיין בר' עזה סק"ו:

שינויי נוסחאות (פו"ו) מיניקה כד"ו מינוקה. (כו"י) יוסה בר כד"ו יוסי בי. (פו"ג) מומיתא כד"ו מומיתה. (פו"ד) אירעו כד"ו אורעי. (סוף"ו) דנינא כד"ו דנונא. (פו"ט) אבל כד"ו אבל.

הר"א מגריידיץ

מעשה בחסיד אחד וכו'. נ"ב יש כמה עובדות כזו בבבלי קדושין פ"א ע"א וע"ב [שם איתא עובדא גבי ר' מאיר ור' עקיבא ופלימו כהאי גוונא]:

טוב ירושלים

ארשב ח ולא מחלזון שמענו. במסכ"ה של בעל הק"ע לא הוטב פירושו כאן ויותר נראה דמהני הסור להרוג כינים שלא אין לכינים גו"פ ולחלזון יש גו"פ ואין לדמות כינים שאין לאחו נפרה ע"ע שהוזק קלם. דכ"ז שם דברי רשב"ח וס"ק שלא כ"ע נמדנו מחלזון וא"כ הרינבו. ולא מי כלום. והכא דאם יש נמתנן גו"פ פ' מב"כ הכלין כו"ב כ"ז בספקנתו לס' בן חורי

עין משפט נר מצוה

אמרה ליה. לא תצווח רוח אנא ולאשתך באתי והזהר שלא תאמר עוד כך אלא זיל והשתוי להברך ותאמר כמו ששנו הם אל תאמן בעצמך עד יום מותך: באמת וכו'. כל מקום ששנינו באמת הלמ"מ הוא וכך הוא מפירש לעיל בפ"ב דכלאים ובהרבה מקומות: תני. בתוספתא שם רשב"ג אומר מתקנין פרשיותיהן לאור הנר. מכינין לידע מקום הפרשה שיקראו למחר: מיי כדון. מאי טעמא התירו להן דהא מדקאמר רשב"ג התינוקות מתקנין משמע דוקא שלא בבני רבן וקאמר דהיינו טעמא לפי שהתינוקות בדעות הן אנו רוצין שיכבה הנר מיליו ולא להטותו שידליק ואלו לא רוצין שיכבה וה"ה מכתבה מוהין זה בזה הן והלכך לא חשש רשב"ג בתינוקות: כיוצא בו וכו' תני וכו'. בתוספתא שם: פרצה טהרה. כלומר בהרבה ומביא הש"ס ראיה ללשון זה כדכתיב כי מעט וגו' וכן כדכתיב ובית אביהן פרצו לרוב. בד"ה א' ד': שלא גזרו לומר שלא יאכל טהור עם הטמא. כלומר שלא הוצרכו לגזור כך לפי שבלאו הכי היו נזהרין בזה וכך הוא בתוספתא ולא גזרו הרלביים לו' לא יאכל הטהור עם הנדה שהראשונים לא אכלו עם הנדות: הא זב עם מצורעת מותר. כלו' דמדייק הש"ס מדקתני לא יאכל הזב עם הזבה ולא קתני לא יאכל הטמא עם הטמאה ובפיר הוא שמעינן שעשו הרחק שלא יבעול את הנדה טמאה אלא לדיוקא איצטריך דזב עם אשתו המצורעת מותר שאף אם יבאו לידי הרגל דבר אין כאן איסור דשב מחוץ לאהלו כתיב ודרשו מכאן שהמצורע אסור בתשמיש המטה אבל לא מחוץ לאהלה והמצורעת מותרת בתשמיש. ולהכי לא קתני סתם הטמא עם הטמאה לפי שיש שניהן טמאין הן וליכא למיחש בהו מידי והא קמ"ל דהגא דמותני' ס"ל כהך דרשא לאהלו ולא לאהלה: מצורע עם זבה אסיר. דבהא ודאי איכא למיחש שלא יבעול את הזבה והוא בכרת וקמ"ל דאפילו המצורע שקשה לו התשמיש ביותר מן הזב אפ"ה חששו: מצורע עם מצורעת אסיר. שהוא אסור בתשמיש המטה: פרוש. שאוכל הכל בטהרה בימי טהרתו: זה זב וזה זב. והואיל ועכשיו אף הפרוש דברים טמאים אוכל ליכא למיחש מידי: ומ"ט דב"ש. מפני שחששו מתוך שהוא מתרגל עם העם הארץ בימי טומאתו של הפרוש יבא להתרגל עמו בימי טהרתו ויטמא העם הארץ את הטהרות שלו וב"ה לא חששו לכך: שבעה יומין מן שתא. והן הימים שבין ר"ה ליוה"כ: מכאן היה ר' פנחס בן יאיר אומר. מדאיירינן בזריזות הדבר שלא יבאו לידי הרגל עבירה זריזות וכו'. זריזות לידי נקיות. דכתיב בעבודת כ"ג ביוה"כ וכלה וכפר מתוך שהוא זריז בעבודה ולכלותה כפי הציווי בא לידי כפרת עונות ואין לך נקיות גדול מזה: וכפר עליה. מכוון שכפר עליה טהרה: וטיהרו. וקדשו. וע"י כך בא לוקידשו: מרים וקדוש הכהן. עם מי שהוא קדוש אשכון עמו לפי שע"כ בא לידי ענוה והיה שוכן את דכא ושפל רוח: עקב ענוה. סופה מביאה לידי יראת ה' וזהו יראת הרוממות שהיא יראה' המובחרת לפי שמחשב בעצמו וכי מה אני השפל רוח וכרי' שפילה לפני גודל רוממות יתברך ב"ה ויירא מלפניו מלעבור על מצותיו וכן יהיה זריז לקיים ולעשות: מה שעשת חכמה עטרה לראשה. והוא היראה הפנימית שהיא יראת העונש ואבל החכמה היא עטרה לראשה כדכתיב ראשית חכמת יראת ה' שהיא ראשית להחכמה שאם אין יראה אין חכמה דמה תועלת מהחכמה שלו אם אין לו יראה ואם כל זה היתה היראה עשת הענוה עקב לסולייתה כמו לסוליה כדכתיב עקב ענוה יראת ה' וכלומר יראת ה' החמורה אגל החכמה והיא הגורמת ליראה שאם אין חכמה אין יראה שאינו יודע להזהר ולהתנהג ביראה ואעפ"כ יראה זו אינה אלא עקב אצל הענוה לפי שאם מתרגל האדם בענוה מתוך שהוא חושב תמיד מה אני ומה חיי יבא לידי יראת הרוממות כמו שאמרנו: אז תבין יראת ה'. אם תבין יראת ה' ומהו יראת ה' השלימה אז דעת אלהים תמצא תדע ע"י רוח הקדש:

קרבן העדה

אמרה ליה. לא תצער שרוח היא ולא נכשלת בהשה: אזיל. לך והשוה עצמך לחבירך ולא תתגאה יותר מאחרים שאתה שוה לאחרים והמור עד יום מותך: פסקין. היינו תיבות מראש הפרשה ומתוך כך הוא נזכר בכולה למחר ומסייע את שבעה הקורין בנקודה וטעמים בלחש: מתקינין להן ראשי פסוקיהן. והן קורין כולה לאור הנר: מאי כדון. כלו' מ"ט: אילין. התינוקות רוצין שיכבה הנר ולא אתי לאטויי שידליק: ואילין. החזנים רוצים שלא יכבה הנר וחיישי' דלמא אתי לאטויי: ויפרוץ לרוב. זהו ע"י טהרתו של יעקב ובתוספתא ובבבלי ל"ג שני פסוקים אלו בדברי רשב"א: שלא גזרו לומר לא יאכל הטהור עם הטמאה. מפני הערוה שלא הוצרכו לכך שכולן אוכלין חוליהן בטהרה היו ולא היו אוכלין עם נשותיהם טמאות: וישב מחוץ לאהלו. ואין אהלו אלא אשתו ולא הזהיר הכתוב אלא המצורע שלא יבא על אשתו ולא את המצורעת: מצורע עם זבה אסור. מפני הרגל עבירה וגם הוא אסור באשתו כדין מצורע: מצורע עם מצורעת אסור. מפני הרגל עבירה שמצורע אסור בתשמיש: שהוא מתרגל וכו'. פי' מתוך שהוא מתרגל בימי טומאה חיישינן שמא יתרגל נמי בימי טהרה עמו ויאכל בימי טהרתו דברים טמאים: אין את וכו'. אם אתה יכול לאכול חולין בטהרה כל השנה אכול: ואם לאו. עכ"פ בשבע ימים בשנה דהיינו שבעה ימים שבין ר"ה ליו"כ תהא זהיר בעצמך לאכול חולין בטהרה ועל ר"ה לא היה צריך להזהיר לאכול בפשיטות שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר את עצמו ברגל: מיכן. מדתנן לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה דילפינן מיני' דע"י זהירות נתרחקי' מן העבירה: זריזות. הזריז במצוה לעשות כהוגן ומרחיק מעצמו כל דבר שיכול לבוא על ידו עבירה מביא את האדם שהוא נקי בעשיותיו גם נקי מעבירות שבידו: טהרה. שאף עונותיו הראשונים יתלבנו ויוטהר כשלג: קדושה. קדושת הלב והמחשבה: לידי ענוה. שכל מי שיש בו רוח קדושה חפץ להיות יותר קדוש גם כי יפלס מעגלי לדק של שאר בני אדם ואין דרכיו מגודרים כל הצורך וזהו עיקר ענוה שמכיר פחיתת ערכו: לידי יראת חטא. שאל יאמר אני אלך בשוק של זונות ולא אחטא וכמו שאמר שע"ה שכיון שהוא עניו ויאמר שהוא שפל אנשים יהיה ירא חטא: לידי רוח הקודש. שכיון שהוא ירא חטא צריך שיתבודד מחברת אנשים וישב במדבר או במערת צורים כמו שעשו ראשונים ועי"ז עיקר שריית רה"ק: לידי חסידות. שחסיד נקרא האיש שכבר זכה למעלת רה"ק הרי הוא פורש עצמו מכל תאוות הגופניו' וממילא יבא לידי חסידות: לידי התחיית המתים. שאין זה אלא בשכר גדול וביסורין כחסידי עליון: לידי אליהו. שקודם התחיה האחרונה יבוא אליהו: וכלה מכפר את הקודש. ולשון וכלה משמע זריזות מלשון כלוי משמע מהירות דהיינו זריזות וכתיב קרא אחרינא וכפר בעדו ובעד העם הוא הכפרה הכוללת לכולם אלמא ע"י זריזות באה הנקיה הגמורה: וכפר עליה הכהן וטהרה. מן השבועה שנשבעה כשכרעה לילד ואף ששוגגת היא צריכה טהרה: וטהרו וקידשו. לבתר טהרה אתיא קדושה. כי כה אמר רם ונשא. מדכתיב מרום וקדוש אשכון דהיינו שעם היותו מרום ישכון עם הקדוש והדר קאמר שישכון את דכא ושפל רוח שהוא העניו משמע דמקודשה יבוא האיש להיות עניו ולהכי קאמר שיהיה ה' עם הקדוש ויהיה עם דכא ושפל רוח. עקב ענוה. בעבור ובשכר ענוה יביא לידי יראת ה': שעשתה חכמה עטרה לראשה. דלא חשיבא החכמה בלעדה דהיכא דליכא יראת חטא אין חפץ בחכמה: עשתה ענוה עקב לסוליתא. פי' תחתית המנעל שהוא טפל אלא דענוה מדה חשובה מאוד שע"י יזכה ליראת חטא ותבל דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד שכולן צריכין לענוה: אז תבין יראת ה'. ואם תבין יראת ה' תזכה למצוא דעת אלקים והייט מדרגת רוח הקודש לדבר דברי חכמים וידיעות רמות כענין דוד ושלמה:

תורה אור

אמרה ליה לא תצווק רוח אנא אזול ואישתוי להברך: באמת אמרו וכו'. א"ר לעזר [ז]כל מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני. מהו [א] מתקן ראשי פרקים פסקין. תני רשב"ג אומר התינוקות מתקינין להן ראשי פסקיהן לאור הנר. מיי כדון אילין בעיי דיטפי בוצינא. ואילין לא בעיי דיטפי בוצינא: כיוצא בו וכו'. *תני רבי שמעון בן לעזר אומר ראה עד איכן פרצה טהרה. שנאמר °כי מעט אשר היה לך לפני ויפרוץ לרוב. °ובית אבותיהן פרצו לרוב שלא גזרו לומר שלא יאכל טהור עם הטמא. אלא אמרו [י] לא יאכל הזב עם הזבה. הא זב עם מצורעת [י] מותר. °וישב מחוץ לאהלו *ולא מחוץ לאהלה. מצורע עם זבה אסור. מצורע עם מצורעת אסור. *תני ב"ש אומרים לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ. וב"ה מתירין. ומה טעמיהן דב"ה. זה זב וזה זב. ומה טעמיהן דב"ש. שהוא מתרגל עמו בימי טומאתו. הוא מתרגל עמו בימי טהרתו. רבי חייא רובא מפקד לרב אין את יכול מיכול כל שתא חולין בטהרה אכול. ואם לאו תהא [ד] אכיל שבעה יומין מן שתא. *מיכן היה ר' פנחס בן יאיר אומר [ז]זריזות מביאה לידי נקיות. נקיות מביאה לידי טהרה. [ע] טהרה מביאה לידי קדושה. קדושה לידי ענוה ענוה לידי יראת חט. יראת חט לידי רוח הקודש. רוח הקודש לידי חסידות. חסידות לידי תחיית המתים. תחיית המתים לידי אליהו ז"ל. זריזות לידי נקיות. °וכלה. וכיפר. נקיות לידי טהרה. °וכפר עליה הכהן וטהרה. טהרה לידי קדושה. °וטיהרו וקידשו. קדושה לידי ענוה. °כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח. ענוה לידי יראת חטא דכתיב °עקב ענוה יראת ה'. א"ר יצחק בר אלעזר מה שעשת הכמה עטרה לראשה. עשת ענוה עקב לסולייסה. דכתיב °ראשית הכמה יראת ה'. וכתיב °עקב ענוה יראת ה'. יראת הט לידי רוח הקודש. דכתיב °אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא. רוח הקודש לידי הסידות. דכתיב

אז.

מסורת הש"ס

תוס' פ"א שבת יג ע"א

כריתות ח ע"ב תוספתא שם ועי' פ"ב שם ה"ג

(בקלים פ"ב)

גליון הש"ס

שנויי נוסחאות (פ"ד, פסקין נד"י פסוקין. (פ"ס) פסקיהן נד"י פסוקיהן. (פו"ש) אבותיהן נמקרא "אבותיהם". (סו"ל) כי כה אמר (ישעי' נ"ז).

חתם סופר

רבי חייא רובא מפקיד לרב וכו' ופי' בק"ע ועל ר"ה לא היה צריך להזהיר בפשיטא שחייב אדם לטהר א"ע ברגל. יש לעיין קצת הא אינו חייב לטהר עצמו אלא בג' רגלים שרואה פנים בעזרה ולא בר"ה. ועיין בחי' ח"ס ביצה י"ח:

טוב ירושלים

שנאמר כי מעט. בבבלי ליתא זה כאשר העיר הק"ע. והוא תוס' מתלמיד א'. לבאר לכלמה נכון פלוגתא דאמר רשב"א. על הנזיין והכנסיה בפנים. ובה"ג כ"ל נקמן י"ד בע"א מתקנין כו' ועי' כה"ג בבלי נדרים י"ד ע"א. נדה ה' ע"ב. ר"ח רובא מפקד לרב כו' ז' יומי דר"ה בתה. פי' ק"ע והוא מדברי הגי"ר והא"ש סוף ר"ה ועי' מג"א סי' רמ"ב תזה וקצת זיה נראה להקשות דלפי מה דקיי"ן דעונת ת"ח משבת לשבת ויודע קושית המג"א ריש סי' ר"פ. א"כ לא אכלו אותן האוכלין על טהרת הקדש מה בשבת ולפ"ז לא נשאר רק ו' ימים. ויש להבין מזה למג"ב ...

עמודי ירושלים

תני רשב"א אמר התינוקות מתקנין להם ראשי פסוקיהן כו' ואילון לא בעיי דיטפי בוצינא. פי' בשני אשה ספי' שיש מחלוקת בין התינוקות שאלו רוצים שיכבה הנר ואלו ולא יסו ואלו רוצים דלא יכבה וא"כ מסתמא מוחין זה בזה והוא דחוק דמאן יימר שיתנו אלו את אלו. ומצאתי לרבינו אליס נאון בספר המפתח (ד' כ"ט א') שהביא הירושלמי הוס וכם

אז דברת בחזון להסידיך. חסידות לידי תחיית המתים. דכתיב ונתתי רוחי בכם וחייתם. תחיית המתים לידי אליהו ז"ל. דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. תני בשם ר"מ כל מי שהוא קבוע בארץ ישראל. ואוכל חוליו בטהרה. ומדבר בלשון הקודש וקורא את שמע בבוקר ובערב מובטח לו שהוא מחיי העולם הבא:

הלכה ד מתני'

*ואלו הן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון שעלו לבקרו ונמנו ורבו ב"ש על ב"ה ושמנה עשר דברים גזרו בו ביום: **גמ'** *אותו היום היה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל. *רבי אליעזר אומר בו ביום גדשו את הסאה. רבי יהושע אומר בו ביום מחקו אותה. אמר לו ר' ליעזר אילו היתה חסירה ומילאוה יאות. להבית שהיא מליאה אגוזין כל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת. אמר לו רבי יהושע אינו היתה מליאה וחיסרוה יאות. להבית שהיתה מליאה שמן כל מה שאתה נותן לתוכה מים היא מפזרת את השמן. תנא ר' יהושע אונייא תלמידי ב"ש עמדו להן מלמטה והיו הורגין בתלמידי ב"ה. תני ששה מהן עלו והשאר עמדו עליהן בחרבות וברמחים. תני שמונה עשר דבר גזרו ובשמונה עשרה רבו. ובשמונה עשרה נחלקו. ואילו הן שגזרו על [a] פיתן של עכו"ם ועל [b] גבינתן ועל שמנן ועל [c] בנותיהן. ועל שכבת זרען ועל [d] מימי רגליהן [e] ועל הלכות בעל קרי. ועל [f] הלכות ארץ העמים. *תמן תנינן אלו פוסלין את התרומה. [g] האוכל אוכל ראשון [h] והאוכל אוכל שני. [i] והשותה משקין טמאין [j] והבא ראשו ורובו במים שאובין. [k] וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין. והספר

הורה אור

קרבן העדה

אז דברת. כשהקב"ה מדבר בחזון אז יבוא לידי חסידות כמו שפירשתי למעלה: ה"ג במסכת שקלים חסידות לידי רה"ק רה"ק לידי תחיית המתים וכן צ"ל לגרוס כאן ומייתי ראיה דחסידות מביא לידי רה"ק דכתיב אז דברת בחזון לחסידיך כבר' כבר חסיד זוכה לחזון והוא הרה"ק: רה"ק מביא לידי תחיית המתים. דכתיב ונתתי רוחי והוא רה"ק וחייתם הא"כ: מי שהוא דר בקביעו' בא"י שהיא מכפרת עון כדכתיב העם היושב בה נשוא עון: ואוכל חוליו בטהרה. שגורם טהרת הגוף: ומדבר בלשון הקודש. שגורם טהרת הנפש: וקורא ק"ש בבוקר ובערב. שקיים והגית בו יומם ולילה שהתורה עיקר טהרת נשמה: מובטח לו שהוא בן עולם הבא. אפילו גופו יזדכך ויזכה לחיים נצחיים והם חיי עולם הבא. א"נ בלא דין ויסורין:

הלכה ד מתני' נמנו ורבו. ונמצאו של ב"ש מרובין:

גמ' קשה. לפי שהלל נשיא ועניותן; כיום שנעשה בו את העגל. שבעטו בשכינה שהיה גבר ענותן והם אמרו עשה לנו אלקים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש וכו' א"נ לפי שהרגו בתלמידי ב"ש כדבסמוך: בו ביום גדשו סאה. ביום שעלו לעליית חנניא בן חזקיה וגזרו י"ח דבר והאחת מהן נותן כיסו לנכרי ולא יוליכנו פחות פחות מד' אמות אם יש שם נכרי אותו היום הרבו סייג לתורה במדה גדושה ויפה מדדו להרבות גדר: מחקו אותה. במדה מחוקה מדדו בו ביום שהרבו לגזור יותר מדאי ואין יכולין לעמוד בגזירתם ומתוך כך עוברין על דברי תורה כנמצאת מדתם מחוקה מטפיפתה וטוב היה להם להיות מדתם טפופה ולא תבוא לידי מחק מרוב גדושה: אלו היה חסרה ומלאוה יאות. יפה הדבר מה שעשו חכמים: לחבית. כלומר למה הדבר דומה לחבית וכו': והיא מחזקת. השומשמין בין האגוזים אף כאן יפה תקנו והוסיפו דבר המתקיים: אלו היה מלאה וחסרוה יאות. בתמיה וכי יפה הדבר הזה אף כאן חסלוה חכמים: היא מפזרת. את השמן שהיה בה מתחילה אף כאן ע"י גזירתם גרמו לעבור דבמה לא יאמין את העכו"ם והם לא התירו להוליכ' פחות פחות מד"א והדם אינו מעמיד עצמו על ממונו ואתי לאתויי ד"א ברה"ר: והיו הורגין בתלמידי הלל. אילו היו רוצין לעלו' אבל ח"ו לא הרגו אותן כ"ל: ששה. מתלמידי הלל עלו לבית"מ: והשאר עמדו. תלמידי ב"ש מלמט' בחרבו' וברמחים ולא הניחו לעלות כדי שהם יהיו הרוב: י"ח גזרו הסכימו כולם על גזירתם: ובי"ח רבו. עמדו למנין והיו תלמידי שמאי רוב: ובי"ח נחלקו. עדיין עמדו במחלוקת' והלו הן שנחלקו. א' אין שורין דיו. ב' סממנים. ג' כרשינן. ד' אונין של פשתן. ה' למר ליורה. ו' מצודות חיות. ז' מצודות עופות. ח' מצודות דגים. ט' אין מוכרין. י' אין טוענין עמו. י"א אין מגביהין עליו. י"ב אין נותנין עורות. י"ג ולא לכובס עכו"ם. י"ד לא ישאילנו. ט"ו ולא ימכור. ט"ז ולא ילוהו. י"ז לא יתן לו במתנה. י"ח לא יבלא איגרת. רמב"ם: על פיתן וכו'. כולהו מפרש לקמן: תמן תנינן. כלומר הני תנאי' ועוד תנינן בזבין פ"ה עוד עשרה: האוכל אוכל ראשון. מן התורה אין אוכל מטמא אדם האוכלו חוץ מנבילת עוף טהור אבל נבלת בהמה לא דדוקא מי שאין לה טומאה אלא בהכילתה יצאת זו שיש לה טומאה קודם שיאכלנה וכ"ש אוכל ראשון שאינו אב הטומאה אבל הן גזרו באותו היום על אוכל ראשון לטומאה או שני לטומאה שיהא גופו נעשה שני לטומאה ופוסל את התרומה במגעו ששני פוסל את התרומה וכן השותה משקין טמאים נמי גזרו שיהא נעשה גופו שני לתרומה לפסול את התרומה במגעו הרי אלו ג' גזרות וטעמייהו דגזרו בהו דזמנין דאכיל אוכלין טמאין ושדי משקין דתרומה לפומיה בעוד שהאוכלים טמאים בפיו ופסיל להו וזמנין דשתי משקין טמאין ובעודן בפיו שדי אוכלין דתרומה בפיו ופסיל להו ושיעור אוכלין לפסול את הגויה בחצי פרס מיהו טומאה זו איננה חמורה כל כך דסגי לה בטבילה לתרומה ולא בעיא הערב שמש כטומאה דאורייתא: והבא. לאחר שטבל מטומאתו במים שאובין בו ביום: וטהור גמור שנפלו וכו'. וטעמא דגזרו בהני תרי דליטמא אדם לפי שהיו טובלין בימי מערות סרוחין והיו נותנין עליהן אחר כך מים שאובים להעביר סרחון המים התחילו ועשאו קבע לומר לא מי המערות מטהרין אלא כיים שאובין מטהרין עמדו וגזרו עליהן טומאה דלמא אתו לבטולי תורת מקוה ועבלי בשאובים: והספר

פני משה

אז דברת בחזון. שהוא רוח הקדש וזהו שתדבר ע"י כך להסידיך לפי שזה יבא לידי חסידות: ונתתי רוחי בכם. וכבר תבא לידי מדה הרקייה להביא מדת הסידות והן יהיה תחיית המתים וע"י אליהו זכור לטוב כדכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה וגו' לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב וגו' וזהו תחיית המתים שהכל יחיו וישיבי לכם וא"ז:

הלכה ד מתני' אלו מהלכות שאמרו וכו'. לפי נוסחא זו אדלקמן קאי א"ן שורין וכו': נמנו ורבו וכו'. כלומר ויש מן הלכות שנמנו ורבו ב"ש על ב"ה כשעמדו למנין: וי"ח דבר גזרו בו ביום. ויפרש בגמ' מאי ניהו:

גמ' אותו היום וכו'. תוספתא היא בפ"ק לפי שהיה הלל יושב כפוף לפני שמאי ועוד שהיו ב"ש הורגין בתלמידי ב"ה כדלקמן: בו ביום גדשו את הסאה. כלו' דר"א מרבה בשבח על הגזירות שגזרו בו ביום כדי לעשות גדר והרי זה כסאה מלאה וגדושה ע"י כך. ור' יהושע קאמר דלא היא לא אדרבה שע"י שגזרו הרבה יותר מדאי ורוב הצבור אין יכולין לעמוד בהן וע"י כך עוברין הן על דברי תורה וה"ז כסאה מחוקה שע"י שהרבו עליה בטפיפתה הברה נמדדה ונמחקה. ומביא כל אחד מהן משל ודמיון לדבריו: אילו היתה חסירה ומליאה יאות. האי אילו להאמת שהוא כן מיתפרשא וכך הוא דרך הש"ס הזה בכל מקום לתפוס לשון אלו על דבר שהוא כך וכלו' הרי זה כאילו היתה חסירה בתחלה ומילאוה אותה ויאות הוא כן כדמסיק להמשל שהרי זה דומה להבית שהיא מליאה אגוזין וכל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת והאגוזים עומדין במקומן במלואן ונמלאת חבית זו אע"פ שמליאה היתה מאגוזים מ"מ חסירה משומשמין היתה ועל ידי שמילאוהו גם בשומשמין מחזקת היא הכל וכך הוא זה שמתוך שהוסיפו עליהן לגזור ולהחמיר ע"י כך מתקיימין הן דברי תורה ונזהרין הן מכולן: א"ל ר' יהושע. הגי אומר בהפך אלא כהגו שהיתה הסאה מליאה והם היסרוה ויאות הוא לדמות ענין זה להבית זו שהיתה מליאה שמן וכשאתה נותן לתוכה מים היא מפזרת את השמן וכך הוא זה שע"י שגזרו עליהן יותר מדאי מתוך כך עוברין הן אף על מה שהיו נזהרין בהן בתחלה: ששה מהן. מתלמידי ב"ש עלו לעלייה והשאר מהם עמדו פליהן מלמטה על תלמידי ב"ה בחרבות וברמחים כדי שלא יעלו וירבו אותן שהן מב"ש למעלה על אותן של ב"ה:

תני. בחדא ברייתא י"ח דבר גזרו ובי"ח רבו ולקמן איכא למאן דאמר דמפרש שאותן שגזרו הן ממה שרבו בית שמאי על בית הלל ומתוך שרבו גזרו בהן: ובי"ח נחלקו. הן אותן הדברים השנויים בפרקין לקמן שעמדו במחל קתן ולא רבו ב"ש על ב"ה: על פיתן. של נכרים וכו' ועל בנותיהן הרי כאן ארבע: ועל שכבת זרען ועל מימי רגליהן. איכא למאן דאמר לקמן דבהדא קחשיב להו שאין ש"ז של נכרי טמא אלא מתוך שא"א לשכבת זרע לצאת בלא מימי רגלים כדמפרש לקמן בהסוגיא והאי מ"ד חשיב להו בתרתי: ועל הלכות בעל קרי. שאסיר בד"ת עד שיטבול: ועל הלכות ארץ העמים. שגזרו עליהן טומאה: תמן תנינן. במתני' סוף מסכת זבים אלו פוסלין את התרומה וכו' והרי כאן עשרה כפי אחר נשנו בהמשנה וקסבר האי תנא דחשבינן לשכבת זרען ולמימי רגליהן בתרתי והרי כאן י"ח: רבנן

עין משפט נר מצוה

נב
א מיימוני פי"ג מה' מהלכות אסורות הלכה ט סמ"ג לאוין קמב טוש"ע י"ד סי' קב ס"א

נג
ב מיימוני שם פ"ג הל' יג סמ"ג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קטו סעיף ב

נד
ג מיימוני פי"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה ב סמ"ג לאוין קיב טוש"ע אה"ע סי' טז סעיף א

נה
ד מיימוני פ"ב ממשכב ומושב הלכה י

נו
ה מיימוני פ"ד מתפלה הלכה ד טוש"ע א"ח סימן פח

נז
ו מיימוני פי"א מטומאת מת הל' א

נח
ז ח ט מיימוני פ"ח מאבות הטומאות הלכה י

נט
י כ מיימוני שם פ"ט הל' א

בבא קמא יג פ"ב | גם יו ע"א | שם קנג ע"ב (תוספתא בפיקין) | זבין פ"ה מי'

גליון הש"ס

[illegible]

שנויי נוסחאות

(סו"י) ואלו הן ההלכות בד"ו אילו מהלכות. (סו"ב) ש̣לו בד"ו כשעלו. ונמנו בד"ו נמנו. (סו"ג) דברים בד"ו דבר. (סו"ד) שלשה בד"ו שלשת

עמודי ירושלים

וכתב וז"ל ופי' דבריהם כי התינוקות יתרחקו מן הקריאה ויאהבו שיכבה הנר ואנו בטוחים בהם כי הם לא יטו את הנר ולפיכך הותר להם לקרות לאור הנר דליכא למיחש שמא יטו אבל החזן לא יקרא דחיישינן שמא יטה לפי שלא ירצה שיכבה הנר לפיכך מבטלין התיסקת מן הקריאה עכ"ל והקה"ע כיון לפי' הזה מדעתו: עמדו להן מלמטה והיו הורגין בתלמידי הלל כתב הקרבן העדה אלו היו רוצין לעלות אבל חס ושלום לא היו הורגין אותן כ"ל עכ"ל. וכ"ל שעד לדבריו מדברי ר' סעדיה גאון שכתב ע"ד הקראים שכתבו שהיה הריגה בין בית שמאי ובית הלל ורב סעדיה כתב שלא נמצא כן בתלמוד וע"ז השיבו הקראים למבואר כן בירושלמי. אולם לפי פי' הקה"ע א"ש דברי ר' סעדיה: על פיתן ועל גבינתן בספר סעתים גרס ועל חמאותיהן כאשר כתב בשמו הסמ"ג הובא בב"י יו"ד (סי' קט"ו) וכן ראיתי באגור בה' בישולי עכו"ם. אך הפוסקים כתבו שלא נמצא כן בירושלמי. ועי' בתשב"ץ (ח"ב סי' י') שכתב שגם גבינתן הוא ט"ס דלא גזרו בי"ח דבר על הגבינה ע"ש. ומה שמבואר בירושלמי על כבושיהן כו' ועל מלוחיהן. כתב הקה"ע כבושיהן דגים וירק הכבושים במים דחיישינן שמא נתן הדגים בחומץ ס' מלוחיהן שמלחו העכו"ם עכ"ל. והנה נ"ל דס"ל להירושלמי דגם מלוח עכו"ם אסרו כמו מבושל וכר' יוחנן בש"ס פ"ז (ל"ח ב') וא"כ למה הוצרך לומר דכבוש אסור שמא נתן הדגים בחומץ ולפ"ז היכא דידעינו דלא עירב חומץ מותר ובאמת לפי שיטת הירושלמי אסור כבוש דהוי כמבשל וכ"ש הוא ממלוח ועי' בפר"ח ביו"ד (סי' קי"ג ס"ק כ"א). ומה דאיתא בירושלמי עדותן כתב הקה"ע וז"ל וקשה הא מה"ת עכו"ם פסול לעדות כדכתיב עד שקר העד ס' ועכו"ם לאו אחיו הוא ואפילו במשנ"ת פסול מדאורייתא אלא דרבנן הקילו

טוב ירושלים

תמן תניק. ולפ"ז נ"ל בתלמוד זה ס"ל דהאוכל אוכל ראשון ואוכל שני בשתים וכן אוכלין וכלים שנטמאו במשקין בשתים ודלא כבבלי י"ג ב' ופ"ם בסוף' באורך ולפ"ז נ"ל לדברי הק"ע בביורי קרבן ד"ס והפשול יום:

א והספר ב והידים. והטבול יום. ג והאוכלים ד והכלים שנטמאו במשקין. רבנן דקיסרין אמרו אלו שגזרו ממה שרבו שבעה אינון. ואילין אינון חורנייתא. *מי שהחשיך בדרך ה נותן כיסו לעכו"ם. כיוצא בו *לא יאכל הזב עם הזבה ו מפני הרגל עבירה. *כל המיטלטלין ז מביאין טומאה כעובי המרדע. *כיצד ח בוצרין בית הפרס. *המניח ט כלים תחת הצינור. על *ששה ספיקות י שורפין את התרומה. א"ר יוסי בי ר' בון כ אף *גידולי תרומה. אלו הן שגזרו אילין עשרתי קדמייתא. והשאר מן מה דתני רשב"י בו ביום גזרו על פיתן ועל גבינתן ל ועל יינן מ ועל חומצן נ ועל צירן ס ועל מורייסן פ על כבושיהן פ ועל שלוקיהן ועל מלוחיהן ועל החילקה ועל השחיקה ועל הטיסני ועל לשונן ועל עדותן ועל מתנותיהן על בניהן ועל בנותיהן ועל ק בכוריהן. *פיתן ר' יעקב בר אחא בשם ר' יונתן מהלכות של עימעום הוא. א"ר יוסה קשייתה קומי רבי יעקב בר אחא מהו מהלכות של עימעום כך אנו אומרים *ובמקום שפת ישראל מצויה בדין היה שתהא פת עכו"ם אסורה ועימעמו עליה והתירוה

פני משה

רבנן דקיסרין אמרין. דלא כך היא אלא אלו שגזרו ממה שרבו שבעה אינון. כלומר הא דקא מחשבת לאלו שגזרו והן הן אותן שרבו בית שמאי על בית הלל לדידן לא ס"ל הכי בכולן דקא מחשבת להו אלא אלו הראשונים על פיתן וכו' הן הן מאותן שרבו עליהן ולא כדקאמרת שהן שמונה אלא שבעה אינון וכלפריסית דס"ז ומימי רגליהן לא מחשבינן הלא כהדא : ואילין אינון חורנייתא. שגזרו עוד עליהן אחר שרבו מי שהחשיך בדרך וכו' וכיוצא בו וכו' ששנינו לעיל וכל המטלטלין וכו' כדתנינן בריש פ"ו דאהלות וכיצד בוצרין וכו' ששנינו שם בריש פי"ה לפי שגזרו על הבוצר לגת שיהא מוכשר לקבל טומאה : והמניח כלים תחת הצינור. שיהו פוסלין את המקוה כדתנינן ברפ"ד דמקואות והרי כאן חמשה ועם השבעה הראשונים הרי י"ב ועל ששה ספיקות שורפין את התרומה ששנינו בפ"ד דטהרות נמי מאותן שגזרו עליהן בו ביום אחר שרבו והרי כאן י"ג : אף גידולי תרומה תרומה. ששנינו בפ"ט דתרומות מי"א דבר הוא וקסבר ר' יוסי בר' בון כר' יוסי במתניתין דהמניח כלים תחת הצינור שעדיין מחלוקת במקומה עומדת ואפיק להא ועייל להא : אלו הן שגזרו. רבנן דקיסרין מסקו להא ואלו הן שגזרו ולא רבו כלל עליהן ואלו הן עשרה קדמייתא מתני' דזבים אלו פוסלין את התרומה וכו' שהן עשרה דברים והשאר הן מן מה דתני רשב"י וכו' וכלומר דלמדין אנו מהך ברייתא דקחשיב לאותן שגזרו עליהן בו ביום. ועל פיתן דקתני ברישא לא מחשבינן לאלו שגזרו בלא רביית מנין אלא זה היא מאותן שגזרו אחר שרבו כדאמרי לעיל אלא השאר דקחשיב בהאי ברייתא שגזרו בו ביום הן הן להשלים הי"ח דבר שגזרו ולא רבו עליהן כלל. ואלו הן על גבינתן הרי א' ועל יינן ועל חומצן ועל ציר ועל מורייסן בחדא קחשיב להו לפי שטעם אחד להן דהחשש הוא משום סתם יין שלהם הרי כאן ב'. על כבושיהן ועל שליקיהן ועל מלוחיהן נמי בחדא חשיב להו דאיסור א' הן משום בשולי נכרים וכבוש כמבושל וכן מליח כרותח הרי כאן ג'. ועל החילקה ועל השחיקה ועל הטיסני אלו הן מה ששנינו בפ"ו דמכשירין החילקה והטרגים והטיסני טמאים בכל מקום. חילקה הוא חטה אחת שנחלקה לשנים והטרגים הוא השחיקה דקאמר הכא שנשחקת ונחלקה לשלש והטיסני שנחלקת לארבעה ולכולן טעם אחד להן לפי שמלחלחין אותן כדי שיהא נוח להלקן ומוכשרין הן לפיכך טמאין בכל מקום והלכך נמי בחדא קחשיב להו והרי כאן ד' : על לשונן ועל עדותן. ענין אחד הן שאין סומכין על לשונן ואין מקבלין עדותן הרי כאן חמשה : ועל מתנותיהן. שלא יתנו להם מתנות משום לא תחנם וכן אין מקבלין מהן מתנות ביום הידם הרי כאן ששה : על בניהן ועל בנותיהן. שגזרו עליהן יחוד לא להתייחד עם בניהן ולא עם בנותיהן וזהו ענין אחד הרי כאן שבעה : ועל בכוריהן. זהו תינוקות שלהם ועל שם שגזרו עליהן מימי קטנותן ובתחלת ילדותם קרי לה בכוריהן לפי שגזרו זיבה על תינוק נכרי כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו ויבא לידי משכב זכור הרי כאן שמנה ועם עשרה קדמייתא הרי אותן י"ח דבר שגזרו עליהן ולא הוצרכו למנין על אלו : פיתן וכו' מהלכות של עימעום הוא. יש לעמעם ולגמגם עליה ומפרש ואזיל לאיזה צד היא הגמגום : מהו מהלכות של עימעום. אם כך אנו אומרים לפרש דבמקום שפת של ישראל מצוייה בדין היה להסור אלא שעימעמו על האיסור ולא רצו להתיר והתירוה

קרבן העדה

והספר. כל כתבי הקודש תורה נביאים כתובים פוסלין תרומה במגען שבתחלה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ס"ת אמרי האי קדש והאי קדש כיון דחזו דאתי ספרים לידי פסידא שהעכברים המצויים אצל אוכלין היו מפסידים את הספרים גזרו שתהא נגיעת הספר פוסל את התרומה : והידים. לפי שידים עסקניות הן נוגעות בבשרו במקום הטנופת וגנאי לתרומה אם יגע בה בידים מזוהמות והיא נמאסת על אוכליה לפיכך גזרו על סתם ידים שפוסלין את התרומה אא"כ שמקן בטהרה : והאוכלין שנטמאו במשקין. שאוכן המשקין נטמאו מחמת ידים שנגעו בהן קודם נטילה גזרו על המשקין שיטמאו את האוכלין שכל הדברים הפוסלין את התרומה מטמאין את המשקין להיות תחלה גזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ דהשתא הכא רהטונים מדאורייתא והא דגזרו במשקין להיותן תחלה ולא גזרו באוכלין גזירה משום אוכלין הבאין מחמת שרץ הייט טעמא משום דמשקין עלולין לקבל טומאה שאין צריכין תיקון הכשר להביאן לידי קבלת טומאה כמו שאוכלין צריכין נתינת המים לקבל טומאה : והכלים שנטמאו במשקין. שנטמאו המשקין בשרץ אע"פ שהם ראשון לטומאה דאורייתא אין יכולין לטמא אדם וכלים שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ולא ממשקין שנטמאו בשרץ שהן ראשונים ורבנן גזרו עליהן שיטמאו כלים גזירה משום משקין דזב וזבה שהן רוקן ומימי רגליו שהן אב הטומאה ומטמאין כלים מדאורייתא : רבנן דקיסרין. פליגו על הברייתא ואמרו אלו י"ח שאמרו שגזרו יש מהן שבעה מאותן שרבו : ואלו. דקחשיב בסמוך. הן אחד עשר הנותרים מאותן שרבו : מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי. ולא יטלטלו פחות פחות מד"א : כל המטלטלין מביאין את הטומאה כעובי המרדע. והוא מלמד הבקר ויש בהקיפו טפח אבל אין בעביו טפח ואע"פ שמן התורה אין אוהל פחות מטפח גזרו רבנן על כל המטלטלין שיש בהקיפן טפח שאם ראשן אחד האהיל על המת וראשן האחד על הכלים מביאין להן טומאת אוהל גזירה אטו מי שיש בעוביו טפח שמביא את הטומאה מדאורייתא : כיצד בוצרין בית הפרס. ויהיו ענבים שגדלו בו טהורים ותנן ברפי"ח דאהלות שמזין על האדם וכלים ובוצים ובוצרין ומוליאן חוץ לבית הפרס ואחרים מקבלין מהן ומוליכין לגת ואם נגעו אלו באלו טמאים כדברי בית הלל. ובית שמאי אומרים אוחז את המגל בסיב או בוצר בצור ונותנין לתוך הכפישה ומוליך לגת וקסברי רבנן דקיסרין דהמנו ורבו בית שמאי על בית הלל בזה והלכה כבית שמאי שצריך לאחוז המגל בסיב דהבוצר לגת הוכשר אפילו לטומאת בית הפרס : המניח כלים תחת הצינור. שקבעו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה דשוב אינו פוסל אבל הכלים פוסלין משום שאיבה אחד מניח ואחד שוכח דברי בית שמאי ובית הלל מטהרים בשוכח ורבו ב"ש על בית הלל דאפילו בשוכח פסול : על ששה ספיקות שורפין את התרומה. על ספק בית הפרס ועל ספק עפר הבא מארץ העמים ועל ספק בגדי ע"ה ועל ספק כלים הנמצאים ועל ספק הרוקין ועל ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי הבהמה והני ששה ספיקות בשית קחשיב ליה הרי י"א : אף גידולי תרומה. בו ביום רבו שאפי' בדבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטניות גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן שאסורה באכילה ואתי לזרעה וחיישינן דלמא הדמשהי לה עד זמן זריעה אתי למיכלה בטומאתה הלכך גזרו שתהא בשמה הראשון אף לאחר הזריעה ותהי' תרומה טמאה : אילין עשרה הראשונים. דקחשיב בברייתא שלא היה אלא י"ז אם לא חשבינן טבול יום דסובר ט"י דאורייתא הוא ולא מהן שבעה שרבו ולא גזרו נשתיירו עשרה : והשאר. פי' עוד שמנה שגזרו בו ביום : מן מה דתני. כלומר הני שמנה נכללים בתוך הנך דתני ר' שמעון ב"י דאף רשב"י שמנה עשרה קחשיב : ועל חומצן. ועל חומץ שלהן : ועל צירן. ציר דגים דלמא מדג טמא הוא : ועל מורייסן. שדרכן לתת בו יין : כבושיהן. דגים וירק הכבושין במים דחיישינן שמא נתנו בהן חומץ : שלוקיהן. כל דבר שבישלו עכו"ם אפי' בכלי טהור : מלוחיהן. מליח שמלחו עכו"ם : חילקה. מין דגים קטנים טהורים והיא סולתנית ואין לה סנפיר ועתיד לגדל לאחר זמן קיי"ל דמותרת אלא שגזרו מפני שעירבובי' עולה עמה דגים טמאים הדומי' לה ל"א חילקה חטים דמתברי בהכיתא לשנים : ועל השחיקה. עכו"ם ששחק דברים המותרים ואין להכירם שאסור ליקח מהם דלמא ערבי בהו דברים האסורים ל"א חטים דמתחלקי' לג' חלקי' : טיסני. חיטי' דמתחלקים אחד לד' חלקים : ועל לשונן. שלא ירגיל אדם עצמו ובניו לדבר בלשון עכו"ם : ועל עדותן. שאין מקבלין עדות מהם אפי' במסיח לפי תומו אלא לעדות אשה בלבד : ועל מתנותיהן. שלא נקבל מהן מתנות שלא יהא נגרר אבתרייהו : על בניהן. שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו : ועל בנותיהן. לאסור ביאתן אפי' בזנות אף על פי שאינו מפורש בתורה : ועל בכוריהם. שהמוכר קרקע לעכו"ם יביא בכורים מן הקרקע הסיא פי' היכא דיערח ויקנה מיד העכו"ם וכדתנן בפ"ד דגיטין : עמום. לשון גמגום שגמגמו בה וכהה מראיהו דוהכה כהה מתרגמינן והא נימא והייט נמי שכהה ההלכה : כך אנו אומרים. כלומר מי אמרי' שעמעמו עליה והתירוה

עין משפט נר מצוה

ס א מיימוני פ"ט מהלכות אבות הטומאה ה"ה
סא ב מיימוני שם הל' ב
סב ג מיימוני שם הל' י
סג ד מיימוני שם הל' ב
סד ה מיימוני פ"י מהל' כב
סה ו מיימוני פ"ד מהל' איסורי ביאה
סו ז מיימוני פי"ב
סז ח מיימוני פי"ח מטומאת מת
סח ט מיימוני פ"ד מקואות
סט י מיימוני
ע כ מיימוני מתרומות
עא ל מיימוני ממאכלות אסורות
עב מ מיימוני שם
עג נ מיימוני שם
עד ס מיי' פי"ז שם
עה ע מיימוני שם
עו פ מיימוני שם
עז צ מיימוני פ"י מה' איסורי ביאה הל' יד ופ"ח מטומאת מת הל' יד ופי"ב ממשכב ומושב הל' י
עח ק מיי' פ"ב מבכורים הט"ו

מסורת הש"ס

גליון הש"ס

שנויי נוסחאות (בי"נ) שבעה נד"ו שובעה. (בו"כ) ובמקום נד"ו במקום.

מראית העין

(שייך לעמוד הקודם) בו ביום גדשו את הסאה. בערוך (ע' מחק) בו ביום גדשו סאה פי' בו ביום שהושיבו את ר' אליעזר בן עזריה בראש גדשו סאה כלומר מדת הסאה ד' קבים והיא מחוקה והוסיפו מדבריהם רבותינו כמה דברים בפ' ר"ח ,הוסיפו רבותינו כמה דברים מדבריהם (עפ"ע) כנגד הבישה שהיא יתירה על העיקר והדברים שהוסיפו כהן להיתר ומהן לאיסור והכל להיות העיקר שמור ומוזהר והוא כנגד זה ששנינו (שבת פכ"ד מ"א) נותן כיסו התירו לו לתתו לנכרי שלא יבואהו בעצמו ויחלל שבת. זה וכיוצא בו להיתר. ולאיסור כל גזירות שגזרו מקצת מן התורה. ור' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה. פי' המותר לעשות גדר לנשאר שהוא אסיר מן היכיפו אלא התירו העיקר המותר מן התורה ואסרו העבידו כל דבר על עיקרו לא פתחו ולא

העיקר שהוא אסיר מה"ת שאילו באו להוסיף על דבריהם חוששין שמא יפסדו גם שהו העיקר שיבא אדם להרהר ולומר כשם שזה אינו מה"ת אלא כדרבנן כך זולתו המצית האחדות מדרבנן במותו ובאו לגדור ונמצאו פורצין (כ"ז פירש על הא דתמא קנ"ג ע"ב. ומסיק אח"כ בזה"ג) ירושלמי בריש ש"ת ר' אליעזר אומר בו סאה לתבית שבליאה אגוזים כל מה שאתה נותן בתוך שובשמין מחוקת. פירוש הו לגדור גדירות ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה לא הוסיפו ולא גרעו אלא ההיו ה האסור לתבית מלאה שבן אם יתן להוכה פים מקיאה השבן (ותיראת מחק הוא הכ והפבו גדש (פס"ב ע"ב) :

הרא כגריידץ

ועל עדותן. וכו' וכתב עם זה בשירי קרבן וזה לשונו ואפי' מסיח לפי תומו מדאורייתא וכו'. כ"ב לא נתבאר להדיא ועי' תוס' ב"ק פ"ח א' דבבריי כן ורש"י ז"ל נ"ל כתוס' ואולם גם לתוס' כונת ירושלמי למה דאיתא ברי"ה כ"ב דנכרי אף בעדות באשה כשרה גזרו עליו שפסול נכעיד. [כוונתו דלא מבואר להדיא בש"ס מהפי קרא דבדבר פנה בהיו דעכו"ם פסול לעדות רק בתוס' ב"ק שם הוכיחו בדבריהם דעכו"ם פסול לעדות משום שאינו בכלל אחיו (וגם לעיל בב"ק פ"ז א' אמר שם דעכו"ם פסול משום שאינו שייך במצות ולא משום שאינו אחיו וכבר נודע שיש בזה מחלוקת הפוסקים אם נכרי כשר לעדות מן התורה או מדרבנן ועי' תומים סי' ס"ח אות ח') ומסיק הגאון ז"ל דאף לדעת התוס' דנכרי פסול מדאורייתא לעדות מכ"מ שפיר אמרו בירושלמי ועל עדותן על עדות אשה להתירה ליבא דאשה ועבד כשרים להעיד על עדות אשה ונכרי גזרו דגם כל עדות כזה פסול ובירושלמי בד"ה שם ד"ה לעדות אשה]

עמודי ירושלים

בעדות אשה להכשיר מסל"ת א"כ גזירתן למה עכ"ע. ונ"ל לייסב זה לא שיטת חכמי הצרפתים הובאה בתשב"ץ (ח"א סי' פ"ח) דמה"ת כשרים עכו"ם מצינו רמז בשום מקום לפסול אותן רק מדרבנן פסולים משום דמסתמא מ דא"ש דברי הירושלמי ואפי' לפ"מ שהתשב"ץ השיג עליהם יוס"ל דמה"ת במלתא דעבידא לגלויי מהימנא מה"ת וכמ"ש בתשב"ץ (ח"א סי' פ"ב) דלהכי מהימנא מה"ת (וי"ל דהסוברים דרק מדרבנן מהימנא בעדות אשה היינו לא עבידא לגלויי בודאי. עשו"ת ריב"ש סי' קנ"ה ושיבת ציון סי' נ"ח ד דעבידא עבידא לגלויי מהימן מה"ת) ומ"מ לשאר דברים פסולים אף דעבידא לענין קידוש כתודש עי' ברמב"ם פ"ג מהקה"ח והייט מדרבנן ולזה כיון בירו יום גזרו עליהן. ושוב נדפס גליון הש"ס ועיי"ש עיי"ש שם. וכנס מקבל כלו [illegible]

תורה אור

והתירוה. או במקום שאין פת ישראל מצויה בדין היה שתהא פת עכו"ם מותרת. עימעמו עליה ואסרוה. אמר רבי מנא ויש עימעום לאיסור. ופת לאו תבשילי עכו"ם הוא כך אנו אומרים במקום שאין תבשילי ישראל מצויין בדין היה שיהו תבשילי עכו"ם מותרין ועימעמו עליהן ואסרום. אלא כיני במקום שאין פת ישראל מצויה. בדין היה שתהא פת עכו"ם אסורה ועימעמו עליה [א] *והתירוה מפני חיי נפש. רבנן דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא כדברי מי שהוא מתיר. ובלבד מן הפלטר. [ב]ולא עבדין כן אמרון קומי רבי חייא רובא תני רבי שמעון בן יוחי °אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם מים תכרו מאתם וגומר. *מה מים שלא נשתנו מברייתן אף כל דבר שלא נשתנה מברייתו. התיבון הרי *מוטלייה ופנקריסים וקובטיות [ג] וקליות וחמין שלהן הרי אלו מותרין. ניחא כולהן שהן יכולין להשרות ולהחזיר כמו שהיו קליות. [ה]למה א"ר יוסי בי ר' בון בשם רב *כל [ג] האוכל שהוא נאכל חי כמות שהוא אין בו משום תבשילי עכו"ם. ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. מה מקיים רבי חייא רובא אוכל תשברו מאתם באוכל תשברו. האכלתו שברתו. שאם היה קשה עליך כאוכל תשברו. ואם לאו הכרע עליו כסף. אמרין כן הוה רבי יונתן עבד. כד הוה חמי בר נש רב עליל לקרתיה הוה משלח ליה איקרין. מיי אמר דאין הוה דיין דייתם או דיין דארמלה נישבח אפין מפויסיה עלוי. גבינתן אמר ר' ירמיה חלב העכו"ם למה הוא אסור [ד] משום *תערובת בהמה טמאה. *ותני [ה] כן עומד הוא ישראל בעדר והעכו"ם חולב ומביא לו ואינו חושש. רבי בא בשם רב יהודה. רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי חלב העכו"ם למה הוא אסור *משום גילוי. ויעמיד. א"ר שמואל בר רב יצחק מפני ארס הנתון בין הנקבים. ותני כן *ג' אירסין הן י אחד צף ואחד שוקע ואחד עשוי כשבכה ועומד מלמעלה. ביומוי דרבי ירמיה איתגליין ניגייתא דסדרה רובא שהון קדמאי ולא מיתון. אחראי ומייתון. אני אומר אירם שוקע הוה. פועליא היו בטורא איתגליית קולתא דמיא שתון קדמאי ולא מייתון. אחראי ומייתון. אני אומר אירם שוקע הוה. *השמן והחומץ הציר והמוריים והדבש

אין

קרבן העדה

והתירוה או שעמעמו עליה ואסרו' והחמירו בה ביותר ממה שהחמירו הראשונים: ויש עמעום לאיסור. בתמיה אם החמירו בה אדרבה הנה נתנו בה יותר חור אלא ודאי להתירא עממו ומאי קמספקא ליה לר' יוסא: ופריך ופת. וכי לא דמי להבשילי עכו"ס דהא הרווייהו משום חתנות אסירי וכי

הנו אומרים דמקום שאין הבשיל ישראל שיהא תבשיל עכו"ס מותר אלא לכ"ע אסור א"כ אף בפת נאמר כן דעמעמו עליו ואסרו: ומשני אלא כן היא. דעמעמו על הפת והתירוה במקום שאין פת ישראל מצויה ולא כדקאמרת דאפילו במקום שפת מצוי' ודקשי' לך מ"ש מתבשיל שאני פת שהיא חיי נפש שאי אפשר לחיות בלא פת: כדברי מי שהוא מתיר. שעמעמו עליה והתירוה במקום שאין פת ישראל: ובלבד מן הפלטר. אומן לאפות פת למכור אבל לא מפת בע"ה: ולא עבדין כן. פי' לא נהוגין כרבנן דקיסרין אלא אוכלי' אף מפת בע"ה במקום שפת דחוק: שלא נשתנה מברייתו. מותר לקנות מהן מכאן שבישולי עכו"ס אסורים: התיבון. ר' חייא: מוטליי'. מביא זרע כרפס וזרע פשתן וזרע שבלילתא ושורה אותן במים חמין ומניחן עד דמדקו בהדדי ומעייל לאדם לבית המרחץ ובשולא כבר גדל הזרע מוטליי' והוא לרפואה וקמ"ל הברייתא דאע"ג דתרו ליה בחמין לא הוי בשולי עכו"ס: ופנקריסין. הן קפריסין שומר לפרי והן ממין צלף ודרך לאוכלן חיין ויש ששולקין אותן: וקובטיות. הן קלפוטות מין כרתי הוא ונאכל כמות שהוא חי: וחמין. מים חמין של עכו"ס: ניחא. כלומר הניחא כל הני דקתני בברייתא קורא אני בהם דלא נשתנו שהרי יכולים להשרות' ולהחזירם כמו שהיו קודם הבישול: קליות למה. אלא קליות והן חטי' שנתהבהבו ע"י אור הני ודאי נשתנו ואפ"ה מותרין ובבבלי מסיק דקליות כמי לא נשתנו מברייתן: ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. אי ללאן עכו"ס: באוכל תשברו. שע"י שתאכילהו ממאכלך תשבר לבו הערל כדכתיב אם רעב שונאך האכילהו לחם: ה"ג שאם היה קשה עליך באוכל תשברו אותם או בכסף: אמרין כך היה ר"י עושה כשהיה רואה שר חשוב בא לעיר היה מבלא ליה מתנות מאכלים: מאי אמר. כלומר מאיזה טעם דאיס יבוא לפניו דין יתום ולאלמנה אמצא חן בעיניו לפייסו עבורם: משום תערובת. חלב בהמה טמאה: ופריך ותני כן. וכי תנינן הכי הלא תנינן עומד הוא ישראל בצד עדרו ואפי' אינו רואה כו' ואי ס"ד משום חלב טמאה אמאי לא ניחוש להן ל"א ותני כן בניחותא דוקא עומד ישראל בעדרו אבל בצד עדרו לא דהיכא למיחש לדבר טמא: משום גילוי. וחיישינן שמא נחש שתה הימנה וכשישראל יושב בצד עדרו ורואה הנכרי יוצא ממקום שחולב שם וכל שעה תופסו בידו ליכא למיחש לגילוי: ופריך ויעמיד. וכל מה ששתה נחש הימנה אינו מעמיד ל"א כיון דארס אינו מניחו ליבש גבינה מיהו השתרי כן פי' בתוספת: מפני ארס הנתון בין הנקבים שבגבינה ויש לחוש לסכנה: ג' מיני ארס הן אחד צף למעלה והוא ארס של זקן: ואחד משוקע למטה. והוא ארס בחור ואחד מנוקב כשבכה ועומד מלמעלה ומפעפע בינתיים והוא ארס של בינוני: ניגייתא דסדרא רבא. הגיגית שבבית המדרש הגדול: שתו הראשוני' ממנה ולא מתו והאחרוני' שתו ומתו ש"מ שהארס הי' שוקע למטה: פועלי' הי' בהר ונתגלה כד של מימיהן שתו הראשוני' ולא מתו והאחרוני' מתו בודאי ארס שוקע הי':

פני משה

והתירוה או להפך דבמקום שאין פת של ישראל מצוייה בדין היה שתהא מותרת ועמעמו על ההיתר ואסרוה לעולם: א"ר מנא. מאי תיבעי לך וכי יש עמעום לאיסור כלומר וכי שייך לשון עמעום על שהיו נראה להם להתיר ואסרוה וכי פת לאו כתבשילי עכו"ם היא ומעתה וכי כך אנו אומרים גם בתבשילי עכו"ם דבמקום שאין תבשילי ישראל מצויים היה בדין להתיר אלא שעמעמו עליהן ואסרום בתמיה והלא תבשילי עכו"ם מדינא אסורין לעולם: אלא כיני. אלא ודאי כך הוא הדבר כדאמרת מעיקרא שהעמעום הוא על האיסור ומפני כך התירו אבל לא במקום שפת ישראל מצויה כדבעית למימר דבכה"ג לא התירו אלא דוקא במקום שאין פת ישראל מצויה ואפ"ה בדין היה לאסור דהיה נראה להן לדמות לתבשילי עכו"ם ועמעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש שא"א בלא בפת: כדברי. כלומר ואפילו לדברי המתיר ובלבד מן הפלטר אבל לא מפת בעל הבית: ולא עבדין כן. אלא שאין שומעין לנו ונוהגין היתר אף בפת בעל הבית. וגרסינן לכל הא בפ"ח דשביעית ובפ"ב דע"ז בהלכה ח' ובכמה מקומות: אמרין קומי ר"ח רובא תני ר"ש בן יוחי וכו'. אשלקית דהכינן בע"ז שם קאי והגב מייתי לה בשאר מקומות דדריש רשב"י לסמוך מקרא לאסור תבשילי עכו"ם: מה מים שלא נשתנו מברייתן. ע"י האור אף כל דבר וכו': התיבון. עלה הרי תנינן בתוספתא דע"ז פ"ה: מוטלייה. מפרש לה בבבלי ע"ז זרע כרפס וזרע דכיתנא ודשבלליתא ותרי ליה בהדדי בפשורי ושבקי ליה עד דמקבל: דפנקריסין. קפריסין: וקובטיות. כריתין: ניחא כולהון. אלו שהתירו לפי שהן יכולין להשרות ולחזור כמו שהיו ולא שייך לאסרן משום בישולי עכו"ס: קליות מה. בתמיה לדידך דאמרת בישולי עכו"ס מן התורה אסורין למה התירו בקליות שלהן: אמר ר' יוסי בר' בון בשם רב. דבאמת תבשילי עכו"ס אינם אלא מדרבנן ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי ולפיכך קליות מותרין דנאכלין הן כמות שהן חיין: מה מקיים ר' חייה רבה אוכל וכו'. דאיהו מן אלו דהתיבין על דרשת רשב"י ומה מקיים להאי קרא הוה: באוכל תשברו. דריש לה לדרשא אחריתא ורמז על בני עשו שתרצה לפייסו באוכל שתתן לו שאם האכלתו שברתו: שאם היה קשה עליך. ודעתו להרע לך רצה באוכל תשבר אותו ואם לאו שלא יתרצה בכך הכרע עליו כסף והיינו בכסף דקרא: אמרין. דכן הי' נוהג ר' יונתן לעשות כשהיה רואה שר גדול בא לתוך העיר היה משלח לו דורונות לכבדו כדי לשחדו ולסמות עיניו ומפני מה לפי שאמר שאם יבא אח"כ איזה דין של יתום או של אלמנה וכה"ג וצריך להשתדלות אמצא אלו פנים רצויות ומפויסות לעשות חפצי ורצוני: גבינתן. קאמר לעיל דגזרו עליהן: אמר ר' ירמיה וכו'. גרסינן להא בע"ז שם ובתרומות פ"ח בהלכה ה': משום תערובות. חלב של בהמה טמאה ולא משום השש גילוי: ותני כן. בתוספתא דע"ז פ"ה: עומד הוא ישראל בעדר וכו'. אלמא דאין החשש אלא משום תערובות חלב טמא וכשהישראל עומד בעדר ורואה שני ואע"פ שאינו רואה אם נתגלה או לא: ר' בא וכו'. פליג וקסבר דהחשש משום גילוי הוא שאין העכו"ס נזהרין בו: ויעמיד. את החלב ואם יש בו ארס הנחש אינו נקפא. ומשני ר' שמואל מפני הירס הנתון בין הנקבים של הגבינה ואינו ניכר: ותני כן. שיש מין ארס שהוא שוקע וזה יוכל להתערב ולהנתן בין נקבי הגבינה: אחד צף. של זקן הוא שאינו חזק כל כך וצף הוא על המשקה ושל בחור הוא שוקע לפי שהוא חזק ויש בו כוכד ושוקע בתוך המשקה לתוך קרקעיתו של הכלי ואחד והוא של בינוני וזה עומד כשבכה מלמעלה ואינו צף ממש: אתגליין ניגיתא דסידרא רובא. שהוא של בית המדרש הגדול: אני אומר וכו'. והלכך לא הזיק לראשונים ששתו ולאחרונים ששתו מלמטה במקום הארס הזיק: פועליא. וכך היה ג"כ המעשה בפועלים של סוריא שנתגלה כד המים שתון וכו': השמן וכו'. בתוספתא דתרומות פ"ז: בשרא

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ס

רש"י דעכו"ם כשר לעדות מה"ת ועיין בהגה"א פ"ק דגיטין בשם רבינו יקיר ובב"י ח"מ סי' לד. ובשו"ע סם. ועיין בירושלמי גיטין פ"ח הל' ד: צ עיי' ש"ק. ועיין בחי' רמב"ן ע"ז לז בשיטת הכי' בירושלמי כן: בירושלמי ע"ז מבני כל אוכל וכו' אין בו משום ב"ג עם הפת. והיינו דבאמת קליו' היינו נאכל כמו שהוא חי ועיין ברכות י"ו ובתוס' שם ד"ה הכוסס ובש"ע או"ח סי' ר"ח ס"ה. ומיקר טעמא בקליות הוא שבים שאינו שבוי ללפת את הפת וזה דקאמר עם הפת וע' בפ"מ שם. ומש"ה כתב הרמב"ם בטעם היתר הקליות שאין אדם מזמן חבירו על הקליות והיינו כמ"ש בהלכה טו שם דדבר שאינו עולה על שלחן

שנויי נוסחאות (סו"ג) עימעמו כד"ו ועימעכו. (סו"ש) למה כד"ו מה. (סו"כ) האוכל כד"ו אוכל. (סוכ"ח) מפויסיה כד"ו מפייסה.

מערכת הערוך ופנקריסים וקובטיות. בערוך (ד"ו. פ' פנקרס) פינקריסין וקוטיות וקוליות וחמין שלהם הרי אלו מותרות (ע' עס"ס):

עיבח י

בכר לאדן

הרי מוטליא ופנקריסים וקסיות כצ"ע. פי' מוטליא ופנקריסים מיני מתיקה וקסיות פירות קיץ מלשון קיצא: הוה משלח ליה איקרין. פי' כלים לדורון:

טוב ירושלים

ותני כן סר' פי' בבלי. פ"ו ל"ח ב'. מבואר להדיא דהוא בג' קושיא פ"ד ל' יתמי' כג' דאשין שבק"ע ונגלא של"ז סק"ע ובפ"ע גמלא מזוכס סצ"ל:

עמודי ירושלים

שסולחין לגלות בשר לא"י ושתיה רעות עושין חדא לעוברים על האיסור יחוד שגזרו שמואל ודוד ועוד דכיון דאין הישראל מסייע לאיפה הוא אסור מדאורייתא כו' ואוכלין איסור דאורייתא וכן כשל שם עד ספעס דהוא איסור דאורייתא והוא מן סתימה דהוא רק מגזירת י"ח דבר גם מה שכתב דאיסור יחוד עם עכו"ם שמואל ודוד גזרו הוא גם כן תמוה דדוד ושמואל גזרו רק יחוד ישראלית ועם עכום הוא מגזירת שמאי והלל וזה פשוט:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

אין בהם משום גילוי. ור"ש אוסר. מודין חכמים לר"ש כשראו אותו נוקר. ותני כן *אבטיח שניקר ואכלו ממנו עשרה בני אדם. וכן יין שנתגלה ושתו ממנו עשרה בני אדם אסור לוכל ולשתות אחריהן אני אומר אירס שוקע היה. שמנן מי אסר את השמן. רב יהודה אמר *דניאל אסר את השמן °וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו. רבי אחא רבי תנחום בר חייה בשם רבי יוחנן ואית דאמרי לה בשם רבי יהושע בן לוי שהיו עולין עליו להר המלך ונהרגין עליו. ומי התירו רבי ובית דינו התירו בשמן. בג' מקומות נקרא רבי יהודה הנשיא רבותינו. בגיטין ובשמן ובסנדל. ויקראו לו ב"ד שרייא. שכל ב"ד שהוא מבטל ג' דברים הוא נקרא ב"ד שרייא. א"ר יודן בי רבי ישמעאל בית דינו חלוק עליו בגיטין. ר' יוחנן בעי ולא כן *תנינן שאין ב"ד יכול לבטל דברי בית דין חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין. ורבי ובית דינו מתירין מה שאסר דניאל וחבורתו. א"א רבי יוחנן כדעתיה. *ומר רבי יוחנן בשם ר' לייר בי רבי צדוק מקובל אני שכל גזירה שב"ד גוזרין על הציבור ולא קיבלו רוב הציבור עליהן אינה גזירה. ובדקו ומצאו גזירה של שמן ולא קבלו רוב הציבור עליהן. יצחק בר שמואל בר מרת' נחת לנציבין אשכח רבי שמלאי הדרומי יתיב ודריש רבי ובית דינו התירו בשמן. שמואל קביל עלוי. ואכל. רב לא אכל. א"ל שמואל אכול דלא כן אנא כתיב עלך זקן ממרא. א"ל עד דאנא תמן אנא ידע מאן עירער עליה רבי שמלאי הדרומי מהו כר ליה בשם גרמיה לא בשם רבי ובית דינו. ואטרח עלוי ואכל בנותיהן א"ר *לעזר בשבעה מקומות כתיב °לא תתחתן בם. א"ר אבין לוסר *שבעה עממין תנא ר' יהושע אונייא לוסר את ביציהן. תנא ר' ישמעאל °ואת בת היענה *זו ביצת הנעמית. שכבת זרען. ולא כן א"ר אחא ר' חיננא בשם רבי יוחנן שכבת זרעו של עכו"ם טהורה *שא"א לשכבת זרע לצאת בלא מימי רגלים ועל הלכות בעל קרי רבי בא בר אחא בשם רבי *שונה הלכות ואינו שונה אגדות. תני בשם רבי יוסי שונה הלכות

רוגליות

פני משה

בשראו אותו נוקר. בשראו הדבש שיש בו ניקורים ניקורים מודים שהוא אסור דהוכשין שמא שתה הנחש ממנו והוא הנוקר: ותני כן. בתוספתא שם: אסור לשתות אחריהן. לפי שאני אומר אירס שוקע הי' וכדלעיל ובתרומות גרים לה בהר הני עובדי דלעיל: וביין משתיו. בשתי משתאות הכתוב מדבר אחד משתה יין ואחד משתה שמן: שהיו עולין וכו'. ומפני מה אסר דניאל לפי שהיה רואה שהיו ישראל מסכנין את עצמן לעלות להר המלך ללקט זיתים ונהרגין עליו מן הבולשים. לפיכך גזר עליו לאוסרו: בגיטין. דתנן בפ' מי שאחזו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש אינו גט ותני עלה בתוספתא דגיטין פ"ה ורבותינו התירו לה להנשא דס"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והע"ג דלא אמר מעכשיו ה"ז גט וגרסינן להא נמי בגטין פ' הנזכר ובנדה בפ' המפלת: ובשמן. הא דאמרן: ובסנדל. בנדה שם תנינן המפלת כסנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה ופליגי התם איזהו סנדל וקאמר דנמנו עליו רבותינו לומר והוא שיש בו מגודת אדם הא לאו הכי טהורה: ויקרא לו ב"ד שריא בכל ב"ד וכו'. וה"ג אמאי לא קראו לו ב"ד שריא. וקאמר ר' יודן מפני שבית דינו חלוק עליו בגיטין ולא הסכימו עמו למעשה: ולא כן תנינן. בפ"ק דעדיות שאין ב"ד וכו' וכי ר' ובית דינו יכולין להתיר מה שאסר דניאל וחבורתו: אלא ר' יוחנן. דקאמר לעיל שדניאל אסרו לפי שהיו עולין וכו' כדעתיה וכו' ובדקו וכו' שהשמן לא קבלו רוב הצבור עליהן לפיכך התירו אבל לא שנמנו לבטל מה שקיבלו עליהן: שמואל קבל עלוי. מה ששמע שהתירו ואכל ורב לא היה רוצה לאכול וא"ל שמואל אכול דאם לא כן אנא כתיב עלך דין זקן ממרא שאתה חולק על רבים שנמנו עליו והתירו: עד דאנא תמן. בעוד שהייתי בא"י יודע אני זה שר' שמלאי הדרומי היה עורר על איסור שמן ולא איכפת לי בדבריו והשיב לו שמואל ומה הוא אומר לה וכי בשם גרמיה אומר לא אמר אלא שרבו ובית דינו התירו. ואטרח שמואל עלוי דרב ואכל: בנותיהן. קאמר לעיל דמי"ח דבר הוא הגזירה והקשה ר' אלעזר הרי בשבעה מקומות כתיב לא תתחתן בם ובשבעה לאו דוקא אלא כלומר הא מדאורייתא הוא דמצינו בכמה מקומות שהזהירה התורה על זה בתך לא תתן וגו' לא תתחתן בם. ומשני ר' אבין דקרא לאסור שבעה עממין היא דאתא והיכא גזור אף על שאר אומות: תנא ר' יהושע אונייא. דהאי ביציהן דקאמר להכיר את ביציהן הוא וכי הא דתני ר' ישמעאל ואת בת היענה זו ביצת הנעמית והכא נמי ביציהן בליהן שביצלו הוא דאסרו דבלאו הכי ה"א שבילה אינה בכלל הבצלי עכו"ם שגזרו מבים דים אוכלין אותה חיה קמ"ל: שכבת זרען. גזרו עליהן וכריך ולא כן אמר וכו' דשכבת זרעו של עכו"ם טהורה שאינה אלא כש"ז דבהמה. ומשני דהיינו טעמא לפי שאי אפשר לש"ז לצאת בלא טיפת מי רגלים שנתערב עמה ועל זה היא דגזרו: שונה הלכות. בעל קרי מותר להיות שונה בהלכות שלא ישכח ואינו שונה הגדות מפני שהן מושכין את הלב ויבא להיות מעיין ומאריך בהם:

רגליות

קרבן העדה

אין בהם משום גילוי. דאין נחש שותה מהם: כשראו. נחש נוקר במשקין אלו שאסורין: שניקר. וחיישינן שמא נחש ניקר בה והטיל בה ארס: אירס שוקע הי'. ומי ששתה או יאכל באחרונה יגיע לארס: וביין משתיו. בשתי משתאו' הכתוב מדבר א' משתה יין וא' משתה שמן: שהיו חכמי' עולין על הר המלך. לקיים גזיר' זו של שמן והיו נהרגין מן השונאין עלי' שהיה שעת שמד: בגיטין. דתנן זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש אינו גט ותני עלה ורבותינו התירו דס"ל כר"י דזמנו של שטר מוכיח עליו: ובשמן. הא דאמרן: ובסנדל. דתנן בפ"ג דנדה המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקיבה ורבותינו העידו סנדל צריך צורת פני' וכל שאין לו צורת פני' טהור: ב"ד חלוק עליו בגיטין. וס"ל דאינו גט ע"כ לא נתקבל התירו: ה"ג ר' יונתן בעי' וכו'. וכן מוכח לקמן: ור' וב"ד מתירין מה שאסר דניאל וחבורתו. בתמיה: אלא ר"י לטעמו דאמר ר"י וכו' ולא קיבלו עדיין לא החזיקו רוב ציבור באותו גזרה לנהוג בו איסור: דלא כן. אם לא תאכל אכתוב עליך שאתה ממרא על הוראות הנשיא: א"ל. רב כשהייתי בא"י ידעתי מי הוא שרוצה לערער על גזירת שמן כלומר ר' שמלאי אינו כדאי לבטל גזירת שמן: ר' שמלאי הדרומי מי הוא שיבטל גזרת שמן: מר ליה. א"ל שמואל וכי בשם עצמו הוא אומר הלא אינו אומר אלא בשם רבי וב"ד ואייבין אנחנו לציית להם: ואטריח. עלוי והטריח שמואל לרב בדברי' עד שאכל שמנם: בשבעה מקומו' כתיב לא תתחתן בם. נראה דהיינו הא דכתיב בפ' כי תשא ולקחת מבנותיו לבניך ובפ' ואתחנן לא תתחתן בם וכתיב לא יהיה קדש וגו' כתרגומו לא יסב עבד או שפחה וכתיב לא תחיה כל נשמה וכתיב לא תכרת להם ולאלהיהם ברית והיינו חתנות וכתיב ביהושע והתחתנתם בם וכתיב בעזרא ולהתחתן בעמי התועבות הרי שבעה דבקרא לא כתיב רק פעם אחת לא תתחתן בם והי"מ כתב פסוקי' אחרים ואין נראין: לאסור שבעה עממין. אבל שאר אומות מותרין: לאסור את ביציהן. בלים שלנו עכו"ם האורים מדהני' ר"י: ואת בת היענה. וכי בת יש ליענה אלא זו בילת היענה יענה מתרגמינן נעמית הלכך ביציהן האורות דחיישינן שמא עירב בהן דבר טמא: ולא כן אמר ר' אחא וכו'. שגזרו על ש"ז של עכו"ם הלא אדרבה אמרו שהיא טהורה: לצאת בלא מימי רגלים. הע"ג דש"ז של ישראל טמאה מ"מ בעכו"ם איירי דבר להיכר' דלא ליברכו על טומאת זיבן סרונה וקדשים דטומאתן מדרבנן ואיירי ש"ז דטהורה דבלא"ה מעורב ביה מי רגלים:

רוגלים

גליון הש"ס

דב"ז

מי אסר את השמן ר"י אמר דניאל ואעפ"כ השמן בי"ח דבר כדמסיק ועמדו השניים והסכימו ע"ד הראשונים כו' ר' יונתן בעי כצ"ל ולא כן תנינן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו' ורבי וב"ד מתירין מה שאסר דניאל והבורתו אלא ר"י כדעתו ומר ר"י כו' פי' ב' תירוצים. א' דר"י כדעתו דס"ל לר' יוחנן לקמן דבי"ח דבר אפי' קטן מבטל ועוד ומר ר"י בשם ר"א בר"צ מקובל וכו' ומלאו גזירה של שמן שלא קיבלו רוב הציבור שמואל אמר ל"ש אלא בתוך י"ח הא מהון לי"ח אפילו קטן מבטל התיבון הרי שביעית הרי חוץ לי"ח ור' יונתן מקשי וכו' אתא ר"ח ר"י בשם שמואל ל"ש אלא חוץ לי"ח הא בתוך י"ח אפילו גד ל אינו מבטל מפני שעמדה להן בנפשותיהן פי' התוס' ז"ל בהא דנעלו הרב בבהמ"ד [עי' מס' ע"ז דף ל"ו עיי"ש] ארמ"ח לא מסתברא דלא היא"ל והוה הוגם בטל פי' הפ"מ ז"ל דר"מ ס"ל דאדרבה להיפך כיון דההכסם כי' ע"פ הוגם כדאמר לעיל תלמידי ב"ש עמדו מלמטן צריך להיות בטל דאפי' קטן מבטל [כן פי' הפ"מ ז"ל] ע"ז פריך התיבון והוא על ר' מנא דס"ל דבי"ח דבר כיון שבאותם אפילו קטן מבטל א"כ קשה מאי פריך ר' יונתן לעיל על שמן והא שמן מי"ח דבר הן ולמה אקשי ר' יונתן והא אין ב"ד יכול לבטל כו' והא בי"ח דבר אפילו קטן מבטל. וא"ל דמקשה על שמן משום דדניאל גזר עליו ז"א דהא גם שמן הוי מי"ח דבר ולשיטת הירושלמי הוא לא דדניאל גזר בעיר והם בשדה כמו בש"ס דילן [עי' במס' ע"ז דף ל"ז] אלא שעמדו השניים והסכימו לדעת הראשונים כו' עי' בסוגיא דידן א"כ הרי הוא מי"ח דבר ובי"ח דבר אפילו קטן מבטל לדעתו דר' מנא א"כ קשה מאי פריך ר' יונתן ומשני דאין ה"נ דר' יוחנן פליג על ר' יונתן וסבירא ליה דהא דביטל הגם א את השמן הרי הוא מבוטל דיש בידו לבטל דהביטול הוא הביטול טוב וזהו שיטתו דר' יוחנן דאמר לעיל דר' יוחנן כדעתו על קושית ר' יונתן ודעתו דר' יוחנן לא כדעתו דר' יונתן:

נחמן

שנוי נסחאות (סוכ"ה) ליעזר בד"ו לעזר.

מערכת הערוך דלא כן אנא כתיב עלך (בערוך ע' סמן א') ואי לא אנא כתיבנא עלך:

טוב ירושלים

ותני כן אבטיח שניקר. כ"ל דצריך לכיל אחר מילת א"א ארס שוקע הוה. וכצ"ל וא"כ כו' עד א"ש הוה ואח"כ צ"ל בריתא השמן. ועי' בבלי ע"ז ל' ב'. מונין פ' א'. מ"ס ב': שכבת זרען ע"כ אמר פ' ש"ז של עכו"ם טהורה. כ"ע וא"כ איך גזרו טומאה ותי' דטומאתו הוא מפני מי רגלים שלו ודלא כק"ס ע"ש: ועל הב בפ"ק. רבי בא בר אחא בשם רבי בבלי ברכות כ"ב א' פ"ב שם. ודע דק"ל א"כ אמאי לא פריך הא עזרא תיקון ולא ב"ש וב"ה בגזירת יח"ד דעזרא תיקן לדבריו ע' קנין עי' בבלי שם כ"ב ב' וטבל נתינא יבוא לזה. ועי' ירושלמי

רוגליות. ובלבד שלא יציע את משנתו. ואית דבעי מימר ובלבד שלא יזכיר את האזכרות ועל הילכות ארץ העמים ולא כן א"ר זעירא בר אבונא בשם רב ירמיה *יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית. רבי יונה אמר ר' יהודה בן טבאי. ר' יוסי אמר ר' יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות. הלל ושמאי גזרו על טהרת הידים. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' לוי כך היתה הלכה בידן ושכחוה. ועמדו השנים והסכימו על דעת הראשונים. ללמדך *שכל דבר שנותנין ב"ד נפשן עליו סופו להתקיים בידן כמה שנאמר למשה בסיני. ואתייא כיי דמר ר' מנא. °כי לא דבר רק הוא מכם ואם דבר רק הוא מכם למה הוא שאין אתם יגיעין בו. כי הוא חייכם אימתי הוא חייכם בשעה שאתם יגיעין בו. שמואל אמר לא שנו אלא בתוך שמונה עשרה. הא חוץ לי"ח אפילו קטן מבטל. התיבון הרי שביעית הרי חוץ לי"ח דבר. ורבי יוחנן מקשי לה. ר' קריספדא בשם ר' יוחנן רבן גמליאל ובית דינו התירו באיסור שני פרקים הראשונים. ר' יונתן בעי ולא כן תניין שאין ב"ד יכול לבטל את דברי ב"ד חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין. אתא רב אבון רב יהודה בשם שמואל לא שנו אלא חוץ לשמונה עשרה. הא בתוך שמונה עשרה אפילו *גדול אינו מבטל [ג]מפני שעמדה להן בנפשותיהן. א"ר מנא לא מסתברא דלא הואיל והיא אונס בטל. התיבון הרי שמן. חרי בתוך שמונה עשרה. ורבי יונתן מקשי לה. רב כהנא בריה דרבי חייא בר אבא רבי אחא מטי בה בשם רבי יוחנן שמן ביטלו מבוטל. נחמן בריה דרבי שמואל בר נחמני בשם רבי שמואל בר נחמני [ד]חמש חטאות מיתות רצו בית דין לבטל מבטלין. אמר רבי חייא בר אדא הדא דאת אמר שלא ידחו למיתה ויפלו לנדבה. אבל ליקרב על גבי המזבח אין חטאת מיתה קריבה:

הלכה

קרבן העדה

רוגלים. במשניות הבגורו' בפיו ומוליאן במרולה וא"ל להאריך בהן: שלא יליע. בטעמי פירושיהן: האזכרות. השמות שבמקראות הנדרשים: על ארץ העממי'. משום ספק קברות שלהן דעכו"ם מטמו במגע ובמשא ואהל לרבנן ולר"ש נמי דאמר אין מטמאין באוהל מטמאין הן במגע ובמשא ורקב וקפיא מברייתא זו דתני' דתלמידי הלל ושמאי גזרו על ארץ העמים ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קשים מינייהו טוב' ולקמן מתרץ לה: ועל כלי זכוכית. דלא כתיב באורייתא טומאה בהו: רי"א יהודה בן טבאי לבד ור"י מוסיף אף שמעון בן שטח: על כלי מתכות. שיחזרו לטומאה ישנה אם נשברו לאחר הטומאה ותקנם משום גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא בלא הערב שמש סגי ליה שבגולה שנטמאו ומשתמשין בהן בו ביום ואינו יודע שנשברו וכובר שהטבילם והיא מטהרתן: ומשני ר' יוסי כו' כך היתה הלכה בידן מהראשונים ושכחו ועמדו תלמידי שמאי והלל ויסדם כמו שאמרו הם ובהכי מתורץ גם קושית הש"ס דלעיל מטומאת ארץ העמים: סופו ליתקיים בידם. דבר הגון כמו שנאמר למשה מסיני ולא תבא הקלה לידן: ואם דבר רק הוא מכם. דהאי מכם מיותר לדרשא: שאין אתם יגעים. בתורה שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה ולמי שאינו מיגע בה דבר רק הוא: אימתי הוא חייכם. לעולם הבא כשאתם מייגעין בה בעולם הזה: לא שנו. שאין בית דין יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא בגזרו' י"ח דבר אבל בשאר גזירות אפי' בית דין קטן יכול לבטל: הרי שביעית. כדמפרש בסמוך שהיא אינה מגזירת י"ח דבר ואפ"ה תמה ר"י איך יכול לבטל: ה"ג ור' יוחנן מקשי לה: ר' קריספדאי וכו'. כלומר שביעית מה היא דאמר ר' קריספדאי: באיסור שני פרקים ראשונים. שגזרו לחרוש בשדי לבן עד הפסח ובשדה אילן עד העצרת בשנה ששית ובא ר"ג וביטלם והתיר לחרוש עד ר"ה של שביעית: אין ב"ד וכו'. ואיך יכול ר"ג וב"ד לבטל גזירות הראשונים: אתא ר' אבין ואמר משמי' דשמואל ופליג: מפני שעמדו עליהן בנפשותיהם. כדלעיל שעמדו עליהן בחרבות וברמחים: ה"ג התיבון הרי שמן וכו' ור"י מקשי לה אר"מ לא מסתברא וכו' וה"פ דלעיל מקשה ר' יונתן אשמן שהתיר ר' וב"ד מהא דאינו יכול לבטל אלא מי שגדול כו' משמע מיהת דגדול יכול לבטל אפי' י"ח דבר ורבי מנא משני לא מסתברא דאין מבטלין מי"ח דבר היינו בלא שום אונס אבל במקום אונס כגון שמן שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה מבטלין: ה"ג מטי בה בשם ר"י שאם ביטלו מבוטל. וה"פ מקצת תלמידים אמרו כן בשם ר"י דלכך לא נתקיימה גזירת שמן שאם ביטול מבוטל ור"י ובית דינו התירו: חמש חטאות מתות. והן ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ושעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעל מום לאחר שכיפרה בעליה: הדא דאת אמר *בדלו לבטלן היינו שלא ימותו אלא יפלו לנדבה: אין חטאת המתות קריבות מדין תורה ואין יכולת ביד בית דין לעקרו:

הלכה

פני משה

רוגליות. אותן שהוא רגיל בהן וא"צ לעיין כל כך: ובלבד שלא יציע את משנתו. שלא יעמיק בה להבין כפי הלעתה: שלא יזכיר את האזכרות. השמות הכתובין בהם. וגרסינן להא לעיל בברכות פ"ג בהלכה ד': ועל הילכות ארץ העמים. ופריך ולא כן אמר ר' זעירא וכו' דזוגות הראשונים הן שגזרו על ארץ העמים ועל כלי זכוכית ש טמאו ור' יונה אמר יהודה בן טבאי גזר ור' יוסי אמר יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות והלל ושמאי גזרו על טהרת ידים ומיהת טומאת ארץ העמים לכ"ע כבר נגזרה בימי הראשונים. ומשני ר"י בר' בון דבאמת כך היתה הלכה בידם מזוגות הראשונים אלא ששכחוה ועמדו אלו דורות השניי' והסכימו על דעת הראשונים וחזרו וגזרו על אלה: ללמדך וכו' סופו להתקיים בידן כמה שנאמר למשה מסיני ואלו נתנו נפשם עליהם כדאמרינן לעיל שהיו הורגים בהם לפיכך נתקיים בידן אלו הגזירות ונקראו על שמם: ואתייא. הא כהאי דאמר ר' מנא בפ"ק דפיאה כתיב כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם. ואין זה דבר והפשט ועוד האי מכם מיותר הוא הלכך דריש לה דה"ק כי לא דבר רק הוא ואם רק הוא מכם הוא רק ילמוה הוא כך לפי שאין אתם יגיעים בו: כי הוא חייכם וכו'. כלומר ולא עוד אלא שבשעה שאתם יגיעים בו לא מיבעיא שלא יהא רק מכם אלא גם הוא חייכם ואתם ג"כ מתקיימים על ידי כך. וגרסי' להא בכתובות סוף פ"ח ולקמן בסוכה פ"ד: לא שנו. אהא דמייתי לעיל קאי שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין דקאמר דלא שנו אלא בתוך י"ח דבר אלו דאין שום ב"ד יכול לבטל איזה דבר מהן עד שיהא גדול וכו' אבל גזירה אחרת שהיא חוץ לי"ח דבר וגזרו הראשונים עליה אפילו בית דין הקטן מהם מבטל: התיבון. על הא דשמואל דקאמר מה שהוא חוץ לי"ח דבר אפי' ב"ד הקטן יכול הוא לבטל: הרי שביעות הרי חוץ לי"ח דבר. כלומר מה שגזרו הראשונים להוסיף על השבועות מקידם כדתנן בפ"א ובפ"ב דשביעית עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית וכו' והכין יהולך אסיר משום תוספת שביעי' והרי זה חוץ לי"ח דבר הוא ואפ"ה ר' יוחנן מקשי עליה התם כדמסיים ואזיל דקאמר שם ר' קריספדא בשמיה דר"ג וב"ד התירו באיסור שני פרקי' הראשוני' דהיירי בתוספת שביעית והן ביטלום: ור' יוחנן בעי. כצ"ל וכך הוא לעיל בשביעית פ"ק וכלו' דהוה מקשי עלה ולא כן תנינן שאין ב"ד יכול לבטל וכו' והתם מבני לה ר' יוחנן גופיה וקאמר שלא ביטלום לגמרי אלא לצורך שעה הוא שהתירו אלמא דאפילו במה שהוא חוץ לי"ח דבר אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ומנין: אתא ר' אבין וכו'. כלומר כי אתא ר' אבון אמר דבאמת לא כך איתמר להא דשמואל אלא הכי איתמר לא שנו להא דתנינן שאין ב"ד יכול לבטל וכו' דמשמע דאם הוא גדול ממנו בחכמה ומנין יכול הוא לבטל והיינו דוקא במה שהוא חוץ לי"ח דבר הא במה שהוא בתוך י"ח דבר אפי' ב"ד גדול מהם אינו יכול לבטל מפני שעמדה להן בנפשותיהן כדאמרי' לעיל שהיו הורגים בתלמידי ב"ה עד שקיבלו עליהם י"ח דבר אלו ושלא יתבטלו לעולם: א"ר מנא לא מסתברא דלא וכו'. כלו' דר' מנא פריך דאי מהאי טעמא א"כ אדרבא איפכא מסתברא הוא דאלא מפני שבאונס קיבלו עליהם הלכך אם לאחר זמן כשהא לאיזה ב"ד לבטל בטל הוא שהרי מתחלה לא הסכימו ב"ה להם אלא ע"י אונס: התיבון הרי שמן הרי בתוך י"ח. הוא להאי ת"ק דקאמר לעיל שגזרו על פיתן וכו' ועל שמנן ואמרי' לעיל דרבי ובית דינו נמנו והתירו בשמן ור' יוחנן מקשי עלה כדגרים לעיל ר' יוחנן בעי ולא כן תני שאין ב"ד יכול לבטל וכו' אלמא דאי הוה ב"ד גדול בחכמה ובמנין יכול הוא לבטל אפי' למה שהוא בתוך י"ח וקשיא לליסנא בתרא דשמואל: רב כהנא וכו'. כלומר מהאי דשמן לא תיקשי מידי דהא כבר אמרי' לעיל דמה שביטלו בשמן מבוטל הוא לכ"ע ואפי' לר' יוחנן דקאמר דניאל אסרו הא היהו גופיה הדר יקאמר ביה טעמא מפני שבדקו ומלאו שהגזירה של שמן לא קיבלו אותה רוב הצבור עליהן: חמש חטאות מתות. הא דקי"ל בפ"ד דתמור' דחמש הטאות מתות הן כדקחשיב להו התם אם רצו ב"ד לבטל לתקנה זו מבטלין אותה: הדא דאת אמר שלא ידחו למיתה. דוקא לענין זה הוא דיכולין לבטלן שלא ידחו למיתה אלא ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה אבל שיאמר ליקרב אותן עצמן ע"ג המזבח אין שומעין להם לפי שאין חטאת העומדת למיתה קריבה ודי בזה שיאמרו אע"פ שבתחלה עומדת למיתה לרעייה אזלא:

הלכה

רידב"ז

נחמן בריה דרבי שמואל בר נחמני בשם ר"ש ב"נ. חמש חטאות מיתות. רצו ב"ד לבטלן מבטלין עי' במרהא"פ ז"ל ומתורץ קושית הגליון ז"ל ודוק: אב"דו

שנויי נוסחאות (פו"ה) אבונא כד"ו אבינא. (סוכ"ס) והיא כד"ו והוא.

טוב ירושלים

פ"ד סס"א. ותוספתא בבא קמא פ"ב ג' ד"ס תמו יא, שב קלא: ור' יוחנן מקשי לה מכאס לי נסגיה אמר כך כ' יוחנן בפי מתח ר' יוחנן או למוחקם כלל. פי' בבלי מ"ק ב' ב', ובאמתם קלא קשם נבראה אנברא קרמית. ודע דקלא הידוע שלא הקשה דשמואל אדשמואל דאמר בבבלי גיטין ל"ו ב'. אי הייבר מילי אגמליניה: א"ר מנא לא מסתברא. כ"מ זה למלוק בפשוטו פ"ד שמואל דבי"ם דבר אין כח בשום גדול שבעולם לבטלו דס"ם כשאין אינם נדבר. ויותר טוב כשנלך בשקבית סק"ם בזה להגיה מקודם כתיגון אך לא מפסמו רק ס"ק כתיגון הכי שמן ר"ל הא ניפג כבמן וכדאמר שמואל גופיה לפני ור' יוחנן מקשי לה ר"ן דר"י מקשם לקו' ע דשמן על שמואל ופ"ז משני ר"מ דבאלי שמן דשוא אונס. ומה שכגים סק"ם "שאם" בטלו. אולי טונתו לד' תוס' פ"ז ג"ו א'. דלא נתפשטה מתיקלא. ויותר נראה דטונתו כמ"ם במ"ק שם דכך טומגם שחוזה לבטל יבטל וכפ"ז כ' תוס' ב"ק פ"ב ב'. ד"ס אמא פ"ס:

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ס

ג עיין תוס' גיטין ל"ו: ד"ס הלא ותו' פ"ז דף לו ד"ס ובתנן:

ד צ"ע כן כלמ"מ כוא ער תמורה יח ע"א ובכורות עו ע"א וכרמב"ם פ"ד מפסולי המוקדשין הל' א וככ"ד מבואר להדיא דהלמ"מ דמה' ולאיבוד אזלא ומש"ם לא מועלין ואיך יכול ב"ד לבטל. ועיין ירושלמי הנהדי' פ"י כלי ג:

מסורת הש"ס

א) שבת יד ע"ב פסחים פ"א הלכה ו

ב) פאה פ"א הלכה א כתובות פ"ח הלכה יא שביעית פ"א הלכה ה

ג) פ"ז לו פ"ה

*אולי צ"ל שאם לא מבטלין

עין משפט נר מצוה

פט
א מיי' פ"ג שבת הלכה ב
טוש"ע או"ח סי' רנב ס"ח

צ
ב מיי' שם
טוש"ע שם סעיף ה

צא
ג ב"ע או"ח
ס נהג"ס

הלכה ה מתני'

*ב"ש אומרים אין שורין דיו וסממנים וכרשינן אלא כדי שישורו מבעוד יום [א] וב"ה מתירין:

גמ' *ומה טעמהון דבית שמאי ששת ימים (שמות כ) תעבוד ועשית כל מלאכתך. כל מלאכתך גומרה מבעוד יום. ומה טעמהון דב"ה. ששת ימים תעשה מעשיך וביום. מה מקיימין ב"ה טעמון דבית שמאי ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך בעובדיביידן. ומה מקיימין ב"ש טעמון דב"ה ששת ימים תעשה מעשיך וביום כהדא דתני *פותקין אמת המים לגינה [ב] מערב שבת והיא שותה והולכת בשבת. נותנין קילורית על גבי העין מע"ש והיא מתרפא והולכת בשבת. נותנין רטייה על גבי מכה מע"ש והיא מתרפא והולכת בשבת. נותנין מגמר תחת הכלים מע"ש והן מתעשנין והולכין בשבת. נותנין גפרית תחת הכלים מע"ש והן מתגפרין והולכין בשבת. אין נותנין חיטים לריחים של מים אלא כדי שיטחנו כל צורכן מבע"י. א"ר חגיי [ג] מפני שהן משמיעות את הקול. א"ל ר' יוסי יאות רבי סבר כר' יהודה. ברם כרבנין כמה דאינון אמרין תמן *משום לא הותחל בכל טפה וטפה. כן אינון אמרין הכא משום לא הותחל בכל חטה וחטה. א"ר יוסי בי רבי בון מפני שהוא שכח ותוקע את היתד. ב"ש אמרו לב"ה דבר אחד ולא יכלו להשיבן. ב"ה אמרו לב"ש דבר אחד ולא יכלו להשיבן. אמרו להן ב"ה לב"ש. *אין אתם מודין לנו שטוענין קורת בית הבד ובעיגולי הגת עם חשיכה. ולא יכלו להשיבן. א"ר זעירא אילולא דלא מעלה רישי ביניארייותא הוינא אמר טעמא. תמן *כבר נעקרה כל טיפה וטיפה מבקימה. הכא מה אית לך מימר. ב"ש אמרו לב"ה דבר אחד ולא יכלו להשיבן. אמרו בית שמאי לבית הלל אין אתם מודין לנו שאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו כל צורכן מבעוד

פני משה

הלכה ה מתני' אין שורין דיו. בנותנין מים על דיו יבש כדי להשרות וכן סממנין לצבוע בהן וכרשינין שהן עומדין למאכל בהמה ושורין אותן במים וקסברי ב"ש דכל אלו אסור להתחיל בהן בע"ש אלא א"כ יש שהות כדי שישורו מבע"י ובגמרא הכא מפרש לה דטעמא דבית שמאי דילפי מקרא דצריך שתהיה המלאכה נגמרת קודם השבת ומיהו ע"כ דמחלקינן לב"ש בין אם המלאכה נעשית בכלי או לא כדמוכרח מהסוגיא דגמרא וסבירא ליה לב"ש דאסור משום שביתת כלים וכך הוא טעמייהו בהני מתני' דלקמן: וב"ה מתירין. כדמפרש טעמייהו בגמרא דילפי מקרא דכל מלאכה שהתחיל בה מע"ש והיא נגמרת מאליה בשבת מותר ולא מחלקי בין אם היא נגמרת בכלי או לא דלית להו שביתת כלים כלל:

גמ' ומ"ט דב"ש משום דכתיב בדבור זכור את יום השבת ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך דמשמע דכל מלאכתך צריך שתהיה גומרה מבע"י וב"ה ילפי מקרא דכתיב בפ' משפטים ששת ימים תעשה וביום השביעי תשבות מדהוה ליה למיכתב ויום השביעי תשבות וכתיב וביום ללמדך שאם התחיל במלאכה בע"ש אע"פ שהיא נגמרת מאליה בשבת מותר דביום קאי אדלעיל דיש לך שתעשה במבעוד יום וביום השביעי והיינו כשנגמרת מאליה בשבת: מה מקיימין ב"ה. מה עביד להו בהאי קרא דילפי ב"ש לטעמייהו: בעובדי בידן. דוקא בעושה מלאכה בידים הקפיד הכתוב שתהא כל מלאכתך עשויה מקודם השבת ולא תאמר שאם התחיל בה מקודם גומרה אף בשבת אבל היכא שהמלאכה נגמרת מאליה והתחיל בה מבע"י מותר: ומה מקיימין ב"ש וכו'. הא משמע מדכתיב וביום דיש לך מלאכה הנגמרת מאליה בשבת שמותרת: כהדא דתני וכו'. בתוספתא פ"ק כלומר בהני אף ב"ש מודו דמותר היכא שנגמרת המלאכה מאליה ולהכי אתי האי קרא דוביום וטעמא דהני לא צריכי כלי אבל במלאכה שנגמרת בכלי קאסרי ב"ש משום שביתת כלי כדפריכית במתני': פותקין. פותחין אמת המים במוכרת מן הנהר והולכת להשקות את הגינה: קילורית. תחבושת העשויה מכם המרפא: נותנין מוגמר. מיני בשמים ע"ג גחלים לגמר בהן את הכלים שלמעלה וכן גפרית ומיירי שהגחלים מונחין ע"ג הקרקע ולא בכלי דאל"כ מאי איכא בין הני להא דמתני' דקאסרי ב"ש: אין נותנין חיטין לרחיים וכו'. ופליגי אמוראי בהאי טעמא דר' חגיי סבירא ליה דטעמא הוי מפני שהן משמיעות את הקול בשבת: א"ל ר' יוסי יאות רבי סבר כר' יהודה. לרבי חגיי קרי ליה רבי שקיבל ממנו כדאמרי' בדמאי ופלוגתא דר' יהודה ורבנן בפרק דלקמן היא לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וכו' בשביל שההא מנטפת וכו' ור' יהודה מתיר ומפרש לה הש"ס התם דטעמייהו דרבנן דאסרי מפני שלא הותחל בכל טיפה וטיפה כלומר שלא הותחל מע"ש אלא טיפה טיפה והנהר מנטפת והולכת בשבת שהרי א"א שכל טיפה וטיפה יתחילו לנטף מבעוד יום והוי כעושה שיטיף בשבת ורבי יהודה סבר משקה טופה חיבור ומכיון שהתחיל מע"ש בטיפה אחת סגי דהוי כהותחל בכל השמן מע"ש והשתא קאמר רבי יוסי לר' חגיי יאות אמרת בטעמא דידך דמשמע דסבירא לך כרבי יהודה דהתם והלכך איצטרכה הכא להאי טעמא משום השמעת הקול ברם כרבנן דהתם לא איצטרך להאי טעמא דהא כמה דאינון אמרין התמן משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה ה"נ הכא משום שלא הותחל טחינת הרחיים בכל חטה וחטה והוי כנותן בתחלה שיטחנו כל החטים בשבת: רבי יוסי בר' בון. אמר נמי טעמא דאחריני איכא לאסור ברחיים מפני דחיישינן שהוא שוכח ותוקע את היתד בשבת לתקן את הצריך לו בהרחיים ומה"ם אסרו ליתן חטים לתוכן אפי' מע"ש: בית שמאי אמרו לבית הילל דבר אחד וכו'. הא דלקמן ולא יכלו להשיבן כדאמר בתוספתא שם ששניהן עמדו בתשובתן ולא השיבו אחר כך זה לזה כלום: אין אתם מודין לנו שטוענין קורת בית הבד וכו'. דלא פליגי בית שמאי ובית הילל בזה כדתנן לקמן במתני' ושוין אלו ואלו וכו' ואם כן מ"ש להני דמתני' שאתם אוסרין ולא יכלו ב"ש להשיבן על זה: אמר רבי זעירא. אלולי שאיני רוצה להכניס ראשי בין האריות האלה הייתי משיב על זה דשאני תמן בקורת בית הבד וכו' שכבר נעקרה כל טיפה וטיפה ממקומה מע"ש ומאליהן הן הולכין לתוך הכלי בשבת אבל הכא בהני דמתניתין מה אית לך מימר שהרי כל זמן שהן במים נשרין הן ביותר ונמצאת המלאכה נגמרה בשבת: אין אתם מודים לנו שאין צולין וכו'. וה"ה להני דמתני' עד שיבורו מבעוד

קרבן העדה

סממנין. לצבוע: כרשינין. למאכל בהמה: ובית הלל מתירין. משנתן המים מבעוד יום: **גמ'** ועשית כל מלאכתך. דרוש כל לשון כלה מעשיך שבסוף מעשיך תעשה בששי ולא בשביעי והאי קרא בפרשת יתרו כתיב: ששת ימים וגו' בפ' משפטים כתיב ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות קרינן האי וביום השביעי גם אדיבה דקרא דלפעמים יעשה מלאכה אף ביום השביעי: בעובדי בידן. שלא יעשה מלאכה בידים משא"כ כשנעשית המלאכה מאליה שרי: ומשני כהדא דתני פותקין וכו'. להכי איצטריך ששת ימים תעשה מעשיך וביום וגו': פותקין. פותחין עושין נגר קטן משפת המעיין לגינה: קילורית. אחבושת לרפוא': מוגמר. לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין הבגדים שיהא נודף ריחן: גפרית. תחת כלי כסף שמלבנין בהם פרחים וצורות בחרט ומעשנים בגפרית והן משחירות וניכרות: לריחים של מים. וכ"ש של יד ושל חמור דאדם מצווה על שביתת בהמתו: מפני שהריחים משמעת הקול. ואוושא מילתא ואיכא זילות' לפיקך השורה: יאות רבי סבר כרבי יהודה. לקמן בפ' במה מדליקין דמתיר ליקוב שפופרת של ביצה וליתן בצד הנר שתהא מנטפת מתיר נמי כאן גבי ריחים וצריך לטעמא דידך דריחים אסורה מפני שמשמעת קול: ברם כרבנן. אבל לרבנן דפליגי עליה דר"י ואוסרין לקמן בביצה משום שלא התחיל מבעוד יום בכל טיפה וטיפה ה"נ אפי' בלא טעם השמעת קול אסור משום שלא התחיל במלאכ' מבעוד יום בכל חטה וחטה: משום שלא התחיל בכל טפה. ה"ל כהתחלה בפני עצמו שהרי הם דברים נפרדים כטיפי מים: א"ר יוסי בר בון. טעמא אחרינא לאסור ריחים דגזרינן שמא ישכח ויתקע היתד שלא יטחנו עוד או יסיע יתד שהריחים נשענת עליו וזהו איסור דאורייתא משום בנין: אלו לא. אלו לא הייתי מתיירא להכניס ראשי בין אריות כלו' בין ב"ש וב"ה הייתי אומר כבר נעקרו כל מה שעתיד לצאת בשבת מכל מקום בודאי כבר נעקר ממקומו לכך שרי דלא הוה מלאכ' גמורה בשבת: הכא. בדיו וסממנים וכרשינים מאי איכא למימר. כל צרכן מבעוד

מסורת הש"ס: שבת יח ע"ב; תוספתא פ"א; שם; שבת יח ע"א; לקמן פ"ב הלכה ז; תוספתא פ"א; לקמן כג:

רידב"ז

אמרו ב"ש לב"ה אין אתם מודים לנו שאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעו"י כצ"ל כלשון המשנה ותיבת כ"ל מותר וכן מוכח לקמן בסוגיא אר"מ לא מסתברא דלא מותר דינון יכלין למימר לון האיך התם מותיבין מדבר שדרכו לצלות כל צורכו מבעו"י ע"ד שאין דרכו להשרות כ"ל מבעו"י. פי' דהא ב"ש נמי מודו עכ"פ גבי אונין של פשתן וצמר ליורה דאם הבהילו מבעו"י או שקלטן העין מותר ואפילו לדבריהם נמי לא דמי בשר בצל וביצה לאונין של פשתן וצמר וכדומה. דהא באונין ובצמר מותר עכ"פ בשהבהילו ובקלטם העין יהילו בבשר בצל וביצה אינו מיתר אפילו לאחר שהגיע למאכל ב"ד וקשה מ"ש בצל בשר וביצה מאונין וצמר דהתם דשריע לאסר שהבהילו וקליטת העין משום דהיכא איכשי דלא קפדי יותר משיעור זה כדאיתא בהלכה שאחר זה כגון אילן קוראי דלא קפדו עיי"ש וא"כ גבי מאכל ב"ד נמי היכא דלא קפדי כמו ב"ד א"כ ע"כ דאף לב"ש קשה נ"כ מבשר בצל וביצה אלא ע"כ דמודי ב"ש דבשר בצל וביצה חמור מזה א"כ מאי מותיבין לב"ה אלא ע"כ דס"ל דבשר בצל וביצה נמי מותר כשהגיע לשליש בישולו דאיכא איכשי דלא קפדי וזה מדויק בלשון הגמ' דינון יכלין מימר לון האיך אתם משיבין לנו מדבר שדרכו לצלות כ"ל מבעו"י על דבר שאין דרכו להשרות כ"ל מבעו"י אפי' לפי שיטתכם אלא ע"כ דב"ש פרכי מ"ש בשר בצל וביצה דאסו' קודם שהגיע לשיעור שליש בישולו ומ"ש אונין וצמר וכו' דשריתו קוד' שהגיעו לשיעו' דיבהילו וקליט' העין ודוק:

ר"י

שינוי נוסחאות (ט"ג) וסממנים נד"י סממנין.

חתם סופר

מה מקיימין ב"ה טעמון דב"ש וכו' בעובדיביידן. וצ"ע דס"ל להירושלמי דברייתא דשביתת כלים דכ"ע היא ונכי היכי דהכלי עשה מלאכה מעצמו אפילו ע"י מעשה כגון רחיים אבל היכי שאדם עושה מלאכה בידו ע"י כלי של ישראל כגון חוצב בגרזן של ישראל וכלומר מצוה על שביתת כלי ואסור והן הנה דברי הרוקח בסי' ד"ש וסי' מ"א גבי ספינה דמייתי ב"י בסי' רמ"ו: ומה מקיימין ב"ש טעמון דב"ה וכו' כהדא דתני פותקין אמת המים וכו' א"ר חגיי מפני שהן משמיעות את הקול. מוכח מזה דברחיים ליכא חיוב שבת דאל"כ תיפוק ליה משששת ימים תעשה וגו' דאוסר ב"ש לשרות דיו ומה צורך להשמעת הקול מע"ג דברחיים של מים ליכא חיוב השבת וזה ראיה למ"ש ידוי' רנ"ב.

טוב ירושלים

ועשית כל מלאכתך שיהא כ"מ גמורה [כצ"ל] מבע"י. נ"ל דאזלי ב"ש לטעמייהו דס"ל דפ' שלו משמע כמש"כ בחי' בבלי נ"ו א'. ודלא כק"ע. וגפ"ז י"ל דגם ב"ה לטעמייהו דס"ל כל מקלתו ולא הצרך לומר דקאי אעובדיביידן כמ"ש בפנים: א"ל ר"י יאות רבי סבר כר"י דאמר ט'. לכאורה מדמדמה כך לכך דר"י יש לסביא ראיה לדברי הטפ"ז או"ח סי' ש"ו דס"ע דבגשמים ע"מ כשנופן בשבת התפיס הוא א"ג דאורי' דלא כמג"א סרנ"ב סק"כ. ועי' בסס"ז דלב"ס כל שחייב בשבת מוסל לעשות מבע"י א"כ נמי תמשע דאסור מדאורייתא אם חפים בשבת גופיה ולכך מותר מבע"י וסרכה יש לפלפל בזה דלפה"כ הוא פלוגתת ב"ש וב"ה לד' תלמוד זה ועי' בבס"ס וכאר יעקב והבט"ז וק"כ ספ"א דשבת מה שהקשו על המג"א א"כ מוגמר וגפרים מ"ע ברו ואולם ביד אצרים ישב נכון: המן לא הופסל בכל ע"ש. לכאורה יש לדמות לזה דקיי"ל אבד כלי שמיה אבד:

מסורת הש"ס

מבעוד יום ולא יכלו להשיבן. א"ר זעירא אילולי דלא מעלה רישי ביני אריותא הוינא אמר טעמא. תמן בצל בשר וביצה דרכן להתהפך. הכא מה אית לך מימר. א"ר יודן נצלו כאכילת בן דרוסאי. אסרו דבר שדרכו להתהפך עד כדי שיצלה כל צורכן מבע"י. א"ר מנא לא מסתברא דלא [א] מותר דינון יכלין למימר לון היאך אתם משיבין לנו מדבר שדרכו לצלות כל צורכו מבעוד יום. על דבר שאין דרכו להשרות כל צורכו מבעוד יום:

הלכה ו מתני' *ב"ש אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדי שיהבילו מבעוד יום ולא את הצמר ליורה אלא כדי שיקלוט את העין. [ו] וב"ה מתירין: גמ' מהו מיתהני. א"ר אבהו כגון אילין קורייאי דלא מקפדין. רב יהודה בשם שמואל והיא שתהא היורה עקורה. אבל אם היתה היורה קבוע אסורה מפני שהוא מתיירא שמא מתאכל ציבעו והיא מוסיף מוי. רבי שמואל בשם רבי אבהו ב"ה ילפון מלאכת היתר ממלאכת איסור. אילו עשה כן בשבת שמא אינו אסור. ודכוותה עשה כן מבעוד יום מותר:

הלכה ז מתני' *בית שמאי אומרים אין פורשין מצודות חיה ועופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום [ג] ובית הלל מתירין: גמ' *מי מודיע. אם נתקלקלה המצודה [ז] דבר בריא שניצודו מבעוד יום. ואם לא נתקלקלה המצודה דבר בריא שלא ניצודו מבעוד יום. ואפי' נתקלקלה המצודה חש לומר שמא לא ניצודו מבעוד יום. א"ר יוסי בי ר' בון בפורשת [ז]בהורשין תדע לך שהוא כן דתנן דגים. ודגים לא במקום שהן מצויין. וכא במקום שחיה ועוף מצויין. רבי חייא בשם ר' אתקין להל'. סברין

קרבן העדה

מבעוד יום. אבל לא בשבת ה"ה לאיך: דרכן להתהפך. וגזרינן דלמא אתי לאחתויי משא"כ בדיו וסממנים וכרשינין: כאכילת ב"ד. היינו שליש בישולו: אסרו. שגם בזה גזרו שמא יחתה: לא מסתברא. אלא שהוא מותר כשנצלה שליש בישולו:

דינון. כלו' דהל"כ מאי קא מקשי להו ב"ש מאין צלין התם דרכו לצלות כל צרכו מבע"י וגזרי' שמא יחתה מה שא"כ בשאר דברים שאין דרך להשרות בהן כל צרכן אלא ודאי דליכא למיגזר במאכל ב"ד שמא יחתה וב"ש סוברים כדי שיצלו מבע"י כל צרכו ודייק להו דאין חילוק בין צלייה לשרייה וב"ה סוברים דלאחר שנצלה כמאכל ב"ד מותר דאז ליכא למגזר שמא יחתה ודמיא לשרייה ליכא אחריכא לא מסתברא אלא שהוא מותר ודקשיא לך נגזור שמא יחתה כיון שנצלה כמאכל ב"ד לא גזרינן שמא יחתה ודקשיא לך א"כ מאי השיבו ב"ש לב"ה לאו קושיא היא דהא אף לשיטתך היו יכולין להשיב דלא דמיין בשר בצל וביצה לסממנים וכרשינין דהנך דרכן לצלות מבע"י כל צרכן ואפ"ה לא השיבו וצ"ל שלא חשו להשיבו א"כ אף לדידי לא קשיא:

הלכה ו מתני' אונין. אריש"ש והן אגודות של פשתן מנופץ ונותנין אותו בקדירה להגור ומתלבן: שיהבילו. שיתחממו: העין. הצבע שיקלוט מבע"י והיא קולטת כל הלילה:

גמ' מאי מיתהני. אם קלטו העין אם לא נצבע כל צרכו מבע"י: ומשני כגון אילין קורייאי. קורייאו שם עיר א"כ לשון אדנות: דלא מקפדין. אם נצבע כל צרכו או לא: עקורה. מעל האור: שמא מתאכל צבעו. ע"י האור והוא מוסיף עליהן מים וזהו אב מלאכה דאורייתא: ילפי' מלאכת היתר וכו'. כלו' כל מה שחייב עליו בשבת מותר לעשות בע"ש סמוך לחשיכה דה"ל כאלו כבר גמר מלאכתו מע"ש: שמא אינו אסור. בתמיה כלומר מי לא חייב עליו:

הלכה ז מתני' ובית הלל מתירין. ואע"ג דקעביד מעשה שהפח נקשר והעוף נאחז אפ"ה לית להו לבית הלל שביתת כלים: גמ' מי מודיע. אם ניצודו מבעוד יום לענין י"ט איירי והמתני' דאין לדין קאי וכן כל הסוגיין בי"ט ומייתי לה הכא לתרץ דלא תיקשי אב"ש מנא ידע שיצוד מבעוד יום: ומשני ואם נתקלקלה המצודה. שדרך הציידים לפרוס מצודות בהורך מיל או חצי מיל וכשהיא נופלת בראש אחד מתוך שמתפקחת ומתנתקת נראת המצודות מתקלקלות כולן וראש השני נתק ממקום שנקבע שם וסימן הוא לו שיש חיה בראש האחר והדבר ברור שניצודו מבעוד יום: ופריך ואפי' נתקלקלה המצודה מנ"ל שניצודו מבעוד יום ניחוש לומר שנתקלקלה בי"ט וגם ניצודו בי"ט: ומשני בפורשת בחרשין. מתניתין איירי בשפירש מצודות ביערים שמצויין שם חיות ומסתמא אמרינן שניצודו מיד כשפירש המצודות דהיינו בעי"ט הלכך פורשין גם בע"ש לב"ש שבודאי ניצודו בע"ש אלא כשלא נתקלקלו אנו רואין שניצוד בי"ט דאל"כ ה"ה ראוי שיהיו מקולקלים שכן דרך החיה כשהיא עומדת במצודה זמן מה היא מקלקלת אותן: תדע לך. דאיירי בפורש בחורשין דתנן מצודו' חיה ועופות ודגים ובמים תמיד דגים מצויין א"כ מצודות חיות ועופות נמי איירי במקום שהן מצויין: וכא. והכא נמי: ר"ח בשם ר' אתקין להלכה. ל"ג גם במסכת ביצה ליתא ואי גרסי' ה"פ דברי ב"ש תיקון להלכה בי"ט כדתנן בפ' אין צדין ליתא אחריתא רבי חייא בשם רבי אתקין להלכה דסברין מימר מותרין למחר: סברין

פני משה

מבעוד יום: הוינא אמר טעמא. להשיב על זה דשאני תמן שדרכן בכ' אלו להתהפך לפי שאינן נצלין הכל בבת אחת אלא בתחלה צולין אותן מצד זה ומהפכין אותן לצד השני לצלותן וא"כ חוששין אנו שמא יהפוך אותן בשבת לגמור צלייתן אבל הכא בהני דמתני' מה אית לך מימר הלא דרך להשרות אותן כאחת והרי זו תשובה על דברי בית שמאי: נצלו כאכילת בן דרוסאי. מבע"י מאי ואם אפילו בכה"ג אסרו והשיב לו ר' זעירא אין דאפילו הכי אסרו לפי שהוא דבר שדרכו להתהפך ולעולם איכא למיחש וצריך עד כדי שיצלה כל צרכו מבע"י: א"ר מנא. לא היא ולא מסתברא אלא דמותר היא כשנצלו כמאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישול מבע"י: דאינון וכו'. כלומר וכ"ת דאי הכי אין כאן תשובה על ב"ש דהשתא אודו לה לטעמא לדבר שדרכו להתהפך דאם היינו חוששין לכך אם כן אפילו נצלה מבע"י כמאכל בן דרוסאי הוה לן למיחש להכי מסיק ר' מנא דאכתי איכא תשובה על דברי בית שמאי משום דאינון ב"ה יכלין למימר להון היאך אתם משיבין לנו מדבר שדרכו לצלות כל צרכו מבע"י והיינו דאף אם לא נצלה אלא כמאכל בן דרוסאי נמי כל צרכו קרינן ליה שהרי יש כמה בני אדם שאוכלין אותו כך ולית כאן למיחש מידי. ומה שאסרו בשלא נצלה אפילו כמאכל בן דרוסאי הוא שאסרו דבכה"ג ודאי איכא למיחש אבל אלו דמתני' הרי הן כדבר שאין דרכו להשרות כל צרכו מבעוד יום וכלומר דליכא קפידא בהו אם נשרו כל צרכו מבע"י או לא דמאי איכא לן למיחש בהו שהרי מאליהן הן נשרין והולכין וא"כ לעולם יש לב"ה תשובה על דברי ב"ש:

הלכה ו מתני' אין נותנין אונין של פשתן. אגודות פשתן כשהן מנופצין נקראו אונין ונותנין אותן לתוך התנור כדי שיתחממו ויתלבנו: אלא כדי שיהבילו. שיתחממו מבעוד יום וב"ה מתירין אפילו לא נתחממו: ולא את הצמר ליורה. שמבשלין בה הצבעין לצבוע אותו: אלא כדי שיקלוט את העין. הוא הצבע מבע"י: ובית הילל מתירין. לתת להוכה מבע"י והיא קולטת מאליה בשבת ומסקינן בגמ' דדוקא ביורה עקורה מעל האש דאם איננה עקורה חיישינן שמא יחתה גחלים התחתיה בשבת ואפילו היא עקורה צריך נמי שתהא פיה טוח בטיט דשמא יניח בה מבהשיכה והמגים בקדרה עקורה מעל האש בשבת חייב משום מבשל:

גמ' מהו מיתהני. לב"ש פריך דאמרי כדי שיהבילו מבע"י ומה מהני להו שנתחממו והלא לא נתלבנו לגמרי וא"כ נגמרת המלאכה בשבת ולדידהו אסור בכה"ג: כגון אילין קורייאי. בני הכפרים דלא מקפידין אם נתלבני לגמרי או לא וכשנתחממו סגי להו והוי לה כמי שנגמרה המלאכה מבע"י: והוא שתהא היורה עקורה. מעל האש מקודם שחשיכה בהא היא דב"ה מתירין אבל אם היתה קבועה ע"ג האש הכור דחיישי' מפני שהוא מתיירא שמא יהא מתאכל ונשרף צבעו והיא מוסיף להוכה מים ונמצא חייב משום מבשל: ב"ה ילפין מלאכת היתר ממלאכת איסור לטעמא דמתני' להתחלה ליתן האונין לתוך התנור וכן לתת את הצמר ביורה מבע"י הוא דמפרש שהרי אלו עשה כן בשבת שמא אינו אסור דמלאכה היא וא"כ ודכוותה עשה כן מבע"י מותר דהויא כמי שנעשית מלאכתו מבע"י:

הלכה ז מתני' אין פורשין מצודות וכו' אלא כדי שיצודו מבעוד יום. משום שאם עשה כן בשבת חייב אם נכנסו לתוכה בשעת פריסתו הלכך גוזר ב"ש אף מבע"י וב"ה מתירין עם חשיכה ויהיו ניצודין והולכין כל השבת כולה:

גמ' מי מודיע. אם ניצודו מבע"י יום אם לא וקאמר דרואין אם נתקלקלה המצודה מבע"י דבר בריא הוא שכבר ניצודו ומהנות כן נתקלקלה שקילקלו אותה כשנכנסין לתוכה ואם לאו דבר בריא הוא שעדיין לא ניצודו ופריך דאפי' נתקלקלה המצודה אכתי איכא למיחש שמא מאליה נתקלקלה או אחד בא וקלקלה ומנא ידע אם ניצודו: בפורשת. המצודה בהורשין מיירי דמסתמא מצויין הן החיות בחורשין וכבדי שיצודו קאמרי דהואיל דאיכא שהות שיצודו מבע"י תלינן דכבר ניצודו הואיל ומצויין הן ביערות: תדע לך שהוא כן. דבהורשין איירי דהא דומיא דדגים קתני וכי דגים לא מצויין הן בכל הנהרות והכא נמי במקום שחיה ועוף מצויין הן: ר' חייא בשם רבי אתקין להלכה. האי סוגיא גרסי' לה לקמן בריש פ"ג דביצה והתם הוא דשייכא ואיידי דאיירי במצודות מייתי לה נמי הכא דתנינן שם מצודות חיה ועופות ודגים שעשאן מעי"ט לא יטול מהן בי"ט אא"כ ידוע שניצודו מבע"י ועלה קאמר דר' חייא התקין כך להלכה בשם רבי דספק מוכן אסור לאכלו בי"ט ולא כר"ג דפליג התם: סברין

עין משפט נר מצוה

צב
[א] מיי' פ"ג מהל' שבת הל' טז טוש"ע א"ח סי' רנב ס"ב

צג
[ב] מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם רנב ס"א

צד
[ג] מיי' שם טוש"ע שם

צה
[ד] טוש"ע א"ח סי' תצז ס"ג

גליון הש"ס

[ז] עיי' תוס' שבת יז ע"ב ד"ה אלא וכתי' רשב"א שם

שבת יז ע"ב

בס (ביצה פ"ג)

ביצה כג ע"ב

שנויי נוסחאות (כו"ג) בצל בשר וביצה בשרי"ר בשר ובצל וביצה. (שוי"ו) קבוע גד"ו קבועה. (בוי"ה) והיא כד"ו והוא. (כוכ"ח) נתקלקה כד"ו נתקלקלת. (כול"ג) רבי חייא בשם ר' אתקין להל סברין גד"ו רבי אתקין להל סברין בשם רבי חייא ובשרי"ר ר' זעורא בשם רב אתקין להל סברין, ובירושלמי ביצה פ"ג ר' זעירא בשם רב סברין.

טוב ירושלים

מפני שהוא מתירא. פי' בביו"ק מה שהקשה על הר"ן. ולפענ"ד דהר"ן קאי על יורה שקירס דהפ"ס אבל נהגים כב"פ מדרבנן וכן נראה מדברי הירושלמי הכא דהא קאמר בטעמא שבקבועה אסור משום שמא יוסף מוי. וזה נ"ל בקבועה דגזרינן שמא יבא לידי איסור דאורייתא אבל בעקורה דא"ב איסור דאורייתא ל"ג משום איסור דרבנן שבו מה שיגיס דנקלש הלבע יותר אבל בשבת אסור מדרבנן מכ"פ. אכן אם כי ל"ק מירושלמי לד' הר"ן אבל גם נאיסור ל"ע. וממילא מה שהקשה דברי המג"א שסדדי אין מקום כלל דודאי מודה המג"א דמדרבנן אסור לכ"ע ורק לשיטת תוס' דמגיס אסור משום צובע חייב מדאורייתא ולמ"ד משום מבשל אסור מדרבנן כמובן וא"כ מדויק מאד לבון שב"כ בשבת' כל"ב כ' "חייב" משום מבשל וה"ס דבאמת חייב בזה כל שלא נתבשל כ"ע ובבי"ח כ' "אסור" וכו"ש המג"א משום צובע וכ"ם דלא קשה חייב דאזיל לשיטתו דס"ל כרב"י [ידע דמה שהזכיר בביו"ק התוס' והבאה"ב פיי"ש בכה"ש שבבית דברי רש"י ול"ב יותר]. ומה שהקשה ע"ד ר"ן ורבנ"א ורש"י דמגים משום מבשל דא"כ של"ל הכא שמא יגיס. נק"מ דבאמת י"ל מיירי בנקלש הלבע שפיר. א"כ כבר נתבשל

סברין מימר *מותרין למחר. רבי חזקיה ורבי עוזיאל בריה דרבי חונייה דברת חוורן מותרין ממש. סברין מימר ספיקו התירו. ר' חנניה ור' יונתן תריהון אמרין *ספק הכן [ה] אסור רבי יוחנן אמר ספק הכן מותר. רבי חייא רובה ורבי שמעון ב"ר חד אמר העכו"ם צריך הכן. וחרנה אמר [ו] אין העכו"ם צריך הכן. ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דרב מענו מיתי קומיה רבי חייה רובא והוא א"ל הן הויתא והוא אמר ליה שירתה הוות עברא והוינא אכול מינה תאינון. הוי הוא דו אמר אין העכו"ם צריך הכן. חד תלמיד מן סימאי אזל לאנטיורים ואייתון ליה דרמסקינא ואכל. חד תלמיד מן דר' יהושע בן לוי אזל לתמן ואייתי ליה דרמסקינא ולא אכל ואתא ומר קומי רביה. א"ל דו נהיג כשיטתיה דרבי סימאי. דרבי סימאי אמר אין העכו"ם צריך הכן. רבי אבהו בשם ריב"ל דמדמניות שבברם הרי אלו אסורות. רב הונא בשם רב שצים שבבפים הרי אלו מותרין:

הלכה ח מתני'

*ב"ש אומרים אין מוכרין לעכו"ם ולא טוענין עמו ולא מגביהין עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב וב"ה מתירין:

גמ' אי זהו מקום קרוב ייבא כיי דמר שמואל כגון מן הוטרא לנהרדעא. אוף הכא כן. אית דבעי מימר עד שהוא מגיע *לביתו ואית דבעי מימר עד שהוא מגיע לעירו. רבי עקיבה אומר [ז] כדי שיצא ממקום הפתח ויקדש עליו היום. א"ר יוחנן זו דברי רב יוסי ור' עקיבא בא להכריע על דברי ב"ה. [ח] אין נותנין לעכו"ם על מנת לצאת נטל ויצא אין את זקוק לו. אין נותנין לכלב על מנת לצאת נטל ויצא אין את זקוק לו. *תני [ט] אומנין עכו"ם שהיו עושין עם ישראל בתוך ביתו של ישראל אסור ובתוך בתיהן מותר. [י]א"ר שמעון בן לעזר במה דברים אמורים בקיבולת. אבל בשכר יום אסור. [י] במה דברים אמורים בתלוש מן הקרקע. אבל במחובר לקרקע אסור. ובעיר אחרת בין כך ובין כך מותר. מהו בין כך ובין כך מותר

בין

פני משה

סברין מימר מותרין למחר. אדר"ג דהתם קאי דקתני במתני' שם מעשה בעכו"ם אחד שהביא דגים לר"ג ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו ופליגי אליבא דר"ג בפירושא דמותרין הן דקאמר דגרים התם ר' זעירא בשם רב סברין מימר מותרין למחר קאמר דאינהו מפרשי דר"ג לא פליג את"ק ומותרין למחר למוצאי י"ט בכדי שיעשו קמ"ל דאלו ביום טוב מודה דאסור משום ספק מוכן: ר' חזקיה וכו' מותרין ממש. קאמר אף בי"ט דסברין מימר לר"ג דספיקן התירו כ"ל ופליג את"ק וכן פליגי ר' חנניה וכו' עם ר' יוחנן אליבא דר"ג דמר ס"ל דספק הכן אסור ס"ל לר"ג ומותרין למחר קאמר ור' יוחנן קאמר דר"ג ספק הכן מותר סבירא ליה ומותרין ממש קאמר: ר' חייה רבה ור"ש ברבי. פליגי בדבר הבא ביד העכו"ם אם שייך בו הכנה או לא דחד אמר העכו"ם צריך הכן כלומר אף מה שבידי העכו"ם צריך הכנה מבעוד יום ואידך אמר לא צריך הכן וריבא דמתני' דהתם במלידית של ישראל איירי לההיא מ"ד דאלו ביד העכו"ם אין אסיר משום הכנה: ולא ידעין וכו'. ופשיט לה מן האי עובדא: דרב מיעני נתאחר לבא לפני ר"ח רבה דודו בי"ט ואמר לו היכן הייתה וא"ל שיירתא הוה עברה. כצ"ל וכך היא בביצה שם והייתי אוכל מינה תאנים שהביאו: הוי הוא. ר' חייא היא דאמר שאין העכו"ם צריך הכן שהרי קיבל דבריו ממנו ולא א"ל היאך אכלת התאנים שלכן שמא נלקטו היום: אזל לאנטוירס. מקום של נכרים והיו שם בי"ט ואייתו ליה דורמסקין פרוס"ט בלע"ז ואכל והד תלמיד דריב"ל אזל לתמן ולא אכל מהן ואתא ואמר קמיה רביה והגיד לו שזה התלמיד דר' סימאי אכל שם מהן וא"ל ריב"ל שבקיה דהיא נהג בשיטתיה דר' סימאי רביה דסבר אין מה שביד העכו"ם צריך הכן: דמדמניות שבכרם. ענבים שנשארו קשים נקראין כן ומניחין אותן לימות החורף ואם הובאו בשבת או בי"ט הרי אלו אסורות שאין דרכן ליפול מעצמן והייבן שמא נלקטו היום: שצים שבכפים. שצים הן סופי תמרים שנמצאו בכף הדקל הרי אלו מותרין שדרכן ליפול מעצמן ולא הייבינן מידי:

הלכה ח מתני' אין מוכרין. הפך לעכו"ם וכן לא ישאילנו ולא יתן לו במתנה ואין טוענין עמו על החמור ואין מגביהין עליו את המשוי משום דמיחזי כמסייעו להוליך בשבת ואפילו בדבר דלא שייך בו משום שביתת כלים ומשום דמיחזי כשליחו ושליחותיה קעביד: אלא כדי שיגיע למקום קרוב. כלומר שיהא המקום שרוצה להוליכו קרוב שיוליכנו שם מבעוד יום: וב"ה מתירין. ודוקא שיצא מפתח ביתו של הישראל קודם להשיכה לפי שכל זמן שהוא בביתו אינו ידוע אימתי נתן לו וכשיוצא מביתו בשבת והפץ ישראל בידו יראה כמי שמכרו לו בשבת:

גמ' איזהו מקום קרוב. דודאי לא נתנו בית שמאי דבריהן לשיעורין דלפעמים ביתו של עכו"ם קרוב ביותר ולפעמים אינו קרוב כל כך וקאמר דיבא זה כהאי דאמר שמואל בפ' שואל על הא דתנן עכו"ם שהביא חלילין בשבת לא יספיד בהן ישראל אא"כ באו ממקום קרוב וכגון ממקום הנקרא הוטרא לנהרדעא ואוף הכא כן: אית דבעי מימר. על דברי בית שמאי דמתני' קאי דפליגי אליבייהו איכא דאמרי עד כדי שיגיע העכו"ם לביתו מבעוד יום ואיכא דאמרי עד שהוא מגיע לעירו מפני שיכול הוא להניחו שם: כדי שיצא מפתח ביתו. של הישראל ויקדש עליו היום כלומר שיצא קודם שחשיכה ויקדש היום. ומפרש ר' יוחנן וקאמר זו דברי ר' יוסי בברייתא אליבא דרבי עקיבא וקמ"ל דר"ע לא בא לחלוק על דברי בית הלל במתני' אלא דקאמר להכריע על דברי ב"ה ולפרש אותם כלומר הא דב"ה מתירין דוקא בכדי שיצא העכו"ם מפתח ביתו של ישראל קודם שקידש היום וכדפרישי' במתני': אין נותנין לעכו"ם על מנת לצאת. במזונות מיירי והכי תנינן בברייתא בהדיא דאין נותנין מזונות לעכו"ם בשבת על מנת שיוציא אותם מחצירו של ישראל וכן לכלב ואם נטלן ויצא אין זקוק לו: תני. בתוספתא דע"ז בפ"ק שנוייה היא ג"כ בפ"ק דע"ז בהאי תלמודא בהלכה א' ונראה דשם עיקרית בהא דלקמן ובריטא יש כאן חילוף התיבות והכי גרים לה בתוספתא ובהש"ס שם אומנין ישראל שהיו עושין אצל העכו"ם ביום אידן בתוך ביתו של ישראל מותר ובתוך ביתו של נכרי אסור. וטעמא דשכר יום אידן אסור כשהוא בביתו של עכו"ם משום דהעכו"ם אזיל ומודה לעכו"ם שישראל צריכין לאומנתו אבל בביתו של ישראל לא איכפת ליה: ולפי העתקת הגי' דהכא לדין שבת קאי וקיצר הש"ס ולא הביא דין דיום אידם כאן. ובדין דשבת איפכא הוא דהויא וכדגרים הכא: אומנים עכו"ם וכו' בתוך ביתו של ישראל אסור ובתוך בתיהן מותר: במה דברים אמורים בקיבולת. אם קיבל העכו"ם את כל המלאכה בקיבולת לשלם לו בעדה כך וכך בהא הוא דאמרו בבתיהן מותר אבל בשכיר יום אסיר דמיחזי כשוכרו לעשות המלאכה ביום השבת: בד"א. דבקבולת מותר בבית העכו"ם בתלוש מן הקרקע אבל במחובר לקרקע כלומר אם הוא לצורך מחובר לקרקע כגון שמסתת אבנים לשוקען בבנין אפילו בביתו של עכו"ם אסור: בעיר אחרת. ואם היתה המלאכה בעיר אחרת שלא בעיר שהישראל דר בה בין כך ובין כך מותר וכדמפרש ואזיל דבין בתלוש וכו' דמכיון דבעיר אחרת הוא אפילו בשכירות ובמחובר מותר לפי שאינו ידוע שהמלאכה של הישראל היא: אמר ר' אילא. דנא כך אני מפרש אלא האי בין כך ובין כך אסיפא בלחוד הוא דקאי דקאסר במחובר אפילו בקבולת ועלה קאמר דבעיר אחרת מותר

בין

קרבן העדה

סברין מימר. הא דאמר רשב"ג בפ' אין צדין בעכו"ם א' שהביא לו דגים לדורון ואמר מותרין הם סברוהו הא דמותרין היינו לקבלן בי"ט כדי לאוכלן למחר דכולי האי לא אחמרו בספק מוכן דלאסור בטלטול אבל באכילה לכ"ע אסורין בי"ט: מותרין. ממש לאוכלן בי"ט: סברין מימר ספק מוכן. התירו אפי' באכילה: העכו"ם. אף מה שבידו צריך הכנה ואסור בי"ט: ה"ג מן מה דרב מיעני מייתי קומי וכו'. וה"פ מאחר שהיה לו לרב לבא בי"ט לפני רבו ר"ח הגדול ולא בא: והוא. ר"ח א"ל לרב בשבא היכן היית: ה"ג שיירתא הוה עברה כן הגי' במס' ביצה וה"פ א"ל שיירא של עכו"ם היתה עוברת במקומי והייתי אוכל מהן תאנים ש"מ דרבי חייא הוא דאמר מה שביד עכו"ם א"צ הכנה דאל"כ לא הוה רב אומר כן: לאנטוירים. שם מקום: אייתון ליה. עכו"ם ביו"ט: דורמסקנא. מין פרי אילן פרונ"א בלע"ז: אזל תמן. לאנטוירים: אתא. האי תלמיד לפני רבו ריב"ל ואמר דאיכא תלמיד א' באנטוירים ואוכל דרמסקנא מן העכו"ם ביו"ט: א"ל. ריב"ל הוא נהיג כר' סימאי שסובר אין העכו"ם צריך הכנה: ר"א בשם ריב"ל דמדמניו' וכו'. כ"ל דמייתי לי' הכא להשמועי' דהך תלמיד דריב"ל דלעיל ר' אבהו הוי: הרי אלו אסורים. משום כלאים: שילים. הם קולין וגדילין בהן תמרים גרועים וכיפים הם כפות התמרים והני שילים אינן כלאים בדקלים וכן הוא בערוך ערך כף:

הלכה ח מתני' אין מוכרין לעכו"ם ולא טוענין עמו. על החמור: ולא מגביהין עליו. משאו על כתיפו דנראה כמסייעו להוליך בשבת: אלא כדי שיגיע למקום קרוב. כלומר שיהא המקום קרוב שיוליכנו מבעוד יום:

גמ' מן הוטרא. שם מקום: עד שיגיע. העכו"ם לביתו מבעוד יום ואע"ג דבדידיה קא טרח מחמירים ב"ש דמיחלף בשלוחו: עד שהעכו"ם מגיע לעיר אחרת שהוא דר שם שהרי יכול להניח שם בבית הסמוך לחומה: כדי שילא מפתח ביתו. של ישראל: זו דברי ר"י. כך אמר ר"י שר"ע בא לפרש דברי ב"ה: אין נותנין לעכו"ם. אפלים ע"מ לצאת דעד כאן לא שרו ב"ה אלא מע"ש אבל בשבת אסור אלא אם כן שלא ע"מ לצאת: בקיבולת. שקצץ עמו בשכר כל מלאכתו דאין פסידא לישראל אם לא יעשה היום ועכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד: אבל בשכיר יום. דמקפיד ישראל על עשיית מלאכה אסור: אבל מחובר לקרקע. כגון לבנות אבנים: אסור. אפי' בקיבולת: בעיר אחרת. שנתן לעכו"ם לעשות לו בעיר אחרת דליכא למיחש למראית עין: מהו בין כך וכו'. מי אמרי'

בין

שנויי נוסחאות (בי"ח) מענו נד"ו מעני. (סו"י) שירתא הוות עברא נד"ו שירתה הוות עברא. אכול נד"ו אכיל. (סו"ב) מן סימאי נד"ו כנ"ל מן דר' סימאי. לאנטיורים נד"ו לאנטוירים. (סוכ"ם) רב יוסי נד"ו רבי יוסי. (סול"ח) ובעיר נד"ו בעיר. (סול"ם) מהו בין כך ובין כך מותר נד"ו מותר ליהא.

כבר לארץ

מן מה דרב מעני. פי' שהה. וכן לקמן פ"ב ר"ח בר אשי ענה למיתי ופי' אלו עוברין דף ל': א"ל שיירתא הות עברא והוינא אכיל כג"ע: דמדמניות שבכרם. פי' ענבים בוסר וכן פי' הר"ן בפי' הפרשיות פ' נח משו"ע אנן מסין אלמדמני: בד"א בקבולת תוס'

טוב ירושלים

מתבשל שמים ואין דיבוג א"ב וכן שהשבת כמ"ש הירושלמי שמא יוסף מים ולא מייב משום מבשל. ולקושית הראשונה כ"ל דאפשר שסבר"ן שיש גילשתו שמא יוסף ולא גרם מלת פוי ומבשל שמא יוסף לפנים ובקבועה איסור דאורייתא ובעקירה אסור דרבנן וא"ש הכל:

קרבן העדה

בין בתלוש בין במחובר או דלמא בין בשכיר בין בקיבולת: ובלבד בקיבולת. אף בעיר אחרת לא שרי אלא בקיבולה: בשבת. הא דאמרן: ובאבל. באסור ליתן לשכיר יום בימי אבלו: ובעכו"ם. באסור לישראל לשכור ביתו לעכו"ם אם מכניס בו עכו"ם מפני שנקרא על שמו: וב"ה מתירין. ברביעי בשבת: שלא נמצא כתב ידו. שלא יוליכו בשבת: ואין מפרישין. מן יבשה לים: ואם היה דבר של סכנה כגון מצור לצידן. ר"אה שגזרו שלא ישבות ישראל בצור ולא היה להם מקום בטוח בין צור לצידון והיו מוכרחין לילך בשכינה מצור לצידון שישבתו שם: וביום הז' תסובו את העיר ז' פעמים. הל"ל וביום הז תעשו כן שבע פעמים ולא קאמר אלא תסובו ש"מ שביום השביעי לא היה יום מעשה ובי"מ לא פי' כן והנ"ל פירשתי:

הלכה ט מתני' עם השמש. בעוד החמה זורחת: כלי לבן. שהוא קשה לכבס וצריך ג' ימים ומחמירין על עצמן כב"ש: שטוענין. את הזיתים בקורות בית הבד ואת הענבים בעגולי הגת. שלא היו דורכין אותן ברגל כמו שלנו אלא טוענין אותן בקורות כבידים והכי דגת קרי עיגולין שהיו הדפין עשוין כעיגולין ובון שטוענין אותן בעוד יום והמשקה הולך וזב ממנו כל השבת:

גמ' עד היכן. כמה יהיה לפני חשיכה והב"ה קאי דקאמרי עם השמש: ייבא וכו' אהיא כמו דאמר ר"י וכו' עד כדי הילוך ד' מיל שהוא בין השמשות ולפני כדי הילוך ד' מיל מותר ליתן: ובא. ל"ג: ובא ומצאו עושין בו מלאכתו אסור ללבן בשבת אם הביאו לו אחר כך הע"ג שהוא בידו בקיבולת א"כ בשאינו עושה בקיבולת איירי: ויאמר ליה. וצריך שיאמר לעכו"ם שלא יעבוד בו בשבת: הדא דתימר. שצריך לומר לעכו"ם שלא יעבוד דוקא כשטובה העכו"ם בחנם: אבל בשכיר. וקאי בשביל עצמו הוא דקא עובד וא"צ למחות בו: הא לצובעים. אפי' בע"ש מותר ליתן: לפי דרכנו למדנו וכו'. ונפקא מיניה לשכר כובס: כבר נעקרה כל טפה ממקומה. וה"ל כאלו נעשית כל המלאכה בע"ש: מהו ליגע. ביין שמוסך ממנו בשבת דהא מוקין שזבו מיניהו: מתניתא. ברייתא פליג על רבי יוסי בר חנינא דבפי' תני בה דאסור ליגע במושך:

הלכה י מתני' חררה. עוגת רצפים פוגאצ"ה בלע"ז: יקרמו. כמו קרום קורטי"ן בלע"ז: התחתון. מפרש בגמרא: **גמ'** שאינה קטומה. שדרך לפזר אפר ע"ג גחלים להפיג חומו שלא יוסיף הבל בשבת תבשיל שנתבשל כל צרכו לא חיישינן אם נתבשל והולך בשבת: בעי. פריך מצטמק

תורה אור

בין בתלוש ובין במחובר. בין בשכיר בין בקיבולת א"ר אילא בין בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבולת. ר"ש בר כרסנה בשם ר' אחא בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כר"ש בן אלעזר. *אין משלחין איגרות ביד עכו"ם לא בע"ש ולא בחמישי בשבת. ב"ש אוסרין אפי' ברביעי. וב"ה מתירין. אמרו עליו על ר' יוסי הכהן שלא נמצא כתבו ביד עכו"ם מעולם. [ח] *אין מפרישין לים הגדול לא בע"ש ולא בחמישי בשבת. ב"ש אוסרים אפי' ברביעי. [ט]וב"ה מתירין. אם היה דבר של סכנה כגון מצור לצידון מותר. [י] אין מקיפין על עיר של עכו"ם פחות מג' ימים קודם לשבת. הדא דתימר במלחמת הרשות. אבל במלחמת חובה אפילו בשבת שכן מצינו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת דכתיב °כה תעשה ששת ימים. וכתיב וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים. וכתיב עד רדתה אפילו בשבת:

יהושע ו

הלכה ט מתני' *ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום וכולן ב"ה מתירין עם השמש אמר רשב"ג נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס עכו"ם ג' ימים קודם לשבת ושוין אלו ואלו שטוענין בקורות בית הבד ועיגולי גת: **גמ'** עד איכן ייבא כמה דמר רב יוהנן בשם רבי חוניא עד כדי הילוך ד' מיל. וכא נתן כליו לכובס נכרי ובא ומצאו עובד בו בשבת אסור. א"ר יודן [ג] ויימר ליה דלא יעבוד. א"ר יודן אבוי דרבי מתנייה הוא דתימר בטובת הנייה אבל בשכיר בעבידתיה הוא עסיק: ארשב"ג נוהגין היו בית אבא וכו'. לא אמרו אלא לבנין הא צבועין לא. *לפי דרכנו למדנו שהלבנים קשין לכבס יותר מן הצבועין: ושוין כו'. רבי שמואל ורבי יוסי בן חנינה תריהון אמרין *כבר נעקרה כל טיפה וטיפה ממקומה. ר' אחא אמר ר' יוסי בר' חנינה בעי מהו ליגע במושך. רבנן דקיסרין אמרין *איתפלגין ר' יוחנן ור' יוסי בר חנינא. רבי יוחנן אמר אסור. רבי יוסי בר חנינה אמר [י] מותר. מתניתא פליגא על רבי יוסי בר חנינא ושוין שלא יגע במושך:

הלכה י מתני' [כ] *אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום [י] אין נותנין את הפת לתנור עם חשיכה ולא חררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרמו פניה ר' אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה: **גמ'** ר' בון בר כהנא בשם רבנן [י] תבשיל שנתבשל כל צורכו מותר לשהותו על גבי כירה שאינו קטומה. [ל]ר' זעירא בעי בשר בצל וביצה מצטמק

פני משה

בין בתלוש בין במחובר אבל בשכירות אפילו בעיר אחרת אסור: בשבת. כדאמרן וכן באבל כדמהלך דבשית האבל אסור ובבית אחר מותר ודוקא בקיבלת וכו'. ובע"ז נ"ב לענין דמהלך בין קבלת ובין בשכירות ובד"א בתלוש וכו' אבל לענין בית ישראל ובית העכו"ם ר פלא הוא דהויא וכדתני בתוספתא דבביתו של ישראל מותר ובבית העכו"ם אסור:

אין משלחין איגרות ביד עכו"ם וכו'. תוספתא היא במכילתין בפ' י"ד: אין מפרישין לים הגדול. בספינה: לא בע"ש וכו'. מפני שלשה ימים הראשונים צער הוא לו משום שינוי וסת ואין לו עונג שבת עד שיהא רגיל באויר הים ודוקא בים אבל בנהר נהרות ברילות ועינוג הוא לאדם: כגון מצור לצידון. כלומר אפילו בע"ש כמו שהיו מהלכין מצור לצידון שהוא מהלך יום אחד והולכין בשבת ביום הסוק שהי' בע"ש והוא"ל ופרש בשביל דבר של סכנה שצריך הוא לילך ממקומו מותר: אין מקיפין על עיר של עכו"ם. לכבוש אותה: אבל במלחמת מצוה. כמו מלחמת ז' עממין אפילו בשבת מותר שכן מצינו וכו'. כלומר מדכתיב בהליווי כה תעשה ששת ימים וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים. וכתיב אח"כ ויסבו את העיר וגו' כה עשו ששת ימים ויהי ביום השביעי וישכימו וגו' והוה ליה למיכתב ויהי ממחרת ומדכתיב ביום השביעי ללמדנו ביום השביעי זה שבת היה: וכתיב עד רדתה אפילו בשבת. האי במלחמת הרשות כתיב אלא דה"ק ובמלחמת הרשות נמי אם התחילו מקודם אין מפסיקין דכתיב עד רדתה אפילו בשבת:

הלכה ט מתני' אין נותנין עורות לעבדן. למעבד עורות: עם השמש. בעוד השמש על הארץ ובלבד שילא העכו"ם מביתו של ישראל קודם שחשיכה כדפרישית במתני' דלעיל: נוהגין היו בית אבא שהיו מחמירין על עצמן והיו נותנין כלי לבן שהוא קשה לכבס ג' ימים קודם לשבת ואין הלכה אלא כב"ה: ושוין אלו ואלו. ב"ש וב"ה שטוענין הזיתים בקורת בית הבד וכן הענבים בעגולי הגת קודם לחשיכה וכ"ח מודו ב"ש שא"ל שיגמר מבע"י ומשום דכי נמי עביד להו בשבת לא הוא היובא דהשתא לפי שאין דרך ליתן הקורה ע"ג הזיתים עד שטוחנין אותן תחלה ברחיים וכן הענבים דורכין אותן ברגל תחלה והמשקין זבין מאליהן והלכך לא גזיר בהו ב"ש וניתנין אותן כמוך לחשיכה והן זבין והולכין כל השבת כולה: **גמ'** עד היכן. קאמרי ב"ש עד שיעשו מבע"י וכמה הוא השיעור וקאמר יבוא זה כהאי דאמר ר' יוחנן וכו' לעיל דשיעור עיבוד עורות עד כדי הילוך ד' מיל. וכה"ג איתמר נמי לקמן פ' ואלו עוברין גבי בצק ההדם וכו' עד כדי הילוך ד' מיל: ובא. כלומר והכא נמי כן לב"ש שצריך כדי ד' מיל מבע"י: נתן כליו וכו'. ובא ומצאו עובד בו בשבת אסור להנות ממנו דיודע הוא שהמלאכה נעשית בשבת: א"ר יודן ויימר לו דלא יעביד. יאמר להעכו"ם שיפסיק ולא יעשה עוד ואם לא ישמע לו לא איכפת ליה להישראל: הא דתימר. שיש למחות בידו אם בטובת הנאה בלבד הוא שעושה להישראל אבל בשכיר עכו"ם א"צ למחות דבעבידתיה הוא עסוק ולדעתיה דנפשיה קא עביד: אמר רשב"ג וכו'. לפי דרכנו למדנו מדבריו שהלבנים קשים לכבס וכו' ולפיכך היה צריך שלשה ימים: ושוין וכו'. ומפרש ר' שמואל וכו' טעמייהו דב"ש דמודו בהא לפי שכבר כל טיפה וטיפה נעקרה בתחלה והמשקין זבין מאליהן: מהו ליגע. בשבת במשקה המוסך מהן ופליגי ר' אחא ורבנן דקסרין אליבא דר' יוסי ב"ח דר' אחא אמר דדרך בעיא הוה בעי לה ורבנן דקסרין אמרין דפלוגתא היא דר' יוחנן אמר אסור ור' יוסי ב"ח סבר לה בהדיא ולא מספקא ליה: מתניתא. השכחן ברייתא דפליגא על ר' יוסי ב"ח דקתני בהדיא ושוין ב"ש וב"ה שלא יגע במושך מהן בשבת:

הלכה י מתני' אין צולין בשר בצל וביצה. ע"ג האש אלא כדי שיצולו מבעוד יום ויהיו ראויין לאכילה ואם נצלו כמאכל בן דרוסאי כבר ראויין הן לאכילה ואם נשארין הן אח"כ ע"ג האש בשבת כדי שיצולו הרבה מותר מפני שהן כדבר המצטמק ורע לו וליכא נמי למיחש שמא יחתה בגחלים שאם יעשה כן יחריך וישרוף אותן וכל כה"ג אין חוששין לכך: **גמ'** תבשיל שנתבשל כל צירכו מותר לשהותו. בשבת על גבי כירה ואפי' אינה קטומה בעפר כדרך שמכסין עליה שלא תוסיף הבל בשבת ולהפיג חומה: רבי זעירא בעי. על זה דניהא בשר בצל וביצה מצטמק

עין משפט נר מצוה

קב
[ז] מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה יג ופ"ו מה' מלכים הל' יא

קג
[ב] טוש"ע או"ח סי' רנב סעיף ב

קד
[נ] מיי' פ"ו מהלכות שבת הל' יד

קה
[ד] מיי' שם פ"ב הל' טו טוש"ע או"ח סי' רמח סעיף ב

קו
[ה] מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ה

קז
[ו] טוש"ע שם סי' רנב ס"ה

קח
[ז] מיי' פ"ג מהלכות שבת הל' טז

גליון הש"ס

[ג] כיוצא בבבלי וכ"כ הרא"ש ועיין טור או"ח ריש סי' רנב ותשב"ץ ח"א סימן כ"א. אמנם הר"ן סימן ס בבית הכרכר בענין אחר אין מפליגין וכו' ולא כדי בשבת. בשבת ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ועיין בבבלי וכמג"א סי' רמח ס"ק ג ודו"ק: [ל] עיין בבת לח ובירושלמי לקמן פ"ג כל' ה בלים מה הן וכו' וכו' ע"ש. האנם כיון דמתני' מיירי דמנח אגומרי כדמוקי לה כש"ס א"כ הוי כמצטמק ורע לו דכבס דבמצטמק ורע לו לא יחתה שלא יפסיד התבשיל כמו כן כאן אם יחתה יחרוך אותן בשל גוף הלא כן כמ"ש הרמב"ם בהל' טו ועיין בר"ן בסוגיין והיי' רשב"א ריש פ"ג. ועיין ברמב"ן במלחמות שם פ"ג מבואר להדיא כמ"ש. ולשיטתם לא קשה קושית התוס' דף לז ד"ה אא"כ אליבא דרב ודו"ק:

שינויי נוסחאות

(בו"נ) בר כרסנה בד"ו בן ברקנא. (בוכ"ז) לבן לכובס בד"ו לבן שלהן לכובס. (בוכ"ה) ועיגולי גת בד"ו ובעיגולי הגת. (בוכ"ס) הוא בד"ו הא. (בומ"ג) אין בד"ו ואין. (בומ"ז) שאינו בד"ו שאינה.

כבר לאדן

בשבת דף י"ח ותוס' ע"ז דף כ"א והרא"ש שם: אין מפרישין לים. הרא"ש פ' מי שהוציאוהו ותוס' עירובין דף מ"ג:

עמודי ירושלים

בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כרשב"א כתב הקה"ע בשבת הא דאמרן ולא ראה דברי הבה"ג והרמב"ן בתורת האדם ובמלחמות ר' פ"ג דמ"ק וכמ"ש שסתמיקן הירושלמי בכלל גדול ובלפני אידיהן ובאבל מבואר דלא כפירושו וביאור הירושלמי עי' ביד מלאכי כלל ב' וראיתי ביד דוד בשבת (י"ז ב) שכתב בשם היד מלאכי דפי' שבת הוא הך דקיבולת ובא ליתא דזה הוא פי' לפני אידיהן דשם מוזכר דינא דקיבולת: הדא דתימא במלחמת הרשות אבל במלחמת חובה אפילו בשבת כו' עי' ביפה מראה שנתקשה דמנ"ל שהיה בשבת דלמא לא היה הז' ימים רצופין ע"ש מה שדחק בזה ולק"מ דהא יהושע כחרים השלל לפי שהיה בשבת כמבואר במדרש במדבר פי"ד וא"כ מוכח דהוי בשבת והכתוב בוא כפשוטו וע"ש ביפ"מ שכתב ואין להקשות מאי פריך משום דיריחו הוי

טוב ירושלים

אין מפריבין לים כגדול. בזה איכא ד' שטות. שטת הרמב"ם מפני ביטול הענג. ודרז"כ כ' במה ילטרך לחלל שבת ולרמב"ן משום מלאכת נכרי לישראל. ולאידך משום גזירת שם. ונ"ל דהרז"כ וכמב"ן אזיי לשיטתייהו בהא דאיתפוך המימי קודם שמוש דדעת הרז"ה דאסור למיל תחומין בילמרך אח"כ לחלל שבת אבל לדעת הרמב"ן דאין למטה אלא מקומה ובעתה א"כ כ"כ לא היה לגזור תמטע זה ביכא דלריך לספינה לעורך סחורתו ובדומה. ולדבריכו לרז"ה אפי' במקום אסור קודם ב' ימים. וע"ם רמ"ה ובחב"ם בתנ"א דג' ימים גם רביעי בכלל הוא כדעת ב"ש הכא וב"ם. ביה שלמלאתי שם בשם הגר"א ז"ל: אם היה דבר של סכנה כגון מצור לצידון יוסר כ"ע להנגה דבר של סכנה ר"ל דשמוכים אהד ועי' בבלי י"ט א'. ופירש"י שם ובפסחים כ' שב"ב בסוכלה דבני ביתן שהתמירו שלא לילך לצידון של יום השוק משום דלא רצו לבטל המורח כביד השבת. מיא כהא דהיו מוזרין על השבת בצור דאל"כ ל"ה לריכין להחמיר ס מ דהא יכולים לצאת לצידן להכין לשם לבנה הצ"ס. והאמר ב"ב להפמים בדברי רב"ש בנת ומקומ"ש פלמ"ש ס"ב: מתניתא פליגא על ריב"ם. ק"ל הא ד"ז סליג בפלוגתת ר"י ור"ש במקיפה וא"כ דלמא מגני

מצטמק ורע לו. וזה מצטמק ויפה לו ואת אמר הכין דילמא דלא איתאמרת אלא חמין. אתא רבי שמואל בעי רבי זעירא חמין שהוחמו כל צורכן אסור לשהותן ע"ג כירה שאינה קטומה. ר' ביבי בשם ר' יוחנן תבשיל שור שנתבשל כאכילת בן דרוסאי מותר להחזירו ע"ג כירה קטומה. והייא כיי דמר רבי יעקב בר אדא בשם ר' יוחנן השופת את הקדירה ע"ג גחלים מהרין בו לכשיתבשל כאכילת בן דרוסאי אסור. ר' אחא רבי תנחום בר חייא בשם ר' שמעון בר' חמין שהוחמו כל צורכן מותר להחזירן ע"ג כירה שאינה קטומה. רבי זעירא בעי לשהות אסור ולהחזיר מותר. דלמא לא איתאמרת אלא על פסחו. אתא רבי אחא בשם רבי שמעון בי רבי פסח שנצלה כל צורכו מותר להחזירה ע"ג כירה שאינה קטומה: אין נותנין את הפת לתנור כו'. ר' יעקב בר אחא בשם ר' אסי זריזות הן הנשים בפת יותר מן התבשיל. מה בין פת ומה בין תבשיל. תבשיל דרכו לאכול רותח פת אין דרכו לאכול רותחת. תמן אמרין פת חמה חמתה בצדה. צירעה צונין. עקרב חמין. מאן דמיהלך סכנה. מודה רבי לעזר בלחם הפנים שאינה קרוייה לחם עד שיקרמו פניה בתנור:

הלכה יא מתני'

משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שיצת האור ברובו ר' יהודה אומר (אף) בפחמין כל שהן: **גמ'** תמן תנינן חשיכה יצאו וצלו את

פני משה

מצטמק ורע לו אבל זה התבשיל מצטמק ויפה לו ואת אמר הכין דמותר לשהותו ע"ג כירה שאינה קטומה והרי מתבשל הוא בשבת ביותר והוא יפה לו: דילמא דלא איתאמרת דרבנן מתירין אלא בחמין שבהמין מצטמק ורע להן: אתא ר' שמואל. וקאמר דלא פשיטא ליה לר' זעירא אפי' בחמין אלא דבעי קא מיבעיא ליה אם אסור לשהות חמין שהיחמו כל צרכן מפני שמצטמק ויפה להן או לא: א"כ דכי אתא ר' שמואל אמר דהכי בעי ר"ז עלה והרי המין יבי' אסיר ומכ"ש בתבשיל והכי משמע מדלקמן דלר"ז פשיטא ליה דבהמין ג"כ אסור: תבשיל של בשר שור שנתבשל מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי מותר להחזירה ע"ג כירה אם היא קטומה: והייא. הא כהאי דאמר ר' יעקב בשם ר' יוחנן השופת את הקדירה בשבת ע"ג גחלים מהרין בו והומרים לו לכשיתבשל כמאכל בן דרוסאי אסיר הוא אלמא דהמאכל בן דרוסאי ראוי לאכילה הוא והלכך אם נתבשל כך מבעוד יום מותר להחזירה בשבת ע"ג כירה קטומה: חמין שהיחמה כל צרכן וכו'. ור"ז בעי על זה והרי לשהות אסור וכהאי דקאמר ר' שמואל לעיל בשם ר"ז ולהחזיר מותר בתמיה: דילמא לא איתאמרת. הא אלא על פסח וכהאי דכי אתא ר' אחא וקאמר הכי בשם ר"ש כרבי דפסח שנצלה כל צורכו מותר להחזירו ע"ג כירה אפי' שאינה קטומה וטעמא דבני חבורה זריזין הן וליכא למיגזר בהו מידי כדאמרינן לקמן:

הלכה יא מתני'

אין נותנין פת לתנור עם חשיכה. סמוך לחשיכה וכן החררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרומו כל פניה מבע"י: ר' אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה. וזהו תחתון המודבק בתנור ובהכי סגי והלכה כר"א:

גמ' זריזות הן הנשים בפת וכו'. כדמפרש טעמא שהפת אין דרכו לאכול כשהוא רותח הרבה דקשה הוא להגוף והלכך כשקרמו פניה סגי ולא חיישינן שמא תניחו כך ושיאפה עוד בשבת אבל תבשיל דרכו לאכול רותח והלכך חיישינן ועד שיתבשל כל צורכו מבעוד יום: תמן. בבבל אמרין פת חמה חמתה בצידה. כלומר האוכל פת חמה ביותר החמימות בצידה שמביאה החמימות הרבה להגוף וקשה מאוד: צירעה צונין. מי שנשכו צירעה רפואתו בצונן ולעקרב רפואתו החמין ומאן דמיהלך לה סכנה והיידי דאיירי בפת חמה מייתי נמי להא: מודה ר"א בלחם הפנים שאינה קרויה לחם עד שיקרומו כל פניה בתנור. דכתיב ואפיתה אותה עד שתהא אפייה כל צרכה:

הלכה יב מתני'

משלשלין את הפסח לתנור. מורידין אותו לצלותו ועל שהתנורים שלהם היו פיהן למעלה נקט הכי בלשון מורידין: עם חשיכה. וטעמא מפני שבני חבורה זריזין הם ולא אתו לחתויי בגחלים התירו סמוך לחשיכה ולא גזרו מידי: ומאחיזין את האור במדורות בית המוקד. לשכה גדולה היתה בעזרה ובית המוקד קראת שהיו מסיקין בה מדורה תמיד כדי שיחמו בה הכהנים שהולכין יחף על הרצפה של שיש. והתירו חכמים אם מאחז את האור של המדורה במעט סמוך לחשיכה ולא חששו שמא יבאו להבעירה מבתחשך מפני שהכהנים זריזין הן: ובגבולין. לא התירו סמוך לחשיכה עד כדי שתאחז האור ברובה של המדורה בכדי שתהא שלהבת עולה מאליה ואם לאו אסור ליהנות ממנה בשבת שמא יחתה בגחלים להבעירה: ר' יהודה אומר בפחמין כל שהוא. כלומר אף במדורה שבגבולין העשוית מפחמין התירו כמה שהתירו במדורת בית המוקד להאחז האור סמוך לחשיכה בכל שהוא מפני שאין דרך מדורה של פחמין להיות כבה והולכת ולא חיישינן בה שמא יחתה בגחלים והכי מפרשינן בגמרא: **גמ'** תמן תנינן. בסוף פ' תמיד נשחט גבי מעש' הפסח בשבת יצאת כת הראשונה וישבה לה בהר הבית והשניה בחיל והשלישית במקומה עומדת חשיכה יצאו וצלו את

קרבן העדה

מצטמק ורע לו. מתמעט וכויץ לשון שדים צומקין ודוקא אלו כדתנן במתני': וזהו. שאר תבשילים דמצטמק ויפה לו אסור: דלמא לא קאמרת אלא במים חמין. שמצטמק ורע לו בכל ענין לכך התירו: אסור לשהותן. דקסבר לא שרו ב"ה אלא להשהות חמין ותבשיל בגרוף וקטום אבל באינו קטו' בכל ענין אסו' וקשי' לי' מתני' דמשמע מיהת לאח' שבלו כל צרכו מותר להשהותן על הגחלי': תבשיל בשר שור. רבותא קמ"ל אפילו בשר שור שצריך בשול רב: ותייא כיי. פי' ואתיא כי האי: כמאכל בן דרוסאי. לסטים היה ומבשל בישולו שליש: השופת. המעמיד: מהרין בו. שיקחנה מע"ג גחלים: ה"ג כשיתבשל כמאכל בן דרוסאי חייב. דהוה כאלו גמר בישולו: בעי. פריך: לשהות. חמין ע"ג כירה שאינה קטומה אמרי' לעיל דאסור: ולהחזיר מותר. בתמיה: דלמא לא קאמרת. דמותר להחזיר אלא בפסח דבני חבורה זריזין הן: אתא רבי אחא וכו'. ואמר כפי' דלא נאמרו הדברים אלא גבי פסח: זריזות הן וכו'. כלומר לכך סגי בפת בקרימת פנים שזריזין הן הנשים בו יותר מן התבשיל לאפותו מבעוד יום ומלתא דלא שכיחא הוא להמתין עד הערב ומילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן: ופריך מה בין פת לתבשיל. דפת לא שכיחא ותבשיל שכיחא: תבשיל דרכו לאכול רותח. לכך שכיח להמתין עד סמוך לערב א"נ מעמא אחרינא קאמר דתבשיל כיון דדרכו לאכול רותח גזרו בו דלמא אתי לחתויי: חמתה. חולי המחמם הגוף בצידה שוכן אצלו כלומר מיד כשאוכל פת חמה יבוא עליו החולי ההוא והוא מין קדחת: צירעה. מי שעוקצו צירעה רפואתו לאכול צונן: עקרב. לעקיצת עקרב רפואתו חמין: מאן דמיהלך. ועושה רפואה חמה לצירעה או צונן לעקרב סכנה: מודה ר"א. אע"ג שהוא מיקל כאן וסובר דבקרימה כל דהוא סגי מודה בלחם פנים שאינן קרוין לחם עד שיקרמו גם מלמעלה:

הלכה יא מתני'

משלשלין את הפסח כו'. והוא נצלה והולך משתחשך ואע"ג דבעלמא אין צולין כדאמרן הכא שרי דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתי לחתויי בגחלים: ומאחיזין את האור. מעט מעט בעצים של מדורות בית המוקד שהיתה בעזרה והיא מתבער' והולכת משתחשך ולא חיישינן שמא יהיו הכהני' צריכי' להבעיר' משתחשך: בית המוקד. לשכה היה שהכהני' מתחממים שם במדורת אש הנסקת בה תמיד מפני שמהלכים יחפים ע"ג רצפת שיש בעזרה וכדתניא בזבחים הואיל ורצפה מקדשת דכתיב ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר וכלי שרת מקדשין מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה: ובגבולין. צריך להבעיר מדורתן מבעוד יום כדי שהאחוז האש ברובו: ר"י אומר. אם היתה מדורת פחמין אין צריך להאחיז בהן האור אלא כל שהוא והיא דולקת והולכת דאין דרכה להיות כבה והולכת ואין צריך לחתו' בהן: **גמ'** תמן תנינן. פסחים פ"ה: חשיכה. מוצאי שבת יצאו וצלו את

רידב"ז

ר"י ב"א בשם ר' אסי זריזות הן הנשים בפת יותר מן התבשיל פי' בגליון שמפרש בשם הרמב"ן ז"ל ודוק:

תנינן חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן ואת אמר הכין כו' פסח מחזירו את שלם כו' פי' דאיתא לעיל אתא ר"א בשם ר"ש בי רבי פסח שנצלה כ"צ מותר להחזירה ע"ג כירה שאינה קטומה והוא משום דבני חבורה זריזין הן ע"כ קאמר דאם לא אתכו בני החבורה קודם הצלי' והוא שלם עדיין מותר להחזירה כשנצלה כ"צ ע"ג כירה שאינה קטומה ולא חיישינן שמא כשתתיר לו להחזיר בלילה לא יצלה כ"צ מבעו"י ויוציאהו מן התנור ויסמוך שבלילה קודם אכילה יחזירוהו לתנור לגמור צלייתו וזה אסור כיון שלא נצלה כ"צ ז"א דלא חיישינן לזה גבי שלם כיון דצריך זמן רב לצלייתו לא יסמוך ע"ז להוציאו מן התנור על סמך שיחזירהו קודם אכילה לתנור אבל אין מחזירו מהותך כשנחתך קודם הצלי' משום דכשנחתך כיון דא"צ כ"כ להיות לצלייתו כמו בשלם כדאיתא ברש"י ז"ל דף ע"ה במס' פסחים אתכו ונתנו ע"ג גחלים. פרש"י ז"ל אתכו כדי למהר צלייתו. וע"כ בחתוך גזרינן שמא יוציאהו מן התנור קודם שיצלה כ"צ משא"כ בשלם לא ימהר להוציאו כיון דצריך זמן רב לצלייתו אבל בחתוך חיישינן שימהר להוציאו מן התנור קודם שיצלה כ"צ וע"כ אסיר אפילו נצלה כ"צ הגם דבפסח לא חיישינן שמא יחתה אע"פ כן אסור משום חשש שמא יהיו הקדשים פסולין וכדמפרש ר' יוסי דחיישינן דאם כשתתיר לו להחזיר בשבת כשנצלה כ"צ אף הוא לא יצלה כ"צ ויסמוך שקודם האכילה בלילה יחזירהו לתנור וע"כ יוציאהו כיום על סמך שיחזירהו בלילה דבנחתך א"צ כ"כ זמן רב לצלייתו כדפי' רש"י ז"ל גבי אתכו ונתנו ע"ג גחלים פירש"י ז"ל למהר צלייתו עכ"ל ז"ל עיי דף ע"ה ע"א במס' פסחים וא"כ כיון דבנחתך א"צ כ"כ זמן רב לצלייתו כמו בשלם

שינויי נוסחאות (בו"ש) אדא נד"ו אחא. (בו"ד) פסחו נד"ו פסח. (מ"ג) ומאחיזין נד"ו ומחזין.

עמודי ירושלים

מלחמת חובה אפילו במלחמת הרשות אם התחילה ג' ימים קודם השבת אין מפסיקין דהקפת העיר לאו התחלת מלחמה הוי אלא ביום השבת שנכנסו לעיר התחילו במלחמה עכ"ל. ומזה יש להעיר על מה שהניח הוא בנ"ע ביפ"ת בב"ר (פרשה פ) על מה שאמרו שם בבני רחל ולאה מלחמת בנה של זו דוחה שבת כו' וכתב היפה מראה דהכוונה על יריחו והקשה דהא ביום א' התחילו וקיי"ל אם התחילו ג' ימים קודם השבת אין מפסיקין ואפי' במלחמת הרשות עכ"ל דמאי קושיא הא הוא בעצמו כתב דהקיף לא הוי התחלה. תו יש להעיר עליו על מה דנראה מדבריו בד"ה עד רדתה דמוקמי ליה במלחמת חובה וכ"כ ביפ"ת והוא תמוה דהא האי קרא דכי תציר במלחמת הרשות הכתוב מדבר כדאיתא בספרי שם וכ"ה להדיא בבבלי שבת (ד' י"ט ע"א) אין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת ולא התחילו אין מפסיקין וכן היה שמאי אומר עד רדתה אפילו בשבת וכו' אף דבאי ר"התה מיירי במלחמת הרשות דקודם ג' ימים מותר להלחם וממילא נדע

טוב ירושלים

מתניתין ר' יהודה כוא ופי' בבלי מ"ו א'. ס"ל לריב"א מוקלה בנר ולר' יוחנן אסקינן שם מ"ה ב' מ"ו א' דברי כ"ש וה"כ נתהלפו שיטתן ובכ"פ קו' הב"ק ד"ה רב אתא מברייתא ע"ש ואין נכתיך: אתא ר"ש בעי ר"ז כו'. קשה לי דהא ר"ז עצמו אמר לעיל בסמוך דברי נתמין והוזק לומר דמילתא ...
צירעה צונין כו'. מוזכר גם בבבלי ע"ז כ"ח ב' כי"ש וגמום'. ופי' ק"פ בעי לאכול חמימי ולאכול קירי ולא תמתב בי כתם:
בית המוקד. פי' ב"ק מה בסקה ע"ד רב"י ור"ן ובכר קדמהו מהרב"ל בתכמתו:

עין משפט נר מצוה

קט
א מיי' פ"ג משבת הל' כ

קי
ב ג טוש"ע או"ח סי' רנ"ה סעיף ב

גליון הש"ס
א עיין בהה"מ פ"ג הלכה י בשם הרמב"ן ירושלמי וכו' ...
ב בא לייסב אף שקרמו פניה ...

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קרבן העדה

את פסחיהן אבל בשבת לא: ואת אמרת הכין. שצלייתו דוחה את השבת שהרי משלשלין עם חשיכה ומפרש עם חשיכה היינו בחשיכה א"כ סלקא דעתיה דבפסח לא גזרו דלמא אתו לחתויי דהיכא דא"א אפילו לכתחילה שרי: זריזים הן. ולא אתו לחתויי והא דקאמר משלשלין היינו להחזירו: מחזירו את שלם. שעדיין לכל בני חבורה חלק בו אבל מחותך לא: מפני הפסול. כדי שלא יבוא הפסח לידי פסול אסור להחזיר אפי' שלם: ויאות. שפיר קאמר ר"ש מפני פסולו שיש פסול כשאתה מתיר להחזיר הפסח לעולם אפילו לא נצלה כל צרכו: לאוכלו. אם לא נצלה כל צרכו אסור לאוכלו משום נא: מתוך שאתה אומר וכו'. ואם נתיר לו להחזיר יסמוך על זה ועי"כ לא יצלה כל צרכו מבע"י נמצא מביא לידי פסול ומתוך שאתה אומר וכו' אבל מתוך שאתה אוסר לו להחזיר יהא זהיר ולא יבוא לידי פסול: מהו. להחזיר ולחממו אצל האש לאחר שכבר נצלה כל צרכו ולא יחם לו מתרגמינן ולא שחין ליה: מדורה. לשון היסק: כל שהן. אין צריכין רוב: גלעינין. כמו גרעינין: חותל. הוא של בעושין מלולבין שנותנים בו התאנים: אם מכונסות. שהגרעינין מונחים במקום אחד: ברוב כל פרידה. כל גרעין וגרעין: ופריך ומה ופליג. הא סותר דברי עצמו שאמר בחותל מלא גרעינין שגי בכל שהוא: ומשני כאן בבריאות. שהיו הגרעינים טובות סגי בכל שהוא: כאן בתשות. שהן רכות ברובו ויש לפרש בהיפך בבריאות שעדיין יש בהן לחו' הרבה בעינן רוב בתשות שאין בהן לחות בכל שהן סגי: חריות. הם ענפי דקלים: מותר. שהן דולקים והולכים ואינן כבין: ה"ג קורה ברוב הקיפה א"כ ה"ג ברוב' אר"ה וכו' ברוב הקיפה. ואמתני' קאי: ממקום אחד. של הקורה סגי ברוב הקיפה או בכל אורך הקורה בעינן רוב היקף ליפנא אחרינא רוב עביו שיכנס האור בתוך עביו עד רובו רוב היקפו מבחוץ ועיקר: עד שתפסול מלעשות מלאכה. והיינו בכל הקורה: כיני מתני'. כן היא מתניתין רי"א אף בפחמין כל שהן דלא פליג ר"י את"ק אלא מוסיף על דבריו ובגבולין איירי ר"י:

הדרן עלך יציאות השבת

גמרא

את פסחיהן *ואת אמר הכין. א"ר יוסי חבורות זריזין הן. פסח מחזירו את שלם ואין את מחזירו מחותך. ר' שמואל בשם ר' זעירא מפני פסולו. א"ר יוסי ויאות. לאוכלו אין את יכול דכתיב °לא תאכלו ממנו נא. לצלותו אין את יכול שלא יהא כצולה בשבת. מתוך שאת אומר שהוא מותר אף הוא אינו צולה אותו כל צרכו מבעוד יום. מתוך שאת אומר לו שהוא אסור אף הוא צולה אותו כל צרכו מבעוד יום. ר' ליעזר בי רבי יוסי שאיל צלייו שלם וחותכו מהו מיחזרתיה ומשחנתיה. רבי זעירא רב יהודה בשם רב *ארבע מדורות כל שהן. מדורות הגפת. מדורות הזבל. מדורות החלב מדורות גלעינים כל שהן. ר' בא בשם ר' חייא בר אשי חותל שהוא מלא גלעינים כל שהן. ר' בא בשם ר' חייה בר אשי [א] חותל שהוא מלא גלעינים אם מכונסות ברובן אם מפוזרות ברוב כל פרידה ופרידה. מה ופליג. כאן בבריאות. וכאן בתשות. רבי יוסי בשם ר' ירמיה רבי חנניה מטו בה בשם רב חריות מלמטה ועציו מלמעלה כיון שעלה האור בנתיים מותר. ור' חלבו בשם רב הונא קורה ורובה [ב] ברוב הקיפה. מהו ברוב הקיפה ממקום אחד או ברוב הקיף כולה. אשכח תני עד שתפסול מלעשות מלאכה. כיני מתניתא אף בפחמין כל שהן:

הדרן עלך יציאות השבת

שמות יב

פסחים פ"ו הלכה א

שבת כ ע"ב שבת פ"ב הלכה א

פני משה

את פסחיהן מפני שאין צליית הפסח דוחה את השבת. אלמא אע"ג דצליית הפסח מצות עשה היא החמירו בה לענין שבת. והכא את אמר הכין משלשלין את הפסח בתנור עם חשיכה בתמיה הא מ"מ נצלה כולו בשבת הוא. ומשני ר' יוסי שאני הכא דאין כאן אלא גזירת חכמים שהרי קודם שחשיכה מורידין אותו לתנור ומשום שמא יחתה בגחלים בשבת ליכא למיחש בו לפי שהחבירות זריזות הן ומדכרי אהדדי ולא אתו לחתויי: פסח מחזירו את שלם וכו'. מילתא בלנפי נפשה היא אם צלו את הפסח מבעוד יום ונמצא שאינו נצלה כל צרכו והוא בא להחזירו לתנור עם חשיכה שיהא נגמר צלייו מאיליו בשבת אם עדיין שלם הוא כדרך שצולין את הפסח על ראשו ועל כרעיו וקרבו יכול אתה להחזירו ואם מחותך הוא שרצה לראות אם נצלה כל צרכו וחתך ממנו וכשמצאו שעדיין לא נגמר בא להחזירו אין אתה יכול להחזירו ואע"ג דבעלמא כשנצלה מבע"י כמאכל בן דרוסאי מותר לקיימו ע"ג האש בשבת הכא בפסח לא התירו להחזירו כשהוא מחותך כדמפרש ר' שמואל לטעמא: מפני פסולו. כלומר שמאחר שחתכו ועדיין לא נצלה כל צרכו נעשה פסול ואי אתה יכול להחזירו: אמר ר' יוסי ויאות הוא. להטעם דקאמר שהרי לאוכלו כך אין אתה יכול דכתיב אל תאכלו ממנו נא ולצלותו אין אתה יכול שלא יהא נראה כצולה בתחלה בשבת שהרואה לא ידע שנצלה אגיו מבעוד יום ויסבור שבתחלה צלאהו בשבת: מתוך שאת אומר שהוא מותר וכו'. כלומר ואם אתה אומר לו שמותר הוא להחזירו כשהוא מחותך אף הוא אינו צולה אותו כל צרכו מבע"י בעודו שלם. לפי שיסמוך על כך אם יראה שלא נצלה כל צרכו יחזירנו ונמצא הוי כצולה ואינו שלם וכצולה בתחלה בשבת אבל מתוך שאתה מחמיר ואומר לו שזה אסור אף הוא יהא נזהר לצלות אותו כל צרכו מבעוד יום ולא יבא לידי צליית נא. ומיהו אם הוא עדיין שלם לא גזרו בו שהרי נגמר צלייו כמצותו: ר"א בר' יוסי שאל. האי שאלה לאו בפ"ש הוא דמיירי אלא בשאר ימות החול. אם צליו כשהוא שלם ואחר כך חתכו לחתיכות מהו שיחזירהו על גבי האש כדי לחממו בשמן וכיוצא בו אם אסור הוא מפני שצלוהו עכשיו כשהוא מחותך או דילמא הואיל ונצלה לגמרי בהיותו שלם ומה שחוזר לצלותו מחותך אינו אלא בשביל המשיחה שיקלטנו היטב על גבי האש שפיר דמי ולא נפשטה הבעיא: ארבע מדורות כל שהן. כלומר אין צריכין שיאחז האור מבעוד יום ברובן אלא בכל שהן סגי לפי שדרכן להיות דולקין והולכין: מדורת הגפת. פסולת של זיתים וכל וכל שמתחממת ודולקת והולכת ושל חלב או שומן וכיוצא בו מדבר הניתך וכן מדורת הגרעינין של התמרה לאחר שיבשו כל אלו כל שהן ואין צריכין רוב: ר' בא בשם ר' חייה בר אשי. קאמר דוקא בחותל והוא סל של עלי לולבין ומלא גרעינין בכל שהן אבל שלא בחותל צריכין רוב מפני שמפוזרין ומופרשין הן זה מזה: ר' בא וכו'. והדר אמר ר' בא בשם ר' חייה בר אשי דאפילו בחותל שהוא מלא גלעינין אם מכונסות הן בתוכו שהן מונחות רצופות זו אצל זו די ברובן ואם מפוזרות ונפרדות הן צריכין רוב של כל פרידה ופרידה מהגרעינין. ופריך הש"ס מה ופליג אם האי ליסנא אחרינא היא ופליג על הא דר' בא בשם ר"ח בר אשי קמייתא דקאמר בחותל מלא גרעינין שיעורן בכל שהן: וקאמר דלא פליגי אלא. כאן בבריאות שהן חזקות כשנתייבשו והא קאמר בכל שהן לפי שבהאחז האור במקצת מהן דולקות והולכות כולן זו מזו. וכאן בתשות שאינן יבשות ממש ויש בהן קצת לחלוחית הלכך אפילו הן בחותל אם מכונסות ורצופות זה"ז ברובן ואם לאו בעינן רוב כל פרידה ופרידה:

א מיי' פ"ג משבת הל' כא טוש"ע א"ח סי' רכה ס"ג

ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף א

חריות. של דקל מלמטה ושאר עצים מלמעלה כיון שעלה האור בנתיים מותר וא"צ רוב לפי שהחריות יבשות הן ודולקין והילכין ומבעירין את העצים שעליהן: קורה ורובה ברוב הקיפה. כלומר קורה יחידית צריך שיאחז האור ברובה ומאי רובה ברוב הקיפה. וקאמר הש"ס דאכתי איכא למיבעי מהו רוב הקיפה אם ממקום אחד במקום שאחז בה האור או עד שיהלך האור ברוב היקף של כולה ולא איפשיטא: אשכחן. ברייתא דתני גבי קורה יחידית עד שתיפסל מלעשות מלאכה בה שכבר נשחתת מחמת האור מליגלא למלאכה: כיני מתני' אף בפחמין כל שהן. אדברי ר' יהודה דמתני' קאי דכך צריך לפרש דבריו דאף בפחמין שיעורן בכל שהן וקמ"ל דפליג ר' יהודה את"ק דלא קאמר אלא במדורת בית המוקד היא שהתירו בכל שהוא אבל לא בגבולין בשום מדורה ועל זה קאמר ר' יהודה אף במדורת פחמין כל שהן ואפילו בגבולין:

הדרן עלך יציאות השבת

רידב"ז

בשלם ע"כ גזרינן בחתוך שמא ימהר להוציאו מן התנור מבעו"י קודם שיצלה כ"צ על סמך שקודם אכילה יחזירנו לתנור וכיון שלא נצלה כ"צ יהא אסור להחזירו לתנור דע"כ לא קשרי רבי אלא בצולה כ"צ כמבואר בהדיא וכיון שאסור להחזירו יהא אסור לאכלו. דנא אסור לאכלו ולהחזירו אינו יכול ונמצא שיביא הפסח לידי פסול. אבל בשלם לא גזרינן שמא ימהר להוציאו מן התנור מבעו"י על סמך שיחזירנו בלילה קודם אכילה כיון דצריך זמן רב לצלייתו פשיטא דלא ימהר להוציאו מן התנור והא דלא קאמר דבחתוך גזרינן שמא ימהר להוציאו מן התנור קודם שיצלה כ"צ ויחזרו דמתוך שאתה אומר דמותר להחזירו בנצלה כ"צ יחזרו אף בלא נצלה כ"צ ויבוא לידי חילול שבת. ז"א דהא אין שבות במקדש ולא חיישינן לזה בקדשים בשום גזירה דרבנן שמא יביא לידי איסור אחר [עי' בירושלמי פסחים פ"ו בסוגיא דמשלשלין את הפסח] רק הגזירה שמא יביאו הקדשים גופי' לבית הפסול ע"ז חיישינן בכל מקום ע"כ קאמר ר"ש בשם ר"ז טעמא דהאי ברייתא דאין מחזירו מחותך דהוא מפני פסולו, ולא דגזרינן מפני חילול שבת. ז"א אלא מפני פסולו וכדמפרש ר' יוסי ויאות לאכלו אין אתה יכול ולצלות אי אהה יכול משום צולה בשבת ואם תאמר את שמותר בנצלה כ"צ אף הוא אינו צולה כ"צ מבעו"י וה"ז יהא אסור לצלותו. ונמצא דהפסח יהא פסול [ואין להקשות לדברינו למה קאמר ר' יוסי דחבורה זריזין הן. אף בלא חבורה זריזין הן נמי משלשלין את הפסח ולא גזרינן שמא יחתה דאין שבות במקדש כדאיתא בירושלמי פסחים הנ"ל [עי' עירובין דף ק'] ז"א דקושטא קאמר דב"ח זריזין הן ואין ה"נ דס"ל ג"כ דאין שבות במקדש במדינה [ומה גם דנפ"מ הוא לענין הסוגיא דמס' מע"ש פ"ג] ואין להקשות דהאיך חיישינן שמא לא יצלה כ"צ כיון דב"ח זריזין הן ז"א דהא חשי' בכ"מ שמא יביאו את הקדשים לידי פסול אף דכהנים זריזים הן] והאי מחותך הוא כדפי' רש"י ז"ל במס' פסחים דף ע"ה אתכו ונתנו ע"ג גחלים פי' רש"י ז"ל חותכו

שנויי נוסחאות (ס"ג) זריזין בד"ו זריזות. (סו"ד) לא תאכלו בד"ו אל תאכלו (וכ"ה במקרא). (ס"ו) וחותכו בד"ו וחיתכו. (סו"ג) שהן מדורות בד"ו שהן מדורה. מדורות בד"ו מדורת. (סוי"ג) מדורות בד"ו מדורת. מדורות בד"ו מדורת. (סו"ס) מטו בד"ו מטי. (סו"כ) ועציו בד"ו ועצי' ובכרי"ר ועצים. (סוכ"ה) ור' הלבו בד"ו ר' חלבו.

בכר לאה מה מיחזרתיה ומשחנתיה. פי' לחור ולחממו:

עמודי ירושלים

דלדבר מצוה מותר אפי' בשבת כמו במפלינן בכפינה דלדבר מצוה מותר אפי' בשבת וכן בירושלמי הפי' דעד רדתה קאי על הריפא דמיירי במלחמת הרשות וכן פי' הפני משה והוא ברור דלא כהיפ"ת: וראיתי להרב חידושי הלכות דברים תמוהים בעיני שבע"ז (ד' כ"ס פ"א) הקשה דמאי חילול היה במלחמת עי כיון דהוי מלחמת חובה וכתב וז"ל דאיתא בירושלמי דיריחו נמי הוראת שעה היתה והכי אמרינן התם אם יאמר לך אדם נמס חלל יהושע את השבת אמר הקב"ה אני אמרתי לו וסבות את העיר ז"פ כה תעשון

טוב ירושלים

אר"י הבורות זריזין הן פסח מחזירו את שלם. נוגי ליסנא דמחזירו ס"ה דכך פלפול קצת לפרש דקאי אדברי ר' יוסי לפס"ת בבבלי כ' א' ג"כ האי טעמא דבני חבורה זריזין הן ופריך והא אמר גדיא בכי [דלא גזרו בבשר גדי דלמא אתי לחתויי] ומשני התם מנתח הכא לא מנתח וז"ש בני חבורה זריזין הן והא תקשה לנו ס"ע דבשר גדי הוא לז"א פסח מחזירו את שלם. ובעודי בזה כ"ל לכבית רחים מכאן לשיטת הרמב"ם פ"א מק"פ דפסח אסור בגלי קדר ג"כ והתהו הכ"ת וז"ת דכה לכבי כוא דפביל גלי קדר ולא לרבנן וכבר האלכנו בזה במק"א בס"ד. והתום פי' מג"א ר"ם רכ"ד שכתב דגלי קדר שרי לגנות ואין דין בבו"ב מבע"י רק בגלי שאגל

סלה" ואח"כ א"ש דאס"ד דגלי קדר שרי לרבנן א"כ ל"ל לטעמא דבני חבורה זריזין הן הל"ל דקך דפסח הוא בגלי קדר דל"ג רק בגלי שאגל כהא א"ו טוכח מסהמא דגמרא דאפילו גלי קדר אסור (ובזה מלאתי יבוב נכון למה שיש להקשות לשיטתיה דאביי בערובין ק"ג א' דבני הבירה זריזין הן נ"א א"כ מקשי ליה קושטא דמילתא מ"ם דמתני'. די"ל נדבריט דאס"ע דס"ל גאביי דלרבנן שכו בגלי קדר ומתני' רבנן: ר ל בר"י שאיל צליו שלם וחותכו כו'. מכאן מבואר דלא ס"ל נתלמודין כך דגדיא שרי דאג"כ מה"ל מוסר בפסח בכל הופן פיסים ונפ"ק:

הלכה א מתני׳

*במה מדליקין ובמה אין מדליקין [א] לא בלכש לא בחוסן ולא בכלך לא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים [ג] לא בזפת ולא בשעוה לא בשמן קיק ולא בשמן שרפה לא באליה ולא בחלב נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו:

גמ׳ לא בלכש. ר׳ חייא בר בא אמר לונשא. ר׳ אחא בשם רבי לייא דדינון אמרין היא הדא היא הדא: ולא בחוסן. רבי חנינא בשם רב פנחס פשתן שלא ננערה. כמה דאת אמר °והיה החסון לנעורת: ולא בכלך. אנבון קיסריי. ארשב״נ חיזרתי על כל מפרשי ימים ואמרו לי כולכא שמו: ולא בפתילת האידן. עורניתא: ולא בפתילת המדבר. כשמועה: ולא בירוקה שעל פני המים. ביתן דמוי: ולא בזפת ולא בשעוה. *עד כאן לפתילות מיכן ואילך לשמנים. רבי אבהו בשם רבי יוחנן מפני שהאור נמשך לאחוריו והוא שוכח ומוציא את הפתילה. ועוד שלא הוצת האור ברוב הדלק. רבי זעירא בעי מעתה פתילה צריכה הצאתה [ג] ברוב הדלק. אתא רבי שמואל רבי אבהו בשם רבי יוחנן *פתילה צריכה הצאתה ברוב הדלק. התיבין חברייא והא קורה הא לא הוצאת האור ברוב הדלק. התיב רבי בא בר ממל והא ששיתא הרי לא הוצאת האור ברוב הדלק. א״ר שמי לא כן א״ר זעירא ר״ב יהודה בשם רב *ארבע מדורות כל שהן. מדורות הגפת. מדורות הזבל. מדורות החלב. מדורות גלעינים כל שהן. ועוד מן הדא דר׳ תחליפא שאל לרב חסדא ולא כן אלפן רבי שבת שחלה להיות בחנוכה [ז] שאסור לראות מטבע לאור החנוכה. הרי אינו שוכח ומוציא את הפתילה. הוי לית טעמא דלא משום שלא

°ישעיה א

פני משה

הלכה א מתני׳ במה מדליקין ובמה אין מדליקין. מפני שיש פתילות שגזרו חכמים שלא להדליק בהן לפי שהאור מכסכסת בהן ואינה נתלית בהן וכן יש שמנים שאסרו להדליק לפי שאין נמשכין אחר הפתילה והטעם בכ לן משום דחיישינן שמא בשעה שרוצה להשתמש לאורן יהיה האור הנר אפל ויטה אותה. ושונה התנא להודיענו באלו שמדליקין בהן ושאין מדליקין בהן ובמה דמסיים מתחיל לפרש: אין מדליקין לא בלכש וכו׳. ומפרש פסול דפתילות ברישא דזוטרי ניהו והדר מפרש פסולי השמנים וכדנקיט והז״ל בפרקין: לכש. הוא מה שנמצא כמין צמר בין הקליפה להעץ בארז ונקרא לוכש״א: ולא בחוסן. פשתן שנכתש ועדיין אינו מנופץ נקרא חוסן: ולא בכלך. פסולת של משי הנשאר בבית התולעת קוקאל״י בלע״ז לאחר שהסירו ממנו המשי: ולא בפתילת האידן. אידן הוא ערבה ויש כמין צמר בין הקליפה להעץ ועושין ממנו פתילה: ולא בפתילת המדבר. עשב הרוך הגדל במדבר וגודלין אותו לעשותו פתילה: ולא בירוקה שעל פני המים. ירקרוקת שגדל סביבות הספינה המתעכבת במים ועשין ממנו כמין פתילה: ועד כאן שנה התנא פסולי פתילות ומכאן ואילך פסולי השמנים: לא בזפת ולא בשעוה. שלא יתן התיכה זפת או של שעוה בנר במקום שמן אבל נר של שעוה שרי: ולא בשמן קיק. בגמרא פליגי בה יש אומרים קיק כא הוא שמן הנעשה מגרעיני צמר גפן שקורין קיטו״ן וי״מ שמן שהוא מעוף שבכרכי הים ושמו קיק: ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה שנטמאת ולפי שהוא עומד לשריפה שאסור באכילה קרוי שמן שריפה ומשקינן בגמרא לענין פירושא דמתניתין דהכא ביום טוב שחל להיות בערב שבת מיירי וכשמדליק הנר מבעוד יום נמצא שורף הוא שמן התרומה ביום טוב דקי״ל אין שורפין את הקדשים ביום טוב לפי ששריפת קדשים שנטמאו מצות עשה היא שנאמר באש ישרף וכל מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בה עשה ולא תעשה היא בי״ט ואין עשה דוחה ל״ת ועשה וקסבר האי תנא דגזרינן תרומה אטו קדשים אבל בשאר ע״ש מדליקין בשמן שריפה ולא חיישינן מתוך שמצוה עליו לבערו שמא יטה כדי שיתבער מהר דלהאי שמא יטה לא חיישינן דדוקא בפתילות ובשמנים שאינם נדלקין יפה בהא הוא דאמרו דחיישינן שמא יטה שתהא נדלקת להשתמש לאורה: לא באליה. בשימן שלו: וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאין מבושל אין מדליקין בו. היכא בינייהו בין החכמים לת״ק בחלב מבושל שנתן לתוכו שמן כל שהוא דלמר אסיר ולמר מותר והלכה דהלב שבישלו והיכו נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק והן אתה אומר בקרבי דגים שנימוחו אבל שאר שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם אפילו עירב אותן בשמנים שמדליקין בהם אף על פי כן אין מדליקין בהן שמ״מ אין נמשכין הן אחר הפתילה:

גמ׳ לא בלכש וכו׳ לונש״א. כך שמה: דדינון. קירין אותה: אמרין היא הדא היא הדא. דלתרווייהו היינו הך והיא היא: שלא ננערה. שלא נופלה כמה דאת אמר וכו׳ אלמא חוסן לאו נעורת היא: ולא בכלך אנבון קיסריי. ובפ״ח דכלאים בהלכה ב׳ גרים אגבין קיסרי. והיא פסולת המשי הבא ממקום קסרי: עירניתא. ערבה: כשמיעה. כמשמעה שהוא עשב הגדל במדברים וביערות: כיתן דמיי כמין פשתן הגדל במים כביבות הספינה: מכאן והילך. מזפת ושעיה וכן אינך דבתרייהו לפסולי שמנים: מפני שהאור ממשיך לאחוריו. הלכך אסרו באלו פתילות ושמנים דחיישינן שהוא שוכח ומוציא את הפתילה לתקן אותה: ועוד. טעמא אחרינא איכא בהו לפי שלא הוצתה האור ברוב הדולק מבעוד יום דמסתמא הוא כך באלו שאין נדלקין היטב: ר׳ זעירא בעי אם דמעתה למדין אנו מכאן שהפתילה צריכה הצאתה ברוב הדולק ממנה מבעוד יום: אתא ר׳ שמואל וכו׳ וקהכר. דאין הכי נמי דהכי אמר ר׳ יוחנן פתילה וכו׳: התיבין חבריא והא קורה. דאמרי׳ לעיל בסוף פ״ק דקורה יחידות שני ברוב הקיפה והרי לא הולת האור ברוב כל הדולק ממנה ואפ״ה שרי וכן התיב רבי בא בר ממל: והא ששיתא. והוא עששית שנדלקת והרי לא בעי׳ בה ביולת האור ברוב הדולק ממנה מבעוד יום. דמסתמא כשמדליקין העששית אין מקפידין שתולת האור ברוב הדולק: אמר ר׳ שמי. דמאי קושיא דבכל מקום דמסתמא הולכת ודולקת היא לא בעינן ברוב הדולק דהרי לא כן אמר רבי זעירא וכו׳ לעיל בסוף הפרק דאלו ארבעה מדורות אין צריכין שיאחז האור ברובן אלא בכל שהן שני לפי שמסתמא הולכין ודולקין ואינן מתכבין ואם כן ה״ה בקורה וכן בעששית טעמא נמי משום הכי ולעולם בעלמא אמרינן דפתילה צריכה שהולת האור ברוב הדולק והיינו טעמא דמתני׳ בהני פתילי שאסרו חכמים להדליק בהן: ועוד מן הדא. ראיה דהאי טעמא הוא העיקר בהני פסולי דמתני׳ ולא משום שמא ישכח ויוליא את הפתילה: דרב תחליפא שאל לרב חסדא. שראה אותו שהיה משתמש בתשמישי מלוה לאור החנוכה ואמר לו לא כן למדתנו רבינו שבת שחל להיות בחניכה אסור לראות מטבע הברכות של התפלה לאור החנוכה. ומלשון מטבע שטבעו חכמים הוא והא דנקיט בשבת משום שכן דרך הוא לפי שאין מטבע התפלה של שבת רגיל כל כך ושגור בפי כל האדם כדרך שהוא רגיל בתפלה של ימות החול ועוד דקמ״ל דאף על פי שהוא עיון קל לראות מטבע של ברכות בשבת ודבר מועט הוא אפילו הכי אסור אלמא אפי׳ תשמישי מלוה אסור להשתמש לאור החנוכה. והכי שמעינן דשאל לו לרב חסדא והשתא אי ס״ד דטעמא דהני פסולי שמנים או הפתילות בשבת משום שמא ישכח ויוליא את הפתילה מאי איריא דקאמר בשבת של חנוכה שאסור לראות מטבע הברכות לאור החנוכה ומשום דאסור להשתמש לאורה דהכי מכמע מדשאל לו על שראה לאורו תיפוק ליה דאסור מטעמא שמא ישכח ויוליא את הפתילה דהא אנן קיימא לן כהאי מאן דאמר דפתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת ואם כן בלאו הכי איכא האי חששא לפני אור החנוכה בשבת: הרי אינו שוכח ומוליא את הפתילה. כלומר דהרי מוכרח הוא מדהקשה לו כך דלית לן למיחש להאי טעמא שהוא שוכח ומוליא את הפתילה ולפיכך לא אמר אלא מטעמא דאסור להשתמש לאור החנוכה: הוי לית טעמא וכו׳. והשתא על כרחך דבמתני׳ ליכא טעמא אלא משום שלא

קרבן העדה

הלכה א מתני׳ במה מדליקין. לעשות פתילה: לא בזפת ולא בשעוה. לא לענין פתילה אלא לתת במקום שמן וכל הני מזפת ואילך פסולי שמני׳ הן:

גמ׳ היא הדא. כלומר לונשא ודדינון חדא היא אלא שבמקום אחד קורין אותו כך ובמקום אחר כך: שלא ננערה. מן הדק שבה ואין השמן נמשך אחריו: כשמועה. כמשמעו פתילות הגדלים במדבר והוא מין עשב הרך שקורין לו קורט״א: כיתן דמוי. פשתן הגדל על מים: עד כאן. עד ירוקה שע״פ המי׳ פסול פתילות: מכאן ואילך פסולי שמנים. שלא יתן התיכה זפת או שעוה בנר במקום שמן: ומוצי׳ את הפתיל׳. בשבת: שלא הוצאת. פי׳ שלא הודלק האור ברוב ובנר של שבת בעינן שידלק ברוב היוצא: ר״ז פריך מעתה. ניליף מכאן פתילת שבת צריך שידליק ברוב היוצא: אתא רבי שמואל וכו׳. ואמר דבאמת הדין כן שצריך להדליק ברוב היוצא: והא קורה. שהדליקה מערב שבת אמרינן לעיל ספ״ק דסגי ברוב היקיפה והרי לא הודלקה ברוב היוצא א״כ ה״ג והא קירא הא לא וכו׳ וה״פ והרי של שעוה דסגי בכל שהוא ואין צריך שידליק רוב היוצא וכן נראה מדברי הרמב״ם ספ״ג מה״ש: והא ששיתא. פתילה של נר של חלב אין צריך שידליק ברוב היוצא: מדורת החלב כמי בכל שהוא. לכך לא בעינן בששיתא רוב הדלק דהא דוקא הני ד׳ מדורות דסגי בכל שהן מה שאין כן בשאר דברים ושעוה כחלב: שבת של חנוכה. כמי אסור להדליק בשמנים ופתילות שאסרו חכמים והרי אסור להשתמש לנר חנוכה אפילו לראות מטבע וכ״ש שאר תשמישים וליכא למיחש שמא ישכח ויוליא את הפתילה ומ״ט אסור להדליק בהן: ה״ג הרי אינו שוכח ומוליא וכו׳: הוי וכו׳. אלא אין טעם איסורו אלא משום שאין האור נתלה בהם ולא

שם ג פ״ב

שם

שם

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ה מהל׳ שבת הלכה ה סמ״ג לאוין סה טוש״ע או״ח סי׳ רסד סעיף א

ב מיי׳ שם הלכה ח טוש״ע שם סעיף ג

ג מיי׳ שם הלכה ה סמ״ג לאוין סה טוש״ע שם סעיף ה

מסורת הש״ס

גליון הש״ס

°פני בהידושי רמב״ן שבת דף כא ובמלחמות פ״ב פי׳ דברי הירושלמי:

רידב״ז

חותכו לפסח ולא הבדיל הגא חותכו לשנים ולשלשה מקומות כדי למהר גלייתו. עכ״ל ז״ל וה״נ דכותי׳ פי׳ גמותך ואינו מובדל וע״ז בעי ר״א בר׳ יוסי דעד כאן לא שמעינן בברייתא אלא כשחתכו קודם הגלי׳ על התכלית למהר גלייתו ע״כ אסור להחזירו בגגלה כ״ל מפני גזירה שמא ימהר להוציאו אבל אם גלוי בלם וחתכו אח״כ אם מותר להחזירו דבהא ליכא למיגזר שמא ימהר להוציאו קודם שגגלה כ״ל או דילמא לא פליג רבנן וכיון דמחותך אכו׳ להחזירו אף הוא אכו׳ כיון דמהיתך הוא ודוק:

אמר

שינוי נוסחאות (פי״מ) רב נד״ו רבי. (בד״ע) אנבון נד״ו אנבין. (ושפ״ עורניתא נד״ו עירניתא. (פי״מ) דמוי נד״ו דמיי. (פי״מ) נמשך נד״ו ממשך. (שו״ה) הוצאת נד״ו הוצת. (שו״ה) הוצאת נד״ו הוצת. (שו״ה) שהן כדורות נד״ו שהן מרורת. מדורות נד״ו כדורת. (שו״פ) מדורות נד״ו מדורת. מדורה נד״ו כדורת.

עמודי ירושלים

ז׳ ימים ואין ז׳ ימים בלא שבת והא דדרשינן עד רדתה ואפילו בשבת היינו בהתחילו במלחמה ג׳ ימים קודם שבת עכ״ל והוא תמוה דהא להדיא אמרינן כאן הדא דתימא במלחמת הרשות אבל במלחמת חובה אפי׳ בשבת מבואר דבמלחמת מצוה אפילו בשבת מותר ועי׳ ברמב״ם פ״ב מה׳ שבת הכ״ה וה׳ מלכים פ״ו הי״א ובכ״מ ולח״מ שם. ועיין במ״כ במדרש רבה (פ״ד) על מה דאיתא התם דחללו את השבת כתב המ״כ וכ״ה בירושלמי פ״ק דשבת ויליף ליה התם מדכתיב עד רדתה אפילו בשבת. ושנה בזה דעד רדתה לא אתא אלא למלחמת הרשות מותר אפי׳ בשבת ומה ענין זה לדברי המדרש דהתם. וגל״ע ע״ד שו״ת רדב״ז (ח״ד סי׳ פ״ו) בכתב שם להקשות על הרז״ה בסובר שמותר לצאת בשיירא למדבר ג׳ ימים קודם השבת אפי׳ ביודע בודאי שיחלל השבת וכתב וז״ל ותו קשיא לן דא״כ צריך לכרש האי דאין צרין על עיירות של עכו״ם במלחמת הרשות דווקא ואע״ג דבהכי איירי קרא דכתיב עד רדתה מ״מ ה״ל לכרושי דבמלחמת מצוה מותר כדפירשו בהך ברייתא בד״א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שפיר דמי עכ״ל ונפלאתי ע״ז דהא בהדיא כן אמר בירושלמי דדוקא לרשות ולמצוה מותר אפילו בשבת ובש״ס דילן לא הוצרכו לפרש דממילא נדע כמו בסכינה ועע״ש:

שלא הוצאת האור ברוב הדלק: ולא בשמן קיק. רבי יוסי בשם רבי לייא קיסוסא. רבי יונה רבי זעירא בשם רב יהודה עוף דוא ושמו קיק. תני רבי ישמעאל °זאת הקאת *זה קיק: ולא בשמן שריפה. אמר רב חסדא זאת אומרת שאסור להצית את האור במדורת קדשים והיא דליקה והולכת בשבת. והא תנינן *ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולים כדי שיצת האור ברובן. א"ר יוסה בשבת כתיב °לא תעשה כל מלאכה. נעשית היא מאיליה. ברם הבא התורה אמרה אין שורפין את הקדשים ביום טוב. ואין צריך לומר בשבת. *מה המית לומר כן °לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו אהר שני בקרים. א' בוקרו של ט"ו ואחד בוקרו של י"ו. וכתיב °והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. מהו להצית את האור במדורת חמין מאן דיליף לה מנותר אסור. ומאן דלא יליף לה מנותר מותר. רב אהא בשם רב חסדא זאת אומרת שמותר להצית את האור במדורת קדשים. והיא דליקה והולכת בשבת. והא *תנינן אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב מפני יום טוב שחל להיות בע"ש. מעתה אין מדליקין בשמן שריפה בלילה על שם שאין שורפין את הקדשים בלילה. א"ר יוחנן ירדו לה בשיטת רבי ישמעאל. כמה דר' ישמעאל אמר *תינוק שעבר זמנו נימול בין ביום בין בלילה. כך עבר זמנה נשרפת בין ביום בין בלילה. ומה אית לך שמן שרפה שעבר זמנה. ר' יודה בר פזי מכיון שניטמאה כמי שעבר זמנה. *תני רבי יוסי קומי רבי יוחנן מניין לכל הנימולים שלא יהו נימולים אלא ביום תלמוד לומר °וביום. א"ל רבי יוחנן ויש כאן זו. *כל מחוייבי טבילות טובלין כדרכן ביום חוץ מנידה ויולדת שאינה טובלת אלא בלילה. נידה שעבר זמנה טובלת בין ביום בין בלילה. דרשה רבי חייא בר אבא לצוראי נידה שעבר זמנה טובלת בין ביום בין בלילה.

תנן

קרבן העדה

ולא הוצאת האור ברוב הדלק. ואת הקאת. הכתוב בעופות טמאים זהו עוף ששמו קיק: במדורת קדשים. פי' במדורה ששורפין בה קדשים שנפסלו: והיא דליקה בשבת. לפי שאין שורפין קדשים בשבת כדמפרש בסמוך: במדורת בית המוקד. ומ"ש ממדורת קדשים: הורה אור לא תעשה. אתה כל מלאכה וכיון שנעשית מאיליה שרי: מה חמית לומר כן. מה ראית לומר כן שאין שורפין קדשים בי"ט כלומר מנ"ל: שנאמר לא תותירו וגומר. שאין ת"ל עד בוקר בתרא דהא כבר כתיב ברישא עד בוקר: אלא אחר שני בקרים. ישרפנו: ואחר בוקרו של ט"ז. והייתו ביום ט"ז וכתיב והנותר וגו'. כלומר כ.ינו כיולא בזה שנשרף ביום השלישי בשלמים הנאכלין לשני ימים ולילה אחד: מהו להצית את האור במדורת חמץ. מעי"ט שתהא דולקת ביום טוב: ומשני מאן דיליף חמץ מנותר. פלוגתא דר"י ורבנן בפרק כל שעה: אסור. דכשם שאין שורפין קדשים ביום טוב ה"ה חמץ אסור: ר' אחא בשם רב חסדא. פליג אהא דלעיל וסובר דמותר להצית וכו' והא דקאמר זאת אומרת אף לזאת המתני' יש לומר דמותר להצית וכו': ופריך והא תנינן אין מדליקין וכו' ומ"ט משום אין שורפין קדשים ביום טוב: ומשני מפני יום טוב שחל בערב שבת. כשורף הקדשים בי"ט אבל אי מדליק מערב שבת או מערב יום טוב שרי: מעתה וכו' רבי אחא מייתי סייעתא דאין הטעם משום שריפת קדשים דלדבריך דשמן שריפה לשריפת קדשים דמיא לא ישרפו בלילה דומיא דקדשים: ומשני אר"י סבר ליה כר"י דשריפת קדשים נמי בלילה מותר: כך. קדשים שעבר זמנם דהיינו לאחר יום השני של תודה ויום השלישי של שלמים שורפין אפי' בלילה: ופריך ומה אית לך וכו'. כלומר הא לא דמיא להדדי דשמן שריפה הרי אין לו זמן ולעולם לא יהו שורפין אותו אלא ביום: ומשני רבי יודה בר פזי מכיון שניטמא. השמן של תרומה הרי הוא כאלו עבר זמנו דמצותו לשרפו מיד: מנין לכל הנימולים. אפי' שלא בזמנו: וביום. וי"ו יתירה דה"מ למיכתב ביום השמיני ימול וכתיב וביום לאתויי מילה שלא בזמנה: ויש כאן זו. וכי אפשר לומר כן הלא נדה שטבילתה בלילה בזמנה ואפילו הכי כשעבר זמן טובלת בין ביום בין בלילה: טבילתן ביום. כדילפינן מדכתיב וחטאו ביום השביעי ורחץ במים וגו': נדה ויולדת שאינה טובלת אלא בלילה. נדה דכתיב שבעת ימים תהיה בנדתה כל שבעה ויולדת כימי נדת דותה תטמא:

תמן

פני משה

שלא הוצאת האור ברוב הדולק בכל הני דקחשיב להו: פיסקא. ולא בשמן קיק וכו' קיסוסא וכו'. כדפרי' במתני': זאת אומרת וכו'. כלומר אע"פ שמתחיל להדליק מבע"י אפ"ה אסור בשמן שריפה לפי שדולקת והולכת בשבת ואסור לשרוף את הקדשי' ביום טוב וה"נ בשבת כדלקמן: והא תנינן וכו'. בפ' דלעיל וקס"ד דטעמא דשמן שריפה משום מלאכה הנראית שנעשית אח"כ בשבת והלכך פריך מהאי דמאחיזין את האור במדורת בית המוקד והרי כאן נראית ג"כ שהולכת ודולקת בשבת: א"ר יוסי. דלאו משום מלאכה הנעשית בשבת אסרו כאן דטעמא דמדורת בית המוקד שהתירו משום דבשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה אבל אתה מתחיל מבעוד יום ונעשית היא מאליה בשבת ולא שאני לן בין נראית אחר כך שנעשית מאליה בשבת או לא דבכל גוונא התירו כך: ברם הכא. לאו משום מלאכה הוא אלא שהתורה אמרה אין שורפין קדשים ביום ט"ב וה"נ בשבת והרי השמן שריפה נשרפה והולכת בשבת: מה המית לומר כן. ומה ראית והיכן אמרה תורה כן: לא תותירו ממנו וכו'. הרי כאן שני בקרים אחד וכו' ללמדך דלאו בבקר של ט"ו אתה שורף שהוא יו"ט אלא המתן עד בוקרו של ט"ז ותשרוף: וכתיב וכו'. כלומר דמכאן ילפינן נמי דביום הוא שורפו: מהו להצית את האור במדורת חמץ. שיש לו לשרוף בע"פ שבלאו הכי צריך לשרוף את החמץ והלכך בעי אם מצית את האור מבעוד יום מהו שיהא מותר שתהא מדורת חמץ זו הולכת ודולקת בי"ט או בשבת או לא: מאן דיליף לה. שריפת חמץ מנותר בקדשים אסור הוא כמו דבר פת קדשים אסור אע"פ שמצית בו האור מבעוד יום אם הולכת ודולקת בשבת וכהאי דרב חסדא דלעיל וה"ה ביום טוב. ומאן דלא יליף לה מנותר מותר הוא במדורת חמץ ואף על גב דהשוגא חמץ בי"ט של פסח אסור לשורפו שאני הכא דהא מיהת מצות ביעור הזמן בזמנו הוא דעביד: רב אחא. אמר בלישנא אחרינא בשם רב חסדא ולא כדקאמר לעיל בשמיה אלא ה"ק זאת אומרת שמותר להצית את האור במדורת קדשים מבעוד יום והיא דולקת והולכת בשבת מכיון שהתחלת הדלקה בהיתר היתה וכדמסיק ואזיל מהיכא ש"מ: והא תנינן וכו'. כלומר דמכאן הוא דש"מ והא תנינן לקמן אין מדליקין שמן שריפה ביום טוב אלמא דוקא בי"ט היא דאסור מפני שהתחלת הדלקה באיסור הוא א"כ בע"ש מותר אע"פ שאח"כ דולקת והולכת בשבת: מפני י"ט שחל להיות בע"ש. כלומר ולא תיקשי מתני' דהכא דקתני אין מדליקין בשמן שריפה משום דמתני' מיתוקמא ביום טוב שחל להיות בע"ש והיינו נמי דקתני לקמן אין מדליקין ביום טוב דהאי מתני' קאי דמוקמינן ביום טוב שחל להיות בע"ש ומה טעם קאמר לפי שאין מדליקין שמן שריפה ביום טוב: מעתה. לדידך דהיכא דהתחלת הדלקה בהיסור אין מדליקין א"כ אין מדליקין נמי בשמן שריפה בלילה דהא אין שורפין קדשים בלילה דכתיב ביה ביום ואנן לא אשכחן דאשתמיט לן באיזה מקום שאין מדליקין שמן שריפה בלילה: אמר ר' יוחנן. הא ל"ק דירדו לה בשיטת ר' ישמעאל גבי מילה דס"ל מילה שעבר זמנה נימול אף בלילה וכך היא נמי בתרומה טמאה שנשרפת אף בלילה וכדמסיק ואזיל ומה אית לך כאן שעבר זמנה וקאמר ר' יודה בן פזי דמכיון שנטמאת הגר מה הרי כמי שעבר זמנה לאכילה שהרי א"א לאכלה והלכך נשרפת אף בלילה: ת"ל וביום. השמיני ימול וי"ו לרבות למילה שלא בזמנה שאינה אלא ביום: ויש כאן זו. כלומר דיש כאן זו דמחלקינן בין זמנה ובין עבר זמנה שהיינו במחוי בי טבילות דנדה אינה טובלת אלא בלילה ואם עבר זמן טבילתה טובלת ביום והרי זו דלא כמו שאמרו גבי מילה דאע"פ שעבר זמנה דינה כבזמנה: לצוראי. להנך צור:

תמן

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ח

ה
ב מיי' פי"ט מפסולי המוקדשין הלכה ד

ו
ג מיי' פ"א מילה הלכה ח טוש"ע יו"ד סי' רסב ס"א

ז
ד מיי' פ"ד מא"ב הל' ו ופ"א ממקואות הל' ו טוש"ע י"ד סי' קצ סע"ף ג

גליון הש"ס

א פייט כיין דגזה"כ הוא שלא יתבערו ביו"ט כדינוף לא תותירו ולא משום מלאכת הבערה א"כ אף שאין כאן עשיית מלאכה דמאליהם נעשי' אבל בתורה הקפידה שלא ישרפו קדשים ביו"ט מבא"כ בשבת דתלוי בעשיית מל.כ והמלאכה נעשית מבעו"י ועיין במקומ"ש פ"ב דכ"ק כסוגיא דאשו משום חצו ועי' בחי' הרמב"ן ורשב"א בבת כג ובפנ"י שם ועי' עוד בכורות הרשב"א ח"א סי' פא וצ"ע:

ב פי' פ"ק ולק"מ ועיין בחי' רמב"ן ורשב"א שבת דף כד ע"ב

מסורת הש"ס

ויקרא יא — שבת כ ע"א ועי' בערוך ערך קיק — שבת כ ע"א — שמות כ — שם יב — ויקרא ז — פסחים כד ע"ב וב"ג (שביעית פ"ז) הלכה י — שם — יבמות עב ע"ב — יבמות שם — שם יב — שבועות ג ע"ב

רידב"ז

אמר ר"ח זאת אומרת שאסור להצית את האש במדורת קדשים פי' מדאסר ש"ס להדליק בערב שבת שתהא דולקת בשבת ש"מ שאין שורפין קדשים בשבת אפילו שהיא דולקת מע"ש:

ר"א בשם רב חסדא זאת אומרת שמותר להצית את האור במדורת קדשים כו' והא תנינן בניחותא אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב מפני יום טוב שחל להיות בערב שבת פי' דר"א מפרש למתניתין כמו דמפרש בבבלי דמתניתין איירי ביום טוב שחל להיות ערב שבת ומה טעמא קאמר והמתניתין אחריתי. דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הוא טעמא דרישא וה"נ קאמר הכא. דע"כ משנה יתירה היא מתניתן אחריתי דא"מ בש"ש ביום טוב דאי ס"ד דטעמא דמתניתין הוא משום שאין שורפין קדשים בשבת ואסור אפילו ממילא כשמדליק מערב שבת והוא משום דאסור לשרוף קדשים בשבת אפילו ממילא א"כ משנה אחריתי משנה יתירה היא דמה לן יו"ט או שבת ולמה צריך הטעם מפני יום טוב שחל בערב שבת אלא ע"כ דמתניתין הסני' היא טעמא דרישא מפני יו"ט שחל להיות בע"ש אבל להצית מערב שבת והיא דולקת בשבת מותר [ולכאורה שיטת הירושלמי הוא משום גזירה דגזרינן בערב שבת דעלמא מפני יום טוב שחל להיות בערב שבת. ובבבלי מוקמינן דמיירי מתניתין ביום טוב שחל להיות ערב שבת ממש] ופריך מעתה אין מדליקין בשמן שריפה בלילה פי' מעתה פריך על הנך ב' לישנא דר"ח כיון דעל כל פנים טעמא דמתניתין דש"ש דיי לשריפת קדשים א"כ לא ידליקו בלילה. ודו"ק:

וכן

שנויי נוסחאות (שו"ג) יוסי בד"ו יסה. (שו"ה) ומאחיזין בד"ו ובחיזין. (שו"ג) א' בוקרו של ט"ו ואחד בד"ו אהר בוקרו של ט"ו ואחר. (שו"ל) שניטמאה בד"ו שניטמאת.

מערכת הערך ואת יקאת זה קיק. בערוך (ע' קק א') קאת זה קיק ותרגום ירושלמי קקא:

טוב ירושלים

אמר ר"ח ז"ל שאסור כו'. נפ"ז מוכח דס"ל נר"ח דשמן שריפה מדאורייתא בשריפה לא בביטול בטלתא כדס"ל לרש"י ביצה כ"ז ב'. וכאן כ"ד א' דרק משום הכלה דקודש דאל"כ נמס א' דאסור להדליק מע"ש משום דאסור לשרוף ביו"ט והרי כשרף והרי רק קרא נותר כ' שמן שריפה מתרומה טמאה אינו רק מדרבנן דכ"ב התירו. וצ"ל דרש"י ס"ל כאידך לישנא כדקאמר בבבלי כאידך דר"ח דמתני' דלא בשמן שריפה הוא ביו"ט שחל בע"ש ומה שעם קאמר דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט [והק"ע לא חב נפרש זה וגי' למה] ולפ"ז י"ג גלת קו' כ"ז שהקשה על רש"י מבכורות י"ב ב'. לאכלה ולא לשריפה דלא באמת מדאורייתא אינו בשריפה פיי"ש ולפ"ז י"ל דפריך הגמ' לר"ח לשיטתו לפ"מ דס"ל הכא: בשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה כו' ברם הכא כו' אין שורפין את הקדשים ביו"ט ואין צריך לומר בשבת כו' והנותר. ק"ל כאי קרא דנותר כתיב בפסח וגפסח לא יוכל להתחיל לשרוף בערב יו"ט מבא"כ בכל שבת י"ל במתחיל מבע"י וכן בכל יו"ט כשמתחיל מבע"י ודאי שרי כבכל מלאכה ומנ"ל לאסור וצ"ע:

והנותר ממנו עד בוקר כו' פי' ש"ק מה שהקשה נ"ע קרא דהנותר ולפ"ד י"ל דבאמת מנ"ל כה דהך בוקר הוא בוקרו של ט"ז אבל מהאי דכתי' והנותר ביום השלישי ישרף א"כ חזינן דקדשים ביום שבעיני ה"נ בפסח מ.רי הרבן י"ד והוא ט"ז בוקר שלישי. ובוי"ל דה"ב'

כ"ד ב' ד"ה לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט הקשו דאמאי לא שרי להדליק לצורך יו"ט ותיפוק ליה דאיכא מצוה בהבערתו לשבי חשיב דלא שוה לצורך סוף פיי"ש [ומש"כ בספנ"י שם כה"א גיבוב ק' כרשב"א] וז"ש דאין שורפין קדשים ביו"ע וקשה מנ"ל ופ"כ מהנותר קשה מנ"ל דדרשינן ק ואדרבה מותר באמת שריפת קדשים לצרך היום לז"א והנותר ביום השלישי באש ישרף וי"ל דהוה מצוה דהוי מקרא שנאבון ה"א אינו רק רשות אבל מ.הרי קראי ידעינן תוכה. וכן ראיתי באמת כ.וני המצות שכתבו עשה בשריפת קדשים מכן דוהנותר ב.לתים דכ' בא' ט' ולדידי קשה טובא למה לא כתבו מהא דפסח דקדים. וא"ל דהוה עשה דלפני הדבור וי"ל לגאחר הדבור דעכ"פ מקשה ניתא דפסח הוא ת"ע לבד מ"ע דכל שריפת קדשים. ואולי ס"ל לרבותינו ז"ל דכך לא נאמר רק בפסח מדבר ולא בפסח דורות. ולבד בלא מלאתי גילוי נזם ישתנה א"כ הדין דמנ"ל כבר.ף נבוקר בגופי מזה דנתן אז היתה בזה"ל. ואידי דאיירינן .באב אמינא לייבב קו' כללא ישראל לר"ע לל"ק דוהנותר דהא לדידיה בלא"ה אין שריפת קדשים דוחה יו"ט ולמו באין בו מעשה אין לוקין עליו דיש לומר באמת לר"ע הלאו צריך נעשה לבד כמשה דכל שריפת קדשים. ועוד אפשר לומר דרבי עקיבא אזיל לשיטתו דאיסור עבירה ליה דעשה דקודם הדבור גרוע כמ"ב תוס' קדושין ל"ח א' בשם הירושלמי דהקושיא קאי אליביה פ"ש .קושיא וה"נ ה"א דבקבת אז מ כ לשרוף הנותר ממנו קמ"ג: ר"א בשם רב חסדא ו"א

בגוסר

פני משה

תמן. בבבל אמרין דאפי' עבר זמנה אינה טובלת אלא בלילה מפני חמותה ומפני כלתה שלא ילמדו זו מזו ויבאו לעשות כך אף בזמנה: טובלת כדרכה ביום. וקאמר הש"ס דלזה נאמר שמעוברת זמן מקודם היתה ואפשר שטבילה זו לא מפני נדתה היתה אלא משום חומר טהרות: טהורה לביתה. דלבעלה לא בעי כונה: וכבס שנית וטהור. גבי מצורע כתיב ושנית מיותר הוא אלא דכא להקיש לטבילה ראשונה מה הראשונה לדעת כדילף מדכתיב וצוה הכהן וכבסו שהוא לדעת אף השני' לדעת אלמא שכל כבוס וטביל' בעינן שתהא לדעת: וכן חמיין. אדלעיל קאי למ"ד דאם עבר זמנה טובלת אף ביום וכן רואין אנחנו דיש מרבנן שנוהגין כן ומקדימין טבילתה לאחר שעבר זמנה ומניחין לנשיה' להיות טובלין ביום בשביל שתקדים להתעבר לפעמים מתעכב בטבילתה אם ממתין עד הלילה בשביל איזה א גם דשכיח בלילה ורב נחמן קאמר מצוה להקדים כל מה שתוכל כדי לזרז במצות: בת ישראל וכו'. תוספתא היא בפ"י דתרומות ומייתי לה לעיל בסוף פ' בתרא דתרומות וכל הסוגיא כולה דלקמן גרסי' שם והאי דקאמר משלחת זאבים היתה וכו' בפ"ד דשביעית היא שייכא ושם היא שנויה ואיידי דאיירי בשמן שריפה מייתי לה בתרומות ולכל מה דאתמר בה וכן כאן וכדרך הש"ס הזה. דבפרק ד' דשביעית בהלכה ב' תני לה על הא דקאמר התם טייב בשביעית בזמן הזה מהו אם אסיר לזורעה דגזרו חכמים שלא לזרעה ובעי לה בזמן הזה אם ביטלו הגזירה או לא וקאמר דסבר ר' ירמיה מימר שרי ומותיב ר' חזקיה לר' ירמיה וכי איזה ב"ד עמד וביטל להגזירה שגזרו והיכן מצינו שביטלוה וקאמר התם חיליה דר' חזקיה מן הדא בת ישראל שבאת להדליק מן הכהנת טובלת את הפתילה בשמן שריפה ומדלקת ר' הונא בשם ר' ינאי שעת משלחת זאבים היתה ולא עמד ב"ד וביטל כלומר מה שהתירו להיות טובלת בשמן שריפה והולכת ואע"פ שהיא נגד הדין שהרי אין להדליק בשמן שריפה אלא בבית כהן מפני הסכנה הוא שהתירו לפי שבאותה שעה שעת משלחת זאבים היתה ושלא תכשל בהם באישון לילה התירו שתוכל לטבול את הפתילה בשמן שריפה כדי להדליק ולהאיר לה בהליכתה ולא עמד ב"ד וביטל וכלומר מאחר שהתירו נשארה תקנת התירה א כמו שהוא ולא ביטלוה אח"כ ולאסור. והשתא כמה דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל ואע"ג דלקולא היא והכי נמי גבי טייב בשביעית לא עמד ב"ד וביטל להגזירה ראשונה וכ"ש הוא הכא דלחומרא היא. עד כאן מה דשייך לשביעית ואגב מייתי לה נמי הכא: בקרו של כהן. הבקר שלו שהיה עומד בדיר ישראל ומאכילו אצלו וכן כליו וכו' ואינו חושש אע"פ שגם הישראל נהנה מנר שמן שריפה מ"מ הואיל ולטובתו של כהן הוא מותר אפי' בביתו של ישראל: ישראל וכהן וכו'. בתוספתא שם: ומיעבד עבידתיה. לעשות איזו מלאכה גבי ר"ח ציפוראה שהיה כהן: מי אזיל מיזיל ליה. כשהיה ר' חנניה בר עכברי רוצה לילך משם מילא לו הנר משמן שריפה של ר' חייא להאיר לו בדרך. ופריך הש"ס ולא כן סברינן מימר כדתני בהאי תוספתא דדוקא לעשות צרכיו של כהן מותר הישראל להדליק בשמן שריפה: אמרין

קרבן העדה

תמן אמרין. בבבל אמרו: אפי' עבר זמנה. לא תטבול ביום: מפני חמותה וכלתה. שרואין אותה טובלת ביום ויבואו גם הם לטבול בזמנה ביום ואתי' לידי כרת ולא ידעי שהיא בשמיני הוה דטובלה ביום: נאמר. ע"כ צריכין לומר שכבר עבר זמנה והיה לאחר יום השביעי: כיון שנאנסה וטבלה. כגון שנפלה מן הגשר: לביתה. ליזקק לבעלה: וכובס שנית וטהר. דבנגעי בגדים כתיב ב' כבוסים תכבוסת ראשונה דכתי' וכבסו את אשר בו הנגע והסגירו וגו' לראות אם יפשה או יעמוד או יכהה וכיבוס שני לאחר הסגר שאחר כיבוס ראשון והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכבס בראשונה קודם הסגר וסר מהם הנגע בימי הסגר וכובס שנית לשום טבילה וטהר מה ת"ל שנית פשיטא דשניה הוא אלא להקיש הכבוסה שנייה שהיא לשם טבילת טהרה לתכבוסת הראשונה שהיא להסגיר: מה ראשונה לדעת. אדם דכתיב וצוה הכהן וכבסו: אף שנייה לדעת. ולא שיפול במים מאליו: ה"ג מצוה להקדים כדי לזרז וכן חמיין שרבנן מקדמין לעיבורה. וה"פ מצוה להקדים להדליק נר של שבת מבע"י כדי לזרז עצמו למצות שבת וכן רואין שרבנן מקדימין עצמן כשעולין לעיבור שנה והיינו כדי לזרז עצמן: טובלת פתילה בשמן שריפה. ואינה חוששת והטעם לפי שדבר מועט הוא והרי הוא נשרף בעמידת הכהנת א"נ הגאת כילוי לא אסור לזרי' אלא מדרבנן ובדבר מועט לא גזרו: אמר רב הונא בר' ינאי. טעמא אחרינא אית ביה שהתירו לטבול הפתילה שידלק מהרה בטוב: שעת משלחת זאבים היתה. ומפני הסכנה התירו: ולא עמד ב"ד וביטל. כלומר משעבר המשלחת לא עמדו בית דין וביטלו ועמדו בהיתרן עד עתה: כמה דתימר תמן. בשביעית פ"ח שדה שנטייבה בזמן הזה בשביעית שרי אף על גב דלא התירו חכמים אלא בזמן שהיו חייבין ליתן מהם מס למלך והתירו מפני הסכנה ועכשיו שנתבטל הגזירה ראוי שיחזור לאיסורו מכל מקום כיון שלא נתבטל התקנה בפי' אף על גב שנתבטל הטעם בהיתרא קאי ה"נ היתר טבילת הפתילה לעולם עומד כל זמן שלא עמד בית דין וביטל: ה"ג בקרו של כהן שהי' אוכל אצל ישראל. כן הוא במסכת תרומות וה"פ כהן שנתן בהמתו לישראל שיאכילנה אף על פי שהכהן נותן לישראל שכרו אפי' הכי מותר להדליק בשמן שריפה בשעה שמאכיל לבהמתו כיון דלצורך הכהן קעביד והרמב"ם גורס בקרו של כהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל וכן היא בתוספתא ולפי זה קמ"ל אף על גב דגם הישראל נהנה נמנו שרי כיון דגם לכהן יש בו צורך: והדליק. הישראל לפני הכהן בשמן שריפה: ר"ח בר עכברא. ישראל היה והלך לעשות מלאכה אצל ר"ח ציפורי שהיה כהן כשרצה לילך ר"ח לביתו מילא לו ר' חייא נרו משמן שריפה: ופריך ולא כן כו' ולא של ישראל. וזהו לצורך ישראל: ומשני אמרין

הורה אור

תמן אמרין *אפילו עבר זמנה א מפני חמותה ומפני כלתה. אשה אחת משל רבותינו ראו אותה טובלת כדרכה ביום. נאמר מעוברת זמן היתה. *נידה שנאנסה וטבלה שמי בשם רב ב טהורה לביתה ג וטמאה לטהרות. רבי לעזר בשם רבי חנינא טמאה בין לביתה בין לטהרות. ומאי טעמא °וכובס שנית וטהר. מה הראשונה לדעת אף השנייה לדעת. ומנין שהראשונה לדעת °וצוה הכהן וכבסו לדעת. וכן חמיין רבנן מקדמין לעיבורה. רב נחמן בשם רבי מנא מצוה להקדים כדי לזרז במצות. *בת ישראל שבאת להדליק מכהנת ד טובלת את הפתילה בשמן שריפה ומדלקת. רבי הונא בשם רבי ינאי שעת משלחת זאבים היתה ולא עמד ב"ד וביטל. כמה דתימה תמן ה לא עמד ב"ד וביטל. וכה לא עמד ב"ד וביטל *בקרו של כהן שהיה עובד אצל ישראל וכן כליו של כהן שהיה נארג אצל ישראל ו הרי זה מדליק על גביו שמן שריפה ואינו חושש. ז ישראל וכהן שהיו שותפין בחנות ממלא הוא ישראל את הנר. שמן שריפה ועולה בו לעלייה ויורד בו לחנות לעשות צרכיו של כהן אבל לא צרכיו של ישראל. כהן שבא אצל ישראל לעשות עמו חשבון והדליק על גביו שמן שריפה אף על פי שעמד הכהן והלך לו ח אין מחייבין אותו לכבותו עד שיכבה מאליו. רבי חנניה בר עכברי הוה אזל ומיעבד עבידתיה גבי ר' חייא ציפורייא. מי אזיל מיזיל ליה הוה מלי בוצינא שמן שריפה. ולא כן סברינן מימר לעשות צרכיו של כהן אבל לא צרכיו של ישראל. אמרין

עין משפט נר מצוה: א מיי' פ"ד מא"ב הל' ז. ב מיי' שם פי"א ה"ג. ג מיי' פ"א ממקואות הל' ח טוש"ע שם סי' קצח סמ"ג. ד מיי' שם הלכה ח. ה מיי' פ"א מתרומות הלכה יא. ו מיי' שם הלכה יב. ז מיי' שם הלכה יג. ח מיי' שם הלכה יד.

מסורת הש"ס: נדה סו ע"ב מגילה פ"ב הל' ה. חולין לא ע"א. ויקרא יג. (שם). (תוספתא תרומות פ"י) שבועות פ"ג הלכה ג. (תוס' נדה כו: ד"ה דתנוב)

גליון הש"ס

רידב"ז

וכן חמיין רבנן מקדמין לעיבורה. ר"נ בשם ר' מנא מצוה להקדים כדי לזרז במצות ע"כ לכאורה מאי שייך הכא וגי' הק"ע ז"ל דמצוה להקדים להדלקת נרות בשבת ובמס' מגילה פ"ב נשתרבב מהך דהכא כדרך הירושלמי אבל אינו מובן לי וכי עד כאן לא שמענו דזריזים מקדימים למצות דצריך למביא ראי' דרבנן מקדמין לעיבורה וכי לעיבורה בלבד הקדימו כתני'. וע"כ לבי אומר לי שאין כאן גי' אחרת והדברים כמו שהן. אך נדפסו הדברים הללו שלא במקומן ששייך לסוף הלכה שאחר זה. והעמיד המדפיס בסוף הלכה זו. וטעות כזה מצוי כמה פעמים לאין מספר [ולדוגמא אציג לפניך אחת במס' פיאה פ"ז למי היא מעלם] ולבתר הלכה שאחר זה הדברים הללו מוכנים היטב. וכמו דגרסינן במס' מגילה ואנן חמיין רבנן מקדמין לעיבורה ותיבת אנן הוא בדרך קושיא כמובן ויתבאר זאת עפ"מ דגרסינן במס' ר"ה בירושלמי פ"ב ר' יעקב בר' אחא ר' יוסי בשם ר' יוחנן לעיבור הולכין אחר המינוי פי' מי שנתמנה תחלה הוא קודם ליכנס לעיבור לועד הולכין אחר הרגיל כו' כהנא איתמנע קדמוי מן ר' יעקב בר' אחא אתא ר' יעקב בר אחא קדמוי מיני' לעיבורא אמר הכון מרא דשמועתי' לא מקיים לה כו' כו' רשב"ל אקדמין ליה חד סב לעיבורה כו' כו' עיי"ש ולכאורה קשה באמת על ר' יעקב בר אחא האיך לא אקדים לכהנא בתחילה. אך באמת אין זה קושיא וסוגיא דידן נותן קושיא זאת דבאמת מצוה על כל אחד להקדים כמה שיכול מפני שזריזין מקדימין למצות וכדאמר ר"נ בשם ר"מ בסוגין מצוה להקדים מפני שזריזין מקדימין למצות אך אעפ"כ הרשות בידו להקדים למי. שנתמנה תחלה ואינו עובר על זריזין מקדימין למצות. ואם הקדים לפניו למי שלא נתמנה תחלה. עובר על זריזין מקדימין אבל כשיש מי שיתמנה תחלה שקולין הן רשות בידו להקדים בעצמו שזריזין מקדימין למצות ורשות בידו להקדים למי שנתמנה תחלה ואינו עובר על זריזין מקדימין למצות [וכההיא דאמרינן בעלמא האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף עי' במס' כתובות דף ק"ח ובמס' שבועות דף ל' גבי מצוה להקדים ת"ח בדין ומצוה להקדים למי שבא ראשון לדין האי עשה והאי עשה מכריעין דעשה דכבוד תורה עדיף אבל אי לא בעשה דעדיף בני הן שקולין ואיזה שירצה יקדים ואינו עובר על עשה דהקדמת חבירו. והכא לא שייך עשה דכבוד תורה עדיף דז"א דזה לא שייך רק גבי ת"ח וע"ה אבל לא בשניהן ת"ח אך אחד נתמנה תחלה] ועי"ז יתבאר היטב הסוגיא דידן דמסקינן בסוף הלכה שאחר זה. א"ל ר"ז ומה טובי' א"ל אדם גדול היה ובקי במשנתינו היה ופירשה ר"ח דכפר תחמין קומי רבי ומיניתי' חכים ע"ז פריך כיון שנתמנה הכם

שנויי נוסחאות (סוי"ב) שבאת נ"ו שבאה. (סוי"ב) הונא נד"ו חנא.

טוב ירושלים

שמותר כו' והא תנינן אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט אלא יש לחלק ולא בשמן שריפה וכיו"ט מתני' אלמא דאסור אפי' בפ"ש ותשני משום יו"ט שחל בפ"ש וכדמסקי ר"מ גופיה בבבלי כ"ג ל': מעתה אין מדליקין בשמן שריפה בלילה על שם כו'. מכאן הבונה גלות לדברי רבותינו האחרונים שכ' דלק שריפה נותר היא ביום דוקא לא כל שריפה קדשים וכדי שלא יסתור סוגיא בבבלי יבמות פ"ב ב' דאפילו בלב"ז דוקא ביום נראה לומר דכזה יש לחלק באמת בין טמא לשריפה שאר קדשים דבכ' גם בלילה כמבואר הכא. אבל ז"א רק לרי"ש ולרבנן מתמע דאף בלב"ז דוקא ביום: במה דרי"ש א' מיעוט שפ"ז נימול כו'. כן נראה פדות ר"י אולא לא כראה מנ"ע כן דלא אמר "דתניא" אלמא נ"א בגדיה כן. ונ"ל דמוכח כן מדברי רי"ש במק"א פי' קדושין כ"פ א'. דדרים אותו ולא אותה ומקשי תוס' דה"ל ז"ג דאינו בלילה ותי' דס"ל כראב"ש דמילה בלב"ז אפילו בלילה ופי' בס' לוים מן מ"ב מצ"ש דמי' זה הוא רק לדברי הכא דבי רי"ש דדריש לו לזכות כו' פיי"ש וה"כ לפת"ש תוס' פסחים פ' א' דסנא דבי רי"ש כוא ר"י מתמע א"כ מוכח ספיר מתיפתו כן. ומוכ"ל לפ"ש דאמר נק' דכמתולים שלא בזמנו דשוא רק ביום כלמד מו' דוכיוס א"כ רי"ש נשיטתו דלא"ד וע"ן פ' יבמות ס"ם ב' י"ל דקרא רק לאמו ולא לבלב"ז. אך ק"ק מסוגיין דיבמות ע"ב ב' דר"י גופיה אמר אפילו מאן דלא"ד ו' ו' ס'

דריש ואמר זה על והעוסר גופי' וא"כ לא ידע לרי"ש ממילה על מהר ואולי לדברי ר"מ קאמר אליה לפ"ע. ופי' ח"כ יבמות בב מש"כ דמ"ש ו' ס' דריש קאי גם אמילה בלב"ז דדריש ו' דוכיוס וא' דסמיכי ולפ"ז א"ש גם הכא. אך נסתרו דברים מהא דרי"ש ל"ד ו'. ורשב"א דתס לפי זה פיי"ש: כך "נותר" כ"ז נכבסת בין ביום בב"ע. כב"ג דל"ע. ודע דלדברי הירושלמי כאן סמיכה קו' כמפרשים בעל ספ"י קדושין ל"ד א'. ועוד סרכה דלתוס' קדושין שם דבעמה דז"ג נשים פט רות א"כ פטורות אף תמ"ש דשריפת קדשים דאינו בלילה וה"כ אמאי ניתק לעשה לד'רמב"ם דשכא דכלאו טולל לא מתנתק וזכה כ"א גם נשים חייבות בו. אמאם לפ"ז א"ש דסוטי האי לשיטתם דס"ל שם כ"ש א' דמילה לא מתכב ז"ג מאי דאינו בלילה מכום דבלב"ז הוא גם בלילה א"כ כ"כ כן הוא כנמילה אף דאינו נשרף קודם יום השליני מ"מ כיון דאח"כ נשרף נ"מ ז"ג תפ"ש וא"כ ודאי אף נשים חייבות בו: ויש כאן וכו'. פי' ק"ע שכתב בלא נדה כו' ותמוה מאד דשאני התם דכתב בליו' ואין לנו לרבות שלב"ז כבתוכה משא"כ בטבילת נדה. עו"ק דמלבון ר' יוחנן דא' ידו לם בשר רי"ש מתמע דלרבנן בכל נוונא הוא רק ביום א"כ מאי קושיא דלמא כן ברייתא דנדה רי"ש הוא ומכ"ש לר"י דס"ל הלכה כרי"ש ונודאי שלכה כרי"ש דמתני' כותי' אתיא ואולי קי"ל למפ"ע דלק לר"מ קא"ל. ודע דנ"ע דברייתא ש הפסק אפילו לדידן דקיי"ל דבין מילה בין

אמרין דלא הוה עבד כן לא הוה אתי. סברין מימר מטא ביתיה מטפי ליה. אמר רבי חנינא על ידי כן הוה שחר ועל ידי כן הוה קרץ. אדא שמשא שאל לרבי אמי בגין דאנא צבע פתילתא מן חולא. א"ל בטיל הוא על גב פתילות. רבי יודה בן פזי הורה לאילין דבר נחמיה כן. רבי אמי נסב פתילא. רבי לייא לא נסיב פתילא. ולא מודי רבי לייא לרב אמי. חשש היא משום גזל. וכולה מן הדין שמשא בביתיה בזבזא בהקדישא. גמליאל זוגא שאל לר' אסי מהו להוסיף לתוכו שמן חולין ומדליק. א"ל לא תני רבי הושעיה אלא אין מחייבין אותו למצותו. א"ר אבהו שנה לי רבי יונתן בן עכמאי בת כהן שהיתה עומדת ערב שבת עם חשיכה ובידה נר ובתוכו שמן שריפה הרי זו מוספת לתוכו שמן חול כל שהוא ומדלקת. א"ל ר' זעירא ומה הוה טיביה. א"ל אדם גדול היה ובקי במשנתינו היה ופירשה רבי חייא דכפר תחמין קומי רבי ומניתיה חכים: ולא בחלב. רב ברונא אמר* ה חלב ^ז מטיף לתוכו שמן כל שהוא ומדליק. יוסי בעי מה אנן קיימין אם במחוי אפי' לא נתן לתוכו שמן. ותני שמואל כל שמתיכין אותו ואינו קרוש מחוי הוא. ואם בשאינו מחוי אפי' נתן לתוכו שמן. אתא רב חנניה רב ברונ' בשם רב חלב מהותך וקירבי דגים מדליקין בהן. רבי חייא בר אשי עני מיתיה קומי רב. אמר ליה הן הויתא. אמר ליה בעיי משח דזית. אמר ליה ולא הוי לך קירבי דגים. אית תניי תני מדליקין בנפט. אית תניי תני אין מדליקין בנפט. אמר רב חסדא מה דמר מדליקין בההן איכומא. ומה דמר אין מדליקין ^י *בההן חיורא דהוא סכנה:

הלכה ב מתני'

*אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב ר' ישמעאל ^ג אומר אין

קרבן העדה

אמרין. אלו לא נתן לו כדי שהיה לו לילך לביתו לא היה בא הללו בפעם אחר בלילה כי היה סובר טרם שיבא לביתו יכבה הנר ויהיה צריך לילך בחשך לכך הוצרך להוסיף בו שמן נמלא כל זה למלאכתו של כהן הוה כדי שיבוא אלל הכהן בפעם אחר: הר"ח. במותר השמן שכבה כשבא לביתו על ידו היה בא בשחר וע"י היה בא בערב למלאכתו לבית רבי חייא ליפוריי ולא בשיה רבי חנינא משתמש בו בביתו: קרץ. חושך והקס בטרס יכיר מתרגמינן וקמת בקרילותא עד לא אשתמודע ל"א סברוה שכשהגיע לביתו היה מכבה וא"ר חנינא שאף בביתו היה דולק ממנו כדי להקדים למלאכת הכהן: אדא. שם איש שהיה משמש לחולים: בגין. משום שאני טובל הפתילה מכהן חולה ואני מדליק בביתאי ברי או לא: א"ל בטיל הוא. המעט שמן שבפתילה ע"ג פתילה ושרי: כן. במותרין ליקח פתילה מכהן: נסב. פתילה משמן שריפה: ר' לייא. הוא ר' אילא: ופריך ולא מודה ר' אילא לר"א דמותר ליטול דהא בטיל הוא השמן ע"ג פתילה וכדתניא לעיל בת ישראל טובלת אפי' בשמן שריפה: ומשני חשש הוא משום וכו'. לכך לא נסב ר' אילא משום גזל ליטול בלא דעת כהן דה"ל גזל שבמי: ה"ג במס' תרומות וכלא מן הדין שמשא וכו' וה"פ הא דחשש ר' אילא היה שלא מן הדין דאיהו גופיה ס"ל להתירא אלא שמשם שהיה בביתו היה מבזה בהקדשות ע"כ החמיר עליו שלא ליטול אפילו פתילה: מהו להוסיף שמן חולין. על שמן שריפה ולבטלו ברוב כי היכא דאמרינן בתרומת חולה לארץ דמבטלה ברובא ואוכלה בימי טומאתו כיון דאינה אלא מדרבנן ה"נ איסור הנאה לזרים בשעת כילוי אינו אלא מדרבנן ומותר לבטלו ברוב: אלא אין חייבין למצותו. פי' נר שהדליקו בו בשמן שריפה אין חייב למצות ממנו המעט השמן שבדופניו אבל שמטיבין מזה שהם יש בו שמן בעין אסור ליתן בו חולין כדי לבטלו: מוסיף לתוכו שמן חול כ"ש ומדליק. אף על גב דאין מדליקין בשמן שריפה בשבת כשהוסיף בו כ"ש חולין שרי: ומה הוה טיביה. של רבי יונתן בן עכמאי אם ראוי הוא לסמוך עליו: ופירשה ר"ח. להא דרבי יונתן בן עכמאי קמיה רב ומינה אותו לחכם: מה אנן קיימין. במאי קאמר רב דסגי בהטפת שמן: אם במחוי. פי' בחלב מהותך לא בעינן הטפת שמן שנתעלמו נמשך אחר הפתילה: ואינו קרוש. כל זמן שהנר דולק ה"ל כמחוי ואף החלב כיולא בו: ואם בשאינו מחוי. ואם בחלב שאינו מהותך מאי מהני הטפת שמן: אתא ר"ח. ואמר דהכי אמר רב ברונא בשם רב דחלב מהותך וקרבי דגי' שנימוחו מותר להדליק בהן ואפי' בלא הטפת שמן: עני מייתי קומי רב. היה לו עת לבוא לפני רב ולא בא: א"ל. רב היכן היית שלא באת בזמנך. א"ל. שהלך ליקח שמן זית לנר של שבת: א"ל. רב ולא היה לך קרבי דגים היה לך להדליק אותן ומותר להדליק בהן וכשמעתתיה: אר"ח. לא פליגי: מ"ד מדליקין היינו בנפט שחור ומאן דאמר אין מדליקין היינו בנפט לבן שהוא סכנה שהשלהבת עף ואוחז בקירות הבית ויש לחוש שישרף ביתו:

הלכה ב מתני' שמן שריפה. שמן של תרומה טמאה: טעון

פני משה

אמרין דאי לא הוה עביד כן לא הוה אתי לזימנא אחריתא הז"ו נרכיו של כהן: סברין מימר. לבתר הכי היו סבירין לומר דכד מטא ר' חנינה לביתיה יכבה את הנר הזה והוא לא עשה כן שאפי' כשבאו לביתו היה משתמש בו וקאמר ר' חנינה דטעמיה דעל ידי כן הוה טהר וע"י כן הוה קרץ כלומר שע"י הנר הזה יכול להשכים עלמו ולנות ולישן וע"י כך יכול הוא להשכים בבקר בבקר ולילך לר' חייא לעשות מלאכתו ונמלא שהכל היא בשביל נרכי של כהן: בגין דאנא צבע פתילתא מן חולא. בשביל שאני טובל פתילה אחת משמן חולין אם מותר אני להשתמש בשאר פתילות בהגל זה והן נטבלות בשמן שריפה והשיב לו בטול היה זה של חולין על גב פתילות של שמן שריפה הואיל ורב הן והתיר וכן הורה ר"י בן פזי לאילין דבר נחמיה כן: ר' אמי נסב פתילא. לא החמיר על עלמו ונטל פתילה של שמן שריפה שנתן לו הכהן להאיר לו ור' לייא הוא ר' הילא דהתם לא היה רוצה ליטול ושואל הש"ס אם לא מודה ר' הילא לר' אמי ופליג עלי' וקאמר דלא פליג עליה אלא שהיה חושש משום גזל וכדמסיק: וכולא מן הדין וכו'. כלומר וכל עיקר טעמי' של ר' הילא בשביל השמש הזה שלו שלא היה נוהג כבוד בשמן של תרומה ובוזא בהקדישא שהוא מבזה בקדושתה לפיכך לא היה רוצה ליטול הפתילה ולהביאה לביתו שלא יהיה משרת שלו זורקה למקום בזיון: מהו להוסיף. שמן חולין על שמן שריפה ולהדליק בשביל ישראל: לא תני ר' הושעיה. בברייתא דלעיל כהן שבא אצל ישראל לעשות עמו חשבון וכו' אלא אין מחייבין אותו למצותו כלומר למצות אותו ולכבותו כדמייתי לה לעיל אבל לא התיר להוסיף שמן חולין עליו ולהניחו להיות דולק והולך ביותר: ובתוכו שמן שריפה. ואין מדליקין בה להאי מ"ד דלעיל במתני' בכל ע"ש מיירי ה"ז מוספת לתוכו שמן חולין כל שהן ומדלקת והכי תנינן לה בתוספתא דתרומות שם: ומה הוה טיביה. של יונתן בן עכמאי הזה דאת אומרת הלכה משמיה וא"ל אדם גדול היה ובקי במשנתינו ופירשי' וכו' פירסמו וסיפר בשבחו לפני רבי ומינה אותו רבי לחכם: חלב מטיף לתוכו שמן כל שהוא. ומערבו ומדליק בו: יוסי בעי מה אנן קיימין. להא דרב ברונא אם בחלב מחוי אפילו לא נתן לתוכו שמן יהא מדליק בו דהא לדידיה ע"כ דמפרשת לה להא דתנינן ולא בחלב היינו בחלב שאינו מהותך ומחוי אלא שנתן חתיכה של חלב לתוך הנר במקום שמן כדמפרשין לזפת וטעה במתני' דהא ודאי לא פליג את"ק וחכמים דמתני' ואם במחוי הוא קאמר למה לי שנתן לתוכו שמן: ותני שמואל וכו'. כלומר וכ"ת דמיירי שנקרש אחר שהתיך אותו הא נמי ליתא דתני שמואל כל שמתיכין אותו ואינו קרוש כלומר שאינו קרוש מהר כדרך השעוה אלא לאחר שעה כדרך החלב דין מחוי הוא לו ואמאי לא ידליק בו ואם בשאינו מחוי שלא היתך אותו בתחלה א"כ מאי מהני שנתן לתוכו שמן הא במתני' סתמא תנינן ולא בחלב ומסתמא השמן כל שהוא בטל הוא בחלב שלא התיכו: אתא רב חנניה. ופירשה להא דרב ברונא דה"ק בשם רב חלב מהותך וקרבי דגים מדליקין בהן והיינו בשנתן לתוכו שמן כל שהוא וכשהוא מהותך ולא לאחר שנקרש ופליג אהא דשמואל: עני מיתי קומי רב. נתאחר לבוא לפני רב וע"ש היה: הן הויתא. היכן היית ואמר ליה חזרתי לבקש אחר שמן זית להדליק בו וא"ל ולא הוה לך קרבי דגים שזה מלוי הוא. ורב לטעמיה דכשהן מהותכין מותר להדליק בתערובות שמן כל שהוא ואף שאינו שמן זית: מה דמר מדליקין בההן איכומא. בנפט שחור שאין בו סכנה ומאן דאמר אין מדליקין בנפט לבן דהוא סכנה מפני שהיא עף ושורף להמדליק בו:

הלכה ב מתני' אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט. למאן דמפרש בהל' דלעיל דלא בשמן שריפה דקתני במתני' דלעיל בי"ט שחל להיות בע"ש קאמר ומפרש להאי דהכא דאדלעיל קאי ומה טעם קאמר ולמה אין מדליקין לפי שאין מדליקין בשמן שריפה בי"ט וכדפרישי' לעיל:

אין

מסורת הש"ס

ד' שבת כד ע"א בבלי איתא וכ"ג מק"ע

פ"ה

פס כד ע"ב

עין משפט נר מצוה

טו
א מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ט טוש"ע או"ח סי' רסד ס"ס

טז
ב מיי' שם הלכה ו

יז
ג מיי' שם הל' י כו' טוש"ע שם סעיף ב

גליון הש"ס

ז עי' רמב"ן דף כ"ו

רידב"ז

הכא א"כ לעיבור הולכין אחר המינוי וצריך להקדימו לעיבור א"כ קשה למה אנן המיין רבנן מקדימין לעיבורה ומדוע רבנן מקדימין ליה כמה פעמים לעיבור היל"ל לרבנן דנתמנו אחריו להניח לו להקדים כדין. וע"ז משני ר"ל בשם ר"מ מלוה להקדים מפני שוריזין מקדימין במלות דיש מלוה גם לכל אחד להקדים מפני שזריזים מקדימין למלות אך אם הקדים למי שנתמנה תחלה אינו עובר על זריזין מקדימין למלות וע"כ ניחא הא דר' יעקב ב"א שהקדים עלמו לפני כהנא ועי"ז יתורץ שפיר כן נראה לפע"ד פירש הסוגיא דהכא ודר"ה הנ"ל. ודוק:

אפ"י

שנויי נוסחאות (ב"י) שחר נד"ו שהר. (סו"ח) לרב נד"ו לרבי. (סו"ט) היא נד"ו הוא. (סו"ז) אסי נד"ו איבי.

טוב ירושלים

[illegible] בלב"ז כבזמנו לבד דל"ד נגדס כמב"ל. י"ל עוד דמאי שריפת טמא או מילה דאפי' שלב"ז [illegible] כבזמנה מבא"כ לדה ויולדת ואף דאיכא למ"ד שניה בזמנה מלוה מ"מ נעשה זמנה אין [illegible] בלב ונפ"ז אפילו בלילה: דרשה דהג"ה גירסא. אולי צ"ל נלפ"ל כאן: (ע"כ בייך לדף פ"ו): [illegible] בין לביתם. פי' ב"ק מה בהביא בשם הנמ' דחגיגה אינו קתמא דגב' רק דבריו כנא וכ"ג ע"ס י"ב א' ולפס"כ לא מן בפנים גם במה הגא זכר קוניה וחולין נ"א א' כ' ע"ש: [illegible] ב"ד ובמלו כו'. גם בהביא בב"ק פ' כמב"ס והוס' לברוכה יל"ר שנלמודין דהוא [illegible] דרבנן דאי דאורייתא היך א' נקמן מהו ביוסיף להוכו שמן חולין בשא וכא כ"ל דאין מגמנין [illegible] איסור דאורייתא אבל אי דרבנן א"ש כמ"ש בניה ד' ב' דאיסור דרבנן הנשגין ואני [illegible] כבס"ב נ"ב אבי ה מ היכא כו' ודוחק אהד דכבא מוקר דהיכור היא כא גופי' מאי [illegible] איסורה ול"ע: ישראל וכהן כו'. נ"ל דמיירי בקדשים בעגל זמנם דבני נשרוף בלילה [illegible] (גד כאן ביוך לדף פ"ו ע"ב): ופירשה רבי ח"א דכפר תאומין קיקי רבי ומניסי' [illegible] עי' ק"ע דגכים קומי "רב" אבל דבריו מוכיס מהד דאמו אם בגירסא ליה לרב דברי [illegible] שמן כבר עם קרבי דגים יותר ג"כ נכתב בשן הנין כס ע"ב. אבל נפד"ב לפ"ג "רבי"מ [illegible] בת כהן בהיתה בוגדת פ"ב ש"ח וביד"ה כב ב"ם כו' חוכת לפ"ז דבכי נהדליק ש"ש

בלילה וכ"ל כביסתי' דרי"ם דס"ל דשלב"ז היא גם בלילה ומוכח דל"ד ו' והיא כביסתי' דרבי בבבלי קובה ב"א א' דל"ד ו'. אך יו"כ כבי' סק"ע דאם היה רבי היה רומז ר"ז נפילה או כ' יודן נפילה כי כן דכך הירושלמי כידוע והרגיל בגמנו וגם נכאורה מבמע היפנא דלרבנן דרי"ם דלריך זוקא ביום י"ל דהא דהלריך נרבות עליו שמן חולין דא"כ בת כהן כ"ל נרבות ע"ז הא דהויה לה תיהו זה ב"ק דהא הגן וגא בב"ם אך ז"א רק נרבס דהוא ש"ש ובכל בנת אמנם לר"מ בבב"י ו.עיי מ' ב' דמשום גזירה דיו"ט בהו גבבנת נ"ל כן) וע"כ דלריך נסרבות כי כיכי דלא תברוף ב"ק בלילה וי"ל דאותו המובא בכרוך בסוד יום ואתרינן בדרבנן גריזה אך מכ"ל בא דהאפי' שלב"ז זוקא ביום ע"כ מדורבנן ו' יהא"ם דבתמורה ב' ב' פריך לב"ק דוהב חבים איבו: בהאמורה ת"כ דגכל לאו היינות ותבני [בבלי כב"ם מבום דהוה גאי בלא מ. והנה ו"א רק גמ"ד להו אמב"מ א"ל פגע דלמ"ד גוקין הכי בווין כן והדק"ל ואומי י"ל כמ"ד נוקין נאמה מסכא יליף וא"ם לפ"ז דסוגיא קאי גם לר"י ע"ם ואכמ"ל] וגם ב' סא א' אמר רב אאין נוקה פב' תמורה ומתמי' דקופג אכבפים כ' יהודה היא דס ב' דלוקין על לב"ם וא"כ ס"ל גרב לדרוס ו' ומוכח דה"ל של נסהב"מ מו' דואה וה"כ דלבין ו' ננותר בלב"ז וא"כ מוכח כביסתי' דרב אך דר' י' בן עכמאי ולכן מגיסיה חכים: ואמנם מ"ב בש"ק הג"מ בין בני הספקים. נע"ד ריפכא מהדברא דלפי

פש"י

תורה אור

אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת והכמים מתירין ה בכל השמנים שמן שומשמין שמן אגוזים שמן צנונות שמן דגים שמן פקועות בעטרן ובנפט ר"ט אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: **גמ'** *הא בכל אילין קדמאי מדליקין: רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעיטרן מפני כבוד השבת. ‏ומה בין עיטרן מה בין קירבי דגים. קירבי דגים כל זמן שהן דולקין אין ריחן רע כבו ריחן רע. עיטרן בין כבה בין דלק ריחו רע. שלא תאמר הואיל וריחו רע יהא טעון הרחק ארבע אמות לפום כן צריך מימר אין מדליקין בו: והכמים מתירין בכל השמנים. (בשמן פקועות). רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד. *עמד לו רבי יוהנן בן נורי על רגליו ואמר אם כן מה יעשו אנשי בבל שאין להן אלא שמן שומשמין. מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים בלבד. מה יעשו אנשי אלכסנדריאה שאין להן אלא שמן צנונות. מה יעשו אנשי קפודקיא שאין להן לא כך ולא כך. י אלא אין לך מה שהתירו ראשונים בלבד. *תני רבי שמעון בן אלעזר אומר ג אין מדליקין צורי מפני שהוא שרף:

הלכה ג מתני' ז *כל היוצא מן העץ אין מדליקין אלא פשתן וכל

היוצא מן העץ ט אין מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן פתולת הבגד שקיפלה ולא היבהבה רבי אליעזר אומר טמאה ואין מדליקין בה רבי עקיבה אומר טהורה ומדליקין בה: **גמ'** א"ר שמעון בר רב יצהק כתיב °להעלות נר התמיד (שמות כז) ‏שיערו לומר שאין לך עושה שלהבת אלא פשתן בלבד. *תני רבי שמעון בן אלעזר אומר י כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש. ומסככין בו חוץ מן הפשתן. א"ר יוסי עשו אותו כעבים. *דתנינן י העבים הרכים אין בהם משום שלש על שלש. אמר רבי לעזר מן המשכן למדו דכתיב °את המשכן תעשה עשר יריעות (שם) שש משזר. וכתיב °*פארי פשתים יהיו על (יחזקאל מד) ראשם. את למד שש משש. ושש כפארי. ופארי מפארי. רבי אלעזר *בעי מהו לעשות אוהל מעור בהמה טמאה. והכתיב ועורות תהשים. רבי

פני משה

אין מדליקין בעטרן. הוא פסולת של זפת וריחו רע ביותר: מפני כבוד השבת. ובמה יניחנו וילך והדלקת נר בשבת חובה: שומשמין. זרע דק ומתוק סינלינ"ה בלע"ז ובערבי נקרא סומסו"ם: שמן צנונית. היוצא מזרע צנון: שמן פקיעות. מין דלעת מדברית: ובנפט. יש נפט לבן ויש נפט שחור וריחו רע והכמים דפליגי על ר' ישמעאל מתירין בנפט כמו בעטרן ולא היישי שמא יניחו וילך: ר' טרפון אומר וכו'. והלכה כר' ישמעאל בעטרן וכל שכן בו שריחו רע והלכה כחכמים בשאר השמנים ולד"ה אין מדליקין בנפט לבן ואפי' בחול מפני שהוא סכנה כדאמרינן בסוף הלכה דלעיל וכן אין מדליקין בגרי שהוא הפרסמון הדא שהוא עף כמו הנפט לבן ועוד שהפרסמון ריחו טוב ביותר ושמא יקח ממנו וקי"ל הג תן שמן בנר היוב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה:

גמ' הא בכל אילין קדמאי. דקתני במתני' דלעיל ופסולי שמנים בשבת מדליקין בהן ביו"ט דלא אמרו אלא בשמן שריפה בלבד לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט: מה בין עטרן וכו' דהא שמן דגים דקתני במתני' היינו בנעשה מקרבי דגים ולא פליג ר' ישמעאל: קרבי דגים וכו'. וא"כ כל זמן שהוא דולק לא יניהנו וילך: שלא תאמר וכו'. כלומר וא"כ תיקשי מאי קמ"ל בודאי לא ידליק ממנו אם כל כך ריחו רע להכי קאמר דאגב אורחיה המעינן שלא תאמר דינו כשאר ריח רע לענין ק"ש והפלה וצריך הרחק ד' אמות ממנו לפום כן צריך מימר דלענין הדלקה בלבד הוא דאמרו: עמד לו ר' יוהנן בן נורי וכו' תוספתא היא בפ"ב: מפני שהוא טורף. כדפריבית במתני':

הלכה ג מתני' כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן. כלומר ממה שנקרא עץ אין מדליקין בו אלא פשתן דאע"פ שנקרא עץ כדכתיב ותטמנם בפשתי העץ עושין ממנו פתילה כשהוא נפוץ להדליק בו וכן מדליקין בפתילה מקנבוס ומלמר גפן דהלו לאו בכלל היוצא מן העץ ניהנו שאינן אלא מיני זרע: וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים. להיות האהל עצמו טמא מהמת בהמה תהתיו דאינו מטמא אלא הכלים שבתוכו והאהל מאהיל עליהם ועל הטומאה אבל האהל עצמו א"צ לא הזאה ולא טבילה: אלא פשתן. שהאהל היא עצמו נ"כ טמא דכתיב והזה על האהל ויליפינן אהל אהל ממשכן דפשתן קרוי אהל שלא היה במשכן לאהל דבר היוצא מן העץ אלא פשתן דכתיב במשכן עשר יריעות שש משזר ומשכן עצמו איקרי אהל כדכתיב את משכן אהל מועד: פתילת הבגד שקיפלה. כמו שגודלין את הפתילות: ולא הבהבה. על השלהבת כדי שתהיה מהורכת ותדליק יפה: ר"א אומר טמאה ואין מדליקין בה. לענין טומאה בהא פליגי דהכא בשלש על שלש מצומצמ'ת מיירי דר"א סבר קיפולה אינה מבטלה מתורת בגד מכיון שלא הבהבה וטמאה ורבי עקיבא סבירא ליה דקיפולה מבטלה מיתרת בגד והויא כאלו אין בה שלש על שלש וכל פחות מג' על ג' אינו מקבל טומאה ולפיכך טהורה. ולענין הדלקה בהא פליגי דר' אליעזר סבירא ליה אין מדליקין בפתילה שאינה מהורכת ורבי עקיבא סבר מדליקין והלכה כר"ע:

גמ' כתיב להעלות נר תמיד. ושיערו הכמים שאין לך עושה שלהבת לקיים בו להעלות אלא פשתן בלבד והיינו נמי טעמא דמתני' דבפשתן מדליקין אע"פ שנקרא עץ: תני. בתוספתא פ"ב: אין בו משום שלש על שלש לענין קבלת טומאה. ומסככין בו דלאו בר קבולי טומאה הוא: חוץ מן הפשתן. דסבירא ליה לרבי שמעון בן אלעזר דבפשתן אף על פי שיוצא מן העץ נקרא מרבינן כו' טומאה משום דסתם בגדים האמורים בתורה צמר ופשתן הן הואיל ופרט הכתוב בנגעים דכתיב בהו בבגד צמר או בבגד פשתים ילפינן לכל מקום שנאמר בגד דצמר או פשתן הן: עשו אותן. לשאר היוצא מן העצים כדין העבים והרכים דתנינן בפרק כ"ח דכלים. העבים בגדים הגסין והרכים הדקין אין בהן משום שלש על שלש לקבל טומאה: מן המשכן למדו. דפשתן אקרי אהל: דכתיב ואת המשכן תעשה וגו' שש משזר ומנלן דשש פשתן הוא דכתיב ופארי פשתים וגו' את למד שש משש וכו'. כלומר בתחלה שש דכתיב באבנט משש דכתיב במכנסים והתם גופה מנלן יליף שש דמכנסים משש דכתיב גבי פארי מגבעות ויליף פארי מפארי דיחזקאל דכתיב ופארי פשתים יהיו על ראשם והן המגבעות אלמא שש פשתן היא והכי יליף לה לעיל בריש פ"ט דכלאים. ומשכן קרוי אהל דכתיב את משכן אהל מועד: והכתיב ועורות תחשים. וס"ד דמין טמא היה ומשום דהכן הזינן דפרט הכתוב בפרשת זאת הבהמה מיני טהורו' והתם לא כתיבא: רבי

קרבן העדה

עטרן. פסולת דזיפתא שבתחלה זב הזפת עב ואח"כ הגלול ונקרא עיטרן וכיון שהוא גלול נמשך אחר הפתילה אלא שמפני כבוד השבת הוא שאין מדליקין בו דמתוך שריחו רע שמא יניחנו וילך: בשמן שומשמין. מסקנא דמלתא דחכמים היא: צנונות. צנון: שמן דגים. מקרבי דגים שנימוחו: פקועות. דלעת מדברי: נפט. מין שמן שריחו רע: **גמ'** הא. בכל השאר דהני לעיל במתני' מותר להדליק בהן בי"ט חוץ משמן שריפה: מה בין עיטרן מה בין קרבי דגים. דקס"ד דעיטרן אסור דגזרינן אטו זפת עב שזב תחלה שאינו נמשך אחר הפתילה וקשיא לי' א"כ אף בקרבי דגים נגזר אטו קרבי דגים שאינן נימוחים א"כ קרבי דגים נמי ריחן רע: ומשני קרבי דגים כל זמן וכו'. וטעמו מתוך שריחו רע שמא יניחנו וילך ונר של שבת חובה וכיון דאין ריחו רע אלא לאחר שכבה ליכא למיחש למידי: שלא תאמר וכו'. כלומר ועוד טעם אחר אית ביה דתני עיטרן במתני' להשמועינן דאע"ג דריחו רע אין בו איסור אלא שלא להדליק אבל א"צ להרחיק ממנו ד"א לק"ש ולתפלה: ה"ג לא כך ולא כך. אלא כפט: ה"ג אלא מה שהתירו ראשונים. והיינו שמנים דמתני': אין מדליקין צרי. שאינו בא מן הפרי אלא מן העץ ושרף בעלמא הוא וה"ל כזפת ואינו נמשך:

הלכה ג מתני' אין מדליקין. בו לעשות פתילה: אלא פשתן. דאיקרי עץ דכתיב ותטמנם בפשתי כן: אינו מטמא טומאת אוהלים. אם עשה מהן אהל וחיברו לקרקע והמת התתיו הוי כשאר בית וא"צ להטביל האהל עצמו דלא קבל טומאה אלא כלים שתחתיו: אלא פשתן. שאף האהל טמא כדכתיב והזה על האהל ובפשתן משתעי קרא: שקיפלה. כמו שגדלין פתילות: הבהבה. על השלהבת כדי שתהא מחורכת ותדליק יפה: טמאה היא. דבגד כלי הוא ומקבל טומאה אם היה שלש על שלש דקפול אין מבטלה מתורת בגד הואיל ולא הבהבה: אין מדליקין בה. כדמפרש טעמא בגמרא: **גמ'** שאין לך עושה שלהבת. שיעלה למעלה אלא פתילות של פשתן: ואין בו משום שלש על שלש. לקבל טומאה בשלש אצבעות: ומסככין בו. סוכה הואיל ואינו מקבל טומאה דאין מסככין בדבר המקבל טומאה: חוץ מפשתן. דילפינן מדכתיב ותטמנם בפשתי עץ ש"מ דאיקרי עץ ומקבל טומאה נגעים כמפורש בקרא: דתנינן. בפ' כ"ח מכלים: העבין. בגדים העבים כגון הלבדין: והרכים. בגדים שהם דקים ביותר: אין בהן משום שלש על שלש. עד שיהא בהן שלשה: מן המשכן למדו. דפשתן איקרי אוהל. וכתיב פארי פשתן וגומר וכתיב ואת פארי המגבעות שש: את למד שש. האמור ביריעות משש האמור במגבעות. ושש האמור במגבעות ילפינן מפארי האמור בהן עצמן. ופארי האמור במגבעות ילפינן מפארי פשתן דכתיב ביחזקאל דאיירי במגבעות כדכתיב יהיו על ראשם: מהו לעשות וכו'. כלומר אם עשה אוהל מעור בהמה טמאה אי איקרי אוהל: ופריך והכתיב ועורת התשים מלמעלה. כלומר מאי קמיבעיא ליה הרי ממשכן יליף ובמשכן כתיב עורות התשים והתשים מין חיה טמאה הן: ומשני רבי

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ס

שינויי נוסחאות (בו"ה) דולקין בד"י דליקין. (בו"כ) לך מה בד"י לך אלא מה. (בול"ד) מדליקין אלא בד"ו מדליקין בו אלא. (בול"ה) אין בד"ו אינו. (בול"ו) פתולת בד"י פתילה. (בול"ז) כעבים דתנינן בד"י כעבים הרכים דתנינן. (בול"ח) את המשכן בנקרא ואת המשכן.

טוב ירושלים

פש"ל דמותר להוסיף שמן הולין ונבטלו א"כ כשביטל אין בו משום איסור תרומה לזרים א"כ ודאי דאין בו גם משום שריפת קדשים ביו"ט ומש"כ דאם נתערב בחולין נ"ג רבנן הא לפי דברינו דאפילו ע"י התערובות אסור דמ"מ נשרפין הקדשים פ"כ דחשיב משום שריפת הקדשים א"כ אמאי לא ניחוש מתוך במצוה עליו נשבתו. ואולי טעמו דכיון דמשמש הוא בשמן שריפה לא יפה בביטול זה דיחשוב ודאי כבר נשרף השב"י בשמן קדשים. אך א"כ ודאי אין בו משום איסור הדלקת בשמן שריפה בשבת ויו"ט דהא נמי י"ל כן דהמשמש בשמן שריפה נשרף מבע"י. ולפ"ד תוס' במכילתין כ"ה ב' ד"ה לפי דשריפת תרומה מצוה דאינו בוש טוב הוא משום גזירה קדשים א"כ יש לומר כיון דהוא דרבנן ובדרבנן קיימא לן יש ברירה ע"כ י"ל דהותו השמן בריפה נדלק מבע"י כבר. ואמנם זה רק אם צריך להוסיף מהול על הקדש אבל אם א"ינו ידליק מפש קודש נכ"ש אז להוי לאסור בכ"ש דהא לרבנן גזרו על השבית בין שמשות וא"כ כבי בורף בשמן שריפה בכ"ש דשבת ומוכח לפ"ז דס"ל דצריך להוסיף מהול על הקדש ובזה י"ל מה שפירשה ומהו הכים דרב לשיטתי' דגלי של שבת בע"ש כבדעתה כ"ז א' א"כ בבירא ניה דצריך להוסיף מהול על הקדש נדידי' שפיר י"ל דמיסיף עליו בתן ומדעים דהאמר הבבש כא פ מתשבר בשמן שריפה בשבת אבל לדידיה דצריך להדליק מבע"י תם לביספים דס"ל יש בריכה עי' ב"ב נ"ז ב' א"ש הכל בס"ד:

רחב"א מני מיתי קומי רב. הולי כשנה מאהר לבא לפני רב אף כי לא ידעתי ברש מלם עו אבל בם לפני הקב"ע לא ידעתי. פב"ש מה שהגיה הק"ע לפיל פ"ה ה"ז אהא דרב מיסני מיתי קומי ר"ה דל"ל מיבעי. סוא נגלא טוך: איה הגיי תני אין מדליקין בנפש כו'. עי' זרע יעקב כ"ו א' דנפש לבן אף בהוא פן והיא סכנה להדליק כמש"ש ת"ה נבית של אבנים פני א"כ סל"ל אידי ואידי בנפש לבן וכ"ן נבית של אבנים וכאן נבים של פצים. או י"ל דאידי ואידי בנפש הוכמא וכא ר' ישמעאל דאין מדליקין בשמן והא רבנן ומכאן ראיה לדברי תוס' כ"ס ב' ד"ס מתוך דבנפש מודה רי"ש: (פ"כ ביץ לדף פ"ז):

הא בכל אילין קדמאי מדליקין ביו"ט דאין נחוש לשמא יטה וגם לריב"ן ולמג"ש דהפסס משום שמא יכבה וליכא פ"ב ויל"ה נ"כ אינו ביו"ם דיכול לחזור ולהדליק. ודם ד"ל לייבב כו' סוס' כ"ז א' ד"ס הדא דל"ל לכבה והניי פממים נלרי והא בגא"כ אינו נמשך אחר הפתילה די"ל דס"ל דרב"ם לא סוביר כלל מדבריו סבה וי"ל דכאי אהורה דסע אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ם

ר' יהודא ור' נחמיה ורבנן. ר' יהודא אומר טיינין לשם צובעו נקרא. ור' נחמיה אמר גלקטינין. ורבנן אמרין מין חיה טהורה. וגדילה במדבר. ותיי כיי דמר ר' לעזר בי ר' יוסי ר' אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש בשם ר' מאיר [ב]כמין חיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר כיון שעשה בה מלאכת המשכן נגנזה. ר' אבון אמר קרש היה שמה. תני רבי הושעיה דחדא קרן ותיטב לה' משור פר מקרין ומפרים. מקרן כתב רחמנא. *תמן תנינן [א] כל הפחות מג' על ג' שהתקינו לפוק בו את המרחץ. ולנער בו את הקדירה ולקנח בו את הריחים בין מן המוכן בין שאין מן המוכן טמא דברי ר' ליעזר. ר' יהושע אומר אף מטלית חדשה מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור רבי עקיבה אומר מן המוכן טמא ושאינו מן המוכן טהור. כה בין המוכן מה בין שאינו מן המוכן. בין שהכינה לתוך הבית בין שהשליכה לאשפה *והתנן ר' ליעזר אומר אף מטלית חדשה כיוצא בהן. ולית בר נש אמר אף אפילו אלא עדי מודי על קדמייתא *בין שהכינה לטלותה בין שלא הכינה לטלותה. הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. הדא ילפא מן ההיא דברי ר' ליעזר והוא שקיפלה. וההיא ילפא מן הדא בשלא הכינה לטלותה. אבל הכינה לטלותה טמאה הייא. ומה טעמיה דרבי ליעזר נעשה כמטהר כלים בשבת. מכיון שקיפלה לא טהרה שכן שמשים אומנים רוצים בקיפולה. ולא מבעוד יום שהיא טהורה. ר' לעזר בשם ר' הושעיה מפני יום טוב שחל להיות בע"ש. ולא מאיליה היא טהורה. א"ר יוסי בי ר' בון תיפתר שהיו בה שלש על שלש מצומצמות. ר' אחא רבי סימון בשם ר"ש נזירא

עשאה

ר' יהודה ור"נ ורבנן. פליגו אי תחשים חיה טמאה או לא: טיינון. עורות אילים נבועים היו עורות תחשים ונקראים תחשים על שם לבע שדומין לתחשים: גלקטינין. שם לבע: וגדילה במדבר. נתגדלה במדבר: ותייא. ואתיא הא דאמרו רבנן כי האי דאמר רשב"ל וכו': דחדא קרן. קרן אחד היה לו לקרש: ותיטב לה' וגו'. ה"ק דוד תהא תפלתי רצויה לפניך מבור פר שהקריב אדם ומקרן ומפרים ומתחשים שברא במדבר לצורך המשכן: מקרן כתב רחמנא. ללמד על התחש: תמן תנינן. בכלים פכ"ח: פחות משלש על שלש. דאלו שלש על שלש חשיב ולא בטיל ואע"ג דקילי כגון סמרטוטין: שהתקינו. שהקלו לכך: לפוק בו את המרחץ. נקבים שהמים באים דרך שם למרחץ: ולנער בהן את הקדירה. לאחוז בהן שולי הקדירה. ולנער בתוך התמחוי: בין מן המוכן. לקמן מפרש: ה"ג ר"א בין מן המוכן וכו'. בין שהכינה להניחה בתוך הבית לצורכי הבית: והתנן. בפ' כ"ז דכלים ר' ליעזר אומר אף וכו' דברישא תנן ג' על ג' שהשליכה באשפות טהורה וכו' חוץ משל ארגמן ושל זהורית טובה ר' אליעזר אומר אף מטלית חדשה כיוצא בהן פי' כמו ארגמן זהורית טובה שאין השלכה' מטהרה: ולית בר נש וכו' ואין אדם אומר אף או אפי' אא"ז א"כ מודה בראשון וכיון דמודה במונח באשפה דטהור בשאר כל הבגדים ומתני' שתמה איירי אף בשאר בגדים א"כ הדרא קושיא לדוכתי' מה בין מן המוכן וכו'. ומשני בין שהכינה לטלותה על הבגד. זה מן המוכן ועלה קאמר ר"א דטמא אבל באשפה אף ר"א מודה דטהור: הדא ילפא מן ההיא וההיא וכו'. פי' ממתני' דהכא ילפי' על מתני' דכלים ומשם ילפינן על מתני' דהכא: דברי ר' ליעזר והוא שקיפלה. אבל אי בעי' מהודר בגד כגון שזרקה לאשפה הרי זו מבוטלת מטומאתה א"כ אע"פ שקיפלה טמאה שאין הקיפול מבטלה מתורת בגד: אבל הכינה לטלותה. אפי' ר"ע מודה דטמאה דמתני' דהכא כשלא הכינה לטלותה: ומ"ט דר"א. דאוסר בהדלקה: נעשה כמטהר כלים בשבת. דע"י הדלקה אזדא לה טומאתה: ופריך מכיון שקיפלה לא טיהרה. בתמיה הא נתבטלה מכלי: ומשני שכן שמשים אומנים. רולים בבגד טוב שיהא דוקא מקופל נמצא שאין הקיפל מבטל: ופריך ולא מבעוד יום. שהתחיל להדליק בה כבר טהרה מטומאתה ולא נראה כמטהרה: מפני י"ט שחל להיות בע"ש. נמצא שמטהר כלים בי"ט: ופריך ולא מאיליה היא טהורה. והוא לא מידי קעביד דקס"ד שהבגד גדול נמצא שבשעת הדלקה עדיין הבגד לא נטהר מטומאתו: שהיה בה ג' על ג' מלומלמות. עסקינן כשמתחיל להדליק בה מטהרה מטומאת':

עשאה

ר' יודה וכו'. כלו' תנאי פליגי בזה דמר סבר טיינון היה ומר סבר גלקטינין והן ממינין טמאין ועל שם לבעו נקרא תחש ורבנן סברי דמין חיה טהורה הגדילה במדבר לפי שעה ולפיכך לא הוזכר בפר' זאת הבהמה: ואתיא. הא דרבנן כהאי דאמר ר"א וכו' שלפי שעה היתה ונגנזה: קרש היה שמה. ומין חיה טהורה היתה: תני ר' הושעיה וכו' כלומר לר' הושעיה ספוקי מספקא לי' והדא קרן הוה לה ואיכא למימר דמין מהקריבין הוא דמקרן כתב רחמנא מין מקרן אחד והוא טהור ואיכא למימר נמי דהדא קרן וקרש היה ומין חיה טהורה היא: תמן תנינן. בפכ"ח דכלים פחות מג' על ג' שהתקינו לפוק בו את המרחץ לסתום נקביו שהמים באים דרך שם וסותמן לעת הצורך: ולנער בהן את הקדירה. לאחוז בו את הקדירה ולנערה: בין מן המוכן וכו'. לקמיה מפרש לה: ר' יהושע אומר בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור. והכתוב בספרים כאן בדברי ר' יהושע אף מטלית חדשה ט"ס היא: מה בין המוכן וכו' בין שהכינה לתוך הבית. שהצניעה והכינה לצורך זה בין שהשליכה לאשפה וזהו שאינו מן המוכן וס"ל לר"א דמכיון שהתקינו בתחלה לכך אע"פ שאחר כך השליכה לאשפה לא בטלה: והתנן. שם בפ' כ"ז בסיפו שלש על שלש שהשליכה באשפות טהורה החזירה טמאה לעולם השלכתה מטהרתה והזרת' מטמאתה חוץ משל ארגמן ומשל זהורית טובה ר' אליעזר אומר אף מטלית חדשה כיולא בהן דהגב חשיבותייהו לא בטלי ולית בר נש אמר אף או אפילו עדי א"כ מודי על קדמייתא דמשאר בגדים השלכתה לאשפה מטהרתה שהרי אינו חולק ר"א על זה וע"כ הוא כן מדקאמר אף זה כיולא בהן דשל ארגמן וכו' אבל בשאר בגדים מודה הוא והשתא מה בג' על ג' השלכתה מטהרתה פחות מג' לג' לכ"ש והאיך קאמרת דשאינו מן המוכן לר"א השליכה לאשפה היא: בין שהכינה לטלותה. כמו לתלותה וכו'. כלומר אלא דה"ק בין שהכינה לתלותה על היתד שתהא מזומנת לכך בין שלא הכינה לתלותה אלא הניחה אחורי הדלת עד שיצטרך לה אבל אם השליכה לאשפה אף ר"א מודה דטהורה דבטולי בטלה: הדא ילפא וכו'. כלומר משום דקשיא ליה להש"ס דבמתני' קתני פתילת הבגד משמע דעדיין בגד הוא דיש בו ג' על ג' ובהא קאמר ר"א טמאה ואע"פ שקיפלה לעשות פתילה אלא שעדיין לא היבהבה לא בטלה והא התם קאמר דאפי' בפחות מג' על ג' כשהתקינו לצורך איזה דבר לא בטלה כל זמן שלא השליכה לאשפה והשתא וכי קלקל אותה במה שקפלה לפתילה שלא תהא ראויה לפוק בו את המרחץ הלא עדיין לא היבהבה וראויה להשתמש בה איזה דבר וא"כ אפי' בפחות מג' על ג' אמאי לא תטמא לר"א הלכך מפרש וקאמר הדא מתני' דכלים דאייתינן לה ילפא מההיא מתני' דהכא וההיא דהכא ילפא מן הדא מתני' דכלים ולא תיקשי דתרווייהו כי הדדי נינהו אליבא דר"א כדמסיק ואזיל: הדא ילפא מן ההיא דברי ר"א והוא שקיפלה. כלומר האי דקתני במתני' דכלים פחות מג' על ג' לא תפרש דבדוקא קאמר אלא דנילף דברי ר"א דהתם מדברי ר"א דהכא דבהוא בקיפלה מיירי שהיה בה ג' על ג' וקיפלה בתחילה לעשות פתילה כדמיירי כאן ומתוך כך נתמעטה ואין בה אלא כדי פחות מג' על ג' ואח"כ התקינו לדבר אחר לפוק בו את המרחץ או לאיזה צורך הלכך בין מן המוכן וכו' כדמפרשינן לעיל ולעולם טמאה היא כל זמן שלא השליכה לאשפה והקיפול לא מהני בה לבטלה מתורת ג' על ג': וההוא ילפא מן הדא בשלא הכינה לתלותה. כלומר וא"ת דאי הכי תיקשי במתני' מאי איריא דקתני ולא היבהבה הרי אפי' אם היבהבה נמי משכחת לה טומאה בשהתקינו אח"כ לפוק בו את המרחץ דהא אמרת דכל היכא שהתקינו אח"כ לאיזה צורך טמאה היא דקיפול לא מהני לה וא"כ אפילו היבהבה לא תיהני לה דהא מיהת אכתי ראויה היא לצורך איזה דבר לסתום או לנער וכו' ומדדייק ר"א לומר ולא היבהבה הוה משמע דאם היבהבה כבר ביטלה מכל וכל ואמאי הלכך מפרש דבאמת ההיא מתניתין דהכא ילפא היא מהדא דמתניתין דכלים דהכא מיירי בשלא הכינה לתלותה אבל אם הכינה לתלותה ולעשות בה איזה דבר טמאה ואפילו אם היבהבה והתם דמפרשינן לר"א דאף אם לא הכינה לתלותה טמאה היינו נמי כשקיפלה ולא היבהבה דאלו הכינה לתלותה חשובי אחשבה ולעולם טמאה היא. והשתא תרווייהו מתוקמי שפיר אליבא דר"א: ומה טעמה דר"א. אהא דקאמר אין מדליקין בה קאי דבכינן שפיר אליביה בהא דקאמר טמאה היא אלא מ"ט אין מדליקין בה. וקאמר דהיינו טעמא דכשמדליק בה ודולקת והולכת בשבת נעשה כמטהר כלים בשבת דשוב אינה ראויה ואסור לטהר איזה דבר בשבת: ופריך מכיון שקיפלה לא טהרה. בתמיה כלומר דאע"ג דאמרי' אליבא דר"א דלענין טומאה קיפול לא מהני בה מידי היינו אם אירע לה איזו טומאה היתה טמאה דאכתי איכא בה שיעורא לקבולי טומאה אבל מכיון דמקפלה לפתילה ועושה מעשה להדליק בה כבר פרחה ממנה טומאתה ולא שייך בה למימר נעשה כמטהר כלים בשבת דהרי הקיפול עלמו מועיל להכנת טהרת' שאח"כ והקיפול מבעוד יום הוה. ומשני שכן שמשים אומנים רוצין בקפולה. א"נ יש לפרש כפשוטו דפריך דהא גופה קשיא ואמאי לא תועיל לה קיפול לטהרה ומ"ס אמרת דלר"א קיפול לא מהני לה לאפוקי מטומאתה ומשני שכן המשרתים אימנים רוצין בכך שתהא מוכנת להם בקיפולה לכשיצטרכו לפתילה ולפעמים נמלכין ועושין פתילה מדבר אחר ומניחין הותה והלכך לא מהני קיפול להוציא תידי טומאה: ולא מבעוד יום שהיא טהורה. סוף סוף קשיא והלא כשמתחיל להדליק בה מבעוד יום כבר פרחה טומאתה ממנה ואמאי אמרת נעשה כמטהר כלים בשבת: מפני י"ט שחל להיות בשבת. כלו' דמשני דאע"ג דהכא סתמא קתני וככל ע"ש מיירי אפ"ה ס"ל לר"א דאין מדליקין בה דגזיר מפני יום טוב שחל להיות בערב שבת וכשמתחיל להדליק בה מטהרה ונמצא כמטהר כלים ביום טוב הוא: ולא מאליה היא טהורה. והאמי קא מחשבת לה למטהר כלים בשבת או ביום טוב הרי מאליה היא הולכת ודולקת: תיפתר שהיו בה ג' על ג' מלומלמות. דהשתא בשעת התחלת הדלקה אפהית לה משיעורא בידים וגזור ר"א בכל ערב שבת אטו יום טוב שחל להיות בערב שבת כדפרשינן: ר' אחא. אמר דלא תדחק לאוקמי בג' על ג' מלומלמות אלא דהיינו טעמא דהויא כאלו הוא עושה מעשה בידים לטהרה דהרי מי לא מודית לו שאם

עשאה

מסורת הש"ס

כד

גליון הש"ס

עין משפט נר מצוה

כלים פכ"ח מ"ב

שם פכ"ז משנה יב

ש' שבת

שנויי נוסחאות (בו"א) טיינין גד"ו טיינון. (סו"נ) צובעו גד"ו ציבעו. גלקטינין גד"ו גלקטינון. (סו"נ) חדשה מן גד"ו חדשה בין מן. (או"א) ר"ש גד"ו רבי שמעון.

טוב ירושלים

דתמתם דבאינך מדליקין אבל בבלי אין מדליקין וצ"כ לריך להוסיף מפני שהוא כמה ולא פני בהא דאינו כמבך אחר הפתילה: מן המוכן נמדו דכתיב כו' וכתיב פאתי כו' ק"ל מ"ת מדברי קבלה לא ילפינן ודוחק לומר דהוא רק גילוי מילתא כמך דפבחים ז' ב' ב"ק דל"ד כלל לדכלא ופי' בבלי כ"ח א' יליף כ"א נופים מגזירה שוה דהלל אהל: (פ"כ לדף ע"ז ע"ב): בין לגם ליכנו. פי' פ"ק ובמכת"כ אהמיספי' סוגיין בבבלי כ"ח א' פב"כ: רבנן אמרין מין חיה טהורה. פי' זלע יעקב בכתב לייסב דבר"י פ"ס ת ומ"ש בהא"ם ובמכה"כ לא זכר פ"ע גם לרבנן ולר"מ ול"פ כן: ומ"ש דר"א נעשה כמטהר כלים בשבת. ק"ל לפ"מ דקיי"ל פ"ב ס"ב דבין כ"ס וב"ה שמדליקין אם שמים לעסקן דלא מגכר פיקוסא כ"כ פ"ט וא"כ יאסר שכא להדליק בפתילה א מספתא דמתקן ונמה גרע מהספקת המים. ואפ"ל לד' הכלל"ת דל"א כ"ס מתמי היכא דב"ש נקולא א"כ י"ל דהכא ר"א פ"ל כפיקסי' דרבי דפ"ל דאין

מדליקין וכו' בבלי שם י"ם ב' אך פוק"ע דל"ש טעמא דמתקן כלי אי אית ליה פתילה אחרינא כמבואר בבבלי סוכה ל"ג ב' ול"ל דבירושלמי מוקי לה באמת דר"א במתקן דל"ל [ופי' בס"ב פל בילה בם] ולפ"ז קו' הש"ק ד"ס נפסה דרבא אדרבה וק"ת. ומלבד זה י"ל קו' הפ"ק מ"ם שהרשב"ק בסנהדרין י' א' לייסב קו' תום' נל"ח רבא פטמא דרי"ם משום ג"ם דרבא רפס דאזיל לשיטתו דאיסו פ"ל הג"ם וא"כ כשרי"ם פטמו משום זה ע"כ רבנן חולקין בזה פ"ב וסכי נמי דטותיה אדרבה לשיטתיה דסבירא ליה טעמא דמתקן אי סוה אמינא הכא משום הא את פ"כ סכחך מוכרח דרבי פקינא לא סבירא ליה כטעם זה. ויותר נראה דרבא עדיפא ליה טיעות דידיה דסוא פשוט יותר ואפי' שפיר גם לקמן כני' רבא: ולא מבעוד יום שהיא טהורה. נפי' סק"ע כ"ל היא בגא ב': ולא מאליה היא טהורה. ר"ל ובזה גם ב"ש מודו נגידי דמגילה בלפיל פ"א ס"ס וגם סכא דרבנן:

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי' פכ"ב מכלים הלכ' יא

כו
ב מיי' פ"ב מיום טוב הלכ' יב סמ"ג לאוין כה טוש"ע או"ח סי' תקה סעיף ו

כז
ג מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה יב טוש"ע שם סי' רסה ס"א

כח
ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב

כט
ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף א

א עשאה מזור טהורה. שרייה בשמן לא כמי שעשאה מזור. ר' זעירא ר' ינאי ר' ירמיה בשם רבי יהושע בן לוי נראין דברים שתהא הלכה כרבי עקיבה. שהוא אומר מעין שניהן ואינה אלא כר' יהושע מקולי שלש על שלש. לא סוף דבר טהורה אלא אפי' טמאה. בגין רב *דרב אמר ב מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים:

הלכה ד מתני' ג *לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן

ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת אפילו היא של הרס ורבי יהודה מתיר אם חיברה היוצר מתחילה מותר ד לא ימלא אדם את הקערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת ורבי יהודה מתיר:

גמ' למה ז*משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה. או שמא ישכח ויערה. מה נפיק מן ביניהן ההן זקוקה דיקלון אין תימר משום שלא הותחל בכל טיפה הרי לא הותחל בכל טיפה וטיפה אין תימר שמא ישכח ויערה הרי אינה שוכח ומערה: אם חיברה היוצר מתחילה מותר. שנייה היא שכולה אחד. ה אלא אם חברה בסיד או בגיפסום. יאות דרבי יודה כדעתיה *דר' יודה אמר משקה טופח חיבור. תני פתילה אחת בשני כוסות בשתי קערות בשני תמהויין אסור רבי יודה מתיר. ר' חנניא בשם רבי פינחס ר' יודה כדעתיה דר' יודה אמר טופח חיבור:

הלכה

פני משה: עשאה מזור טהורה. מזור הוא כעין מיזרן המוזכר בפ"ט דכלים שהוא כעין לבנט שעושין כביצות כלי אחד לקברה ולחברה והויא לה כתשמישי כלים שאינן שהן טהורים שאינו אלא לשמש בהן בשעת מלאכה בלבד וכדתנן בפ' ט"ז דכלים דכשהן בפני עצמן טהורין והכא שרייה בשמן יכי זה לא כמי שעשאה מזור היא שאין זה אלא לשמש את הנר לצורך הדלקה וגמלא מטהר בידים הוא משעה ששרה אותה בשמן וגזור בכל ע"ש אטו י"ט שחל להיות בע"ש: נראין הדברים וכו'. כלומר היו נראין שתהא הלכה כר"ע בהאי מתני' דכלים דלעיל מפני שהוא אומר מעין שניהם ומכריע אבל אעפ"כ אינה הלכה אלא כר' יהושע וכדמסיק להטעם משום דמקילי ג' על ג' שנו כאן דלא חשיבי כלל לפי שהתקינו לדברים קלים כאלה והשיעור אין בהם ולפיכך לעולם טהורה היא כר' יהושע: לא סוף דבר טהרה וכו'. אדברי ר"ע דמתני' דידן קאי דקאמר טהורה היא ומדליקין בה לאו דוקא דתלי בהדלקה אם היא טהורה דלענין הדלקה לא שני לן בין אם היא טהורה או טמאה דר"ע לית ליה סברא דר"א דלעיל אלא האי דנקיט בכי האי לישנא בגין סברי' דרב דקסבר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים בי"ט דס"ל כר' יהודה במוקצה וסד"א דטמאה הוי ליה כשברי כלי דאקליה דעתיה מינה קמ"ל דטהורה היא וכלימר ולאפיקי מאיסורא אפי' לסברי' דהאי דס"ל במוקצה כר' יהודה קאמר:

הלכה ד מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה. שמנקב את קליפת הביצה ועושה אותה כשפופרת ואסור למלאות אותה שמן וליתנה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת טיפה טיפה לתוך הנר וטעמא שמא יטול מן השמן להסתפק בו והמסתפק מן השמן בשעה שהנר דולק חייב משום מכבה ואפי' לאחר שכבה הנר יש כאן איסור משום מוקצה ואסור ליהנות ממנו וכן אסור ליהנות מן השמן שניטף מן הנר משום שהוא מוקצה מחמת איסור: ואפי' היא של חרס. השפופרת והוי אמינא דמכיון דמאיס בדיל מיניה הלכך קמ"ל דאפ"ה הואיל ואותו השמן לא נמאס בנר חיישינן שמא יסתפק ממנו: ור' יהודה מתיר. דלא גזר דלמא אתי לאסתפוקי מיניה: אבל אם חיברה היוצר. לאותו שפופרת להנר מתחילה מותר מפני שהוא כלי אחד עם הנר וכה"ג ודאי בדיל מיניה והלכך לא חיישינן. ולאו דוקא יוצר אלא כעין יוצר קאמר שאם חברה אפילו הבעל הבית בסיד ובחרסית וכיוצא בהן מותר: לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה. הקלה שלה לתוך הקערה בשביל שתהא שואבת השמן ויהא דולק יפה הוהו קלה הפתילה שבתוך הנר וזה נ"כ מהאי טעמא שמא יסתפק מהשמן שבקערה דלא בדיל מיניה: ור"י מתיר. דלא גזר ובגמרא דהתם עביד צריכותא לכל הני דפליגי ר"י ורבנן בשפופרת של ביצה ובשל חרס ובקערה דאי אשמעינן בשל ביצה ה"א בהא הוא דקאסרו רבנן דלא מאיס ואתי לאסתפוקי מיניה אבל בשל הרס דמאיס אימא מודה ליה רבנן לר' יהודה ואי אשמעינן בשל חרס ה"א בהא קאמר ר' יהודה אבל בשל ביצה מודה להו לרבנן דאסור ואי אשמעינן הני תרתי בהא קאמר ר' יהודה דמכיון דהן נתונין על פי הנר בדיל מינייהו ולא אתי לאיסתפוקי אבל קערה הנתונה בצד הנר הואיל דאיכא הפסק אימא מודה להו לרבנן דלא בדיל מינה ואיכא למיגזר. ואי אשמעינן קערה בהא קאמרי רבנן אבל בהני תרתי אימא מודו לר' יהודה צריכא. ול"ק דלשמעינן שפופרת של חרס וקערה ולישתוק מביצה דאי הוה קתני להני תרתי אכתי איכא למטעי אליבא דר' יהודה דה"א בקערה מתיר הוא משום דלע"ג דמיפסקא אפ"ה מכיון דחזי דהפתילה שואבת מיניה בדיל הוא מהשמן ולא אתי לאיסתפוקי וכן בשפופרת של חרס משום דנתונה ע"פ הנר ומאיס בדיל מינה אבל של ביצה אע"ג דנתונה על פי הנר מ"מ מכיון דלא מאיס איכא למיגזר הלכך קמ"ל פלוגתייהו בהני כלהו. ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' למה. ובעי הש"ס למה אסרו בשפופרת וכו' ובהני דקתני במתני' אי משום שלא התחיל הדלקה בכל טיפה וטיפה מע"ש אלא שהיא מנטפת והה"כ והויא כאלו נותן אותה שתהא מנטפת בשבת או דילמא טעמא שמא ישכח ויערה השמן ממנה לתוך הנר בשבת וחייב משום מבעיר: מה נפיק מן ביניהן דהני טעמי כ"פ סוף אסור הוא ממ"נ. וקאמר ההן זקוקה די קולן איכא ביניהו שפופרת של הכד. זקוקה מלשון זיקת הנוד וקולין הוא כד תרגום של וכדה על שכמה וקולתה על כתפה. כלומר אם הטה הכד על פי הנר והשמן נתון בהשפופרת שלו להטיף לתוך הנר דאי תימא דטעמא משום שמא ישכח ויערה הרי כאן אינו שוכח ומערה דלא שייך למיגזר כה"ג גבי כד מלא שמן ש ערה אותו לתוך הנר ואפי' בדבר מועט ממנו ליכא למיגזר דמכיון דבעי לאגבוהי' אדכר מדכר ואי נימא דטעמא משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה ה"נ איכא לתיסר מהאי טעמא: אם חיברה היוצר וכו'. כלומר ת"ש מהכא דקתני אם חיברה היוצר מתחילה מותר ואי אמרת דטעמא שלא הותחל בכל טיפה וטיפה אמאי מותר בחיברה היוצר הא אכתי שייך בה האי טעמא אלא ש"מ דטעמא משום שמא ישכח ויערה וכשחיברה היוצר ליכא למיגזר שהרי מחוברת ועומדת היא. ודחי לה הש"ס דשאני היא לפי שכולה אחד היא ואפי' להך טעמא שלא הותחל בכל טיפה ליכא למיסר בהא דהרי כולה כנר אחד היא: אלא אם חיברה בסיד או בגיפסים יאות. כלומר אלא מהכא הוא דתפשוט שפיר הבעיא דקתני בתוספתא פ"ב אם חברה בסיד או בגפסים בע"ש מותר והרי כאן לא חיברה היוצר מתחילה ולא שייך למימר בה כולה אחת אלא ש"מ דטעמא מ:וס שמא ישכח ויערה והלכך כשחיברה חיבור כל דהו סגי דתו ליכא למיגזר שמא יטלנה לערות ממנה שמן לתוך הנר: דר' יודה כדעתיה. הא דר' יודה דמתיר לשיטתיה הוא דאזיל דס"ל דכל משקה טופח חיבור הוא לכל מילי כדקתני בתוספתא דטהרות ספ"ט מקל שהוא מליאה משקין טופחין טמאין ר' יהודה אומר משום ר' יהושע כיון שהסיקה למקוה טהורה ופליג אחכמים דמתני' דסוף פ"ח דטהרות דסברי עד שיטביל את כולה דמשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה והשתא לר' יהודה איכא למימר משום דלא ס"ל כהדא מהני טעמא משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה ליכא דהמשקה טופח חיבור והוי כמדליק מע"ש לכל השמן שבהנר ושבהשפופרת וכמדליק בשאר הנרות. ומשום שמא ישכח ויערה לא גזר ר' יהודה משום דבדיל מיניה: תני. בהדא ברייתא פתילה אחת וכו' אסור דבכל הני איכא למיגזר ור' יהודה מתיר וקאמר ר' חנניא דהכא נמי משום דר' יהודה כדעתיה דס"ל משקה טופח חבור וכדלעיל:

קרבן העדה: עשאה מזור. הוא מן האספלנית שעושין מטלנית כמו פתילה ומשימין אותו בתוך נקב המכה: מזור. מלשון אין דן דינך למזור: טהורה. ואפילו לר"א דכיון שעשאה למזור בטלה מתורת כלי: ופריך שרייה בשמן. וכי אינה כאלו עשאה מזור יאפ"ה תנן במתני' דטמאה ולמה תהא עשאה למזור טהורה ולא משני מידי: שהוא אומר מעין שניהן. פי' שהוא מכריע: ואינה אלא כר"י. שאף ר"ע מודה לו הכא במתני' דאר"ע טהורה היא מקולא זו שהקיל בה ר"י טיהר ר"ע אפי' במוכנת ואפילו שלש על שלש ודייק ליה מדתני במתני' פתילת הבגד דמשמע בוי ולא קתני של בגד דמשמע הבאה מבגד אלא ודאי דאפי' הוא בגד קצת וחשוב בעיניו מטהר ר"ע וכר' יהושע: לא סוף דבר. לאו דוקא בבגד טהורה קאמר ר"ע מדליקין אלא אפי' בטמאה מקיל ר"ע: בגין רב. הא דתנן במתני' בגד ולא תני של בגד היינו טעמא דאי מבגד היא אפי' ר' עקיבא מודה דאין מדליקין בו דאין מדליקין בשברי כלים כדרב ולעולם לא חזר בו ר"ע לגבי ר' יהושע:

הלכה ד מתני' שתהא מנטפת. ויתקיים הנר שהשמן מטפטף כל שעה לתוך הנר וטעמא מפרש בגמרא: ואפי'. אותו שפופרת של חרס דמאיסא ליה אסור: ואם חיברה היוצר. ליכא למיחש דמשום איסור שבת בדיל מיניה: ויתן ראש הפתילה. השני שהוא יוצא דרך הנקב האחר שבנר לשאוב ושמן נמשך דרך הפתילה לראש הדולק: ור' יהודה מתיר. דלא גזר: **גמ'** למה. כלומר מ"ט לא יקוב אדם וכו': משום שלא הותחל. מבעוד יום הנר להדליק בכל טפה וטפה שמן שבנר מאח"כ כשהשמן בנר כשמושך הפתילה טפה אחת שאללה כל השמן שבנר נמשך אחריו והרי הוא כאלו כבר התחיל להדליק כולו: שמא ישכח ויערה. א"ד לכך אסור שמא ישכח ויסתפק מן השמן שבבילה וכיון שהקלהו לנר חייב משום מכבה: מה נפיק מן ביניהון. כלומר מאי איכא בין הנך תרי טעמא: ההן זקוקה דיקלון. פי' נודות העשויות מן דקל והן סתומות מכל צד וליכא למיחש שמא יסתפק מהן א"כ שהן מאוסות: ופריך שנייה היא שכולה אחד. הלא כולו אחד היא אם חיברה היוצר ופשיטא דמותר: אלא אם חיברה. הבעל הבית עצמו מבעוד יום בסיד או בגיפסת מותר והא דקתני יוצר כעין יוצר: יאות ר"י כדעתיה. שפיר אזיל ר"י לשיטתו: משקה טופח חיבור. וה"ה נילוק וה"כ כיון שהשמן זב מן הבילה על הנר ה"ל חיבור וכאלו הותחל בכל טפה וטפה: פתילה אחת. מונחת בשתי כוסות: משקה טופח. שבפתילה חיבור וה"ל כאלו הן כוס אחד:

מסורת הש"ס
עי' שבת כט
שם כט ע"ב
לעיל פ"א הלכה ה
גיטין ס' ע"א

גליון הש"ס
במכאן ראיה למ"ש הגה"א בבב ה"ז פ"ב דביצה דאם נוטל אחת מן התיכות חלב מן הנר וכו' אינו חייב ע"ב והיינו דכבס להדא"ש ... לשפופרת להכהנה כס"ש ... כמו בכן נוטל מן השפופרת ... אינו חייב משום מכבה כיון דאין לו שייכות בדלקס שהתחיל בה. וכזה מיושב קושית כלח"מ פ"ה מהלכות שבת ... בטעם מוקצה ולא משום מכבה. ויש ליישב גם קושית ... משום ודוק:

הלכה

שנויי נוסחאות (פי"ב) ר' זעירא בשר"כ ר' יוחנן. (סוכ"ב) אינה כד"ז אינו. (סוכ"ג) מותר שנייה כד"ז מותר מפני שהוא כלי אחד שנייה. (סוכ"ח) טופח כד"ז משקה טופח.

טוב ירושלים

עשאה מזור טהורה. אולי מ"ש פשאה מזור הוא קיצור לשון מתמכה דכלים המובאה בפיו"ק ד"ה כרייה ור"ש והיכא תקשי' נה כיון דמבאלה מזור טהורה א"כ אמאי ברייה בשמן בכזה יסתלק קושיתו ופי' בנשמת אדם נכ' שבת מפרב בד"א ירושלמי דכאן: דרב אמר. נדחק מאד סק"ע ואולי שייך לעיל בתר מ"ש בגפ"נ מטמאות בגין רב דאמר אין מסיקין בשברי כלים ורצה לומר דכיון דסיכף בתר הדלקתו נעשה כשברי כלי ליה בבבלי: משום שלא הותחל בכל טפה וטפה. ק"ע א"כ מהי רבותא דחרס ... מתני' אפי' של חרס. וסב"ק סקבב מהקיפא מ"ע אם חברה היוצר מותר. ואולי ... גרים ואם ובבבלי שני' אבל וירושלמי ס"ע דבאתם ספיקא הוא תנא אחרינא דס"ל ... יסתפק. ופי' נקטן בפיסקא אם חברה היוצר מתחלה מותר שנייה הוא ופי' סק"ע ... מ"ב כי כדפסיק בנ"ל קודם כן דאם מנגב (ועי' תוס' שבת ד' א' ד"ה פטם) ... דסיכופלמי יגים ר"י אוסר אם חברה היוצר מתחלה מותר ולא מתיר וסה"ם

דהנה קמא ור"י פליגי בזה דת"ק סבירא ליה דבכל' גוונא אסור מטעמא דלא הותחל בכל טפה וטפה וא"כ אשמעינן דלא נימא דטעמא שמא יסתפק לז"א אפילו של חרס דלי"ל להסתפק נמי אסור אבל ר"י ס"ל דאין לאסור משום שלא הותחל דאזיל לטעמיה דס"ל משקה טופח חבור וז"ש מקודם אם חברה היוצר מתחילה מותר שנייה היא [פי' וכי הוא שנייה מבלא חברה שלא] "כולה אחד" [כצ"ל פי' הא בניקב בוין דגם מדיין שלא הותחל בכל טפה וטפה כק"ק] נז"א אם חברה בסיד או בגפסים כעין יוצר דמכר שהוא מן הנר דאז ל"ל שמא יסתפק ולז"א דר' יהודה לא אם לדברי ת"ק מטעם שלא הותחל בכל טפה וטפה דאזיל לטעמיה. אך סקי' לדברי ת"ק מקודם או שמא ישכח ויערה מה נפיק מן ביניהון ט' ול"ע. ומ"ש ר"י כדעתי' אולי קאי אסיפא ול"ט מה נפיק מן ביניהון ההן זקוקה דיקלון. פי' סק"ע סתומה מכל צד דליכא למיחש להספקה ובדברי ק"נ בבבלי כ"ו א' וליתא מר מפני שהוא טף והא כ"ע כשסתומה מכ"ל דל"ב משום שיסתפק ומפני שהוא טף צריך נשם הדלקתו: ר"י כדעתיה דאמר משקה טופח חבור. פרונין פ"י ס"ג ופ"ב בק"ע

הלכה ה מתני׳ מפני נכרים. כגון פרסים שהיה להם יום חג שאין מניחין אור אלא בבית עכו״ם שלהן: ומפני הליסטים. שלא יראו שיש שם אדם ויבאו עליו: ומפני רוח רעה. הבאה עליו וכשאינו רואה נח לו: כחס על הנר. שרואהו שמתקלקל וחס עליו וכבה את הפתילה הנר קרוייז״ל: שהוא עושה פחם. בכיבוי זו יהוי מלאכה הצריכה לגופה: **גמ׳** של סכנה. שיש בהם סכנות נפשות אבל בלא״ה אסור: ניתני מותר. דמשמע אפי׳ לכתחילה וקתני פטור משמע לשון דיעבד: רבנן דקיסרין וכו׳ מותר. גורסין במשנתם מותר: מה בין וכו׳. כלומר למה כחס על השמן יהא אסור וכי מאי איכא בין הנוטל שמן מן הנר או מן הזית ומפרש כחס על השמן היינו שנוטל השמן מהנר: רבי שילא דינוה. כך שמו: לא דומה. וכי אין חילוק בין הנוטל מן הנר שהוא מכבה לנוטל מן הזית: בגופה של פתילה. שהוא צריך לפחם הוא דחייב אבל בלא״ה פטור: כן רש״א. מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה ורבי יוסי כר״ש סובר דאל״כ למה פוטר בכחס על הנר: ופריך מה אית לך צורך בפחם. לגופה של פתילה: מחרכין. את הפתולה מהבהבין אותה באור כדי שתאחז האור מיד כשצריכין להדליק: ה״ג מהו מחרכין לון מפספסין לון כמה דתימא ושער וגו׳: כמה דתימא. מייתי ראיה דמחרך ל׳ הבהוב הוא: תמן תנינן. לקמן בפ׳ הזורק: ה״ג ותני עלה חוץ מן המבעיר. מדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא ש״מ דמקלקל בהבערה חייב כגון השורף כלי דמקלקל הוא: ומן העושה חבורה. מדאיצטריך קרא למישרי

הלכה ה מתני׳ המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני עכו״ם. שיש עכו״ם שאינם מניחים להדליק נר ביום אידם חוץ מבית של ע״ז שלהם: מפני רוח רעה. שסורה עליו וכשאינו רואה נר נוח לו ויש ג״כ מין ממיני החולה הבאה לבעלי מרה השחורה מלנקוליא״ה בלע״ז וגוה להם לישב בחושך ובהסתר מהאנשים: אם בשביל החולה שיישן. בחולה שיש בו סכנה מיירי דאלו בחולה שאין בו סכנה חייב כמ״ד הכא בסיפא דכל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה אלא דהני כולהו בשיש בהן סכנה מיירי ובדין הוא דליתני מותר אלא דאיידי דבעי למיתני סיפא חייב תני רישא נמי פטור: כחס. ואם הוא מחמת שהוא חס על הנר שלא ידלק או על השמן או על הפתילה חייב דהכי״ג דהאי כיבוי דבר שאינו צריך לגופו הוא שהרי אינו צריך לגוף הכיבוי אלא שמכבה מפני הנר או מפני השמן והפתילה מ״מ מכיון שהכיבוי מלאכה היא והוא נתכוין לכבות חייב: ר׳ יוסי פוטר בכולן. דס״ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכל הני אין צורך לגוף הכיבוי שלהן: חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם. אם נתכוין לכבות את הפתילה כדי שתעשה פחם ויהא נוח להדליקה מהר ונמצא שהכיבוי הזה לצורך גוף הכיבוי הוא כזה חייב הוא ואין הלכה כר׳ יוסי: **גמ׳** מפני עכו״ם של סכנה וכו׳. מיירי כדפריכית במתני׳: ר׳ יוסי בעי. על זה דא״כ נתני מותר וקאמר דהא״נ דרבנן דקיסרין מתני כן בשם ר״י בן חנינא: מה בין וכו׳. אהא דקתני כחס על השמן חייב פריך וכי מה בין המציל שמן ממה שבנר לבין המציל שמן שבזית שלא יאבד ומצניעו וכי חייב הוא: דינוה. הם דנו הטעם וההפרש שבין זה לזה לא דומה המציל מגופה של פתילה שהרי עכ״פ עושה מלאכה ומכבה הוא בשביל השמן. להמציל חוץ מגופה של פתולה דהמציל שמן שבזית שלא ילך לאיבוד לא קעביד מידי: כמה דר׳ יוסי אומר וכו׳. כדקתני חוץ מן הפתילה שעושה הוא פחם כן ר״ש אומר וכו׳ כדקתני לקמן בפ׳ המצניע את המת במטה חייב ור״ש פוטר משום דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא: מה אית לך וכו׳. ומפרש מהו הצורך בפחם של הפתילה: שכן שמשין אומנין מחרכין ליה. ומביא ראיה בתחלה ללישנא דמהרכין כמה דתימר וכו׳ וקמ״ל דהפי׳ לא חירך אלא השער בעל הפתילה הוי חירוך. ומהו מחרכין כלו׳ ומהו הצורך של מהרכין כמו זה וקאמר מפספסין לון שמתוך כך מפספסין אותו בין אצבעותיהן ושיהא נוח להדליק בה: תמן תנינן. לקמן בפ״ג תנן סתמא כל המקלקלין פטורין ותני עלה בברייתא ומייתי לה

הלכה ה מתני׳ [א] *המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני עכו״ם

מפני [ב] ליסטים מפני רוח רעה אם בשביל החולה שיישן פטור כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב ר׳ יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם: **גמ׳** א״ר שמואל בר רב יצחק מפני עכו״ם של סכנה. מפני ליסטים של סכנה. רבי יוסי בעי אי מפני ליסטים של סכנה ניתנו מותר. רבנן דקיסרין בשם רבי יוסי בן חנינא מותר. מה בין המציל ממה שבנר מה בין המציל ממה שבזית. רבנן דקיסרין בשם ר׳ שילא דינוה לא דומה המציל מגופה של פתילה. למציל חוץ מגופה של פתילה. א״ר יוחנן ר׳ יוסי ור״ש שניהן אמרו דבר אחד. כמה דר׳ יוסי אמר עד שיהא לו צורך בגופה של פתילה. כן ר״ש אומר עד שיהא לו צורך בגופו של דבר. מה אית לך צורך בגופו של פתילה. רבנן דקיסרין רבי לעזר בשם רבי חנינא שכן שמשי אומנין מחרכין לן כמה דתימא °ושער רישיהון לא התחרך. מהו מהרכון לון מפספין לון. *תמן תנינן כל המקלקלין פטורין חוץ מן המבעיר ומן העושה חבורה. בר קפרא אמר אפילו אינו צריך לדם [ז]אפי׳ אינו צריך לאפר. *מתני׳ פליגא על רבי יוחנן. [ג] שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב. [ד] והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור. שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב שלא לצורך. והכא הוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור אפי׳ שלא לצורך. תני כל המתחייב בנפשו שוגג מביא חטאת. א״ר חנניה בריה דר׳ הילל מאחר שלא לצורך היה מתחייב בנפשו. [ז]וכאן אפילו שלא לצורך יהא פטור מן התשלומין. מן הדא °מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת. [ה] *מה מכה בהמה לא חלקתה בה בין שוגג למזיד לחייבו ממון. [ו] אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג בין מזיד לפטור ממון. וקשיא על דבר קפרא *הבערה למדה על כל המלאכות שבתורה כולהן לצורך והיא שלא

מילה מכלל דאחר חובל חייב: אפי׳ א״צ לדם ולאפר. דלכ״ע מקלקל הוא אפ״ה חייב כדמוכחי קראי: פליג׳ על ר״י. דסובר דאף חובל ומבעיר אינו חייב אלא בצריך לדם ולאפר קשיא עליה ממתני׳ דפ׳ המניח: חייב. אלי נזק דמשונה הוא: פטור. מפני שמתחייב בנפשו: שלא לצורך. ודאי שלא לצורך ואדם דומיא דשור נמי שלא לצורך הוא ואפ״ה פטור מפני שמתחייב בנפשו שמעי׳ מיניה דאפי׳ שלא לצורך מקלקל בחבורה חייב וקשה לר׳ יוחנן: ומשני תני. הא דפטור במתני׳ מתשלומין לאו משום דליהוי ביה חיוב מיתה דהא מתני׳ אפי׳ בשוגג דליכא חיוב מיתה מיתוקמא והא דפטור מתשלומין כר״ח בריה דר׳ הלל וכו׳: בשוגג חייב חטאת. ה״ה כל שבמזיד פטור בשוגג נמי פטור: ה״ג מאחר לצורך הוה מתחייב בנפשו. וה״פ הא דקתני במתני׳ מפני שמתחייב בנפשו ה״ק מפני שאם עשה במזיד היה מתחייב בנפשו הלכך שלא לצורך ובשוגג נמי פטור כדילפינן ממכה בהמה: מן הדא. מהכא ילפינן דאפי׳ בשוגג פטור וכן הוא בבבלי פרק המניח מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת הוקשו יחד דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפילו בשוגג וכדאמרי׳ אדם מועד לעולם אף מכה אדם דפטריה קרא מתשלומין דכתיב יומת לעולם פטור ואפי׳ בשוגג הואיל ובמזיד שייכא מיתה: הבערה לימדה על כל מלאכות שבתורה. שהיתה דבר שבכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו ואיך נימא דכל המלאכות שעשה שלא

כפ״ג דב״ק בהלכה י׳ חוץ מן המבעיר וכן העושה חבורה וקאמר ר׳ יוחנן התם במבעיר אינו חייב עד שיהא צריך לאפר והעושה חבורה אינו חייב עד שיהא צריך לדם ועלה שייך להא דלקמיה והסר מכאן דברי ר׳ יוחנן: בר קפרא. פליג וס״ל אע״פ דאינו צריך לדם וכו׳ וטעמיה משום דמתקן ועושה נחת רוח ליצרו הוא: מתניתין פליגא על ר׳ יוחנן. דקתני התם יש שחייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו וכו׳ שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שנידון בנפשו: שורו וכו׳ חייב שלא לצורך. כלומר דהא מסתמא גבי שורו שלא לצורך הוא וא״כ הכא נמי דקתני והוא שהדליק חייב אפילו שלא לצורך הוא דהא דומיא דשורו קתני וקשיא לר׳ יוחנן ולא משני מידי. ובב״ק משני שורו צריך את האפר כלומר דמיירי בשורו נמי בשצריך את האפר כגון שרואין שאחר כך מתגלגל עצמו בתוך האפר: תני וכו׳ מתחייב בנפשו. במזיד אם היה שוגג מביא הוא חטאת ומייתי הא לסיועי למ״ד אפילו שלא לצורך פטור הוא מן התשלומין וכדמסיק אמר ר׳ חנניה וכו׳ דמאחר שאלו היה עושה במזיד היה מתחייב בנפשו אפילו הוא שלא לצורך כך אפילו שלא לצורך פטור הוא מן התשלומין דחייבי מיתות אפילו שוגגין פטורין מתשלומין: מן הדא. ילפינן לה דכתיב מכה בהמה וכו׳ מה מכה בהמה וכו׳ כך לענין פטורא מממון לא תחלוק בו: וקשיא על דבר קפרא דקאמר במבעיר חייב אפי׳ שלא לצורך והרי הבערה לימדה וכו׳ לענין חילוק מלאכות שיהא חייב על כל אחת ואחת אפי׳ בהעלם אחת מפני שיצאת מן הכלל וללמד על הכלל כולו יצאת והרי כולהון מהמלאכות לצורך הוא דוקא שחייב דמלאכת מחשבת אסרה תורה והיא שלא

תורה אור

מסורת הש״ס

שבת כט ע״ב

פס קה ע״ב

ב״ק לד ע״ב יס פ״ג הל׳ י

כתובות לה ע״א וב״ב

שבת ע ע״א ים פ״ז הל׳ ב

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי׳ פ״א מהלכות שבת הלכה ז ופי״ב הלכה ב סמ״ג לאוין סה טוש״ע או״ח סי׳ רעח

לא
ב מיי׳ שם הלכה יז ופ״א הלכה ז ופ״י הלכה י ופי״ב הלכה א ופ״ד מהלכות חובל ומזיק הלכה ט סמ״ג לאוין סה ועשין ע״א

לב
ג מיי׳ פ״ו מנזקי ממון הלכה ג טוש״ע חו״מ סי׳ תח סעיף ב

לג
ד ה מיי׳ פ״ג מגניבה הלכה ב ופ״ו מחובל ומזיק הלכה א סמ״ג עשין ע טוש״ע חו״מ סי׳ שנא כ״א

לד
ו מיי׳ פ״ד שם הלכה ט ופ״א מגניבה הלכה יא ופ״ג מגניבה הלכה א סמ״ג עשין ע טוש״ע חו״מ סי׳ תכג סעיף ד

גליון הש״ס

ז אפילו א״צ לאפר א״ר יוחנן והוא שיהא צרי׳ לדם והוא שיהא צרי׳ לאפר כצ״ל וכן הוא בירו׳ פסחים פ״ו הלכה א. וכן בעתיק הרמב״ן בחי׳ שבת דף כ״ו לשון הירושלמי וע״ש הגרס׳ מתוקנת יותר. וסיום דברי הירושלמי בדברי הרמב״ן שם הוא בפרק כלל גדול פ״ב:

ז וכאן אפילו שלא לצורך וכו׳ עי׳ בתוס׳ ב״ק דף ל״ה ד״ה מתני׳ הין וכאן מבואר כפ״בי שם וכגרסתו ועי׳ בשטמ״ק שם ובמהרש״ל:

רידב״ז

אפילו א״צ לאפר. ר׳ יוחנן אמר עד שיהא צריך כצ״ל וכן הוא בפסחים פ״ו בירושלמי וכן איתא בגליון:

תני כל המתחייב בנפשו שוגג מביא חטאת. פי׳ דמשני כמו בבבלי ב״ק דף ל״ה ע״א רבא אמר מתניתין בשוגג וכדתנא דבי חזקי׳ כו׳ וכדפי׳ רש״י ז״ל שם דכמו דבשוגג פטור משום דמזיד פטור כן נמי בא״צ פטור משום דלצריך פטור עיי״ש והכי נמי משני כן. כל המתחייב בנפשו שוגג. פי׳ חייבי מיתות שוגגין מביא רק חטאת ולא תשלומין כמו דבמזיד נהרג ואינו משלם:

הבעיר

שנויי נוסחאות (ס״א) ניתנו כצ״ל ניתני. (סו״ג) ור״ש כצ״ל ורבי שמעון. (סל״פ) למדה כצ״ל לימדה.

טוב ירושלים

רבנן דקיסרין בשם ר׳ שילא דינוה לא דומה המציל מגופה של פתילה למציל חוץ מגופה של פתילה ר״ל דאינו דומה דהמציל מן הזית לאטול לא היה מעולם בתוך הפתילה ולכך פטור אבל שמן שמאותו הנר שלקח הרי היה מאמן לשרוף וחייב משום מכבה בהכי היה מוכן בפתילה לסבעיר והמקבן ס״ד דהאבר דגם שמן זה סופו לכבות גם תכלאו כמ״ש בבבלי אדם יושב ותלפה מתי תכבה נרו וא״כ הוי ליה מלאכה ספק ואיך נחייבהו (אף דקאמ ירושלמי ר׳ יוחנן ואיהו סבירא ליה בפסחים פ״ג ב׳ דההתראה ספק שמה התראה יב לומר לפ״ד כש״ע אבא״י דלענין מיתה ס״ל דלא שמה התראה ע״ש ובנא״ה י״ל) וכש״ע לא כבין כן:

בר קפרא אמר אפילו אין צריך לדם אפי׳ א״צ לאפר ור״א והוא שיהא צריך לדם והוא שיהא צריך לאפר מתניתא כו׳ כצ״ל והגיה כמבואר בן בירושלמי פסחים פ״ו ה״א: אר״ח כו׳ זל״ם מאחר שלצורך. כצ״ל וכן דעת הב״ק. וכן תפרש גם בבבלי בבא קמא ל״ה א׳ ומכאן מבואר לסדיא כדברי רש״י שם לא כתוס׳ה מתני׳ שם. ודע דלפי זה מוכח דכל שיש בו חיוב מיתה בשוגג לצורך פטור אף שהוא שלא לצורך. כמו שכא דכבויה עושה שלא לצורך ל״מ מלאכה כלל כמ״ש תוס׳ א״כ אף לר׳ יוסי דכיבוי היכא דצ״ל לפחם ל״ה רק דרבנן מ״מ הוא פטור מתשלומין בכיבוי בשבת והוא מחודש:

בורא

פני משה

שלא לצורך בתמיה: אמר ר' יוסי אין יסביר כר' יוהנן וכו'. כלומר האי קושיא דמקשית על בר קפרא שפיר הוה אם היה סבור כר' יוחנן בהא דאמר הכי דהבערה יצאת ללמד על כל מלאכות שבתורה והא ר' אלעזר פליג ואמר הבערה לימדה על עצמה שתהא בלאו ואין חייב מיתה עליה וא"כ אימא לך דבר קפרא דפליג על ר' יוחנן בהא דלעיל וס"ל אפילו שלא לצורך פליג על ה נמי בהא וס"ל כר"א דמתחייב עליה בלאו: ולית ליה לר"א לחייב על כל אחת ואחת. וכי לית ליה חילוק מלאכות בשבת וקאמר אשכחן דתני בשם ר"א דמהכא נפקא ליה. וה"ג הנה לחייב על כל אחת ואחת. לאחת לחייבו על כולהן אחת. ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות וכלומר דהכי דריש לה פעמים הנה שהיא אחת שאף שעשה מלאכות הרבה אינו חייב על כולן אלא אחת וכגון בשגגת שבת וזדון מלאכות ופעמים אחת שהיא הנה כאן בזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל אחת ואחת: ניחא הבערה. שנית אליבא דבר קפרא בהבערה דשפיר קאמר דאפילו שלא לצורך חייב משום דס"ל כר"א דהבערה ללאו יצאת: חבורה. אלא דחבורה הכתי קשיא דמחייב בה אפילו שלא לצורך הרי אב שלה לצורך והיא שלא לצורך בתמיה דשחיטה היא אב וחבורה היא תולדה דידיה וכי עדיפא תולדה מהאב: אמר ר' יוסי בר בון. הא נמי לא קשיא דהיא גופה פלוגתא היא דאיתפלגין ר' אלעזר ור' יוחנן בהא דחד אמר שחיטה היא עיקר והיא האב וחבורה תולדתה ואחרינא מחליף דא"כ בר קפרא ס"ל כמ"ד דחבורה היא אב ומיחייב בה אפילו שלא לצורך ושחיטה היא התולדה והרי היא כשאר מלאכות ואינו מתחייב עליהן אא"כ לצורך גופן: הבעיר וכיבה בנפיחה אחת. מצד זה הבעיר בנפיחתו ומצד אחר כיבה את האש בנפיחה זו בעצמה חייב שתים משום מבעיר ומשום מכבה: הדא אמרה מדמחייב על הבא מנפיחת רוחו וש"מ רוחו כגופו ואם נפח בכלים של חבירו ושיברן משלם נזק שלם. וגרסינן נהא בפ"ב דב"ק בסוף הלכה ב': החותה גחלים וכו'. תוספתא היא בפ"ב: חייב. חטאת משום מכבה: חייב שתים. אחת מפני שמכבה הוא את העליונות כשחותה אותן ומתוך כך מבעיר את התחתונות ויש כאן גם משום מבעיר: החותה בגחלים. כדי להתחמם כנגדן בשבת פטור. וקאמר ר' יעקב דהך סיפא דהברייתא במחלוקת דרישא תליא דכמ"ד ברישא אינו חייב אלא אחת משום מכבה א"כ ניחא דכאן הוא פטור דהכיבוי גופו שלא לצורך הוא וכמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה דהא לא ניחא ליה בכיבוי ברם כמ"ד ברישא דחייב שתים א"כ חייב הוא כאן מיהת משום מבעיר דניחא ליה להתחמם כנגדן: דאמר ר' יוחנן וכו'. כלומר דלא תימא דאי הכי אף כאן חייב שתים הלכך קאמר דהכא לית כאן חייב שתים דהא לא נתכוין לכבות אלא מעלין עליו כאלו חייב שתים כלומר שנראה שעשה שתים דמכבה את אלו ומבעיר את אלו הבל מ"מ אינו חייב אלא משום מבעיר דבכך הוא רוצה: אמר ר' יודן. דבלאו הכי לא דמיא הך להא דהרישא בענין אוקימתא: דתנאי דתמן אינו רוצה וכו'. כלומר דהרי אינו נתכוין לא לכבות ולא להבעיר אלא שהוא הותה אותן מתחת הקדירה שלא יפסידו את התבשיל שבקדירה מחמת חמימותן והשתא למ"ד דחייב משום שתים על כרחך הרישא והסיפא להך מ"ד דלמ"ד דבר שאינו מתכוין פטור מוקמינן דכשנתכוין להבעיר ולכבות מיירי ומשום דס"ל דמחייב אפילו במלאכה שאינה צריכה לגופה ולפ"ז שתיהן שוות הן וחייב שתים. ברם הכא רוצה הוא שיבערו ואינו רוצה שיכבו. כל"ל שהרי זה רוצה הוא להתחמם וכלומר אבל האי סיפא מצינן לאוקמי כמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלכך אף על פי שכאן רוצה הוא שיבערו ושיתחמם כנגדן פטור לפי שהובערו מאליהן: ולמ"ד מלאכה שאינו צריך לגופה חייב א"כ הכא נמי הואיל וזה מתכוין הוא חייב שתיים אחת משום מבעיר ואע"פ שאינו רוצה הוא שיכבו מתחייב נמי משום מכבה דהא מיהת נכבים הן על ידי כך: ומאן דאמר אחת

שבת

שלא לצורך. א"ר יוסי אין יסבור כרבי יוחנן דאמר הבערה למדה על כל המלאכות שבתורה. רבי לעזר אמר הבערה לימדה על עצמה. ולית לרבי לעזר לאחת לחייבו על כל אחת ואחת. אשכח תני בשם ר' לעזר הנה לחייב על כולהן אחת. ניחא הבערה. חבורה אב שלה לצורך והיא שלא לצורך. ר' יוסי בי ר' בון אמר איתפלגון ר' לעזר ורבי יוחנן חד אמר שחיטה עיקר וחבורה תולדה. וחורנה מחליף. *הבעיר וכיבה בנפיחה אחת [א] חייב שתים. א"ר אבדימי אחוי דרבי יוסי הדא אמרה [ב]נפח בכלים ושיברן משלם נזק שלם. *החותה גחלים מתחת הקדירה בשבת חייב. ר"ש בן אלעזר בשם ר' לעזר בי ר' צדוק [ג] חייב שתים. [ד]אחת שכיבה את העליונות ואחת שהבעיר את התחתונות. *וחותה גחלים ומתחמם כנגדן בשבת פטור. ר' יעקב בר אחא אמר במחלוקת כמאן דמר אינו חייב אלא אחת ברם כמאן דמר חייב שתים חייב. דמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן לית כאן חייב שתים אלא מעלין עליו כאילו חייב שתים. א"ר יודן תמן אינו רוצה שיבערו ואינו רוצה שיכבו. ברם הכא רוצה הוא שיבערו ורוצה הוא שיכבו. *הבעיר ובישל. אית תניי תני חייב שתים אית תניי תני חייב אחת. מאן דמר חייב שתים אחת משום מבעיר ואחת משום מבשל. ומאן דמר אחת.

היידא

קרבן העדה

שלא לצורך כגון המקלקלין פטורין והבערה גופה דלמידין ממנה אפילו שלא לצורך חייב: א"ר יוסי. אם יסבור בר קפרא כרבי יוחנן דאמר הבערה לחלק יצאה וללמד על כולן יפה אתה אומר אך בר קפרא סובר כרבי לעזר דאמר הבערה ללמד על עצמה יצאה לחייב עליה לאו ולא מיתה ולא קשיא ליה: ה"ג ולית לרבי לעזר לחייב על כל אחת ואחת אשכח תני בשם רבי לעזר הנה לחייב על כל אחת וה"פ וכי לית ליה לרבי לעזר שמלאכות שבת חייב על כל אחת כיון דסובר דהבער' על עצמה יצאה א"כ מנא ברייתא דתנינן בה דר"א דריש מהנה דכתיב גבי חטאת לחייב על כל אחת ואחת דדריש לקרא הכי ועשה מאחת מהנה פעמים שכל מעשה עבירותיו חשובים אחת ופעמים קרויים הנה בלשון רבים כגון העושה מלאכות הרבה בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת: ופריך ניחא הבערה. כדשנינן אלא חבורה קשיא: אב שלה. דהיינו שחיטה אינו חייב אלא כשעשאה לצורך וחבורה שהיא תולדה יהיה חייב עליה אפי' שלא לצורך: וחורנה. ואידך מחליף וסובר דחבורה אב ושחיטה תולדה ובר קפרא למ"ד חבורה עיקר: הבעיר וכיבה בנפיחה אחת. כגון שהיו לפניו שתי נרות אחד כבה ואחד דולק ונתכוין ובנפיחה אחת כיבה את הדולק והבעיר את הכבה: חייב שתים. אחת משום מכבה ואחת משום מבעיר: הדא אמרה. זאת אומרת דנפיחה כעושה מעשה בידים דמי הלכך נפח בכלים ושיברן נמי חייב נזק שלם: החותה. הממלא כלי מצובר גחלים: שכבה את העליונות. שעכשיו נעשות תחתונות וכבות מחמת משא של העליונות: ואחת שהבעיר את התחתונות. שהיו כבויות מחמת משא שעליהן ועכשיו עליונות נתבערות ואיירי בשנתכוין לכבות ולא להבעיר שלא היה יודע שסוף התחתונות להבעיר ת"ק סבר לה כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוין פטור ורא"ב"ל סבר לה כר"י דאמר דבר שאינו מתכוין חייב: ומתחמם כנגדן. והובערו מאליהן: במחלוקת. הא דתני פטור היינו לת"ק דאמר דאף החותה גחלים מתחת הקדרה אינו חייב אלא אחת הכא פטור לגמרי שא"ל לא לכיבוי ולא להבערה רק לחמם: ברם כמאן דאמר. אבל לרא"ב"ל דאמר דחייב שתים דדבר שאין מתכוין חייב ה"נ חייב אף על גב דלא קא מכוין: מעלין עליו כאלו חייב שתים. ונפקא מיניה לקברו בין רשעים גמורים שהרשע נקבר אצל הרשעים וה"נ אף על גב דלא מחייבי בית דין הואיל ועביד תרתי קברינן ליה אצל הנסקלין: אמר רבי יודן תמן וכו'. בחותה גחלים להתחמם בהן אינו רוצה לא בהבער ולא בכיבוי באינו רוצה אלא להתחמם בחתייתן: ברם הכא. החותה גחלים מתחת הקדרה רוצה הוא שיבערו התחתונות ויכבו העליונות: הבעיר ובישל בבת אחת. כגון שנפח והבעירו וע"י כן נתבשל הקדרה:

היידא

תוס' הרי"ד

הבעיר ובישל פיי' בפנים ע"פ כן סוגיא נראה לפענ"ד לכוין שיטת הבבלי במס' שבת דף ק"ו ע"א גבי הני ר"א קומי דר"י. כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה מתנה ואת"ל מתנה כי נצריך לספדיו והא אנן תנן כל המקלקלין פטורין מתניתין ר"י ברייתא ר"ש מ"ט דר"ש מדאיצטריך כו' ומדאכר רחמנא הבערה גבי בת כהן ש"מ מבעיר בעלמא חייב. ור"י התם מתקן הוא כדר"א כו' מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סממנין ע"כ ושיטת רבי' ז"ל דהא דתלי בר"י ור"ש הוא דתלי במלאכה שא"צ לגופי' דהא כל הבערה מקלקל הוא ואפילו מבער עצים כאוד לקדירתו מקלקל הוא אצל עצים ומה שמתקן אצל האחרים לר"ש לא חשיב דהא מלאכה שא"צ לגופי' היא הלא משום דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב. כדליף לקמי' ובד"ה בישל פתילה בהוא מדליק פתילה של אבר ונותן להוך פי' ודרך בישול הוא זה וחייב על הבישול שאינו מקלקל האבר בבישולו הלא מתקן ולירף עכ"ל ז"ל וכתוס' ז"ל ד"ה מה וז"ל וא"ת בשלמא לר"י שפיר במשינן דהבערה ללאו יצאת או לחלק מדלא כתיב לא תעשה מלאכה בכל מושבותיכם וכתב בהבערה ש"מ או ללאו או לחלק כו' כו' וי"ל דנפק"ל מהיכי דנפק"ל בגמרא עיי"ש. ולכאורה קשה לי בהאי סוגיא לשיטת רבי' ז"ל מנ"ל לאוקמי' דר"ש סבירא ליה דמקלקל בהבערה חייב אפילו בא"צ לאפרה דל"ל משום דלדידי' הוים כמה כין אם צריך לאפרה או א"צ לאפרה דהא כ"פ הוי מלאכה שא"צ לגופה ז"א דאימי באמת אפילו צריך לאפרה נמי פטור משום שאצל"ג וכ"ת דא"כ הבערה דכ"כ היכי משכחת ל דהא תיקון מלוט הוי מלאכה שאצל"ג. כמו דמכיק מ"ש דר"ש. מדאכר רחמנא הבערה דכ"כ. ז"א דילמא סבר כבי שמעון נמי דהוי תיקון

רידב"ז

הבעיר ובישל אית תניי תנא. חייב שתים. אית תניי תנא אינו חייב אלא אחת כו' היידא היא ר' יהודא אומר משום מבעיר ר' יוסי אומר משום מבשל וקשיא על דר"י הבערה לימדה על כל המלאכות כו' עד סוף הסוגיא מה בישל יש כאן עי' בש"ק ז"ל תמה הכא ובסוף הסוגיא עי' עלה ונראה לפענ"ד דטענה דר' יוסי לאו משום דהבערה ללאו יצאת ע"כ אינו חייב משום בישול ז"א דא"כ למה נקט הך דינא גבי הבעיר ובישל גבי הבערה לחודא ניהני דאינו חייב משום מבעיר. אלא ע"כ דלא תלי בלאו יצאת אלא פלוגתא בפני עצמה מי חשיב יותר בישול או הבערה. למר הבערה חשיב יותר ולמר בישול חשיב יותר:

שנויי נוסחאות (שו"א) יוסי נ"א יוסה.

טוב ירושלים

ברם כמ"ד חייב שתים חייב דמר ר"א בשם ר"י לית כאן ח"ש אלא כו'. ... לקברו בין רשעים גמורים ולא ידעתי דלכאורה כיון שהוא פטור לגמרי אמאי צריך ... רשעים גמורים ותו קשה למה לא נימא כן ברייתא בשוגג ורוצה להקריב ב' ... ע"כ נ"ל דדברי רבי אליעזר מייכים לקמן בפלוגתא דר"א ור"ק דפליגי בזה שביתם ... שייך לומר כן דבו"ם אם אהע"א ואם כן אין כפרה מיכה רק לקוברו בין ... ונ"ל דזה פלוגתא ע בבבלי יבמות ל"ב ב' עיי"ש:

א"ר יודן תמן כו'. חולק ע"ד ריב"א דנ"פ כי סגאי דגם והק"פ ל"ב זאת: הבעיר ובישל ... פהק"פ כגון בנפח השב ונתבשל הקדירה. והמוה מובא למה לא יתחייב שתים ... ואח"כ נתבשל. ובזיו ק הקשה לר"י דס"ל דבא"מ חייב וכן במלאכה שאצל"ג נמה ... גם משום מבשל ולא ידעתי מה שבין אינו מתכוין לכאן הא מתוין לבשל באמת ואפי' ... חייב ונב צריך נגופה הוא להבעיר כדי שיתבשל אבל הכוונה נ"ל עפ"מ שפסקו תוס' ... ב' נפ"ד בם דר"ש ס"ל הבערה ללאו יצאתה א"כ אמאי לא' כשוגג בשמ"ק הביא ח"ש ... כ' סוגיא שלה א"ל אגים מו"ר הגרי"י שליט"א [זצוק"ל] דא ב דיקשר כמ ד בשבת מ' ... הפסיקו א"ת בישנו וי"ב משום בישול ודפס"ם ופסק זבה בגם

שכמה"ך והדפיסו והוסיף בה ד"א דלא טוס בגרוגרות אך נרמב"ם דרק באכילה ... ובמיב גדי סיכת לו"ק אפשר כן גם בזמן ואף פב"ד ואין מה"ר הירושלמי על כה"נ ... ומעביר ומבשל בב"א ובל היזה מהם חייב ובייך בזה משום אהע"א דבת ווייכו לא יתחייב ... ר' יודא ור"י ס"ל דאהע"א ורק פליגי על איזה מהם ונזה פליגי. וא"ש דלפ"מ ד... סבר נחלק יצאת א"כ ס"ל נחייב שתים וד"ל דכ"ל דבמן אין בו משום בשיל או ... זהו בשיטו לא כדקיימא לן אלא דלא יכול לחייב שתים משום דאהע"א ובודאי ... שבערה דלחלק יצאה חשיבא אפי מבישול כמ"ב הכא ופשיו"ק ד"ה וקשיא ולפי כ"ד ד... ללאו יצאה חייב משום מבשל. ואמנם איכא להקשות לדרכינו הא לקמן אמרינן ... במקדם ר' יוסי מחייב שתים וכן מפורש בבבלי יבמות ל"ג א' דסבירא ליה דבאיסור ... אהע"א. וה"ל אמאי מחייב רק משום מבשל אמנם כמו שהירץ הק"ב דר' יהודא ... ולו לא סבירא ליה כן. כן נתרץ גם לדבריו דר' יוסי רק למ"ד ר"ש לקמן הוא ... מבשל אבל אינו מחייב שתים וה"ב דנק"מ כו' השיו"ק מאי דפריך מ ד דר' יוסי ... על כל המלאכות דהא ר"י ס"ל ללאו יצאה דמגיון דר"ש ס"ל דאפילו בב"א אהע"א ... דדברי ר' יוסי לר"ש קא"ל פריך שפיר. אולם זה אינו דהא לר"ש תוכח ע"כ דהבערה ... נמנע דהא ס"ל מקלקל בהבערה חייב ולדידיה ס"ל דהבערה ללאו יצאה ופי' תוס' ...

היידא היא רבי יודה אומר משום מבעיר. רבי יוסי אומר משום מבשל. וקשיא על דרבי יוסי הבעירה לימדה על כל המלאכות שבתורה אינו חייב משום מבעיר אלא משום מבשל. א *זר ששימש במקדש בשבת ובעל מום ששימש בטומאה. רבי חייא רובא אמר שתים. בר קפרא אמר אחת. מתיב בר קפרא לר׳ חייא רובא עבודה שהכהן מותר בה זר מחייב עליה. ומותיב לה והוא מתייב ליה והרי קמיצה עד שלא נקמצה אסורה לזה ולזה. משנקמצה אסורה לזרים ומותרת לכהנים. א״ל שנייא היא דכתיב °וכל זר לא יאכל קדש. והרי מליקה עד שלא נמלקה אסורה לזה ולזה משנמלקה אסורה לזרים ומותרת לכהנים. א״ל שנייא היא דכתיב °וכל זר לא יאכל קדש. הרי טבל עד שלא נתקן אסור לזה ולזה. משניתקן אסור לזרים ומותר לכהנים. א״ל שנייא היא דכתיב וכל זר לא יאכל קדש. אמרין נצא להוץ ונלמד. נפקון ושמעון. *ר׳ יוסי אומר שתים. ר״ש אומר אחת. מאן דמר אחת משום זרות. ומאן דמר שתים אחת משום זרות. חורנייתה לכה. משום שחיטה. והרי שחיטה בזר כשירה. אלא משום הילוך זריקה וקבלה אינה אלא שבות. הוי לית טעמא אלא משום איכול איברים ופדרים שהיו מתאכלין על גבי המזבח כל הלילה. על דעתיה דר׳ יודא דו אמר משום מבעיר ניחא. על דעתיה דר׳ יוסי דו אמר משום מבשל מה בישול יש כאן. מכיון שהוא רוצה באכולן כמבשל הוא:

הלכה

קרבן העדה

היידא היא. איזהו הוא שחייבין עליה על הבערה או על הבישול פליגי בה ר״י ור״י: הבערה לימדה על כל המלאכות. דהבערה לחלק יצאה ולמה לא יהא חייב על הבערה. הא אדרבא טפי מסתבר לחייב על ההעברה שהיא אב לכולן: ר״ח רובא אמר שתים. שתי איסורי קעביד גבי זר דהא הורה אור משום זרות אין כאן חטאת דהא על זדונו מיתה בידי שמים ואין חיוב חטאת אלא על שגגת כרת: עבודה. בשבת במקדש שהכהן מותר בה למה יהא זר חייב עליה דהא מתחלה שבת לכל נאסרה כשהותרה במקדש הותרה אין כאן אלא זרות: ומותיב לה וכו׳. הוא מותיב לה והוא מפרק לה: והרי קמיצה. מנחה עד שלא נקמצה אסורה לכל משנקמצה הותרו השירים לכהנים ואסורה לזרים אף כאן כשהותרה שבת במקדש לכהנים הותרה ולא לזרים: שנייא היא. שאני קמיצה דאסר הכתוב בפירוש השיריים לזרים דכתיב וכל זר לא יאכל קודש משא״כ שבת לא נאסרה במקדש לזרים: עד שלא נמלקה אסורה לזה ולזה. משום אבר מן החי וגם נבילה לכל אסורה: ומותרת לכהנים. בחטאת העוף: טבל עד שלא ניתקן אסור לזה ולזה. שאף הכהנים אסורים בטבל וחייבין להפריש תרומות ומעשרות והן שלהן שנא׳ כן תרימו גם אתם לרבות כהנים ולוים: משניתקן. והופרשו התרומות ומעשרות מותרין לכהנים וישראל אסור בהן: אמרו נצא לחוץ. בבית המדרש ונלמד מהן ל״א נצא לתנאי׳ השונין ברייתא חוץ לביה״מ ומהן נלמד: נפקון וכו׳. נפקו ושמעו בזר ששימש במקדש בשבת ובעל מום ששימש בטומאה פליגי בהו ר״ש ור״י: חורנייתא. חטאת שנייה למה הוא בא: ומשני משום שחיטה. שהיא אב מלאכה לכך חייב עליה חטאת: ופריך והרי שחיטה בזר כשירה. נמצא שעבודתו כשירה והרי הוא כשחיטה ככהן ומותר לשחוט: אינו אלא משום שבות. מלטול בעלמא ואין כאן חטאת: הוי וכו׳. אלא אין החיוב אלא משום איכול אברי׳ ופדרי׳ דה״ל מבעיר וזר ששמש פי׳ שהיה טתן האיברים ופדרים בליל שבת ע״ג מזבח דזהו עבודת הכהנים: על דעתיה דר״י. שהיה אומר לעיל שאינו חייב המבעיר והמבשל אלא משום בישול מה בישול יש כאן באיכול אברי׳ ופדרים: ומשני כיון שרוצה שישרפו האברים הרי הוא כמבשל וחייב משום מבשל:

פני משה

היידא היא. איזה הוא דמתחייב עליה משום מבעיר או משום מבשל: וקשיא על דר׳ יוסי. הרי הבערה מפורשת בתורה ויצאה בפירוש מן הכלל ללמד על כל מלאכות שבתורה ומבשל אינו מפורש בהדיא אלא ממלאכת המשכן היא דילפינן ואת אמרת דכל היכא דאיכא הני תרתי אינו חייב משום מבעיר אלא משום מבשל בתמי׳: זר ששימש במקדש בשבת וכו׳ שתים. חייב הוא משום זרות ומשום שבת. ובעל מום ששימש בטומאה חייב משום בעל מום ומשום טומאה: אחת. דכשם שהותרה עבודה בשבת לכל הותרה ואין בחלוקה הראשונה אלא משום זרות וכן כשהותרה טומאה בקרבן צבור לכל הותרה ואין בחלוקה שניה אלא משום בעל מום: עבודה שהכהן מותר בה. וזו עבודה בשבת ואת אמרת זר מחייב עליה בתמיה הרי כשהותרה הותרה: ומותיב לה והוא מתייב ליה. וכל מה שהשיב לו ר׳ חייא הזר בר קפרא וסתר לו תשובתו שאמר לו ר׳ חייא והרי קמיצה תוכיח שעד שלא נקמצה המנחה אסורה היא לזה ולזה ומשנקמצה הותרו השיריים לכהן ואף על פי כן אסיר לזר וה״ה הכא דכשהותרה עבודה בשבת לכהנים הותרה ולא לזרים ויש כאן נמי משום שבת: א״ל בר קפרא שנייא היא לענין אכילה שלא הותרה אלא לכהנים דבפירוש כתבה התורה וכל זר לא יאכל קדש ועל כל קדש הזהירה ואף על שמותר לכהנים אבל גבי עבודה מכיון דגלי רחמנא שעבודה דוחה שבת לגמרי דוחה ואפילו אצל זרים ואינו מתחייב אלא משום זרות בלבד:

והרי מליקה וכו׳. כדלעיל: אמרין נצא חוץ. לבה״מ ונלמד ממה שנשמע מרבנן האומרים בזה וכשיצאו שמעו דבהא פליגי תנאי בהא: ומאן דאמר שתים ניחא משום זרות דמיחייב אחרנייתא למה הוא חייב אי משום שחיטה שהיא מלאכה א״כ תיפוק ליה דאין כאן זרות דשחיטה בזר כשירה ואלא משום שאר עבודות כגון הילוך וקבלה וזריקה הרי אין אלו אלא משום שבות ואין כאן משום מלאכה והיכי משכחת לה דחייב שתים: הוי. על כרחך דלית כאן טעמא אלא משום אכול אברים ופדרים שהיו מוקטרין ומתעכלין על גבי המזבח כל הלילה ומשכחת לה שהזר נתן בלילי שבת ע״ג המזבח וזו מלאכת הבערה היא: על דעתיה דר׳ יודה דהוא אמר. לעיל הבעיר ובישל חייב משום מבעיר ניחא דיש כאן חיוב משום מבעיר אלא על דעתיה דר׳ יוסי דהחיוב משום בישול הוא ומה שייך בישול כאן וקאמר דמכיון שהיה רוצה שיתאכלו ע״ג המזבח עיכולן זהו בישולן והרי זה כמבשל הוא:

הלכה

מסורת הש״ס

זבחים לב ע״ב

ויקרא כב

שם

פי׳ יבמות לג ע״ב

עין משפט נר מצוה

לז
א מיי׳ פ״ט מביאת מקדש הלכה יב

תוס׳ הרי״ד

תיקון דמה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנין ודילמא לעולם ס״ל לר״ש דלעולם מקלקלין בהבערה פטור. ולא מ־כח״ל חיוב דהבערה רק גבי בישול והבערה כאחת דמדליק האבר בעור או הסממנין מדליק באור דהוי מבעיר ומבשל כאחת דהמבעיר בזה אינו מקלקל ואין קלקול בהמבעיר הזה גופי׳ אבל במקלקל ס״ל נמי דפטור אף בהבערה כמו לר״י ולא מצינו נפ״מ בין ר״י ור״ש אלא בצריך לעפרו דלר״י חייב ולר״ש פטור ואדרבה ר״ש מיקל טפי מר״י דר״י מחייב לכל הפחות בצריך לעפרו ור״ש אף בצריך לעפרו פוטר גבי מקלקל והא דסיכי מבכח״ל הבערה גבי בת כהן ס״ל לתרווייהו דלא הוי מקלקל משום דהוי כבישול סממנין והתם הוי הבערה ובישול כאחת ואח״כ מצאתי ברמב״ן ז״ל בחידושיו דהק׳ כן ואין לומר דז״א דאף דהוי תיקון בהבערה ובבישול פתילה דהוי מצרף מ״מ הוי מלאכה שאצל״ג משום דלא צריך ליה לצרף ואינו אלא לצריפת כ״כ ז״א דלביעת רש״י ז״ל כיון דלא איכפית לי׳ הוי צריכה לגופה עיי׳ ברש״י ז״ל דף ע״ה ע״א ועי״כ מוכרחין אנחנו לאמר כן אליבא דר׳ יוסי דס״ל בכמה דוכתי׳ דהבערה ללאו יצאת וס״ל כר״ש במלאכה שאצל״ג כדאיתא לעיל ל״א ע״ב א״כ יקשה לדידי׳ קושית התוס׳ ז״ל דמנ״ל דללאו יצאת דהא מיבעיא לי׳ למקלקל בהבערה דחייב. כיון דנימא דמאן דס״ל מלאכה שאצל״ג פטור. ס״ל דמקלקל בהבערה חייב ויליף מהכא דכ״כ א״כ היקשי לר׳ יוסי דס״ל כר״ש במלאכה שאצל״ג. א״כ מיבעיא לי׳ להאי לא תבערו למקלקל בהבערה דחייב. ותירוצם של התוס׳ ז״ל לא שייך אליבא דר׳ יוסי דנפק״ל לחלק כמו דנפק״ל לשמואל ז״א דהא ר׳ יוסי ס״ל דללאו יצאת ולאו ע״כ דלר׳ יוסי פטור מקלקל בהבערה לעולם אפילו בצריך לעפרו. והא דמבכ״ל הבערה בתורה גבי ב״כ הוא ע״כ הבערה ובישול כאחת דמתקן הוא. וא״כ מנ״ל דלר״ש חייב מקלקל בהבערה אימא נמי דפטור ולא עוד אלא אפילו בצריך לעפרה נמי פטור. והא דמבכח״ל הבערה בתורה גבי ב״כ הוא משום מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנין ע״כ במדליק הפתילה בהבערה גופי׳ הוא מתקן. וא״כ מנ״ל דתלי הא דמקלקל בהבערה. בפלוגתא דר״י ור״ש במלאכה שאצל״ג דהא רש״י ז״ל פירש לא איתפרש היכי רק דתלי במלאכה שאצל״ג דלר״ש לא מבכח״ל הבערה בתורה דחייב גבי ב״כ אם לא דמקלקל בהבערה חייב ז״א דילמא ס״ל נמי מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנין ולפי דעתי היא קושיא חמורה בפשיטות הסוגיא ועי׳ בירושלמי דסוגיא דידן מתפרש שפיר דבברייתא ס״ל כשיטת ר״י דבישול חשוב יותר מהבערה וכיון דמצינו דר״ש ס״ל

אין איסור חל על איסור אפילו בכ״א. א״כ בהבעיר ובישל כאחת אינו חייב אלא אחת. ואינו חייב אלא על הבישול דהוא חשיב יותר מהבערה א״כ אם ס״ל לר״ש מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנין. וחייב משום מבשל. כפירש״י ז״ל אם כן לא מיחייב על הבערה ואם כ לאו דלא הבערו היכי מבכח״ל כלל כמו דגרסינן במס׳ שבת דף ל״ה ע״ב כל שאיסורן כו׳ שאין איסורו משום כל תאכל תתן אלא משום כל תאכל טבל. ונכ״כ אין איסורו משום לא תבערו אלא משום בישול ע״כ אליבא דר״ש לא מבכח״ל בישול פתילה דלא ס״ל מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנין וע״כ לא תבערו גבי ב״כ דכיר ע״כ בלא בישול וע״כ לא ס״ל כר׳ יהודה מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנין וא״כ ע״כ דמקלקל בהבערה חייב דאל״כ הבערה גבי ב״כ היכי מבכח״ל. דאפילו בשבות תיקון למלאת שריפה לא מהני דהוי מלאכה שא״צ לגופה. אבל ר׳ יוסי לטעמי׳ דס״ל דאיסור חל על איסור בכ״א וע״כ ס״ל דמקלקל בהבערה פטור אף בצריך לעפרה. והא דמבכח״ל הבערה גבי ב״כ הוא משום מתקן דמה לי בישול פתילה כו׳ ואעפ״כ חייב על הבערה ג״כ ואיצא נמי כלאו דלא תבערו ולמה פרטתה התורה בלבן לא תבערו ולא לא תעשה מלאכה בכל מושבותיכם ע״כ דללאו יצאת כפירש התוס׳ ז״ל. וס״ל לבאי תנא דברייתא דלמ״ד דאינו חייב אלא אחת בהבעיר ובישול אינו חייב אלא על בישול דבישול חשוב יותר מהבערה. והאמת שפיר בסוגיא כדף ק״ו כעין חומר בע״פ וסוגיא דידן מהברבת ג״כ יפה כדרך זה דהבעיר ובישל איכא תנאי תנא חייב שתים. ואית תנאי תנא אינו חייב אלא אחת. הוא בפלוגתא באיסור בכ״א וכן מסיק זר בשימש במקדש פלוגתא דב״ק ור״ש אם חייב שתים או אחת. והוא בבבלי במס׳ יבמות דף ל״ג ע״ב ומסיק שם דפליגי באיסור כולל. וכן בכ״א אם איסור חל על איסור וכן מסיק כסוף סוגיין דידן בפלוגתא דר׳ יוסי ור״ש באיסור חל על איסור וע״כ קאמר בהבעיר ובישל כאחת דאית תניי תנא דחייב שתים דס״ל איסור חל על איסור בכ״א. ואית תניי תנא דאין איסור חל על איסור בכ״א וקמבעיא למ״ד דאינו חייב אלא אחת איזה מהן חשוב יותר. ופליגי ר׳ יהודה ור׳ יוסי דר׳ יהודה ס״ל הבערה חשיבא יותר הואיל ולומדת על כל המלאכות שבתורה ור׳ יוסי ס״ל דבישול חשוב יותר וע״כ אליבא דמ״ד דאין איסור בכ״א חל ואינו חייב אלא אחת. באחת החשובה היא בישול אבל ר׳ יוסי לעצמו ס״ל כהאי תנא דחייב שתים. ופריך וקשיא על דר׳ יוסי הבערה לימדה על כל מלאכות שבתורה אינו חייב משום מבעיר אלא משום מבשל בתמי׳ הא הבערה חשובה יותר וכו׳ כעין

שינוי נוסחאות (כוי״ט) ר״ש נד״ו רבי שמעון.

חתם סופר

בשיעורי קרבן ד״ה וקשיא על דר׳ יוסי וקשה הא ר׳ יוסי סובר הבערה ללאו יצאה: י״ל חייב מלקות בההרו בו וכפירש״י פ׳ המצניע צ״ד ע״א וע״ש תוס׳ ד״ה אימא וכו׳ אבל מ״מ קשיא ליתנא דקאמר הבערה למדה וכו׳ ולר׳ יוסי לאו מהבערה ילפינן לחלק: אלא משום איכול איברים. הא דלא קאמר שהקטיר האיברים. י״ל משום דבכלנו וס״ל מקלקל בבישול ופטור. אך מיירי באברים המונחים על האש והזר מהפך

עמודי ירושלים

מכיון שהוא רוצה באכולן כמבשל הוא. עי׳ במראה הפנים שהקשה אמאי לא משני פי׳ בבבלי יבמות (ד׳ ל״ג) ע״ש שדחק דמשמע זר ששימש אפי׳ כ״ש ובאמת אין צריך לזה דלב״ה דילן באמת אינו מחייב משום מבשל וכדמוכח מת״ש רש״י שבת (ד׳ ע״ו) שכתב דבדלה קבהא כו׳ לייבשו מוכח דאם מניח ביבה איט מחייב משום מבשל ולכך לא משני כן בש״ס דילן וכו׳ בנשמת אדם ה׳ שבת כלל כ׳ סק״ב:

טוב ירושלים

ח״ל. אמנם אין הכרח דדוקא לר״ש קאמר אלא לתנא אחרינא דסבי כ״ל. ותיובב גם קר״ק הפנים לקמן ד״ה מה בישול דלמא הא דחייב שתים א׳ משום זרות ואחד משום שבת ריטו נכון מאד דבם פליך לדידיה בעלמו דהיהו א׳ דחייב שתים א״כ משום מה חייב דהבערה ילתה כמו במי׳ הש״ק בעלמו וכ״א גם ביצוות נכדיא. אולם קו׳ עובא נקבן דאמר אליבא דר״י חייב משום מבעיר הא לר״ש שו״מ והא לר״מ ע״כ כ״ל הבערה ללאו יצאת כדמוכח מירושלמי ולר״כ בזה. ידם דנולא מסתפינה כ״א דר׳ יודה ור׳ יוסי דסבא כם המוכתי דירושלמי כ יוזן יוסי ולכן א״ש ג״כ: (ע״כ לנדף י״ח ע״ב): וקשיא לנדר׳ יוסי הבערה כבערה לימדה מגל מלאכות בבהרה. כן כ״ל לכהנים והבוגים דוחה בעלמא נגון דחייב במבעיר אפי׳ מקלקל מהבעבדה בא כהן באש דמיובב קו׳ פנ״ק: ר׳ חייא הגדא המר שתים. פפר״ק היסור בעלמא והוא במכת בכ״ג בבי בבבלי יבמות ל״ג ב׳ אמנם הא״ל לב״ה דקי״ל חייבי כריתות ומיתות ב״ד בנפשו משונין כבבלין כמב״כ רמב״ם פ״ח מסנהדרין א״כ כ״ל בכה״ג דרולה להלקות בו כמת בו בבת וכב מיתה בידי שמים על שיהובו במיתה אך לדבכי הכל מ״ש דלכ״ל כן בבבת ביה בה חיוב מיתה ב״ד כבבת וה״כ פדיין אינו אלא אחת. ואע״ג דכ״ל לר״ש דלא א״א א׳ דמבום הע״ש דלמא דר׳ יוסי ס״ל כו׳ יצאה בחבות י״ג ב׳ דלא נפסד כלו מכרת ולכך חייב ב׳ יר״ב כ״ג דנפבר

עין משפט נר מצוה

לח
א מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ג טוש"ע או"ח סי' רכג ס"ג

מסורת הש"ס

תורה אור

הלכה ו מתני'

*על שלש עבירות נשים מיתות בשעת לידהן על שאינן זהירות בנדה בחלה [א] ובהדלקת הנר:

גמ' אית תניי תני *ילדות. אית תניי תני יולדות. מאן דמר ילדות תני בשם רבי יודה *בעון הנדרים הבנים מתים. ומה טעמא °לשוא הכיתי את בניכם. ומאן דמר יולדות מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת סכנה. רבי פנחס רבי ירמיה בשם ר' חייה בר בא כתיב °ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים. בסדר האורים אין כתיב כאן אלא במשפט האורים. אלא מלמד בשעה שישראל יוצאין למלחמה ב"ד של מעלה יושבין עליהן אם לנצוח אם להינצח. א"ר חייא בר בא כתיב °כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע. הא אם אינו יוצא אינו צריך ליה שמירה. אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. אמר ר' אחאי בר יעקב כתיב °וקרהו אסון בדרך. *הא בבית לא. אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. רבי ביסנא בשם ר' לייא כתיב °יום צרה ותוכחה ונאצה היום הזה. הא יום אחר לא. אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. רבי אייבי בר נגרי כתיב °בהשפטו יצא רשע. יצא צדיק אין כתיב כאן אלא בהשפטו יצא רשע. אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. א"ר בא בר כינא נסר שהוא מתוח מגג לגג אפי' רחב כמה אסור להלך עליו. למה אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה. רב אמר היושב בבית מרועע עושה מלאך המות דניסטים שלו. דכתיב °ישי מות עלימו. כמה דתימר °כי תשה ברעך משאת מאומה. א"ר לוי *בג' מקומות השטן מצוי לקטרג. המהלך בדרך בעצמו. והישן בבית אפל לעצמו. והמפרש בים הגדול. א"ר יצחק בר מריון אילולי דכתיב °כה אמר ה' הנותן בים דרך. כיון שהיה אדם יורד לתוכו היה מת. ורבנן אמרין הנותן בים *דרך מן העצרת ועד החג. ובמים עזים נתיבה מן החג ועד חנוכה. רבי יוסה בריה דרבי תנחום דכפר אגין עובדא הוה באסיא אחא בעי מיפרוש מן חגא ועד חנוכתה. המתיה חדא מטרונה א"ל כדון מפרשין. איתחמי ליה אבוי וגם קבורה לא היתה לו. ולא שמע לא לדין ולא לדין ואזיל בימא. ר' כהן אחוי דרבי חייה בר בא הוה פריש. אתא בעי מיפרוש מן חגא להנוכתה.

אמר

ירמיה ב | במדבר כז | דברים כג | בראשית מב | ישעיה לז | תהלים קט | שם נה | דברים כד | ישעיה מג

פני משה

הלכה ו מתני' בשעת לידתן. כדקאמר בגמ' שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: בחלה ובהדלקת הנר. הנשים נצטוו על כך כדאמר בגמרא היא איבדה חלתו של עולם שהוא האדם הראשון ועל ידה נטרד והיא כבתה נרו של עולם ושפכה דמו ולפיכך נתחייבו באלו ועוד שהאשה מצוייה בבית ומצות צרכי הבית תלויין בה:

גמ' אית תניי תני מיתות ילדות וכו'. ולמ"ד ילדות שמתות על ג' עבירות הללו א"כ לא ס"ל שבעון נדרים מתה אשתו של אדם אלא כדתני בשם ר' יודה בעון נדרים הבנים של אדם מתים: לשוא הכיתי את בניכם. על עסקי שוא שעיקרו ולא קיימו נדריהם: אלא במשפט האורים. ללמדינו שבשעה שישראל יוצאין למלחמה ב"ד של מעלה יושבין במשפט עליהם וכו' לפי שהיא שעת סכנה ונתעורר הדין: א"נ ליה שמירה. מכל דבר רע בתמיה: כתיב בהשפטו יצא רשע אל יצא צדיק אין כתיב כאן וכו'. כצ"ל: אלא מכאן וכו'. ולפיכך אמר דוד המלך על שונאיו שבהשפטו יצא רשע גמור בדינו ע"י קטרוג השטן: דיניסטים שלו. בעל חובו ובעל דינו: ישיא מות עלימו. ירדו שאול חיים כי רעות במגורם בקרבם מחמת שהן יושבין ברעות במגורם ישיא מות עלימו ואין ישי אלא לשון חוב ותביעה כמה דתימר כי תשה ברעך: בעצמו. יחידי: והישן בבית אפל לעצמו. אבל אם יש שם נר אין קטרוג: היה מת. מחמת שינוי אויר הים אלא שהקב"ה הוא הנותן בים דרך ומ"מ שעת סכנה היא וצריך לבקשת רחמים: ורבנן אמרין וכו'. כפל הכתוב דורשין: מן העצרת ועד החג. נקרא ים ודרך לכל היא אבל מן החג ועד חנוכה ברוחות סערה תלויין נקרא מים עזים ואין בו אלא נתיבה שאין הכל פורשין באותו הזמן: עובדא הוה באסיא. ברופא אחד שהיה רוצה לפרוש בים אחר החג ועד חנוכה וראתה אותו מטרונה אחת ואמרה לו וכי עת עכשיו לפרוש בים וכן איתחזו ליה אבוי בחלום וקרא לו הפסוק הזה וגם קבורה לא היה לו ואעפ"כ לא השגיח לא על זה ולא על זה והלך לו על הים. ובב"ר מסיים וכן הוות ליה: הוה פרוש. היה רגיל לפרוש בים ופעם אחד רצה לפרוש בין חג לחנוכה והגיע להיות התפלל עלי והשיב לו הן שהתפלל עליך אלא כך אומר לך אם אתה רואה שהצבור מתפללין ואומרים בתפלתם משיב הרוח ומוריד הגשם לא תבטח על תפלתי וזה לך הסימן בעת דאתקטיר לולבך וזה מיום שביעי של ערבה שקושרין הלולב עם האגודה להניח אותו מן הגד קשור את רגליך מלילך ולפרוש על הים:

על

קרבן העדה

אית תניי. איכא תנאי דתני ילדות: ילדות. פי' בחורות ושונה במתני' מתות בשעת ילדותן: תני בשם ר"י בעון נדרים בנים מתים. ואף הלו ג' מצות לנשים כמו נדר וכיון שהן ילדות ואין להם עדיין בנים הלכך הן עצמן מתים וי"מ פי' שיקשה למ"ד ילדות שתמותנה בבחרותן על חטא אחר לכן הביא סמך מדר"י דבנים מתים בעון נדרים: לשוא הכיתי את בניכם. על עסקי שוא שעיקרו בנדריהם דדמי לשבוע': ולמ"ד יולדות. מ"ש בשעת לידה: אלא בשעת סכנה. דריע מזלה: ב"ד של מעלה יושבי'. ש"מ שאז יש משמאילים ומצריכין בית דין לישב עליהם: אינו צריך ליה שמירה. בתמיה והלא לעולם צריך לשמור מעבירה: אלא מכאן שהשטן כו'. ופי' מכל דבר מכל דבור שלא יפתח פיו לשטן בעת ההוא שאולי יכול לו לפי שהוא מקטרג אז: הא בבית לא. בתמיה מלאך המות מה לי הכא מה לי התם ויעקב לא קאמר אלא פן יקראהו אסון משמע מיתה טבעית: ונאצה היום הזה. וסיפא דקרא כי באו בנים עד משבר וכח אין ללדה: הא יום אחר לא. בתמיה היום הזה והלא בכל יום אם באו עד משבר יום צרה הוא א"כ למה קראו יום צרה הא עדיין לא נעשה דבר: אלא שאין השטן מקטרג כו'. לכך קאמר שהיום הזה מוכן לצרה אחרת כיון שהוא שעת סכנה: יצא צדיק אין כתיב כאן. דבהשפטו משמע בשעת משפטו יצא רשע המלמד קטגוריא משם וכיון דדוד מילתי קא לייט לשונאו הל"ל יצא צדיק המלמד עליו סנגוריא: אלא מכאן שאין כו'. וה"ק בהשפטו יצא רשע והוא המלאך הרע יצא ממקומו ללמד עליו קטגוריא: נסר שהוא נתון מגג לגג. השני שהן בשני צידי רה"ר: לעבור עליו מזה לזה. אפי' רחב הרבה לא יעבור עליו: למה. הלא כשהוא רחב כמה יכול לעבור עליו בטוב: אלא שאין השטן וכו'. ואם יהיה נסר רעוע ודאי מקום סכנה הוא ליפול גם המקום מוכן לסכנה אף על גב דעכשיו אין חשש סכנה לכך לא יעבור עליו והיינו כעין גשר החמור בבבלי: דניסטוס שלו. מלוה שלו בלשון יו"ן נקרא מלוה דניסטוס שרשאי לנוגשו תמיד: ישי מות עלימו. עושה המות נשה עליו למה מפני שרעות במגורם שהיו רעועות הדירות שבקרבם ויקטרגם השטן שיפלו עליהם וירדו שאול חיים: בשלשה מקומות השטן מצוי לקטרג. יותר מבשאר מקום סכנה: לעצמו. לבדו: הנותן בים דרך. שהקב"ה צוה על הים שיניח בני אדם לעבור בו: מיד היה מת. מן גלי הים שהיו מכסים עליו: ורבנן אמרי וכו'. משום דקשיא להו אם בים הגדול יש דרך מכ"ש במים עזים שהם הנהרות יש דרך ולמה קאמר נתיבה דמשמע שהוא מקום צר לכך מפרשי לקרא דזמנים חלוקים יש: מן החג ועד החנוכה. אפי' בנהרות אין שם אלא נתיבה מפני הרוחות ואין שם דרך ובים הגדול בשם שולטין הרוחות ביותר אפי' נתיבה ליכא כנ"ל ודלא כי"מ: עובדא היה באסיא. מעשה היה במדינת אסיא באדם אחד ששמו אחא רצה לעבור בים הגדול בין חג לחנוכה: המתיה וכו'. ראתה אותו מטרונא אחת אמרה ליה כעת הזאת מפרשין בים: איתחמי ליה אבוי. איתחזי ליה אביו בחלום וא"ל שימות בלא קבורה כלו' שבים יפול וימות: ולא שמע. לא למטרוניתא ולא לחלום ואזל בים כיון שלדבר מטה הלך: הוה פריש. דרכו היה לפרוש בים:

אמר

שבת לא ע"ב | שם לב ע"א | שם פ"ב | בראשית רבה פרשה לא | עי' מדרש קהלת ס' עת ללדת | ב"ר פרשה ו

תוס' הרי"ד

כפי דמקשה לעיל על ב"ק בהאי לישנא וקשיא על דב"ק הכערה לימדה על כל מלאכות שבתורה כולהון לצורך והיא שלא לצורך פי' דלמה לא ילפינן כל המלאכות על שלא לצורך ב"כ מהבערה ומשני אין יסבור כר' יוחנן כו' אלא סבר כר"א דהבערם לימדם על עלמה דהוא בלאו. וכן ה"נ על קושית ר' יוסי לא מסיק הש"ס שהוא תירוצא כמו דלעיל על ב"ק וסמכו על תירוץ דלעיל וכן מצוי כמה פעמים בירושלמי כעין זה (כמו נגרס בס' קדמייתא פי' ירושלמי יומא פ"ד ועוד מקומות) וע"כ מסקינן בכוף הסוגיא ר' יוסי אומר שתים ור"ש אומר אחת כו' מאן דמר שתים אחת משום זרות ואחת משום כתיבה כו' ע"ד דר' יוסי אומר דו אמר משום מכבה מה בישל יש כאן וסמך על תירוצא דלעיל דר' יוסי ס"ל כר"א דהבערה ללאו יצאת וה"כ ע"כ אינו חייב משום הבערה וע"כ לא מתוקם אלא בחיבול אברים ופדרים. וע"כ פריך דבשלמא לר"י דס"ל דחייב על הבערה שפיר מבה"כ לר' יוסי דעל הבערה אינו חייב לפי התירוצא דלעיל א"כ ע"כ משום מכבה מה בישל יש כאן. ומשני כיון שהוא רוצה בליכולן כמו בישל הוא. ודו"ק:

שנויי נוסחאות (ס"א) נשים בד"ו הנשים. (בוי"ח) וקרהו במקרא וקראהו. (סוכ"א) יום צרה (ישעיה ל"ז). (סוכ"ג) אייבי בד"ו איבו. (סוכ"ז) כינא בד"ו בינה. (בו"ג) מרועע בד"ו מרוערע. (סוכ"ס) כה אמר ה' (ישעי' מ"ג). (סוכ"ם) אחא בד"ו אתא.

מהר"ם די לונזאנו

על שלש עבירות. דניסטים שלו. נכתב בצידו פירוש מלוה בלשון יוני.

חתם סופר

בציטרא וחייב משום איקרובי עבודה ומ"מ לא מיפסל האבר בכך כיון דבלא"ה נמי מתאכל בתרי שעי עכ"פ. אמנם מ"ש ירושלמי דמיירי בליל שבת צ"ע בלא גם ביום שייך זה ואולי י"ל דס"ל ביום ניתן לדחות לגבי כהנים שוב אין זר חייב הפאת משא"כ אברי חול של ע"ש בליל שבת לא ניתן לדחות לשום אדם חייב זר הפאת מיהו בבבלי פסחים ע"ב ע"ב אמרינן לגבי האי נברא לא אתיסב עיי"ש וצ"ע:

טוב ירושלים

דהבער ורק דס"ל כמל"ת הנ"ל וחייב על פימשו במותאה אתא דפליג מוכח לר"י דס"ל גמסהדרין זר שביחב במזק א"כ גם לזה לא נפטר במלקות: אלא משום דקבלה. מאי דנקט זריקה ק"ל דעכ"פ יתחייב משום טבע דניחא ני' במאי דנזרק או מאן דמיב על חוס הביקרא והולי דמקרק הוא דמוסיף עה"ב פי' מולין פ"ג דבהם לא מסחייב עליהם זר מיסה דלריך עבודה תמה כיומא כ"ד א' גם מאי והנ"ל מכלה פילוף זריקה: (עד כאן שייך לדף י"ט): ולא שמע ט' פי' ק"פ שלדבר מטה כוו ופירש כך משום דקשיא ליה איך לא ישמע לאביו. וי"ל בעכ"פ מיסק דקביעי כזיקא שאני כיומא י"א א' ואל יעמוד אדם במקום סכנה שמא עושין לו נס

תורה אור

אמר לאחוי צלי עלי. א"ל אין דצלייתי עלך. אלא אין חמיתינון לצבור מצליין למטרא לא תתרהין על צלותי. הא דאת קטר לולבך קטור רגלך: על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר. *אדם הראשון דמו של עולם. דכתיב °ואד יעלה מן הארץ וגרמה לו הוה מיתה לפיכך מסרו מצות נדה לאשה. ובחלה אדם הראשון *חלה טהורה לעולם היה. דכתיב °וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה. ותייא כיי דמר רבי יוסי בר קצרתה כיון שהאשה מקשקשת עיסתה במים היא מגבהת חלתה. וגרמה לו חוה מיתה. לפיכך מסרו מצות חלה לאשה. ובהדלקת הנר. אדם הראשון נרו של עולם היה שנאמר °נר אלהים נשמת אדם. וגרמה לו חוה מיתה. לפיכך מסרו מצות הנר לאשה. תני רבי יוסי אומר ג' *דיבקי מיתה הן ושלשתן נמסרו לאשה ואלו הן מצות נדה. ומצות חלה. ומצות הדלקה:

הלכה ז מתני' *ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם

השיכה עישרתן עירבתן [א] הדליקו את הנר. ספק השיכה ספק אינו חשיכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים [ב] ואין מדליקין את הנרות אבל [ג] מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין: **גמ'** *תני [ד] רשב"ג אומר הלכות הקודש וחטאות והכשרות הן הן גופי הלכות. ושלשתן נמסרו לעמי הארץ. הלכות הקודש *דתנינן [ד] אם אמר הפרשתי בתוכה רביעית קודש נאמן. חטאות *דתנינן [ה] הכל נאמנין על חטא'. הכשירות *דתנינן [ו] ועל כולן עם הארץ נאמנין לומר טהורין הן. [ז] לא צורכא דלא הדליקו את הנר עישרתן ועירבתן הדליקו. אמר ר' חייא בר אבא מתוך שאתה מחמיר עליו בקלה אף הוא מחמיר על עצמו בחמורה. אמר רב חנייי ר' שמואל בר רב יצחק הוה מפקיד גו בייתיה עירבתן הדליקו את הנר. [ז] ולמה לא אמר עישרתן. [ז] אלא כל מה דהוה אכיל מן שוקא הוה אכיל: ספק חשיכה ספק אינה חשיכה.

מעשה

קרבן העדה

אמר לאחוי. לר"ח בר בא שיתפלל עליו שלא יטבע בים: א"ל אין. כלומר המת שאתפלל עליך אלא כיון שאתה רואה שהציבור מתפללין על המטר דהיינו לאחר החג שאומרים משיב הרוח ומוריד הגשם: לא תתרחין. לא תסמוך על תפלתי כי תפלת הרבים נשמעת ביותר: הא וכו'. סימנא יהיב ליה משאתה קושר לולבך דהיינו ערב החג אתה צריך לקשור רגליך מלפרוש בים: אדה"ר דמו של עולם דכתיב ואד וגו'. וה"פ דקרא וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וגו' כי לא המטיר ה' על הארץ ואדם אין על הארץ שמכיר בטובת הגשמים ויבא האדם ויתפלל עליהן גם איד לא עלה מן הארץ כשאין שם אדם אך כשילר ה' את האדם אז ירדו גשמים ולמחו האילנות והדשאים הרי כמו שהאדם נפש כל בשר אף האדם דמו של עולם בסיבת הגשם והי"מ פי' בזה פירוש דחוק ע"ש: מצות נדה. שהרי מסר הכתוב לה דכתיב וספרה לה לעצמה ובשאר המצות והאיסורין אין הנשים נאמנות ואין אדם נאמן ע"י עצמו אבל מצות נדה הטיל הכתוב עליה שתהא נאמנת לבעלה ללמדך לפי שעל ידה נאבד דמו של בעלה: עפר. מובחר מן האדמה מתחת המזבח דכתיב מזבח אדמה וגו' שמשם הובחר כל עולם: מקשקשת העיסה במים. ממחה העיסה במים מיד מפרשה החלה אף הקב"ה גבל האדם במי שיתין: לפיכך מסרו מצות נר לאשה. דכתיב נר אלקים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן והיינו שחופש האשה בזמן שנפתחים חדרי בטנה והיינו בשעת לידה: דבקי מיתה. שמדבקין ומקרבין מיתתן לפני זמנן כמאן דאמר לעיל דתני ילדות: ושלשתן נמסרו לאשה. שתעסוק בו ותיענש עליה:

הלכה ז מתני' עם חשכה. שאם יזכיר מבע"י יכשעו ויאמרו עדיין יש שהות: עשרתם. פירות האילן לסעודת שבת שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר: ערבתם. עירובי תחומין וחצירות והני תרי שייך למימר בלשון שאלה דבמלא כבר עשה אבל בנר לא שייך הדלקתם דדבר הנראה לעיני' הוא: ספק חשיכה. כגון בין השמשות: אין מעשרין את הודאי. דתיקון מעליא הוא הע"ג דשבות בעלמא הוא קסבר גזרו על השבות אף בין השמשות: ואין מטבילין את הכלים. דהוה נמי כשבות: ואין מדליקין. כ"ש דספיקא דאורייתא היא וזו ואין צ"ל זו קתני: אבל מעשרין את הדמאי. דלא דמי למתקן דרוב ע"ה מעשרין הן: ומערבין. עירובי חצירות: וטומנין את החמין. נותנו בקופה של מוכין להיות חומו משתמר בהן אבל משחשכה ודאי אין טומנין בהן: **גמ'** הלכות הקדש וכו'. מפרש להו בסמוך: דתנינן. בחגיגה פרק ג' ביהודה נאמנין עמי הארץ על טהרת יין ושמן לקדש אם אמרו טהורין הן והימנוהו רבנן כדי שלא יהא כל אחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו אבל על התרומ' אין נאמנין אלא בשעת הגיתות והבדים עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית יין של תרומה הרי זה לא יקבל הימנו ואם אמר הפרשתי לתוכו רביעית קדש נאמן על כולם ומקבלה כהן ושותה: חטאת. טהרת פרה אדומה שנקראת חטאת: דתנינן. בפ"ה דאהלות: הכל נאמנין על החטאת. והפי' ע"ה שלא יהא כל אחד שורף פרה לעצמו אי נמי מפני מעלות וחומרת שבה הכל נזהרין בה וכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת הכל נאמנין על שמירת': דתנינן. במכשירין פ"ו: ועל כולן. בין כלים בין פירות בין ליר: נאמנין לומר טהורין הן. שעדיין לא הוכשרו דאף דאינן נאמנין על השמירה מ"מ על שלא הוכשרו נאמנין: ה"ג לא צורכה דלא הדליקו את הנר עישרתן ועירבתן אר"ח וכו'. וה"פ לא צ"ל אלא הדליקו תחלה שהוא איסור דאורייתא אם יעשה כן בשבת ואחר כך עישרתם עירבתם שהן איסורי דרבנן: מתוך שאתה מחמיר עליו בקלה. באיסורי דרבנן אף הוא נזהר ביותר באיסורי דאורייתא החמורים: הוה מפקיד וכו'. היה מלוה בתוך ביתו ע"ש עם חשכה הני תרתי עירבתן הדליקו: מן השוק. היה לוקח ואוכל ולא היה אלא דמאי ויכול לעשר אפי' בשבת א"נ מחבר היה לוקח ולא היה צריך לעשר לכך לא אמר עישרתם:

פני משה

על שאינן זהירות וכו'. ומפרש להט"ס על אלו ג' דברים שניתנו לאשה ולהזהיר אותה: אדם הראשון דמו של עולם. כלומר התחלת השקאה של העולם דכתי' ואיד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה וכתיב בתריה וייצר ה' אלהים את האדם לומר שאותה השקאה לצורך בריאת האדם היתה שהשקה העננים לשרות את העפר ונברא האדם כנבל הזה שנותן מים ואח"כ לש את העיסה וכך הוא נדרש בב"ר: עפר מן האדמה. וזהו חלק וחלה מן האדמה: ותייא. הא כהיי דאמר וכו' דה"נ כשגובל העפר מן האדמה אחר שהשקה קרא הכתוב ליצירת האדם: תני. בתוספתא פ"ב שלשה דבקי מיתה שנדבקין עליה אם אינה נזהרת בהן:

הלכה ז מתני' שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה. שאם יאמר להזכירם מבע"י יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות. ובעי למימרינו בניחותא כי היכי דלקבלו מיניה: עשרתם. פירות האילן לסעודת שבת לפי שהשבת קובעת למעשר ואף אכילת עראי אסור עד שיעשר דכתיב וקראת לשבת עונג ומכל שהו נמי הוי עונג: ערבתם. עירובי תחומין ועירובי חצירות ובהני תרתי שייכא לשון שאלה דילמא כבר נעשו אבל בנר שהוא למראית העין לא שייך אלא לומר הדליקו:

גמ' תני. בתוספתא סוף פ"ב: דתנינן. בפ"ג דחגיגה דאף ע"ה נאמן על הקדש ואם אמר הפרשתי בתוכה של תרומה רביעית קדש נאמן אף על התרומה מיגו דנאמן לעולם על הקדש: דתנינן. בריש פ"ה דטהרות המביא כלי חרס לחטאת וכו' ר' יהודה אומר אף מן הבית מביא וכשר שהכל נאמנים על החטאת: דתנינן בפ"ו דמכשירין כל הכלים בחזקת טהרה וכו' ועל כולם עם הארץ נאמן לומר טהורים הם שלא הוכשרו: לא צורכה דלאו הדליקו את הנר עישרתן עירבתן. על סדרן הוא פריך דהרי לא היה צריך אלא כך מתחלה להזהיר על הדלקה שהיא חמורה ואחר כך לשאול על אלו שהרי יותר קלות הן דכל אלו מדברי חכמים הן ערובי תחומין והצירות וכן מה שהשבת קובעת לאסור אף אכילת עראי עד שיעשר אינה אלא מדבריהם: מתוך שאתה מחמיר עליו בקלה. להקדים השאלה עליהן אף הוא מחמיר על עצמו בהחמורה ויהיו זריזין לקיים מצות הדלקה קודם חשיכה: ולמה לא אמר עשרתן אלא כל מה דהוה. ר' שמואל בר רב יצחק אכיל מן שוקא הוה אכיל כדאמר לעיל בדמאי שהיה סומך עצמו על אנשי המקום שלו שהיה נאמנין על המעשרות והיה נוהג לקנות הכל מן השוק ולא היה צריך לשאול על המעשר בביתו:

הלכה ח מתני' ספק חשיכה. יכנס השבת ספק אינו חשיכה וזהו משתשקע החמה עד שיראו שלש כוכבים בינונים וזהו הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום והוא ספק מן היום וספק מן הלילה ודנין בו להחמיר בכ"מ ומשיראו ג' כוכבים בינונים שאינן לא גדולים הנראים בעוד יום ולא קטנים שאינן נראין אלא בלילה הרי זה לילה ודאי: אין מעשרין את הודאי. טבל ואע"פ שתיקון המעשרות אפי' בשבת אינו אלא משום שבות קסבר האי תנא דדבר שהיא משום שבות גזרו אף בין השמשות אבל אנן קי"ל דכל דבר שהיא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ואין מטבילין את הכלים דהוי כמתקן את הכלים ואית ביה נמי משום שבות: ואין מדליקין את הנרות. וזהו לכ"ע אסור דהוי ספיקא דאוריית': אבל מעשרין את הדמאי. דאינו אלא משום ספק ואמרי' נמי רוב ע"ה מעשרין הן: ומערבין עירובי חצירות שהן מדרבנן לגמרי אבל עירובי תחומין אע"פ שהן נ"כ מדרבנן מ"מ הואיל ויש להן סמך מן הכתוב דכתיב אל יצא גזרו שלא לערב בין השמשות: וטומנין את החמין. אפי' בדבר המוסיף הבל לפי שסתם קדירות בין השמשות רותחות הן וכלומר שכבר נרתחו ונחו הן מבעבוען וכיון שנחו שוב אין רותחין יותר:

מעשה

ע"ין משפט / נר מצוה

לט
א מיי' פ"ה מהלכות שבת הל' ג טוש"ע או"ח סי' רס סעיף ב

מ
ב מיי' שם הל' ד ופ"ד הל' ד סמ"ג עשין יח טוש"ע שם סי' רסא סעיף א

מא
ג מיי' פכ"ד שם הל' י טוש"ע שם

מב
ד מיי' פ"א מהלכות מעשר ומיבב הלכה ד

מג
ה מיי' שם הלכה א יפ"ג דפר הלכה יב

מד
ו מיי' פי"ז מטומאות אוכלין הל' ג

גליון הש"ס

[ז] עיין תוס' רמב"ן שבת לב ע"א:

[ז] עיין תוס' רמב"ן שם:

[ז] מכאן ראיה למ"ש הטור סי' רס בשם מהר"ם מרוטנבורג.

[ז] עיין ק"ס בשבת דדמאי יכול לעשר בשבת. ונעלם ממנו דברי התוס' יומא דף נה ע"ב ד"ה בלוקח וכו':

מסורת הש"ס

ב"ר פרשה יז

שם פרשה יד

שבת לב ע"א

שם לד ע"א

שם לב ע"א

חגיגה כד ע"ב

פרה פ"ה מ"א

מכשירין פ"ו מ"ו

שנויי נוסחאות (כי"ל) דלא בד"ו דלאו. (שו"ג) אבא בכי"ר אדה. (כו"ז) אינה בד"ו אינו.

שע בת הערוך מקשקשת עפתה במים. בערוך (ע' שק ג') תני' משקשקת עיסתה במים (פי' ממחה וממרקת פ"ו מים. פס"ע מ"ם)

מהר"ם די לונזאנו

קושר לולבך. מכאן משמע שהיו נוהגים לפלניע לולבם בביתם אחר סתג. (א"ה חיד"א הכי חזיק לרבנן קדישאי שומרים הארבעה מינים בכל שנה ואמרו שזה יועיל לשמירה ועוד מצאתי בכתבים והכמ"ע):

ככר לארץ

לא צורכא דלא הדליקו את הנר עירבתן ערבתן. דלא פי' דא אלא. כלומר דהי"ל לתנא להקדים הדליקו דהוא איסור סקילה:

טוב ירושלים

אדם הראשון נרו ש"ע שנאמר נר אלהים וכו'. פי' שנר אלהים היינו נשמת אדם ... כמ"ש בחגיגה י"ב א' דהקב"ה קרא אור ביום ... מסוף העולם ועד סופו ... משתו אך נחשאה חוה ודלא כק"ם שלפירושו ... א"כ לפיכך מסרו מצות נר לאשה ...

... מפ"ה מסכת כתב לפי שהיא מצויה בבית לכך היא מחויבת יותר: תני רשב"ג א' ג' סקדת. אולי צריך קודש שמשנה דקתני דונמת פ"ע נמסר לנשים. נמסרו לע"ה וכן הוא גם בבבלי ל"ב ... רבי שמואל בר רב יצחק הוה מפקיד כו'. פי' ק"ס ... דסיי ... בשבת ... ולכאורה ... שבת ... ודאי ...

עין משפט
נר מצוה

כה
א ב מיי' פ"ד מיו"ט הלכה יד והל' יח

כו
ג מיי' פ"א מעירובין הל' כא סמ"ג עשין דרבנן א טוש"ע או"ח סי' רכא ס"א וסי' שנג ס"ב

כז
ד מיי' פ"ו מעירובין הל' יג טוש"ע שם וסי' תטו ס"ב

א
ה מיי' פ"ג מהל' שבת הל' ד סמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנג ס"א

גליון הש"ס
א עיין פ"ק בחיבורי גבורים דף ל"ה ע"ב ד"ה גבורים והרצתי לה פירש בעולם הזה כ' לא יצא :

מסורת הש"ס
עי' סנהדרין כה ע"א
תרומות פ"ב הלכה א בילה פ"ב הלכה ב
עי' הלכה יח ע"א
שבת לה ע"א לקמן פט"ו הלכה ב
עירובין פ"ו הלכה י
שבת לו ע"ג

*מעשה בי ר' ליעזר שהיה נוסם ערב שבת עם חשיכה. ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ את תפיליו. אמר לו בני הינחת מצות הנר שהיא שבות וחייבין עליה כרת. ובאתה לחלוץ תפילין [a]שאינן אלא רשות ואינן אלא מצוה. יצא לו והיה צועק ואמר אוי לי שנטרפה דעתו של אבא. אמר לו דעתך הוא שנטרפה דעתי הוא לא נטרפה. כיון שראו תלמידיו שהשיבם דבר של חכמה. נכנסו אצלו והיו שואלין אותו והיה אומר להן על הטמא טמא ועל הטהור טהור. ובאחרונה אמר טהור. ונסתלקה נשמתו. אמרין ניכר ר' שהוא טהור. א"ר מנא ועד כדון ניכר. נכנס רבי יהושע וחלץ את תפיליו והיה מגפפו ומנשקו ובוכה. ואומר רבי רבי הותר הנדר רבי רכב ישראל ופרשיו: אין מטבילין את הכלים. מתני' *בכלים גדולים אבל בכלים קטנים מערים עליהן ומטבילן. תני ר' הושעיה [b] *ממלא הוא אדם בכלי טמא מן הבור ומערים עליו ומטבילו. תני נפל דליו לתוך הבור נפלו כליו לתוך הבור מערים עליהן ומטבילן. תרין אמורין חד אמר בכלים שנטמאו באב הטומאה. וחורנה אמר בכלים שניטמאו [c] בוולד הטומאה. מתיב מאן דמר באב הטומאה למאן דמר בוולד הטומאה. אפילו בחול והא טעון הערב שמש. א"ל ברוצה לשתמש בהן חולין בטהרה. ר' ירמיה ור' זעירא בשם ר' חייא בר אשי *אשה פיקחה מדיחה כוס כאן קערה כאן תמחוי כאן ונמצאת מרבצת את ביתה בשבת: אבל מעשרין את הדמאי. ר' יוסי בשם ר' אבהו ר' חזקיה בשם ר' יודה בן פזי *דמאי דמתקן. דמאי דלא תקן: ומערבין וטומנין את החמין א"ר חייא בר אשי הדא דתימר [d] בעירובי חצירות. אבל [e] בעירובי תחומין דבר תורה הן:

הדרן עלך במה מדליקין

הלכה א מתני' [f] *כירה שהסיקוה בקש או בגבבה נותנין עליה תבשיל בגפת או בעצים לא יתן עד שיגרוף או

פני משה

גמ' מעשה וכו' הנחת מצות הנר שהיא שבות. כלומר שעכשיו אינה אלא משום שבית ואם תניח עד שתחשיכה חייבין עליו כרת: שאינן בשבת אלא משום רשות. ולהו ד־קא רשות אלא שאינו אלא שבות ואינן אלא מצוה להלוך אותן מקודם לשבת: א"ר מנא ועד כדון ניכר. בתמיה וכי צייך לומר על אדם גדול כמותו ניכר הוא עכשיו שהוא טהור והלא אין ספק בדבר: הותר הנדר. שברכוהו בפ' הזהב: מתניתא בכלים גדולים וכו'. עיקרה דהאי סוגיא גרסי' לה לקמן בפ"ב דביצה בהלכה ב' והתם על המתני' הוא דשייכא ואיידי דאיירי הכא מטבילת. כלים מייתי לה כולה וכן הובאה לעיל בפ"ב דתרומות בהל' ג' אגב דאיירי גם שם בטבילת כלים כדרך הש"ס הזה: מתני'. דקתני התם חל להיות י"ט אחר השבת בש"א מטבילין את הכל מלפני השבת ובית הילל אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת ועלה הוא דקאמר מתניתא דלב"ה אין מטבילין את הכלים ביו"ט ובשבת בכלים גדולים הוא דאיירי שאין דרך לשאוב בהן מים מן הבור ומיהזי דלהטביל מטומאתן הוא נתכוין אבל בכלים קטנים שדרכן לשאוב בהן מערים עליהן לשאוב מים בתוכן ובין כך נטבלין הן מטומאתן: ותני ר' הושעיה. כן ממלא הוא אדם בתוך כלי טמא מן הבור ומערים עליו כך להטבילו: תני. ותני עוד בברייתא אחרת נמי הכי נפל דליו או שאר כליו לתוך הבור מערים עליהן ואומר שרוצה הוא להעלותן ובתוך כך הם עמאין הן נטבלין מטומאתן: תרין אמורין. פליגי באוקימתא דמתני' חד מקים לה בכלים שנטמאו באב הטומאה וקס"ד השתא דהיינו טעמא דהואיל וטומאה דאורייתא היא וצריכה הערב שמש לפיכך אין מטבילין בשבת וביו"ט שהרי אין ראויין להשתמש בהן היום אבל אם נטמאו בולד הטומאה וכגון שנטמאו במשקין דרבנן הוא דגזרו על משקין טמאין שיטמאו כלים גזירה משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה. והואיל וטומאה מדרבנן היא אינה צריכה הערב שמש מטבילין בי"ט להשתמש בהן היום: ואחרינא אמר אפי' בכלים שנטמאו בולד הטומאה אין מטבילין דקסבר דאין הטעם משום הערב שמש אלא משום דמיחזי כמתקן כלים והאי טעמא אפי' בטומאה דרבנן שייכא דהא מיהת מדרבנן לא היו ראוין להשתמש בהן: מתיב מ"ד בולד הטומאה למאן דאמר באב הטומאה. כצ"ל וכך היא הגי' בתרומות ובביצה וכאן משורסת היא: אפילו בחול יהא טעון הערב שמש. כלומר ממתני' דהכא פריך עליה דלדידך דאמרת דטעמא הוית משום הערב שמש ולפיכך מחלוקת בין אב הטומאה להוולד הטומאה א"כ מאי איריא דקתני דבין השמשות דשבת אין מטבילין את הכלים הא בכל בין השמשות אפי' בחול לא יטביל שהרי צריכין הערב שמש ובין השמשות ספק לילה הוא: א"ל ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה. כלומר ולדידך דס"ד דטעמא דידי בשבת וביו"ט משום הערב שמש אוקימנא מתני' דהכא בס' חשיכה נמי בכלים שנטמאו באב הטומאה ומשום הערב שמש ולפיכך קמקשית עלי דא"כ אפי' ביה"ש דהו"ל נמי אבל הקס"ד דידך וודאי ליתא כלל בלא"ה דאי הכי מאי אמרת ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה ומטבילן לכך והרי לחולין ודאי א"ל הערב שמש ואפי' למעשר לא בעי כדתנן פ"ד דנגעים והשתא אפי' בשבת וביו"ט היה מותר להטביל כלים להשתמש בהן חולין בטהרה ומתני' דהתם ודהכא בספק חשיכה שהמא קתני דמשמע דאסילו טבילה דכה"ג אסור והוה לן למיפרך הך פירכא דספי עדיפא מדידך הלא דלא כדקא סלקא אדעתך דטעמא דידי נמי משום דכמתקן הוא וס"ל דדוקא בטומאה דאורייתא הוא דמיחזי כמתקן אבל בטומאה דרבנן מכיון דמלאחריית' סהורין הן לא מיחזי כמתקן. והשתא ניחא נמי מתני' דהכא בספק חשיכה דנטמאו באב הטומאה מיירי ולפיכך אין מטבילין בבין השמשות משום דכמתקן הוא והאי תנא סבירא ליה דגזרו על השבות בבין השמשות: אשה פיקחה וכו'. גרסי' להא לקמן בפ' ואלו קשרים והתם שייכא דתני לעיל להברייתא מדיחין כוסות וקערות וכו' ועלה קאמרי אשה פקחת וכו' ואיידי דאיירי בטבילת כלים והדאתן מייתי להא אגב גררא כדרך הש"ס הזה: דמאי ליתנא. דדמאי מפרש דא מאי מיתקן אי לא מיתקן וגרסי' להא בסוף מעשר שני ובכמה מקומות הדא דתימר בעירובי חצירות וכו'. כדפרישית במתניתין:

הדרן עלך פרק במה מדליקין

הלכה א מתני' כירה. היא מקום שפיתת שתי קדירות ונותנין את הקדירה עליה והאש תחתיה ואם הסיקוה בקש או בגבבא והן עצים דקים שגובבין מן השדה: נותנין עלי' תבשיל. האי נותנין מקיימין הוא כדקאמר הכא בג' בפשיטות שנותנין עלי' התבשיל שבקדרה בשבת דאין כאן חשש שמא יחתה בגחלים הואיל ואין דרך להיות מהני גחלים בוערות: בגפת. פסולת של זיתים או בעצים שאלו מגוין גחלים בוערות לא יתן להשהות עליה עד שיגרף את האש וגחלים או

קרבן העדה

לחלוץ את תפיליו. של אביו שסבור שבת לאו זמן תפילין הוא. ואסור להניחן שמא יצא בהן לרשות הרבים: מצות הנר. הדלקת הנר: ה"ג נכנס הורקנוס לחלוץ תפיליו גער בו ויצא בנזיפה יצא לו והיה צועק ואמר אוי לי בדעתו של אבא נטרפה אמר ליה דעתך היא שנטרפ' דעתי היא לא נטרפה הינחת מצות הנר וכו' ואינן אלא מצוה כיון שראו תלמידיו וכו' כן הגי' בבבלי בסנהדרין פ"ד מיתות: וחייבין עליה כרת. העושה בשבת: שאינן אלא רשות. למ"ד שבת לאו זמן תפילין אינן אלא רשות דמ"מ המניחן קא מצוה קעביד: ואינן אלא מצוה. למ"ד שבת זמן תפילין ומצוה גמורה היא אלא שחכמים גזרו עליהן שמא יצא בהן לרה"ר עכ"פ מצוה קעביד: ונסתלקה נשמתו. באמירת הדיבור שאמר טהור: ועד כדון ניכר. ומכאן הוא ניכר שהוא טהור בתמיה וכי אין אנו יודעין שטהור ונקי היה: הותר הנדר. שברכוהו: רכב ישראל ופרשיו. טוב אתה לישראל בזכותך ובתפלתך מרכב ופרשים: בכלים גדולים. שניכר שעושה כן לטבילה ונראה כמתקן כלי: מערים עליהן. כאלו צריך לשאוב בהן מים ומטבילן: נפלו כליו וכו'. מערים עליהן ומטבילן כדין טבילה ואפי' לא נפלו אלא במקלא מותר להטבילן כולן: ה"ג מתיב מ"ד בולד טומאה למ"ד באב הטומאה הא בעי הערב שמש. וה"פ בשלמא לדידי דאוקימנא לה בולד הטומאה ולא בעי הערב שמש הלכך מותר להערים ואם טבל בלא הערמה ישתמש בהן אלא לדידך דמוקמת ליה באב הטומאה וצריך הערב שמש ולא חזי לאישתמושי ביה רק בחול אם כן ה"ל מטביל בשבת לצורך חול: לשתמש בהן חולין בטהרה דטבול יום שרי בחולין בלא הערב שמש: פקחת. חכמה: מדיחה כוס כאן. בזוית הבית כאן וקערה במקום אחר נמלא כל הבית מתרבץ מן האבק דריבון להדיא אסור בשבת: דמאי דלא מי תקן. מפרש ל' דמאי מאי הוא וקאמר שהוא ל' ספק דמי תקן דמי לא תקן כלומר אם מתוקן במעשרות או לא: דבר תורה הן. פי' והוי כמתקן מנה כמעבר את הודאי וכמטביל את הכלים דאסר לעיל:

הדרן עלך פ' במה מדליקין

הלכה א מתני' כירה. עשויה כעין קדיר' ונותנין קדירה לתוכה: קש. זנבות השיבולין: גבבא. הנגבב מן השדה איסטובל"א: נותנין עליה תבשיל. ולא חיישי' שמא יחתה בגחלים דקש וגבבא אין להם גחלת: גפת. פסולת של שומשמין שהוציא שמנן: עד שיגרוף. הגחלים משום דמוסיף הבל וטעמ' שמא יחתה בגחלים: או

רידב"ז

מתיב מ"ד. בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה אפילו בחול יהא טעון הערב שמש כפי' הק"ע ז"ל כן פירשו בתוס' ז"ל במס' חגיגה דף כ"א עיי"ש. ודוק: המעיר

שינויי נוסחאות (סו"ז) הוא בד"י היא. הוא בד"ו היא. (סו"ח) שהשיבם בד"י שהשיבו. (סוס"ו) אין בד"ו ואין. (סוכ"ד) והא בד"ו יהא. (סוכ"ו) פיקחה בד"ו פיקחת (סוכ"ח) יוסי בד"ו יוסה.

טוב ירושלים

נכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפליו. לכאורה כדידים לי"ם הנזירה שמא יצא ול"ם וי"ל: ר' ירמיה ור"ז בשם רחב"א אשה פקחת כו'. לא ידעתי מאי שייכא להכא ול"מ אתינא דל"ל בסוכ"פ ושייכא למימרא דהכא א' שם אף כי גם שם א"ל שייטם רק משום שימרא דרחב"א. וכ"כ הק"ע לקמן ספי"ד: אמר ר' חייא בר אבא הדא דתימר כו'. הוא בא ליישב דבריתא קתני דאין מערבין וכדרמיק בבבלי ל"ד א' ותמי' גם שם רחב"א בשם רב כן ולחנם הולך רש"י לכתוב כאן בגמ' דמהותין הע"ג בשאר דרבנן אהכמות א"רא מיי"ש וגם לשיטתו ע"ובין דף פ' ע"א רב הקובר שם דלכך לצאת סבירא ליה דהתומין דאורייתא אם כן אלי ר' חייא בר אבא ולכן תמוהים לשיטתייהו.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קרבן העדה

או עד שיתן אפר. ע"ג גחלים לכסותם ולכנס: ב"ש אומרים נותנין עליה חמין. אחר שגרפה דלא צריכ' לבשולי דליכא למגזר שמא יחתה: אבל לא תבשיל. דניחא ליה בשוליה ואתי לחתויי אי נמי כתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל: לא מחזירין. בשבת דמיחזי כמבשל: אף מחזירין. הואיל וגרוף: **גמ'** כיני מתני'. כן ניחא מתני': מקיימין עליה תבשיל. תנן דהיינו לשהות ואפ"ה גרוף וקטו' אין אי לא לא כ"ש להחזיר: מתני'. פי' ומתני' כר' יהודה: שתי כיריים מתאימות. מחוברות יחד וקיר של חרס מפסקת ביניהם: מקיימין על הגרופה ועל הקטומה. דלא חיישינן משום דסליק לה הבלא מאידך: מה מקיימין עליה. על הגרופה: וב"ה אומרים חמין ותבשיל. משהין עליה והשתא אי אמרת בשלמא מקיימין עליה תנן ברישא דמתני' ולשהות פליגי בחמין ותבשיל ובגרוף ובסיפא פליגי בחזרה מתני' ר"י היא אלא אי אמרת נותנין תנן דבעי גרופה אבל לקיים לא בעינן גרופה מתני' דלא כמאן דלר"מ אפילו בגרופה אסור ליתן לכ"ע ולר"י קשיא תרי בבא ל"ל דהא ברישא נמי בלהחזיר פליגי אעכ"ל דרישא דמתני' לקיים קאמר דבעי גרופה ובלקיים פליגי בחמין ותבשיל ובגרוף ובסיפא פליגי בלהחזיר ורישא להודיעך כחו דב"ש וסיפא להודיעך כחו דב"ה: לא שני. בריותא דמתניתין אלא על גבה דלא נפיש הבלא כולי האי אבל תוכה אסור: עד איכן. כמה יהא רחוק מן הכירה ויהא נקרא עליה: עד ג'. עד שיהא רחוק מן קרקעית הכירה שלשה טפחים: עד מקום שהוא עוש' חריץ. בהכר המונח בשולי הכירה: מפני שהוא שליט. אם הוא רחוק כל כך מקרקעית הכירה שאף היד יכול להניח שם ולא יכוה לא אתי לידי בישול לעולם: ותייא כיי דמר. ואתיא הא כי האי דאמר: ואסור להפשי'. דבר קר במקום שאין היד של אדם יכולה לשלוט שם אע"ג דרחוק מן האש מ"מ שמא ישהנו שם ויבוא לידי בישול: והוה מעייל. לפניו בשבת תבשיל רותח: א"ל. איך עשית שנשאר בחומו כל כך: גריף תופייא. שהיה גורף התנור או הכירה ונתנו לתוכו מע"ש: א"ל לא תעשה כן להבא אלא צריך לגרוף התנור וליתן בתוכו שלשה חבילות של ענפים לחים של ארז: ורמי עליהון. על החבילות יתן הקדרה ויותר נ"ל לגרוס ורמץ עליהון שיתן אפר עליהון ל"א עליהון על החבילות קאי וכ"נ עיקר: ממלא גצרו רמץ חם. שמותר למלא כד רמץ חם אע"פ שיש בתוכו קצת גחלים וליתן עליהם תלת חבילי ענפים לחים וזורקין עליה': שיזרי חריות. שדרה של ענפי' של דקל הן כגפת ועצים ולא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר: הדא דתימר. הא דאמר' ששדרי חריות הן כגפת ועצים דוקא כשהיו לחין מתחלה ונתיבשו דנשתייר בהם רטיבות קצת ויש בהן גחלים: אבל אם היו יבשין מתחלה. שאין בהם רטיבה אין עושין גחלים והרי הן כקש וגבבא: גללי בהמה. הן לפיעי בקר: בדקה. שהגללים דקים א"כ שבאים מבהמות דקות:

עד שיגרוף כל צרכו. שיגרוף כל הגחלים *לגד אחד אבל אם גרף כל הגחלים והוציא לחוץ אף בתנור שרי דליכא למיחש למידי: צריך לחטט בידו. כל הגחלים שבמקום הקדרה: עד שיקטום כל צרכו. שיתן עפר על פני הכירה והגחלים אשר שם: מלבה עליה. על הגחלים שבכירה: נעורת של פשתן. הדק של פשתן עד שהוא בוער ונעשה אפר: הדא אמרה. זאת אומרת אפילו לא קטם כל צרכו שאין הנעורת מכסה כל הגחלים והאש ניכר עדיין ואפ"ה שרי ש"מ שא"צ לקטום כל כך שלא יהא האש ניכר:

ויידא

ליה ציטת בפה"מ

מתני' או עד שיתן את האפר בית שמאי אומרין חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרין אף מחזירין: **גמ'** כיני מתניתא [א] מקיימין עליה תבשיל. מתני' דר' יודא *דתניא [ב] היו שתי כירים מתאימות אחת גרופה וקטומה. ואחת לא גרופה ולא קטומה. מקיימין על הגרופה ועל הקטומה. מה מקיימין עליה. ב"ש אומרין אין מקיימין עליה כלום. ובית הלל אומרין חמין אבל לא תבשיל. העביר את המיחם הכל מודין שלא יחזיר דברי ר"מ. ר' יהודה אומר בית שמאי אומרין חמין אבל לא תבשיל. ובית הלל אומרין חמין ותבשיל. העביר את המיחם בית שמאי אומרים לא יחזיר. וב"ה אומרים יחזיר. ר' חלבו רב ענן בשם רב [ג] לא שנו אלא עליה הא לתוכה לא. עד איכן. עולא אמר עד ג'. א"ר מנא עד מקום [ז]שהיא עושה חריץ. א"ר יוסי בי ר' בון מפני שהיא שליט במקום שהיד שולטת. ותייא כיי *דמר ר' זעירא בשם ר' יהודה [ז] *מותר להפשיר במקום שהיד שולטת. ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת. ר' יושיע בר גיזורה הוה משמש קומי ר' זעירה והוה מעייל קומוי תבשילין רותחין. א"ל היך איתעבידא. א"ל גרוף תופייא ויהב בגוה. א"ל לא תהי עביד כן אלא גרוף תופייא ויהב תלתא כיפין ורמי עליהון. ר' אבהו הורי בבוצרה ממלא גצרו רמח ומיתן תלתא כיפין ומירמין עליהון. דניאל בריה דרב קטינא בשם ר' אסי שיזרי חריות כגפת וכעצים. הדא דתימר כשהיו לחין ויבשו. אבל אם היה יבשין מתחילתן כקש וכגבבה הן. [ה] גללי בהמה. אית תניי תני כגפת וכעצים ואית תניי תני כקש וכגבבה. מאן דמר כגפת וכעצים בדקה. ומאן דמר כקש וכגבבה בגסה. [ז]הגורף עד שיגרוף כל צורכו. מן מה דתני הגורף צריך *לחטט ביד. הדא אמרה עד שיגרוף כל צורכו. והקוטם עד שיקטום כל צורכו. מן מה *דתני [ו] מלבה עליה נעורת של פשתן. הדא אמרה אפי' לא קטם כל צורכו.

ויידא

פני משה

או עד שיתן את האפר ע"ג הגחלים והרי הן מכוסות ואם איננה גרופה וקטומה באפר חיישינן שמא יחתה בגחלים בשבת כדי למהר בישולו או לצמקו. ודוקא אם הוא תבשיל שלא בשל כל צרכו או אם אפי' בשל כל צרכו והוא כשמצטמק ויפה לו בהא הוא דחיישינן שמא יחתה אבל אם הוא תבשיל חי שלא בישל כלל או שבישל כל צרכו והוא מצטמק ורע לו מותר לשהותו ואפי' אין הכירה גרופה או קטומה לפי שזה הסיח דעתו ממנו ולא אתי להתויי בגחלים וכן אפי' אם היא תבשיל שלא בישל כ"צ או שבישל כ"צ והיא מצטמק ויפה לו אם השליך לתוכו חתיכת בשר חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל חי שלא בשל כלל ומותר לשהותו ואפי' איננה גרופה וקטומה מפני שכבר הסיח דעתו ממנו בשביל החתיכה חיה שבתוכו ולא יבא לחתות בגחלים: ב"ש אומרים חמין שלא הוחמו כל צרכן הוא שמותר להשהות ע"ג הכירה שהיא גרופה וקטומה אבל לא תבשיל משום דניחא ליה בבשוליה: וב"ה אהד המין ואהד תבשיל. דין אחד להם: בש"א נוטלין אבל לא מחזירין. כלומר הא דשרינן בחמין להשהות ע"ג כירה גרופה וקטומה וכן נוטלין ממנה בשבת אבל כשנטל ממנה אין מחזירין אותן למקומן: ובה"א נוטלין ומחזירין. בשבת למקומן בין חמין ובין תבשיל אם הכירה גרופה וקטימה וכשהתירו ב"ה להחזיר בשבת דוקא אם לא הניח הקדירה ע"ג הקרקע או ע"ג איזה דבר אבל אם הניחה מידו אסיר להחזיר בשבת ואפי' ע"ג הכירה גרופה או קטומה דהוה כנותן ומשהא לכתחילה בשבת:

גמ' כיני מתני'. כן צריך לפרש המתני' דהאי נותנין מקיימין עליה תבשיל קאמר כדפרישית במתני': מתניתא דר' יודה דתוספתא היא דאיהו מפרש פלוגתייהו בחמין ותבשיל ולב"ה תרוייהו מותרין כדתנינן במתני': דתניא. בתוספתא פ"ג: לא שנו. הא דב"ה מתירין אף להחזיר אלא עליה הא לתוכה לא ואפי' גרופה וקטומה: עד איכן. נקרא על גבה ומותר להחזיר. עד שלשה עד שליש שלה ומשליש העליון ולמטה נקרא תוכה מפני שהוא סמוך למקום האש שבקרקעיתה והחום מרובה ואסור להחזיר: עד מקום שהוא עושה חריץ. שעושין בתוכה למעלה כעין חריץ מטיט שבישוביה למקום שתהא הקדירה יושבת ועד החריץ נקרא על גבה ומהחריץ ולמטה נקרא תוכה: אמר ר' יוסי בר' בון. דטעמא דעד כאן שרי מפני שהוא שליט כלומר מדיו' הוא שולט ידו שם והוא במקום שהיד שולטת ואינה נכוית. ומשם ולמטה אין היד שולטת ליגע שמה: ואתיא. הא כהאי דאמר ר"ז בשם ר' יהודה לקמן בהלכה דמיחם מותר להפשיר הצונן במקום שהיד שולטת ואינה נכוית ולא במקום שאין היד שולטת בו: תבשילין רותחין. בלילי שבת וא"ל היאך איתעבידא שנשארו רותחין: אמר ליה גריף תיפייא. שהי' גריף מקום שהקדירה שופתת בתוך הכירה ונתתי התבשיל שם ונשאר רותח ואמר ליה לא תעשה עוד כן אלא תגרוף קרקעיתה מקום השפיתה ותתן שלשה כיפי אבנים שם ותירמי הקדירה עליהן בכדי שלא תהא החום שולטת כל כך: ממלא גצרא רמה. גצרא היא מלא אגרוף. רמח הוא טיט כמו חמר. והורה למלאות בקרקעית הכירה מלא אגרוף טיט וליתן על הטיט תלתא כיפי אבנים ומירמי הקדירה עליהון ולפי שבבוצרה לא היו בני תורה היה מחמיר עליהם: שיזרי חריות. שזרה של חריות דקל דינו כגפת וכעצים: הדא דתימר כשהיו לחין. כשהיו על הדקל ויבשו לאחר שקצצן דאז הם עושין גחלים כגפת וכעצים אבל אם היו יבשין מתחילתן שבעודן מחוברין נתייבשו אין בהם כח ושוב אין עושין גחלים ודינן כקש וכגבבא: גללי בהמה. שהסיק בהן אית תניי תני וכו'. וקאמר הש"ס דלא פליגי דמ"ד שהן כגפת וכעצים בבהמה גסה שהגללים שלה קשים והרבה הן כגללי סוס ומ"ד כקש וכגבבא אם הן מבהמה דקה שהן רכים ואין גחלים מהן ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות: הגורף עד שיגרוף כל צרכו. בעיא היא אם צריך שיגרוף את הכל או אפי' בגרוף כל שהוא במקום אחד סגי דלא חיישי' שמא יחתה בהגחלים שנשארו מן הצד דמכיון שאין גחלים תחת הקדירה לא אתי לאחתויי כאיך. ופשיט לן מן מה דתני בברייתא הגורף צריך להטט ביד לחפש אם נשארו עוד גחלים ש"מ שצריך לגרוף את הכל מהכירה כולה: והקוטם. באפר אם צריך עד שיקטום כל צרכו וקאמר מן מה דתני מלבה עליהן נעורת של פשתן כדלקמיה הדא אמרה אפי' לא קטם כל צרכו משום דבמעט אפר שיקטום כבין והולכין הגחלים מאליהן:

ויידא

גליון הש"ס

[ז] עי' במג"א ס"ק כב ומכאן ר"יה לדבריו ודלא כלבוש ועי' בתי' רמב"ן:

[ז] פי' בתי' רמב"ן ורשב"א ור"ן ובהה"ת כלכה ד:

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"ג מהל' שבת הל' ד סמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' רנג ס"א

ג
ב שם ס"א בהג"ה

ד
ג מיי' שם הלכה י (עי' בכ"י) טוש"ע שם סעיף כ

ה
ד מיי' פכ"ב שם הל' ד סמ"ג שם טוש"ע שם סי' שיח סי"ד

ו
ה מיי' פ"ג שם (ועי' בכ"י הגרסא מהופכת)

ז
ו מיי' שם הלכה ד

מסורת הש"ס

שבת לו ע"א

תלקמן בפ"ד (?) שם מ ע"ב

שם לו ע"א

שנויי נוסחאות (בוי"ח) שהיא בד"ו שהוא. (סוכ"ג) יושיע בד"ו יושוע. (סוכ"ד) גרוף תופייא בד"ו גריף תיפייא (וכן בסמוך). (סוכ"ו) נצרו בד"ו נצרא. ומירמין בד"ו ומירמי. (סוכ"ח) דרב בד"ו דרבי. (סו"ל) היה בד"ו היו.

(בכר לאדן) שיזרי חריות. פי' שדרי חריות בלא העלים:

חתם סופר

שהיד שולטת עיין מג"א סי' שי"ח ס"ק כ"ח נראה דמפרש יד שולטת כמו יד סולדת כ' להש"ך מדברי הערוך ערך סלד ע"ש מיהו מצאתי חידושי רמב"ן סוף ע"ז דמפרש ולא כשפתי כהן י"ד סי' ק"ה וכן השיב בשאלות ותשובות בית יעקב סי' כמו שפירש הש"ך ע"ש:

עין משפט נר מצוה

ח
א מיי' פ"ו משבת הל' כג סמ"ג לאוין כה טוש"ע או"ח סי' רנג ס"א

ט
ב מיי' פ"ג מהל' שבת הל' ט סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רנג ס"א

וידא אמרה דא יום טוב שחל להיות ערב שבת. א"ר שיין מלבה עליה נעורת של פשתן. *קטמה ונתלבת מהו. ר' חייא רובא עלה לביתו והורי מותר. בעון קומי ר' זעירה ורבי הושעיה ור' חנניה חבריהון דרבנן ליבה לשעבר עבר ר' אמי ואידרון חבריא בעון מחזור עליהן. אמר לון ר' חנניה חבריהון דרבנן מן דהוה עובדא הוה עובדא. א"ר שמואל בר סוסרטיי לכן צריכה לבה. א"ר מנא אנא קשייתה קומי ר' בא בריה דרב פפי אין תימר לשעבר. אפילו לא בישל עליה בתחלה. *דתני המעשר *והמבשל בשבת בשוגג יאכל ובמזיד לא יאכל דברי ר"מ. א ר"י אומר שוגג יאכל למוצאי שבת. מזיד לא יאכל. ר' יוחנן הסנדלר אומר שוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו מזיד לא לו ולא לאחרים. שמואל כרבי יוחנן הסנדלר. *רב כד הוה מורי בחבורתיה הוה אמר כרבי מאיר. בציבורא הוה מורי כר' יוחנן הסנדלר. אמר ר"ש בר כרסנה כרבי ישמעאל בי רבי יוסי דריש לון. *דתני רבי ישמעאל בי רבי יוסי אמר משום אביו כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשבת בין שוגג בין מזיד אסור בין לו בין לאחרים. וכל דבר שאינן חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשבת. שוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו מזיד לא לו ולא לאחרים. בעון קומי ר' יוחנן את מה אמר. אמר לון אני אין לי אלא *משנה המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל. שמע רב חסדא ומר הותרו השבתות. רב חונה בשם רב ותני רבי חייא כן. בראשונה היו אומרים *השוכח תבשיל ב ע"ג כירה וקדשה עליו את השבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל. נחשדו להיות מניחין מזידים ואמרו שביחין היינו. ואסרו להן את השוכח. והכא אמרו כן. א"ר אילא נחשדו להיות

פני משה

וידא אמרה. ובאיזה מקום אמרו כן: דא. בכאן הוא דשנינו אם היה י"ט שחל להיות בע"ש אמר ר' יאשיין שצריך שיגוי ומלהיב על הגחלים נעורות של פשתן והן כבין מחמת אפר כל שהוא שלהן: קטמה ונתלבתה. אא"כ מהו שצריך לחזור ולקטום וקאמר דר' חייא רבה עלה לביתו ושאלו אותו שאירע לכן כך והורי להן מותר וא"צ לחזור ולקטום: בעון קומי ר"ז וכו'. הקשו לפניהם על שהורה ר' חייא להיתר שעשה דין הזה כבדיעבד: ליבה לשעבר. בתמיה אם חזרה ונתלבתה עושה הוא כלשעבר וכמו דיעבד והורה להשהות עליה לכתחלה: עבר ר' אמי וכו'. בתוך כך עבר שם ר' אמי ואיזה מן הברייתא ושמעו זה ובקשו לחזור עליו שיחזור מן הוראתו ואמר להן ר' חנניא חבריהון דרבנן שבקוהו דמאחר שנעשה מעשה נעשה: אמר ר' שמואל לא כן צריכה ליבה. כלומר דר' שמואל מהדר להקשות על אלו הברייתא שהיו מתמיהין על האי עובדא דר' חייא וקאמר דלא כן היה צריך להתמוה אלא אם הזר וליבה הוא עצמו והיה ר' חייא מתיר בפיר הוה שהקשו על כך אבל כאן שנתלבתה מאליה והוא הורה דהוה כדיעבד לא היה להם לערער על זה: אמר ר' מנא. ואני כך הקשיתי לפני ר' בא דאין תימר דהזרה ונתלבתה כלשעבר דיינינן לה מעתה אפי' לא בישל עליה בתחלה כדהוה בהאי עובדא שבישל על כירה זו ורצו להשהות התבשיל עליה וקטמו אותה והזרה ונתלבתה וא"כ אתה מחשיב לה לדיעבד מעתה נימא נמי דאף שלא שהה עליה תבשיל הזה ועל כירה כזו אלא אם עבר ושהה תבשיל א' על כירה דעלמא דמחשבינן לה ג"כ לדיעבד ואנן איפכא שמעינן לה מר' חייא גופיה דמחמיר בעבר ושהה ואפי' בשוגג כדלקמן: דתני. בתוספתא פ"ג ומייתי לה לקמן בפ"ב דתרומות בהלכה ג' וכל הסוגיא דלקמן: בשוגג יאכל. ואפי' בו ביום: ומזיד לא יאכל בו ביום. עד שתחשך: ר' יהודה אומר שוגג יאכל למוצאי שבת. אבל לא בו ביום בין הוא בין אחרים: מזיד לא יאכל. עולמית איהו דעביד איסורא אבל אחרים מותרין למוצאי שבת: ר' יוחנן הסנדלר אומר שוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו. דקסבר קנסינן שוגג אטו מזיד ודוקא לדידיה דעביד איסורא אבל אחרים מותרין למוצאי שבת ולא בו ביום דלא ליתהני מעבירה: מזיד לא לו ולא לאחרים. עולמית דקסבר מעשה שבת במזיד אסור דכתיב כי קדש היא מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה יכול אפי' בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד אמרתי ולא בשוגג: שמואל. הורה כר' יוחנן הסנדלר: רב כד הוה מורי בחבורתיה. לתלמידיו היה מיקל כר"מ: בציבורא. כשהיה דורש ברבים היה מורה כר' יוחנן הסנדלר להומרא מפני עמי הארץ דלא לזלזלו באיסור שבת: כר' ישמעאל בר' יוסי דרש לון. בציבור דמחמיר טפי: דתני וכו'. בתוספתא שם והתם גרים כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה וסבירא ליה המבשל בשבת אפי' בשוגג אסור עולמית בין לו בין לאחרים דדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת הוא: את מה אמר. היכא סבירא ליה להלכה ואמר להן אני אין לי אלא משנה דשנים לן בפ"ב דתרומות כרבי מאיר המעשר והמבשל בשבת וכו': שמע רב חסדא. להא דר' יוחנן דמפרש להאי כתמא דמתני' כר"מ לקולא ואמר הותרו השבתות בתמיה לא כן אמר רב הונא בשם רב וכו' כצ"ל וכך הוא בתרומות שם: ואסרו להן את השוכח. הרי דאפי' בשוגג אסרו וה"ה במבשל והכא את אמר כן דבמבשל מותר בשוגג בתמיה והיינו דהקשה רב מנא מהאי דר' חייא גופיה דמחמיר בשוכח ואמאי הירה לקולא בהאי עובדא דלעיל בקטמה וחזרה ונתלבתה דהא שמעי' ליה שהחמיר באיסור שבת וא"כ אף בכה"ג היה לו להחמיר: א"ר אילא נחשדו וכו' השוכח אליבא דר' יוחנן היא על קושית רב חסדא דאע"ג דבראשונה היו אומרי' דשוכח דינו כמבשל וקנסו אח"כ לשוכח מפני שראו שנחשדו להיות

קרבן העדה

וידא אמרה דא. והיכן נאמרה שמועה זו דמלבה עליה נעורת של פשתן: ומשני יום טוב שחל להיות ערב שבת. שאסור לגרוף דאתי לאשווי גומות: רבי שיין. שם חכם: קטמה ונתלבתה. שאחר כך הובערה מהו לאכול בשבת: ליבה לשעבר. קטמה ונתלבתה בדיעבד מהו: עבר ר' אמי ואידרון חברייא. ונתפזרו החברים: בעון וכו'. רצו אח"כ לחזור ולדון עליה: מן דהוה עובדא. כיון שכבר נעשה מעשה ויצא בהיתר יצא: לכן צריכא לבה. לכך מיבעי' לן אם ליבה כיון דלא נפשטה א"נ ה"ג לכן צריכא לבא כלומר לפיכך עדיין מיבעי' לן אם ליבה במזיד מהו כיון דבשוגג מותר מיבעי' לן במזיד מי דמי' למבשל בשבת או דלמא כיון דבלא"ה הוה מבשל מותר: ה"ג אין תימר לשעבר אפילו בישל עליה בתחלה. וה"פ אם בשוגג מ"ט איריא ליבה לאחר קטימה אפילו אם בישל בתחלה שרי לאכול: ה"ג במסכת תרומות המבשל בשבת ול"ג המעשר: בשוגג יאכל. הוא עצמו בו ביום וא"צ להמתין עד הערב בכדי שיעשה דדוקא היכא דעביד איסורא במזיד דאיכא חובא הוא דאמרינן בכדי שיעשה דלא למטייה הנאה מאיסורא אבל לא בשוגג: ומזיד. דאיכא איסורא: לא יאכל. בו ביום עד שתחשך ובכדי שיעשה וה"ה לאחרים נמי אסור למיכלי' בו ביום ואיידי דתני רישא בדידיה דאשמועינן רבותא להיתירא תני סיפא נמי בדידיה: רי"א בשוגג יאכל במ"ש. ולא בשבת וה"ה לאחריני אע"ג דבשוגג חיוב סקילה ליכא איסורא מיהא איכא ובעינן בכדי שיעשו דלא נמטייה הנאה מעבירה ואיידי דבעי למיתני סיפא במזיד לא יאכל עולמית בדידי' אבל לאחריני שרי דאיהו דעבד איסורא קנסוהו רבנן אבל אחריני לא תני רישא נמי בדידיה והכא ליכא למימר רישא נמי דוקא בדידיה אבל לאחריני שרי בו ביום ואיהו אסור משום דקנסוהו שוגג אטו מזיד דא"כ דקנסא דרישא אטו מזיד הוא אגואי משתרי הוא לאורת' הא קתני גבי מזיד לא יאכל עולמית אלא טעמא דלא ליתהני מעבירה הוא ל"ש הוא ול"ש אחריני: ה"ג מזיד לא יאכל עולמית. כן הוא במסכת תרומות ובבבלי: בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרי'. בכדי שיעשו כר"י דמשוי לי' עבירה אף בשוגג ועדיפא מר"י דאלו ר"י שרי ליה לאורתא אפי' לדידיה דלא קנים שוגג אטו מזיד ור' יוחנן קנים שוגג אטו מזיד הלכך איהו דעביד איסורא קנסוהו רבנן אחריני דלא עבדי איסורא לא קנסו רבנן אלא בכדי שיעשו דלא ליתהני מעבירה: במזיד לא לו ולא לאחרים עולמית. לאו משום קנסא הוא דהא אחריני לא עבדי איסורא אלא מקרא יליף לה ר"י דכתיב ושמרתם את השבת כי קודש היא מה קודש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסורין בהנאה יכול אפי' בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד אמרתי ולא בשוגג ונקוט האי כללא בידך מזיד דרבי מאיר כשוגג דר"י מזיד דר"י כשוגג דרבי יוחנן הסנדלר: שמואל הורה כר"י הסנדלר: רב כי הוה בבית המדרש הורה כרבי מאיר לקולא: בציבורא הורה כרבי יוחנן הסנדלר. מפני עמי הארץ שלא ישמעו שמקילין בשבת: דרש להו רב. בציבור: כרבי ישמעאל בר יוסי דרש להו. דמחמיר טפי מרבי יוחנן הסנדלר: וכל דבר שאין חייבין וכו'. כגון שהוא איסורא דרבנן: בעון. התלמידים מה אתה סובר במבשל בשוגג הלכתא כמאן: אני אין לי אלא משנה. אני אומר הלכה כסתם משנה בשוגג יאכל בשבת: שמע ר"ח. להא דר"י דמיקל כסתם משנה ואמר הותרה שבת כלומר נמצא יחללו שבת ויאמרו שוגגי' היינו: הכי גרסינן לא כן תני רב הונא בשם רב וכו' כן הוא בתרומות: השוכח תבשיל ופו' מזיד לא יאכל. כאלו בישלו בידים: ואמרי שוכחין אנחנו: והכא. אמר ר"י דאפילו מבשל בשוגג יהא מותר בתמיה: אר"א לא נחשדו אלא להיות

רידב"ז

המעשר והמבשל בשבת כל הסוגיא עד הכסו בשוגג מפני מזיד מבואר בע"ה במס' תרומות פ"ב עי' שם:

אש"ל

שנויי נוסחאות (שו"ו) מחזור עליהן בד"ו מחזיר עליה. (שו"ח) סוסרטיי לבן בד"ו סיסרטאי לבן. (שו"ט) בתחלה בד"ו כהחלה. (שו"כ) ר"מ בד"ו רבי מאיר. ר"י בד"ו רבי יהודה. (שוי"א) ר"ש בד"ו רבי שמעון.

(באר לארץ) והכא אמרו כן. קשיא על דברי ר' יוחנן ומש"ר ר' אילא:

טוב ירושלים

וידא אמרה דא א"ר שיין י"ט שחל בערב בשבת מלבש עליה נעורת של פשתן. כנ"ל דל"ל והטעם בזה דביו"ט אסור לקטום נסת הפר כל סבחלים דיש בזה משום בניה דאסור ביו"ט אף שהוא לצורך אוכל מ"מ כיון דהמבשל בנעורת של פשתן אסיר. ובזה י"ל למה לא כתבו הפוסקים זאת כי זה דביו"ט אסור. ודוחק. וק"ע פי' דאסור לגרוף משום אשווי גומות וכפ"ד [illegible] ל"ם בא אשווי גומות דבכלפס ל"צ פי' בבלי ל"ס ה'. [illegible] דסכה פליגי וי"ל לכך בפרטים: בעון קומי ר"ז ר"ה ט' ליבה לשבר ט'. [illegible] דכל"ל בשון קומי ר"ז וכ"ם וכ"ח חבריהון דרבנן [כ"ל אמ:י] ליבה לשבר עבר [פי' דקטמה ונתלבתה שבר לדבר ליבה כדין] ר' אמי ומבריהון דרבנן אידרון. [פי' קפצו עי' פ"ז בבלי נ"ם ב' קם ככה נבכי [illegible] פ"ם ובחולין פה"ם [illegible] דדרוסה] כשו מחזרפי' [פי' נאסור] א"ל ר"ח סל"ד מן דהוה עובדא ה"פ [פי' כמ"ש בעירובין ס"ח ב' בדרבנן [illegible] עובדא והכל מתבינן [illegible] אח"כ [illegible] לכן [פי' כיון דר"ח גופי' א' דרק דיעבד [illegible] שבת השינו אבל לשבת [illegible] בדין [illegible] א"כ פדיין] צריכה ליבה דעדיין לא [illegible] כ' י"פ אין תימר לשבר [פי' אם נימא בכה"ג אסור] אפילו לא בישל עליה

מתניתה [סקפה הא] דהכי ס' דלכ"ם בכה"ג ודאי אין לאסור דאיש לטוב כיון ולא בשל מתחלה וקטם ומה יעשה בנתלבתה:

ש"ק ד"ה מאן דמר. מהפ"ל לפי' כמב"ם דבגלי נספה גבה י"ל גחלים לא כקם ונבבא תיחזקא. לא יוכיל לפיפתי' פ"ג מ:ם ה"ד דאף בקם זגבבא פ"ל דצריך גו"ק מוכח דאף בקם ונבבא איכא גחלים מסם וע"ם בכ"מ בשם הכת"ך ולמה שהסתים רבינו דבגלי בקר ה"ס כפלים כ"ל לפכ"מ בעירובין פ"א א' מדברי ר"פ כסיא לנר בנואת אדם סוא [לפ"ק לפת"ב אם"כ לאם כתני לפניך לפיפי בקר האת גלי' כאדם] ומטוהר משם דבדיי' לכלנים מבמת דאין דרך בכ"א לגלות מגלגי בקר: שמואל כר"י הסנדלר. פי' ב"ק פ"א א'. דלים ר"ם אפיתהא דבי כביאה ושמרתם את השבת כי קדש היא נכס ס' יכול אפילו בשוגג ס:ת ד לומר מחלליה מות יומת במזיד ומוכח לצ"ז דלריכ"ם דאסור במזיד אפילו לאחרים ע"כ האי קרא דמחלליה קאי אמזיד וקשה א"כ דשמואל אדשמואל בבבלי פ' א' דיליף חילוק מלאכות בשבת מקרא דמחלליה מות יומת ואם כן סבירא ליה דקאי לשוגג. אולם באמת לק"מ דפכ"מ שם בכ"ק דפליגי בזה ר"מ ורבינא אם מעשה שבת דאורייתא או דרבנן ומותר מדברי הכס"מ דפליגי אגיגא

מסורת הש"ס

שבת לח ע"א

(תרומות פ"ב) ב"ק עא ע"א וש"נ

תרומות פ"ב הלכה א

עי' חולין טו ע"א

תוספתא פ"ג

תרומות פ"ב מ"ג

(תוס' בשינוי) שבת לח ע"א

להיות מניחין ולא נחשדו להיות מבשלין *וקנסו במניח ולא קנסו במבשל. חזרו לומר תבשיל שהוא מצטמק ויפה לו אסור. תבשיל שהוא מצטמק ורע לו מותר. איזהו תבשיל שהוא מצטמק ויפה לו. כגון אכרוב ואפונים ובשר טרוף. אמר רבי תנחום בר עילאי אף ראשי לפתות וראשי קפלוטות. עשו אותן כתבשיל שהוא מצטמק ויפה לו. בצים מה הן רבי יוסי בשם ר' ישמעאל בי רבי יוסי אבא עלה לביתו ומצא שם חמין והתיר. בצים *ואסר. ר' שמואל בר נתן בשם ר' חמא בר חנינה אני ואבא עלינו לחמת גדר. והביאו לפנינו בצים קטנים כחוורדין וטעמן יפה כפנקריסין. *תני א *לא תמלא אשה קדירה עסיסיות ותורמסין ותתנם לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם נתנה מוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו. ר' אחא אמר במזיד כר"מ. ר' יוסי אמר בשוגג כר' יודה. א"ר מנא יאות א"ר יוסי *הנוטע בשבת שוגג יקיים מזיד יעקור. ובשביעית ב בין שוגג בין מזיד יעקור. ר' יהודא אומר הילוף הדברים הנוטע בשבת בין בשוגג בין במזיד יעקור. ובשביעית שוגג יקיים ומזיד יעקור. למה. מפני שהניית שבת עליו. וכאן מכיון שאת אומר ימתין למ"ש כדי שיעשו כמי שלא נהנה מהמת שבת כלום. ומה טעמין דרבנן *נחשדו על השביעית ולא נחשדו על השבתות. ד"א מונין לשביעיות ואין מונין לשבתות. היך עבידא נטע פחות מל' יום לפני שביעית ונכנסה שביעית אין תימר החשד אין כאן חשד. אין תימר מניין אין כאן מניין. נטע פחות משלשים יום לפני שמינית ונכנסה שמינית אין תימר החשד יש כאן חשד ואין תימר מניין יש כאן מניין. ותייא כמאן דאמר מפני החשד. ברם כמאן דאמר מפני המניין קנסו בשוגג מפני המזיד.

נטלו

קרבן העדה

להיות מניחין דלא קעביד מעשה בידים אבל לבשל בשבת אינן חשודין לכך במילתיה קאי ולא קנסו במבשל וכר' יוחנן: תבשיל שהוא מצטמק ורע לו. שודאי לא יניחו במזיד כיון דרע לו: אכרוב. מין ירק: ואפונים. מין קטניות: ובשר טרוף. שנתרסק בקדירה: ביצים מה הן. אם הן מצטמק ויפה לו או רע לו: עלה לביתו. בשבת: חמין והתיר. שהיה מצטמק ורע לו: ביצים ואסר. דמצטמק ויפה לו: כחוורדין. שנצטמקו עד שנעשו קטנות כחוורדין והן מין פרי אדום: מדקאמר וטעמן יפה מכלל דיפה להן: כפנקריסין. הן כפריסין והיא שומר לפירי גפן: עסיסיות ותורמוסין. הן מיני קטניות וצריכין בישול יותר: בכדי שיעשו. שלא יהנה ממלאכת שבת: במזיד כר"מ. הא דתני בברייתא ואם נתנו במ"ש וכו' היינו שנתנו במזיד ולכך אסורין בכדי שיעשו: בשוגג כר"י. דבשוגג יאכל במ"ש דקאמר ר"י היינו כמי אף לאחריני ובכדי שיעשו אלא איידי דתני סיפא בדידיה וכדפרישית לעיל: יאות אמר ר"י. דאפשר לאוקמי בשוגג וכר"י וכדמוכח מברייתא: למה. בשבת אפי' בשוגג אסור: מפני שהניית שבת עליו. כדי שלא יהא נהנה מאיסור שבת: כמי שלא נהנה משבת כלום. משא"כ בנטיעה אם לא יעקר אף שהוא ממתין למ"ש מ"מ נהנה במה שגדל בשבת שנטען דר"י אוסר מעשה שבת אפי' בשוגג לאחריני בכדי שיעשו דא"כ למה יעקר יהנו אחרים ממנו: מ"ט דרבנן. דמחמירין יותר בשביעית משבת: מונין לשביעית. ישראל מונין שנות נטיעותיהן לשביעית לפי שצריכין למנות שנת הנטיעה לערלה ולרבעי כשיוצא מאיסור ערלה ומהללין אותו ברביעי' הרואה מונה שני' למפרע ויודע שנטיעה בשביעית ואתי למשרי נטיעה בשביעית: ואין מונין נטיעותיהן לשבתות. שאין מונין ימים לנטיעה אלא שנים לפיכך אין הדבר ידוע לזמן מרובה שנטע בשבת: היך עבידא. היכי דמי שיהי' אסור משום מניין ולא משום חשד וכן בהיפך שהולך לשני הטעמים והוא כמו מאי בינייהו: אין כאן חשד. שמזה בשביעית שהרי בטלו הזמנים ומותר לחרוש עד ר"ה: ה"ג במס' תרומות א"ת מניין יש כאן מניין וה"פ מטעם מניין שהמונה שנים למפרע יאמר שנטע בשביעית ה"נ יש להוש להרואים שהרי אין מתחילין למנות אלא מן שביעית דפחות משלשים יום לא חשיב שנה ונטיעה זו צריך לעקר: יש כאן חשד. שהרי בשביעית נטע: ה"ג א"ת מניין אין כאן מניין. וה"פ כיון שנטע פחות משלשים יום לפני שנה שמינית אין מונין אלא משמינית לערלה ולרבעי וליכא היכרא שנטע בשביעית ושרי: ה"ג במס' תרומות ותייא כמ"ד מפני מניין ברם כמ"ד מפני החשד קנסו בשוגג אטו מזיד. וה"פ הך ברייתא דבסמוך וכן מתני' דתרומות דתנן בהו ובשביעית בין שוגג בין מזיד יעקר אתיא כמ"ד מפני מניין אסרו אפי' בשוגג ולכך יעקר אבל למ"ד מפני החשד אסרו אפילו בשוגג מטעם דקנסו שוגג אטו מזיד כיון שהן חשודין על השביעי' וקשיא למה יעקר יהא מותר לאחרים דלדידיה קנסו רבנן אבל לאחריני לא קנסו:

נטלו

פני משה

להיות מניחין מודין אבל לא ראו שנחשדו להיות מבשלין ולפיכך במניח הוא שקנסו בשוגג ולא קנסו במבשל דמניח הוא דקיל להו ונחשדו על כך אבל במבשל המירא להו ולא נחשדו למעבד איסורא כי האי במזיד ולהכי לא קנסו: חזרו לומר וכו'. אברייתא דלעיל קאי דקאמר שקנסו שחזרו לומר בשוכח ומניח והזרו לומר דדוקא בתבשיל שהוא מצטמק ויפה לו אסיר וכו': כגון הכרוב והפונין ובשר טרוף. דמכיון שבשר הוא טרוף מצטמק ויפה לו הוא: ביצים. מהו שהניחו ע"ג הכירה ואסר להם דמצטמק ויפה להם כדלקמיה: ביצים קטנים כחוורדין. שהיו מצומקות הרבה עד שנעשו קטנות כחוורדין שקורין בלע"ז אירו"ס או קורמו"ס והיה טעמן יפה כפנקריסין הללו והן פרי חשוב מאוד כדאמר בפ"ז דפיאה ובפ"ק דסוטה אמר ר' יונתן יפה סיפסוף שאכלנו בנערותינו מפנקריסין שאכלנו בזקנותינו: תני. בתוספתא שם: עסיסיות. מין קטניות הן: אסורין. עד שיסהא בכדי שיעשו: ר' אחא אמר במזיד כר"מ. כלומר דמפרש דאם נתנה דהאי ברייתא דבמזיד איירי ומוקי לה כר"מ דלעיל גבי מבשל בשבת דבמזיד הוא דלא יאכל בו ביום וכן הכא דהואיל ונתנה במזיד אסורין עד למוצאי שבת דאלו בשוגג מותרין אפי' לבו ביום: ר' יוסי אמר. דלא הוא אלא דאפי' איירי במזיד לא הוי אלא כשוגג במבשל ומיתוקמא אפי' כר' יודה דלעיל דס"ל בשוגג יאכל למוצאי שבת: אמר ר' מנא יאות אמר ר' יוסי רבי. ר' יוסי היה רבו של ר' מנא כדאמרי' בכמה מקומות והחזיק ר' מנא דבריו דשפיר קאמר שאין דין עבר ושהה כדין מבשל בשבת במזיד ודי הוא אם יקנסיה שלא יאכל עד למוצאי שבת וכמבשל בשוגג לר' יודה: הנוטע בשבת וכו'. תוספתא היא שם וזה הכל מדברי ר' מנא וכלומר ואפי' למאי דשנינו בהאי ברייתא דר' יהודה מחמיר בנוטע בשבת אפי' בשוגג מ"מ שפיר מיתרצא אליביה וכדמסיק ואזיל: למה מחמיר ר' יהודה בשבת יותר משביעית מפני שהניית שבת עליו ושלא יהנה ממעשה שבת הלכך נטע בשוגג יעקור וכאן וכו'. כלומר והשתא דהואיל וכך היא א"כ כאן גבי קדירה בעססיות מכיון שאתה אומר ימתין למוצאי שבת בכדי שיעשו הויא כמי שלא להנות מחמת שבת כלום ומודה ר' יהודה הכא דהוי כמבשל בשבת בשוגג לדידיה: ומה טעמון דרבנן. בהך ברייתא דנוטע דמחמרי בשביעית יותר משבת לפי שנחשדו ישראל על שביעית והלכך גזרו בה טפי שלא יטע במזיד ויאמר שוגג הייתי: דבר אחר לפי שמונין השנים לשני שביעית לנטיעות לענין ערלה ורבעי וכשימנו השנים למפרע ויראו שנטיעה זו בשביעית היתה אתו למישרי נטיעה בשביעית: ואין מונין לשבתות. שהרי שנים הוא שמונין לנטיעה ולא ימים והלכך הואיל ולזמן מרובה לא יוודע הדבר שנטע זה בשבת לא גזרי על השוגג: היך עבידא. כלו' דמפרש מאי נ"מ בין הני תרי טעמי והיך עבידא דלפעמים איכא האי טעמא ולא איך וכה"ג דלקמיה: נטע פחות משלשים יום וכו': אין תימר החשד אין כאן חשד אין תימר מניין יש כאן מניין וכצ"ל וכך היא הגירסא בתרומות שם וכלומר דהא אנן תנינן בפ"ב דשביעית בהלכה ו' הנוטע ל' יום לפני ר"ה עלתה לו שנה תמימה ומותר לקיימו בשביעית פחות מל' יום לא עלתה לו שנה ואסור לקיימו בשביעית כדתנן שם שאם נטע בפחות מל' יום לפני ר"ה של שביעית יעקור והשתא אם זה נטעה בשוגג פחות מל' יום לפני ר"ה של שביעית ונכנסה לשביעית איכא בינייהו דאין תימר דטעמא דהחמירו בשוגג בשביעית מפני החשד אין כאן חשד כלומר דלא שייכא כאן האי טעמא שהרי זה לא נטע בשביעית עצמה וליכא למימר להחמיר בו אף בשוגג שלא ידע שהוא פחות מל' יום דודאי כולי האי לא מחמרינן משום חשדא דשביעית עצמה אבל אין תימר דטעמא הויא מפני מונין יש ג"כ כאן טעמא דמניין שכבירא לאחר ג' שנים לערלה וד' לרבעי והיינו שנים שלימות שהרי פחות מל' יום לא עלתה לו שנה ויחשבו למפרע ימלאו שנטיעה זו מתחלת חשבון שלה בתחלת שנת שביעית היתה אכתי אתי למישרי נטיעה בשביעית או בפחות מל' יום לפני שביעית וא"כ איכא למיגזר אף בכה"ג בשוגג: נטע פחות מל' יום לפני שמינית ונכנסה שמינית וכו'. וכלומר וכן איכא בינייהו איפכא אם נטע פחות מל' יום לפני ר"ה של שמינית ונכנסה לשמינית אין תימר חשד יש כאן חשד אין תימר מניין אין כאן מניין כצ"ל. דלטעמא דחשדא איכא הכא שהרי בשביעית עצמה הוא שנטע אבל טעמא דמונין ליכא הכא דהא פחות מל' יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה ולאחר שני ערלה ורבעי כשיחשבו למפרע יראו שהשנים של נטיעה זו מתחילין מתחלת שנת שמינית וליכא למיגזר מידי דהא"נ דהשנים שלימות מתחילין הן קודם לתחלת שמינית מ"מ תלינן שיאמרו דזה לא נטע אלא לאחר שכלתה שנת שביעית דודאי בשביעית עצמה לא היה נוטע: ואתיא כמ"ד מפני החשד וכו' מפני המזיד. בתמיה כלומר דהש"ס מסיק דמסתברא כהאי מאן דאמר מפני החשד דלדידיה אתיא שפיר האי מתני' דקתני התם הנוטע בשביעית וכו' ומשום דבשביעית עצמה לעולם איכא האי טעמא דחשדא דאלו לטעמא דמונין קשיא הרי האי טעמא שייכא נמי בנטע במזיד פחות משלשים יום לפני שביעית וכי תאמר בה דגם בשוגג קנסו אטו מזיד בכה"ג כדבעי למימר לעיל הא ודאי חששא רחוקה היא למיגזר במקים דליכא אלא האי טעמא דמונין בלחוד ולית בה משום חשדא כדלעיל וכ"ת דאין הכי נמי דחששו חכמים למיקנס שוגג אטו מזיד ואפילו בנטע פחות משלשים יום דלית ביה אלא האי טעמא דמונין בלחוד א"כ הוה קשה אמאי תני במתני' דתרומות הנוטע בשביעית אף בשוגג יעקיר הוה ליה למיתני רבותא טפי דאף בנוטע פחות משלשים יום לפני שביעית אף בשוגג יעקור. ועוד דהתם לעיל בפ"ב דשביעית דמיירי בפחות מל' יום כדתנן אין נוטעין וכו' פחות משלשים יום וכו' ואם נטע יעקור שם הוה ליה למיתני ואם נטע בין בשוגג בין במזיד יעקור אלא ודאי כל היכא דליכא אלא האי טעמא דמונין בלחוד לא גזרו חכמים למיקנס שוגג אטו מזיד דבמקום דאיכא טעמא מפני החשדא הוא דגזרו והלכך לא תנינן להאי דשוגג אלא בשביעית עצמה:

נטלו

מסורת הש"ס: שבת לח ע"א | שם | (תוספתא פ"ד) שם יח ע"ב | (תוס' כפירקין) שם נג ע"ב | שם מ ע"א

עין משפט נר מצוה: א מיי' פ"ג מהלכות שבת הל' י' טוש"ע או"ח סי' רנד ס"ח | יא ב מיי' פ"א מהלכות שמטה ויובל הל' יב סמ"ג לאוין רס"ו

שנויי נוסחאות (בוי"נ) כחוורדין בד"ו כהוורדין. (בוי"ה) יוסי הנוטע בד"ו יוסי רבי הנוטע. (בוכ"ה) טעמין בד"ו מעמין.

מערכת הערוך כחוורדין ומעמן יפה כפנקריסין. בערוך (ע' אפנקריסין) גרס כחוורדין. ומעמן יפה כאפנקריסין. ס"א פנקריסין (פי' פה"ט):

(כבר לאדן) מונין לשביעיות וכו'. בבלי גיטין דף נ"ד:

טוב ירושלים

דריב"ם וא"כ א"ש בפשוטו דשמואל ס"ל דהא דאסור אינו רק מדרבנן דמ"ש מעו"ב מותר בהכילה וא"כ באמת סך קלא דמהלכים קאי רק אשוגג. ובזה א"ש מה שנתקשיתי מתחה שנים ב"ד סוס' שבת ק"ו כוד"ס מה לי דל' ס"ג כבשולא דהילוך מלאכות לפ"מ דא' בב"ק שם דחכמים דר"מ הוא ר"ש וס"ל כריטב"א וא"כ ס"ל דמחללי המזיד ולדבריו א"ב וי"ל ג"כ דר"ש ס"ל כמ"ד מעשה שבת דרבנן ולכך אוכל והך מ"ד מעשה שבת דאורייתא אזלא דריטב"א קאמר ולא כר"מ: וכל דבר [illegible] דבר מתיר לתאום או ע"י בהמס אסיס מתמר פני' וק"ע פי' הם כי דרבנן ול"כ כמש"כ דהל"כ קשה הדיוקים הך יל"ע לדידי א"כ מ"ל אר"י בדרבנן והפשר דמקיל עוד ויעוי' בבלי גיטין נ"ד ב': (עד כאן בייך לדף כ"ה ע"ב): ש"ך ד' המזיד הקשה דלמ"ד מעשה שבת דאורייתא לזוי מותר לכהנים והי' דאתקש לבשר כולה דג"כ אסור בשם. ובפ"ז פ"ם דהיא [illegible] דלא מיתסר [illegible] אסור:

א"ר מנא יאות א"ר יוסי כו'. פירש"כ דאמר דאפשר לאוקמי כר' יהודה ואין טעם לפירושו דא"כ מאי מסתברא הוא נמי דאפשר לאוקמי גם כר"י הבל שכבון פי' כר"מ סמוכה בפ"ק בבבא דר"מ לא ס"ל דמעשה שבת אסורין ור"י ס"ל דאסורין ולפ"ז ע"כ צ"ל כר"מ. כיון דקי"ל דמעשה באמת מותרין ומה פסק' פניו א"כ אמאי אמר בגיטין דר"י ס"ל לקמס בדרבנן. לק"מ דמטמן ניחא לן דל"פ בזה סירושלמי והבבלי. גם מ"ש דא"כ לר"מ במזיד יאכל לק"מ לדידי' באמת קניס מדרבנן ולר' אחא מגמע גיס לבון הברייתא ואם נתנה סיינו במזיד ולכך א' דר"מ הוא דלר"י ס"ל לקנוס לגמרי לאכול לאחריני שרי ואתאי. אמנם י"ל דס"ל הגיבה דר"י דקרא לא אסר רק דבמזיד לא יאכל אבל לאחריני שרי ואתאי. ואך את זה לא הבנתי לפירושו אמאי ס"ל לר' יהודה אסטושה גופי' ולא על אחרים ורק בגופא הוא: אפילו לאחרים דבה"ג מיגזר אח"כ אפיס ג"כ ויבא להכשיל אחרים מזא"כ במבשל בשבת מתיר לאחריני: ודע דמסוגיין משמע כבת"י שלא

נטלו מבע"י מהזירו מבעוד יום. נטלו משחשיכה מהזירה משחשיכה. נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום. ר' סימון דתרי בשם ר' הושעיה הניחו בארץ אסור לטלטלו. ר' לעזר בשם רבי *הושעיה משרת הייתי את רבי חייא הגדול והייתי מעלה לו חמין מדיוטי התחתונה לדיוטי העליונה ומחזירין לכירה. א"ר ירמיה בי ר"ש ב אפילו מכירה שהבלה ממועט לכירה שהבלה מרובה. א"ר אמי זימנין סגין יתיבית קומי רבי הושעיה ולא שמעית מיניה הדא מלתא. א"ר זריקן לרבי זעירא לא שמע מיניה מותר שמע מינה אסור. תלוי ביתד ונתנו על גבי ספסל נאמר ג אם היה מפוחם מותר ואם לאו אסור. אמר רבי יוחנן ברבי מרייה בשלא העביר את ידו ממנו אבל אם העביר את ידו ממנו אסור:

הלכה ב מתני'

ד תנור *שהסיקוהו בקש או בגבבה לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו כופח שהסיקו בקש או בגבבה הרי הוא ככירים בגפת או בעצים הרי הוא כתנור: גמ' תני בר קפרא ה אפי' לסמוך לו אסור. ר' שמי סמיך לאדירא דתנורא א"ל ר' מנא והתני בר קפרא אפילו לסמוך לו אסור. ר' מנא מיקל לנשייא דשטחן בגדיהון לאוירא דתנורא. ר' יודן בי ר' ישמעאל הורי מדוחק מיגרוף תנורא ומיתן תלתא כפין ומירמי עליהון. ובלחוד לא ידעין מגירייה. א"ר יוסי בשבת אתה מהלך אחר הסיקו. ובטומאה את מהלך אחר גיפופו:

הלכה ג מתני'

ו *אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר ז לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתיצלה מעשה שעשו אנשי טבריא ח והביאו סילון של צונן בתוך אמה של חמין אמרו להן חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתייה ואם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתייה *מולייר הגרוף שותין הימנו בשבת אנטיכי אף על פי שגרופה אין שותין הימנה: גמ' *תמן תנינן ט תפוח שדיסקו ונתנו לתוך העיסה והימצה הרי זו אסורה. תני רבי יוסי מתיר. רבי אחא רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינה

כה

קרבן העדה

נטלו. לקדרה מע"ג הכירה מבעוד יום: נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום. מהו: הניחו. לקדרה ע"ג הארץ אסור להחזירו דהוי כמטמין לכתחלה אבל בעודו בידו אפילו לא היה דעתו להחזיר שרי להחזיר: דיוטי. עלייה: לכירה שהבלה מרובה. מותר להחזיר בשבת: לא שמע מינה. שמעינן דאסור דאלו מותר לא הוה שתיק מיניה. לישנא אחרינא מהא דלא אמר ר' הושעיא לא שמעינן לא איסור ולא היתר: תלוי ביתד או שנתנו ע"ג ספסל. דלא דמי לעודו בידו וגם לא להניח ע"ג קרקע מהו: נאמר וכו'. פשוט לן דאם היה עדיין רותח גמור מותר ואם לאו אסור: בשלא העביר את ידו ממנו. כלומר לא אמרן דתלוי ביתד שרי אלא דוקא כשהניח גם ידו עליו הלכך שרי: אבל בשסילק ידיו ממנו אסו'. דדמיא טפי להניח ע"ג קרקע:

הלכה ב מתני' תנור. מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה: כופח. עשוי חלל ככירה אבל ארכו כרחבו ואין בו אלא שיעור שפיתת קדרה אחת וכירה יש בה שפיתת שתי קדרות: גמ' אפי' לסמוך לו. אלא דופנו של כופח אסור ותוכו ועל גבו דתני במתני' לאו דוקא: לאדירא דתנורא. פי' לחצר של תנור וי"ס גורסין לאוירא דתנורא: והתני ב"ק אפילו לסמוך לו אסור. ולא משני מידי ולפי הגירסא שלפנינו לא אם להשיבו דאדירא שאני שהוא רחוק קצת מן התנור ולית ספרים לא רצה להשיב שלא ידע ברייתא דבר קפרא: מיקל לנשייא. היה מקל לנשים ששטחו בגדים שבאו עליהם מים על אויר התנור: הורי מדוחק. התיר בשעת הדחק לגרוף התנור ולתת עליו תלתא ענפי ארז הלחים דה"ל גרוף וקטום: ובלחוד דלא ידעין מגירייה. ובלבד שלא ידעו מזה השכנות שלא יקילו באיסורי שבת: בשבת אתה מהלך אחר הסיקו. אם הסיקו מבפנים הרי הוא כתנור ואם הסיקו מבחוץ הרי הוא ככירה: אחר גיפופו. אחר הסגירו אם הוא קצר מלמעלה ורחב מלמטה הרי הוא כתנור ואם לאו הרי הוא ככירה ל"א בשבת אתה מהלך אחר הסיקו כי תנור עושין בו היסק גדול והכירה אין עושין בו היסק גדול ואם עשו בכירה היסק גדול אסור לטמון בתוכו *אא"כ גרוף וקטום ובטומאה אחר גיפופו אם הוא פתוח מלידו הרי הוא ככירה ואם הוא פתוח מלמעלה הרי הוא כתנור ועיין בתוי"ט פ"ג דכ"ב:

הלכה ג מתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם. קומקומס של נחושת: בשביל שתתגלגל. שתצלה קצת עד שתהא מגולגלת: ולא יפקיענה בסודרין. לא ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה מחומו של סודר: בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח החמה: והביאו סילון של צונן. מבעוד יום והמים נמשכין ובאין כל השבת לתוך האמה של חמי טבריא: אם בשבת. אותן שבאו בשבת: גמ' תמן תנינן. במסכת תרומות פ"י: תפוח. של תרומה: שרסקו ונתנו. כשהוא מרוסק לתוך העיסה של חולין וחמצה הואיל ומחמת תרומה נתחמצה העיסה אסורה לזרים: ר' יוסי מתיר. דמי פירות אין מחמיצין:

פני משה

נטלו מבעוד יום וכו'. השתא מהדר לדיוקא דמתני' דהכא דלב"ה דמתירין אף להחזיר הא פשיטא לן דאם נטלו מבעוד יום מחזירו הוא מבעוד יום ואם נטלו משחשיכה בהא הוא דקמ"ל דמתירין להחזיר משחשיכה: נטלו מבעוד יום. ולא הספיק להחזיר עד שקידש עליו היום מהו: הניחו בארץ. לאחר שנטלו אסור שוב לטלטלו כדי להחזירו ומחזירין לכירה ולא היה חושש אפי' כשהנחתי הכלי מידי בהרי כשהיה בדיוטא עליונה נשתמש מהן כשנטלן מידי: אפי' מכירה וכו'. מותר להחזיר: ולא שמעית מיניה הדא מילתא. שסיפר משמיה דר' חייא הגדול: א"ר זריקא לר"ז. מאי בעי ר' אמי בהא דקאמר דלא שמע מיניה דאם לא שמע ממנו שמותר היה שמע מיניה שאסור בתמיה דאם לא שמע כלום לא שמע והיינו לא שמיע ליה ולר' אלעזר שמיע ליה: תלוי ביתד. להקדירה שנטל או נתנו על גבי ספסל ולא הניחה ע"ג קרקע מהו שיחזיר וקאמר הש"ס דבכה"ג כך הוא שנאמר שאם הי' מפוחם המיחם או הקדירה וניכר שעדיין רותח הוא מותר להחזיר ואם לאו אסור: בשלא וכו'. והא דמותר כשהוא מפוחם כשלא העביר את ידו ממנו וכלו' שמיד שתלאו או הניחו ע"ג הספסל לא העביר ידו והחזירו מיד אבל אם העביר את ידו ממנו ושהא קצת אסור להחזירו:

הלכה ב מתני' תנור וכו'. לפי שהתנור הבלו הם ביותר הלכך אפי' הסיקוהו בקש ובגבבא אין משהין תבשיל שלא בשל כל צרכו או תבשיל שבישל כל צרכו והוא מצטמק ויפה לו לא לתוכו ולא על גבו וכן אין סומכין לו כדקאמר בגמרא וגם לא מהני ביה גריפה או קטימה לפי שא"א לגרוף או לקטום את הכל עד שלא ישארו אף הגחלות ומפני שהבלו חם חיישינן שמא יחתה כדי לבער הגחלות הנשארות בתנור: כופח. היא מקום שפיתת קדירה אחת והבלו רב מהבל הכירה ומעט מהבל התנור ואם הסיקוהו בקש או בגבבא הרי היא ככירה שהוסקה בקש או בגבבא ומשהין עליו ואם הסיקוהו בגפת או בעצים דינו כתנור ואין משהין לא בתוכו ולא על גביו ולא סומכין לו כדין התנור: גמ' תני בר קפרא אפי' לסמוך לו אסור. וזה מותר בכירה ואפי' אינה גרופה וקטומה ובתנור אסור כדפרישית במתני': סמיך. קדירה של תבשיל לאוירא דתנורא והקשה לו מהאי דתני בר קפרא דאפי' לסמוך לו אסור וכן היה ר' מנא מקיל להנשים ששוטחין בגדיהם בשבת נגד אויר התנור כדי להתייבש דלא חיישינן לשמא יחתה: הורי מדוחק. בשעת הדחק ולריך לגרוף את התנור ולהשים בתוכו שלש כיפות אבנים וליתן את הקדירה עליהן ובלבד שלא יוודע הדבר להשכנות שלא יבאו להקל באיסור שבת: בשבת אתה מהלך וכו'. אכופח קאי דלענין שבת אתה מהלך אחר הסיקו דלפעמים דינו ככירה ולפעמים כתנור כדתנינן במתני' ולענין טומאה אתה מהלך אחר גיפופו כלומר אחר שהוא גפוף ועשוי לכך כדתנן בפ"ה דכלים הכופח עשאו לאפייה שיעורו כתנור ומקבל טומאה משתגמר מלאכתו שהוא משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין והעשוי לבישול שיעורו ככירה שהיא משיסיקנה כדי לבשל עליו ביצה קלה וקמ"ל דיש חלוקי דינים בכופח לענין טומאה כמו לענין שבת ומיהו לא דמי דלענין שבת אחר הסיקו של אותה שבת ולענין טומאה אחר העשוי והסיקו לגמר מלאכתו:

הלכה ג מתני' אין נותנין כו'. בשבת בצד המיחם הוא יורה של נחשת שמרתיחין בו מים ע"ג האש: בשביל שתתגלגל. שתצלה ומפני שדרך ביצה הנצלית שהיא מתגלגלת. לפי שתולדות האור כאור עצמו ואם עשה כן חייב משום מבשל והא דקתני אין נותנין ולא קתני הנותן היא חייב מפני דקתני בהדא בבא ולא יפקיענה בסודרין שלא ישבר אותה ע"ג הסודר שנתחמם מן החמה בשביל שתצלה וזה אינו אסור אלא לכתחלה דגזרינן תולדות חמה אטו תולדת אור ואם עשה כן פטור הלכך נקט נמי ברישא לישנא לכתחלה: ור' יוסי מתיר. בסודרין דלא גזר תולדת החמה אטו תולדת אור ואין הלכה כר' יוסי: ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מן החמה ובהא לא פליג ר' יוסי משום דגזור אטו רמץ הם דתרוייהו דרך הטמנה ואתי למימר מה לי חול מה לי רמץ ועוד איכא טעמא אחרינא דס"ל דגזרינן שמא יזיז עפר ממקומו להקן סביבות הביצה והוי תולדה דחורש: גמ' תמן תנינן. לעיל בפ"י דתרומות בהלכה ב' וגרסי' נמי להא דלקמן שם: תפוח. של תרומה שריסקו ונתנו לתוך העיסה והחמיצה ה"ז אסורה לזרים דהוי מדומע דקיי"ל כל המחמץ והמתבשל אוסר בכל שהוא: תני. בתוספתא פ"ה דתרומות ר' יוסי מתיר דקסבר אין חימוצו חימוץ:

מה

עין משפט נר מצוה

יב א ב"מ פ"ג מהל' שבת הל' יא ...

יג ב מיי' פ"ג מהל' שבת ...

יד ג ד מיי' שם הלכה ה ...

טו ו מיי' פ"ט שם ...

טז ז מיי' פכ"ב שם ...

יז ט מיי' פט"ו מתרומות הלכה ד

מסורת הש"ס

(כתוס' סוטה) ... שבת לח ע"ב ... (תרומות פ"י הלכה א ופסחים פ"ב הלכה ד) (חלה פ"ק הלכה א)

גליון הש"ס

בבבלי איתא ... לאוירא ... (ועי' בבבלי ...)

שנויי נוסחאות (סוי"ז) ר"ש בכ"י רבי שמעון. (סוי"ג) מיניה בכ"י מינה. (סוף ז) שהסיקוהו בכ"י שהסיקו. (סוי"מ) והימצה בכ"י וחימיצה.

ככר לאדן

לאדירא. פי' עזרת התנור אי גרסינן לאוירא: לא ידעין מגירייה. פי' לא יתפרסם לשכנים:

מ"ב ירושלים

פ"ו א' דר"י ור"מ וכל הני דהכא ... [illegible]

מה פליגון במחמץ במימיו אבל המחמץ בגופו דברי הכל מותר. רבי יוסי כדעתיה כמה דו אמר תמן אין חימוצו ברור. כן הוא אמר הכא אין תבשילו תבשיל ברור. תנא אמר רבי יוחנן בר מרייא בשלא העביר ידו ממנו אבל העביר אסור. *פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם היו מקצתן מגולין ניטלין בשבת ואם לאו אין ניטלין. רבי לעזר בר תדאי אומר בין כך ובין כך תוחב בשפוד ובסכין ונוטל. אתייא דרבי לעזר בר תדאי כר"ש *דתני *לא יגרר אדם את המטה ואת הכסא ואת הספסל ואת הקתדרה מפני שהוא עושה חריץ. ור"ש מתיר. ר' בא בשם רבי הונא ר' חגיי בשם ר' זעירא ר' יוסה בשם רבי אילא מודין חכמים לר"ש בכסא שרגליו משוקעות בטיט שמותר לטלטלו. כמה דאת אמר מותר לטלטלו. ודכוותה מותר להחזירו. א"ר יוסי אף אנן *תנינן ניטלין בשבת. א"ר יוסה בי רבי בון דר"ש היא. א"ר יוסי מתני' אמרה כן *כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת. והא תנינן שביעית. אית לך מימר שביעית כרבי שמעון דפתר לה שביעית כרבי שמעון דרבי שמעון *מתיר בספיחי שביעית ואת אמר הכין. אף על גב דרבי שמעון מתיר בספיחי שביעית אית ליה משום שביעית ומשום קדושת שביעית. ותנינן על דרבי שמעון טהרו מלטמא אינו חושש לא משום שביעית ולא משום קדושת שביעית

תבן

קרבן העדה

מה פליגון. כי פליגי: במחמץ במימיו. של התפוח הוא דקאמרו רבנן דה"ל כמים ומחמילין: ד"ה מותר. שאינו מחמץ כלל אלא סרחון הוא: כדעתו. לשיטתו: כמה שהוא אומר התם אין חימוצו ברור. הלכך לא מיקרי חימוץ ושרי: כן הוא. סובר כאן במתניתין הואיל ואין תבשיל של סודרין בישול גמור שרי: בשלא העביר ידו. מן הבילה בשעה שנתנה בסודר הוא דשרי ר' יוסי דכיון שבידו היא לאו תבשיל ברור הוא: אבל העביר. ידו ממנה נראה כמבשל ואף ר"י מודה לאסור: פגה. תאנה בוסר שטומנין בתבן להתבשל ותבן מוקצה הוא ואסור לטלטלו כגון שהקצהו לבנין: וחררה. שהטמינה אתמול בגחלים ועכשיו כבו ומ"מ מוקצין הן אבל לא כבו לא דמתוך שנהפכי' מכבה את התחתונות ומבעיר את העליונות כדאמרי' לעיל פ' במה מדליקין: אם היו מקצתן מגולין. דאפי' טלטול מן הצד ליכא שאוחזה במקום המגולה ואין מגביה התבן אלא מקום המגולה: בין כך ובין כך. אפי' אינם מגולים: תוחב. התאנה או החררה בשפוד או בסכין דה"ל טלטול מן הצד ושרי: קתדרה. מין ספסל: ור"ש מתיר. כיון שאינו מתכוין לעשות חריץ ודבר שאינו מתכוין שרי א"כ ה"ה כאן מותר לתחוב בשפוד כיון דאינו מתכוין: משוקעות בטיט שמותר לטלטלו. שהגומא שבטיט עומדת ואינו מזיז העפר שבצד הגומא ואינו כותש הגומא: ודכוותה מותר להחזירו. שאינו כמו חופר גומא שהרי עומדת היא: אף הכן תנינן. במתני' דכלאי' הטומן לפת ולנונות תחת הגפן בזמן שמקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום שביעית וכו' וניטלין בשבת משמע אפי' לרבנן דסבירא להו דבר שאינו מתכוין אסור הכא שרי וה"ד שיהו ניטלין בשבת אפי' לרבנן. אלא במשוקעות בטיט איירי דשרי אפי' לרבנן וכר' אילא: דרבי שמעון היא. מתניתין דכלאים דמהרת בשבת כרבי שמעון אתי' ולא כרבנן וליכא לסייע לר' אילא: מתני'. דפ"ב דביצה מוכחת כן: מפני שכובשת. חריץ הנראה בהילוכו לא על ידי חפירה הוא אלא כובשת ודורסת הקרקע ונדוש התחתיה ונעשית מקומו כמוך אבל אינו זז עפר ממקומו ולא הוי מלאכ' דלאו תולדות דחופר הי' הרי שלא הוציא ר"י במתני' אלא עגלה של קטן מפני שכובשת אבל בור ממש אסור ור' יהודה דמתני' היינו רבנן דרבי שמעון: והא תנן. במתני' דכלאי' ואינו חושש לא משום שביעית והא ודאי לאו ר' שמעון היא ומדרישא לאו ר' שמעון סיפא נמי לאו ר"ש: דפתר לה בשביעית כר' שמעון. דאיך אפשר לפרש כר' שמעון: דרבי שמעון מתיר. דהא ר"ש מתיר ספיחים בשביעית א"כ אפי' מכוסים העלים נמי שרי דאם הוסיף אינו אלא ספיחים ושרי: ואת אומר הכין. וכי תוכל לומר כן דרבי שמעון אוסר בעלי' מכוסים בשביעית: ומשני אף על גב דר' שמעון מתיר ספיחים בשביעית. ליקח אותן מכל אדם מחזקתן שאינן מן השמור: ה"ג אית ליה משום קדושת שביעית. וה"פ מודה הוא אם ידוע שהן מן המשומר שנוהג בהן קדושת שביעית ל"א מודה הוא שצריך לבערן בשביעי' והני כשהן מגולין אינו נוהג בהן קדושת שביעית כלל: ותנינן. בברייתא עלה מתני' דרבי שמעון: טהרו מלטמא. הטומן לפת ולנונות אם מקצת עליו מגולין הרי הם כנטועים וטהרו מלטמא וכן תנינן בפ"ד דמעשרות: אינו חושש וכו'. אף על גב דלענין טומאה כנטועים הן לענין שביעית כתלושים ואינו חושש לא משום שביעית דבלא"ה ספיחים הם ולא משום קדושת שביעית א"כ שביעית נקט ברייתא משום שרוב דמודה רבי שמעון בספיחי כרוב דאסור וכדתנן בפ"ח דשביעית ל"א דפריך ותנינן בברייתא דספיחים מטהרים הירקות כאלו נטען ואפ"ה אינו חושש לא משום שביעית א"כ ע"כ דמתני' לאו ר"ש היא וליכא סייעתא לדר' אילא:

תמה

פני משה

מה פליגין. רבנן על ר' יוסי במחמץ במימיו כדקתני שריסקו והחמיץ במימיו שהן המוליס אבל במחמץ בגופו של תפוח ד"ה מיתר דאין זה חימוץ: ר' יוסי. דמתיר הכא במתני' בהפקעת בילה בסודרין כדעתיה דכמה דהוא אימר תמן אין חימוצו ברור ואינו אסור משום מחמץ בתרומה אלא בחימוץ ברור וגמיר כן הוא אמר הכא לענין שבת דאינו אסור אלא בבישול ברור לאפוקי הך דבילה בסודרין דלאו בישול גמור הוא. וגרסינן להא נמי בריש מסכת חלה: תנא אמר ר' יוחנן בר מדייא וכו'. כדקאמר לעיל בסוף הלכה א' דמיחם שנטלו מע"ג האש ונתנו ע"ג ספסל ולא העביר את ידו ממנו מותר להחזירו אבל אם העביר את ידו ממנו אסור להחזירו והא דהדר מייתי לה הכא לאשמעינן דהאי דיוקא דמתני' אין נותנין בילה בצד המיחם אף בצד המיחם שנטלו מע"ג הכירה והניחו ע"ג ספסל ולא העביר ידו ממנו קאמר וכלומר בשעה שהעבירו מע"ג האש אין נותנין בילה בצידו בשביל שתתגלגל דאכתי רותח הוא ולאפוקי אם עמד מעט ונתנן בצידו דשוב אינו מבשל: פגה שטמנה בתבן וכו'. תוספתא היא פי"ו דמכלהין וגרסינן להא לעיל פ"ק דכלאים בהלכה ט' ומייתי לה הכא איידי דאיירי במתני' מענין הטמנה בחול: פגה. תאנה שלא בשלה כל צרכה וטומנה בתבן להתבשל ותבן מוקצה לטיט הוא: אם היו מקצתן מגולין. ויכול הוא לאחוז בהן וליטלן ואפילו טילטול מן הצד לא הוי: בין כך ובין כך וכו'. דטלטול מן הצד הוא ולאו שמיה טלטול: אתיא דר"א בר תדאי כר"ש. דמתיר בדבר שאינו מתכוין וה"נ אינו מתכוין לטלטל לדבר האסור אלא לשפוד ולסכין שהן דברים הניטלין בשבת ואע"פ שנוטל התבן עמו טלטול מן הצד הוא: דתני. בתוספתא דביצה סוף פ"ב לא יגרר אדם וכו' ור"ש מתיר משום דדבר שאינו מתכוין הוא: שמותר לטלטלו. דמכיון דמשוקע בטיט אינו עושה חריץ ואע"ג שהטיט ניטל עמו טלטול מן הצד הוא: כמה דאת אמר וכו'. מילתא באנפי נפשה היא וקמ"ל דאף לאחר שעשה בו צרכו מותר להחזירו: אמר ר' יוסי אף אנן תנינן. במתני' דכלאים שם הטומן לפת ולנונות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלין בשבת וא"כ הא דר"א בן תדאי לא צריכית לאוקמי כר' שמעון דהא מהאי מתני' שמעינן דטלטול מן הצד לאו שמיה טלטול וככ"ע אף חכמים מודו לר"ש: אמר רבי יוסי בר' בון. דמהאי מתניתין לא ש"מ דחכמים מתירין בטלטול מן הצד דאיכא למימר דר"ש הוא ומשום דהוי דבר שאינו מתכוין: אמר ר' יוסי מתני' אמרה כן כל הכלים וכו'. מתני' דסוף פ"ב דביצה ואדלעיל נמי קאי דקאמר מודים חכמים לרבי שמעון בשרגליו משוקעות בטיט וכלו' דמיהת הכי שמעינן לה נמי ממתני' דקתני התם ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת ואינה עושה חריץ אלמא כל היכא דליכא למיחש לחריץ לא פליג ר' יהודה וא"כ ש"מ נמי דטלטול מן הצד לד"ה לאו שמיה טלטול. ובכלאים שם לא גרים להא כ"א בביצה שם: והא תנינן שביעית כרבי שמעון דפתר לה וכו'. בתמיה והיכי פתרת למתני' דכלאים כרבי שמעון והא תנינן אם היו מקצת עליו מגולין אין בהם משום שביעית ומשמע דאם אין מקצת העלין מגולין יש בהן משום ספוחי שביעית והא ר"ש מתיר בספיחי שביעית כדגרים רפ"ט דשביעית רש"א כל הספיחין מותרין ואת אמר הכין דמתני' דקתני אם מקצת עלין מגולין בדוקא כר"ש היא הא לדידיה בלאו הכי מותרין הן: ואע"ג דר"ש מתיר וכו'. כלומר אי משום הא לא קשיא דלעולם כר"ש מיתוקמא דאע"ג דר"ש מתיר בספיחי שביעית מ"מ אית ליה משום שביעית ומשום קדושת שביעית והיינו שצריך לאכלן בתורת שביעית ובקדושת שביעית כדרך שנוהגו גבי שביעית והשתא מפרשינן להמתני' נמי הכי דאם היו מקצת עלין מגולין אינו חושש לאכלן בקדושת שביעית: ותנינן על דרבי שמעון וכו'. כלומר וה"נ תנינן בברייתא בהדיא אליבא דר"ש דאם מקצת העלין מגולין טהרו מלטמא לפי שאינו רוצה בהשרשתן ואינו חושש לאכלן לא בתורת שביעית ולא משום קדושת שביעית:

תמן .

מסורת הש"ס

(כלאים פ"ק הלכה ט שבת קכג ע"א)

(ביצה ספ"ב הלכה ט (לקמן סוף פירקין) שבת כט ע"ב וש"נ)

כלאים פ"א מ"ט

ביצה כג ע"ב

שביעית פ"ט מ"א

עין משפט נר מצוה

יח

א מיי' פכ"ה מהלכ' שבת הלכ' טו טוש"ע או"ח ס' שח ס"ט

יט

ב מיי' פ"א שם הלכה ס טוש"ע שם ס' שלז סעיף א

גליון הש"ס

ציין תוס' מנחות דף נד ד"ה תפוח ועיין בשו"ת מרשב"א ח"ש סי' שלג:

רידב"ז

אע"ג דר"ש מתיר בספיחי שביעית א"ל משום שביעית ומשום קדושת שביעית ר"ל אף על גב דלר"ש בלא"ה מותר אפילו דהוי שביעית מכל מקום נפקא מינה בהא דמותר משום שביעית לענין שא"צ לאכול בקדושת שביעית ומביא ראי' מברייתא דתנן בהדיא בברייתא אינו חושש לא משום שביעית ולא משום קדושת שביעית ועל כרחך דהברייתא נשנית אליבא דר' שמעון והיינו דקאמר ותנינן על דר' שמעון טהרו מלטמא ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום קדושת שביעית וע"כ דאליבא דר"ש הוא:

א"ד

שינויי נוסחאות (שו"א) פליגון נד"ו פליגין. (שו"ח) בר נד"ו בן. (ש"י) כר"ש נד"ו כרבי שמעון. (שו"נ) הונא נד"ו חונא

טוב ירושלים

הגי' אמר ר"י נ"ל ת"ל בשלא העביר ט' לעיל פ"ה סה"א. אר"י מתני' אמרה כן. פי' ק"פ מ"ש דלא בגלל רק עגלה ש"ק אבל בור ממש אסור והוא דוחק מאד וגם ה"נ"ה לעיל מזה הכל הנכון דנ"ל כאן עגלה ש"ק הינה נעלים אלא ע"ג כלים והוא כריבא דהך מתני' בספ"ב דביצה ובבבלי גם פריך מתני' מני ר"י אימא ס"פ ומשני מרי מתני' אליבא דר"י פ"מ הנינן דהך רישא ע"כ ר' יהודה היא א"כ שמחא דמתני' פ"ל כר"י וזהו שמקשה נו כר' יוסי ב"ב דמדחה ראיתו מדתנן וגטלין בשבת דאיירי במשוקעות בטיט. דר"ש היא דז"א דפה תנה קהס נן כר' יהודה וז"נ לפנ"ד. וגם לפי' הק"ע נמ ס"ל ל"ל מנות כר' יהודה אומר" דעיקרו בה להו"ם ע"ד ר' יהודה ולדבריו הזיל ר"י לשיטתו לקיים דבריו הקודמים. ודע דלר' יוסי דהוקי גם למתני' דניטלין בשבת במשוקעות בטיט דא"כ איסור משוי גומא ניחא לי מה שמדהי מבואר שמ"ב בבבלי נ"א א' תיובתא פשש אחת ובבר כהבתי במק"א דשוא כמו קביא שניתן ליבש וגזה א"ם דמואל ור"ס נמי מוקי לה כר' יוסי. ובזה"י: מקום נייבשקו' סא"ק ד"ה אית לך מימר כל דברי רש"י והוב' דר' דמקלת עלין מגולין נקטי לה משום שבת דהא ניבוגלמי לא מתוקמא משום סכי כר' שמעון ה"ב נקטי' נאפוקי מר' שמעון ע"ש דלפי זה ה"ב דלר' אילא לא מוקמי כר' שמעון והיינו מספיחי שביעית לר' שמעון כמבואר בסוגין וגוכח ע"כ דמתני' כר' יהודה ופ"כ כשיטתו

דאיירי

עין משפט נר מצוה

כ
א מיי' פ"ט משבת הלכה ג ופכ"ב הלכה ט טוש"ע או"ח סי' רנ"ז ס"ג

כא
ב מיי' פכ"ב שם הלכה ב טוש"ע שם סי' שכו סעיף א

כב
ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סי' שא סמ"ח

תמן אמרין א *חמה מותרת תולדת חמה אסורה. רבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדת חמה מותרת. מתני' פליגא על רבנין דהכא לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה. שנייא היא שהוא עושה חריץ. אילו אמר בקמה יאות. מתני' פליגא על רבנין דתמן דתני ר' שמעון ב"ג אומר מגלגלין ביצים על גב גג של סיד רותח. ואין מגלגלין ביצים על גבי עפר רותח. מה עבדין לה רבנן דתמן. פתרין לה הלוקין על רשב"ג. על דעתין דרבנן דתמן מעשה שעשו אנשי טבריא. ועל דעתין דרבנן דהכא סלקת מתניתין כמעשה שעשו אנשי טבריא: מעשה שעשו אנשי טבריא כו'.

*בראשונה היו סותמין את הקמין מע"ש ונכנסים ורוחצין בשבת נחשדו [ב]להיות ממלין אותו עצים מערב שבת והיא דליקה והולכת בשבת. ואסרו להן רחיצה והתירו להן זיעה. נחשדו להיות נכנסין ורוחצין ואמרו מזיעין היינו ואסרו להן רחיצה וזיעה. היו שם שתי אמבטיות אחת של מתוקין ואחת של מלוחין. נחשדו להיות מגלין את הנסרין ורוחצין במתוקין והן אומרים במלוחין רחצנו ואסרו להן את הכל. כיון שנתגדרו היו מתירין להן והולכין. מתירין להן והולכין. עד שהתירו להן מי מערה [ג]וחמי טבריא. ולא התירו הבאת לונטיות. ומי התיר הבאת לונטיות רבי חנינא בן עקיבה. *דתני *ג' דברים התיר ר' חנינא בן עקיבה. התיר עצה שבים. והתיר כצוצרה. [ג]והתיר הבאת לונטיות. תמן *תנינן הרוחץ במערה או במי טבריא מסתפג אפילו בעשר לונטיות ולא יביאם בידו. שמואל אמר

מה

פני משה

תמן. בבבל אמרין על הא דקתני במתניתין ולא יפקיענה בסודרין דבדוקא קתני סודרין דהלו הגלה בחמה ממש מותרת דמינכרא היא ולא מיחלפא חמה באור ובתולדת חמה הוא דאסור דלא מנכרא וגזרינן תולדת חמה אטו תולדת האור דהוי בישול: מתני' פליגא על רבנן דהכא. דהאיך מתרצין להא דתנינן ולא יטמיננה בחול וכו' דבשלמא ריפא לא קשיא להו ולא יפקיענה בסודרין דמצי לשנויי כי קאמרינן אליבא דר' יוסי היא דקאמרינן דאיהו מתיר אף בתולדת חמה אלא סיפא ולא יטמיננה בחול דלא פליג ר' יוסי וא"כ ש"מ דטעמא דר' יוסי דמתיר בסודרין לאו משום דס"ל תולדת חמה מותרת ולרבנן דתמן ל"ק דכי קאמרי אליבא דת"ק הוא דקאמרי ומוקמי להא פא כת"ק: שנייא הוא שעושה חריץ. לעולם רבנן דהכא אליבא דר' יוסי היא דאמרי דאיהו ס"ל דאף תולדת חמה מותרת והא דלא פליג בסיפא דשאני בחול ובאבק דרכים שהוא עושה חריץ כשמטמין בתוכן והוי כחופר גומא והלכך מודה ר' יוסי: אלו אמר בקמח. שנרתח מן החמה לא יטמיננה יאות הוה את מקשי הכא בעפר טעמא אחרינא איכא: מתניתא. הך ברייתא דלקמיה פליגא על רבנן דתמן: על גב גג של סיד רותח. שנרתח מן החמה דהוי תולדת חמה וקתני מגלגלין: ע"ג עפר רותח. שנרתח מן האש שבגידו והוי תולדת האור: מה עבדין לה רבנן דתמן. להא דרשב"ג וקאמר דפתרין לה למתני' דידן דהלוקין חבריו על רשב"ג וס"ל תולדת חמה אסורה דגזרינן אטו תולדת האור: על דעתין דרבנן דתמן מעשה שעשו אנשי טבריא. כלומר לדעתייהו דס"ל תולדת חמה אסורה מתני' דלקמן דקתני דאמרו להם חכמים לאנשי טבריא שהביאו סילון של צונן וכו' אם בשבת וכו' והמי טבריא תולדת חמה הן ואסרו להן חכמים והיינו דאתיא כרבנן דתמן אבל על דעתין דרבנן דהכא דקאמרי אף תולדת חמה מותרת א"כ סלקת מתניתא דהכא כמעשה שעשו אנשי טבריא בעצמן וכלומר דסלקית פלוגתא דמתני' והיינו כדקאמרי רבנן דהכא דהלכה דר' יוסי אמרינן דאיהו ס"ל דאף תולדת חמה מותרת כחמה עצמה וא"כ דעתייהו לר' יוסי ממש כסברת אנשי טבריא עצמן שעשו כך משום דס"ל נמי תולדת חמה מותרת:

הלכה ד מתני' מעשה שעשו אנשי טבריא וכו' שהביאו סילון של צונן שממשיכין לתיכו מים מבעוד יום והיו סוקעין את הסילון לתוך אמה של חמין מחמי טבריא כדי שהמים הצוננין הנמשכין בהסילון ובאין כל השבת יתחממו מחמת אמת חמין שלהן: אמרו להן חכמים אם בשבת. כלומר אלו המים שבאין בתוך אותו הסילון בשבת הרי הן כדין חמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה. ואם אלו שבאין בתוכו ביום טוב הרי דינן כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצת כל הגוף ומותרין הן בשתיה. וחזרו בהן אנשי טבריא כדאמרינן התם בגמרא כבר תבריגהו אנשי טבריא לסילונייהו: מולייר הגרוף. הוא כלי שיש לו בפנים בית קבול גדול ומשימין בו מים וסביבות אותו הבית קיבול מבחוץ יש מקום שנותנין שם גחלים להרתיח המים ואם הוא גרוף מהגחלים מע"ש שותין הימנו בשבת מהמים שהוחמו באותו בית קבול: אנטיכי. הוא כלי שיש לו שתי שולים ומשימין המים למעלה והגחלים בין שתי השולים ומתוך כך מתחממין הרבה השולים בעצמן שתחת המים ולפיכך אף על פי שהיא גרופה מערב שבת אין שותין הימנה בשבת מפני שהמים מוסיפין להתחמם גם בשבת שמתוך שהשולים מכים הומם משתמר הרבה:

גמ' בראשונה. קודם שגזרו עליהן: את הקמין. כמו קומקומין והן כלים רחבים מליאים מים. וכאן במרחצאות דעלמא הוא דמיירי: נחשדו להיות ממלאין אותו עצים. כלומר תחת הקמין והיו ממלאין שם מע"ש וכו': מלוחין. והן לרפואה ועל אותן לא גזרו בתחלה אם נסתמו הנקבים מע"ש נחשדו וכו': כיון שנתגדרו. אחר כך שהיו רגילין להזהר מחמת הגדר שגדרו עליהן חכמים חזרו והתירו להן וכו' ועדיין לא התירו להן הבאת לונטיות דתנן לקמן בפכ"ב במתניתין הרוחץ במי מערה ובמי טבריא וכו' דעשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת ומביאין אותן בידן ומתחילה לא רצו להתיר להם זה דחיישי שמא יבאו לידי סחיטה ומי התיר הבאת לנטיות ר' חנינא בן עקיבא התיר דס"ל הואיל ורבים הן מדכרי אהדדי ולא יבאו לידי סחיטה. והנכון דהרישא דהתם קאי וכדמוייתי לה לקמן דבאדם אחד אפילו נסתפג בעשר אלונטית לא יביאם בידו ור' חנינא בן עקיבא התיר אפי' באדם אחד: התיר עצה שבים. עצה מלשון עציץ וכלומר ספינה קטנה והנכון דבילה גרסינן מלשון הני ביליתא דמישן והאי ההירא אמרינן בפ' במה אשה ובכמה מקומות דאסרו הכמי' ואמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בספינה ולא ישיטם על פני המים אחד ירדן ואחד שאר נהרות ור' חנינא בן עקיבא אמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה אבל בים ובשאר נהרות מותר: והתיר כצוצרה. בפ"ח דעירובין תנן גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין הימנה בשבת אא"כ עשה לה מחיצה גבוה עשרה טפחים ר' חנינא בן עקיבא אומר גזוזטרא שיש בה ד' אמות על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא: והתיר הבאת לנטיות. דתמן תנינן. בפ' חבית הריחן וכו' כדאמרן: שמואל אמר. על זה שאמר דר' חנינא בן עקיבא התיר הבאת לונטיות:

מיעבד

קרבן העדה

חמה. להמס דבר בשמש עצמה: מותרת. דאין דרך שולו בכך וחמה באור לא מיחלפא דליגזור הא אטו הא: תולדת חמה אסורה. תולדת החמה היינו סודר שהוחם בחמה אסור דגזרינן אטו האור דמאן דחזי סבר דתולדת האור נינהו: בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח חמה ואסור לכ"ע ואפי' לר"י ורישא בסודרין דמתיר ר"י טעמא אחרינא אית ביה משום דאין תבשילו ברור מיהו לרבנן דהכא קשיא הא לא הוה אלא תולדה דחמה: שנייא. שאני התם בחול ובאבק דרכים דאסור לאו משום איסור בישול ואלא מפני שהוא עושה חריץ בחול כשטטל הבילה ממנו: אלו אמר. במתני' ולא בקמח: יאות. שפיר הוה מקשה דליכא למימר טעם איסורא משום חריץ דבקמח לא שייך חריץ דאינו מתקיים כי דופני הגומא יפלו ולא יוכלו להתקיים משא"כ בחול ובאבק דרכים שפיר י"ל דאסור משום חריץ א"נ דבפירות וקמח לא שייך גומא כ"כ הר"ן: סיד רותח. שרתחו חמה: ע"ג עפר רותח. מפני שמזיז אבל על גבי סיד רותח אף על גב דתולדה דחמה הוא שרי וקשיא על רבנן דתמן דאסרו: חולקין על רבן שמעון בן גמליאל. רבנן פליגי על רבן שמעון בן גמליאל והלכתא כוותייהו: על דעתין דרבנן דתמן ניחא מעשה שעשו אנשי טבריא. בחמי טבריא שה"ל תולדה דחמה ואסרו חכמים: סלקת מתני' וכו'. פסק הלכה כאנשי טבריא וחכמים דאסרו להו טעמא אחרינא הוה להו ומשום גדר אבל הלכה כאנשי טבריא: הקמין. הוא החלון שבו יוצא העשן: להיות ממלאין. את התנור עצים מע"ש ודולק בשבת: ואסרו להן רחיצה. בחמין לגמרי: והתירו להן זיעה. והיינו שהוא עומד או יושב בבית המרחץ ואינו נותן מים על גביו והוא מתחמם ומזיע: להיות נכנסין ורוחצין. ובחמין שהוחמו מבעוד יום: ואסרו להן רחיצה וזיעה. והתירו להן חמי טבריא: אמבטיות. כלים גדולים שנותנים בהם מים לרחוץ בו: אחת של מתוקין. הם מים שנתחממו על האור והיו מחופין בנסרים לשמור חומן: ואחת של מלוחין. הם חמי טבריא: כיון שנתגדרו. ולא פרצו לטבול במרחצאות: הבאת לונטיות. הוא בגד שמסתפגין בו לאחר הרחיצה: התיר. לאנשי טבריא: עצה שבים. להיות טומנין פירותיהן בעצה והיא פסולת של קטניות ואע"פ שלקטו מן השדה בהשכמה והטל עליו אין מכשירין את הפירות דהניא השכים קודם היום להביא פסולת תבואה מן השדה להטמין בו פירות אם לכך נתכוין להשכים שרוצה ונוח לו בטל שעליו והשכים עד שלא ייבש הרי הוא בכי יותן ואם בשביל שלא יבטל ממלאכתו אינו בכי יותן ואנשי טבריא בעלי מלאכה היו וה"ל כמי שלא יבטל ממלאכתו: והתיר להו כצוצרה שבים. להוציא מן ביתו על הנהר שתי קורות ומקרה עליהן והוא שתהא ד' אמות על ד"א וחוקק באמצעיתו נקב שהוא ד' על ד"ט וממלא אע"פ שאין לו מחיצות סביב רואין אותן עשרה טפחים שסביב הנקב לכל צד כאלו הן כפופין למטה והויין לה כעין מחיצה תלויה על המים והתורי' כמי גוד אחית כאלו יורדין וסותמין עד המים והויין המים שכנגד הנקב רה"י ובליר מהכי לא סגי דאין מחיצה פחות מעשרה בגובה ולא פחות מד' טפחים חלל שביניהם לכך בעינן שתהא הכצוצרה ד' אמות על ד"א: הבאת אלונטיות. להביאם בידו אחר הרחיצה ואין חוששין שמא יסחוט: תמן תנינן. לקמן בפ' חבית: במערה. מי מקוה מקורה שהוא חם ואין חומו יוצא: מסתפג אפי' בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו. וסתמא קתני משמע ככ"ע אתיא מתני' וקשיא למ"ד דחנניא התיר להבי' אלונטיות בידו:

מה

מסורת הש"ס

שבת לט ע"א

ע' שבת מ ע"א

(עירובין פ"ח הלכה ח) עירובין נז ע"ב שם קמו ע"א

גליון הש"ס

א עי' ב"ק. ולא מכר מדברי הר"ן שבי"ד דהאיסור הוא במה יתחמם פ"ש:

שנויי נוסחאות (שו"ב) מתניתין בד"ו מתניתא. (שו"ג) חנינא בן עקיבה בד"ו חנינא בן עקביה וג"ל חנניה בן עקביה כמו בסוף בעירובין. (שו"ו) חנינא בן עקיבה ובד"ר חנניה בן עקביה.

מערכת הערוך בראשונה היו סותמין את הקמין כו'. בערוך (ע' קמן) בראשונה היו סותמין הקמין מערב שבת ורוחצין בשבת. "לשון לעז הוא קמינ" (פי' כבשן האש. עס"ש פ"ש):

הר"א מגריידץ

להיות ממלין וכו' וכתב על זה בביאורי קרבן וזה לשון ולפסר מפני החשד נ"ב והר"ן כתב במה יתחם בנהלים ושסיר היא כמו בבבלי בשבת ים ב' ודף ל"ד ריש ע"ב:

עמודי ירושלים

נחשדו להיות ממלין אותו עצים כו' כתב הביאורי קרבן ק"ק מאי איסורא איכא ואפשר כו' ע"ש ובמח"כ נעלם ממנו דברי הרשב"א שבת (ד"מ ע"א) שכתב דכיון דנקבים פתוחין והוא דולק והולך בעודו רוחץ בו ודאי אתי לחתויי ולפיכך אסור בדולק בשבת ולק"מ:

טוב ירושלים

דאיירי בפ"ק כת"ש ר' יוסי. וכל זה רק לירושלמי אבל לבבלי דאמר תיובתא פ"ב דלמ"ע כו' אילא וע"כ האי מפתח דל"ו כר"א דיש לומר דמתני' ר' שמעון היא וא"כ דר' שמעון היא מוכרח שפיר לומר דסלין מגולין הנקבים איט רק משום שבת אבל לירושלמי מודה רש"י: דתני ג' כסיד נתב"פ. ק"ל הכ בן כ"ל למקרי ב"ד בריה כפ"ח נ"ז וכלפיל פ"א כ"ד ואני באתם כתובים כו או אני משום שלא התיר לכל רק לאנשי טבריא ובא סכנה סופה מסובבת כו' שמעתי במק"א על כדי שהתיר א"ד ועי' בהגהמ"ס חולין ז' א' נבנה שסתיר בים עתן ולדבריט פ"ש:

מה יעביד הדין סבורא דלא יליף ולא שימש. והדא מתני' קודם עד שלא התירו הבאת לונטיות. רבי ירמיה ורבי זעירא רב יהודה בשם שמואל *רבי התיר לונטיות. *תני אין משתטפין [א] לא בחמין ולא בצונן. א"ר יודא בר פזי ודא מתניתין קודם עד שלא התירו חכמים חמי טבריא. *דתני הרוחץ בחמי טבריא הוא מזלף על עצמו. אבל אחרים לא יזלפו לו. ר"ש בן מנסיא אומר אף הוא לא יזלף על עצמו. מפני שהוא מרבה את ההבל. ומכבד את הקרקע. ר' אחא בר יצחק עאל מיסחי עם בא בר ממל. בטרים בר יטסס חמא חד בר נש מזליף על גרמיה. א"ל כזה אסור בשבת מפני שהוא מרבה את ההבל ומכבד את הקרקע. ר' אבהו חורנין מזלפין ונפל עליו והוא אמר והא רבי לוונטי עאל מיסחי עם ר' יונה חמא חד בר נש מזליף על גרמיה. א"ל לית אנן צריכין חששין ליחידייא. ר' יצחק רובא *עאל מיסחי עם ר'. א"ל מהו מיתן צלוחיתא גו עגלתא. א"ל [ב] הבא [ג]גו נטלא היא נעשית ככלי שני. ר' יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי *שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ. והלכות בית הכסא בבית הכסא. כהדא רבי שמעון בן אלעזר עאל מיסחי עם רבי מאיר. אמר ליה מהו לקנח. אמר ליה אסור. [ג] מהו להדיח. אמר ליה אסור. ולא כן שמואל שאיל לרב מה לענות אמן במקום מטונף. [ד] והוא אמר אסור. ואסור דאמרית לך אסור. אשכח תנאי תני [ה] [ז]אין שואלין הלכות המרחץ והלכות הכסא בבית הכסא: אם בי"ט כחמין שהוחמו בי"ט כו'. *חמין שהוחמו בי"ט. וכן חמין [ז]שהוחמו מע"ש לשבת. *רב ושמואל חד אמר [ו] מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו. וחרנה אמר מרחיץ בהן כל גופו איברים איברים. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דתני שמואל מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו. הוי רב דו אמר מרחיץ בהן כל גופו איברים איברים. חד פילוסופיום שאל לבר קפרא. אבלט שאל ללוי סריסא מותר לשתות [ז] ואסור לרחוץ. א"ל אם תראה סרים מחבק עם אשתך שמא אינו רע לך. א"ל אין. א"ל ומבי הוא לה כלום. אמר לו שלא תתפריץ. אמר ליה והכא שלא יתפרצו. כיון שיצא אמרו לו תלמידיו רבי לזה דחיתה בקנה. לנו מה את משיב. אמר להם והלא כבר נאמר (שמות יב) אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: מולייר הגרוף שותין ממנו בשבת.

הא

קרבן העדה

מה יעביד וכו'. מה יעשה התלמיד הזה שמקשה ממתני' שגמר משניות ולא למד גמרא ולא שימש ת"ח כלומר שלא שימש כל צרכו דלא קשיא מידי: והדא מתני'. דאסרה הבאת לונטיות ביד שניה קודם שהתיר ר' חנינא בן עקביא: משתטפין. שופכין על כל גופו: לא בחמין. שהוחמו מע"ש: ודא מתניתא. הך ברייתא שאוסרת שטיפה שניה קודם שחזרו חכמים להתיר רחיצה בחמי טבריא: הוא מזלף על עצמו. היינו להשתטף: מפני שמרבה את ההבל. שעולה מן החמין ונראה כמחמם: ומכבד את הקרקע. פי' שמרבצין את הקרקע שמתוך שהוא מזלף על עצמו המים נופלים ע"ג קרקע ביתו: עאל מיסחי. נכנס לרחוץ עם בא בר ממל במרחץ של בטרים בר יטסס: חמא חד בר נש. ראה אחד שהוא מזלף על עצמו ואסר לו כר"ש בן מנסיא: ר' אבהו. אמר לא כך הוה המעשה אלא אחרים היו מזלפין ונפל על ר' בא וא"ל ר"א בר' יצחק שאסור לעשות כן וכת"ק הורה: והוא אמר. ור' בא בר ממל אמר ליה לר' אחא והרי ר' לוונטי לא אמר דבר כשראה שמזלפין: לית אנן צריכין. אין אנו צריכין לחוש לר"ש בן מנסיא דאוסר דיחידאי הוא וחכמים פליגי עליו אבל שאחרים יזלפו עליו אסור לכ"ע: עאל מיסח עם ר"י. נכנס בשבת בחמי טבריא שלא נאסרו כדאמרי' לעיל חזרו והתירו להן חמי טבריא: מהו להניח. פך של שמן בתוך העיגול שהמים בתוכו כדי להפשיר השמן לסוך ממנו קודם רחיצה והעיגול כמו בריכה עשויה בקרקע שהמים נכנסים שם ונאספים: הבא גו נטלא. שיטול המים בתוך כלי אחר וה"ל כלי שני ומותר ליתן בתוכו פך של שמן דכלי שני אינו מבשל דהעיגול חשיב ככלי ראשון שנראתו שאע"פ שהעבירו מעל האור מבשל כדתנן האלפס וכו': ופריך ולא כן. סובר רב דהפי' הלכות המרחץ אסור בבית המרחץ: ואסור דאמרית לך. שפסקתי הלכה במקום מטונף אסור לי לעשות כן אלא שהגרתי לך כדי לאפרושך מאיסורא. נ"א ואסור דאמרתי לך אסור כלו' דהאי אסור דאמרית לך אלו שאלתני על כך במקום המטונף היה אסור לי לאמרו כן פי' הר"ן והראשון נ"ל: אשכח תנא דתני. כרב דאפי' הלכות המרחץ אסורים: מרחיץ כל גופו איברים איברים. כלומר כל גופו מותר לרחוץ אבל לא בבת אחת אלא איברים איברים: הוי רב. הוא * דאסר איברים: אבלט וכו'. כלומר וכן אבלט שאל ללוי סריסא: לוי סריסא. כך שמו: מותר לשתות. חמין שהוחמו בי"ט ולמה אסורין לרחוץ בהן: א"ל ומכי הוא לה כלום. וכי מספיל הוא אשתך בעיניך הלא אף אם יזנה עמה לא לו יהיה הזרע. נ"א בסרים שאין לו זכרות כלום מיהו היינו טומטום לכן פי' הראשון עיקר: א"ל. שלא תרגיל עצמה בפריצות: א"ל וה"נ. לגבי רחילה חששו חכמים שירגילו עצמם לחמם אף שלא לצורך כלל אבל לשתי' לא חששו דדבר מועט הוא וגם הוא לצורך מזונו משא"כ ברחילה: אך אשר יאכל לכל נפש וגו'. ורחילה אינה שוה לכל נפש אלא למפונקים והא דשרי לפניו ידיו ורגליו דזהו שוה לכל נפש:

הא

פני משה

מה יעביד הדין סבורא. מה יעשה זה שאומר מן הסברא דלא יליף: ולא שימש חכמים דא"כ והדא מתני' קודם עד שלא התירו הבאת לונטיות שנית בתמיה והרי אם ר' חנינא בן עקביא התיר שהיה קודם רבי שהוא בנו של עקביא בר מהללאל והאיך סתם לה רבי במתניתין לאיסור: רבי התיר לונטיות. אחר ששנה במתניתין לאיסור חזר בו והתיר דיחידאה הוא כדאמרינן התם דכבן חנינאי מתני לה: תני. בתוס' פרק ד': אין משתטפין. כל גופו: והא מתניתא. דהתוספתא קודם עד שלא התירו להן חכמים חמי טבריא נשנית כדאמרי' לעיל דמתחלה אסרו להן את הכל וחזרו והתירו להן מי מערה וחמי טבריא: דתני. וכן תנינן בברייתא הרוחץ במי טבריא וכו' לפי שהתירו להן: אבל אחרים לא יזלפו לו את המים מפני שהן מרבים לזלף עליו ויבא לידי זיעה והותה לא התירו: מפני שהוא מרבה את ההבל. עליו ויבא לידי זיעה ומכבד את הקרקע כלומר שמתוך שהוא מרבה לזלף במים יבא לכבד את הקרקע: עאל מיסחי וכו' בטרים בר יטסס. נכנס לרחוץ עם ר' בא במרחץ של טרים בר יטסס וראה לאחד שהוא מזלף ומרבה במים על עצמו ואמר כזה אסור לעשות בשבת: ר' אבהו הורנין וכו'. היה נוהג שהיה אומר לאחרים שיזלפו והמים נופלין עליו והיה ר' אבהו אומר להרוחין שלא יהיה קשה בעיניהם מן האי דתני לעיל אבל אחרים לא מזלפו לו אבל הא ר' לוונטי נכנס לרחוץ עם ר' יונה וראה אחד שהיה מזלף על עצמו ולא הניח לאחרים שיזלפו עליו וא"ל לית אנן צריכין חששין ליחידאה דהאי ת"ק דהברייתא יחידאה היא אלא דגם אחרים מזלפין עליו: צלוחיתא גו עגלתא. אם מותר ליתן צלוחית של שמן לתוך כלי עגולה שמליאה מים חמין כדי לפשר את השמן וא"ל הבא מים ממנה גו נטלא ההא ונעשית ככלי שני ומותר: שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ. אע"ג דאסור בדברי תורה ואפי' להרהר בהלכות המרחץ שרי כהדא וכו' בשבת לאחר שהתירו חמי טבריא ושאל מהו לקנח עצמו ממי רחילה בסדין וא"ל אסור משום סחיטה מהו להדיח את הקרקע וא"ל אסור משום אשויי גומות אלמא דשואלין בהלכות המרחץ בבית המרחץ: ולא כן וכו'. ואמר לו אסור וה"ז אסור דאמרית לך נמי אסיר הוא דאין משיבין בבית המרחץ מיהו אנא דאמרי לך אסור משום דלאפרושי מאיסורא מותר וקשיא להא דהשיב ר' מאיר במרחץ אע"ג דהתם נמי לאפרושי מאיסורא הוה מ"מ היה לו להשיב נמי כן בשאלה הראשונה אסור ואסור דאמרית לך אסור ושוב לא היה שואלו שאלה שנייה ומעצמו היה נמנע מלהדיח מאחר שנסתפק לו זה: אשכח תנאי. כלומר דמשני דאשכחן תנאי פליגי בה דתני חדא אין שואלין ואידך בהאי ברייתא דתני ריב"ל דשואלין ור"מ כהאי תנא דריב"ל ס"ל: אם ביו"ט וכו'. ומייתי עלה הא דאיתמר פלוגתא דאמוראי באיסור רחילה בי"ט מאי הוא: מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו. אבל לא כל גופו ואפי' אברים אברים כדתנן במתני'. ואידך אמר דמרחיץ הוא כל גופו אברים אברים ובלבד שלא ירחיץ כל גופו בבת אחת והאי רחילה דתנינן במתני' דאסור ביו"ט: ולא ידעין. מי מהיהם אמר כך וחבירו אמר כך אלא מן מה דאשכחן בהדיא דתני שמואל מרחיץ בהן פניו ידיו ורגליו הוי דרב הוא דאמר כל גופו אברים אברים: חד פילוסופיום שאל לבר קפרא ואבלט ג"כ פליסופיום הכירו של שמואל בחכמות שאל ג"כ זה ללוי סריסא. כך היה שמו על הא דאמרו חכמים אסורין ברחילה ומותרין בשתיה מותר הוא לשתות ואסור הוא לרחוץ בתמיה ואם מותר הוא הכל מותר והשיב לו דרך משל אם תראה סרים אחד מחבק הוא עם אשתך שמא אינו רע בעיניך והשיב לו הן וא"ל ולמה וכי מכי הוא לה כלום הלא סרים הוא ומה מחסיר הוא לה וא"ל העפ"כ כדי שלא תתפרץ באיסור ותעשה כן עם אחר זא"ל אף הכא נמי כן שחששו חכמים כדי שלא יתפרצו ויבאו להקל באיסור יום טוב ולפי כך אסרו להן המותר: והלא כבר נאמר אך וגו'. ושתיה בכלל אכילה היא ואותה דוקא התירה התורה שהיא שוה לכל נפש אבל לא רחילה. וגרסי' להא לקמן בפ"ב דבילה בהלכה ה':

הא

מסורת הש"ס

ביצה פו ע"ב, שם לט ע"ב
תוספתא שבת פי"ז
פי', שבת מ ע"ב
ד"ז פ"ג ה"ד
(ביצה פ"ב הלכה ה שבת מ ע"א)

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פכ"ב משבת הלכה ב טוש"ע או"ח סי' שכו ס"א

כד
ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סי' שית סעיף יג

כה
ג מיי' פכ"א שם הלכה ג טוש"ע שם סי' שלז ס"ג

כו
ד ש"ע או"ח סי' פד ס"א בהג"ה

כז
ה שם סי' פ, סעיף ב בהג"ה

כח
ו מיי' פכ"ד משבת הלכה ב סמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכה סעיף א

כט
ז מיי' פ"א מיו"ט הלכה טז טוש"ע שם סי' תקי"א ס"ב

גליון הש"ס

[א]בערוך גרס סטלא. עיין ערוך ערך סטלא:

[ב]אין שואלין צ"ל שואלין וכן הוא בירושלמי בע"ז וכן העתיק הרמב"ן והרשב"א והר"ן ודלא כש"ק. ועיין בחדושי הגאון מוהרהו"י ז"ל סי' פה וכן הוא במס' דרך ארץ פרק י':

[ג]משמע דכהוחמו מעי"ט מותר אפי' רחיצת כל גופו וכדעת הרי"ף והרמב"ם ועיין בש"פ ועי' תוס' לט ע"ב ד"ה וכ"ש:

שנויי נוסחאות (פי"ו) מתניתין בד"ו מתניתא. (בופ"ו) עליו בד"ו עלוי. והא נסרי"ר וה. (בוי"ה) עם ר' נד"ו עם רבי. (בופ"ז) והוא אמר אסור נסרי"ר אמר ליה אסור. (בופ"ח) המרחץ והלכות בד"ו המרחץ במרחץ והלכות.

מראה הירושלמי

עאל מיסחי עם בא בר ממל בטרים בר יטסס בערוך (ע' טר ד') רבי אחא בר יצחק על למסחא עם רבי אבא בר ממל בטרים. בטרים פי' מרחץ בלשון יונית לוטרו (מס"ם. פי' טרס בלשון יוני ורומי מים חמין כמו טברים נוטפים): [ר' יצחק] רובא כו' בערוך (ערך סטלא) רבי יצחק רובה על מיסחי עם רבי אמר ליה מהו ליתן צלוחיתא גו עגלתא אמר ליה הבא גו סטלא. סטלא קורין בלשון ישמעאל לספל. (מוסף הערוך. פירוש נגלהא אגן. פירש בלשון רומי כד ודלי): (כבר לאון) א"ל מהו מיתן צלוחיתא גו בטילתא א"ל הבא גו סטלא היא נעשית ככלי שני כו"ע. ספל דלי בערבי:

טוב ירושלם

והדא מתניתין קודם עד שלא התירו כו'. עיין ש"ק מה שמקשה ולי נראה דלא קשה מידי לפי המבואר ביומי נגלי לכל דכאן נאמר שהתיר לכסם הבאת האונטים וגם נאמר להסתפג באונטיות וא"כ אזיל תלמוד בבלי לשיטתיה דאין לחלק בין וזה ברור ופשוט: שלא כביאור ירושלמי זה מבואר להדיא דהתלמיד גרסינן ולא תלמידיו ור' במתון בן אלעזר תלמידו של ר' מאיר כמש"כ תוס' מנחות ל"ב ב' עיי"ש ולפ"ק: בהדא ר' שמעון בן אלעזר עאל מיסחי עם ר' מאיר. פי' תוס' קמ"ז ב' ד"ה דתניא מידוע: ולא ידענא מאן אמר דא ומאן אמר דא לעיל פ"א ה"ז נקמן בפירק ה"ז פ"ז בוף ה"ב פי"א ריש ה"ה פי"ד ה"א:

עין משפט נר מצוה

ל
א ב מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ו סמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שיח סעיף יב

לא
ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סי"ד

לב
ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' שכו סעיף ד

פני משה

הא אם אינו גרוף לא. ומאי טעמא: כגיפו. ואם בא לשתות משאינו גרף כמבעיר הוא ה"נ שחומו מרובה היא ומתחממים המים אף בשבת: מפני שהרוח נכנסת בגיפו. שהמקום שהגחלים בו הוא מלא נקבים מקום שיכנס בו הרוח וכשיכנס הרוח בשבת והוא אינו גרוף נמלא הגחלים בוערית בשבת ביותר: מפני שהוא עשוי פרקים פרקים. כדרך שעושין לכלי כזה ומדבק פרקיו זה אל זה והוששין אני שמא יהיה מתירא שיתאכל דיבוקו מחמת האש והוא מוסיף לתוך הבית קיבול מים בשבת ונמצא מבשל הוא: מפני. שהאנטיכי היא מההמנות מכתליה הרבה מחמת שהיא מכוסה והגחלים בין השולים ומוספת הום בשבת ואע"פ שהיא גרופה: אם היתה גרופה ופתוחה. ונמלא בכותליה מלטנין מותר:

הלכה ה מתני' מיחם. הוא קומקום או יורה של נחשת שמרתיחין בו מים ע"ג האש: שפינהו. ליטנא דפינהו משמע דעל המיחם קאי והכי מיתפרשא שפינה המיחם מעל האש ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים צוננין מועטין בשביל שיחמו דאע"ג שפינהו מעל האש מ"מ יואיל וכלי ראשון הוא מבשל: אבל נותן הוא לתוכו כדי להפשירן. כלומר שנותן בו מים צוננין מרובין שיעשו הכל פושרין ומיהו לא תידוק מינה הא מיחם שפינה ממנו המים לא יתן לתוכו מים צוננין כל עיקר דהא ליתא אלא דכזה נמי הדין הוא שלא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו אבל נותן לתוכו מים צוננין מרובים כדי להפשירן ואע"ג דכשפינה מהנו המים ונותן לתוכו מים צוננים מרובים מצרף הוא את המיחם שמחזיקו כדרך הצוננין שמחזיקין את כלי המתכות הם גבים דלא מתכוין לכך וקי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר: ולתוך הכוס. מסידור הלשון דנקט בתרווייהו כדי להפשירן משמע דאף לתוך הכוס שיש בו מים חמין צריך שיתן לתוכו צוננין מרובין שיהא בהן שיעור כדי להפשירן וא"כ קסבר האי תנא דכלי שני נמי מבשל הוא ולא קי"ל כוותיה בהא אלא דנקטינן כלי שני אינו מבשל: האילפס והקדירה שהעבירן. מעל האש מרותחין לא יתן לתוכה תבלין דכלי ראשון הוא ומבשל ודוקא תבלין אבל מלח אפילו בכלי ראשון לפי שאינו מתבשל בישול גמור אלא בקדירה בע"ג האש: אבל נותן היא. תבלין לתוך הקערה שעירה לתוכה מן הקדירה: או לתוך התמחוי. שהוא כמין קערה גדולה שלפעמים מערה הכל בתחלה לתוכו וממנו אל הקערות דכלי שני הוא ואינו מבשל: ר' יהודה אומר וכו'. ארישא קאי ולקולא הוא דפליג שאפילו בכלי ראשון הוא נותן את התבלין חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר שהן מבשלין את התבלין. ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' ר' בא וכו' בשם ר' יוחנן לא שנו אלא לתוך הכוס. כלומר דר"י לא גרים במתני' לתוכו ולתוך הכוס אלא דלא שנו במתני'. לא שנו ולתוך הכוס הוא דמותר ליתן דכלי שני היא הא לתוכו לא. ומקשה ר' מנא עלה דנהי דר' יוחנן לא תני על סיפא כלומר דלא גרים לתוכו בסיפא אבל נותן הוא וכו' וכי לא תני נמי על רישא בשביל שיחמו דמשמע דוקא בשביל שיחמו והיינו מים צוננין מועטין הוא דאסור הא להפשירן כגון שנותן בו מים מרובין לא אסרו וא"כ היינו הך דע"כ דס"מ דנותן אף לתוכו מים מרובין להפשירן: אתא ר' בא בר כהנא וכו'. כלומר וכן כי אתא ר' בא בר כהנא אמר בהדיא כך בשם רבי אם לחמין הוא דאסור לתוכו אם להפשירן שנותן לתוכו מים מרובים מותר: תני. בברייתא נותנין המים לתוך צונן אבל איפכא לא כדברי ב"ש דקסברי התתא גבר והחמין התתתונים מרתיחין את הצונן ובית הילל אומרים הכל מותר: בד"א בכוס. שהוא כלי שני אבל באמבטי שהוא כלי ראשון אף לב"ה צונן לתוך החמין אסור: ור"ש בן מנסיא מתיר. כצ"ל וכדקאמר בהדיא לקמיה: אתיא דרב כר"ש בן מנסיא ור' יוחנן כר' יוחנן בן נורי. הך דרב ור' יוחנן לעיל בסוף ההלכה הוא דאיתמר גבי אנטיכי דרב קאמר אם היתה גרופה ופתוחה מותר אלמא דאף על פי במתחממת היא מכתליה מותר וזה כסברת ר"ש בן מנסיא דמתיר אפילו בכלי ראשון בצונן לתוך החמין ולא חייש שיחממו מחמת החמין כמו דרב מתיר התם הואיל ופתוחה היא ואפי' היא עלמה חמה ודר' יוחנן דקאמר התם דטעמא דאין שותין ממנה ואע"פ שגרופה מפני שהיא מתחממת מכתליה ולא מהני לדידיה פתוחה אלא שיטתיה כהך דר' יוחנן בן נורי בברייתא דלקמיה דקאמר ממלא וכו' לא כל כך קרוב בשביל שיחמו אלא דוקא במקום שתפיג צינתה בלבד וכך היא סברת ר' יוחנן דהיישי' מפני שהיא מתחממת מכתליה אע"פ שהיא גרופה ומחממת את המים שבתוכה בשבת: יורד הוא אדם וכו' והחכמים אוסרים. ופריך יאות אמר ר"מ מכום שאינו אלא כמפשיר המים הצוננין שעליו ומ"ט דרבנן דאסרי ומשני דיבוא האי דינא כהאי דאמר ר"ז וכו' בריש פרקין שמותר להפשיר במקום שהיד סולטת ויכול הוא להושיט ידו ואסור להפשיר במקום שאין היד סולטת וכאן הואיל ויושב כנגד המדורה הוית כמו במקום שאין היד סולטת: מכיו וכו' עד איכן. כלומר ואפי' הא דאמרי במקום שאין היד סולטת אסור לא הכל נקרא אין היד סולטת אלא עד איכן כדקאמר רבי יודה בן פזי וכו' עד שיהא נותן ידו לשם והיא נכוית ובפחות מכאן אפי' הוא חם הרבה נקרא היד סולטת: הכל מודים וכו'. אפלוגתא דרבי יהודה ורבנן במתני' קאי ומפרש דלא פליג רבי יהודה אסיפא דבכלי שני הוא. והכל מודים שאינו מבשל וארישא הוא דפליג ולקולא כדפרישית במתני': מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני. כלומר ובהאי גוונא הוא דמחלקינן ביניהן וטעמא מאי ופליגי בה אמוראי: אמר ר' יוסי כאן היד

גמרא

ᶻהא אם אינו גרוף לא. אמר ר' שיין מפני שהגחלים נוגעות בגופו. אמר ר' חנינה בריה דר' הילל מפני שהרוח נכנסת בגופו והגחלים בוערות. אמר רבי יוסי בי רבי בון מפני שהוא עשוי פרקים הוא מתיירא שמא נתאכל דיבוקו והוא מוסיף מים: אנטיכי אף על פי שגרופה אין שותין ממנה. רבי חנניה רבי יוסי ר' אחא אבא בשם רבי יוחנן מפני שהיא מתחממת מכתליה. רבנן דקיסרין רב הונא בשם רב אם היתה גרופה ופתוחה מותר:

הלכה ד מתני'

*מיחם שפינהו ᵃלא יתן לתוכו מים צונין בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו ולתוך הכוס כדי להפשירן: גמ' רבי בא בר בריה דר' חייא בר בא ר' חייא בשם ר' יוחנן לא שנו אלא לתוך הכוס. הא לתוכו לא. א"ר מנא קשייתה קומי ר' בא לא תני ר' יוחנן על סיפא לא תני על רישא בשביל שיחמו הא להפשירן לא. אתא רבי בא בר כהנא רבי חייא בר אשי בשם רב אם להמין אסור אנ להפשירן מותר. תני *נותנין חמין לתוך צונין אבל לא צונין לתוך חמין כדברי בית שמאי. ᵇובית הלל אומר בין חמין לתוך צונין בין צונין לתוך חמין מותר. במה דברינ אמורים בכוס אבל באמבטי חמין לתוך צונין מותר וצונין לתוך חמין אסור. ורבי שמעון מתיר. אתיא דרב כרבי שמעון בן אלעזר מנסיא רב יוחנן כרבי יוחנן בן נורי. תני רבי יוחנן בן נורי אומר ᶜ*ממלא הוא אדם חבית של מים ונותנה כנגד המדורה לא בשביל שתיחם אלא בשביל שתפיג צינתה. יורד הוא אדם וטובל בצונן ועולה ומתחמם כנגד המדורה דברי ר"מ. ᵈוחכמים אוסרין. יאות א"ר מאיר. ומה טעמון דרבנן. ייבא כיי דמר *רבי זעירא בשם רב יהודה מותר להפשיר במקום שהיד שולטת. ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת. אפי' במקום שאין היד שולטת עד *איכן. ר' יודה בר פזי ר' סימון בשם רבי יוסי בן חנינה עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכוית. הכל מודין בכלי שני שהוא מותר. מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני. א"ר יוסי כאן היד

קרבן העדה

הא אם אינו גרוף אסור. מ"ט מ"ש מכירה שאינה גרופה דמותר להחזיר: מפני שהגחלים נוגעת בגופה. דמוליאר היינו כלי שיש לו שני שוליים והתחתון חלל כעין מחתות שלנו ונותנין הגחלים בתחתון ובעליון המים ולא התירו בכירה אא"כ אינה נוגעת בגחלים כדאמרינן לעיל בריש פרקין דעליה תנן אבל תוכה אסור דהיינו עד ג' או עד מקום שנעשה חריץ: מפני שהרוח נכנס. בתוך המוליאר דרך נקבים והגחלים בוערים וה"ל כמבשל בשבת וגזרינן דלמא אתי איהו גופי' לחתויי ואפי' קטומה אסור': מפני שהוא עשוי פרקים פרקים. שהמוליאר נעשה מחתיכות נחושת ומחובר בבדיל ועופרת חיישינן שמא יתן מים בתוכו אף בשבת כדי שלא יתאכל ויותך הדבר המדבקו ע"י האש: מפני שהיא מתחממת מכתליה. שאנטיכי היינו כלי שיש לו בית קיבול באמצע לגחלים וסביב לו בית קיבול מים נמצא שהכותלים הם מחממין אותו מכל צד ומתבשל מהרה: ופתוחה. מלמעלה או מלמטה שהחום יוצא ממנה שרי:

הלכה ד מתני' המיחם. קומקמין של חמין: גמ' אלא לתוך הכוס. הוא דמותר ליתן להפשי': אבל לתוכו. אפי' להפשיר אסור: לא תני ר"י על סיפא כו'. כלומר בין סיפא ובין רישא קשיא לר"י דבסיפא תני בפירוש אבל נותן הוא לתוכו וכו' וברישא תני לא יתן לתוכו בשביל שיחמו אבל להפשיר מותר אפי' לתוכו: בשם רב אם להפשירן מותר. אפי' בתוכו וכמתני': חמין לתוך צונן. התתא גבר ואין החמין מרתיחין את הצונן אלא מפשירן: ולא צונן לתוך חמין. שהתחתוני' מרתיחין את העליונים דתתאה גבר ל"א חמין לתוך צונן היינו חמין מועטים לתוך צונן מרובין ולכך אין מבשלין ולא צונן לתוך חמין היינו צונן מועטים לחמין מרובים: בכוס. דלשתי' קבעי להו ולא ניחא ליה שיחממו הרבה ועוד דכלי שני הוא: ה"ג ור' שמעון בן מנסיא מתיר אתיא דרב כר' שמעון בן מנסיא. וה"פ ור' שמעון בן מנסיא סובר אע"ג דתתאה גבר כיון שאינו יכול לבשל שרי ורב דמתיר אף ליתן צונן לתוך חמין לתוך המיחם דדמיא לאמבטי כדי להפשירן כר"ש בן מנסיא: לא בשביל שתיחם. לא שיהיה אפשר שיחמו שם: אלא בשביל שתפיג צינתה. במקלתן שתפוג שתתחלף כמו וריחו לא נמר מתרגמינן וריחיה לא פג: ומתחמם כנגד המדורה. אף על פי שמפשיר המים שעליו: יאות אמר ר' מאיר. שפיר קאמר ר"מ דהרי אין איסור בהפשר מ"ט דחכמים דאסרו: ומשני ייבא כיי. אתיא כי האי דאמר רבי זעירא: ה"ג ואפילו במקום שהיד שולטת עד איכן. ר"ן: עד כדי שהוא נותן ידו. לתוך דבר העומד ומתחמם ונכוית היד: כאן בכלי שני. היד

מסורת הש"ס

שבת מ: ע"ש
שם מא ע"א
שם מ ע"ב
לעיל הל' ב
(תענית פ"ק)

גליון הש"ס

עיין בחידושי רמב"ן ורשב"א דף מא:

שינויי נוסחאות (בו"נ) בגופו בנוסח"י להוכו. (בו"ש) רב כ"ה בכי"ר וכד"ו ר'. (בו"ג) לחמין בנ"י לחוכמן. (בו"ה) שמעון מתיר בנ"י שמעון בן מנסיה מתיר. (בו"ו) אלעזר בנ"י ליתא.

חתם סופר

בבבלי שהגחלות סנעות בגופו וכו'. כתב השיורי קרבן והר"ן כתב וכו' לכאורה יש ליישב סברת הר"ן דלא מלינו במשכן תולדת האור אלא בשמן המשחה שנתבשל על גבי אש רותחים העומדים על גחלים לוחשות כמו שכתב רמב"ן פרשה כי תשא והתם בורלים תחת הקדרה ולא עולה הלהב על לדדיו ומכל מקום נ"ע לחם דין זה פ"כ נ"ל יותר דהר"ן לא אמרו אלא לענין להפשיר דלא גזרינן אטו בישול אלא בעומדת על האש אבל בלד פ"ש כיון ש"אין זה אלא דרך אפית פת כדאמר ריש לקיש בירושלמי פ"ק דהלה נהי לענין חיובי דשבת אין חילוק מכל מקום לא גזרינן במידי דלא שכיח. ושתה לשתות ממולאר מים פושרים:

קרבן העדה

היד שולטת בו מסתמא: כאן וכאן. בין בכלי ראשון בין בכלי שני מן הסתם אין היד שולטת בו: אלא עשו הרחק. רבנן גזרו בכלי ראשון אם היד שולטת בו אטו חמין שעל האור ממש: ולא עשו הרחק לכלי שני. ואפי' אין היד שולטת בו שרי: ההן פינכא דאורזא. האי קערה שיש בה אורז וכן קערה שיש בה גריסין רותחין: מסייע לאבא. פי' לר' יונה שר' מני בריה דר' יונה הוה וקאמר דמאורז וגריסין איכא לסייע לאבא שהיס"ב אף בכלי שני כיון שהדבר גוש משמרין חומן לעולם וצ"ל הטעם דלא עשו הרחק לכלי שני:

הלכה ה מתני' שהעבי'. מן האור:

מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוכו תבלין. משתחשך דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כעין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכה ומשם מערה לקערות: חוץ מדבר שיש בו ציר או חומץ. שהן מבשלין את התבלין כשהן רותחין: ציר. הנוטף מן הדגים כשכובשים אותן במכבש: גמ' ולערות עליהן מלמעלה. אם נאמר דעירוי הוא ככלי ראשון או לא: חייליה דר"י מן הדא. כלומר כחו וראייתו של ר"י מהכא: אחד שבישל בו וכו'. מתני' היא בזבחים פרק דם חטאת אחד כלי חרס שבישל בה קדשים וא' קדרה שעירה לתוכה רותח טעונין שבירה דכתיב וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר דסמוך ישבר הלל בו ולא כתיב ואם בכלי חרס תבושל ישבר למידרש אם נבלע בו מ"מ ישבר שמעי' מהא דעירוי ככלי ראשון הוא דהרי בקרא כתיב בישול והפ"ה אסרינן עירוי: תמן בכלי חרס. קרא איירי בכלי חרס שבולע הרבה הלכך צריך שבירה אפי' בעירוי: והתני אף בכלי נחשת. שצריכין מריקה ושטיפה בבישול אם עירה לתוכן נמי צריכין מריקה ושטיפה כבבישול: אית לך מימר. וכי תוכל לומר שכלי נחשת בולעין אלא ודאי בעירוי כבישול הוא וכדר' יונה וקשיא אר' יוסי: מהו לערות מן קילוח. מיבעיא ליה אם העירוי ע"י קילוח כמי כעירוי או לא: מחלוקת ר' יונה ורבי יוסי. כי היכא דפליגי בסתם עירוי כך פליגי בעירוי ע"י קילוח: עשה כן בשבת. אם עירה בשבת מי חייב משום מבשל דאפילו מדאורייתא חשוב בשול או לא וכן מיבעיא ליה בבשר בחלב: א"ל. כי האי דאמר ר"ז איזהו חלוט גמור דלא מחמיץ: כל שהאור מהלך תחתיו. שעדיין הוא על האש: וכאן. בשבת ובבב"ח לא מיקרי מבשל לחייבו עליו אלא כל שהאור מהלך תחתיו: ה"ג מלח כציר יין כחומץ. וה"פ דבר מליח דינו כציר ויין אע"פ שאינו חזק דינו כחומץ:

הלכה ו מתני' אין נותנין. בשבת: כלי תחת הנר לקבל בו שמן. המטפטף משום דשמן מוקצה הוא וקסבר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל א"נ קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו להושיב כלי במקום שלא יוכל ליטלו עוד משם דה"ל כמחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה משיפול בו השמן המוקצה יהא אסור לטלטלו שהרי שמן שבנר מוקצה מחמת איסור הוא דהמסתפק ממנו חייב משום מכבה ואפי' ר"ש מודה דאסור: מותר. להניח שם: נאותין. נהנין: לפי שאינו מן המוכן. שהרי הוקצה לאיסורו: **גמ'** כבה. הנר מבעוד יום ולא נודע לו עד שחשיכה כמאן שנתקלה מדעתו שהרי סבר שלא כבה מהו מי אמרינן כיון שהוא לא ידע ה"ל מוקצה או דלמא כיון דאלו ידע לא הקצהו שרי: כבה בשבת זו וכו'. את"ל כבה בע"ש דשרי דמעולם לא חל עליו איסור מוקצה כבה בשבת זו ונתיידע לו בשבת אחר שכבר נאסר בשבת ראשון מהו: אין לך דבר. שהוא ראוי כמות שהוא ונגמר מלאכתו שאין צריך שום הכשר לאפוקי פירות טבל שצריכין תקון: ואינו בהכנה. שלא יהא בהכנתו כלומר שיהא מוקצה אע"ג שהוא לא ידע ולא הוה דעתיה עליו:

גמרא

היד שולטת. וכאן אין היד שולטת. א"ר יונה כאן וכאן אין היד שולטת. [ז]אלא עשו הרחק לכלי ראשון ולא עשו הרחק לכלי שני. אמר רבי מנא ההן פינכא דאורזא מסייע ליה לאבא. ההן פינכא דגריסא מסייע ליה לאבא. דאת מפני ליה מן אתר לאתר ועד כדון הוא רותח:

הלכה ה מתני' [א] *האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: **גמ'** [ב] *מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה. ר' יונה אמר [ג] אסור ועירוי ככלי ראשון הוא. חייליה דר' יונה מן הדא. *אחד שבישל בו אחד שעירה לתוכו רותח. א"ר יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין. התיב רבי יוסי בי רבי בון והתני *אף בכלי נחושת כן. אית לך למימר כלי נחושת בולע. מהו לערות מן הקילוח. א"ר חנניה בריה דר' הלל מחלוקת רבי יונה ור' יוסי. רבי יצחק בר גופתא בעא קומי רבי מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל. עשה כן בבשר וחלב חייב משום מבשל. א"ל כיי דמר ר' זעירא *ואי זהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו. וכא איזהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו. ר' יודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר. על דעתיה דרבי יודה מלח בציר יין בחומץ:

הלכה ו מתני' [ג] *אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואם נתנו מבעוד יום מותר ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן: **גמ'** דרבי חגי בעי כבה מבעוד יום ונתודע לו משחשיכה. חברייא בעו כבה בשבת ונתודע לו בשבת הבאה. אמר רבי יוחנן [ז]אין לך דבר שהוא בעינו ואינו בהכנו אלא

פני משה

היד שולטת וכו'. כלומר הא דהתירו בכלי שני מפני שהיד שולטת בו ואינה נכוית ובכלי ראשון אין היד שולטת ולר' יוסי אם בכלי שני היד נכוית בו אסור: א"ר יונה. דלא היא אלא כאן וכאן אין היד שולטת וכלומר הא דהתירו בכלי שני אפי' הוא רותח כל כך שאין היד שולטת בו והיינו טעמא שהתירו מפני שעיקר הדבר אינו אלא משום הרחק שלא יבא לבשל ע"ג האור והלכך בכלי ראשון עשו הרחק שלא יבוא ליתן לתוכו בעודו ע"ג האור אבל בכלי שני לא עשו הרחק דכולי האי לא גזרו. וגרסי' להא לע"ל בפ"ק דמעשרות וכן הא דלקמן: אמר ר' מנא ההן פינכא דארזא מסייע לאבא. היא ר' יונה דר' מנא בריה הוה וכלומר שרואין אנו לזה הקערה של אורז ושל גריסין שמפנין אותה מאתר לאתר ועדיין הוא רותח האורז או הגריסין והרי דאף בכלי שני הוא רותח ולפעמים היד נכוית בו אלא דטעמא הוא מפני שלא יעשו הרחק בכלי שני: מהו ליתן תבלין. בשבת ולערות רותחין עליהן מלמעלה מכלי ראשון שהועבר מעל האש: אסור. דקסבר העירוי ככלי ראשון הוא: חייליה. סייעתיה דר' יונה מן הדא דתנינן בפ' י"א דזבחים גבי מריקה ושטיפה בקדירה שבישל בה קדשים דקתני אחד שבישל ואחד שעירה לתוכה רותח: אמר ר' יוסי. מהתם לא מסייע לך דתמן בכלי חרס מיירי שהוא בולע הרבה ולפיכך החמירו בו אף בעירוי מכלי ראשון אבל כאן בתבלין אינן מתבשלין ממה שמערה עליהן: התיב ר' יוסי בר' בון והתני. התם אף בכלי נחשת כן דטעון מריקה ושטיפה ואף אם נשתמש בו מעירוי וכי אית לך למימר כלי נחשת בולע בתמיה אלא ודאי דטעמא משום דעירוי רותח בכלי ראשון הוא: מהו לערות מן הקילוח. כלומר הקילוח שיורד מן הקדירה מהי חשיב אם ככלי ראשון היא או לא וקאמר ר' חנניה דתליא בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי דלמר דמחשב עירוי ככלי ראשון כן נמי להקילוח ולמר לא חשיב נמי הקילוח ככלי ראשון: עשה כן בשבת וכו'. כלומר דהבעיא היא למאן דס"ל עירוי ככלי ראשון הוא אם לענין חיוב נמי הוא כך שאם עשה כן בשבת חייב הוא משום מבשל וכן בבשר וחלב דהוי כבישול גמור או דילמא כי קאמר לענין איסור גרידא בשבת או בבשר בחלב הוא דקאמר אבל לא לענין חיוב ומשום בישול: א"ל האי מילתא פשיטא לה כהאי דא"ר זירא בפ"ק דחלה איזהו חלוט ברור שחייב בחלה כל שהאור מהלך תחתיו והה"נ כן איזהו תבשיל ברור שחייבין עליו משום מבשל כל שהאור מהלך תחתיו לאפיקי עירוי ולענין איסור גרידא הוא דאמרינן דהוי ככלי ראשון: על דעתיה דר' יהודה. דמתני' דקאמר לכל הוא נותן חוץ מדבר וכו' מפרש אליביה דלאו דוקא חומץ וציר ממש קאמר אלא אף הדבר מלוח כמו ציר היא והיין כמו חומץ דחריפותן ג"כ מסייען לבשל כמו הציר והחומץ:

הלכה ו מתני' אין נותנין כלי תחת הנר. בשבת לקבל בו את השמן הנוטף לפי שהשמן שבנר מוקצה הוא ואסור לטלטלו וכשיפול להכלי יאסר הכלי בטלטול והוי מבטל כלי מהיכנו וזה אסור מפני שהוא כסותר: ואם נתנו מבעוד יום מותר. להניח כך: אין ניאותין. אין נהנין מן השמן הנוטף בשבת אפי' לאחר שכבה אין נהנין ממנו בשבת לפי שאינו מן המוכן שהוקצה לאיסורו: **גמ'** ר' חגיי בעי כבה מבע"י ונתוודע לו משחשיכה. ולא קודם לכן מהו אם אותו השמן שבנר מוקצה הוא הואיל ולא נתוודע לו עד שחשיכה הקצה דעתו בין השמשות ממנו או דילמא מכיון שכבה מבעוד יום לא הוי מוקצה אע"פ שלא נתוודע לו וכן החברייא בעו אם כבה בשבת זו וכו' ונמי בכה"ג מיתפרשא וה"ה נמי שאם נתן הכלי תחתיו דכסבור היה שעדיין דולק מי הוי כמבטל כלי מהיכנו הואיל ולא נתוודע לו או לא. ולא איפשטו הני בעיי: אמר ר' יוחנן אין לך דבר שהיא בעינו ואינו בהיכנו. כלומר שאע"פ שהיא לפניו והוא בעינו מ"מ אינו כמוכן לו מפני שמקצה דעתו ממנו ואין לך

לג
א מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ו טוש"ע או"ח סי' שיח סעיף ט

לד
ב טוש"ע שם סעיף יג

לה
ג מיי' פכ"ה שם הל' כ וב"ה שם הל' יג טוש"ע שם סי' רסה סעיף ד

מסורת הש"ס: שבת מב ע"א | מעשרות פ"א הלכה ד | זבחים צה ע"ב | ת"כ פרשה צו | חלה פ"א הלכה ד | שבת מב ע"ב

גליון הש"ס

ז עי' ב"ן תחה על המג"א הכל באמת סעיף כמ"ש המג"א ודלא כש"ך יו"ד סי' קה ס"ק ו' ובמגו' בפרק כיד ע"ש

ז עי' תוס' שבת דף מג ד"ה אבל ודי' ושם דף ל"ו ד"ה ובקדמונים ובב"ך ס' בכ ובש' כ"ס

ז דוגמתו אמרי בבבלי דף מה אין לך מוקצה לכ"ש אלא גרוגרות וכו' וכן הוא בירושלמי סוף פ"א דמעשרות וכו'

רידב"ז

א"ר יוחנן אין לך דבר שהוא בעינו ואינו בהכנו אלא דבר אחד בלבד פי' דהא קי"ל בכ"מ מבטל כלי מהיכנו לכאורה יש לדייק על תיבת ביטול דזה שייך בגט או בחמץ והכא הול"ל בלשון הפקיע כלי מהיכנו. וכו יש לדייק על תיבת כלי והול"ל מבטל דבר מהיכנו עי' בבבלי דף קכ"ח גבי כרים וכסתות והנלפענ"ד בזה דכל עיקר האיסור בזה הוא. כדפי' רש"י ז"ל דהוי כאילו קובע לו מהום ומחברו בטיט עכ"ל ז"ל והו"ל כבנין. וכב"מ קי"ל

שנויי נוסחאות (סופ"ו) יוסי בשרי"ר יוסה. (סיפ"ו) יוסי בשרי"ר יוסה. (סו"כ) יוסי בשרי"ר יוסה. (סוכ"ו) בציר יין בחומץ בשרי"ר בציר יין כחומץ. (סול"ג) בשבת ונתודע בד"ו בשבת זו ונתודע.

ככר לאדן

מהו ליתן תבלין. הר"ן פ"ב דע"ז והרא"ש ותוספות זבחים דף צ"ה ותוס' פסחים פ"ב: מהו לערות מן הקילוח. הר"ן פ' בתרא דע"ז:

חתם סופר

א"ל כיי דמר ר' זעירא. וכן הוא בזה הלשון בירושלמי פ"ק דמסכת מעשרות ואמנם עיקור מימרא דר' זעירא לא נמצא גבי חימוץ כמ"ש בקונטרס כאן אלא עיקרו פ"ק דחלה אמשנה המעיסה והחליטה דמייתי ליה בבבלי פסחים ל"ז ע"ב ומסיק תברא מי ששנה זו לא שנה זו וכן הוה בעי למימר בש"ס ירושלמי פ"ק דחלה שם תרי תלמידי הוה. ועל זה מסיק זעירא דלא כן אלא חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו והיינו קמח על גבי מולגשין ובהא פטר ב"ש מחלה משא"כ מולגשין ע"ג קמח דהוה עירוי מחייבי ב"ש. ולב"ש צ"ל עילאי גבר ולית הלכתא כוותיה וזה מוכרח ג"כ בירושלמי דמסכת פסחים פ"ב הלכה ו' אמתניתן דמורסן

טוב ירושלים

אמר ר' יונה כאן וכאן אין היד שולטת בו אלא עשו הרחק לכ"ר. נ"ל שטעמא דעשו הרחקה לכ"ר ולא לכלי שני כמ"ש תוס' שבת מ' ב' ד"ה וב"מ. ומיהו מקו' הש"ק ד"ה כאן אך פלא שלא הזכירוהו: א"ר יוסי תמן כלי חרס בולע. ק"ל לשיטתי' דר' יוסי גופיה לעיל סוף ה"ד דכלי ראשון הוא משום דאין היד שולטת בו וא"כ הכי נמי עירוי אין היד שולטת בו ולמה כבירא ליה דהוה כלי שני. ואפ"ל דבאמת סבירא ליה מהך טעמא דעירוי ככ"ר ואזיל לשיטתיה רק דמקשה לר' יונה לשיטתי' דס"ל לעיל דאף כ"ש אין היד שולטת בו א"כ צריך לומר דהוא ככ"ש ופי' ברא"ש על משנה ט ובתשב"א ובש"ק וצ"ה צריכים לראיות דלפ"ז כ"ש פ"ל דכב"ר הוא. אך קשה מדברי הגיה ברי' דר' הלל שאמר מחלוקת ר' יונה ור' יוסי ואולי לא ידע מהסיק דלעיל: כבה בשבת זו כו'. הק"ע מפרש לה בדרך את"ל. ולפע"ד הלוי זה בפלוגתת אביי ורבא בב"מ כ"א ביאוש שלא מדעת דלאביי והכי קיי"ל לא הוי יאוש ויש לחלק ופי' בבלי ביצה כ"ו ב' אמר רב נחמן האי...

אלא דבר אחד בלבד. התיב ר' אלעזר הרי שמן בנר הרי בעינו הוא ואינו בהכנו. לכן נתנו משעה ראשונה שיכלה בנר. התיב ריש לקיש הרי חיטין בזריעה בעינן הן ואינו בהכנו. לכך נתנו משעה ראשונה שיכלו בקרקע. התיבון הרי ביצים לאפרוחים הרי בעינן הן ואינן בהכנן. לכך נתנן משעה ראשונה שיעשו אפרוחים. התיב רבי ירמיה *הרי עיטורי סוכה הרי בעינן הן ואינן בהכנן שנייא היא. דא"ר אבמרי אחוי דרבי יוסי כל שבעה הן בטילין על גב סוכה מיכן והילך בהכנו הן. התיב רבי הינגה הרי מוכין שנתפזרו הרי בעינן הן ואינן בהכנן. הכא בכלים ומה דאת אמר תמן באוכלין. התיב ר' נסא הרי מוקצה שיבש ולא נגע בו הרי הוא בעינו ואינו בהכנו. הכא בכלים. ומה דאיתמר תמן באוכלין:

הלכה ז מתני' *מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת:

גמ' התיב רבי חייא בר אחא והא תנינן כופין

פני משה

אלא דבר אחד בלבד כגון האי דמתני' שנותן כלי תחת הנר והרי הכלי בעינו ואינו בהיכנו מחמת השמן הנוטף מן הנר וניפל לתוכו: הרי שמן בנר. הרי השמן גופו שבנר בעינו הוא ואינו בהיכנו שמקלה דעתו ממנו ואמאי קאמרת שאין לך אלא דבר אחד בלבד ומשני באני השמן שלכך נתנו משעה ראשונה שיכלה בנר ולא הוי דבר שהוא בעינו כמו הכלי דמתני': הרי הטין בזריעה. כשזורען הקלה דעתו מהן ואע"פ שהרי הן בעינן בקרקע יקאמר דגבי הטים נמי כן הוא דלכך ניתנו משעה ראשונה שיכלו בקרקע והרי הן כמי שאינן בעין וכן הרי בצים וכו' שמשעה ראשונה נתנו תחת התרנגולת שיעשו אפרוחין ויכלו הבצים: והרי עיטורי סוכה: נויי סוכה שאסורין ליהנות מהם דהוקצו למצותן והרי הן בעינן ומשני שאני וכו' דכל שבעה הן בטלין ע"ג סוכה והרי הן כאינן בעינן אלא שמכאן ואילך אחר ז' ימי החג הן בהכנן ולא דמי לכלי שתחת הנר שכל שעה הוא בעין אלא שהקלה דעתו ממנו כל השבת: הרי מוכין שנתפזרו. בשבת מן הכסת הרי בעינן הן ואינן בהכנן דאסור ליגע בהן משום מוקצה: הכא. מה דאמר ר' יוחנן אין לך דבר וכו' בכלים קאמר ותמן באוכלים כלו' דלאו כלים ניניהו אלא כבאין מן האוכלין כמו נוצות מבעלי חיים וכיוצא בהן: הרי מוקצה שיבש ולא נגע בו. כלומר גרוגרות וצימוקין שהן מוקצין מחמת שאינו נוגע בהן ומקלה דעתו מהן עד שיתייבשו והרי הן בעינן ואינן בהכנה. ומשני הכא מה דאמר ר' יוחנן בכלים והמן באוכלים: התיב רבי חייא בר אחא והא תנינן כופין את הסל וכו' וירדו. והרי הסל בעינו ואינו בהכנה שאסור לטלטלו מחמת שהקלה דעתו ממנו והניחו שיעלו וירדו האפרוחין עליו: המרין הדא דר' יוחנן. בתמיה כלומר וכי זה הוא ממש כהאי דר' יוחנן דאמר על האי דמתני' דההם אינו אסור לטלטלו אלא בעודן עליו האפרוחים וא"כ לא הקלה דעתו ממנו כל השבת אבל הכא בכלי שתחת הנר הקלה דעתו ממנו כל השבת:

הלכה ז מתני' מטלטלין נר חדש. שלא דלק בו נר מעולם ואינו מאוס דחזי לאשתמושי ביה מה שירצה: אבל לא ישן. דמאוס הוא וס"ל להאי תנא מוקצה מחמת מיאוס אסור: ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין. ואפי' נר שהדליקו בו בשבת מטלטלין אותו לאחר שכבה דלית ליה לר"ש לא מוקצה מחמת מיאוס ולא מוקצה מחמת איסור: חוץ מן הנר הדולק בשבת. אסור מטעם דשמא יכבה כשיטלטל אותו וככל מוקצה דשבת הלכה כר"ש לבר מהאי דרבן קי"ל מוקצה מחמת איסור אסור כללא דמילתא כל מידי דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולא יומא כגון נר שהדליקו בו וכן טבלא שהניח עליה מעות והיו עליה בין השמשות וכיוצא בזה מה שבודל ממנו בין השמשות אסור לטלטלו בכל השבת וכן מוקצה מחמת הסרון כים כגון דבר שאם משתמש בו נפחת הוא אסור ובהא אף ר"ש מודה וכן באוכלין אין לך שום אוכל שיהא אסור משום מוקצה דהכל מוכן הוא אצל שבת חוץ מגרוגרות וצימוקין שמניחין אותן במוקצה לייבשן אלו וכיוצא בהן מה שדוחה אותן בידים ולא הוו נמי למידי לפי שאינן ראויין לאכילה כלל שהן מסריחין וממתין להם עד שיתייבשו אלו אסורין הן משום מוקצה דאית בהו תרתי ובהא נמי ר"ש מודה: ניתנין. בשבת כלי תחת הנר לקבל ניצוצות הנופלות ממנו ואין זה מבטל כלי מהיכנו מפני שהניצוצות אין בהן ממש: ולא יתן לתוכו מים. להוך הכלי שתחת הנר מפני שהוא מכבה הניצוצות שנופלין בו ואפילו מערב שבת אסור ליתן מים לתוך כלי הזה מפני שמקרב כיבוי הניצוצות אבל תחת השמן שבנר מותר ליתן מים מע"ש שאינו אלא להגביה את השמן ואין כאן גרם כיבוי כלל ואפילו למאן דאוסר גרם כיבוי שהרי אפי' לא יתן מים כשיכלה השמן תכבה הפתילה ואין נתינת מים ממהרים הכיבוי: **גמ'** דתני כלומר הא דהנינן במתני' מטלטלין נר הדש אבל לא ישן לא אתיא אלא אליבא דהד תנא כדתני בתוספתא פ"ד כל הנרות וכו' דר"מ נמי פליג אנר ישן דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס ות"ק דמתני' ר' יהודה יוא:

קרבן העדה

אלא דבר אחד בלבד. והם גרוגרות וצימוקין שהעלן לראש הגג ולא יבשו כל צרכן דהיכא איכפי דאכלי אי אזמין גלי דעתיה לא אזמין לא גלי דעתיה ואסור א"כ מוקצה מחמת איסור וזה נראה מקושית דר' נסא בסמוך וכ"ה בבבלי: הרי שמן בנר של שבת שהוא ראוי לאכול כמות שהוא ואפילו הכי משכבה אסור: ומשני לכך נתנו. מתחלה בנר שיהא כלה בתוכו וה"ל כאלו אקלייה בפירוש והלכך אף כשניתותר אסור משום מוקצה: חטין. שזורען בקרקע ועדיין לא השרישו ונתגלו אסורין לאכול בשבת ואע"פ שהן בעין וצ"ל דפשיטא ליה דמודה רבי יוחנן בהני דאסורים הם: הרי בצים. שהושיב עליהם תרנגולת שהם מוקצין אע"ג שראויין לאכול כמות שהן ואיירי שלא ישבה עליהם שלשה ימים שעדיין ראויין לאכילה: שיעשו אפרוחין. ולא יהיו לאכילה: עיטורי סוכה. נויי סוכה: דאמר רבי אבא מרי כל שבעה הן בטילין ע"ג סוכה. והרי הן כאילו אקליין בפירוש: מיכן והילך. כגון בשמיני עצרת אינן מוקצה: הרי מוכין. שטמן בהם בשבת ונתפזרו: ואינן בהכנן. שהרי אסורין לטלטלן: ומשני הכא. מוכין כלים הם והם מוקצים אם לא גלי דעתיה בפירוש לצורך דבר הניטל בשבת: ומה דאמר. ר' יוחנן אין לך דבר וכו' באוכלים הוא דאמר הכי: מוקצה. של גרוגרת וצימוקין שיבש מבעוד יום. ולא נגעו בו. הבעלים ולא ידעו אם הוא יבש ואינו בהיכנו שהן אסורים: ה"ג הכא במוקצתן ומה דאת אמר תמן בכולן. וה"פ מוקצה שיבש בשבת לא היה ראוי לשום אדם שהן מסריחין קודם שיתייבשו ורבי יוחנן איירי כשכבר נתייבשו וראויין לכולם והיינו דקאמר דבר א' בלבד בשנתייבשו ולא נתייבשו כל צרכן דראויין למקצת בני אדם ואפ"ה אסורין:

הלכה ז מתני' מטלטלין נר הדש. שאינו מאוס וחזי לאשתמושי להדיא שלא דלק בו נר מעולם: אבל לא ישן. דמוקצה מחמת מיאוס הוא דבנר של חרס עסקינן דמאוס: כל הנרות מטלטלין. דלית ליה לר"ש מוקצה מחמת מיאוס ולא מוקצה מחמת איסור: חוץ מן הנר הדולק בשבת. בעוד שהוא דולק דאסור משום דנעשה בסיס לדבר האסור דהייגו שלהבת שבו:

כופין

ען משפט נר מצוה

לו

א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סי' רעט ס"א

בילה פ"ח הלכה א

שבת דף ע"א

גליון הש"ס

לא התיר רק באוכלין וע"ז הקשה הרי מוקצה שיבש ולא נגע בו ולא ידעו הבעלים שנתייבש ואלו ידעו לא דחו אותו ואפ"ה אסור ועיין ירושלמי ריש בילה ופי' הר"ן בילה פ"ג ואף דהוי אוכל וע"ז משני הכא בכלים בכלי וכייט הואיל ומסריחות קודם אין עליהם תורת אוכל כלל כמ"ש הרמב"ם שם בטעם הדבר והוא מהירושלמי בבילי' ובמפרשי' ועי' תוס' שבת דף מה ד"ה אלא כצ"ל והק"ע נדחק בזה ע"ש:

רידב"ז

קי"ל דאינו בטל הכלי לגבי רשות בב"ב דף פ"ד ופ"ה [וכן גבי ציור שחקקו ולבסוף קבעו] ע"כ קמ"ל בזה דהכלי בטל לגבי רשות וכמחובר לקרקע דמי וע"כ שייך תיבת בטל גבי כלי וקמ"ל דהכלי בטל להקרקע ואסור לטלטלו ממקומו וכל עיקר דבעלמא איסור טלטול ממקומו. במוקצה שיבש הוא דבטל ההפך להקרקע כמו שמפורש גבי עיטורי סוכה דבטלין הם לסוכה וע"ז קאמר ר"י דאין לך דבר שהוא בעינו ואינו בהכנו פי' דלעולם אינו בטל לגבי קרקע דבר שהוא בעין אע"ג דאסח דעתי' מיני' כיון שהוא בעין אינו בטל לגבי קרקע אלא דבר אחד בלבד דהוא האיבעיא דידן כשכבה מבעו"י ונתודה לו משהשיכה אע"ג דהכלי בעינו הוא דנכבה השמן קודם השיכה ולא ידע בו אף על פי כן אסור לטלטלו ממקומו. ומביא הסוגיא הזאת על המשנה הזאת דמיירי ממבטל כלי מהיכנו הרי דהכלי שהשמן בתוכו דולק אסור לטלטלו ממקומו ע"כ מיבעיא ליה כשכבה קודם חשיכה ולא ידע בו מ"מ בטל הכלי להקרקע ישהא אינו מחלק בין כלי לדבר אחר. ומשמע דאף כל דבר אינו בטל לגבי רשות אע"ג דאסח דעתי' מיני' מ"מ מותר לטלטלו ממקומו ואינו בטל לגבי רשות ע"ז פריך משמן שבנר למה הוא אינו בהכנו למה הוא בטל לגבי נר הרי כיון דהוא בעינו דס"ל דהשמן הנתון בנר להדלקה אע"ג דלא הדליקו קודם שבת מ"מ אסור להוציאו מנר דנתבטל להנר ודמי לזרעים שנתון בקרקע ובילים שתחת תרנגולת דמביא לקמן ומשני שאני התם דנתנו משעה ראשונה שיכלה בנר ע"כ הוא בטל לגבי הנר אפילו לאחר שכבה וכיון שאינו מחלק בין כלי לדבר אחר ולא משני דדווקא כלי אינו בטל לגבי הרשות אבל שמן שפיר בטל להנר כיון דאסח דעתי' מיני' משמע דלא מחלק בין כלי לדבר אחר ע"כ פריך מחטים שזורען בקרקע דבטלין לגבי קרקע כיון דאסח דעתי' מינייהו ומשני ג"כ דנתנו משעה ראשונה שיכלה בקרקע ע"כ בטל לגבי קרקע וכיון דה"נ לא מחלק בין כלי לדבר אחר ע"כ פריך מבילים למה נתבטלו לגבי התרנגולת. ומשני הכ"נ שנתנו משעה הראשונה לאפרוחים ע"כ נתבטלו לגבי תרנגולת אע"ג דבעינו הן ופריך מסוכה דקי"ל דבטלין לגבי סוכה והא בעינן הם ומשני שאני התם דמשום מצות סוכה בטלין לגבי סוכה כדמסיק דא"ר אבא מרי אחוה דר' יוסי כל שבעה הן בטלין ע"ג סוכה. ומכאן ואילך בהיכנן הן וכיון דלא משני על כל הנך קושית לחלק בין כלי לדבר אחר דדווקא כלי אינו בטל לגבי הרשות כמו בעלמא אבל כל מילי בטל לגבי רשות ע"כ פריך ר"ה ממוכין שנתפזרו כיון דהן מפוזרין בטלין הן לקרקע והא בעינן הן ע"ז משני לי' דאין ה"נ דלא קשה ג"כ מכל הני דאיתמר תמן דמה דאמר הכא בכלי ומה דאיתמר תמן באוכלין דאוכלין וה"ה כל דבר שפיר בטלין לגבי הרשות כיון דאסח דעתי' מהן משא"כ כלי אינו בטל לגבי הרשות משום היסח הדעת דאע"ג דאסח דעתי' אינו בטל לגבי הרשות כמו בעלמא דכלי אינו בטל לגבי הרשות. וכן על הא דמתיב ר' נסא ממוקצה שיבש ולא נגעו בו פי' דמוקצה שיבש ולא ידעו הבעלים. אסור אף ליגע בו אלמא דבהיסח הדעת בטל להקרקע ומשני ג"כ הכא בכלים ומה דאיתמר תמן באוכלין וכן בכל דבר בטל לגבי קרקע. ור' יוחנן מיירי בכלי כן נראה לפענ"ד פי' הסוגיא הזאת ופי' המפרשים ז"ל לא הבנתי. והנראה לפענ"ד כמו שכתבתי. ודוק:

התיב ר"ח ב"א. והא תנינא כופין את הסל לפני אפרוחין שיעלו וירדו הסוגיא חמורה והפני משה ז"ל וגו"י ז"ל מגיהים שזה שייך להסוגיא הקודמת. ונראה לפי עניות דעתי בפשיטות דה"פ דלקמן בירושלמי מוקי דהסל מאוסה היא דמיוחדת היא להעמדת אפרוחין ומרבילין שם גלל. ע"כ פריך דלמה עדיף הסל מנר ישן דאסור לטלטלו משום מוקצה מחמת מיאוס ומשני דמתניתין אתיא כר"י דסבירא ליה מוקצה מחמת מיאוס. אבל ר"מ פליג ע"ז וסבירא ליה כל הנרות מטלטלין דל"ל מוקצה מחמת מיאוס רק מוקצה מחמת איסור:

ר

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (סו"ב) לכן נד"ו לכך. (ס"ד) ואינו בהינו לכך נהנו בבי"ד ואינן בהכינן לכך נהגו. (סו"ס) יוסי גד"ו יוכה. (סוי"ה) בהכנו נ:ב"ד (סוי"ז) ר"ש נד"ו רבי שמעון. (סוי"ס) אחא נד"ו ארא.

התם סופר

דמוכח דלית ליה תברא. ובש"ס דילן דמשני תברא היינו משום התם ס"ל החליפה על גבי מגלשין וב"ה מחייבי ושמואל קאי התם דס"ל תתלי גבר ע"כ צ"ע תברא ועיין שנות אליהו פ"ק דחלה מ"מ מוכח [דלא] כר' אליהו פולדא פ"ק דחלה דזעירא קאי אאור תחת האילפס לענין אפיה דליתא. מ"מ נ"ל כל זה בגיבול קשה אבל בבלילה רכה שמים ומים רותחים מתערבים זה בזה לא שייך עילאה ותתאה כמ"ש תוס' בשבת מ"ב ד"ה נותן וכו' וע' תוס' כתוס' כתובות נ"ו ע"ב ועכ"פ דברי זעירא לא דוקא שהאור מהלך תחתיו אלפוקי בכלו הלא לאפוקי עירוי. ועוד אפילו לפי' ר' אליה הנ"ל דדוקא תהתיו מלדו לא הוה בישול אלא אפיה מ"מ אין בזה נפקותא לענין בישול שבת ובשר בחלב אלא לענין חלה וכבר תמה בקרבן עדה בתוספותיו לעיל גבי מולאי על הר"ן שם. ומ"ש בשלום ירושלים על זה אין לו שחר ומובן וכלל וכלל: הרי חטין בזריעה וכו' מפשט פשיטא ליה דחטין שזורען בקרקע וביצה שתחת התרנגולת אסורים ובש"ס בבלי מבעיא ליה והקרבן עדה הרגיש בזה ולא קשה מידי ככא לר"י דהא ר"י כר"י סבירא ליה חוץ במחתכין נבילה משום דלא דהיא וגם יושב ומצפה דמיירי בהסיככת שמתה כמבואר בתוס' במס' שבת ד"ב אין לנו ומשום הכי פשיטא ליה לאיסור והתם אליבא דר"ש קא מיבעיא ליה וליה לא ס"ל ובשום מאד:

טוב ירושלים

שאינם שיבשו ולא הכירו בהם הבעלים מותרין והכי פסקינן בש"ע סי' ש"א ס"ד וק"ל כ"כ כרבא סי' בענין יאוש שלא מדעת אבל לדידן תנ"ל לפסוק כר"כ. ואולי יש לחלק בין לתמונה דבאיסורא אמרינן הכי ולא בממונא וצ"ע. וע"ש בהגהת הגרע"א שכתב דקיי"ל בשחיטה בחולין ל"ט ב' דלא סיכה סופו ע"ש ואם נחלק כדכתיבנא בזה אלא שצריך ראיה לזה. ולכאורה הגיא בברירה וי"ל דהלכה כאביי דבדאי' א"ב ותוקף יש ברירה וצ"ע דל"ל לפ"ז דרבא יסבור אפילו בדאורייתא י"ב ויש להאריך בזה כמפרשים ותאפיסת סיליקה אקל ואי"ה נדבר בזה בת"א בעה"י:

*כופין סל לפני האפרוחים שיעלו וישרדו. אמרין הדא דר"י. דתני כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת. דברי ר"מ. ר' יודא אומר נר חדש מותר לטלטלו. וישן אסור לטלטלו. ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת. כבה מותר לטלטלו. רבי ירמיה ורבי בא תריהן בשם רבי יוחנן חד אמר דברי ר"מ כל המיוחד לאיסור אסור. וחורנה אמר כל שייחדו לאיסור אסור. ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דמר רבי חנינה רבי ירמיה שאל ההן ליבנה לא במיוחד לאיסור הוא. הוי הוא דו אמר כל המיוחד לאיסור אסור. מאן דמר מיוחד כל שכן ייחדו. ומאן דמר ייחדו הא מיוחד לא. מתניתין פליגא על מאן דמר כל המיוחד לאיסור אסור. *דתנינן [א] תמן מוכנה שלה בזמן שהיא נשמטת אינה חיבור לה. ואינה נמדדת עמה. ואינה מצלת עמה באהל המת. ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות. ותני עלה היו עליה מעות ונפלו נגררת. אמר רב ששת דרבי שמעון היא. דר"ש אומר כבה מותר לטלטלו. אמרין למה לית אנן פתרין לה דברי הכל היא. בשוכח. לית את יכיל. דתנינן תמן אם אינה נשמטת חיבור לה. ונמדדת עמה ומצלת עמה באהל המת וגוררין אותה בשבת אע"פ שיש בתוכה מעות. אית מימר הכא דברי הכל היא בשוכח. מתני' פליגא על מאן דמר כל המיוחד לאיסור אסור.

דתנינן

קרבן העדה

גמ' כופין את הסל וכו'. ואי ס"ד שאסור לטלטלו לאחר שנשתמש בו דבר מוקצה כמו נר היה לנו לאסור לכפותו לפניהם דה"ל כמבטל כלי מהיכנו וסובר רבי חייא דטעמא דמתני' דישן אסור לפי שכבר נעשה בו פעם אחת בסיס לדבר אסור ל"א הא גם ר"ש מודה דנר הדולק אסור וקמ"ל אפילו לאחר שכבה א"כ גם הסל אסור: הדא דר"י. מתני' דאין מטלטלין נר ישן כר"י וכופין את הסל כר"ש דמתיר לטלטל אפילו הנר עצמו לאחר שכבה: חוץ מן הנר הדולק בשבת. פי' שהדליקו בו בשבת ובסמוך פליגי אמוראי בדר"מ מיהו לכ"ע אפי' לאחר שכבה אסור לר"מ: חוץ מן הנר הדולק בשבת. בעוד שהוא דולק אבל לאחר שכבה שרי: כל המיוחד לאיסור. שהנר הזה מיוחד להדליק עליו בשבת אסור ואע"פ שלא הדליק עליו עדיין בשבת: כל שייחדו לאיסור. כגון שהדליק עליו בשבת אסור אפילו לאחר שכבה: ההן ליבנה. הנך לבנים שעומדות לבנין וכי אינן כמיוחדין לאיסור ולמה לא יהיו אסורין לטלטל ש"מ דר"י הוא דאמר כל המיוחד וכו': הא מיוחד. שלא נעשה בו איסור שרי לטלטל: דתנינן תמן. בכלים פי"ח: מוכני שלה. גבי שידה דהיינו עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכבת אנשים ונשים הכן. *שידה עשויה לכלים ולא לאדם: מוכני שלה. פי' האופן שבה: בזמן שהיא נשמט'. כעין אופני עגלה שלנו שאדם יכול לסלקו מן העגלה: אינו חיבור לה. דחשובה היא כלי לעצמה דאי שידה בת קבולי טומאה היא כגון שאינה מחזקת ארבעים סאה בלח וטמאה השידה לא נטמאה המוכני ואי לאו בת קבולי טומאה היא ונגעה טומאה במוכני המוכני טמאה לעצמה דלא חשיבה משידה והיא מיטלטלת מליאה וריקנית דיש לה בית קיבול: ואינה נמדדת עמה. לענין טומאה כדפרישית דכלי עץ המחזיק מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהור דכלי עץ איתקש לשק שהוא מיטלטל מלא וריקן וזו אינו מטלטל מלא ותנן במסכת כלים השידה ב"ה אומרים נמדדת מבחוץ דרואין אותה כאלו עומדת בתוך כלי גדול ואם מחזיק אותו כלי ארבעים סאה טהורה השידה ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה דקא סבר אף עובי' נמדד עמה והמוכני אינה נמדדת עמה להשלים דרואין כאלו ניטל המוכני ואח"כ תינתן השידה לתוך הכלי: ואינה מצלת עמה באהל המת. דאם השידה מחזקת ארבעים סאה דאינה מקבלת טומאה מצלת באוהל המת והוי אהל לעצמה ולא שנכנס' לבית שהמת בו דא"כ אין כאן הצלה שהרי הגג מאהיל על הטהרות מלמעלה אלא כגון שנכנסה לבית הקברות ואהל המיטלטל שמיה אוהל ומפסיק כלפי הטומאה והמוכני אם הוא גבוה מדופני השידה והכלי' בולטין מלמעלה מדופני השידה וגובה המוכני מגין עליהם אינו מגילן דמוכני כלי הוא לעצמו ומקבל טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה ל"א דקיימא השידה באוהל המת ומוקפת צמיד פתיל ואף על גב דכלי עץ אינו מציל בצמיד פתיל היכא דמקבל ארבעים סאה מציל כיון דלא מקבל טומאה: ואין גוררין אותה בשבת וכו'. דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה אבל כשאינה נשמטת מותר לגוררה אף על פי שיש עליה מעות דכיון שאינם על גבי השידה שהוא עיקר הכלי שרי: היו עליה מעות. בין השמשות: ונפלו. בשבת נגררת והרי המוכני מיוחד להניח עליו מעות אפ"ה שרי: דר' שמעון היא. ומיהו מעות לא חזו מידי ומודה ר' שמעון בעודן עליו דאסור: אמרין. הקשו למה לא מוקמי' ככ"ע ובשוכח עליו המעות בין השמשות דאפי' ר"י מודה דמותר: ומשני לית את יכול. אי אפשר לומר כן: דתנינן תמן. בסיפא דמתני' דכלים: אית מימר הכי וכו'. וכי אפשר לומר דאיירי בשוכח דהא עדיין המעות בתוכו ושוכח לא מהני לרבנן אלא שמותר לטלטל לאחר שניער מעליו ולמה לא ינער המעות אלא ודאי מתני' כר"ש:

דתנינן

פני משה

חוץ מן הנר הדולק בשבת. כלומר שדלקו בו אע"פ שעכשיו כבה ובתוספתא גרים בהדיא כדברי רבי מאיר שהדליקו בו וכדברי רבי שמעון גרסי' חוץ מן הנר הדולק. דמוקצה מחמת איסור אית לה לרבי מאיר: תריהן בשם רבי יוחנן. ופליגי היאך אמר ר' יוחנן אליבא דרבי מאיר: חד אמר דברי רבי מאיר כל המיוחד לאיסור אסור לאו דוקא שיחדו לאיסור אלא אף המיוחד מעצמו לאיסור הוי מוקצה מחמת איסור וכגון טבלא שהונחו עליה מעות אפי' לא הניח הוא המעות עליה סמוך לשבת ולא יחדה שיהא מונחין עליה בשבת וכן כל כיוצא בזה אסיר משום מוקצה לר"מ: וחורינא אמר. בשם ר' יוחנן דה"ק אליבא דר"מ דדוקא כל שיחדו הוא לאיסור וכגון נר שדלקו עליו לשבת אסור אף לאחר שכבה אבל לא מה שהניח האיסור עליו ולא יחדו שיהא מונח עליו בשבת: ולא ידע כן. מי משניהם אמר כך וזה אמר כך אלא מן מה דאמר ר"ח דר' ירמיה שאל וכי ההן ליבנה לא כמיוחד לאיסור הוא. ועל מה דתנינן בברייתא פ"רסין מהלכת ע"ג לבנים בשבת הוא דהקשה שהרי לבינה מיוחדת לאיסור היא דעומדת לבנין וש"מ דר' ירמיה הוא דקיבלה מר' יוחנן דלר"מ אפי' לא יחדה הוא לאיסור בשבת זו אסור משום מוקצה מחמת איסור אי הוא דהוא אמר וכו': דתנינן תמן. בפ' י"ח דכלים גבי השידה וכו' בזמן שאינה מחזקת ארבעים סאה: יכולה הוא להטלטל ומקבלת טומאה והמוכני שלה היא אופן הגלגל בזמן שהיא נשמטת שיכולה להתפרק מן השידה אינה חיבור לה לטומאה ואינה נמדדת עמה למידת מ' סאה ואינה מצלת עמה באהל המת מפני שהשידה אם נכנס בתוכה בבית הקברות מצלת מפני הטומאה וכן על הכלים שבתוכה שהיא אינה בת קבולי טומאה כשהיא מחזקת מ' סאה ואם הכלים בולטין כנגד המוכנה אינה מצלת עליהן: ואין גוררין אותה בשבת. בזמן שיש בתוכה מעות דכלי בפני עצמה היא וה"ז בסיס לדבר האסור: ותני עלה. בברייתא היו עליה מעות מבעוד יום ונפלו מעליה בשבת נגררת היא והרי היא מיוחדת לאיסור היתה אלא דס"מ דבעינן שיהדה שיהו עליה המעות כל השבת וקשיא למ"ד דאפי' מיוחד מעצמו לאיסור אסור בכל השבת: דר"ש היא. ההי מ"ד מוקי להאי ברייתא ולמתני' דמשמע דקא בזמן שיש בתוכה מעות הוא דאינה נגררת דכר"ש היא דאיהו ס"ל כבה הנר מותר לטלטלו וה"נ כן דמכיון שנפלו נגררת היא: אמרין שהקשו ע"ז מאי דוחקיה לאוקמי להאי מתני' כר"ש ולמה לית אנן פתרין לה דדברי הכל היא ובשוכח המעות עליה ובהא אפי' ר' מאיר מודה ואף להאי מ"ד אליביה שהרי לא היתה מיוחדת לאיסור לעולם: לית את יכיל. לפרש להאי מתני' בשוכח מיירי וד"ה היא דהא תנינן תמן בסיפא אם אינה נשמטת וכו' וגוררין אותה בשבת אע"פ שיש בתוכה מעות והשתא אית מימר הכא ד"ה היא ובשוכח בתמיה דהא מיהת בזמן שיש בתוכה מעות אסור לר"מ דאטו מי גרע האי דינא מדין מיוחד לאיסור ואפי' לא יחדה הוא דאסיר לטלטל להאי מ"ד אליבא דר"מ דאע"ג דלאו כלי בפני עצמה היא מ"מ הוי כדבר שמיוחד מעצמו לאיסור אלא ע"כ דר"ש היא ולאו בשוכח מיתוקמא והלכך ברישא דנקראת כלי בפני עצמה כשיש עליה מעות אינה נגררת ואם נפלו נגררת ובסיפא דלעולם נגררת היא משום דבטלה לגבי שידה ולא הויא כלי בפני עצמה: מתני' פליגא וכו'. אכתי מהאי מתני' קשיא להאי מ"ד אליבא דר"מ

דתנינן

דתנינן

רידב"ז

ר' ירמי' ור' בא תריהון בשם ר' יוחנן חד אמר דברי ר"מ כל המיוחד לאיסור אסור וחורנה אמר כל שיחדו לאיסור אסור. פי' דחד מ"ד ס"ל דאימתי אסר ר"מ אפילו לאחר שכבה וסילק האיסור אעפ"כ אסור היינו דווקא בדבר המיוחד לאיסור. אבל דבר שאינו מיוחד לזה רק לפי שעה יחדו מותר כשעבר השעה וסילק האיסור. וחד מ"ד ס"ל אפילו דבר שאינו מיוחד לאיסור אלא יחדו לפי שעה ג"כ אסור אפילו כשעבר השעה וסילקו ועוד פליגי באם לא יחדו הוא אלא ממילא היה עליו האיסור לפי שעה. למ"ד יחדו דווקא שיחדו הוא אבל כשהיה עליו ממילא האיסור. מותר כשסילק האיסור. ומ"ד כמיוחד לאיסור ע"כ אפילו לא יחדו הוא אלא ממילא היה עליו האיסור המיוחד לו ג"כ אסור אפילו כשסילק האיסור ומתחלה מפרש אופן השני דלמ"ד מיוחד סגי במיוחד אף בלא יחדו ע"ז קאמר מ"ד מיוחד כ"ש יחדו ג"כ להמיוחד ומ"ד יחדו אבל מיוחד לא א"כ פליגי במיוחד בלא יחדו דלחד מ"ד מיוחד לחוד סגי ע"ז קשה ממוכני. וע"כ מפרש תחלה להפלוגתא דמיוחד בלא יחדו משום דבעי להקשות עלה ממוכני. ולעולם דפליגי ע"כ נמי ביחדו בלא מיוחד. אך כיון דלע"ע בעי להקשות ממוכני ע"כ מפרש תחלה אופן הזה וקאמרינן מתניתא פליגא על מ"ד כל המיוחד דתנינן מוכני שלה וכו' ותני עלה היו עליה

Margin notes:

מסורת הש"ס

[א] שבת מג ע"א

כלים פי"ח מ"ב

פי' תוס' שבת מד ע"ב ד"ה מוכני

עין משפט נר מצוה

ח

א מיי' פי"ג מכלים הלכה ה

*שנוי נוסחאות (סו"ג) דר"י בד"ו דרבי יוחנן וכ"ה בסרי"ר. (סו"ד) תנינה בסרי"ר תנינה. (סו"ו) מתניתין בד"ו מתניתא. (סו"ט) עליה בסרי"ר בה. (סו"כ) מימר בסרי"ר אית לך מימר

*דתנינן *האבן שעל פי החבית א מטה על צדה ונופלת. רבי בא בשם ר' חייא בר אשי פתר לה רב בשוכח. ומן דבתרה היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והיא נופלת. עוד היא פתר לה רב בשוכח. מתני' פליגא על מאן דמר כל המיוחד לאיסור אסור. דתנינן ב *כופין סל לפני האפרוחין שיעלו וש[י]רדו ותני עלה עלו מאליהן אסור לטלטלן. א"ר בון בר חייא קומי רבי זעירא תיפתר במאוס. א"ל והתני ר' הושעיה אפי' סאה אפי' תרקב. אית לך מימר סאה ותרקב מאוסין הן. רבי ירמיה בשם *רב ג הלכה כר"מ. שמואל אמר הלכה כר' יהודה. רבי יהושע בן לוי אמר הלכה כר"ש. בעון קומי רבי יוחנן את מה את אמר. אמר לון אני אין לי אלא משנה. כל הנרות מיטלטלין חוץ מן הנר הדלק בשבת. רשב"ל הורי באטרבולים *מנורה קטנה ד מותר לטלטלה. רבי חלבו ורבי אבהו קומי ר' חלבו לא מעברין. קומי רבי אבהו מעברין. רבי יסא סלק גבי רבי תנחום בר חייא בעא מיעברתיה קומוי. א"ל בפנינו. רבי יוסה גלילייא סלק קומי יוסי בן חנינה בעא מיעברתיה. א"ל מאן שרא לך. אשכחת רב ורבי יוחנן אילין דאסרין חדא רבי יהושע בן לוי ורשב"ל אילין דשרי חדא רבי לעזר בר חנינה. מעשה היה וטילטלו פומט מתחת הנר בשבת. מה אנן קיימין אין כר"מ אפילו פומט יהא אסור. אין כר"ש אפילו נר יהא מותר. אלא כן אנן קיימין כר' יודה. דר' יודה דו אמר נר מאוס ה פמוט אינו מאוס. תני ו *נר שהוא מונח ע"ג טבלה מסלק את הטבלה והנר נופל. אמר ר' יוחנן קרוב הוא זה לבוא לידי חיוב חטאת.

לפניו

פני משה

דתנינן לקמן בפכ"א האבן שע"פ החבית והוא רוצה ליטול היין ממנה מטה החבית על צדה והאבן נופלת ולא יטול האבן בידים אלמא דמיוחד לאיסור מותר דהא מטה הוא החבית אע"פ שהאבן עליה והרי החבית מייחדת לאיסור ואע"פ שלא יחדה הוא לכך שתהא האבן עליה כל השבת הא אמרת דאפי' בכה"ג אסור: פתר לה רב בשוכח. האבן ולא הניחה בידים מעולם על החבית ולא הוא בסיס לדבר האסור כלל: ומן דבתרה. הסיפא הכתי קשיא דקתני היתה חבית זו בין החביות אחרות ומתיירא כשתפול האבן עליהם ישברו מגביה אותה החבית מבין האחרות ומטה וכו' וקס"ד דמשמעות דהויא בסיס לדבר האסור ולכך מהדרינן אתקנתא דאי לאו הכי לא הוי צריך לטרוח כולי האי והדרא קושיא לדוכתה להאי מ"ד אליבא דר"מ: עוד הוא פתר לה רב בשוכח. גם להסיפא פתר לה בשוכח ומשום דבעוד האבן עליה כל כמה דמצינן לאהדורי אתקנתא מהדרינן שלא יטה החבית עד שתפול האבן מעליה ואע"ג דלא מיקריא בסיס לדבר האסור: מתני' פליגא על מ"ד כל שיחדו לאיסור אסור. כצ"ל דאלו למ"ד כל המיוחד ואפי' לא יחדה היא ל"ק מהא דלקמיה: דתנינן. בפ' מפנין: כופין סל וכו' ותני עלה עלו מאליהן על הסל אסור לטלטלן הרי אע"פ שלא כפה הוא הסל ולא יחדה הוא לאיסור אפ"ה אסור לטלטל את הסל משום האפרוחין דמוקצין נינהו: תיפתר במאוס. הסל וכמ"ד מוקצה מחמת מיאוס אסור וכלומר שנתמאס מחמת האפרוחין והלכך אפילו עלו מאליהן אסור לטלטלו: אפילו סאה ואפי' תרקב. וקס"ד דמאוס דקאמר היינו שהסל מאוס מחמת עצמו והלכך פריך אית לך מימר סאה ותרקב מאוסין הן בתמיה הרי למדוד בהן עומדין ומסתמא מקפיד עליהן שיהיו נקיים. ויש לפרש נמי לאוי דפריבית שנתמאסו מחמת האפרוחין ופריך מסאה ותרקב וכלו' והלא דרכן להשתמר שיהיו נקיים וא"כ אם היה אפשר שיתמאסו מחמת האפרוחין והיינו שיושבין עליהן איזה זמן ומטנפין אותן לא היה מעמיד את מידות האלו במקום שיכולין האפרוחין לעלות ולישב על גביהן אלא ודאי שאינו אלא לפי שעה כדי שיעלו וירדו למקומן וא"כ אין דרך להתמאס בשעה קלה כזו ואפ"ה קתני דאפי' עלו מאליהן אסיר לטלטלן וקשיא להאי מ"ד וכדלעיל: אני אין לי אלא משנה כל הנרות וכו'. כלו' כת"ק דהתוספתא דנר שדלקו בו אסור לטלטל דמדשנה לדברי הת"ק כר"מ ש"מ דהלכה כמותו: באטרבולים. שם מקום: מנורה קטנה. לפי שאין אדם קובע לה מקום וס"ל לר"ל כר"ש. ובמנורה גדולה אסור מטעמא שאדם קובע לה מקום ומקצה דעתו ממנה: ר' חלבו ור' אבהו. היו חלוקין בדבר זה דמלפני ר' חלבו לא היו מעבירין נר שהדליקו בו ומלפני ר' אבהו היו מעבירין דס"ל כר"ש: בעא מעברתיה קומוי. רצה להעביר הנר שהדליקו בו מלפני ר' תנחום א"ל ר' תנחום בפניי היה המעשה דר' יוסי הגלילי סליק אגל ר' יוסי ב"ח ורצה להעביר הנר מלפניו וא"ל ר' יוסי הגלילי מאן שרא לך: אשכחת וכו'. זה הכל מדברי ר' תנחום כלו' ועוד הא אשכחת לה דהא מילתא בספיקא קיימא דרב ורב יוחנן אילין דאסרין הדא הן לצד אחד כדלעיל דרב פוסק הלכה כר"מ וכן ר' יוחנן אמר אין לי אלא משנה וריב"ל ור"ש בן לקיש אילין דשרייה חדא ואלו המתירין הן ג"כ לצד אחד והויא להו תרי לגבי תרי והדבר שקול ואין לנו הכרע להתיר: ר' אלעזר בר' חנינה. אומר מעשה היה וטילטלו את הפומט והוא כנו של הנר שעומד מתחתיו שלא יתמאס השולחן מחמת הנר ומפרש לה אליבא דמאן עשו מעשה הזה אם אליבא דר"מ אפי' הפומט יהא אסור לטלטל דהא מוקצה מחמת האיסור הוא ואם כר"ש אפי' להנר יהא מותר דהא מסתמא לאחר שכבה היה המעשה: אלא כן אנן קיימין. לאוקמי להאי עובדא דכר' יהודה הוו סבירא להו דהוא אוסר במוקצה מחמת מיאוס והנר מאוס הוא אבל הפומט שתחתיו אינו מאוס וטלטלוהו מתחת הנר: תני. בתוספתא גם נר שהוא מונח וכו' וקס"ד דבעוד הנר דולק מיירי והיינו דקאמר ר' יוחנן ומתמה עלה דהו"ז קרוב הוא לבא לידי חיוב דאם הנר נופל לפניו

קרבן העדה

דתנינן. לקמן במכילתין פ' הנוטל: מטה חבית על צדה. אם צריך ליטול מן היין והאבן נופלת ולא יטלנה בידים מ"מ מותר לטלטל החבית אע"ג שהיא מיוחד לאיסור: בשוכח. ששכח האבן בין השמשות שלא מדעת: ומן דבתרה. פי' וקשיא מן סיפא דהך מתני': היתה בין החביות. ומתיירא שמא תפול האבן על החביות וישברם: מגביה. לחבית כולה ומסלקה מבין החביות וכם מטה על צדה: ומשני עוד הוא וכו'. אף סיפא מוקי לה רב בשוכח: עלו מאליהן אסור לטלטלן. הרי שהסל מיוחד לכך דאל"כ אם עלו מאליהן אפי' בעודן עליו יהא מותר לטלטל ואפי' הכי מותר לכפות סל וקשיא למ"ד כל המיוחד לאיסור אסור ויותר נראה דה"ג ותני עלה עלו מאליהן מותר לטלטלו וקשה למ"ד כל המיוחד לאיסור אסור: במאוס. שהיה הסל מאוס לכך מותר לטלטלו וליתנו לפני האפרוחים דה"ל כגרף של רעי ולישנא בתרא לכך מותר לטלטלו לאחר שירדו אם עלו מאליהן: אפי' סאה אפי' תרקב. מותר לכפות לפני האפרוחים והא סאה ותרקב אינן מאוסין וקשיא למ"ד כל המיוחד לאיסור אסור ולא משני מידי: באטרבולים. שם מקום: במנורה קטנה. שאין לה חוליות: קומוי ר' חלבו לא מעברין. מלפני רבי חלבו לא העבירו המנורה מעל השלחן בשבת: ר' יסא. אזל גבי ר"ת ב"ח בשבת רצה להעביר המנורה מלפניו: א"ל בפנינו. בפני אתה רוצה לעשות כן בתמיה שהוא היה תלמיד רבי חלבו: מאן שרי לך. מי התיר לך דהרי רב ור"י אוסרין ור' יהושע בן לוי ורשב"ל מתירין הרי שנים כנגד שנים והדבר בספיקו עומד: רלב"ח. אומר מעשה היה וכו': פומט. כלי מתכות ונר של חרס נתון עליו: וטלטלו הפומט מתחת הנר. והנר נשאר עומד ע"ג השלחן: מה אנן קיימין. אליבא דמאן עבדו כן: אפי' פומט יהא אסור. דהא כל שהדליקו עליו אוסר ר"מ: אפי' נר. שהוא של חרס ומאוס מתיר רבי שמעון דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס: נר. של חרס: מאוס. ואסור לטלטלו:

לפניו

דב"ז

עליה מעות ונפלו נגררת פי' בשלמא למ"ד יחדו ניחא דמיירי בלא יחדו רק היה עליו ממילא ע"כ מותר כשנסתלק האיסור אבל למ"ד מיוחד ולא בעינן יחדו א"כ כיון דמוכני מיוחד אפילו בלא יחדו צריך להיות אסור. ומשני דר"ש היא וכו' וכו' המרין למה לית אנן פתרון לה ד"ה היא בשוכח דאז לא נעשה בסיס לדבר אסור כדאיתא בדף ק"כ ע"ב גבי דלת לית את יכול דתנינן תמן ואם אינה נשמטת וכו' ומדדת עמה וכו' וגוררין אותה בשבת אע"פ שיש בתוכה מעות אית מימר הכא ד"ה הוא וכו' פי' דע"כ סיפא דהיתר הוא משום דבטל לגבי המוכני ולא נעשה בסיס לדבר האסור [כמו שפי' בתוס' ז"ל דף ק"כ ע"ב גבי דלת] והתם בסיפא ע"כ דאין ההיתר משום שוכח. דהתם ל"ש בין שוכח ובין אינו שוכח הכל אחד דמותר כן נמי ההיתר דרישא לאחר שנפלו המעות נמי הוא אפילו בשאינו שוכח. וע"כ דר"ש הוא. והדר פריך ממתניתא האבן שע"פ החבית בשלמא למ"ד יחדו מיירי בשלא יחדו ע"כ נוטל הא"כ היין מן החביות אבל למ"ד מיוחד כיון שמיוחד האיך נוטל אח"כ היין מן החביות כו' כו' מתניתא פליגא על מ"ד כל המיוחד לאיסור אסור דבעינן דוקא שיהא דבר מיוחד אבל יחדו בלא דבר מיוחד מותר מהא דכופין את הסל לבני אפרוחין שיעלו מאליהן וירדו. ותני עלה עלו מאליהן. אסיר לטלטלן פי' אע"פ שאין עודן עליו אסור לטלטלן כדאיתא בבבלי דף מ"ג ע"א עיי"ש. והא הסל אינו דבר מיוחד להתרנגולים משום שימאסו הסל בגלל אך מכיון דיחדו דכפה הסל לפניהן שיעלו וירדו עליו אסיר לטלטלו. אלמא דיחדו אסור אפילו בלא דבר המיוחד ומשני ארבב"ח קומי ר"ז תיפתר במאוס דהסל מאוס וא"כ הוי מיוחד לתרנגולים א"ל והתני ר' הושעיא אפילו בסאה אפילו תרקב אית לך מימר סאה ותרקב מאוסין הן בתמיה וא"כ לא הוי דבר שמיוחד וא"כ קשיא למ"ד כל המיוחד דווקא. וע"פ דברינו מובן היטב מה דתני ר' הושעיא אפילו סאה אפילו תרקב דלשון אפילו הוא לא מיבעיא סל דמאוס והוי מיוחד אלא אפילו סאה ותרקב דלא הוי דבר מיוחד נמי. ולפ"ז סל פשיטא דהוי דבר מאוס ע"כ פריך לעיל בתחלת סוגיא על המתניתין דמטלטלין נר הדש אבל לא ישן משום מוקצה מחמת מיאוס. מהא דכופין את הסל דהא פשיטא דהוי דבר מאוס דהא עלה תני ר' הושעיא אפילו סאה ותרקב א"כ פשיטא דסל הוי דבר מאוס א"כ יהא אסיר משום מוקצה מחמת מיאוס ע"כ מבני דמתניתין דידן ר' יהודא היא ופלוגתא הוא בין ר"י ור"מ. ודוק:

תני נר שהוא מונח ע"ג טבלא כו' מה אנן קיימין אין כר"מ כו'. אלא כאן כר"י דר"י אומר נר מאוס טבלא אינה מאוסה. תני אם התנה עליה מותר מה אנן קיימין כו' אלא כן אנן קיימין כר"י דר' יהודא אמר נר מאוס טבלא אינה מאוסה וכתב הק"ע ז"ל דל"ג טבלא אינה מאוסה ולא אבין לאיזה

צרך

שנוי נוסחאות (ב"ה) היא כד"ו הוא.

(בכל לאדן) אבל פמוט יהא אסור. בר"ן פ' כל כתו

מסורת הש"ס

לפניו משום מבעיר. לאחריו משום מכבה. שמואל בר אבא קומי רבי יסא בכבה. א"ל תנוח דעתך. מה אנן קיימין אין כר"מ אפי' טבלה תהא אסורה. אין כר"ש אפי' נר יהא מותר. אלא כאן כר' יודה דר' יודה אמר נר מאום טבלה אינה מאוסה. תני אם התנה עליו יהא מותר. מה אנן קיימין אין כר"מ אפי' התנה עליו אסור. אין כר"ש אפילו לא התנה עליו יהא מותר. אלא כן אנן קיימין כר' יודה דר' אמר נר מאוס. טבלה אינה מאוסה. מה חמית מימר כר' יודה אנן קיימין. דתני *נר שהוא מונח אחורי הדלת פותח ונועל בשבת ובלבד שלא יתכוון לא לכבות ולא להבעיר. רב ושמואל פתרין ליה בשוכח ומקללין מאן דעבד כן. יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה. מאן אית כל המיוחד לאיסור אסור לא רבי מאיר הוי מאן תנא אם התנה עליו מותר רבי שמעון. אבל כוס וקערה ועששית אף על פי שכבו אסור ליגע בהן. רבי טבי בשם רב חסדא אפי' כרבי שמעון דו אמר תמן מותר מודי הוא הכא שהוא אסור. שאם אומר את לו שהוא מותר אף הוא מכבה אותן ומשתמש בהון. אמר רבי מנא בקדמיתא הוינן סברין מימר מה פליגון באותו שכבה בשגררו העכברים את הפתילה *באפוצה. ואפילו תימא בשלא גררו העכברים את הפתילה ואפילו תימא שלא באפוצה כשיש בתוכו שמן.

תמן

קרבן העדה

לפניו. אם מטה השמן שבנר לפניו הרי הוא מבעיר ואם מטהו לאחריו הרי הוא מכבה: בכבה. בנר שכבה איירי ברייתא. במה אנן קיימין. האי ברייתא אליבא דמאן: אפילו טבלה תהא אסורה. דה"ל בסיס לדבר האסור: נר מאוס. נר של חרס לכך אסור לטלטלה לפי שהוא מאוס: ה"ג תני אם התנה עליו מותר. וה"פ אם התנה על הנר לטלטלו מותר אפי' דלק הנר בשבת: אפי' התנה עליו אסור. דמוקצה מחמת איסור היא ור"מ סובר כל המיוחד לאיסור אסור ואין התנאי מועיל בו: ה"ג דרי"א נר מאוס. וכיון שהתנה עליו להשתמש בו לאחר שכבה אינו מאוס: ל"ג טבלה אינה מאוסה: מה חמית מימר וכו'. מה ראית לומר דהא דתני ואם התנה עליו מותר כר"י דלמא כר"מ נמי אתיא ובתנאי מודה: דתני. בסיפא דהך ברייתא דנר שמונח ע"ג טבלה וכו': פתרין ליה. מפרשן הא דמותר לפתוח ולנעול דוקא בשוכח איירי שהניח הנר על הדלת מבע"י שלא מדעת לכך מותר לטלטל אבל במניח מדעת נעשה הדלת בסיס לדבר האסור ואסור לפתוח ולנעול: ומקללין. רב ושמואל על מי שעושה כן לפתוח ולנעול דלת שהנר עליו דאף ר"ש מודה דאסור דה"ל פסיק רישיה: לא ר"מ. וא"כ אף בשוכח אסור לר"מ וע"כ דהך סיפא לאו ר"מ וה"ה רישא נמי לאו ר"מ היא: ה"ג הוי מאן תנא אם התנה עליו מותר ר"י. והיינו כדפרישית לעיל: אבל כוס וכו'. בסיפא דהך ברייתא דמייתי לעיל בריש הסוגיא והכי תניא התם ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת כבה מותר לטלטלו אבל כוס וקערה ועששית אסור ליגע בהן וכן הוא בבבלי דף מ"ד: אפי' כר"ש. הך סיפא אבל כוס וכו' אפי' כר"ש אתיא ודקשיא דהוא מתיר בנותר הבמן לאחר שכבה מ"מ מודה כאן בכוס וכו' לפי שיש בהן שמן הרבה והוא דולק כל הלילה וכל היום וחיישינן שמא יכבה משא"כ בנר קטן דלא חביב ליה גם נריך ליה בלילה ולא גזר שמא יכבה: ועששית. כוס גדול של זכוכית שקורין לנפ"א: ומשתמש בהן. בכלים אלו ראויין להשמים אדם או שנהנה משמן שבתוכם: בקדמיתא וכו'. מרים הוה אמינא הא דפליגי בנר שכבה דוקא: בשגררו עכברים. את הפתילה ממנו שאין הפתילה בתוך הנר: באפוצה. וגם הנר סתום מכל צד שראוי להשמים דבלא"ה אסור לטלטלו שהשמינו לאיסור ל"א או באפוצה שהפתילה דחוקה בתוך הנר וכותמת הנקב שבנר וה"ל הפתילה כלי לעצמו דאי לאו הכי ה"ל בסיס לדבר אסור וכן תירוץ בבבלי ר"פ נוטל ד' קמ"ב ולשון זה עיקר: אפילו תימא וכו'. השתא מוקמינן אפי' לא גררו וכו' ואינה אפולה והא דמותר לטלטלו לר"ש דהא עדיין מונח הפתילה בתוכו והרי הוא בסיס לדבר האסור: כשיש בתוכו שמן. ומותר לטלטלו אגב השמן:

תמן

פני משה

לפניו לפי שהוא מטה את הטבלא לצד זה ולסלקו א"כ כשמטה את הטבלא חייב משום מבעיר דבשעה שהוא מגביה הטבלא לפניו מטה השמן לפי הנר ומבעירו ואם לאחריו הוא יש בו משום מכבה בשעה שהיא מטה את הטבלא לאחורי הנר: שמואל בר אבא. פירש זה לפני ר' יסא דבכבה הנר איירי וא"ל תניח דעתך שהנחת את דעתי: מה אנן קיימין. להאי ברייתא דטבלא ואליבא דמאן מיתנייא אי כר"מ אפי' טבלא תהא אסורה לטלטל דהא מ"מ היא מיוחדת לנר שהיה אסור וכמ"ד לעיל דלר"מ אפי' מיוחדת לאיסור אסור ואי כר"ש הא אפי' הנר מותר לטלטל לאחר שכבה והכא על כרחך בשכבה מיירי כדאוקי לה שמואל בר אבא: אלא. ע"כ דכאן כר' יהודה הוא דתני לה בברייתא דאית ליה מוקצה מחמת מאוס והנר הוא מאוס וטבלא אינה מאוסה: תני. בהדא ברייתא אם התנה עליו שלאחר שיכבה יהא מטלטלו מותר ומפרש לה אליבא דמאן אנן קיימין להא אי כר"מ ודאי לא מהני תנאה דהא מיהת מיוחד לאיסור היא ואי כר"ש למה לי תנאה הא בלאו הכי מותר לדידיה לאחר שכבה: אלא כן אנן קיימין כר' יהודה. ולקמיה פריך עלה: דר' יודה אמר נר מאוס וכו'. לא גרסי' לזה והגב שיטפא דלעיל טעו וקבעו כאן לזה: מה חמית מימר כר' יודה אנן קיימין. מה ראית לומר כן ולאוקמי להאי דהתנה אליבא דר' יהוד' וכי שייך לתנאי בדבר שהוא מאוס הא מיהת נפשי קצה ממנו ומה מהני התנאי: דתני נר שהוא מונח וכו'. כלו' דהשתא מסיק לה דקאמר דאי כר"מ אפי' התנה עליו אסיר דלא תיקשי ומנא לך הא דילמא לר"מ מהני תנאי במוקצה הלכך מייתי ראיה מהא דתני בברייתא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו בשבת ובלבד שלא יתכוין וכו' ורב ושמואל תרווייהו פתרין להאי ברייתא דבשוכח מיירי ולא הוי הדלת בסיס לדבר האסור אלא דמקללין מאן דעבד כן ואמרו יכרת וגו' ומטעמא דאע"פ שאין מתכוין לכבות ולהבעיר מ"מ פסיק רישיה הוא ולכ"ע אסור. ומדפתרין לה לענין היתר טילטול הדלת דבשוכח מיירי ולא פתרי דמיירי שהתנה בכך שלא יהא בטיל מן הדלת לפתחו אחר שיכבה הנר אלא ודאי משום דמאן אית ליה כל המיוחד לאיסור אסור ואפי' שלא יחדו מתחלה לכל השבת לכך לא ר"מ הוא וכדאמרי' לעיל להאי מ"ד אליבא דר"מ הלכך רב ושמואל דסבירא להו כר' מאיר לא בעו לאוקמי כשהתנה ובלאחר שכבה הנר משום דלר"מ לא מהני התנאי דמיהת מיוחד לאיסור הוא והדרינן לה' דאקשינן כמאן אזלא האי ברייתא דאי כר"מ לא מהני התנאי ואי כר' שמעון לא בעי תנאי וכר' יהודה נמי לא מצית לאוקמית לה דאי משום דמאוס מיירי מה מהני תנאי לדבר המאוס: הוי מאן תנא וכו'. כלו' אלא ע"כ דהכי בעינן למימר מאן תנא להאי ברייתא דמהני תנאי ר' שמעון היא והא דפירכת אי רבי שמעון למה לי תנאי לא קשיא כדמסיק ואזיל: אבל כוס וקערה וכו'. סיפא דהאי תוספתא דלעיל היא דקתני התם דבהלו אף על פי שכבה אסור ליגע בהן וקאמר ר' טבי בשם רב חסדא דאפי' כר"ש אתייא האי סיפא דהוא אמר תמן ברישא גבי נר שכבה מותר לטלטלו מודה הוא הכא באלו שהן עשויין להשתמש בהן לדבר אחר שהוא אסור אף לאחר שכבה שאם אתה אומר לו שהוא מותר חיישינן שאף הוא מכבה אותן כדי להשתמש בהן והשתא שפיר מוקמינן להאי דהתנה כר"ש וכגון בכוס וקערה ועששית דאם לא התנה עליהן אסור אפי' אחר שכבו אבל אם התנה עליהן מתחלה מותר דתו ליכא למיחש שמא יכבה אותן כדי להשתמש בהן שהרי התנה ואמר איני בודל מהן לאחר שיכבו ומסתמא בכה"ג ימתין עד שיכבו מאליהן ויהיה לו היתר להשתמש בהן כפי התנאי ולא יבא לידי איסור: א"ר מנא וכו' מילתא בהנפי נפשה היא ואפליגתא דבתוספתא דלעיל קאי וכלו' שברא'שונה היינו אומרים דבמה פליגי בנר שכבה דלרבי שמעון מותר לטלטלו ואיך אסור: בשגררו העכברים את הפתילה באפולה ואפי' תימא וכו'. כלו' הא דמתיר ר"ש לטלטלו בהכי הוא דמיירי כשאין הפתילה בנר כגון שגררוהו עכברים אי נמי בהפולה שהיא נפולה מן האפר שעליה דאי לאו הכי אכתי הוה אסיר לטלטלו אפי' לרבי שמעון דהפתילה עם האפר שעליה מוקצה הוא דלא חזיא למידי: ואפי' תימא בשלא גררוהו וכו'. כלו' ואי נמי דאפ"ת בשלא גררו את הפתילה וכן לא אפולה היא הוה מוקמינן לה נמי שפיר כגון שיש עדיין בתוך הנר שמן דאגב דשרי לטלטוליה מחמת השמן שבתוכו דלא אקצי דעתיה מן השמן לאחר שכבה לר"ש שרי נמי לטלטל הפתילה:

תמן

עין משפט נר מצוה

מג
א ש"ע או"ח סי' רעט ס"ד
מד
ב מיי' פ"ה מהלכות שבת הל' ח טוש"ע א"ח סי' רעז ס"א וסי' תרפ ס"ב

גליון הש"ס

ז עיין ירו' פ"ז מלוה קב בלכות מכבה ובמבעיר

ז עי' בהג מיי' פרק ה מהלכות שבת ובירו' ע"ז מלוה קב במבעיר:

ז עיין ערוך ערך אפן:

רידב"ז

צורך גרסינן כלל. נר מאוס וכו' עד השתא לא ידעינן מזה וגם כל פי' הסוגי' אינני מבין לפי פירושם ז"ל ע"כ נראה לפענ"ד ברור כשמש דגי' הרמב"ן ז"ל הוא גירסא הנכונה ומוכח מהירושלמי שלפניו שגירסתו היא האמיתית ונשתרבב הא דכאן כר"י דר"י אמר נר מאוס טבלא אינה מאוסה ושייך להא דלעיל קודם דגרסינן תני אם התנה כו'. וה"פ אלא כאן כר"י דר"י אמר נר מאוס טבלא אינה מאוסה ובדבר מאוס לא שייך בסיס לדבר אסור דלא נעשה הטבלא בסיס לדבר מיאוס כדאיתא בגליון הש"ס [ולא גרסינן ב' פעמים אלא פעם אחת וקאי אברייתא דלעיל דגרסינן שם גבי טבלא] ופריך מה חמית מימר כר"י ר"ל דמקשה על הא דקאמר כאן כר"י דמשמע כאן הוא כר"י ל"ל למימר תיבת כאן ומאי ממעט בתיבת כאן ע"ז קאמר דתני בסיפא דברייתא דטבלא נר שהוא מונח אחורי הדלת פותח ונועל ובלבד שלא יתכוון לא לכבות רב ושמואל פתרין לה בשוכח ר"ל דהתם בסיפא לא מצינן לאוקמיה כר"י משום דס"ל דדבר שאין מתכוון אסור ומאי מהני בשאינו מתכוון לכבות כדאיתא בבבלי בדף ק"כ ע"ב ע"כ מוקי רב ושמואל בשוכח משא"כ ברישא דמיירי בנר שכבה מוקי כר"י וע"ז קאמר כאן כר"י ר"ל אבל בסיפא לא מצי לאוקמי כר"י ולאחר שמסיים זאת הסוגיא גרסינן תני אם התנה עליו מותר כגי' הרמב"ן ז"ל וז"ל גרסינן התם תני אם התנה עליו מותר נהי אנן קיימין אם כר"מ אפילו התנה עליו אסיר אין כר"ש אפי' לא התנה עליו מיתר אלא כר"י. נר מאוס הוא הוי מאן דתני אם התנה עליו מותר ר"ש הוא דתני אבל כוס וקערה ועששיות אע"פ שכבו אסיר ליגע בהן ר"ט בשם ר"ח אפילו ר"ש דו אמר תמן מותר מודה הוא הכא שהן אסור כו' ופירש הרמב"ן ז"ל שהם היקשו שם בירושלמי על ברייתא זו דתני בנר דשבת אם התנה עליו מיתר מני אי ר"מ אין הנאי מועיל בו. לפי שהם סבורין שם בירושלמי לר"מ דכל המיוחד לאיסור אסור. ואי לר"י כ"ש שאין אדם יכול להתנות על דבר המאוס שלא יהיה מאוסו מקלהו ובהיה העמידה כר"ש

שינויי נוסחאות (ב"ט) דר' אמר בד"ו דרבי יודה אמר.

מרבה הערוך באפוצה. בערוך (ע' אפן ב') פי' אפוצה דחוקה (וע"ב בשב"ש):
(ובכי' לאדן) קומי ר"י בכבה ת ס' שבת דף ק"כ. והגהת מרדכי פ"ד:

חתם סופר

אמר רב מנא בקדמיתא הוינן סברין וכו' ויש לומר דמתחלה סבר הא דמודה ר"ש בכוס וקערה משום דלאו יושב ומצפה וא"כ היה ראוי לאסור גם מותר השמן כמו שהקשה בהידושי רשב"א ורק דהשמן מותר אגב נר דמתוך דיחיב דעתיה אהני להשתמש יהיב נמי דעתיה אהשמן כמו שתירץ הרשב"א ואם כן על כרחך מיירי דלית ביה פתילה דאי למר שהנר נעשה נ"כ בסיס לדבר המותר השמן שהרי השמן גופא לא הותר אלא אגב בנר אבל השתא דמשמע דכוס וקערה הטעם דשמא יבא לכבות א"כ בלא"ה נ"ק קושית רשב"א ומותר השמן לא אגב הנר מותר א"כ אפילו אית ביה שברי פתילה נמי דהוי ליה נר בסיס לדבר המותר ג"כ היינו השמן:

עמודי ירושלים

תני אם התנה מותר כו' בשירי קרבן הניח בצ"ע על הרמב"ן שהביא הר"ן ס"פ כירה דאיך יפרש הירושלמי אם לא שנאמר דלא היה כתוב לפניו מן הא דמה חמית מימר כו' עד מאן תנא ומדבריו אין נראה כן וצ"ע עכ"ל. אולם בהגהות אלינו דברי הרמב"ן בח"י לשבת (מ"ה א') מבואר שם להדיא דלא היה כתוב לפניו כן בירושלמי ואין כאן עיון כלל:

*תמן תנינן [א] נוטל אדם את בנו והאבן בידו וכלכלה והאבן בתוכה. ותני דבית רבי האבן *והאוכלין בתוכה לא הוינן אמרין כלום. שהרי רבי רומנוס [ב] *הוצא מחתה משל בית רבי מליאה גחלים בשבת. אית לך מימר גבי גחלים אפוצות הן. אלא בשיש לתוכו שמן. א"ר אבהו קיימתיה קרטים של בוסם היה בה. רבי בא בר חייא בשם רבי יוחנן תרבוס אסור לטלטלו. הורי רבי אמי מותר. רבי ירמיה חמי לון מטלטלין ליה גו סדרא רובא ולא הוה ממחה בידון. דבית רבי ינאי אמרין עד ג' כבסא מיכן והילך כסולם. א"ר יוסה בי ר' בון מאן דשרי כר"ש דתני *לא יגרר אדם את המטה ואת הכסא ואת הספסל ואת הקתידרה. מפני שהוא עושה חריץ. [ג] ור"ש מתיר. ר' בא בשם ר' הונא ר' חניי בשם ר' זעירא רבי יוסי בשם רבי אילא מודין חכמים לר"ש בכסא שרגליו משוקעת בטיט שמותר לטלטלו. כמה דתימר מותר לטלטלו ודכוותה מותר להחזירו. א"ר יוסי אף אנן נמי תנינן ניטלין בשבת. א"ר יוסי בי רבי בון דר"ש היא. א"ר יוסי בי ר' בון מתניתא אמרה כן כל הכלים אינן נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת. *ר' הונא בשם ר' [ד] לענין [ה] שבת איתאמרת. חזקיה בשם דבית רבי ינאי לענין [ו] חזקות איתאמרת. רבי יוסה משום דבית רבי ינאי לענין טומאה איתאמרת. רבי אחא בר הינגא רבי יסא בשם רבי יוחנן מנורה קטנה מותר לטלטלה. ולא כלי הוא ולא כל מה שבבית מן המוכן הוא. א"ר יוסי בי רבי בון תיפתר שלקחה עמו לסחורה. או שבאת ע"ש עם חשיכה ולא שמעת מינה כלום:

הלכה ח מתני' [ז] *נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה: גמ' *הכא את אמר אין נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצו' ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה. והכא את אמר נותנין כלי תחת הנר. כאן שיש לו צורך בשמן וכאן אין

פני משה

תמן תנינן וכו'. זה הכל מדברי ר' מנא למאי דהוי סברי מימר מעיקרא וכלו' ומנא לן היא גופה דשרי לטלטל דבר המוקצה אגב דבר שאינו מוקצה משום דתמן תנינן כריש פכ"א נוטל אדם וכו' ותני דבית רבי עלה דגם בכלכלה צריך שיהא האבן והאוכלין בתוכה ומטלטלה עם האבן אגב האוכלין שבתוכה ואם כן הכי נמי כן לר' שמעון הכי הוה בעינן למימר מעיקרא: לא הוינן אמרין כלום. כלומר והשתא נודשמע להאי דר' רומנוס דלקמיה הוינן דלא הוינן אמרין כלום להאי דמעיקרא שהרי ר' רומנוס אמר שהוציא מחתה של בית רבי מליאה גחלים בשבת וכי אית לך מימר גבי גחלים אפוצות הן אלא בשיש להיכן שמן בתמיה כלומר הא ודאי לא מצית מימר דהני גחלים אפוצות מעפרן היו דא"כ כבר כלו וכבו ומאי שהדוהיה דר' רומנוס וכן וכי מוקמית לה דהלא שיש בתוך הגחלים שמן מיירי הלא ודאי אפילו בשיש בהנר הפתילה והיא הכולה ולא נתייר שמן כלים בהנר הפ"ה מתיר ר"ש לטלטלו כדמוכח מהאי עובדא דבית רבי דהנ"כ ההי עובדא כמאן הוא דאתיא: אמר ר' אבהו. לעולם כדהוו אמרי מעיקרא דבנשתייר שמן בנר מיירי וההיא דבית ר' נ"ק דקיימתי' דקרטים של בוסם היו בה ממה שנשתיירו מן המוגמר שהניחו בה מע"ש וטלטלוה עם הגחלים אגב קרטים של בוסם שבתוכה והויא כמאי דגר שבנה ונשתיירו בו שמן ולר"ש: תרבוס. הוא כמין ארגז שמשימין בו הבגדים כפ' כ"ד דכלים שלשה תרבוסין הן: אסיר לטלטלו. דמחמת כבידו קובע לו מקום ולאו דעתו לטלטלו: הורי ר' אמי מותר. לטלטלו. וכן ראה ר' ירמי' לאלו שבב"ה הגדול שהן מטלטלין אותו ולא מיחו בידם: עד שלשה כבסא וכו'. לקמן מפרש לה לענין מאי איתמר להאי דכולם והשתא קאמרו על האי דהתרבוס דעד שלשה מוקין הרי הוא כבסא ומותר לטלטלו מכאן ואילך כסולם: מאן דשרי. אם הוא כבסא כר"ש דמתיר לגרור כסא: דתני. התוספתא סוף פ"ב דביצה לא יגרר וכו' ור"ש מתיר התם באלו דס"ל דדבר שאין מתכוין מותר: מודין חכמים וכו'. הובא מזה לעיל בפרקין בהלכה ג' וכך הוא בסוף פ"ב דביצה ולעיל פירשתי: ר' הונא בשם ר' לענין שבת איתאמרת. השתא מהדר לפרושי להא דבית ר' ינאי דלעיל דאמרו עד שלשה כבסא מכאן ואילך כסולם דלענין שבת איתמר וכעין דאמרינן לעיל לענין טלטול התרבוס ואם יש לו יותר משלשה חוקים כסולם הוא ואסור לטלטלו וכן נמי • מיתפרשא לענין שבת להאי דתנינן בפ' חלון גבי כותל שבין ב' חצירות דסולם המצרי ממעט ואיזהו כל שיש לו ג' חווקים וכסא הוא וסולם הצורי שהוא שיש לו ד' חווקים אינו ממעט לגובה הכותל דלא מבטל ליה לגביה דכותל. וכן פליגי בהאי תלמודא בה בריש פ' חלון. וגרסינן להא נמי בהאי תלמודא פ' חזקת הבתים בהלכה ח': לענין חזקות איתאמרת. כדתנינן התם סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה: לענין טומאה איתאמרת. וזהו כהאי דתנינן בפכ"ב דכלים כסא שניטלו שנים מחפיו. והן הן החווקים של הכסא. ר"ע מטמא והחכמים מטהרין ועד שלשה יש לו דין כסא לענין טומאה מכאן ואילך אינו עומד לישיבה אלא דין סולם יש לו וכל זמן שראוי לתשמישו מקבל טומאה כדין הסולם: מנורה קטנה מותר לטלטלה. כשלא הדליקו בה דהלו הדליקו הא ר' יוחנן פסק לעיל כר"מ: ולא כלי הוא. ולא כל מה שבבית מוכן הוא. ומאי קמ"ל מהיכי תיתי יהא אסור לטלטלה: תיפתר שלקחה עמו לסחורה. א"נ שבאת לידו ע"ש עם חשיכה ולא היה דעתו עליו מבעוד יום: ולא שמעית מיניה כלום. כלומר דלא תשמע מינה לדייק עליו דר' יוחנן דאיצטריך דמהו דתימא לא הוה דעתיה עליה כלל קמ"ל דמכיון דזוטא היא דעתו עלה: הכא את אמרת אין נותנין כלי תחת הנר. לעיל במתני': לקבל נצוצות. כלומר דמשמע דאף לקבל נצוצות ולא עם השמן אסור והכא את אמר נותנין וכו' לקבל ניצוצות. והא דכתב כאן ולא יתן לתוכו מים וכו' ט"ס ואגב שיטפא הוא. ומשני כאן ברישא שיש לו צורך בשמן ולפיכך אסור כדפרישנא לעיל אבל כאן הרי

קרבן העדה

תמן תנינן. לקמן בר"פ נוטל: האבן והאוכלין בתוכו. דבכלכלה מליאה פירות עסקינן דעיקר נעשית בסיס לפירות הלכך אבן מיטלטלת אגב פירי: ולא הוינן אמרין כלום. דאפי' אין בה פירות לעולם מותר: מליאה גחלים בשבת. ולא הי' צריכין לגחלים אלא אגב מחתה דאיכא תורת כלי עליה טלטלה עם הגחלים ש"מ דלעולם מותר: אית לך מימר. וכי אפשר לומר דהגחלים כותמים את הנקב שהרי בערו תחלה וגם א"א לומר שהיה שמן בתוכו דשמן במחתה מה בעי: א"ר א' לעולם בעינן שיהא שמן בתוכה או אפולה וה"ה בכלכלה שהיו בה פירות והכא במחתה זו נמי איירי כשהיו קורטין שנשתיירו מן הלבונה דחזיא להריח ואגב לבונה מטלטל המחתה: תרבוס. מן הרגז של עץ: גו סדרא רובא. בבה"מ הגדול ולא מיחה בידן דהוה מבופק הלכתא כמאן או דסובר כר' אמי: עד ג'. שיש בתרבוס שלשה מעלות זו למעלה מזו דינו ככסא ומותר לטלטלו: ומיכן והילך. דהיינו יותר משלשה מעלות הרי הוא כסולם ואסר לטלטלו: מאן דשרי. לטלטל תרבוס כר"ש היא: משוקעת בטיט. שמותר לטלטלו שהגומא שבטיט עומדת ואינו מזיז העפר שבלד הגומא ואינו סותם הגומא: ודכוותה מותר להחזירו. שאינו כמו חופר גומא שהרי עומדת היא: אף אנן תנינן. במתני' דפ"ק דכלאים הטומן לפת ולנונות תחת הגפן בזמן שמקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית וכו' וניטלין בשבת משמע אפילו לרבנן והיכי דמי אלא ודאי במשוקעת בטיט איירי דשרי אפי' לרבנן וכר' אילא: דר"ש היא. מתני' דכלאים דמותרת ליטול בשבת כר"ש אתיא ולא כרבנן וליכא לסייע לר' אילא: מפני שכובשת. אינו עושה חריץ הנראה בהילוכו לא ע"י חפירה הוא אלא כובשת ודורסת הקרקע ונדוש תחתיה ונעשה מקומה נמוך אבל אינו זז עפר ממקומו הרי שלא הוציא ר"י במתני' אלא עגלה של קטן ולא כסא שמשוקע בטיט. לענין שבת איתאמ'. הא דאמרי' עד ג' ככסא כדפרישית: לענין חזק' איתאמ'. דעד ג' לא הוה חזקה לסולם יותר מכן הוה חזקה לסולם: לענין טומאה איתאמרת. דעד ג' הרי הוא ככסא ומקבל טומאה במדרס הזב: מנורה קטנה. אבל גדולה לא מפני שאדם קובע לה מקום מפני כובדה: ופריך ולא כלי הוא. המנורה ופשיטא שמותר לטלטלו שהרי כל הכלים שבבית מוכנין הם: תיפתר. דברי ר"י שלקחה. להמנורה לסחורה למכרה ולא לשמש בה בתוך ביתו: או שבאת. המנורה בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה ולא היתה מבע"י ולא ש"מ כלום. שמותר לטלטלו לכך איצטריך דר"י: הלכה ח מתני' לקבל ניצוצות. מפרש בגמ' טעמא מאי: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה. ואי שרית ליה מע"ש אתי למעבד הכי בשבת והא דלא חיישי' הכי בשאר דברים כגון מצודות חיה ועוף ודומיהן שאני הכא כיון דממילא הוא לא חשיבא להו מלאכה: גמ' ה"ג הכא אמר נותנין כלי וכו' והכא את אמר אין נותנין. וקשיין אהדדי מ"ש שמן מ"ש ניצוצות: ומשני כאן שיש לו צורך בשמן. ואי אפשר לנערו מהכלי נמצא שמתבטל מהיכנו. וכאן אין

רידב"ז

כר"ש בכום וקערה ועששית. דמודי בהו ר"ש דאסורי ואם התנה עליהן מותר וה"ה בנר של מתכת לר"י ולר"מ דמהני בהו תנאי דומיא דסוכה עכ"ל ז"ל פי' דלשיטת הש"ס דילן. טעמא דר"מ משום דכיון דהתקלאי כו' ולא משום כל המיוחד כו' ובמוקצה מהני תנאי עי' ברשב"א ז"ל במס' שבת דף מ"ה שמביא הגי' דהרמב"ן ז"ל ופירושו ז"ל כמו שהעתקתי ודבר ברור כשמש שכן היתה גרסתו ז"ל וכן מוכח דנשתרבב בדפוס מהא דאלא כר"י. נר מאום ונשתרבב התיבות הקודמים ומסיק עבלא אינה מא סה ונעתק ענין הראשון בתוך ענין השני ומלוי שירבוב כזה וו"ב שגי' אמיתית היא כהרמב"ן ז"ל ושיטתו יפה בע"ה. ודו"ק:

לפי

שינויי נוסחאות (כו"ל) הוצא בל"ז הוציא. (שו"ג) יגרר בל"ז יגור.

כבר לארן

הרבום אסור וכו'. פי' כסא והרמב"ם פכ"ד דכלים פי' כלי עור אגל מקידם וכו' ועיין מה שפירש בערוך ובב"ר פ' ויצא

אין לו צורך בניצוצות: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה. *רבי שמואל בשם רבי זעירא דרבי *יוסי היא. דא"ר יוסי הוינן סברין מימר מה פליגין רבי מאיר ורבנן בשעשה מחיצה של כלים. אבל אם עשה [ז]מחיצה של מים לא. מן מה דמר רבי שמואל בשם רבי זעירא דרבי יוסי היא. הדא אמרה אפילו עשה מחיצה של מים היא המחלוקת:

הדרן עלך פרק כירה

הלכה א מתני' [א] *במה טומנין ובמה אין טומנין

אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבישין לא בתבן ולא במוכין ולא בזוגין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבישין *טומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה ובנעורת של פשתן ובנסורת של חרשין דקה רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה:

גמ' [ז]לפי שהדברים הללו רותחין ומרתיחין והוא נוטלן והן תשים להוך ידו ומחזירן והן מוסיפין רותחה לפיכך אסרו לטמון בהן. וכר' לעזר בן עזריה דרבי לעזר בן עזריה אמר *קופה מטה על צדה ונוטל. וכרבנן דתמן דינון אמרין

אם

קרבן העדה

אין לו צורך בניצוצות. שיכול לנערן מן הכלי ולא מיבטלו מהיכנו: דר"י היא. בפ' כל כתבי הקודש תני עושה מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה ר"י אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים שאין יכולים לקבל האור והן מתבקעין ומכבין הדליקה הרי דס"ל גרם כיבוי אסור: ה"ג א"ר יוסי הוינן וכו' מה פליגון רבי יוסי ורבנן. וה"פ סברוהו למימר הא דפליגו ר"י ורבנן בפ' כל כתבי: בשעשה מחילה מכלים. שיש בתוכן מים שאינו מכבה עד שיבקעו הכלים: אבל עם עשה מחילה של מים. כגון מחילות שלג וברד דכ"ע לא פליגו דאסור: מן מה דמר. מהא דאר"ש וכו': הדא אמרה. מכאן מוכח אפי' עשה מחילה של מים מחלוקת דהא כשנותנין כלי של מים לקבל ניצוצות כמחילה של מים דמי ואפ"ה מוקם לה כר"י ולא כרבנן:

הדרן עלך פרק כירה

הלכה א מתני' במה טומנין. הבא לסלק קדרה מע"ג הכירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל. מה הוא הדבר המוסיף ואסר: גפת. פסולת של בית הבד של שמן או של שומשין בהוא כמוס יחד ואם מאוד: ולא בחול. מפר' בגמ': לחין. יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין: זגין. פסולת של יקב יין: מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין כגון למר גפן ותלישי למר רך של בהמה וגרירת בגדים בלואים: גמ' לפי שהדברים הללו. דאוסר במתניתו לטמון בהם: רותחין ומרתיחין. דברים הנטמנים בהם: והוא נוטלן. והייבינן שמא יטול אותן מתוכן ויתנם בתוך ידו שילטנו עד שתנוח הרתיחה: ומחזירן. שכל זמן שלא כהן ע"ג קרקע מותר להחזיר בדבר שהיה טמון בתוכו א"כ יחזור ויכסה אותן: והן מוסיפן רתיחה בשבת. הלכך אסרו חכמים לטמון בהן בע"ש: קופה מטה על לידה ונוטל. במה יטול ואינו יכול להחזיר הרי דעשו חכמים תקנה כדי שיוכל להחזיר ה"נ עשו חכמים תקנה שלא יטמנו בדבר המוסיף הבל כדי שיוכל להחזיר: ופריך וכרבנן דתנן דהמרין

אם

פני משה

אין לו צורך בניצוצות לפי שאין בהן ממש ולא הוי מבטל כלי מהיכנו: ולא יתן לתוכו מים וכו'. דר' יוסי היא בפ' כל כתבי דגרס כבוי אסור וקאמר הש"ס הא דאמר ר' יוסי. היינו ר' יוסי אמורא. דבעי לאוקמא להא דר' יוסי ורבנן דפליגי גבי דליקה: דהוינן סברין מימר מה פליגין ר' יוסי ורבנן. כנ"ל: בשעשה מחילה של כלים. כלומר אם המים בכלים הן דרבנן לא חיישי שמא יתפקעו ור' יוסי חייש אבל אם עשה מחילה של מים וכגון ששפך מים לפני הכלים כשאחז בהן את האור לא פליג משום דלכ"ע גרם כבוי אסור אבל מן מה דאמר וכו' ומוקי להמתניתין דהכא כר' יוסי דפ' כל כתבי א"כ ש"מ דאפילו עשה מחילה של מים ממש פליגי רבנן דס"ל כל גרם כבוי מותר כגוונא דמתני' דידן ולפיכך מוקי לה כר' יוסי:

הדרן עלך כירה שהסיקוה

הלכה א מתני' במה טומנין וכו'. לפי שאמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפי' מבעיד יום כשמסלק הקדירה מע"ג האש אסיר להטמין אותה בדבר המוסיף המיימות משום גזירה שמא ידתיח כלו' שמא יהא התבשיל שבקדירה רותח הרבה בשבת ויצטרך הוא לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה אותה בשבת ונמצא שזה הוא טומן בדבר המוסיף הבל בשבת והסור מן הדין הוא ולפיכך גזרו שלא יטמין אפי' מבע"י בדבר המוסיף הבל ואע"פ שמן הדין היה מותר בהרי מותר להשהות הקדירה ע"ג האש בשבת בדבר דליכא גזירה שמא יחתה בגחלים כגון שלא נתבשל כלל או אפי' כתבשיל שבישל כל צרכו והוא מצטמק ורע לו כדפרישנא ברים פרקין דלעיל ומ"מ בהטמנה גזרו אף מבעוד יום מטעמא דאמרן וכבן המגמות התירו להטמין אפילו בדבר המוסיף הבל כדתנן לעיל סוף פ"ב כפק חשיכה וכו' וטומנין את החמין וסתמא קתני דמשמע אפילו בדבר המוסיף הבל מותר והטעם משום דבין השמשות ליכא למגזר שמא ירתיח התבשיל שבקדירה לפי שסתם קדירות בבין השמשות רותחות הן. וכלו' שכבר נגמרה רתיחתן ואחו מבעבוען וכי; שנחו שוב אין מרתיחין. בשבת אסרו להטמין אף בדבר שאינו מוסיף הבל ואע"פ שמן הדין היה זה מותר שהרי אינו אלא כמקיים החמימות ואיננו מוסיף אפ"ה אסרו חכמים מטעמא שמא יטמין ברמץ אם וזה נמי אינו אלא כמקיים החמימות ואינו מוסיף אלא שמא ישארו גחלים באותו רמץ ויחתה אותן תחת הקדירה ודבר זה לא מיקרי גזירה לגזירה דלא הוי אלא חדא גזירה שגזרו שמא יחתה כדי לקיים הגזירה שמא יטמין ברמץ והשתא אחרי שאמרו חכמים דברים הללו בענין הטמנה שואל התנא במה וכו' לפרש איזה היא מהדברים המוסיפין הבל ואיזה היא מהדברים שאינן מוסיפין: לא בגפת. הוא פסולת וכלל בשם גפת פסולת של זיתים או של שומשמין שכולהן מוסיפין הבל הם: ולא בזבל וכו'. שכל אלו מוסיפין הבל בין הן לחין ובין הן יבשים: לא בתבן. מפרש בגמרא הכא דהאי לא בתבן לא קאי אהא דמסיים בזמן שהן לחין וכו' אלא דהתבן דרכו להשים אותו מן הצד סביבות הקדירה וקמ"ל דאם הניח הקדירה על דבר המוסיף הבל כגון על הגפת וכו' ונתן התבן מכאן ומכאן אסור ואע"פ שאין הקדירה כולה טמונה בדבר המוסיף הבל אבל התבן בעצמו אינו מהדברים המוסיפין הבל אלא הכל לפי מה שהוא ואם נתלהלה הרבה א"כ הרי הוא בכלל לא בזבל שאמרו: ולא במוכין וכו' בזמן שהן לחין. אלו שלשתן דוקא כשהן לחין ואפי' הן לחין מחמת עצמן כגון המוכין והוא הגמר שבין ירכות הגאן והסמוכין לאליה והן מוסיפין הבל וכן כל דבר רך כגון הכא מבגויי הבגדים וכן אותן שממלאין בהם הכרים והכסתות ודומיהן נקראו מוכין והזגין הן קליפי הענבים ואלו כשהן לחין אין טומנין בהן בזמן שאסרו לטמון בדבר המוסיף הבל וכשהן יבשין טומנין בהן: טומנין בכסות וכו'. שאלו אין מוסיפין הבל אלא שמשמרין לקיים החום שלא יצטנן: ובנסורת של חרשים דקה. והוא הדק הדק שניפל מן הנסרים כשמגררין אותן במגירה: ור' יהודה אוסר כשהיא דקה. לפי שנכבשת היא ומוספת חמימות כשמטמינין בתוכה. ואין הלכה כר' יהודה: גמ' לפי שהדברים הללו וכו'. כלו' דמפרש להא דקתני אין טומנין בהן סתם דמשמע דאפילו מבעוד יום אין טומנין בהן וכדרך הטמנה שטומנין מערב שבת בעו"ד יום גדול לקיים התבשיל לשבת ואסרו בדברים הללו לפי שהן רותחין מצד עצמן ומרתיחין את הקדירה הרבה וכשרואה שהן מרתיחין חושש שלא יתקלקל התבשיל והוא נוטלן מעל הקדירה כדי שיהו הן תשים ושיתלשו מעט מרתיחתן כשהן לתוך ידו ואחר כך מחזירן בשבת ולכסות את הקדירה בתוכן שלא תצטנן ונמצא כשהוא מחזירו הן מוסיפין רתיחה בשבת והוי כמטמין בדבר המוסיף הבל בשבת ולפיכך אסרו לטמון בהן אפילו מבעוד יום וזהו ממש כדפרישית במתני': וכר"א בן עזריה וכו'. כלומר דאתיא האי דינא דמתניתין ולפי טעמא דאמרן כהאי דאשכחן דקאמר ר"א בן עזריה במתניתין דלקמן גבי טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן בשבת אם לא יחדן להטמנה לפי שמוקצות הן וכיצד הוא עושה בשבת אם טמן בהם והרי אינו יכול לטלטלן מעל הקדירה נוער את הכיסוי של קדירה שהכיסוי יכול הוא ליטלו ואע"פ שהן עליו מפני שתורת כלי עליו ור"א בן עזריה חושש שמא כשיטול את הכיסוי תקלקל הגומא והיא מושב הקדירה וכשיבא להחזיר אינו יכול לפיכך קאמר דמטה הקופה של גיזי הצמר שהקדירה בתוכה על לידה ונוטל הקדרה והכמים אין חוששין לכך אלא נוטל ומחזיר כל זמן שלא נתקלקלה הגומא אלמא דלכ"ע נוטל ומחזיר הוא בשבת ול"פ אלא בחששא שמא תתקלקל הגומא ושמעי' מיהת מהאי דגיזי צמר דלפעמים איכא חששא משום החזרה דמותרת בשבת ושלא יבא לידי איסור אחר והיינו דקאמר הכא וכר"א בן עזריה ולומר דאף בדיני דגיזי צמר פליגי רבנן עליה ולא חששו שמא התקלקל הגומא מודו ליה הכא דאיכא האי חששא אם אתה מתירו לטמין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום ומנין דאתי לידי איסורא כשיצטרך ליטול אותן והה"כ יחזור הקדירה לתוכו וכדאמרן: וכרבנן דתמן. של בני בבל דאינון אמרין

אם

רידב"ז

לפי שהדברים הללו רותחין ומרתיחין והוא נוטלן והם תשים לתוך ידו פי' נלטנן קצת. ומחזירן והן מוסיפין רתיחה לפיכך אסרו לטמון בהם. פי' לא כדאמרינן בש"ס דילן שמא יטמין ברמץ ואתא לחתוי בגחלים כשלא בישל כ"צ ואפילו כשבישל כ"צ נמי גזרינן משום לא בישל כ"צ כדפי' רש"י ז"ל דף ל"ד עיי"ש. ז"א הטעם לשיטת הירושלמי אלא שיטת הירושלמי הוא ע"פ גי' הרב אלפס ז"ל דגרס שמא ירתיח גבי בדבר המוסיף הבל מבעו"י ופי' הר"ן ז"ל והרמב"ן ז"ל במלחמות דגזרינן שמא יצטרך לגלות הקדירה משום שתתחיל להרתיח ויהיה מוכרח לגלות הקדירה שמניח מרתיחה ואח"כ יחזור ויטמין בהם והוי כטומן לכתחלה בשבת ומביאין ראי' מהירושלמי הזה ועפ"ז יתבאר הירושלמי לפי שהדברים הללו רותחין ומרתיחין והוא נוטלן פי' והדברים הללו והן תשים להוך ידו ר"ל תשים כח פי' דכשמכניסן לתוך ידו נעשו רפוים כלו' שנתקלקל מקום מושב שלהן שהיה מתחלה כמו כירה ותנור וכשנוטלן המה רפוים ותשים בתוך היד וכשמחזיר אותם א"כ הוי כהטמנה חדשה והוא כר"א ב"ע דס"ל לקמן גבי דבר שאינו מוסיף הבל דאם נוטל הקדירה ונתקלקל מקום מושב הקדירה ונרפה התבן אסיר להחזיר מפני שהוא כהטמנה חדשה כדפי' הרמב"ם ז"ל כפי' המשניות וז"ל הרמב"ם ז"ל התם כי נהרס המקום ונתרפה התבן אסור לו להושיב הקדירה לאותו התבן שמקומו נפסד ורפה כו' ונמצא כמו שטומן בשבת עכ"ל ז"ל והטמנה חדשה אסור בשבת אף בדבר שאינו מוסיף הבל כדמוכח

מסורת הש"ס: [פ' כל כתבי הלכה ה] | שבת קכ ע"א | שם מח ע"ב | שם מט ע"א | שם

עין משפט נר מצוה: א א מיי' פ"ד מהלכות שבת הל' א טוש"ע או"ח סי' רנז ס"א

גליון הש"ס: [ז] פי' בתוס' ד"ס מפני ובחי' רמב"ן ובר"ן פי' כ"ב | [ז] עיין בחי' רמב"ן דף לד ובמלחמות' כ"ם ב"מ שהביא מכאן ראיה לגי' ה"ף והרמב"ם

עין משפט
נר מצוה

ב

א ב מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ד סמ"ג ... טוש"ע או"ח סי' רנז ס"ז

אם היתה יורה מותר. ותמן *תנינן [א] ספק חשיכה ספק לא חשיכה מפני שלא חשיכה. הא אם חשיכה אסור לטמון בהן. תמן אמרין מפני ביטול בית המדרש. א"ר בא מפני החשד שאם אומר את לו שהוא מותר אף הוא אינו עושה אותן כל צורכו מבע"י. מתוך שאת אומר לו שהוא אסור אף הוא עושה אותו כל צרכו מבע"י. מה נפק מן ביניהן. [ב] לטמון שלג *וצונין. על דעתיה דר' בא מותר. ועל דעתון דרבנן דתמן אסור. אסרו טמינה מפני כירה. אסרו כירה מפני טמינה. אסרו כירה שהבלה ממיעוט מפני כירה שהבלה מרובה. אסרו תבשיל שנתבשל כל צורכו מפני תבשיל שלא נתבשל כל צורכו. אסרו חמין מפני תבשיל שנתבשל כל צורכו. הזרו והתירו חמין. *תני אין

פני משה

אם היתה יורה מותר והיינו שאם כיסה במיחם והוא יורה של נחשת ע"ג הקדירה הטמנה כגון זו מותרת מפני שאינה אלא כדי לקיים החמימות ואינה מוספת ובכה"ג ודאי נוטל הוא היורה מעליה ומחזיר ע"ג בשבת וכלומר דאתייא שפיר האי סברא שאמרנו אף לרבנן דתמן שהתירו ביורה ומשום דליכא למיחש למידי אבל כל היכא דאיכא למיחש שאם יחזור בשבת תוסיף בחמימות אסור ולפיכך טעמא דאמרי' באיסור הטמנה מבעוד יום בדברים המוסיפין הבל כב"ע, אף א: ותמן תנינן וכו'. כלומר והא דתנינן תמן לעיל בסוף פ"ב ספק חשיכה טומנין וטעמא מפני שעדיין לא חשכה הא אם חשיכה אסור לטמון ומשמע דבכל מילי אסור לטמון דכמו דתנינן סתמא טומנין בכין השמבות ומשמע אפי' בדבר המוסיף הבל כך דייקינן הא אם חשיכה אסור לטמון בכל ואפי' בדבר שאינו מוסיף הבל וטעמא מאי הא מדינא ודאי אין כאן איסור לטמין אפי' בשבת בדבר שאינו אלא כמקיים החמימות ואינו מוסיף יותר ופליגי אמוראי בהך טעמא: תמן. בבבל אמרין מפני ביטול בית המדרש שהיו נוהגין בלילי שבת אחר התפלה לדרוש לפני העם בדיני שבת ואם תתיר לטמון בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל יניח מלעשות כן מקודם שחשיכה שיאמר עדיין יש שהות להטמין בדברים האלו אף משחשיכה ויבא לידי ביטול בית המדרש שמתוך כך ימנע מלילך לשמוע הדרשה: ר' בא אמר מפני החשד. כלומר שחושדין אנו אותו שלא יעשה כל צורכו לכבוד השבת מבעוד יום שאם אתה מתירו לעשות כן בשבת יסמוך על כך ואף הוא אינו עושה כל צורכו מבעוד יום וכו': מה נפיק מן ביניהון. דהני טעמי סוף סוף להרווייהו אסיר וקאמר לטמון את השלג והצונן איכא בינייהו וכלומר להטמין דברים הקרים כמו השלג וכיוצא בזה שטומנין אותן להפיג צינתן ושלא יעשו כמו כפור וגליד דלדברי ר' בא דקאמר טעמא מפני החשד באלו וכיוצא בהן ולא שייך חשדא ולמימר בהו דמתוך שאתה אסרו משחשיכה יעשה כל צרכו מבעוד יום שהרי אין לו לעשות ולהתעסק בהן כלום אלא שנוטלן ומטמין אותן בשבת יהיו צונן הרבה לעת הצורך ולא א כפת לן למיגזר בהו אבל לטעמא דרבנן דתמן אף הצונן אסור להטמין בשחשיכה דהא איכא משום ביטול בית המדרש איכא: אסרו טמינה וכו'. מילתא באנפי נפשה היא וכלומר דאע"ג דהטמנה ושהייה ע"ג כירה תרתי מילי נינהו אפ"ה כחדא מילתא דתליא באידך הוי ואסרו זה מפני זה שאסרו הטמנה בשבת ואפי' בדברים שמן הדין היה מותר מפני השהייה ע"ג הכירה שאם אתה מתירו בהטמנה אף הוא יבא להשהות קדירה ע"ג האש בשבת שיאמר מה לי כך ומה לי כך וכן להיפך שאם אתה מתירו בשהייה בכירה ע"ג האש יבא לידי הטמנה בשבת ואף בדברים שהן מוסיפין הבל ולא יבחין בין דברים המותרים לבין דברים האסורים ולפיכך חששו להחמיר כזה מפני זה: אסרו כירה וכו'. וכן בשהייה גופה אסרו זה מפני זה: הזרו והתירו חמין מפני שהחמין שהוחמו כל צרכן מצטמק ורע להן הוו ולא חיישי' שמא יחתה: תני אין

קרבן העדה

אם היתה יורה. אפי' בדבר המוסיף הבל מותר להחזיר מ"מ אסרו בדבר המוסיף הבל ל"א דסברי דבורה אפי' ר"א בן עזריה מודה דמותר להחזיר למה אסרו בדבר המוסיף הבל: ותמן תנינן. בס"פ במה מדליקין: הא אם חשיכה אסור לטמון. אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל וטעמא מאי כי היכא דמותר להחזיר יהא מותר להטמין בו בתחלה א"כ כיון שחשיכה ליכא למגזר שמא קדרות בין השמשות רותחות הן ונחו מבעבוען וכיון שנחו שוב אינן רותחין: מפני ביטול בית המדר'. אסרו לטמון עם חשיכה שכך היה מנהגם לכנוס לבית המדרש מ"ש עם חשיכה וכן הוא בפ"ק דסוטה שדרשו בלילי שבת: א"ר בא. לכך אסרו לטמון עם חשיכה: מפני החשד: שיאמרו שבישל הקדרה עם חשיכה: לטמון שלג וצונן. שלא יתחממו מחום השמש מפני חשד ליכא ומפני ביטול בית המדרש איכא: אסרו טמינה. להטמין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום אסרו א"כ בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת עצמה משום כירה והיינו שמא יטמין בכירה שיש בה רמץ ויחתה בגחלים: מפני כירה. גזירה שמא יטמין בכירה ופליג אהא דאמר לעיל שאסור מפני חזרה: אסרו כירה. גרופה וקטומה: מפני טמינה. שמא יטמין בכירה שיש בה רמץ וגחלת ויחתה בגחלים בשבת: שהבלה ממועט. שהיה הסיקו מעט כמו תנור שהסיקו מועט: אסרו תבשיל שמבשל כל צרכו. להטמין לשהות דלא שייך למגזר בי' שמא יחתה: חזרו והתירו חמין. בין לטמון בין לשהות: אין

מסורת
הש"ס

שבת לד ע"א

ע"ש נא ע"א

שם לד ע"ב

רידב"ז

כדמוכח ממתניתין ספק חשיכה הא אם חשיכה אסור להטמין וזהו מקור הדין שאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה הוא מזה מתני' כדפי' רש"י ז"ל דף ל"ד עיי"ש ועכ"כ ס"ל לרבנן דתמן אם היתה יורה ולא קופה מותר אף להחזיר משום דלא הוי כהטמנה רק בקופה עי' בהרא"ש ז"ל פ' ב"ט ובק"נ ז"ל שם ס"ק ה' כיון דתחילת נתינת הקדירה שם לא היתה לשם הטמנה ומה שמכסין עתה באפר לזמן הזה מקרי ולא תחלת הטמנה משא"כ קופה תחלת הטמנה היא עכ"ל ז"ל וה"נ כיון דהיורה לא הוי לשם הטמנה אפילו נתקלקלו הדברים הללו ויצטרך לתקן ע"י מושב הקדירה לא הוי אלא חזרה ולא כתחלת הטמנה כיון דתחלת נתינת הקדירה בתוכו לא הי' לשם הטמנה וזהו הפי' בהסיגי' דחיישינן שמא יהיו רפוים בתוך ידו. וכלשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות הנ"ל דנהרס המקום ונתרפה התבן אסור להחזיר דהוי כמו שמטמין בשבת מחדש ע"כ קאמר הכא שמא ירתיח ויטלן והם תשים כלומר נרפים בתוך ידו ומחזירן והוי מוסיף הבל בשבת והוי טומן בשבת והן מוסיפין רתיחה בשבת ועי"כ מסיק כר"א ב"ע וע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל דטעמא דר"א ב"ע הוא משום דהחזרה הוי כמו מטמין כתחלה בשבת ולא כשיטת רש"י ותוס' ז"ל דטעמי' דאיסור דחזרה הוא משום טלטול הגיזין. ז"א אלא משום איסור הטמנה בשבת אף בדבר שאינו מוסיף הבל עי' בב"י ז"ל סי' רנ"ט וע"כ קאמר וכר"א ב"ע דס"ל דחיישינן שמא כשיחזיר הקדירה והוא כטומן לכתחלה ולא משום איסור טלטול הגיזה ז"א אלא כרבנן דתמן דאינון אמרין אם היתה יורה ולא קופה מותר כיון דלא מחזי כטומן וע"כ האיסור דחזרה הוא משום דהוי כטומן מחדש כיון דנתרפה מקום מושבו וכ"ת דהאיך תימר דהטעם דר"א ב"ע הוא משום הטמנה הא הוא מיירי בדבר שאינו מוסיף הבל ות"ל דאין טומנין בדבר שאין מוסיף הבל משחשיכה ז"א דטימן בשבת אסור אף בדבר שאינו מוסיף הבל כדתנינן תמן ספק חשיכה כו' הא אם חשיכה אסור לטלטלו וזהו מקור הדין דאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה [דבלא משנה זאת לא מצינו דין זה בשום משנה ועי' ברב אלפס ז"ל פ' ב"מ דכתב מפורש דמקור הדין הוא ממתניתין דדייקא ספק חשיכה הא אם חשיכה לא וכן מדויק טומנין בפירות ובכנפי יונה דיוקא מבעו"י הא משחשיכה לא. וממתניתין דלא כשוהו מבעו"י אין ראי' דלמא כיסוי שאני משא"כ הטמנה דכיסוי והטמנה ב' ענינים הן עי' בר"נ ז"ל ואילולי זאת המשנה לא מוכח ממתניתין דרא"ב"ע ורבנן דהטעם הוא משום דאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה דע"כ איסור חזרה הוא משום טילטול הגיזה אבל כיון דשמעינן ממתניתין דספק חשיכה דאסור לטמון אף בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה. ע"כ שמעינן טעמא דאיסור חזרה גבי פלוגתא דרא"ב"ע ורבנן הוא משום איסור הטמנה] ואין להקשות א"כ לרא"ב"ע ורבנן והא אסור להטמין מבעו"י אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל שמא יחזור משחשיכה ז"א דדווקא גבי דבר המוסיף הבל חיישינן שיהא מוכרח ליטול הדברים הרותחין לתוך ידו כדי שיהא נח מרתיחתו אבל בדבר שאינו מוסיף הבל לא חיישינן ולענין ליטול הקדירה מתוך הקופה ס"ל לרא"ב"ע דתיקון ליה רבנן שלא יטול אלא יטה קופה על צדה ורבנן לא חיישי על קילקול הגומא אף דס"ל לרבנן דאם נתקלקלה הגומא דאסור להחזיר מ"מ ס"ל דניטל לכתחלה דלא חיישי על קילקול הגומא אבל הכא שיטול הדברים הרותחין מעל הקדירה פשיטא שתתקלקל בתוך ידו ע"כ בזה כו"ע מודים והא דקאמר וכרא"ב"ע משום דשמעינן ליה דקאמר הכא דבנתקלקל מקום מושבו ורפה התבן הוי כטומן מחדש בחזרה לאחר הקילקול הגומא ע"כ קאמר דבזה כו"ע ס"ל כרא"ב"ע דהתם גבי קופה מטה על צדה באם היה ברור שתתקלקל הגומא פשיטא דאף רבנן היו מודו לרא"ב"ע אלא משום דלא הוי אלא חשש שמא תתקלקל הגומא לא חיישי רבנן לזה ותדע דהכי הוא דאל"כ למה קאמרינן בחוששין שמא נתקלקלה הגומא קמיפלגי דמר סבר חוששין ומר סבר אין חוששין לימא בחוששין שמא יחזור קמיפלגי דמר סבר חוששין ומ"ס אין חוששין אלא ע"כ דלכו"ע חיישינן שמא יחזור ואף דקמיפלגי בחוששין דשמא יתקלקל הגומא [עי' דף כ' ע"כ] עי' ברב אלפס ז"ל דגריס בחוששין שמא תתקלקל הגומא קמיפלגי ועי' בחידושי הרשב"א ז"ל אבל בביטול דברים הללו הרותחין לכו"ע חיישינן שמא יחזור. ועולה הסוגיא בביאור נכון לשיטת הרמב"ם ז"ל ומתורץ בזה קושית הר"נ ז"ל בס"פ ב"מ דפריך על דעת הרמב"ם ז"ל וגי' הר"א ז"ל דמ"ט אסור בחזרה גבי דברים שמוסיפין הבל דהוי כמטמין לכתחלה ובדברים שאין מוסיפין הבל מותר להחזיר עכ"ל ז"ל ועיי"ש דמחלק בין דבר המוסיף הבל לדבר שאינו מוסיף לענין חזרה עיי"ש דבריו ז"ל היינו אלא לשיטת רש"י ז"ל אבל לשיטת הרמב"ם ז"ל בנתקלקלה הגומא אף בדבר שאינו מוסיף הבל אסור ג"כ החזרה משום מטמין לכתחלה והכא נמי חיישינן שתשים לתוך ידו דנתרפה מקום מושבו כנ"ל ובזה הוי איסור חזרה משום דהוי כמטמין לכתחלה בכל מקום. ודו"ק:

תמן אמרין מפני ביטול בהמ"ד כיון שמוסיף הבל יחוש שמא ירתיח קדירתו ולא יכול לישב בבהמ"ד אמר ר' בא מפני חשד דחיישינן שלא נעשה כ"צ מבעו"י מה נפיק מן ביניהן לטמן שלג וצונן ע"ד דר' בא מותר ע"ד דרבנן דתמן אסור פי' דע"ד דרבנן דתמן מפני ביטול בהמ"ד אף שלג וצונן מטמינין מפני החמה שלא יחמם מן החמה אסור להטמין בדבר המוסיף הבל שיתירא שלא יחמם מן ההבל. וע"ד דר' בא מותר. ופי' המפרשים ז"ל דמפרשין דטעמא דמפני ביטול בהמ"ד הוא על הטמנה משחשיכה בדבר שאינו מוסיף הבל לא הבנתי לפי זה מאי דמסיק לטמון שלג וצונן ע"ד דר' בא מותר וע"ד דרבנן דתמן אסור. קשה לי למה יאסיר הא משנה מפורשת היא בס"פ מתלא אדם את הקיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת ועיי' בבבלי דף נ"א בסוגיא שם דבדבר שאין דרכו להטמין בחמין לכו"ע מותר להטמין בצונן. א"כ א"ת מפני ביטול בהמ"ד א"כ חמין וצונן חדא מילתא הוא ואין נפ"מ ביניהן א"כ היכי מפכח"ל היתר דהטמנת צונן כלל בדבר שאין דרכו להטמין בחמין וכן לשיטת הירושלמי דמחלקין בין לטמון בין לשהות קשה ג"כ מאי נפ"מ בין חמין לצונן על כן נראה לפענ"ד כמו שפירשנו דביטל בהמ"ד הוא על דבר המוסיף הבל מבעו"י שיחוש שלא יחום מן ההבל ויבטל מבהמ"ד לילך לביתו ליטלו משם. ועיי' בחידושי הרשב"א ז"ל דף נ"א שכתב בשם הרמב"ן ז"ל דלהטמין את הצונן בדבר שמוסיף הבל מבעוד יום אסור וכל ההיתר דלטמון את הצונן במשנתינו הוא רק בדבר שאינו מוסיף הבל ודו"ק:

רבי

ענוי נוכחאות (כוי"א) ממיעוט נד"ן ממועט.

אין טומנין ברמין. א"ר זעירא הדא אמרה אפר שצנן מותר לטמון בו. כהדא ברתיה דר' ינאי הוות משמש קומוי אבוי והוות מעלה קומוי הבשילין רותחין. אמר לה היך איתעבידא. א"ל כמרא וגיפתא. אמר לה לא תהי עבדה כן אלא כמרה גו קופתא ויהבה קופתא על גיפתא. א"ר זעירא בהדא ר' חנינא פליג. דרש ר' אחא בשם ר' חנינה הגפת מלמטן ותבן מיכן ומיכן אסור. *ומודה בה רבי ינאי. אכין בעי בללן מה הן. נישמעינה מן הדא טומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה. רבי יוסה בן פזי בשם רבי יוסי בר חנינה הדא דתימר בשלא רבת רקבוביתן. אבל אם רבת רקבוביתן אסור לטמון בהן: ולא בחול. תמן *תנינן מטילין אותו לחול בשביל שימתין. ההן חלא *מירתח רתהא. ומיצן צוננה. ההן תבן בעל פקדון הוא כמה דאת יהיב ליה הוא יהיב לך. כל דבר שמרחיקין אותו מן הכותל אסור לטמון בו. אמר ר' יוסי מן מה דתנינן תמן טומנין בו. הדא אמרת אין מרחיקין אותו מן הכותל. התיב רבי חגיי *והתני והמשכיר בית לחבירו לא יעשנו אוצר של תבואה. ליידא מילה לא מפני המוץ. א"ר חנניה מפני העכברים. א"ר פנחס בי רבי חנינה אם מפני העכברים ניתני אפילו אוצר של כל דבר. הוי יאות קש רבי חגיי. אתיב רבי שמי [א] הרי סלעים מרחיק אותן מן הכותל. מעתה אסור לטמון בהן. א"ר יוסי *לא שהסלעים מרתיחין אלא שהן עושין חלודה והן מלקין ארעיתו של כותל. והא תני אין טומנין בסלעים. תיפתר בסלעים של כסף. אית תניי תני טומנין בסלעים. ואית תניי תני אין טומנין. אמר רב הסדא [ב] מאן דמר טומנין בשל זהב של נחושת. מאן דמר אין טומנין בסלעים של כסף. [ג] לא סוף דבר לחין. אפי' *יבשין שנתלחלחו מן אילין מוכין. ומוכין לא כיבישין שנתלחלחו הן. ר' יוחנן בר שילא הדא אמרה ההן

קרבן העדה

אין טומנין ברמין. היינו אפר חם והיינו שמא יהיה בו גחלת ויחתה בהם בשבת: אפר שצנן. דלא שייך ביה שמא יחתה מותר להטמין בו ואינו מוסיף הבל: והוות מעלה. לפניו על שלחנו: היך איתעבידא. במה טמנת את התבשיל: ה"ג כמרא בגיפתא. וה"פ טמנתי אותו בגפת: כמרא. ל' מכמר ול' חימום כמו בישלי כומרא: לא תהא עבדת כן. דהא תנן ולא בגפת: אלא. הטמן המאכל בתוך הקופה ותן הקופה על הגפת דה"ל דבר המפסיק ושרי: בהדא. בדבר זה פליג ר"ח: הגפת מלמטן. תחת הקופה והתבן בתוך הקופה א"נ שהתבן מפסיק מכל צדי הקדרה: אסור ומודה בה ר' ינאי. דאסור הרי שר' ינאי אוסר אפי' בגפת תחת הקופה: אכן בעי. אלא הא קמיבעיא לן: בללן מה הן. כשבלל דבר שאין טומנין בו בדבר שטומנין בו מהו אם הוא מותר או אסור דכשהן נבללין ומעורבין מעכב טפי החום משמפסיק התבן או הקופה במקום אחד בפני עצמו: בשלא רבת רקבוביתן. שלא נתרבה הרקבון דמה שנרקב מוסיף הבל: אבל אם רבת רקבוביתן אסור לטמון בהן. ודוקא שהנרק' הוא הרוב אבל אם שאינו נרקב ונרקב שוין ש"י שמעינן אם בלל דבר המוסיף עם שאינו מוסיף אזלינן בתר רובא ואם דבר *שאינו מוסיף הוא הרוב שרי: תמן תנינן. לקמן פ' השואל: מטילין. את המת על החול: בשביל שימתין. שילטנן ולא יסריח מחמת החום שמעינן שהחול מקרר וקשיין אהדדי דמתני' הכא ולא בחול אסור להטמין ש"מ דחול מוסיף הבל: ומשני ההן חלא. החול הזה: מירתח. דבר שהוא רותח מחממו: ומיצן. ודבר שהוא קר מקררו יותר: ההן תבן. התבן הזה בעל פקדון הוא כמו שנותנים לתוכו מחזירו ואינו מוסיף לא חמימות ולא קרירות: כל דבר שמרחיקין מכותל חבירו. כמו שנינו בפ' לא יחפור: אסור לטמון בו. דמוסיף הבל: מן מה וכו'. כלומר גם בהיפך איכא למילף ממה ששנינו כאן דמותר לטמון בו שאינו מוסיף הבל א"צ להרחיק מן הכותל: ליידא מילה. לאיזה טעם אסרו: לא מפני המוץ. ודאי מפני המוץ שבתבואה מקלקלת הכותל מפני החום והכא אמרינן דטומנין בפירות וקשיא אדר' יוסי: אר"ח. אין הטעם מפני שמקלקל הכותל אלא לכך לא יעשה אוצר תבואה מפני שמרגיל העכברים לבית: ניתני לא יעשה שום אוצר. דהא כל האוצרין דרך עכברים לבוא: הוי יאות קש ר"ח. פי' הרי שפיר הקשה רבי חגיי לרבי יוסי: אלא שהן עושין חלודה. מעלין עפר תיחוח ומקלקלין יסודות הכותל אבל אין מרתיחין הלכך מותר להטמין בהן: תיפתר. תפרש הא דתני אין טומנין בסלעים היינו סלעים של כסף שהן מחממין: מאן דמר טומנין בשל זהב ושל נחושת. שהן אינן מוסיפין הבל: לא סוף דבר לחין. הא דקתני במתני' בזמן שהן לחין אין הכוונה לחין מחמת עצמן: אלא אפי'. היו מתחלה יבישים ונתלחלחו במים הרי הם לחין ואסורין: מן אילין מוכין. כלו' ממוכין מוכח דאפי' לחין מחמת דבר אחר אסור: ומוכין לא כיבישין הן. דלחין מחמת עצמן היכי משכחת להן אלא ודאי אפילו לחין מחמת דבר אחר הרי הן כלחין: ההן

פני משה

אין טומנין ברמין. אב בשבת שמא נשארו בו גחלים ויבא לידי חיתוי: הדא אמרה. דדוקא ברמץ רותח היא דאסרו כדאמרן אבל אפר כירה שצנן מותר לטמון בו וכלומר שאפילו בשרוצה לטמון בדבר המוסיף הבל אם נותן ע"ג אפר שצנן מותר דאי באפר שצנן בלבד פשיטא דמותר ומאי קמ"ל וכן מוכח מהאי עובדא דלקמיה: כהדא. עובדא בברתיה דר' ינאי שהיתה משמשת בשירות לפני אביה ומעלה לפניו תבשילין רותחין בשבת ושאלה היאך עשתה ואמרה לו במרא וגיפתא כלומר שטמנה הקדירה בגפת ומפני שלא תוסיף בהמימות לקחה אפר הכירה שנצטנן במרא והיא הכלי שהיתין בו האפר ונתנה עליה ואמר לה לא תעשה כן בפעם אחר אלא תתן האפר במרא לתוך קופה אחת ותשים הקופה על הגיפתא משום שר' ינאי היה חושש אם מתיר אותה באפר כירה תבא לעשות כן ברמץ הם ואמר ר' זעירא עלה כהדא דר' חנינא דלקמיה פליג על ר' ינאי דדריש ר' אחא בשם ר"ח דדיקא בכה"ג הוא דאסור אם הגפת מלמטן וכתבן היה נותן מכאן ומכאן דזה מוסיף הבל והתבן אינו מניחו להצטנן אבל עפר שצנן ונותן סביבות הקדרה ואע"פ שהקדרה ע"ג דבר המוסיף הבל הוא מותר משום שהאפר מצנן אותה וכהאי דר"ז דלעיל: ומודה בה ר' ינאי. כלומר ואף ר' ינאי מודה דמותר מדינא אלא שרצה להחמיר על עצמו: בללן מה הן. אם בלל דברים המוסיפין הבל עם דברים שאינן מוסיפין מהו להטמין בהן: נשמעינה מן הדא דקתני בסיפא טומנין בכסות וכו'. ואי ס"ד מותר לשמעינן רבותא טפי דאפי' בדבר המוסיף הבל אם בללו בדבר שאינו מוסיף הבל מותר אלא ש"מ דאסור: דתימר וכו'. אטומנין בכסות וכו' הוא דקאי דדוקא כשלא רבה רקביבותן מחמת יושנן דמסתמא בכה"ג הוא דאיירי אבל אם רבה רקביבותן מוסיפין הבל הרי הן כזבל ואסור לטמון בהן: ולא בחול. משמע דהחול מוסיף הבל. ופריך תמן תנינן בסוף מכילתין גבי מת בשבת ומטילין אותו על החול בשביל שימתין שתהא להלוחית נכנסת בו ויתקיים אלמא חול מצנן הוא ומשני דהאי היל תרתי הוא דעבד בדבר רותח מרתיח הוא ביותר ובדבר הצונן מצנן הוא ביותר: ההן תבן בעל פקדון הוא. כלומר התבן הזה דומה הוא לבעל הפקדון דכמו שאתה נותן לו לפקדון הוא מחזיר לך כך הוא התבן דמצד עצמו אינו מוסיף שום חמימות אלא אם אתה נותנו סביבות הדבר חם שומר את חימו ואם הדבר מוסיף הבל הוא אסור וכהאי דר' חנניה דלעיל ואם לאו אינו עושה כלום: כל דבר שמרחיקין אותו מן הכותל. כדקתני בפ' לא יחפור אין לטמון בו מפני שמוסיפין הבל ומהאי טעמא נמי מרחיקין מן הכותל של חבירו שלא יקלקל הכותל: אמר ר' יוסי מן מה וכו'. ר' יוסי לא פליג אלא דהכי קאמר א"כ מן מה דתנינן תמן והיינו בפירקין דקאי בפ' לא יחפור הלכך קאמר דתנינן תמן מאלו דברים שטומנין בהם לפי שאין מוסיפין הבל והדא אמרה דנמי אין מרחיקין אותן מן הכותל ומשום דר' חגיי מקשי עלה אשמעינן ר' יוסי דאין מרחיקין אותן: והתני. המשכיר בית לחבירו לא יעשנו אותו השוכר אוצר של תבואה: ולליידא מילה. ולאיזה דבר וכלו' ימ"ט דהאי מילתא לאו מפני המוץ של התבואה שמקלקל את הכותל והרי הכן אחד מן הדברים שטומנין בו וכדאמרינן לעיל דתבן כבעל פקדון הוא ודקתני במתני' לא בתבן היינו דוקא אם נותן אותו סביבות דבר החם וקשיא לר' יוסי דקאמר דדבר שטומנין בו אין מרחיקין אותו מן הכותל של חבירו. ומשני ר' חנניה דהתם טעמא הויא מפני העכברים שבאין לאכול את התבואה ומקלקלין את הכותל: אם מפני העכברים. מאי אריא דקתני אוצר של תבואה ניתני אוצר של כל דבר שהעכברים אוכלין אותו וא"כ צריך השוכר הזה להזהר שלא ישתמש בבית דבר שהעכברים באין עליו בחמיה: הוי יאות קשי ר' חגיי. על האי דר' יוסי דע"כ טעמא דתבואה מפני המוץ הוא: התיב ר' שמי. על הא דקאמר כל דבר שמרחיקין וכו' הרי סלעים דקתני בפ' לא יחפור דמרחיקין אותן מכותל חבירו וא"כ מעתה אסור לטמון בהן ואמאי לא קתני הכא במתני' לסלעים: אמר ר' יוסי. דמסלעים לא קשיא מידי דלא משום שהסלעים מרתיחין תני התם דמרחיקין אלא הטעמא מפני שהן מעלין הלודה ועושין עפר תיחוח במה שמתפזר מהחלודה וכשהן סמוכין לכותל מלקין ומקלקלין את יסודית הכותל. והכי משני לה נמי בריש פ' לא יחפור: והא תני. בהדא ברייתא אין טומנין בסלעים אלמא דמוסיפין הבל הן. ומשני תיפתר בסלעים של כסף דהן מתחממין כשהן נצורין יחד ומוסיפין הבל: אמר רב הסדא. דלא פליגי מ"ד טומנין בשל זהב ובשל נחשת שאין דרכן להתחמם ומ"ד אין טומנין בסלעים של כסף: לא סוף דבר לחין. אמתני' מהדר הא דתני דאין טומנין בהן בזמן שהן לחין לאו דוקא לחין ממש אלא אפי' היו יבשין ונתלחלחו מוסיפין הן הבל: מן אילין מוכין. כלומר ודבר זה שמעינן מאלו מוכין דקתני אין טומנין בהן בזמן שהן לחין וכי מוכין לאו כיבשין שנתלחלחו הן שהרי הגמר וכיוצא בו שהן בכלל מוכין יבשין הן בתחלה אלא דמיירי שנתלחלחו וקאמר אין טומנין בהן: הדא אמרה. מדקאמר יבשין שנתלחלחו אין טומנין ש"מ: ההן

עין משפט נר מצוה

ב

א מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ב טוש"ע או"ח סי' רנז ס"ד

ד

ב מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ה

מסורת הש"ס

שבת דף מז ע"ב

שם קכח ע"א

ב"ב יט ע"א

תוספתא ב"מ פ"ח

ב"ב פ"ב הלכה א

*אולי צ"ל שמוסיף אינו הרוב

שבת פט ע"א

גליון הש"ס

צפי' ש"ק. ולא נזכר מדברי התוס' ב"ב דף יט ע"א ד"ה שמא. ועיין בחידושי הרשב"א ב"ב יט ע"א:

שנויי נוסחאות (שו"ג) משמש נד"ו משמשה. (שו"ס) כמרא נד"ו במרא. (שו"א) כמרא נד"ו במרא. (שו"ס) אכין נד"ו אבין. (שוכ"ד) קש נד"ו קשי. (שוכ"ח) הלודה נד"ו חלודה.

כבר לאדן

[א] ...ניפתא כצ"ל. פי' הטמנה בגפת: אר"י ממה דתנינן תני טומנין בו כצ"ל: [ב] ... לא שהסלעים מרתיחין. תוס' בתרא דף י"ט ודף י"ז:

טוב ירושלים

אכין בעי. פי' הק"ע אכן יש לחיבעי אלא הא קמיבעי לן. ולפ"ד הכי נמי דצריך לגרוס אבין שם ... הכא: לא מפני המוץ פי' ואכן תנן טומנין של פשתן דקה. וכן בנבלת של חבטים דדמיא לתבן:

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ד משבת הל' א

ו
ב מיי' פכ"ו שם הל' יב טוש"ע או"ח סי' שח סכ"ב

ז
ג ד ה טוש"ע שם סי' רנט ס"א וס"ג

ח
ו מיי' פכ"ה שם הל' כג ובהשגות ובכה"מ טוש"ע שם סי' שי ס"ו וסי' שכב ס"א וסי' תקיג ס"ד

פני משה

ההן דכמר אידה. מי שמאסף לטמון בזה שמנו חכמים שטומנין בהן כשהן יבשין צריך מהסרתיה ליבחר שלא ימלא על גדותיו אלא שיהא פחות מעט ממקום הקדירה שטומן בהן. דכמר מלשון כומר של ענבים הוא: דהוא אתי מיסב ויהא שפכה ומרתיחה. כלומר דאם ימלא אותן סביבות הקדירה כשבא ליטול הקדירה מהן והיא נשפכת ומוספת רתיחה כשיחזור אותה לטמון בהם שהרי יבשין ונתלהלהו הן. ויש לפרש נמי דאקדירה קאי שלא ימלא אותה ממש אלא פחות מעט ממה שהיא מחזקת שאם ימלאנה כשיטול אותה היא נשפכת ויהא אסור להחזיר ולטמון בהן לפי שנתלהלהו: תמן תנינן בפ"ט דכלים הרסין שנשתמשו בהן משקין טמאין ונפל לאויר התנור הוסק התנור טמא שסוף המשקה לצאת וכן בגפת חדשה וכו' ומפרש דחדשה בתוך י"ב חודש וכו'. ואיידי דאיירי במתני' בגפת מייתי לה הכא: טומנין בכסות וכו' הדא דתימר וכו'. כדלעיל: אנן תנינן. במתני' נסורת של חרשים ותני דבית רבי נעורת של חרשים ש"מ דהיא הדא והיא הדא דהיינו הך הנסורת שנוערין מהן כדפרישי' במתני':

הלכה ב מתני' טומנין בשלחין. בעורות. והפשיט תרגומו וישלח: ומטלטלין אותן. זהו דין בפ"ע שמטלטלין השלחין בשבת לעולם בין שהן של בעל הבית בין שהן של אומן לפי שאינו מקפיד עליהן: בגיזי צמר. טומנין בהן לפי שאינן מוסיפין הבל ואין מטלטלין אותן בשבת לפי שהוא מקפיד עליהן והוי מוקצה מחמת חסרון כיס ואם התקינן לתשמיש מותר לטלטל אותן ואפילו הן של תגר: כיצד עושה. אם הטמין באותן שאסורין לטלטל בשבת והוא רוצה ליטול את הקדירה: נוטל. או נוער את הכיסוי מעל הקדירה לפי שהכיסוי תורת כלי עליו והגיזין נופלות ונוטל את הקדירה: קופה מטה על צדה ונוטל. כשבא ליטול את הקדירה מתוך הקופה של גיזי צמר מטה אותה על צדה וניטל דר"א בן עזריה חושש שמא יפלו הגיזין ותתקלקל הגומא של מושב הקדירה ולא יוכל להחזיר את הקדירה שהרי אין לו לטלטל הגיזין כדי לתקן את הגומא והכמים אומרים נוטל ומחזיר דלא חיישינן לכך ומודים שאם נתקלקלה הגומא שאינו יכול להחזיר והלכה כחכמים: אם לא כסהו מבעוד יום. להקדירה לא יכסנו משתחשך דהוי כמטמין בשבת ואסור אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל: כסהו. מבעוד יום ונתגלה בשבת מותר לכסותו שהרי אינו מוסיף ממה שהיה: ממלא את הקיתון. מים ונותן תחת הכר או תחת הכסת בשבת שאין הטמנה בצונן וכן אם פינה המין מן הקדירה לתוך הקיתון או לתוך כלי אחר מותר להטמין אותו הכלי בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל שלא אסרו להטמין בשבת אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו אבל אם פינהו מותר: **גמ'** הדא דתימר. דמטלטלין בשלחין בנתונין אצל בעל הבית דדעתו להשתמש בהן אבל בנתונין באפותיקי והיא האוצר ונתונין לסחורה לא בדא התירו לטלטל דקסבר האי מ"ד דהואיל ונתונין באוצר או שעומדין למלאכה כגון של אומן קפיד עלייהו ואסור לטלטלן: בגיזי צמר וכו' הדא דתימר. דאסור לטלטלן כשהן נתונין באפותיקי אבל בנתונין אצל בעל הבית שהתקינן לתשמישו לא בדא אסרו לטלטל ולהאי פירושא איכא למימר דר' יוחנן פליג על הא דקאמר ר' יונתן בשלחין דאי מודי ליה א"כ מאי איכא בין שלחין לגיזי צמר: פורסין מחצלת ע"ג שיפות שורות של לבנים בשבת. ואע"ג דעומדות לבנין הם לא הוי כמבטל כלי מהיכנו לפי שהן ראויין לישב עליהן ודעתיה עלייהו: אני לא שמעתי מאבא. הא דלקמן ואחותי אמרה זה לי משמו שביצה שנולדה ביו"ט ואסור לטלטלה משום מוקצה סומכין לה כלי מצידה בשביל שלא תתגלגל ותשבר אבל אין כופין עליה את הכלי משום דחייש שמא מתוך כך ינענע את הביצה והיא אסורה בטלטול: ושמואל אמר. אף כופין עליה את הכלי. ולא חייש לכלום: אמר ר' מנא דאפי' לשמואל ובלבד שיהא נזהר בשעת כפיתו שלא יהא הכלי

ההן דכמר איידה צריך מחסרתיה ציבחר דהוא אתי מיסב והוא שפכה ומרתחה. תמן *תנינן כן בגפת חדשה אבל בישנה טהור. ואי זו היא חדשה ואיזו היא ישנה. רבי יוסי בי רבי בון בשם ר"י חדשה בתוך י"ב חודש. *ישנה לאחר י"ב חדש: טומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה. ר' יודא בר פזי בשם רבי ירמיה בר חנינה הדא דתימר בשלא רבת רקבוביתן. אבל רבת רקבוביתן אסור לטמון בהן: ובנעורת של פשתן ובנסורת של חרשין. אנן תנינן נסורת. תניי דבית רבי נעורת. הדא אמרה היא הדא היא הדא:

הלכה ב מתני' א *טומנין בשלחין ב ומטלטלין אותן בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד עושה ג נוטל את הכיסוי והן נופלות ראב"ע אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר וחכמים אומרים ד נוטל ומחזיר: **גמ'** רבי יודה בן פזי בשם רבי יונתן הדא דתימר בנתונין אצל בעל הבית. אבל בנתונין באפותיקי לא בדא: בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן. רבי יודה ור' יוחנן הדא דתימר ה בנתונין *באפותיקי. אבל בנתונין אצל בעל הבית לא בדא. רבי ירמיה בשם רב *פורשין מחצלת על גבי שייפות של לבינים בשבת. אמר ר"ש ב"ר אני לא שמעתי מאבא. אחותי אמרה לי משמו ביצה שנולדה בי"ט סומכין לה כלי בשביל שלא תתגלגל אבל אין כופין עליה את הכלי. ושמואל אמר ו *כופין עליה כלי. אמר רבי מנא ובלבד שלא יהא הכלי

קרבן העדה

ההן דכמר אידה. האי מאן דמטמין בהדה כלומר בהנך דתני במתני' דמטמין בהן יבשין ולא לחין: צריך מחסרתי' ליבחר. צריך שיראה שלא יהא הכוס או הקדירה מלאה: דהוא אתי וכו'. שאם יבא ליתנה לתוכה ישפוך מעט על הגמר ויהיו לחין ומרתיחין להמאכל: תמן תנינן. בכלים פרק תשיעי: וכן בגפת. פסולת של זיתים לאחר שהוציאו שמנן: חדשה. תוך י"ב חודש: ישנה. לאחר י"ב חודש: טהור. שכבר כלה הלחות שבו והרי הם כעלים א"כ בגפת לאחר י"ב חודש מותר לטמון: אבל רבת רקבוביתן. שמה שנרקב הוא יותר ממה שאינו נרקב אסור: תניי דבית רבי. התנאים שבבית רבי תנו נעורת: היא הדא היא הדא. פי' ש"מ דנסורת ונעורת מין א' הן:

הלכה ב מתני' שלחין. עורות כמו והפשיט תרגום וישלח: ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן דחזי' למזגא עלייהו: ואין מטלטלין אותן. דמוקצות הן לטוות ולארוג: כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדרתו הואיל ואסור לטלטלן שהרי היא טמונה כולה בהן: נוטל. כיסוי של קדרה שיש תורת כלי עליה ואע"ג שהן עליה לא איכפת לן דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות הקדירה וה"ק לא איירי אחר שנטל הכיסוי מה יעשה אם יקח התבשיל משם או יסלק הקדירה מן הקופה ומש"ה פליג ראב"ע ורבנן דר"א סבר מטה הקדירה ונוטל התבשיל מה שצריך לו ומניחנה לערב שאם יטלנה משם לא יוכל להחזירה דשמא המוכין שמכאן ומכאן יפלו ואתי לטלטולינהו הלכך תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה ורבנן בתראי לא חיישי להכי:

גמ' הדא דתימר. דטומנין בשלחין: בנתונין אצל בע"ה. הוא דמותר לטלטלן שאין עומדין לממכר ולא קפיד עלייהו כי מינטפי וחזי למיזגא עלייהו: אבל בנתונין באפותיקי. שעומדין למכור וקפיד עלייהו ולא למזגא קיימי אסור: לא בדא. אין הדין כן אלא אסורין: אפותיקי. מערכת גדולה שעורכין ומושיבין להקלותן לסחורה בין של בגדים בין של צמר בין של עורות ושאר דברים: ה"ג פורסין מחצלת של שיפות ע"ג לבנים. וכ"ה במכשירין שיפא של לבנים והן מחללות של לבנים וה"פ פורסי מחצל' ע"ג לבנים שלא יפלו עליהן מים קודם בישול' ויפסדו א"נ אף לאחר גמר בישולם וכדי שיקבלו סיד ולא אמרי' הואיל והן עצמן מוקצין אף הכלי לא ינטל לצורכן: ה"ג ר"ש בי ר' ינאי: אני לא שמעתי מאבא. מרבי ינאי דין זה רק אחותי אמרה לי משמו: אבל אין כופין עליה כלי. כיון דהיא אינה ניטלת אין מטלטלין הכלי לצרכה דאינו לצורך דבר הניטל: כופין עליה כלי. דס"ל כלי ניטל אפילו לצורך דבר שאינו ניטל: ובלבד שלא יהא נוגע

מסורת הש"ס
כלים פ"ט מ"ט
תוספתא כלים ב"ק פ"ו
שבת מט ע"א
שם נ ע"א
שם מג ע"ב ביצה פ"ב הלכה א ושבת פ"ג הלכה ו
שם מג ע"ב

רידב"ז

ר' ירמי' בשם רב פורסין מחצלת ע"ג שיפות של לבנים בשבת עד סוף הסוגיא עד כאן מלמעלן כאן מלמטן הסוגיא הזו חמורה ולא הבנתי פי' המפרשים ז"ל בכאן מלמעלן כאן מלמטן. ולפענ"ד דה"פ דהנה נראה מתחלה מאי שייכות הסוגיא הזאת לכאן ולפי הנראה מקומה הוא בפ' כירה לבתר מתניתין אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן וכן איתא בבבלי האי סוגיא שם. וכן בירושלמי איתא האי סוגיא כצורתה במס' ביצה בפ' משילין לבתר מתניתין נותנין כלי תחת הדלף דהוא שייך שפיר להאי סוגיא כדאיתא בבבלי שבת דף מ"ג ע"א ובביצה דף ל"ו עיי"ש אבל למתניתין הזה לכאורה אין שייכות הסוגיא הזאת ע"כ נראה לפענ"ד דהיא ברייתא דר' הושעיא נחיל של דבורים פורסין סדין עלי' בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. הוא ענין אחר מהאי ברייתא המובא בבבלי הנ"ל פורסין מחצלת ע"ג כורת דבורים בשבת דמחצלת וסדין הוא ענין אחר וכורת ונחיל ב' ענינים הן כדאיתא במשנה דמס' ב"ב דף פ' ע"א הלוקח פירות כורת נוטל ג' נחילין פי' הרשב"ם ז"ל דאימהות שבכורת מולידין ולדות ובתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכורת נחיל של דבורים ולדות שילדו האמהות ויושבין על ענף האילן עכ"ל ז"ל וזהו הנקרא נחיל של דבורים כשיושבין בין ענפי אילן וכן בכל דוכתי' בש"ס מלינן נחיל של דבורים דמיירי דאינן בכורת אלא על ענפי אילן כמס' ב"ק דף פ"א לקוץ סוכו של חבירו להציל נחילו. וע"כ מחללת ע"ג כורת אינו לסדין על נחיל של דבורים והנה אם יפרוש סדין על הנחיל של דבורים דיושבים בין ענפי האילנות כשיכסה אותן בין ענפים והי' סדין המכסה תחת ענפים ויהיה על הסדין מחופה ענפי אילן. וא"כ לכאורה אסיר ליתן את הסדין בין הענפים דמבטל כלי מהיכנו דהא הענפים מוקצה הם דאין משתמשין במחובר אכן ז"א דדמי למתניתינו כיצד הוא עושה ונוטל את הכיסוי והן נופלת אע"ג דעל הכיסוי מונח גיזי צמר שאין מטלטלין מ"מ מותר ליטול את הכיסוי כדפי' רש"י ז"ל דהכיסוי אינו נעשה בסיס לדבר האסור דאינו עשוי אלא לכסות את הכלי. וכן מתניתין דר"פ משילין מכסין פירות בכלים מפני הדלף ובסיפא גרסינן

שנויי נוסחאות (שו"א) ציבחר בג"ו ציבחד. (בו"ג) והוא בד"ו והיא. (בו"ה) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (שו"ד) נוטל בד"ו נוער. (שו"ו) ר"ש ב"ר בד"ו רבי שמעון בר'.

(כבר לאדן) ההן דכמר אידה. פי' אותו שטומן איזו שיהיה צריך וכו':

מסורת הש"ס

הכלי נוגע בגופה של בילה. תני ר' הושעיה
א *נחיל של דבורין פורסין עליה סדין בחמה
מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. מה כרב
כשמואל כאן מלמעלן כאן מלמטן. רבי ביסנא
בשם רבי יוסי בר חנינא [ז]חפי לסוטות אסור
לטלטלן מצדתה הוא פריסן והדין משטרפן גו
שימשא אתון שאלו לרב מהו מטלטלתן אמר לון
חשבון עליהן מתנינן תוחתי רשיבון ושרי לכון
מטלטלתן. ר' זעירא בשם ר' ירמיה ראשי
כלונסיות שהישב עליהן מאתמול מותר לטלטלן.
ר' יונה ור' יוסי סלקון לסדרא דבר עולא דהוה
רבעה תמן והוה תמן ראשי כלונסיות. אתון
ושאלון ליה מהו לטלטלן. א"ל אם השבתם עליהן
מאתמול מותר לטלטלן ואם לאו אין אתם מותרין
לטלטלן. תני רבי חלפתא בר שאול *מובין
שהשב עליהן מאתמול מותר לטלטלן. תני ר'
יוסי בן שאול צבר של קורות שהשב עליהן
מאתמול מותר לטלטלן. ר' יוסי ר' חנינה בשם
ר' ישמעאל בר ר' יעקב בר אחא ר' יעקב בר
אידי רבי חנינא בשם *רבי ישמעאל בי רבי יוסי
אבא שלחה הוה וחיה אמר לנו קשרו לכם ראשי
גוזיות ואתם מותרין לטלטלן למחר. חזקיה אמר
אפילו מלן. רב אמר *חריות שגידען לשכיבה
אינן צריכות קישור לאהלין צריכות קישור. רב
אבא בר הנה אמר בין לשכיבה בין לאהלין
צריכות קישור. א"ר חזקיה ולא דמו קישוריה
דרב באוהלין לקישוריה דרב אבא בר הנה
בכלים. קישוריה דרב באוהלין עד שיקשור
את כל הקוצין. קישוריה דרב אבא בר חנה
בכלים עד שיהיה עליהן תואר כלי. אם אומר
את עד שיקשור את הקוצין אין מעשה גדול
מזה. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יונתן *לעולם
אל ימנע אדם עצמו מלילך לבית המדרש
שהרי כמה פעמים נשאלה הלכה זו ביבנה
עריבת

קרבן העדה

הכלי נוגע בגופה של בילה. כיון דהנחת הכלי אינו אלא לצורך דבר המוקצה לכך אסור אפילו הנגיעה א"נ לפי שהבילה סגלגלת ואי אפשר שלא יזדנדה בנגיעה: מה כרב כשמואל. כלומר הניחא לרב דאמר לעיל פורסין מחצלת ע"ג לבנים בשבת וכן לשמואל דאמר כופי' עליה את הכלי אלא לר"ש בר רבי קשיא ל"א דמפרש בהנה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים היינו ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה ואיכא ליכא ואיכא דבש משמע דוקא משום דבש שהוא דבר הניטל הוא דשרי לפרוס הא בלא"ה אסור וקשיא לרב ושמואל: ומשני כאן מלמעלן. בפורס הסדין ע"ג הנחיל מודה ר"ש ברבי דשרי דיכול ליטלו בכל שעה שירצה: כאן מלמטן. בבילה אינו אוסר אלא שלא יתן הכלי תחת הבילה ולליבנא בתרא כאן מלמעלן ואיכא היכירא טפי שנוטל לגס דבר שאינו ניטל אסור כאן בבילה שהוא נותן מלמטן שרי: חפי לסוטות. שיני נפתחות של ספינות. סוטות ספינה בלשון ישמעאל: ה"ג בבילה מלדהה הווין פריסין והווין משתרפין גו שמשא. וה"פ מצודות היו פרוסות והיו שרופין מן השמש ושאלו לרב אם מותר לטלטלן: ה"ג וא"ל אסור ליגע בהון חשבון עליהון מיתנינון תחות רישיכון ושרי וכו'. וה"פ אסור ליגע בהן אע"פ שמתקלקלים ואפי' מחנה לגל אסור אא"כ שחשבו עליהן מע"ש שיתנו המצודות תחת ראשן לישן עליהם שרי לטלטלן דהו"ל כלי שהשמישו להיתר: כלונסיות. עץ ארוך כמין קנה של רומח: לסידרא דבר עולא. בית המדרש של בר עולא: דהוה רבעה תמן. שהיה שם לוח של עץ: צבר של קורות. קורות לבורות זו ע"ג זו: שלחה הוה. אומן לעבד עורות: ראשי גיזיות. הלמר שנשתייר לאחר הגיזה דה"ל מעשה כל דהו שרוצה לישב עליהן: אפי' מלן. הוא קשירה רחבה אם עשאה מע"ש דיו ומותר לטלטלן בשבת: מלן. כמו מללן כדאיתא בנ"ק הקורע מתוך המלל: חריות. ענפים קשים כעץ מבהוקשו שדרהו' של לולבין ונפלו עלין שלהן קרי להן חריות: שגידען. שקצצן: לאהלין. לכסות בהן או לקני' הנצרכי' לאהל: צריכות קישור. קודם שבת להוכיח שלישיבה עומדים ואז מותר לטלטלן: קישוריה דרב. כשקצצן לאהלין צריך שיקשור כל הקוצין שבחריות: בכלים. כשקצצן לשכיבה: עד שיהיה להן תואר כלי. ואפילו בקישור כל דהו סגי: אם אומר את וכו'. פי' דאין לומר דבעינן גם לשכיב' עד שיקשור כל הקוצין: אין מעשה גדול כזה. ואיך יחמיר רבב"ח כל כך: ומכיון שקשרן שיהא עליהן תורת כלי סגי והשתא ל"ק דלמה לי מחשבה משום דהא מיהת לאו כלי ממש הן דהכתי לא קשר את כל הקוצין שבהן:
עריבת

פני משה

הכלי נוגע בגופה של בילה דזה ודאי אסור לכ"ע: תני ר' הושעיה נחיל של דבורים. נחיל כמו חיל והן שוכנין במקום אחד פורסין עליהן סדין בשבת בחמה וכו': מה כרב. ושואל הש"ס מה כ"ל לר' הושעיה אם דעתיה כרב דקאמר לעיל פורסין מחצלת ע"ג לבנים וה"ה ע"ג נחיל של דבורים ואע"ג דמוקצין הן דקס"ד שפורסין הסדין עליהן ממש ואי כשמואל הא בעינן שלא יגע בהן כדקאמר ר' מנא אליבא דשמואל: כשמואל. כלו' לעולם אפי' לשמואל שפיר הוא דכאן בנחיל של דבורים מלמעלן איירי כאן בהאי דבילה מלמטן בכיפה הכלי ע"ג הבילה שמונחת על הקרקע ולהכי קאמר שצריך ליזהר שלא יהא נוגע בגופה של בילה: חפי לסוטות. חפי כמו דפי ולסוטות הן להות הקצרים שנותנין אותן על הקורה שהוא מכותל אל הכותל ואסור לטלטלן שהן עומדות לבנין ואינן ראויין לישב עליהן: מצדתא הוא פריסן והוון משטרפין גו שימשא. מצודות היו פרושין על הקרקע לייבשן והיו נשרפין מחום השמש ואתון ושאלין לרב מהו לטלטלן בשבת ואמר להן חשבו עליהן שיהיו נתונין תחת ראשיכם לשכב עליהן ועי"כ שרי לכון לטלטלן: שחישב עליהן מאתמול. דוקא לצורך איזו דבר אז מותר לטלטלן: לסדרא. למדרש של בר עולא שהיה שוכן שם והוה תמן וכו': מובין שהשב עליהן מאתמול. ליתן אותו לתוך הכר או לתוך הכסת: צבר של קורות. שהן צבורות במקום אחד ועומדות לבנין וחישב עליהן מאתמול לישב עליהן: ר' יוסי וכו'. אמר זה בשם ר"ח ואמרי לה ר' יעקב בר אחא דכך אמר ר' ישמעאל בר ר' יוסי אבא שלחא הוה אומן לעבד עורות והוה אמר לנו קשרו לכם ראשי גיזיות מע"ש ותחשבו עליהן ואתם וכו' והקפיד לו' קשרו ראשי גיזיות והן במקום שהעורות נגוזות בראשיהן מן הצמר משום דקסבר דצריך מעשה עם המחשבה והלכך אמר קשרו שבראש הן נוח הוא לקשרן: חזקיה אמר אפילו מלן. כלו' אפי' הן מלאין צמר וא"צ בראשי גיזיות דקסבר אין צריך קשירה ובמחשבה בלחוד סגיא: חריות של דקל. שפיסלן והתקינן לשכיבה א"צ קישור לקשרן יחד דכמה שפיסלן סגי וראויות הן לכך ומותר לטלטלן אבל אם התקינן לאהלים והרי זה לדבר שאינו יכול לעשות בשבת צריכות קישור עם המחשבה שמחשב עליהן לישיבה בשבת: בין לשכיבה וכו'. דקסבר שצריך מעשה עם המחשבה ובעינן המחשבה: ולא דמי קישוריה דרב וכו'. כלו' דלא תימא דפליגי בקשירה להיד דמר סבר דאם התקינן לשכיבה לא בעינן קשירה ומר סבר דבעינן קשירה דתרווייהו הדא מילתא היא אלא דאף בקשירה גופה איכא בינייהו דלא דמי מה דרב דקאמר דצריך קשירה אם התקינן לאהלים להא דקאמר רב אבא דאף אם התקינן לשכיבה צריכות קשירה דהאי קשירה לאו כהאי קשירה הוא כדמסיק ואזיל: קישוריה דרב באהלים. לדידיה אם הן מיוחדין לאהלים בהא הוא דקאמר דצריכות קשירה ואם כן עד שיקשור את כל הקוצים שבההריות דבתחלה כשיחדן לאהלים לא היה מקפיד על הקוצים שיוצאין מהן ועכשיו שמחשב עליהן לשכיבה צריך לקשור את כל הקוצים שבהן דאל"כ אינן ראויות לשכיבה או לישיבה: קישוריה דרב אבא בכלים. כלו' אבל לקישוריה דרב אבא דקסבר אף שהן מיוחדין לכלים כגון לשכיבה וכיוצא בזה לשאר צרכיו דחד דינא אית להו לדידיה ולא לאהלים אעפ"כ צריכות קשירה בשעה שמחשב עליהן ואם חישב עליהן לצורך כלי או להשתמש בהן איזה דבר שיהא מותר לטלטלן א"כ עד שיהא עליהן תורת כלי סגי ולא טפי ולא בעי עד שיקשור את כל הקוצין שאם אומר את שאפי' לרב אבא עד שיקשור את כל הקוצין שבהם א"כ אין לך מעשה גדול מזה ולמה לי מחשבה דלגוונא דאיירי ר' אבא במעשה כי האי לחוד סגי להתיר טלטול אלא ודאי דלדידיה א"צ עד שיקשור את כל הקוצין
עריבת

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פכ"ה משבת הל' כס טוש"ע או"ח סי' שטו ס"ד

גליון הש"ס

ז פי' הקק"מ דחוק. גם פי' הגליון בשבת בש"ק אין לו ענין להמשך הסוגי' ואפשר דחפי הוא לשון כסוי דמכסס מתרגמינן חופא' ולכופר הוא ספינה. והוא כפין מחללת של ספינה והיינו כרכי דוזי עי' רש"י שבת דף יט ע"ב ד"ה כרכי וא"כ הוא מעין סוגיין דמיירי בכלים העומדין לתשמיש אחר וצריך לחשב עליהן לישיבה כנ"ל:

בילה לו ע"א | פי' שבת מח ע"א | עי' שבת מט ע"א | פי' שבת נ"א | [illegible] פ"ג ע"כ מדרש קהלת פ' מעוות לא יוכל לתקון

רידב"ז

גרסינן נותנין כלי תחת הדלף בשבת. ומקשינן בשבת דף מ"ג ע"א על ר"י דס"ל דאסור לבטל כלי מהיכנו. מסיפא דמתניתין נותנין כלי תחת הדלף בשבת ולא קפריך מרישא דמתניתין מכסין את הפירות בכלים מפני הדלף והא מבטל כלי מהיכנו עי' בהרא"ש ז"ל דיש מפרשין דמיירי רישא דמתניתין ג"כ בשבת הוא משום דכיון דהוא מכסה לכסות את הכלים ע"כ לא איכפית לן על הדלף שיורד עלי' כמו במתניתין דידן דנוטל את הכיסוי וכו' דדבר הנעשה לכיסוי אין נעשה בסיס לדבר האסור שעליו. ועי"ז יתפרש הסוגיא דר"י בשם רב פורסין מחצלת ע"ג שיפות של לבנים בשבת דס"ל דכלי נוטל מדבר שאינו ניטל בשבת ור"ש ברי' ס"ל דאין כלי ניטל לדבר שאינו ניטל. ושמואל ס"ל דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל כרב. ותני ר"ה נחיל של דבורים פורסין כו' וע"ז שאל הש"ס מה כרב כשמואל אם לא שמעינן מבריית' דר"ה אלא לדינא כרב כשמואל או דין אחר ומשיק דזה אינו דינא דרב ושמואל כאן מלמעלה כאן מלמטה פי' דדינא דרב ושמואל הוא כשנותן למעלה ודינא דר"ה הוא מלמטה דהא הסדין בין הענפים והענפים עלי' ומ"מ מותר כיון דהוא בתורת כיסוי וכלי ניטל לדבר שאינו ניטל וע"כ מותר לכסות הסדין על הנחיל וכיון דהוא כיסוי על הדבורים אע"ג דהענפים שוכבים על הסדין הוי כמו דינא דמתניתין דידן דהכיסוי על הקדירה והגיזין על הכיסוי נוטל את הכיסוי והן נופלת ולא הוי הכיסוי בסיס להן אע"ג דהוא למטה מהן. וכל הדברים כשהן למטה נעשו בסיס לדברים שלמעלן מלבד כיסוי אע"ג דהיא למטה אין נעשה בסיס למה שלמעלן ממנו ולא דקמ"ל דינא דרב ושמואל מענין כלי ניטל לדבר שאינו ניטל. ז"א אלא לענין מבטל כלי מהיכנו מיירי ומיירי למטן וקמ"ל דבכיסוי לא שייך זאת. וע"כ שייך שפיר הך סוגיא למתניתן דידן ר"ב בשם ר"י ב"ח חפי סיטות פי' בגליון דהוא כרכי דוזי פי' כיסוי הספינה ושייך הכא לדיני דהכיסוי. ודו"ק:

א"ר

...חאות [illegible] (סו"א) רשיבון בד"ו רשיכון. (סו"ס) בר ר' יעקב בד"ו בי רבי יוסי ר' יעקב. (סוכ"א) וחיה בד"ו והוה. (סוכ"ב) גוזיות בד"ו גיזיות.

ככר לאדן

...י לסוטות [illegible]. פי' כיסוי לסוטות: מצדתא הוון פריסין והוון משטרפן וכו' עליהן מתנינו תוחתי כצ"ל: חזקיה אמר אפי' מלן. פי' אפי' עושים צבס כלי מילת:
שבת ל:

עריבת הירדן למה היא טמאה ולא אמר אדם דבר. עד שבא רבי חנינה בן אנטיגנס ודרשה בעירו עריבת הירדן למה היא טמאה. מפני שממלין אותה פירות ומוליכין אותה מן הים ליבשה ומן היבשה לים. ועוד דבר אחר דרש הריות שגדען בין לשכיבה בין לאוהלין צריכות קישור. התיבון הרי נדידייא דאשקלון. א"ר יצחק בר לעזר שניא היא שמקצתן בים ומקצתן ביבשה. אתייא דרבי בא בר הנה כרבי חנינא *דמר ר' *הנינא עולין היינו עם רבי לחמת גרר והיה אומר לנו ^א בהרו לכם חלקי אבנים ואתם מותרין למלטלן למהר. רבי זעירא אמר עד שיקרדם. חברייא אמרי עד שישפשף וצפוראי אמרין עד שיחשוב. רבי יוחנן אמר עד שיהא עליהן תואר כלי. אשכחת אמר ^ב רב חנה בר אבא ור' יוהנן ור' יונתן חדא. רב ור' זעירא ורבי ישמעאל בי ר' יוסי חדא. ציפוראי ורבי יוסי בן שאול ורבי הלפתא בן שאול חדא. חברייא לית להון זוג:

הלכה ג מתני'

^ג *אם לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך כסהו ונתגלה מותר לכסותו ממלא את הקיתון ונותן לתחת הכר או תחת הכסת: **גמ'** *נטלו מבעוד יום מהזירו מבעוד יום. נטלו משהשיכה מחזירו משחשיכה. נטלו מבע"י וקדש עליו היום רבי בא בשם רב יהודה ^ד אם נתקלקלה הגומה אסורה. ומבירה לכירה מותר. מן ההוא דמר רבי לעזר בשם ר' יהושע משרת הייתי את רבי חייא הגדול *והייתי מעלה לו המין מדיוטי התחתונה לדיוטי העליונה ומחזירין לכירה. ומר רבי ירמיה כר"ש ^ה אפילו מבירה שהבלה ממועט לכירה שהבלה מרובה מותר. מבירה לטמינה אסור. מטמינה לבירה אסור. מטמינה לטמינה צריכה. נתגל' מבע"י מכסהו מבע"י. נתגלה משחשיכה מכסהו משחשיכה. נתגלה מבע"י וקדש עליו היום. *תני ^ו אין טומנין חמין משחשיכה ^ז אבל מוסיפין עליהן כסות וכלים. כמה יהא עליהן ויהא מותר לכסותם. רבי זריקן בשם רבי הנינא אפילו מפה. אמר רבי זעירא ובלבד דבר שהוא מועיל. אמר רבי חנינא כל הדברים מועילין. אמר רבי מתניה ויאות אילו מאן דנסב מרטוט ויהב לה על רישיה בשעת צינתה דילמא לא כביש צינתה. כשם שאין טומנין חמין משחשיכה כך אין טומנין לא שלג ולא צונין. ^ח ורבי מתיר. התיב שמואל בר אבא על הדא קדמייתא והא תני ממלא הוא אדם את הקיתון של מים ונותן תחת הכר או תחת הכסת. אלא כרבי דרבי מתיר כאן

פני משה

עריבת הירדן. ספינה קטנה כעריבה ועוברין בה את הירדן ולמה היא מקבלת טומאה הלא ספינה שבים וכנהר טהורה שאינה עשויה להטלטל ביבשה: מפני שממלאין אותה פירות. ומוליכין אותה לפעמים מן הים ליבשה וא"כ מיטלטלת על היבשה היא: הרי גידודייא דאשקלון. שהוא יושבת על חוף הים והיה שם גידודי על שפת הים ויושבין עליהן בשבת ואע"פ שאינן מתוקנין לכך. ומשני שנייא היא ההם שמקצתן בתוך הים ומקצתן ביבשה ואין ראויות לדבר אחר והלכך א"צ להתקין ליבשה: אתיא דר' בא בר חנה. דקסבר עד שיקשור ויהא עליהן תואר כלי כהאי דר' חנינה דקאמר בהאי עובדא דלקמיה בשם ר' יוחנן דעד שיהא עליהן תואר כלי אמר להן רבי: עולין היינו וכו'. ופליגי אמוראי היאך אמר להם דר' חנינה דידיה אמר דבך אמר להם בהרו לכם וכו' דבהא להוד סגי ור"ז אמר דעד שיקרדם בקרדום ולהתקין אמר להם וחברייא אמרי עד שישפשף הוהן אמר להן. וציפוראי אמרי עד שיחשוב עליהן לישיבה למהר אמר להם ור' יוחנן אמר וכו' והיינו כר' אבא בר חנה: אשכחת אמר. נמצינו למדין דרב אבא בר חנה ור' יוחנן ור' יונתן דאמרי לעיל לעולם אל ימנע אדם עצמו וכו' ודרש ר' חנינה דהריות שנדען לעולם צריכות קשיר בהדא שיטתה קיימי: רבי. דאמר לעיל חריות שגדען לשכיבה א"צ קשיר ור' זעירא דקאמר בעובדא דרבי דבתיקון להוד סגי ור' ישמעאל בר' יוסי דאמר לעיל הבא שלחה הוה וכו' נמי בהדא שיטתא קיימי דאע"ג דר' ישמעאל בר' יוסי קאמר שקברו לכם ראשי גיזוות אמר להם מ"מ במעינן דבהדא תקנתא להוד סגי ובדבר בכבר התקין א"צ קשיר: ציפוראי. דקאמרי בעובדא דרבי דעד שיחשוב מאתמול אמר להם ור' יוסי בן שאול ור' חלפתא בן שאול דקאמרי לעיל במוכין ובצביר של קורות דבמחשבה מאתמול בלהוד סגי נמי בהדא שיטתא קיימי ולהברייא דקאמרי בעובדא דרבי עד שישפשף אמר להם לית להון זוג לסברא דידהו: נטלו מבע"י וכו'. גרסי' להא לעיל בפ' כירה בהלכה א' גבי שהייה וכן הכא לענין הטמנה ואם קידש עליו היום בעיא דלא איפשטא היא כדלעיל: אם נתקלקלה הגומה. כשנטל הקדירה מגיזי הלמר אסור להחזיר לד"ה כדפרישית במתני': ומכירה לכירה מותר. להחליף מן ההיא וכו' כדאמרי' לעיל בפ' כירה שם: מכירה לטמינה אסור. להחליף וכן מטמינה לכירה דלפעמים לזה היה מרובה מזה אבל מטמינה לטמינה במקום אחר צריכה לן דמספקא להו בכה"ג: נתגלה. המיחם או הקדירה וכו' נתגלה מבעוד יום וקדש עליו היום. קודם שכסו מהו ולא איפשיטא: אבל מוסיפין עליהן וכו'. אם כבר הטמינה מבע"י מותר להוסיף עליה משחשיכה: כמה יהא על הן. מבע"י ויהא מותר להוסיף ולכסות: אפי' מפה. בעלמא: אמר ר"ז. דלא היא שצריך שיהא דבר שהוא מועיל לשמור החום ומפה לאו כלום היא ואמר ר"ח עלה כל הדברים מועילין ואפי' מפה ואמר ר' מתניא ויאות אמר ר' הנינה דאלו מי שנוטל סמרטוט קל ונותן על ראשו בשעת הצינה ודילמא אינו כובש הצינה ומועלת לו וה"נ אף מפה בעלמא מקיימת החום לפי שעה ולפיכך מותר להוסיף ולכסות משחשיכה: כשם וכו'. תוספתא היא בפ"ד: על הדא קדמייתא. על סברא הראשונה של הת"ק דקסבר אסור להטמין את הצונן והא הנינן במתני' ממלא וכו' אלא כרבי דרבי מתיר כלומר מי נימא דהמתני' לא אתיא אלא כרבי ולא כהת"ק דהתוספתא: כאן

קרבן העדה

עריבת הירדן. פי' ספינת הירדן: למה היא טמאה. דהא שאר ספינות טהורות דכתיב דרך אניה בלב ים ודרשי' מה ים טהור אף ספינה טהורה: מפני שממלאין אותה פירות וכו'. נמצא שהיא מיטלטלת מלא וריקן דהא כל הכלים איתקשו לשק ומה ספינה אינה מיטלטלת מלא וריקן וזו הואיל ומיטלטלת מלא וריקן טמאה: הרי גדידייא דאשקלון. ספינות של אשקלון שממלאין אותן פירות ומוליכין מן הים ליבשה ומן היבשה לים ולא שמענו שהם טמאות: שנייא היא. שאני הני דאשקלון שאין מוליכין כולן לחוץ אלא מקצתן בים ומקצתן ביבשה: בחרו לכם. שיטלו ביד דמחשבה לחוד לא סגי מיהו במעשה כל דהו סגי אע"ג דאין האבנים עומדות לישיבה כי היכי דסגי לרבנ"ח אפי' גידען לאהלין בקישור כל דהו וכדאמר ר' חזקי' לעיל: עד שיקרדם. צריך שיסתת האבנים ואז ניכר שלישיבה צריך הכל בבחירה לחוד לא סגי: עד שישפשף. היינו לאחר שסיתת האבנים דרך לשפשפן בקורנס וזהו גמר מלאכתן: עד שיחשוב. במחשבה לחוד סגי: אשכחת. פי' נמצא כללי שמועה זו: ה"ג רבי אבא בר חנה. דאמר לעיל עד שיהיה להן תורת כלי וכדפי' ר' חזקיה ור"י נמי אמר הכי ואף ר' יוחנן הוא דאמר משמיה דר"ח בן אנטיגנוס כרבנ"ח: חדא. בשיטה חדא קיימי: רב ור"ז ור"י בר"י חדא. כולהו ס"ל אם חשב לדבר האסור צריך מעשה רב ונראה שתיקונו לישיבה: ציפוראי וכו' חדא. דס"ל במחשבה לחוד סגי: חברייא. דמחמירין שצריך שישפשף: לית להון זוגא. דסובר כותייהו אין בכולם שמחמיר כל כך:

הלכה ג מתני'

לא יכסנו משתחשך. שאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזרה שמא ירתיח: ממלא הקיתון. של צונן: ונותן לתוך הכר. כדי שתפיג צנתו:

גמ' נטלו מבעוד יום. כלומר פשיטא אם נטלו מבע"י וכו': נטלו מבע"י וקדש עליו היום. מהו מי אמרינן דה"ל כמטמין בתחלה או לא: אם נתקלקלה הגומא. שהיתה טמונה בה אסורה להחזיר: ומכירה. שהיה נתון בו ליתנו לכירה אחר שרי: ה"ג והייתי מעלה לו חמין מדיוטי. עליה: וה"ג ומר ר' ירמיה בי ר"ש וה"פ הר"י בר"ש: מכירה לטמינה. ליטול קדירה מכירה וליתנה לתוך גומא שהיתה קדירה טמונה בו אסור: מטמינה לטמינה. כגון מטמינת כסות לטמינת פירות והדומה לו: צריכה. מבעיא לן: נתגלה. הקדירה הטמונה: נתגלה מבע"י וקדש עליו היום. מהו מי אמרינן דה"ל כמטמין בתחלה בשבת והסור או לא ולא איפשיט': כמה יהא עליהן. מכוסה ויהא מותר להוסיף בכיסוי: אפילו מפה. מונחת עליהן מבע"י מותר להוסיף כסות וכלים משחשיכה: ובלבד. שיהא מכוסה בדבר שהוא מועיל לשמר חומו: אר"ח. אין צריך להיות דבר שהוא מועיל שהרי אין לך דבר שמכסין בו שלא יהא מועיל ופליג אדר"ז: יאות. שפיר קאמר ר"ח: אלו נוטל סמרטוט. והוא בגד בלוי ונותנו ע"ג ראשו בשעת הקור וכי אינו מועיל לו שלא יצטנן ראשו ה"ה ה"נ מועיל לקדירה: אין טומנין לא שלג ולא צונן. בשביל שתפיג צנתן דגזרינן אטו הטמנה דחמין: על הדא קדמייתא. פי' פריך על הת"ק ממתניתין: אלא כר'. אתיא מתניתין דרבי מתיר ולא כרבנן: ומשני כאן

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ב משבת הלכ' כא ובהש"מ טוש"ע או"ח סי' שח סעיף כא יא

ב מיי' פ"ד שם הלכה ד טוש"ע שם סי' רנו סעיף ד יב

ג מיי' פ"ג שם הלכה יא יג

ד מיי' פ"ד שם הלכה ד טוש"ע שם סי' רנז ס"ד יד

ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו

מסורת הש"ס

ב ש"ס

(מפנין פ"א) שבת קכט ע"ב

בב נא ע"א

(כירה פ"א)

ע"ש לח ע"ב

שם נא ע"א

גליון הש"ס

^א עיין ק"ע דכליו תמוכי' דלמאן דמטהר ספינה משום דרך אניה בלב ים גם עריבת הירדן טהורה ור"ח לא ס"ל הך דרשה וספינה טהורה משום דלא ומיא לשק ועריבת הירדן טמאה משום דמטלטלת כמבוא' בש"ס:

^ב מכ"ן ראיה לשיטת ס"א בש"ע סכ"א דהאבנים וחריו' בוין הם. ועי' ברמב"ן במלחמות פרק כל הכלים:

^ג משמע דכנטלו משחשיכה מחזיר אף בנתקלקלה הגומא וכפי' רש"י במשנת קופה מטה על לדה וכדעה ראשונה בש"ע סי' רנט ס"ג והא דאסרינן בש"ס אם נתקלקלה הגומא דוקא בטמן בדבר המוקצה. וק"ע לא פי' היטב:

^ד עיין בחידושי רמב"ן ורשב"א:

שנויי נסחאות (סו"י) נרידייא בד"ו נדירייא. (סוכ"ג) להחת בד"ו התחת. (סוכ"ו) לעזר בד"ו ליעזר. (סוכ"פ) מדיוטי בד"ו מדייטי. לדיוטי בד"ו לדייטי. (סו"ל) ומחזירין בד"ו ומחזירן. כר"ש בד"ו בר' שמעון. (סו"מ) הנינא בד"ו חיננא.

(בבר לאדן) עריבת הירדן. בבלי שבת דף פ"ג:

כאן לשעה כאן לשהות:

הדרן עלך פרק במה טומנין

הלכה א מתני׳

במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה יוצא הגמל באיפסר והנקה בחטם והלובדקים בפרומביא והסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלין במקומן:

גמ׳ תני רבי ישמעאל בי רבי יוסי משום אביו. ארבע בהמות נמשכות באיפסר ואילו הן הסוס והפרד הגמל והחמור. א״ר הזקיה וסימנא וכן תהיה מגפת הסוס הפרד הגמל והחמור. רב אמר הלכה כר׳ ישמעאל בי רבי יוסי: לובדקס. *אית תניי תני לגדקס. מאן דמר לובדקס על שם לובים וכושים במצעדיו. מאן דמר לגדקס אבמטוס. מהו אבמטוס. חמר סלק. ר׳ יונה אמר רב הושעיה בעי גרים הבאים מלובים מהו להמתין להן ג׳ דורות. א״ר יונה בן צרויה מן מה דנן חמיי הדן פולא מיצרייא כדון רטיב אינון צווחין ליה לובי. כדו נגיב אינון צווחין ליה פול מצרייא. הדא אמרה גר מלובי צריך להמתין ג׳ דורות. הדא אמרה הוא לובי הוא מצרי. ר׳ יצחק בר נחמן בשם ר׳ אושעיא הלכה כדברי התלמיד דברי חכמים *כל מין פרדות אחד. ר׳ שמואל בשם רבי זעירא כמה דתימר לעניין איסור וכן כל שאר הבהמה לעניין היתר: וכן הסוס בשיר. ולא כן *תני כל תבשיטי אדם טמאין ותכשיטי בהמה טהורין תיפתר בעשויין להנותן. ואינו עושה חריץ אלא כרבי שמעון. דתני *לא יגרר אדם את המטה ואת הכסא ואת הספסל ואת הקתידרה מפני שהוא עושה חריץ. ורבי שמעון מתיר. א״ר חיננא כהדא. *דתני דלת *גוררת מחצלת גוררת קנקילון גורר פותח ונועל בשבת ואצ״ל בי״ט. ותני כן מחצלת שהיא קשורה ותלויה בעמוד פותח ונועל בשבת ואין צ״ל ביום טוב: ומזין עליהן וטובלין במקומן.

תמן

קרבן העדה

כאן לשעה. הא דמתיר במתניתין ליתן תחת הכר או הכסת לשעה מועטת ולא מיחזי כהטמנה: כאן לשהות. הא דאסרו חכמים בשכתנו לשם להיות שם זמן רב ומיחזי כהטמנה ואסור: הדרן עלך פרק במה טומנין

הלכה א מתני׳ במה בהמה יוצאה וכו׳. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דמינטרא בי׳ בהמה הוי תכשיט ואורחה ולא הוי משוי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי: בחטם. זמם של ברזל ונוקבים חוטמו ומכניסים אותו בתוכו: ולובדקים בפרומביא. מפרש בגמרא: בשיר. כמו אצעדה סביב צוארו וטבעת קבוע בה ומכניסים בו רצועה או חבל ומושכים הבהמה: וכל בעלי השיר. כגון כלבים ציידים וחיות קטנות שנותנין שיר לצוארם לנוי: ומזין עליהן. במקומן כמו שהם בצוארי הבהמה אם נטמאו: וטובלין במקומן מכניסין בהמה למים להטביל את השיר ואף על גב דטבעה וכלי בהמה לא מקבלין טומאה כיון שדרך בני אדם לשום ידיהם בין טבעת הבהמה וצוארה כדי למשכה במקום שירצה הלכך הוי ליה כטבעת אדם: **גמ׳** וסימנא לארבע בהמות היוצאים באפסר הם אלו הנזכרים בפסוק זה וכן תהיה וגומר: על שם לובים וכושים במצעדיו. כלומר חמור הבא ממדינת לוב: חמר סלק. חמור שיכול לעלות במים ולשוט בו ואמבטי״ם על שם אמבטי שרוחצין בה ל״א חמור שגדל ועלה כגמל: גרים הבאים ממדינת לוב. אם הם כמצריים מגוש וצריכין להמתין ג׳ דורות מלבא בקהל כדכתיב לא יבא מצרי ואדומי וגו׳ דור שלישי יבא להם בקהל ה׳ או מותרים מיד: מן מה וכו׳. מהא שאנו רואין הא פול המצרי כשהוא לח קורין אותו לובי וכשהוא יבש קורין אותו פול מצרי: הדא אמרה. ש״מ גר מלובי כגר מצרי הוא וצריך להמתין ג׳ דורות: הלכה כדברי תלמיד. דהיינו שהלכה כר׳ יהודה דאמר אין חוששין לזרע אב אבל חכמים אומרי׳ כל מין פרדות אחד הן וכולן מותרין שבשניהם שני הצדדין ומייתי לה הכא דלר׳ יהודה לא הוו אלא תלתא דפרד או בכלל חמור או בכלל סוס הוא אבל לרבנן מין בפני עצמו הוא: כמה דתימר לענין איסור. דדוקא הנך ד׳ יוצאין באפסר ולא שאר כל הבהמה דלא הוה לגבי דידהו נטירה וה״ל משוי הכי נמי לענין היתר שאר כל הבהמה שוין ויוצאין בפרומביא הע״ג דלא צריכא ליה דכל נטירותא יתירא לאו משוי הוא: ופריך ולא כן תני תכשיטי בהמה. כגון שיר של בהמה: טהורין. דתכשיטי אדם כתיבי בפרשה: בעשויין להנותן. שעשויין לנוי אדם מתחלה ונטמא ובעודו בטומאתו נתן אותו לבהמה וצריך להטבילו מטומאתו הראשונה שלא יגע בטהרות ל״א ה״ג להנותן וה״פ שעשויין להנהיג הבהמה וה״ל תשמיש כלי אדם הואיל ואדם מושך בהן וכדפרישית במתני׳: ופריך ואינו עושה חריץ. כשמושך הבהמה ואיך תני במתניתין ונמשכין בשיר בשבת: אלא כר״ש. דסובר דבר שאינו מתכוין מותר: דלת. הנגררת ע״ג הארץ: קינקילין גורר. הוא אבן שיש בו נקבים ועשוי במקום חלון שיכנס בו האור ויש שנועלים בו ומעמידי׳ אותו במקום דלת כנגד הפתח: פותח ונועל בו בשבת. ואיירי בקשורים ותלויים דלא מיחזי כבונה שמעינן מהא דמותר לגרור דבר כבד על הארץ דכיון דלא מתכוין שרי: ותני כן. ותניא נמי הכי:

תמן

פני משה

כאן לשעה כאן לשהות. כלו׳ אפ״ת דכהת״ק נמי אתיא כאן במתני׳ לפי שעה הוא דמיירי דקתני ונותן דמשמע לשעה מועטת וכאן במטמין לשהות ובהא הוא דקאמר הת״ק דאין טומנין את הגוזן:

הדרן עלך במה טומנין

הלכה א מתני׳ במה בהמה יוצאה. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דאורח׳ בהכי ומינטרא ביה לא הוי משאוי ושרי אבל מידי דלא מינטרא ביה הוי משאוי וכן מידי דנטירותא יתירתא היא שאינה צריכה אלא לשמירה פחותה מזו מסקינן דנמי הוי משאוי ואסור: יוצא הגמל באפסר. קביסטר״א בלע״ז: והנאקה. מין ממיני הגמלים ויש פותרין גמלא נקבה שהיא לבנה והיא חזקה ביותר וצריכה שמירה מעולה: בחטם. זוממא דפרזלא. יש שנוקבין את חוטמו ומכניסין בתוכו כמין טבעת ויש שעושין כמין טס של ברזל וקושרין אותו על הלחיים: והלובדקס. היא לובדיקים חמור הבא ממדינת לוב כמו הכושים והלובים בד״ה. ומין חמורים של אלו אינן למודים: בפרומביא. הוא רסן של ברזל: בשיר. עושין כמין אצעדה סב ב צוארו וטבעת קבוע בה ומכניסין בו רצועה או חבל ומושכין אותו. והרמב״ם קורא לשיר מתג והוא רסן אבל אינו של ברזל: וכל בעלי השיר. שדרכן לצאת בחול בשיר יוצאין בשבת בשיר וכן נמשכין הן בשבת בשיר: ומזין עליהן וטובלין במקומן. כמו שהם בצואר הבהמה וא״צ להסירן בשעת הזאה וכן בטבילה אלא שמכניסין את הבהמה במים להטביל את השיר. והאי שיר בר קבולי טומאה הוא דאע״ג דכלי בהמה אינן מקבלין טומאה זה שהוא עשוי לצורך האדם להמשיך בו את הבהמה מקבל הוא טומאה דכתשמיש אדם הוא:

גמ׳ תני. בתוספתא ריש פ״ה והתם גרים והלובדים והגמל: וסימנא. לנוסחא זו כמ״ש בזכריה וכן תהיה וגו׳: ליבדקס וכו׳. גרסי׳ להא לעיל בפ״ח דכלאים בהלכה ד׳: על שם. הפסוק ביחזקאל לובים וגו׳ ולובים על מצרים נאמר: חמור כלק. חמור הבא מארץ אחור כדאמרי׳ בפ״ק דיומא אחור זו סילק: גרים הבאים מלובי. מהו שחוששין להם שהם ממצרים ולהמתין להם בלשה דורות עד שיבאו בקהל: א״ר יונה בן נדדא. דפשיטא דלוב מצרים הוא שהרי אנו רואין לזה פול המצרי כשהוא לח קורין אותו לובי וכשנתייבש קורין אותו פול מצרי א״כ היא לוב הוא מצרים וצריך להמתין ג׳ דורות: הלכה כדברי התלמוד. התם בכלאים שייכא ואגב גררא נסבה הכא דהתם תני במתני׳ ר׳ יהודה אומר כל הנולדים מן הסוס וכו׳. וקורא אותו תלמיד שרבים חולקין עליו ובכללם גם ר״ע רבו דברי חכמים. אבל לדברי חכמים כל מין פרדות אחד ומותרין זה עם זה: כמה דתימר לענין איסור וכו׳. כלו׳ דמדייק בלשון מיותר דתני במתני׳ והסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר לא ה״ל למיתני אלא וכל בעלי השיר יוצאין בשיר וממילא הסוס בכלל הלכך קאמר שכן דרך הנאה לבנות ונקט אחד והדר תני וכן כל כיוצא בו. וכמה דתימר לקמן במתני׳ לענין איסור דקתני לא יצא הגמל במטוטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמה וה״נ הוה מצי למיתני כל הבהמה לא תצא וכו׳ והגמל בכלל אלא שכך דרך התנא לבנות וה״ה הכא לענין היתר דכן הוא שונה הסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר: ולא כן תני וכו׳. אהא דקתני ומזין וטובלין פריך וכי כני קבולי טומאה נינהו ולא כן הנינן בריש פי״ב דכלים טבעת אדם טמאה דהיתרבו תכשיטי אדם לטומאה כדכתיב בכלי מדין אצעדה וצמיד וטבעת וכו׳ וטבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות טהורות: תיפתר בעשויין להנותן. דמיירי שעשויין בתחלה לנוי האדם ואחר כך חשב אותו לבהמה דמקבלת טומאה וצריך לטהרו מטומאתו: ואינו עושה חריץ. אנמשכין בשיר היא דפריך דדרך השיר לעשות טבעות טבעות וכל אחת קבוע׳ בחברתה ומכיון שהוא ארוך שהרי עשוי למשוך בו הבהמה נגרר הוא על הארץ הלכך מדייק הרי כשמושך בו וכי אינו עושה חריץ על הקרקע במשיכתו: אלא כר״ש. דמתיר בדבר שאינו מתכוין כדתני בתוספתא סוף פ״ב דביצה לא יגרר אדם וכו׳: אמר ר׳ חיננא. דלא צריכין לאוקמי כר״ש דוקא משום דבכה״ג דתלוי בצואר בהמה כ״ע מודו דמותר כהדא דתני בתוספתא דעירובין פ״ח דלת שהיא תלויה ונגררת על הארץ וכן מחצלת וכן קנקילין והוא כלי מנוקב שמשימין תחתיו אש ונפרית לעשן הבגדים אשר עליו כהאי דתנן בסוף פ״ב דכלים קנקילין שיש בה בית קבלת כסות טמאה והעשויה כבוורת טהורה וכשהיא מפולשת כבוורת תולין אותה ונגררת על הארץ מותר לפתוח ולנעול בהן בשבת וכו׳ ותני בהדיא כן במחצלת שהיא קשורה ותלויה בעמוד פותח ונועל כדרכו ואינו חושש וד״ה היא: ומזין וכו׳

תמן

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״כ משבת הלכה א סמ״ג לאוין ס׳ טוש״ע או״ח סי׳ שה סעיף א

ב שם ס״ה

ג שם ס״א

ד מיי׳ פ״ח מכלאים הלכה ו

ה שם הלכה ו

ו מיי׳ פ״א משבת הלכה ה טוש״ע או״ח סי׳ שלז ס״א

מסורת הש״ס

שבת נא פ״ב

זכריה יד

בכלאים פ״ח הלכה ג

חולין סט פ״א

כלים פי״ב מ״א

לעיל פי״ג פ״ג

עירובין פ״ח

גליון הש״ס

ז עיין ערוך ערך לגדקס ועי׳ תוס׳ שבת נא פ״ב ד״ה תמרה. ותוס׳ בכורות ה ע״ב ד״ה תבעים:

ו וכן פי׳ כמו דתנן במתני׳ וכמה א״י וכו׳ וכן שאר כל הבהמות. כמו כן לענין היתר במה יוצא הגמל כן בשאר כל הבהמות דנטירה יתירתא לאו משוי הוא:

שינויי נוסחאות (כו״ס) והלובדקים נד״ו והליבדקס. (סו״ז) וטובלן נד״ו וטובלין. (סוי״ג) לובדקס נד״ו ליבדקס (וכן בסמוך). (סופ״ו) אבמטום מהו אבמטום נד״ו אמבטים מהו אמבטים. (סוט״ו) מלובים נד״ו מלובי. (זוכ״ח) חריץ נד״ו חרץ (וכן בסמוך). (זוכ״ם) יגרר נד״ו יגור.

טוב ירושלים

ר׳ יצחק בר נחמן בשם ר׳ אושעיא הלכה כדברי התלמיד תס של׳ הק״פ שהכוונה לר׳ יהודה דס״ל אין חוששין לזרע האב מאחד למה קראו תלמיד (ועי׳ כתובות קי״א ב׳ דמפורש שם לבדיא דר׳ אושעיא ס״ל כר׳ יהודה אבל למה קראו תלמיד) ומה שכתבו על פי׳ כהא״ש דמה שייך הכא דברי חכמים. אלא הכא גוונא רבות בירושלמי אגב גררא נתשך ממסכת לתגרסה פי׳ מה שכתב בתוספי הגאון כו׳ ר׳ דוד גורא ז״ל לעיל פ״ב ס״א וכן כתב בפל פיסור בכורים על תוספתא במס׳ פסחים במורך פ״ב:

*תמן תנינן לא תטבול בהן עד שתרפס. וכא הוא אמר הבין. אמר רבי מנא כאן ברפים. כאן באפוצים:

הלכה ב מתני׳

*חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו הזכרים יוצאין לביבין רחילות יוצאות שחוזות כבולות וכבונות והעזים צרורות ר״י אוסר בכולן חוץ מן הרחלים הכבונות ר׳ יהודא אומר עזים יוצאין צרורות ליבש אבל לא לחלב: **גמ׳** שמואל אמר *בקשורה לו מערב שבת. חנין מגופתייה אמר קומי שמואל רב חייא בר אשי לא נהיג כן. א״ל נהיג *בקלסטירין. דתני זכרים יוצאין בקלסטירין. התיב רבי אחא בר פפא קומי ר׳ זעירא. והא תני *חבל שהוא קשור בפרה קושרין אותו באבוס. באבוס קושרין אותו בפרה. ניחא בפרה קושרין אותו באבוס. באבוס קושרין אותו בפרה ולא נמצא משתמש בצדדי בהמה בשבת. אמר רבה תיפתר בקשרין שאינן של קיימא. א״ר יוסי שנייא הוא צדדי בהמה בין קשר שהוא של קיימא בין קשר שאינו של קיימא. א״ר שמי תיפתר כרשב״א. דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר *מותר להשתמש על צדדי בהמה בשבת. היא צדדי בהמה היא צדדי אילן. א״ר מנא קיימתיה במספק חבל על חבל: זכרים יוצאין לבובין. שהוא נותן עור מכורסינון כנגד לבו והוא מתרים כנגד חיה: רחלים יוצאות שחוזות. אית תניי תני שחוזות ואית תניי תני שוזות. מאן דאמר שוזות מעתדן כמה דתימר (משלי) שית זונה ונצורת לב. מאן דאן דמר שחוזות. כמה דתימר אין משחיזין את הסכין. כבונות למילת. כבולות שלא יעלה עליהן הזכר. רבי אבון בשם רבי חייא (ויקרא) ויקרא להם ארץ כבול. ארץ שאינה עושה פירות: רבי יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב. תני ר׳ יהודא ב״ב אומר בין ליבש בין לחלב אסור. יאות א״ר יהודא ב״ב ומה

פני משה

תמן תנינן. לקמן בריש הפרק: לא תצא אשה בחוטי צמר וכו׳ ולא תטבול בהן עד שתרפס משום חציצה והכא הוא אמר הבין. בתמיה דטובלין במוקומן והא הוי חציצה: כאן. במתני׳ ברפים הן שאין הטבעות קבועים בחוזק אלא שהן רפין ויש ריוח ביניהן וכאן בפרק דלקמן באפוצים ודחוקים החוטין בצואר האשה והלכך לא תטבול בהן עד שתרפס:

הלכה ב מתני׳ חמור יוצא במרדעת. שמשימין אותו תחת האוכף כדי לחממו דאמרי אינשי חמרא בתקופת תמוז קרירא ליה ומותר לצאת בזמן שהיא קשורה לו מע״ש: אבל לא באוכף. אפי׳ קשורה לו מע״ש דכמשוי הוא: הזכרים יוצאין לבובין. בעור שקשור על לביהם כדי שלא יפלו עליהם זאבים וכן בעור הקשור להן על זכרותן כדי שלא יעלו על הנקיבות: רחלות יוצאות שחוזות. שאוחזין האליה שלהן וקושרין אותו למעלה על גבן כדי שיעלו עליהן הזכרים: או כבולות. שלפעמים קושרין האליה שלהן למטה כדי שלא יעלו עליהן הזכרים: או כבונות. שמלפפין בגד או מטליות עליהן כדי שלא יטנף הצמר שלהן וישאר נקי דכל אלו לא חשיבי משאוי: העזים יוצאות צרורות. שקושרין דדיהן לפעמים כדי לייבש החלב שבהן ולפעמים קושרין אותן כדי להלב כל מר שלא יצא החלב שלהן עד שיחלבו אותן לערב: ר׳ יוסי אוסר בכולן. דס״ל דחשיבי משאוי: חוץ מן הרחלים הכבונות. שעשוי לשמור למרן דהוי כתכשיט: ליבש. בזמן שהוא עשוי ליבש כגון דמהדק אותן בחוזק דניכר שהוא ליבש מותר דליכא למיגזר דילמא נפיל ואתו לאתויי בר״ה אבל לא בזמן שעשוי לחלב דלא מהדר שפיר וזימנין דנפיל ואתי לאתויי והלכה כר׳ יהודה:

גמ׳ שמואל אמר בקשורה לו מע״ש. מיירי דהלו בשבת אינו יכול לקושרה דמיחזי כמתכוין להוליך הבהמ׳ למקום רחוק אבל ליתן המרדעת על החמור בשבת בלא קשורה ס״ל לשמואל דמותר. והכי מייתי מדקאמר הבין לפני שמואל רב חייא בר אשי לא נהיג כן ואי איירא בקשורה לו הוא דקאמר היאך פליג אמתני׳: מגופתייה. שם מקום: א״ל שמואל נהיג בקלסטירין. הוא טרסקל כלו׳. והלא רב חייא בר אשי היה נוהג להתיר טרסקל שבפיו שתולין בו מלא שעורין לאכול ואי טרסקל שרי שאינו אלא לתענוג מרדעת שהוא מפני הצער לשמרו מן הצינה לכ״ש: דתני. הכי בברייתא זכרים יוצאין בקלסטירין שתולין בהן. א״נ דדרך שאלה אמר לו שמואל לחנין אם נהיג היתר בטרסקל וכדתני בברייתא: התיב ר׳ אחא וכו׳. על הא דתני בתוספתא פי״ג חבל שהוא קשור בפרה וכו׳ ניחא הא דאם סבר קשור הוא בפרה קושרין ראש השני באבוס בשבת אלא אם קשור באבוס קושרין אותו בפרה קשיא ולא נמצא משתמש הוא בצידדי הבהמה בשבת והרי אסור: תיפתר. שקושר בה בקשר שאינו של קיימא דקס״ד דמכיון דבקשירה כל דהו הוא קושר לא בהו ולא הוי כמשתמש בצדדי בהמה: א״ר יוסי. בתמיה וכי שניא הוא לענין משתמש בצדדי הבהמה בין קשר של קיימא או לא הא מיהת משתמש בצדדה הוא: תיפתר כרשב״א. דמתיר להשתמש בצדדי הבהמה בשבת היא לצדדי בהמה היא לצדדי אילן מסקנא דמילתא היא אליבא דרשב״א כדאמר לקמן בפ״ג דעירובין בהלכה ג׳ דדין אחד להם דבתרווייהו למאן דאסר משום דאין עולין באילן ואין רוכבין על גבי בהמה ולר׳ שמעון בן אלעזר לדדין מותרין: קיימתיה. להאי ברייתא דהא דקתני חבל שהוא קשור באבוס קושרין אותו בפרה לאו דקושרין בפרה עצמה קאמר אלא במספק החבל שהוא קשור באבוס על החבל שהוא קשור בפרה וקושרו זה לזה ונמצא לאו משתמש בצדדי הבהמה הוא וקמ״ל דקשר דכה״ג לא מיקרי קשר של קיימא לאוסרו משום קושר: עור מכורסינין. עור קשה שנוטל מן הכורסקי ונותנו כנגד לבו והוא מתרים כנגד החיה שרוצה ליפול עליו: מ״ד שוזות מעתדן. כלו׳ דתרווייהו מפרשי שעושין זה כדי שיעלו עליהן הזכרים ומתקנין אותן לכך ושוזות מלישנא שית זונה היא. ומ״ד שחוזות מפרש נמי הכי ושחוזות מלישנא דאין משחיזין הוא שמהדרין אותן לכך וכלישנא בעלמא קאיני: כבולות וכו׳. מלישנא דקרא הוא שמלינו בחירם ויקרא להן ארץ כבול שהיתה ארץ שאינה עושה פירות: יאות אמר ר׳ יהודה בן בתירה. כדמפרש טעמא לקמיה ומה

קרבן העדה

תמן תנינן. בפרק במה אשה: לא תטבול בהן. ברלועות שבראשה עד שתרפס: וכא. וכאן אתה אומר ומזין עליהן וטובלין במוקומן: כאן. בשיר איירי ברפויים והמים נכנסים בו: כאן. בפרק במה אשה איירי באפוצים שהן דחוקים הורה אור הלכך אסור להטביל בהן עד שתרפס:

הלכה ב מתני׳ מרדעת. שמניחין על החמור כל היום לחממו: שהוא קשורה בו: מפרש בגמרא: זכרים. אילים: לבובים שחוזות וכבולות וכבונות. מפרש בגמרא: צרורות. דדיהן צרורות פעמים ליבש שמהדקן כדי שלא יחלבו עוד ויתעברו או יהו שמנות לאכול ופעמים לחלב לשמור חלבן שלא יטפטף לארץ וקושרין להן כיס בדדיהן: רבי יוסי אוסר בכולן. דמשוי הוא: חוץ מן הרחלים הכבונות. שהוא שמירה למרן שלא יטנף וה״ל תכשיט: יוצאות צרורות ליבש. ר״י סובר כת״ק ולאו משוי הוא ומיהו ליבש דמיהדק שפיר דליכא למיחש דלמא נפל ואתי לאתויי אבל ליחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן:

גמ׳ בקשורה לו מע״ש. דה״ל מלבוש החמור אבל באינו קשורה לו מע״ש הוה משוי: מגופתיה. שם מקום: ה״ג אלא נהיג בקלסטירין. וה״פ נהיג אפי׳ בקלסטר והוא של מלא שעורים שתולין בצואר בהמה ופיה נתון לתוכו ואוכלו ותענוג בעלמא הוא שלא תטרח לשוח צוארה לארץ ואותו של היה קושר לפי הבהמה בשבת וכ״ש שהיה קושר המרדעת על החמור בשבת: קושרין אותו באבוס. ראשו האחד בפרה והשני באבוס ולא חיישינן שמא כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שבראשה ויבטל החבל באבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא האחד של קיימא: ולא נמצא משתמש בצדדי הבהמה. כשקושר החבל בפרה ומייתי לה הכא לתרץ הא דהתיר רב לקשור המרדעת והטרסקל אפילו בשבת וכדמסיק לתרץ לברייתא כן מתורצים דברי רב: תיפתר. שקושר בפרה קשר שאינו של קיימא: אמר רבי יוסי. וכי יש חילוק לענין צדדי בהמה אם הקשר של קיימא או לא הרי מ״מ הוא משתמש בצדדי הבהמה: תיפתר. הא דמתיר לקשור בפרה אתיא כרבי שמעון בן אלעזר: ה״ג דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר מותר להשתמש בצדדי האילן בשבת: היא צדדי בהמה היא צדדי אילן. כלומר כי היכי דמתיר ר׳ שמעון בן אלעזר בצדדי האילן ה״נ מתיר בצדדי בהמה: קיימתיה וכו׳. פירוש הך ברייתא דהתם ל״ק דאיכא למימר דכרבנן נמי אתיא והא דמתיר לקשור בפרה לאו בפרה עצמה איירי אלא בקושר בחבל הקשור בפרה מערב שבת ולא הוה צדדי בהמה אבל רב ודאי כרבי שמעון בן אלעזר ס״ל: מכורסנין. עור מעובד: והוא מתרים כנגד חיה. שדרך הזאבים שטורפין הבהמות מכנגד לבן כמצא העור הזו מגין עליהם: מעתדן. מוכנות שיעלו עליהן הזכרים:

שית זונה וכו׳. נוטריקון שוזות: ה״ג מאן דאמר שחוזות כמה דתימר אין משחיזין וכו׳. פי׳ שהם חדודות: כבונות למילת. לעשות מצמרו כלי מילת שהן לבנים ורכים ביותר: כבולות שלא יעלה עליהן הזכר. לשון כבלי ברזל דהיינו קשורות: ויקרא להם. בכ״ב עיר שנתן שלמה לחירם משהעי קרא: ארץ שאינה עושה פירות. ולכך כתיב ולא ישרו בעיניו: ה״ג תני עזים יוצאו׳ צרורות ליבש אבל לא לחלב משום רבי יהודה בן בתירה אמרו כך הלכה אבל מי מפים אינו ליבש ואינו לחלב ומתוך שאין מכירים אחד זה ואחד זה אסור וכן הוא בבבלי: יאות וכו׳. שפיר קאמר ר״י בן בתירה דמי מפים: ומה

שינוי נוסחאות (פ״ו) לביבין גד״ו לבובין. (שו״ו) ר״י גד״ו רבי יוסי. (סו״ג) מכרסינון גד״ו מכורסינין. (סוכ״ס) מאין דאז דמר גד״ו מאן דמר

חרושי הרד״ל

עור מוכורסנין כמד לבו. עמ״ש בס״ד בפ׳ זה בערוך בתוספתי: ואית תני שוזות. וכן לגרוס שוחות. דככי מתיישב יותר לדרוש סרכבה שית זונה:

טוב ירושלים

זאות אריב״ב ודאי מעמא דרבנן פי׳ ק״מ וביוליו בשם הרא״ש. ומה בסקבם עליו דל״מ ונ״מ ר״מ דבאמת ז״ב סירושלמי יאות אמר ומ״מ דרבנן ור״ל כיון שאין מעמם מסתבר כ״ן ג״ע יאות אריב״ב ואין בזה עי׳ דפשוט הוא דמסתבר מעמו דאסר משום מכאים מעין. לפסוק כריב״ב ונ״מ אפ״כ ר׳ יוסי אמר מ׳ וק״ל:

ומה טעמון דרבנן. רבי יוסי בי רבי בא בשם רב יהודא ר' יוחנן מטי בה בשם רב הלכה כדברי' מי שהוא אומר בין ליבש בין לחלב אסור משום מי מיפום:

הלכה ג מתני'

א *ובמה אינה יוצאה לא יצא הגמל במטולטלת ג לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמה ג לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכנים חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד שלא יכרוך: **גמ'** כהדא כיפה דהיא משויא גבינתה. עקוד בידו אחת רגול בשתי רגליו: לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך. א"ר בא מפני החשד שלא יהו אומרים איש פלוני יצא לעשות מלאכתו בשבת. אסי אומר לכלאים נצרכה. רב יהודה בשם שמואל אמר מידו אסור ומצואר בהמה מותר. שאין לבהמה כרוך אל צואר בהמה אסור משולשל מצואר בהמה מותר. רב הונה ורב יהודה תריהון בשם שמואל חד אמר ד מידו אסור ומצואר בהמה מותר. וחורנה מחלף. מאן דמר מידו אסור משום משוי בשבת. ומצואר בהמה מותר שאין לבהמה משוי בשבת. ומאן דמר מידו מותר מפני שאיפשר. ומצואר בהמה אסור הוא מצוה על שביתת בהמתו כמוהו. שנאמר °למען ינוח שורך וחמורך כמוך. תני טפח מידו לצואר בהמה אסור. א"ר זעירא מידו אסור ומצואר בהמה אסור. טפח מידו לצואר בהמה אסור. ואי זו היא שהוא מותר. אמר רבי יוחנן בר מרייא מאן דעביד טבאות נגיד לה כהדין סוסיא סרקייא:

הלכה ד מתני'

ה *אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועה שברגלו ו אין התרנגולים יוצאין בחוטין ולא ברצועה שברגליהן ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן ואין הרחלים יוצאות חנונות ואין העגל יוצא בגימון ולא פרה בעור הקופר ולא ברצועה שבין קרניה פרתו של רבי לעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים: **גמ'** תני אבל ז מטייל הוא בה בחצר. רבי שמואל בשם רבי זעירא

אף

קרבן העדה

ומה טעמון דרבנן. היינו ת"ק דריב"ב כיון דסתמא תני נקט לשון חכמים: משום מי מיפום. נקט הכי לאפוקי מדר' יוסי דמתני' דאוסר שניהם מדינא:

הלכה ג מתני' מטולטלת וכו'. כולה מתני' מפרש לה בגמרא: תורה אור

גמ' כהדא כיפה. פי' כלעיף הלוו של אשה שמכס' בה גבות עיניה כך המטולטלת מכסת הגמל: עקוד בידו אחת וכו'. אחד מן הידים וא' מן הרגלים כיבל יחד: רגול בשתי רגליו. שקושר שתי רגלים ביחד: יצא לעשות מלאכתו בשבת. למכור סחורתו בשוק בשבת: לכלאים נצרכה. הא דקאמר אבל מכנים חבלים לתוך ידו לענין כלאים איתמר כגון שהיו החבלים של צמר ושל פשתן וכי כריך להו הוו כלאים וידו מתחממת באחיזתן וקסבר דבר שאין מתכוין אסור ותני ובלבד שלא יכרוך ויקשור בשתי הכיפות: מידו אסור. אם החבל יוצא מתחת ידו טפח למטה אסור דדמי כמי שנושא בידו ולא מתחזיא שהיא מחבר הגמלים וגם שהוא שלא לצורך וה"ל משוי: ומצואר בהמה. אם הרצועה מצואר בהמה למטה מותר: ה"ג שאין לבהמה משוי בשבת. וה"פ אע"פ שהוא שלא לצורך הבהמה מותר: כרוך אל צואר בהמה. הרצועה סביב צוארן: אסור. דלגוי לאו אורח' הוא: משולשל מצואר בהמה שרי. שמושכה ברצועה הקבועה בטבעת השיר מותר: וחורנה מחליף. ואידך מ"ד מחליף מצואר בהמה אסור ומידו מותר: משום משוי בשבת. שנראה כנושא משוי וכדפרישית: מפני שאפשר. שלפעמים צריך גם לזה החבל שיוצא מתחת ידו שלפעמים הבהמה מתרחקת יותר מדאי והוא אוחז החבל בראשו ממש: שהוא מצווה על שביתת בהמתו כמוהו. ומצווה שלא ליתן עליה משוי בשבת וזה החבל שמשולשל אין בו צורך כלל ולאו כוי הוא ואסיר: טפח מידו לצואר בהמה. שהרצועה תלויה בין ידו לצואר בהמה אסור: ואיזו היא שהוא מותר. במתניתין אבל מכנים חבלים לתוך ידו ומושך משמע דלפעמים איכא היתירא: מאן דעביד טבאות. מי שרוצה לעשות הטוב והישר: נגיד ליה. מושך הבהמה כמו שעושים לסוס בשעה שסורקים אותו במסרק ל"א כמו שעושים לסוס של ישמעאלים או לסוס של גזלנים שכורך החבל על צואר הבהמה ותוחב ידו לתוכו כצלא שאינו יוצא מתחת ידו ולא מצואר הבהמה ולא בין ידו לצואר הבהמה ולא כלום:

הלכה ד מתני' בזוג. אישקליט"א: אע"פ. שחללו פקוק במוכין שאין העינבל שלו נוקשקש להשמיע קול: עגלה. כגון קרון קטן שעושין לו תחת זנבו שראש זנב אותם האילים רחב כמין כר קטן ואין בו עלם אלא שומן ועב וכבד וכשנגרר לארץ נפרט ונשחת ועושים לו עגלה מתגלגלת אחריו כשהוא הולך והזנב קשור עליה: קופר. שרץ הוא שכימיו חדין כמחט וקורין לו הריצו"ן וקושרי' עורו בדדי הפרה שלא ייניקוה שרלים: ולא ברצועה שבין קרניה. מפרש בגמרא:

גמ' אבל מטייל וכו'. אבל הולך החמור במרדעת בחצר:

אף

פני משה

ומה טעמון דרבנן דמחלקי ומתירין אם הוא לייבש: משום מי מפיס. מי מטיל גורל ומבחין אם עשוי לייבש או לחלב והלכך תרווייהו אסור:

הלכה ג מתני' לא יצא הגמל במטולטלת. היא מטלית שתולין בה ומפרש בגמרא שהי' עשויה כמין כיפה וניתנין אותה בין הטוטרת שלו בין גופו שהיא לגד זנבו להשוות ויהא נוח להשים או לישב עליו ואם המטולטלת קשורה בהטוטרתו ובזנבו מותר לצאת בו: לא עקוד. שקושרין ידו על זרועו וזהו עקוד יד: ולא רגול. שקושרין רגל אחד שלו או הרגל עם היד כעקידת יצחק בן אברהם וכן שאר כל הבהמה לא תצא בכך: לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך. אותן בשבת משום שנראה כמי שמוליכן לשוק ולמכרן: אבל מכנים. הוא החבלים לתוך ידו והוא שלא יצא חבל מתוך ידו טפח דנראה כמי שרוצה לישא את החבל וכן צריך שיהיה החבל שיוצא ממקום הקשור בבהמה עד ידו גבוה מן הארץ טפח או יותר שלא יהיה נראה כנגרר על הארץ: ובלבד שלא יכרוך. האי דינא לאו משום שבת בלחוד הוא דמיתני אלא שאם יש שם חבלים מקצתן מצמר ומקצתן מפשתן צריך שיהא נזהר שלא יכרוך אותן סביבות ידיו שלא יתחמם מהכלאים וקסבר האי תנא דדבר שאינו מתכוין אסור:

גמ' לא יצא הגמל במטולטלת. ומפרש למאי היא עשויה: כהדא כיפה דהיא משויא גבינתא. כדפרישית במתניתין וגבינתא היא הטוטרת שעל גבו: עקוד. אם הוא בידי אחת נקרא עקוד והוא קשור על זרועו כדפרישית במתניתין שלפעמים עושין כך לגמל: מפני החשד. לא ימשוך אותן כשהן קשורין זה בזה: שלא יהו אומרים וכו'. כדפרישית במתני' שזה נראה כמוליכן למלאכתו לסחור בהן: לכלאים נצרכה. אהא דקתני ובלבד שלא יכרוך קאי וכדפרישית במתני': מידו. אם החבל יוצא מידו אסור ואם מצואר בהמה מותר: שאין לבהמה כמו וכו'. הוא כדקאמר לקמן שאין לבהמה משוי בשבת כלו' שאין זה נקרא משוי לבהמה בשבת אבל לאדם משאוי כל דהו משאוי הוא והרי אם החבל יוצא מידו כשיעור שאמרו בהוצאת חבל נראה כנושא משאוי הוא: כרוך. אם החבל כרוך על צואר הבהמה אסור דנראה שכורכה עליה למשאוי ואם מטולטל היא מצואר בהמה ותלוי למטה מותר דזה לא נקרא משאוי: חד אמר מידו אסור וכו' מ"ד מיד אסור וכו' כדלעיל. ומ"ד אחרינא דמחליף וס"ל מידו מותר מפני שאי אפשר שלא יצא מעט חבל מתוך ידו ומצואר בהמה אסור דס"ל דהוי כמשוי ואדם מצווה הוא על שביתת בהמתו וכו': תני. בברייתא אם החבל הוא טפח סמוך לארץ מידו לצואר בהמה אסור. א"נ אם הוא כל כך בין ידו לצואר בהמה אסור והיינו דמהדר ר' זעירא וקאמר מידו אסור ומצואר בהמה אסור בלו' דהא. מ"ד מידו אסור ולהאי מ"ד מצואר בהמה אסור וכן טפח מידו לצואר הבהמה אסור וא"כ איזה היא שהוא מותר: מאן דעביד טבאות. מי שרוצה לעשות על צד היותר טוב ולצאת י"ח לכל הני אמוראי דפליגי בהא: נגיד לה. לבהמה בידו. א"נ שהוא נוהר לה בקולו ונמשכת אחריו: כהדין סוסיא סרקיא. של הישמעאלים שהן מלומדין בכך להיות נמשכין אחר קול הבעלים:

הלכה ד מתני' בזמן שאינה קשורה לו מע"ש. וכדאמרינן לעיל דדוקא בקשור' לו מע"ש והא דהדר תני לה הכא אע"ג דשמעינן לה מרישא הא קמ"ל דאין קושרין אותו בשבת כדאמר הכא לעיל בהלכה ב' ומפני שא"א לו לקושרן דהיי כמשתמש בצדדי בהמה בשבת: ולא בזוג. פעמון שתולין בבהמה כדי שישמע קולו במרולתה ואע"פ שהוא פקוק במוכין שלא ישמע העינבל קול אפ"ה אסור שנראה כמי שמוליכה לשוק למכור: ולא בסולם שבצוארו. כשיש לו מכה עושין כעין סולם מן עצים בצוארו שלא יחזור ראשו לחכך ויתהית החבורה: ולא ברצועה שברגלו. בהמה שפסיעותיה קצרות ומכה רגליה זו בזו עושין לה כמין טבעות של עקלים או רצועות עבות וקושרין אותה במקום שמנקשות רגליה זו בזו: אין התרנגולים יוצאין בחוטין. שעושין להן לסימן שלא יתחלפו באחרים: ולא ברצועה שברגליהן. שקושרין רגליהן ברצועה קצרה שלא ידלגו וישברו את הכלים: בעגלים שתחת האליה שלהן. יש כבשים במדינות האלו שהאליה שלהן רחבה ושמינה הרבה ועושין להן עגלה קטנה שהאליה מונחת עליה כדי שלא יתחככו על הארץ ותלקה העור שלה: חנונות. עץ יש בכרכי הים ויהגון שמו ומשימין אותו בחוטמן שלהן כדי שיתעטשו ויפלו התולעים שבמוחן והזכרים אינן צריכין לכך מפני שמנגחין זה עם זה ונופלין התולעים מעצמן: בגימון. הוא כמין עול קטן שמשימין על העגל להתלמד לחרישה כשיתגדל: ולא פרה בעור הקופד. הוא שרץ שמלא קוצין כמין מחטין ומשימין עור הזה בדדיה של פרה שלא יינקו השרצים והנחשים ממנה כשהיא ישנה: ולא ברצועה שבין קרניה. בין שהיא עשוי לנוי בין לשמר. וטעמא כ' אלו דמחזי כמשוי ועוד דלמא נפיל ואתי לאתוי: פרתו וכו'. אמרינן בגמרא דלא שלו היתה אלא של שכנתו ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו: **גמ'** תני. בברייתא אבל מטייל הוא בה בחצר דלא אסור אלא לצאת לרשות הרבים:

אף

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"כ משבת הלכה י טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יג
יג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד
יד מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף טו
טו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז
טז ה מיי' שם הלכה י סמ"ג לאוין סה טוש"ע שם סעיף ז
יז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז
יח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ח

מסורה הש"ס

שבת נד פ"א
שם פ"ב

שנויי נוסחאות (בו"ד) מיפום בד"ו מיפים. (שוכ"ג) הוא בד"ו שהוא. (שוכ".) כמוך נמקרא ליתא. (שוכ"ח) כהדין בד"ו בהדין. (שול"ו) הקופר בד"ו הקופד. (שול"ה) ברצון בד"ו כרצון.

ככר לאדן

משויא גבינתה. פי' משוה עקמימותו: ומצואר בהמה מותר שאין לבהמה משוי כרוך על צואר בהמה אסור. משולשל וכו':

חדושי הרי"ל

כהדא כיפה דמשוי' גבינתה. פי' כיפה הק מתוכנה להשוות גבחת והטוטרות של הגמל. חוסי שמנינו בברייתא בבלי ובתוספתא הקשורה לו בהטוטרתו. ולשון מטולטלת מוכח **בכלאים** סוף פרק ד' שהוא כמו חוט המשקולת ועיין בערוך. וזהו להשוות דהכא: **יצא** לעשות מלאכתו. היינו כדאמר בש"ס כמאן דאזל לחינגא: **רב** יהודה בשם שמואל מידו אסור כו'. צריך לומר מקודם ברייתא דמתניסין לסלן תני טפח מידו כו':

טוב ירושלים

ומאן דמר מידו מותר מפני שאפשר ומצואר אסור משום דכתיב למען ינוח שורך וחמורך „כמוך". לכאורה תקשי על אידך מ"ד דמקרא מנא דיבר הכתוב. ואפשר לומר דפליגי בסברת פני יהושע ר"פ זה. דכתב דהוצאה משום דמלאכה גרועה לא נאסר בבהמה רק מדרבנן פיי"ש. ולפ"ז אין לאסור בכה"ג בבהמה להחמיר כל כך נהוצאה דאפילו הוצאה מנא גדולס אינו רק מדרבנן אבל אידך מ"ד ס"ל דהוא מן התורה באמת וזה שאמר דכתיב למען ינוח שורך וחמורך „כמוך" דייקא דכל המלאכות שייכא בהם דשביתת בהמתו כבאדם. ודע דלדברי הפני יהושע מחא לי מאי דכתב אל יצא „איש" ממקומו ונתקשתי מעולי נ"ל איש וכו נמצא נשים מזה שלא חייבות בכל לאווין. וא"ל דהכא גזה"כ לפטרם [תלבד דדוחק הוא גם] נלמד מזה לכל לאוי שבת לפטרם ואיך נאמר כל שיש בחמירה מאן לימא לן דישנם באמת. [אמנם לדברי הפני יהושע אתי שפיר דאינו חיב כתיב אדם [ועל"ד דאין דכך הכ' לכתוב אדם ול"ע]. וכן מוכחת מזה לשיטת רמב"ם רפכ"ז משבת דתחומין י"ב מיל דאורייתא תא יצא פ"ש דתחומין לבהמה אינו מדאורייתא. [ואך יש לדון בזה כיון דעיקר איש נהא אתא א"כ מוכרח דלא כדברי הפנ"י דיש כח ביד חכמים לאסור דבר שמפורש להיתר] והיה מתיישב לפ"ת קו' הלנש המובא במג"א סי' ש"ט. ול"ע. וע"ש במג"א סרס"ו סק"ז: **תני** אבל מטייל הוא בה בחצר. פי' ב"ק. ולכאורה תדקסני שם בברייתא ולא הסייתים נפרקלין שנפיהם לר"ם ודייק מזה הגמ' א"כ לר"ם הוא דלא בא בחצר מ"ד א"כ מבואר לסוגיא דאיך דקתני בברייתא אפילו בחצר אסור וקשה באמת דגבי סוס' שכתב דגבי בהמה לא גזרו והכי מפורש תמצא דאיך [illegible] בחצר אסור אלמא דגזרו. סוק"ג ע"ד סוס' מ"קנן ס"ד ב' דא"כ כ"מ שאסרו חכמים מפני מר"ע אפילו בחדרי חדרים אסור ופריך מדסנן ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק ומטייל [illegible]

תורה אור

אף לענין איכוף כן. *תני יוצא הוא החמור באוכף שלו בשביל לחממו. אבל לא יקשור את המסרוכי ולא יפשיל את הרצועה שתחת זנבו. ר' ירמיה בעא קומי רבי זעירא מנן אילין מולייא *דתנינן הלכות שבת כהררים תלויין בסערה. ואת אמר הכן ויתיביניה מה בין סולם לקישושות. סולם יש בו ממש. קישושות אין בהן ממש. אר"ח ויתיביניה מה בין קישושות לקמיע מומחה. *דתני אסור לבהמה לצאת ^ה בקמיע מומחה א"ר אבדימי ויתיביניה מה בין קישושות לאגד שעל גבי המכה. אית תניי תני אין יוצאין בקישושות. אית תניי תני יוצאין. א"ר חייא בר אדא תניין אינון. מה דמר יוצאין בקישושות ^א יוצאין באגד שעל גבי המכה. ומאן דמר אין יוצאין בקישושות אין יוצאין באגד שעל גבי המכה: אין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן. מפני שהוא עושה חריץ: אין הרחלים יוצאות חנונות. רב יהודה אמר כיפה של צמר. רבי יסא בשם רבי חמא בר חנינא עיקר הוא ושמיה *יחנונה. ר' זעירא בעא קומי ר' יוסי לית הדא אמרה שאסור לבהמה לצאת בקמיע מומחה. א"ל אין בבלייה דקמתה עליה: אין העגל יוצא בגימון. רב הונא אמר בר נירא. רב חסדא אמר פינקסה. אבא בר רב הונא אמר שרתיעה. אית תניי תני גימון. אית תניי תני גימול. מאן דמר גימון °הלכוף כאגמון ראשו. מאן דמר גימול °ותעלהו עמה כאשר גמלתו. מאן דמר גימון מסייע לרב חסדא. מאן דמר גימול מסייע לאבא בר רב הונא ולרב הונא: ולא פרה בעור הקופד. שהוא נותן עור קופד בין דדיה בשביל שלא תינק את בנה: פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים. *רבי בא ורבי שמואל תריהון אמרין דברי חכמים ^ג *אפילו להימשך בה אסור. ר' בא בשם שמואל אם היתה קרניה קדוחה ^ג מותר. א"ר יוסי קשייתה קומי ר' בא ומר לא תנינן אלא הנקה בחטם. רבי זעירא בשם שמואל ^ד *שור שעיסוקו רע יוצא בפרומביא שלו. ורבותינו שבגולה נהגו כן. רבי לייא רב יהודה בשם שמעון בר חייא כלב יוצא בסוגר שלו. אם להכות בו אסור. אם בשביל שלא לאכול אפסרו מותר. גניבה אמר הלכה היא היה מלמד ובא. כדא דתנן שלא ברצון חכמים. תני רבי יודה בר פזי רב דלייה אמרו לו או עמוד מבינותינו או העבר רצועה מבין קרניה. אמר רבי יוסי בי רבי בון שהיה

שנויי נוסחאות (סו"א) באוכף בד"ו באיכוף. (סו"ב) מולייא בד"ו מילייא. (סו"ו) אר"ח בד"ו אמר רבי חנינא. (סו"ז) חריץ בד"ו חרץ. (סוכ"ד) שרתיעה בד"ו שרתועה. (סו"ה) קרניה בד"ו קרנה. (ס"מ"א) להכות בד"ו לחכות. (סומ"ג) ברצון בד"ו כרצון.

טוב ירושלים

שהיה מתרים כנגדן. א"ר חנניה פעם אחת יצאת והשחירו שיניו מן הצומות. א"ר אידי דחוטריה אשתו היתה. ומנין שאשתו קרוי עגלה. °לולא חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי. תמן אמרין *שכינתו היתה. ויש אדם נענש על שכינתו. אמר רבי קירים דידמא ללמדך שכל [א] מי שהוא ספיקא בידו למחות ואינו ממחה קלקלתו תלויה בו:

הדרן עלך במה בהמה

הלכה א מתני' *במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה [י] לא תצא

אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן לא ברצועה שבראשה ולא תטבול בהן עד שתרפם לא בטוטפת ולא בסנבוטין בזמן שאינן תפורין ולא בכבול לרה"ר ולא בעיר של זהב ולא בקטלא ולא בנזמים ולא בטבעת שאין עליה הותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאה אינה חייבת חטאת: **גמ'** רב נחמן בר יעקב אמר ע"י שהיא מתרתן שהן חצין בנדתה. והיא שבוחה ומהלכת בהן ארבע אמות, א"ר מנא בקדמייתא הוינן אמרין על ידי שהיא מתרת את התפור. ולא הוינן אמרין כלום. *תני ר' הושעיה [ג] הותל של תמרים קולע ומתיר ובלבד שלא יקשור. *תמן תנינן *אילו חוצצין באדם [ד] חוטי צמר והוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות. שמואל אמר לית כאן של שיער. על דעתיה דרבי יהודה אלא של צמר הא של שיער *דברי הכל [ה] אין הוצצין. רבי בא בשם רב יהודה רבי זעירא בשם רבנן היתה

קרבן העדה

שהיה מתרים כנגדן. מהלת שמעי' שהיה עומד בדעתו לחלק על החכמים ל"א בלבון בתמיה קאמר וכי כל כך היה ראב"ע מתרים כנגד החכמים עד שהוצרכו לומר לו או עמוד וכו' הרי אר"ח פעם אחת וכו' ופי' זה עיקר: פעם אחת יצאה. ולא היה מתרים נגד החכמים ולם על תורה אור המכשול שילא מתחת ידו: דחוטרא אשתו היתה. הפרה היתה של אשת ראב"ע ששמה חוטרא דאי אפשר לומר דשלו היתה שהרי הרבה פרות היו לו: ומנין וכו'. פי' א"כ דשל אשתו היה' למה קאמר פרתו של ראב"ע לכך קאמר כיון דגם אשתו נקראת עגלתו כ"ש שפרת אשתו נקראת פרתו: תמן. בבבל אמרו: של שכינתו. של ראב"ע היתה הפרה: ופריך וכי יש אדם שהוא נענש על עונות שכנתו דכיון דקרי לה על שמו משמע שהעון תלוי בראשו: קלקלתו תלויה בו. כאלו הוא עשה העון בעצמו לכך נקראת על שמו:

הדרן עלך במה בהמה

הלכה א מתני' במה אשה

יוצאה. דהוי תכשיט ולא שייך ביה למגזר דלמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר: ובמה אינה יוצאה. במידי דהוי משוי א"נ דהוי תכשיט אלא דשייך למגזר ביה דלמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר: לא בחוטי צמר ופשתן ורצועה שבראשה. שקולעת בהן שערה: שבראשה. אכולהו קאי ובגמרא מפרש טעמא: ולא תטבול בהן. משום חציצה: עד שתרפם. שתתירם קצת שיהו רפויין ויכנסו המים בהן לשערה: טוטפת וסנבוטין. מפרש בגמרא וחשובין הן וחיישי' דלמא שלפא ומחויא לחברתה: בזמן שאין תפורין. עם השבכה שקורין שקופיי"א אבל תפורין ליכא למיחש לאחויי שאינה נוטלת השבכה מראשה ברה"ר שתגלה כל שערה: כבול. מפרש בגמ': לרה"ר. אבל לחצר שרי וכל הנזכרים למעלה אסורים אף לחצר שמא תרגילם ברה"ר וחדא גזרה היא דגזור בהם שלא תתקשט בהם בשבת כלל ובכבול התירו שלא לאסור את כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה: עיר של זהב. תכשיט שמציירין בה כמין עיר: קטלא. מפרש בגמ': חותם. צורה לחתום בה אגרת או כל דבר כגון: ואם יצאה אינה חייבת חטאת. דכולהו תכשיטין נינהו ורבנן הוא דגזרו בהו דלמא שלפא ומחויא: **גמ'** ע"י שהיא מתרתן וכו'. פי' לא תקשי טבילה מאן דכר שמה דה"ק מ"ט לא תצא אשה לא בחוטי צמר כו' דאסורה לטבול בהן בחול עד שתרפם וצריכה להתירן שהן חוצצין לטבילת נדה ודלמא מתרמיא לה טבילת מצוה בשבת והא מתירתן ושוכחת שהוא שבת ואתי לאתויי ד"א ברה"ר: בקדמייתא וכו'. בתחלה קודם ששמענו הא דרנב"י היינו אומרים טעמא דמתני' שאין יוצאין בחוטי צמר ופשתן: ע"י שהיא מתרת את התפר. כשאינה יכולה להסירן מעל ראשה היא פותחת את התפר שהחוטים בתוכו: ולא הוינן אמרין כלום. מדתני ר' אושעיה אלא ודאי טעמא דמתני' כרנב"י: חותל של תמרים. כלי העשוי מכפות תמרים ועושין כמין סלים ונותנין לתוכו תמרים רעים להתבשל: קולע ומתיר. הכסוי בשבת אם הוא קשור בחבל: ובלבד שלא יקשור. הכיסוי ע"ג החותל: תמן תנינן. מקוואות פ"ט: ואלו חוצצין באדם. משום דתני התם ואלו חוצצין בכלים תני לענין טבילת אדם ואלו חוצצין באדם: ה"ג רי"א של צמר ושל שיער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן שמואל אמר וכו': לית כאן שיער. בדברי ר"י דאף רבנן מודו דשיער אין חוצצין: הא של שיער. שהוא רך פליגי: הא של צמר. שהוא קשה ד"ה אין חוצצין: נימא

פני משה

שהיה מתרים כנגדן לפיכך אמרו לו כן: אמר ר' חנניה. לא היה מתרים כנגדן ולא פעם אחת אירע כך שילאת פרתו ברצועה ועשה תשובה על זה והושחרו וכו': דחוטריה. משם מקום שהוא כך: אשתו היתה. שילאת כמה שאסרו חכמים לצאת ברציעה שבראשה ומשום כבודו כינו חכמים ואמרו פרתו יצאת ברצועה שבין קרניה ומנין שאשתו קרויה עגלה שכן מצינו בשמשון שאמר להפיתרים לולא וכו' שהיא גילתה להם: תמן. בבבל אמרין פרה של שכינתו היתה. ויש אדם וכו'. ומפני מה תלו הקלקלה בפרתו: דידמא. שם מקום: ללמדך וכו' והיה סיפוק בידו למחות בשכינתו:

הדרן עלך במה בהמה

הלכה א מתני' במה אשה יוצאה.

משום דכל מידי דהוי תכשיט ולא משוי מותרת לצאת בו אלא במקום דאיכא למיגזר דלמא שלפא להו ואתיא לאתויינהי ד' אמות בר"ה גזרו רבנן דלא תצא וכדמפרש התנא ואזיל: לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן וכולי שבראשה. כלומר בכל אלו אף שהן קשורין בראשה לא תצא בהן ומפרש טעמא משום דאמרו חכמים לא תטבול בהן עד שתרפם שיהיו רפויין ויכנסו המים ביניהם שלא יהיו חוצצין וגזרו דלמא איתרמי לה טבילה של מצוה בשבת ותתיר אותן מפני החציצה ואתיא לאתוייהו ד' אמות בר"ה: ולא בטוטפת. זהו תכשיט עשוי כמין ציץ וקושרת על המצח בין עיניה: ולא בסנבוטין. הן כמיני רצועות של צבועים או של כסף וזהב התלויין בטוטפת ומגיעין עד הלחיים בזמן שאינן תפורין זה בזה הטוטפת בשבכה שלה והסנבוטין בהטוטפת דמתוך שחשובין הן גזרו דלמא שלפא ומחויא להב רתה או שמא יפלו ואתיא לאתויינהו: ולא בכבול לר"ה. היא כיפה שאמרו בגמרא הכא שנתונה תחת הטוטפת לשכן יש שנקראו כבלים שעושין להבת לית ברגליהן כדי שלא יפסיעו פסיעה גסה ויהיו נוברות את בתוליהן ודוקא לר"ה דגזרינן שמא יפלו ותביא אותן בידה אבל בחצר מותר ואפי' בחצר שאינה מעורבת דהיא גופה מדרבנן היא וכן בפיאה נכרית דלקמן יוצאה בחצר אבל כל אינך שאסרו חכמים לצאת לר"ה גזרו אף בחצר שאינה מעורבת וטעמא דהתירו בכבול ופיאה נכרית כדי שלא תתגנה על בעלה: ולא בעיר של זהב. כמין עטרה של זהב וירושלים מצויירת עליה: ולא בקטלא שבצוארה. שהיא כמין תכשיט שנתון בצואר והאשה חונקת ודוחקת עצמה בו כדי שתראה כבעלת בשר: ולא בנזמים. של האף: ולא בטבעת שאין עליה חותם. לחתום בו דאע"ג דהתכשיט הוא לה דילמא שלפא ומחויא להבירתה ואם יש עליה חותם תנינן לקמן דאף חטאת חייבת אם יצאת בו: ולא במחט שאינה נקובה. ולתכשיט הוא לה וטעמא כדאמרן דאלו בנקובה חייבת חטאת כדתנן במתני' דלקמן: **גמ'** ע"י וכו'. כלומר דהאי ולא תטבול דקתני טעמא היא מפרש דמפני מה אסרו חכמים לצאת בהן משום שעל ידי שהיא מתרת אותן לפי שהן חוצצין בטבילת נדתה חיישינן שהיא שוכחת ומהלכת בהן כשהן בידה ד' אמות בר"ה: בקדמיתא. בתחלה היו אומרים דטעמא הויא ע"י שהיא מתרת את התפור כלו' החוטין האלו כשהיא מתרת וסותרת אותן הרי זה כמתיר את התפור בשבת: ולא הוינן אמרין כלום. הזרנו בנו דלא אמרינן כלום דאין זה מתיר את התפיר דתני ר' הושעיה חותל והוא סל שמניחין בו תמרים קורע ומתיר ובלבד שלא יקשור וה"נ כן דאין נקרא מתיר אלא בדבר העומד להתקיים. כך אלא טעמא הויא כהאי דמפרש לה רב נחמן בר יעקב: תמן תנינן. בפ"ט דמקואות אלו חוצצין וכו' והרציעות שבראשי הבנות ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אינן חוצצין: לית כאן שיער על דעתיה דר' יהודה. כלומר הא דקתני בדברי ר' יהודה של שער אינן חוצצין לאו על דעתיה דר' יהודה בלחוד הוא דמיתנא דלא פליג ת"ק אדר"י בשל שער אלא של צמר הוא דפליג על ר' יהודה הא של שיער ד"ה אין חוצצין משום דשער ע"ג שער לא מיהדק כל כך. והא דנקט ר' יהודה בדבריו של שער ה"ק כשם שמודים אתם לי בשל שער כך הודו לי נמי בשל צמר: היתה

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ז מדעות הלכה ז
א
ב מיי' פי"ט משבת הלכה י טוש"ע או"ח סי' שג סעיף ב
ג ד ו ח ט י
ב
ג מיי' שם פי"ט הלכ' ג טוש"ע שם סי' ש"ד סעיף ח
ג
ד מיי' פ"ב ממקואות הלכ' ה סמ"ג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצח סעיף ב
ד
ה מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ז

מסורת הש"ס

שבת נד ע"ב

שם נה ע"א

שם קמו ע"א / מקוואות פ"ט מ"א / תוספתא פ"ה הל' ב / ועי' אלו הן הל' א

שבת נז ע"ב

רידב"ז

א"ר אידי דחוטרי' אשתו היתה פי' ר' אידי דחוטרי' הוא שם המורא כדאיתא בירושלמי פ"ג במס' שבועות ה"ב ובמס' שקלים פ"ב ה"ה וה"ק ר' אידי דחוטרי' שהיתה של אשתו:

תנן

שנויי נוסחאות (סו"ג) **ולא** בד"ו **לא**. (סופ"ו) **יצאה** בד"ו **יצאת**. (סי"ה) **שבוחה** בד"ו **שביחה**. (סוכ"ג) **קולע** בד"ו **קורע**. (סוכ"ז) **זעירא** בד"ו **זעורא**.

טוב ירושלים

ולגמר מותר דכמירותא יתירתא לאו מצאוי ומבואר שם כ"ד ב' דהך דפרה דס"א דאיירי לגוי בלבד. **וצ"ע** אמוראי אליבא דשמואל וע"ב דריב"א אמר ח"א ות"א. ואוגי י"ל דאפילו הכי גזר משום דלמא מפסיק ולז"א דאם קרנים קדושה כ"ד:

א"ר אידי דחוטריה אשתו היתה. פי' ק"פ וב"ק ומב"ל בס"ד. וכמה ק"ל על פי המפי'

דהה ה"ל למיתני כ"פ דלקמן אחר שהזכיר כבר תכשיטי אשה ואולי דאם כן יבואו שהכוונה היה לאשתו אבל פרה שנכנס בתוך איסורי הבהמה לא מיכנר והין נגלי סוה נלדיק כן נראה לדחוק: **ולא** הוינן אמרין כלום תני ר' הושעיה חותל של תמרים עי' פי' בבבלי קמ"ז פ"א מזה:

(עטורי ירושלים תנינא) רב נחמן בר יעקב אמר עמ"ש בנשמת אדם (כלל מ"ד סק"ג) ותורת אביגדור (סי' ש"ג).

היתה א *נימא אחת חוצצת. שתים ספק. שלש אינן חיצצות. רבי זעירא בעי קשר נימא לחבירתה אחת היא אחת. לשתים שתים הן. לשלש שלש הן. רב יהודה אמר זו שהיא ירדת לטבול לנידתה קושרה שערה כזנב הסום לעוברה וסמיך עלי. כהנא שאל לרב *מהו ג מיפק באילין תיכייא. אמר לו כן אמרין אסור לו לאדם לצאת בהמייני. רב הונא הורי לאיתתיה דריש גלותא מיתן ליברה דדהבא על קפילימה. רבי יוחנן הורי לאילין דבית בון תמינא טלייה דמרגליתא על פרגזתא. א"ר אילא *כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות. *והנינן ג יוצא הוא בזוגין שבכסותו ואינו יוצא בזוגין שבצוארו. אית תניי תני בין אילו בין אילו מקבלין טומאה. ואית תניי תני בין אילו בין אילו אין מקבלין טומאה. מאן דמר בין אילו בין אילו מקבלין טומאה בשעשה להן אמבולי. ומאן דמר בין אילו בין אילו אין מקבלין טומאה בשלא עשה להן אמבולי. ואפי' עשה להם אמבולי יהו טהורין. ולא כן א"ר אבהו שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן ד *בזוגין שבעריסה. תרין אמוראין חד אמר מוליך ומביא ובלבד שלא ישמיע את הקול. והרנה אמר אם השמיע את הקול אסור ואם לאו מותר. תמן אם אינן עשויין להשמיע את הקול בשבת. עשויין הן להשמיע את הקול בחול. ברם הכא ה אם אין עשוין להשמיע קול לא בחול ולא בשבת מפני מה עשה להן אמבולי: לא בטוטפת. רבי בון בר חייה קובטירה. דבר שהוא נותן במקום הטוטפת: ולא בסנבוטין. צובעין תותבן: לא בכבול. טבוסה *תני רבי שמעון בן אלעזר מתיר. ר' אחא בשם כהנא *אתיא דרבי שמעון בן לעזר כרבי. כמה דרבי אמר דבר שהוא טמון מותר. כן רבי שמעון בן לעזר אמר דבר שהוא כמון מותר. הכשיטין למה הן אסורין. א"ר בא על ידי שהנשים ו *שהצנויות והיא מהרתן לחבירתה והיא שכוחה ומהלכת בהן ד' אמות. *תני ר' חלפתא בן שאול אסור לשלחן. אמר רבי מינה לא אמרו אלא לשלחן הא ללבשן מותר. תני מטלטלין ו את השופר להשקות בו את התינוק. ואת הפנקס ואת הקרקש ואת המראה

לכסות

קרבן העדה

נימא אחת. קשורה ומקפיד עליה חוצצת דמהדקא שפיר ולא עיילו בה מיא וגזרו על מיעוטא המקפיד משום רובא: שלש אינן חוצצות. לפי שהשיער קשה ולא מיהדק שפיר ועיילו בה מיא: אחת היא אחת. פי' שקשר אותה שיער בעצמ' היינו אחת אבל אם קשר נימא אחת לחברתה ה"ל שתים ובכלל ספק הוא או לא ה"ל אלא אחת ובודאי חוצץ וכן קמיבעי ליה לענין שתים ושלש אם בעינן מפולשי': זו שהי' וכו'. אשה שהיתה יורדת לטבול לנדתה: קושר' שערה. רפויים כדי שלא יצופו ע"פ המים וקושרתן כמו שקושרין זנב הסוס לעברה במים: וסמיך עלי. ויכולים לסמוך דשפיר למעבד הכי: מהו לצאת בהנך תיכייא. שהן ברכות של חוטין עגולות וחלולות: כן אמרו. חכמים שאסור לצאת בהמייני שהוא אזור חלול וה"ה שאסור לצאת בתיכיי ל"א בלשון בתמי' קאמ' וכי אמרו חכמים לצאת בהמייני הוא הדין מותר לצאת בתיכיי ופי' זה מסכים לבבלי: מיתן ליברה. ליתן בגד של זהב על הלעיף: ה"ג בערוך לבדה ול"ג ליברה: הורי לאילין וכו'. התיר להנך נשים של בית אים בשמו בון שהי' מנוקים בשמו התינא: טלייה. לטלו' מרגליו' על בגד של משי בשמו פרגזת': הרי הוא ככסו'. ויוצאין בו ולא חיישי' דלמ' אתי לאתויי: בזוגין שבכסותו. שהן ארוגין לתוך בכסותו: אבל לא בזוגין שבצוארו. דלמא נפיל ואתי לאתויי: בין אלו וכו'. בין זוגין שבצוארו בין שבכסותו: מקבלין טומאה. דהכשיט ניהו: אמבולי. עינבל שעושין בתוכו להשמיע קול והוה כלי: ופריך ואפילו עשו להן עינבל יהו טהורין: בזוגין שבעריסה. שהתינוק שוכב בתוכה שקורין ווי"ג ותולה בו זוגין לקשקש כדי שישמע התינוק ויישן: תרין אמורין. פליגי בה תרי אמוראין: מוליך ומביא. העריסה עם הזוגין ובלבד שלא ישמיע את הקול בהולכה ובהבאה: אם השמיע את הקול. פעם אחת קודם שבת אסור ואם לאו מותר מ"מ מתרווייהו שמעינן דלפעמים עושין עינבל שלא להשמיע את הקול וכיון דעינבל לא מבוי להו מנא יהו טהורין: ומשני תמן. בזוגין שבעריסה מ"מ עשויין להשמיע קול בחול אלא כיון דלא משמיעין בשבת מותר להוליך ולהביא: ברם הכא. אבל כאן לענין טומאה בזוגין שבצוארו ובכסותו שעשו להן עינבל ודאי להשמיע קול נעשו דאל"כ עינבל ל"ל וכיון דעשויין להשמיע קול ה"ל כלי ומקבלין טומאה: קובטירא. מין תכשיט כמין נזר והוא ניתן בגובה שבראש במקום תפילין: צובעין תותבן. מיני תכשיטים הלבועים ומגיעין עד הלחיים: טבוסה. כיפה של נגר שתחת השבכה שהאשה מתקשטת בו: כל דבר. תכשיט שהוא טמון תחת בגד אחר מותר לצאת בו: כן רשב"א אומר. כבול שהיא טמונה תחת השבכה מותר לצאת בה: שהצנויות. גסי רוח הן: והיא מהירתן. להראותן לחברתה ושוכחת ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר: תכשיטין. שאינן מלבוש גמור אלא עשוין להתנאות בהן אסור לשלחן ביום טוב: הא ללבשן. לתכשיטין ביום טוב שרי: ואת הקרקש. כלי שמקשקשין בו לתינוק: ... הוא כלי שמקשקשין בו להשמיע את הקול. בברכות פ' הרואה הוה מקרקש ליה בה רב חסדא אזוגא בלקני והדנה דימיהן, וכן את המראה כדי

שנויי נוסחאות (כ"י) ירדת נד"ו יורדת. קושרה נד"ו קושרת. (סו"ל) טבוסה נד"ו סכוסד. (כ"י) מהרתן לחבירתה נד"ו מתרתו להראותן לחבירתה. (סו"ל) שכוחה נד"ו שכיחה. (סו"ל) שאול אסור נד"ו שאול התכשיטין אסור. (סו"ח) כווא ד מינא:

מערכת הערוך אמבולי בערוך (ע' אמבל) פירש כגבילין סי"ן ואל"ף כחדא נינהו (מס"ע פי' בל"י כל דבר מונח [ומקוע] מכן דבר אחר. והוא שמשמיע קול נענ). [קובטירה] בערוך (ע' קבטרה) ג' קיבטרא (ובמס"ע פי' בל"ם מלנפת כהנים):

כבר לאדן   **טוב ירושלים**

לכסות בהן את הכלים. אע"ג דמלאכתן לאיסור לצורך גופו שרי ה"ה תכשיטין אע"ג דאסור לשלחן מותר ללבשן: מהניתא אמרה כן. בתמיה הלא ממתניתא מוכח שאסור ללבוש תכשיטין ולא כר' מונא: דתנינן. בפ"ק דביצה כל שניאותין בו בי"ט מותר לשלחן: ומה הדא דתני וכו'. כלומר ורבי בון הא משמע בהך ברייתא שאפי' כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך כלי שמלאכתו להיתר וכ"ש תכשיטין: ומשני בשיש עליהן תואר כלי. שמלאכתו להיתר בלאו הכי הוא דמתירי' לטלטל אבל בלא"ה לא: עד כדון תכשיטי' של זהב. הוא דאסור ללאה דחיישינן דלמא משלפא ומחוי דחשיבי מי הכרי' אף תכשיטי' של כסף או לא והרבה פירושים אמרתי בשמועה זו וזה הנ"ל עיקר: אמרין בשם ר"י אסור וכו'. איכא דאמרי משמיה דר"י דאסור וא"ד משמו דמותר: אנא ידע רישא וסיפא. אני יודע מה שהיו אומרים שר"י פעמים אוסר ופעמים מתיר: טליין דקיקין. נערות קטנות היו מתגדלין בדירתו של ר"י והיו יוצאים בתכשיטים של כסף: אתא. ר"י ושאלו לר"ז: א"ל לא תאסר. דמוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידין: ולא תישרי. דמדינא אסור: אין רואין במראה. לפי שהרואה במראה אינו צריך אלא לתקן שערות ראשו וזקנו וחיישינן שמא יראה נימין המדולדלות שאינן שוות עם שאר השאר ויגלחם עם המראה שהיא של נחושת שאפשר לגלח בה רה השער: טעמא. דמאן דאוסר אפי' במראה הקבועה אע"ג דאינו יכול לבא לידי חילול ע"י נטילת שער במראה: והיא תולשתה. בידה שלא תהא נראית כזקנה: והאיש אפי' בחול אסור. לראות במראה שנאמר לא ילבש גבר שמלת אשה דמתרגמינן לא יתקן גבר בתיקוני איתתא: ושיהו מספרין קומי. פי' שמספר שער ראשו שלפניו ומניח בלורית מאחריו ולשאר כל אדם אסור משום דרכי האמורי: ושיהו מלמדין את בניהם יוונית. אע"ג דרבנן גזרו שלא ילמד אדם את בנו יוונית לבית רבי התירו: שהיו זקוקין למלכות. שהיו קרובים למלכות וצריכין לעמוד אצלם ולגלח בגילוחם ולהתקשט ולדבר עמהם בחכמת יוונית כדרכם ויש בזה הצלת נפשות וכמעשה דרבי ראובן אסטרובלי: מפני שהוא תכשיט לה. וע"י כן נושאת חן בעיני מטרוניתא והתירו להן חכמים כמו שהתירו לקרובים למלכות: בגין דר' אבהו וכו'. בשביל שר' אבהו רוצה ללמד את בנותיו חכמה יוונית תולה ההיתר ברבי יוחנן רבו: שמע רבי אליעזר. דברי שמעון ואמר יבא עלי כך וכך אם לא שמעתי מר"י שהתיר כן ולא מלבי אני אומר: באיסטמא. מלנפת קטנה לאחר שקושרין שערות ראשה וכסתה יש שערות קטנות שיוצאים חוץ לקשורים ואוגדתן לתחת קישורים על ידי מלנפת קטנה ואית נקראת איסטמא: אין בה משום כלאים. שעשויה כמין לבוש שקורין פולטר"א והיא כוויה: ואינה מטמאה בנגעים. ויליף מכלאים שוע וטווי: אין בה משום עטרה לכלות. דגזרו עליהן שלא הלא בהן מחורכן ואילך משום שער: פירש טיק טקלין. שם תכשיט מתכשיטי נשים: חמתיה איתתיה דרבי גמליאל. ראתה אותה אשתו של רבי גמליאל וקנא' בה: אתת ואמרה לפני בעלה. רבי גמליאל שאף הוא יעשה לה כמו כן: אמר לה. רבי גמליאל וכי כן היית עושה את לי כמו שהיא עשתה לו שהיתה מוכרת לעיף שבראשה ונותנת לו כדי שיעסוק הוא בתורה: תמן תנינן שנים. שהי ברייתות תנינן באחת תנינן משום ר"א וכו': בין לר"מ ורבנן. פלוגתייהו דר"מ ורבנן: ניחא. דר"מ מחייב וחכמים פוטרין בדיעבד: בין דר"א ורבנן נמי ניחא דרבנן אוסרים לכתחלה ור"א מתיר אפי' לכתחלה: בין ר"מ לר"א קשיא. דפלוגתא רחוקה היא

לכסית בהן את הכלים. א"ר בון מתניתא אמרה בן שאסור ללובשן. *דתנינן [ה] כל שניאותין בו ביום טוב משלחין אותן אם אומר את שמותר ללובשן יהא מותר לשלחן. ומה הדא *דתני מטלטלין את השופר להשקות את התינוק. ואת הקרקש ואת המראה לכסות בהן את הכלים בשיש עליהן תואר כלי. עד כדון תכשיטין של זהב. ואפילו תכשיטין של כסף אמרין בשם רבי ירמיה אסור. אמרין בשם רבי ירמיה מותר. א"ר חזקיה אנא ידע רישא וסיפא טליין דקיקין הויין מתרביין בדרתיה דרבי ירמיה. אתא ושאל לרבי זעירא א"ל לא תיסור ולא תישרי. [ב] *אין רואין [ג] במראה בשבת. אם היתה קבועה בכותל רבי מתיר. והכמין אוסרין. רבי אחא בשם רבי בא טעמא דהדין דאסר פעמים שהוא רואה נימא אחת לבנה [ד] והיא תולשתה והיא באה לידי חיוב חטאת [ג] והאיש אפילו בחול אסור שאינה דרך כבוד. *י"ג דברים התירו לבית רבי [ד] שיהו רואין במראה. *ושיהו מספרין קומי. ושיהו מלמדין את בניהן יוונית [ז] שהיו זקוקין למלכות. *רבי אבהו בשם רבי יוחנן מותר אדם ללמד את בתו יוונית מפני שהוא תכשיט לה. שמע שמעון בר בא ואמר בגין דרבי אבהו בעי מלפה בנתיה יוונית הוא תלי לה בר' יוחנן. שמעה ר' אבהו ומר יבא עלי אם לא שמעתיה מן רבי יוחנן. *תני אין יוצאין באיסטמא. שלשה דברים נאמרו באיסטמא. [ה] אין בה משום כלאים. ואינה מטמאה בנגעים. [ו] ואין יוצאין בה בשבת. ר' שמעון בן אלעזר אומר אף אין בה משום עטרות לכלות: [י] ולא בעיר של זהב. רב יהודה אמר כגון *ירושלים דדהב. רבנן דקיסרין אמרין פרוש טוק טקלין. *מעשה בר' עקיבה שעשה לאשתו עיר של זהב. חמתיה איתתיה דרבן גמליאל וקניית בה. אתת ואמרת קומוי בעלה. אמר לה הכין הווית עבדת לי כמה דהוית עבדה ליה דהוות מזבנה מקליעתא דרישא ויהבה ליה והוא לעי באוריתא. תמן תנינן שנים משם *ר' אליעזר יוצאה אשה בעיר של זהב. תני רבי מאיר מחייב. בין רבי מאיר לרבנן ניחא רבי מאיר מחייב. וחכמים פוטרין. בין ר' אליעזר לרבנן ניחא ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין. בין ר"מ לרבי אליעזר *קשיא ר'

לכסות בהן את הכלים שהוא צריך לכסותן: אמר ר' בון וכו'. על דברי ר' מנא קאי דמדייק מברייתא דר' חלפתא דמותר ללובשן יכי מתני אמרה כן דאדרבה ש"מ דאסור ללובשן אפילו בי"ט דהא תנינן כל שניאותין וכו' ואם אומר את שמותר ללובשן א"כ יהא מותר לשלחן: ומה הדא דתני וכו'. ומ"ש דשרי לטלטל את אלו הרי הינן ראוין ומלאכתן דאין מסתכלין במראה בשבת וכו' שאינך וסודין להסתכל בהן למה שהן מסיין יא"כ מוקצין נינהו: בשיש עליהן תואר כלי. כלו' תואר של כיסוי וא"כ ראויין מתחלה לכך וקמ"ל דאע"פ שעיקר מלאכתן לאיסור הוא מ"מ כשיש להן תואר כלי לכסות מכסין בהן: עד כדון תכשיטין של זהב. שאסור לשלחן בי"ט שרין הכל ראויין להתנאות בהן ואם אפי' תכשיטין של כסף השוי: אמרין וכו'. היה אומרי בשמיה אסור וא"ד מיתר: אנא ידע רישא וסיפא. ראש הדבר של מעשה דלקמיה וסוף הדבר היאך הבינו להן דטליין קטנים היו רגילין להתגדל בלד שער הלירו של ר' ירמיה והן ... ממנו ובא ושאל לר"ז וא"ל לא תאסור להן ולא תישרי בהדיא ועשו מה שעשו והואיל ור' ירמיה היה מסופק בדבר לפיכך יש ששמעו ממנו שאסר ויש ששמעו שהתיר: אין רואין במראה בשבת. תוספתא שם בתר האי דלעיל: פעמים שהיא רואה נימא אחת לבנה וכו'. כשהיא קבועה בכותל אהדכי והכי מידכרה: שאינה דרך כבוד. לאיש לתלוש הלבנות מתוך השחורות לפיכך אפי' בחול לא יסתכל במראה: שלשה דברים התירו וכו'. ושיהו מספרין קומיי. שער של פני ראשם: מפני שהיא תכשיט לה נשבח ולהפארת. ועיקר הטעם שאסרו ללמד יוונית מפני המסירות היא כדאמר בהאי הלמודא סוף פ' בתרא דסוטה שלא ירגיל ע"י כך להגר המלך וימסור ובאשה ליכא משום מסירות: בגין דר' אבהו. אבן היא ללמד בתו יוונית תולה הדבר בשם ר' יוחנן שמע ר' אבהו ואמר יבא עלי אם לא שמעתיה בפירוש מר' יוחנן. גי' זו עקרית ולא כדגרים בפ"ק דפיאה ובסוטה שם: תני. בתוספתא פ"ה: באיסטמא. היא כמו מלנפת קטנה וקושרת שאשה מכסה בה שערות הקטנות היוצאין מתחת קליעות שער שבראשה: אין בה משום כלאים. שהיא עשויה מלבדין והינה קווים: ואין מיטמאין בנגעים. דבגד כתיב והאי לאו בגד מיקרי: אף אין בה משום עטרה לכלות. בגזרו בפולמוס של טיטוס כדאמר בפרק בתרא דסוטה והאי לא חשיבה הוא: פרוש טוק טקלין. כלומר לאו ירושלים דדהב ממש בעלי צורת העיר אלא על שם של זהב פרוש ומצוייר בו תבנית של ירושלים. ומדדו את תבנית ותכונתו הרגומו ירושלימי. והערוך מביא הגירסא במלה א' פרוסטוקטוקלין ולא בתר כלום. ויש נפרש כמו כן אף אם הוא מלה אחת שפרוס תבנית ירושלים עליה: וקניאתה היתה מקנאת לה ובאת ואמרה לרבן גמליאל שיעשה לה כמו כן והשיב לה וכי כך עשית את לי כמו שעשתה לו שהיתה מוכרת קליעות שערה לפיאה נכרית ונתנה לו כדי שיהא לומד ויגע בתורה ומפי שלא היו להן כלום בתחלה כשהדירה אביה מנכסיו כדאיתא בכתובות תמן תנינן בפ"ב דעדיות ג' דברים אמרו לפני ר"ע שנים משום ר"א וא' משום ר' יהושע שנים וכו': תני. בברייתא ר"מ מחייב וחכמים פוטרים ומדייק הש"ס דניחא בפלוגתא דר"מ ורבנן דר' מאיר מחייב הוא ורבנן פוטרין אבל אסור לכתחלה וכן בין ר"א ורבנן ניחא דאיהו מתיר לכתחלה וחכמים אוסרין לכתחלה. אלא בין ר"מ לר"א קשיא דפלוגתא רחוקה היא דר"מ

עין משפט נר מצוה: י א מיי' פי"ט משבת הלכה ו טוש"ע או"ח סי' תקיז ס"ג. יא ב מיי' פ"ה משבת הלכה יד טוש"ע או"ח סי' שב ס"ג. יב ג טוש"ע יו"ד סי' קנו ס"ב וסי' קפב ס"ו. יג ד מיי' פ"א מעכו"ם הלכה ג טוש"ע יו"ד סי' קמח ס"ב. יד ה מיי' פ"י מכלאים הלכה כ סמ"ג לאוין רפג טוש"ע יו"ד סי' שא סעיף יד. טו ו טוש"ע או"ח סי' שג ס"ג. טז ז מיי' פי"ט משבת הלכה ז טוש"ע שם סעיף ז.

מסורת הש"ס: ביצה יב ע"ב. תוספתא פ"ד שבת נו ע"א. שם קמט ע"א. (ע"ז פ"ב הלכה ב) ב"ק פ"ג ע"א ע"ב. (פאה פ"ק) הלכה א. סוטה פ"ט הלכה טו. שבת נז ע"ב. שם נט ע"א. סוטה פ"ט הלכה טו. שם נט ע"ב. פ"ט קלח ע"א.

גליון הש"ס: עיין כתובות דף סג ד"ה המסתפרת. עי' בקי"פ בידים ול"פ דהא קיי"ל כרבנן דכיד אינו אלא בשוי' פי' כרמב"ם פ"ט הל"ח: עיין ...

שנויי נוסחאות (בוע"ו) שהוא בד"ו שהיא. (שו"ח) י"ג בד"ו שלשה. (בוכ"מ) עטרות בד"ו עטרה. (שו"ח) זהב תני בד"ו זהב ומפריחי יונים פסולין מן העדות תני.

מערכת הערוך פרוש טוק טקלין. בערוך (ע' פרסקלין) גרס פרסטקילין. ס"א פרוסטוקטולין ובערוך דפוס ראשון ס"א פרוסטיקוטולין (עס"ם) והפ"מ מביא גירסת הערוך פרוסטוקטוקלין ולא מצאתי גירסה זו:

טוב ירושלים

שמע שמעון ב"ב ואמר בגין דר"א בעי מילף בנתיה יוונית הוא תלי לה ברבי יוחנן ק"ל הא אמרינן לעיל דהתיר לבית רבי ללמד יונית שהיו קרובים למלכות א"כ מהאי טעמא נמי ר' אבהו שרי וע"כ דודאי שמע מר"י דעל בתו לחוד ל"ל דודאי שרי. ועוק"ל מגבוי בי"ק פ"ב רפ"א דלשון יונית נכו"ם שרי רק חכמת יונית הוא דהתירו למלכות וי"ל דפליגי: תמן תנינן שנים משם ר"א. עדיות פ"ב מ"ז ע"ב וק"ם לא זכרו ובכר קדמני הרב ר' שאול מנבנדויסק בדפס בתמו נפעור בכורים על התוספתא ופ"א ר"ם פ"ז שם ב"כ כנ"ל: בין ר' מאיר נר' אליעזר קשיא ר"מ מחייב ר"א מתיר ר' אונייני בר סיסיי אמר משום ר' אליעזר כ"מ שאמרו לא תצא. מאי ר' אליעזר נ"ל דהוא ר' אליעזר בן פדת האמורא ונא נייבב קושיא דהוא פלוגתא רחוקה בין ר"א לר"מ ולג"א דכיון דלר"מ חייבת חטאת ה"כ אף באסור לכתחלה [ולרבנן דאין בו חיוב חטאת באסור מותרים] וג"א ר"א דאדברי ר' מאיר דלדידך באסור לכתחלה והוא אומר דאפילו לכתחלה ואם כי זה דוחק קלם מ"מ ניחא גם ניישב קושיא בזה. ור' ייא בשם רשב"א ס"ל דאין זה קושיה כלל דיי"ל דר"א אדרבנן קאי. וס"ל כרב יוסף בבבלי קל"א א'. דאיכא כה"ג ודלא כרב ששת דס"ל דליכא מידי דר"א מחייב חטאת ואידך בפי לכתחלה וכ"ש תוי לכיסוטים שכא דאמר שתעוזה אמרה כן ובכבוד ובגיהם כבוד ועי"ש ע"ב א':

פני משה

דר"מ מחייב הוא ור"א מתיר לכתחלה: מתניתא אמרה כן. דתנינן לקמן בפרקין ובכבול ובפיאה נכרית לחצר מותר משום דלא אמרו כאן דלא תצא אלא לר"ה ואם יצאת אינה חייבת חטאת: ר' לייא. פליג דאפי' וכו' אסור לצאת בו לחצר ובכבול ובפיאה נכרית שהתירו בחצר משום שלא תתגנה על בעלה: והאיש וכו'. בעיא היא מי נימא דוקא באשה שאסרו לה הכשיטין מפני שהיא שהלנית את האיש שאינו שחוץ מיהו או דנמא לא פליגי רבנן: נשמעינה וכו'. אלמא דרך כה"ג אסרי וש"מ העשוי לשם תכשיט אסור וש"מ דאף העשוי לכך ולכך אסור שהרי המפתח עשוי נמי לפתוח בו ומכיון שהיא של זהב עשוי נמי להכשיט וש"מ א' האיש וא' האשה שוין וש"מ אפי' וכו' אסורה לצאת בחצר שהרי מטייל בתוך חצירו היה ור"ג לא הכשיטו עמו חבריו והכשיטין הן מדברים שלא אסרו כאן אלא לכתחלה:

הלכה ב מתני' לא יצא האיש בסנדל המסומר. סנדל של עץ וקבועין בו מסמרות לחזק התחתון עם העליון וטעמא כדמפרש בגמרא בשעת הגזירה היתה והיו נחבאין במערה ושמעו קול מן סנדל המסומר על פי המערה כסבורין שאויבים באו עליהן ודחקו זה בזה והרגו הרבה זה את זה וי"א שע"י ששמעו קול כשה דחקו זה בזה בסנדלין המסומרין ברגליהן והרגו הרבה זה את זה וגזרו שלא יצא איש בסנדל המסומר בשבת מפני אותו מעשה שהיה ביום שבת. וגזרו נ"כ שלא לצאת בו ביו"ט משום דיו"ט היא יום כינופיא דאסיר בעשיית מלאכה כמו בשבת: ולא ביחיד. בסנדל יחידי: בזמן שאין ברגלו מכה. ומפרש טעמא בגמרא משום דלא ליחשדיה שהוא מטמין את השני תחת כנפיו ואם יש ברגלו מכה מכתו מוכחת עליו שאין יכול לנעול את הסנדל וזה יוצא הוא בסנדל יחידי ברגל שאין בו מכה: ולא בתפלין. שאסור לצאת לכתחלה בשבת בתפילין בעל ראשו דלאו זמן תפילין: ולא בקמיע. בשאין אותה לרפואה: בזמן שאינו מן המומחה. אבל אם הוא מן המומחה דליתמחי גברא שריפא לשלשה בני אדם אפי' בקמיעות אחרים או דאיתמחי קמיע זו שריפאה לשלשה בני אדם מותר לצאת בו: ולא בשריון ולא בקסדא. היא כובע של ברזל: ולא במגפיים. כמין בתי שוקיים של ברזל שכל אלו כלי מלחמה הן ואסור ללובשן בשבת: ואם יצא אינו חייב חטאת. שכל אלו דרך מלבוש הן וזמן הפילין אע"ג דקיי"ל שבת לאו זמן הפילין מכל מקום הואיל דרך מלבוש עבידא פטור:

גמ' מפני מה גזרו על סנדל המסומר. שלא לצאת בו בשבת: יש אומרים שהיו רואין את ראשו ומפילו' בעת הגזירה היתה כדאמר לקמן והיו נחבאין ונסתרין וראו את ראש סנדל המסומר כסבורין שאויבים באין עליהן ודחקו זה בזה ומתוך הדחק היו הנשים מפילות עובריהן ויש אומרים שהיו שומעין קולו של סנדל המסומר וכסבורין וכו' וע"י כך היו מפילות ולהני ליכא לא היתה ההריגה והמפילות בסנדל המסומר עצמו אלא בע"י סנדל המסומר בהה ולפיכך גזרו עליו. ויש אומרים ע"י שהיו נדחקים זה בזה. מפחד קול ששמעו והיו הורגין זה את זה בסנדלין המסומרין שברגליהן ולפיכך גזרו עליו: מה נפיק מן ביניהון. דהני ליכא כיף לכולהו הוא שגזרו עליו: הדוסטא. היכא בינייהו דוסטא כמו דיוכסה ודוגמתו במשנה פ"ב דכלים הדייסטר חיבור לטומאה והיא כלי שמתחת מג' לדיו מלבין דיו סטרי וה"נ דיו כיסא והיא סנדל שיש לו שתי פיות והעור או העץ שעל כף הרגל הוא באמצע והופכין הרגל פעמים מכאן ופעמים מכאן ובסנדל כזה אין דרך להזקו במסמרים באחד מראשיו כ"א באמצע כדי להזק התחתון עם העליון דלמ"ד שהיו רואין את ראשי של סנדל המסומר וע"כ היה מה שהיה ע"כ מותר לצאת בדוסטא שאין בו מסמרים בראשו ולא גזרו אלא על כעין מעשה שהיה ולאידך ליכא שהיו שומעין קולו או שהיו נדחקין וכו' אף סנדל הדוסטא אסור דמ"מ ע"י המסמרים אירע המעשה ובסנדל כזה נ"כ מסמרים קבועין בו: ולא בשעת השמד הוא שגזרו. א"כ משעבר השמד יהא מותר ומשני מפני שלא עמד ב"ד שלאחריהן וביטלו ואע"פ שעבר השמד הגזירה של אותו ב"ד שגזרו במקומה עומדת: מעתה אפי' בחול. מ"ט לא גזרו: ומשני וכי לאו אורחיה דב"נ שיהיו לכן הרין סנדלין חד זוג לחול וחד זוג לשובתא ומעשה שהיה ביום שבת היה ולפיכך גזרו על של שבת: תני. בברייתא טלה עליו מטלית מלמטן ולא נכרין המסמרין מותר: היות

הלכה ב מתני'

קרבן העדה

ר"מ מחייב חטאת ור"א מתיר אפי' לכתחלה: אסורה לצאת בו לחצר. דגזרי' שמא תצא בו לרה"ר: מותרת לצאת בו לחצר. שאף אם תצא בו לרה"ר לא תבא לידי חיוב חטאת מתניתא. כמי דייקא: ובכבול ובפיאה נכרית לחצר. מ"ט לאו משום דאף ברה"ר אין בהן חיוב חטאת: אסורה לצאת בו לחצר. דהא גזירה הוא כשגזרו שלא לצאת בהן לרה"ר גזרו נמי שלא לצאת לחצר משום דודאי הגא בהן לרה"ר: והאיש ע"י שאינו מנקי הרוח מותר. לצאת לחצר בדברים שאם יצא לרבות הרבים אין חייבין עליו חטאת או לא שנא: נשמעינה מן הדא. כלומר ת"ש: משום תכשיט. שהיה נושא אותו בחלבשו להכשים כטבעת וגערו בו חביריו שאלו לא היה תכשיט היה מותר לטייל בו בחצר דליכא למיחש שמא יצא בו אבל לפי שהיה תכשיט גזרו בו שקוב הדבר שיצא בו לרה"ר ואלו יצא בו היה איסור בדבר אע"פ שאחר תכשיט מותר לזוש הכא. אסור כיון שמפתח צריך לו היכא למיחש עפי שמא יצנדך לו ויוליאני בהלבשו ויעבירנו ד"א ברה"ר. רמב"ן: הדא אמרה. זאת אומרת: העשוי לשם תכשיט. אע"פ שהיא כלי אסור לצאת בו: הדא אמרה. וה"מ אם עשוי לכלי ולתכשיט נמי אסור דהא המפתח לפתוח נמי עשוי: הדא אמרה. כגון זה: אחד האיש וא' האשה. אסורין לצאת בו אפי' לחצר: אסורה לצאת בו לחצר. דהא מפתח אפי' ברה"ר אינו אלא משום שבות:

הלכה ב מתני' סנדל המסומר. של עץ הוא ותוחבין מסמרות במנעלו לחזק התחתון עם העליון: ולא ביחיד. בסנדל יחיד ומטעמא מפרש בגמ': ולא בתפילין. אפי' למ"ד שבת זמן תפילין גזרי' שמא צריך לפנות ואתי לאהויי ד"א ברה"ר: ולא בקמיע. שכותבין ומוסגין לרפואה: שאינו מן המומחה. אבל בקמיע מומחה שרי דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו: קסדא. כובע של נחושת כובע של נחושת: מגפיים. אנפלאות של ברזל במלחמה: אינו חייב חטאת. דכולהו מלבושין ניהו בחול למלחמה: **גמ'** שהיו רואות את ראשו. שהיה שנון כחרב ברוקה ולטושה והיו נבהלות ומפילות: שהיו שומעות את קולו. שהמהלך בו משמיע קול גדול ונבהלות ומפילו': ע"י שהיו נדחקין זה בזה. שהיה בשעת השמד ונכנסו למערה ושמעו קול האויבים וסברו שעליהם הם באים ודחקו זה את זה והרגו זה את זה בברזל השנון ובמסמרות הנתונים בסנדל: מה נפיק מביניהון. מה איכא בין הנך תלתא טעמים: הדוסטא. סנדל המסומר שאין הברזל השנון יוצא מראשו אלא הוא תחת הרגל: מותר. שהרי אין יכולין לראות ראשו: ולא בשעת השמד גזרו. למ"ד שגזרו עליו לפי שהיו נדחקין והרגו זה את זה א"כ לא גזרו אלא בשעת השמד עכשיו שעבר השמד למה יהא אסור: לא עמד ב"ד. שבאותו דור ובטלו ועכשיו אין כח ביד ב"ד לבטלו שהיו הראשוני' גדולים בחכמה ובמנין ואע"פ שנתבטל הטעם אפ"ה צריך ב"ד הגדול בחכמה ובמניין לבטל: מעתה. להנך טעמי דלעיל: אפי' בחול. יהא אסור להלך בסנדל המסומר: ומשני לאו אורחי' דבר נש. שיתקין לו שני זוגות מנעלים אחד לחול וא' לשבת וכיון שכן במה שגזרו שלא לצאת בו בשבת ממילא אף בחול לא יצא בו והטעם שגזרו בשבת דמעשה כי הוה בשבת הוה: טלה. על המסמרים שבו מטלית שלא יהיו נראים מבחוץ: מותר. לצאת בו שאז נתבטלו כל הני טעמים דלעיל: הוות

גמרא

ר' מאיר מחייב רבי אליעזר מתיר. רבי איניינו בר סיסיי אמר משום רבי לעזר *כל מקום שאמרו לא תצא ואם יצתה חייבת חטאת אסורה לצאת בו בחצר. כל מקום שאמרו לא תצא ואם יצתה אינה חייבת חטאת מותרת לצאת בו בחצר. רבי בא בר כהן בשם רב ששת מתניתא אמרה כן. ובכבול ובפיאה נכרית בחצר. רבי לייא בשם ר"ש בר חייא אפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת [ה] אסורה לצאת בו לחצר. [י] והאיש על ידי שאינו שחוץ מותר. נשמעינה מן הדא רבן גמליאל ברבי ירד לטייל בתוך חצירו בשבת ומפתח של זהב בידו [ג] וגערו בו חביריו משם תכשיט. הדא אמרה העשוי לשם תכשיט אסור. הדא אמרה עשוי לכך ולכך. הדא אמרה אחד האיש ואחד האשה. הדא אמרה אפי' במקום שאמרו לא תצא ואם יצתה אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו בחצר:

הלכה ב מתני' [ו] *לא יצא האיש בסנדל המסומר [ט] ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה [י] ולא בתפילין ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה [י] ולא בשריון לא בקסדא ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת:

גמ' מפני מה גזרו על סנדל מסומר. יש אומרים שהיו רואות את ראשו ומפילות. וי"א שהיו שומעות קולו ומפילות. וי"א *על ידי שהיו נדחקין זה בזה והורגין זה את זה. מה נפק ביניהון הדוסטא. מאן דמר שהיו רואות את ראשו ומפילות מותר. ומאן דמר שהיו שומעות קולו ומפילות או שהיו נדחקין זה בזה והורגין זה את זה אסור. ולא בשעת השמד גזרו מכיון שעבר השמד יהא מותר. לא עמד ב"ד וביטל. מעתה אפילו בחול. לאו אורחיה דבר נשא מיהוי ליה תרין סנדלין חד לחולא וחד לשובתא. *תני טלה עליו מטלית מלמטן מותר. ר' יודן בי ר' ישמעאל היות

מסורת הש"ס: עיין שבת כו ע"ב | שם ס ע"א | שם ס ע"א | שם ס ע"א

עין משפט נר מצוה: יז א מיי' פי"ט משבת הלכה ח טוש"ע או"ח סי' ש"ג סעיף ט | יח ב מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף טו | יט ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יא | ד מיי' פי"ט שם הלכה א | כא ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם | כב ו מיי' שם הלכה יד | ז מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם | ח מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם

שנויי נוסחאות (ב"א) איניינו בר סיסיי נ"א איניני בר סוסיי. (פ"א) ר"ש נ"א רבי שמעון. (פ"ב) המסומר נ"א מסומר. (מכ"א) בתפילין נ"א בתפילה. (סו"ב) בשריון לא נ"א בשריין ולא. (ס"ז) נפק ביניהון נ"א נפיק מן ביניהון.

(שבי לאדן) רבי איניני בר סוסיי. אפשר שהוא ר' ענני בר ששון המוזכר פה בבבלי:

טוב ירושלים

בא בר כהן בשם ר"ש מתניתא א"כ בכבול ובפ"נ. פי' בבלי פ"ד ב' אמר רב בכל אסור אפי' בחצר חוץ מכבול ופיאה נכרית ומפרש הבה"ג דס"ל כר"א. וק"ל למה ל"א דס"ל לרב כר"מ דהכא דכיון דליכא חיוב חטאת לגבי לא גזרו בחלר הך מכבול ופאה נכרית ול"ל דדייק מדל"א בלבון זה כל שחייב חטאת כו' דבבי ר"א הכא. ובפ"ל ביגיד פניו ריש מס"ב כבי אח"כ כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור אלמא אפילו בליכא חיוב חטאת אסור בחדרי חדרים: הדא אמרה עשוי לכך ולכך. הדא אמרה אחד האיש ואחד האשה ופי' הכמב"ן דהוא משום גזירה שמא יתפקך גו וכן לפי הכז"ה דס"פ לכך ולכך פי' לאיש ואשה צריך לדחוק הלות "הדא אמרה" שבני כמותן. אבל לפי הפ"ק ד"ס הדא אמרה א"ש דתרי מילי נינהו אף פי' דתוך מכתא שמים. א) תקמ"ל מתני' כיה סיף סוטה דאסרו כל התכשיטים בין לאיש בין לאשה: ב) מה שמדייק מזה לתכשיטי אשה בשבת דאפילו בחלר אסור שמכשיטין לאסורים משום שהירבו מס

עניו ז"ל. כתורבן בייך גם גנית וכל"ב ס' ב' סד אם ביתו בקיד כו' ובאיסורי שבת ל"ש אם בחלר. גם תב"ה אסיר לצאת אפילו בחוץ תאי אפילו כוא זה אדרבה אם אמר אפילו בשבת כוה לבותא עפי. ועוד דהי"ל לאקביפי פיקר דבי זם במס' סיפה ואין להאריך: לא עמד ב"ד וביטל. סודה גלל עליון שכוונתי לכ"ד סק"ע בום בעיוליו ד"ס לא עמד. ואמנם מה שפיכן על קושית הרא"ד דרי"ז לא נאר רק בגא יכפתו בוקי ירושלים מפני כתורבן. סמס דלפ"ז תקשי מכ"ם דס"ל לבבלי איסור דאורייתא בגא דבדם בנעימבה בבעיפים דתמיד מהא דלא יכפתו את הבוק ובכ"ס לעיל פ"ב ס"א ד"ס לא כמה. ואולי יש לייסבדבריו דסכ"פ בכאן לא ביטל בהדיא דבכי ב"ד סקודמים דגזרו שלא לבמר בוקי ירושלים באה ביהים ודמיא לבטעם דאיתו אל פ"ד מטה ובכולל אל וס"ל דסוהה: לאו אורחי' דבר נש מיהוי ליה הרין סנדלין חד לחולא וחד לשובתא. פ' תג"א סרס"ב סק"ב תב"ב בשם הארי"י דיזגיף אדם כל מה שיש לו אפילו אלוק. טוסם

הוות רגליה שחקה ועבדין ליה כן. *כמה מסמרין יהו בו. רבי יוחנן אמר חמשה כחמשה ספרי תורה. ר' חנינא אמר שבעה °וכימיך דבאך. נהגין רבנין כהדא דר' חנינא דרש ר' אחא בשם רבי חנינא תשעה. רבי היה נותן שלשה עשר בזה ואחד עשר בזה כמנין משמרות. °וכמסמרות נטועים. מה משמרות כ"ד. אף מסמרים כ"ד. רבי יוסי בן חנינא אמר כליבית אינו עולה למנין מסמרים. ר' זעירא שאל לר' בא בר זבדא מהו ליתנם על גבי סנדל אחד. א"ל שרי. מהו ליתנם ע"ג מנעל אחד א"ל שרי. א *אין מגרדין מנעלים וסנדלים. אבל סכין ב *ומדיחין אותן. ר' קריספא: בשם רבי יוחנן תלמידוי דרבי חייא רובא אמרין הראשונים היו אומרין מגרדין. והשניים היו אומרים אין מגרדין. ואתשלת לרבי ומר אין מגרדין. א"ר זעירא הא אזילה הדא מן תלמידוי דר' חייא רובא. דרבנן דקיסרין בשם רבי יוסי בר חנינא כדברי מי שהוא אומר מגרדין *ובלבד לאחורי הסכין. א"ר חייא בר אשי נהיגין הווינן יתבין קומי רבי משחין ומשזגין. אבל לא מגרדין. אין סכין מנעלין וסנדלין. *לא יסוך אדם את רגלו ג והוא בתוך המנעל ואת רגלו והוא בתוך הסנדל. אבל סך הוא את רגלו ונותנה בתוך המנעל ואת רגלו ונותנה בתוך הסנדל. סך שמן ומתעגל ע"ג קטיבלייא חדשה ואינו חושש. לא יתננה ע"ג טבלה של שיש ומתעגל עליה. ורשב"ג מתיר. ד *אין לובשין מנעלין וסנדלין חדשים אלא אם כן לבשן והלך בהן מבעוד יום. כמה יהא בהילוכן. בני ברתיה דבר קפרא אמרין מבית רבא דבר קפרא עד בית רביה דרבי הושע. ציפוראי אמרין מן כנשתא דבבלאי עד דרתיה דרבי חמא בר חנינא. טיבראי אמרין מן סדרא רובה עד חנותיה דר' הושעיה. ה *סנדל שנפסקו אזניו שנפסקו חבתיו שנפסקו תרסיותיו או שפירשה רוב אחת מכפיו טהור. נפסקה אחת מאזניו אחת ^ו^מחבתיו אחת מתרסיותיו או שפירשו רוב מכפיו טמא. רבי יהודא אומר הפנימית טמאה והחיצונה טהורה. רבי יעקב בר אחא רבי טבליי חנין בר בא בשם רב ' הלכה כרבי יהודא לענין שבת. רבי שמואל בר רב יצחק הוה ליה עובדא שלח לרבי יעקב בר אחא גבי רבי חייא בר בא. א"ל כשם שהן חלוקין בשבת כך הן חלוקין בטומאה והורי ליה כרבנן. רבי שמואל בר רבי יצחק בעי ושמע מימר הלכה כרבי יהודא והוא מורי ליה כרבנן. ר' אחא בר יצחק הוה ליה עובדא שלח שאל לר' זעירא ר' זעירא שאל לר' אימי. אמר לו כדברי מי שהוא מטמא אסור לצאת בו. וכדברי מי שהוא מטהר מותר לצאת בו. ולא אפיק גבי כלום. תני

אבל

קרבן העדה

הוות רגליה שחקה. נשחק רגלו מחמת מכה ולא היה יכול ללכת בסנדל אחר וילך בסנדל המסומר שטלה עליו מטלית: כמה מסמרין יהו בו. ויהא מותר לצאת בו דאיכן אלא לנוי ל"א כמה מסמרין יהיו בו ויהא מותר לטלות עליו מטלית כדי ללכת וכן פי' בי"מ והראשון נ"ל וכ"מ ברבה קהלת וכן מפורש תורה צ"ר

בתוספתא פ"ה: וכימיך דבאך. דכתיב ברזל ונחושת מנעליך וכימיך ודרש הכי ברזל שבמנעליך יהיה כימיך שהם ימי השבוע: תשעה. כנגד ימים שירחי לידה: כמנין משמרות. כהונה ולוייה דהוה כ"ד כי כן תלקם דוד *ויהונתן: י"ג באחד וי"א באחרת. ומפני זוגות לא נתן כאן י"ב וכאן י"ב: כליבי'. כמו כלבוס השנוי בבבלי נמסמר משני ראשיו חדין וכפופין ונועץ שני ראשיו בעץ: מהו ליתנם. למסמרות ע"ג סנדל אחד והשני בלי מסמרים: א"ל שרי. דבשני סנדלים גזרו ולא בסנדל אחד: ה"ג מהו ליתנם ע"ג מנעל: א"ל שרי. דבסנדל גזרו ולא במנעל: אבל סכין ומדיחין אותן. במים: הראשונים. תלמידיו הראשונים שהיו לו בילדותו אמרו משמו מגרדין: ה"ג ואיתשלת לרב. ושאלו לרב איך שמע מר"ח: הא אזילא וכו'. כלומר הא רב דהוא מתלמידי ר"ח הראשונים ואמר אין מגרדין: ובלבד באחורי הסכין. שלא יקלוף העור: ומשזגין. רחץ במים מתרגמינן שזג מיא וה"נ רחילה במים הוא: והוא בתוך המנעל. שהמנעל נהנה ממנו ונמצא מעבדו: ומתעגל. ומתגלגל: קטיבלייא. עור בלוק שעושין ממנו משטיחות לשלחן ולמטה: ומתעגל עליה. שנראה כעושה לעבד העור שהשיש אינו בולע דבר ונכנס כולו בעור: אין לובשין. נשים: מנעלים וסנדלים חדשים. שלא ילכו בהן מבע"י דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה אבל אם ילאה בהן כבר יודעת אם הוא ראוי לה: כמה יהא בהלוכן. ויהא נקרא מנעל ישן: מבית רבא דבר קפרא. מבית המדרש של ב"ק עד ב"ה של ר' הושעיא: מן כנישתא דבבלאי. מן ביהכ"נ של בבליים עד מקום דירתו של רבי חמא ב"ח וכל א' נתן סימן במקומו: סדרא רובא. בית המדרש הגדול: אזניו. מקום קביעת הרצועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים כעין שיש למנעלים שלנו: חבטיו. הוא העור שע"ג הרגל ועשויין לאחוז בהן ללבוש המנעול ולפי שהן חובטין ומדלדלין ע"ג הרגל נקרא חבטיו מלשון חבטה וכן בל"א נקרא קלפי"ן: תרסיותיו. הרצועות של הסנדל כ"פ בערוך: ה"ג או שפירשה אחת מכפיו. וכפיו הוא מה שתחת פרסת הרגל וקורין אותו זול"א בלע"ז: טהור. דתו לא מתקני ליה ואי נמי מתקני ליה חידוש הוא והשתא מיהא בטיל ליה: טמא. לא פרחה טומאה מעליו דהכתי מנא הוא ואפי' נפסקה החיצונה דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמצא חיצונה נעשית פנימית: הלכה כר"י לענין שבת. וכדמסי' דאף לענין שבת פליגי: הוה ליה עובדא. שנפסקה לו החיצונה ושאל לר' יעקב בר אחא אם מותר לצאת בו בשבת: ה"ג כשם שהן חלוקים בטומאה כך הן חלוקים בשבת: והורי ליה כרבנן. דמותר לצאת בו דכלי הוא: ושמע מימר וכו'. היה מתמיה על ר"י בר אחא דאמר בשם רב הלכה כר"י ושמע מר"ח בר בא דפסק כרבנן ושתק א"נ אר"ח בר בא היה מתמה שלא פסק כר"י: ה"ג כדברי מי שהיא מטמא מותר לצאת בו וכדברי מי שהוא מטהר אסור לצאת בו. וכן הוא ביבמות: ולא אפיק גביה כלום. ולא הוציא ממנו הלכה ברורה כמאן מורינן בי מדרשא:

אבל

פני משה

עור של פרסת רגלו יהיה ריצה לצאת בסנדל לפי שהוא הזק ועבדין ליה כן לטלות עליו מסמרים: כמה מסמרים יהו בו. ויהיה מותר לצאת בו בשבת לפי שלא גזרו אלא מעין המאורע שהיו להזק אבל אלו כדקאמר לקמן אינן אלא לנוי ומותר. וגרסי' להא בפ"י דסנהדרין בהלכה א' יכן הא דלקמן: שבעה וכו' מיך דבאך לעיל מיניה כתיב ברזל ונחשת מנעלך וכימיך של ימי השבוע דבאך היזוקך: שלשה עשר בזה וכו' כמנין משמרות. הכהונה שהן כ"ד ורמז לזה וכמסמרות נטועים המסמרות כמשמרות: כליבית. אם נתן בו מסמר אחד שהיה מבתנו בו לכלי הבית אינו עולה למנין המסמרים שלו: מהו ליתנם. לכולם של מספר למ"ר כדאית ליה ולמאן כדאית ליה בסנדל אחד או במנעל אחד ואמר לו שרי דאין קפידא אלא על המספר: אין מגרדין. בשבת סנדל ומנעלים מפני שקולף והוי ממחק: אבל סכין. ודוקא בשינוים כדמוכח מהאי ברייתא דלקמן: הראשונים היו מתירין. והשניים. דור שלאחריהן היו אומרין אין מגרדין ושנשאלה לרבי אמר נ"כ אין מגרדין: הא אזילא הדא מן תלמידוי דר"ח רבה. הלך ואבד דבר אחד מהן כמה שאמרו בשם הראשונים שהרי רבי מן הראשונים הוא וקאמר אין מגרדין: ובלבד לאחורי הסכין שהוא כלאחר יד: נהיגין הויין יתבין קומי רבי. ובסנהדרין שם גרים קומי רב וכן הוא שהרי ר' חייא בר אשי מתלמידי רב היה: משחין ומשזגין. היינו מושחין ומכבסין אותן אבל לא היינו מגרדין: אין סכין וכו'. מפני שהוא כמעבד: סך שמן. על גופו ומתגלגל ע"ג קטיבלייא והיא עור שליק הדש ואינו חושש אבל לא יתננ' להקטיבלייא ע"ג טבלא של שיש ולהתעגל עליה דמיחזי כמי שהוא מכוין לעבדה יפה הואיל ומשטה ע"ג טבלה: רשב"ג מתיר. דהואיל ומ"מ אינו סך שמן עליה בעצמה אין כאן משום מעבד: אין לובשין. בשבת מנעלים וסנדלים חדשים דשמא לא יהיו מכוונים לרגליו ויורגים כשהוא מהלך בר"ה ומשלפינהו ואתי לאתויי: כמה יהא בהלוכן. מבעוד יום ופליגי בשיעורא: סנדל שנפסקו וכו'. גרסינן להא לקמן ביבמות פ' מצות חליצה בהלכה ב' עד נריך שיהא חופה את רוב הרגל וגי' דהתם היא עיקר: חביתיו. כמו חביטיו והן רצועותיו: תרסיותיו. היא מקום קביעות הרצועו': רוב אחת מכפיו והתם גרים שפירשה אחת מכפיו שניטל כל הכף שלו וזהו מה שתחת פרסות הרגל סול"א בלע"ז: טהור. דמסתמא לא מתקני ליה וא"נ מתקני ליה חדש היא והשתא מיהא בטל הוא: או שפירשו רוב מכפיו טמא. דהכתי מנא הוא ולא פרחה טומאתו מעליו ואפי' נפסקה אחת מאזניו החיצונה משום דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמצאת החיצונה נעשית פנימית: הלכה כר' יהודה לענין שבת. דאמרינן לקמן דחלוקין נמי לענין שבת ולר' יהודה אם נפסקה החיצונה אסור לצאת בו בר"ה: הוה ליה עובדא. שנפסקה לו החיצונה ושלח וכו' והורי ליה כרבנן. דהכתי מנא הוית ומותר לצאת בו בשבת: ושמע מימר. שלא הוא שמע שאומרים בשם רב הלכה כר' יהודה ואיהו הורי ליה כרבנן בתמיה: כדברי שהוא מטמא וכו'. דכשם שחולקין לענין טומאה כך חולקין הן לענין שבת: אלא אפיק גביה כלום. ולא הוציא ממנו דבר ברור לומר כדברי מי היא ההלכה: תני

אבל

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכ' יח טוש"ע או"ח סי' שא ס"ח

כה
ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט

כו
ג מיי' שם פכ"ג הלכה י טוש"ע שם סי' שכז ס"ד

כז
ד מיי' שם פי"ט הלכה טו טוש"ע שם סי' שג ס"ג

כח
ה מיי' פ"ז מכלים הלכה יב יג

כט
ו טוש"ע או"ח סי' שא סעי'

גליון הש"ם

^א^עיין ב"ק ועי' בתוס' רמב"ן שבת סו פירוש כפירוש הגליון. ועיין בירושלמי יבמות פי"ב הלכה ב וה"ז בשיטה תכשין של פן ובפ"מ שם ובק"ע שם והוא נגרס מכוכבת י"ל תכשין של פור כמ"ש הרמב"ן וכו':

שנויי נוסחאות (בו"א) ועבדין נד"ו ועבדון. מסמרין נד"ו מסמרין. (בו"ב) וכמסמרות במקרא וכמשמרות. (בו"ח) בר נד"ו בן. (בו"ג) והוא בתוך המנעל נד"ו והיא בתוך המנעל. (בו"ד) ונותנה בתוך הסנדל נד"ו ונותנו בתוך הסנדל (בו"ה) קטיבלייא נד"ו קשובלייא.

(בבר לאהן) ר"י בר חנינא אמר כלבים אינה עולה למנין מסמרים כצ"ל:

טוב ירושלים

אפילו מה שאין נראה בתוך א"כ משמע מזה דסב"ש המנעלים יש להחליף. ולכאורה לא משמע. קב"ע א' דימטר קולות ביתו ויקח מנעלים נרגלו. ופי' פסחים קי"ג ב' מאן דנגד מבו יכי רבא. אך י"ל דהירושלמי קאמר "דנאי אורחיה" אבל סב"ש הגון הוא לעשות כן ובהמלוט בנבל' כוה א"כ ודאי דיש להחליף רק המנעלים בשבת:

עין משפט נר מצוה

ל
א מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ טו טוש״ע או״ח סי׳ שא ס״ז

לא
ב טוש״ע שם סי׳ ב ס״ד ה

לב
ג מיי׳ שם הלכה כ טוש״ע שם סי׳ רנב ס״ו

אבל מטייל הוא בהן עד שהוא מגיע עד פתח הצירו. ר׳ אחא ור׳ זעירא הוון מטיילין באיסטרטין איפסיק סנדליה דרבי אחא. מן דמטון לפילי א״ל זהו פתח הצירך. רבי אחא כריך סבונה עליהון. רבי אבהו כריך אגיד מלבניקי. סבר ר׳ אבהו אגוד מלבניקי מן המוכן הוא. ר׳ יונה טלקיה דהליטרה ויקר אוף ציבחר הוה סדרה יקיר. ר׳ אלעזר מסלק ליה. ר׳ ירמיה בעי קומי ר׳ זעירא מהו להחליף. א״ל שרי. אפילו כן אמר ליה פוק חמי חד סיב וסמך עלוי. נפק ואשכח לר׳ בא בר ממל ושאל ליה ושרא. א״ר יוסי מתניתין אמרה שהוא מין מלבוש. דתנינן או בשל שמאל בימין הליצתה כשירה. הדא דתימר לאורך אבל לרוחב צריך שיהא חופה את רוב הרגל: ולא ביחיד. א״ר אבא מפני החשד שלא יאמרו איש פלוני נפסק סנדלו ותלאו בית שיחיו: בזמן שאין ברגלו מכה. הא יש ברגלו מכה הוא נותן. על איזה מהן הוא נותן. שמואל אמר [א] על אותה שאין בה מכה הוא נותן. אם אומר את על אותה שיש בה מכה הוא נותן מאן צייר ליה דלא יתן על חורתיה. ר׳ יוחנן אמר על אותה שיש בה מכה הוא נותן. שמעון בר בא הוה משמש קומי ר׳ יוחנן והוה מושיט ליה סנדליה כהדא דתני. לדרך הארץ [ב] כשהוא נועל נועל של ימין ואח״כ נועל של שמאל. וכשהוא חולץ חולץ של שמאל ואח״ב חולץ של ימין. אמר ליה ר״י בבלייא לא תעבד כן שהראשונים לא היו עושין כן. אלא כשהוא נועל נועל של שמאל ואח״ב נועל של ימין. שלא תהא נראית של ימין פגומה. הדא אמרת על אותה שיש בה מכה הוא נותן. א״ל אין בבלייא דקמתיה עליה. [ג] *יוצאין בתפילין ערב שבת עם חשיכה. ואין יוצאין בסנדל מסומר ערב שבת עם חשיכה. מה בין זה לזה. זה

דרכו

פני משה

אבל מטייל וכו׳. אם נפסקה לו בר״ה או בכרמלית מטייל הוא בהן משום דלא מינטר ליה שם עד שהוא מגיע לפתח הצירו דאז צריך להניחו שם דבכר מינטר ליה ואסור ליטלו בידו להכניסו כדלקמיה: הוון מטיילין באיסטרטן. בר״ה ואיפסק סנדליה דר׳ אחא ולא הרגיש כלום: מן דמטון לפולי. כשהגיע לשער הגי׳ א״ל ר״ז לר׳ אחא הכן פתח הצירך זהו פתח חצר שלך וצריך אתה להניחו כאן. שבתחלה לא רצה להגיד לו שנפסקה סנדלו לפי שמותר לטייל בו עד פתח חצירו: כרך סבניה עליהון. היה נוהג כשנפסקה בהילוכו כרך סיב של דקל עליו ור׳ אבהו היה כורך אגיד מלבניקי זהו אגודה של גמי לח דקסבר מן המוכן הוא הואיל וחזי למאכל בהמה מותר לטלטלו וכורך בו: ה״ג ביבמות שם ר׳ יונה טלקיה לחנותיה דהליטרה ויקר אוף ציבחר היה או הוה סדרה יקר של ר׳ אלעזר מסלק ליה: טלקיה. השליכו ה״י בשל מקים על ויסלק ויפנה כלומר ר׳ יונה היה נוהג כשנפסק סנדלו בהילוכו היה משליכו להנית שמוכרין שם מיני חליטין ורבים מצויים שם וככרמלית חשיבא וה״נ אמרי׳ לעיל בפ״ק בסוף הלכה א׳ איזהו כרמלית ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן כגון הנותיה דבר יוכטני מפני שרבים היו מצויים שם ודמיא לבקעה בימות החמה דחשיבא כרמלית משום דשכיחי בה רבים והכי נמי כן ולא הוי כשאר הנות שהוא רה״י: ויקר אוף ציבחר הזה או הוה. כלומר דאשמעינן כאן השיבות דהני אמוראי ר׳ יונה ור׳ אלעזר דאף על גב דמדינא מותר לטייל בו עד שהוא מגיע לפתח חצירו או על ידי כריכה נמי לה כדלעיל מכל מקום הן החמירו על עצמן ור׳ יונה היה נוהג כשנפסק סנדלו היה משליכו מעליו לכרמלית אם היה כנגדו אי שהיה מטייל בו עד שהגיע לכרמלית דאף דהכתי לא מינטר ליה שפיר הואיל דשכיחי בה רבים לא רצה לטייל בו עד פתח חצירו מכיון דמינטר ליה במקצת וקאמר הש״ס עלה ויקר אוף ציבחר הוה כלומר דחשיבות הוא המנהג הזה ואף שהוא חשיבות מועט נגד השיבות של ר׳ אלעזר דלקמיה מ״מ חומרא יתירא נהג ויקר הוא: סדרה יקר של ר׳ אלעזר מסלק לה. אבל סדר ומנהג השיבות של ר׳ אלעזר היה עוד ביותר שהיה מסלק ממנו לגמרי במקום שנפסק ולא רצה לטייל בו כלל וכלל משום חומרא והזהרה יתירה ביותר. כך פירשתי ביבמות שם אבל הפירוש האמתי והנכון כך הוא ר׳ יונה טלקיה להנותיה דהליטרה ויקר. השליכו להסנדל מעל רגלו כשנקרע לתוך ההנות של מוכרי הלוטין וגדול היה והיה לו מקום להניחו שם. והוף ציבחר הוה סדרה יקר של ר׳ אלעזר מסלק ליה כל מר ואף שהיה דרך מיעט לילך בו עד שהיה יכול להגיע לבית המדרש הגדול של ר״א החמיר על עצמו שלא לילך בו כלל ומסלק ליה ממנו מיד בחיתה הנות. סדרה הוא בית המדרש כמו שתמצא בפ״ק דביצה בהלכה ז׳ וכן בהרבה מקומות: מהו להחליף. אם נפסקה אזנו החיצונה אם מותר לו להחליף של שמאל בימין ולצאת בו בשבת ואליבא דר׳ יהודה קא מבעיא ליה דקאמר אם נפסקה חיצונה טהורה דלא מיהשבא מנא ואם מהליף ליה מי נימא דהכתי הוא חזי ליה: אפילו כן א״ל. אע״פ שהתרתי לך עם כל זה לא וראה אם יש עוד זקן וחכם אחד שיורה כן ותוכל לסמוך עליו הלכה למעשה ונפק וכו׳ והתיר לו ג״כ כר״ז: מתניתין אמרה שהוא מין מלבוש. ממתני׳ דפ׳ מצות חליצה שמעינן דמותר דחזי להפוכי ומין מלבוש הוא דקתני התם הלצה בשל שמאל בימין הלצתה כשירה דהואיל אכתי סנדל הוא משום דחזי להפוכי וה״נ לענין שבת כן: דא דתימר לרוחב אבל לאורך צריך שיהא חופה את רוב הרגל. כצ״ל וכך היא הגי׳ ביבמות שם וכאן נשתבשו בספרים יכן ראיתי פירושים משובשים ומוטעים באורך וברוחב והבל יפצה פיהם לא מהם ולא מהמהם ולא נה בהם. והדלעיל קאי הא דאמרינן או שפירש רוב מכפיו טמא דוקא כשפירש הרוב ברוחב הסנדל דעדיין מתיישב הוא על הרגל אבל אם פירש לאורך הסנדל לא סגי ברוב מכפיו אלא צריך שיהא בגד השלם שלא נפרש שיעור כדי שיהא חופה את רוב הרגל: פיסקא דמתני׳. ולא ביחיד. ומפרש ר׳ אבא טעמא מפני החשד וכו׳ והלאו להטמינו בבית השחי שלו: על איזה מהם הוא נותן את הסנדל במוחל המר וכו׳. שאם אומר את על אותה שיש בה מכה הוא נותן א״כ אכתי איכא הגדא דמאן מנטר ליה שלא יתן הסנדל השני על רגלו השנייה הלא אין בה מכה ויאמרו שהוא מטמינו ונושאו אבל אם נותן הוא על אותו שאין בה מכה שפיר דלא אתי למיחשדי׳ דהא דאין נותן סנדל השני על רגלו השנייה מפני שיש בה מכה והיא מנוערתו: על אותה שיש בה מכה הוא נותן. ולא אתי למיחשדיה משום שיתלו ויאמרו זה שאין ניתן כלום ברגלו השני מפני שאינו חושש בסנדל שאינו אלא משום יתידות הדרכים והוא אינו מקפיד בכך ועל אותה שיש בה מכה מוכרח הוא ליתן מפני המכה: והוה מושיט ליה סנדליה. לנעול כהדא דתני במסכת דרך ארץ פ״י כשהוא נועל וכו׳ ונתן לו של ימין תחלה ואמר ליה ר׳ יוחנן בבלייא לא תעביד כן שהראשונים לא היו עושין כך אלא נועל של שמאל תחלה כדי שלא תהא נראית רגל של ימין פגומה ותשאר יחף עד שינעול אותה אח״כ: הדא אמרה וכו׳. דברי ר׳ שמעון בר בא הן שאמר א״כ ש״מ דבדינא דמתני׳ שעל אותה שיש בה מכה הוא נותן ולפיכך מקפיד רבי שלא לנעול את של ימין שנתתי לו דא״כ עשית כמי שיש בו מכה ואמר ליה ר׳ יוחנן אין בבלייא דקמת עלה דמילתא שפיר: יוצאין בתפילין ערב שבת עם חשיכה. ולא חיישינן שמא יהא שוכחן ויצא כך בשבת. אבל אין יוצאין וכו׳ ומפרש מה בין זה לזה מפני שהתפילין

דרכו

קרבן העדה

אבל מטייל הוא. בסנדל שנפסק בשבת עד שמגיע לפתח חצירו אע״פ שאסור לצאת בו לרה״ר: באיסטרטן. רחבות קטנות והן בתוך החצר: מן דמטון לפילי. כשהגיעו לפתח הרחבה: א״ל. ר״ז: זהו פתח חצירך. ואסור לך לצאת יותר: כרך סובנה. כרך סיב של דקל ע״ג סנדל שנפסק בשבת ויצא בו: אגיד מלבניקי. אגודה של ירק ששמו מלבניקי: מן המוכן הוא. דחזי למאכל בהמה ומותר לטלטלו: ה״ג טלקיה לחנותא דהליטרא ויקר אוף ליבחר הזה סדר יקר. כן הגירסא ביבמות וה״פ היה זורק לסנדל שנפסק לו בשבת לחנות של תכשיטים ומרגליות ושאר דברים יקרים ואמר אף שנפסק המעט הזה מ״מ כנגד סדר היקר הוא חשוב כלומר מותר להביאו לרה״י: טלקיה. השליך ותשלך את הילד מתרגמינן וטלקת ית טליא: דהליטרא. תכשיט ותעד נזמה וחלייתה מתרגמינן ואיתקנת בקדשהא ובחליטא מרגליתא: מסלק ליה. היה זורקו ברה״ר במקום שנפסק: מהו להחליף. שהסנדל יש לו שתי תרסיות והן של עור מקום קביעות הרצועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים לבין שני הרגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסקה החיצונה ראוי להפוך המנעלים וליתן של שמאל בימין וקמבעיא ליה אם מותר להחליף ולא גזרי׳ דלמא מחייבא עליה ואתי לאתויי ד׳ אמות ברשות הרבים: אפילו כן. אע״פ שאני מתיר לא ורא אם יש זקן ות״ח אחד ויסכים עמי להתיר או תסמוך עלינו לעשות מעשה להיתירא: שהוא מין מלבוש. אע״פ שמהפך המנעלים: דתנינן. בפרק מצות חליצה: חליצתה כשרה. ש״מ דמלבוש הוא אפי׳ בהפוך: הדא דתימר. הא דתנינן דבשל שמאל בימין חליצת׳ כשרה ויוצאין בו בשבת בשנתנו לאורך רגלו אבל כשנתנו ברוחב רגלו צריך שיחפה הסנדל רוב רגלו: מפני החשד. שיאמרו דטעין ליה לסנדל השני תחת בית השחי כלומר אילו ידיו שאינו ניכר: מאן צייר ליה. מי יודע שיש בו מכה שהרי הסנדל מכסהו והרואה יחשדהו שהוא טוען השני בידו א״כ מי מעכבו שלא יתן על השני שאין בו מכה בשלמא על אותו שיש בו מכה י״ל דלכך אינו נועלו משום שכואב למכתו אבל על השני למה אינו נותן: על אותו שיש בו מכה הוא נותן. שמכתו מוכחת עליו שרואין אותו צולע על ירכו ואין חושדין אותו שטוען את השני בידו אלא מכירין בו לפי מעשיו שפרסותיו קשות ואינו מצטער ביתדות הדרכים ולא נועלו אלא משום מכה ודי לו בזה שיש בו מכה לבדו: כהדא דתני. במס׳ דרך ארץ: חולץ של שמאל. שזה כבודה של ימין: שלא תהא נראית של ימין פגומה. כאלו יש בה מכה הואיל ואינו נועל אלא בה: ה״ג א״ל הדא אמרה וכו׳. וה״פ א״ל שמעון בר בא לר״י מדבריך מוכח כשיש בה מכה ויוצא בשבת בסנדל יחידי נועל על אותו שיש בו מכה ולכך כל זמן שלא נעל השמאל נראה הימין כאלו יש בה מכה: א״ל אין בבליא דקמתיה עליה. שמעון בר בא בבלי היה וא״ל ר״י שפיר קאמרת וקמת על אמת הדבר להבין משנתינו: עם חשיכה. סמוך לחשיכה: זה. תפילין:

דרכו

מסורת הש״ס

שבת ו׳ פ״ט

שנויי נוסחאות (פו״נ) לפילי נד״ו לפולי. (שו״ד) סבונה נד״י סבניה. (פו״ז) ציבחר הוה סדרה נד״ו ציבחר הזה סידרה. (פו״ח) מסלק נד״ו מטלק. (פו״י) וסמך נד״ו וסמוך. (פוכ״ד) לדרך נד״ו בדרך. (פו״ג) אמרת נד״ו אמרה.

מערכת הערוך אגיד מלבניקי פי׳ בערוך (פ׳ מלבניקי) אגוד מלבניקי סבר אגוד מלבניקי מן המוכן הוא (מ״פ פי׳ מלבי כל״י שם שבב אשר ע סגוגים בריפוס פרשא הכלבים והעורכסים):

חדושי הרד״ל

כרך סבניה׳. נ״ל פירושו בגד כמו סבניתא פי׳ ערוך ולכן אין מפרש כאן דמוכן הוא כדמפרש באגד מלבניקי דלהלן. וס״ל ר״פ כל כתבי דדייק משובלא דרבי דנמי מוכן הוא: טלקי׳ לחנותא דחליטרא ויסר אוף נבחר דשרי סדרא נסיר. כנ״ל. פי׳ דשייל וכי אסר לטייל בו אף מעט כדלעיל עד פתח חצרו ופשט דשיה שמקום משומר ושיש יכול להניס. ולשון סדרא או שיה פירושו מנהגו. או לשון בסמ״ד שחנות דחליטרא זה שיש במקום סדרא רבא דשכיחי ומנטר. וכדאמרינן כה״ג בבבלי קי״ב ע״א:

טוב ירושלים

סבר ר׳ אבהו אגוד מלבניקי מן המוכן. ק״ל הא ר״א אפילו בגד דלאו׳ בידים ס״ל כר״ש פי׳ בבבלי מ״ו א׳ ולעיל פ״ב הלכה ז׳ קומי ר׳ אבהו מבכרין נר ומכ״ש הכא. ואולי יש ליישב קצת דשם עכ״פ היה מן המוכן אתמול ושמר ותלבש לזה ולא מיקרי זה דחוי׳ בידים או דס״ל דמכוין שנאי כמ״ש בברייתא מבא״ב הכא:

דרכו להלוין. וזה אין דרכו להלוין. א *איזהו קמיע מומחה. כל שריפא בו ושנה ושילש. ר' אבהו בשם רבי יוחנן ג נאמן הרופא לומר קמיע זה מומחה ריפיתי בו ושניתי ושילשתי. רבי שמואל בשם רבי זעירא ריפא לאדם אחד נאמן לאדם אחד. לשנים נאמן לשנים לשלשה נאמן לכל אדם. *יוצאין בקמיע מומחה בין בכתב ג בין בעשבים. ובלבד שלא יתננו לא בשיר ולא בטבעת. בעון קומי רבי יונתן מהו מיתניתיה בההן סילונה. א"ל ובלבד שלא יתננו לא בשיר ולא בטבעת. בעון קומי רבי יונתן מהו מפיק בההוא מומייקה. אמר לון משב תכשיט. אי משב תכשיט הוא לא ודניאל ליסר דניאל ה והמניכא די דהבא על צואריה. אי משם משאוי בשבת נימא *כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות. *ר' יוסי בי רבי בון בשם רבי יוסי ז מכה שנתרפאת נותנין עליה רטייה שאינה אלא כמשמרה. רבי אבון בשם רבנין דתמן ט נותנין על גבי מכה בשבת שאינו אלא כמשמרה. אמר רבי תנחומא חוץ מעלי גפנים שהן לרפואה. אמר רבי חונא הדא פיאה עקר טב סגין טב הוא. כד דאית ביה חמשה קטרין. שבעה קטרין. תשעה קטרין טבא סגין. ובלחוד דלא יתן מוי. אין קורין פסוק על גבי מכה בשבת. והדין דקרי על יברוחה אסור. בוא וקרי את הפסוק הזה על בני שהוא מתבעת תן עליו ספר תן עליו תפילין בשביל שישן י אסור. והא תני אומרים היו שיר פגועין בירושלים א"ר יודן *כאן משנפגע כאן תהלים ג עד שלא נפגע. ואי זהו שיר פגועין °ה' מה רבו צרי וכל המזמור. °יושב בסתר עליון. עד כי שם צא אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך:

הלכה ג מתני'

*לא תצא אשה ח במחט הנקובה ט ולא בטבעת שיש עליה חותם י ולא בכולייר ולא בכובלת ולא בצלוחית של פליטון ואם יצאת חייבת חטאת דברי ר' מאיר וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון: **גמ'** *תני לא יצא החייט במחטו שבבגדיו. ולא הלבלר בקולמוס שבאזנו. והצבע בדוגמא שבאזנו. ולא השולחני בדינר שבאזנו. ואם יצאו הרי אלו כ פטורין דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אומן באומנתו חייב. הא שאר כל האדם יוצאין בכך. מחלפא שיטתיה דר"מ. דתנינן תמן ואם יצאת חייב חטאת דברי ר"מ. והכא הוא אמר הכין. ר' מנא אמר לה סתם ר' אבון בשם רבי יוחנן תמן דרך הוצאה בנש"ם.

ברם

קרבן העדה

מסורת הש"ס: שבת כא ע"א; שם; לעיל הלכה א (עירובין פ"י) הלכה יא; שבת כב ע"א; (לעיל ד ע"ב) פי' שבת יא ע"ב

דרכו לחלוץ. בלילה אפי' בחול וכשבא סמוך לחשיכה יזכיר בו לחלוץ: וזה. סנדל המסומר בשאר ימות השבוע: אין דרכו לחלוץ. בלילה וחיישינן שמא יצא בהן בשבת: נאמן לאדם אחד. אותו אדם מותר לצאת בקמיעו אבל שאר בני אדם לא אע"פ שריפא להאי גברא בתלתא קמיע אפ"ה לא מהני לשאר בני אדם דאמרינן מזלא דהאי גברא גרם דהוא מקבל כתבא: נאמן לכל אדם. שכבר אתחזק: בין בעשבים. דקמיע לשון קשר וכל עשבים נמי קרוי קמיע: בשיר. אצעדה: מהו. ליתן הקמיע לתוך קנה חלול ולצאת בו: מומייקה. שם תכשיט הניתן על הצואר ומחובר לכסותו: משום תכשיט. פי' דאסרו לצאת בו לאחר החורבן ואפי' בחול: ה"ג אי משום תכשי' הוא לו. וה"פ אם משום תכשיט אתה בא לאסור לו: ודניאל ליסר. היה לו לדניאל לאסור על עצמו וכתיב והלבישו לדניאל ארגונא והמניכא די דהבא על צואריה: והמניכא. היינו מומייקא: אי משום משוי בשבת. נמי אין לאסרו דהא מחובר לכסות וכבר אמרנו לעיל כל המחובר לכסות ככסות ויוצאין בו: שאינה אלא כמשמרה. שלא תתקלקל ולא גזרו בו חכמים שאינו בחול כל כך שיבוא לידי שחיקת סממנים ולמירוח: ה"ג נותנין רטייה ע"ג מכה בשבת. כ"ה בעירובין פ"י והסמ"ג גורס נותנין עלה ע"ג מכה: חוץ מעלי גפנים. וה"ה שאר עלים שמרפאים אבורים: ה"ג הדא פיאה עיקר טב הוא סגין כד אית ביה וכו' או תשעה קטרין ובלחוד וכו' וה"פ האי פיאה והוא מין זרעונים הוא שורש ושם טוב כשיש בו ה' או ז' או ט' קשרים: ובלחוד דלא יתן מוי. ובלבד שלא יצא ממנו מים: יברוחה. מין חולי ל"א לפי שיש סכנה למי' שעוקר היברוחים והם הדודאים המוזכרים בראובן ולכן אמר שאסור לקרות פסוקים עליו כדי לעקרן: שהוא מתבע'. שהוא נבעת בשינה: כאן. הא דאסור: משנפגע. שניזק כבר ולכך הוא מיתבעית ואינו יכול לישן מפני שהוא נפגע: עד שלא נפגע. אינו אלא להגין ובריא: ה' מה רבו צרי. דכתיב ביה ואתה ה' מגן בעדי ויענני וסמוכני הושיעני: עד כי אתה ה' מחסי. דכתיב ביה מדבר הוות ומקדר לילה מחץ יעוף יומם דהיינו מזיק שם כחן וכן יפול מצדך אלף ורבבה מימינך:

הלכה ג מתני' בכוליאר. הכשיט שקושרת בו מפתח חלוקה וי"מ מידי דמקיף לרישיה: בכובלת. קשר שקשר בו סם ששמו פילון וריחו ערב ובלע"ז בלסמ"ו ואשה שריחה רע טוענת עליה: פלייטון. משחא דאפרסמא: חייבת חטאת. דקסבר לאו תכשיט נינהו: **גמ'** במחטו. שבבגדיו: בדוגמא שבאזנו. מטלית למר לצבוע אדום ומעט שחור וכן כל מיני צבע שמראה בהם דוגמא לאחר כזה תרצו או כזה וכל השנויין. כאן אינו אלא שנותנין בני אומנות עליהם בצאת' לשוק כדי שיכירו מאיזה אומנות הם וישכרום למלאכה: אומן. המוציא דרך אומנתו שהוא רגיל לצאת לפרקים כן בחול חייב: דתנינן תמן. היינו מתני' ואגב שיטפא דלישנא דפ"ק שנה לשון תמן: והכא. הוא פוטר חייט במחטו: ר' מנא אמר. להך שינוייא בסתמא ולא אמרו משמיה דרבי יוחנן אבל ר' אבון אמרו בשם ר' יוחנן: תמן. מחט הנקובה דרך הולאה בכך בכל השבוע הלכך חייבת:

ברם

פני משה

דרכו לחלוץ בשחשיכה ולא יבא לשולפן אבל סנדל המסומר אין דרכו לחלוץ מיד משחשיכה ושמא ישכח ויצא כך משחשיכה: איזהו קמיע מומחה. תוספתא היא בפ"ה: ריפא. בו לאדם אחד ג' פעמי' נאמן הוא לומר כך לאחד ואם לשנים נאמן הוא לשנים אבל אם ריפא לשלשה בני אדם נאמן הוא לכל אדם דמומחה לכל הוא: לא בשיר ולא בטבעת. שאין דרך לשאת קמיע בכך: מהו מיתניתיה בההן סילונה. היא כמין קנה שבבגדיו ומלפניו וכפוף הוא כמין סילון כדרך שעושין להטמין הכתבים בתוכו ומהו ליתן הקמיע בתוכו וא"ל תנינן ובלבד וכו' ומשמע הא בשאר מקומות מותר לצאת כשנותן בו: מומייקה. הוא כמין ענק על הבגד סביב הצואר ואמר להן משום תכשיט היא ואסרו לצאת אף לאיש כדאמרי' בס"ף הלכה דלעיל: אי משום תכשיט הוא לו. כלומר שחזרו ואמרו לר' יונתן ואי משום תכשיט הוא קאמרת דלא יצא בו א"כ ודניאל לאסור דהא כתיב והלבישו לדניאל ארגונא והמניכא די דהבא על צואריה ובודאי לא היה מסירו ממנו מפני כבוד המלכות והיה לו איסור לצאת בו בשבת. ואי משום משאוי בשבת נמי לא הויא דדרך מלבוש הוא ותנינן כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות ומותר לצאת בו כדאמרינן בריש פרקין: שאינו אלא כמשמרה שלא תחזור לפתוח ואינו אסור בשה"ג משום רפואה בשבת. וכן קאמר ר' אבון בשם רבנן דבבל: חוץ מעלי גפנים. שאין ליתן עליהם שניכרין הן שדעתו לרפואה לפי שהן מסירין את הרושם של המכה: הדא פיאה. עשב ששמו כך ויש בו סגולה ליטא אותו עיקר טוב הוא מאוד אם יש בו ה' קשרים כדרך קשרי עשב או ז' או ט' ובלבד שלא יתן מים ע"ג בשבת שניכר שמתכוין ללחלחו: יברוחה. כמין רוח רעה וקורא להבריחו מעליו אסור. א"נ על מכה ששמה כך שלפעמים מתגדלת בפה ר"ל כמין זה וקוראין אותה יברוחה על שם דודאים דמתורגם יברוחי: בוא וקרי. אם אומר לאחד בוא וקרא על בני פסוק הזה מפני שהיא מתבעת אי שאומר תן עליו ספר וכו' אסור וזה אפילו בחול אסור שאין מתרפאין בד"ת: והא תני. שהיו נוהגין לומר שיר של פגעים בירושלים: כאן משנפגע. אסור ועד שלא נפגע להגן עליו מותר:

הלכה ג מתני' לא תצא אשה במחט הנקובה. דאין דרך האשה בכך וכן בטבעת שיש עליה חותם ולאו תכשיטין הן לה דאלו במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם תנן לעיל בריש פרקין דלכתחלה היא לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת משום דהני כשאר תכשיטין ומשום גזירה דילמא משלפא ומחויא לחברתה אבל הני דמתני' דהכא כמשאוי חשיבי והלכך אם יצאת חייבת חטאת ואמרינן בגמרא התם והילופיהן באיש שהאיש שיצא במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת ובמחט הנקובה ובטבעת שיש עליה חותם לא יצא לכתחלה ואם יצא פטור ובין שהוא אומן ובין שאר כל אדם שוין בכך: ולא בכוליאר. התם בגמרא מפרש מכבנתא והוא כת נפש שקושרת בו מפתחי החלוק וי"מ כמין טבעת עגולה שמסבבת בו ראשה: ולא בכובלת. הוא כמין קשר שנותנת בו בושם להעביר ריח רע: ולא בצלוחית של פלייטון. של שמן הטוב כדי להריח: וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון. דאין אלו אלא משום שהיא תולה להראות לחבירתה ובכל כה"ג לכתחלה לא תצא ואם יצאת פטורה:

גמ' תני לא יצא החייט במחטו וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ק בהלכה ג' עד היפתר באשה גדלת ושם פירשתי: דר' נחמיה זו היא. מתני' דקתני בטבעת שיש עליה חותם חייבת חטאת אלמא דלאו תכשיט היא לאשה ואע"ג דתנינן בפי"א דכלים תכשיטי נשים טמאין וקחשיב התם לטבעת בין שיש לה חותם בין שאין לה חותם מתני' דידן ר' נחמיה היא כדלקמן דס"ל בטבעת הלך אחר חותמה דעיקר טבעת היא בשביל החותם ואין דרך של אשה לחתום ולשלוח כתבים והלכך חייבת חטאת דלאו תכשיט הוא לה והא דתניא התם דיש עליה חותם נמי תכשיט לאשה ההיא רבנן היא:

דתנינן

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יד טוש"ע או"ח סי' שא סכ"ה

לד
ב טוש"ע שם סעיף כו

לה
ג טוש"ע שם סעיף כד

לו
ד ש"ע או"ח סי' שכח סכ"ז

לז
ה שם סכ"ד

לח
ו ז מיי' פי"א מעכו"ם הלכה יב טוש"ע יו"ד סי' קעט סעיף ח ט

לט
ח מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ח טוש"ע או"ח סי' שג ס"ט

מ
ט מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף י

מא
י מיי' שם הלכה ו ז טוש"ע שם סעיף יח

מב
כ מיי' שם הל' כא כב ולאוין סה טוש"ע שם סי' שא סכ"ג

שנויי נוסחאות (ש"ח) פיאה גד"ו פואה. (שו"ג) מיי גד"ו מיי. (שו"ג) הנקובה גד"ו נקובה. (שי"ד) בכולייר ולא בכובלת גד"ו בכובלייר ולא בכובלת. (שו"ס) פליטון גד"ו פילייטון (וכן בסמוך). (שו"ו) בכיבלת גד"ו בכובלת. (שמ"ג) חייב גד"ו חייבת.

בכר לאדן

אי משום תכשיט הוא דניאל. נוסר כנ"ע. פירש משום לא ילבש גבר לאסר דניאל וכתיב והמניכא וכו':

טוב ירושלים

והא תני אומרים היו שיר פגועין בירושלים. תניא שבועות רפ"ב. ועי' בבבלי שם ע"ו ב' וש"ק כאן:

(עמודי ירושלים תנינא) מכה שנתרפאת כו' עמ"ש הב"י (סי' שכ"ח):

ברם הכא טפילין יוצאין בכך. מהלפה שיטתין דרבנין. דתנינן תמן וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון. הא במחט הנקובה חייב. ודא היא אומן באומנותו חייב. אמר רבי אבין תיפתר באשה גודלת. רבי אחא בשם רבי אבא בר רב נחמן דר' נחמיה זו היא. *דתנינן תמן טבעת של מתכת והותם שלה של אלמוג טמאה. טבעת של אלמוג והותמה של מתכת טהורה. תני רבי נחמיה מחליף וכן היה ר' נחמיה אומר בטבעת אחר הותמה בסולם אחר שליביו. בקולב אחר מעמידיו ונעול אחר סמניריו. א"ר אילא תיפתר דברי הכל בשהוציאה להתום בה. ר' שמואל בשם ר' זעירא היתה עשויה לכך ולכך הוציאה לחתום בה חייב. הוציאה לשם תכשיט פטור אף על החותם שאף החותם טפילה לתכשיט:

הלכה ד מתני'

*לא יצא האיש לא בסייף לא בקשת ולא בתרים ולא באלה ולא ברומח ואם יצא חייב חטאת רבי ליעזר אומר תכשיטין הן לו והכמים אומרים אינן לו אלא גנאי שנאמר וכתתו חרבותם לאיתים והניתותיהם למזמרות. בירית טהורה ויוצאין בה בשבת כבלים טמאין ואין יוצאין בהן בשבת:

גמ' *כתיב וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים. מלמד שהיו מזוינים בחמשה עשר מיני זיין. ואיזו היא האלה. מן מה *דתני רבי יעקב בר סיסי ר' יוסה מאימתי תורמין את הגורן משיעקר האלה. הדא אמרה כמין דייקרן. *ומה טעמא דר' אליעזר חגור הרבך על ירך גבור הודך והדרך. מה טעמון דרבנן וכתתו הרבותם לאתים. לאטין. והניתותיהן למזמרות. למיגזיין. רבי חייא בשם ר' יוחנן *בירית כל שהיא יחידית. כבלים כל שהשלשלת בנתים. ר' יהודה אומר *בירית זו אצעדה. דמר רב יהודה ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד טבעת עגיל וכומז לכפר על נפשותינו לפני ה'. אצעדה זו פרופסלה. צמיד שירייא. כמה דאת אמר והצמידים על ידיה. טבעת. עיזקייאי. עגיל. קדשייא. כמה דתימר ועגילים על אזניך. וכומז יש אומרים *זה טפוס של רחם. ויש אומרים זה טפום של דדים. כתיב ביום ההוא יסיר ה' את תפארת העכסים. קורדיקייה

פני משה

דתנינן תמן. בפי"ג דכלים על המבמם את הטבעת... העיקר והמתכית המשמבת את העץ טהורה כיל"ד וכו' טבעת של מתכית והותם שלה של אלמוג והיא עץ קורהל"י בלע"ז טמאה דהטבעת היא העיקר והחותם אינו אלא כמשמש בנה ואם הטבעת של אלמוג והחותם של מתכות טהורה דהעיקר של עץ הוא ופשוטי כלי עץ טהורין דמקום מושב החותם לאו בית קיבול מיקרי שאין בית קיבול אלא העשוי לנחת בו וזה כבר ממולא הוא. ותני עלה ר' נחמיה מחליף. דתני בתוספתא כבבא מציעא דכלים פ"ג טבעת של מתכית והותם שלה של אלמוג ר' נחמיה מטהר וטבעת של אלמוג והותמה של מתכית טמאה וכן היה ר"נ אומר וכו' בסולם אחר שליביו אם השליבין של מתכית טמא ובקולב הלך ג"כ אחר שליביו והכי הוא בתוספתא וכאן הוא ט"ס. דאחר מעמידיו אליבא דחכמים הוא. קולב הוא עץ ארוך שמעמידין לפני החנות ויש בו יתידות ומסמרין תקועין לתלות בהן איזה דבר. ונעול אחר סמניריו והן סמלוגיו יתידיו התקועין בו וא"כ מתני' כר' נחמיה וכדאמרן: תיפתר. להמתני' כדברי הכל דמיירי בשהוליאה להתום בה כלומר שנתנה על ידה היא מוכן להתום בה לעת הצורך ואלא כך בשבת דבהכה"ג אפי' לרבנן חייבת דלאו לתכשיט נתכוונה להיות על ידה והוי כמוליא דבר שאינו תכשיט: היתה עשויה לכך ולכך. טבעת שהיא עשויה פעמים להתקשט בה ופעמים להתום בה אם הוליאה שתהא מוכנת להתום בה חייב ואם לתכשיט פטור אף על החותם לפי שבשביל זה החותם טפילה היא לתכשיט:

הלכה ד מתני' לא יצא האיש וכו'. תרים הוא מגן אלא הוא עשוי כמין דקר שנועצין אותו בארץ ויוצאין בו גם כן למלחמה ורומח הוא של ברזל ותקוע בעץ וכל אלו אינן דרך מלבוש לפיכך אם יצא חייב חטאת אבל שריון וקסדא ומגפיים דלעיל בהלכה ג' פטור משום דדרך מלבוש הן: ר"א אומר תכשיטין הן לו ואינו חייב חטאת עליהן. בגמ' וכתתו חרבותם לאתים וגו'. ואם הן תכשיטין מפני מה יבטלו לעתיד: בירית. זו שעשויה כמין אצעדה ומדבקת אותה סביב שוקה מזה ומזה ומטילין כבלים ביניהם והן תלויין בהבירית והכבלים עשויין לאלו הבתולות שפסיעותיהן גסות כדי שיתקצרו ולא יהיו נעברות בתוליהן ולפיכך הבירית היא טהורה שהיא תשמיש לכבלים ולאו כלי היא בפ"ע ויוצאין בה בשבת דלא חיישינן שמא תפול ותביא אותה בידה מפני שהיא דבוקה לבשר אבל הכבלים כלים הוי וטמאין ואין יוצאין בהן בשבת דשמא יפלו מן הבירית ותביא אותן בידה בר"ה:

גמ' כתיב והמושים וגו'. אוידי דאיירי במתני' בכלי מלחמה מייתי לה הכא ודרים בחמשה עשר כלי זיין מדכתיב והמושים דחמושים הוא מבמע תרי פעמים חמשה דמיעוט חמשים שנים בחמשה ומדכתיב וחמושים להביא עוד כעם אחד חמשה: ואיזו היא האלה. וקאמר דפשטינן לה מן מה דתני לעיל בפ"ק דמעשרות בהלכה ו' מאימתי תורמין את הגורן משיעקר האלה ש"מ דאלה כמין דיקרן הוא ותוחבין אותו בקרקע לעשות הגורן סביבותיו וכשעוקרין אותו עושין כרי מן הגורן והוקבע למעשרות: חגור הרבך וגו'. אלמא דלהדר הוא עשוי: לאתים כמו להטין שהן ברזל אריכין שקוצרין בהן מרחוק: למזמרות למיגזיין יכך תרגומו שהן הברזל הקצר שהיפכין אותו ביד לקצור דבר הקרוב לו: יחידית. על שוק אחד וכבלים בזמן שהבירית על שתי שוקיה והשלשלת ביניהם: בירית זו אצעדה וכו' פרופסלה. כך היא נקראת לאצעדה שבשוק: טירייא. בנותנין על היד כמה דאת אמר וכו': עזקייא קדשייא. תרגום שלהן: קורדיקייא

קרבן העדה

כרם הכא. אבל כאן טפלים הקטנים בני החייטין א"כ כל שאינן חייטין גמורין יוצאים במחט אבל שאר החייטין אין יוצאין בהן לכך פטורין: דתנינן תמן. בסיפא דמתני': הא במחט הנקובה. מודים חכמים לר"מ דחייבת: ודא היא. והלו הכא אומרים חכמים דאומן דרך אומנתו חייב אבל שאר כל אדם לא: תיפתר. תפרש למתני' באשה המגדלת שער במחט והוה כאומן דרך אומנתו: ופליך דרבי נחמיה היא. מתניתין ולא כרבנן דקתני ולא בטבעת שיש עליה חותם משמע דלאו תכשיט היא: דתנינן תמן. בפרק י"ג דכלים: של אלמוג. הוא קור"ל והוא צומח בקרקעית הים ובעת יציאתו מן הים הוא רך מאוד וחז חוקקין בו מה שירצו ואח"כ האויר מקפיא אותו ויעשהו דומה לאבן: טמאה. דטבעת עיקר והוה ליה פשוטי כלי מתכות: טהורה. דה"ל פשוטי כלי עץ: רבי נחמיה מחליף. דסובר דעיקר טבעת הדעתא דחותם הוא והכל הולך אחר החותם: הלך אחר שליבותיו. וכן החווקין שבאמצע הסולם שאילולי שליבותיו אוקן בני עליה שבצידי הסולם לבדם מה טומאה מקבלים פשוטי כלי עץ ניכהו אלא מי גרם להיות כלי לקבל טומאה השליבות לפיכך הלך אחר שליבותיו ל"ה בסולם הלך אחר שליבותיו אם הם ממתכות מקבל הסולם טומאה דהיכן משוי ליה כלי ופשוטי כלי מתכות מקבלין טומאה: בקולב. הוא כמין עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה ומיטלטל והחנוני מעמידו לפני חלון חנותו ומסמרים תחובין בו ותולין בהם אבנטים ורצועות למכור וי"מ ממיני תכשיט הוא להשמיע קול כדורך גת ומחזקן במסמרי' ומשמיעין קול: ונעול אחר סמניריו. המנעול שסוגרין בו הולכין אחר הקלוות שבו שוהמין את הנקבים ויותר נ"ל לגרוס ובעול אחר סמניריו וה"פ העול שלהם לא היה פגום כשלנו אלא חלוק ונוקבים בו שני נקבים ומכניסים כעובי עורף השור ותוחבין בהן שתי יתידות והם סמניריו ו"ס הם של מתכות טמאים: תיפתר. תפרש דמתני' אתיא כדברי הכל ואיירי בשהוליאה האשה לחתום דאז ודאי חייבת בשיש עליה חותם: היתה עשויה לכך ולכך להתכשיט ולחתום בה:

הלכה ד מתני' לא באלה. מקל של מתכות וראשו עבה: תכשיטין הן לו. וטעמו מפרש בגמרא: שנאמר וכתתו וגו'. כלומר שיהו בטלין לימות המשיח ואי תכשיטין הן למה הן בטלין להוו לנוי בעלמא: בירית. מפרש בגמרא: טהורה. אינה מקבלת טומאה: ויוצאין בה. דלא בלפה ומחויא שלא יראה שוקה: כבלים טמאין. בגמרא מפרש:

גמ' שהיו מזויינים וכו'. ה"ג מלמד שהיו מזויינים בחמשה מיני זיין. וכן החמשה השנויים במשנתינו ודייק ליה מדכתיב וחמושים ולא כתיב וחלוצים אלא לדרוש בו לשון חמשה: ואיזו היא האלה. השנויי במתני' דלעיל: הדא אמרה. זאת אומרת האלה הנשנות כאן היא כמין רחת הנקראת דקר ויש בראשו יתדות שמהפכין בו התבואה וכן אלה כלי זיין שיש בראשו כמין יתדות לנועצן באויבים: ומה טעמא דר"א. דאמר תכשיטין הן לו: הודך והדרך. הוא החרב שעל ירכך ש"מ דתכשיט הוא לו: לאטין. היא מרא: למגזיין. לגזוז למר ובחת: כל שהיא יחידית. לרגל א': כל שהשלשל'. בין שתי רגליה: פרופסלי. חלי כתם שמניחין הנשים ברגליהן ונקרא הצעדה שלשון המקרא מגזרת לעד ולפעמים גם של זרוע נקרא כן לפי שהם עשויים כמו אלה והן שירייא דבסמוך: קדשייא. כומז': זה טפוס של בית הרחם. ודרים כומז נוטריקון כאן מקום זימה: זה טפוס של דדים. שאף שם מקום זימה: קורדיקייה

8 9

שנויי נוסחאות (בו"ב) בכובלת גד"ו בכובלת. (בו"ב) פליטון גד"ו פליינון וכצ"ל פליטים. בירית הנקובה גד"ו במחט שאינה נקובה. (בו"ב) אבין גד"ו אבון. גודלת גד"ו גידלת. (בו"ב) בחמשה עשר מיני בגד"ו בחמשה מיני. (בו"ב) סיסי גד"ו סוסי. (בו"ב) פרופסלה גד"ו בהופסלה. (בו"ב) עיזקייאי גד"ו עיזקייא.

מערכת הערוך חבותם לאתים לאטין. בערוך (ע' סגין) חרבותם לאתים הרבותם לאבוין. [עגיל. קדשיא פי' נזמי האזן. בערוך (ע' קדש) והנזמים אשר באזניהם (בראשים ל"ה) תרגום וקדשיא דבאודניהון [illegible]

עמודי ירושלים

לאתים לאטין פי' קה"ע ופ"מ ולא ראו בערוך (ערך גביין) שכ' וכתתו חרבותם לאתים תרגומו לאבוין במה אשה ירושלמי עכ"ל נראה שג"ל וכ"ס גבפס אבה ירושלמי וא"כ נ"ל הכא לאבוין:

טוב ירושלים

טבעת של אלמוג טו' כ' ק"פ בשדין ד"ס פנכת של אלמוג. פי' כפ' מגוה ... [illegible]

[illegible]

עין משפט נר מצוה [illegible]

מסורת הש"ס [illegible]

גליון הש"ס [illegible]

הלכה ד. קורדיקייה. כמה דתימר ובירגליהם תעכסנה. השביסים. שלטוניה. כמה דאת אמר שבים של סבכה. הסהרונים עונקיה. כמה דאת אמר ויקח את הסהרונים אשר בצוארי גמליהם. הנטיפות שלמיני. השירות שיראין. והרעלות. בלנדייא. הפארות. כליליא. כמה דאת אמר פארכם על ראשיכם. והצעדות פרופסלה. הקישורים קרקישיה. ובתי הנפש. תירגם עקילם אסטומוכריאה. דבר שניתן על בת הנפש. והלחשים קדשיא. דבר שהוא נותן על בתי הלחישה. הטבעות היזקייא. ניזמי האף דבר שהוא נותן על גב החוטם. המחלצות. פירזומטא. המעטפות. קולבין ומעפרן. המטפחות. סבניין רברבן. והחריטין זונרין מציירין ואולוסריקא מציירין. כמה דתימר ויקח מידם ויצר אותו בחרט. הגיליונים. גלגלייה. הסדינים. סדיניא הצניפות אולרייא. כמה דתימר ואומר ישימו הצניף הטהור על ראשו. וכתיב והיית עטרת תפארת ביד ה'. וצניף מלוכה בכף אלהיך. הרדידים לסוטה כמה דתימר נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות:

הלכה ה מתני'

יוצאה אשה בחוטי שער בין משלה בין משל חבירתה בין משל בהמה ובטוטפת ובסנבוטין בזמן שהן תפורין בכבול ובפיאה נכרית בחצר ובמוך שבאזנה ובמוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנידתה בפלפל ובגרגר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן בתחילה בשבת ואם נפל לא תחזיר שן תותבת ושן של זהב ר' מתיר וחכמים אוסרין: גמ' אנן בר' אימא אמר קומי רבי יהודה מנשייא בר מנשה ירמיה. ובלבד שלא תצא. לא ילדה בשל זקינה ולא זקינה בשל ילדה. והתנינן הבנות יוצאות בחוטין. ר' בא בשם רב יהודה אפי' כרוך על צוארה. ר' שמואל בשם ר' זעירא תמן אפי' שאינה יכולה להביא הוטמה לשערה יוצאה היא. ברם הכא לא תצא לא ילדה בשל זקינה ולא זקינה בשל ילדה. א"ר אבהו כל שהוא תושב בשיער נקרא פיאה. ר' ינאי זעירא נפל עודריה

קרבן העדה

קורדיקייא. מנעל של עץ: שלטוניה. שמניחים על המצח: עונקייה. ענקים לגרגרת: הנטיפות שלמיני. קישור של מיני ניטוף העשויין להריח בהן: שיראין. בגדי משי: בלנדיא. בגד שמשימות הנשים על ראשן ומכסות בו כל הפנים שאין נראה אלא העינים וקושרות מלמטה: קרקישא. פעמונים שקושרות ברגליהן אוגופן להשמיע קול: תרגום עקילס. הוא אונקלוס: אסטומוכריאה. ובערוך גרס אסטומכא והוא תכשיט שנותנין על האסטומכא: דבר שניתן על בית הנפש. שהוא בגד שכנגד הלב שהוא משכן לנפש: בית הלחישה. הוא האוזן שמלחשין בו: ה"ג הטבעות עזקייא: פריזומטא. עליות: קולבין ומעפרן. מיני עטיפות שמעטפין בהן הראש: סבניין רברבן. סדינים גדולים: זונרין מליירין. מכנסיים או כלי זיין וי"מ אזורות: אולוסריקא מליירין. מלבוש מוזהב מלוייר: ויצר אותו. משמע ליה שליירו בליורין כן פי' בי"מ וחס לפרש כן וצ"ל שהגירסא שלפניו עיקר אוליסריקא מליירין והן בגדים שקושרין אותן כמה פעמים והוא מלשון לרור וחהום ומייתי מקרא דויצר אותו בחרט: גלגלייה. הוא האבנט שחוגרין בו האדם והוא מענין הגליונים וי"מ חוטין של משי והן גדילות: אולרייא. בגד גדול שמלניפין בו הראש: לסוטה. רדיד של זהב שמכבנין בהם הכרבל שהאשה מתעטפת בו:

הלכה ה מתני' בחוטי שער. שקולעת בהן שערה: בין משלה. תלושין: בין משל בהמה. כגון של סוס דהכא ליכא למיחש דלמא מהרמיא לה טבילה של מצוה ושרי להו והתיא לאתווייהו דהא קי"ל דחוטי שער אין חוללין: שהן תפורין. לסבכה דהו לא שלפה להו לאחויי כדי שלא תתגלה שערה: לחצר. אכבול ופיאה נכרית קאי דהסריכן לעיל לגייפק לרבות הרבים ולשמועינן הכא דלחצר מותר בהתירו לה חכמים שני תכשיטין אלו בחצר שלא תתגנה על בעלה: פיאה נכרית. קליעת שער תליסה ומוברהה על שערה עם קליעתה שתראה בעלת שער: במוך שבאזנה. שנותנה לבלוע לחה של צואת האוזן: בבסנדלה. להעניג: לנדתה. באותו מקום שיבלע בו הדם ולא יטנף בגדיה א"כ שלא יפול על בשרה ויתייבש עליה ונמלא מצערה: פלפל. פלפל ארוך נותנת בפיה אשה שריחה רע: גרגיר מלח. כמו גרגר מלח לרפואת חולי שניים: שן תותבת. מפרש בגמרא: גמ' ובלבד שלא תצא זקנה בחוטי שער של ילדה ולא ילדה בשל זקנה. דלבנות ע"ג שחורות או שחורות ע"ג לבנות מאוסין הן ואתי לאשלף: הבנות יוצאות בחוטין. שקולעת בהן שערה: אפי'. השערות והחוטין כרוכין על צוארה מותרת לצאת בהן ומשמע דוקא קטנה אבל גדולה בכה"ג אסורה משום דדמיא לזקנה: אפי' שאינה יכולה להביא חוטמה לשערה. שהשערות קצרות כל כך שאינן מגיעין עד חוטמה א"כ ה"ג שאינה יכולה להביא הוטה לשערה וה"פ דקשיא ליה א"כ כשהחוטין כרוכין על צוארה נמי ניחוש דלמא מחייבי עלה כי היכי דחיישי' גבי ילדה בשל זקנה דאין דרך לצאת בחוטי שער בצוארה ומשני התם איירי שאינה יכולה להביא כל החוט לשערה ומותר החוט היא כורכת על צוארה ולא מחייבי עלה משא"כ כאן בשל ילדה לזקנה ובשל זקנה לילדה: לא תצא ילדה בשל זקנה. שכבר גדלו שערותיה והן שחורות ע"ג לבנות ולכך אסורות: כל שהוא תושב בשיער. כלו' שהרבה שערות זו ע"ג זו נקרא פיאה אע"ג שאינה קלה הראש כשם פיאה בכל מקום:

פני משה

קורדיקייא. המנעלים והיו מטילין שמן אפרסמון בהן וכשהיו יוצאות היו מתיזין במקום שהיו רואין בחורים להכניס יצה"ר בהן כמה דאת אמר וברגליהם תעכסנה לשון ארס כארס נחש בכעים: שלטוניה. מה שמשימין על ראשיהן והוא כמין ציור על הסבכה כמה דאת אמר וכו' בפכ"ה דכלים: עונקייה. שעל הצואר: השירות. והן שעושין כעין נטיפות על בגדי שיראין: בלנדייא. שמשימין למעלה על בגדיהן: תפארתם כליליא וכו'. וכן מפרש לכוליה דקרא ורובן מן התרגום ויש שהוא כך בלשון יונית ובלע"ז אחר: קולבין ומעפרן. הוזכרו במשנה בפכ"ט דכלים והקולבין וכו' והן כמין אריג וטעני סודרין: סבניין רברבן. סדינים הגדולים ומליירין: זונרין וכו'. מיני ציורין על הבגדי פשתן: אולרייא. מצנפת שעל הראש: הרדידים. נקראין ליסוטא והן ממיני תכשיטין שלפניה:

הלכה ה מתני' יוצאה אשה בחוטי שער. הקשורים לה על ראשה בין חוטי השער משלה וכו' משום שהמים באין בהן וליכא למיחש דילמא איתרמי לה טבילה של מצוה ותתיר אותן ותביא אותן בידה. לפי שאלו אינן חוללין ואינה צריכה להתירן: בזמן שהן תפורין. בסבכה: בכבול. שהיא כיפה של צמר שתחת הטוטפת: ובפיאה נכרית. זה פיאה של שער אחר שמשימין לה על הראש להנוטל שערו מראשו או למי שאין לו שער הרבה ומותר לצאת באלו השנים בחצר שאינה מעורבת והתירו חכמים באלו השנים כדי שלא תתגנה על בעלה וכדפרישית ברים פרקין: ובמוך שבאזנה. לבלוע ליחת האוזן ובסנדלה שלא יזיק לכף רגלה ודוקא בשהן קשורין באזנה או בסנדלה דאי לאו הכי חיישינן שמא יפלו ותביאן בידה: ובמוך שהתקינה לנדתה. ומשימה באותה מקום לבלוע הדם שלא יטנפו בגדיה וזה מותר אע"פ שאין המוך קשור ואפי' עשתה לו בית יד שאם יפול המוך הזה אינה מביאה אותו מפני מאיסותו: בפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר וכו'. בניתנת אותן בהול מפני ריח הפה: שן תותבת. שניתנת במקום השן שנפל ויש שעושין אותו של זהב ומושיבין במקום השן: רבי מתיר. דלא היים דילמא שלפא ומחוייא לפי שגנאי היא לה: וחכמים אוסרין. דילמא חזו לה ומחייכי עלה ושלפא ואתיא לאחווי והלכה כחכמים: גמ' אכון בר אימי אמר וכו' משום מנשייא בר מנשייא ירמיה. דהא דשרינן בשל חבירתה ובלבד שלא תצא לא ילדה וכו' וקס"ד דטעמא דהואיל ואינן שוין הן לא מיהדק שפיר ודילמא נפיל ואתי לאתויי והלכך פריך והתנינן במתני' דלקמן הבנות יוצאין בחוטין וא"ר בא אפי' כרוך על צוארה והתם מסתמא לא מיהדק הוא דאין האשה הוגקת עצמה בחוטין ואפ"ה לא חיישי': תמן אפי' שאינה יכולה להביא חוטמה לשערה. חוטמה מלשון חיט והוטס בו הוא כלומר אפי' שאינה יכולה לתפור ולקשור ולחטוס היטב להשערה זה אלא זה יוצאה היא וכן בחוטין שבצוארה דלא מטעמא דלא מיהדק אתינן הכא אלא כדמסיק: ברם הכא וכו'. כלו' אבל הכא אמרי' ילדה בשל זקנה וכן איפכא לא ומטעמא אחרינא הוא דלמא מחכו עלה ושקלא ואתיא לאחויי: כל שהוא תושב בשיער. שהוא נותן בשער ומתיישב בו להיות מכוון כמו שערו נקרא פיאה ונ"מ לענין פיאה נכרית שאמרו שיוצאה בו בחצר שצריך להיות תושב בשיער: נפיל עודריה

רידב"ז

חנן בר אמי קומי רבנן יהודא בר מנשה בר ירמי' ובלבד שלא תצא לא ילדה בשל זקינה כו' והא תנינן הבנות יוצאין בחוטין ר' בא בשם רב יהודה אפילו כרוך על צוארה פי' אע"פ שאין דומין לשערה והו"ל כילדה בשל זקינה כו' ופריך תמן שאינה יכולה להביא חוט שדומה לשערה היא יוצאת בהם הכא בלבד שלא תצא ילדה בשל זקינה פי' משום דמגנייא בהם ואתא לשלפויי. כן גי' הרמב"ם ז"ל ופירושו:

שם:אל

שנויי נוסחאות

(פו"נ) הסהרונים עונקיה כמקרא השהרונים עונקייה. (פו"ד) הסהרונים כמקרא השהרונים. (פו"ו) הפארות כמקרא "הפארים". (פו"ס) אסטום בריה גד"ו אסטומוכריאה. בת גבכי"ל בית. (פו"י) נותן על בתי גד"ו ניתן על בית. (פו"א) היזקייא גד"ו עיזקייא. (פו"ב) נותן גד"ו נתון ובכי"ל ניתן. פירזומטא גבכי"ל פריזומטא. (פו"ג) קילבין גד"ו קולבין. (פו"ד) והחריטין כמקרא "והחריטים". (פו"ל) אנן בר' גבכי"ל חנן בר ונד"ו אנן כרבי. (פו"א) אימא אמר קמי רבי יהודה מנשיא בר מנשה ירמיה ובלבד גבכי"ל אמי א' קומי רב יהודה בש' מניישה בר ירמיה ובלבד. (פו"ו) חוטמה גבכי"ל חוט דומה. (פו"ח) שהוא גבכי"ל שהיא.

מערכת הערוך

קוד יקייה. בעה"ש (פ' קרדקיים) מביא פי' הר"ח בפסחים (נ"א פ"א) קורדקייסן סנדל שאין לו עקב והוא כנדי (סנדל) עי"ש. [השביסים] שלטוניה כו'. בערוך (פ' סבים) השביסים שרמשיא כמו דתימא שבים של שבכה (עי' עס"ש). [הסהרונים] עונקיה פי' בערוך (ערך סהרון) ג' מינקיה כמה דא"א (שופטים ח') ואת הסהרונים אשר בצוארי גמליהם ירום סניכא דדהבא (סמיד ל"ב) (ופי' מיינקייא רביד הוסב על הצואר. עס"ש פ"ש). [כליליא]. בערוך (פ' כליל א') פירש נזר. [פרופסלה] בערוך (ג' פרספילה. זי אצעדת. [המחלצות] פירזומילא. בערוך (פ' פרזומא א') המחלצות פרזומא (בעה"ש פירש בלבון ויפה אזור עי"ש). [והחריטין] זונרין מציירין בערוך (ערך זנר) והנור נתנה לכנעני (משלי ל"א כ"ד) תרגומו חינארא (י"ג וזונארא) יהבת לכנענאה. מצויירין כדאמרת (שמות ל"ב ד') ויקח מידם ויצר אותו בחרט:

טוב ירושלים

סבניין רברבן פי' סק"ע סדינין גדולים. ו פ"ז יש לפרש לעיל ה"ב [ל"ה פ"ב] רבי אחת כריך סנונא עליכן פי' אחיכת סדין ופ' בהגהת הילוף"ע הגלד"ל מב' ב: והתנינן הבנות יוצאות בחוטין כו'. אלד נלכפלהי פל פי' פירושלמי כזה בדחק נו אחד בשל סק ע ות"ל שהיל ד' פיני ומלאתי ואהבה נפשי בלמצן על מס' ש הפמיק כו ר' חגן ב"ר אמי קומי רבנן יהודה בר מנשה בר ירמי' בלבד שלא תלא לא ילדה בשל זקנה ולא זקנה בשל ילדה והשנינן הבנות יוצאות בחוטין ר' בא בשם ר"י אפילו כרוך ע"ל פי' ואע"פ שאין דומין לשל שערה וס"ל כילדה בשל זקנה וזקינה בשל ילדה ופריך תמן באינה יכולה להביא חוט דומה לשערה ברם הכא לא הלא ילדה כו' פכד"ק חוט באום והוא כפי' האחרוני ונגירסתו נתפרש שלום הוט דומה למלה פסם פעשה:

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פי"ט משבת הל' עז טוש"ע או"ח סי' שג סי"ד

מז ב מיי' שם הל' ו טוש"ע שם ס"כ

מח ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף יח

מט ד מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף טו

נ ה מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם

נא ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף יג

נב ז טוש"ע שם סעיף יד (ולא כהרמב"ם)

גליון הש"ס

א פי' ויקרא רבה פ' ט"ז ובאיכה רבתי פ' כורו עמת:

ב פי' בערוך ערך סהרון גי' אחרת:

ג כן הוא הגר"א לפני הק"ע ולכן נדחק לפרש. אבל כעת זכינו לאור חי' הרמב"ן שבת והביא שם כד' שם ע"א הגרסא חוט דומה לשערה והביא שם פירושו:

מסורת הש"ס

א) ישעיה ג ב) תרגום ג) בראשית כד ד) יחזקאל כד ה) שמות לב ו) זכריה ג ז) ישעיה סב ח) שיר השירים ה — שבת כד ע"ב — כה כה ע"א

עודריה דאודניה בעא מיהדרתיה בשבתא. וגערו בו חביריו משום תכשיט. רבי ינאי סבר מימר שמן הוא שהוא מרפא. וחכמים סברין מימר מוך הוא שהוא מרפא. ולא כן *אמר רב יהודה בשם רב זעירא החושש אזנו נותן שמן ע"ג ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי. רבי ינאי סבר מימר הלכה כר' יוסי. וחבריו סברין מימר אין הלכה כר"י. ולא כן אמר ר' בא בר כהנא רחב"א בשם רב הלכה כר"י. ר' ינאי סבר מימר אדם לא עשו אותו כקרקע. וחבריי סברין מימר אדם כקרקע היא. ולא כן א"ר זעירא עשה לו רבי הייא ב"א בית יד למוך שבאזנו. סברין מימר אדם כקרקע הוא. וכיני. אלא כיני ר' ינאי סבר מימר אין שביה ומהלך בהן ד"א. וחבריי סברין מימר שביה הוא ומהלך בהן ד"א. א"ר מנא שמעית טעם מן ר' שמואל בשם ר' זעירא ולא אנא ידע מה שמעית. מיי כדון. אמר רבי יוסי *מסתברא בשן של זהב עמדה לה ביוקר לא תצא די נפלה ומהורה ליה. שן תותבת מה אית לך. עוד היא מבהתה מימור לנגרא עבד לי חורי היא נפלה ליה ומהורה ליה. רבי יסה ורבי אמי חד חשש שיניה והורי ליה חבריה. חד חשש אודניה והורי ליה חבריה. ולא ידעין מה אמר דא ומה אמר דא. מן מה דרבי יסא שאל לאסייניה דרבי יעקב בר אחא מה עבידא עיניה דרבי יעקב בר אחא חבירנו. מן מה דלא אמר ר' יסא לא בטלה מן יומוי הוי היא דהורי לשינא. ר' ינאי פתר לה בפילפל ובגרגר מלח. וחברוי פתרון ליה על כולהן:

הלכה ו מתני' *יוצאין בסלע שעל הציניות הבנות יוצאות בחוטין אפילו בקיסמים שבאזניהן ערביות יוצאו' רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדיברו חכמים בהוה:

גמ'

פני משה

עודריה דאודניה. שהיה לו מוך שטיל בשמן באזנו לרפואה ונפל ממנו ורצה להחזירו בשבת וגערו חביריו ולא הניחוהו להחזירו: משום תכשיט. כלומר משום גזירת תכשיט דאע"ג דהאי לאו תכשיט הוא גזרו בו כמו דגזרו שלא לצאת בתכשיט א"כ האי משום תכשיט שאולה הוא וכי משום תכשיט הוא ואמאי גערו בו ומפרש לה דהיינו טעמא ובהא פליגי דר' ינאי סבר שמן הוא שהוא מרפא ולא המוך והלכך רצה להחזירו דמשום דאינו ניתן עכשיו שמן עליו לא מיחזי כמתכוין לרפואה בשבת במה שמחזירו והחכמים שגערו בו סברי מימר דמוך הוא שהוא מרפא והכיר: ולא כן וכו'. כדאמרי' לעיל בפ"ב דמשבר סוף בהלכה א' וכן גרסי' לקמן פי"ד בהלכה ג' דהחושש באזנו נותן שמן ע"ג ולוחש כדרך שלוחשין להעלות נידי הזיבה וא"כ אפילו ליתן שמן לא חששו והיאך אמרת דבהא פליגי אם השמן או המוך הוא מרפא: ר' ינאי וכו'. כלומר הא דבהא הוא דפליגי ר' ינאי סבר דהלכה כר' יוסי ומילתא דר' יוסי ורבנן תנינן לקמן בסוף פ' כל הכלים כל כיסוי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין א"ר יוסי בד"א בכיסוי קרקעות אבל בכיסוי כלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת והאי מוך לא היה לו בית אחיזה וס"ל לר' ינאי דהלכה כר' יוסי וא"צ בית אחיזה וככיסוי כלי הוא וניטל בשבת והביריו שגערו בו ס"ל דאין הלכה כר' יוסי וצריך בית אחיזה ולפיכך לא הניחוהו: ולא כן וכו'. התם בסוף ההלכה קאמר רב חייא בר אשי בשם רב דהלכה כר' יוסי ואמאי גערו בו: ר' ינאי סבר מימר וכו'. אלא דכ"ע ס"ל הלכה כר' יוסי ובהא הוא דפליגי דר' ינאי ס"ל דאדם לא עשו אותו כקרקע אלא ככלי והאי מוך שבאזנו ככיסוי כלי הוא ולר' יוסי א"צ בית אחיזה והביריו שגערו בו ס"ל דהאדם כקרקע הוא וככיסוי קרקעות לא פליג ר' יוסי וס"ל נמי דצריך בית אחיזה: ולא כן אמר ר' זעירא וכו'. דר' חייא בר אשי היה חושש באזנו ועשה לו בית יד למוך שהניח באזנו כדי שיוכל ליטלו ולהחזירו בשבת משום דסברין אנן לומר דהאדם כקרקע הוא ולכ"ע צריך בית אחיזה וקשיא לר' ינאי: וכיני בתמיה וכי כן היה דעתו להחזירו כשאין לו בית יד דזה היא דלא כמאן. אלא כיני אלא כך היא מסקנא דהאי מילתא בהא דפליגי ר' ינאי והביריו דר' ינאי סבר אין שביה כלומר דאין חוששין שמא ישכח ויהלך ארבע אמות כשהוא בידו הלכך נוטל ומחזיר והברוי סברין דחוששין לכך והלכך גערו בו שלא ירגיל עצמו ליטול ולהחזיר וזה שנפל מאליו לא הניחוהו להחזירו כדי שלא יעשה אחר כך כמו כך ויטלו כדי להחזירו: שמעית טעם. שמעתי טעם אחד מן ר' שמואל בשם רבי זעירא על דבר ששינו שן תותבת ושל זהב דחכמים אוסרין ולא ידעתי מה ששמעתי: מיי כדון. ומאי טעמא להאי מילתא: א"ר יוסי מסתברא. היא דטעמא שאסרו בשן של זהב מפני שעמדה לה ביוקר והלכך לא תצא דדילמא נפיל ממנה והיא רוצה להחזירה ובין כך אתיא לאתויי בידה שן תותבת מה אית לך טעמא דזה לא עמדה לה ביוקר שהוא שן אחר כמו השן שהיה לה: עוד. גם לזה איכא טעמא: לפי שהוא מבהתה. בושה לומר לנגר העשה לי עוד אחר ורוצה היא לקיים זה בעצמו מה שכבר עשוי לה ובכאן נופל ממנה והיא מבקשת להחזירו ודילמא אתיא לאתויי: חד חשש שיניה וכו'. לאחד היה לו מיחוש שיני בשבת והורה לו חבירו היתר ולאחד היה לו מיחוש באזנו והורה לו חבירו היתר ולא ידענו איזה מהם הורה זה ואיזה הורה זה: מן מה דר' יסא שאל. להרופא של ר' יעקב בר אחא מה עושה שנו דר' יעקב הבירנו שהיה לו מיחוש בו ועשה לו הרופא רפואה בשבת וכן נמן מה דאמר ר' יוסי לא בטלה השן שלי להשבת מימי שלא השש בשיני מיימי ש"מ דהוא המורה היתר לעשות רפואה לשיניים בשבת שהרי לא מיחה בהרופא אלא ששאל לו מה היא עושה אחר שעשית לו איזה דבר לרפואה וכן מה דאמר השן שלו לא בוטלה שבת מימיו ש"מ דמי שיש לו מיחוש בשנו מותר לו לעשות רפואה בשבת דהוי כמכה של חלל אם נתקלקל: ר' ינאי פתר לה. להא דקתני במתני' ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת דזה קאי על פלפל וגרגיר מלח דיותר ניכרין הן שמתכוין לאיזה רפואה אבל לא על כל דבר שתתן לתוך פיה. והברוי פתרין לה על הכל שלא תתן לתוך פיה בתחלה בשבת:

הלכה ו מתני' יוצאין בסלע שעל הציניות. התם מפרש לה בת ערפא. והיא מכה בתחת פרסת הרגל וסלע של כסף שיש בו נורה מעלי לה לרפואה והכא מפרש לציניות פידגר"ה: הבנות. יוצאות בחוטין בגמרא מפרש אפי' הן שרוכין על צואריהן לפי שהיינה חונקת עצמה בחוט והי איתרמי לה טבילה אינן חוצצין הלכך ליכא למיחש מידי: אפילו בקיסמין. שמשימין בנקבי אזניהם שלא יסתמו דלאו משאוי הן: ערביות. בנות ישראל בערביה יוצאות רעולות מעוטפות ופניהם מכוסות חוץ מן העינים וכורכת קלה הסודר על צואריהן ואלו השוכנות בארץ מדי יוצאות פרופות במעוטפות בסודר או ברדיד שעניה ותולה רצועה בשפה אחת כנגד צוארה ובשפה השנית מחברת אבן או אגוז או איזה מטבע וכורכת הרצועה עליה. וכל אדם מותר אלא שדברו חכמים בהוה שדרך הערביות יוצאות כך ודרך המדיות יוצאות כך: פורפת. מחברת היא הרצוע בתחלה בשבת על האבן ועל האגוז: ועל המטבע. אם פרפה יוצאות בו: ובלבד שלא הפרוף לכתחלה בשבת. על המטבע לפי שאסור לטלטלו:

גמ'

קרבן העדה

עודריה דאודניה. מוך שבאזנו: בעא מיהדרתי' בשבתא. רצה להחזירו לאזנו בשבת: משום תכשיט. שהיא תכשיט לאיש ולאשה: ר' ינאי סבר מימר וכו'. כלומר ור' ינאי דרצה להחזירו היה סובר: שמן הוא שמרפא. וכבר נתייבש השמן שהיה בתוכו ונמצא שמותר להחזירו בשבת כדאמרינן לעיל בפרקין: נותן שמן ע"ג ראשו וכו'. שמעינן דשמן הוא מרפא ולא הצמר: ר' ינאי וכו'. כלומר אלא בהא פליגי: הלכה כר' יוסי. דאמר לקמן ס"פ כל הכלים בכיסוי הכלים בין כך ובין כך ניטל בשבת וכיסוי האזן נמי לכיסוי הכלים דמיא ושרי: ופריך ולא כן וכו' הלכה כר' יוסי. ולמה גערו בר' ינאי: אדם לא עשו אותו כקרקע. אלא ככלים ושרי: אדם כקרקע הוא. ובכיסוי קרקעות אף ר' יוסי מודה דאסור: עשה בית יד למוך שבאזנו. ש"מ דשרי לטלטלו ואיך סברו דאדם כקרקע הוא: ומשני וכיני. וכן הוא דשרי לטלטלו אלא בהא פליגי אם מותר לצאת בו לרה"ר: אין שביה. לא ישכח ולא ילך בו ד' אמות ברה"ר: שמעית טעם. שמעתי טעם למה אסרו חכמים בשן תותבת ושל זהב ואיני יודע מה שמעתי: מיי כדון. שתמא דש"ס פריך ומאי הוא הטעם: די נפלה. כשהוא נופל היא מחזרת אותו ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר: שן תותבת. שהוא של עץ מ"ט אסרו חכמים: עוד היא * (הרצועה בברך ואין הטלית נופל מעליה) מבהתה היא מתביישה לומר לנגר שיעשה לה שן אחר והיא נוטלת זה שנפל ומחזירו ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר: והורי ליה חבריה. לא בשן תותבת וכרבי א"כ לאיסור הורי ליה כחכמים מיהו כרבנן נראה: והורי ליה חבריה. לצאת במוך שבאזנו: לאסיינים. לרופא של ריב"א: מן מה דלא אמר ר' יסה. לפי שלא אמר לא אניס כדרך הקובלים: לא בטלה ג"ן יומוי. לא נתבטל ממנו כאב השיניים לעולם ל"א לפי שלא הורה ליה דמותר לצאת בשבת בשן של תותבת כי היכי דיתרפא ריב"א נענש ופי' זה נראה עיקר: הוי הוא דהורי לשינא. פי' הוא דצריך להוצאת השן וללבון השני ה"פ הרי שהוא הורי על השן שהוא מותר דא"כ למה נענש: פתר לה. הא דתנן ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת אפלפל וגרגר מלח לחוד קאי ומשום שחיקת סממנים כיון דלרפואה הוא אבל מוך שבאזנו והשאר השנויים במשנתנו מותרים: על כולהון. השנוין במשנתנו אסורה ליתן לכתחלה מפני שנראה כמתכוונת להוציאה:

הלכה ו מתני' סלע. מטבע: ציניות. מכה שהיא תחת פרסת הרגל וקושר בה סלע לרפוא': הבנות. קטנות מפרש בגמרא: והפי'. רבותא קאמר דאע"ג דלאו תכשיט נוי הוא אורחיה בהכי ולאו משאוי הוא: ערביות. נשים ישראלית שבערביא: יוצאות רעולות. דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העינים וקרי לה בלשון ערבי רעולות: מדיות. נשים ישראלית שבמדי: פרופות. שמעטפות בטלית ותולה הרצועה בשפתה האחד כנגד צוארה ובשפתה השני כורכת אבן או אגוז וקושרת:

גמ'

עין משפט נר מצוה

נג
א מיי' פי"ט משבת הלכה ז טוש"ע או"ח סי' שג סעיף יב

נד
ב מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סי' שא סעיף כה

נה
ג ד מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סי' שג סעי' כא

גליון הש"ס

* פי' ב"ק ד"ה שן וכו' ... דף כד:

מסורת הש"ס

שינויי נוסחאות (בו א) עודריה בד"ו עודריה. (בו"ז) וחבריו בד"ו וחברוי. (בו"ט) רחב"א בד"ו רב חייא בר אשי. (בו"י) וחבריי בד"ו וחברוי (בו"ג) היא בד"ו הוא. (בוי כ) רבי חייא ב"א בד"ו רב חייה בר אשי. (בו"ו) וחבריי בד"ו וחברוי. (בו"ד) מה אמר דא ומה בד"ו מן אמר דא ומ'

גמ' יוצאין בסלע שעל הצינית פודגרה. רבי אחא בר רבי בא בר ממל אפילו טס. והא תנינן הבנות יוצאות בחוטין. רבי בא בשם רב יהודה אפילו כרוך על צוארה. אבא בר בא מפקד לשמואל בריה ^ז^ לא תקבל עליך מתני' אלא אבל לא בקיסמין שבאזניהן. כיני מתני' ערביות יוצאות רעלות מדיות פרופות:

הלכה ז מתני'

[א] *פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף בתחילה בשבת: גמ' תני רבן שמעון בן גמליאל אומר לא שנו אלא מטבע ואבן הא באגוז [ב] מותר מפני שהוא מיטלטל. אמר רב אדא בר אהבה אתיא דר"ש בן גמליאל כר"מ. כמה דר"מ אמר דבר שהוא מיטלטל מותר. כן ר' שמעון בן גמליאל אומר דבר שהוא מיטלטל מותר:

הלכה ח מתני'

[ג] *הקיטע יוצא בקב שלו דברי *ר"י ור"מ אוסר אם יש לו בית קיבול כתיתין [ד] טמא סמוכות שלו טמאים מדרס [ה] ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן לעזרה כסא סמוכות שלו טמאין מדרס [ו] ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה אנקטמין טהורין' ואין יוצאין בהן: גמ' שמואל אמר יוצאין בו משום סנדל ונכנסין בו לעזרה. רבי ינאי מקשה ויוצאין בו משום סנדל. והוא סנדל נכנסין בו לעזרה ואינו סנדל. א"ר בעא עד די הוות מקשה לה על דשמואל קשייתה על דמתניתין סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין

קרבן העדה

גמ' פודגרה. שם חולי: אפי' טס. וסלע דתני במתני' לאו דוקא: לא גרסינן והא תנינן ואגב שיטפא דליסנא דלעיל בפירקין כתבוהו לכאן: ואפילו כרוך על צוארה. יוצאה בהן ובלבד שלא יהיו לבועין כי הם הם לבועין חייבין דלמא שלפא ומחויא ובטבילה נמי איכא חוצלין בהמים באיס בהן שעל מחרה היינה מהדקת שלא תחנוק: לא תקבל עליך מתני'. כפי שהיא שנויה שיוצאות בקיסמין שבאזניהם אלא תני אבל לא בקיסמין שבאזניהם דכיון דלאו תכשיט נוי הן משוי הן: כיני מתני'. כן היא מתני': מדיות פרופות. ולא תיתני ומדיות שנפרש דמדיות יוצאות רעולות ופרופות אלא דמדיות יוצאות פרופות ולא רעולות:

הלכה ז מתני' פורפות. כמו קרסים דמתרגמינן פורפין כל המחבר בגד לחבירו קרי פריפה: גמ' לא שנו. שאין פורפין לכתחלה דוקא אבן ומטבע אבל אגוז פורפין אפילו לכתחלה והא דקתני רישא פורפת דמשמע לכתחלה קאי על האגוז והא דתני בסיפא ובלבד שלא תפרוף לכתחלה קאי אאבן ומטבע: כל דבר שהוא. בר טלטול לעצמו הוא דמותר לטלטל לצורך גופו ומקומו כמו אגוז אבל אבן אפי' הקצהו לכך אסור דלאו בר טלטול לעצמו הוא:

הלכה ח מתני' הקיטע. שנקטעה רגלו: יוצא בקב שלו. שעושין לו כמין רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו דמנעל דידיה הוא ולא חיישינן דלמא משתליף ואתי לאתויי: ורבי יוסי אוסר. דחיים דלמא אתי לאתויי שסבר יכול לילך ד' אמות בלא הקב דהיינו על ידי מקלות שבידו: ואם יש לו בית קבול כתותין. שנחקק בו כדי קבול כתיתין של בגדים רכים ומוכין להניח ראש שוקו עליהם: טמא. מקבל טומאת מגע אבל אם אין לו אלא בית קיבול ראש שוקו ואינו מניח שם כתיתין לאו בית קיבול לטומאה הוא והוה ליה כפשוטי כלי עץ דדומיא דשק בעינן שקיבול שלו עשוי לטלטל על ידו מה שנותנין לתוכו אבל שוקו אינו מיטלטל ע"ג הכלי: סמוכות שלו. סמוכה של קיטע יש קיטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו ועל ארכבותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו: טמאים מדרס. אם זב הוא דהא לסמיכת גופו עביד ומדרס הזב עושה אב הטומאה: ויוצאין בהן בשבת. דתכשיט דידיה הוא: ונכנסין בהן בעזרה. דאע"ג דתנן לא יכנס אדם להר הבית במנעלו הני לאו מנעל ניניהו דלהו ברגל רגלו הן: כסא. יש קיטע שיבשו וכווצו גידי שוקיו ואפילו על ארכבותיו אינו יכול לילך ועושין כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ובא על אחוריו והכסא קשור לו מאחריו: סמוכות. של אותו קיטע עושה לו סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויין וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת: ואין יוצאין בהן בשבת. דלאידי דתלו ולא מנחו ההרצ"ע זימנין דמשתלפי א"כ לרוב התפרקס מן הרגל נראה כאילו הוא מוליכן או גוררן: ואין נכנסין בהן לעזרה. דמנעל ניניהו: אנקטמין. מפרש בגמ': טהורים. מקבל טומאה דאינו לא כלי תשמיש ולא תכשיט: גמ' יוצאין בו. הקיטע יוצא בקב שלו בשבת דסנדל הוא ואפ"ה נכנס בו לעזרה: נכנסין בו לעזרה ואינו סנדל. בתמיה אם הוא סנדל אסור לכנוס בו לעזרה: עד די וכו'. עד שאתה מקשה כן אדשמואל הקשי לך מתניתין דתנן סמוכות שלו וכו' יוצאין בהן בשבת ונכנסין

פני משה

גמ' יוצאין בסלע שעל הצינית. ומפרש להצינית שהיא כמין חולי פודגר"ה: אפי' טס של כסף בלא צורה מעלי לה וקסבר דסלע לאו דוקא. ומשום דשכיחא טפי מהנים נקט לה: והא תנינן. הכא לא שייך האי ליסנא אלא אגב דנקט הכא ברישא הלכה דלעיל דמייתי לה לפירקא והא תנינן וכו' העתיקו כאן ג"כ בהאי ליסנא ודברי ר' בא הם שייכין כאן לפרש דאפי' כרוך על צואריהן כדפריסית במתני': כיני מתניתא וכו'. משום דקשיא ליה ליסנא דמדיות דמשמע דהלו יוצאות כך והלו יוצאות כך לדוקא היא דקתני וא"כ מאי האי דקתני וכל אדם וכו' הלכך מפרש דכן צריך למתני' ערביות יוצאות רעולות מדיות פרופות בלא וי"ו דהאי ליסנא לא משתמע לדוקא אלא לפי שכך דרכן היא ושייך שפיר למיתני אבתרה וכל אדם וכו': תני. בהדא בריתא רשב"ג אומר לא שנו דפורפת וכו' אבל לא תפרוף לכתחלה בשבת אלא מטבע ואבן הא באגוז מותר לפרוף בתחלה בשבת מפני שהוא מיטלטל בשבת אבל אבן אסיר להיטלטל ודינו כמטבע: אתיא דרשב"ג. דאוסר באבן כר"מ דכמה דר"מ אמר דבר שהוא מיטלטל דוקא הוא דמותר ליטלו בשבת לצורך מקומו אבל דבר שאינו מיטלטל אינו ניטל אלא לצורך גופו וה"נ סבר רשב"ג דדוקא דבר שהוא מיטלטל מותר והך דר"מ לקמן בפ' כל הכלים מיתנייא במתני' כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך וכו'. ות"ק ר"מ הוא ושלא לצורך מפרש לה האי ש"ס שלא לצורך גופו אלא לצורך מקומו ודוקא דבר שמלאכתו להיתר אבל דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא והאי אבן דמתני' אינו לצורך גופו אלא לצורך מקומו שכרוך בו הרצועה הלכך אוסר רשב"ג לטלטלו ולפרוף עליו לכתחלה בשבת:

הלכה ז מתני' הקיטע. שנקטע רגלו: יוצא בקב שלו. שהוא עשוי כמין רגל של עץ וחוקקין בו מעט להשים ראש שוקו בתוכו וקסבר הת"ק דמנעל דידיה הוא ואידך פליג עליה וס"ל דלא מנעל היא וכמשאוי חשיב. ונוסחא דהכא דת"ק ר' יוסי ור"מ אוסר אבל נוסחת המשניות וכן במשנה דגמרא הבבלית דת"ק ר"מ ור' יוסי אוסר והלכה כר' יוסי דאסור: אם יש לו בית קיבול כתיתין. שחקק בו כל כך להשים בתוכו כתיתין ומוכין רכין להניח ראש שוקו עליהן טמא בטומאת מגע דכלי קיבול מיקרי ואם אינו ראוי לקבלת כתיתין לאו בית קיבול היא משום דמניח שוקו בתוכו דאין כלי קיבול העשוי להיטלטל בו מה שנותנין בתוכו דומיא דשק לאפוקי שוקו שאינו מיטלטל על גב הכלי: סמוכות שלו. יש שהוא קיטע בשתי רגליו ומהלך על ביקי ארכבותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו: טמאין מדרס. אם זב הוא שהרי לסמיכות גופו עבידי ומדרס הזב עושה אב הטומאה: ויוצאין בהן בשבת. דתכשיט הצריך לו היא: ונכנסין בהן לעזרה. דלאו מנעל היא להאסיר משום לא יכנס בהר הבית במנעלו ובאלו מותר אפי' לעזרה לפי שאינן נתונין בראש רגלו: כסא וסמוכות שלו. יש מין קיטע שיבשו ונכווצו גידי שוקיו ואפי' על ארכבותיו אינו יכול לילך ועושין לו כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים שבידו ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח מעט על אחוריו בכסא הקשור לו באחוריו ועושין לו סמוכות של עור לראשי שוקיו או לרגליו התלויות וכשהוא נשען על ידיו נשען גם על רגליו קצת: טמאין מדרס. כדלעיל: ואין יוצאין בהן בשבת. דלאידי דתלו ולא מנחי אארעא זימנין דמשתלפי ואתי לאתוייהו: ואין נכנסין בהן לעזרה. דהואיל והן עשויין ג"כ לראש רגלין כמנעל הוו: אנקטמין. מהעקאר"ה בלע"ז ויש עושין כמין פרצוף מסוה להבעית בו התינוקות וי"מ הנזיר שהליצנים עושין ונותנין אותו על כתפיהן או מוליכין ביד ע"י פרקיו שעושין בו והכי מפרש לה הכא בגמ': טהורין. מפני שאינו לא כלי תשמיש ולאו לתכשיט עבידי: ואין יוצאין בהן. מפני שאינו דרך מלבוש ואם יצא פטור: גמ' שמואל אמר יוצאין בו משום סנדל. להת"ק דס"ל יוצאין בו בשבת משום דהסנדל דידיה חשוב הוא ונכנסין בו לעזרה: ר' ינאי מקשה. על זה אם יוצאין בו בשבת משום דכסנדל הוא ואם סנדל הוא מאי האי דהדר קאמר ונכנסין בו לעזרה א"כ אינו סנדל: אמר ר' בא. עד דאת מקשת לה על דשמואל תיקשי על המתני' דקתני סמיכות שלו וכו' יוצאין בהן בשבת ונכנסין

מסורת הש"ס

שבת סה ע"א

שם ע"ב משנה שבש"ס בבלי כתוב להיפך דברי ר' מאיר ור' יוסי אוסר דברי המגיה

עין משפט נר מצוה

נו
א ב מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכה יז טוש"ע או"ח סימן שג סעיף ג

נז
ג מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סי' שא סעיף טו

נח
ד מיי' פכ"ג מכלים הלכ' יט

נט
ה ו טוש"ע שם סעיף טז

ס
ז מיי' פי"ט מה"ש הלכ' טו טוש"ע שם סעיף ב

גליון הש"ס

ז עי' ב"ק ד"ס הכנות ובכר קדיו הרמב"ן בהי' דף כט:

רידב"ז

שמואל אמר יוצאין בו משום סנדל. ונכנסין בו לעזרה ר' ינאי מקשה. יוצאין משום סנדל הוי סנדל ונכנסין בו לעזרה ואינו סנדל דסבירא ליה דתלי זה בזה אמר ר"ב דלא תלי זב"ז והראיה ממתניתינו סמיכות שלו יוצאין בהם בשבת ונכנסין בהם לעזרה אלמא דלא תלי זב"ז. ואמר ר' מנה דגם מסיפא דמתניתין מוכח דלא קשה על שמואל דבאמת לא תלי זב"ז. דהא תנינן בסיפא. כסא סמיכות שלו. אין יוצאין בהם בשבת ואין נכנסין בהם לעזרה הרי מוכח מסיפא גם כן דלא תלי זב"ז ולא קשה על שמואל. ודוק:

שנויי נוסחאות (פ"נ) בר נד"ו בשם. (כו"ד) כר"מ כמה דר"מ נד"ו כרבי מאיר כמה דרבי מאיר ובכי"ל כרבי כמה דרבי. (עו"ה) ר"י ור"ם נד"ו ר' יוס[י] ור' מאיר. (ס"ו) בעא בכי"ל מנא.

מערכת הערוך פודגרה. בעל מוסף הערוך פי' בלשון יונית ורומית חולי רגלים:

עמודי ירושלים

תני רשב"ג לא שנו אלא מטבע ואבן כו' כל הקה"ע כל דבר שהוא בר טלטול לעצמו הוא דמותר לטלטל לצורך גופו ומקומו כמו אגוז אבל אבן אפי' הקצהו לכך אסור דלאו בר טלטול הוא עכ"ל ולא ידענא מאין לו בפשיטות דלהירושלמי אפי' בהקצהו לכך ס"ל דאסיר לכתחלה ולפ"ז יפלוג הירושלמי על הבבלי שבת (דכ"ה ע"ב) דאיתא התם דבאבן מותר לכתחלה בהקצהו לכך וכ"ה בטוש"ע (סי' ש"ג) הא י"ל דהירושלמי איירי בלא הקצהו לכך ואינו פליג על הבבלי ומצאתי בא"ז ה' שבת סי' פ"ב שפי' להדיא כן בדברי הירושלמי דלא כהקה"ע.

ונכנסין בהן בעזרה. א"ר מנא אמור סופה דלית היא פליגא על דשמואל: כסא סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה אנקטמין טהורין ואין יוצאין בהן. מהו אנקטמין טהורין. א"ר אבהו הונוס קטמין חמרא דיידא:

הלכה ט מתני' *הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדיברו חכמים בהווה *יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר הצלוב משום רפואה דברי ר' יוסי ור"מ אוסר אף בחול משום דרכי האמורי: **גמ'** הבנים יוצאין בקשרים. *בקישרי פיאה: ובני מלכים בזוגין. ר' זעירא אמר בזוגין שבצוארו. מהו וכל אדם בין קטנים עניים בין קטנים עשירים. רבי אילא אמר בזוגין שבכסותו. מהו וכל אדם. בין גדולים בין קטנים. מתניתא פליגא על רבי זעירא יוצא הוא אדם בזוגין שבכסותו. ואינו יוצא בזוגין שבצוארו. אלא כאן בגדולים וכאן בקטנים: יוצאין בביצת החרגול. *טב לאודנא: ובשן של שועל. טב לשינה: ובמסמר הצלוב. טב לעכביתא. אית תניי *תני ומחליף. ר' חנניה בשם ר' יוחנן כמתני'. ר' שמואל ור' אבהו בשם רבי יוחנן כמתני'. ר' שמואל ר' אבהו בשם ר"י *כל שהוא מרפא אין בו משום דרכי האמורי. דרגי דרגיבת משום דרכי האמורי. ר' יודה אמר משום דגון ע"ז. וראש דגון ושתי כפות ידיו. דונו דני משום דרכי האמורי. ר' יהודה אומר משום דן עכו"ם. ואמרו חי אלהיך דן. לאו לאו משום דרכי האמורי. ר' יהודה אומר משום ע"ז ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו. תני ר' חייא עמד עצם בגרונו נותן מאותו המין על ראשו ואין בו משום דרכי האמורי. תני ר' ליעזר בן יעקב לא תנחשו ולא תעוננו אע"פ *שאין נחש יש סימן. ובלבד לאחר ג' סימנים. כגון ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל. יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין וגו'. א"ר אלעזר *הולכין אחר שמיעת בת קול. מה טעמא ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו. ר' *לעזר עאל לפונייה אתא אבטיונס דרומאי ואקומי' מאחריה ויתב ליה. אמר הבין כל עמא לא

פני משה

ונכנסין בהן לעזרה וקשיא נמי האי קושיא דמקשת אדשמואל: א"ר מנא אמור סיפא דלית היא פליגא על דשמואל. כלומר ואם תפרש להאי סיפא דמיתרצת עם המציעתא השתא לא דהא דשמואל נ"כ ניחא הוא. דאימא כיפא כסא וסמוכות שלו אין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה יהא האי סיפא נ"כ קשיא היא אם אין יוצאין בהן א"כ לאו כמנעל חשיבי ואמאי אין נכנסין בהן לעזרה אלא ע"כ דהכי מיתרצית לה דודאי מנעל או סנדל מיקרי ואין נכנסין בהן לעזרה והא דאין יוצאין בהן בשבת משום טעמא אחרינא הוא דהואיל דלא מנהי אדרעיה והליין הן זמנין דמשתלפי ואתי לאהדורינהו. והשתא מציעתא נמי ניחא דהתם ליכא למיגזר בשבת הואיל והסמוכות עשויין לשוקיו ומדובקין בהן לסמוך עליהן ליכא למיחש דמשתלפי ונכנסין בהן לעזרה דלאו מנעל הוו וא"כ דשמואל נ"כ ניחא הא דקאמר ארישא דיוצא הוא בקב שלו דלענין שבת כסנדל דידיה חשיבא והיינו דכמו סנדל לא גזרינן דילמא מישתלף והאי להוי נמי בקב שלו שהוא הולך עליו ליכא למיגזר דילמא מישתלף ולענין זה הוא דקאמר משום סנדל דמטעמא דהיתרא דידיה כהיתירא דסנדל לכל האדם אבל לאו סנדל ממש הוא לאסור להכניס בו לעזרה: מהו אנקטמין וכו' הונוס קטמין. כלומר נוטריקון היא הונוס המור הוא בלשון יון כך פי' הערוך וגרים במלה אחת הינוסקטמין והיינו הך. ומפרש ואזיל חמרא דיידא שעושין כמין חמור של עץ ומדדה הוא ע"י פרקים פרקים שעושין בו וכך ראיתי שעושין אותו הליצנים במדינות ההם ומרקדין עליהם:

הלכה ח מתני' הבנים יוצאין בקשרים. הכא מפרש בגמרא קשרי פואה והוא עשב שעשוי כמין קשרים קשרים שסגולה יש בו לצאת אותו להקטנים כדאמר לעיל בהלכה ב' הדא פואה עיקר טב כנין וכו' והתם מפרש לה מעיקרא נמי יכי ובתר הכי מסיק לה בן שיש לו געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל ימין שלו וקושרין לו בשמאלו של התינוק והלופא סכנתא במגעגע יותר ויותר ולהכי נקט בנים דלא שייכא כ"כ בנקיבות שאין האב מחבבן כל כך מתחלתן שיהיו מגעגעין עליו: ובני מלכים יוצאים בזוגין. פעמונים קטנים של זהב תפורין בכסותן: וכל אדם. מותרין בזוגין שבכסותו: אלא שדברו חכמים בהוה. שכן דרך בני מלכים: יוצאין בביצת החרגול. היא מין חגב וביצה שלו סגולה לרפואת כאב האוזן: ובשן של שועל. למי שישן הרבה יותר מדאי תולין בו שן של שועל חי ולמי שאינו יכול לישן תולין בו שן של שועל מת: ובמסמר הצלוב. מסמר של העץ שתולין עליו היא סגולה לנפח של המכה להסיר הנפיחה: דברי ר' יוסי ור"מ אוסר אף בחול. משום דרכי האמורי ואין הלכה כר"מ אלא דכל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי:

גמ' הבנים וכו' קשרי פואה. כדפרי' במתני': בזוגין. מפרש ר' זעירא בזוגין שבצוארו וא"כ מהו וכל אדם וכי דרך בני אדם הגדולים לצאת בזוגין על צוארו אלא על הקטנים קאי ובין קטני עניים ובין קטני עשירים: ר' אילא. מפרש בזוגין שבכסותו ומאי וכל אדם בין גדולים ובין קטנים: מתניתא פליגא על ר"ז. ברייתא דהתוספתא והובאה לעיל בהלכה א' קשיא עליה דקתני אין יוצאין בזוג שבצואר אלא כאן בברייתא בגדולים דאין דרך לצאת כן כאן במתני' בקטנים: יוצאין בביצת החרגול וכו'. כדפרישית במתני' ועכביתא היא מכה הנפוחה וקשה: אית תניי תני ומחליף אהלין הרפואות ור"ח בשם ר' יוחנן תני כמתני' דידן: דרגי דרגיבת. בתוספתא פ"ז וא' ויש בהן הרבה דברים ונקראת פירקא דאמוראה: האומר דרגי דרגי בת עליך יש בו משום דרכי האמורי. ור' יודה קאמר דיש בו אף משום ע"ז דלשון דגון הוא ע"ז של הפלשתים כדכתיב וראש דגן וכו': לאו לאו. האומרו ב' פעמים: סורו ממנו. הרי א' לא חפצנו הרי ב': מאותו המין על ראשו ולוחש אף על פי שאין נהם לסמוך על זה יש סימן קצת: כגון ואני וכו' כלומר להכי קאמר אם את בנימין תקחו עלי היו כולנה לפי שהיו כבר ג' רחל ויוסף ושמעון: אחר שמיעת בת קול. אם רצה לילך לדרך או לעשות איזה דבר ושמע קול פתאום ויכול לעשות בו איזה סימן אם לעשות או לא הולכין אחריו ואיידי דאיירי בהא מייתי נמי להא דלקמיה דסמוך ר"א שבודאי לא בהנם היה הדבר: עאל לפונייה. נכנס לבית הכנסת להפנות ובא קסדור א' מהרומיים ועירבו ממקומו וישב לו שם ואמר ר"א מה זה לכל עמא דאיכא הכא לא

קרבן העדה

ונכנסין בהן לעזרה אלא ודאי דאף על גב דהוא מנעל אינו דרך בזיון כמו שאר מנעל וסנדל דכל שאינו כמנעלים של כל אדם נכנסין בהן לעזרה א"כ ה"ה לקב של קיטע: אמור סופה וכו'. פי' מסיפא מיהא קשיא אדשמואל דתני בה כסא וסמוכות שלו וכו' אין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה ואמאי אין נכנסין בהן לעזרה הא לא דמיא לשאר מנעלים אלא ודאי כיון דמנעל דידיה הוא אסור א"כ ה"ה קב של קיטע אין נכנסין בה וסמוכות דנכנסין בהן שאני דלאו מנעל נינהו לפי שאינן ברגלו: הונוס קטמון. היינו אנקטמון דמתני' אלא במקום ר' אבהו היו קורין אותו הונס קטמון: חמרא דיידא. הוא חמור שהליצנים עושים ונושאין אותו על כתפות ידיהם:

הלכה ט מתני' בקשרים. מפרש בגמרא: בזוגין. של זהב לנוי: דרכי האמורי. ניחוש הוא וכתיב ובחוקותיהם לא תלכו:

גמ' בקשרי פואה. גרסינן קושרים בקשרים ותולין בצואר לרפואה ולא ידעתי לאיזה חולי רש"י ונ"ל שהוא טוב לכל החלאים כדאמרי' לעיל הדא פואה עיקר טב כנין הוא: מהו וכל אדם. דקתני במתניתין דודאי גדול אסור לצאת בזוגין שבצוארו ומשני בין קטנים וכו': בזוגין שבכסותו. שהן ארוגין בכסותו דליכא למיחש דלמא אתי להחוי ולא שליף ומחוי: והיינו יוצא בזוגין שבצוארו. והיך קאמר ר"ז שיוצאין בזוגין שבצוארו: ומשני אלא כאן. ברייתא דתני אין יוצאין בזוגין שבצוארו בגדולים דחיישינן דלמא מיפסיק ואתי לאתויי: וכאן. מתני' בקטנים דאפילו אי פסיק ומייתי ליה ליכא איסורא: טב לאודנא. טוב לכאב שבאוזן אם הוא תולה אותו באזנו: טב לשינתא. יש שעושהו כדי שיישן ויש שעושהו שלא יישן שן של שועל חי הוא טוב שלא יישן ושל מת הוא טוב שיישן: לעכבית. למכת קוץ: ומחליף. של שועל לעכבייתא ומסמר הצלוב לשינתא א"נ ומחליף *דר' מאיר אוסר וחכמים מתירין ופי' זה נראה עיקר: כמתני'. דר"מ מתיר וחכמים אוסרין אפילו לרפואה משום דרכי האמורי: כל שהוא מרפא. שנראי' רפואתו כגון שתיית כוס ותחבושת מכה: דרגי דרגיבות. שיעלה מעלות ובתוספתא הגירסא האומר דגון קרקון ה"ז מדרכי האמורי וכ"נ דספיר קאי עלה פלוגתא דר"י: דגון עכו"ם. יאינו משום חק האמוריים לחוד אלא עכו"ם ממש ועובר על לאו דשם אלהים אחרים לא תזכירו: ה"ג דגון עכו"ם שנאמר וראש דגון וכו'. ומייתי ראיה דדגון שם עכו"ם: דוני דני. התחזקו החביות: לאו לאו. שאינו עושה הדבר ששואלין ממנו ואיירי שאומר כן אפילו שאין שואלין ממנו בהפלגה: לאל סור ממנו. הרי לאו אחד ודעת דרכיך לא חפצנו הרי לאו השני: יש סימן. לחזור בענין ההוא כי יצליח: ובלבד לאחר ג' סימנין. כגון שהצליח שלשה פעמים בענין ההוא או לא הצליח: מתה עלי רחל. הרי אחד יוסף איננו שתים שמעון איננו שלשה אם את בנימן תקחו עלי היו כלנה כאלו מזלא דהאי גברא בישא הוא: הולכין אחר שמיעת בת קול. כגון שבלבו להתחיל דבר ושמע קול או הן או לאו הולכין אחריו ואין בו משום ניחוש: לפונייה. שם מקום: אבטיונס דרומאי. שר אחד מן הרומיים: ואקומי' מאחוריו. הקים אותו ממקומו: אר"א הנה מכל העם. לא

עין משפט נר מצוה

סא
א מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יג טוש"ע או"ח סי' שא סכ"ז

סב
ב מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף כג

סג
ג טוש"ע יו"ד סי' קע ס"ד בהג"ה

מסורת הש"ס

שבת סו פ"ב; שם סו ע"א; שם; שם; (תוס' פ"ה); שם; חולין לה פ"ב; מגילה כב פ"א; ויקרא רבה פרשה כב ובכ"ד וע"י ברכות סב ע"ב

*לפני הק"ע היה הגי' כל"ן במתני' כמו כגבלי דר"מ מתיר ור' יוסי אוסר

גליון הש"ס

א לא כפי' בגליון ולא כפי' הק"ע אלא נ"ל היגוס קטמון והיינו כולא חמור. ועי' ערוך ערך איקטמון:

ב עי' בתוס' דף סו ע"א ד"ה כני ובתי' רמב"ן דף נז ע"א ובתי' רשב"א דף נט ע"ב:

שינויי נוסחאות (ס"ד) ואין יוצאין בד"ו ויוצאין וכ"ה בכרי"ר (ובמשנה גם בד"ו ואין יוצאין). (ס"ה) הונום קטמין בכרי"ר הונוסקטמין. (ס"ו) דיידא בכרי"ר די ידא. (ס"ז) פיאה בד"ו פואה. (ס"ז) קטנים בד"ו קטני. (ס"ח) כמתני' ר' שמואל ר' אבוה בשם ר"י בד"ו ליתא ומיותר. (ס"ט) דרגי דרגיבת בכרי"ר דגנת דרגנת. (ס"י) דונו דני בכרי"ר דני דנוי. (ס"ל) משום ע"ז בכרי"ר משם לאו ע"ז. (ס"מ) אבטיונס בכרי"ר אבטיונה. (ס"נ) ואקומיה מאחריה ויתב בכרי"ר ואקימיה ויתב. הבין כל בכרי"ר הכן מן כל.

מערכה הע"ך חר ול'. בערוך (ע' חרגול) פי' מין חגב הוא כדכתיב (ויקרא י"א כ"ב) ואת החרגול למינהו. [טב לעכביתא]. בערוך (ע' זקף א') טב לעכביתא (פי' לעכביתא) בסיה מורסה נפוחה כגול. עס"ש פי"ש):

טוב ירושלים

אית תניי תני ומחליף פי' ק"ע ולפי' הקה"ע אין שכר כלל דמה ז"ש ר"מ בשם ר"י "כמתני'" במשנה לא מפורש מידי. אלא לפי"ד נראה דשייך להלכה הקודמת כלומר ר"מ ור' יוסי נחלקו כיון שבבלי מ"ז א' דפליגי בהמת המוראי כנ"ל ברור:

לא אקים לבר נש אלא לי. לית איפשר דאנא נפיק מיכא עד דנידע מה הוה בסופיה. והוה תמן חווי שרי נפיק ויהב ליה עדרו תמן אחת דריבוי. וקרא עלוי °ואתן אדם תחתיך וגו'. הד תלמיד מן דבר קפרא הוה נפיק מקטוע כיסין חמתיה הד קייט היויא פרי בתריה א"ל חיויא פרי בתרך. שבקיה ואזיל ליה בתריה וקרא עלוי ואתן אדם תחתיך. גרמניא עבדיה דר' יודה נשייא נפיק בעי מילוויה לר' הילא. אתא כלב שוטה בעי איתגרייא ביה בר' אילא. גער ביה גרמני שבקיה ואזל ליה בתריה וקרא עלוי ואתן אדם תחתיך. בר קפרא היה איעלל להדא קרייא. מי עלל נכשל באצבעו. עאל ושמע קליה דטלייא קרי °אם בגפו יבא בגפו יצא. אמר דומה שלא עלת בידי אלא המהה זו בלבד. וכן הוות ליה. ר' יוחנן ורשב"ל הוי מתהמדין מיהמי אפווי דשמואל. אמרין נלך אחר שמיעת בת קול. עברין קומי סידרא *שמעין קליה דטלייא °ושמואל מת. וסיימון וכן הוות ליה. רבי יונה ורבי יוסה סלקין מבקרה לרבי אחא דהוה תשיש. אמרין נלך בתר שמיעת בת קול. שמעין קליה דאיתתא אמרה לחבירתה איטפי בוצינה. אמרה לה לא יתטפי ולא מיטפי בוציניהון דישראל. רבי יוחנן הוה עבר בשוקא חמא חד מזבין מן אילין מלטומה. אמר ליה מן אילין את חיי. אמר ליה אין. שבקיה ואזיל ליה. בתר שעה עבר גביה. א"ל רבי צלי עלוי דמן ההיא שעתא לא זבנית כלום וא"ל שני אתרך *פעמים ששינוי השם גורם פעמים ששינוי המקום גורם. תרין תלמידין מן דרבי חנינא הוין נפקין מקטוע כיסין. חמתין חדא איסטרולוגי'. אמר אילין תרין כי נפקין ולא הזרין. מן נפקין פגע בהון הד סב אמר לון זכון עמי דאית לי תלתא יומין דלא טעמית כלום. והוה עמון חד עיגול קצין פלגא ויהבינה ליה. אכל וצלי עליהון. אמר לון תתקיים לכון נפשיכון בהדין יומא היך דקיימתון לי נפשי בהדין יומא. נפקין בשלם וחזרן בשלם. והוון תמן בני איניש דשמעין קליה. אמרין ליה ולא כן אמרת אילין תרין מי נפקין ולא חזרין אמר אי דהכא גברא שקר דאיסטרולוגיי' דידיה שקרין. אפי' כן אזלין ופשפשון ואשכחון חכינתה פלגא בהדא מובלא ופלגא בהדא מובלא. אמרו מה טיבו עבידתכון יומא דין. ותניין ליה עובדא. אמר ומה ההוא גברא יכיל עביד דאלההון די יהודאי מתפיים בפלגיה עיגול. ר' הונה משתעי הדין עובדא הד גיור הוה איסטרולוגוס חד זמן אתא בעי מיפיק. אמר כדון נפקין. חזר ומר כלום אידבקת בהדא אומתא קדישתא לא למיפרש מן אילין מילייא. ניפוק על שמיה דבריין

קרוב

קרבן העדה

מסורת הש"ס

לא הקים אדם כי אם אותי הלא דבר הוא: לית אפשר. שאיני אלא מזה עד שאדע מה יהיה בסופו של דבר הזה: והוה התם. חד נחש במקום שהיה ר"א יושב שם תחלה והתחיל הנחש לצאת: ה"ג ויהיב ליה עד דו תמן אחת דריבוי. יושב שם אחד מן השומרים: דריבוי. כמו דרבונין תורה אור במסכת בכורות ועיין בערוך: וקרא עלוי. ר"א ואתן אדם תחתיך כלומר במקומך ממש שנהרג במקומו ועל מקומו: הוה נפיק. יצא לקוץ עצים ראה אותו אחד מהקיילים שעושים תאנים קיץ בשדה: חיויא. הנחש רץ אחר התלמיד: א"ל. להתלמיד ראה הנחש רץ אחריך: שבקיה. הנחש לאותו תלמיד ואזל אחר הקייץ: גרמניא. אחד מבני אשכנז שהיה עבד לר"י הנשיא: נפק. יצא ללות לרבי הילא: בעא איתגרייא. רצה להתגרות ולישך לרבי הילא: גער. הגרמני בכלב: הוה איעלל. הוה נכנס לכפר אחד: מי עלל. כשנכנס נכשל באצבעו: עאל. נכנס ושמע קול התינוקות קורין אם בגפו וכו': המהה זו. רק מכה זו לבדה: הוי מתהמדין. חשקה נפשם לראות לשמואל בבבל לשאול ממנו ספיקות שהיו להם: וסיימון. נטלו הדבר ההוא לסימן ולא ירדו לבבל לשמואל: סלקין לבקרא. עלו לבקר את רבי אחא שהיה חולה: איטפי בוצינא. דרך שאלה אמרה לחברתה אם כבה נרה: לא יתטפי. דרך נחות אמרה לא נתכבה ולא יתכבה נרן של ישראל: חמא חד וכו'. ראה אחד מוכר מאלה מיני מתיקה: א"ל. מאלה אתה מתפרנס כלומר מדבר קל כזה: שבקיה. ר"י ואזל ליה לדרכו: א"ל. האי גברא לר"י רבי התפלל עלי שהאי חוזרת עלי פרנסתי בע"י דיבורו אירע מזליה שלא מכר עוד: שני אתריך. החלף מקומך כי פעמים שינוי השם גורם לבטל הגזרה ופעמים שינוי המקום: תרין תלמידין. איידי דאיירי בלא תנחשו מייתי להו הכא: הוון נפקין. היו יוצאין לקוץ עצים: חמתון. ראה אותן: אסטרלוגוס. חוזה כוכבים: אמר אלו שנים הן יוצאין ואינן חוזרין. כלומר שימותו בדרך: מן נפקין. כשיצאו פגע בהם זקן אחד: אמר להם זכו עמי. פי' עשו עמי צדקה ותן לי לאכול כי זה שלשה ימים שלא אכלתי דבר: והוה עמון וכו'. והיה עמהן חד ככר לחם וחתכו חציה ונתנו לו ואכל: וצלי עליהן. והתפלל עליהם ואמר להו תהיו נפשכם ביום הזה כאשר החייתם נפשי ביום הזה יצאו בשלום וחזרו בשלום: והוון תמן. והיו שם בני אדם ששמעו מחוזה כוכבים שאמר שלא יחזרו בשלום: אמרין. להאסטרולוגוס לא כך אמרת שלא יחזרו אלו בני אדם והרי חזרו אמר יש כאן איש שקרן שאסטגנינות שלו שקר כלומר על כרחי צריך אני להודות שאין ממש באסטגנינות שלי: אפילו כן. אע"פ שהודה שאסטגנינות שלו שקר: אזלון ופשפשין. הלכו וחקרו איך נהיתה הדבר זה דאסטגנינות דרכן להיות מקלת דבריהם אמת: ואשכחין. ומצאו נחש חציה בצד המשא הזו וחצי' בצד השני והן כרתו אותה בלא ראות: אמרו. להני תרי תלמידים מה מעליה באה לידכם יום הזה שניצלתם ממות: ותניין וכו'. וסיפרו להם המעשה שבשכר הצדקה ניצולו: אמר האסטרולוגוס ומה יכול אני לעשות באלקי ישראל מתפיים בחצי ככר לחם. בעי"ז נעתר להם והצילם: רבי הונה משתעי. מספר מעשה זה: חד גיור. גר אחד היה אסטרולוגוס: חד זמן. פעם אחד רצה לצאת אמר בלבו וכי עכשיו יוצאין הלא סכנה היא לפי אסטגניניו: חזר ואמר. כלום נתדבקתי באומה הקדושה הזאת אלא להיות פרוש מן דברים כאלה כדכתיב ואתה לא כן נתן לך ה' שלא תשמע אל מעוננים ואל קוסמים: ניפוק. נצא בשם בורא:

קרוב

פני משה

עין משפט נר מצוה

לא אקים חד מינייהו לבר כי דיתיב אלא ליית ושד הדין אפשר שאיני יוצא מכאן עד שאדע מה יהא בסופו והיה שם נחש טמון וכיון שישב זה הטמא התחיל הנחש לצאת משם ויתן לו נשיכה על עגבותיו ושם נהית דריבויו בני המעיים שלו וקרא ר"א המקרא ואתן אדם תחתיך זהו האדם הטמא: מיקטוע כיסין. לחטוב קיסמי עצים: וראה הייט. ערל אחד שהיה ג"כ מקטע עצים שהנחש רץ אחר התלמיד וא"ל ראה שהנחש רץ אחריך ושבקיה הנחש להתלמיד ואזיל בתריה זה הייט: גרמנייא. כך היה שמו ויצא ובקש ללוות לר' הילא שיצא מבית הנשיא ובא כלב שוטה להתגרות בר' הילא וגער בו גרמני והניח הכלב לר' הילא והלך אחר גרמני ונשכו: בר קפרא. היה רוצה ליכנס לעיר אחת ובכניסתו נכשל באצבעו ונכנס ושמע קול התינוקות שקורין להפסוק אם בגפו וכו' ואמר דומה שזה המעשה בעיר הזאת כלים ולא עלתה בידי אלא הטחר זו באצבעי בלבד וכן הוות ליה: ר' יוחנן ור"ל. היו מתאוין לראות פני שמואל וללכת לבבל למקומו ואמרו קודם שנלך נשמע קול א' וניקח בו לסימן: וסיימון לאותן היום וכן הוות ליה: דהוה תשיש. חלוש ונכנסו לבקרו ואמרו נלך וכו' ושמעו לאשה אחת שאמרה לחבירתה אם נכבה הנר והשיבה לה לא נכבה ולא יכבה נר המאור של ישראל והיה להן זה לסימן שיתרפא מחליו ויעמוד: מלטומה. מיני מזונות וכיסנין ותמה ר' יוחנן וא"ל ומן אילין את חיי ומפרנס עצמך והשיב הן והניחו ר' יוחנן והלך לו לאחר שעה עבר עוד אצלו והתחיל זה להתחנן וא"ל רבי התפלל עלי שמן אותה שעה שאמרת לי כך לא מכרתי כלום וא"ל ר' יוחנן שני אתריך ולך לישב על מקום אחר ששינוי השם גורם לטובה ופעמים שינוי המקום גורם לטובה: תרין תלמידין מן דר' חנינא. היו יוצאין להטוב קסמי עצים וראה אותן חוזה כוכבים אחד ואמר אלו השנים משיוצאין לא יחזרו שיארע להם פגע אחד וכשיצאו פגע בהם זקן אחד עני ואמר להם תזכו עמי ליתן לי מה לאכול שכבר יש לי ג' ימים שלא טעמתי כלום והיה עמהן ככר לחם אחד וקצצו חציו ונתנו לו ואכל והתפלל עליהם ואמר להם תתקיים לכם נפשיכם ביום הזה כמו שקיימתם לי את נפשי ביום הזה ויצאו בשלום וחזרו בשלום והיו שם בני אדם ששמעו קול של חוזה הכוכבים שאמר ואמרו לו ולא כך אמרת אלו שנים כשיוצאין אינן חוזרין והרי חזרו בשלום ואמר אי דכאן האיש שקרן ועל עצמו אמר א"כ הכמת הכוכבים שלי הכל שקרים ואעפ"כ לכו וחפשו במשאוי שלהם והלכו ומצאו נחש מחותך החצי במשא זה מכאן והחצי במשא זה מכאן ואמר להן מה טיב של מעשיכם ביום הזה וסיפרו לו המעשה שעשו חסד עם העני הזקן ואמר החוזה כוכבים על עצמו ומה יכול האיש הזה לעשות שנתבדה בחכמתו ואלהיהם של היהודים מתפייס הוא בחצי ככר להם במהמת כן אירע להם הנס הזה: משתעי. סיפר זה המעשה גר אחד שהיה חוזה כוכבים ופעם אחד היה רוצה לצאת לדרכו ואמר וכי עכשיו טוב הוא לצאת כפי אשר ראה בחכמת הכוכבים שלו שאינה שעה טובה והיה נמנע מלצאת חזר ואמר וכי כלום נתדבקתי בזו האומה הקדושה לא להיות פרוש מאלה הדברים שלא לנהג ולשון א"ל נלך ונבטיח על שם הבורא ברוך הוא ובשביה בדרך הי' קריב

שינויי נוסחאות (כו"ב) הוה בד"ו הוי. (כו"ב) חיוי בכי"ר חוורי. (כו"ג) תחתיך וגו' חד בכי"ר התחתיך ואתן אדום תחתיך דד. (כי"ר) א"ל חיויא בכי"ר א"ל רבי חיויא. (כו"ב) היה בד"ו הוה. (סוכ"ז) אפווי בד"ו אפוי. (סוכ"ז) עלוי בד"ו עלויי. ( ) היין בד"ו הוון. חמתין בד"ו חמתוו. (סוכ"ה) איסטרולוגי' בד"ו איסטרולוגוס. אמר בד"ו ליתא. תרין בד"ו מתרין. (סוכ"ג) מן בד"ו מי (בומ"ד) בפלגיה בד"ו בפלגות.

שער ת הערוך חיויא פרי בתריה. בערוך (ע' פר ג') חוי פדי בתרך פרוש פרי רץ:

עמודי ירושלים

אי דהכא גברא שקר דאיסטרולוגיא דידיה שקרין. עי' מה שפי' הקב"ע והוא דחוק ורהיתי בהי' המאירי לשבת (דנ"ו ע"א) שהעתיק לשון הירושלמי או ההוא גברא שיקר או איסטרולוגיא דידיה שקר ולפ"ז נראה לפרש שאמר או שהוא בעצמו הוא שקרן שאינו יכול חכמת הכוכבים או שהאסטרולוגיא דידיה שקר כלומר שהוא מבין בה בכוכבים הוא שקר דאינו נעשה על מתכונתה וה"ש לשון הירושלמי:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ז משבנות ה"כ

ב

ג מיי' שם הלכה

קרוב להיות נשחט ונאכל מחיה רעה אחת ונתן לו החמור שלו והאכלה ומתוך כך ניצל וברח לו ומי גרם לו שיפול ויבא לידי סכנה בשביל שהרהר לילך אחר נחש ומי גרם לו שניצל בשביל שחזר בו ובטח על בוראו והלך בדרך: כי לא נחש ביעקב. מדלא כתיב כי אין נחש קרי ביה כי לו נחש שהמנחש לו הנחש: כעת יאמר וגו'. שמלאכי השרת ישאלו אותם מה פעל אל שהן לפנים ממחיצתן וגמי ישאלו לאשר אין לו נחש: כבחצי. כמו קרוב לחצי ימיו של עולם היה אותו רשע בנעס מ"ט דכתיב כעת כמו העת חשר עבר יזכו לאותו יום שיאמר ליעקב וגו': כל מי שפעל עם אל. שהיה יגע בתורה ובמצות יבוא ויטול שכרו ודרים מכעת יאמר ליעקב ולישראל דמשמע שיאמר להם איזה דבר ומה יאמר מה פעל כל מי שפעל עם אל ולאי מ"ד ס"ל דיאמר על ישראל נפי בת קול של הקב"ה שהוא האומר ולאידך דבתריה ס"ל דמלאכי השרת הם האומרי': ואומרין להם מה פעל אל. עכשיו מה הורה לכם הקב"ה נעבות: ולא כבר עשה כן בעולם הזה. בשעה שנילולו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש שהיו מהלכין בתחלה ואחר כך הלך המלאך שנשלח להצילם כדדרים ורויה די קדמיתא אין כתיב כאן אלא ורויה די רביעאה דמי לבר אלהין שהיה מהלך אחריהם: ומה ת"ל וחבל לא איתי בהן. דה"ל למיכתב לית בהין אלא מלמד שהיו סריסים בתחלה ונתרפאו עכשיו אף מזה והו לא איתי בהון לא נמלא מה שהיה בהן בתחלה. ואיידי דמייתי להאי קרא דריש ליה לכוליה: הן היו מכבשין לפניו את האור. המלאך ירד להצילם והן לא היו צריכין לו שזכותם ולדקתם הלך לפניהן והיו מכבין ומכבשין לפני המלאך את האור שהרי אחריהם היה נראה: באותה שעה. שאמר דמי לבר אלהין. ירד מלאך וסטרו להוא רשיעא על פיו וא"ל תקין מילך וכי בר אית ליה לאלהים חזר ואמר אח"כ בריך אלההון וגו' ולא אמר די שלח בריה אלא די שלח מלאכיה ושיזיב לעבדוהי די התרחיצו עלוהי בלהודיה והודה שאין עוד אלהים מלבדו:

תורה אור

קריב למכסה יהב לה חמרה ואכלה. מאן גרם ליה דיפל בנין דהרהר. מאן גרם ליה דאישתיזיב בגין דאתרחץ על ברייה. אמר לו כל המנחש סופו לבוא עליו. ומה טעמא °כי לא נחש ביעקב. כי *לו נחש. אמר ר' אחא בר זעירא כל מי שאינו מנחש מחיצתו לפנים כמלאכי השרת. ומה טעמא °כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. אמר ר' הנינא בריה דר' אבהו כבחצי ימיו של עולם היה אותו רשע עומד מ"ט כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. א"ר ירמיה בן אלעזר עתידה בת קול להיות מפוצצת באהלי צדיקים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו. רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא *עתיד הקב"ה לעשות מחיצתן של צדיקים לפנים ממחיצתן של מלאכי השרת ומלאכי השרת שואלין אותן ואומרין להן מה פעל אל. מה הורה לכם הקב"ה. אמר רבי לוי בר חיותא ולא כבר עשה כן בעולם הזה הה"ד °ענה נבוכדנצר ואמר הא אנא חזי גוברין ד' שריין מהלכין בגו נורא וחבל לא איתי בהון. ומה ת"ל וחבל לא איתי בהון. אלא מלמד שהיו סריסים ונתרפאו. ורויה די קדמיתא *אין כתיב כאן אלא ורויה די רביעאה. הן היו מכבשין לפניו את האור. דמי לבר אלהין. אמר *ראובן באותו שעה ירד מלאך וסטרו להדהוא רשיעה על פיו. א"ל תקין מיליך ובר אית ליה. הזר ומר °בריך אלההון די שדרך מישך ועבד נגו די שלח בריה לית כתיב כאן. אלא די שלח מלאכיה ושיזיב לעבדוהי די התרחיצו עלוהי:

מסורת הש"ס

נדרים לג ע"א

דברים רבה פרשה א

סנהדרין צג ע"א

מדרש חזית פ' אמרתי אעלה בתמר

שבת כו ס

קרוב למכסה. כשנקרב למקום סכנת חיה רעה: מכסה. לשון כריתה: ויהיב ליה חמריה. להכול וניכול הוא: מאן גרם ליה שיפול. במקום סכנה מפוס דהרהר ההלה שלא לצאת בשעה הסיה: מאן גרם ליה שניצל. אח"כ מפני שנשכוף בטח בבורלו: סיתו לבא. כוף שנכשל על ידיהם: כי לא נחש. דריש לה באל"ף כאלו כתיב בוי"ו: ה"ג לפנים ממלאכי השרת: ולישראל מה פעל אל. שמלאכי שרת ישאלו לישראל מה פעל אל לפי שמתוך שהינם מנחשים מכניסים אותם למחילה שאין מלאכי השרת יכולים ליכנס לה: כבחצי ימיו של עולם היה אותו רשע עומד. דהיינו בשנת ב' אלפים תפ"ו לבריאת העולם ולאחר זמן כזה דהיינו ד"א ותתקע"ב הגיע הגאולה לישראל כלומר כי אז עת קץ אם יזכו ישראל ובעונינו שרבו נתברו מה שעברו: כל מי שפעל עם אל. כלומר שעסק בתורתו ובמצותיו שהרי הוא כאלו בורא עולמות ה"ג כל העוסק בתורה שכינה עמו לכך קאמר מי שפעל עם אל: מה הורה לכם הקב"ה. כן ישאלו מלאכי השרת כמו שאומרי' בעת הזאת למשה שנכנס לפנים ממחילתן: ולא כבר עשה כן בעה"ז. כלומר ואל תתמה איך יהיו הצדיקים גדולים ממה"ש דהא אפי' בעה"ז עשה כן: ומה ת"ל וחבל לא איתי בהון. דהרי כבר כתיב וריח נור לא עדת בהון שלא שלט אש אפי' בבגדיהם וכ"ש שלא שלט בגופו: ורויה די רביעאה. הוא המלאך שירד להצילם הוא הלך באחרונה והצדיקים לפניו: הן היו מכבשין. ודורסין האש לפניו: דמי לבר אלהין. כלומר כתיב ורויה די רביעאה דמי לבר אלהין: ה"ג אמר ר' ראובן: סטרו. הכה ביד על פיו: א"ל תקין מיליך. שיתקן דבריו: ובר אית ליה. להקב"ה בתמיה: חזר ואמר. כשילאו מן האש כתיב מלאכי' ולא כתיב בר אלהין ומינה שמעינן דהדר ביה:

הדרן עלך במה אשה

הדרן עלך פרק במה אשה

הדרן עלך פ' במה אשה

הלכה א מתני' *כלל גדול אמרו בשבת

א כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת והיודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת י והיודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה העושה

הלכה א מתני' כלל גדול אמרו בשבת. בגמרא קאמר דהא דקרי ליה כלל גדול משום דגדול שבת משביעית דאלו שבת ישנה בין בתלוש בין במחובר ושביעית אינה בתלוש אלא במחובר: כל השוכח עיקר שבת. בין שהיה לו ידיעה מעיקרא מעיקר שבת ושכחה עכשיו כסבור שלא נצטוו ישראל על השבת ובין שהיתה שבוחה ממנו בתחלה ולא ידע כלל מעיקר שבת כגון תינוק שנשבה בין העכו"ם או גר שנתגייר לבין העכו"ם וכגון קטן שמטבילין אותו על דעת ב"ד וה"ל להודיעו מן המצות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת. על כולן משום דכולה חדא שגגה היא וילפינן לה מקרא דכתיב ושמרו בני ישראל את השבת וכתיב את שבתותי תשמרו דמקרא קמא משמע שמירה אחת לכל שבת ושבת ומקרא בתרא משמע שמירה אחת לשבתות הרבה ומסהברא דקרא בתרא קאי על האי גוונא דלא ידע מעיקר שבת וכל השבתות דאלו הדא שגגה וחייב אחת על שבתות הרבה. וקרא קמא קאי על אידך בשא דבתריה שחייב על כל שבת ושבת: היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתו' הרבה. בשגגת שבת שכסבור היה שהיום חול אבל ידע שמלאכות אלו אסירין בשבת: חייב על כל שבת ושבת. שכל שבת ושבת שגגה בפני עצמה היא ואפילו לא נודע לו בינתיים מפני שהימים שבין שבת לשבת הרי הן כידיעה להלק מיהו אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת שהרי אין כאן שגגת מלאכות וכל מה שעשה בכל שבת בשגגה אחת של שבת עשה: והיודע שהוא שבת. היום ועשה מלאכות הרבה. בשגגת מלאכות שלא ידע שאלו המלאכות אסורות וכך עשה בשבתות הרבה: חייב על כל מלאכה ומלאכה. של כל שבת ושבת. לפי חשבון המלאכות שעשה בכל שבת כך הוא מביא חטאות על כל שבת ושבת ואף על פי שבענין שגגת מלאכות אין מקום לומר הימים שבינתיים הוון ידועה להלק שהרי נעלם ממנו איסורן ועד שילמוד לידע שהן מלאכות אסורות מ"מ אמרינן דשבתות כגופין מחולקין דמיין והלכך חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת:

הלכה א מתני' כלל גדול. בגמרא מפרש אמאי קרי ליה גדול: השוכח עיקר שבת. כסבור אין שבת בתורה: אינו חייב אלא חטאת אחת. בגמרא יליף לה: היודע עיקר שבת. שיש שבת בתורה ונאסרו בה מלאכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה. ע"י שגגת שבת שכסבור היום חול מדקתני סיפא היודע שהוא שבת מכלל דרישא בשאין יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה בענין זה ולא נודע בינתים שחטא: חייב על כל שבת ושבת. חטאת אחת לכל שבת ואע"פ שלא נודע לו בינתים והטעם אחת הוא דאמרינן ימים שבינתים הוון ידיעה שאי אפשר שלא שמע בינתים שאותו יום שבת היה ואע"פ שלא נודע לו שחטא שלא נזכר במלאכות שעשה בו כיון דשגגה קמייתא משום שבת הוא דהוית והא אתידע ליה ביני וביני כל שבת חדא שגגה היא ומיהו על הרבה מלאכות שבכל שבת ושבת לא מחייב אלא חדא דכולא שבת חדא שגגה היא דהא לא שגג אמלאכות דיודע הוא שמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג: היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שהמלאכות הללו אסורות ועשאם כמה פעמים בכמה שבתות: חייב על כל אב מלאכה ומלאכה. חטאת אחד ואע"פ שחזר וכפלה בכמה שבתות כולה חדא שגגה היא דהא לא נודע בינתים ולענין שגגת שבת הוא דאיכא למימר ימים שבינתים הויא ידיעה לחלק אבל לענין שגגת מלאכות לא

מסורת הש"ס

צי' שבת כה ע"א

שביעית פ"ז מ"א

שבת סח ע"ב

לא אמרינן הכי דמשום הפסק ימים אין לו לדעת אא"כ ישב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת ומיהו בחטאת אחת לא מיפטר על כל שבת דשגגה לאו בשבת היא אלא במלאכה ושגגות טובא הוו לשבת אחת ובגמרא יליף פעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת ופעמים שאינו חייב אלא אחת על כל שבת ומסתברא דחיובא בזדון שבת ושגגות מלאכות דאיכא שגגות טובא ופטורא בשגגת שבת וזדון מלאכו' דחדא שגגה היא ואב מלאכה דנקט לאו למעוטי תולדו' דה"ה לתולדו' ובלבד ביהו תולדות דשני אבות אלא למעוטי היכא דהוו שתי תולדות דאב אחד או אב ותולדה דידיה דאינו חייב אלא אחת כדקתני סיפא העושה מלאכו' הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת דהרי הוא כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחד ואין חילוק חטאת בהעלם אחד אלא בגופי עבירה שאינן דומין או בחילוק שבתו' לענין בגגת שבת: **גמ'** שהוא גדול מכלל שביעית. שגדול עונשו של שבת מש"ל שביעי': שהשבת חלה על הכל. דאיסור מלאכות איתנהו בין בתלוש בין במחובר: ושביעית אינה חלה אלא על עבודת הארץ. דבמחובר איתא בתלוש ליתא: תמן תנינן. בשביעי' פרק שביעי: בין על אוכלי בהמה. דכתיב ולבהמתך ולחיה וכו': מעשרות אינן חלין אלא על אוכלי אדם. דמדאורייתא דגן תירוש ויצהר כתיב ורבנן תקנו אף פירות האילן וירק דמאכל אדם כדקתני כל שהוא מאכל אדם: תני בר קפרא. בתוספתא דידיה: מכניסו לקיום לאפוקי ירק כגון לפת וקפלוטות: ובין על דבר שאין מכניסו לקיום. דלא פלוג רבנן בתקנתא דידהו בפירות אילן וירק בין מין למין וכולהו חייבין במעשרות: שיש למטה ממנו. שיש כלל למטה ממנו א"כ שיש בו אבות ותולדות: אנן תנינן. ברישא דמתניתין: ר' לעזר. הי' שונה כמתני' כל השוכח ור"י היה שונה כתנא דבי ר' כל שאינו יודע עיקר שבת: הא ר"ל אמר וכו'. כלומר גופא אמר ר"ל: הא אם אינו יודע כל עיקר פטור. כך סלקא אדעתין למידק מיניה: מן מה דרב תני. כמתני' כל השוכח עיקר שבת והפ"ה פתר לה בשאינו יודע עיקר שבת ש"מ מאן דתני השוכח ה"ה לאינו יודע נמי מחייב אתת אלא ששונה המשנה כאשר קיבלה מרבו: קטן שנשבה בין העכו"ם. ולא ידע מעולם שיש שבת בתורה: הדא אמרה הוא הדא הוא הדא. פי' זאת אומרת דשוכח ואינו יודע עיקר שבת שוין: הא אר"י כל שאין וכו'. כמו גופא אר"י: הא אינו יודע ושכח. סלקא אדעתין דחייב על כל שבת ושבת: כל הדא הלכתא. כולה מתני': כר' ליעזר. דכריתות פ' אמרו לו דסובר דחייב על כל אחת ואחת: ברם כרבנן. אבל רבנן דר"א והיינו ר"ע דשאל מר"א אם חייב בזדון שבת ושגגת מלאכות על כל מלאכה ומלאכה: אינו חייב אלא אחת. על כל אב מלאכה וכן בשגגת שבת וזדון מלאכות אינו חייב אלא אחת על כולן דלא אמרינן ימי' שבינתים הווין ידיעה לחלק: הדא אמרה היא הדא היא הדא. דכיון דר' ליעזר מנדה יליף לחייב בשגגת שבת וזדון מלאכות א"כ בשוכח עיקר שבת נמי פטור כמו נדה בשלמא אם אמרי' דמקרא יליף דמדכתיב שמירה אחת לשבתות הרבה ושמירה לכל שבת ושבת ומוקמינן קרא במסתבר שפיר איכא למימר דמוקמינן שמירה אחת לשבתות הרבה לאינו יודע עיקר שבת ושמירות לכל שבת לשוכח אבל אי מנדה יליף ודאי שניהם אחת הם ואין חילוק בין שוכח לאינו יודע עיקר שבת: את מה שמעת מן אבוך. ר' יוסי: אמר

העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. אפי' הן כולן אבות כגון שזרע ונטע והבריך והרכיב וזמר שכל אלו אבות מלאכות הן ומעין מלאכה אחת לפי שהכל ענין אחד הוא בלהצמיח הדבר הוא נתכוין: אינו חייב אלא חטאת אחת. על כולן וכן אם עשה האב עם התולדות שלו אינו חייב אלא אחת דאין חילוק מלאכות להטאות אא"כ המלאכות חלוקין הן זה מזה שכל א' וא' ענין בפ"ע הוא:

א העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: **גמ'** *מהו כלל גדול. א"ר יוסי בי רבי בון שהוא גדול מכלל שביעית. שהשבת חלה על הכל ושביעית אינה חלה אלא על עבודת הארץ בלבד. *תמן תנינן כלל גדול אמרו בשביעית מהו כלל גדול. א"ר יוסה בי רבי בון שהוא גדול מכלל מעשרות. שהשביעית חלה בין על אוכלי אדם בין על אוכלי בהמה. ומעשרות אינן חלין אלא על אוכלי אדם בלבד. תני בר קפרא כלל גדול אמרו במעשרות. מהו כלל גדול. אמר רבי יוסה בי רבי בון שהוא גדול מכלל פיאה. שהמעשרות חלין בין על דבר שמכניסו לקיום ובין על דבר שאין מכניסו לקיום. ופיאה אינה חלה אלא על דבר שמכניסו לקיום. ואית דבעי מימר מהו גדול מיכן שיש למטה ממנו. אנן תנינן כל השוכח עיקר שבת. תניי דבית רבי כל שאינו יודע עיקר שבת. רבי לעזר כמתניתין. רבי יוחנן כהדא דתני דבית רבי. הא רבי ליעזר אמר כל השוכח עיקר שבת הא *אם אינו יו"ע כל עיקר פטור. מן מה דרב תני מתניתין ופתר לה אי זהו שאינו יודע עיקר שבת קטן שנשבה בין העכו"ם. הדא אמרה י הוא הדא הוא הדא. הא אמר ר' יוחנן כל שאינו יודע עיקר שבת. הא אינו יודע ושכח חייב. מן מה דמר רבי שמואל רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינא כל הדא הילכתא כרבי ליעזר. ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת הדא אמרה היא הדא היא הדא. בעון קומי בריה דר' יסא את מה שמעת מן אבוך מן דרבי יוסי. אמר

גמ' מהו כלל גדול. מפני מה שנה התנא כאן גדול. ומפרש ר' יוסי בר' בון מפני שהוא גדול יותר מכלל ששנה בשביעית בריש פ"ז ולקמיה מפרש לה מפני מה שנה התם נמי כלל גדול: שהשבת חלה. איסור מלאכות שלה על הכל בין בתלוש בין במחובר ואילו שביעית אינו הלה האיסור מלאכות שלה אלא על עבודת הארץ בלבד כדכתיב לא תזרעו וגו' שאינו אלא במלאכת מחובר. ובשביעית דתני כלל גדול מפני שהוא גדול מכלל ששנה במעשרות כדמפרש ואזיל: ותני בר קפרא. בברייתא דיליה גם במעשרות כלל גדול משום שהוא גדול מכלל שנא' בפיאה שהמעשרות חלין וכו' כדתנן בפ"ק דמעשרות ואלו פיאה אינה נוהגת אלא בדבר שהוא מכניסו לקיום למעוטי ירק כדתנן בפ"ק דפיאה: ואית דבעי מימר. דהיינו טעמא דקתני כלל גדול דמכאן שיש כלל למטה ממנו כדתנן לקמן בפרקין ועוד כלל אחר אמרו וכו' וזה אינו כולל הרבה כמו זה הכלל וקראו גדול וכן במעשרות לבר קפרא דתני התם נמי במתני' עלמה ועוד כלל אחר אמרו כל שתחלתו אוכל וכו' ואינו אלא לזה והכלל הראשון כולל ג' דברים: אנן תנינן. במתני' כל השוכח עיקר שבת דמשמע שידעה ועכשיו שכחה ונוסחא דבית רבי תני לה הכי כל שאינו יודע עיקר שבת. ולקמן מפרש דלא פליגי לדינא אלא בנוסחא בעלמא: ר' אלעזר. היה גורס כמתני' דידן ור' יוחנן היה גורס כהדא דתני בית רבי: הא רבי אלעזר וכו'. השתא מדייק לשאול הרי לר"א דתני כמתני' דידן אם נימא דהא אם אינו יודע כל עיקר שלא למד מעולם כגון קטן שנשבה לבין העכו"ם דלקמיה פטור הוא דבעינן שיהא לו ידיעה בתחלה או לא ופשיט לה מן מה דרב תני נמי כמתני' ופתר לה איזהו וכו' כלומר איזהו השוכח עיקר שבת זה שאינו יודע עיקר שבת שהיתה לו שכחה מבתחלה כגון קטן שנשבה לבין העכו"ם ש"מ היא הדא היא הדא דתרוייהו הדא דינא אית להו וחייב חטאת אחת: הא אמר ר' יוחנן וכו'. כלומר וכן להא דאמר ר' יוחנן ותני כדבית רבי כל שאינו יודע עיקר שבת מי נימא לדייק הא אינו יודע ושכח כלומר שמתחלת ששכח הוא שאינו יודע עכשיו חייב על כל שבת ושבת או לא ופשיט לה מן מה דאמר ר' שמואל וכו' לקמן בהסוגיא דכל הדא הלכתא שמינו בכריתות כדמייתי לה לקמן אליבא דר"א דהתם היא ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת בשגגת שבת ובשבתות הרבה א"כ ש"מ היא הדא היא הדא דבהרייהו אינו חייב אלא אחת על שבתות הרבה: את מה שמעית מן אבוך מן דר' יוסי. היאך שמעת מאביך ר' יוסי אי תני כר' יוחנן או כר' אלעזר: אמר

עין משפט נר מצוה

ג

א מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה ט

ד

ב מיי' פ"ז מהל' שגגות הלכה ו ופ"ו שם הלכה ג סמ"ג עשין ר"ט

רידב"ז

הא ר"א אמר כל כו' הא אינו יודע כל עיקר כו' פי' דאפילו מתחלה אינו יודע עיקר שבת כגון קטן מן מה דרב תני מתניתין ופתר לה איזהו שאינו יודע עיקר שבת קטן שנשבה כו' הדא אמרה הוא הדא היא הדא פי' דבש"ס דילן מוקמי רב ושמואל. בתינוק שנשבה ואילו בירושלמי נקטינן. קטן שנשבה משום דתינוק וקטן ב' ענינים הן דקטן יש לו ג' מדרגות בכמה דוכתי' עי' ירושלמי פ' חלון. ותינוק נקרא כבלא הגיע עדיין למדרגת קטן והוא עדיין יונק ובבבל זה נקרא תינוק על שם שמיניק וכדאמרינן בעלמא תינוק יונק משדי אמו ולא גורסינן בעלמא קטן יונק משדי אמו והפרש גדול בין תינוק לקטן דתינוק שנשבה לא היתה יד עה מעולם ואילו קטן שנשבה הוי הכיר ולבסוף כו' ושלש מדריגות בדבר תינוק שנשבה נקרא אינו יודע כל עיקר מעולם וקטן שנשבה הוי הכיר ולבסוף כו' וגדול שנשבה נקרא היודע עיקר שבת אך אינו יודע שהיום שבת. וכדאיתא בסוף הסוגיא גדול שנשבה מונה ששה ימים ומשמר אחד. הלמא דיודע עיקר שבת אך אינו יודע אם שבת היום. ועפ"ז יתבאר הסוגיא יפה הכא ולקמן בסוף הסוגיא דר"א תני מתניתן ופתרי לה איזהו שאינו יודע עיקר שבת קטן שנשבה וקטן שנשבה הרי בכלל במתניתן כל וכו' ומפרש למה מתניתן כל וכו' לאינו יודע שהוא קטן הלמא דס"ל דאינו יודע הוי כמו קטן ואינו הפרש בין ההיא דתני רבי כל שאיני יודע למתניתן דתנינן כל וכו' דהא פתר למתניתין כל כו' ג"כ לאינו יודע והוא קטן הלמא דשאינו יודע דהוא קטן כמתניתן כל כו' ואין חילוק כלל. הא אר"י. כל שאינו יודע. הא אינו יודע וכו' חייב פי' דכיון דהיה לו פ"א ידיעה ואף שאח"כ לא ידע כל עיקר חייב על כל או"א מן מה דמר ר"ש ר"א בשם ר"י כר"י כל הדא הילכתא כר"א ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת הדא אמרה היא הדא הוא הדא פי' דמוקי מתניתין דידן כר"א בכריתות דף ט"ז אבל לר"ע אינו חייב אלא אחת ור"א יליף מנדה ולא מאחת מהנה דנפ"מ בין אם ילפינן מאחת מהנה. בין אם ילפינן

שינוי נוסחאות (סו"ג) יוסי כד"ו יוסה. (סוכ"ג) **הוא הדא הוא** כד"ו **היא הדא היא**. (סיכ"ו) יוסי כד"י יוסה.

חתם סופר

תניי דבית רבי כל שאינו ידע עיקר שבת. ר' לעזר כמתני' וכו' והיה ס"ד דפליגי דשוכח משמע הכיר ולבסוף שכח. ואינו יודע משמע שכוח מעיקרא ואתא רב ואמר דלא הוא פי' דגם לגרסא שוכח נמי ה"ה שכוח מעיקרא (והיינו כסיפתי' בבבלי דרב ושמואל אמרי תרווייהו ה"ה תינוק שנשבה):

* יוחנן כהדא דבית רבי וכו' והוה ס"ד למימר דשוכח חייב על כל א' וא' היינו הכיר ולבסוף שכח ומסיק דהיינו לר"א פי' בכריתות דסבירא ליה גופים מחולקים וסבירא ליה כן אפילו בהכיר ולבסוף שכח הוה שבת כגופים מחולקים אבל לר"ע התם לא א"כ כולא הוא הדא פי' בין שכוח מעיקרא בין הכיר ולבסוף שכח לעולם אינו חייב אלא א' לר"ע דקי"ל כוותיה. ועיין בקרבן עדה שהאריך ללא צורך והפירוש כפשוטו:

טוב ירושלים

שהוא גדול מכלל שביעית. שהשבת חלה על הכל ושביעית א"א אלא על עבודת הארץ בגבד. ק"ל נמה ל"א שבת יבנו בין בארץ בין בח"ל ושביעית אינו הלה בארץ. ואפ"ע דאפשר כוונת הירושלמי לזה דשבת חל על הכל ר"ל אפילו על יושבי ח"ל ושביעית אינו חל אלא על עבודת הארץ ר"ל על יושבי הארץ. אך תלבד שהוא דחוק גם בבבלי קאמר נהדיא שבת בתלוש בין במחובר כו'. אבל יותר נראה דטעמא דשביעית אינה נח"ל כמ"ש בקדושין ל"ו ב' דהוא תלוי בארץ וא"כ שבת דחובת הגוף נוהג אפילו בח"ל כמש"ע ל"ח קע"א. וע"כ כיון כן ועוי' בה"פ אחר ואין להאריך:

תורה אור

אמר כרבי יוחנן. אמר לון רבי חזקיה לא אמר כן. אלא ר' סימון בר זבדא הוה פשט עם בריה דרבי יוסה. ושמע מינה כהדא דרבי ליעזר. מטאלין מילייא. ועשה אחת ועשה הנה ועשה מהנה ועשה *אחת לחייב על כל אחת ואחת. הנה לחייב על כולהן אחת. מהנה לחייב על התולדות. או נימר בעכו"ם הכתוב מדבר. *תני רבי זכייה קומי רבי יוחנן [א] זיבח קיטר וניסך בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת. אמר ליה רבי יוחנן בבלייא עברת בידך תלתא נהרין ואיתברת. אינו חייב אלא אחת. עד לא יתברינה בידיה יש כאן אחת אין כאן הנה. מן דתברה בידי' יש כאן הנה אין כאן אחת. והיכן בעכו"ם בעבודתה בעבודת הגבוה בהשתחויה בעבודתה לחייב על כל אחת ואחת בעבודת הגבוה לחייב על כולהן אחת בהשתחויה [ב]לחייב על מקצתה. ר' בון בר חייא בשם רב שמואל בר רב יצחק כתיב °אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והביא פר מצוה שהמשיח מביא עליהן פר. יצאת עכו"ם שאינו מביא עליה פר אלא שעירה בלבד. התיבון הרי חלבים ועריות הרי המשיח מביא

ויקרא ד

פני משה

אמר. להם כר' יוחנן הוא דתני וכתנא דבית רבי: אמר לון ר' חזקיה לא אמר כן. ר' יוסי מעולם ואדרבה דאלא כך שמענו דר' סימון בר זבדא היה לומד עם בנו של רבי יוסי ופשט ליה ההלכה ושמע מיניה דר' יוסי כהדא דר' אלעזר דתני כנוסחת מתני' דידן: מטאלין מילייא. מילתא באנפי נפשה היא והדלקמיה קאי כלומר שקבלנו שהותכין ודורשין הדברים של הפסוק הזה. והיותר נכון לגרוס מנא אילין מילייא ואמתני' קאי ומנא לן אלו הדברים לחלק דפעמים שהוא חייב אחת ופעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת ומפרש משום דכתיב ועשה מאחת מהנה ובתרווייהו המ' יתירה ועוד אחת משמע א' לבד והנה משמע הרבה ועוד דמהנה מיותר לגמרי ועשה אחת מכל וגו' מיבעי ליה הלכך דריש ביה הכי ועשה אחת ועשה הנה ועשה מהנה כלומר דפעמים היא כך אחת שהוא הנה יהיינו ועשה אחת דריש על הנה וכדמפרש אבתרה ועשה אחת לחייב על כל אחת ואחת וזה אם הוא בזדון שבת ושגגת מלאכות הרי זה אחת שהיא הנה שיש כאן שגגות הרבה: ועשה מהנה. כלומר וכן תדרוש שלפעמים ועשה הנה שהיא אחת. וזהו הנה לחייב על כולהון אחת. וזהו בשגגת שבת וזדון מלאכות שאע"פ שעשה מלאכות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת דשגגת שבת הדא שגגה היא: מהנה. השתא דריש הנה מיבעי ליה וכתיב מהנה אלא הנה אבות מהנה לחייב על התולדות כמו על האבות: או נימר. או אינו אלא דנאמר בע"ז הכתוב מדבר שיש בה ג"כ חילוק עבודות ובהאי דתני ר' זכיי לפני ר' יוחנן וכו' ומנא לך למידרש המקרא על שבת יכך הקשה ר' זכיי לר' יוחנן דהרי בע"ז יש זיבח וקיטר וניסך וה"כ אחת שהיא הנה היינו זדון ע"ז ושגגת עבודות שחייב על כל אחת ואחת והנה שהיא אחת שגגת ע"ז וזדון עבודות דהא קרא בחטאת כהונה כתיב ונימר בע"ז הכ' מדבר: א"ל ר' יוחנן בבלייא עברת בידך תלת נהרין שהלכת דרך רחוק כל כך ועברת שלש נהרות עד שבאת לכאן: ואיתבדת. נכזבת בדבריך דלא הכי היא אלא שאינו חייב אלא אחת וכלומר דקרא לא מצי איירי בע"ז וכדמסיק ר' יוחנן ואזיל: עד לא יתברינה בידיה יש כאן אחת אין כאן הנה. יתברינה על הע"ז קאמר ודרך גנאי הוא כלומר שוברה ואיסורה. על דרך מספר הפלוס ואת שברו. והשתא היכא מצית למידרש לתרווייהו פעמים אחת שהיא הנה ופעמי' הנה שהיא אחת דזה אי אפשר דהניחא דאחת מצית למידרש כדדרשינן לעיל אחת שהיא הנה וכגון עד לא יתברינה בידיה והיינו שלא נמלא בידו שיידע שוברה ואיסירה בעבודות אלו שנעלם ממנו איסור עבודת הללו וא"כ יש כאן אחת כלומר דשפיר מצית למידרש אחת שהיא הנה כדדרים לעיל שהרי זדון ע"ז הוא בידע שע"ז היא אבל לא ידע השובר והיסור עבודות שלה והרי יש כאן ג' שגגות וחייב על כל אחת ואחת: אין כאן הנה. כלומר אבל איפכא לא מצית למידרש בכה"ג הנה שהיא אחת דהא ודאי ליתא שהרי יש כאן שגגות הרבה ומיחייב על כל אחת ואחת וא"כ תו לא מצית למידרש פעמים שהוא כך ופעמי' שהוא כך בע"ז: מן דתברה בידיה יש כאן הנה ואין כאן אחת. בתמיה כלו' דאיפכא ודאי לא משכחת לה שלפעמים הנה שהיא אחת ולא אחת שהיא הנה דהיכי דמי אי בידע איסור ושוברה מאלו העבודות א"כ דשגג במאי לתדרים הנה שהיא אחת שעשה הרבה עבודות ואינו חייב אלא על שגגה אחת דאי שגג בע"ז א"כ אין לבו לע"ז ואמאי ליחייב. אפי' אחת והלכך האי דרשא דקרא דלפעמים אחת שהיא הנה ולא הנה שהיא אחת ולפעמים הנה שהיא אחת ולא אחת שהיא הנה לא מצית כלל למידרש בע"ז: והיכן בע"ז. כלומר דהדר פריך הש"ס אלמה לא מצינן לאוקמי בע"ז ולדרוש הכי דקרא מיירי באלו ג' ענינים בעבודתה בעבודת רגביה בהשתחויה וכדמפרש ואזיל: בעבודתה לחייב על כל אחת ואחת. כלומר דרשא דועשה אחת הנה והיינו אחת שהיא הנה מיירי שעבד בעבודתה בדרכה בכך ואין עבודת גבוה כגון גיפוף וניסוק ופיעור וכיוצא בהן ואם הוא ידע שהיא ע"ז ובשוגג באלו שלא ידע שאלו אסורות הן לע"ז זו חייב על כל אחת ואחת ומקיימת לדרשא אחת שהיא הנה. ודרשא דלפעמים הנה שהיא אחת אתי לעבודה גבוה בע"ז כזו והיינו זיבח וקיטר וניסך שהן עבודת פנים ואע"פ שהן שגגות הרבה הואיל ועבודות אלו אין דרך לעבוד לע"ז זו אמרינן דאין כאן חילוק עבודות ואין חייב אלא אחת: בהשתחויה לחייב על מקצתה. כלומר ודרשא דהנה מהנה הוקמי על השתחויה שאע"פ שלא עשה השתחויה גמור' אלא מקצתה ודומה לה חייב וכעין דדרשת על תולדו' דשבת והדרא קושיא לדוכתה דאימא בע"ז הכתוב מדבר ומשני ר' בון דאפ"ה לא מצית לאוקי קרא בע"ז דכתיב בהאי פרשתא אם הכהן המשיח יחטא וגו' במצות שהמשיח מביא עליהן פר הכתוב מדבר והיינו בשאר מצוות יצאת ע"ז שאין משיח מביא עליה פר אלא שעירה בלבד: התיבון הרי חלבים ועריות. דנמי משיח מביא

קרבן העדה

אמר כרבי יוחנן. שמע מאביו: לא אמר כן. בריה דר' יוסי הוה פשט עם בריה דר"י. היה יושב ולומד עם בנו של ר' יוסי: ושמע ממנו. דכר' ליעזר נוטין הדברים: ועשה אחת ועשה הנה. הוה מצי למכתב וכתיב ועשה מאחת ועשה מהנה מ"ס היתירה למדרש קאתי וגם הנה מיותר דה"מ למכתב ועשה אחת ולמשתק דרוש ביה הכי: ועשה מאחת לחייב על כל אחת ואחת. דה"ק ועשה מאחת שבת אחת הוא מחלל וחייב הנה חטאו' הרבה כגון *שגגות שבת וזדון מלאכות: הנה לחיי' על כולהן אחת. פעמים שהוא עושה הנה מלאכות הרבה ואינו חייב אלא אחת כגון שגגת שבת וזדון מלאכות: מהנה לחייב על תולדות: ופריך או נימר. דקרא ועשה מאחת מהנה בעכו"ם מדבר דהא הא קרא בחטאת סתמא כתיב ונדרשיה נמי בעכו"ם: תני ר' זכיי. ור"י אמר שטעה מעתה *יש לפרש קרא בעכו"ם וכדמסיק: לחייב על כל אחת ואחת. דיליף מהשתחואה יתירה דכתיב בעכו"ם דלחלק יצאה: בבלייא. ר' זכיי מבבל היה וא"ל ר"י עברת תלת נהרין שהולך מבבל לא"י צריך לעבור ג' נהרות כלומר שכך מהלך גדול הלכת ללמוד תורה וסכנת לעבור על ג' נהרות: ואיתברית. ונשברת וטעית דאינו חייב אלא אחת השתחואה לאו לחלק יצאה ל"א עברת תלת נהרין דרשת מ"ס דמאחת ומ"ס דמהנה והנה ואיתברית דאפילו הכי אינו חייב אלא אחת והראשון עיקר: עד לא יתברינה וכו'. סתמא דש"ס פריך איך עלה על דעת לפרש ועשה מאחת מהנה על עכו"ם ממה נפשך עד שלא טעה ולא דרים השתחואה יתירה דכתיב בעכו"ם לחלק א"כ לא היה חייב על כולן אלא אחת: יש כאן אחת. שאינו חייב אפי' עשה הנה: אין כאן בעכו"ם הנה. שיהא חייב הרבה: מן דתברה בידיה. וסובר דהשתחואה לחלק יצאה: יש כאן הנה. פעמים שהוא עושה אחת כגון שעשה אלו עבודות זיבח וקיטר וכו' בהעלם אחת חייב הנה: אין כאן אחת. דלמאי אתא א"כ עד דלא תברי' קודם שהשיב ר"י שטעה ומדתברי' היינו משאמר לו ר"י דטעה ואין חילוק בין שני פירושים אלו: והיכן בעכו"ם. סיומא דקושיא הוא ואיך אפשר להוקמ' בעכו"ם: ומשני ובעבודת' ובעבודת גבוה ובהשתחוייה. בהני תלת איכא לאוקמי כולא קרא כדמפרש ואזיל: בעבודתה. בעבודה שעובדין אותה אף על גב דלאו כעין פנים הוא שאין עובדין בעבודה כזו לגבוה חייב עליה: לחייב על כל אחת ואחת. אפי' יש לה עבודות הרבה ועשאן בהעלם אחד חייב על כל אחת ולהכי איצטריך מאחת: בעבודת גבוה. דהיינו ד' עבודות דקחשיב ר' זכיי שבהן עובדין לגבוה: לחייב על כולהון אחת. כרבי יוחנן ומהנה קדריש לה: בהשתחוייה לחייב על מקצתה. היינו שלא השתחווה בפישוט ידים ורגלי' אפ"ה חייב עליה והכי דריש לה ממ"ס דמהנה ל"א שהיה שוגג בהשתחוייה וזדון בעכו"ם או זדון בהשתחויי' ושוגג בעבודה מקצתה קרי ליה: כתיב. לבתר ועשה מאחת מהנה כתיב אם הכהן וגו' מצות שהמשיח מביא עליהן פר איירי קרא: יצאה עכו"ם שאינה מביא עליה משיח פר אלא שעירה. כיחיד הלכך ליכא לאוקמי קרא דמאחת בעכו"ם: הרי חלבים ועריות. וה"ה לשאר חייבי כריתות: הרי משיח מביא

מסורת הש"ס

*צ"ל מנחה

*צ"ל זדון שבת ושגגת מלאכות

פ' סנהדרין סב ע"ב לקמן הלכ' ב ובסנהדרין פ"ז הלכה ט

*צ"ל אין לפרש

עין משפט נר מצוה

ה

א מיי' פ"ז משגגות ה"ה

גליון הש"ס

ז עיין קי"ט. עיין סוריות ד ע"א:

רידב"ז

ילפינן מנדה. דמלהה מהנה כיון דקראי סתרי אהדדי פעמים אחת שהיא הנה פעמים הנה שהיא אחת. ע"כ דלקולא ולחומרא גמרינן וע"כ תלינן דהנה שהיא אחת על מדריגה היותר קטנה שאינו יודע כל עיקר אבל אינו יודע כו' חייב על כאו"א. אבל כשילפינן מנדה ע"כ כשאינו יודע ל"ה נדה כל עיקר אינו חייב גם בנדה אלא אחת. אפילו אם היתה לו ידיעה מהלכה וכיון דמתניתין אתיא כר"א ע"כ הוא הדא הוא הדא. ופטור אפילו במדריגה הבינונית אלא בגדול בנשבה דה"ה מדריגה היותר גדולה דיודע גם שבשביו עיקר שבת אלא אינו יודע אם שבת היום אז חייב על כל שבת ושבת ומזה יתבאר לנו סוף הסוגיא דבעי שם אם ר' אלעזר סבירא ליה האי אחת מהנה. ומביא ראיה דלא סבירא ליה. מדתנינן דר"א אינו מחייב על כל שבת אלא דווקא בגדול שנשבה. ואי דיליף מאחת מהנה אפילו קטן שנשבה צריך להיות חייב. לאוקמי הנה שהיא אחת על המדריגה שהיא יותר קטנה באינו יודע כל עיקר משום דלחומרא ילפינן ועי' בזה ותמצא טעם:

תמן

שינויי נוסחאות (שו"ז) זכייה בד"ו זכיי. (שו"ז) והיכן בד"ו ויהי כן. (שו"ז) רב שמואל בד"ו רבי שמואל. (שו"ש) והביא פר בנ.קרא „והקריב על חטאתו אשר חטא פר". מצוה בד"ו מצות.

(חידושי רד"ל) **כהדא** דר"א מנא אלין מליא ועשה אחת כנ"ל:

טוב ירושלים

כהדא דר"א מפיינן מילייא כך כתן הוא דברי ר"א בשם ר' סימון ב"ז. וכן ועשה אחת הוא כמין כפ"מ. וצריך לכתוב לעיל פ"ב ה"ה בשם ר' אליעזר כמ"ש

מסורת הש"ס

מביא עליהן פר. לא אתינן מתני אלא דברים שיש להן תולדות. חלבים אין להן תולדות. עריות עשה בהן את המערה כגומר. חברייא אמרין (ויקרא כג) שבת הוא לה' לחייב על כל שבת ושבת. אמר ר' אילא כתיב (שמות לה) כל העושה בו מלאכה יומת לא העושה בו ובחבירו. את אמר אין השבתות מצטרפות חולקות. אמר רבי יוסי בי רבי בון כשם שאינן מצטרפות כך אין חולקות. גדול שנשבה בין העכו"ם רב ושמואל חד אמר *מונה ששה ועושה שבת. והרנה אמר עושה שבת ומונה ששה. רבי יצחק בר אלעזר בשם רב נחמן בר יעקב מונה ששה ועושה שבת. חמישה ועושה שבת ארבעה ועושה שבת ג' ועושה שבת שנים ועושה שבת. אחד ועושה שבת. אמר ר' מנא אין אישתבאי בתלתא הוא עבד בשובתא. רב הוה חייליה לתרין מהזירין הוא עבד שובתא. ואין לא לתמוה ויחוש לכל הימים כהדא קידש אשה בעולם. רבי יעקב בר אחא איתפלגון ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש. ר' יוחנן אמר חושש לכל הנשים. ריש לקיש אמר אינו חושש לכל הנשים. תמן יש לו תקנה יכול הוא לישא גיורת. יכול הוא לישא משוחררת. הכא מה אית לן. תמן אמרין חושש לכל הימים ועושה כדי קיום הנפש. *תמן תנינן אמר רבי עקיבה שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה

מעין

קרבן העדה

מביא עליהן פר. נוקמי לקרא דמאחא בהני נמי: מסני לא אתינן מתני. אי אפשר למתניי' בהני אלא בדברים שיש להן תולדה כגון שבת ועכו"ם ותולדות דעכו"ם כגון שבר מקל לפניה בהיא תולדה דהשתחוייה אבל חלבי' ועריות אין להן תולדות כלל: עריות. נמי לית בהו תולדות שכפי' עשה הכתוב בהן המערה דהיינו הכנס' העטרה כגומר כל הביאה: חברייא אמרין. דלאו מאחת מהנה קדרשי: שבת הוא לה'. דמשמע לכל שבת בפני עצמו חייב: לא העושה בו ובחבירו. כגון שעשה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויה"כ דאין מצטרפין שני הימים לחייב עליה: את אמר. מכאן שמעי' דאין השבתות מצטרפות מיבעיא לן אם חולקות כגון שעשה מלאכה בשבת ובאותו העלם עשה גם ביה"כ מי אמרינן דהימים מחלקין וחייב על כל אחד או לא: מונה ששה. מיום ששם אל לבו שכחתו ומשמר השביעי: אין אישתבאי בתלתא. אם נשבה בין העכו"ם בשלישי בשבת אעפ"י שעושה כרנב"י שמונה ששה ועושה שבת חמשה ועושה שבת וכו' אפ"ה הוא עובד בכל המנין בשבת ולא הועיל כלום במניינו דלעולם יום מנוחתו בחול דוקא ולא בשבת: רב הוה חיילי'. כלומר טעמא דרנב"י די"ל דסובר כרב: לתרין מהזירין. כשהוא חוזר לעשות כן שני פעמים אי אפשר שלא ישבות פעם אחד בשבת: ופריך ואין לא לתמוה. וכי אין לתמוה למה לא יחוש לכל הימים: כהדא וכו'. כמי שקידש אשה במדינת עילם ול"נ דהגיר' וקידש אשה בעולם ואינו יודע איזו היא ובאיזו מקום הוא: ריב"א. אומר דפליגו ר"י ורשב"ל: חושש לכל הנשים. דכי הדר נסיב האי גברא איתתא דלמא אמה או אחותה הוא נסיב: אינו חושש. דבטילה היא ברובא וקשיא לר"י ה"נ ניחוש לכל הימים ויהא אסור לעשות מלאכה בכולן שמא שבת היא. ומשני תמן גבי קידוש אשה יש לו תקנה שיכול ליסא גיורת או משוחררת שנתגיירה או שנשתחררה לאחר שקידש אשה שבודאי בזמן שקידש אשה לא קידש זו: הכא מה תקנה יש לו שלא ימות ברעב. ועושה בכל יום מלאכה כדי קיום נפש אבל יכול להלוך בכל יום כל מה שירצה דאל"ה לא יגיע לישוב לעולם: תמן תנינן. במסכת כריתות פרק אמרו לו:

מעין

פני משה

מביא עליהן פר ונוקמי לדרשא דקרא בהן ואחת שהיא הנה בחלב כגון שאכל בחמשה תמחויין ואליבא דר' יהושע דסבירא ליה בפ"ג דכריתות תמחויין מחלקין בהעלם אחד וזה אחת שהחלב שם אחד שהוא הנה דחייב על כל תמחוי ותמחוי והנה שהיא אחת היינו שאכל כמה מיני חלב ואינו חייב אלא אחת דשם אחד הוא ובעריות אחת שהיא הנה כגון שבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחת שהיא שם אחת וחייב על כל אחת ואחת משום דגופין מחולקין והנה שהיא אחת כגון שבא על הנדה וחזר ובא עליה וחזר ובא עליה ובהעלם אחת הינו חייב אלא אחת והכתי מנא לן לאוקי דרשא דקרא בשבת: לא אתינן מיתני. לדרשא דקרא אלו בדברים שיש להן תולדות דהא בעינן נמי למידרש הנה מהנה כדדרשינן בשבת והלבים לא משכחת בהו תולדות וכן בעריות ואי בהערא הא קי"ל כל העריות עשה בהן המערה כגומר: חברייא אמרין מהכא נפקא לן לחייב על כל שבת ושבת דכתיב שבת היא לה' והאי יתירא הוא דהא כתיב בהאי קרא גופיה ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון ושבת היא לה' ללמד שחייב על כל שבת ושבת אפי' בהעלם אחת ובמלאכה אחת: אמר ר' אילא. מהכא נפקא לן דכתיב כל העושה בו מלאכה יומת ולא העושה בו ובחבירו באם עשה חצי שיעור בשבת זו וחזר ועשה חצי שיעור בשבת אחרת אפילו בהעלם אחת אינן מצטרפית ואם אתה אומר שאין השבתות מצטרפות לכשיעור א"כ ה"ה דחולקות הן שאם עשה כשיעור בשבת זו וחזר ועשה בשבת אחרת בהעלם אחת חייב על כל שבת ושבת שהרי אתה אומר שכל אחת ואחת בפני עצמה הן: א"ר יוסי בר' בון. דאי מהכא ליכא למישמע מידי שאני אומר כשם שאין השבתות מצטרפות כך אין חולקות לטעמא דאין מצטרפות משום דהויא כמו אוכל חצי זית חלב וחזר ואכל חצי זית דקי"ל דבהעלם א' מצטרפות והוא שישהא מתחלה ועד סוף לא יותר מכדי אכילת פרס וא"כ אם אכל בשני ימים אפילו הן בהעלם א' אין מצטרפין וה"ה שתי שבתות אינן מצטרפין לשיעור מלאכה אחת אבל אם עשה כשיעור וחזר ועשה מלאכה זו בשבת אחרת בהעלם אחת אימא לך דאין חולקות דהויא כאוכל כזית חלב היום וכזית חלב למחר והכל בהעלם אחת דהינו חייב אלא אחת הואיל ולא היתה לו ידיעה בנתיים: אלא מהוורתא כדאמרינן מעיקרא. דמשבת היא לה' ילפינן דגילתה לנו התורה דכגופין מחולקין הן וחייב על כל שבת ושבת: גדול שנשבה בין העכו"ם. ואינו יודע מתי שבת כילד יעשה פליגי בה רב ושמואל: מונה ששה ועושה שבת. כברייתו של עולם ואידך אמר עושה שבת בתחלה ומונה ששה וחוזר ועושה שבת כאדם הראשון: מונה ששה ועושה שבת המשה וכו'. טעמיה דחושש הוא למנות משום ספיקא דכל ימי השבוע וחושש הוא כסדרן שבתחלה חושש הוא שמא נשבה ביום הראשון ומונה ממנו ששה ועושה שבת והא"כ חושש שמא נשבה ביום השני וכשמנה ממנו ז' ימים כלו ביום הראשון של שבוע זו ומונה מיום ב' המשה ימים ועושה שבת ואח"כ חושש שמא נשבה ביום הג' ונמלא שכלו ז' ימים הראשונים ביום הב' וא"כ כשמנה אחר הז' הראשונים המשה ועשה שבת בטעות היה שהרי המני השני התחיל למנות מיום הב' ועושה שבת אחר המשה ימים והוא לא נשבה אלא ביום הג' ונמצא שבת שלו ביום הראשון אלא דה"ל ואי אפשר לו בענין אחר תולה כל ספיקיו על הימים של שבוע הראשון שנשבה בו שאם נשבה ביום הא' מונה ששה ועושה שבת ואם ביום הב' מונה המשה ועושה שבת ואם ביום הג' מונה ארבעה ועושה שבת ואם ביום הד' מונה שלשה ועושה שבת ואם ביום הה' מונה שנים ועושה שבת ואם ביום הו' מונה אחד ועושה שבת אבל שמא נשבה ביום השבת ליכא למיחש דאשתמא היה זוכר בו ואין החשש אלא על כל הימים מימי החול שהן מותרין בעשיית מלאכה ואין אדם משים על לבו לזכור איזה יום שהוא עומד בו ואירע לו המעשה: א"ר מנא אין אישתבאי בתלתא וכו'. כלומר דר' מנא פריך עלה דר' יצחק דהיכי מלית אמרת הכי דהניחא במנין הראשון אם היה יכול לתלות שנשבה ביום הא' שפיר הוא דמונה ששה ועושה שבת ובמנין השני נמי אם היה יכול לתלות שנשבה ביום הב' וא"כ שבת הראשון שעשה בטעות עשה מ"מ עכשיו מונה המשה ועושה שבת כהוגן ואם לא היה החשש הספק אלא שמא ביום הראשון נשבה אי שמא ביום השני הוה מלינן למימר דהואיל וא"א בענין אחר מונה הוא כך ועושה שבת דממ"נ הד מינייהו של אלו שתי השבתות כהוגן הוא אבל השתא דלא ידע ואיכא עוד למיחש דילמא ביום השלישי נשבה והוא מנה ששה ועשה שבת והמשה ועשה שבת נמצא בזה עשה מלאכה ביום השבת שהיה ממנין ימי החול שלו ולא קיים שבת לא במנין הראשון ולא במנין השני וכן הוא החשש מיום הג' ואילך אלא דר' מנא מקשה דאם בזה להוש שמא ביום זה ושמא ביום זה א"כ אין כאן שום שבת כהוגן דכשאתה יבא להוש כך ניחוש שמא ביום הג' נשבה והרי זה עשה מלאכה אף בשתי שבתות של מניינים הראשונים וכן מכאן ואילך מקולקל הוא בחשבונו: רב הוה חייליה לתרין מהזירין הוא עבד שובתא. בתמיה וזה הכל מדברי רבי מנא הן כלומר וכי בזה רב כהו הוא שלבני מחזרת המניינים הראשונים הוא עושה שבת שלו והם אינן שבת והוא עושה מלאכה מהן אף בשבת: מהזירין. כל דבר שהוא מונה עד יום המיגבל והיזר ומונה עד בא אותו יום נקרא מהזור: ואין לו לתמוה ויחוש לכל הימים. האי קושיא איכא לכ"ע ואף לרב ושמואל והמאי לא יתעכב בעצמו מלעשות מלאכה בכל הימים דיש לו להוש בכולן שמא היום הוא שבת: לתמוה. לשון עיכוב מלשון ולא יכלו להתמהמה: כהדא. דהא תניא נמי דכוותה קידש אשה בעילם המדינה וכלומר אפי' בדרך רחוקה מכאן ואינו יודע איזו היא כגון שקדשה על ידי שליח שא"ל לא וקדש לי אשה סתם ולא חזר אליו לומר זו וזו היא שקדש בשבילו ופליגי בה ר"י ור"ל ולר' יוחנן אסור הוא בכל הנשים דשמא זו היא אחותה או שאר קרובות שנאסרו עליו מחמת קידושיה וא"כ לר' יוחנן אמאי לא יחוש נ"כ כאן לכל הימים: תמן. שאני התם דהא מיהת יש לו תקנה ניסא אשה או גיורת או משוחררת שאין לו השש בהן כלל אבל הכא מה אית לך למימר שאם באת לחוש לכל הימים מה תקנה יש לו וכי ימות הוא אם אין לו במה להתפרנס והלכך אי אפשר לו להוש לכל הימים: תמן. בבבל אמרין בדין זה דהושש הוא לכל הימים ועושה בכל יום ויום כדי קיום הנפש שלו בלבד ולא יותר: תמן תנינן. בפ"ג דכריתות אמר ר"ע וכו'. ולקמן פליגי בה אמוראי באיזה ענין שאל לו ואם קבלה רבי עקיבא ממנו תשובתו או לא: ומה

עין משפט נר מצוה

ו

א מיי' פ"ב מהל' שגגות הל' כב טוש"ע או"ח סי' שמד ס"א

גליון הש"ס

ז עיין ק"פ ולא מבנ דסבירת מקל הוא תולדה דזביחה. עיין כע"ז נ ע"ב:

ז עיין ק"פ. וכן הוא האמת כי כן מבואר במכילתא פ' ויקהל:

רידב"ז

תמן תנינן אמר ר"ע שאלתי את ר"א העושה מלאכות הרבה כו' עד סוף הסוגיא סוגיא הזאת חמורה מאד וגלפעג"ד לפרשה בע"ה ולפי הגירסא כמ"ש ממב. דהנה המפרשים ז"ל פירשו הסוגיא לפי סוגית הבבלי. ולפי ענד"נ שטיטה אחרת היא בירושלמי דאילו בבבלי במס' כריתות דף ט"ז גרסי' שם למ"ד דכו"ם ושג"מ הוא דכגופין מחולקין הן כדאיתא התם. ואילו בירושלמי למ"ד דמוקי בז"ם ושג"מ הוא בפשיטות דמיבעיא ליה אם חייב על כל אחת ואחת או לא ול"ל דמיבעיא ליה אם ולדי מלאכות כמלאכות דמיין ז"א דכיון דמיבעיא לי' אם חייב על האבות על כאו"א או אחת על כולן ומכיון די"ל דעל האבות

שינויי נוסחאות (ב"א) עליהן כד"ו עליה. (סוכ"ג) לן בד"ו לך.

חידושי הרד"ל) ולא העושה בו ובחבירו את ס"מ אין השבתות מצטרפות. פי' אם קצר חצי גרוגרת בשבת זו וחצי בזו אין מצטרפות אפי' בהעלם אחד:

חתם סופר

יחוש לכל הימים כהדא קידש אשה בעולם וכו' נ"ל דלא מיירי כמ"ש נטין ס"ד ונזיר י"ב דשם מיירי בשלח שליח לקדש אשה סתם וקנסי' ליה כמ"ש תוס' שם אבל כאן מיירי שהוא עצמו קידש ולא פעל עולה וס"ל דאפ"ה אסור בכל הנשים שבעולם ומשני התם אפשר לישא גיורת או משוחררת משא"כ הכא במלאכה וע"ז מסיק דשלחו מבבל דבשבת נמי עושה כדי חיותו ואסור אח"כ והוא בבבלי דף ס"ט ע"ב:

טוב ירושלים

לא אתינן מתני אלא דברים שי"ל תולדות. ק"ל מכדי אבות ותולדות כתב בקרא אדרבה נדרוש נמי ג"כ לחלק בפ"ז כבשבת וצ"ל דיותר י"ע לדרוש פי שבת דעדיף דאית בהו אבות ותולדות מפ"ז דליכא אבל עדיין קשה נדרוש הרווייהו ועי' בבלי סנהדרין ס"ב א' ב' באיכך. אבל כאמת כמ"ש בבלי בסנהדרין ה"ב א' דלהכי לא מתוקמי סני קראי בע"ז משום דשון הכא בבשגירה כיחיד ויש דמגיא שעירה בלבד אבל על חלבים ועריות דמתוקמין אז נדרוש ולז"א דאית בהו אבות ותולדות וא"כ אחת אין לדרוש כר' יוסי בשבת: חברייא אמרין שבת הוא לה' לחייב על כל שבת ושבת. פי' בבלי חולין ק"א ב' איצטריך יק הוא לחייב על שבת אף כשאל בו יוס"כ פיי"ב ול"ל דשכא אתייא כאידך מ"ד דא"מ אלא אחת ואילו לזה מוכא קך דל' אילא דילפינן מבר מתלת "בו" ודוק סימב: א"ר אילא כל העושה בו מלאכה יומת בו ולא בו ובחבירו. סקשה בם' אור חדש על פסחים בשם ס' א"י תמ"כ ממאי יתחייב מיתת ב"ד דלמא יוה"כ הוא ננקות דלמא שבת הוא ולהו בניכן לאתרת מיתת ב"ד אין נוקין מניו. ואי נאחיבו כלת הא קמי במיא גליא. ובס' או"ח סי' דספיר כ"מ לנו מזה נדעת רנב"ק בפשט זכ"כ בשבת פסלותין. ובזה נ"ל לכמשיך הכי מבניות במגילה ז' ב'. אין בין יו"ם לשבת אלא אוכל נפש בלבד. אין בין יוה"כ לשבת אלא בזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת. דבאמת בי' שד סם אתיא כר' יוסי דסבירה לנלו יתהר א"כ א"ם אם הבעיר בשבת זה הוא חייב מלקות מת"כ וקמ"ל דפטור [אלא דפ"כ לא אתיא כר' יוסי גופא פי' שבת פ"ז ב' דלס"ל לר' יוסי כאחרים אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים. ולפ"ז לא תכב"ל כלל שבת ויוס"כ סמוכים זה לזה פי' תוס' פסחים ס' ב' בשם ריב"א דאם סבעה לנלו יצאת בשבת א"כ יו"ם אין בו איסור כלל, ולפ"ז סקשה איך קתני אין בין יו"ם לשבת אלא או"נ בלבד הא איכא סבעה דביו"ם שרי לגמרי [אך יש לסתור דכל מסם דהשגנה ניתא ביו"ם לדברי כריב"א הוא כ"כ משום דסוכסה לגורך או"כ פי' רמב"ם פ"א מיו"ם ואכמ"ל]. ופ"כ דמתני' כמ"ד לחלק יצתה וכדקיי"ל פ"כ הקשי נ"ל קרא בו ולא בחבירו. ולז"א דאין בין שבת ליוה"כ ט' אבל

נמנין

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

מעין מלאכה אחת בעלם אחת מהו. חייב אחת על כולן או אחת על כל אחת ואחת אמר לי חייב על כל אחת ואחת מקל והומר. ומה אם הנידה שאין בה תוצאות הרבה והטאית הרבה חייב על כל אחת ואחת. שבת שיש בה תוצאות הרבה והטאות הרבה אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת. אמרתי לו לא אם אמרת בנידה שיש בה שתי אזהרות שהוא מוזהר על הנידה והנידה מוזהרת עליו. תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת. אמר לי הבא על הקטנות יוכיה. שאין בהן אלא אזהרה אחת וחייב על כל אחת ואחת. אמרתי לו לא אם אמרתי בבא על הקטנות שאע"פ שאין בהן עכשיו יש בהן לאחר זמן. תאמר בשבת שאין בה אלא אחד לא עכשיו ולא אחר זמן. אמר לי הבא על הבהמה יוכיח. אמרתי לו הבהמה כשבת. ר' זעירא בשם ר' חסדא ר' אילא בשם ר' שמעון בן לקיש תריהון אמרין בזדון שבת ובשגגות מלאכות שאלו.

בדה

פני משה

מה אם הנדה שאין בה תוצאות הרבה. שאין בה הרבה חיובים בעניית אלא חייב ביאה בלבד ואינו מוזהר עליה בהטלית הרבה ואעפ"כ אם בא עליה וחזר ובא עליה חייב הוא על כל ביאה וביאה אפי' הן בהעלם אחת דהכי ס"ל לר"א הכא לעיל: שבת שיש בה תוצאות הרבה. מהרבה ענייני מלאכות שמוזהר עליה: הבא על הקטנות יוכיח. כמו הבא על הקטנה וקטנות דעלמא קאמר ואם היא נדה ואין בה אלא אזהרה אחת שהוא מוזהר עליה אבל קטנה לא שייכא בה אזהרה ואעפ"כ חייב הוא על כל ביאה וביאה: הבא על הבהמה יוכיח. שחייב על כל ביאה וביאה: אמרתי לו הבהמה כשבת. כלומר לדידי מיבעיא לי בבא על הבהמה אם חייב על כל ביאה וביאה כמו דמיבעיא לי בשבת: בשם ר' שמעון בן לקיש. לפרש השאלה שבזדון שבת ושגגת מלאכות היא שבואלו אם שבתות כגופין מחולקין הן וחייב על שגגת מלאכות של כל שבת ושבת או דילמא לאו כגופין מחולקין הן ומכיון שהיא בהעלם אחת ומעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת: כהדא תנינן מלאכות הרבה. בתמיה וכלומר דהש"ס מתמה על זה דאם כך שאלו למה היה לו לומר מלאכות הרבה וכי לא על השבתות הוא השאלה אם הוא מתחייב על כל שבת ושבת או לא וא"כ לא היה לו לשאול אלא העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה מהו ולא משני עלה מידי: רבא בשם רב חסדא אמר. לא כדר' זעירא בשאלה אלא בשגגת שבת וכזדון מלאכות אלו וכגון שהיה יודע שאלו מלאכות אסורות בשבת אבל לא היה יודע שהיום שבת דלדידי' על כל מלאכות שעשה אינו מתחייב אלא אחת דהא אין כאן שגגה שבין ובשגגת שבת הדא שגגה היא והיינו דאמרינן לעיל הנה שהיא אחת וכי קא מיבעיא ליה אם עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת הוא דקא מיבעיא ליה אם אינו חייב אלא אחת כדתנינן במתני' או דילמא סבירא ליה לר"א דעל הרבה מלאכות אפי' הן בהעלם אחת של השבת חייב על כל מלאכה ומלאכה מיהת אחת משום שגגת שבת דכל מלאכה ומלאכה ענין בפני עצמה היא:

בדא

קרבן העדה

מעין מלאכה אחת. תולדות הרבה של אב אחד בשבתות הרבה אותן שעשה בשבת זו עשה בשבתות אחרות וכולהן בהעלם אחד: תוצאות הרבה. עניינים הרבה כגון שבת דאיכא אבות מלאכות ותולדותיהן נידה אין בה תוצאות הרבה דאין חיובא אלא ביאה וחייב על כל ביאה וביאה בהעלם אחד כדאמר"א בא עליה וחזר ובא עליה בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: והנדה מוזהרת עליו. דכתיב ונכרתו שניהם מקרב עמם: על הקטנות. כמו על הקטנה ואתי קטנות דעלמא כלומר הבא על אחת מן הקטנות ביאות הרבה בנידתה יוכיח שאינה מוזהרת עליו וחייב על כל ביאה וביאה: הבא על הבהמה יוכיח. שחייב דאי אפשר לערב הביאות ולעשות בתי ביאות כאחת: בזדון שבת ובשגגת מלאכות שאלו. יודע שהוא שבת אלא שסבור שמלאכה זו מותרת הוא דשאל ר"ע מר"א והכי קמיבעיא ליה מי אמרינן גם בזו לחלק כל מלאכה לעצמו או דלמא דוקא בשגג בזה ובזה היא דאמרי' חילוק מלאכות אבל לא בזדון שבת ובשגג' מלאכות דהוי חייב אלא אחת על כולן: בדה תנינן. במתניתין דכתיבות מלאכות הרבה אבל על השבתו' להייב על כל מלאכה שעשה בכל שבת דנימא דשבתות כגופין של מלאכה שאינן דומין זה לזה כגון זרע וקציר בהעלם אחד בזדון שבת ובשגגת מלאכות ודאי לא מתחייב ואפי' עשה אותה מלאכה כמה פעמים בכמה שבתות אינו חייב אלא אחת ונראה שכך היתה גרסתו במתניתין שאלו על מלאכות הרבה אבל שבתות הרבה לא הזכיר בשאלתו וכן נראה מהא דאמר לקמן ותניין דבית רבי כן העושה מלאכות הרבה וכו' כמו ששנויה במתניתין ש"מ דיש תנאים אחרים ששנו המשנה בענין אחר: בשגגת שבת וזדון מלאכה וחזר ושאלו בכמה שבתות שאל ר"ע לר"א מי אמרינן ימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק או לא:

בדא

רידב"ז

האבות אינו חייב רק אחת על כולן פשיטא דעל תולדה אחת על כולן אלא עיקר שאלו על האבות לבד והוי מעין מלאכה אחת אינו פירושא דריבא וכאשר יתבאר בדברינו לקמן בע"ה:

ועפ"ז יתבאר הסוגיא הזאת בע"ה ר"ז בשם ר"א בשם רשב"ל תריהון אמרין. בז"ש ובש"מ שאלו כלומר אם חייב על כל מלאכה ומלאכה ועיקר הדין של ז"ש ובש"מ שאלו ר"ב בשם ר"ה אמר בשג"ש וז"מ שאלו. כלומר אם חייב על כל שבת ושבת. נמצא דלמ"ד בז"ש ושג"מ שאלו העיקר שאלה הוא על המלאכות ולמ"ד בשג"ש וז"מ. עיקר שאלה הוא על השבתות. וע"כ פריך למ"ד בז"ש ובש"מ דהחייב הוא על המלאכות כדא תנינן על מלאכות הרבה לא על השבתות הוא מתחייב בתמי' דהא קתני שבתות הרבה במתניתין וע"כ דחייב על השבתות ולדידך דמוקי בז"ש ושג"מ אבל בשג"ש וז"מ פשיטא לך דפטור על השבתות [כמו דמסיק בתר הכי] ולא על השבתות הוא מתחייב. דהא תנינן במתניתין שבתות הרבה משמע דחיובא הוא על שבתות. וכן פריך למ"ד דבשג"ש וז"מ שאלו פריך ג"כ ולא על המלאכות הוא מתחייב דהא תנינן במתניתין מלאכות הרבה וע"כ דשאלו אם יש חיוב על המלאכות ואילו לדידך בז"ש ובש"מ פשיטא לך דחייב. ולא שאל ע"ז [כדמסיק בתר הכי] וא"כ למה תנן מלאכות וע"כ דחיובא הוא על המלאכות ונשאר בקושיא [ולבתר הכי מתרץ הקושיא למ"ד בשג"ש וז"מ] והשתא מיבעיא לן למ"ד בז"ש ושג"מ אם הודה לו או לא. ומסיק מן מה דאמר ר"ש בשם ר"א בשם ריב"ח כל הדא הלכתא כר"א כרם כרבנן אינו חייב אלא אחת. ומתניתין דידן כר"א אתיא אבל לר"ע אינו חייב אלא אחת בז"ש ושג"מ ע"כ דלא הודה לו [ומוכח מדריב"ח כדברינו דלמ"ד בז"ש ושג"מ שאלו האי סיפא דמעין מלאכה אחת לא מיירי אם תולדות כעיקר או לא דא"כ אלא דמיבעיא אם חייב על כל תולדה ותולדה אם התולדות כעיקר דמי א"כ היכי מיתוקמא מתניתין דידן כר"א דהא תנינן בסיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא הדא. והא ר"א ס"ל דחייב על כאו"א כמו דמותיב לר"ע והכי פריך מפירש בבבלי דמתניתין דלא כר"א מה"ט. אלא ע"כ דשיטת הירושלמי למ"ד בז"ש ובש"מ שאלו דלכו"ע אינו חייב על התולדות כעיקר והא דקתני העושה כו' מעין מלאכה אחת הוא כמבואר בהסוגיא בסמוך משא"כ למ"ד בשג"ש וז"מ לדידיה מעין מלאכה אחת דחייב על התולדות כעיקר כמבואר בסמוך א"כ לדידי' ליכא למופשט מהדא דריב"ח ע"כ. שאל למ"ד בשג"ש וז"מ הודו לו או לא הודו לי' ופשיט מהא דת"כ יודע אני כו' וכמבואר בדברינו בסמוך בע"ה וכזה ניחא מה שבבבלי קאמרינן בשג"מ וז"ש פשיטא לו דימים שבנתיים הוין ידיעה לחלק וקמיבעיא לי' בז"ש וכו' אם כגופן דמיין או דילמא ז"ש וכו' פשיטא לי' דכגופן דמיין ומיבעיא ליה על שג"ש וכו' והרי דעומדין שניהן על מדרגה אחת ועי' שם בסוגיא דלרבה ור"ח. ואילו בירושלמי פשיטא דלמ"ד בז"ש פשיטא לי' דבשג"ש אפילו ר"א מודי דא"ח א"א. ולמ"ד בשג"ש שאלו פשיטא ליה דבז"ש אפילו ר"ע מודי ומילתא דפשיטא הוא דז"ש יותר חייב משג"ש וגם כל החומר שבסוגיא יתבאר על נכון בע"ה דר"ז בשם ר"א בשם רשב"ל בזדון שבת וכו' ומיבעיא לי' אם חייב על כאו"א [ולא אם כגופן מחולקין כמו בבבלי] וא"כ כל השאלה היא על המלאכות וע"כ פריך הגמרא כדא תנינן מלאכות הרבה ולא על השבתות הוא מתחייב בתמיה דהא קתני שבתות הרבה משמע דחייב על השבתות וכן על ר"ב בשם ר"ה. דשאלו על שג"ש אם ימים שבנתים הוין ידיעה לחלק א"כ כל עיקר השאלה הוא על השבתות א"כ פריך כדא תנינן שבתות הרבה ולא על המלאכות הוא מתחייב בתמיה דהא קתני במתניתין מלאכות הרבה א"כ השאלה הוא גם על המלאכות כדפריך בבבלי במס' כריתות דף ט"ז ע"א אי שבתות כגופין דמי מיבעיא ליה מיבעיא ליה העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה וה"נ פריך דכוותיה למ"ד בז"ש שאלו. א"כ קשה הא משמע ממתניתין דמיבעיא על השבתות ולמ"ד בשג"ש קשה הא משמע במתניתין דמיבעיא על המלאכות ולקמן בסוגיא מתורץ זאת הקושיא אליבא דתרוויי' הא ר"ז בשם ר"א ר"א בשם רשב"ל בז"ש וכו' ומיבעיא לי' אם חייב על כאו"א. על כל מלאכה ומלאכה הא בשג"ש וז"מ אף ר"א מודי דא"ח אלא אחת. פי' חטאת אחד בעד כל השבת. ויתיבינה ר"ע לר"א הרי שג"ש וכו' הרי יש בה תוצאות וכו' ואינו חייב אלא אחת. בשלמא אם ילפינן מהאת מהנה שפ"ר נחלק בין ז"ש לשג"מ לבין שג"ש וז"מ אבל אי מק"ו מנדה מ"ש זמ"ז. ונשאר בקושיא וכן פריך למ"ד בשג"ש ומיבעיא ליה אם חייב על כל שבת ושבת משמע דבז"ש פשיטא לר"ע דחייב על כל מלאכה. ויתביני' ר"א הרי מז"ש וכו' ונשאר בקושיא. ואה"כ התחיל הגמ' הא ר"ב בשם ר"ח בשג"ש וכו' ולא משום שגגת שבת את תופשו היא כמו בבבלי אמר מר ר"ב בשם ר"ח בשג"ש וכו' והיה קשה לן ולא משום שגגת שבת את תופשו וא"כ למה נקט במתניתין מלאכות הרבה כדפריך לעיל כדא תנינן שבתות הרבה ולא על המלאכות מתחייב. ע"ז מתרץ ר"ח בשם ר' בא שתים שאלו [וה"ה דהוי מצי לתרוצי גם אליבא דר"ז בשם ר"א אך משום דר' בא גופי' מתרץ לה על פי שיטתו] מזיד בשבת ושגג במלאכות שיהא חייב על כאו"א כלומר דאפילו ר' בא ס"ל נמי דשייך השאלה על אם חייב על כל או"א והגם דר' בא ס"ל דעל מזיד בשבת אף ר"ע מודה דחייב על כל או"א וע"כ צ"ל דמיבעיא ליה שאלה זו אם חייב על כאו"א. מ"מ שייך השאלה אם חייב על כאו"א וכן בוגג בשבת וכו' [נמי מיבעיא אם חייב על כאו"א וקיצור לשון הוא] מהו לעשות את התולדות כעיקר וע"כ שייך שפיר האיבעיא על ז"ש ושג"מ אם חייב על כל מלאכה ומלאכה הגם דבז"ש ושג"מ ר"ע מודי דחייב על כאו"א לשיטת ר' בא מ"מ מיבעיא ליה אם חייב על כל תולדה ותולדה והוי שתי שאלות על ז"ש ושג"מ. ועל שג"ש וז"מ בזה מיבעיא על השבתות ובזה מיבעיא על המלאכות וע"כ שייך למתני במתניתין מלאכות הרבה ושבתות הרבה. ופירושא דהעושה מלאכות הרבה הוא על ז"ש ושג"מ בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת הוא על שג"ש וז"מ. והאי מעין מלאכה אחת דנקט קאי על תרוי' על ז"ש ושג"מ ושג"ש וז"מ וקאי על מלאכות הרבה ועל שבתות הרבה וכדמסיק א"ר יעקב בר דסיי ותני דבית רבי כן. העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת כו' מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת הדא היא מזב"ש ושג"מ שבתות הרבה מעין מלאכה אחת הדא היא. שג"ש והז"מ כלומר דמעין מלאכה אחת קאי אתרווי' בין על העושה מלאכות הרבה דמיירי בז"ש

ובג"מ

שנויי נוסחאות (סו"ג) אמרתי בד"ו אמרת

טוב ירושלים

למנין תפלומין זו"ח פוין כרנכה"ק א"כ בפיר אלמפיך לזה בו: **עונ"ל** דים לומר דאתיא כך דכא כר' יבמפאל דס"ל נהו בניתן לאזכרת מיתת ב"ד נוקין עליו עי' מכות י"ג ב' עוי"ע גמי שבכר יוה"כ וכבר הלקוהו שני פעמים דקיי"ל בחלקיות של כליסות דמכניסין אותו לכיפה סנהדרין פ"א ב' קמ"ל הכא דאין מכניסין. אך הך דמכניסין אותו לכיפה אינו מה"ת אלא סלמ"ת. כמדומני כ"כ כרמב"ם בה' סנהדרין. א"כ מוכח מזה דמלינו קרא קאי על ת"ם ועי' מכות י"א א' וסוף' נזיר ב' זבחים ו' א' ובאב' אברהם סוכה ה' א'. ובזה י"ל דמכן דס"ל הכי יסבור דדכין ק"ו וכל י"ג מדות מהלכה (ועי' בס' תפארם לבי על התורס פ' אסי מש"ם דכא דס"ל לר' יוסי דבפערה נלמו ימחה הייט דבכל מלאכות שבת אין ב"ד עונשין אם התרו בו למלקות אבל בבערה ימסס נלאו והוא דבר נכון אם כי אינו מסכים לסוגיה דב"ם בכ"ת פכ"ז כוה דבר מכמה ועפ"ז יסיבב קושית תוס' יבמות ו' ב' דרי"ב אדרי"ם פי"ב]: שוד נ"ש בפנים מאד דכ"ת נסיינו חטאת דמת"כ חייב וה"א דצריך להביא באמת קרבן קמ"ל קרא בו ולא בחבירו דאינו יכול להביא חטאת דצריך לידע על מה מביא ואתיא כר' יהושע דס"ל הכי בכריתות י"ט א'. אך זה תקשו עדיין נ"ל קרא נמי דצריך לידע כחכמה ת"ל מהכא אולי כ"א הכא בגא"ס מכפר יוה"כ דחייבי חטאות תנוין מכפר עליו יוה"כ פ"ש כ"ו א' ועי' כיעב שבועות י"ג א' בענין כרת דיומא יוה"כ לחלק בכה"ג ועי' כיעב בזה:

גדול שבשבה לבין שבכרים. נ"ל דהך שבשבה נ"ד אלא אידי דנקט לעיל קטן שבשבה נקט הכא גדול ויגיד עליו ריבו דבבלי מפרש מי שהיה בדרך או במדבר עי"ש כ"ש ב'. ובזה מיושב קו' כש"ק ד"ס ואין דשפיר משכ"ל שילא לפעמים גם להזויח וה"ל לקטם בכה"ג קמ"ל דבכ"פ פ"ב הוא אף בכה"ג וזה ברור לע"ד: (ע"כ לדף מ"א):

הבא על הקטנות יוכיח בא"ב אלא אזהרה אחת לפ"מ דקיי"ל דאסור להאכיל לקטן נבלות בידים גם כאן שיא בני אזהרות. מלבד בזה לחלק בכמה אנפי. גם י"ל דזהו באמת שכינו דבא על הקטנה ישנו לאחר זמן דאם לא היה נאמר זמן לא היה אסור להאכילו עמה:

מסורה הש"ס

בדה תנינן מלאכות הרבה לא על השבתות הוא מתחייב. רבא בשם רב חסדא אמר בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו. בדה תנינן שבתות הרבה לא על המלאכות מתחייב. הא ר' זעירא בשם רב חסדא *אמר רבי אילא ור' שמעון בן לקיש תריהון אמרין בזדון שבת. ובשגגת מלאכות שאלו. הודי ליה והוא לא הודי. מן מה דמר ר' שמואל ר' אבהו בשם ר' יוסי בי ר' חנינא כל הדא הלכתא כרבי ליעזר. ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת. הדא אמרה דלא הודי ליה הווי ר' בא בשם רב חסדא אמר בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו הודי ליה או לא הודי ליה. א"ר זעירא קומי ר' יסא מתניתא אמרה דלא הודי ליה. דתני *יודע אני שהיא שבת ויודע אני שהיא מלאכה. אבל איני יודע אם מלאכה היא זו שחייבין עליה כרת אם מענין אבות מלאכות עשה חייב על כל מלאכה ומלאכה. אם מענין מלאכה אחת עשה חייב על כל העלם והעלם מפני שהן העלימות הרבה. אבל אם היה העלם אחד אינו חייב אלא אחת. מן מה דלא מתיב לה הדא אמרה דלא הודי ליה הא. רבי זעירא בשם רב חסדא רבי אילא בשם ר' שמעון בן לקיש תרידהון אמרין בזדון שבת ובשגגת מלאכות שאלו הא בשגגת שבת ובזדון מלאכות אף רבי אליעזר יודי לרבי עקיבה שאינו חייב אלא אחת. ויתיביניה רבי עקיבה הרי מזיד בשבת ושוגג במלאכות הרי יש בה תוצאות הרבה והטאות הרבה ואת מודי לי שאינו חייב אלא אחת. מן מה דלא מתיב לה הדא אמרה היא הדא היא הדא. הא רבי בא בשם רב חסדא אמר בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו הדא בזדון שבת ובשגגת מלאכות אף רבי עקיבה יודי לרבי אליעזר שהוא חייב על כל אחת ואחת.
ויתיביניה

קרבן העדה

בדה תנינן. במתניתין דכריתות ששאל לו על שבתות הרבה אבל על המלאכות ודאי לא מתחייב אפילו לר"א: הא רבי זעירא וכו'. כמו גופא אמר רבי זעירא וכו': הודי ליה או לא הודי ליה. וה"פ מי הודי ליה ר"ע לר"א או לא הודי ליה ובספיקו עומד: כל הדא הלכתא. דר"פ כלל גדול אתיא כר' ליעזר אבל רבנן דהיינו ר' עקיבא סוברים דכולהו אינו חייב אלא אחת ש"מ דלא הודי ליה: ה"ג הא רבי בא בשם ר"ח אמר בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו הודי ליה או לא הודי ליה מן מה דמר ר"ש רבי אבהו בשם ר"י בר חנינא כל הדא הלכתא כרבי ליעזר ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת הדא אמרה דלא הודי ליה. וה"פ לרבי בא נמי מיבעיא ליה אם הודי ר"ע לר"א לבתר דשמעה מיניה או לא ופשיט ליה דלא הודי ליה מהא דריב"ח דהא במתני' בשגגת שבת וזדון מלאכות נמי תני ואפ"ה קאמר דלרבנן אינו חייב אלא אחת ש"מ דלא הודי ליה והא דאמר רבי זעירא קומי רבי יסא וכו' עד הדא אמרה דלא הודי ליה ל"ג הכא ושייך לקמן גבי הא דאמר רבי חזקיה בשם רבי בא וכדבעינן למימר התם: ופריך הא בשגגת שבת וזדון מלאכות אף ר"א מודה לרבי עקיבה דאינו חייב אלא אחת. וקשיא: ה"ג ויתיביניה ר"ע הרי מזיד במלאכה ושוגג בשבת וכו'. וה"פ ה"ל לר"ע להקשות לרבי ליעזר מזדון מלאכה ושגגת שבת דמודי רבי ליעזר שאינו חייב אלא אחת: מן מה דלא מתיב לה. מדלא השיב לו כן ש"מ דעל שניהם שאל ועל שניהם השיב ר"א דחייב על כל אחת ואחת ור"ע לא קיבל וסובר בשניהם דאינו חייב אלא אחת וכר"י בר חנינא: ה"ג הא בזדון שבת ובשגגת מלאכות וכו':
ויתיביניה

*צ"ל ר' אילא בשם רשב"ל (?)

(ת"כ פ' ויקרא)

פני משה

עין משפט נר מצוה

בדה תנינן שבתות הרבה. בתמיה כלומר דהוזר ומתמה גם על הא דרבא בשם רב חסדא דאם כך היה ששאלו אם כן למה לו לומר בשבתות הרבה וכי לא על המלאכות הוא מתחייב לפי ענין השאלה ולא היה לו לומר אלא כך העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בזדון מלאכות ושגגת שבת מהו אם מתחייב משום שגגת שבת אבל מלאכה ומלאכה או דילמא הואיל ואינו אלא מעין מלאכה אחת וליכא הכא אלא חדא שגגה דשבת אינו חייב על כולן אלא אחת. ואפילו אי אמרת דבעלמא מתחייב הוא על הרבה מלאכו' מעין מלאכה אחת אם השגגה היא במלאכות הכא מאי. ולקמן מסיק לה דהדרי בעא מיניה: הא ר' זעירא וכו'. השתא מהדר הש"ס לשאול אם קבלה מיניה ר"ע או לא ובעי להא דאמר ר' זעירא וכו' דהשאלה של ר"ע היתה בזדון שבת ושגגת מלאכות והשיב לו שחייב על כל אחת ואחת דשבתות כגופין דמיין אם הודה לו ר"ע או לא הודה לו. ופשיט לה מן מה דאמר ר' שמואל כל הדא הלכתא דתנינן העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת דלא אתיא אלא כר"א דכריתות ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת א"כ הדא אמרה דלא הודה ליה ר"ע דאי הודה ליה היה ליה לאוקמי מתני' דידן נמי כר"ע: ר' בא. היינו רבא דקאמר לעיל בשם רב חסדא דהשאלה היתה בשגגת שבת וזדון מלאכות וכדפרישנא דעיקר השאלה במלאכות הרבה מעין מלאכה אחת היא ובעי הש"ס אם הודי ליה ר"ע או לא ופשיט לה ר' זעירא לפני ר' יוסי דאם כך היתה השאלה ש"מ מהאי מתניתא דהברייתא דלקמיה דלא הודי ליה: דתני. האומר יודע אני שהוא שבת היום ויודע אני שמלאכה זו אסורה בשבת אבל איני יודע אם חייבין כרת עליה או לא הדין הוא כך אם ממנין אבות מלאכות עשה חייב על כל מלאכה ומלאכה שעשה אפילו הן בהעלם אחת דהרי יש כאן שגגות הרבה דשגגת כרת במה שגגה ויש חילוק מלאכות בשבת ואם מעין מלאכה אחת עשה לכולן חייב על כל העלם והעלם אם עשה בשתי העלמות וטעמא מפני שהן העלמות הרבה אבל אם היה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת הואיל וכולן מעין מלאכה אחת הן והשתא מן מה דלא מותיב ליה ר"ע לר"א והאיכא תנא דהאי ברייתא דלא ס"ל כוותך הדא אמרה דלא הודי ליה והלכך לא הם ר"ע להשיבו מברייתא זו ולידע טעמא דס"ל דחייב על כל אחת ואחת משום דלא ס"ל כלל כוותיה אלא כהאי תנא דברייתא: הא ר' זעירא וכו'. השתא מהדר הש"ס לדייק אליבא דהני דמפרשי להשאלה של ר"ע לכל חד וחד כדמפרש לה ומה ס"ל לר"א לאידך גיסא שלא שאל לו לר"ע כדנקיט ואזיל דלהא דמפרש ר' זעירא וכו' דבזדון שבת ובשגגת מלאכות הוא ששאלו ומשמע הא אם בשגגת שבת וזדון מלאכות אף רבי אליעזר יודה לרבי עקיבא שאינו חייב אלא אחת. דאל"כ מנא להו לפרושי לדברי ר"א דהתם בכה"ג דמפרשי דילמא אף בשגגת שבת וכו' הוא דבעיא מיניה אלא ודאי משום דסבירא ליה להני דמפרשי כך דבשגגת שבת וזדון מלאכות אינו חייב אלא אחת לכ"ע הואיל ואין כאן אלא חדא שגגה דשבת ואי הכי מאי האי דקאמר ר"א מק"ו מנדה מה נדה שאין בה תוצאות הרבה וכו' ויתיביניה ליה ר"ע שבת גופה תוכיח הרי אם הוא מזיד במלאכות ושוגג בשבת הרי יש בה תוצאות הרבה וכו'. כצ"ל ונתחלפו התיבות בדפוס מהכא להא דלקמן ומהא דלקמן להכא. כלומר דהא איהת יש בשבת תוצאות הרבה וחטאות הרבה במקום דשייכא בה ואפ"ה את מודי לי דבשגגת שבת וזדון מלאכות אינו חייב אלא אחת א"כ לא תליא בהך טעמא שיש בה תוצאות הרבה ומן מה דלא מותיב ליה רבי עקיבא הכי ש"מ היא הדא היא הדא ולרבי אליעזר אפילו בכה"ג חייב על כל אחת ואחת: הא ר' בא וכו'. ולהא דר' בא נמי איכא למידק דמפרש דבשגגת שבת וזדון מלאכות הוא דשאלו ומשמע הא בזדון שבת ושגגת מלאכות יודי אף רבי עקיבא לר"א דחייב על כל אחת ואחת הואיל דאיכא שגגות טובא:
ויתיביניה

רידב"ז

ושג"מ בין על שבתות הרבה דמיירי בשג"ש וז"מ ור"ל דעשה בשבתות הרבה מלאכות שהם אחת נחשבת אך מיבעיא ליה אם ע"י שבתות הוי כגופין מוחלקין או לא. וע"כ אף דס"ל לר' בא דעל עיקר הדין דז"ש ושג"מ לא מיבעיא לי' דאף ר"ע מודי. אבל על מעין מלאכה אחת שפיר מיבעיא לי' אם התולדות כעיקר. וזהו מתרץ ר' בא על פי שיטתו להקושיא ולא על המלאכות מתחייב *מ"כ נמי ממילא מתורץ על ר"ז בשם ר"ה דבז"ש ושג"מ שאלו. ומיבעיא לי' אם חייב על כל אב מלאכה. לא על השבתות היא מתחייב מתורץ נמי דבתים שאלו על ז"ש ושג"מ ועל שג"ש וז"מ אם דפשיטא לי' דבשג"ש אינו חייב אלא חטאת אחת על כל השבת מ"מ מיבעיא לי' על שבתות הרבה אם ימים שבנתים הוין ידיעה לחלק ומוקי נמי דהעושה מלאכות הרבה הוא ז"ש ושג"מ בשבתות הרבה הוא בג"ש וז"מ ומוקי ההי מעין מלאכה אחת דקאי רק על שבתות הרבה על שג"ש וז"מ אבל העושה מלאכות הרבה דמיירי בז"ש ושג"מ הוא כפשיטו ולא מעין מלאכה אחת דבעין מלאכה אחת פשיטא לי' דאינו חייב אלא אחת. ואך מיבעיא לי' במלאכה אחת שעשה הרבה פעמים אם חייב על כאו"א ולענין שג"ש וז"מ דאינו חייב אלא אחת על כל השבת כולה מיבעיא לי' לענין שבתות הרבה אם חייב על המלאכה אחת כמה פעמים [וה"ה דהמ"ל אליבא דר' בא גבי שבתות הרבה מלאכה אחת אלא משום דעל השאלה דעל מלאכות הרבה לעשות תולדות כעיקר שייך לשון מעין מלאכה אחת נקט נמי לשון זה על שבתות הרבה וכייל לשניהן בחד לישנא בב"א אפילו אם אינו חייב על התולדות אלא אחת בשבת אחת אבל מיבעיא ליה האיך הדין בשבתות הרבה אם הוי כגופין מחולקין וה"ה לר"ז בשם ר"ח נמי לא צריך גבי שבתות הרבה מעין מלאכה אחת דהא אפילו במלאכה אחת שייך השאלה אלא ה"פ דעשה מלאכות הרבה שכולן חדא מלאכה ומילתא אגב אורחא קמ"ל דבשבת אחת פשיטא דאינו חייב רק אחת דאין התולדות כעיקר והשתא כל הנפ"מ בין ר"ז בשם ר"ח לר"ב בשם ר"ח הוא בזה. דלר"ב בז"ש ושג"מ פשיטא לר"ע דחייב על כל אב מלאכה ולא מיבעיא לי' בז"ש ושג"מ רק על התולדות כעיקר אבל עיקר דין של ז"ש ושג"מ לא מיבעיא לי' דפשיטי דחייב על כל או"א. ולר"ז בשם ר"ח מיבעיא ליה על עיקר הדין של ז"ש ושג"מ אבל על התולדות כעיקר לא מיבעיא לי' כלל דפשיטא ליה דאין התולדות כעיקר:

ועכשיו דנתברר לנו הסוגיא הזאת בע"ה יתברר גם מה דלעיל בסוגיא הזאת הא ר"ז בשם ר"ח ר"ח בשם רשב"ל. בז"ש ושג"מ שאלו הודו לו או לא הודו ליה מן מה דמר ר"ש בשם ר"א בשם ריב"ח כל הדא הילכתא כר"א ברם כרבנן א"ח א"א. הדא אמרה דלא הודו ליה פי' דר"י ב"ח מוקי מתניתין דשבת אליבא דר"א. אבל לר"ע אינו חייב אלא אחת אפי' על ז"ש ושג"מ. והא דאיתא במתניתין דידן דהעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת א"ח אלא אחת. ומשום זה מילתא דפשיטא הוא בבבלי במס' כריתות ה"ט דמתניתין לא אתיא כר"א דאילו ר"א ס"ל דחייב על כל או"א דתולדות כעיקר ז"א לריב"ח דס"ל בשיטת ר"ז בשם ר"ה דבזדון שבת ושג"מ שאלו. וכדפרשנו על עיקר הדין. של ז"ש ושג"מ ולא על התולדות אם הם כעיקר אבל תולדות פשיטא לי' ג"כ דאינו כעיקר והאי מעין מלאכה אחת קאי על
שבתות

שינויי נוסחאות (כוי"א) אמר בד"ו אם. (כוי"ב) או בד"ו ליתא. (כוכ"ד) שאלו בד"ו ושאלו (כוכ"ח) לי בד"ו לו.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ויתיבניה רבי אליעזר הרי שוגג בשבת מזיד במלאכות הרי אין בה תוצאות הרבה והטאות הרבה ואת מודי לי שהוא חייב על כל אחת ואחת. מן מה דלא מתיב ליה הדא אמרה היא הדא היא הדא. הא רבי בא בשם רב הסדא אמר בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו ולא משום שגגת שבת את תופסו. רבי חזקיה בשם רבי בא *שתים שאלו מזיד בשבת ושוגג במלאכות שיהא חייב על כל אחת ואחת שוגג בשבת ומזיד במלאכות מהו לעשות את התולדות כעיקר. אמר רבי יעקב בר דסיי ותניי דבית רבי כן העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו חייב אחת על כולם או אחת על כל אחת ואחת. מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. הדא היא מזיד בשבת ושוגג במלאכות. שבתות הרבה מעין מלאכה אחת. הדא היא שוגג בשבת ומזיד במלאכות. הא רבי זעירא בשם רב חסדא ורבי אילא בשם רבי שמעון בן לקיש תרויהון אמרין בזדון שבת ובשגגת מלאכות שאלו. ויש אדם מתחייב על הזדון את נותן שגגת מלאכות על זדון שבת. ודכוותה שוגג בשבת ומזיד במלאכה את נותן שגגת שבת על זדון מלאכות לחייב על כל אחת ואחת. ולית ליה לרבי אליעזר מאחת לחייב על כל אחת ואחת. אשכח תני בשם רבי אליעזר גדול שנשבה לבין העכו"ם חייב על כל אחת ואחת.

מה

פני משה

ויתיבניה ר"א הרי מזיד בשבת ושוגג במלאכות הרי אין בה אלא אזהרה אחת ואת מודי לי שהיא חייב על כל אחת ואחת. כצ"ל והשאר הכל ט"ס דאגב שיטפא דלעיל הוא וכלומר על הא דאמר לו ר"ע לר"א לא אם אמרת בנדה שיש בה שתי אזהרות תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת מדייק דאי הכי אמאי לא השיב לו ר"א הרי זדון שבת ושגגת מלאכות יוכיח שבשבת לעולם אין בה אלא אזהרה אחת ואפ"ה את מודי לי מיהת דבשה"ג חייב על כל אחת ואחת ומן מה דלא מותיב ליה ר"א לר"ע הכי ש"מ היא הדא היא הדא ולר"ע אף בזדון שבת ושגגת מלאכות אינו חייב אלא אחת: הא ר' בא בשם רב חסדא וכו'. השתא מסיק לה לפרש לכל חד וחד לפי פירושו דלהא דקאמר ר' בא דבשגגת שבת ובזדון מלאכות הוא ששאלו קאי וכי לא משום שגגת שבת את תופסו לענין חייב חטאת וא"כ מאי קא מיבעיא ליה אם חייב על כל אחת ואחת הרי אין כאן אלא הדא שגגה דשבת ומפרש ר' חזקיה בשם ר' בא דשאלת על שתים הוא ששאלו אם הוא מזיד בשבת ושוגג במלאכות מהו שיהא חייב על כל אחת ואחת משום שגגות עוכא והיינו אם הוא חייב כך על שבתות הרבה דימים שבינתיים הוין ידיעה לחלק או לא הא הדא ובעא מיניה נמי שוגג בשבת ומזיד במלאכות מהו לעשות את העיקר כהולדות אם ולדי מלאכות כמלאכות וחייב על כל הדא והדא משום שגגת שבת או לא ולפיכך קאמר נמי הרבה מלאכות מעין מלאכה אחת ובשבתות הרבה דכולל הני תרתי בעיי ומהירן גם כן להא דדייק לעיל כדא הנינן וכו': ותני דבית רבי. בהדיא כן לפרש הא דשאלו העושה מלאכות הרבה וכו'. מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת הדא היא שוגג בשבת ומזיד במלאכות שבתות הרבה מעין מלאכה אחת הדא היא מזיד בשבת ושוגג במלאכות. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו השיטות וכדפרישית דבדליכא שגגות שוכא הבעיא הוא על שבתות הרבה ובדליכא אלא חדא שגגה דשבת ומזיד הוא במלאכות הבעיא היא על ולדי מלאכות אם כמלאכות הן לחייב על כל חדא והדא משום שגגת שבת או לא: הא ר' זעירא וכו'. ולהא דמפרשי רבי זעירא ורבי אילא דבזדון שבת ושגגת מלאכות הוא ששאלו והשיב לו ר"א שחייב על כל אחת ואחת של כל שבת ושבת קשיא ויש אדם מתחייב קרבן על הזדון בתמיה הרי בזדון שבת הוא עשה. ומשני את נותן שגגת מלאכות על זדון שבת כלומר שאף על פי שבזדון שבת הוא מ"מ משום שגגת מלאכות של כל שבת ושבת הוא מתחייב וכדפרשינן לעיל משום דכל שבת ושבת כגוף בפ"ע דמיא וחייב בכל חדא וחדא על שגגת מלאכות שעשה בה: ודכוותה שגג בשבת וכו'. אי הכי נימא נמי דכוותה בשוגג בשבת ומזיד במלאכות שאת נותן שגגת שבת על זדון מלאכות וליחייב על כל אחת ואחת משום שגגה דשבת ואמאי אמרינן לעיל דלהך פירושא דרבי זעירא ורבי אילא דבזדון שבת ושגגת מלאכות הוא ששאלו וקאמר ר"א דחייב על כל אחת ואחת יש לשאול לר"א אם מודה לר"ע בשגגת שבת וזדון מלאכות שאינו חייב אלא אחת ומאי מספקא להו נימא נמי דאת נותן שגגת שבת על זדון מלאכות וחייב על כל אחת ואחת: ולית לר"א לאחת להייב על כל אחת ואחת. מסקנא דהקושיא היא דהא דרשינן בת"כ גבי שבועת העדות דכתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה. לאחת להייב על כל אחת ואחת ומתחייב על המזיד כשוגג כדדרשינן התם גבי שבועת העדות ופקדון ושמעינן מיהת דחייב על כל אחת ואחת וא"כ ה"נ נימא הכי דנותן אתה השגגה דשבת על המלאכות ואע"פ שהם בזדון משום שגגה דשבת מיהת להייב על כל אחת ואחת: אשכחן. הדא ברייתא דאה"נ תני בשם ר"א כן גדול שנשבה לבין העכו"ם והרי כאן שגגת שבת שהרי אינו יודע מתי שבת בין העכו"ם וזדון מלאכות שהרי גדול הוא ולמד איזו מלאכה אסורה חייב על כל אחת ואחת והיינו על כל שבת ושבת משום שגגת שבת שאלו:

מה

קרבן העדה

ויתיבניה רבי ליעזר וכו'. היה לו לרבי ליעזר להשיב לר"ע דחייב על כל אחת מזדון שבת ושגגת מלאכות דמודה רבי אליעזר דחייב על כל אחת ואחת ולמה לו להשיב מנדה ומדלא השיב לו ש"מ דבתרווייהו שאלו ובשניהם לא הודי ליה וכר"י ברבי חנינא: ה"ג הרי מזיד שבת ושוגג מלאכות הרי יש בה תולאות הרבה: ולא משום שגגת שבת את תופסו. וקמיבעיא ליה אי ימים שבנתיים הוין ידיעה לחלק א"כ מאי פשיט ליה מנדה דנדה מאי ימים שבנתיים איכא: מזיד בשבת ושוגג במלאכות. שאלו מהו שיהא חייב על כל מלאכה ומלאכה מי אמרינן שבתות כגופן דמיין מחלקין וחייב על כל אחת ואחת או לאו כגופן דמיין והרי עשה מלאכה אחת עשר פעמים בהעלם אחד ואינו חייב אלא אחת: שוגג בשבת ומזיד במלאכות מהו לעשות תולדות כעיקר. ולחייב התולדה במקום אב או לא: ותניי דבית רבי כן. היינו כמו ששנינו במתניתין: הדא היא מזיד שבת ושוגג מלאכות. שהרי אע"פ שהוא יודע שהוא שבת הוא סובר שאינו חייב על המלאכה ומיבעיא ליה אם מתחייב התולדה במקום אב או לא: הדא הוא שוגג בשבת. שאינו יודע שהיום שבת: ה"ג הדא הוא שוגג בשבת ומזיד במלאכות: הודי ליה או לא הודי ליה א"ר זעירא קומי רבי יסא מתניתא אמרה דלא הודי ליה דתני יודע אני שהיא שבת ויודע אני שהיא מלאכה אבל אני יודע אם מלאכה היא זו שחייבין עליה כרת אם מעניין אבות מלאכות עשה חייב על כל מלאכה ומלאכה אם מעניין מלאכה אחת עשה חייב על כל העלם והעלם מפני שכן העלימות הרבה אבל אם היה העלם אחד אינו חייב אלא אחת הדא אמרה דלא הודי ליה וה"פ מיבעיא ליה לרבי חזקיה אם הודי ליה ר' עקיבא לר"א בזדון שבת ושגגו' מלאכות (אם) כגופן דמיין או לא ופשיט מברייתא דתני בה דאם עשה מעניין מלאכה אחת אינו חייב אלא בשתי העלמות אבל בהעלם אחד בשתי שבתות אינו חייב אלא אחת ש"מ דלאו כגופן ולא הודי ליה: ופריך ויש אדם שהוא חייב על הזדון. שהרי זדון שבת הוא: ומשני את נותן שגגת מלאכות על זדון שבת. ועיקר היא השגגה ועליה מביא קרבן: ודכוותה. צריכין לומר גבי שגגת שבת וזדון מלאכה שהוא חייב על השגגה דאף המזיד לשגגה דמיא כיון דאחת בלא חבירתה לא מהניא דאם אין שבת לא חייב על המלאכה וכן אם אין מלאכה אינו חייב על השבת: לחייב על כל אחת ואחת. היינו על כל שבת ושבת: ופריך ולית לר"א מאחת לחייב על כל אחת. למ"ד בזדון שבת ובגגת מלאכות שאלו ולמה לא השיב לו מאחת ומה לו להשיב מנדה: אשכח תני. אלא ברייתא השנויה בה דר' אליעזר מחייב אף על גדול שנשבה בין העכו"ם על כל אחת ואחת וזה ודאי לא שמעינן מקרא דקרא איכא לאוקמי בזדון שבת ושגגות מלאכות אבל השוכח עיקר שבת לא יהא חייב אלא אחת על הכל לכך יליף מנדה:

מה

רידב"ז

שבתות הרבה דהוא מיירי בשג"ש וז"מ כנ"ל. וע"כ מוקי מתניתין כר"א ולא כר"ע הדא אמרה ולא הודו ליה. הא ר"ב בשם ר"ח בשג"ש וז"מ שאלו הודו או לא הודו דאוקימתא דידיה הוא דעל עיקר דין של ז"ש ושג"מ לא מיבעיא לי' אלא על תולדות כעיקר וע"כ לא מצי למיפשט מריב"ה דהא ע"כ לא ס"ל כריב"ה דהא ע"כ לא מתוקמא מתניתין כר"א כדאיתא בבבלי כדכרינו לעיל וע"כ פשוט מהא דתנינן בת"כ יודע אני שהוא שבת וכו' אם מענין אבות כו' אם מענין מלאכה אחת עשה חייב על כל העלם והעלם. אבל אם היה העלם אחד א"ה אלא אחת הדא אמרה דלא הודו ליה דלר"א הא סבירא ליה דתולדות כעיקר ועל כן לא מודו ליה וסבירא ליה דלית ליה דבפלגא הודו ליה ובפלגא לא הודו וכיון דשמעינן מפורש דלגבי תולדות כעיקר לא הודו ע"כ בכולהו לא אודו ליה. והסוגיא הזאת נתברר על פי המסקנא כפי דמפרש לפלוגתהן על זה מיבעיא ליה הודו לו או לא וסמך על פירושן דנתפרש פלוגתתן במסקנא לקמן. וכן מצינו בדרך הירושלמי כמה פעמים כן. ודו"ק:

הא רבי זעירא בשם רב חסדא ור' אילא בשם רבי שמעון בן לקיש. בזדון שבת ושגגת מלאכות שאלו ויש אדם מתחייב על הזדון. את נותן שגגת מלאכות וכו' וכו' ולית ליה לרבי אליעזר מאחת להייב על כל אחת ואחת פי' דלמה יליף מנדה ולא מאחת מהגה ומשני דאחת לית ליה לרבי אליעזר מאחת. אלא דיליף רק מנדה. דאשכח תני בשם ר"א. גדול שנשבה בין העכו"ם חייב על כל או"א פי' דווקא גדול שנשבה דהוי יודע עיקר שבת אך אינו יודע אם היום הוא שבת או לא כדאיתא בהאי סיניא מונה ששה ימים ומשמר יום אחד ואם איתא דיליף מאחת מהגה. הו"ל להיות חייב אפילו בקטן שנשבה דהו"ל הכיר ולבסוף כו' ומדאינו מחייב אלא בגדול שנשבה פשיטא דבהכיר ולבסוף כו' אינו חייב על כל א"א דאל"כ נתני הכיר ולבסוף כו' וכ"ש הא כדאיתא בבבלי דף סח ע"ב עיי"ש אלא ע"כ דבהכיר ולבסוף כו' אינו חייב על כל אחת ואחת ע"כ דיליף רק מנדה דאי מאחת הו"ל להיות חייב על כאו"א כמו שכתבנו בר"פ עי' בדברינו בר"פ. ודו"ק:

ר"ש

שינויי נוסחאות (שוכ"ב) ליה נד"ו ליתא. מאחת נד"ו לאחת

*מה בין מזיד בשבת ושוגג במלאכות. מה בין שוגג בשבת וזדון במלאכות. אמר רבי יוסה ולמה מזיד בשבת ושוגג במלאכות חייב על כל אחת ואחת שאם אומר את לו מלאכה היא זו הוא פורש ממנה ועושה מלאכות אחרות. ולמה שוגג בשבת ומזיד במלאכות אינו חייב אלא אחת שאם אומר אתה לו שבת היא זו מיד הוא פורש. *שגג בזה ובזה. רב המנונא אומר [א] אינו חייב אלא אחת. אמר ליה רבי זעירא ולאו כל שכן הוא אלו מזיד בשבת ושגג במלאכות אינו חייב על כל אחת ואחת מפני שנתוסף לו שגגת מלאכות שבת אובד שגגת מלאכות. רבי ירמיה בעא קומי רבי זעירא קצר חצי גרוגרת בשבת זו בזדון שבת ובשגגת מלאכות וחצי גרוגרת שבת זו בשגגת שבת ובזדון מלאכות שגגות שבו מהו שיצטרפו איפשר לומר שבתות מחלקות שבתות מצטרפות הרי תמחויין הולקין ותמחויין מצטרפין. אמר ליה איני יודע טעם תמהוי ולא *מתניתא היא כתב אות אחת בחול ואות אחת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. א"ר עזריה קומי רבי מנא תיפתר בזדון. א"ל ולא כל שכן הוא מה אם הזדון שאינו חולק אינו מצטרף. שגגה שהיא חולקת לא כל שכן שלא תצטרף. א"ר חנניה לא אמר כן אלא *קצר הצי גרוגרת בזדון שבת ובשגגת מלאכות והצי גרוגרת בין הערבים בשגגת שבת ובזדון מלאכות שגגות שבו ושגגות שבו מהו [ב] שיצטרפו. א"ר מנא אע"ג דלא אמר רבי יוסה דא מילתא אמר דכוותיה. *אכל חצי זית בידיעת הקודש ובהעלם טומאה וחצי זית בעלם הקודש ובידיעת הטומאה העלם שבו והעלם שבו מהו שיצטרפו. ניחא שבת שבאו לה ימי החול בנתים.

גבי

קרבן העדה

מסורת הש"ס

מה בין מזיד בשבת וכו'. אמתני' פריך דתנן היודע עיקר שבת וכו' דהיינו שגגת שבת וזדון מלאכות וקתני דחייב על כל שבת ולא על כל מלאכה ובסיפא תני גבי היודע שהוא שבת דהיינו זדון שבת ושגג' מלאכה שהוא חייב על כל מלאכה מאי בינייהו: ולמה. כלומר הא דקשיא לך ולמה מזיד וכו': פורש ממנה ועושה מלאכות אחרות. הוי לה כל מלאכה שגגה בפני עצמה הלכך חייב על כל אחת ואחת: מיד הוא פורש. מכל המלאכות כמו שכולם שגגה אחת הם: שגג בזה ובזה. בשבת ובמלאכות: אינו חייב על כל אחת ואחת. וכי אינו חייב על כל אחת ואח'. כדתנן במתניתין: ה"ג מפני שנתוסף לו שגגת שבת אובד שגגת מלאכות. בתמיה: מהו שילטרפו. קלירה וקלירה לכשיעור ויתחייב מי הוי כהעלם אחד ומלטרפי או דלמא כשני העלמות נינהו ולא מלטרפין: ומשני אפשר לומר שבתות מחלקות. אילו שגה כשיעור לכל אחד אין אחד מהם מתכפר בקרבן חבירו ואיך נאמר שילטרפו השבתות לחייב על חלי שיעור בזה וחלי שיעור בזה: ופריך הרי התמחויין חולקין. האוכל שני זיתים חלב בהעלם אחד בשני תמחויין דהיינו אחד כלי ואחד שלוק חייב שני חטאות: והתמחויין מלטרפין. אם אכל ממין א' בשני תמחויין ובכל אחת חלי שיעור מלטרפין וחייב: איני יודע טעם התמוי. למה יהא חייב באוכל בשני התמחויין בני חלי שיעור והיא גופה מנא לן שחייב: ה"ג כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת הבאה ר"א מחייב חטאת ור"י פוטר. כן הוא לקמן בפרק הבונה ובכריתות ר"א מחייב חטאת משום דס"ל אפילו אות אחת סמוך לכתב חייב כהאי דהאורג ור"י פוטר דס"ל שבתות אינן מלטרפות אלא מחלקות וה"ל ידיעה לחלי שיעור: תיפתר. פלוגתייהו דר"א ור"י בשעשה שניהם בזדון שבת ושגגות מלאכו' וכי קמבעיא לן בשגגות מלאכות וזדון שבת חלי שיעור ובזדון מלאכות ושגגת שבת חלי שיעור: מה אם הזדון שאינו חולק. שאם עושה מלאכות הרבה במזיד אינו חייב אלא מיתה אחת: ל"א מה אם הזדון שאינו חולק שאם עשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה בזדון שבת ושגגת מלאכה אינו חייב אלא אחת על כל מלאכה ולא על כל שבת ושבת כדתנן במתניתין ואלו שגגת שבת וזדון מלאכות חייב על כל שבת ושבת: לא אמר כן. לא כך מבעיא ליה לרבי ירמיה אלא הכי קמבעיא ליה: וחצי גרוגרת בין הערבים. לאו דוקא בין הערבים אלא שניהם בשבת אחד ובהעלם אחד אלא שחצי זה בשגגת שבת וכו' מהו שילטרפו מי הוו כהעלם אחד או לא: אע"ג דלא קמיבעיא ליה לרבי יוסי דבר זה. כיוצא בו קמיבעיא ליה: בידיעת קודש. ידע שהוא קודש אבל נעלם ממנו שהוא טמא ואסור באכילת קדשים: ניחא שבת. אמתני' דכריתות דלעיל קאי וקאמר בניחא הא דקאמר ר"א בשבתות מחלקות בשגגת שבת וזדון מלאכות כיון שיש ימי חול בינתיים אי אפשר דלא שמע אימת שבת:

גבי

שבת ע ע"א · שם ע"ב · עיין כריתות יז ע"א · שבת עא ע"א · שבועות פ"ב ה"א

פני משה

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ז משגגות ה"ד · ב מיי' שם הלכה ו

מה בין מזיד בשבת וכו'. בעלמא קאי דאלו הכא בהא דלעיל דאמרינן אתא נותן שגגת שבת על זדון מלאכות זהו דוקא אם עשה בשבתות הרבה דמשום דכל שבת ושבת כגוף בפ"ע ומתחייב על זדון מלאכות משום שגגה דשבת דכל הדא וחדא אבל בעלמא ובשבת אחת אמרינן לעיל אחת שהיא הנה זהי מזיד בשבת ושגגת מלאכות והנה שהיא אחת זהו שוגג בשבת ומזיד במלאכות ומה בין זה לזה הא מיהת איכא שגגה דשבת על כל מלאכה ומלאכה ומפרש ר' יוסי ולמה מזיד בשבת וכו' משום דבשגגת מלאכות אם את אומר לו מלאכה היא זו פורש שהרי יודע שהוא שבת ועושה הוא מלאכות אחרות כלומר מתעסק ומטפל בדברים המותרין וא"כ ניכר הוא שבשביל שלא ידע שמלאכות אלו אסורות הן היא בעשה אותן ואיכא שגגות טובא ולפיכך חייב על כל אחת ואחת: ולמה שוגג בשבת וכו'. לפי שכאן אם את אומר לו שבת הוא זו היום מיד הוא פורש ואם כן לא עשה אלו המלאכות אלא בשביל שלא ידע שהוא שבת וליכא אלא חדא שגגה אינו חייב אלא אחת: שגג בזה ובזה. בשבת ובמלאכות: רב המנונא אמר אינו חייב אלא אחת והקשה לו ר' זעירא ולאו כ"ש הוא אלו היה במזיד בשבת ושוגג במלאכות שמא אינו חייב אלא אחת הרי איכא שגגות טובא והלכך חייב הוא על כל אחת ואחת ומפני שנתוסף לו אף שגגה דשבת לא ליחייב אלא אחת בתמיה: שגגת מלאכות שבת או דשגגת מלאכות. תשובת רב המנונא היא לר' זעירא כלומר התם שגגת מלאכות להוד הוא דאיכא ומשום דפירש הוא משום מלאכות אם אומרים לו שאסורות הן וכדאמרן והלכך בדין הוא שחייב על כל אחת ואחת אבל הכא דשגג בתרווייהו וא"כ איכא למימר שבת כלומר משום שגגת שבת הוא עושה או בדשגגת מלאכות היא עושה ומכיון שכן אי אתה יכול להחמיר עליו ואינו חייב אלא אחת: קצר חצי גרוגרת בשבת זו בזדון שבת ובשגגת מלאכות וחצי גרוגרת וכו'. מהו שילטרפו לכשיעור גרוגרת מי אמרינן דכהעלם אחד הן ומצטרפין או דילמא מכיון דלא דמיא האי שגגה להאי שגגה דזו היא בשבת וזו היא במלאכות והוו להו כשתי העלמות ואין מצטרפין: איפשר לומר וכו'. השיב לו ר"ז מאי תיבעי לך וכי אפשר לומר זה שהרי שבתות מחלקות לחטאות הן שאם עשה בשבת זו וחזר ועשה בשבת אחרת בהעלם אחד חייב על כל שבת ושבת כדאמרינן לעיל דשבתות כגופין מחולקין הן ושבתות מצטרפות בתמיה דהואיל שהן מחלקין היאך יצטרפו: הרי תמחויין חולקין. לר' יהושע דאמר בפ"ג דכריתות שאם אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד בשני מינים תמחויין חולקין הן לחטאות ומתחייב שתים ואף שהן בהעלם אחד ואפי' כן התמחויין מצטרפין שאם אכל חצי זית מתמחוי אחד וחצי זית מתמחוי אחר בהעלם אחד מצטרפין הן לכזית ומתחייב: א"ל איני יודע טעם תמחוי. מי שאלו מה טעם יש בו שילטרפו אם חולקין הן: ולא מתניתא היא. דברי ר' זעירא הן דמסיק ליה דהא שמעינן מהאי ברייתא דר' יהושע גופיה דס"ל דשני מינין מחלקין הן ולית ליה צירוף: כתב וכו' ר"א מחייב חטאת. דאות אחת שבשבת מצטרף לכשיעור ב' אותיות: ור' יהושע פוטר. דב' ימים אינן מצטרפין וה"ה לשני מיני תמחויין דאין מצטרפין: תיפתר בזדון. מהתם אין ראיה דיכול אני לפותרה שכתב את הב' בשבת במזיד והלכך אינו מצטרף והוה מצי למיפרך אי הכי מ"ט דר"א אלא דפריך ליה פירכא עדיפא דאפי' אי אמרת הכי הליכא דר' יהושע ולאו כל שכן הוא דמה אם הזדון שאינו חולק להטאות דלא שייכא חטאת במזיד אינו מצטרף לכשיעור שגגה שהיא חולקת לחטאות לא כ"ש שלא תצטרף: לא אמר כן. לא כך שאלו ר' ירמיה לר' זעירא מקצר בשבת זו וכו' דבהא פשיטא ליה דהואיל ושבתות חולקות הן אינן מצטרפות אלא כך שאלו אם בשבת אחת עשה כך שקצר חצי גרוגרת בשחרית בזדון שבת וכו' מהו שילטרפו אלו השגגות הואיל ואין דומין זו לזו ועל זה השיב לו ר' זעירא דמ"מ הואיל והולקין הן להטאות שאם עשה כן בכשיעור אין אחד מתכפר בקרבן חבירו אין מצטרפות לכשיעור: א"ר מנא וכו'. ר' מנא היה תלמידו של ר' יוסי שהיה חבירו של אביו ר' יונה והיה רגיל לומר כך אע"ג דלא שמעית מרבי דא מילתא בהדיא שמעית מיניה מלתא דכוותה וזה כמלא בהרבה מקומו' בהש"ס הזה וה"נ אמר אף שלא אמר כהאי בעייא גופה דר' ירמיה אמר מילתא דכוותה וכדבעי להא לקמן בפ"ב דשביעית בסוף הלכה א' דגרים התם ר' יוסי בעי אכל חצי זית בידיעת קדש ובהעלם טומאה ונזכר שהוא טמא ונעלם ממנו הקדש וחזר ואכל חצי זית בידיעת טומאה והעלם קדש הפלוגית מהו שילטרפו מי אמרינן דהואיל דכל חדא וחדא העלמה מיקריא אם אכל כזית בהעלם אחד מהן מצטרפין הן ג"כ אם אכל חצי זית בהעלם זה וחצי זית בהעלם זה או דילמא מכיון דהני העלמות לא דמיין אהדדי דהאי העלם טומאה והאי העלם קדש לא מילטרפי ודמיא ממש האי בעיא לבעיא דר' ירמיה דהכא: ניחא שבת. אדלעיל מהדר בענין השאלה דר"ע דמתני' דכריתות דאמרי' להאי מ"ד דמפרש שגגת שבת וזדון מלאכות הוא שבאלו אי אמרי' ימים שבנתיים הוין ידיעה לחלק או לא והשיב לו ר"א דהוון ידיעה לחלק וחייב על כל אחת ואחת מק"ו מנדה ומדייק הש"ס דניחא שבת דפריך שפיר דכיון שבאו לה ימי החול בנתיים הוון ידיעה לחלק אלא

גבי

רידב"ז

ר"י בעי קומי ר"ז קצר חצי גרוגרת כו' עד ימי הפסק טהרה כפי' הק"ע ז"ל. ודו"ק:

ר"א

שינויי נוסחאות (בו"נ) וזדון כד"ו ומזיד. (בו"נ) אובד שגגת כד"ו או בדשגגת. (בוכ"כ) גרוגרת בזדון כד"ו גרוגרות בשחרית וזדון.

טוב ירושלים

ר' ירמי' בעי קצר חצי גרוגרות בשבת ז כו' ע"ל ת"א פ"א את אמרת אין השבתות מצטרפות חולקות כו'. תמוה לי דלא קבע הגמ' הכא ביחד. ודע דראיתי גם בהגהת הגרד"ל בכ' לא בו ובתגיכו כיונו נחייב על חלי גרוגרות בשבת זו וחלי גרוגרות בשבת ע וח"ש מכאן אם אמרת שאין השבתות מצטרפות ודפח"ח ובפח"י ובלי ספק גם סילקום כמונא נסא"ח גם פירוש כן ונכנס כללו כל חכמי לב לפלפל בפירושם דקשי כל יוה"כ וגם"ג עליהם: א"ל איני יודע טעם תמחוי. בנב"י ס"ל דאקיפא מכוי לס. פו ב בהורך פ' א ס'

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ה מהלכות שגגות הי"ב .

ב מיי' פ"ז משבת הלכה א סמ"ג עשין ר"ג

מסורת הש"ס

כריתות יו ע"א

[illegible] פג ע"ב

גבי נידה מאי אית לך. ריש לקיש אמר תיפתר בנדה קטנה שבאו לה ימי א הפסק *טהרה בנתיים. רבי אליעזר בי ר' שמעון אומר כך שאלו בא' על נדה אחת חמש בעילות בעלם א' מהו חייב אחת על כולם או אחת על כל אחת ואחת. אמר ליה חייב על כל אחת ואחת. וקשיא אילו קצר וקצר בעלם אחד כלום הוא חייב על כלם אלא אחת. ר' אחא בשם ר' חנינא כן ר' מנא מקשי לה. ולא כן א"ר שמואל ר' אבהו בשם ר' יוסא בן חנינא כל הדא הילכתא כר"א ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת. אף הכא לא יהא חייב אלא אחת. א"ר יוסה קיימתיה כיי דמר ר' אחא בשם ר' חנינא לית כן כרבנן דקיסרין בשם ר' ניסא כל הדא הלכתא דר' אליעזר הוא. וכל דיפוק מינה הלכה כולה כר"א:

הלכה ב מתני' *אבות מלאכות י ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר הדש והזורה והבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר והמלבנו והמנפצו והצובעו והטווה והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע

פני משה

גבי נדה מה אית לך למימר בה ימים שבינתיים הוון ידיעה להלק: תיפתר בנדה קטנה. שעדיין אינה רגילה לראות בעונות רציפות אלא רואה ומפסקת הין ורואה ובא עליה והפסיק' לראות וראתה ובא עליה והכל בהעלם אחת דימי הפסק טהרה שבנתיים הוון ידיעה להלק: ר"א בר' שמעון אומר דלא כך שאלו ר' עקיבא לר"א אלא כך שאלו בנדה והשיב לו משבת הבא על נדה אחת וכו' וא"ל ר"א חייב על כל אחת ואחת מק"ו ומה שבת שאין בה אלא אזהרה אחת שהוא מוזהר על השבת והשבת אינה מוזהרת עליו חייב על כל אחת ואחת נדה שיש בה שתי אזהרות שהוא מוזהר על הנדה ונדה מוזהרת עליו אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת: וקשיא עלה דהאי ברייתא דר"א בר"ש דמה פשיט ליה ר"א לנדה משבת הא גבי שבת נמי אי דמיא להאי דינא דנדה אינו חייב אלא אחת שהרי אלו קצר וקצר בהעלם אחד כלום הוא חייב על כולם אלא אחת וא"כ גבי נדה נמי אם בא עליה וחזר ובא עליה לא יהא חייב אלא אחת דמ"ש ביאה וביאה מקצירה וקצירה: ר' אחא בשם ר' חנינא קאמר דכן הוא דמקשי ר' מנא לה ולא כן אמר ר' שמואל וכו' לעיל דכל הדא הלכתא דתנינן גבי שגגות הרבה דחייב על כל שבת ושבת כר"א הוא דאתייא ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת וא"כ אף הכא גבי נדה לא יהא חייב אלא אחת אליבא דרבנן ור' מנא לא ניחא ליה להקשות מקצר וקצר דאה"נ אליבא דר"א קצר וקצר חייב על כל אחת ואחת אפי' בהעלם אחד כדאמר התם בכריתות לעיל והלכך מקשי לה דהשתא אליבא דרבנן דפליגי על ר"א גבי שבת א"כ גבי נדה נמי לא יהא חייב אלא אחת: א"ר יוסי. אני קיימתיה לקושיא דמילתא כהאי דאמר ר' אחא בשם ר' חנינא. בהקושיא דר' מנא דבאמת לית כאן כרבנן והכי אמרין נמי רבנן דקסרין בשם ר' ניסא דכל הדא הילכתא דתנינן בשבת דר' אליעזר היא וכל דיפוק מיניה הלכה לעלמא כולה כר"א היא וא"כ גבי נדה נמי אליבא דרבנן דפליגי עליה דר"א אינו חייב אלא אחת:

הלכה ב מתני' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. בגמרא מייתי להו סמך מן המקרא שבתורה למספר הזה וכמו שר"ל להני מלאכה ומלאכתו שבתורה שהן ארבעים חסר אחת והיינו דכתיבי ארבעים אלא דמספקא להו בהדא אי ממניינא הוא או לא ולפיכך קבעו בלשון המשנה כן ארבעים חסר אחת ולא אמרו ל"ט מלאכות: החורש הזורע הקוצר. כללא דמילתא כל שהוא ממש ענין אחד עם האב נקרא ג"כ אב כגון החורש והחופר או עושה חריץ שכל אחת מהן הפירה בקרקע וענין אחד הוא כל אלו בכלל החורש ונקראו אבות וכן הזורע זרעים או נוטע אילנות והמבריך והמרכיב והזומר שכל אלו ענין אחד הן להצמיח הדבר ובכלל זורע הן ונקראו אבות וכן הקוצר בתבואה והבוצר ענבים והגודר בתמרים והמוסק זיתים והאורה בתאנים כולן ענין אחד הן לעקור דבר מגידולו ובכלל הקוצר הן ונקראו אבות וכן כיוצא בהן בשאר האבות וכל שאינו ענין אחד ממש עם האב אלא דומה לאב נקרא תולדה ממנו ואין חילוק בין אב לתולדה לענין החיוב שעל כולן במזיד בלא התראה חייב כרת ובעדים ובהתראה חייב סקילה ובשוגג חייב חטאת ואין הפרש ביניהם אלא לענין חילוק החטאות בהעלם אחד שאם עשה הרבה אבות בהעלם אחד חייב חטאת על כל א' וא' ואם עשה האב עם התולדות שלו בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת וכן הדין אם עשה הרבה אבות בהעלם אחד וכן מענין אחד יכמו שאמרנו אינו חייב אלא חטאת אחת ואם עשה אב ותולדה אחרת מאב אחר או שתי תולדות משתי אבות חלוקות הרי זה כמו שתי אבות בהעלם א' וחייב על כל אחת ואחת: המעמר. המאסף שבלים ומקבצן אל מקום אחד וכן כל כיוצא בזה שמקבץ הדברים לעשות כמו גוף אחד הרי זה תולדת מעמר: הדש. דישה אינה נקראת אלא בגדולי קרקע וכל המפרק איזה דבר כגון החולב את הבהמה או החובל בבעל חי שיש לו עור וכן הסוחט את הפירות להוציא מהן משקין והן עומדין למשקה וכל כיוצא בזה הרי זה מפרק ומיחייב משום תולדת הדש: והזורה. ורוח: והבורר. פסולת מתוך האוכל אפי' בידו חייב והבורר אוכל מתוך הפסולת בנפה ובכברה חייב ואם בירר בידו לאכול לאלתר מותר: והטוחן. תבואה או הכותש תבלין וסממנין במכתשת ה"ז טוחן וכל המחתך ירק תלוש או כל כיוצא בזה הרי זה תולדת טוחן: והמרקד. בנפה והאי דומה לזורה ובורר שענייניהם דומין זה לזה. ומנאן בשלשה לפי שכל מלאכה שהיתה במשכן מונין אותה בפני עצמה: הלש. והמגבל את העפר וכל המחבר איזה דבר במים ה"ז תולדת לש: האופה. אפייה עצמה לא היתה במשכן אלא מבשל בסממנין והיינו מבשל והיינו אופה ותנא סידורא דפת נקיט: הגוזז את הצמר. וכל אלו מלאכות המנויין אחריה שייכין לצמר וכולם היו במשכן: המלבנו. מכבסו במים וכן כל מיני כיבוס חייב משום מלבן: המנפצו. חובטו במקל או סורקו במסרק: והצובעו והטווה והמיסך. זהו שמסדר החוטין ומתקן את החוטין נקרא אורדי"ר בלע"ז: העושה שתי בתי נירין. נימי הסירוג נקראו נירין ודרך המסרג לעשות כמו בתים בתים כדרך שמסרגין המטה בחבלים וכיוצא בזה ומשיעשה שני בתים חייב: האורג שני חוטין. של שתי או של ערב: והפוצע

קרבן העדה

גבי נידה מה אית לך. למה יהא חייב על כל בעילה כשהם בהעלם אחד ומאי פשיט ליה מנדה: נדה קטנה. כלומר שומרת יום כנגד יום: שבאו ימי הפסק טהרה בינתים. בהפסקות שמפסקת הוין כימים שבינתיים: כלום הוא חייב על כולם אלא אחת. א"כ ה"נ בנדה למה יהא חייב על כל אחת: כן רבי מנא. מקשי על ראב"ש: אף הכא. בנידה לרבנן אינו חייב אלא אחת אבל לר"א בהמת אף בקוצר וקוצר חייב על כל אחת דלית ליה לר"א מאחת מהנה א"כ אית ליה ומיבעיא ליה היכא דעבד שני מלאכות בבת אחת מה שאין כן בקוצר וקוצר בבת אחת מודה רבי אליעזר דפטור כן הוא בכריתות דף ט"ו ע"א לרבה: קיימתיה כיי דמר. אתיא כי האי דאמר רבי אחא וכו': לית כן כרבנן. אינו כן לרבנן שיהא חייב על כל אחת: ל"א לית כאן כרבנן: ה"נ רבנן דקיסרי וכו': וכל דיפוק מיניה הלכה. כל המשניות אלו דר"פ כלל גדול הלכה כולה כר"א ולא כרבנן א"נ אמשניות דכריתות קאי בכל מה שהשיב ר"א לר"ע לא קיבל ממנו:

הלכה ב מתני' אבות מלאכות. אותן מלאכות שהיו במשכן קרויות אבות וכולהו מלאכות אהדדייתא מהכך נפקו והוו תולדות: המעמר. המאסף העמרים: הזורה. ברוח לרוח: הבורר. פסולת בידיו: המרקד. בנפה והני תלת זורה ובורר ומרקד כולן להפריש פסולת מתוך אוכל ניגהו וקחשיב להו בתלת כיון דהוו במשכן והיכן בזמן א' אלא בזה אחר זה. זורה. בתבן. בורר. בצרורות. מרקד. בטוחן: האופה. בגמ' פריך והרי אפי' תולדה דבישול: הגוזז את הצמר. גיזה ושאר מלאכות של צמר השנוי' במשנתינו כולן היו בצמר תכלת של מלאכת המשכן: המלבנו. המכבסו בנתר: המנפצו. קרפי"ר בלע"ז: המיסך. אורדי"ר בלע"ז: בתי נירין. לי"ש שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר ובגוזז ובמלבן ובכולהו איך מפרש שיעורייהו לקמן בפ' האורג: הפוצע

רידב"ז

ר"א בר"ש אמר כך שאלו. בא על נדה אחת חמש בעילות בעלם אחד מהו חייב אחת על כולן או אחת על כל אחת ואחת. א"ל חייב על כל אחת ואחת. ובבבלי במס' כריתות דף ט"ו מסקינן שם מק"ו מה שבת שאין בה אזהרה אחת כו' חייב על כאו"א נדה שיש בה שתי אזהרות. וכו' אינו דין שיהא חייב עכאו"א. א"ל לא אם אמרת בשבת שיש בה תולאות הרבה כו' כו' עיי"ש. וה"נ דכותי' ופריך וקשיא אילו קצר וקצר בעלם אחד כלום הוא חייב על כולם אלא אחת כלומר דפשיטא דאינו חייב אלא אחת א"כ קשיא האיך ילפית נדה דאינה אלא אב אחד. משבת שהוא כמה אבות דאילו אב אחד בעלם אחד גבי שבת נמי אינו חייב אלא·אחת. ר"א בשם ר' חנינא כן ר"מ מקשי לא כן אמר ר"ש ר"א בשם ריב"ח כל הדא הילכתא כר"א ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת. כדברינו לעיל דהך מתניתין אתיא כר"א אבל לרבנן פליגי על ההיא מתניתין דלא קאמר דמתניתין ר"א היא פתם די"ל דר"א הוא וכ"ל כוותי' אלא קאמר בפירוש ברם כרבנן וכו' א"כ רבנן פליגי על ר"א גם גבי שבת וס"ל דאינו חייב אף בשבת אלא אחת א"כ קשה אמאי דקאמר ליה ר"ע לא אם אמרת בשבת שיש בה תולאות הרבה משמע דגם בשבת מודי לי'. ז"א דהא אף בשבת ס"ל לרבנן דאינו חייב אלא אחת והיינו דמסיק. אף הכא פי' בשבת לא יהא חייב אלא אחת אליבא דרבנן. וא"כ מאי קמהדרי רבנן לר"א לא אם אמרת בשבת שיש בה תולאות הרבה מכלל דמודי לי' בשבת ז"א דהא אף בשבת אינו חייב אלא אחת. א"כ קשה על ריב"ח האיך הוא פליג על ר"א בר"ש הא על מתניתין דידן ס"ל לר"א בר"ש דכו"ע מודים בה. ומצ"ל לריב"ה דר"א היא ולא כרבנן דהא אם מתניתין ר"א הוא או ד"ה הוא תלי בפלוגתא דרבי ור"א בר"ש והאיך קאמר ריב"ח סתם הדא הילכתא כר"א ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת סתמא הא אם הדא הילכתא דידן כר"א או כד"ה היא בפלוגתא דרבי ור"א בר"ש דלרבי הך מתניתא כר"א ולר"א בר"ש ד"ה הוא ודילמא מתניתין אליבא דר"א בר"ש הוא וד"ה היא ועוד האיך עשה ריב"ח פלוגתא בין רבי ור"א בר"ש במתניתין דידן דלרבי היא אליבא דר"א ולר"א בר"ש הוא לד"ה אימא כשם דר"א בר"ש שנה מתני' דידן כד"ה כן רבי נמי שנאה לד"ה דהודו לי'. וכיון שמצינו דאליבא דר"א בר"ש הוא לד"ה ע"כ גם לרבי לד"ה והודו לי' ע"ז אמר אמר ר' יוסי קיימתי' כיי דמר ר' אחא בשם ר"ח לית כן כרבנן פי' לא כמו דגרסינן ברם כרבנן ז"א אלא הכי איתמר כל הדא הילכתא כר"א ותו לא וי"ל דר"א הוא וס"ל לרבנן כוותי' [ועי' ירושלמי יומא פ"ט לית כן כך וזהו נ"כ למימר דלית כן הגירסא כמו שקיה

עד

שנויי נוסחאות (בו"א) מאי בד"י מה. (בו"נ) אליעזר בד"ו אלעזר. (בוי"ז) הזורע והחורש בד"ו החורש הזורע. (בוי"ה) והקוצר והמעמר בד"ו הקוצר המעמר. והבורר הטוחן בד"ו הבורר והטוחן. (בוי"ט) והלש בד"ו הלש. (ש"כ) והמלבנו והמנפצו והצובעו והטווה והמיסך בד"י המלבנו המנפסו הצובעו הטווהו המסיך. (בוכ"א) והאורג בד"ו האורג.

מסורת הש"ס

והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר והתופר שתי תפירות והקורע על מנת לתפור שתי תפירות הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש והמוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

גמ' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. ז‍מניין לאבות מלאכות מן התורה ר' שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן *כנגד ארבעים חסר אחת מלאכה שכתוב בתורה. בעון קומי רב אחא כל הן דכתיב מלאכות שתים. א"ר שיין אעירת עיינה דרבי אחא בכל אורייתא ולא אשכח כתיב דא מילתא בעיא דא מלתא °ויבוא הביתה לעשות מלאכתו מנהון. °ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה מנהון. תני רבי שמעון בן יוחאי °ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה. הרי זה בא להשלים ארבעים חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי שמואל בר נחמני כנגד ארבעים חסר אחת פעם שכתוב במשכן עבודה ומלאכה. א"ר יוסי בן חנינא זה הדבר אין כתיב כאן אלא °*אלה הדברים דבר דברי דברים מיכן לאבות ולתולדות. רבי חנינא דצפורין בשם ר' אבהו אל"ף חד. למ"ד תלתין. ה"א חמשה. דבר חד. ודברים תרין. מיכן לארבעים חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה. רבנן דקיסרין אמרין מן אתרה לא חסרה כלום. אל"ף חד. למ"ד תלתין. ח' תמניא. לא מתמנעין רבנן דרשין בין ה"א לחי"ת. רבי יוחנן ור"ש בן לקיש עבדין הוויי בהדא פירקא תלת שנין ופלוג. אפקון מיניה ארבעין חסר אחת תולדות על כל חדא וחדא. מן דאשכחון מיסמוך סמכון הא דלא אשכחון מסמוך עבדוניה משום מכה בפטיש. בנוי דרבי חייא רובא עבדן הוויי בהדין פירקא שיתא ירחין. אפקון מיניה שית מילין על כל חדא וחדא. בנוי דרבי חייא רובא הווי בשיטת אבוהון *דתני רבי חייא א הקוצר הבוצר המוסק הגודר התולש האורה כולהן משום קוצר. אמר רבי

קרבן העדה

הפוצע. כשהחוט ניתק פוצע ראשיהן ושוזרן ביד עד שיהא נארג וקאמר דאם עשה כן בשני חוטין חייב והני כולהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר שייכי בציידי חלזון. ותופר וקורע ביריעות הוה: על מנת להפור. פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אא"כ קורע אבל קורע שלא להפור לא היה במשכן: הצד צבי. וכל מלאכת עורו נוהגת בתחשים ובעורותיהן למשכן: המולחו. לעור: הממחקו. המגרד שערו: מחתכו. מקצעו ומחתכו לרצועות ולסנדלים: כותב ומוחק. לקמן פ' הבונה מפרש שכן רושמין על קרשי משכן לידע איזו בן זוגו וכותב אות בזה ואות בזה ומוחק פעמים שטעה: מכבה ומבעיר. באש שתחת הדוד של סממנין: מכה בפטיש. הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה ומתני' נמי לא מחייב ליה אלא בגמר מלאכה. וי"מ שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוו' עקמומיתו וכן על האבן שבבנין להשווה להברותיה וכה"ג אע"ג דלא הוה מלאכה מגד עצמה מיחייב בה משום גמר מלאכה: **גמ'** כנגד מ' חסר אחת מלאכות שכתובין בכל התורה. וה"ק קרא לא תעשו כל מלאכה כמנין כל מלאכה שבתורה: כל הן. כל היכא דכתיב מלאכות לשון רבים בתורה אם הם חשובים כשנים או לא: אסגר' עייניה. שלא ר' אחא עיניו בכל התורה ולא מצא כתוב מלאכות בתורה: בעיא דא מילת'. הא קא מיבעיא ליה: ויבא. יוסף הביתה לעשות מלאכתו: מהם. מן המלאכה או לא מי אמרינן לעשות צרכיו נכנס לשכב עמה או דלמא מלאכה ממש הוא וממניא הוא: מלאכתו אשר עשה. ממניא הוא דמלאכה ממש היא או דלמא דשלים עבידתיה דלא שייך בו יתי' מלאכה וכל מה שאחד רוצה לעשות מיקרי עבודה: דבר. ה"מ למכתב וכתיב דברי הרי תרי וה"מ למכתב דברי וכתיב דברים הרי הלת ואלה בגימטרי' ל"ו הרי ל"ט: רבנן אמרי. מאלה לחוד מלי למדרש ל"ט: מן אתרה. ממקומ' הוא מוכרע: לא מיתמנעין חכמים לדרוש ה' לח' דהותיות אחה"ע מתחלפין כמלא שהן ל"ט: עבדין. קושיות בפ' כלל גדול בלשה שנים ומחצה והוציאו בפילפול' מ' חסר אחת תולדות לכל אחת מל"ט אבות מלאכות: מן דאשכחון וכו'. מה שמצאו לו סמך להסמיכו לאב סמכו ותולדה שלא מצאו לה סמיכה לאב עשאו אותה תולדה דמכה בפטיש: בני דר"ח רובא. בניו של ר"ח הגדול עשו קושיות בפרק כלל גדול ששה חדשים והוציאו וי"ו תולדות לכל אב: בנוי דר"ח. סתמא דש"ס קאמר בניו של ר"ח אלו בשיטת אבוהן: כולהון משום קוצר. הרי ששה תולדות לקוצר: רבי

פני משה

והפוצע שני חוטין. זה שמסיר את הערב מן השתי או השתי מן הערב כדי לתקנו באריגה נקרא פוצע: הקושר. קשר של קיימא. והוא מעשה אומן: והמתיר. לקשר של קיימא ומעשה אומן: והתופר שתי תפירות. והוא שיקשור ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שיתקיים ואם תפר יותר משתי תפירות חייב אפי' לא קשר ראשי החוט: הקורע על מנת לתפור שתי תפירות. אבל הקורע להפסיד מקלקל הוא ופטור: הצד צבי. וכל כיוצא בו שאינו ברשותו: השוחטו. מחייב משום נטילת נשמה וכן כל כיוצא בזה בבעל חי: המפשיט את העור והמולחו. חייב דהוא מין עבוד: והממחקו. מעביר את השער מעל העור: והמעבדו. בכיוצא בו בשאר דבר המחתכו ואלו מלאכות הצריכין לעור וכולהו הוו במשכן: הכותב שתי אותיות או מוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות. דאי לאו הכי מקלקל הוא ופטור: הבונה והסותר ע"מ לבנות דאם להפסיד פטור: המכבה והמבעיר. והוו במשכן כשבישלו הסממנין וכקט המכבה קודם המבעיר מפני שהמכבה לעולם הוא חייב במכוין לכיבוי והמבעיר אינו חייב עד שיהא צריך לו כגון המדליק את הנר או העצים להתחמם בהן או להאיר או שמבעיר העצים לפי שצריך להאפר אבל אם מבעיר דרך השחתה פטור: והמכה בפטיש. שכך עושין לגמור מלאכה וכל מידי דאיה ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש: והמוציא מרשות לרשות. וכן המכניס ונקרא הכנסה אב כמו הוצאה מפני שהוא ענין אחד ונכלל בהמוציא שהכל מרשות לרשות הוא: הרי אלו וכו'. מניינא דרישא קמ"ל להילוק מלאכות שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב ארבעים חסר אחת חטאות ומניינא דסיפא לאפיקי מדר' יהודה דמוסיף באבות וקחשיב אף השובט והמדקדק:

גמ' מנין לאבות מלאכות. רמז להן מן התורה: כל הן דכתיב מלאכות. לשון רבים נימא דמיעוט מלאכות שתי' וא"כ יהיו יותר: אסגרת עייניה דר' אחא. ראה והשגיח בכל התורה כולה ולא השכח כתיב מלאכות ולפיכך לא חשש להשיב להם על דבעון מיניה: דא מילתא בעיא. בתמיה וכי כי האי מילתא הוה מיבעיא להו מה שלא נמצא כתיב בתורה כלל: דא מילתא. כלומר אלא דא מילתא דאיכא למיבעי אם ויבא הביתה לעשות מלאכתו מנהון דמלאכתו ממש היא וכן אם ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה מנהון משום דאיכא למימר דדוקא אותן מלאכות האמורות אצל האדם הן מן המנין וה"ה שני מלאכתו האמורים שם בפסוקים דויכלו מספקא להו אלא דרישיה דפרשה נקיט וא"כ צריך לומר דכל מקום שנאמר בתורה מלאכתך נמי רבים משמע כדי להשלים המנין והשתא הא דקא מיבעיא להו אם אנהגו מוכרחין לומר דמקום שנאמר לשון רבים הרומז על שתים הוא ולא כל הן דכתיב מלאכות ממש קאמרי דלא טעו לומר מה שלא הכתיב כלל: ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי וגו'. ולעיל מיניה כתיב שבעת ימים תאכל עליו מצות ולמה חלקן הכתיב כאן אלא כדי לסיים ביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה והרי זה בא להשלים מ' חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה והיא אחרונה שאח"כ לא המצא לשון מלאכה בתורה: שכתיב במשכן עבודה ומלאכה והרי זה ג"כ רמז למה שחשבו למנות לאב מה דהוה במשכן: דבר דברי דברים. דבר היה צ"ל וכו' אלא לרבות לאבות ולתולדות: אל"ף חד וכו'. משום דלר' יוסי בן חנינא אין מכאן רמז למנין האבות הלכך קאמר ר' אבהו דרוש הכי אל"ה ל"ו דבר חד דברים תרי הרי ל"ט: מן אתרה לא חסרה כלום. לא צריכת למידרש דבר דברים אלא מתיבת אלה גופה איכא רמיזא אל"ף חד וכו' דלא מיתמנעין רבנן למידרש בין ה"א לחי"ת במקום שיש לרמז איזה דבר כדאמרי' בפיאה פ"ז ובמעשר שני פ"ה: ר"י ור"ל עבדין הוויי. הוויות וקושיות ופרוקי בהדא פירקא כלל גדול תלת שנין ופלגא ולבסוף הוציאו ללמוד ולהבין לאלו אבות מלאכות מ' חסר אחת והתולדות דכל חדא וחדא מה דשייכא לה ומה שמצאו לסמך להתולדות מן האבות סמכו זה לזה ומה שלא מצאו למיסמך בהדיא לזה האב או לזה עשו אותה התולדה לחייב עליה משום מכה בפטיש וכלומר דכל שלא יכלו לומר זה משום זה וזה משום זה לפי שאינה מלאכה ממש אלא כגמר מלאכה וא"כ ה"ז משום מכה בפטיש דאותה קראו אב ללמד על כל גמר מלאכה: שית מילין. שם שהוסיפו שהן כאבות על כל חדא וחדא מה שנשנו במתני' כדמסיק ואזיל דבנוי דר' חייא רבה הוויות דידהו בשיטת אבוהון הן דתני ר"ח וכו' והרי כאן ששה עם הקוצר: אמר רבי

עין משפט נר מצוה

יא

א מיי' פ"י משבת הלכה [illegible]

גליון הש"ס

ז עי' ברמב"ן פי' בג. ובחי' רמב"ן שבת מט ע"ב וברשב"א שם. ועיין בתוי"ט ובש"ק. ונעלם מהם דבר ברמב"ן שם:

שבת מט ע"ב

כב פ"ה

פ"ב צג ע"ב

רידב"ז

עד הנה וכן הוא כמה פעמים בירושלמי וכן בפ"ק דמס' תרומות ובפ' מי שאחזו גרסינן ג"כ כן את אמר לית כן אוף הכי לית כן וכו' אית כן היא הרכנת כו' עיי"ש דהפי' בפשיטות לית כן דלית הגירסא כן עיי"ש במהרא"פ ז"ל וכן במס' יבמות פ"י ה"ז ובפ"ק דמס' קידושין] אבל לית כאן הסיום כרס כרבנן אינו חייב א"א דאף רבנן מודו לר"א ואף אתא לאשמעינן דמתניתין אתיא כר"א דאילו בבבלי מוקמינן ע"כ להך מתניתין דלא כר"א דקתני העושה כו' מעין מלאכה אחת כו' ולר"א מחייב אתולדה במקום אב וע"כ מתניתין דידן דלא כר"א ע"ז קמ"ל דהדא הילכתא כר"א וכדברינו לעיל דלדידיה לא שאיל ליה עז"ש

שנויי נוסחאות (שו"א) והפוצע בד"ו הבוצע. (שו"ג) המולחו והמעבד את עורו והממחקו והמחתכו בד"ו המולחו המוחקו והמעבדו המחתכו. (שו"ו) המכה בד"ו והמכה. (שו"ו) הרי בד"ו ליתא. (שופ"ו) מנהון בד"ו מנהין. (שופ"ז) מנהון בד"ו מנהין. (שוי"ו) יוחאי בד"ו יוחי.

מערכת הערוך

ר' יוסי בי רבי בון כו'. בערוך (ע' אב) ר' יוסי בר בון בשם רבי שמואל בר נחמני אמר כנגד מ' חסר אחת עבודה ומלאכה שכתוב במשכן. ר' יוסי בר חנינה אמר זה הדבר אין כתוב כאן... לאבות ותולדות רבי חנינה דציפורי בשם רבי אבהו אמר „אלה" א' חד... דברים תרי מכאן לארבעים אבות מלאכות חסר אחת שכתוב בתורה. רבנן דקיסרי כן אתרא ח' שמונה היינו ל"ט לא כהמענין רבנן דדרשי בין ה"א לח':

עמודי ירושלים

מניין לאבות מלאכות מה"ת רשב"נ בשם ר' יונתן כנגד ארבעים חסר א' מלאכה שכתוב בתורה כו' התוי"ט כתב דאם לא נחשוב המלאכה הכתוב בתורה וכתיב בהן אזהרה יהיה ארבעים דוק ותשכח. וראיתי במראה הפנים שכתב עלי' והנה הרואה יראה שאין החשבון שלו מכוון כלל וכלל וכתב שמלאכה הכתובה בתורה בלא אות השימוש הם כ"ד וכתוכם יש ט' אזהרות וד' עושים בש"ה הם י"ג נשאר י"א ואיכן הכתובים המלאכה והמלאכה למלאכה הם י' הרי כ"א ואותן שכתיב מלאכת ובמלאכת למלאכת מלבד האזהרות הם י' הרי ל"א ומלאכתו הם ד' הרי ל"ה ומלאכתך ב' הרי ל"ז וא' ממלאכתו הרי ל"ח ואיכן היה הארבעים ואיכן היא הדוק ותשכח וע"כ לקח לו דרך אחר וכתב שהוא על קן בהמת שלא קחשיב רק אותן שכתיב מלאכה ומלאכתו ומלאכתך המלאכה והמלאכה למלאכה מלאכתו מלאכתך אבל ממלאכתו אינו מן המנין יעו"ש שהאריך בזה. ובמא"כ מכתב. אך פלא בעיני שלא זכרו דברי הירושלמי דמיבעי ליה לחשיב ויכל ביום השביעי (לע"מ) והם כ' בפשיטות שאין לחשבו כלל. עוד נפלאתי על הק"ע והתוי"ט שלא זכרו דברי הרשב"א כלום.

שבת מד

טוב ירושלים

כנגד ארבעים חסר אחת מלאכה שכתיב בתורה. בחידושי רשב"א ורמב"ן מ' ב' כתב בשם ר"ס דס"א לשון מלאכה בתורה לא מסס ג' דויכלו שאינם ניווי וד' מלאכת שכ' בהן עשיה ויעש מעשה ולרבנן המלאכה אשר לפני וי"ד שכ' בהם כל מלאכת עבודה לא תעשו הרי כ"א נשתיירו מ' ובכללן ששת ימים תאכל מצות ט' ל"ת כל מלאכה ולמה זאת שנפי' אמר בתלמוד א"י שבא להשלים ל"ט מלאכות שבתורה ויש מי שמוציא מכל אלו כת' ויבא הביתה ויש מי שמוציא ומלאכה כיתה דיס כו' עכד"ק. וק"ל טובא מאי קחשיב אי חשיב ניווים א"כ אמאי לא חשיב שני כל מלאכת עבודה לא תעשו ואי חשיב דלא ניווים כדברי התוי"ט המובא בש"ק ד"ה שני א"כ אמאי לא ניחשיב כך דויכלו. וגם יו"כ שלא לחשוב שני דויכלו בדיבור נכרא כשבת קי"ע ב' ר"ס ל"ב א' ועי' ק"ע ד"ס מלאכתו ואולי לשכי לא חשיב כני י"ד כדברי התוי"ט וכן דששת ימים דחשבי' רשב"י רבי בבבלי חגיגה י"ח א' דדרש לאוי קרא מיקרו למלאכת חוה"מ פיים"ה ובאמת בכל פרשה זו לא נכתב שום איסור מלאכה בשאר המועדות זולתי ליום שביעי של פסח. כולי האי ואולי כיון לזה הש"ק במצות ויש לייסב (לע"מ) והם כ' בפשיטות שאין לחשבו כלל. עוד נפלאתי על הק"ע והתוי"ט שלא זכרו דברי הרשב"א כלום.

רבי סירוד יהודא ב"ר עבדין הוי במכשירין שיתא ירחין. בסופה אתא חד תלמיד מן דרבי סימאי ושאיל ליה ולא אגיביה. אמר ניכר הוא זה שלא עבר על פיתחה של תורה: ארבעים אבות מלאכות חסר אחת. ליידא מילה שאם עשאן כולם בעלם אחד *אינו חייב אלא אחת. *תנא ר' זכאי קומי ר' יוחנן זיבח קיטר וניסך בעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. א"ל רבי יוחנן בבליא עברת בידך תלתא נהרין ואיתברת אינו חייב אלא אחת עד לא יתברינה בידיה יש כאן אחת. ואין כאן הנה. מן דתברה בידיה יש כאן הנה ואין כאן אחת. רבי בא בר ממל בעא קומי דרבי זעירא ויהא חייב על כל אחת ואחת. כמה דתימר גבי שבת °לא תעשה כל מלאכה כלל. °לא תבערו אש בכל מושבותיכם פרט. הלא *הבערה בכלל היתה ויצאת מן הכלל ללמד לומר מה הבערה מיוחדת מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה. אף כל מעשה ומעשה שיש בו לחייב עליו בפני עצמו. אף הכא °לא תעבדם כלל. לא תשתחוה להם פרט. והלא *השתחויה בכלל היתה ולמה יצאת מן הכלל ללמד מה השתחויה מיוחדת מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמו אף כל מעשה ומעשה שיש בה לחייב עליו בפני עצמו. א"ל בשבת כלל במקום אחד ופרט במקום אחר. ובעכו"ם כלל שהוא בצד הפרט. א"ל והכתיב °לא תשתחוה לאל אחר °זובח לאלהים יחרם. הרי כלל במקום אחד ופרט במקום אחר. א"ל כיון שאת לומד מצדו אפילו כלל במקום אחד את למד. הברייא אמרין לא שנייא בין שכלל במקום אחד ופרט במקום אחר בין שכלל ופרט במקום אחד. כלל ופרט הוא בשבת כלל ואחר כך פרט. בעכו"ם פרט ואחר כך כלל. ר' יוסי אמר לא שנייא בין שכלל ואחר כך פרט בין שפרט ואחר כך כלל בין שכלל ופרט וכלל כלל ופרט היא בשבת כלל בעבודתה ופרט בעבודתה. בעכו"ם כלל בעבודתה ופרט במלאכות הגבוה. אמר רבי מנא הבערה שלא לצורך יצאת השתחויה לצורך יצאת ללמד על עצמה שאינה מעשה. אתיא כההוא דתני חזקיה °זובח לאלהים יחרם *יצאת זביחה ללמד על הכל השתחויה ללמד על עצמה שאינה מעשה.

או

פני משה

רבי סירוד. כך שמו. יהודה ברבי עביד הוי בדינא דמכשירין בענין שיכול לעשות מע"ש להכשיר בשבת ומה שא"א מותר ועביד להא שיתא ירחין ולבסוף אתא חד תלמיד מן דר' סימאי ושאיל ליה בהן ולא השיבו ואמר זה התלמיד עליו ניכר הוא זה שלא עבר על פיתחה של תורה וה"ז יגע שיתא ירחין ולא ידע להשיב: ארבעים וכו' ליידא מילה. לאיזה דבר נקיט התנא להמנין והרי אנו רואין בכך הם אלא ללמד שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. כצ"ל: תני רבי זכאי וכו'. גרסי' להא לעיל בהלכה א' עד ואין כאן אחת ובכפריסית שם וגרסי' להא נמי בריש פ"ו דנזיר וכן להא דלקמן: ויהא חייב על כל אחת ואחת. לר' יוחנן הוא דמקשה שהשיב לר' זכאי דבע"ז אין חילוק עבודות והאי יהא חייב על כל אחת ואחת גם בע"ז כמה דתימר גבי שבת דנפקא לן חילוק מלאכות מלא תבערו דיצ"ת הבערה מן כלל דלא תעשה כל מלאכה לחלק וללמד על הכלל כולו לחייב על כל מלאכה מיוחדת בפ"ע ואף הכא בע"ז נמי נימא דלא תעבדם כלל היא לכל העבודות ויצאת השתחויה לפרט בפ"ע וללמד על הכלל כולו: א"ל. לא דמיא הדי להאי דשבת דהתם הכלל במקום אחד והפרט איננו כתוב בצידו אלא במקום אחר ודיינינן ליה במדה זו אבל בע"ז כלל שהוא בצד הפרט דבמקרא אחד כתוב לא תשתחוה להם ולא תעבדם והואיל שכתוב בצידו לא הוי אלא כפירושא דכלל ולא דיינינן ליה במדה לדבר שיצא מן הכלל: והרי כתיב. בפרשה כי תשא כי לא תשתחוה לאל אחר והרי כאן הפרט במקום אחר הוא: זובח לאלהים יחרם ל"ג דמייתר הוא וכן ליתיה בנזיר שם: א"ל כיון שאת לומד מצידו. מכיון דגלי לן קרא במקום אחד שכתיב בצידו ללמדנו שאין דנין לו במדה זו הלכך אין למדין אפילו במקום אחר. וכך הוא בנזיר. מכיון שאין אתה למד מצדו אפי' ממקום אחר אי את למד: הברייא אמרין. דלאו היינו טעמא משום דלא שנייא לן במדה זו בין שהכלל והפרט במקום אחד או לא לפי שבכל מקום ליתן לדון במדה דיצא מן הכלל אלא דהכא היינו טעמא דבשבת כלל ואח"כ פרט הוא ושייך שפיר לומר יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו אבל בע"ז הפרט דלא תשתחוה קודם הכלל דלא תעבדם הוא ולא שייך לומר בו יצא מן הכלל וה"נ אמרינן מכיון דגלי לן האי קרא וכו' כדלעיל ר' יוסי אמר דלא היא דגם בהא לא שנייא לו בין שהוא כלל ואח"כ פרט שבין פרט ואח"כ הכלל כלל ופרט הוא לענין שדנין אותו במדה שיצא מן הכלל אלא דהכא היינו טעמא משום דבשבת הכלל והפרט בעבודתה כלומר הכל ממלאכות השייכין לאזהרת שבת הן אבל בע"ז הכלל הוא בעבודתה דלא תעבדם שהמא כתיב ומשמע בכל העבודות שדרך העכו"ם לעשות כן ואף אותן שאין מדרך לעשות כן לגבוה הן בכלל. ופרט במלאכת הגבוה. השתחויה למלאכת הגבוה היא דאע"ג דעבודת פנים לא הויא מ"מ דרך כבוד הוא לעשות כן לגבוה: ר' מנא. אמר היינו טעמא דלא דיינינן ליה במדה זו דבשלמא הבערה שלא לצורך עצמה יצאת שאין לה ללמד על עצמה כלום והלכך אמרינן ללמד על הכלל כולו יצאת אבל השתחויה בע"ז ללמד על עצמה יצאה: שאינה מעשה. כשאר עבודות כגון זיבוח וקיטור וניסוך שהן ג"כ עבודות פנים ולא הוה נפקא לן השתחויה מכללא דלא תעבדם דלאו עבודה שיש בה מעשה היא ולגופה איצטריך ולא ללמד על הכלל: ואתיא כההוא דתני חזקיה דזביחה יצאת מן הכלל דלא תעבדם וללמד על הכלל כולו דכל שהוא כעין עבודת פנים לחייב עליה אע"פ שאין דרכה של ע"ז לעבדה בכך והשתחויה יצאת ללמד על עצמה לפי שאינה מעשה:

או

קרבן העדה

רבי סירוד. שם חכם: יהודה בנו של ר'. למד מסכת מכשירין ששה חדשים לסוף בא אחד מתלמידי ר' סימאי ושאל לו דבר במכשירין ולא ידע להשיבו: שלא עבר על פתחה של תורה. כאילו לא התחיל ללמוד מעולם: ליידא מילה. לאיזה דבר תני מנינא במתני' ממיל' קא חזינא שהן ארבעים חסר אחת: ומשני אם עשאן וכו'. בא להודיעך שאם נתעלמו ממנו כל הלכות שבת כמה חטאות חייב עליו: חייב על כל אחת ואחת. דמהשתחוי' יתירה דריש לחלק לחייב על כל אחת: בבלייא. ר' זכאי מבבל היה ואמר ליה ר"י עברת תלת נהרין כלומר הטרחת עצמך לעבור ג' נהרות: ואתברית. ונשברת וטעית דאפילו הכי אינו חייב אלא אחת דהשתחויה לעצמה יצאה שאינו מעשה: עד לא יתברינה. ר"י קאמר לה א"נ סתמא דש"ס פריך היך אפשר לומר דקרא ועשה מאחת מהנה בעכו"ם משתעי הייתר לן או אחת או הנה דאם נאמר כר' זכאי שהוא חייב על כל אחת ואחת א"כ שפיר קאמר אחת שהוא הנה הכל. הנה שהיא אחת אין כאן: מן דתבריה בידיה. והינו חייב אלא אחת על כולן יש כאן הנה שהיא אחת אבל אחת שהיא הנה אין כאן א"כ ה"א לומר דמאחת מהנה יליף לחלק אלא מהשתחואה יתירה והשתחוי' לעצמה יצאה וכדמסיק. ויותר נראה דל"ג הכא מן עד לא וכו' עד אין כאן אחת: ויהא חייב בעכו"ם על כל אחת. כי היכי דאמרינן גבי שבת: הבערה בכלל. לא תעשה כל מלאכה היתה: מעשה יחידי. מלאכה אחת: וחייבין עליה בפני עצמה. אם עשאן עם שאר מלאכות בהעלם א': שיש בו. בכלל לא תעשה כל מלאכה: לא תעבדם כלל. בכל מיני עבודה: כלל במקום א'. בפ' כי תשא: ופרט במקום אחר. בויקהל: כלל שהוא בצד הפרט. דסמיך ליה בחד קרא לא תשתחוה להם ולא תעבדם ולא ה"ל יוצא מן הכלל ללמוד על הכלל כולו: כיון שאת לומד בצדו. כיון שכבר כתוב בצד הכלל תו לא ה"ל יוצא מן הכלל אע"ג שכתוב הפרט עוד במקום אחר שלא במקום הכלל: לא שנייא. אין חילוק בין כלל ואח"כ פרט וכו' לעולם כלל ופרט הוא אלא הכא בעכו"ם טעמא אחרינא אית ביה דלא דריש: בעכו"ם פרט. תחלה לא תשתחוה ואח"כ כלל לא תעבדם ולא מיקרי יוצא מן הכלל: בע"ז כלל. לא תעבדם משמע בעבודה שעובדין אותה: ופרט בעבודת גבוה. דהשתחוי' אחד מד' עבודות שעובדין להשם היא ולא דרשינן בכלל ופרט: א"ר מנא. מעיקרא ל"ק דנדרוש השתחויה ליוצא מן הכלל דשאני השתחויה מהבערה: לצורך יצאת. לגופא איצטרך דה"א דפטור עליה לפי שאינו מעשה ולא יהא חייב עלי' לכך איצטרך קרא ולא לחלק אפי' בהשתחויה גופה: אתא. הא דר' מנא דאמר השתחויה על עצמה יצאה כדקתני חזקיה: ללמד על הכל. לחייב על כל אחת ואחת:

או

רידב"ז

פו"ש ובנ"מ וכנ"ל ורבותא גדולה קמ"ל דמתניתין כר"א ג"כ אתיא ורבנן דקיסרין בשם ר"כ כנ"ל וכ"נ הק"ע ז"ל ופשיט כל הדא הילכתא דר' אלעזר היא וכל דיפוק מינה הלכה פירש כל הילכתא דילפינן מינה כילה כר' אלעזר. דהוא הילכתא דנדה. דמפקינן מינה כולה כר' אלעזר ורבנן דקיסרין אמרין זאת אפילו אליבא דר"א כר"ש. ורבנן דקיסרין לא מסיימו כרס כרבנן. ודו"ק:

א"ר מנא הבערה שלא לצורך יצאת. השתחוי' לצורך יצאת ללמד על עצמה שהיא מעשה פי' דכיון שאינו מעשה א"כ לא היתה בכלל וע"כ יצאת לצורך עצמה. אתיא כההיא דתני חזקי' וכו' יצאת זביחה ללמד על הכל דכ"ש כעין פנים כדפי' הפ"מ ז"ל. השתחוי' ללמד על עצמה שאינה מעשה. ופריך הי חליף פי' דאימא לצורך עצמה והשתחוי' ללמד. ומשני דבר שהוא מעשה מלמד. דבר שאינו מעשה אינו מלמד א"ר ירמי' כן הגי' בסנהדרין הבערה לצורך

שינויי נוסחאות (סו"ה) סירוד כד"ו סידור. (שו"נ) עצמו כד"ו עצמה.

עמודי ירושלים

אגנה גדולה יצתה מלפניו ובחנם השיג על התיו"ט והקורקונדאליא הטעהו כי מה שחשב מלאכה הם רק כ"ד. ובאמת המה כ"ה ולפי בדלה בקורקונדאליא שחשב ובדעת ובכל מלאכה חשב אותו לא' ובאמת המה שנים שכ"ה בשמות (ל"א ג' ול"ה ל"א) ובקורקונדאליא כדי לקבל כ' בהד שיטה ורשם בצידו שכ"ה בשמות בב' המקומות וא"כ כתיב מלאכה כ"ה פעמים. והשגיאה הזה היה לו ג"כ במלאכת שחשב שנכתב פעם א' ובאמת נכתב ב' פעמים בשמות (כ"ו ז' וכ"ב י') וא"כ לפ"ז א"ש דברי התיו"ט שהמה מ' מלבד האזהרות שמראה הפנים חשב שהן רק ל"ח לפי שנשמטו ממנו שני המקומות ולפ"ז מבואר בדרך של שמראה הפנים לא יתכן דא"כ יהיה מ"א דהוא חשב במלאכה נכתב כ"ד פעמים ובאמת נכתב כ"ה פעמים. וראיתי להעיר ע"ד ר' חננאל המובא בחי' הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בשבת

טוב ירושלים

א"ל בשבת כלל במקום אחד ופרט במק"א. לכאורה אלו לא תנפנו אם כתיב ג"כ כל בי מלאכה יומת. נ"ל דאלו כל מלאכה שפיר דרשינן ליה גבל המלאכות ... אך ק"ל דתנאן מבמת דשיכא דרחוקים זה מזה דרשינן ליה בכו"פ ולא שיכא דקרובין והא מלינו לסיפך פי' סיטב ב"ק פ"ה א' פליגתא דבי ובן עזאי ועי' תוס' שם ובתוס' ו' ב' ואכמ"ל: **א"ר** מנא הבערה שלא לצורך יצאה השתחויה לצורך יצאה. ק"ל נמ"ש שאין בו מעשה לוקין עליו והוא ר' יהודה בשבות ד' ב' תקשי הקושיא כמעיקרא ולא יו ר' מנא ואולי יסבור כך מ"ד דאין לריך קרא לחלק כלל [ובחידושי האחרונים בזה ואכמ"ל] לדברי תוס' מכות שם בשם הערוך דר"ע ס"ל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו א"כ לפ"מ דס"ל דדרכה מורה כלפון בנ"א ע"ל פ"ס וא"כ מוכח מסוגיא הבבלי סנהדרין דבפי קרא לחלק וכן מוכח נהדיא בשבועות כ"ו א' ב' דבר' יאמר' כ"ל דלריך קרא וא"כ לדידי' לא איצטריך להשתחואה ללמד כל כלמה. ועי' סיטב בסוגיא בבבלי שם כ'

פ"ט א' ב'. ואולי איכא למימר דאזיל ר"ע לביטתי' דס"ל הכפרה לחלק בפספים ה' ב'. וא"כ קשה למה ליה השתחוואה להק פ"כ למימא יצאה דאין בה מעשה וא"כ מאי גופא דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ולפ"ז יש מקום ליישב קושית התוס' מכות שם על פי' הערוך דר"ע הדר"ע דס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וס"ל שמקיים בלאוים לוקה לדברי הרמב"ם דאף דהמפסר בלי מעשה מ"מ לא מיקרי פי"ז לאו שאין בו מעשה וחייב לכולם וא"ב. אבל החינוך ס"ל דקולא כיון דלפעמים אפשר בלי מעשה פטור. ולפ"ז הדק"ל. אבן דלוף לב ר"ע דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו מהשתחוואה א"כ י"ל דומיא דהשתחוואה גופא דליכא כלל בלי מעשה דאצטריך לגבוי. ובל"ז כיון דאפשר במעשה חייב וא"ק סיטב בזה כי

תורה אור

או חלף דבר שהוא מעשה מלמד. ודבר שאינו מעשה אינו מלמד. דמר רבי ירמיה הבערה לצורך יצאת ללמד על בתי דינים [א] שלא יהו דנין בשבת ומה טעמא *נאמר כאן °בכל מושבותיכם ונאמר להלן °והיו אלה לכם לחקת משפט לדרתיכם בכל מושבותיכם מה מושבותיכם שנאמר להלן בבתי דינין הכתוב מדבר. אף מושבותיכם שנאמר כאן בבתי דינין הכתוב מדבר. א"ר שמואל בר אבדימא מכיון דתימר לצורך יצאת כמי שיצאת שלא לצורך. ודבר שיצא שלא לצורך מלמד. הדא אמרה דבר אחד שיצא לצורך אינו חולק. ושלא לצורך חולק. שני דברים שיצאו מן הכלל מהו שיחלוקו. נישמעינה מן הדא *מניין [ב] המעלה מבשר חטאת ומבשר אשם. ומבשר קדשי הקדשים. ומבשר קדשים קלים ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים. ושירי מנחות. [ג] ומן השאור ומן הדבש עובר בלא תעשה. ת"ל °כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. הא כל שיש ממנו לאישים הרי היא בבל תקטירו. ר"א שאל לרבי יוחנן יצאו שתי הלחם וילמדו על הקדשים לכבש. א"ל כהדא דתני *המזבח אין לי אלא המזבח. ומנין לרבות את הכבש. ת"ל °ואל המזבח לא יעלו. יכול לעבודה ושלא לעבודה. ת"ל לריח ניחוח לא אמרתי אלא לעבודה. א"ל אותם מיעוט אלו חייבין עליהן לכבש. [ג] ואין שאר כל הקדשים חייבין עליהן לכבש. מפני שכתוב אותם הא אינו כתוב אותם מלמדין הדא אמרה שני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין. א"ר חנניה בריה דרבי הילל לחלוק אינן חולקין הא ללמד מלמדין. ר' יוסי בי רבי בון

לא

מסורת הש"ס: יבמות ו ע"ב. ות"כ פ' (ויקרא). מנחות נז ע"ב. (ת"כ צו)

קרבן העדה

או חלף. כמאן דאמר בהיפך דזביחה על עצמה יצאה (לחלק) והשתחויה ללמד על הכל: ומשני דבר שהוא מעשה וכו': ופריך דאמר ר' ירמיה הבער' לצורך יצא'. א"כ מנ"ל לחלק: ומ"ט. כלומר מנא ליה: ה"ג והיו אלה לכם לחק' וגו'. גבי מיתת ב"ד כתיב בפ' רוצחי': ה"ג מה מושבות האמור להלן במיתת ב"ד הכתוב מדבר וכו': מכיון דתימר לצורך יצאת. ללמד על מיתת ב"ד: כמי שיצאת שלא לצורך. דהרי עכ"פ שמעינן שחייב נמי הא על מלאכה אחת. ל"א מכיון שיצאה לצורך מה שאתה אומר שיצאה לצורך אין צורך בהבערה שיצאה דהרי ה"מ למכתב בכל מושבותיכם גבי לא תעשה כל מלאכה והבערה שיצאה לחלק: ודבר שיצא שלא לצורך מלמד. סיומא דמלתא דר' שמואל היא: הדא אמרה. זאת אומרת: מהו שיחלוקו. מי אמרינן לחלק יצאו או נימא דה"ל שני כתובים ואין מלמדין: קדשי קדשים. כגון זבחי שלמי צבור שהן כבשי עצרת: מותר העומר. שירים הנותרו מן הקומץ: לא תקטירו ממנו וכו'. ממנו מיותר הוא לדרשא: כל שממנו לאישים. כל שעל' כבר ממנו ע"ג המזבח ומבשר הקרבנות כבר עלו הלב וכליות ומן המנחות כבר עלה הקומץ ומשתי הלחם כבר עלו הלב כבשי עצרת הבאין עמהן וכגופן דמי ומלחם הפני' בזיכי הלבונה: יצאו שתי הלחם וכו'. כל הקדשים השנוים בברייתא דאסור להעלותן ע"ג המזבח אם ילפינן משתי לחם דאסורין להעלותן אף ע"ג הכבש או לא ילפינן: ואל המזבח לא יעלו. דסמיך ללא תקטירו ממנו אשה: ושלא לעבודה. אפילו המעלה שתי לחם ע"ג כבש שלא לשם עבודה יהא חייב: אמר ליה. ר"א לר"י: אותם. דכתיב גבי שאור ודבש קרבן ראשית תקריבו אותם דהיינו שתי הלחם שהן מן שאור וביכורים שהן מן דבש דכתיבי בהאי קרא וה"ק קרבן ראשית תקריבו אותם דהיינו שתי לחם מן השאור דכתיב חמץ תאפנה וראשית מיקרו דהן ראשית לכל המנחות הבאות מתבואת שנה זו דכתיב בה מנחה חדשה וביכורים מן הדבש ואיקרו ראשית דכתיב ראשית ביכורי האדמה הנך הוא דרבי ליה כבש כמזבח כדכתיב ואל המזבח לא יעלו: מפני שכתוב אותם. כלומר טעמא דכתב רחמנא אותם הא לאו הכי מלמדין ולא אמרינן דיצאו שתי הלחם וביכורים לחלוק שאם העלה שניה' בבת אחת שיהא חייב שתים ואות' לא אתי אלא למעט שאר קדשים שאינן חלוקין באפי' עשאן בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת: הדא אמרה. זאת אומרת: לחלוק אינן חולקין. אבל משמעינן מכאן דהע"פ ששני דברים יצאו מן הכלל מלמדין דלכך איצטריך אותם:

לא

פני משה

או חילוף. דנימא זביחה יצאת ללמד על עצמה דהתורה הקפידה דוקא בזביחה והשתחויה יצאת ללמד על הכלל לחילוק הטאות. ומשני מסתברא דדבר שהוא מעשה והיינו זביחה מלמד על הכלל כולו שיצא כיוצא בה אבל השתחויה דבר שאינו מעשה היא אינו מלמד על הכלל דלאו עבודה מיקריא ולא דמיא לכללא: אמר ר' ירמיה. גרסי' וכך הוא בנזיר שם. כלומר דר' ירמיה מקשה אהא דקאמר ר' מנא הבערה שלא לצורך עצמה יצאת אלא ללמד על הכלל והרי הבערה ג"כ לצורך יצאת ללמד על מיתת ב"ד שלא יהא דוחה את השבת דילפינן מושבותיכם האמור כאן ממושבותיכם האמור בפרשת רוצחין דבמיתת בית דין הכתוב מדבר והאמר רחמנא לא תבערו: מכיון דתימר. כלומר אפי' אתה אומר דלצורך יצאת אע"פ כן כמי שלא לצורך היא דאי ללמד על מיתת ב"ד שלא תדחה שבת הוי ליה לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם ספיר נמי הוה נפקא לן מג"ש דמושבותיכם דבמיתת ב"ד מיירי ואין דוחה את השבת ומדמפרש קרא הבערה הוה ליה שלא לצורך ודבר שיצא שלא לצורך ללמד על הכלל כולו הוא יצא: הדא אמרה וכו'. כלומר השתא הא פשיטא לן דדבר אחד שיצא מן הכלל אם הוא לצורך עצמו אינו מלמד על הכלל לחלק ואם הוא שלא לצורך עצמו אז יצא ללמד על הכלל לענין לחלק אלא הא דקא מיבעיא לן שני דברים שיצאו מן הכלל מהו כלומר בהן שיצאו ללמד לחלק או שיצאו ללמד על הכלל שיהא נוהג בו כדרך שנוהג באלו שני דברים וכדלקמן: נישמעינה מן הדא דתנינן. בתוספתא דמכות פ"ד גבי דחשיב הלו שהן בלא תעשה מנין להמעלה מבשר חטאת וכו' על המזבח שהוא עובר בל"ת דבל תקטירו. ת"ל כי כל שאור וכו' ממנו אשה לה' ודרשינן כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו על המזבח והני כולהו כבר עלה מהן לאישים דמבשר הקרבנות הוקטרו האימורים ומהמנחות הוקטר הקומץ ושתי הלחם עלו אימורי הכבשים הבאים עמהן וכגופן דמי ומלחם הפנים הוקטרו בזיכי לבונה: ר"א וכו'. כלומר ואיתמר עלה דרבי אליעזר שאל לר' יוחנן אי נימא יצאו שתי הלחם וילמדו על הכבש והיינו משום דבתריה דהאי קרא כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ כי כל שאור וגו' כתיב קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח וקרבן ראשית היינו שתי הלחם שבאו מן החמץ אבל על המזבח לא יעלו ומדכתיב המזבח מרבינן דאפי' על הכבש של המזבח לא יעלו וזהו ששאל ר"א לר' יוחנן דהאי דרשא לרבות הכבש ילפינן מקרא דשתי הלחם אם נאמר דמלמדין הן על כל אלו מהקדשים דלעיל דאמרינן שעובר עליהן בבל תקטירו שהכבש כמזבח הוא ואם עלה מהן על הכבש ג"כ היא עובר: א"ל ר' יוחנן אין כהדא דתני בהדיא המזבח אין לי אלא המזבח וכו'. ומה"א דהמזבח דריש לרבות הכבש שהוא כמזבח ומדכתיב לא יעלו לרבות לכל שהוא מן הקדשים שעלה מהן לאישים עובר על הכבש כמי על המזבח: יכול וכו'. סיומא דברייתא היא דיכול אפי' מעלה אותן שלא לעבודה אלא לשם עצים כעלמא ת"ל לריח ניחוח לא אמרתי אלא לעבודה לא יעלו: א"ל. והאמר ר"א לר"י דאפ"ה נימא דלא מרבינן בשאר הקדשים שיהא הכבש כמזבח והי מהאי קרא הא כתיב אותם מיעוט הוא דאלו שתי הלחם חייבין על הכבש כעל המזבח ואין שאר כל הקדשים בכלל הריבוי לכבש: מפני וכו'. השתא פשיט לה להבעיא אם שני דברים שיצאו מן הכלל מלמדין דטעמא מפני שכתב אותם למיעוטא הא אם לא כתיב אותם היו שתי הלחם מלמדין על כל הקדשים אפי' לר"א א"כ הדא אמרה שני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין כלומר לא אמרינן שיצאו ללמד על הכלל לענין להלוק אלא שיצאו ללמד על הכלל שיהא נוהג בו כדרך שנוהגין בהן כהאי דשתי הלחם דכשני דברים הן וא"כ דהאי הדא אמרה וכו' כדרך שאלה מיתפרשא וכלומר ואי נימא דנ"כ ייצאין לחלק הן או אינן חולקין ושייך שפיר הא דר' חנניה בריה דר' הילל עלה דלחלק אינן חולקין אבל ללמד מלמדין וכדפרישית. והיותר נכון דגרסינן הדא אמרה שני דברים שיצאו מן הכלל חולקין דקס"ד דכשם שהן מלמדין כדמוכח מהאי דשתי הלחם כך נאמר בעלמא בעיקרים דשייך לומר להלק ששני דברים היוצאין מן הכלל חולקין והיינו ללמד על הכלל כולו לענין לחלק ודחי לה רבי חנניה בריה דרבי הילל דלעולם לחלוק אינן חולקין דמדה זו לא נאמרה אלא בדבר אחד שיצא מן הכלל לענין להגיד אבל ללמד על הכלל לענין שנוהג בהכלל כדרך שנוהג בהן מלמדין הן וטעמא דבעלמא ללמד אמרינן כהאי דר' יהודה דסבירא ליה בפ"ז דסנהדרין דב' כתובים הבאים כאחד מלמדין וכן בב' דברים שיצאו מן הכלל אבל לענין ללמד לחלק אילו לכך יצאו למה לי שנים בדבר האחד שיצא בו הוה גמרינן לה:

לא

עין משפט נר מצוה

יד

א מיי' פכ"ד מהלכות שבת הלכה ז

טו

ב ג מיי' פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ד ס ובהשגות

גליון הש"ס

ב בבלי מנחות לא סיימו בברייתא כן. ומזה בהוסיף בירושלמי כאן ראיה לביעת הרמב"ם פ"ה מאיסורי מזבח הלכה ד דמפרש לא בהקטיר הביריים עם הבשר ועי' בכ"מ וכ"מ ולח"מ כאן:

רידב"ז

לצורך יצאת ללמד על בתי דינין שלא יהא דנין בשבת כו' אר"ש בר אבדומא מכיון דתימר לצורך יצאת ולא לצורך עצמה יצאת כי אם לצורך ללמד על בתי דינין וא"כ הוי כמי שיצאה שלא לצורך ודבר שיצא שלא לצורך מלמד כדקי"ל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמה יצאת אלא ללמד על הכלל כולו יצאת וה"נ כיון שיצא ללמד הרי יצאת שלא לצורך עצמה אלא ללמד על הכלל כולו. והוי כמו דאמרינן בתחלה הבערה בכלל היתה ויצאת מן הכלל ללמד לאמר מה הבערה מיוחדת מעשה יחידי וחייבין עלי' בפני עצמה אף כל וכן מלמד כמו שאין בתי דינין דנין על הבערה בשבת כן נמי אין דנין בכל המלאכות והרי יצאת הבערה ללמד. ומלמד הכל לחלוק על הכלל ובתי דינין על הכלל כולו. וא"כ דבר שיצאת שלא לצורך עצמה מלמד ולא קשה קושית ר"מ הבערה לצורך יצאת דיצאת ללמד על בתי דינין אדרבה היא המותרת כיון שיצאת ללמד הרי היא יצאת מן הכלל ללמד הכל לחלוק ועל בתי דינין ולא דמי להשתחוי' דיצאת לצורך עצמה ללמד על עצמה שאינה מעשה ולא היתה בכלל א"כ כיון דלא היתה בכלל הרי היא יצאת לצורך משא"כ בהבערה שיצאת שלא לצורך עצמה אלא ללמד והוי כמי שיצאת שלא לצורך אלא ללמד ומלמדת על הכלל לחלוק ועל בתי דינין:

ב' דברים שיצאו מן הכלל מהו שיחלוקו נשמעינה מן הדא מנין המעלה מבשר החטאת ומבשר אשם ומבשר קדשי הקדשים כו' כי כל שאור וגו' כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל הקטירו ר"א שאל לר' יוחנן ויצאו שתי הלחם וילמדו על הקדשים לכבש וכו' וכו' אותם מיעט אלו חייבין עליהן

שנוי נוסחאות (בו"כ) אבדימא גי' אבדומא. (בו"ש) היא בד"ו הוא. (בו"כ) ר"א בד"ו רבי אלעזר.

חתם סופר

דמר ר' ירמיה הבערה לצורך יצאת ללמד על בתי דינין שלא יהיו דנין בשבת וכו' מיירי בב"ד של ג' דלא שייך הגזרה דשמא יכתוב דמדכרי אהדדי אפ"ה אסור משום דמחי' כדין עונשין שאסור מן התורה בשבת ויחיד מומחה דלא שייך דין עונשין רק דיני ממונות מ"מ אסור משום שמא יכתוב: [ועיין בספר ההינוך מצוה קי"ד (פ' ויקהל) שהיה לו גירסא ר' אילא בשם ר' ינאי מכאן וכו']:

עמודי ירושלים

בשבת דמ"ש שכ' וז"ע פיר"א שכתובין בתורה מלאכה ומלאכות ס"א סול מהן שלשה מלאכות הכתובין בויכולו שהינן ליוו וד' שכתוב בהן ועשית ויעש והעשה ורגל המלאכה אשר לפני וי"ג שכתוב בהן כל מלאכת עבודה הרי כ"א נשארו מ' ובכללם בשת ימים תאכל מצות כו' עכ"ל ויש להעיר על דבריו מה שהוציא אותן ג' שכתוב בהן ויכולו ובאמת הוא כאן בירושלמי בשיא דלא איפשטא וצ"ע דנירסא אחרת היה לו בירושלמי וגם מ"ש דאותן שכתוב בהן מלאכת עבודה הן י"ד וצ"ע דהא הן רק י"ב (ויקרא כ"ג ז' ח' כ"א כ"ה ל"ה ל"ו) במדבר (כ"ח י"ח כ"ה כ"ו כ"ט א' י"ב ל"ה) וצ"ל דגם כב' כתובים שמות (ל"ו א') ועשית את כל מלאכת עבודת הקודש ושם (ג') למלאכת עבודת הקדש אותן נ"כ לא קחשיב דכוי

טוב ירושלים

דמר ר' ירמי' הבערה לצורך יצאת ללמד על בתי דינין שלא יהו דנין בשבת. בבבלי יבמות ו' ב' וכן בסנהדרין ל"ה ב' אמר זה ר' ישמעאל ול"מ נ"ל דגם הכא צ"ל כן [ומן ל"מ ר"י שנכרי בשם ר' ינאי] וכן מצינו נ"כ ר' ינאי סגא פי' מגילה י"א ב' הוריות ז' ב' ותוס' סנהדרין ל"ס א'. וכנגדו אך בטעות י"א ב' ר' ינאי' והכמ"ל מ"מ יגיד עליו ריעו]. ודע דהמג"א שמ"ס קשה דמג"ע זה דגם מלקות אינו בשבת וי"ש. וראיתי בבאר שבע מובא שם יד אפכן דקיי"ל מלקות במקום מיתה עומדת וכי סיבא דאין מיתה בשו"מ כן גם מלקות ע"ש וכולם ממנו דז"א רק לר' ישמעאל פי' סנהדרין י' א' [ועי"ש דר' ישמעאל אזיל לשיטתיה] ואנן קיי"ל כרבנן דמלקות בכלבא ומ"ש בלח"מ פי"ב מסנהדרין לדעת רבינו דגם מלקות בעינן ביחיד עלמו למלקות כבמיתה מה"ם כבר עמדו ע"ז במק"א בס"ד: אולם הגלעי"ד באמת בפשוטו י"ל דלכאורה איך נדון בשבת ויו"ע עשה דכ' וקראת לשבת עונג [יכן מבטל מצוה במחה בזו"ע ופי' מ"ק

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פי"א מאיסורי ביאה הל' ו טוש"ע ...

לא אמר כן אלא ר"א שאל לר' יוחנן ויצאו שתי הלחם וילמדו על כל הקדשים לכבש. א"ל אתם מיעוט אלו חייבין עליהן לכבש. ואין שאר כל הקדשים חייבין עליהן לכבש. הדא אמר דבר אחד שיצא מן הכלל לצורך אינו חולק ושלא לצורך חולק. ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין וכרבי ישמעאל חולקין דאמר רבי בון בר חייא דברי רבי ישמעאל ב' דברים שיצאו מן הכלל חולקין *דתני רבי ישמעאל °לא תנחשו ולא תעוננו והלא הניחוש והעינון בכלל היו ויצאו מן הכלל לחילוק כלל בהיכרת ופרט בהיכרת. מילתיה דר"י אמרה כלל ופרט הוא. דמר רבי אבהו בשם ר"י °כי כל אשר יעשה מן התועבות האלה ונכרת. אותו בכלל היתה ויצאה מן הכלל לחילוק על הכלל. התיב ר"א והכתיב °ערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה כי את שארו הערה. א"ל לצורך יצאת לידון בעריה. א"ל והכתיב °ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגילה את ערותה את מקורה הערה. א"ל לצורך יצאת *לידון בה את המערה כגומר. שלא תאמר הואיל ואין חייבין עליה משום טומאה לא נעשה בו את המערה כגומר. לפום כן צריך מימר חייב על כל אחת ואחת. אמר ליה והכתיב °ואיש אשר ישכב את דודתו ערות דודו גילה. אמר ליה לצורך יצאה לידון בערירי. הכתיב °ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא. אמר ליה לצורך יצאה לידון בערירי. דמר רבי יודן כל ההן דכתיב °*ערירים יהיו הויין בלא בנים. °ערירים ימותו קוברין את בניהן. אמר רבי יוסה

דודתו

פני משה

לא אמר כן. בהא דמייתי לעיל דר' יוחנן פשיט ליה לר' אליעזר דשתי הלחם מלמדין על כל הקדשים לכבש ור"א פריך עלה מקרא דאותם אלא כך הוא שמע דר"א שאל לר' יוחנן אי נימא דילאי שתי הלחם וכו' ופשיט ליה ר' יוחנן מקרא דאותם דאין מלמדין על כל הקדשים: הדא אמרה וכו' מהדר אהא דאמרן דהשתא שמעינן דדבר אחד וכו' כדלעיל ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין כהאי דר' חנינא בריה דר' הילל דמהאי דשתי הלחם לא גמרינן אלא לענין מלמדין וכדפרישית: וכר' ישמעאל. אבל אליבא דר' ישמעאל שמעינן דסבירא ליה חולקין דאמר רבי בון וכו' בפ"ז דסנהדרין בהלכה ה' וגרסינן התם נמי להסיגיא דלקמן: לא תנחשו ולא תעוננו. והלא הניחוש והעינון בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו מן הכלל: לחילוק. ללמד חילוקי לאוין על הכלל כולו דקחשיב בקרא קוסם קסמים וגו' ולחייב כל כל אחת ואחת בפני עצמו: כלל בהיכרת ופרט בהיכרת. מילתא באנפי נפשה היא מקום שנאמר כרת על הכלל ויצא דבר אחד בפרט ונאמר בו כרת כגון בפרשת עריות דכתיב כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו וגו' ופרט לך הכתוב באחותו דכתיב בפ' קדושים ואיש אשר יקח את אחותו וגו' ונכרתו לעיני בני עמם ופליגי בהאי מילתא לקמיה: מילתא דר' יוחנן אמרה. שמענו בשם ר' דאמר כלל ופרט היא כלומר להאי ענינא דא ירינן בה לידון אותה במדה דדבר שיצא מן הכלל וכו' דאלו במדה דאין בכלל אלא מה שבפרט לא שייכא הכא ועוד לאו כלל ופרט השמוכין הן אלא כדלירן דהפרט באחותו יצא ללמד על הכלל כולו להלק דמה אחותו חייבין עליה כרת בפני עצמה אף כל העריות כולן ואם עשאן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: התיב ר"א והכתיב ערות אחות אמך וגו' ולמה יצאת הלא כבר נאמר בפרשת עריות ומה מלמד זה על הכלל: לידון בעריה. ללמד שחייב בהערה כגומר דכתיב התם כי את שארו הערו וגו': והכתיב ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגו' ולמה יצאת ופרט בה הערה תיפוק ליה מקרא דערות אחות אמך דהא הערה דכה"ג אמרי' ללמד על הכלל כולו יצאה: לידון בה את המערה כגומר. כלומר לעולם ללמד נ"כ על הערה ומשום שלא תאמר דהין למדין נדה משאר עריות. דמהי דהיינה דהואיל ואין חייבין עליה אלא משום טומאה לא נעשה בה את המערה כגומר: לפום כן צריך מימר. כך היא בסנהדרין ותו לא בהאי דנדה. ומה שכתוב כאן בספרי הדפוס חייב על כל אחת ואחת ט"ס היא. כלומר שצריך הכתיב להשמיענו הערה גבי נדה: והכתיב איש אשר ישכב את דודתו. וכבר כתיבא בפרשת עריות דידהך היא: לידון בערירי. דכתיב בהאי קרא דפרשת קדושים הטהם יבעו ערירים ימותו: והכתיב ואיש אשר יקח וגו' נ"כ לידון בעריר וכדאמר ר' יודן כל מקום דכתיב ערירים יהיו הוון בלא בנים כלל והיכא דכתיב ערירים ימותו אם יהיו להן קוברין את בניהם ולכך נאמרו שתיהן ללמד מזה ע"ז: ר"י אמר דודתו

קרבן העדה

לא אמר כן. שר"א סובר דרשא דאותם אלא ר"י השיב לו מאותם: וכרבי ישמעאל חולקין. ור"י סובר דחולקין: בכלל. מכשפים היו: לחילוק. לחייב חטאת על הניחוש בפני עצמו ועל העינון בפני עצמו: ה"ג כלל בהיכרת ופרט בלאו. שהרי לא כתיב אלא לא תנחשו ואין כתיב שם כרת *ובמכשפים שהן אוב וידעוני שילאו על הכלל כולו לענין כרת. ל"א כלל בהיכרת ופרט בהיכרת מילתא באנפי נפשה היא דסלקא אדעתין דלא הוה כלל ופרט אלא שיהא כלל בכרת ופרט בלאו אבל בכרת וכרת לא לכך קאמר דר"י סובר דה"ל כלל ופרט: מלתי' דר"י אמר. ר"י סובר כגון זה כלל ופרט היא: ה"ג ואחותו בכלל היתה. שהיא בכר' דכתיב בכל עריות ונכרתו הנפשות העושות והדר כתיב איש אשר יקח את אחותו וגו' ונכרתו לעיני וגו': לחילוק על הכלל. לחייב על כל אחת ואחת אם עשאן בהעלם אחד דמה אחותו שהיא ערוה וחייבין עליה בפני עצמו אף כל שהוא ערוה חייבין עליה בפני עצמו: והכתיב ערות אחות וגו'. ל"ל תיפוק לי' שהיא בכל העריות: לידון בערייה. אף על פי שלא גמר ביאתו חייב: הואיל ואין חייבין על הנדה משום טומאה. פי' משום ערוה אלא משום נדה לא ילפינן משאר עריות. לכך איצטריך למיכתב גבי נדה. ל"א הואיל ואין חייבין על שאר עריות משום טומאה שיהיה הבעל טמא כמו בנדה שמטמאה את בועלה לכך איצטריך באחותו: דמר ר' יודן. כלומר תרי זימנין לידון בערירי ל"ל לכדאמר ר"י: כל ההן. היכא דכתיב ערירים יהיו פי' שלא יוליד בנים: ערירים ימותו. פי' אם יהיה לו בן או אם היה לו בן קודם שחטא ימותו:

דודתו

מסורת הש"ס

*צ"ל ... וחולקין פ"ז ... יבמות ...

גליון הש"ס

רידב"ז

עליהן לכבש. ואין שאר כל הקדשים חייבין עליהן לכבש מפני שכתיב אותם הא אינו כתיב אותם מלמדין הדא אמרה ב' דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין פי' דלמה לא שאל לר"א מר"י וילאו שתי הלחם וילמדו על הכלל להלוק נ"כ כמו בהבערה דאמרינן דיצאו מן הכלל ללמד על בהי דינין ילהליק על הכלל כן נמי נימא גבי שתי הלחם דיצאו ללמד על הכלל לענין כבש ילהלוק מה שתי הלחם מעכב יחידי חייבין עלי' בפני עצמה ולמה לא שאל רק על הכבש ולא על להליק ע"כ דלהלוק אינן חולקין [יעי' במס' חולין דף ק"ב דמשמע מכבש דאינו חייב על כל הו"א גבי כל שממנו לאיסים] וע"ז קאמר ר"א ברי' דר"ה נהלוק אינן חולקין אבל ללמד מלמדין. ודו"ק: **כלל** בהיכרה ופרט בהיכרת אם ילאו ללמד על הכלל להלוק נ"כ לענין כרת כמו דמהלק גבי לאוין לענין מלקות. מילתי' דר"י אמרה כלל ופרט הוא דמר ר"א בשם ר"י כי כל וכו' אחותו בכלל היתה וכו' לחילוק על הכלל פי' לענין כרת. התיב ר"א והכתיב ערות אחות וגו' א"ל לצורך יצאת וכו' א"ל והכתיב וכו' א"ר יוסי דודתו לצורך יצאת למעט את אשת אחיו מאמו פי' ממעט מכרת ומפרש ואזיל נאמר כאן דודתו ונאמר להלן וכו' אף דודתו באחות אביו ואחיו ואף אשת אחיו שנאמר כאן ר"ל אלל דודתו באשת אחיו מאביו כמו במבואר בגליון דיליף אשת אחיו מדודתו ודודתו יליף מדודו או בן דודו ע"ז פריך עד כדון כר"ע ר"ל דר"ע ס"ל דיליף למד מן המלמד במס' קידושין בירושלמי בפ"ק ה"ב ובמס' ערלה פ"ה אבל לר' ישמעאל דלא יליף למד מלמד וכיון דדודתו גופי' יליף מדודו דגאולה לפ"ז לא ילפינן אשת אחיו מדודתו וכה"ג איתא בירושלמי כמה פעמים. ומשני דלר' ישמעאל איכא ילפותא אחריתי דתנא דבר"י נאמר כאן כו' והשתא פריך פל ר"א דמקשה על ר' יוחנן מכמה פסוקים הא ר"י מקשה לה מנן תיתי' לי' וגרסינן הא ר' יוחנן כדאיתא מפורש בסנהדרין וכ"כ הפ"מ ז"ל והפי' הוא דהא דר' יוחנן מקשה לה על ר"א ה"כ מנן תיתי' לי' לר"א דפרט מחלק כריתות ומשני דמלינו דר"א יליף לה ממקום אחר כדמסיק ר' אבהו ר' אלעזר בשם ר"ה שני לאוין וכרת אחת לאוין חולקין כריתות דמחייב על כל לאו כרת מ"ט על בשר וגו' וכתיב אשר וגו' הרי יש כאן שני לאוין כו' לאוין מחלקין כריתות א"כ שמעינן ליה לר"א דיליף מפורש ממקום אחר. ופריך מה עביד לה ר' יוחנן לפ"ז דלמה באמת נריך למילף מאחותו הא ממקום שיליף ר"א שפיר שמעינן דמחלק כריתות ומשני בהנכנס הכתוב מדבר ואחותו ללמד על כל הנכנס לענין כריתות. ופריך ולית ליה לר"א כן ואמאי מקשה ומשני אית ליה לא תקרבו וכו' ומה עביד לה ר"י וכו' ועוד מן הדא דיש ילפותא ממקום אחר והיתי לי' לר"א דמקשה על ר"י יש לו ילפותא ממקום אחר כלל בעשה ופרט בל"ת כו' ומ"ט דר"א ושבתה הארץ כלל בדך לא תזרע פרט וכו' הזריעה והזמר בכלל הי' ולמה יצאו להקיש עליהן כו' כמנא דאף החרישה הוא בל"ת דס"ל לר"א דדנין בה לדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל ור"י דפליג דס"ל דלא דנין אותו לדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כדמפרש וכמו דמסיק שניא היא שכלל בעשה ופרט בל"ת ולא שייך בה כך מידה דדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו' ללמד על הכלל. והכהי מספקא לן אליבא דר"י אם דנין כזה בכלל בעשה בפרט ופרט בל"ת במדה דכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט יאין שום חיוב על עבודות הארץ בשביעית זולת זריעה וזמירה או דכמו דבמדה זו דדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד אין דנין כמו כן כלל ופרט אין בהכלל אלא מה שבפרט ג"כ אין דנין [עי' בהר"ש ז"ל במס' שביעית בפ"ק] ולקמן בעי לה הגמ' אמר ר"א ועשה מלמד על ל"ת לא גרסינן לה במס' כלאים פ"ה עיי"ש ולפי הגי' דלפנינו ע"כ דה"ג יעשה מלמד על ל"ת ול"ת מלמד על עשה ע"ד דר"א ניחא פי' דניחא לן בלא שום ספק דע"כ מוהר לחפור בורות שיחין ומערות דהא יצא מן הכלל ללמד דווקא דבר שהוא מהני **עבודת הארץ** אבל ע"ד דר"י מיבעיא לן מהו לחפיר בורות שיחין ומערות דהא העשה דושבתה הארץ הוא מילתא באנפי נפשי' וכל השבתה בכלל וכשם שאין מלמד לענין אסור. כן נמי לענין היתר או דילמא דאעפ"כ כ"ל לר"י דע"כ כונת הכתוב. דושבתה דווקא דבר שהוא מועיל לעבודת הארץ ומה שנדפס ר"י במקום ר"א טעית דמוכח הוא וכן הגי' המהרא"פ ז"ל במס' כלאים פ"ה א"ר בא קרטיגנאה טעמי' דר"י שש שנים תזרע ולא בשביעית וכו' תזמור ולא בשביעית כל ל"ת שהיא בא מכח עשה עשה היא פי' דלפיכך ס"ל דלא כר"א דלא הוי דבר שהיה בכלל כדאמר ר"א הזרע והזמיר בכלל היתה ולמה יצאו ז"א דהזרע והזמיר לא הי' בכלל העשה דושבתה הארץ ז"א אלא דכתובים הם בעשה הארת קודם שש שנים תזרע וגו' והשתא מיבעיא ועיבר בעשה [ובמס' כלאים בדפוס זיטאמיר ובדפוסין הראשונים נקוד קודם והוא עובר בגמ' להראות דהוא מילתא אחריתי] פי' אליבא

שנוי נסחאות (ס"ד) **אמר** נד"ו **אכרה**. (דו"ב) **דר"י** נד"ו **דרבי יוחנן**. (בו"ג) ר"י נד"ו רבי יוחנן. **מן התועבות** במקרא „מכל התועבת". (ס"ד) **ונכרת** ומקרא „ונכרתו". **אותו** נד"ו **אחותו**. **ויצאה** נד"ו **ויצאת** (וכן לקמן). (בוס"ו) **ר"א** נד"ו **רבי אלעזר**. **ערות** במקרא **וערות**. (בוכ"ה) **יצאה** נד"ו **יצאת**. (בוכ"ו) **יצאה** נד"ו **יצאת**.

עמודי ירושלים

כמו מלאכת עבודה (רק בנ"ע לפ"ז מדוע קחשיב הכתוב לכל מלאכת שבעודה שמות (ל"ס כ"ד) דלפ"ז נ"כ לא היה מהראוי להחשב) ומ"ש שמניא ג' ועשית ויעש תעשה. יש להעיר דויעש לא נמצא כלל בתורה. ועשית נמצא ב' פעמים שמות (כ' ט') דברים (ה' י"ג) ותעשה נמצא ג' פעמים שמות (כ"ו י') ויקרא (כ"ג ל') דברים (ה' י"ד) מלבד מה שהוא בדברים (ט"ז ח') דאותו יש לתבוע כמ"ש הר"ח בשם הירושלמי. ולא נוניא תעשה מהמנין בשמות (ל"ה ב') ויקרא (כ"ג ג') א"כ נריך להוליא ה' כתובים והר"ח כ' רק י"ג ועוד יש לתמוה מ"ש שבש"ה המה ס"א ובאמת המה ס"ה. מלאכה כתיב כ"ס פעמים. המלאכה שבה פעמים. למלאכה ב"פ והמלאכה א' למלאכה ה' מלאכת תשעה עשר למלאכת ב' מלאכתו בתים מלאכתו ארבע ממלאכתו אחת במלאכת שתים ובס"ה המה ס"ה (וכאשר תראם כ"ו בקורקונדאנציא זולת מה שהביא בערך מלאכה הכתוב שמות (ל"ה כ"ס) ושם

טוב ירושלים

מ"ק י"ד ב'] ולדעת קצתם שוא דאורייתא. וגפנ"ד שהוא הלמ"מ דהוא נלמד מיפפיה. וקשה אדאתא יבעיה מאן אמרם. אב"כ דהוא הלמ"מ ואתא ישפי' ואסמכינן אקרא כדר"א בסנהדרין כ"ב ב' וכ"ד. [ובנפ"ז נ"ל נדון דגם הא דממעא אפלך הוא הלמ"מ ופי' בשו"ת ר' בנגתו האהרון סע"ו מב"ג וסברה יש לדון בדבריו אך מוכרח אגבי לקבל בזה כעת וברכות ד' אבא במגפט פב"ד שם] ולפ"ז ודאי דאין נדון בוב דין מן הסברא מבחוץ אלא דיב מקום לדון גם בפיו"ע משום דאסור לעוות נפש הנידון כדקיי"ל בכל דוכתי וא"כ מעמס זה ס"א להרוג שמחויב גם בשבת. ופו"ב קרא דאסור להרוג וא"כ כ"ז נתיתס דאסור לעוות דין אבל במלקות דלא מגיע איסור הטית דין ופינוי נפש הנידון אמאי נידון הוא בפיו"ע מוקמינן אל ספקא שמבחוץ דאסור משום כוגע בבת ובאמת יו"ש וזה נלפ"ד קרוב לאמת: **אמר** ר' שמואל בר אבדימי מכיון דת מר נטריך. פ' בק"ש דכיון דכתיב שלא ידחה מיתה ב"ד שבם מחילה נדע דאף כל מלאכה אחת חייב. נ"ל דדחיקא ליה לתלמודין נמימר דא"א דקרא מיירי בבכ"ג דאחד פשה ככר כל נ"ח מלאכות בבת ולא נבאר לו רק זו כמיתת ב"ד ויבלם כל סל"ם ולא

יתחייב ופ"ז קמ"ל דאסור משום דבבה"ג פשיטא דאסור דהא הפסוקי לקיים בניהם דאבר יתיסוהו אחרים שלא עבו כל המלאכות ולא יתחלו שבת במיתהו אב"כ דכל נווני שוא דכ' קרא א"כ מוכה כבר לחלק. ופי' בבני יבמות וקנהדרין בם מבני בגמ' מובבות בשבת מכדי תובת הגוף הוא והיינו דאלטריך נב"ם כמ"ם הכא ואולי דחיקא ליה גב"ם בביטוי דסירושלמי הכא דבאמת יש לאוקמינן נבכ"ג וג"ק פשיטא דמדיין אטריך לפ"ע דקיי"ל בבבלי בם מ"כ ב' דבפינן יד כפדים תכיס נו גלאבונה וא"כ הא בבבלי בגוונא דאמד

תורה אור

דודתו לצורך יצאת למעט את אשת אחיו מאמו. נאמר כאן דודתו ונאמר להלן °או דודו או בן דודו יגאלנו. *מה דודו שנאמר להלן באחי אביו מאביו הכתוב מדבר אף דודתו שנא' *להלן [א] באחות אביו מאביו הכתוב מדבר. אף את אשת אחיו למידה מדודתו. מה דודתו שנאמר להלן באחות אביו מאביו הכתוב מדבר [ב]אף אשת אחיו שנאמר כאן באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר. עד כדון ברבי עקיבה. כרבי ישמעאל דתני רבי ישמעאל נאמר כאן אשת אחיו. ונאמר להלן איש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא. *מה נדה יש לה היתר לאחר איסורה אף אשת אחיו מאביו יש לה היתר לאחר איסורה. יצאת אשת אחיו מאמו שאין לה היתר לאחר איסורה. הא רבי ישמעאל מקשי לה מנן תיתי ליה. רבי אבהו ר"א בשם רבי הושעיא *שני לאוין וכרת אחת [ג] לאוין חולקין כריתות. מה טעמא °על בשר אדם לא ייסך ובמתכנתו לא תעשו כמוהו. וכתיב °איש אשר ירקח כמוהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו הרי יש כאן שני לאוין וכרת אחת לאוין חולקין כריתות מה עביד לה ר' יוחנן באנשים הכתוב מדבר. ובאת אחותו ללמד על כל הנשים. ולית לר"א כן אית ליה לא תקרבו אחד האיש וא' האשה. ומה עבד לה רבי יוחנן פתר לה ואינו מהוור. ועוד מן הדא שמואל בר אבא בעא קומי רבי זעירא ויצאו שלמים ויחלוקו לאוין על כל הקדשים לטומאה. א"ל לצורך יצאו למעט את קדשי בדק הבית ומעילה שלא יהו חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא ולא *מתניתא היא קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה [ג] למעילה [ד] לחייב עליהן משום פיגול ונותר וטמא מה שאין כן בקדשי בדק הבית. א"ל מכיון שאין מצטרפין חולקין. אמר רבי חנינא וביני ויחלוקו ולא יצטרפו.

כלל

קרבן העדה

דודתו לצורך יצאת. הא דקתני לך כרת בדודתו ל"ל איצטריך: באחי אביו מאביו הכתוב מדבר. דהוא הוי קרוב לענין גאולה ומצות גאולה מוטל עליו יותר מקרובי האם אף כאן מן האב ולא מן האם: ופריך אף אשת אחיו נוכל למילף מדודתו. דדוקא אשת אחיו מאביו ולא מאם: עד כדון לר"ע. כלומר הניחא לר"ע דלא יליף אשת אחיו מנדה אבל לר"י קשיא: מה נדה יש לה היתר לאחר איסורה. לאחר שטבלה חוזר להיתרה הראשון: אף אשת אחיו מאביו. אם מת בלא בנים חוזרת להיתירה הראשון ואי ס"ל כר' יוסה תיפוק ליה מדודתו: הא ר"י מקשה. כלומר הלא עיקר הקושי' לר"י וכיון דלדידיה לא צריך א"כ ליתא לתירוצא דר' יוסה: לאוין חולקין לכריתות. ואם עשה לשניהם בהעלם אחד חייב שני חטאות: מ"ט. מנא לן: מה עביד לה ר"י. בכרת באחותו למה יצאה הא אין צריך להלק דכל ערוה כתיב בה לאו בפני עצמו: באנשים הכתוב מדבר. הלאוין כתיבי בלשון זכר: ובאת אחותו ללמד על כל הנשים. דכתיב ונכרתו הנפשות העושות: ופריך ולית ליה לר"א. בהא הנשים חייבין כרת: ומשני אית ליה. ויליף לי' מדכתיב לא תקרבו לשון רבים משמע אחד איש ואחד אשה: מה עביד לה. בכרת באחותו דהא כבר כתיב לא תקרבו: פתר לה. ר"י כמי מתרץ למאי הלכך כרת באחותו: ואינו מהוור. ואין התירוץ ברור לכך לא פי' מה הוא התירוץ: ועוד מן הדא. פריך אי ס"ד דלאוין מחלקין: ויצאו שלמים. ברייתא היא בת"כ ומביאה הבבלי בכריתות דף ב' ע"ב דתני' והנפש אשר תאכל בשר והלא שלמים בכלל כל הקדשי' היו ולמה יצאו להקיש אליהן מה שלמים שהן קדשי מזבח וחייבין עליהן אף כל שהן קדשי מזבח חייבין עליהן יצאו קדשי בדק הבית שאין עונש כרת האוכלו בטומא' הגוף וקשיא אי ס"ד דלאוין מחלקין ל"ל להוציא שלמים הא בכולן כתיב לאו בפני עצמו: למעט קדשי בדק הבית. לחוד יצאו שלמים ולא על עצמו ולא על הכלל לחייב כרת דלאוין מחלקין: ה"ג למעט קדשי בדק הבית שלא יהיו חייבין עליהן משום פגול ונותר וטמא: ולא מתניתא היא. דבקדשי בדק הבית אין בהן פיגול ונותר וטמא: קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה. שאם נהנה משני מיני קדשי מזבח בשוה פרוטה מעל ומצטרכין נמי לכזית לחייב עליהן משום פגול ונותר וטמא או משום מעלה בחוץ: מה שאין כן בקדשי בדק הבית. דאין מצטרפין: מכיון שאין מצטרפין חלוקין. פי' מכיון שאין מצטרפין למעילה הם חולקין שאם נהנה מקדשי מזבח וקדשי בדק הבית בהעלם אחת יהא חייב שתים: וביני. וכן הוא ומה בכך בהא שחלוקין ואין מצטרפין לענין מעילה:

כלל

פני משה

דודתו. לצורך יצאת למעט אשת אחיו מאמו מעריירי: ונאמר להלן וכו'. בגאולת קרובים ובאחי אביו מאביו הכתוב מדבר דמשפחת האב הם הקרובים לגאולה: אף את אשת אחיו למידה מדודתו. כלומר דמעיקרא ילפינן דודתו מדודו בג"ש דבאשת אחי אביו מן האב הכתוב מדבר והדר ילפינן אשת אחיו דכתיב בתרה ואיש אשר יקח את אשת אחיו וגו' דנ"כ באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר והלכך ממעטינן אשת אחיו מאמו מעריירי: עד כדון כר"ע. זו דברי ר"ע דלמדין דודתו מג"ש ואשת אחיו מדודתו כר' ישמעאל. אבל לר' ישמעאל אשכחן דדרים מקרא אחרינא למעוטי אשת אחיו מאמו: כדקתני ר' ישמעאל וכו' דכתיב נדה היא מה נדה וכו' אף אשת אחיו. דמיירי בהאי קרא בגוונא דלפעמים יש לה היתר לאחר איסורה וזהו באשת אחיו מן האב שאם מת בלא בנים מתיבמת היא. לא יצאת וכו' שאין לה היתר לעולם: ה"ג בסנהדרין שם הא ר' יוחנן מקשי לה מנן תיתי לה וכך היא העיקר והכתוב כאן בספרי הדפוס הא ר' ישמעאל טעות הוא שהיה כתוב ר"י בר"ת ודימו דר' ישמעאל הוא. ועל ר' יוחנן דלעיל קאי דקאמר דיצאת כרת באחותו להלק ועלה קאמר הש"ס דהא דר' יוחנן קשיא עלה דלא איצטרך להא כדלקמן: מנן תיתי ליה. נהמקשה ונפרש ואזיל כההוא דר' אבהו וכו': שני לאוין וכרת אחד. כיש בהכתוב שני לאוין וכרת אחד כהאי דלקמיה: הלאוין חולקין את הכרת. ליתן לכל לאו ולאו כרת בפ"ע: והילוק הטאת ביניהן. שאם עשה שתיהן חייב על כל א' וא': ומה טעמו. והיכן מצינו לזה דכתיב על בשר אדם לא ייסך וכו' על הסך בשמן המשחה והמפטם כמוהו הרי יש כאן שני לאוין וכרת אחת והלאוין חולקין את הכריתות: מה עבד לה ר' יוחנן. השתא קשיא ליה דלמה לי כרת באחותו להלק הרי יש בעריות הלוקי לאוין הרבה וכל מקום שיש היתקי לאוין אפי' אין כאן אלא כרת אחת חילוק חטאת ביניהן: באנשים הכתוב מדבר. כלומר אי מהאי קרא דקך ימפטס לא הוה ידעינן אלא באנשי' ולכך יצאת כרת באחותו ללמד אף על הנשים להלק: ולית לר' אלעזר כן. לר"א דמקשי ליה לר' יוחנן ולית ליה דאיצטריך להלק אף בנשים: אית ליה. דיליף מלא תקרבו לגלות ערוה אחד האיש ואחד האשה במשמע: ומה עביד לה ר' יוחנן. להאי קרא דלא תקרבו: פתר לה. אבל אינו מהוור ולא רצה הש"ס להביאו: ועוד. דבלאו הכי קשיא לדברי ר' יוחנן מן הדא דבעי עלי' שמואל בר אבא קמיה דר' זעירא ויצאו שלמים ויחלוקו וכו'. דגבי שלמים כתיב בפ' צו והנפש אשר תאכל מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו דכתיב בפ' אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב וגו' וטומאתו עליו ונכרתה ודרשינן דהאי אשר יקרב אשר יאכל הוא דאי לנגיעה לא מצינו כרת בנגיעה וכתבה התורה בלשון יקרב לומר שאין חייבין עליו משום טומאה עד אשר יוכשר ליקרב ולמה יצאו שלמים מן הכלל אלא ללמד על הכלל כולו מה שלמים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח והשתא קשיא לר' יוחנן דקאמר דיצאת כרת באחותו להלק אי הכי נימא נמי בשלמים כן דמכיון שיצאו ללמד על הכלל ילמדו על הכלל גם לענין להלק ויחלוקו לאוין על כל הקדשים לטומאה שאם אכלן בטומאה בשוגג שחייב על כל אחת ואחת: אמר ליה רבי זעירא לצורך יצאו למעט את קדשי בדק הבית שלא יהיו חייבין עליהן משום פיגול ונותר טמא. כך היא בסנהדרין שם ותיבת ומעילה הנדפס כאן ט"ס הוא. וכדאמרינן לעיל דדבר שלא לצורך אינו מלמד על הכלל להלק: ולא מתניתא היא. סיומא דמילתא דר' זעירא הוא להשיב לשמואל בר אבא הדא דלצורך יצאו ועוד וכי לא מתני' היא דשמעינן בהדיא אין חילוק חטאות באוכל מהרבה קדשים בטומאת הגוף דתנן ברים פ"ד דמעילה קדשי מזבח מצטרפין זה וכו' וטמא מפא"כ בקדשי בדק הבית מכיון שהן מצטרפין אינן חולקין. הכי איתא בסנהדרין. כלומר ואי ס"ד דיש חילוק חטאות ביניהן א"כ לא היה להן להצטרף זה עם זה אלא דמכיון שהן מצטרפין אינן חולקין: ולפי הגי' חולקין יש לפרש בתמיה דאם הן מצטרפין איך חולקין. ותיבות אמר ליה הכתיב כאן מיותר הוא וכן ל"ג לה בסנהדרין: א"ר הנינא וכיני ויחלוקו ולא יצטרפו. כל מר מאי ראיה ממתני' דהתם להשיב לשמואל בר אבא דכן הוא מקשה דלר' יוחנן יחלוקו ולא יצטרפו והיא גופה קשיא אלא מדקתני דמצטרפין ש"מ דאינן חולקין ודלא כר' יוחנן:

כלל

רידב"ז

אליבא דר"י דס"ל דלא הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל אם דנין במדה דכלל ופרט דאין בכלל אלא מה שבפרט ועל החרישה אפי' עשה ג"כ ליכא אי דלא דנין ג"כ בכלל ובפרט למימר דאין בכלל אלא מה שבפרט הזרע והזומיר אין הא החרישה וכיוצא בה לא א"כ הוי החרישה בעשה וזריעה וזמירה בל"ת. ע"ז קאמר דר"י אמר עובר בעשה דס"ל דאין דנין אך במדה דכלל ופרט ור' יוסי ס"ל דדנין בכלל ופרט אף דכלל בעשה ופרט בל"ת מ"מ במדה זו דכלל ופרט דנין ואין בכלל אלא מה שבפרט זריעה וזמירה אין הא מידי אחריתי לא וכן הגי' במס' כלאים הנ"ל ר' יוסי אמר אפי' עשה אין בו ולניידא מילה כתיב ובשתה הארץ לענין ל"ת וקאי האי דושבתה רק על הל"ת דזריעה וזמירה ואין בכלל דושבתה כלום אלא מה שבפרט אבל חרישה אינו עובר כלום והשתא מביא ברייתא יכול יהו לוקין על התוספת ר"י פתר מתניתא על חרישה וכדמסיים שם דאין לוקין. ור"א דס"ל דלוקין. פתר לה דקאי על איסור ב' פרקים הראשונים אית תניי תנא שש שנים תזרע וגו' כרמך. ואית תניא תנא שדך לא תזרע וגו' כלומר דחד תנא מלינו דקחשיב לזריעה

נוסחאות (סופ"ז) ר א גד"ו רבי אלעזר. (בוי"ג) על בשר אדם (שמות ל'). (בוי"ג) איש אשר ירקח (שם).

עמודי ירושלים

כתיב המלאכה בכל הספרים והיה לו להביאו בערך המלאכה) ומסתימה מהרמב"ן והרשב"א והריטב"א שלא העירו ע"ד הר"ח הללו. עכ"פ מבואר מכל זה דדברי הווי"ם צודקים ולפי דרך של המראה הפנים יהיה מ"א. מיהו י"ל בדרכו של המראה הפנים לייסב מה שהקשה בשו"ת ראשית ביכורים (דס"ז ע"א) בהגה"ס וז"ל הא דאיתא בשבת ג"ם דל"ט מלאכות הם כנגד מלאכה ומלאכתו בתורה כו' וא"כ לר' יהודה דמוסיף את השובט ומדקדק בשבת ע"ג והשתא לדידיה יהיה האבות מלאכות ארבעים וא' וכנגד מי הם עכ"ל ולפמ"ש י"ל דר"י קחשיב כשיטות המראה הפנים ולפי החשבון שכתבתי יהיה ארבעים ואחת וא"ש ודו"ק: (עד כאן שייך לדף מ"ד):

אף את אשת אחיו למדה מדודתו כו'. הנה בת"כ (פ' קדושים כי"ב) איתא אשר יקח את אשה אחיו באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר או אינו אלא אפי' באשת אחיו מאמו

טוב ירושלים

מן הכדים עשה כל המלכות ובזאת הוא מסיים כל כג"ם דלא כני בלא"ס. אלא דכמ"א דנסי אם בפינן גם בשבת יד עדים תהיה בו בההבונס. ובמכתבי לאחי הגאון מו"ה מוסכ"ר הירש ליב האומים שליט"א (זצ"ל) אבד"ק ראגאטי סקשתי נו בגוני מכתבי נ"ל קרא דהא"ש נמכו'ס ה'ל דא"כ מאי נליך קרא דאין כליחה דוחה שבת הא נוכל לעשות ע"י גוי. וצ"ל דאינו בתורת מצוה א הדבקה הא איכא גם לדידי' מלית דינין כדברי רמב"ם ספ"י ממלכים. אפ"כ כיון דמצות ובערת הרע מקרבך מוטל על בב"ד לא יכולים לעשות עליה לגם. והביבני דזה בפינן יד העדים תהיה בו בההבונס. והביגותיו דמסתפקא מובא בזה נפ"ד. אם גם בשבת בפינן ודמיא לכהורס למה שפלפלו האחרונים בענין מילה בשבת. אם ע"י אחד או ע"י שנים פי' הו"ה ס"ם ס"ל. וביו"ד רס"ג ובש"א סכ"ו ובשו"ת רב"ל האחרון ובס' זכר יהוסף ליבמות ואכמ"ל בזה. וגם זה היא רק בשקלה. בשליפס מא"ל והארכתי שמה בתשובתי. אכן בפשוטו י"ל דעדיין לא יפלם מזור הי' ירושלמי רק למ"ד שבערה לחלק יצאה א"כ לא נמצא דאמר ננאו יצאה וז"פ: (עד כאן שייך לדף מ"ס): הואיל ואין חייבין עליה משום טומאה כת

נעשה בו את המעלה כגומר. עק"ע בשני פירוקין ופי' בבלי יבמות נ"ד א' ב'. נ"ה א' ב'. בחוכך מזה ובירושלמי פ"ו הלכה ב' שם ול"ע בכ"ז: (עד כאן שייך לדף מ"ה ע"ב):
עד כדון כר"ע. לבון זה פ"ו דברכות ה' ולק"ן פי"ט ויבמות פ"ו ה"ב פ"ח ה"א. ומגילה פ"ד ה"א פסחים ס"ב. יומא כפ"ע. יבמות פי"א ה"א סיטה פ"ס ה"ב ויבמות פ"י ה"ו וקובה פ"ח ה"א
וכ"ש פ"ו ה"ה ובתוס' שם נ"ד ספ"א בגם ירושלמי (ופי' בקונן על סיד המזקה לסבר'נ כריטובב בס' דשום ע"ד כמל"ע ומע"כ בת"א בס"ד בפי' דברי ירושלמי נרכות הכ"ל בדרך נאה:

מסורת הש"ס

אמות כ"ד ע"ב *צ"ל כאן
פ"ש
כריתות ג פ"א סנהדרין פ"ט הלכה ה
מעילה טו ע"א

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פ"ב מאיסורי ביאה הלכה ג טוש"ע אה"ע סי' טו ס"ק (וע"ש בית שמואל) וצ"ל אשת אחי אביו דלאחות אביו מן האם ע"ש הגי' בירושלמי סנהדרין)
יח
ב מיי' פ"ה מכלי המקדש הלכה ד ס
יט
ג מיי' פי"ט ממעילה פ"כ
ב
ד מיי' פ"ח מפסולי המוקדשין הלכה יא

גליון הש"ס

[ז] הק"ע ורפ"מ כתבו דרוקא לר' יוחנן דלא ס"ל דדודתו מדודו וכן הוא להדיא בתוס' יבמות נ"ד ד"ה אשת אחיו

עין משפט נר מצוה

כא

א מיי' פ"א מ"ד

ב בשמס פ"ד

פני משה

כלל בעשה ופרט בלא תעשה. מקום שאתה מוצא שהכלל נאמר בעשה ופרט הכתוב את הפרט בלא תעשה כדלקמן פליגי בה אם אמרינן בזה"ג. כלל ופרט הוא כדויפרש והזיל ולענין מאי: מילתיה דר' אלעזר אמרה. מדברי ר"א שמעי' דאית ליה כלל ופרט הוא לענין דדייניק ליה במדה דבר שיצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו דר"א ס"ל דלוקין על חרישה בשביעית כדקאמר טעמא דושבתה הארץ כלל היא וכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור והוא פרט ויצאו הזורע והזומר מן הכלל להקיש וללמד על הכלל כולו דעל דבר שהיא עבודה בארץ או באילן לוקין עליהן: מה עבד לה ר' יוחנן. ומ"ט ס"ל אין לוקין על החרישה: שני דברים הן. לא תזרע ולא תזמור ושני דברים שיצאו מן הכלל אמרינן לעיל דאינן חולקין שאין מלמדין על הכלל לענין להלק. והכתי לא מסיק לטעמייהו דהכא עד לקמן: ולית ליה לר"א חולקין. כלומ' ואם לית ליה להאי מילתא בענין חולקין דאמרי' לעיל שאינן חולקין ואי ס"ל כתני ר' ישמעאל דלעיל דס"ל דאף חולקין הן: ובסנהדרין גרים בדברי ר' יוחנן חולקין ובתמיה מיתפרשא ובדברי ר"א גרים דבואל הש"ס על דעתי' דר"א אינן חולקין כלומר אי מודה ר"א בהא או דפליג גם בזה וס"ל כר' ישמעאל והיינו הך: אית ליה. כת"ק דר' ישמעאל וס"ל דלחלוק אינן חולקין לענין להלק אין מלמדין על הכלל הא ללמד לענין להקיש להפרט מלמדין הן: ולית לר' יוחנן מלמדין. אם לדידיה אפי' בעלמא אין מלמדין אף לענין להקיש להפרט: שניא היא. הכא שהכלל הוא בעשה ושבתה הארץ ו פרט בלא תעשה ואין עשה מלמד על ל"ת ואין ל"ת מלמד על עשה אבל בעלמא אימא לך דס"ל מלמדין: אמר ר' אלעזר. ובסנהדרין גרים ע"ד דר' אלעזר וכו' והיינו הך כלומר אמר לך ר"א וכי עשה מלמד כאן על ל"ת דבעלמא אם היה הפרט בעשה והכלל בל"ת שפיר קאמרת דאין העשה דקילא מלמד על ל"ת דחמירא ואין ל"ה מלמד על עשה בתמיה דהיאך תאמר כאן שהפרט שהיא בל"ת דחמירא ולא ילמד על הכלל שהוא בעשה וקילא מיניה: על דעתיה דר' יוחנן ניחא וכו'. כלומר לדידיה ודאי ניחא ופשיטא לן דמותר להפיר בשדהו בשביעית בירות שיחין ומערות דאפי' חרישה שהוא לצורך הקרקע ס"ל דאינה אסורה מן התורה בכדי אין לוקין עליה: ע"ד דר"א. אלא לר"א דקסבר חרישה אסורה מן התורה מהו להפור בה בירות שיחין ומערות מי אמרי' דלדידי' כל עבודות שבקרקע אסור או דלמא דלמדין הנו מן הפרט דדוקא דומיא דהני שהן עבודה לצורך הקרקע הוא שאסור: כשם שאין מלמדין וכו'. כלו' דמהדר הש"ס וקאמר מאי תיבעי לך אליבא דר"א אדרבה לדידיה שפי' פשיטא לן דמותר דאלו לר' יוחנן א בא למיפרך דכשם שאין מן הפרט לענין איסור דלא קאי בל"ת על החרישה כך לא ילמדו לענין היתר הפירות בורות דהימא דהקפ' דה התורה בקרא דושבתה הארץ על כל שהוא עושה בארץ דמיהת עובר בעשה הוא והפ"ה אמרת לר"י דמותר ומכ"ש לר' אלעזר דכשם שמלמדין לענין איסור כך ילמדו לענין היתר: א"ר בא קרטיגנאה וכו'. ר' בא פליג על הא דקאמר דטעמיה דר' יוחנן דאין לוקין על החרישה משום דהכלל בעשה והפרט בל"ת דלא הוא אלא דהיינו טעמיה דבהדיא גילתה לנו התורה במקומו דעל שאר עבודות הקרקע בעשה הוא דעובר ואינן בל"ת דכתיב שש שנים הזרע וכן שש שנים תזמור ומשמע ולא בשביעית וא"כ הוי ל"ת הבא מכח עשה וכלל הוא דל"ת הבא מכח עשה דהוי עשה והאי קרא לגופיה לא איצטריך דהא כתיב בדך לא הזרע וגו' וא"ת לעבור בעשה ול"ת להא נמי לא איצטריך דהא כבר כתיב עשה ושבתה הארץ אלא ע"כ דבא ללמדך בעל שאר עבודות קרקע אינו עובר עליהן אלא בעשה וכן אמר ר' ירמיה עובר בעשה: וגרסי' דברי ר' ירמיה קודם דברי ר' יוסי וכך הוא בכלאים ריש פ"ח ובסנהדרין שם: ר' יוסי אומר אפי' עשה אין בו. לחרישה ולשאר עבודות הקרקע ואין איסורן אלא מדבריהם: ולידא מילה. ואם תאמר לאיזה דבר כתיב ושבתה הארץ לענין ל"ת שבו המפורש בקרא לא תזרע ולא תזמור ולעבור עליהן בעשה ובל"ת: יכול יהיו לוקין על התוספת. כך היא הברייתא שנויה ופליגי בה בפירושה דר' יוחנן מפרש לפי שיטתיה דה"ק יכול יהו לוקין על החרישה בשביעית וקרי לה תוספת לפי שאינה מפורשת בתורה תוספת על המפורש בכתוב הוא ואסיקו לה בברייתא לפטירה: ור' אלעזר מפרש להאי ברייתא דעל איסור שני פרקים הראשונים שבכנו במסכת שביעית קאי יבתוספת שביעית הוא דו יירי שם ושנו בברייתא דאין לוקין על תוספות שביעית הוה"ל ואין נלמד מן הכתוב בתורה:

היה

גמרא

תורה אור

*כלל בעשה ופרט בלא תעשה. מילתיה דרבי אלעזר אמר כלל ופרט הוא. *דאמר רבי אלעזר לוקין על החרישה בשביעית. א רבי יוחנן אמר אין לוקין על החרישה בשביעית. ומה טעמא דרבי אלעזר °ושבתה הארץ שבת לה' (ויקרא כה) כלל. שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור פרט. הזרע והזמיר אף הן בכלל היו. ולמה יצאו להקיש אליהן לומר לך מה הזרע והזמיר מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאילן. אף אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן. מה עבד לה רבי יוחנן שני דברים הן ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין. ולית לרבי אלעזר חולקין אית ליה לחלוק אינן חולקין. הא ללמד מלמדין. ולית לרבי יוחנן מלמדין שנייא היא שכלל בעשה ופרט בלא תעשה ואין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה. אמר רבי אלעזר ועשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה. על דעתיה דרבי יוחנן ניחא מותר להפור בה בורות שיחין ומערות. על דעתיה דר' אלעזר מהו להפור בה בורות שיחין ומערות. כשם שאין מלמדין לענין איסור כן לענין היתר לא ילמדו. א"ר בא קרטיגנאה טעמא דרבי יוחנן °שש שנים תזרע ולא בשביעית. שש שנים תזמור כרמך ולא בשביעית כלל. לא תעשה שהוא בא מכח עשה הוא עובר בעשה. ר' יוסה אומר אפילו עשה אין בו. רבי ירמיה אומר עובר בעשה. ולידא מילה כתיב °ושבתה הארץ שבת לה' לענין לא תעשה שבו. *יכול יהו לוקין על התוספת. ר' יוחנן פתר מתניתא יכול יהו לוקין על ידי חריעה בשביעית ר"א פתר לה מתניתא יכול יהו לוקין על איסור שני פרקים הראשונים.

אית

קרבן העדה

כלל בעשה ופרט בלא תעשה. מי דרשינן בכלל ופרט או לא: ושבתה הארץ שבת לה' כלל. היינו עשה: שדך וגו' פרט. היינו לא תעשה: הזרע והזמיר בכלל היו וכו'. ור"א לאו בכלל ופרט דריש לה דא"כ אין בכלל אלא מה שבפרט אלא בדבר שהיה בכלל יליף: דבר שהיא עבודה בארץ ובאילן. וחרישה נמי עבודת אילן שחורשין לאילנות כדתנן בשביעית: מה עביד לה ר"י. בכלל ופרט דר"א: שני דברים יצאו מן הכלל. הזרע והזמיר: ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין. לא אמרינן שיצאו לחלק לחייב על כל אחת: ולית לרבי אלעזר חולקין. וכי לית ליה לרבי אלעזר דשני דברים שיצאו מן הכלל שאינן חולקין: ומשני לחלוק אינן חולקין. מודה ר"א אבל סבירא ליה דמכל מקום ה"ל כדבר היוצא מן הכלל ללמד על הכלל הנך דדמי' לפרטא באיזה לך מרבינן בכלל: ומשני שנייא היא. מודה ר"י דאפי' שני דברים שיצאו מן הכלל מלמדין מיהו שאני הכא: שהכלל בעשה. ושבתה הארץ: ופרט בל"ת. לא תזרע: ועשה מלמד על ל"ת. פי' כשהכלל בעשה והפרט בל"ת נמצא שהעשה מוסיף על הפרט ניחא דהעשה חשובה דחיה לא תעשה לכך היא יכולה להוסיף על לא תעשה אבל בהיפך כשהכלל בל"ת והפרט בעשה מודה ר"א דאין מלמדין מהפרט על הכלל: ה"ג על דעתיה דר"א ניחא וכו' ע"ד דר"י מהו וכו'. וה"פ ע"ד דר"א דכוו' דזריעה וזמירה מלמדין על הכלל ובעינן דוקא דבר שהוא לצורך הארץ לאפיקי הפירת בורות וכו' דמותרים אפילו לכתחלה על דעתיה דר"י דאמר דהכלל במקומו עומד א"כ אפי' חפירת בורות וכו' אסור דבכלל ושבתה היא: ומשני כשם שאין מלמדין. מן *הכלל לענין איסור דלוקין על החרישה: כך אין מלמדין לענין היתר. ואסורין כל מיני מלאכת הארץ: שש שנים וכו'. וכל לא תעשה שבא מכח עשה הרי הוא כעשה נמצא שגם הפרט בעשה ומרבינן חרישה בעשה וממעטין חפירות בורות דפטור עלייהו (א"נ כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה וכו'): אפי' עשה אין בו. בחרישה לרבי יוחנן: עובר בעשה. החורש בשביעית: ולידא מילה. ולאיזה דבר כתיב ושבתה הארץ דמשמע בכל המלאכות אסורות בשביעית וקשיא לרבי יוסי דאמר אפילו עשה אין בו: לענין לא תעשה שבו. דדריש ליה בכלל ופרט אף על פי שהכלל בעשה ופרט בלא תעשה דריש ליה בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וזריעה וזמירה וכו' אין אבל שאר מילי לא: יכול יהו לוקין על התוספת. כך מתחלת ברייתא ומסיק שם דפטור וכך היא שנויה בבבלי בפ"ק דמ"ק: ר"י פתר. להך ברייתא על חרישה וה"ק יכול ילקה על חרישה ולהכי קרי לה תוס' דלא נפיק עיקרו מן התורה דבפרט לא כתיב אלא זריעה וזמירה כדאמרי': יכול ילקה על איסור שני פרקים הראשונים. דהיינו תוספת שביעית שאין חורשין בשביית בשדה לבן אלא עד הפסח ובשדה אילן עד עצרת יגביב לפטורה דגמר משבת בדהבית מס להלן לפניה ולאחריה מותר אף כאן היא אסורה לפניה ולאחריה מותר:

אית

רידב"ז

לזריעה וזמירה ל"ת ועשה ג"כ והד תנא לא קחשיב לזריעה וזמירה אלא ל"ת ולא עשה. מאן דקחשיב לזריעה וזמירה עשה הוא כר"י דס"ל ג"כ דהוי זריעה וזמירה בכלל עשה דשש שנים תזרע כדאמר ר' בא קרטיגנאה לטעמא דר"י לעיל אבל מאן דלא קחשיב שש שנים תזרע וגו' הוא כר"א דלדידי' לא נתמעט זריעה וזמירה מן שש שנים וגו' מתניתא פליגא על ר"א דאמר בל"ת כו' בגין דכתיב גם תעלה וכו' אין ל"ת מלמד על עשה דאי ל"ת מלמד על עשה בלא"ה ידעינן דעובר בל"ת על העשי' דומיא דעובר בל"ת על החרישה הגם דבל"ת כתיב רק זריעה וזמירה וה"נ עובר על העשי' בל"ת אע"ג דבל"ת כתיב רק העלאה. ומשני שלא תימר. כמה דתימר גבי שבת חפר וכו' אינו חייב אלא אחת ודכוותי' עשי' והעלאה א"ח אלא אחת:

ר"ח

שינויי נוסחאות (ב"נ) על החרישה בד"ו על ידי חרישה. (ב"ו) על החרישה בד"ו על ידי חרישה. (סוכ"ו) שש במקרא ושש'. (בו"ל) ר א בד"ו רבי אלעזר.

עמודי ירושלים

מאמו כו'. וראיתי בקרבן אהרן שם שכ' ולא ידעתי לענין מה אמר זה דאי לענין היוב כרת הא אף אחת אח מן האם הייב עליה כרת ולא אמר זה לומר דאהר דאמר קרא בזו כדה את דמשמע דיש לה היתר אינו מדבר אלא באחת אח מן האב דאלו אחת אח מן האם אין לה היתר כלל אבל קושיא דמלתא דהא משנתא היא כ' ע"ב ותמהני דבמה"כ לא ראה דברי התוס' יבמות (דף ב' ע"א) שהאריכו בזה ופירשו דאתי לאפוקי מאחרי דכתיב בהאי קרא ע"ש באורך. ועי' ביד המלך (פ"ו מהל' יבום והליצה ה"ה) שבהר לו דרך אחר בביאור הת"כ

טוב ירושלים

הא ר' ישמעאל מקשי לה מגן תיתי ליה. פי' ק"ע מש"כ בד"ז. ולענ"ד נראה לפרש בדרך אחר. והיינו לפ"מ שפירש לעיל דגרסינן כלל בהיכרת ופרט בלאו [והמה דבר י ר' ישמעאל לעיל בם] ובז"א דמנ"ל הא לר' ישמעאל דכה"ג כו"פ לחלק אף לכרת מנ"ל דנהווין מחולק לחטאות. ולנ"ח דייף מעל בשר אדם לא ייסך. ופיסול ד' סנמ' כן. סא [במו גופא ד' רי"פ. ומסר מלת "ט". וכמו שאמרי נציל כ"ג ב' כ ד ב'. לבון זה] מנן סיתי ליה [פי' מנ"ל לרי"ש סא] ר' אבהו כ"א בשם ר' הושעיא כו' היא מבני על קושיא הנ"ל דמהכא למדו:

מה עביד לה ר' יוחנן נאמרים הכ"ת. תמוה לי מאד פי' הק"ע בזה דפיקך ק' חסר בגמרא ואין חסר כאן קרא כלום עי' בקונטין דבבלי בם פרק מאחות דריבא ומאחותו דסיפא וכו' כל פסוק אחד וכ"ל דאבתי מיקרי כאי אחותו דסיפא כ"ל ולזה מבני דאצטרך משום דס"ד דנ"פ מכריתות דבבלי: שפרשם כתיב לבון זכר כדברי סק"ע (אך זה קצת דקא מרבינן בקדושין ל"פ א' אבה נאים בכל בוכנין בכבודה פיס"ה ואולי לענין כרת בידי שמים ב א ל עוד ועי' בבלי יבמות פ"ד ב' ולצ"ע: (עד כאן שייך לדף מ"ו):

מסורת הש"ס

איה תניי תני. איסור חרישה מקראי דשש שנים וכו' ואיכא דמפיק מן הלאוין חדא כר"י וחדא כר"א ל"א הנך תנאי תנו בסוגיא דברייתא לעיל יכול ילקה על התוס' בשביעית איכא תנא דמפיק ליה מדכתיב שש שנים והיינו כר"י דה"ק כיון דהיכא פרט בעשה

דה"ל לאו הבא מכלל עשה ודאי דמוקמי' הכלל ופרט בעשה ופטור על החרישה דהוין בכלל אלא מה שבפרט ואיכא תנא דמפיק מדכתיב שדך לא תזרע דבעינא דקרא כתיב ובשנה השביעית וכו' שדך לא תזרע דוקא בשנה השביעית אסור אבל קודם לכן אע"ג דנהג' ממנה בשביעית הרי הכל בשביעית עצמה אפי' על החרישה חייב וכר"א: השמר בלא תעשה. גבי שחוטי חוץ כתיב השמר פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך ושם תעשה וגו' והשמר פן ואל אינן אלא לא תעשה: מה העלאה שהיא בעשה. דשם תעלה אבל בחוץ לא דה"ל לאו הבא מכלל עשה דהוא עשה: הרי הוא בלא תעשה. דכתיב השמר פן תעלה וגו' והשמר ל"ת הוא: אף שחיטה וזריקה שהן בעשה. דשם תעשה: בגין דכתיב וכו'. כלומר טעמא דכתב רחמנא שם תעלה ושם תעשה להקיש שחיטה וזריקה להעלייה ילפינן דאית בהו לא תעשה: הא. אי לא הוה כתיב היקישא לא הייתי מוציא ל"ת בשחיטה וזריקה אע"ג דהעלאה בכלל ושם תעשה היתה ונאמר דהעלאה ה"ל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצאה אלא ודאי כיון *דהלאו בל"ת יפרט בעשה לא ה"ל דבר היוצא מן הכלל וקשיא לר"א: מה עביד לה ר"י. ל"ג בכאן והי גרסי' ל"ל מה עביד לה ר"א: ומשני בלא תאמר וכו'. לעולם אף דכלל בעשה ופרט בלא תעשה דרשינן בדבר היוצא מן הכלל והיקישא איצטריך לחלק דה"א דאם עשאן כולן בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת איצטרך היקישא דחייב על כל אחת ואי קשיא כיון דהעלאה יצאה מן הכלל לחלק נמי יצאה לכך קאמר שלא תאמר דשאני שחיטה וזריקה דכלהו א' כאמרו ושייכי להדדי כמו תולדות לאבות ולא יצאה העלאה אלא לחייב על אחת מהן אם עשאה בפני עצמה לכך כתיב היקישא לאשמע מינה לחלק כמי באם עשאן בהעלם אחת בחייב על כל אחת ואחת: כל הן דתנינן. כל היכא דתני תנא אבות יש להן תולדות: תמן תנינן. בריש ב"ק: נגיפה ודחיפה אב. שכתובין בתורה כי יגח וכי יגוף: רבץ. שראה כלים בדרך והלך ורבץ עליהן כדי לשברן: בעט. שבעט ברגליו ושבר את הכלים והאי הוא תולדה דקרן דכוונתן להזיק ואין הנאה להיזיקו ואין היזיקו מצוי והדיר דכל הנך איתנהו נמי בקרן: תמן תנינן. בריש כלים: מדפות. הקלים מן הברך כמו שמפרש בסמוך דהנוגע בשרץ הוא תולדה דשרץ: וולד טומאה. רהבין ושני: לטמא זיבה. אינן נעשין אב הטומאה במשכב ומושב של הזב א"כ אינן נעשין אב להיות משכב ומושב לזב לפי שאינן מיוחדין לישיבה: והכא תנינן אבות מלאכות וכו'. תולדות מאי ניהו ומפרש להו כולן בסוגיין: חרך. עושה חריצין בקרקע: ופריך כל אבות מלאכות מן המשכן למדו. ולאיזה צורך היתה החרישה במשכן: ומשני שהיו חורשין ליטע סממנין. שהיו צריכין לסמן המשחה וללבוע תכלת ועורות אלים וכדפירשתי במתני': זכרותה של חיטה. הוא המקום החד שבראש אחד של חטה: תמן תנינן. לקמן כ"פ ר"ע:

תורה אור

איה תניי תני שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך. ואית תניי תני שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. מאן דמר שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך מסייע לרבי יוחנן. ומאן דמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור מסייע לרבי אלעזר. מתניתא פליגא לר' אליעזר השמר בלא תעשה. פן בלא תעשה. וכתיב דברים° שם תעלה עולותיך ושם תעשה. שם תעלה זו העלייה. ושם תעשה זו שחיטה וזריקה. *מה העלייה שהיא בעשה הרי הוא בלא תעשה. אף שחיטה וזריקה שהן בעשה יהו בלא תעשה. בגין דכתיב שם תעלה ושם תעשה. הא אילולא הוה כתיב שם תעלה ושם תעשה אין עשה מלמד על לא תעשה ואין לא תעשה מלמד על עשה. מה עבד לה רבי יוחנן שלא תאמר כמה דתימר גבי שבת [א] הפר חרץ נעץ אינו חייב אלא אחת. ודכוותה שחט זרק והעלה אינו חייב אלא אחת לפום כן צריך מימר *חייב על כל אחת ואחת. כל הן דתנינן אבות יש להן תולדות. תמן *תנינן [ב] ארבע אבות נזיקין. השור זה הקרן נגיחה [ז] ודחיפה אב. תני רבי חייה נשך רבץ בעט תולדות לקרן. *תמן תנינן אבות הטומאה [ג] השרץ. [ד] ושכבת זרע. תולדות השרץ אי זהו. רבי יודה בשם רבי נחום מדפות. מהו מדפות מגעות. [ה] אב הטומאה מטמא את הכל. [ו] וולד הטומאה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין [ז] וכלי חרש. אוכלין [ז] ומשקין וכלי אינן נעשין אב הטומאה לטמא זיבה. והכא תנינן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. החרישה אב. תני רבי חייה הפר חרץ נעץ תולדות להחרישה. כל אבות מלאכות מן המשכן למדו. *מה החרישה היתה במשכן שהיו חורשין ליטע סממנין. כמה יחרוש ויהא חייב רבי מתניה אמר כדי ליטע כרישה. רבי אחא בר רב כדי ליטע זכרותה של חיטין. תמן תנינן *זרע קישואין שנים חייב. זרע דילועים שנים זרע פול מצרי שנים. תני

הטים

אית תניי תני וכו'. כלומר דאית תנא דמדייק האי קרא דשש שנים תזרע ולא בשביעית ולמד דעל שאר עבודות הקרקע אינו עובר אלא בעשה ומסייע לר' יוחנן וכדלעיל ואית תנא דמדייק קרא דשדך לא תזרע וגו' דללמד על הכלל כולו ודוקא בשביעית ולאפוקי תוספת שביעית ומסייע לר"א: מתניתא פליגא על ר"א. ברייתא היא בספרי פ' ראה בקרא דהשמר לך פן תעלה עולותיך וגו' ודריש השמר בל"ת ופן הוא בל"ת וכתיב בתריה כי אם במקום אשר יבחר ה' שם תעלה ושם תעשה. ושם תעלה זו העלייה ושם תעשה דרשינן זו שחיטה וזריקה והרי למדין מן הכתוב הזה לעבור עליהן בחוץ בעשה דשם כתיב ולא במקום אחר והוי לאו הבא מכלל עשה ועשה הוא ומדהקישן הכתוב במקרא אחד ללמדינו מה העלייה שהיא בעשה והרי הוא גם בל"ת דהא כתיב השמר פן תעלה אף שחיטה וזריקה שהן בעשה יהו עוברין עליהן גם כן בל"ת: בגין דכתיב. השתא מסיק להקושיא הלא טעמא דבשביל דכתיב האי קרא שם תעלה וגו' והקישן הכתוב הא אילו לא היה כתיב האי קרא להיקישא לא הוה ידעינן שעובר על שחיטה וזריקה בלא תעשה כי אם בעשה ואמאי לא נימא נמי הכא דבא פרט העשה ומלמד על הלא תעשה דמה בהעשה שחיטה וזריקה בכלל אף בהל"ת כן אלא לאו ש"מ שאין העשה מלמד על הל"ת ואין הל"ת מלמד על העשה וקשיא לר"א: מה עבד לה ר' יוהנן. בכלהים שם לא גרים להא כלל דהא לר' יוחנן לא קשיא מידי ול"ג אלא שלא תאמר וכו' דהאי שינויא לר"א היא דאיצטריך. ולגי' דהכא וכך היא בסנהדרין אפשר לומר דר' יוחנן אליבא דר"א הוא דמשני לה הכי: שלא תאמר וכו'. כלומר ודאי אי לא הוה כתיב האי היקשא בפיר הייני למדין מעשה על הל"ת והאי קרא לגופי היא דאיצטריך שלא תאמר גבי שחיטה והעלאה כמה דתימר גבי שבת באם הפר והרץ ונעץ אינו חייב אלא אחת לפי שבעין מעין מלאכה אחת הן וה"נ הוי אמינא ודכוותה בשחט וזרק והעלה בחוץ אינו חייב אלא אחת לפי שכולן מנים העלאה היא דהזהיר הכתוב כדכתיב בקרא דהשמר ופים כן צריך מימר האי קרא שם תעלה ושם תעשה לחייב על כל אחת ואחת על השחיטה בפני עצמה ועל העלאה בפני עצמה ואזהרה הוא דילפינן מזה על זה ולעולם אימא לך בעלמא שהפרט שהיא בעשה מלמד על הכלל שהוא בלא תעשה: כל הן. כל מקום דתנינן אבות מכלל שיש להן תולדות: תמן תנינן. בריש בבא קמא ארבעה אבות נזיקין השור והבור המבעה והמפרש הבור זה הקרן דכתיב בתורה כי יגח ואם כן נגיחה הוי אב וכן דהיפה אב דכתיב כי יגוף ומאי ניהו תולדות כדתני ר' חייה נשך רבץ בעט הרי אלו תולדות לקרן: תמן תנינן. ריש מסכת כלים אבות הטומאה וכו'. והולדות השרץ איזהו: מדפות. טומאות הקנות מלבון עלה נדף ומאי ניהו מדפות מגעות כלומר אלו הנוגעות בשרץ שהוא אב הטומאה או באב הטומאה כיוצא בו הן הנקראין תולדות שהן ולדות הטומאה ומאי איכא בין אב הטומאה לבין ולד הטומאה אב הטומאה מטמא את הכל אף לאדם ולכלים. ולד הטומאה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ולא כלי וכלי חרס. כל"ל בהרי כלי חרס קילא מכל כל הכלים שהמטמא בגדים בשעת מגעו מטמא היה שאר כל הכלים והיינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס כדתנן בריש פ"ה דזבים וכן אין כלי חרס נעשה אב הטומאה לעולם ואפי' נגע במת ושאר הכלים נעשי אב הטומאה כשנוגעין בטמא מת כדתנן בפ"ק דאהלות. אוכלין ומשקין וכלי אין נעשין אב הטומאה לטמא זיבה. כלומר אם נגעו בטמא זיבה אין נעשין אב הטומאה שהאוכלין לא מגיעו בהם לעולם שיהיו אב הטומאה אפי' נגע במת והמשקין נ"כ אין נעשין אב הטומאה לעולם בנגיעה אא"כ משקין היוצא מן טמא זיבה וכיוצא בהן והכלים נ"כ אין נעשין אב הטומאה מן הנגיעה בטמא זיבה הון מן הראוי למשכב ומושב. והכא תנינן אבות מלאכות מכלל דאיכא תולדות כדמפרש חרישה אב ותני ר"ח הפר חרץ נעץ הדקר בקרקע תולדות להרישה וחייב עליהן כמו שחייב על האב דתולדות האבות כיוצא בהן של האבות גבי שבת וא"כ אמאי קרי להנהו אבות ולהנהו תולדות היינו טעמא דכל אבות מלאכות מן המשכן למדו והך דהוה במשכן קרי ליה אב כדקאמר מה חרישה היתה שם וכו'. וכן לכולהו אבות דקרינן לפי שהיו במשכן וגרסינן נמי להא לקמן. פ' הבונה בהלכה ב': כמה יחרוש ויהא חייב. לפי דתנינן שם החורש כל שהוא ומפרש כמה הוא כל שהוא: כדי ליטע כרישה. אחת ור' אחא בר רב קאמר כל שהוא ממש ואפי' כדי ליטע זכרותה של חטה גרעין אחת ממנה: תמן תנינן. לקמן בפ"ט לענין הוצאה דבשאר אוכלין שיעורן כגרוגרת כדתנן לקמן בפרקין והמוציא זרעוני גינה שאין נאכלין לאדם שיעורן בפחות מכגרוגרת מזרע קישואין שיעורן בשנים וכו': תני

הטים

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ז מהלכות כלים ה"ב
כנ"מ

כג
ב מיי' פ"א מנזקי ממון הל' י סמ"ג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יט

כד
ג מיי' פ"ד מאה"ט הלכה
ב סמ"ג
עשין רמו

כה
ד מיי' שם פ"ה הל' א סמ"ג שם

כו
ה מיי' שם ופ"ד הל' ב ופי' מטמאות צרעת הל' יא ופ"א ממשכב ומושב הל' א ופ"ה מטמאת מת הל' ב ופ"ה הל' ז סמ"ג עשין הלכה רמו

כז
ו מיי' הלכות טומאת מת שם ופ"ה מאה"ט הל' א סמ"ג שם

גליון הש"ס

ז בבלי ב"ק
ב ע"ב תניא נגיפה תולדה דנגיפה היינו נגיחה והירושלמי לא ס"ל הכי ועי' בירושלמי ב"ק פ"א הלכה א נגיפה נגיחה עיקר הן. ועי' בבמ"ק שם דף יז ע"א:
ז אין לו מקום כאן דבית אינו מקבל טומאה מגוף הטומאה כנודע אבל מקומו לקמן אוכלין ומשקין וכלי ליל וכלי חרס דבאלו כלים נעשין הה"ט מבא"כ בכ"ח דאין לו טהרה במקום אינו נעשה אה"ט לא ע"י נגיעה במת ולא ע"י מדרס ועי' ברמב"ם פ"ה מטומאת מת הל' ו:
ז בלאמת גם משקה נעשה אה"ט אם נעשו מיתעלא. ועי' בתוספתא פ"א מכלים יום וכר"ש שם פ"ב מ"ב ועי' בהקדמת הרמב"ם לטהרות ואפשר דלכך כיים הירושלמי לגמא זיבה דפי' זיבה אינו נעשה אה"ט:

שנויי נוסחאות (שו"ח) צריך בד"ו צרך. (שו"כ) נזיקין בד"ו נזקין. (שו"כ) חיטין בד"ו חיטה.

עמודי ירושלים

בת"כ ומהתימה ממנו אחרי שהתוס' רמזו שם לדברי הירושלמי הללו ומבואר כאן להדיא דממעטינן אשת האח מן אם כדאמרינן יצאה אשת אח מן האם שאין לה היתר לאחר איסורה ובירושלמי א"א. לפרש כפירושו א"כ גם דברי הת"כ הכי מתפרשין וגם מהקרבן אהרן נעלמו דברי הירושלמי הללו. ועי' בקרבן העדה שפי' מ"ש בירוש' אף אשת אחיו למידה מדודתו וה"ל ופריך אף אשת אחיו מכל למילף מדודתו דדוקא אשת אחיו מאביו לא מאם עכ"ל ודבריו תמוהים דאדרבה לא זה הוא עיקר הילפותא שפירש ר' יוסי כמבואר בדבריו באמר דודתו יצתה למעט אשת אחיו מאמו וגם לפי דבריו מה זה שסיים בירושלמי דלר"ע ניחא ולפ"ז מאי ניחותא לר"ע. אולם בפשטו נראה דכל זה סיום דברי ר' יוסי הוא ובניחותא הוא דאף אשת אחיו אין למדין מדודתו כו' ואח"כ מקשה דלר' ישמעאל דיליף מנדה אם כן אין צריך הילפותא הוא מזה וזה ברור וכן נראה מדברי התוס' שם. ועי' בביאור הרא"ד לת"כ שנראה שהיתה בגירסתו עוד הוספה בת"כ שם ממה שהוא לפנינו: (עד כאן שייך לדף מ"ו): כה חרישה היתה במשכן. ע' בתפארת ישראל (בכללות שבת סי' א') שכ' וז"ל כגון זורע ומוסף שהיה במשכן בירושלמי בפרק, שכתב שהיו חורשין במשכן ליטע סממנין וזה דלא כהרמ"ך שכ' הכ"מ בפ"ז דשבת משמו דנוסף לא היה במשכן וזה נ"כ דלא כרבינו הערוך ערך זמר שכ' נ"כ דנוסף אינו אב רק תולדות זורע א"כ לא היה נוסף במשכן והרי בירושלמי הנ"ל מוכח דנוסף היה במשכן עכ"ל. ולפ"ז תקשה נ"כ על התוס' שבת (ע"ג ב' ד"ה משום זורע) שגם הם כתבו דנוסף הוי תולדה וכמו שהאריך בזה היד דוד (דכ"ה פ"א) ותקשה עליהם מהירושלמי הנ"ל. אולם באמת לק"מ דכוונת הירושלמי ליטע סממנין אינו שנוטעים אילנות שיגדלו סממנין (שזה הוא נוטע באילנות) רק כוונתו שהיה זורעים סממנים בקרקע שזה מקרי זורע והירושלמי קרי לזה נ"כ נטיעה וראיה ממ"ש בירושלמי בס ובפ' הבונה ה"ב כמה יחרוש ויהיה חייב ר' מתני' אומר כדי ליטע כרישה ר' אחא בר רב כדי ליטע זכרותה של חיטה. הנה לזריעת החיטה וכרשין קרי הירושל' נטיעה וגם כאן כוונתו כן שהיו זורעים הסממנים ולק"מ: כבה יחרוש כו'. ע' בשירי קרבן שכ' שאין א' מהפוסקים ביזכור בחרישה שיעור המבואר בירושלמי בס. אולם מצאתי בא"ז ח' שבת (סי' נ"ס) שכתב לדברי הירושלמי הללו וע"ש שהקשה קושית הש"ק ותירי כתירוצו:

עין משפט נר מצוה

ב"ה

א מיי' פ"ח משבת הל' א

מסורת הש"ס

הטים מדיות שתים. ר' שמואל בשם ר' זעירא חיטין על ידי שהן היבות עשו אותן כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין. *לכל דבר שהוא להניית קרקע חייב משום חורש. החופר החורץ הנועץ המדייר המעדר המזבל המכבד המרביץ המפעפע גושים. המברה בחרשים. המצית את האור בחישת קנים ובאגד תמרים וכרבי זעירא *אמת המים שהיא מבשרת צדדיה לזריעה. המסקל. הבונה מדריגות. הממלא את הנקעים שתחת הזיתים. והעושה עוגיות לגפנים. וכל דבר שהוא להניית קרקע חייב משום חורש. *רבי חייה בשם רבי יוחנן המבשל נבילה ביום טוב אינו לוקה. שהותר מכלל בישול בי"ט. רבי שמעון בן לקיש אמר לוקה. שלא הותר מכלל בישול אלא לאכילה בלבד. התיב ר' בא בר ממל על דרבי יוחנן מעתה החורש ביום טוב אינו לוקה. שהותר מכלל חרישה בי"ט. רבי יוסי בשם רבי אילא לא הותרה חרישה כדרכה. רבי שמי אמר קומי רבי יוסה רבי אחא בשם רבי אילא דרבי שמעון היא דרבי שמעון אמר עד שיהא לו צורך בגופו של דבר. קם ר' יוסה רבי אחא א"ל את אמרת דא מילתא. ולא כן א"ר יוחנן דברי ר' מאיר עשרים וארבע דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל וזה חד מהם. נימר כ"ג.

אלא

פני משה

הטים מדיות. הבאות מארץ מדי והן השובות שיעורן להוצאה בשתים: הטים על ידי שהן חביבות לאדם עשו אותן כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין להומרא שחייב על הוצאתן בפחות מכגרוגרת: לכל דבר זה הכלל כל דבר שהוא להנאת הקרקע חייב משום חורש כעין החופר וכו' והוא צריך לזה לתועלת הקרקע: המדייר. שעושה דיר של בהמות שיהו מזבלין את הקרקע: המעדר. בגפנים: המפעפע גושים. גושים הנעשים מן קרקע קשה והוא מכבר ומפעפע אותם: המברה בחרשים. מגבין וברא אותם בחרבותיהם שהוא נוקש וקוצץ בעלי היער להקים ושיגדלו: המצית את האור בחישת קנים שהן רצופות הרבה ומצית את האור למעטן ושיתגדלו ויתעבו וכן בהגידות תמרים שמונעין הרצופות שבהן: וכר' זעירא. וכלומר ור' זעירא דאמר לעיל בפ"ג דשביעית בהל' ב' וכן לקמן פ"ק דמ"ק על הא דתנינן ר"א בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחלה במועד ובשביעית ומפרש בה ר' זעירא מפני שהוא מכשיר את צדדיה לזריעה ולדידיה מוסיף אף המתקן אמת המים שהיא מכשרת את הצדדין שלה שיהו ראויין לזריעה וכן המסקל את האבנים מן השדה וכו' דהני כולהו תקנת הקרקע או האילנות הן וחייב עליהן משום חורש דדמיין לחרישה שהיא תקנה להזריעה או להנטיעה: המבשל נבילה בי"ט אינו לוקה. שעל כל המלאכות בי"ט שהן שלא לצורך אוכל נפש חייב עליהן מלקות ואעפ"כ במבשל נבילה בי"ט אינו לוקה לפי שהותר מכלל בישול בי"ט בדבר שהוא לצורך אוכל נפש ומתוך שהותרה מכללה אינו לוקה אף על בישול נבילה: ר' שמעון בן לקיש אמר לוקה לפי שלא הותר מכללה אלא באכילה בלבד ולא אמרינן בה מתוך: מעתה החורש בי"ט אינו לוקה. אליבא דב"ש דפ"ק דבילה פריך. וגרסי' להאי בגיא שם עד הרי הוציא ניר. דהא ב"ש אמרי התם השוחט חיה ועוף בי"ט יחפור בדקר ויכסה א"כ נימא נמי החורש בי"ט אינו לוקה לפי שהותרה מכללה בי"ט גבי כיסוי והכא לא שמעי' להא אף לב"ש ומתרץ ר' יוסי בשם ר' אילא דשאני בחרישה דמיהת לא הותרה כדרכה דהפירה בדקר שלא כדרכה היא: רבי שמי אמר לפני ר' יוסי דר' אחא בשם ר' אילא קאמר דטעמא דהתירו בש שיחפור בדקר ומכסה דכר"ש הוא דס"ל בפ' המצניע דכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה עד שיהא לו צורך בגופו של דבר וה"נ אינו צריך להפירת הגומא אלא לעפרה והלכך הואיל בשבת פטור עליה התירו אף לכתחלה לצורך כיסוי משום שמחת י"ט: קם ר' יוסי עם ר' אחא. כך היא בבילה שם: וא"ל ר' יוסי לר' אחא את אמרת דא מילתא. בתמיה וכי לא כן אמר ר' יוחנן דברי ר"מ דקאמר דהאי פלוגתא דהשוחט חיה או עוף בי"ט אחד מן כ"ד הדברי' שהן מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולב"ה אסור והשתא לדידך דמוקמת לטעמא דהתירה כר"ש ולא פליגי בה ב"ה דהא ר"ש קבל מר"ע והן מתלמידי ב"ה וא"כ לית כאן כ"ד דברים מקולי ב"ש וב"ה ונימר שהן אינן אלא כ"ג:

אלא

בריש בילה שיחפור בדקר ויכסה ובית הלל דמתירין אם היה דקר נעוץ מ"מ גומא קעביד וצריכין לומר דהיינו טעמא דסבירא ליה כר"ש: דרבי שמעון המר. מלאכה שא"ל לגופה כגון הכא שא"ל לחרישה ולא לגומא אלא לעפרה אינו חייב עליה ואף על גב דמדרבנן אוסר ר' שמעון מכל מקום משום שמחת י"ט התירו: ה"ג קם ר"י עם ר' אלעזר. וכ"ה בבילה: אתה אמרת דבר זה. דמתני' דבילה כר' שמעון: וזה. השוחט חיה ועוף בי"ט ב"ש אומרים יחפור בדקר ויכסה ובה"א לא ישחוט אא"כ היה לו וכו'. א' מהם נאמר כ"ג הן. דהא אי רבי מאיר כרבי יהודה ס"ל דמלאכה שא"ל לגופה לכ"ע חייבין עליה ע"כ לומר דלא פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה דלר"י הכל אסור לדבריך שאתה אומר דכחרישה ממש היא חפירת דקר ולא הותרה חרישה מכלל בי"ט:

הלא

קרבן העדה

חטים מדיות. חטים שבאין ממדינת מדי: עשו אותן כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין: דליחייב על שתי חיטין אף על פי שאין בהן גרוגרת: ה"ג כל דבר שהוא וכו': המדייר. מכניס כל בהמותיו לשדה אחת שתזדבל לשון דיר של בהמה: המעדר. חופר במרה בקרקע במקום שאין יכולין לחרוש: המכבד. את הבית: המרבץ. את הבית במים להרביץ האבק שלא יעלה: המפעפע גושים. משבר חתיכות עפר הדבוקים יחד כדי שיהיו רפויין לזרוע בהם: המברה בחרשים. חותך ביערים אילנות קטנים שיגדלו ויתעבו הגדולים א"נ מברר ביערים האילנות איזהו ראוי לקצוץ או ליטע במקום אחר: המצית את האור בחישת קנים. שעומדים קנים בשדהו ומעכבים את המחרישה ומצית בהן האור לבערם מן השדה: ובאגד תמרים. המצית את האור באגד שיש בה תמרים רעים: וכרבי זעירא. דאמר בפ"ג דשביעית דלכך אין עושין אמה בתחלה במועד ובשביעית מפני שהוא מכשיר צדדיה לזריעה א"כ בשבת חייב משום חורש: המסקל. שמסלק את האבנים מן השדה לשון סקלו מאבן: הבונה מדריגות. מעלות על פי הגאיות שלא יחליקו בירידתן לקחת המים שנתקבלו בעומק בלותן הגומות להשקות בהן השדה: נקעים. הן בקעים שבקרקע: עוגיות. חופר גומא תחת הגפן ליתן בה מים: שהותר מכלל בישול ביום טוב. מתוך שהותר בישול לצורך הותר נמי שלא לצורך: לוקה. דלא אמרינן מתוך וכו': שהותר מכלל חרישה ביום טוב. אי מזדמני ליה לצוד והיה לשחוט ואם היה מבקש אחר עפר יתגנב הדם או יטשטש ע"י מים ולא יקיים מצות כיסוי וגם אין יכול לקבלו וליטלו מותר לחפור לכסות בו דמן ובברייתא תניא דחייב ובבבלי בפסחים (דף מ"ד) מביא הברייתא: לא הותרה חרישה כדרכה. אף כשהתירו לו חרישה לכיסוי בי"ט לא התירו אלא ע"י שינוי ואינו אלא שבות בעלמא משא"כ בישול כדרכו מותר הלכך אמרינן מתוך: דר' שמעון היא. הא דמתירין ב"ש

רידב"ז

ר"ח בשם ר' יוחנן. המבשל נבילה ביו"ט. אינו לוקה שהותר מכלל בישול ביו"ט כו' התיב רבב"מ על דר"י מעתה החורש ביו"ט אינו לוקה שהותר מכלל חרישה ביו"ט פי' לצורך כיסוי ר' יוסי בשם ר' אילא לא הותרה חרישה כדרכה עד סוף הסוגיא והסוגיא הזאת חמורה ולפענ"ד נראה הך שמעתתא בדרך ישר עפ"י דעת התוס' ז"ל במס' שבת דף ע"ג ע"ב ד"ה וצריך לעצים וז"ל ז"ל שם. ונראה דאפילו לר' יהודא דמחייב מלאכה שאצל"ג בעינן צריך לעצים דלא מיקרי קוצר אלא בענין זה וכו' וכדאמר ר' יוחנן לקמן בפ' הבונה אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת. ואמאי הרי לגופן הוי כמלאכה שאצל"ג אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך עכ"ל ז"ל [והב"ק ז"ל מביא התוס' ז"ל הנ"ל ומקשה עליהם ז"ל דלדעת התוס' ז"ל דר' יוחנן קאמר אליבא דר' יהודא שמעתתא דידי' וכאן מפורש דלא אמרה רק אליבא דר"ש והניח בצ"ע ולפי דברינו יתורץ בע"ה] ונמצא דדעת התוס' ז"ל דאפילו לרבנן דר"ש נמי מודו בקוצר וא"ל לעצים דאין דרך קצירה בכך וכן בסוחט כבשים אין דרך דישה בכך וא"כ אפילו רבנן מודו וה"נ בשנוטל עפר לכסות אין דרך חרישה בכך ופטור. והיינו דקאמר ר' יוסי לא הותרה חרישה כדרכה כלומר דאיני חורש בעצם וגוף החרישה אלא נוטל עפר לכסות ואין זה דרך חרישה ר"ש אמר קימי ר' יוסי ר' אחא בשם ר' אילא דר"ש היא כלומר דלא אתיא אלא כר"ש דס"ל מלאכה שאצל"ג פטור. אבל לרבנן חייב משום חורש קם ר"י עם ר"א כו' נימר כ"ג כיון דר"מ לא ס"ל כר"ש האיך שנה להך מתניתין ואי דר"מ דשנה להך מתניתין ס"ל ג"כ כר"ש נימר ר"מ ור' יוסי ור"ש שלשתן אמרו דבר אחד אלא ע"כ דאפילו לרבנן נמי אתיא. ולא ס"ל לרבנן דחייב מלאכה שאצל"ג אלא כמו גבי כיבוי דנקרא מכבה רק אימ צריך לגופו אבל בקוצר וא"צ לעצים לא נקרא קוצר כשאצל"ג כדאיתא בתוס' ז"ל דלא נקרא קוצר בענין הזה כן ה"נ לא נקרא חורש בענין הזה כמו גבי כבשים דאין דרך דישה בכך כשאצל"ג כן נמי אין דרך חרישה בכך כשאצל"ג. אבל לדידך דס"ל דלרבנן חייב. ודויקא דכר"ש אתיא א"כ קשה נימר כ"ג. אלא מוכח דצריכין לרבנן פשיטין לכון פשיטין לרבנן צריכין לכון קוצר לצורך עשבים חייב משום קוצר והינו חייב משום מייפה את הקרקע לא צורכה דלא קוצר ליפות את הקרקע מהו שיהא חייב משום קוצר ומשום מייפה את הקרקע וקס"ל לר' יוסי דהוא כשיטת רבנן דר"ש ואעפ"כ קוצר לצורך עשבים אינו חייב משום מייפה את הקרקע דהגם דמלאכה שאצל"ג חייב. מ"מ הכא פטיר דלא נקרא חרישה בענין זה אבל קוצר ליפות את הקרקע מספקא לן אם נקרא קוצר בענין הזה. וא"כ לדידך דס"ל דמתניתין כר"ש אתיא. אבל לרבנן בחופר לכסות חייב על החרישה ע"כ מה דפשיטא לרבנן דלא נקרא חורש בענין הזה כשמתכוין לעשבים צריכה לכון ומה דצריכה לרבנן אם נקרא קוצר כשקוצר ליפות את הקרקע פשיטא לכון דחייב וקאמר ר' יוסי לר' אחא דלמה ליה לאוקמי' כר"ש הא אפי' לרבנן אתיא דלא הוי חרישה כדרכה כלומר דאין דרך חרישה בכך כמו בקוצר לעשבים דאפי' לרבנן אינו חייב משום חרישה. ולא צריכה לרבנן אלא בקוצר ליפות אם נקרא קוצר אבל בקוצר לעשבים פשיטא דלא נקרא חורש ולדידך ע"כ להיפך. להימרא אליבא דרבנן דר"ש. ומילתא דצריכה להן פשיטא לך דחייב ומה דפשיטא להו לפטור צריכה לך אם חייב. וה"ה דהמ"ל דפשיטא לך הכל להיפוך לחומרא וקפליגת על רבנן לגמרי אלא

דנקט

שינויי נוסחאות (בי"ז) ובאגד בד"ו ובאג'. (סוי"ו) יוסי בד"ו יוסה.

טוב ירושלים

המבשל נבילה ביו"ם אינו לוקה שהותר מכלל בישול ביו"ם. פי' סק"ע משום מתוך ע"ש. ולפ"ז ס"ל כרבב"ל דלא אמרינן מתוך ולר"י ס"ל מתוך. אך מ"ם סק"ע בד"ה בסוגי דפריך מכח ברייתא לא דק דמתני' מפורש היא בסוף מכות ובפסחים שניהם ע"ש ולדבריו דמתוך פליגי ס"ל לאוקמי כב"ב דל"א מתוך. ואת"ל דסתם משנה נ"מ לאוקמי כב"ב הל"ל לאוקמי כר"ע דנמי לא ס"ל מתוך: ואמנם שעיקר דפליגתא דהואיל והוי לאורחים וכמש"כ בבלמו אח"כ וכדברי התוס' פסחים מ"ז ב' ד"ה אהבכרם דבהואיל כ"ע מודי ע"ש. ואמנם מה שלא כבית המשנה כ"ל נפמ"ב תום' שם ד"ה ובגיטין דלמ"ד דפטור על החרישה בשביעית מוקי לה במחפה וחייב משום זורע. ועי' בהגהת שם וא"כ שפה פריך לשיטתי' דר' יוחנן ואיהו ס"ל נבילה ע"א יכול ילקה על החרישה ועי' רמב"ם פספק כן מה"מ כמב"ם שב"מ. וא"כ סכל"ל לר"י מפני' במחפה ומשום זורע ל"ב בזה נותר הואיל וחזי לאורחים ולק"מ לשיטתי' ולפיכך פריך מלד השבלה וכי לא יתחייב על חרישה ביו"ם: ועי' תגיגה י"ח א' אהרב"ל קצירה ביו"ם מי פרי ומדייק כפ"מ בש א"ל לשיטת השוכרים דכל המלאכות רק מדרבנן כו' והי' דפ"כ לס"ל דכנה פי"ם וכוון כמכם שדיף מביא לדברי הירושלמי כמפורש שכי כן נה. יא נדכם רשב"ל. אך לר' יוחנן תיקשי ופ"ש באריכות דבריו. ואמנם לע"ד יפכמו דברי סגאון ר"א לאגדא בהגהותיו נבילה דפליגי אם אמרינן אהדדי' לאיסורה קמא דר"י ס"ל משום דלא אמרי' אהדדים לאיסורא קמא. אין לוקין ולפ"ז נ"ס רק לאו כבא מכ"ע דאין לוקין עליו ור"ל ס"ל דאמרינן אהדדי' לאיסורא קמא ובזה א"ש בפשיטות:

התיב ר' בא ב"מ מעתה החורש ביו"ם אינו לוקה. כבר דברנו בס"ד למה לא פריך המשנה דמכות. ובבבל"ל דהקושיא היא ממשנה דבילה פלוגתא דב"ש וב"ה דלא ישחוט אלא א"כ היה לו דקר נעוץ ולמה לא הותר לו חרישה משום מתוך. ולמה דוקא אם נעוץ. וז"ש ר' יוסי בשם ר' אילא ט' כ"א דס"ל לא הותרה חרישה כדרכה רק שלא כדרך כל חרישה רק בשינוי אלמא דלא הותרה חרישה. ולז"א ר' אילא דמתני' ר"ש היא כמו דס"ל במלאכה שאצל"ג דפטור דלא מחייב דוקא בצריך לגופה של מלאכה אבל אם צריך לעפרה לא מיקרי צריכה לגופה וכמו שהובא בק"ע לקמן ר"פ. ס"נ לא הותרה חרישה וכל מלאכת יו"ם לצורך מעט רק לצורך או"כ. ועי' תוס' שבת כ"ד ב' ד"ה לפי. וגרע מבישול נבילה דחזי רק לכלבים ונכרים מבישול לצורך משום דל"ת לוצך היום עי' תוס' פסחים כ' א' ב' ודו"ק היטב. וזהו שאמר גם אם"כ דלפ"ז

גם

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

אלא רבי מאיר ורבי שמעון שניהן אמרו דבר אחד. ולכן סברנן מימר ר' יוסי ורבי שמעון שניהן אמרו דבר אחד. נימר רבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון שלשתן אמרו דבר אחד. אלא מילין דצריכין לרבנן פשיטין לכון. פשיטין לרבנן. *קצר לצורך עשבים חייב משום קוצר ואינו חייב משום מייפה את הקרקע. לא צורכה דלא קצר לייפות את הקרקע. מהו שיהא חייב משום קוצר ומשום מייפה את הקרקע. ואפילו תימר דרבי שמעון הוא. ברם כרבנן מכל מקום הרי חרש מכל מקום הרי קצר. אמר ר' מנא מיליהון דרבנן מסייעין לר' יוסי דמר רבי חייא בשם רבי יוחנן *דג שסחטו אם לגופו הרי זה פטור. אם להוציא ציר חייב. ואפילו תימר דרבי שמעון היא דמר ברם כרבנן [ז]מכל מקום הרי סחט מכל מקום הרי הוציא ציר. כל דבר שהיה מבחיל את הפירות חייב משום זורע. [א] *הנוטע המבריך המרכיב המקרסם המזרד המפסל המזהם המפרק המאבק המעשן המתליע הקיטע הסך [ג] והמשקה והמנקב והעושה בתים וכל דבר שהוא להבחיל את הפירי חייב משום זורע. זעירא בר חייא בר אשי בשם כהנא הנוטע בשבת חייב משום זורע. רבי זעירא אמר הזומר

קרבן העדה

אלא ר' מאיר ור"ש אמרו דבר אחד. ע"כ לומר דר' מאיר ור"ש תרווייהו סברי דמלאכה שא"צ לגופה לכ"ע פטור עליה וספיר פליגי ב"ש וב"ה בשמחת י"ט: ולא כן סברנן מימר. לא כן א"ר יוחנן לעיל בפ' במה מדליקין (דף י ע"א) גבי המכבה את הנר דר"י פוטר בכול חוץ מן הפתילה וא"ר יוחנן ר' יוסי ור"ש אמרו דבר אחד דטעמא דר' יוסי מפני שיש לו צורך בגוף הפתילה ולדבריך הו"ל דשלשתם אמרו דבר אחד: ה"ג אלא מילי דצריכין לרבנן פשיטין לכון פשיטין לרבנן צריכין לכון. וה"פ מאי דמיבעיא לרבנן והיינו ר' יוחנן דמיבעיא ליה הך בעי' דבסמוך בקצירת העשבים פשיטא לכם דהא גם בחופר לכסות פסיק רישיה הוא ואפ"ה מתיר ר' שמי אליבא דר"ש ומאי דפשיטא לרבנן דטעמא דמתני' דבילה משום דחרישה כלאחר יד הוא מספקא לכון אם לא אמרינן מתוך אפי' בכה"ג: קצר לצורך עשבים. כלו' פשיטא אם קצר לצורך עשבים שחייב משום קוצר ואינו חייב משום שהוא מייפה את הקרקע כיון דה"ל לגופה שאין כוונתו בקצירת עשבים לייפות הקרקע כי אם ליהנות מן העשבים: לא צורכה. לא מיבעיא לן אלא בקוצר לייפת הקרקע אם הוא חייב משום קוצר דה"ל פסיק רישיה שא"א לייפות הקרקע אם לא בקצירה ומודה ר"ש דחייב: ומשום מייפה את הקרקע. שהיא תולדה דחורש או לא מחייב אלא משום חורש ולא משום קוצר דהא בפסיק רישיה פליג ר"ש: ואפי' תימר דר"ש. כלומר הא דקמיבעיא לן לר"ש ומיבעי לן מי מודי ר"ש בפסיק רישיה או לא אבל לרבנן דר"ש דסוברים מלאכה שא"צ לגופה חייבין עליה ודאי אפי' נתכוין לקצירת עשבים חייב אתרווייהו דהא מ"מ קצר וגם הוא מייפה את הקרקע: מיליהון דרבנן. הא דר' חייא בשם ר' יוחנן: ה"ג מסייעין לר' שמי. דלעיל דאמר דלר"ש אפי' בפסיק רישיה פטור: לגופו. אם לאכול הדג כחתו ממשקה שלף עליו והנבלע בו מותר לכתחלה דלאו מפרק הוא הואיל ולאו למשקה הוא צריך: אם להוציא ציר. שהוא צריך למימיו חייב חטאת: ואפי' תימר דר"ש היא דמר. הא ודאי כר"ש אמר ר"י למילתיה דלרבנן אפי' לגופו חייב דאע"ג דה"ל למימיו מ"מ הרי סחט והוציא ציר: כל דבר שהוא מבחיל את הפרי. שמסייע לבשל ולגמור הפירי מלשון גמל ובחל: המקרסם. שחותך ענפים יבשים וקרסום וזימור א' הן אלא שזימור בגפן וקרסום בשאר אילנות: מזרד. מחתך ענפים לחים אם יש לאילן ענפים יותר מדאי: המפסל. שנוטל הפסולת: המזהם. כשקליפות אילן נושרים מדביקים שם זבל להבריאו כדי שלא ימות האילן וי"מ מזהם שמובחין האילנות בדבר שריחו רע כדי שיברחו התולעים מן הריח רע וימותו: המפרק. פורק אבנים שעל עיקרי האילנות וי"מ מפרק העלין מעל האילן להקל מעליו: מאבק. שרשים המגולין מכסין אותן באבנים: המעשן. עושה עשן תחת האילן להמית התולעים הגדלים בו: המתליע. שנוטל התולעים שע"ג האילן: הקוטם. נותן אפר בשרשים או שובר הראשים בענפים כמו נקטם בראשו: הסך. פירות שלא נגמר בישולן סכין אותן בשמן כשהן מחוברין לאילן למהר בישולן: והמשקה. את האילן: והמנקב. פגים כדי שיכנסו בהן הגשמים ויתבשלו מהרה: והעושה בתים. רגילין היו לעשות לאילן גדר אמה סביבותיו וממלאים אותו עפר וי"מ שעושין לו סוכה מלמעלה להגן עליו מן החמה או מן הצנה: חייב משום זורע. שאף הנטיעה לצמוח פירי היא נעשית וזה אב בזרעים וזה אב באילנות:

הזומר

פני משה

אלא ר"מ ור"ש אמרו דבר אחד ולא כן וכו'. זו קושיא אחריתי היא שהקשה ר' יוסי לר' אחא כלומר ותו קשיא דאפי' תימא דטעמיה דר"ש מפרשת להו דאינהו סברי כר"ש וא"כ ר"מ ור"ש הן שאמרו דבר אחד בענין דפטור על מלאכה שאינה צריכה לגופה והא וכי לא כן סברין מימר לעיל בפרק במה מדליקין בהלכה ה' דר' יוסי דהתם דפוטר בכולן חוץ מן הפתילה שעושה פחם כר"ש הוא דסבירא ליה כדאמרי' לעיל שם ומעתה קשיא נימר ר' מאיר ור' יוסי ורבי שמעון שלשתן אמרו דבר אחד ובדין הוא דהלכתא כוותייהו והיאך פשיטא לך האי מילתא כדמסיק להקושיא: אלא מילין דצריכין לרבנן פשיטא לכון פשיטין לרבנן צריכין לכון. כך הוא בבילה שם. כלומר מה דלגבאר רבנן ספוקי מספקא להו אי הלכה כרבי שמעון פשיטא הוא לכון ואם כן מה דפשיטא להו כדלקמן יהא מספקא להון בתמיה: קצר לצורך עשבים וכו'. השתא מפרש לה מה היא דפשיטא להו לרבנן ויהא מספקא למאי דקאמר רב אחא וזה אם קצר לצורך עשבים והכן קיי"ל גבי קוצר דצריך שיעור כגרוגרת ואם לייפות הקרקע שיעורו בכל שהו והשתא אם דעתו לצורך עשבים אע"פ שמתוך כך מייפה ג"כ את הקרקע מסתברא דלא ליחייב משום מייפה לדידך דאמרת כר"ש שהרי א"צ לכך הלא לצורך העשבים הוא שקוצר ואכתי לא אסיק למילתיה עד לקמיה: חייב משום קוצר והינו חייב משום מייפה את הקרקע. בתמיה וכלומר דהש"ס פריך עלה וכי בכה"ג איכא לספוקי בענין מלאכה שא"צ לגופה אי חייב אי לא תיפוק ליה דודאי אינו חייב אלא משום קוצר דהרי אין מתכוין כלל ליפות את הקרקע ובודאי בהא קי"ל כר"ש דס"ל דבר שאין מתכוין מותר. לא צורכה די לא קצר לייפות את הקרקע. כלומר אלא כך הוא מיבעי ליה לי"ג אלא אם מתכוין הוא לקצור גם כדי לייפות את הקרקע מהו שיהא חייב משום קוצר ומשום מייפה את הקרקע הואיל דמתכוין גם לכך או דילמא כיון שעיקר הקצירה לצורך העשבים הוא וממילא בהא יפוי הקרקע אינו מתחייב עליה: ואפי' תימר דר"ש היא. זה הכל מדברי ר' יוסי שהקשה לר' אחא וכלומר דהנא אמרי אפי' תימר כן דלר"ש היא וזה דהא דמן הסברא איכא למימר דחייב משום קוצר ואינו מחייב משום מייפה הויא אליבא דר"ש היא דלדידיה הוי הייפוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה דמגיאה אתיא ברם כרבנן דר"ש במלאכה שא"צ לגופה דסבירא להו דחייב הכא נמי מחייב הוא נמי משום מייפה כמו דמחייב הוא התם גבי חופר גומא וא"צ אלא לעפרה דמיחייב הוא משום חורש דמכל מקום חרש הוא וה"נ מ"מ הרי קצר וייפה ג"כ את הקרקע והיינו דקאמר דמילתא דפשיטא להו לרבנן דבית המדרש דאמרי כרבנן דר"ש והייב צריכה ומספקא היא לכון דפשיטא לידכו אזלא כר"ש ולאו מילתא היא: א"ר מנא מיליהון דרבנן. דלקמן מסייעא ליה לר' יוסי רבי שלי. דר' מנא תלמידו של ר' יוסי הוא כדאמר בהרבה מקומות. ודלא כר' אחא דהא דאמר ר' חייא בשם ר' יוחנן דג מליח שסחטו אם לצורך גופו פטור הוא על סחיטת הציר ואם להוציא הציר חייב ומוקמי אינהו נמי הכי דאפי' תימר דר"ש היא דלצורך גופו פטור ומיתפרשא נמי כדלעיל כלו' דאפי' תימא כן לא אתיא אלא אליבא דר"ש דלדידיה סחיטת הציר שאינו לצורך היא והוי מלאכה שא"צ לגופה ברם כרבנן מ"מ הרי סוחט הוא ומ"מ הרי הוציא הציר והיינו כר' יוסי דקאמר בכה"ג לרבנן דר"ש חייב הוא ודלא כר' אחא דלא אזלא ביעתיה אלא כר"ש: כל דבר שהוא מבחיל את הפרי. שהוא להשביחו ולגדלו מלשון נפשם בחלה בי וכן בלשון המשנה פגה בוחל גמל בפ' יוצא דופן: הנוטע וכו' המזהם את האילן בזבל וכן המפרק הענפים וכו'. המתליע עשה תקנה להמית את התולעים. הקוטם אותו והמקרסם והמזרד בענפים הוא זה ביבשים וזה בלחים. והקוטם היה באילן עצמו. הסך וכו' וכל אלו לתקן אותו ולהגדילו והעושה לו בתים כדי לשמרו מפני הקור ומיירי בענין שאין זה משום בונה אלא עושה איזה תיקון לזה וכל דבר וכו' חייב משום זורע:

הזומר

[א] מיי' פ"ח מהלכות שבת הל' ג

[ב] מיי' שם

פ"ח הל' א ב

פי' ביצה דף ח ע"א

ביצה דף ז ע"א

שם דף ג ע"ב

גליון הש"ס

[ז] לפמ"ש הר"ן כ"פ י"ד דסחיטה כיון שאינה אב מלאכה רק תולדה דדש גם בא"צ למלאכה הנסחט אינה מלאכה כלל דלא דמי לדש ומס"ע כותש כבשים לגופן מותר קצת אמאי חייב לרבנן. ואפשר דסירושל' אזיל בשיטת ר"י בעל ריב"ב שמביא לקמן דסחיטה הוא אב מלאכה כפ"ע. וגם י"ל קושית כב"ק ד"ה אם ודו"ק. וכהכי יתפרש דברי הירושל' דבקצר לצורך עשבים פשיטא ליה דפטר משום יפוי קרקע כיון דיפוי קרקע אינו אב כי אם תולדה דחורש ואם א"ל אין כאן מלאכה כלל דלא דמי לחורש. אבל בקצר ליפות חייב משום קוצר לרבנן דאב כפ"ע הוא ודו"ק. ועי' בחי' רמב"ן דף קי"א:

רידב"ז

דנקט דבר והפיכו דלשיטתכם הוא היפך מרבנן הללו ומה דצריכא להם פשיטא לכם דחייב. וכן בהיפוך מה דפשיטא להם צריכה לכם ומדחה הגמ' ואפי' תימר דר"ש הוא פי' דאף ה"נ תימר דר"ש הוא ברם כרבנן מ"מ הרי חרש מ"מ הרי קצר פי' דאף ה"נ תימר דמה דפשיטא לרבנן ומה דצריכה להו הוא הכל אליבא דר"ש אבל לרבנן פשיטא דחייב משום קוצר ומשום חרישה ואפי' בקוצר לעשבים חייב משום ה רש [ותיבת ואפי' תימר כמו חוץ אלו תימר דתיבת אפי' בכ"מ היא מלה מורכבת כמו אף אלו. והוי תיבה אחת אפי' ובירושלמי מלוי כזה דאפי' תימר הוא דאף אלו תימר וכן מפרש הפ"מ ז"ל במס' יבמות פ"ק ה"א עיי"ש גבי ואפי' תימר דעון דעון עיי"ש] ומיבעיא להו לרבנן אליבא דר"ש אם חייב בקוצר ליפות משום קוצר דכל עיקר מלאכה במלא"ג דפטור הוא משום שאינו צריך להותו דבר אלא לענין אחר ולא לגוף הדבר כמו בחופר גומא וא"צ אלא לעפרה לעיקר הגומא א"צ אלא לעפרה משא"כ בקוצר ליפית האיך תימר דאין צריך לקצירה הא ע"כ צריך למלאכת הקצירה דכיון דבתם קוצר הוא לקצירה וע"כ אף דמתכוין ליפית את הקרקע מ"מ דומה כמו שצריך לקצירה ג"כ או לא אבל לרבנן פשיטא דמ"מ הרי חרש והרי קצר. אר"מ מיליהון דרבנן מסייעא לר' יוסי דמר ר"ח בשם ר"י דג שסחטו אם לגופו הרי זה פטור כו' וקס"ד דר"מ גם כן דר' יוחנן קאמר אליבא דרבנן [כדאיתא בתום' ז"ל הנ"ל] משום דאין דרך דישה בכך. ומסטיא לר' יוסי דהוי כמו קצר לצורך עשבים דאינו חייב משום חורש ע"ז מדחה גם כן ואפי' ואף אלו תימר דר' שמעון היא דר' יוסי קאמר אליבא דר' שמעון ברם כרבנן מכל מקום הרי סחט והרי הוציא. אחר כותבי זאת מצאתי בנו"י ז"ל דמפרש גם כן קרוב לדרך הזה ובכמים עדי בכוונתי מעלמי הפירוש הזה:

אר"מ

שינויי נוסחאות (כוי"ז) הפירות בד"ו הפירי. (כי"ע) המתליע בד"ו המתלע. (סו"כ) הקוטע בד"ו הקיטם. (בוכ"ב) זעירא בר בד"ו זעורא רב (וכן לקמן זעורא במקום זעירא). (סוג"ב) זעירא בד"ו זעורא.

עמודי ירושלים תנינא

יל דבר שהוא מבחיל את הפירות חייב משום זורע. נ"ב הרוקח סימן נ"ח הגירסא כל דבר שמבחיל את הפרי חייב משום נטע כו' המזהם המפסל והמפנק המאבק כו' והעושה בתים וכל דבר המבחיל את הפרי חייב משום זורע:

טוב ירושלים

גם ר"מ כר"ש במלאכה שאלצ"ג דהא ר"מ ס"ל דכ"ד דבכים מקלי כ"ש. וכן דהשוחט מיכון ולפ"ז ע"כ ס"ל דמשאלצ"ג קא"ל. דאם משאלצ"ג חייב א"כ לא תשבחינן בו גוף המעשה סגדרס לזה ואף על ליך מטה מיקרי צורך יו"ט ובודאי בכי לכתחילה לאסור בדבר דלא כב"ס וא"כ הנ"ל ר"מ ור"ש ור"י ס"ל ד"ה: דר"ש היא. פב"ק מה שכתב לתמוה על דברי תוס' דלא דמי. ...

הזומר. היוצק הענפים של גפנים שיתגדלו ביותר: על דעתיה דכהנא חייב שתים. דכל אחת מלאכה אחרת היא: על דעתיה דר' זעירא. דקאמר הזומר כנוטע וקס"ד דזומר כנוטע ונוטע נמי דומה לו ואינו כזורע וא"כ אם נטע וזמר חדא הוא דמחייב דמשין מלאכה אחת היא ודחי לה הש"ס דכלום אמר ר"ז אלא הזומר כנוטע ובמה הנוטע כזומר ולא כזורע קאמר בתמיה וכדמסיק והזיל: ובמה הנוטע כזומר.

הזומר כנוטע. דלמלמוחי עביד: נטע וזמר בשבת. בהעלם אחת: על דעתיה דכהנ' חייב שתים. דסובר דוקא נוטע כזורע אבל זומר חייב משום קוצר הלכך חייב שתים: אינו חייב אלא אחת. שהרי הן שתי תולדות מאב אחד: כלום א"ר זעירא אלא הזומר כנוטע. ולא כקוצר. בתמיה

א *הזומר כנוטע. נטע וזמר בשבת על דעתיה דכהנא חייב שתים. על דעתיה דרבי זעירא אינו חייב אלא אחת. כלום אמר רבי זעירא לא הזומר כנוטע ולמה הנוטע כזומר הכל היה בכלל זריעה ויצאה זמירה להחמיר על עצמה. מפני שיצאת זמירה להחמיר על עצמה את פוטרו משום זורע הוי לא שנייא נטע וזמר בשבת בין על דעתיה דר' כהנא בין על דעתיה דרבי זעירא חייב שתים: והקוצר. תני רבי חייא ב *הקוצר הבוצר המוסק הגודר התולש והאורה כולהן משום קוצר. ההן דגזז ספוג גומי קרולין חייב ג משום קוצר. ומשום נוטע. ההן דגזז כוסבר כרתי כרפס גרגר טריקסימין כשומין נענע חייב משום קוצר ומשום זורע. רבי יוסי בי ר' בון בשם רבי שמעון בן לקיש הנותן עציץ נקוב על גבי עציץ נקובה חייב עליה משום קוצר ומשום זורע. ר' יוסי בי רבי בון בשם רבי שמעון בן לקיש הקוצץ קורת שקמה חייב עליה משום שלש. א"ר יוסי בי רבי בון ולא פליגין. הקוצצה חייב משום קוצר ומשום זורע. המוהקה חייב משום מכה בפטיש. רבנן דקיסרין אמרין ד ההן דצייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו מחיותו חייב משום קוצר: והמעמר. רבי שמואל בר סברטאי בעי תולדות העימור אי זו היא. רבי יוסי שמעית טעם מן דרבי שמעון בשם רבי אהא. ולית אנא ידע מה שמעית. מיי כדון ההן דבתית אורז שערין הלוקה חייב משום דש. ההן דשטח צלין צימוקין מסוסלה בוקלטה חייב משום מעמר. כל שהוא נוגע באוכל חייב משום מעמר. בקליפה משום דש. הדא איתתא כד מערבא בחיטיא משום מרקדה. כד מפרכייא בראשייא משום דשה. כד מתברא בצדדיא משום בוררת. כד מספייא משום טוחנת. כד מנפייא משום זורה. גמרה מלאכתה משום מכה בפטיש. ההן כיתנייא בקופנה משום דש. במערובה משום טוחן. באפסטיתה משום זורה. בכף משום בורר. כד מפלג משם מנפה. כד מתלש משם מוחק. גמר מלאכתו משם מכה בפטיש. ההן

(פני משה, המשך:) וכך היא ברים פ"ה דכלאים ובפ"ז דסנהדרין בהלכה ה': הכל היו בכלל זריעה. נוטע וכל הני דדמי ליה בכלל זריעה הן ויצאת זמירה בפירוש כדכתיב גבי שביעית לא תזרע ולא תזמור ללמד להחמיר על עצמה שאם זרע וזמר חייב על הזמירה בפני עצמה יכי מפני שיצאת זמירה על עצמה אתה פוטרו לנוטע שלא יתחייב משום זורע בתמיה: הוי לא שנייא וכו'. דלכ"ע חייב שתים בזמר ונטע דנוטע משום זורע הוא: ההן דגזז ספוג או הגמי או הקרולין. מיני קוצים יש בהן משום קוצר ומשום נוטע לפי שמתגדלין ע"י כך: כוסבר. גליינדר"א: או כרתין וכו' או טריקסמין או בשומין או נענע חייב וכו'. טריקסמין ונענע מוזכרין הן בפ' כלאים והן מיני ירקות: עציץ נקוב. שהוא יונק מן הקרקע: חייב עליה משום קוצר. מפני שנטלה ממקומה וה"ז קוצר וכשנתנה ע"ג עציץ נקוב אחרת הרי זה חייב משום זורע וקמ"ל דאע"ג דלא הוי ונתנה ע"ג הקרקע אלא על עציץ נקוב אחר ואפ"ה יונק הוא דרך נקבים של התחתיה והוי כזורע: חייב עליה משום שלש. משום קוצר ומשום נוטע לפי שמתוך הקצילה מתגדל השרשין שלו יותר והשלישי מפרש לקמיה: ולא פליגין. הני תרי ליבני בשמעתי בשם ר"ש בן לקיש דהא דקתני בקורת שקמה שלש ובעציץ נקוב שתים משום דבקורת שקמה משכחת לה שלש משא"כ בעציץ נקוב כדקתני והזיל דשקיללה חייב משום קוצר ומשום זורע והיינו נוטע דהדא היא וכדפריסית וכשהוא מוהקה ומחליקה חייב משום מכה בפטיש דהוי גמר מלאכה וכדפריטית במתני': הדין דצייד כוורא וכו'. וכגון שאינו מתחייב משום צידה שכבר היה ניצוד ועומד ברשותו ומונח בתוך המים בכלי ונטלו בשבת חייב משום קוצר שעוקר דבר מגידולו ומבדילו מחיותו: שמעית טעם. על איזה מתולדת עימור ולית אנא ידע עכשיו מה שמעית: מאי כדון. ועכשיו מה הוא שנדע ומפרש לאיזה מהן שהוא משום דש ולאיזה מהן שהוא משום מעמר או משום אב מלאכה אחרת: ההן דבתית וכו'. זה שהוא כותש את האורז ועושהו חלק מן השערין בעל השבולת שלו ה"ז חייב משום דש: ההן דשטח צלין צימוקין זהו ששוטח הצמוקין על עורות לייבשן. צלין מלשון עססא דצלא: מסוסלה בוקלטה. ממיני מידות הן כלומר שאה"כ מקבץ מהן לתוך המדות מעט מעט חייב משום מעמר וכן כל שהוא נוגע במאכל עצמו ומקבצו אל מקום אחד הרי זה משום מעמר וכל העושה בקליפה ולהסירו הרי זה משום דש ובמרדכי בפרקין ראיתי שמביא הגירסא דשטח צימוקין קלטה חייב משום מעמר וכו' וזה ידוע למי שרגיל בדפים מהלאכת המכדרים הבירים שמערבין הליטיות ועושין תיבות זרים ומסימין אותו בין המלרים והגל המגיהים שלכות עיגים כהות וידים עצלות ומניחין כך מבלתי לתקן את המעות: הדא איתתא. האשה הזאת כשהיא מערבת בחיטין הנה ואנה להסיר הקליפות הרי זה משום מרקד וכשהיא מפרכת ומשברת ראשיהן שעל ידי כך יוסרו הקליפות הרי זה משום דש וכשהיא משברת בצדדין שלהן ועל ידי כך נוטלת אותן שהוסרו הקליפות הרי זה משום בורר וכשהיא משפה אותן ורולפת זו בזו ה"ז משום טוחן וכשהיא מנפת אותן בנפה לזרות הקליפות הרי זה משום זורה וכשנגמרה מלאכתה בהן חייבת עוד משום מכה בפטיש וקמ"ל דמשכחת לה שם הטחות בהן לפי שיש בהן מחלוקי מלאכות: ההן כיתנייא. הפשתן הזה משכחת ביה משום ז' מלאכות: בקופנה. כשמכה אותו בתחלה בקיפנא כמו הקיפן ה"ז משום דש ואח"כ במערוכה כמו המעריך בעירכין בו ומדיקין את הפשתן ה"ז משום טוחן וכשחוזר ומכה בהן באפסטיתה והיא כלי שמגרר בו מחוי את הקש ה"ז משום זורה ואח"כ מחליקו בכפו להסיר הקשין הנשארין בו ה"ז משום בורר וכשמחלק האגילין זה מזה משום מנפץ וכשתולש אותו בתחלה ה"ז מוחק והיינו קוצר וכשנגמר מלאכתו כולן חייב עוד משום מכה בפטיש:

(קרבן העדה, המשך:) דה"כ קאמר: ה"ג ולמה לא אמר הנוטע כזומר שהרי הכל היה בכלל שדך לא תזרע והזמור בשביעית: ויצאת זמירה. דכתיב וכרמך לא תזמור. להחמיר על עצמה וכי מפני שיצאה זמירה להחמיר על עצמה. נקל עליה: ה"ג את. פוטרו משום קוצר. בתמיה: הוי לא שנא נטע וזמר בין לרב כהנא בין לר' זעירא חייב שתים. והא דקאמר ר' זעירא הזומר כנוטע היינו אף כנוטע: המוסק. בזיתים: הגודר. בתמרים: אורה. בתאנים: ההן דגזז ספוג. האי מאן דקוצר ספוג או גמי או קרולין והוא האלמוג והן מיני אילנות: חייב משום קוצר ומשום נוטע. דע"י הוא גדל שנית ומתעבה: קוסבר וכו'. כולן מיני עשבים ניהו: חייב משום קוצר ומשום זורע. דגבי עשבים זריעה היא האב: חייב עליה משום קוצר ומשום זורע. דע"י שניתן השני על הראשון אי אפשר להתגדל הזרע שבראשון והשני הוא יונק מן הארץ וה"ל כזורע: ולא פליגין. הנך תרי מימרות שאמרתי בשם ריש לקיש: הקוצצה חייב משום קוצר ומשום זורע. שקציצתו מצמחת אותו ומגדלתו והיינו כמו גבי עציץ נקוב: המוחקה. שממחק את הקורה בקצילתו ורחוי למלאכה ה"ז מכה בפטיש וחייב שלש וזהו דוקא בקורות שקמה ולא בעציץ נקוב: ההן דצייד כוורא. האי מאן דצד דגים ממקום שהיה ניצוד ועומד מבעוד יום: שמעית טעם. שמעתי מן ר"ש איזהו תולדות העימור ואיני יודע מה שמעתי כי שכחתי: מאי כדון. מאי הוה עלה איזהו תולדות עימור: ההן דבתות אורז. האי מאן דכותת אורז ובעורין וחילקה כדי להסיר קליפתן חייב משום דש: ההן דשטח. האי מאן דפרים: צלין. מין תאנים: צימוקין. ענבים יבשי': מסוסל'. מלח: בוקלטה. עלים יבשים שבוטחין ליבש וי"ג מסוסלה קלטה חייב וכו' וה"פ אם קבלן להנך מינים חייב משום מעמר וכ"נ עיקר: כל שהוא נוגע באוכל עצמו תולדה דמעמר אבל המאספן להסיר קליפתן הוה תולדה דדש: הדא איתתא. האי איתתא שהיא מערבת החיטים כדי שילא מהן הפסולת הדק חייבת משום מרקד: כד מפרכייא בראשייא. כשהיא מפרכת אותן בראשין שלהן שהן נפרכין במישוש היד חייבת משום דש דבזה מסירה הקליפה וכבר אמרנו כל שבקליפה משום דש: כד מתברא בצדדיא. כשהיא שוברת הצדדים של החיטים דהיינו להסיר הפסולת שדבוק בצד החיטים חייבת משום בורר שמבררת האוכל מתוך הפסולת: כד מספייא. כשהיא מוספת לכתוש חייבת משום טוחן: כד מנפייא. כשהיא מנפה בידיה חייבת משום זורה דמפרשת אוכל מן הפסולת: ההן כיתנייא בקופנא. האי מאן דמכה במרה על הפשתן שילא מתוך הקליפה: ה"ג במערוכה. והוא עץ ארכו אמה *ומודדין בו הרקיקין: משום טוחן. שהוא כבד וטוחן הזרע פשתן: באפסטיתה. שם כלי מנוקב: בכף. אם נוטלו בכף והיא בולל הזרע מן הדק: כד מפלג. כשהוא מחלק הפשתן ומפזרו חייב משום מנפץ: כד מתלש. כשתולש הגבעולים זה מזה חייב משום מחתך:

(שוליים: עין משפט נר מצוה) לא א מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ב: ב מיי' שם פ"ז הלכה ד רב: ג מיי' שם פ"ח הל' ד

(שוליים: מסורת הש"ס) בבא בתרא פ"ב | בב | פי' בבא בתרא ע"ב ובר"ש | * אולי צ"ל ומדדין

גליון הש"ס
ז עי' ב"ק וע' בחי' הריטב"א ובר"ן ב"מ ע"ב:

ניסחאות (בו"פ) חייא בד"ו חייה. (בו"י) הגודר בד"ו הגוזר. (בו"ו) כרתי בד"ו כרתין. טריקסימין כשומין בד"ו טריקסימון בשומין. (בו"ח) ההן בד"ו הדין ותני כדן). (בו"ו) חלוקה בד"ו חליקה. (ז"ט) במערובה בד"ו בטערוכה. (בו"ח) מנפה בד"ו מנפס.

עמודי ירושלים תנינא

ההן דגזז ספוג גומי קרולין חייב משום קוצר. נ"ב ברוקה סימן נ"ט הגירסא הדין גזז ספוג גמי כסבר נרגר חייב משום קוצר: ההן דבטח צלין צימוקין מסוסלה ביקלטה חייב משום מעמר. נ"ב ברוקה סימן ס' ההוא דבטח צימוקין קולטה חייב משום מעמר: וכן גרס הקרבן עדה בגירסא השניה:

וכ"ד שאתה מבדילו מן חיותו חייב משום קוצר. פי' ק"ע ולק"מ דלפני רש"י ל"ה כתוב כלל משום ...מן כיס" פי' ברש"י שם וכ"מ קצת בתוס' בס ד"ה השבולה ובתמג"ס דבי"א מגבת גרב מן ככפל ולפני רש"י ותוס' היה כתוב שם שבולה דג. ולפ"ז ניחא בחיוב כלל משום קוצר אך צ"ל דוחק. אולם באמת לא ראם הק"ע שודאי חידושי הרמב"ן של מס' ע וקיטור דבריו איך יתחייב משום שוקל דבר מגידולו שהא קוצר כמו דקיי"ל דאין דישה רק בגד"ק כן אין קוצר רק בגד"ק אלא ודאי דמשום נטילת נשמה חייב עיש"ס וכתב בס"ד דמ"ש בירושלמי דחייב משום קוצר גם אתיא כגמ' דידן שבד"ק בקוצר רב. ובוונתו נ"ל דהדבר שניא אם דישה רק בג"ק וא"כ אה"כ דלר' יהודא דס"ל דנתילתן חייב בפליטתו משום דש ה"נ מחייב שבא משום קוצר ו.ס גלט' ד פשוט מהד. ואך סיקבי נפ"ז דגם פלוגתת אביי ורבה (או כבא) במנין פיטור אם בג"ק דוקא פי' בבני ע"ג ג' סנוי נבי גבא ונ"ע:

טוב ירושלים

ע"ד דל"ז א"ח אלא אחת לא אר"ז הזומר כנוטע. ונמה הכל הי' בכלל זריעה כו' כנ"ע דל"ל. ור"ל למה יצתה זמירה מכלל ארע כיון דהיה בכלל זריעה אע"כ להחמיר על עצמה בשביעית היכא דזמר וזרע דחייב שתי מלקות וה"נ אמאי לא יחייב שתים גם לר"ז. ולז"א דאה"נ לא שנייא גם לר"ז חייב שתיים ורק לר"כ חייב משום קוצר ולר"ז היא גופא תולדה אחרת ולא תולדה ודמיא להוצאה והכנסה דהוי כ"א אב בפ"ע ומתנייא חדא כן זרע וזמר. ופי' בק"ע ובגליון ד"כ:

מערכת הערוך כוסבר כרתי כו' בערוך (ע' פנסא) ככבר כרתן... טרוקסמין ט' ז

ההן דשחק תומא כד מפרך ברישייא משום דש. כד מברר בקליפייתיה משום בורר. כד שחיק במדוכתה משום טוחן. כד יהיב משקין משום דש. גמר מלאכתן משום מכה בפטיש. ההן סיקורה כד מבחר בגרריה בקלופיתיה משום בורר. כד מבתת במרגזייה משום דש. כד שחיק במדוכתיה משום טוחן. כד יהיב משקין משום לש. כד משקע באנטרין משום בונה. כד מקטע בגומא משום מחתך. גמר מלאכתו משום מכה בפטיש. רבי חייא בשם רבי יוחנן *דגים שסחטן אם לגופן פטור. ואם להוציא ציר חייב. רבא אמר [א] כבשים שסחטן אם לגופן מותר. ואם למימיהן אסור. שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור. שמואל אמר אחד כבשים אחד שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור. אמר רבי חזקיה הדא דרב פליגא על דרבי יוחנן. אמר ליה רבי מנא למה דההן אמר אסור ומותר. דההן אמר חייב ופטור. אמר רבי בא בר ממל בצל שריסקו אם ליתן טעם אסור. אם להוציא שורפו מותר. רבי זעירא בשם רב הונא [ב] *צנון טומנו במלח ובלבד שלא ישהא. רבי זעירא בשם רב הונא [ג] כליו מבית האומן לובשן ואם יתקרע יתקרע. רבי זעירא בשם רב הונא [ד] נסתבכו בגדיו בקוצים הרי זה מפשרן במקום צינעה ובלבד שלא יקרע. אמר רבי זעירא בשם רב הונא נפל *טיט על בגדיו הרי זה ממרחו בידו אחת [ה] ובלבד שלא יכסכסו. רבי זעירא בשם רב הונא ההן ננער [ו] בחדא שרי ובתלת אסור. ובתרתיי צריכה. ההן דסחי רב הונא ורב יהודה חד אמר הכין שרי והכין אסור. וחרנה אמר בין הכין ובין הכין אסור. רבי אבא בר זמינא עאל מיסחי עם רבי זעירא ולא שבקיה עבד דלא הכין ודלא הכין. *נפלו מים על בגדיו. רב הונא ורב ירמיה חד אמר מנערה שרי. וממחקה אסור. וחרנה [י] מחלף. רבי בא בר חייא בר אשי זה שרוקק מבליעו בכסותו ואינו חושש. ר בא בשם ר' חייא בר אשי איתפלגין ר' חייא רובא ור' שמעון ב"ר חד אמר רוקק ושף. וחרנה אמר [ט] אינו רוקק ושף. מה פליגין בשאין שם פסיפס אבל יש שם פסיפס רוקק ושף. *רקק והפריחתו הרוח [ט] חייב משום זורה

וכל

קרבן העדה

ההן דשחק תומא. האי דכותש שום: כד מפרך ברהשייא. שמפרר הראשים של השומים: חייב משום דש. כדאמרינן לעיל גבי חיטין: כד נוברר בקלופייתה. כשנוטל את השומים מתוך הקליפות: כד שחיק השומים במדוכה. חייב משום טוחן: ה"ג כד יהיב משקין משום לש:

ההן סיקורא. האי סיקורא והוא הכך שסביב קליפה שבאילנות שבשבאים נותנים בין האבנים כשמניקים אותם במים כדי להזק האבנים גם כדי למלאות הנקבים הקטנים וכן עושין בזמנינו: כד נובחר בגררי' בקלופיתיה. כשהוא בוחר ומתחיל לגרר הקליפות והוא העץ שבקליפה שאין צריך לו חייב משום בורר: כד מכתת במרגזייה. כשהיא כותש הכך הזה שיהא רך ממש חייב משום דש לפי שהוא בקליפה: כד משקע באנטרין. הוא התחלת בניין המנורה ובלע"ז נקרא בתחלה אכנד"ע חייב משום בונה: כד מקטע בגומא. כשהוא חותך מה שהוא נותר בהגומא נמלא שהוא הולם זה מזה וחייב משום מחתך: אם לגופן. לאכול הדגים שסחטן ממשקה הנף עליהן והנבלע בהן *(מותר לכתחילה) דלאו מפרק הוא הואיל ולאו למשקה הוא צריך: ואם להוציא ציר. שהוא צריך למימיו חייב חטאת: ה"ג רב אמר כבשים וכו': כבשים. ירק הן כבוש ביין וחומץ: למימיהן אסור. דגזרינן אטו זיתים וענבים אבל אין בו חיוב חטאת שאין המשקה הזה מן הכבשין עצמן שגדל בתוכן: שלקות. אפילו למימיהן לאו משקה נינהו אלא אוכל: א"ל ר' מנא למה. כלומר במה פליג רב על ר"י הא לתרוייהו לגופן מותר למימיהן אסור: ומשני דההן וכו'. דרב אמר אסור למימיהן ור"י מחייב חטאת ולגופן אמר רב מותר לכתחלה משמע ור"י אמר פטור משמע אבל אסור: אם להוציא שורפו. להוציא השרף שבתוכו שרי: צנון מותר להניחו במלח ובלבד שלא ישהנו בתוכו זמן רב דנראה כמטמינו לחול א"כ דדמיא למעבד: כליו מבית האומן לובשן. כשמביאין לו כליו מבית האומן בשבת ואינו חושש שמא נגמרו בשבת ל"א אפיפא דמותר ללובשן בשבת פעם ראשונה אף על גב שאינו יודע אם הם כמדתו ויכול להיות שיהיו נקרעים ע"י לבישתו אפ"ה שרי ואיידי דנייתי כמה הלכות דאמר רבי זעירא בשם רב הונא נייתי נמי להנך הכא: נסתבכו בגדיו בקולים. אם נתלו בגדיו בקולים בשבת: מפשרן וכו'. מסלקן משם בצנעה שלא יראה אדם שנראה כמתקן: ובלבד שלא יקרע בגדיו. בשעת סילוקן: ה"ג נפל טיט על בגדיו: ובלבד שלא יכסכסו. שלא ישפשף דדמי לכיבוס: ההן ננער. הא דמות' לנער הבגדים ולקפלן דוקא באדם א' אבל בשלשה בני אדם אסור: ובתרתיי צריכה. ובשני בני אדם מיבעיא לן אי שרי או לא: ההן דסחי. האי מאן דרחץ אם מותר להסתפג בבגדים ואיך יעשה במים בבשערות שלא יסחוט: הכין שרי והכין אסור. כלומר הכי שרי להסתפג כל גופו בבת אחת שלא יבא לידי סחיטה והכי אסור להסתפג אבר אבר: ר"א בר זמינ'. נכנס לרחוץ עם ר"ז ולא הניחו להסתפג כלל משום סחיטה: מנערה שרי. מותר לנער המים שעל בגדיו: ומנחקה אסור. לנגבה ביד או בבגד אסור: וחרנה. ואידך מחליף לנער אסור דמיחזי כמכבס ולמחקה שרי ולא חיים לסחיטה: ואינו חושש. שמא יבוא לידי סחיטה או משום כבוס: רוקק ושף. הרוק ברגלו שלא יהא נראה ולא אמרינן דלמא אתי לאשווי גומות: בשאין שם פסיפס. הוא רצפת אבנים אבל כשהקרקע מרוצף מותר לשפשף אפילו בשבת דליכא למיחש למידי:

וכל

פני משה

ההן דשחק תומא. השוחק את השום משכחת ביה חמש מלאכות כשמפרך ראשיהן הרי זה משום דש וכשבורר אותו מקליפתו הרי זה בורר וכשדכו במדוכה ה"ז טוחן וכשנותן עליו המשקין לעשות גוש אחד ה"ז משום לש כצ"ל וכשגומר מלאכתו חייב עוד משום מכה בפטיש: ההן סיקורה. אבן הצבע הזה מלשון כסס וכסיקרא משכחת ביה שבע מלאכות: כד מבחר בגרריה בקלופיתיה. כשמסיר בהכלי שגורר את קליפתו ונוטלו ה"ז בורר וכשכותשו במרגזיה והוא כלי שמשבר אותו ועשוי כמין גרזן לפי שהיא מין אבן וקשה. ה"ז משום דש לפי שמתוך כך מסיר ממנו מה שנשאר עליו מהקליפה. וכששוחקו במדוכ' משום טוחן וכשנותנין עליו המשקין לעשות גוש ה"ז משום לש וכשמשקעו באנטרין והיא הכלי שמקבל בו הצבע ומכניסו בתוך הגומא אשר בו וה"ז משום בונה מפני שכל המאסף מן האבנים ודברים הקשים חייב בו בונה וכשהוא קוטע אח"כ מעט מן הגומא והידודין אשר הם בתיכה ה"ז מחתך וגומר מלאכתו משום מכה בפטיש: דגים. מלוחים שסחטן אם לגופן בילא מהן המשקה וא"צ להציר פטור אבל אסור לכתחלה ואם צריך הוא ונתכוין להוציא הציר ה"ז חייב: רב אמר גרסי' וכדלקמן: כבשים. ירקות שכובשין אותן בחומץ או במי מלח וסחטן: שלקות. הן מיני אוכלים שסלקן: בין לגופן בין למימיהן מותר. כצ"ל דהא שלקות קילי דלאו למשקה נינהו אלא אוכל: הא דרב פליגא אדר' יוחנן. וכדמפרש ר' מנא דההן רב אמר גבי כבשים אסור ומותר לגופן מותר ולמימיהן אסור וההן ר"י קאמר גבי דגים לצירן חייב ולגופן פטור אבל אסור וקמ"ל דדגים וכבשים הדא דינא אית להו והלכך פליגי: בצל שריסקו אם נתכוין כדי ליתן טעם שמתוך כך הוא נמתקן אסיר לכתחלה לפי שהוא מתקנו לאכל ואם כדי להוציא השרף ממנו שלא יזיק לו מותר: צנון טומנו במלח ובלבד שלא ישהא. בו דהוי כבישה שמתוך כך הוא מתקשה: כליו מבית האומן. כשהביאו לו ועדיין לא לבשן ואינו יודע אם יהיו מכוונין למדתו אעפ"כ מותר ללבשן בשבת ואם יתקרע יתקרע שהרי אינו מכוין אלא ללבשן: נסתבכו בגדיו בקולים. שהלך בין הקולים ונסתבכו מהן על בגדיו ה"ז מפשרן ומסירן במקום צינעא כלו' אם הן מכפנים שלא יכהיבו אותו ובלבד שלא יקרע בגדו כשמסירן: נפל טיט. שהוא על בגדו ה"ז ממרחו בידו אחת כלומר כשנוטל הטיט מעל בגדו עושה ע"י שינוי וממרח ממנו בידו אחת ובלבד שלא יכסכס את הבגד הרבה כשמסיר הטיט: ההן ננער. מלשון נענוע וניעור המנער והמנענע מן האבק והעפר שעליו: בחדא שרי. בפעם אחת מיתר ובתלתא פעמים אסור לפי שכשמנענעו הרבה מיחזי כמלבנו ובתרתי פעמים צריכה דמספקא היא לן אי שרי או אסור: ההן דסחי. זה שהוא רוחץ עצמו בנהר: הכין שרי אם רוצה להסיר ממנו המים בסדין או באיזה דבר הכין. והיינו פעם אחת שרי: והא הכין והכין כלומר שמסיר מצד אחד וחוזר ועושה בהיפך כן אסור משום סחיטה ואידך אמר בין הכין ובין הכין כלומר בין כך ובין כך אסיר ואפי' בפעם אחד: ר' אבא בר זמינא וכו' ולא שבקיה רבי זעירא למיעבד לנגב ממנו המים כלל וכלל דחיים משום סחיטה: מנערה. לנער בבגדו שיפלו המים מעצמו שרי ולא מחק בידו אסור דמשום דהוי כמכבס ואידך מחליף דמיחוק ביד שרי שאינו אלא דבר מיעוט אבל כשהוא מנערו עד שיפלו המים מיחזי כפי כמלבן ומכבס: זה שרוקק. ואינו רוצה שיונח על הקרקע מבליעו בכסותו ואינו חושש משום כיבוס דדבר מיעוט הוא: איתפלגין. ברוקק על הארץ: חד אמר רוקק ושף. ברגלו ואידך אמר כשרוקק אינו שף ובמה פליגין כשאין שם פסיפס והוא רצפה של אבנים דמר חיים משום אשווי גומות ומר לא חיים דכדרכו הוא עושה ולא מתכוין לכך אבל אם יש שם פסיפס לד"ה רוקק ושף ולא חיישינן לזה שמחליק הרצפה ע"י כך: רקק. כנגד הרוח והפריחתו הרוח להרוק חייב משום זורה:

וכל

עין משפט נר מצוה

לד
א מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יג סמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכ סעיף ז
לה
ב מיי' שם פכ"ב הל' י טוש"ע שם סי' שכא סעיף ג ד
לו
ג מיי' פכ"ב שם הלכה כד ועי' בהה"מ בלא הביא מקורו
לז
ד מיי' שם ועי' מג"א סי' שכ סק"ד
לח
ה מיי' פכ"ב שם הלכה יו טוש"ע שם סי' שכ ס"ז
לט
ו מיי' שם פכ' כב טוש"ע שם סעיף ג
מ
ז ש"ע שם ס"א בהג"ה
מא
ח מיי' שם פכ"א הל' כ ופכ"ו הלכה יג טוש"ע שם סי' שב סעיף יא
מב
ט ש"ע שם סי' שיט ס"ו בהג"ה

מסורת הש"ס

בבא קמא פ"ג.
שם קח ע"ב
* צ"ל כשור
עי' שבת דף פ"א ופי' לקמן פט"ו הל' ג
ע"ש קח פ"א ובתוס' שם ד"ה המנער
ב"ק ס ע"א
ב"ב כו ע"א

גליון הש"ס

[ז] עי' בכ"י פ"ס בכ"א וביראים מלוה קב:
[ז] ההן סיקורה וכו' משום בורר מבואר דף כשאר דברים שאינם אוכלין שייך בורר. ועי' בט"ז סי' שיט ס"ק יב:
[ז] עי' במהרי"ל הלכות יו"ט. והוא מבואר בירושלמי כאן. ועי' בהגהמ"י פכ"ב משבת ז
[ז] עי' ק"ע ופי' סי' רנב ס"ד בהג"ה:

שינויי נוסחאות (ס"ג) מברר בקליפייתיה נד"ו מבחר בקלופייתה. (ר"פ) מכחר נד"ו מבחר. (ר"י) חייא נד"ו חייה. (סוס"ו) אחר שלקות נד"ו ואחד שלקות (סוכ"ו) נפל נד"ו נטל. (סוג"ה) יכסכסו נד"ו יכסכם. ננער נד"ו ננעה.

ככר לאדן

ההן דשחק תומא. ס"פ רבי אליעזר דמילה בשבת: ההן סיקורה כד מכחד וכו'. כל ט הלכות יום טוב:

חדושי הרד"ל

ההן סיקורא. פי' הצבע כשצובע במיני צבעים: כד משקע באנטרין. כשמשקע הצבע בתומס או בלוח חייב משום בונה כדר"ע לקמן בצור בכלי צורה: כד מקטע בגומא. כצ"ל:

עמודי ירושלים

ההן דשחיק תומא כו' כד יהיב משקין מש"ס דש ס"ס הוא וצ"ל משום לש וכמ"ש הקב"ע והפ"מ ובאמ' הרב המאירי לשבת (ע"ג א') כתב כן משם הירושלמי דחייב משום לש ושמניה כ' דל"צ משום דש והוא שגגה. ועי' בס' יראים (סי' קי"ב) שכ' שמעתי שהירושלמי אומר הנותן לתוכו משקין חייב משום לש ואיני יודע לתת חילוק בין שומין לשחלים וחרדל ונראה שחולק על תלמוד שלנו ולא קיי"ל כותי' עכ"ל והעתיקו נ"כ בא"ז ה' שבת (סי' ס"א) ויש מה דליתא כאן כד מפרך כרשייא משום דש. ע' בסמ"ג (מל"ת סי' ס"ה) שכ' נ"ל דמיירי שבוחקים עם קליפתו שדומה לדש בתבואה אבל שוחק שום קלוף הוי טוחן גמור ע"ש:

טוב ירושלים

רקק והפריחתו הרוח חייב משום זורה. הרמב"ם השמיטו וכתב הרמ"א שסמ"ג ופי' באחרונים. ועי' תו"ס כפ"א פ"ב. ולמשכ"ל בס"ד א"ש דהירושלמי לשיטתו דס"ל דיש דש אפילו שלא בגד"ק עי"ש:

וכל דבר שהוא מחוסר לרוח חייב [ז]משום זורה: והבורר. אמר רבי יודן יש שהוא בורר צרורות כל היום ואינו מתחייב. יש שהוא נוטל כגרוגרת ומיד מתחייב. היך עבידא היה יושב על גבי כרי וברר צרורות כל היום אינו מתחייב. [א] נטל לתוך ידו כגרוגרת ובירר חייב. *רבי יונה בעי עשה כן בשבת. על דעתיה דבית שמאי מהו שיהא חייב. אמר ליה רבי יוסי ולמה לא. אילו עשה כן בשבת על דבית הלל שמא אינו חייב והכא חייב. אמר רבי מנא יאות א"ר יונה אבה לא אתיא אלא על דבית שמאי למה שהותר מכלל ברירה בי"ט לא הותר מכלל ברירה בשבת. [ז]*בירר אוכלים מתוך אוכלים. חזקיה אמר [ג] חייב רבי יוחנן אמר פטור. מתניתא פליגא על חזקיה דאמר *בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן. ר' בון בר חייה בשם רבי שמואל בר רב יצחק תיפתר שהיו אורחין אוכלין ראשונה ראשונה. והתני ובלבד שלא יבור את כל אותו המין. אם עשה כן בשבת חייב. על דעתיה דחזקיה שכן הבורר כדרכו בשבת חייב. על דעתיה דר' יוחנן שכן הבורר כדרכו במקום אחד חייב. דעתיה דחזקיה אפילו עיגולין מן גוא עיגולין. אפילו רמונים מן גוא רמונים. או כיני אפילו בני נש מן גוא בני נש.
מיי

פני משה

וכל דבר שהוא מחוסר לרוח. כלומר שע"י הרוח הוא נעשה ובלתי הרוח לא היה נעשה ה"ז חייב משום זורה: יש שהוא בורר וכו'. כדמפרש ואזיל היך עבידה שאם היה יושב ע"ג כרי של תבואה אפי' בורר ממנו צרירות כל היום אינו מתחייב שהרי אינו מתקני כלום שא"א לו לברור כל הצרורות שבכרי אבל אם נטל לתוך ידו כשיעור גרוגרת ובירר הצרורות מימנו חייב בזה הוא מתקנו לגמרי והוי בורר ומתחייב בכגרוגרות: רבי יונה בעי וכו'. הך בעי קאי של מתני' דפרק קמא דביצה הבורר קטנית ביום טוב דפליגי בית שמאי ובית הלל דבית שמאי סברי בירר אוכל ואוכל ובית הלל אומרים בורר כדרכו בחיקו ובקנון ובתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה וגרסי' להסיגיא לקנון שם עד מהו לבנות את הקנאה לאחורי הנפה כרבנן: עשה כן בשבת על דעתיה דבית שמאי. לבית שמאי דסברי ביום טוב בורר אוכל מתוך הפסולת הוא דמותר אבל לא הפסולת מתוך האוכל ואם בורר פסולת מתוך האוכל בשבת מהו שיהא חייב לדברי בית שמאי: אמר ליה ר' יוסי. מאי תיבעי לך ולמה לא יתחייב שהרי אילו עשה כן בשבת לדעתייהו דבית הלל והיינו מה דאסרו ב"ה בי"ט בטבלא ובנפה ובכברה ואם עשה כן לדידהו בשבת שמא אינו חייב וא"כ הכא נמי לב"ש מה שאוסרין בי"ט אם עשה כן בשבת חייב: א"ר מנא יאות א"ר יונה אבא. שפיר היא דקא מיבעיא ליה אליבא דב"ש משום דלא אתיא הך ספיקא אלא אליבא דידהו ולמה לפי שמצינו דלב"ש יש ברירה שהוא מותר כגון ברירת אוכל מתוך הפסולת ויש שהוא אסיר כגון ברירת פסולת מתוך האוכל. והשתא איכא למיבעי אי נימא שהותר מכלל ברירה בי"ט דוקא אבל לא הותר מכלל ברירה בשבת וא"כ לדידהו אפי' בבורר אוכל מתוך הפסולת איכא לספוקי שאם עשה כן בשבת יתחייב או דילמא מכיון שהותרה בכה"ג בי"ט א"כ בשבת אסור הוא אבל לא יתחייב עליה. והיינו דבעי ר' יונה ולא כס"ד דר' יוסי שעל פסולת מתוך האוכל הוא דקא מיבעיא ליה אליבא דבית שמאי בשבת והשתא ליכא למיפרך כדפריך תיפשוט מהא דבית הלל להא דבית שמאי דהא ליתא דהי בנפה ובכברה בודאי לכ"ע מתחייב בשבת ואם הוא בורר כדרכו ולאכול מיד אפי' בשבת מותר כי קא מיבעיא ליה לבית שמאי והך גוונא דהתירא לבית שמאי ביום טוב מיבעיא ליה אם עשה כן בשבת וכדאמרן: בורר אוכלין מתוך אוכלין. שיש לפניו שני מיני אוכלין ובירר זה מתוך זה: חזקיה אמר חייב דזה הוי כבורר ור' יוחנן אמר פטור אבל אסור: מתניתא. ברייתא פליגי על דחזקיה דתני בורר ואוכל ובורר ומניח על השולחן וא"כ משמע דאוכל מתוך אחר לאו כבורר הוא דהא קאמר ומניח על השולחן דבשלמא לר' יוחנן ל"ק דקתני בורר לכתחלה משום דמלינן לשנויי דכי קאמר רבי יוחנן אוכל מתוך אוכל פטור אבל אסיר בבורר ומניח הכל ואינו אוכל מיד וברייתא דקתני בירר ואוכל הלכך מותר ומה שנשאר מניח על השולחן ולאכלו אח"כ אלא לחזקיה דסבירא ליה כל בורר הוא חייב ו פי' באוכל מתוך אוכל וא"כ משמע דאף לאכיל הוא מחייב דקס"ד דאף אוכל מתוך אוכל כדי לאכיל מיד הוא מחייב והשתא היכי מוקי להאי ברייתא דמתיר אפי' לכתחלה: תיפתר וכו'. כלומר אמר לך חזקיה לדידי נמי בבורר ואוכל מיד מותר וכי קאמינא דכל בורר חייב הוא בבורר ומניח וברייתא דקתני בורר ומניח על השלחן לאו להניחו לאח"כ הוא דקאמר אלא כגון שהיו אורחין אללו ומה שמניח על השלחן הן אוכלין ראשונה ראשונה ובכה"ג הכל כבורר ואוכל מיד הוא ומודי' בזה דמותר: והתני. כלומר והך ברייתא דתני ובלבד שלא יבור את כל המין ממין אחר ואם עשה כן בשבת חייב הכי מתרלית לה הרווייהו. וקאמר הש"ס דעל דעתיה דחזקיה בפשיטות מיתרלא שכן הבורר כדרכו בשבת מין זה ממין אחר ואינו אוכלו מיד חייב ולדעתיה דר' יוחנן הכי מתרלינן להא דקתני ואם עשה כן בשבת חייב שכן הבורר כדרכו במקום אחר וכלומר שבורר הוא ומניחו במקום אחר לגמרי ואינו אוכל כלום היום ממנו חייב הוא וכי קאמר ר' יוחנן פטור באוכל מנונו אבל לא את הכל וברייתא מיירי במניח הכל במקום אחר: על דעתיה דחזקיה אפי' עיגולי. דבילה הלבנים מתוך השחורים. ואפילו רמונים מתוך רמונים וכלומר אפי' באלו שהן גדולים וניכרין מיד הוי כבורר: או כיני. אם כן אפי' בני נש מן גו בני נש יהיה אסור לברר ולקרוא אותם בתמיה ודרך גוזמא קאמר:
מאי

קרבן העדה

וכל דבר שהוא מחוסר לרוח. פי' שהרוח מחסרו ומפררו לחלקים דקים חייב משום זורה: ואינו מתחייב. שעדיין צרורות בכרי ולא הועיל כלום בברירתו: היך עבידה. היכי דמי: רבי יונה בעי. עיקרה במסכת ביצה פ"ק ההא דתנן בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל ובה"א בורר כדרכו ואוכל ועלה בעי ר"י אם עשה כן בשבת שבירר אוכל ואכל לב"ש אם מחייב עליה חטאת או לא: ולמה לא. יהא חייב חטאת ואלו עשה בשבת כמו שמתירין ב"ה בי"ט דהיינו ברירה כדרכו מי לא חייב חטאת ה"ה לב"ש אע"ג דמתירין בי"ט בשבת חייב חטאת ל"א ה"פ ולמה לא מיבעיא לך אלו עשה כן לדעת ב"ה בשבת שמא אינו חייב אם בירר כדרכו בשבת לב"ה בתמיה דודאי חייב א"כ אין למילף שבת מי"ט ותבעי לך נמי אם בירר אוכל ואכל מהו שיהא חייב חטאת לדעת ב"ה: ה"ג יאות א"ר יונה אבא. שרבי יונה היה אביו של רבי מנא ואמר שפיר קאמר אבי דלא מיבעיא ליה אלא לב"ש ולא לב"ה: למה שהותר מכלל ברירה בי"ט. דמספקא ליה אם סברו ב"ש דמותר לברור בי"ט אלא דלכך קאמרו בורר אוכל ואוכל דכל מאי דאפשר לשנוי משנינן הלכך בשבת בכה"ג חייב או דלמא אפי' בי"ט אסור לברור ובורר אוכל ואוכל לאו ברירה היא כלל ואפי' בשבת אינו חייב עליה: חזקיה אמר חייב. דאף באוכל מתוך אוכל שייך ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו מין שרוצה לאכול דאותו מין שאינו חפץ לאכלו עתה חשוב כפסולת לאותו שחפץ בו עתה ודוקא בבורר ומניח פליגו דבבורר לאכול לאלתר לכ"ע שרי: בורר ומניח על השלחן. וקשיא לחזקיה: תיפתר. הא דתניא בורר ומניח על השלחן היינו שהאורחים אוכלים מיד מה שמניח על השלחן דה"ל כבורר ואוכל מיד: והתני'. בניחותא: ובלבד שלא יברור כל המין. ומ"ט אלא דכשבורר כל המין ניכר הברירה במין הנשאר וזהו ודאי אסור שהרי אינו אוכלו עתה וה"ל כבורר ומניח והייטו דחזקי': אם עשה כן בשבת. שבירר כל המין חייב: ע"ד דחזקיה. לכך חייב אפי' בירר לאורחין: שכן הבורר כדרכו בשבת חייב חטאת. וזה הנשאר כבורר כדרכו הוא וכדפרישית א"נ ברייתא בי"ט כשנית וה"ק לכך אסור אפי' בי"ט לברור כל המין שכן בשבת חייב חטאת: שכן הבורר כדרכו במקום אחר. פי' הבורר אוכל מתוך הפסולת חייב לפיכך אם בירר כל המין חייב חטאת א"נ לפי שבשבת בבורר אוכל מתוך הפסולת חייב חטאת אם בירר כל המין בי"ט אסור: ע"ד דחזקיה. דאוסר לברור אפי' אוכל מתוך אוכל ה"ה אפי' עיגול של דבלה שהוא גדול אסור לברור מתוך שאר עיגולין וכן רמונים אסור לברור זה מתוך זה: אין כיני. אם כן היא אפי' בני אדם מתוך בני אדם אסור לברור לדעת חזקי'.
מאי

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ח משבת הל' יא ופי' בהה"מ

כד
ב מיי' שם הלכה יב טוש"ע או"ח סי' שיט ס"א

מסורת הש"ס

ביצה פ"א הלכה י

שבת עד פ"א

תוספתא פי"ג

גליון הש"ס

[ב] פי' מג"א סי' תמו ס"ק ב. ופי' בשו"ת אא"ז הח"ן סי' מב ובת"ש סי' שיט שם כתב על דברי הח"ן דאין שחינם אחר שחינם פ"ש והוא פלא דבבבלי ובירושלמי כאן מבואר דחייב משום זורה:

[ג] פי' בתוס' שבת עד פ"א ד"ה היו. ופי' ברמב"ן פי' שנא:

רידב"ז

אר"מ יאות א"ר יונה אבא כו' למה הותר מכלל ברירה ביו"ט כו' פי' דלב"ה הותר מכלל ברירה ביו"ט. ע"כ לא מיבעיא לן דבשבת חייב ולא דמיא ליו"ט אבל לב"ש מיבעיא לן אם דס"ל ג"כ דהותר מכלל ברירה ביו"ט אך דכמה דאפשר לשנוי משנינן ולעולם אוכל מתוך פסולת חשוב ג"כ ברירה או דילמא דלא ס"ל דהותר מכלל ברירה ביו"ט רק דס"ל דאוכל מפסולת לא חשוב ברירה כלל ע"כ מיבעיא לן אם הותר בשבת אוכל מפסולת או לא. ודו"ק: בירר אוכלין מתוך אוכלין חזקי' אמר חייב ר"י אמר פטור מתניתא פליגא על חזקי' בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן פי' דבסיפא דהך מתניתא מסקינן ובלבד שלא יבור את כל אותו המין משמע דמיירי בב' מיני אוכלין דל"ל באוכל מתוך פסולת לא שייך לשון את כל אותו המין אלא הכי הול"ל ובלבד שלא יבור הכל אלא ע"כ דמיירי בב' מיני אוכלים וקתני ומניח על השלחן אלמא דאוכל מתוך אוכל מותר וקשיא לחזקי' ומשני רבב"ח בשם ר"ש בר"י תיפתר שהיה אורחין אוכלין ראשונה ראשונה פי' דאף הניח על השולחן כמי הוא לאכול והא תני ובלבד שלא יבור את כל אותו המין אם עשה כן בשבת חייב פי' דעכשיו לפי אוקימתא דחזקי' ור"י בהאי מתניתא נתפרש הסיפא ובלבד שלא יבור את כל אותו המין אם עשה כן בשבת חייב [נראה לפענ"ד דהוא הברייתא דמובא בבבלי דף ע"ד ע"א ת"ר היה לפניו מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברר ואם בירר חייב חטאת ובבבלי מפלפל בזה והכא מפרש לא יברור את כל המין ואם בירר חייב חטאת] ע"ד דחזקי' שכן הבורר כדרכו בשבת חייב דהא חזקי' מוקי להמתניתא דהתירא הוא דבורר לאכול ואם בירר כל המין הוי כבורר כדרכו פי' בחיקו ובתמחוי לא לאכול וע"ד דר"י דהיתירא דרישא הוא דבורר אוכל מתוך אוכל לא הוי ברירה אפי' בחיקו ובתמחוי אבל אם בירר כל המין הוי כבורר אוכל מתוך פסולת וזהו הפי' ע"ד דחזקי' שכן בירר כדרכו וע"ד דר"י שכן בורר כדרכו במקום אחר דלחזקי' באוכל מתוך אוכל נמי אסור והיתירא הוא במקום הזה הוא רק משום בורר לאכול אבל בסיפא דלא חשיב כבורר לאכול וחשיב כבורר כדרכו במקום הזה

מיי כדון כל עמא מודיי להדא דרבי אימי דרבי אימי הוה ליה אורחין אפיק קומיהון תורמוסין ופסיליין. אמר לון הבין דעתיכון דאתון מיכול קיסייא בסופא. תני אין בוררין לא טוחנין ולא מרקידין. הבורר הטוחן המרקיד בשבת נסקל. ביום טוב סופג את הארבעים. והא *תנינן [א] בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי. א"ר חנינא ענתונייא דרבן גמליאל היא. דרבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה. והא תנינן של בית רבן גמליאל היו שוחקים את הפילפלים בריחיים שלהן. מותר לטחון ואסור לבור. ר' יוסי בשם רבי אילא לא הותרה טחינה כדרכה. ומנין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקידין. רבי יוסי בשם רבי שמעון בן לקיש (שמות כא) °כל מלאכה לא יעשו בהם עד ושמרתם את המצות. תני רבי יוסה בעי כלום למדו לתבשיל אלא מיכן. ר' יוסה לא אמר כן. אלא ר' יוסה בשם (שם יב) רבי שמעון בן לקיש [ז] °אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. *עד ושמרתם את המצות. *תני חזקיה ופליג אך הוא הרי אלו מיעוטין שלא לקצור ולא לטחון ולא להרקיד ביום טוב. *רבי זעירא רב חייה בר אשי בשם שמואל [י] *המשמר חייב משום בורר. אמר רבי זעירא לא מסתברא דלא משום מרקד. רבי יונה ורבי יוסה תריהון אמרין בקדמיתא הוינן אמרין יאות אמר רבי זעירא. ומה המרקד קמח מלמטן וסולת מלמעלן. אף המשמר יין מלמטן ושמרין מלמעלן. ולא הוינן אמרין כלום. למה שהותר מכלל ברירה הותר מכלל שימור. הותר מכלל ברירה בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי והותר מכלל שימור אף נותנין לתלויה ביום טוב. ולא הותר מכלל הרקדה דמר רבי חנינא בן יסא בשם רב יהודה

אין

קרבן העדה

מאי כדון. הלכתא מאי כחזקיה או כר"י: כל עמא. הכל מודים להא דרבי אימי: דרבי אימי הוה ליה אורחין הוליא לפניהם תורמיסין עם הפסולת שלהם. ולא בירכס מקודם אמר להו הבו דעתיכם לברור האוכל שלא תאכלו הקיסמים בסוף שהיו הקיסמים מעורבי' עם התורמסים תורה אור ש"מ דאסור לברור אוכל מתוך פסולת אפי' לברור ולהניח על השלחן אסור אלא לברור לעצמו ולאכול מיד מותר ומחוור טפי כחזקיה: דר"ג היא. הא דתניא בברייתא בי"ט סופג את הארבעים אתיא כר"ג שאינו מתיר לברור אלא להדיח וסובר דלא איפלגו ב"ש וב"ה בבריר': ומותר לשחוק ואסור לברור. בתמיה כיון דשחיקה דהיינו טחינה שריא שהוא מעשה קודם לברירה כ"ש דברירה שריא: לא התיר. ר"ג לשחוק אלא שלא כדרכה דהטחינה ברחים שלהם לר"ג לא הוי טחינה כדרכה (רשב"א): כל מלאכה לא יעשה בהם. וסמיך ליה ושמרתם את המצות ללמד מלישה ואילך מותר אבל לא טחינה והרקדה וכ"ש תלישה וקצירה: ר"י פריך כלום למדו. היתר מלאכת י"ט אלא מכאן דכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש וגומר עד ושמרתם הרי דהיתרא דמלאכת י"ט כתיב בין כל מלאכה לא יעשה ובין ושמרתם: אך אשר יאכל לכל נפש עד ושמרתם. וה"ק אותם מלאכות דמשימר ואילך דהיינו מלישה ואילך הם מותרות לאוכל נפש אבל מלאכות דמקודם שנקראו מלות אסורים: אך הוא לבדו הרי אלו תלתא מעוטין. למעט שלשה קצירה וטחינה ורקידה ואיכא בינייהו ברירה: המשמר. שנותן שמרים לתלויה וסינן: משום בורר. דהאי נמי בורר היין מתוך השמרים: לא מסתברא. כן אלא משום מרקד חייב המשמר: בקדמיתא. בתחלה היינו אומרים דשפיר קאמר ר' זעירא דחייב משום מרקד: אף המשמר. יין מלמטה ושמרים מלמעלה מה שאין כן בורר הפסולת מלמטה: ולא היינו אומרים כלום. דודאי אינו חייב אלא משום בורר: הותר מכלל ברירה. יום טוב הותר מכלל שבת במלאכ' ברירה שמותר לברור ביום טוב וכן לענין שימור הקילו ביום טוב כדמפרש בסמוך מה שאין כן בהרקדה לא מצינו שהותרה הרקדה ביום טוב מעולם:

אין

פני משה

מאי כדון. ומאי הוי עלה דברירה וקאמר דכ"ע מודים להדא דר' אימי דלקמיה שהיו לו אורחין והוציא לפניהם תורמוסין עם הפסולת שלהן ואמר להם הבו דעתיכון שלא תאכלו הקונדסין והמקלות שלהן בסוף וכלומר מפני שראה אותן מדקדקין על עצמו ובוררין הכל אוכל מוכל מתוך הפסולת אמר להן כך שא"כ לא ישאר לכם בסוף אלא הקונדסין שלהן ומשים שלא היו צריכין לכך אלא בורר כדרכו והיינו שנוטל האוכל עם הפסולת ובורר ואוכל מיד ואפי' בשבת: והא תנינן בורר כדרכו וכו'. בי"ט לב"ה והלכתא כוותייהו: דר"ג היא. הך ברייתא דקתני בי"ט סופג את הארבעים כר"ג דאמר בפ"ב דביצה אף מדיח ושולה כלומר דכך הוא שיטתו שנותן מים ע"ג הקטניות בי"ט והפסולת צף מלמעלה ושולה אותן ולא התיר לברור אותן כדרכן: והא תנינן. בתוספתא פ"ב דביצה של בית ר"ג היו שוחקין פלפלין בי"ט ברחיים שלהן א"כ לדידיה מותר לטחון ואסור לבור בתמיה דהא ודאי טחינה חמירא שלא היתרה לגמרי בי"ט וברירה מיהת לברור אוכל לכ"ע שרי: ר' יוסי בשם ר' הילא. קאמר דאי משום הא ל"ק שלא הותרה טחינה כדרכה בי"ט וכן לא ברירה לדידיה בכדרכה אבל לטחון שלא כדרכה וע"י שינוי ס"ל לר"ג מותר: ומנין שאין בוררין וכו'. דהאי לא נימא דכל מלאכה שהיא לאוכל נפש התירה התורה בי"ט: ר' אחא בשם ר"ש בן לקיש כל מלאכה וכו'. כך הוא בבבלי שם ור' יוסי הכתוב כאן ט"ס היא דהא ר' יוסי מקשה עלה: כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם את המצות כלו' מדסמכה התורה להאי קרא ושמרתם את המצות לקרא דכל מלאכה לא יעשה בהם ש"מ למידרש דה"ק כל מלאכה שהיא מקודם עד שבא לידי ושמרתם והיינו לישה דמלישה ואילך בעי שמירה אותן מלאכות לא יעשה בהם: ר' יוסי בעי על זה. כלום למדו לתבשיל אלא מכאן. כלומר הרי לא למדו לומר שאינו יוצא במצה של תבשיל אלא מדכתיב ושמרתם כדאמרי' לקמן בפ' כל שעה בהלכה ד' יכול יצא ידי חובתו ברביכה ת"ל ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור יצאת זו שא"צ צריכה שימור דכשהיא מבושלת אינה באה לידי חימוץ והשתא לדידך דדרשת האי ושמרתם ללמד שכל המלאכות שהן קודם מלאכות הלישה שהיא הצריכה שמירה שהן אסורין א"כ מנא לן למידרש למעוטי מצה מבושלת שאינו יוצא בה דהא איצטריך ושמרתם לדרשא דלך וליכא למימר דתרתי ש"מ ומדכתב ליסנא דשמירה דהא ליתא דאי לא הוה כתיב ושמרתם הל"ז ועשיתם לא הוה ידעינן לאסור כל המלאכות הקודמים דה"א דכל מלאכה הצריכה לעשיית המצות התירה התורה ומלאכו' הקודמים נ"כ בכלל: ר' יוסה לא אמר כן. כלומר לפיכך לא אמר ר' יוסי כהאי דר' אחא אלא כך אמר רבי שמעון בן לקיש מדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם עד ושמרתם את המצות וכלומר מסיפיה דקרא דלהיתירא אתא וסמיך ליה ושמרתם את המצות הוא דדרשינן והשתא שפיר אמרינן דתרתי ש"מ דאפי' הוה כתיבא ועשיתם את המצות הוה ידעינן דהיתירא דאוכל נפש אינה אלא במלאכות שהן גורמים שתהא ראויה לאכילה וזהו מלישה ואילך דאי לאו הכי אלא דאמרת שכל מלאכה שהן שייכין לעשייה של אוכל נפש התירה התורה הוי קשיא אמאי שני קרא בדבוריה דכתיב אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ואמאי לא כתיב אשר יעשה לכל נפש דהוה כולו ענייא בלשון עשייה וכדהוה נמי כתיבא אבתרה ועשיתם את המצות דהכל בלשון עשייה אלא מדכתיב אשר יאכל והוה סמיך אבתרה ועשיתם את המצות ממילא הוה שמעינן דאותן מלאכות שהן שייכין להעשיה שתהא ראויה לאכילה איתן הוא שהתירה התורה בדוקא ולאפוקי מלאכות הקודמים והשתא שפיר איכא נמי למידרש מדכתיב ושמרתם ולא כתיב ועשיתם אלא למעוטי מצה מבושלת שאינה צריכה שמירה: תני חזקיה ופליג. כלומר דלהך דרשא דתני חזקיה למעוטי למלאכות הקודמים פליגא לדינא אהא דר"ש בן לקיש בין לר' אחא ובין לר' יוסי דאלו לדידהו מלאכת הברירה נ"כ בכלל לאסור אותה בי"ט כדקאמרי בהדיא ומנין שאין בוררין ולא טוחני' ולא מרקידין וא"כ לא אזלא מילתייהו אליבא דב"ה שהתירו להיות בורר כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי ובלבד שלא יעשה כדרך הול בטבלא בנפה ובכברה הלכך פליג חזקיה וקאמר דמהכא נפקא לן מדכתיב אך הוא לבדו הרי אלו מיעוטין. וכך הוא בבבלי וכאן חסר בהעתקה תיבת לבדו. כלומר מדכתיב שלש מיעוטין דרשינן שלא לקצור ולא לטחון ולא לרקד בי"ט אבל ברירה לית לן למעוטי אלא בורר כדרכו וכב"ה: המשמר. שנתן שמרים במשמרת לסנן בשבת חייב משום בורר: ר' זעירא. מסמיה דנפשיה לא אמר כן אלא מסתברא דלאו משום מרקד הוא שחייב: בקדמיתא. ברלשונה היינו אומרים דיאות אמר ר' זעירא דמשמר דומה למרקד הוא דמה מרקד קמח מלמעלן וסולת מלמטן. כצ"ל אף המשמר היין הוא מלמטן והשמרים נשארו מלמעלה אבל לא הוינן אמרינן כלום דעל כרחך משמר משום בורר הוא למה. לפי שמצינו שהותר מכלל ברירה בי"ט וכב"ה דאמרי בורר כדרכו וכו' וכן נמי מצינו שהותר מכלל שמירה בי"ט כדתנן בריש פ' תולין וחכמים אומרים אין תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת. אבל נותנין לתלויה ביו"ט ולא מצינו שהותר מכלל הרקדה בי"ט להיות מותר לרקד כדרכו דהא אמר ר"ח וכו'

אין

רידב"ז

הזה גופי' דנמי אסור כיון דלא חשיב כבורר לאכול ואבל לר"י דהיתירא הוא משום דאוכל מתוך אוכל מותר. וע"כ איסורא דסיפא הוא דחשיב כמו בבורר במקום אחר לא כבורר אוכל מתוך אוכל אלא מתוך פסולת. ופריך ע"ד דהזיקי' אפי' עיגולין מן גו עיגולין וכו' אין כיני אפילו בני נש מגו בני נש פי' מאי נפ"מ עיגולין מגו עיגולין מן בני נש מגו בני נש מיי כדון כל עמא מודיי להא דאמר ר"א ר"א הו"ל אורחיי אפיק קומיהן תורמסין וכו' דאתון מיכל קורנסי' בסוף פי' קורנסי' הוא מין התורמס גופי' והוי כמו רמונים מגו רמונים לבנים מתוך שחורים וקירנסי' מן תורמס הוא כמו רמונים מגו רמונים וא"ל שיניהו קורנסי' בסוף וכשיגע קורנסי' לידו יניחנה על הסיף ולברר תחלה התורמס אחר אלמא דבמין אחר מותר לברר שחורים מתוך לבנים ולבנים מן שחורין. ולא אסור אלא דנזקא בב' מינין אבל מ ן אחד שרי א"כ כיון דלר' אימי מותר אוכל מן הפסולת שלו כ"ש דמותר אוכל מתוך אוכל מין אחד. ודו"ק:

ר"ז

שינויי נוסחאות (סו"ג) הבין בד"ו הבון. (סו"ד) קיסייא בד"ו קינסייא ובסרי"ר קינדסיה. לא בסרי"ר ולא. (סוי"א) יוסי בד"ו יוסה. ר' יוסי בשם ר' אילא בסרי"ר א"ר יוסה ביר' בון. (סוי"ג) ר' יוסי בסרי"ר ר' אחה. (סוי"ד) יעשו בד"ו יעשה (כ"ה במקרא שמות י"ב). (סופ"ו) תני בסרי"ר ליתא. יוסה בד"ו יוסי. (סו"ו) אף בסרי"ר אבל. (סול"ב) יסא בד"ו יקא.

עין משפט נר מצוה

מה
א מיי' פ"ג מיו"ט הל' ט' טוש"ע או"ח סי' תק' ס"ב

מו
ב מיי' פ"ח משבת הל' יא ופכ"א הל' יא

גליון הש"ס

ז מי' בתוס' ביצה ג ב ד"ה גזרה.

מסורת הש"ס

ביצה יד ע"ב

תוספתא ביצה פ"ב

*זיל מן וכ"ה בר"ן פ' א"צ (תולין פ"א) ביצה פ"א הלכה י (תולין כ"א) שבת קלח ע"א

עין משפט נר מצוה

מז א מיי׳ פ״ג מהל׳ יו״ט הל׳ יד טוש״ע או״ח סי׳ תקו סעיף ב

מח ב ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ טו ופ״ט הל׳ יח

מט

נ ד מיי׳ שם פ״ח הלכה טז ופ״ט הל׳ לג

מיי׳ ע״ב מעשה הקרבנות הל׳ טו

נא ו מיי׳ פ״ט מהל׳ שבת הל׳ ו

נב ז מיי׳ שם הלכה ג

נג ח מיי׳ שם הלכה ז

נד ט מיי׳ שם פ״ח הל׳ ט

נה י מיי׳ פ״ח מהלכות הלכה א טוש״ע יו״ד סי׳ שח סי״ג

נו כ מיי׳ שם הלכה י

תורה אור

ה *אין שונין את הקמח אבל מרקידין לאחורי הנפה. אין תימר משום מרקד הוא יהא אסור. א״ר יוסה בי רבי בון ודלא כרבי יודה דתני בשם ר׳ יודה אבל במכשירי אוכל נפש התירו. בעייא דא מילתא מהו לשנות את הקמח לאחורי הנפה כרבנן: ו והטוחן. ההן דשחק מלח ז חסף פילפלין חייב משום טוחן. ההן דחשר גורגבסין מוץ חול עפר חייב בו משום מרקד. ההן דגבל גירגבסין ד עפר קילורין מלוגמא סממנין חייב משום לש. הלש והמקטף והעורך כולהן משום לש. רבי בא בר ממל בעי *תמן אמר ט חייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה. והכא את אמר הכין. אלא תמן יש לו לחלוק חייב על כל אחת ואחת. ברם הכא אינו חייב אלא אחת. *את חמי אפייה תולדת לבישול ואת אמר הכין. אלא בגין דהנינן סדר עיסה תנינתה עמהן. והחן דאין גירקדרין משיח כילום שרי זיפות שרי מוסרין. רבי אבהו בשם רבי יוסה בר חנינה׳ *המתיך אבר חייב משום מבשל. הצולה והמטגן השולק והמעשן כולהן משום מבשל. י *בישל בחמי טבריא מהו. חזקיה אמר אסור רבי יוחנן אמר מותר. אמר רב מנא אזלית לקיסרין ושמעית רבי זריקן בשם חזקיה לחזקיה צריכה ליה *פסח שיתבשל בחמי טבריא מהו. תרין אמורין חד אמר אסור וחרנה אמר מותר. מאן דמר אסור ס אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים. ומאן דמר מותר ס כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו. כל אילין שיעוריא אם לאוכלין כגרוגרת. אם לבהמה כמלוא פי גדי. אם לבשל כדי לבשל ביצה קלה. אם לארוג כמלוא רוחב הסיט כפול. אם לטוות כמלוא רוחב סיט כפול: ח הגוזז את הצמר. גזז סתם מהו. נישמעינה מן הדא. הוציא דיו אם בקולמוס ט כדי לכתוב שתי אותיות. אם להגיה כדי לגנות אות אחת. *תמן תנינן י השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מיכן ומיכן והולש את השיער. ובלבד שלא יזיזנו ממקומו. וכן י התולש את השיער לראות

פני משה

אין שונין את הקמח לחזור ולהרקיד אף מה שכבר הורקד אבל מרקידין ע״י שינוי לאחורי הנפה ולאי אמרת דמשמר משום מרקד יהא אסור בי״ט כמו דמרקיד הכיר כדרכו ואפי׳ לחזור ולשנות מה שנרקד: אמר ר׳ יוסי בר׳ בון די לא כר׳ יהודה. כך היא הגי׳ בבילה. ואמרקידין לאחורי הנפה קאי וכלומר דלא מסתברא כי דלא אתיא אלא כר׳ יהודה דתני בברייתא בשם ר׳ יהודה אף מכשירי אוכל נפש התירו וכך הוא שם ומיהת ע״י שינוי דכל מה דאפשר למיעבד בשינוי עבדינן: בעיא דא מילתא מהו. לשנות את הקמח לאחורי הנפה כרבנן. כלומר אבל אליבא דרבנן דר׳ יהודה דפליגי דלא התירה התורה אלא מלאכת אוכל נפש אבל לא במכשירין שאפשר לעשות מערב י״ט א״כ מיבעיא לן הדא מילתא דאימא לדידהו אסור לחזור ולשנות ולהרקיד הקמח ואפי׳ לאחורי הנפה: ההן דשחיק. זה שהוא שוחק מלח או הסף חרס או פלפלין חייב משום טוחן: ההן דחשר. זה שהוא מרקיד גירגבסין. והוא מין גרתיקין המוזכר בפ׳ במה טומנין בכל הפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתיקין ושורין אותו עם מוץ היל ועפר או המרקד את המוץ והחול והעפר חייב בו משום מרקד וקמ״ל שאף שאין דרכן של אלו להרקיד אם הרקיד חייב: ההן דגבל. זה שמגבל הגירגבסין שאמרנו או עפר או קילורין או למלוגמא או לסממנין חייב משום לש: הלש. וקאמר דהמקטף את העיסה והעורך אותה כולן משום לש ומעין מלאכה אחת הן: תמן אתה אומר. בפ״ה דמנחות כל המנחות נלושות בפושרין ומשמרין אותן שלא יחמיצו ואם החמיצו שיריה עובר בל״ת וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה על כל אחת ואחת בפני עצמה אלמא דלישה ועריכה כשתי מלאכות הן והכא את אומר הכין בתמיה: אלא תמן יש לו לחלוק. כלומר שאני תמן דיש לו מן המקרא ללמד לחלק מדכתיב לא תעשה חמץ וכתיב לא תאפה חמץ אפייה בכלל היתה ויצאת להקיש אליה מה אפייה מעשה יחידית וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה יחידי והלכך חייב על כל אחת ואחת אבל לענין שבת מכיון שכולן מעין מלאכה אחת הן אינו חייב אלא אחת: אית המי. על המתני׳ מתמה דקתני האופה בא ורמה הרי האופה לא היה במשכן אלא מבשל בסממנין וא״כ מבשל הוא האב והאופה תולדה דמבשל ואת אמר הכין בתמיה. דאמאי לא קחשיב התנא למבשל אלא בשביל דתנינן בהדי מלאכות שהן מסדר העיסה ההרס והזורע תנינתה להאופה עמהן דסידורא דהעיסה נקיט ואתא: ההן דאזין. אזין כמו אסין מלשון אסיא כלומר שעושה לרפואה מהגירקדרין והוא מלשון גוהרקי כדמנינו בפ׳ כל בעה הוה סייף ליה לברתיה בגוהרקי דערלה והן גרגרין שלא בישלו כל צרכן ועושין בהן לרפואה: משיח בילוס שרי. אם הן כמשיחה מעורבת מלשון עיסה בלוסה מותר: זיפית מוסרין. וכן מדבש הזיפות או משמן הבא ממוסק וקמ״ל דכל הני לא מיחזי כרפואה למיגזר משום שחיקת סממנין: המתיך. על האם את האבר חייב משום מבשל: הצולה וכו׳. ואם בישל בהמי טבריה מהו: אמר ר׳ מנא. אני לא שמעתי בשם חזקיה בהדיא לאיסור אלא כדאזלית לקיסרין שמעתי שר׳ זריקא אמר בשם חזקיה דלחזקי׳ צריכא ומספקא ליה והשם הוא לאיסור: מאן דאמר אסור. מדכתיב ובשל מבושל מכל מקום ואפי׳ בחמי טבריה ומ״ד מותר מדכתיב כי אם צלי אש ואם מיותר הוא אלא למידרש לדיוקא דמה שהיא מבשל על האש ולא צלי היא דאסרה התורה ולאפוקי המבשל בחמי טבריה דלא נקרא בישול: כל אילין שיעורייא שאמרו חכמים כדתנן לקמן אם לאוכלין וכו׳ וכלומר וכגוזז נ״כ אם לארוג שיעורו כאורג כמלא רוחב הסיט. ול״ג כפול וכדתנן בפ׳ האורג ואם לטוות שיעורו כטווה כמלא רחב הסיט כפול דכמו שצריך לו כך הוא בהגוזז את הצמר לכך: גזז סתם מהו. שיעורו: נישמעינה מן הדא. ברייתא אם הוציא דיו אם הוא בקולמוס כלומר כתם ולא נתכוין להגיה שיעורו ככותב ואם יש בו כדי לכתוב שתי אותיות חייב ואם נתכוין בהוצאה זו כדי להגיה שיעורו כדי להגות בו אות אחת כדין המגיה שזה משלים הוא וה״ה בגוזז את הצמר סתם דלטוות היא שעומד ושיעורו כטווה: תמן תנינן בפ״ג דבכורות ר׳ יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ וכו׳ ותולש את השער וכו׳ ואין כאן משום לא תגוז בכור לאתך: התולש. ביד מן הקדשים פטור דאין בזה משום גיזוז דתלישה ביד לא הוי גזיזה: ר״ש

קרבן העדה

אין שונין את הקמח. כגון שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה לנפותו אין שונין: אבל מרקדין לאחורי הנפה. דהוה ליה שינוי: אין תימר. ואס״ד דמשמר חייב משום מרקד וכר״ז יהא אסור לשמר בי״ט כי היכא דאסרו הרקדה: א״ר יוסי בר׳ בון ודלא כר״י. הא דאמר אין שונין את הקמח בי״ט דלא כר״י דלר״י אפילו מכשירי או״נ שאפשר לעשותן מעי״ט מותר לעשותן בי״ט כ״ש הרקדה: בעיי דא מילתא. הא מיבעיא לן מהו שיהא מותר לשנות את הקמח אחורי הנפה לרבנן דפליגי ארבי יהודה דעד כאן לא שמעינן מהך ברייתא אלא דהרקדה שריא לאחורי הנפה אבל הא קמיבעיא לן אם מותר לשנות ע״י שינוי כיון שאין בו צורך כל כך: ההן דשחק. האי דכותש מלח: חסף. או כתש חרס או פלפלין: ההן דחשר גורגבסין. האי מאן דמנפה סובין או מוץ של תבואה או חול או עפר לנקותן מן הצרורות שבתוכן חייב משום מרקד: ההן דגבל גורגבסין וכו׳. המגבל סובין או עפר או קילורי׳ סממנין כתושין לעשות מהן קילורין או מלוגמא והם תחבושת למכה: תמן. גבי מנחות אמרינן בפ׳ כל המנחות אם עשאן מחמץ חייב על כל מעשה בפני עצמו: והכא את אמר הכין. דכולהון משום לש והעושה אותן בשבת בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת: אלא תמן יש לו לחלוק. דאפייה יצאה מן הכלל שהרי כבר נאמר לא תעשה חמץ ולמה כתיב תו לא תאפה חמץ אלא ללמד כל שהיא מיוחדת מעשה יחידי חייבין עליה בפני עצמה אף אני אביא לישתה ועריכתה חייבין על כל אחת ואחת: ופריך את חמי אפייה תולדה דבישול. היא ולמה תנא האופה באבות מלאכות ולא תנא המבשל: אלא. בשביל שהתחיל התנא בסדר העיסה איך הוא עושה שיהיה לו עיסה זורע החלה וכו׳ תני נמי אפייה במקום בישול: ה״ג גיר קרדון. והוא סיד מהר קרדיניא המנוח׳ אותו במים: שרי זיפות. ממחה הזפת: חייב משום מבשל. שכל דבר הניתך *ונגמר ע״י מים מבשל הוא: לחזקיה. דאוסר בשבת ש״מ דס״ל בישול הוא אע״ג דלאו תולדת אש הוא מיבעיא להו לענין פסח שנתבשל בחמי טבריא מהו מי הוי כמבושל ואפי׳ ללאו אח״כ אסור או דלמא לא הוי מבושל ואם ללאו אח״כ שרי: תרין אמוראין. פליגי בה: ובשל מבושל במים. מכל מקום כל שנתבשל במים ולא קפיד קרא אבישול הבא מתולדת אש דוקא: כי אם צלי אש. משמע דבישול נמי דוקא הבא מאש אסור הלכך אם בישלו בחמי טבריא והא״כ ללאו מותר: כל אילין שיעורייא. כל השיעורים של אבות מלאכות: אם לאוכלין. נעשית המלאכה בדבר הראוי לאכילה לאדם שיעורו כגרוגרת: ה״ג אם לאורג כמלוא רוחב הסיט אם לטוות וכו׳: גזז סתם. ולא אמר אם לטוות אם לארוג מהו כמה יגוז ויהא חייב עליו: נשמעינה מן הדא. כמו תא שמע: אם בקולמוס. סתם כדי לכתוב שתי אותיות: אם להגיה. אמר בפירוש שנטלו להגיה די אם יש בה דיו כדי להגיה אות אחת חייב וריפא על כרחך בסתם איירי דאי במפרש הוה ליה למתני אם לכתוב אלא ודאי דבסתמא אזלינן לקולא: תמן תנינן. במסכת בכורות פרק ג׳: עושה מקום לקופיץ. מפנה השיער מכאן ומכאן למקום שחיטת הסכין: ותולש את השיע׳. לכאן ולכאן למקום חתך הסכין משום חלדה ולא אמרינן דהוה כגוזז את הבכור: ובלבד שלא יזיזנו ממקומו. שלא יאמרו גזיזה עביד בקדשים אלא יניחנו מסובך עם הנמר מכאן ומכאן:

מסורת הש״ס

ביצה כג פ״ב

מנחות נה פ״א

שבת עד פ״ב

שם קו פ״ב יבמות ו פ״ב

שבת נ פ״ב

פ״ה סה פ״א

שמות יב

שם

בכורות כה פ״ב

גליון הש״ס

א עיין פ״ק דבבל קדמו כפר״ת סי׳ פז. ועי׳ במרדכי ס״כ כלל כב וביה כנכה״ג יו״ד סי׳ קיב אות לא בהגה מלא... ז״נ ותוספת׳ דמעובן בשבת כמבושל וכתי׳ יו״ד סי׳ ... הלרכתי בזה להלק בין איסורי שבת דלאו דמעובן אינו כמבושל מ״מ חייב משום דהוי תולדה דמבשל. ועי׳ תוס׳ בכורות ד׳ כה ע״א ד״ה ואמר. ... ב״ג בכ״ת ובת״ג:

***נ״י**

שינויי נוסחאות (סו״ד) אבל נשרי״ר אף. (סו״ו) גורגבסין נד״ו גירגבסין ונשרי״ר גיר גפסין. (סו״ח) גירגבסין נשרי״ר גיר גבסין. (סו״ט) קילורין נשרי״ר קרולין. (סוי״ה) המן אכר נד״ו המן את אמר. (ס״פ״י) דאין נד״ו דאזין. (סוי״ז) גירקדרין נד״ו גירקררין. כילום נשרי״ר בולום. (סוכ״ז) שיתבשל נד״ו שנתבשל. (סו״ל) ביצה קלה אם לארוג נשרי״ר ביצה קלה... להבל ביצה... אם לארוג.

עמודי ירושלים תנינא

דחשר גורגבסין ט׳. רוקח סימן ס״ל כאי מאן דחשר גיר חול עפר חייב אמר ריב״ל ודלא כר׳ יהודה. בא נישב קו׳ ר׳ יונה ור״י על דעת ר״ז דמשמר משום מרקד ...מסום מרקד.

טוב ירושלים

ומ״כ אמאי הותר ביו״ט הא מרקד כ״ה ביו״ט ולז״א דהך דהא הותר מרקד אתיא כרבנן דר״י ור״ז א״ל דהא דתנן נותנין לתלויה ביו״ט לקמן פ׳ תולין אתיא כר״י ולדידיה י״ל כן דחייב משום מרקד. אבל זה איבעיא לן לרבנן מהו לשנות וכו׳. ועי׳ ק״ע ובפיוריו מה שהקשה מדרש״י דלרבה הדק״ל ע״ש. ולדבריו א״ש דרבה נמי ס״ל כהני׳ זה. אלא דעדיין תקשה קושיתו ... [illegible]

גירסי

לראות מקום מום. רבי אילא בשם רבי שמעון בן לקיש התולש מן הקדשים [א] פטור. אמר ר' יעקב בר אחא ריש לקיש בדעתיה דאיתפלגון. התולש בקדשים רבי יוחנן אמר חייב. ר' שמעון בן לקיש אמר פטור. רבי ירמיה בעי מחלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש דאיתפלגון. *התולש כנף בעוף המורטה והקוטמה חייב משום שלש. א"ר יוסי בי ר' בון ולא פליגין. התולש ה יב [ב] משום גוזז. [ג] המורטה חייב משום מוחק. הקוטמה חייב משום מכה בפטיש. ולא דמייא *עוף שאין גיזה. תלישת' היא גיזתה. ברם הכא אינו חייב עד שיגוז. תדע לך שהוא כן. דתני [ד] תלש מן המיתה חייב [ז]תלישתה זו היא גיזתה: [ה] המלבנו. ההין דמנפר עאל מני נחבלין אליקה. הדא איתתא [ז]דשרקא אפה דשרקא מעזלה. ההן חייטא דיהב חוטא גו פומיה. רב כהן בשם רבנן דקיסרין המיינטון חייב משום מלבן: [ו] המנפסו. ההן דנפים סיב הוצין גומא חייב משום מנפס: [ז] הצובעו. מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה בעורות אלים מאדמים. א"ר יוסה הדא אמר [ז]*העושה חבורה [ח] ונצרר בה דם חייב. המאדם [ז]אודם בשפה חייב. המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום. הצר צורה הראשון חייב משום כותב והשני חייב משום צובע. חיסר בה אבר ובא אחר וגמרה חייב [ט] *משום מכה בפטיש. [י] *והסוחט והמכבס מלאכה אחת היא. תני רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר הצבעים שבירושלים היו עושין סחיטה מלאכה בפני עצמה. על דעתיה דר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מ' מלאכות אינון. וניתני. לא אתינן מיתני אלא מילין דכל עלמא מודיי בהן. ההן דעביד חבלין ההן דעביד ממזור חייב משום טווה. ההן דעבד קונטרן נפן ומהצלן חייב משום מיסך. הדא איתתא כד משתייה בקוביה משום מיסכת. כד יהבה קדמה משום עושה בתין. כד מקימה לון משום בונה. כד מחייא משום אורגת. כד מקטעא בנימייא משום מחתכת. כד גמרה מלאכתה משום מכה בפטיש. ההן דעבד קופין כד צפר משום מיסך. כד מחייט משום תופר. כף משום בונה. כד מקטע משום מחתך. גמר מלאכתו משום מכה בפטיש.

ההן

קרבן העדה

לראות מקום מום. להראותו לחכם אם מום קבוע או מום עובר הוא מניחו מכאן ומכאן: ה"ג ר"א בשם רשב"ל התולש בשבת פטור. כיון דאין דרך לתלוש אמר אלא לגזוז וה"ל תלישה כלאחר יד ופטור: ה"ג מחלפה שיטתיה דרשב"ל דתנא התולש וכו' חייב משום שלש ואמר רשב"ל התולש חייב משום וכו' משום מכה בפטיש א"ר בר' בון ולא פליגין דלא דמיא עוף שאין לו גזיזה וכו' וכ"ה בבבלי וה"פ קשיא דרשב"ל אדרשב"ל דהכא פוטר בשבת (ובקדשים) וכאן אומר שהתולש חייב משום גוזז ומשני ר"י בר בון דלא דמיין: **המורטה.** לגד זנבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השער בכר וכסת: **והקוטמה.** לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכר וכסת: **התולש את הכנף.** שתולש נוצה גדולה מן הכנף של עוף: **עוף שאין לו גיזה.** שאין דרכו לגזוז בכלי והלכך כשתולש הנוצות ביד היינו גזיזתו וחייב: **תלש. מן בהמה שמתה חייב** למה בתלישתה היא גזיזתה כ"ה בעוף מבא"כ בבהמה בחייתה: **ההן דמנפר.** האי דמעשן בגפרית על בגדים וחבלין השאין ממדינת אליקה חייב משום מלבן כדמסיק: **הדא איתת'.** דמעברת סרק על פניה כדי ללבן בשרה: **דשרקא מעזלא.** דמעברת סרק על המטווה שלה כדי ללבנו חייבת משום מלבן: **ההן חייטא.** האי חייט שנותן החוט בפיו כדי ללבנו כדרך שהחייטים עושים חייב משום מלבן: **המיינטון.** אותן שעושין המייות והם הכתונת: **ההן דנפס סיב וכו'.** האי מאן דמנפץ סיב הגדול סביבות הדקל או הוצין או גמי והוא מין עשב ארוך חייב משום מנפץ: **שהיו משרבטין בבהמה.** שהיו מכין את הבהמה בשרביט כי היכא דליתאדם העור כשיפשיטו אותה: **ונצרר בה דם חייב.** משום צובע: **המאדים אודם בשפה.** פי' אפילו בשפה שהיא אדומה אלא שמוסיף בה אדמימות חייב משום צובע: **חייב משום נטילת נשמה.** שבאותו מקום כי הדם הוא הנפש: **הראשון.** שעושה הציור באבר או בדיו חייב משום כותב: **והשני.** המעביר הצבע עליו חייב משום צובע: **חיסור.** הראשון בצורה אבר ובא השני וגמרה: **חייב משום מכה בפטיש.** דכל גמר מלאכה חייבין בה משום מכה בפטיש: **היו עושין סחיטה מלאכה בפני עצמה.** מי שסוחט לא היה מכבס שתחלה מכבסין הבגדים במים וסוחטין אותו ואח"כ צובעין אותו ועשו לסחיטה ענין בפני עצמה שלא ה"ל תולדה דמלבן ונחשבת לאב מלאכה בפני עצמה: **וניתני.** לר"י בנו של ריב"ב מ' מלאכות: ומשני לא אתינן מיתני. לא אהא התנא למתני במתני' אלא מלאכות שהכל מודים בהו אבל בפלוגתא לא קמיירי: **ההן דעביד חבלין.** האי מאן שעושה חבלי' או שעושה אזור חייב משום טווה: **קונטרין.** כמין שק העשוי מקנים: **נפן.** היינו נפה: **מהצלן.** מחללת: **כד מישתייה בקוביה.** כשמשימה השתי בתוך הנקבים: **כד יהבה קדמה.** כשנותנת החוטי' בנקבי' שלפניה חייבת משום עושה בתי נירין: ה"ג משום עושה בתין: **כד מקימה.** כשמקמת האורג חייבת משום בונה: **כד מחייא.** כשהיא מתחלת לארוג מעשה אורג מתרגמינן עובד מחי: **כד מקטעא בנימייא.** כשחותכים הנימין היוצאין: **קופין.** קופות מקנים וסיב: **כד צפר.** כשמתחיל לעשות גדיל סביב הקופה בשוליה: **כף.** כפף הסביבו' לצדדין חייב משום בונה:

פני משה

ר"ש בן לקיש כדעתיה. דאשכחן דפליג בהדיא עם ר' יוחנן בהא: **מחלפה** שיטתיה דר"ש בן לקיש. בהא דאיתפלגון דהכא אמר התולש לאו כגוזז הוא והא קאמר התולש כנף בעוף והמורטה לאחר שתלשה מורט את הלבון הדק הדק וקיטמו לשער מכאן ומכאן כדי להשים בכר וכסת חייב משום שלש כדמפרש לקמיה אלמא תולש כגוזז הוא: **ולא פליגין.** ליסניה דר"ש בן לקיש אהדדי דהכא התולש חייב משום גוזז והמורט חייב משום ממחק והקוטמה שהוא גמר מלאכה משום מכה בפטיש דלא דמיא לדהתם דעוף שאין לו גיזה אחרת תלישתה היא גזיזתה ברם הכא בלאו קדשים עד שיגוז כדרך הגיזה: **תדע לך שהוא כן.** דבמקום שאין מדרך לגזוז תלישה הויא כגיזה כדתני תלש מן המתה בקדשים חייב משום דתלישתה היא גזיזתה: **המלבנו:** ההן דמנפר. זה שהוא מגפר בגפרית בכלל המלבן הוא: **עאל מנין נחבלין.** כלומר שנכנס ג"כ במנין שמנו נחבלין ועל שם מקומן נקרא כדאשכחן נהרבלאי מתני: **אליקה.** זה אחד מן מה שהכניסו במנין המלבן אם הוא מגפר את האליתא שתהא נוחה להדליק והגיפור שלה הוא כמלבן: **אליקא.** מלשון הליתו את האש כאל תות במסכת תמיד: **הדא איתתא** דשרקא אפה. וכן האשה זו כשהיא סורקת פניה בכחול ובאיזה דבר ה"ז משום מלבן. או דשרקא מעזלה שלה עץ שטויה בו. בידיה טוו תרגומו בידהא מעזלא וכן הדין חייטא דיהיב הוטא גו פומיה מלבן את החוט ברוק שבפיו כולהו חייבין משום מלבן: **המנפסו.** ההן דנפיץ סיב של דקל או הולין או גמי ומהלקו חייב משום מנפץ: **הצובעו** ומפרש מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה בשרביט הצבועה להכירה לזו שהופרשה לקרבן או כדרך שעשו להיוצא עשירי כדתנן בפ"ט דבכורות והיוצא עשירי סוקרו בסיקרא וכן היו צובעין בעורות אילים המאדמים: **הדא אמרה.** מדקאמר דכל סימן מראה נקרא צובע ש"מ העושה חבורה ונצרר בה דם חייב משום צובע שניכר האודם וכן המאדם בצבע אדום ועושה אודם אפילו בשפה אחת לסימן ה"ז צובע: **המוציא דם.** איידי דאיירי בחבורה קאמר נמי להא שאם הוציא הדם חייב עוד על הדם. משום נטילת נשמה שבאותו מקום שתלא בו בכל דם ודם כשנוטלו ה"ז כנטילת נשמה: **הצר צורה.** ודרך הוא שאחד מסמן הצורה באבר או באיזה דבר ואח"כ נותן בהסימן הצבע שהוא רוצה הרי הראשון שעשה הסימן חייב משום כותב והשני הוא שחייב משום צובע דבצביעה זו אין הסימן של הראשון ניכר ולפיכך לא שייך אצלו אלא משום כותב. והלכך הוא דנקיט לה בשני בני אדם דבכה"ג משכחת לה תרתי חיובי ולא באחד: **חיסר בה אבר** א' בהצורה ובא אחר וגמרה חייב השני משום מכה בפטיש: **והסוחט והמכבס** מלאכה אחת היא. ואם עשה אותן כאחת אינו חייב אלא אחת: **תני.** בתוספתא פרק עשירי: **הצבעים** שבירושלים היו עושין סחיטה מלאכה בפני עצמה. שלאחר שכיבסו כדי לצבוע סחטו וחשבו שהסבון להסחיטה בפ"ע: **על דעתיה דר' ישמעאל.** משכחת לה לארבעים מלאכות וקשיא דליתני נמי במתניתין להסוחט שאינו בכלל המלבן שזהו מכבס ולדידיה סוחט לא הוי בכלל. ומשני לא אתינן מיתני במתני' אלא מילין דכ"ע מודים בהון ולאפוקי סוחט דלא אתיא אלא כהאי דר' ישמעאל: **ההן.** זה שעושה חבלים וכן זה שעושה ממזור והוא מיזרן המיזכר בפי"ע דכלים מיזרן היוצא מן המטה שהוא כמין אזור של ארוג שכורכין אותו סביב המטה כדי לחבר הפרקים חייב משום מיסך כלומר אע"פ שעדיין לא ארג אותם אלא סידרן ומתחן כדי לארוג וזהו המיסך: **ההן דעביד קונטרן.** ככרות ונפות ומחללות חייב משום מיסך. מיד כשמסדר ומותח אותן כדי לארגן: **הדא איתתא.** אשה זו כשהיא מתחלת לסדר חוטי השתי כדי לעשות קוביא והיא קובה של אריגה שהנשים יושבין ואורגין חייבת משום מסכת את השתי. וכשהיא נותנת קדמה והיא כמין שפה שעושה סביב לחיזוק חייבת משום עושה בתים. וכשהיא מעמדת אותן משום בונה. וכשהיא מחברת החתיכות משום אורגת וכשהוא קוללת הנימין היוצאין כדי להשוותן משום מחתכת וכשגומרת הכל חייבת עוד משום מכה בפטיש ומשכחת לה שש חטאות: **ההן דעביד קופין.** זה שעושה קופות: **כשמצפיר.** שמתחיל לסדר הצירי דקל והסיב שעושין מהן הקופות חייב משום מיסך וכשמחייט ומחבר החתיכות משום תופר. כף כשכופף אותן משום בונה וכשקוצץ הראשון היוצאין משום מחתך וכשנגמר מלאכתו חייב עוד משום מכה בפטיש ויש כאן חמש חטאות:

ההן

מילין

מסורת הש"ס

שבת עז ע"ב

בכורות כה ע"א

ת.ליצמ פ"ב

פי שבת פה ע"ב (תוספ' פי"א)

עין משפט נר מצוה

נז
א מיי' פ"א ממעילה הל' ז

נח
ב מיי' פ"ט מהלכות שבת הל' ז

נט
ג מיי' שם פי"א הל' ז

ס
ד מיי' שם פ"ט הל' ז

סא
ה מיי' שם הלכה ו

סב
ו מיי' שם הלכה יב

סג
ז מיי' שם הלכה יג

סד
ח מיי' שם פ"ח הל' ט

סה
ט מיי' שם פ"י הל' עז

סו
י מיי' שם פ"ט הלכה יא

גליון הש"ס

[ז] עיין ברמב"ם פ"ג מיו"ט ה"ג ובת' רמב"ן שבת דף עד ע"ב ובר"ן פכ"ג ופ"א דביצה:

[ז] עי' ק"ע ועי' בבלי לה ע"א:

[ז] עי' ש"ק וככר קדמוהו הרמב"ן ורשב"א בתשו' רפי"ד:

[ז] עי' ש"ק ועי' במג"א סי' שך ס"ק כב:

שינויי נוסחאות

שינוי נסחאות (סוי"א) שאין גיזה גד"ו שאין לו גיזה. (סוי"ד) עאל מני גד"ו עאל מנין ובסרי"ר עא למנין. (סוס"ז) נחבלין אליקה בסרי"י חבלין אל יקה. (ב"י ס) הוצין גומא בסרי"ר חוצין גומי. (סוי"ה) ומהצלן גד"ו מחצלן. (סימ"א) מחייט בסרי"ר מסריט.

חדושי הרד"ל

אהן דמנפר אע למני. פי' מייבש ומלבן עץ בגפרית בכדי לעשות ממנו כלים. ונחבלין לקופה. כצ"ל:

עמודי ירושלים תנינא

הדא איתתא דשרקא אפה דשרקא מעזלה. נ"ב ברוקח סימן ס"ה הגירסא הדא איתתא דשרקא מעזלא חייבת משום ליבוש:

טוב ירושלים

גירסא ע דדייק מדכתב בשל מבושל במים (בפת"ח הכ') ולא כתיב במים (בשו"א הכ') אמנה דהכוונה דאף כשהוא מבושל בתוך המים גופא אסור ומ"ד מותר דייק מדכתיב כ"א צלי אש ודומיא דהכא הבישול ג"כ משום אש אסור אבל בחמי טבריה דליכא אש אין בו משום בישול אלא דלא נהג דעתי ב"ה. כיון דתזקי' עכ"פ מש"ת מודה דא"ז בישול ומאי מדייקי הני אמוראי מקרא. ועי"ל פ"ג ס"ה איזהו מבושל בכור כל שהאור. מהלך תחתיו וכ"ע. או י"ל דאף דבשבת אין בו איסור מבשל מש"ת מ"מ כיון בפסח חייב משום מבשל דבעינא בהא בנא ואי בישול מדכתיב ובשל מבושל במים ול"ל במים הא כל בישול הוא במים

אלא נהמי מבריא לחייב אפילו דבשבת פטיר וגם"ל כרבי דש"ל דלוי קדר ג"כ חייב בבבלי פסחים מ"א א' אלא כרבנן. וגם לרבנן דשם יליף באחר מבשין בק"ו [ואתיא ע"כ כמ"ד עונשין מן הדין] ואייתר ליה מלת במים להא ואידך מ"ד כרבי: **משרבטין בבהמה.** עי' ש"ק מה שכתב פולס"י ב"ת אולם א"ל לזה ויעוי' בילה כ"ג א' אין מקלפין את הבהמה ביו"ט ומפרש בגמ' דקיזוד עיסם חבורה וקילוף אין עושה חבורה א"כ רש"י דנקיט קלוף הוא משום דנקט בם ליבא דמשרבטין אבל מו"מ והיינו צבועה לקלוף אותה שתראה נאה. אבל אה"כ שבכלל נשון זה גם קיזוד דעושה חבורה והכא מעיניה והכא מעיניה וכיון שעושה חבורה נצרר הדם וז"ג הכא ופשוט:

ההן דעביד מילין ערסיין לאורך משום מסיך לרוחב משום אורג. קנקלטין משום עושה בתים. כד מקטע משום מחתך. גמר מלאכתו משום מכה בפטיש. שני נירין בחף אחד ושני חפין בניר אחד: [א] האורג שני חוטין [ב] והפוצע שני חוטין [ג] הקושר והמתיר. *מה קשירה היתה במשכן שהיו קושרין את המיתרים. ולא לשעה היתה. אמר ר' יסה מכיון שהיו חונין ונוסעין על פי הדיבור כמי שהוא לעולם. א"ר יוסה מכיון שהבטיחן הקדוש ברוך הוא שהוא מכניסן לארץ כמי שהיא לשעה. א"ר פנחס מתופרי יריעות למדו. נפסק היה קושרו חזר ונפסק לעשותן קשרים קשרים אי אפשר. אלא חוזר ומתיר את הראשון. אמר חזקיה ההן חייטא אומנא מבלע תרין ראשיה. [ד] והיידא אמרה דא דא"ר יוסי בי רבי חנינא מאורגי יריעות למדו מה טעמא אורך היריעה האחת כדי שתהא כולה אחת. נפסק היה קושרו. מכיון שהיה מגיע לאריג הוי שרי ליה ומעל לה. ר' תנחומא בשם רב הונא אפי' ערב שבה לא היה בו לא קשר ולא תייכות. *תני ר' הושעי' [ה] חוסל של תמרים ופטילייא של תמרים קורע ומתיר. ובלבד שלא יקשור. ואין זו התרה נעשה כשובר את החבית לוכל ממנה גרוגרת. אזנים של דוסיקיא קושר ומתיר נעשה כפותח וכנועל בשבת. *ר' חנינא אמר עד יחות כל סיטרה. אמר רבי ינאי אמרו לו לרבי חנינא צא וקרא. והא תנינן *עשה שני ראשיה לצד אחד מעתה עד יסוק ויהות ייסוק. והתנינן רבי יהודה אומר עד שישלש מעתה עד יחות ייסוק ויחית אלא הבן והבן.

חוט

פני משה

ההן דעביד כלן ערסוון. כצ"ל. זה העושה סלים ומטות ונדרך הוא לסרגן באורך וברוחב ועושין בהן כמין חורין והן הן הבתים וכשמסדר את החבלים או הדבר שמסרג בו לאורך ה"ז מיסך וכשחוזר ונותן על גביהן לרוחב הרי כאן אורג וכשעושה הקנקליטין והן החורים ה"ז משום עושה בתים הוא המוזכר באבות מלאכות העושה שתי בתי נירין כדפרישית במתני' וכשמקטע הראשון היוצאין ה"ז מחתך וכשנגמרה מלאכתו יש עוד משום מכה בפטיש והרי כאן חמש חטאות: שתי נירין בחף אחד. לפרש העושה שתי בתי נירין דמתני' קאי שעושה שני נירין והן החוטין או חבלי הסירוג ומסרגן להיות ביניהן חף אחד והוא הבית והחלל שביניהן מלשון חפי פותחת כמו שיש בין שני המפתח בחלל שביניהן או שעושה שני חפין בניר אחד חייב משום שני בתי נירין: האורג וכו'. מה קשירה היתה במשכן שהיו קושרין את המיתרים. ליתידות האהלים בשעה שהיו חונין. ופריך ולא לפי שעה היתה שכשנסעו היו מתירין אותן והאיך למדין מדבר שאינו אלא לפי שעה: א"ר יוסה וכו'. כלומר דר' יוסי מתמה על הא דקאמר שלשעה היתה בשביל שהיו חוזרין ונוסעין והלא מכיון שהיו חונין ונוסעין על פי הדיבור כמי שהיא לשעה קרית לה בתמיה: א"ר יוסי וכו'. כלומר אלא א"ר יוסי דלפיכך שייך שפיר לומר שלשעה היתה שמכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ מיד אלמלא לא חטאו במרגלים הרי זו החנייה כמי שהיא לשעה ומעתה הדרא קושיא לדוכתה וכי למידין מדבר שלא היה אלא לפי שעה בשעת העשייה ולקמן גרים מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ כמי שהיא לעולם. ומיהו ג' דהכא נראית היא כדמוכח מדלקמן והכי גרים נמי בריש פרק ואלו קשרים: א"ר פנחס. לא מן המיתרים למדו אלא מתופרי היריעות הוא שלמדו נפסק היה קושרו כלומר כשלא נפסק החוט אלא פעם אחד לא הוה איכפת בזה אלא היה קושרו אלא כשחוזר ונפסק ולעשות קשרים קשרים אי אפשר שאין זה דרך כבוד שיהא נראה בהתפירה קשרים קשרים והיו צריכין לחזור ולהתיר את הקשר הראשון ולהסיר החוט וליקח אחר והרי היה שם קושר ומתיר: אמר חזקיה. הא נמי ליתא שלא היו צריכין לקשור כלל שהרי ההן חייטא אומנא מבליע תרין ראשיה כשנפסק החוט שתופר בו אינו קושר לו החוט האחר שלא תהא נראית הקשירה אלא שמניחו כך ונוטל חוט אחר לתפור ומבליע שני ראשי החוט של זה ושל זה בהתפירה שמתחיל לחזור ולתפור מעט קודם מקום פסיקת החוט ונמצא שמובלעין שני הראשין ואין צריך לקשרן יחד וא"כ מסתמא עושי מלאכה במשכן היו יודעין לעשות כן: והיידא אמרה. והשתא מאיזה היא שלמדו קושר ומתיר שהיה במשכן: דא. וזה היא שלמדו כהאי דאמר ר' יוסי ב"ח מאורגי יריעות למדו שלא היה אפשר להן בלא קשירה והתרה ומה טעם דכתיב אורך היריעה האחת ומכאן שהיו צריכין לארגה כדי שתהא כולה כאחת ולא לחבר החתיכות עד שתתמלא ארכה וא"כ כשארגו אותה וא"א בלי שיפסוק חוטי האריגה וכשנפסק היה קושרו בתחלה עם חוט אחר כדי שיוכל לאחוז בידו ולהכניסו בבתי האריגה ולא שהיה מניחו להקשר שא"כ היו נראין קשרים ביריעה אלא מכיון שהיה מגיע לארוג במקום שנפסק החוט הראשון והקשר שלו היה מתירו להקשר ומעייל לה לראשי החוטין בהאריגה ומחליקן והרי היה קושר ומתיר ולא היה נראה שום קשר ביריעה וכן אמר ר' תנחומא בשם רב הונא שאפי' חוט הערב שבה ומדרך לקשור על השתי כשמתחיל להרכיבן זה בזה ואעפ"כ היו מלמלמין שלא יהיה בו לא שום קשר ולא תיומת וזהו כשבאין שני חוטין זה על זה ונראית כתיומת בתוך האריגה והן היו מקפידין שלא יהא בהן מזה כלל ומכוונין שתהא נראית הכל חלק ויפה: תני ר' הושעי' וכו'. מייתי לה לעיל ריש פ' במה אשה: פטילייא. סל: ואין זו התרה. וכי לא מיחייב משום מתיר. ומשני נעשה כשובר את החבית וכו' דמותר כדתנן לקמן פ' חבית שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרת: אזנים של דיסקיא. שק של עור ויש לו אזנים שמשימין הרצועות בהן לקשרו מותר לקשור ולהתיר שאין זה אלא כפותח ונועל הדלת בשבת: ר' חנינא אמר עד יחות כל סיטרה. גרסי' להא לעיל בסוף כלאים והתם קאי ואגב דהא דלקמן מייתי לה הכא דתנן שם התוכף תכיפה אחת אינה חיבור ואין בה משום כלאים והשומטה בשבת פטור עשה שני ראשיה לצד אחד חיבור ויש בה משום כלאים והשומטה בשבת חייב ר' יהודה אומר עד שישלש. ומפרש ר' חנינא דהאי תכיפה ששנינו עד שירד המחט עם החוט כל צד הבגד מעבר לעבר דבכה"ג הוא דמקרי תכיפה אמר ר' ינאי. אמרו ליה לר' חנינא צא וקרא משנתך בחוץ דלאו מילתא היא דהא תנינן עשה שני ראשיה לצד אחד שהעביר החוט לאותו צד שתחב בו ונמצא ששני ראשיה בצד אחד אפי' בתכיפה אחת הוי חיבור ומעתה לדבריך עד יחות ויסוק. הכי גרים בכלאים ותו לא וכאן ט"ס הוא ואגב שיטפא דלקמן נזרקה. וכלומר לדידך היה צריך שיוריד החוט דרך כל הבגד ויחזור ויעלה כמו כן ואנן חזינן דלא קפיד התנא אלא שיהו שני ראשי החוט מצד אחד ואפי' תחב המחט עם החוט בתוך אמצע הבגד ולא העבירו לצד האחר אם חזר והעביר החוט לאותו צד שתחב בו הרי שני ראשיה בצד אחד והוי חיבור: והתנינן. ועוד דמדברי ר' יהודה נמי קשיא לדברי ר' חנינא דקתני עד שישלש ולר' חנינא עד יחות דרך כל הבגד לעבר האחר ויסוק כמו כן ויחזור ויחות בתמיה דלהא ודאי לא קפיד ר' יהודה דלא קאמר אלא עד שישלש שיכניס החוט בתוך הבגד ויוציא ויחזור ויכניס ג' פעמים ואי איתא דצריך דרך כל הבגד הוו להו למיתני בהדיא כן: אלא הבן והבן. אלא ע"כ דליתא שאינו צריך אלא שיעבה לכך ולכך וכלומר שאפי' תחב באמצע תוך הבגד וחזר והעבירו לצד שתחב בו סגי בכך שהרי שני ראשיה בצד אחד הן:

חוט

קרבן העדה

מילין ערסיין. מין עץ ששמו מילין עושה מטות: קנקלטון. הוא כחדרים קטנים כמו קנקילון: בחף אחד. פי' היתידות היוצאין מעץ שקושרין בו הניר קרוי חף וקאמר דשני נירין בחף אחד או שני חפין בניר אחד כגון שכפל הניר חייב: ומשני שהיו קושרין את המיתרים. של הקלעים: ופריך ולא לשעה היתה. הקשיר' הלזו שהרי כשנסעו התירו את הקשרים וה"ל קשר שאינו של קיימא שאין חייבין עליו: כמו שהוא לעולם. שהרי לא ידעו אימתי יסעו: מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ. ידעו שלא יהיו הקשרים לעולם וכיון שכן אינו קשר של קיימא וקשיא מאי קשירה היתה במשכן: מתופרי יריעות למדו. מלאכת הקושר והמתיר: לעשותן קשרים קשרים. תרי קשרי בהדי הדדי אי אפשר שמגונה הוא אלא לאחר אריגתו מתיר הראשון ומניח השני: ההן חייטא אומנא. חייט שהוא אומן אינו מניח לידי הקשירה של החוט שיהא נראה מבחוץ אלא מבליע שני ראשיו בתוך התפירה: והיידא אמרה דא. אהאי קאמר חזקיה דבר זה שהחייט האומן מבליע אותן: מאורג היריעות למדו. וקשיא א"כ היה מגונה שהרי אותן היו כפול ששה לכך קאמר שהיו מבליעין הגרדים: אורך היריעה האחת. שתהא נארגת באחת ולא שיארגו החתיכות ואח"כ יתפרם יחד ולא היו החוטין ארוכים כל כך והיו צריכין לקשו': הוה שרי ליה. פתח אותו ומעייל את הגרדים לתוכו: אפי' ערב. שביריעות לא היה בהן קשר ולא שום חיבור וכ"ש בשתי שניכר יותר: חותל של תמרים. כלי העשוי מכפות תמרים ועושין כמין סלים ונותנין לתוכו תמרים רעים להתבשל: ופטילייא. היא קופה: קורע ומתיר. הכיסוי בשבת אם היא קשור בחבל: ובלבד שלא יקשור. הכיסוי על גבי החותל: ואין זו התרה. מה שמתיר החותל שנעשה כשובר החבית לאכול ממנה גרוגרת דמתיר לקמן במתניתין: דוסיקיא. שני שקים מחוברין זה לזה ויש לו שני אזנים שפותחין בהן: עד יחות כל סטרא. אמתניתין קאי שהתופר אינו חייב עד שיחות כל החוט חוץ לנקב התפירה. א"נ לענין כלאים קאמר דאינו חיבור עד שירד כל הצד של הבגד דאל"כ שלא יחבר כל הצד של הבגד יחזור ויתפרק: צא וקרא. שר"ח היה קורא א"ל שילך ויקרא כלומר שלא יעסוק אלא במקרא ולא בגמרא: והא תנינן. סוף מסכת כלאים: עשה שני ראשיה לצד אחד. כגון שהעביר המחט פעם אחת ולא העביר כל החוט והעביר המחט פעם שנית ונמצאו שני ראשיה לצד אחד חייב משום תופר בשבת: ה"ג מעתה עד שיחות ויסוק. וה"פ לפ"ז אינו חייב משום תופר אלא א"כ הוציא כל המחט פעם אחת כולו לפנים וחזר והעלה המחט והוציאה כולה לחוץ וללשון בתרא ה"פ מעתה נאמר עד שיעלה ומעט' עד לראש הבגד: והתנינן רבי יהודה אומר וכו'. כלומר ותו הא תנינן בסיפא דמתניתין דכלאים רבי יהודה אומר עד שישלש נאמר שיעביר החוט כולו שלשה פעמים לפנים ולחוץ ולפנים וזה ודאי אין הדעת מסכמת: אלא הבן והבן. בין כך ובין כך הוה חיבור:

חוט

עין משפט נר מצוה

סז
א מיי' פ"ט משבת הל' יח
סח
ב מיי' שם הלכה כ
סט
ג מיי' שם פ"י הל' א וכל' ז טוש"ע או"ח סי' שיז ס"ה
ע
ד מיי' שם הל' ג ב"פ טוש"ע א"ח סי' שיד ס"ח

מסורת הש"ס

שבת פד ע"ב (אילו קשרים ר"פ) עירובין פ"א ה"א
שבת קמו ע"ב (לעיל יט)
(כלאים פ"ט)
כלאים פ"ט מ"ט

גליון הש"ס

א פי' כיון דלחזקי' אפשר להבליע תרין ראשין ולא היה נגלי א"כ א"צ להתיר ולא מוכח מתופרי יריעות ומכיון למדו וע"ז קאי דריב"ח מאורגי יריעות למדו ופ' בתוס' פג ע"א ד"ה בקושר ולא כו' קכ"ט:

שינויי נוסחאות (בו"א) מילין ערסיין בד"ו מלין ערסוון ובסר"ר מלין לאורך משם מיסך לרוחב משם אורג כף משם וכו' כד וכו' מלאכתו משום מכה בפטיש. ההן דעבד ערסיין. (סו"ב) קנקלטין בד"ו קנקלטון. (סו"ה) יסה בד"ו יוסה. (סו"ס) לעולם בד"ו לשעה. יוסה בד"ו יוסי. (סו"א) לשעה בסר"ר לעולם. (סו"ס) ומעל בסר"ר ומעיל. (סו"כ) הונא בד"ו חונא. (סוכ"א) חוסל בד"ו חותל. (סוכ"ד) דוסיקיא בד"ו דיסיקיא. (סוכ"ס) ייסוק בד"ו ויסוק. (סו"ל) ייסוק ויחית בד"ו ויסוק ויחת'.

כבר לאדן

מכיון שהיו תמן וכו' בבלי עירובין דף כ"ב וירושלמי פרק סכוכה ופרק אלו שהיו קושרין את המיתרים. נ"ב ברוקח סימן ע"ד הגירסא שכן קושרין ומתירין קשרים.

עמודי ירושלים תנינא

וט"ס הוא וצ"ל קושרין ומתרין.

טוב ירושלים

ההין דעבד מילין ערסיין. אולי צ"ל אילין ר"ל מהונות אלנו: א"ר יוסה מכיון שהבטיחן הקב"ה כו'. נ"ב דצ"ל כ"י ב"ר בון שו"מ לסדיה לקמן ובעירובין כן:

שבת 102

מערכת הערוך חוסל של תמרים כו' בערוך (ע' פטילא) חותל על חבורה ופטיליא של גרורות מכמש ואיכל. פטיליא פי' קופה:

תורה אור

חוט שהשחילו במחט אפי' [ז]קשור מיכן ומיכן אינו חיבור. תפרו לבגד החוט חיבור לבגד ואינו חיבור למחט. ר' יונה ור' יוסי תריהון אמרי [א] בקשור מיכן ומיכן. מיליהון דרבנן פליגין דא"ר בא רב ירמיה בשם רב *המתח צדדיו בשבת חייב משום תופר. נאמר משום תופר ומשום קושר. קליעה בבגדים והיתיך בעורות. קריעה בבגדים באמצע. וחיתוך בעורות מן הצד. ואית דמחלפין קריעה בעורות וחיתוך בבגדים. קריעה בעורות באילין רככיא. וחיתוך בבגדים באילין ליבדייא. *הצד הלזון ופצעו אית תניי תני חייב שתים. אית תניי תני אינו חייב אלא אחת. מאן דאמר שתים אחת משום צד ואחת משום נטילת נשמה. מאן דאמר אחת היידא משום נטילת נשמה. ולית לה צידה. ואתיא כהיא דאמר ר"א בי רבי יוסה רבי אבהו ורבי שמעון בן לקיש בשם רבי מאיר. *מין חיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר. כיון שעשה בה מלאכת המשכן נגנזה רבי אבון אמר קרש היה שמה. תני רבי הושעיה תהלים סט [י]דחדא קרן °ותיטב לה' משור פר מקרין ומפרים. מקרן כתיב: [ג] השוחטו. רבי שמעון בן לקיש אמר *לית כאן שחיטה. שחיטה תולדת חבורה היא ולמה לא תנינתה עמהון. אלא בגין דתנינן סדר סעודה תנינתה עמהון: [ג] המעבדו. מה עיבוד היה במשכן שהיו [ז]משרטטין בעורות. מה משרטטין. מסרגלין לון. ואתיא כהיא דא"ר שמואל בשם ר' אבהו [ז]מותר לעשות אהלים מעור בהמה טמאה: הממחקו. מה מחיקה היתה במשכן. זעירא בר חיננא בשם ר' חנינא שהיו שפין את העור ע"ג העמוד. [ד] השף את העור ע"ג העמוד חייב. משום מה הוא חייב ר' יוסה בשם ר' יהודה בן לוי ר' אחא בשם ר' יהודה בן לוי משום מוחק. הדא דאת אמר בחדש אבל בישן [ז]מחלוקת ר"א וחכמים דאתפלגון *המכבד המרביץ המגבן המחבץ החולב והרודה חלות דבש חייב חטאת דברי ר"א וחכמים אומרים משום שבות. א"ר יוסי בי רבי בון ולא

קרבן העדה

מסורת הש"ס

חוט שהשחילו במחט. פי' חוט שהמשיכו במחט אפי' קשרו מכאן ומכאן משני צדדיו ואינו יכול להוציאו מן המחט אלא א"כ יקרענו אפ"ה אינו חיבור למחט לענין טומאה: החוט חיבור לבגד. אם נטמא זה גם השני טמא וכן לענין כלאים דהא אי אפשר להוציאו שמלד אחד הקשרים של החוט ומלד השני המחט: ואינו חיבור להמחט. שהחוט בתוכו לפי שבופו ליטלו ממנו שלא יניחנה כך: בקשור מיכן ומיכן. הא דאמרי' עכה שני ראשיה לצד אחד ה"ז חיבור דוקא כשקשור החוט משני קצותיו הא לאו הכי לא הוי חיבור מפני שהוא מתפרק אח"כ: מיליהון דרבנן. הא דאר"י בשם רב בסמוך פליג אהא דר"י ור"י: המותח צדדיו בשבת. אם נתפרקו חוטי התפירה והוא מותח בקצותיו כדי להדקם חייב משום תופר: נאמר משום תופר ומשום קושר. כלומר ואם"ד דלא הוי תפירה עד שיקשור א"כ ליחייב נמי משום קושר אלא ודאי דלא בעינן קשירה רק כשמהדק התפירות חייב אע"ג דסופו להתפרק השתא מיהא לא נתפרקו: ה"ג קריעה בבגדים ותתיכה בעורות. וה"פ הא דקחשיב במתני' באבות מלאכות הקורע והמחתכו אע"ג ששניהם ענין אחד לכך קאמר דקורע שייך בבגדים ותתיכה בעורות: קריעה בבגדים באמצע. בשתם היא באמצע הבגד והחתיכה שתמא בעורות מן הלד: ואית דמחלפין דקריעה. דמתני' איירי בעורות ותתיכה בבגדים: באילין רכיכיא. בהנך עורות הרכים: באילן לבדייא. באותן בגדים העשויים מלבד שהן קשים: הפולעו. דוחקו בידיו שילא דמו: היידא. איזו היא האחת שחייב עליה: ולית ליה לידה. דאינו חייב משום לידה ואינה בכלל אבות מלאכות שלא היתה לידה במשכן כלל דחלזון לתכלת ודאי לא היה במדבר שחלזון לא נמלא אלא בא"י ובחלקו של זבולן ותכלת היה להן לישראל ממלרים ובבהמות דהיינו באלים שהיו לריכין לעורות לא שייך לידה אלא דבתחשים איכא למימר דהיתה לידה: ואתיא כההיא דאר"א וכו'. מין חיה טהורה ברא הקב"ה למשה וכו' א"כ בה ודאי לא שייך לידה כיון דלא נבראת אלא למשה לבדו ובאתה אליו הלכך לית ליה לידה. ל"א ולית לה לידה משום לידה אינו חייב ואתיא כהאי דאר"א וכו' כלומר הא דאמרת דליכא לידה בחלזון א"כ לידה במשכן מי הוה דבבהמה לא שייך לידה לכך קאמר דסבירא ליה כר"א והיה שם חיה ובה היה לידה: דחדא קרן. קרש קרן א' היה לו: ותיטב לה' וגו'. ה"ק דוד תהא תפלתי רלויה לפניך משור פר שהקריב אדם ומקרן ומפרים ונתחשים שברא במדבר לצורך המשכן: מקרן כתיב. ללמד על התחש: לית כאן שחיטה. אין שחיטה אב אלא חבורה אב: ולמה לא תנינתה עמהון. חבורה ולמה תני שחיטה בכלל אבות מלאכות: אלא משום דתני סדר סעודה תני לשחיטה במקום חבורה: מה עיבוד היה במשכן. דסובר תלא אילן היו התחשים ויופי שלהן היא העור עם השערות שעליהן שיש לה גוונין הרבה וא"כ לא עיבדו אותן ופריך מה עיבוד היה במשכן דאי אמרינן עורות בהמה טהורה היו י"ל שעיבדו אותן כדי לצבוע אותן כעין תלא אילן ואיכא מ"ד דסובר הכי. ומשני שהיו משרטטין בעורות: ופריך מה משרטטין. לאיזה לורך היו משרטטין: ומשני מסרגלין היו להשוות הלדדים לחברן יחד. ואתיא הא דפריך מה עיבוד וכו': כהאי דאמר רבי שמעון וכו'. דמותר לעשות אהלים מעור בהמה טמאה דהא גם על המשכן היה אהל נתחשים בהם תלא אילן והיא בהמה טמאה דקס"ד דאסור לעשות אהלים מעור בהמה טמאה דכתיב טמאים הם וטמאים יהיו לכם חד לאיסור אכילה וחד לאיסור הנאה קמ"ל דמוקמינן לכם להיתר הנאה: שהיו שפין העור ע"ג העמוד. כדי להחליק העמוד מן הגומות שבתוכו: הדא דאת אמר. דלכ"ע חייב בשף העור ע"ג העמוד דוקא בעמוד חדש אבל עמוד ישן מחלוקת ר"א וחכמים: ל"א בשף העור ע"ג העמודים והוא עושה לצורך העור ועלה קאמר דוקא בעור חדש חייב אבל בעור ישן פטור והראשון נ"ל עיקר: ולא

[right margin, Masoret HaShas:] שבת פג ע"א | שם | לעיל ע"ב ה"ג | שם הל' ס ע"ב | שם שם ע"א

פני משה

חוט שהשחילו במחט. שהכניסו והורידו לתוך נקב המחט ומלשון משחילין הוא בפ' כתרא ד"ס אפי' קשר מכאן ומכאן. כלומר שתחב המחט בבגד עם החוט ולא החזירו להחוט אלא הניחו כן אף על פי שהחוט קשור מכאן ומכאן אינו חיבור לבגד: החוט חיבור לבגד ואינו חיבור למחט. כך הוא בכלאים ותיבת תפרו הכתוב כאן מיותר הוא כלומר דאנן בעינן שיהא החוט חיבור לבגד ולא שיהא חיבור למחט דזה לא מועיל כלום שאע"פ שהוא קשור מכאן ומכאן לגד המחט והמחט תחוב עמו בהבגד לאו כלום הוא דלא מיקרי חיבור להחוט עם הבגד: בקשור מכאן ומכאן. הא דקתני הכא במתני' התופר שתי תפירו' דוקא בקשור מכאן ומכאן לשני ראשי החוט דאי לאו הכי אינו מתקיים: מיליהון דרבנן. דלקמיה פליגין על ר' יונה ור' יוסה. דהא אמר ר' בא ור' ירמיה בשם רב. לקמן בפרק י"ג הממתח לדדיו של החוט בשבת שהיה נכווץ בהבגד ומתחו על פני הבגד חייב משום תופר ואי איתא דבעינן קשירה א"כ ה"נ עד שיקשר ראשי החוט וקשיא דיאמר משום תופר ומשום קושר אלא דסבירא להו דלא בעינן קשירה בהדי תפירה: קריעה בבגדים. משום דבמתני' חשיב לתרווייהו המחתכו והקורע והיינו הך הלכך מפרש דקריעה שייכא בבגדים והיתוך בעורות והכי הוה במשכן להכי חשיב להו בתרתי וקריעה בבגדים היינו באמצע וחיתוך בעורות היינו מן הלד שמחתכו לתקנו: ואית דמחלפין קריעה בעורות וחיתוך בבגדים. ומפרש דלא פליגי דהא דמתנו קריעה בעורות באילין רכיכא ברכין שדרכן לקרוע ומתני' דקתני המחתכו בעור הלכי שהוא עב וקשה ולא שייך בו קריעה. וחיתוך בבגדים באילין ליבדייא בבגדי הלבדים שעושין מהן הכובעות ועבים הן ושייכא בהו היתוך: הצד חלזון ופלעו אית תניי תני חייב שתים. כדתני בתוספתא פ"ט וכדמפרש לה משום לודה ומשום נטילת נשמה: אית תניי תני אינו חייב אלא אחת. ומפרש היידא היא ומשום איזה מהן הוא חייב משום נטילת נשמה דלית ליה להאי תנא לצידה שהיא אב מלאכה דלא מנינו לדידיה לצידה שהיתה במשכן דאי משום אילים בהני לא מיקרי צידה ולא מיחייב משום צידה שהרי ברשותו הן ואי משום תחשים הני לא הוו אלא לפי שעה וכדמסיק ואזיל ואתיא כהאי דאמר וכו' לעיל בפ' במה מדליקין בהלכה ג' ואין למידין מדבר שאינו אלא לפי שעה כדאמרי' לעיל גבי מיתרים: השוחטו ר"ש בן לקיש אמר. לית כאן שחיטה. כלומר לא מנינן לה לאב מלאכה שהיא תולדת חבירה היא וחובל מפרק הוא ואם כן בכלל דש הוא: ולמה תניתה עמהון. כלומר שאע"פ שחייב עליה הרי לא מנו אלא האבות ולאשמועינן שאם עשאן כולם בהעלם אחת שחייב ל"ט חטאות ומכיין דסבירא ליה לר"ש לקיש דתולדה דחובל היא ואינה אלא משום דש אם כן למאי הילכתא תני לשחיטה שאם עשאן לכולן הרי בכלל דש היא: אלא בגין דתנינן סדר סעודה הלך נקט תנינתה לשחיטה עמהון: מה משרטטין לון. למה הלריכו לשרטוט: מסרגלין לון. שהיו חותכין על פי המדה במסרגל שקורין קאמפא"ס ועושין סימן בשירטוט: ואתיא וכו'. על המתני' קאי דנקט הלד גבי בדוקא ולא קתני סתמא הלד חיה משום דאגב אורחיה קמ"ל דהכל ממשכן למדו ובמשכן לא היה מין טמא דס"ל תחש מין טהורה היתה כדלעיל וא"כ אהלים מעור בהמה טהורה דוקא נקרא אהלים ומותר לעשות אהלים מעור בהמה טמאה וכלומר שאינה מטמאה טומאת אוהלים: שהיו שפין את העור ע"ג העמוד. להחליקו: הדא דאת אמר בחדש. בעור חדש אבל בישן תליא בפלוגתא דר"א וחכמים דאיתפלגון וכו' ותוספתא היא בפ"י: המכבד. את הבית וס"ל דיש בו משום ממחק שמוחק את העפר ממקומו והרי זה ישן ולר"א חייב ולחכמים משום שבות: המכבן. שמאסף חלב הקפוי ונוטלו ומשאיר הנסיובי: ולא

עין משפט נר מצוה

עא
א מיי' פ"י מהלכות שבת הל' ט וכ"מ טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף ו

עב
ב מיי' פי"א הלכה א

עג
ג מיי' שם ה"ס

עד
ד מיי' שם הל' ו וכה"ג (ועי' בקיצורים מים חיים להפר"ח בהגהותיו שם)

גליון הש"ס

[ז] פי' ב"ק ופי' בילאים מלוח יז ובתבורי מ"ב סי' יא"ס ק"ת:

[ז] בבלי דף עה פ"ב חשיב שרטוט אב כפ"ם ועי' ברמב"ם פ"ז ופי"א ובקרית ספר:

[ז] עי' ק"פ ובתכם נדחק דהא דס"ד לאסור הוא משום דכפי' מן המותר בפיך ועי' בבלי דף כח ובירושלמי לעיל פ"ב הלכה ג:

[ז] עי' ברש"י ותוס' ורמב"ן דף עה ע"ב וקלת מבמשמע כאן כפרש"י ועי' בערוך ערך שף מדתלי לה בפלוגתא דר"א וחכמים ועי' בתי' רמב"ן דף קמד ע"ב

שנויי נוסחאות (סו"נ) ינמי נד"ו יוסה. (סו"ה) המתח נד"ו הממתח. (סו"י) רכביא נד"ו רכיכיא. (סו"ד) היידא משום נד"ו היידא היא משום. (סוס"ו) ר א נד"ו רבי אלעזר. (סו"כ) ומפרים במקרא „מפרים". (סוכ"ס) זעירא נד"ו זעיר. (סוג"נ) ר"א נד"ו רבי ליעזר. (סול"ס) ר"א נד"ו רבי אליעזר.

טוב ירושלים

מ"ד שתים אחת משום לד ואחת משום נטילת נשמה כו'. ול"ל משום לידה. מכאן נ"ל ראיה לשיטת התוס' ז"ל המובא בתג"א סתנ"ז סק"ו דבדגים אינו חייב משום לידה וסבי מבואר לסדיא הכא דלמ"ד א"ח אלא אחת א"ח משום לד. וס"ע דחלזון הוא דג כמש"כ הרמב"ם פ"ב מלילות ה"ג ורש"י בבלי שם. וכן מוכח לסדיא גם מהא דבבלי נ"א משום לד ועי' תוס' שסעיפו בזה ונדחקו דאפשר דכך שחלזון כו'. ואולי לפ"ד שקונן פ"ג סמ"ז משבת דהא דרש"ל ומג"א סליא במלאכה שאלנ"ג אם חייב. דלפ"ז נ"ב דומיא דמשכן ואז אף בלידת דגים חייב משום לידה ע"ש. ולשיטתי' דר' יהודה המובא בבבלי בברייתא שפיר ק"ל להוס'. ומ"ש שם המג"א דתמוה דבריו דבירושלמי כ"ת א' איתא דכל דבר שהוא מבדילו מחיותו חייב משום קולר איירי בשהדג בכר ניצוד כמ"ש תוס' כו' ועיי"ש במג"א שנראה מזה שלא היה לו גוף הירושלמי דמפורש לעיל שם שכן דליד כוורא. ולשון ליד אינו על הלוקח מן הספל בניצוק כבר אע"כ כהמרש"ל. ומ"ש הק"ע בביוריו ד"ס ולית דלק"מ קו' התוס' לא הועיל כלל וכלל. דהא עכ"פ בהמסקנא נמי הכא דל"ס לידת חילזון במשכן רק לידת תחשים וכא סכ"פ הך תנא דלא' א"ח אלא אחת פ"כ מוכרח לכבור דאינו חייב בחילזון משום לד. וג"ס בהא פליגי באמת אם היה לידת חלזון במדבר ואז תוכח דגם בדגים חייב בלידה: מה משרטטין לון מסרגלין לון. פשוטו לא כבין תלם משרטטין ופירשו שהוא מסרגלין הידוע להם בלשון הארמית וכה"ג לעיל י' סע"א כמש"ש. דלא כק"ע שנדחק מאד: ואתיא כההיא דא"ר בשם ר' אבהו. אוני פייך זה לעיל אחר דברי ר"ת דקרש אחת היתה. לריך להגיה שם הני פלוגתות שהנחים דלעיל פ"ב ה' ו' ב'. ופנ"א הכא דאתיא בההיא כו' כ"ל מ"ד דטמא היה א"כ מוכח דמותר לעשות אהלים מבהמה טמאה. והכוונה כמש"כ הק"ע לעיל פ' ג' שם. דכ"ל דמיקרי אהל. וחידוש בעיני מניו שכאן פירש דס"א לאסור משום דכתיב לא יאכל וכ"א דאסור בהנאה וגם פירש אם מיקרי אהל כן מבואר הכי לסדיא שם בבבלי אבל הכא ס"ל לפרש ג"כ הכי וגם נ"דבריו כנ"ל בקיצור דברי נכנס מטמאה נעכח ול"א כנב מנ"ל דברי. ובעפ"נ דפשתים:

ולא פליגין המכבד המרבץ חייב משום דש. המגבן והמחבץ חייב משום לש. [א]החולב והרודה חלות דבש חייב משום קוצר. הסוחט זיתים מאביהן חייב משום קוצר למי נצרכה לרבי אליעזר. רבי חייה בשם רבי יוחנן [א] *הגורד ראשי כלונסות חייב משום מחתך [ב] הממרח את האיספלנית חייב משום ממחק. [ג] מחק אות אחת גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות חייב. כתב אות אחת גדולה אע"פ שיש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות פטור. רבי מנחם בי רבי יוסי אומר זה חומר במוחק מכותב [ב]שהמוחק על מנת לתקן חייב והכותב על מנת לקלקל פטור. יש שהוא כותב נקודה אחת וחייב עליה משום כותב ומשום מוחק. יש שהוא מוחק נקודה אחת וחייב עליה משום כותב ומשום מוחק. היך עבידא היה *דל"ת ועשאו רי"ש. רי"ש ועשאו דל"ת חייב משום כותב ומשום מוחק. *מה בניין היה במשכן. שהיו נותנין קרשים על גבי אדנים. ולא לשעה היתה. א"ר יוסי מכיון שהיו חונים ונוסעים על פי הדיבור כמי שהיא לעולם. א"ר יוסי בי רבי בון מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. הדא אמרה בנין לשעה בנין. הדא אמרה אפילו מן הצד. הדא אמרה אפילו נתון על גבי דבר אחר. הדא אמרה בנין על גבי כלים בנין. [ז] אדנים כקרקע הן. *תני א' מביא את האבן וא' מביא את הטיט המביא את הטיט חייב. ר' יוסה אומר שניהן חייבין. סבר ר' יוסה אבן בלא טיט בניין. [ט] הכל מודים שאם נתן את הטיט תחילה ואחר כך נתן את האבן שהוא חייב. הבנאי שיישב את האבן בראש הדימוס חייב. למי נצרכה לרבנן. והדין דעבד דפין והדין דעבד כפיין חייב משום בונה: [י] והסותר. ובלבד לצורך. רבי חמא בר עוקבא בשם רבי שמעון בן לקיש הגודל כלי צורה חייב משום בונה. ר' אילא בשם רבי שמעון בן לקיש *הנופח כלי זכוכית חייב משום בונה. רבנן דקיסרין בשם רבי שמעון בן לקיש יש דברים קרובים ורחוקים. הגודל כלי צורה והנופח כלי זכוכית העושה כלי בדפוס כולהון משום בונה. [י] *הבורר והמשמר והמרקד כולהן משום מעביר פסולת. כל אחד ואחד חיובו בפני עצמו. [ג]ולמה לא תנינן הושטה עמהון. רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי מפני מחלוקת רבי עקיבא והחכמים. רבי חזקיה רבי יהודה בן לוי ר' יהושע בן לוי בשם רבי

יתר

פני משה

ולא פליגין. כלומר היכא דשייך למיחייביה משום הני דנקיט ואזיל לא פליגי וכי פליגי במקום דלא שייך משום הני: מאביהן. בזמן שהן מאוחרין: למי נצרכה לרבי אליעזר. כלומר אליבא דר' אליעזר הוא דמחייב ברודה חלות דבש ומשום דלדידיה כמחובר חשיב ליה וא"כ מחייב נמי בסוחט מזיתים מאוחרין: הגורד ראשי כלונסות. שיהיו שוין וחדין: את האספלנית. שעל המכה ה"ז ממחק: ויש במקומה כו' חייב. דהוי כמוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות אבל בכותב וכו' פטור דמ"מ אין כאן אלא אות אחת: זה חומר מוחק מכותב. וכן עוד חומר שהמוחק ע"מ לתקן חייב וכדאמרן ובכותב ע"מ לקלקל וכגון שכותב ע"ג שתי אותיות והרי זה מקלקל שאין זה מוחק ע"מ לכתוב פטור: יש שהוא כותב נקודה אחת וכו'. כדמפרש ואזיל היך עבידא וכו' כגון שהיו שתי אותיות וצריך לרי"ש והיה כתוב דלית ומחק לנקודה ועשאו רי"ש וה"ז משלים לב' אותיות וחייב משום כותב הרי"ש ומשום מוחק לנקודה וה"ז מוחק נקודה וחייב שתים: רי"ש ועשאו דלי"ת. שהשוה אותו בנקודה אחת ועשאו דלי"ת ומחק הרי"ש ה"ז כותב נקודה וחייב שתים: שהיו נותנין קרשים ע"ג האדנים. ונעשה הבנין. ופריך ולא לשעה היתה ואין למידין מלפי שעה: אמר ר' יוסה וכו'. כדלעיל: הדא אמרה בנין לשעה בנין. וזהו לפי הגירסא דלעיל מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ כמי שהיא לשעה וכדפרישית שם: הדא אמרה אפי' מן הצד. שהרי נתינת קרשים לתוך האדנים אינו אלא כבנין מן הצד דלאו בונה ממש הוא שכבר היה מתוקן הכל: אפי' נתון וכו'. כלומר אפי' נתן דבר א' ע"ג דבר אחר ומתוך כך הגביה אותו הוי כבנין: בנין ע"ג כלים בנין. שהרי אדנים ככלים משאר כלי המשכן היו. ודחי לה שאני אומר אדנים הואיל ומונחים ע"ג הקרקע בשעת חנייה כקרקע הן: המביא את הטיט חייב. שהוא עושה הבנין דאבנים בלא טיט אכתי לאו חיבור היא: סבר ר' יוסי אבן בלא טיט בנין. ולדידיה סידור האבנים הוי כבנין: הכל מודים וכו' שהוא חייב. הנותן את האבן דטיט בלא אבן לאו כלום היא למיחשביה בנין: בראש הדימוס. של הבנין להשלימו חייב: למי נצרכה לרבנן. דאע"ג דס"ל אבן בלא טיט לאו כלום הוא הכא מודו דמכיון דנשלם הבנין בהאבן הזה בנין היא ואפי' עדיין לא הברו בטיט: והדין דעבד דפין והדין דעבד ספיין. כלומר אחד עושה הדפין לעשות הספינה ואחד עושה הספינה חייבין משום בונה: והסותר. דקתני במתני' ובלבד לצורך שסותר ע"מ לבנות דאי לאו הכי מקלקל הוא ופטור: הגודל כלי צורה. שגדל צורה בעל גבו ומגדלו: יש דברים קרובים. לענין מלאכה זו ואע"פ שנראין רחוקים כדמפרש ואזיל שהגודל כלי צורה וכו' דאיירי' דכולהו משום בונה והן קרובים למלאכת בונה ונראין רחוקים מבונה ועוד שהן בעצמן רחוקים זה מזה שזה גדל צורה וזה נופח ונעשה כלי או עושה כלי בדפוס ואפ"ה וקרובים בענין זה דהיובא דכולהו משום בונה הוא והיינו חייב עליהן אלא אחת: א"נ לפרש רחוקים קרובים קאמר בבבא זו וכדאמרן. ויש שהן קרובים ואעפ"כ הן רחוקים בענין החיוב שהרי הבורר והמשמר והמרקד כולהו משום מעביר פסולת וקרובים לענין מלאכה אחת הן ורחוקים מצד החיוב הן שכל אחד ואחד חייבו בפני עצמו הוא שהרי הבורר נמנה לאב מלאכ' בפ"ע וכן המרקד והם עשאן שתיהם חייב על כל א' וא' בפ"ע והמשמר למר היינו מרקד ולמר היינו בורר כדפליגי בהא לעיל: ולמה לא תנינן הושטה עמהון. דקחשיב המוציא מרשות לרשות ולמה לא קחשיב נמי הושטה שהרי היתה במשכן שהיו מושיטין הקרשים מזה לזה: מפני מחלוקת ר"ע והחכמים. לקמן בריש הזורק דפליגי במתני' בזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע וס"ל להאי תנא דכי היכי דפליגי בזורק פליגי נמי במושיט ומכיון דאיכא הדא גוונא בהושטה דפליגי בה לא קחשיב לה התנא במתני':

יתר

קרבן העדה

ולא פליגין. דאף רבנן מודים בעמוד דחייב: המכבד. את הבית: המרבץ. במים להרבין את האבק שלא יעלה: המגבן. העושה גבינות: המחבץ. המעמיד החלב שבקיבה ל"א מחבץ עושה כמין כלי גמי ונותן הקפוי בתוכו ומי החלב שהם נסיובי נוטפים: ה"ג המכבד המרבץ חייב משום חורש. וה"פ משום דאתי לאשוויי גומות: חייב משום קוצר. שכל שמבדיל דבר מחיותו חייב משום קוצר: למי נצרכה. דהסוחט זיתים מאביהן חייב לר"א דמחייב נמי בחולב וברודה חלות דבש אבל לרבנן דפטרי בחולב פטרי נמי בסוחט זיתים מאביהן: הגורד ראשי כלונסות. שיהו ראשיהן שוין זה כזה: הממרח את האספלנית. מחליק האבושת על המכה: מחק אות אחת וכו' חייב. שאין מלאכת מחיקה חשובה אלא ע"מ לכתוב והרי יש מקום לשתי אותיות: כתב אות אחת גדולה וכו' פטור. שבקרשי המשכן היו כותבים אחת בזו ואחת בזו כדי לזווגן כשסותרים אותן: ר' מנחם בי רבי יוסי וכו'. הא קמ"ל מאן ת"ק ר' מנחם בר יוסי: יש שהוא כותב נקודה אחת וחייב עליה. אע"פ שאינו אלא הגהת אות א' הואיל וזהו תיקון הספר דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה ה"ל ככתב אות אחת והשלימה לספר דחייב: היך עבידא. כלומר היכי דמי: היה דל"ת ועשאו רי"ש. זהו המוחק נקודה אחת: ופריך ולא לשעה היתה. בניין הקרשים ואמאי יהא חייב: כמי שהוא לעולם. שהרי לא ידעו אימתי יסעו: מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ. ידעו שלא יהיה הבניין לעולם והדרא קושיא לדוכתא: הדא אמרה. זאת אומרת אפילו בניין לשעה הוה בניין וחייב עליה: הדא אמרה. וש"מ בניין מן הצד שמיה בניין שהרי העמדת הקרשים לאו בניין ממש הוי: הדא אמרה וש"מ אפי' נתן הבניין ע"ג ד"א ולא ע"ג הקרקע ממש הוה בניין: הדא אמרה. וש"נ נמי דבניין ע"ג הכלים הוה בניין דקס"ד דאדנים ככלים חשובין: ומשני אדנים כקרקע הן. וליכא למפשט מינה שום דבר לא מן הצד ולא ע"ג דבר אחר ולא ע"ג כלים ל"ה אכולה לחוד קאי דליכא למפשט מינה: הנותן את הטיט חייב. אבל הנותן את האבן פטור: דימוס. שורת אבני חומה: למי נצרכה. לא צריכא להא דבנאי שיישב את האבן בראש הדימוס שהוא חייב אלא לרבנן אבל לר' יוסי אפי' נתן את האבן בארץ חייב: והדין דעביד דפין. והאי דעושה דפין ע"ג הקורות או שעושה סיפי הבית חייב משום בונה: ובלבד לצורך. הוא דחייב הסותר והיינו בסותר ע"מ לבנות: הגודל כלי צורי. כלים העשוים מצורי דקל שאפשר להאריך אותן ולהגדילן חייב משום בונה: הנופח כלי זכוכית. ובנפיחה זו הם נעשים גדולים והיינו בתחלת עשיית כלי זכוכית שעיקר הוויתו ע"י הנפיחה: יש דברים. בענין האבות מלאכות שהן קרובים למלאכה אחת ורחוקים וחייב על כל אחת משום מלאכה אחרת וכן בהיפך רחוקים וקרובים: כולהון משום בונה. ואע"ג דאין בניין בכלים דוקא בכלים שנתפרקו להחזירן אבל לעשותן בתחלה יש בניין: ה"ג הבורר והזורה והמרקד כולהן וכו'. ול"ג משמר דהא משמר או תולדת בורר או תולדת מרקד היא כדאמרינן לעיל בפירקן: ופריך למה לא תני המושיט מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דמיחייב. כדלקמן בתוך אבות מלאכות: מפני מחלוקת ר"ע וחכמים. לקמן בפ' הזורק וכל שהוא במחלוקת לא תני במתני' כדאמרינן לעיל בפירקן:

יתר

עין משפט נר מצוה

עה
א מיי' פי"א משבת הל' ז

עו
ב מיי' שם הל'
ג טוש"ע או"ח סי' שמ סכ"ו

עז
ד מיי' שם הל'
ה טוש"ע שם סי' שמ ס"ג

עח
ו מיי' שם פ"י הל' יג ופי' בהה"מ

עט
ז מיי' שם

פ
ח מיי' שם הלכה טו

פא
ט מיי' שם פ"ח הלכה יח

גליון הש"ס

א פי' ש"ק ילק"מ דהירוש' ס"ל דכל שמבדילו מחיותו חייב משום קוצר ומש"ה מחייב בחולב משום קוצר. אבל בש"ס דילן סובר דלא שייך עוקר דבר מגידולו אלא בגדולי קרקע ולכך כתב רש"י דלאו מחובר הוא. וע' בחי' רמב"ן ורשב"א דף קז ע"ב:

ב ע' בתוספת' פי"ב בגרסא בשינוי וכצ"ל חומר בכותב מבמוחק שהכותב ע"מ לקלקל חייב והמוחק ע"מ לקלקל פטור וכן הוא ברמב"ם:

ג ע' בחי' רמב"ן פג ע"א. וע' ברש"י עירובין דף לג ע"א ד"ה כשרבים משמע דלא כירושלמי פ"ב. וע' בריטב"א שם. וע' בירושלמי פ"א הלכה ב:

מסורת הש"ס

(תוספ' פי"ב) שבת ס
שם קד ע"ב
(ר"ס הזורק)
שם קב ע"ב
שם עז ע"ב
שם עג ע"ב

שנויי נוסחאות (שו"ה) במשכן בד"ו במקדש. (שו"ג) יוסי בד"ו יוסה. (שו"ג) לשעה בד"ו לעולם. (שו"ח) ורחוקים הגודל בד"ו ורחוקים ויש דברים רחוקים וקרובים הגודל. (שו"ג) העושה בד"ו והעושה. (שו"ג) הושטה בד"ו הושטה.

מסורת הש"ס

יתר עליהן הוצאה. ולמה לא תנינתה עמהון. כל המלאכות באחת וזו בשתים כל המלאכות יש להן תולדות וזו אין לה תולדות:

הלכה ג מתני' *ועוד כלל אחר אמרו [א] כל הכשר להצניעו ומצניעין כמוהו

והוציאו בשבת חייב חטאת עליו וכל שאינו כשר להצניעו ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניע: **גמ'** ר' חונה בשם ר"א לעכו"ם איתאמרת. רבי יוחנן אמר לאיסורי הנייה איתאמרת. רב חסדא אמר לשיעורי איתאמרת. אית תניי תני חייב חטאת. אית תניי תני כל שהוא. מאן דאמר חייב חטאת מסייע לרב חסדא. מאן דאמר כל שהוא מסייע לרבי אלעזר ולרבי יוחנן. רבנן דקיסרין בשם רבי יוסי ב"ר חנינא כגון המוך שהתקינה לנידתה:

הלכה ד מתני' [ב] *המוציא תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל

עמיר כמלא פי טלה עשבים כמלא פי גדי עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת יבשים כמלא פי גדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן [ג] המוציא אוכלים כגרוגרת חייב ומצטרפין זה עם זה מפני ששוו בשיעוריהן חוץ מקליפיהן וגרעיניהן ועוקציהן וסובן ומורסנן ר"י אומר חוץ מקליפי עדשים שמתבשלות עמהן: **גמ'** רבי יונה ר' יוסי גליליא בשם רבי יוסי בן חנינה *חמור משלים לקל אין הקל משלים להמור. עשבים משלימים לתבן. אין התבן משלים לעשבים. *תמן תנינן [ד] הבגד והשק השק והעור והמפץ מצטרפין זה עם זה. ר"ש אומר מפני שהן ראויין לטמא מושב. רבי

קרבן העדה

יתר עליהן הוצאה. באמת הוצאה אב מלאכה והותירה התנא והא דלא תני אותה התנא במתני': כל המלאכות באחת. באדם אחד וזו. הוצאה בשני בני אדם שמושיטין זה לזה ל"א באחת במקום אחד וזו בשתים בשתי מקומות מרה"י לרה"ר דרך רה"ר: וזו. הוצאה אין לה תולדה. שתהא כיוצא בה:

הלכה ג מתני' כל הכשר להצניע. שהוא מין העשוי לצורך האדם: ומצניעין כמוהו. כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניע: אינו חייב אלא המצניע. אם נעשה חביב לאדם אחד והצניע חייב על הוצאתו אם חזר והוציאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו דלגביה לאו מלאכה היא: **גמ'** לעכו"ם איתאמרת. הא דתנן כל הכשר להצניע לאפוקי איסורי עכו"ם שאינו חייב עליהן: לאיסורי הנאה איתאמרית. לאו דוקא עכו"ם דאיסי וצריך לאבדן אלא אפילו שאר איסורי הנאה א"נ בעכו"ם אפשר דחייב כר' יהודה דאמר לקמן בפ' ר"ע המוציא משמשי עכו"ם כל שהוא חייב הלכך מוקי לה בשאר איסורי *עכו"ם: לשיעורין איתאמרית. לאפוקי כשאין בו כשיעור ה"ל אינו כשר להצניע: אית תניי תני חייב חטאת. פי' דתני במתני' והוציאו בשבת חייב חטאת והיינו כרב חסדא דאיירי בהוציא בכשיעור: ואית תניי תני במתני' חייב חטאת בכל שהוא. דכיון דכשר להצניעו ומצניעין כמוהו חייב אפילו בפחות מכשיעור והיינו כר"ל ור"י ודלא כר' חסדא דהא לאו לשיעורין איתאמרית: כגון המוך שהתקינה לנדתה. הכי לאפוקי מוך שהתקינה לנדתה שאינו כשר להצניעו:

הלכה ד מתני' עצה. התבן של מיני קטניות: כמלא פי גמל. נפיש שיעור' מפי פרה אבל כמלא פי פרה לא מיחייב שאין מאכילין אותו אלא לגמלים: עמיר. קשין של שבלים: פי טלה. נפיש מפי גדי הלכך עמיר דלא חזי לגדי לא מיחייב כמלא פי גדי עד דאיכא מלא פי טלה אבל עשבים הואיל וחזי בין לטלה בין לגדי מיחייב אפי' כמלא פי הגדי: לחין. הראויין לאדם כגרוגרת דזה שיעור לכל מאכל אדם לשבת אבל כמלא פי גדי לא דלחים לא חזי לגדי: ואין מצטרפין זה עם זה. אם הוציא חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה: אוכלין. אוכלי אדם. ומצטרפין. כל אוכלי אדם זה עם זה: חוץ מקליפיהן. שאינן אוכלין ואין משלימין השיעור: ועוקציהן. זנב הפירי דהוא עץ בעלמא: וסובן. קליפת חיטין הנושרת מחמת כתישה: ומורסנן. הנשאר בנפה דמידי דחשיב בעינן והני לאו אוכל נינהו: *כל הקליפות אין מצטרפין כדאמרן חוץ מקליפי עדשים שמצטרפות אותן שמתבשלות עמהן. לאפוקי קליפה חיצונה שהן גדילות בתוכה הנושרת בגורן: **גמ'** חמור. מי ששיעורו קטן הוא חמור משלים לדבר ששיעורו גדול וכדמפרש: עשבים. מצטרף עם התבן להשלים פי פרה: אין התבן משלים לעשבים. לפי הגדי כשיעורו קטן וקל: תמן תנינן. כלים פ' כ"ז: הבגד והשק. מצטרפין שהבגד משלים שיעור השק שק עשוי מנוצה של עזים והבגד שלשה על שלשה והשק ד' על ד' והעור ה' על ה' מפץ ו' על ו': רש"א. לכך מצטרפין מפני שהן ראוין לטמא מושב אם צירף משכים יחד טלאי למרדעת של חמור כשיעורו לענין מושב הזב אם קלע משכים מהם ותיקן טפח על טפח ליסב עליו מיטמא ליה אב הטומא' במושב הזב דהניא המקלע מכולן טפח על טפח טמאה מושב וטעמו לפי שראוי לתלות ע"ג החמור שאינו מקפיד אם הוא משני מינין:

רבי

פני משה

יתר עליהן הוצאה. כלומר אדרבה הוצאה מצינו בה רביתא טפי דאפי' מרה"י לרה"י ור"ה באמצע מחייב וס"ל דלא פליגי רבנן במושיט וא"כ למה לא תניתה עמהון. וקאמר דהיינו טעמא דכל המלאכות משכחת לה באחד וזו בשתים באחד מושיט ואחד מקבל והלכך לא קחשיב התנא עמהן ועוד לכל המלאכות משכחת להו תולדות הדומין להן ולהוצאה אין לה תולדות שאין לגו כה"ג אלא הוצאה היא בלבד:

הלכה ג מתני' כל הכשר להצניע. שהוא ממין הראוי להצניע להו: ומצניעין כמוהו. כמות שלו שיש בו שיעור שדרכן של רוב בני אדם להצניע כשיעור הזה: חייב עליו חטאת כל מי שהוציאו ואפי' אדם שאין דרכו להצניע שאינו חשוב לו זה אפי' כן חייב עליו: וכל שאינו כשר להצניע. שאינו ראוי להצניעו כגון דם נדה אי אחד מאיסורי הנאה כדקאמר בגמרא: ואין מצניעין כמוהו. כלומר ואפי' הוא ממין הראוי להצניעו אלא שאין בו כשיעור שמצניעין כמוהו: אינו חייב. עליו אלא למצניעו לאחד שהוכשר בעיניו והצניעו דמכיון דאצנעיה אחשביה אבל שאר כל אדם פטורין על הוצאתו:

גמ' לעכו"ם אתאמרת. הא דקתני שאינו כשר להצניעו על עכו"ם אתאמרת וכגון עצי אשירה וכיוצא בהן שאינו ראוי להצניעו וכלומר דלא תימא שמצניעין אותו לשריפה קמ"ל: ר' יוחנן אמר. לשאר אסורי הנאה איתאמרת שאינן ראויין להצניען כלל אבל עצי אשירה איכא למימר דהואיל ולשריפה קאי מצניעין כדי לשרפן: רב חסדא אמר לשיעורין איתאמרת. עיקר דינא דמתני' על השיעורין הוא דקאי דאם יש בהן כשיעור הרי ראוי להצניעו ומצניעין כמוהו וכל שאינו כשר להצניע שאין בו כשיעור ואין דרך בני אדם להצניע כמות שיעור הזה ול"ק ליתנא יתירא דמתני' שכן דרך התנא לשנות כן: אית תניי תני. ברישא חייב עליו חטאת כדתנינן במתני': אית תניי תני כל שהוא. ויש שגורס ברישא דמתני' כל הכשר להצניעו וכו' חייב עליו בכל שהוא: מ"ד חייב חטאת מסייע לרב חסדא. דקאמר דלשיעורין נשנית המתני' והלכך תני חייב חטאת שתמא דמשמע בית בו שיעור חיוב חטאת ולאפוקי כל שהו וכל שאינו כשר להצניע. שאין בו כשיעור והיינו כרב חסדא: ומ"ד כל שהו מסייע לר' אלעזר ולר' יוחנן. דלדידהו לא איירי במתני' בשיעורן כלל אלא דבר שאינו כשר להצניע היינו עכו"ם או שאר איסורי הנאה וא"כ רישא דמתני' הכי מיתפרשא כל הכשר להצניע שהוא דבר הראוי להצניעו ודרכן של בני אדם שמצניעין כמוהו שחשוב הוא בעיניהם חייב על הוצאתו אפי' בכל שהו הואיל ודבר חשוב הוא ודרכן להצניעו אפי' בדבר מועט ממנו: רבנן דקיסרין. מפרשי דכל שאינו כשר להצניע וכו' אינו חייב אלא המצניע כגון המוך שהתקינה אשה לנדתה והצניעתו דלדידה היא דאחשבה וחייבת כשהוציאתה בידה אבל לשאר בני אדם אין מדרכן להצניע לדבר זה:

הלכה ד מתני' המוציא תבן משל מיני תבואה: עצה. היא תבן של מיני קטניות והוא מאכל גמל שיעורו כמלא פי גמל ואם הוציאו כדי להאכילו לפרה מתחייב עליו כמלא פי פרה דאע"ג דאין זה מאכל פרה מ"מ הואיל דע"י הדחק אוכלת היא אכילה בע"י הדחק שמה אכילה: עמיר. קשין מהשבלין עצמן: כמלא פי טלה. דנפיש מפי גדי ומשום דעמיר לא חזי לגדי אלא לטלה: עשבים. דחזי נמי לגדי מתחייב בהן כמלא פי גדי: לחין. אוכלי אדם הן ושיעורן כגרוגרת כשאר אוכלי אדם: ויבשים. אינן ראוין אלא לגדי כמלא פי גדי: ואין מצטרפין. שיעורין הללו זה עם זה ומסקינן בגמ' דהקל לחמור אינו מצטרף כגון התבן אינו מצטרף לשיעור העשבים אבל החמור והוא עשבים מצטרף לשיעור הקל והוא התבן וכיוצא בזה לכל שאר השיעורין בשבת: המוציא אוכלין. של אדם שיעורן כגרוגרת ומצטרפין כל מיני אוכלין זה עם זה מפני ששוין הן בשיעוריהן: חוץ מקליפיהן. שצריך שיהיו באוכלין עצמן כגרוגרת חוץ מהקליפין והגלעינין שלהן וחוץ מהסובין שנשארו אחר הנפייה ומורסנן הן הקליפות הנושרות מחמת הכתישה והן עבות יותר מן הסובין: ר' יהודה אומר. כל הקליפות אין מצטרפין חוץ מקליפי עדשים המתבשלות עמהן שמצטרפין ודוקא אותן שמתבשלות עמהן ולאפוקי קליפתן החיצונה שנושרת בגורן. ובגמ' קאמר דלא אמר ר' יהודה קליפי עדשים מצטרפות אלא כחדתי שהן אדומות אבל בעתיקי שכבר נעשו שחורות לא מפני שאין נראין כזבובים בקערה ומדרך שפורשות הן מהמאכל וזורקין אותן ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' חמור משלים לקל וכו'. כדמפרש ואזיל עשבים משלימין לשיעור התבן דקל דשיעוריה נפיש אבל איפכא לא וכדפרישית במתני': תמן תנינן. בפכ"ז דכלים הבגד והשק וכו' ואין שיעורן שוה לטומאה שהבגד שיעורו שלשה על שלשה למדרס ושלש על שלש לטמא מת והשק שיעורו ארבעה על ארבעה והעור חמשה על חמשה והמפץ שהוא ממיני מחצלאות שיעורו ששה על ששה ומצטרפין זה עם זה החמור להשלים עם הקל אבל לא הקל להמור ותני בתוספתא דרבי שמעון אומר מה טעם מפני שהן ראויין לטמא מושב שאם קילע מכולן כשיעור טפח על טפח טמא משום מושב הזב:

רבי

עין משפט נר מצוה

פב
א מיי' פי"ח משבת הל' כג

פג
ב מיי' שם פי"ח הל' א

פד
ג מיי' שם הלכה א

פה
ד מיי' פכ"ו מכלים הל' ד

שנויי נוסחאות (סו"ה) להצניעו בד"ו להצניע. (סו"ו) חייב חטאת עליו בד"ו חייב עליו חטאת. (סו"ז) להצניעו בד"ו להצניע. (סו"ח) המצניע בד"ו למצניעו. ר"א בד"ו רבי אלעזר. (סו"ט) לשיעורי בד"ו לשיעורין. (סו"ס) יבשים בד"ו ויבשים. (סו"כ) ואין בד"ו ואינן. (סוכ"א) חייב בד"ו וי"ח. (סוכ"ב) ומצטרפין בד"ו מצטרפין. (סוכ"ג) וגרעיניהן בד"ו וגלעיניהן. (סוכ"ד) רי"א בד"ו ר' יהודה אומר. שמתבשלות בד"ו המתבשלות. (סוכ"ה) יוסי בד"ו יוסה.

רבי ירמיה בעי ניחא יצטרפו למושב שכן שוו למושב בטפח בהיסק מניין. אמר ר' זעירא קומי רבי מנא שכן שוו בהיסק. א"ל אנן בעיי הוצאה ואת אמר היסק. א"ר לעזר בר יוסי קומי ר' יוסי שכן שוו בהיסק. א"ל ניתני בהוצאת כוס קטן. אמר ר' חנניה קופדה משלים לפיסתה. ופיסתה לא משלמה לקופדה. עשבים משלימים לתבן. אין התבן משלים לעשבים. *תני ר' הושעיה [ב]הוציא תבן לפרה כמלא פי פרה הוציא תבן לגדי כמלא פי גדי [א] חייב. רבי אילא אמר ר' יוחנן בעי מעתה הוציא אוכלין לחולה כמלוא פי חולה יהא חייב. מודה רבי הושעיה שאם הוציא תבן לפרה כמלא פי גדי שהוא פטור. דלא תיסבור כמה דאית ליה לחומרא אית ליה לקולא. רבי בון בר חייה בעי הגע עצמך שאין בתבשיל כגרוגרת. וכגרוגרת מבטל כגרוגרת. זעירא בר חנניה בשם רבי חנינא הדא דאת אמר באדומות אבל בשחורות פורשות הן:

הדרן עלך פרק כלל גדול

הלכה א מתני' [י] *המוציא יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה

דבש כדי ליתן על הכתית שמן כדי לסוך אבר קטן מים כדי לשוף את הקילורית ושאר כל המשקין ברביעית

פני משה

רבי ירמיה בעי על הא דר' יוסי בן חנינה דאמר דמתני' נמי החמור משלים להקל דבשלמא התם ניחא שיצטרפו משום מושב שכן כולן שוו לשיעור מושב שהוא כטפח על טפח והלכך מצטרף החמור להקל בכל הטומאות והואיל ומיהת שיעורן שוה לטומאת מושב: היסק מניין. כלומר אבל הכא הואיל ואין שיעורן שוה אמאי יצטרף אפילו החמור להקל וכי היכא הואיל ושיעור כולן שוה לענין אם לקטן להיסק וכדתנן לקמן בפ' הבונה המלקט עצים אם לתקן כל שהן אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה המלקט עשבים אם לתקן כל שהו אם לבהמה כמלא פי הגדי וה"ה אם מלקט עשבים להיסק או תבן וכיוצא בו אם אינן ראויין אלא להיסק שיעורן כדי לבשל ביצה קלה דהדא דינא אית להו אלא דהתנא נקיט התם שיעור החמור שאם אין הן וראויין לגדי שיעורן כמלא פי הגדי כדתנינן הכא ומיהת אם הן עומדות להיסק ודאי שיעור כולן כעצים דעצים בעלמא נינהו ואי הכי בעית למימר הכתי קשיא מניין לך דמהאי טעמא יצטרף החמור להקל לעולם דהא לא דמיא לדהתם גבי טומאה דכל חדא וחדא מינייהו חזיא לטומאת מושב בטפח לעולם: א"ר עזרא קומי ר' מנא. אין דמהאי טעמא מצטרף החמור שבהן להקל מפני שכן שוות כשיעור היסק דאם התבן אינו ראוי אלא להיסק כגון שנפחת המאכל בהמה שיעורו כעצים להיסק וכן כולם: אמר ליה. ר' מנא אנן בעיי הוצאה ואת אמר היסק. בתמיה כלומר דהא אנן מיבעיא לן בשיעור הוצאה סתם דאיירי במתני' לא איירי כלל אם ליקטו מתחלה להיסק דודאי אם הוא ליקטן מתחלה לכך ולפי שאינן ראוין למאכל בהמה שיעורן כעצים להיסק אבל מכיון דמתני' לא איירי אלא כשיעור הוצאה סתם וע"כ דמיירי דאכתי חזי למאכל בהמה קשיא היאך יצטרפו בכה"ג משום טעמא אם לא היו ראוין אלא להיסק דהא לא איירינן כלל מבשיעור העומדות להיסק במתני' וסוף סוף לא דמיא להאי דטומאה: ר' אלעזר בר' יוסי. אמר נמי קימי ר' יוסי להאי טעמא דר' עזרא שכן שוו בהיסק: אמר ליה. ר' יוסי אי הכי נתני בהוצאות כוס קטן. כו"ס או כוז כך קורין לחבילה בלעז ודוגמתו בלשון הגמרא בפ' אלו טריפות דף נ"ב גבי ריסוק אברים ליתנא ועביד בוזא חייבינן שאם היא כחבילה קשה הוא. וה"ג פריך לדידך דטעמא מפני ששוו בהיסק א"כ נתני במתני' בשיעור הוצאה של חבילה קטנה שעשאה מכולן כך וכך שיעורה והיא כעין קושית ר' מנא דלעיל אלא דר' יוסי מוסיף דהרי במתני' לא איירי בגוונא שאינן ראויות אלא להיסק וא"כ ניתני לאשמועינן אם הוציא חבילה קטנה מכולן ביחד כמה היא שיעורה: א"ר חנניה. הא לא קשיא: קופדה משלים לפיסתא וכו'. דרך משל הוא וכלומר הבשר משלים הוא להחתיכה של העצם שאם יש בחתיכת עצם אחד מעט בשר אומרים תקח העצם בשביל הבשר שעליו אבל אין אומרים תקח הבשר בשביל חתיכת העצם שבו וכך הוא דבר זה שהחשוב והוא שיעור החמור של עשבים משלים לשיעור התבן הקל אבל איפכא לא והשתא היכי ניתני בחבילה קטנה מכולן והן עדיין ראוי למאכל בהמה כדאיירי במתני' וא"כ היה צריך לשנות כשיעור היותר קל מהן שהרי החמור הוא שמצטרף להקל ואיפכא לא ולא הוה ידעינן שיעורן של מינין האחרים שבחבילה הלכך תני שיעור כל חד וחד בפ"ע. ולעולם מצטרף החמור שבהן להשלים להקל דהא מיהת מכחת לה שיעור כולן בשוה אם אינן ראוין אלא להיסק: תני ר' הושעיה הוציא תבן לפרה. בהא ודאי כמלא פי פרה כדתנן במתני' ומשום רבותא דסיפא נקט לה שהכל תלוי בכוונת הוצאתו שאם הוציא תבן כמלא פי גדי לגדי חייב ומתניתין דקתני בתבן כמלא פי פרה היינו שהוציאו מתחלה לפרה אבל אם הוציאו לגדי חייב הוא אפילו במלא פי הגדי דסגי ליה בכך: ר' יוחנן בעי. עלה דמעתה נימא נמי אם הוציא אוכלין לחולה שפחות מגרוגרת די לו לפי חולה יהא חייב בתמיה אלא ודאי לא חלקו חכמים בשיעורן ובתבן לעולם שיעורו כמלא פי פרה: מודה ר' הושעיה שאם הוציא תבן לפרה כמלא פי הגדי שהוא פטור. ומשום דקשיא פשיטא דהא מתכוין לפרה ואין כאן שיעור לפרה להכי קאמר הש"ס דאיצטריך דלא תסבור כמה דאית ליה לר' הושעיה לחומרא דהולכין אחרי מי שמתכוין להאכילו ומחייב בהוציא לגדי כמלא פי גדי אית ליה נמי לקולא כלומר אף במקום דאיכא לד קולא ולמיפטריה ס"ל נמי לר' הושעיה דאין הולכין להקל אלא הולכין אחר שיעור היותר קטן ומכיון דאיהו מחייב בתבן לגדי כמלא פי הגדי אם כן יש כאן שיעור חיוב אם היה מוציא לגדי וה"נ מחייב אפילו אם הוציא כך לפרה קמ"ל דהתם מיהת השתא איכא שיעורא להגדי אבל הכא ליכא שיעורא דפרה: ר' בון בר חייה בעי. מיבעיא ליה בהא דקתני במתני' המוציא אוכלין כגרוגרת ומצטרפין זה עם זה מי אמרינן דדוקא בשנצטרפו מתחלה לכגרוגרת מעט מזה ומעט מזה עד שנשלם לכגרוגרת ובהא הוא דמשכחת לה חיובא ע"י צירוף אבל אם היה כאן בתחלה פחות מכגרוגרת והשלימו לאחר מכאן עד כגרוגרת מהו והיינו דקאמר הגע עצמך שאין בתבשיל כגרוגרת כלומר בתחלה ואח"כ צירפו באוכל אחר לכגרוגרת מי מהני או דילמא מכיון דמעיקרא מיבטל בציר מביעורא לא מהני השלמה דלאבתרה: וכגרוגרת מבטל כגרוגרת. בתמיה כלומר דמהדר ליה הש"ס ומאי תיבעי לך וכי כגרוגרת שהשלים על ידי צירוף יבטל לומר שאין כאן כגרוגרת אתמהא דמאי איכפת שלא היה בתחלה כשיעור הלא אין כאן ביטול אלא דמעיקרא לא הוית כשיעור ואם היה מוציאו היה פטור והשתא דאיכא שיעורא בהוצאתו מהיכי תיתי דלא לחייב: הדא דאת אמר באדומות. אדברי ר' יהודה במתניתין קאי דס"ל דקליפי עדשים מצטרפות הן דוקא בחדשות שהן אדומות אבל בישנות שהן שחורות לא מפני שפירשות הן ונראין כזבובים בקערה וכדפרישית במתני':

הדרן עלך פרק כלל גדול

הלכה א מתני' המוציא יין כדי מזיגת הכוס. של ברכה והוא רובע רביעית יין אי שאם ימזוג אותו בשלשה חלקים מים כדרך שממזגין ליינות החזקים יעמידנו על רביעית והוא ביצה ומחצה וזהו שיעור כוס של ברכת המזון וקידוש: חלב כדי גמיעה. והיא פחות אפילו מכדי לוגמיו ומכ"ש מרביעית ודוקא חלב בהמה טהורה דחזיא לשתיה אבל של בהמה טמאה דלא חזיא אלא לרפואה שיעורו כדי לכחול עין אחת. והוא שיעור הכחול ומשום דכל מידי שנייך בו אזלינן בתר שיעור הפחות לחומרא וחלב האשה וכן לובן ביצה שיעורו כדי ליתן במשיפה של קילור שהוא פחות יותר מפני שכן דרכן לכך: דבש כדי ליתן על הכתית. על ראשו של הכתית והוא מכה שעל גב הסוסים והגמלים שבאה להן מחמת המשאות שעליהן א"נ כתיה הוא מכה שעל גב היד ועל גב הרגל: שמן כדי לסוך אבר קטן. של קטן בן יומו והוא אצבע הקטנה שברגלו: מים כדי לשוף בהן את הקילורית. ומפרש הכא בגמ' דדוקא במים של הטל שאינן ראוין אלא לכך אבל בשאר מים שיעורן כדי לרחוץ בהן פני אמדוכה שהוא שיעור הפחות. וקילור עצמו שיעורו כדי לשוף אותן כמים: ושאר כל המשקין. לאתויי דם וכל מיני משקין שיעורן ברביעית

קרבן העדה

רבי ירמיה פריך הניחא. התם מצטרפין לפי שראויין לטמא מושב בטפח וכדפרישית: ה"ג הכא מניין. וה"פ מניין שמצטרפין כאן וקשיא אדר"י בן חנינה: שכן שוו בהיסק. שהמוציא תבן ועצים להסיק שוין בשיעורן: אנן בעינן הוצאה. דמתני' בהוצאה איירי ועלה קאמר דמצטרפין ואת אמרת דשוין בהיסק: ה"ג אר"ל בר"י קימי ר' יוסי שכן שוו בדוגמא. וה"פ שכן שוו במי שיש לו למכור עובר מכולן להראות שיש לו למכור מכולן וניחא ליה שיהו מחוברין יחד דאיידי דזוטרא כל חד וחד הרוח מפזרתו: ניתני בהוצאת כוס קטן. שדרך לתת הדוגמא בכוס קטן: ומשני אר"ח קופדה. בשר משלים לפיסת לחם שהרי הבשר טוב יותר למאכל ה"ה ה"נ העשבים טובים לפרה לאכול מן התבן הלכך מצטרפין משא"כ התבן לפי גדי הוה כלחם לבשר דלא מצטרפי: המוציא תבן לפרה. להאכיל לפרה ויותר נ"ל לגרוס המוציא עלה לפרה כמלא פי פרה ויש לזו הגירסא סמך מבבלי: ר"א מתמיה דר"י פריך מעתה. לדברי ר"ה דאמר דאזלינן בתר דעת המוציא אם כן אם הוציא אוכלין פחות מכשיעור כפי חולה יהא חייב: ה"ג מודה רבי הושעיה שאם הוציא עשבים לפרה כמלא פי גדי שהוא פטור דלפי הגירסא שלפנינו קשיא הא מפורש קאמר כמלא פי פרה לפרה ועוד מתניתין היא ואפשר לדחוק ולקיים הגירסא דה"ק מודה ר"ה שאם הוציא וכו' ול"ק ממוציא לחולה דמודה ר"ה אפילו פרה שאינה אוכלת יותר מן גדי אפ"ה שיעורו כסתם פרה: דלא תסבור וכו'. הא דאמינא לך דמודה ר"ה היינו טעמא דלא תטעי ותאמר דאפי' לקולא אם הוציא עשבים מלא פי גדי לפרה דחייב קמ"ל דפטור: הגע עצמך. שאין במאכל עצמו כגרוגרת וכגרוגרת פסולה ויצטרפו בתמיה ולר"י דמתניתין פריך: הדא דאת אמר. דמצטרפין קליפי עדשים באדומות היינו חדשות: אבל בשחורות. והן הישנות: פורשות הן. אינו מתבשלות עמהן מפני שנראין כזבובין בקערה:

הדרן עלך פרק כלל גדול

הלכה א מתני' המוציא יין. אי כדי מזיגת הכוס כשיעור שנותנין יין אי לתוך כוס של ברכה להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן: כתית. מכה שבגבי סוסים וגמלים: לשוף. לשפשף ולהמחות בהן קילור שנותנין ע"ג העין:

עין משפט נר מצוה

פו

א מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ג

א

ב מיי' שם הלכה ג

גליון הש"ס

* מכאן יצא לו להרמב"ם נפסק כר"ל נגד ר"י ועי' בכה"מ מהרי"ב עש"ב שם:

מסורת הש"ס

מעילה דף [illegible]

שבת פ ע"א

שנויי נוסחאות (סו"ב) זעירא בד"ו עזרא. (סוס"ו) זעירא בד"ו זעיר. (ס"י) חנניה בד"ו חיננא.

ברביעית וכל השופכין ברביעית רבי שמעון אומר כולן ברביעית לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן : גמ' *ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שיעורן של כוסות. א"ל נלמוד סתום מן המפורש. דתני ר' חייה ד' כוסות שאמרו ישנן רביעית יין באיטלקי. תמן *תנינן מפנין ארבע וחמש קופות. ר' זעירא שאל לרבי יאשיה כמה הוא שיעורה של קופה. א"ל נלמוד סתום מן המפורש דתנינן תמן בג' קופות של ג' ג' סאין תורמין את הלשכה. רבי יוסה ב"ר בון בשם ר' יוחנן דרבי יהודה היא דתני מים כדי גמייה ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס. יין כדי גמייה ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס. מזוג בכמה. נישמעינה מן הדא מים כדי גמייה. ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס יין כדי גמייה רבי יהודה אומר כדי מזיגת הכוס. הדא אמרה מזוג. אפילו בכמה כוסות. כמה הוא שיעורן של כוסות. ר' אבין אמר טיטרטון ורביע. מהו לשתותן בכרך א' מן מה *דא"ר יוחנן בהלל אם שמעה בבה"כ יצא הדא אמרה אפי' שתיין בכרך א' יצא. מהו לשתותן מפוסקין כלום אמרו שישתה לא שישתכר. אם הוא שותה אותן מפוסקין אף הוא אינו משתכר. מהו לצאת ביין של שביעית. תני ר' הושעיה יוצאין ביין של שביעית. מהו לצאת בקונדיטון מן מה דתני בר קפרא קונדיטון כיין הדא אמרה יוצאין בקונדיטון מהו לצאת מזוגין מן מה דתני רבי חייה *ארבעה כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין בין מזוגין והוא שיהא בהן טעם ומראה יין. א"ר ירמיה *מצוה לצאת ביין אדום מה טעמא *אל תרא יין כי יתאדם. תני מבושל כדי תבל מהו

קרבן העדה

ברביעית. בילה ומחלה ברביעית הלוג: שופכין. מים סרוחין שראויין לגבל בהן הטיט: כולן ברביעית. אף היין והחלב והדבש דלא נאמרו שיעורין במתניתין אלא למצניעיהן לבד וחזר מצניעו והוציאו חייב אבל שאר כל אדם שהוציאו אינו חייב וסבירא ליה לרבי שמעון דמצניע עצמו בעי שיעורא זוטא ובבציר מהא שיעורא לא מחייב דלית ליה לר"ש כל הכשר להצניע וכו': גמ' כמה שיעורן של כוסות. כוס הנזכר במתניתין כמה שיעורו: ישנן רביעית של יין האיטלקי. דלכל כוס סגי ברוב רביעית יין כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית דכל חמרא דלא דרי על תלת מיא לאו חמרא הוא ה"ה כוס דמתניתין בכוס של רובע רביעית איירי: תמן תנינן. לקמן בפ' מפנין: כמה הוא שיעורה של קופה. כמה מידות ההא מכילה הקופה: דתנינן. בשקלים פ"ג: של ג' סאין היו תורמין. ה"ה קופות דמפנין בקופות של שלש סאין איירי: ר"י הוא. הא דתני במתני' כדי מזיגת הכוס אתא כר"י: מזוג בכמה. מי בעינן רביעית שלם או סגי בפחות מזה: רי"א כדי מזיגת הכוס. והיינו ג' חלקי רביעית: ה"ג בשקלים הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס. וה"פ כדרך בני אדם למזוג והיינו רביעית שלם דאי ס"ד בפחות מרביעית א"כ ביין סגי בפחות מרובע רביעית שהרי אם ימזגנו עם מים יהיה לו שיעור חשוב אלא ודאי דרביעית שלם בעינן: כמה הוא שיעורן של כוסות. הנו שאין ידוע לנו שיעורו של רביעית איטלקי במה נשער כוס של פסח: טיטרטון ורביע. מדה ששמה טיטרטון כולה ועוד רביעית המדה הזאת תוסיף עליה ותמלא רביעית של תורה שלם: מהו לשתותן. כל הד' כוסות בכרך אחד בזה אחר זה בלי הפסק בנתיים: בהלל. של לילי פסחים אם שמעה בבה"כ שכך היה מנהגם לומר הלל בלילי פסחים זכר למקדש שאמרו הלל בליל עשיית פסח וקאמר ר"י אם כיון לבו לצאת בקריאה זו יצא וא"צ לאומרו עוד בביתו: הדא אמרה. זאת אומרת שאם שתאן בבת אחת יצא שהרי אין דבר מפסיק בין כלישי לרביעי: מהו לשתותן מפוסקין. פי' מהו שיהו מותר להפסיק בשתיית כוס א' כמה פעמים: אם שותה הוא מפוסקין אינו משתכר. אבל אם ישתה בפעם אחת דוקא הוא משתכר דיין מגרונו שבע: מהו לצאת ביין של שביעית. כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד דד' כוסות בעינן לכם כמו מצה וכי היכא דאין יוצאין במצה כן אין יוצאין בד' כוסות או לא: בקונדיטון. יין שיש בו בשמים: מהו לצאת מזוגין. יותר מג' חלקים: והוא שיהא בהן טעם יין. משמע דאפילו עד ששה חלקים מים יוצאין בו: מבושל כדי תבל. צריך שיהא מבושל שיתן בו הבישול טעם כתבלין אבל מבושל יותר מדאי לא:

וחזיק

פני משה

ברביעית דלא חזו לרפואה ובפחות מרביעית לא חשיבי מידי: וכל השופכין. מים שאינן ראוין אלא לשפוך אותן שהן רעים וסרוחים: שיעורן ברביעית. דהכי חזי לגבל בהן את הטיט: רבי שמעון אומר. כל המשקין כולן ברביעית ולא נאמרו שיעורין הללו אלא למצניעיהן לכך דמדאצנעו להן אחשביניהו וקסבר ר' שמעון דהמצניע בעית מיהת שיעורא זוטא ופליג אהא דתנן בפ' דלעיל כל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו דהמצניע מיחייב עליו אפילו בכל שהוא. ואין הלכה כר"ש:

גמ' כמה שיעורין של כוסות. בלילי פסח. וגרסינן לכולה סוגיא לקמן בפ' ערבי פסחים בהלכה א': וישנן רביעית יין באיטלקי. של יין האיטלקי שהוא חזק וממזגין אותו על חד תלת במיא וא"כ כל היין של הד' כוסות הוא רביעית הלוג: תמן תנינן. ריש פ' מפנין. ומשום דנמי נלמד סתום מן המפורש במקום אחר הוא מייתי לה הכא: דתנינן תמן. בפ"ג דשקלים גבי תרומת הלשכה: דר' יהודה היא. המתני' דתני בתוספתא פ"ט מים וכו' ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור כך הוא בתוספתא ונדפס כאן אגב שיטפא דלקמן גבי יין. ובע"פ גרים כדי מזיגת המזוג והיינו הך דהשיעור במים כדי למזוג בהן היין להכוס וצ"ל דגי' אחרת היה להם בתוספתא כדמוכח מדלקמן ומיהו הא דקאמר דר' יהודה היא לא קאי אלא על שיעור היין דסתם לן התנא במתני' כר' יהודה דהתוספתא: מזוג בכמה. אם הוציא מה שהוא כבר מזוג בכמה הוא שיעורו: נישמעינה מן הדא. גיפה דקתני לר' יהודה שיעור שתיהן בהראוי להמזיגה: א"כ הדא אמרה מזוג אפילו בכמה כוסות. כלומר לא איכפת לן אפי' כבר מזוג הוא בכמה כוסות מ"מ השיעור הוא לעולם לפי ערך המזיגה שאם מזג רובע רביעית יין בשלשה חלקי רביעית מים ויש כאן רובע רביעית יין וג' רובע רביעית מים וכשהוציא ממנו משערין בו בהשיעור שיכולין למזוג בו יין אחר לפי ערך ואם כן אם הוציא כדי שיעור למזוג בו רובע רביעית יין א"צ כאן ג' חלקי רובע רביעית לפי שכבר יש בו מהיין וכן לעולם משערין במזוג אפילו בא מהרבה כוסות ממוזגין כמה הוא שיעורין של כוסות. כלומר ומה היא המדה של רביעית שאמרנו כשיעור הד' כוסות: טיטרטין. שם המדה שהיה ידוע להם ורביע ממנו ה"ז הרביעית ששיערו חכמים: מהו לשתותן לד' כוסות בכרך אחד זה אחר זה או דילמא במקומן הוא דתקינו רבנן א' לקידוש והב' אחר חצי הלל ושתים שהן לברכת המזון ולאחר שגומר ההלל ופשיט לה מן מה דאמר ר' יוחנן בהלל אם שמעה בבה"כ כדרך שנוהגין לאומרו אחר תפלת ערבית יצא וא"צ להזור ולאומרו על סדר הכוסות וא"כ ש"מ דגם סדר הכוסות אינן מעכבין ואפי' שתאן בזה אחר זה ולא על סדר ההלל יצא: מהו לשתותן מפוסקין. להפסיק בשיעור שתיית הכוס או שצריך לשתות השיעור בבת אחת ופשיט לה מהאי דאמרי' כלום אמרו אלא שישתה ולא שישתכר לשתות הרבה יותר מדאי ואם אתה אומר שהוא שותה אותן אפי' מפוסקין א"כ אף הוא אינו משתכר ולמה הוצרכו לומר שלא ישתכר אלא ש"מ דמצוה לשתות השיעור בבת אחת והלכך הזהירו בלבד שלא ישתה הרבה בבת אחת שלא ישתכר ולא יהיה יכול להגיד הסדר שתיקנו חכמים: מהו לצאת ביין של שביעית. שניתותר לו אחר זמן הביעור: יוצאין ביין של שביעית. אפי' אם הוא מאחר זמן הביעור למצוה קא עביד: מהו לצאת בקונדיטון. שנותנין בו דבש ופלפלין ונקרא יין קונדיטון: קונדיטון כיין. מותר לערב הקונדיטון כיין: מהו לצאת מזוגין. הרבה יותר משיעור מזיגה: בין מזוגין. הרבה והוא שיהא בהן עדיין טעם ומראה יין: אל תרא יין כי יתאדם. מכלל דמשובח הוא: מבושל כדי תבל. ובפ"ג דשקלים דאיתא ג"כ להאי סוגיא גרים תני מבושל כמטובל והיינו הך ולענין מעשרות תנינן לה כדאמרי' לעיל בפ"ד דמעשרות שהמבושל הוא טובל למעשר בהאש אחד מהששה דברים שקובעין למעשר ואסור אפי' באכילת עראי עד שיעשה:

מהו

רידב"ז

ר"ז שאל לר' יאשיה כמה שיעורן של כוסות א"ל נלמוד סתום מן המפורש דתני ר"ח ד' כוסות שאמרו ישנן רביעית יין. אלמא דשיעורא דכוס הוי רביעית. ובבבלי גמר רבה ממתניתין גופי' דכוס של ברכה רביעית מדקתני סיפא ושאר כל המשקים ברביעית. ודו"ק:

ר' יוסי בר"ב בשם ר' יוחנן דר' יהודה היא דתני מים כדי גמייה כו' יין כדי גמייה ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס אלמא דמתניתין דידן ר' יהודה היא:

מזוג בכמה פי' דעד כאן לא ידעינן דבעי רביעית אלא גבי יין חי צריך לשיעורא דרובע רביעית כדי שימזגנו לעמוד על רביעית אבל אם הוא כבר מזוג אפשר דסגי בפחות מרביעית כמו בעלמא קודם דזרעינהו ולבתר דזרעינהו וכן בשמנים שריין עי' דף ע"ט ע"א ותמצא כן נפקא מינה לפי שאין אדם טורח לטרות שמנונין לצבוע בהן דוגמא לאורה. וה"כ נפ"מ בין קודם מזיגה לאחר מזיגה דלאחר מזיגה צריך שיעורא ממעוט מקודם מזיגה כשמעיניה מן הדא יין כדי גמייה ר"י אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס וכן הגי' במס' שקלים ופי' כיון דתני ת"ק כדי גמייה ע"כ דלא מיירי ביין חי דהא אינו ראוי לגמית יין חי אלא ע"כ מיירי במזוג דראוי לגמייה וקתני סיפא ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס אלמא דאפילו במזוג צריך נמי רביעית. ודו"ק:

כלום אמרו אלא שישתה לא שישתכר כן גירסת הגר"א ז"ל בשקלים שם. ודו"ק:

ואין

שנוי נוסחאות (סו"נ) הללו בד"ו האילו. זעירא בד"ו זעורא (וכן לקמן).

טוב ירושלים

מים בכמה כדי גמיעה. רי"א כדי מזיגת הכוס. בשקלים פ' ג' לאותי גירסא [הנדפסת עם ההא"פ] רי"א כדי לשוף את הקילור ונק"מ קו' הש"ק ד"ס דר"י: תני לצאת ביין של שביעית כו' פי' הק"ע אי בעי לכם כמו במצה עי"ש. תמוה לי מאד דלא אשכחן כוס דוכתא דיפסל מגת שביעית מהא דבעינן לכם ובפוסקים לא זכרו מזה דבר ופי' כוכב נ"ם א' ב'. והנל"פ לפמש"ל דיוצאין י"ח ד' כוסות בין חיין בין מזוגין לפ"ז י"ע נפ"מ דקיי"ל נפירות שביעית לאכלה ולא להפסד דאסור להפסיד אוכלין בשביעית וא"כ אם יתבא ויל בביעים מי אסור ולפ"ז י"ל דאיט יוצא ידי חובת ד' כוסות משום מצוה הבאה בעבירה וקפביע מדל' טשפי' דיוצא שפיר. ודע דהרמב"ם פ"ז מהל' כתב אם שתאן בבת אחת י"ח הארבע כוסות יצא אבל לא חובת חירות ובגמ' הוא מימרא דרבא ק"ח ב' בגבון ידי יין יצא י"ח ל"י וכ"ל דביה רבינו לבון הגמ' דאזיל לשיטתי' לפ"מ דקיי"ל דאין שמחה בלילי יו"ם הראשון של חג ע"ם שאגת אריה קס"ח וא"כ מאי יצא ידי יין דקאמר בפי' ע"ז דבב"ס ידי יין לשמחת החג ולכ"פ. די"ח ד' כוסות יצא [ועי' קי"ז ב' דרבא גופה א' דהרבע כוסות דקך חירות תקינו רבנן ט'] ודברי רמב"ם ל"ע כפת ואכ"מ. [ועי' רמב"ם פ"ד מהגוגה הי"ב ובמ"ר ולמ"ם שם ולפנ"ד נייבב קושיא מכא דקידוש ואפשב בפת וא"ל למבור בסוהו]:

מסורת הש"ס
א) ערבי פסחים פ"י ה"א ושקלים פ"ג ה"ב בבה הכו תו"כ
ב) ברכות פ"א ה"ב
ג) פסחים קח ע"ב
ד) ב"ב נז ע"ב
ה) משלי כג

עין משפט נר מצוה
א מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ט' טוש"ע א"ח סי' תעב ס"ט
ב מיי' פ"ח הל' י' והשגו' והש"ס
ג מיי' פ"ז מהל' חמץ ומצה הל' יד והשגות טוש"ע א"ח סי' תעב ס"ב
ד מיי' פ"ז מחמץ ומצה הלכה ט
ה טוש"ע א"ח סי' תעב ס"ב

גליון הש"ס

הורה אור

מהו לצאת ביין מבושל. רבי יונה אמר [א] יוצאין ביין מבושל. רבי יונה כדעתיה דר' יונה שתי ארבעתי כסיי דלילי פיסחא [ל]וחזק רישיה עד עצרתא. ורבי יודא בי ר' אילעאי *שתי ארבעתי כסוי דלילי פיסחא וחזק רישיה עד הגא וחמתיה *חדא מטרונה אפי' נהורין. א"ל סבא סבא חדא מן תלת מילין אית בך אישתיי חמר את. או מלוה בריבית את. או מגדל חזירין את. אמר לה תיפח רוחה דההיא איתתא חדא מן תלת מילייא לית בי אלא אולפני שכיח לי דכתיב °חכמת אדם תאיר פניו. רבי אבהו נחת לטבריא חמוניה תלמידוי דר' יוחנן אפוי נהירין אמרון קומי ר' יוחנן אשכח ר' אבהו סימה. אמר לון למה. אמרין ליה אפוי נהירין. אמר לון דילמא אוריתא חדתא שמעתה סליק לגביה א"ל מאי אוריתא חדתא שמעת א"ל תוספתא עתיקתא וקרא עליו חכמת אדם תאיר פניו. א"ר חנינא *לוגא דאורייתא תומנתא עתיקתא דמורייסא דציפרין. א"ר יונה חכים אנא לה. דבית רבי ינאי הוון מכילין בה דבש. תני חצי שמינית טברנית הישנה. אר"י הדא דידן הוות ולמה לא אמר עתיקתא בגין דהוות ביומוי. אית דאמרי דהוות זעירא ורבת וזערת ולא זערת כמה דהוות. כמה הוא שיעורו של כוס. ר' יוסה בשם רבי יודה בר פזי רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל [ב]אצבעיים על אצבעיים על רום אצבע ומחצה ושליש אצבע. *תני [ג] יבש כזית דברי רבי נתן. רבנן דקיסרין בשם רבי יוסה בי רבי בון בשם ר' יוחנן אתיא דרבי נתן כרבי שמעון כמה דר' שמעון אומר ברביעית כן רבי נתן אומר ברביעית לכשיקרש יהא בו כזית. רבי סימון בשם ריב"ל *מעשה בפרדה של בית ר' שמתה וטהרו דמה משום נבילה. ר' אלעזר שאל לרבי סימון עד כמה ולא אגיביה. שאל לריב"ל וא"ל עד רביעית טהור יותר מיכן טמא ובאש לר"א דלא חזר ליה *ר' שמעון שמועתא. רב ביבי הוה יתיב מתני הדין עובדא א"ל רבי יצחק בר כהנא עד רביעית טהור יותר מיכן טמא ובעיט ביה. א"ל ר' זריקן בגין דשאל לך את בעט ביה אמר ליה הא דלא הוות דעתי עלי כדמר רבי חנין °והיו חייך תלואים לך מנגד זה^{דברים כח} הלוקח חיטים לשנה ופחדת לילה ויומם זה הלוקח מן הסידקי ולא תאמין בחייך זה הלוקח מן הפלטר. ואנא סמיך לפלטירא. מיי כדון *העיד רבי יהושע בן בתירא [ג] על דם נבילות שהוא טהור. מהו טהור. [ל]טהור מלהכשיר הא לטמאות מטמא. *תמן תנינן דם השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר ואין

פני משה

מהו לצאת. ד' כוסות ביין מבושל: ר' יונה. דמתיר כדעתיה הוא שהיה מזיק לו יין של ד' כוסות שחיזק לראשו מחמתן עד העצרת: אפוי נהירין. שהיו פניו מאירות ולהובות תמיד: חדא מן תלת מילין אית בך וכו'. או מלוה בריבית או מגדל חזירין אתה ופרנסתך מלויה לך תמיד וא"ל תיפח ריחיה וכו' ויין מזיק לי אפי' הד' כוסות שמחויב אני לשתותן אלא לימודי בתורה שכיח לי תדיר וכדכתיב חכמת אדם שתמיד בו תאיר פניו: אשכח רבי אבהו סימה. כלומר איזה אוצר ומציאה מצא: תוספתא עתיקא. שכבר למדתיה והייתי מחפש אחריה ומצאתיה והגיהתי: תומנתה. שמינית המדה הישנה שמודדין בה המוריים בציפורי: חכים. מכיר אני לה דבית ר' ינאי היו רגילין למדוד בה דבש: תני. היא האמר שמינית הישנה של טבריא: הדא דידן הוות. זו מידה שלנו בטבריא היתה כמו כן מלפנים: ולמה לא אמר. עלה נמי עתיקתא כמו שקראו אותה הישנה וקאמר בשביל שהיתה כך גם בימיו וא"ד שהיתה מקדם קטנה ואח"כ גידלו אותה והזרו והקטינו אבל לא כל כך כמו שהיתה ולפיכך לא קרא לה עתיקתא: כמה היא שיעורו של כוס. שיחזיק בו רביעית הלוג: תני. בתוספתא פ"ט יין יבש בכזית דברי ר' נתן: אתייא דר' נתן כר"ש. דמתני' דאמר כולן ברביעית ואף היין ולפיכך קאמר ר' נתן ביבש בכזית שכן הרביעית לכשיקרש יעמוד על כזית: וטהרו דמה משום נבילה. דדם נבילה לא מטמא כנבילה: עד כמה. הוא טהור ואם אפי' ברביעית ויותר מרבעית: ולא אגיביה. לא השיב לו ר' סימון כלום ושאל לו לריב"ל עצמו וא"ל דעד רביעית הוא שטהרו אבל רביעית ויותר טמא לפי שהרביעית כולה הוא כזית כיבש ודם הנבילה כבשרה לטמא בכזית להאי מ"ד והורע בעיני ר' אלעזר שלא החזיר לו ר' סימון השמועה שהרי כך שמע הוא ג"כ מריב"ל: ורב ביבי. היה יושב ומספר האי עובדא בעלין אמר שר' יצחק שאל דרך שאלה לר' סימון אם עד רביעית דוקא טהור ויותר הוא טמא ובעט ביה ר' סימון בר' יצחק וגער בו ואמר ר' זריקן לר' סימון בגין דשאל לך הדין את בעט ביה וא"ל אין משום דלא הוות דעתי עלי מיושבת וכהאי דאמר ר' חנין וכו' ואנא סמך על הפלטר ולפיכך אין דעתי עלי בכל פעם ופעם: סידקי. היא הסוחר המוכר בחנות להתבואה הוא ופלטר מיכר הלחם ותמיד הוא מייקר: מאי כדון. ומה הוי עלה של דם נבילה וקאמר כהאי דתנינן בריש פ"ה דעדיות העיד וכו': מהו טהור. אם טהור הוא מלהכשיר בשאר משקה הא לטמא מטמא הוא ופשיט ליה דתנן תנינן בפ"ו דמכשירין דם השרץ כבשרו לענין טומאה אבל אינו מכשיר את הזרעי' ואין

קרבן העדה

וחזיק רישיה. וכתיב ליה ראשי עד עצרה לכך הכביר במבושל שאינו מזיק כל כך: וחמתיה וכו'. ראתה אותו אשה אחת מגברי הארמיי' שפניו מאירין: חדא מן תלת וכו'. אחד מן שלשה דברים אלו בך: או מלוה ברבית. שאין לו דאגת פרנסתו: או מגדל חזירין. במרעית הרבה: אלא אולפני שכיח לי. תלמודי מלוי בידי ל"א שמלוי לו לחדש דברים בתורה יהן מאירין פניו: חמוניה. ראו אותו: אשכח רבי אבהו מליאה. לכך פניו להובין: תוספתא עתיקתא. תוספתא ישנה שלא ראה אותה מימיו מצא וראה בה דברים חדשים ושמח בה: לוג דאורייתא. לוג הכתוב בתורה: תומנתה וכו'. מדה הישנה שמודדין בה המוריים בציפורי: חכים אנא לה. מכיר אני המדה הזו ודבית רבי ינאי מודדין בה דבש: חצי שמינית מדת טבריה הישנה. היא רביעית של תורה: הדא דידן הוות. היא מדה שהיתה לנו מקדמונית: ולמה לא קרי לה עתיקתא. שהרי בזמן ההיא לא היתה המדה ההיא וכבר עברה והל"ל הדא עתיקתא כדאמר ר"ח דאף רבי יוחנן היה במקומו של ר"ח: ומשני בגין דהוות ביומוי. אע"ג דכבר עברה מ"מ אין לקרותה כיון שהיתה בימיו: אית דאמרין. בא לתרץ ולמה אמר רבי חנינא עתיקתא לכך קאמר דהות זעירא וכו' כלומר שנפחתה מרביעית ואח"כ הוסיפו והוקמוה ארביעית ואחר כך פחתו אותה ולא פחתו אותה כבראשונה וזה היה בימי רבי יוחנן הלכך לא מצי למימר עתיקתא דס"ד אמדה הפחותה קאמר ואי הוה הפחת בפעם שני כמו בראשונה שפיר המ"ל עתיקתא דאין לטעות דאמדה שנפחתה קאמר דא"כ הל"ל הא דאית לן השתא היא מדת רביעית וע"כ הייתו מפרשים דאמדה גדולה קאמר אבל השתא דקאמר דהשתא נפחתה ·מהמדה קטנה שהיתה בראשונה ודאי איכא למטעי דעלה קאמר עתיקתא לכך קאמר הדא דהוות ביומי קודם לזו עכשיו וממילא ליכא למטעי: יבש בכזית. אם הוציא לרה"ר יין יבש שנקרש כזית חייב דמעיקרא הוה רביעית והא דבעינן רביעית שלם בקרוש ולא סגי ברובע רביעית משום דקרוש לאו בר מזיגה הוא: אתיא דר"נ. דאמר אף ביין בעינן רביעית כר"ש דמתני' דאמר כולן ברביעית ולית ליה לר' יוחנן הא דאמרינן בסמוך דקרוש לאו בר מזיגה הוא: וטהרו דמה משום נבלה. שלא היה בו רביעית וכל שאינו רביעית לכשיקרש לא יהיה בו כזית ואין בו טומאת נבלה: עד כמה. דם היה בה שטהרו אותה משום נבלה: ולא אגיביה. ולא השיב לו רבי סימון דבר: ובאש לר"א. והרע לר"א על רבי סימון על שלא השיב לו על שאלתו: מתני הדין עובדא. סיפר המעשה *שנטמאו הפרדות של בית רבי וטהרו דמה משום נבלה: אמר ליה ר' יצחק בר כהנא. בדרך שאלה אם עד רביעית הוא דטיהרו אבל יותר מכאן טמא או אפילו יותר מרביעית טהר: ובעט ביה. רב ביבי ודחף אותו בסגלו. ל"א גער בו: א"ל ר"ז. לרב ביבי משום דשאל לך דבר תורה אתה מינזיף ביה בתמיה: א"ל הא. דלא השבתי לו כהוגן שלא היתה דעתי מיושבת בעת ההיא: זה הלוקח חטים לשנה. שאין לו קרקע לזרוע והיינו חייו תלואים שאינו יודע אם יהיה לו מעות לשנה הבאה: סדקי. מוכר תבואה למי שאין לו וזה הלוקח אופה משבת לשבת ולילה ויומם רמז לשבת שהיום הולך אחר הלילה: זה הלוקח מן הפלטר. מן הנחתום שאולי לא יהיה לו לנחתום למכור: ואנא. אפלטר סמיך ואין דעתי מיושבת עלי להשיב לו: מאי כדון. מאי היה עלה אם יותר מרביעית טמא או טהור: העיד ריב"ב. מתניתין היא בפ"ח דעדיות: על דם נבלות שהוא טהור. וקס"ד טהור לגמרי קאמר אפי' ביתר מרביעית: ופריך מהו טהור. שהוא טהור להכשיר הזרעים שאינו מכשיר אלא דם הבותת בשעת שחיטה אבל לטמא מודה ריב"ב שדם נבילות מטמא: ומשני תמן תנינן. במכשירין פ"ו: והאין

מסורת הש"ס

נדרים מט ע"ב. מ"ר קהלת ס' מי כתהם. פסחים קט ע"א. בבא בתרא פט ע"א. מנחות קג ע"ב בקיים פ"ח הלכה א'. *צ"ל סימון. עדיות פ"ח משנה א וכפי' הרמב"ם שם. מכשירין פ"ו מ"ה. *צ"ל שנתנו פרדס.

עין משפט נר מצוה

ז

א טוש"ע א"ח סי' תעב סעי' י"ב וסי' ערב ס"ח

ח

ב מיי' פ"ח משבת הל' כ'

ט

ג מיי' פ"א מאה"ט הל' ד'

גליון הש"ס

[א]עיין כפו"ת כהפכ"ת א"ח סימן רלא

[ב]עי' ב"ק ועי' בתוס' פסחים דף קט ד"ה רביעית וכרי"ף ור"ן שם ועיין בשו"ת מהרמ"ע מפאנו סי' ו:

[ג]עיין ב"ק ומדברי רש"י שבת דף מז ד"ה כ"ב מבואר דלכ"ב הוא דאין בו אלא טומאה קלה מבגע דלבית הלל דמטמאין היינו טומאה חמורה. גם מדברי הרמב"ם אינו ראיה דכיון דפסק כריב"ב דטהור מש"ה אין בו אלא טומאה קלה כמ"ש רש"י אליבא דכ"ב ועיין בהה"מ שם ולזה הקשו התוס' בפיר אליבא דבית הלל. תיהו מהרא"כ ד בעדיות שם פב"ע כדברי הב"ק:

שנויי נוסחאות (סו"ג) כסיי בד"ו כסוי. (סו"ד) ורבי בד"ו רבי. (סו"ו) וחמתיה בד"ו חמתיה. ואפי' נהירין בד"ו אפוי נהירין. (סו"ה) אישתיי בד"ו או שתיי (סו"ז) עליו בד"ו עלוי. (סו"א) אר"י בד"ו אמר רבי יוחנן. (סו"ג) דאמרי בד"ו דאמרין.

ככר לאדרן

הא לטמאות מטמא. תוספות סנהדרין פ"ק דף ד'.

טוב ירושלים

ר' יונה לטעמי' דל"י בתו אדנפי ט' פי' בב"ק מ"ש לסבוג פ"ד כר"ש דימזגנו במים יותר מן מי א"ו כפי' הרמב"ם דאין בני אדם רגילין בכותו. ומכב"ה הביא בשם רמב"ם מה שנ"ב שם כלל והלכה זהו דברי כר"ש. ור"מ כתב אף ביין הוא תבונה כשמבשלו מ"מ היין מתמכם ש"ה והוא פלוגתת כ"א ור"י ניכותנתי שם בסדר ר"א פ"ע מב במתמכם את היין ור"י ס"ל שמתמכו הבותיו [וכר"ש הוא פ"ם פנ"ס]:

מערכת הערוך בשם שמואל אצבעיים על אצבעיים כו' בערך (ע' רכע א') רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים כו'.

ואין לנו כיוצא בו. ואין לנו כיוצא בו כשיעור טומאתו. אבל דמו מטמא כבשרו. אמר רב יוסף מאן דמר טמא כר' יהודה. טהור כרבי יהושע בן בתירה. אמר ליה רב אבדומה נחותה ויאות רבי יהודה מוריינא דנשיא הוה. *תני דם כדי לכחול עין אחת. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי יוחנן בדם עטלף שנו: חלב. הדא דאת אמר [א] בחלב בהמה טהורה. אבל בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת: דבש. הדא דאת אמר בהין עתיקי. ברם בהן דידן כדי לבשל ביצה קלה: שמן כדי לסוך אבר קטן. ובלבד [ב] אבר קטן של קטן בן יומו: מים כדי לשוף את הקילורית. אמר ר' לעזר הדא דאת אמר באילין מיא דטלא. וברם באילין דידן כדי להדיח פני מדוכה: ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית. ורבי בא בשם רב חסדא בדפנה מבית לבית היא מתניתא. רבי שמעון אומר כולם ברביעית. משיבין חכמים לר"ש אפשר לומר דבש ברביעית. וחומץ ברביעית. והוא מתיב לון כמה דאית לכון כל האוכלין מצטרפין בככותב'. כן אוף אנן אית לן כל המשקין מצטרפין ברביעית. לא נאמרו כל השיעורין האלו אלא למצניעיהן. א"ר מנא למצניעידן כל שהן. ותני כן על דר"ש לא נאמרו כל השיעורין האלו אלא למוציאיהן. הא למצניעיהן כל שהן. ותני כן על דרבנן לא נאמרו כל השיעורין האלו אלא למצניעיהן. הא למוציאיהן ברביעית:

הלכה ב מתני' [ג] *המוציא חבל כדי לעשות ממנו אוזן לקופה גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה ר"י אומר כדי לעשות ממנו מידת מנעל לקטן [ד] נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין המוציא קשר מוכסין חייב נייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פלייטין:

גמ' הדא דאת אמר בהין רכיכה. ברם בהן קשיי' כדי לבשל ביצה קלה: גמי כדי לעשות תלוי לנפה ולכברה. הדא דאת אמר בהין

קרבן העדה

ואין לנו כיוצא בו. וקס"ד שאין לנו דם כיוצא בו שאינו מכשיר ומטמא ש"מ דם נבלה אפילו טמויי לא מטמא: ופריך ואין לנו וכו'. דלמא הא דאינו כיוצא בו היינו לענין שיטמא הדם כבשרו אלא השרץ שדמו נמי מטמא בכעדשה ואפי' הדם לבול: אבל דמו. של נבלה מיהו מטמא כשהוא רביעית וטומאתו מדרבנן דרביעית כשיקרש יעמוד על כזית וגזרו אטו נבלה ממש: כר"י. מעיקרא ל"ק מתניתין דמכשירין מ"ד טמא והיינו ריב"ל דלעיל כר"י דאמר בפ"ד דעדיות שב"ה מטמאין דם נבלה: ומ"ד טהור. דהיינו מתני' דמכשירין כר"י בן בתירה: א"ל רב אבדומי דמן נחותה ויאות. ובפיר קאמרת דר"י הוא דמטמא דר' יהודה מורה הוראות דבי נשיאה הוה בהרי פרדות של בית ר' היו ור"י הורה דיותר מרביעית טמא כשמעתתיה: בדם עטלף שנו. שהוא טוב לכחול העין להבליט בעין: וחלב בהמה טמאה. שאינה ראויה לשתייה שיעורה כדי לכחול עין אחת: בהין עתיק'. בדבש ישן: ברם בהן דידן. אבל בדבש הדש שהוא ראוי לאכילת אדם שיעורו כדי ליתן ממנו לתוך ביצה קלה: אבר קטן. אחד מפרקי אצבע קטנה: באילין מיא דטלא. שהן טובים לעיני' ובהן שפין את הקילור: ברם באילון דידן. אבל במים צריך שיעורא רבא כדי להדיח פני המדוכה: בדפנה מבית לבית. כשפינה לבית אחר הוא דפליגי והיינו מצניע אבל במוציא לרה"ר אף חכמים מודים דשיעור' ברביעית: דבש. שהוא חשוב יהיה שיעורו ברביעית וחומץ שאינו חשוב נמי יהיה שיעורו ברביעית בתמיה: והוא מתיב להון. ור"ש משיב לחכמים כמו שאתם מודים באוכלין דכולן שיעורן שוים בכגרוגרת כך אני אומר במשקין דכולן ברביעית: למצניעיהן בכל שהן. הגי כך צריכין לשנות במתני' דהא"כ היך יאמר ר"ש דבעינן רביעית ויהיה המצניע חמור ממוציא ולא ס"ל הא דפירשתי במתני': דתני כן וכו'. ותניא נמי הכא למוציאיהן אבל למצניעיהן כל שהוא ולא אמר ר"ש כולן ברביעית: הא למוציאיהן. כולן ברביעית ולר' מנא סתמא דפרק כלל גדול כר"ש:

הלכה ב מתני' אזן לקופה. לאוחזה בה: תלאי. לתלותו בו: מדת מנעל. להראותו לאומן כמד' זו אני צריך: נייר. מעשבים עושי' אותו: קשר מוכסין. יש לך אדם שנותן המכס לראש הנהר במקום זה ויש מוכס בעבר אחר או ממונה והוא מוסר לו חותם להראותו למוכסים שמוחל לו המכס ודרכו לכתוב בו שתי אותיות והן גדולות משתי אותיות שלנו: נייר מחוק. שוב אינו ראוי לכתוב בו לפיכך צריך שיעור גדול לכרוך ע"פ צלוחית: **גמ'** בהן רכיכה. באותן חבלים הרכים: ברם בהן קשיא. באותן חבלים הקשים אינן אלא לשרפה ושיעורו כדי לבשל ביצה קלה:

בהין

פני משה

ואין לנו כיוצא בו וא"כ לא מלית אמרת בדם נבילה טהור מלהכשיר הא לטמאות מטמא שהרי שנינו בדם השרץ אין לנו כיוצא בו ודאי לא דאיכא למימר דה"ק ואין לנו כיוצא בו לענין שיעור הטומאה שבשיעור טומאת דמו כבעדשה כמו בשרו: אבל דמו מטמא היא כבשרו. וכלומר לענין זה הוא שאין לנו כיוצא בו שלא מלינו בשאר דם ששיעורו כבשר ולא קאי על שאינו מכשיר ואכתי בדם נבילה מיבעיא לן דילמא טהור מלהכשיר קאמר הא לטמאות מטמאו אם הוא יותר מרביעית ולמעלה. ובפ"ג דשקלים גרים ושיעור טומאתו שדמו מטמא כבשרו כלומר לענין שיעור טומאתו הוא דאמרי' שאין לנו כיוצא בו והייני הך: א"ר יוסף. הנאי היא דאיכא מ"ד טמא וכר' יהודה דרים פ"ה דעדיות שהעיד שבה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה דם נבילות ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין וקי"ל כב"ה ואיכא מ"ד טהור ואפי' ברביעית וכ' יהושע בן בתירה דאמרן: רב אבדומה נחותה. כך היו קוראין אותו שהיה רגיל לירד לבבל מא"י ויאות קאמר דלר' יהודה טמא ביותר מרביעית שהרי ר' יהודה מוריינא דבי נשיאה הוה ועל פיו טמאו במעשה של בית רבי: מה שהוא ביותר מרביעית וכדאמר ריב"ל: תני בתוספתא שם רשב"ג אומר דם כדי לכחול עין אחת שכך כוחלין לברקית והוא הכתם שנולד בעין: בדם עטלף שנו. שזהו רפואה לברקית: דבש הדא דאת אמר. לשיעורא דמתני' בהדין עתיקא שנתקלקל ואינו ראוי לשום בישול אבל בזה שלנו והדש הוא כדי לבשל בתוכה ביצה קלה: הדא דאת אמר באילין מיא דטלא. שבאין ממין הטל וכו' כדפרישית במתני': במפנה מבית לבית היא מתני'. ודרכו לספיך אף אלו שעדיין ראוין קצת שאינו רוצה להטריח ולהביאן עמו: משיבין חכמים לר"ש. וכי אפשר לומר כן וכו' והוא השיב להן וכי אין אתם מודין בפ' יום הכפורים כל האוכלין מצטרפין לככותבת ואע"ג דאיכא דחשיב טפי ליתובי דעתא ואיכא דלא חשיב כולי האי ואפ"ה כולן מצטרפין הן וא"כ אף אנן אית לן כהאי כל המשקין וכו': לא נאמרו וכו'. יקס"ד דר' מנא דר"ש מודה להא דתנינן בפ' דלעיל ולפיכך מהני' למצניעין כל שהן וכי אצטרך שיעורא למצניע: ותני כן. וקאמר הש"ס דבאמת איכא דתני הכי לר"ש דלא למצניעהן קאמר אלא למוציאהן וכלומר דבשעת היצא' הוא דאמרי להני שיעורין אבל מצניעיהן שיעורן בכל שהן ולא פליג ר"ש את"ק אלא דמפרש וקמ"ל להלק בין המוציא לבין המצניע: ותני כן. ואיכא דתני כן לרבנן דאינהו סברי כן וכדתנינן במתני' וגורסין כדברי ר"ש כמו שהוא לפנינו לא נאמרו וכו' אלא למצניעיהן הא למוציאיהן ברביעית ופליג ר"ש אמתני' דפ' דלעיל:

הלכה ב מתני' אזן לקופה. לאחוזה: גמי כדי לעשות ממנו תלאי להלות לנפה ולכברה. שהוא פחות משיעור אזן אבל אבל מתוך שהיא קשה מהגמי ופוגם הוא את העץ אין דרך לעשות ממנו תלאי הלכך שיעורו כאזן: מדת מנעל. להראות לאומן המדה לעשותו בשביל הקטן והוא יותר פחות מתלאי ואין הלכה כרבי יהודה: קשר מוכסין. הן שתי אותיות של הסימן להמוכסין שפילם המוכס וגדולות הן מאותיות שלנו: והמוציא קשר מוכסין חייב. אע"פ שכבר הראוהו למוכסן ונפטר ממנו מפני שהוא לו לסימן להראותו לאחר: נייר מחוק. ואינו ראוי לכתוב עליו שיעורו יותר גדול: כדי לכרוך על פי צלוחית. קטנה של שמן מבשמי פלייטון ולכסות אותה: **גמ'** הדא דאת אמר בההן. אבל רכיכה שהוא רך וחדש אבל בזה שהוא קשה ואינו ראוי לכופפו ולעשות ממנו אזן שיעורו כדי לבשל בו ביצה קלה: הדא דאת אמר

בהין

מסורת הש"ס

סנה עח ע"א

כב

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ו מהל' שבת הל' יא

ב מיי' שם (ועי' בקונטרס מים חיים להפר"ח) יב

ג מיי' שם הלכה יב יג

ד מיי' שם סמ"ג לאוין סה

רידב"ז

ואין לנו כיוצא בו פי' דקס"ד דשאר נבילות אינן מטמאין כלל ומשני דהא דתני ואין לנו כיוצא בו. הוא כשיעור טומאתו דהוא שדמו מטמא כבשרו בכ"ש ותיבת אבל מיותר. וגרסינן שדמו מטמא כבשרו. וכן היא הגי' בשקלים שם. שדמו. ודו"ק:

א"ל רב אבדומא נחותה ויאות ר' יהודה מוריינא דנשיא הוה פי' ויאות אמר ריב"ל עד רביעית טהור יותר מכאן טמא. דע"כ בבית רבי הא ע"כ עד רביעית אבל יותר מכאן טמא. דהא ר' יהודה מוריינא דנשיא הוי. וס"ל דטמא ע"כ כריב"ל דטהרוהו עד רביעית. ודו"ק:

אר"מ למצניעיהון כ"ש פי' דר"מ מפרש האיך הוא אליבא דרבנן משום די"ל דס"ל דשוין הן המצניע והמוציאו. ואתא ר"ש למימר על דרבנן דז"א דזה דווקא במצניע אבל במוציאו ברביעית ולא פליגי ר"ש ורבנן רק במוציא אבל לא במצניע ע"ז קמ"ל ר"מ דבאמת פלוגתא רחוקה ביניהם ופלוגתתן בין במצניע בין במוציא הוא וה"פ אר"מ למצניעיהון כ"ש פי' דאליבא דרבנן היא דבמצניע כ"ש ובמוציא נאמרו השיעורין הללו. ותני כן על דר"ש פי' דהני כן על דר"ש פי' לא לדעתיה דר"ש אלא מה דרבנן תני על דר"ש דז"א כמו שאמר ר"ש אלא דלא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למוציאיהון הא למצניעיהון כ"ש. ותני כן על דרבנן פי' מה שר"ש תני על דרבנן ז"א דלא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהון הא למוציאיהון ברביעית אלמא בפירוש מזה דרבנן תני על דר"ש ומה דר"ש תני על דרבנן מוכח דפלוגתתן הוא גם הקלה אל הקלה וכדברי ר"מ דלרבנן למצניעיהון כ"ש. ודו"ק:

ר'

שיר"י נוסחאות (סו"ה) נחותה נד"ו נחיתה. דנשיא נד"ו דנשיה. (סוי"ד) וברם נד"ו ברם. (סוי"ז) בדפנה נד"ו במפנה. (סו"ז) למוציאיהן נד"ו למוציאן. (סוכ"ט) כדי נד"ו ניתא. (סו"ל) ר"י נד"ו רבי יהודה. (סול"ג) פלייטין נד"ו פלייטון.

עין משפט נר מצוה

בהין גווא. בזו הקליפה הפנימית של הגמי אבל בההיצונה ועושין ממנו סביבות הנפה והכברה כדי לעשות שני בתים לנפה ולכברה מפני שהוא קשה ואינה ראויה לתלאי : תני. בתוספתא פ"ט וכן לקמן : פולין. שעושין מהן מסיפס למחילה : הדא דאת אמר באילין שהן רכות וראויות לעשות מהן אוזן אבל באלו הקשות כדי לעשות צפירה והיא שעושין סביבות הכפיפה למעלה לנפה : כלי נצרים. סיב שעושין ממנו כלי נצרים : תורי דקל. הן השורות שבסביבות הדקל והוא כעין הסיב : זמורות. של עצי הגפנים : אם לבהמה. כשהן רכות וראויות למאכל בהמה : כשיעור העצים שהוא אם לתקן כל שהן ואם להיסק כדי לבשל ביצה קלה : לנשבין. בסביבות הנפה להזק אותה : זיפי חזיר. הן הנימין מהשדרה של חזיר ועומדות שורות שירית : באילין רכיכתא. שבאחת אינה ראויה לעשות כעין שעושין בראש החוט של התפירה אא"כ היא קשה : חשבון חמש. אם הוציא הגרעינין לחשבון שיעורן בחמש משום שבחמש ראוי הן לסימן החשבון כדרך שעושין לסימן האחת הראשונה היא סימן לעשיריות והשניה הוא למאות והשלישית לאלפים והד' לרבבה והחמישי' למאה אלפים ומכאן והולך א"צ לסימן אלא חוזרין וכופלין : אם להזייה של אפר פרה שמזין באזוב והן ג' גבעולין : ובלבד קטן שהוא יודע לנעול. את המנעל שלו אבל לא בקטן ביותר שאין מדת מנעלו כלום : להראותו למוכס אחר. הוי דגברא דפרע מוכסין אנא : לבעל חוב אחר. שרוצה ללוות הימנו ולומר הוי דגברא דפרע אנא : אם יש בו חלק וכו'. וקמ"ל דלא תימא מקום החלק בטל הוא לגביה דשליה מחוק הוא :

הלכה ג מתני' עור כדי לעשות

קמיע. לא הוא מעובד קצת כגון שהיה מלוח אבל עדיין לא נעשה בקמח ולא נתעבד בעפצים בזה שיעורו כדי לעשות ממנו קמיע ואם לא נתעבד כלל ועדיין הוא רך שיעורו כדי לצור בו משקלות קטנה במשקלה שקל ואם הוא עשוי בקמח אבל עדיין לא נתעבד בעפצים שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט ואם היה מעובד כל צרכו שיעורו בהמשה על הגסה : דוכסוסטוס. מדרך הוא שחולקין את העור לשנים והצד שהוא כנגד השער נקרא דוכסוסטוס וראוי לכתוב עליו מזוזה כדאמרינן בדוכסוסטוס והצד השני שהוא כנגד הבשר קרא קלף וכותבין עליו תפילין ושיעורו כדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין שהוא שמע ישראל. ולהכי נקיט לפרש שהוא שמע ישראל לאשמעינן דמשערין בכתב קטנה של תפילין ובפרשה קטנה שבהן וכלומר דאע"ג דבמזוזה נמי אית בה פרשת שמע ישראל לא משערינן בה מפני שרגילין לכתוב כתב של מזוזה יותר גדול משל תפילין ואנן אזלינן לחומרא בכל שיעורי שבת כמידי דשייכא לכך ולכך ושכיחא להרווייהו והא קמ"ל במאי דשנה של תפילין ובה א' שמע ישראל : דיו כדי לכתוב שתי אותיות. והיינו אם הוציא אותו בקולמוס אבל אם הוציאו בכלי בפני עצמו צריך יותר וכדי שיעלה ממנו על הקולמוס כדי לכתוב שתי אותיות והכי קאמר בגמרא : זפת ונפרית כדי לעשות נקב בגמרא קאמר במוניק שנו כלומר שמדרך שסותמין את החבית ווופין אותה בזופת ובגפרית שלא יצא היין דרך הסדקין ועושין נקב קטן בהן. שיהא זונק היין דרך הנקב כשהוא רוצה ואם יש בו כדי לעשות נקב קטן כזה זהו שיעור הוצאתן : שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן. לסותמו :

גמ' אית תניי תני כדי ליתן על הקמיע. ולא כדי לעשות כדתני במתני' ומפרש לה דת"ד כדי לעשות קמיע מיירי בההן רכיכה דהואיל שהוא רך ראוי לעשות הקמיע עליו ומ"ד כדי ליתן על הקמיע ולכרוך בו מיירי בזה שהוא קשה ואינו ראוי אלא לכרוך בו : קלף וכו' הדא דאת אמר בקולף פני העור כדפרישית במתני' שחולק את העור לשנים ופני העור זהו החלק שכנגד הבשר וקולף זה של צד הבשר ומתקנו שיהא ראוי לכתוב עליו ולפיכך נקרא קלף וזה שיעורו בפרשה קטנה שבתפילין : ברם בהן דוכסוסטין כדי לכתוב וכו'. כלו' דקמ"ל דאפילו כותב הוא בצד הבשר אלא שלא חילק את העור מתחלה נקרא כולו דוכסוסטוס ושיעורו כשיעור דוכסוסטוס ממש כדי לכתוב עליו שתי פרשיות שבמזוזה : הוציא דיו וכו' כדפרישית במתני' : תמן תנינן. בפ' י"ב דפרה האוחז הוא הטהור בקרדום הטמא ובכנפו ומזה עליו ואע"פ שיש עליו כדי הזייה טהור וכמה יהא במים ויהא בהם כדי הזייה כדי שיטבול ראשי גבעולים ויזה וכלו' הוץ ממה שהאזוב בולע : ר' ירמיה בעי. וכי לא מסתברא בהם ה"ה בכלי שצריך יותר מזה ודומיה להא דאמרי' גבי דיו לענין הוצאה ואנן בהמה הכן כדי שיטבול ומשמע אפי' הן בכלי : כחול וכו' שכן אשה כוחלת. לפעמים אפי' אחת מעיניה להתקשט ויוצאה לשוק ולכך שיעורו בעין אחת אפילו

בהין גווא. בהך נמי שהוא מבפנים שהגמי מתחלק והפנימי רך יותר מהחיצון : ברם בהן ברייא. אבל בהאי נמי שהוא מבחוץ שיעורו כדי לעשות שני בתים באריגת נפה וכברה : הוצין. של לולבי דקל : לקפיפה מצרית. של העשוי מעורי דקל : הדא דאת אמר. לא אמרן אלא בהנך הוצין הרכים אבל בהנך קשים שיעורן כדי לעשות גדיל סביב השוליי' של הקופה : כלי נצרים. כלים העשוי' מעורי דקל : תורי דקל. בנצרי בר קורא למטה ממנו יש בו כמין גידי' ותופרים בהן וראויים לתפור פי דלעת יבישה קטנה ששותין בה יין והרמב"ם גורס חורי דקל והן קליפי חריות : כשיעור העצים. דהיינו כדי לבשל ביצה קלה : לנשבין. לצוד עופות : זיפי חזיר. שערות של חזיר : באילן רכיכתא. שערות הרכים בעינן שתים אבל הקשים אפי' אחת ראויה היא : גלעינים. גרעיני תמרה : חשבון חמש. דעד ד' כללות חשיב איניש ולא מנשי וא"צ לתת סימן אבל חמש מנשי ומותיב סימן לכולהו : כשיעור הזייה. שני גבעולין : ובלבד. שיהא הקטן גדול כל כך שיודע לנעול מנעליו : משהראהו למוכס. ורואה שמתל לו ראש הנהר את המכס שוב א"צ לו ולא חזי למידי : מפני שצריך להראותו למוכס אחר. של מעבר אחר ולא לפוטרו מן המכס אלא להראותו שהוא נאמן וחשוב ואינו מבריח עצמו מן המכס כדי שלא יעליל עליו לאחר זמן. ל"א שלא יקח ממנו המוכס השני יותר ממה שלקח המוכס הראשון : משהראהו לבעל חוב. שכבר פרעו לאחרים שבאו ברשותו : שהוא ראוי להראותו לבעל חוב אחר. ולהתהלל שהוא פורע חובותיו : כדי לכתוב שתי אותיות. של קשר מוכסין רמב"ם :

הלכה ג מתני' עור כדי

לעשות קמיע. היינו דמליח ולא קמיח ולא עפיץ דבכה"ג שיעורו כדי לעשות קמיע : קלף. היינו דמליח וקמיח ועפיץ : כדי לכתוב עליו פרשה קטנה. דאיירי דדמיה יקרים לא עביד מיניה קשר מוכסין אלא תפילין ומזוזות ולא מחייב בשיעורא זוטא : דיו כדי לכתוב בו שתי אותיות. לרשום על שתי חוליות או על שני קרשים לזווגן : כדי לכחול עין אחת. מפרש בגמ' : כדי לעשות נקב. קטן כלי שנותנין בו כסף אי סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק להוציא בו :

גמ' בהין רכיכה. באותן עורות הרכים וראויין לכתוב עליה שיעורן כדי לעשות קמיע : בקולף פני העור. היינו שנוטל חלק התחתון מהעור : אם בכלי צריך יותר. שא"א שלא ידבק מן הדיו בצדדי הכלי נמצא שנתמעט מלכתוב בו שתי אותיות : תמן תנינן. במס' פרה פרק י"ב : כמה יהא במים. של מי חטאת : ויהא בהם כדי הזייה. וימצא אדם הנושא אותם ומקיים שם כדי שיטבל בהן ראשי גבעולין והיינו שיהי' בכלי יותר משיעור הזייה כדי שיטבול בהן ראשי הגבעולין ויזה בהם : ר"י בעי. ר"י פריך לדצריך דבכלי צריך יותר א"כ גם כאן צריך יותר משיטביל בהן שהרי צריך נמי מה שנבלע בכלי : אפי'

בהין גווי'. ברם בהן ברייא. כדי לעשות שני בתים לנפה ולכברה. *תני [א] הוצין כדי לעשות אוזן לקפיפה מצרית הדא דאת אמר באילין רכיכיא. ברם באילין קשייא כדי לעשות צפירה. הוציא כלי נצרים חייב [ב]*תורי דקל שנים זמורות לנטיעה שתים. אם לבהמה כמלא פי גדי. אם לעצים כשיעור העצים. [ג] *הוציא שתי נימין מזנב הסוס מזנב הפרה חייב. שכן מתקינין אותן לנשבין. זיפי חזיר אית תניי תני שתים אית תניי תני אחת. מאן דאמר שתים באילין רכיכתא. מאן דאמר אחת [ג] באילין קשייתא. גלעינים [ד] לנטיעה שתים. אם לבהמה כמלוא פי חזיר. כמה הוא מלא פיו אחת. אחרים אומרים [ה]חשבון חמש. *הוציא סיאה [ו] אזוב וקורנית אם לאוכלין כגרוגרת אם לבהמה כמלוא פי גדי. אם לעצים כשיעור העצים אם להזייה כשיעור הזייה. רבי יהודה אומר כדי ליטול ממנו מידת מנעל לקטן. ובלבד קטן שהוא יודע לנעול: המוציא קשר מוכסין. *תני הוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו למוכס חייב. משהראהו למוכס פטור. רבי יהודה אומר [ז] אף משהראהו למוכס חייב שהוא ראוי להראותו למוכס אחר. הוציא שטר חוב עד שלא הראהו לבעל חוב חייב. משהראהו לבעל חוב פטור. ר"י אומר [ז] אף משהראהו לבעל חוב חייב שהוא ראוי להראותו לבעל חוב אחר: נייר מחוק. *תני [ח] אם יש בו חלק כדי לכתוב שתי אותיות חייב:

הלכה ג מתני' [ט] *עור כדי לעשות קמיע

[י] דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין שהיא שמע ישראל דיו כדי לכתוב עליו שתי אותיות [י] כחול כדי לכחול עין אחת זפת ונפרית כדי לעשות נקב שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן: גמ' אית תניי תני כדי ליתן על הקמיע. מאן דאמר כדי לעשות קמיע בהין רכיכה. ומאן דאמר כדי ליתן על הקמיע בהין קשיא. קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. הדא דאת אמר [ז]בקולף פני העור ברם בהין *דוכסוסטון כדי לכתוב שתי פרשיות שבמזוזה: דיו. הוציא דיו אם בקולמוס כדי לכתוב שתי אותיות [ז] אם בכלי צריך יותר. תמן תנינן כמה יהא במים ויהא בהם כדי הזייה. רבי ירמיה בעי לא מסתברא אם בכלי צריך יתיר: כחול כדי לכחול עין אחת. א"ר בון בר חייה *שכן אשה כוחלת אחת מעיניה ויוצאת לשוק. א"ר אבון אפילו

שינויי נוסחאות (סו"ד) צפירה נד"ו צפורה. (סוכ"ו) אותיות נד"ו אותות. (ב:נ") כחול נד"ו כוחל. (זומ"ג) כחול נד"ו כוחל

מהר"ם די לונזאנו

ברם בהין דוכסוסטין. נראה מכאן דל"ג במתניתין דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה וכן בס' כ"י ל"ג ליס.

מסורת הש"ס

קרבן העדה

אפילו זונה שבזונות. הפרוצה ביותר אינה עושה כן שתהא כוחלת אחת מעיניה ויוצאת בשביה מגולה בלי כחל: חושבת אחת מעיניה. חולי באחת מעיניה ואינה כוחלת אלא השני: מה תנא חוששת. א"ל לאוקמי מתני' בחוששת אלא באשה צנועה שטומנת אחת ואינה יוצאת לשוק מגולה אלא באחת מעיניה: לבבתני באחת מעיניך. מביא פסוק זה לראיה שדרך הצנועו' לצאת באחת מעיני' מכוסה ואחת מגולה: במזניק שנו. כשהן מקלחין והן מהותכין עושין בהן נקב על פי סדק קטן. והוא קטן מנקב קטן:

פני משה

אפילו זונה שבזונות אינה עושה כן להתקשט בעין אחת וכלו' דאי אזלת בתר העשים להתקשט א"כ מדרכן של אלו לכחול שתי העינים ואפי' היא זונה שבזונות ומופקרת לכל אף בלא קישוט כל כך מכל מקום מקפדת לכחול שתיהן ואמאי מבעיר התנא בעין אחת. אלא היינו טעמא שכן אשה כשהיא חוששת באחת מעיניה ואינה יכולה לכחול אותה כוחלת היא עין אחרת שלה ויוצאת כך לשוק: אמר ר' מנא מה. בתמיה וכי תנא חוששת בעיניה במתני' אלא כך הוא שכן אשה כוחלת אחת מעיניה ומטמנת השניה ויוצאת כך לשוק ודרך הצנועות לעשות כן מפני שהולכות מעוטפות ואינן מגלות אלא עין אחת כדי לראות וכהאי דכתיב לבבתני באחת מעיניך אלמא שמדרך הצנועות כך הוא: שכן אשה סומא באחת מעיניה. ועושה נמי כן שכוחלת את השניה: במזניק שנו. כדפרישית במתני' על פי סדק קטן. לאו נקב ממש אלא ע"ג סדק שהוא יותר קטן מהנקב:

אפילו זונה שבזונות אינה עושה כן. אלא שכן אשה חוששת אחת מעינה וכוחלת חבירתה ויוצאת לשוק. אמר רבי מנא מה תנא חוששת. אלא שכן אשה כוחלת אחת מעיניה ומטמנת חבירתה ויוצא לשוק. °לבבתני באחת מעיניך. רבנן דקיסרין בשם רבי בון בר חייה שכן אשה סומא באחת מעיניה וכוחלת חבירתה ויוצא לשוק: זפת וגפרית כדי לעשות נקב. ר' יוסי בר חנינא אמר במזניק שנו: שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן. תני ר' חייה כדי לירן על פי סדק קטן:

הלכה ד מתני'

ה *דבק כדי ליתן בראש השבשבת ו חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב רבי יהודה אומר כדי לעשות פטפוט ז סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב ח סיד כדי לסוד קטנה שבבנות רבי יהודה אומר כדי לעשות כלכול רבי נחמיה אומר כדי לעשות אנדיפי: **גמ'** מהו חרסית. הוורה. שמואל אמר עפר כדי לכסות בו דם צפור קטנה. תני שמואל ט עפר ואפר כדי לכסות בו דם צפור קטנה. תני חרש כל שהוא גמי כל שהוא מותר לטלטלן בתוך הבית. רבי זעירא בשם שמואל ובלבד מן המוכן. *ותני כן י מגופת חבית וחרסיה מותר לטלטלן בתוך הבית השליכן לאשפה אסור ליגע בהן. *אמר רבי נראין דברי רבי יהודה בעשוי כביצה ודברי רבי נחמיה בחביט:

קרבן העדה

הלכה ד מתני'

דבק. גליד. כדי ליתן בראש השבשבת. שבראש קנה של ציידין: חרסית. לבינה כתושה: לעשות פי כור. שהמפוח נכנס בו: פטפוט. רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין אותו על כן הראוי לכך כגון טריפו"ס לשפות הקדרה: סובין כדי ליתן ע"פ כור של צורפי זהב. במקום שאין פחמין צורפין הזהב באש של סובין: לסוד קטנה שבבנות. טופלת בסיד להשיר את השער: כלכול. הלדעים: אנדיפי. המצח: **גמ'** חוורה. עפר לבן: מותר לטלטלן בתוך הבית. שראויין לתשמיש ושם כלי עלייהו: ובלבד מן המוכן. שהכינם לתשמיש מע"ש: ותני כן. ותניא נמי הכי דבעינן מן המוכן: בעשוי כביצה. סיד הנגבל במים ועשוי ביצים ביצים הוא עשוי לסוד לכלכל: בחביט. סיד הנימוח במים הרבה דהוא עשוי לסוד אנדיפי:

פני משה

הלכה ד מתני'

דבק כדי ליתן בראש השבשבת. קנה של ציידין ועשין כעין דף קטן בראשו ומניחין עליו דבק כדי שהעוף הבא עליו יהא נדבק בו: חרסית. מפרש בגמרא חוורא והוא מה שחופרין בהקרקע ומוציאין משם כעין סיד לבן ועושין ממנו הכור של צורפי הזהב שמתיכין בו ושיעורן כדי לעשות הפי של הכור: כדי לעשות פטפוט. הוא הרגל למושב הכור: סובין. דרך לתת סובין על פי הכור שמתיכין בו הזהב או הכסף: כדי לסוד קטנה שבבנות. דרך הבנות כשמגיעין לפרקן ולא בא להן האורח טופלות אותן בסיד ביהא האורח ממהר לבא וג"כ להשיר את השער. ויש מפרשין לסוד אצבע קטנה שבבנות מפני שדרך לסוד אותן להשיר את השער ולעדן הבשר וטופלין אברים אברים כדי שלא יזיק להן הסיד: כדי לעשות כלכול. נקראת צידעא שטופלין הלדעין סינפל"א בלע"ז להשכיב את השיער: אנדיפי. היא בת צידעא שטופלין על הפדחת להסיר את שערות הקטנות והדקות והל' כת"ק:

גמ' מהו חרסית חוורה. כדפרישי' במתני': תני שמואל. וכדכי שמואל תני שהעפר והאפר שיעורן כדי לכסות וכו': חרש כל שהוא וכן הגמי כל שהוא מותר לטלטלן בתוך הבית. בשבת מפני שראוין לכסות בהן את הרוק וכיוצא בו: ובלבד מן המוכן. שתהא דעתו עליהן ילאפוקי אם השליכן לאשפה וכדתני כן וכו': אמר רבי וכו'. כך היא בתוספתא פ"ט: בעשוי כביצה. חתיכה עבה שראויה לכלכול ודברי ר' נחמיה בחבוט הסיד במים ונימוח הוא שראוי להנדיפי:

הלכה ה מתני'

יא *אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבה וחכמים אומרים כחותם האיגרות זבל וחול דק כדי לזבל קלח של כרוב דברי רבי עקיבה וחכמים אומרים כדי לזבל כרישה חול גס כדי ליתן על מלא כף סיד יב קנה כדי לעשות קולמוס אם היה עב או מרוסס כדי לבשל ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס: **גמ'** רבי חייה בשם רבי יוחנן *והוא שיהא מגיע לקישרי אצבעותיו. רבי זעירא בעי ניחא עד הכא. דילמא עד הכא. *תמן תנינן יג מכתב שניטל הכותב טמא מפני המוחק. ניטל המוחק טמא מפני הכותב. רבי זעירא בעי ניחא עד הכא. דילמא עד הכא. אמר רבי יוסי כל ביצה דתנינן בכלים כביצה ממש. בשבת *כגרוגרת מכביצה:

הלכה

קרבן העדה

הלכה ה מתני'

אדמה. טיט אדום: מרצופין. שקין גדולים העשוים מקליפת עץ ונושאין בהן פרקמטיא בספינות וחותמין אותן: כחותם האגרות. שחותמין אותם שלא יקרא אדם אחר בהן אלא מי שנשתלחו לו ובשורא דרבנן זוטר מדרבי ר' עקיבא: לזבל כרישא. ושיעוריה זוטר משל כרוב: מלא כף סיד. של סיידין: מרוסס. ריכוכי' רסס: ביצה קלה. ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל מכל ביצים שבעולם: טרופה. בשמן ונתונה באלפס: **גמ'** ניחא עד הכא. אם עד קשר העליון של אמצע היד ודאי חייב: דלמא עד הכא. קשר התחון של אמצע האצבע סגי והמוציא קולמוס המגעת עד אמצע קשר אצבע חייב: תמן תנינן. במסכת כלים פי"ג: מכתב. ראשו אחד חד כמחט לכתוב על פנקס של שעוה וראשו אחד עב וחלק למחוק בו הכתב החקוק בשעוה ולהחליקו כדי שיהא ראוי לחזור ולכתוב בו: ניטל המוחק טמא מפני הכותב. ותניא בתוספתא נחלק לבדו ונשתייר בו הכותב מגיע לקשרי אצבעותיו ובמוחק מלא פיסת ידו טמא וקמבעיא ליה לרבי זעירא לענין טומאה כי היכא דקמבעיא ליה לענין שבת אם קאי על הקשר של יד או של אצבע: כל ביצה דתנינן בכלים. כי הא דתנן בפ"ה דמסכת כלים היזהו גמר מלאכה משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצה קלה היינו ביצה ממש כשהיא שלימה: בשבת כגרוגרת נביצה קלה שהיא ממהרת לבשל ולא כביצה שלימה:

הלכה

פני משה

הלכה ה מתני'

אדמה. טיט נקרא עב אדמה ודרך לחתום בה המרצופין והן השקין של עורות: כחותם האיגרות. שהיא פחות מחותם המרצופין והלכה כחכמים: כדי לזבל כרישה. והיא פחות מקלח של כרוב והלכה כחכמים: חול הגס. שדרך שמערבין אותן עם הסיד לחזק: כדי ליתן על מלא כף של הסיידין: כדי לעשות קולמוס. שיגיע לראשי אצבעותיו: אם היה עבה או מרוסס. שבורה ואינה ראויה לקולמוס שיעורה כשיעור כדי לבשל בה ביצה קלה שבביצים והיא ביצת תרנגולת שהיא קלה להתבשל יותר מבאר בנים והייני כגרוגרת מביצה קלה וכשהיא כבר טרופה מעורבת בשמן ונתונה באילפס שמהרת היא להתבשל:

גמ' לקישרי אצבעותיו. ומבעי דרבי יוחנן אמר סתם הלכך בעי רבי זעירא איזה קישרי דניחא אם נפרש עד הכא כמו שהיה מראה לפני בני בה"מ עד קשר הראשון או דילמא עד הכא והיינו למעלה עד קשר השני: תמן תנינן. בפ' י"ג דכלים מכתב שניטל הכותב טמא מפני המוחק. יש כלי שראשו אחד חד כקולמוס לכתוב על הפנקס וראשו אחד עב וחלק למחוק בו הכתב ולחזור ולכתוב כפי מה שהוא צריך ואם ניטל ראשו אחד עדיין כלי הוא וטמא מפני שראוי עדיין בשביל ראש השני שנשאר ובעי נמי ר' זעירא ניחא עד הכא אם ניטל לד הכותב עד כדי ההיוה כקשר הראשון או דילמא אפילו עד הכא שאף אם ניטל עד כדי ההיוה במקום הקשר השני. ולא איפשיטא ליה: כל ביצה דתנינן בכלים. בפ' י"ז דכלים ושניהו שם כביצה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית וזהו על כל מקום ששנינו שיעורו כביצה כגון לטומאת אוכלין וכיוצא בו מיתפרשא כביצה ממש לבד מה ששנינו בשיעורי שבת כביצה לאו ביצה ממש אלא כגרוגרת מכביצה ומפורש היא מאיזה ביצה:

הלכה

שנויי נוסחאות (בו"נ) כעינה בד"ו מעיניה. (סו"ג) ויוצאת בד"ו ויוצא. (סא"ז) בחביט גד"ו בחבוט. (סו"ד) עב גד"ו עבת.

מערכת הערוך

שכן אשה כוחלת אחת מעיניה ומטמנת חברתה ויוצא לשוק. בערוך (ע' כחל א') על הא דאמר בבבלי שבת (ס' ע"א) עיין אותה הא לא כחלי אמר רב הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת. כתב הערוך פי' כוחלת עין אחת של שמאל ומכסה פנית כולו ואין נראה מפנית אלא אותו עין ויוצאה לשוק וקרא מסייעני לבבתני באחת מעיניך (שיר השירים ד' ט') וזה שפי' ר' מצליח ז"ל כי נותנת כוחל בעיניה שנראין יפין. עכ"ל:

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פי"ח מהלכות שבת הל' ו
כד ב מיי' שם הלכה יא
כה ג מיי' שם הלכה ו
כו ד מיי' שם הלכה יא
כז ה מיי' שם
כח ו מיי' שם
כט ז מיי' שם
ל ח מיי' שם
לא ט מיי' פי"ח מהל' כלים

הלכה ו מתני'

*עצם כדי לעשות תרווד רבי יהודה אומר כדי לעשות חף זכוכית כדי לגרוד בה ראש הכרכד צרור או אבן כדי לזרוק בעוף רבי אליעזר בן יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה: **גמ'** מהו חף סרגיד. *תמן תנינן [ג] ניטלו חפן טמא. מפני נקבים. נסתתמו נקבים טמא מפני חפים. מחלפה שיטתיה דר' יהודה תמן היא עבד חף כלוט והכא והא עבד חף סרגיד: זכוכית כדי לגרוד בה ראש הכרכד. *תמן תני ושל זכוכית כדי לצוק בתוכה שמן. והכא את אמר הכין. רבי אחא רבי מיישא רבי כהן בשם רבנן דקיסרין כאן בעבה. כאן בחדה. אית דבעי מימר כאן במטלטל כאן במוציא: צרור או אבן כדי לזרוק בעוף. שמעון בר בא בשם רבי יוחנן כדי שיזרוק לאחורי העוף וירגיש. ודכוותה כדי שיזרוק לאחורי בהמה [ג] *ותרגיש. תני צרור מקורזל כזית וכאגוז וכביצה נוטלו ומקנח בו את רגליו. רבי ישמעאל בר' יוסה אמר משום אביו [ד] עד מלא היד. רב יהודה אמר בייתוס בן זונין היה יושב ושונה לפני רבי אמר כך אנו אומרים צריך שיהא יושב ומשקל ביד. אמר ליה הכל מותר חוץ מן העשוי בהפיסה. ר' אילא בשם ר' ינאי שנו [ה] כמלוא רגל מדוכה קטנה של בשם. א"ר יוסה לא אמרו אלא של בושם הא של בשמים לא. ר' אילא בשם ר"ש ב"ל *צרור [ו] שעלו בו עשבים נוטלו ומקניח בו את רגליו. [י] והתולש ממנו בשבת חייב חטאת. תני ר' חייא חרס כל שהוא [י] אסור לקנח בו. א"ר יוסה בי ר' בון לא סוף דבר חרש אלא [ה] אפילו אזני חביות. *וכל דבר הנכנס לאור ויוצא. ר' יוסי בן יוסי אמר *צרור שקינח בו חבירו ומים שאין בהן מ' סאה אסור לקנח בהן. ר' חנניא בשם ר' מנא מים שליקלק בהן הכלב אסור לקנח בהן. ותני כן אין מקנחין לא בפי הכלב. ולא בפני הכלב. ולא במים שליקלק בהן כלב ולא במים שאין בהן מ' סאה. והחן דמשזגינו בובני והחן דמשזג אמבטיתה רע לטבעות. ר"י בי ר' בון בשם רב הונא *ה' דברים נאמרו בקלומית של קנה. [ט] אין שוחטין בה. [ט] ואין מוהלין בה. ואין מחצצין בה את השיניים. ואין מהתכין בה את הבשר ע"ג השלחן. ואין מקנחין בה מפני שרוח רעה שורה עליה:

הלכה ז מתני'

*חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו דברי ר"י רמ"א כדי לחתות בו את האור ר' יוסי אומר [י] כדי לקבל רביעית אר"מ אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר °לא ימצא במכתתו חרש לחתות אש מיקוד אמר לו ר' יוסי משם ראיה °לחשוף מים מגבא: ישעיה ל שם

נמ'

פני משה

הלכה ו מתני' עצם כדי לעשות תרווד. כף: חף. הוא שן משיני הפותחת: הכרכר. היא העץ של האורגין שחובט בו החוטין: כדי לזרוק בעוף. להבריחו: כדי לזרוק בבהמה. משום דלא טרח איניש לטיפקל צרור או אבן להבריח העוף דבקלא בעלמא סגי ליה והלכה כרבי אליעזר: **גמ'** מהו חף סרגיד. דרך לעשות בתוך המנעול כעין שינים וחורין וחלל ביניהם וכן בהמפתח ולהיות נכנסין שיני המפתח בתוך החלל של המנעול ושיני המנעול נכנסין בתוך חלל ונקבי המפתח ומתוך כך פותח היא. ומפרש הכא לחף דקאמר ר' יהודה היינו הסרגיד של המנעול שבו נכנסין שיני המפתח ומשום בשיני המנעול גדולים יותר משיני המפתח א"נ איפכא שיני המפתח הן בולטין וגדולים יותר מהשנים שבמנעול שאינם אלא כעין הבדל בין החללים ולחומרא: תמן תנינן. בסוף פי"ד דכלים מפתח של חרכובה. בעשוי כמין חרכובה: שנשבר מתוך חרכובתו טהור ר' יהודה מטמא מפני שהוא פותח בו מבפנים: ושל גס. העשוי כמין גס יונית שנשבר מתוך גמו טהור היו בו חפין ונקבים ניטלו החפין טמא מפני הנקבים וכו' ומוך שיפא הרישא נמי קאי במפתח של החרכובה ולכ"ע מיתנייא שאף ר' יהודה מודה בה. ופריך הכא מהלפה שיטתיה דר' יהודה וכו' למאי דמפרש דחף דהכא הוא הסרגיד של המנעול. תמן היא אומר החף הוא הבלוט דהא קתני ניטלו החפין טמא מפני הנקבים אלמא שן הבלוט במפתח הוא נקרא חף והכא הוא עביד החף הוא הסרגיד שבמנעול ולא מבני מידי: זכוכית וכו' תמן תנינן. לקמן בפ' י"ז כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן וכו' וקתני וכל זכוכית כדי לצוק בתוכה שמן והכא את אמר הכין שיעורא אחרינא בשברי זכוכית ומשני ר' אחא כאן בעבה היא כדי לגרור וכאן כפי"ז בחדה הוא דקה א"נ כאן בחדה ראויה לגרור והתם בעבה. וא"ד למעיקרא ל"ק כאן כפי"ז לענין טלטול ובעינן שיעורא דנפים וכאן לענין הוצאה ואם יש בהן כדי לגרור שיעורא היא להוצאה: וירגיש. שיש בו כל כך שירגיש העוף ודכוותה לר"א שיהא בו כדי שתרגיש הבהמה: מקירזל. מתוקן שניטל ממנו ראשיו החדין אם הוא כזית נוטלו ועוד כאגוז ויעוד כביצה שכן דרך לקנח כשמסיך את רגליו בתחלה בהקטן ואח"כ בהגדול ממנו: עד מלא היד. התירו לטלטל מפני כבוד הבריות: כך אנו אומרים וכו'. בתמיה וכי צריך שיהא יושב ומשקל ביד כמה הוא זה וכמה הוא זה ועל רישא דהברייתא הוא מקשה: חוץ מן העשוי כחפיסה. כחרס שיש עשויה כהפיסה ולוסקמא: ישני. בהיתר טלטול כ"ילא רגל וכו': לא אמרו אלא של בושם. אחד והיא קטנה אבל מדוכה שדכין בה בשמים הרבה והיא יותר גדולה לא: חייב חטאת. דחשיב כמחובר ומפני כבוד הבריות התירו לקנח בו: חרס כל שהוא. כל שהוא ממין חרס אסור לקנח בו מפני הסכנה וכהאי דלקמן: אפילו אזני חביות של חרס והאזנים ממין אחר אין לקנח בהן וכן הכל דבר הנכנס לאור אע"פ שהוא יוצא ואינו נשרף כולו מ"מ מכיון שהאור שולט בו אסור לקנח בו מפני הסכנה וכן מים שלקק מהן הכלב וכן להא דלקמן קשין הן לתחתוניות: והחן דמזוג בבי בני. שהוא משתטף אחר הזיעה במרחץ ולא נסתפג מן הזיעה וזה שהוא משתטף בתוך אמבטיאות רע הוא לחולי טבעות: חמשה דברים נאמרו בקרומיות של קנה וכו'. ומשום שקסמין בדילין ממנה ואין מקנחין וכו':

הלכה ז מתני' חרס כדי ליתן בין פלים לחבירו. כשמסדרין את הפלימין שנותנין על גבי הדלת או קורות ויש חלל ביניהן נותנין מעט חרס שם וסומכן שלא יתעקמו: לחתות אש מיקוד. אלמא דבהכי הוא דהביאה: משם ראיה. אדרבה משם ראיה לדברי דהא כתיב ולחשוף מים מגבא וכשיש בה לקבל רביעית מים שהוא שיעור הראוי הביאה הוא והלכה כר' יוסי:

גמ'

קרבן העדה

הלכה ו מתני' תרווד. כף: חף. שיני הפותחת: כרכור. עץ יש לאורגין וראשו חד: כדי לזרוק בבהמה. דלא טרח איניש למשקל צרור משום עוף להבריחו דבקלא בעלמא סגי: **גמ'** סרגיד. היא הפיתחת עצמה ל"א כרגיד הם השיניים הקבועים במנעול: תמן תנינן. בכלים פי"ד: ניטלה חפין. ועדיין יש נקבים במפתח טמא מפני הנקבים שמכניס אותן נקבים בשיני המנעול ופותח: טמא מפני חפים. שמכניס החפין בנקבי המנעול ופותח: תמן הוא עביד חף. התם קורא קף השיניים שבמפתח: ה"ג והכא הוא עבד חף סרגיד. פי' כאן קורא חף למפתח עצמו ולל"א ה"פ דהכא הוא קורא חף לשיני המנעול: תמן תנינן. לקמן פ' כל הכלים: והכא את אמר הכין. דסגי לגרור בו ראש הכרכור שהיא שיעורא זוטא: כאן בעבה. זכוכית עב בעינן שיעורא רבה: כאן בחדה. כדי לגרור בו ראש הכרכור: כאן במטלטל. דלקמן פרק כל הכלים איירי במטלטל וצריך שיעורא רבה שיהא כלי ממש: כאן במוציא. אפילו בשיעורא זוטא חייב כל שיש בו צורך: וירגיש. עוף זה בהכאתו: מקורזל. ביקוע כדי שיהא ראוי לקינוח: כזית כאגוז וכביצה. שלש מכניסין לקינוח ומקנח בזו אחר זו בתחלה מקנח פי הרעי בקטנה להסיר הרעי הנדבק שם שהגדולה פוחתת ומלכלך סביבותיו: עד מלא היד. בין שלשתן או אפילו ד' וה' ובין כולן מלא היד: אמר בייתוס בן זונין. וכי כך אנו אומרים שצריך לשקול ביד קודם שיקנח בתמיה: חוץ מן העשוי בחפיסה. שהוא חמת קטן כלומר ביד הכל שרי ובלבד שלא יקח בכלי: כמלוא רגל וכו'. מותר לטלטל: של בשם. של מוכרי בשמים: לא אמרו אלא של בשם. שטוחנין בו בשם אחד אבל אם היא גדולה שטוחנין בה הרבה מיני בשמים אסור: נוטלו ומקנח בו רגליו. שאינו מתכוין לתלוש ומותר דהלכה כרבי שמעון: והתולש ממנו. במתכוין חייב דמקום גידולו הוא ואף על פי שהוא צרור ואינו עפר: אסור לקנח בו. משום כשפים: לא סוף דבר חרש. שהוא מקרע הבשר: אלא אפי' אזני החביות. שהם חלקים ואינן מקרעין הבשר אסור משום כשפים: וכל דבר הנכנס לאור ויוצא. פי' שאין האור שולטת בו: שליקלק בהן הכלב. שתיית הכלב קרוייה לקיקה: והחן דמזוגינו ביבנא. והנך מים שרוחצין בהם הביבין ושרוחצין בהן האמבטאות קשה לטבעות מין חולי בפי הטבעת אמי שגורף הביבים ומרחץ האמבטאות קשה לו לתחתונית: בקלומית. כמו קרומית: אין שוחטין וכו'. כולהו משום דקסמין ניתזין ממנו: ואין מקנחין מפני שהרוח רעה שורה עליה. אקינוח לחוד קאי אבל באינך הטעם כדפרישית בסמוך:

הלכה ז מתני' בין פלים לחבירו. כשמסדרין פלימין ועמודין וקורות ועושין סולם של קורות על הארץ ויש חלל בין זה לזה סומכין מתחתיו שלא יתעקם: זכר לדבר. דחרס חשיב בחתיית האור: לחשוף. לדלות: מגבא. גומא שהמים נקבצין בתוכה:

גמ'

מסורת הש"ס

שבת פא ע"ב
כלים פי"ד מ"ח
שבת קכ"ג ע"ב לקמן פי"ז הלכה ס
בס פג ע"א
שם ע"ב
שם פב ע"א
פ"ט פא ע"א
חולין עח ע"ב
שבת פב ע"א

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פי"ח משבת הל' יב
לג
ב מיי' פי"ח מכלים הל' יח
לד
ג מיי' פי"ח משבת הל' יח
לה
ד מיי' פכ"ו שם הלכה ד טוש"ע או"ח סי' שיב ס"א
לו
ה טוש"ע או"ח סי' שיב ס"ג
לז
ו מיי' שם פי"ח הלכה ג
לח
ז מיי' שם פכ"ו הל' ה טוש"ע או"ח סי' ג ס"א וסי' שיב ס"ד
לט
ח מיי' פ"א משחיטה הלכה יד טוש"ע יו"ד סי' ו ס"ג
מ
ט מיי' פ"ב ממילה הל' א טוש"ע שם סי' רסד ס"ב
מא
י מיי' פי"ח משבת הל' מא

גליון הש"ס

א פ' כתובו' דף פא ד"ה והב ובתי' רמכין:
ב פ' בכורי יוסף א"ח ... ג מ"ש בבס הל"ן בתי' כת"י למב' שבת. ועי' בכיה"ג שם וגה"ר סי' שיב:

שנויי נוסחאות (ס"ד) צרור או אבן בד"ו צרור אבן. בן יעקב בד"ו ליתא. (סו"ו) חפן בד"ו חפין. (סו"ח) היא בד"ו הוא. (סו"ס) והא בד"ו הוא. (סו"ד) צרור או אבן בד"ו צרור אבן. (סוכ"ג) בחפיסה בד"ו כחפיסה. שנו בד"ו ישנו. (סוכ"ו) ר"ש ב"ל בד"ו רבי שמעון בן לקיש. (סוכ"ס) יוסה בד"ו יוסי. (סוכ"ו) כלב בד"ו הכלב. (סוכ"ז) דמשזגינו בובני בד"ו דמשזג נו ביבני. (סוכ"ח) ר"י בד"ו רבי יוסי. הונא בד"ו חונה. (סומ"ד) ר"י רמ"א בד"ו רבי יהודה רבי מאיר אומר. (סומ"ז) לא בהקרא כתוב "ולא". (סומ"ח) לחשוף במקרא "ולחשוף".

מערכת הערוך בקלופית של קנה. בערוך (ע' קרם ג') גי' בקרופית של קנה... שורה עליו:

גמ' ר' יוחנן אמר מקדשין בו. רשב"ל אמר אין מקדשין בו. ר' לעזר שאל על דעתיה דרשב"ל למה אין מקדשין בו. מפני שאינו מקבל טומאה. הרי כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה [א] הרי אינן מקבלין טומאה [ב] ומקדשין בהן, אלא משום שאינו מקבל רביעית. ולא מודה רשב"ל בכלי חרש קטן שלם כל שהוא שמקדשין בו. הוי לית טעמא אלא משום שאין עליו תואר כלי. וקשיא על דר' יוחנן. לפסול את הגוייה אינו פוסל. ולקדש מקדשין בו. אלא כר' יוסה דר' יוסה אמר אף של חרש כל שהוא. כלום א"ר יוסה לא בשלם דילמא בשבור אנן קיימין. תני ר' חייה מסייע לר' יוחנן תני רשב"י מסייע לרשב"ל:

הדרן עלך המוציא יין

הלכה א מתני' *א"ר עקיבה מנין לעכו"ם שהיא מטמא במשא כנדה שנא' °תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמא במשא אף עכו"ם מטמא במשא:

גמ' *כתיב תועבה בנדה. וכתיב תועבה בעכו"ם. וכתיב תועבה בשרצים. כתיב תועבה בנידה °כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה וגו'. תועבה בעכו"ם °ולא תביא תועבה אל ביתך וגו'. תועבה בשרצים °לא תאכל כל תועבה. אבל אין אני יודע לאיזה מהן הוקשה. ר"ע אומר לתועבה שבנדה הוקשה. מה הנדה מטמא במשא אף עכו"ם מטמא במשא. אי מה הנדה מטמא באבן מסמא אף עכו"ם מטמא ע"ג האבן מסמא. ר' זריקן בשם רב יהודה. ואית דאמרין בשם רב חסדא מודה ר"ע לחכמים שאין עכו"ם מטמא ע"ג אבן מסמא. ורבנן אמרי לתועבה שבשרצים הוקשה מה השרץ מטמא בהיסט אף עכו"ם מטמא בהיסט. אי מה השרץ מטמא בכעדשה אף עכו"ם מטמא בכעדשה. ר' זעירה ר"י בר נחמן בשם ר' לעזר ר' אבהו בשם ר' יוחנן °ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים. מה המת מטמא בכזית אף עכו"ם מטמא [ג] בכזית. אי מה המת עד שיכנים ראש אצבעו אף עכו"ם עד שיכנים ראש אצבעו. נתיצה נתיצה מבית המנוגע מה בית המנוגע עד שיכנים ראשו ורובו [ד] אף עכו"ם עד שיכנים ראשו ורובו. א"ר חנניה זאת אומרת שאין

(ישעי' ל; ויקרא יח; דברים ז; דברים יד; תהלים קו)

קרבן העדה

מסורת הש"ס

גמ' מקדשין. מי חטאת בחרס שנשבר וראוי ליתן בין פלים לחבירו מפני שאינו מקבל טומאה. דשברי כלי חרס אינן מקבלין טומאה: בכלי חרס קטן שהוא שלם. אפי' מחזיק כל שהוא מקדשין בו אם כן ה"ה כאן: הוי וכו'. אלא אין טעמו של רבי שמעון בן לקיש אלא מפני שאין עליו תואר כלי וכתיב מים חיים אל כלי: וקשיא על דר"י. דאמר דמקדשין בו: לפסול את הגויה אינו פוסל. דהא בעינן שישתה דוקא רביעית משקין טמאין ואפ"ה מכשיר לקדש בו: אלא רבי יוחנן סובר כרבי יוסי. דבכלי חרס אפי' בכל שהוא מקדשין: ופריך כלום אמר רבי יוסי דמקדשין בכל שהוא דוקא בכלי שלם. אבל מנ"ל לר"י דאפילו בכלי שבור ואינו מחזיק רביעית דמקדשין בו והכא בשבור קיימין: תני רבי שמעון בן יוחי. דאין מקדשין כרשב"ל:

שבת פב ע"א

הדרן עלך פרק המוציא יין

הלכה א מתני' מנין לעכו"ס. משום דבעי למיתני בתר הכי מניין שמרחיצין את המילה כללי להנך בהדה דדמיין לה ופתח בזו אגב דתני לעיל בסוף המוליא קראי דאסמכתא גבי הרס נקיט נמי הנך קראי דאסמכתא דתזרם דסמיך להאי קרא דאייתי לעיל לא ימלא במכיתתו: במשא. אדם הנושא: תזרם כמו דוה. בנדה כתיב והדוה בנדתה ובעכו"ס משתעי:

ע"ז פ"ג הלכה ו

גמ' אבל אין אני יודע לאיזה מהן הוקשה. עכו"ס אם לתועבה של נדה או לשל שרצים: באבן מסמא. אבן ששמוהו על גבי יתדות וכלים תחתיה כדכתיב והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא ונדה או זב יושבין עליה אף על פי שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים כדכתיב גבי זב כל אשר יהיה תחתיו יטמא: מודה רבי עקיבא לחכמים שאין עכו"ס מטמא באבן מסמא. דלהכי איתקוש לשרץ מה שרץ אינו מטמא באבן מסמא אף עכו"ס כן: ה"ג אי מה המת מטמא משיכנים ראשי אצבעותיו יכול אף עכו"ס משיכנים ראשי אצבעותיו. וכ"ה במסכת עכו"ס וה"פ דאפי' לא הכניס אלא ראש אצבעו באוהל המת טמא דבית כמאן דמליא טומאה דמי נימא הך בעכו"ס כן: ומשני נתילה נתילה מבית המנוגע ילפי'. דגבי עכו"ס כתיב את מזבחותם תתוצון וגבי בית המנוגע כתיב ונתצו האבנים: מה בית המנוגע עד שיכנים ראשו ורובו. כדתנן בפי"ג מנגעים ויליף לה בת"כ מדכתיב והבא אל הבית עד שיכנים רובו: שאין

פני משה

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פ"א מכלים הל' ו

מג ב מיי' פ"ו מהל' אדומה הלכה ג

א ג מיי' פ"ז מהל' אה"ט הלכה ב

ב ד מיי' שם הלכה ו

גמ' מקדשין בו. מי חטאת בכלי חרש דאיירי במתני': למה אין מקדשין בו אם מפני שאין בו כדי לקבל טומאה ולאו כלי הוא הרי כלי גללים וכו' ותנן בפ"ה דפרה דמקדשין בהן: אלא מפני שאינו מקבל רביעית. לפי שעורא דרבי יאיר קשיא נמי וכי לא מודה רבי שמעון בן לקיש בכלי חרס קטן והוא שלם אפילו אינו מקבל אלא כל שהוא מקדשין בו: הוי דלית לן טעמא אחרינא אליבא דרשב"ל אלא משום שאין עליו תאר כלי: וקשיא על דר' יוחנן לפסול את הגויה אינו פוסל. כלומר שהרי אין בו שיעור כדי לקבל רביעית שהוא שיעור כמשקין לפסול את הגויה כדתנן בפ"ד דמעילה ולקדש מי חטאת מקדשין בו בתמיה: אלא כר' יוסי. דאמר אף בכלי חרס כל שהוא שיעורו אם יש בו לקבל כדתנן בפ"ד דמקואות ההוטט בגמור לקבל גרורות בשל עץ כל שהוא ובשל חרס רביעית ר' יוסי אומר אף בכלי חרס כל שהוא לא אמרו רביעית אלא בשברי כלי חרס ופריך כלום א"ר יוסי אלא כשהוא שלם דילמא בשבור כהאי דאנן קיימין במתני' בתמיה: תני ר' חייא. בברייתא והיא מסייעא לדר' יוחנן וברייתא הדא דרשב"י מסייע לדר' שמעון בן לקיש:

הדרן עלך המוציא יין

הלכה א מתני' אמר ר' עקיבא מנין לע"ז שהיא מטמאה במשא כנדה. איידי דאיירי בסוף פרק דלעיל בקראי דאסמכתא והאי קרא דתזרם סמוך הוא להאי קרא דלעיל נקיט לה הכא להא דר"ע ועוד משום דקבעי למיחשב לכולהו מנין דתני לקמן: במשא. שהנושא אותה בעי כיבוס בגדים כמו הנדה דכתיב והנושא אותה יכבס בגדיו. ופליגי רבנן עליה דר"ע בפ"ג דע"ז וס"ל דאין ע"ז מטמאה אלא כשרץ שנאמר שקץ תשקצנו ואין השרץ מטמא במשא אלא במגע והלכה כחכמים:

גמ' כתיב תועבה בנדה וכו'. וקסבר ר"ע לתועבה שבנדה הוקשה והיינו לתועבה דפרשת עריות דנדה התם כתיבא וטעמיה קאמר לקמן דאקרא דתעב תתעבנו קא סמוך ומפ' מעיקרא לפלוגתייהו והדר מפרש טעמייהו. וגרסינן להאי סוגיא עד סוף הלכה בפ"ג דע"ז בהלכה ו': מה הנדה מטמא. במשא לאדם הנושא אותה אף על פי שאינו נוגע בה דאיתקשה לזב דכתיב והדוה בנדתה והזב את זובו וגבי זב כתיב ביה והנושא אותם יכבס בגדיו: באבן מסמא. הוא אבן גדולה וכבידה כדכתיב והיתיאית אבן חדא ושומת על פום גובא וכדאמרינן בפ' בתרא דנדה שאם האבן גדולה על הכלים והנדה ע"ג האבן אע"פ שאין הכלים מרגישין כובד הנדה או הזב מחמת כובד האבן אפ"ה טמאין: מודה ר"ע לחכמים וכו'. דלהכי איתקש לשרץ לומר לך שאין ע"ז מטמא באבן מסמא: מה השרץ מטמא בהיסט. כלו' במגע ודרך הש"ס הזה להשתמש בשינוי לשון וקרי למגע היסט על שם הושטת יד לנגיעה. וישלח ידו ויקח תרגומו ואושיט ידיה ונסבה: אי מה השרץ מטמא בכעדשה וכו'. וקאמר ר' יוחנן דלהכי איתקש למת ללמד דאינה מטמאה אלא בכזית: אי מה המת משיכנים ראשי אצבעו וכו'. הכי גרים בע"ז שם ויותר נוח הוא לפי הלשון. כלומר שהרי המת מטמא משיכנים האדם ראש אצבעו להבית אשר המת בתוכו והיינו טומאת אהל וא"כ שיכנים ראשו ורובו לשם אף ע"ז משיכנים ראש אצבעו ואנן קי"ל דע"ז מטמא בביאה ועד שיכנים ראשו ורובו כדתני בתוס' דע"ז פ"ו בהדיא המכנים ראשו ורובו לבית ע"ז טמא. וקאמר אתיא נתילה נתילה מבית המנוגע דכתיב בע"ז ונתצתם את מזבחותם וכתיב בבית המנוגע ונתץ את הבית מה בית המנוגע אינו מטמא עד שיכנים ראשו ורובו לתוך הבית אף ע"ז כן: א"ר חנינא זאת אומרת שאין

רידב"ז

ר' יוחנן אמר מקדשין בו כו' אלא משום שאינו מקבל רביעית ולא מודי רשב"ל בכלי חרש קטן שלם כ"ש שמקדשין בו הוי לית טעמא אלא משום שאין עליו תואר כלי פי' כיון דאינו מחזיק רביעית ואין עליו תואר כלי ע"כ אין מקדשין בו אבל אי הוה רביעית אף שאין עליו תואר כלי א"כ יש עליו תואר כלי כמו כלי חרש קטן כ"ש אף שאין בו רביעית נמי מקדשין בו. וכיון דאיירי בדאיכא ב' הסרונות שאין עליו תואר כלי וגם אין בו רביעיה א"כ וקשיא על דר' יוחנן לפסול את הגוי' אינו פוסל ולקדש מקדשין בו אלא כר' יוסי דר' יוסי אמר אף כלי חרש כ"ש כמס' מקואות פ"ד כדמלינן הפ"מ ז"ל אלמא דנקרא כלי כשיש לו קיבול כ"ש ורשב"ל לא ס"ל כר' יוסי ע"כ לא הוי תואר כלי אבל לר' יוחנן הוי כלי בשיש לו קיבול כ"ש וכיון דהוי תואר כלי בקיבול כ"ש על כן לא קשה מגוי' דהתם בעינן רביעית אבל לענין קידוש בכלי לא בעי רביעית כמו דאמר לעיל בכלי חרש קטן שלם כ"ש שמקדשין בו. ופריך כלום אמר ר' יוסי אלא בשלם דילמא בשבור אנן קיימין דבשברי כלי חרש מודי ר' יוסי דלאין החטיעה של קיבול כ"ש משוי לי' מנא. ומסיק דאיכא תנא דסבירא ליה כר"י ואיכא תנא דסבירא ליה כרשב"ל. ודו"ק:

מה

שנויי נוסחאות (סוס"ו) לעכו"ם בד"ו לעבודה זרה. (סו"ס) עכו"ם בד"ו עבודה זרה. (סו"כ) בעכו"ם בד"ו בעבודה זרה. (סו"נ) בעכו"ם בד"ו בעבודה זרה. (סו"ו) לא תאכל (דברים יד). (סו"ז) עכו"ם בד"ו עבודה זרה (וכן בכל הסוגיא). (סו"ע) האבן בד"ו אבן. (סו"פ) זעירה ר"י בד"ו זעורה ר' יצחק.

שאין טומאת עכו"ם מהורת דלא כן מקישה לקלים ואינו מקישה להמורים. אמר רבי מנא מהוררת היא ולמה הוא מקישה למת לשרץ ללמד מהם לקלים שבה. הדא דאת אמר בעכו"ם שבורה. אבל בשלימה אפילו כל שהוא דאמר רב הונא רבי חמא בר גוריון בשם רב הבעל ראש גוייה היה ונאפון היה וישימו להם בעל ברית לאלהים. ומה טעמא דר' עקיבה תעב תתעבנו כנידה. מה טעמון דרבנן שקץ תשקצנו כשרצים. מה מקיימין רבנן טעמא דר' עקיבה תעב תתעבנו צאיהו נבליהו. מה מקיים ר' עקיבה טעמון דרבנן שקץ תשקצנו שקציהו נבליהו מניין לרבנן נבליהו. רבי שמואל רבי אבהו בשם רבי אלעזר צא תאמר לו. צואה תאמר לו. צאיהו נבליהו את שקורין אותו *פני מלך קורין אותו פני כלב. עין כוס עין קוץ. גדיא. גלייא. רבי תנחומא בשם רב הונא העי אשר עם בית און מקדם לבית אל. *מקדם היו קורין אותו בית אל ועכשיו קורין אותו בית און. תני בשם רבי אלעזר לא רצה להיקרות עמדה קורין אותה עמידה דא"ר אבא בר כהנא תמן צווחין לפעלה טבא עמדה. וצווחין לרהוץ של מימי רגלים עמידה. מה מקיים ר' עקיבה צא תאמר לו. ר' יוסי בי ר' בון רב הונה בשם רב יוסף מיכן שאין אומרים לאדם צא עד שיכנים ראשו ורובו. אית מתניתא אמרה עכו"ם כנדה ומשמשיה כנידה. ואית מתניתא אמרה עכו"ם כנדה ומשמשיה כשרץ. מאן דאמר עכו"ם כנדה ומשמשיה כנידה ניחא. ומאן דאמר עכו"ם כנדה ומשמשיה כשרץ כל עצמו אין כתיב נידה אלא במשמשין. וטמאתם את ציפוי פסילי כספך ואת אפדת מסכת זהבך. תיפתר בחקוקים על גופה. רבי יעקב דכפר חנן אמר תיפתר במשתחוה לאפוד עצמו כענין שנאמר ויעש אותו גדעון לאפוד. מתניתין כמאן דאמר עכו"ם כנידה ומשמשיה כנדה. *ותנינן אבניו ועציו ואפרו כמטמאין כשרץ.

תיפתר

קרבן העדה

באין טומאת עכו"ם מהורת. שאינה מן התורה אלא מדרבנן: דלא כן. דאל"כ אלא כמדאורייתא היא: מקישה לכלים וכו'. כלומר מכדי לקולא ולחומרא מקשינן ומ"ט מקשינן הכא להקל ולא להחמיר אלא ודאי דמדרבנן היא: א"ר מנא. לעולם מדאורייתא היא ודקשיא ניקים לחומרא והא דמקשינן למת ולשרץ לקול' היינו בעכו"ם שבורה אבל בשלימה באמת מקשינן לחומרא ושבורה מדרבנן ושלימה מדאורייתא דהא אפי' בכל שהוא מטמאה: הבעל. ע"ז של בעל: ראש גוייה היה. ראש אמה היה: ונאפון היה. כמין כיאוף היה בגיד שנתקשה ועל שם כך נקרא בעל כדאמרינן מפלצתה שעשתה מפלצת לעכו"ם וראש הגוייה אינו מחזיק כזית ש"מ דבשלימה א"צ כזית: וישימו להם בעל ברית. ע"ז של בעל העשוייה כברית: מ"ט דר"ע. דמדמה אותה לנדה: תעב תתעבנו. בתיעוב הגדול שבכולן והיינו נדה דאפ"ג דכתיב נמי גבי שרץ תיעוב אפ"ה מדמי' לנדה שטומאתה גדולה משל שרץ: שקץ תשקצנו. לשון שקץ כשרץ: צאיהו נבלהו. שיוציאנה וינבל אותה כלומר שיתעבנה יותר מדאי: נבליהו. בלשון בזיון: ה"ג מה מן לרבנן נבליהו. וכ"ה במסכת עכו"ם וה"פ מה ענין נבליהו לרבנן בשלמא לר"ע פי' נבליהו לבזותה כנדה אבל לרבנן מאי נבליהו: צואה תאמר לו. לכנותה בלשון צואה: גדיא. לשון מזל קורין אותו גליא שיהא נגלה למקום אחר: לא רצה להיקרות עמדה. פי' דמתחלה היו קורין אותה עמדה שהיא לשון שבח ועכשיו קורין אותו עמידה שהוא לשון גנאי כדמפרש בסמוך וי"ג היו קורין אותו עמלה ועכשיו קורין אותו עמילה: צווחין. פי' קורין: לרחוץ של מימי רגלים. פי' כלי שמטילין לתוכו: מכאן שא"א לאדם צא עד שיכנס ראשו ורובו. שאין עכו"ם מטמא עד שתכנס באהל ראשו ורובו כדאמרי' לעיל: אית מתניתא אמרה. איכא ברייתות דתני בה: משמשיה. כלים המשמשין לעכו"ם: כל עצמו. שהרי עכו"ם מטמא לא שמעינן אלא מדכתיב תזרם כמו דוה ובההיא קרא כתוב וטמאתם את צפוי וגו' והיינו משמשין: ומשני תיפתר. הפרש להך קרא וטמאתם וגו' דאיירי בעכו"ם שחקוקים על הציפויים ועל האפודים לכך הם כעכו"ם ממש: במשתחוה לאפוד עצמה. שעשה לאפוד עכו"ם כדמצינו באפוד שעשה גדעון שעשו הם אותו לעכו"ם: מתני'. דעכו"ם דמייתי בסמוך אתיא כמ"ד דלר"ע עכו"ם ומשמשיה כנידה: ותנינן. כלומר דתנינן בפ"ג דעכו"ם: אבניו ועציו ועפרו של בית עכו"ם מטמאין כשרץ. ר"ע אומר כנידה והני משמשין נינהו ואפילו הכי קאמר ר"ע דמטמאין כנדה:

תיפתר

פני משה

באין טומאת ע"ז מהורת מן התורה. ואין טומאתה אלא מדרבנן דאם לא כן קשיא הגיכא דרבנן דמאי הזית דאת מקישה לקלים ואינה מקישה להמוריס דרבנן מקשי לה לקולא למת דלא הטמא אלא בכזית ולשרץ דלא הטמא אלא במגע אימא איפכא דנקיש להיפרא למת דהטמא במשא ולשרץ דתטמא בכעדשה אלא ש"מ דטומאתה מדרבנן והלכך לקולא ולחומרא לקולא מקשינן: א"ר מנא מהוררת היא וכו'. כלומר דלא היא דמהכא לא תפשוט דלעולם אימא לך טומאת ע"ז מהורת היא מן התורה והא דקשיא לך אי הכי אימא נקיש לחומרא לא מצית אמרת הכי דבהדיא גלי לן קרא דנקיש טומאתה לקולא ולא לחומרא דלמה היא מקישה למת ולשרץ אלא ללמד מהם דנקיש לקלים שבה וכלומר דאי ס"ד דלחומרא נקיש א"כ היקשא דמת למה לי הא כבר איתקשה לנדה וכ"ש טומאת משא מנדה וכי הימא אי מנדה ה"א דהפי' באבן מסמא מטמאה הא ליתא דאי הכי הפתא נמי דכתיבא היקשא דמת מנא לך דאינה מטמא באבן מסמא דאי משום דאיתקש למת ומת אינו מטמא באבן מסמא הא איתקשא נמי לנדה דהרי השתא לחומרא קיימינן והיא גופא קשיא דאם באת להחמיר א"כ נחמיר בכל ולא תילף לכזית ממת אלא כל מה דמצית להחמיר נחמיר ונילף מנדה דמטמאה באבן מסמא ומשרץ דמטמאה בכעדשה ועל כרחך דילפינן מדחזינן דאיתקש נמי למת והאי היקשא דמת למה לי. ואם תאמר דהיקשא דמת נמי לחומרא הוא דהא דהטמא באהל כמו המת הא ודאי לא מצית אמרת דהא אית לן ג"ש מבית המנוגע דעד שיכנים ראשו ורובו וכ"ת עוד דילמא היקשא דמת אתא למעוטי אבן מסמא דלא נקיש לנדה דאי אמרת הכי א"כ ממילא שמעינן דהיקשא דמת אתא לגלויי לן להוציא משמעות היקשית מהחומרא וא"כ ממילא ש"מ להיכא ההיקש מהשרץ לחומרא דלא נילף לכעדשה אלא לכזית מהמת והשתא למאי הלכתא איתקשא לשרץ אלא ע"כ דלא תטמא במשא אלא במגע: הדא דאת אמר. דמיהת ע"ז צריכה שיעור בכזית דוקא בע"ז שבורה אבל בשלימה מטמאה אפי' בכל שהוא: דא"ר הונא וכו'. אשכחן בע"ז בעל דנידתו בראש הגויה היה ובאופן מהאופנים קטנים שהן פחותין מכזית למדנו זה שהיה בראש הגויה דכתיב וישימו להם בעל שהוא דומה לברית אלהים והכי אמרי' בע"ז שם: מ"ט דר"ע. דאמר לתועבה דנדה הוקשה דכתיב תעב תתעבנו וגלי רחמנא דהעשה אותה כתועבה החמורה שבתועבות והיא נדה דחמורה מתועבה דשרץ: שקץ תשקצנו. גלי רחמנא לעשות אותה כשקץ דשרץ: מה מקיימין רבנן טעמא דרבי עקיבא. והאמרי כ'. רחמנא בלשון תועבות הרבה: לאיהו נבליהו. תתעב אותו כלואה ונבליהו בהתעבנו גם בנבילות לשון כדלקמן: מה מקיים ר"ע טעמון דרבנן שקץ תשקצנו. וקאמר דיליף מכאן שקציהו נבליהו: מנין לרבנן נבליהו. דבשלמא לרבי עקיבא שפיר מיבהמע מלשון שקץ תשקצנו שתשקץ אותו בפיך ולקורתו בלשון גנאי אבל לרבנן דדרשי תתעב התעבנו יאין תועבה אלא כלב: ר' שמואל וכו'. מהכא דכתיב צא תאמר לו לאיהו נבליהו באמורות פיך את שקורין אותו וכו': גלייא. מלשון גילוי ערוה: מקדם לבית אל. והלא עי עצמה היא מקדם כדכתיב בית אל מים והעי מקדם ובההי קרא משמע דעל בית האון קאי ועוד דהאי סימנא אשר עם בית און מיותר היא אלא דרוש ביה הכי מקודם היו קוראין אותו בית אל לשם ע"ז ועכשיו קורין אותו בית און לגנאי: לא רצה להיקרות עמדה. כלומר לא תרצה לקרותה כך שהיא לשון כבוד אלא קורין אותה עמידה שכך קורין לעביט של מי רגלים כדאמר רבי אבא וכו': מה מקיים רבי עקיבא צא תאמר לו. מאי דריש ביה: מכאן וכו'. כלומר דקרא מרמז גם לדבר אחר שאין לדחות לאדם מידו אלא עד שיכנים ראשו ורובו באיזה ענין בכה וכלה ברשות או לא תאמר לו ובא הרמז כאן אגב אורחיה שמדבר בע"ז שצריך להוציאה מביתו: אית מתניתא. תני חדא ברייתא דע"ז ומשמשיה מטמא כנדה ותניא אידך ע"ז עצמה כנדה ומשמשיה כשרץ ותרוייהו אליבא דר"ע: ניחא. דקרא דיליף מיניה ר"ע להקיש לנדה משמשיה כתיבי התם אלא למ"ד משמשיה כשרץ קשיא הרי כל עצמו של הכתוב לא קרא נדה אלא במשמשין כדכתיב בהאי קרא וטמאתם את צפוי פסילי כספך ואת אפדת מסכת זהבך תזרם כמו דוה לא תאמר לו ואלו צפוי ואפדת משמשיה ותכשיטיה נינהו: תיפתר בחקוקים על גופה. ההפודות הם צורת הע"ז החקוקים על גופה ולאו משמשיה הן וצפוי נ"כ שהצלם מלופה בצורה החקוקה עליו לע"ז: תיפתר. יכול את פתר לה נ"כ בענין אחר שהאפדה ע"ז עצמה היא שעשה ממסכת זהב להשתחוות לה כענין שנאמר גבי גדעון שנתנו לו נזמי הזהב משלל מדין וכתיב ויעש אותו גדעון לאפוד וגו' ויזנו כל ישראל אחריו: מתני'. דהתם משמע כמ"ד דאף משמשיה כנדה לר"א דהא תנינן גם אבניו ועציו והפריו מטמאין כשרץ ועלה פליג ר"ע וקאמר כנדה וקס"ד שהבית עשוי להכניס לתוכו הע"ז וא"כ משמשיה הוי אלמא קסבר דאף משמשיה כנדה וקשיא לאידך מ"ד דקסבר אליבא דר"ע משמשיה כשרץ:

תיפתר

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' שאר אבות הטומאה הל' א

ד מיי' שם הלכה ה

ה מיי' שם הלכה ב

גליון הש"ס

ע' ק"פ נדחק לבל צ"ל ובאפון היה והייטו שהי' קטן כגרעין כל הפוגים דבלימ' אפי' בכ"ש כ"כ כתי' במב"ן דף פג ע"ב וברמב"ן ס' רפה:

עמידה. כן היא הגירסא הנכונה כמ"ש הרמב"ן על התורה פ' הלא ע"ש. ולפ"ז גם לעיל צ"ל כן קורין אותה עמידה ולא כק"פ:

רידב"ז

מה מקיימין רבנן טעמא דר' עקיבה כו' הגירסא במס' ע"ז באופן כו' כנדה פי' והתם הוי משמשין תיפתר שהשתחוה לבית דאמר ר"ז ר"פ בשם רב. השתחוה לבית אסרו. כן הגי' במס' ע"ז פ"ג [יהני' דהכא אחר עיי"ש:

מתניתין כמ"ד עכו"ם כנדה ומשמשי' כנדה. ותנינן. אבניו עציו ועפריו והא תנינן ג' בתים הן שייך לקמן כאשר מוכרח מאד בסוף הסוגיא כל"כ]:

ר"ז

שנויי נוסחאות (סו"ו) הונא בד"ו חונא (וכן לקמן). (סו"ח) תעב בד"ו קרא ותעב. (סול"ו) ואפרו בד"ו ועפרו.

טוב ירושלים

מה הוא מקישה למת כו' הדא דא"ח בשבורה כו' לדברי הק"פ יתבאר כן דהא דמטמא דוקא בכזית כמת הוא דוקא בשבורה אבל בשלימה כ"ש מטמא כאיסורו דאסור כ"ש בבל פקרון. ולפ"ז מיכח דהא דע"ז שנשתברה דאסור הוא מדרבנן אבל מדאורייתא אף יבטול ולפ"ז כן מוכחא דהוא ע"ז הוא נ"כ מדרבנן. ועי' תוס' פ"ב ב' ד"ה ע"ז וד"ה תיבעי עש"ה. ועי' בע"ז מ"א ב' ע"ש שם וכן בכתוב כאן פלוגתא דר"י ורשב"ע בע"ז בשבורה דאסורה נר"י ולא לרשב"ע נ"ל דמדרבנן פליגי אבל מדאורייתא לר"ש בר [ועי' בבפר כסף משנה פ"ו וידעו כל קרא דסכיחה אם הוכי סכבר כבבה וגם לא אמרו לגוי לבטלה

ואם גם רצו כ"ל לכפותו כפ"ז מ"ב א' דמבטלין בפ"כ והלא כ"ל גבי אגבי שכח ומי אינו מבטל כן אסה נ"כ אינו יכולים לבטל עכב"ד. והוא חידוש דין שלא נמצא בבוס כלי מצב דא"ד כלל לקמן דא"י בטיב ע"ז ומשמשיה וכמב"כ להדיא מן המפעם הזה ובעיקר קושיא בעכו"ם אשתמשתי' גמ' ערוכה שם מ"ב א' דכיון דזכה בה שלו ואז כ"מ בימול. וז"ב הסיכו לבבר זה בהם בני יעקב ולא ס"ל ע"ז וא"י מתניתא אמרה ע"ז כנדה ומשמשי' כנדה. פי' תוב' פ ג א' ד"ה שמבי משמע מדברי הנגמ' דידן כלל דמשמשי' ע"ז שמעתי נמצא ובזה יקל קו' סב"ק על הכ"מ

מערכה הערך לא רצה להיקרות עמדה קורין איתה עמידה. בערוך (ע' עמד ש) לא רצה לקרות עמדה וקורין אותה עמידה. ובב"ר (פל"ט) שפלא בכתוב בערך הרחק (פי"ם) [פי' עביט של מי רגלים (פס"פ)] (ועיי"ש גם בפס"פ):

תיפתר שהשתחוה לבית ואחר כך בנאו. והא *תנינן ג' בתים הן. תיפתר שהשתחוה לבית ואחר כך הידשו דאמר רבי זעירא רב הונה בשם רב א *המשתחוה לבית אסרו. *רבי זעירא ר' אבהו בשם רבי יוחנן ב המקדיש את הבית מועלין בו. אמר רבי זעירא הויי בה רבנן פליגא מאן דאמר אסרו מועלין בו. מאן דאמר לא אסרו אין מועלין בו. התיב רבי חגי קומי רבי יוסה מתניתא פליגא על רב ג *השוקת שבסלע אין ממלאין בה מפני שחקקה ואח"כ חיברו. הא אם חיברה ואח"כ חקקה לא והדין בית לאו כמי שחקקו ואח"כ חיברו הוה. מה עבד לה רב פתר לה סיתותן של אבנים היא גמר מלאכתן. ולית הדא פליגא על רבי יוחנן דרבי יוחנן אמר *עכו"ם שנשתברה ד אסורה. *לא כן סברנן מימר אם בשאינו עתיד להחזירן לכליין דברי הכל מותר. והא תנינן שלש אבנים הן.

תיפתר

קרבן העדה

מסורה הש"ס: ע"ז מז ע"ב; שם; ע"ז כ' ע"א; פרה פ"ה מ"ז; ע"ז מה פ"ג ירושלמי שם והלכה ג

תיפתר בשהשתחוה לבי' ואח"כ בנאו. הבית עצמו הוא עכו"ם: ופריך והא תנינן. שם במסכת עכו"ם: ג' בתים הן. ואחד מהן סיידו וכיידו לשם עכו"ם וחידש נוטל מה שחידש ואין חידו' זה אלא משמשין ואפ"ה מטמאין כנדה דבסיפא דהך מתני' דלעיל דאר"ע כנדה מיתנייא הך מתני' דג' בתים: תיפתר שהשתחוה לבית ואח"כ חידשו. פי' שהשתחוה תחלה למה שחידש ואח"כ חידשו וקושיא זו ופירוקה דחוקים ובמס' עכו"ם פ"ג ל"ג לה וכ"כ עיקר: המשתחוה לבית אסרו. דקסבר תלוש ולבסוף חברו כאבני הבית שהיו תלושין ולבסוף חיברן בקרק' בבנין כתלוש דמי: ה"ג המקדיש את הבית אין מועלין בו. וה"פ סובר ר' יוחנן דכמחובר לקרקע הוא ואין מעילה במחובר לקרקע: הווי בה רבנן. פירשו בה התלמידים דר"י ורב פליגו: מ"ד אסרו. המשתחוה לבית אסרו סובר נמי דמועלין בו דכיון דהוא כתלוש מועלין נמי בו: ה"ג מ"ד אין מועלין בו לא אסרו. וה"פ מאן דאמר אין מועלין בו דכמחובר לקרקע הוא ואינו נאסר דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ה"נ דלא אסרו אם השתחוה לו: מתניתא. דפ"ד דמקואות: השוקת. אבן חלולה על שפת המעיין והמים נכנסים לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה הבהמות: ה"ג אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה וא"צ צמיד פתיל ואינה פוסלת המקוה היתה כלי וחיברה בסיד ממלאין בה וכו' וכ"ה במסכת ע"ז וה"פ אין ממלאין בה מים לקדש בהן אפר פרה דבעינן שיהיו המים בכלי ושוקת לאו כלי הוא כיון שחיברה ולבסוף חקקה ואינה צריכה צמיד פתיל אם היתה באהל המת מצלת על מה שבתוכה בכסוי לבד בלא צמיד פתיל לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות שמצילין על מה שבתוכן בכיסוי בלא צמיד פתיל ואינה פוסלת המקוה אם נפלו מי גשמים מתוכה למקוה אין נחשבים מים שאובים לפסול המקוה שלא באו מכלי למקוה: מפני שחקקה תחלה ואח"כ חיברה. אמרינן בסיפא דהוה כלי: הא אם חיברה ואח"כ חקקה לא. הוה כלי דה"ל כמחובר מעיקרו: ה"ג והדין בית לאו כמי שחיברו ואחר כך חקקו הוא וה"ל כמחובר מעיקרו וקשיא לרב: מה עביד לה רב. כלומר ולרב קשיא מתני': סיתותן של אבנים. הקילון שמקללין האבנים הוא הגמר והקילון נעשה קודם הבניין והוה ליה כחקקו ולבסוף חיברו הלכך כתלוש הוא: ה"ג ולית הדא פליגא על רבי יוחנן וכו' ד"ה מותר

תיפתר

פני משה

עין משפט נר מצוה: ז / א מיי' פ"ח מהל' ... / ד טוש"ע ... סי' קמה ... / ז / ב מיי' פ"ו מהל' מעילה הל' ... / ח / ג מיי' פ"ו מהל' פרה הל' ... / ט / ד מיי' פ"ז מהל' עכו"ם הלכה ... / ז טוש"ע י"ד סי' קמו ...

תיפתר שהשתחוה לבית. עצמו כשהיה בתלוש ואח"כ בנאו דהוי תלוש ולבסוף חיברו וכתלוש הוא גבי ע"ז: והא תנינן. שם שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לע"ז ה"ז אסיר. וה"כ אפי' עשה המחובר לע"ז אסור וקאמר דתיפתר נמי להא שהשתחוה לבית בעודו בתלוש ואח"כ חידשו בבנין מחובר: דאמר ר' זעירה בשם רב המשתחוה לבית ועשאו לע"ז אסור דתלוש ולבסוף חיברו הוא. ואכתי לא הסיק לאוקמי להא דרב דנמי איירי בהשתחוה ואח"כ בנאו עד לקמן ומייתי להא משום המסקנא דאוקמתא: המקדיש את הבית מועלין בו. וקאמר ר' זעירה הווי בה רבנן פליגא כלומר שהקשו על הא דר' יוחנן ואוקמי לה בפלוגתא ומשום דק"ל אין מעילה במחובר הלכך קאמרי דתליא בפלוגתא דפליגי אמוראי גבי המשתחוה לבית דלמ"ד אסרו דס"ל תלוש ולבסוף חיברו כתלוש הוא וא"כ נמי מועלין במקדיש הבית ואיכא למ"ד דלא אסרו דלא חשיב ליה כתלוש ואין מחובר נאסר משום ע"ז ובמקדיש נמי אין מועלין בו ור' יוחנן כרב הוא דס"ל: מתני' פליגא על רב. דתנן בפ"ה דפרה השוקת שבסלע הוא אבן חלולה שעל שפת המעיין והמים נכנסין לה דרך החור שבדופנה ומשקין ממנה הבהמות: אין ממלאין. למי חטאת דלא חשיבא כלי ומפני דרישא דמתני' מיירי כשחיברה בתחלה ולבסוף חקקה וכדמסיים התם בסיפא היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה שאם חקקה בתחלה ועשאה כלי ואח"כ חיברה בסיד נשאר שם כלי עליה: מפני שחקקה ואח"כ חיברה. טעמא שחקקה בעודה בתלוש הא אם חיברה ואח"כ חקקה לא חשיבא כלי ואע"ג שהיתה תלושה מקודם מ"מ הואיל וחיברה מקודם שנקרא עליה שם כלי בתלוש כמחובר הויא וקשיא לרב שהרי ההן בית נמי לאו כמי שחקקו ואח"כ חברו הוא אלא כחברו ואח"כ חקקו בההיא דרישא דהתם דמיא דקס"ד השתא שלא השתחוה לבית עד שבנאו בתחלה וא"כ דינו כמחובר: מה עביד לה רב. וקאמר דפתר לה סיתותן של אבנים היא גמר מלאכתן כלומר הא דקאמר המשתחוה לבית אסרו לא שבנאו לגמרי ואח"כ השתחוה לו אלא דקרי ליה בית משום דהסיתות של אבנים לבנותן זהו גמר מלאכתן לבית וא"כ מיירי נמי שהשתחוה בעודן אבנים בתלוש וכבר נאסרו משום ע"ז ואע"ג דאח"כ בנאו ועשאו מחובר ודמיא להאי דינא דהשוקת שבסלע: ולית הדה פליגא על ר' יוחנן וכו'. התם על המתני' קאי דתנינן מי שהיה ביתו סמוך לבית ע"ז ונפל אסיר לבנותו וכו' אבניו ועציו ועפרו מטמאין ופריך וכי ההי מתני' לא פליגא היא על דר' יוחנן דהתם לעיל בהלכה ב' גרסינן לפלוגתייהו דר"י ור"ל בע"ז שנשברה מאליה ר' יוחנן אמר אסורה. ור"ש בן לקיש אמר מותרת ומפרש התם לפלוגתייהו מה אנן קיימין אם בעתיד להחזיר לכליין שידוע לנו שעתיד להחזיר השברים לכלי שלהן ולקמן בהא ודאי כ"ע ל"פ דאסור שהרי לא בוטלן ואם בידוע שאינו עתיד להחזיר לכליין בהא ד"ה מותר שהרי ביטלן מע"ז אלא כי אנן קיימין לפלוגתייהו בסתם דר' יוחנן אמר סתם כמי שעתיד להחזיר לכליין דכל זמן שלא שמענו שביטלן אמרינן מסתמא עתיד הוא להחזירן לכליין ור"ש בן לקיש סתם כמי שאינו עתיד להחזיר לכליין דמסתמא בטולי מבטל לה: אמר ר' יודן אבוי דר' מתנה אם היו מונחין במקומן שנשברו שם בהא לכ"ע כמי שעתיד להחזיר לכליין ואסור. עד כאן בהא דהתם דלעיל. והשתא פריך מהאי מתני' דהתם לר' יוחנן דקאמר ע"ז שנשתברה מאליה אסורה והא וכי לא כן סברנן מימר שם שאם בשאינו עתיד להחזיר לכליין ד"ה מותר והא תנינן וכו' זה הכל מהקושיא היא והא תנינן נמי בהדיא שם לקמן שלש אבנים הן ואחת מהם אם העמיד עליה ע"ז וסילקה מותרת והשתא הא מתני' שנפל הכותל שבינו לבין הע"ז דומיא דהך דמתני' שלשה אבנים היא שנסתלקה הע"ז מן הכותל וכן דומיא דדינא בשברים שאין עתידין להחזיר לכליין ואמאי עציו אבניו ועפריו אסורין. ולהכי פריך לר' יוחנן מהני תרתי דאי מדר' יוחנן גופיה בע"ז שנשתברה הוה מצינן לשנויי דמתני' דנפל הכותל כדין סתם בע"ז שנשברה דמיא דלר' יוחנן אסורה והיינו נמי דקאמר ולא כן סברנן מימר וכו' כלומר על זה דסיים לעיל התם הוא דקא סמיך דבסתם הוא דפליגי מתני' דנפל הכותל כסתם דמיא ולא קשיא לר' יוחנן והלכך הדר פריך מהאי מתני' דג' אבנים דהא במתני' דנפל הכותל בהאי ע"ז שסילקה מעל האבן היא וא"כ מוכח דהתם במי שאינו עתיד להחזיר לכליין דמיא שהרי גם התם לא ידעינן אם עתיד להחזירה על גבי האבן או לא ואפ"ה קתני מותרת וש"מ דסתם כמי שאינו עתיד להחזיר לכליין דמיא והשתא היכי מתרץ לה ר' יוחנן וכלומר דאפי' תימא דמהאי מתני' דג' אבנים לק"מ דהתם מכיון שסילקה בידים לא דמיא לנשברה מאליה ובהתם מ"מ האי מתני' דנפל הכותל קשיא דהא הכא נשברה מאליה. ולענין דלא תיקשי האי מתני' דנפל הכותל אמתני' דג' אבנים היכי מתרץ לה ר' יוחנן דאף אם תאמר שהאי סילקה מנשברה מ"מ קשיא דהא מיהת מתני' דנפל הכותל דקתני אפי' העפר והעצים והאבנים שמסתמא אין עתיד להחזירן אסורין והלא בכה"ג גם לר' יוחנן מותר ולקמיה פריך ומתרץ נמי אליבא דר"ל אלא דמעיקרא מהדר אליבא דר' יוחנן דלדידיה על כרחך לשנוי רומיא דהני מתני' אהדדי כדאמרן דשאני סילקה ונשברה וה"נ אכתי מדינא דמתני' דמשמע דאבניו וכו' לעולם אסורין והכי' אם אינו עתיד להחזירן:

תיפתר

רידב"ז

ר"ז ר"א בשם ר"י המקדיש את הבית אין מועלין בו. כן הגי' במס' ע"ז הנ"ל אר"ז הווי בה רבנן פליגי מ"ד אסרו מועלין בו. ומ"ד אין מועלין בו לא אסרו. כן הוא במס' ע"ז. והכא שייך הא דלעיל והא תנינן ג' בתים הן פי' דקשה על ר' יוחנן דלמה לא אסרו הא תנינן ג' בתים הן בית שבנאו לשם עכו"ם אסור [וכמו דמקשה לקמן בסוף סוגיא למ"ד כשמשתחוה לאילן לא אסרו. והא תנינן ג' אשרות הן אילן שנטעו לשם ע"ז. ומשני תיפתר בנשתחוה לזמורה ואח"כ נטעו] וה"נ משני תיפתר שהשתחוה לבית ואח"כ בנאו פי' דנשתחוה בתלוש ואח"כ בנאו התיב ר"ח קומי ר' יוסי מתניתא פליגא על רב השוקת כו' והדין בית לאו כמו שחיברו ואח"כ חקקו כצ"ל [ומוכרח כן בל"ם] כו' סיתותן של אבנים היא גמר מלאכתן וא"כ הוי חקיקה קודם החיבור. ולית הדא פליגי על ר' יוחנן בניחותא וכן מצוי כמה פעמים לדוגמא בירושלמי פ"ג דגיטין וכוונה דלית הוא פליגא לר"י אבל פליגי דרשב"ל עיי"ש והירושלמי דגיטין מובא ברשב"א ז"ל פ"ק דגיטין ומפרש כן בפי' הירושלמי דהוא בניחותא דר"י אמר עכו"ם שנשתברה אסורה ע"כ אבניו ועציו ועפריו אסור משא"כ לרשב"ל קשיא דס"ל דמותרת וא"כ למה עציו ואבניו ועפריו אסורין הא הוי עכו"ם שנשתברה כיון דלא השתחוה לכל אבן תחלה אלא השתחוה לכל הבית א"כ הוי עכו"ם שנשתברה ולרשב"ל מותרת אבל לית פליגא על ר' יוחנן ופריך לא כן סברינן מימר אם בשאינו עתיד להחזירן לכליין ד"ה מותר וא"כ קשיא אפילו אליבא דר' יוחנן והא תנינן ג' אבנים הן. ומוכח מזה דבאינו עתיד להחזירן מותר. ומשני דע"כ תיפתר שהשתחוה לכל אבן ואבן ואח"כ בנאו. ולא כדאוקמית מעיקרא שהשתחוה לבית. וע"כ מתיקמא כרב דהמשתחוה לבית אסרו ז"א דאם כן הוי עכו"ם שנשתברה מאילי' אלא על כרחך דמיירי שהשתחוה מתחלה לאבן ואבן ואחר כך בנאו. ומסיק הגמ' ואפילו על רשב"ל לית היא פליגי אפילו לפי הקס"ד דסבירא ליה דלא השתחוה לכל אבן אלא לבית מכל מקום אסור אפילו לרשב"ל לא כן סברין מימר אם בשעתיד להחזירן כו' ד"ה אסור ואמר ר' יודן אבוי דר' מתני' אם היו מונחין במקומן כו' ואילו במקומן הן על כרחך אסיר אבניו עציו ועפריו אפילו אליבא דרשב"ל:

ר

שנויי נוסחאות (סו"א) בנאו כד"ו בנייו. (סו"ג) זעירא רב הונה כד"ו זעירא רב חונא. (סו"ז) פליגא כד"ו פלוגא. (סו"י) חיברו כד"ו חיברה. (סו"ב) רוה כד"ו היו,

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

תיפתר שנשתחוה [ז]לכל אבן ואבן ואח"כ בנייה. ואפילו על רבי שמעון בן לקיש לית היא פליגא דרבי שמעון בן לקיש אמר [ה]עכו"ם שנשתברה מותרת. לא כן סברנן מימר אם בעתיד להחזירן לכליין דברי הכל אסור. ואמר רבי יודן אבוי דרבי מתני' אם היו מונחין במקומן לא כמי שהוא עתיד להחזירן לכליין הן ואילו במקומן הן. רבי בא בשם רב המשתחוה לבית אסרו [ז]לאילן לא אסרו. והא תנינן שלש אשירות הן תיפתר שנשתחוה לזמורה ואחר כך נטעה. לוי אמר השתחוה לבית אסרו למערה לא אסרו. מה בין בית ומה בין מערה אמר רבי חנניה בריה דר' הילל בית היה לו שעת תלישה. מערה לא היה לה שעת תלישה:

הלכה ב מתני'

[ו]*מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר °דרך אניה בלב ים [ו]*מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים זורעין בתוכה חמשה זרעונים ארבע בארבע רוחות ערוגה ואחת באמצע שנאמר °כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה תצמיח לא נאמר אלא זרועיה תצמיח: **גמ'** ולא מן הים למדת מה ים טהור אף הספינה טהורה. *ולא מן השק למדת מה השק משמש בים ומשמש ביבשה. ספינה משמשת בים ואינה משמשת ביבשה. רבנן דקיסרין אמרי [ז]זו ספינה של חרש מה השק אינו מלמד על כל האמור בפרשה יצא כלי חרש שאינו כתוב בפרשה שילמד עליו השק: זרועיה. *מיעוט זירועיה שנים. א"ר שמואל בר סיסרטא משנים את למד ארבעה. משנים את נותן בתחילת ששה ומיצר והולך. אף ארבעה את נותן בתחילת ששה ומיצר והולך. איפשר שלא יהא שב נקב אחד פנוי. ליטע בו את האמצעי. א"ר יונה עבודה פוגעת בעבודה.

ואין

פני משה

תיפתר שהשתחוה לכל אבן ואבן. בתחלה ואח"כ בנאו להבית שאפי' נפל נסתר הכל באיסור כבתחלה. ואפי' על רבי שמעון בן לקיש לית הא פליגא וכו'. כלומר דהשתא הדר ביה הש"ס מהאי שינויא וקאמר דהא האי פירכא מלית נמי למיפרך אדר"ל דאם אינו עתיד להחזיר לכליין הא אמרי' דלד"ה מותר אלא דלא היא ולא צריכין להאי שינויי דחוקא ולאוקמה להמתני' בהשתחוה לכל אבן ואבן דאפי' לר"ל ניחא ולא מיבעיא לר' יוחנן דהא לא כן סברין מימר דבעתיד להחזיר לכליין ד"ה אסור ואמר ר' יודן וכו' כמו שהבאתי לעיל דאם הן במקומו כמו שעתיד להחזירן דמיא והשתא אילו עליו ואבניו ועפרו דהמתני' במקומן הן במקום שנפל הכותל ולא פינה אותן משם והלכך לד"ה אסורין: והא תנינן. שם שלש אשירות הן אילן שנטעו מתחלה לשם ע"ז ה"ז אסיר וש"מ דתלוש ולבסוף חברו כתלוש הוי גם באילן כמו הבית וקשיא לרב דמחלק בין אילן לבית: תיפתר. להמתני' כגון שהשתחוה לזמורה כשהיתה בתלוש ואח"כ נטעה ולכך אסורה אבל בלאו הכי לא דמי אילן שמחובר בתוך הארץ להבית שמחובר על גבי הקרקע: השתחוה לבית. ובנאו על הקרקע אסרו ולמערה שחפר בה ועשה המערה כותל לבית לא אסרה וכדמפרש טעמא בית היה לו שעת תלישה קודם שבנאו אבל מערה לא נקרא מעולם שם תלוש על הכותל שמחובר מעיקרו הוא:

הלכה ב מתני' מנין לספינה שהיא טהור'.

שאינה מקבלת טומאה: שנאמר דרך אניה בלב ים. פשיטא בלב ים היא אלא הא קמ"ל מה ים טהור אף הספינה טהורה בין היא של עץ ובין היא של חרס בין גדולה ובין קטנה: מנין לערוגה שהיא ששה טפחים על ששה טפחים. דתנינן לעיל בריש פ"ג דכלאים שזורעים בתוכה חמשה זרעונים וכו'. שנאמר כי כארץ תוציא צמחה וגו'. תוציא חד צמחה חד זרועיה תרי תצמיח חד הרי רמז להמשה זרעונים וששה על ששה לא ילפינן מהאי קרא אלא כך קים להו לרבנן דההרחק בין מין למין אחר צריך שיהא כדי יניקה והיא טפח ומחצה ולא יותר. וסדר זריעת ערוגה זו תמצא לפי הצורה שהעתקתיה בכלאים שם וכשתעיין שם התבונן ששני שליבים ממנה נזרעת היא בחמשה מינין אבר בתוכה והן כ"ד טפחים ושליש אחד ממנה היא פנוי שהוא י"ב טפחים ושם ביארתי וביררתי לפי הסוגיות דגמרא דהכא ודהבבלי ולפי מסקנת השמעתתות להלכה: **גמ'** ולא מן הים למדת וכו' לא מן השק למדת. בתמיה כלומר דפריך למה ליה לאהדורי בתר המקרא שבכתובים כאלו לית לן ללמוד מזה אלא מהאי דאיתקוש ספינה לים והלא מן הכתוב שבתורה נוכל ללמד שהרי כל הכלים שמקבלין טומאה איתקשו לשק כנאמר בפרשה מה השק מיטלטל מלא וריקן וא"כ אף הנו נלמוד מה השק משמש בים וביבשה יצאת ספינה שהיא משמשת בים ואינה משמשת ביבשה: רבנן דקיסרין אמרין זו ספינה של חרס. דאיצטריך לן לאתויי מהאי קרא דרך אניה בלב ים דלאו ממה השק לא מצית למילף שזה אינו מלמד אלא על כל האמור בפרשה כלומר בהאי קרא שנאמר בפרשת טומאת כלים דכתיב וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם וגו' והני דכתיבי בהדי שק השק מלמד עליהן יצא כלי חרס שאינו באותו הכתוב שבפרשה שילמד עליו השק וכן בפרשת כלי מדין דאיירי בטהרת כלים לא הוזכר כלל כלי חרס בפרשה ולכך איצטריך למילף מדרך אניה בלב ים שאף ספינה של חרס היא טהורה דהא נמי בלב ים היא: זרועיה. ופריך הכי ילפית לה מהאי קרא לחמשה זרעונים נימא מיעוט זירועיה שנים ותו לא: משנים את למד ארבעה. כלומר דאפי' תימא הכי דמיעוט זירועיה שנים אפ"ה מצינו למילף מכאן לחמשה זרעונים כדמסיק ואזיל שהרי בתחילה את למד ארבעה מהשנים: מה שנים את נותן בתחלת ששה ומיצר והולך. שהרי אף אם בא לזרוע שני מינין בתוכה צריך אתה לומר שמתחיל הוא לזרוע למין האחד בתחלת הששה טפחים והיינו בצורה הרחבונה של רוח האחת מרחיב וזורע הוא את המין ואח"כ מיצר היא והולך בהזרע בכדי שיוכל לזרוע להמין השני ברוח שכנגדה ושם ג"כ מרחיבו בתחלת הששה ומיצר הוא והולך בכדי שלא יהו המינין מעורבבין ויהיו נכרין כל א' וא' בפני עצמו: אף ארבעה וכו'. כלומר א"כ אמור מעתה שאף ארבעה מינין בכל רוח ורוח אחד יכול הוא לזרוע בכגון זה שמתחילו בתחלת הששה ומיצר בו והולך ובלבד שיהא שיעור הרחק יניקה בין מין שברוח זה לבין מין רוח שבצדו וכן כולן נמצאת זורע על דרך הזה לאלו הד' מינין שבד' הרוחות א"כ וכי אפשר שלא יהיה שם באמצע של סוף אלו המינין נקב אחד פנוי בלי זרע שהרי בין זה לזה ע"כ שיש הרחק שיעור יניקה וכן בכל הרוחות ונמצא שיש באמצע מקום פנוי שיכול ליטע בו את האמצעי והוא מין החמישי והשתא ממילא שפיר נפקא לן לכל החמשה המינין. וצורת הערוג' אליבא דהאי מ"ד תמצא שם בריש ההלכה: א"ר יונה עבודה פוגעת בעבודה וכו'. הא קמ"ל דלא תימא שצריך להרחיק בין מין למין שיעור יניקה לזה ושיעור יניקה לזה וליבעי ג' טפחים הלכך קאמר דלא היא אלא אפי' העבודה והיינו שיעור יניקת הזרע שצריך הוא לעבודתו והוא טפח ומחצה פוגע הוא בעבודה והוא במקום יניקת חבירו שבצידו בהא לא איכפת לן ומותר דלא בעינן הרחקה אלא שיעור יניק' חדא בין מין למין והוא טפח ומחצה ולא יותר וכן לא פחות משיעור הזה דלא ליהוי כמי שזה המין בעצמו פוגע בחבירו כדמסיים ואזיל:

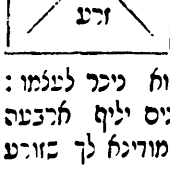
ואין

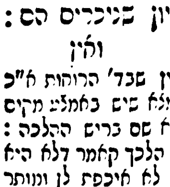
קרבן העדה

תיפתר שהשתחוה לכל אבן וכו'. וה"פ ולית הדא מתני' דתנן בה עליו ואבניו ועפרו אסורין וכי אינה פליגא על ר"י דאמר דעכו"ם שנשתברה אסורה דהא סברנן לומר דבאינו עתיד להחזירן לכליין מודה ר"י והכא נמי אין עתיד להחזיר כולם ואפ"ה אסורין וקשיא אפי' לר' יוחנן וכ"ש לרשב"ל ומשני שהשתחוה לכל אבן ואבן והכא שברים כל אחד עכו"ם לעצמו ואפי' אין עתיד להחזירו אסור ואפי' נשתבר האבן עצמו הרי הוא כעכו"ם שנשתברה ואסור: ואפי' על רשב"ל. ל"ק ממתני': לא כן סברנו לומר אם בעתיד להחזירן. השברים לכליין אסורין והכא אבנים ועפר אע"ג דאין עתיד להחזירן מ"מ כיון שהם מונחים במקומן אסורין כמי שעתיד להחזיר וכדר' יודן: ה"ג אם היו מונחין במקומן כמי שהוא עתיד וכו'. והא תנינן שלש אשירות הן. וקס"ד אע"ג שלא השתחוה לו אלא לאחר נטיעה: היה לו שעת תלישה. הי' תלוש מעיקרו: מערה. לא היתה תלושה מעולם ולא נאסרה:

הלכה ב מתני' שהיא טהורה.

שאינה מקבלת טומאה: בלב ים. הרי היא כים: שזורעין בתוכה ה' זרעונין. ולא הוי עירבוב כיון שיש בה כדי להפריש ביניהם הפרש הראוי: ד' מד' רוחות הערוגה. ממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן: ואחת באמצע. גרעין אחד ובגמרא מפרש לה: **גמ'** ופריך ולא מן הים למדת. שהספינה טהורה אלא מן השק למדת דספינה טהורה ולמה לי דרך אניה בלב ים: ומשני דקסרין אמרי בספינה של חרס. איירי מתני' דלא איתקש שם בפרשה גבי שק לכך איצטריך אניה בלב ים: ופריך מיעוט זירועיה שנים. ומניין אתה למד חמשה: הכא גרסינן מה שנים את נותן בתחלת ששה וכו'. דעל כרחך ברבע הוא איירי כזה* שאף על פי שראשי הזרעים נוגעים זה בזה שרי לפי שניכרים הן אם כן הוא הדין ארבע זרעים נמי שריין כזה* שהרי כל א' ניכר לעצמו מן התחלת הזוית עד סופו: אפשר שלא יהא וכו'. כלומר אי אפשר שלא יהא שם באמצע מקום פנוי דאל"כ הקצוות הפנימיים מעורבבין וע"כ צריך להניח מקום פנוי באמצע אם כן שם הוא זורע הזרע החמישי והוא האמצעי שאף הוא ניכר לעצמו: א"ר יונה וכו'. ר"י פריך אהא דאר"ש דמשנים יליף ארבעה והחמישה באמצע במקום הפנוי וקאמר הא ודאי מודינא לך שזורע ארבעה שאע"פ שאחת נוגעת בחברתה שרי כיון שניכרים הם:

ואין

גליון הש"ס

רידב"ז

ר' בא בשם רבי המשתחוה לבית אסרו לאילן לא אסרו והא תנינן ג' אשירות הן. ומשני תיפתר שהשתחוה לזמורה. ואח"כ נטעו. והוי כמו דפריך לעיל על בית למ"ד לא אסרו והא תנינן. ג' בתים הן. ומשני ג"כ תיפתר שהשתחוה לבית ואח"כ בנאו. ודו"ק:

תני

שנויי נוסחאות (שו"ג) אסרו כג"ו אסרה. (שו"ל) משנים כג"ו מה שנים.

תורה אור

ואין מין פוגע בחבירו לחובשו. רבי יהושע בן לוי אמר זרע זרעיה זירועיה וכרבי יהודה דרבי יהודה אמר ששה. זרע זרעה זרעיה זירועיה. רבי חגי אמר זרעיה חמשה כל ההן דאנא משכח לה אנא מחיק לה. אישתאלת לרבי הונה ספרא דסדרא ואמר זירועיה מלא. רבי יוחנן בשם ר' ינאי כולהון חוץ לששה. אם כולהון חוץ לששה ניתני תשעה. אמר רבי תנחום בוצריה וכיני בערוגה שבערוגות היא מתניתה:

הלכה ג מתני'

*מניין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה שנא' °היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה (שמות יט) [א] מניין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנא' °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים (בראשית לד) מנין [ב] שקושרים לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנא' °אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו' (ישעיה א): **גמ'** אמר רבי יוחנן מסיני למדו ירד משה בשלישי בשבת אמר להן היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה כל מי שפירש בשלישי יש כאן ליל רביעי ורביעי ליל חמישי וחמישי. בששי פלטה בלילה טמאה ביום טהורה. כל מי שפירש ברביעי. יש כאן רביעי ליל חמישי וחמישי. בששי פלטה בלילה טמאה ביום טהורה. אמר רבי יוחנן זו בסיני אבל לדורות או בארבע או בשש. רבי עקיבה אומר לעולם

קרבן העדה

ואין מין פוגע בחבירו לחובשו. אלא הא קשיא שהמין האמצעי הרי היא חבוש באמצע שאין לו מקום פנוי לחוץ והרי היא כחבוש בבית האסורים שאסור לעשות כן הלכך ליכא למילף מינה היתירא לחמש זרעונין: זרע אחד זרעיה ביו"ד שנים זרועיה שנים. הרי כאן חמשה: וכר"י. דסובר ששה יליף נמי מהאי קרא אלא דדריש זרע חד זרעה חד זרעיה תרי זירועיה תרי הרי כאן ששה: ה"ג ר' חגי אמר זרעיה ה' כל ההן דהנא משכח לה וכו'. וה"פ כל היכא שאני מוצא בספר כתוב זרועיה מלא בוי"ו אני מוחק אותו שחסר וי"ו כתיב וטעמא דר"י דדריש הקרי שהוא זרועיה: אישתאלי'. שאלו לר"ה סופר של בית המדרש ואמר זירועיה מלא כתיב: כולהון חוץ לששה. שיהו הזרעים זרועי' חוץ לו' טפחים והאמצעי של ערוג' שהוא מקום ו' טפחים פנוי לגמרי: ופריך אם זורעים כל הזרעים חוץ לששה ניתני תשעה. שהרי כשזורע שלשה בכל צד עדיין הם מרוחקים שלשה טפחים זה מזה שהפי' מקום הגרעינים אינן ממעטים שהרי חוץ לששה טפחים הוא זורע נמצא שהמקום המפסיק הוא מששה טפחים מלבד מקום הזרע: בערוגה שבערוגות היא מתני'. נמצא כשזורע בכל צד באמצע זרע אחר אינו יכול לזרוע בערוגה שנייה באמצע שהרי סמיכין זה לזה בשלמא בצדדין ניכר ההרחק (אבל באמצע אין כאן הרחקה) דהיכא מקום הקרנות זויתיה והכא יכול להמשיך זרע גרעין שהזרע בצד גבולין של זו לצפון ושל זו לדרום של זו למזרח ושל זו למערב ולזרוע אותן גרעינים אלא הקרנות ואינך צריך להמשיכן מכנגד אותן שבחבירו מבפנים אלא הפרש טפח *והר"ש פירש סוגיא זו בדרך אחרת והנ"ל לפום פשטא דמעתתא כתבתי:

הלכה ג מתני' שהיא טמאה. דביום השלישי אכתי לא מסרחא שכבת זרע וראויה לקלוט להיות ולד נוצר הימנה וקרינן ביה שכבת זרע הראוי' להזריע: לג' ימים. דהקפיד הכתוב על טומאת קרי במתן תורה וכדמפרש בגמ': מנין שמרחיצין. דאף ביום הג' מסוכן הוא: **גמ'** מסיני למדו. דביום השלישי טמאה דסובר תנא דמתני' לא ניתנה תורה לטבול יום: ה"ג כל מי שפירש בשלישי יש כאן שלישי ליל רביעי וכו' בלילה טמאה ביום טהורה ירד משה ברביעי כל מי שפירש ברביעי וכו' א"ר יוחנן זו בסיני ולדורות או בארבע או בשש. ולפי גירסא זו מתפרשת הסוגיא כפשטא ועיין בתוס' פירשתי הסוגיא כפי הגירסא שלפנינו:

פני משה

ואין מין פוגע בחבירו לחובשו. כלומר אהא בלחוד הוא דקפדי חכמים בדיני דכלאים שלא יהא מין אחד סמוך לחבירו בתוך שיעור יניקה שנראה כמטמיני זה לזה אבל לא צריך שיהא שיעור יניקה של זה פוגע בשיעור יניקה של זה דאהא לא קפדינן מידי: ר' יהושע בן לוי בא לתרץ הך קושיא דמיעוט זירועיה אינו אלא שנים וקאמר דלא צריכא לן להא דמשני ר' שמואל אלא מהאי תיבת זירועיה גופה נפקא לן חמשה: זרעה זרעיה זירועיה. כלו' דדרשינן מדכתיב זרועיה ש"מ לרבות הוא דאתא דאי הוה כתב זרעה הא חדא ואי זרעיה הוי משמע מיעוט זרעיה תרי השתא דכתיב זרועיה הרי עוד שנים והרי כאן חמשה: וכר' יהודה ואליבא דר' יהודה דס"ל התם דזורעין ששה באמצע דרוש ביה הכי זרע אי כתיב זרע הוה משמע חדא וכתיב זרעה תרי וזרעיה עוד תרי וזרועיה עוד תרי הרי ששה: ר' חגיי אמר זרעיה חמשה. אליבא דת"ק דמתני' הוא דקאמר וכלומר דלא צריכא כדדרש ריב"ל אלא דזרעיה חסר כתיב בלא וי"ו ומחמשה אותיות של התיבה כפיר נפקא לן חמשה והשתא לא מצית למידרש אליבא דר' יהודה והיינו טעמא דהת"ק דלא ס"ל אלא חמשה: כל הין וכו'. הש"ס הוא דקאמר שכך השיבו לו לר' חגיי א"כ כל ספר ישעיה שאני מוצא כתיב זרועיה מלא בוי"ו צריך אני למוחקו להוי"ו וכן כאלה ששאלה זו לרב הונא ספרא דסידרא של המקראות שהיה בקי במסורת המקרא ואמר שכך הוא זרועי' מלא כתיב בוי"ו. ה"נ האי כל הין דאנא משכח וכו' ר' חגייא הוא דקאמר לה שאני מקובל שהוא חסר וכל מקום שאמצא מלא אני מוחק להוי"ו ושאלו לרב ספרא ואמר שכך הוא שצריך להיות מלא בוי"ו וכמו שכתוב בספרים שלפנינו ודלא כרבי חגיי: הכא גרסינן לה בכלאים שם רבי יוחנן בשם רבי ינאי כולהון בתוך ששה כהנא בשם רבי שמעון בן לקיש כולהון חוץ לששה אם כולהון חוץ לששה נתני תשעה א"ר תנחום בוצרייה וכיני בערוגה שבערוגות היא מתני'. וכאן היא הסר מתיבת כולהון הה' עד כולהון הב'. ודבר זה להבינו צריך ביאור הרבה ולא כמו שראיתי שבגי לפרש וביארתי לזה הדק היטב ועל קו הנכון והאמת לא ראיתי להאריך כאן כי שם עיקר מקומו והרוצה לידע אמתת הדבר ומה שיצא לנו לפרש על פי זה לכל הסוגיא דהכא וכן לכל הסוגיא דהבבלי בפרקין עיין שם ויראה נמחונו בכל הענין והשיטה דבר דבר על אופנו ועל מכונו:

הלכה ג מתני' מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי. לשימושה שהיא טמאה דאכתי שכבת זרע מיקריא וראוייה היתה להזריע שנאמר והיו נכונים לשלשת ימים ומדנזה להפרישן שלשה ימים וכל זה היה מפני חשש פליטת שכבת זרע מהנשים דאלו בשביל אנשים לא היו צריכין לפרוש אלא יום אחד והיו טובלין לפנות ערב כדכתיב והיו טהורין אלא שאם יפלטו הנשים עד יום השלישי והוא בכלל היו טמאות ולפיכך צוה להפרישן ג' ימים ומכאן ואילך מסרחת הזרע במעי אשה ואינה מטמאה אפילו תפלוט ובגמרא מסיק לה לבתר דמייתי פלוגתא דתנאי דפ"ח דמקואות זו דברי ר"א בן עזריה ור' ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים עד ג' ימים מכאן ואילך היא נסרחת והיינו עד יום הג' ואין יום הג' בכלל דעל ג' עונות הוא דקפדינן ועונה היא או יום אחד או לילה אחת ואם שמשה בליל חמישי ג' עונות שלה יום ה' וליל ו' ויום ו' וכל שפלטה בתוך זמן זה טמאה ואם פלטה מליל שבת והלאה טהורה: מנין שמרחיצין את הקטן וכו'. אף בחמין שהוחמו בשבת. שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים מכאן שיום הג' יותר סכנה הוא מיום שלפניו. ובנוסחת המשניות כתוב שמרחיצין את המילה והעיקר כנוסחא דהכא במתני' והכי מסיק לה בגמרא ומקום שדרכן להרחיץ את הקטן מרחיצין אותו בשבת ביום המיל' בין לפני המילה והיינו בחמין שהוחמו מע"ש ובין לאחר המיל' או בשלישי של מילה שחל להיות בשבת בין רחיצת כל גופו בין רחיצת מילה לפי צורך בין בחמין שהוחמו מע"ש ובין שהוחמו בשבת: מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. לשון של נמר הדום כדתנן בפ' שני שעירי חציו קשור בסלע וחציו קשור בין קרניו וכו' וכשהיה מלבין היו יודעים שנתכפרו עוונותיהם: **גמ'** אמר ר' יוחנן מסיני למדו. לדין דפולטות שכבת זרע שמשה ירד בשלישי בשבת ואמר להן וכו' ונמצא כל שפי' בג' וכו' כלומר שהרי לשלשת ימים אמר להם ובשבת ניתנה התורה וא"כ היה להם זמן לפרוש גם בתחלת רביעי דאכתי ג' ימים הן קודם מתן תורה אלא יש שפירשו מיד בהותו יום לעתותי ערב. ואין זה אליבא דמאן דאמר דלעולם חמש עונות בעינן דא"כ כ"ע היו צריכין לפרוש ביום הג' קודם הלילה כי היכי דמצי למיטבל ביום הששי ולהיות להם הערב שמש אלא דסבירא ליה דיש שעשו כך ויש שלא עשו כך וכדלקמן. וכל מי שפי' ביום השלישי קודם הלילה יש כאן חמשה עונות ליל רביעי ורביעי ליל חמישי וחמישי ובששי כך היה כל מי שפלטה בלילה היתה טמאה דאכתי בתוך חמש עונות פלטה וביום שהוא יום ששי אף אם פלטה טהורה שלאחר חמש עונות הוא וטבלו בו ביום וטהרו לגמרי בהערב שמש: כל מי שפי' ברביעי וכו' כלומר ויש שלא החמירו על עצמן לפרוש באותו יום שאמר להן משה אלא שלמדו מדאמר להן לג' ימים א"כ די שנפרוש מתחלת יום רביעי וכי ארבעה עונות סגי קודם יום הטבילה והיה להן יום רביעי וליל חמישי ויום חמישי ובששי כך היה כל מי שפלטה בלילה והוא ליל ששי היתה טמאה שעדיין לא מלאו ארבעה עונות ואם פלטה ביום ששי טהורה שלאחר ארבעה עונות הוא וטבלו ביום ששי והערב שמש טהרו לגמרי: זו בסיני. כך היה המעשה בסיני בין שהבינו מדלויה משה ביום הג' ואמר לשלשת ימים ש"מ דהה' עונות קפיד והיה מחזיק לטומאה אם תפלוט בתוך הה' ולפיכך פי' ביום הג' קודם הלילה דאם ימתין עד תחלת יום רביעי שמא תפלוט ביום ו' לפני הערב בסמוך ותהיה טמאה דאכתי לא מלו לה ה' עונות שלימות ולא תוכל לטבול קודם השבת שיהא לה הערב שמש ואלו שלא פירשו עד תחלת יום הרביעי לא הבינו כן מדברי משה אלא שהיו סוברין מדאמר לג' ימים ש"מ דבד' עונות סגי והיה להם יום ד' וליל ה' וה' וליל ו' וביום הו' כבר מלו ד' עונות שלימות ואף אם תפלוט תהיה טהורה ויכולה לטבול ולמיעבד לה הערב שמש: אבל לדורות אין אנו למדין מאלו שהבינו כך מדברי משה והיה להן ה' עונות ואלו שהבינו כך ולא היה להם אלא ד' עונות שלימות אלא דילפינן מדברי משה דעל ימים הוא דקפיד ולא ניזיל בתר עונות וא"כ פולטת ביום הג' לשימושה טמאה וביום הד' לשימושה טהורה והשתא פעמים שהן ארבע עונות כגון אם שמשה ביום הרביעי אין אותו היום בכלל הד' עונות דליכא ד' עונות שלימות עד לילי שבת אלא מליל ה' ואילך ליל ה' וה' וליל ו' ויום ו' והיא טובלת קודם הלילה ואף אם תפלוט אין אנו חוששין לכך שהרי העיקר על מנין הימים הוא דקפדינן והרי יש כאן מיום שימושה ג' ימים שהיום הוא ג"כ בכלל דמקצת היום ככולו ואין מנין העונות אלא ללמד שפעמים היא כך ופעמים היא כך פעמים ד' עונות כדאמרן ופעמים שהן ו' כגון אם שמשה בתחלת ליל ד' יש כאן ליל רביעי ורביעי ליל ה' ויום ה' ליל ו' ויום ו' ובלילי השבת והלאה אם תפלוט אז היא טהורה: ר"ע אומר לעולם

מסורת הש"ס

כלאים פ"ג

*[illegible]

עין משפט נר מצוה

יד

א מיי' פ"ב מהל' מילה הל' ח טוש"ע או"ח סי' של"א סעי' ט

ב מיי' פ"ג מ[illegible] הלכה ז

גליון הש"ס

עי' [illegible] רמב"ן דף פו גרסא אחרת בזה. ונגרסתו שוה בירושלמי כלאים [illegible]:

שינוי נוסחאות (סו"ב) זרע כד"ו זרע ה. (סו"ה) הונה כד"ו חונה.

תורה אור

לעולם הן חמש. וכן לדורות. *תמן תנינן הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי ראב"ע. רבי ישמעאל אומר פעמים שהן ארבע עונות. פעמים שהן ה' פעמים שהן שש ר"ע אומר לעולם הן חמש. *אם יצאת מקצת עונה הראשונה משלימין לה מקצת עונה ששית. הא רבי ישמעאל עבד יום עונה ולילה עונה. ר"ע עבד יום עונה ולילה עונה. מה ביניהון עונות שלימות ביניהון. ר' ישמעאל עבד מקצת עונה ככולה. ורבי עקיבה לא עבד מקצת עונה ככולה. ותני כן על דר' עקיבה לפיכך אם נכנסה מקצת עונה ראשונה משלימין לה מקצת עונה ששית. תני רבי אלעזר בן עזריה אומר יום ולילה עונה ומקצת עונה ככולה. ותני כן על דר' אלעזר בן עזריה פעמים יש שם יום וכל שהוא והיא טהורה. שני ימים וחסר כל שהוא והיא טמאה. (יום וכל שהוא והיא טהורה שני ימים וחסר כל שהוא והיא טמאה). יום וכל שהוא והיא טהורה היך עבידא. שימשה את ביתה ערב שבת קודם לשקיעת החמה ופלטה במוצאי שבת לאחר שקיעת החמה. הרי יש כאן יום וכל שהוא והיא טהורה. שני ימים והסר כל שהוא והיא טמאה היך עבידא שימשה את ביתה ערב שבת לאחר שקיעת החמה ופלטה באחד בשבת קודם לשקיעת החמה הרי יש כאן שני ימים חסר כל שהוא והיא טמאה. א"ר יוחנן מדברי כולם *טבולי יום קבלו ישראל את התורה. הדא דאת אמר בנשים. אבל באנשים כבר טהרו. [ז]מה טעמא °וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם *א"ר יוחנן זו דברי ראב"ע ור' ישמעאל. ור"ע. אבל דברי הכמים [ז]עד ג' ימים מיכן והילך היא נסרחת. ואתייא כההיא דאמר ר' זעירא בשם ר' יוחנן °זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע. מה תורת הזב עד ג' ימים. אף תורת שכבת זרע עד ג' ימים. אנן תנינן *מרחיצין את הקטן. תניי דבית רב מרחיצין את המילה. רבי אבהו בשם ר' יוחנן [א] הלכה כמי שהוא אומר *מרחיצין את הקטן. אמר ר' יוסה

על

פני משה

לעולם הן ה' וכן לדורות. דקסבר כ"ע היו פורשין ביום הג' לפני הלילה וה' עונות שלימות בעינן ויש כאן ליל ד' ויום ד' ליל ה' ויום ה' וליל ו' אבל יום הו' לא מן המנין הוא דאף על גב שככר מלו הה' עונות שלימות היינו לענין שאם הפליט ודאי טהורה היא אבל מ"מ הי' צריכין לפרוש ביום הג' קודם הלילה בכדי שתוכל לטבול קודם לילי השבת ויהיה לה הערב שמש כדלעיל וכן לדורות ילפינן דה' עונות שלימות בעינן: תמן תנינן וכו'. בפ"ח דמקואות וגרים בדברי ר"א בן עזריה ביום הג' טהורה וב"ר דברי הפלוגתא דידהו מבוארין הן מהאי דלעיל ודברי ר' ישמעאל כפין האי דאמר ר' יוחנן אבל לדורות או בארבע או בו' כדפרי' ופעמים שהן ה' דקאמר כגון ששמשה בתחלת יום רביעי שפליטתה טמאה עד תחלת ליל שבת ומכאן והילך טהורה: ר"ע אומר לעולם הן ה'. כדפרי' לעיל דה' עונות שלימות בעינן לדידיה ואם יצאת לה ממקצת עונה הראשונה כגון ששמשה בתוך ליל ד' נותנין לה ממקצת עונה הו' והיינו ממקצת יום הו' שהיא עונה הו' לפי חשבון הלא כדי להשלים ה' עונות שלימות א"כ אם פלטה בתחלת יום הו' טמאה דהכתי לא מלו ה' שלימות ולאחר כאן כשכלו הה' שלימות אם הפלוט אפילו בו ביום טהורה והא דפירשו קודם ליל הרביעי כדפרי' לעיל שעשו כך כדי שיכלו הה' עונות שלימות מקודם בכדי שיטבלו קודם הלילה ויהיה להן הערב שמש: הא ר' ישמעאל וכו'. כלומר הא וודאי דלכ"ע או יום או לילה עונה הוא דהכיב ומה ביניהון עונות שלימות ביניהון וכו' וכדפרי': ותני כן. לר"ע אם נכנסה מקצת עונה מן היום או מן הלילה קודם ששמשה והא"כ ששמשה משלימין לה מקצת עונה של ו' עד שיכלו ה' עונות שלימות ואם פלטה בתחלת מקצת העונה הו' טמאה והא"כ טהורה כדאמרן: יום ולילה עונה. אין עונה אא"כ יש בה מן היום ומן הלילה ומקצת עונה זו ככולה כדלקמן: ותני כן. אליבא דר"א בן עזריה דס"ל פולטת ביום הג' טהורה ומקצת היום ככולו פעמים יש בה יום וכל שהוא מן היום והיא טהורה וכו' כדמפ' והזיל: היך עבידא. כגון אם שימשה ע"ש קודם לשקיעת החמה ופלטה במוצאי שבת לאחר שקיעת החמה יש כאן יום שלם וכל שהוא מקצת מיום הו' ומקצת מיום הא' וה"ז כפולטת ביום הג' לשימושה והיא טהורה: שימשה את ביתה ע"ש לאחר שקיעת החמה. אפילו פלטה באחד בשבת אלא שהיה קודם לשקיעת החמה הרי יש כאן שני ימים יום השבת ואחד בשבת אבל חסר הוא כל שהוא ולא הויא פולטת ביום הג' ויא טמאה וקמ"ל דיום ולילה הוי עונה אחת ומקצת מיום זה ומקצת מיום זה הרי הוא ככולו ואם לאו אפי' יש כאן שני ימים אלא שחסירין הן אפילו מקצת טמאה: אמר ר' יוחנן מדברי כולם. נלמד דכשהיו טבולי יום קיבלו ישראל את התורה והך דר' יוחנן פליגא אהא דר' יוחנן דלעיל דקאמר כל מי שפי' בג' וכו' ואם פלטה ביום הו' טהורה ואפילו לאלו שההמירו על עצמן ובברי דה' עונות שלימות בעינן וכן למי שפירשו ברביעי וכו' כדלעיל וא"כ היה להם שהות לטבול קודם הלילה ולהיות להם הערב שמש וצ"ל דאמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן והאי מאן דאמר סבירא ליה דפליגי אימת עבדו פרישה דלר' אלעזר בן עזריה סבירא ליה כרבנן דר' יוסי דבה' עבדו פרישה וא"כ כל שפלטו בכל יום הו' היו טמאות ולא יכלו לטבול עד הלילה שאז אם יפלטו טהורות ור' ישמעאל סבירא ליה כר' יוסי דבד' עבדו פרישה אבל לא בהשכמה ואם כן אלו שלא פירשו עד סמוך לליל ה' לא היה להם אלא ד' עונות שלימות עד התחלת לילי שבת ור"ע נמי סבירא לי' בד' עביד פרישה אבל כולם פירשו בהשכמה מיד שליוה להם משה והיה להם ה' עונות שלימות עד תחלת לילי שבת והשתא לכ"ע לא היו יכולין לטבול קודם הלילה ולא טבלו אלא בלילי שבת והיו טבולי יום כשקיבלו את התורה: הדא דאת אמר בנשים שהן הן היו טבולי יום כדאמרן אבל באנשים כבר טהרו בהערב שמש דהא כתיב וקדשתם היום ומחר וגו' וא"כ אפי' למ"ד בה' הוא דעביד פרישה היה להם שהות לטבול ולהעריב שמשן: זו דברי ר"א בן עזריה וכו'. לכל חד וחד כדאית ליה בזמן הפרישה אבל חכמים אומרים עד ג' ימים ולא עד בכלל וכדפרי' במתני' דג' עונות שלימות הוא דבעינן ומכאן ואילך הה"ז היא נסרחת ואין פליטתה מטמאה ולדידהו סבירא להו כמאן דאמר דבה' עביד פרישה ובהשכמה והיה להם ג' עונות שלימות עד התחלת לילי שבת והיו הנשים טבולי יום: מה תורת הזב עד ג' ימים. כלומר דהא קי"ל דהזב מטמא בראיות והזבה בימים מיהו תורתו עד ג' ימים הוא כדתנן בפ"ק דזבים ראה אחת היום ושתים למחר וכו' ה"ז זב גמור ולאפוקי אם הפסיק יום אחד בין הראיות ואא"כ ראה ראיה ג' אין בו תורת הזב וש"מ מיהת דעד ג' ימים היא הורתו והיינו ג' עונות היום והלילה ולמחרתו שאם ראה בהן אחת היום ושתים למחר או שתים היום ואחת למחר הרי זה זב גמור אף תורת שכבת זרע עד ג' ימים והיינו בג' עונות כדפרי': אנן תנן. במתני': מרחיצין את הקטן ותני דבית רב מרחיצין את המילה. ולא גרסי את הקטן:

על

קרבן העדה

לעולם הן חמש. כמו שמפרש בסמוך: תמן תנינן. במסכת מקואות פ"ח: ביום הג'. כגון ששמשה בו' ופלטה ש"ז במוצאי שבת ל"ש שמשה תחלת ליל ששי דאשתהי ד'. עונות שלמות ליל ששי וששי וליל שביעי ושביעי ל"ש שמשה יום ו' קודם חשכה דלא אשתהי אלא מקצתו וליל שביעי ושביעי דליכא אלא יום ולילה ומשהו אפ"ה טהורה כשפלטה בתחלת ליל מ"ש וכדמפרש בסמוך: רי"א פעמים שהן וכו'. בא לחלוק ולומר דפולטת בג' לשימוש טמאה אבל פולטת בד' טהורה ובסיני פירשו ביום ד' וטבלו בליל שבת הרי ליום הרביעי טבלו ומודה לת"ק דמקצת היום ככולו דלא קפיד קרא אלא במניין הימים ולא במניין העונות: ופעמים שהן ד' עונות. שלמות שאם שמשה ד' בשבת קודם חשכה פליטתה טמאה עד תחלת שבת: פעמים שהן ה' עונות. אם שמשה יום רביעי עם הנץ החמה: פעמים שהן ו'. אם שמשה תחלת ליל ד' בין השמשות: לעולם הן חמש. דפירשו ביום ד' בהשכמה וטבלו בליל שבת הרי ה' עונות שלמות: משלימין לה מקצת עונה ששית. קס"ד דלעולם אינה טהורה עד שיעברו עליה ג' ימים וביום הד' טהורה: ופריך הא ר"י סובר יום מיקרי עונה אחת ולילה עונה אחת וכן סובר ר"ע: מה ביניהון. איכא בין ר"ע לר"י: עונות שלמות ביניהון. לר"י לא בעינן עונות שלמות ולר"ע בעינן עונות שלמות: ותני כן. בברייתא מפורש דלר"ע בעינן עונות שלמות: על דר"ע. לדעת ר"ע: יום ולילה. מיקרי עונה: ומקצת עונה ככולה. ואם פלטה תחלת יום ג' שהוא עונה ג' טהורה וכן בהתחלת העונות וכמו שמפרש בסמוך: היך עבידא. היכי דמי: שמשה. עם בעלה: הרי יש כאן יום וכל שהוא והיא טהורה. שהרי לא פלטה עד יום ג': מדברי כולם וכו'. לד"ה טבלו בליל שבת ה"ל טבולי יום כשקבלו התורה שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה וכיון דהכי הוא טפי איכא למימר דמטבול יום טבלו ואפילו הכי פליטתן טהורה ובלרו להו חדא עונה אליבא דכולהו הלא ודאי דקים להו ניתנה תורה לטבולי יום: הדא דאת אמר. הא דאמרן ניתנה תורה לטבולי יום היינו בנשים שלא באו אלא לשמוע: אבל באנשים. שמיד שפירשו וטבלו טהרו מטומאת קרי: מה טעמא. כלומר מנא לן: וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם. הרי שביום מחר כבר כבסו השמלות וכ"ש שטהרו עצמן בטבילה והתורה לא ניתנה עד יום ג' כדכתיב היו נכונים ליום הג': עד ג' ימים. דהיינו שש עונות שלמות בעינן: מיכן והילך. מיום ד' ואילך דהיינו עונה השביעית טהורה: מה תורת הזב עד ג' ימים. דאם ראה ג' ראיות בג' ימים טמא אבל אם ראה ג' ראיות בד' ימים טהור וכב"ה בריש מסכת זבים: אף תורת שכבת זרע. היוצאת ממנה טמאה עד יום ד' ולא מסיני יליף: אנן תנינן. במתני' מרחיצין את הקטן דמשמע כל גופו: תניי דבי רב תני מרחיצין את המילה. דמשמע מילה דוקא ולא שאר הגוף:

על

עין משפט נר מצוה

כז

א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ה ופ"ב משבת הלכה יד טוש"ע או"ח סי' של"א ס"ט

מסורת הש"ס

מקואות פ"ח מ"ג

תוס' מקואות

שבת פו ע"ג

עיין שם

ר"ה דמ"ד ה"ג

פ"ט ה"ג ע"א

שמות יט

ויקרא טו

גליון הש"ס

ז פ' כתיב הבמ"ל אין קטו:

ז ע' בה"ג דף פ"ב:

שנויי נוסחאות (סוס"ו) התיבות במוקפים ליתא בד"ו. (סול"ס) רב בשרי"ר רבי.

טוב ירושלים

אבל באנשים כבר טהרו כו'. פמ"ק ד"ס וקדשתם מ"ש דא"כ היום ומחר נ"ע. וק"ל הא מזה למד משה רבינו להוסיף יום אחד מדעתו היום כמחר כמבואר בבבלי פ"ט א'. וי"ל דהכא אתיא כרבנן דלא ס"ל דהוסיף יום אחד מדעתו. או י"ל דלכאורה מהי מדעתו שוה הא סיקב ניתן ידוע כמו בסעיפו סוף' בכן דק"ו מדרש מדעתו. אלב"י סוכה נ"א פ' דגם סיקב נ"ע מקובל מרגו א"ב. אבל נתי"ש ק'. וגם לד' סיכן במועד דהא"ר כן לר"י מם קא"ל ולא לרבנן. וי"ל דר' יוסי כר"י ס"ל. אבל גזם א"ש דאו מדעתו דעיקר היום ומחר אהא נלמד פל ב"א מיסגנו למחר קודם שבת ומשם מדעתו דלא נמי נכא דלהם דהיום כמחר וסקב"ה בבקים לו:

קרבן העדה

על כורחך וכו'. כלומר תדע דמרחילין את הקטן תנן מדתני שמואל: ה"ג כל שעה הוה רבי זעירא רבי בא אמר לי וכו'. וה"פ כל שעה היה רבי זעירא אומר בשם רבי בא בא"ל תני מתניתך דלקמן פרק רבי אליעזר דמילה מרחילין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה ולא עוד אלא שמזלפין מים על גבי מכה בשבת: אם אומר וכו'. ואי ס"ד במרחילין את המילה תנן אבל לא כל גופו ל"ל למתני כלל הא מילה נמי מכה היא ומאי איכא בין מכתו של גדול לשל קטן כי היכי דמתירין בשל גדול ה"ה נמי בשל קטן: בהיותם כואב אין כתיב כאן. דהוה משמע כאב המילה לחוד: אלא בהיותם כואבים. דמשמע שכל איבריהם היה כואב להם משמע מינה דביום השלישי אית בה סכנת נפשות: מפקדין לחייתא. היו מצוים למילדות: כל שיקויין. כל הרפואות שאתם עושין לילד הנימול לאחר המילה בחול תעשו לו אף בשבת: לכן צריכה. לא נצרכה אלא אפילו ביום השלישי שחל להיות בשבת תעשו לו כל הרפואות: מפני הסכנה. שמניעת חמין סכנה היא לו: אם מפני הסכנה. מתירין לו לרחוץ פשיטא דהא אפי' לכתחילה מותר להחם לו חמין לחולה שיש בו סכנה: בשם רבנן. שבבבל דמחממין לו חמין לתינוק בשבת ביום הג' מפני הסכנה: ותני כן. והכי נמי הכי: לונטית. בגד שמסתפגין בו: לא יטול וכו'. שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בחמים בשבת א"כ דאיירי בשאלונטית עדיין ע"ג מעיו ויש לחוש לסחיט': לית כאן אלא מותר. צריך לשנות בברייתא נוטל אדם עריבה וכו' דאפי' רוחץ בהן בשבת אין כאן איסור כיון דאינו רוחץ בהן כל גופו: בראשונה היו קושרין. כל אחד לשון של זהורית בחלונו: ויש מהן. שנמחלו עוונותיהם והיה הלשון מלבין: ויש מהן שהיה מאדים. כלומר שלא היה מלבין והפכר לומר מי שהיה עוונותיו מרובין ביותר היה הלשון מאדים: ויש שנים שהיה מאדים. והיו עלבון כל השנה כולה א"כ שלא יודע הדבר בין האומות: חזרו וקשרו אותו בסלע. שעל ההר בדחף השעיר המשתלח ממנו: כשנים שבין שמים לארץ כשלג ילבינו. משום דקשיא ליה כשני מיבעיא ליה דומיא דסיפא דכתיב כשלג ילבינו ולא כתיב כשלגים אלא למידרש שיהיו רחוקים כשנים שבין שמים לארץ דכתיב כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו פשעינו ומן שמים לארץ המרחק כמו ממזרח למערב כדאמרי' בחגיגה אידי ואידי חד שיעורא: כצמר יהיו. שהשלג יותר לבן מן הצמר כדתנן בנגעים בהרת עזה כשלג שאת כצמר לבן: כשני אבות. שהם תק"ב אברהם קע"ה יצחק ק"פ יעקב קמ"ז: בראשון. כשחטאו בפעם ראשונה: בשני. כששנה בחטאו אינו מתכפר לו כל כך: כפי שניו. שימי האדם מתחלק לג' חלקים ילדות ובחרות וזקנה ובכל חלק מהם יתאוה לתאוה אחרת ע"כ אמר אם החטא כפי שניו שהבחור מנאף והזקן רודף אחר הכבוד ומשתכר אין חטאם גדול כל כך כמו זקן מנאף ובחור משתכר ביין משתיו ויתר מכאן. דהיינו זקן מנאף כצמר יהיו: בשעה שעוונותיו קלין. דהיינו עשה ול"ת כשלג ילבינו: בשעה שהן כבדין. דהיינו חמורות כגון כריתות ומיתות בית דין וחילול השם כצמר יהיו. א"כ קלין שהמצות הם יתירות על העבירות הם קלין ואם העבירות יתירות הם כבידין: הלכה ד מתני' כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו. מקיש סיכה לשתייה:

גמ'

תורה אור

על כורחך את אמר מרחיצין את הקטן. *תני שמואל לעולם אין מונעין לא שמן ולא המין מע"ג מכה בשבת. אמר ר' יוסה כל שעה הוה ר' זעירא ר' אומר לי תני מתניתך ולא עוד אלא שמזלפין המים ע"ג מכה בשבת. אם אומר שמרחיצין את המילה מה בין מכתו של גדול למכתו של קטן. ר' אבהו בשם ר"א הלכה כראב"ע. ר' אבון בשם ר' אבהו טעמיה דרבי אלעזר בן עזריה °ויהי ביום הג' בהיותם כואבים. בהיותו כואב אין כתיב כאן אלא בהיותם כואבים בשעה שכל איברידם כואבים עליהם. רבי יעקב בר אחא אמר רבי אלעזר ורבי יוחנן מפקידין לחייתא כל שיקויין דאתון עבדין בחולא עבדין בשובתא. לכן צריכה אפי' ביום השלישי שחל להיות בשבת. שמואל אמר מפני הסכנה. רבי יוסה בעי אם מפני סכנה מחמין לו המין. ר"י בי ר' בון בשם רבנן דתמן מחמין לו המין בשבת *ותני כן מהמם הוא אדם לונטית ונותנה ע"ג מכה בשבת. לא יטול אדם עריבה מליאה חמין ויתננה ע"ג מעיו בשבת. ריב"ל אמר לית כאן אלא מותר. *בראשונה היו קושרין אותו בחלונותיהם ויש מהן שהיה מלבין ויש מהן שהיה מאדים. והיה מתביישין אלו מאלו. חזרו להיות קושרים אותו בפתחו של היכל ויש שנים שהיה מלבין ויש שנים שהיה מאדים. חזרו וקשרו אותו בסלע. כתיב °לכו נא ונוכחה יאמר ה' וגו'. תני רבי אליעזר אומר °אם יהיו חטאיכם כשנים וגו'. כשנים שבין שמים לארץ כשלג ילבינו יותר מיכן כצמר יהיו. ר' יהושע אומר אם יהיו חטאיכם כשנים כשני אבות כשלג ילבינו יותר מיכן כצמר יהיו. אמר רבי יודן בר פזי אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו בראשון. ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו בשני. ורבנן אמרי אם יהיו חטאיו של אדם כפי שניו כשלג ילבינו יותר מיכן כצמר יהיו. אמר רבי יודן ענתדרייא בשעה שעונות קלין כשלג ילבינו. בשעה שהן כבידין כצמר יהיו:

הלכה ד מתני'

*מניין לסיכ' שהיא כשתיי' בי"ה אע"פ שאין ראי' לדבר זכר. לדבר שנא' °ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו:

גמ'

פני משה

על כירחך אתה אומר. שמרחילין את הקטן היא הנוסחא האמיתית בהרי כל עליין שההירו ביום הג' שחל להיות בשבת מפני הסכנה הוא וא"כ מרחילין את כל גופו מפני הסכנה וכדמסיק ר' יוסי למילתיה וחזיל: תני שמואל. כלומר דאשכחן דתני שמואל לעולם אין מונעין וכו' מעל גבי מכה בעלמא בשבת: אמר ר' יוסי. סייעה דמילתא היא שאמר דכל שעה הוה ר' זעירה רבי בלי אמר לי תני מתניתך והסייע בה דלאו דוקא אין מונעין חמין מליתן ע"ג המכה אלא ולא עוד אלא שאף מזלפין חמין וכו' והיינו רחילה כיד והשתא אם אומר את שמרחילין את המילה תנינן א"כ מה בין מכתו של גדול וכו' ומאי איריא דקתני מרחילין את המילה הא אפי' אחר מכה של גדול מרחילין כיד בהמין אלא ע"כ דמרחילין את כל גופו של קטן היא דתנינן טעמא דר"א בן עזרי' דמתיר לרחוץ כל גופו של קטן כדתנן לקמן בפ' ר"א דמילה: בהיותו כואב אין כתיב. דהוה קאי על היום אבל השתא דכתיב בהיותם כואבים משמע שעל האברים קאי שכל ה' בריהם כואבים עליהם ולפיכך המתינו להם עד יום הג' וא"כ מותר לרחוץ כל אבריו של הקטן שכואבים לו מחמת המילה: מפקדין לחייתא. היו מצווין לנשים המילדות. כל המשקין שאתם עושין בחול לרפואת הקטן תעשו כן בשבת: לכן צריכה. לכך הוצרכו לצוות שאפי' ביום הג' שחל להיות בשבת מותר דאי ביום המילה עצמו בשבת פשיטא היא ולא היו צריכין להזהירן: שמואל אמר מפני הסכנה. אמתני' מהדר דטעמא דמרחילין את הקטן מפני הסכנה הוא וכלומר שאם רואין שסכנה היא לו אם לא ירחצו אז מותר: ר' יוסה בעי. עלה אם מפני סכנה וכדקאמרת א"כ מאי איריא דקתני מרחילין דמשמע בחמין שיש להם מע"ש אפי' מהמין לו חמין לכתחלה בשבת וכן אמר ר' יוסי בר' בון בשם רבנן דתמן של בבל שמחמין לו חמין בשבת ותניא נמי הכי שמחמין האלונטית ונותנה אפי' על שאר מכה בשבת הלא לאו דווקא לאחר המילה שרוחין שיש סכנה ואפי' לפני המילה שלא יבא לידי סכנה: לא יטול וכו'. סיפא דהאי ברייתא מסיים וחזיל: ע"ג מעיו בשבת. משום רפואה שלא ששכו על גבי מעיו ורבי יהושע בן לוי פליג ואמר לית כאן השתא אלא תני מותר: בראשונה וכו' אקושרין לשון של זהורית קאמר דבראשונה וכו' חזרו וקשרו אותו בסלע אצל מקום דחיפתו כדפרישית במתני': כתיב לכו נא ונוכחה יאמר ה' וגו'. וכתיב כשלג וכתיב כצמר הא כיצד: כשנים. דריש על השנים ממש וכשנים משמע הידועים שהם יהיו כאותן שנים שבין השמים והוא מהלך ת"ק שנה הז כשלג ילבינו ואם יותר מכאן שירבו בעונות בשנים הרבה יותר מזה כצמר יהיו שאינו לבן כל כך כשלג: כשני אבות זהו כשנים הידועים וקרוב למספר שבין השמים לארץ: כשלג ילבינו בראשון. כימי בית ראשון: כצמר יהיו בשני. לפי שבימי בית שני לא היה להם זכות כל כך והסרו מהם חמשה דברים שלא היו כמו בית ראשון: ורבנן אמרי. דכשנים על ימי שנותיו של האדם קאי: בשעה שעונות קלין. שהן כשני ואינו אדום כתולע כשלג ילבינו ובשעה שהן כבידין ואדומים כתולע כצמר יהיו וזהו משמעות פשטיה דקרא: וגרסי' להא לקמן בפ"ו דיומא בהלכה ה' וגרים התם בדברי ר' יודה בר פזי כשני ילבינו בראשונה וכו' והיה נראה לפרש בפעם ראשונה ומיהו אין מתיישב כל כך. ובראשונה כמו בראשון הוא:

הלכה ד מתני' מנין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים לאיסור אבל לא לכרת כשתיה וכדקאמר בגמרא: ותבא כמים וגו'. ואיתקש שמן למים ומיהו ראיה גמורה ליכא דאיכא למימר דקרא לא משתעי בשתייה אלא ברחילה ומים דומיא דשמן מה שמן מאברא אף מים מאברא ולמילף איסור לרחילה מסיכה וסיכה גופה מקרא דדניאל נפקא לן וסוך לא סכתי ואיכא למימר נמי איפכא דמים בשתייה משתעי וסיכה ילפינן משתייה להכי קאמר דמיהת זכר לדבר איכא לסיכה או מהאי קרא או מהאי קרא:

גמ'

שינויי נוסחאות (שו"ה) המים בד"ו חמים. (שו"ז) ר"א בד"ו רבי אלעזר. (שו"ח) אבון בד"ו אבין. (שו"י) בהיותו בסרי"ר בהיותם. (שו"ג) מפקידין בד"ו מפקדין. (שו"ד) צריכה בסרי"ר נצרכה. (שו"ז) ר"י בד"ו רבי יוסי. (שו"ח) דהתמן בד"ו התמן. (שו"א) שנא' בד"ו ליתא.

טוב ירושלים

א"ר יוסי ע"כ את אמר מרחילין את הקטן תני שמואל לעולם אין מונעין לא שמן ולא חמין כו'. ר"ע ובודאי לא נגרע מילה מחמין ע"ג מכה דבכי וכן הוא להדיה בבבלי קל"ד ב' ולהכם אחק סק"ע נהגים ולה"ר מדברי ר"י ואין אחר לדבריו. ואלה"ק ממש"ש שמואל דנותן הון למכה מלבד דסתילוק מבואר דהכא משום סכנה אף שמואל מודה דאין צריך דוקא חוץ למכה:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

גמ' כהדא דתני *בשבת בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג מותר. ביום הכפורים בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אסור. *בתשעה באב ובתענית ציבור סיכה שהיא של תענוג אסור. שאינה של תענוג מותר. תני שוות סיכה לשתייה לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש. ביוה"כ לאיסור אבל לא לעונש. והא *תני *ולא יחללו (ויקרא כב) להביא את הסך ואת השותה. אמר רבי יוחנן לית כאן סך. אמר רבי אבא מרי אם אומר את לית כאן סך. לית כאן שותה דלא כן דבר שהוא בא משני לווין מצטרף. *מניין שהוא מחוור בעשה. רבי אלעזר בשם רבי סימי °לא נתתי (דברים כו) ממנו למת מה אנן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין לחי הוא אסור לא כל שכן למת. אי זה דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זה סיכה:

הלכה ה מתני' *המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זה עם זה קליפי אגוזים קליפי רמונים אסטים ופואה כדי לצביע בהן בגד קטן בשבכה מי רגלים נתר ובורית קימוניא ואשלג כדי לכבס בהן בגד קטן בשבכה רבי יהודה אומר כדי להעביר על הכתם:

גמ' וקשיא כמון ומלח מצטרפין. ר' אילא בשם ר' אליעזר במיני מתיקה שנו. *תמן תנינן שיעור המלבן והמנפס והצובע והטווה. והכא את אמר הכין. *תמן בצובע ברם הכא במוציא לצבוע. נתר. נטרון. בורית. ביריתה קימון קליא. אשלג. ר' יוסי בי ר' בון אמר אצרות רוח:

הלכה ו מתני' *פלפלת כל שהוא ועיטרן כל שהוא מיני בשמים ומיני מתכות כל שהן מעפר המזבח מאבני המזבח ממקק ספרים ממקק מטפחותיהן כל שהן מפני שמצניעין אותן לגונזן רבי יהודה אומר אף המוציא ממשמשי עבו"ם כל שהוא שנאמר °ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: (דברים יג)

גמ'

קרבן העדה

גמ' בשבת. כל סיכה מותרת ובלבד דלא מוכחא מילתא דלרפואה קעביד: בין סיכה שאינה של תענוג. כגון שיש לו חטטין בראשו: לאיסור. גבי מעשר שני ותרומה ולאיסור עשה וכדמסיק: ולתשלומין. אם סך זר בתרומה חייב לשלם חומש כאלו שתה ולא מיקרי מזיק וכן בקדש: אבל לא לעונש. למלקות וכרת: ופריך והא תני ולא יחללו. דכתי' בתרומה לרבות השותה והסך ש"מ דאף סך איכא עונש וקשיא אהך ברייתא דתני בה אבל לא לעונש: ומשני אר"י לית כאן סך. כלומר שמי מכאן סך ולא יחללו להביא את השותה היא דאתי: דלא כן. דאל"כ אלא דלא יחללו להביא את השותה הוא דאתי ש"מ דאין שתייה בכלל אכילה דאי בכלל אכילה היא ל"ל קרא לרבויי: דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף. בתמיה ואנן תנן במתני' פ"ח דיומא האוכל ושותה מצטרפין ואי שתייה לאו בכלל אכילה ומולא יחללו מרבינן אותו איך מצטרפין אלא ודאי דכולא ברייתא משבשתא בשלמא אי מרבינן סך מולא יחללו י"ל דה"ק לרבות את הסך כשותה וכ"ה בבבלי בנדה אבל אי תני שותה לבדו קשיא: מניין שהוא מחוור בעשה. מניין שיש איסור עשה בסיכה של מעשר שני: אם להביא לו ארון ותכריכין למת. בא הכתיב לאסור השתא לחי הוא אסור ליקח בו חלוק דלא הותר רק מה שהוא צורך לאכילה וצריך לאכלו בקדושת מעשר כ"ש שאסור למת: איזהו דבר. שש"ך בחי ובמת והתירה התורה לחי ואסרו למת הוי אומר זו סיכה ש"מ דבסיכה איסור דאורייתא' והינו אלא עשה דלא נאמרו הדברי' אלא בסיפור דברים של הוידוי וליכא למשמע להו מיניה:

הלכה ה מתני' ביצה קלה. כבר מפורש שזו היא ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל ולא נשיעור כל ביצה שיעורו אלא כגרוגרת מביצה קלה: מצטרפין. כל מיני תבלין זה עם זה: קליפי אגוזים. הגדולה ע"ג הקליפה בעודן לחין: סטים. קרו"ג לבע כמו תכלת: פואה. וורנל"א עשב שצובעין בו אדום: פי שבכה. ברחש השבכה שעשאה בקליעה נותן מעט בגד: נתר. מין אדמה: קמוליא ואשלג. מיני עשב הם: את הכתם. של דם נדה שאלו הסממנין מעבירין על כתם של דם נדה בבגד לטהרו:

גמ' וקשיא. אמתני' דתנן תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זה עם זה והלא כמון ומלח דשניהן מיני תבלין וכי ראוין להצטרף הלא אין טעמן שוה ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל: במיני מתיקה שנו. הא דמצטרפין זה עם זה היינו במיני מתיקה דטעמן שוה ואין אחד פוגם טעמו של חבירו: תמן תנינן. לקמן בפ' הזורק: שיעור המלבן וכו'. כמלא רוחב הסיט כפול והכא אתה מצריך שיעורא רבא כדי בגד קטן: ומשני תמן בצובע. בשיעורא זוטא חייב אבל הכא במוציא סממנים לצבוע צריך יותר שאין אדם טורח לשרות סממנים שאין בהן לצבוע בגד קטן: ביריתה. נפרית: אצרות רוח. דמשתכח בנוקבא דמרגניתא ומפקי ליה ברמגא דפרזלא וכיון שהוא נתון בנקב מעלר להרוח שלא יכנוס בו והרוח שבתוכו מתאלר שלא יצא לחוץ:

הלכה ו מתני' פלפלת כל שהו ואינו פלפל שלנו וראוי לריח הפה: מיני בשמים כל שהן. לריח טוב: מיני מתכות כל שהן. שראוין לדרבן קטן: מקק ספרים. אכילת תולעת אוכלת הספרים ומרקבן ושמו מקק: שמצניעין אותו לגונזן. שכל דבר קדש טעון גניזה: מאומה. אלמא אחשביה קרא לאיסורא:

גמ'

פני משה

גמ' כהדא דתני וכו'. לפרש דלאו כשתייה מיים ולענין עונש נמי קאמר אלא לענין איסור בלבד הוא דאמרי וכהאי ברייתא דתני שוות סיכה לשתייה לאסור ולענין תשלומין לזר בתרומה אבל לא לעונש עליה כשתייה וביום הכפורים לאיסור אבל לא לעונש ונרסי' להא לקמן בפ"ק דתענית בהלכה ו' ובפ"ב דמעשר שני בהלכה ב': והא תני. בת"כ פ' אמור ולא יחללו דכתיב גבי זר האוכל בתרומה להביא את הסך ואת השותה אלמא דהסך עובר בלאו: לית כאן סך. שמי מכאן סך: אם אומר את לית כאן סך לית כאן שותה א"כ שמי נמי מכאן שותה דלא אצטריך לרבות דהא שתיה בכלל אכילה הוא וכתיב וכל זר לא יאכל: דלא כן דבר שהיא בא משני לאוין מצטרף. בתמיה וכלומר דאל"כ דמרבה את מולא יחללו את השותה הא מכיון שאינן משם אחד בדין הוא שאין אכילה ושתיה מצטרפין ואנן לא תנינן הכי דהא דתנינן גבי יוה"כ האוכל ושותה אינן מצטרפין היינו משום דשאני גבי יוה"כ דביתובי דעתא תליא מילתא ובהכי לא מיתבא דעתיה אבל בעלמא מצטרפין הן וכדתנן בפ"ו דנזיר אפי' שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב וה"ה ה"נ בתרומה וטעמא דהכל משם א' הוא ואי אמרת לרבות את השיתה בדיקא קתני א"כ אכילה ושתיה משני לאוין הן באין ובדין הוא שלא יצטרפו אלא על כרחך דה"ק לרבות את הסך כשותה ושותה נפקא לן דאכילה ושתיה הכל אחד הוא: מנין שהוא מחוור בעשה. לענין אין להומה הוא דאע"ג דאמרינן הסך הוץ להומה אינו עובר בלאו דלא תוכל לאכול בשעריך דאינה בכלל אכילה מ"מ בעשה הוא עובר ומנין לזה. וקאמר ר' אלעזר מדכתיב גבי וידוי מעשר ולא נתתי ממנו למת ומה אנן קיימין להמקרא הזה אם כהאי דתנינן התם בפ"ה דמעשר שני להביא לו ארון ותכריכין לחוד הוא דקאי קשיא דהא דבר האסור לחי הוא דמעשר שני לא נתן אלא לאכילה ולשתייה ולא לעבור ממנו שאר צרכיו ולקנות מלבושין ואם לחי הוא אסור לכ"ש למת ולמאי איצטריך אלא איזה דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אמור זה סיכה ואם כך ממני למת עובר בעשה הוא דמכלל דלא נתתי הוא בא וה"ה לענין הוץ להומה דנהי דאין בכלל לאו דלא תוכל לאכול דאע"ג דכתיב התם נמי וילהרך אמרי' דסיכה אינה בכלל הלאו מ"מ בעשה הוא:

הלכה ה מתני' המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה. ביצת תרנגולת כדלעיל בפ"ח: ומצטרפין. כל מיני תבלין זה עם זה: קליפי רמונים ולובעים בהם ואסטים ופואה הן עשבים שלובעין במימיהן: בגד קטן בשבכה. כפי סבכה שעושין ברחש השבכה כמין מעט בגד: נתר. אלו"ס בלע"ז והוא מין אדמה: ובורית. הוא שעושין לנקות את הגוף והידים: קימונייא. עשב שמנקין בעפרו את הזוהמא מהידים ●קרא קליא בגמרא והוא לשון ערבי אלקליא: אשלג. מפרש בגמרא אצרות רוח בנולר מהרוח ובבבלי אמרו דמשתכח בניקבי מרגניתא: כדי להעביר על הכתם. כתם הנמצא בבגד ואינו ידוע אם מדם הנדה היא או לא הנינן בפ"ט דנדה דמעבירין עליו שבעה סממנין לבדקו ואלו ארבעה הם נ"כ מהן דאם העביר עליו הז' סממנין כסדר דקתני התם ולא עבר ה"ז לבע ואם עבר או שדיהה ה"ז כתם ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' וקשיא. דקתני תבלין מצטרפין זה עם זה וכי כמון ומלח ראוין להצטרף הן: במיני מתיקה שנו. שכן דרך לתת שאר תבלין ממינין הרבה בתוכן: תמן תנינן. לקמן בפ' הזורק ביעור וכו' כמלא רחב הסיט כפול והכא את אמר הכין לשיעור אחר. ומשני תמן בליבע מיירי השיעור והכא במוציא כדי לצבוע קאמר: נתר וכו'. כדפרישית במתני': נטרון. היינו אלו"ס ונקרא כך שכך הוא בטבעו ממין אדמה:

הלכה ו מתני' פלפלת כל שהוא. אין זה פלפלין המצוי בינינו אלא מין בפ"ע ינקרא פלפלת והוא לריח הפה: ועטרן. סגולה לכאב חצי הראש: מיני בשמים. לריח טוב וכל שהוא חזי: ומיני מתכות כל שהן. דחזי למיעבד לדרבן קטן: ממקק הרקב שבא מהספרים ומן מטפחותיהן וטעונין גניזה כל שהן וכו': מאומה מן החרם. ומדאחשביה קרא לאיסוריה א"כ כשמוציאו אפילו כל שהוא חשיבא הוצאה ואין הלכה כר' יהודה:

גמ'

גליון הש"ס

שינויי נוסחאות (כו"ג) לא נתתי נג.קרא ולא נתתי". (סו'ב) בשבכה כד"ו כשבכה וכן נסמוך. (סו"א) שדוא כד"ו שהיא. (סו"א) עבו"ם כד"ו עבודה זרה.

מערכת הערוך נתר נטרון. בורית ביריתה. קימון קליא. בערוך (ע' נתר) נתר נטרון בורית בוריתא קימוניא קלייה. (מוסף. נטרון כן נקרא בל"י ורומי. פי' קלי כלבון ישמעאל שבר אבל מעפרו עושים זכוכים וגם מערבין אותו בשמן ועושים בורית לכבס הבגדים)

גמ' תני [א] אף ריח רע כל שהוא א"ר אילא אף רבי שמעון מודה בה. [ב]*מודי רבי שמעון באיסורי הנייה:

הלכה ז מתני' [ג] *המוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת א'. [ג] זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ריב"ב אומר ה' זרע קישואין ב' זרע דילועין ב' זרע פול מצרי ב' [ד] חגב חי כל שהוא מת כגרוגרת צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא מפני שמצניעין אותה לרפואה ר' יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא מפני שמצניעין אותו לקטן לשחק בו: **גמ'** וקשיא אילו הוציא והוציא בהעלם אחת כלום הוא חייב אלא א'. [ה]למי נצרכה לר' אליעזר שלא תאמר מינים הרבה ייעשו בהעלימות הרבה ויהא חייב על כל א' וא'. לפום כן צריך מימר אינו חייב אלא א': זרעוני גינה פחות מכגרוגרת. ריב"ב אומר חמשה. מה טעמא דריב"ב שכן דרכן להיזרע בערוגה: זרע קישואין ב' זרע דילועין ב' זרע פול מצרי ב'. *תני חיטים מדיות שתים. ר' שמואל בשם ר' זעירא חיטין על ידי שהן חביבות עשו אותן כשאר זירעוני גינה שאינן נאכלין: חגב חי כל שהוא מת כגרוגרת. הדא דאת אמר בטהור אבל בטמא כמלוא פי הכלב. ציפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה לרפואה. א"ר אחא שכן אשה סמיפה מושכת ממנה והיא מתרפאה. תמן אמרין מאן דבעי ניפרוש מן דרך הארץ *אביל פלגא ושביק פלגא של שמאל אסור ושל ימין מותר. אבד כל שהוא חסר כל שהוא אין לו תקנה עולמית. כיצד הוא עושה. א"ר יוסי בי רבי בון יהב לה גו צלוחית דבש: רבי יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא.

הא

קרבן העדה

גמ' אף ריח רע. כמעשנים בהם חולין ותינוקות. כגון חלטית להבריח מעליו המזיקין: אף ר"ש מודה בה וכו'. אף על גב דסובר רבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והכי נמי אין צריך למשמשין אלו אפילו הכי מודה דחייב גבי איסורי הנאה שהוא רוצה בביעורן שלא יכשל בהן:

הלכה ז מתני' רוכלין. מוכרי בשמים לקישוטי נשים ויש להן קופות קטנות לצרורות בשמים: אינו חייב אלא חטאת אחת. דכולה חד הוצאה היא: זרעוני גינה. הם הזרעים שאינן ראויים לאכילה: פחות מגרוגרת. דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון דלזריעה קיימי בפחות מגרוגרת נמי מיחייב ושיעורו קרוב לגרוגרת: זרע קישואין. חשוב הוא וחייב בשני גרגרין וד"ה הוא ולא מדברי ריב"ב: כל שהוא. ואפי' קטן ביותר: מת. הרי כשאר אוכלין וחייב בכגרוגרת: צפירת כרמים. לקמיה מפרש מה הוא ומאי רפואתו: שמצניעים אותו לקטן וכו'. ות"ק מה"ט טמא כמי מחייב ליה בחגב טהור ומיהו המשנה פליג דלא מלעטי ליה לשחק דלמא אכיל ליה:

גמ' כלום הוא חייב אלא א'. כ"ש בהוציא מינין הרבה בהעלם אחת שאינו חייב אלא א' ומאי קמ"ל פשיטא הוא: ומשני למי נצרכה. כלומר לא נצרכה אלא לר"א. בלא האמר מינין הרבה יעשו כהעלמות הרבה כי היכא דה"ר יהושע המחויין מחלקי' ה"נ נימא לר"א מינים מחלקים ויהא חייב על כל א' וא' קמ"ל דאינו חייב אלא אחת: שכן דרכן להיזרע בערוגה. כדתנן ערוגה שהיא ו' על ו' טפחים זורעין בתוכה ה' זרעונין ובזבר דמתני' לאו במגלא כל הקרנות איירי אלא זורע גרעין מכל מין: חיטים מדיות. שבאין ממדינת מדי: עשו אותן כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין. דליחייב על שתי חיטין אע"פ שאין בהן כגרוגרת ולא קרוב לגרוגרת אלא עשו אותן כקישואין ודילועין: כטיפה. מין חולי: מאן דבעי נפרוש מן דרך הארץ. מי שהוא רוצה לפרוש מעסקי עולם ולהיות חכם בתורה א"נ שרוצה שלא יתאוה לנשים: אכיל פלגא. של צפור כרמים ומניח המחצה ממנו: של שמאל. המחצה שבצד שמאל אסור לאכול שסכנה הוא לו: אבד כל שהוא. מן המחצה של שמאל לאחר שאכל המחצה של ימין: אין לו תקנה עולמית. דמשכח תלמידו: כיצד הוא עושה. בהותו פלג של שמאל שלא יאבד ממנו דבר: יהיב לה וכו' מניחו בתוך צלוחית של דבש שהדבש ממהר לכלות ולמחות דברים הנחתכים והנופלים בתוכו וכשהוא כלה אין בו חסר יותר א"נ לרוב חריפותו הדבש מעמידו כמו שדרך הדבש להעמיד הדברים שלימים הנופלים בתוכו והראשון נראה:

כא

פני משה

גמ' תני אף ריח רע כל שהוא. שרוצה להוציאו מן הבית וכל שהוא חשיבה הוצאה: אף ר"ש מודה בה. ר"ש דלעיל בפ' המוציא דס"ל לא אמרו כל השיעורים הללו אלא למצניעיהן דאפילו המצניע שיעורא זוטא מיחת בעי ואם לא הצניעו מעיקרא ס"ל דצריך שיעור גדול ממה דס"ל להכמים כדקאמר התם כולן ברביעית מודה הוא בריח רע דהוצאתו בכל שהוא לפי שלפעמים מוציאין אותן כדי לעשן לחולין וכן מודה ר"ש באיסורי הנאה דאיסורן אחשבינהו והכי גרים נמי לקמן בפ' המצניע:

הלכה ז מתני' המוציא קופה הרוכלין. המוכרי בשמים ויש להן הרבה מינין מצרורות בשמים בקופות שלהן: אלא חטאת אחת. דכולה הדא הוצאה היא. זרעוני גינה. שאין נאכלין שיעורן בפחות מכגרוגרת ולא כשיעור אוכלין שהוא כגרוגרת: חמשה. מהן הוי שיעור להוצאה ואין הלכה כר' יוסי בן בתירא: זרע קשואין. שיעורן בשנים וכן זרע דילועין וכו' בשנים מהן השיעור להוצאה: חגב חי כל שהוא. דחשוב ואם מת שיעורו בכגרוגרת כשאר אוכלין: ציפורת כרמים. שהוא מצוי שם ובין הדקלים: לרפואה. להתחכם והכא מפרש בגמרא למאיחה למי שיש לו בקעים בפניו ובגופו: לשחק בו. ות"ק סבר דלא יהבינן ליה להינוק דלמא מיית ואכיל ליה ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' וקשיא. למה לי למתני אע"פ שיש בו מינין הרבה פשיטא והרי אילו הוציא וחזר והוציא בהעלם אחד כלום הוא חייב אלא אחת: למי נצרכה לר"א. דאמר בפ"ג דכריתות קצר וקצר אפילו בהעלם אחת נעשה כמי שעשה בהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחד ואחד ושלא תאמר דה"נ הואיל ויש כאן ממינים הרבה יעשו כמי בהעלמות הרבה ויהא חייב על כל א' וא' לפום כן צריך מימר דאינו חייב אלא אחת אפילו לר"א דשאני התם דמיחת עשה כל המלאכה כשיעור בפני עצמה אבל הכא הכל בהוצאה אחת ובבת אחת: שכן דרכן להיזרע בערוגה. חמשה ופחות מכאן אין זורעים בערוגה: תני חטים מדיות שתים וכו'. גרסינן לה לעיל פ' כלל גדול בהלכה א': בטהור. דהוי לאכילה דהגבים אין טעונין שחיטה אבל בטמא ומת שיעורו כמלא פי הכלב: שכן אשה סטיפה. שיש לה בקעים בפניה ומלשון המוטפות ברים דמהי הוא: מאן דבעי ניפרוש מדרך הארץ. אכיל פלגא ושביק פלגא. שכך היא הסגולה או לאכול כולו או שלא לאכלו ואם אוכלו פלגא של שמאלו אסור מפני שמתעקר ושל ימין שלו מותר דיש תקנה: לאכול כולו ואם אבד כל שהוא או הכר כל שהוא ממנה שוב אין לו תקנה עולמית: יהב לה. גו צלוחית דבש. והיא מתקיימת שלא תחסר כל שהוא שהדבש הוא מקיים למה שמטמינין בתוכו:

הא

רידב"ז

תני אף ריח רע כ"ש. אמר ר"א אף ר"ש מודה בה מודה ר"ש באיסורי הנאה פי' דנרכב אלו ב' דברים בהדדי ריח רע ואיסור הנאה. ע"ז קמ"ל ר"א דדוקא במת פוטר ר"ש אבל בעלמא בריח רע ואיסור הנאה בעלמא חייב. יטעמא דמילתא דלא הוי מלאכה שאצל"ג אלא דווקא במוציא את המת דהיי היציאה לסלק הנזק מעליו כמו שכ' הרמב"ן ז"ל דף ל"ד בפי' מלאכה שאצל"ג כגון מוציא המת לקוברו שאין לו הנאה בהוצאתו ולא בקבורתו אבל ההנאה הכוונה שמונע ממנו וכן צורת נחש כדי שלא ישכנו נקראת מלאכה שאצל"ג שאינו אלא מניעת ההיזק כו' עכ"ל ז"ל עיי"ש ולפיכך י"ל דדוקא במת וכן בנחש דעיקר הוצאתו הוא לסלק הנזק במת שלא יטמאנו. ובנחש שלא ישכנו. אבל בכל איסורי הנאה דעלמא דאינו מסלק הנזק בהוצאתו לא נקרא מלאכה שאצל"ג וכן ריח רע דהוי לחולה לעשן בהם כדפי' רש"י ז"ל וכן איסורי הנאה דעלמא דלא שייך למימר דברצונו לא בא וברצונו שלא היה בעולם כדפי' רש"י ז"ל במתניתין דף ל"ג ע"ב ובתוס' ז"ל דף ל"ד ע"א עיי"ש לא נקראת מלאכה שאצל"ג דאימת מלאכה נקראת שאצל"ג היינו דווקא שמסלק מעליו איזה דבר אבר ברצונו היה שלא היה בעולם כדפי' רש"י ז"ל וז"ל דכל מלאכה שאינה צריכה אלא לסלק מעליו הוי משאצל"ג עכ"ל ז"ל ובתוס' ז"ל דף ל"ד ד"ה ר"ש מכיאין פי' רש"י ז"ל וז"ל גבי כיבוי דאצל"ג משום דא"צ לכיבוי זה ואם לא הובערה מעולם הוי ניחא לי' כו' טפי הוי ניחא לי' בה עכ"ל ז"ל. אלמא דלא הוי מלאכה שאצל"ג אלא דבר דהיה ניחא ליה טפי אלו לא היה בעולם ועיקר המלאכה לסלק מעליו הנזק. משא"כ בכל איסורי הנאה בעלמא דלא שייך דניחא לי' טפי או לא היה כלל בעולם ולא שייך בי' סילוק נזק ע"כ לא הוי מלאכה שאצל"ג:

עפ"י דברינו יתירץ מה שהק' בגליון ז"ל על הרמב"ן ז"ל בדף ל' דכתב דר"ש פליג בהא ג"כ ולא העיר מדברי הירושלמי הזה. ולפענ"ד נראה דז"א וגם הרמב"ן ז"ל ס"ל כן דז"ל ז"ל שם. גבי המוציא עלי אחירה כ"ש. אלא דר"י לטעמי' דאמר משאצל"ג חייב ולר"ש אפילו במקק ספרים נמי פטור וכולה סתמא דלא כר"ש דודאי לר' שמעון פטור דהו"ל כמוציא מת לקברו. דפטר ר' שמעון עכ"ל ז"ל עיי"ש והנה במתניתין ברישא גרסינן מעפר המזבח מאבני המזבח ממקק ספרים מטפחותיהן כו' ולמה לא כתב הרמב"ן ז"ל מעפר המזבח ומדוע התחיל ממקק ספרים כו' אלא ודאי דווקא במקק ספרים פליג ר"ש משום דהוא לסלק הנזק דדמי לצורת נחש מה שאין כן מעפר המזבח דהוא רק איסורי הנאה ולא שייך דמסלק ההיזק ועפי ניחא ליה אילו לא היה בעונש כזה גם ר' שמעון מודה. ודו"ק:

הד

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פי"ח משבת הלכה פ

כח
ב מיי' שם הלכה כח וכהש"מ

כט
ג מיי' שם הלכה י

ל
ד מיי' שם הלכה יח

גליון הש"ס

[illegible]

מסורת הש"ס

[illegible]

הא טהור בין חי בין מת כגרוגרת ר' יהודה כדעתיה דר' יהודה אומר אוכלין טהורין אין משחקין בהן. והא כתיב °התשחק בו כצפור. לא הותר מן כלל איסור הוא. והא כתיב כצפור. אמר ר' מתניה מכיון שהיא מחוסרת שחיטה כטמאה היא:

הדרן עלך פרק רבי עקיבא

הלכה א מתני'

*המצניע [א] לזרע לדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו:

גמ' ר' ירמיה אמר ר' יוסי בי רבי חנינה בעי [ג]מתניתין דר"י דר' יהודה אמר *אומן באומנתו חייב. אתא רבי יודה בר פזי בשם רבי יוסי בי רבי חנינא דר' יהודה היא. א"ר יוסי ברבי חנינה לא אתיה אלא לדוגמא שכבר נתפיים הלוקח. אבל לזרע ולרפואה אפי' כל שהוא חייב. הצניעו זה והוציאו זה פטור. *ר"ש בן אלעזר מחייב. מה אנן קיימין אם בשהוציאוהו מדעת השני דברי הכל פטור. אם בשהוציאו מדעת הראשון דברי הכל חייב. אלא כאן אנן קיימין בסתם. ורבנן אמרי חזקה מדעת השני הוציאו. ר"ש בן אלעזר אומר חזקה מדעת הראשון הוציאו:

הלכה

פני משה

הא טהור בין חי בין מת כגרוגרת. דרך בעיא היא הי נימא דהואיל ור' יהודה קאמר טמא דוקא א"כ תידוק מינה אבל טהור לעולם שיעורו כגרוגרת אפילו חי ופליג את"ק גם בטהור או לא. וקאמר דבהי טהור לא פליג וס"ל נמי שיעורו בכל שהוא והא דנקיט טמא ר' יהודה כדעתיה דס"ל אוכלין טהורין אין משחקין בהן דלא ניתנו אלא לאכילה: והא כתיב התשחק בו כציפור ותקשרנו לנערותיך. וצפור טהורה משמע אלמא בר שחיקה הוא להנערים: לא הותר מן כלל איסור היא. כלומר מהיכא פשיטא דלצפור טהורה היא ואי מדכתיב כל צפור טהורה תאכלו וכי לא הותר מכלל איסור היא דבאר לצפור מהטמאים אסור הוא לכם וצפור טהורה אני מתיר לכם א"כ משמע דטמא נ"כ נקרא צפור וקרא דאייב בצפור טמא מבעי: והא כת׳ כצפור. בפת"ח התת הכ"ף דמשמע כצפור הידוע ומסוימן במה שכתוב אלו ואין נך צפור מסוימן בתורה אלא זה בלבד כל צפור טהורה וא"כ קרא לא קאי אלא על הצפור הטהור והכתי ש"מ דמשחקין בטהורין: א"ר מתנייה. מהאי קרא דאייב לק"מ דהע"נ דמשמע דבצפור טהור מבעי מ"מ מכיון שהיא מחוסרת שחיטה כטמאה היא לענין זה שניתן לשחוק בה דהכתי מחוסרת תיקון לאכילה היא וכי קאמר ר' יהודה אוכלין טהורין אין משחקין בהן בשאינן מחוסרין שחיטה וכגון הגבים טהורין שאינן טעונין שחיטה ואינן אסורין משום אבר מן החי והע"ג דמיהת משום כל תשקלו אית ביה לאכלו כשהוא חי מ"מ הרי מותר לחתוך ממנו אבר ולאכלו והע"פ שמדרך לרהגו ולאכלו אין זה נקרא מחוסר תיקון לאכילה ואין משחקין בו ולפיכך קאמר ר' יהודה הגב הי טמא שזהו ניתן לשחוק בו בחגב:

הדרן עלך פרק רבי עקיבא

הלכה א מתני' המצניע לזרע ולדוגמא לרפואה. לדוגמא להראות זה לדוגמא לפני הקונים והתם בגמרא פריך למה לי למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא או לרפואה חייב בכל שהוא דהא ודאי א"ל שיעור אלא במוציא סתם אבל זה שטרח להוציא לכך אחשביה הוא ומתחייב בכל שהוא. ומשני מתני' דמיירי בשהצניעו מתחילה לכך ושכח למאי הצניעו והוציאו בשבת סתם וה"א דמכיון דשכח בטולי בטלה מחשבתו קמ"ל דאמרי' כל העושה מסתמא על דעת ראשונה הוא עושה: וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. הא קמ"ל דהע"ג דזה הצניעו ומתחייב בכל שהוא אין אדם אחר מתחייב בשביל מחשבתו של זה: חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו. הכא נמי פריך פשיטא דמכיון שחזר והכניסו נמלך הוא על מחשבתו הראשונה והרי הוא כשאר כל האדם וצריך שיעור אלא דמיירי שזה לא נמלך עליו כ"א אחר שהוציא זרקו לאוצר ומקומו ניכר הוא דמהו דתימא מכיון דמקומו ניכר הכתי במילתיה קמייתא קאי קמ"ל מדזרקו לאוצר בטולי בטל למחשבתו ולפיכך אם חזר והכניסו אינו חייב על הכנסה זו עד שיכניס כשיעור: **גמ'** ר' יוסי בר' חנינה בעי. מי נימא דמתני' דקתני המוציא בשבת למה שהצניע לדוגמא מתחייב בכל שהוא דכר' יהודה היא דאתיא דקסבר אומן דרך אומנתו מתחייב לעולם אפי' בדבר שאין שאר כל אדם מתחייב עליו כדקתני בברייתא והובאה לעיל בפ"ק בהלכה ג' גבי לא יצא החייט במחטו וה"נ קס"ד דזה שמצניע לדוגמא או לדבר שדרכו בכך כמו זה שדרכו למכור דברים כאלו וכיוצא בו מתחייב הוא לעולם בכל שהוא ומטעמא דהוי כאומן דרך אומנתו וא"כ מתני' ר' יהודה היא דהא הכמים פליגי עליה התם וסבירא להו דלא מחלקינן בדין היצאה בשבת. בין אומן דרך אומנתו ובין שאר כל אדם: אתא ר' יהודה בר פזי. וקאמר בהדיא בשם ר' יוסי בר' הנינא דאוקי למתני' כר' יהודה ולא כר' ירמיה דקאמר בדרך בעיא בתמיה וכדמפרש לה היהי גופיה דלא אתיא הא דאמרי דכר' יהודה היא דוקא אלא לדין המצניע לדוגמא והוציאו: שכבר נתפייס הלוקח. כלומר משום דמשמע דאפילו כבר נתפייס הליקח בו אחר שראה לדיגמא זו מ"מ מתחייב זה לעולם עליו בכל שהוא וא"כ ע"כ דטעמא הויא משום שהוא כאומן בדרך אומנתו והלכך האי דלדוגמא לא מיתוקמא אלא אליבא דר' יהודה אבל הא דקתני לזרע ולרפואה ודאי ככ"ע אתיא שאפי' בכל שהוא מיתחייב דהני לא דמיין להאי דלדוגמא דבשלמא לדוגמא שייך שפיר למימר ביה שאף שהראה פנים אחת להלוקח ונתפיים בו עדיין מחזיקו זה בידו לראותו לדיגמא לאחר ומכיון דאמרי' דלעולם הוא מתחייב עליו בכל שהוא והע"פ שעכשיו אינו מוציאו להראות לדיגמא וטעמא הואיל ולדוגמא קאי הוי כאומן דרך אומנתו וא"כ לא מיתוקמא אלא כר' יהודה אבל באינך הרי מכיון שהוציאו לזרע או לרפואה כבר אינו בידו שקיים מחשבתו ונתנו לזרע או לרפואה ובריש דלהכתי לא איירי בחזר ונמלך בו או בגוונא אחריתא וכדפרישית במתני' ודאי לכ"ע מתחייב עליהן בכל שהוא: הצניעו זה והוציאו זה. פלוגתא דחכמים ור"ש בן אלעזר הוא דלחכמים פטור האחר בכל שהוא ורשב"א מחייב כדתני בתוספתא פ"ט. ומפרש לה הש"ס מה אנן קיימין פלוגתייהו: אם בשהוציאו מדעת השני. כלומר זה השני שהוציאו מדעתו הוא שהוציאו ולא על דעת הראשון שהצניעו לכך כזה ודאי לד"ה הוא פטור עליו שהרי אין בו שיעור ואיהו לא הוציאו על דעת מחשבתו של הראשון ואם בשהוציאו על דעת הראשון שחישב עליו להצניעו לכך כזה ודאי לד"ה חייב הוא כמו הראשון: אלא כן אנן קיימין. לפלוגתייהו בהוציאו סתם דבהא פליגי דרבנן אמרי דהזקה מדעת עצמו הוציאו השני ולא על מנת דעתו של הראשון ורשב"א ס"ל דמכיון שהוציאו סתם אמרי' חזקה שעל מנת דעת הראשון הוציאו ומתחייב בכל שהוא:

הלכה

קרבן העדה

הא טהור בין חי בין מת כגרוגרת. שאין מצניעין אותו לשחוק דר"י לשיטתו: התשחק בו כצפור. גבי לויתן כתיב ולויתן דג טהור הוא: ומשני לא הותר מן כלל איסור הוא. פי' לויתן אע"פ שדג טמא הוא הותר מכלל איסור שאר דגים טמאים ובהיותו בחיים דינו כאוכלים טמאים שמשחקים בהם. והא כתיב כצפור. משמע דצפור נמי מותר לשחוק בו וסתם צפור טהור הוא: מכיון שהצפור מחוסר שחיטה. כאוכלין טמאין הוא דהא אסור הוא ומותר לשחוק בו:

הדרן עלך פרק רבי עקיבא

הלכה א מתני' המצניע לזרע. שהצניע חטים ושעורים וכיוצא בהן לזרוע: ולדוגמא. להראות לבני האדם הרוצים לקנות ממנו שיש לו מאותן מינין: בכל שהוא. דהא אחשביה: אלא כשיעורו. כל אחד ואחד כשיעור המפורש: חזר והכניסו. זה שהצניען פחות מכשיעור והוציאו אם חזר ונמלך שלא לזרעו והכניסו: אינו חייב. בהכנסה זו אא"כ יש שיעור שלם דכיון דנמלך עליו שלא לזרעו ביטל מחשבתו והרי הוא ככל אדם: **גמ'** בעי. פריך לימא מתני' רבי יהודה ולא ר"מ דאמר לעיל פ"ק דף ד' אפילו האומן אם יצא בדוגמא שבאזנו פטור: אומן בדרך אומנותו חייב. וה"נ אם הצניע לדוגמא חייב: דר"י היא. דכן הוא דמתני' כר"י אתיא ולא כר"מ: אר"י בר חנינה. כתמא דש"ס אמר משמיה דריב"ח דמוקי למתני' אפילו כר"מ והא דתני המצניע לדוגמא היינו בדוגמא שכבר נתפייס הלוקח לזו הדוגמא זו ודאי חשובה אצלו שהרי צריך לה לגבוע כן כמו שנתרצה הלוקח ל"א ה"ק לא אתיא וכו' אף ר' יהודה לא קאמר אלא לדוגמא שכבר נתפייס הלוקח: אבל לזרע ולרפואה. אין צריך שיעור כלל דסד"א דכל שהוא דמתני' להפוקי מכגרוגרת אבל כזית בעינן קמ"ל: הצניעו זה ובא אחר והוציאו פטור השני עד שיהא בו כשיעור: רשב"א מחייב. דנתחייב זה במחשבתו של זה: מה אנן קיימין. כלומר במאי עסקינן ובמאי פליגו: אם בשהוציאו השני ואומר בפי' שעל דעת עצמו הוא מוציאו פשיטא דפטור לכ"ע. אם בשהוציאו בפי' ע"ד דראשון פשיטא דלכ"ע חייב: אלא. הכא במאי עסקי' שלא פי' למאי הוציאו ובהא פליגי רבנן סברי מסתמא על דעת עצמו הוציאו ורשב"א סובר חזקה על דעת הראשון דאחשביה הוציאו וחייב:

הלכה

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פי"ח מהל' שבת הל' א

גליון הש"ס

[ג]עיין בפ"ק ול"ק דה"ס דר"י הואה ינו דכשם דיונן כאומנותו חייב משום דלגביה דרך הוצאה הוא ה"נ כיון לגבי שבלגו לזרוע חייב ע"ש מבא"כ נר"מ דאף הגמן כאומנותו בטור משום דלכל אדם אין דרך הוצאה בכך. ה"נ כיון דאינו חשוב לכל אדם פטור ואין ענין זה אם הוציאו בידו או לא. וע"פ ובזה לק הרמב"ם דפסק כר"מ בפי"ע הלכה כ"א ופסק כמתני'. דשבלי מקשה אלא מעתה היכב להוציא כל ביתו וכו'. ונ"ב דשאי מתני' דגם בשאר כל אדם אם פי' לריך לזרוע הוי חשוב לגביה ועיי' תוס' דף לב ע"ב ד"ה ואת"ל. ונ"ל דהדר"י בשם ר"מ מקשה שפיר כיון דרבי מתיר אף אומן באומנותו פטיר אף בשאר כל אדם אם היו אומנים ה: מולאין בכך אפ"ה מחייב כמוציא הטה אחת לזריעה וע"כ לא משום זה אלא משום מחשבתו ומהאי בם א"כ חייב להוציא כל ביתו וכו' ומיושב קושית התוס' בשבת ה מתקיף ולפ"ז ע"כ מוכח מש"ס דילן דמודה ר"מ במתני' דמחייב ומשום דהולין בתר מחשבתו ודו"ק:

רידב"ז

דר' יהודא אמר אוכלין טהורין אין משחקין בהם. והא כתיב התשחק בו כצפור לא הותר מן כלל איסור הוא. הק"ע ז"ל פי' דסבירא ליה דלויתן דג טמא הוא עי' בש"ק. ודוחק לפרש כן ולפי ענד"כ דה"פ דלעולם אוכלין טהורין אין משחקים בהן והכא גבי לויתן היתר מכלל איסור הוא כלומר דהקרא קאמר התשחק בו אפילו אם הותר מכלל איסור תוכל לשחוק בו ואם היה כתיב שבאמת השחק היה קשה אבל הקרא הא קאמר ואם תוכל לשחוק בו הכיונה אפילו אם הותר לשחוק בו ויצאה מכלל איסור אבל אם תוכל בתמיה ופריך והא כתיב כצפור ומשמעו דלא תוכל לשחוק בו כמו בצפור משמע דבצפור מותר לשחוק בו. ודו"ק:

מתניתין דר' יהודה היא דר"י אמר אומן דרך אומנתו חייב. כדפירוש בגליון כשם שאומן דרך אומנתו חייב. משום דלגביה דרך הוצאה הוא הכי נמי כאן לגבי שרצונו לזרוע חייב בכ"ש משא"כ לר' מאיר אף אומן דרך אומנתו פטור משום דלכל אדם אין דרך הוצאה בכך הכי נמי כיון דאינו חשוב לכל אדם פטור ור' ירמיה סבירא ליה אליבא דר' יוסי בר' חנינה דמיבעיא ליה ואתא ר' יהודה בר פזי וקאמר מפורש בשם ר' יוסי בר' חנינה דר' יהודה היא ולא בדרך איבעיא כי אם למילתא דפשיטא. ודו"ק: **א"ר** יוסי ברבי חנינה לא אתיא אלא לדוגמא שכבר נתפיים הלוקח פי' דקאי על סיפא דמתניתין חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו. סיפא לא אתיא אלא לדוגמא כיון שכבר נתפיים הלוקח בפעם הראשון קודם שהכניסו ע"כ כשחזר והכניסו והוציאו אח"כ אינו חייב אלא כשיעורו כיון שכבר נתפיים הלוקח אבל בזרע ורפואה לעולם חייב בכ"ש ואפילו כשחזר והכניסו ושיטת הבבלי הוא באופן אחר עיי"ש ל"א ע"ב. ודו"ק:

אבר

מסורת הש"ס

שבת נג ע"ב

שם

גיטין נט ע"ב

עין משפט נר מצוה

ב

א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה יד

ב מיי' שם פי"ב הלכה יא

הלכה ב מתני'

א *המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאם בין שהוציאם אחר פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת י קופה שהיא מליאה פירות ונתונה על האסקופה החיצונה אע"פ שרוב הפירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה:

גמ' *חזקיה אמר בקופה של קישואין ושל דילועין היא מתניתין שמקצת האוכל מבפנים ומקצתו מבחוץ. אבל בקופה שהיא מליאה פירות כיון שהוציא ממנה כגרוגרת חייב. אמרין מילתיה דרבי יוחנן פליגא דא"ר חייא בשם רבי יוחנן סרוד שמקצתו מבפנים ומקצתו מבחוץ נטל מיכן ונתן לכאן פטור. אם עקרו עד שיעקור כולו כאחת. אמר רבי מנא קומי רבי יוסה תיפתר בפרוץ. אמר ליה והא תנינן קופה. אית לך מימר קופה פרוצה. מיי כדין. לאין לך מיטלטל ברשות הרבים ונעשה כרמלית אלא אדם בלבד. חזקיה אמר להוציא חבילה מרשות היחיד לרשות הרבים עד שלא הניחה ברשות הרבים היה ראשה למעלה מעשרה הואיל ואין כולה ניחה ברשות הרבים פטור. א"ר שמואל בר רב יצחק הוציא קורה מרשות היחיד לרשות הרבים עד שלא הניחה ברשות הרבים נכנס ראשה לרשות היחיד אחרת הואיל ואין כולה ניחה ברשות הרבים פטור. אמר רבי יוחנן *אבן שהיא נתונה ברשות הרבים גבוהה עשרה ורחבה ארבעה המשתמש מתוכה לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכה חייב. שמואל אמר קופה שהיא מליאה פירות ונתונה ברשות הרבים גבוה עשרה ורחבה ארבעה המשתמש מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה פטור. מה פליג כאן בשהפכה על צידה. וכאן בשלא הפכה על צידה.

רבי

קרבן העדה

הלכה ב מתני' אסקופ'. היא המשקוף התחתון ממשקופי הבתים והדורין והאסקופה החיצונה היא אצטבא לפני משקוף פתחי הבתים לצד רשות הרבים: מלאכתו בבת אחת. עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב והכא הוה ליה עקירה ממקום חיוב והנחה במקום פטור והדר עקירה ממקום פטור והנחה במקום חיוב: עד שיוציא. כלומר אא"כ הוציא בראשונה את כל הקופה: גמ' של קישואין ושל דלועין. שהן ארוכים ועדיין יש מהן בפנים וכל מה דאגיד לגואי כל דהו לאו הוצאה היא: אבל בקופה שהיא מליא' פירות. שיש ממנו כולן בחוץ אע"פ שעל ידי כלי הוא כאגד לצד פני' חייב דאגד כלי לאו שמי' אגד: אמרין. התלמידי' דר"י פליג אהא דחזקיה: סירוד. כלי העשוי כעריבה: פטור. שעדיין מקצת הכלי בפנים ואגד כלי שמיה אגד: אם עקרו. לסירוד מבפנים לחוץ פטור עד שיעקור בבת אחת כל הסרידה לחוץ: תיפתר בפרוץ. הא דאמר חזקיה דבפירות חייב אפי' מקצתו בפנים היינו בשהכלי פרוץ והצד הפרוץ לחוץ וכל מה שהוציא יכול לקחתו הלכך לא הוה כלי אגד לו שהרי הוא כאלו הוציאו בלא כלי: אית לך מימר קופה פרוצה. בתמיה הא סתם קופה שלמה היא: מיי כדון. מאי הוה עלה: אין לך מיטלטל וכו' אלא אדם. אבל כלים אם הוציאם לרה"ר אינן נעשים כרמלית אלא או לרה"י או לרה"ר דמיין הלכך קופה מליאה פירות חייב עליה אם הוציא כגרוגרת אע"פ שרוב הכלי מבפני' דאגד כלי לאו שמיה אגד: הואיל ואין כולה ניחה ברה"ר. דקודם שנח כולה ברה"ר היה מקצתו במקום פטור דהיינו למעלה מעשרה א"כ לא ה"ל כמוציא מרה"י לרה"ר שהרי מתחלה נח מקצת החבילה ברה"ר ואינו חייב עד שתנוח כולה וכשחזר ונח אותו מקצת פטור דה"ל כמוציא מקצת קופה שהוא פטור: נכנס ראשה לרה"י אחרת. והיינו כמו חביל' דלעיל אלא דלעיל איירי במוציא מקצתו למקום פטור וכאן איירי במוציאו לרה"י אחר: ומרה"ר לתוכה חייב. שהרי הנחה באיסור ברה"י ולא אמרינן כיון דאי אפשר שלא הגביה תחלה למעלה מן העמוד שהוא מקום פטור שאינו אויר רה"ר דכל למעלה מעשרה ברה"ר אויר מקום פטור הוא ואויר רה"י נמי לא הוי דכי אמרינן רשות היחיד עולה עד לרקיע הנ"מ כנגד רה"י אבל האי מקמי דלימטי לאויר עמוד אגבהי' למעלה מעשרה דלא אמרינן הכי אלא בזורק דאי אפשר שלא הגביה אבל במשתמש חייב: מה פליג. מי פליג שמואל אר"י או לא: ומשני כאן וכו'. כלומר דלא פליגי אלא שמואל איירי בשהפכה הקופה על צדה דכי אשתמש בפחות מי' אשתמש שהרי אינה גבוה עשרה אלא למעלה בדופן ושם אינו משתמש אלא בתוך הקופה שהוא נמוך מעשר':

מה

פני משה

הלכה ב מתני' המוציא אוכלין ונתנו על האסקופה. והיא המשקוף התחתון שהדלת נוקף עליו והאסקופה שהיא כרמלית מיירי וכגון שהיא גבוה משלשה ועד עשרה ורחבה ארבעה על ארבעה שזהו דין כרמלית: פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת. שלא הוציא להדיא מרשות היחיד לרשות הרבים בבת אחת אלא שהניח בכרמלית וכמאן דהוי עקירה מרה"י והנחה בכרמלית וכשחזר והוציא הוי עקירה מכרמלית והנחה בר"ה ואין זה מרשות לרשות אבל אם לא הניחן על אסקופה אלא שהוציא מרה"י דרך האסקופה לר"ה חייב מכיון דלא נח בכרמלית דמהלך לאו כעומד דמי: קופה שהיא מליאה פירות. והוציא את רובה ונתנה על האסקופה החיצונה שהיא לצד ר"ה והיא ר"ה כגון שאינה גבוה שלשה ורבים דורסין עליה: אע"פ שרוב הפירות. שבתוכה הן מבחוץ הואיל והקופה עדיין מקצתה בפנים פטור עד שיוציא את כל הקופה לחוץ ואפילו בקופה מליאה חרדל שבודאי יש מהן הרבה שהן כולן מבחוץ אפ"ה פטור דקי"ל אגד כלי שמיה אגד דמכיון שהן מונחין בתוך הכלי עושה אותן הכלי כאלו חפץ אחד והרי מקצת הכלי עדיין מבפנים ולפיכך לעולם הוא פטור עד שיוציא את כל הקופה: גמ' בקופה של קישואין ודלועין היא מתני'. דוקא במליאה קישואין ודלועין מיירי בקופה דמתני' לפי שהן ארוכין ומשכחת לה שמקצת האוכל מבפנים ומקצתו בחוץ והלכך לא מקרי הוצאה עד שיוציא את כל הקופה אבל בקופה שהיא מלאה בשאר פירות מכיון שהוציא מהן כגרוגרת לחוץ חייב ולא איכפת לן במה שמקצת הקופה עדיין מבפנים הוא דקסבר אגד כלי לאו שמיה אגד: אמרין. בני הישיבה דמילתי' דר' יוחנן פליגא על דחזקיה: סרוד. היא עריבה ונזכר כמה פעמים במסכת כלים בפ"ה ובפט"ו סרוד של נחתומין: נטל מכאן. מהפירות שמונחין במקצתו שמבפנים ונתן לכאן למקצתו שמבחוץ וכן איפכא פטור דקסבר אגד כלי שמיה אגד כדפרישית במתני': אם עקרו. כלומר אפילו אם עקרו להסרוד או לניתן שמבפנים אינו כלום עד שיעקור לכולו כאחת ויוציאו מרשות היחיד לר"ה: א"ר מנא קומי ר' יוסי תיפתר בפרוץ. כלומר משום דהוה קשיא ליה לר' מנא להא דקאמר אם עקרו עד שיעקור כולו כאחת וקס"ד דהסרוד הזה כרשות בפ"ע הוא וככרמלית חשיב שאינו לא כרה"י ולא כרה"ר וא"כ אפי' עקרו כולו כאחת והוציאו אמאי חייב שהרי זה כמטלטל לכרמלית הוא ואינו מוציא החפץ מרה"י לרה"ר והלכך בעי לאוקמיה דמיירי בסרוד שהוא פרוץ מאחת מרוחותיו ונתבטל מתורת רשות והוי כמוציא כלי עם חפצים מרה"י לרה"ר: א"ל ר' יוסי. רבו דר' מנא דלאו מילתא הוא דאמרת דהא תנינן קופה במתניתין ואם הוציא את כל הקופה חייב וכי אית לך למימר. בקופה פרוצה מיירי הא קופה סתמא קתני ועוד שהם קופה שמניחין לתוכה מליאה פירות אינה פרוצה דאם כן לא היתה מחזקת הפירו' שבתוכה: מאי כדין. סיומא דמילתיה דר' יוסי היא ומאי טעמא אמרינן בה דמיחייב בהוציא את כולה ולא מחשבינן לה כרשות בפ"ע ולא שוה לכרמלית לפי שאין לך דבר שהוא מטלטל ברה"ר ונעשה כרמלית אלא אדם בלבד וכלומר באדם המטלטל ברה"ר אשכחן ביה דהוי אלא ככרמלית וכדתנן בפ"י דעירובין עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר שאע"פ שהיא עצמו ברה"י אפ"ה נוטל את החפץ בר"ה מכאן ומניחו בכאן ובלבד שלא יוציאנו חוץ לד' אמות דככרמלית מחשבינן ליה והלכך מיהת לא יטלטל חוץ לד' אמות אבל בכלים לא נעשו כרמלית דאין כרמלית בכלים אא"כ היתה גבוה עשרה ורחבה ארבעה על ארבעה דאז כרה"י היא דמיחשבא והלכך לא צריכת לאוקמיה בפרוץ: הוציא חבילה. ארוכה של קנים מרה"י לרה"ר והיה צריך למיזקפה ולמירמה וא"כ עד שלא הניחה בר"ה היתה ראשה למעלה מעשרה לפי שהיא ארוכה מעשרה והואיל ואין כולה ניחה ברה"ר מתחלה שהרי הגביהה למעלה מעשרה שהיא מקום פטור לפיכך פטור: הוציא קורה. ארוכה ולא היה יכול להניחה כך ברה"ר עד שהיה צריך להגביהה ובא ראשה לרה"י אחרת וכו' פטור ורבותא טפי קמ"ל שאע"פ שלא היתה ראשה במקום פטור וכהאי דחזקיה אעפ"כ פטור הואיל ולא היתה יכולה מתחלה להיות נוחה כולה ברה"ר: אבן שהיא נתונה ברה"ר וכו'. הא קמ"ל דדוקא כשהיא נתונה כך וזקופה ולאפוקי אם נתונה על צידה וכדלקמן:

מה פליגי דרך הלכה היא מה זה אם שמואל פליג על הא דר' יוחנן שהרי הקופה רה"י היא כמו אבן דקאמר ר' יוחנן וקאמר הש"ס דלא פליג אלא כאן בשהפכה להקופה על צדה דמעתה אינה גבוה עשרה ולא הוי כמשתמש מרה"י לרה"ר וכאן באבן דקאמר ר' יוחנן בשלא הפכה על צדה והוי כמשתמש מרה"י לרה"ר להדיא וכל חד וחד אורחא דמילתא הוא דנקט דסתם אבן שהוא גבוה עשרה אין הופכין על צדה וסתם קופה שהיא גבוה עשרה הופכין אותה על צדה כשרוצין ליטול מתוכה החפצים לפי שמונחין בהללה ואפי' היא מוטה על צדה נוחה היא להשתמש ואין נופלים החפצים מתוכה:

עקר

גליון הש"ס

לעיין ק"פ ועי' בבב"י דף ח ובת ס' דף ס ד"ה כאן ובמג"א סימן שמה ס"ק ד:

לעיין בבב דף ... ובדמב"ם פי"ד הלכה יט:

רידב"ז

א"ר מנא קומי ר' יוסי תיפתר בפרוץ. כו' מילתא אחריתי היא. דמפרש אליבא דחזקי' דס"ל בקופה מלאה פירות חייב דאגד כלי לאו שמי' אגד וע"כ מתוקמא דווקא בקופה פרוצה דאז לא חשובה רשות לעצמה. דאל"כ אמאי חייב. דנהי דאגד כלי לאו שמי' אגד ולא נאגד בכנים והוי חשיב יצאה מרשות היחיד לגמרי מ"מ אמאי חייב הא לא נכנס ברה"ר דהא הקופה הוי כרמלית. וא"כ חשובה יציאה מרה"י לכרמלית אלא ע"כ דמיירי בפרוצה דלא חשיבה רשות לעצמה ובטילה לגבי רה"ר א"ל והא תנינן קופה א"ל מימר קופה פרוצה בתמיה מיי כדון כו' ומאי אית לך מימר תירוץ אחר כיון דלא מיירי

בפרוצה

עין משפט נר מצוה

תורה אור

רבי בון בר חייה בעי עקר אבן ברשות הרבים גבוהה עשרה ורחבה ארבעה מה את עבד לה כמשתמש מתוכה לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכה ומרשות הרבים לרה"ר אחרת. רבנן דקיסרין אמרין רבי יוחנן בעי נתן חמשה על גבי חמשה מה את עבד לון כמשתמש מרשות היחיד לכרמלית מכרמלית לרשות היחיד מרשות היחיד לרשות היחיד אחרת:

הלכה ג מתני׳

*המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו או על כתיפו חייב שכן משא בני קהת לאחר ידו ברגלו ובפיו במרפקו באזנו ובשערו ובאפונדתו ופיה למטה בין אפונדתו להלוקו ובהפת חלוקו במנעלו ובסנדלו פטו׳ שלא הוציא כדרך המוציאין:

גמ׳ רבי יוסה בעי מעתה הוציא כגרוגרת על כתיפו חייב והן משא בני קהת. וכתיב ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטרת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה. שמן המאור בימינו. וקטרת הסמים בשמאלו. ומנחת התמיד של יום תלויה בזרועו. שמן המשחה איכן היה נתון. רבי אבון בשם רבי אלעזר כמין צלוחית קטנה היה לו באפונדתו. אין תאמר שהיה קטן אמר ר׳ יהושע בן לוי כתיב ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן דוך דוכנים היה. ר׳ יהודה בי רבי אמר מרכל היה. תני רבי חייה ולמה נקרא שמו מרכל שהיה מר על הכל אלא שאין גדולה בפלטין של מלך. אמר רבי לוי כתיב ולבש הכהן מדו בד והרים את הדשן אלא שאין גדולה בפלטין של מלך:

הלכה ד מתני׳

*המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור לאחריו ובא לו לפניו חייב באמת *האשה החוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר רבי יהודה אומר אף במקבלי פיתקין כן:

נמ׳

פני משה

עקר אבן בר"ה וכו׳ מה את עבד לה. היכי את מדמות להאי דינא אם הוי כמשתמש מתוכה לרה"ר ומרה"ר לתוכה כבניתה יהייב: ומרה"ר לרה"ר אחרת. כלומר או דילמא דלא הוי אלא כמשתמש מרה"ר לרה"ר דעקירתה ממקום למקום אינו כמשתמש מתוכה ודינה כמטלטל ברה"ר עצמה דעד ד׳ אמות פטור: נתן חמשה. דבר שהוא גבוה ה׳ טפחים ורחב ארבעה ונתנו ע"ג דבר שהוא גביה חמשה ורחב ארבעה מה את עבד להאי דינא אם זה כמשתמש מרה"י לכרמלית או איפכא הוא שהרי כל גבוה מג׳ ועד עשרה ורחב ארבעה כרמלית הוא וא"כ הה׳ שהיו כרמלית עשאו עכשיו רה"י שהוא גבוה עשרה ורחב ד׳ והוי כמכרמלית לרה"י וכן מרה"י לכרמלית משכחת לה כגון שנטל האבן ה׳ שעל גבי ה׳ ונתנו ע"ג הארץ דהוי מרה"י לכרמלית: מרה"י לרה"י אחרת. כלומר או דלמא כל כה"ג לא מיקרי כמשתמש מרה"י לכרמלית ומכרמלית לרה"י ולאסור לכתחלה אלא דהוי כאלו מוציא ומשתמש מרה"י לרה"י אחר דאין בו שום איסור והכא נמי נתינת ה׳ על ה׳ או נטילה ממנה לאו כלום הוא. ולא איפשטו הנך בעיי:

הלכה ג מתני׳ המוציא בין בימינו בין בשמאלו או בתוך חיקו. שהכל דרך הוצאה היא: או על כתיפו. אפילו המשאוי למעלה מעשרה: חייב. שכן היה משא בני קהת במשכן כדאמר בכתף ישאו וכל המלאכות ממשכן ילפינן: כלאחר ידו או ברגלו או בפיו או במרפקו. בתוך המרפק קוד"א בלע"ז או באזנו או בשערו וכל אלו אין דרך הוצאה בכך: באפונדתו. הוא אזור חלול שמטמינין בו מעות אם פיה למטה אין דרך הוצאה בכך אבל פיה למעלה הוי דרך הוצאה וכגון שהאזור היה תפור בבגדו או קשור עליו דאי לאו הכי מתחייב על האזור עצמו: בין אפונדתו להלוקו. לא הוי דרך הוצאה וכן בשפת חלוקו בהפשה של החלוק או של בגד ונקט חלוקו לפי שרגלה להטמינו או במנעלו או בסנדלו פטור שבכל אלו לא הוציא כדרך המוציאין:

גמ׳ ר׳ יוסי בעי. דקתני המוציא סתם א"כ מעתה משמע דאפילו הוציא כגרוגרת על כתיפו חייב והן משא בני קהת בהמיה וכי משא בני קהת כגרוגרת הוה: וכתיב וכו׳. מלתא אחריתא היא ולהביא ראיה. דבין בימינו ובין בשמאלו או בתוך חיקו או באפונדתו ופיה למעלה דרך הוצאה הויא שכן מצינו במשכן דכתיב ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן וגו׳ והיכן היה נושא אותם בבעת נשיאות שמן המאור בימינו וכו׳: ומנחת התמיד של יום. שהיא מוכן להקריב: היה לו באפונדתו. באזור שלו או בבגדו תחת מערפתו והיתה הצלוחית של שמן המשחה נתון בתוך הכיס: אין תאמר שהיה קטן. כלומר שלא היה חשוב כל כך והטריחוהו לשאת כל אלה לא כן דאמר רבי יהושע בן לוי כתיב ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן: דוך דוכנים. שר על השרים היה ור׳ יהודה בר׳ אומר המרכל היה ולמה נקרא שמו המרכל שהוא אומר ומצוה על הכל הרי שחשוב שבחשובים היה אלא שאין גדולה בפלטין של מלך ואין להראות עצמו גדול לפני הקב"ה ולפיכך הטריח א"ע בכל אלה כאחד מאחר בני לוי: אמר ר׳ לוי וכו׳. ג"כ ראיה שאין להראות גדולה בפלטין של מלך שהרי הכהן לובש בגדי בד כלו ומרים את הדשן מעל המזבח:

הלכה ד מתני׳ המתכוין להוציא. איזה משאוי לפניו ובא לו לאחריו פטור שזה נתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה וכל שנעשה פחות מכוונתו אין בו חייב. ואם נתכוין לאחריו ובא לו לפניו חייב שהרי נעשית יותר מכוונתו: באמת אמרו. כל מקום שנאמר באמת הלכה למשה מסיני: האשה חוגרת בסינר. בשביל אותו להגור בו לצניעות ולפעמים תולה היא איזה דבר בו ובין שבא המשא הזה מלפניה ובין מלאחריה (היי׳) שכן ראוי מתחלה לזה ודרכו להיות חוזר כביבותיה: ר׳ יהודה אומר אף במקבלי פיתקין כן. אלו הרצים של המלך שמקבלין פיתקין ואגרות ונותנין אותן בתוך הכלי שתולה עליהן דרכו ג"כ להיות חוזר מלפניו ומלאחריו. ואין הלכה כר"י לפי שאין זה ראוי להיות חוזר כעין המשא שבין הסינר לבין החלוק שתמיד חוזר הוא:

תנן

קרבן העדה

מה את עביד לה. למאי מדמינן לה אם הוה כמוציא מרה"ר לרה"י דעקירת האבן יעשייה רה"י בהדי הדדי קאתיין או לא: נתן חמשה ע"ג חמשה. אם ברה"ר גבוה חמשה ורחב ד׳ ולקח אבן מרה"י ונתנו ע"ג מי הוה כמשתמ׳ מרה"י לכרמלי׳ שהרי התם כרמלי׳ הוא דמג׳ ועד עשרה כרמלית הוי והיכורא דרבנן מיהת קעביד או דלמא הנחת חפץ ועשיית רה"י בהדי הדדי קאתיין ואפי׳ לכתחילה שרי והך איבעיא באה"נ מיבעיא ליה דאפי׳ את"ל עקר אבן ברה"ר גבוה עשרה ורחבה ארבעה פטור דעקירת חפץ ועשיית רה"י בהדי הדדי קאתין מיבעיא ליה אם מותר לעשות כן בכה"ג אפילו לכתחלה:

הלכה ג מתני׳ שכן משא בני קהת. אע"ג דהוצא׳ מלאכה גרועה כיון דגמרינן אותה במשכן דכתיב ובני קהת ישאו חייב: לאחר ידו. על גב ידו: מרפקו. פרק האמצעי מן הזרוע: פונדתו. אזור חלול: ופיה למטה. אין דרך הוצאה בכך שכיון שחלול הוא יפול הניתן בתוכו לארץ אבל פיה למעלה דרך הוצאה היא: בפת חלוקו. בפה התחתונה וה"ה בפה העליונה אלא אורחא דמילתא נקט שכן דרך לעשות שפה לחלוק מלמטה: **גמ׳** רבי יוסי פריך. אמתני׳ דתנן שכן משא בני קהת. תינח במוציא על כתפו שהוא חייב שכן משא בני קהת אבל המוציא בימינו ובשמאלו ובחיקו למה יהא חייב וכי היכן מצינו שנשאו כן בני קהת: ומשני וכתיב וכו׳. פירוש הא כתיב ופקידת אלעזר וכו׳. כולן נשא הוא בעצמו: היה לו באפונדתו. באזור שחוגרין בו מתנים והיינו בתוך חיקו: אין תאמר שהיה קטן. שלא היה אדם גדול הלכך הטריחו אותו בעבודות הרבה: דוך דוכנים היה. נשיא על שאר נשיאים היה אלעזר: שהיה מר על הכל. שהיה אומ׳ ומצוה על כל העבודה במשכן ובשבט לוי: אלא וכו׳. לכך נתנו לו עבודות הרבה שאין גדולה לפני מלך בשר ודם וק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה: ולבש הכהן מדו בד והרים את הדשן ולא נזה המקום להוציא את הדשן אלא לכהן שהוא החשוב בעם והלא אף הוא היה יכול להוציאו ע"י כלי כשהוא עומד מרחוק אלא ללמדך שאין גדולה בפלטין של מלך:

הלכה ד מתני׳ המתכוין להוציא לפניו. כגון שלרר מעות בסדינו כדי שיהיו תלויין לפניו ובא לו לאחריו: פטור. דנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה: לאחריו ובא לפניו חייב. שהרי עלתה בידו שמירה מעולה ביותר: סינר. כמין מכנסיים קטנים וחוגרות אותן לצניעות ואם תלתה בו שום דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייבת: שכן ראוי להיות חוזר. שכן דרכו להיות חוזר סביבותיה ומתחלתה ידעה שסופה להתהפך: אף מקבלי פתקין. והם שלוחי המלך הלוקחים הכתבים והאגרות מאת המלך ומשימין אותו בכלי העשוי כעין קנה חלול והולין אותו בצואריהן ואותו כלי דרכו להיות חוזר פעם לפניו פעם לאחריו:

גמ׳

רידב"ז

בפרולה אין לך מטלטל ברה"ר ונעשה כרמלית אלא אדם בלבד [דאיבעיא בבבלי דף ג׳ ע"ב בעי הביי ידו של אדם מהו שיעשה כרמלית] אבל קופה לא הוי כרמלית. בדאיתא ברש"י ז"ל ד"ה ע"א גבי היתה קופתו עיי"ש וכן מצויין בגליון ברש"י ז"ל דף ה׳ ר"ל. ודו"ק:

רבב"ח בעי עקר אבן בר"ה פי׳ דהאבן היה מונח בקרקע עמוק עשרה ועקרו ונעשה רה"י ואם כן מיבעיא ליה עקירת החפץ ועשית מחילה מהו כההוא דדף נ"ט בבבלי אך שם מיבעיא דעקרו חוליא והשלימו לעשרה והכא מיבעיא דעקר כל האבן שמחזיק כל העשרה ומיבעיא ליה אם דומה כמו כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או דהוא כמרשות הרבים לרשות הרבים אחרת כלומר מרשות הרבים לרשות הרבים וכן רבנן דקסרין בעיין בשם ר׳ יוחנן עשית המחילה והנחת החפץ בהדדי דמתחלה היה כרמלית ואח"כ רשות היחיד אם אזלינן בתר השתא הוי מרשות היחיד לרשות היחיד. והא דקאמר רשות הרבים ורשות היחיד אחרת לאו דווקא אלא כלומר מרה"ר לרה"ר. מרה"י לרה"י. ודו"ה:

תמן

נוסחאות (סופ"ו) יוסה נד"ו יוסי. (סוג"ד) פיתקין בד"ו פיטקין.

חדושי הרד"ל

משתה הוציא כגרוגרות על כתפו חייב והן משא בני קהת. עיקר הפי׳ שהוא קושי׳ דמשא בני קהת מפני שהיה מבוי כבד הוא שדרך כן לנושאו על כתפו אבל גרוגרות שהוא דבר קל וכי דרך לנושאו על כתפו אלא בידו. וכעי׳ מ"ש הרמב"ם בחיבורו פי"ב הי"ד לענין צל ראשו ע"ש. והא דכתיב ופקדת כו׳ שוא מלתא בפ"ע: תלוי׳ בזרועו. עי׳ מאירי שפירשו כתפו ולדברי התי"ש דתלוי באיזו כלי על זרועו חייב א"ב גפב סו הכל דינו ל"ע: שמן המשחה איכן כו׳. בבמ"ר פ״ט גני׳ של בין מערביים סיכן. אבל גי׳ דהכא עיקר:

טיב ירושלים

המוציא בין בימינו כו׳ שכן משא בני קהת. הוצרך לא לאשמעינן אידי דהשיפא דאיש גוו׳ פטור או כיונת שהנא במלות "שכן משא בני קהת" לאורות תאמר כ׳ אלעזר בבבלי צ"ב א׳ כמוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת כו׳ ע"ש. ובק"ש פ"ב ד"ה דהוצאה מלאכה גרופה היא קה"ל שכן משא בני קהת ועי׳ בבני מ"ע ב׳ משמע דילפינן הוצאה מקבלי משכן:

ר׳ יוסי בעי מעתה המוציא כגרוגרת על כתיפו חייב והן משא בני קהת פי׳ וזה הוא משא בני קהת? בניין התמיהה עי"ב במש"כ בס׳ ד ברתבונות וזה בחור ולפ"ז לא פי׳ מידי. ולכאורה

בגדמוב ד"ז למש"כ תוס׳ ל"ד א׳ ד"ה את המת כו׳ דכלוגתא דמלאכה שא"צ לגופה היינו אם צריך לו א כמו שהיה במשכן או לא דלמ"ד פטור בעינן ממש כמו שהיה במשכן ולמ"ד חייב לא בעינן. וכי׳ בס׳ הקובץ פ"ד כע"ש. מב"ב דהא דלידה דנים גופו חייב משום עדה ג"כ בהא תנ"א פ"ש. ולפ"ז ניתן לומר דמהני׳ דייקי ממשא בני קהת ות"מ חייב אף בגרוגרות אמי׳ כר"י דק ג׳ דהייב מלאכה שא"צ לגופה דלא בעינן כלל ממש כמשכן רק דמקודם ילפינן דהוא תבוי הפיהו על כתפיו ואח"כ סדר הסברא גדולתה דגרוגרות ביכור הוצאה וז"ב. ולפ"ז י"ל דהיות הרמב"ם פ"א ה"ח בפסק דמלאכה שא"צ לגופה חייב כר"י ולפ"ז כוכתתו מגהי דבבלי לא פריך מידי פ"ב נ"ל כלדבריו א"כ סתם מתני׳ כר"י. אבל דלד תוס׳ פ"ב סתם ואח"כ מחוקת להין סבבה כסתם. אך י"ל דס"ל לרמב"ם כשיטת כב"ה דמביח דק"פ דנשל כי ס אף נמכמשי פ"ז כ"ב ט׳ מוכח דס"ל לר"י דמלאכה שא"צ לגופה חייב וא"כ בפיר כ"ע מהנוקם ואם כ קסב דהלכה כסתם. [ודע דיש נומר נכאורה דתניא בפלוגתא דון מינה ומינה ודון מינה ואוקי באתרא ואכמ"ל]: ודע דלפי אוקימתא ע הקשי לכאורה מיבגא קמא זיבתום פ"ס מ׳

מערכת הערוך דוך דוכנים היה. בערוך (ע׳ דוך ד׳) דוך דוכנין הוה [פי׳] כמו דוכים שנא׳ לפנינו. [שח"ה] מר על הכל. ער ערוך (ע׳ מר ב׳) פי׳ מר. אדון. או מורה ורב.

מסורת הש"ס

בבלי צב ע"א

בבא לי פ"ג

בבלי צ"ד ע"ב

עין משפט נר מצוה

ד א מיי׳ פי"ב מהלכות שבת הלכה יב

ב מיי׳ שם הלכה יג

ג מיי׳ שם פי"ג הלכה יג

ד מיי׳ שם הלכה יג

גליון הש"ס

א עיין בבלי דף ח׳ ד"ה והמכנס

ב עיין בבלי דף צ"ב

במדבר ד

ויקרא ו

גמ׳ *תמן תנינן ר׳ ישמעאל השזורי ור׳ שמעון אומר לא נחלקו על דבר שהוא בשם אחד שהוא חייב. על מה נחלקו על דבר שהוא משם שני שמות שר׳ אליעזר מחייב חטאת ור׳ יהושע פוטר. ר׳ אילא בשם ר׳ אלעזר כמאן דאמר בשני שמות נחלקו. ברם כמאן דאמר בשם אחד נחלקו וכאן שני שמות הן והוא פטור. לאחריו ובא לו לפניו חייב כמאן דאמר בשם א׳ נחלקו. ברם כמאן דאמר בשני שמות וכאן בשם אחד הוא והוא חייב. ר׳ אילא בשם ר׳ אלעזר תניין אינון מאן דאמר תמן חייב אף הכא חייב. מאן דאמר תמן פטור אוף הכא פטור: [ה]באמת. אמר ר׳ אליעזר כל מקום ששנו באמת הלכה למשה מסיני:

הלכה ה מתני׳ *המוציא ככר ברה״ר חייב [א] הוציאוהו שנים פטורין [ב] לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ור״ש פוטר [ג] *המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו את החי במיטה פטור אף על המיטה שהמיטה טפילה לו את המת במיטה חייב וכן [ד] כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייבין ור״ש פוטר:

גמ׳

קרבן העדה

גמ׳ תמן תנינן. בכריתות פ״ד: ה״ג רבי שמעון שזורי ור״ש וכו׳: לא נחלקו. ר״א ור״י דר״א אמר לא בעינן שידע במה שחטא ור״י אמר בעינן שידע במה חטא בדבר שהוא משם אחד כגון שתי אילנות של מין אחד לפניו ולא ידע אם מזה לקט אם מזה שהוא חייב שהרי ידע במה חטא איזו מלאכה עשה שבלקיטת האלים חטא: על מה נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות. כגון ספק קלר ספק נטע א״נ ספק תאנים ספק ענבים וכן בנתכוין בזו ועשה את זו דאפשר דחטא בה כתיב בהמאת בין הידיעה בין החטאת קאי לרבי יהושע עד שיתכוין לחטא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא ולר״א כיון שנתכוין לדבר שיש בו חטא ולעת ידיעה נודע לו בחטא סגי: ר׳ אילא בשם ר״א. פריך רישא דמתני׳ כמ״ד בשני שמות נחלקו דנתכוין להוליאו לפניו ה״ל כשני שמות כמו נתכוין בזו ועשה את זו ומתניתין כרבי יהושע אבל כמ״ד בשם אחד נחלקו אבל בשני שמות לד״ה חייב מתניתין דלא כמאן: לאחריו ובא לו לפניו חייב. כלומר וסיפא דמתניתין דהני בשני שמות חייב אם נאמר דאתיא כרבי יהושע על כרחך לומר דבשם אחד נחלקו ובשני שמות אפי׳ ר״י מחייב וקשיא רישא לסיפא דרישא כמ״ד בשני שמות נחלקו וסיפא כמ״ד בשם אחד נחלקו ולית ליה לר״א הא דפירשתי במתני׳ לחלק בין שעלתה בידו שמירה מעולה לעלתה בידו שמירה פחותה: תניין אינון. תנאי נינהו ת״ק פוטר בתרווייהו וכמ״ד בשני שמות נחלקו ותנא בתר׳ מחיי׳ בתרווייהו דסובר בשם אחד נחלקו:

הלכה ה מתני׳ הוציאוהו שנים פטורים. כדילפינן בעשות׳ יחיד ולא שנים: חייבין. כיון דאין כל אחד יכול בפני עצמו דרך הולאה בשנים: את החי במטה. וחי לא מחייב על הולאתו דהוא מיקל עלמו וניטא עלמו ובלבד שלא יהא כפות: וכן כזית מן המת חייב. אם הוליא דהוליל ומטמא הולאה חשובה היא להליל עלמו מן הטומאה: ור״ש פוטר. אפי׳ במת שלם דהוי מלאכה שאין לריך לגופה וכל מלאכה שאין לריך אלא לסלקה מעליו הוי מלאכה שאין לריך לגופה דברלונו לא בא לו ולא היה לריך לה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר״ש:

גמ׳

פני משה

גמ׳ תמן תנינן. בפ״ד דכריתות גבי פלוגתא דר״א ור׳ יהושע במתני׳ בעושה מלאכה בשבת ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה שר״א מחייב חטאת ור׳ יהושע פוטר ופליגי התם נ״כ ור״ש שזורי עם ר׳ יהודה במה נחלקו ר״א ור׳ יהושע דר״ש ור״ש שזורי אומרים לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב כגון שהיו לפניו שני אילנות אחד של תאנים ואחד של ענבים ולקט מאחד מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקט דבהא כ״ע ל״פ שחייב דשם לקיטה אחת היא ועל מה נחלקו על דבר שהיא משני שמות כגון שאינו יודע אם קלר הו אם טחן בזה ר״א מחייב חטאת שהרי מכל מקום חטא ור׳ יהושע פוטר דבעינן עד שידע במה חטא. ור׳ יהודה אומר אף לו נתכוין ללקוט תאנים ולקט ענבים. ענבים ולקט תאנים שהוא שם אחד ר״א מחייב חטאת ור׳ יהושע פוטר דס״ל אליבא דר׳ יהושע עד שידע באיזה מן המין הוא חטא: ר׳ אילא בשם ר׳ אלעזר כמ״ד בשם אחד נחלקו ברם כמ״ד בשני שמות נחלקו וכאן בשני שמות הן והיא פטור. כצ״ל. ונתחלפו התיבות בהעתקה. ומה שכתוב לקמן על הסיפא שייך הוא לכאן והאי דלכאן שייך להא דלקמן. והכי פירושא דהא במתני׳ שם אחד הוא שהרי שם הולאה חדא היא אלא דלא אתעבידא מחשבתו שנתכוין לפניו ובא לו לאחריו והשתא קאמר דרישא דמתני׳ לא אתיא אלא כמ״ד בשם אחד נחלקו ואפילו בכה״ג פליג ר׳ יהושע ופוטר וא״כ לא אתיא אלא כר׳ יהושע ומיהת שפיר מלינו לאוקמי להאי רישא דמתני׳ אבל למ״ד בשני שמות הוא דנחלקו ולדידיה הכל מודים בשם אחד שהוא חייב וא״כ רישא דמתני׳ כמאן וכאן בני שמות הן והוא פטור בתמיה וכי כאן שני שמות הן דתאמר כר׳ יהושע הוא דאתיא והרי שם אחד הוא ולכ״ע חייב והלכך על כרחך רישא דמתני׳ לא אתיא אלא כמ״ד בשם אחד נחלקו ור׳ יהושע פוטר אפילו בשם אחד ואתיא רישא כר׳ יהושע והשתא קשיא אימא סיפא: לאחריו ובא לו לפניו חייב כמ״ד בשני שמות נחלקו ברם כמ״ד בשם אחד נחלקו וכאן בשם אחד הוא והוא חייב כצ״ל. וכלומר והרי הסיפא לא מיתוקמא אלא למ״ד בשני שמות נחלקו ובשם אחד הכל מודים שהוא חייב וא״כ אזלא הסיפא ככ״ע דאפי׳ ר׳ יהושע מודה שהוא חייב אבל למ״ד בשם אחד נחלקו ור׳ יהושע פוטר והרי כאן שם אחד הוא וקתני חייב וקשיא הרישא להסיפא דלא מלית מהדרה להמתני׳ דכמאן אתיא דמרישא משמע דר׳ יהושע הוא וכמ״ד אף בשם אחד נחלקו וא״כ אליבא דהאי מ״ד הסיפא לאו כר׳ יהושע אלא כר״א ולהאי מ״ד דקאמר בשני שמות נחלקו ובשם אחד ד״ה חייב הסיפא ניחא והרישא קשיא דכמאן אתיא: ר׳ אילא בשם ר׳ אלעזר. תניין אינון. כלומר הלכך קאמר ר׳ אינא גופיה בשם ר׳ אלעזר דלא מלית לאוקמה להמתני׳ אלא בתנאי ומי ששנה זו לא שנה זו אלא דמ״ד תמן דבשם אחד חייב אוף הכא חייב בין ברישא ובין בהסיפא וכ״ז תמן פטור אף בשם אחד ולר׳ יהושע אוף הכא פטור בין בהרישא ובין בהסיפא וכן מלית לאוקמה להמתני׳ אליבא דמ״ד דאף בשם אחד נחלקו בלחוד הוא דהתיא ומיהת סוף סוף בעית ע״כ לאוקמי כתנאי ובפלוגתא דר״א ור׳ יהושע גופייהו דלר״א בין ברישא בין בסיפא חייב ולר׳ יהושע בין ברישא בין בסיפא פטור ומיהו לאידך מאן דאמר דבשני שמות הוא דנחלקו אבל בשם אחד ד״ה חייב לא מלינן לאוקמי אליביה כתנאי דפלוגתא דר״א ור׳ יהושע גופייהו וכדאמרן: באמת אמרו וכו׳. והכי אמר לעיל בפ״ק ובכמה מקומות:

הלכה ה מתני׳ המוליא ככר וכו׳. משום סיפא קתני לה שאם הוליאוהו שנים פטורים לד״ה ואפילו להת״ק שהרי אחד יכול הוא להוליאו וכדאמרי׳ לעיל בפ״ק דכתיב בעשיתה אחת מכל מלות ה׳ בעשותה את כולה ולא מקלתה יחיד שעשה אותה ולא שנים: לא יכול אחד להוליאו. כגון שהוא גדול וכבד והוליאוהו שנים חייבין שהרי זה כמי שכל אחד עושה הכל ובכה״ג לא פטרה התורה לשנים שמתחלה ניתנה המלאכה לשנים: ור״ש פוטר. אפילו בכה״ג ואין הלכה כר״ש:

גמ׳

מסורת הש״ס
כריתות יט פ״א
ב״ח לג ע״ב
שם לג ע״ב

עין משפט נר מצוה
ח
[א] מיי׳ פ״א מהלכות שבת הלכה טו
ט
[ב] מיי׳ שם הלכה טז
י
[ג] מיי׳ שם פי״ח הלכה כח
יא
[ד] מיי׳ שם הלכה יט

גליון הש״ס

[ה] עיין מ״ב לעיל פ״ק הלכה ג כ׳ הגליון:

רידב״ז

תמן תנינן ר״ש השזורי ור״ש אומר לא נחלקו על דבר שהם בשם אחד כו׳ ר״א בשם ר״א כמ״ד בשם אחד נחלקו הסוגיא הזאת המורה ופי׳ הק״ע ז״ל לא הבנתי להעמיד והפ״מ ז״ל מפיך הגירסא בכאן ואילו קרוב להאמר שא״ל הירכא. ואילו הגי׳ כמ״ש ממש וה״פ דר״א בשם ר״ה קאמר דע״כ מתניתין לאו ד״ה הוא אלא תניין אינון דהלי בפלוגתא דר״א ור״י דהם כמ״ד בשם אחד נחלקו יש מקום פטור אליבא דכו״ע ולמ״ד בשני שמות נחלקו יש מקום חיוב. אליבא דכו״ע וכיון דתנא ברישא פטור. ובסיפא חייב ורמינן עלה בבבלי דף נ״ב מרישא לסיפא ומשנינן לפניו ובא לו לאחריו היינו טעמא דפטור דנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה לאחריו ובא לו לפניו היינו טעמא דחייב דנתכוין לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה פי׳ דכעלתה בידו שמירה מעולה חשיב דאיתעביד מחשבתו. משא״כ בעלתה בידו שמירה פחותה. וע״כ בעלתה בידו שמירה מעולה חשוב נתכוין בה ועלתה בידו שמירה פחותה חשוב לא נתכוין לה. ובמס׳ כריתות נחלקו ר״א ור״י בלא ידע במה חטא. דר״א מחייב ור״י פוטר ופירש״י ז״ל במתניתין דף י״ט וז״ל ז״ל שם וכן בנתכוין בזו ועשה את זו דבה דכתוב בקרא בין הידיעה בין החטאת הוא. לר׳ יהושע עד שיתכוין לחטא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא. ולר״א כיון שנתכוין לדבר שיש בו חטא ולעת ידיעה נודע לו שחטא סגי עכ״ל ז״ל שם ור״ש שזורי ור״ש אמרי דלא נחלקו ר״א ור״י על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב. ע״מ נחלקו ע״ד שהוא משום ב׳ שמות כו׳ שם אחד פי׳ רש״י ז״ל דנתכוין לקלור את זו וקלר אילן זו ממין אחד ב׳ שמות פי׳ רש״י ז״ל כגון קלר או טחן א״נ ספק תאנים ספק ענבים וכן בנתכוין את זו ועשה את זו. ועפ״ז מתפרש הסוגיא במס׳ שבת באר היטב דנתכוין לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה השובה דאיתעביד מחשבתו וחשוב כמו שנתכוין לזה השמירה. דהוי כמו שם אחד. דנתכוין לשמירה. אבל כשעלתה בידו שמירה פחותה לא אתעביד מחשבתו דנתכוין לדבר אחר. ולא נתכוין לשמירה זו. ור״א קאמר שם דתבראמי ששנה זו לא תשנה זו וה״נ קאמר ר״א בשם ר׳ אלעז׳ הכא דתניין אינון כלומר מי ששנה זו לא שנה זו. ומפורש במסקנא. וה״פ ר״א בשם ר״א כמאן דמר בב׳ שמות נחלקו הרישא דפטור דלא ס״ל לר״א דחילוק כשעלתה בידו שמירה מעולה דחשוב דאיתעביד מחשבתו ונתכוין לזה השמירה וכשעלתה בידו שמירה פחותה חשוב לא איתעביד מחשבתו ז״א אלא לדידי׳ שניהן שוין הן וע״כ קאמר כמ״ד בשני שמות נחלקו כלומר דהכל אחד למאן דמחייב מה יב אפילו בב׳ שמות דחשיב לא איתעביד מחשבתי. ומפרש הגמ׳ ברם כמ״ד משם אחד נחלקו וכאן שני שמות הן והוא פטור דניכל לאוקמי׳ רישא כד״ה דלמ״ד דבשני שמות אף ר״א מודה וה״נ כשעלתה בידו שמירה פחותה הוי כמו ב׳ שמות ואף ר״א מודה דפטור. וא״כ למ״ד דבשם אחד נחלקו הרי רישא דמתניתין אתיא כד״ה. ובסיפא כר״א הוא. דברישא בעלתה בידו שמירה פחותה הוי כב׳ שמות ופטור אפילו לר״א. ובסיפא בעלתה בידו שמירה מעולה חייב אליבא דר״א דהוי כשם אחד דנתכוין לשמירה ועלתה בידו שמירה חשיב דאתכוין לזה ע״ז קאמר ר״א בשם ר״א דרישא לאו לד״ה הוא דע״כ דרישא לא אתיא כר״א כמו למ״ד בב׳ שמות נחלקו. ור״א מחייב אפילו בב׳ שמות דלא בעי אתכוין לזה דווקא אפילו במתכוין לתאנים ועלתה בידו ענבים דלא איתעביד מחשבתו נמי חייב. דלדידי׳ רישא לאו ד״ה הוא לאחריו ובא לו לפניו. חייב. כמ״ד בשם אחד נחלקו. הוא דברי ר״א בשם ר״א דאפילו בשם אחד נמי פוטר ר״י. ומפרש הגמ׳ ברם כמ״ד בשני שמות. וכאן בשם אחד והוא

שינויי נוסחאות (סו״ג) בשם בד״ו משם. (סוי״ה) אף בד״ו אוף. (סו״ג) שישנו בד״ו ששנו. (סו״ד) המוציא ככר כו׳ ור״ש פוטר המוציא אוכלין כו׳ ור״ש פוטר בד״ו מ.חלפת הגירסא והמוציא אוכלין כו׳ סיא ה״ס והמוציא ככר כו׳ היא ה״.

טוב ירושלים

א׳ דהא דנכרי אינו מטמא לר״ש ה״ה במגע ומשא וס׳ ילאים פסק באמת כן וא״כ מנ״ל דר״ש ס״ל מ:אכה שא״ל לגופה פטור מהא דלמא ר״ש אזיל לשיטתי׳ דב״ל דמת נכרי א״מ כלל וא״כ אינו מציל עלמו בהולאתו הא בלא״ה לא יטמא. ורבנן לשיטתייהו אזלי דס״ל דנכרי מטמא בכל מיבעתו והו״ע ס״ל מ:אכה שא״ל לגופה חייב ודוחק לומר דלגיטגא קמא דשם אי מוקמינן לה יף׳ ווי יהכא במת נכרי א״כ דטו״ם ס״ל דמ:אכה שא״ל לגופה חייב ורק לדברי הבבלי לא הוקמינן כלל כר״י דס״ל דלא כר׳ אילא דמודה ר״ש באיסורי הנאה וזהו דוחק: ולבאורה י״ל דכיון דר״ש מודה פכ״פ דמדרבנן מטמא דהא יוסי בן יועזר איש לרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על ארץ העמים כבבלי ע״ז ב׳ ופרש״י שם ולעיל ו׳ ב׳ א״כ בהולאתו ניצול מטומאה ורבנן נמי חייב לת״ק ולר״ש פטור משום מ:אכה שא״ל לגופה כנ״ל:

עין משפט נר מצוה

יב

א מיי' פי"ח מהל' שבת הל' כה וסמ"ג וטוש"ע

גמ' *בעשותה היחיד שעשה חייב שנים שלשה שעשו פטורין. רבי יושיע דרומיא אמר קומי רבי יסא בשם רבי אחא *קני נירדי רבי פוטר. רבי אלעזר בי רבי שמעון מחייב. אמר לו רבי כך שמעתי מאביך. אמר לו [ב]שמשתי את אבא עומדות מה שלא שמשתן ישיבות. ורבי תלמידיה דרשב"י דהוי לא תלמידיה דרבי יעקב בר קודשי הוה. אלא כך אמר ליה שמשתי את אבא עומדות מה שלא שמשת את רבך ישיבות. כשהיה רבי אלעזר בי ר' שמעון נכנס לבית הוועד היו פניו של רבי מקדירות *אמר ליה אביו ויאות זה ארי בן ארי אבל אתה ארי בן שועל. מן דמך רבי אלעזר שלח ר' תבע באיתתיה. אמרה ליה כלי שנשתמש בו קדש ישתמש בו חול. אמר ר' שמואל בר רב יצחק הדא דאת אמר בצריכין לכיליין כגון א אילין תותייא. אבל אם אינן צריכין לביליין חייב אף על הכלי: את החי במיטה פטור אף על המיטה. דהייא טעין גרמיה. את המת במיטה חייב. דברי הכל לא כן *תני אף ריח רע כל שהוא. ואמר ר' אילא אף ר' שמעון מודה בה. ומודה ר' שמעון באיסורי הנייה. א"ר יודן תיפתר במת עכו"ם ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו

פני משה

גמ' בעשותה וכו'. הכי דריש לה בת"כ: קני נירדי. כך היה נקרא: רבי פוטר ר"א בר"ש מחייב. אליבא דר"ש פליגא בלא יכיל אחד להוציאו והוציאוהו שנים דמר קאמר כך קבלתי ומר קאמר כך קבלתי ממני: א"ל רבי. לר"א בר' שמעון כך שמעתי מאביך שפוטר אמר לו ר' אליעזר שמשתי את אבא עומדות מה שלא שמשתי אותו ישיבות כלומר וכי כל כך שמשת לפניו כמו ששמשתי אני ומקובל אני מפיו שמחייב: ורבי וכו'. וכי רבי תלמידיה דר"ש בן יוחאי הוא דהוה וכי לא תלמידו דר' יעקב בר קודשי הוה וכלומר אע"ג דהשכן בהרבה מקומות שרבי למד לפני ר"ש ותלמידו היה מ"מ וכי התלמיד מובהק היה שנאמר עליו לא שמשת אותו ישיבות דמשמע שהפי' שמשת אותו הרבה אני שמשתי אותו יותר ממך והלא רבו מובהק של רבי ר' יעקב בר קודשי הוה. אלא כך א"ל שמשתי אני את אבא עומדות מה שלא שמשת את רבך ישיבות: היו פניו של רבי מקדירות. משחירות ונתכרכמו תמיד מהמת התשובות שהשיב עליו כשהיה רבי רוצה לומר דבר אחד בהורה והקיפו בהלכות ואמר לו אביו של רבי והוא ר' שמעון בן גמליאל ויאות הוא כך בני ואל ירע בעיניך זה הוא ארי בן ארי ואתה ארי בן שועל ומשבחתו המר כן: מן דמך. לאחר שנפטר ר' אליעזר בר"ש שלח רבי לתבוע באשתו שתנשא לו ואמרה לו כלי שנשתמש בו קדש ישתמש בו חול ולהגיד גדולתו ושבחו של ר"א בר"ש:

הלכה ו מתני' המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי. מכיון שפטור על האוכלין פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לאוכלין ואין כונתו להוצאת הכלי אלא בשביל להוציא מה שבתוכו והרי אין בו כשיעור: את החי במטה. ועל הוצאת החי אינו מתחייב לפי שהחי נושא את עצמו הלכך פטור אף על המטה שהיא טפילה ודוקא אדם חי אבל בהמה וחיה ועוף אפילו חיים חייב שהן דומין לכפותין וכן אם הוציא אדם כפות או חולה חייב: את המת במטה חייב. ה"ה אם הוציאו לבדו אלא הורחא דמילתא קתני: וכן כזית וכו'. כלומר לאו דוקא מת שלם אלא כך הוא אם הוציא אפילו כזית מן המת או כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייב דכשיעור טומאתן כך שיעור הוצאתן: ור"ש פוטר. אפילו במת שלם ואפילו במוציאו לקברו דס"ל מלאכה שא"צ לגופה פטור דלא הוי מלאכת מחשבת לדידיה שאין זה אלא לסלקו מעליו ואין הלכה כר"ש:

גמ' הדא דאת אמר. שפטור אף על הכלי כשהפירות צריכין לכליין שאין להוציא אותן בלא כלי כגון אילן התותים שהן כמלאים קוצים ומסרטין את הידים אבל אם אינן צריכין להכלי שלהן חייב אף על הכלי כלומר שייך החיוב אפילו בשביל הכלי דאלו על האוכלין הרי אין בהם כשיעור: דהייא טעין גרמיה. הוא נושא את עצמו ובשאינו כפות או חולה כדפרישית במתני': את המת במטה דברי הכל. קושיא הוא אמאי קתני הכא ר"ש פוטר הא לר' אילא לד"ה הוא חייב דהא לא כן תני בפרק דלעיל בהלכה ו' אף המוציא ריח רע כל שהוא חייב ואמר ר' אילא עלה דאף רבי שמעון מודה בה דפליג בשיעורין בריש פ' דלעיל וקסבר דלא נאמרו שיעורין דהתם אלא לנצניעין אבל מוציא ולא הצניעו מתהלה שיעורו גדול כדקאמר שם כל התפקין ברביעית ובריח רע מודה הוא דבכל שהוא מתחייב מפני שרוצה להסיר ממנו וכן מודה ר"ש באיסורי הנאה דבכל שהוא מתחייב משום דאיסוריה אחשביה שמעינן מיהת דריח רע חשיב לצורך גופו לר"ש שמתכוין לסלקו מעליו וכן איסורי הנאה ואמאי פליג הכא במוציא מת דאפילו אם אין בו ריח רע איירי תיפוק ליה דאיסורי הנאה הוא: אמר ר' יודן תיפתר. לר' אילא אליבא דר"ש דהכא איירי במת עכו"ם שאין בו משום איסור הנאה ושאין בו ריח רע וה"ניתו לכלבו

קרבן העדה

מסורת הש"ס

גמ' בעשותה וכו'. הא דתני במתני' הוציאוהו שנים פטורין משום דכתיב בעשותה וכדפרישית במתני': קני גירדי. קנה של אורגים והוא העולה ויורד בשתי ואורחא דמילתא נקט והוא דבר קל ואחד יכול להוציאו והוציאו שנים: א"ל רבי. לראב"ש כך שמעתי מרבי שמעון אביך שפטור בזה יכול וזה יכול: [לעיל פ"א ה"א] שמשתי את אבא עומדות. בדרך עראי מה שלא שמשת אותו בישיבות כלומר בקביעות ואני [עיין שבת נג ע"ב] יודע שלא פטר אבי בזה יכול וזה יכול: ופריך ורבי מי היה תלמידו של ר"ש דקא"ל ר"א מה שלא שימשתו ישיבות והלא רבי תלמידו דר"י בן קודשי הוה: מקדירות. נעשה שחור שהיה ראב"ש מביישו בתשובות שהיה גדול ממנו והיה ר' מתרעם [ב"מ פד ע"ב] וקובל לפני אביו רבי שמעון בן גמליאל הנשיא על זה: וא"ל אביו שפיר קעביד שמביישך שהוא גדול ממך ביחוס: ארי בן שועל. רשב"ג מרוב ענותנותו קרא עצמו שועל נגד ר"ש: מן דמך רבי אליעזר. לאחר שמת ר"א שלח ר' לשדך באשתו של [לעיל פ"ט ה"ג] ר"א: כלי שנשתמש בו קדש וכו'. שהיה ראב"ש גדול מר' במעשים כדאיתא בפ' הפועלים בבבלי: הדא דאת אמר וכו'. הא דאמרן פטור אף על הכלי היינו כשאותו דבר שבתוך הכלי צריך לכלי כגון אלו התותים הרכים שאי אפשר לטלטלן בלא כלי: אבל אם אינן צריכין לכליין. אלא שהוציא הכלי לצורך ד"א: חייב. אפילו בפחות מכשיעור שאין הכלי טפל לו כיון שאינו צריך לו וה"ל כמוציא כלי לחוד דחייב: דחייא טעין גרמיה. שהחי נושא את עצמו: ד"ה. אפילו לרבי שמעון ופריך לא כן תני. לעיל פר"ע: אף המוציא ריח רע כל שהוא חייב ואמר רבי אילא דאף רבי שמעון מודה בהוצאת ריח רע דחייב ומודה נמי רבי שמעון במוציא איסורי הנאה דחייב והכא דאיכא תרתי דדרך המת להסריח וגם מת אסור בהנאה מ"ט דפוטר ר"ש: תיפתר. תפרש למתניתנו דפליג רבי שמעון: במת עכו"ם. שהוא מותר בהנאה: ושאין בו ריח רע. דאם יש בו ריח רע מודה רבי שמעון דחייב כגון שהוציאו לצורך רפואה לגמר בו והרבה עושין כן: והוציאו לכלבו

רידב"ז

והוא חייב אליבא דכ"ע וא"כ מתניתין כחד תנא אתיא דהוא ר"י דפוטר דווקא בשני שמות וכאן חשוב כשם אחד. והאי גרס כמאן דאמר דגרסינן ב' פעמים הוא לפרש דברי ר"א בשם ר"א דסבירא ליה רישא כמאן דאמר בב' שמות נחלקו וסיפא כמ"ד בשם אחד נחלקו הוא דלא תימא דחד תנא הוא או ר"א או ר"י דרישא הוי כב' שמות וסיפא כשם אחד משום דחשוב איתעביד מחשבתו ונתכוין לזה ע"ז קמ"ל בריבא דכמאן דאמר בשני שמות נחלקו פי' כי היכי דלמ"ד בשני שמות נחלקו רישא לאו ר"א הוא ורישא לאו ר"א הוא וכמו דמפרש דלא תימא כמאן דאמר בשם אחד אבל רישא כב' שמות וד"ה הוא קמ"ל דלא וכן בסיפא קמ"ל ר"א בשם ר"א דלאו ד"ה הוא כמו למ"ד בשם אחד דלא תימא כמ"ד בשני שמות וכאן בשם אחד הוא ואתיא הסיפא כד"ה קמ"ל דרישא לא מצי לאוקמי' כר"א וסיפא דלא כר"י כמו למאן דאמר בשם אחד נחלקו ע"כ ספא לאו כר' יהושע אתיא ולא דמוקי רישא כהאי מאן דאמר דבשני שמות נחלקו וסיפא כהאי מ"ד דבשם אחד נחלקו ז"א אלא דקמ"ל דרישא לאו ר"א כמו אליבא דמ"ד בב' שמות נחלקו וסיפא לאו ר' יהושע כמו אליבא דמ"ד בשם אחד נחלקו דרישא וסיפא שוין הן אי שניהם חשוב כשם אחד או כב' שמות כדפריך מ"ש לפניו ובא לאחריו דפטור דלא איתעביד מחשבתו לאחריו ובא לפניו נמי הא לא איתעביד מחשבתו ולא אמרינן דרישא הוי כב' שמות וסיפה כשם אחד והילכך אתיא מתניתין כחד תנא או כר"א אי כר"י למ"ד דבשם אחד מחלוקת אבל בב' שמות ד"ה פטור רישא כרו"ע ולמ"ד דבב' שמות נחלקו אבל בשם אחד לכו"ע חייב. סיפא כדכו"ע. ע"כ קמ"ל ר"א בשם ר"א דו"א דרישא לא היא בשום אופן כר"א כמו אליבא דמאן דאמר בשני שמות נחלקו וסיפא לא אתיא כר"י כמו אליבא דמאן דאמר דבשם אחד נחלקו והעיקר קמשמע לן ר"א בשם ר"א דליכא שום אופן בעולם לאוקמי' רישא כר"א וסיפא כר"י ובשום אופן לא אתיא רישא כר"א וסיפא כר"י והאי גרס כמאן דאמר דגרסינן ב' פעמים הוא דמפרש היכי היה יכול לאוקמיה מתניתין באופן אחר קמשמע לן דגרס כמאן דאמר כך היה אוקמיה באופן אחר. ולר"א לא ניחא לאוקמיה כן משום דלא מהלק כן דרישא בב' שמות וסיפא בשם אחד ועל כרחך תניין אינון כדמסיק ר"א בשם ר"א תניין אינון. מאן דאמר תמן חייב הוא ר"א אוף הכא חייב; מ"ד תמן פטור אוף הכא פטור פירוש ר"י דפטור התם הכא גם כן פטור. ואם כן רישא כר"י וסיפא כר"א. ובזה מובן מה דקאמר ר"א בבבלי דף נ"ג ע"ב תברא מי ששנה זו לא שנה זו והוא דרישא ר"י וסיפא ר"א:

את המת במטה חייב. ד"ה. פי' דאף ר"ש מודה ולא פליג אלא על סיפא גבי כזית ופריך לא כן תני אף ריח רע כ"ש. ואמר ר' אילא אף ר"ש מודה. ומודה ר"ש באיסורי הנאה פי' דר' אילא קמ"ל דבריח רע ובאיסורי הנאה בעלמא מודה ר"ש אע"ג דבמת פוטר ר"ש דאיכא ריח רע ואסור בהנאה. אבל בריח רע ובאיסורי הנאה בעלמא מודה. אלמא דבמת פוטר ר"ש והיכי קאמרת ד"ה הוא דבמת חייב. ומשני א"ר יודן תיפתר הא דמשכח"ל לד"ה. שיהא חייב במת עכו"ם ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו ואינו אסור בהנאה ואין בו ריח רע והוציאו לכלבו דאז מחייב ר"ש. אבל במת שיש בו ריח רע ואסור בהנאה פוטר ר"ש זולת ריח רע בעלמא ואיסורי הנאה בעלמא. מודה ר"ש כמו שמבואר הטעם לעיל בפ"ט ה"ו דריח רע של מת אינו מועיל לרכוחה וע"כ הוא רק לסלק ההיזק וניחא ליה שפי אילו לא היה בעלמא. ודו"ק:

תני

שינויי נוסחאות (סו"ב) **ישיע** נד"ו יושוע. (סו"ב) **אביו** נד"ו אבוי.

גליון הש"ס

ב עיין ב"ק ולא כן אמר בב"מ מגילה דף כח ע"א:

חדושי הרד"ל

בעשותה היחיד שעשה כו'. הוא דברי ר"ש כדמוכח בברייתא דת"כ דמייתי בש"ס דלא כהמפרש: **עומדות** מה שלא שמשת את אביך ישבות. עק"ע ובב"ק שלו, ושטה דאיכא אי' במגלה (כ"א). קשות מיושב רכות מעומד. וז"ש שבהלכות קשות שלמדין אותן מעומד אפי' שכן שמעתי הרבה דקדקתי וחזרתי לפני אבא כ"פ ושמע מפיו יותר ממה ששמשת באותן הקשות שצריכין לעמדן מיושב.

טוב ירושלים

ושאין בו ר"ל. איירי כשהפשו כל פניו כמ"ש בשבת ע"ו ע"ב ב' הצולה שלא יקריח מתו יפשטו כל פניו או איירי נמי בנהגו דאינו מסריח כ' דוע:

לכלבו. *תני חצי זית מן המת וחצי זית מן הנבילה ופחות מכעדשה מן השרץ חייב. ורבי שמעון פוטר. מה טעמא דרבי שמעון כבר נתמעטה הטומאה. מה טעמון דרבנן בההיא דר' יודן תיפתר [ב] במת עכו"ם ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו:

הלכה ז מתני' [א] *הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו

וכן זקנו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת ר' אליעזר מחייב חטאת והכמים אומרים משום שבות [י] *התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור ורבי שמעון פוטר בזה ובזה: **גמ'** רבי אבהו בשם רבי יוסי בי רבי חנינא מה פליגין *בשנטלן הוא אבל אם נטלן אחר מאוסין הן דברי חכמים. רבי אחא רבי נחום בשם רב [ג] לעולם אינו חייב עד שיטלנו בקרסטל. רבי אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה [ד] *הגודלת חייבת משום בונה. ואתיא כההיא דאמר רבי יוחנן בשם רבי בנייה באתרין צווחין לקלעיתא בנייתא. א"ר זעירא לא מסתברא דלא משום אריג. מחלפא שיטתיה דר' זעירא דתמן א"ר זעירא רבי חייא בשם רבי יוחנן [ה] הקולע שלש נימין באדם חייב משום אריג. אמר ר' זעירא לא טוו אריג הוא. והכא הוא אמר הבין. כאן במרובה וכאן בממועט. הדא דאת אמר באדם אבל בבהמה טהור. כהדא דתני *העושה פסיקא לילבב לישפר להדיק בה את המרצופין לתלותה בצואר בהמה טהור. הדא דאת אמר בפשוטין אבל

קרבן העדה

לכלבו ל"ג ליה הכא אלא לקמן בסמו' א"כ ה"ק והוציאו לכלבו ובעינן יותר מכזית אלא כמלא פי כלב כדאמרינן לעיל פר"ע והלכך פוטר ר"ש ורבנן מחייבי דטומאתו אחשבי' לאיסור: כבר נתמעטה הטומאה. הרי אין בהן שיעור טומאה למה יהא חייב בה: מ"ט דרבנן. דמחייבי הרי אינן ראויין לטמא: ומשני כההיא דר' יודן דאמר תיפתר במת עכו"ם וכו' ה"נ איירי במת עכו"ם ולאו משום טומאה אלא משום דהוציאו לכלב אחשביה וס"ל דחצי זית מן המת וחצי זית מן הנבלה מצטרפין וה"ל כזית שלם דהאוי ליתן לכלב ופי' זה קשה בעיני לכן היה נ"ל להגיה מ"ט דרבנן כבר נתמעט הטומאה מ"ט דר"ש כההיא דר' יודן וכו' וה"פ מ"ט דרבנן דכבר נתמעטה הטומאה ואיירי בנוטל חצי זית מכזית שנתמעטה הטומא' שבבית ואפילו בנוטל חצי זית מגות שלם שייך לומר נתמעטה הטומאה ולר"ש פטור דאין בו כדי שיעור מלא פי כלב:

הלכה ז מתני' וכן בשיו.

הולש שער ראשו בידיו: וכן הגודלת. היא האשה היודעת לגדל השער ולעשותן עבות: ופוקסת. היא המתקנת השער על הצדעים והוא ממין גדילת השער: וכוחלת. נותנת בעיניה כחל: ר"א מחייב. בכולם חטאת דתולדת ניהו כדמפרש בגמ' משום מאי מחייב: התולש מעציץ נקוב חייב. דהוי כמחובר דיונק מן הקרקע ע"י הנקב שמריח לחלוחית הקרקע. ואפילו הנקב בדופנו: ור"ש פוטר בזה ובזה. דנקוב כשאינו נקוב משוי ליה: **גמ'** בשנטלן הוא. לעצמו הוא דמחייב ר"א שמאמן ידו ומתקנו: אבל אם נטלן אחר מאוסין הן. ואינו נוטלן יפה ואפילו ר"א מודה דפטור: דברי חכמים. דפטרו אפילו נטלן הוא מאימתי הוא חייב: עד שיטלנו בקרסטל. הוא מין מספרים כמו גינוסטרא האמור בבבלי במ"ק: באתרין וכו'. במקומי קורין לקולעת שער הנשים בנייתא הרי דגודלת בונה היא: לא מסתברא. דחייבת גודלת אלא משום אורג ולא משום בונה: ופריך מחלפא שיטתיה דר"ז: לא טווי אריג הוא. אין זו טויה דדמי לאריג וקס"ד דאין אריגה באדם א"כ קס"ד דקליעה לאו אריגה היא: והכא הוא אומר הכין. וכאן הוא אומר בגודלת חייב משום אריג: ומשני כאן במרובה. בגודלת שערות רבות חייבת משום אורג: וכאן. בקולע שלש נימין שהוא מועט לא מיקרי אריג: הדא דאת אמר. דהקולע הוא אריג וכ"מ דמטמא משום אריג דוקא בשהוא קלוע לאדם: אבל בבהמה. או לצורך בהמה לא מיקרי אריג וטהור דתכשיטי בהמה אינן מקבלין טומאה: פסיקא. הוא אזור בחוגרין ואינו אריג אלא קלוע: לילבב. תחת לב הבהמה כמו זכרים יוצאין לבובין: לישפר. לנוי הבהמה: להדיק בה את המרצופין. לחזק באזור זה האוכף והשקי' שע"ג הבהמה: לתלותה בצואר הבהמה. או שעשה אזור זה לתלות בצואר הבהמה דה"ל תכשיטי בהמה וטהור: הדא דאת אמר. שהוא טהור בבהמה: בפשיטין. שהקליעות הן פשוטין ואין להן בית קיבול: אבל משמשי כלים ושל בהמה טהורין מלקבל טומא': הדא דאת אמר. דבשל בהמה טהורין. בפשוטין ולא עשאן בכפליים ואינן עומדות אלא לבהמה אבל

פני משה

לכלבו מסיפא נקט לה וכן כזית מן המת וכו' ור"ש פוטר דאי ברישא במת עכו"ם שהוציא לכלבו הוי מלאכה שצריכה לגופה אף לר"ש אלא דהואיל דמפרש לדברי ר"ש אליבא דהאי דר' אלא מפרש גם להסיפא בכזית מן המת דפוטר ר"ש אפילו בהוציאו לכלבו ומשום דלדידיה לא סגי בשיעורא דכזית דס"ל כל שיעורין שאמרו חכמים לא אמרו אלא למצניעיהן והכא מיירי כשהוציאו לכלבו אבל לא למצניע מעיקרא לכך הלכך פוטר ר"ש: תני. בברייתא דלאו דוקא כזית מן המת וכו' כדקתני במתני' אלא אפילו בחצי זית נמי חייב ואין לומר דהך ברייתא לענין צירוף קתני דהא קתני ופחות מכעדשה מן השרץ והרי כל שאין בשיעורן כ"ע אינן מצטרפין זה עם זה כדתנינן בפ"ה דמעילה: מ"ט דר"ש דפטר. משום שכבר נתמעטה שיעור הטומאה: מ"ט דרבנן. כלומר הי הכי מ"ט דרבנן דברייתא דמחייבי: כההיא דר' יודן. אלא תריץ בה כההיא דר' יודן דלעיל דמיירי בשל מת עכו"ם ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו והשתא ניחא אליבא דר' שמעון ואליבא דרבנן דר' שמעון אזיל לשיטתו דאפי' הוציאו לכלבו לא מיתחייב בהאי שיעורו דאפי' בכזית נמי פטר במתניתין מכיון דלא לגניזה מעיקרא לכך. ואין כאן לא ריח רע ולא איסור הנאה ולרבנן דברייתא נמי ניחא. דמכיון שהוציאו לכלבו אחשביה ולא בעינן שיעור טומאה ומתניתין אליבא דרבנן בלא הוציאו לכלבו הוא דבעי כזית ור' יודן דלעיל קאמר לרבותא אליבא דר"ש דאפילו בשהוציאו לכלבו נמי פוטר וטעמא כדאמרן:

הלכה ז מתני' הנוטל צפורניו וכו' וכן שערו

שבראשו או בגופו וכו' שתלשן להשערות בידו: וכן הגודלת. שמקלעת שער הראש: והכוחלת. וכחול בעיניה: והפוקסת. שמחלקת השער שבאמצע ראשה לכאן ולכאן: ר"א מחייב חטאת. ברישא משום גוזז וגודלת ופוקסת משום בנין והכמים סברי אין דרך גזיזה בכך ואין דרך בנין בכך ואין דרך כותבת בכך ואינו אסור אלא מהלכה משום שבות ודוקא בנוטל צפרנו ושערו בידו הוא דפטרי רבנן אבל בכלי מיחייב וכשיטול בתי שערות מהשער ואין הילוק בין לו בין לאחר ובין לפטורא דביד ובין לחיובא דבכלי ולפירן שפירשה ר"ה וכן נילין שעל העור שבירושלמי רובן אם פירשו כלפי מעלה ומצערות אותו מותר ליטול אותן בידו אבל לא בכלי ואם נטלן בכלי פטור ואם אין מצערות אותו אפי' ביד אסור ואם לא פירשו רובן אפי' מצערות אותו אסור לנטלן בידו ואם נטלן בכלי חייב: התולש מעציץ נקוב. שהוא על הקרקע חייב דהוי כתולש ממקום גידולו שהוא יונק מן הארץ דרך הנקב ושיעורו של נקב בכדי שורש קטן: ושאינו נקוב פטור. שאין זה מקום גידולו: ור"ש פוטר בזה ובזה. דס"ל עציץ נקוב אינו כארץ לכל מילי ואינו אסור אלא מהלכה ואין הלכה כר"ש:

גמ' מה פליגין ר"א והכמים בשנטלן הוא לעצמו לצפרניו ולשערו דבהא ר"א מחייב אבל אם נטלן אחר אפי' לר"א פטור מפני שמאוסין הן לו ואינו מאמן את ידיו ליטלן: דברי חכמים ר' אחא וכו'. כלומר ולדברי הכמים קאמר ר' אחא בשם רב דלעולם אינו חייב בין לו בין לאחר עד שיטלנו בקרוסטל דדוקא הוא גניסטרא בכלי הוא דמחייבי אבל ביד לעולם פטור: באתרין. במקומנו קורין לקלעיתא בנייתא שהיא כדרך בנין: אמר ר' זעירא לא מסתברא. דאין זה בונה אלא משום אריג הוא שהקליעה כאריגה היא: מחלפא שיטתיה דר' זעירא דתמן אמר. על מה ששנו תמן בשם ר' יוחנן הקולע שלש נימין באדם חייב עליו משום אריג ואמר ר' זעירא עלה וכי לא טווי ואריג היא שהרי בתחלה מחליקן באצבעותיו והוי כטווה וליחייב שתים: והכא הוא אומר הכין. בתמיה דאין בקליעה אלא משום אריגה: כאן במרובה. בקולע הרבה וצריך לחלקן ומיחייב נמי משום טוויה לר' זעירא וכאן שאינו קולע אלא מעט ברחבי השערות ואין בזה אלא משום אורג: הדא דאת אמר באדם אבל בבהמה טהור. אהא דקאמר הקולע שלש נימין באדם דהוי אריג קאי ומפרש לה מאי באדם לצורך אדם כגון בעושה לתלות בצואר בתו וכיוצא בזה דהוי כאריג לענין שבת ומשום דזה מיקרי אריג לענין טומאה כדתנינן בפכ"ז דכלים הבגד מטמא משום חמשה שמות וכו' מוסיף עליו הבק שהוא מטמא משום אריג ועלה קאמר דוקא בשארג הנימין לתלות בצואר אדם אבל אם לתלות בצואר בהמה טהור כהדא דתני וכו': פסיקיא. רצועה רחבה מהאריג: לילבב. ללבב ולחבר או לספר או להדוק בה את המרצופין של עור או לתלותו בצואר בהמה טהור דכל אבל

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"ט מה' הלכה ח טוש"ע או"ח סי' שמ ס"א

יד
ב מיי' שם פ"ח הלכה ג טוש"ע שם סי' שלו ס"ו

טו
ג מיי' שם פ"ט הלכה ח

טז
ד מיי' שם פכ"ב הלכה כו טוש"ע שם סי' שג ס"ו

יז
ה מיי' שם פכ"ג הלכה יט (והס"מ לא הראה מקורו)

גליון הש"ס

ז פי' מצ"ווה סוף הלכה אבל ועיי' ירושלמי כ"ע פ"א הלכה א וכנה"ס שם:

מסורת הש"ס

עיין שבת לב: ע"ב

פ"ב

בב לג ע"א

בב לד ע"ב

בב לה ע"א

(תוספ' דכלים פ"ד דב"ב)

רידב"ז

תני חצי זית מן המת וכו' חייב. ור"ש פוטר. מה טעמא דר"ש. דהא על כרחך מיירי במת שה ליאו לכלבו כדמסיק ואם כן הוי מלאכה הצל"ג. ואם כן אמאי פטר ר"ש הא החשבי' לענין טומאה. ומשני כבר נתמעטה הטומאה. פירש דר"ש דסבירא ליה דקברי כותים אין מטמאין באהל אבל לענין מגע ומשא לא אימעיטו כדאמר רבינא במס' יבמות דף ס"א ע"א והג"מ כזית אבל חצי זית כבר נתמעטה הטומאה ועל כרחך אף דהוי מלאכה הצל"ג מכל מקום אינו חשוב בפחות מכזית ומה טעמא דרבנן כההיא דאמר ר' יודן תיפתר במת עכו"ם ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו וכיון דהכי הוא חשוב אף בכ"ש וסבירא ליה דדמי כמצניע דעומד לכך. ודו"ק:

ריב"ח

שנויי נוסחאות (ש"כ) זעירא בד"ו זעורא (וכן לקמן). (שו"ג) טוו בד"ו טווי. (שו"ד) אריג בד"ו ואריג. (שו"ו) פסיקא בד"ו פסיקיא.

אבל במקופלין בין באדם בין בבהמה טמא. [א] הכוחלת חייבת משום כותבת הפוקסת חייבת משום צובעה. יצחק בר אוריון אמר מה פליגין בשלא תלש כנגד הנקב. אבל אם *תלש מכנגד הנקב אף רבי שמעון מודה. רבי ירמיה בעי היה כולו בארץ ונקב חוץ לארץ. אשכחת אמר מה דצריכא לרבי ירמיה פשיטא ליצחק בן אוריון. [ז]אילין אינון והא אית לך חורניין. [ב] *עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש בכרם. *עציץ נקוב [ג] אינו מכשיר את הזרעים. ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים התולש מעציץ נקוב חייב ומשאינו נקב פטור. רבי יוסה אמר לה סתם ר' חנניה מטי בה בשם רבי שמואל בר רב יצחק. *התורה ריבת בטהרת זרעים מאי טעמא [°]וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע וגו': (ויקרא יא)

הדרן עלך פרק המצניע

הלכה א מתני' [ד] *הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות

הרבים לרשות היחיד חייב מרשות היחיד לרשות היחיד ור"ה באמצע ר' עקיבה מחייב [ה] וחכמים פוטרין: גמ' *זריקה תולדת הוצאה היא. ולא שנייא בין על דעתיה בין על דעתהון דרבנן [ז]והוא שנחה מרשות הרבים לרשות היחיד. על דעתיה דרבי אפי' לא נחה. על דעתהון דרבנן והוא שנחה דאמר רבי בא בר הונא בשם רב *לא חייב רבי אלא על ידי רשות היחיד מקורה. מילתיה

פני משה

אבל במקופלין בין עשאן לאדם בין עשאן לבהמה טמאין מפני שכשהם מקופלין ראוין הן לתלות גם על האדם שהן עשויין לנוי ואפי' עשאן מתחלה לבהמה מקבלין טומאה: משום צובעת. דכשפוקסת שערה צובעת אותן. א"נ דמפרש לפוקסת על פניה היא מלבין פרכים והמעברת סרק על פניה ה"ז משום צובעת כדאמרי' לעיל פ' כלל גדול: מה פליגין. ר"ש ורבנן בתולש מעציץ נקוב בשלא תלש מכנגד הנקב שבו אבל אם תלש מכנגד הנקב אף ר"ש מודה דכנגד הנקב יונק מן הקרקע וחייב כמחובר: ר' ירמיה בעי. בדינא דעציץ נקוב היה כולו עומד בארץ והנקב שלו הוא כנגד חוץ לארץ מהו אי אמרינן דעיקר יניקה היא ממה שכנגד הנקב וא"כ כיונק מח"ל ופטור ממעשרות או דילמא מכיון דכולו עומד בארץ מלבד מקום הנקב בתר כולו שדינן ליה ומיחייב במעשרו': אשכחת אמר. נמצינו למידין דמאי דמספקא ליה לר' ירמיה פשיטא ליה ליצחק בר אוריון דהא קאמר מה שהיא כנגד הנקב אף ר"ש מודה אלמא לדידיה מקום הנקב הוא העיקר: אילין אינון והא אית לך חורנין. עיקרא דהאי מילתא לעיל בסוף פ"ז דכלאים איתמר והגב דקשיב ליה נמי להתולש דהנינן ליה הכא מייתי נמי להא. דהתם גרסי' על המתני' עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש ר"ש אומר זה וזה אוסרין ולא מקדשין ומייתי לה התם להתוספתא דפ"ד דכלאים אין בין עציץ נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד ועלה הוא דקאמר דכר"ש הוא דאתא כרם כרבנן אית לך הורנין יש דברים אחרים ג"כ ביניהן כדקחשיב ואזיל עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים. כדתנן בפ"ג דעוקצין וד"ה היא ובהא אף ר"ש מודה: ר' יוסה אמר לה כתם. להא דלקמן ור' חנינא מתיבה בשם ר' שמואל בר יצחק דמפרש טעמא דר"ש דמודה לחלק לענין הכשר זרעים דעציץ נקוב במחובר הוא ואינו מכשיר והע"ג דלכל מילי לדידיה כתלוש ומהביה משום שהתורה רבתה טהרה בזרעים מדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע ודרשינן בדרך שאדם מוציא לזריעה והיינו בתלוש ואהני הני זריעות יתירה דקרא למעוטי מחובר כל דהוא דכשהוא נקוב חשיב כמחובר לענין זה:

הדרן עלך פרק המצניע

הלכה א מתני' הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים. מפורש בפ"ק בהלכה א' איזהו רה"י ואיזהו ר"ה ומהו הכרמלית ומקום

הפטור: מרה"י לרה"י ור"ה באמצע ר"ע מחייב. האי תנא דמתני' ס"ל דלמעלה מעשרה פליגי דר"ע סבר ילפינן זורק ממושיט מה מושיט למעלה מי' חייב שכך היתה במשכן שהעגלות היו גבוהות עשרה ומושיטין הקרשי' מזו לזו כדקאמר לקמן דמתני' וא"כ היתה הושטה מרה"י לרה"י דרך ר"ה למעלה מי' כך הזורק למעלה מי' חייב והחכמים סברי דלא ילפינן זורק ממושיט והיינו דקתני אבהרה כילד ולפרש מילתייהו דרבנן. ולמ"ד דמוקי פלוגתייהו בלמטה מי' ופליגי אי אמרי' קלוטה באויר ר"ה כמי שהונחה דמיא או לא הבל בלמעלה מי' לד"ה פטור בזורק איהו לא קתני כילד בסיפא דלא ביכא למילהייהו דרבנן דבהא כ"ע מודו וה"ק בגמ': שני גזוזטראות. הן העלים ויצלפים מכותל הבית וכגון שהן רחבות ד' על ד' וגבוהות למעלה מעשרה והן זו כנגד זו בר"ה בכה"ג בין המושיט ובין הזורק מזו לזו פטור שלא מצינו במלאכת המשכן לא זריקה ולא הושטה במרה"י לרה"י ורחב של ר"ה מפסקת ביניהן מפני שלא היו מושיטין הקרשים לעגלה שבצדה אלא לעגלה שלפניה לפי שארבע עגלו' היו לבני מררי שהיו נושאין קרשי המשכן והעגלות היו מהלכות שתים שתי' זו בצד זו וכשהיו פורקין את המשכן ולטעון את הקרשים על העגלות היו מעמידין אותן כדרך הליכתן שתים זו בצד זו לבני המשכן בסמוך לו ושתים זו בצד זו לפניהם דרך הליכתן לאורך ר"ה לפי בהליכתן היה אחר עמוד הענן ההולך לפניהם וא"כ פורקי המשכן היו משימין הקרשים על אותן שתי העגלות הסמוכות למשכן ומהן היו מושיטים לאותן שתי העגלות שעומדות לפניהן ולא היו צריכין להושיט מעגלה לעגלה שבצדה שהרי שהיהן סמוכות היו לפורקי המשכן: היו בניהן. הגזוזטראות: בדיוטא אחת. כלומר בשורה אחת לאורך ר"ה על פני הבית ויש הפסק ר"ה בינ הן: המושיט מזו לזו חייב והזורק פטור. כדמפרש ואזיל שכך היתה עבודת הלוים במשכן בשתי עגלות זו אחר זו שהן ברה"ה והעגלות עצמן רה"י הן והיו מושיטין את הקרשים מזו לזו דרך קצת אורך ר"ה המפסקת ביניהן וכדאמרן אבל לא היו זורקין אותן לפי שמחמת הכבידות הקרשים לא היו נזרקין: גמ' זריקה תולדה דהוצאה היא. כלומר אע"ג דהיתה נמי במשכן כמו הוצאה כמפורש לעיל בפ"ק דזריקה מרה"י לר"ה היתה במשכן מ"מ קרינן לה תולדה ולא אב דהואיל והן מלאכות גרועות לפיכך הוצאה אע"ג דמלאכה גרועה היא קרינן לה אב לפי דאיח בה שתים כתיבא בקרא וגם היתה במשכן אבל זריקה דלא כתיבא לא הויא אלא תולדה דהוצאה ואע"פ שהיתה במשכן: ולא שנייא בין על דעתיה דרבי בין וכו'. מילתא באנפי נפשה היא ולפרושי מתני' קאי דהא דתנינן הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים אין חילוק בין לרבי ובין לרבנן דפליגי בהא דלקמן ולכולי עלמא והוא שנחה בר"ה בעינן: מרשות הרבים לרשות היחיד אבל באידך בבא דמתני' זורק מר"ה לרה"י בהא איכא בינייהו דלדעת' דרבי אפי' לא נחה ברה"י מתחייב כדלקמן: דאמר ר' בא בשם רב לא חייב רבי אלא על ידי רה"י מקורה. הא דשמעינן לרבי דס"ל בזורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה שביניהן דחייב שתים כדאמרי' לעיל בפ"ק היינו דוקא אם הרה"י מקורה היא בהא אמרי' ביתא כמאן דמליא דמי והוה ליה עקירה מר"ה והנחה ברשות היחיד דמה שהזורק דרך רה"י כמונח דמי והדר הוה ליה עקירה מרה"י והנחה בר"ה והשתא לרבי כל הזורק מר"ה לרה"י אפילו לא נחה בתוכו מיחייב אבל לדעתיהון דרבנן דלא ס"ל ליחייב בכה"ג ומטעמא הוא דלא נחה ברה"י א"כ הזורק מר"ה לרה"י לא מיחייב אלא והוא שנחה ברה"י: מילתיה

קרבן העדה

אבל במקופלים. ויש להן בית קיבול לעולם טמא בין באדם בין בבהמה דה"ל דומיא דסק שהוא מיטלטל מלא וריקן: משום כותבת. שמוליכה המכחול סביב העין כאדם המוליך קולמוס סביב האות: מה פליגין. כי פליגו חכמים ור"ש במתניתין בעציץ נקוב: אבל אם תלש. השורש שכנגד הנקב מודה ר"ש דכמחובר הוא וחייב: היה כולו כל העציץ מונח ע"ג הארץ ונקב הוא למעלה מן הארץ והשורש כנגד הנקב מי פליגו ר"ש ורבנן או לא. נ"א אם היה העציץ כולו בא"י והנקב הוא בח"ל אם אזלינן בתר הנקב ופטור מן המעשרות מה שגדל בעציץ או אזלינן בתר העציץ וחייב במעשרות: אשכחת אמר. נמצאת אתה אומר מה דמבעיא לרבי ירמיה פשיטא ליה ליצחק בר אוריין דאמר הכל תלוי בנקב אם היא כנגד הארץ הרי הוא כמחובר וכשאינו כנגד הארץ פליגי ר"ש ורבנן: ה"ג רש"א אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא להכשיר זרעים בלבד אילין אינון וכו'. ה"פ דקס"ד ה"ק אין בין וכו' לא מצינו דבר שיש לחלק בו בין עציץ נקוב לשאינו נקוב דלא ס"מ מידי דליכא למימר דלכל מילי סובר דהוא כתלוש לבד מהכשר זרעים דמאי בגא: ופריך אילין אינון והא איכא אחרנייתא שיש לחלק בהן בין נקוב לשאינו נקוב: מקדש בכרם. אם הניחו בכרם או בד' אמות של עבודת הכרם מקדש כאלו נזרע בארץ: ה"ג ושאינו נקוב אינו מקדש בכרם תרם מנקוב על הארץ תרומתו תרומה ומשאינו נקוב אין תרומתו תרומה התולש מעציץ נקוב וכו'. וכן הוא במתני' פ"ה דדמאי: התולש מעציץ נקוב חייב. היינו מתני': ר"י אמר לה. להך שמעתא דבסמוך סתם ולא אמרה משמיה דר"ש בר יצחק אבל ר"ח אמרה משמיה: התורה ריבתה בטהרת זרעים. לכך סובר ר"ש דבהכשר זרעים עציץ נקוב כארץ אבל בשאר דברים סובר דכולן עציץ נקוב כשאינו נקוב ואין בין וכו' ה"פ שאין לחלק בהן: אשר יזרע. כדרך שבני אדם מוליכין לזריעה לאפוקי מחובר כל דהוא להכי אהני זריעות יתירא דכתיב בקרא ומיהו שאינו נקוב תלוש גמור הוא:

הדרן עלך פרק המצניע

הלכה א מתני' ר"ע מחייב. דאמרינן קלוטה כמי

שהונחה דמי וכדמפרש בגמרא:

גמ' זריקה תולדת הוצאה היא. הא דתני במתני' זריקה אע"ג דלא נשנית בכלל אבות מלאכות קאמר דתולדה דהוצאה היא:

ה"ג ולא שנייא בין על דעתיה דר' בין על דעתיהון דרבנן וכו'. סתמא דש"ס קאמר ל"ש לרבי ול"ש לרבנן לעולם לא מחייב ר"ע עד שתנוח ברה"י אבל אם לא נח כגון שקלטה אחר או שבא לרה"ר אחר קודם שתנוח פטור: ופריך על דעתיה דר' אפילו לא נחה. דהא מחייב ר' שתים בזורק מרה"ר לרה"ר דרך רה"י דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי: ומשני דא"ר בא וכו' אלא ע"י רה"י מקורה דכמאן דמלי דמיא מתוך שהוא חושך ומלא הבלא אבל שאינו מקורה כגון חצר לא ומתניתין בחצר איירי דאף ר' מודה דבעינן שינוח: מילתיה

יח
א מיי' פכ"ג מבכת הלכ' יב טוש"ע או"ח סי' שג סכ"ה
יט
ב מיי' פ"ה מכלאים הלכה כג טוש"ע יו"ד סי' רלו ס: וסי' רלז ס"ה
כ
ג מיי' פ"ב מטומא' אוכלין הלכה ט י
א
ד מיי' פי"ב משבת הלכה י טוש"ע או"ח סי' שמו ס"א
ב
ה מיי' שם פי"ג הט"ז

מסורת הש"ס

גליון הש"ס

[ז] עיין ק"פ וג"כ הו. ועי' ירושלמי כלאים פ"ז הלכה ו:

[ז] עיין ב"ק תמה על דברי התוס' גיטין כיאך אסבר לאוקמי מתני' דגיטין כר"ע כא קתני נזהק כי' והרי לא נח ולר"ע בעי שנחה כדאמרי' בירושלמי לקמן ע"ב אבל באמת הב"ס דילן לא סבירא ליה כן הגירסא דר"ע ועי' ב"ק דף ט ע"ב כמ"ש כר"ע ואי אף לר"פ אינו חייב אלא על ידי הנחה ברבות אחרת א"כ אין כאן מלאכת מה"ב אף לר"ע כיון דמחשבתו היה רק להקנות בגניבה וכמו שכיארו הקדמונים בשטמ"ק ב"ק בה בשם הר"ר ישעיה והרי"י מקורכל וצ"ע:

שנויי נסחאות (בו"ג) צובעה בד"ו צובעת

טוב ירושלים

אילין והא אית לך חורניין. הנכון כמש"כ הק"ע דגרסינן כאן אין בין נקוב וכו'. ודע דלר"ב ב"מ נ"א ב' דס"ל דבכה סורה כלשון בנ"א מנ"ל לרבויי מזריעות הרבה. ואפשר דמרבה נה מתנת "אבל" וכה"ג א' אגוני' נחולין קל"ם רע ב ע"ב [ובזה י"ל מה שכתב בזכר יהוסף בבת כ' ב' דאי דבמן לא הוי מתקה דכ' אבר יבתה ולפ"ז י"ל דמחבר יפתח מרבינין כל סבתוי אפי' ע"י רפואה ועי' בתו"כ פ' שמיני מכבה מזה מתקה סרוח שבכביר ועי' מנחות נ"א א' דגר"ם בזולי נאמתה אינו מתקה כלג] ועי' מכות ס' ב' א"ר רבויא הוא נכון בכ"מ

מילתיה דר' יוחנן אמר אפילו אינה מקורה *דא"ר אימי בשם רבי יוחנן והוא שתרד לאויר מחיצות. רבי אימי בעא קומי רבי יוחנן *מתניתא דרבי דרבי עבד *אויר מחיצות כממשן. אמר ליה דברי הכל היא הכא בגיטין. ויתיבינה רבי אומר מקורה ואת אמרת אינו מקורה. מה בין גיטין מה בין שבת. א"ר אילא בשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה ונעשית היא מאיליה. ברם הכא התורה אמרה ונתן בידה ברשותה. שמואל אמר *לא שנו אלא למטה מעשרה הא למעלה מעשרה אסור. מילתיה דרבי אלעזר אמר אפילו למעלה מעשרה מותר. דאמר ר' אילא בשם ר' אלעזר מעגלות למד ר"ע. *ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון. אית תניי תני כיצד. אית דלא תני כיצד. על דעתיה דר' אלעזר אית כאן כיצד על דעתיה דשמואל לית כאן כיצד. ר' יצחק בי רבי אלעזר שאל זרק מרשות היחיד לרשות הרבים ונזכר עד שהוא ברשות הרבים. על דעתיה דר' עקיבה יעשה כמי שנחה בר"ה ויהא חייב שתים. א"ר חונה לא חייב ר' עקיבה אלא ע"י רה"י השנייה. רבי אבהו אומר בשם ר' אלעזר בשם ר' יוחנן היה עומד בר"ה וזרק למעלה מעשרה. רואין שאם תפול אם נחה בתוך ד' אמות פטור ואם לאו חייב. והתני שמואל *מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רואין שאם תפול נחה בתוך ד' אמות פטור ואם לאו חייב. תמן את אמר אין ר"ה מצטרפת. והכא את אמר ר"ה מצטרפת. א"ר חונה תמן שאם תפול קרקע שתחתיה רשות היחיד. ברם הכא שאם תפול קרקע שתחתיה רשות הרבים. תני בשם ר' יודה זרק ד"א בר"ה חייב. ר' יודה עבד ד"א בר"ה מלאכה

קרבן העדה

מילתיה דר"י אמרה וכו'. הא דר"י פליג אהא דרב וסובר דחייב ר' אפילו בשאינו מקורה: דאר"א בשם ר"י וכו'. אהא דתנן בגיטין פרק הזורק היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת ואר"י והוא שתרד לאויר המחיצות: מתני' דר'. ולא כר"ע דמחייב אפילו בלא אויר מחיצות ולא כרבנן דלא סברי קלוטה כמי שהונחה דמי: וה"ל. ר"י ד"ה היא מתני' ובגיטין מודו רבנן: ויתיביניה ר' אומר וכו'. והס"ד דסובר ר"י דר' לא מחייב אלא במקורה א"כ אף כרבי נמי לא אתיא וה"ל להקשות דמתני' דלא כמאן דלרבנן לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי ולר' בעינן מקורה ולר"ע אפילו מחיצות לא בעי אלא ודאי משמע מר' יוחנן דסובר דר' מחייב אפילו באינו מקורה: מה בין גיטין מה בין שבת. ולמה קאר"י דמודו רבנן בגיטין דאמרי' קלוטה כמי שהונחה דמי: ונעשית היא מאיליה. ההנחה באויר נעשית מאליה לכך בעינן שינוח שהוא הדבר הנעשה מכח האדם אבל מה שהוא באויר לא שייך בו עשייה: ברם הכא. אבל כאן בגט כתיב ונתן בידה שיהא ברשותה וה"נ באויר מחיצות מיקרי רשותה דמינכרא: לא שנו. דזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דמחייב ר"ע אלא למטה מעשרה דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי: ה"ג אבל למעלה מעשרה מותר. וה"פ אפילו ר"ע מודה דפטור דלא ילפינן זורק ממושיט: ה"ג מילתיה דר"א אמר אפילו למעלה מעשרה אסור וה"פ ר"ע פליג אפילו בלמעלה מעשרה דטעמיה דמחייב דיליף זורק ממושיט: ומעגלות למד ר"ע. אף לזורק: ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון. א"כ ה"ה לזורק למעלה מעשרה אסור: אית תניי תני. בסיפא דמתניתין כיצד: על דעתיה דר"א. דר"ע יליף מעגלות אית כאן כיצד שייך שפיר למיתני כיצד דהא מעגלות יליף: על דעתיה דשמואל. דלא יליף ר"ע זורק ממושיט לא גרסינן כיצד בסיפא אלא מילתא באנפי נפשה היא: ויהא חייב ול"ג שתים. וה"פ לר"ע יהא חייב והכן תנן לקמן בפירקין הזורק ונזכר לאחר שיצאה מידו דפטור א"כ דגרסינן שתים וה"פ אם נזכר כשהוא ברה"ר ליהוי כנודע לו וחזר ונודע לו דליהוי כב' העלמות ויהא חייב שתים: לא חייב. ר"ע אלא ע"י שנח בסוף ברה"י השנייה אבל כל זמן שלא נח לא אמרינן כמי שהונחה דמיא וכאן כיון שנזכר קודם שנח כמי שלא הונח דמי: ואם לאו חייב. אע"ג שבתוך ד' אמות אלו העבירו דרך מקום פטור הפ"ה חייב: ורה"י באמצע רואין באם תפול וכו' פטור. אע"ג שיש ד' אמות ממקום שזרק אם נצרף גם הרה"י שבאמצע הפ"ה פטור ל"א שמואל סובר שאין מצטרפין מה שהעביר ברה"ר הראשון אלא מצריך שיעבור ד"א ברה"ר השני: תמן את אמר וכו'. דשמואל תני דאין מצטרפין שני רה"ר והכא קאר"י דאפילו מה שבמקום פטור מצטרפין ולל"ק שפירשתי בסמוך ה"ג תמן את אמר אין רה"י מצטרפת והכא את אמר מצטרפין: אר"ח תמן. הא דשמואל דעבר ברה"י ואם יפול בשעה שעובר הרי הוא נח ברה"י ואיך נחייב אותו משום מעביר ד"א ברה"ר: ברם הכא. אבל כאן בזורק למעלה מי' ברה"ר אם היה נופל לארץ היה נח ברה"ר לרה"ר דמי וחייב: עבד ד"א ברה"ר מלאכה

פני משה

מילתיה דר' יוחנן אמרה. ממילתיה דר' יוחנן שמעינן דרבי מחייב אפילו ברשות היחיד דלאו מקורה היא דאמר ר' אימי בשם ר' יוחנן והוא שתרד לאויר מחיצות ואף על פי שאין קירוי מלמעלן דס"ל אויר מחיצות כממשן כמי שהונחה כאן דמיא כדאמרי' אליבא דרבי לעיל בפ"ק בהלכה א' ומייתי לה נמי לקמיה וכדמוכח מהא דלא הביא ר' יוחנן כן לר' אימי ולפיכך קיבל ר' אימי מיניה דהכי הוא ס"ל אליבא דרבי וא"כ לעולם קסבר רבי ביתא כמאן דמליא דמי ואפילו אינו מקורה: מתניתא דרבי. לאו אמתני' דידן קאי אלא על מתני' דפ' הזורק בגיטין קאי והתם גרסי' להא בסוף הלכה ג' יאגב מייתי לה נמי הכא. דהתם תנינן היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה גט כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת ועלה בעי ר' אימי לפני ר' יוחנן מי נימא דהאי מתני' לא אתיא אלא כרבי דהיינו דעביד אויר מחיצות כממשן: אמר ליה. ר' יוחנן לא היא אלא דדברי הכל היא הכא בגיטין ואפי' רבנן מודו דטעמא משום דמינטר ברשותה בעינן יהא מינטר הוא: ויתיביניה רבי אומר מקורה ואת אומר אינו מקורה. כלומר ולאו ס"ד דר' יוחנן אליבא דרבי נמי ס"ל הכי דבעינן רה"י מקורה א"כ היה לו להבינו מה אתה מביא מרה"י מקורה דבהכי [illegible] מחייב רבי לההיא דגיטין דבראש הגג הוא ואין כאן קירוי ע"ג וגם כרבנן משום דטעמא אחרינא איכא בגיטין: מה בין גיטין מה בין שבת. וקאמר ר' אילא דהיינו טעמא משום דבשבת כתיב לא תעשה מלאכה ונעשית היא מאיליה בתמיה וכי כך שנעשית מאליה אסרה התורה דכל זמן שלא הונחה לא נעשית מלאכתו והלכך עד שתתקיים מחשבתו ועד שתניח אבל הכא בגיטין התורה אמרה ונתן בידה ודרשינן אפי' ברשותה ולאו לידה ממש בעינן והלכך משהגיע לאויר שברשותה ה"ז מגורשת: לא שנו. דפליגי רבנן עליה דר"ע אלא למטה מעשרה בר"ה ובקלוטה כמי שהונחה דמיא או לא פליגי אבל למעלה מעשרה אסור אפי' לרבנן דילפינן זורק ממושיט: מילתא דר' אלעזר אמרה אפי' למעלה מעשרה מותר. כלומר ממילתיה דלקמיה שמעינן דבלמעלה מעשרה הוא דפליגי ואם כן לרבנן אף למעלה מעשרה מותר דלא ילפי רבנן זורק ממושיט דאמר ר' אילא בשם ר' אלעזר דטעמיה דר"ע משום דמעגלות המשכן הוא למד שהיתה גם הושטה מעגלה לעגלה וזהו למעלה מי' שהרי העגלות היו גבוהות עשרה וא"כ וכי הושטה בעגלות לאו למעלה מעשרה אינון ור"ע יליף זורק ממושיט והשתא לרבנן דפליגי עליה אפילו למעלה מעשרה מותר: אית תניי תני כיצד. במתני' ואית דלא תני כיצד וכו' כדפרישית במתני': זרק מרה"י לר"ה ונזכר עד שהוא ברשות הרבים. החפץ ולא נח עדיין אי נימא דעל דעתיה דר"ע דס"ל קלוטה באויר כמי שהונחה דמיא וא"כ כאן יהא חייב אפי' שתים ואפי' נזכר היא קודם שינוח מ"מ מכיון שיצאו מרה"י והגיע לאויר ר"ה כמי שהונח דמי והדר הוי ליה עקירה והנחה הכל באויר ועד שלא נזכר: אמר ר' חונה. דלאו מילתא היא אפי' לר"ע דלא חייב ר"ע ולומר קלוטה כמי שהונחה בר"ה דמיא אלא על ידי רה"י השנייה שיש כאן שזרקו מרה"י לרה"י אחר ואתעבידא מחשבתו בהא הוא דאמר ר"ע דמה שעבר החפץ דרך אויר ר"ה כמי שנח היא ויש כאן עקירה והנחה מרשות לרשות אבל היכא שזרקו בתחלה מרה"י לר"ה לא הא נעבידא מחשבתו עד שינוח ומכיון שנזכר הוא קודם שינוח אין כאן תחלתו וסופו בשגגה ולד"ה פטור: היה עומד בר"ה וזרק. החפץ למעלה מעשרה רואין שאם תפול ותהא נחה בתוך הרבע אמות ממקום שעומד וזרקו פטור ואפי' לר"ע כדאמרי' דלית ליה קליטה כמי שהינחה בכגון זה ועד שתנוח וא"כ אין כאן זריקה ד' אמות בר"ה ואם לאו אלא שתנוח חוץ לד' אמות חייב ואע"פ שזרקו דרך למעלה מעשרה בר"ה דהוי מקום פטור. ופריך והתני שמואל אליבא דרבי וס"ל כר"ע מר"ה לר"ה ורה"י באמצע רואין שאם תפול ותנוח בתוך ד' אמות פטור ואם לאו חייב והרי הך הנחה שהוא בר"ה ובדין הוא דלרבי דמחייב במר"ה לר"ה דרך רה"י שבאמצע ומטעמא דקליטה באויר רה"י כמאן דמונח דמי א"כ אפי' נחה בתוך ד' אמות בר"ה ממקום שזרק ליחייב אלא ודאי דהיינו טעמא דמכיון דסוף סוף עד שתנוח בר"ה הוא דבעי' אין ר"ה שבצד זה לר"ה שבצד זה מצטרפות למיחייביה אפי' תנוח בתוך ד' אמות וא"כ קשיא דתמן את אמר אין ר"ה מצטרפת ואפילו הוא עובר דרך הרה"י ד' אמות בר"ה מיהת בעינן והכא את אמר ר"ה מצטרפת שהרי זה זרקו למעלה מעשרה שהוא מקום פטור ואת אמר שאם תפול חוץ לד' אמות ממקום שזרק חייב א"כ ר"ה שבצד זה במקום שעומד והוא קודם שהגיע למעלה מעשרה ור"ה שבצד זה אחר שהרד מלמעלה מצטרפת לד' אמות ומ"ש מההוא דתני שמואל: אמר ר' חונה. דודאי שנא ושנא הוא דתמן שהחפץ עובר דרך הרה"י ושאם תפול שם הרי קרקע שתחתיה רה"י ואם כן הואיל ורשות אחרת מפסקת בעינן עד שתנוח חוץ לד' אמות אבל הכא דזרקו דרך המקום פטור וסוף סוף אע"פ שהגיע למעלה מעשרה הרי אם תפול אף משם קרקע שתחתיה ר"ה הוא והלכך כל הד' אמות הן בר"ה וכל מקום שתנוח הוא בר"ה ואין כאן רשות אחרת מפסקה אלא דהכן ד' אמות בר"ה הוא דבעינן ואם יש ממקום שזרקו למקום שתנוח ד' אמות מיחייב הוא דבוליה מקום חיובא דד' אמות בר"ה הוא דהויא ואין רשות מפסיק ביניהן בכל מקום שתנוח: תני בשם ר' יודה זרק ד' אמות בר"ה חייב. כלומר דחשיב ליה אב כדאמרינן דעביד ליה כמלאכה

עין משפט נר מצוה

ג

א מיי' פי"ג מהלכות שבת הלכה ג' טוש"ע או"ח סי' שמ"ה סעיף ו' [illegible]

ב מיי' פי"ג מהלכות שבת הלכה יב

מסורת הש"ס

גיטין פ"ח ה"ג לעיל פ"א ה"א עיין גיטין עט ע"א

עיין שבת צו ע"א

לעיל פ"א הלכה א

עיין שבת צז ע"ב

גליון הש"ס

ז עיין קי"פ שהניח והי"ל להניח דלפיר הוא ופטור וכ"כ כתי' הרמב"ן ורשב"א דף צז ועי' כתי' צו ע"א ד"ס הזורק:

שינויי נוסחאות (בו"א) אמר בד"ו אמרה. (שו"ס. ויתיבינה בד"ו ויתיביניה. (שוכ ז) ר"ה בג"ו רשות הרבים. ריה בד"ו רשות הרבים.

טוב ירושלים

[illegible]אל אמר כ"ג אלא למטה מעשרה אבל למעלה מעשרה אסור. הק"ע הניח מותר וס"ל דאסור הוא דפטור אבל מ"מ אסור מדרבנן וכ"ת בחי' רמב"ן ל"ז א' כ"כ נהדיא [illegible] שמואל דהכא ס"ל דפטור אבל אסור וז"ש בסמוך דלדידי' לא קתני כילד דה"ה הוא [illegible]ק. והיינו כדאמרן דלכתחילה ע"פ אסור דהא קתני שם בסיפא „פטור" ושמואל גופי' [illegible] נבבלי ג' א' ק"ז א' דכל פטורי ד.בת פטור אבל אסור. שוב ראיתי בה"ג רב אמר ליה [illegible] פטור הא מותר ואי' שם כ"ד דרב מותר פ"ד דשמואל אמר נמעוה מעשרה עש"ה ומבואר [illegible]יש דלא כק"ע הלא דאזיל כביעתי' דתניא בם לסיפך: ואני אהגהה לפעי. נ"ל לפרש בע"א [illegible] מחד. דבכאורה מ"מ דרב דס"ל דמותר וכא אף לשמואל דלמעלה מעשרה ל"פ בכל עכ"פ [illegible]ב הוא. אבל כד נדייק א"ש. דהאמת במתנה דקתני פטיר קאי אבני רה"י שהם בשתי [illegible]ות זה כנגד זה דהא פטיר אבל עכ"פ אסור לכתחילה בסיפה דבשהם זה אצל זה בדיוטא [illegible] מביע חייב וזורק פטיר דואזיל והוא למעלה מעשרה ול"י ממושט. אבל אסור נ"כ. [illegible] דמחייב ר"ע אפילו למעלה מעשרה אז הסיפא הוא לרבנן ולר"ע זורק חייב במושים.

ירושלים

ואמכס נבמואל דלכ"ע זורק פטור למעלה מעשרה כשהם בדיוטא אחת אף דבמושים חייב א"כ [illegible] דבזורק פטיר אע"כ הא דתני פטור בזורק בשתי דיוטאות הוא מותר. וזה כב [illegible] כאן פטור אלא מותר. אכן לר"א דס"ל דבלמעלה מעשרה פליגי א"כ לר"ע עכ"פ חייב בזורק למעלה מעשרה. ולדידי' בשני דיוטות ודאי דאסור א"כ לא מצינן למשבע מפני זה הן דרבנן בהמת מותר אבל עכ"פ כיון דלר"ע אינו רק פטור א"כ תני אליבא דר"ע. וזה נכון לפי הקבלה וסשתא יתפרש דברי הירושלמי בסמוך כמין חומר וז"ל רב אמר פטור נית כאן הלא מותר ב"ד דרב למעלה מעשרה מותר פ"ד דשמו.ג למעלה מעשרה אסור עכ"ל. ונדחק סק"ע בביאורו מחד. ולדבריגו מ"מ רב מותר הוא כך לשמואל דלמעלה מעשרה אסור [רק ולא חייב כר"א לר"ע דבזה פליגי] דלפ"ז בב' דיוטאות מותר לכתחילה לכ"ע ויו"ל למחוק מלת על הראשון לפ"ז והטוגה בערק דדעתי' דרב דמותר הוא לדעתי' דשמואל דלמעלה מעשרה ל"פ והאמור כנ"ל. אך יש לשדויי כגמא דהא ברישא קתני המושיט והזורק מזה לזה פטור וא"כ לא ישוב למיתני מותר לכתחילה משום מושיט דלכ"ע בדיוטא אחת חייב:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

מלאכה בפני עצמה. על דעתיה דר' יודה מ' מלאכות אינון. וניתנין. לא אתינן מתני' אלא מילין דכל עמא מודויי בהון. ר' זעירא ר' יאשיה בשם ר' יוחנן *מתופרי יריעות למד ר' יהודה שהיו תופרי היריעות מזרקין את המחטין אלו לאלו. ולאו כרמלית היה. א"ר חיננא מן הצד היו מזרקין:

הלכה ב מתני' *כיצד שני גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים

המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שניהן בדיוטי אחת המושיט חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים מושיטין את הקרשין מזו לזו אבל לא זורקין *חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מיכן פטור: גמ' רב אמר לית כאן פטור אלא מותר. על דעתיה דרב למעלה מעשרה מותר. על דעתיה דשמואל למעלה מעשרה אסור. ר' אילא בשם רשב"ל והוא שתהא רשות הרבים מקפתו מכל צד. ר' יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן אפילו מרוח אחת מן אילין עגלות. ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון. רבי אחא בשם ר' מיישא בלבד ע"י שנים *בכל אתר את אמר שנים שעשו פטורין. והכא את אמר שנים שעשו חייבין. שניי היא שכך היתה עבודת הלוים באהל מועד. מה היתה עבודת הלוים באהל מועד. ב' עגלות זו אחר זו בר"ה מושיטין את הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין. תני בר קפרא שלא לנהוג בקרשים בזיון. אמר רבי יוחנן *העומד והחלל מצטרפין בארבעה והוא שיהא העומד רבה על החלל. ר' זעירא בעי עד שיהא עומד שכאן ועומד שכאן רבה. אמר רבי יוסה פשיטא לרבי זעירא שאין עומד מצד אחד מצטרף. פשיטא ליה שאין עומד מצד אחד רבה.

לא

פני משה

כמלאכה בפ"ע ולאו משום תולדה דהולכה דלא דמיא לה שהיא מרשות לרשות והאי ברשות אחת היא. ופריך א"כ על דעתיה דר' יהודה הרבעים מלאכות אינון וניתני למיחשבה בהדי אבות מלאכות וקאמר דלא אתינן מיתני במתני' דאבות מלאכות אלא מילין דכ"ע מודו בהו ובפלוגתא לא קא מיירי: מתופרי יריעות למד ר' יהודה. בזורק ד' אמות בר"ה מלאכה מיקריא שהיו יושבין במחנה לויה שהיא ר"ה והיו מזרקין את מחטיהן אלו לאלו ופריך ולאו כרמלית היא דמ"מ הן היו יושבין מבחוץ בצדי האהלים שלא למניע מעבר לרבים וצדי האהלים לאו כר"ה הן כדאמרי' לעיל בפ"ק דצדי ר"ה לאו כר"ה דמי אלא ככרמלית מיחשבא: מן הצד היו מזרקין. כלומר אע"פ שהן בצדי אהלים היו יושבין לא זרקו מחטיהן זה לזה דרך הצדדין שהיו יושבין אלא מן הצד שהולך להן היו זורקין ואותו צד ר"ה הוא דהויא ואם כן היתה זריקה במשכן ד' אמות בר"ה: רב אמר לית כאן פטור. במתניתין בזורק בשתי גזוזטראות בדיוטא אחת דקתני פטור וקאמר רב דלא תנינן הכא פטור אלא מותר הוא וכדמפרש לקמיה: על דעתיה דרב למעלה מעשרה מותר. כלומר דרב מפרש נמי לפלוגתייהו דר"ע ורבנן כר' אלעזר דלעיל דבלמעלה מעשרה פליגי והלכך קאמר דלרבנן דלא ילפי זורק ממושיט מותר מיבעי ליה למיתני דאפילו לכתחלה נמי דזריקה דכה"ג לא הוה כלל ועל דעתיה דשמואל דלעיל דקאמר בלמטה מעשרה הוא דפליגי אבל למעלה מעשרה מיהת אסור הוא אף לרבנן: והוא שתהא ר"ה מקפתו. להרה"י מכל צד ור' יוחנן פליג שאפילו מרוח אחת הר"ה מפסיק ביניהן נמי פליגי ר"ע ורבנן כדאמרינן לעיל וכי לא מן אלין עגלות אנו למדין ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון הוא דהוי והיתה הושטה מרה"י לרה"י למעלה מעשרה דרך הר"ה שברוח אחת ביניהן: בלבד על ידי שנים. הא דאמרינן המושיט חייב דווקא שאחד מושיט ואחד מקבל ממנו ופריך בכל אתר וכו' שנים פטורין ומפני מה את אמר הכא שנים חייבין. שנייא היא. גבי הושטה שכך היתה עבודה באהל מועד וכו' וא"כ היו מושיטין זה לזה וע"י שנים היתה המלאכה: אבל לא זורקין תני בר קפרא. לטעמא שלא לנהוג בקדשים בזיון ואפילו היו יכולין לזרוק אותן מ"מ אין זה דרך כבוד לזרקן:

הלכה ב מתני' חולית הבור.

מה שעושין מהעפר שמוציאין מהפירת הקרקע ומקיפין סביבות הבור כמין חומה נקרא חולית הבור וכן מה שסביבות הסלע וקמ"ל דמצטרפין השפה שסביבותיהן ותגא ביר לעמקו וכלי גבהו ואם הן עשרה ברוחב ארבעה הנוטל מהן ומניח בר"ה או הנוטל מרשות הרבים ונותן על גבו חייב ואם הן פחות מכאן פטור: גמ' א"ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין בארבעה. משום דקשיא ליה לר' יוחנן דלמה ליה למיתני חולית הבור ליתני הבור והסלע וכו' אלא ודאי דקמ"ל דחוליה הבור מצטרף הוא להחלל ומפרש לה דלא תימא לענין צירוף גבוה י' הוא דקתני דהא ליתא דנהי דדינא הכי דמצטרף גם לגובה לענין עומק הבור שמשלימו לעשרה מ"מ מדקתני שהן גבוהין עשרה ומשמע שיש כאן גבוה י' ועוד דהא החוליא אינה גבוה בעצמה י' הילך מתחייב כנותן על גבה ומכיון דעל כרחך בגבוה י' מיירי לענין מאי השמעינן הצירוף הלכך קאמר דלהכי הוי הצירוף שהעומד של החוליא מצטרף הוא להחלל להשלים הרוחב ארבעה על ארבעה והלכך הנותן על גבה חייב שהרי גבוה עשרה ויש שם רוחב ד' על ד' ע"י צירוף עם החלל: והוא שיהא העומד. של החוליא רבה על החלל דאז מצרף עמו החלל להבל מו לארבעה לחייב להנותן על גבה: ר' זעירא בעי. מאי עד שיהא העומד רבה דקאמר ר' יוחנן אם בעינן עד שיהא העומד שמכאן ומכאן בשני צדדי הבור רבה על החלל וכדמפרש לה לקמן להבעיא דר' זעירא. א"ר יוסי פשיטא ליה לר"ז שאין וכו' פשיטא ליה שאין עומד מצד א' רבה בתמיה כלומר ומאי קא מיבעיא ליה וכי פשיטא ליה להא דאין עומד מצד אחד מהני לצירוף ולמימר דעד שיהא עומד מכאן ומכאן ותו דאפי' את"ל דס"ל דבעינן דוקא עד שיהא עומד מכאן ומכאן אכתי קשיא וכי פשיטא ליה שאין עומד מצד אחר רבה וכלומר דלא תהני הריבוי אם אינו אלא מצד אחד ואמאי לא והרי כשהוא רבה הוא רבה ומהיכי תיתי לומר עד שיהא רבה משני הצדדין:

לא

קרבן העדה

מלאכה בפני עצמה. ואם עשאה עם ההולכה חייב שתים: ופריך ע"ד דר"י מ' מלאכות היו וליתני. במתני' דכלל גדול מ' אבות מלאכות: ומשני לא אתינן וכו'. לא בא התנא למיחשב אלא ל"ט אבות שהכל מודים בהן אבל במעביר פליגי רבנן עליה דר"י: מת פרי יריעות למד ר"י וכו'. שהיה מעביר במשכן וכל דהוה במשכן הוא אב: ולאו כרמלית היא. דקס"ד דבין דופני היריעות היו זורקין אותה ואין זה רה"ר אלא כרמלית: מן הצד היו מזרקין. ששם ודאי הוא רה"ר:

הל' ב מתני' גזוזטראות.

זיזין היוצאין מן הכותל ומניחין נסרים עליהן להלך: זו כנגד זו. בשני צידי רה"ר והן רה"י שגבוהות י' ורחבות ד': פטור. שלא מצינו זריקה והושטה במלאכת המשכן מרה"י לרה"ר ורוחב רה"ר מפסיק ביניהן שלא היתה עבודת הלוים כך להושיט הקרשים מעגל' לעגלה שבצידה אלא לעגלה שלפניה: היו שתיהן בדיוטא אחת. בעלייה אחת באורך רה"ר על פני הבית ויש הפסק רה"ר ביניהם: הזורק פטור. הואיל ולמעלה מי' הוא ולא מצינו זריקה מרה"י לרה"י דרך רה"ר במשכן לא באורך ולא ברוחב: והמושיט חייב. שמצינו הושטה כיוצא בה למעלה מי' במשכן מרה"י לרה"י וקצת אורך רה"ר ביניהם: שכך היתה עבודת הלוים. ומפרש ואזיל כיצד מצינו כזו בעבודתן שבשתי עגלות זו אחר זו ברה"ר פירקי המשכן מושיטין לאותן שעל העגלות שאצלן והן מושיטין לאלו שלפניהם אבל לא זורקין שאין אותן קרשים נזרקות מפני כובדן: חולית הבור. קרקע חפירת הבור נותנין סביבותיו להקיף כמין חומה: גמ' לית כאן פטור וכו'. ל"ג במתני' המושיט והזורק מזו לזו פטור אלא מותר: על דעתיה דרב. דשונה מותר במתניתין דסובר דמתניתין בלמעלה מעשרה דוקא איירי דעליה קאי כיצד והלכך פטור לגמרי: על דעתיה דשמואל. דלא תני כיצד ומילתא באנפי נפשה היא ואיירי בין למעלה מי' בין למטה מי' והלכך אסור דגזרינן זו בלד זו אטו זו כנגד זו דחייב ל"א ה"ג על דעתיה דרב למעלה מי' אסור על דעתיה דשמואל למעלה מי' מותר וה"פ לרב דהני בסיפא מותר ע"כ דבסיפא איירי בלמעלה מי' ובהא פליגי חכמים ור"ע דלר"ע אסור אפילו בלמעלה מי' דילפינן זורק ממושיט א"כ ודאי במושיט למעלה מי' אסור אפילו לרבנן ולשמואל ניחא בסיפא פטור דודאי אינו מותר לכתחלה כיון דלמטה מי' הוא חיישינן שמא יפול לארץ ברה"ר וה"ל כמוליא מרה"י לרה"ר אבל בלמעלה מעשרה לא חיישינן דאף אם יפול ה"ל כנופל ממקום פטור לארץ דפטור: והוא. הא דמחייב מושיט דוקא כשר"ה מקיפו מכל צד: ופריך מן אילין עגלות. מעגלות יש ללמוד דבעינן שיהא רה"ר מקיפו מכל צד כמו שהיו עגלות מוקפות רה"ר מכל צד: ומשני ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון היה מקום פטור מקיף אותן אלא מהא ליכא למשמע מיניה ויש עוד לפרשו בפנים אחרים וזה נ"ל עיקר: ובלבד ע"י שנים. הא דמושיט חייב דוקא כששנים מושיטין זה לזה אבל אחד המושיט ממקום למקו' פטור: ופריך בכל אתר וכו'. בכל מקום אמרינן שנים שעשאו פטורין וכאן אתה אומר שנים שעשאו חייבין: ומשני שניי היא. שהכא שכך היתה עבודת הלוים שנים מושיטין זה לזה הקרשים על העגלות: שלא לנהוג בקרשים בזיון. לכך לא היו זורקין וליכא ליה דמפני כובדן לא היו יכולין לזורקן: העומד והחלל מצטרפין בד'. כגון שיש שני מחיצות והאין ביניהן ד' אבל בהצטרפות הכתלים הן ד' והם רחבות ד' מצטרפין: והוא שיהא העומד. עובי הכתלים צריך שיהא יותר מן החלל שביניהם: עד שיהא עומד שמכאן. יותר על החלל וכן העומד שבצד השני או דלמא העומד שבשני הצדדין מצטרפין ואם הם יתרים על החלל ה"ל כמקום ד': פשיטא לר"ז וכו'. כלומר הא ודאי לא קמיבעיא ליה שאין העומד שמצד השני מצטרף לעשות רוב: ה"נ פשיטא לי' שיהא עומד מצד אחד רבה. וכ"ה בעירובין פי' פשיטא ליה דבעינן שיהא העומד רוב ולא מהני אם העומד כפרון ממש:

לא

שינויי נוסחאות (ש"ו) היה נד"ו היא. (שוכ"ד) שניי נד"ו שנייא.

טוב ירושלים

ר' אילא בשם רשב"ל והוא שתהא רה"ר מקפתו מכל צד מן אילון עגלות ועגלות לאו למע.ס מעשרה אינון כו"א אפילו מרוח אחת כנ"ל לגרס הגירסא. והק"ע פי' דקך מן אילין עגלות זוא קושיא לר"י ומשני דעגלות למעלה מעשרה וה"כ הוה מקום פטור ולא הבנתי הלא הק' הא דמחייב מושיט למעלה מעשרה הוא אפילו מרוח אחת ומר יליף מעגלות דדוקא מכל הד' רוחות וא"כ מאי משני דעגלות מקפתו מקום פטור. הלא הכא נמי איירינן בכל מושיט בסוף למעלה מעשרה דהוא מקום פטור אלא שצריך שיקיפנה רה"ר ולא כרמלית מלמטה מעשר דנ"ב למעלה מעשרה מקום פטור רק במעביר אם בזורק ולא במושיט ול"ע דבריו ולדבריו א"ע. ומאי דנקט "יעגלות לאו למעלה מעשרה אינון" הוא סגירת ליטנא דלפ מש"ס מעגלות למד ר"ע וז"ב לדעתי:

לא צורכה דלא אפילו עומד השני: חוליות הבור והסלע ע״ן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה. *מה אנן קיימין אם בגבוהין עשרה ורחבן ארבעה רשות בפני עצמה היא גבוהין עשרה ואינן רחבין ארבעה הדא היא דאמר רב חסדא בשם איסי קנה נעוץ בר״ה גבוה עשרה טפחים מותר לכאן ומותר לכאן בלבד שלא יחליף. אלא כן אנן קיימין בשאינן ז לא רחבים ד׳ ולא גבוהין י׳. ולא כן אמר חייה בריה דרב כל המעכב דריסה בר״ה נקרא כרמלית. אמר ר׳ יודן מה דאמר חייה בריה דרב באמצע. אבל מן הצד רה״ר מבטלתה. א״ר יוחנן לית כאן פטור אלא מותר. *תמן תנינן ח המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב. אם להוציא ממנה הליחה פטור. אר״י לית כאן פטור אלא מותר. תמן תנינן ט הצד נחש בשבת אם במתעסק שלא ישכנו פטור. אם לרפואה חייב. א״ר יוחנן לית כאן פטור אלא מותר. תמן תנינן י ועל לפסים ארוניות שהן טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב. א״ר זעירא ויאות אם לצורך הדא דתנינן אם לרפואה חייב. הוי לית כאן פטור אלא מותר:

הלכה ג מתני׳ י *הזורק ד״א בכותל למעלה מי״ט כזורק באויר למטה מי״ט כזורק בארץ והזורק בארץ ד״א חייב כ זרק לתוך ד״א ונתגלגל חוץ לד״א פטור חוץ לד״א ונתגלגל לתוך ד״א חייב: **גמ׳** *מתני׳ בשאין שם חור. אבל אם יש שם חור מחלוקת ר״מ וחכמים. על דעתיה דר״מ בין שיש בו ד׳ על ד׳ ובין שאין בו ד׳ על ד׳ את רואה את הכותל כגמום

קרבן העדה

לא צורכה. לא קמיבעיא ליה אלא אי בעינן שיהא גם העומד השני רבה על החלל או בעומד מצד אחד סגי: מה אנן קיימין. הא דתני במתני׳ פחות מכאן פטור במאי עסקינן: רשות בפני עצמה היא. וה״ה דהמ״ל דא״כ היינו רישא וחייב ה״ל למיתני: מותר. לטלטל ממנו לרה״י ולה״ר דמקום פטור הוא וא״כ מאי קמ״ל הא מתני׳ היא: ובלבד שלא יחליף. שלא יטול הכלים שבתו ברה״י ויוליאם לרה״ר: ופריך ולא כן וכו׳ כל המעכב דריסה. דהיינו כל שאין רבים דורסין אותו הוי מקום לעצמו וכרמלית הוא ומתני׳ מותר אפי׳ לכתחלה תני כדמסיק ר׳ יוחנן: ומשני א״ר יודן הא דאמר חייא בריה דרב. דה״ל כרמלית היינו כשהוא באמצע רה״ר אבל מן הצד לאו כרמלית הוא אלא בטיל לרה״ר וסתם בור מן הצד הוא: אר״י לית כאן פטור. במשנתינו אלא פחות מכאן מותר אפילו לכתחלה דבטיל לגבי בור כל שאינו לא רחב ד׳ ולא גבוה עשרה: תמן תנינן. בעדיות פ״ב: המפיס מורסא. מבקע מורסא: אם לעשות לה פה. בתוספתא תני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שרופאים עושין דמתקן לה פתח: חייב. משום בונה פתח או משום מתקן כלי מה לי לתקן כלי או לתקן מכה: ואם להוציא ממנה ליחה. של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד פטור: אר״י. ל״ג במתני׳ פטור אלא מותר אפילו לכתחילה דאין כאן תיקון אלא שבות ומשום צערא לא גזרו רבנן: תמן תנינן הצד נחש וכו׳. שם בעדיות: אם לרפואה. כגון לעשות רפואה בבשרו או בעצמו: אלא מותר. לכתחלה אם מתעסק שלא ישכנו: תמן תנינן ועל לפסין עירוניות שהן טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב. ל״ג. ואגב שיטפא דרישא דמתני׳ דעדיות הצד נחש והמפיס מורסא מייתי נמי סיפא ועל לפסים וכו׳: ויאות. שפיר קאמר ר״י דמותר לכתחילה:

הלכה ג מתני׳ כזורק באויר. דכל למעלה מי׳ ברה״ר מקום פטור הוא: חוץ לד׳ אמות ונתגלגל וכו׳ חייב. לא שנפל לארץ דא״כ לא צריכא למימר אלא שהרוח גלגלתהו מן האויר לתוך ד׳ אמות: **גמ׳** מתני׳ בשאין שם חור. בכותל אבל אם יש שם חור. וזרק למעלה מי׳ ונח בחור: מחלוקת ר״מ וחכמים. דפליגי בחוקקין להשלים במקום שיש בו כדי לחוק לר״מ רואין כאלו הוא חקוק וחכמים סוברים דלא אמרי׳ רואין: כגמום

פני משה

לא צורכה דלא אפי׳ עומד השני. כלו׳ לא כדס״ד בפירושא דהבעיא דרבי זעירא דלא צריכא ליה למיבעי אלא בכה״ג אם אפי׳ עומד השני מהני אם הוא רבה וכגון שלא היה בו בתחלה כ״א עומד מצד אחד ולא היה רבה על החלל דאלו היה רבה תו לא בעינן טפי אלא שלא היה רבה ואחר כך בא לו עומד שני שעשאו מצד האחר והכי הוא דקא מיבעי ליה מי אמרי׳ עד שיהא עומד שבכאן או שבכאן רבה בתחלה דאז מצטרף הוא עם החלל ולאפוקי אם לא היה רבה מצד אחד ושוב עשאו לצד השני דלא מהני אפילו הוא רבה ומטעמא דמכיון שמתחלה לא היה בו שיעור צירוף תו לא מהני מה שהוסיף בו אחר כך או שעשאו מצד השני רבה או דילמא מכיון דהשתא מיהת איכא עומד שהוא רבה מצטרף הוא עם החלל. כל זה נראה לפרש לפי מה שכתוב כאן לפנינו וא״א לפרש להא אדלעיל ולכאורה מתפרש שפיר על חולית הבור והסלע ומיהו מדמציין הש״ס אחר כך לדין חולית הבור והסלע ואם שאין לסמוך על הציוני׳ בהעתקה ובדפוס כמו בהספרים שלפנינו כמו שתראה שברוב המקומות מהופכים ומסורסים המה וכמו שהודעתיך בכמה וכמה מקומות בחיבורי על הש״ס הזה מכל מקום כאן משמע דלא קאי הא דר׳ יוחנן ודר״ז על דין חולית הבור והסלע דמתני׳ דהכא שהרי בתר הכי הוא דמפרש לה וקאמר מה אנן קיימין וכו׳ כדמפרשינן לקמן וזה סותר הוא להא דר׳ יוחנן לכן נראה דהאי דר׳ יוחנן לא שייך לכאן לדין דחולית הבור והסלע דהמתני׳ אלא עיקר מקומו לקמן הוא בעירובין בפ׳ כיצד משתתפין בהלכה ג׳ דהתם גרסי׳ לה לכולא מילתא ואיידי דאיירי גם כאן בחולית הבור והסלע מייתי לה כדרך הש״ס הזה בכל מקום. והתם על המתני׳ הוא דשייכא דתנינן אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת וכו׳ חולית הבור והסלע גבוהין י׳ טפחים למרפסת פחות מכאן לחצר בד״א בסמוכה וכו׳ איזו היא סמוכה כל שאינה רחוקה ארבעה טפחים ועלה הוא דגרים שם א״ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין לארבעה וכו׳ עד אפי׳ עומד השני. וזה מתפרש בפשיטות וכפי הדרך שפרשנו לעיל דהני ארבעה טפחים מצטרפין העומד והחלל של הבור למיקרי אינה סמוכה למרפסת והוא שיהא העומד רבה על החלל וכו׳ הכל כדפרישית וזהו הנכון והאמת: חולית הבור והסלע וכו׳. השתא מפרש לה לדינא דמתני׳ דמה אנן קיימין בה אם דמיירי שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה בפני עצמן בלא צירוף הבור והסלע א״כ קשיא פשיטא ומאי קמ״ל הנוטל מהן וכו׳ הלא החוליא לבדה רשות בפני עצמה היא ככל רשות היחיד בעלמא העומד ברשות הרבים ואם גבוהין עשרה הן אבל אינן רחבין ארבעה וקמ״ל דמצטרף עם הבור או עם הסלע לרוחב ארבעה קשיא אמאי הרי הדא היא דאמר רב חסדא בשם איסי לעיל בפ״ק בסוף הלכה א׳ קנה נעוץ בר״ה אפי׳ הוא גבוה עשרה הואיל ואינו רחב ד׳ מותר לר״ה ממנה וכן מרה״י לתוכה דמקום פטור בעלמא הוא ובלבד שלא יחליף וכדפרישית שם וא״כ לרב חסדא דמחשביה למקום פטור בכל כה״ג לא מהני ליה צירוף דהרי רשות שהוא פטור לגמרי ויש בו גובה עשרה אינו מצטרף לחיובא: אלא כן אנן קיימין. להמתני׳ כשאינן לא רחבין ארבעה ולא גבוהין עשרה בפני עצמן והשתא מכיון שבתחלה אין בהן לא שיעור גובה ולא שיעור רוחב מצטרפין הן עם החלל הבור או עם הסלע ואם יש מהמת הצירוף גבוה עשרה ורחב ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב: לית כאן פטור אלא מותר. הא דקתני פחות מכאן פטור לא תימא פטור אבל אסור כדאמרי׳ בעלמא אלא דהכא מותר לגמרי דמכיון שאינן גבוהין עשרה או שאינן רחבים ארבעה אינן אלא כמקום פטור בעלמא ואפי׳ לכתחלה מותר ליטול מהן לר״ה וליתן על גבן: תמן תנינן. בפ״ב דעדיות ואיידי דאיירי בפטור ומותר מייתי לה דהני נמי פטור ומותר כדקאמר ר׳ יוחנן: המפיס מורסא. הוא שחין שיש בו מוגלא קוויסטו״א בלעז: אם לעשות לה פה. כדרך שהרופאים עושין להרחיב פי המכה ומתכוונין לרפואה חייב משום מכה בפטיש שזה נקרא גמר מלאכה מנולאכת הרופא לית כאן פטור אבל אסור אלא מותר לכתחלה לעשות כדי להוציא הליחה: הצד נחש בשבת וכו׳ לית כאן פטור אלא מותר לכתחלה אם נתכוין להציל מנשיכתו: תמן תנינן ועל לפסים וכו׳. האי לא שייכא מידי לפטור או מותר אלא אגב דקתני להא התם דזהו משלשה דברים שאמרו לפני ר׳ ישמעאל ולא אמר בהם לא איסור ולא היתר ופירשן ר׳ יהושע בן מתיא מייתי להא נמי הכא: לפסים אירוניות. כלי חרס של בני כפרים והן עשויין ככדור חלול מכפגים ולאחר שמצרפין אותן בכבשן חותכין אותן באמצע ונעשה מהן שני כלים והן טהורות באהל המת כל זמן שהן סתומין לפי שאין להם אויר ואין כלי חרס מיטמא מגבו אלא מאוירו אבל טמאות במשא הזב אע״פ שאין להם אויר: אמר ר׳ זעירא ויאות. על לידת נחש היא דקאי דשפיר מוכחא נמי מהא דלקמן דפטור ומותר הוא: אם לצורך הדא דתנינן אם לרפואה חייב. כלומר דהא דתנינן לקמן בריש פ׳ שמונה שרצים ושאר שקצים ורמשים כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן הצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור והאי לצורך הוא הדא דתנינן בעדיות אם לרפואה חייב והשתא הא דמסיים ושלא לצורך פטור נמי הוא הדא דתנינן שם ואם מתעסק שלא ישכנו פטור ואי ס״ד דהאי פטור פטור ואסור הוא ואמאי מהפך התנא התם ושונה הפטור קודם החיוב ולא כדתנינן בכל המקומות לצד החיוב ברישא ובתר הכי לצד הפטור וכהאי דשנה בשמונה שרצים בהאי דינא גופיה אלא ודאי הא קמ״ל דהאי פטור פטור ומותר הוא ואי הוה תני לה כמו בכל המקומות הוה מפרשינן נמי להא כמו בכל המקומות דבזה איכא חיובא ובזה לאו חיובא איכא אלא דפטור אבל אסיר ומדהפך ותני להא הוי דעל כרחך בדין דלידת נחש שמעינן דפטור דקאמר פטור ומותר הוא ואף דלמפיס מורסא אין לנו ראיה והוכחה דמותר מיהו לגידת נחש יאות הוא דמוכחא כר׳ יוחנן:

הלכה ג מתני׳ הזורק ארבע אמות בכותל. שמתחלת זריקתו ארבע אמות ברשות הרבים הוא ונח ההפץ בכותל ובגמרא מוקי לה כגון בדבילה שמנה וכיוצא בה מדבר הנדבק אם נדבק בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר הוא כלמעלה מעשרה ופטור דלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא ואם נדבק בכותל למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ הוא וחייב ואפי׳ אין שם אלא ד׳ אמות מלומלמות שאין עובי דבר הנדבק ממעט כלים: זרק לתוך ד׳ אמות ונתגלגל חוץ לד׳ אמות. ואפי׳ הרוח גלגלתו פטור שזה לא נתכוין מתחלה לזריקה של חיוב אבל אם זרק מתחלה לחוץ מד׳ אמות ואחר כך נתגלגל לתוך ד׳ אמות חייב ודוקא שנח החפץ מתחלה חוץ לד׳ על גבי משהו ואחר כך נתגלגל לתוך ד׳ אמות אבל לא נח כלל הרי זה פטור: **גמ׳** מתניתא. דקתני בכותל בהם בשאין שם חור בכותל מיירי ודנח בכותל כדמוקי לה לקמן בדבילה שמנה אבל אם יש שם חור ונח בחור בזה תליא במחלוקת רבי מאיר וחכמים ששנינו בברייתא זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא ר״מ מחייב וחכמים פוטרין ומפר׳ ואזיל לפלוגתייהו: על דעתיה דר״מ בין שיש בו ד׳ על ד׳ בין שאין בו ד׳ על ד׳ את רואה את הכותל כגמום

מסורת הש״ס

עירובין צ״א פ״א

עדיות פ״ב מ״ה

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי׳ פ״י מהלכות שבת הלכה יז טוש״ע או״ח סי׳ שמה סכ״ח

ז
ב מיי׳ שם הלכה כה טוש״ע שם סי׳ שיו ס״ז

ח
ג מיי׳ פ״ח מ טמאת משכב ומושב הלכה ג

ט
ד מיי׳ פכ״ד מהלכות הלכ׳ יא

י
ה מיי׳ שם פי״ג הלכה כג

גליון הש״ס

ז לי״ע כ״ש דהוי מקום פטור. גם מה מקבה מכל המעכב דריסה הא לכאורה מיירי דרחב ד׳ דאין כרמלית פחות מד׳ וגם ההכ׳ל בין באמצע בין הצד אינו מובן ונראה דהרי אף באין בו ד׳ וסמוך לכרמלי׳ אמרי׳ מלא מין את מינו וגעור ותבוב כרמלית פ׳ עירובין ד׳ ס וש״ע סימן שמה כהג״ה ולכך מקבה הא מעכב דריסה הוי כרמלית אף דאינו רחב ד׳ ולזה משני ר״י הא מן הצד אבל באמצע רה״ר מבטלתה כל״ל והיינו דמן הצד כיון דלדי רה״ר הוי כרמלית עיין עירובין דף לד ומב״ה מעכב דריסה הוי כרמלית אף באינו רוחב ד׳ משום דמלא מין את מינו וגעור באמצע רה״ר מבטלתה עד דיסה רחב ד׳ כגדר כרמלית. כגלפ״ד דלא קק״ש שנדחק כפירושו:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פי"ג מהל' שבת

יב ב מיי' שם

יג

יד

טו

טז

בגמום. על דעתון דרבנן אם יש בו ד' על ד' את רואה את הכותל בגמום. ואם לאו אין את רואה את הכותל כגמום. אלא כבתים. *רב חסדא אמר במודד לוכסן. ואין סופה לירד. ר' חייה בשם ר' יוחנן תיפתר שהיתה דבילה שמינה והיה ניטוחה. ר' חגי בעא קומי ר' יוסה לית הדא אמרה שיפוע מדריגה כלמטן. א"ל תנן זרעים נהנין מן המדריגה. ברם הכא דרך בני אדם להיות שפין בה והיא נופלת. אילו אמר כשהיה שם חור והיא נהנית מן החור כשם שהזרעים נהנין מן הערוגה יאות. ר' יוסה ר' אבהו בשם ר' יוחנן כשהיה המקום מונדרון כהדא דתנינן זרק חוץ לד' אמות ונתגלגל חוץ לארבע אמות חייב. אתא ר' חזקיה ר' אבהו בשם ר' יוחנן *והיא בשנחה:

הלכה ד מתני'

*הזורק בים ארבע אמות פטור אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ארבע אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מעשרה טפחים רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ארבע אמות חייב: **גמ'** *לא סוף דבר ארבע אמות בים אלא אפי' זרק בכל הים פטור. שכל הים נקרא כרמלית. ולמה תנינתה תרין זימנין. ר' חנינה בשם ר' פנחס כשהיו שני רקקים אחד הרבים מהלכין בו ואחד אין הרבים מהלכין בו אלא כשהן נדחקין. שלא תאמר הואיל ואין הרבים מהלכין בו אלא כשהן נדחקין אינו רשות הרבים אלא רשות היחיד. לפום כן צריך מימר רה"ר היא:

הלכה ה מתני'

*הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים ומן הספינה לחבירתה פטור ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינן קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו:

גמ'

פני משה

בגמום. כלומר דטעמא דר"מ דס"ל היקף להסלים וכו' אין את הכותל כאלו התוך והקיק וזה והיינו מפני בדרך ההורין שהן לגד רשות הרבים שמפילסין הן לרשות הרבים ומשפנים הם רחבים ארבעה אבל לא מבחוץ לגד רה"ר שהיא כולך ומילר ההפך שנה כי אינו חוזר לאחוריו וקסבר ר"מ דמכיון שהכותל הוא עב ורחב לזרוק בו כי יש בזה רוב מכפנים ארבעה אע"פ שאין בו רחב ארבעה מבחוץ במקום שנח החפץ רואין אותו כאלו הוא זה החור גמום ומפולש ברחב ד' על ד' ועל דעתייהו דרבנן אם יש בו במקום שנח מבחוץ ד' על ד' את רואה את הכותל כאלו כולו החור שבכותל גמום ומפולש יהוי כנח ברה"י אבל אין מבחוץ רחב ד' על ד' אין רואין אותו כאלו הוא מפולש אלא כבתים הוא ופטור. והא דנקיט הלישנא דרבנן את רואה את הכותל כגמום לאו דבעי שיהא מפולש לרה"י בדיקא דהא ודאי ליתא שהרי למעלה מי' נחה ואם יש בחור מבחוץ רוחב ד' על ד' הוי רה"י אפי' אינו מפולש למכפנים אלא דה"ק דדינא כמו שהיה גמום ומפולש לרה"י: רב חסדא אמר במוקד לוכסן. אמתני' קאי דקתני בכותל והא לא נח ומוקי לה בכותל משופע והיה באלכסון ופריך והכתי וכי אין סופה לירד להדבר אחר זרק ונח כי דמ"מ לאו הנחה מיקרי שהרי מתגלגל ויורד: תיפתר שהיתה דבילה שמינה וניטוחה בכותל ולא צריכין לכותל מדרון: לית הדא אמרה שיפוע מדרגה כלמטן. והכא כפ"ו דכלאים בהלכה ג' היא דקאי שבינו שם אף הנוטע שורה אחת בארץ ואחת במדרגה והוא מקום שיפוע בארץ אם גבוה המדרגה מן הארץ עשרה טפחים אין נצטרפת עם השורה התחתונה להיות נחשבת ככרם ואם לאו ה"ז מצטרפת עמה ובעי שם בגמרא אם מקום השיפוע שבמדרגה כלמטן נחשבת ולענין שתצטרף עם השורה שבארץ אם יש שם עוד שורה תחתיה או שיפוע המדרגה כלמעלה נחשבת והדר פשיט לה התם דשיפוע המדרגה לעולם כלמעלה נחשבת היא ובתר הכי מייתי להא דהכא תמן תנינן הזורק ד' אמות בכותל וכו' עד היפתר שהיתה דבילה שמינה וניטוחה והדר מקשי עלה ר' חגיי קומי ר' יוסי והיינו הא דהכא וכי לית הדא אמרה שיפוע המדרגה כלמטן נחשבת הדא מקשינן אהאי אוקימתא דרב חסדא דייקי בכותל מדרון ונח בהשיפוע דלאו כנים הוא שהרי סוף החפץ לירד דלאו לא השבינן כאלו נח ומשום שהשיפוע כלמטה נחשבת וכלומר שהחפץ שבה למקום שלמטה יורד ונמשך הוא דהלו היה מקום השיפוע נחשב כלמעלה א"כ מה שנח בשיפוע הרי הוא כאלו נח למעלה בארץ יקשיא להא דפשטינן לעיל לענין כרם דשיפוע המדרגה כלמעלה היא: אמר ליה. שאני היא המן בהא דלעיל שם בשורה הנטועה בשיפוע המדרגה שהזרעים נהנין מן המדרגה כלומר כל מה שנזרע או נטוע בה נהנין הן ויונקין משם והרי הן כנחין ולפיכך השורה הנטועה בשיפוע כאלו נטועה למעלה מחשבינן לה והיא מצטרפת עם השורה התחתונה שבארץ לפי שכל המדרגה כמקום כפ"ע היא אבל הכא שזורק ונח בשיפוע הכותל אפילו נח בו לא הוי הנחה לפי שדרך בני אדם להיות שפין בה ע"י מהלך רגליהן וניסוף אותו החפץ ונופל היא למטה: אילו אמר כשהיה שם חור. כלומר אילו הוה מוקי לה רב חסדא כשהיה שם חור בכותל ונח בחור שפיר הויא דומיא לדההם שהיא נהנה מן החור כלומר שנח שם כשם שהזרעים נהנין מן המדרגה ויאות היה להאי אוקימתא אבל השתא דאוקי לה שנחה במקום המדרון שתם לא דמיא להאי דמדרגה והלכך פרכינן עלה כדלעיל: כשהיה מקום מונדרין כהדא דתנינן וכו' ונתגלגל להוך ד' אמות חייב גלומר להדא דתנינן בסיפא דאם זרק חוץ לד' אמות ונתגלגל לתוך ד' אמות חייב מיירי כשהיה המקום מדרון שאע"פ במתחלה היה עומד לכך שתחזור ותתגלגל אפילו כן מכיון שנתכוין לזרוק למקום החיוב חייב: אתא ר' חזקיה ור' אבוהו. וקאמרי בשם ר' יוחנן דדקא והיא שנחה ע"ג משהו חוץ לד' אמות כדפרישית במתני':

הלכה ד מתני' הזורק בים ארבע אמות פטור. בגמרא קאמר דלאו דוקא ד' אמות ואפי' יותר שהרי כל הים אינו אלא כרמלית ואין בו חיוב אלא הואיל ושיעור החיוב בר"ה ד' אמות נקט נמי הפטור בכרמלית ד' אמות: אם היה רקק מים. שיש בהם רפש וטיט ונקרא רקק ור"ה מהלכת בו דעבידי דרבים מהלכין בם: וכמה הוא. עמקו של רקק שהא לי דין ר"ה ולא כרמלית פחות מעשרה טפחים. דשכיח דמהלכין בו ואם היא יותר כרמלית הוא: רקק מים וכו'. בגמ' קאמר הא דהדר תנא לה לאשמועינן שאפי' אין מהלכין בו אלא ע"י הדחק ר"ה הוא דהילוך ע"י הדחק שמיה הילוך: **גמ'** לא סוף דבר ארבע אמות בים וכו'. כדפרישית במתני': ולמה תנינתה תרין זמנין. להאי דינא דרקק: כשהיו שני רקקים וכו'. וכו' ואפי' יש כאן אלא אחד שמהלכין בו שלא ע"י הדחק דמהו דתימא דזה הבני בא"ין בו הילוך אלא ע"י הדחק לא הוי ר"ה אלא כרה"י כלומר דלאו בם ר"ה עליו קמ"ל דאפ"ה ר"ה נקרא דלעולם הילוך על ידי הדחק שמיה הילוך:

הלכה ה מתני' הזורק מן הים ליבש'. יהו מכרמלית לר"ה או איפכא: ומן הים לספינה. מכרמלית לרה"י או איפכא ומשום סיפא נקט לה: ומן הספינה לחברתה. דהוי מרה"י לרה"י וקמ"ל דאפי' יש הפסק ביניהן אפ"ה פטור דליכא אלא איסורא כדקתני בסיפא: ספינות קשורות זו בזו. והן של שני בני אדם מטלטלין מזו לזו וע"י עירוב ואם אינן קשורות אע"פ שמוקפות שהן סמוכות זו לזו אין מטלטלין מזו לזו ולא מהני עירוב מכיון שים הויא כרמלית ומפסיק ביניהן:

גמ'

קרבן העדה

כגמוס. כאלו נחתך בו מקום ד' על ד' וחייב כמולית מרה"ר לרשות היחיד: אם יש בו ד' על ד' את רואה את הכותל כגמוס. לאו דוקא נקט רואין שהרי גמוס הוא אלא אגב שיטפא דלישנא דסיפא נקט: ה"ג במודד לוכסן. בא להרץ דקשיא אמתני' והא לא נח דאין להרץ שנח בחור דהא מוקמינן למתני' בשאין שם חור הלכך קאר"ח דמתני' איירי במודד לוכסן שהכותל בולט מלמטה ומלר מלמעלה דנח ליה על אותו שיפוע: ופריך ואין סופה לירד. בתמיה והא אפי' בכותל משופע סופה לירד ולא ה"ל הנחה: היפתר. תפרש מתניתין בזורק דבילה שמינה והיא ניטוחה בכותל במקום שזרקה ואין סופה לירד ובסיפא למטה מעשרה חייב נמי איירי בדבילה שמינה דאילו נח בחור היה פטור דהוי רה"ר היכן כרה"ר: לית הדא אמרה. וכי לא שמעי' מהכא דשיפוע מדרגה כלמטן והרי היא כארץ דאל"כ אפי' בדבילה שמינה נמי יהא פטור דה"ל כנח למעלה מי' דהוי כרמלית אלא ודאי דכל מה שמונח ע"ג הכותל ולא בתוכה הרי הוא כמונח בארץ א"כ ה"נ במדרגה דינא הכי: תמן. התם גבי מדרגה הם נהים על המדרגה ואין מי במזעזען ואין סופן לירד וה"ל הנחה גמורה: ברם הכא. אבל כאן בדבילה שמינה שהיא טוחה בכותל למטה מי' הרי הוא כמונח בארץ לפי שדרך בני אדם שהם מכפכפין ומתחככים בהכותל והדבילה נופלת: אילו אמר. דמתני' איירי כשנח למטה מי' בחור ואפ"ה חייב שפיר הייתי למדין דשיפוע עד עשרה כלמטן שהרי היא נהנית מן החור כמו שנהנין הזרעים מן המדרגה באי אפשר לה ליפול אבל עכשיו דמוקמינן למתני' בשטוחה בכותל ליכא למשמע מידי דשאני הכא שדרך בני אדם להיות שפין בה: כשהיה המקום מונדרון. והיינו דר"ח דאיירי בשהמקום משופע ועשויה כעין מדרון: כהדא דתנינן זרק חוץ לד' אמות. שהיתה מחשבתו לזרוק חוץ לד' אמות וע"י זריקתו נתגלגל ע"י מדרון תוך ד' אמות אע"ג דה"ל מקום מדרון אפ"ה חשבינן ליה כנח ה"ה כאן נמי: ה"ג ונתגלגל תוך ד' אמות: והוא שנחה. אף הא דתנן ונתגלגל תוך ד"א איירי שנח בתחלה ע"ג משהו חוץ לד' אמות:

הלכה ד מתני' וכמה הוא רקק מים. כמה עומקו דנימא אכתי רה"ר היא ולא כרמלית:

גמ' לא סוף דבר. לאו דוקא הזורק ד"א בים אלא אפי' הזורק בכל הים פטור שכל הים כולו כרמלית הוא: ולמה תנינתה וכו'. למה תני במתני' שני פעמים רקק מים ורה"ר מהלכת בו הזורק בתוכו ד"א חייב: כשהן נדחקין. ע"י הדחק יכולין להלוך בו: לפום כן. לפיכך לריך למיתני מבנה יתירא לאשמועי' אע"ג דאינו הילוך אלא ע"י הדחק שמיה הילוך:

הלכה ה מתני' מן הים ליבשה. דהוה מכרמלית לרה"ר: ומן הים לספינה. מכרמלית לרה"י: ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו. ע"י עירוב אם הם של שני בני אדם הלכך כי מפרשי ומפסקת כרמלית בטל עירוב:

מסורת הש"ס

כלאים פ"ו ה"ב

בבא קמא פ"ג

גמ׳ אבא בר רב הונא אמר *בקשורות בגמי. רבי יוסי בי רבי בון אמר והן [א] שעירבו. רבי חייה ר׳ אימא תריהון בשם ר׳ לעזר חד אמר בשאין ביניהן רוחב ד׳. והורנא אמר אפי׳ יש ביניהם רוחב ד׳. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דא״ר יוסה ר׳ יעקב בר זבדי ר׳ חייה בשם ר׳לעזר אפי׳ אינן גבוהות עשרה. הווי דו אמר בשאין ביניהן רוחב ד׳. הוון בעיי מימר מ״ד בשאין ביניהן רוחב ארבעה אפילו אינן גבוהות עשרה. מ״ד גבוהות עשרה אפי׳ יש ביניהן רוחב ארבעה. א״ר חנניה בריה דרבי הילל והוא שיהא כל אויר ברמלית בתוך עשרה. *ספינה שבים גבוה עשרה טפחים אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה. רבי יהודה אומר אם היתה עמוקה מן המים י״ט ואינה גבוה מן המים עשרה טפחים מטלטלין מתוכה לים אבל לא מן הים לתוכה. ר׳ אבהו אמר ר׳ יוחנן בעי ולמה מתוכה לים מותר. מפני שאינה גבוה י׳. אין כיני אפילו מן הים לתוכה ולמה מן הים לתוכה אסור. מפני שהיא עמוקה י׳. אין כיני אפילו מתוכה לים. א״ר אבון ולמה מתוכה לים מותר מפני סכנה. [ז] סלע שבים גבוה עשרה טפחים אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה. פחות מיכן מותר. מה בין סלע ומה בין ספינה. ספינה עולה ויורדת. סלע במקומה היא. [ז]ולא כרמלית היא. כלום הוא מותר לטלטל בכרמלית אלא בארבע אמות. א״ר אילא על רישה סלע שבים גבוה עשרה טפחים אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה. [ז]יותר מכן נעשית כמחיצה שהוקפה זרעים שאין מותר לטלטל בה אלא בארבע אמות. פחות מיכן מטלטלין מתוכה לים ומן הים לתוכה ומטלטלין בה עד בית סאתים. רבי בון בר חייה בעי [ז]מעתה שתי כרמליות סמוכות זו לזו מטלטלין מזו לזו. א״ר חנניה בריה דרבי הילל מכיון שהים מקיפה מכל צד כמי שכולה כרמלית אחת. רב המנונא אמר [ז]נסר שהוא חוץ לספינה ואין בו רוחב ארבע מותר ליישב בו ולעשות צרכיו בשבת. א״ר מנא אילו

גמ׳ בקשורו׳ בגמי. הא דתני׳ במתני׳ ספינות קשורות זו בזו אפי׳ הן קשורות בגמי סגי שכל שהן קשורות הרי הן כרשות אחת: והן שעירבו. הא דמטלטלי׳ מזו לזו דוקא כשעירבו ואז אם הן של שני בני אדם מותרין לטלטל: בשאין בין ספינה לספינה רוחב ד׳. דלא נפסיק כרמלית ביניהן: והורנא אמר. ואידך אמר: ולא ידעין. מי אמר בשאין ביניהן רוחב ד׳ ומי אמר אפילו יש ביניהן: אפילו אין הספינות גבוהות עשרה שאינן חולקות רשות לעצמן אפ״ה מטלטלין בקשורות: הוי דו אמר. הרי שהוא אמר בשאין ביניהן רוחב ד׳ דאי יש ביניהן ד׳ ואינן גבוהות עשרה ודאי דה״ל כרשויות מחולקות וכרמלית היא מה שביניהן שהרי מטלטלין במקום רחב ד׳ למטה מעשרה שהוא כרמלית: הוון בעי מימר. סברוהו בני הישיבה למימר דמ״ד בשאין ביניהן רוחב ד׳ דבעינן לעולם שלא יהיה ככרמלית בעינן נמי שיהי׳ ביניהן פחות מד׳ או למעלה מעשרה שהוא מקום פטור: והוא שיהא כל אויר כרמלית בתוך עשרה. דלא חשבינן מקרקעי׳ המים אלא מאויר שע״ג המים מתחילין למדוד עשרה: עמוקה הספינה עשרה. לתוכה דהוי רה״י: ואינה גבוהה. שפתה י׳ מן המים כגון שמשוקעת במים מכובד משאה: מטלטלין מתוכה לים. דרך דופנותיה כגון שופכין: אבל לא מן הים לתוכה. דאין תשמיש מן הים לתוכ׳ דרך דפנות שאם ימלא וישליך על הדפנות ירדו לקרקעית הספינה ולהכי נקט עמוקה י׳ דאי אינה עמוקה י׳ היא גופה כרמלית ומטלטל להדיא אף מן הים לתוכה. ואין גבוה י׳ נמי דוקא נקט דאי גבוה י׳ מותר לטלטל מן הים לתוכה דמכרמלית לרה״י דרך מקום פטור קא מיטלטל דצריך להגביה את ידו למעלה מי׳ ואע״ג דברשות דאורייתא מר״ה לרה״י מחייב בכה״ג בכרמלית דרבנן לא גזרו והא דנקט עמוקה ואינה גבוה עשרה הא ת״ק בגבוה י׳ איירי ה״ק לא מיבעיא בגבוה י׳ דשרו לטלטל טלטול גמור הואיל ודרך מקום פטור קא מטלטל אלא אפילו אינה גבוה עשרה נמי שרי: ר״י בעי. ר״י פריך לרבי יהודה ממה נפשך: אין כיני. אם כן אף מן הים לתוכה יהא מותר דהא כרמלית היא: א״ר אבין לעולם מפני שעמוקה עשרה אסור לטלטל מן הים לתוכה והא דשרי מתוכה לים מפני סכנה לפעמי׳ נכנסים המים לספינה דרך נקב ואי לא שרית ליה לטלטל מתוכה לים יבואו לידי סכנת נפשות שיטבעו בים: ספינה עולה ויורדת. ואע״פ שאינה גבוה עשרה לפעמים היא למעלה מעשרה מן הים הלכך אסורה לטלטל מן הים לתוכה אפילו בפחותה מעשרה: ופריך ולאו כרמלית היא. סלע הפחותה מעשרה ופשיטא דשריא: ומשני כלום הוא מותר לטלטל בכרמלית יותר מארבע אמות ובסלע שהיא פחותה מעשרה מותר לטלטל בכולה דהוי ליה הים כמחילה: על ראשה. כלומר מדבר ביותר מי׳ ולפי שמעיקרא אמר פחות מכאן מה דינו לפיכך אמר רבי אילא מה דינו ביותר מכאן: נעשה כמחילה שהוקפה לזרעים. שאין מטלטלין בה אלא בד׳ אמות שאין מחילה זו עשוי לדירה: עד בית סאתים. בגינה וקרפף שמטלטלין בתוכן עד בית סאתים: בעי. פריך מעתה דאמרת בפחותה מעשר מטלטלין מן הים לתוכה א״כ שתי כרמלית מותר לטלטל מזו לזו: מכיון שהים מקיפו. להסלע מכל צד הרי היא ככרמלית אחד עם הים: ואין בו ד׳. בדוקא נקט דאית בו ד׳ אסור דחייש׳ זמנין דליכא עשרה מן הספינה תוך למים דה״ל האי נסר כרמלית ומטלטל מכרמלי׳ לרה״י:

גמ׳ בקשורות בגמי. כלו׳ אפילו קשורות בגמי בעלמא מטלטלין מזו לזו ע״י עירוב דקאמר ר׳ יוסי בר׳ בון והן שעירבו בדוקא היא דאיירי במתני׳: כשאין ביניהן. אויר מפסיק ברוחב ארבעה שאם יש ביניהן רוחב ארבעה הרי יש שיעור רוחב כרמלית מפסיק בין זו לזו ולא מהני עירוב ואידך אמר שאפי׳ רוחב ארבעה מפסיק ביניהן אינו מבטל העירוב: מן מה דאמר ר׳ יוסי בשם ר׳ אלעזר אפילו אינן גבוהות עשרה. כלו׳ אפי׳ רק בה של הספינות שהוא למעלה מן המים אין בו עשרה הוי דשמעינן דר׳ אלעזר דהוא דאמר שצריך שלא יהא ביניהן רוחב ארבעה מפני שזהו דין כרמלית כל ברחב ארבעה ואינה גבוה עשרה ואם הספינות אינן גביהות עשרה מעל פני המים הדי אויר כרמלית מפסיק ביניהן דאלו למ״ד שצריך שיהו הספינות גבוהות עשרה מעל פני המים והן יש להן דין רה״י ולא מחשבינן להו עומקה משום שאינו ניכר מבחוץ שעומקה בתוך המים היא א״כ לדידיה אפילו יש ביניהן רוחב ארבעה לא איכפת לן מידי שהרי אויר כרמלית הוא ודינו ככרמלית שאינה תופסת אלא עד עשרה ולמעלה מזה מקום פטור הוא ומכיון שהן גבוהות עשרה למעלה מן המים אין כאן אויר כרמלית מפסיק ביניהן ב בטל העירוב. וכן אמר ר׳ חנניה בריה דר׳ הילל דדוקא שיהא כל אויר כרמלית בתוך עשרה דאז אויר הכרמלית ככרמלית היא וכל למעלה מזה מקום פטור הוא: ספינה שבים וכו׳. תוספתא היא בפ׳ אחד עשר: ר׳ יהודה אומר וכו׳. ולקמיה פריך עלה ומשני: ולמה מתוכה לים מותר מפני שאינה גבוה עשרה מן המים ולא הויא אלא כרמלית ואינו אלא כמטלטל מכרמלית לכרמלית בתוך ד׳ אמות דמותר אפי׳ לכתחלה: אין כיני. אם כן אפי׳ מן הים לתוכה מותר: ולמה מן הים לתוכה אסור. וכן איפכא דמן הים לתוכה אמאי אסור אם מפני שהיא עמוקה עשרה ומחשבת לה רה״י א״כ אפי׳ מתוכה לים נמי לא דמ״ש דהאי אזלת בתר עומקה א״כ לעולם אסור: מפני סכנה. היינו טעמא שהתירו מתוכה לים שאם אתה אוסרו לטלטל אף מתוכה לים ולא יכול להוציא השופכין שלו ושאר צרכיו יבא לידי סכנה: סלע שבים וכו׳. תוספתא שם וכדמפרש טעמא לקמיה: ספינה עולה ויורדת. היא וכל ..ר שאי הפשר לו לנאת מתוכה ולעשות צרכיו בתמיד הולכת היא ולפיכך התירו לטלטל מתוכה לים אבל סלע במקומה היא ויכול לילך ממקום שהוא לטלטל ולשפוך שופכין דידיה: ולא כרמלית היא. אסיפא הוא דפריך דקתני פחות מכאן מותר ואמאי והרי אם אינה גבוה עשרה מיהת ככרמלית היא וכמוס מותר הוא לטלטל לכתחלה בכרמלית ואמאי קתני סתם מותר: אלא בארבע אמות. הא דקתני מיתר לאו בכולה קאמר אלא עד ד׳ אמות: אמר ר׳ אילא על ראשה. כלומר דר׳ אילא לא בעי לפרש הכי להם פה אלא על ראשה היא דשייך למימר הכי דקתני אם גבוה עשרה אין מטלטלין וכו׳ והיינו בגוונא דלא שייך בה דין כרמלית כגון שהיא רחבה הרבה הלכך מתוכה לים או איפכא אסור דהוי כמטלטל מרה״י לכרמלית או מכרמלית לרה״י ואם הוא יותר מכאן והיינו שהיא רחבה ב ותר נעשית כמחיל׳ שהוקפה לזרעים בתוכה לא לדירה דין כרמלית יש לה שאין מותר לטלטל בה אלא בארבע אמות: פחות מכאן וכו׳. סיומא דדברי ר׳ אילא היא כלו׳ אבל הסיפא דקתני פחות מכאן מותר והיינו שהיא פחותה מגביה עשרה אין לה דין כנ״ר גבוה עשרה שהוקף לזרעים ומטלטלין מתוכה ל כ וכו׳ ובתוכה מותר לטלטל עד בית סאתים והכי תני לה בתוספתא פחות מכאן ה״ז מותר ובלבד שיהא כבית סאתים: ר׳ בון בר חייה בעי. על הא דקאמר מטלטל׳ן מתוכה לים הא מיהת כרמלית היא ומעתה נאמר שתי כרמליות כמוכו׳ זו לזו מותר לטלטל מזו לזו בתמיה הא מיהת לכתחלה אסור הוא: מכיון וכו׳. שאני הכא דמכיון שהים מקיפה להסלע מכל צד כמי שכולה כרמלית אחת היא: נסר שהוא. בולט חוץ לספינה ואין בו רוחב ארבע. כלומר אפילו אין בו רוחב ארבע מותר לישב בו וכו׳ דהסבר כרמלית דהים מארעא הוא דמחשבינן והאויר שהוא למעלה מי׳ מקום פטור היא ובדין הוא דבלאו הכי מותר אלא משום ה כרא בעלמא עביד לה והלכך סגי אפי׳ אין בו רוחב ארבע: אילו

עין משפט נר מצוה

יז א מיי׳ פ״ג מהלכות שבת הל׳ יט טוש״ע א״ח סי׳ שנה סעיף ה

יח ב מיי׳ שם פי״ח הל׳ ב

מסורת הש״ס

עיין שבת קא ע״ב

תוספתא פי״א, עיין שבת קא ע״א

גליון הש״ס

[ז] עיין ק״ע ופירשו דחיק מאד. גם הא דאר״א על ראשה אין לו ביאור ואולא דמסתפינא הוי׳ אמינא דערבוב דברים יש כאן והקושיא כרמלי׳ הוא צ״ל למטה בסיום דברי הירושלמי עד בית סאתים והיינו דמקשה אהא דפחות מכן מטלטלין עד בית סאתי׳ ולא כרמלית הוא כלום מותר לטלטל בכרמלית אלא עד ד״א. ועי״ז מבני ר׳ אילא על ראשה היינו דקך מטלטלין בה עד ב״ס לא קאי אסיפא דפחות מכן דהוי כרמלית אלא ארישא בגבוה עשרה דהוי רה״י דאסור לטלטל מתוכה לים אבל בתוכה מטלטלין בכולה ואין בה יותר עד בית סאתים מבית דגת הוקף לדירה וזו הוא קושית הב״ש בבלי עירובין דף סו ע״ב והירך רבא דקאי ארישא ע״ש וידוע לבוני הירושלמי דקאי לרישא ר כב ולא פה סיפא:

[ז] צ״ע דלא כוס מלינו חילוק בין גבוה עשרה ליותר מי׳. ואולי הך יותר מכן צ״ל אחד עד ב״ס יותר מכן הוי כיותר מב׳ סאין וכו׳ ועיין ירושלמי עירובין רים פ״א ודו״ק:

[ז] עיין סימן שמו ס״ב בהג״ה דמתיר לטלטל מכרמלית לכרמלית ומ״מ כתב הב״י שם בשם או״ת ובמג״א שם ס״ג

שינויי נוסחאות (כו״ג) אימא נד״ו אימי. (סוכ״ח) רישה נד״, ראשה

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פ"א משגגות הלכה יט ופ"ב משגגות הל' א
כ
ב מיי' פ"ב משגגות הל' ב

תורה אור

אילו אמר תיבה פחותה יאות. א"ר אבון מה דבעי מיעבד תקנה לאילפא. מוציא נסר חוץ לשלשה שאין בו רוחב ארבעה ואת רואה את המחיצות כאילו עולות. *ר' יעקב בר אהא בשם רב המנונא שכל ג' וג' שהן סמוכין למחיצה כמחיצה הן. ר' יצחק בי ר' לעזר מפקד לר' הושעיה בי ר' שמי דהוה פריש מעבד ליה סל פחו':

הלכה ו מתני'

א *הזורק ונזכר *עד שלא תצא מידו קלטה אחר קלטה כלב או שנשרפה פטור זרק לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית החבורה פטור זה הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה תחילתן שגגן וסופן זדון תחילתן זדון וסופן שגגה פטורין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה: גמ' כיני מתני' והזיד. וקשיא אילו ירה חץ להרוג בו את הנפש והתרו בו וחזר בו שמא כלום הוא הוי סופך מימר והזיד. ר' יוסה בן חנינה אמר *בשוגג בל"ת. ובמזיד בל"ת. ריב"ל אמר בשוגג בהיכרת. ובמזיד בהיכרת. תני רשב"י מסייע לר' יהושע בן לוי °את ה' הוא מגדף ונכרתה. (במדבר טו) הג"ע עצמך אפי' מזיד בהיכרת מתרין בו ולוקה ומביא קרבן. *רבי אבהו בשם רבי יוחנן השוגג בחלב ומזיד בחטאת מתרין בו ולוקה ומביא קרבן. תני אין מתעסקין לא בחלבים ולא בעריות.

המתעסק

פני משה

אילו אמר תיבה פחותה יאות. ר' מנא לא מדייק לדינא מידי אלא משום דקאמר נסר וכו' ואין זה דרך לניעות ושפיר הוה לי' למימר תיבה פחותה ויושב בה וכו': מאן דבעי למיעבד תקנה לאילפא שיהא מותר לטלטל מתוכה בשבת מוציא נסר חוץ לשלשה מהספינה שלא יהיה בו תורת לבוד ויהוי כספינה וכו'. ושאין בו רוחב ארבעה טעות הוא בכאן ואגב שיטפא דלעיל היא דאם אין בו רוחב ארבעה מאי האי דקאמר ואת רואה את המחיצות כאלו עולות וכי צריך מחיצות למקום שאין בו רוחב ד' אלא צ"ל ויש בו רוחב ארבעה ופליג אדרב המנונא דלעיל דס"ל דמקום ארבעה על ארבעה בעינן והלכך קאמר דאת רואה את המחיצות של הנסר כלומר בפת הנסר כאלו מחיצות עולות ממנו דאמרינן גוד אסיק ואם מטלטל מן הספינה לתוכו ומתוכו לספינה ודרך הנסר ממלא מן הים ומכניס להספינה דמחיצה תלויה היא והתירו במים: ר' יעקב בר אחא מפרש לה בשם רב המנונא להא דקאמר ר' אבון מוציא חוץ לשלשה מפני שכל שלשה ושלשה כלומר עד שלשה שהן סמוכין למחיצה כמחיצה עצמה הוא דאמרינן לבוד וה"ס א"כ מוציאו חוץ לשלשה הוי ליה כמחיצת ספינה עצמה וא"כ מטלטל מספינה ליס להדיא ואסור והלכך הא דקאמר מוציאו חוץ לשלשה: דהוה פריש. שהיה נוהג לפרוש בים והיה מליה אותו לעשות לו סל פחות כהאי דר' מנא דקאמר תיבה פחותה בכדי שיוכל לישב בו לעשות צרכיו בשבת:

הלכה ה מתני' הזורק ונזכר עד שלא הגא מידו. ובנוסחת המשניות וכן בנוסחת המשנה שבבבלי ונזכר לאחר שיצתה מידו וכך צריך לפרש לנוסחא דהכא ש"ד שיצתה מידו נזכר והיינו עד שלא הגא מידו כלומר שהפי' לא באה אלא בכדי עד שלא תנה מידו דאלו נזכר מקודם שיצאת מידו צריכא למימר דלאו בר קרבן הוא: קלטה אחר. או שקלטה אחר או כלב או שנשרפה ולא עביד הנחה פטור: זרק וכו'. וכן בזורק בשוגג לעשות חבורה ונזכר מקודם שנעשה החבורה פטור משום הוכל בשבת דבעינן עד שיהא תחלתן וסופן שגגה: זה הכלל. לאתויי כל חייבי חטאות ואפי' אינן של שבת:

גמ' כיני מתניתא והזיד. כלומר דמפרש דלאחר שנזכר לא חזר ושכח אלא סופו היה בזדון אבל אם חזר ושכח אע"פ שבאמצע נזכר הוא הוי תחלתו וסופו בשגגה וחייב וקשיא אלו ירה חץ וכו'. כלומר וכן על כרחך אתה מפרש להסיפא זרק לעשות חבורה וכו' מפני שנזכר עד שלא נעשית החבורה הלכך פטור הוא משום שבת דאי לא תימא הכי אלא שנזכר וחזר בו ממה שהיה מתכוין בתחלה א"כ קשיא הרי מי שזורק חץ להרוג בו את הנפש והתרו בו מה היה עושה וחזר בו שמא כלום הוא מה שחזר בו בתמיה וה"נ דכוותה שאם זרק האבן או החץ לעשות החבורה מה איכפת לן שחזר בו הלא כבר יצאת מידו לעשות כוונתו וההזרה בלי לאו כלום הוא אלא הוי סופך מימר והזיד דטעמא דמתני' משום שבסופו במזיד הוא ובחייבי חטאות בעינן עד שיהא תחלתן וסופן בשגגה: בשוגג בל"ת ובמזיד בל"ת. בשוגג ומזיד דעלמא קאמר דפליגי בה דר' יוסי בן חנינה ס"ל דשוגג בלאו היא דהויא שגגה ואלו ידע בלאו מזיד היא והע"פ ששגג בהכרת ולאו בר קרבן הוא וריב"ל ס"ל דאפי' ידע בלאו אלא דשגג בהכרת שמיה שגגה ובהזיד גם בהכרת הוא דהוי מזיד: תני ר' שמעון בן יוחי. לדרוש מפרשת מגדף ומסייע לריב"ל דכתיב בפרשה ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת וגו' והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' את ה' הוא מגדף ונכרתה וגו' דמשמע דאדלעיל קאי מדכתיב והנפש והכא במזיד משתעי דכתיב ביד רמה ובא ללמדנו דלפעמים מביא קרבן אפי' הוא במזיד והשתא היכי דמי אם מזיד הוא בכל הגע עצמך באפי' מזיד הוא גם בהכרת א"כ מתרין בו ולוקה ומביא נמי קרבן בתמיה הרי הם מזיד הוא בכך ודאי לאו בר קרבן הוא אלא דה"ק והנפש אשר תעשה ביד רמה משכחת ביה נמי קרבן כגון שהזיד בלאו ושגג בהכרת דמיקרי שוגג לענין קרבן ומסייע לריב"ל: ר' אבהו בשם ר' יוחנן. הך דר' יוחנן גרסי' לה בפ"ז דתרומות ובכמה מקומות והעיקר כמו דגרסינן שם ובפ' מריבה בשני מקומות ובכל מקום אבר המגה כתוב בהפך טעות דמוכח הוא. וכצ"ל כמו שהוא שם הזיד בחלב ושגג בחטאת מתרין בו ולוקה: משום שהזיד בחלב הוא. ומביא קרבן דקסבר ר' יוחנן כמ"ד דשגגת קרבן שמה שגגה כדמוכח מהרבה מקומות לר' יוחנן אין מתעסקין לא בחלבים ולא בעריות. כלומר דמה דקי"ל

המתעסק

קרבן העדה

אלו אמר תיבה פחותה. כלומר תיבה שנפרצה שוליה עושה חוץ לספינה דהוה ליה כמחילה תלויה שדופני התיבה נעשין כמחילה שפיר הוה קאמר דמתיר לספינה אבל השתא דקאמר נסר שאין בו רוחב ד' לא מהני מידי שהרי אם אינה גבוה י' מהארץ ה"ל כרמלית והספינה שהיא עמוקה י' היא רה"י ל"א בשלמא תיבה אינה בטלה לספינה אבל נסר שאין בו ד' בטל לספינה: מאן דבעי וכו'. מי שרוצה לעשות תקנה לספינה להוציא מתוכה לים: מוציא נסר. שהוא פחות מד' רחוק ג' טפחים מן הספינה: ואת רואה את המחילות. של הנסר כאלו עולות דאמרינן גוד אסיק מחילה והרי הוא כאלו מוקף י' כנגדה ומטלטל מספינה שהיא רה"י לרה"י דמחילה תלויה מהרת במים: שכל ג' וג' וכו'. א"כ הרי הוא כרחב ד' ונמצא מטלטל מכרמלית לרה"י וקשיא לר' אבין ל"א בא לפרש דברי רבי אבין דלכך מרחיק ג' דכל ג' כסמוך למחיל' הן כמחילה נמצא כאלו יש כאן נסר שהוא רחב ז' שמתחלה הוציא הנסר רחוק מהספינה ג' ומהלה וגם הנסר הוא ד' פחות משהו נמצא שיש כאן ז' ומשהו וכשמעמידין אותו פחות מג' סמוך לים אמרינן לבוד וה"ל מחילה של עשרה: דהוה פריש. שהיה מפרש תמיד מן היבשה לים: מעביד ליה. שיהיה עושה לו חוץ לספינה סל שנפחת ונזהר לטלטל מן הים לתוכה ומתוכה לים דה"ל כמו תיבה פחותה דלעיל:

הלכה ו מתני' הזורק. בשוגג: ונזכר. שהוא שבת: מאחר שיצתה. האבן מידו וקודם שתנוח קלטה אחר לאחר שנזכר קלטה אחר דה"ל ב' שעשאו וכגון שנעקר ממקומו וקבל או שקלטה כלב בפיו דלא הויא הנחה דבעינן מקום ד' פטור: גמ' כיני מתניתין. כן צריכין לפרש מתניתין ונזכר היינו לאחר שנזכר היה מזיד: וקשיא. דלא"ה קשיא אלו זרק חץ להרוג חבירו וקודם שזרקו התרו בו והפ"ה זרקו ובהליכת החץ קודם שנהרג חבירו חזר בו וכי מפני זה יהיה פטור בתמיה א"כ ה"נ אע"פ שחזר בו מ"מ בתחיל' זריקתו הי' שוגג וכשנזכר אין בידו להחזיר ולמה יהא פטור מחטאת אלא ודאי אח"כ כשנזכר היה מזיד והלכך פטור דתחלתו בשגגה וסופו זדון פטור: בשוגג בל"ת והמזיד בל"ת. הא דאמרי' תחלתו שגגה וסופו זדון פטור מהניא דוקא שהיתה השגגה בל"ת וכן המזיד אבל אם היתה השגגה בל"ת ואחר כך המזיד בכרת חייב: שוגג בכרת. אם הוא שוגג בכרת ואח"כ הזיד בכרת הוא דפטור אבל בל"ת חייב קרבן: תני. מסמי' דרשב"י לסיועיה דריב"ל: את ה' הוא מגדף ונכרת'. וברישא כתיב תורה אחת יהיה לעושה בשגגה וסמיך לי' את ה' הוא מגדף ונכרת' ש"מ שעיקר שגגה בכרת: הגע עצמך אפילו מזיד בהיכרת. ובשוגג בלאו לדבריך דעיקר שגגה בלאו א"כ אם הזיד בכרת ושגג בלאו יהיה לוקה שכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ויהיה חייב קרבן על שגגת לאו וזה לא שמענו מעולם: השוגג בחלב. שלא ידע שזה חלב: ומזיד בחטאת. שיודע שהאוכל חלב חייב חטאת מתרין בו ולוקה וחייב קרבן וג"ל דגרסינן השוגג בכרת ומזיד בלאו מתרין בו ולוקה וכו' וה"פ השוגג בחלב ומזיד בלאו מלקין על הלאו ומביא קרבן על הכרת: אין מתעסקין לא בחלבים. כגון חלב ושומן לפניו ונודע בזה חלב וזה שומן ונתכוון לאכול שומן והביט למקום אחר והלכה ידו אל החלב ואכלו א"נ חלב וחלב לפניו וסבר שהוא שומן ונתכוין לאכול חתיכה זו ואכל את זו ולא דמי לשוגג דשוגג היינו שנתכוון לחתיכה זו עצמה אבל סבר שהיא שומן: ולא בעריות. כגון שנתכוון לבוא על אשתו נדה וסבר שטהורה היא אחותו ואשתו לפניו ונשמטה אשתו ולא ידע ובא אחותו במקומה ולא דמי לשוגג דשוגג הייט שנתכוון לזו עצמה וסבר שהיא אשתו:

המתעסק

מסורת הש"ס

עירובין פ"י הלכה ו וגיטין פ"ח הלכה ג

סנה' פ"ה ה"ג *בבלי לדין איתא לאחר שיצאת מידו וכ"ה במשניות

גליון הש"ס

פ"ג הולכי ספינות וכו' אע"פ שרחבין ד' וכו' אבל [illegible]

רידב"ז

ריב"ח אמר בשוגג בל"ת ומזיד בל"ת. ריב"ל אמר שוגג בכרת ומזיד בלאו כו' הג"ע עצמך אפילו שוגג בכרת מתרין בו ולוקה ומביא קרבן ר"א בשם ר"י מזיד בחלב שוגג בקרבן ומתרין ולוקה ומביא קרבן כצ"ל וכן הוא הג' במס' תרומות פ"ו:

הקועים

מסורת הש"ס

כריתות יט ע"ב

שבת קב ע"ב

(לעיל ו)

שבת קב ע"ב

פ"ט נו ע"א ב

פס

קרבן העדה

המתעסק בשבת פטור. דמלאכת מחשבת אסרה תורה: היך עבידא. היכי דמי מתעסק: הרי אני קוצר חצי גרוגרת. שהיתה מחשבתו לחצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור דלאו מלאכת מחשבת היא: אמר הריני מתחמם. בערוה לחוד ואח"כ הערה חייב דהיינו מתעסק דחייב בעריות ופטור בשבת:

הדרן עלך פרק הזורק

הלכה א מתני' הבונה. שאמרו באבות מלאכות כמה יבנה וכו': והמסתת. המרבע את האבן ומתקנ' הכל לפי המקום יש מקומות שרגילין להחליקה ויש מקומות שרגילין לחרוץ בה חריצין: המכה בפטיש. גם הוא באבות מלאכות והוא נקרא פי"ק בלע"ז שמנפץ בו את הסלע לאחר שחצב את האבן סביב ומבדילה מן ההר קצת הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת והויא גמר מלאכתה של אבן וכל גמר מלאכ' תולד' דמכה בפטיש היא: מעצד. כמו קורנס גדול של ברזל והקודח נוקב ונועץ בכותל: כל שהוא. אכולהו קאי אמכה בפטיש ואמסתת ואקודח: ומלאכתו מתקיימת. שמקיימין כיוצא בה ואין מוסיפין עליה: בשבת. אהעושה מלאכה קאי כל העושה מלאכה והיא מתקיימת בשבת: קורנס. מרטיל"ו בלע"ז: סדן. אנכמ"ט בלע"ז: מפני שהוא כמתקן מלאכה. ואע"פ שאינה מכה על הפעולה אלא על הסדן שכן מרדדי טסי המשכן עושין כן שמכה שלש על הטס ואחת על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע את הטס שהוא דק: **גמ'** ופריך ולא לשעה היתה. בנין הקרשים ואמאי חייב: כמי שהוא לעולם. שהרי לא ידעו אימתי יסעו: ה"ג מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. כ"ה לעיל פ' כלל גדול וה"פ כיון שהבטיחן ידעו שלא יהיה הבנין לעולם והדרא קושיא לדוכתא: הדא אמרה. זאת אומרת אפילו בנין מן הצד שמיה בנין וחייב שהרי העמדת הקרשים לא הוו בנין ממש: הדא אמרה. וס"מ אפילו נתן ע"ג ד"א ולא ע"ג הקרקע ממש הוה בניין: הדא אמרה. וס"מ בניין ע"ג כלים הוה בניין דקס"ד דאדנים ככלים חשיבו וקיי"ל דאין בניין ע"ג כלים: ומשני אדנים כקרקע הן דליכא למפסע מינה שום דבר לא מן הצד ולא ע"ג דבר אחר ולא ע"ג כלים. ל"א אכלים לחוד קאי דליכא למפסע מינה: המביא את הטיט חייב. אבל הנותן את האבן פטור: בראש הדימוס. שורת אבני החומה: למי נצרכה. לא נצריכה אלא דבנאי שישב את האבן בראש הדימוס שהוא חייב אלא לרבנן אבל לרבי יוסי אפילו נתן את האבן בארץ חייב וכ"ש בראש הדימוס: והדין דעביד דפין. והאי דעושה דפין ע"ג קורות הבית או שעושה ספי הבית חייב משום בונה: דנקר כיפין. חוצב סלעים: כפין. שעושה כפות בנקירה זו: ה"ג עמודין דהיין מקטע. פי' שהוא חותך עמודין שעושין להלילה ולמחילה: פספס מקטע. המקלן אבנים בכולם חייב משום מסתת: המרכיב מטה של גילה. היא מטה העשויה פרקים ומרכיב קנתו על קלתו: אינו אלא כנוטל מלבין. הוא דפוס של לבנים ונותנו ע"ג לבנים בשבת שהוא פטור ואף זה כן דסובר דאין בנין בכלים כאלו: להתיר שלחן של פרקים בשבת. התיר לבני ריש גלותא להעמיד שלחן של פרקים בשבת דס"ל אין בניין בכלים וגם משום מכה בפטיש ליכא דהא אין זה גמרו שהרי צריך לחזור ולפרקו תמיד: ה"ג אמרו ר"ה בר חייא הוה עמיה. וכ"מ בבבלי ס"פ כירה וה"פ ר"ה בר חייא היה עם רב המנונ' בהוראה זו להתיר שלחן של פרקים בשבת: מאן דהורי ליה. שמותר: לא יליף ולא שימש. לא למד ולא שימש ת"ח דסובר ר"י דיש בנין בכלים כדא"ר ירמיה בשם רב בסמוך המרכיב מטה של גילה חייב משום בונה: לווחים שבספינה. עלים שמניחים בספינה ליסב עליהן: ונקליטי המיטה. שעושין עמוד בראש המטה ועמוד בסופו ומניחין כלונס מזה לזה ומשליכין סדין עליו ונעשה אהל בלא גג: ויד הסכין שבראשו. כלומר יד שתוחבין בו הסכין: לא יחזור. גזרה שמא יתקע בחוזק: ואם תקע. בחוזק: אם היו רפויים

[תלמוד]

א *המתעסק בשבת פטור. בחלבים ובעריות חייב. היך עבידא הרי אני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור. הרי אני אוכל חצי זית ואכל כזית חייב. הרי אני מתחמם בה והערה בה חייב:

הדרן עלך פרק הזורק

הלכה א מתני' ב *הבונה כמה יבנה ויהא חייב הבונה כל שהוא ג המסתת ד והמכה בפטיש ובמעצד ה הקודח כל שהוא חייב ו זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב רשב"ג [אומר] אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא מתקן מלאכה: **גמ'** מה בנין היה במשכן. שהיו נותנים קרשים ע"ג אדנים. ולא לשעה היתה. א"ר יוסה מכיון שהיו נוסעים וחונים ע"פ הדיבור כמי שהוא לעולם. *א"ר יוסי בי ר' בון מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לעולם. הדא אמרה אפילו מן הצד. הדא אמרה אפילו נתון ע"ג ד"א. הדא אמרה בנין ע"ג כלים ז בנין. אדנים כקרקע הן. *תני ח אחד מביא את האבן ואחד מביא את הטיט המביא את הטיט חייב. ר' יוסה אומר שניהן חייבין. סבר רבי יוסה אבן בלא טיט בנין. הכל מודים שאם נתן את הטיט תחלה ואח"כ נתן את האבן שהוא חייב. ז הבנאי שיישב את האבן בראש הדימוס ט חייב. למי נצרכה לרבנן. והדן דעבד דפין דעבד ספיין חייב משום בונה. והדן דנקר כיפין כפין עמודין דהיין מקטע פספס מקטע כולהן חייב. משום מסתת. רב ירמיה בשם רב *המרכיב ז מוטה של גילה חייב משום בונה. א"ר זעירא אינו אלא כנוטל מלבן ונותנו ע"ג לבינים בשבת. רב המנונא הורי לריש גלותא להתיר שולחן של פרקים בשבת. אמר רב הונא בר חייה הוה עמיה שמע רב יהודה ואמר מאן דהורי ליה לא יליף ולא שימש. א"ר שמי מאן דהורי ליה כרשב"ג הורי ליה. דתני לווחים שבספינה ושבעריסה ונקליטי המיטה ורגל השלחן ויד הסכין שבראשו הרי זה לא יחזיר. *אם החזיר י הרי זה פטור ואם תקע הרי זה חייב. רשב"ג אומר אם היו רפים

פני משה

המתעסק פטור מקרבן וכגון בשבת שלא נתכוין למלאכת איסור כלל שנתכוין לחתוך את התלוש ונעשה בידו המחובר וכל כיוצא בזה וזהו נקרא מתעסק ושוגג נקרא שמתכוין למלאכה זו שעושה אלא בשגגה ולא ידע שהיום שבת או ידע שהוא שבת וכסבור שמלאכה זו מותרת זהו שוגג ובחלבים ובעריות אף המתעסק חייב ואע"פ' לא נתכוין לעבירה כדמפרש ואזיל היך עבידא מתעסק בשבת שהוא פטור: אמר הרי אני קוצר חצי גרוגרת. שהוא פחות מכשיעור ואין בו חיוב חטאת ואף על פי שעלתה בידו וקצר כגרוגרת אחר כך פטור שלא נתכוין לקצור כשיעור אבל בחלב אם אמר הריני אוכל חצי זית ואכל כזית חייב שכן נהנה בגרונו כזית וכן בעריות אמר הריני מתחמם בה ולא נתכוין ליותר ועלתה בידו שהערה בה חייב שכן נהנה:

הדרן עלך פרק הזורק

הלכה א מתני' הבונה. שאמרו באבות מלאכות: כמה יבנה. משום דה"א דאין מדרך לבנות אלא מה שנקרא בנין ולפיכך מפרש בה ההגא יותר מבשארי אבות מלאכות ששנינו שלא מצינו בשאר בהם כמה יקצור או כמה יחרוש וכו' והכא מצריך בפירוש הוא וקאמרן להשמיענו דהבונה כל שהוא חייב לפי שכך מצינו כי שכן בקרש שנפל בו דרנא הטיף לתוך אבר וסותמו: המסתת את האבן. שמתקנו מן הצדדים ומרבעו וזהו גמר מלאכה כמו המכה בפטיש: ובמעצד. קורנס של ברזל: הקודח. שמקדח ועושה נקב בכל אלו בכל שהוא חייב: ומלאכתו מתקיימת. שא"צ להוסיף יותר ועשה כן בשבת חייב: אף המכה בקורנס על הסדן. הוא כמו עמוד עב של ברזל העומד לפני האומנין אינקלומ"א בלע"ז ועושין כן בשעת מלאכה להחליק את הקורנס נקרא מירטי"ר וזהו כמתקן מלאכה ואע"פ שאינו מן המלאכה ממש מחייב. ואין הלכה כרשב"ג:

גמ' מה בנין היה במשכן וכו'. גרסי' להא לעיל פ' כלל גדול בסוף הלכה ב' וכדפרישית שם עד אדנים בקרקע הן ועד דעביד כביין חייב משום בונה: והדין דנקר כיפין. וזה שהוא מנקר כיפי האבנים או לעמודין או לרחיים מקטע פספס מקטע או שהוא קולץ ועושה פספסין ואח"כ חוזר ומקטע להגדלין ומחליק כולן אלו תולדות דמסתת הן: המרכיב מטה של גילה. נקרא מיטה גלגיתא והיא עשויה פרקים פרקים ומפרקין אותה לעת הצורך וכשרוצה לשכב עליה מרכיב הפרקים זע"ז ונעשית שלימה ואם עשה כן בשבת חייב משום בונה: אמר ר' זעירא אמאי חייב בהרי אינו אלא כנוטל מלבן ונותנו ע"ג לבינים אחרים בשבת ולא נקרא בנין אלא כשתוקע בחוזק ומחבר הפרקים זה לזה: להתיר שלחן של פרקים בשבת. לפרק אותן ולחזור להרכיבן כדי להשתמש בו: אמר רב הונא בר חייה הוה עמיה והסכים עמיה להיתר ושמע רב יהודה וכעס ואמר מאן דהורה ליה להיתר לא יליף ולא שימש חכמים דסבירא ליה לרב יהודה כתנא קמא דברייתא דלקמן דמיטה אסורא איכא להחזיר אותן: כרשב"ג הורי ליה. דסבירא ליה אם היו

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"ב משגגות הלכה ז

א
ב מיי' פ"י משבת הל' יב

ב
ג מיי' שם הלכה יח

ג
ד ה מיי' שם הלכה טו

ד
ו מיי' שם ופכ"ג הלכה ד

ה
ז מיי' שם פ"י הלכה י וכ"ה ש"מ

ו
ח ט מיי' שם

ז
י מיי' שם פכ"ב הלכה כו טוש"ע או"ח סי' שיג סעיף ט

גליון הש"ס

ז פי' בהגהות הגאון החסיד מוהרא"ו ז"ל דף קב ע"ב. ועיין בחידושי רמב"ן:

ז פי' במנחות שהאריך שם:

שנוי נוסחאות (בו"ב) עבידא הרי ב"י עבידא אמר הרי. (בוי"ג) מתקן נד"ו כמתקן. (בוג"ז) דפין רעבד נד"ו דפין והחן דעבד. (בו"ו) מוטה נד"ו מיטה (בול"ד) הונא נד"ו חונה.

בכר לארן
המרכיב מטה של טלה הגהת מרדכי פ"ט דשבת הרמב"ן פ"ח מכלים.

רפים נוטל ומחזיר. *תני תקועים חיבור לטומאה ולהזייה. קבועים חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה. הנוטלין והנותנין אינן חיבור לא לטומאה ולא להזייה. והכא את אמר הכין. תמן דרכן לקבע לא לקבע אינן חיבור. ברם הכא תקיעתן היא גמר מלאכתן. *תני ר' סימיי אומר המרכיב קרן עגולה חייב. קרן פשוטה פטור. רבי אלעזר בי ר"ש אומר קני מנורה חייב. קנה של ציידין פטור. קני מנורה למה הוא חייב. רבי אבהו בשם רבי יוחנן ורב הונה תריהון אמ"ין משום בונה. קנה של ציידין למה הוא פטור. מפני שהוא מלמעלן למטן. התיבון הרי החופר בחולות הרי מלמעלן למטן הוא. ואת אמר חייב. *א"ר שמואל בר יודן כאן לשעה כאן לשהית. שמואל אומר המלחים את התירצין חייב משום בונה. וקשיא דבר שאילו עשאה בשבת חייב חטאת ב"ה מתירין אף להחזיר. רבי חנניה בשם רבי יוחנן התירו סופו מפני תחילתו שאם אמר את שלא יחזיר אף הוא אינו פותח. ולא יפתח אף הוא ממעט בשמחת י"ט. *א"ר אחא מחזיר בלבד שלא יחזיר כל צרכו. א"ר יוסי בר בון כשאין שם פתח אבל אם יש שם פתח משתמש כנגד הפתח. מתניתין דר"ש דתני הגורד הקודח הקוצץ כל שהוא בשבת חייב. ר"ש אומר הגורד עד שיגור כל צורכו. הקודח עד שיקדח כל צורכו. הקוצץ עד שיקצץ כל צורכו. העיבד את העור עד שיעבד כל צורכו. וא"ר

פני משה

רפיים נוטל ומחזיר והלכה כמותו: דתני וכו' ואם החזיר פטור אבל אסור לכתחלה ואם תקע בחוזק ע"י יתידות ה"ז חייב: תני. בתוספתא פ"ו דכ"ב דכלים גבי יתידות המחרישה ושאר הכלים שלא בזמן שהן תקועים חיבור לטומאה שאם נטמא אחד נטמא חבירו: ולהזייה. שאם הזה על האחד מהן עלתה הזאה על כ לן ואם קבועים ולא תקועים חיבור הן לטומאה אבל לא להזייה והתם גרים גם בקבועים חיבור לטומאה ולהזייה אבל הניטלין זה מזה והוזרין וניתנין עליהן אינו חיבור לא לטומאה ולא להזייה קרני מ"מ גבי קביעין דחיבור הן לטומאה והכא את אמר הכין בתמיה דדוקא אם תקע ה"ז חייב הא לפילו בקבע חיבור מיקרי תמן דרכן לקבע לא לקבע אינו חיבור. כלומר בהני התם שדרכן בכך אם תקע אותן ואע"פ שלא תקען ניחין הן להשתמש בהן ואם לא קבע אז הוא דאינן חיבור והלכך בקבע תליא מילתא אבל הכא הא עתן הוא גמר מלאכתן לפי שמדרך לתקוע אותן בחוזק שלא יתפרדו ולפיכך דוקא אם תקע ה"ז חייב: קרן עגולה. הוא מין כלי זמר ועשוי נקבים נקבים ומכניסין בהן חלילין ומוליאין קולות הרבה ואם היא עגולה דרכן לתקע בנקבים בחוזק וחייב ואם הוא פשוטה מכנים אותן ברווח ודרכן לפרקן תמיד ולפיכך פטור: קני מנורה. המחזירן חייב: וקנה של ציידין. של הסיידין המלבנין את הבית בסיד ועשוי פרקים פרקים להאריך אותו ולקצר לפי הצורך והמחזירן פטור: משום בונה. דקסבר ר"א בר' שמעון יש בנין בכלים. מפני שהוא מלמעלן למטן. כלומר אין זה נקרא בנין אלא שלפעמים הוא מאריך ולפעמים מקצרו ואינו מקפיד על הפרקים שבאמצע הקנה אם מה שהוא מלמעלה נתון הוא למטה או בהפך: הרי החופר בחולית. הרי זה אינו מקפיד למה שלמעלן אם יהיה למטן ואפ"ה את אמר חייב משום חופר: כאן בקנה של סיידין אינו אלא לשעה בעת שצריך ללבן בו וכאן בחופר הוא לשהות במתקיים הוא כך: שמואל אמר המלחם את התריסין וכו'. גרסינן להא לקמן בפ"ק דבילה בהלכה ה' על המתניתין ב"ש אומרים אין מסלקין את התריסין בי"ט וב"ה מתירין אף להחזיר. המלחם ועמו המהלם מלשון הדר חלים לפי שעשוין הן כעין שני פרקים ומחוברין על ידי ציר וכשמסלק מן פתח החנות פיתח אותן ומפרקן ומניחן על העצים שלפני החנות ונותן עליהן הדברים למכור וכשהוא מחזיר מהלים ומחבר אותן הפרקים בציר הקבוע באחד מהן ותוחבו בחור שבשני ומחזירן לסגור את החנות: וקשיא. לשמואל אם דבר שאלו עשאו בשבת חייב עליו חטאת בזה יהיו ב"ה מתירין אף להחזיר בי"ט: התירו סופו מפני תחלתו וכו'. ואם לא יפתח אף הוא ממעט בשמחת י"ט שלא יהיו מצוי לקנות דברים הצריכין להיום ומשום שמחת יום טוב התירו חכמים: אמר ר' אחא. דאיכא לשנויי אליבא דשמואל נמי בהכי דכשהתירו ב"ה להחזיר לא התירו אלא מחזיר בעלמא ובלבד שלא יחזיר כל צרכו ולתקוע הציר בחוזק שלא ינוד ממקומו וכי קאמר שמואל דחייב עליו בשבת כשמחזיר כל צרכו: בשאין שם פתח. אחר להחנות אבל אם יש שם פתח בזה לא התירו לסלק ולהחזיר אלא משתמש דרך אותו הפתח: מתניתא כר"ש. לאו אמתני' דידן קאי אלא בפ"ו דפסחים דגרסינן להא שם בהלכה א' והברייתא דמייתי התם קאי דתני ר' ישמעאל בנו של ריב"ב בשבת היה מפשט את הפסח עד החזה וקאמר עלה ר' יוסי בר' בון התם דזה הוא דלא כר"ש דתני בתוספתא פי"ב הגורד שמגרר העץ להחליקו והקודח וכו' ולר"ש דוקא עד שיגמור כל צרכו והלכך מפשיטו עד החזה דזה לא מיקרי נגמר כל צרכו. והם נפרש דאמתני' דידן קאי נ"ל מתניתא דלא כר"ש ומיהו הא דר' יעקב בר אחא ע"כ דהתם הוא דקאי כדגרים שם: ואמר

קרבן העדה

רפיים נוטל ומחזיר. ואפי' לכתחלה דכיון דרפוי ליכא למיחש לשמא יתקע ואיגהו כי הורו ברפויה הורו: ה"ג תני קבועין חיבור לטומאה ולהזייה תקועים חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה הנוטלין וכו'. וכ"ה בתוספתא דכלים פ"ח דב"מ ות"פ לווחים שבספינה וכו' אם קבועים במסמרו' ויתדות חיבור לטומאה ולהזייה אם נטמא אחד מהן גם השני טמא וכן אם היו שניהם טמאים והזה על אחד מהן גם השני טהור אבל אם היו תקועים בחוזק ולא נעצו במסמרית לא הוו חיבור להזאה אלא לטומאה לחוד ולחומרא הוא חיבור: הניטלין והנותנין. בשעת מלאכתן נותנין אותן בתוך בית יד שלהן ואח"כ נוטלין הימנו אינו חיבור כלל: והכא את אמר הכין. דאפי' בתקע לחוד הוא מלאכה גמור': ומשני תמן דרכן לקבע. כיון שדרך לקבוע במסמרים והוא לא קבעו אינו חיבור להזייה אבל הכא מיהת רוצה להשתמש כן בתקיעתו וה"ל גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש: קרן עגולה וקרן פשוטה. שניהם מין כלי זמר והוא עשוי נקבים נקבים ככברה ומכניסין בהן חלילים ומוליאין קולות הרבה קרן עגולה מעשה אומן הוא וצריך להקיע בנקבים בחוזק והוי מלאכה וקרן פשוט מכניסו בריווח ודרכן לפרקן תמיד ופטור: קני מנורה. שולחן ממנה קנים לנרו' הרבה ונוטלין הימנה ובשעת הצורך מחזירין אותן: ה"ג קנה של סיידין. וכ"ה בבבלי ס"פ כירה וה"פ הטחין ומלבנין הבית בסיד יש להן קנים של פרקים ונותנין מטלית ברֹאשה ושורין בסיד ומחוי *את הבית וכשהוא טח מלמט' אי אפשר לו אלא בקנ' קצר וכשהוא הולך ומגביה מוסיף קנה על קנה ומאריכו: פטור. כדמפרש בסמוך: מפני שהוא מלמעלן למטן. שהבנין הוא מיעוקע קנה זה שלמטה בשל מעלה ואין דרך בנין בכך: הרי החופר בחולות. מי שהוא חופר בחול ומתיירא שיפלו הגדדין צריך לעשות לוחות בגדדי החפירה נמלא כשהוא חופר מלמטה מושב הלוחות באותן של מעלה והוה נמי מלמעלה למטה וחייב: כאן לשע' וכו'. כלומר היינו טעמא דקנה של סיידין פטור שאינו אלא לשעה שהרי צריך לפרקו תמיד: כאן. החופר חול להבנין הוא לשהות שיהא שם זמן רב: המלחים את התירצין. המחזיר את הקרשים שנועלין בהן פתחי חניות בשבת חייב משום בונה: וב"ה מתירין. בי"ט: להחזיר. לכתחלה בי"ט בתמיה בשלמא לסלק את התריסין לא קשיה דמלאכת אוכל נפש הוא אלא להחזיר איך מקילין: התירו סופו. להכי יתן משום התחלתו כדי שיסלקן שאם לא יתירו לו להחזיר לא יסלקנו כלל: ופריך ולא יפתח. ומה בכך: ומשני אף היה ממעט בשמחת י"ט. שאינו נוטל האוכלין שבתוכו לכך התירו לו אפילו להחזיר: מחזיר. אע"ג דשרי לו להחזיר מ"מ לא יחזיר כל צרכו כלומר לא יתקע דא"כ ה"ל כבונה: כשאין שם פתח. בתיבה ובחנות התירו לסלק התריסין: אבל בשיש שם פתח. אסור לסלק דהא לא התירו אלא משום שמחת י"ט וכיון דאפשר לו להשתמש דרך הפתח ליכא שמחת י"ט בסילוקו: מתני' דר"ש. ולא כרבנן וכדמסיק: הגורד. לאחר שנגמר הכלי צריך לגרדו וזהו גמרו: ל"א הגורד כלונסות או קלפים דהוי תולדה דממחק: הקודח. נוקב עץ או אבן *ואפילו אינו נוקב אלא קלת שאינו עובר לעבר השני (שבכותל): והקוצץ. עלים או מה שאינו צריך לכלי: העיבד את העור. היינו המעבד ואינו חייב עד שיעבד כל צרכו וה"ה כל המלאכות שעושה אינו חייב עד שיגמור את כולה:

לא

רידב"ז

תקועים עי' בפ"ק ז"ל ד"ה תקועים דמקשה על פי' רש"י ז"ל ולדבריו לא קשה מידי. ודו"ק:

תמן דרכן לקבוע וכו' ה"פ דקשיא ליה מהנוטלין והנותנין שאינן חיבור לא לטומאה ולא להזאה והכא את אמר הר"ז לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל עכ"פ מדרבנן לא יחזיר לכתחלה והתם גבי טומאה אינו חשוב חיבור עד שיתקע רק בקביעים חיבור מדרבנן. דלפיכך להזאה אינו חיבור ולטומאה הוי חיבור משום דהוי חיבור מדרבנן [עי' שבת דף מ"ח ע"ב] ועיקר החיבור הוא כשיתקע אבל כ"ז שלא תקע לא הוי חיבור אבל בנוטלין ונותנין אינו חיבור אף מדרבנן והכא לענין שבת הוי חיבור מדרבנן. דקס"ד דהכא גבי שבת נמי עד שיתקע לא ישיב מלאכה כלל. ובקבע הוי רק מדרבנן ובניטלין ונותנין כלל לא. ומשני דז"א דלא תלי בשבת חיבור לענין מלאכה אף דלא הוי חיבור עדיין מ"מ הוי מלאכה והיבור ומלאכה ב' ענינים הן. והתקיעה מחשב רק גמר מלאכתו. והיינו דקאמר תמן דרכן לקבוע. וכיון שהכניסו על לא לקבוע אינן חיבור. ברם הכא אם יתקע תקיעתן הוא גמר מלאכתן. וכיון דעושה דבר שאינו מחוסר אלא גמר מלאכה חשיב הוא נ"כ למלאכה כמו כל מלאכת שבת אף שאינו גמר מלאכה אך מכיון דאינו חסר רק גמר מלאכה חשוב הוא למלאכה וה"נ לא דעיקר המלאכה היא התקיעה וקודם התקיעה לא חשיב מלאכה כלל. וי"ל אלא דתקיעתן הוא רק גמר למלאכתן ועי"כ אף שבדעתו לא לקבוע ואינו חשיב חיבור מכל מקום לענין מלאכה חשוב מלאכה ואינו מחוסר אלא גמר מלאכתן. ודו"ק:

מתניתין דר"ש דתני הגורד והקודח כו' עד סוף הלכה זו שייך לפ"ו דפס' פסחים בירושלמי והתם עיקר והכא אגב גררא עי' שם בפירושינו ודו"ק כי נכון הוא בע"ה:

למה

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ט (לקמן הלכה ג)

שבת קג פ"א

(לעיל דף כו לעיל דף לה)

שבת קג ע"א

וא"ר יעקב בר אחא לא אתיא אלא כר"ש דר"ש לא עבד מקצת מלאכה ככולה. ורבנן עבדין מקצת מלאכה ככולה. וקשיא על דרשב"ג אילו נטל לקצור ולא קצר שמא כלום הוא. א"ר אדא אתיא דרשב"ג כר' יהודה. *דתני [א] השובט והמקטקט על האריג הרי זה חייב מפני שהוא כמיישב בידו. והבא מפני שהוא כמיישב בידו:

הלכה ב מתני' [ב] *החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב המלקט עצים לתקן כל שהן אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה המלקט עשבים לתקן כל שהן אם לבהמה כמלוא פי גדי: **גמ'** *מה חרישה היתה במשכן. שהיו הורשין ליטע סממנין. וכמה יחרוש ויהא חייב רבי מתניה אמר כדי ליטע כרישה. רבי בא בשם רב כדי ליטע זכרותה של חיטה. תמן תנינן זרע קישואין שנים זרע דילועין שנים. תני חיטים מדיות שתים. רבי שמואל בשם רבי זעירא חיטין ע"י שהן חביבות עשו אותן כשאר זירעוני גינה שאינן נאכלין. למה לי להקן כל שהוא למה לי כמלוא פי גדי:

הלכה ג מתני' [ג] *הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו [ד] בין משם אחד בין משני שמות בין משני סימניות בכל לשון חייב א"ר יוסי לא נתחייבו שתי אותיות אלא [ה] משום רושם שכך היו רושמין על קרשי המשכן לידע אי זהו בן זוגו אמר רבי יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל: **גמ'** מאן תנא סימיינית ר' יוסי. מהו בכל לשון אפי' [ו]אלף אלפא. וחש לומר שמא יתן [ו]שלמטן למעלן שלמעלן למטן. כמין קולמוסין היו עשויין.

יחש

קרבן העדה

לא אתיא מתניתין אלא כר"ש. בתמיה הא כרבנן אתיה הכא גבי סדן אפילו התחלת מלאכות ליכא אבל כר"ש לא אתיא דהא ר"ש בעי עד שיגמור כל המלאכה ורבנן דמתניתין סברי כל שהיא מתקיימת כיוצא בה שגי אפילו צריך להוסיף עליה חייב ל"א בניחותא קאמר ודאי דלא אתיא מתניתין אלא כר"ש ולא כרבנן: דר"ש לא עבד מקצת מלאכה ככולה. דבעינן עד שיגמור כל המלאכה ואז אפילו בכל שהוא חייב וכן קאמר תנא דמתניתין כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת שזהו גמרו חייב: ורבנן עבדו מקצת מלאכה ככולה. א"כ אפילו אין מלאכתו מתקיימת חייב: וקשיא על דרשב"ג. דקאמר אף המכה בקורנס על הסדן חייב הא לאו מידי קעביד אלא מפני שאימן ידיו לעשות מלאכה א"כ מי שנטל לקצור ולא קצר כמי יהא חייב וזהו ודאי לכ"ע פטור: השובט. המיישר השתי בכרכרו של עץ שראשו חד: מקטקט. הוא כמו המדקדק והיינו כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו לייסבן שלא יהא נהוח יותר מדאי שהמתיח' נועכבתו מהתחבר יחד עם הארוג: מפני שהוא כמיישב בידו. שהמכה זו גורמת החיבור ומיישב המלאכה לעשות מלאכתו להבא ה"ה המכה בקורנס על הסדן גורמת המלאכה הנכונה והוה ליה התחלת מלאכה:

הלכה ב מתני' המנכש. החופר סביב עיקרי הגפנים והלמחים: מקרסם. קולץ ענפים יבשים מן אילן לתקנו: מזרד. זרדין לאין בל שנה זו ופעמים שהן מרובין ומכחישין האילן ומתייבשין וקוללין אותם ממנו: אם לתקן. את האילן או את הקרקע וקללו מן המחובר: ביצה קלה. כגרוגרת מבילת תרנגולת שקלה היא לבשל מן הביצים: **גמ'** מה חרישה היתה במשכן. דהא כל אבות מלאכות ממשכן למדו: ומשני שהיו חורשין ליטע סממנין. שהיו צריכין לשמן המשחה: זכרותה של חטה. הוא המקום החד שבראשו אחד של החטה: תמן תנינן. לעיל בפרק ר"ע: חיטים מדיות. חיטים שבאין ממדינת מדי: עשו אותן כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין. דליחייב על שני חיטין אע"פ שאין בהן אפילו קרוב לגרוגרת אלא עשו אותן כקישואין ודילועין: ה"ג למה לי להקן כל שהן לבהמה כמלא פי גדי. וה"פ למה לי דהני בסיפא גבי עשבים לתקן כ"ש הא תני ליה רישא בעצים לתקן כל שהן ונמילא ידעינן דהך בעשבים הדין כן ומשני לבהמה כמלא פי גדי אילטרך ליה לכך תני נמי לתקן כל שהן:

הלכה ג מתני' בין משם אחד. שהיכן אלפין: משני שמות. אלף בית: ובכל לשון. של כל כתב וגופן של כל אומה ואומה: משום רושם. סימן שהיו עושים בקרשי המשכן מפני שמתפרקין אותו ולכשיקימוהו לא יחלפו סדר הקרשים ואתי ר' יוסי למימר דאפי' לא כתב אלא רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב: מצינו שם קטן וכו'. הא אתא רבי יהודה לאשמועינן דאע"ג שלא נגמר מלאכתו שנתכוון לכתוב תיבה גדולה וכתב מרלתה ואותו מקצת הוי תיבה המתקיימת במקום אחר חייב: **גמ'** מאן תנא. בשתי סימניות חייב: ר"י. היא דמחייב אפילו רושם וכולה מתני' ר' יוסי היא: אפילו אל"ף אלפ"א. שאלפ"א לשון יון כמו אל"ף בלשון הקדש: וחש לומר וכו'. לר' יוסי פריך דקאמר שעל קרשי המשכן היו רושמין ולא כתבו עליהן אותיות וקשיה מאי אהני הרשימה הא עדיין יש לחוש שיעמידו לד הקרש שהיה בתחלה למטה לצד הארץ למעלה ולד שהיה למעלה למטה בשלמא אילו היו כתובות אותיות היה ניכר שהיפוך משא"כ בשרטוטים: ומשני כמין קולמסין היו עשוין. שהיו מלמטן עבין אמה ומלמעלה כלין והולכין עד כאצבע ואי אפשר למטעי ליתן את שלמטה למעלה ואת שלמעלה למטה:

ותם

פני משה

ואמר ר' יעקב בר אחא. וכן אמר ר' יעקב דלא אתיא הך דר' ישמעאל אלא כר"ש דלא עביד מקצת מלאכה ככולה דאלו לרבנן דעבדי מקצת מלאכה ככולה דאף הקודח כל שהוא חייב אפילו עד ההוא אינו מפסיט בשבת: וקשיא על דרשב"ג. דמתני' דקאמר אף המכה בקורנס וכו' וכי מה איכפת שהוא מתקנו למלאכה אילו נטל דבר לקצור ותיקנו להכינו כדי לקצור ולא קצרו שמא כלום הוא והכא נמי הרי לא עשה להמלאכה: אתיא דרשב"ג כר' יהודה דתני. בברייתא דר' יהודה מוסיף באבות מלאכות דאף השובט והמקטקט שמכה בכלי על האריגה כדי לישבה ולסדרה בשיוי ה"ז חייב משום שהוא כמיישב בידו לתקנו למלאכה ה"נ לרשב"ג כן:

הלכה ב מתני' החורש כל שהוא. חייב דחזיא לזריעה לגרעין כל שהוא: המנכש. תולש עשבים רעים מתוך הזרעים: והמקרסם. שקולץ ענפי יבשים של האילן: והמזרד. קולץ ענפים לחים המרובים וכל זה לתקן את האילן ובכל שהוא חייב שזה הוא כנוטע: המלקט עצים. אם לתקן את השדה או את האילן וקלץ ממנו בכל שהוא חייב: ביצה קלה. כגרוגרת מבילה קלה כדלעיל בפ"ח בהלכה ה': כמלא פי גדי. לפי שהן ראוין לגדי:

גמ' מה חרישה היתה במשכן וכו'. כתוב לעיל פ' כלל גדול בהלכה ב' עד שאינן נאכלין ושם מפורש: למה לי וכו'. משנה יתירה הוא בעשבים דלהקן כל שהוא שמעינן מהמלקט עצים ואם לאכילת בהמה כמלא פי הגדי כבר תנינן להא לעיל בסוף פ' כלל גדול וא"מ משני מידי:

הלכה ג מתני' הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו. ודוקא בשולט בשתי ידיו בשוה אבל בשאר כל אדם בימינו חייב בשמאלו פטור ועיטר יד שכתב בימינו שהוא שמאל כל אדם פטור ואם כתב בשמאלו חייב שזהו דרך כתיבתו: בין. השתי אותיות הן משם אחד בין הן משני שמות ובין הן משני סימניות שאות זה לסימן זה ואות זה לסימן אחר ובין בכל לשון חייב: לא נתחייבו ב' אותיות אלא משום רושם וכו'. כלו' דר' יוסי ס"ל דעיקר החיוב של הכותב משום רושם הוא שרושם הוא שמצינו במשכן שכך היו רושמין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן זוגו של כל אחד ואחד שלא יוחלפו אחר שנתפרקו והיו צריכין ליזהר שיקימו אותן כמשפט הראשון שהוקמו זה אצל זה כדקאמר בגמרא אבל כותב לא מצינו במשכן ואינו אלא תולדת רושם ופליג ר' יוסי על שסידרו לכותב במנין אבות ואין הלכה כמותו לענין קריאת התולדה לכותב אבל לענין חיוב מתחייב ברושם כמו בכותב ותולדת כותב הוא: א"ר יהודה. ובנוסחת הבבלי גרים אמר רבי מצינו שם קטן משם גדול וכו' וכלומר שאפילו לא נגמר מלאכתו שנתכוין לכתוב שם הגדול שמעון ולא כתב אלא שם משמעון או כיוצא בזה חייב שהרי מיהת כתב שתי אותיות וראויות לשם וכך הלכה באותיות שלא כתבן פעמיים בכפל וכגון אלו אבל אם כתבן כפולות כגון אא או בב אינו נתחייב אא"כ הן שמות במקום אחר כגון שש גג רר תת סס הה: **גמ'** מאן תנא סימניות. דמשמע אפילו אינן אלא לסימן בעלמא ר' יוסי הוא דקאמר עיקר חיוב של כותב משום רושם שהיה במשכן הוא ולא היה אלא לסימן: מהו בכל לשון אפילו אל"ף אלפ"א כלו' במקום אל"ף כתב אלפ"א והוא לשון יונית כדתנן בפ"ג דשקלים יוונית כתוב עליהן אלפא ביתא גמלא ואם כתב שתי אותיות מלשון יוונית או משאר לשון לעז חייב: וחש לומר וכו'. על הא דקאמר ר' יוסי שכך היו רושמין על קרשי המשכן והאיך עשו דהא אכתי איכא חששא שמא יהפוך אותן והגהון למעלה יתן למטה ומה שלמטה יתן למעלה וכהאי מאן דאמר דס"ל כשם שעובי הקרשים מלמטן כך היו למעלן: כמין קולמוסין היו עשוין. כלומר לא כהאי מ"ד דאמרן אלא היו משופעין והולכין כקולמוסין הללו עד שהיו כלין למעלה כאצבע וא"א להחליף מה שלמעלה למטה:

וחש

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' ר"פ מהלכות שבת הלכה יח יט

י
ב מיי' שם הלכה א

יא
ג מיי' שם פי"א הלכה ט

ד מיי' שם הלכה

יב
ה מיי' שם הלכה ט

גליון הש"ס

[ז] עיין ק"א ופרוש דחוק. ואפשר לפרש אף שכתב אלף אלפא דקייט בני אלפין ואינו כבלעלמא אפ"ה חייב משום דהוי כלשון אחר ובכל לשון חייב וכדאמרי' בש"ס באות דאהזכך כית דאית' כגלטור בעלמא ע"ב:

[ז] פי' כתוס דף לא ד"ס בניתא וכמג"ה כ' מג בקנ"א ובי"ס בקנ"ג:

רידב"ז

למה לי לתקן כ"ש למה לי כמלא פי גדי. כפי' כפ"מ ז"ל דפריך דמתני' מיותר ולא משני מידי. ודו"ק:

הגי

שנויי נוסחאות (פוכ"מ) סימיינית בד"ו סימיונות.

טוב ירושלים

תאן תנא סימיינית ר' יוסי היא אפשר לומר דגם לרש"י א"ש דנאמת סמסא דמחייב בשני סימנים שאינם דומים זה לזה הוא מסעמא דהוא צריך לרשום להכירם נאחר זמן א"כ מ"ל בזה או בזה. וא"א רק לר' יוסי דבל כרבנן י"ל כיון דאין דרך בני אדם לכתוב כן לא מחייב ומש"ק סוד"ה מאן מצ"כ נסכות שלא יחלקו התלמודיים. ולא סייל דעדיין תקשי' לן ס"ג המסקנה הדקתנא סיפא כו' כדרך הגמ' בכ"מ אלא ע"מ דהנא דידן לס"ל כלל כדברי כס"ג:

מהו בכל לשון אלף אלפא סוגת בירושלמי איך נפרש קך בכל לשון אם קאי על הלשון אבל הכתב לא יתחייב אלא אשורים או קאי אגופן של כתב דיתחייב בכל כתב מאיזה „לשון" שיהיה וגז"א דאפילו אלף שכתבה בצורת אלפא ביונית [כמש"כ סק"ב] ג"כ חייב ומזה מוכח להדיא כרמב"ם פי"א ה"י דבכל לשון חייב בהיזה כתב שיהיה דלא כה"ג שדעתו דבל כתב גלחות לא מחייב רק מדרבנן אסור וז"ב וא"ל כמה ספרי נוב"ם לעיין בו בס"ג וכ"ם מג"ם מזה:

עין משפט
נר מצוה

יד
א מיי' פ"ח ממתנות עניים הלכה יח טוש"ע יו"ד סי' רנא ס"ט

טו
ב מיי' פי"א שבת הלכה י

תורה אור

וחש לומר שמא יתן שבפנים בחוץ ושבחוץ בפנים. טבעות היו מוכיחות והחש לומר שמא יחליף. א"ר אחא לוכסן היו כתוב עליהן. ויחליף. א"ר אימי °והקמות את המשכן כמשפטו. *וכי יש משפט לעצים. אלא אי זהו קרש זכה להינתן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרום. אילין דר' הושעיה ודבר פזי הוון שאלין בשלמיה דנשיא בכל יום. והוון אילין דרבי הושעיה עלין קדמאי ונפקין קדמאי. אזלין אילין דבר פזי ואיתחתנות בנשיאותא. אתון בעיין מיעול קדמאי. אישתאלת לרבי אימי. אמר לון רבי אימי והקמות את המשכן כמשפטו. וכי יש משפט לעצים. אלא אי זהו קרש זכה להינתן בצפון ינתן בצפון. בדרום ינתן בדרום. תרין זרעיין הוון בציפרין בולווטיא ופגניא הוון שאלין בשלמיה דנשייא בכל יום. והוון בולווטיה עלין קדמיי ונפקין קדמיי. אזלין פגניא וזכון באוריתא. אתון בעיי מיעול קדמיי. אישתאלת לרשב"ל. שאלה רשב"ל לר' יוחנן עאל ר' יוחנן ודרשה בבי מדרשא דרבי בנייה א אפי' *ממזר ת"ח וכהן גדול עם הארץ ממזר ת"ח קודם לכ"ג עם הארץ. *סברין מימר לפדות ולכסות ולהחיות. הא לישיבה לא. א"ר אף לישיבה. מה טעמא. °יקרה היא מפנינים. אפי' מזה שהוא נכנס לפני ולפנים. תני וגד מגדיאל. מתיבין לר' יהודה *והלא אלו פשוטים ואלו כפופים. תני בשם רבי יודה כתב שני אותות שוים ב והן שם חייב כגון שש תת גג רד חח. ורבנן אמרי ב' אותיות בכל מקום. אשכחת אמר קלת וחמרת. על דר' יודה קלת והמרת. על דרבנן קלת על דר' יודה כתב שתי אותיות שוין והן שם על דעתיה דר' יודה חייב. על דעתהון דרבנן פטור. קלת על דרבנן שתי אותיות מכל מקום אע"פ שאין שם. על דעתהון דרבנן חייב. על דעתיה דרבי יודה פטור.
מהלפה

שמות כו | משלי ג

פני משה

וחש לו' וכו'. והא אכתי איכא חששא שמא יחלוף ליתן הלד שבפנים למבחוץ ואת שמבחוץ ללד פנים שהרי היו מלופין בזהב מבפנים ומבחוץ. וקאמר דלהא ליכא למיחש שהטבעות שהיו מבחוץ הן היו מוכיחות להלד שבחוץ: וחש לו' שמא יחליף. והא אכתי איכא חששא אפי' היו רושמין לידע איזה בן זוגו שמא יחליף את שניהן מרוח זה לרוח זה: לוכסן היו כתוב עליהן הסימן ברשמו עליהן היה רשום באלכסון כל הזוג כזה צעצע המוקלת על זה והמוקלת על זה והשתא א"א להחליף אפילו מרוח לרוח אחר דמכיון שעל כולן היה נרשם באלכסון כך אם יחליפו א"א בלא יהא ניכר שהוחלפו ומתוך כך היו יודעין להקימן תמיד כסדרן הראשון שהוקמו בתחלת הקמת המשכן: ויחליף. אותן מרוח זה לרוח אחר ומה בכך שהיו נזהרין כל כך בסימנין שאפילו מרוח זה לרוח אחר לא יחליפו: כמשפטו. כתיב וכי יש משפט לעצים וה"ל למיכתב כאשר הראית בהר אלא ללמדך שהשמור משפט סידורן הראשון וזה הקרש בזכה להנתן בצפון ינתן בצפון לעולם ושבדרום ינתן בדרום לעולם: וגרסינן להא בסוף הוריות ולהאי עובדא דלקמיה: אילין דר' הושעיא ודבר פזי. שתי משפחות היו ורגילין להקביל פני הנשיא ולשאול בשלומו בכל יום ואותה משפחה דבר הושעיה היו מנהגם להכנס בראשונה שהיו יותר חשובים מבני המשפחה דבר פזי והלכו אלו דבר פזי ונתחתנו במשפחת הנשיא ורצו עכשיו להקדים לפניהם שנעשו יותר חשובים מהם ושאלו לר' אימי ואמר להן מן המקרא הזה וכו' דלמדין אנו מכאן שאין לשנות הסדר ומכיון שזכתה משפחה הראשונה להקדים בכניסה אין דוחין אותה ממנהג סידורה: תרין זרעין. שתי משפחות היו בצפורי וקראין בולווטיא ופגנייא והיו אלו בני בולווטיא נכנסין בראשונה להקביל פני הנשיא ויוצאין בראשונה והלכו משפחת הפגניא וזכו להתגדל בתורה והיו רוצין להקדים לפני הבולווטיא ושאלו לר"ל היאך יתנהגו ור"ל שאל לר' יוחנן ונמנו וגמרו ונכנס ר' יוחנן לבה"מ ודרש דזה לא דמיא להא דר' אימי דודאי חשיבות התורה היא קודמת וכדתנן אפי' ממזר ת"ח וכו': סברין מימר. מעיקרא סברוה לומר דדוקא לענין לפדות ולכסות ולהחיות כדאיירי במתני' דהוריות בהא הוא דאמרו אפי' ממזר ת"ח קודם הוא אבל לישיבה לענין חשיבות בישיבה כגון לישב בראש ולהקדימו בכניסה ויציאה לא אמרו דאלו לענין התמנית בישיבה ובסנהדרין כבר שנינו בפ' אחד דיני ממונות דהכל כשירין לדיני ממונות אפי' ממזר אבל לא לדיני נפשות: אמר ר' אבין אף לישיבה. כדדריש ר' יוחנן וכדאמרן: יקרה היא מפנינים. משמע דבכל מיני חשיבות השייכים ליקר והפארת חשובה הוא וקודמת אפילו להשיבות כ"ג זה שנכנס לפני ולפנים: תני וגד מגדיאל מתיבין לר' יהודה וכו'. כלו' על הא דמשוה אלו דקחשיב זה לזה דהא לא דמי דבשלמא גד מגדיאל שניהן שוין הן אלא דשם משמעון ושואל ודן מדניאל אלו מאותיות הפשוטים ואלו מאותיות מנצפ"ך הכפולים ולא משני הכא מידי: שתי אותיות בכל מקום. כלו' שתי אותיות מכל מקום בענין שיהא אות זה משונה מאות זה להפוקי הני דשוין הן וכאות אחד הוו: אשכחת אמר. נמצאו למידין קולא והומרא לר' יהודה וקולא וחומרא לרבנן דכותב שתי אותיות שוין לר' יהודה חייב ולרבנן פטור והרי חומרא לר' יהודה וקלת על דרבנן: שתי אותיות בכל מקום אע"פ שאינן שם. כלו' ואם כתב שתי אותיות מכל מקום ואפילו אינן שם במקום אחר כגון אה אף וכיוצא באלו לרבנן חייב ולר' יהודה פטור דבעי דוקא שיהו שם במקום אחר:
מחלפה

קרבן העדה

וחש לומר וכו'. ועדיין יש לחוש שיתן הלד שהיתה פנימי לחוץ ושל חוצה ללד פנים: טבעות היו מוכיחין. שן הטבעות שהיו הבריחין נתונים בהם היו ללד פנים והיה ניכר איזהו ללד פנים: וחש לומר שמא יחליף. עדיין יש לחוש שיתן הקרש שבדרום ללד לפון וכן בהיפך דקס"ד שהיו כל הרבועות שוות מה שאין כן אם היו עליהן אותיות כסדר אל"ף בי"ת לא היו יכולין להתהפך: ומשני לוכסן היה כתוב עליהן. שהיו הרשומות באלכסון וממקום שהיה מסיים הרושם של קרש זה היה מתחיל הרושם שבקרש השני ובלד השני היה הלוכסן בהיפוך כגון בראשון התחיל הרושם מלמעלה באלכסון מזרח למערב ובשני בהיפך ולא היו יכולין להתהפך: ופריך ויחליף. הרושם גופא למה לן: וכי יש משפט לעצים. דמשפט משמע כראוי וקשיא וכי עץ אחד ראוי יותר מחבירו: אלא איזה קרש וכו'. ופי' כמשפטו כסדרו הראשון כן תעשה כל הימים ובזה ניחא כל מה במקשה הי"מ: ינתן בלפון. ששם השלחן: ינתן בדרום. ששם המנורה: אילין. משפחות דר' הושעיא ובר פזי היו שואלין בשלום הנשיא בכל יום: והוון וכו'. והיו אלו של ר' הושעיא רגילין לכנוס תחלה ולצאת תחלה קודם אלו דבי פזי: אזלין אילין דבי פזי והתחתנו בנשיא ואתו ורצו לכנוס תחלה: אישתאלי' לר"א. אתו ושאלו לר"א אם ידחו הני דר"ה מפני כבודם של אלו שהתחתנו בנשיא הואיל והני דר"ה מתחלה מעלתם היתה לפי שהתחתנו בנשיא נכנסו תחלה ועתה רצו לתקן שיהיו שניהם שוים מי שירלה יכנוס תחלה: ינתן בדרום. ה"ה הני דר"ה לא ידחו ממקומן כיון שזכו במעלה אע"ג שעכשיו שניהם שוים: תרין זרעיין. שני משפחות היו בליפורי: בולווטייא. חכמי עלה: ופגנייא. היו הדיוטות: הוון וכו'. היו שואלים בשלום הנשיא בכל יום והיו בולווטייא נכנסין ויולאין ראשונה ופגנייא אחרונים: אזלון פגנייא וזכו בלימוד התורה: אתון. פגנייא ורצו לכנוס תחלה: אישתאלית לרשב"ל. אתו ושאלו לרבי שמעון בן לקיש ושאל רשב"ל לרבי יוחנן נכנס רבי יוחנן ודרש בבית המדרש של ר' בניי': אפילו ממזר ת"ח וכו'. דרש הא דתנן דאפילו ממזר תלמוד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ: סברין בני הישיבה לומר דאינו קודם אלא לפדות ולכסות ולהחיות אבל לישיבה לא דרישא דמתני' דהוריו' איירי בלפדות ולהחיות הלכך אף על פי שפגנייא גדולים בתורה אין הראשונים נידחים מפניה' בכניסה ויליאה תחלה: א"ר אבין אף לישיבה. א"כ פגנייא קודמין לכנוס: מזה שהוא נכנס לפני ולפנים. היא יקרה משמע דלריכין לנהוג בו יקר וגדולה יותר מכה"ג דאין לפרש כפשטיה דא"כ היינו וכל חפליך לא ישוו בה: תני וגד מגדיאל. ונרא' שלא היה גירסתם במתני' וגד מגדיאל. ל"א ה"פ תני גד מגדיאל לאוד קאר"י דאי שם משמעון ודן מדניאל ליכא למימר דהא הנך פשוטים והנך כפופים: מתיבין. חכמים לר' יהודה דאמר שם משמעון ודן מדניאל מי דמי: אלו פשוטים. שם ודן לריך שיהיה פשוטים בסופן והנך כפופים כבאמצע התיבה: כגון ששותת. והן מתיבות גדולות כגון שש מששך תת מתתנו וכ"ש אם נתכוין לקטנה מתחלה דבהא אפילו רבנן מודו: שתי אותיות בכל מקום. אם לא כתב מתחלה לשם קטנה אלא ששתי אותיות באין משם גדול אינו חייב עד שיהיו ב' אותיות שאינן שוות וה"ה אם כתב ב' אותיות שאינן שוות אע"פ שאינן שם בשום מקום חייב: אשכחת אמר. נמצאת אומר שיש לדעת ר"י קולא וחומרא וכן לדעת רבנן: ופריך
מחלפה

מסורת הש"ס
הוריות פ"ג הלכה ה
הוריות יג ע"א
במדבר רבה פ"ו
שבת קג ע"א

רידב"ז

תני בשם ר' יהודה כתב ב' אותיות שוים והם שם חייב כגון. שש. תת. גג. רר. חח. ורבנן אמרי ב' אותיות בכ"מ פי' דרבנן דברייתא לא מסקי כמו במתניתין בין משם אחד בין בשני שמות וסבירא להו דווקא בב' שמות אבל בב' אותיות שוין לא ועל זה קאמר ק לא והומרא על דר' יהודה קילור לשון הוא וכונה קולא וחומרא על דרבנן. קלת על דר' יהודה וחומרא על דר"י כתב ב' אותיות שוין כו' בזה מלינו חומרא לר"י קלת על דרבנן. ר"ל דקולא וחומרא לרבנן. בב' אותיות מ"מ בזה הוי חומרא לרבנן וקילור לשון הוא:

מחלפה

שינויי נוסחאות (סו"ד) והקמות (שמות כ"ו). (סו"כ) זהו בד"ו זה. (סו"ע) ואיתחתנות בד"ו ואיתחתנון. (סו"ג) זהו בד"ו זה. (סו"י) בעי בד"ו בעו. (סו"ג) שאין בד"ו שאינן.

טוב ירושלים

וכי יש משפט לעצים אלא קרש שזכה להנתן בלפון כו' ק"ל ת"ל תהא דמעלין בקודש ואין מורידין וי"ל קדושת לצון תחילה אין נשיבו מזוז זה ופי' מג"א ס"ח סק"ו: מאי טעמא יקרה היא מפנינים אפילו מזה שהוא נכנס לפני ולפנים. י"ל כוונה כאותה עפ"ת שנקדים הפסוק טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף. דבכר אמרו אפילו שלא לשמה דמתוך שלא לשמה בא לשמה וכבר ידוע מאחז"ל דמכלחין בבלי ס"ג א' למשתמשים בה עובר וככוד כפרכ"י שם לחד ליבנא א"ש. טוב לי תו"פ אפילו היא בא מכח אלפי זהב וכסף. ר"ל אפילו שלא לשמה. ופי' בס"ם גר תמיד על כריתות בשם ברכת שמואל. שלכן ממזר ס"ם עדיף מכה"ג. דכהונה הייט בעבודה בעינן דוקא לשמה מתא"כ בתורה פי"ם וז"ש יקרה היא. פי' התורה היא יקרה אפי' לו אם היא רק מפנינים ר"ל אפילו שלא לשמה ואזי עדיף מעבודם תמילא דבעי לשמה ולפ"ז ספקו נשאר כפשוטו רק שממילא ידעינן גם זה:

מערכת הערוך ופגנייא. בערוך (ע' פגן ב') [פי' בלשון רומי פרזי ואיש כפר (מס"ע)]:

מהלפה שיטתיה דרבי יודה. דתני [א] יכול עד שיכתוב את כל השם. עד שיארג את כל הבגד. עד שיעשה את כל הנפה. ת"ל °מאחת. אי מאחת יכול אפי' כתב אות אחת. אפי' ארג חוט אחד. אפי' עשה בית אחד בנפה ובכברה ת"ל ועשה אחת. הא כיצד עד שיעשה מלאכה שביוצא בה מתקיימת. והבא הוא אמר *השובט והמקטקט על הארוג הרי זה חייב מפני שהוא מיישב בידו:

הלכה ד מתני'

*הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב [ב] כתב בדיו בסם בסיקרא בקומות וקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי *הבית ועל שני דפי פינקס והן נהגין זה עם זה [ג] חייב הכותב על בשרו חייב והמסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת [ד] ור' יהושע פוטר: **גמ'** כתב בדיו על עלי ירקות במשקין ובמי פירות על הלוח פטור. [ה] *עד שיכתוב דבר של קיימא על דבר של קיימא ר' יעקב בר אחא ר' יסא בשם רבי אליעזר *כתב [ו] אות אחת בטיבריא ואות אחת בציפרין חייב. *והא תנינן אם אינן נהגין זה עם זה פטור. א"ר בא בר ממל בסרדה [ז] *עדים שאינן יודעים לחתום. רשב"ל אמר רושם לפניהן בדיו והן חותמין בסיקרא בסיקרא והן חותמין בדיו. א"ל רבי יוחנן מפני שאנו עסוקין בהלכות שבת אנו מתירין אשת איש. אלא מביא נייר חלק ומקרע לפניהן והן חותמין. ולא כתב ידו של ראשון הוא מרחיב לפניהן את הקרע. ר' מנא בעי ולמה לינן אמרין רושם לפניהן במים. אם בא וערער ערערו בטל. *הקורע על העור [ח] כתבנית כתב חייב. הרושם על העור בתבנית כתב פטור. אמר להן רבי אליעזר *והלא בן סטדא

לא

קרבן העדה

מחלפה שיטתיה דר"י. קשיא דר"י אדר"י: יכול עד שיכתוב כל השם. דכתיב ועשה אחת דמשמע כולה ועד שיכתוב כל התיבה הוא דחייב: בית אחד בנפה וכברה. לאחר שהסיך גלרים של שתי עושה בארוגת ערב ע"ג אחד מלמטה וא' מלמעלה והן קרויים בתים הורה אור והן עונבין את השתי כדרך רכיבהו ועומד הארוג ובית א' אין מתקיים ומשום דלאו חוטין ניכהו קרי להו בית כמו בתי נירין שאין לה בתי נירין אחרים: ת"ל ועשה אחת. שתהא מלאכה שלימה שמתקיימת כיוצא בה: והכא הוא אמר. לעיל בפרקין: השובט. משוה השתי בכרכור: והמקטקט. כשמכה חוט הערב מכה בכרכר עליו לייפבן שלא יהא מחוח יותר מדאי: מפני שהוא כמיישב בידו. שהמכה זו גורמת החיבור אע"פ שאינה מלאכה המתקיימת במקום אחר אפ"ה חייב וקשיא אהדדי דהא דהני יכול עד שיכתוב וכו' כמי ר"י תני לה:

הלכה ד מתני' בסם. אורפמינ"ט בלע"ז: בסיקרא. מין אבן שלבעו אדום: בקומס. מין עפר שלבעו שחור פ"א מין שרף אילן גומ"א בלע"ז: כל דבר שהוא רושם. לאתויי מים ששרו בהן עפצין גאלי"ש בלע"ז שהוא רושם שרשומו מתקיים: על שני כותלי זוית. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקלוע: על שני לוחי פנקס. פנקס של חנווני כעין אותן של סוחרים שיש להם לוחים הרבה דבוקים וטוחין בשעוה: על שני לוחי פנקס. רבותא אשמועינן אף על גב דלאו על לוח אחד הם אם נהגין ונקרין זה עם זה שכתובין על שני שפתי הלווחין סמוכין זה לזה חייב: הכות' על בשרו. בדיו: המסרט. במכתב או בסיד: **גמ'** על עלי ירקות. שאין הכתב מתקיים עליו אפילו כתב עליו בדיו: במשקין ובמי פירות. שאין הרושם מתקיים אפילו כתב על הלוח פטור: כתב אות אחת בטבריא וכו'. ואיירי בשכתבן על שני מגילות: ופריך והא תנינן אם אינן נהגין זה על זה פטור. והני תרי אותיות אינן נהגין זה עם זה מיהא ובבבלי תירץ התם מחוסר מעשה דקריבה והכא לא מחוסר מעשה דקריבה: ה"ג תפתר בסיד דק: עדים שאינן יודעין לחתום. בגט: והן חותמים בסיקרא. שכתב עליון הוא עיקר כתב: מפני שאנו עסוקין בהלכות שבת. ומחמירין ואוסרין לעשות כן בשבת נבוא להתיר בשביל כן אשת איש ונתיר לעדים לחתום כן על הגט: מביא נייר חלק ומקרעין לפניהן. מסרטין ורושמין בסכין על הנייר שמות העדים ובאין העדים וממלאין הקרעין דיו: ופריך ולא כתב ידו של ראשון הוא. והעדים אינן עושין דבר ואין זו כתיבה כלל ואין הגט יכול לקיים בחותמיו: ומשני הוא מרחיב לפניהן הקרע. והן כותבין שם במקום הריוח ואינן ממלאין את כל הריוח: רבי מנא. ופריך ולמה לית אנן אומרים שירשם לפניהם במים: ומשני אם בא וערער עירעורו בטל. כשמקרעין לפניהם אבל כשירשמו במים יערער ויאמר שרשמו במי מילין ששרה בהם מי עפצים וה"ל כתב ע"ג כתב ובגיטין הגירסא אם בא וערער עירעורו קיים והיא היא: על העור. של אדם: חייב. משום כותב:

לא

פני משה

מהלפה שיטתיה דר' יהודה. בהא דקאמר האי בענינא להא דקאמר לעיל בסוף הלכה. דתני בת"כ פ' ויקרא: ת"ל מאחת. משמע אפילו מקצת הכתיבה והאריגה: אי מאחת וכו' הא כיצד עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת במקום אחר. והיינ' שם משמעין וכיוצא או בשניהן שוין כגון שם וכיוצא אלמא דמיהת לר' יהודה דסתם סיפרא אליבא דר' יהודה היא בעינן שתהא נקראת מלאכה בפני עצמה במקום אחר. והכא הוא אמר בהלכה דלעיל השובט וכו' ומה בכך שמיישב בידו לאריגה הא מיהת במקום אחר לאו מלאכה בפני עצמה מיקריא ולא מבני מידי:

הלכה ד מתני' הכותב שתי אותיו' בהעלם אחד חייב. הא קמ"ל שאם כתבן בהעלם אחד חייב הוא לעולם ואפילו חזר ועשאן אות אחת וכך הוא בתוספת' פי"ב בהדיא הכותב אית אחת ועשאן שתי אותיות שתי אותיות ועשאן אות אחת הרי זה חייב נתכוין לכתוב אות אחת ונעשו בידו שתי אותיות שתי אותיות ונעשו בידו אות אחת ה"ז פטור. וסיפא היינו דתנינן לקמן נתכוין לכתוב חי"ת וכתב שני זיינין פטור: בסם. אורפמינט"ו בלע"ז: בסיקרא. הוא מין לבע אחור ויש של אדום: וקימוס. הוא גומא: וקנקנתוס. היא חריתא דאושכפי ווידריאל"ו בלע"ז: ובכל דבר שהוא רושם. ועומד ומתקיים כגון מי עפצים ובלבד שיכתוב ג"כ על דבר המתקיים כדקאמר בגמ': על שני כותלי הבית. כגון הזויות הסמוכין: ועל שני דפי פנקס. בקצה שפות של הלוחות והן סמוכין ויכולין הן להיות נהגין ונקרין זה עם זה חייב: הכותב על בשרו חייב. מפני שהכתב עומד על העור ואף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לשאר כתב בנמחק לאחר זמן: והמסרט על בשרו. צורת כתב בשריטת הברזל: ור' יהושע פוטר. לפי שאין דרך כתיבה בכך והלכה כר' יהושע:

גמ' כתב בדיו על עלי ירקות וכו'. תוספתא היא בפ' י"ב: כתב אות אחת בטבריא והלך משם לציפורי וחזר וכתב אות אחת והכל בהעלם אחד חייב: והא. אנן תנן אם אינן נהגין זה עם זה פטור וקס"ד דכתב את השניה בציפורי על לוח אחר ואינן יכולין להתקרב זה לזה: אמר ר' אבא בר ממל בסדרה. לפי מה שכתוב לפנינו ה"ס שמירי שכתב אות השני בציפורי כסדר של האות הראשון שכתב בטבריא כגון שכתב להראשון בשפת הלוח וכסדר הזה כתבו גם להשני בציפורי בשפת לוח אחר דאף על גב דעכשיו אינן נהגין זה עם זה מ"מ יכול הוא לקרבן זה אצל זה ויהיו נהגין זע"ז ומכיון שכתבן בהעלם אחת מצטרפין וחייב והא קמ"ל דקריבה דלאחר זמן שפיר קריבה מיקריא ובהא דנקט בציפורי עוד רבותא קמ"ל שאפי' לא השלימו לאות השני במקום שהתחיל לכתוב וה"א שהמקומות מחלקין להשיעור אפ"ה מכיון שהן בהעלם אחת חייב: עדים שאינן יודעין לחתום וכו'. גרסי' להא בפ"ב דגטין בהלכה ג' לכל הא דלקמן עד סוף הלכה: רושם לפניהן בדיו והן חותמין. על הרושם בסיקרא או איפכא דקסבר הואיל ובכה"ג מיקרי כתב לענין שבת הוי מי כתב לענין הגט: מפני שאנו עסוקין בהלכות שבת. וכי מפני שאנו מחמירין לקרותו כתב לענין שבת אנו מתירין אשת איש בתמיה שאתה מדמה לסמוך על זה לענין מעשה להקל באשת איש: ומקרע לפניהן. בהנייר צורת אותיות והן חותמין בהן: ולא כתב ידו של ראשון הוא. שהרי כשהן חותמין על צורת האותיות. שנעשו בראשונה כתב על גבי כתב נקרא ולאו כלום הוא: מרחיב לפניהן את הקרע. כלו' שעושה הקרעים של האותיות הללו ומשים אותן על הנייר שהן חותמין והן ממלאין דיו בתוך חלל האותיות ולא הוי כתב על הכתב: ולמה לית אנן אמרין רושם לפניהן במים. שהרי רשימת מים לאו כתב מיקרי ויכולין הן לחתום בדיו על הרושם: אם בא ועירער ערעו בטל. כלו' שאם אתה אומר רושם במים אתי הבעל ומערער לומר שלא נחתם כהוגן משום דמ"מ הרושם ניכר לפי שעה ויאמר שכתב ע"ג כתב היא לפיכך האי תקנתא עדיפא שמקרע לפניהן והן חותמין דרך הקרע ואם אף על זה יבא ויערער ערעור בטל דשפיר קרינן ביה וכתב לה: הקורע על העור. בשבת כתבנית כתב חייב לפי שהוא מתקיים אבל הרושם ברשימה בעלמא על גבי העור ולא קרע בתוך העור פטור: אמר להן ר' אלעזר וכו'. תוספתא היא בפי"ב ועל המסרט על בשרו קאי שא"ל ר"א לחכמים דפטרי והלא בן סטדא והוא אותו האיש ונקרא כאן על שם אמו כלו' ששת לא מבעלה והוא

לא

רידב"ז

מחלפי' שיטתי' דר' יהודה דתני יכול עד שיכתוב כל השם עד שיארוג כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה כו' עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת. והכא הוא אומר השובט והמקטקט כו' מפני שהוא כמיישב בידו וקשיא מר"י דארג חוט אחד על האי דר"י משובט ומקטקט דל"ל הטעם מפני שהוא מיישב הא במלאכה שכיוצא בה מתקיימת חייב ואפילו אינו על הארוג ולדידי' משכח"ל דווקא על הארוג ודו"ק:

הקורע על העור כתבנית כתב הק"ע ז"ל כתב על עור אדם על הארוג ובמס' גיטין פ"ב לא משמע כן אלא עור סתם:

מחלפת

שינוי נוסחאות (שו"א) בקומות וקנקנתום נ"ו בקומוס ובקלקנתום. (שו"ס) אליעזר נ"ו אלעזר. (שוכ"א) בא נ"ו אבא.

ככר לארן

א"ר אבא בר ממל בסיד דק. הרב המגיד פי"א דשבת:

עמודי ירושלים הנינא

כתב בדיו על עלי ירקות ט' פטור. ג"כ ברוקח סימן פ"ז הגירסא אסור

מסורת הש"ס

לעיל הלכה א | שבת קד ע"ב | במכנה בכ"ים בבלי היתא זויות וכ"נ מדברי המפ' | תוספתא פי"ב | (הלוגג ה"א) שבת קד ע"ב (גיטין פ"ב ה"ג) | פ' גיטין יט ע"א | פי' תוספתא פי"ב | שבת קד ע"ב

עין משפט נר מצוה

יז | א מיי' פי"א משבת הלכ' יז | יח | ב מיי' שם פי"א הלכה ט | יח | ג מיי' שם הלכה יא | יט | ד מיי' שם הלכה טו | כ | ה מיי' שם הלכה טו | כא | ו מיי' שם הלכה יב | כב | ז מיי' פ"א מגרושין הלכ' כג טוש"ע אה"ע סי' קכ סמ"ג עשין נ | כג | ח מיי' פי"א משבת הלכה טו וכסמ"ג

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פ"ד מגירושין הל' ו טוש"ע אה"ע סי' קכה ס"ד

כה
ב מיי' פי"א משבת הל' טז

כו
ג מיי' שם הלכה טו

כז
ד מיי' שם הלכה יד

כח
ה מיי' שם הלכה א

כט
ו מיי' שם הלכה יג

לא הביא כשפים ממצרים אלא בכך. אמרו לו מפני שוטה אחד אנו מאבדין כמה פיקחין. א כתב לא חוקק. וכתב לא המטיף. כתב לא השופך. *וכתב לא חוקק. אית תניי תני אפי' חוקק. אמר רב חסדא מאן דאמר לא חוקק בבולט מקום הכתב כגון הדין דינרא. מ"ד אפי' חוקק כגון ההן פינקסה. וכתב לא המטיף. ר' יודן בי רבי שלום ורבי מתניה. חד אמר בשלא עירב נקודות. וחורנה אמר אפי' עירב נקודות. וכתב לא השופך. א"ר חייא בר בא אילין בני מדינחא ערומין סגין. כד חד מינהון בעי משלחה מילה מסטריקין לחבריה הוא כתב במי מילין והדין דמקבל כתבייא הוא שופך דיו שאין בה עפץ והוא קולט מקום הכתב. עשה כן בשבת מהו. ב רבי יוחנן ורשב"ל תרווייהון אמרין והוא שכתב ג *דיו ע"ג דיו. וסיקרא ע"ג סיקרא. אבל אם כתב דיו ע"ג סיקרא. וסיקרא ע"ג דיו חייב. רבי יצחק בר משרשייא בשם רבנן דתמן חייב שתים משום מוחק ומשום כותב:

הלכה ה מתני'

ג *כתב במי משקין במי פירות באבק דרכים באבק סופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור ד לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו ה כתב אות אחת סמוך לכתב כתב ע"ג כתב נתכוון לכתוב ח' וכתב ב' זיינין א' בארץ ואחת בקורה על ב' כותלי הבית על ב' דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור כתב אות א' נוטריקון ר"י בן בתירא מחייב וחכמים ו פוטרין: **גמ'** *היה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה ושכח ולא כתב דלת הרי השם במקומו הוא ב מוחקו ומקיימו הוא בקדושה. ר' יהודה אומר מעביר את הקולמוס עליו ומקיימו. אמרו לו אף הוא אינו מן המובחר. מחלפה שיטתיה דרבי יהודה. תמן הוא אומר אינו כתב. והכא הוא אומר כתב. הוא בשיטתו

פני משה

לא הביא כשפים ממצרים אלא בשריטה תוך בשרו שכתב בו שם הטומאה וכומה בכך עיני התועים אחריו שעשה לפניהם מעשה הבל תעתועים: א"ל וכי מפני שוטה אחד שעשה כך אנו נחייב את כל הפקחין. כך הוא בתוספתא שאין למדין מן השוטים: כתב. גבי גט כתיב וכתב ודריש ולא החוקק על הטבלא בסכין ולא המטיף נקודות כצורת האות ולא השופך כדמפרש לקמן: אמר רב חסדא. דלא פליגי מ"ד לא חוקק בבולט מקום הכתב שהוא בולט מחמת שדוחק התוכות וסביבות צורות האותיות וע"י כך האותיות בולטין מאליהן: כגון הדין דינרא. כעין שעושין צורת המטבע על הדינר שדוחק בדפוס התוכות וסביבות הצורה והצורה בולטת מאליה דהוי חק תוכות ולאו כתב היא ומ"ד אפי' חוקק כשר כגון ההן פינקסה כעין חקיקת הפנקס של סופרים שחוקקין עליהן בעט ברזל על פנקס של שעוה ונחקקין ירכי האותיות בעצמן: אמר מר וכתב לא המטיף. ופליגי בה דהד אמר בשלא ערב הנקודות שלא משך אח"כ מנקודה לנקודה לערבן ולעשות מהן אות גמור ואם עירבן כשר ואידך אמר אפילו עירבן אח"כ פסול כיון שמתחלה לא כתב צורת האות ממש. א"נ בשלא עירב שלא עשאן רצופות זו אצל זו ואם עשאן רצופות יכול לעשות מהן אות ואידך אמר אפי' עשאן רצופות ותכופות לאו כתב הוא ולא מהני אח"כ לעשות מהן אות גמור: וכתב לא השופך. ומפרש לה כגון אלו בני מזרח שהן בעלי ערמה ביותר וכשאחד מהן רוצה לשלוח בכתיבה דבר סוד וסתר כותבו במי מילין והן מים ששרה בהן עפצים והקלפים שלהן היו מעופצים ולא היה הכתב ניכר שאין מי מילין ע"ג מי מילין ניכרין וזה שמקבל הכתב שופך עליו שחר דיו שאין בו עפצים וקולט האותיות וניכר הוא לקרותן וכגון זה פסול בגט: עשה כן בשבת מהו. בשפך דיו ע"ג כתב של מי מילין אם הוא חייב ופשיט לה מדאמרי ר"י ור"ל על דתנינן במתני' כתב ע"ג כתב פטור ודוקא בכותב בדיו ע"ג דיו או בסיקרא ע"ג סיקרא לפי שאינו ניכר ולא הוי כתב אבל אם כתב דיו ע"ג סיקרא או איפכא חייב וה"נ בדיו ע"ג סיקרא הוא וחייב: חייב שתים בדיו ע"ג סיקרא אחת משום כותב וא' משום מוחק דזה כמוחק על מנת לכתוב הוא:

הלכה ה מתני' כתב במי משקין שום בהן איזה רושם או במי פירות או בנטל אבק דרכים או אבק סופרים הוא עפרורית של עיבוד הקלפים או של קסת הסופר ועשה בהן צורות אותיות או בכל דבר שאינו מתקיים פטור: לאחר ידו. שאחז הקולמוס בין אצבעותיו והפך גב ידו וכתב או ברגלו או אחזו בפיו או אחזו במרפקו קיוד"ו בלע"ז ואחז הקולמוס בין הפרקים שבזרוע או שכתב אות א' סמוך לאות א' שכבר נכתב או שכתב השתי אותיות ע"ג הכתב או שנתכוין לכתוב הי"ת וכתב שני זיינין וה"ה בשאר אותיות ונקט שני זיינין שמדרך לעשות שני זיינין ואח"כ מוסך להוטרתו בלמעלה מזה לזה או א' בארץ ואחד בקורה או על ב' כותלי הבית ולא בזווית או על ב' דפי פנקס זה רחוק מזה ואינן נהגין זע"ז בכל אלו פטור: כתב אות אחת נוטריקון. כעין שכותבין לסימן ק' קרבן מ' מעבר וכיוצא: ר' יהושע בן בתירה מחייב. לפי שמבינים מזה לכמה אותיות: והכמים פוטרין. דעכ"פ לא כתב שתי אותיות והלכה כהכמים: **גמ'** היה צריך לכתוב את השם בספר תורה או בתפלין ומזוזה ונתכוין לכתוב יהודה ושכח ולא כתב הדלית והרי השם כתוב הוא אלא שאינו מקודש שהרי נתכוין לכתוב יהודה מוחקו לפי שאינו נתקדש ואח"כ כותב ומקיימו הוא בקדושה: ומקיימו. לשם קדושה: אמרו לו אף הוא אינו מן המובחר. לפי שלא נתקדש בתחלה: מחלפה שיטתיה דר' יהודה המן אומר אינו כתב. כלומר הכא במתני' דתנינן כתב ע"ג כתב אינו כתב וקס"ד מדלא פליג ר' יהודה מודה הוא דלא הוי כתב והכא הוא אמר מעביר עליו הקולמוס ומקדשו אלמא דהיי כתב דמדאמרו לו אף הוא אינו מן המובחר ותיפוק ליה דלא הוי כתב כלל אלא ש"מ דסבירא ליה לר' יהודה דכתב הוא: בשיטתו

קרבן העדה

לא הביא כשפים ממצרים אלא בכך. שלא היה יכול להוציאן כתובים שהיו החרטומים בודקין כל היוצאין שלא יוציאו כשפים ללמדם לבני מדינה אחרת: מפני שוטה אחד. שעשה דבר שאין בני אדם עושין כן ומסר נפשו על הדבר אנו מאבדין כמה פקחין לחייבן מיתה על כתב כזה בשבת: כתב. בגט כתיב וכתב לה ודרשינן וכתב אבל לא וחקק בסכין בטבלא: וכתב ולא המטיף. שעושה נקודות כעין אותיות: לא השופך. מפרש בסמוך: כגון הדין דינרא. שהוא מכה בקורנס חותם המטבע על הדינר ותוכות וסביבות צורת החותם שהיא שוקעת והם מלאים דוחקין את תוכו וסביבות צורת הדינר וכנגד שקיעת רושם החותם אין הדינר של זהב נדחק וממילא הצורה עומדת במקומו': כגון ההן פנקסא. כעין אותן של סוחרים שחוקקין עליהם בעט: בשלא עירב הנקודות. שלא חזר והעביר הקולמס על הנקודות ועשאן אות שלם אבל עירב את הנקודות יחד כשר: אפילו עירב את הנקודות. יחד פסול דלא הוה כתב: אילין בני מדינחא ערומין סגין. אלו בני מזרח חכמים הם ביותר: כד חד מנהון וכו'. כשאחד מהם רוצה להודיע לחבירו דבר סתר: הוא כותב במי מילין. שהם מי עפצים כותב בהם ע"ג הנייר ואינו ניכר הכתב ההוא לשום אדם וסוברים שהוא נייר חלק: והדין דמקבל כתבייא והאי דמקבל כתב הוא: הוא שופך על הנייר דיו שאין בה עפצים. אלא קומוס וקנקנתום והוא קולט מקום הכתיבה של מי עפצים וניכרת הכתיבה והיינו השופך לאחר שנכתב הגט במי עפצים והוא פסול שאין כתב על גבי כתב: עשה כן בשבת. ששפך הדיו על נייר כתוב במי מילין מהו שיהא חייב: וסיקרא על גבי סיקרא. פטור שהרי הוא כבתחילה לא כתב ולא מחק: משום מוחק. שהוא מוחק התחתונות של סיקרא: משום כותב. העליונות של דיו:

הלכה ה מתני' במשקין. כמו מי תותים שמשחירין: או במי פירות. כל פירות: באבק דרכי'. בטיט. ל"א באבק דרכים באצבעו שורט כמו אותיות בעפר נגוב: באבק סופרים. בעפרורית של קסת הסופר: לאחר ידו. בגב ידו שאחז הקולמס באצבעותיו והפך ידו וכתב: מרפקו. אצילי ידיו: כתב אות אחת סמוך לכתב. אצל אות הכתובה זיווג אות להשלימה לשתים: כתב ע"ג הכתב. העביר קולמס על אותיות הכתובים כבר וחדשם: נתכוין לכתוב חי"ת. ודילוג הקולמוס ולא נראה הגג של החי"ת אלא שני הרגלים ונראה כשני זיינין: על ב' כותלי הבית. שאינו במקצוע: על שני דפי פנקס. שעשוי עמודי' כמגילה וכתב אות בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרבן אא"כ יחתוך הפסק שביניהם וה"ה לכותלי הבית רחוקים זה מזה ותנא ברישא שני כותלי הבית דסתמא אין נהגין זה עם זה והדר תנא שני דפי פנקס וה"ה לכותלי הבית ולא זו אף זו קתני: כתב אות אחת על שם נוטריקון. שעשה סימן נקודה עליה לומר שלהבין בה תיבה שלימה כתבה: **גמ'** ונתכוין לכתוב יהודה. שהיה טועה וסבר שצריך לכתוב יהודה: הרי השם במקומו. כמו שראוי להיות אלא שנכתב שלא לשמו: מעביר את הקולמס. על כל אותיותיו לכוונת השם והרי הוא כאלו כותבו לשמו: ה"ג מחלפא שיטתיה דרבנן דר"י תמן הן אומרים כתב והכא הן אומרים אינו כתב הוא. וה"פ גבי הכותב השם אומרים שכתב ע"ג כתב אינו מן המובחר משמע דנייהא כתב הוא והכא במתניתין תנן כתב ע"ג כתב פטור: ומשני בשיטתו

גליון הש"ס

ז תכר כאן וכצ"ל תמן תנינן אין כתב פ"ג כתב ר"י ורשב"ל וכו' וכן הוא בגיטין שם:

ז והיינו משום דשם שנכתב שלא בקדושה מותר למוחקו וכדאמרו בירושל' מגילה פ"א הלכה ט ובסוכה פ"ג הלכה י אם יתן לי וכו'. מוחק אני וכו' שלא נתכוין לקדשן. ועי' בתשב"ץ ח"א סי' קעו הובא בכד"ר סימן כעו כ"ד:

מסורת הש"ס: ג' עיין כ ע"א; ב"ב יט ע"א; שבת קד ע"ב; גיטין כ ע"א

רידב"ז

מחלפה שיטתי' דר"י. צ"ל מחלפה שיטתי' דרבנן וטעות הדפוס דמוכח הוא והרשב"א ז"ל מביא הירושלמי הזה ומשמע מהם כן. ודו"ק:

ככר לאדן

וכתב ולא המטיף. פי' שיטיף טיפיו בצורת אותיות כגון א' וכיוצא. לא השופך שישפוך בנחת בהכמה מן הכלי על הנייר ויעשה צורת אות

בשיטתו השיבוהו. בשיטתך שאת אומר כתב הוא אינו מן המובחר. ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו לא אמר כן אלא מחלפה שיטתיה דר"י. תמן הוא אומר אינו מן המובחר הא כתב כתב היא. והכא הוא אמר כתב ע"ג כתב אינו כתב. מהו כתב ע"ג כתב. חד לעיל מן חד. מ"ט דריב"ב מאות אחת את למד כמה אותיות:

הלכה ו מתני'

*הכותב שתי אותיות בשני העלמות א' בשחרית וא' בין הערבים רבן גמליאל מחייב [א] והכמים פוטרין: **גמ'** וקשיא על דרבן גמליאל אילו קצר כגרוגרת בשחרית. וכגרוגרת בין הערבים בהעלם אחד שמא אינו חייב. כשם שאין העלמות חולקות כך לא יצרפו. ר' מנא אמר לה סתם רבי אבון בשם רבי יוחנן טעמא דרבן גמליאל תמן אין ידיעה לחצי מלאכה. ודכוותה אין זדון לחצי זית. אבל חצי זית בזדון וחצי זית בשגג' מהו שיצטרפו:

הדרן עלך פרק הבונה

הלכה א מתני'

*ר' אליעזר אומר האורג ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב וחכ"א [י] בין בתחילה בין בסוף שיעורו שני חוטין: **גמ'** א"ר עולא טעמא דר' אליעזר *על ידי שלישי מלאכתו מתקיימת. מה ר' ליעזר כר' יודה. דתנינן תמן ר' יהודה אומר עד שישלש. והשק והקופה מצטרפין בבלאים. א"ר סימון טעמא דר"א תמן על ידי שלישי מלאכתו מתקיימת. ברם הכא פחות מיכן מיסתתר

קרבן העדה

בשיטתו השיבוהו. לשיטתך דכתב ע"ג הכתב הוי כתב אודי לן מיהת דע"ג השם לאו מלוה מן המבחר הוא דמיחזי כמטומר: לא אמר כן. דלשיטת ר"י השיבו אלא מחלק בענין אחר וכדמסיק: ה"ג אלא מחלפא שיטתיה דת"ק דר"י: ומשני מהו כתב ע"ג כתב. דקאמר הכא דפטור: חד לעיל מן חד. שכתב אות אחד בחללו של אות השני ואין זה כתב א"נ שלא כתבן בשורה אחת וא"א לחברן אם לא ע"י קלילה וה"ל כאינן נהגין זה עם זה וקמ"ל אע"ג שהן על נייר אחד אין מלטרפין: מ"ט דריב"ב. שמחייב אות אחת נוטריקון: מאות אחת. של נוטריקון אתה לומד כמה אותיות והרי הוא ככותב כל התיבה:

הלכה ו מתני' אחת שחרית ואחת בין הערבים. כיון דה"ל שהות בינתים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות. ל"א דאיירי כשידע בינתים ואחת שחרית ואחת בין הערבים נקט לרבותא דאע"ג דיש עם הידיעה הפסק ושהות גדול בינתים מחייב ר"ג: **גמ'** שמא אינו חייב. ודאי אינו חייב אלא אחת: כשם שאין העלמות. שבין שחרית לבין הערביים מחלקות לחייבו שתים: כך לא יצרפו. אף אם לא היה ידיעה בינתים שכל שאינו חולק מלטרף: ר' מנא א"ל. להך שמעתתא דבסמוך סתם ולא הורה מבעיה דר"י ור' אבון הורה מבעיה דר"י: אין ידיעה לחצי מלאכה. ואף אם היה לו ידיעה לא מיקרי ידיעה כיון דלא מחייב עליה משא"כ בקצר וקצר כשיעור אלו היתה לו ידיעה היה חייב קרבן על הראשון כיון דהוה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת: ופריך ודכוותה אין זדון לחצי זית. דהא לא מחייב עלי' א"כ מבעיא לן: אבל חצי זית בזדון. אם אכל חצי זית בזדון וחצי זית בשגגה לא יהא אלא בהיה לו ידיעה על חצי זית הראשון קוד' שאכל השני מלטרפין ה"ה ה"כ או לא:

הדרן עלך פרק הבונה

הלכה א מתני' ר"א אתיא לפרושי שיעור אורג שמנו באבות מלאכות דתנן התם שני חוטין: בתחלה. אם זו תחילת אריגתו של בגד: ואחת על האריג. אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת דמלטרף עם האחר: **גמ'** מ"ט דר"א. דמצריך דוקא ג' חוטין בתחלה: ע"י שלישי מלאכתו מתקיימת. שאין להוסיף עליו וכל שאין מלאכתו מתקיימת פטור כדתנן לעיל ברים הבונה: ופריך מה ר"א כר' יהודה. מי נאמר דר"א כר"י ס"ל וכן ר"י כר"א: דתנינן תמן. סוף כלאים: רי"א עד שישלש. אינו חיבור לכלאים עד שיכנים ויוציא ויחזיר ויכנים ג' פעמים: והשק והקופה מלטרפין לכלאים. סיפא דמתני' דכלאים היא ואגב ריפא מייתי לה הכא: ע"י שלישי מלאכתו מתקיימת. ה"ל מלאכה גמורה: ברם הכא. אבל כאן: פחות מכאן מיסתתר

פני משה

בשיטתו השיבוהו. כלומר דהא על כרחך לרבנן נמי קשיא מאי הוי דקאמרי ליה אינו מן המובחר תיפוק ליה דאין כאן כתב כלל אלא ודאי דבעי רבנן לר' יהודה דפליג אמתני' וסבירא להו כתב על גבי כתב הוי כתב והם בשיטתו השיבוהו ואפילו בשיטתך שאתה אומר לענין חיוב שבת כתב היא מ"מ לענין קדושת השם אף הוא אינו מן המובחר: לא אמר כן. שלא שנה ופרע להך ברייתא כדשנינן. אלא כך היא דמעיקרא פרכינן הכי מחלפא שיטתיה דר' יהודה דתמן הוא אומר אינו מן המובחר כלומר מדאמרו לו אינו מן המובחר ש"מ דהא לענין כתב שפיר כתב הוא והכא הוא אמר כתב ע"ג כתב אינו כתב דהא לא פליג ר' יהודה אמתני' וזהו כעין האי פירכא דלעיל אלא שמהפך הפירכא והיינו הך אלא דלא מבני כדשנינן אלא כדלקמי': מהו כתב ע"ג כתב חד לעיל מן חד. כלומר דאיכא למימר דמהו כתב ע"ג כתב דמתני' כגון שכתב אות א' למעלה מהאות שלמטה ופטור היא מטעמא דאינן נהגין ונקרין זה עם זה ולעולם בעלמא אימא לך דבין לרבנן ובין לר' יהודה כתב על גבי כתב אחר הוי כתב ולפיכך לא השיבוהו אלא כך אף הוא אינו מן המובחר: מאי טעמא דר' יהושע בן בתירה דמחייב במתני' באות א' נוטריקון לפי שמאות אחת אתה למד כמה אותיות:

הלכה ו מתני' הכותב שתי אותיות בשתי העלמות שלאחר שכתב אות אחת בהעלם נודע לו וחזר ושכח וכתב אות אחרת בהעלם האחר: אחת שחרית ואחת בין הערבים לרבותא אליבא דר"ג קתני לה שאפי' זו בשחרית וזו בין הערבים אעפ"כ מלטרפות לשיעור וחייב דקסבר ר"ג אין ידיעה לחצי שיעור שאפילו נודע לו בנתיים אין זו ידיעה והלכך מלטרפות: וחכמים פוטרין. דקסברי יש ידיעה להאי שיעור ואין ב' העלמות מלטרפות לכשיעור והלכה כחכמים: **גמ'** וקשיא על דר"ג אילו קצר כגרוגרות בשחרית וכו'. כלומר שהרי אלו עשה המלאכה כשיעור פעם א' בשחרית וחזר ועשאה כשיעור בין הערבים והכל בהעלם אחת שמא אינו חייב הוא דהא מיהת אחת הוא דמיחייב וא"כ דוק מינה שאם עשאה לזו בהעלם אחת ולזו בהעלם אחרת ודאי דמודה ר"ג דחייב שתים דיש כאן כשיעור לכל העלם והעלם והעלמות מחלקית הן ומעתה קשיא: כשם שאין העלמות חולקות כך לא יצרפו. כלומר כשם ששתי העלמות אין חולקות הן זו מזו דחייב על העלם זה בפ"ע ועל העלם זה בפ"ע וזהו דקאמר אין העלמות חולקות הן וא"כ בדין הוא שג"כ לא יצטרפו זע"ז לכשיעור שהרי כל אחד וא' העלם אחד הוא ואמאי חייב כאן בשתי העלמות: טעמא דר"ג תמן. כלומר במתני' לפי שאין ידיעה להאי מלאכה דהואיל ואין כאן אלא חצי שיעור בכל העלם הוי כמי שלא נודע לו והכל בהעלם אחת הוא דהויא והלכך ס"ל דמלטרפות: ודכוותה. בעיא היא אליבא דר"ג דמי נימא ודכוותה שאין נקרא זדון לחצי זית דהואיל ואינו אלא חצי שיעור אפי' הוא במזיד לאו זדון מיקרי כמו דס"ל שהידיעה לחצי שיעור לאו ידיעה היא ומעתה מיבעיא לן אם אכל חצי זית בזדון וחצי זית בשגגה מהו שיצטרפו אליבא דר"ג לחיוב קרבן וכדאמרן או דילמא דאין ידיעה להאי שיעור בדוקא הוא דקאמר לענין דלא מיחשב כשתי העלמות ומלטרפות אבל חצי שיעור במזיד וחצי שיעור בשגגה אפילו לדידיה אין כאן צירוף לחיוב קרבן. ולא איפשיטא אליבא דר"ג:

זדרן עלך הבונה

הלכה א מתני' רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה. אם בתחלת האריגה היא צריך שיארוג שלשה חוטין ואז הוא חייב וטעמיה דר"א מפרש בגמרא משום דס"ל מלאכה המתקיימת בעינן ובתחלת האריגה אינה מתקיימת בפחות מג' חוטין: ואחד על האריג. שאם היה איזה דבר ארוג והוסיף עוד עליו אפי' חוט אחד חייב: והכמים אומרים. דשני חוטין שאמרו במתני' דאבות מלאכות לעולם השיעור הוא בכך בין בתחלת האריגה בין בסוף. כלומר אפי' הוסיף על הארוג. אבל אם היה הבגד ארוג ולא היה הבר אלא חוט אחד בזה אף להכמים מתחייב בחוט אחד בזהו משלים להבגד והלכה כהכמים: **גמ'** טעמא דר' אליעזר וכו'. כדפרישית במתני': מה ר"א כר' יהודה. ישאל הש"ס מה הוא אי נימא דר"א כר' יהודה דסוף מס' כלאים ס"ל דתנינן תמן התוכף תכיפה אחת אינו חיבור ואם עשה שני ראשיה לצד אחד שתחב המחט עם החוט והזר והוציא החוט לאותו לד ונמצא שני ראשי החוט בצד אחד הן חיבור ר' יהודה אומר עד שישלש שיכנים החוט ויחזור ויוציא ויכנים ג' פעמים. וקס"ד דהיינו נמי דר"א דבעי ג' חוטין בתחלה: השק וכו'. סיפא דמתני' דהתם ואגב מייתי זה: א"ר סימון. וכסוף כלאים דאיתא נמי להא גרים הכא ר' עולא. דלא היא דלא דמי הך דכלאים לדינא דשבת בענין הזה דטעמיה דר"א תמן כלומר בשבת. משום דעל ידי החוט השלישי מלאכתו מתקיימת. ובפחות מכאן אינה מתקיימת אם היא בתחלת האריגה. וסבירא ליה לר"א בשבת מלאכה המתקיימת בעינן אבל הכא בכלאים דמשום חיבור הוא טעמיה דר' יהודה מפני שבפחות מכאן אם אינו משלש החוט מסתתר

מסורת הש"ס

בנת הה פ"א

שם

תוספתא פ"ט כלאים ו

עין משפט נר מצוה

ל

א מיי' פ"י מהלכות שבת הל' ט

א

ב מיי' פ"ט מהלכות שבת הל' יט

דידב"ז

ר' יעקב בר זבדי בשם רבי אבוהו לא אמר כן אלא מחלפה שיטתי' דרבנן כו' פי' לא אמר כן שהושיבוהו בשיטתו אלא שהושיבוהו על פי שיטתם אלא כך תנא באופן זה דמחלפי' שיטתי' דרבנן כו' ותנא עלה תירוץ אחר מהו כתב על גבי כתב חד לעיל מן חד. ודו"ק:

וקשיא על דר"ג אילו קצר כגרוגרת בשחרית כו' בשתי העלמות כו' כשם שהעלמות חולקות כך לא יצטרפו כן צ"ל ומוכח הוא בל"ם כלל וכן הגי' בש"ק ז"ל והדין עמו. ודו"ק:

שינויי נוסחאות (ש"א) הוא אינו כ"י הוא אף הוא אינו. (ש"ד) היא כ"י הוא

מיסתתר הוא. אשכחת אמר על דר' אליעזר פעמים שלשה בתחילה. [ז]פעמים שנים על גבי אחד ארוג מאתמול. פעמים שנים ע"ג אחד ארוגים מאתמול. רבנן דקיסרין בעיין מהו אחד על האריג אחד ע"ג שנים אחד ע"ג ג'. רבנן דהכא אמרי אחד על גבי שנים. היתה טלית אחת גדולה בתחילה עד שיארוג בה שנים חוטין [ח]ובסוף אפי' כל שהוא. האורג שני חוטין ע"ג הגב ע"ג אימרא אפילו כל שהוא חייב. למה הדבר דומה לצילצול קטן שארג בו שני חוטים על רוחב ג' בתים חייב. ובנפש מסכת כמאן דהוא בתחילה. וההן בדא אפילו בסוף כאריג הוא וההן לסוטה אפילו בסוף כאריג הוא. הכל מודין בכותב את השם עד ש'ה שישלים. כתב אות אחת להשלים את השם [ט] ואות אחת *להשלים את הספר חייב. *כתב אות אחת בחול ואות א' בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר. [י]למה או משום קיום מלאכה או משום שאינו ראוי להצטרף עמו. איתא חמי אילו ארג חוט אחד בחול וחוט אחד בשבת שמא אינו פטור. שמא אינו ראוי להצטרף עמו. אלא משום קיום מלאכה. כהיא דא"ר יעקב בר אחא ר' יסא בשם ר' לעזר *כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפרין חייב. דלא כן כר' אליעזר. *כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת הבאה ר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר. אתא

פני משה

מסתתר הוא שבקל יכול להוציאו ולסתור החיבור. והלכך ס"ל עד שישלש ואיכא למימר דר"א מודה הוא לרבנן בכלאים וכן ר' יהודה מודה לרבנן בשבת דלעולם שיעורו בשני חוטין דאריגה היא ומיהת מלאכה מקריא: אשכחת אמר על דר"א. כלומר לכשתמצא הליכא דר"א לא דלעולם סבירא ליה דבעינן דווקא ג' חוטין בתחלה אלא פעמים שצריך ג' בתחלה כגון שהיא התחלת האריגה ממש ולא היה ארוג כלל: פעמים שנים ע"ג אחד ארוג מאתמול. אם היה א' ארוג מאתמול אעפ"י שעדיין בתחלת האריגה אפ"ה בשנים כגי שהוסיף עליו והוי ג' היטין: פעמים אחד על גבי שנים ארוגים מאתמול. כצ"ל. ופעמים באחד שהוסיף ע"ג השנים הארוגים מאתמול נמי מתחייב דהיינו אחד על האריג: רבנן דקיסרין בעיין. כלומר מה דפשיטא ליה לסתמא דהש"ס אליבא דר"א באחד ע"ג שנים ארוגים מאתמול דהיינו אחד על האריג לרבנן דקיסרין מיבעיא בעו להו מהו אחד על האריג אם היא אחד ע"ג שנים דמיקרי נמי אחד על האריג או דוקא אחד אחד ע"ג שלשה דלר"א לא מיקרי ארוג אא"כ יש בו שלשה ואז הוא דמתחייב אם הוסיף אחד עליהן בשבת: רבנן דהכא אמרו א' ע"ג שנים. דפשיטא להו כדלעיל דזהו מיקרי נמי אחד על האריג לר"א: היתה טלית אחת גדולה. אליבא דרבנן קאמר לה האורג טלית אפי' היא גדולה אם בתחלה עד שיארוג בה שנים חוטין בשבת הוא דמתחייב ואם בסוף שכבר היא ארוגה כולה ואינה חסרה אלא להשלים אפי' בכל שהוא מתחייב כדפרי' במתני' דלהשלים הבגד לכ"ע מתחייב אפי' בחוט אחד: האורג שני חוטין על גבי הגס. תוספתא היא בריש פ' י"ג וגריס שם על גבי הגס ועל גבי אימרא ה"ז חייב והאורג שני חוטין על רוחב ג' בתים ה"ז חייב למה הדבר דומה לצלצול קטן וכו'. כלומר דמפרש הא דקתני על הגס שהיא אריג הרבה ועל האימרא שהוא תחלת הבגד שאורגין בו ברוחב לאימרא בזה אפי' בכל שהוא מתחייב וא"צ על רוחב שלשה בתים ואם היא בתחלה לגמרי שיעורו שני היטין על רוחב שלשה בתים והן כהבתים שעושין בנירין: צלצול קטן. חגורה קצרה שאין בה יותר מג' בתים רוחב: ובנפש המסכת. זהו הערב ומפני שהיא בתוך השתי כנפש בתוך הגוף נקרא כן: כמאן דהוא בתחלה. שיעורו לעולם כבתחלת האריגה: וההן בדא. מלבין בדי מהטין וליגירות ויש שעושין ממיני האריגה להשים בה המהטין אפי' היא בסוף כאריג הוא ודינו כשני חוטין ולא כהאי דלעיל דבסוף אפי' כל שהוא ומשום דאין זה נקרא להשלים הבגד לפי שאינו כבגד שמדתו ידוע לפי מה שהוא: וההן לסוטה. הוא הרדיד של הנשים כדמפרש לעיל בפ' במה אשה בהלכה ד' הרדידים לסוטה כך שמו אפי' בסוף כאריג היא. וטעמא דאמרן לפי שיש שעושין הרדיד קצר. ויש שעושין אותו קצת יותר ארוך: הכל מודים. הני דפליגי בשיעורא דהאורג ובכותב ומודים בכותב את השם בשבת שאינו חייב עד שישלים אותו לפי שא"א שלא להשלים את השם: כתב אות אחת. בשבת והשלים את השם וכו'. תוספתא היא בפ' י"ב: ר"א מחייב חטאת. דקסבר הואיל והשלים את השיעור הכתיבה בשבת חייב: ור' יהושע פוטר. ובעי הש"ס למה הוא פוטר או דנימא משום קיום מלאכה כלומר דבעינן קיום המלאכה כולה בשבת או דטעמא משום שאינו ראוי להצטרף עמו שזה נכתב ביום העבר וזה נכתב היום וה"מ לאריגה כדלקמיה: איתא חמי. בתמיה כלומר דמתמה בא וראה מאי קא מיבעי ליה פשיטא דאין הטעם משום שאינו ראוי להצטרף עמו שהרי אלו ארג חוט אחד בחול ואחד בשבת שמא אינו פטור בתמיה ואמאי שמא אינו ראו להצטרף עמו הא ודאי ראוי וראוי הוא דבשלמא גבי כתיבה שייך שפיר זה שנכתב מקודם היא ככתיבה ישנה וזה מחדש ואינו ראוי להצטרף ההדש עם הישן. אבל באריגה שאינו ניכר ראוי הוא להצטרף עמו ואפ"ה פטיר. אלא ע"כ דטעמא משום דבעינן קיום מלאכה בשבת בלבד: כהאי דאמר רבי יעקב וכו'. כלומר תדע דהאי דאמר רבי יעקב בר אחא בפ' דלעיל בהלכה ד' כתב אות אחת בטבריא ואחת בצפירי חייב והרי מרוחקין הן ולא חזי השתא לצרוף. אלא דש"מ דטעמא משום קיום מלאכה והכא נתקיימה כל המלאכה בשבת והלכך חייב: דלא כן כר' אליעזר. כלומר דאי לא אמרת כן א"כ אתיא האי דר' יעקב בר אחא כר"א ולא כר' יהושע בתמיה אלא דטעמא כדאמרן ואפי' לר' יהושע חייב:

קרבן העדה

מסתתר. בתמיה אלא אף בשני תפירות יכול להתקיים: אשכחת אמר. כמלאת אומר לדברי ר"א: פעמים צריך שלשה. פעמים צריך שיארג שלשה חוטין דהיינו כשהוא בתחלת אריגת הבגד: פעמים שנים. כשאחד ארוג מאתמול: ה"ג פעמים אחד ע"ג שנים ארוגים מאתמול. אחד ע"ג שנים נמי מחייב ר"א דשנים ארוג הוה או דלמא אחד ע"ג ג' הוא דמיקרי אחד על האריג: רבנן דהכא. שבארץ ישראל אמרי דאחד ע"ג שנים נמי מיקרי ע"ג האריג: היתה טלית וכו'. לרבנן קאמר אפילו טלית גדולה בעי לרבנן שנים: ובסוף. אם הוא בגמר הבגד אפילו בגד גדול חייב בכל שהוא משום מכה בפטיש: ה"ג ע"ג הגס. וה"פ ע"ג אריג הרבה: ע"ג אימרא. תחלת הבגד שאורגין בו ערב ממין אחר לאימר': ה"ג ע"ג אימרא חייב ול"ג כל שהוא: לצלצל קטן. חגורה קצרה שאינה רחבה יותר מג' בתי נירין: ובנפש המסכת. חוטי הערב שהולכים בתוך המסכת כנפש בתוך הגוף: כמאן דהוא בתחלה. וצריך ג' חוטין לר"א: ה"ג בההן לבדא. פי' אלו לבדים העושה אותן אפילו בסוף כאריג בתחלה הוא וצריך ג' חוטין: וההן לסוטה. והעושה רדידי' נמי לעולם בעי ג' חוטין אפילו על האריג: הכל מודין בכותב את השם. אע"פ שכתב שתים או ג' אותיות ממנו אינו חייב עד שישלים כולו: להשלים את הספר. אות האחרונה של א' מכ"ד ספרים: רבי אליעזר מחייב חטאת. דה"ל כאחת על האריג דמחייב ר"א: למה. פוטר ר"י: או משום קיום מלאכה. שצריך שיעשה דבר שמלאכתו מתקיימת במקום אחר: או משום שאינו ראוי להצטרף עמו. דכתב ישן עם כתב חדש אינו מתחבר יפה ומיחזי כמנומר: איתא חמי. בא וראה: שמא אינו פטור. לחכמים דמתני' דפליגי על ר"א והיינו ר"י דבעי דוקא ב' חוטין אפילו באמצע: שמא אינו ראוי להצטרף עמו. בתמיה וכי אינו ראוי להצטרף חוט א' שאורג היום עם חוט שנארג מאתמול ולמה מצריך שתים אלא ודאי הטעם דפוטר ר"י בכתיבה משום דקיום מלאכה בעינן שתהא מתקיימת כיוצא בה במקום אחר: כהיא דאר"י וכו'. הא דאמרת טעמא דר"י משום קיום מלאכה היא אתיא כהאי דאר"י וכו': דלא כן כר"א. דאל"כ אלא שהטעם מפני שאינו ראוי להצטרף אף זו אינו ראוי להצטרף והיה ראוי שיהיה פטור אם לא שנא' דכר"א א"ר יעקב למלתיה אבל אי אמרינן דטעמא של ר"י מפני שמלאכתן מתקיימת כיוצא בה במקום אחר ה"נ חייב דהא אלו כתבן במקום אחד חייב השתא נמי חייב: ר"א מחייב חטאת. דס"ל אפילו אות א' סמוך לכתב חייב: ר"י *דס"ל שבתות אינן מצטרפות אלא מחלקות: ופריך איתא

עין משפט נר מצוה

ב

א מיי' פ"ט מהל' שבת הל' יח

ג

ב מיי' שם פי"א הל' ט

מסורת הש"ס

שבת ק"ה פ"א

לעיל פ"ז ה"א

לעיל פ"ו הלכה ד

כריתות יז ועי' תוספתא פי"ב וי"פ

גליון הש"ס

* פ' ק"ע בהגי' וכגרסתו מבואר בחי' הגר"א דק"ה:

*נ"נ פוטר

רידב"ז

כתב אות אחת בחול ואות אחת בשבת ר"א מחייב חטאת. ור"י פוטר. ופריך למה אי משום קיום מלאכה פי' שצריך שיעשה דבר שמלאכתו מתקיימת במקום אחר כדאיתא במשנה הראשונה בפ' הבונה. או משום שאינו ראוי להצטרף עמו דאפשר ב' אותיות אינן מצטרפין רק דווקא בשכתב שתיהן בב"א אבל כשאינן בב"א אינן מצטרפין כתב ישן וכתב חדש ומיבעיא ליה אם מצטרף כתב ישן לכתב חדש או לא וקפשיט איתא חמי אילו ארג חוט אחד בחול וחוט אחד בשבת שמא אינו פטור בתמיה פשיטא דפטור אליבא דרבנן במתניתין והתם פשיטא דראוי להצטרף ואלא ע"כ דטעמא דר"י הוא משום קיום מלאכה אבל כתב ישן וכתב חדש מצטרף ונפשט האיבעיא דטעמו דר"י הוא משום קיום וכתב חדש וכתב ישן מצטרף אפילו בב' אותיות ומביא ראי' דבב' אותיות מצטרף כתב ישן וכתב חדש כההיא דאמר ר' יעקב בר אחא ר"י בשם ר' לעזר כתב אות אחת סברי' ואות אחת בציפורין חייב משום דראויין להצטרף כדפי' רש"י והרמב"ם ז"ל דאינו מחוסר מעשה אלא קריבה בעלמא וחשיב כהגין זע"ז [עי' בפי' רש"י ז"ל דף ק"ד ע"ב וברמב"ם ז"ל פי"א משבת הי"ב] וא"כ א"ת דאינו מצטרף ב' אותיות רק כשכתב שניהן בב"א אבל בזה אחר זה אינו מצטרפין דהוי כתב חדש וישן ואינו מצטרף היכי מצטרף מה שכתב זה בטבריא וזה בציפורין הא נכתבין זה אחר זה והוי דומה כמו אחד בשבת ואחד בחול דהוי שהיה בינתים אלא ע"כ דזה שלא נכתבו בב"א ל"ל בה יחשב צירוף דלא כן כלומר דאל"כ אלא כשלא נכתבו בב"א כגון זה בחול וזה בשבת אינו מצטרף א"כ ע"כ דקאמר ר' יעקב בר אחא ר' יוסי בשם ר' לעזר למילתיה כר"א ולא כרבנן וזה ע"כ אינו. וע"כ אמר למילתיה אליבא דרבנן ג"כ. וע"כ מוכח דלא בעינן שיכתוב ב' אותיות בב"א אפילו אליבא דר"י וע"כ הא דפוטר ר"י באחת בחול ואחת בשבת הוא ע"כ משום קיום מלאכה. משא"כ באחת בטברי' ואחת בצפורין דהוא קיום מלאכה ומחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ומצטרף. וע"פ דברינו אלה תבין מאד להסיר קושית הש"ק ז"ל דפריך על שיטת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל והרשב"א ז"ל מהאי ירושלמי ועל פי דברינו אדרבה מהאי ירושלמי מוכח על כרחך כדבריהם ז"ל. ודו"ק:

בעין

שנויי נוסחאות (בוכ"ג) אלעזר בד"ו אליעזר.

חדושי הרד"ל

היתה טלית אחד גדולה בתחלה עד שיארוג כו'. אתי' לרבנן: ובסוף אפי' כ"ש. היינו ברייתא דס"פ הבונה דארג א' והשלימו לבגד חייב: וההן לבדא ולסוטא כו'. וטעמא אלין בהם שלם וחסרון ודווקא בבגד שייך זה: הכל מודים בכותב את השם. אם נפרש שם ממש. א"כ יש לפרש דהפלוגתא דר"י ורבנן בכתב שם משמעון קאי (דת"ק פליג אר"י לפטור וכמ"ש בס"ד בפ' הבונה ע"ש). וקאמר דבכותב השם כ"ע ל"ש אע"ג דב' אותיות ממנו כגון אל"ף למ"ד מאלקים ויו"ד ק"א מהוי"ה וש"ד משד"י ג"כ יש להן משמעות מ"מ אינו חייב עד שישלים את כולו. מי' כ' אות א' והשלימו חייב כדתני ואזיל. ואמשו להכי מייתי לה הכא. ואם נפרש הכי שם תיבה כמו שם קטן משם גדול י"ל דאפלוגתא דר"א דהכא קאי למימר דלא מחייב בכותב אות א' על הכתב אפי' לר"א (ודלא כבבלי בס"פ הבונה דתני לה אהדדי ע"ש). אבל לענ"ד ראשון עיקר וצ"ע. וכן מבואר דר"א פליג על כותב א' על הכתב בסמוך:

אתא המי אילו כתב אות אחת בחול ואות אחת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת בין בשבת זו בין בשבת הבאה לא כל שכן מפני חכמים שהן פטורין:

הלכה ב מתני' [א] *העושה שתי בתי נירין בנירין ובקירוס ובנפה ובכברה ובסל חייב [י] התופר שתי תפירות וקורע על מנת לתפור שתי תפירות: **גמ'** בנירין. ניריא. בקירוס. קירומה. ר' בא רב ירמיה בשם רב *הממתח צדדיו בשבת חייב משום תופר. נימר משום תופר ומשום קושר:

הלכה ג מתני' *הקורע בחמתו ועל מתו [ג] כל המקלקלין פטורין [י] והמקלקל על מנת לתקן שיעורו כמתקן: **גמ'** בעון קומי רבי בא היך מה דאת אמר *תנן [ה] השוחט חטאתו בשבת [ז]כיפר ומביא אחרת ואמר אוף הכא לא יצא ידי קורעו. אלא כרבי שמעון דר' שמעון אמר עד שיהא לו צורך בגופו של דבר. אמר לון תמן הוא גרם לעצמו. ברם הכא את גורמת לו. אמר רבי יוסי ואפי' תמן את גורמת לו שאילו לא שאמרת לו שיבא היאך היה מתכפר לו. הוי צורך מימר דרבי שמעון היא. חברייא בעון קומי רבי יוסה [ז]לא כן אמר רבי יוחנן בשם ר' שמעון בן יוצדק

מצה

קרבן העדה

מסורת הש"ס

איתא חמי. בא וראה הך פלוגתא דר"א ור"י משנה יתירה היא דהשתא כשכותב אות אחת בחול ואות אחת בשבת מחייב ר"א אע"ג שלא נכתבו שניהם בשבת ולא נכתבו בבת אחת כ"ש כשנכתבו שניהם בשבת אע"ג שלא נכתבו בבת אחת דמחייב ר"א: ומשני מפני חכמים וכו'. אילטריך למיתני להודיעך כחה דהיתרא דחכמים דאפילו בכה"ג פטרו:

הלכה ב מתני' בתי נירין. שנתן שתי חוטין של שתי בנירה שקורין ליל"ש והיינו שמרכיב כל חוט ב"פ בבת נירה וחד' אניר' ופעם שליש' מרכיב על חוט הניר המורכב על קנה: בקירוס. מפרש בגמרא: בנפה ובכברה. הנך לאו נירין ממש הן אלא משרשר ומרכיב חוט אחד של ערב בשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעלה בהם השתי כתקונו אחד מלמעלה ואחד מלמטה:

שבת קה ע"א

שם עד ע"א

שם קה ע"ב

שבת' מנחות פ"ס

גמ' קירומה. בירעה גרדין האורגין ברגל הוא והוא במקום הקנה העולה ויורד בירעת אריגת נשים ל"א כלי שאורגים אותן מן הסיב או זולתו ומסכנין בו כ"פ הערוך: הממתח לדדיו בשבת. אם נתפרקו חוטי התפירה והוא מותח בקצות הבגד כדי להדקם חייב משום תופר: נימר משום תופר ומשום קושר. לא שייך הכא מידי אלא אגב שיטפא דליגנא דפרק כלל גדול מייתי לה הכא:

הלכה ג מתני' הקורע בחמתו ועל מתו פטור. דמקלקל הוא: והמקלקל ע"מ לתקן. כגון קורע ע"מ לתפור חייב ושיעורו כמתקן: **גמ'** האיך מה דאת אמר תנן תוספת' בפסחים פ"ה: כיפר. אם זרק הדם אבל אם לא זרק הדם מביא אחרת א"נ כיפר אם מחוסר כיפורי' מותר לאכול בקדשים ומביא אחרת משום קנס: ואמר וכו'. כלומר אמאי הכן בברייתא עלה דמתני' ואע"פ שחילל שבת יצא ידי קריעה נימא נמי דלא יצא ידי קריעה כי היכא דצריך חטאת אחרת: אלא מתני' כר"ש דאר"ש דלעולם אינו חייב עד שיהא צורך בגופו של דבר. וה"נ אין צריך לגוף הקריעה דברצונו לא באה לו ולא היה צריך לה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר"ש כמוציא מת לקברו דפוטר רבי שמעון: אמר להו ר' בא לעולם אף כר"י אתיא מתני': תמן. התם גבי חטאת הוא גרם לעצמו שחטא וצריך להביא חטאת הלכך מתקן הוא במה שמביאה ויש לו כפרה ודין שיהא חייב להביא אחרת: ברם הכא. אבל כאן גבי קריעה: את גרמת לו. כלומר מן השמים באה לו שיהא חייב לקרוע הלכך יוצא ידי קריעה וא"צ לקרוע שנית: אף תמן. גבי חטאת: את גרמת לו. מן השמים גרמו לו ביביא קרבן אף שהחטא ממנו נעשה מ"מ על מה שאנו מחייבים אותו דהיינו על שהביא קרבן בשבת זהו שלא ברצונו הוא אלא שהתורה חייבו בכך א"כ אף הכא לא יביא קרבן אחר: הוה צורך מימר. הרי שצריכין לומר דמתני' דר"ש היא וכאן גבי קריעה פטור משום דה"ל מלאכה שא"צ לגופה:

מלה

פני משה

איתא המי. בתמיה כוא וראה מאי קמ"ל אליבא דר"א דהשתא אילו כתב אות אחת בחול ואחת בשבת ס"ל דחייב אם כתב שתיהן בין בשבת זו וכו' כלומר ביניהן בל שתי השבתות כתב את שתיהן לכ"ש דמחייב: מפני הכמים שהן פוטרין. אליבא דרבי אליעזר ודאי לא אילטריך למיתני להא אלא מפני רכמים והיינו ר' יהושע דפליג עליה ופוטר הוא דאילטריך דקמ"ל אפי' כתב שתיהן בשבת אלא בזה בשבת זו וזה בשבת הבאה נמי פטור:

הלכה ב מתני' העושה שני בתי נירין. כדפרישית לעיל בפ' כלל גדול שהן ממ ני הסירוג שעשויין כעין בתים בתים ויש שעושין מן הנירין הן חוטין ויש כחבלים ויש שעושין זה בקירוס והוא מין סיב לא ורך וכיוצא בו ובין בנפה ובין בכברה ובין בסל שכך דרך לסרגן לאלו ולעשות בהן כעין בתים והן החלל שבין הסירוג ובאיזה מהן הן קטנים ובאיזה מהן יותר גדולים מעט חייב: התופר שתי תפירות וכו'. הא כבר תני לה לעיל באבות מלאכות אלא משום דקבעי למיתני במתני' דלקמן הקורע בחמתו וכו' לפטורא הדר תני להא לחיובא כלו' דדוקא בקורע על מנת לתפור יותר יפה וכה"ג מתקן הוא. אבל בהא דלקמן מקלקל הוא:

גמ' בנירין ניריא. כמשמעו והן חוטין מלבין נירא כרקא: בקירוס קורומאי. מלבון ומי שלימא קורמי באגמי כפ"ב דעירובין והוא הסיב הלא והרך וכיוצא בו וכדפרישית במתני': המותח לדדיו. של החוט שנכוון בהתפירה ומתחו בשבת חייב משום תופר וכו' וגרסינן להא לעיל בפ' כלל גדול בהלכה ב' והאי נימר וכו' התם הוא דשייך דקאמר מיליהון דרבנן פליגין על הא דקאמר התם לעיל דתופר אינו חייב אא"כ קשר ראשי החוט ופריך עלה דהי הכי נימא רב הכא נמי דחייב ומשום תופר ומשום קושר וכאן מייתי להא בקצרה כדרך הש"ס הזה דסמיך על הא דאיתמר במקום אחר:

הלכה ג מתני' הקורע בחמתו. מחמת כעס והימה והאי תנא ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אבל למ"ד דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב ה"נ מיחייב וזה איני פטור מטעמא דמקלקל דהאי מתקן אבל יצרו הוא שמשכך המתו בכך: ועל מתו. במת שאינו חייב לקרוע עליו אבל בחייב לקרוע עליו חייב שמתיישב דעתו בכך: וכל המקלקלין פטורין. ולאתויי נמי שאם קורע הבגדים דרך השחתה וכיוצא בזה או הורג בחבירו או בבהמה דרך השחתה פטור דזה נקרא מקלקל וכן בחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה אף על פי שזה נקראת מלאכה פטור הואיל ומתכוין לקלקל הוא: והמקלקל ע"מ לתקן. כגון סותר ע"מ לבנות במקומו או מוחק ע"מ לכתוב במקומו או חופר גומא כדי לעשות היסוד לבנין וכל כיוצא בזה חייב הוא ושיעורו כשיעור המתקן בכל אחד מהן:

גמ' בעון קומי ר' בא. קתני במתני' על מתו משמע שחייב לקרוע עליו ופטור משום דמכל מקום מקלקל הוא והשתא קא מיבעיא להו לבני הישיבה מדלא קתני אם יצא ידי קריעה בכך או לא ש"מ דס"ל לתנא דמתני' דמסתמא יצא וקס"ד השתא דחלול שבת יש כאן דמלאכה היא וטעמא דפטור כדאמרן והיינו דהקשו לו: היך מה דאת אמר תמן. כלומר בעלמא דפשיטא הוא שאתה אומר כן שהשוחט חטאתו בשוגג בשבת כיפר הוא על החטא שהביא אלא שצריך להביא אחרת על שחטא עכשיו ושחטה בשבת וא"כ אימר אוף הכא דמיהת לא יצא ידי קירעו וצריך לקרוע אחר שבת פעם אחרת דנהי דפטור משום דמקלקל הוא מ"מ חילל שבת בדבר שהוא מלאכה ודמיא לשוחט חטאתו בשבת: אלא כר' שמעין. כלומר דמילתא של בני הבעיא הוא כלומר מי נימא דלא מיתוקמא מתני' אלא כר"ש דס"ל במלאכה שאינה צריכה לגופה פטור דעד שיהא לו צורך בגופו של דבר הוא דבעינן דזה נקרא מלאכת מחשבת והלכך הואיל ולא עבר כאן על מלאכה דאורייתא לפיכך לא תני כלום מדין אם יצא ידי קריעה דמסתמא יצא ולא דמיא לשוחט חטאתו דהתם מלאכה הוא דעביד: אמר לון רבי בא דלא צריכין לאוקמי המתני' כר"ש דבלאו הכי נ"ק דלא דמיא לשוחט חטאתו דתמן הוא גרם לעצמו שחטא בשבת על החטא שהיה מחויב בה ומי אמר לו לשחוט אותה היום אבל הכא גבי קריעה על מתו את גרמת לו כלומר לא הוא הגורם אלא הואיל דאיתרמי ליה המת בשבת הוא קרע עליו והלכך מסתברא דאפילו לר' יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה ואם כן עשה זה חילול שבת במלאכה גמורה ופטור משום מקלקל ויצא גם כן ידי קריעה: אמר רבי יוסי. חזר והקשה לרבי בא ואכתי דמיא לשוחט חטאתו שהרי אפילו תמן הוא כמו שאתה גרמת לו זה ולא הוא עצמו שהרי אינו נקרא גורם לעצמו אלא בהחטא שחטא אבל בחטאת שמביאה להתכפר בו ואלולא שאמרת לו שיביא החטאת היאך היה מתכפר לו וכלומר שמצוה הוא להביא כדי שיתכפר לו. וא"כ לא הוא הגורם להבאה זו ודמיא ממש לקריעה שהוא לא גרם הקריעה בעצמה והדרא קושיא לדוכתא דלמה לא תני אם יצא ידי קריעה או לא אלא על כרחך הוי צורך מימר דכר"ש הוא המתני' ולפיכך לא איצטריך למיתני וכדלעיל: לא כן אמר ר' יוחנן.

מלה

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ט משבת הל' טו

ה
ב מיי' פ"י הלכה ט
טוש"ע או"ח סי' שמ ס"ו

ו
ג מיי' שם פ"א הלכה יז

ז
ד מיי' שם הלכה יח

ח
ה מיי' פ"ב מבגגות כ"ד

גליון הש"ס

[ז] ע' ש"ק. ופרושו תמוה דעל מתני' לא מקש' מידי דלא קתני בה יצא י"ק ועיקר הקושיא על הברייתא דקתני בה יצא י"ק ושם מבואר' דחייב ועיין בתי' רשב"א מבואר דעל הברייתא מקשה הירוש' וצ"ע ביאור הירושלמי על דרך זה:

[ז] ע' בטור יו"ד סי' ש"מ ובב"י שם:

רידב"ז

בעון קומי ר' בא. האיך מה דאת אמר תמן השוחט חטאתו בשבת כיפר ומביא אחרת. ואמר אוף הכא לא יצא ידי קורעו כו' פי' דס"ל טעמא דמתניתין דלפיכך פטור משום דיצא ידי קריעה ודומה כמו שמל של ע"ש בשבת. דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור ע"כ פטור גם הכא משום דנתכוין לעשות מצוה ועשה מצוה פטור וע"כ פריך מהא דתנינן בברייתא השוחט חטאתו בשבת כיפר ומביא אחרת פי' דס"ל להך תנא דמעשה שבת הוא רק דאינו יוצא ידי חובתו אבל גוף המצוה מצוה היא דמעשיו מהני והוי כמו שוחט בשבת דשחיטתו כשירה וה"נ הקרבן כשר אלא דמביא אחרת דלא יצא ידי חובתו דבקרבן חטאת איכא ב' ענינים חובת גברא מצות עשה להביא קרבן חטאת. ועוד ענין יש בו דמכפר חטאתו אחר הטא. וכמו כן יש קרבנות דמלבד מצות עשה של הבאת הקרבן מכשירו לאכול בקדשים כגון מצורע ויולדת [כדאמרינן בעלמא כאחר מכשיר ומכפר בפנים דהיינו קרבנות שהן מכשירין וקרבנות שהן מכפרין מלבד מ"ע של חובת הבאתן] וע"כ החטאת גופיה כשר דמצוה הבאה בעבירה אינו אלא דאין הבעלים יוצאין ידי חובתן אבל גוף המעשה כשר דעבד מהני וכיון שכשר

שנויי נוסחאות (בו"ה) שתי בד"ו שני. (בו"ז) וקורע בד"ו והקורע. (טוי"ד) והמקלקל נבר"ל וכל המקלקל. (טוי"ז) קורעו בד"ו קירעו. (בו"כ) גורמת בד"ו גרמת (בוכ"א) גורמת בד"ו גרמת.

טוב ירושלים

מפני חכמים שהם פטורים. מכאן מבואר דאפילו כש"ג נמי איכא למימר משום להודיע כחו דבר פלוגתי' אע"ג דר"א מחייב בעדיפא מיני' מ"מ לא חש לפלוג גם בזה להודיעכו כחו דר' יהושע ועי' בבלי ברכות נ"ב ב' וה"א דהאי דקתני ושכח להודיעך כחן דב"ש ובש"ע דבאמת ב"ש וב"ה כשם הפליגו ורק תנא דמתני' תני כן אבל הכא נ"ל כן. ודו"ק כי אידוש הוא. ומצאתי דוגמתו בבבלי פסחים ק' א' דפליגי ר"י ור"י במפסיקין לשבתות דהכי ס"ל לר"י ור"י ס"ל אין מפסיקין ולעיל צ"ט ב' הר"י דאסור לאכול בע"ש מן המנחה ולמעלה וא"ש ע"כ לנטותא דרי"ו נקט ר"י ג"כ:

עין משפט נר מצוה

תורה אור

א מצה גזולה אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח. אמר לון תמן גופה עבירה. ברם הכא הוא עבר עבירה. כך אני אומר הוציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח. תני * ב מצה גזולה ג * אסור לברך עליה. אמר רב הושעיה על שם ° ובוצע ברך נאץ ה'. אמר ר' יונה הדא דאת אמר בתחילה אבל בסוף לא דמים הוא חייב לו. רבי יונה אמר אין עבירה מצוה. רבי יוסה אמר אין מצוה עבירה. א"ר אילא ° אלה המצות אם עשיתן כמצוותן הן מצות ואם לאו אינן מצות:

הלכה ד מתני' * שיעור ג המלבן ד והמנפס ה הצובע ו והטווה שיעורו כמלוא רוחב הסיט כפול ז האורג שני חוטין שיעורו כמלוא הסיט: גמ' תמן תנינן * המוציא עצים ח כדי לבשל ביצה קלה והכא את אמר הכין. תמן במוציא לצבוע. ברם הכא בצובע:

הלכה

פני משה

מצה גזולה אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. הואיל ובעבירה הוא וה"נ אמאי קאמרת דיוצא ידי קריעה הרי מ"מ מקום בחילול שבת היתה: אמר לון. לא דמיא דתמן המצה גופה עביר: היא ובעבירה באה לו אבל הכא הוא שעובר עבירה שחילל שבת ואין הקריעה גופה עבירה שהרי אלולא שבת חייב הוא לקרוע וכי כך אני אומר הוציא מצה בשבת מרה"י לרשות הרבים ואינה יוצא בה ידי חובתו בפסח בתמי' הרי המצה גופה לאו עבירה היא אלא היא שעבר לה ניזה וכך היא הקריעה בשבת ובאני מצה גזולה דהיא גופה לעולם בעבירה היא: תני מצה גזולה וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ק דחלה בהלכה ה': על שם ובוצע ברך וגו' וזה גוזל ומברך עליה נאץ ה': הדא דאת אמר בתחלה. קודם שקנאה ביאוש ושינוי אבל בסוף שכבר קנאו בשינוי אחר היאוש וכגון שגזל חטים וטחנן ועשאן קמח וכיוצא בזה מברך עליה דכי לא דמים הוא חייב לו כלומר שאין לו עליו אלא לשלם דמים והמצה עצמה כבר קנאה והיא שלו: אין עברה מצוה. כל שבאה ע"י עברה אינה מצוה ואין לו לברך עליה ורבי יוסי אומר אין מצוה עבירה דכל שהוא מקיים המצוה אין העברה מעכבת מלברך עליה: אמר ר' אילא אלה המצות כתיב. לומר אם עשיתן כמצותן הן מצות ואם לאו אלא שבאו לידך ע"י עברה אינן מצות וכר' יונה הוא דס"ל שאין מברכין על מצוה הבאה בעבירה:

הלכה ד מתני' שיעור המלבן וכו'. שבינו בחבות מלאכות כמלא רוחב הסיט כפול רוחב הסיט הוא כפי ההפסק שיכול האדם להפסיק בין אצבע לאמה ולהרחיב בין זה לזה והוא לערך ב' אצבעות בגודל והסיט כפול שני פעמים כמו כן והוא כפי הריוח שיכול אדם להרחיב בין הגודל ואצבע ואם כן הטוה הס"ס ארכו ארבעה טפחים או המלבן והמנפץ בגמר שיהא בו כדי לטוות חוט שארכו ד' טפחים חייב. וכן הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב: האורג שני חוטין ברוחב כמלא הסיט ואין זה כמלא רוחב הסיט שאמרנו אלא כמלא הסיט שהיא שתי אצבעות בגודל: גמ' תמן תנינן. לעיל בפ' ט' המוציא עצים וכו' וקתני בסיפה קליפי אגוזים ורמונים וכו' כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכה והכא את אמר הכין שיעור אחר גבי צובע ומשני תמן במוציא לצבוע איירי. לפי שאין אדם טורח להוציא שיעור קטן כזה כדי לצבוע אבל הכא בשיעור צובע עצמו איירי ושיעורו בטחית וגרסינן להא לעיל שם בהלכה ה':

הלכה.

קרבן העדה

מצה גזולה אינו יוצא ידי חובתו בפסח. לפי שבעבירה באה א"כ ה"ה בקריעה בשבת לא יהא יוצא ידי חובתו לפי שבעבירה באה: תמן. גבי גזל: גופה עבירה. המצוה עצמה היא עבירה שאלמלא לא גזלה לא היה יכול לברך עליה ולקיים המצוה ובמה שאכלה נעשית עיקר עבירה שאינו יכול לקיים מצות והשיב את הגזלה אשר גזל: ברם הכא. אבל כאן הוא עבר עבירה שקרע בשבת אבל אין בקריעה עבירה אלו קרע בבגד זה בחול הלכך יוצא ידי קריעה: כך אני אומר וכו'. בתמיה וכי כך אני אומר שאם הוציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים שלא יצא בה ידי חובתו בפסח אלא דוקא במצה גזולה אמרו כן ועל כרחך לחלק כמו שאמרתי דהתם אין עביר' בגופה ובגזולה עבירה בגופה: מצה גזולה אסור לברך עליה. אע"ג דיוצאין בה י"ח מצה מ"מ אסור לברך עליה על אכילת מצה ודוקא ברכת אכילה מצה אין מברכין עליה אבל ברכת נהנין חייב לברך אפילו על גזלה שהרי מ"מ נהנה ואסור ליהנות מהעה"ז בלא ברכה: ע"ש ובוצע ברך נאץ ה'. וע"כ קרא איירי בכה"ג כגון מצה אבל בברכת נהנין חייב וכדפרישית: אבל בסוף. לאחר אכילה חייב לברך דדמים הוא חייב לו וקנאו ואינו בגזלה: רבי יונה אמר. פירש רבי יונה דידיה אמר: אין עבירה מצוה. ופליג אהא דמשמע מדברי ר' הושעיה דבסוף מברך כיון דלא אמר טעמא משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה אלא סבירא ליה טעמא דאין מברכין משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה והלכך אפילו לבסוף אין מברכין: אין מצוה עבירה, פליג על רבי יונה וסובר דאפילו מצוה הבאה בעבירה יוצאין בה דמצות לאו ליהנות ניתנו וכיון שאינה נהנה מהעבירה יוצא בה: אלה המצות. אלה למעוטי אתא:

הלכה ד מתני' הסיט כפול. סיט הוא הפסק שבין אצבע לאמה כמו שאדם יכול להרחיבו ואם טוה וליבן וניפץ וצבע שהן כולן אבות מלאכות חוץ אחד ארוך כשיעור הזה חייב: האורג שני חוטין שיעורו. ברוחב הבגד כמלא הסיט אף על פי שלא ארג על פני כל רוחב הבגד חייב: גמ' תמן תנינן. בפרק רבי עקיבא: המוציא עצים וכו'. מסיפא דמתני' פריך דתנן התם קליפי אגוזים קליפי רמונים כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכה: והכא את אמר הכין. דשיעורו כמלא רוחב הסיט כפול: ומשני תמן במוציא לצבוע. במוציא סממנים לצבוע צריך יותר שאין אדם טורח להוציא סממנים אם לא שיש בהן לצבוע בגד קטן: ברם הכא. אבל כאן איירי בשיש לו סממנים מע"מ והוא רוצה לצבוע כשלצבע רוחב הסיט כפול חייב:

הל'

מסורת הש"ס

(חלה פ"א ה"ה ע' כ"ק דף צ"ד פ"א) ויקרא כז סנהדרין (שבת קה פ"ט) (לעיל פ"ט ה"ה)

ע"ש (פ"ד)

ה מיי' פ"ו מחמץ ומצה הלכה ז טוש"ע או"ח סי' תנד סעיף ד

י

ב מיי' פ"א מברכות הלכה יט וכה"ג יכ"מ טוש"ע בא סי' קלו סעיף א

יא

ג מיי' פ"ט משבת הלכה י

יב

ד מיי' שם הלכה יב

יג

ה מיי' שם הלכה יג

יד

ו מיי' שם הלכה טו

טו

ז מיי' שם הלכה יח

טז

ח מיי' שם פי"ח הלכה ד

גליון הש"ס

פ' ריטב"א סוכה דף ט:

תוס' הרי"ד

א"ל תמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה כך ה"ה הוציא מצה מרשה"י לרה"ר אינו יוצא בה י"ח בפסח ז"א דאין גופו עבירה אלא הוא עבר עבירה. והשוחט בשבת לא הבוב מהבכב"ם אלא בכלל כל מילתא דא"ר לית בזה יש להבין ולתרץ שיטת ר"ת ז"ל מקובית כר"י ז"ל דמובא בכמה מקומות במס' ב"ק דף ס"ז ובמס' גיטין דף נ"ה ובמה מקומות דר"ת ז"ל מתרץ דבכ"מ ס"ל לעולא דיאוש קונה רק לענין קרבן וא"ל ז"ל במס' גיטין הנ"ל דבכ"מ ס"ל לעולא יאוש קונה רק לענין קרבן שיהא כשר להקרבה קאמר הכא ובמרובה דלא קני מב"ם מצוה הבכב"ע וכו' וכו' והקשה כר"י ז"ל דא"כ מאי פריך לעיל הכיי מרצה קרבנו ולא בגזול דילמא בקרבנו מודה רבה כמו עולא וכ"ת דסבר הכיי דאין חילוק כו' דל"ל טעמא דמצוה הבכב"ע הא ע"כ ת"ל דאלי"ס כו' ע"כ גר"ס לר"י ז"ל דבכ"מ לעולא יאוש לא קני והכיא דסגזול בתרא דף קי"ד כוי יאוש ושינוי כשם ט' ואע"ג דגבי קרבן נמי כוי יאוש ושינוי כשם כדאמר לעיל מעיקרא הולין ובשעתא כקדש מ"מ כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש ולא היה קנוי לו קודם שכלי' והמגא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה ומיהו אי היה קנוי לו קודם שקדש לא תבוא מצוה הבכב"ע כדאמרה פ' לולב הגזול כו' עיין שם ועיי' בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ס"ו ע"ב ד"ה במ"מ וה"ל ז"ל דאי קני א"כ תבוא בפיר קרבנו ולא מיפסיל משום מצוה הבאה בעבירה כוהיל וקטי לו קודם שהקדישו וכו' אבל אי לא קני ביאוש מיפסיל ומ"מ קדוש הוא ומשום הכא איצטריך קרא להורות שאינו פוגה משום מצוה הבאה בעבירה. נ"כ הועתק מתוספי גירסאות עכ"ל ז"ל וע"פ דברינו יש מקום לתרץ שיטת ר"ת ז"ל ונדקדק דקדוק אחד בלשון התוס' ז"ל במס' גיטין בלשון ר"ת ז"ל דבכ"מ לעולא יאוש קונה רק לענין קרבן שיהא כשר להקרבה קאמר הכא ובמרובה דלא קני היינו שיהא כשר להקרבה לכהורה מיותר והכי הול"ל רק לענין קרבן קאמר הכא דלא קני ועל פי הירושלמי הזה דלא נקרא מצוה הבכב"ע אלא בגופו עבירה אבל כשאין גופו עבירה אלא הוא עבר עבירה לא הוי מהבכב"ע יש לתרץ בפיר קושית הר"י ז"ל ויהיה מדוקדק לשון ר"ת ז"ל דכתב לבין שיהא כשר להקרבה דגרסינן במס' מנחות דף כ"ח ע"ב במתניתין השומר שיה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש אין מביאין מחות ובכורים כו' קודם לעומר אם הביא פסול קודם לשתי הלחם לא יביא אם הביא כשר ובגמ' יתיב ר"ש וקא קשיא לי' מה בין קודם לעומר לקודם לשתי הלחם אמר לפניו יהודא בר נחמי' לא אם אמרת קודם לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדיוט תאמר בשתי הלחם שהותר מכללו אצל הדיוט כו' ובתוס' ז"ל ד"ה לא הוי משום דבעינן ממשקה ישראל כו' עיין שם. ונראה להוכיח מהאי סוגיא דהא דקי"ל מצוה הבאה בעבירה בפלמא היינו רק דהא' י"ח אבל גוף הקרבן כשר דאלת"ה אם כן קשה מאי מקשה מריבא לסיפא הא ברישא הוי מצוה הבאה בעבירה דגופו עבירה כמו גזלה מטבל ובפירוש כתב הרמב"ם ז"ל בפ' ה' מהל' איסורי מזבח הלכה ט' דלא יביא מנחה קודם לעומר מן החדש משום דהוי מצוה הבאה בעבירה אבל קודם לשתי הלחם לא הוי מצוה הבאה בעבירה דהא אין גופו עבירה אלא הוא עבר עבירה דה"ל להביא לשתי הלחם תחלה והיא עבר עבירה אבל אין גופו עבירה. ואם כן מעיקרא לא קשה כלל מרישא לסיפא דברישא הוי מהבכב"ע ומ"כ פסול ובסיפא דלא הוי מהבכב"ע כשר אלא ע"כ דמשום מצוה הבאה בעבירה לא הוה"ל אלא דלא יצאו ידי חובתן אבל היכא שגוף הקרבן פסול גוף הקרבן ע"כ פריך מרישא לסיפא ומשני משום שלא הותר מכלל אצל הדיוט

רידב"ז

בכפר ממילא פועל פעולתו שמכפר אבל אין הבעלים יוצאין ידי חובתן כיון דבכל מצוה הבכב"ע כגון לולב גזול דאין הבעלים יוצאין ידי חובתן וה"נ אין הבעלים יוצאין ידי חובתן ומחויב להביא חטאת אחר ואין להקשות האיך הוא מביא חטאת אחר שנתכפר באחר והא קי"ל דחטאת שכיפרו בעליו למיתה אזלה ז"א דזה דווקא כשנתכפר עם אחר ויצא ידי חובתו בו וא"כ נפטר מכל וכל אבל כשלא יצא ידי חובתו עדיין שפיר ע"כ דמביא אחרת להוציא ידי חובתו ואע"פ דהחטאת השני אינו בא לכפר לא איכפית לן כמו בכל הקרבנות דקבע להם התורה פעולה בעבודתן קמ"ל אע"פ דאינו פועל פעולתה מ"מ חובת גברא דמחויב להביא הקרבן עומד במקומו כמו בהאשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה ואיתא במס' זבחים (דף ה' ע"א) דאף דאין כפרה למתים דהא אינו מכשיר לה לאכיל בקדשים מ"מ חובת ההבאה על הקרבן דאישתעבד מחיים מחייבין להביא הלמוא אף דאינו מכשיר מ"מ חובת הבאה במקומו וכמו כן הכא אע"ג דאינו מכפר מ"מ חובת הבאה מהויב כיון דלא יצא ידי חובתו עדיין. מ"מ שמעינן מהך ברייתא דלא יצא ידי חובתו ואמר אוף הכא לא יצא ידי חובת קריעה א"ל תמן את גרמת לו פי' דלעולם במעשה שבת יוצא ידי חובתו ג"כ כיון דמחויב לעשות המצוה אע"פ שעשה בשבת יצא י"ח והכא חטאת דווקא שאני כיון שהוא הגורם בהטאו במצוה כזו לא יצא י"ח. א"ל ר' יוסי אפילו תמן את גורמת ליה פי' דר' יוסי לא מחלק בהכי כיון דסוף סוף את הגורמת שאילולי שאמרת לו שיביא האיך היה מביא. וע"כ גבי חטאת נמי את גרמת לו אלא ע"כ דגם במתניתין לא יצא ידי קריעה וטעמא דפטור לאו משום דנתכוין לעשות מצוה ועשה מצוה ז"א אלא דלעולם לא עשה מצוה וטעמא דפטור הוא דמתניתין ר' שמעון הוא דס"ל מלאכה שאינו צריך לגופה פטור. ודו"ק:

רי"ו

שנוי ונוסחאות (ש"ג) אני אומר כד"ו אני אומ'.

כבר לאדן

תני מצה גזולה. הר"ן פרק כל שעה רבינו ירוחם נתיב ה' חלק ג':

מסורת הש"ס

הלכה ה מתני' הצד צפור. עד שהכניסו למגדל חייב דזו היא צידתו אבל אם הכניסו לבית אינו ניצוד בכך שיוצא לו דרך חלונות: וצבי לבית. כמי הוי צידה אבל הכניס לגינה או לחצר אין זו צידה: ביברין. קרפיפות מוקפין:

המחוסר צידה. שקשה לתופסו שם: **גמ'** א"ר חיננא מתני' וכו'. עיקר של סוגיא זו בר"פ אין לדין דמתני' דאין לדין דגים מן הביברין בי"ט אבל לדין חיה ועוף מן הביברין בי"ט קאר"ח דמתני' דהתם דלא כר"י דמתני' דהכא: הא לגינה ולביברין פטור. וכיון דלביבר לא חשיב צידה א"כ הצד מן הביבר צידה ממש היא ואסור בי"ט וע"כ מתני' דבילה דלא כר"י: ה"ג דלא כר"י דתנינן הצד וכו' הא לגינה ולביברין פטור ותנינן תמן אבל לדין חיה ועוף מן הביברין בי"ט מחלפה שיטתין דרבנן וכו': ופריך מחלפא שיטתין דרבנן. כלו' מתני' כרבנן נמי לא אתיא: ה"ג וצבי לגינה ולחצר ולביברין ותנינן תמן אבל לדין חיה ועוף מן הביברין בי"ט הא מגינה ומחצר לא. וה"פ ממתני' דהכא משמע דלרבנן הצד חיה ועוף *בגינה ובחצר חייב דהוה צידה א"כ קשיא למה אינו מתיר התם לצוד גם מגינה וחצר חיה ועוף בי"ט: ומשני כאן בשבת איירי בחצר מקורה. הלכך הוה צידה והתם בהאי לדין איירי בשהם חצר שאינו מקורה לכך לא קאמר אלא ביברין ולא חצר: ופריך והא תנינן גינה. בדברי חכמים במתני' וגינה ודאי אינו מקורה: אית לך מימר גינה מקורה. בתמיה שהרי צריך הוא לגשמים: כאן במתני' דשבת איירי בחצר קטן והתם איירי בגדולה אפי' בביבר גדול ולכך לא תני חצר בהדייהו: מה ניתני. אם תנינן במתני' באין לדין בדברי רשב"ג זה הכלל כל המחוסר צידה חייב וכו' כמו שנינו במתני' בשבת כל המחוסר צידה פטור וכו': ה"ג ולא בנעל להוכה אנן קיימין. וה"פ א"ל ודאי דאין לשנות כן שהרי מתני' די"ט איירי כשחיה ועוף כבר נעולים בביבר והוא רוצה ליטלן ממנו ואיך שייך למתני חייב ופטור אלא כך תיתני במתני' די"ט אסור ומותר ובשבת חייב ופטור: כל שהוא מחוסר נשבים. שצריך לבקש תחבולות ע"י מצודות להכבו הייני מחוסר צידה: מן הנגרים. הוא מקום יאורי מים שהעשב גדל שם ובהמות רועות שם:

לא

בבת קו ע"א

(ביצה פ"ג ה"א)

ביצה כג ע"ב

*צ"ל לגינה ולחצר

הלכה ה מתני'

*רבי יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב וחכ"א צפור למגדל וצבי לגינה ולחצר ולביברין רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין [א] זה הכלל כל המחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב:

גמ' *א"ר חיננא מתני' דלא כר' יהודה. דתנינן הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב. הא לגינה ולביברין פטור. מחלפה שיטתיה דרבי יהודה דתנינן תמן * [ב] אין צדין דגים מן הביברין ואין נותנין לפניהם מזונות. הא לגינה ולביברין פטור. מחלפה שיטתין דרבנן. דתנינן והחכמים אומרים צפור למגדל וצבי לגינה ולחצר ולביברין. ותנינן תמן [ג] אבל צדין חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהן מזונות. הא לגינה ולחצר לא. כאן בחצר מקורה. כאן בחצר שאינה מקורה. והא תנינן גינה. אית לך מימר גינה מקורה. אלא כאן בגדולה כאן בקטנה. ר' עולא אמר בעון קומי רבי אחא מה ניתני כל המחוסר צידה חייב ושאינו מחוסר צידה פטור. אמר לון ולא במנפל לתוכה אנן קיימין. אלא [ד] כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר. א"ר שמואל אחוי דרבי ברכיה כל שהוא מחוסר נשבים מחוסר צידה. ושאינו מחוסר נשבים אינו מחוסר צידה. שוחטין מן הנגרין [ה] אין שוחטין

לא

הלכה ה מתני' ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל. דהוא כלע"ז אם הכניסו לו מגדל ונעל בפניו זו היא צידתו וצבי משיכניסנו לבית ונעל בפניו חייב אבל לא לחצר ולגינה: וחכמים אומרים. צפור מודיעך לך שצריך שיכניסנו למגדל אבל צבי לגינה ולחצר ולביברין נצוד הוא כמו לבית ביברין הן קרפיפות המוקפות גדר ומכניסין בהן החיות ובמורין שם: לא כל הביברין שוין. רשב"ג לפרושי מילתייהו דחכמים אתא דלא כל הביברין אמרו אלא זה הכלל כל המחוסר צידה שאם רוצה לתפסו אינו יכול להגיעו בשהייה אחת וזהו הנקרא מחוסר צידה ואם הכניסו לביבר כזה פטור ושאינו מחוסר צידה שיכול הוא להגישו בשהייה אחת ולתפסו חייב אם הכניסו לתוכו וכן אם היא ביבר קטן וכגון שהכתלים שלו קרובים כל כך כדי שיפיל הצל של שניהם לאמצע כאחד אם הכניסו לתוכו חייב. וכן הלכה:

גמ' אמר ר' חיננא. מתניתא דלא כר' יהודה. לקמן בריש פרק אין לדין הוא דקאי וגרסי' שם לכולה סוגיא דקתני התם אין לדין דגים מן הביברין ביו"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל לדין חיה ועוף מן הביברין כו' והאי מתני' דלא כר' יהודה דהכא דהא קאמר צבי לבית הוא דחייב אבל לא לביברין ולגינה ודלאו מחוסר צידה הוא וא"כ הא דקתני התם לדין חיה מן הביברין בי"ט דלא כר' יהודה: מחלפה שיטתיה דר' יהודה דתנינן תמן אין לדין וכו'. ואסיפא קא סמיך דתנינן לדין חיה ועוף מן הביבר ביו"ט כדלעיל ואוקימנא דלא כר' יהודה וכלומר דהשתא קשה דר' יהודה אדר' יהודה מהא דתנינן בתוספתא ריש פ"ג דבילה דקתני התם ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים אין לדין מהן ביו"ט והני על כרחך דר' יהודה הוא דפליג אמתני' דהתם בחיה ועוף מן הביברין ודייקינן מהתוספתא מדקתני אליבא דר' יהודה ביברין דוקא ש"מ הא מגינה ומחצר לדין מהן בי"ט וקשיא דידיה אדידיה והא דייקינן הכא מדקאמר לבית דוקא הא לגינה ולביברין פטור וא"כ אף מגינה אין לדין חיה בי"ט דמחוסר צידה הוא והנאי קתני בתוספתא לר' יהודה ביברין דוקא: מחלפה שיטתין דרבנן וכן נמי קשיא. דרבנן דהכא אדרבנן דמתני' דהתם דהכא תנינן וחכמים אומרים וכו' אלמא חיה לגינה ולחצר נמי לאו מחוסר צידה הוא ותנינן תמן אבל לדין חיה ועוף מן הביברין דמשמע דוקא מן הביברין הוא דמותר אבל אם הן כבר ניצודין לגינה ולחצר לא דהכתי מחוסר צידה מיקרו והא במתני' קאמרי דאף לגינה ולחצר חייב בשבת אלמא דצידה מיקריא וקשיא חיה דהכא אחיה דהתם וכן קשיא עוף אעוף דהכא קאמרי צפור למגדל דוקא הוא דהוי צידה וא"כ מן הביברין ודאי אסור בי"ט והתם קתני דאפי' עוף לדין מן הביברין בי"ט: כאן בחצר מקורה. מתני' דהכא איירי בחצר מקורה והלכך הוי צידה למיחייב בשבת והתם איירי בחצר שאינה מקורה וא"כ חיה אחיה ל"ק ולא אסיק לתרץ עוף אעוף משום דפריך עלה דאפי' ה"ה אחיה לא מצית לשנויי בהכי: והא תנינן גינה. במתני' וכי אית לך מימר דגינה מקורה היא בתמיה וכי דרך לעשות קירוי לגינה שגדלין בה הזרעים: אלא כאן בגדולה כאן בקטנה. הא דדייקינן מהתם דדוקא מן הביברין היא דלדין בי"ט אבל מגינה והחצר לא. היינו בגינה והחצר גדולה דמחוסר צידה הוו והא דקתני הכא לגינה ולהחצר הוי צידה בשבת וא"כ מותר לצוד מהן בי"ט דוקא בחצר וגינה קטנה והשתא חיה אחיה ל"ק לרבנן ועוף אעוף לא משני וכן הא דמקשה דר' יהודה אדר' יהודה לא משני מידי: בעון קומי ר' אחא מה. כלומר מאי האי דקתני התם לרשב"ג לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר ומאי הני בלישנא דאסור ומותר וניתני כל המחוסר צידה חייב שהרי חייב על הצידה בי"ט ואם לד דבר המחוסר צידה חייב מיבעי ליה ושאינו מחוסר צידה פטור: אמר לון ולא בנעול לתוכה אנן קיימין. כך הוא בבילה שם כלומר וכי לא בנעול החיות לתוכה מיירי שהרי שם ביברין שמכניסין החיות לתוכן נעולין הן וא"כ אין כאן צידה גמורה בי"ט דליתני חייב ופטור אלא כל המחוסר צידה אסור וכו' שפיר הוא דשייך למתנא דכיון דלאו צידה גמורה למיהוי בה עלה איסורא מיהא איכא מכיון דאכתי מחוסר צידה מיהו הוא ושאינו מחוסר צידה מותר: כל שהוא מחוסר נשבים. שצריך להביא נשבה כעין שעושין לצוד בה דגים ה"ז מחוסר צידה ואסור וכל שאין מחוסר נשבה אלא יכול ליטול אותן ביד מותר: שוחטין מן הנגרין וכו'. תוספתא היא בפ"ג דבילה לוקחין מן המכונסין בנגרין קטנים בי"ט ושוחטין אותן אבל

לא

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פ"י מהל' שבת הל' יט טוש"ע או"ח סי' שטז ס"א

יח
ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הל' ו וכל"ה טוש"ע שם סי' תצז סעיף א

יט
ג מיי' שם טוש"ע שם

כ
ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ב

כא
ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ג

תוס' הרי"ד

ע"כ פסול. ומוכח מכאן דאם היה מותר מכללו אף במהבב"ע היה כשר גוף הקרבן רק דלא נפיק י"ח. ועל פי זה מתורץ שיטת ר"ת ז"ל דלכאורה קשה שיטת ר"ת ז"ל הא ע"כ דלדידי' לא ס"ל לעולא כמסקנת הר"י ז"ל דהיכי דקני ליה לא הוי מהבב"ע דאל"כ קשה מנ"ל לעולא דיאוש לא קנה גבי מצוה הבאה בעבירה הא הדרכא דהיכי דקני ליה לא הוי מהבב"ע וצריך להיות דקונה ולא יהיה מהבב"ע ואלא דגזה"כ הוא ואי דסבירא ליה דאפילו קונה מכל מקום הוי מהבב"ע אם קשה המאי קאמר מנין ליאוש שאינו קונה הו"ל מנין למצוה הבאה בעבירה וע"כ דלעולא לא סבירא לי' להאי כללא דהיכי דקנה לא חשוב מהבב"ע אם כן קשה כ"ז מנין לעולא להוכיח דיאוש אינו קונה משום מהבב"ע והמצוה הבאה בעבירה מבטל הקנין הימא דלא מבטל הקנין ומכל מקום פסול משום מהבב"ע ואי דסבירא לי' גם לעולא דהיכי דקני לא חשוב מהבב"ע זה ע"כ לא סבירא ליה לעולא דאי כ"ד דסבירא ליה אם כן לפי זה ע"כ דמצוה הבאה בעבירה לא מבטל הקנין והראיה דקא קנו ליה ולא הוי חשיב מהבב"ע וא"כ המאי מבטל הכא הקנין וכן דסוף סוף לא מצח"ל לעולא האי כללא דהיכי דקני לא הוי מהבב"ע. אם כן מנ"ל דיאוש אינו קונה דמצוה הבאה בעבירה מבטל הקנין הימא אף על פי דקונה מכל מקום הוי מהבב"ע דהא ע"כ חד מהני סבירא לי' לעולא או דמצוה הבאה בעבירה פוסל לבטל הקנין או דאף על פי דקני מכל מקום הוי מהבב"ע אם כן קשה מנין דמהבב"ע מהדר ביטול הקנין דילמא אף על פי דקנו מ"מ הוי מהבב"ע הכא בזה כיון לא מצח"ל לדידי' היכי דקני לא הוי מצוה הבאה בעבירה ועל פי דברים אלו דמצוה הבאה בעבירה אינה תשובה אלא שלא יצא י"ח אבל גוף הקרבן כשר וזאת במקום דלא הותר מכללו אבל הדיוט או פסול גוף הקרבן כמו שכתב הרמב"ם ז"ל כנ"ל גבי מנחם מן החדש ולא הביא לא נתקדשו להיות ראוין לקרבן אבל נתקדשו להפסל והוים כקדשים שנפסלו עכ"ל ז"ל והוא דווקא בחדש בלא הותר מכללו אבל בשהותר מכללו אצל הדיוט אין קדוש לפסול ועולא יליף מקרא דוהבאתם גזול את הפיסח וגו' מה פיסח לא תקנתא ובשהקריב פיסח הוי קדשים פסולין דאפילו הקדשי' בעו מ לכתחלה ה"ה קדוש כדאיתא במס' תמורה דף ד' ע"ב עיין שם וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהל' מאו"כ. ואם כן כשהקריבו הוי קדשים פסולין וכיון דיאוש בעלמא קני והכא גם כן קני גבי הקדש ולא הוי אלא מצוה הבאה בעבירה אם כן קשה תא"י פסול הא במצוה הבאה בעבירה אינו אלא דלא נפק ידי חובתו אבל גוף הקרבן כשר ואם כן אמאי הוי דומיא דפיסח דפסול הא במצוה הבאה בעבירה גוף הקרבן כשר היכי דהותרה מכללו והכא הותרה מכללו להדיוט דהא בהדיוט שרי כיון דיאוש קונה אלא ע"כ מדדמי' לפיסח דפסול ע"כ הוא משום דלא קני לי' ביאוש. ואי דלא קנה אותו לא היה קדוש כלל אפילו לפסול אם כן היכי פסול. אבל ז"א דאינו קדוש ליקרב אבל קדוש ליפסל והיינו דמדייק ר"ת ז"ל רק לענין קרבן שיהא כשר להקרבה לא קני כלומר דלא קני ליקרב אבל מכיון דיאוש קונה ע"כ קדוש ליפסל. דכל עיקר הטעם הוא דלא קני יאוש אע"ג דבעלמא קנה הוא העיקר משום דמצוה הבאה בעבירה מבטל הקנין והעבירה הוא על הקרבה ע"כ לענין הקרבה לא קני ולא קדש אבל פגיעת דקדוש לפסול וכיון דקדוש הוא והוא כבר בהקרבה ע"כ הוי קדשים פסולין כמו בפ"מ. אם כן ע"כ דלעולא דהקרבן אינו קדוש ליקרב אפילו בבית כאן יאוש וביטוי הבעלים מ"מ לענין מצוה הבאה בעבירה לא קני ומוכרח הוא דלא קני דאי קני ומשום מצוה הבאה בעבירה לחוד היה הקרבן כשר כשהותר מכללו. וכיון דע"כ לא קני לענין מהבב"ע הרי דע"כ אף ביאוש וביטוי הבעלים ליכא למ"ד בעלמא

דלא

שנוי נוסחאות (סו"כ) בבנפל נד"ו בבנפל.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

פני משה

לא מן המכמורות ולא מן המצודות וכד:פרש רבי יוסי ברבי בון במצודתא דביתאי הן המצודות הגדולות שאף על פי שהן ניצודין בהן מכיון שיכולין להשמט לכאן ולכאן מיהוי כלך בי"ט: שיתא. מצודה גדולה בפרק הגוזל בתרא ההוא ביתא דהוו מיגלי עלה בי תרי: צמוגל אמר צד הוא בפיהם. והתם גרים בפיעם והיינו הך והדגים קאי שמיהר לצוד מן הנהונים בפיעם והוא הבית גדולה שממלאין אותה מים ומכניסין את הדגים לתוכה דאין זה צידה בי"ט שכבר ניצודין הן בהחבית: סברא דנהרא שרי. היא מקום שסוכרין וסותמין בנהר שלא יברחו הדגים משם וכניצודין ועומדין הן והלכך שרי ליטול משם בי"ט: כההיא דטסים. כלומר דיקא אם המקום הזה שבנהר אטום וסתום מכאן ומכאן דבכהאי גוונא ניצודין ועומדין הן:

הלכה ו מתני' צבי שנכנס. מאליו ונעל אחד בפניו חייב דזהו צידתו ואעפ"י שנכנס מעצמו: פטורין. דהוו להו שנים שעשאוה ואם לא יכול אחד לנעול וכו' הורהי' בשנים ושניהם חייבים ור"ש פוטר ואין הלכה כר"ש:

גמ' בעשותה וכו'. כדגרים לה לעיל בפ' המצניע: היה אחד. מן השנים בריא ואחד חלוש ונעל הוא כל צורכו וכו' החולה חייב והבריא פטור וקמ"ל דלא אזלינן בתר כחו אלא בתר העשיה: מותר. שהרי לא נתכוין אלא לנעול בעדו והצבי מאליו הוא ניצוד. ובתינוק אפי' נתכוין להעלות הדגים עמו מותר לפי שבעסקי' נפשות הוא מפקח ואין זה אלא כ"ג וכן במפקח את הגל להציל למי שנפל עליו הגל:

הלכה ז מתני' ישב אחד על הפתח שלא יצא הצבי יוצא משם ולא מלאהו להפתח וישב השני ומלאהו השני חייב שהוא הלך אותן: הראשון חייב והשני פטור. והאי פטור ומותר הוא שהרי לא עשה כלום ואין זה אלא כשומר מה שכבר ניצוד מאתמול ולמה זה דומה וכו' ונמצא צבי שכבר ניצוד מאתמיל שמור בתוכו שזה מותר הוא:

גמ' מהו ליתן לפניהם מזונות. להאי גוונא דאיירין במתני' צבי שנכנס וכו' ואם מותר ליתן לפניהם מזונות בשבת הואיל ועכשיו ברשות הן וקאמר דיבא זה הדין כהאי דתנינן לקמן בפ' בתרא אין נותנין מים וכו' לפי שאין עושין תקנה בשבת לדבר שאינו מן המוכן לו שיכולין הן לפרוח משם מאתמול והכא נמי כן שהרי לא היה מוכן לו מאתמול: מהו לכפות עליו הכלי. לזה שכבר ניצוד ועומד הוא אם מותר לכפות עליו הכלי שלא ינוד אנה ואנה או דילמא מכיון שאסור ליגע בו אסור נ"כ לכפות עליו הכלי וקאמר דדין זה יבא כהאי דלעיל בפ' במה טומנין בהלכה ב' דאמר ר"ש וכו' ופלוגתא דאמוראי היא שם וה"נ תליא בהאי פלוגתא:

האורג פרק שלשה עשר שבת

לא מן המכמורות ולא מן המצודות. רבי יוסי בר בון בשם רבי אמי מצדתא דשיתא. שמואל צד הוא בפיתם. רב אמר סברא דנהרא שרי. א"ר יודן כההיא דטסים:

הלכה ו מתני' [א] *צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב אם נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ור"ש פוטר: **גמ'** *בעשותה היחיד שעשה חייב. שנים ג' שעשו פטורין. רב חינא אמר [ב]היה אחד בריא ואחד תש נעל החולה כל צורכו ולא נעל הבריא כל צורכו החולה חייב והבריא פטור. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חינא היה צבי רץ כדרכו [ג]ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חונה *ראה [י] תינוק מבעבע בנהר ונתכוון להעלותו ולהעלות נחיל של דגים עמו מותר. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חונא היה מפקח בגל ונתכוון להעלות ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר:

הלכה ז מתני' [ג] *ישב אחד על הפתח ולא מילאהו וישב השני ומילאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב לו בצידו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו:

גמ' רבי שמי בעי מהו ליתן לפניהן מזונות. ייבא כההיא דתנינן תמן *[ד] אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן. והכא כן. רבי שמי בעי מהו לכפות עליו כלי. ייבא כהיא דאמר ר"ש בי רבי ינאי *אני לא שמעתי מאבא אחותי אמרה לי משמו ביצה שנולדה ביום טוב סומכין לה כלי בשביל שלא תתגלגל. אבל אין כופין עליה כלי. שמואל אמר [ה] אף כופין עליה הכלי. רבי שמי בעי מהו

קרבן העדה

לא מן המכמורות. מלא חיה במצודה שפק ניצודה היום ספק מאתמול: מכמורות. מערות שצדין בתוכן: מצדתא דשיתא. מצודה העשויה מן השתי בלא ערב אין שוחטין ממנה דלאו כניצוד הוא מערב יום טוב וה"ל כלד בי"ט ואסור: בפיתם. הוא כמין דף המחזיק הנדבק בו. ל"א הוא מקום שמפטמין בו העופו' והבהמות ובבלי הגירסא בפיטם: סברא דנהרא שרי. דף שסוכרין בו הנהר שלא ישטוף שדהו. ל"א אם סכר אמת המים בעי"ט בכניסה וביציאה מותר ליקח דגים שבתוכו דה"ל כניצודין ועומדין מאחר שאמת המים צרה ואינה יכולה להשמט וה"ל כמזומן ע"י מעשה זה כנ"ל והראשון מצאתי: כההיא דטסים. הא דמתיר רב ליקח מסוכרא דנהרא דוקא שעשוי כעין שני טסין שהוא צר ואי אפשר להשמט:

הלכה ו מתני' צבי שנכנס. מאליו: ונעל אחד בפניו. זו היא צידתו: נעלו שנים פטורין. מפרש בגמרא: לא יכול אחד לנעול. אורחיה הוא לנעול בשנים והרי לכל א' מלאכה דבלא איהו לא מתעבד': ור"ש פוטר. לטעמיה דדריש קרא למיפטר בזה אינו יכול וזה אינו יכול:

גמ' בעשותה. כלו' לכך אם נעלו שנים פטורין לפי שנאמר בעשותה דדרשי' מיניה יחיד העושה חייב אבל שנים או שלשה שעשאו מלאכה אחת פטורין: היה אחד בריא ואחד תש. פי' שאין כוחו חזק והבריא יכול לנעול לבד והחולה אפי' בכל כחו אינו יכול לנעול לבד: החולה חייב. דה"ל זה אינו יכול והבריא פטור דה"ל כשנים שעשאו: ונתכוין לנעול בעדו. בעד עלמו וע"י כן נעל גם בעד הצבי אעפ"י שידע שינעול גם בעד הצבי שהרי ראהו רץ כדרכו אפ"ה פטור כ"פ הרמב"ן והרשב"א פי' ונתכוין לנעול בעדו בעד הצבי כיון שצריך לנעול הבית גם בעד עצמו לשמירת ביתו פטור: מבעבע. משוקע בנהר. משוטט בנהר ומייתי להך דינא להכא לפי שדמיא להא דבסמוך שנעשה מלאכת איסור עם מלאכה היתר: נחיל של דגים. כוורת של דגים: ולהעלות צרור של זהובים. שמונח תחת הגל מותר:

הלכה ז מתני' השני חייב. שהוא צדו: הא למה. שני זה דומה מאחר שנצוד ע"י הראשון: לנועל את ביתו לשומרו. ולא לצוד: ונמצא צבי. שהוא ניצוד כבר שמור בתוכו. וכן אע"פ שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לצבי שהיה לו מאתמול: **גמ'** מהו ליתן. לצבי שנכנס לבית בשבת וכן לעופות מזונות: ומשני ופשיט ייבא כהיא. היא כהא דתנן לקמן פרק מי שהחשיך: והכא כן. והכא נמי אינן מן המוכן שהרי בשבת ניצודו: מהו לכפות. על עוף שנכנס למגדל כלי שלא יצא ממקומו: ופשיט ליה ייבא כהיא. אתיא כהא דאר"ש וכו': אני לא שמעתי מהבא. מרבי ינאי דין זה רק אחותי אמרה לי משמו: אבל אין כופין עליה כלי. כיון דהיא אינה ניטלת אין מטלטלין את הכלי לצרכה דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל: אף כופין עליה כלי. דס"ל כלי ניטל אפילו לצורך דבר שאינו ניטל:

גליון הש"ס

תוס' הרי"ד

דלא קני מכל מקום הכא לא קני אם כן ע"כ דליכא למילף בכ"מ מקרבן דנימא כי היכי דבקרבן לא קני יאוש ה"ה בכ"מ וליכא להקשות מדחזינן בקרבן דלא קני ה"ה בעלמא דהי ס"ד דקני בעלמא למה לא יקנה גם גבי קרבן ומדחזינן בקרבן דלא קני ה"ה בעלמא ז"א דאפילו יאוש בעלמא לא קני מכל מקום עם שינוי השם קני והכא בקרבן לא קנה. אם כן ע"כ דלענין מצוה הבאה בעבירה שאני דלא קני אפילו עם שינוי השם ואם כן היכא למימר דבעלמא קני יאוש גרידה ומקרבן לא ילפינן וכ"ז הוא לביטת עולא אבל רבא דיליף מקרבנו. ולא הגזול. וס"ל שפיר דקני להקרבן משום יאוש ושינוי השם אך מכיון שבא הקנין מחמת שהקדש הוי מצוה הבאה בעבירה. ובאמת דאינו פסול רק דאינו עולה לכתחלה ואינו עולה לרצון וגם חובה. כדאיתא בתוס' ז"ל דף ס"ו ע"ב שיפתק מחילופי גירסאות בלדו דקני לי' מ"מ כורה דאינו עולה משום מצוה הבאה בעבירה ורק דאינו עולה אבל אינו פסול גוף הקרבן והיכן מליט מקרבנו ולא הגזול. דפסול כדי:בב גוף הקרבן וא"כ אינו אלא משום מצוה הבאה בעבירה ולעולם דקני ליה ביאוש ושינוי השם כמו בעלמא וע"כ פריך שפיר דאי ס"ד דיאוש קני בעלמא יקנה ג"כ כאן ולא יהיה מצוה הבאה בעבירה וי"ל דקרבן חידוש הוא דהא אפילו דיאוש בעלמא לא קני מ"מ עם שינוי השם קני והכא לא קני ז"א דהא הכא קני גם כן כמו בעלמא ואי ס"ד דיאוש בעלמא קני יקנה ג"כ כאן ולא יהיה מסבב"ע אלא ע"כ דיאוש בעלמא לא קני. וע"כ לא קני כאן וש"מ דיאוש לא קני מאח"כ לעולא קרבן חידוש הוא ולא קשה מכ"מ אקרבן. ודו"ק:

רידב"ז

ר"י בר"ב בשם ר"ח היה צבי רץ כדרכו ונתכוין לנעול עי' חידושי הרשב"א והרמב"ן ז"ל והר"נ ז"ל. ולא זכיתי להבין מפני מה לא פירשו דמיירי בחדא מהתא עם תינוק מבעבע עם מפקח בגל והנך הלתא בחדא מחתא נוקמינהו לענין פיקוח נפש ונוקמיה נמי האי ענין דצידת צבי כמו הנך דלקמיה דקמ"ל דלענין פיקוח נפש מותר להציל את התינוק ולצוד דגים כמו כן ה"נ גבי צידת צבי דנתכוין לנעול בעדו פי' ולא בעד צרכי ביתו אלא בעדו כלומר לשמור עצמו מן חי' ולסטים מותר לנעול בעדו ובעד הצבי כיון דר"י בר"ב בשם ר"ח אמר הנך תלת מילי בהדדי וצ"ע לפענ"ד מדוע לא פירשו כן. וצ"ע:

ילבד

נוסחאות (בו"ב) דשיתא בד"ו דשיתאי. (בו"י) חינא בד"ו חונא. (בו"ג) יוסי בד"ו יוסה. (בו"ג) חינא בד"ו חונא.

כבר לאדן

דשיתא. רש"י פ' כל הכלים דף קכ"ד ע"ב פירוש איתי שותא לכהנא מצודה ועדיין צריך ביאור:

צד הוא בפיטם. כצ"ל:

כההיא דטסים פירוש נהר ידוע אצלם:

הדושי הרד"ל

אחד בריא ואחד תש כו'. עי' פי' המפרש ועיי' בבלי (צ"ג). והתוס' שם. וי"ל כאן כדברי התוס' דקמ"ל דגם התש נקרא זה יכול ולכן חייב. אבל האמת נראה שזהו גם המכוון הבבלי שבהלכה ז'. ועל בבא מציעא דישב השני ומלאהו השני חייב אפילו השני התש ואינו יכול מ"מ הואיל והוא מלאהו חייב ואידך מימרא דהי' צבי קאי על סיפא דשם דנועל ביתו לשומרו ומצא צבי שמור בתוכו:

מהו לקושרו בחבל. ייבא כהיא דאמר רבי שמעון בן אלעזר *מותר להשתמש על צידדי בהמה בשבת. היא צידדי בהמה היא צידדי אילן כל שמותר להשתמש על צידדי בהמה מותר לקושרו. כל שאסור להשתמש על צידדי בהמה אסור לקושרו:

הדרן עלך פרק האורג

הלכה א מתני׳

א *שמונה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור ב חיה ועוף שברשותו הצדן פטור והחובל בהן חייב:

גמ׳ רבי זריקן בשם רבי יוחנן אימי איתפלגין ר׳ יוחנן ורשב״ל חד אמר דברי הכל. וחורנה אמר במחלוקת. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. א״ר זעירא נפרש מיליהון דרבנן מן מיליהון דתנינן *תמן ג אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם ועור חזיר של יישוב. רבי יוסה אומר אף עור חזיר של בר. *ר׳ יוחנן אמר לא שנו אלא לאיסור ולטומאה. אבל ללקות עור הוא ואין לוקים עליו משום נבילה. רשב״ל אמר משנה תמימה שנה רבי בין לאסור בין ללקות בין לטומאה. מתניתין מסייעא לדין ומתני׳ מסייעא לדין. מתניתין מסייעא לר׳ יוחנן שמונה שרצים יש להן עורות א״ר יוחנן בן נורי לפיכך אומר אני שמונה שרצים יש להן עורות. מתניתא מסייעא לרשב״ל החובל בשרצים את שיש להן עורות חייב. ואת שאין להן עורות פטור. ר׳ יוחנן בן נורי אומר לפיכך אומר אני כל השרצים יש להן עורות. ר׳ יוסה בי רבי בון בשם רב עור הוא ואין לוקין עליהן משום נבילה. ואתיא כההיא דא״ר יוחנן *הצד זיזין זבובין הגזין יתושין חייב. ד ור׳ יהודה פוטר. וכן היה רבי יהודה אומר אין הייבין אלא על דבר שדרכו ליצוד. הצד חגבים בטל פטור בשרב חייב. אלעזר בן אחבאי אומר אף בשרב בשעה

קרבן העדה

מהו לקושרו. לפי זה שבבית בחבל: ה״ג מותר להשתמש ע״ג לדדי האילן. שאין זה דרך תשמישו: ה״ג היא לדדי אילן היא לדדי בהמה היא לדדי אילן כי היכא דמתיר לדדי אילן כך מתיר לצדדי בהמה: כל שמותר להשתמש. כלומר והשתא איפכיתא בעיין דמאן דמתיר להשתמש בצדדי הבהמה מתיר נמי לקשור החבל בבהמה דאינו אלא כצדדים:

הדרן עלך פרק האורג

הלכה א מתני׳ שמונה שרצים. החולד והעכבר וגומר: הצדן חייב. שבמינו ניצוד: והחובל בהן. עד שנצרר הדם חייב דכיון דיש להן עור נצבע העור בדם הנצרר בו דחייב משום צובע: ושאר שקצים ורמשים. כגון הולעה נחשים ועקרבים: החובל בהן פטור. שאין להם עור: שלא לצורך פטור. שאין במינו ניצוד ומלאכה שא״צ לגופה ור״ש היא ואפי׳ אין במינו ניצוד חייב: חיה ועוף שברשותו. פטור אם צדן שהרי ניצודין ועומדין: והחובל בהן חייב. דיש להן עור: **גמ׳** איתפלגון ר״י ורשב״ל. פליגו בה ר״י ורשב״ל: חד אמר ד״ה. מתני׳ אתיא אפי׳ כרבנן דפליגו אריב״ן: וחורנא אמר. ואידך אמר דמתני׳ כריב״ן ולא כרבנן: נפרש מיליהון דרבנן וכו׳. נפרש דברי ר״י ורשב״ל מי האומר מתני׳ ד״ה ומי האומר דמתני׳ *מן פלוגתייהו דפליגי התם: דתנינן תמן. בפרק העור והרוטב: אלו שעורותיהן. מטמאין כבשרן: ועור חזיר של ישוב. מפני שהוא רך ואוכלין אותו: אף עור של חזיר בר. והן בסיפא ועור האנקה והכח והלטאה והחומט ר׳ יוחנן בן נורי אומר שמנה שרצים יש להן עורות: לא שנו. בכל אלו שאמרו עורותיהן כבשרן דוקא לאיסור שאסור לאכול העור: ולטומאה. דמטמאין כבשר דכתיב אלה הטמאים לכם לרבות שעורותיהן כבשרן: אבל ללקות. אבל לענין מלקות אם אכל לעורן אין לוקין עליהן דהא סופן להתקשות: משנה תמימה שנה ר׳. כלומר ר׳ שנה סתם ולא חילק משמע דלכל מילי בשר הוא שמעינן מהכא דלרבי יוחנן דאמר דללקות לכולי עלמא הוה עור אם כן הוא הדין לענין שבת ומתני׳ דהכא ככולי עלמא ולרבי שמעון בן לקיש דאמר אף לענין מלקות פליגי א״כ אף לענין שבת פליגי ומתני׳ דהכא כריב״ן ולא כרבנן: מתני׳ מסייע לדין וכו׳. הניא כוותיה דר״י ות״כ דרשב״ל: שמנה שרצים יש להן עורות. והחובל בהן בשבת חייב: לפיכך אומר אני. אף לאיסור ולטומאה: שמנה שרצים יש להן עורות. כי היכי דאתם מודים לענין שבת שמעינן מהכא דלא פליגי רבנן לענין שבת ומלקות דעורות הן: ה״ג רבי יוחנן בן נורי אומר לפיכך אומר אני כל השרצים יש להן עורות. וה״פ ריב״ן אומר שאין לחלק בח׳ שרצים דלכולן יש להן עורות ש״מ דרבנן אפילו לענין שבת פליגי: עור היא. לרבנן קאמר דכל ח׳ שרצים עורותיהן הוא עור ואין לוקין עליה משום איסור נבילה ולא אמרו אלא לענין טומאה: ואתיא. הא דרב כההיא דא״ר יוחנן לעיל דלא פליגי לענין מלקות: הצד זיזין. והן מין תולעים: הגיזין. מין דבורים וצרעים: שדרכו ליצוד. כגון חגבים טהורים: הצד חגבים. בשעת הטל שעיניהם מתעוורות והרי הן ניצודין ועומדין פטור: בשעה

פני משה

מהו לקושרו בחבל. הואיל וכבר ניצוד ועומד היא או דילמא משתמש בצדדים הוא וקאמר דהאי דינא יבוא כהאי דאמר וכו׳ לעיל בפ׳ במה בהמה בהל׳ ב׳ וה״נ בגוונא דמותר להשתמש בצדדיו מותר לקושרו ואם אסור להשתמש בצדדיו אסור דבקשירו משתמש בצדדים הוא:

הדרן עלך פרק רבי אליעזר

הלכה א מתני׳ שמונה שרצים האמורין בתורה. החלד והעכבר וכו׳ כמו שמנויין הן בפ׳ שמיני הצדן חייב לפי שיש צידה במינן וכן החובל בהן חייב לפי שיש להן עור ושייך בהו מפרק שהחבל משום מפרק הוא והוא תולדה דדש ואפי׳ נצרר הדם ולא יצא החבורה הוא וחייב לפי שנפרק הדם ממקומו: ושאר שקצים ורמשים. אין להם עור לכולן לפיכך החובל בהן פטור והצדן אם לצורך חייב ושלא לצורך פטור והאי אליבא דמ״ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אבל למאי דקיי״ל כר׳ יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב בין לצורך ובין שלא לצורך אם יש צידה במינן חייב: חיה ועוף שברשותו הצדן פטור שאין זה נקרא צידה כלל והחובל בהן חייב שיש להן עור והחובל בבהמה חיה ועוף אינו חייב עד שיהא צריך לדם שיצא מן החבורה אבל אם לא נתכוין אלא להזיק מקלקל הוא וקיי״ל מקלקל בחבורה פטור ואם חבל בחבירו לעולם הוא חייב ואפילו אינו צריך לדם שזה עושה נחת ליצרו ושככה חמתו בזה והרי הוא כמתקן:

גמ׳ ר׳ יוחנן אימי. כך שמו: חד אמר דברי הכל. היא המתני׳ דקתני שמונה שרצים החובל בהן חייב אלמא יש להן עור כרבנן דר׳ יוחנן בן נורי דלקמן נמי אתיא דמודים דלענין שבת יש להן עור. ואידך אמר במחלוקת היא שנוייה ולא אתיא אלא כר׳ יוחנן בן נורי: לא ידעין. אנהנו מי מהניהם אמר כך ומי אמר כך: נפרש מיליהון דרבנן. ר״י ור״ל מן מיליהון דאמרי בעלמא כדלקמן: דתנינן. בפ׳ העור והרוטב אלו שעורותיהן מטמאין כבשריהן עור האדם כו׳ וקתני התם עור האנקה והכח והלטאה והחומט. והן משמונה שרצים ועורות הן כבשריהן וקאמר ר׳ יוחנן עלה לא שנו שאלו נ״כ עורותיהן כבשרן אלא לאיסור ולטומאה נחשבין כבשרן אבל לענין מלקות לא דעור הוא ואין לוקין עליו משום נבילה כשאר עור נבילה שאין העור מטמא טומאת נבילה מן התורה אלא מדרבנן הוא דאמרו על אלו שמטמאין כבשרן וממילא שמעינן דר׳ יוחנן הוא דמוקי למתני׳ כדברי הכל דהא דפליג ר׳ יוחנן בן נורי וקאמר התם שמונה שרצים יש להן עורות רבנן נמי מודה דלענין שבת וכן לענין מלקות יש להן עורות ולא פליגי אלא לענין איסור וטומאה ומדבריהן מפני שעורן של אלו שמנו התם רך הוא וגזרו עליהן איסור וטומאה כבשרן: רבי שמעון בן לקיש אמר משנה תמימה שנה רבי. שם שעורותיהן כבשרן ובין לאיסור וכו׳ ולדידיה גם לענין שבת עור הוא שהרי לוקין עליו. וש״מ דמדאורייתא עור הוא דמיחשב וא״כ מתני׳ דקתני כל השמונה שרצים החובל בהן חייב לא אתיא אלא כר׳ יוחנן בן נורי דהתם: מתניתא מסייעא לדין וכו׳. תנינן חדא ברייתא דמסייעא לר׳ יוחנן והניא אידך דמסייעא לר״ש בן לקיש: שמונה שרצים יש להן עורות לענין שבת מיתניא והחובל בהן חייב: אמר ר׳ יוחנן בן נורי לפיכך אני אומר שמונה שרצים יש להן עורות. כלו׳ לפיכך פליג אני והמינא התם גבי טומאה דנמי אין עורותיהן כבשרן דיש להן עורות אלמא דלרבנן לא אמרו על אלו שמנו שם שעורותיהן כבשרן אלא לענין איסור וטומאה ולא לענין שבת. והך ברייתא מסייעא לר׳ יוחנן דמתני׳ דידן כדברי הכל מיתוקמא דלענין שבת לא פליגי: החובל בשרצים. בשבת: את שיש להן עורות. כגון אלו שלא מנו חכמים התם מהשמנה האמורין בתורה חייב ואת שאין להן עורות הן אלו שמנו שם האנקה והכח והלטאה וחומט פטור ר׳ יוחנן בן נורי אומר לפיכך פליגנא עלייכו ואומר אני כל השרצים מהשמונה האמורין בתורה יש להן עורות אלמא דפליגי בין לענין טומאה בין לענין שבת והך ברייתא מסייעא לר״ש בן לקיש דלא מיתוקמא מתני׳ דקתני כל שמנה שרצים האמורים בתורה החובל בהן חייב אלא כר׳ יוחנן בן נורי: ר׳ יוסי ברבי בון בשם רב. קאמר נמי כהאי דר׳ יוחנן דלא אמרו חכמים התם שעורותיהן כבשרן אלא לענין אסור וטומאה אבל לענין מלקות עור הוא ואין לוקין עליו משום נבילה. וכן לענין שבת ואתיא כההיא דאמר ר׳ יוחנן לעיל וכדאמרן: הצד זיזין וכו׳. תוספתא הוא בפרק י״ג: זיזין. מיני יתושים כמו הזיזים שבעדשים: הגזין. מיני חגבין: אלא על דבר שדרכו ליצוד. שבמינו ניצוד הוא ודרך לצודן לאפוקי אלו שאין מדרך לצודן: בטל. בשעת הטל שעיניהן מתעורות פטור לפי שניצודין ועומדין הן: אף בשרב בשעה

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״י מהל׳ שבת הל׳ כא ופ״ח הל׳ ז טוש״ע א״ח סי׳ ש״ו סי״ח
ב מיי׳ פ״י הל׳ כד טוש״ע שם סעיף יב
ג מיי׳ פ״א מאה״ט הל׳ ט ופ״ד ממ״א הלכה כא
ד מיי׳ פ״י מהל׳ שבת הל׳ כד טוש״ע שם ס״ט

מסורת הש״ס: עיל פ״ה ה״ג | חולין קכב ע״א | פסחים פ״ו הלכה יא | נ״א במחלוקת | חולין קכ ע״ב

גליון הש״ס: עיין ש״מ וכ׳ קדש הפר״ח סי׳ פ״א כ״ק כח:

שינוי נוסחאות (שו״ג) איתפלגין בד״ו איתפלגון. (שו״ג) הגיין בד״ו חגזין.

ככר לאדן
רבי זריקה בשם ר׳ אמי אתפלגון וכו׳ כנ״ע:

חדושי הרדי״ל
ור״י פוטר וכן היה ר״א כו׳. מ׳ דר״י כיבר בכלהו דחביבי אב״ל. ולפי ברייתא דל׳מן דמפליג בין שעת הטל לשעת השרב וכן אלעזר בן מהבאי ע״כ כת״ק דר״י ס״ל. אבל
יבן״ פי׳ בש״ס שאוגג דהגבים והגזין יב״ע (וכ״מ קלת לפי הלבין שבבבלי גל בים כו׳ וכל שאין כו׳. מ׳ דתרוייהו מתני׳ בס). ולפ״ז אתי׳ ברייתא דהגנים לכ״ע. ואפשר למיכב ספמא דהני נצודין מפני שהן סהורין דגזין כרש״י ג״כ שהן סהורין (והג״ג דבפ״ק דבכורות מוכרח דסגא הוא י״ל גזי נהוד והגזין לחוד):

טוב ירושלים
משנה תמימה שנה ר׳. לבון זה הכוונה משנה שלימה וכן הוא בירושלמי בפסחים פ״ו ה׳ משנה שלימה שנה ר׳. ולשון זה המלא לרשב״ל בבבלי זבחים ס׳ א׳ מנחות ח׳ ב׳: בין לאסור בין ללקות פי׳ ק״מ בפירש משום דסופו להתקשות. ועי׳ בבלי פסחים פ״ג ס׳ בפלוגתתם בגידין בסופן להקשות. ובו״ע בירושלמי שם שמפלפל בזה ויעוש״ב:

בשעה שמקלחין פטור. הצד צבי [א] חיגר סומא חולה קטן פטור. ישן חייב *דו קמיץ חדא ופתח חדא. אמר ר' ינאי מותר להרוג את הצרעה בשבת. ותני כן [ג] *חמשה נהרגין בשבת זבוב מצרי וצרעה שבנינוה. ועקרב שבהדיות ונחש שבארץ ישראל. וכלב שוטה שבכל מקום. מעשה שנפל נחש בשבת ועמד נפתי אחד והרגו. אמר רבי פגע בו כיוצא בו. ולא מן הדברים הנהרגין בשבת אינון. פתר לה בבאין להזיק. תני רבי יעקב אומר הרואה נחש ועקרב בתוך ארבע אמות ראוי היה שימות בהם אלא שרחמים של מקום מרובין. אמר רבן שמעון בד"א בזמן שלא הרגן. *אבל אם הרגן לא נראו לו אלא שיהרגם. וחכ"א בין כך ובין כך לא נראו לו אלא בזכות. כתיב °שמעו זאת כל העמים האזינו כל יושבי חלד ר' אחא אמר ר' אבהו ורבנן ה"א למה הוא מושל כל באי העולם בהולדה. אלא לפי *שבל מה שיש ביבשה יש בים הרבה מינים בים מה שאין ביבשה ואין חולדה בים. וחורנה אמר למה הוא מושל כל באי העולם בהולדה אלא מה ההולדה הזאת גוררת ומנחת ואינה יודעת למי היא מנחת כך הן כל באי העולם גוררין ומניחין גוררין ומניחין ואינן יודעין למי הן מניחין. °יצבר ולא ידע מי אוספם: חיה ועוף שברשותו הצדן פטור והחובל בהן חייב. לא אמרו אלא שברשות אדם. הא' אם אינן ברשות אדם חייב. א"ר יוסה הדא אמרה [ג] שור שמרד הצדו בשבת חייב. רבנן דקיסרין בשם רב אבדן עור עוף [י] מותר לכתוב עליו מזוזה:

הלכה ב מתני' [ה] *אין עושין הילמי בשבת אבל עושה הוא מי מלח

וטובל בהן פיתו ונותן הוא לתוך התבשיל א"ר יוסי והלא היא הילמי בין מרובה בין מועטת ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן בתחלה לתוך המים או לתוך המלח: **גמ'** מה בין הילמי ומה בין מי מלח. הילמי צריכה אומן. כי מלח אין צריכה אומן. רב הונא אמר כל שנותנין לתוכה מלח והיא נשרית זו היא מי מלח. ושאינה נשרית זו היא הילמי. א"ר אבהו *כל שנותנים לתוכה ביצה והיא שוקעת זו היא מי מלח. ושאינה שוקעת זו היא הילמי. [י] *עושין יינומלין בשבת. ר' יסא בשם ר"י יין דבש ופלפלין. ר' יסא בשם ר"י מותר לערב ואסור לשהוק. ר' יוסי בשם ר"י את שהוא משום תערובות מותר. משום שהיקה אסור. והכא לא משום תערובת אנן קיימין. ר' יהודה בן שיטס ר' יהודה בן פזי שמעון בר בא בשם ר' יוחנן שנייא היא הכא שהיא

גמר

פני משה

בשעה שמקלחין שבאין הרבה ביחד קיליה היה פטור לפי שמזומנין הן לקחת אותן: הצד צבי חיגר וכו'. ת כפתח שם ולא גרים התם כימא דג"כ מרגיש היא ובורח ואינו ניצוד ועומד: ישן חייב דהוא קמיץ חדא. בשעה שינו אחת ומניח פתוח אחד לראות לברוח: מותר להרוג את הצרעה בשבת. מפני שהיא עלולה להזיק: והני כהדא ברייתא כו. מעשה שנפל נחש בשבת לבית המדרש ועמד נפתי אחד על שם מקומו נקרא והרגו: אמר רבי פגע בו כיוצא בו. לגנאי דלאו שפיר עביד. ולא מן הדברים הנהרגים בשבת אינון. דקתני הנחש שבא"י ואמאי אמר רבי כן: פתר לה רבי. להך ברייתא בבאין להזיק מיירי שרואה שרצין הן אחריו וזה נפל מאליו ולא היה ניכר שבא להזיק: בתוך ארבע אמות. שלו סימן הוא לו שהיה ראוי שימות על ידיהם אלא שרחמי של מקום מרובין עליו: בין כך ובין כך לא נראו אלא בזכות. כלומר אף לו לא הרגן לא נראו לו אלא בזכות שיש לו ונזדמנו לו כדי להרגן לפי שמגלגלין זכות ע"י זכאי: כתיב שמעו זאת וכו'. איידי דאיירי בשמנה שרצים ואחד מהן החולד מייתי לה להך דרשה: הד אמר למה הוא מושל וכו'. להאי מ"ד לאו דרך תוכחה מתפרש הכתוב הזה אלא שמכנה העולם על שם החולד שאינו אלא במקום הישוב ולאידך דקאמר למה הוא מושל וכו' גם הכתוב הזה קאמר על הענין האמור למטה הבוטחים על חילם וגו' וכפל הכתוב הוא דדרים שמעו זאת כל העמים האזינו כל יושבי חלד לפי שהאזנה נאמר על היותר התבוננות על הדבר ושימו על לבם כי יושבי חלד המה וכענין הכתוב יצבור ולא ידע מי אוספם וכתיב לעיל מיניה הנה טפחות נתת ימי וחלדי כאין נגדך וגו' כשמתבונן אני בחלדי ועל מה יקרא כך הכל הוא כאין נגדך וכו': לא אמרו אלא שברשות אדם. כלומר שרשותי עליהן והדא אמרה שור שמרד וברח הלדו בשבת חייב: עור עוף מותר לכתוב עליו מזוזה. מדקתני החובל בהן ש"מ דעור שלהן מיקרי עור לכל מילי ועור עוף לכתוב עליו הוא דקמ"ל דאע"ג דאית ביה נקבי נקבי מכיון שהדיו עוברת עליו לאו נקב הוי:

הלכה ב מתני' אין עושין הילמי בשבת. הילמי הוא כשעושה מי מלח מרובין וטעמא מפרש בגמרא לפי שהילמי צריכה אומן כלומר שהוא כמלאכה ממלאכת התבשיל וצריכה אומן ולידע כמה יהא נותן בהן: הכל הוא עושה מי מלח. כלומר מי מלח מועטין וטובל בהן פיתו או נותנן לתוך התבשיל שזה א"צ אומן לכך: אמר ר' יוסי והלא הוא הילמי וכו'. ר' יוסי ס"ל שאם המרובין אסורין אף מועטין אסורין שלא יאמרו מלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת ואם בראה כעושה מלאכה ממלאכת התבשיל א"כ זה וזה אסור: והלו הן מי מלח המותרין. כלומר והלא מה הן שמותרין אם עושה ע"י שנוי שנותן השמן שמערב בהן בתחלה לתוך המים קודם שיתן המלח בהן או שנותנו לתוך המלח קודם שיתן המים וכשעושה ע"י שנוי לא מיחזי כמלאכה. ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' מה בין הילמי וכו' כדפרישית במתני': רב הונא אמר וכו'. לפרש שמין ולא פליג אטעמא וכל שנותנין מלח לתוך המים והוא נשרית מיד זהו מי מלח מועטין ושאינה נשרית אלא לאחר זמן מפני שמרובה הוא זהו הילמי: ושאינה שוקעת. מפני המלח המרובה שבהן חזק הוא והביצה צפה זו היא הילמי: עושין יינומלין בשבת. כדמפרש ר' יוחנן יינומלין יין ודבש ופלפלין מעורבין יחד: ר' יסא וכו'. ועוד אמר רבי יוחנן מותר לערב בהן הפלפלין כשהן שחוקין אבל אסור לשחוק אותן. ועוד אמר רבי יסא בשם רבי יוחנן את שהוא משום התערובות בלבד מותר וכו'. ופריך הא תו למה לי וכי הכא לא משום תערובת אנן קיימין דהא קאמר מותר לערב וכו' וקאמר שאני הכא שהיא

גמר

קרבן העדה

בשעה שמקלחין. הרבה ביחד שמזומנות ליקח: דו קמיץ חדא ופתח חדא. שהוא סותם עין א' ופותח א' בשעה שישן ולא שייך בו לומר שהוא ניצוד ועומד מחמת השינה: חמשה נהרגין בשבת. אם רצין אחריו כדמסיק: ה"ג ועקרב שבחדייב: נפתי. ישראל היה וקוראו על שם מקומו: פגע בו. בנחש רשע כיוצא בו לפי שהרגו בשבת אמר כן: ופריך ולא נחש מן הדברים שמותר להרגן בשבת. כדתני בסמוך ולמה הקפיד רבי על זה שהרגו: פתר לה. הא דתני חמשה נהרגין בשבת דוקא בבאין להזיק ורצין אחריו אבל בלא"ה אסור ומעשה דנפתי היה בלא רץ אחריו: בתוך ד' אמות. שהן רשותו של אדם: ראוי היה שימות בהם. והצילו הקב"ה שחטא: אלא שרחמים של מקום מרובים. ונפקא מיניה שצריך לעשות תשובה על חטאיו: לא נראו לו אלא שיהרגם. לכך זימנם המקום לכאן כדי שיאבדן הוא לפי שהיו עתידות להזיק ומגלגלו זכות ע"י זכאי: אלא בזכות. שאם ניצול מהם מסתמא יש לו זכות. ואם הרגן יש לו זכות שזכה לסלק מזיק מן העולם: הרבה מינים בים וכו'. כלומר ועוד יש בים הרבה מינין שאינן ביבשה חוץ מחולדה שהיא ביבשה ואינה בים: גוררת ומנחת. אע"פ שיש לה הרבה עם כל זה אינה עוזבת מלגרור כך הם בני עולם כדאמרי' אין אדם מת וחצי תאותו בידו: יצבור ולא ידע מי אוספם. לעיל מיניה וחלדי כאין נגדך וה"פ דקרא וחלדי אותה מדה הולדית שיש בי שאני אוסף בלי שיעור כאין נגדך כי מקרה אחד לבני אדם ולחולדה כי יצבור ולא ידע מי אוספם וניחא שבישא דקרא מדבר בעדו ובסופו בלשון נסתר דאחולדה קאי: הא אם אינן ברשות האדם. שאינו יכול לכבשן אע"פ שהן בביתו וברשותו חייב עליהן משום צידה: שור שמרד. שאינו מקבל מרות: מותר לכתוב עליו מזוזה. ולא אמרי' כיון דאית ביה נקבים אסור אלא כיון דדיו עוברת עליו שרי:

הלכה ב מתני' הילמי. מי מלח מרובין: והלא הילמי בין מרובין בין מועטין. אם המרובים אסורים אף המועטים אסורים ואם אלו מותרין אף אלו מותרים וסובר ר' יוסי דכולן אסורים מפני שהוא כמעבד ומתקן את המאכל הניתן לתוכו כדי שיתקיים: ואלו הן המותרין נותן שמן. לתוך המים בתחלה קודם שיתן המלח או השמן בתחלה ואח"כ המים דהשמן מעכבו שלא יתערב יפה ומתים כחו שלא יהיה המי מלח עזין אבל לא יתן מלח תחלה ואפי' נותן שמן לבסוף דמשעה שנותן מים ומלח יחד נראה כמעבד: **גמ'** הילמי צריכה אומן. שאין כל אדם יכול לעשותו: והיא נשרית. והמלח נימוח בתוכו: והיא שוקעת. אין המים חריפים כל כך: ושאינה שוקעת. שכח המלח מעכבה לשקוע זו היא הילמי שמימיו עזין: יין דבש ופלפלין. זו היא יינומלין: מותר לערב. ביד. ואסור לשחוק בכלי ל"א מותר לערב אבל לא יטרוף בכח והראשון נראה: את שהוא משום גזירה שמא יערב ולא שייך בו שחיקה שרי והיינו בין רבי יסא ורבי יוסי דלר' יסא מותר לערב ולר' יוסי אסור לערב לכתחלה: ופריך והכא. הילמי אינו אלא משום תערובת. ואפ"ה תנן במתני' אין עושין הילמי: שנייא היא. שאני הכא שעשיית הילמי הוא

גמר

שנויי נסחאות (כול"ח) הונא בד"ו הונא. (סוג"ב) יינומלין בד"ו יינו מילין. (בומ") ר"י בד"ו רבי יוחנן. (בומ"ד) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (בוג"ב) יוסי בשם ר"י בד"ו יסא בשם רבי יוחנן.

חדושי הרד"ל

ישן חייב דו קמיץ כו'. לפ"ז דווקא לבי ישן חייב שכן דרכו וכדאיתא נ"כ בגמרא בבלי ביר הבירים ע"ש. אבל שאר חיות ישן נ"כ דומה לבוגא דהני הכא לפטורא. אבל בבבלי פי' כימא ויבן חייב ע"ש ולפ"ז אין חלוק בין צבי לשאר חיות: **מותר** להרוג את הצרעה בשבת ותני כן כו'. לכאורה נ"ל דר' ינאי נמי צרעה בנינוה קאמר דאל"ה אדרבה תקשי ליה מברייתא. ואע"ג דאפשר לדחוק דהוי ס"ל כסתמא דברייתא אפי' אין באין להזיק כדמסיק לקמן. (והיינו אין רצין אחריו דפ"ס דידן). ודר' ינאי בבאין להזיק. קשה לפרש כן שהעיקר חסר מן הספר. וגם בבבלי הסוגי' ל"ע בזה והכמ"ל. ועי' ברוקח פ"ס ע"ח ע' קנת דכוי גרס א"ר ינאי אסור להרוג צרעה בשבת. אבל תוספי בפ"ס הוא:

מערכת הערוך

הרבה מינים כו'. בערוך (ערך חלד ס') והרבה מינים יש בם מה שאין כן ביבשה ואין חולדה בם. וחורנא אמר... מה חולדה זו... ואינה יודעת למי מנחת כך כל באי העולם גוררין ומניחין ואינן יודעין למי מניחין. [כ ל] שנותנים לתוכה כו'. בערוך (ערך פלמי) כל שנותנין בתוכה ביצה ושוקעת זו היא מי מלח אינה שוקעת הילמי:

מסורת הש"ס

גמר מלאכה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן מותר לשבר ואסור לקבץ. רבי אבהו בשם רבי יוחנן [א] שום ששחקו אם היה מחוסר שחיקה אסור. ואם לערב את שומנן מותר. תמן תנינן [ב] השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום שהיה רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך. ר' עקיבה אומר לא יגמור. ר' יעקב בר אחא ר"ש בר אבא בשם ר' חנינא לא נחלקו אלא בחולין הכהנים נהגו בתרומה כרבי ישמעאל:

הלכה ג מתני' [ג] *אין אוכלין איזוב יון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוברועה כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקים הוא שותה חוץ ממי דקרין וכוס העיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקרין לצמאו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה: **גמ'** חד בר נש שאל לר"ש בר כרסנא מהו מישתי קרורטין בשובתא. א"ל אם לתענוג מותר. אם לרפואה אסור. ולא מן השפה ולפנים הוא. פתר לה [ד] בלבד דבר שהוא של סכנה: אבל אוכל הוא את יועזר. פוליטרכוין: ושותה אבוברועה. בשמוע. ר' בא שאל לרב ירמיה *מה ניתני דקרין דקלין. א"ל דקרין שהן דוקרין את המרה. אמר רבי יונה לא מסתברא לא דקלין שהן יוצאין מבין שני דקלין. *שמעון בר בא בשם רבי חנינה זה שהוא לוחש נותן שמן על גבי ראשו ולוחש בלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי. רבי יעקב בר אידי רבי יוחנן בשם רבי ינאי נותן בין ביד בין בכלי. מה ביניהון מאיסה. מאן דאמר נותן בין ביד בין בכלי מאוס הוא. מאן דאמר נותן שמן על גבי ראשו אינו מאוס. אמר רבי יונה מעשר שני ביניהון מאן דאמר נותן בין ביד בין בכלי מעשר

קרבן העדה

גמר מלאכה להקון האוכל הניתן לתוכו ולכך אסור הוא: מותר לשבר. הפלפלין שבתוכו אבל לקבץ אסור משום דמיחזי כמגומר: שום ששחקו. מע"ש ויותר נ"ל דגרסי' שום שריסקו .כן הוא בבבלי פרק תולין: אם היה מחוסר שחיקה. שלא נשחק כל צרכו: תמן תנינן. עדיות פ"ב: בוסר. ענבים בהתחלתן כשהן דקין מוליא מהן משקין למטבל בו בשר לפי שהיא חזק וקרוב לחמוץ: מלילות. שבולין שלא בשלו כל צרכן מרסקן ומוענן בשבכים ומשקה זה מהן ומטבל בו: יגמור. מהדר בוסקן ולברם בכיבד יניחם בכלי ויאלו מעלמן ומותר לכתחלה: ה"ג שריסקן מבע"י ר"א יגמור: לא יגמור. אסור להניחם מבע"י תחת כובדן כדי לגמור משתחשך: הכהנים נהגו בתרומה כר"י. דהכהנים זריזין הם ל"א בתרומה אם התחיל בהן במקום פטור כגון בגנה ואח"כ הכניסן לחצר בפטורה מן התרומה וכה"ג איתא בתרומות פ"ח:

הלכה ג מתני' אזוב יון. מין אזוב הידוע להם ואינו מאכל בריאים ומוכחא מילתא דלרפואה אכיל ליה: אבל אוכל את יועזר. בהרבה אוכלין אותם כשהן בריאין: מי דקרים. מפרש בגמ': וכוס העיקרין. משקה שכותשין לתוכו עיקרי ירקות ובשמים: מפני שהן לירוקה. לחולי של ירקון ואינו מאכל בריאים: לצמאו. אם אינו חולה: **גמ'** קורטין. משקה העשוי מעשבים המקררי' את הגוף: אם לרפואה אסור. שכל דבר שהוא לרפואה אסור בשבת משום גזרה שמא ישחוק סממנים: ופריך ולא מן השפה ולפנים הוא. חולי זה שעושין לו קרורטין הוא בגוף וקיי"ל כל שהוא מן השפה ולפנים מחללין עליו את השבת: פתר לה. הא דמן השפה ולפנים מחללין עליו את השבת דוקא בחולי שנייך בו סכנה משא"כ בחולי זה אין בו סכנה אלא מיחוש הוא: פוליטרכוין. מין עשב שמו כך: בשמוע. כמשמעו אבוב שהרוע אוכל אותו נותן עליו מים ושותהו: מה ניתני. איך שנינו במתני' דקרין או דקלין: שהן דוקרין את המרה. מרוב חריפותן: לא מסתברא. לשנות אלא דקלין: שהן יוצאין. שהמים יוצאין מבין שני דקלין: בלבד שלא יתן. השמן ביד ובכלי וילחוש עליו ואח"כ יסוך בו שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: נותן בין ביד וכו'. אבל לא בראשו שניכר שהוא עושה לרפואה ואסור בשבת אבל אם הוא נותן תחילה ביד או בכלי ולוחש אין כאן איסור כלל שהרי לא קעביד מידי ואם הוא סך בו אח"כ ליכא היכרא דלרפואה קעביד משא"כ כשהיא נותן שמן הרבה על ראשו ולוחש עליו ודאי ניכר דלרפואה קעביד: מה ביניהון. כלומר במאי פליגי: מאיסה. אם השמן שנותן ע"ג ראשו מאוס הוא: מאוס הוא. השמן שנותן על גבי ראשו וניכר שהוא לרפואה ואסור: אינו מאוס. שהרי קודם הרקיקה כבר סך בו ראשו הלכך עושה בראשו ולא ביד ובכלי שלא יעשה כעובדין בחול: מע"ש ה"ב. אם מותר לעשות כן בשמן של מע"ש: מעשר כלומר דלמאי דאמרן במאי הוא דפליגי איכא ביניהו נ"מ גם במעשר שני: דמאן דאמר נותן בשבת בין ביד בין בכלי וממיסו על פני כל הראש וזה במעשר

פני משה

גמר מלאכה וה"א דאסור קמ"ל א"נ דהאי פירכא על דר' יוחנן ממתני' היא והכא במתני' לאו משום הערובת המלה במים הנן קיימין שהרי אין כאן אלא הערובות ואפ"ה אסרו במרובין ומפני שאני הכא שהיא גמר מלאכה למלאכת התבשיל ועיקר: מותר לשבר. הפלפלין או המלח אם הוא גם ואסור לקבץ כלומר לבחקן שע"י שחיקה הגרגרים הן נקבלין ונדבקין זע"ז: אם היה מחוסר שחיקה. מע"ש אסור: ואם לערב את שומנן. שכבר היה מבוהק ואינו משחק אלא כדי לערב את שומנן היולא מהן וב הך בכף לערב יפה יפה מותר: תמן תנינן. בפ"ב דעדיות: יגמור משתחשך. מכיון שכבר ריסקן מבעוד יום ואין מחוסרין אלא בחיקה ביד מותר לגמור שחיקה זו בשבת: לא נחלקו אלא בחולין. אבל בתרומה הכל מודים שיגמור שלא להפסיד את התרומה יכן נהגו הכהנים בתרומה להקל כשיטת ר' ישמעאל בחולין:

הלכה ג מתני' אין אוכלין איזוב יון בשבת. מין איזוב אחד שנקרא כך וגדל הוא בין הקוצים לפי שאינו מאכל בריאים ויש אוכלין אותו לרפואה להמית התולעים שבמעיים וכל מידי דמיחזי לרפואה אסרו חכמים בשבת משום שחיקת סממנים גזירה שמא ישחוק אותן בתחלה בשבת: אבל אוכל הוא את יועזר. הוא מאכל חשוב ובני אדם הבריאין אוכלין אותו ג"כ ואע"פ שהוא מרפא: ושותה אבוב רועה. והתם מפרש היטרא יהידאה עץ הגדל יחידי בלא ענף ועוקץ ממימיו משקה לבני שניזוק משתיית מים מגולין ויש בריאים ג"כ שותין אותו וכה"ג מותר וכדקתני נקמיה: כל האוכלין אוכל אדם לרפואה. כלו' אע"פ שאוכלין כדי להתרפאות הם דרך הבריאים לאכלן ג"כ אוכל הוא וכן כל המשקין היא שותה: חוץ ממי דקרים וכ"א ממי דקלים שיש מיני דקלים שהיו גדלים בא"י ויולא מביניהם מעין א' שהשותה ממנו כים ראשון מרפה הזבל שבמעיו והשני מבלבל והשלישי מנקה הרבה עד שיצאו ממנו מים צלולין כמו ששותה מהן ואלו אינו אלא לרפואה ואין דרך הבריאים לשתות אותן: וכוס העיקרין. יש שרף אחד מאילן שנקרא בלשון ערבי זהג אלכסנדריא ועשב של שמהה נקרא עי"זכא אלסדור ומערבין אותן עם כרכום וכותשין אותן ושותהו ביין ונקרא כוס עיקרין שהשותה ממנו נעקר עקר ולא יוליד ורפואתו להולי הירקון וכן אשה זבה הרבה אם תשתה מהן ג' כוסות תתרפא אבל תעקר עקרה: אבל שותה הוא וכו' לצמאו. ושאינו צריך לו לרפואה: וסך שמן עיקרין. שמן שנתבשם בעיקרי סממנים אם הוא סך שלא לרפואה אלא כדרך שלפעמים גם הבריאים סכין בו מותר:

גמ' חד בר נש שאל לר"ש בר כרסנא מהו מישתי קרירטין בשובתא. אם מותר לשתות בשבת מים או שאר משקה המעורבין בהן קרטין קרטין של עשבים וסממנין והשיב לו אם אינו מתכוין אלא לתענוג שיפה הוא ויש לו הנאה מיתר ואם לאו ניכר שאינו אלא לרפואה אסור: ולא מן השפה ולפנים הוא. אמתני' פריך הלא איזוב יון רפואה הוא לדבר שהוא מן השפה ולפנים וזהו מותר בשבת כדלקמן: פתר לה. הא דהתירו בדבר שהוא מן השפה ולפנים. ובלבד אם הוא דבר של סכנה אבל איזוב יון רפואתו לדבר שאין בו סכנה כדפרישית במתני': יועזר. פוליטרכון. נקרא על שם חשיבותו כמו מאכל פולטריקין המוזכר בפ"ב דמנס' תרומות: כבמשמעו. כמשמעו שכך הוא שמו: מה ניתני. היאך ניתני במתני' מי דקרים או מי דקלים וא"ל דקרים כגוסהא דהכא במתני' על שם שהן דוקרין את המרה כששותה מהן: אמר ר' יונה לא מסתברא אלא למיתני דקלין וכו' כדפרישית במתני': זה שהוא לוחש. גרסינן נהא כולה לעיל בפ"ב דמעשר שני בהלכה א' וקצת נזכר גם כן לעיל בפרק במה אשה. הלוחש להעלות גידי האזנים שנפלו נותן שמן על גבי ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי ולקמיה מפרש לה: מה ביניהון. כלומר במאי פליגי ולמאן דאמר לא ביד ולא בכלי והלא היאך הוא ניתן: מאיסה. היכא ביניהו ולאו לשון מאוס הוא אלא מלשון נמס וכלומר דבהא פליגי דמ"ד נותן בין ביד בין בכלי מאוס הוא והיינו שמתיר ג"כ שלאחר שנתן השמן ע"ג הראש ממחים ומעבירו לכאן ולכאן וזהו דקאמר בין ביד בין בכלי שממיס את השמן ע"ג הראש כולו ואינו חושש כלום: מ"ד נותן שמן ע"ג ראשו אינו מאוס. כלומר שאינו מתיר אלא ליתן את השמן ע"ג הראש במקום אחד ואינו ממיסו על כל הראש והיינו דקאמר לא ביד ולא בכלי שאסור להמיסו ממקומו לכאן ולכאן לא ביד ולא בכלי. ומשום דזה ניכר דלרפואה הוא דעביד וזה אסור בשבת: אמר ר' יונה מעשר שני ביניהן.

עין משפט נר מצוה

יא
א מיי' פכ"ב מהלכות שבת הל' יב טוש"ע או"ח סי' שכא סי"ט

יב
ב טוש"ע שם סי' רנב ס"ה וסי' שכ ס"ד

יג
ג מיי' פכ"א מהלכות שבת הל' כ? כב טוש"ע שם סי' שכח סל"ו

יד
ד מיי' שם פ"כ הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה - ג

[illegible]

רידב"ז

בלבד שלא יתן ביד ולא בכלי רבי יעקב בר אידי רבי יוחנן בשם רבי ינאי נותן בין ביד בין בכלי כו' ברידב"ז שבמס' מע"ש פ"ב ה"א מבואר שם כל הסוגיא עיי"ש:

שנויי נוסחאות (כו"ז) ר"ש בד"ו רבי שמעון. (שו"ב) אבוברועה בד"ו אבוברואה אבל לקמן בפיסקא גם שם כלפנינו. (בו"ז) לר"ש בד"ו לרבי שמעון. **קרורטין** בד"ו קרירטון. (סוכ"א) פוליטרכוין בד"ו פוליטריכון. (סוכ"ב) בשמוע בד"ו בשמועו.
כהו

בכר לאדן
לא מסתברא לא דקלין פירוש לא מסתברא אלא דקלים שנשנה דקלים שהן יוצאין:

חדושי הרד"ל
ואסור לקבץ. אסבר היא כמו לחבץ ועדיין צ"ע נפרש הירושלמי סוס •
שבת עה

מעשר שני אסור. מאן דאמר נותן שמן על גבי ראשו ולוחש מעשר שני מותר. אמר רבי יוסה וכי כל שמותר בשבת מותר במעשר שני וכל שאסור בשבת אסור במעשר שני. והא תני מדיהה היא אשה עצמה ובנה ביין מפני הזיעה *בתרומה אסור. היא תרומה היא מעשר שני. מהיא כדון [א] בלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול. [ב] לוחשין לעין ולמעיים [ג] *ולנחשים ולעקרבים [ג] ומעבירין על העין בשבת. מעשה בי ר״ע שאחזו העין והעבירו עליו כלים בשבת. רב ור׳ חייא רבה תריהון אמרין *תשעים ותשעה מתים בעין ואחד בידי שמים. ר׳ חנינה ושמואל תריהון אמרין צ״ט מתים בצינה ואחד בידי שמים. *רב אמר כדעתיה ור׳ חנינה אמר כדעתיה. רב ע״י דהוה שרי תמן דעינא בישא שכיחא תמן הוה אמר צ״ט מתים בעינה וא׳ בידי שמים. רבי חנינא על דהוה שרי בצפרין דצינתה תמן הווה אמר תשעים ותשעה מתים בצינה ואחד בידי שמים. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן תשעים ותשעה מתים בשרב ואחד בידי שמים. ורבנן אמרי תשעים ותשעה מתים בפשיעה ואחד בידי שמים. רבי הוניא יעקב מעפרתים בשם ר׳ [ו] והסיר ה׳ ממך כל חולי זו שריפה. ר׳ חונה ותני לה בשם ר׳ אליעזר בן יעקב והסיר ה׳ ממך כל חולי זו רעיון דא״ר אליעזר [ו] ונתן עול ברזל על צוארך זה רעיון. א״ר אבון והסיר ה׳ ממך כל חולי זה יצר הרע שראשו מתוק וסופו מר. רבי תנחומא בשם רבי אלעזר רבי מנחמה בשם רב והסיר ה׳ ממך כל חולי זה המרה. דא״ר אליעזר תשעים ותשעה מתים במרה ואחד בידי שמים. [ז] *רוחצין בים הגדול ובמי טבריא אע״פ שהוא מתכוין לרפואה אבל לא במי משרה ולא במי סדום אימתי בזמן שהוא מתכוין לרפואה. הא להעלות מטומאה לטהרה מותר. אמר ר׳ שמואל אחוי דרבי ברכיה בלבד שלא ישהה. תני *סכין אלינתין לחולה בשבת אימתי בזמן שטרפו מע״ש. אבל אם לא טרפו מע״ש אסור. א״ר שמואל בן אלעזר מתיר היה ר״מ לטרוף יין ושמן ולסוך לחולה בשבת. וכבר חלה וביקשנו לעשות לו כן ולא הניח לנו. אמרנו לו ר׳ מבטל את דבריך בחייך. אמר להן אע״פ שהייתי אומר כן לא מלאני לבי מימי לעבור על דברי חבירי:

הלכה ד מתני׳

[ס] *החושש בשיניו לא יגמע בהן חומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא [י] החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן וורד בני מלכים סכין על גבי מכותיהם שמן וורד שכן דרך בני מלכים לסוך בחול רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים:

גמ׳

פני משה

במעשר שני אסור לעשות כן דשמן של מעשר שני בניתן לסיכה היינו לסיכת גופו אבל זה שהוא מעבירו הא״כ בכלי מכיון שנדבק בהכלי נמצא מפסיד הוא למעשר שני ואי נמי במעבירו ביד לאחר ולכך גם כן רפסד הוא במה שנדבק ביד מכיון שזה לא נתכוין כשהר סיכה שסכין את הגוף ביד. והשתא נמי ע״כ למדין דדבר שהוא מותר בשבת אסור במעשר שני אבל למאן דאמר דגם בשבת ניתן הוא השמן ע״ג ראשו בלבד. אבל אינו מעבירו לכאן ולכאן לא ביד ולא בכלי. א״כ גם במעשר שני מותר בכך: א״ר יוסה וכי כל שמותר בשבת וכו׳. בתמיה כלומר הא ע״כ בלאו הכי אין למדין זה מזה שהרי מצינו בדבר שמותר בשבת ואע״פ כן במעשר שני הוא אסור דתני מדיהה היא אשה עצמה ובנה ביין בשבת מפני הזיעה. דאע״ג דבשיניו לא יסוך יין וחומץ מ״מ להדיח ולהעביר את הזיעה מותר. ובתרומה אסור לעשות כן מפני שמאבד את התרומה. ומעתה היא תרומה היא מעשר שני דין אחד להן בזה שלא ניתנו אלא לאכילה ולשתייה ולסיכה בדבר בדרכו בכך. וא״כ הרי מצינו דבשבת מותר וכנגדו במעשר שני אסור ואין למדות זה לזה יהא נמי כן. והלכך לא מיתוקמא הא״נ דמעשר שני דקתני: מה היא כדון. ומ״מ דמאן דאמר דאסור כן ביד בין בכלי וקאמר דהאי עיקרא דטעמא דמילתא שצריך ובלבד שלא יעשה בשבת וכו׳ ואידך ס״ל דלא תשני לכך: ולוחשין לעין. כמי שהוכה בעינו ולנחשים וכו׳ ומעבירין כלים לקרר ע״ג העין בשבת למי שאחזתו מיחוש בעיני ומעשה בר״ע כו׳: תשעים ותשעה וכו׳ הידי דאיירי במיחושים מייתי להא: בעין. עין הרע: דרב בבבל שהיה דר שם במקום שעין הרע שכיח בבבל: בשרב. בחמימות השמש: בפשיעה. בפושע בעצמו ואינו נשמר מהיזק גופו: זה שריפה. חמימות הרבה כשריפה: זה רעיון. מלבין ורעיונו על מצבו כניקו וזו היא המחשבה הרעיונית והדאגה אשר אדם מביט אל לבו הרבה: ונתן עול ברזל וכו׳ זה הרעיון שהוא דומה לעול ברזל הנתון על הצואר וא״א לו לפנות הנה והנה כך הוא זה המשתקע ברעיונו אינו יודע היכן לפנות: כל חולי. זה יצה״ר וכו׳. והוא כל שסופו מר הוא: זה המרה של האדם וגו׳: רוחצין בים הגדול וכו׳. תוספתא היא בפ׳ י״ג ולא גרים שם ים הגדול אלא הא דלקמן: בלבד שלא ישהה שם. שניכר שמתכוין לרפואה: אלינתון. יין ושמן מעורב זע״ז: מתיר היה ר״מ וכו׳. שם:

הלכה ד מתני׳

החושש בשיניו לא יגמע כהן חומץ. אם מגמע הוא ופולט המיכהו מילתא דלרפואה קעביד אבל מגמע הוא ובולע: מטבל הוא. אוכלתו בחומץ כדרכו: לא יסוך יין וחומץ. שאין מדרך לסוך בהן אלא לרפואה: ולא שמן ורד. שדמיו יקרים ומוכחא מילתא דלרפואה קעביד: שכן דרכן לסוך בחול. מפיס הטעם: ר״ש אומר כל ישראל בני מלכים הן. וראויין לכך ואין הלכה כר״ש הם היינו שכיח ואין דרך הבריאים לסוך בו. אבל אם דרך הבריאים לסוך בו מותר:

גמ׳

קרבן העדה

מעשר שני אסור. ליתן על גבי ראשו שהרי ניכר דלרפואה קעביד ומעשר שני אסור. לעשות ממנו רפואה דלא ניתן אלא לאכילה ולשתייה ולסיכה אבל לא לרפואה: מעשר שני מותר. דלא ניכר דקעביד לרפואה וכ״ש דמע״ש מותר ליתן ביד או בכלי ל״א ה״ג מ״ד נותן בין ביד וכו׳ לינו מאום ומ״ד נותן שמן וכו׳ מאום הוא וכו׳ מ״ד נותן בין ביד וכו׳ מותר ומ״ד נותן שמן וכו׳ אסור וה״פ מאיסה א״כ אם נמאס בלחישה מ״ד נותן בין ביד וכו׳ סובר דאינו מאום שאין השמן נמאס בלחישה. מאום הוא שרוקקין אחר הלחישה על מקום הלחישה כדאיתא בפ״ק דסוטה כמאה שממאס אוכלין אבל אם לוחש ע״ג ראשו לית לן בה שהרי כבר סך עצמו בו. מ״ד נותן ביד וכו׳ מע״ש מותר דכיון דאינו ממאס אותו למה לא יהא מותר בשמן של מע״ש ומ״ד דממאס אותו במע״ש אסור ביד ובכלי אבל ע״ג ראשו מותר אפי׳ במע״ש דלא יהא אלא סיכה: וכי כל שמותר בשבת וכו׳. בתמה מדמה הנאת מע״ש לאיסורי שבת: מפני הזיעה. כדי שתזיע או כדי להסיר הזיעה המרוב׳ שעליה: ובתרומה אסור. דה״ל כמפסיד תרומה: היא תרומה היא מע״ש. כלומר חד דינא היא להו כדתנן בפ״ח דשביעית שמעי׳ מכאן אע״ג דבשבת שרי במע״ש אסור: מהו כדון. מאי הוה עלה אם מותר ללחוש על שמן שביד ושבכלי: בלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול. ואז שרי: ומעבירין על העין. במרדה כלים בשבת שכן דרך ליתן כלי מתכות על העין כדי לקרר העין א״נ כגון שעושין לאדם שחש בעיניו מקיפין עינו בטבעת: מתים בעין. רעה וא׳ בדרך ארץ: בצינה. בקור: רב על ידי שהיה שוכן בבבל דעין הרע שכיח שם מפני שהם שחלנים אמר צ״ט מתים בעין: ר״ח. ע״י שהיה יושב בציפורי שהיא יושבת על ההרים והרוחות שולטים שם ומקררים האויר: בשרב. היא החמימות: בפשיעה. שאינן נזהרים מקור ומחום ורבוי המאכלות והמשגלות והכעס ודומיהן: זו שרפה. והיא הקדחת ששולטת בכל החלאים: זה רעיון. שכל החלאים הלויים בהרהורים רעים כפחד האויב וכיוצא מהניזקין שלא יגלו ממנו עד מותו: ונתן עול ברזל וגו׳ זהו הרעיון. דאלו עבודה ממש הרי כבר נאמר ועבדת את אויבך אלא ודאי ברעיון והוא העול אשר תמיד על צוארו: זה יצר הרע שראשו מתוק. ומפרש חלי לשון מתיקות וכמאמר שהע״ה נפת תטופנה שפתי זרה ואחריתה מרה כלענה: זה המרה. שהמרירות שבה גדולה ורובה ומתפשטת בגידין ועצמות גם כי היא ניכרת יותר מכל החלאים והוא הירקון: אף על פי שהוא מתכוין לרפואה. כיון שגם בחול רוחץ בהם להענוג: אבל לא במי משרה. שבורין בהם פשתן ואין דרך רחיצה בהן אלא לרפואה דמאיס וכן בימה של סדום דמליח טובא ואין רוחצין בו אלא לרפואה ומוכחא מילתא: הא לעלות מטומאה לטהרה מותר. אפי׳ בימה של סדום: ובלבד שלא ישהא. דנראה דעושה לרפואה: אלינתון. היינו יין ישן ומים צלולים ואפרסמון: וכבר חלה. רבי מאיר וביקשנו לטרוף לו יין ושמן לסוך לו ולא הניח אותנו לעשות כן:

הלכה ד מתני׳

מטבל כדרכו. מאכלו ופתו בחומץ: לא יסוך יין וחומץ. דאין אדם סך אותן אלא לרפואה: אבל לא שמן ורד. שדמיו יקרים והינו מגוי ומוכחא מילתא דלרפואה עביד: שכן דרכן לסוך בחול. בלא מכה:

גמ׳

Margin, outer (עין משפט נר מצוה): עין משפט נר מצוה

טו

א מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הל׳ כח טוש״ע או״ח סי׳ שכ״ז ס״ג

טז

ב מיי׳ פ״ה מהל׳ מעשר שני הל׳ יח טוש״ע שם סי׳ שכח סעיף ... וטוש״ע י״ד סי׳ קע״ט סעיף ו

יז

ג טוש״ע א״ח סי׳ שכח סמ״ו

יח

ד מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הל׳ כט טוש״ע שם סעיף מד

יט

ה מיי׳ שם הל׳ כב טוש״ע שם סעיף כב

כ

ו מיי׳ שם הל׳ כג טוש״ע שם סי׳ שכז סעיף ד

גליון הש״ס

Margin, inner (מסורת הש״ס): מסורת הש״ס

תורה אור

תוספתא תרומות פ״ט

סנהדרין קא ע״ב

ב״מ קז ע״ב

ויקרא רבה פט״ו

שבת קח ע״ב

שבת קט ע״א

שבת קיא ע״א

שם קיא

שינויי נוסחאות (בוכ״ד) אלעזר בד״ו אליעזר. (בוכ״ה) זו בד״ו זה. (בוכ״ו) אליעזר בד״ו אלעזר. (בו״ז) אליעזר בד״ו אלעזר.

חדושי הרד״ל

שהוא כדון בלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול. כלומר אלא מ״ש אסור רבותות בשבת כדי שלא יעשה כו׳. לא דמי לתרומה ומ״ש דאסור בה מהדין נעשות דבר חוץ מאכילה ושתיה וסיכה: רב אמר כדעתי׳ ור״ח אמר כדעתי׳. עיין בויקרא רבה פט״ו ס״ח שם. וגם היא בימה תקון: בים הגדול. מפרש בבבלי ביפין שבו. ע״ש: בלבד שלא ישהה כו׳. אבל אם מתכוין לרפואה אסור אפילו בלא שהייה ולא נזכר דין זה בבבלי ובפוסקים ז״ל. אבל דינא דמיסתבר הוא: א״ר שמעון בן אלעזר מתיר היה ר״מ. גרסי׳ וכ״ה בבבלי (קל״ד). ובירוש׳ פ״ק דברכות ובתוספתא:

טוב ירושלים

ולנחשים ולעקרבים. כניא סק״ע דבני רבי ... והב״ח לשיטת הרמב״ם ובאמת תמוה לי פ״ד דבני אם אמת ילחש גבינא נחשים ועקרבים במקום אחד כעין חיבר חבר למה לא יתחייב משום ליזה. ואולי חיי׳ מהא דשפין קערה על העקרב בבבלי בלא היכך בבבי ק״ז א׳. אבל לכאורה נ״ד קלא לדבם נד׳ רמב״ם ספכ״א כמב״ב סה״מ לדעתו ז״ל דה״ל מהבסק במניח קערה בסיטנו שמא״כ בלחישתו נחשים ועקרבים לחברם במק״א אולי חייב. ואולי נ״ח מבבא לפיינו בזה ועי׳ בבלי סנהדרין ק״ס א׳:

גמ' כתיב °כחומץ לשינים וכעשן לעינים. ואת אמר הכין. אמר רבי שמעון בר בא בחומצן של פירות היא מתני'. אמר רבי אלעזר בר יוסה ואפילו תימר במתני' טב לבישתא וביש לטבתא. *תני לא יהא מגמא חומץ ופולט. אבל מגמא הוא חומץ ובולע. מתניתא אמרה שאסור לגמות ולבלוע. דתנינן החושש שיניו לא יגמע בהן חומץ. מה היא כדון או כר' או כדברי הכל. במגמא חומץ של תרומה אחר טיבולו. ר' אבהו בשם רבי יוחנן *הכוסס חיטי תרומה לוקה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן המגמא חומץ של תרומה לוקה. המגמא חומץ של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. ^ה^הכוסס חיטים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. [א] רבי אומר אומר אני שהוא משלם קרן וחומש. ר' ירמיה בשם רבי אימי מודין חכמים לרבי במגמא חומץ של תרומה אחר טיבולו שהוא משלם קרן וחומש. שהחומץ מיישב את הנפש. *חברייא בשם ר' בא בר זבדא *כל שהוא [ב] מן השפה ולפנים מרפין אותו בשבת. התיב רבי זעירא והתני החושש שיניו לא יגמא בהן חומץ. ולא מן השפה ולפנים הוא לא אמר כן אלא ר' זעירא בשם ר' בא בר זבדא כל שהוא מן החלל ולפנים מרפין אותו. ר' זעירא ר' בא בר זוטרא רבי חנינא בשם רבי מעלין עצם של ראש בשבת. ר' הייה בר מרייה רבי יונה ר' זעירא רבא בר זוטרא ר' חנינא בשם ר' [ג] *מעלין בנות אזנים בשבת. תמן אמרין בשם רבי יוחנן [ד] *עין שמרדה מרפין אותה בשבת. רבי אבהו בשם רבי יוחנן [ה] *גבות ידים וגבות רגלים סכנה. רבי אבהו בשם ר"י ההן סימוקא סכנה. א"ר אבון לוקטין לו עוקץ עקרב בשבת. *רב אמר [ו] ההן חמרא לבר מן עיינא שרי. לגו מן עיינה אסור. שמואל אמר ההן רוק תפל אסור ליתן ע"ג העין בשבת. מינה את שמע לחזיתה. רבנן דקיסרין אמרין הדא [ז]אורדענה סכנה. ר' חזקיה עבייה בשם רבנן דקיסרין הדא עכשמוניתא סכנה. א"ר שמואל בר רב יצחק הדא גומרתא סכנה. א"ר ירמיה נותנין עליה חמץ בפסח. ההן בלעה שרי מיפקתיה בשובתא. א"ר יוסה מתני' אמרה כן. [ז] *מחט של יד ליטול בה את הקוץ. דלא כן מה בין קוץ ומה בין בלע. וההן דעיינה שאלון לר' ירמיה אמר לון הא רבי בא קומיכון. שאלון ליה ושרא. אמר לון אוף אנא שרי. ר' אבהו בשם רבי יוחנן ההן *ציפדונה סכנה. רבי יוחנן מטתיה

קרבן העדה

גמ' ואת אמר הכין. שלא יגמע בהן את החומץ משום דלרפואה קעביד משמע דחומץ מעלי לשיניים: בחומצן של פירות היא מתני'. חומץ של שאר פירות הוא טוב לשיניים וקרא איירי בחומץ יין א"נ קוהא דפירי כגון יין שלא נתבשל כל צרכו בענביו יפה לשיניים וקרא תורה אור איירי בחומץ ממש הבא מיין טוב: ואפי' תימר כמתני'. לעולם כפשטא אתיא מתני' בחומץ ממש: טב לבישתא. כשיש מכה משי ומרפא המכה: וביש לטבתא. אם אין שם מכה לוחח הבשר והשיניים נרפין ומתרחקין זה מזה: לא יהא מגמע חומץ ופולט. דמוכחא דלרפואה היא: ופריך מתני' אמרה וכו'. וקשיא מתני' אברייתא: מה הוא כדון. מאי הוה עלה: או כרבי אתיא ברייתא ומתני' כחכמים: ה"ג או כד"ה במגמע חומץ אחר טיבולו. וה"פ ברייתא בלאחר טיבולו איירי ואז משיב החומץ את הנפש כדלקמן: הכוסס חיטי תרומה לוקה. אע"ג דלא אכלן כדרך אכילתן חייב דמ"מ נהנה ואינן מזיקין אותו לאפיקי הכוסס שעורים דפטור דמזיקין ליה: הכוסס. כל דבר שהוא שלא כדרך אכילתו קרי ליה כוסס: משלם קרן ואינו משלם את החומש. דאיש כי יאכל כתיב פרט למזיק את עצמו: משלם קרן וחומש. וסובר כמי דלוקין ור"י כרבי סבירא ליה: אחר טיבולו. אחר שאכל דבר מטובל בחומץ חייב שאז מיישב את הנפש: ולא מן השפה ולפנים. הן השיניים ואפ"ה אסור כל שניכר שהוא לרפואה: ה"ג ר' זעירא לא אמר כן אלא ר"ז וכו'. וכ"ה במסכת עכו"ם: כל שהוא מן החלל. בחלל הגוף ושיניים לאו בכלל החלל הן: מעלין עצם של ראש. שנפל בשבת: בנות אזנים בשבת. גידי אזנים פעמים שיורדין למטה ומתפרקים הלחיים וצריך להעלותן ויש סכנה בדבר: עין שמרדה. שרוצה לצאת כאדם שמורד ויוצא: גבות ידים וגבות רגלים. מכה שע"ג היד וע"ג הרגל סכנה ומחללין עליה השבת אע"פ שאינה של חלל: ההן סימוקא. האי אדמימות שבעינים סכנה: לוקטין לו. לחולי סימוקא עוקץ של עקרב שזו היא רפואתו: ההן חמרא. ליתן יין ע"ג העין בחוץ מותר דאמרי' לרחיצה בעלמא עביד אבל בתוך העין אסור דמוכח דלרפואה קעביד: רוק תפל. שלא טעם כלום משניעור משנתו: אסור ליתן (אפי') על גבי העין. דמוכחא מילתא דלרפואה דלרחיצה מאים להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא: מינה את שמע. מכאן אתה למד דהאי לחזית והיא גרב האמור בתורה אסור לרפאותו בשבת: הדא הורדענה. הוא צפרדע והוא מין חולי המתהוה בבשר כמו מכה וכן קורין אותה בלע"ז: סכנה. ומותר לרפאותו בשבת: עכשמוניתה. מין חולי: גומרתא. מין חולי ועל שם שאותו חולי שורף כגחלים קורא אותו גומרתא: נותנין עליה חמץ בפסח לרפואה. לפי שיש בה סכנה: ההן בלעה. שבלע קוץ במים ששתה מותר להוציאו בשבת: דלא כן. דהל"כ אלא דאסור להוציא בלעו: מה בין קוץ וכו'. א"כ למה התירו להוציא קוץ מה בין קוץ לבלע: ההן דעיינה. אם בלע העין דבר מה אם מותר להוציאו שאלו לר' ירמיה: אמר להו הא רבי בא לפניכם לאו ושאלו ליה: שאלון. לר' בא והתיר: אמר. להם רבי ירמיה אף אני מתיר: ציפדונה. חולי השיניים: רבי יוחנן מטתיה

פני משה

גמ' כתיב כחומץ לשינים וגו'. אלמא חומץ קשה לשינים ואת אמר הכין דמרפא בהגמיה ומשני בחומץ של פירות היא מתניתין והכתיב בחומץ יין מיירי: ואפי' תימר במתני' כמי בחומץ יין מיירי מפני שהוא טב לבישתא אם השיניים רעות ומרפין הן מחזיק החומץ אותן ויפים הן לטבתא. אם הן טובים וחזקים: תני. בתוספתא פרק י"ג: מתניתא אמרה. והלא ממתני' משמע דאפילו לבליע אסור דתנינן החושש וכו' וסתמא קתני ומשמע דלעולם אסור: מאי כדון. היכי מתרצינן לברייתא עם המתני' וקאמר הש"ס או דמוקמינן הברייתא כרבי דקאמר לקמן החומץ משיב את הנפש הלכך מעלי היא. וכשהוא בולע לא מיחזי דלרפואת השנים היא מתכוין אלא להשיב את נפשו וזה מיתר או דמוקמינן הברייתא כדברי הכל במגמע וכו' וכלומר כדאמרינן לעיל בפ"ו דתרומות בהלכה א' ומייתי לה לקמיה גבי זר המגמע חומץ של תרומה לוקה ומיירי במגמע אחר טיבולו שבתחלה היה מטבל בו ואם מגמעו דה"נ אינו מזיק לו. וה"נ בכה"ג היא דמיירי: הכוסס חיטי תרומה. כמזיד לוקה דדרך אכילה היא ואגב דל[illegible] מייתי לה: המגמע וכו'. בשוגג: משלם וכו'. אם הוא בשוגג וכן בכוסס חטין דלא מחייב חומש אלא בדבר שדרכו הוא לכל: מודים חכמים לרבי וכו' אחר טיבולו שהיה מטבל בו בתחלה שכן דרך ובכה"ג מודים שהוא משיב את הנפש: כל שהוא מן השפה ולפנים וכו' כדנעיל וגרסינן לכולה הך סוגיא בפרק בני דע"ז בהלכה ב': ולא מן השפה ולפנים הוא. ואמאי לא התירו: ר' זעירא לא אמר כן. הכי גרים לה בע"ז. לא אמר בהך דהברייתא אלא כל שהוא מן החלל הגוף ולפנים וכו' ול"ק ממתני': מעלין עצם של ראש בשבת. כשהוא נהלם וגורם לכאב ראש קושרין אותו לחזקו וכזה מעלין אותו למקומו: בנות אזנים. גידי אזנים שלפעמים הן נופלים מחמת פיהוק שפותח אדם פיו בכח ומעלין אותן בשבת מפני שהוא סכנה: עין שמרדה. רוצה לצאת כאדם המורד ויוצא: גבות ידים. מכה שעל גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומרפאין אותו בשבת: ההן סימוקא. כלומר ר' אבהו אמר דהכי אמר ר' יוחנן אם נתאדם המכה שעל גב היד והרגל אז היא סכנה: לוקטים לו עוקץ עקרב בשבת. אם נשכו עקרב לוקטין לו עשבים ונקרא עוקץ עקרב אפילו בשבת: ההן חמרא. היין הזה שמביאין לרפואת העין מותר לתת אותו מבחוץ לעין בשבת והוא כמו מחליו לתוכי אבל להשימו בתוך העין אסור: ההן רוק תפל. שמרפא אסור למשוח בו ע"ג העין בשבת שאינו אלא מכוין רפואה: מינה את שמע להזיתה. מכאן אתה למד להזית שבתוך העין מה שהוא מותר בשבת ומה שהוא אסור: הדא אורדענה. לפרדע כתרגומו ולפעמים עולה מכה באדם כצורת לפרדע סכנה היא ומרפאין אותו בשבת: עכשוכניתא. עכבים. וזהו ג"כ מכה כצורת עכבים וכן גומרתא כצורת הגחלת והיא בועה אדומה וכו' כן סכנה הן ומותר לרפא אותן בשבת: נותנין עליה. רטיה ואפי' היא מחמץ בפסח ואסור בהנאה מותר מפני הסכנה: ההן בלעה. מורסא על בשר שאליהם מכונסת ובלועה בתוכה נקראת בלעה ושרי לכתחלה להוציא ממנה הליחה בשבת: מתני' אמרה כן. מתני' במעינן דמותר דתנינן לקמן בפ' כל הכלים מחט של יד ניטלת בשבת ליטול בה את הקוץ שנכנס בבשרו וא"כ ה"ה שמותר להפיס את המורסא להוציא את הליחה דאם לא כן קשיא מה בין קוץ שמותר להוציאו ומה בין בלע שלא הקוץ נ"כ מובלע בבשרו אלא ודאי דבשתיהן מותר הוא לכתחלה: וההן עיינה דעיינין. כך הוא בע"ז שם: עין שהוכתה מרחיתו. והגה כהה הרגימו והא עמיא: ושרא. להון לעשות רפואה בשבת ואמר לון ר' בא היך הגא שרי דכוותיה ס"ל: ההן ציפדונה. חולי השיניים סכנה הוא לפי שמתחיל בפה וגומר בבני מעים ומרפאין אותה בשבת: מטתיה

עין משפט נר מצוה

כא
[א] מיי' פי"ו מתרומות הל' ז ובה"ג יב"מ

כב
[ב] מיי' פ"ב משבת הל' ה טוש"ע שם סי' שכח ס'

כג
[ג] מיי' שם פ"ב הלכה י פ"א הל' ו. טוש"ע שם כעיף יג

כד
[ד] מיי' שם פ"ב הל' י טוש"ע שם ס"ע

כה
[ה] מיי' שם ה"ה טוש"פ שם כעיף ו

כו
[ו] מיי' שם כנ"ל הל' כב טוש"ע שם סעיף [illegible] בת סעיף יג

מסורת הש"ס

תוספתא פי"ג

[illegible] פ"י יומא פ"ח ה"ג

(תמורה כ"ח) [illegible] ע"ז כח ע"א

שם ע"ב

שם ע"א

בבא קמא פ"ב

בבא קמא פ"ב

ע"ז כח פ"ב

גליון הש"ס

[ז] פ' כ"ק ועי' מהר"ם כן חביב ביומא דף פ ע"ג ובפר"ת או"ח סי' תריב. ועי' בכ"ם ברכות דף לז דידמא ברכה נתרומה ועי' ד' לז שם הכיס ובי' ובתוס' יו"ג סי' ר"ת הל' כתי:

[ז] אורדענה. מין חולי הנקרא לפרדע והוא מורס תחת הלבן בין הוורדי' ועי' בריטב"א הפי' ערך הרדענה:

שנויי נוסחאות (סו"ג) בחומצן נד"ו כהומצן. (סו"ד) כמתני' נד"י בבתניתן. (סו"ה) יגמע נ"ו יגמא. (סוכ"נ) זעירא נד"ו זעורא. (ב כ"ו) בריה נד"ו כדריה. (סו"פ) ר"י נד"ו רבי יוהנן. (סו"ו) עבייה נד"ו עבייה.

חידושי הרד"ל

התיב ר"ז והתני החושש כו'. בבבלי מכרש לס דדוקא הוטב בעלמא ע"ש:

מערכת הערוך מודין חכמים לרבי שהחומץ מיישב את הנפש. בערוך (ע' סגל ס') ודברי רבי מפורשין ביוה"כ (יומא פ"ח פ"ד)

מטתיה כן והוה מיתסי קומי ברתיה דדמיטינוס דטיבריא. בערובתא בפתי רומשא סליק לגבה. אמר לה מיצרך אנא כלום למחר. אמרה ליה לא ואין צרכת סב גלעינן דתמרא בפלגיהן יקידן. ואית דאמרין דנקלבס ועור דסערין וצואה דמיינוק יבישא שחוק וטפול ולא תימא קומי בר נש. למחר עאל ודרשה בציבורא. אית דאמרין דהנקת נפשה. ואית דאמרין דאיתגיירת. את שמע מינה תלת. את שמע מינה ההן ציפדונה סכנה. ואת שמע מינה דכל שהוא מן השפה ולפנים מרפין אותו. ואת שמע מינה ההוא דא"ר יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן *אם היה רופא נאמן מותר. ר' יהושע בן לוי הוה ליה קילום הורין ליה. ר' חנינא ור' יונתן מישחוק תחלוסין בשובתא ומיתן גו חמרא עתיקא ויישתי ולא יסכן. *בר בריה הוה ליה בלע. אתא חד בר נש ולחש ליה ואינשם. כד נפיק אמר ליה מאן לחשתה ליה. אמר ליה מילה פלן. א"ל נוח הוה ליה אילו הוה מיית ולא כן. והוות ליה כן °כשגגה שיוצא מלפני השליט. ר' יעקב בר אידי בשם רבי יונתן *בכל מתרפין חוץ מעכו"ם וגילוי עריות ושפיכות דמים. ר' פנחס בעי עד כדון כשאמר לו הביא לי עצים מעכו"ם והביא לו. הביא לי עלים סתם והביא לו מעכו"ם. נישמעינה מן הדא. ר' יונה הוה ליה צמרמורין אייתון ליה מן זכרותה דדורי ושתה. ר' אחא אייתון ליה ולא שתה. א"ר מנא אילו ידע ר' יונה מנן הוה לא אשתה. א"ר חונה מתניתא אמרה כן שאין מתרפין מגילוי עריות. ותני כן לפיכך *הותר מכלל שבת ולא הותר מכלל נערה מאורסה. הותר מכלל שבת ולא להתרפות. ודכוותה לא הותר מכלל נערה מאורסה אפי' להתרפות. לא סוף דבר בשאמר לו הבא לי אשת איש אלא אפילו לשמוע את קולה. כהדא *חד בר נש רחם איתא ביומי דרבי אלעזר וסכן. אתון שאלון ליה מהו תיעביד קומוי וייחי. אמר ימית ולא כן. מהו ישמע קלה ולא ימות. אמר ימית ולא כן. מה הוות. רבי יעקב בר אידי ור' יצחק בר נחמן. חד אמר אשת איש. וחורנה אמר פנויה. מאן דאמר אשת איש ניחא. ומאן דאמר פנויה והא בר כיחא נגרא רחם איתא ביומוי דר' אלעזר ושרא ליה. כאן בפנויה וכאן באשת איש. ואפי' תימר כאן וכאן בפנויה. תיפתר שנתן עיניו בה עד שהיא א"א.

ואית

פני משה

מתניה כן. בא לו החולי הזה והיה מתרפא מן בתו של הנכרי דמיטינס כמו דטבריה. ובערב שבת בא לפניה לעת ערב ושאלה אם יצטרך לעשות הרפואה למחר ואמרה לא. ואם תצטרך קח גרעיני תמרה ואית דאמרין גרעיני של הפרי שנקרא נקליבס ושרוף אותן נהלין יתקה עוד קליפות דשעורין ולולא של קטן נגובה ותשחוק אותם ביחד ותטפיל על מקום הכאב אבל לא תגלה רפואה זו לשום אדם: למחר. נכנס ודרש לרפואה זו בצבורא. ואית דאמרין כששמעה הנקה נפשה ואית דאמרין לא עלתה לה כך אלא אדרבה הודה למיטב ונתגיירה: את ש"מ. מזה תלת דההן ציפדונה סכנה מדעשה הרפואה בשבת ודבר שהוא מן השפה ולפנים מיהר ומותר לרפאת מן הנכרי אם הוא רופא אומן לפי שהיתה כאומן ברפואה זו וסמך עלה ר' יוחנן: קילום. חולי במעים קוליקוס בלע"ז: תחלוסין. שחליים: היה ליה בלע. מורסא בתוך גרונו. א"נ שבלע נימא והוא שרץ: ולחש ליה. שם טומאה כשם אליל ונתרפא: מי נפק. שאלה זה ללחש שלו מה הלחש הזה וא"ל ממלה פלוני ואמר מה טובת נוטב היה לו שימות ולא כן שישמע הדבר הזה והיה לו כן כשגגה וכו': בכל מתרפאין. וכו' עד כדון כשאמר לו בפירוש הבא לי עלים של ע"ז להתרפאות ואם סתם לו והביא לו מע"ז מהו: נישמעינה מן הדא וכו'. אלמא באפי' אמר לו סתם והוא הביא לו מע"ז אסור דהא אמר ר' מנא אלו הוה ר' יונה אבא ידע וכו': צמרמורין. הצימות דוגמתן בפ"ט דנדה כמין צמרמורות אוחזין אותה: אייתון ליה מים מן המעין המקלה דרך ע"ז שבמה דורי. א"נ דורי כנוי לגלאי כמו דאמרינן התם דוהין של מימי רגלים: זכרותיה. היא מקור המעין של המים כדאמרינן בפ"ט דבכורות זכרותיה דירדנא ממערת פמיים. ולפי הגירסא דהכא דדירי הוא נ"כ שם נכרי כמו דארורי: מתניתא אמרה כן. מברייתא דלקמיה שמעינן נמי דאין מתרפאין מגלוי עריות דתני כן בת"כ פ' ויקרא דברים התם כשהיא אומר מכל מצות ה' לרבות נערה המאורסה והמחלל את השבת הלא יש בנערה המאורסה מה שאין בשבת ובשבת מה שאין בנערה המאורסה נערה המאורסה יש לה היתר לאחר מיתת בעלה. והשבת אין לה היתר. שבת הותרה מכללה לקרבנות וגם קוח נפש. ונערה המאורסה לא הותרה מכללה בשעת איסורה: הותר מכלל שבת. מאי היא ולא להתרפאות דבזה יש לדמות שניהם כדמסיק ודכוותה וכו' כלומר וא"כ לא הותר מכלל נערה המאורסה דקתני ע"כ אפי' להתרפאות בה אסור: לא סוף דבר וכו'. להתרפאות בה מחילת ההבה אבר לו אלא אפי' אינו רוצה כ"א לדבר עמה ולשמוע את קולה אסור כהדא עובדא דחד היה נותן עיניו באשה אחת ואהב אותה ונסתכן מחמת חולי אהבה: מהו תיעבור קומוי וייחי. אם מותר שתעבור לפניו בלבד ויתרפא ע"י כך ואמר ר"א ימות ולא כן שלא יעשה כך אפי' העברה בעלמא והזרו ושאלו מהו ישמע קולה בלבד ולא ימות ואמר ימות ולא כן תעשה: מה הוות. מה היתה המעשה ומה טיבה של האשה שהחמיר ר"א כל כך: מ"ד אשת איש ניחא שהחמיר בה אלא למ"ד פנויה מאי כולי האי והיה לו להתיר לישא אותה והא בר כוחא נגרא כך היה שמו גב"כ אהב אשה אחת בימיו של ר"א והתיר לו לישאנה: כאן בפנויה. כלומר וע"כ מה שהתיר היה בפנויה וכאן המעשה באשת איש היה וקשיא להאי מ"ד: ואפי' תימר. לעולם דכאן וכאן בפנויה והכא היה המעשה שנתן עינו בה בעודה אשת איש ולכך החמיר ר"א ולא רצה להתיר אפ"ש במת בעלה אחר כך ונעשית פנויה:

אית

קרבן העדה

מטתיה כן. פי' רבי יוחנן חש בצפדונא: והוה. מתרפא מאת בת של שר אחד שבטבריא: בערובתא. בערב שבת סמוך לערב הלך אצלה א"ל אם צריך לעשות רפואה גם למחר: אמרה ליה לא. שאינו צריך עוד לעסוק ברפואה: ואין. ואם תהא צריך לה קח גרעינין דתמרים שנשרף חציין באש: ואית דאמרין. ויש אומרים: דניקלבס. גרעינין של פירי שנקרא ניקלבס: ועור דסערין. קליפה שעורים: וצואה יבשה של קטן: שחוק. ישחוק כל אלה יחד: וטפול. וידבקום: ולא תימר. ולא תגלי רפואה זו לפני שום אדם: למחר. נכנס רבי יוחנן לבית המדרש ודרש רפואה זו ברבים: אית דאמרין. איכא דאמרי שחנקה נפשה מהצער שנתגלה רפואתו זו ואיכא דאמרי שנתגיירה לפי שסברה שאף רבי יוחנן יקבל ממנו מרפואה זו והוא לא עשה כן אלא גילה הדבר לכל ישראל אמרה ראויה אומה זו לידבק בה: כל שהוא מן השפה ולפנים. אפילו שיניים כמכה של חלל דמי: אם היה עכו"ם רופא אומן מתרפאין הימנו אפי' מכה של חלל: קילוס. מין חולי והורו ליה: ר"י ור"ח לשחוק כריסין וליתנן לתוך יין ישן ולשתותו ולא יסכן בעצמו להמתין עד למוצאי שבת: בר ברי'. דריב"ל: הוה ליה בלע. נועלוקה או מעלם: אתא. בא אדם אחד ולחש ליה ונתרפא: כד נפיק. כשיצא זה שלחש: אמר ליה. ריב"ל לזה שלחש מאי לחשתא ליה לבן בני: אמר ליה. דבר זה: אמר ליה. ריב"ל טוב היה לו לבן בנו שימות ולא יהנה מדבר זה השם של טומאה זו: והוות ליה כן. שלא נהנה מהשם אלא מת: כשגגה שיצא מלפני השליט. כן הדבר הזה שיצאה מפי ריב"ל: הביא לי עלים סתם. שאמר לו סתם הביא לי עלים והביא לו משל עכו"ם מהו: נשמעינה מן הדא. כמו את שמע: צמרמורין. חולי הקדחת ותאב לשתות והביאו לו מים מן זכרות של עכו"ם ששמה דורי ולא שתה והביאו לרבי יונה ושתה: ה"ג ולא שתה אייתון לרבי יונה ואישתי אמר רבי מנא וכו': אלו ידע רבי יונה. מאין היו המים ודאי שלא היה שותה אותן אלא לפי שלא ידע שתה וא"כ ליכא למיפשט להיתרא אי א"ל סתם דהן מותרים ולאסורא נמי ליכא למיפשט דלמא שאני ר' יונה שהיה מחמיר על עצמו: מתני' אמרה כן. מברייתא שמעינן דאין מתרפאין מגילוי עריות: ותני כן. דתנינן בברייתא': הותר מכלל שבת. הותר לחלל שבת: הותר מכלל שבת ולא להתרפאות. כלומר מהו הותר מכלל שבת ודאי להתרפות קאמר ובגילוי עריות אפילו להתרפאות אסור: לא סוף דבר. לאו דוקא גילוי עריות ממש אלא אפילו איסור המביא לידי ג"ע כגון לשמוע את קולה אסור: כהדא. כהא אדם אחד אהב אשה בימיו של ר"א: וסכן. ונפל לחולי שיש בו סכנה מחמת אהבתה: אתון. ושאלו לר"א מהו שהאשה עוברת לפניו הותה האשה ויחיה: א"ל ימות. ולא יעשו כן לעבור לפניו ערוה: מהו שיהא מותר לה להשמיע קולה לפניו כדי שיחיה: מה הוות. מה היתה האשה שהיה אוהב אם פנויה או אשת איש: פליגי בה רבי יעקב בר אידי ור"י בר נחמן: מאן דאמר אשת איש ניחא. דקאמר ר"א שימות ולא תהא עוברת לפניו: ומאן דאמר וכו'. כלומר אלא למאן דאמר פנויה היתה קשיא דהא איש אחד ששמו בר כיחא אהב אשה אחת בימיו של ר"א והתיר ר"א להעבירה לפניו וע"כ לומר כאן בפנויה וכאן באשת איש וקשיא למאן דאמר דאפילו בפנייה אסור ר"א: ומשני ואפילו תימר וכו'. דלמא לעולם כאן וכאן בפנויה והא דאסור: תיפתר שנתן האיש ההוא עיניו בה כשהיתה אשת איש. ומשום לתא דאשת איש אסר לי' רבי אליעזר:

שינויי נוסחאות (שו"ד) צרכת סב גלעינן דתמרא כד"ו צרכתה סב גלעינין דתמרין. (שו"ג) נאמן כד"ו אומן. קילום הורין כד"ו קולום הורון. (שו"ה) ליה ואינשם כ"ל ליה מן שמיה דע"ז ואינשם. (שו"ה) מילה כד"ו מילת. נוח כד"ו ניח (שו"ה) מעכו"ם כד"ו מעבודה זרה. (שו"ה) והביא לו הביא לי כ"ל והביא לו אמר לו הבא לי. (שו"ד) כעכו"ם כד"ו מעבודה זרה. (שו"ה) צמרמורין כד"ו צמר מורין. (שו"ו) יבית כד"ו ימות. (שו"ו) ימית כד"ו ימות. (שו"מ) כיחא כד"ו כותא.

ככר לאדן

בבל מתרפאין חוץ מע"ז וכו'. תוס' ע"ז דף כ"ח וכרא"ש:

מערכת הערוך ואי שם. בערוך (ערך נשם) פי' תורה נשמתו כלומר נתרפא:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ואית דבעי מימר איתא רבה הוות ולא מנסבא. וכל מה דהוא מעבד באיסור הוה מעבד. בגין כן אסר ליה. א"ר חנינא מתני' אמרה כן שאין מתרפין משפיכות דמים *דתנינן תמן [א] יצא רובו אין נוגעין בו. שאין דוחין נפש מפני נפש. לא סוף דבר בשאמר לו הרוג את פלוני. אלא אפי' המום את פלוני. תני עכו"ם בישראל אסור. ישראל בעכו"ם מותר. רב חסדא בעי *מה [ב] להציל נפשו של גדול בנפשו של קטן. התיב ר' ירמיה ולא מתני' היא יצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש. ר' יוסה בי ר' בון בשם רב חסדא שנייא היא תמן שאין את יודע מי הורג את מי. *מעשה בר' אלעזר בן דמה שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סמא לרפותו [ג] ולא הניה לו ר' ישמעאל. אמר לו אני מביא ראייה שירפאנו לא הספיק להביא ראייה עד שמת בן דמה. אמר לו רבי ישמעאל אשריך בן דמה שיצאת בשלום מן העולם ולא פרצתה גדירן של חכמים. דכתיב °ופורץ גדר ישכנו נחש. ולא נחש נשכו. אלא שלא ישכנו נחש לעתיד לבא. ומה הוה ליה מימר °אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ר' בא בר זבדא בשם רב [ד] *הלכה כר"ש דלא כן מי נתן שמן וורד לעני ולא סך. *א"ר זעירא לר' יוסי חכם ר' לבר פדיה דאת אמר שמועתא מן שמיה. א"ל ר' יוחנן אמרין משמו א"ר זעירה לר' בא בר זבדא חכם ר' לרב דאת אמר שמועתא מן שמיה. א"ל רב אדא בר אחוה אמרין משמו:

הדרן עלך שמונה שרצים

הלכה א מתני' *אלו קשרים שחייבין עליהן [ה] קשר הגמלין וקשר הספנים כשם שהוא חייב על קשרן [ו] כך הוא חייב על התירן רבי מאיר אומר כל קשר שהוא יכול להתירו בידו אחת אין חייבין עליו: **גמ'** *מה קשירה היתה במשכן. שהיו קושרין את המיתרים. ולא לשעה היתה. אמר רבי יוסה מכיון שהיו נוסעין והונין על פי הדיבור כמי שהיא לעולם. אמר רבי יוסי בי רבי בון מכיון

קרבן העדה

אית דבעי מימר. איכא דאמרי לכך אסר ר"א אפילו בפנויה שהיתה אשה גדולה ולעולם לא תינשא לו ואע"ג דהיתה פנויה היה איסור שיראנה שהרי לעולם לא ישאנה דכיון שיראנה שמא יקדשנה והלכך אסר ליה ר"א: מתניתא אמרה כן. ממתני' שמעינן שאין מתרפאין משפיכת דמים ואין הורה אור צריכין לדרבי *יוחנן דלעיל: דתנינן תמן. באהלות פ"ז: יצא רובו. של ולד ומשילא רוב ראשו שהוא משהוא פדחתו אין נוגעין בו דבריתא קתני אשה המקשה לילד ומסוכנת החיה פושטת ידה ומוליאה הולד איברים איברים קמ"ל בסיפא דמשילא רובו ה"ל כילוד: שאין דוחין נפש. הולד מפני נפש האשה: לא סוף דבר. לאו דוקא באמר לו הרוג פלוני באם לאו אהרגך שאסור להרוג חברו אלא אפילו א"ל גזול את פלוני ובאם לאו אהרגך אסור לגוזלו דחזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויבוא לידי שפיכת דמים והלכך נקט גזול ולא נקט גנוב דגזלה מדעת בעלים היא וחייבין מסא"כ בגניבה: מהו להציל נפש של גדול בנפשו של קטן. קטן הרודף אחר גדול מי אמרינן דרודף צריך התראה וקטן לאו בר התראה הוא או א"ל התראה: שאין דוחין נפש מפני נפש. אע"ג דקטן רודף הוא אפ"ה אין מצילין האשה בגופו של קטן: שנייא היא. שאני התם גבי קטן אין אתה יודע אם האשה רודפת אחר הקטן או שהקטן רודף האשה הלכך אסור להרוג הקטן משא"כ כשהקטן רודף מיבעיא לן: אני מביא ראיה. כדלקמן: עד שמת בן דמה. ולא נעשית לו הרפואה: ופורץ גדר. עובר על דברי חכמים ישכנו נחש כדלקמן: ופריך ולא נחש נשכו. והיה יכול להתרפאות ולהנצל ע"י זה ולחיות דרבנן נמי לא ניחום שאלו נשכו היה יכול להתרפאות ולחיות: ומה הוה ליה. לדמה למימר מאי ראיה היתה לו מקרא להתיר: וחי בהם. ולא שימות בהם אין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש: דלא כן. דאם לא כן דדוקא לרפואה הוא דקעביד א"כ צריך אתה לומר שאין העני סך בשמן ורד בשאין צריך לרפואה וכי מי נתן לעני שמן ורד לסוך ולא סך דודאי כשיש לו אף הוא סך והא דאינו סך בו תמיד לפי שאין לו: חכים רבי לבר פדי'. מכיר אתה לבר פדי' שאתה אומר הלכה בשמו שמא המגידים לך משקרים ומייתי לה הכא משום הך דבתריה דא"ר זעירא לרבי בא הא דאמר בשמוך הלכה כרבי שמעון אם מכיר הוא לרב: א"ל ר' יוחנן אמרו משמו והוא ודאי אינו משקר:

הדרן עלך פרק שמונה שרצים

הלכה א מתני' ואלו קשרים. המנויין באבות מלאכות דקתני הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעול' דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקות: קשר גמלין. קשר שנוקבין לאנקה בחוטמה ונותנין בו טבעת מרלועה וקושרין אותה ועומדת שם לעולם: וקשר הספנין. כמין טבעת מן דקל או מן רלועה בנקב שבראש הספינה ואותו קשר מתקיים: כך הוא חייב על התירן. כדילפינן בגמ' מתופרי יריעות שחזרו ומתירין את הראשון: שיכול להתירו. דלא הדקיה: אין חייבין עליו. ואפילו עשאו לקיימא: **גמ'** מה קשירה היתה במשכן. דהא כל המלאכות ממשכן גמרינן: ומשני שהיו קושרין את המיתרים. של הקלעים: ופריך ולא לשעה היתה. הקשירה הלזו שהרי כשנסעו התירו את הקשרים וה"ל קשר שאינו של קיימא שאין חייבין עליו: כמו שהוא לעולם. שהרי לא ידעו אימתי יסעו:

מכיון

פני משה

אית דבעי מימר. דהיינו טעמא לפי שאשה גדולה וחשובה היתה ולא היתה נשמעת לי להנשא לו בהיתר וכל מה שיעשה עמה יהיה באיסור ולפיכך החמיר ולא רצה להתיר בשום פנים: מתניתא אמרה כן. נמי אדלעיל קאי בכל מתרפאין וכו' כלומר ומהאי מתניתין שמעינן דאין מתרפאין משפיכות דמים דתנינן התם בפ"ז דאהלות האשה המקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו איברים אברים מפני שחייה קודמים יצא רובו ומקרי נפש אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש ולא הותר להתרפאות ע"י שפיכות דמים: לא סוף דבר. ולאו דוקא בשאומר לו הרוג את פלוני ואני אניחך אלא אפי' א"ל המום ממונו של פלוני ואניחך אסור להציל נפשו בממונו של פלוני: תני עכו"ם בישראל אסור לעשות כן אבל ישראל בעכו"ם אם אמר לו הישראל חמום או הרוג פלוני העכו"ם ואניחך מותר ובע"ז גרים עכו"ם בעכו"ם וכו' חייב וגי' זו יותר נכונה דקמ"ל דאפי' עכו"ם בעכו"ם מתחייב בכך משום שפיכות דמים ומשום גזל: בנפשו של קטן. אם היה קטן רודף אחר הגדול להרגו מהו להציל את הגדול בנפשו של קטן כדינו של רודף או דילמא הואיל ולאו בר עונשין הוא לא: התיב רבי ירמיה ומאי קא מיבעיא ליה וכי לאו מתניתין הוא יצא רובו וכו' אלמא שאף על פי שהקטן הזה רודף הוא אין מצילין את אמו בנפשו: שנייא היא תמן. דנה קרינ' ליה רודף שהרי אין אתה יודע מי הוא ההורג ורודף את מי דהיכא למימר נמי שהיא רודפת אחריו דכמו שהיא מסוכנת למות כך הולד מסוכן הוא למות ולפיכך מניחין הדבר כמות שהוא וכי קא מיבעי לן כשהקטן רודף אחרי הגדול והוא אינו נרדף מהגדול ולא היפשיטא: ולא נחש נשכו. בתמיה הרי על כל פנים מת מנשיכת נחש אלא וכו': ומה הוה ליה מימר. הראיה מן התורה שמותר דכתיב אשר יעשה אותם וגו' והיה כסבור שאין זה בכלל ע"ז ממש אלא כשאר מצות שנאמר עליהם וחי בהם ולא שימות בהם: הלכה כר"ש. דמתני' דלכל אדם מותר לסוך בשמן ורד דאם לא תאמר כן מי נתן שמן ורד לעני ולא סך וכלומר הא מיהת כשהעשיר נותן שמן ורד להעני לסוך בו וכי לא יסוך בו וא"כ מיקרי ראוי לכל בני ישראל לסוך בו: חכים רבי וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ק בהלכה ב' דקאמר ר' זעירא התם לית אנן צריכין חושש לשמועתיה דרב ששת דהוא גברא מפתחא ואינו רואה ומכיר לבעל השמועה ואפשר אדם אחר אמרו ואחי בר סמכא הוא ועל זה קאמר נמי רבי זעירא שם לרבי יסא וכי מכיר אתה הרבי לבר פדייה דאת אמר לפעמים שמעתתא בשמיה והשיב לו ר' יוחנן אמר משמו וכדאי ר' יוחנן לסמוך עליו וכן אמר לרבי בא בר זבדא וכו'. ואיידי דרבי בא בר זבדא א"ר בשם רב הכא דהלכה כר' שמעון מייתי לה נמי הכא:

הדרן עלך פרק שמונה שרצים

הלכה א מתני' אלו קשרים שחייבין עליהן. קושר דתנינן באבות מלאכות אלו הן מהקשרים שחייבין עליהן כדמפרש והכ"ל שאלו הן קשר של קיימא ומעשה אומן וכדאמרו בגמרא מאורגי יריעות למדו ואם הוא קשר של קיימא ואינו מעשה אומן או מעשה אומן ואינו של קיימא פטור אבל אסור ואם אינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקשרו לכתחלה: קשר הגמלים. רצועה שקושרין אותו להגמלים או להספינה שנוהגין בה תבל בהנקב וקושרין שיהא הקשר מתקיים לעולם וכן כל כיוצא בזה שיהא מתקיים ומעשה אומן הוא: כך הוא חייב על התירן ואם הקשר הוא קשר שאין חייבין עליו כך הוא על התירן ואם הוא מותר לקשרו לכתחלה כך הוא מותר להתירו לכתחלה: בידו אחת אין חייבין עליו. ואפילו עשאו להתקיים ואין הלכה כרבי מאיר:

גמ' מה קשירה היתה במשכן וכו'. כל הא גרסינן לעיל בפרק כלל גדול בהלכה ב' עד סוף הסוגיא וכדפרישית שם:

הלכה

שינויי נוסחאות (סו"א) ואית גד"ו אית. (סו"ז) עכו"ם גד"ו עובד כוכבים. (סו"ח) בעכו"ם גד"ו בעובד כוכבים (סו"ד) סמא לרפותו גד"ו סמא משם של ע"ז לרפותו. (סופ"ז) שירפאנו גד"ו שירפאני. (סו"ב) אלא שלא ישכנו גד"ו אלא שלא ישכנו. (סוכ"ג) כר"ש גד"ו כר' שמעון. (סוכ"ח) אחוה גד"ו אחוא.

מכיון שהבטיחן המקום שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. אמר רבי פנחס מתופרי יריעות למדו נפסק היה קושרו. חזר ונפסק לעשותן קשרים קשרים אי אפשר אלא חוזר ומתיר את הראשון. אמר רבי חזקיה ההן חייטא אומנא מבלע תרין רישיה. והיידא אמר דא דאמר ר' יוסי בן חנינא מאורגי יריעות למדו. מה טעמא °אורך היריעה האחת כדי שתהא כילה אחת. נפסק היה קושרו מכיון שהיה מגיע לאריג היה שרי לה ומעיל לה. ר' תנחומא בשם רב חונה אפי' ערב שבה לא היה בו לא קשר ולא תייכת. *תני רבי הושעיא ° חותל של תמרים ופטיליא של תמרים קורע ומתיר ובלבד שלא יקשור:

הלכה ב מתני' *ויש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין

וכקשר הספנין ° קושרת אשה מפתחי חלוק וחוטי סבכה של פסיקיא ורצועות מנעל וסנדל ונודות יין ושמן וקדירה של בשר רבי אליעזר בן יעקב אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא *קושרין דלי בפסיקיא אבל לא בחבל ורבי יהודה מתיר כלל אמר רבי יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: **גמ'** אמר ר' חזקיה במפתח אימרא שהוא מדביקו לחלוק. א"ר יוסה במפתח חלוק שהוא עשוי כמין שני דפין. נשמטו *רצועות מנעל וסנדל נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור. חוטמו שנשמט אית תניי תני מותר להחזיר ואית תניי תני אסור להחזיר. הוון בעי מימר מ"ד מותר בשיש בו נקב א'. מאן דאמר אסור בשיש בה ב' נקבים. אמר רבי יוסה בי ר' בון בין זה ובין זה כמאן דאמר בשיש בו שני נקבים. מהו כדון מאן דאמר מותר ברפין. מאן דאמר אסור באפוצים. מה חולקין על רבי אליעזר בן יעקב. מן מה *דתני ° *מודין חכמים לרבי מאיר בחותמות שבקרקע שמפקפקין בו ומפקיעין ומתירין וחותכין בשבת. ומפקפקין אבל

פני משה

הלכה ב מתני' ויש לך קשרים שאין חייבין עליהן מפרש התם בגמרא דלאו אהני דקחשיב ואזיל קאי דהא קושרת לכתחלה קתני אלא ה"ק דקשר הגמלים וקשר הספנין חייבין עליהן לפי שהן של קיימא ומעשה אומן וזהו הרצועה שעושין אותה כמין טבעת ומניחין אותה על הגמל או על הספינה שעושין מהחבל כמין טבעת ומניחין אותה בהנקב והקשרין הן מעשה אומן ועומדין שם להתקיים ויש לך בהן עצמן שהן קשרים של קיימא ואעפ"כ אין חייבין עליהן וכגון הרצועה ארוכה שמשימין אותה בהטבעת של הגמל וקושרין אותה בהטבעת וכן החבל הארוך שקושרין אותו בהטבעת של הספינה אף על פי שעומדין שם להתקיים מ"מ היאיל ומעשה הדיוט הוא וכל אדם קושרין קשר כזה לקיימא אין חייבין עליו ויש קשרים שמותרין לקשרם אפי' לכתחלה והן אלו דקחשיב ואזיל: קושרת אשה מפתח חלוקה. קמ"ל אף על פי שיש להחלוק שני פתחים וכעין לבושות שמכינין להלוך מכאן ומכאן לא אמרינן דהדא מינייהו בטולי מבטל לה: וחוטי סבכה. אע"פ שהיא רפוי בראשה לא אמרינן דמבלפה לה כך ומניחה את הקשר כמות שהוא: ושל פסיקייא. הוא אזור רחב ויש בו חוטין תלויין לקשרו בהן: ורצועות מנעל וסנדל וכו'. אע"פ שיש להן כעין שתי אזנים לקשור לא אמרינן דהדא מבטיל לה: וקדירה של בשר. אעפ"י שיכל לה להוציא הבשר בלא התרת הקשר שעושה סביב לפי הקדירה: קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא ואע"פ שעושה כשני קשרים ברוחב הפתח או ברגלה זה למעלה מזה לא אמרינן דהדא מינייהו בטולי מבטל ובגמרא אמרו דאין חולקין חביריו על ר"א בן יעקב וכן הלכה: קושרין דלי בפסיקייא. באבנט או במטפחת על פי הבור דהאי לא מבטל ליה אבל לא בחבל דהבל מבטל ליה והוי קשר של קיימא ואסור לכתחלה: ור' יהודה מתיר וכו'. ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' כמפתח אימרא וכו'. משום דקשיא ליה מאי קמ"ל קושרת מפתח חלוקה פשיטא הרי בכל יום ויום קושרת ומתרת היא. לפיכך מפרש במפתח של האימרא שהיא מדביקתו לחלוק קאמר ומהו דתימא דיכולה להניח האימרא בלא שתתיר אותה ומבטל ליה קמ"ל: אמר ר' יוסי. דלא צריכת לדחוקי ולאוקמי במפתח של האימרא אלא במפתח החליק ממש וכגון שהוא עשוי כמין שני דפין כלומר כמין שתי לבושות מכאן ומכאן. ויכולה היא להיות מניח לאחד שיהא נשמט לגמרי וקושרת בהשני. ומהו דתימא חדא בטולי מבטל לה קמ"ל. א"נ דהאי נשמט הדלקמיה קאי ומילתא אחריתא היא שאם נשמט אחד מהשני דפין וכן רצועה מנעל וסנדל שנשמט אחד מהאזנים נוטל ומחזיר בשבת ובלבד שלא יקשור דמכיון שנשמט לא התירו לקשור לכתחלה: חוטמו. של מנעל וסנדל שנשמט: הוון. בני הישיבה בעיין מימר דבהכי מתרצינן דבריהם ולא פליגי דמ"ד מותר בשיש בו נקב אחד במקום שמחזירו לשם דלא מיחזי כעין מלאכה לפי שנוח להחזירו כך. ומ"ד אסור כגון שיש בו שני נקבים אחד מכאן ואחד מכאן ומחזיר ראשי חוטמו שמכאן ומכאן לתוך נקביו דהאי מיחזי טפי כמלאכה: אמר ר' יוסי בר' בון. דלא היא דלאו בהכי תליא מלתא אלא בין זה ובין זה כמאן דאמר בשיש בו שני נקבים כלומר דמלית לאוקמי להרווייהו כמאן דאית ליה דבשני נקבים מיירי ואפ"ה ל"ק: מהו כדון. והלא מ"מ דמאן דשרי וכמאן מוקמית להני ברייתות: מ"ד מותר ברפין. שהן רפויין ובקל יכול להחזיר לתוך הנקבים. ומ"ד אסור באפוצים שהן דחוקין ואינו יכול להחזירו לתוך הנקבים אלא בקושי והלכך אסור דמיחזי כעושה מלאכה בשבת: מה. ושואל הש"ס אם חולקין חביריו על ר"א בן יעקב דמתני' או לא ופשיט לה מן מה דתני בתוספתא דפילה פ"ג. ולא הועתק כאן לגמרי והכי גרים התם. מודים חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע שמפקפקין ומתירין ומפקיעין אבל לא חותכין ובשבת מפקפקין ומתירין אבל

קרבן העדה

מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ. ידעו שלא יהיו הקשרים לעולם וכיון שכן אינו קשר של קיימא וקשיא מאי קשירה של קיימא היתה במשכן: מתופרי יריעות למדו. מלאכת הקושר והמתיר: לעשותן קשרים קשרים. תרי קטרי בהדי הדדי אי אפשר שמגונה הוא אלא מתיר הראשון וזורקו וחוזרין וקושרין שתי הראשי' זה בזה: ההן חייטא אומנא. חייט שהוא אומן אינו מניח לגלות הקשירה של החוט שיהא נראה מבחוץ אלא מבליע שני ראשיו בתוך התפירה: והיידא אמרה דא. אמאי קאמר חזקיה דבר זה שהחייט האומן מבליע אותן: מאורגי יריעות למדו. שהן היו קושרין לפעמים וקשיא א"כ היה מגונה שהרי חוטין כפול שפה וניכר הקשר לכך קאמר חזקיה שהיו מבליעין הגרדים: אורך היריעה האחת. שתהא היריעה נארגת בבת אחת ולא שיארגו חתיכות חתיכות ואח"כ יתפרם יחד ולא היו החוטין ארוכים כל כך והיו צריכין לקשור: הוה שרי ליה. פתח אותו ומעייל את הגרדים לתוכו: אפילו ערב. שביריעות לא היה בהן קשר ולא שום חיבור וכ"ש בשתי שניכר יותר לכך צריכין לומר דמתופרי יריעות למדו: חותל של תמרים. כלי העשוי מכפות תמרים ועושין כמין כלים ונותנים לתוכו תמרים רעים להתבשל: ופטילייא. היא קופה: קורע ומתיר. הכיסוי בשבת אם הוא קשור בחבל: ובלבד שלא יקשור. אח"כ הכיסוי ע"ג החותל:

הלכה ב מתני' יש לך קשרים

שאין חייבין עליהן. משמע כמו שחייבין על קשר הגמלין הלא פטור אבל אסור וחסורי מחסרא והכי קתני יש קשרים שאין חייבין עליהן חטאת אבל איסורא איכא והן קשרים שאינן של קיימא אבל מפתח חלוקה קושרת אפילו לכתחילה: מפתחי חלוק. מפרש בגמ': סבכה. קווייפ"א: ושל פסיקא. אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקשרו בהן: ונודות יין. של עור שכופפין פיהם וקושרין: וקדרה של בשר. פעמים שקושרין בגד לפיה: קושרין בפני בהמה. חבל ברוחב הפתח: קושרין דלי בפסיקיא. ע"פ הבור דפסיקיא לא מבטל התם: אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוה קשר של קיימא שהרי קשור והלוי בו תמיד: **גמ'** במפתח אימרא וכו'. שהיו מדביקין בשפת החלוק כעין אימרה כמו שעושין היום בשפת החלוקים מעשה רקמה ולפעמים מדביקין אותו שם ברצועות או במחטים וקאמר התנא דמותר לקשור דאי במפתח חלוקה ממש פשיטא דשרי: במפתח חלוק שהוא עשוי כמין שני דפים. שיש לו שני לבושות זו למעלה וזו למטה זו לימין וזו לשמאל ואם אינה מהרת

אלא האחד יכולה לפוצצה ולנובבה בדוחק ולא אמרינן דחדא מינייהו בטולי מבטל ליה והיהוי קשר של קיימא וכיון דלא ידעי הי מינייהו תרווייהו ליאסרו קמ"ל: נוטל ומחזיר. ולא גזרינן שמא יקשור דאף אם יקשור אינו קשר של קיימא ודוקא כשהנקב מתוקן להכנסת הרצועה דאל"כ ה"ל כמתקן מנא: חוטמו שנשמט. היינו רוב רגלו שלצד חוץ: מותר להחזיר. הרצועות למקומן: הוון וכו'. סברוהו למימר דלא פליגי: בשיש בה שני נקבים. וחיישינן דלמא יקשרנו בנקב אחד שיעמוד שם לעולם וה"ל קשר של קיימא ואסור מן התורה: בין זה וכו'. תרווייהו איירי בשיש בו שני נקבים ואפ"ה לא פליגי: מהו כדון. מאי קאמרת: ברפין. שהנקבים רחבים ויכול להכניסם בלא טורח ואין לחוש שמא יתקע: באפוצים. שהנקבים צרים והרצועה נכנסות בדוחק וגזרינן שמא יתקע ואסור: מה חולקין. מי פליגי חכמים על ראב"י דמתני' או לא: מן מה דתני מודים חכמים לר"מ וכו'. שמעי' דלא פליגי דתנן בפ"ד די"ט בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת רמ"א אף פותח לכתחלה ונוטל ותני עלה בברייתא מודין חכמים לר' מאיר: בחותמות שבקרקע. דלתות פתחי בורות ומערות הסגורים בקשרי חבלים: שמפקפקין. שמנענען: ומפקיעין. החבל לסתור עבותו וגדילתו דבחותמות הקבורים אין בסתירתן איסו' דאורייתא: ומתירין וחותכין. בי"ט: ס"ג בשבת מפקפקין אבל

עין משפט נר מצוה: א מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה ב' ג' ובסמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שי"ז סעיף ח. ב מיי' שם טוש"ע שם סי' ש"א סעיף כ. ג טוש"ע שם סי' שי"ד וסי' תקי"ט ס"ג.

מסורת הש"ס: שמות כ"ו. שם קמ"ו לעיל פ"ו ה"ט. ב"ב קי"ג. שם קנ"ו. שם קנ"ז תוספתא פי"ג. ביצה ל"ג ויק"ר ל"ב.

גליון הש"ס: בבלי נה פ"ב דלאמרינן כיון דכתיב וכו' כתוב דקיימי להו למי. ועי' בירושלמי פרבון פ"ט הלכה ה' ובבלי שבת לג פ"ב ולה"ב. ועי' בה"ס על כב"ב לאוין ס"ס:

*עיי' עמהאות סו"ו) אמר נד"ו אמרה

חדושי הרד"ל

אמר ר' מייא הכן הייטא אומנא מבלע ב' ראשין. פי' מבליע ראשי החוטין שנקשר מב' צדדיו תוך התפירה וא"צ להתירו ולחזור ולקושרו וה"כ תופרי יריעות אבל כשלא נעשה בחכמה גדולי עשו מעשה אומנות ה"ט: והיידא אמרה דא. היכן מצינו קושר ומתיר במשכן באורגי יריעות כדכתיב ואזיל: ערב שבה גרסינן: חותל של תמרים כו'. תוספתא כאן ועיין בבלי (קמ"ו):

ב' מפתח אימרא במדביקה לחלוק. ומפתח הזה פר"א דמכסה לעולם שהרי יכול להתיר מפתח האימרא עצמה ומ"מ תשאר האימרא קשורה במפתח דבוקה לחלוק קמ"ל:

עמודי ירושלים

נשמטו רצועות מנעל וסנדל כו' וכ"ה בתוספתא פי"ג דשבת נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל כו' והובא הדין הזה בר"מ (פ"י מה' שבת ה"ד) ובטוש"ע שם (סי' שי"ז) וכ"ה במרדכי ההובא בב"י שם נשמטו לו רצועות כו' וט"כ תמהתי על הפני משה שפי' בפי' א' דהאי נשמטו שייך למעלה שני דפין נשמטו כו' והיא תמוה (ומה שרשם במסורת הש"ס שכ"ה בשבת דקי"ב ע"א הא ליתא דשם ליתא כלל להך דינא דנשמטו רצועות מנעל וסנדל רק פי' בקה"ע דהיינו רוב רגלו ואם כניס הדברים הי' תמי' על הש"ס בסי' שי"ז שכתב לתמוה היתר רצועות מנעל וסנדל ולא היכא שנשמטו וצריך להחזירם) ומ"ש בירושלמי חוטמו שנשמט פי' בקה"ע דהיינו רוב רגלו ואם כניס הדברים הי' תמי' על הש"ס בסי' שי"ז שכתב לתמוה

על הש"ע בכל דין דנשמט רוב הרגל דלא מזכר כלל בירושלמי זה הדין ע"ש ולפי פי' הקה"ע הא מבואר הדין הזה בירושלמי. אמנם אשתמיט להקה"ע התוספתא פי"ג דשבת דקיחר התם או שנשמט רוב הרגל כו' נשמטו חוטמו כו' מבואר דנשמט חוטמו אינו רוב הרגל וצ"ע כמ"ש בס"ר בסי' שי"ז סק"ח דמנעלים שלהם הי' עשויים כרקים כרקים יעו"ש:

תורה אור

אבל לא מפקיעין ולא מתירין ולא חותכין בכלים. בשבת מותר וא"צ לומר ביום טוב. הדא אמרה אין חולקין על רבי אליעזר בן יעקב. אמר רבי בא בחבל שה"ל הוא מתני' חבל שהיא משוחל: בפסיקיא אבל לא בחבל רבי יהודה מתיר. הא רבנן לא. אלא בגין דתנינן קדמייתא בשם ר' יהודה תנינן אוף הדא בשם רבי יהודה: כלל א"ר יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבים עליו. רבי שמואל בשם רבי זעירא כיני מתניתא כל קשר שאינו של קיימא והוא לשעה אין חייבין עליו:

הלכה ג מתני'

*מקפלין את הכלים אפי' ארבעה וחמשה פעמים [א] ומציעין את המיטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת ר' ישמעאל אומר מקפלין את הכלים ומציעין את המיטות מיום הכיפורים לשבת חלבי שבת קריבין ליום הכפורים רבי עקיבה אומר [ב] לא של שבת קריבין ליום הכיפורים ולא של יום הכיפורים קריבין לשבת:

גמ' דבית רבי ינאי אמרי *קיפול [ג] בשנים אסור. רבי חגי בשם ר' שמואל בר נחמן אין מקפלין בשבת בשנים. וההן דמקפל על סיפסלה כמאן דאינון תרין. רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן *לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לאכילה ולשתייה. על ידי שהפה זה מסריח התירו לו [ד] לעסוק בהן בדברי תורה. רבי ברכיה בשם רבי חייא בר בא לא [ה] ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה. מתני' מסייעה בין לדין בין לדין. כיצד הוא עושה או יושב ואוכל או יושב ועוסק בדברי תורה. כתוב אחד אומר °שבת הוא לה' (ויקרא כג). וכתוב אחד אומר °עצרת לה' אלהיך (דברים טז). הא כיצד [ו] תן חלק לתלמוד תורה. וחלק לאכול ולשתות. א"ר אבהו שבת לה' שבות כה'. מה הקב"ה שבת ממאמר. אף את שבות ממאמר. [ז]*מעשה בחסיד אחד שיצא לטיול בכרמו בשבת וראה שם פירצה אחת וחשב לגדרו במוצאי שבת אמר הואיל והשבתי לגדרה איני נודרה עולמית. מה פעל לו הקב"ה זימן לו

סוכה

קרבן העדה

אבל לא וכו'. מדרבנן הוא דאסור: ובכלים. כגון תיבה הנעולה ע"י קשר של חבל אפי' מותר להפקיע ולפקפק ולחתוך דאין סתירה בכלים: הדא אמרה. זאת אומרת שאין חולקין על ראב"י שהרי מתירין לחתוך חותמות שבכלי ש"מ דלאו קשר הוא: ה"ג בפסיקיא אבל לא בחבל ר"י מתיר א"ר בא בחבל שהוא היא מתני' בחבל שהוא משוחל כלל אר"י כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו הא רבנן לא אלא בגין דתנינן קדמייתא בשם ר"י תנינן אוף הדא בשם ר"י ר' שמואל וכו'. וה"פ בחבל שהוא הוא דמתיר ר"י והיינו חבל שעשוי לימשך בו דברים הנצרכים ולא מבטל ליה ורבנן סברי דגזרי' בחבל שהוא אטו שאר חבלים: הא רבנן לא. קשיא ליה למה קאמר כלל אר"י וכו'. וכי לא מודו רבנן נמי בהא בכל קשר שאינו של קיימא שאין חייבין עליו אלא בשביל דתני בתחלה ר"י מתיר תני נמי בסיפא כלל אר"י: כיני מתניתא. כן היא מתני' כלומר לעולם ר"י הוא דקאמר הכלל וה"ק כל קשר שאינו של קיימא כגון עניבה והוא לשעה אין חייבין עליו אבל אם עשאו שיהא קיים לעולם אלא שאין הקשר חזק כגון עניבה אפ"ה הוי קשירה:

הלכה ג מתני' מקפלים את הכלים. בגדים כשפושטן מקפלין מפני שמתרככים מכיבוסם ומתקמטים כשאינם מקופלים: אפי' ד' וה' פעמים. כדי לחזור וללבשן בו ביום: מיה"כ לשבת. כגון אם חל יה"כ להיות בע"ש: קריבין ביה"כ. שחל להיות במוצאי שבת: גמ' קיפול בשנים. בשני בני אדם אסור ששנים מפשטין קמטיהן ונראין כמתקן: ההן דמקפל על סיפסלה. שהוא יושב ע"ג הקלא האחד המונח ע"ג הספסל ל"א שהוא מקפל על חוד הספסל כדי לפשוט עקמומית שבהם וזה ודאי אסור: אלא לאכילה ולשתייה. כלומר להתענג ולמנוחה כמו שנח השם ביום השבת וכן בי"ט: ע"י שהפה זה מסריח. אם לא יעסקו בדבר אחר כי אם באכילה ובשתיה יש לחוש שיהיו מדברים בפיהם לשון הרע ל"א שיש לחוש שיבואו לידי ניאוף כענין הקיא והקלות ראש: כיצד הוא עושה. האדם בי"ט ובשבתות: או יושב ואוכל כל היום או עוסק בתורה כל היום. הרי כדברי שניהם: ה"ג כתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם: הא כיצד. איך אפשר לקיים שני המקראות האלה אלא חלקהו חציו לת"ת וחציו לאכילה ושתיה: שבת ממאמר. שהרי לא ברא הקב"ה את עולמו אלא במאמר ובשבת שבת ממאמר: אף אתה שבות ממאמר. שלא לדבר שיחת חולין שאינן נצרכים לעסקי שבת: הואיל והשבתי לגודרה. ואיכא איסורא:

סוכה

פני משה

אבל לא מפקיעין ולא חותכין ובכלים בשבת מתירין ואין צריך לומר בי"ט. והך מתירין בסיפא דתוספתא טעות היא וצ"ל מותר שהרי אף להתיך מיתר. וכדגרים הכא כזה: והפלוגתא דרבי מאיר וחכמים במתני' בפ"ד דביצה קאי דתנינן שם בית שהוא מלא פירות וסתום ונפחת נוטל ממקום הפחת. ר"מ אומר אף פותח לכתחלה ונוטל דס"ל דבכה"ג לאו סתירה היא כדאוקי התם דבאוירא דליבנא מיירי ועלה קתני ומודים חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע כלומר דברים העשוים לסגור על מה שהוא בקרקע כגון דלתות פתחי בורות ומערות והן סגורים בקשרי חבלים מפקפקין ומתירין ומוציאין אותן בי"ט ומתירין את הקשר דלאו קשר של קיימא הוא אבל לא חותכין משום דהוי סתירה ויש סתירה בבנין של קרקע. כך היא הגירסא בתוספתא שם. אבל הגי' דהכא וחותכין עיקרית היא. וכך היא לקמן סוף פרק חולין וכן בפ"ד דביצה בהל' ג' וכך היא הגי' שלהי פ' משילין דבחותמות שבקרקע מותר לחתוך בי"ט מפני שמחת י"ט. ובשבת לא התירו אלא לפקפק ולהתיר ולא להפקיע ולחתוך. אבל בכלים כגון תיבה סגורה ע"י קשר מותר הכל להתיר ולהפקיע ולחתוך דאין סתירה ובנין בכלים. קתני מיהא דלהתיר הקשר כ"ע מודים דמותר אפי' בשבת ואף בחותמות שבקרקע א"כ הדא אמרה דאין חולקין על ר"א בן יעקב דמתני' דקשר דכה"ג לכ"ע לאו קשר של קיימא הוא: בחבל שהיא מתניתא. הא דקתני אבל לא בחבל כשהחבל משוחל בפסיקייא. כלומר שנמשך הוא מהפסיקייא ואינו מחובר לגמרי אבל עדיין תלוי בו: כשאול הוא נמשך ודומה לזה שבנינו בפ"ג דבכורות השאול והכסול שחוץ כל שנמשכו ירכו: אבל לא בחבל ר' יהודה מתיר הא רבנן לא. בתמיה כלומר ואי בכה"ג הוא דמיירי והא קתני ר' יהודה מתיר אבל לרבנן לא ואמאי הא מכיון דעדיין תלוי הוא בפסיקייא ולא נפסק ממנו לגמרי א"כ לא מבטל ליה כמו שאינו מבטל להפסיקייא וגמה לא יקשיר בו: אלא כגון דתנינן קדמייתא בשם ר' יהודה. היינו רישא כשם שהוא חייב על קישורן וכו' וההיא ר' יהודה דאיהי בר פלוגתיה דר"מ דפליג אהא לעיל להכי תנינן אף הדא בשם ר' יהודה. ה"ג האי פירקא הא רבנן לא אכלל אמר ר' יהודה דמתני' קאי וכי רבנן לא ס"ל הכי דעל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו ועלה הוא דמשני כגון דתנינן קדמייתא בשם ר' יהודה ההיא דלעיל מינה ר' יהודה מתיר להכי תנא אוף הדא דהכלל בשם ר' יהודה: כיני מתניתא וכו'. משום דקשיא ליה אהיכא קאי האי כלל אי אדבריו דלעיל מינה א"כ מאי האי דקאמר אין חייבין עליו הא איהו מתיר אפי' לכתחלה הלכך קאמר דכן צריך לפרש דאריבא דהאי מתני' קאי דקתני יש לך קשרים שאין חייבין עליהן עלה הוא דקאמר כלל אמר ר' יהודה כל קשר שאינו של קיימא והוא אינו לפי שעה אין חייבין עליו:

הלכה ג מתני' מקפלין את הכלי'. בגדים שפושטן מקפלין אותן אפי' ארבעה וחמשה פעמים ודוקא באדם אחד אבל לא בשני בני אדם שזהו נראה כמתקנין. וכן דוקא בבגדים חדשים שהן עדיין אינן מתרככין כל כך. אבל בישנים שהן מתרככין קפולן כתיקון הוא. וכן דוקא בלבנים אבל בצבועין קיפולן מתקנן הוא ביותר ודוקא בשאין לו להחליף אבל אם יש לו יחליף לכבוד שבת ולא יקפל: ומציעין את המטות. מתקנין אותן בהצעת הסדינין וכיוצא מלילי שבת לשבת אעפ"י שאין לו צורך בהן אלא למחר בשבת אבל לא משבת למוצאי שבת: מיום הכפורים לשבת. אם חל יה"כ להיות בע"ש. והך מתני' כאחרים הוא דס"ל דכל החדשים לעולם לפי הסדר הן אחד מלא ואחד חסר ולדידהו אפשר שיהא חל יוה"כ ושבת אהדדי: חלבי שבת. כן אימורי תמיד של בין הערבים קריבין במוצאי שבת והוא יה"כ משום דכתיב עולת שבת בשבתו: לימד על חלבי שבת זו שקרובין בשבת אחרת. וקסבר ר' ישמעאל נדרי' ונדבות קריבין ביו"ט. והלכך לא מצית למידרש דעל יו"ט קאי ולומר שיהא חלבי שבת קריבין ביו"ט דלא איצטריך שהרי אפי' נדרים ונדבות שהן עולת חול ויכול הוא להמתין ולהקריבן בחול אפ"ה נשחטין וקריבין הן בי"ט מכ"ש שחלבי שבת שניתותרו מהנשחטין בזמנן שקריבין הן בי"ט וכי איצטריך קרא לחלבי שבת שיהו קריבין ביה"כ הוא דאיצטריך ומדכתיב בשבתו דריש למעט לחלבי יה"כ שלא יהו קריבין בשבת. ור"ע ס"ל דנדרים ונדבות אין קריבין בי"ט. והלכך קרא ליו"ט הוא דאיצטריך שיהא חלבי שבת קריבין ביו"ט אבל יה"כ ושבת דשניהן שוין הן אין חלבי של זה קריבין בשל זה והלכה כר"ע דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט: גמ' קיפול בשנים אסור. דלא התירו אלא באדם אחד וכן קאמר ר' הגיי וכו': וההן. וזה שמקפל על הספסל נמי כמו קיפול בשנים הוא לפי שמתקנו ביותר ולא התירו אלא לקפל כשהן בידיו: ר' הגי וכו'. ואיידי דנקט להאי דר' הגי נקט הכא נמי להא: ע"י שהפה זה מריח. מל' מריח יפריח הוא כלומר ע"י שנהנה מרוח פיו היוצא ממנו התירו לו לעסוק בדברי תורה בשבת וביו"ט שמתחלה לא ניתנו אלא להתענג בהן באכילה ובשתיה: ר' ברכיה. פליג אלא שהעיקר שניתנו שבתות וי"ט כדי לעסוק בהן בד"ת לפי שיש לו מנוחה ממלאכה ומעסקיו: מתני' היכא ברייתא מסייע לדין ואיכא ברייתא דמסייע לדין דתניא כיצד הוא עושה בהן או יושב ואוכל או אם ירצה יושב ועוסק בד"ת והך מסייעא לר' הגי דאם יושב ואוכל ושותה בהן נמי מקיים מצותן הוא: כתיב אחד אומר וכו'. הא ברייתא אחריתא היא דתניא הידך כתוב אחד וכו' וכתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם כצ"ל הא כיצד חלקהו וכו' וזהו מסייעא לרבי ברכיה דעכ"פ צריך לעסוק בהן בדברי תורה אלא שיתן חלק ג"כ לאכול ולשתות כדי לקיים לכם: שבת לה'. כתיב והרי לישראל ניתן השבת אלא למידרש להתנהג בו כביכול כהקב"ה מה הקב"ה ממאמר הוא שבת בו שבדבר ה' השמים נעשו וכתיב ביה וישבות ביום השביעי וזהו מאמר ואף אתה תשבות בו ממאמר שאפי' אמירה בעלמא מה לעשות אחר השבת תשבות ממנו וכהאי עובדא דלקמיה:

סוכה

מסורת הש"ס

ביצה קיג א

עי' ... פ"ו נלכס ב

עי' בכורים סח

שבת עג ע"ב

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ו

ז
ב מיי' פ"א מתמידין ומוספין ה"ח

ח
ג מיי' פכ"ד מהלכות שבת הל' כב טוש"ע או"ח סי' שב ס"ג

ט
ד מיי' שם פ"ל הל' י ופ"י מיו"ט הלכה ט"ז טוש"ע שם סי' רצ ופי' תקכט

גליון הש"ס

צפי' בבלי פ רפ"ח ובב"ש סי' רל ס"ג בהג"ה:

צפי' בפ"ו פ בו ס"ק יג.

שנויי נוסחאות (סו"ד) הוא בד"ו היא. (סו"ב) שהיא בד"ו שהוא. (סוכ"ה) מסריח בד"ו מריח. (כול"ו) לטיול בד"ו לטייל

ככר לאדן

ע"י שהפה סריח התירו לו וכו' ה"ג בס' חסידים סי' ק"י פי' ע"י שהיא רגילה ללמוד ולדבר יסיה לה טירחא וחולשה אם תעשה בהפך:

חדושי הרד"ל

ביצד הוא עושה כו' כתוב א' אומר וכו'. נתערבו כאן יחד דברי ר"א ודברי ר"י בבבלי פסחים (ס"ח:) וג"כ רבי' הגר"א ז"ל בגהותיו לא"ח סי' ר"ל שיש כאן ט"ס. וע"ש מה שהביא מהתנחומא ולא זכיתי למקומו עדיין. ומנהגיו בפסיקתא דעשרת הדברות ע"ש:

עמודי ירושלים

ההו דמקפל על סיפסלה ע' קה"ע מה שפי' ולא ראה בהורחות חיים (דנ"ז ע"ב) שהביא הירושלמי הזה ופירשו דשמתקן על הספסל מותחו ומתפשט קמטין קמטיו והוא תיקון גמור ושבא ג"כ בברכ"י (סי' ש"ב סק"ג):

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ד משבת הל' ד' טוש"ע א"ח סי' ג' ס"א
יא
ב מיי' שם פכ"ג הל' ז טוש"ע שם סי' שכ"ח ס"ו
יב
ג מיי' שם פ"ט הל' כא
יג
ד מיי' פ"א משביתת עשור הלכה ג טוש"ע שם סי' תרי"א ס"ב
א
ה מיי' פכ"ג משבת הל' כו טוש"ע א"ח סי' שי"ט ס"ב
ב
ו מיי' פ"ו משבת הל' ג טוש"ע יו"ד סי' רפ"ב

מסורת הש"ס

ויקרא רבה פ' לד
שבת קיח ע"א
שם ל"ה ע"א לעיל פ"ב ה"ו
שם קיג ע"ב
בבלי קנו ע"א
ירושלמי ההל' הלכה

גליון הש"ס

בפני משה ד"ה מה כר' עקיבה. עיין בחוי' רמב"ן ובפי' המשניות להרמב"ם ועיין ברכות דף ... ע"א ...

פני משה

סוכה אחת של נצפה. גוף אחד של אילן נצפה והוא מן צלף ועלה מאליו לתוך שדהו ועשה הגדר וממנו היה ניזון ומתפרנס כל ימיו מהפירות שנתגדלו בהאילן: מדוחק התירו וכו'. שאפי' דבור כזה ראוי היה למעט בשבת: משתעיא סגין. מרבה בדבורה היה אומר לה אמי שבת היום ולהזכירה בדרך כבוד: אסור לתבוע צרכיו בתפלה בשבת: טופס ברכות כך הן. מה שהוא נוסח הברכה היא כך לא ישנה ולא אמרו אלא שלא להוסיף בתחנונים על צרכיו כדרך שהוא עושה בחול: כוסות וקערות. דומיא דקערות קאמר שהן גדולות ואינן אלא לקביעת סעודה: מן המנחה ולמעלה אסור שאין לו סעודה לשבת: ובכוסות. שהן לשתיה מותר לפי שאין קבע לשתיי' ויכול הוא לשתות שם עד הלילה: אשה פקחת וכו'. גרסי' לה לעיל סוף פרק במה מדליקין ואיידי דאיירי בהדחת כלים מייתי לה נמי הכא: אין תוקעין. כדרך שנוהגין לתקוע בע"ש לסימן ואם חל יוה"כ בשבת אין עושין זה להיכר שבלאו הכי קדש חמור הוא: לאחר השבת. ואם חל לאחר השבת אין מבדילין במ"ש לפי שיוה"כ הוא וחמור הוא כשבת: מה כר"ע. אם דווקא אליבא דר"ע היא להא דאמר אין מבדילין דברם כר' ישמעאל יש לו להבדיל להכיר ולהודיע שקדושתו אינו כ"כ כמו שבת שכן חלבי שבת קריבין ביוה"כ אבל לא של יוה"כ בשבת: אפי' כר' ישמעאל לא יבדיל. שהרי כלום נתקן הבדלה אלא כדי להכיר להתיר דבר שהיא אסור לו ביום. ועכשיו הוא שהותר לו והרי אלו הקטיר חלבי שבת בשבת עצמו במאי אינו מותר בתמיה ומוין שאין כאן להתיר דבר שנאסר לו ביום לא יבדיל ואפי' לר' ישמעאל: ויבדיל שכך הוא מתיר וכו'. כלומר אעפ"כ יבדיל במוצאי שבת כדי להודיע דבהכי קיל היא יוה"כ משבת שכן הוא מותר להדיח ביוה"כ כבשים ושלקות לצורך הלילה משא"כ בשבת ומשני ר' יוסי דכלום הוא מותר להדיח כבשים ושלקות ביוה"כ לא מן המנחה ולמעלה וא"כ היאך יהי' זה שיבדיל במוצאי שבת סימן לכך: ויבדיל בשבת מן המנחה ולמעלה ויהא ניכר לפי שמהרת ביוה"כ יהיה [מו]תר להדיח כבשים ושלקות בזמן הזה וקאמר דהאיך קאמרת שיבדיל מן המנחה ולמעלה שהרי מה נפשך על מה יבדיל דכוס אין כאן נר אין כאן ובמה יבדיל וקאמר ר' אבון דהא ל"ק דה"ק יבדיל בתפלה מן המנחה ולמעלה כלומר בזמן המנחה ולמעלה ותקנו שאז יתפלל מנחה ויבדיל הוא בתפלה ולא משני עלה מידי:

הדרן עלך אלו קשרים

הלכה א מתני' כל כתבי הקדש. בין תורה ובין נביאים וכתובים מצילין אותן מפני הדליקה שנפלה בחצר ומצילין אותן לחצר אחרת שבאותו המבוי ואע"פ שלא עירבו ביניהם ובלבד שיהא אותו המבוי אינו מפולש ויש לו ג' מחיצות ולחי אחד כדקתני במתני' דלקמן: בין שקורין בהן בשבת כל היום יבין שאין קורין בהן כל היום וכגון כתובים שתיקנו שלא יקראו בהן בשעת המדרש משום ביטול בית המדרש לפי שהיו דורשין להן בשבת הלכות איסור והיתר שהעם יש להן פנאי בשבת לבא ולשמוע והקריאה בכתובים מושכין את הלב והששו שלא יהא כל אחד יושב בביתו ויקרא בהן וימנע מבית המדרש והא דמצילין כתבי הקדש דוקא אם הן כתובין כתקנן באשורית ובלשון הקדש אבל היו כתובין בכל לשון או אפי' בלשון הקדש וכתב אחר אין מצילין אותן ואפי' להצר המעורבת: אע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה. האי בבא בחול קאי שאע"פ שהן כתובין בכל לשון ולא ניתנו לקרות בהן אף בחול מ"מ טעונין גניזה שאל ישליכן ביד אלא מניחן במקום התורף והן מתאבדין מאליהן: מפני מה אין קורין בהן וכו' כדלעיל:

גמ' מהו בין שקורין בהן וכו' מאי קאמר דקס"ד דהא דמפרש התנא בעצמו במתני' מפני מה אין קורין בהן וכו' אכתובים בכל לשון קאי ומשום הכי שיאל מאי האי דקאמר ברישא בין וכו' ומפרש לה לפי הס"ד דה"ק בין שיש בהן טעיות ואין קורין ובין שאין בהן טעיות וקורין בהן ופריך היכי תלית לפרש הכי והא

קרבן העדה

סוכה אחת. ענף של אילן הנקרא נצפה: ועלת לתוכה. לתוך הפרצה עלתה הסוכה ונגדרה: מדוחק התירו לשאול שלום בשבת. מפני שהיא אמירה שאינה צריכה: כד הוה חמי. כשהיה רואה אמו מדברת הרבה בשבת אמר לה אימי שבת היום: אסיר לתבוע צרכיו בשבת. לפי שמכלל עונג שבת הוא שיחשוב האדם כאילו כל מלאכתו עשוי והשואל צרכיו הוא מראה בהיפך וגם מביא דאגה בלבו: רענו פרנסנו. בברהמ"ז בברכת הארץ מי הוי כשואל צרכיו: א"ל טופס ברכות. נוסח הברכה כך הוא ואין לשנות מחול לשבת שלא יתבלבל בברכתו: מן המנחה ולמעלה אסור. שהרי לא יאכל עוד היום וה"ל כמכין משבת לחול: ובכוסות מותר. להדיח אפילו מן המנחה ולמעלה: שאין קבע לשתייה. ואפשר שישתה עוד: אשה פיקחת. כגון שהיא בת או אשת ת"ח ושמעה מבעלה: כוס כאן. בזוית זו: נמצאת נורבצת ביתה בשבת. והיינו כר"י דסובר דבר שאין מתכוין אסור דאילו לר"ש אפילו לכתחלה נמי שרי שאין כוונת המרבץ להדביק עפר בגומא ולהשוות הבית אלא שלא יעלה אבק: ה"ג יה"כ שחל להיות ע"ש אין תוקעין. וה"פ שש הקיעות שהיו תוקעין בע"ש להבטיל העם ממלאכה ולהבדיל בין קדש לחול בי"כ שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין משום שכבר בטל העם ממלאכה וגם יה"כ קדוש כמו שבת: לאחר שבת. אם חל יה"כ להיות במוצאי שבת: אין מבדילין. בתפלה המבדיל בין קדש לקדש כמו שמבדילין בי"ט שחל להיות במוצאי שבת: מה כר"ע. ברייתא כר"ע אתיא דחשיב ליה יה"כ כשבת הלכך לא מצריך להבדיל בין זה לזה דלא מבדילין אלא בין יום [קל] לחמור וכי היכא דבשב' לא תוקעי' להבדיל הכהנים מלהקריב חלבי שבת ביום הכפורים: ברם כרבי ישמעאל. אבל לר"י מכדי קיל ליה יה"כ משבת יבדיל ביה"כ שחל להיות במ"ש כדי להתיר להקריב חלבי שבת ביום הכפורים: אפילו כרבי ישמעאל. נמי אהיא מתני' דלדידיה נמי לא יבדיל: כלום הוא מבדיל. בכל מוצאי שבתות דע[ל]מא להתיר לו דבר שאסור לו בשבת וכאן להתיר לו להקטיר חלבי שבת ביה"כ אין צריך התרה שהרי אף בשבת היה מותר להקטירן: ויבדיל. בין לר"י בין לר"ע פריך ויבדיל דהכל מודים שמותר להדיח כבשים ביום הכפורים ואסור בשבת: לא מן מנחה ולמעלן. הוא דמותר בהדחתן ואיך יבדיל במ"ש הא אז ליכא הבדלה: ופריך ויבדיל. אז מן המנחה ולמעלן: ומשני ממ"כ. על מה יבדיל במנחה: כוס אין כאן. דהרי אסור לשתות: נר נמי אין כאן. דינומא הוא וגם אין כאן נר שבשבת א"כ במה יבדיל: בתפלה. יבדיל נמצא דקיימא קושייהו ויבדיל מן המנחה ולמעלן אלא כמ"ד דאסור בקציצת ירק: הדרן עלך פרק ואלו קשרים

הלכה א מתני' כל כתבי הקדש. כגון תורה נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחוד הוא דשרי למיטרח ולאצולי ולא שאר ספרים: מצילין אותן. כדקתני לקמן למבוי שאינו מפולש וטרחא בעלמא הוא דשרי רבנן וחסרון עירב: בין שקורין בהן. כגון נביאים שמפטירין בהן בשבת בבית הכנסת: בין שאין קורין בהן. כגון כתובים: אע"פ שכתובים בכל לשון. מפרש בגמ' למאי קתני: טעונין גניזה. אסור להניחם במקום הפקר: מפני ביטול ביהמ"ד. שהיה קבוע בשבת: **גמ'** ומשני בין שיש בהן טעיות. זהו שאין קורין בהן: והא

סוכה אחת של נצפה ועלת לתוכה ונדרתא ממנה היה ניזון וממנה היה מתפרנס כל ימיו. אמר רבי חנינא מדוחק התירו לשאול שלום בשבת. א"ר חייא בר בא רשב"י *כד הוה חמי לאימיה משתעיא סגין הוה [ח] אמר לה אימא שובתא היא. תני אסור לתבוע צרכיו בשבת. ר' זעירא שאל רבי חייא בר בא מהו מימר רעינו פרנסינו. א"ל [ב]טופס ברכות כך הן. *תני [ג] מדיחין כוסות וקערות ותמחויין מלילי שבת לשחרית משחרית לחצות ומחצות למנחה. מן המנחה ולמעלה אסור. ובכוסות מותר שאין קבע לשתייה. רבי ירמיה ר' זעירא בשם רב חייא בר אשי *אשה פיקחת מדיחה כוס כאן קערה כאן תמחוי כאן נמצאת מרבצת ביתה בשבת. רבי זעירא בשם רב חסדא [ג] *יום הכפורים שחל להיות בשבת אין תוקעין. לאחר שבת אין מבדילין. [ב]מה כר' עקיבה. ברם כרבי ישמעאל מבדיל. שכן חלבי שבת קריבין ביום הכפורים. א"ר עזרא קומי רבי מנא אפילו כרבי ישמעאל לא יבדיל. כלום הוא מבדיל אלא להתיר לו דבר שהוא אסור לו. אילו הקטיר חלבי שבת בשבת שמא אינו מותר. א"ר שמואל אחוי דר' ברכיה ויבדיל שכך הוא מתיר להדיח כבשים ושלקות. אמר ר' יוסה כלום הוא מותר להדיח כבשים ושלקות [ז] לא מן המנחה ולמעלן. ויבדיל מן המנחה ולמעלן מה נפשך כוס אין כאן. נר אין כאן. במה הוא מבדיל. א"ר אבון בתפלה:

הדרן עלך פרק אילו קשרים

הלכה א מתני' [ס] *כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאינן קורין בהן אף על פי שכתובין בכל לשון [י] טעונין גניזה מפני מה אין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש:

גמ' מהו בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן. בין שיש בהן טעיות. בין שאין בהן טעיות. והא

רידב"ז

מהו בין שקורין בהן בין שאין קורין בהם בין שיש בהם טעיות בין שאין בהם טעיות והא תני כו' בניהותא פי' כמו ההיא דתנינן ספר שיש בו שתים שלש כו' ד' אין קורין בו פי' וצריך גניזה אלמא דאיכא ספר שאין קורין בו מחמת טעיותיו ובעיא היא אי המתניתין איירי בהני שאין קורין בו מפני טעיותיו מוכח מכאן דאף ס"ת שאין קורין בו מפני טעיותיו נמי מצילין מפני הדליקה. אי דלא איירי מהנהו שאין קורין בו מפני טעיותיו. ופשיט מן מה דתנינן

שנויי נוסחאות (סו"ז) רבי בד"ו לרבי.

חדושי הרד"ל

סוכה אחת של נצפה. היינו צלף דבבלי פרק שואל (ק"נ:) וע"ש: משחרית לחצות. גם בבבלי לפנינו ד' קי"ח גרסי' הכי. ומשמע לכאורה דאתי' כר' חדקא דד' סעודתו

עמודי ירושלים תנינא

רשב"י כד הוה חמי לאימיה כו'. בספר חסידים סימן ק"ו הגירסא אימא דר' ישמעאל:

בשבת (גם בירושלמי מזכירו לקמן פ' כ"ב ה"ג), וע"כ השמיטו הרי"ף והרא"ש שם. אך נ"ע דגם לר"ח אין זמן סעודות השבת רק ממנחה ולמעלה כדמוכח שם בסוגי' כדפריך מהתני' דהתם במנחה מצלין כ"א מאי נהו דלא אכל כ"ש. ע"כ נראה דאפשר לא נשם סעודה היא אלא הן רגילין לאכול בצהרים מיני תרגימא ולא מחיצה וכן מ' לי לשון התוספתא פ"ב. וזהו דעת הרי"ף בכתב הברייתא כלשונה. וכן נראה דלא תיתי משם ברי"ף כר' חדקא דהו"ע נס"ם לגרוסי: אשה פקחת וכו'. בבלי פ' המצניע דף צ"ה וע"ש: א"ר עזרא קומי ר"מ אפי' כר"י כו'. ומה דאין תוקעין בחל בע"ש להודיע שאין קרבין בי"כ לא קשי' לי לכ"ע. דא"כ לא תקפי ושכרו שבוין שן לא יקריבו וכן פי' המפרשים ז"ל בדעת הבבלי ע"ש: א"ר אבון בתפלה. פי' מ"א סי' רל"ד סק"א בשם הרדב"ז:

טוב ירושלים

אר"ז קומי ר' מנא אפילו כר' ישמעאל לא יבדיל כלום הוא מבדיל אלא להתיר לו דבר שאסור כו' ועי' בבלי ת' פ"ז דכהנים זריזין הם ובכל הסוגיא שם לא נזכר פי' זה תמצא אלפ"ל פי' זה כלל וע"כ לא ידעתי המיסת הש"ק ד"ה ויבדיל פ"ד הרמב"א פי' ש"ס. גם מ"ש לסקבת פוין דמסכלים לא ידעינן דיוכל להבדיל תנפ"י ג"כ בתפלתו כבבלי ברכות כ"ז ב' ז"א קי' כלל דשם שבלה כס"ע לא מצ"ל רק אם נצרך מאוד להתפלל מבעו"י כמ"כ תוס' ברכות שם ובכל שמבטל נ"ע לומר כן ופ"כ נק"מ:

תורה אור

והא *תני [ח] *ספר שיש בו שתים שלש טעיות בכל דף ודף מתקנו וקורא בו. ארבע אינו קורא בו. מן מה דתנינן מפני מה אין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש. הדא אמרה בין תורה לנביאים. לכתבי הקודש אין מצילין אותן מפני הדליקה. מ"ד מטמאין את הידים מצילין אותן מפני הדליקה. ומאן דאמר אין מטמאין את הידים אין מצילין אותן מפני הדליקה. התיבון הרי *עברי שכתבו תרגום הרי [ז] אינו מטמא את הידים ומצילין אותו מפני הדליקה. מן מה דתנינן אף על פי שכתובין בכל לשון טעונין גניזה. הדא אמרה שמצילים אותן מפני הדליקה. כתניתא דרבי שמעון דרבי שמעון אמר [ד] *אין דבר משום שבות שעומד בפני כתבי הקודש. מה פליגין. תמן מפני בזיונן ברם הכא כל עמא מודיי שמצילין אותן מפני הדליקן. למי נצרכה לרבן שמעון בן גמליאל. אע"ג דרבן שמעון בן גמליאל אמר [ה] *אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית מודי הוא הכא שמצילין אותן מפני הדליקה. *מעשה ברבן גמליאל שהיה עומד על הבניין בהר הבית והביאו לו ספר איוב כתוב תרגום ואמר לבנאי יגנזו תחת הנדבך. *אע"פ שאמרו אין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלה אבל שונין ודורשין בהן. צרך דבר נוטל ובודק. דלמא *רבי ורבי חייא רבא ור' ישמעאל בי רבי יוסה היו יושבין ופושטין במגילת קינות ערב תשעה באב שחל להיות בשבת מן המנחה ולמעלה. ושיירו בה אל"ף בי"ת אחד. אמרו *למה אנו באין וגומרין אותה. עם כשהיה נפטר לביתו נכשל באצבעו וקרא על נרמיה [תהלים לב] °רבים מכאובים לרשע. א"ל ר' חייא בחובינו מטתך כן דכתיב [איכה ד] °רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם. אמר לו רבי ישמעאל בי רבי יוסי אילו לא היינו עוסקין בעניין כך היה לנו לומר. על אחת כמה וכמה שהיינו עוסקין בעניין. ועלה לביתו ונתן עליה ספוג יבש וקשר עליה גמי מבחוץ. א"ר ישמעאל בי ר' יוסי ממנו למדנו ג' דברים *ספוג [י] אינו מרפא אלא משמר. [ל]גמי שהוא מן המוכן. ואין קורין בכתבי הקודש אלא

קרבן העדה

והא תני. בניחותא: ה"ג הדא אמרה בין תורה לנביאים לכתבי הקדש מצילין מפני הדליקה. וה"פ מדקאמר שאין קורין דרישא היינו מפני ביטול ביה"מ ודוקא בכתובים אין קורין ש"מ דאף כתובים מצילין מפני הדליק': מ"ד כתובים מטמאין את הידים. דפליגו תנאים במס' ידים פ"ג אם כתובים מטמאין את הידים: מצילין מפני הדליק'. דכיון דהחמירו שיטמאו את הידים כדי שלא יניחו אצלן אוכלין תרומה ויבואו הספרים לידי פסידא ע"י עכברים ש"מ דחשו חכמי' לפסידא דכתובים ה"ה נמי מצילין אותן מפני הדליקה: עברי שכתבו תרגום. דתנן במסכת ידים פ"ד דברי הנביא הנאמרים בלשון הקדש שכתבן בל' תרגום אינו מטמא את הידים: ומצילין אותו מפני הדליקה. דתניא בברייתא היו כתובים תרגום בכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה א"נ מדתני במתני' אע"פ שכתובים בכל לשון טעונין גניזה כ"ש דמצילין מפני הדליקה אלמא ש"מ דאף דאינו מטמא את הידים מצילין מפני הדליקה וראשון כרהה: הדא אמרה וכו'. ללשון ראשון שפירשתי בסמוך ה"ג הדא אמרה שאין מצילין אותן מפני הדליק' דדוקא גניזה טעונים שאין מאבדין אותן בידים אבל אין מצילין אותן מפני הדליקה וללשון הכני סיומא דקושיא היא: מהני' דר"ש. כר"ש אתיא מתני' ולא כרבנן דאילו לרבנן למה יהא מותר להציל למבוי ולעבור על שבות: דר"ש אומר. בפרק בתרא דעירובין: מה פליגין. כלומר לעולם כרבנן נמי אתיא וכי פליגי רבנן ור"ש התם בעירובין: מפני בזיונן. שלא יהיו כתבי קדש מונחים בבזיון והאה פליגי רבנן ואמרו דאסור לעבור על שבות בשביל כבודן: ברם הכא. אבל כאן שלא יהיו נשרפין ונאבדין לגמרי הכל מודי' שמצילין: למי נצרכה. מהני' לאשמועינן דמצילין כתבי הקדש מפני הדליקה: לרשב"ג. אע"ג דאמר בפ"ק דמגילה: אף בספרים. דהיינו נביאי' וכתובי': לא התירו. לכתוב אלא יוונית אבל אם נכתבו בשאר לשונות אסור לקרות בהן וקמ"ל כאן דאפ"ה מצילין אותן מפני הדליקה: כדבך. שורות אבני הבנין דס"ל דטעונין גניזה אם נכתבו בשאר לשונות: שונין בהן. כגון מדרש שיר השירים וקהלת: דלמא. כיון מעשה: יושבין ופושטין. עוסקין בפירושה: עם כשהיה רבי. הולך לביתו: נכשל באצבעו. ניגף באצבעו וקרא רבי על עצמו רבים וכו': בחובינו מטתך כן. בעונינו הגיע לך זה כדכתיב רוח אפינו וגומר נלכד בשחיתותם: שהיינו עסוקין בעניין. רוח אפינו וגו' שהוא סוף איכה דביעית ששם גמרו כדאמר לעיל שלא שיירו אלא א' ב' אחד: ספוג אינו מרפא. דאי מרפא הוה אסור לעשות כן בשבת דכל שהוא משום רפואה אסור אלא מן השפה ולפנים אלא מפני שהספוג אינו אלא משמר את המכה שלא הפגע בשום מקום ושלא תסרט בבגדיו: גמי שהוא מן המוכן. לכך היה מותר לטלטלו ולקשרו ע"ג הספוג:

פני משה

והא תני כפר תורה שיש בו וכו' ארבע אינו קורא בו והא ודאי מילתא דלא שכיחא היא שיהא בו ארבע טעיות בכל דף ודף שאי אפשר שלא יהיה בכל הספר דף א' שאין בו ד' טעיות מכיון שכן כולן ניתנו לקרות בהן שהרי אפשר לתקנו וקורא בו: מן מה דתנינן וכו'. כלומר אלא מן הא דתנינן בהדיא מפני מה אין קורין בהן וכו' א"כ הדא אמרה בין תורה לנביאים לכתבי הקודש וכלומר דיש חילוק בענין קורין או אין קורין בין התורה ונביאים ושאר כתבי הקודש יהן כתובין ובין שקורין בהם התורה ונביאים מתפרש ובין שאין קורין בהן הכתובים קאי דבהן יש השם מפני ביטול בית המדרש כדפרי-ית במתני': אין מצילין אותן מפני הדליקה. בעי"ז היא והכתובים בכל לשון קאי אם אותן אין מצילין מפני הדליקה וקאמר דתליא בפלוגתא דמ"ד מטמאין את הידים ואפי' כתובים בכל לשון מצילין אותן ולמ"ד אין מטמאין דלא אמרו כל כתבי הקדש מטמאין את הידים אלא בכתובים בלשון הקודש אין מצילין אותן: התיבון הרי עברי שכתבו תרגום הרי אינו מטמא את הידים. כדתנן בפ"ד דמסכת ידים ואע"פ כן מצילין אותן מפני הדליקה כדתנינן בתוספתא פי"ד היו כתובים תרגום ובכל לשון מצילין אותן: מן מה דתנינן וכו'. וכלומר אלא דהאי פשיט לן מהא דתנינן דטעונין גניזה א"כ בקדושתייהו קיימי ומצילין אותן ג"כ מפני הדליקה: מתניתא דר"ש. נמי כמה דהא דתנינן מצילין אותן אליבא דר"ש היא דאמר בפ' בתרא דעירובין גבי היה קורא בספר בראש הגג ונתגלגל מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו משהגיע לעשרה טפחים הופכו על הכתב וכו' ר"ש אומר אפי' בארץ עצמו גוללו אצלו שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש. וה"נ מהאר להציר שלא עירבו אינו אלא משום שבות והלכך מצילין: מה פליגין תמן וכו'. כלומר דלא הוא דהכא כ"ע אתיא דכמה פליגין תמן הלא מפני בזיונן דמר היים טפי מפני בזיון כתבי הקדש שאפילו הופכו על הכתב מיהת בז[יון] איכא ומר לא חיים כ"כ הכל הכא דיש חשש שישרפו כ"ע מודים שמצילין אותן. למי נצרכה לר"ש בן גמליאל אכתיבים בכל לשון קאי דפשטינן לעיל דמדטעונין גניזה מצילין אותן לרשב"ג הוא דאיצטריך למיתני הא דאע"ג דרשב"ג אמר בפ"ק דמגילה אף בספרים לא התירו לכתיב בכל לשון אלא בלשון יונית מודה הוא הכא דמ"מ מצילין אותן מפני הדליקה דאלו לת"ק דהתם הא קאמר שהספרים נכתבין בכל לשון לכתחלה והרי הן ככל כתבי הקודש: מעשה וכו'. תוספתא פי"ד ומסיק שם שאין מאבדין אותם ביד אלא מניחן במקום התורפה והן מתאבדין מאליהן: אבל שונין ודורשין בהן. במקום שיש לדרוש בהן. ואם היה צריך דבר לראות איזה פסוק נוטל אותן ובודק בתוכן למצוא אותו: דלמא. מעשה ברבי ור"ח הגדול וכו' עם כשרבי נפטר לביתו וכו': בחובינו מטתך. הגיע לך כן דכתיב וכו': על אחת כמה וכמה שהיינו עוסקים בענין זה. ואע"ג דהאי קרא באל"ף בי"ת האחרון כתוב והם שיירו אותו מ"מ כבר הגיעו לאותו שכתיב בו זה: אינו מרפא אלא משמר שלא תהא המכה עולה ולפיכך נתן עלי' בשבת. וכן למדנו להגמי שהוא מן המוכן הואיל וראוי לכסות בו רוק או איזה דבר מדטלטלו רבי בשבת וש"מ נמי מהאי עובדא שאין קורין בכתובים אלא מן המנחה ולמעלה שהרי לא היו דורשין אלא יושבין ופושטין בו והלכך לא עשו כך אלא

רידב"ז

דתנינן מפני ביטול בהמ"ד הדא אמרה תורה נביאים וכתובים ואת שאין קורין בו הוא כתובים ועליהם קאמר התנא דמצילין אותו והא אין מצילין אותן מפני הדליקה פי' כיון דקאי על כתובים ולא על ס"ת שיש בו טעיות והאיך הדין בס"ה שיש בו טעות. איתא נמי דאין מצילין מפני הדליקה או דאעפ"כ מצילין וקאמר הגמ' דתלי בזה דלמ"ד מטמא את הידים מצילין דדמי לכתובים ולמ"ד אין מטמא אין מצילין דלא דמי לכתובים דכתובים אע"פ שאין קורין בהם הא מטמא את הידים משא"כ ד' טעיות ע"ז קאמר היתיבון הרי עברי בכתב תרגום לכ"ע אין מטמא את הידים ומ"מ מצילין אותן מפני הדליקה מן מה דתנינן אע"פ שכתובין בכל לשון טעון גניזה הדא אמרה שמצילין אותן מפני הדליקה פי' [מ]מתניתין דידן מוכח דמצילין אותן דאפילו מרישא ליכא למילף האי דינא דאיכא למימר האי שאין קורין בהם הוא כתובים אבל מ"מ מסיפא מוכח האי דינא דספר תורה שיש בו ד' טעיות שאין קורין בו אע"פ שאינו מטמא הידים מ"מ מצילין אותן דקתני ואע"פ שכתובין בכל לשון טעון גניזה וקאי הכל על דינא דרישא דמצילין מפני הדליקה אפילו אותן שכתובין בכל לשון משום דיש בהם קדושה דאע"פ שהן כתובין בכל לשון מ"מ טעון גניזה דה"פ דמתני' דמפרש הטעם דמצילין מפה"ד דמשום דאע"פ שכתובין בכל לשון הא טעון גניזה ודבר הטעון גניזה מצילין מפה"ד אלמא אע"פ שאין קורין בהם ואין מטמאין הידים מ"מ מצילין אותן משום דטעון גניזה:

א"ת

שנויי נוסחאות (סוכ"נ) יגנזו בד"ו ונגנז. (סו"נ) למה בד"ו למחר. כשהיה בד"ו כשרה (אולי צ"ל „כשרבי" סיס)

חדושי הרד"ל

הד"א בין הורה לנביאים לכה"ק. זהו בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן דתו"נ קורין בהם וכתובים א"ק בהם מפני בטול בהמ"ד. נראה לי דה"נ אה"ק מצילין אותן כו'. והוא ר"ת אאחר שירים קהלת ונחלקו בהן תנאים אי מטמאין הידים ובעי למימר דתלי לענין הצלה בפלוגתייהו דטומאת ידים: מן מה דתנינן אע"פ שכתובין בכל כו'. כלומר מנ"ל דעיברי שכתבו תרגום מצילין מפני הדליקה. וקאמר מדהכן אע"פ שכתובין בכ"ל טעון גניזה. ומפרש סיום' דס"ק מתני' וה"ס לסלה שהרי אע"פ שאין קורין בהן פ"צ להכי מצילין אותה ואין מניחין אותן להתבזות בשריפה ושלא כשטת הבבלי: מתניתא דר"ש דרש"א אין לך דבר וכו'. מי' לא ס"ל כר"ש במשא"ל דא"כ גם לבגות לבתרי כדאיתא לקמן בהלכה ג' והביאוהו הראשונים ז"ל: למי נצרכה לרשב"ג. הסיפא דאע"פ שכתובין בכ"ל קאי: למחר אנו באין. גרבי' וכ"ג בויק"ר פרשה י"ד:

מסורת הש"ס

עיין מנחות כט ע"ב (מגילה פ"ק הלכה כ)
ידים פ"ד מ"ה
ערובין לו ע"ב
מגילה ל ע"ב
שבת קטו ע"א
שם קטז ע"ב
וי"ר פט"ו ומגלת איכה
*צ"ל למחר

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"י מס"ת הל' יב טוש"ע יו"ד סי' רפט סעיף ד
ד
ב מיי' פ"ט מאס"ט הל"ח
ה
ג מיי' פכ"ג משבת ט ב"ט א"ח סי' שלד סעיף יב
ו
ד ט ב"ט שם סי' שלב ס"א וסי' שלד ס"ח
ז
ה מיי' פ"א מתפילין הי"ט
ח
ו מיי' פכ"א משבת הל' ס טוש"ע א"ח סי' שכח סכ"ג

גליון הש"ס

צפי' בתוספות זבחים דף יט ע"א ד"ה טוכה

עין משפט נר מצוה

ט
א מיי' פכ"ג משבת הל' יט

י
ב מיי' שם הל' כו טוש"ע א"ח סי' שלד סעיף יב יד

יא
ג מיי' פ"ג מהלכות מגילה וחנוכה הל' יב (וזהו מקורו ועי' הה"מ)

יב
ד מיי' פ"ו מיסודי התורה הל' ח ופ"א מהפלין הלכה יג טוש"ע א"ח סי' שלד סכ"א וטוש"ע י"ד סי' רפא ס"א

יג
ה טוש"ע י"ד סי' קנז ס"ג

אלא מן המנחה ולמעלה. מעתה[א] במקום שיש בית המדרש אל יקראו. במקום שאין בית המדרש יקראו. לית לך אלא כהדא דתני ר' נחמיה. דתני ר' נחמיה מפני מה *אין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלה מפני שטרי הדיוטות שאם אומר את לו שהוא מותר אף הוא אומר מה בכך שנתעסק בשטרותיו. מתוך שאת אומר לו שהוא אסור. אף הוא אומר כתבי הקידש אסור שטרי הדיוטות לא כל שכן. הדא אמרה שהמשנה קודמת למקרא. ודא מסייעא להדוא דתני ר"ש בן יוחי. *דתני ר"ש בן יוחי העוסק במקרא מידה שאינה מידה. העוסק במשנה מידה שנוטלין ממנה שכר. העוסק בתלמוד אין לך מידה גדולה מזו. לעולם הוי רץ אחר המשנה יותר מן התלמוד. א"ר יוסי בי ר' בון הדא דאת אמר עד שלא שיקע בי ר' רוב משניות. אבל משישקע בי ר' רוב משניות לעולם הוי רץ אחר התלמוד יותר מן המשנה. [י] *ברכות שכתוב בהן עניינות הרבה מן התורה אין מצילין אותן מפני הדליקה. מיכן אמרו כותבי ברכות שורפי תורה. מעשה בא' שהיה כותב ברכות והלך ר' ישמעאל לבודקו כיון שהרגיש בקול פעמותיו של ר' ישמעאל נטל תכריך של ברכות וזרקן לתוך ספל של מים כלשון הזה אמר לו גדול עונש האחרון מן הראשון. א"ר יהושע בן לוי הדא אנדתא הכותבה אין לו חלק. החורשה [ז]מתחרך השומעה אינו מקבל שכר. *א"ר יהושע בן לוי אנא מן יומוי לא איסתכלית בספרא דאגדתא אלא חד זמן איסתכלית אשכחית כתוב בה מאה ושבעים וחמש פרשיות שכתוב בתורה דבר אמירה ציווי כנגד שנותיו של אבינו אברהם דכתיב °לקחת מתנות באדם. וכתיב °האדם הגדול בענקים. [ז]מאה וארבעים ושבעה מזמורות שכתוב בתהילים כנגד שנותיו של אבינו יעקב. מלמד שכל הקלוסין שישראל מקלסין להקדוש ב"ה כנגד שנותיו של יעקב שנאמר °ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. [ג] מאה ועשרים וג' פעמים שישראל עונין הללויה. כנגד שנותיו של אהרן. °הללויה הללו אל בקדשו. לאהרן קדושו °לאהרן קדוש ה'. אפי' כן אנא מתבעי בליליא. ר' חייא בר בא חמא חד ספר דאגדה אמר אי מה כתיב טבאות תקטע ידה דכתבתה. אמר ליה חד אבוי דההוא גברא כתבה. א"ל כן אמרת תקטע ידה דכתבתה. והוית ליה כן °כשגגה שיוצא מלפני השליט. הגיליונים וסיפרי מינין. *אית תני קורא אזכרותיהן ושורפן. אית תניי תני [ז] שורפין הן ואזכרותיהן. א"ר טרפון אקפח את בניי שאם יבואו לביתי שאני שורפן הן ואזכרותיהן. שאם יהיה הרודף רודף אחריי [ס] שאני נמלט לתוך בתיהן של ע"ז ואיני נמלט לתוך בתיהן של מינין. שעכו"ם אינן מכירין אותו וכופרין בו. אבל המינין מכירין אותו וכופרין בו. ועליהן אמר דוד

הלא

פני משה

אלא מן המנחה ולמעלה: מעתה. הואיל דאמרת דאין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש א"כ במקום שיש בה"מ אל יקראו וכו' ואמאי קאמר סתמא אין קורין בהן וא"כ דאמרת דסמיך אסיפא דקתני מפני ביטול בית המדרש וממילא משמע דדוקא במקום שיש בה"מ הוא דאין קורין מ"מ האי עובדא דרבי קשיא שהרי לא היה שם מדרש לפני המון העם ואעפ"י כן לא היו קורין בה אלא מן המנחה ולמעלה: לית לך. כלומר וע"כ דאין לך טעם אחר אלא כהדא דתני ר' נחמיה בתוספתא שם: הדא אמרה שהמשנה קודמת למקרא. בסוף הוריות גרסינן להא דקתני התם מי קודם למי והדא אמרה וכו'. וכן מייתי מקלת מהאי דתני רשב"י לעיל בפ"ק דברכות. ואיידי דאיירי הכא במקרא מייתי להא נמי בהאי לישנא: מידה שאינה מידה. כלומר מידה היא אלא שאין מדה זו עיקר שהמשנה יותר טובה עד שלא שיקע בו רבי שלו רוב המשניו' אבל משמשיקע בו רובו ולמדו רוב המשניו' ובקי בהן לעולם הוי רץ אחר התלמוד להגות בו ולהבין דבר מתוך דבר יותר מהזרת המשנה שאין להבין ולהורות מתוך המשנה לבדה: ברכות וכו'. תוספתא שם אע"פ שכתוב בהן וכו' מפני שלא ניתנו ליכתב: כשורפי תורה. לפי שאין מצילין אותן מפני הדליקה: גדול עונש האחרון. שאיבד אותן בידים: אין לו חלק. לעה"ב לפי שלא נתנה ליכתב: הדורשה מתחרך מעט בגיהנם. כאדם בזכות מי שנקרא אדם סתם כדכתיב האדם הגדול בענקים ועל אברהם אבינו נאמר זה: תהלות ישראל. תהלות כנגד שנותיו של ישראל: בקדשו. כנגד שהיה קדושו לאהרן שנקרא קדוש ה': אפילו כן אנא מתבעית בליליא. ואע"פ שלא הסתכלתי בה אלא פעם א' מרגיש אני בשביל כך בא לי פחד ובעיתות בלילה לפי שאין לקרות בה: אי מה כתיב טבאות. אפי' כתוב בה דבר טוב אפי' כן תקטע ידה של הכותבה וא"ל אחד שאביו הוא שכתבה וא"ל כן אני אומר עוד הפעם תקטע וכו' והיה לו כן כשגגה וכו': הגיליונות. של הספר שלמעלה ושלמטה אם הן מהספר שנמחק אין מצילין אותן. ה"ג לה בתוספתא שם: וסיפרי המינין. שכתבו להן באשורית ובלשון הקודש קורע השמות מהן ושורפן להשאר: אית תניי תני וכו'. וכהאי דקאמר רבי טרפון:

זה

קרבן העדה

אלא מן המנחה ולמעלה. דאל"כ היה לו להתחיל קודם ולגמרו בו ביום: מעתה. דטעמא דאין קורין בכתבי הקדש מפני ביטול בה"מ א"כ במקום שאין בה"מ יקראו ואנן קיי"ל דלעולם אין קורין: לית לך. לומר טעמא אחרינא למה אסרו לקרות בכתבי הקדש בשבת אלא משום הא דתני רבי נחמיה: ה"ג מפני מה אמרו אין קורין בכתבי הקדש מפני שטרי הדיוטות ול"ג בדברי רבי נחמיה אלא מן המנחה ולמעלה *דלרבי כל השבת כולה אסור לקרות בהן וה"ק הא דרבי פליג אדרבי נחמיה: הדא אמרה. ממתני' שמעינן דהמשנה עדיפא ממקרא דמפני ביטול בית המדרש אסרו לקרות בכתובים ש"מ דמשנה עדיפא: מדה. היא קלת ואינה מדה שהמשנה והגמרא יפים ממנה מפני שתלויין בגירסא ומשתכחת שבימיהם לא היה גמר' בכתב וגם לא ניתן לכתוב אלא לפי שנתמעטו הלבבות התחילו דורותינו לכתבו: העוסק בתלמוד. לתת לב להבין כתימת טעמי משניות מה הם וכשהם סותרים זה את זה יבין לתרץ שיהיו שתיהן קיימות או לדעת דברי התנאים החלוקים בדבר וגימא הא מני פלוני החכם הוא: הדא דאת אמר. שהעוסק בתלמוד אין לך מדה גדולה ממנה: עד שלא שיקע בו רבי וכו'. פי' עד שלא קבע רבי רוב הלכות במשנתו: אבל משקבע רבי רוב הלכות במשנתו משנה עדיפא. ועלה קאמר לעולם הוי רץ למשנה וכו' ול"ק ברייתא סיפא למליעתא: ברכות. מטבע ברכות שטבעו חכמים כגון י"ח ברכות ודומיהן: ה"ג ברכות וקמיעין שכתו' בהן עניינות הרבה שבתורה. וה"פ שהיו כותבין בקמיעין פסוקין ללחש כגון כל המחלה וכגון לא תירא מפחד לילה: שורפי תורה. שהרי לא יצילום בשבת מפני הדליקה: לבודקו. אם אמת הדבר: בקול פסיעותיו. פי' פסיעותיו: גדול עונש האחרון שאיבדן במים מן הראשון שכתבן והוא כשרפן אם תפול הדליקה ואין זה ברור שתפול הדליקה: אין לו חלק. לעוה"ב שמפר הברית דכתיב כי ע"פ הדברים האלה וגו' בשלמא הלכות לא סגי בלא"ה שיש לחוש שיתיר האסור ועוד טעם אחר שאסור משום שיש לחוש שיעזבו הלכות ויהיו נמשכים אחרי האגדות: החורשה מתחרך. המהרהר וחושב בה מתוך הכתב נשרף וי"ג מתברך פי' יהיה בשמחה: השומעה. מתוך הכתב אע"ג דאיהו לאו מידי קעביד אין לו שכר כיון דשמיעתו ע"י עבירה היא: קע"ה פעמים כתוב בתורה דבר אמירה וציווי. בתחלת הפרשה: דכתיב לקחת מתנות באדם. והאי קרא במתן תורה כתיב שניתנה התורה למשה בשביל אברהם דהיקרי אדם דכתיב האדם הגדול בענקים שהוא אברהם: קמ"ז מזמורים וכו'. אע"ג דלספרינו ק"ן הם תלת מהם נכללי' בתלת אחרים: קכ"ג פעמים שישראל עונין הללויה. דעל כל דבר ודבר של הלל היו עונין הללויה אחר המקרא: שנותיו של אהרן. שנאמר ואהרן בן קכ"ג שנה במותו: לאהרן קדושו. כלו' הללו לאל כנגד שנות קדושו דהיינו אהרן שנקרא קדוש כדכתיב לאהרן קדוש ה': אפילו כן. אע"פ שלא נסתכלתי בה אלא פעם אחת עדיין אני מתפחד ונבעת בלילה מאותו עון: אי מה כתיב בה טבאו'. אם הכתוב בו טוב ואמת תכרת יד מי שכתבה שכתב דברים שלא ניתנו ליכתב אבל אם אינו אמת אין עון זה חל עליו: א"ל אחד. אביו של אותו אדם כתבה ולא תקללו כלו' לר' חייא אמר אולי אביך כתבה: א"ל. ר"ח כך אמרתי שתקטע יד מי שכתבה ודאי שכתבה לא שימש שאלולי זאת לא היה כתבה: וכן היה. שנקטעה יד של זה שכתבה: ספרי מינין. פי' מומרים לעכו"ם וכתבו להם תנ"ך כתב אשורי ולשון הקדש וה"ק ספרי מומרים הן כגליונים שהן קלפים חלקים שלא נכתב עליהם מעולם ואין מצילין אותן מפני הדליקה: אקפח את בני. כך היה דרכו של ר"ט לישבע שיקפח לו בניו אם אינו כן אקפח לשון כריתה: שעכו"ם אינן מכירין אותו וכופרין בו. שהרי בכך גדלו וכך למדום אבותיהם:

הלא

מסורת הש"ס

שבת קטז ע"ב *צ"ל דרבי נחמיה

(ס"ק דף ד ברכות פ"ק הוריות פרק בתרא) ב"מ לג ע"א מ"ס ספ"ו

שבת קטו ע"ב

מס' סופרים פט"ז הל' י"א

שבת קטז ע"א

גליון הש"ס

[ז]צ"ל מתברך והכי איתא במס' סופרים פט"ז הלכה ב:

[ז]עיין בתוספות פסחים ד' קיז ע"א ד"ה בשמדים:

שנויי נוסחאות (שו"ז) בשטרותיו כד"ו בשטרותיי. (שו"י) לההוא כד"ו לההיא. (שופ"ו) בי כד"ו בו (וכן בסמוך). (שוכ"ו) החורשה כד"ו הדורשה. (שול"ח) מתבעי כד"ו מתבעית. (שומ"א) אית תני כד"ו אית תניי תני.

ככר לאדן

הכותבה אין לו חלק הדורשה וכו'. פי' דורשה מן הכתב וכן שומעה וכן הא דריב"ל שנבעת מן הכתב קאמר. ויש הוכחה מפ"ב דתמורה דא"ל יוחנן כותבי הלכות כשורפי תורה וע"ש בפירש"י והא דנקט הכא הגדה היינו משום דלא בקיאי ורגיל בה כהלכות אבל ללמוד הגדה ע"פ למי שראוי מצוה וחובה וכדאמר ריב"ל בירושלמי בחגיגה שהגדות מתנו למשה מסיני [א"ה חיד"א פי' תשובת הרדב"ז ד' ליוורנו סי' רנ"ב].

חדושי הרד"ל

עד שלא שיקע בו ר' רוב משניות. לפי פשטיה יש לי לפרש דעד שלא סדר רבי רוב המשניות קאמר שלא אמרו הוי רץ למשנה אבל אח"כ אמר לעולם הוי רץ לתלמוד. אך לשון בו רבי דחוק. והיה נראה לי לפרש דבתלמוד שקע רבי רוב משניות בהויות וקושיות ממשנה למשנה

עמודי ירושלים

מאה ועשרים וג' פעמים הללויה כו'. כ' בשירי קרבן וז"ל מה שפרשתי בקונטרס קכ"ג פעמים שהיו קורין בגירסא אבל עתה אמרינן באבות דרבי נתן [ס"ף פכ"ט] מי שלא ראה אגדה לא טעם יראת חטא:

עמודי ירושלים תנינא

אריב"ל הדא אגדתא ס' ברוקח סימן קי"ד הגירסא (קרא) [נ"ל הדא] אגדתא [הכותבה] אין לו חלק הדורשה מתחרך השומע אינו מקבל שכר וסיים ברוקח וזהו ספר

טוב ירושלים

אריב"ל בר בון הד"א עד שלא שיקע בו רבי רוב המשניות פי' דק"ל ריש' וסיפא ומשני בבבלי ב"מ ל"ג ב' בימי רבי נשנית מ"ז שבקי כ"ע ואזלי בתר גמ' סדר דהם לנו ולעולם פי'

רץ

כמותהלים° הלא משנאיך ה' אשנא וגו'. זה מדרש דרשו ומה אם להטיל שלום בין איש לאשתו אמר הכתוב השם שנכתב בקדושה ימחה על המים. סיפרי מינין שמטילין איבה ותחרות ומחלוקת בין ישראל לאביהן שבשמים אינו דין שישרפו הן ואזכרותיהן:

הלכה ב מתני' א *מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין אע"פ שיש בתוכן מעות ב ולאיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש בן בתירא אומר אף למפולש: **גמ'** מתני' ב בשאינו טפול לו. אבל אם היה טפול לו כגופו הוא. ניחא תיק הספר עם הספר תיק תפילין עם התפילין. רבי חגי בשם זעירא שמע לה מהדא °חונה מלאך ה' סביב ליריאיו ויחלצם. וכן הוא אומר °באדין ג גובריא אילך כפיתו בסרבליהן וגומר: אעפ"י שיש בתוכו מעות. ייבא כיי דמר ר' יעקב בר אחא אמר חיננא קרתיגנאה בשם ר' הושעיה ג *דיסיקיא שיש בתוכו מעות נותן עליה ככר ומטלטלה: לאיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש. הא למפולש לא. בכל אתר את אמר אין המהלך כמניח. וכא את אמר המהלך כמניח. אלא בזורק. תמן את אמר הזורק פטור. וכא את אמר הזורק חייב. רבי חזקיה בשם רבי אחא בשלא עירבו אנן קיימין. בן בתירא כרבי יהודה דתנינן *תמן גשרין המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי רבי יודה. ד וחכמים אוסרין:

הלכה ג מתני' ה *מצילין מזון ג' סעודות הראוי לאדם הראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון שלש סעודות בשחרית מצילין מזון שתי סעודות במנחה מצילין מזון סעודה אחת רבי יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: **גמ'** רבי בון בר חייא בשם רבי בא בר ממל דרבי נחמיה היא דאמר *אינן ניטלין אלא לצורך. אמר רבי יוסה טעמא דרבנן תמן כל מה שיש בבית מן המוכן. ברם הכא אם אתה אומר כן אף הוא מציל מן היום למחר מתניתא דרבי הונדקס דאמר לעולם מצילין מזון שלש סעודות. תיפתר בשנפלה דליקה בלילי שבת

עד

קרבן העדה

הלא משנאיך ה' אשנא. שאלו שמכירין אותו ומודין בו הם עושין מחמת שנאה ומתקוממין נגדו משא"כ הטועים שאין מכירין אותו: להטיל שלום. דאין לומר לנקום מהסוטה שהרי כשאמרה טמאה אני אינה שותה:

הלכה ב מתני' תיק. תורה אור כיסוי של עץ: ואע"פ שיש בתוכן מעות. דמשום כבוד הספר עבדינן עמו הלאת המעות: אף למפולש. היינו מפולש משני הצדדים וכדמפרש בגמרא:

גמ' מתני'. דהני מלין תיק הספר עם הספר היינו אפי' כשאין התיק מחובר לספר דאי במחובר דהיינו שהס"ת בתוכו פשיטא דמצילין ל"א בשאינו טפול לו שהתיק עשוי מתחלה לס"ת פשיטא דמצילין: ניחא תיק הספר עם הספר. כלומר הניחא דתני במתני' עם הספר ולא הני מצילין הספר בתיקו אלא ודאי שלא היתה הס"ת בתוך התיק רק עכשיו מביא לתיק זה ליתן הספר בתוכו וכן התפילין ל"א הניחא תיק הספר שמצילין עם הספר אפילו בשאינו טפול לו משום דאי אפשר לטלטלה בלא התיק אבל למה מצילין תיק התפילין עם התפילין והמעות הא אפשר שיטול התפילין מתוך התיק ויניח התיק ולא יציל ולשון זה הגון בעיני: שמע לה מהדא. דמותר להציל תיק התפילין אף על פי שאינו צריך אלא לתפילין דכי היכא דעל ידי שהמלאך הולך יריאיו מוצלים הכי נמי תפילין להיותם הולך התיק מוצלין: באדין גובריא וכו'. וכתיב בסיפא שאף בגדיהם לא נחרכו שהציל הקב"ה ה"ה תיק תפילין שמצילין בזכות התפילין: ייבא כיי דמר. אתיא כי הא דאמר: דיסקיא. שק של עור: בכל אתר את אמר וכו'. דמפרש למתני' דמצילין מביתו לבית שבמבוי ועלה קשיא למה לא יציל לבית שבמבוי המפולש דמאי איכא שמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר כיון דמהלך אינו כמניח אינו אלא איסור דרבנן דהא בעינן הנחה ברה"ר ומפני כבוד התורה והתפילין יש להתיר: וכא. והכא אתה אוסר להציל למבוי מפולש ש"מ דס"ל דמהלך כעומד דמי דאסור מדאורייתא: אלא בזורק. כשא"א להציל אלא בזריקה והלכך דוקא לשאינו מפולש אבל לא למפולש: ופריך תמן את אומר הזורק פטור. דהכי תנינן בריש פ' הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר"ע מחייב וחכמים פוטרין והלכה כחכמים: בשלא עירבו. איירי מתני' והלכך אסור להציל לבית שבמבוי מפולש דאיכא תרתי מפולש וגם לא עירבו ואסרו חכמים: דתנינן תמן. בפ' כל גגות: גשרין המפולשין. שיש להם מחיצות מלמטה בשני הצדדין: מטלטלין תחתיהן בשבת. דסובר ר"י דמדאורייתא בב' מחיצות סגי אלא מדרבנן הצריכו לחי או קורה והכא גבי דליקה התירו ואוקמוה אדאורייתא הלכך מצילין למבוי המפולש:

הלכה ג מתני' מצילין מזון ג' סעודות. לפי שחייב אדם לאכול ג' סעודות בשבת: נפלה דליקה בלילי שבת. קודם אכילה: שחרית. קודם סעודה: לעולם הוא מציל. הואיל ויומא בר הכי הוא ובהיתירא טרח דהא בני טלטול נינהו ולחצר המעורבת הוא מציל ואפי' טובא הוה שרי ליה כדמפרש בגמרא: **גמ'** דרבי נחמיה היא. מתני' דאוסרת להציל יותר מג' סעודות אע"ג דבהתירא קטרח מידי דחזי ולחצר מעורבת משום דר"נ דאמר אין מטלטלין אלא דבר שהוא לורך שבת: טעמא דרבנן. כלומר לעולם כרבנן נמי אתיא מתני' והא דמתירין התם לטלטל כל הכלים משום דכל מה שבבית מוכן הוא: ברם הכא. אבל כאן אם אתה מתיר לו להציל כל מאי דבעי יציל מן היום למחר והא ודאי איסורא איכא לכ"ע: ה"ג מתני' דרבי הונדקס דאמר אוכלין בשבת ד' סעודות. וה"פ מדקתני נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות וקס"ד דנפלה דליקה לאחר שאכל בלילי שבת והכ"ה מציל ג' סעודות ש"מ שביום לחוד צריך שיאכל ג' סעודות והיינו דרבי חידקא ולא כרבנן:

פני משה

זה מדרש דרשו. להתיר לשרוף אותן ואת אזכרותיהן:

הלכה ב מתני' מצילין תיק הספר. אפילו הוא מונח בו ואינו נדבק עמו והכי קאמר בגמרא: ואעפ"י שיש בתוכן מעות. לפי שהן בטלין אגבן: למבוי שאינו מפולש. שיש לו שלש מחיצות ולחי אחד ברוח הרביעית: בן בתורה וכו'. ואין הלכה כבן בתירה:

גמ' מתניתא בשאינו טפול לו. התיק להספר אלא שמונח הוא בו אבל בטפיל ונדבק בו כגופו הוא ולא אצטריך למימר: ניחא תיק הספר עם הספר. שמצילין ולפי שהספר נפסד בלא התיק אלא תיק התפילין עם התפילין בתמיה הרי יכול להוציאן מן התיק ואינן מתקלקלין בכך ואמאי התירו להציל התיק: שמע לה מן הדא. לרמז דמה שהוא סביב להקדושה הוי כקדושה עצמה כדכתיב חונה מלאך ד' סביב ליראיו ויחלצם מדכתיב סביב ולא אצל אלא לרמז לפי' מה שהוא סביב ליראיו ניצולין הן: וכן הוא אומר וכו' וכתיב די לא שלט נורא בגשמיהון וגו' וסרבליהון לא שנו ינצולו מה שהוא סביב להן וה"נ בתפלין כן: אעפ"י שיש בתוכו מעות. וקאמר הש"ס דאתיא הדא כהאי דאמר ר' יעקב וכו' ומותר לטלטל השק מלא מעות ע"י הככר וה"נ כן: הא למפולש לא. ומשמע אפי' הולך דרך מבוי המפולש בלבד לא התירו ולפיכך פריך הא בכל אתר את אומר אין המהלך כעומד ומניח כדאמרינן לעיל בפ"ק גבי המוליא מהגות לפלטיא דרך כרמלית דחייב וקס"ד דה"נ אפילו הוליכו דרך מבוי המפולש שהוא ככרמלית למקום שהוא מותר להניחו אסיר משום דכשהוא מהלך דרך הכרמלית הוי כמונח ואמאי דא"כ הכא המהלך כמניח בתמיה: אלא בזורק. מה שהוא מציל זירקו לתוך המפולש הרי הוא מונח שם. ופריך תמן לעיל בס את אמר הזורק מרה"י לכרמלית פטיר. והכא את אמר הזורק חייב. ואם אינו חייב אמאי לא יציל לתוכו מפני הדליקה דהא אמרינן לעיל לכ"ע בדליקה התירו בדבר שאינו אלא משום שבות: בשלא עירבו אנן קיימין. הכא במאי עסקינן כגון במבוי שלא עירבו ולא נשתתפו בו וכיון דהוא מפולש והוא מוליא מן החצר הוי כמוליא מרה"י לר"ה: בן בתירה. דמתני' דמתיר אף למפולש משום דכר' יהודה ס"ל כדתנינן לקמן סוף פ"ט דעירובין גשרים המפולשין ויש להן מחיצות מלמטן בשני הצדדים מטלטלין וכו' דס"ל לר' יהודה שתי מחיצות הוי רה"י מדאורייתא. והלכך נמי מתיר בן בתירה להציל למבוי המפולש שהרי יש לו שתי מחיצות:

הלכה ג מתני' מצילין מזון ג' סעודות. שהוא ראוי לו לאותה שבת ולא התירו להציל יותר. ואע"ג דהכא מיירי בשעירבו כדקתני לקמן בסיפא להיכן מצילין אלי להצר המעורבת גזרו חכמים מתוך שאדם בהול על ממונו שמא יכבה הדליקה כדי שיציל. לפיכך לא התירו אלא מזון הצריך לו לאותו יום. וכן כלים שצריך להשתמש בהן בשבת כדלקמן: כיצד נפלה דליקה בלילי שבת. קודם שאכל: לעולם מציל מזון ג' סעודות. לפי שהוא יום שנתחייב בו בג' סעודות ואין הלכה כר' יוסי: **גמ'** רבי בון וכו' דר' נחמיה היא. המתני' דאמר בפרק דלקמן דאין כלים נטלין אלא לצורך: אמר ר' יוסי לא היא אלא ככ"ע אתיא דטעמא דרבנן התמן דאמרי כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך מפני שכל מה שיש בבית מן המוכן הוא ולא אקצי דעתיה מהן. אבל הכא טעמא אחרינא היכא שאם אתה אומר כן שיציל יותר אף הוא מציל מן היום למחר והא ודאי לא התירו מטעמא דפרישית במתני': מתני' דר' הונדקס. דקס"ד בלילי שבת דקאמר אפי' לאחר הסעודה מיירי וכהאי תנא דאומר לעולם מצילין מזון ג' סעודות בלילי שבת: תיפתר בנפלה דליקה וכו'

עד

מסורת הש"ס

שבת קטז ע"ב

[עי'] פ"א הל' ו

עירובין לה ע"א

שבת קיז ע"ב

[שבת] קכד ע"א

עין משפט נר מצוה

יד

א מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כ: טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' יז

טו

ב מיי' שם הל' כו טוש"ע שם סעיף יו

טז

ג טוש"ע שם סעיף יו

יז

ד מיי' שם פי"ז הל' ג' טוש"ע שם סי' שסד ס"א

יח

ה מיי' שם פכ"ג הל' כא טוש"ע שם סי' שלד ס"ט

גליון הש"ס

ב עי' קרבן עדה ונראה דלפי שיטת הירושלמי דאף ע"י ככר מטלטלין מה"ת ע"י תפילין וע' בב"ע סעי' טו וא"כ אף בכיס עם המעות אינו מחובר לתפילין רק שניתן התפילין בתוכו מטלטלין ופריך במג"א ס"ק כ א"כ הא קמ"ל מתניתין דאף בשאינו טפול לו כמו מטלטלין המעות על ידן דבטפל נו דהיינו המעות בתוך התיק פשיטא דבגופו הוא:

ג היינו והש"ך נדחקו אבל הדבר פשוט על פי המ"ר פ' ויצא פרשה ע דדרש סביב ליראיו לסובבים ליראיו והיינו הסככים הסובבים אותו וא"ב ראיה מ"ו ובלמי:

שנויי נוסחאות (ב"י) בשם זעירא בד"ו בשם רבי זעירא. (סי"א) מצילין מזון שלש בסרי"ד מצילין ממנה מזון שלש. (סו"ג) יוסי בד"ו יוסה.

חדושי הרד"ל

וכדרך הש"ס שלוי בזה בלול במשנה (כדאמרינן בסנהדרין) וה"נ עיקר: החורשה מתחרך ב"ג ב"מ פי"ן בגירסא הדורשה מתבדך. ויש לפרשה לשון גדוי כמו גרכוהו דר"א אך אין כ' דבשלמא שם כינו לשבח אבל כאן למה לא הזכירו לשון גדוי בפירוש. ע"כ נראה דגרכה ממש קאמר על שמחזיר עטרה ליושנה לקיימן בפ"ב. דע קר קפ"א דאגדה הוא דווקא מתוך הכתב. וה"נ במ"ס שם להדיא הלא אגדתא כהונה הכותבה כו' וכ"כ הרוקח סי' קי"ד ע"ש וע' המורה (ס"ז):

עמודי ירושלים

פעמים הלויה שישראל עונין על כל דבר כן פי' ביפה מראה כו' ודבריו תמוהים והלא בכלל יש יותר מן אלף תיבות והן עונין על כל דבר הלויה כו' ע"ש. יבאמת לדקו דברי היפה מראה ומהב"ק נעלמו דברי הרמב"ם (פ"ג מה' חנוכה הי"ב) שכ' ותוזר ואומר **ה"ג** מתני' בשאינו תפור לו אבל אם היה תפור כגופו הוא (וע' תוספתא שלהי ידים וכתבה הרמב"ם בפ"ס

טוב ירושלים

רך לתכנה. ופרש"י לפי שיצא פן יבתכחו משניות ויחליפו שבות הנכמים ובמקום מותר יאמרו אסיר כו' פי"ב וכ"א אינו רק. אם הוא שתא סדרי משנה כמו עתה שהוא הרבה מאד אבל אם לא סידר הלכה כ"כ אז לא"ש להוש פן יבתכחו דמעט יש לזכור יותר אף אם יעבקו בגת' וז"ש ר' יוסי בר"ב סד"א עד שלא"ש בו רבי רוב המשניות אז גמ' עדיפא אבל משסיקש בו טוי כן למשנה [כצ"ע ובניר' הק"ע ולא מעמי'] יותר מן הגמ'. ופי' גם בחדושי הגרד"ל מ"ש בזה והמעיין יקרב את אשר יבחר: בבתפלים ומלבד שזה דחוק מאד מכמה גיוני. גם מה שרצה להשיג על היפ"מ אין בו כלום. מ"ש דלדבריו צ"ע דהא אשכחנא נ"י וכי נפרושו שא דזבה גמורה אתמהה. והאשוגה שסקשה דהא יש יותר מאלף תיבות וכי הם עונין אהריו על כל תיבה הלויה. מלבד שבמתכת"ה לא דקדק בלשון פי"מ שכתב על כל "דבר" והכוונה ענין בפ"ע. אף לא ראה דברי הרמב"ם פ"ג מהלכה הי"ב שכתב נהדיא כדברי היפ"מ וגם כתב ביתן לדבר בניתיו של אהרן דאינו רק אשמכתא ובמב"ם נביעו. גם דקל את ההלל הוא מד"ם לא כההכ' דהכ"ע לדבר מזה. ועי' באגדת אזוב מה שכתב מזה:

מאה וכו' וג' פעמים שישראל עונין הלויה נגד שנותיו של אהרן. פי' פ"ק מב"ב לפרש לא מות הלל

עד שלא אכלה לסעודה: ביום הכפירים מאי איכא למימר על דעתיהון דרבנן. דסבירא להו דווקא מה שצריך לו ואם כן אם נפלה דליקה ביום הכפורים לא יציל כלום וקאמר דמכל מקום כ"ע מודים דמיהת מצילין סעודה אחת על מוצאי יום הכפירים מפני הסכנה שלא יהיה לו מה לאכול אחר התענית: תני מצילין לחולה ולקטן. אף על פי שאין אוכלין הרבה מצילין להן כשיעור לאדם בינוני ולרעבתן שאוכל הרבה כדי מזונו: מערבין. גבי עירוב הוא לקולא שמערבין לחולה ולקטן כדי מזונו ולרעבתן בבינונית: תני וכו' בתוספתא פי"ב פלוגתא היא דגרים שם לא יציל ואח"כ יזמין. כלומר אם מזמין אורחים ביכול להציל יותר וכרת"י לאן לא יציל וכו' אלא יזמין ואח"כ יציל ויציל פת נקיה אין רשאי להציל פת הדראה הציל פת הדראה רשאי להציל פת נקיה ואין מערימין בכך. בירלה להציל בתחלה פת הדראה ויאמר אח"כ ברלה בפת נקיה ר' יוסי בר' יהודה אומר מערימין בכך. ומייתי הכא לדעת ר' יוסי בר' יהודה. ונראה דה"ג אין מערימין ר' יוסי בר' יהודה אומר מערימין. ור' יוסי בר' בון הכתוב בספרים טעות הוא. אית תניי תני מצילין ואח"כ מזמין אורחים ואית וכו' וקאמר דהני תנאי כהני תנאי דמ"ד מציל וכו' כמ"ד מערימין ולקולא ומ"ד וכו': תני אף מכבין להציל. תוספתא היא שם מכבין להציל כתבי הקדש אבל לא לתרומה יפה כח הקדש מכח תרומה שהקדש מציל כולו תרומה אין מציל אלא כדרך שמציל מחולין: מתניתא. הך ברייתא דתוספתא דר"ש היא דאמר בפ' בתרא דעירובין והיכא לעיל אין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקדש. ולר"ש כיבוי אינו אלא משום שבות דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא הלכך לדידיה מכבין הדליקה להציל כתבי הקדש: תני בברייתא האיתא אף מטמאין להציל אם אינו יכול להציל את התרומה אלא ע"י שיטמא אותה כגון אדם טמא או כיוצא בזה מטמאין אותה ומצילין: והתני. בת"כ פ' תזריע בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה והיאך נתיר דבר שהוא אסור מן התורה כדי להציל מן הדליקה היא תרומה היא מעשר שני. הדא דינא אית להו וגרסי' להא לעיל בפי"ד בהלכה ג' וכן האי מאי כדון וכו' דאכתרה והתם הוא דשייך ולא הכא ואגב שיטפא דלעיל הועתק זה כאן ולא מבני מידי להקושיא על האי ברייתא: כך מצילין מיד הגיים. בשבת ומיד הנהר וכו' כלומר כשיעור וכדרך שאמרו גבי דליקה כך הוא אם בא להציל מדברים הללו:

עד שלא אכלה. ומתני' כרבנן אתיא דעם הלילה הוי ג' סעודות: על דעתיה דרבנן לא יציל כלום. בשלמא לרבי יוסי דאמר יום הוא שחייב בשלש סעודות אף על פי שכבר אכל מציל ה"ה ביום הכפורים מציל (שנים) אבל לרבנן שאינו מציל אלא מה שצריך לאכול היום וביה"כ שאינו צריך לאכול כלום וכי לא יציל כלום ומה יאכל בערב: ומשני כל עמא מודיי. הכל מודים ביום הכפורים שמציל סעודה אחת למוצאי יום הכפירים: מפני הסכנה. כדי שלא יסתכן מפני הצום שני ימים זה אחר זה: לחולה ולזקן כבינוני. דאף על גב דהשתא הוא חולה אולי יתרפא בשבת וכן הזקן יתחדשו כנשר נעוריו: ולרעבתן כדי מזונו. דאם לא כן יסתכן דהא בלא"ה בהיתירא קטרח כדאמרי' לעיל: מערבין לחולה ולקטן כדי מזונו. וכן ברעבתן הקילו חכמים דעירובין דרבנן: תני אין מערימין. לזמן אורחים כדי שיציל לכל אחד ג' סעודות אלא אם יש לו אורחים מותר להציל לפניהם אבל בלא"ה לא: מצילין. תחילה הרבה ואח"כ מזמן אורחים: אף מכבין הדליקה. להציל כתבי הקדש שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקדש וכיבוי לר"ש אינו אלא שבות דהא מלאכה שא"צ לגופה היא וסבירא ליה לרבי שמעון מלאכה שאין צריך לגופה פטור עליה: אף מטמאין. מעשר שני להציל: היא תרומה היא מעשר שני. כשם שמוזהר שלא לטמא התרומה בידים כך מוזהר שלא לטמא מעשר שני בידים ואיך קאמרת דמטמאין להציל: מאי כדון. מאי הוה עלה מי מותר להציל בתרומה ומ"ש יותר מן החולין או לא: ובלבד וכו'. ודאי מותר להציל יותר אלא שישנה בהצלתו ממה שעושה בחול:

עד שלא אכלה. ביום הכיפורים מאי איכא למימר. על דעתהון דרבנן לא יציל כלום. כל עמא מודוי שמצילין מזון סעודה אחת [א] מפני הסכנה. תני מצילין לחולה ולקטן [ב] בבינונית. ולרעבתן כדי מזונו. *מערבין לחולה ולקטן כדי מזונו. ולרעבתן בבינונית. *תני [ג] אין מערימין. רבי יוסי בר רבי בון אמר מערימין. אית תניי תני מצילין ואחר כך מזמן. אית תניי תני [ד] מזמן ואחר כך מצילין. מאן דמר מציל ואחר כך מזמן כמאן דאמר מערימין. ומאן דמר מזמן ואחר כך מציל כמאן דמר אין מערימין. *תני אף מכבין להציל. מתניתא דר"ש דאמר אין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש. תני אף מטמאין להציל. והתני *°בכל קודש לא תגע לרבות התרומה. היא תרומה היא מעשר שני. מאי כדון ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול. תני [ה] כשם שמצילין מן הדליקה כך מצילין מיד העכו"ם ומיד הנהר ומיד המפולת ומידי כל דבר שאובד:

הלכה ד מתני׳

[ו] *מצילין סל מלא ככרו' אף על פי שיש בו מאה סעודות ועיגול של דבילה וחבית של יין ואומר לאחרים בואו והצילו לכם אם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר שבת [ז] ולאיכן מצילין אותן להצר המעורבת בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת: **גמ׳** מתני' דרבי יוסי דאמר לעולם מצילין מזון שלש סעודות. מכיון שכולה גוף אחד כמי שכולה סעודה אחת: ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. שכן דרכן להזמין אורחים בשבת: אם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השבת. *תמן תנינן [ח] מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת. תמן את אמר משכוני' גביה. הכא מה אית לך. אמר רבי אבא מרי לכך שנינו נקרא פיקח:

הלכה ד מתני' מצילין סל מלא ככרות. בשת אחת דהכל בהוצאה אחת ואפי' יש בו מאה סעודות וכן עיגול של דבילה וחבית של יין: ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. וכל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו או כלי אחד גדול שמחזיק אפי' הרבה והרי הן שלהן לפי שמן ההפקר הן זוכין: ואם היו פקחין. כלומר אם המצילין רוצין להחזיר את מה שהצילו לבעל הבית מותר אלא שאם הם פקחין ויודעים שאם ישאלו ממנו שכר שמלם ובדרהם שמותר הוא ליטול דלאו שכר שבת הוא זה שהרי אין כאן מלאכה ולא איסור באין ועושין עמו חשבון לאחר שבת ונוטלין שכרן: ולאיכן מצילין אותן. אלו מזונות או כלי' שאמרו חכמי': לחצר המעורבת. עם אותה חצר שנפלה הדליקה בה בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת דסבירא ליה דאף באלו התירו דבר שאינו אלא משום שבות ואין הלכה כבן בתירא דלא אמר כך אלא בכתבי הקודש: ולשם. לאותה חצר שמציל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: הוא מוציא גם כן כל כלי תשמישו שצריך לו להשתמש בשבת. וכן לובש הוא מלבושיו כל מה שהוא יכול ללבוש וכו': ר' יוסי אומר שמונה עשר כלים ממלבושיו כדרך שהוא רגיל ללבוש בחול ולא יותר. וכדקחשיב להו בגמרא וחוזר ולובש ומוציא דברי ר' יוסי הן ואין הלכה כר' יוסי: ואומר לאחרים בואו והצילו עמי. כלומר כדרך שאני מציל כך הצילו עמי וכל אחד ואחד לובש ומתעטף כפי מה שהוא יכול והרי הן שלו שזוכה מן ההפקר וכדאמרינן גבי מזונות והתם לא תני עמי אלא לכם לפי שלפעמים אינן רשאין להציל את המזונו' כדרך שהוא מציל כגון שהוא לא כעד והן סעדו או להיפך:

גמ' מתניתא דר' יוסי. מי נימא דהא דקתני סל מלא ככרות כרבי יוסי הוא דאתיא דאמר לעיל לעולם מצילין מזון שלש סעודות וקאמר הש"ס דלא היא דכד"ה היא דמכיון שכולה גוף אחד שהן בסל אחד כמי שכולה סעודה אחת שהרי בשת אחת הוא מוציא: ואומר לאחרים וכו' שכן דרכן להזמין אורחים בשבת ולא יהא אלא כמזמין אותן ומצילין להם: תמן תנינן. לקמן בפ' בואל שאם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת וקס"ד דהאי חשבון דקתני הכא אהאלה נמי עלמה קאי שעושין עמו חשבון מה שהצילו הלכך פריך בשלמא התם את אמר חשבון ניחא דמשכוניה גבי שעושה עמו חשבון מה שהוא חייב לו על המשכון הכא מאי אית לך למימר חשבון הא את הכל זכו מהפקירא: לכך שנינו נקרא פיקח. כלומר דמהאי טעמא גופיה נקרא פקח שאם הבעלים מבקשין שבשון אחר השבת שיחזירו לו מה שהצילו אם היו פקחין ויודעים שמן ההפקר הוא שזכו ורוצין לשכב לעצמן הרי הוא שלהן: ואלו הן. השמונה עשר כלים מקטירן. בגד העליון מנע"ו בלע"ז. ניקלי הוא אונקלי לבוש הרחב שתחת המקטירן ופונדא אזור רחב שחוגר בו ופיליון הוא הסודר שעל הראש כמו שבגינו בפכ"ע דכלים ומעפורת מה שמתעטף בו סביב הראש וקולבין של פשתן הוא לבוש צר וקצר גוניי"ן בלע"ז והלוק של צמר לפי מרגם שעושין אותו של צמר נמי ושתי אמפליאות בתי שוקים קלצו"ש בלע"ז שני סבריקון פלוליי"ש בלע"ז ושני אבריקין הן בתי רגלים קלצו"ש בלע"ז ושני מנעלים וכובע שבראשו שמשימו תחת הסודר ותגור שבמתניו שחוגר בו על חלוקו מבפנים וסודרין שעל זרועותיו שמכסה בהן הזרועות: ואומר לאחרים וכו'. לפי שכן דרכן להשאיל כלים בשבת והלכך מצילין הן:

הלכה

הלכה ד מתני' ועיגול של דבילה. שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה: ואם היו פקחין. לשאול שכר כפועלים: **גמ'** מתני'. דתני מצילין סל מלא ככרות דר"י היא ולא כרבנן: ומשני מכיון שכולם גוף אחד שהכל מונחין בסל אחד וכן בעיגול של דבילה שהוא גוף אחד מציל כמה דבעי דכסעודה אחת דמי: שכן דרכו להזמין אורחים בשבת. הלכך מותרים להציל לעצמן כל אחד מזון שלש סעודות: תמן תנינן. לקמן בפ"ק השואל: תמן את אמר וכו'. התם יפה את אומר שעושה עמו חשבון לאחר השבת שהרי יש לו משכון וצריך לעשות עמו חשבון: הכא מאי אית לך. מאי יש לו למציל שיהא זה מוכרח לעשות עמו החשבון: לכך שנינו נקרא פיקח. שהוא לוקח מה שהוא מציל לתוך רשותו ואינו מחזיר לבעליו עד שיתן לו שכרו:

הלכה

עין משפט / מסורת הש"ס:
א טוש"ע או"ח סי' שלד ס"ד
ב טוש"ע שם סעיף כ
כא
ג רמב"ם פכ"ב מהל' שבת הפ"ז טוש"ע שם סי' שלב סעיף ג
כב
ד טוש"ע שם סי' שלד ס"ט (בשם ר"ן והוא מגיד משנה בשם כתבו)
כג
ו רמב"ם שם פכ"ג מ' כג טוש"ע שם סעיף ו ט
כד
ז רמב"ם שם הל' כ טוש"ע שם סעיף יא
כה
ח רמב"ם שם הל' טוש"ע שם סי' כ"א בה"ג
פסחים ג ע"א
שבת קיז ע"ב
ת"כ פ' תזריע ופ' זבחים יג ב
שבת קכ ע"א
שם קמח ע"א

הלכה

שינויי נוסחאות (כו"ס) מצילין בד"ו מציל. (כו"ח) העכו"ם בד"ו הגיים. (כו"ט) ומידי בד"ו ומיד. (כו"א) בו בסרי"ר בה. (כו"ב) יין ואומר בכי"ר יין ושל שמן ואומר.

חדושי הרד"ל

פפ"ם פהל' שהמ"ם דהיק הספר בזמן שהוא תפור לספר ומטמא את הידים): **דסקיא שיש** בתוכו מפות כו'. בספ"ת והביאו המרדכי סי' שנ"ב מבואר דס"ל דאדליקה קאי. אך לענ"ד לענין סלסול קאי וכההיא דבבלי ס"פ נוטל. ומייתי ליה הירושלמי לראיה דמעות אע"ג דחשיבי נטמני נתיק כי היכי דבעלי שם לגבי הכר. וכן מ' לי בפ"ק דביצה ה"ה דלאו לענין דליקה בפי' ע"ש: **מתניתא דר' סנדקם** (שנכתב מחלוקתם ב' זה תוספתא וסמך הירושלמי עליו כדרכו) הפתר כו' מאי איכא למימר ע"ד דר"י דאמר לעולם מצילין מזון ג"ס מצילין ע"ד דרבנן לא יציל כלום כו'. כנלע"ד לגרום: **תני אף מטמאין להציל.** בתוספתא תניא ספר שנפל לתנור מטמא את התרומה מכבין להציל כתבי הקדש ולא להתרומה. ע"כ. ומשמע לי מתתניא שבא האי דינא דספר שנפל לתנור דס"ק כשיש תרומה בתנור ונגע הספר בתרומה ויפסלנה כדגזרו בי"ח דבר הפסלו"כ אין מטניחין על כן בשעת הצלת הספר ומכבין להצלת הספר ולא לתרומה אף מכבין ואין חוששין בתטמאת ע"י הספר. ונראה לי דהיינו דתני הכא מטמאין להציל. כלומר מטמאין התרומה בנגיעת הספר להציל כתבי הקדש (וי"ל עוד בתרומה שאינה מוכשרת ונוגעת בספר בתנור וע"י נתינת המים לתנור לכבות הספר מוכשרת ומטמאה). ופריך הירושלמי דהא אסור לטמאות התרומה (והא דמסיים היא תרומה היא מ"ש לא שייך לכאן רק דינא קמ"ל ובש"ג נקט ליבא פ' במנה שרלים ה"נ אלא דשם לריך להאי דמיון מ"ש להתרומה ע"ש). וקאמר מאי כדון. למה לא התירו כאן להציל התרומה והספר וקאמר שלא יעשה כדרך שעושה בחול ע"כ אסרו הצלת כל אוכלין יותר מג"ס ואף תרומה בכלל: **מתני' דר"ש** דאמר אי"ד משום שבות עומד בפני כתבי הקודש. כ"ל הפוסקים ז"ל הוי גרסי' מתני' דר"ש כהם ע"כ ס"ל דלר"ש דמשאצ"ל פטור שרי לכבות ואפילו לדידן דלא קי"ל כר"ש בהא דאי"ד משום שבות. וה"ם דכבוזון גדול כי האי עודו רבנן דשרי וכגו דמשני בירושלמי נוכיה גרים פרקין ע"ש ועי' תוס' עירובין ק"ג. ד"ה ולאו כו'. ועי' באורי רבי' אליהו זללה"ה סי' ש"ד ס"ק י': **כתני' דר"י וכו'.** תימה לי מה ענין הוא לדר"י דהכא תני להדי' ואע"פ שיש בו מאה סעודות:

עמודי ירושלים

הלוויה עבדי ד' וכל העם עונין הללויה וחוזר ואומר יהי שם ד' מבורך מעתה ועד עולם וכל העם עונין הללויה וכן על כל דבר עד שמגלא בכל ההלל הללויה קכ"ג פעמים סימן להם שנותיו של אהרן עכ"ל וה"ה כתב שם דכן מבואר במדרש תהלים (ותמהני על התוי"ט סוכה (פ"ג מ"ד) של' והכ"מ לא הראה מקומו איה ואני מלאתיו במ"ש כס"ג עכ"ל וכרי כ"ה

מסורת הש"ס

הלכה ה מתני' כל כלי תשמישו. שצריכין לו להיום היום כגון כוסית וקיתוניות: י"ח כלים. מפרש להו בגמ' שכן דרך ללבוש בחול יחד אבל טפי מהכי לא ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים: **גמ'** מקטורן. מכנס"ל: נוקלי. לבוש רחב: פונדא. חזור חלל מעל למדיו: ופליון. סדין להתעטף בו כולו: ומעפורת. לעטף ראשו: וקולבן של פשתן. בגד קטן שלובש כנגד לבבו: אמפליות. בתי רגלים: שני סבריקין. אחד לקנח בו פניו וידיו והשני לקנח בו צואה הקף: ושני אבריקין. כבלים העשוים לחזק בהן הרגלים ובל"א קנ"י הויזן: והגור. שעל חלוקו מבפנים:

הלכה ו מתני' עור של גדי. לח: מפני שהוא מחרך. כווץ ואינו נשרף ומתוך כך הוא מגין על התיבה: בין מלאין. מים: שאינן יכולין לקבל כח חום האור. מפני שחדשות הם:

גמ' כיני מתני'. כן היא מתני': משיאחז האור בהן. דהיינו קודם שאחז האור בהן אבל מכשכבר אחז בהן האור אוסר הה"ק דסובר גרם כיבוי כי האי אסור: נותן מים מצד השני. פליג אסתמא דש"ס וסובר דמתני' משאחז בהן האור איירי דאף זה גרם כיבוי הוא דלא מקרב כיבוי וה"ס נתינת המים גרם כיבוי הוא: דר' יוסי היא. אמתני' דס"פ כירה קאי דתנן התם נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה ועלי' קאמר דר"י היא דס"ל גרם כיבוי אסור: ה"ג מה פליגין ר"י ורבנן. דהיינו ר"ש בן ננס: בעשה. מחיצה של כלים. שיש בתוכן מים שאינו מכבה עד שיתבקעו הכלים: אבל אם עשה מחיצה של מים. כגון מחיצות של שלג וברד לא פליגי דלכ"ע אסור: ממה דמר ר"ש וכו'. מגואי דאמר ר"ש דמתני' דר"י היא ש"מ דרבנן דהיינו ר"ש ב"נ אפי' מחיצה של מים מתיר דהא נתינת כלי של מים לקבל ניצוצות למחיצה של מים דמי והא"ה מוקים לה כר' יוסי ולא כרבנן:

הלכה ז מתני' אין אומרים לו כבה. משום דרבנן גזרו על האמירה לעכו"ם משום שבות: ולא תכבה. אין צריך למחות בידו אלא יניחנו ויכבה: שאין שביתתו. של עכו"ם עליך דישראל אין מוזהרים על שביתת העכו"ם שאינו עבדו:

גמ' אפיק רבי אימי כרוז. הכריז ר"א כרוז בשוק של עכו"ם ואמר מי שמכבה לא יפסיד כלומר יתן לו שכרו לאחר השבת: אמר רבי אלעזר בי ר"י. לפני רבי יוסה שרבי אימי עבד כן ותמה עליו איך עבד כן: סכנה היתה. א"ל (רבי אימי) מסתמא סכנה היתה: ופריך אם היתה סכנה אפילו רבי אימי יכבה בעצמו: יטפי. יכבה: ה"ג אלא אפילו בגדולים שבישראל. ולא מבעי מ"די דרבי אימי מתיר אפילו שלא במקום סכנה כיון דאינו עושהו שלוחו ממש: הניחו לגבאי שיגבה חובותיו. הצדיק על עצמו דין שמים: ולאיפרכוס. שר הממונה על החיל: לא היה צריך לעשות כן. להזהירם שלא יכבו שהרי שנינו עכו"ם שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה: במגורה דרבי יונה. בשכונתיה דרבי יונה: בעי מטפייתה. רצה לכבותה: א"ל. כנתיי' לרבי יונה: בנגדך מדלי. במזלך תהא מוכחת מולדי ואם יגיע לו היזק הוא ישלם לו: א"ל אין. שרוצה לקבל אחריותו:

פרס

הלכה ה מתני' ולשם הוא מוציא את כל כלי תשמישו ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל שהוא יכול לעטוף ר' יוסי אומר שמונה עשר כלים. וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי:

גמ' רבי יוסי אומר שמונה עשר כלים. ואלו הן *מקטורן נוקלי ופונדא ופיליון ומעפורת וקולבין של פשתן והלוק של צמר ושתי אמפליות. שני סבריקין ושני אבריקין. שני מנעלין וכובע שבראשו והגור שבמתניו וסודרין שעל זרועותיו: ואומר לאחרים בואו והצילו עמי. שכן דרכן להשאיל כלים בשבת:

הלכה ו מתני' *ר"ש בן ננס אומר פורשין עור של גדי ע"ג שידה תיבה ומגדל שאחז בהם את האור מפני שהוא מחרך עושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה ר' יוסה אוסר בכלי חרש חדשים מלאים מים שאינן יכולים לקבל בהן את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה:

גמ' כיני מתני' משיאחוז האור בהן. רבי ירמיה רבי בא בר ממל בשם רב ספר שאחז בו האור מצד אחד נותן מים מצד השני ואם כבה כבה. אחז בו האור משני צדדין פושטו וקורא בו ואם כבה כבה. טלית שאחז בו האור מצד אחד נותן מים מצד שני ואם כבה כבה. אחז בה האור מב' צדדין נוטלה ומתעטף בה ואם כבתה כבתה. *ר' שמואל בשם ר' זירא דר' יוסה היא. א"ר יוסה הוה סברינן מימר מה פליגין מימר ר' יוסה ורבנן בשעשה מחיצה של כלים. אבל אם עשה מחיצה של מים לא. ממה דמר ר' שמואל בשם ר' זעירא דר' יוסה היא הדא אמרה אפי' עשה מחיצה של מים היא המחלוקת:

הלכה ז מתני' *עכו"ם שבא לכבות אין אומרים לו כבה או אל תכבה מפני שאין שביתתו עליך אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו שכן שביתתו עליך:

גמ' בימי ר' אמי נפלה דליקה בכפר אפיק רבי אימי כרוז בשוקי דארמאי ומר מאן דעבד לא מפסיד. א"ר אלעזר בי רבי יוסה קומי רבי יוסה סכנה הות. אם היתה סכנה אפילו רבי אמי יטפי. ולא כן *תני כל דבר שיש בו סכנה אין אומרים יעשו דברים הללו בנשים ובקטנים אלא אפילו בגדולים אפי' בישראל. מעשה שנפלה דליקה בחצר יוסי בן סימאי בשיחין וירדו בני קוצרה של ציפורין לכבות ולא הניח להן. אמר להן הניחו לגבאי שיגבה חובו. מיד קשר עליו הענן וכיבהו. במוצאי שבת שלח לכל חד מהם סלע ולאיפרכוס שלהן חמשים דינר. אמרו חכמים לא היה צריך לעשות כן. חד נפתי הוה במגורה דרבי יונה נפילת דליקה במגורה דרבי יונה. אזל ההוא נפתייה בעי מטפייתה ולא שבקיה. אמר ליה בנגדך מדלי. א"ל אין ואישתיזיב כולה. ר' יודן דכפר אימי

פרס

הלכה ה מתני' ר"ש בן ננס אומר פורסין עור של גדי וכו' שאחז בהן את האור. כלומר אפילו כבר אחז בהן את העור מלד אחד פורסין עור הגדי על קלה השני מפני שהעור גדי הוא מחרך ואין האור מלהט אותו וכדי שלא יעבור שם האש: ועושין מחילה. לפני האש בכל הכלים אפי' הן מלאים מים בשביל שלא תעביר הדליקה לשם: והן מתבקעין. מחמת האור לפי שהן חדשים ומכבין הם את הדליקה וקסבר דאפילו במקום הפסד גרם כיבוי אסור ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' כיני מתניתא משיאחוז האור בהן. כלומר דמפרש לה דהא דקתני שאחז בהן ה"ק אם רואה שיאחוז בהן האור גם על הקלה האחר לפי שכבר אחז בקלה האחד אפילו הכי מותר לפרוש על אותו קלה שלא יאחוז האור בו: ספר שאחז וכו'. כעין התירא דמתני': ר' שמואל וכו' דר' יוסי היא לאו אהכא קאי אלא לעיל סוף פ' כירה והתם גרים לה אהא דקתני ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה וכדפרישי' שם והגב מייתי לה נמי הכא כדרך הש"ס הזה דרמוז בקצרה:

הלכה ו מתני' נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה או אל תכבה מפני שאין שביתתו עליך שהרי אינו עבדו אלא יניחנו לעשות ואין צריך למחות בידו: אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו. ודוקא שעושה על דעת אביו שכן שביתתו עליך וממחה בידו אבל אם עושה מדעת עצמו אין ב"ד מצוין להפרישו:

גמ' בימי ר' אמי וכו'. גרסינן להא בפ"ד דנדרים בהלכה ט' וגרים התם מהו דיימר מאן דעביד לא מפסיד והתם קאי על מודר הנאה מחבירו והיה לו בית לבנות וכו' וקאמר ניתמעינה מן הדא עובדא בימי ר' אמי וכו': נפלה דליקה בכפר. בשבת והפיק כרוזא וכו' ואמר מאן דעבד ומכבה לא מפסיד אלמא דשרי למימר הכי. וה"ה במודר הנאה מחבירו אומר כל הזן אותו אינו מפסיד: אמר ר"א וכו'. בהני בדליקה דמפני הסכנה התירו לומר כן. והשיב לו ר' יוסי אם מפני הסכנה אפילו ר' אמי בעצמו יכבה דהא ולא כן תני וכו' אפילו בגדולים ואפי' הן ישראל אלא דאפילו לא היה שם סכנה של נפשות מותר לומר כל המכבה אינו מפסיד: בני קירה של ציפורי. אנשי השר מפני שהיה אפוטרופס שלו: הניחו לגבאי. כלפי השם אמר כן מפני שבחובות עונותיו בא לו זה: לא היה צריך לעשות כן. למחות בידם שהרי שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ולא אל תכבה: חד נפתי. מכם מקום ונכרי היה. ובנדרים גרים חד כותיי שהיה דר בשכונה של ר' יונה ונפילת וכו' ובא הנכרי לכבותה ולא הניחו ר' יונה ואמר הנכרי לר' יונה בנגדך מדלי במזלך יהיה כל חסר לי כלומר באחריותך שאתה מונע אותי מלכבות עד שלא תבא הדליקה לביתי ואמר ליה רבי יונה אין כך יהיה ונעשה לו נס וניצולה כל השכונה כולה:

פרס

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ס

שנויי נוסחאות (בו"ג) **כל שהוא** נד"ו כל מה שהוא. (בו"ד) יוסי נברי"ר יוסה. (בו"ז) נוקלי נד"ו ניקלי. (בו"ז) יוסה נד"ו **יוסי**. (בו"ף) **יוסה** נד"ו **יוסי**. (בומ"ו) קוצרה נד"ו קיצרה. (בו"ח) **בנגדך** נד"ו **בגרך** (פי' בשכונתך עי' ערוך בשם ערך גרן).

חדושי הרד"ל

כיני מתני' מביאחוז כו'. דלא תסוק הדעתין לפרושי עד שלא יאחוז אבל משאחזו גרם כבוי הוא ואסור ולא דמי למחילה בכלים דכיפא בהוא נ"כ עד שלא נאחז שם האור קמ"ל דמביאחוז דוקא קאמר: ה"ג אין אומרים יעשו דברים הללו בנכרים ובקטנים. וכ"ס ביומא כ"ח ה"ב ובנדרים פ"ם נ"ד וע' ברא"ש פרק בתרא דיומא בזה: חד נפתי. נכרי פי' וכדגרסי' להדיא בנדרים שם. ומחמיר על עצמו פי' כדיוסף בן סימאי:

עמודי ירושלים

דוד כו' הני ק"ג ק"ד הוין ס' ולהביר קרבן בגרי להו שנים והוי לי' למימר ק"א פרשיות מאסף הימן ידותון כו' יעו"ש. ושגה בזה דמזמורי אסף הרבה המה בתהלים ובגרי לי' טובא. יקי"ז ע"א) שלא יתכן שיהי' שמזמור ב' פסוקים וכ' המהרש"א שם דלפנינו יש מזמור מזמור א' (וכ"מ בזה לפי מ"ש הב"י בא"ח (סי' תרמ"ד) וכ"ה בא"ס דרה"ם ה' ר"ח לענין שהוא התלת פרשה והרד"ק כ' שאינו התילת מזמור לתחלת מזמור הוא מהודו לד' כי טוב שקודם לדעת התום') וא"כ בגיר לי' תרתי. ועוד יש מזמורים שנחשב אצלינו לב' ולפניהם היה חדא. שוב הגיע לידי כסא רחמים על מ"ס וע"ש מ"ש בזה: כראה מקומו במדרש תהלים וגם משני מה לא הביא מהירושלמי. וע' בבעה"ע במערת הדברות במלות ערבה הביא דברי המדרש והירושלמי) והן הן דברי הירו' הללו ומבואר דלא כי' עונין על כל היכה רק על כל פיסקא ופיסקא שהם רק קכ"ג וז"ב. ובמה דאמרו בכאן קמ"ז מזמורים יש בספר תהלים כתב השירי קרבן למזמור ל"ב ל"ג ל"ד אהד הם וקביא לי ע"ז מש"ס ברכות (ס' ב') דאמר ר' יהודה בריי' דר' שמעון בן פזי ק"ג פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. הני ק"ג ק"ד הוין אלא ש"מ אשרי האיש ולמה רגשו חדא פרשה היא. פרשיות כו'. וראית להגהות יעקב בביאורו למס' סופרים (פרק ט"ז ה"א) שכ' דלא קחשיב הג' לי' טובא. ועי"כ נ"ל הדברי ולמה רגשו הדא הוא וכמ"ש בש"ס ברכות שם. והתוס' כ' בפסחים מזמור קי"ז ב' פסוקים ועי"כ דלפניהם הי' שייך לפרשה שלפניו או של אחריו וא"כ בגיר לאו ר"ח לענין להפסיק בהלל בין הפרקים וז"ל ומקום בין הפרקים פסוק הוא זולת מן המילר שנראה כי טוב שקודם מן המילר עכ"ל. וא"כ יש נ"מ אם הללו את ה' כו' הוי בין הפרקים או באמצע הפרק

פרס גולתיה על גדישא ונורא ערקא מינה: אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו. ולא כן תני ראו אותו יוצא ומלקט עשבים אין את זקוק לו. תמן אין לו צורך בעשבים. ברם הכא יש לו צורך כיבוי:

הלכה ח מתני'

[א] *כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה [ב] ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תישך אמר רבי יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני אני לו מחטאת: **גמ'** ייבא כיי דמר רבי שמעון בי רבי ינאי *אני לא שמעתי מאבא אחותי אמרה לי משמו ביצה שנולדה בי"ט סומכין לה בשביל שלא תתגלגל. אבל אין כופין עליה את הכלי. שמואל אמר [ג] אף כופין עליה את הכלי: ועל צואה של קטן. ולא מאכל תרנגולין אינון: א"ר עוקבן תיפתר [ד] באילין רכיכה. שלא יבואו לידי מירוח: ועל עקרב שלא תישך מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת. רבי עולא אמר שמונה עשר שנין עביד הוי יהיב בהדא ערב ולא אתא קומוי אלא אילין תרין עובדיא אמר גליל גליל שנאת התורה סופך לעשות במסיקין:

הלכה ט מתני'

[ה] *עכו"ם שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור עשה עכו"ם כבש לירד בו ירד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מעשה בר"ג וזקנים שהיו באין בספינה ועשה עכו"ם כבש לירד בו וירדו בו *זקנים: **גמ'** לצורכו ולצורך ישראל נישמעינה מן הדא *שמואל איקבל גבי חד פרסיי איטפי בוצינא אזל ההוא פרסיי בעא מדלקתיה והפך שמואל אפוי כיון דחזיתיה מתעסק בשטרותיו ידע דלא בגיניה אדלקה. והפך שמואל אפוי. אמר רבי יעקב בר אחא הדא [ו] אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור. אמר רבי יונה שנייא היא שאין מטריחין על האדם לצאת מביתו. אמר רבי אליעזר משום שאין מטריחין על האדם לצאת מביתו למה הפך שמואל אפוי. *אמרו לו מה אנו לירד. אמר להן הואיל ולא בשבילנו עשה מותרין אנו לירד:

הדרן עלך פרק כל כתבי הקודש

פני משה

פרס גולתיה. פירש טלית העליון שלו על הגדים שנפלה דליקה בו וברחה האש ממנו: ולא כן תני ראו אותו להקטן יוצא ומלקט עשבים בשבת אין אתה זקוק לו להפרישו ואמאי קתני אין שומעין לו: תמן אין לו צורך בעשבים וכו'. בלשון תמיה מיהפרשא בשלמא התם יכי אין לו צורך בעשבים הא מסתמא כשלקט אותן לאיזה צורך שלו היא מלקטן ולפיכך אין אתה זקוק לו בשובה מדעת עצמו הוא ברם הכא יש לו צורך כבוי בתמיה וקטן בכבוי מאי איכפית ליה אלא ודאי בשובה על דעת אביו איירי ולפיכך אין שומעין לו:

הלכה ז מתני' כופין קערה ע"ג הנר. הדולק בשביל שלא תאחז האור בקורה ועל צואה של קטן לאו צואה שלו דהא גרף של רעי הוא ומותר להוציאו לאשפה אלא על צואה של תרנגולין דמוטלת לאשפה שבחצר ולאו דין גרף רעי אית לה שהרי לא רמיא קמיה אלא בשביל שלא ילכלך ויטנף בה הקטן כופין עליה כלי: ועל עקרב שלא תישך כופה עליה הכלי: בערב. שם מקום בארץ הגליל ואמר חוששני לו מחיוב חטאת הואיל ולא רץ אחריו לנשכו והלכה שמותר אפילו להורגו כדהובא לעיל בפרק שמונה שרצים בהלכה א': **גמ'** כופין וכו'. וקאמר דיבא הדא כהאי דאמר וכו' כדגרסינן לה לעיל סוף פרק האורג וע"ש ובמקום המצויין שם: ועל צואה של קטן. ופריך ולא למאכל תרנגולין אינון וא"כ מותר להוציאו להדיא או להאכיל לתרנגולין ואמאי יכפה הכלי עליו: תפתר באילין רכיכה. שהיא רכה ביותר ושלא יבואו לידי מירוח בשיתן לפני התרנגולים ימרחו וילכלכו את הבית: הוה יתיב בהדא ערב. היה ר' יוחנן בן זכאי יושב באותה העיר ולא בא שום שאלת הוראה לפניו אלא אינון תרין עובדייא הדא הא ואידך הא דלקמן בפרק חבית ואמר ר' יוחנן בן זכאי גליל גליל איך שנאת התורה וסופך לעשות במסיקין שיהיו כולם מוסקי זיתים ולא יהיו בעלי תורה מהם ועל שם שהזיתים הרבה הן בגליל אמר כן:

הלכה ח מתני' נכרי שהדליק את הנר לצורכו: מילא מים. קמ"ל דאע"ג דבמים איכא למיגזר שמא ירבה בשביל הישראל אפ"ה כשמילא לצורך בהמתו שרי ואי תני מים בלחוד ה"א דגבי נר אפי' הדולק בשביל הישראל שרי דהא מיהא יכול ג"כ להשתמש בו דנר לאחד נר למאה קמ"ל דלא. וכבש. תנא לה משום המעשה דר"ג דמעשה רב: **גמ'** לצורכו ולצורך ישראל. מהו דשרי להשתמש בו מכיון דעשה הנכרי גם לצורך עצמו: שמואל איקבל. נתארח אצל פרסי אחד נתכבה הנר והלך הפרסי והדליקו והפך שמואל פניו וכיון שראהו להפרסי שמתעסק בשטרותיו לפני הנר ידע שלא בשבילו הדליקו אלא בשביל עצמו בלבד והפך שמואל פניו כלפי הנר וא"כ הדא אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור שהרי בתחלה היה סבור שמואל שגם לצורכו הדליקו ולא רצה ליהנות ממנו עד שראה שבשביל עצמו בלבד הדליקו: שנייה היא. וכו' כלומר דלעולם לצורך שניהם נמי שרי ומעיקרא עשה זה מפני ד"א כשראה שהדליק בעצמו והוא הבעל הבית ושלא יהא נראה שבשביל האורח הדליקו ואין זה דרך ארץ להטריח על האדם לצאת מביתו בשביל האורח וא"ל רבי אליעזר לר' יונה אם משום שאין מטריחין וכו' וא"כ למה הוצרך שמואל להפוך אפו בשביל כך היה לו לעשות עצמו כאלו אין צורך לו להנר בלבד ולא להפוך פניו ולהראות שאין רוצה כלל ליהנות ממנו: אמרו לו וכו'. תוספתא הוא בפי"ד דגרים שם שהזקנים שאלו לר"ג מה אנו לירד ואמר להן וכו' והאי וירדו וכו' דקתני אחרי שהתיר להן ר"ג הוא:

סליק פרקא

קרבן העדה

פרס גלימיה. על הגדים והאש ברחה מן הגדים: ופריך לא כן תני וכו'. אם ראוהו לוקט עשבים אין צריך להזהירו ומ"ש שמחוייב להזהירו שלא יכבה: ומשני תמן. התם אין הגדול רוצה בליקוטו הלכך אין צריך להזהירו: ברם הכא. אבל כאן יש לו צורך בכיבוי זה וכאילו הקטן עושה על דעת אביו ואסור:

הלכה ח מתני' כופין קערה. של חרס: על גבי הנר. ובלבד שלא יכבה ובגמ' מפרש לה: מעשה בא. כפיית כלי על עקרב: בערב. מקום: חוששני אני לו מחטאת. כיון דלא היה עקרב רץ אחריו איני יודע אם חייב משום צידה אם לאו וחוששני לומר חייב חטאת הוא: **גמ'** ייבא כיי דמר. הא דתני במתני' כופין קערה ע"ג הנר אתיא כי הא דאמר רבי שמעון: אני לא שמעתי מאבא. מרבי ינאי דבר זה רק אחותי אמרה לי משמו: אבל אין כופין עליה כלי. כיון דהיא אינה ניטלת אין מטלטלין הכלי לצרכה דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל וכן שמעינן ממתני' דוקא שלא תאחז בקורה דאיכא סכנת נפשות אבל בלא"ה אסור. ל"א ה"ק מתני' כשמואל אתיא: אף כופין עליה כלי. דס"ל כלי ניטל אפילו לצורך דבר שאינו ניטל: ופריך ולא מאכל תרנגולין. היא הצואה של קטן ולמה לי לכפות כלי יפנוה משם שהרי ראויה לטלטל: באילן רכיכה. בצואה שהיא רכה ואינה ראוי לתרנגולים אלא על ידי מירוח ויש לחוש שימרח: שמונה עשר שנים. הוה רבי יוחנן בן זכאי יושב בערב ולא שאלו ממנו אלא שני דינים אלו הך דהכא והא דלקמן פ' חבית ואם היתה נקובה שלא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח: סופך לעשות במסיקין. סוף שתהיה טרוד בגזלנים:

הלכה ט מתני' אם בשביל ישראל. לאחד אסור מדרבנן שמא ירגילו בכך לשבת אחרת: מילא מים. מבור ברשות הרבים: ואם בשביל ישראל אסור. מדרבנן שמא יאמר לו מלא: כבש. עושין בספינה גדולה לירד מספינה ליבשה ודוקא לירד אחריו שאינו מטלטלו אבל לטלטלו אסור אא"כ היו העצים תלושין מערב שבת דבשה"ג ליכא משום מוקצה דאין הכן לעכו"ם כדאמרינן לעיל בפרק קמא דף יב ע"ב: **גמ'** לצורכו ולצורך ישראל. ואפילו המדליק בביתו של ישראל מיבעיא ליה אי שרי ליהנות ממנו או לו: נשמעינה מן הדא. כמו תא שמע: שמואל נתארח בבית פרסי עכו"ם: איטפי בוצינא. כבתה הנר שהיה לפניהם: כיון דחזיתי'. שמואל שהעכו"ם עוסק בשטרותיו וידע שלעצמו לבד הוא דאדלקיה: הדא אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור. מדהפך שמואל פניו אף על גב דמתחלה היה גם העכו"ם רואה בו ומסתמא גם עכשיו הדליקו לצורך שניהם אלא ודאי דלצורכו ולצורך ישראל אסור: שנייה היא. שאני הכא דשמואל בבית עכו"ם הוה ולכך היה אסור אבל כשהעכו"ם מדליק בבית ישראל לצורך שניהם שרי שאין מטריחין לו לאדם לצאת מביתו בשביל שזה הדליק בו נר: למה הפך שמואל אפוי. דכיון שנתארח שם הרי הוא כביתו:

הדרן עלך פרק כל כתבי הקודש

עין משפט נר מצוה

לד
א מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ד טוש"ע או"ח סי' רעז סעיף א' וסי' שלד סעיף כג בהג"ה

לה
ב מיי' שם פכ"ו הלכה יג טוש"ע שם סי' שח סעיף לד

לו
ג מיי' שם פכ"ה הל' כג טוש"ע שם סי' שי סעיף ו וסי' שכב ס"א וסי' תקיג ס"ד

לז
ד מיי' שם פ"ו הלכה ג טוש"ע שם סי' רעו ס"א וסי' שכה סעיף יא

לח
ה טוש"ע שם סי' רעו ס"ב סי' שכה ס"ו

מסורת הש"ס

שבת קכא ע"א

(לעיל דף ח ע"ב לקמן דף יג ע"ב ביצה פ"ב)

בס קכב ע"א

(בגמ' דילן א' וירדו בו ר"ג וזקנים)

בס ע"ב

תוספתא פי"ג

גליון הש"ס

[illegible] בחידושי רשב"א גירסא כזה:

כג

ענייני נוסחאות (ס"י) חוששני בכי"ר חושש. (סוכ"ב) עיבדיא בד"ו עובדיא.

חדושי דרד"ל

באילן רכיכה שלא יבואו לידי מרוח. כלומר בצואה רכה שאין מאכילין אותה לתרנגולין שימרחו אותה ויטנפו הבית. וגם א"א לפנותה מחמת כן ע"כ כופין עליה כלי. פ"ג גרסי' לידי סירוח. אך ראשון עיקר. ורשב"א בחידושיו העתיק באילן רברביא

ולא ידעתי אמתת פירושו: סופך לעשות במסיקין. פי' להדחק ע"י רומיים שבאו [illegible] והחריבו תחלה הגליל כמבואר ביוסף בן גוריון ע"כ כתוב במדרשים שיבנה תחלה [illegible] פ' בגי"א.

הלכה א מתני׳ *כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן

אף על פי שנתפרקו בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן: **גמ׳** דלתות הבית דרובה ודלתות הכלים דרובן. דלתות הבית דרובה שאף על פי שנתפרקו מערב שבת אסור לטלטלן בשבת. דלתות הכלים דרובה שאף על פי שנתפרקו בשבת ניטלין בשבת: לפי שאינן מן המוכן. ואין תשמישן אלא על גבי קרקע. רבי אבהו בשם רבי אלעזר *בראשונה היו כל הכלים ניטלין בשבת. כיון שנחשדו להיות מחללין ימים טובים ושבתות. הדא היא דכתיב °בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות בשבת ועומסים על החמורים וגו׳. ואסרו להן הכל. כיון שנגדרו היו מתירין להן והולכין עד שהתירו להן את הכל. *חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. רבי יוסה אומר אף הציפרין. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף ההוגין. *מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה. רשב״ג אומר אם היתה מדוכה קטנה ניתנת על גבי השלחן הרי היא כקערה ומטלטלין אותה בשבת. ר׳ יוסי רבי אילא בשם ר׳ אלעזר. רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ אלעזר קודם להתרת כלים שנו. *תמן תנינן ׳ קלוסטרא ר׳ יהושע אומר שומטה מפתח זו ותולה בחבירו בשבת. רבי טרפון אומר הרי היא ככל הכלים ומיטלטלת בחצר. דבי רבי ינאי אמרי *בחצר שלא עירבה היא מתניתין. אם בחצר שלא עירבה הדא היא דתנינן הרי היא ככל הכלים ומיטלטת בחצר. ר׳ יוסה בשם ר׳ ירמיה רבי חנניה מטי בה בשם ר׳ אלעזר קודם להתרת כלים שנו. אי קודם להתרת כלים שנו הדא הוא דתנינן הרי היא ככל הכלים ומיטלטלת בחצר. כג׳ כלים המיטלטלין בחצר. ואלו הן סכין קטנה ומקצוע של דבילה וזומי ליסטרא. *חצוצרת תוקע השלישית בראש הגג ומניחה במקומה. ולא כלי הוא. א״ר יודן קודם להתרת כלים שנו. רבי זעירא בשם רבי אלעזר *קנים ומקלות קודם להתרת כלים שנו.

לווחין

קרבן העדה

הלכה א מתני׳ כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן. כל הכלים שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת ודלתות שיש להם בלדן ניטלות עמהן: אף על פי שנתפרקו. הדלתות מן הכלים ניטלין ואין דומין לדלהות הבית שאין ניטלין לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינו כלי אבל אלו הן כלי אגב אביהן: **גמ׳** דלתות הבית דרובה. לרבותא קתני וכן דלתות הכלים נקט לרבותא וכדמפרש בסמוך: שאף על פי שנתפרקו מערב שבת. דגלאה שהיה דעתו מאתמול לעשות כן ולא הוה כבונה אפ״ה אסור: שאף על פי שנתפרקו בשבת. וסד״א שבודאי שלא להחזירו פרקו דמה לו לפרוק ולהחזיר בשבת קמ״ל דאפ״ה שרי: ואין תשמישן אלא ע״ג קרקע. לפיכך אינו מן המוכן דלאו כלי נינהו: כיון שנגדרו. והחמירו באיסורי שבת היו מתירין להן אחת לאחת כשנזהרו יותר עד שהתירו להן הכל: הציפרין. הם היתדות החדים שחוקקין בהן על הברזל ואדם מקפיד על מדודו: ההוגין. הם ברזלי׳ גדולי׳ שמשליכין אותן בחבל לתוך הים ומעמידי׳ בהן הספינ׳: קודם להתרת כלים. מניין האחרון שהותרו כולן נשנית מדוכ׳ דלאח״כ הכל שרי: תמן תנינן. מסכת כלים פי״א: קלוסטרא. נגר שראשו עב וראוי לדוך בו שום ונועלין בו דלת: שומטה מפתח זה ותולה בחבירו. ואף ע״ג דצריך לגופו לתלותו בחבירו ולנועלו בו שומטה ע״י גרירה אבל טלטול גמור לא ואע״פ שמלאכתו להיתר לא שרו לו לצורך גופו: בחצר שלא עירבו. שהרבה בתים פתוחים לה ולא עירבו דכלים ששבתו בבתים אסור להוציאן לחצר וששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר שהחצר כולו רשות לעצמו הוא והבתים מיוחדים לכל אים ביתו ולאחר התרת כלים נשנית דתוך הפתח שנטל הנגר משם כלפנים דמי וקא מטלטל מנא דבית בחצר הלכך שומטה אין דטלטול מן הצד היא אבל טלטול גמור לא: ופריך אם בחצר וכו׳. עדיין קשיא סיפא דרבי טרפון אמר דהרי היא ככל הכלים המיטלטלים בחצר הלא כל הכלים נמי אסורים לטלטל מן החצר לבית: ופריך אי קודם וכו׳. נמי קשיא בסיפא הא כל הכלים נמי אסורים לטלטל קודם התרת כלים: ומשני כג׳ כלים. המותרים לטלטל אף קודם התרה: סכין קטנה. שחותכין בו לחם ובשר ואוכלין: ומקצוע של דבלה. איזמל שמחתכין בו דבלה [מלבון] יעשהו במקלועות: וזומי ליסטרא. כף גדולה שמסלקין בו זוהמא של קדרה: חצוצרות תוקע השלישית. לאחר תקיעה השלישית שתוקעין בע״ש ושובת תניא בתוספתא מניח החצוצרות בראש הגג וקשיא ליה למה מניחה בראש הגג יביאנה לביתו דהא כלי היא: ומשני אמר רבי יודן. ברייתא זו דחצוצרת קודם להתרת כלים נשנית: קנים. דתנן במנחות לא סידור קנים שהיו נותנין במערכת לחם הפנים בין חלה לחלה להפרידן ליכנס הרוח ביניהם שלא יתעפשו ולא נטילתן מן המערכה היתה דוחין את השבת נשנית קודם היתר כלים: ומקלות. הא דתנן בפסחים מקלות חלקים דקים היו שם מניחן על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט וא״ר י״ד שחל להיות בשבת טתן ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתפו ותולה ומפשיט:

לווחין

פני משה

הלכה א מתני׳ כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן. הכלים שיש להן דלתות כגון שידה תיבה ומגדל וכיוצא בהן ניטלין הדלתות עמהן ואף על פי שנתפרקו מהן בהול ניטלין בשבת לפי שהן מוכנין לשלם אגב הכלים: ואינן דומין לדלתות הבית. שאין מטלטלין אותן כשנתפרקו קודם השבת לפי שאינן מן המוכן הכי מפרש להמתני׳ בש״ס הכלי ובגמרא הכא מפרשי לה בענין אחר: דלתות הבית דרובה ודלתות הכלים דרובן. כלומר דמפרש להמתני׳ דבכל הדא והדא רבותא קתני והיינו רביתא לאשמועינן בתרוייהו כדמפרש ואזיל: דלתות הבית דרובה וכו׳. בדלתות הבית אשמעינן רבותא שאף על פי שנתפרקו בשבת מהבית ואיכא למימר דמוכנין היו בין השמשות אפילו הכי אסור לטלטלן בשבת כדמפרש לקמיה דלפי שאינן מן המוכן דקאמר היינו משום שאין תשמישן אלא על גבי הקרקע כשהן קבועין בהבית והלכך אפילו נתפרקו בשבת שייך לומר בהו שאינן מן המוכן לענין טלטולן: דלתות הכלים דרובה. ובדלתות הכלים אשמועינן רבותא שאע״פ שנתפרקו בשבת ניטלין הן בשבת. וכלומר דלא מטעמא דמוכן הוא אגב הכלי דא״כ קשה אדרבה דטפי מן המוכן הוא בשנתפרקו בשבת אלא ה״ק אע״פ שנתפרקו מהן בשבת ואלו אין המוכן אלא אגב הכלי ומהו דתימא הואיל ולא חזיין השתא להכלי אסור לטלטלן קמ״ל דמותר דהא מיהת חזיין נמי להשתמש עליהן בלא הכלי כגון לאנוחי עלייהו מידי א״נ לכסות את הכלי ואפי׳ נתפרקו ממנו: לפי שאינן מן המוכן וכו׳. כלומר האי אינן מן המוכן מיתפרש שאינן לתשמיש אחר אלא ע״ג הקרקע לשהן קבועין וכדפרי׳: בראשונה קודם שנשנית המשנה של איסור טלטול מאיזה כלים כדלקמן. ומה שהתירו להן היה הכל מותר וכל הכלים היו נטלין בשבת: כיון שנחשדו וכו׳. כהדא היא דכתיב בדברי נחמי׳ בן חכליה בימים ההמה ראיתי ביהודה וגו׳ וראו שהן מזלזלין בחלול השבת החמירו עליהן ואסרו להן את הכל: כיון שנגדרו. שראו שנגדרו על עצמן ונזהרין הן מחילול שבת היו מתירין להן ואמרו כל שאר הכלים הן שאסורין מלבד ג׳ כלים שהתירו להן כדתנינן בת בפתח ריש פ׳ ט״ו בראשונה היו אומרים ג׳ כלים ניטלין בשבת מקלוע של דבלה וזומא ליסטרא של קדירה וסכין קטנה שעל גבי השלחן. וזה היה כשראו שהן נגדרין במקצת בחלול שבת: והולכין. ומתירין להן כדקתני שם וחזרו להיות מוסיפין עליהן בהיתר עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול וכו׳ כדתנן לקמן במתני׳: ר׳ יוסי אומר אף הצפורן. גדולה והכי תני לה בתוספתא והיא כעין יתד: רשבג״א אף העוגין וזהו העוגין של הספינה וטעמא דאלו אין עימדין אלא למלאכתן וקפיד עלייהו ומייחד להו מקום: מדוכה אם יש בה שום וכו׳ תוספתא היא סוף פי״ד: קודם להתרת כלים שנו. להא דמדוכה דאלו לאחר שהתירו אין חי״ק בין יש בה שום לשאין בה שאפילו מלאכתה לאיסור מותר לטלטלה לצורך מקומה: תמן תנינן. בפ׳ י״א דכלים קלוסטרא היא הנגר שנועלין בו הדלת ועושין בראשו כמין תפיח ונקרא קלוסטרא שומטה מפתח זה ותולה בחבירו בשבת דוקא על ידי השמטה וגרירה דטילטול מן הצד הוא אבל טילטול גמור ס״ל לר׳ יהושע דלא התירו: ר״ט אומר. אפי׳ טילטול גמור שהרי היא לו ככל הכלים ומיטלטלת בחצר: דבי ר׳ ינאי אמרו. דאף בחצר שלא עירבה בה בני הבתים היא מתני׳ ואקשו עלייהו דאם בחצר שלא עירבה איירי הדא היא דתנינן וכו׳ בתמיה וכי כל הכלים מיטלטלין הן בחצר שלא עירבה אלא בשעירבה מיירי ור״ט היתרא דטילטול גמור קמ״ל: קודם להתרת כלים שנו. האי דינא דקלוסטרא גם כן קודם שנהגו להתיר טילטול כל הכלים נשנית. ופריך עלה אי קודם להתרת כלים שנו הדא היא דתנן וכו׳ בתמיה הא טילטול כל הכלים עדיין היו אסורין להם ומשני מאי ככל הכלים דקתני היינו בשלשה כלים המיטלטלין בחצר וכו׳ שאותן התירו מקודם כדתני בתוס׳ שהבאתי לעיל: חצוצרות. ששנינו גבי התקיעות בע״ש כשהוא תוקע השלישית סילק המסלק והטמין המטמין וכו׳ ותני׳ היה שם בראש הגג ששם מניחה במקומה ופריך ולאו כלי הוא ולמה לא יהא ניטל בשבת: קודם להתרת כלים שנו. זה ג״כ נשנה קודם שהתירו טלטול הכלים: קנים. הא דתנן בפ׳ שתי הלחם לא סידור קנים ולא נטילתן דוחה שבת ומקלות הא דתנן בסוף פ׳ תמיד נשחט כל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט מקלות דקין חלקים היו שם ומניחן על כתיפו וכתף חבירו ותולה ומפשיט ור״א אומר י״ד שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתיפו ותולה ומפשיט לפי שלא היו יכולין לטלטל המקלות וזה ג״כ קודם להתרת כלים נשנו:

לווחין

עין משפט נר מצוה

א
א מיי׳ פכ״ב מהל׳ שבת הלכה כה וה״ה הל׳ יב טוש״ע או״ח סי׳ שח ס״ג

ב
ב מיי׳ שם פכ״ו הלכה • טוש״ע שם סי׳ שיג ס״ב •

מסורת הש״ס

שבת קכב ע״ב | ע״ב קכג ע״ב | (תוספתא פט״ו) | תוספתא פי״ד שבת קכג ע״א | כלים פי״א מ״ד | שבת קכד ע״א | שם לו ע״ב | שם קכג ע״ב וירושלמי פסחי׳ פ״ה הלכה ט

תורה אור

נחמיה יג

שנויי נוסחאות (שו״ה) בשבת ועומסים במקרא „בשבת ומביאים הערמות" ועומסים. (שו״ג) ומיטלטלת כד״ו ומיטלטלה. (שולי״ג) הוא כד״ו היא.

מהר ם די לונזאנו

דלתות הבית דרובה שאע״פ שנתפרקו וכו׳. נ״ב בפי׳ ר״ע כתב איפכא וכן נראה מפי׳ רמב״ם. והגמרא דידן מוכח כדברי המפ׳ לכן נ״ל דט״ס וצ״ל איפכא:

בכר ראדן

ר׳ יוסה אמר אף הציפרין. אפשר דפי׳ כשכיח דכר״ם פ״ג דמקוואות וחבירו שעושה לסור במים:

טוב ירושלים

תמן תנינן קלוסטרא כו׳ דבי ר׳ ינאי אמרי בחצר שלא עירבה כו׳ וכ״ה בבבלי קכ״ד א׳. אמר רבה דלמא נ״פ (פ״כ נ״א) הכא בחצר שלא עירבה וכדאר״י כו׳ ופרש״י כמש״כ הק״ע דקאמר דטלטול מן הצד כו׳ הזה משמע דטלטול מן הצד נ״ש טלטול וצ״ל דרב דהאמר בבבלי מ״ב ב׳ דבעי טלטול ס״ל דהכא איירי בחצר מעורבת וכמ״ש ר״א דקודם התרת כלים נשנית וכמ״ש הגמ׳ הכא דא״כ מאי הרי היא ככל הכלים כו׳ אבל ק״ל דבבבלי שם אמר רבה דלמא ר״ס וכו׳ והא רבה בכל מילי עבד כרב בתומרותיו וכמ״ש בבבלי מ׳ א׳ וסא רב ס״ע דטמי טלטול וצ״ל דגרסינן רבא ר״ה דהא רבא מוקי לה כן בברייתא דאמרן נפיל קודם התרת כלים נשנית וכן א׳ ר״א בבבלי שם דאיירי מתחלה וכמ״ש תוס׳ דלא כלס קודם התרת כלים והכא אמר רבה דר׳ נחמיה היא ע״כ גם רבה. ופי׳ טוב׳ קס איתביה פע״ע דס״ע נהוקמי כר״כ כמש״ע. ולכאורה צ״ע ל מן. ואולי כס״ד פיי א׳ דג״כ א׳ שם איתביה אביי וכל הסוגין:

אי קודם להתרת כלים שנו הדא הוא דתנינן. בתוס׳ שם ד״ס ה״ה ככל הכלים התרת כלים נשנים היכא למימר ככל הכלים כגון טוסו וקצבוס מג״ד. סגינו דברי הגמ׳ ככה מפורש כן:

לווהין של ספינה אין מטלטלין אותן בשבת. ואם היו מכוסים על גבי כלי או על גבי אוכלין הרי הן כביסוי כל הכלים ומטלטלין אותן בשבת. אמר בימי רבי לא אע"ג דתימר בכיסוי כלים [א] והוא שיהא עליהן תואר כלי. כל שניטל בשנים מטלטלין אותן. [ב]בשנים בארבעה וחמשה. *אסור. א"ר זעירא מכיון דאת אמר בשנים מותר. [ג] אפילו בארבעה וחמשה מותר. מה דמר ר' מנא א"ר יוסה הוון טלייא טעונין ספסלה. דר' יודה בר פזי וסבייא מסייעין להון. רבי לעזר בשם רבי חנינה מעשה היה וטלטלו [ב]*קרון של בית רבי בשבת. ולאו כלי הוא. שלא תאמר הואיל ואין תשמישן אלא על גב מקומן אין מטלטלין אותן בשבת. רבי יהודה בשם שמואל קופות הגדולות וסונין הגדולים מטלטלין אותן בשבת. שלא תאמר הואיל והשמישם במקומן אין מטלטלין אותן. ר' אבא בשם שמואל מכבש מיטות מטלטלין אותן בשבת. רבי בא בשם רב [ג] *כובד העליון והתחתון מטלטלים אותן חוץ מן העמדים. א"ר בא הדא דתימר בעומדים ששם אבל בעומדים שבן מותר. ר' זעירא בשם רב יהודה בשם רב קנים והבלים של קוריים מטלטלין אותן בשבת. מה דר' יוסה אמר ר' יוחנן שאל לר' יהודה בן לוי מהו לטלטל כלי קוריים בשבת א"ל מטלטלין. ר' יהודה בן פזי לא אמר כן אלא *ר' יוחנן שאל לר' יהודה בן לוי מהו לטלטל כלי קוריים בשבת א"ל אין מטלטלין. א"ל למה א"ל מפני שאין מטלטלין:

הלכה ב מתני' [ד] *נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים קורדום לחתוך בו את הדבילה מגירה לגור בה את הגבינה מגריפה לגרוף בה את הגרוגרת את הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן את הכוש ואת הכרכר להחוב בו [ה] מחט של יד ליטול בה את הקוץ ושל סקאין לפתוח בו את הדלת: **גמ'** הא שלא לפצע בו לא [ב]מתני' דרבי נחמיה דאמר ר' נחמיה אין ניטלין שלא לצורך. רבי בא רבי יודא רבי חיננא בר שלמיא בשם רב. [ב]*מודין חכמים לרבי נחמיה [ו] בזיירא ובמזורה ובמכונה. בזיירא [ב]דו עצר ביה. במזורה דו הביט ביה. במכונה דו כתיש ביה. *כלי המיוחד לאיסור מטלטלין אותו לצורך. להיתר בין לצורך בין שלא לצורך. א"ר יוסה ראה עד איכן היקלו בשבת. שאפי' דברים שאין תשמישן לשם שבת התירו אותן לשם שבת. דמר רבי לעזר [ו] דלופקי למה היא טמאה. מפני שהשמש אוכל עליה. בסים דידיה למה היא טמאה מפני שהשמש עומד עליה. ראה עד איכן החמירו בטומאה. שאפילו דברים שאי תשמישן לשם טבלה.

טימאו

פני משה

לווחין של ספינה. לפין שניטלו הימנה אין מטלטלין דלאו דעתיה עלייהו ומוקצין הן: אם היו מכוסין. כלומר אם ראויין הן להיות מכוסין על גבי כלים או אוכלין וכו': אמרי בימי ר' לא. כך היו אומרים בימי רבי אילא דאע"ג דאת אמר בכיסוי הכלים הן והוא שיש עליהן תואר כלי: כל שניטל בשנים. שככד הוא וצריך שני בני אדם לטלטלו ניטל הוא בשנים וכד' או בה' אסור והקשה ר"ז עלה דאם התירו בשנים א"כ אפי' בד' או בה' מותר שהכל לפי כובדו: מה דאמר ר' מנא וכו'. כלומר והכי שמעינן כמי מהאי דאמר רב מנא אמר ר' יוסה דכך היה מעשה שהיו התינוקת טעונין להספסל ודר' יודה בן פזי והזקנים היו מסייעין להון: ולאו כלי הוא. ומהו קמ"ל כפשיטא שמותר וקאמר דהא קמ"ל שלא תאמר הואיל ותשמישן במקומן ואדם קובע להן מקום וכו' הלכך הוצרך לאשמועינן שהתירו להן: וסונין. הכלים הגדולים: מכבש מיטות. שמכבשין את הבגדים בלה להכותן: כובד העליון והתחתון. הן שני עצים עגולין של האורג אחד יוצא לפניו שכורך בו יריעה הנארגת וזהו העליון והתחתון שכורך עליו השתי וגו' להלן ממני וכבדין הן ואפי' הן מטלטלין אותן: חוץ מן העומדין. הן העמודים שהכובדין תקועין בהן: בעומדין ששם. כלומר שקבועין שם ונעשו כאילו גומות הוא שהכרו. אבל בעומדין שכאן שאינן קבועין וניטלין מכאן לכאן מותר אע"פ שהן גדולים וכבדין: של קוריים. של האורג: מה דר' יוסי אמר ר' יוחנן. לא כן היה שהתירו להדיא אלא שביל וגו' והיל מטלטלין ור' יודה בן פזי לא אמר כן אלא שאין מטלטלין אמר לו: מפני שאין מטלטלין. כלומר שאינן ניטלין מפני כובדן וקובע להן מקום:

הלכה ב מתני' נוטל אדם קורנס. ריש מורסל בלע"ז: לחתוך בו את הדבלה. באחר שעשאה עיגול עבה היא ונעשית קשה וצריך קורדם להתכה: מגירה. ויש בה פגימות הרבה ומהרת לגור להתך את הגבינה ע"י כניסות שבה: מגריפה. ווידל בלע"ז לגרוף בה את הגרוגרות מן ההבית: את הרחת. פאל"י בלע"ז: ואת המלגז. שהוא כמין כתר ועשוי כעין פירט"ו וגו שלשה שינים. ומהפכין בו הקש בגורן: לתת עליו לקטן. מזוגות לקטן: את הכוש. הוא הפלך נקרא פוסיל"ו ואת הכרכר נקרא ראיי"ל והוא כעין מחט של סקאין: להחוב בו. התותים וכל פרי הרך: מחט של יד. הוא מחט שתופר בו הבגדים: ליטול בו את הקוץ שנתחב בבשרו ומותר להסירו בשבת: ושל סקאין. מחט גדולה שתופרין בה השקין לפתוח בו את הדלת אם אבד לו המפתח:

גמ' נוטל אדם קורנס לפצוע. מכלל דווקא אם הוא צריך לפצוע בו הא שלא לפצוע בו לא. א"כ מתני' דר' נחמיה היא דאמר לקמן אין ניטלין אלא לצורך גופו: מודין חכמים לר' נחמיה בזיירא וכו'. כדמפרש ואזיל: בזיירא דהוא עצור ביה. שעשוי לעצור ולדחוק את המשקה שלא ובמזורה דהוא הביט ביה את המוץ והכפולת ובמכונה דהוא כתיש ביה והלו מקפיד עליהן ואין ניטלין אלא לצורך מה שהוא מותר לעשות בשבת א"נ לצורך מקומן: כלי המיוחד לאיסור מטלטלין אותו לצורך מקומו ואם הוא מיוחד להיתר בין לצורך ובין שלא לצורך: שאין תשמישן לשם שבת. שאינן עשויין להשתמש בהן בשבת והתירו אותן לטלטל לשם שבת: דאמר ר"א דלופקי למה היא טמאה. כדתנן בפ' כ"ב דכלים השלחן והדלופקי וכו'. ובסים ד דיה שהדלופקי נתון עליו מפני שהשמש עומד עליו כשמסדר את הכלים וא"כ ראה עד היכן החמירו בטומאה שטימאו את הבסיס משום טבלא. ואעפ"י שאינו עשוי לשם כך. ומעתה ראה עד היכן הקילו בהיתר טלטול כלים בשבת שהדלופקי עם הבסיס שלו ניטלין הן בשבת:

קרבן העדה

לווחין של ספינה. נסרים שמונחים בספינה: ה"ג אמר ר' לא: אף על גב דתימר בכיסוי כלים שמותר לטלטל כיסוי כלים דוקא כשיש עליהן תואר כלי אבל בלא"ה אסור: בארבעה ובחמשה. שצריך ד' או ה' בני אדם לטלטלו מחמת כבדו אסור אע"פ שיש לו תואר כלי: מה דמר וכו'. כלומר מהא דא"ר מנא שמעינן דאפי' ד' וה' בני אדם נמי שרי: הוון טלייא וכו'. היו נערים נושאים כפסלו דר"י בן פזי וגם זקנים היו מסייעים להן לפי שאין הנערים היו יכולים לשאת אותו לבדו הרי שאפילו הרבה בני אדם נמי מותר כל שיש תואר כלי עליו: קרון. עשוי לבני אדם: ופריך ולאו כלי הוא. ומאי קמ"ל פשיטא דשרי: ומשני שלא תאמר הואיל ואין עשויין לתשמיש אלא במקום שעומדים שם מפני כבדן קמ"ל דאפ"ה מותר לטלטלו: וסונין גדולים. הם קופות גדולות העשויים מן הקולים: מכבש מיטות. מכבש מטות של טרסיים: כובד העליון והתחתון של אורגים מטלטלין אותן. אע"ג שהן כבדין ואדם קובע להן מקום אפ"ה שרי: חוץ מן העומדין. היינו עמודים נקובים שהנסים אורגות בהן ול"נ העמודין הם הדפנות שהכובד העליון והתחתון מונחים בהן: ה"ג הדא דתימר בעומדין ששם בקרקע אבל בעומדין שכאן מותר. וה"פ הא דאוסר רב בעמודין דוקא כשהן התחובות בקרקע וכשחולצן מן הארץ מזיז העפר ועביד גומא מקום העמוד אבל אם העמודין התחובין בחור שבבנין דלא שייך גביה הזזת עפר שרי: קוריים. הן כלי הורגים: מה דר"י וכו'. מהא דר' יוסי שמעינן דמטלטלין דהכי א"ר יוחנן: ר"י בן פזי לא אמר כן. אלא פליג ארבי יוסה: מפני שאין מטלטלין. שאף בחול אין מטלטלין מפני כבדן:

הלכה ב מתני' קורנס. מרטי"ל: דבילה. מאחר שעשאה עיגול היא עבה מאד וקשה כגבינה וצריך קרדום להתכה: מגירה. כעין סכין ויש בה פגימות הרבה: לגור בה את הגבינה. לחתכו ולחלקו לפי שממהרה להתוך דבר עב: לגרוף בה את הגרוגרות. מן החביות: רחת. פאל"א בלע"ז: מלגז. כמין עתר שקורין פורק"א ויש לו שלש שיניים ומהפכין בה קש בגורן: לתת עליו לקטן. מזונות: כוש. פלך: להחוב בו. תותים וכל פרי רך: מחט של יד. מחט קטנה שתופר בה בגדים: ושל סקאים. מחט גדולה שתופרים בה שקים: לפתוח בו את הדלת. מי שאבד מפתחו:

גמ' הא שלא לפצע לא. אע"פ שהוא קורנס של אגוזים ומלאכתו להיתר אסור ליטלו שלא לצורך מתניתין מני רבי נחמיה היא ולא רבנן: בזיירא ובמזורה ובמכונה: בזיירי דו עצר ביה. והן כלי עץ כמו קרשים נתונים במכבש לכבוש בהם בגדים ולפי שאלו הכלים אדם מקפיד עליה' שלא יתקלקלו ושלא יכנמו לפיכך מקצה דעתו מהם וה"ה קורנס דמתני' נמי בקורנס של זהבים איירי שאדם מקפיד עליו והלכך שלא לפצע לא: במזורה דו חביט ביה. הוא הכלי שהכובס מכה בו הבגדים על האבן כשמלבנן: דו. כמו דהוא: ובמכונה. הם יתדות המוכנים לנפץ בהם מבי: שאין המיטן לשם שבת. כגון הכוס והכרכר וכל שמיוחד לאיסור: ה"ג ומר רבי לעזר וכו'. ומייתי לה הכא שכשם שהקילו בשבת כך החמירו בטומאה: דלופקי. כלי עץ שמשימי' עליו כלי היין כגון כוסות ואשישות: בסים דידיה. כן שהדלופקי מונח עליה מפני מה היא טמאה:

טימאו

שינויי נוסחאות (בו"ג) כלי נד"ו כלים. (פי"ד) בכיסוי נד"ו כביסוי. (סו"ו) וחמשה נד"ו ובחמשה (וכן בסמוך). (סוי"ד) רבי נד"ו רב. (סוכ"א) שבן נד"ו שכן (סול"נ) הכרכר וכ"ה במתניתא דבני מערבא נד"ו הכרכר (ובפסקא כלפנינו).

חדושי הרד"ל

לווחין וכו'. נ"ל דאייתי לה לראי' דה"ה הני קיין ומקלות ודאי שרי לטלטלן אחר התרת כלים דלא גרע מלווחים שכיסוי בהם. ועי"ן דחי אמר בימי (יראה כמו הבימי בגמ' דילן בבירושלמי הא"ף נופל וכ"ה בכא) רבי (כלומר לר' זעירא או ר' אלעזר שהביאו בריית' ונראה קרא לכה רבי) לא (מינו כן). אע"ג דתימר בכיסוי כלים הוא שיהא כו'. וכאן בקנים ומקלות ליכא תואר כלי עליהם. והם כ' אפי' לאחר התרת כלים: כלי שניטל בב' מטלטלין אתן בג' בד' בה' אסור נרסינן. וכ"ב הרשב"א בחי' ד' קכ"ב ע"ש: אבל בעומדין שכן יותר. נראה לי דגרסינן בעמודין שכן. כלומר מותרין שאינן קבועין שם: התירו אותם לשם שבת ראה עד היכן החמירו גם מהם וכו' לשם טבלה דמר ר"א דלופקי וכו'. נרסי':

טוב ירושלים

אמר ר"י ראה עד איכן התירו בש"ת ק"ל איך התירו הא קיי"ל אין ב"ד יכולין לבטל כו' אא"כ גדול כו'. ונראה מכאן ראיה לשיטת הכה"ד פ"ב ממרים דבשבת השעה א' מנין אחר להתירו וע"ל פ ו ס"ב ובק"מ שם. ואולי י"ל לדעת הרמב"ם דבאמת שלא לטלטל שום דבר הוא גזירה שאין הציבור יכולין לעמוד בה כמו דקי"ל דאין גוזרין גזירה קשה כו' ע"ל פ"א ס"ד ו' ע"ב ובבבלי ע"ז ל"ו א' ב'. ורק שהכא שהיה מוכרחים לגדור פרצת חילול שבת ע"כ אח"כ כשראו שבטל הטעם התירו הרבה לכבוד שבת: **ראה** עד איכן החמירו בטומאה שאפילו דברים שאין תשמישן לש"ם כו' דמר ר"א דולפקי למה היא טמאה כו' בהשמש עומד עליה ואם הכוונה כו' כ"ל לסניף וכ"כ הגר"ל:

טימאו אותן לשם טבלה: את הרחת ואת המלגז להת עליו לקטן הכוש והכרכד להחוב בו. א"ר סימון שרא לי רבי אבהו מיסב קילורית בשבת. רבי בא בר כהן בשם רב ששת מתני' אמרה כן. מחט של יד ליטול בה את הקוץ דלכן מה בין קוץ לזה. רבי בא בעא קומי רבי מנא מהו מיגבלתה ביום טוב. א"ל אינו אוכל נפש:

הלכה ג מתני' ח *קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אינו מקבל טומאה ט בין כך ובין כך ניטל בשבת: **גמ'** דבי ר' ינאי אמרי קנה שהתקינו להיות בודק הזיתים. כיצד היה יודע אם מלוכלך במשקה בידוע שנגמרה מלאכת המעטן. ואי לא בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן. א"ל ר' מנא לא תני שמואל אלא להיות שולה בו הזיתין. *קנה שהתקינו להיות פוקק בו החלון נימר אם היה קשור ותלוי פוקקין בו ואי לא אין פוקקין בו. רשב"ג אומר מתקן אע"פ שאינו קשור ותלוי. ולא כן *א"ר יוחנן משבני חילפיי והראני נגר משל בית רבי קשור אע"פ שאינו תלוי. א"ר יודן כיון שנוטלו ונותנו לתוך ידו נעשה כמפתח:

הלכה ד מתני' *כל הכלים ניטלין בשבת י חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה ד *כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך רבי נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך: **גמ'** רב יהודה בשם רב הלכה כרבי נחמיה דאמר אין ניטלין אלא לצורך. ר' יוחנן ורבנן דתמן חד אמר *לצורך לצורך גופו. שלא לצורך שלא לצורך גופו. ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך גופו. והרנה אמר לצורך לצורך גופו ולצורך מקומו. שלא לצורך שלא לצורך גופו ושלא לצורך מקומו. רבי נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך גופו ולצורך מקומו. *תני א"ר יודן לא נחלקו ב"ש וב"ה על המלאים שמטלטלין אותן שלא לצורך. ועל הריקנין שיש בדעתו למלותן. על מה נחלקו על שאין בדעתו למלותן. שב"ש אוסרין וב"ה מתירין. אתי דב"ש כרבי נחמיה. את אמרת הלכה כרבי נחמיה ולא הלכה כב"ש:

הלכה ה מתני' ה כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית ושל זכוכית לכסות בהן את פי הפך רבי יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק

קרבן העדה

טימאו אותה לשם טבלה. ולא אמרינן דהוה ליה כפשוטי כלי עץ: שרא לי רבי אבא. התיר לי רבי אבא ליטול הקילורית בשבת: קילורית. הוא התבושת: דלכן. דאם לא כן אלא באסור ליטול קילורי' א"כ למה יהא מותר ליטול מחט של יד ליטול בו את הקוץ: מהו מיגבלתה בי"ט. מהו שיהא מותר לגבל הקילורי' בי"ט דבאשר גיבול מותר ומיבעי ליה אם גם זה מותר: א"ל אינו אוכל נפש. ואסור:

הלכה ג מתני' קנה של זיתים. לאחר מסיקתן לוכרן במעטן וכשהן מתאכלין בתוכן וטוח לנאת יש לו קנה להפכו בו ולבדוק אם כמרו כל צרכן ומגיעין לבית הבד: אם יש קשר בראשו. כעין פקק של קנה קולמוס: מקבל טומאה. דכלי הוא לפי שעב בראשו קלת: ואם לאו. לא דמי לכלי:

גמ' קנה שהתקינו וכו'. בא לתרץ הא קנה זה פשוטי כלי עץ הוא ואינו מקבל טומאה לכך קאמר שהתקינו להיות בודק בו זיתים אם הגיעו *לקצור וזו היא קבלה בחלל שלו: ואם לאו. שאין קשר בראשו אין הסמן נראית שם מפני שאינו פקוק וכולו חלל הלכך לאו לקבל הוא עשוי וה"ל פשוטי כלי עץ: אלא להיות שולה בו. פי' להעלות הזיתים מן המעטן וזו היא קבלתו: להיות. כותם בו הנקב שלפני החלון: ותלוי. שאין החבל שהוא קשור בו מגיע לארץ: מתוקן. בהזמנה בעלמא אע"פ שאינו קשור מותר: משבני חילפיי. משך אותי חכם אחד ששמו חילפיי והראה לי הנגר שהיו כותמים בו בבית ר' והיה קשור ולא תלוי ודלא כמאן עבדו דלת"ק בעינן קשור ותלוי ולר' שמעון בן גמליאל לא בעינן קשור: מכיון. שצריך לטלו כל פעם כולו בידו: נעשה כמפתח. ומותר לטלטלו מיהו קשור בעינן דהא לאו מפתח ממש הוא:

הלכה ד מתני' מסר הגדול. מגירה גדולה שעשוייה לקצוץ קורות: ויתד של מחרישה. הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המחרישה דהנך קפיד עלייהו ומיחד להם מקום דלא חזו למלאכה אחרת: **גמ'** חד אמר לצורך. דאמר ת"ק היינו לצורך גופו: שלא לצורך גופו. אלא לצורך מקומו אבל שלא לצורך כלל אפי' לת"ק אסור: שלא לצורך גופו ושלא לצורך מקומו. אלא מחמה לצל: על המלאים. כלים שהן מלאים אוכלין שמטלטלים שלא לצורך דאוכלים ודאי מותרים לטלטל דלא לצורך: ועל הריקנין. כלים שבדעתו למלאותן היום שמותרים לטלטלן שלא לצורך: ופריך אתיא דבית שמאי כרבי נחמיה. אלא ס"ד דרבי נחמיה סובר שאין ניטלין אלא לצורך גופו א"כ סובר כבית שמאי ואת אמרת דהלכה כרבי נחמיה ולא כבית שמאי הוא סובר ואנן קיי"ל דבית שמאי במקום בית הלל אינו משנה ודאי דרבי נחמיה בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מתיר והיא אפילו כבית הלל:

הלכה ה מתני' מעין מלאכה. שום מלאכה ואפילו אינה מעין הראשונה: לצוק

פני משה

את הרחת וכו'. מיסב קילורית בשבת. אם מלער אותי מותר ליטלו היינו: מתני' אמרה כן מחט של יד וכו' דאם לא כן מה בין קוץ שמותר ליטלו לבין זה אלא ודאי דמיא לרפואה דקוץ: מהו מיגבלתה ביו"ט. אגבינה דהוזכרה במתני' קאי אם מותר לגבל את הגבינה ביו"ט וא"ל וכי אינה אוכל נפש דקשבר כשם שגבינה מותרת ביום טוב. כך מותר לגבן את הגבינה בי"ט:

הלכה ג מתני' קנה של זיתים. שהוא עשוי לבדוק בו הזיתים שכונסן במעטן כדי שיתאסף שמנן בתוכן ויהא נוח לצאת ובודק ונותן בקנה. אם כבר הגיעו לטחון בבית הבד: אם יש קשר בראשו. כעין פקק בראש קולמוס מקבל טומאה לפי שמשתייר בהקשר שמן הזב מהזיתים ועשוי הוא לכך בראות רואה בו אם נתרככו הזיתים להוציא שמנן והוי הקשר כבית קבול: ואם לאו. שאין בו קשר אינו מקבל טומאה דהוי ליה פשוטי כלי עץ ואע"פ שהוא כלי אין הללו עשוי לקבל כלום: בין כך ובין כך ניטל בשבת. שהרי כלי הוא שמהפך בו הזיתים:

גמ' דבי ר' ינאי אמרי קנה וכו'. לפרש מהו קנה של זיתים וכדפרי' במתני': המעטן. הוא הכלי שצוברין בו הזיתים להתאסף שמנן ע"י שמתחממין יחד: א"ל ר' מנא לא תני שמואל. לפרש להיות בודק הזיתים אלא להיות שולה בו הזיתים מן המעטן וקמ"ל דאפי' אינו עשוי לבדוק בי אלא שע"י הקשר בבראשו מוליא הוא הזיתים הוי ליה בית קבול: קנה וכו' נימר. דכך הוא הדין שאם היה קשור ותלוי שאינו נגרר בארץ פוקקין בו בשבת וכו' וכך הוא בתוספתא פ' ט"ו: משבני. משך אותי חילפיי והוא אילפא והראה לי הנגר של בית רבי שנועלין בו והיה קשור ואינו תלוי וזהו דלא כמאן: א"ר יודן וכו'. כלומר לעולם כרשב"ג ס"ל דמכיון שנטלו ונתנו לתוך ידו להכינו לכך נעשה כמפתח ופותח ונועל בו והוא שהראהו קשור כדמן הוא כך ולא שהיה צורך להיות קשור אלא בהתקינו לכך נמי סגי:

הלכה ד מתני' כל הכלים ניטלין בשבת חוץ וכו'. ובנוסחת המשנה של הש"ס בבלי גרים הכא ר' יוסי אומר כל הכלים וכו'. המסר הגדול מגירה גדולה שמנסרין בה הקורות ויתד של המחרישה הוא הכלי שחופר בארץ ולפי שכלים כאלו קפידי עלייהו שלא יפסידו והוי מוקצה מחמת חסרון כיס: כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך. מסקנת פירושא דמתני' כך הוא כל הכלים שמלאכתן להיתר כגון קערות וכוסות וכיוצא בהן ניטלין הן בין לצורך גופו או מקומו ובין שלא לצורך גופו או מקומו אלא שמטלטלו בשביל עצמו של הכלי שלא יגנב או שלא יהא נפסד ויתייבש בחמה ומטלטלו מחמה לצל. וכלים שמלאכתן לאיסור כגון מכתשת וריחיים וכיוצא בהן שהן לדברים שאסור לעשות בשבת ניטלין הן בין לצורך גופו להשתמש בהן דבר המותר ובין לצורך מקומו של הכלי. אבל לצורך עצמו של הכלי כגון מחמה לצל או שלא יגנב אסור: ר' נחמיה אומר אפילו כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו או לצורך מקומו מותר אבל מחמה לצל או כיוצא בו שהוא בשביל עצמו של הכלי נקרא שלא לצורך ואסור ואין הלכה כר' נחמיה:

גמ' רב יהודה בשם רב וכו'. ולקמן פריך עלה: ר' יוחנן ורבנן דתמן. של בבל פליגי בפירושא דמתני' חד אמר וכו' ושלא לצורך גופו אלא לצורך מקומו קרי נמי שלא לצורך ור' נחמיה אומר וכו' ואידך ס"ל דלצורך מקומו לצורך הוא ושלא לצורך היינו שלא לצורך גופו ושלא לצורך מקומו אלא מחמה לצל ור' נחמיה אומר וכו' אבל מחמה לצל לא: לא נחלקו ב"ש וב"ה. פלוגתייהו בתוספתא פ' ט"ו היא דגרים שם ב"ש אומרים אין ניטלים אלא לצורך וב"ה אומרים לצורך ושלא לצורך ולא נחלקו על כלים המלאין וכן על הריקנים ויש בדעתי למלאותן היום שמטלטלין אותן אפי' שלא לצורך גופן או מקומן דהא מיהת ראויין הן למלאותן ויש לו צורך למה שבתוכן. ועל מה נחלקו על הריקנים שאין בדעתו למלאותן היום: אתיא דב"ש כר' נחמיה. ופריך אי הכי את אמרת לעיל בשם רב הלכה כר' נחמיה ולא הלכה כב"ש היא בתמיה והלא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה:

הלכה ה מתני' כל הניטלין בשבת שבר הן ניטלין עמהם. בין שנשברו מקודם השבת ובין שנשברו בשבת ובלבד שיהיו שבריהן עושין מעין מלאכה כגון של עריבה לכסות בהן וכו'. ואעפ"י שאין זה מעין מלאכתן הראשונה ר' יהודה אומר וכו' מעין מלאכתן. הראשונה של עריבה לצק

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ב

יא

ב מיי' פכ"ו משבת הלכה ז

יב

ג מיי' שם פכ"ה הלכה ט טוש"ע או"ח סי' שח סעי' א

יג

ד מיי' שם הלכה ג ד טוש"ע שם סעיף ד

ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ו

מסורת הש"ס

שבת קכג ע"ב

ע"ש קכו ע"א

לקמן הלכה ז ובעירובין פ"י הלכה י

*צ"ל לכביר (בגמרא בבלי איתא רבי יוסי איזור)

שם קכו ע"א

שם

פי' תוספתא בגל' פי"ח

שנויי נוסחאות (סוי"ח) מיתקן בד"ו מותקן. (סוי"א) שנוטלו ונותנו בד"ו שניטלו וניתנו. (סוי"ל) אין בד"ו אינן. (סול"ז) אתי בד"ו אתייא.

חדושי הרד"ל

מיסב קילורית. פי' ליטלה מע"ג מכה ואע"פ שהיא מוקצה שאינה ראוי בשבת לכלום. והתירה משום דהאיבה כשצריכה נהנעל ואין נוטלה ולפכי מדמי לה לקוץ: תני אמר רבי יודן וכו'. בתוספתא דבילה פרק קמא היא וע"ש ברא"ש סי' י"ח:

טוב ירושלים

די לא כן מה בין קוץ לזה. כעין שגרא זו לעיל פ"ט ה"ד ולקמן סוף ס"ו:

פני משה

לצוק לתוכה מקפה שדומה לעיסה שהתחמץ בערבה וכל זכוכית שיהו השברים ראויין לצוק בתוכן שמן ולא פליג ר׳ יהודה אלא בכלי שנשבר בשבת דקסבר נולד הוא. אבל נשבר מקודם השבת מודה הוא שהרי הוכן לאיזו מלאכה מבעוד יום ואין הלכה כר׳ יהודה: **גמ׳** תמן תנינן. לעיל בפ׳ המוציא זכוכית וכו׳ והכא הוא אמר הכין סיע״ה התריגא לשברי זכוכית. ומשני ר׳ אחא כאן בפ׳ המוציא בעבה והויא לגרור. כאן. והכא בדקה שהיא הדה. א״נ איפכא הדה ראויה לגרור בה: ואית דאמרי. דמעיקרא ל״ק דכאן לענין טלטול הוא ובעינן שיעור דנפיש וכאן בפ׳ המוציא לענין הוצאה ואם יש בה כדי לגרור היכא שיעורא להוצאה וגרסינן להא גם בהלכה ו׳:

הלכה ו מתני׳ האבן שבקירויה. היא דלעת יבשה הגולה. ולפי שמתוך שהיא קלה כשממלאין בה מים אינה שוקעת אלא צפה היא ונותנין בה אבן להכבידה: אם ממלאין בה ואינה נופלת. האבן שבתוכה שהדקה יפה ממלאין בה ואם לאו הרי האבן כשאר אבנים שאסור לטלטלן ונעשה הקרויה בסיס לדבר האסור אין ממלאין בה: זמורה. של גפן שהיא קשורה בטפיח להפך ששואבין בו מים מן הבור ממלאין בה בשבת דהויא כלי להך זמורה:

גמ׳ אנן תנינן האבן בתוכה. אמתני׳ דלקמן ריש פ׳ נוטל קאי דתנינן נוטל אדם את בנו והאבן בידו כלכלה והאבן בתוכה: תני דבית רבי. והאוכלין והאבן בתוכה. דדוקא בשיש ג״כ אוכלין בתוכה ניטלת נמי עם האבן דנעשית בסיס לדבר המותר ולדבר האסור ובטל האבן לגבן: איתפלגון בהא היאך תנינן בההיא מתני׳ ר׳ חייה וכו׳: מתני׳ דהכא. פליגא על ר׳ יוחנן דהא תנינן האבן שבקירויה וכו׳ ממלאין בה. ומשני שאני הכא דמכיון שהיא תפולה לה נדבקת בה כגופה של קירויה הוא: וסיפא פליגא על ר׳ חייא בר יוסף. דהא קתני ואם לאו שאינה תפולה הלא נופלת היא כשממלאין בה אין ממלאין בה והיינו הני התם דאפי׳ האבן בלבד בתוך הכלכלה ניטלת היא: אמר ר׳ יודן. היינו טעמא דר׳ חייא בר יוסף דהכא מכיון שהאבן עשויה להכבידה האבן הוא העיקר והקירויה טפלה להאבן ונעשה כמטלטל הקירויה על גב האבן ולהכי אין ממלאין בה: מה עבד לה ר׳ יוחנן. והשתא מ״ט דהרישא אליבא דר׳ יוחנן לימא נמי דהאבן הוא העיקר ולמאי ממלאין בה: נעשה כמטלטל קירויה עצמה. ברישא היינו טעמא דכשהיא תפולה ואינה נופלת אע״פ שהאבן עשוי להכבידה אפי׳ כן נעשה כמטלטל קירויה עצמה: מתני׳ פליגא על ר׳ יוחנן נוטל אדם בנו וכו׳. כלו׳ דמ״מ הך מתני׳ גופה קשיא לר׳ יוחנן דאיהו תני בסיפא התם כדבית רבי והאוכלין והאבן בתוכה ואמאי ברישא נוטל אדם את בנו והאבן בידו: תינוק עשו אותו כאוכלין. היינו טעמא דרישא דהתם דהאבן בטל לגבי התינוק כמו שהאבן בטל לגבי האוכלין בהסיפא: תמן. בבבל אמרין דעשו האבן ביד התינוק כקמיע מומחה ביד התינוק. כלומר שהאבן בעצמו הוא ראוי לו לשחוק בו וכמו שאם היתה קמיע מומחה ביד התינוק היה יכול להוציאה עמו וכך הוא האבן שביד התינוק:

הלכה ז מתני׳ פקק החלון. דבר שהוא סותם בו את החלון לר״א בזמן שהוא קשור ותלוי שאין החבל שהוא קשור בו נגרר על הארץ פוקקין בו. ואם לאו שהוא נגרר בארץ הוי ליה כמוסיף על הבנין וקסבר ר״א אין מוסיפין על האהל בשבת ואפילו הוא עראי וחכמים אומרי׳ וכו׳ דמוסיפין על אהל עראי בשבת והלכה כחכמים: כל כסוי הכלים שיש להם בית אחיזה. לאחוז בהן ניטלין בשבת: א״ר יוסי בד״א וכו׳. המסקנא היא דבכיסוי קרקעות כגון כיסוי של בורות וחריצין לכ״ע עד שיש להן בית אחיזה. ובכיסויי כלים לכ״ע ניטלין. ואע״פ שאין להן בית אחיזה ודוקא שיש תורת כלי על הכיסוי וכי פליגי בכיסוי כלים המחוברין לקרקע וכגון שהן טמונים בארץ כגון הבית הטמינה בארץ וכיוצא בה דת״ק סבר גזרינן הני אטו כיסוי קרקעות ועד שיהא להן בית אחיזה ורבי יוסי סבר לא גזרינן והלכה כחכמים אבל בכיסוי התנור שאינו טמון בארץ לכ״ע אף על פי שאין לו בית אחיזה מותר לטלטלו: **גמ׳** איזהו נגר הנגרר. גרסינן להא לקמן בפ׳ בתרא דעירובין בהלכה י׳ על המתניתין נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר המונח במקדש והנגרר במדינה ומפרש איזהו נגר הנגרר שנחלקו כל שהוא קשור אף על פי שאינו תלוי יגרר עם החבל בארץ אמר ר׳ יוחנן משכני חילפיי וכו׳. כדלעיל בהלכה ג׳: אתיא יחידאה דהכא. והוא רבי יהודה כסתמא

מסורת הש״ס (מצווה ט׳ שם מ״ח) (עירובין פ״י הלכה י׳)

עין משפט נר מצוה

לצוק לתוכן מקפה ושל זכוכית לציק בתוכן שמן:
גמ׳ *תמן תנינן זכוכית לגרוד בה ראש הכרכר. והכא הוא אמר הכין. רבי אחא ר׳ מיישא בשם רבנן דקיסרי כאן בעבה כאן בחדה. ואית דבעי מימר כאן במטלטל כאן במוציא:

הלכה ו מתני׳ [א] *האבן שבקירויא אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ואם לאו אין ממלאין בה [ב] זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת:
גמ׳ *אנן תנינן האבן בתוכה. תני דבי ר׳ והאוכלין והאבן בתוכה. רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו איתפלגון רבי חייא בר יוסף ורבי יוחנן. ר׳ חייה בר יוסף כמתני׳. רבי יוחנן כהדא דתני דבי רבי. מתני׳ פליגא על ר׳ יוחנן האבן שבקירוי׳. אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה. כיון שהיא אפיצה לה כגופה היא. וסיפא פליגא על רבי חייא בר יוסף ואם לאו אין ממלאין בה. א״ר יודן כיון שהיא עשויה להכביד נעשה כמטלטל קירוייא על גב האבן. מה עבד לה רבי יוחנן נעשה כמטלטל קירוייא עצמה. מתני׳ פליגא על רבי יוחנן [ג] *נוטל אדם בנו והאבן בידו כלכלה והאבן בתוכה. ותני דבי רבי [ד] האבן והאוכלין בתוכה. רבי כהן בשם רבנן דתמן תינוק עשו אותו כאוכלין. תמן אמרין עשו האבן ביד התינוק כקמיע מומחה ביד תינוק:

הלכה ז מתני׳ *רבי אליעזר אומר [ה] פקק החלון בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו [ו] *כל כיסויי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת א״ר יוסי במה דברים אמורים בכיסויי הקרקעות אבל בכיסויי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת:
גמ׳ *איזהו נגר הנגרר. *אמר רבי יוחנן [ז] קשור אף על פי שאינו תלוי. אר״י משכני חילפיי והראני נגר משל בית ר׳ קשור אע״פ שאינו תלוי. א״ר יוחנן *אתייא יחידייא דהכא כסתמא

קרבן העדה

לצוק לתוכה מקפה. עבה דומיא דעיסה מעורבת במים: **גמ׳** תמן תנינן. לעיל בפרק המוציא יין: זכוכית. שיעורו כדי לגרוד בו ראש הכרכר: והכא הוא אומר. ושל זכוכית דוקא כדי לכסות בהן את פי הפך ופחות מכאן אינו ראוי לכלום ולמה יהא חייב על הולאתו: כאן בעבה. זכוכית עב בעינן שיעורא רבא לכסות בו את פי הפך: כאן בחדה. סגי כדי לגרוד בו ראש הכרכר: כאן. במתני׳ איירי במטלטל כדי למלטלו בשבת צריך שיהא כלי ממש: כאן במוציא. אפילו אינו כלי כל שיש בו צורך חייב:

הלכה ו מתני׳ האבן שבקירויה. דלעת יבשה וחלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שוקעת אלא צפה ונותנין בה אבן להכבידה: אם ממלאין בה ואינה נופלת. שקשורה יפה הרי היא ככלי עצמו: ואם לאו. הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטלין את הקירוייה דהויא בסיס לדבר האסור דהיינו האבן: זמורה. של גפן: שהיא קשורה בטפיח. כד ששואבין בו מן הבור: ממלאין בה. דהויא להך זמורה כלי ושוב לא יבוא לתקנה אבל אינה קשורה אע״פ שתקנה מבע״י ויש עליה תורת כלי לא דגזרינן שמא למחר תהיה לו ארוכה יותר מדאי ויקטמנה כמנא מתקן כלי בשבת: **גמ׳** אנן תנינן. לקמן במכילתין נוטל אדם את בנו והאבן בידו ואת הכלכלה והאבן בתוכה ואע״פ שאין בה פירות לא נעשית הכלכלה בסיס לדבר האסור: תני דבי ר׳ התנאים שבבית ר׳ שנו במתני׳ הכלכלה והאוכלין והאבן בתוכה דעיקר נעשית בסיס לפירות הלכך אבן מיטלטלת אגב כלי ופירות שהן מותרין בטלטול: איתפלגון. פליגי בה רבי חייא בר יוסף ור״י: ממלאין בה. ולא אמרינן דקירויה נעשית בסיס לדבר האסור: כיון שהיא אפילה לה. דמתני׳ איירי שהאבן דחוק בקירויה ודבוק בה הרי היא כגופה ולא שייך בה בסיס: ואם לאו אין ממלאין בה. שמעינן דוקא אפולה הא בלא״ה אסור ואיך מתירין התם לטלטל הכלכלה עם האבן אע״פ שאינו אפון וקשיא לרבי חייא ב״י: כיון שהאבן עשוי כדי שיכביד את הקירוייה ה״ל כאלו האבן עיקר וקמיטלטל הקירוייה ע״ג האבן לכך בעינן אפולה דליהוי כגופה: מה עביד לה ר״י. כלומר מאי סייעתא אית ליה מהך מתניתא דדחי מתני׳ דטעל מפניה: נעשה כמטלטל קירוי׳ עצמה. שהאבן בטל לקירוייה: ותני דבי רבי האבן והאוכלים בתוכה. וקשיא מיהו רישא למה מותר ליטול התינוק והאבן בידו: תינוק עשו אותו כאוכלין. והרי הוא מטלטל אוכלין ואבן דשרי: כקמיע מומחה ביד התינוק. שבודאי ישתוק התינוק ע״י האבן ושרי לטלטלו:

הלכה ז מתני׳ פקק החלון. סתימת החלון: בזמן שהוא קשור. בחלון: ותלוי. שאינו נגרר בארץ שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ: פוקקין בו. דליכא אפי׳ תוספת: ואם לאו אין פוקקין בו. דמיחזי כמוסיף על הבניין: בית אחיזה. בית יד: בכיסוי קרקעות. כגון כיסוי בור ודות דהוי כבונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דיליה דלמשקל ואהדורי עביד: בין כך ובין כך. בין שאינו תלוי והוא שקשור פוקקין בו: **גמ׳** איזהו נגר הנגרר. דתני במתני׳ בעירובין פ׳ המוציא תפילין: אע״פ שאינו תלוי. למעלה מן הארץ אלא הוא נגרר על הארץ בראשו התחתון: משכני חילפיי. משך אותי אכס ששמו חילפיי: אתי יחידייא דהכא. ר״א דמתני׳ דאמר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו: כסתמא

שנויי נוסחאות (סול״ד) אר״י בל״ו אמר רבי יוחנן. (סול״ז) ר׳ בל״ו רבי.

חדושי הרד״ף

באן במטלטל כאן במוציא. איפשר ליתן טעם דבמטלטל בעי׳ שיהא ראוי בשבת. ולהכי לא סגי כדי לגרור ראש הכרכר שאסור לגרור בשבת משום ממחק כמו שפך בין העמודים ס׳ כלל גדול (ע״ס ב׳) ופרש״י שם. משא״כ במוציא

כסתמא דתמן. ויחידייא דתמן כסתמא דהכא. ר׳ יוסי בעי קומי רבי ירמיה היך עבדין עובדא. א״ל מן מה דמר רבי יוחנן משבני חילפיי והראני נגר משל בית ר׳ קשור אע״פ שאינו תלוי. הדא אמרה כר׳ יודן עבדין עובדא. אתא רבי חונא בשם ר׳ שמואל א *הלכה כרבי יודה עד שיהא קשור בדלת ר׳ ינאי ר׳ אמי אמר עד שיהא קשור בדלת ב בדבר שהוא יכול להעמידו. נינרייא דר׳ לעזר הוה קטיר בגמי. נשמט אסור. [ג]נקמז ר׳ יעקב בר אחא בשם רבנן מדדהו בראשי אצבעותיו: כל כיסוי הכלים כו׳. אבא בר כהנא רב חייה בר אשי בשם רב הלכה כר׳ יוסי:

הדרן עלך פרק כל הכלים

הלכה א מתני׳ *מפנין ג אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה

מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש ד אבל לא את האוצר ה מפנין תרומה טהורה ו ודמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והתורמס היבש מפני שהוא מאכל לעניים אבל לא את הטבל ולא את מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו ז לא את הלוף ולא את החרדל רשב״ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים: גמ׳ רבי זעירא שאל לר׳ יאשיה כמה הוא שיעור הקופות. ח א״ל נלמוד סתום מן המפורש. *דתנינן תמן בשלש קופות של שלש [ג]סאין תורמין את הלשכה. *תמן תנינן המוציא יין כדי מזיגת הכוס. ר׳ זעירא שאל לרבי יאשיה כמה הוא שיעור הכוסות. א״ל ילמוד סתום מן המפורש. דתני ר׳ חייה ט ארבע כוסות של פסח ישנן רביעית יין איטלקי. מהו לפנות מן האוצר כסדר הזה. נישמעינה מן הדא ושוין שלא יגע באוצר. י *אבל עושה הוא שביל ונכנס ויוצא. אית תניי תני מטלטלים את הדימוע. אית תניי תני אין מטלטלים. א״ר אלעזר מטלטלין במדומע בתרומה טהורה. ומ״ד אין מטלטלין לתרומה טמאה.

ובאותו

קרבן העדה

כסתמא דתמן. כת״ק דעירובין דאמר נגר הנגרר נועלין בו במקד׳ אבל לא במדינה והיינו קשור ואינו תלוי הלכך אין נועלין בו במדינה: ויחידייא דתמן. רבי יהודה דאמר התם דהנגרר מותר במדינה: כסתמא דהכא. כחכמים דמתני׳ דאמרי בין כך ובין כך פוקקין בו: היך עבדין עובדא. הלכתא מאי כיון דאיכא תרי סתמא דסתרי אהדדי: עד שיהא קשור בדלת עצמה. דמוכח שפיר דלנגר עביד ליה אבל אם קשור במזוזה הפתח לא מהני: בדבר שהוא יכול להעמידו. שיהא החבל חזק כל כך שלא יפול מקבירתו: הוה קטיר בגמי. היו קשורים בדלת בגמי שאינו דבר חזק: נשמט אסור. פי׳ שנפסק החבל שהוא קשור בו והאגד בדלת והנגר מונח בקרן זוית כשהוא פותח את הדלת אסור: נקמז. פי׳ בהותר אגדו שאם ירצו לכנוס בו לא יהא ניכר אגדו מהו ורש״י בעירובין פירש נקמז שנכנס הנגר בתוך האסקופ׳ ונפחת אותו החור ויוצא הנגר לצד הקרקע ונועץ בקרקע ועד השתא איירי כשהאסקופה גבוה ואין החור נוקב עד לארץ: מדדהו בראשי אצבעותיו. ללשון הראשון ה״פ מדדהו עם החבל הקשור בו שיהא ניכר שהיה קשור בו וללי׳ השני ה״פ מדדהו בראשי אצבעותיו שלא יהא ניכר כבונה:

הדרן עלך פרק כל הכלים

הלכה א מתני׳ מפנין. אם צריך למקומן להושיב שם אורחים להסב בסעודה או התלמידים לדרשה ולא חיישינן לטרחא דשבת: מפנין תרומה טהורה. דחזיא לבהמת כהן אבל תרומה טמאה לא דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת דאע״ג דבחול חזיא לשרפה וליהנה לפני כלבו בשבת וביו״ט לא חזיא דזו היא ביעורה מן העולם או להסק או לבהמה ואין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאין ביו״ט כדתנן ואין מדליקין בשמן שרפה ביו״ט ואוקימנא טעמא לפי שאין שורפין קדשים ביו״ט: לוף. מין קטניות שאינו ראוי אף אפילו לבהמה: לעורבין. כגון העשירים שמגדלים עורבים לגדולה: **גמ׳** כמה הוא שיעור הקופות. עד כמה תהא מחזקת הקופה: דתנינן תמן. בשקלים פ״ג: בג׳ קופות של ג׳ ג׳ סאין היו תורמין. ה״ה כאן קופות דמפנין בהן בשל ג׳ סאין איירי: תמן תנינן. בריש פ׳ המוציא: כמה הוא שיעור הכוסות. כוס הנזכר במתני׳ כמה הוא שיעורו: ישנן רביעית יין איטלקי. דלכל כוס סגי ברובע רביעית יין כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית דכל חמרא דלא דרי על תלת מיא לאו חמרא הוא ה״ה כוס דמתני׳ בכוס של רובע רביעית איירי: מהו לפנות מן האוצר כסדר הזה. בד׳ או ה׳ קופות והא דתנן במתני׳ אבל לא את האוצר היינו שלא יגמור לפנות את האוצר משום דאתי לאשווי גומות: אבל עושה הוא שביל ברגליו. שמפנה לכאן ולכאן דרך הליכתו דלא הוה טלטול: במדומע. חולין בתרומה טהורה. דחזי לכהן מיהת באותו

פני משה

כסתמא דתמן והן החכמים במתני׳ שאע״פ שנגרר בארץ פוקקין בו: ויחידאה דתמן והוא ר״א דמתני׳ כסתמא דהכא כהתנא קמא דעירובין: היאך עבדין עובדא. משום דהכמים דמתני׳ היינו ר׳ יהודה דעירובין והכמים דעירובין היינו ר״א דמתני׳ וא״כ הלכה כמאן: אמר לו מן מה דאמר ר׳ יוחנן וכו׳ א״כ עביד רבי עובדא אע״פ שאינו תלוי ש״מ הלכה כר׳ יהודה למעשה: אתא ר׳ הונא וכו׳ וקאמר נמי הלכה כר׳ יהודה ועד שיהא קשור בדלת: ר׳ ינאי המוי דר׳ אמי. כך היא בעירובין: בדבר שהוא יכול להעמידו. שלא יהא נופל לארץ ונגרייה דר״א הוה קשור בגמי בעלמא: נשמט. הנגר ונפסק החבל שהוא קשור בו וכשפותח בו הרי הוא מונח בקרן זווית אסור. נקמז שנשבר מעט ממנו ואינו נועלא את החור האסקופה שמכניסין אותו שם: מדדהו בראשי אצבעותיו. עד שהוא מכניסו ומהדקו שם: כל כסוי הכלים וכו׳ הלכה כר׳ יוסי. הובא להא לעיל פ׳ במה אשה בהל׳ ה׳:

הדרן עלך כל הכלים

הלכה א מתני׳ מפנין. אוצר של תבואה וצריך לפנות אותו וכגון לדבר מצוה כדנקיט ואזיל מפני הכנסת אורחין או מפני ביטול בית המדרש כגון שהוא צריך להמקום לקבוע בו בית המדרש ומפנין אותו בשבת וכל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קופות של תבן ושל תבואה עד שיפנה המקום: אבל לא את האוצר. כלומר אבל לא יגמור את כל האוצר דילמא אתי לאשווי גומות. וכן כשמפנה ועדיין האוצר הוא מלא שלא התחיל בו מקודם השבת צריך שלא יכבד הקרקע אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו: מפנין תרומה טהורה. אפילו ישראל דחזיא לכהן אבל תרומה טמאה לא דאינה ראויה בשבת דאסיר לאכיל אף לבהמה בשבת לכ״ע דהוי כמבער תרומה לקדשים בשבת. ואין מבערין לא בשבת ולא בי״ט: ודמאי. דחזי לעניים ומעשר ראשון וכו׳. כמפורש בפ׳ כילד מפנין: והתורמוס היבש. מפני שהוא מאכל לעניים. כ״א לעזים אבל לא את הלא: לא את הלוף. הוא ממיני הבצלים ואינן ראויין כשהן חיין אף לו למאכל בהמה: ולא את החרדל. בברייתא והובאה בגמרא גרים מטלטלין החרדל מפני שהוא מאכל יונים ואת החלב מפני שהוא מאכל לכלבים: מפני שהוא מאכל לעורבים. ואין הלכה כר׳ שמעון בן גמליאל מפני שאינן מצויין אצל רוב בני האדם ואין מגדלין אותן אלא עשירים לגדולה:

גמ׳ ר׳ זעירה שאל לר׳ יאשיה וכו׳. גרסינן להא לעיל ריש פ׳ המוציא עד ישנן רביעית יין האיטלקי וע״ש: מהו לפנות מן האוצר כסדר הזה. כלומר אוצר שלא התחיל לפנות ממנו קודם השבת מהו שיתחיל לפנות ממנו בשבת כסדר הזה ששנינו ארבע או חמש קופות: נשמעינה מן הדא. דתנינן בברייתא אפלוגתא דתנאי גבי תבואה צבורה בזמן שהתחיל בה מע״ש מותר להסתפק ממנה בשבת ואם לאו אסור להסתפק ממנה בשבת דברי ר׳ אחא ורבי שמעון מתיר וקתני בסיפא ושוין שלא יגע באוצר אבל עושה הוא שביל ברגליו ונכנס ויוצא וש״מ דכ״ע אין מתחילין באוצר תחלה: אית תניי תני מטלטלין את הדימוע. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונדמע הכל מטלטלין אותו בשבת ואיכא דתני אין מטלטלין: בתרומה טהורה. שנפלה לפחות ממאה חולין דחזיא לכהן כדין דמוע שנמכרת הכל לכהן חוץ מדמי אותה סאה. ומאן דאמר אין מטלטלין בתרומה טמאה שדמעה את החולין ואינה עומדת אלא להסקה ולא חזיא בשבת ולא פליגי הני ברייתות:

וכאותו

רידב״ז

אית תניי תני מטלטלין את הדימוע אית תניי תני אין מטלטלין אמר ר״א מטלטלין בתרומה טהורה כו׳ פי׳ הסוגיא הזאת ע״פ דעת הראשונים ז״ל דמובא ברמב״ן וברשב״א ז״ל במס׳ שבת דף קכ״ז גבי דמאי מינו דאי בעי מפקר לנכסי׳ וכו׳ וז״ל הרשב״א ז״ל איכא למידק דאמאי איצטריך למימר הכון הא אפילו לא חזי ליה כיון דהזי לעניים ולאכסניא שפיר דמי וכדאמרינן גבי תרומה כיון דהזיא לכהנים. ע״כ אמר בהום׳ ז״ל דל״ג לי׳ אלא ה״ג דמאי הואיל וחזי לעניים. ויש מעמידים הגירסא ואומרים גבי תרומה הואיל ובע״כ יהיב לכהן וכן הלוף לעירבים איכא למימר כיון דחזי להכי שרי אלא דמאי שהוא מגיעו עד למחר לתקנו לאכילתו והשתא לא חזי לי׳ לא מטלטל לי׳ אלא כיון דאי בעי חזי לי׳ השתא נמי מטלטל לי דרחוי לו שכ״ל ז״ל. ומהאי סוגיא ראיה גדולה לדעת היש מעמידים הגירסא ע״כ מדומע אסור לטלטל. משום דאף דחזיא לי׳ לכהן משום דכיון דלא יהיב בע״כ לכהן אלא מגיעו ומחזיקו בעד עצמו שמא ימלא לי׳ עלי׳ חפי׳ כשנדמע בפחות מק׳ שאין גרסי׳ בירושלמי גבי תרומה טמאה שנדמע בפחות מק׳ שאין שיהום לשורפו שמא ימלא עלי׳ פי׳ שמא יעלה בשוגג אלמא דלא יהוג ביה לע״ע כדין תרומה אלא ימתין שמא ימלא עלי׳ עי׳ בירושלמי תרומות פ״ה ה״א ובשנו״א ז״ל שם דעת הכמים היא שיגוח אולי ימלא לי עלי׳ ולא ימכור לע״ע לכהן עיי״ש ועפ״ז בדימוע לא יהיב בע״כ לכהן אלא ימתין ויניתו שמא ימלא עלי׳ א״כ אסור לטלטלו

שנוי נוסחאות (שי״ס) אלעזר מטלטלין בד״ו לעזר מאן דאמר מטלטלין. (שו״ו) לתרומה בד״ו בתרומה.

חדושי הרד״ל

ומ״ד אין מטלטלין בתרומה טמאה. נראה דגרסינן ובאותו שאין בו כדי להעלות אבל באותו שיש בו כדי להעלות לא (כלומר בזה הכי׳ ה״ע הרי דהא ק״ל כב״ה דגם ת״ס עולה בק״א בפ״ג דתרומות) באותו שיש בו כדי להעלות מאן תנא אין מטלטלין ר״א דתנן כו׳. דר״א ס״ל בסאה תרומה טמאה שנפלה ועלתה תרום ... שלא אומר סאה שנפלה היא שעלתה. כנ״ל. ולע״ג דבר״ס ... והראה שיב נחלק:

מסורת הש״ס

עירובין פ״ב. שבת דף ע״ג. (הגה״ה: ארבע כוסות יין ד׳ פסחים פ״י) שקלים פ״ג הלכה ב. שבת פ״ו ע״ב. שבת קנו פ״א.

עין משפט נר מצוה

כא. א מיי׳ פכ״ו משבת הלכה ו. כב. ב טוש״ע או״ח סי׳ שי״ג ס״א. א. ג מיי׳ שם הלכה טו טוש״ע שם ס׳ ... סעיף א. ב. ד מיי׳ שם פכ״א הלכה כ טוש״ע שם. ג. ה מיי׳ שם פכ״ס הלכה כ. ד. ו מיי׳ שם הלכה יט. ה. ז מיי׳ שם פכ״ו הלכה יח טוש״ע שם סי׳ שח סעיף כט. ו. ח ש״ע סי׳ ... כ״א בהג״ה. ז. ט מיי׳ פ״ז מחמץ ומצה הלכה ט טוש״ע שם סי׳ תעב סעיף ט. ח. י מיי׳ פכ״ו משבת הל׳ ט׳.

גליון הש״ס

[א]עי׳ ק״ע ופ׳ בתוספות שבר קכו ע״ב ד״ס וכי ובערוך ערך נקמז:

[ב]עי׳ בתידושי רמב״ן ורשב״א וכו׳:

ובאותו שיש בו כדי להעלות. אבל באותו שאין בו כדי להעלות לא. מאן תנא מטלטלין ר' אליעזר. *דתנן ר' אליעזר אומר סאה שנפלה היא סאה שעלת. *א"ר אלעזר אדם עומד מע"ש ואומר הרי זו תרומה למחר. ואין אדם עומד בשבת ואומר הרי זו תרומה למחר. רבי יוסי בי רבי בון אומר אין אדם עומד ע"ש ואומר הרי זה תרומה למחר. מתניתא פליגא על ר"י בי רבי בון *לגין טבול יום ומילאהו מן החבית מעשר טבל. אם אמר הרי זה תרומה למחר משתחשך הרי זה תרומה למחר אם אמר הרי זה עירוב לא אמר כלום. פתר לה לשעבר. והתני רבי חייה אומר אית לך מימר לשעבר. חזור בו רבי יוסי בי רבי בון מהדא. מאי

פני משה

ובאותו שיש בו כדי להעלות. כלומר וכן נמי מליני דאף תרומה טמאה מטלטלין והיינו דוקא שיש בו כדי להעלות כגון שנפלה למאה חולין טהורין דאותה מטלטלין אגב החולין כדלקמן. אבל אם אין בה כדי להעלות שנפלה לפחות ממאה לא משום דהוי מדומע ע"י תרומה טמאה: מאן תנא מטלטלין רבי אליעזר. לאו אדימוע קאי. דהא מילתיה דר"א לאו בדימוע היא אלא על מתני' דריש פ' ניטל קאי ואיידי דאיירי הכא בטלטול דימוע מייתי לה הכא כדאמרן. וכן אגב האי דלקמן. והתרומה טמאה איירי דתנינן בפ' כ"ט מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין וקאמר דמאן תנא מטלטלין הטמאה עם החולין ר"א היא דתנינן בפ"ה דתרומות בהלכה ב' סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין. יהא סאה עולה באחד ומאה. ר"א אומר תרום ותשרף כשתעלה הסאה צריך לשורפה שאני אומר אותה סאה שנפלה היא סאה שעלתה והרי היא תרומה טמאה כמו שהיתה ואינה ראויה אלא לשריפה והשתא הא דתנינן מטלטלין הטמאה עם החולין לר"א היא דתנינן לה דלדידיה אכתי שם תרומה טמאה עלה ומטלטל הכל אגב החולין ואלו לרבנן דפליגי עליה התם דלא אמרינן אותה שנפלה הוא שעלתה ותעלה ותאכל נקודים או קליות. א"כ לא מיתוקמא הך דקתני מטלטלין הטמאה עם החולין דאי לפחות ממאה חולין נפלה הוה לה כולה מדומע ע"י תרומה טמאה ואין מטלטלין כדלעיל ואי למאה נפלה א"כ אין שם תרומה טמאה עלה: א"ר אלעזר עומד אדם מע"ש וכו'. גרסינן להא לעיל בפ"ז דדמאי בהלכה ה' על האתני' היו לו תאנים של טבל והוא בבית המדרש או בשדה וכו' וגי' דהכא עיקרית כדפריכית שם: אדם עומד מע"ש ואומר הרי זו תרומה למחר. כלומר דהשמועינן שיכול להתנות ולקרות לה שם ושלא תהא חלה עליה התרומה אלא למחר בשבת ולא מקודם: ואין אדם עומד בשבת ואומר הרי זה תרומה למחר. שאע"פ שאינה מפרישה בשבת מ"מ אפי' קריאת שם אסור מכיון שאינה ראויה להפרים בשבת: ר' יוסי בר בון פליג שאפי' מע"ש אין לו לקרות לה שם תרומה למחר מכיון שאין יכול להפרישה בשבת והאי מתני' דדמאי דקתני התם דקורא שם מע"ש מה שאני עתיד להפרים למחר שאני התם שא"א לו בענין אחר שהרי היא בביהמ"ד או בשדה ואין לו פנאי לתקן אבל בעלמא סבירא ליה דאסור לכתחלה לקרות שם מע"ש שתהא תרומה בשבת: מתני' פליגא על רבי יוסי בר' בון. דתנינן בפ"ג דטבול יום לגין שהוא טבול יום שנטמא וטבלו הוא היום ומלאהו מן החבית שיש בו מעשר טבל שטבל היא להרומת מעשר שלא ניטלה ממנו ואמר הרי זה תרומת מעשר משתחשך ה"ז תרומה למחר וכלומר שהתנה שלא תהא תרומת מעשר עד שתחשך ומשום שאם תחול עליה קודם שתחשך נפסלת היא בכלי זה שהוא טבול יום והלכך דבריו קיימים: ואם אמר הרי זה עירוב לא אמר כלום. דבעינן בעירוב סעודה הראוי מבעוד יום וליכא שאפי' לכהן אינה ראויה עד לאחר הערב שמש שמעינן מיהת שיכול הוא להתנות מע"ש שלא תהא תרומה עד השבת וקשיא לרבי יוסי בר' בון: פתר לה לשעבר. כלומר דהתם בד עבד הוה דמיירי אם אמר ה"ז תרומת מעשר משתחשך אבל לכתחלה לא: והתני ר' חייה. בברייתא אימר הוא ה"ז תרומת מעשר משתחשך. אית לך מימר לשעבר בתמיה שהרי אימר לכתחלה קאמר: חזר בו רבי יוסי בר' בון מהדא. כשהקשו לו מהדא דר' חייה חזר בו ממה שאמר בתחלה: מאי

קרבן העדה

ובאותו שיש בו כדי להעלות. פליג אהא דמשני דברייתא דמטלטלין איירי בתרומה טהורה וכו' אלא מוקי לברייתא דמטלטלין באותו שיש בו כדי להעלות שהתרומה בטלה בחולין ואף על גב שצריך להעלות מתוכו כפי התרומה שנפלה בה מטלטלין וברייתא דאין מטלטל איירי בשאין בה כדי להעלות ותרווייהו בתרומה טמאה שנדמעת איירי: מאן תנא מטלטלין. בשיש בו כדי להעלות דהא מ"מ אסיר להעלות דמתקן הוא בשבת: דתנינן. בפ"ה דתרומות: סאה שנפלה היא סאה שעלתה. וכמאן דמונחת לבדה היא ולא מתקן מידי: ה"ז תרומה למחר. דבשבת אסור לתקן טבל ודאי לכך אומר מע"ש ואע"ג דלא חל שם תרומה עד למחר לא הוה כמתקן בשבת: ואין אדם עומד בשבת וכו'. דאמירה דידיה ה"ל כמתקן ואע"ג דאסור לאכלו בשבת כיון שלא תיקן בשבת כלום לפ"ה אסור דמיחזי כמתקן: אין אדם עומד מערב שבת וכו'. דכיון דלא הוי תרומה אלא בשבת ה"ל כמתקן בשבת: מתניתא. דטבול יום פ"ד: לגין. כעין כד של עץ: ומילאהו מן החבית. שיש בה מעשר טבל היינו מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו דהוא במיתה בעודו טבל ואפילו להכניס אסור: ה"ג אם אמר ה"ז תרומת מעשר משתחשך ה"ז תרומת מעשר אם אמר ה"ז עירוב לא אמר כלום. וה"פ ה"ז תרומת מעשר משתחשך כדי שיעריב שמשו של לגין ולא יפסול התרומה דאם היתה תרומה חלה מבעוד יום היתה נפסלת בטבול יום: הרי זה עירוב לא אמר כלום. לפי שאין עירוב קונה אלא בסעודה הראויה מבעוד יום וזה אינו ראוי עד שיעריב השמש שמעינן מיהת דאם אמר בע"ש שתהא תרומה בשבת דהוה תרומה דאם"ד דאינו תרומה למה קאמר דאם אמר ה"ז עירוב לא אמר כלום לפלוג ולתני בדידיה אם אמר כן בע"ש שתהא תרומה מבערב שאינו תרומה ועוד מדסיפא בשבת רישא נמי בשבת איירי ואפ"ה הוה תרומה וקשיא לרבי יוסי ברבי בון: ומשני פתר לה לשעבר. מתני' איירי בדיעבד שאמר הרי זה תרומה למחר ואז נמי בדיעבד ורבי יוסי לא קאמר אלא דלכתחילה לא יעמוד אדם בערב שבת ויאמר הרי זה תרומה למחר: והתני ר"ח. במתניתין אומר הרי זה תרומה וכן אומר הרי זה עירוב ואומר לכתחלה הוא דמשמע: אית לך מימר לשעבר. וכי אפשר לפרש אומר לשון דיעבד: חזר בו רבי יוסי ברבי בון. מהא דמוקי למתני' בלשעבר: מאי

עין משפט נר מצוה

ט מיי' פ"ה מהלכות חולין הלכה יח

י מיי' פ"ו מהלכות עירובין הלכה טו

מסורת הש"ס

תרומות פ"ה מ"ה (דמאי פ"ז) הלכה ד

טבול יום פ"ד מ"ד עירובין לו ע"ב

תוס' הרי"ד

מתניתא פליגא על ר"י בר"ב לגין טבו"י הר"ז תרומה למחר משתחשך כו' אלמא דיכול לעשות תרומה על מחר פתר לה לשעבר כלומר בדיעבד והתני ר"ח אומר כדי דאף לכתחלה ומסקינן דחזר ר"י בר"ב מהדא ופריך מאי כדון פי' האיך יכול לעשות תרומה על מחר ויחול התרומה בשבת ומשני מכבר לשאפרשנה. הנע עלמך בשיטה תרומה טהורה כו' עד סוף הסוגיא כדי להבין הסוגיא הזאת מוכרחין אנחנו להקדים שיטת ירושלמי במקום אחר ועי"ז יתפרש היטב ונבין האי סוגיא כמאמרם ז"ל ד"ת עניים במקומם ועשירים במקום אחר גרסינן בירושלמי במס' פסחים פ"ג גבי כילד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה. ושיטת הירושלמי דמעמיד ואומר זו אני רוצה ליתן ומשני אחת בתנור [ולא כשיטת הש"ס דילן דקורא שם אחר אפיה והוא נותן לכהן, אתר יו"ט אלא דמשייר אחת בתנור ונשרפת שם ואי דאין שורפים קדשים ביו"ט ע"י העשמה שרי] ופריך ע"ד דר"א יקרא לה שם וירדנה ולגה מניחם בתנור ומשני אסורה לטלטל דהא אין מטלטלין תרומה טמאה ופריך וירדנה ויקרא לה שם ומשני חייבינן להקלה דאכילה דהא תרומה טמאה אסור להניחה בבית אלא צריך להניחה בקרן זוית המיוחד לתרומה טמאה דחייבינן להקלה דאכילה ופריך וליך עמה אחרת לקרן זוית כההיא דתנינן התם מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה עם החולין. ולא דמיא תמן טמאה לצורך טהורה כרם הכא חולין לצורך טמאה [ומוכח מכאן דשוליכנה לקרן זוית קודם קריאת שם וגם יקרא לה שם גם זה אי אפשר דהאי קרן זוית הוא המיוחד לתרומה טמאה ואין מניחין שם חולין כלל ע"כ צריך לקרות שם קודם שיתא בקרן זוית ומתורץ בזה קושית הפ"מ ז"ל] תכריא בעי וישליכנה להפסה ויקדישנה פי' דהוי מקום מאוס ולא חייבינן להקלה שיאכל [כמו דאיתא במס' ב"ק דף קט"ו ע"ב ובמס' פסחים דף ל"ג ע"ב עיי"ש דזה הוי תקנה בכל מקום שלא יבוא לידי תקלה] ומשני דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו פי' כיון דישליכו לאשפה ויהיה מאוס יהא מגילא הפקר ורשאי כל אדם לזכות מן האשפה ע"כ האיך הוא מקדיש דבר שאינו שלו. ופריך ויקדישנה וישליכנה לאשפה כדפירש הק"ע ז"ל דמוליכנה על האשפה ויקדישנה וישליכנה

ידב"ז

לטלטלו וזאת בשנפלה בק' שאין ונתבטלה דיכול לתקן תומ"י ולאכול וזהו פי' הסוגיא אמר ר"א מ"ד מטלטלין בתרומה טהורה. ומ"ד אין מטלטלין בתרומה טמאה פי' דבהרומה טהורה שנדמעה בק' שאין שפיר חזיא לדידיה דהא יכול להרים אותה הסאה ולאכול האחר בשבת גופיה והמרינן היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה כדמוקי לקמן כר"א דאי לרבנן הוי מתקן בשבת מבל"ב בתרומה טמאה דאי אפשר להעלותה דהא אמרינן היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה א"כ מטלטל תרומה טמאה בשבת וזה אסור ע"כ אסור לטלטל כל הדימוע דאינה עומדת בעבור הכהן ז"א דמגיע לה על מחר ירום למחר הסאה תרימה טמאה ויאכל בעצמו ע"כ לא חזי לי' השתא וכדעת היש מי שמעמידים הגי' הנ"ל וע"ז קאמר ובאותו שיש בו כדי להעלות פי' אפי' בתרומה טהורה לא שרי אלא בדימוע שיש בו כדי להעלות דיכול להעלות השתא ולאכול אבל באותו שאין בו כדי להעלות לא משום דמגיע ליה שמא ימצא בו עלי' כנ"ל ולא מקלה לי עבור כהן. וע"ז אמר מאן תנא מטלטלין ר"א דתנן ר"א אומר היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה פי' דאילו לרבנן אסור כלל להעלות דהוי כמו שתורם בשבת משא"כ לר"א דס"ל דתרומה בעינא מהתה וכן הוא בש"ס דילן דף קמ"ב ע"א על הא דגרסינן ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע גרסינן שם ואמאי הא קמתקן ומשני ר' יהודה כר"א ס"ל דאמר תרומה בעינא מהתה דתנן כו' ר"א אומר מדמעת כתרומה ודאי כו' עכ"ל הגמ' פי' רש"י ז"ל בעינא מהתה מונחת לבדה ואינה מעורבת הילכך לא מתקן מידי עכ"ל ז"ל אבל לרבנן אסור להעלות בשבת דהוי מתקן דהוי כמפרש בשבת ודע דמזה הסוגיא בירושלמי וכסוגיא דבבלי דף קמ"ב מוכח כדעת התוס' ז"ל במס' בכורות דף כ"ב ע"ב ד"ה תעלה שכתבו הא דצריך העלי' בק"א הוא משום הפסד כהן אבל אע"פ דעיקר העלי' הוא בשביל זה מ"מ אין יכול ליתן להכהן דמים דלא פליגי ר"א ורבנן אלא אי מדמעת כתרומה ודאי או לפי חשבון אבל פשיטא דקדושת תרומה יש בה עכ"ל ז"ל ומהך סוגיא ראיה גדולה לדבריהם ז"ל דאל"כ אלא דלא הוי קדושת תרומה א"כ אמאי לא אתיא לרבנן ג"כ דהא לרבנן פשיטא דלא הוי מתקן ול"ע לפי שיטת רש"י ז"ל במס' בכורות שם מהך סוגיא. ואולי התוס' ז"ל שמביאין שם ר"א ורבנן דפ' נוטל דף קמ"ב הוא להוק ראייתם ז"ל ודו"ק:

אמר ר"א אדם עומד מע"ש ואומר הר"ז תרומה למחר ואין אדם עומד בשבת ואומר הר"ז תרומה למחר ר"י בר"ב אומר אין אדם עומד מע"ש וכו' והא דאיתא ברפ"ז דמס' דמאי דמתנה בע"ש שיהא תרומה מה דמפריש מחר י"ל דהתם דווקא כדמאי אבל לא בודאי והתם שקלי וטרי הגמ' בזה ועוד י"ל דדווקא שתחול התרומה למחר אסר ר"י בר"ב אבל למפרע מודה והתם מיירי למפרע לפיכך פריך מלוגין שבו"י דהתם ע"כ אינו למפרע ודו"ק: מתניתי

שנויי נוסחאות (כו"ג) דתנן בד"ו דתנינן. (סו"ח) זה בד"ו זו. ר"י בד"ו רבי יוסי. (סו"י) זה בד"ו זו. (סו"א) זה בד"ו זו

טוב ירושלים

והתני ר"ח אומר אית לך מימר לשעבר מאי כדון הזר בו ר' בון. מכבר לשאפרשנה כנ"ל נהגיה. ולבון זה כמו שהוא לפניט גרס להלא"פ לפרש בד"א והגנד"ל נתבך אחריו

ס׳ כפי הר"ת נ"ל כן. אולם כתוב לי דא"כ מוקי למתני' כשאומר בהכא שכומה מכבר וצ"ע

דהא גפ"ז נפסל כבר בטבול יום כיון שהיתה תרומה מפת אירתו. פכ"ל מיק: כה"ג דסירובלמי כאן שגירת ליבנא דבס נקט וניבב"ב אסוהג באמת והזר בו בהדא כו:

מסורת הש"ס

ירושלמי דמאי פ"ז הלכה ה

ירושלמי ערובין פ"ג הלכה ב

שבת קכה ע"א

פי' שבת קכה ע"ב

תוספתא פי"ד ה"ב

שבת קכו ע"ב

שם קכח ע"ב

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ט ממעשר הל' ס:

יב ב מיי' פכ"ה משבת הלכה כא טוש"ע או"ח סי' שח סעיף כא

יג ג מיי' שם פכ"ו הלכה יח טוש"ע שם סעיף כח

יד ד מיי' פכ"ה הל' טוש"ע שם סעיף לט

טו ה מיי' שם הל' כו טוש"ע שם סעיף מ

*מאי כדון מכבר לשאפרשנה הגע עצמך שהיתה תרומה טהורה מכבר לכשאוכלנה. הגע עצמך שהיתה תרומה טמאה מכבר לכשאניחנה בזוית. תני מטלטלין אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה. אמר רבי זעירה הדא אמרה א *טבל שיש עליו. תני מותר לטלטלו כיצד עושה נותן עיניו במקצתו ואוכל השאר. תני *מטלטלין החרדל מפני שהוא מאכל יונים. ואת החצב מפני שהוא מאכל צבאים. ואת הזכוכית מפני שהוא מאכל נעמיות. אמר רבי נתן אם כן יטלטלו הזמורות מפני שהפילין אוכלין אותן: רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים. מה אנן קיימין אם בשיש לו מאותו המין ואותו המין מצוי בשוק דברי הכל מותר. אם בשאין לו מאותו המין ואין אותו המין מצוי בשוק דברי הכל אסור. אלא כינן קיימין בשיש לו מאותו המין ואין אותו המין מצוי בשוק. רבנן אמרין מכיון שאין אותו המין מצוי בשוק ב כמי שאין לו מאותו המין. ורשב"ג אמר מכיון שיש לו מאותו המין כמי שאותו המין מצוי בשוק. א"ר זעירה לא אתייא אלא כרבי חנינא דאמר *עולין היינו עם רבי לחמת גרר. והיה אומר לנו ג בררו לכם הלוקי אבנים ואתם מותרין לטלטלם למחר. א"ר יוסה שנייא היא הכא שהוא ככסא:

הלכה ב מתני' ג *חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלים אותן ד *כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו ושירדו התרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתיכנס ה ומדדין עגלים וסייחים ברה"ר והאשה

קרבן העדה

מאי כדון. אלא היך מפרש למתני' דלא הקשי ליה: מכבר לשאפרישנה. שאומ' מערב שבת תרומה תהיה מעכשיו מע"ש לכשיפרישנה בשבת והיינו בתרומת מעשר של דמאי וכגון שהיו כהן או עני למודים לאכול אצלו שמותר להפריש בשבת כדתנן בדמאי ונמלא שהיה מתוקן מע"ש ואין כאן כמתקן בשבת: ופריך הגע עצמך. אמור בעצמך אם היתה תרומה ודאי שהכהן הוא שמפריש התרומות מעשר והיך הוא אומר דהא אסור להפרישה בשבת נמלא שלא הועיל כלום באמירה: ומשני מכבר לכשאוכלנה. הכהן אומר מעכשיו תהא תרומה לכשאוכלנה בשבת: הגע עצמך שהיתה תרומה טמאה. דלא חזיא למידי ואסור לאוכלה וגם להפרישה אסור: ומשני מכבר לכשאניחנה בזוית. שיאכל החל' ויניח התרומת מעשר בצד הזוית האחר שכן מותר לעשות ואומר שמעכשיו תהא תרומה לכשיניחנה בזוית: ה"ג הדא אמרה טבל שיש עליו תנאי מותר לטלטלו. וה"פ דהתרומה טמאה אסור לטלטלה דלא חזי למידי בשבת אלא ה"ק טבל שיש בו תרומה טמאה מותר לטלטלו וצריכין לומר דהטבל יכול לתקנו בשבת דאל"כ אף שנאמר שהוא טבל אסור לטלטלו וע"כ איירי כשהתנה עליו בע"ש: כיצד הוא עושה. לתקנו בשבת דהא מ"מ אסור לטלטל תרומה טמאה והיך מפרישה: נותן עיניו. במקצת הטבל שיהא מעשר ואוכל השאר: חצב. עשב שמשריש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטין ובו תיחם יהושע את הארץ לישראל: נעמיות. בנות היענה: יטלטלו הזמורות. ראוי הוא להיות לו פילין ולהאכילן: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם בשיש לו מאותו המין. בביתו כגון שיש לו עורבים בביתו וגם שאר בני אדם מגדלין אותן ודאי דמותר לכ"ע את הלוף: אלא כי פליגי ת"ק ורשב"ג. בימי שאין לו מאותו המין. דבטלה דעתו אצל כל אדם: לא אתיא. הא דמתיר במתני' לפנות מפני ביטול בה"מ אלא כר"ח: חמת גרר. שם מקום: בררו לכם. במחשבה בעלמא: ואתם מותרין לטלטל למחר. ש"מ דמותר לטלטל מוקצ' לצורך בה"מ: שנייא הוא. שאני הכא דאבנים כשחישבו לישב עליהן ה"ל ככסא ולפיכך מותר לטלטלן אבל האוצר שאינו ראוי לשום דבר אפשר דאסור:

הלכה ב מתני' זרדין. מין קנים הן שמזרדים כשהן רכים ואוכלים אותם: ואם לאו אין מטלטלין אותם. משום דסתמייהו להסקה קיימי בעינן בהו הזמנה: כופין סל לפני האפרוחים. אשמועינן דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת ובגמרא מפרש לה: שברחה. מן הבי': דוחין. בידי': מדדין עגלים. אוחזו בצוארו ובצדדיו וגוררו ומסייעו ומגעת לו ברגליו: אשה

פני משה

מאי כדון. השתא מפרש לה כלומר והיאך הוא מתנה כשאינו רוצה לקרות לה שם תרומה עד למחר: מכבר לכשאפרישנה. כלו' מעכשיו ולכשאפרישנ' תהא עליה שם תרומה למפרע: הגע עצמך שהיתה תרומה טהורה. וראויה היא לאכילה בשבת לכהן ועל כרחך צריך היא שיפריש מקודם השבת והאיך יתנהג כשאינו רוצה לקרות לה שם תרומה עכשיו: מכבר לכשאוכלנה. אם טהורה היא יאמר כך מעכשיו ולכשאוכלנה אם כהן הוא או שיאמר ולכשיאכל הכהן התול עליה שם תרומה: הגע עצמך שהיתה תרומה טמאה. כגון שנטמא הטבל והתרומה תהיה טמאה ואינה ראויה לאכילה ולשריפה היא עומדת והאיך יאמר בה: מכבר. מעכשיו ולכשאניחנה בקרן זוית כדי ליתנה לכהן לשורפה אחר השבת תחול עליה שם תרומה ובשביל לתקן הטבל קורא לה שם דהולין טמאין חזו ליה: תני מטלטלין אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה. ובשהתנה מע"ש מיירי וכדלעיל דאי בתרומה טמאה בעלמא הא אנן תנן הטמאה עם הטהורה או עם החולין בדווקא: א"ר זעירא הדא אמרה וכו'. ואמתני' דדמאי קאי וכלומר דממתני' שמעינן כן שהרי כשאומר שאני עתיד להפריש למחר אכתי טבל היא אלא משום שיש עליו תנאי מטלטלו בשבת להפריש למחר דהא מטלטלו כשמפריש ממנו: כיצד הוא עושה. לאותו טבל של תנאי נותן עיניו במקצתו במה שאמר להפריש למחר וסומך על זה לתרומה ולמעשר ואוכל את השאר: תני בתוספתא פט"ו מטלטלין החרדל וכו': נעמיות. בנות היענה: מה אנן קיימין. לפלוגתייהו: אלא כי אנן קיימין וכו'. דרבנן סברי הואיל ואין אותו המין מצוי בשוק לשאר כל האדם אע"פ שיש לזה כמי שאין לו דהרי לא שכיחי ורשב"ג ס"ל בתר דידיה אזלינן וה"ז כמי שהן נ"כ בשוק:

הלכה ב מתני' חבילי קש. אגודות של קש ושל עצים ושל זרדים והן ענפי אילן לחים וראוין למאכל בהמה: כופין את הסל לפני האפרוחים וכו'. ואין זה מבטל כלי מהיכנו לפי שאין האפרוחים עומדים עליו ולא היה שם בין השמשות: תרנגולת שברחה. מן הבית דוחין אותה בידים עד שתכנס אבל לא מדדין מפני שהיא נשמטת מן היד (וגמל) זה מגביה ומטלטלה וכן ע"י שנשמטת נתלשין הן כנפיה וה"ה לשאר בהמה חיה ועוף אין עוקרין אותן ממקומן ואפי' בחצר וקאי ברה"ר אלא דוחין אותן עד שיכנסו. אבל מדדין אותן בחצר ולא ברה"ר שמא יגביהם: מדדין עגלים וסייחים ברה"ר. ובנוסחת משנה שבבבלי לא כתוב ברה"ר: והאשה

גליון הש"ס

ז פי' בכ"י סה עורר על דברי הרמב"ם ומפני שבשום לו דסיכא דאית ליה אותו מין או. עוף שאין מצויין מיהר לטלטל כתב גם בדברי הרמב"ם כן אמנם כ"ן מבואר לסיפא דלרבנן אף דאית לה מאותו המין כל שאינו מצוי בשוק אסור ואפשר שהב"י סוכית מלשון הש"ס דילן דקאמר ר"א לאימר אי אית ליה פילין המאי לא אף דקאמר הכא דפילינא שכיחי כדי דכל דאית ליה אף שאינו מצוי מותר מיהא יש לדחות דהאיכא דרשב"ג קאמר לה התם ע"ש ת"ש:

תוס' הרי"ד

ושליכנה שם מידו ומשני וים אדם מפקיר דבר שאינו שלו פי' כיון דיכליך על הפרשה והיה כל אדם ראוי לזכות וא"כ האיך הוא ראוי להפקיר דבר שאינו שלו [ועיי' זה הפירוש מתורץ קושית גליון דמקשה על הב"ח ז"ל] נמלא למידין אנחנו מהאי סוגיא דהתרומה טמאה ביו"ט דאסור לטלטלו חיישינן לתקלה שמא יאכל כיון דאסור לו להוליכה לקרן זוית המיוחד לתרומה טמאה. ועי' בתוס' ז"ל במס' שבת דף י"ח ע"ב ובמס' ב"ק דף קט"ו ע"ב ד"ה אתי וכו' דמאן דחיים לתקלה שמא יאכל אפילו לשהות זמן מועט חיישינן לתקלה. והנה מוכח מהאי סוגיא דאף שיהא מוכרח לשהות יום אחד מוסל"ע אחד חיישינן לתקלה שיאכל. ועפ"ז עולה כעין חומר בע"ה הסוגיא דידן. דר"א ס"ל דעימד אדם מע"ש ואומר הר"ז תרומה למחר כיון שהתנאי הוא בע"ש לא איכפת לן מה שחל התרומה בשבת ור"י בר"ב ס"ל דאסור. אע"פ שהתנאי הוא בע"ש ולא ברינן אלא כדמאי נרפ"ו גבי המזמין אע"ג דגבי הלכה ס' גבי היו לו תאנים של טבל בתוך ביתו גבי וודאי גרסינן כמי שאני עתיד להפריש הרי כן תרומה למחר. לפי גירסת בירושלמי כדמוכח כרפ"ז עי' בשט"א ז"ל דכתב בהדיא דגי' הירושלמי גבי תאנים הרי כן תרומה למחר משמע דמפריש למחר אכן ז"א דר"י בר"ב מפרש להמתניתין דס"ל דיש ברירה וההפרשה רוא על למפרע וכשמפריש בשבת חל התרומה מע"ש. ואינו אסיר לעמוד מע"ש ולאמר הר"ז תרומה למחר רק באופן שיחול התרומה על מחר ונמלא דחל ההקדש בשבת מבא"כ דלא חל ההקדש בשבת כי אם למפרע מע"ש. וקמ"ל כתנא דיכול להפריש אף בשבת על למפרע ועפ"ז יתבאר הסוגיא דידן דהנה במס' דמאי גרסינן לבתר דמסיים אית לך מימר לשעבר מתניתין הלכה ס' היו לו טבל ולבתר המתניתין נגמ' מתחיל הגמ' מאי כדון והפריד בין הדבקים במתניתין דהיו לו תאנים. ולא כגי' דבמס' שבת דגרסינן בב"א ובאמת כגי' דבמס' דמאי מהוקנת דלבתר המתניתין דהיו לו תאנים גרסינן מאי כדון פי' דקשה על ר"י בר"ב מהמתניתין דהיו לו תאנים ומשני לא כמו דקס"ד דאין ברירה ומיירי דמפריש תחלה וגם"כ אוכל ורק דמותר להפריש אפילו ודאי בשבת מחמת שהיו לו תנאי והתרומה חל משעת הפרשה ז"א אלא דמתניתין ס"ל יש ברירה ומכבר לכשאפרשנה. פי' דחל לבתר הפרשה למפרע ואוכל בלא הפרשה ומפריש אח"כ כמו נר"מ בהלוקח יין מבין הכותים דהתם מפריש אחר שבת ואוכל בשבת בלא הפרשה כלל ומתניתין דידן קמ"ל דמותר אף להפריש בשבת כיון דחל ההפרשה על למפרע ובאמת אוכל בלא הפרשה דהוה מכבר לכשאפרשנה ומסיים והולך. הגע עצמך בכיוותא היתה תרומה טהורה מכבר לכשאוכלנה פי' דלאחר האכילה חל התרומה מכבר ונמלא דלא אכל טבלים ומתוקן לכשאכל מכבר ול"ז דמפריש קודם האכילה כדקס"ד. הגע עצמך שהיתה תרומה טמאה מכבר לכשאניחנה בקרן זוית דהא אסור להפריש בשבת תרומה טמאה אפילו כשהיה לו תנאי שמא יאכל כמו דאסור לרדות ביו"ט חלה טמאה ולהניחה בביתו משום דחיישינן לתקלה דתרומה טמאה צריך להניחה בקרן זית המיוחד לתרומה טמאה משום תקלה דאכילה ואי דוליכנה לקרן זוית ז"א דהא אסור לטלטלה להניחה בזוית ולהניחה בזוית וקרא לה אח"כ שם ג"כ אי אפשר כנ"ל אבל כשתפי' תרומה מכבר לכשינית בקרן זוית נמלא דהנית בזוית לכתחילה תרומה טמאה דחלה שם תרומה מתחילה למפרע קודם שהניחה והיינו דקאמר מכבר לכשאניחנה בזוית ולא דיניחנה בזוית ולקרא לה שם תרומה אח"כ ז"א לשיטת הירושלמי במס' פסחים הנ"ל וכי תימא האיך רשאי להניח בזוית כיון דהיה תרומה למפרע נמלא דמטלטל תרומה טמאה ע"ז מסיים הכי מטלטלין אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה. אמר ר' זעירא הדא אמרה טבל שיש עליו תנאי מותר לטלטלו פי' דר"ז מפרש לסברייתא דמיירי בטבל שיש עליו תנאי דמותר לטלטלו הגם שיש בתוכו תרומה טמאה. ע"כ הסיתר דטילטול שפיר דמי [והא דבמס' פסחים הנ"ל אינו מטלטלו כשהוא טבל לתלה ז"א כדברינו לעיל דאין ה"נ דמותר לטלטלן רק דאין לו להנית בקרן זוית המיוחד לתרומה טמאה אלא תרומה טמאה בלבד דישא סיכר דאסור באכילה משא"כ בטבל אין מניחין בם משא"כ בסוגיא דידן דנעשה תרומה למפרע] ומסיים כילד היא עושה דהא אסור להפרישו דאסור בטלטול להניחו בקרן זוית נותן עיניו במקצתו ואוכל השאר. כן הוא פי' הסוגיא בע"ה. והרמב"ם ז"ל פסק דלא כר"מ דאין ברירה בדאורייתא

שינויי נוסחאות (בו"א) לשאפרשנה בד"ו לכשאפרישנת

חדושי הרד"ל

מאי כדון מכבר לכשאפרישנה. לפי הגי' בדמאי קאי כ"ז אמתני' דהתם והדק אג"ב איתא כאן וכי"ב ברבה בירושלמי: אר"ז לא אתי' כו'. אין כאן מקומו אלא בהלכה שאח"ז: אר"ז לא אתי' כ'. עיי' בפרק במה סומנין ה"ב שמפורש דרבי אית ליה מעשה וכדרבב"ח והיינו דקאמר הכא דתני אם התקינן למאכל בהמה דמשמע דווקא ע"י מעשה מטלטלין ולא סגי במחשבה. אתי' כדרבי. ולא כרב ובאר אמוראי דלעיל דס"ל סגי. ודהי שאני הכא בהן ככסא. כלומר שהן מקושרין חבילות יחד ומוכנות לישיבה ולא למאכל בהמה (אך קשה א"כ דמוכנין לישיבה כ"ש דלשתרו בטלטול. ונראה דגרסי' ככיסא והוא מלבון מפספסין הכפין דשלהי שבת ע"ש):

טוב ירושלים

תני מטלטלין ח"ם פם הספוכים היא משנה לקמן ר"פ שבריס ופי' בבבלי קמ"ב א' בסנהד"ל לעיל: אמר ר"ז לא אתייא מתני אלא כר"ח שייך נהלכה ב' כמש"כ בב"ד נהגן ומש"כ הק"ע ברח לכם היינו במחשבה בעלמא במש"ס שלא נגד הגמ' לעיל פ' ס' דאמר שם דהתייא דרבב"א כר"א פי"ש:

פני משה

והאשה מדדה את בנה. אוחזו בזרועו מאחוריו והוא מניע רגליו: א"ר יהודה אימתי בזמן שהוא נוטל אחת. כשמניע רגליו יכול הוא להיות ניטל להגביה אחת מרגליו ומניח אחת אבל אם היה גורר את רגליו אסור לפי שהוא כנושא אותו ובקטן כל כך שהוא גורר רגליו לא אמרינן החי נושא את עצמו והלכה כר' יהודה דכל מקום שהוא אומר אימתי או בד"א אינו אלא לפרש דברי חכמים:

גמ' אמר ר' זעירא לא אתיא. מתנ' דקתני ואם לאו אין מטלטלין אותן ואע"פ שהן ראויין לישב עליהן ומפני שלא התקינן לכך א"כ לא אתיא אלא כר' חנינא וכו' כדאמר לעיל בפ' במה טומנין בהלכה ב' דצריך שיהדנו לכך מע"ש. וה"נ מהאי טעמא אין מטלטלין אותן כדאמרן: אמר ר' יוסי שנייא היא הכא. במתני' שהוא בכוסא וזהו חבילה ודוגמתו לעיל סוף פ' כלל גדול בהוצאת כיס קטן וכדפרישית שם ואין ראוי לישיבה ולכ"ע עד שיתקינן לכך: התיב ר' אלעזר. על הא דר' יוסי והתנינן חבילי קש וכי קש לאו כמפוזר הוא שאפי' הוא בחבילה הוא רק נוח לישב עליו ואפ"ה אין מטלטלין אותן עד שיתקינן לכך: מתניתא פליגא וכו'. כל הא עד סוף הלכה גרסינן לה לעיל פ' כירה בהלכה ז' ושם תמצא מפורש:

הלכה ג מתני' אין מילדין את הבהמה בי"ט. מילדין הוא מסיכת הולד מן הרחם ולא התירו טירחא זו לבהמה אפי' בי"ט: אבל מסעדין. עוזרין אותה ואוחזין את הולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותנין לו דד לתוך פיו כדי שיניק: ומילדין את האשה בשבת. ואפי' בדאיכא איסורא דאורייתא כגון שלא כלו חדשיו ולא פסקו גדוליו דהוי כעוקר דבר מגדולו: וקורין לה חכמה. מילדת הבקיאה בכך ממקום למקום ואין חוששין לאיסור תחומין: ומחללין עליה את השבת. בגמ' קאמר להתיי שאם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה וקמ"ל שאפי' היא סומא משום דמכל מקום מתישבת דעתה בכך דסברה אי איכא מידי הזיא חברתא ועבדא לי: ומשעה שהתחיל הדם להיות שותת עד שתלד וכן אחר שילדה עד שלשה ימים מחללין עליה את השבת ועושין כל צרכיה בין אמרה צריכה אני בין שאמרה איני צריכה ומשלשה ועד שבעה אם אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת ואם שתקה וא"צ"ל אם אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת ומשבעה ועד שלשים יום הרי היא כחולה שאין בו סכנה ואפי' אמרה צריכה אני אין עושין לה מלאכה אלא ע"י נכרי כדין חולה שאין בו סכנה: וקושרין את הטבור. של הולד שהוא ארוך ואם לא יקשרהו ויכרכו איתו יצאו מעיו אבל אין חותכין אותו בשבת ורבי יוסי אומר אף חותכין והלכה כר' יוסי: וכל צרכי מילה עושין בשבת. כמפורש בפרק דלקמן בהלכה ב':

גמ' איזהו סיוע וכו' תוספתא פי"ו: אף מרחמין על הבהמה ביום טוב. ובתוספתא גרים בהמה טהור' וכדמפרש והזיל שאם ריחקה את הולד נותנין גוש של מלח על רחמה שמתוך כך נזכרת לצרה ומרחמת ורוצה היא להניק את בנה. ודוקא בהמה טהורה אבל טמאה לא מרחקה ואי מרחקה תו לא מקרבא: וקוראין לה וכו'. כהאי דתנינן לקמן בפ"ב דר"ה ולא אלו בלבד אלא אף החכמה הבאה לילד וכו' הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח. וקמ"ל דהא דלא תני הכי כהדיא כן משום דסמיך על הא דהכי לה התם: ומחללין וכו' מפרש שמואל שעושין לה מדורה ואפי' בתקופת תמוז: וקושרין וכו'. כהדא עובדא וכו' כלומר וכן לענין חותכין וכהאי דאתת ושאלת לרבי ואמר בתחלה שישאלו להמילדת היאך המנהג וא"ל אין כאן מילדת שיודעת אלא היא. וא"ל זיל בתר מנהגא ואמרה אין כאן מנהג ידוע ואמר לה זילי התיך וכר' יוסי: כיני מתניתא וכו'. מפני דקשיא ליה מאי שייטא דמילה הכא ועוד הא תנינן לה במקומה בפרק דלקמן הלכך קאמר דכן צריך לפרש המתני' וכל צורכי חיה וכלומר דכשם קתני כשם שכל צרכי מילה עושין בשבת כך כל צרכי חיה נעשין בשבת: תני השליא הזאת. שהולד היה מונח בתוכה בשבת שא"א לטמנה בארץ וכדי שלא יוצן הולד העשירים טומנין

גמרא

והאשה מדדה את בנה אמר ר' יהודה [א] אימתי בזמן שהוא נוטל רגלו אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור: גמ' התיב רבי לעזר והתנינן חבילי קש. [ז]וקש לאו כמפוזר הוא. *מתני' פליגא על מאן דמר כל המיוחד לאיסור אסור. *דתנינן [ג] האבן שעל פי החבית מטה על צדה ונופלת. רבי בא בשם רב חייה בר אשי פתר לה בשוכח. ממתניתין פליגא על מאן דמר כל המיוחד לאיסור אסור. דתנינן כופין סל לפני האפרוחים שיעלו ושירדו. ותני עלה עלו מאיליהן אסור לטלטלה. א"ר בון בר חייה קומי ר' זעירא תיפתר במאוס. א"ל והתני ר' הושעיה אפילו סאה אפילו תרקב. אית לך מימר סאה ותרקב מאוסין הן:

הלכה ג מתני' [ג] *אין מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין

[ד] ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת וקושרים את הטיבור ר' יוסי אומר [ס] אף חותכין וכל צורכי מילה עושין בשבת: גמ' איזהו הסיוע [י] מביא יין ונופח לתוך חוטמו ונותן ידו למטה ומקבל ושומט דדיה ונותן לתוך פיו. רשב"ג אומר [י] אף מרחמין על הבהמה בי"ט. כיצד עושה נותן גוש של מלח על רחמה והיא רוצה להניק בנה: וקוראין לה חכמה ממקום למקום. כיי *דתנינן תמן ולא זו בלבד אלא אפילו חכמה הבאה לילד: ומחללין עליה את השבת. שמואל אמר [ח] *עושין לה מדורה אפילו בתקופז תמוז: וקושרין את הטיבור. כהדא אמתיה דבר קפרא נפקא מיילדה בשבת. אתת ושאלת לר' אמר לה אזלון ושאלון לחייתא. אמרה ליה ליכא חייא. אמר לה זילי עבידי כמנהגיך. אמרה ליה ליכא מנהג. אמר לה איזילי חתוך כר' יוסי. כיני מתני' וכל צרכי היה נעשין בשבת. *תני השיליא הזאת בשבת עשירין טומנין

קרבן העדה

ואשה מדדה את בנה. אוחזתו בזרועיו מאחוריו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך: שנוטל אחת ומניח אחת. שהתינוק מניע את רגליו כשמניח אחת מגביה אחת: אבל גורר אסור. מפני שנושאתו: גמ' וקש לאו כמפוזר הוא. וכיון שכן א"ל לשום תיקון למאכל בהמה ואיך תני במתני' אם התקינן למאכל בהמה: על מ"ד. לעיל בפ' כירה: כל המיוחד לאיסור. כלי שמיוחד לצורך דבר איסור כגון מנורה אסור לטלטלו: דתנינן. לקמן פ' נוטל: האבן שע"פ החבית מטה על צדה והיא נופל'. אע"ג דאבן מיוחד לאיסור אפ"ה שרי לטלטלה כיון שלא ייחדו בפירוש לאיסור: ה"ג פתר לה רב בשוכח. ששכח בין השמשות שלא מדעת שלא נעשה החבית בסיס לדבר האסור הלכך מותר לטלטל החבית כדי שיפול האבן: עלו מאיליהן. על הסל אסור לטלטל הסל הרי שהסל מיוחד לאיסור דאל"כ אפי' בעודן עליו יהא מותר לטלטל ואפ"ה מותר לכפות הסל וקשיא למ"ד כל המיוחד לאיסור אסור ויותר נראה דה"ג ותני עלה עלו מאליהן מותר לטלטלו וקשיא למ"ד כל המיוחד לאיסור אסיר: במאוס. שהיה הסל מאוס. הלכך מותר לטלטלו וליתנו לפני האפרוחים דה"ל כגרף של רעי וליסנא בתרא לכך מותר לטלטלו לאחר שירדו אם עלו מאיליהן: אפי' סאה אפי' תרקב. אם עלו עליו אסור לטלטלו וכי אפשר לומר בסאה ותרקב שהן מאוסין הלא אפשר לנקותן בקל ועוד שהרי צריכין לנקותן להשתמש בהם:

הלכה ג מתני' מסעדין. מפרש בגמרא: חכמה. מיילדת: אין מילדין את הבהמה ביום טוב. דאיכא טירחא יתירא: אבל מסעדין. אותה בי"ט: ומילדין אשה בשבת. ואין צריך לומר שמסעדין וכ"ש ביום טוב: וקושרים הטיבור. של ולד שהוא ארוך שאם לא יתקשר ויתכרך בשום דבר ויגביהו התינוק יצא מעיו: גמ' ונופח לו בחוטמו. שנחיריו סתומין לו ברירין: ונותן ידו למטה. מרחם הבהמה ומקבל הולד שלא יפול לארץ: ושומט דדיה. של אמו ונותן לתוך פיו: מרחמין. מאהבין את ולדה עליה: גוש של מלח. חתיכה של מלח דכייב לה וזוכרת צער לידה ומרחמה את הולד אם רחקתו: כיי דתנינן תמן. כי האי דתנן בר"ה פ"ב: ולא זו בלבד. עדים שהולכין לעדות החדש שמחללין את השבת לבוא ולהעיד אלא אפי' החכמה שבאה ליילד מחללת את השבת: עושין לחיה מדורה. להתחמ' בה אם נתקררה עושין מדורה לחיה אפילו בתקופת תמוז שהלינה מזקת לה: מדורה. היסק גדול: נפקא מיילדה. לישראלית בשבת: אתת ושאלת לר'. אם מותר לחתוך הטבור או לא: א"ל. רבי שתשאל למיילדת: אמרה ליה לית כאן מיילדת. א"ל לך עשה כמו שנוהגין כאן שלא רצה לפסוק בפירוש כר' יוסי אם היה שם המנהג לאסור: כיני מתניתא. כן צריכין לפרש למתני' וכל צרכי חיה עושין בשבת ולא כדהני וכל צרכי מילה עושין בשבת דבפרק דלקמן תני לה: טומנין

תוס' הרי"ד

בדאורייתא ולפי גירסת תלמודנו לא גרסינן במתניתין דהאיס פרי בן תרומה למתר אלא פרי בן תרומה וגמלא דמפריש אחר שבת וע"כ כתב בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל דהוא כר"מ אבל אנן דקי"ל דאין ברירה אינו אוכל בלא הפרשה אלא דמפריש ואח"כ אוכל ומותר להפריש בשבת מחמת התנאי אפי' בודאי אבל לר"י כר"ב דס"ל דאסור להפריש בשבת אפילו בתנאי ולפי גירסת הירושלמי למחר ע"כ מפרש דהתנא אזיל בשיטת רבי מאיר דיש ברירה ואוכל ואח"כ מפריש וקמ"ל התנא דאינו צריך להפריש אחר שבת אלא דיכול שפיר להפריש בשבת כיון דהל ההקדש למפרע מע"ש. וראיתי בס' מ"י ז"ל שכתב דזהו תירץ על מתניתין דלגין מכבר לכשיפרים ומביא ראיה מפ"ב דמס' מע"ש דהוא דלמפרע הוא תרומה מ"מ אינו נעשה כלגין. והמעיין בפ"ב דמס' מע"ש כבנו"א ז"ל אין משם ראיה כ"כ. והנלפענ"ד כתבתי. ודו"ק:

רידב"ז

מתניתין פליגין על מ"ד כל המיוחד לאיסור כו' עד סוף הסוגיא עי' לעיל בפ"ג ה"ז דמבואר היטב בדברינו עיי"ש

א"ר

שינויי נוסחאות (סו"ח) ממתניתין כד"ו מהניתא. (סוג"א) ומקבל בד"ו ומקבלו.

חרושי הרד"ל

התיב כו' והתנינן קש שהוא כמפוזר וראוי לבהמה למה צריך בו מעשה וע"כ כדרבי אתי' דווקא:

טומנין אותן בשמן. והעניים טומנין אותן בתבן וחול. אלו ואלו טומנין אותן בארץ כדי ליתן ערבון לארץ:

הדרן עלך פרק מפנין

הלכה א מתני׳

*רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע״ש מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע״פ עדים ועוד א״ר אליעזר כורתין עצים לעשות פחמים לעשות ברזל כלל א״ר עקיבה כל מלאכה שאפשר לה לעשות מע״ש אינה דוחה את השבת מילה שאי אפשר לה לעשות מערב שבת דוחה את השבת:

גמ׳ *א״ר יוחנן הוינן סברין מימר בכל הדברים חלוק רבי אליעזר. ממה שצריך ר׳ אליעזר לדרוש ביכורין. מה ביכורין °שנאמר בעומר דוחין השבת. אף ביכורין שנאמר בשתי הלחם דוחין את השבת. הדא אמרה לא בכל הדברים חלוק ר״א. ולמה צריך ר״א לדרוש ביכורין ביכורין אלא על ידי שעיקר דחייתן שבת ומכשיריהן מלאכה. התיבון והתני לולב ומכשיריו דוחין את השבת. א״ר יונה להביאו מראש הדקל. והתני שופר ומכשירין דוחין את השבת להביאו מחוץ לתחום. ותני כן אין מגרדין ולא מגרדין ולא מפרכין. תני בשם ר״א לולב ומכשיריו דוחין את השבת. א״ר יונה סלקה מתניתין. תני מעשה היה והורה רבי כר״א. א״ר יוחנן *חבורה היתה מקשה מה ראה ר׳ להניח דברי חכמים ולעשות כר״א. א״ר הושעיא שאלנו את רבי יהודה הגוזר ואמר לנו במבוי שאינו מפולש כהדא תנינן אסור לטלטל מתוכו לבתים ומבתים לתוכו. א״ר אבהו קיימתיה בתינוק ובאיזמל ששבתו במבוי. ואינו אסור לטלטלו בכל המבוי. *בעון קומי רבי יוסי כמה דאתמר בכלים

מסורת הש״ס

טומנין אותו בשמן. שהיא רפואה לחמם הולד: ערבון לארץ. שמיד כשנולד קובר ממנו בארץ שאף האדם יקבר שם וזה הערבון:

הדרן עלך פרק מפנין

הלכה א מתני׳ איזמל. לגזול את התינוק וקאי אמתני׳ דפרקין תורה אור

דלעיל דסליק מיניה וכל צרכי מילה עושין בשבת: מגולה. בפני הכל ומשום חיבוב מצוה צריך לגלויי: ובסכנה. שגזרו העכו״ם על המילה: מכסהו. כדי שלא ירגישו: ע״פ עדים. שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא ולא יחשדוהו שמביא כלים אחרים תחת כנפיו אבל שלא בשעת הסכנה לא סריכן בעדים משום חיבובי מצוה: לעשות ברזל. לצורך האיזמל: כלל אר״ע וכו׳. נחלק על ר״א במכשירי מצוה שאין דוחין הואיל ואפשר לעשות מע״ש: מילה עצמה שאי אפשר לעשותה מע״ש. דזמנה ביום השמיני דוחה את השבת:

שבת קל ע״א
שם קלא ע״א
ויקרא כ

גמ׳ הוינן סברין מימר. סלקא אדעתין לומר דבכל מכשירי מצוה פליג ר״א וסובר דדוחין שבת: ממה שצריך ר״א לדרוש גז״ש דביכורים ביכורים. דכתיב בשתי הלחם ביכורים ובעומר ביכורים לגז״ש דשתי הלחם דוחין שבת: הדא אמרה וכו׳. ש״מ דלאו בכל מכשירי מצוה פליג ר״א ואפילו באותן שדוחין הן עצמן אין מכשיריהן דוחין שבת חוץ ממילה דאל״כ גז״ש למה לי: ופריך ולמה צריך ר״א לדרוש גז״ש דביכורין ביכורין. הא עיקר מצותה ודאי דדחי שבת דמ״ש שתי הלחם מכל קרבנות ציבור הקבועים להם זמן דדוחין שבת: אלא ע״י שעיקר דוחה שבת. בלא גז״ש וכי אתי גז״ש לרבות מכשירין כגון שלא נאפו מע״ש שאופין אותו בשבת אע״ג דמלאכה דאורייתא היא מכשיריה דוחין את השבת אבל מכשירי מצות שהן שבות לד״ה דוחין את השבת: לולב ומכשיריו דוחה את השבת. אע״ג דליכא קרא ש״מ דלכל א״ר אליעזר המכשירין דוחין את השבת דאל״כ לולב מנ״ל שמכשיריו דוחין את השבת: ומשני להביאו מראש הדקל. הא דמתיר מכשירי לולב היינו דוקא באיסורי דרבנן כגון להביא מראש הדקל דאינו אלא איסור שבות אבל באיסור דאורייתא לא: ומשני להביאו מחוץ לתחום. הוא דדוחה שופר את השבת אבל באיסור דאורייתא לא: ותני כן. ותניא נמי הכי דאיסור דאורייתא אינו דוחה: אין מגרדין. השופר מבחוץ: ולא מגרדין. מבפנים: ולא מפרכין. העוקצין היוצאין ממנו: א״ר יונה סלקה מתניתין. ליתא למתני׳ דמשמע דהלכה כר״ע דהא ר׳ הורה כר״א ל״א סלקה למהניהין דתני בה דר״א יליף מגז״ש דשתי הלחם מכשיריו דוחין את השבת דהא תני בשם ר״א דאף לולב מכשיריו דוחין את השבת אפי׳ במלאכה דאורייתא ולפ״ז צ״ל דגרסי׳ בברייתא דתני בשם ר״א דמכשירי לולב דוחין שבת אפילו במלאכה ממש א״כ כיון דתני כן בשם ר״א דייק דאפי׳ במלאכה דאורייתא קאמר דאי בשבותי׳ אפי׳ רבנן מודו: חבורה היתה מקשה. כלומר קשיא להו לבני הישיבה: ומשני א״ר הושעיא וכו׳. לא כך הוה מעשה שהורה ר׳ כר״א: ר״י הגוזר. המל את התינוקות: במבוי שאינו מפולש. הוה המעשה אלא שלא נשתתפו והתיר רבי להביא מבית למבוי וסברוהו דכר״א פסק רבי וליתא דלית כאן איסור כלל: ופריך כהדא תנינן וכו׳. וכי לא תנינן בכזה שאסו׳ לטלטל ואיך התיר רבי אם לא דכר״א ס״ל: קיימתיה. הא דהתיר רבי בתינוק ובאיזמל ששבתו במבוי עצמה ולא בבית שבמבוי ולכך התיר רבי לטלטלו: ופריך ואינו אסור לטלטלו. אפי׳ במבוי עצמה מגד זה לגד זה כיון שלא נשתתפו: כמה דאתמר. כמו שאתה אומר בכלים

עין משפט נר מצוה

טומנין אותה בשמן וכו׳ אלו ואלו טומנין אותה אחר השבת בארץ כדי ליתן ערבון לארץ כלומר למשכון ולסימן שישוב אל העפר כשהיה:

הדרן עלך פרק מפנין

מתני׳ רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע״ש. האיזמל למול את התינוק מביאו בשבת דקסבר כל מכשירי מילה דוחין את השבת ואפי׳ לעשות איזמל בשבת למול כדקתני בסיפא לר״א והכאה דקתני משום דקבעי למימר ובסכנה מכסהו ע״פ עדים: מגולה. להודיעו שחביבה מצוה זו שמחללין עליה את השבת ובשעת הסכנה שגזרו שמד על המילה מכסהו וצריך שיהיה על פי עדים שיעידו שהאיזמל של מילה הוא מביא כדי שלא יחשדוהו שהוא נושא חפציו בשבת ועוד אמר ר״א שאף כורתין עצים לעשות פחמין כדי לעשות כלי ברזל למילה. וקמ״ל שאפי׳ רבוי המלאכות של מכשירי מילה דוחין את השבת: כלל אמר ר׳ עקיבא. ר״ע פליג עליה דר״א וקאמר בזה הוא הכלל שכל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת כמו המכשירין של המילה אינה דוחה את השבת אלא מילה עצמה שא״א לעשותה מע״ש היא שדוחה את השבת והלכה כר״ע:

א מיי׳ פ״ב מהל׳ מילה הל׳ י טוש״ע א״ח סי׳ שלא ס״ו וטוש״ע יו״ד סי׳ רסו ס״ב

גמ׳ אמר ר׳ יוחנן הוינן סברין מימר. מעיקרא שבכל הדברים של מילה חילק ר״א וס״ל דהמכשירין של המצוה דוחין את השבת כמו המצוה עצמה אלא מדחזינן ממה שצריך ר״א להביא ראיה שמכשירי שתי הלחם של עצרת דוחין את השבת ודריש ג״ש בכורים בכורים נאמר בעומר מנחת בכורים ונאמר בשתי הלחם בכורים תהיינה מה בכורים שנאמר בעומר דוחין את השבת המכשירין שלו כמו ההקרבה עצמה כגון הקצירה והטחינה ושארי מלאכות דדרשינן מבחריש ובקציר תשבות מה החריש רשות אפי׳ לגבי העומר אף הקציר של רשות הוא שתשבות בו יצא קציר העומר שהוא מצוה דכתיב ביה וקצרתם והבאתם שצריך לקצור לשם העומר דוחה הוא את השבת אף בכורים שנאמר בשתי הלחם דוחין המכשירין את השבת וא״כ הדא אמרה שלא בכל מכשירי מצוה חלוק ר״א דאל״כ הך ג״ש למה לי: אמר ר׳ שמואל בר רב יצחק. לעולם אימא לך שאף בכל מכשירי מצוה חלוק הוא ר״א ולמה. הוא צריך לדרוש הך ג״ש אלא מפני שעל ידי שעיקר דחייתן שבת ומכשיריהן מלאכה כלומר שהעיקר דהיית שבת של מכשיריהן הכל מלאכה גמורה הן כגון טחינן והרקדתן ולישתן ואפייתן דלר״א דוחין הכל את השבת ואי לאו ג״ש מעומר ה״א דלא ניתנה שבת לדחות אצל כל אלו המלאכות אלא אפייתן בלבד היא שדוחה את השבת והלכך יליף מעומר דמה העומר הקצירה וכל המלאכות שאחריה דוחין את השבת אף בשתי הלחם כן ולאשמועינן שאפי׳ יש במכשירי מצוה הרבה מלאכות גמורות אפילו הכי דוחין כולן את השבת התיבון והתני לולב ומכשירין דוחין את השבת לר״א כדמסיים בברייתא דלקמן ולדידך דאמרת דר״א קמ״ל בהך ג״ש דעומר דאף שיש מלאכות הרבה של מכשירי מצוה דוחין כולן את השבה והשתא מאי מכשירין מהרבה מלאכות איכא גבי לולב דאיצטריך ליה לאשמועינן גם בלולב כן: אמר ר׳ יונה להביאו מראש הדקל. ולאתכו ואיכא כמה מלאכות ג״כ אחר התליכה כגון לגררו ולתקנו וליפותו כדמייתי מהברייתא לקמן אלא דאפסקיה בהפירכא משופר דלקמיה: והתני שופר ומכשיריו דוחין את השבת לר״א ומאי היכא מכמה מלאכות של מכשירין דשופר ומשני לאתויי נמי להביאו מחוץ לתחום וכמ״ד תחומין דאורייתא: ותני כן אין מגררין ולא מגרדין במגרדת ולא מפרכין. כמו מפרכסין וכלומר דאשכחן גבי לולב וכן גבי שופר נמי מלאכות הרבה במכשיריהן כגון לגררן ולגרדן כדי להחליקו ולפרכסו ליפותו וכל אלו מלאכות הן: תני בשם ר״א לולב וכו׳ ואמר ר׳ יונה עלה דהשתא סלקת מתניתא שמסויימת היא הברייתא דקתני בהדיא בשם ר״א ולא כההיא דלעיל דקתני סתמא ועל כרחין הוה בעינן לאוקמא כר״א ועפי ניחא הך ברייתא דקתני בהדיא כן: תני מעשה היה. שנשכחו להביא איזמל מע״ש והורה רבי כר״א להביאו בשבת: חבורה היתה מקשה. היה קשה לבני החבורה מה ראה רבי וכו׳: שאלנו את ר׳ יהודה הגוזר שהיה מל את התינוקות היאך היתה המעשה ואמר לנו במבוי שאינו מפולש היה ופריך והא בהדיא תנינן לקמן בפ״ו דעירובין שהמבוי שלא נשתתפו בו אסור לטלטל מתוכו לבתים ומהבתים לתוכו והך מבוי שלא נשתתפו בו הוה שאם נשתתפו לא היה צריך הוראה להתיר: אמר ר׳ אבהו קיימתיה. להא דכך היה בתינוק ובאיזמל ששבתו בתוך המבוי וטלטלו האיזמל בהמבוי עצמו ולא ממנו להבית ופריך ואכתי ואינו אסור לטלטלו בכל המבוי וכן בעון קומי ר׳ יוסי דמי נימא דכמה דאת אמר בכלים

עירובין פ״ו הלכה ה) בס

שינויי נוסחאות (שו״ד) ר׳ אליעזר בד״ו רבי אלעזר. (שו״ז) ר״א ולמה בד״ו רבי אליעזר אמר רבי שמואל בר רב יצחק בכל הדברים חלוק רבי אליעזר ולמה. (שו״ד) סלקה מתניתין בד״ו סלקת מתניתא. (שו״ס) ומבתים בד״ו ומן הבתים. (שו״ג) יוסי בד״ו יוסה. דאתמר בד״ו דאת מר.

חדושי הרד״ל

יהי׳ ואלו טומנין אותן. נ״ב עיין במאירי דנרם בחול כו׳ ר״ל שלא בשבת באו קוברה ממש בארץ: הד״א לא בכל הדברים חלק ר״א. נראה לי שחסר כאן וצ״ל עוד פעם. לא בכל הדברים חלק ר״א ולמה צריך ר״א וכו׳. ודיחויא הוא דקדחי דלעולם בכל הדברים חלק ר״א ולמה צריך ר״א גז״ש דבכורים היינו טעמא כדמסיק ואזיל: ע״י שעיקר דחייתן שבות ירמיה דלומר דר״א ס״ל במילה וכי״ב שעיקר מצותו יש בהן מלאכה הדוחה שבת אין כ״ג דבכלהו מכשיריהן נ״כ דחו בלא קרא. אבל בשתי הלחם שאין בעיקר מצותן שהיא התנופה דהיית שבת כ״א שבות. במכשיריו איכא מלאכה ע״כ צריך קרא למכשיריו דדחו: והתני לולב ומכשיריו כו׳ ולולב נ״כ אין בעיקר מצותו דחיי׳ שבת אלא טלטול (כדאי׳ בבבלי ר״פ לולב וערבה נ״כ) ואפ״ה ס״ל לר״א מכשירין דחו בלא קרא גם כן (והא״נ דלמאי דס״ד לא לכל הדברים קשה שפי). ומשני דהא״: דמכשירין דידהו לא דחו מלאכה גמורה אלא שבות כדמסיק:

עין משפט
נר מצוה

ב
א מיי' פ"ה מעירובין הלכה טו טוש"ע או"ח סי' שפח סעיף א

ג
ב ש"ע יו"ד סי' רמב סעיף לא בהג"ה

ד
ג מיי' פט"ו משבת הל' כב טוש"ע או"ח סי' שכב ס"ג

ה
ד מיי' פ"א מקרבן פסח הלכה יט

א בכלים ששבתו בכל החצר מטלטלין אותן בכל החצר ודכוותה כלים ששבתו במבוי מטלטלין אותן בכל המבוי בשבת. שאלון ליה ולא אגיבון דלא הוה רבי יוסי אמר אלא כל מילה באתרה. כד אתון לעירובין אמר לון בשם רבי יוחנן כלים ששבתו במבוי מטלטלין אותן בכל המבוי. ודכוותה כלים ששבתו בחצר מטלטלין אותן בכל החצר. רב אמר אין מטלטלין אותו אלא בד' אמות. א"ר יוסה בי רבי בון רב כדעתיה ורבי יוחנן כדעתיה. רבי יוחנן דו אמר קורה בלא שיתוף מתרת. הוא דאמר מטלטלין אותן בכל המבוי. רב דו אמר אין קורה מתרת בלא שיתוף. הוא דאמר אין מטלטלין אותן אלא בד' אמות. על דעתיה דר' יוחנן לאיזה דבר משתתפין בכל המבוי. א"ר יוסה בי רבי בון כדי לעשות כל הרשויות אחת. ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי סכין של מילה עושה לה חולה ומביאה. בר מרינה ה"ל עובדא שאל לר' סימון ושרא שאל לר' אמי ואסר ואיקפד רבי סימון. [ז]ולא כן תני נשאל לחכם והתיר ישאל לחכם אחר שמא יאסר. א"ר יודן הכין הוה עובדא שאל לר' אמי ואסר ליה. לר' סימון ושרא איקפד ר' אמי כהדא דתני [ו] נשאל לחכם ואסר אל ישאל לחכם אחר שמא יתיר. בימי ר' ירמיה אינשון מפתחייא דסדרא רובא אתון ושאלון ליה אמר לון *כד תחמון שטפא עבר אייתינון דרך חולה. חייליה דר' ירמיה מהדא [ג] *כל חולה שנעשית בין לדעת בין שלא לדעת הרי זו חולה. רבי יודא בר פזי הורי להביאן דרך מנעלין. ר' היננא בר פפא הורי לעשות חולה ולהביאו דרך מנעלין. [ז]ר' שמואל בר אבדומי הוה ליה עובדא למינזר לרב ששעה בריה אנשון מייתי איזמל. שאל לר' מנא אמר לו ידחה למחר. שאל לרבי יצחק בר אלעזר אמר לון מישחוק קונדיטון לא אנשיתון ומייתי איזמיל אנשיתון. ידחה למחר. רבי יוסה בי ר' בון בשם רב חונה [ז]מתני' אמרה כן שאסור לעשות חולה דתנינן ר"א אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה שאם אומר את כן שמותר לעשות אף הוא אינו מוצא לעשות חולה ומביאו. *שאלו להלל הזקן מה לעשות לעם שלא הביאו סכיניהן עמהם. אמר להן הלכה שמעתי ושכחתי אלא הניחו להן לישראל אם אינן נביאים בני נביאים הן. מיד [ד] כל מי שהיה פסחו טלה היה
תוחבה

פני משה

בכלים ששבתו בכל החצר שמטלטלין אותן בכל החצר שאע"פ שלא עירבו החצרות ואסור לטלטל מחצר לחצר מכל מקום באותו החצר ששבתו הכלים מותר לטלטל בכולה ולא גזרינן שמא יוציא אותן לחצר אחרת ואם נאמר ודכוותה גבי מבוי שלא נשתתפו בו שמותר לטלטל הכלים ששבתו במבוי ואף בכל המבוי כולו: שאלון ליה. והדר שאלו זה ממנו פעם אחרת ולא השיבם כלום שכך היה מנהגו של ר' יוסי שלא אמר דבר אלא במקומו וכשהגיעו ללמוד מסכת עירובין אז פשט להן ואמר בשם רבי יוחנן כלים ששבתו במבוי וכו' ודכותה וכו' כלומר כדין כלים שבחצר כך דין כלים שבמבוי: רב אמר. שבמבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין אותן הכלים ששבתו בתוכו אלא בד' אמות שהחמירו בו לעשותו ככרמלית: רב כדעתיה ור' יוחנן כדעתיה. כל חד וחד לשיטתיה אזיל דפליגי לקמן בעירובין ור' יוחנן דהוא אמר הקורה של המבוי מתרת היא אפי' בלא שיתוף לאותן הכלים ששבתו במבוי ולרב אין הקורה מתרת כלל בלא שיתוף: על דעתיה דר' יוחנן. א"כ לאיזה דבר משתתפין בכל המבוי: כדי לעשות כל הרשויות א'. שיהא מותר לטלטל אף הכלים ששבתו בתוך הבתים להמבוי ומהמבוי להבתים: סכין של מילה. שלא הביאו מע"ש עושה לה חולה. מלשון מחול הוא כלומר מחילה של הרבה בני אדם מכאן ומכאן כדרך שעומדין במחול ומביאה דרך מחילה זו: ושאל לר' סימון. אם להביא ע"י מחילה של בני אדם ושרא ליה כמו שקיבל מריב"ל וחזר ושאל לרבי אמי ואסר ליה: ואיקפד ר' סימון. על בר מרינה ואמר ולא כן תני נשאל לחכם והתיר לו אלא ישאל להכם אחר שמא יאסור לו ויבא לידי מחלוקת. אמר ר' יודן לא כך היה אלא הכין הוה עובדא שבתחלה שאל לר' אמי ואסרו ואח"כ שאל לר' סימון והתיר ור' אמי הוא שהקפיד כהדא דתני וכו': אנשון. שכחו את המפתח של בית המדרש הגדול ובאו ושאלו את ר' ירמיה ואמר להן כשתראו שטף של בני אדם הרבה שעבר תביאו המפתח דרך המחילה של המחול: חייליה דר' ירמיה. שהתיר אפי' אומר להם שיעמדו כדי להביא שהרי שטף זה עובר היה וכשירצה להביא היה צריך לומר להם שיעמדו ויעשו כמחילה וסייעתיה מהדא ברייתא כל חולה במחילה בין נעשית לדעת בין שלא לדעת ה"ז מחילה: להביא דרך מנעלין. כלומר דרך חצרות הנעולין ומזה לזה ור"ש דאמר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן: ר' חיננא בר פפא. לא רצה לסמוך לא על המחילה של בני אדם בלבד ולא על דרך חצרות בלבד והורה לעשות מחילה ולהביא דרך החצרות הנעולות: למיגזר. למול לרב ששעה בריה ושכחו להביא האיזמל: ידחה למחר. המילה וחזר ושאל לר' יצחק בר' אלעזר והשיב בדרך כעס מישחוק הקונדיטין הבשמים של היין כדי לשתות לא שכחתם ולהביא האיזמל של מילה שכחתם וידחה המילה למחר ולא רצו להתיר דרך מחילה של בני אדם: מתני' אמרה כן. שאסור לעשית מחילה של בני אדם כדי להביאו דהא דתנינן רבי אלעזר אומר וכו' וכלומר מהא דפליג רבי עקיבא ואוסר מביא ראיה שאם אומר את כן שמותר לכתחילה לעשות מה"ל של בני אדם ולהביאו א"כ אף הוא אינו מילא לעשות חולה ומביאו בתמיה וכי אינו מילא לעשות כן ואמאי לא קאמר רבי עקיבא לא שיביאו כך כדר"א אלא יעשה מחילה של בני אדם ויביאו אלא ודאי שאסור לעשות כן דכל מחילה שנעשית לדעת לאו מחילה היא: שאלו להלל הזקן מה לעשות לעם וכו'. סוגיא זו כתובה בריש פ"ו דפסחים גבי הא דקאמר התם זו הלכה נעלמה מזקני בתירה פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת ולא היו יודעין אם פסח דוחה את השבת אם לאו אמרו יש כאן בבלי אחד והלל שמו ששימש את שמעי' ואבטליון יודע וכו' עד אע"פ שהיה יושב ודורש להן כל היום כולו לא קיבלו ממנו עד שאמר להן יבא עלי כך שמעתי משמעיה ואבטליון כיון ששמע ממנו כן עמדו ומינו אותן נשיא עליהן כיון שמינו אותן נשיא עליהן התחיל מקנטרן בדברים ואומר מי גרם לכם לצורך לבבלי הזה לא על שלא שימשתם לשני גדולי הדור שמעיה ואבטליון שהיו יושבין אצליכם כיון שקינתרן בדברים נעלמה הלכה ממנו אמרו לו מה לעשות לעם ולא הביאו סכיניהם וכו':
כל

קרבן העדה

בכלים ששבתו בחצר אף על גב דלא עירבו הבתים שבחצר יחד ואסור להוציא מבתים לחצר ומחצר לבתים אפילו הכי מטלטלין הכלים ששבתו בחצר בכל החצר: ודכוותה וכו'. ובעו מיניה מי אמרינן כמו כן בכלים ששבתו במבוי שמטלטלין בכל המבוי או דלמא שאני חצר דיש לו ד' מחיצות משא"כ במבוי: בשבת שאלון ליה. אימתי שאלו מר' יוסה כשהיו עסוקין במסכת שבת ולא השיב להם: דלא הוה וכו'. שלא היה ר' יוסי משיב על כל דבר אלא במקומו הראוי לו ושאלה זו מקומה בעירובין: כד אתו. ללמוד מס' עירובין: ה"ג אמר לון וכו' בכל המבוי רב אמר וכו' וכ"ה בעירובין: אין מטלטלין. כלים ששבתו במבוי שלא נשתתפו אלא בד' אמות: רב כדעתיה. רב לשיטתו. ור"י לשיטתו: ר"י. שהוא אומר דקורה לבד מתרת המבוי אפי' בלא שיתוף לכך קאמר"י דכלים ששבתו במבוי מטלטלין בכל המבוי: לאיזה דבר משתתפין במבוי. דהא בלא"ה מותרין לטלטל בכל המבוי: כדי לעשות כל הרשויות אחת. שיהא מותר לטלטל במבוי ואף מן הכלים ששבתו בבית: עושה לה חולה. שורות של בני אדם ומביאה דרך רה"ר דבני אדם כמחילה דמיין: הוה ליה עובדא. בא מעשה לידו ששכחו ולא הביאו איזמל של מילה: שרא. ליה למיעבד חולה ופריך ולא כן תני וכו' שמא יאסר. ומותר לו להחמיר על עצמו ולמה איקפד רבי סימון: הכין הוה עובדא. מתחלה שאל לרבי אמי ואסר ואח"כ שאל לרבי סימון: ואיקפד רבי אמי. דאסור לשאול: שמא יתיר. כיון דלא ידע דחכם אחר אוסרו וקי"ל חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר: אנשון. שכחו מפתחות של בית המדרש הגדול להביאן מע"ש לבית שבחצר בה"מ: אתון ושאלון ליה. לרבי ירמיה: א"ל. כשתראו שהרבה בני אדם עוברים תעשו אותן שורה ותוכלו להביא המפתחות לשם: חייליה דר"י. ראייתו של ר"י דהתיר לעשות חולה לדעת בני אדם העומדים שם מהא: בין לדעת. שיודעים העומדים שם שהעמידום כדי שיעשו מחילה: הרי זה חולה. ומטלטלין על ידה: דרך מנעלין. דרך מקומות הנעולים בלילה: הוה ליה עובדא. היה מעשה לימול אצל רב ששעה בנו ושכחו ולא הביאו איזמל מע"ש: מישחו קונדיטין. לשחוק בשמי' ליתנן בתוך היין לא שכחת' ולהביא הסכין למולה שכחתם: אף הוא אינו מוציא לעשות חולה. בתמיה וכי אינו יכול למלאות אנשים לעשות חולה כדי להביא הסכין בר"א מתיר לעשות איסור דאורייי' אלא ודאי דאף חולה אסור לעשות לדעת הלכך מתיר ר"א להביאו מגולה ל"א ה"פ דדייק ממתניתין דאסור לעשות חולה דאל"כ למה מתיר רבי אליעזר להביאו מגולה ומשני שאם אומר וכו' דממתני' ליכא למידק שאף שאתה מתיר לו לעשות חולה מ"מ אילטריך להשמועי' דמותר להביאו מגולה דלפעמים אינו מועיל לעשות חולה מה לעשות לעם: שלא הביאו סכיניהם. לשחוט את הפסח בע"פ שחל להיות בשבת אם מותרים להניחו על גבי טלה שהוא מחמר כלאחר יד שאין דרך טלה לשאת משא ובגי מדאורייתא ובמקום מצוה דמעכב עשיית הפסח דחיק שבות זה או לא דחינן: בני נביאים הן. והן מעצמן יעשו כפי הדין:
תוחבו

מסורת
הש"ס

פי' כריתות פד פ"ב

פי' שבת קל"ב.

(אין ירדים פ"א) פסחים סו ע"א.

נליון
הש"ס

ז פ' ק"ע ולא זכי' מדברי התוס' פ"ז דף ז ע"א ד"ה שנשאל. ועיין ברא"ש שם וכר"ן פ"כ דע"ז ופי' בב"י יו"ד סי' רמב ס"ק נט:

ז ע' ברא"כ"ן פי' בפ הגי' בשיטי:

ז מכאן מוכח דאף לר"א מהדרינן במכשירין לעשות דרך היתר וע' בחי' רמב"ן ורשב"א ר"פ וצ"ע:

שנויי נוסחאות (שו"ת) אותו בכ"ז אותן.

בכור לארן

שאל לר' סימון ושרא. הוס' פ"ו דף ז':

חדושי הרד"ל

ולא כן תני נשאל לחכם והתיר ישאל לחכם אחר שמא יאסור. פיי' בתוס' ע"ו דף ז'. ד"ה שנשאל כו' שהיה תני' לפניהם לא ישאל ונדחקו בה. ועיי' תשובת רדב"ז כהדב ח סי' שם"ב בארך בזה: **דרך** מנעלין. מנעלים ממש שאינו כדרך הוצאה כדתנן בפ' במה אשה:

עמודי ירושלים תנינא

מתני' אמרה כן שאסור לעשות חולה. ע' בגליון הש"ס של ומכאן מוכח דאף לר"א מהדרינן במכשירין לעשות דרך היתר. וע' בחי' רמב"ן ורשב"א ר"פ וצ"ע עכ"ל אולם לפמ"ש בפ"מ לפרש דברי הירושלמי דמביא ראיה מהא דפליג ר"ע ואוסר דאמאי לא אמר ר"ע שיביא ע"י חולה ע"ש א"כ לפ"ז לק"מ ולעולם גם לר"א כשאפשר למיהדר אחר היתירא לא מהדרינן ולאייתי להעיר ע"ד הרמב"ן בחידושיו לשבת (דף ק"ל ע"א) של' להוכיח דר"א סובר דאע"ג דאם אפשר לעשות כן באופן שלא יתחלל שבת עכ"ז לא מהדרינן לעשות בהיתר וכ' ומסקנא נמי בפ' המוציא תפילין משמע הכי דמכשיר מצוה לר"א אע"ג דאפשר לשנויי לא משנינן וכ"ש במכשירי מילה עכ"ל והוא תמוה ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דהמפיין בעירובין (ק"ג ב') דרבא אמר דמתני' ר"א הוא ומודה ר"א דכמה דאפשר לשנויי משנינן והכיח כן מהא דכהן שלקתה בו יבלת כו' ורצו לדחות לא לעולם רבנן ומקשו ע"ז וסיימו דר"א הוא ותו לא מידי ומוכח דמסקנת הש"ס דר"א מודה דכל דאפשר לשנויי משנינן וע' ברש"י של' דה"נ ואי רבנן נשקליה נהליה ביד וגם המאיר גרס נשקליה בכלי וע' ברש"ל ובת"ח ולכל הגירסאות המסקנא דר"א הוא ומוכח דכל דאפשר לשנויי משנינן היפוך דברי הרמב"ן וצע"ג:

תוחבה בגיזתה. גדי היה קושרו בקרניו. ונמצאו פסחיהן מביאין סכיניהן עמהן. כיון שראה מעשה נזכר הלכה. אמר להן כך שמעתי מפי שמעיה ואבטליון. ר' זעירה בשם ר"א כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה. *תמן תנינן [א] רכב עליה נשען עליה נתלה עליה עבר בה נהר. קיפל עליה המוסירה טליתו עליה פסולה. הדא ילפה מההיא וההיא ילפה מהדא. הדא ילפה מההיא [ב]שאם תלה בה סכין לשחוט כשירה. וההיא ילפה מהדא שכל עבודה שהיא לשם קדשים אינה עבודה. יתירו להן ע"י חולה. אלא כר' אמי. ואפי' תימר כרבי סימון כשם שנעלמה זו כך נעלמה זו. א"ר אבין והלא אי אפשר לשני שבועות שלא חל י"ד להיות בשבת. ולמה נעלמה הלכה מהן. כדי [ג]ליתן גדולה להלל. *תני *ר"א אומר כשם שהשחיטה דוחה שבת כך מכשירי שחיטה דוחין את השבת. אמר לו ר"ע לא אם אמרת בשחיטה שאי אפשר לעשות מע"ש. תאמר במכשירי שחיטה שאיפשר לעשותן מע"ש. אמר לו ר"א אימורי ציבור יוכיחו שיכול לעשותן מע"ש. ודוחין את השבת. *מה לי מכשירי שחיטה לפני שחיטה. מה לי מכשירי שחיטה לאחר שחיטה. אמר לו ר"ע מה לי מכשירי שחיטה לאחר שחיטה שכבר דחת שחיטה את השבת. ידחו מכשירי שחיטה לפני שחיטה שעדיין לא דחת שחיטה את השבת. ד"א שמא ימצא הזבח פסול ונמצא דוחה שבת בלא שחיטה. גבי תינוק מה אית לך. שמא יחלה תינוק ונמצא דוחה שבת בלא מילה. התיבון הרי מזבח שנפל בשבת הרי אינו ראוי לבנות בשבת. מין מזבח ראוי לבנות מאתמול. הגע עצמך שחל י"ד להיות בשבת. הרי אינו ראוי להזות בשבת. מין הזיה ראויה להזות מאתמול:

הלכה ב מתני' [י] *עושין כל צרכי מילה מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית וכמון [ג] אם לא שחק מע"ש לועס

קרבן העדה

תוחבו בגיזתו. דהיינו בצמרו תחבו הסכין וגדי שאין לו צמר תחבו לו בין קרניו ואין זה משאוי שנאמר בעובר על שביתת בהמתו דלאו הורהי' לשאת בכה"ג: נזכר הלכה. שכך שמע מרבותיו שמותר לעשות כן: שאין לה בית אב. כלומר שלא קיבלה מרבותיו אינה תורה ואין לסמוך עליה לכן אמר שכך קיבלה מרבותיו ל"א כל תורה שאין לה עניין ודוגמא ממקום אחר אע"פ שהוא הל"מ קרוב להשתכח ולהכי אע"פ שהיה הדבר קבלה ביד הלל אפ"ה היה דורש מהיקש וגזרה שוה והראשון נ"ל: תמן תנינן. בפרה פ"ב: רכב עליה. על הפרה: עבר בה נהר. אחז בזנב' ונסתייע בה כשעבר את הנהר: קיפל עליה את המוסרה. החבל שקושר אותה בו קפלו ונתנו על גופה: ה"ג נתן טליתו עליה פסולה. אבל קשרה במוסירה עשה לה סנדל בשביל שלא תחלוק פרש עליה מפני זבובים כשרה. וה"ע שנאמר בפרה אשר לא עלה עליה עול ונאמר בעגלה ערופה אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודה כעולה כעול אף עול האמור בפרה עשה שאר עבודה פסולה כעול אבל לצרכה כשרה דלא הוה דומיא דעול: הדא ילפא מההיא וכו'. כלומר פרה ילפי' מפסח ופסח מפרה: הדא ילפ' מההיא. פרה ילפי' מפסח שאם תלה בפרה סכין לשחוט בה (בפרה) כשרה ולא מיקרי עול דה"ל לצרכה: וההוא. פסח ילפינן מפרה שכל עבודה שהיא לשם קדשים כגו כרש טליתו עליה דלא מיקרי עול בפרה ה"ה דלא מיקרי עבודה בקדשי': ופריך ויתיר להן ע"י חולה. היה לו להלל להתיר להן להביא הסכינים ע"י חולה דהייט ע"י שורות בני אדם: אלא כר' אמי. דאסר לעיל חולה שנעשית לדעת וקשיא לרבי סימון: ומשני ואפי' תימר כרבי סימון. דמותר לעשות חולה אפילו לדעת והא דלא התיר להן הלל באף דין זה שמותר לעשות חולה נעלם מהלל כשם שנעלם ממנו שמותר לתחוב בצמר ובין קרניו: והלא אי אפשר וכו'. והלא א"א לב' שמיטו' שהן י"ד שנה שלא יחול בהן ע"פ בשבת וכיון שזמן קצר הוא איך נעלם ונשכח מכל ישראל דין זה דפסח דוחה שבת: ומשני כדי ליתן גדולה להלל. שיודע מה שלא ידעו כולם ויהיה נשיא בישראל: כך מכשירי שחיטה דוחין את השבת. דסבירא ליה לרבי אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת: אימורי ציבור. הקטר חלבים של קרבנות שבת יוכיח: ה"ג אימורי ציבור יוכיחו שיכול לעשותן במוצאי שבת וכ"ה במס' פסחים: ודוחין את השבת כדתנן במתני' ר"פ אלו דברים דוחין את השבת וכו' הקטר חלבים: ה"ג א"ל מה לי למכשירי שחיטה וכו'. וכ"ה בפסחים: שכבר דחה שחיטה את השבת. כמצוותה וכיון שכבר ניתן שבת לדחות לא גזרו אח"כ על השבות הצריך: שמא ימצא הזבח פסול. ולא יבא לשחוט: ופריך גבי תינוק מאי אית לך. למה פליג ר"ע גבי תינוק למה לא ידחו מכשירין את השבת דהא לא שייך גביה פסול ומשני שמא יחלה התינוק קודם שימול נמצא שחילל שבת בעשיית המכשירין ולא קיים המצוה: התיבון. הקשו לר"ע דאמר כל המכשירין שאינו יכול לעשותן מע"ש דוחין השבת אם נפל המזבח בשבת שלא היה יכול לבנותו מע"ש שהרי שלם היה למה אינו דוחה השבת כלומר שיהא מותר לבנותו בשבת: ומשני מין מזבח וכו' הרי מלינו שבונין המזבח בע"ש אם היה צריך לו הלכך אינו דוחה משא"כ י"ד שחל להיות בשבת א"א להקדימו או לאחרו הלכך עושין אותו בי"ט וכן מילה ביום השמיני: ה"ג הגע עצמך שחל שביעי שלו בי"ד שחל להיות בשבת. וה"פ דקשיא ליה טמא מת שחל ז' שלו להיות בשבת שלא היה יכול להזות בע"ש ואפ"ה קאמר ר"ע שאינו דוחה השבת: ומשני מין הזייה. בשאר טמאים ראויה מאתמול משא"כ בשחיטת פסח שזמנו קבוע ביום ההוא:

הלכה ב מתני' מוהלין. חותך את הערלה: ופורעין. פריעת העור המכסה ראש הגיד: ומוצצין. את הדם ואע"ג דהיא עשיית חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא ע"י המציצה: אספלנית. התחבושת: לועס

פני משה

כל תורה שאין לה בית אב. שאינו מקובל איש מפי איש אינה תורה לסמוך עליה שהרי לא רצו לסמוך על כל הראיות והוכחות שדרש להם עד שאמר כך שמעתי משמעיה ואבטליון: תמן תנינן. בפ"ב דפרה רכב עליה וכו' פסולה שכל דבר שהוא לצורכו נפסלה מחמת עבודה שעבד בה וקתני בסיפא אבל קשרה במוסירה וכו' כשירה זה הכלל כל שהוא לצורכה כשירה לצורך אחר פסולה: הדא ילפא מההיא. ההיא דפרה ילפא מן ההיא דלעיל וההיא דלעיל ילפא מן הדא דפרה כדמפרש ואזיל: הדא ילפא מההיא שאם תלה בה. בפרה הסכין לשחטה כשירה כדאמרינן גבי פסח מי שפסחו שלה היה תוחבה בגיזתה ואין כאן עבודה בקדשים יילפינן נמי לגבי פרה דכה"ג לאו עבודה הוא והרי זה בכלל לצורכה. וההיא דלעיל ילפינן בה מפרה שכל עבודה שהיא לשם צורך הקדשים אינה עבודה וכעין דתנינן שם עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק או שפורס טליתו עליה מפני הזבובים כשרה וה"ה לכל הקדשים אע"פ שאין זה אלא לצורכן כשהן עדיין חיים ולא לשם שחיטתן אינה עבודה הוא: והלא א"א לשני שבועות. שמיטית שעברו ולא יהא חל י"ד ניסן להיות בשבת והיאך נעלמה מהן הלכה זו אלא מן השמים היה כך כדי ליתן גדולה להלל: תני ר"א אומר כשם וכו'. כדתנינן לפלוגתא דר"א ור"ע בפ"ו דפסחים והאי הוא ג"כ בתוספתא ריש פ"ה דפסחים: כך מכשירי שחיטה. כגון להביא סכין וכיוצא בו אימורי צבור יוכיחו דאימורין של קרבנות הצבור שהקטרתן דוחה את השבת מה לי וכו' וכלו' שהן מכשירי קרבן לגמור מצותו ומה לי הדבר שהוא מכשיריו לפני שחיטה: אמר לו ר"ע וכו' ועוד שמא ימצא הזבח פסול בשחיטה או כיוצא בה ונמצא דוחה הוא בהמכשירין שלפניה בחנם שאין כאן שחיטה כלל הכי תנינן בתוספתא התם והשתא קאמר הש"ס גבי תינוק מה אית לך למיחש ואמאי פליג ר"ע הכא במכשירי מילה: שמא יחלה. התינוק ואינו יכול למולו ונמצא דוחה שבת במכשירין בלא מילה: התיבון. לר"ע הרי מזבח שנפל בשבת וקיי"ל מזבח שנפגם כל הזבחים שנזבחו פסולין להקריבן וא"כ היאך קרבן צבור דוחה שבת שמא יפול המזבח א"כ על הא דקאמר ר"ע שאי אפשר לעשות מע"ש דוחה את השבת ושאיפשר אינה דוחה קאי א"כ אמור מעתה שאם נפל המזבח בשבת ידחה את השבת והרי אינו ראוי לבנותו בשבת ומע"ש עדיין קיים הוה ומשני דמ"מ מין מזבח ראוי לבנות מאתמול והלכך אם נפל בשבת אינו דוחה את השבת לעולם: הגע עצמך שנולדה לו יבלת. בשבת הרי אינו ראוי לחתכו בשבת ומע"ש עדיין לא היה בו והא רבי עקיבא קאמר התם דחתיכת יבלתו אינו דוחה את השבת ומשמע אפילו נולדה לו היום ומשני דמ"מ מין יבלת בעלמא ראוי ליחתך מאתמול והלכך לעולם אינו דוחה את השבת: הגע עצמך שחל יום שביעי שלו להיות בארבעה עשר בשבת. כצ"ל וכך הוא בפסחים שם לקמן ואמאי קאמר ר"ע התם שאין הזאה דוחה שבת לעולם הרי לא היה אפשר להזות עליו מאתמול ומשני דמ"מ מין הזיה בעלמא ראויה היא להזות מאתמול והלכך לעולם לא דוחה את השבת:

הלכה ב מתני' עושין כ"צ מילה בשבת. כ"צ מילה לאתויי הא דכל זמן שהוא עוסק במילה בשבת חוזר לתקן את הציצין אע"פ שאינן מעכבין ואם פירש חוזר על הציצין המעכבין את המילה שאינה כשירה אלא א"כ חותכין אותן כגון בשר החופה את רוב המילה כדתנן בסוף פירקין ועל ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר: מוהלין. חותכין את הערלה ופורעין את העור המכסה את ראש הגיד כדי לגלות העטרה ומוצצין את הדם ואע"פ שהוא כמפרק את הדם מחיבורו ע"י המציצה: ונותן עליה אספלנית. התחבושת ומפזר עליה את הכמון והוא כמין אבק שעושין גם משארי דברים: לועס

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"א מפרה הל' ז

ז
ב מיי' פ"ב ממילה הלכה ו טוש"ע או"ח סי' שלא סעיף ו וטוש"ע יו"ד סי' רכו ס"ב

ח
ג מיי' שם הל' ז טוש"ע או"ח שם סעיף ז וטוש"ע יו"ד שם מ"ג

גליון הש"ס

[ב] עיין תוס' פסחים סו ע"ב ד"ה והא:

[ג] עי' כתובות תשב"ץ ח"א סי' קלו:

מסורת הש"ס

[א] פרה פ"ב מ"ג

[ב] [פסחים סו ע"א ע"ש ה"ד] בבלי פסחים פ"ה

[ג] פסחים כט ע"א ותוס' שם ד"ה שם

[י] בבלי קל. פ"א

שינויי נוסחאות (סו"ד) ר"א בד"ו רבי אלעזר. (סו"ז) המוסירה טליתו בד"ו המוסירה נתן טליתו. (סו"מ) לשחוט בד"ו לשוחטה. (סו"א) יתירו בד"ו ויתירו. (סו"א) עצמך שחל בנ"ו עצמך שנולדה לו יבולת הרי אינו ראוי לחותכה בשבת מין יבולת ראויה ליחתך מאתמול הגע עצמך שחל.

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"א ממילה הל' ז וה"ל יא טוש"ע יו"ד סי' רסג סעיף ד
י ב מיי' שם פ"ב הל' א טוש"ע שם סי' רסד סעיף א
יא ג מיי' שם פ"א הל' ז ופ"ד מא"ב הל' ה טוש"ע שם סי' רסג סעיף א
יב ד מיי' שם פ"א הל' יא טוש"ע שם סי' רסו סעיף ו

מסורת הש"ס

פני משה

לועס בשיניו. כדי לעשות בשנוי דכל מה דאפשר לשנות משנינן: אם לא טרף יין ושמן מע"ש. לרפא את המילה יתן זה בעצמו וזה בעצמו שזהו ג"כ על ידי שינוי הלוק היא כעין כיס מהתיכת הבגד נקובה ומכניסין את המילה בהנקב כדי שלא יחזור העור ויכסה את העטרה ובשבת כורך עליה סמרטוט אחד: אם לא התקין. זה מע"ש כורך על אצבעו שזהו דרך מלבוש ולשנות ההולכה ומביא אפי' מחצר אחרת שלא עירבה עם אותו החצר:

גמ' המול ימול. מכאן לגזרת הכתוב לשתי מילות וכו' וגרסינן להא בפ' הערל בהלכה א' עד כדון. זו דברי ר"ע דדריש כל לשונות הכפולים במקרא לרבות הן: כר' ישמעאל. אבל לר' ישמעאל דהוא אמר לשונות כפולין הן והתורה דברה כדרכה: כך הוא שם. כלומר וכדרך לשון בני אדם וכדכתיב ואזיל הלוך הלכת וכו' מנין לו לפריעה ולציצין שנשתיירו: למולות. לשון ריבוי הוא מכאן לשני מילות וכו': כשהוא מהול. ודריש המול שהוא כבר מהול ימול פעם שנית שצריך להטיף וכו'. ופליג אדרשה דלעיל וס"ל לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו: מכאן לישראל ערל שלא ימול. דריש ביה המל הוא ימול ואצ"ל עכו"ם ערל. וכלומר אע"ג דנימול הוא כערל דמי שאין הערלה קרויה אלא על שם העכו"ם כדאמרינן פ"ג דנדרים: כל שיוצא בך. שהוא בן ברית: מפני שמתכוין לשם הר גריזים. שהיה להם דמות יונה שמצאו שם והיו עובדין אותה: שלא יבא לידי סכנה. שיעשה כרות שפכה: בימי בן כוזיבא. בכרך ביתר שמשכום עכו"ם באונס וגברה יד בן כוזיבא ונלחם ומלך על ישראל שתי שנים ומחצה וחזרו ומלו בימיו והסר כאן וכצ"ל ואומר את בריתי הפר לרבות המשוך וסיומא דדברי רבי יוסי הוא וכך הוא בתוספתא פרק י"ז: שנולד מהול וכו'. תוספתא שם וכן הא דלקמן: שהיא ערלה כבושה. שמונה שהעור דבק עם הבשר: הלכה כדברי התלמיד. כרבי שמעון בן אלעזר דאלו לרבי יהודה פליגי בית שמאי ובית הלל בנולד כשהוא מהול כדקתני בהברייתא: אתי עובדא קמי דרב בשבת. ואמר מן הא דתנינן מפני שהיא ערלה כבושה ולא קתני מפני שספק ערלה כבושה. א"כ שמע מינה דערל ברור הוא ומחללין עליו את השבת: ר' אבהו אמר. דלהומרא אמרינן ערלה כבושה היא ובחול צריך להטיף ממנו דם ברית. אבל אין דוחין עליו את השבת: אתיליד ליה חד בר כן. נולד כשהוא מהול והוו ממסמים ביה להטיף ממנו דם ברית ונסתכן ומית: ר' אבין אמר שלא מת ע"י כך אלא שנעשה כרות שפכה שחתך בגיד מהעטרה ולמעלה ונתענה עליו שימות לפי שאינו ראוי לבא בקהל: נתערבו מלמטן. אמתני' קאי אם לא טרף יין ושמן וכו' ובעי אם נתערבו מלמטה מע"ש אלא שלמעלה אינן מעורבין היטב מהו לחזור ולערות עליהן מלמעלן כלומר שיחזור ויערה מה שהוא למעלה למטה ולמטה למעלה כדי שיתערבו יפה יפה הואיל והיו מעורבין קצת מע"ש ולא איפשוטא:

הלכה ג מתני' מרחיצין את הקטן וכו' ומזלפין. כלומר דמפרש להא דאמרו מרחיצין לאו כדרכו הוא אלא מזלפין עליו וביד אבל לא בכלי אפי' לזלף. ור"א בן עזריה פליג ואמר מרחיצין אותו כדרכו במקום שדרכן להרחיץ את הקטן ואפי' ביום השלישי שחל להיות בשבת וכו' והלכה כר"א בן עזריה וכדפרישית לעיל בפ' ר"ע דמרחיצין את הקטן בין לפני מילה. והיינו בחמין שהוחמו מע"ש ולאחר המילה. וכן אם השלישי הוא בשבת מרחיצין אותו בין רחיצת כל גופו. ובין רחיצת המילה הכל לפי הצורך. ובין בחמין שהוחמו מע"ש ובין שהוחמו בשבת: ספק שהוא ספק אם הוא בן ט' חדשים או בן ח'. וכן אם נולד בין השמשות וספק אם שמיני שלו בשבת או לא וכן אנדרגינוס שהוא חדש זכר וחדש נקיבה אין מחללין עליו את השבת: ורבי

גמרא

לועס בשיניו ונותן אם לא טרף יין ושמן נותן זה לעצמו וזה לעצמו אין עושין לה חלוק לכתחילה אבל כורך עליה סמרטוט אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא אפילו מחצר אחרת:

גמ' °*המול ימול. מיכן לשני מילות אחת למילה ואחת לפריעה. אחת למילה ואחת לציצים. עד כדון כר' עקיבה דו אמר לשונות ריבויין הן. כרבי ישמעאל דו אמר לשונות כפולות הן התורה דברה ריבתה כדרכה. °הלוך הלכת. נכסוף נכספת. °גנב *גנבת. מנן ליה א"ר יודה בן פזי °אז אמרה חתן דמים למולות. מיכן לשני מילות אחת למילה ואחת לפריעה. אחת למילה ואחת לציצים. רב אמר °המול ימול מיכן לנולד [א] כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית. המול ימול מיכן לישראל ערל שלא ימול. [ב] ואין צ"ל עכו"ם ערל. אמר רבי לוי °כתיב ואתה את בריתי תשמור. כל שביוצא בך. *תני ישראל מל את הכותי. וכותי אינו מל את ישראל מפני שמתכוין לשם הר גריזים דברי רבי יודן. אמר רבי יוסי וכי היכן מצינו שמילה צריכה כוונה יהא מל והולך לשם הר גריזים עד שתצא נפשו: *המשוך לא ימול שלא יבוא לידי סכנה דברי רבי יודה. אמר לו רבי יוסי הרבה משוכין היה בימי בן כוזיבא וכולן מלו וחיו והולידו בנים ובנות. והמשוך ושנולד מהול [ג] וגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית. *תני אמר רבי שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית שהיא ערלה כבושה. על מה נחלקו על שנתגייר מהול שבית שמאי אומר שצריך להטיף ממנו דם ברית. ובית הלל אומרים אינו צריך להטיף ממנו דם ברית. רבי יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה הלכה כדברי התלמיד. אתא עובדא קומי רב ימר מן דתנינן מפני שהיא ערלה כבושה הדא אמרה ערל ברור הוא ודוחין עליו את השבת. רבי אבהו אמר [ד] אין דוחין עליו את השבת וצריך להטיף ממנו דם ברית. *ר' אדא בר אהבה איתיליד ליה חד בר בי מימסמים ביה מית. ר' אבין אמר נעשה פצוע דכא ונתענה עליו ומת. רבנן דקיסרין מרין כרות שפכה נעשה ונתענה ומת. רבי יוחנן בר מריה בעי נתערבו מלמטן מהו לחזור ולערות עליהן מלמעלן:

הלכה ג מתני' *מרחיצין את הקטן לפני המילה ולאחר המילה ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ראב"ע אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנא' °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ספק ואנדרוגינס אין מחללין עליו את השבת רבי

קרבן העדה

לועס בשיניו. דכמה דאפשר לשנויי משנינן: לא טרף יין ושמן. כך היו עושין והיא רפואה שמערבין וטורפין בקערה יין ושמן יחד כדרך שטורפין בלים בקערה: חלוק. כעין כיס דחוק היו עושין ומלבישים את ראש הגיד עד העטרה וקושרים שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד: לא התקין. לא הזמין: כורך על אצבעו. דרך מלבוש לשנותו מדרך הולכה בחול: גמ' ואחת לציצים. שנשתיירו שלא חתך כל הערלה: עד כדון כר"ע. הניחא לר"ע שהוא אמר כל לשונות שהן כפולין במקרא לרבוי אתיין דרשינן שפיר מימול מילין ופריעה: ה"ג כר"י וכו' התורה דברה כדרכה וכו'. אלא לר"י שהוא אומר לשונות כפולין לא דרשינן דדברה תורה כלשון בני אדם: מנן ליה. מנא ליה מילין ופריעה דמעכבין המילה: למולות. לשון רבים שני מילות: שצריך להטיף ממנו דם ברית. דדלמא ערלה כבוש' היא שהעור דבק בבשר וה"פ דקרא המל מי שהוא כבר נימול ימול שנית: מכאן לישראל ערל שלא ימול. אחרים דה"ק המל מי שהוא בעצמו נימול ימול לאחרים: ואצ"ל עכו"ם ערל. שלא ימול אחרים: כל שיוצא בך. שהם נימולים וישראלים הם ימולו אחרים: וכותי. אע"פ שהוא נימול: לשם הר גריזים. לשם דמות יונה הטמונה להם בראש הר גריזים לשם אותו דמות הם מוהלין: עד שתצא נפשו. של המוהל: מפני הסכנה. שלא יעשה כרות שפכה: בימי בן כוזיבא. שמשכום עכו"ם באונס בכרך ביתר וגברה יד בן כוזיבא ונלחם ומלך על ישראל שתי שנים ומחצה וחזרו ומלו בימיו: שצריך להטיף וכו'. דחיישינן שמא ערלה כבושה היא: על שנתגייר מהול. כגון ערבי מהול דליכא שום ספק ערלה: הלכה כדברי תלמיד. כרבי שמעון בן אלעזר אף על גב דרבי יהודה רבו פליג עליו בברייתא כדאיתא בבבלי בפרקין אתא עובדא וכו'. מעשה בא לפני רב בתינוק שנולד כשהוא מהול ושאלו מהו למול אותו בשבת: ומר. ואמר מהא דתני מפני שהיא ערלה כבושה ולא תני חיישי' שהיא ערלה כבוש' משמע דודאי ערל הוא הלכך מחללין עליו את השבת דמילה ודאי בזמנה דוחה את השבת: אין דוחין עליו את השבת. דספק ערל הוא ולפיכך צריך להטיף ממנו דם ברית: ה"ג אתיליד ליה חד בר כי ממסמים ביה וכו'. וה"פ נולד לו בן כשהוא מהול וכשהתחיל למשמש בו להטיף ממנו דם ברית מת תחת ידו: אמר רבי אבין. לא כך היה המעשה אלא שנעשה פצוע דכא מחמת הטפת דם ברית: ונתענה. רב אדא עליו כדי שימות כיון שפסול לבא בקהל: רבנן דקסרין אמרין כרות שפכה נעשה. מי שנכרתה לו הגיד מן העטר' ולמעלה לצד הגוף שוב אינו מוליד: נתערבו מלמטן. כגון שטרף יין ושמן מערב שבת ונתערבו מלמטן מהו שיערה עליהן בשבת יין ושמן או לא:

הלכה ג מתני' ומזלפין עליו. את החמין: ספק. כגון ספק בן ח' חדשים דהוא כאבן בעלמא ואין מילתו דוחה שבת ספק בן ט': רבי

שינוי נוסחאות (סוג"ה) ימר בד"ו ומר. (סוג"ש) בי בד"ו בו.

חדושי הרד"ל

המול ימול. כולא פסקא איתא בר"פ הערל ג"כ וע"ש בס"מ: רבנן דקסרין אמרי' כ"ש נעשה ונתענה ומת. נ"ע דלא ס"ל כר"א שנתענה שימות. דמה חטא הולד והרי ישראל הוא

חרושי מהר"א גרייזיץ

כר' עקיבא דו אמר. נ"ב עיין בבלי כריתות י"א ב' וגירסא דברכות ל"ב ע"ב הוא להיפך.

גיורות) וס"ע דכ"ש נעשה ונתענה שיתרפא דכ"ש יש לו רפואה אלא שלא נענה בתפלתו ע"ז ומת. כנ"ל בס"ד. ואף דהרפואה מבואר בבבלי וירושלמי ס' הערל ע"י עלים י"ע דמ"מ התפלל ע"ז שיועיל לו הרפואה ועוד אותו רפואה אינו רק לנקב וכאן אולי נחתך ממש:

טוב ירושלים

אתא עובדא קומי רב ומר מן דתנינן כו'. פי' בבלי קל"ס א' מבואר לכאורה נסיפ ממעשה דרב אדא בר אהבה:

מסורת הש"ס

רבי יהודה מתיר באנדרוגינוס. דליתרבי מקרא כדמפרש בגמרא: **גמ'** אנן תנינן. במתני' מרחיצין את הקטן דמשמע הרחצת כל גופו: תניי דבית ר' תני מרחיצי' את המילה. דמשמע דוקא את המילה ולא שאר הגוף: ע"כ את האומר וכו'. כלומר תדע דמרחיצין את הקטן תנן מדתני שמזלפין: ה"ג א"ר יוסי כל שעה היה ר' זעירא אומר בשם ר' בא שא"ל תני (כ"ע ה"ג) מתני'. כשתחזיר על משנתך תתני במשנתינו מזלפין ע"ג מכה: אם אומר וכו'. ואי ס"ד שמרחיצין את המילה תנן אבל לא כל גופו ל"ל למיתני כלל הא מילה נמי מכה היא ומאי איכא בין מכתו של גדול לשל קטן כי היכא דמתירין בשל גדול ה"ה נמי בשל קטן: בהיותו כואב אין (ב"ר פרשה פ' ועי' ביפ"ה שם) כתיב כאן. דהוה משמע כאב המילה לחוד: מפקדים לחייתא. מצוים למילדות: כל שיקויין. כל הרפואו' שהם עושין לילד הנימול לאחר המילה בחול העשו לו בשבת: מפני הסכנה. שמניעת חמין סכנה היא לו: ה"ג מפני הסכנה רבי יוסה בעי אם מפני הסכנה מחמין לו חמין ר"י בר' בון וכו'. וכ"ה לעיל פ' כירה וה"פ ר' יוסה פריך אם מפני הסכנה (שבת מ ע"ב) מתירין לו לרחוץ פשיטא דהא אפי' לכתחלה מותר לחמם לו חמין לחולה שיש בו סכנה: בשם רבנן. שבבבל דמחמין לו חמין (יבמות פ"ח הלכה א) (חגיגה פ"א הלכה א) לתינוק ביום השלישי מפני הסכנה: ותני כן. ותניא נמי הכי: אלונטית. בגד שמסתפגין בו: לא יטול וכו'. שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בחמין בשבת א"כ דהיירי כשאלונטית עדיין ע"ג מעיו ויש לחוש לסחיטה א"כ משום רפואה דאסור בשבת: לית כאן אלא מותר. צריך לשנות בברייתא נוטל אדם עריבה וכו' ואפי' רוחץ בהן בשבת אין כאן איסור כיון דאינו רוחץ בהן כל גופו ולל"ב נ"ל דס"ל לריב"ל דליכא למיחש לסחיטה ולא מיחזי כרפואה: תמן תנינן. בפ"ק (שבת קלו ע"א) דחגיגה: הכל חייבין. במצות ראייה כל זכורך שצריכין להתראות (פסחים פ"ו הלכה ה) בעזרה ברגל: חוץ מחש"ו. דלאו בני דעה נינהו ופטורין מן המלות: וטומטום ואנדרוגינוס. דכתיב זכורך: מה אמר בה ר' יהודה. באנדרוגינוס לענין מצות ראייה כיון דשמעינן ליה דמחללין עליו את השבת א"כ מסתמא דלזכר ודאי מסוית ליה מי מחייב במצות ראייה או לא: נישמעינה מן הדא. כמו ת"ש: אף הסומא אמתני' דחגיגה קאי ואמר אף הסומא פטור מן הראייה: ולית בר נש וכו'. ואין אדם אומר אף אלא א"כ דהוא מודה בדברי הראשון ש"מ דר"י מודה דלאנדרוגינוס פטור מן הראייה: ופריך מחלפא וכו'. קשיא דר"י אדר"י. הכא אמר גבי מילה כל זכר לרבות אנדרוגינוס: וכה וכו'. והכא גבי ראייה אומר זכורך למעט אנדרוגינוס: ומשני ר"י ורבנן וכו'. ורבנן דרשי ערל דכתיב וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה וגו' וקשיא זכר ל"ל לכתוב רחמנא ערל לחוד אלא ללמדך עד שיהא כולו זכר לאפוקי אנדרוגינוס ור"י דרש זכר לחוד משמע כולו זכר וערל ל"ל אלא ללמדך דאפי' מקצת ערל חייבין עליו כרת:

הלכה ד מתני' ושכח ומל של ערב שבת בשבת חייב. וכגון שקדם ומל של שבת בערב שבת דלא ניתנה שבת לדחות שאין לו תינוק שיהא זמנו היום הלכך לא היה טרוד היום במצוה שלא היה מוטל עליו לעשות ולא היה לו לטעות לכך מודה רבי יהושע דחייב: ורבי יהושע פוטר. כיון דניתנה שבת לדחות אצל האיש הזה למול את בנו השני שזמנו בשבת פטור גם על זה שלאחר השבת אף על גב שאין בעשייתו מצוה: **גמ'** דרבי מאיר היא. מתני' אתיא כרבי מאיר שרבי יוחנן היה שונה במשנה שכח ומל את של ערב שבת בשבת פטור והיינו כרבי מאיר דאמר

תורה אור

רבי יהודה מתיר באנדרוגינס: **גמ'** אנן תנינן *מרחיצין את הקטן. תני דבית ר' מרחיצין את המילה. רבי אבהו בשם רבי יוחנן הלכה כמי שהוא אומר מרחיצין את המילה. רבי אבהו בשם ר' יוחנן הלכה כמי שהוא אומר מרחיצין את הקטן. א"ר יוסה על כרחך את אומר מרחיצין את הקטן. *תני שמואל אין מונעין לא שמן ולא חמין מע"ג מכה בשבת. א"ר יוסי כל שעה. רבי זעירא רבי בא א"ל תני מתניתך ולא עוד אלא שמזלפין מים על גבי מכה בשבת. אם אמר את שמרחיצין את המילה מה בין מכתו של גדול ומכתו של קטן. ר' אבהו בשם ר"א [א] הלכה כר"א בן עזריה. ר' בון בשם ר' אבהו טעמא דר"א בן עזריה ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים בהיותו כואב אין כתיב כאן אלא בהיותם כואבים. מלמד שכל איבריהם כואבים עליהן. ר' יעקב בר אחא אמר רבי אלעזר ור' יוחנן מפקדין להייתא כל שקויין דעבדין לחולה בשבתא. עבדין אפילו ביום השלישי שחל להיות בשבת. שמואל אמר מפני הסכנה מחמין לו חמין. רבי יוסי בר בון בשם רבנין דתמן מחמין לו חמין בשבת. ותני כן [ב] *מחמין הוא אדם אלונטית ונותנה על גבי מעיים בשבת. לא יטול אדם עריבה מלאה חמין ויתננה על גבי מעיים בשבת. רבי יהושע בן לוי אמר לית כאן אלא מותר: [ג] *ספק ואנדרוגינס אין מחללין עליהן את השבת ר' יהודה מתיר באנדרוגינס. *תמן תנינן [ד] הכל חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן טומטום ואנדרוגינס. מה אמר בה רבי יודה נישמעינה מן הדא ר' יוחנן בן דהבאי אמר משום רבי יהודה אף הסומא. ולית בר נש אמר אף אלא מכלל דו מודי על קדמיתא. מחלפה שיטת רבי יהודה תמן הוא אמר פרט וכה הוא אומר לרבות. רבי יהודה ורבנן מקרא אחד דרשו. רבי יהודה דרש זכר. ורבנן דרשו °ערל. (בראשית יז יד) מה ת"ל זכר עד שיהא כולו זכר. ורבי יהודה דרש זכר. מה ת"ל ערל אפילו מקצתו ערל. ברם הכא כל זכורך פרט לאנדרוגינס:

הלכה ד מתני' *מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת שכח ומל את של ערב שבת בשבת חייב. אחד למול אחר שבת ואחד למול בשבת שכח ומל את של אחר שבת בשבת ר"א מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר: **גמ'** *אמר רבי יוחנן דרבי מאיר היא דאמר

פני משה

ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס. דקסבר מדכתיב כל זכר מרבינן אנדרוגינוס ואין הלכה כר' יהודה דכתיב ערל זכר משמע שהוא כלו ערל זכר ופרט לזה שאליו נקיבה: **גמ'** אנן תנינן מרחיצין את הקטן וכו'. גרסינן לכל הא עד לית כאן אלא מותר לעיל בפ' ר"ע בסוף הלכה ג' ושם פירשתי: ספק ואנדרוגינו' וכו' תמן תנינן. בריש חגיגה: מה אמר בה רבי יהודה. אם פליג נמי התם גבי ראיה ומחייבו לאנדרוגינוס כמו דמחשיב ליה זכר לענין מילה: נישמעינה. לזה מן הדא ברייתא דתני בשם ר' יהודה אף הסומא פטור מן הראיה ולית בר נש אמר אף אלא דמודה היא על קדמיתא דתנינן במתני' להני דפטורין מן הראייה וקאמר אף הסומא ופריך אי הכי מיחלפא שיטתיה דר' יהודה דתמן הוא אמר פרט דמודה היא לתנא דמתני' דהתם דדריש מזכורך פרט לאנדרוגינוס והכא גבי מילה אמר זכר לרבות אנדרוגינוס: ר' יהודה ורבנן מקרא אחד דרשו. כלומר דגבי מילה היינו טעמיה דתרוייהו מקרא אחד דרשי אלא דרבנן נקטי לרישיה דקרא בדוקא וסיפיה לדרשא. ור' יהודה נקט איפכא כדמפרש ואזיל: ר' יהודה דריש זכר. דכתיב וערל זכר אשר לא ימול וגו'. ולרבנן אי הוה כתי' ערל סגי ומה ת"ל זכר עד שיהא כולו זכר ולר' יהודה אי הוה כתב זכר סגי ומה ת"ל ערל ואפי' מקצת ערל: ברם הכה גבי ראיה דכתיב כל זכורך ולא כתיב כל זכר אלא פרט לאנדרוגינוס לכ"ע:

הלכה ד מתני' מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול ערב שבת וכו'. נוסחא דהכא היא עיקרית וה"פ שאם היו לו שני תינוקות אחד למולו בע"ש ואחד למולו בשבת ושכח ומל את של שבת בע"ש ואת של ע"ש בשבת בזה לד"ה חייב שהרי לא נתנה שבת לדחות אלו שזה התינוק של שבת כבר מלו מאתמול. והלכך אף ר' יהושע מודה שחייב אבל אם היו לו למול לאחד לאחר שבת ולאחד בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת בזה הוא שנחלקו דר"א מחייב שהרי זה לא עשה מצוה שמל זה התינוק בשבת ועדיין לא הגיע זמנו למול. ור' יהושע פוטר דאע"ג דבהאי של אחר השבת לא עביד מצוה מ"מ מכיון שיש לו אחד למולו בשבת טרוד הוא בו ובמצותו. והרי נתנה שבת לדחות אצלו והואיל וזמנו בכך אינו מדקדק ופטור ודוקא בכה"ג דהיה לו מיהת אחד למולו בשבת. אבל אם לא היה לו אחד מהן למולו בשבת ושכח ומל בשבת את מי שאינו ראוי למולו בשבת חייב אף לר' יהושע. והיינו טעמיה דר' יהושע דמוד' הוא כרישא ובגוונא דפרישית לפי שלא ניתנה שבת לדחות אלו: **גמ'** א"ר יוחנן דר"מ היא. מתני' דקתני בסיפא דפליגי בשהיה לו אחד למולו אחר השבת אליבא דר"מ בברייתא היא דאיהו מוקי פלוגתייהו דרבי אליעזר ורבי יהושע בהכי: דאמר

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"ב ממילה הל' ח ופ"ב משבת הל' יד טוש"ע או"ח סי' שלא סעיף ט
יד
ב טוש"ע שם סי' שכו ס"ו
טו
ג מיי' שם פ"א הל' יח והלכה יד טוש"ע או"ח סי' של כעי' ז וטוש"ע יו"ד סי' רסו כעי' ח וסעיף יא
טז
ד מיי' פ"ב מחגיגה הל' א

רידב"ז

א"ר יוחנן דר"מ הוא מפני שהסוגיא הזאת המורה אחד והמפרשים ז"ל הגי' כל הסוגיא והלפו השורות והתיבות ועכ"ז קשה להבין מאד. ולפענ"ד נראה שאין בה שום גירסא אחרת. והסוגיא כצורתה עולה כפתור ופרח בלא שום נמגום כלל. ונדייק דקדוק אחד דלמה גבי דברי ר"מ לא גרסינן תיפתר וגבי ר"ש גרסינן תיפתר אמר ר"מ דברי ר"ש תיפתר שהיה שם חבירה אחת לשון תיפתר משמע דהוה קשה לן מתחלה על זה שייך לשון תיפתר וע"כ

שנויי נוסחאות (סו"ג) רבי אבוה בשם רבי יוחנן הלכה כמי שהוא אומר מרחיצין את המילה בד"ו: כל זה ליתא (והסר מן מרחיצין את המילה עד מרחיצין את הקטן). (סוי"ג) ר א בד"ו ר' אלעזר. (סוג"ס) בערב בד"ו ערב. (סומ"ב) שבת בד"ו דשבת.

חדושי הרד"ל

כל שעה ר"ז רבי בא א"ל הני מתניתך. גרסי' וכ"ה פ' אר"ע וכה"ג גרסי' בב"ר פ"פ ע"ש: תני מתניתך ולא עוד כו'. נוה לו להוסיף אמתני' דמזלפין ע"ג מכה ולא עוד אלא שמזלפין ע"ג מכה. וכך היא שגויה לפנינו בתוספתא פס"ו. אבל בב"ר שם מצאתי הגי' הני מתניתך אין מונעין שמן והמין מע"ג מכה ולא עוד כו': ותני כן מחמם כו'. נ"ל דמדריב"ל מייתי ברייתא. אך קשה דלא נזכר שם המין בשבת. ובב"ר שם גרסי' בסיומא דברייתא אבל חמין לרפואתו מותר. כלומר לרחוץ ולהם. ולפ"ז דריב"ל דאמר הני מותר אעריבה קאי: מקרא אחד דרשו רבנן דרשי ערל כו'. כנ"ע והשאר מיותר וכ"ה הגי' בפ' הערל:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

דאמר דבר שעשייתו מצוה פטור ושאין בעשייתו מצוה במחלוקת. רבי שמעון אומר דבר שיש בעשייתו מצוה חייב ושאין בעשייתו מצוה פטור במחלוקת. ר' יוסי בשם רבי יוחנן דברי רבי מאיר והוא שיהא שה *תמים ובן שנה ושלמים וראוי להשתנות לשם פסח. את שמע מנה תלת. ש"מ דבר שאין לו קצבה. ודבר שאין דרכו להתחלף. ודבר שיש בעשייתו מצוה. מה אית לך דבר שאין לו קצבה. רבי ירמיה סבר מימר שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחה את השבת בכל שנה. ר' יוסי סבר מימר שאין את יכול לעמוד על מניינן. רבי יוסה כד הוה מטיל אילין ניתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל השנה. רב חסדא אמר דברי

פני משה

דאמר דבר שעשייתו מצוה פטור. הכי סבירא ליה לרבי מאיר בפ"ו דפסחים גבי השוחט זבחים לשם פסח בשבת דפליגי נמי ר"א ור' יהושע התם וקאמר רבי מאיר דאף השוחט לשם אימורי ציבור כגון תמידין ומוספין פטור דמיהת יש בעשייתן מצוה ולדידי' לכ"ע בכה"ג פטור הוא והא דקתני במתני' ברישא דחייב הוא לכ"ע אף על גב דקעביד מצוה שהרי את של ע"ש מלו בשבת טעמא הויא כדפרישית במתני' דמיירי בקדם ומל את של שבת בע"ש. והלכך זה הוא דחייב לכ"ע מפני שלא ניתנה שבת לדחות אללו: ושאין בעשייתו מצוה במחלוקת. והלכך סיפא דמתני' דיש לו אחד למולו אחר השבת ומלו נ"כ בשבת ר"א מחייב מכיון דלא עביד מצוה ביה דאכתי לא הגיע זמנו למולו. ואע"ג דאית ליה חד למולו היום וטרוד במצוה הוא אפ"ה ס"ל לר"א דהואיל ולא עשה מצוה בזה שהוא של אחר שבת חייב הוא. ור' יהושע ס"ל דהואיל ומכל מקום טרוד הוא במצוה ונתנה שבת לדחות אללו בשביל זה שזמנו היום פטור הוא אף על אותו של אחר שבת שמלו היום: וגרסינן להא נמי בפסחים שם על המתני' שהוזכר וגרים שם בהאי דר"מ דבר שעשייתו מצוה פטור ושאין בעשייתו מצוה חייב במחלוקת. וכלומר הא דמסתברא הוא לומר דאם שגג ועשה דבר של מצוה שהוא פטור ואם אין בעשייתו מצוה שהוא חייב מ"מ היא במחלוקת דר' יהושע פוטר אף בכה"ג. וטעמיה דמשום שניתנה שבת לדחות אללו. וזהו גוונא דסיפא דמתני' וכדפרישית והיינו הך אלא דנראה דכך היא הגי' כדגרים כעין זה לקמיה בדברי ר"ש: ר' שמעון. פליג אדר"מ באוקמתא דפלוגתייהו דר"א ור' יהושע ואיפכא ס"ל וקאמר דבר שיש בעשייתו מצוה חייב ושאין בעשייתו מצוה פטור במחלוקת כלומר אפי' בגוונא דאיכא למימר דבר שיש בעשייתו מצוה הוא יהא חייב ושאין בעשייתו מצוה יהא פטור כתמיה דזהו נגד הסברא וכגון אם היה לו אחד למול בע"ש ואחד בשבת ומל את של ע"ש נ"כ בשבת שהרי עשה מצוה דכבר הגיע זמנו אף לזה. ומסתברא שיהא פטור בכה"ג אפילו הכי היא במחלוקת דר"א ורבי יהושע דר"א מחייב אפי' בכה"ג ואפי' בדקעביד מצוה שהיה לו להניח ור' יהושע פוטר בכה"ג דקעביד מציה ואם היה לו אחד למולו אחר השבת ומלו נ"כ בשבת בזה סבירא ליה לרבי שמעון דאף ר' יהושע מחייב הואיל דלא קעביד מצוה ולפיכך מוקי ר' יוחנן להמתני' דהכא כרבי מאיר וכפי נוסחא דהאי תלמודא וכדפרישית: רבי יוסי בשם ר' יוחנן דברי ר"מ וכו'. אדר"מ דפסחים קאי וכדגרים לה נמי התם דר"מ ס"ל שם דהשוחט לשם אימורי צבור פטור וכמה שהבאתי לעיל. וקאמר ר' יוחנן לדברי ר' מאיר דס"ל השוחט הפסח בשבת לשם אימורי צבור שפטור והוא שיהא בו כדי שיטעה בו. א"נ אהך פלוגתא דהתם דר"א ורבי יהושע הוא דקאי דפליגי בשאר כל הזבחים ששחטן בשבת לשם פסח אם אינן ראוין חייב ואם ראוין הן לפסח ר"א מחייב ורבי יהושע פוטר. והאה קאמר ר' יוחנן דלר"מ דאוקי פלוגתייהו דמתני' דהכא בגונא דסיפא כמו הנוסחא שלפנינו דפוטר ר' יהושע הואיל ונתנה שבת לדחות אללו ובהול הוא דכסבור על אותו שזמנו לאחר השבת שהוא שזמנו היום והשתא התם נמי דפיטר ר' יהושע בזבחים ששחטן לשם פסח נ"כ בכה"ג הוא דוקא דגם זה שהוא משאר זבחים הוא שה תמים ובן שנה וראוי הוא לטעות בו שהוא הפסח: ושלמים וראוי להשתנות לשם פסח. וכלומר וכן נמי אם שלמים הן דבאין מזכרים ומנקבות נריך שיהו השלמים דהאי מתני' שיהו זכרים ובן שנה וראוין הן להשתנות לשם פסח. ואע"ג דבמתני' קתני בהדיא אם ראוין הן מהו דתימא אפי' ראוין הן בחד צד כגון שהן זכרים כמו הפסח ואע"ג דאינן בני שנתן שהרי אפי' אם הן יותר מבני שנה שלמים הן וה"א דבהכי טעו איניש ולא מבחני אם הוא יותר מבן שנה או לא ופיטר רבי יהושע אפי' בכה"ג הלכך קמ"ל דבכל צד הוא דבעינן שיהו ראוין להשתנות לשם פסח ובהא הוא דפוטר רבי יהושע ודומיא דגונא דסיפא דהמתני' בתינוקו' שמחמת טרדתו היום ובהול הוא וכסבור על זה שהוא זה של היום וכדאמרן: את ש"מ תלת. האי מילתא נמי ממתני' דהתם בפסחים קאי דקאמר ר"א לר' יהושע אימורי צבור יוכיחו שהן מותרין לשמן והשוחט לשמן חייב. וא"ל ר' יהושע לא אם אמרת באימורי צבור שיש להן קצבה. תאמר בפסח שאין לו קצבה. וקאמר הש"ס דלאת ש"מ מהא תלת מילי: ש"מ דבר שאין לו קצבה. הוא דפיטר ר' יהושע וש"מ דבר שאין דרכו להתחלף לא שהרי דווקא דבר שדרכו להתחלף בעינן לר' יהושע כדלעיל. וש"מ נמי דדבר שיש בעשייתו מצוה היום הוא דפוטר רבי יהושע. וכגון בזבחים ששחטן לשם פסח דאיירי בפלוגתייהו. אבל איפכא ששחט הפסח בשבת לשם שאר זבחים שאין בעשייתן מצוה היום וכגונא דרישא דהתם בזה לכ"ע חייב הוא: מה אית לך דבר שאין לו קצבה. השתא מפרש לה ומאי האי דבר שאין לו קצבה דקאמר ר' יהושע על הפסח. ופליגי ר' ירמי' ור' יוסי בפירושא דהאי מילתא דר' ירמיה ס"ל לפרש שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים וכו' כלומר וכי יש קצבה לעשות דוקא פסח אחד הלא יכול הוא לעשות כמה פסחים לפני כמה חבורות בשבת. וא"כ יש לו מקום לטעות וכסבור היה שזה נ"כ פסח הוא מבני חבורה אחת: ר' יוסי סבר מימר. דכך יש לפרש דבר שאין לו קצבה בפסח שהרי אין אתה יכול לעמוד על מניינן של הפסחים שהן בעזרה וכסבור היה שזה גם כן מן הפסחים הוא ושחטו לשם פסח: ר' יוסי כד הוה מטי לאילין תינוקות כפיקות הוה אמר יפה לימדנו רבי ירמיה אית לך מימר שאין אתה יכול לעמוד על מניינן אלא שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה. כך הוא בפסחים שם וחסר הוא כאן. כלומר כשהגיע ונזכר לדינא דמתני' דהכא בתינוקות. וכאן אי אפשר לימר לפי שאין אתה יכול לעמוד על מניינן שאין כאן אלא שנים אלא דהטעם הוא שמתוך שהוא בהול נתחלף לו זה בזה וה"נ התם שאינו יודע כמה פסחים של חבורות הן וכסבור שזה הוא פסח של חבורה אחרת ונפקא מינה בין הני פירושי דרבי ירמיה ורבי יוסי דלרבי ירמיה אפילו לא היו הרבה פסחים בעזרה בשעה שזה טעה וכסבור שזה הוא נ"כ פסח אפילו הכי פוטר רבי יהושע. ואלו לר' יוסי דוקא בגוונא שאין אתה יכול לעמוד על מניינן: דברי

קרבן העדה

דאמר דבר שעשייתו מצוה פטור וה"נ מצוה קעביד: ושאין בעשייתו מצוה במחלוקת. ר"א ור"י כדתני במתני': ה"ג רש"א דבר שאין בעשייתו מצוה חייב ושיש בעשייתו מצוה במחלוקת. וה"פ ר"ש סובר במל של אחר השבת בשבת לד"ה חייב כי פליגי במל של ע"ש בשבת לר"א חייב ולר"י פטור דהא קעביד מצוה: דברי ר"מ. דקאמר בפ' אלו דברים השוחט לשם אימורי ציבור פטור: והוא שיהא שה תמים. לאפוקי בעל מום דאינו ראוי לקרבן ולא מיקרי טועה וחייב: דבר שאין לו קצבה. צריך שיהא הדבר שטועה בו דבר שאין לו קצבה: ה"ג ודבר שדרכו להתחלף. פי' שיכול להתחלף בקרבן שנתחלף בו: ודבר שיש בעשייתו מצוה. דאף ששחטן לשם שלמים מ"מ כשרים כדתנן בריש זבחים כל הזבחים ששחטן שלא לשמן כשרים ודוקא כשיש בו כל הני תלתא הוא דפוטר ר"מ: מאי אית לך וכו'. מה נקרא דבר שאין לו קצבה א"נ כיון דבאימורי ציבור קיימין הרי יש להם קצבה: ר' ירמיה סבר. למימר דכל הקרבנו' שדוחין את השבת נקראים דבר שאין לו קצבה שהרי לא כתוב בתורה כמה קרבנות ידחו את השבת: שאין את יכול לעמוד על מניינן. והיינו פסח: ה"ג ר' יוסה כד הוה מטי לאילין תינוקות כפיקות היה אומר יפה לימדני ר' ירמיה אית לך מימר שאין את יכול לעמוד על מניינן אלא שלא ניתנה התורה קצבה כמה פסחי' וכו'. וכ"ה בפסחים וה"פ כשהגיע למתני' דהיו לפניו שתי תינוקות אמר יפה למדני ר' ירמיה דדבר שאין קצבה היינו שלא נזכר בתורה שכום מנייגם דאי ס"ד דדבר שאין לו קצבה היינו דבר שא"א לברר מנייגם קשה הרי תינוקות שידענו כמה הם שימול בשבת ואפ"ה פטור:

דברי

ע' פסי"ט פ"ג

רידב"ז

ועפ"כ נראה לפענ"ד דלא כפי' המפרשים ז"ל דס"ל דסוגיא הזאת שיך למס' שבת ובמס' פסחים לגב גררא כדרך הש"ס הזה ז"א אלא דבמס' פסחים עיקר ובשבת אגב גררא ומדייק כל מלה ומלה:

אר"י דר"מ הוא פי' דמתניתין דידן דפסחים דפוטר ר"י בטעה בדבר מצוה אתיא אליבא דר"מ דמוקי פלוגתא דר"א ור"י דשבת גבי תינוקות דר"מ מוקי פלוגתיה במס' שבת דף קל"ז ע"א דלא נחלקו במל של ע"ש בשבת דפטור משום דעשה מצוה לא נחלקו אלא במל של אחר השבת בשבת דר"י פוטר משום דאפי' בלא עשה מצוה פוטר ר"י. ואיתא שם תני ר"ח לא נחלקו ר"א ור"י בשמל של ע"ש בשבת שהוא חייב. לא נחלקו אלא שמל של אחר שבת בשבת. דר"א מחייב חטאת ור"י פוטר. ומוקי ר' ינאי דמיירי שמל של שבת בע"ש עיי"ש דבזה לכו"ע חייב ובירושלמי ס"ל הא דתני ר"ח בבבלי במל של שבת בע"ש דחייב הוא אליבא דר"ש וא"כ בין ר"מ ובין ר"ש תרווייהו ס"ל דפליגי במל של אחר שבת בשבת ולא איכא בין ר"ש ור"מ אלא במל של ע"ש בשבת דר"מ ס"ל דפטור ור"ש ס"ל דחייב ואי במל של שבת בע"ש בודאי אף ר"מ מודה דחייב. וא"כ מאי איכא בין ר"מ ור"ש אלא דנפ"מ ביניהם במל של שבת בשחרית בשבת דר"מ ס"ל דפטור ור"ש ס"ל דחייב כדאיתא בסוגיא דמל של שבת בשחרית בשבת פלוגתא בזה וע"כ דנחלקו בזה ר"מ ור"ש במל של שבת בשחרית דלר"מ אף דמל של שבת בשבת שחרית ואח"כ מל של ע"ש בשבת פטור כיון דעשה מצוה ובעשה מצוה ס"ל לכו"ע פטור אליבא דר"מ בכל האופנים אפילו מל של שבת בשחרית ופליג אר"ש דס"ל דבעשה מצוה דהיינו שמל של ע"ש בשבת חייב בשקדם ומל של שבת בשחרית. ואיהו ס"ל דפטור והכא במתניתין בשעבר זמן כפרתו והקריבו כולם פסחיהן ואח"כ שחט שלמים לשם פסח דפוטר ר' יהושע א"כ כמאן אתיא מתניתין ע"כ כר"מ וע"כ אמר ר"י דר"מ הוא פי' דמתניתין דידן דפוטר ר"י כיש בעשייתו מצוה אפילו בשחט שלמים לשם פסח אחר שנשחט כבר הפסחים של כל ישראל ע"כ דאתיא כר"מ דר"מ אמר דבר שיש בעשייתו מצוה פטור דבר שאין בעשייתו מצוה חייב במחלוקת ר"א ור"י ר"ש אומר דבר שיש בעשייתו מצוה חייב ושאין בעשייתו מצוה פטור מחלוקת ר"א ור"י ודבר שיש בעשייתו מצוה דחייב הוא בשמל בשחרית של שבת בשבת וס"ל לר"ש כיון דמל של שבת בשחרית חייב אף לו כשמל של ע"ש בשבת דיש בעשייתו מצוה א"כ האיך ס"ל לר"י במתניתין בשהקריב שלמים לשם פסח אפילו כשהקריבו כל ישראל פסחיהן פטור אלא ע"כ דאתיא כר"מ דס"ל דבר שיש בעשייתו מצוה פטור אפילו שמל של שבת בשחרית [והשתא אינו מפרש הברייתא דר"ש ודר"מ ואוקימתא שמל בשחרית או בע"ש התינוק דשבת עד לבתר הכי בסוף הסוגיא מפרש זאת] דברי ר"מ והוא שיהא שה תמים זכר בן שנה ושלמים וראוין להשתנות לשם פסח [דבאינו ראוין איתא במתניתין בהדיא דחייב] את ש"מ תלת ע"י ג' פטורין נפטרו אליבא דר"י דבר שאין לו קצבה. ודבר שדרכו להחליף דבאין ראוין חייב כדאיתא במתניתין מפורש ויש בעשייתו מצוה. דע"כ אינו נפטר באין בעשייתו מצוה

שינויי נוסחאות (שו"ו) מנה בד"ו מינה. (שוי"א) ידחה בד"ו ידחו.

דברי ר"ש תיפתר שהיה שם חבורה אחת שלא שהטה. א"ר זעירא מילתיה דרבי ינאי אמר א *והוא ששכח ומל את של שבת בע"ש. מלו בשחרית. רבי זעירא אמר סבר רבי ינאי פטור. ר' בא אמר חייב. ולליידא מילה אמרה ר' ינאי בא להודיעך איכן דרך התינוקות לחלף. על דעתיה דר' זעירא כרבי ינאי על דעתיה דרב כר"מ. א"ר מנא קומי ר' יוסי מה דמר רב חסדא כר"ש. ומה דמר ר' ינאי כר"מ. ומשיבין דבר בין רבי מאיר לרבי שמעון ואשכחן פליגא בין ר' מאיר לבין ר"ש בשיור אילו התנוקות ספיקות

מה

קרבן העדה

דברי ר"ש. לדעת ר"ש דאמר בדבר שיש בעשייתו מצוה מחלוקת: תיפתר. דהא דפליגי ר"א ור"י איירי שיש שם חבורה אחת שלא שחטה הפסח וה"ל טרוד בדבר מצוה: והוא ששכח ומל את של *ע"ש בשבת. וכדפרישית במתני': מלו בשחרית. זהו של שבת נמל בשחרית ובין הערבים מל את של אחר השבת מהו מי אמרינן כיון דניתנה שבת לדחות אלו פטור או דלמא בהאי שעתא לא ניתנה שבת לדחות אלו שכבר עשה מצותו של זה שניתנה שבת לדחות אלו: ר"ז אמר דר' ינאי פוטר בזה. דהא ניתנה שבת אלל הדין גברא: ר' בא אמר. שר' ינאי מחייב כיון שכבר מל של שבת לא מיקרי טרוד: ולליידא מילה וכו'. לר' בא פריך לאיזה צורך אמר ר' ינאי שקדם ומל של שבת בע"ש הא אפי' קדם ומל של שבת בשבת חייב: ומשני להודיעך האיך דרכן של תינוקות להחלף. כלומר איך בא לטעות ולמול את של אחר השבת בשבת וקאמר מפני שכבר טעה ומל את של שבת בע"ש וסבר דשל אחר השבת נמי זמנו בשבת: ה"ג על דעתיה דר"ז ר' ינאי כר' מאיר. וה"פ ר' ינאי דמוקי למתני' והוא ששכח ומל של שבת בע"ש אתי' מתני' כר"מ דאמר דפליגי בשכח ומל של אחר השב' בשבת אבל בשכח ומל של ע"ש בשבת חייב וכדתני בברייתא' דר' חייא בשם ר"מ ומייתה בבבלי בפרקין: מה דמר ר"ח. דבעינן שתהא חבורה אחת שלא שחטה כר"ש דאמר בשכח ומל של אחר השבת בשבת לכ"ע חייב: ומה דאמר ר"י כר"מ. כדפרישית: ומשיבין דבר וכו'. וכשמותיבינן מאי איכא בין ר"מ לר"ש: ואשכחן דפליגי. בהרבה דברים דלר"מ בעינן דבר שיש לו קצבה משא"כ לר"ש ועוד בהרבה דברים: אילו תינוקות ספיקות. כלומר מי שהיה לו למול שתי תינוקות:

מה

פני משה

דברי ר"ש תיפתר וכו'. כלומר כל הא דאמרו דוקא לדברי רבי מאיר דלעיל אליבא דר' יהושע. אבל לדברי רבי שמעון דאיהו מיקי פלוגתייהו דמתני' דהכא דפליגי בגוונא דרישא שהיה לו למול לאחר בע"ש. וכדמייתי לקמן. וא"כ כה"ג בעית לאוקמי נמי הא דפסחים אליבא דר' יהושע ותיפתר דמיירי שהיתה שם חבורה אחת שלא שחטה עדיין לפסחה שהרי ע"כ בעינן דקעביד מצוה וכדלעיל לר"ש אליבא דר' יהושע. וה"ה נמי האי דפסח בכה"ג מיירי דמצוה הוא דקעביד: מילתיה דר' ינאי אמר. שמעינן ממילתי' דר' ינאי דקאמר ר' זעירא גופיה בשמיה לקמיה ולדבריו ע"כ דמוקמינן לרישא דמתני' דמיירי והוא ששכח ומל של שבת בע"ש. ומכיון דעכשיו לא ניתנה שבת לדחות אלו לפיכך קסבר ר' יהושע דבכה"ג חייב על זה שמל בשבת את של ע"ש וכדלעיל: מלו בשחרית. כלומר והיכי שמעינן להא מדר' ינאי מהא דאיתמר אם מלו בשחרית בשבת לזה התינוק שהוא של שבת ואח"כ מל ג"כ את של ע"ש בשבת דר' זעירא אמר דסבר ר' ינאי בזה דפטור על אותו של ע"ש מכיון דמיהת ניתנה שבת לדחות אלו היום. וקמ"ל דאע"ג דמלו בשבת בשחרית ובשעה שמל אח"כ לאותו של ערב שבת כבר היה נימול זה של שבת אפ"ה הואיל והיה לו היום אחד למולו בשבת טרוד הוא ופטור על אותו של ע"ש ואפי' מלו אח"כ. והשתא ממילא ש"מ דלא מיתוקמא רישא דמתני' דקתני דחייב לכ"ע. אלא דוקא בששכח וקדם ומל את של שבת בע"ש דאי לא תימא הכי א"כ לישמועינן ר' ינאי רבותא טפי דאפילו מל את של שבת בע"ש פוטר ר' יהושע. ומכ"ש אם מלו בשחרית בשבת אלא ודאי כדאמרן: ר' בא אמר חייב. כמל את של שבת בשחרית בשבת ומל הה"כ את של ע"ש דסבירא ליה דמכיון בשעה שמל את של ע"ש כבר היה נימול אותו של שבת משחרית לאו טרוד מיקרי והוה ליה לאדכורי שכבר מל אותו של שבת. והילכך חייב הוא על אותו של ע"ש: ולליידא מילה אמרה רבי ינאי. אליבא דרבי בא הוא דמסיים וכלומר וא"ת דאי הכי דסבירא ליה לר' ינאי אליבא דרבי יהושע שאפי' מלו בשחרית לאותו של שבת חייב היא על אותו של ע"ש שמלו אח"כ היום. א"כ לאיזה דבר אמרה ר' ינאי להא דקאמר ר"ז משמי' דבשקדם ומל את של שבת בע"ש מיירי הרישא. והלכך מודה בה ר' יהושע דחייב לפי שלא נתנה שבת לדחות אלו תיפוק ליה דאפי' מל לשל שבת בשחרית בשבת מחייב על של ע"ש במלו אח"כ מפני שכבר לא ניתנה שבת לדחות אלו באותה שעה. ומכ"ש אם קדם ומל את של שבת בע"ש: בא להודיעך איכן דרך התינוקות להלף. כלומר ודאי דאין ה"נ דלא א צריך להא אלא שבא להודיעך עד היכן דרך של התינוקות להתחלף זה בזה דמל את של שבת בע"ש ואת של ערב שבת בשבת. וכל כך שכן מדרך שיתחלפו את של יום זה ביום זה. ולא לדווקא קאמר לה ולמימר דלא משכחת לה היובא אליבא דר' יהושע על אותו של ערב שבת אלא אם קדם ומל את של שבת בע"ש דלא היא שאפי' ימל את של שבת בשחרית בשבת ומל אח"כ את של ע"ש נמי מיחייב עליו מפני שכבר לא ניתנה שבת לדחות אלו: על דעתיה דרבי זעירא כר' ינאי ועל דעתיה דר' בא כרבי מאיר. כלומר דאף על גב דמילהיה דר' ינאי נמי אליבא דר' מאיר היא דאיהו הוא דמוקי פלוגתייהו דר"א ורבי יהושע כנוסחא דהכא דפליגי בשהיה לו למול אחד לאחר השבת וכו' דבהא הוא דפוטר רבי יהושע וכדאמרי' לעיל לרבי מאיר: מכל מקום לענין זה קאמר דלדעתיה דר' זעירא כדר' ינאי ממש כפירושו וכטעמו דמוקי לרישא דמתני' כגון שקדם ומל את של שבת בערב שבת ובהא הוא דמודה ר' יהושע דחייב על אותו של ע"ש שמלו בשבת אבל אם מל אותו של שבת בשחרית בשבת פטור על אותו של ערב שבת שמלו אח"כ היום. דקסבר רבי זעירא דמילתיה דרבי ינאי בדוקא הוא דנקיט אבל על דעתיה דרבי בא דסבירא ליה דמילתיה דרבי ינאי לאו דוקא הוא אלא אפילו מל את של שבת בשחרית בשבת נמי חייב על של ערב שבת שמלו אח"כ וכדלעיל א"כ דעתיה כרבי מאיר וכלומר דודאי מילתיה אזלא כרבי מאיר דמוקי פלוגתייהו דרבי אליעזר ורבי יהושע בסיפא דמתני' ולפי נוסחא דהכא דבהא דוקא הוא דפליגי אבל לא בשהיה לו למול אחד בע"ש. וקמ"ל בהא אליבא דר' בא דלדעתיה כרבי מאיר בלחוד הוא ולא כדמפרש לה ר' ינאי וכדס"ל לר' זעירא והכל כדפרישית: אמר ר' מנא מה דאמר רב חסדא כר' שמעון וכו' ומשיבין דבר בין ר"מ לר' שמעון וכו'. בתמיה כלומר דר' מנא הקשה לפני ר' יוסי על האי דר' זעירא בשם ר' ינאי דנראה דקאמר למילתיה על האי דקאמר רב חסדא לעיל לדברי רבי שמעון תיפתר להאי דפסחים שהיה שם חבורה אחת שלא שחטה וכדפרישית לעיל ועלה מהדר ר' זעירא וקאמר למילתיה דר' ינאי וכי משיבין דבר מבין זה לזה דהא מילתיה דרב חסדא לא אזלא אלא אליבא דרבי שמעון דוקא דאיהו מוקי פלוגתייהו דרבי אליעזר ור' יהושע כגוונא דרישא דמתני' בשהיה לו למול אחד בע"ש וכו'. ומילתיה דר' ינאי לא אזלא אלא אליבא דרבי מאיר דמוקי פלוגתייהו דרבי אליעזר ור' יהושע בגוונא דסיפא דמתני' לפי נוסחא דהכא. וא"כ הא אשכחן פלוגתא בין רבי מאיר לבין רבי שמעון בעיקרא דמילתא דפלוגתייהו דר' אליעזר ור' יהושע. ולא שייך הא דר' ינאי להא דרב חסדא כלל: בשיור אלו התינוקות ספיקות

מה

רידב"ז

מצוה כגון בשוחט חולין לשם פסח כמו בתינוקות דפוטר ר"י אפילו באין בעשייתו מצוה ז"א דהא ע"כ לא פטר ר"מ בשקדם ומל של שבת בשחרית רק בזה בעשייתו מצוה וס"ל דבר שיש בעשייתו מצוה דווקא פטור א"ל דבר שאין לו קצבה כמו מאי אית לך מאי הוא הפירוש של דבר שאין לו קצבה ר' ירמיה סבר מימר שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה דלא דמי לקרבן תמיד דהוא קרבן אחד בשבת אבל קרבן פסח אינו קרבן אחד אלא לפי כמה חבורות שיש בישראל לפיהם יש פסחים ור' יוסי סבר מימר שאין אתה יכול לעמוד על מניניס לפי שהן הרבה וע"כ בנקל לטעות ר' יוסי כד הוי מטי לאילין תינוקות אמר יפה למדני ר' ירמיה א"ל מימר שאין אתה יכול לעמוד על מניינס כיון דע"כ אינו פוטר ר"י אלא באין לו קצבה ע"כ הפי' שאין לו קצבה שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה וכן בתינוקות לא נתנה התורה קצבה אלא כל תינוק שנמנה שלו בשבת דוחה את השבת וע"ז אמר ר"ח דלעולם מתניתין אתיא כר"ש דס"ל בדבר שיש בעשייתו מצוה חייב בשקדם ומל של שבת בראשונה ואינו פטור רק בשעדיין נשאר התינוק של שבת וה"נ תיפתר למתניתין דידן דמיירי נמי שהיה שם חבורה אחת שלא שחטה כמלא דר"י ור"ח פליגי בזה דלר"י ע"כ מתניתין כר"מ הוא ולר"ח אתיא אף כר"ש ומוקמינן למתניתין שהיה חבורה שלא שחטו עדיין אר"ז מילתא דר' ינאי והוא שמל של ע"ש בשבת. כך אמר ר"ז והוא שמל של שבת בע"ש ולא איתפרים על מה קאי ר"ז דזה פשיטא דקאי על הברייתא דמוקמינן לפלוגתא דר"א ור"י דלא נחלקו שמל של ע"ש בשבת דחייב ולא נחלקו אלא שמל של אחר השבת בשבת דר"י פוטר בודאי על האי ברייתא קאי כאוקימתא הבבלי אבל לא איתפרש אם קאי על הברייתא דמפרש הברייתא הכי מחמת קושית הגמ' השתא בלא עשה מצוה פוטר ר"י בעשה מצוה מיבעיא וע"כ מוקי באוקימתא שמל של שבת בע"ש. ואוקימתא דילי' ליישב הקושיא על הברייתא. או דמילתא באנפי' נפשיה קאמר. וקאי על ר"מ דאימתי חייב אפילו לר"מ בשקדם ומל של שבת בע"ש אבל בשמל בשחרית פטור לר"מ ומיבעיא מל בשחרית ר"ז אמר סבר ר' ינאי פטור והוא אליבא דר"מ דבזה פליג אר"ש דאל"כ מה איכא בין ר"מ ור"ש דהא שניהם מוקים דפלוגתא דר"א ור"י בשמל של אחר שבת בשבת ורק דפליגי ר"מ ור"ש בזה שמל של ע"ש בשבת ואי דקדם ומל של שבת בע"ש בוודאי לכו"ע חייב וע"כ דפליגי בשמל בשחרית דלר"מ פטור ולר"ש חייב. ר' בא אמר חייב דשחרית וע"ש שווין דבשניהן חייב וע"כ קאי ר' ינאי אליבא דהברייתא ומיישב להקושיא להברייתא וקאי על ר"ש וע"כ אין כונתו לדייק שמל של שבת בע"ש אלא ה"ה שמל בשחרית נמי חייב ולליידה מילה אמרה ר' ינאי של שבת בע"ש הול"ל שמל של שבת בשחרית רק בא להודיעך האיך דרכן של תינוקת להחלף דהוי דבר בדרכו להתחלף דיכול להחליף של שבת בע"ש ושל ע"ש בשבת וממלא דליכא פלוגתא בעיקר הדין בין ר"ז בין ר"ב רק באוקימתא על מה אמר ר' ינאי ונפ"מ בין ר"ז אליבא דר' ינאי ובין ר' בא אליבא דר' ינאי דלר"ז קאי ר' ינאי על דעתי' דר"מ דאינו חייב אלא שמל של שבת בע"ש אבל בשחרית פטור אבל לר' בא קאי ר' ינאי אברייתא. כדמפרש על דעתי' דר"ז. ר' ינאי על דעתי' דרבי מא ר [והא דגרסינן דרב כר"מ הוא גירסא מוכחת דרב ז"ל רבי וכ"ף דכר"מ הוא מיותר אלא הוא רבי מאיר] ולא לייתב הקושיא על הב ייתא אמר ר' מנא קומי ר' יוסי מה דאמר ר"ח כר"ש מה דאמר ר' ינאי כר"מ דלר"מ בתינוקות אפילו מל בשחרית של שבת ג"כ פטור ולר"ח דבעינן בפסח שנשתייר חבורה שלא שחטו הפסח עדיין הוא כר"ש דלר"ז אליבא דר"מ לא בעינן בפסח שנשתייר חבורה וגבי תינוקות לא בעינן שנשתייר תינוק הצריך למול ולר"ז בעינן בתינוקות שנשתייר תינוק הצריך למול וגבי פסח בעינן שנשתייר הבורה שלא שחטו. וקפריך מושיבין דבר בין ר"מ ור"ש דלמה לן להושיב עוד דבר בין ר"מ ור"ש ולעשות פלוגתא בין ר"מ ור"ש בפסח דלר"מ לא בעינן שנשתייר חבורה ולר"ש בעינן שנשתייר הבורה ז"א אלא דבפסח כיון שהוא דבר שאין לו קצבה לכו"ע לא בעינן שנשתייר חבורה שלא שחטו אלא גבי תינוקות לחוד

הוא

מסורת הש"ס

א *צ"ל שבת בע"ש

שבת קלז ע"א

עין משפט נר מצוה

יז

א מיי' פ"ב מהלכות שגגות הל' ט

מה את עביד לו כדבר שיש לו קצבה או כדבר שאין לו קצבה. אין העבדינון כדבר שיש לו קצבה והוא שיהא שם תינוק אחד למול. אמר רבי יוסה מליהון דרבנן עבדון לון כדבר שאין לו קצבה. והוא שיש שם תינוק אחד למול. איתא חמי הקדים זמנו פטור. איחר זמנו חייב. רב הונא אמר הילופין היא מתני' *דתני אמר ר"ש לא נחלקו ר"א ור' יהושע על מי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שחייב. ועל מי שהיה לו למול בע"ש ומלו בשבת שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר. א"ר יוסי בי רבי בון מן קושיי מקשי לה רבי ינאי והוא ששכח ומל של שבת בע"ש. רב אדא בר אהבה אמר זו דברי ר"מ ור"ש. אבל דברי רבי יוסי אפילו דבר שאין בעשייתן מצוה הואיל וטועה בו לשם מצוה פטור. [ח] *פירש אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין את המילה. אר"י [ט]דברי ר' יוסה אפילו פירש חוזר אפילו על ציצין שאין מעכבין את המילה. היי דין ר' יוסי היי דתנינן *תמן ר' יוסי אומר [י] י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא את הלולב לר"ה פטור מפני שהוציאו ברשות. *אף בסכין של מילה ואף במילה כן. ממה דמר ר' יוחנן דברי רבי יוסי אפילו פי' חוזר אפילו על ציצין שאין מעכבין את המילה הדא אמרה אפילו בסכין של מילה כן אפי' במילה כן:

הלכה ה מתני'

[כ] *קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר לא פחות ולא יותר *כדרכו לשמונה נולד בין השמשות נימול לתשעה בין השמשות ע"ש נימול לעשרה י"ט לאחר שבת נימול לאחד עשר שני ימים טובים של ר"ה נימול לשנים עשר [ל] קטן החולה אין מולין אותו עד שיבריא:

גמ'

פני משה

מה את עביד לה. כלומר דעד השתא לא איירינן אלא בענין שנתחלפו לו התינוקות וכגוונא דמתני' ובעי הש"ס דבשאר אלו התינוקות של ספיקות כגון אם הוא ספק אם הוא בן ט' או בן ח' או שנולד בין השמשות דאין מלין אותן בשבת. ואם עבר ומל לתינוק הספק בשבת מה את עביד לה לענין חיוב חטאת אליבא דר' יהושע וכדמסיק ואזיל להבעיא. כדבר שיש לו קצבה או כדבר שאין לו קצבה. כלומר אם מדמינן לה לדבר שיש לו קצבה דשמעינן ליה לר' יהושע בהאי מתני' דפסחים שהובאה לעיל דמודה הוא לר"א שאם טעה בדבר שיש לו קצבה כגון ששחט זבחים לשם אימורי צבור בשבת דחייב שלא היה לו לטעות בהן דלאימורי צבור יש להן קצבה שידוע היא כמה שמקריבין מהן בשבת ואם תינוקות ספיקות לדבר שיש לו קצבה דמיא וא"כ חייב הוא אף לרבי יהושע או דילמא דמדמינן להו לדבר שאין לו קצבה ופוטר בה ר' יהושע כמו דפוטר התם בשוחט זבחים לשם פסח בשבת משום שדבר שאין לו קצבה הוא: אין תעבדינון בדבר שיש לו קצבה והוא שיש שם תינוק אחר למול. ובפסחים שם נשנה הגי' וגי' דהכא עיקר. וסיומא דהבעיא היא כלומר אם אתה מדמה לתינוקות ספיקות שהן כדבר שיש לו קצבה א"כ לא משכחת לה לפטורא אליבא דר' יהושע אלא בגוונא שיש לו היום תינוק אחר למול שהוא ודאי וראוי למולו בשבת והוה ליה כההיא דהתם גבי זבחים לשם פסח דהואיל וטרוד הוא וכסבור שזהו הפסח פטור הוא וה"נ הואיל וטרוד הוא וכסבור שזהו התינוק הודאי שראוי למולו היום וטעה ומל לתינוק הספק פטור הוא. אבל אם אין לו תינוק אחר ודאי היה חייב: מליהון דרבנן עבדין להון כדבר שיש לו קצבה וכו'. כצ"ל. וכלומר כולה מילתא דתינוקות ולהא דמתני' נמי כן כדמוכח מההיא דפסחים אליבא דר' יהושע דהתם נ"כ בכהאי מיירי: איתא חמי. השתא מתמה הש"ס על מתני' לפי הנוסחא דהכא בא וראה אם הקדים זמנו פטור וכגוונא דהסיפא שהיה לו אחד למול אחר השבת וכו' והקדים ומלו בשבת דפוטר ר' יהושע והא בזה הקדים זמנו והרי לא קעביד מצוה וכגוונא דרישא הרי איחר זמנו הוא ומצוה הוא דקעביד דהא מיהת הגיע זמני למול יחייב בה ר' יהושע בתמיה: רב הונא אמר חילופין היא מתני' וכו'. דבאמת ר"ש לא קתני הכי אלא מחלף לה. ובגוונא דקעביד מצוה הוא דפוטר ר' יהושע: אמר ר' יוסי בר' בון. ומאי קושיא הרי מן האי קושיא גופה הוה מקשה ליה לר' ינאי נמי והלכך הוא דמוקי לה להרישא והוא ששכח ומל של שבת בע"ש והיכא טעמא דלא נתנה שבת לדחות אלו. והיינו טעמיה דר' יהושע דמודה בזה שחייב אבל בסיפא נתנה שבת לדחות אלו וכדאמרן לעיל: זו דברי ר"מ ור"ש. בהאי פלוגתא דר"א ור' יהושע אבל לרבי יוסי לעולם הוא פטור בטירדא של מצוה ואע"פ שבכיוון לא עשה מצוה שכבר היא נעשית וה"ה אם לא עלתה בידו לעשות המצוה כהוגן: פירש. המל בשבת ופירש אינו חוזר וכו' כדפרישית במתני' ולר' יוסי אפילו סילק את ידו חוזר אף על הציצין שאינן מעכבין: היידין. הי ר' יוסי והיכן שמעינן דס"ל הכי דתנינן תמן בסוף פ"ג דסוכה י"ט וכו' מפני שהוציאו ברשות מצוה שטרוד במצוה הוא וכדמוקי לה טעמיה דר' יוסי בהאי תלמודא כדתניא כך היה מנהג בירושלים אדם הולך לביהכ"נ לולבו בידו נכנס לבקר את החולה לולבו בידו וכו' הלמא אע"פ שכבר עשה המצוה ואינו אלא משום נויה בעלמא טעה בדבר מצוה קרינן ביה ופטור אם הוציאו לר"ה בשבת ומדהזינן דמיקל ר' יוסי בגמר מצוה ה"נ חוזר הוא על הציצין אע"פ שעשה המצוה וסילק ידו דכולה גמר מילתא דמצוה היא: אף בסכין של מילה ואף במלה כן. כך הוא בפסחים שם וביבמות פ' הערל בהלכה א' וכן הוא לקמן בסוף פרקין וכאן ט"ס הוא. ולשון שאלה הוא אם אמרינן אף בסכין של מילה כן שאם שכח והוציאו לר"ה מהמת טירדא פטור הוא לר' יוסי. וכן במלה ששכחה והוציאה לר"ה בשבת מה אמר בה ר' יוסי. ופשיט לה ממה דאמר ר' יוחנן וכו' הלמא אף דבר שאינו מן המצוה גופה ושאינו מעכב בה הויא כמצוה עצמה לר' יוסי הואיל ונתנה שבת לדחות היום אלא עיקר המצוה. וא"כ ה"ה במכשירי מצוה כן ואפילו במלה כן לר' יוסי דכל היכא דשכח מחמת טירדא פטור כעל המצוה עצמה:

הלכה ה מתני' קטן נימול לשמונה וכו' נולד בין השמשות נימול לתשעה. מפני שבין השמשות ספק הוא מן היום וספק הוא מן הלילה. ושמא היה יום כשנולד. ואם כן כשנימול לתשיעי הוא נימול: בין השמשות. של ערב שבת. ה"כ אי אפשר למולו בשבת דשמא תשיעי והויא מילה שלא בזמנה ואינה דוחה את השבת. ואינו נימול אלא באחד בשבת והרי נימול לעשרה ואם הוא יום טוב לאחר השבת ואין מילה שלא בזמנה דוחה יום טוב כשם שאינה דוחה את השבת משום שיש בהן עשה ול"ת ואין מצות מילה שהיא עשה דוחה עשה ול"ת נימול הוא לאחד עשר. ואם הן שני י"ט של ר"ה שהן קדושה אחת וא"א למולו גם ביום השני נימול הוא לשנים עשר: קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא. הא הוא שהלכתי חמה שנשלף ממנו החמימות שהיה לו ממתינין לו שבעה ימים מעת לעת מיום שהתחיל להבריא ומלין אותו ואם הוא שכאבו לו עיניו בעת שיתפתחו עיניו וירפאו מלין אותו מיד וכן כל כיוצא בזה:

גמ'

קרבן העדה

מה את עביד לן. למאי מדמינן אותן לדבר שיש לו קלבה או לדבר שאין לו קלבה: ה"ג אין תעבדינון כדבר שאין לו קלבה אפי' אין שם תינוק אחר למול ואין תעבדינון וכו'. וה"פ כדבר שאין לו קלבה אפי' מל של שבת בע"ש פטור ואם כדבר שיש לו קלבה דוקא שיש שם תינוק אחר הוא דפטור דה"ל טרוד ממש אבל בלא"ה חייב: ופריך איתא חמי. בוא וראה: הקדים זמנו פטור. אם מל של אחר השבת בשבת פטור ואע"ג דלא קעביד מצוה ואם איחר זמנו ומל של ע"ש בשבת חייב ואע"ג דקעביד מצוה ואר' יהושע פריך: חילופין היא מתני'. משנתינו בהיפך שנויה ואיחר זמנו פוטר ר"י וקידם זמנו מחייב וכדמסיק: ה"ג ועל מה נחלקו על מי שהיה לו וכו' מן קושיא וכו'. מכח קושיא זו דקשיא ליה לר' ינאי דמתני' היא בהיפך לכך מוקי לה ר' ינאי בששכח ומל את של שבת בע"ש וכדפרישית במתני': אפי' דבר שאין בעשייתן מצוה. כיון ששחט בעל מום הואיל וטועה בו וסובר שעושה מצוה פטור: פירש. ואינו עוסק עוד במילה: ציצין. שיורי ערלה: המעכבין את המילה. דהיינו בשר החופה את רוב העטרה: ציצין שאין מעכבין את המילה. בשר שהוא למטה במיעוט העטרה ועטרה היינו שורה גבוה המקפת בגיד סביב שמכנה הגיד משפע ויורד לצד הקרקע ומשפע ויורד לצד הגוף: היידין ר"י. כלומר הי ר"י: דתנינן תמן. בפ' לולב הגזול: מפני שהוציאו ברשות. אע"ג כיון דאגבהה נפיק ביה ותו לא קעביד מצוה כיון שיש קצת מצוה בנטילתו שיהיה הלולב בידו בכל מקום שהולך כמנהג אנשי ירושלים הלכך פטור אף על הולאתו שהוא גמר מצוותו א"נ לפי שהוא סבור דמצוותו בכך שיהיה תמיד בידו פטור והראשון נראה: אף בסכין וכו'. מיבעיא ליה א"כ הדין בסכין של מילה שהוציאו בידו לאחר שעשה מצוותו משום חבוב מצוה אם הוא פטור וכן במלה שהוציא יותר ממצוותו או לאחר שאכל כשיעור אם הוא פטור לר' יוסי או לא: ה"ג ואף במלה כן וכ"ה בפסחים:

הלכה ה מתני' נולד בין השמשות נימול לט'. שהרי יום שמיני של נאחר הוא נימול ושמא בה"ש יום הוא ונימול לט': נולד בה"ש של ע"ש. אי אפשר למולו בשבת הבאה דשמא ט' הוא וה"ל מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי: חל י"ט אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א:

גמ'

רידב"ז

הוא דפליגי ר"מ ור"ש אשכחן פליגין בין ר"מ ור"ש בשיור פי' אם צריך לשייר אילין תינוקות ספיקות מה את עביד להון כדבר שיש לו קלבה או כדבר שאין לו קלבה אין תעבדינהו כדבר שיש לו קלבה כשיש שם תינוק אחד פי' דנשתייר תינוק אחד שלא נימול ואין תעבדינהו כדבר שאין לו קלבה אפילו אין שם תינוק אחד פי' שלא נשתייר תינוק אחד למול ופליגי בזה ר"מ ור"ש דר"מ ס"ל דתינוקות הוי דבר שאין לו קלבה הלכך אפילו מל של שבת בשחרית ולא נשתייר תינוק אחד למול ור"ש ס"ל דהוי דבר שיש לו קלבה וצריך לשייר תינוק אחד שלא נימול אבל בפסח דהוי דבר שאין לו קלבה לכו"ע לא בעינן שיהא שם חבורה אחת שלא עבדה פסח וא"כ צ"ל לעשות פלוגתא בין ר"מ ור"ש בפסח:

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ב ממילה הל' ד טוש"ע או"ח סי' של"א סעיף ב וטוש"ע יו"ד סי' רסו ס"כ

יט
ב מיי' פ"ב משגגות הל' י

כ
ג מיי' פ"א ממילה הל' יב טוש"ע יו"ד סי' רסו ס"ח

כא
ד מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סי' רסב ס"ב

גליון הש"ס

א מכאן נראה דיש מלו' לחזור אפי' על ציצין שא"מ משום זה אלי ואנוהו ולכך כתוב חוזר עליהן אפילו פירש ודעת בטור. אמנם בב"ס יבמות ד' מז מבואר במילת גר בחיירו בו ציצין המעכבין את המילה חוזרין ומלין אותו הרי דבאינם מעכבין אין חוזרין אף ד. ב ע"כ בחול מיירי דמילי בר לא דחי שבת והפ"ס א"ח על בה"מ ומכאן ראיה גדולה לביעי' סימ"ס דאף בחול א"ח על ציצין שא"מ ויפה על בנאין בב"ס כי' ב שהאריך בענין זה ולא בעיר מב"ס יבמות כנ"ל:

מסורת הש"ס

ד"ש

שבת קלג ע"ב

שם קל"ג ע"ב

סוכה מ"א ע"ב

ירושלמי כ"ה פ"ג הל' י ויבמות פ"ח הלכה א

שבת קלז ע"ב

(כ"ס בבלי אית' הא טולב)

נוסחאות (שו"ג) אחד נד"ו אחר. (שו"ו) אתד נד"ו אחר. (בו"ח) יוסה בד"ו יוסי

גמ' *יש קטן נימול ליומו. היך עביד. ילדה ואח"כ נתגיירה נימול ליומו. נתגיירה ואח"כ ילדה נימול לח'. יעקב איש כפר נבורייא שאל לר' חגיי. מעתה נולד בין השמשות נימול בין השמשות. אמר ליה אילו הוינן אנא ואת עלין בחד תרע דילמא הוינן יכלין מכוונה. *שמואל אמר אחזתו חמה ממתינין לו ל' יום. אותם ל' יום מהו להאכילו חלב תרומה. מהו לסוכו שמן תרומה נישמעינה מן הדא *הערל וכל הטמאין לא יאכלו בתרומה נשיהם ועבדיהן יאכלו. ור' אחא בשם ר' תנחום בר חייא אין ערלה אלא מיום השמיני ולהלן. ותני כן כל שלשים יום אסור להאכילו חלב תרומה ולסוכו שמן תרומה. לילי שמיני מה את עבד ליה. ממה *דתני לילי שמיני כנכנס לדיר להתעשר. הדא אמרה ליל שמיני כשמיני. ותני כן כל שבעת הימים מותר להאכילו חלב תרומה ולסוכו שמן תרומה:

הלכה ו מתני'

*אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה אינו אוכל בתרומה אם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל: גמ' אלו ציצין המעכבין את המילה. ר' אבינא בשם ר' ירמיה *בחופה רוב גובהה של עטרה. רבי יוסה בן חנינא אומר בחופה רוב גובה עטרה. רבי טביי בשם שמואל בודקין אותו בשעה שמתקשה: מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל. *תני וענוש כרת. ר' אחא בשם ר' אבהו הדא דתימר בשאין בו כדי למרק. אבל אם יש בו כדי למרק ממרק ואינו הושש. תני כל

קרבן העדה

גמ' היך עבידא. היכי דמי: ילדה. השפחה ואח"כ נתגיירה נימול מיד שזהו מקנת כסף שנימול מיד: נימול לשמונה. שזהו יליד בית שנימול לשמונה: מעתה. נולד בין השמשות יהא נימול בין השמשות. דממ"נ אם בין השמשות שנולד בו יום שפיר נימול בשבת ואם בין השמשות לילה אף זה שנימול בו לילה הוא וה"ל חול ושרי: א"ל אלו הוינן וכו' אלו היינו נכנסים בפתח א' אני ואתה וכי אפשר לאנשים שנלך יחד שלא יקדים א' מהן חבירו ה"ה ה"נ דתחלת שקיעה יממא הוא וסופו ליליא: אחזתו חמה. חולי המחמם כל הגוף: ממתינין לו. מלמולו שלשים יום מפני שסכנה היא לו שימות ע"י המילה: מחלבה של תרומה. מחלב העשוי מחיטי תרומה מי אמרינן ערלה שלא בזמנה כי האי שלא הגיע זמנה למול הוה ערלה או לא: הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה. האי ערל שמתו אחיו מחמת מילה דאנוס הוא ואפ"ה אסור ה"ה באחזתו חמה שאינו אוכל בתוך שלשים יום: אין ערלה אלא משמיני והלאה. כלומר אף על גב דאמרינן דבתוך שלשים יום אינו אוכל בתרומה קודם שמיני מותר לסוכו בתרומה דלאו ערל הוא ושמתינן נמי כל שעבר יום שמיני אף על פי שהעיכוב הוא מחמת אונס הוה ערלה: ותני כן. ותניא נמי הכי: לילי שמיני מה את עביד ליה. אם הוא כערל שהגיע זמנו או כיון דלילה לאו זמן מילה היא דכתיב ביום לאו ערל הוא: לילי שמיני נכנס ולד בהמה לדיר להתעשר. ותנן בבכורות פרק מעשר בהמה מחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר ש"מ דלילה אינה מחוסר זמן אף על גב דאינה ראויה להקרבה ה"ה ה"נ גבי מילה ערל הוא ואסור בתרומה: ותני כן. ותניא נמי הכי דבליל שמיני אסור בתרומה:

הלכה ו מתני' ציצין. רצועות של בשר שנשארו מן הערלה: עטרה. היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפעת ויורד לראשו: ואינו אוכל בתרומה. אם הוא כהן דערל אסור בתרומה: ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה ערלה כולה כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד: מתקנו. ומשפע באיזמל מאוהו עובי: מפני מראית העין. שלא יהא נראה כערל: גמ' בחופה רוב גובהה של עטרה. לא תימא רוב עטרה דתני במתניתין רוב הקיפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד מעכב: ה"ג רבי יוסי בן חנינא אומר רוב גגה של עטרה. וכ"ה ביבמות וה"פ ריב"ח מיקל מדר' אבינא ואינו מצריך גילוי כל העטרה: בשעה שמתקשה. שהבר רואין אם חופה שמחמת הקישוי מתפשט בשרו ואם נראה מהול א"צ למולו שנית: וענוש כרת. אם לא פרע את המילה ל"א ענוש כרת על שחילל את השבת שלא עשה מלוה בחבורתו: ה"ג בשאין ביום כדי למרק. שאין שהות ביום השבת לגמור לעשות גם הפריעה אז חייב כרת על החבור' אבל אם יש שהות ביום כדי לגמור ולעשות הפריעה פורע ואינו חושש ופטור מכרת ואדרבא קיים מצות מילה כל

פני משה

גמ' יש קטן נימול ליומו. כלומר אף על פי שעכשיו הוא ברשות ישראל וחייב למולו מכיון שהוא יליד ביתו ואפ"ה נימול ליומו הוא כגון שילדה ואח"כ נתגיירה לשם עבדות והא כילד שלקח שפחה על מנת שלא גיירה לשם עבדות והה"כ נתגיירה אף על פי שזה נולד ברשותו הוא נימול ביום שנולד ואם נתגיירה לשם עבדות ואח"כ ילדה הרי זה יליד בית שנימול לשמונה שאל לר' חגיי. אהא דתנן נולד לבין השמשות נימול לתשעה ואמאי. לא נימא מעתה מכיון שזה נולד בין השמשות יהא נמול בין השמשות של שמיני דממ"נ נימול לשמונה היא. וקס"ד דלא מספקא לן בבין השמשות אלא בספק יום ספק לילה ולא שנאמר שמא רגע זו של בין השמשות זה לילה וא"א למול בלילה אלא ספק מיקרי וא"כ מוטב למולו בספק יום מלאחר זמנו עד יום המחרת: א"ל אלו הוינן אנא ואת. נכנסין בשער אחד דילמא הוינן יכלין מכוונה להכנס ברגע אחד בתמיה וכך היא הדבר הזה וכי אפשר לכוין שיהא בין השמשות הזה כאותו בין השמשות שנולד שמא אתה מקדים או מאחר רגע אחד ומכיון שא"א לכוין ושמא בין השמשות השני לילה וא"א למול בלילה אתה מולו למחרתו שהוא תשיעי וספק: מהו לסוכו שמן של תרומה. אקטן החולה דמתני' קאי שממתינין לו עד שיבריא ואם מותר לסוכו בשמן תרומה וכן בפרק הערל בהלכה א' גרים נמי להא דמייתי שם להתני' קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא שמואל אמר אפי' אחזתו החמה שעה אחת ממתינין לו לאחר שנתרפא ל' יום ואותן ל' יום מהו להאכילו מחלבה של תרומה מחלב הנעשה מחטי תרומה מהו לסוכו בשמן של תרומה. וכלומר מי נימא דהויא כערלה שלא בזמנה מאחר שאי אפשר למולו וקיי"ל ערלה שלא בזמנה לא מעכבה בתרומה כדקאמר לקמן אין ערלה אלא מיום השמיני ולהלן או דילמא היאיל וזה מי שכנגדו בריא בר מימהל הוא ערלה הויא ומעוכב הוא מן התרומה: נישמעינה. לזה מן הדא מתני' דתנינן התם הערל וכל הטמאין וכו'. ומדקתני הערל סתמא משמע שאף ערל שמתו אחיו מחמת המילה וא"א למולו עד שיגדיל נמי בכלל הוא וא"כ ש"מ דכל כה"ג אעפ"י שא"א למילו מ"מ מכיון שהגיעה זמן המילה ולא נימול ערל הוא להיות מעוכב מן התרומה: אין ערלה אלא מיום השמיני ולהלן. ואע"ג דאמרינן באחזתו חמה דכל שלשים יום דלאו בר מימהל הוא מעוכב הוא מן התרומה מ"מ קודם יום השמיני לאו ערלה הויא לפי שעדיין לא הגיע זמן למולו: ותני כן. דמשמיני והלאה הוא דהויא ערלה לעכב בתרומה: כל ל' יום וכו' כדלעיל: לילי שמיני מה את עביד לה. אם כהגיע זמן המילה מחשבינן לה או דילמא מכיון דלילה לאו זמן מילה היא ערלה שלא בזמנה הויא. ופשיט לה ממה דתני בברייתא דלילי שמיני נכנס לדיר להתעשר אלמא דלילה לאו מחוסר זמן מיקרי וה"נ לילי שמיני כשמיני וערלה הויא ומעכבא בתרומה: ותני כן. כל שבעת הימים וכו'. אבל לא בלילי שמיני:

הלכה ו מתני' אילו הן ציצין. הנשארים מן הערלה כמין נימין של בשר ומעכבין הן את המילה וצריך לחותכן: בשר החופה את העטרה. מפרש בגמרא בחופה רוב גובהה של עטרה אפי' במקום אחד ולא תימא רוב היקיפה הוא דבעינן: אינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא עד שיתקנו: אם היה בעל בשר. ומתוך שמנו נראה הבשר של מעלה מן הערלה כאלו חוזר וחופה את רוב העטרה מתקני לאותו בשר באיזמל מפני מראית העין שלא יהא נראה כערל: מל ולא פרע את המילה. לא גילה העטרה מאותו עור שתחת הערלה ומכסה את הראש הגיד כאלו לא מל כלל:

גמ' ר' אבינא וכו' בחופה רוב גובהה וכו'. כדפרישית במתני': בחופה רוב גובהה. ובפ' הערל גרים בדברי ר' יוסי רוב גגה והוא בראשה במקום היותר גבוה. וא"א לפרש לזה על רוב גובהו אלא רוב רוחב גגו קאמר ומיקל יותר מדר' אבינא: בודקין אותו בשעה שמתקשה האבר. שמתוך הקישוי מתפשט בשרו ואם אז מגולה רוב גובהה של עטרה א"צ למולו: תני וענוש כרת. אמל ולא פרע את המילה קאמר שאם הוא בשבת ענוש כרת הוא על חילול השבת דה"ז כאלו לא מל ועביד חבורה ולא קיים המצוה וה"ה נמי בציצין המעכבין כן: הדא דתימר בשאין בו כדי למרק. דווקא בשאין שהות ביום כדי לגמור המצוה א"כ זה שחותך ולא גמר חילול שבת בלא מצוה אבל אם יש שהות ביום כדי לגמור המצוה ממרק וגו' אפי' איש אחר ואינו חושש הראשון לכלום משום דיכול למימר אנא עבידנא פלגא דמצוה אתון עבדיתון פלגא דמצוה אחריתא: תני כל

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"א ממילה הל' ד טוש"ע יו"ד סי' רסו ס"א

כג
ב מיי' פ"ז מתרומות הי"ב

כד
ג מיי' שם פי"א הלכה ו

כה
ד מיי' פ"ב ממילה הל' ג טוש"ע יו"ד סי' רסד ס"ס

כו
ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ו

כז
ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ד

כח
ז מיי' פ"ב משגגות הל' פ

מסורה הש"ס

שבת קלז פ"ב
ירושלמי יבמות פ"ח הלכה א
יבמות ע פ"א ופ"ש דף פא פ"א
בכורות יב פ"א
שבת קלו פ"א
שם פ"ב ירושלמי יבמו' פ"ח הלכה א
שבת קלג פ"ב

גליון הש"ס

צ פ' כתוס' יבמות דף עא פ"א ד"ס כערל וכתו' בצב"ן שם:

רידב"ז

והשתא מפרש הברייתא איתא אמי הקדיש זמנו פטור איהר זמנו חייב. רב הונא אמר מיחלפא מתניתא דתני אר"ש לא נחלקו ר"א ור"י כו' אם כן איפכא תנינן בשם ר' שמעון אמר ר"י ב"ב מן קושי מכח האי קושיא מקשה לה ר' ינאי והוא שמל של שבת בערב שבת ולא דקאי על ר"מ אלא מכח קושיא דהאי ברייתא מוקים לה והוא דחייב בברייתא אלא שמל של שבת בערב שבת והוא מדויק מן קושיא דר' יוסי ב"ב קאי בשיטת ר' בא כנזכר לעיל ודו"ק. כן נראה לפי עניות דעתי לפרש הסוגיא הזאת בע"ה:

שינוי נוסחאות (שוס"ז) כנכנס נד"ו בנכנם. (שוס"ז) ליל נד"ו לילי. (שוכ"א) רוב נד"ו ליתא. (שוכ"ד) אבינא נד"ו אבונא

חדושי הרד"ל

ר"י בר חנינא אמר רוב גגה של עטרה כצ"ל. וכן הגירסא בפ' הערל:

א כל שעה שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין במילה בין על ציצין שאין מעכבין *פירש אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין במילה. אמר רבי יוחנן דברי רבי יוסי אפילו על ציצין שאין מעכבין המילה. אם פירש חוזר. היי דין ר' יוסי היא דתנינן תמן ר' יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב ברשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות אף בסכין של מילה אף במצה כן. ממה דמר רבי יוחנן דברי רבי יוסה אפילו על ציצין שאין מעכבין במילה אם פירש חוזר. הדא אמרה אף בסכין של מילה ואף במצה כן:

הדרן עלך פרק רבי אליעזר

הלכה א מתני׳

*ר"א אומר תולין את המשמרת בי"ט ונותנין לתלויה בשבת י והכ"א אין תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה בי"ט: גמ׳ *תני ג לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים שנוטעין אוהלין בתחילה בי"ט ועל מה נחלקו על מוסיפין שר"א אומר מוסיפין בי"ט ואין מוסיפין בשבת. והכמים אומרים אין מוסיפין בי"ט ואין צריך לומר בשבת. וכא לא בתוספת אנן קיימין. אמר רבי אבין בר כהנא תיפתר במשמרת חדשה שמכשירה לכלי. כל שכן מחלפא שיטתיה דר"א. מה אם תמן שמכשירה לכלי את אמר מותר. כאן שאינו מכשירה לכלי לא כל שכן. א"ר חיננא *אתיא דר"א כר' יהודה דתני בשם רבי יהודה אף במכשירי אוכל נפש התירו. רבי אחא בשם רבי בא כדברי המכשיר ובלבד מלמעלן. כהדא בימי ר' יודה בן פזי הוה ריבעה בבי מדרשא והוון פרסין קילעיה מאתמול בד' אמות ולמחר הוו פרסין כולהון. סברון מימר מדברי ר' יודה בן פזי בדקון ואשכחון דלאו מדעת ר' יהודה בן פזי עד שיפרוס רובן. ר' חייה בשם ר' יוחנן הנוטע אוהלין בשבת חייב משום בונה. א"ר זעירא אינו אלא כפורסן ומקפלן בשבת. ר' בא בר כהן בעא קומי רבי יוסי ההן *כילה דעל ארונה מהו. א"ל כיון דהיא פרוסה מאתמול נעשה כפותח ונועל בשבת. ר' זעירה רב חייה בר אשי בשם שמואל ז*המשמר ד חייב משום בורר. א"ר זעירא לא מסתברא אלא משום מרקיד. ר' יוסי ור' יונה תריהון אמרין בקדמיתא הוינן אמרין יאות. א"ר זעירא מה המרקד קמח למטן וסולת למעלן

אף

פני משה

כל שעה שעוסק במילה בשבת חוזר וכו' כדגרים לעיל בסוף ה"ד עד סוף הפרק:

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

הלכה א מתני׳ רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת ביו"ט. מצודת שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בהיקיפה ונעשה כאהל על חלל הכלי ואע"ג דזה כעושה אוהל בי"ט ולפ"ה שרי ר"א משום דס"ל מכשירי אוכל נפש מותרין לעשותן ביו"ט ואפי' אותן שאפשר לעשותן מעי"ט מותר: ונותנין. שמרים לסנן בשבת אם הוא כבר תלויה מאתמול אבל לכתחלה לא יתלה אותה בשבת: וחכמים אומרים אין תולין את המשמרת ביו"ט. משום דמיחזי כעובדא דחול ואין נותנין לתלויה בשבת במה יצא לבוא נידים והוי ליה כבורר אבל נותנין לתלויה בי"ט והלכה כחכמים:

גמ׳ תני. בברייתא לא נחלקו ר"א וחכמים גבי פקק החלון בס"פ כ' כל הכלים: שנוטעין אהלין בתחלה ביו"ט. כלומר דכ"ע ס"ל אם מתחלה הוא הלא דודאי אסור לעשות אהלין אבל עראי בתחלה ביו"ט והנ"ל בשבת: ועל מה נחלקו על מוסיפין שר"א אומר מוסיפין. על אהל עראי בי"ט אבל בשבת אין מוסיפין והלכך אמר ר"א גבי פקק החלון דדוקא בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו בשבת ואם לאו אין פוקקין בו דהוי כמוסיף על אהל עראי: והכמים אומרים מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביו"ט כל"ל. ולפיכך קאמרי התם לעיל בין כך ובין כך פוקקין בו: וכא לא בתוספת אנן קיימין. בתמיה וכי הכא בתלויה כבר מאתמול במה שנותנין לתוכה אינו אלא כתוספת. ולמאי אסרי חכמים ליתן לתלויה בשבת: תיפתר להמתני' דבמשמרת חדשה מיירי שעדיין לא נתן לתוכה מעולם. ואם ניתן לתוכה בשבת הוי כמו שמכשירה לכלי שמתוך כך מתקנה לסנן בה מה שלא היתה מתוקנת כל כך כשהיא חדשה: כל שכן מהלפה שיטתיה דר"א. אי הכי קשיא טפי דר"א דמתני' אדר"א דפקק החלון דמה אם תמן כלומר במתני' שמכשרה לכלי את הוא מותר ליתן לתלויה בשבת כאן בפקק החלון שאינו מכשירה לכלי שכבר מתוקן הוא לפקק בו לכ"ש שיהא מותר. והמאי קאמר ר"א שאם אינו קשור ותלוי אין פוקקין בו ול"ק מעני מידי: א"ר חיננא אתיא דר"א כר' יהודה. אריפא דמתניתין קאי הא דמתיר ר"א בי"ט להלות לכתחלה אע"ג דאמרינן דלעשות לכתחלה אהל עראי בי"ט דכ"ע אסור משום דטעמא אהריבא הוא גבי משמרת דס"ל כר' יהודה בפ"ק דמגילה שאף במכשירי אוכל נפש התירו לעשות בי"ט: כדברי המכשיר ובלבד מלמעלן. כלומר אפילו לדברי המכשיר להוסיף על אהל עראי דווקא שהיו תליין היריעות מלמעלן ומוסיף לפורסן למטה כהדא עובדא דלקמיה: הוה ריבעה בבי מדרשא. היה מקום שרובצין ורובעין על מטותיהם בביה"מ והיו הקלעים של המטה פרוסין מאתמול בד' אמות מלמעלה ולמחר הסכימו בני הישיבה ורצו שהיו פרוסין כולו עד למטה והיו סבורין לומר שמדעת ר' יהודה בן פזי עשו כך שהיה התיר להן לפורסן עד למטה אף על פי שלא היו פרוסין מאתמול מלמעלה כ"א בד' אמות ובדקו והקרו אחר זה ונהוודע להם שלא מדעת ר' יהודה בן פזי נעשה אלא דס"ל עד שיפרוס רובן מאתמול ואז מותר לשלשלן עד למטה: חייב משום בונה. דס"ל דכבנין ממש הוא מה שפירס את היריעות לאהל ור' זעירה פליג דלאו כבונה ממש הוא ואינו אלא כפירכן ומקפל בשבת ולכתחלה הוא דאסור אם עשה אינו חייב משום בונה: ההן כילה דעל ארונה מהו. אם מותר לפתוח אותה כילה הפרוסה על הארון הקודש בשבת וא"ל אם היה פרוסה מאתמול נעשה כפותח הדלת ונועל בשבת ואין כאן חשש איסור: המשמר חייב משום בורר וכו' גרסינן להא לעיל בפ' כלל גדול בהל' ב' עד בעייא דא מילתא מהו לבנות קמח לאחורי הנפה כרבנן ושם פירשתי:

קרבן העדה

כל שעה שהוא עוסק במילה. ולא סילק את ידיו אם ראה שנשתיירו בה ציצין בין המעכבין המילה כגון אלו שחופין את רוב העטרה בין אלו שאין מעכבין חוזר וחותך דכולא חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לדחות אצלה: פירש. שסילק ידיו: אלא על ציצין המעכבין. שהן במילה עצמה: היידין ר"י. הי ר"י דמתיר אפי' פירש דסובר דגמר מצוה לעולם מותרת בשבת: האי דתנינן תמן. בפ"ג דסוכה: מפני שהוליאו ברשות. אע"ג שכבר יצא מ"מ כיון שהוא גמר מצוה פטור כיון דאית בי' קצת מצוה לחבב שיהיה הלולב בידו תמיד ה"ה בכל גמר מצוה פטור: אף בסכין וכו'. מיבעיא ליה אם אף בסכין של מילה שהחזירו לאחר המילה אם הוא פטור לר"י או לא: הדא אמרה. זאת אומרת דלר"י כל גמר מצוה פטור עליה דה"ל כעוסק במצוה עצמה:

הדרן עלך פרק רבי אליעזר

הלכה א מתני׳ תולין את המשמרת. שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעוגל ונעשית כאהל על חלל הכלי ואף על גב דעביד אהלא ביום טוב שרי דר' אליעזר סבירא לי' דמכשירי אוכל נפש אף על פי שאפשר לעשותן מעי"ט יום טוב דוחין י"ט אבל בשבת אין תולין לכתחלה אבל אם תלויה היא נותנין לתוכה שמרים ומסננין דאין דרך בורר בכך: וחכמים אומרים אין תולין המשמרת ביום טוב. דסבירא לי' דמכשירי אוכל נפש אין דוחין יו"ט: ואין נותנין לתלוייה בשבת. דדרך בורר בכך: אבל נותנין לתלוייה ביום טוב. כשאר אוכל נפש שהוא מותר ביו"ט: **גמ׳** ה"ג לא נחלקו ר"א והכמים שאין נוטין אהלים בתחילה: ופריך וכה וכו'. והכא במתני' דתנן תולין וכו' והיינו בתחילה ולא בתוספת ואפ"ה מתיר ר"א: תיפתר. תפרש למתניתין במשמרת חדשה עסקינן דבתלייה זו מכשירה לכלי: ופריך כ"ש דקשיא דר"א דמתני' אדר"א דברייתא: מה אם תמן. במתניתין שמכשירה לכלי מתיר כ"ש בברייתא שכבר היא כלי דשרי: אתיא דר"א כר"י. הלכך הכא שרי דמכשירי אוכל נפש הוא וכדפרישית במתניתי': כדברי המכשיר. כלומר כדברי המתיר לעשות אהל עראי ביום טוב: ובלבד מלמעלן. שיהא דבר פרוס מלמעלה מערב יום טוב ה"נ שיהא פרוס מלמטה ובי"ט יפרסנה מלמעלה: ריבעה. מטה שיושבין ושוכבין עליה כך פי' בגליון ול"נ שהוא חתיכת ארז כמו רביע של ארז שבפ"ג דמדות שהן לוחות של עץ: והוון פרסין קליעין. והיו פורסין קלעים מע"ש כרוחב ד' אמות ולמחר היו פורסין כל הקלעים: סברון מימר. סברוה שעשו כן מדעת ר"י בן פזי: בדקו ומלאו. שר"י ב"פ לא התיר להן אלא אם כן פרסו רובו מערב שבת אז מותר לפרוס כולו בשבת: אינו אלא כפורסן ומקפלן בשבת. דאין בזה בניין ואינו אסור אלא מדרבנן: ההן כילה. האי פרוכת שעל ארון הקדש מהו למפרסה בשבת: המשמר. שנותן שמרים לתלויה וסינן חייב משום בורר דהאי נמי בורר היין מתוך השמרים: לא מסתברא אלא משום מרקד. חייב המשמר: בקדמיתא. בתחילה הייט אומרים שפיר קאמר"ז דחייב משום מרקד:

הך

עין משפט נר מצוה

כט

א מיי' פ"ב ממילה הל' ד והל' ו טוש"ע או"ח סי' שלא כעיף ב וטוש"ע יו"ד סי' רסו כעיף ב

א

ב מיי' פכ"א משבת הל' יג ופ"ג מיו"ט הל' יו טוש"ע או"ח סי' שטו וסי' שיט וסי' תקי כעיף ד

ב

ג מיי' פכ"ב שם הל' כו טוש"ע שם סי' שטו כעיף א

ג

ד מיי' שם פ"ח יא ופכ"א הלכה יז

מסורת הש"ס

לעיל כלגה ד וב"י

שבת קלו פ"ב

תוספתא פי"ט פ"א ובבלי פי"ב

בבה גם

(בבלי גדול הלכה ב וביצה י הלכה ב) שבת קלח פ"א

גליון הש"ס

י פי' במגלת ספר להרב מוהר"ג על סמ"ג לאוין כב:

שנויי נוסחאות (ש"ו) היא נד"ו הי'..

ככר לאדן

הוה ריבעה בבי מדרשא פירוש מטה. וי"ג לפרש ע"ד שלקמן פ"ג דתעניות רבע ביתא:

חדושי הרד"ל

תני לא נחלקו ר"א וחכמים כו'. אפלוגתייהו דפקק החלון דס"פ כל הכלים קאי והתם מתניתא נ"כ בתוספתא (והיתא נמי בבבלי שם). וכ"נ לה התם לא נחלקו חכמים ור"א שאין עושין אהלים בי"ט ואנ"ל בשבת על מה נחלקו על מוסיפין שר"א אין מוסיפין בי"ט ואנ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואנ"ע בי"ט. ע"כ גי' התוספתא שם. והיינו דפריך וכה לא בתוספת אנן קיימין. כלומר דקס"ד מדברי ר"א דבתוס' קמפלגי (דלתלותה לכתחילה הו"ל אהל גמור). ופריך על רבנן אמאי אסרי כאן הא הם התירו בתוס' א"ע. ומשני במשמרת הדשה. דהו"ל אהל בתחלה ולהכי קאסרו רבנן. ופריך דא"כ קשיא דר"א אדר"א במכ"ש. ומעיקרא כי ס"ד דבתוס' א"ע פליגי נמי קשיא דר"א אדר"א. אלא דהשתא קשה במכ"ש: המשמר חייב משום בורר כו'. בילה פ"ק ה"ו:

אף המשמר יין למטן ושמרים למעלן. ולא הוינן אמרין כלום למה שהותר מכלל ברירה והותר מכלל שימור. הותר מכלל ברירה בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי. הותר מכלל שימור נותנין לתלויה ביום טוב ולא הותר מכלל הרקדה. דמר ר' חנינה ברוקה בשם רב יהודה א *אין שונין את הקמח אבל מרקידין לאחורי נפה. אין תימא משום מרקיד יהא אסור. א"ר יוסה בי רבי בון ודלא כר' יודה דתני בשם ר' יודה אף מכשירי אוכל נפש התירו. בעייא דא מילתא מהו לשנות קמח לאחורי הנפה כרבנן:

הלכה ב מתני'

ג *נותנין מים ע"ג שמרים בשביל שיצלו ומסננין את היין בסודרים ו ובקפיפה מצרית ז נותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין ה יינומילין בשבת ר' יהודה אומר בשבת בכוס ובי"ט בלגין ובמועד בחבית רבי צדוק אומר הכל לפי האורחין:

גמ' ר' בא בשם רב יהודה בשם רב ובלבד ו שלא יעשה אותה כמין תיק. בעייא דא מילתא מהו לכפותן ונעשית תיק מאיליה. א"ר מתניה מטה אותה על צידה ובלבד שלא יעשה בשבת כשעושה בחול. כיני מתני' מפרדין ביצה במסננת של חרדל. *גוש של חרדל ר' יוסי בשם רבי אליעזר ממעך ביד אבל לא בכלי. רבי יעקב בר אחא רבי יוחנן בשם רבי ינאי ז ממעך בין ביד בין בכלי. אמר לו רבי יוחנן והלא הכלבים אין עושין אותה כן. רבי חזקיה רבי אבהו בשם רבי יוחנן ממעך בין ביד בין בכלי: ועושין יינומילין בשבת. רבי יסא בשם ר"י יין ודבש ופילפלין:

הלכה ג מתני'

*אין שורין את החלתית בפושרין ח אבל נותנה לתוך החומץ ט אין *שורין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל נותן הוא לתוך *הקערה או לתוך הכלכלה י אין כוברין את התבן בכברה לא יתננה *ממקום גבוה בשביל שירד המוץ אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס: **גמ'** אמר רבי מנא כיני מתניתא אבל נותנה לפניו לתוך החומץ. רב הונא אמר לא שנו אלא בפושרין הא בצונן מותר. רבי יוחנן בשם רבי ינאי כ אפילו בצונן אסור. אמר לו רבי יוחנן והלא לא שנו אלא בפושרין אלא

על

קרבן העדה

אף המשמר וכו' מתא"כ בורר הפסולת מלמטה: שהותר מכלל בריר. יום טוב הותר מכלל שבת במלאכת ברירה שמותר לברור ביום טוב כדתנן בפ"ק דבילה וכן בשימור הקילו ביום טוב כדמפרש בסמוך אבל בהרקדה לא מצינו שהותרה ביו"ט מעולם: אין שונין את הקמח. אם רקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה לנפותו אסור: אבל מרקדין לאחורי הנפה. דה"ל שינוי: אין תימר. ואי ס"ד דמשמר חייב משום מרקד וכו' זעירא יהא אסור לשמר בי"ט כי היכא דאסרו הרקדה: ודלא כרבי יודה. הא דאמר אין שונין ביום טוב דלא כר"י דלר"י אפי' מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יום טוב מותר לעשותן ביום טוב כ"ש הרקדה: בעיי דא מילתא. הא מיבעיא לן מהו שיהא מותר לשנות הקמח אחורי הנפה לרבנן דפליגי אר"י דעד כאן לא שמעינן מהך ברייתא אלא דהרקדה שריא לאחורי הנפה אבל מיבעיא לן אם מותר לשנות ע"י שינוי כיון שאין בו צורך כ"כ:

הלכה ב מתני' נותנין מים. בשבת ע"ג שמרים הנתונים במשמרת מבע"י כדי שיצלו שיהיו צלולין לזוב את היין מפני הקמחים שקורין קנ"ס: בסודרין ובכפיפה מצרית. העשויה מצורי דקל כפיפה סל דכל כה"ג הוה שינוי כיון שאינו מסנן במשמרת ומיירי ביין עכור ומיהו משתתי הכי דאי ביין צלול אפי' במשמרת שרי ואי ביין עכור דלא משתתי אפי' בסודרין אסור דמכל מקום בורר הוי: ונותנין ביצה במסננת. שהחרדל נתון בה להסתנן וקולטת הפסולת והחלמון שלה נוטף ומסנן עמה והוי לחרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה ושרי לפי שאין עושין אותה אלא לגוון למראה בהחלמון יפה לגוון ולא החלבון הלכך אידי ואידי אוכל הוא ואין כאן ברירת פסולת מתוך האוכל: יינומלין. מפרש בגמרא:

גמ' שלא יעש' כמין תיק. מן הסודר בפי כלי כעובדא דחול א"כ אתי לידי סחיטה: בעייא דא מילתא. מיבעיא לן דבר זה מהו שיהא כופה את הסודר והתיק נעשית מאיליה: מטה אותה על צידה. ואם נעשית תיק מאליה אינו חושש רק שלא יעשה כמו שעושה בחול: כיני מתניתא. כן היא מתני': מפרדין ביצה. מפרידין החלמון מן החלבון לפי שאינו אלא למראה בעלמא דהא תרוייהו אוכל וכדפירשתי במתני': גוש של חרדל. כגון שלשו מע"ש ונעשה גוש: ממעך ביין או במים: אבל לא בכלי. שכן דרכו לעשות בחול: והלא להכלבים אין עושין כן. למעך ביד הלכך אין להתיר אלא ביד אבל בכלי לא דהוה כעובדא דחול: יין וכו' זהו יינומלין:

הלכה ג מתני' חילתית. מין פרי ששורין אותו בפושרין ושותין אותו במים לרפואה ואין שורין אותו בשבת שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל נותן. החלתית לתוך החומץ. ומטבל בו מאכלו: ואין שורין את הכרשינים מליף עליהם מים בכלי לברור פסולת: ולא שפין אותו. ביד להסיר פסולתן: אבל נותן הוא לתוך הכברה. ואף על גב שפסולתן נופל דרך נקב הכברה ונמלא מתברר מאיליו: התבן. הוא מזוג השבלים: מוץ. הוא מזקן השיבולת העליון ואינו ראוי למאכל בהמה: וכוברין אותו בכברה. כדי שיפול המוץ: אבל נוטל בכברה ליתן לתוך האבוס. ואף על פי שהמוץ נופל מאיליו כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר: **גמ'** אבל נותנה לפניו לתוך החומץ. מה שהוא צריך לאכול מיד מותר ליתן לתוך החומץ אבל לשרות בחומץ ולהניח ודאי אסור: אלא

על

פני משה

הלכה ב מתני' נותנין מים על גבי שמרים. בשבת בשביל שילנו דכשנותן המים על השמרים שנשארו בחבית עושין אותן צלולין ויכול לקלוט שלמעלה ולשתותן מפני שנקלט בהן טעם יין ואין בזה משום בורר: ומסננין את היין. שאין בו שמרים והן צוללין ורוצה לסנן כדי שיהו צלולים ביותר או מפני הקסמים שיש בו מותר לסנן בסודרין ובכפיפה מצרית ובלבד שלא יעשה גומא בתוך הסודר בפי הכלי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לשמר במשמרת: נותנין ביצה במסננת של חרדל. שדרך ליתן ביצה טרופה לתוך דבר עכור כדי שיצלול: ועושין יינומלין בשבת. שמערבין יין בדבש ופלפלין בשבת בכוס. ולא יותר וביו"ט בלגין שהוא גדול מכוס ובמועד בחבית: הכל לפי האורחין שיש לו. והלכה כת"ק שעושין אנומלין בשבת כפי מה שהם רוצים:

גמ' ר' בא וכו' ובלבד שלא יעשה אותה כמין תיק. כמו תיק כדרך שעושין בסודרין כמין גומא אם רוצה לסנן בהן וכדפרישית במתני': בעיא דא מילתא לבני הישיבה מהו לכפותן להסודרין ונעשית התיק מאליה כלומר אם כופף אותן בתחלה קודם שנותן אותן על גב הכלי כדי לסנן בהן דזה כנעשה התיק מאליו: אמר ר' מתניה מטה אותה על צדה. להסודר ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול ולהטות על צדה הוא דאין חוששין אבל כשכופף את הסודר הוי עובדא דחול: כיני מתני' מפרדין וכו'. הא דקתני נותנין ביצה כן צריך לפרש שמותר לפרד ולערב אותה במסננת של חרדל כדי שיצלול דאי בנתינת ביצה לחודה מאי קמ"ל: גוש של חרדל. שנעשה כמין גוש אחד ורוצה למעכו לפרדו: ממעך ביד אבל לא בכלי. שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ר' יוחנן בשם ר' ינאי ממעך בין ביד בין בכלי דקסבר דלא הוי עובדא דחול ושאל ר' יוחנן לרביה ר' ינאי והלא הכלבים אין עושין אותה כן. כלומר אפי' אלו שנוהגין כמנהג הכלבים ואינן מקפידין על דבר מאום אפי' כן אין עושין למעך ביד אלא בכלי וא"כ כשממעך בשבת בכלי עובדא דחול הויא: ר' חזקיה וכו'. כלומר אע"פ פסק ר' יוחנן כרביה ר' ינאי שממעך בין ביד בין בכלי: יינומלין. ומפרש ר' יוחנן יין ודבש ופלפלין:

הלכה ג מתני' אין שורין את החלתית בפושרין. קורט חלתית לחזיירה בלע"ז והוא המה מאוד ובחרלות הקרים ביותר שורין אותה ואוכלין ואין שורין אותה בשבת דהוה עובדא דחול ומתני' דנקט פושרין יחידאה היא וכר' יוסי דברייתא והלכה שאין שורין אותה לא בפושרין ולא בצונן: אבל נותנה לתוך החומץ. שאין דרך לעשות כן בחול: אין שורין את הכרשינין. במים כדי להציף הפסולת וגם שפין אותן ביד להסיר הפסולת דהוי תולדה דבורר ובגמרא הכא קאמר דשף ביד הוי משום דש: אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך הכלכלה והפסולת נופל מאליו ובנוסחת הבבלי לתוך הכברה ולתוך הכלכלה: אין כוברין את התבן בכברה וכן לא יתננו במקום הגבוה בשביל שירד המוץ מן השבולת דהוי מרקד אבל נוטל הוא אותו בכברה ונותן לתוך האבוס לפני הבהמה ואף על פי שמתוך כך המוץ ניפל הוא שאין מתכוין הוא ומותר: **גמ'** אמר רבי מנא כיני מתני'. הא דקתני אבל נותנה לתוך החומץ כן צריך לפרש שנותנה לפניו לתוך החומץ כלומר כדי לאכול מיד ולא שיברה אותה בתוך החומץ: לא שנו אלא בפושרין הוא דאסור הא בצונן מותר ור' יוחנן בשם ר' ינאי קאמר שאפי' בצונן אסיר והקשה לו ר' יוחנן לר' ינאי רביה והא אנן לא שנו במתני' אלא בפושרין ואלא

על

מסורת הש"ס

ביצה כט ע"ב | פסחים קט ע"ב | ב"ב קמ ע"א | שם | *בבבלי שולין | *בבבלי הכברה | *בבבלי איתא על גבי מקום

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ג מיו"ט הל' יד טוש"ע או"ח סי' תקו ס"ב

ה
ב מיי' פ"ח משבת הל' יד ופכ"א הל' יז טוש"ע שם סי' שיט ס"ט

ו
ג מיי' שם פכ"ב הל' לג טוש"ע שם סעיף יב

ז
ד מיי' שם פ"ח הל' יד ופ"ג מיו"ט הל' יז טוש"ע שם סעיף טו

ח
ה מיי' שם פכ"ב הל' י טוש"ע שם סי' שכא סעיף יז

ט
ו מיי' שם פ"ח הל' יד ופכ"א הל' יז טוש"ע שם סי' שיט סעיף יח

י
ז מיי' שם ופכ"ב הל' יב טוש"ע שם סי' שכא סעיף טו

יא
ח מיי' שם פכ"ב הל' ז טוש"ע שם סעיף יח

יב
ט טוש"ע שם סי' שיט ס"ח

יג
י מיי' שם פכ"א הל' לג טוש"ע שם סי' שכא סעיף א

יד
כ מיי' שם פכ"ב הל' ז טוש"ע שם סי' שכא סעיף יט

שנויי נוסחאות (שו"ח) מרקיד יהא נ"ו מרקיד היא יהא. (שו"ס) תיק נ"ו תוק (וכן בסמוך). (שו"ס) ר"י נ"ו רבי יוחנן

חדושי הרד"ל

ר' יוחנן בשם רבי ינאי ממעך בכלי הכי נמי ביד א"ל ר"י והלא כו'. כצ"ל לפי גי' הבבלי

עין משפט
נר מצוה

טו
א מיי' פכ"א מיו"ט הל' כב טוש"ע או"ח סי' שכא ס"ח

טז
ב מיי' שם פכ"ו הל' יט טוש"ע שם סי' שכד סעי' טו

יז
ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד

יח
ד מיי' שם פכ"ה הל' כב טוש"ע שם סי' שיא סעיף ח

יט
ה מיי' שם פכ"ו הלכה יב טוש"ע שם סי' שב סעיף ד.

כ
ו טוש"ע שם סי' שיד סעיף
ז וסי' תקיט סעיף ג

על חנס יגענו לשנות כן בתמיה: מי חלתית מותר לשתותה בשבת. המים שנשרית בהן מאתמול ולא מיחזי כרפואה. שמואל אמר חלתית עצמה מאכל בריאים הוא ואוכלין אף עצמה בשבת דכל שהוא מאכל בריאים אין חוששין משום רפואה: מאן דאכל משקל זוז מינה מסתכן ועורו נחלץ ממנו מחמת המימוהה ולפיכך קאמר רב הונא מי חלתית: ופרש לנהרא. פירש מיד לירד להנהר להתקרר: אין שורין וכו'. כדפרישית במתני':

הלכה ד מתני' גורפין את המאכל שבאבוס מלפני שור הפטם שמפטמין אותו כדי שלא יתערב בו דבר מאוס ומסלקין לצדדין מפני הרעי שלא יתערב במאכלו דברי ר' דוסא ולא התיר רבי דוסא לגרוף אלא באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע מודה שאסור משום אשוויי גומות וחכמים אוסרין אף באבוס של כלי גזירה שמא יבא לידי אשווי גומות וכן אין מסלקין לצדדין והלכה כחכמים: נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת. ודוקא מלפני החמור וליתן לפני השור. אבל איפכא לא מפני שהשור מטנף כריריס מפיו את המאכל ואין ראוי למאכל לבהמה אחרת:

גמ' מפני שהפטם מותר הרעי אוכל. כלומר אינו משגיח ואוכל אף מותר הרעי ושלא יקוץ מתוך כך במאכלו: בעיא דא מילתא. לבני הישיבה מהו וכו' ולאו מתניתא הוא וכו' ומאי קא מיבעיא להו. ומשני משום דאיכא למימר מתני' במין במינו איירי נוטלין מלפני השור ונותנין לפני הפרה וכן כיוצא בזה ומה דצריכא ומספקא להו מין בשאינו מינו מהו אם נוטלין מלפני השור ונותנין לפני החמור: תני. בברייתא נוטל אדם מלפני החמור דלית ליה רירי ונותן לפני פרה אבל איפכא לא וכן מלפני בהמה שפיה רע. והיינו הך שהחמור פיו רע לענין שאינו מדקדק במאכלו ואוכל אף קוצים ודרקנים ונותן לפני בהמה שפיה יפה או היא הפרה שמדקדקת במאכלה:

הלכה ה מתני' הקש. שעל גבי המטה לא ינענענו בידו. מפני שאסור לטלטלו אבל מנענעו בגופו בכתפיו דטלטול מן הצד היא ולאו שמיה טלטול: אם היה מאכל בהמה. מותר לטלטלו וכן אם היה עליו כר או סדין מותר לנענע בידו מפני שנעשה כמי ששכב עליו מבעוד יום דאז לעולם מותר לטלטלו: מכבש של בעלי בתים. שמשימין בו הבגדים לכבשן כדי להחליקן מתירין אותן ליטול מהן הבגדים בשבת אבל לא כובשין בתוכו שהוא לצורך חול: ושל כובסין לא יגע בו. כלל משום שהכובסין מקפידין עליו שלא יתקלקל והוי מוקצה מחמת חסרון כיס: ר' יהודה אומר אם היה מותר. המכבש מע"ש מתיר את כליו ושומטן ממנו בשבת ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' מתני'. דאסור לטלטלו בשלא ישן עליו מאתמול וכו' כגופו הוא כלומר מותר לטלטלו ולנענע בידו כמו בגופו: ראשונים היו שואלין. אם בגופו דנקט במתני' דוקא היא או לא ומהו לנענעו דרך אלילי ידיו שהוא נ"כ טלטול כלאחר יד או בגופו דווקא: אמר ר' ינאי קרוח קריחה וכו'. משלי הדיוט הן שאומרים קרוח למי שהוא כבר מוקרח במקלת וקפוח למי שכבר מוקפח וכן שפוך מים לוגנים על מי שכבר עברו עליו לוגנין. ונפול ביתא על מי שכבר רביע ליה בנפילה וכן הוא הדבר הזה שדקדקו הראשונים. לפי שראו שהתירו לנענעו בגופו הוסיפו עוד לומר שאפשר שאף באלילי ידיו מותר: תני ר' חייה הדין דין לעני. כמו לעייני כלומר דין הזה ששאלו הראשונים צריך לעיין בו ומל' לעין בתורייתא הוא וסיומא דמילתיה דר' ינאי הוא דכן תני ר' חייה שיש לעיין בו משום דמשמע דדוקא בגופו הוא שהתירו שאם באת להתיר באלילי ידיו אתי לטלטולי בידיו: והתני. בתוספתא דביצה פ"ג ומודים חכמים לרבי מאיר וכו' והובא זה לעיל בפ' אלו קשרים בהלכה ב' וכדפרישית שם דשמעינן מינה דלחותמות שבקרקע מתירין אותן אף בשבת. ואמאי אסרו הכא במכבש של כובסין להתירו: הדא אמרה מכבש עשו אותו כקרקע. כלומר דשאני מכבש דמיחזי כעושה בנין וסתירה בקרקע ממש ואמירה מהחותמות של דלת שבקרקע: אמר רבי יוסי. פשיטא דהכי הוא דהא מתניתין

על חנם יגענו. רב הונא אמר [א] מי חלתית מותר לשתותם בשבת. שמואל אמר חלתית עצמה מאכל בריאים הוא. רב הונא אמר מאן דאכל מתקל זוזא מיניה מסתכן ועורו נחלץ. ר' *בא אכל מתקל זוזא מיניה ופרש לנהר: אין שורין את הכרשינין. משום בורר: ואין שפין אותן. משום דש: אין כוברין את התבן בכברה ולא יתננה במקום גבוה בשביל שירד המוץ. משום מרקיד:

הלכה ד מתני' *גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הריעי דברי *ר' יוסה וחכמים [ב] אוסרין נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת: גמ' מפני מה שהפטם מותר הרעי אוכל. בעיא דא מילתא מהו ליטול מלפני בהמה זו וליתן לפני בהמה זו. ולאו מתני' היא נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת מתני' מין במינו צריכא ליה מין בשאינו מינו. [ג] תני נוטל אדם מלפני החמור ונותן לפי פרה. מלפני בהמה שפיה רע ונותן לפני בהמה שפיה יפה:

הלכה ה מתני' [ד] *הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו אם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו [ה] מכבש של בעלי בתים מתירים אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע בו ר' יהודה אומר אם היה מותר מערב שבת מתיר את כליו ושומטן: גמ' מתני' בשלא ישן עליו מאתמול. אבל אם ישן עליו מאתמול כגופו הוא. א"ר יעקב בר אידי ראשונים היו שואלין מהו שינענעו דרך אצילי ידיו. א"ר ינאי קרוח קריחה קפוח קפוחה שפוך צנינים על מאן דעדי ליה נפל ביתיה על מאן *דרויח עליה. תני רבי חייה הדין דין לעני. והתני [ו] *מודין חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע שמפקפקין ומפקיעין ומתירין וחותכין בשבת. מפקפקין אבל לא מפקיעין ולא מתירין ולא חותכין בכלים בשבת מותר ואין צריך לומר ביום טוב. הדא אמרה מכבש עשו אותו כקרקע. א"ר יוסי מתניתין

על חנס יגענו. דאמאה בלשון שרי ל"א ר' ינאי הוא דקאמר לר' יוחנן בלשון בתמיה וכי בחנס יגענו בתורה דעל ידי יגיעה בתורה אדע לפרש מסכתינו דיחידאה היא והילכתא דאפילו בלשן אסור ופי' זה נראה עיקר שמסכים לבבלי: מתקל זוזא. משקל זוז: מסתכן. קרוב למות ועורו מתפשט מעליו: ופרש לנהרא. וקפץ לסוף הנהר לקרר עצמו מרוב חמימות שנתחמם מאכילת החילתית: משום בורר. שהוא בורר המאכל מתוך הפסולת וכדפירשתי במתני':

הלכה ד מתני' גורפין מלפני הפטם. שור שמפטמין אותו גורפין אבוס מלפניו בשבת לתת בתוכו התבן והשעורי' שלא יתערב בהן עפרורי' ויקוץ במאכלו: ומסלקין. תבן לצדדין כשהוא רב שלא ידרסנו ברעי: וחכמים אוסרין. בתרווייהו ונוטלין מלפני בהמה זו. שעורין ותבן: ונותנין לפני זו. ול"א טלטול דלא חזי הוא שאין הבהמה קצה במאכל הניטל מלפני חברתה: גמ' מפני מה. אוסרין חכמי': ומשני שהפטם. שור פטם אפילו מותר הרעי אוכל ואינו קץ בו ולמה יסלקנו או יגרפנו בחנם: בעיא דא מילתא. מיבעיא להו לבני הישיבה דבר זה: ופריך ולאו מתניתא וכו'. ומשני מתני' דמתיר היינו ליטול מלפני שור זה ולתת לפני שור אחר: צריכא ליה. כי קמיבעי' ליה: מין בשאינו מינו. מה ליטול מלפני שור וליתן לפני חמור: ה"ג ונותן לפני פרה. שהחמור אינו מטיל רירין ואין מה שלפניו נמאס וראוי לתתו לפני פרה: שפיה רע. חמור דלא דייק ואוכל קוצים ודרקנים: שפיה יפה. פרה דדייקא ואוכלת ושתי ברייתות הן ל"א רישא פי' לסיפא ודוחק:

הלכה ה מתני' הקש שעל המטה. וסתמא להסקה קאי ומוקצה הוא ומנענעו כדי שיהא נח ורך לשכב: ולא ינענע בידו. דמוקצה הוא: אבל מנענע בגופו. בכתיפיו דטלטול מן הצד הוא ולא שמיה טלטול: או שהיה עליו כר או סדין. דגלי דעתיה דאקצייה לשכיבה מעתה תורת כלי עליו: מכבש. פרע"ש בלע"ז שני לוחין ארוכים וכבדים וסודרין הבגדים על התחתון ומורידין העליון עליו וכובשים את הבגדים ע"י יתידות שיש ב' עמודים מנוקבי' קבועי' בד' פיאות של התחתונה ועליונה מנוקבת בד' זוויותיה ועולה ויורדת בעמודים וכפי מה שהוא רוצה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ואינה יכולה לעלות: מתירין. את המכבש נוטל את היתד והוא ניתר דהיינו צורך שבת שנוטל את הכלים: אבל לא כובשין. דהיינו צורך חול: ושל כובסין לא יגע בו. מפני שהיא עשויה לתקן הבגדים ותוחבו בחוזקה ומיהדק והתרה שלו דומה לסתירה: גמ' כגופו הוא. כאלו הוא מלבושו של אדם שמותר לנענע: דרך אלילי ידיו. כלומר ע"י שינוי: קרוח קריחה. ר' ינאי מקלל למאן דמיקל לנענע דרך אלילי ידיו ואמר שיהא קרחה בביתו: קפוח קפיחה. שיהיו בניו ומעשה ידיו כרותים: ישפוך צינים. שפוך עליהם קוצים ודרקנים: על מאן. דסר מדין זה יפול ביתו על מאן דעביד הכי: הדין דין לעני. כלומר שמקללין אותו אבל לעשיר קונסין אותו ומחמירין עליו: בחותמות שבקרקע. דלתי פתחי בורות ומערות הסגורות בקשרי חבלים: שמפקפקין. מנענען: ומפקיעין. החבל לסתור עבותו וגדילתו דבחותמות הקשורים אין בהתירתן איסור דאורייתא: ה"ג וחותכין בי"ט ובשבת וכו': ובכלים. כגון תיבה הנעולה ע"י חבל אפי' בשבת מותר להפקיע ולפקפק ולחתוך דאין סתירה בכלים: ה"ג וא"ל בי"ט. וקשיא למה אסרו מכבש במתניתין: ומשני הדא אמרה. זאת אומרת מכבש עשו אותה כקרקע לכך אין כובשין דלא הוה ככלים: ומתניתין

מסורת הש"ס
תולין נז ע"א
שם ע"ב
(בש"ס בבלי איתא רבי דוסא)
שם קיא ע"א
בפ"י דדביע (אלו ק-ים פ"ג)

שינוי נוסחאות (בו"ב) לשתותם בד"ו לשתותה. (סו"ה) לנהר בד"ו לנהרא. (סו"ד) מותר בד"ו מותיר. (ס"ם) לפי בד"ו לפני. (סו"א) קפוחה בד"ו קפיחה (ב נ"ב) דרויח בד"ו דרויה. (סו"ו) ואין צריך לומר ביום טוב בד"ו ואין צורך ביו"ט.

כבר לארן

קרוח קריחה קפוח קפיחה שפוך צינים על מאן דעדי ליה נפל ביתיה על מאן דרויח עליה. פירוש הקרח מקריחין הגזל גוזלין ראוי לשפוך צונן על מי שאין לו בגד. דעדי ליה כמו מעדה בגד או פירוש בזוי כתרגום היו לבז לעדי. נפל ביתיה וכו' על מי שהמים יורדים עליו בשופע ולא די לו צערו אלא שנפל הבית. וכל זה הביאו למה שהראשונים שאלו וכו' ולא די עניותו שאין לו כר של מוכין אלא של תבן וכדי להשוותו שיהיה לו איזה נחת רוח תלוי בבעיא: הדין דין לעני. כלומר דיני התורה הם דינים ולעד נאים שהוא עני: והתני מודין חכמים לר"מ. לקמן ביום טוב:

חדושי הרד"ל

אלא על חנס יגענו. רבי יוחנן אמר זה על עצמו ע"ד התנאים מבלי עולם שאין יכולין להורות הלכה מתוך משנתם שהרי ר' ינאי אמר שאין הלכה כאותה משנה. ואם באנו לפרשה בשום לשון הבבלי צריך להגי' א"ל על חנס יגענו: מאן דאכל מתקל זוזא וכו'. בבלי חולין נ"ח. ע"ש: מפני מה שהפטם כו'. אדר' דוסא קאי דשרי וקאמר לגרופי מ"ש הא אין ראוי לאכילה עוד ואסור לטלטלו (ומשמע לי דהירושלמי ס"ל דבברכה זו פליגי רבנן ור' דוסא. לא כשיטת הבבלי דפליגי בגזירת אשווי גומות). וקאמר מה שהפטם מותיר הרעי אוכל. פי' יש שור שמפטמין אותו בבית ונקרא שור של פטם ויש הרועה בשדות ונקרא של רעי (ומזכירין במיסם בבבלי בלהי בינה) ושור של פטם הוא מעונג ואוכל מאכל נקי. אבל מ"מ מה שמותיר עדיין ראוי לשור של רעי דלא דייק ואכיל כ"כ עדיין (לא) יכול לאוכלו: בגופו הוא. כלומר כגופו של מטה שמוכנת כיא: על מאן דעדי ליה. נראה דאמכבש קאי והיינו דאמר על מאן דעדי ליה פי' מי שמסירו לגמרי ולוקח הבגדים מתחתיו: על מאן דרויח ליה גרסי'. פי' על מי שאין מסירו לגמרי רק מרויחו כדי שיוכל לשומטו. ומסתברא דאבל כובסין הוא דלייט וכדתנן לא יגע בו דהיינו אפי' להרויחו לבד. אבל של בע"ב שרי כדתני במתני': הדין דין לעני. נראה דאבריותא דשל בעלי בתים דמתני' קאי דלא התירו אלא לעני שאין לו בגדים אחרים להחליף בשבת היתר לו לשומטן ממכבש של ב"ב אבל למי שיש לו לא שאין זה היתר גמור: והתני מודים וכו'. (פני' בכתובה היא אמת והיא בבילה פ"ד ה"ג ע"ש ובבבלי) וא"כ מוי' דבכלים היתר גמור הוא דתנן במתני' ודלא כר"ח: אר"י מתני' אמרה כן. ממתני' עצמה מוכח נ"כ דיש בו בנין וסתירה וכדר"ח:

ומהכיתין אמרה כן. כלומר מתניתין כמי דייקא: של כובסין לא יגע בו. ועל כרחך לומר הטעם מפני שהוא כקרקע דליכא למימר הטעם מפני שהיא צורך חול כדפרישית במתני' במכבש של בעלי בתים דלמה לסתו הפתיחה אף על גב דדמי לסתירה הא אין סתירה בכלים אלא ודאי שעשאוהו כקרקע:

א מתניתא אמרה כן של כובסין לא יגע בו:

הדרן עלך פרק תולין

הדרן עלך פרק תולין

באלו הארבעה פרקים שלפנינו לא מצאנו להם בריתות בארבעה העתקות ישנות שהיו לפנינו:

נוטל פרק כא שבת

הלכה א נוטל אדם את בנו והאבן בידו. כלכלה והאבן בתוכה. מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין. רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה: **ה"ב** האבן שעל פי החבית מטה על צידה והיא נופלת. היתה בין החביות מגביה ומטה על צידה והיא נופלת. מעות שעל הכר נוער את הכר והן נופלות. היתה עליה לשלשת מקנחה בסמרטוט היתה על של עור נותנין עליה מים עד שתיכלה: **ה"ג** ב"ה אומרין מעבירין מעל השולחן עצמות וקליפין. וב"ש אומרין מסלק את הטבלה כולה ונוערה. מעבירין מעל השולחן פירורין פחות מכזית. שיער של אפונים ושל עדשים מפני שהוא מאכל בהמה. ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו. ואם לאו אין מקנחין בו. וחכמים אומרים בין כך ובין כך ניטל בשבת ואינו מקבל טומאה: **סליק פירקא**

חבית פרק כב שבת

הלכה א חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שלא יספג. אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין אם יצאו מעצמן אסורין. רבי יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר. ואם למשקין היוצא מהן אסור. חלות דבש שריסקן מערב שבת יצאו מעצמן אסורין ורבי לעזר מתיר: **ה"ב** כל שבא בחמין כלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת. וכל שלא בא בחמין לפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן ודגים מלוחים קטנים וקוליים האיספנן שהדחתן זו היא גמר מלאכתן: **ה"ג** שובר אדם את החבית לוכל ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי. אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה. רבי יוסי (אומר) מתיר. לא יקבינה מצידה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח. אמר רבי יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת: **ה"ד** נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שייצנו ואת הצונין בחמין בשביל שיחמו. מי שנשרו כליו בדרך מהלך בדן ואינו חושש. הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם: **ה"ה** הרוחץ במי מערה או במי טבריה מסתפג אפילו בעשר לונטיות לא יביאם בידו. אבל עשרה בני אדם מסתפגין בלונטית אחת פניהן ידיהן ורגליהן ומביאין אותו בידם: **ה"ו** סכין וממשמשין בבני מעיין אבל לא מתעמלין ולא מתגרדין. אין יורדין לפילומא ואין עושין אפיקטפיזין בשבת ואין מעצבין את הקטן ולא מחזירין את השבר. מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא: **סליק פירקא**

שואל אדם פרק כג שבת

הלכה א שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני. וכן אשה לחברתה ככרות ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו

מתניתין אמרה כן ושל כובסין לא יגע בו כלל ואלו חותמות שבקרקע שכל מודים שמתירין אותו אף בשבת: הדרן עלך פרק תולין

הלכה א מתני' נוטל אדם את בנו והאבן בידו. מסקינן בגמ' בתינוק שיש לו געגועין על אביו ואם ישליך האבן מיד התינוק יצעק ויבכה ויחלה ויתירו טלטול שלא בידים במקום שיש קצת סכנה: כלכלה והאבן בתוכה. בכלכלה פחותה עסקינן וסתם הנקב שלה באבן לפיכך מותר לטלטלה דהרי האבן נעשית כדופן. ואם היתה הכלכלה מלאה פירות והאבן בתוך הפירות אם היו פירות רטובין כגון תותים וענבים נוטל אותה כמות שהיא שאם ינער הפירות ימנפו בעפר ובמקום הפסד לא גזרו אבל בשאר פירות שאינן נמאסין כגון אגוזים ושקדים וכיוצא בהן מנער אותן לארץ והאבן נופל ויטול הפירות אל תוך הכלכלה: מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה או עם החולין. אם היו שניהם בכלי אחד ודוקא כשהיתה הטהורה למטה וכן החולין והיו פירות שהן מתטנפין בקרקע ואם ינער אותם יפסדו. אבל אם היו אגוזים ושקדים וכיוצא בהם נוער הכלי ונוטל הטהורה או החולין ומניח את הטמאה ואם היה צריך למקום הכלי בין שהיו הטהורה או החולין למעלה או למטה מטלטל אותן שכל כאחד: ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה. כאה תרומה שנפלה למאה חולין דהדין היא שמעלין את התרומה וסבירא ליה לר' יהודה שאף בשבת מעלין משום דסבירא ליה כר' אליעזר דפ"ה דתרומות דאותה סאה שנפלה היא שעולה והוה כמחתא בעינה ולא הוי כמתקן אי נמי כהאי דרשב"א דקאמר יתן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ועדיפא דר' יהודה מדידיה דסבירא ליה הואיל וכך אם כן אף מעלין אותה בשבת. ואין הלכה כר' יהודה:

הלכה ב מתני' האבן שעל פי החבית. והוא רוצה ליטול יין מן החבית מטה החבית על צדה והאבן נופלת. ודוקא בששכח את האבן עליה בין השמשות ולא הניחה מדעת אבל אם הניחה מדעת נעשית החבית בסיס לדבר האסור ואפי' אם ניטל האבן אחר כך אסור לטלטל החבית: היתה החבית בין החביות אחרות ואם יטה על צדה תפול האבן על האחרות ותשברם. מגביה החבית למקום אחר ומסלקה ושם הוא מטה על צדה והאבן נופלת שעל הכר. הכי נמי בששכח את המעות בין השמשות על הכר והוא צריך להכר. נוערו והן נופלות אבל אם הניחן שם נעשית הכר בסיס לדבר האסור ואפילו אם ניטלו המעות אחר כך אסור לטלטל את הכר: היתה עליה. על הכר או על הכסת והן של בגד לשלשת והוא איזה דבר של טינוף כגון רוק או רעי מקנחה בסמרטוט ולא יתן עליהן מים מפני שנתינת המים על הבגד זהו כיבוסו: היתה. הדבר המטונף על של עור נותנין עליה מים עד שתכלה לפי שנתינת מים על העור לא הוי כבוסו:

הלכה ג מתני' בית הלל אומרים מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין. נוסחא דהכא עיקריה וכן הוא מוכרס בבבלי דבית הלל הוא דסברי כר"ש דלית ליה מוקצה ומעבירין בידים אותן עצמות וקליפין שהן ראויין למאכל כלבים או לשאר בהמה אבל אם אינן ראויין למאכל בהמה אף ר"ש מודה שאין מטלטלין אותן בידים: ובית שמאי אומרים וכו'. דאית להו מוקצה כר' יהודה: מעבירין מעל השולחן פירורין ואפילו הן פחות מכזית וכן שער וכו' והן הפרניסין בהם מפני שהן ראויין למאכל בהמה: ספוג. שמקנחין בו הטבלא אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו בשבת לפי שכשאוחזו בבית אחיזה אפשר לו שלא יסחוט אלא שמקנח בו לאט לאט. ואם לאו אין מקנחין בו לפי שכשאוחזו אי אפשר שלא יסחוט אם אינו נגוב: בין כך ובין כך. אם הוא נגוב ניטל הוא בשבת ואינו מקבל טומאה דלאו כלי הוא כלל:

הדרן עלך פרק נוטל

הלכה א מתני' חבית שנשברה. בשבת מצילין ממנה מזון ג' סעודות שזהו מה שצריך לו בשבת ומציל לו ולאורחיו ואומר לאחרים בואו והצילו לכם לפי מה שאתם צריכין. וכילד הוא מציל מביא כלי ומניח תחתיה ולא יביא כלי אחר ויקלוט וכלי אחר ויצרף לראשון גזירה שמא יביא כלי דרך ר"ה ואם נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף לראשון ולא יקלוט ואח"כ יזמין אורחים שלא יזמין ואח"כ יקלוט ואם הערים בדבר זה מותר: ובלבד שלא יספג. שלא יניח ספוג במקום היין לחזור ולהטיפו לתוך הכלי וכן לא יספוג בכפו את היין גזירה שמא יסחוט: אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין. פירות שהן בני סחיטה כגון זיתים וענבים הסוחט אותן חייב משום מפרק שהוא תולדה דדש ותותים ורמונים הואיל ומקצת בני אדם סוחטין אותן אסור הוא לכותשן שמא יבא לסחוט זיתים וענבים אבל שאר פירות כגון תפוחים פרושין ועוזרדין מותר לסוחטן בשבת לפי שאינן בני סחיטה: אם יצאו. המשקין מעצמן מהן בשבת אסורין. ובזיתים ובענבים כ"ע ל"פ דאסורין גזירה שמא יתכוין ויסחוט אותן בשבת כי פליגי בתותים ורימונים ובהו קאמר ר' יהודה אם הכניסן לאכול אותן מותרין המשקין היוצא מהן משום דלא ניחא ליה במשקין וליכא למיגזר שמא יסחוט ומשום שאפי' יסחוט אותן ליכא חיובא הלכך לא גרסינן ואם הכניסן לדרוך מהן משקין ניחא ליה ביוצא מעצמן ואסורין שמא יסחוט אותן לכתחלה. ורבנן סברי דאף בהכניסן לאוכלין ואכ"ו בתותים ורמונים גזרינן והלכה כר' יהודה: חלות דבש שריסקן. מע"ש ומתוך כך זב מהן הדבש מעצמו: ור' אלעזר מתיר והלכה כר' אלעזר וכן זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מהן משקין מעצמן מותרין לפי שאין כאן מקום לגזור שכבר ריסקן מבע"ש:

הלכה ב מתני' כל שבא בחמין מלפני השבת. שנתבשל או שנשרה בחמין קודם השבת מותר לשרותו בשבת ואעפ"י שהוא עכשיו צונן וכל שהוא צונן מעיקרו ולא בא בחמין מעולם מדיחין אותו בחמין בשבת אבל אין שורין אותו בחמין: חוץ מן המליח הישן וכו'. שאלו הדחתן גמר מלאכתן אין מדיחין אותן בחמין בשבת:

הלכה ג מתני' שובר אדם את החבית. בשבת לאכול ממנה גרוגרות מפני שהוא לצורך השבת התירו במקלקל ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי ע"י כך: אין נוקבין מגופה של חבית. להוציא ממנה יין: ור' יוסי מתיר. והלכה כר' יוסי ובלבד שינקבנה מלמעלה אבל מלדה אסור מפני שהוא כמתקן כלי: לא יתן עליה שעוה. לסותמה מפני שהוא ממרח: בערב. שם מקום בגליל: חוששני לו. מחיוב חטאת אם ממרח השעוה סביב הנקב דזהו כממחק:

הלכה ד מתני' נותנין תבשיל לתוך הבור. שאין בו מים כדי לשמור שלא יתקלקל וקמ"ל דלא גזרינן דילמא אתי לאשויי גומות שבקרקעית הבור כדי להשוות להושיב שם הקדירה: ואת המים היפים הראוים לשתיה ומכניסין אותן בכלי לתוך מים הרעים לצננן. ומילתא דפשיטא היא ומשום סיפא קתני לה ואת הצונן בחמין בשביל שיחמו דמהו דתימא ליגזור דילמא אתי לאטמוני ברמץ קמ"ל: מי שנשרו כליו וכו' ואינו חושש. כלומר אין חוששין שמא יסחוט: אבל לא כנגד העם. מפני מראית העין והלכה שאפי' בתוך ביתו אסור לשוטחן שכל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור:

הלכה ה מתני' הרוחץ במי מערה וכו' לונטיות. כדינין שמסתפגין בהן: לא יביאם בידו שמא יסחוט. אבל עשרה בני אדם וכו' אפי' בלונטית אחת דנפישין מיא מביאין אותן בידם דכיון דרבים הן מדכרי אהדדי. ומתני' יחידאה היא. והלכה שאפי' אדם אחד מסתפג בלונטיות ומביאן בידו ואין חוששין שמא יסחוט:

הלכה ו מתני' סכין. בשמן וממשמשין בבני מעים בשבת והוא מיסוך וימשמש בנחת אלא כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: אבל לא מתעמלין. בשבת ואיזהו התעמל זה שדורסין על גופו בכח עד שייגע ויזיע או שיהלך כל כך עד שייגע ויזיע שאסור לייגע בשבה מפני שהוא דרך רפואה: ולא מתגרדין במגרדר דהוי עובדא דחול. ואם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה מגרר כדרכו ואינו חושש: אין יורדין לפילומא. נקרא דיומסית והוא מקום בארץ ישראל והעומד בם מתעמל ומתרפא: ואין עושין אפיקטפזין בשבת. לשתות משקה כדי להקיא ממנו המזון שאכל ביותר: ואין מעצבין את הקטן. לייפב איבריו ולהקנו ולשון יציך עצבוני ויעשוני. ודוקא לאחר יום שלידה אבל ביום הלידה מרי: ולא מחזירין את השבר. עצם שנשבר ומתני' אינה הלכה בזה אלא דקיי"ל מחזירין את השבר בשבת: מי שנפרקה ידו או רגלו. שיצא העצם מהפרק שלו: לא יטרפם בצונן. על המקום שיצא אבל רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא: הדרן עלך פרק חבית

הלכה א מתני' שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן. ודוקא שיאמר לו השאילני. ובלבד שלא יאמר לו הלויני מפני שלשון הלואה לזמן מרובה הוא כדקיי"ל סתם הלואה שלשים יום והלכך היישינן דילמא אתי המלוה למכתב על פנקסיה כך וכך חייב לי פלוני כדי שלא ישכח ואית דמפרשי משום דשאלה הדרא בעינא ולא אתי למיכתב והלואה לא הדרא בעינא ואתי למיכתב ואע"ג דכי שאיל מידה כדי יין וכדי שמן לא הדרי בעין מ"מ מתוך שמזכיר לו לשון שאלה זכור הוא ולא אתי למיכתב: וכן אשה לחברתה ככרות בלשון שאלה וקא משמע לן בהא דאף האשה שאין דרכה לכתוב אפילו הכי אסרו בלשון הלואה דלא פלוג רבנן: ואם אינו מאמינו וכו'. וקמשמע לן דאין בהניחת משכון משום מקח וממכר: וכן

גליון הש"ס א מכאן מבואר כפירש"י במתני' דבל כובסין לא יגע בו משום סתירה ומשום דמכבש עבו כקרקע ולא כפירוש הרמב"ם משום מוקצה מחמת חסרון כיס אסור לטלטלו ועי' בהה"מ ובב"י סי' שבב

יכן אפ"פ בירושלים וכו' ואוכל את פסחו לפי נוסחא דהכא משמע שלא נמנה עליו מע"ס וקמ"ל דמניח טליתו אצלו למשכון ונמנה עמו בשבת ואוכל וכו' ואין בזה כלום ובנוסחת המשנה בגבלי וגוטל את פסחו וקמ"ל דנוטלו ומקדישו לשם פסח דחובות הקבוע להם זמן מקדישין בשבת:

הלכה ב מתני' מונה אדם את אורחיו. שהזמינם ואת פרפרותיו מיני מאכלים שזכין והוקא מפיו אבל לא מן הכתב שכתב לזה מע"ש וטעמא דגזרו חכמים שמא יקרא בשטרי הדיוטות כלומר בספרי חובות שלו לפיכך אם היו השמות חקוקין על הטבלא או על הכותל מותר לקרות מהם דהאי כתבא לא מיחלף בשטרא: מפים אדם. מטיל גורל עם בניו ובני ביתו הסמוכין על השלחן שלו ואפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה למי יגיע זה ולמי זה משום שאין מקפידין זה ע"ז: ובלבד וכו'. ומפרש בגמרא דחסורי מחסרא והכי קאמר עם בניו ובני ביתו אבל מנה גדולה כנגד קטנה הא עם אחרים לא ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה דבהא היא דבשבת ויו"ט דוקא אסרו משום קוביא שאסור לשחק בקוביא בשבת וביו"ט מפני שהוא כמקח וממכר והלכך אפילו מנה כנגד מנה חששו משום קוביא אבל אם נתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה דבר זה אף בחול אסור עם אחרים דהוי כגזל דאסמכתא היא ואסמכתא לא קניא: מטילין הלשים. גורלות מלשון חולש על גוים: על הקדשים ביום טוב. שנשחטו ביום טוב מטילין הגורל בין הכהנים אבל לא על המנות משל קדשים שנשחטו מאתמול דמהו דתימא מכיון דכתיב ועמך כמריבי כהן הרי כי היכי דלא ליתו לאנצויי, קמ"ל דאפ"ה אסור הואיל והוה אפשר למיעבד ליה מאתמול:

הלכה ג מתני' לא ישכור פועלים בשבת. גזירה שמא יכתוב: ולא יאמר אדם לחבירו וכו'. בגמרא פריך פשיטא מה לי הוא מה לי חבירו אלא לדיוקא קמ"ל שלא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים אבל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ואפילו יודע שפ"מ לשכרו לפועל מלאכתו אמר לו כן ובלבד שלא יאמר לו היה נכון לי לערב שנמצא עושה חפציו בשבת ואסור משום דכתיב אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי וגו': ואין מחשיכין על התחום לשכור פועלים או שיהא שם כדי להביא פירות המחוברין לפי שדבר זה אסור לעשותו בשבת וכל שאסור לעשותו אסור להחשיך על התחום עליו: אבל מחשיך הוא לשמור. פירות התלושין ולהביאן בידו שהרי מותר לשמור בשבת ודבר המותר לעשותו בשבת מותר להחשיך עליו כדי להביאו לערב: כלל אמר אבא שאול וכו'. אבא שאול אתי לאתויי כל שאני זכאי באמירתו. וזה שמותר להחשיך להביא את הבהמה שהיא עומדת חוץ לתחום שהרי אני זכאי באמירתו שמותר לקרות לה והיא באה ובהא להוד הוא דפליג את"ק והלכה כאבא שאול דמתני' דלקמן מחשיכין על התחום וכו' כ"ע מודים בה:

הלכה ד מתני' מחשיכין על התחום לפקח לעיין בצורכי עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ומותר לומר לו לך למקום פלוני אם לא מצאת שם הבא ממקום פלוני לא מצאת בכך הבא בכך אבל לא יזכיר לו בפירוש לשום המקח שאין תקח אלא בכך ולפי שכל אלו וכיוצא בהן מצוה הן וכתיב עשות חפציך וגו' חפציך אסורים חפצי שמים מותרין: עכו"ם שהביא חלילין בשבת. לספוד בהן על המת לא יספוד בהן ישראל לאלתר במוצאי שבת אא"כ בא ממקום קרוב. כלומר אא"כ שימתין למוצאי שבת בכדי שיבאו ממקום קרוב ואח"כ לספוד בהן ואפי' הביאן מגד החומה חיישינן שמא בלילה הביאן מחוץ לתחום עד החומה ובבקר נכנס עמהן ואם ידוע בודאי שממקום פלוני הביא אותן בשבת ימתין בכדי שיבואו מאותו מקום יהר השבת: עשו לו ארון הנכרים בשבת וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל בכדי שיעשו למוצ"ש ודוקא אם הוא בצינעא שלא יהא מפורסם שעשו בשביל ישראל: אם בשביל ישראל. כלומר אבל אם היה הדבר מפורסם שהוא בשביל ישראל כגון שהיה הקבר בפרסיא גדולה והארון על גביו שהכל יודעים שעשו הנכרים בשבת בשביל פלוני ה"ז לא יקבר בו אותו ישראל עולמית מפני שהוא כפרהסיא ומותר לקבור בו ישראל אחר והוא שימתין בכדי שיעשו וכן הדין בחלילין אם נודע בפרהסיא שבשביל פלוני הביאם בשבת אסור לספוד לאותו פלוני עולמית:

הלכה ה מתני' עושין כל צורכי המת. אע"פ שאסור לטלטלו אבל שאר צרכיו עושין אותן בשבת סכין אותו בשמן ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיזו בו אבר שהרי אסיר לטלטלו: שומטין את הכר מתחתיו כדי שיהא מוטל על החול בשביל שימתין ולא יסריח. ומביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על כריסו כדי שלא יתפח ופוקקין את נקביו שלא יכנס בהן הרוח: קושרין את הלחי. אם היה פיו הולך ונפתח ולא שתעלה להסגר מה שנפתח לפי שזה הוא מזיז אבר אלא שלא תוסיף להפתח. וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה. שאלו תורת כלי עליהם ודוקא שיהו רפויים ורווחים דאי בעי שקיל להו הא לאו הכי לא מפני שזה כמבטל כלי מהיכנו ולא שתעלה מה שנשברה דזה נראה כבונה אלא שלא תוסיף להשבר: אין מאמצין את המת. לעוצמו בשבת שזהו מזיז אבר וכן לא בחול עם יציאת הנפש לפי שבקל הוא מקרב את מיתתו והרי זה כשופך דמים: הדרן עלך פרק שואל

הלכה א מתני' מי שהחשיך לו בדרך. שהיה בא בדרך וקדש עליו היום והיו עמו מעות נותן כיסו לנכרי להוליכו וקמ"ל שאע"פ שלא נתן שכר על זה ואע"פ שנתנו לו משחשיכה מותר וטעמא שהקילו בזה מפני שהאדם בהול על ממונו ואי אפשר שישליכנו ואי לא שרית ליה דבר זה שאינו אלא מדברי סופרים אתי לאתויי בידיה ויעבור על איסור של תורה ודוקא בכיסו אמרו שיתננו לנכרי אבל במציאה כך הוא הדין אם היא מציאה שכבר באה לידו ואז זה שחית כחות מארבע אמות ואם עדיין לא באה מציאה זו לידו אם יכול להחשיך עליה מחשיך ואם לאו מוליכה פחות פחות מארבע אמות: ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור. שאם יש עמו נכרי אסור להניחו על הבהמה שהנכרי אין אתה מצווה על שביתתו והבהמה אתה מצווה על שביתתה. וכשמניח על הבהמה צריך להזהר שיניח עליה כשהיא מהלכת וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה כדי שלא תעמוד והכיס עליה ומפיגלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה וכל זמן שהכיס עליה אסור להנהיגה ואפי' בקול כדי שלא יהא מחמר בשבת ואם אין עמו לא נכרי ולא בהמה והיה עמו חרש ושוטה נותנו לשוטה דלית ליה דעת כלל וחרש אית ליה דעתא קלישתא שיפה וקטן נותנו לשוטה לפי שהקטן יבוא לכלל דעת חרש וקטן נותנו לאיזה מהן שירצה ואם אין שם לא נכרי ולא בהמה ולא אחד מכל אלו מוליכו פחות פחות מד' אמות הגיע לחצר החיצונה האי סיפא על כל משאוי שעל הבהמה קאי שאם היה בא בדרך בליל שבת ובהמתו טעונה משאוי כשיגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין מתיר את החבלים מן השקים והן נופלין ואם היו בהן דברים המשתברין מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן כדי שיפלו השקין על הכרים ואין זה מבטל כלי מהיכנו לפי שהם ירצה יכול לשלוף את הכרים שהשקים קטנים וקלים הם ואם היו שקים גדולים וא"א לשלוף הכרים מתחתיהן לא יניח אלא אם כן מלאים דבר שאין בו הפסד כל כך אם ישתבר מתיר החבלים והשקים נופלין דלהפסד מועט אין חוששין ואם לאו פורק אותו בנחת ועכ"פ לא יניחם על גבי הבהמה משום צער בעלי חיים:

הלכה ב מתני' מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה. פקיעי עמיר הן קשין של שבלים שאגדן מתירין אותן דכל זמן שהן אגודין לא חזיין לאכילת בהמה ומתירין לשווינהו אוכלא דבודאי לא כלא משוינן בשבת אבל לא טרח בדבר שהוא אוכל לא טרחינן ולפיכך אין מפספסין את הפקיעין שיפורם לפני הבהמה אחר שהתירן דזה אינו אלא לתענוג בעלמא ולא מטרחינן בדבר שהוא כבר ראוי לאכילה: ומפספסין את הכיפין. הן ענפים לחים של ארז ואינן ראויין למאכל בהמה אא"כ מפזרין אותן והלכך שרי: אבל לא את הזירין. הן הן זירין והן הן כיפין שהכל מין קש הן אלא שהכיפין יש להן שני קשרים א' בראש האגודה וא' בסופה והזירין יש להן עוד קשר א' באמצע וקמ"ל דאעפ"כ אין מפספסין אותן ואפי' הן דחוקים יחד אלא מתיר אגדיהן והוי ליה אוכלא כהפקיעין: אין מרסקין את השחת. והיא התבואה שלא הביאה שליש ונקראת אספסתא וחזי למאכל בהמה ואין מרסקין אותה דהוי טירחא שלא לצורך וכן לא את החרובין: לדקה. לבהמה דקה שביניה דקות וקשות לה בלא ריסוק ואין הלכה כרבי יהודה:

הלכה ג מתני' אין אובסין את הגמל. כלומר אין מאכילין אותו הרבה בשבת שיהא די לו לג' או לד' ימים וכאבוס בתוך מעיו ולא דורסין המאכל בגרונו בכח אבל מלעיטין וזהו שתוחב המאכל לתוך פיו במקום שיכול להחזיר: אין ממריס את העגלים. המראה היא במקום שאין יכולין להחזיר אבל מלעיטין: מהלקטין לתרנגולין. שנותנין המאכל לפיהן במקום שיכול להחזיר ונותנין מים על גבי המורסן אבל לא גובלין שלא ימרס המורסן עם המים דזה נראה כלש. אבל מנער מכלי אל כלי ויתערבו מאליהן: ואין נותנין מים וכו'. שאלו אין מזונותן עליך ויש להן מים מצויין בשדה: יונים הרדסיאות. יונים המתגדלים בבתים ועל שם הורדוס המלך שהיה רגיל לגדל אותן בארמונו נקראו כך:

הלכה ד מתני' מחתכין את הדלועין לפני הבהמה. דלועין שתלשו מע"ש ולפי שהן קשין מחתכין אותן וקמ"ל דאף דסתמן לאכילת אדם קיימי מחתכין אותן לפני הבהמה: ואת הנבילה. ואפי' נתנבלה היום וקתני נבלה דומיא דדלועין דמיירי אף שהיא נ"כ קשה מחתכין אותה: ר' יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה לפי שלא נה מן המוכן. לבהמה וסבירא ליה כל מידי דהוי הזי לאדם מאתמול לא מקצי ליה לבהמה ואין הלכה כר' יהודה:

הלכה ה מתני' מפירין נדרים בשבת. בעל לאשתו שמיפר לה ביום שמעו ומפיר לה בשבת בין שהן לצורך השבת ובין שלא לצורך השבת ומשום דקיי"ל כסתמא דמתני' דסוף פ"י דנדרים דהפרת נדרים כל היום. ואם חשכה ולא היפר שוב אינו יכול להפר הלכך מיפר אפי' לאלו שאינו לצורך השבת: ונשאלין. לחכם להתיר נדרים שלו שהן לצורך השבת ואע"פ שהיה לו פנאי להתירן קודם השבת לפי שדברים אלו מצוה הן אבל נדרים שאינן לצורך השבת אין נשאלין עליהן להתירן בשבת שהרי יכול הוא להתירן לאחר השבת: פוקקין את המאור. כחכמים דפרק כל הכלים דבין קשור ובין שאינו קשור והוא שמתוקן מע"ש: ומודדין את המטלית. אם יש בה שלש על שלש וכגון שהיתה טמאה ונגעה בטהרות: ואת המקוה. אם יש בה כשיעור שהוא נ"כ לצורך השבת כגון לטבול בה אדם: בטפיח. פך של חרס. מקידה של חרס ורחבה טפח אם יש בגיגית פותח טפח. מפרש בגמ' הלקטני קטנה היתה בין שני בתים. כלומר שביל קטן. וגיגית סדוקה מונחת על גבן והמת היה מוטל בשביל תחת הגיגית וקודם שימות המת פקקו בשבת את המאור והוא חור שהיה בכותל הבית בטפיח לפי שחששו שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח ונמצא המת מוטל באהל. והיתה הטומאה נכנסת בתוך הבית ולפיכך שתמוהו בכלי חרס ונגבו כנגד השביל ואין כלי חרס מקבל טומאה מגבו וחוצץ בפני הטומאה ואח"כ הוצרכו ליטול אותו הפקק וקשרו את המקידה בראש הקנה בגמי להגיעו בסדק הגיגית אם יוכל לצאת מן הסדק אם לאו ולידע מתוך כך אם יש בם פותח טפח ואין כאן אהל להביא את הטומאה דמיירי שיש הסדק על כל פני הגיגית ואם יש ברחבה טפח אין הטומאה עוברה. ולא דמי לאה דתנן בריש פ"י דאהלות ארובה שהיא בתוך הבית ויש בה פותח טפח וכו' מקצת טומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד הטומאה טמא אלמא דלא מהני פותח שבה משום די"ל דהמת היה מוטל תחת הגיגית שלא כנגד הסדק וכיון שיש כותה טפח בהסדק על פני כולו לא חשיב כאהל אחד: מדבריהם למדנו וכו' ומודדין וקושרין בשבת. וכיינו אם הקשירה והמדידה של מצוה הן דאז הותרה גם הקשירה אפי' בגוונא שאסור לכתחלה לקשור בשבת:

עמו חשבון לאחר השבת. וכן ערב פסחים בירושלם שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ואוכל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יום טוב: ה"ב מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב. מפים אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא. מטילין הלשין על הקדשים ביום טוב אבל לא על המנות: ה"ג לא ישכור פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים. אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות. אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו. כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו: ה"ד מחשיכין על התחום לפקח על עיסקי כלה ועל עיסקי המת. להביא לו ארון ותכריכין. גוי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אלא אם כן באו ממקום קרוב. עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית: ה"ה עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר. שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול בשביל שימתין. קושרין את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף. וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המיטה לא שתעלה אלא שלא תוסיף. אין מאמצין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש. וכל המאמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים: סליק פירקא

מי שהחשיך פרק כד שבת

הלכה א מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור. הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלים בשבת ושאינן ניטלין מתיר את החבלים והשקין נופלין: ה"ב מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הזירין. אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה. רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה: ה"ג אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין. אין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותן. מהלקטין לתרנגולים ונותנין מים על גבי המורסן אבל לא גובלין ואין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים של שובך אבל נותנין לפני אוזין והרנגולים ולפני יוני הירודוסיות: ה"ד מחתכין את הדילועין לפני הבהמה ואת הנבילה לפני הכלבים. רבי יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן: ה"ה מפירין נדרים בשבת ונשאלין נדרים שהן לצורך השבת. פוקקין את המאור ומודדין את המטלית ואת המקוה. מעשה בימי אביו של רבי צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח ואם לאו, מדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת שבת

הדרן עלך מי שהחשיך. וסליקא לה מסכת שבת

בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען

(דף א ע״א) **בזהו** שתים שהן ד׳ וכו׳. כתבו תוס׳ במס׳ שבועות דף ה׳ בד״ה ב׳ שהן ד׳ וכו׳ נראה כמו שפי׳ הקונטרס במס׳ שבת שתים הוצאה והכנסה דחיוב בל בע״ה העומד בפנים שהן ארבע הוצאה והכנסה דפטו׳ ובחוץ לעני העומד בחוץ וריב״א פירש שתים הוצאה דחיוב והוצאה דפטור שהן ארבע הכנסה דחיוב ודפטור לבע״ה העומ׳ בפנים וכן לעני העומד בחוץ דה״נ מפרש לעיל מתני׳ דהכא שתים הוצאה דעני ודבע״ה שהן ד׳ הכנסה דעני ודבע״ה ובירוש׳ בעי אי איכא לפרש מתני׳ כדפי׳ בקונטר׳ או כריב״א ואין להאריך עכ״ל ותימא תינח ב׳ לחיוב וב׳ לפטור איכא לפרושי כפירש״י ולא כפי׳ ריב״א אבל ד׳ לחיוב וד׳ לפטור א״א לפרש לא כפירש״י ולא כפי׳ ריב״א וי״ל לפי׳ ריב״א יש לפרש במתני׳ שתים הוצאה דעני ודבע״ה לחיוב וכן לפטור אך קשה מאי קאמר בפני׳ ובחוץ ע״כ לומר כמו שפרשתי בקונטרס א״כ אין זה פיר׳ ריב״א אלא פי׳ שלישי כמ״ש תוספו׳ שם בשבועות וצ״ע:

שוב ראיתי בתוס׳ ישנים במסכת שבת שמקשי׳ מירוש׳ על פי׳ ריב״א והיינו כמ״ש אך שכתבו ומסיק הירושלמי ב׳ לחיוב וב׳ לפטור וכ״כ בהגהו׳ מרדכי בשם ר״ב בעל התרומות *) וקשה דלפי מה שפירשתי בקונ׳ המסקנא ד׳ לחיוב וד׳ לפטור וי״ל דהם מפרשי דה״ק אר״י מתניתא אמרה כן שולם הכא שתים לחיוב ושתים לפטור וקשיא ממתני׳ דשבועות שאני התם דליכא למטעי דמגופא דמתני׳ שמעי׳ דנקט חיובים ולא פטורים דומיא דשבועו׳ שתים שהן ד׳ שכולהו לחיובי ה״נ ביציאות השבת משא״כ כאן במס׳ שבת דנקט חיובי ופטורי ודאי שתים לחיוב ושתים לפטור ופריך והא תני בברייתא דלתות ההיכל שתים שהן ד׳ ואינן לחיוב וגיבני התם אית לך למימר לא לחיוב ולא לפטור אלא במקום דאיכא חיובי ופטורי ותני אגב גררת חיובי תני ולא פטורי כנ״ל ליישב דעת התוס׳ ישנים:

(שם ע״ב) **והא** תני דלתות ההיכל וכו׳. קצת קשה למה לא תני הבריחים שהיו במשכן העליון והתחתון שתים שהן ד׳ וי״ל דלא פסיקא ליה דהא חמש בריחים היו עם הבריח התיכון ועי״ל כיון דהמשכן לא היה אלא לשעה לא קחשיב ליה:

(דף ב ע״א) **לא** סוף דבר וכו׳. בקונט׳ הגהתי כפי הנראה לפום פשטא דשמעתא ונראה דיש להגיה עוד בענין אחר וה״ג לא סוף דבר שני פתחים פתוחים לשתי פלטיות אלא אפי׳ פתוחין לפלטיא אחת אוף ר״י פליג דר״י מדמי רשויות להעלמות כמה דר״י מדמי רשויות להעלמו׳ לפטור כך מדמה רשויות להעלמות לחיוב שאם הוציא כגרוגרת בפתח זה וכגרוגרת בפתח זה בהעלם א׳ במה אינו חייב שתים א״ל יודן ר״י מדמי וכו׳ וה״פ אפי׳ שני פתחי׳ הפתוחי׳ לפלטי׳ אחת והוציא בכל אחת חצי שיעור פטור דר״י מדמי רשויות להעלמות וה״ל כשני העלמות ופטור ופריך כמה דר״י וכו׳ כלו׳ לדבריך דר״י מדמי רשווי׳ להעלמות א״כ אם הוציא כגרוגר׳ וכו׳ שמא אינו ראוי שיהי׳ חייב שתים וזה לא שמענו דר׳ יוסי מחייב בכה״ג שתים ומשני ר׳ יודן דאין טעמו של ר״י דמדמה רשויות להעלמות אלא לאכילת פרס וכו׳:

(שם ע״ב) **ויהא** פטור. וקשה הא כשמביאו למקום שחצי הגרוגרת הראשון מונח הרי הוא כאלו הניחו שם ועקירה היתה מכבר בעקר רגליו וכיון שבמקום זה נשלם הגרוגרת למה לא יצטרפו וי״ל כיון דלרבי יוסי עקיר׳ שבפנים לא הוה עקיר׳ להצטרף עם ההנחה שבמקום חצי גרוגרת השני שהרי היתה הנחה אחרת ביניהם אלא צריכין לומר דעקירת רגליו בפסיעה האחרונה בסמוך לחצי גרוגרת הראשון היא היתה עקירה א״כ אין לחייב על ההוצאה במרשות לרשות שהרי לא היתה גרוגרת שלימה ועל המעביר בר״ה אין לחייבו שלא היו ד׳ אמות וא״ת א״כ לעולם לא מצינו מעביר ד׳ אמות בר״ה שהרי מיד ה״ל כנח וי״ל כמו שכתבו תוס׳ דד׳ אמות בר״ה גמר׳ גמירא לה ולא ילפינן מינה א״נ בקופץ כדלקמן:

(שם) **א״ל** אינו מן השם שזה חייב משום מהלך וכו׳. רש״י פי׳ בכריתות ובס״פ הזורק אינו מן השם שאין חטאת זו משום אכילה אלא משום הוצאה וקשה הא מפורש אמרינן כאן דאינו מן השם לפי שזה מהלך וזה חייב משום מניח:

(שם) **תיפתר** שהיה מוטל וכו׳. וא״ת אדרבה מן השם הוא זה שהרי כולהו בהדי הדדי קאתו דבליעתו הוי הנחה וי״ל דסובר ר׳ יוסי דמיד כשבלע חייב על האכיל׳ שהרי נהנה גרונו ועל ההוצאה אינו חייב עד שינוח לגמרי. ומכאן קשה אמ״ש תוס׳ בס״פ הזורק בד״ה והוציאן חייב כולהו בהדי הדדי קאתו דבליעתו הוי הנחה אעפ״י שמהלך וכו׳ ולפי מ״ש לא אמרי׳ דבליעתו היינו הנחתו וי״ל דתוס׳ כתבו כן לר׳ מאיר ור׳ יוסי פליג אך קשה איך כתבו דמתני׳ איירי כשמהלך הא מוקמינן לה בעומד ומוליך וכדמשני ר׳ יודן:

(שם) **שהיה** מוטל וכו׳. קצת קשה ליתני חמש חטאות ולוקמי כשהוציאו ע״י הילוך שאף ההוצא׳ מן השם וי״ל דא״כ חיוב ההוצאה קודמת לאכיל׳ ואינה מן השם:

(דף ג ע״ב) **ובאיש** וכו׳. בגליון ויידא כו׳ פי׳ זאת הומרת דין זה וכו׳ לר״י פי׳ שהרע לר״י על שלא אמר מעצמו כלומר משמו עכ״ל והדבר תימה למה הרע לר״י כיון שהיא לא אמר דבר זה מעולם ועוד לשון מן גרמי׳ קשה לכן מה שפרשתי בקו׳ עיקר:

(שם) **הכל** מודין בזורק וכו׳. כתבו הרשב״א והר״ן והתימה מן הרב אלפסי שכתבה לאה דבן עזאי ולאה דרבי יוחנן מודה היה בן עזאי בזורק ונראה מדבריו דס״ל דהלכתא כבן עזאי וליתא דהא רבי יוחנן גופיה אמר לעיל המוציא מרה״י לרה״ר דרך כרמלית חייב עכ״ל. ונלע״ד דודאי אף הרי״ף פיסק כרבנן דבן עזאי ולא הביא הא דר׳ יוחנן אלא למשמע מיני׳ דאף במוציא פליגי רבנן על בן עזאי והלכתא כוותיהו ולאפוקי מדרב יהודה דאמר בסמיך במוציא כ״ע מודין שהוא פטור ולא פליגי אלא בזורק וזה ברור. וכי נראה מדברי הרמב״ם פי״ד מהלכו׳ שבת שכך פירש דברי הרי״ף לכו:

(שם) **ויהא** פטור. גי׳ תוס׳ בשבת ובכתובות דמשני משכחת לה בקופץ שאף האדם לא נח עג גבי הארץ:

(שם) **ואם** הוציא פטור. ה״ג וחכמים מחייבין דלפי הגי׳ שלפנינו אין כאן סייעתא לר״ה דדלמא הך ברייתא כרבנן אלא דאף אם נגיה כן בברייתא׳ זו קשה ברייתא אחריתא דמייתי מינה סייעתא לרב יהודה אדרבה הי׳ סייעתא לרב הונא לכך נראה כגרסתי בקונטרס:

(דף ד ע״א) **אלו** זרק נימין וכו׳. כתבו תוס׳ במסכת שבת דף ה׳ ע״א בד״ה כשני בני אדם וכו׳ או דלמא כאדם אחד ופטור דהוי כמו שנותן מימינו לשמאלו דאע״פ שהעבירו ד׳ אמות פטור עכ״ל וקשה הא לר״ש ולרבי יודן פשיטא להו דחייב ואפי׳ לרבנן דקיסרין מיבעי׳ להו ואיך כתבו תוס׳ בפשיטו׳ דפטור:

(שם ע״ב) **קנה** נעוץ ברה״ר וכו׳ חייב. וצריך לומר דלא שמיע להו הך ברייתא דפליגי חכמים וריב״י דתניא ריב״י אומר נעץ קנה ברה״ר ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב וחכמים פוטרין וכן ר׳ מנא לא שמע הך ברייתא:

(שם) **אלא** גבעה שהיה מרבע לשם הרוחות. פי׳ בקונ׳ שהעמידו וכו׳ וכן מפורש בפרק כיצד מעברין ובמדבר מי היה מכוין להם את הרוחות א״ר אחא הארון היה מכוין להם את הרוחות שנ׳ ונסעו הקהתים נושאי המקדש זה הארון והקימו בני מררי את המשכן עד בואם בני קהת שעליהן היה הארון נתון וה״פ דכתיב ונסעו הקהתים נושאי המקדש והקימו את המשכן עד בואם משמע שבני קהת הקימו המשכן וזה ודאי אינו והא קאי על בני מררי אך כאן מקומו כלל דהא בענייא דנסיעה קיימין לכך מפרש לקרא הכי שבני קהת הקימו בני מררי עם המשכן ולא נעשה בו דבר עד ביאת בני קהת עם הארון כדי שידעו איך יעמידו המשכן לאיזה צד. והר״ב יפה כ׳ כס׳ י״מ דע״כ והקימו דבק עם בני גרשון ומררי הנזכרים למעלה או פירושו והקימו המקימים אותו והוא מקרא קצר בא״ח לומר שהוא דבק עם הקהתים הנזכרים כמ״ש הר״ס על דברי רש״י בחומש עד בואם בני קהת שעליהם הארון נתון דכתי׳ כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו וכו׳ עד בואם ע״י בואם כדרך שהיה הארון מכוון כנגד פני תורת על אותה התכונה היו מקימין אותו ודלא כפי׳ רש״י בחומש עכ״ל וקשה דכיון דהיו מקימים את המשכן קודם שבא הארון ועדיין היה מפסיק בין נושאי הארון למקימי המשכן דגל מחנה ראובן איך היו יודעין לכוון הרוחות ועוד דליכא דקרא ודהש״ס אינו מכוון וע״ק דאמרינן כאן דהארון בשעה שהיה מרבע להן הרוחות היה עומד בלא המשכן ולפירושו לעולם הקימו המשכן תחלה ואח״כ הכניסו הארון לתוכו אלא ודאי כמ״ש עיקר:

(דף ה ע״א) **ומבואות** שאינן מפולשין. בבבלי גרסינן חצירות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין ופירש״י ומבואות שאינן מפולשין וכו׳ והך מילתא לאו מחילוק ד׳ רשויות הוא דבין עירבו ובין לא עירבו רה״י הוא והמוציא מתוכו לרה״ר חייב ע״כ וק׳ דבשמעתין מפורש דמכלל ד׳ רשויות הוא ואי קשיא א״כ חמשה רשויות הן י״ל דבכלל מקום פטור הוא דאם עירבו מוציאין לכתחלה דהלת״ה קשיא למה לא קחשיב בשמעתין מקום פטור אלא ודאי שהוא בכלל מבואות שאינן מפולשין. וע״ק דקחשיב בסוגיין אסקופה בכלל כרמלית ובבבלי מקום פטור קרי לה ובתוספתא תני לאסקופה בכלל כרמלית ומסיים בה עומד אדם על האסקופ׳ וכו׳ משמע דמקום פטור היא וי״ל דתרי מיני אסקופה הן יש מהן כרמלית ויש מהן מקום פטור:

סמש זת

גליון הש״ס *) נתקשה בזה לפי פירושו והוא דחוק וגרס לו לפי שלא נזכר בירוש׳ שבועות ובם הגירסא בשינוי ודברי ר׳ יוסי מוקדמין לדברי ר׳ בא דר״י בא להוכיח ממתני׳ דומיא דשבועות והדא אמרה ארבע לחיוב וארבע לפטור (וכצ״ל שם בירושלמי כמו שהגיה בפני משה גם דהדא אמרי׳ צ״ל אחר דברי ר״י עיין שם) ור׳ בא דחי תמן כולהון לחיוב ברם הכא חיוב ופטור אתיא מיתני והם כן ממילא עסקינן שנים לחיוב ושנים לפטור כנ״ב בהגהמ״ר ותו׳ ישנים ככ״ל:

(שם ע״ב) **שמטיות** שבין העמודים וכו׳. כתב הרמב״ם פי״ד מה״ש אילטבא שבין העמודים העומדים ברה״ר הרי הוא ככרמלית ולפי רה״ר ככרמלית אבל בין העמודים הואיל ורבים דורסין בינייהם הרי הן כרה״ר ע״כ וכתב ה״ה א״ר יוחנן בין העמודים וכו׳ (עיין בבבלי דף ז׳ ע״א) ופסק רבינו כרב יהודה דהיא בתרא ועוד שבברייתא לא הזכירו בכלל הכרמלית אלא האסטווית אבל הרשב״א ז״ל פ״ק כר׳ יוחנן ע״כ וז״ל הרשב״א וקי״ל כר׳ יוחנן דאמר בין העמודים נדון ככרמלית וכ״ש אילטבא משום דר״י לגבי רב קי״ל כרבי יוחנן וכ״ש לגביה דרב יהודה דהוא תלמידו דרב אבל הרמב״ם פסק כרב יהודה ולא ידעתי לסוף דעתו ואולי משום דתני בברייתא דלעיל האסטווית ולא תני בין העמודים בהדייהו דהוית רבותא טפי ואינו מחוור דא״כ ליקשי מיניה לר׳ יוחנן וכו׳ והרי״ף לא כתב מזה בהלכות כלום והא דאמר רב יהודה (או) אילטבא שלפני העמודים נדונין ככרמלית תמיהא לי מאי קמ״ל הא בהדיא תני בברייתא והאסטווני׳ ועוד מהו שלפני העמודים דקאמר לימא האיצטבא סתם ואולי אפילו באיצטבא שאינה גבוהה שלשה קאמר ומפני שהיא לפני העמודים אינה נוחה לידרס והלכך פסקה מתור׳ רה״ר אלא שמצאתי בירושלמי בהפך מזה דגרסינן התם ר״ז וכו׳ בשם ר׳ חנינא שמטיות שבין העמודים נדונין ככרמלית רשב״ח בשם רבי חנינא פירחי העמודים נדון ככרמלית לכן צריכי׳ בגבוהין שלשה ע״כ ועדיין אני תומר כי יש שבוש בגרסת הירושל׳ ושבאינן גבוהין ג׳ היא דהא ליכא דאלו בגבוהין ג׳ פשיטא וצ״ע עכ״ל הרשב״א. נמצינו למידין מדבריו ארבע׳ קושיו׳ חדא על הרמב״ם דפסק כרב יהודה נגד רבי יוחנן ועוד על הרי״ף שלא הביא מכל זה בהלכות ועוד על רב יהודה בתרתי ל״ל לפני העמודים ומאי קמ״ל הא תני לה. ולדידי קשיא עוד על הרמב״ם שכתב אילטבא שבין העמודים ולמה לא תפס דברי רב יהודה שאמר לפני העמודים ואין זה נדמכו להמציא דברים שלא נאמרו בש״ס וע״ק לי הא דקאמר בש״ס ליבנא אחרינא אבל בין העמודים דזימנין דדרסי ליה רבים כרה״ר דמי מאי איכא בין האי ליבנא לליבנא קמא. לכן נ״ל דהרמב״ם מפרש דלליבנא בתרא אף רבי יוחנן לא קאמר שבין העמודים נדון ככרמלית אלא אילטבאות שבין העמודים. ורב יהודה סובר כיון שבין העמודים דחוק הוא זמנין דדרסי לה רבים לאותן אילטבאות נמצא שפסק כרבי יוחנן וכליבנא בתרא ולהומרא ולכן לא כתב הרי״ף מזה כלום דברייתא סתמא קתני והאילטבא משמע בין שהיא לפני העמודים ובין שהיא בין העמודים:

ודע דבנוסחת הרי״ף שלפנינו יש שיבוש שכתב שם פלוגתא דר״י ור״ז וליתא בספרי׳ ישנים וכ״נ מדברי הר״ן ושהכי ניחא הכל ושפיר הרמב״ם כדור מללו. וא״ת קשיא ליה לרמב״ם הא דר״ז דאמר שמטיות וכו׳ נדונין ככרמלית והיינו בין העמודים מתם וי״ל כרשב״א ס״ל דעכ״ל דפליג אר״ז דאל״כ הרתי דרבי חנינא ל״ל השתא בין העמודים נידונין ככרמלית האצטבא לא כ״ש אלא ודאי דפליג עליה וכוותיה פסק הרמב״ם:

(שם) **פירחי** העמודים וכו׳. וא״ת הא תנן בפ״ו דאהלות כל הכלים שתחת הפרת ר״י בן נורי מטמא דסוכ׳ דפרת בטל לגבי העמוד א״כ לימא דרבי חנינא כתנאי וי״ל דאין לדמות רשויות דשבת לטומאה כדתנן בפ״ו דטהרות שבילי בית גלגול רה״י לשבת ורה״ר לטומאה:

(דף ו ע״א) **הדא** אמרה אפי׳ שבכה דתנינן וכו׳. כתב בש״ג בשם צפנת פענח שמעינן מהכא דקרינן למנחה חשכה וכיון דהכי הוא קרינן שמע בזמן מנחה דהא חשכה קרויה וגם רבי קרי למנחה חשכה:

(שם ע״ב) **או** ראשון ראשון. כתב הי״מ שיזכיר המקבלים הידועים לו לכל ויזכירם בסדר ראשון ראשון שיאמר הלכה זו אמרה פלוני לפלוני ופלו׳ לפלו׳ או יזכירם בסדר אחרון אחרון שיזכיר תחלה מי שלמדה לו ושוב מי שמסרה לרבו כגון שיאמר אמר פלוני משמיה דפלוני עד מי שבות ראשון לידועים לו עכ״ל וקשה למה דוקא בשאין ידוע לו כל המקבלים מותר לומר ראשון ראשון או אחרון אחרון הלא גם בידועים לו כולם נמי דינא הכי ומאי קמ״ל הלכך נראה כמו שפירשתי בקונט׳ עיקר וכן מפורש במס׳ נזיר בבבלי פ׳ כה״ג דף נ״ו ב״מ כל שמעתת׳ דמתאמרא בבי תלתא קמאי ובתראי אמרינן מלעילי לא אמרי׳ וזה ברור:

(דף ז ע״א) **רבי** חנניא בן עקיבא אומר בשם שמפסיקין וכו׳ בבבלי בסוכה פ׳ ישן גרסינן אר״ת בן עקביא כותבי ספרים וכו׳ פטורין מק״ש וכו׳ לקיים דברי ר״י הגלילי שהיה ר״י הגלילי אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה וזהו בהיפך ממאי דאיתא כאן וקשיא לן דאמרינן אתיא דר״י כרחב״ע משמע דאף ר״י סובר דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואנן תנן בפ״ב דסוכה שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ור״י סובר דהלכתא כרחם מבנה וצ״ל דתנאי נינהו אליבא דר״י:

(שם ע״ב) **הדוד** וכי״מ גורס ע״י שהי׳ תדיר כד״ת וכו׳ ואינו נראה דאטו בתכיבותי׳ תליא הא בתכיבת המקום הוא הדבר גם הלשון דחוק הלכך מ״ש בקונטר׳ נראה עיקר וכפי הגירסא שלפנינו:

(שם) **תמן** דרך הוצאה היא בכנים וכו׳. כתבו תוס׳ בפרקין דף י״א ע״ב בד״ה ואם יצא וכו׳ והא דתנן בפרק במה אשה ואם יצאה אשה במחט הנקובה חייבת חטאת התם לגמרי דרך הוצאה בכך ע״כ וקן הן הדברים האמורים כאן והא דליק להו דברי ר״י אהדדי כדפריך הש״ס הכא י״ל דסוברים דמודה ר״י כל שדרך הוצאה בכך חייב אפי׳ שאר כל אדם ולא פליג אלא במחט התחובה שאין דרך הוצאה אלא לאומן והפשר לומר שזהו דעת הרמב״ם בפי״ט מה״ש שפסק כר״מ דסתמא דמתניתין משמע כר״מ דהא לא מוקי לה ש״ס בבלי כאשה גודלת ועיין בכ״מ שם:

(שם) **רבי** מנא א״ל כתם וכו׳. בגליון פירש שגרס יצאת חייבת חטאת ולא גרס דברי ר׳ מאיר עכ״ל ואין פי׳ מחוור דבכמ׳ מקומות מצינו כלשון הזה בירושלמי וכולן הפי׳ כמ״ש בקונטרס והוא הנכון ועיין בריש מסכת עירובין וסוכה:

(דף ח ע״א) **לא** מחלזון. בגליון פיר׳ מין חרבה הגלגל מתרגמינן בירוש׳ חלזונא וקשה אם היא מין חרבה מאי ראיה מייתי שהיא חי ז׳ שנים ויש לדחוק וליישב מיהו פירושי שבקונטרס נראה יותר:

(שם) **לקנב** חוזרין. בגליון פי׳ לחתך עלים ותימא מי התיר לעשות כן בשבת אפילו שלא כר ופי׳ שבקונטרס עיקר שוב ראיתי בספר מג״א סי׳ ער״ס שפי׳ כמ״ש בקונטרס:

(שם) **ואהד** הנר וכו׳. בפירקין ד״ב ע״ב פירש״י בד״ה ואפי׳ גבוה דליכא למיחש להטייה דכיון דגזור לא פלוג למלתייהו וקשה הא מסיק התם בש״ס דתרי בפיר דמי וא״כ ע״כ לומר דבמקום דליכא למגזר שמא יטה לא גזרו וראיתי ברמב״ם פ״ה מה״ש שכתב ואפילו עשרה בתים וכו׳ לא יפלה לאורה בתחתונה שמא ישכח ויטה הרי דאף בבתים הטעם משום שמא ישכח ולא משום דלא פלוג רבנן והב״ח והט״ז בסי׳ ער״ס חולקו כדבר ע״ש שהאריכו ונעלם מהם דברי הירושלמי אילו וצ״ע:

(שם ע״ב) **מצורע** עם וכו׳. לא ידעתי למה השמיט הרמב״ם בפי״א מהט״ל דין זה:

(דף ט ע״א) **לפני** בא וגו׳. והוא יום התחיי׳ שאז הדין הגדול ומכיון שהוא יבוא לצורך התחייה נמצא שבתחייה סבה להביאו כ״כ הר״ם יפה ואין נראה דאדרבה אליהו סבה להתחיי׳ כמו כל הני דלעיל דהא עיכוב התחייה בו תליא לכן נ״ל דלפי סוגיא זו יבוא אליהו לאחר התחייה קודם יום הדין ולאחר הדין יגלה המשפחות שאף שיעמדו מ״מ לא יכירו האבות את הבנים ולא הבנים את האבות כי אם על ידו:

(שם) **בו** ביום גדשו וכו׳. תוספ׳ בפרק מי שהחשיך כתבו דר״א ור״י שניה׳ לשבת ע״ש וסוגיין משמע יותר כפי׳ רש״י:

(שם) **ששה** מהן עלו וכו׳. כתב הרמב״ם בפי׳ המשנה ופעם אחת בקרו לחזקיהו בן גרון ונתקבץ שם קיבוץ גדול מתלמידי ב״ש וב״ה ולא היה באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה אלא היה באותו מעמד ונמנו והיו ב״ש מרובין והשם אמר אחרי רבים להטות וקשה הא לפי ברייתא זו לא היה שם רק שבה ומתלמידי ב״ש ואיך כתב שהיו שם כל הראוין להוראה ואין לומר דשבה מתלמידי ב״ש עלו והשאר עמדו מלמטן שלא יעלו תלמידי ב״ה וביטלו המעמד דכי מה תועלת היה ביציאת קצת מתלמידי הלל שלא אין עלינו אחריות כל העומדים חוץ לבית דין אם יתגוננו עליהם וע״ק שהרי ודאי היו עוד תלמידי הלל בעולם שהרי הם היו מרובים מתלמידי ב״ש כדאמרינן ביבמות ואין לומר שאז חזרו מקצת תלמידי ב״ה והודו לדברי ב״ש שהרי במתני׳ תנן נמנו ורבו ב״ש על ב״ה:

(שם) **שמונה** עשר דבר וכו׳. כתב הרמב״ם בפי׳ המשנה והמרם אלו מן ההלכות שאמרו ר״ל שהם מן ההלכות שהסכימו עליהן ולא נפל בהן שום מחלוקת וזה מספרם יציאות השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ד׳ בחוץ הרי ח׳ לא ישב אדם לפני הספר ולא למרחץ ולא לבורסקי ולא לדין ולא לאכול הרי י״ג לא יצא חייט במחטו ולא הלבלר בקולמסו ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר ולא יאכל הזב עם הזבה הרי י״ח אבל הי״ח שגזרו האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני והשות׳ משקין טמאין והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלש׳ לוגין מים שאובין הרי חמש והנוגע בספר והידים האוכלין והכלים הרי ח׳ המניח כלי תחת הצנור וכל שמטלטלין מכניסין את הטומאה כעובי המרדע הבוצר לגת הסוחט גידולי תרומה תרומה שהחשיך בדרך הרי י״ג פת עכו״ם שמנם יינם יחוד בנותיהן בינה תינוק כותי מטמא בזיבה הרי י״ח וקשה הא אתריינייתא נינהו שרבו עליהן כדמפרש בסוגיין ועוד באותן שגזרו לא תפס לא דרך ב״ש

דין

דילן ולא דכך כס"ס בבלי שהרי הביא פת שמן ויין וגבותיהן כל א' לעצמו ובבלי קחשיב כולהו בחדא ע"ק דקחשיב אוכלים וכלים בחדא דהיינו דווקא לר"מ אבל לר"י בתרתי תשבינן להו וע"ק דקחשיב כנים תחת הגיגור כר"מ ולא כר"י דנימוקו עמו וכוותיה פסק בהיב רו פ"ד מה מקוואות ועיין בספר המאור :

(שם ע"ב) **והטבול** יום. משמע דאף טבול יום מי"ח דבר הוא ירבבלי פריך טב"י דאורייתא ומשני כמי מכאן טב"י דאינו בכלל י"ח דבר ונראה דירושלמי סובר שגזרו על ט"י דרבנן שיפסול תרומה דאורייתא והא דתנן כפי"א דפר' כל הטיוון ביאת מים מדברי סופרים וכו' לאחר ביאתו מותר בכולן י"ל דמתני' לאו דוקא וע"ע בתוספות י"ט :

(שם) **ועל** עדותן. וקשה הא מן התורה עכו"ם פסול לעדות כדכתיב הנה עד שקר העד שקר ענה באחיו ועכו"ם לאו אחיו הוא ואפילו במסיח לפי תומו פסול מדאורייתא אלא דרבנן הקילו בעדות אשה להשיאה מסיח לפי תומו א"כ גזירתן למה :

(דף י' ע"א) **ולא** עבדין כן. הרי"ף והרא"ש בפ"ב דעכו"ם העתיקו לדברי הירושלמי ולא מסיימי ביה הא דאמר ולא עבדין כן וז"ל דסוברים הא דלא עבדי כן ולוקחים אף מבעל הבית שלא ע"פ הדין עושים אך קשה הא דגרסינן בירושלמי בפ"ב דפסחים אמתני' חמץ של נכרי לאחר הפסח מותר בהנאה הא באכילה אסיר מתניתין במקום שלא נהגו לאכול פת של עכו"ם אבל במקום שנהגו לאכול פת עכו"ם מותר אפילו באכילה והא מתני' סתמא איירי אפילו בפת של בעל הבית ואפילו הכי במקום שנהגו מותר באכילה משמע דהמנהג דינא הוא דכמנהג תליא מילתא וצ"ע בפוסקים :

(שם) **קליות** למה. רש"י והר"ן כתבו בטעמו ש פ"ב וקושיא נמי לא כתבו והרמב"ם פי"ג מהמ"א כתב וכן קליות של עכו"ם מותרין ולא גזרו עליהן שאין אדם מזמן חבירו על קליות ונראין דבריו דלפי' רש"י צ"ל דירושלמי ובבלי פליגי במציאות אי שכיחי או לא אבל לדברי הרמב"ם ניחא דבבלי סובר דלכך מותר לפי שאין דרך להזמין ובסברא פליגי אך בבבלי שם דף ל"ח ע"ב מפורש דהא קליות לא כתבו מהרייתן וקשה נ"ל להרמב"ם לאדם טעם אחר ועיין בלח"מ ודבריו צ"ע שלפי דבריו ה"ל להרמב"ם לכתוב טעם זה לעיל מיניה גבי דבר שנאכל כמות שהוא חי וצ"ע :

(שם) **ותני** כן וכו'. כתב הרב ר"א בפי' למסכת תרומות ותני נמי הכא בברייתא איסור של חלב משום תערובות של בהמה טמאה ידכפי' לעמוד כלד העדר בשעת שהנכרי חולב ש"מ משום תערובות וכו' וכי עומד כלד עדר בשעת חליבה לא יערב הנכרי דיירית שישראל רואה אותו מערב. ויעמיד עד שיקיים הגבינה ואז יוכל להגביה העליון שהאדם אז לף למעלה או עומד כשככה למעלה וכי ינטל העליון או ליכא למיחש בשלמא בחלב וכו' מבא"כ כשנקפיאנו ונעשה גוש ויבין הנקבי' פי' שיורד לתוכו ג"כ וקשה לכל הטעמים שיאמרו שאסרו חלב העכו"ם לעולם מהני כשישראל רואהו ומאי סייעתא מייתי מהך ברייתא דהטעם משום תערובות וע"ק דתוספות כתבו בעכו"ם דף ל"ה ע"א בד"ה לפי שא"א וכו' וקשי' ויעמיד על הגבינה קיימא כלומר גבינה שיעשו מיהו הבתרי דהא אדם אינו מניחו לייבשו ומסיק מפני אדם הנתון בין הנקבים כמו שמתרץ בתלמודינו אבל אין לפרש כפי' הר"א דקאי אחלב וה"פ למה אסרוה משום גילוי ויעמידנו ואם יש בו אדם לא יעמיד דהכי מקשה התלמוד גבי חלב טמא דליתא דהא לא מלינו בשום מקום שיהא חלב להקפיא בשביל אדם הנתון בו הרי שנעלם ממנו דברי תוס' אלו וע"ק אמאי שפי' שאז יוכל להגביה העליון דליתא דכיון שכבר עירב הכל א"א דלא לבתייר למטה לגמרי חלב ומה שפירש בין הנקבים היינו שיורד לתוכו קשה כיון שהדבר גוש האדם שהוא לא עומד בין הנקבים של מעלה או של מטה ולא שייך לף אלא בדבר לח ולא בדבר גוש :

(שם ע"ב) **בג'** מקומות וכו'. כתבו תוספ' במס' עכו"ם דף ל"ז ע"א בד"ה אמר לי וכו' ור"י הביא ירושלמי רבי וב"ד התירו את השמן בג' מקומות ר"י הנשיא ורבותינו התירו בגיטין ובשמן ובסנדל וי"ל שהוא ע"ס דא"כ מאי משני מגיטין הא עדיין איכא ג' דברי' דהא התיר ר' בית שאן דבירושלמי דדמתי נמי איתא לכך נראה דגרסינן ר"י הנשיא והוא ר"י נשיאה ונראה פי' דבריהם דלא גרסינן רבי וב"ד אלא ר"י הנשיא וב"ד דהא בסיפא אף הגירסא שלפניהם היתה ר"י הנשיא והר"ן תירץ אתא רבי והתיר ולא קבלו עד שבא בן בנו וקבלו :

(דף יב ע"א) **דרכו** להתהפך. כתבו תוס' בדף י"ח ע"ב בד"ה שמא יחתה וא"ת מעיקרא דלא ידע הך טעמא תקשי ליה מתני' דאין צולין בשר בצל וביצה וכו' ע"ש ולפום סוגיין יש לומר דבשר בצל וביצה שאני שדרכו להתהפך הלכך גזרינן ביה שמא יחתה מה שאין כן בשאר דברים :

(שם) **מפני** שהוא מתיירא וכו' והוא מוסיף מוי. כתב הר"ן בפרקין אפילו בעקורה ליכא משום מגים ומשום מבשל אבל כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי תו ליכא למיחש להכי ומיהו ה"מ בקדרה אבל בלמר ליורה לעולם אסור להגים בו שאע"פ שקלטו העין דרך הצבעין להגים כהן תמיד כדי שלא יחרכו והכי מוכח בירושלמי ותימא אדרבא מירושלמי מוכח בהיפך דהא בלמר אין איסור משום מגים לאחר שקלטו העין אלא דחיישי' שמא יוסיף מים ובהן שייך בישול ולדברי הר"ן היה לו לומר שמא יגיס בהן וצ"ע וזו ראיה לשיטת תוספות שפירשו דמגיס אסור משום צובע לפיכך לא א"ר יהודה דאסור שמא יגיס בהן כיון דאוקימנא דלא קפדי אצבע לאחר שקלטו העין א"כ אף אם יגיס לא יבא להיסור דאורייתא הלכך לא גזרינן משום שמא יגיס אבל לשיטת הרשב"א והר"ן דס"ל מגיס משבל קשיא כמ"ש ובש"ע סי' רנ"ב ס"א כתב ולאת למר לתוך היורה שאינה על האש והיא עוחה בטיט מותר שאם היא על האש אסור שמא יחתה ואפי' אינה על האש אם אינה טוחה בטיט אסור שמא יגיס בה בכף והמגים בקדרה אפי' אינה על האש חייב משום מבשל וכתב במג"א משום מבשל משמע דאם היה מבושל כל צרכו מותר וכמ"ש בסי' ש"ח ס"ח אבל אתו' והרא"ש כתבו דהכא אסור מ"מ משום צבע דכשמגים בה נקלט הצבע ובסי' ש"ח כתב הש"ע ואם נתבשל כל צרכו מותר להגים בו אבל למר ליורה אע"פ שקלט העין אסור להגיס בו וכתב במ"א אסור להגים משום צובע הרי דאף הרב"י סובר דבלמר בכל ענין אסור משום צובע א"כ דברי המג"א שבסי' רנ"ב תמוהים מאוד וכפי הבנתי בש"ע ה"ל להקשות דבריו אהדדי ודברי הש"ע י"ל אבל דברי המג"א צ"ע :

(שם ע"ב) **שיצים** שבכפים וכו' בגליון פי' מין עשב הגדל בסלעים ובמס' ביצה פי' תיטה דקה הגדל בזרעים ובניהם כאחד לא טובים ועל דמדמניות לא פי' כלום וצ"ל דה"ס דמדמניות הם סופי ענבים מלבון למדומי חמה והם ענבים הנמצאים בכרם וקא"ר הכהו דאם מצאן ביו"ט תלושים אסירים שאני אומר בי"ט נתלשו אבל תאנים הנמצאים בשילים והם הקוצים שתחת התאנים או בכיפים והם האמירים שבתאנים מותרים שאני אומר שנתלשו מאז שנקלטו התאנים ועיין בבבלי בפסחים ד' נג ע"א :

(שם בגמ') **וב"ה** מתירין. כתב הרא"ש בפרקין והא דקתני בתוספתא ב"ה מתירין ארביעי קאי ולא קשה היינו ת"ק דה"ק דבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה אבל הרשב"א מפרש לה דב"ה מתירין אפי' בע"ש דהל"כ היינו ת"ק ע"כ וקשה לפי' הרשב"א איך אפשר לומר דב"ה מתירין אפי' בע"ש א"כ מאי מכיים אם היה דבר של סכנה כגון מזור לנידון מותר הא ב"ה אפילו בלא סכנה מתירין אבל לפי' הרא"ש ניחא :

(דף יג ע"א בגמ') **אם** היה דבר של סכנה כגון מזור לנידון מותר. ורש"י פי' אינו אלא מהלך יום אחד והלכך אפי' בע"ש מותר וכן פסקו כל הפוסקים וקשה דבסוגיין משמע שאין הטעם מפני קירוב הדרך אלא משום סכנה וי"ל דמפרשין לברייתא דהו או קתני אם היה דבר של סכנה אפי' דרך רחוק וכגון מזור לנידון אפי' בלא סכנה שרי :

(שם) **רב** אחא אמר רבי יוסי בר חנינא בעי מהו ליגע במוסך וכו' בבבלי גרסי' מאן תנא דכל מידי דהתי מחילה שפיר דמי הריב"ת רבי ישמעאל היא דתנן השום והבוסר וכו' ור' אלעזר אמר ר"א היא דתנן הלות דבש וכו' ור"א מ"ט לא אמר כריב"ת אמר לך לאו איתמר עלה אמר רשב"ת א"ר יוחנן במחוסרין דיכה דכ"ע לא פליגי כי פליגי במחוסרין שיקה והני נמי כמחוסרין דיכה דמי הורה ריב"ת כרבי ישמעאל ופסק הרי"ף כריב"ת ורבי יוחנן והרז"ה כתב דפליגי ריב"ה ור"י והלכה כריב"ת ולולי דלא מעלינא ריבי ביני הריותא הויגא אמר דפלוגתא דהכא היינו פלוגתייהו בבבלי ופליגי בנגיעה וכ"ש באכילה וזה כדברי הרז"ה דפליגי ריב"ת ורבי יוחנן אך מ"ש הרז"ה דהלכתא כריב"ת לא משמע כן שהרי מסקינן דריב"ת בקושיא מיהו י"ל כיון דבבלי לא מייתי הך ברייתא לא פסקינן כמותה וצ"ע וגרסינן תו התם שמן של בדדין רב אסר ושמואל שרי ופירש"י שמן המטפטף בזויות הבד וכו' ור"י פירש דקאי אדלעיל דקאמר דאם טען בית הבד מבעוד יום והשמן זב והולכת כל השבת רב אסר וכו' וקשה א"כ למה פליגי בשמן דוקא הוה להו לפלוגי אמתני' כי היכא דפליגי הכא ריב"ת ורבי יוחנן ועוד דמברייתא דמייתי הכא ושוין שאסור ליגע במוסך קשיא נמי אהדשמו"ל :

(שם ע"ב) **אתא** ר' שמואל בפי ר"ז וכו'. ויותר נ"ל לגרוס אתא רבי שמואל בשם רבי שמעון ברבי וכו' דלשון בפי לא שייך הכא ותו רבי זעירא דפריך לקמן משהייה על ר"ש ברבי משמע דר"ש הוא דאוסר לשהות :

(שם בנותני') **בית** המוקד וכו'. פירשתי בקונט' הואיל ולשפה מקדשת דכתיב ביום ההוא וגומר כך פירשו רש"י והר"ן ותימא דהאי קרא בשלמה כתיב ודוד הוא דקידש

הלכה כמפורש בזבחים פרק שני דף כ"ד ע"א וכן פירש רש"י התם יכתבו תוס' שם אע"ג דשלמה בנה הבית דוד קידשה :

(דף יד ע"א בגמ') **כיני** מתניתא אף בפתמין כל שהן ודייק ליה דאל"כ קשיא פתמין מאן דכר שמיה אלא ודאי מילתא באנפי נפשיה קאמר ולאו נפלוגי את"ק ומפני כן פסק הטור כר"י וקשה מ"ש פתמין דנקט הא ארבע מינהו דשני בכל שהוא ואף קב ושל גבבא כדקתני בברייתא בבבלי ופסק כן הטור גם ואפשר לומר דנקט פתמין וכ"ש הנך. ולא ידעתי למה השמיטו הטור והש"ע דשל רכב ושל גבינה שני בכל שהן וצ"ע וראיתי בש"ע שיתב על דברי הטור ומהתימה עליו למה פסק כר"י דיחידאה הוא ולית הלכתא כוותיה ועוד דהא רב יוסף תני מה אלו הדברים שדי ביאחוו כשן שאור בכ"ש ולא קתני פתמין משמע דלית הלכתא כר"י הנה הקושיא הראשונה כבר נתיישבה בדברי הפוסקים ומש"ל וקושיא שנית תימא היא בעיני דתיקשי ליה נמי למה לא קתני רב יוסף של קב ושל גבבא וכל הפוסקים פסקו שהן בכ"ש אע"כ דרב יוסף תני וש"ר או דלית הלכתא כהך ברייתא דתני הנך ארבע ותו לא א"כ אין מכאן קושיא על הטור :

הדרן עלך יציאות השבת

פרק ב (שם ע"ב בכתני') **במה** מדליקין. ובתיב והנותר וגו'. וקשה הא תו נ"ל וי"ל דתוס' כתבו וא"ת אי בקר שני דוקא ואינו יכול לשורפו ביו"ט היכי מוכח דאין שריפת קדשי' דוחה י"ט דהא בליל מוצאי י"ט נמי אסור לשורפו אלא דגזירת הכתוב הוא לשרפו בבקר שני וי"ל כיון דאסור לשרפו בבקר ראשון בפיר ילפינן דאין שריפת קדשים דוחין י"ט והא דאסור לשרפו בליל מוצאי י"ט אין תימא שהן תלויין בשנייה שאין כלכל לאור שליבי ואפ"ה אין נשרפין עד היום כדדרים ביום השליבי כלא ישרף ביום אתה שורפו ע"כ לפ"ז לריך קרא דוהנותר ללמד שאין שורפין קדשים בי"ט והירושלמי תוס' :

(דף טו ע"ב בגמ') **מפני** האותה ומפני כלתה. ובגדה בבבלי איריגן מפני סרך כתה שמעינן דכתה לאו דוקא אלא נקט הני דשכיחי עמה וה"ה אפילו לית לה אחות מכל אלו אסורה וכ"כ הש"ך :

(שם) **טמאה** כין לגיתה כין לטהרות. וא"ת בחגיגה פ"ב אהא דתנן טבל לחולין והוחזק לחולין פריך הב"ם ותולין בעי כוונה בתמיה ומאי קושיא הא לר"ת אף חולין דהיינו גיתה לריך כוונה וי"ל דסתמא דש"ס כרב ס"ל וזה סייעתא לדברי הרמב"ם בפ"ק דמקוואות שפסק כרב נגד ר' יוחנן :

(שם) **לא** עמד כ"ד וביטל. כתב בגיבבה למלך פי"ז מהלכות תרומות דעת תוס' הנלה של כילוי אסור מן התורה לגרי' ודעת רבינו דמדרבנן הוא וכו' וכן התי דלעיל ומוכל סיפראל בשמן של תרומה מעיקרא הותר משום סכנה ושוב לא נאסר אף אם היה איסורו מן התורה הוא תימא איך לא חזר ל יסורו ע"כ ותימא לתמיהתו הרי בדה בנטייבה בב יעית נמי שבדה התקנה ומדאורייתא אסורה ואפ"ה לא ביטלו ולא חזר לאיסורו וכן מפורש בירוש' דשביעית דאורייתא איירי ומשום חיי נפש התירו איסור דאורייתא :

(דף טז ע"א) **וכולה** מן הדין. כתב הר"א במס' תרומות פי"א ובנא מן הדין פי' וכלא"ה נמי אין להתיר להבעם לפי שבהמה מכוח כקדושתו שעושה נגדו מלאכה בזויה וקשה כיון דבטיל קדושתיה וגם מותר לישראל להבעמש בו ודאי אודא ליה קדושתיה ומותר להשתמש נגדו מה שרולה לכן פירושי בקונט' עיקר :

(שם) **אין** מחייבין למלותו. כתב הר"א שם בתרומות אין מחייבין לכבותו גרסינן כהאי דלעיל כהן בעשה תשבון וכו' אבל להדליק לכתחלה ע"י היתר בשביל ישראל לבדו לא תני וקשה מאי ראיה מהתם שלא הוסיף בו חולין ולכך אסור ותו לפי דבריו ה"ל לאתויי מתני' אלא ודאי שאין לורך להגהתו וכמ"ש בקונטרס :

(שם) **פירשה** ר"ח דכפר תחמן וכו'. לא נתברר כמאי פירשה ונ"ל דלעיל אמרי' ספק דאין מדליקין בשמן שרפה לפי שאין שורפין קדשים בי"ט ובבבלי אמרינן עוד טעמא אחרינא שמתוך שמלוה עליו לבערו גזרינן שמא יטה וג"מ בין שני הטעמים שמן שרפה שנתן לתוכו שמן חולין למ"ד לפי שאין שורפין קדשים בי"ט הפי' על ידי התערובות אסור דהא מ"מ הקדשים נשרפים ולי אמרינן מתוך שמלוה וכו' כיון שכבר נתבטל בחולין תו לא חש לבערו דכי גזרו רבנן בעיניה אבל ע"י תערובות לא כי היכא דלא גזרו בחלב מהותך וקרבי דגים ע"י תערובות כדקאמר רב ברונא משמי' דרב בבבלי בפירקין ולכן מינה אותו רב לחכם לפי שאמר כשמעתתיה והירושלמי לא ביאר כמה פירשה דמכיק כשמוך דלרב אפי' חלב מהותך בעיניה שרי :

(שם ע"ב) **אין** מדליקין נורי וכו'. כתב רש"י בדף כ"ו בד"ה אין מדליקין בלרי יהו' ל"א וכן היה רשב"ה אומר וכו' לאו טעמא למילתיה יהיב אלא ה"ק ועוד היה אומר דבר אחר בלרי עכ"ל ולפי גירסת הספר מבואר שפי' הראשון והוא כפי' שבקונט' הוא העיקר :

(דף יז ע"א) **טיינין** לפם לובעו נקרא. נראה דטיינין מין אי' טמאה היא אלא דסובר ר"י דעל שם לובעו נקרא כך אבל בגמרא עורות אילים היו וכו' נחמיה סובר דעורות ה"ג טמאה ממש היו והיינו חלא אילן שהוזכר בבבלי :

(שם) **נעשה** כמטהר כלים בשבת בבבלי בפרקין גרסי' רבא אמר היינו טעמא דר"א לפי שאין מדליקין בפתילה שאינה מהורכת וכו' וכתבו תו' דרבה גרסי' ולא רבא עיש ונראה עוד ראיה דרבה גרסי' דאי גרסי' רבא קשה למה לא קאמר טעמיה דר"א משום שנראה כמטהר כלים בשבת אי גרסי' רבה ניחא דרבה לית לי' הך סברא דבכילה דף י"ח דכ"ע מיהת כלי בבבת לא מטבלינן מ"ט וקאמר רבה גזיר' שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר ורבא קאמר מפני שנראה כמתקן כלי וכיון דרבה לא קאמר כרבא ש"מ דלית ליה הך סברא אבל אי גרסי' רבא קשיא :

(שם ע"ב) **כזור**. בגליון פי' בגד שנותנין תחת כרים וכסתות ע"כ ופירושו תימא א"כ למה תהיה טהורה ועוד בגד של שלש על שלש ודאי אינו ראוי לכך ועוד לפ"ז לא שייך הכא מידי לכן פי' שבקונט' עיקר :

(שם) **שריה** בשמן וכו'. וקשה למה לא פריך מתני' דכלים פכ"ח העושה אספלנית בין בבגד בין בעור טהורה ואספלנית היינו תחבושת שעושים מחלב ובשמן מפני שנתלכלכת ואין הבגד והעור ראויין עוד ליבינה או לתשמיש אחר וכ"ש שרייה בשמן :

(שם) **משום** שלא הותחל בכל טפה וטפה. וקשה לפי טעם זה מ"ע כשחיברה היולא מותר הא מ"מ לא הותחל בכל טפה וטפה :

(דף יח ע"ב) **הדא** אמרה נפח וכו'. מהכא שמעינן נמי דהמנפח כלים כמבשל דמי ונפקא מיניה לביטולי עכו"ם דה"ל כמסייע לעכו"ם ועי' בי"ד סי' קי"ג :

(שם) **דמר** ר' אבהו בשם ר' יוחנן לית כאן חייב שתים. בבבלי בכריתות דף י"ט גרסינן ת"ר התותה גחלים בשבת חייב חטאת ראב"ל מחייב שתים מפני שהוא מכבה וכו' במאי עסקי' אי דקא מיכוין לכבות ולהבעיר מ"ט דמ"ן דפטר אלא דלא קא מיכוין להבעיר מ"ט דמחייב ר"א ורבא דהמדי תרווייהו כגון שנתכוין לכבות את העליונות כדי להבעיר את התחתונות ת"ק סבר מקלקל בהבערה פטור ורלב"ל אמר חייב וכן א"ר יוחנן כנפת שנו א"ר יוחנן עד כאן לא נתגלה טעמה של הלכה זו ע"כ והדבר תימא למה לא נתפרשה הא איהו הוא דקאמר כנפת שנו דלא ניחא ליה לנפת להבעיר גחלים ולא הוה לריך אלא לכבוי העליונות שלריך לפתמין ונתכוין לכבות העליונות שהן נכוות ואע"פ שידע שיבערו התחתונות נתכוין לכיבויין של אלו ע"מ שיתבערו אגו אע"פ שהוא מקלקלים אלו ופליגי במקלקל בהבערה א"כ יפה נתפרשה ורש"י לא פי' טעמו של דבר ומאי קא קשיא ליה לר' יוחנן וג"ל דר' יוחנן לשיטתו דגרסי' בבבלי בפ' האורג תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא חובל ומבעיר אינו משנה ואת"ל משנה חובל בלריך לכלבו ומבעיר בלריך לאפרו ולא מוקי לה כרלב"ל אלא ודאי דסובר ר' יוחנן דמקלקל בהבערה לכ"ע חייב לכך קאמר עד כאן לא נתגלה טעמה של הלכה זו למה רלב"ל מחייב שתים דמקלקל בהבערה פטור ועיקר הטעם שאין רלב"ל מחייב שתים אלא בשהוא כהנו חייב שתים :

(דף יט ע"א) **רי"א** משום מבעיר. וקשה הא ר' יהודה סובר דבר שאין מתכוין חייב עליה וכן מלאכה שאינה לריכה לגופה חייב עליה למה לא יהא חייב שתים וי"ל דר' יהודה למ"ד אינו חייב אלא אחת קאמר וליה לא ס"ל מיהו לקמן במשנתין דר"י נוסיה הכי כ"ל :

(שם) **וקשיא** על דר' יוסי הבערה וכו' אינו חייב משום מבעיר וכו'. וקשה הא ר' יוסי סובר הבערה ללאו יצאת כמפורש בבבלי בשבת ובכריתות ובהרבה מקומות הלכך אינו חייב משום מבעיר :

(שם) **מה** בישול יש כאן. וקשה דלמא הא דחייב שתים אחת משום זורע ואחת משום הבערה וי"ל אליבא דר' יוסי קיימינן דסובר הבערה ללאו יצאה אך לפ"ז קושייתן דלעיל קיימת :

(שם ע"ב) **אינו** לריך ליה שמירה. כתב סי"מ ואיכא למידק היכא מיתלי' כאומרו אלא שאין וכו' דליכא למימר משום דאין מקטרג א"צ שימור ועוד דמתמיהתו משמע דלעולם לריך שימור ולא הדר ביה מהא וי"ל דה"ק דא"א דוגמרת מכל דבר רע כפשטיה שיבמרט מעבירה דא"כ קשה הא אם אינו יוצא א"צ שמירה אלא פירושו שבמרו מכל דבר רע שידוכל

עליב

שליכה דהיינו מה שיקערב הבטן ונפקא מיניה למיבעי רחמי ולהזהר או כתב כה עפי עכ"ל ולפמ"ש בקונטרס מעיקרא לק"מ:

(שם) **לביה** אלא מכאן וכו'. כתב הי"מ קשה אי דאכתי איכא סכנה מאי בעי ואי דליכא סכנה מאי מבעי עכ"ל ולפי מה שכתב בקונט' מיושב:

(דף כ ע"א) **לפיכך** מסרו מצות נדה לאשה. כתב היפה מראה קשה דמצוה זו צריכה לה כי היא השופעת דם וכו' ועוד דבב"ר אמרו בעלב זה לצער העידוי ואם כן דם נדות הוא לה לצער על חטאה ומצות נדה הכרתי לה ותירוצו דחוק עיין שם ולפי מה שכתבתי בקונטרס לק"מ:

(שם ע"ב) **ואינן** אלא שבות. ובבבלי בסנהדרין גרס ועוסקין באיסור שבות ונראה לי דירושלמי לשיטתיה אזיל וגם בבלי לשיטתי' דגרסי' בירושלמי בפ"ב דמ"ק חד בר נש מוכר תפילין בבי מדרשא דרב חננאל אתא לקמיה דרבב"ח אמר ליה זיל הב ליה תפליך וזיל וכתוב לך אמר ליה רב זיל וכתב ליה בלא הערמה ומתנית' דפליגא עליה דרב כותב אדם תפילין לעצמו אבל לאחר לא איירי בכותב להניחם עד לאחר המועד שיהיו מזומנים בידו אבל להניחם במועד אפי' לאחר שרי כן פי' הרא"ש הרי דסבר אע"ג דחול המועד נמי אות כשבת דאסור באכילת חמץ בפסח וחייב בסוכה בסוכות אפי' הכי חייב להניחם לפי זה אם הניחם בשבת וי"ט אין איסור בנתתן והדרכה קלא מליה איכא לכך קרי ליה שבות כדאמרי' בבילה פ' משילין ואלו הן משום שבות דברים שיש בהן קלא מלתא אבל תלמוד בבלי סבר דאיסורא איכא דגרסי' בפרק הקומץ רבה ילאו שבת וי"ט שהן עצמן קרוים אות והאיסורא איכא בדבר שפוגם באות שלהן כדאמר בזובד דחייב מיתה המניחם ע"כ איקרו שבות שאין בהם מלוה כלל כהנהו דקרי להו שבות בפ' משילין:

(שם) **אבל** כלים קטנים מגיסים עליהן ומטבילין כתב הה"מ בפכ"ג מה' שבת ויש בירושלמי שמתיר כלים קטנים ולא השיג לו רבינו ובפ"ב דבילה מוכח דכולהו אסירי משום טעמי דאיתא התם ולזה לא הניח רבינו עכ"ל וכ"כ הכ"מ שם ותימה כיון דטעם הירושלמי דמתיר כלים קטנים משום הערמה לכולהו טעמי שרי. דאל"כ תקשי להו נדה דתניא התם נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ועוד הרי רבינו כתב בפ"ד מהי"ט דע"י הערמה שרי ול"ל דס"ל להה"מ דיש לחלק בין י"ט לשבת דבשבת אסור משום מתקן כלי כמה שכתב הרמב"ם ביה"ש אסור אפילו ע"י הערמה אבל בי"ט דאינו אסור אלא משום שמא יבשה כמ"ש הרמב"ם בהי"ט מותר על ידי הערמה וקשיא לי על הרב"י שכתב בסי' שכ"ג כתב הה"מ בפ"ד מהי"ט בשם הרשב"א שכלי תשמיש שנקחין מן העכו"ם הצריכים טבילה אם הוא כלי העשוי לדלות בו או למלאות בו מים מן המעיין ממלא בו והוא טהור כעין שאמרו מגלין בדלי טמא והוא טהור מאליו וכ"כ בהגהות פכ"ג מה"ש ונראה מדבריהם דהא דקתני דלי לאו דוקא אלא ה"ה לכל כלי כל שממלא אותו דלא מיחזי אלא כמאן דבעי למשקל מיא והכי איתא בהדי' בירושלמי פ"ב דבילה דגרסי' התם תני רבי הושעיא ממלא אדם כלי טמא מן הבור ומערים עליה וטובלן עכ"ל וכ"כ הרמ"א בהגה"ה בשם הנ"ל ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים ימלאנו מים מן המקו' ועולה לו טבילה והוא מדברי הה"מ הנ"ל ולפמ"ש כותב הה"מ דבשבת אסור הערמה ואיך כתבו בשמו להתיר ע"י הערמה בשבת וביותר יש לתמוה על הרב"י שהוא עצמו כתב בכ"מ שאין לסמוך על הירושלמי בזה וצ"ע:

(שם) **מתיב** מ"ד בולד הטומאה וכו'. בגליון כתב מוכח בתוספתא דאין זאת הגירסא נכונה אלא איפכא צ"ל דמתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד בולד הטומאה וכ"כ במסכת תרומות שטעות נפל בנוסחא דתרומות שכתוב שם דמתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד בולד הטומאה ע"כ והמעיין בתוס' דחגיגה יראה לעין דנוסחא דתרומות היא הנוסח' הנכונה וכאשר הגהתי בקונט' ובתוספות שם בחגיגה צריכין להגיה כך ואותה גירסא בפיר מייתי לה בירושלמי גם בפ"ב דבילה ובפרק במה מדליקין כתוב בשיבוש בספרים וכו' כצ"ל:

הדרן עלך פרק במה מדליקין

פרק ג (דף כ"א ע"א) **כירה** מתני' מקיימין עליה תבשיל. הרי"ף פסק לשהות תנן והוא דגרוף וקטום והי לא לא והרז"ה פסק להחזיר תנן והאריכו בראיותיה' ומהתימא שלא הביא הרי"ף ראיה דסתמא דירושלמי סובר דלשהות תנן:

(שם) **עד** מקום שהות עוגה תרין. רש"י מפרש לכולי פירקין משום דקא מוסיף הבלא והרז"ה חולק וכתב בשם הגאונים זה שאנו שמבין לאו הטמנה היא אלא כגון ככא של ברזל והקדרה יושב' עליו והיא תלויה או באבנים או כיוצא בזה שאין שולי הקדרה נוגעת בגחלים דלפרש"י קשה דאפילו גרופה וקטומה מוספת הבל מבואר דברי הבבלי' בפ' במה טומנין כ"כ תוס' והר"ן וקשה הא הוכה אמרינן הכא היינו מקום שהות עוגה תרין בשולי הכירה הרי שאין דבר מפסיק בין הכירה לקדרה דאיך אפשר לעשות תרין אם הוא תלוי ע"ג אבני' וה"ל הא אמרינן תוכה יש לומר הא אמרינן בבבלי הלא אי אמרת לשהות תנן מאי איכא בין תוכה לעל גבה הרי דבגרופה וקטומה אפי' תוכה שרי ואפשר לומר דמפרשין הכי עד מקום שיכול לעשות תרין אלו לא היה שם הברזל ודוחק:

(שם) **מאן** דמר כנפת ושעלים בדקה וכו' כתב הרמב"ם פ"ג מה"ש שאם הסיקו בגללי בהמה דקה דינו כהסיק קש וגבבא וכתב הב"י סימן רנ"ג משמע דגללי בהמה גסה הרי הם כעצים מיהו בירושל' פרק כירה אמר' איפכ' דגללי בהמ' דקה הם כגפת ועצים וגללי בהמ' גסה הם כקש וגבבא אולי נוסחת ירושלמי שלו היתה מוחלפת משלנו עכ"ל ויש דמות ראיה לגירס' הרמב"ם מקרא דכתיב ביחזקאל ד' והיא בגללי צואת האדם תעגנה לעיניהם וכתיב ראה נתתי לך את צפיעי הבקר תחת גללי האדם ופירש"י תאפינה בגחליהם שמייבשן ושורפן במעיגן דגללי בקר יש להם גחלים לאפות עליהם והרי הם כעצים ולכך הקפיד קרא וקאמר גללי בקר ולא גללי בהמה תחת גללי אדם דלאפוקי בהמה דקה שהם כקש וגבבא ואינו מאוס כל כך וא"ת למה לא כתב הרמב"ם גם כן שורי חריות שהיו יבשות מתחילתן שהן כקש וגבבא ויש לומר בכוונת הרמב"ם דקש וגבבא דתני במתני' לאו דוקא לה כל הדברים שאין מחזיקין חומן וה"ה שיש דברים הרבה דדמיין לקש וגבבא:

(שם ע"ב) **ואידרון**. בגליון פי' ואידרון כמו ואהדרין כלו' החזירום ע"כ ולפי זה ה"פ והחזירום שלא יאמרו לא איסור ולא היתר ורצו תכרייא להחזיר על השאלה ולאכרה ופירושי בקונט'ס נראה יותר:

(דף כב ע"א) **יאות** אמר ר' וכו'. כתב הר"א בפי' למסכת תרומות יאות אר"י דאתיא כר"י ובשוגג הואיל והצריכה הברייתא להמתין עד כדי שיעשה ב"מ כר"י שהיה סבר לי' הך סברא דתניא הבושל וכו' מפני שהניית שבת עליו שנהנה משבת דכתיב כי קדש היא לכם מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת כן ב"מ דר"י אית לי' האי סברא אבל ר"מ ס"ל היא קדש ואין מעשיה קדש ותימה פי' וכי לא ס"ל לר"מ דבמזיד אסור ליהנות ממעשה שבת שהרי קאמר במזיד לא יאכל וע"ק היך קאמ' דטעמי' דר"י משום קדש היא הא מפרש בבבלי בגיטין ובכתובות ובב"ק דטעמי' דר"י דאוסר במזיד משום קנסא דאל"כ אף לאחרינ' יאסר עולמית אלא ר"י הסנדלר הוא דמפרש לקר' הכי וכדפרישי' לעיל:

(שם) **במזיד** וכו'. פי' דכתיב כי קדש היא כו' וקשה לר"י הסנדלר דאיהו מעשה שבת מותר לכהנים דומיא דקדש דהיינו תרומה שמותרת לכהן ועל תהא כיון דמלינו דהותרה אצלם עבודה בשבת נהיר נמי דליהנו ממעשה שבת ויש לומר לחומרא מקשינן לאותו קדש שאף הכהנים אסורין כגון חלב ואימורין ובשר עולה ודומיהן:

(שם) **אין** כאן חשד. הר"א פי' במס' תרומות ואין לקנוס שוגג אטו מזיד בשרי לא נטע' בשביעית ואע"ג דקלטה בשביעית יש"ל כאלו נטעה בשביעי' דהא מטעם זה צריך לעקור במזיד הנ"ה אין לקנוס שוגג אטו מזיד דלהו כ"ע ידעי דאינו קולטת פחות מל' יום ומזיד קנסינן ליה הואיל ועבר על דברי חכמים וקשה מנ"ל דבנטע פחות משלשים יום דלא קנסינן דהא עכ"פ חזינן דעבר על דברי חכמים שאמרו שאסור ליטע פחות משלשים והדרבא ניכר הוא שאינו זהיר בשביעית וכל דבריו דחוקים והאמת יורה דרכו דגם במזיד שרי בנטע פחות מל' יום למ"ד מפני החשד וכן משמע ברמב"ם פ"ג מהלכות שמטה שכתב אף בזמן הזה אין נוטעין פחות משלשה שבועות קודם שביעית ודבר זה אסור מפני מראית העין שיאמר הרואה בשביעית נטעו וזה מבואר כמ"ש:

(שם) **ואתיא** כמ"ד מפני החשד. הר"א שגיה במסכת תרומות ואתיא כמ"ד מפני החשד ברם כמ"ד מפני המניין קנסו שוגג אטו מזיד וה"פ מתני' דתני ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר ומשמע כל אימת שנטעה בשביעית אפילו פחות מל' יום לפני שמיני' וע"כ הטעם מפני החשד דאי משום מניין ליכא וקשה אם כן מאי האי דקמסיים וקנסו שוגג אטו מזיד וע"ק הא אף בברייתא תני סתמא ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר ולפי גרסתו צ"ל דטעמא דחשד עיקר ובברייתא קתני ד"א מונין וכו' ומשמ' דד"א הוא עיקר ע"כ נראה הגי' שבתרומות עיקר וכמו שפירשתי:

(שם ע"ב) **הניחו** בארץ וכו'. כתב הר"ן בפירקין ומיהו בירושלמי משמע דכל הני פלוגתא ליתנהו אלא בשסלקן מע"ג הכירה מע"ש ולא החזירן עד חשיכה דגרסינן התם נטלו מבע"י מחזירן מבע"י נטלו משחשיכ' מחזירה משחשיכה נטלו מבע"י וקדש עליו היום ר"ש בר תדאי בשם רב הושעי' אם הניחו אסור לטלטלו א"ר אלעזר בשם ר' הושעי' משרת הייתי את רבי חייא הגדול והייתי מעלה לו חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה וכו' ועלה איבעי לנו התם תלמו

ביתה מהו הניחו על גבי ספסל נוהו ולפי זה דוקא בנטלו מבעוד יום הוא דהחמירו אבל נטלו משחשיכה אפילו הניחו על גבי קרקע מותר להחזירו וכו' ע"ש ומזה כתב הרמ"א בהגה"ה בסי' רנ"ג וי"א דכל זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מבעוד יום ולא יחזירו עד שחשיכה אבל אם לקחו משם משחשיכ' אפי' הניחו על גבי קרקע מותר וכן נוהגין להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה וסומכין עלמם על דברי המקילין וטוב להחמיר והב"י כתב ודבר פשוט הוא שאין כן דעת התוס' והר"ן וסיעתם שהרי הם אוסרים להחזיר אפילו מבע"י סמוך לחשכה וכ"ש להחזיר בשסלק משחשיכ' וגם הרמב"ם כתב בהדיא הפך הירושלמי הזה שהרי כתב בפרק ג' כל שמותר להשהותו ע"ג האש כשנוטלין אותו בשבת אסור להחזירו למקומו וכו' והוא שלא הניח הקדירה ע"ג הקרקע ע"כ ולא כתבו טעמו של דבר איך דחו הפוסקים דברי הירושלמי ול"נ פשוט שגירסתם כפי הגירסא שלפנינו שאין גורסי' אם הניחו וכו' ומילתא באנפי נפשה היא ואיירי בשבת והיבעיא דנטלו מבע"י וקידש עליו היום לא נפשטה וכן הסוגיא בהרבה מקומות בש"ס זה ואיירי בשלא הניחו ע"ג הארץ נמצא שהירושלמי והבבלי שניהם מודים דאם הניחו ע"ג הארץ אפי' משחשיכה אסור ואפשר דלשון הירושלמי בס"פ במה טומנין גרם להר"ן לפרש כן:

(שם) **אפילו** מכירה שהבלה מועט וכו'. כתב הב"י סימן ר"ג כתב הרמב"ם בפ"ג מותר להחזיר מכירה לכירה אפילו מכירה שהבלה מועט לכירה שהבלה מרובה אבל לא מכירה לטמינה ולא מטמינ' לכירה וכתב ה"מ שזהו בירושלמי ס"פ במה טומנין ור"י כתב בה"ג וז"ל ובירושלמי כתב שאין מחזירין מכירה לכירה אחרת שאם נטלה מכירה אחת אסור להחזירה לכירה אחרת דהוא כנותן ע"ג הכירה לכתחלה בשבת ע"כ וזה דבר תימא שהאוסר והמתיר שניהם מביאים ראיה מהירושלמי אך האמת שדברי ר"י הם מדברי הירושלמי שבסוגיין ומפרש שמע מינה אסור כמ"ש בפי' הר"ן בקונ' אבל הה"מ ראייתו מדס"פ במה טומנין ושם לא נאמרו כלל דברי רבי אמי לכן מפרש דברי רבי זריקן כפי' השני בקונטרס:

(שם) **מיקל** לנפייה וכו'. בגליון פי' שהיה מיקל לנפיס נבעות בגדיהם על אויר התנור ע"כ ואין נראה דא"כ ה"ל לב"כ לומר מיקל לנפייה לבעות בגדיהן וכו' אלא ודאי פירושי שבקונטרס עיקר וזה ראיה ברורה למה שכתב המרדכי בסוף פרק חולין ומביאו בש"ע א"ח סי' ש"א אסור לנגב בגדים השרויין במים סמוך לאש משום מלבן ומשום מבשל:

(דף כג ע"א) **אין** תימולו בבור וכו'. כתב הר"ש בפי' דתרומות ומשום דהוה חמץ נוקשה חשיב ליה תימון שאינו בבור ותימה הוא אי לענין פסח היה מתיר ר' יוסי והא בין ר"מ ובין ר"י אוסרין דלכל הפחות מדרבנן אוסר רבי יהודה וחי לאו דמדמי לה לכיבול מלינו למימר דלא אסר מילי אחריני דוקא ה"ר יוסי ע"כ ולענ"ד נראה דלר"י מחמץ במי פירות אפי' חמץ נוקשה לא הוה אלא כרתון כמו שאר מינים שאינם מחמצת המינים והא דקאמר במנחות חמץ נוקשה מיהא הוי היינו לרבנן דפליגי אר"ת בן גמליאל והם סוברים כת"ק דפליג אר' יוסי אבל לר"י אפילו חמץ נוקשה לא הוה והחמץ נוקשה ממש אף ר' יוסי מוד' או כר"מ או כר"י והא דקאמר אין תימולו בבור היינו שיש ספק אם הוא מחמץ או מסריח אבל חמץ נוקשה מחמץ ודאי שהרי ראוי לחמץ בו כמה עיסות:

(שם) **פגה** שטמנה בתבן כו'. כתב המג"א סימן ש"ח סעיף ת' ומקלת עליו מגולין אבל אם אין מגולין אסור לתחוב בהן כוש דנראה כעושה גומא כן כתב מגיד משנה אבל בתו' דף נ' משמע דלאחד גירסא דגם כאן שרי לתחוב וכ"ה בירושלמי בהדיא ספ"ק דכלאים דמותר לתחוב בעפר ול"ע על המ"מ דפסק דלא כירושלמי ועי' שם בר"ב ע"כ ואיני מבין דבריו הא בכלאים מסיק דמתני' ר' שמעון ור' אלעזר בן תדאי כר' שמעון (וכמו שכתב הר"ש) והפ"ה אוסר במכוסין במתני' מטעם גומא ואפי' נאמר דר' אלעזר בן תדאי מתיר אפי' בעפ' לית הלכתא כוותיה דרבנן פליגי עליה ובבבלי לא קאמר דהלכתא כרב אלעזר בן תדאי אלא בפגה שטמנה בתבן אבל בעפר לא:

(שם) **אית** לך מימר שביעית כרב שמעון וכו'. כתבו תוספ' בפ' במה טומנין דף נ' ע"ב בד"ה מקלת עליו מגולים ולימא דהך משנה דהטומן וכו' סבר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול כר' אלעזר בן תדאי ומקלת מגולים נקט משום אחריני ולא משום שבת ושמואל סבר כרבנן דאיכא למימר דמשמע ליה דמשום שבת נמי נקט לה מדלא תני בהדיא וניטלין בשבת אפילו מכוסין ב"מ דמכוסין אסורין כרבנן והפ"ה מקלתן מגולין שרי ע"כ ורב"י פי' שם בד"ה הטומן לפת וכו' הא דנקט מקלת עלין מגולין משום שבת נקט לה ונקט משום מ"ד אחריני וכו' ע"כ ותימא הא מפורש משמע הכא דאכולא מילתיה קאי ומשום דקשיא ליה לר"ש שביעית לא מיתוקמא מתניתין כוותיה ועוד יש לדקדק בדברי תוס' ואין להאריך וצ"ע:

(שם ע"ב) **מגלגלין** ביצים ע"ג גג של סיד רותח וכו'. בבבלי גרסי' ולא יטמיננה בחול וליפלוג נמי ר' יוסי בהא רבה אמר גזרה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח מיתיבי רשב"ג אומר מגלגלין ביצה ע"ג גג רותח ואין מגלגלין ביצה ע"ג סיד רותח בשלמא למ"ד גזירה שמא יטמין ברמץ ליכא למיגזר אלא למ"ד מפני שמזיז עפר ממקומו ליגזור ומשני סתם גג לית ביה עפר וכתבו תוספות ואין מגלגלין וכו' קשה אדמפליג בין תולדת חמה לתולדת אור ליפלוג בתולדות חמה גופייהו בין גג רותח לחול ואבק דרכים וגג דאית ביה עפר וכו' ע"כ ועיין במהרש"א שמקשה לפי דברי התוס' הא"ל בגמרא איכא בינייהו הך מילתא דאם אינו מטמינו אלא מניחו ע"ג החול למ"ד שמא יטמין ליכא ולמאן דאמר יזיז איכא עכ"ל וע"ק לשון הש"ס דקאמר למ"ד מפני שמזיז עפר ממקומו ליגזור הא הזזת עפר לאו גזירה היא אלא משום חופר שהוא תולדת חורש וכמו שכתב ר"ת לכן נראה לי דאף גירסת הש"ס בבלי היא כגירסת ש"ס דירושלמי דבריש' איירי בגג של סיד רותח וסיפא גג של עפר רותח ותרוייהו בתולדת חמה איירי אלא דקס"ד אי אפשר שלא יהא גם קצת עפר ע"ג גג של סיד ואיכא למגזר שמא יזיז עפר בגלגולו והשתא משני שפיר סתם גג של סיד אין בו עפר וליכא למיגזר והשתא אף למ"ד שמא יטמין ברמץ אין צריכין לומר דאם מגלגלו על גבי חול שרי אלא דלכך לא גזרינן בגג של סיד דכיון דאין בו עפר סרבה לא דמיא להטמנה:

(שם) **להיות** ממלין עלים מע"ש וכו' קלא קשה מאי איסורא איכא ואפשר מפני החשד ובבבלי הגירסא התחילו הבלנין להחם בשבת:

(דף כד ע"א) **והדא** מתני' קודם עד שלא התירו וכו' בבבלי פ' חבית ד' קמ"ז גרסי' הכ"א בר אבא א"ר יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ומי אר"י הכי והא"ר"י הלכה כסתם משנה ותנן נסתפג בעשר אלונטית ולא יביאם בידו ההוא כבן הכינאי מתני לה ע"כ וקשה למה לא משני קודם התרת לונטיות שנית כדמשני הכא וכה"ג קאמר הש"ס בבלי ר"פ כל הכלים דף קכ"ג קודם התרת כלים שנית:

(שם) **אשכח** תנאי תני אין שואלין הלכות המרחץ וכו' כתב הר"ן בשם הרמב"ן ומסתברא דג"י דילן לא שריא אלא לאפרושי מאיסורא ומעשה דר"מ לאו הכי הוא כדמייתי לי' בירושלמי וכו' ע"כ וקשה הא בירושלמי גופי' מסיק דאסיר אפי' הלכות המרחץ בבית המרחץ וכן כתב הכ"מ דהכי מסקנת הירושלמי:

(שם ע"ב) **מפני** שהגחלים נוגעת בגופו. רש"י פי' במתני' מוליאר כלי שיש בו בית קיבול קטן אצל דופנו מבחוץ מחובר לו ונותן שם גחלים והמים בקיבולו הגדול ואנטיכי היינו יורה גדולה עושין לה ב' שולים ונותנין גחלים בין שניהם והמים על העליונים ובשם רבותיו פי' מוליאר בני שוליים ואנטיכי מחילה ביניהם ע"כ ומדברי הירושלמי נראה מבואר כפי' רבותיו אלא בענין אנטיכי נראה כמו שפירשתי בקונט'. והר"ן כתב וי"ל דהיינו טעמא דשריותא דמוליאר ואיסור דאנטיכי משום דקיימא לן דבכלי ראשון מבשל וכלי ראשון היינו שעומד ע"ג האור שהוא מבשל אפי' לאחר שהעבירוהו משם והשמועינן תנא דמוליאר אף על פי שהגחלים סמוכין לקיבולו הגדול אפ"ה לא מיקרי כלי ראשון כיון שאין אותו קבול כלי גדול עומד על הגחלי' אבל אנטיכי כיון שהקבול העליון עומד על הגחלים שעומדין בקבול התחתון הוה ליה כלי ראשון ועדיף נמי מיניה לפי שמקום המים והגחלים כלי א' הם ועיקר רבותא דהך מתני' למוליאר איצטריך דלא דיינינן ליה ככלי ראשון וכדי שלא תאמר דלא מיקרי כ"ר אלא כאנטיכי שמקום המים והגחלים כלי א' סמכו לה ענין אידך מתני' המיחם שפינהו כלו' שפינהו מעל האור ויש בו מים חמין דקתני לא יתן לתוכו צונן כדי שיחמו דאע"פ שלא היו במיחם זה גחלים לעולם אפ"ה כ"ר מיקרי עכ"ל ואם תאמר השתא מיחם מיקרי כ"ר כ"ש מוליאר שהרי הגחלים והמים בכלי א' וכמו שכתב כאן דכ"ש הוא ויש לומר דשאני מיחם שאש הולך מתחתיו משא"כ במוליאר אך קשה לפ"ז קדרות העומדות אצל האש כעין שאנחנו מבשלין רוב הקדרות לא יהי' להן דין כלי ראשון וזה דבר שלא שמענו מעולם וגם יש לתמוה למה לו להמציא חילוקים וטעמים שהרי מבוארים הם בירושלמי:

(דף כה ע"א) **כאן** וכאן וכו'. כתבו תוס' בפ' כירה דף מ' ע"ב ד"ה וב"מ כלי שני אינו מבשל תימא מ"מ כלי שני מכ"ר דאי יד סולדת בו אפי' כלי שני נמי ואי אין יד סולדת בו אפי' כ"ר נמי אינו מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיס"ב אסור אבל כלי שני אע"ג דיס"ב מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר עכ"ל ותימה שלא ראו דברי הירושל' אלו דהטעם משום דחכמי' עשו הרחקה בכלי ראשון ולא בכלי שני מיהו לדינא דברי תוס' מסכימין לדעת הירושל' דבכלי שני אפי' יס"ב שרי והכרב במג"א בא"ח סי' ש"ח ס"ק כ"ח כתב מיהו בירושל' איתא דעשו הרחקה לכ"ר אפי'

אין היד סולדת בו וליתא דהא באין היד בולעת בו עפי הרתקה והיינו היד סולדת בו וכאיתי בכ"ב הב"ק :

(שם) **ההין** פינכא דארזא וכו'. כתב מהרש"ל באורו ודוחק לעולם היס"כ ואליה ברורה נ"ל מדברי הירושלמי הזה . אבל מ"ב דלעולם בכ"ר חבובים אין נראה גם לא מצאתי לאחד מן הפוסקים שחילק בין דבר גוש לשאר דברים והדין נותן כיון שאינו אלא משום הרתקה כל שאינו בכלי ראשון שרי :

(שם) **פינכא** דארזא. כתב בגליון פינכא דארזא לעיל בפ"ק דמעברות פינכא דאריא והן קערות ממקום שבמי הריח שמתוקת חום ביותר ואני אומר דבמעברות צריך להגיה דארזא כמו כאן דאל"כ מאי מסייעא ליה לרבי יונה :

(שם) **אחד** קדרה שגיגל וכו'. כתב הר"א בפי' למסכת מעברות ד' מריקה ושטיפה קאי ולא דק וכמ"ש בקונטרס כן הוא ברא"ש :

(שם) **התיב** ר' יוסי בר בון והתני אם בכלי נחשת וכו'. כתב הר"ן מכאן הוכיחו תו' דעירוי ככ"ר דמשתק ליה ר' יוסי ב"מ דקיבלה מיניה כו' ואין זו ראיה דאפשר דלא תא להשיב וכו' ואדרבה התם משמע דמסקנא דירושלמי הכא הוא שאין עירוי דכלי ראשון מבשל דאמרינן התם מהו לערות על הקילות וכו' איזהו תבשיל בכור כל שהאור מהלך תחתיו אלמא לא ס"ל לבני מערבא דעירוי דכלי ראשון מבשל אדרבה מקילי טפי מגמרא דילן דלדידהו לית להו בישול אלא כשהאור מהלך תחתיו עכ"ל והנה מ"ב דאפשר דלא תא להשיב כן נראה דקאמר ר' חנניה בתר הכין מחלוקת דר' יונה ור' יוסי משמע דרבי יוסי לא סודה לר' יוסי בר' בון אך מ"ם דמשמע דאין עירוי דכלי ראשון מבשל אינו מבין דלא קאמר אלא לענין דאין חייב כרת על בישול כזה אבל מודה מיהא דאסור ותדע בהדי ר' מנא בריה דר' יונה הוא דפשיט דאינו חייב על העירוי ומסתמא לא פליג על אביו . גם מ"ם דמקיל טפי מגמרא דילן אינו מוכרח דלמא אף גמרא דילן מודה דאינו חייב על בישול דכלי ראשון כרת ואף"ל מדקאמר בכ"ם דף נ"ח ע"ב גלגל מהו א"ר יוסף חייב חטאת משמע דאף כשאין האור מהלך תחתיו חייב דים לומר דאיירי דהאור מהלך תחת המיחם וכיון שבכילה נגלית מחמת חום המיחם שהאור מהלך תחתיו ה"ל כאלו האור מהלך תחת הכילה אך יש לדחות דאיה מהא דאמר מר בריה דרבינא התם אף אנן נמי תנינא כל שבא בחמין וכו' חוץ מן המליח הישן וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן ש"מ ע"כ שמעינן דאפילו המתבשל מחמת חמין ואין האור מהלך תחתיו חייב וכן קאמר בפ' חבית הויה מאי א"ר יוסף חייב חטאת . אך קשה ור' זעירא תיקשי ליה מתני' דחבית דתנן שהדחתן זו היא גמר מלאכתן וי"ל דלאו לענין חיוב חטאת איתמר אלא לענין איסור ול"ע .

(דף כו ע"א) **לביה** לית אנן פתרין ד"ה היא כבוכה . כתבו תו' בפרקין דף מ"ד ע"ב הא אין עליה מעות וכו' קשה לשבב"א דמאי פריך לוקמי בבוכה ולהכי אין עליה מעות אע"ג דהוי עליה כל בין השמשות שרית ובזמן שיש עליה אסור לגוררה אפי' בשבת שהוא טלטול גמור וקמ"ל דבאינה כשיטת שרי לגוררה טלטול גמור דה"ל בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ומתרץ דע"כ במנית איירי דהא אין גוררין אותה משמע אפילו לצורך מקומה ואי בשבת אפילו בעודן עליו שרי לצורך מקומו ותימא שלא ראה הרשב"א שקושיתו היא קושית היר שב' הלא דנא ניחא ליה בהיגון הירושלמי דסובר דבשאינה כשיטת א"ל לשער כיון דהוה בסיס לדבר המותר :

(שם) **מתניתא** פליגא על מ"ד כל המיוחד וכו' דתנינן האבן בש"פ החבית וכו'. וקשה הא אפי' למ"ד כל שיחדו לאיסור נמי קשה דהא האבן מונח עליה בשבת והרי יחדו וי"ל דאיירי בשהניחו אחר שלא מדעת :

(שם ע"ב) **נר** מאוס פמוט אינו מאוס . בבבלי דף מ"ד גרסינן א"ר זירא פמוט שהדליק בו בשבת לדברי המתיר אסור לדברי האוסר מותר לאימרא דר"י מוקצה מחמת איסור לית ליה והתניא ר"א כל הנרות של מתכות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר הר"ז פמוט שהדליקו עליו בשבת דברי הכל אסור לא הדליקו עליו בשבת ד"ה מותר וכתבו תוס' לדברי המתיר היכור פי' בקונט לדברי ר"מ אסור לדברי האוסר לדברי ר"י ואין נראה לר"ת דלפ"ז הא דמסיק ד"ה אסור לא הוי אלא ר"מ ור"י דקאי עלייהו ולא ר"ש ומפרש וכן פר"ת לדברי המתיר היינו ר"ש אוסר כאן בפמוט דהא פמוט גדול הוא ככום וקערה לדברי האוסר היינו ר"מ ור"י מותר דדוקא בנר של חרס דאית ביה הרתי מוקצה מחמת איסור ומחמת מיאוס הוא דאסרי אבל בשל מתכת שרי ע"כ ומכוגין נר"ה כפירש"י דלר"ב ור"י פמוט שרי ואף דסובר דאפילו לר"י שרי היינו דלא שמיע להו הך ברייתא דאית ליה לר"י מוקצה מחמת איסור אבל לפר"ת איכא פלוגתא גדולה בין הבבלי והירושלמי . ומ"ש דהא פמוט גדול וכו' קשה הא אין נותנין השמן בפמוט אלא בנר והנר עומד ע"ג פמוט כדאמר לעיל :

(דף כז ע"א) **אלא** כאן כר"י וכו'. כתבו תוס' בהלכה כל כתבי ד' קי"ב ע"ב בד"ה תנר וכו' וכירושלמי מוקי לה בנר שכבה ולא קתני בהך ברייתא ואם כבתה כבתה ואתא לאשמועינן סיתר טלטול ע"י ניעור לר"י דאסר טלטול בנר שכבה א"כ אפילו לר"ש ובנר גדול כגון קערה ועששית דמודה ר"ש כדאמר בפרק במה מדליקין (נ"ל בפרק כירה) או כשיש אסר ונחלת אלא בבה ע"ב וקשה הא מפורש מסיק כאן דברייתא כר"י אתיא ולא כר"ש אע"ג דמסיק לקמן בסמוך דמודה ר"ש בקערה ועששית והא דלא מבני הכא דאתיא כר"ש ובנר גדול דאפשר דאין מלוי פיהו משתמשין בנר שהוא גדול כל כך והא דמשני בבבלי בנר זוטא ס"פ סתם נר קטן הוא :

(שם) **פתרין** ליה בבוכת וכו'. בבבלי פ' כל כתבי ד' ק"כ ע"ב כתבו תוספות בד"ה פותח ונועל וכו' ואי לאו משום כיבוי והבערה משום טלטול אין לאסור דבנעיצת דלת לא חשיב כלטול וגם לא הוי בסיס לדבר האסור דבית חשוב הוא ובטל אגב בית א"נ בשבת דלא הוי בסיס ע"כ וקשה היך לא ראו דברי הירושלמי דרב ושמואל תרוייהו מוקי לה בבוכת אבל בלא"ה אפי' דלת נעשית בסיס לדבר האסור :

(שם) **תני** אם התנה וכו'. כתב הר"ן בשם הרמב"ן והא דמשקי' נר שהדליקו עליו בשבת אסור דוקא בשלא התנה עליו אבל אם התנה עליו מותר לטלטלו משכבי' ואפי' בנר גדול והביא ליה מדגרסי' בירושלמי אם התנה עליו מותר מה אנן קיימין אי כר"מ אפי' התנה אסור דקסברי התם דלדידיה כל המיוחד לאיסור אסור אי כר"י נר מאוס הוא ואין אדם יכול להתנות על דבר מאוס שלא יהא מוקצה ואי כר"ש אפי' לא התנה יהא מותר ופרקינן כר"ש הוא ומיירי בכוס וקערה ועששית דהסירי לר"ש אפי' לאחר שכבו ואם התנו עליהן מותר עכ"ל ואיני יודע לכוין הגי' לדברי הרמב"ן אם לא שנאמר שלא היה כתוב לפניו מן הא דמה חמית מימר וכו' עד הוי מאן תנא וכו' ומדבריו אין נראה כן ול"ע :

הדרן עלך פרק כירה

פרק ד (דף כח ע"א) **וכר"א** בן עזריה וכו' יש מפרשים דרא"ב"ע מתיר להחזיר וקשה א"כ כ"ש דאתיא כחכמים דהא אינהו מתירין יותר להחזיר כדתנן וחכ"א נוטל ומחזיר :

(שם) **לפי** שהדברים הללו וכו'. כתבו התוס' בר"פ דרבינו שמואל פי' למתניתינו דמיירי בבשיל ולא בשיל ואין נראה לר"ת ומפ"ש שיש לחלק בין שהייה להטמנה שעושין לצורך יש לחוש שמא יחתה שמעט חיתוי מועיל לו ליתפס חום. וגזרו להטמין בכל דבר המוסיף גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה ע"כ ולפי הנך תרי טעמי דירושלמי איכא לאסור אפי' בבשיל :

(שם ע"ב) **אסרו** טמינה משום כירה וכו'. שני פירושים שפירשתי בקונט' הם כפי שני הגרסאות שבבבלי פ"ב במה מדליקין והם גירסת רש"י והרמב"ם :

(דף כט ע"א) **אפר** שלא מותר לטמון בו. ולא ידעתי למה השמיטו הפוסקים דין זה ולי משום שלא הוזכר בבבלי שרי גם סלעים לא הוזכרו בבבלי ולמדו תוס' מכאן :

(שם) **כברא** וגיפתא. מה שפירשתי בקונט' הוא לשיטת הפוסקים דאין חילוק בין שמפסיק אוירא בין קדירה לגפת או לא אבל לשיטת הפוסקים שסוברים דכשמפסיק אוירא בין קדירה לגפת והקדרה טמונה בדבר שאינו מוסיף הבל שרי ועיין בר"ן נ"ל לפרש הסוגיא שברתים דרבי ינאי טמנה בקופה וכגפת דהיינו שהניחה הקדרה בתוך הקופה והקופה תוך הגפת ואסר לה רבי ינאי ואמר בתתן הקופה על הגפת דס"ל כמו שב"ה וכהא פליג נמי רבי חנינה ואוסר אבל במאי דדרים רבי הנינה לענין שטמנה בתוך הגפת מודה רבי ינאי דאסור ולפי זה דברי הבבלי והירושלמי מסכימין לדעת אחת :

(שם) **ניתני** לא יעבה וכו'. וקשה דלמא דוקא אוצר תבואה לא יעבה מפני שדרך העשירים לאסוף תבואות ומרגילן לכוח מש"כ בשאר אוצרות :

(שם) **לא** שהסלעים מרתיחין וכו' כתב הרמ"א בהגהות ש"ע א"ח סימן רנ"ז סעיף ג' י"א דמותר להטמין בסלעים העפ"י שמוסיפין הבל דמלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן וקשה הא מפורש כאן שאין הסלעים מרתיחין כלל לפיכך מותר להטמין בהן ואיך עזב טעם המפורש בירושלמי ותפש דברי ר"ת וג"מ לטומן בדבר המוסיף הבל דלא שכיחי אינשי להטמין בהם נגעת הירושלמי אסור ולדעת ר"ת שרי :

(שם) **מ"ד** טומנין בשל זהב וכו'. קשה למה לא קאמר מ"ד טומנין בסלעים ממש דהיינו אבנים דאין מוסיפין וע"ק דלא ראיתי לשום אחד מן הפוסקים שמביאין דין זה דאסור להטמין בסלעים של כסף :

(שם) **לא** סוף דבר לחין אלא אפילו יבשין שנתלתלו וכו'. כתב הרמב"ם פרק ד' מה"ש יש דברים שאם טמן בהם התבשיל הוא מתחמם מוסיפין בבישולו כגון זבל וכו' או זגין וזוכין ועשבים בזמן שבלחתן לחים ואפילו מחמת עצמן עד כאן וכתב הלח"מ בפ במה טומנין איבעיא להו לחין מחמת עצמן או לחין מחמת דבר אחר ופירש רבינו לחין מחמת ד"א אית לן למיסר טפי מלחין מחמת עצמן ויש תימא בדברי רבינו מאחר דהך בעיא לא איפשיטא איך פסק לחומרא כשידי דרבנן הפך מנהגו וכו' ע"ש שנכנס בדחוק' ול"נ טעמא של הרמב"ם כיון דבירושלמי פשיטא להו דלחין בין מחמת עצמן בין מחמת דבר אחר הוא פסק כוותיה אך קשה הא מפירש אמר כאן בירושלמי דלחין מחמת עצמן הווין לאסור טפי מלחין מחמת ד"א כדקאמר אפילו יבשין ונתלתלו והיינו כפירש"י ואיך כתב הרמב"ם בהיפך וג"ק היה לו להרמב"ם לכתוב גם דין זה שלא יטמין קדירה מליאה מים אולי יתלתלו מהן וכן קשה אש"ע בסימן רנ"ז לפי מ"ש המג"א שם :

(שם ע"ב) **אבל** בינה עהור פירשתי בקונטרס דמייתי לה הכא לאשמועינן דבכה"ג מטמינין בגפת וגם זה לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שהביאו :

(שם) **הדא** דתימר בנתונין באפותיקי וכו'. וקש' ליהא טומנין בבלחין בנתונין אבל בעה"ב דוקא ולא בנתונין באפותיקי וסיפא בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן בנתונין באפותיקי דוקא ולא בנתונין אבל בעה"ב וצריכין לומר דפליגי ר"י בן פזי ור' יוחנן ולא משמע כן וי"ל דסיפא בגיזי צמר וכו' איירי בין באפותיקי בין אבל בעה"ב ור' יוחנן אסיפא קאי הא דקתני כיצד הוא עושה דמשמע אפילו טמן בהן אין מטלטלין אותן דוקא באפותיקי איירי וה"ק אותן של הפתק כיצד הוא עושה וכו' ועיין בתוספות בפירקין דף נ' ע"א בד"ה רבינא וכו' :

(דף ל ע"א) **חפי** לכסותו. בגליון פי' כאן שיני מפתחות ובבילה פי' הפי לכסות מדות גדולות שמודדין בהן פולין והטין. שכן בלשון יון חיטין סוטין ומה שפירשתי בקונטרס נ"ל עיקר .

(שם) **והדין** מבטרפין. פי' בגליון וזה הפסתן המעופן וכו' המונח תוך השמן להתלבן אותו ובאו מהו לטלטלן ע"כ ונעלם ממנו סוגיא דבילה וגם פי' גם הוא כמו שפירשתי בקונט' .

(שם) **אבא** בגיזה הוה וכו' ואתם מותרין לטלטל למחר מכאן משמע כפי' ר"ת דבשבת היה כשאמר כרבי יוסי הביאו שלחין ונשב עליהן ודלא כפירש"י שכתב דבחול הוה אם לא כאמר דתרי מעשים היו ואין נראה כן דתרתי נ"ל לרבי שמעאל ברבי יוסי :

(שם ע"ב) **אם** נתקלקלה הגומא אסורה. פירשתי בקונט' דבא לפשוט הבעיא דנטלו מבע"י וקדש עליו היום זה הוא לפי שיטת ופי' הר"ן שכתבתי לעיל בפ' כירה אבל לפי פירושי התם נ"ל לפרש גם כאן דמילתא באנפי נפש' דבבבלי ר"ל מבעיא דרב דאם נתקלקלה הגומא אפי' נטלו מבע"י אסור להחזירו ולפום פירוש' דילן דבא לפשוט האיבעי' א"כ אם נטלו מבע"י מותר להחזיר אפי' נתקלקלה הגומא וכדדייק הר"ן לעיל וצריכין לומר דר"י פליג אדרב רביה לכן נ"ל דאמתני' קאי והיינו שמעתי' דרב והאיבעי' לא איפשיטא כהך איבעי' דנתגלה דבסמוך :

(שם) **נתגלה** מבעוד יום וקדש עליו היום. כתב הרב"י בסי' רנ"ז אבל סמ"ג וסמ"ק כתבו דכל שנתגלה מבע"י אסור לכסותו משתחשך דלכך נקט לשון דיעבד וכו' אבל נתגלה מבע"י אפי' ממילא אסור לכסות משתחשך והכי איתא בירושלמי וכו' וכיון שרוב הפוסקים וסירושלמי מסייעם ראוי לסמוך עליהם עכ"ל ולא ידעתי מאי ראיה מייתי מירושלמי אדרבה הא קי"ל איבעי' דרבנן לקולא א"כ לפי סירושלמי מותר לכסות שהרי לא נפשטה בעי' זו וזה סייעתא גדולה לדעת הפוסקים דמותר לכסות משתחשך וכ"פ תוס' והרא"ש ועיי' בב"ח :

(שם) **אלא** כר' דר' מתיר רש"י פי' במתני' ונותן לתוך הכר כדי שלא יתמו כחום הקיץ והתמה כגון כר וכסת של לבדין שהינו מחמם וכתב הר"ן מכלל דס"ל דאילו עביד הכי ר"י שתפיג לנהו אסור והגאונים חולקין וקבלה לי לפירש"י א"כ מאי פריך הב"ם מתני' אדרבנן דר' דלמא מתניתין איירי בטומנ בשביל שלא יצטנן ורבנן איירי להטמין שתפיג צנתן וזה אסיר מיהו אפשר יש לדחוק ולומר דסובר שמקשה שאין מי שיתיר להטמין שתפיג צנתן וקבי' מ"ט דר' דמתיר סלכך מיקי פלוגתייהו בטומנין שלא יתמו וקבלא ליה מתני' לרבנן אך קשה בבבלי גרסי' א"ר הונא א"ר אסיר להטמין את הצונן והתניא ר' מתיר להטמין את הצונן ומאי פריך דלמא הא דמתיר היינו שלא יתחמם והא דאוסר היינו שתפיג צנתן :

הדרן עלך פרק במה טומנין

פרק ה (דף לא ע"א) **כדברי** תלמיד. פי' הר"א בכלאים שחזר ר' אושעיא ופסק הלכה כר' יונה תלמידו ודברי חכמים וכו' פירש שהוא ענין בפני עצמו ע"ש וקשה אם כן דברי חכמים וכו' לא שייך מידי :

(שם ע"ב) **שמואל** אמר ברבורה לו מע"ב. כתב הקל"ב בפרקין וירושלמי משמע דהא דאמר שמואל וגבנה בתחת קבורה לו מע"ב משום דאסור לקבור מרדעת בשבת משום דמשתמש בבעלי חיים דגרסי' התם שמואל אמר בקבורה בו מע"ש הוא חנן מנופתיה אמר קמיה דשמואל רב חייא בר אשי לא נהיג כן אמר ליה נסיג רב בטרסקלין פי' והאי בדבר זה היה מקיל רב שהיה מתיר לתת טרסקל בפיה בשבת אבל לא לקבור מרדעת בשבת התיב רב אחא קמיה דרב ספי והתני' הכל שפיא קבור לפרה קושרין אותו לאנוס לאנוס קושרין אותו לפרה ניחא לפרה קושרין אותו לאנוס לאנוס קושרין אותו לפר ולא נמצא משתמש על גדדי בהמה בשבת פירוש ואף על פי שמשתמש על גדדי בהמה בשבת *) (פירוש לצרכי בהמה) וקשה לשמואל דאוסר לקבור מרדעת בחמור בשבת משום משתמש בבעלי חיים א"כ בא תיפתר בקבר שאינו של קיימא פי' ולא חשיב כמשתמש בבעלי חיים כיון שאינו של קיימא א"ר יוסי שניין היה לגדדי בהמה בין קשר של קיימא ובין קשר שאינו של קיימא כלומר אין חילוק ביניהו דלעולם הוא משתמש בגדדי בהמה אמר רבי שמלאי תפתר כרבי שמעון בן אלעזר דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר מותר להשתמש על גדדי אילן בשבת הוא לגדדי בהמה הוא לגדדי אילן אבל בשנותן מרדעת על גבי החמור בלא קבורה אין צריך להתקרב אלא התניר ואין נשען עליו ואין כאן משתמש בבעלי חיים עכ"ל ותימא א"כ בטעמו דשמואל משום שמשתמש בבעלי חיים מ"ב מרדעת מכל הנך דמתני' כגון לכוכין ובתוות ובכוות דהנך בכולהו צריך לשום בבעלי חיים ושמואל מרדעת הוא דתני וכדדייק רב נחמן בבבלי וע"ק חנן מנופתיה אמר מבמיה דחייא בר אשי שלא נהג כן במרדעת הביג שמואל שנהג כן רב בטרסקל וע"ק כיון דס"ד דמקשה דמותר להשתמש בגדדי בהמה מאי מבני בש"ם תיפתר כרשב"א הא מעיקרא נמי הכי הוה ס"ל הל"ל דשמואל כרבנן וע"ק שמואל לגדדי בהמה אתא לאשמועינן ולפי מה שפירשתי בקונט' י"ל מ"ש הרב"י בסי' ש"ה וז"ל ולא ידעתי האיך כתב ר"ו כת"י דמותר לקברו בחגר ולא חשש לדברי הירוש' שכתב הרא"ש ע"ב :

(שם) **יאות** הר"י בן בתירא ומ"ט דרבנן . כתב הרא"ש וה"ר יונה כתב דבירושל' מיכח דר' יהודה מפרש דברי ת"ק דגרס התם יאות הר"י מ"ט דרבנן פירוש טעמא דרבנן דאמרי לחלב אסור ליבש מותר והלא אין מכירין אותו מדקאמר ומ"ט דרבנן בשעינן מינה הן הן דברי רבנן הן הן דברי ר"י ולא בא ר"י אלא לפרש דברי חכמים ע"כ ולפי מ"ב בקונט' לק"מ וכ"כ דלפי הגירסא שלפנינו לא פירש למה יאות א"ר יהודה וע"ק אי ר"י מפרש לדברי חכמים היה לו לרבי לסדר דברי ר"י קודם ר' יוסי כיון שהוא מפרש דברי ת"ק :

(דף לב ע"א) **כהדא** כיפה וכו'. רש"י פירש במתניתין מטולטלת י"מ פוגלא בתחת זנבו וי"מ מרדעת וכו' ע"כ לפי משמעות סוגיין מטולטלת היא על ראש הגמל ולא פליג על הבבלי דתני לא יצא במטולטלת הקבור לו בזנבו שהדבר פשיט שה-לועה יוצאת מן המטולטלת בארובה ונקשרת בזנבה :

(שם) **תני** אבל מטייל הוא בחגר. וצ"ל הא דתני בבבלי בדף נ"ג בברייתא ומטיילת עמו בחגר נמי אמרדעת קאי דבתוספתא כולם שווים בם ומטיילת עמו בחגר אריסא קאי אמרדעת והאוכף כי היכא דלא נחלק בין בתי התלמודים בפי' הברייתא וניחא לן בזה מ"ש תוס' בדף נ"ג בד"ה מהו ליתן מרדעת ע"ג החמור וכו' ורב אשי כי נתן דבעי אם אסור אין לפרש משום דמיחזי וכו' ואין לפרש נמי דבעי למנוע חגר איטו רה"ר כדאמר גבי אשה דגבי בהמה לא גזרו כדתניא בסמוך גבי זוג ומטיילת עמו בחגר אלא נראה לר"י דטעמא משום טרח' דשבת וכו' ע"ב ולפמ"ש יש לפרש דבעי למגזר והך ברייתא לא שמיעא ליה והם לא נאמר כן צריך טעם למה תנא גבי זוג שמטיילת בו בחגר מ"ב זוג משאר דברים השטויים בם בברייתא בבלאית מרדעת ו.וכף כיהא משום נער לגב אבל זוג טעמא רבה בעי :

(שם ע"ב) **תני** יוצא הוא החמור באוכף שלו לתמתו. כתב הטור בסי' ש"ה כתוב בס"ה אסור להסיר האוכף מעל הסוס ומרדעת מעל החמור וכן ליתן עליו אבל ליתן מרדעת על החמור שרי ע"כ משמע מדבריו דליתן אוכף על החמור אסור וכ"כ בש"ע והאוכף אסור בין ליטול בין להניח בין לחמור בין לסוס ע"כ ותימא שלא ראו דברי הירושלמי שמתיר בפי' אוכף להניח על החמור ויותר מזה אני תמה על הע"ז שכתב בס"ק ו' על דברי הב"ח שהם כדוייס

אפי

נ"ל בדי ובאור נמר

אתי דלס האוכף מתמם וכו' פ"ש דמכיק שאין האוכף מתמם וכאן מפורש שאף האוכף מחמם וצריך עיון :

(שם) **רבי** כא כבש במוחל אם היתה קרנה קדוחה מותר לצאת באפסר. בבבלי אמרי' דאמר שמואל הלכה כחנניה דכל נעימות יתירתא שריא א"כ אפילו אין קדוחה יוצאת באפסר וכן הא דקאמר בסמוך משמיה דשמואל שור שעסקיו רעים יוצא בפרומביא נמי פליג אהא דאמר שמואל הלכה כחנניה מיהו התם אמרי' דאיכא תרי אמוראי אליבא דשמואל אך סייעתא גדולה יש לדברי הרי"ף דלית הלכתא כחנניה וגם שמעי' דאפילו למאן דפליג אחנניה שור שעסקיו רע יוצא בפרומביא וזה סייעתא למ"ש הה"מ בפ' כ' מה"ש יפוי יודע שכל בהמה שעסקיה רעים אע"פ שאין בזות מינה צריכות לאותה שמירה והיא צריכה מותרת לצאת בה וכן כתבו ז"ל ע"כ ולאו מפיהן אנו חיין אלא דברי ר' זעירא הן :

(דף לג ע"א) **א"ר** אידי וכו'. כתב הי"מ אידי דת עני כך היה שמו. אשתו היתה יוצאת באיזה דבר קבוד ברשב"ה ממה שאמרו חכמים בטוטפת ובסנבוטין ודרך גנאי כינו אדבר לגלו עם שכין קרניה וע"י שכינו אותה בשם פרה תני לה מתני' הכא גבי בהמה אינה יוצאה ומ"מ לולי שפתיה נקראת עגלה בלשון הכתוב לא הוו קרו לה רבנן הכא ופי' דחוק מאוד מכמה טעמים :

הדרן עלך פרק במה בהמה

פרק ו (שם ע"ב) **היתה** נימא אחת וכו'. בבבלי פרק התנוקות דף ע"ז גרסי' אמר רשב"א נימא אחת חוללת בניס איני יודע שלש אינן חוללות ורבי יוחנן אמר אנו אין לנו אלא אחת ופסק הרא"ש כר"י והרשב"א בת"ה והר"ן פסקו כרשב"א לחומרא ותמה עליו הב"י בי"ד בסי' קנ"ח למה פסק כרשב"א נגד רבי יוחנן ונ"ל כיון דכתמא דתלמודא בסוכה דף ו' מייתי להא דרשב"א משמע דהכי הלכתא וגם מכאן ראיה כיון דבירושלמי מייתי הא דרשב"א ולא מייתי פלוגתא דר' יוחנן מסתמא הדר ביה ר"י לגביה. עוד כתב הרב"י שם וכעגין פי' נימא אחת או בתים וכו' ואם בנים מקוברות זו עם זו אחת אל אחת יש לדון בדבריו ולומר דבתים תביבי ויותר נ"ל דכחד חביבא דמה לי נימא הקבורה בעצמה לקבורה עם חברתה וכ"כ הרשב"א והר"ן ולענין בתים נראה מדברי הרמב"ם דכשהן קבורות בעצמן מיקרי בתים אבל כשהן קבורות עם בתים אחרות ואפי' עם אחד שלשה מיקרי ולרשב"א נמי לא הוי הלילה אבל מדברי הרשב"א בת"ה נראה דב' דאמרי' היינו ב' קבורות עם ב' וג' דאמרי' היינו ג' קבורות עם ג' וכ"כ מדברי הר"ן לענין בתים אבל לענין ג' כבר כיאר ז"ל דאפי' ב' על ג' לא תיילי לדברי הכל עכ"ל וז"ל הר"ן בר"פ ואמרי' בהדיא בירושלמי שאם קבר ב' נימין בשלשה דינייהו כג' ולא תיילי עכ"ל ואני תמה מהרב"י שלא ראה בספיקותיו הא היבעיא בירושלמי ולא היה לו להכריעו בדברים אלו מדעתו אך גם מדברי הר"ן יש לתמוה מאין פשיטא לי' דבתים כג' הן כשלש דלמא מבעיא לי' גם בבתים לשלש. וראיתי שגירסא אחרת לו ולרשב"א בירושלמי ומביאה הרשב"א בחידושיו רבי יוסי בעי קבר נימא אחת בחברתה אחת הא לבתים שתים הן שתים לשלש שלש הן ע"כ ועדיין קשיא הא מ"מ מיבעיא להו אי שלש הן והיך קאמר הר"ן בפשיטות דשלש הן ונראה דמפרש לדברי הירוש' הכי ר"י בעי קבר נימא אחת בחברתה אחת או לא הא לבתים פשיטא לן דבתים הן וכן שתים לשלש פשיטא לן דשלש הן. וקשה למה פשיטא לי' דאחת לבתים שתים ה, ולא פשיטא ליה ד אחת לשלש שלש הן. מ"מ שמעי' מהכא דגם מ"ש הרב"י בדברי הרשב"א והר"ן דסוברים דאחת לבתים אחת הן דליתא שהרי הן סומכין עלין על הירושלמי ולפי גירסתם מבואר דבתים הן וצ"ע :

(דף לד ע"א) **פעמים** שהיא רואה שערה לבנה ותולשתה וכו'. בבבלי פרק בואו דף קמ"ט ע"א אמרי' והני תנאי דפליגו בדרבה דאמר לא יקרא לאור הנר אפילו גבוה שתי קומות דלא חילקו חכמים בגזירתן כהני תנאי דפליגו נמי בדרבה דתניא אין רואין במראה בשבת ר"מ מתיר במראה הקבועה בכותל מ"ש הקבועה בכותל דלדהכי והכי מידכר שאינה קביעה נמי הכא במראה של מתכת שקיקן וכדרב נחמן וכו' ומפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה מפני שאדם עשוי להשיר בהן נימין המדולדלין ע"כ ואיכא בין טעם הבבלי לטעם הירושלמי דלבבלי מותר לראות במראות של מינים שאינן מתכות אפי' אינן קב"ע וכמ"ש הרי"ף והרא"ש ולטעם הירושלמי אסור. וא"ת מנ"ל לירושלמי להרחיק פלוגתייהו כל כך ולא קאמר כדאמר בבבלי וי"ל דלשיטתיה אזיל דלעיל בפ"ק דף ד' ע"ב מסיק דאמרינן לא פלוג בגזרת הרחקה בכל ענין וא"כ אפי' מראה של זכוכית יש לאסור מהאי טעמא אבל הבבלי דמתיר לעיל בשני ב"ה ב"מ דלא ס"ל *) לפלוג בכל ענין הלכך קאמר בדרבה פליגי מיהו סייעתא היא לדברי הרז"ה דאוסר בכל המראות כי היכי דלא נזוז דשני התלמודים פליגי לדינא ועמש"ל דף ה' ע"א בתוספתא בד"ה ואחד הנר וכו' :

(שם ע"ב) **הדא** אמרה העשוי להכביש אסור וכו' הא דפירשתי בקונט' בשם הרמב"ן משום דקשיא ליה הא אמרי' לעיל בפירקין תכשיטין מפני מה אסרוהו ע"י שהגשים שחגיות הן משמע שהאנשים מותרין לצאת בתכשיטין והרז"ה פירש מתוך שהוא עשוי לכך ולכך בין לאיש בין לאשה אסור לצאת בו אחד האיש וא' האשה אפי' לאנשי וכ"ש לרה"ר אבל דבר שהוא מיוחד לתכשיט האיש מותר לצאת אפי' לרה"ר עכ"ל ואין לשון הב"ס סובל פירושו ול"נ דה"פ שגערו בו חביריו משום תכשיט שאסרו לצאת בתכשיט כזה מפני ההודן וכמו דאמרי' לקמן בדף כ' ע"ב גבי מוזויקי שאסור משום תכשיט וכמו שפירשתי שם וה"פ הדא אמרה העשוי לתכשיט מוזהב אסור לצאת בו לרה"ר להתקבע אפי' בחול והדא אמרה אפי' עשוי נמי לצורך דבר אחר שלא לשום קיבוע אסור והדא אמרה אחד האיש ואחד האשה אסורים לצאת בתכשיטים כאלו והדא אמרה אפי' במקום וכו' דעד כאן לא אסרו אלא שלא יצא האיש לרה"ר בתכשיטים כאלו מוזהב ואפ"ה אסרו בחצר שמא יצא בו לרה"ר אע"ג שאם יצא אינו אלא איסור דרבנן אסור שמעי' מהא שבשבת בכל התכשיטים אע"פ שאין בהם איסור תורה כשיוצאת בהם לרה"ר אסורה לצאת בו לחצר ודוקא תכשיטין של זהב אסרו חכמים לאיש לצאת בחול וכן פריך לעיל עד כדון תכשיטין של זהב ואפי' של כסף וכו' שמעי' דיש לחלק בין של זהב לכסף מיהו לקמן אמרי' ר"י זעיר' נפל עודיה מהוניה בעה מהורתיה וגערו בו משום תכשיט וצ"ע.

(שם) **לא** עמד ב"ד וביטל. כתב הרמב"ם בפ"ב מה' ממרים ב"ד שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג וכו' ועמד ב"ד אחריהם ובקש לבטל דברי הראשונים וכו' אינו יכול עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין היה גדול בחכמה ולא במנין וכו' אינו יכול לבטל את דבריו אפי' בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרים יכולים לבטל אא"כ גדולים ממנו בחכמה ובמנין ע"כ וכתב הכ"מ בהשגות עטור שוקי ירושלים בפירות קשיא עליה שהראשונים תקנוהו וריב"ז בטלה אחר החורבן מפני שנתבטל טעם הראשונים ולא היה גדול כראשונים ע"כ ונ"ל שיש ראיה לדברי הרמב"ם מסוגיא זו דכה"ג במס' שביעית שבעת גזירת המלך וכפ' ב"מ במקן ברפה שהתירו לישראל להדליק מפני הסכנה ואע"ג שעברה הגזרה והסכנה לא נתבטלה התקנה פריך הב"ס דהאידנא ליתסר ומשני לא עמד ב"ד וביטל וקשיא כיון דשביעית איכא איסורא וכה"ג במן ברפה למה לא עמד ב"ד וביטל לקיים דין תורה אלא ודאי ה"ק לא עמד ב"ד גדול כראשונים שיכולים לבטל ומאי דקשיא מריב"ז אפשר לומר דריב"ז לא ביטל דבריהם בפירוש אלא שהוא עשה תקנה שלא לעטר שוקי ירושלים דמצוה שלא לעטרן בהורבנה כדי שיתאבלו עליה וממילא נעקרה התקנה והיו פודין כמוך לירושלים ואין כח ביד ב"ד הקטן לבטל ממש תקנת ב"ד הגדול אבל בכה"ג שרי עיין בתיו"ט פ"ה דמעשר שני :

(דף לה ע"א) **אהרת** מתכתיו. בגליון פרק מצות חליצה כתב פי' אזנים שיש לרצועות של סנדל ודוגמתו בשלהי מקוואות חבט של סנדל וכ"פ הערוך והמפרשים אבל סוגיא דהכא לא משמע כן דאמר בתר הכי נפסקו אזניו נפסקו חבטיו משמע דחבטיו לאו הן אזניו ונ"ל שהוא תהתיתו של סנדל ונקרא חבט שחובטת בהן על הארץ עכ"ל וקשה א"כ מהו הן המעמידין לכן פי' שבקונט' עיקר :

(שם ע"ב) **הדא** אמרה על אותה שיש בה מכה נותן. כתב הרז"ה וז"ל כתב הרי"ף יש ברגליו מכה נפק באותו שאין בה מכה כהייא בר רב וכר' יוחנן דאמר עביהו של במאל מכה ולי נראה כרב הונא דהסיא דחייה בעלמא היא דהאמרינן דלמא ר' יוחנן כחייא בר רב סבירא ליה ופשטיה דרבי יוחנן כרב הונא מכרעא ונ"ל כדברי רז"ה שהרי כאן מפורש שר"י סובר שמאל ימין הוא נותן ומה שאמרו בבבלי אינו אלא דרך דחיי ולא שבקינן מאי דמפורש בירושלמי בשביל דחיית האמורה בבבלי :

(דף לו ע"א) **אין** קורין פסוק ע"ג מכה בשבת. נראה הטעם משום דאסור לקרות בשיחה בטלה בשבת וכל אלו הדברים לשיחה בטלה דמיין וכמ"ש הכ"מ בפי"ח מה' עכו"ם אך קשה מ"ש בשבת הא אמרינן בסמוך שבנפגע אסור לקרות פסוק לרפוא' אפילו בחול וע"ק דלקמן פ' שמונה שרצים איתא לוחשין לעין ולמעים וכו' בשבת הרי דלא אסרינן לחשים אפילו בשבת לכן נ"ל דגרסינן אין קורין פסוק ע"ג מכה כשם וכן הגירסא בעירובין פ"י וכן נראה בבבלי בשבועות פ"ב האור י ברוקק בשו שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה משמע דוקא שם שמים הוא דאסור ואני תמה בכל הפוסקים שתמו וכתבו דאסור לקרות פסוקים ע"ג מכה

(שם ע"ב) **טבעת** של אלמוג וחותמה של מתכות טהורה. משום דס"ל פשוטי כלי עץ הן פי' רש"י וקשה הא ס"ל בית קיבול לחותם וי"ל בית קיבול העשוי לגלאות לעולם הוא ולא שמיה קיבול מיהו קשה הא כתבו התוס' בסוכה דף י"ב ע"ב בד"ה מהו דתימא בית קיבול העשוי למלאות לא שמיה קיבול קמ"ל משמע מהכא דשמיה קיבול וקשה לפירוש הקונט' דסוף ד' מיתות גבי כדור ואמוס דפי' שם בקונטרס דנחלקו ר"א וחכמים בסדר טהרות דתנ"א דאין מקבלין טומאה לפי שכלי עור איתקש לשק וכו' והתם הוא וקיבולו נעשה למלאות והויות מלואו לתוך שולמית לא שמיה בית קיבול ור"א אומר מקבלין טומאה דשמיה קיבול ולפירושו אתיא מסקנא דשמעתין כר"א ור"א שמותי הוא ע"כ הרי דס"ל לתו' דאפי' עשוי למלאות שמיה קיבול אם כן קשיא חותם של אלמוג וטבעת של מתכות מ"ט טהורה. ומכאן סייעת' לדברי רש"י ומתורץ קושי' תוס' דע"כ צ"ל דר"י סובר דה"כתא כר"א בהא דאפי' עשוי למלאות שולמית הוי בית קיבול אך קשה מכדי מאן אמר לשמעתתא דשבכה כתילין זכרים כשרה בנקבות פסולה דפרכינן נקבות פסולה פשיטא ומשני מ"ד בית קיבול יפה' רב יהודה והיינו הוא דאמר בנדה דף ו' ע"ב משמיה דשמואל הלכה כרבי אליעזר בארבע ומיקינן בסדר טהרות קאמר וקחשיב להו התם מה הן הנך ד' ואם איתא דלענין בית קיבול נמי הלכתא כר"א הו"ל לייתי הלכתא כר"א בחמש ויש לדחות דנדה משמיה דשמואל קאמר וזאת דסוכה משמיה דרב קאמר ואלי דאיהו סובר כתרווייהו להלכתא ודוחק. שוב ראיתי שתוס' במסכת שבת וגם הרשב"א הרגישו בקושי' הראשונה דס"ל בית קיבול ותרצו דבית קיבול העשוי למלאות הוא ותימא הא איכא פליגי וגם הרשב"א כתב בסוכה כדעת תוס' דבית קיבול העשוי למלאות עולמית שמיה בית קיבול וצ"ע.

(שם) **בסולם** אחר שליביו. וקשה למה לא יטמא שני עלים שבצידי הסולם הרי יש להם בית קיבול לשליביו וי"ל דאיירי בהשליבות הם קבועים על גביו וכה"ג כתב הרשב"א בתשו' סימן קל"ב :

(שם) **כמו** דרבנן. כתב הי"מ קשה מאי בעי ומהדר דבמתניתין מפורש דילפינן מהאי קרא ישוד למה הוזקק לפרש כאן מהו אתיס ומזמרות וי"ל דס"ד דאתים היינו סכינים ומזמרות שמזמרים בו התבואות א"כ י"ל דתכשיט הוא אלא שנקל לעשות מהם מיני סכינים שיש בהם צורך טפי לכך מפרש שהם מרא ומספרים של אמר בטורח גדול לעשותם וגם אין צורך בהם כולי האי ואלו היו הרבות והמחים תכשיט יניתום לנוי ולא יעקרנו כולי האי ע"כ והדבר דחוק ונ"ל כדבריו ולא מטעמיה דודאי ס"ד שהם מיני סכינים ועדיין חזו למלאכתם ראשונה להתקבע בהן שכן דרך שלף בחרב קטן יתקבטו' לכך קאמר שהם מרא ומספריי ואי אפשר להתקבע בהם עוד וזה פשוט :

(שם) **בירית** כל שהיא יחידית. כתב הר"ן וכתבו תוס' דלפ"ז אין הבבלי' עשויים כמו הבירית דאי בוין ניכנו אלא שזו באחת וזו בבתים מ"מ בירית טהורה והכבלים טמאים בבלמא לענין שבת י"ל דכל דהוו תרי איכא למיחש דלמא שלפא ומיחזיא אבל כל דלית לה אלא חד גנאי הוא לה וליכא למיחש אלא לענין טומאה מאי איכא למימר וכ"ת כל דלא הוה אלא חד הוה כתלי כלי אם כן מי שאין לו אלא בגדל אחד נ"נ דלא מקבל טומאה אלא ודאי כדאמרן ע"כ ועדיין הדבר דחוק דלשון הב"ס משמע שאין בין בירית לכובלת אלא נתינת השלשלת ביניהן. ונראה דגרסינן בבבלי דף ס"ג ע"ב א"ר יהודה בירית זו אצעדה מתיב רב יוסף בירית טהורה ויוצאין בה בשבת ואלו אצעדה טמ' ה היא ה"ק בירית תחת אצעדה עומדת ופירש"י תחת אצעדה שבזרוע עומדת בשוק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו וירא' שוקיה וכתבו תוס' וקשה לפ"ז כבלים אמאי אין יוצאין לאביי דס"ד שבתא דאין חילוק בין בירית לכבלים אלא שזה באחת וזה בבתים וכו' ע"ש ולפי מה שפירשתי דאצעדה כתס שמניחין הנשים ברגליהן הוא וכ"פ בי"מ א"כ ה"פ בירית תחת אצעדה עומדת תחתיה ממש דכיון דאין לה שלשלת העמידה היא נופלת לכך ניתנה תחת האצעדה להחזיקה ולפיכך טהורה היא שאינה כלי בפני עצמה ובטלה לאצעדה משא"כ כובלת שאינה צריכה לשום דבר וכלי בפני עצמה היא וגם לענין שבת כיון דבירית תחלת האצעדה עומדת יוצאין בה שאינה מתרת ה לצעדה שבה יראה שוקיה משא"כ בכובלת שהאצעדה עדיין מחזקת בתי שוקיה שלא יפלו :

(דף לו ע"א) **שלמיני** כתב הי"מ שלמיני לא ידעתי מקומו וגם מה שפי' המפרשים הנטיפות כלי שמניחין בו הגלדי ותולות אותו הנשים בצוארן יהיה זה פי' שלמיני נראה שהיתה גרסתו שלמ'ני בתיבה אחת וגרסתי בקונט' נראה עיקר :

(שם ע"ב) **בעא** מיחזותי' בשבתא. וא"ת הא תנן במתני' ובלבד שלא תתן לכתחילה בשבת י"ל ר' ינאי לשיטתיה דאמר לקמן בסמוך דהפלפל וגרגר מלח לחוד קאי ולא על כל השנויים במשנתינו אך קשה מאי מהדר הש"ס במאי פליגו ר' ינאי וחבריו נימא שהא פליגי ר' ינאי סבר דלא קאי אלא אפלפל וגרגר מלח ורבנן סברי דאכולהו קאי וי"ל הא דקאמר לקמן ר' ינאי פתר גם אפלפל וכו' הלעיל קאי לפרש במאי פליגי ודוחק דמפסיק במימרות אחרות ביניהם :

(שם) **שן** תותב' מאי אית לך עוד היא מבהתא וכו'. כתב הר"ן ובירושלמי משמע דשן תותבת היא של עץ ורבנן הכי בהרווייהו דמתוך שהיא ניכרת בין שאר השיניי' שיילי מינה תכרותיה לאחוי להו ומתויא להי אבל של כסף לא מנכרת ולא שיילי מינה ומשום הכי שריא אפינו לרבנן כדאיתה בגמרא ולר' מותרת בכולהו דכיון דמגני' ביה לא אתי לאחויי ע"כ והנה מ"ש דמשמע שהוא של עץ דייק ליה מדקאמר מימור לנגרא והוא חרש עצים אך עיקר פי' אי אפשר לכוין בלשון הירושלמי ונראה שכתב כן לפרש דברי הש"ס בבלי דמשמע דטעמא דרבנן משום דאף מידי דמגניא אתיא לאחויי מדקאמר התם רבי ור"א ו שב"א כולהו ס"ל דכל מידי דמגניא ביה לא אתי לאחויי משמע דרבנן כברי דמיתוי' והכא אמרי' דהיא מתבהתא וכו' ש"מ דאף לרבנן מידי דמגניא לא אתי לאחויי :

(שם) **פתר** לה על כולהן. כתבו תוס' בפרקין דף ס"ד ע"ב בד"ה ובלבד וכו' לכן נ"ל ובלבד שלא תתן לכתחלה מפני שנראה כמערמת להוציאה ולפירוש זה כל הנך דלעיל מוך שבאזנה ובסנדל אסורין נתת לכתחלה ותימא שלא הביאו הירושלמי הזה ביותר אני תמה אמה שכתב הטור א"ח סימן ש"ג כתב בכה"מ מי שיש לו ריח הפה יכול ליתן פלפל בפיו ומסופקני אם יכול ליתנו לכתחלה או לא וכתב הב"י וטעמא משום דמתני' הכי איתא יוצאה אשה בחוטי שער וכו' בפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ומספקא להו אי האי דקתני ובלבד שלא תתן לכתחלה ק י נמי אפלפל או דלמא לא קאי אלא אגרגיר מלח וכל דבר שתתן אבל לא אפלפל וסוגיין מבורר דליכ. נמ"ד דלא קאי אפלפל והיך נעלם מהם דברי הש"ס גם מאי דמשמע מדברי הרמב"ם דהפלפל וגרגר מלח לחוד קאי קשה היך דחה דברי חברייא כולן מפני דברי רבי ינאי ו פשר מפני שרבי ינאי רצה לעשות מעשה כשמעתיה וכמש"ל סומכין עליו להיתירא דמעשה רב :

(שם בתני') **הבנות** יוצאים בחוטין ואפילו בקסמין שבאזניהם. פי' רש"י הבנות קטנות שמנקבות אזניהם ואין עושין נזמים עד שיגדלו ונותנין חוטין או קסמין באזניהם שלא יסתמו וי"מ חוטין בקולע בהן בערה דהכרו בגדולה בר"פ התם מש ם דבביאה בהו טבילה אבל קטנות דלא שביאה בהו טבילה שרי ולשון ראשון הגון מזה חדא דקטנות נמי צריכן טבילה וכו' ועוד מדקתני אפילו בקסמין איכא למשמע דחוטין נמי אאזנים קאי דאי אחוטי הראש לא שייך למתני אפילו קסמין ע"כ וקשה דכאן מפורש דאחוטין בצואר קאי וכן פ' הרמב"ם בפירוש המשנה והה"מ לא ראה דבריו בפי' המשנה לפיכך כתב דמדרב הונא למד הרמב"ם דיוצאת אשה בחוטין שבצוארה גם כתב פי' רש"י הדברי הרמב"ם וליתא אלא לפי פי' לשון המשנה שנה והא דקשיא ליה לרש"י א"כ מאי אפילו בקסמין לדברי הירושלמי ודאי דל"ק מידי דהא אמר אסור במוהל דגרסינן במתני' אבל לא בקסמין וגם לדעת הרמב"ם י"ל שנקט אפילו שהקסמין הם גרועים ואינן לא תכשיט ולא בגד וכמ"ש בפירושו :

(דף לח ע"ב) **הונום** קטמון. פי' בגליון סוגים כמו סיגומא קטמון הוא אתיכת בגד כיון קוטמו להרית בו ע"כ ואין נראה דבבבלי נמי איתא לכא דר' אבוהו ואין שם דברים אלו לכן נ"ל כפי' הקונט' :

(שם) **מדרכי** האמורי. בתוספתא פ"ו איתא נפלה פת מגונו ואמר החזירו לי שלא תאכד ברכתי היה מתחיל במלאכה ואמר יבא פלוני שידיו קלו' ויתחיל בה והקובר ברזל בכרעי המטה של חיה ה"ז מדרכי האמורי ומביאה הבבלי בפ"ד מיתו' ותימא שאין העולם נזהרים בזה ולא ידעתי טעמו של דבר ואפשר כיון שאבד זכר האמורים לא חשו בכך וסמכו עצמן על הא דאיתא בי"ד סי' י"ב ע"ב :

(דף לט ע"ב) **כבהצי** ימיו של עולם היה אותו הרשע. ולולי דמשתפינא אמינא דה"ק כעת יאמר ליעקב כעת שהיה מבריאת עולם עד יום עמדו דהיינו ב"א תפ"ו שנים תהיה הנבואה בטילה ובהגיע העת ההיא תשוב הנבואה לישראל ויש לזה רמז גדול בדניאל. וכתבתי כן לקיים הקבלה שביד הרמב"ם מאבותיו שבפסוק זה נרמז הסוד ומ"ש בקונט' הוא מפירוש הרמב"ם :

(שם) **ומה** ת"ל וכו'. כתב הי"מ ק"ק מה צורך להביא זה לענינו כאן וע"ק מה ראיה מדקאמר רביעאה ולא קדמאה' דכפי פשוטו לא בסדר מלכתן מיירי אלא משום דתמ"ע היו יודעים לו והמלאך היה המחודש לכ"א רביעאה על המחודש על הג' וי"ל דלהכי מייתי הכא מה שהיו סריסים ונתרפאו דמהפשטא נ"ל שלא יכירם שסרי א"כ למא זקנם ולא יכירם דאלולי שצמח זקנם כמשפט התמימים מנא ידע שנתרפאו והלא מכוסי הערוה היו דהא כפיתו בסרבליהון וגומר וכתיב וסרבליהון לא שנו וסיכי קאמר ותבל לא איתי בהון וא"כ צ"ק רביעאה שבתי' המחודש כי לא ידע מי הוא אלא בסדר הלוכם קאמר רביעאה עכ"ל ואני אומר שאף שנאמר שהתחיל שער זקנם לגדל על כל זה לא נשתנה תואר פניהם גם אין זה הכרחי שלא יהא האדם ניכר לאחר שגדל זקנו למי שראהו קודם והדרא קושייתי

*) נ"ל לא פלוג

קושייתו לדוכתא ילא ידעתי מי הכניס בכל הדוחק הזה דהי לאו דרבת והכל שהיו כריכים ונתרפאו ידאי ד"ל כקושיתו השנייה אך דייק ליה מדקאמר תחלה יחכל דלא קאי אלא על תמ"ע לחוד ולא על שרכיעי ואח"כ קאמר והייה די רביעתא ב"מ דאיתו הלכו תחלה דהכ"ד דהמלאך קדים ה"ל למימר יתלה והייה די קמלה ואח"כ וכתלת' והכל יכו' מיהו כל זה אם מפרשין לקרא שהיו כריכי' ונתרפאו אבל אם נאמר והכל כפשטיה שלא שלט בהן אור ואכולהו קאי לא זוכת מידי וזה כ׳וט :

הדרן עלך פרק במה אשה

פרק ז (דף מ ע"א) **שהוא** גדול מכלל פיאה וכו׳ . כתבו תוס׳ נראה לרבנ"א דאתריי לא שנו כלל גדול במעשר לפי שאינו גדול מפאה אלא מדרבנן אבל כלל גדול דשבת גדול משביעית מדאורייתא וכן כל שביעית מכל מעשר ע"כ והיינו למ"ד דמעשרות דפירות אילן מדרבנן הוץ דגן תירוש ויצהר וכמ"ש תוס׳ בפרקין אבל לשיטת הרמב"ם וכייעתו בפ"ב דתרומות וברייב ה׳ ממעשר שני דמעשרות פירות אילן דאורייתא א"כ הדרא קושיא לדוכתא מ"ט לא תנו במעשר כלל גדול וצ"ל דסובר הרמב"ם דהכא פליגי בר קפרא סובר דמעשרות פירות כל אילנות דאורייתא ופסק כוותיה דהרבה סוגי׳ בש"ס כוותיה אזלו ואחרים דלא שנו כלל גדול סוברים דמעשרות פירות אילנות דרבנן ובהכי ניחא כל מה שהאריכו תוס׳ במסכת בכורות דף נ"ד ע"א דפליגי תנאי במילתא :

(שם ע"ב) **בין** על דבר שמכניסו לקיום קצת קשה למה לא תני נמי לקיטתו כאחד והוא שנוי תחלה במתני׳ דפיאה ובבבלי שניהו והלו לקיטתו כאחד ומכניסו לקיום לא קתני :

(שם ע"ב) **הא** א"ר יוחנן כל שאינו יודע וכו׳ הדא אמרה היא הדא היא הדא . כתב הרמב"ם פ"ג מה׳ שגגות כל המחוייב חטאת קבועה על שגגתו ועשה בשגגה ונודע לו אחר שחטא אע"פ שלא היתה לו ידיעה בתחלה שזה הטא הוא חייב חטאת כילד תינוק שנשבה לבין העכו"ם וכו׳ וכתב הכ"מ כר"פ כלל גדול רב ושמואל דאמרי תרווייהו אפילו תינוק שנשבה וכו׳ כהכיר ולבסוף שכח דמי ור"י ור"ל דאמרי תרווייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה פטור ופסק כרב ושמואל והטעם משום דבגמרא אותבינן על ר"י ור"ל מברייתא ושני אמרי לך ר"י ור"ל לאו מי איכא מונבז דפטר הגן הנ"י כמונבז ומשמע ליה ז"ל דאין לפרש דר"י ור"ל סברי דהלכה כמונבז אלא ודאי לא באו לומר אלא דאיכא מ"ד הכי אבל לענין הלכה כרבנן ס"ל עכ"ל והדבר תימה מי דחקו לרמב"ם לפרש כן דברי ב"כ הא כתמא דש"ס משמע דכמונבז כ"ל ונראה דדייק ליה מהא דאמרינן כאן בם גיין דרבי יוחנן בונה כן שאינו יודע עיקר שבת ורבי יוחנן הוא דאמר הלכה כסתם משנה א"כ ע"כ לומר הא דאמרו בבבלי משמיה דר׳ יוחנן כיינו אליבא דמונבז ולא להלכה :

(דף כא ע"א) **לתרין** מחזירין וכו׳ . וקשה הא אם אשתכחי ביום ו׳ אפי׳ לתרין מחזירין דאינו עולה לו יום א׳ שבת דוק ותשכח ואפשר כיון שנשבה כאחד מכל ימי השבוע לעולם הוא שוכח בשבת הלכך לא דק :

(שם) **ואין** לא לתרוה ויחוש לכל הימים כהדא קידש אשה בעולם וכו׳ . כתב הר"ן בפרק התקבל אהא דא"ר יצחק בר יוסף משמיה דרבי יוחנן האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה הסור בכל הנשים שבעולם הע"ו בתוספות דקושיא בעלמא הוא דקנסינן ליה שלוה לקדש סתם ולא חש על עצמו שלא יבא לידי תקלה אבל מן הדין מותר בכל הנשים שאין זו חזקה גמורה וכו׳ והרמב"ן הקשה עליהם ומכיק דהנו כהות קרובות ואמרו לא קדשנו שלית ודאי מותר בהן דעד אחד נאמן באיסורין וכ"ש הכא דלא אתחזק אסורא ותשבא בעלמא היא ע"ש וקשיא לי לפמ"ש התוס׳ דאינו אלא משום קנס מאי פריך הש"ס הכא גבי תינוק שנשבה לבין העכו"ם דהכי אנוס גמור הוא ומשום קנס אין לאסרו וגם אדברי הרמב"ן קשיא לי למה דחק הש"ס לתרץ שיכול ליכא גיורת ומשוחררת דלא יכול להביא הקרובות לב"ד ויעידו והרי הוא מותר בכל הנשים מיהו הא י"ל דבלא"ה נמי ס"מ לשנויי שיכול ליקח אשה שלא היתה גם שום ערוה בשעה שליוה לשלוחו לקדש ודוחק . אבל אדברי תוס׳ קשיא :

(דף מב ע"א) **הדא** אמרה דלא הודי ליה . וא"ת מתני׳ דכלל גדול אמאן תרמיי׳ דכר"ע לא אתיא דהא לדידיה אינו חייב אלא אחת וכר"א נמי לא אתיא דהא ר׳ ליעזר מחייב על כל ולדי מלאכה ומלאכה וכדתני בברייתא בבלי בכריתות וי"ל דהך ברייתא לא שמיעא להו או לא סבירא להו :

(שם) **אר"ז** קומי ר׳ יסא וכו׳ . בקונט׳ פירשתי שאין כאן מקומו והכנסתי במקומו דברי ריב"ת כי היכי דלא תקשי לן למה לא פשט שניהם ממקום אחד ותו קשיא כיון דר"ז אמר בשם ר"ת כזדון שבת ושגגת מלאכות שאלו דוחק לומר דהוא מפרש להא דר׳ נא בשם ר"ת דבשגגת שבת וזדון מלאכות שאלו ותו תימא גדולה פשיטתו דלאחר כל הדחוקי׳ ראיה לכתוב היא לכך אמרתי דכן הפ"ב על דברי ר׳ חזקיה בשם ר׳ בא וכמו שפירשתי בקונט׳ וא"ת למה לא פשיט ליה גם לדברי ר׳ חזקיה דלא הודי ליה מדר"י בר חנינא י"ל לדברי ר׳ חזקיה על כרחך ליתא לדר"י בר חנינא דהא ולדי מלאכות שאלו דודאי כשם ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין כדמשמע ממתני׳ דכריתות דעל כל מה שאלו לו אמר ליה דחייב על כל אחת ואחת וע"כ צ"ל דמתני׳ דכלל גדול כר"ע וא"כ ר"ע הודי ליה דבזדון מלאכות ושגגת שבת חייב על כל אחת ודלא כר"י בר חנינא וא"ת תפשוט ליה ממתני׳ דלא הודי ליה דהכ"ד כגופן דמי חייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת הי"ל לאתויי י"ל דחייב על כל אב מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת קאמר אע"ג דאותה בשעה בזה עשה בזה ובהעלם אחד הפ"ה חייב דשבתות כגופן דמיין ומש"ה קתני בשבתות הרבה וכדאמר רב חסדא בכריתות לכך מייתי מברייתא דדייק שפיר והדברים עתיקים :

(שם) **ויתיביניה** ר"ע הרי וכו׳ . ה"ה דה"מ להקשות א"כ דאף ר׳ ליעזר יודי לר"ע דאינו חייב אלא אחת בשגגת שבת וזדון מלאכות א"כ מתני׳ דכלל גדול כמאן אלא דניחא ליה לאקשויי ממתני׳ דכריתות גופה דשם נזכר שאלות ר"ע ותשובת ר׳ ליעזר :

(שם ע"ב) **ויתיביניה** ר׳ אליעזר וכו׳ . קצת קשה בבבלי בכריתות ד׳ ט"ז מסיק הש"ס דלרב פשיטא ליה לר"ע דבשגגת שבת וזדון מלאכות דחייב על כל אחת דימים שבנתים הויין ידיעה לחלק ולרב יהודה פשיטא ליה לר"ע דבשגגת שבת וזדון מלאכות דכגופן דמיין וחייב על כל אחת ואחת א"כ למה לו לר"א להשיב מנדה ה"ל להשיב משבת גופי׳ וכדקאמר הכא :

(דף מג ע"ב) **בנדה** קטנה וכו׳ . וקשה למה נקט נדה קטנה דהא על כרחך בשטלה איירי אם כן מ"י איירי קטנה אפילו גדולה נמי ואפילו לפי מאי שפירשתי בקונטרס נדה קטנה היינו שומרת יום כנגד יום נמי קשיא הא אפילו נדה גמורה כן לכן נראה לי דהכי גרסינן בנדה שטבלה בלא ימי הפסק טהרה בינתיים וכן הוא בבבלי בכריתות :

(דף מד ע"א) **תני** רבי וכו׳ לא העשה מלאכה וכו׳ . כתב הרב כתיו"ט הא דנמלא כתיבה יותר מל"ט פעמים מלאכות משום דאין להכניס במנינה אלא מלאכה שאין כתוב בה לא אזהרה ולא עונש בעל אותן שאין בהם אזהרה ולא עונש עליהם הוא אומר שאמר הכתוב שלא תעשה אותם ע"כ וקשה הא מפורש קאמר רבי׳ דלא תעשה מלאכה מנהון ויש ליישב :

(שם ע"ב) **עברת** בידך וכו׳ . פי׳ בגליון לפי שנאמר בפרשת ויקרא בעניין קרבן חטאת ועשו אחת מהנה וה"ל ליכתוב ועשו אחת ותו לא אלא לומר בפעמים עושה הנה שהוא רוצה על עבירות הרבה ואינו חייב אלא אחת כגון שעשאם בהעלם אחת ופעמים הוא כהפך שעושה מעשה אחד והייב עליו הטאות הרבה כגון שעשאו בידיעות בנתיי׳ והנה לפ"ז וכו׳ ואיתכבת שאתה מכבר מעשיו ותחייב לו על כל א׳ וא׳ אבל אין הדבר כן ואינו חייב אלא אחת ומפרש ואזל עד לו מי פי׳ עד שלא יסבר המעשים בידו ויתלקם בידיעות בנתיים יש כאן אחת וכו׳ פי׳ שאין צריך כאן לומר הנה ולחייבו על כל אחת ואחת ע"כ ודבריו תמוהים במעול׳ לא עלה על דעת שום אדם שמאחת מהנה ילפינן דאם עשה בשני העלמות דחייב שהרי הדבר מבואר בקרא דהשגגות מחייבו לחטאת וכיון שהיתה לו ידיעה בינתיים כל אחת שגגה בפני עצמה היא ועוד שאין הש"ס מבונה לפי פירושו הלכך אין לנו מפירושו שבקונטרס :

(שם) **לצורך** ילתה לפי שאינו מעשה . בבבלי בסנהדרין דף ס׳ ע"ב מייתי להך ברייתא דתוקי׳ ופירש"י בד"ה לפי שילאה וזביחה וכו׳ אלא עבודה הדומה לזביחה שהיא עבודת פנים ומכשתא לא נפקא לן דליחייב אהשתחוויי שלא כדרכ׳ דלאו עבודה פי׳ בפנים מנין לרבות השתחוי׳ ע"כ ותימא למה לא החשב גם השתחוי׳ לעבוד׳ פני׳ דמצוה להשתחות בבית ה׳ כמפורש בקרא בכרבה מקומות ואע"פ שאינה עבודה ממש עכ"פ עובדין בה בשם ואי משום דלא מיחייב זר עליה מיתה הרי זביחה נמי אין הזר חייב עליה מיתה אדרבה כשרה בזר לכן נ"ל דאף בבבלי הכונ׳ כמפורש כאן דס"ד דהשתחוי׳ איננה בכלל זביחה לפי שאין בה מעשה :

(דף מה ע"א) **ר"י** בר בון . כתב הרמב"ם בפ"ה מה׳ איסורי מזבח הלכה ד׳ המעלה כזית מאחת מאלו כתמן או כדבש בין למזבח בין לכבש לוקה וכתב בכ"מ ופסק רבינו כר"י ויש לתמוה למה פסק כר"א במקום ר"י וכתב הר"י קורקוס ז"ל דטעמא משום דסוגיא דפרק התערובות כוותיה ולי"נ שרבינו סמך אכוגיין וכר"י ב"ר בון בר"י אמר דאותם מיעוטא הוא נמצא בפסק כר"י ואפילו לאוק את קמייתא מדלא השיב לו ר"י דאיצטריך אותם ש"מ דכוזי ליה לר"א :

(דף מו ע"א) **באנשים** הכתוב מדבר וכו׳ . בכריתות דף ג׳ ע"א כתב רש"י בד"ה דאמר רבי אבהו וכו׳ ואי קשיא גבי עריות היכן מצינו אזהרה לבה כמו לזכר דאשכחן בכולהו לאו פריק הכי שאני התם דכיון דאיכא נמי מיתהני׳ משכיבה קרינא בה בנפשות

(שם ע"ב) וכו׳ ... שביעות אבל משכב זכר דלא מיתהני בעי אזהרה ע"כ וקשה הא מסיק כאן דלר"ע כריתות לגביה בעריות ילפינן מלא תקרבו ולא מהנפשות העושות ולא מסברא :

(שם) **ולאו** מתניתא היא וכו׳ . וקשה הא תנן בפ"ד דמעילה ר׳ בי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה וגהייב עליהן משום פגול ונותר וטמא קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה אתה קדשי מזבח ואת קדשי ב"ה מצטרפין זה עם זה ואיך תני הכא מה שאין כן בקדשי בדק הבית וי"ל :

(שם ע"ב) **הזורע** והזומר בכלל היו וכו׳ . ר"א גריס לה ביולא מן הכלל וכדפירשתי בקונטר׳ והרב מהרש"א הגיה כדברי תוס׳ דמ"ק ד׳ ג׳ ע"א בד"ה אין דנין אותו וכו׳ והכי איכא בגירסא בירושלמי דכלאים בפרק ח׳ הד אמר לוקה ס"ל כרבי עילאי דאינו נדון בכלל ופרט כיון דפרט בל"ת הפרט בטל והכלל במקומו עומד ולפיכך אמר כל החורש בשביעית לוקה וכו׳ ע"כ וקשה דליתא כן בירושלמי דלפ"ד תוספות לאו דוקא חרישה אלא אפילו כל עבודת הארץ מחייב מ"ד דלוקה על החרישה ובירושלמי אמרינן דוקא עבודה מיוחדת לארץ ולאילן ועוד דהא מפורש אמרינן כאן דמ"ד לוקה ביולא מן הכלל קדריש לכן ליתא להגהתו והגירסא ישנה עיקר וכצ"ל והכי איכא הגירסא בפירוש רבי׳ חננאל :

(שם) **ושני** דברים וכו׳ . כתבו תוס׳ בפרקין דף ע׳ ע"א בד"ה ועל כולן וכו׳ ועוד דגבי כלל ופרט דוקא הוא דאמרינן בפ"ק דמ"ק דלא דיינין כשאין הכלל כלבון הפרט אבל לגבי דבר שילא מן הכלל לא מלינו בשום מקום ע"כ וקשה דכאן מבואר כפי׳ רש"י דאף בדבר שילא מן הכלל אמרינן הכי דהא מסיק ר"י שבנייה היא בכלל כעשה ופרט בל"ת הרי דאף ללמד אין מלמדין וכן משמע בהולא שגיין כל דבר שאינו בכלל ופרט לא אמרינן שילא מן הכלל ללמד על הכלל כולו :

(דף מז ע"א) **לפום** כן לריך מימר וכו׳ . בבבלי בסנהדרין דף ל"ד ובזבחים דף קז ע"ב גרסינן ז"ק והעלה לדברי ר"י חייב שתים לדברי ר"ע אינו חייב אלא אחת אביי אמר אפי׳ לר"ע חייב שתים להכי פלגינהו קרא שם תעלה ושם תעשה ע"כ וקשה נימא דהעלאה בכלל ושם תעשה היתה ולכך ילאה לחייב על כל אחת ואחת כדאמרי׳ הכא וכן אמרינן בהבערה וי"ל דסובר אביי כיון דהכלל ופרט בעשה ואנו רולים למילף שיהא חייב על כל אחת שהוא ללמד על ל"ת לא דרשי׳ ליה כדבר שהוא בכלל :

(שם) **כמה** תורש ויהא חייב . וקשה הא תנן מתניתין לקמן בר"פ הבונה החורש כל שהוא וי"ל דמיבעיא ליה כמה כל שהוא ומצינו כיולא בזה בש"ס והיינו משום דקשיא להו כל שהוא למאי חזי ומפרש כמה כל שהוא ולא רצינו לבוא אחד מהפוסקים שמביא שיעור בחורש אלא כתבו כתמא כל שהוא וי"ל לפי דקאמר בבבלי כל שהוא למאי הזי ומשני מבמע דכל שהוא ממש קאמר :

(שם ע"ב) **חיטין** ע"י שהן הכיבות וכו׳ . הרמב"ם השמיט דין זה ולא הוציא חיטים מכלל זרע גינה והפשר דטעמו דסובר דדוקא חיטים מדיות הוא דקאמר שהן חביבות וחייב על שתים וכיון דכמדי דרכן לזרוע שני חיטין ה"ל כמוליא לזריעה דחייב אפי׳ בכל שהוא ודוחק :

(שם) **דדרש** היא וכו׳ . בבבלי בפסחים דף מ"ז ע"ב גרסינן ולי אמרי׳ הואיל אתריבה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם לגור אמר רב פפא בר שמואל בהבניס מקורזלות דאויות לכתוש וכתישה ביו"ט מי שרי דאויות לכתוש כנאחר יד וכתבו תוס׳ בד"ה וכתישה ביו"ט מי שרי הקשה ריב"א מאי פריך הא ודאי שרי כמו אר שה דשרי משום הואיל ס"ל כתיבה ועוד תימא היכי פריך הכא דליתי עשה דכיסוי וידחה ל"ת דיו"ט הא אין יו"ט נדחה מפני עשה דהא תנן בכילד צולין אין שריפת קדשים דוחה יו"ט ובפרק במה מדליקין יליף מקרא או משום כדמסיק רב אשי משום דיו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ונפרש דבש"ס הואיל וחזי לדם ליסור לא משום דעשה קאמר אלא משום דהו לא לריך לחרישה אלא לעפרה ופטור עליה משום דהוי מלאכה שא"ל לגופה והשתא פריך שפיר וכתישה מי שרי דכתישה הוי כטחינה ולריכה לגופה הוא שמתכוין לכתות ולא משתרי לצורך כיסוי דאין עשה דוחה ל"ת ועשה והתוס׳ תמהו עליו ופי׳ בענין אחר והוא דחוק ע"ש ולפום ריהטא היה נראה שתירוץ הש"ס כלאחר יד הוא תירוצו של רבי יוסה ותי׳ של הרמב"ם הוא כדברי רבי שמי אך לא דמיין דרבי שמי אקושית מתוך הוא דמשני והלכך בחורש ממש מחייב דמשום לא הותר חרישה ביו"ט אבל הי אמרינן הואיל ודאי קשיא א"כ מעולם לא נתייב אחרישה ביו"ט וקושית תוספות שם . גם מ"ש בתוספות דאין יו"ט נדחה מפני עשה כדאשכחן בשריפת קדשים הוא תימא הדא דשריפת קדשים יכול לקיים אחר יו"ט והכא איירי שאי אפשר לו לקיים מלית כיסוי אחר יו"ט וכמ"ש תוס׳ שם בד"ה אחרישה וכו׳ ועוד קשה גבי כיסוי הוא ג"כ היתר מלאכת אוכל נפש שישחוט לכתחלה על סמך התפירה ואם לא נתיר לו לחפור אתי לאימנועי משמחת יו"ט מש"כ בשריפת קדשים ואף תוספות בכילה דף ח׳ ע"ב בד"ה כי סוף וכו׳ נמי סוברים דלמאן דיליף אין שריפת קדשים דוחה יו"ט מקרא אין לדמות מלות עשה דכיסוי לשריפת קדשים ע"ש ועוד הרי קושית תוספות היא בעלמא קושית הש"ס בכילה דף ח׳ ע"ב וגם תירוצו של הרמב"ם הוא מוזכר בש"ס שם ויש לתמוה שלא הזכירו מזה דבר . ונ"ל דש"פ ואי אמרינן הואיל אחרישה לא ליחייב דהא אם היה במקום חרישה דם ליפור היה ראוי לכיסוי דהע"ג דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ מילקות אין נתייבו עליו ומשני בחורש בהבנים מקורזלות שאינן ראויות לכיסוי כמו שהן ופריך ראויות לכתוש ולכסות בהן ומשני כתישה ביו"ט מי שרי בתמ"ג דע"כ לריכין לומר שכותשן קודם חרישה דהל"כ חייב על החרישה דהא דבעידנא דמיעקר ללאו לא מקיים העשה ובכה"ג ודאי ליקין אלא ודאי שכותשן כשודן בקרקע א"כ חייב על הכתישה משום דבעידנא דמיעקר ללאו לא מקיים לעשה ויש לי להאריך בכלל זה ואין כאן מקומו :

(דף מח ע"א) **דג** שכחטו וכו׳ . כתבו תוס׳ בדף קמ"ס בד"ה ור"י אמר אחד כבשים וכו׳ ובדג ליהו נמי הוה מחייב רבי יוחנן תטאת לתוך הקערה וכו׳ והדבר מבואר מסוגיין דהכי ס"ל לר"י ועיין בר"ף שם :

(שם) **אם** להוליא ליר חייב ואפי׳ הימר דר"ש הוא דמר וכו׳ כתבו תוס׳ בפרקין דף ע"ג ע"ב בד"ה ולריך לעורים וכו׳ נראה דאפי׳ לר׳ יהודה דמחייב אמלאכה שא"ל לגופה בעינן לריך לעורים וכו׳ וכדאמר"י לקמן אחד כבשים ואחד בלקות שכהטן לגופן מותר למי"ן חייב תטאת ואמאי ברי לגופן להוי כמלאכה שא"ל לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך עכ"ל וקשה מנ"ל דרבי יוחנן כרבי יהודה ימר למעתתיה ואדרבה כאן מפורש דלא אמרה אלא אליבא דרבי שמעון ולא אליבא דר"י דלדידיה אפי׳ לגופן חייב וכמו שפירשתי בקונט׳ גם מהא דאמר לקמן בשמוך נטע וזמר בשבת חייב ב׳ ולא פי׳ דזמר לעצים ש"מ דהך במעתתא אליבא דר׳ יהודה והלכך אפי׳ לא זמר לעצים חייב משום קולר לר׳ יהודה דאמר מלאכה שא"ל לגופה חייבין עליה ול"ע :

(שם) **המזרד** . פירש"י במ"ק דף ג׳ ע"א מזרדין מחתך ענפים יבשים ולחים לפי שיש שאילן ענפים הרבה ע"כ וקשה הא קילון ענפים יבשים היינו מקרסם וכן פי׳ רש"י בעלמו לקמן בפ׳ הבונה :

(שם ע"ב) **כל** דבר שאתה מבדילו מחיותו חייב משום קולר . וי"ל הא דגרסי׳ בבבלי פ׳ ח׳ שרלים דף ק"ז ע"ב אמר שמואל השולה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב וכו׳ אמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב תרווייהו חד טעמא אית להו שחייבין משום קולר ורש"י פי׳ בדג שחייב משום נטילת נשמה והמ"מ כתב בשם הרמב"ן כתרווייהו משום נטילת נשמה ודהק מאד כפי׳ הגמרא ול"נ כמ"ש ואי קשיא א"כ ל"ל יבש כסלע אפילו בלאו הכי יהא חייב י"ל דהא התירו כל זמן שלא יבש בו כסלע פטור ועיין בתוס׳ בבכורות דף כ"ס ע"א בד"ה ואמר ריש לקיש וכו׳ ול"ע :

(דף מט ע"א) **היקורא** . י"מ קליפה של עץ שלוקעין בו כדמכ..ת כמוריגייא הם מוריגים של בקר כד מבקע בהגטרין שם כלי שנותנין בו הנוליס הלבע וש...ר דברים ע"כ :

(שם) **נפל** טיט על בגדיו ה"ז ממרחו בידו אחת וכלבד שלא יכסכסו . בבבלי פ׳ תולין איתא אמר רב כהנא טיט שעל בגדיו מכסכסו מבפנים אבל לא מבחוץ ע"כ משמע דפליגי וי"ל דלא פליגי דבבבלי איירי בלח ורב הונא איירי ביבש וכמ"ש הטור בשם הר"פ שהביא תוספתא בד"א בלח אבל ביבש אסור משום טוחן מיהו לבון ממרחו דחיק קצת דמשמע לח :

(שם) **נפלו** מים על בגדיו וכו׳ . חד ימר מנער׳ אסור וכו׳ . כתב בש"ע א"ח סי׳ ש"ב ס"א בהג"ה וכ"ש שאסור לנער בגד שבשר במים או שירדו עליו גשמים ודוקא בבגד חדש שמקפיד עליו ע"כ וכתב במג"א וכ"כ הזכרונות אסר בכל הבגדים ע"כ והדין עם הספר זכרונות כיון דפליגו הכא אמוראי וחד אמר מנערה אסור ולא מפליג בין חדש לישן משמע דכולן אסור ואילו ראה הכל בו דברי הירושלמי אלו לא היה כותב להתיר בישנים לנער :

(שם) **אבל** יש בם פסיפס רוקק ושף . מכאן ראיה לדעת האומרים דקרקע מרוצף מותר לכבד בשבת ולא חיישי׳ דלמא אתי לאשווי גומות דהא רוקק ושף דמיא ממש לכיבוד ועדיף מיניה ועיין בש"ע סי׳ של"ז :

(שם ע"ב) **תיפתר** שהיו אורחין אוכלין לאשונה לאשונה . שמעינן מהכא דלאוקיה אפילו לברור ולהניח בו ביום חייב חטאת וניחא בזה הא דכתב הרמב"ם פ"ח מהל׳ שבת היו לפניו שני מיני אוכלין מעורבין בורר אחד מאחר ומניח לאכול מיד ואם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום כגון שבירר בשחרית לאכול בין הערביים חייב כתב בכסף משנה בשם הרמ"ך לדברי איכא תינוק בין שבת ליו"ט דביו"ט מותר אפי׳ פסולת מתוך אוכל ובקנון ותמהו עליו דהכא ול"ע מי דחקו להחמיר כל כך בשבת ביו"ט וכו׳ ע"כ ונראה׳ שסמך אדברי הירוש׳ הזה כפ"ע לפי מאי דמסיק כרב אשי שבתמיר טפי מחוקים :

(דף נ ע"א) **דר"ג** כ"ה ולא רצה לאוקמי סבר יתא כב"ש דב"ש במקום ב"ה אינו משנה אך קשה לפי"ז מאי אף דקאמר ר"ג דמשמע דמודה לקמייתא כדאמרי' לעיל בפ' במה מדליקין דף י"ד ע"א לית בר גם אמר אף. או אפי' אא"כ מודה לקמייתא וי"ל כיון דלר"ג לא איפלגו ב"ש וב"ה בדבר זה יש להתיר להסור בגריפה ביו"ט כב"ש וקאמר ר"ג דאף מדית ושולה ועל דברי ב"ש קאמר אף:

(שם ע"ב) **אין** תימר וכו'. וקשה אמ"ב רב"י בפ' תולין דף קלח ע"א כד"ה דנוטל וכו' ולכב ס"ה נמי דלאי אתרו ביה משום מרקד הוית התראה א"כ סדלא קושיא לדיכתא מ"מ משמר מותר ביו"ט אלא ודאי מ"ד משום בורר לא ס"ל משום מרקד וצ"ע והרמב"ם כתב בפ"ח מה"ש וכן הבורר שמרים מתוך המשקין ה"ז תולד' בורר או תולדת מרקד וחייב בזורה והבורר והמרקד דומין עניינן זה לזה וכתב הה"מ וכן הבורר וכו' בפ' תולין אמר רב כהנא המשמר חייב חטאת ואמרינן משום מאי מחייבין ביה אמר רבה משום בורר ר"ז אמר משום מרקד ע"כ ולא ידעתי למה פסק כשניהן דודאי פליגי אהדדי דהא מסיק בש"ס דכל אחד אמר טעמא למילתיה וצ"ל דרבינו סובר כפירש"י דיכא כרבה א"כ קשה גם עליו קושיתי הנ"ל. ועוד תימא בהרי"ף והרא"ש הביאו פלוגתא דרבה ור"ז משום מאי מחייבין במשמר וכיון דלא נפקא לן מידי אלא לענין חטאת היה לכן להשמיטו וכן יש לדקדק בהלכה דיני שבת:

(שם) **ההן** דשחק וכו' פלפלין חייב משום טוחן. ופלפלין לאו דוקא דה"ה כל מיני תבלין ומכאן כתב הרמב"ם פ"ח וכל השוחק תבלין וסממנין במכתשת ה"ז טוחן וחייב וכתב הה"מ וכל דוחק וכי' זה מבואר בהלכה מקומות מביא שחיקת סממנין ובודאי שהיא משום טוחן. וגלי ספק בהרמב"ם למדו משוגיין:

(שם) **והמעשן** כולהו משום מבשל. וקשה הכא פשוט להש"ס דמעשן בשבת חייב משום מבשל ובירוש' פרק הנודר מן המבושל גרסינן רבנן דקיסרין באלין מעושן מהו שיהא בו משום בישולי עכו"ם מהו שיהא בו משום תבשילי שבת מהו שיהא בו משום בשר בחלב. ואף הרמב"ם פסק בפ"ט מה' איסורי מאכלות דמעושן בבח"ה הוה ספק וכתב הה"מ דילא לו מדברי הירוש' דנדרים וכיון דאיפשיטא לענין בישולי שבת דהוה בישול א"כ ה"ה לענין בב"ח:

(שם) **כל** אילין שיעורי' וכו'. כתב הרמב"ם פ"ח מה"ש המעשר אוכלין אם לאכילה שיעורו כגרוגרת וכו' כתב הה"מ זה נלמד מדין המבשל והקולר ע"כ והדבר פשוט שהרמב"ם משכח משמיה ליה דכל שיעורי אוכלין כגרוגרת ואין צורך להקיש למבשל וקולר:

(דף נא ע"א) **והמורטה** והקוטמה. פירוש' בקונטרס הוא פירש"י בשבת דף ע"ד ובבכורות פ"ג אבל לפי סוגיין דקאמר חייב משום מכה בפטיש נ"ל דהמורט והקוטם כוונתו לתקן הקנה לכתוב בו והקוטם פי' שקוטם הצד שבגולה התחוב בגוף העוף כמו שמתקן הרולמס ולכך חייב משום מכה בפטיש שבקטימת העיקן ההוא נגמרה הקולמס:

(שם) **מה** נכיבה היתה במשכן. וקשה הא היתה כביעת תכלת וי"ל דכוונת דלא נבעי תכלת אלא שהיה להם תכלת ממלרים דבמדבר לא היה להם הלזון שהוא נמלא בא"י כגבול יבולון ודם מת אינו טוב לצבע ומכאמת לא נטלו למלאכת המשכן כי אם מן לבע הטוב והיפה והא ודאי אין שבת שהביאו מא"י הלזון חי דודאי אינו חי כל כך חוץ למים:

(שם) **שהיו** מבררטין בנהמה. בב"מ בפ"ד גרסינן מאי מברכיטין הכא תרגמו מיא דתיורא ושירה אמר רב כהנא מוקפתא ופירש"י מיא דתיורא מסקין אותה מי סובין והן נופחין שעיה ובמעה נזקף מוקפתא קרלוף ע"כ והכא משמע דלא כשני הפירושים וי"ל דהיינו דקאמר הכא תרגמו פי' בבבלי פירשו כך אבל בא"י פירשו מבררטין שהיו מכין בשרביט ובשרביטי כשוטים:

(שם) **הדא** אמרה הטובה תבורה ו'. מכאן נראה ראיה מבוררת לפירש"י בפרק ח' שרצים בפי' כיון דיש להן עור "לגבע העור בדם הנגרר בו וחייב משום צובע ולא כפי' תוספות דחייב משום נטילת נשמה שבנגרר הדם דלא משמע כן אלא שבגלור הדם ח"כ משום צובע ושבילא הדם חייב משום נטילת נשמה כדמשיק בשמוך וגם על הרמב"ם קשה שכתב בהוא משום מפרק וא' הן בחכמים השיב לי דמנמי' דבשת דף ק"ו מוכח דלא כירושלמי דאמרי' התם כל המקלקלים פטורים חוץ מחובל ומבעיר וכו' מ"מ מדאיצטריך קרא לאשרי מילה הא חובל בעלמא חייב ומילה צריך נדם היולא כדאמרי' הכי אומנא דלא מייך בכנה וא"כ גוכל למילף מצילה דחובל וילא דם דחייב אף במקלקל אתגר נגרר בדם ולא ילא דחייב משום לובע ליכא למילף ממילה דחייב ואמאי הר"א סתם חוץ מחובל ב"ל לחלק בין חובל ויצא דם ובין נגרר הדם ולא יצא הטב"ל דטעם אחד לשניהם כמ"ש תוס' או כמ"ש הרמב"ם ע"ב והיינו מחוור דהא ברייתא היא דתנן בה כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ולא ר"א אמר להך מילתא כמ"ש התם הגזור ואין להקשות כן שיפרש ויהא כליה הובל ותדע דהא ר' יוחנן אמר לר' אבהו ותא"ל משנה חובל בצריך לכלבו וכו' א"כ בודאי צריכין לומר דאיירי בחובל ויצא ממנה דם תקשי ליה נמי דס"ל לחלק א"ו כמ"ש. ותו דגם בירושלמי לעיל בפרק במה מדליקין דף י" מביא להך ברייתא דכל המקלקלין וכו' וצ"ל דכיון דנפקא לן דמקלקל בחבורה חייב אין סברא לחלק ומ"ש ההכם כמ' ומילה צריך לדם היולא כדאמרי' וכו' אין ראיה מכאן דמ"מ איכא מילה בלא דם כגון שנולד בו דמו כדתנן בפ"ב דחולין. ועדיפא מיניה הנ"ל דאין לביעה באדם ועיין במג"א ס"ס ש"ך:

(שם) **המאדים** אודם בשפה חייב. מכאן ראיה לש"ב המג"א סימן שכ"ח שאסור להניח נגד אדו' על גבי מכה מפני שהוא צובע:

(שם ע"ב) **ואין** א התרה נעבית וכו'. כתב המג"א בא"ח סי' ש"ד סעיף ה' הותרות תמרים וכו' שכל זה כמו שבוכר אגוזים וכו' משמע דוקא הני דלאו כלים גמורים דאינם עשוים אלא שיתבשלו התמרים בהוכם אבל כלי גמור פשיטא דאסור וכ"מ בירושלמי דף י' ע"ב ואין כ"ן משמעות אלא שכוונתו להא דמכיים בה ואין זו התרה אלא נעשה כשובר את החבית וכו' משמע דבכלי ממש אסור דבחבית נמי לא התירו אלא בחבית שבשברה כמ"ש המג"א שם בריש הסימן ע"ש אך קשה דלעיל בר"פ במה אשה דף יט ע"א מייתי הש"ס הא דתני ר' אושעיה אפילו אכלים ממש ולענין קריעת התפר ע"ש ויש ליישב:

(דף נב ע"א) **בקשור** מיכן ומיכן. כתב הטור בי"ד סי' ש' וכילד הן בתי תפיפות כגון שהעביר המחט וכו' ונמלא שני ראשי החוטין יחד וקושר שני ראשי החוטין דבעינן אחר אינן מתקיימין אבל אם אינו קושר שני ראשי החוטין או שאינו מעביר המחט אלא פעם אחת אע"פ בקושר שני ראשי החוטין על שפת הבגד אינו חיבור ע"כ וכתב המג"א בא"ח סי' י"ח סעיף ט' א"כ בגדים בלילות היכי מכשחת ליה דהא הוא פוסק שעושה נקב אחד וכו' ע"ש וצ"ע דאין כוונת הטור בקושר שני ראשי חוטין יחד כעין בקושרין בלילות דזהו ודאי חיבור אלא בקושר כל גד של החוט על גדו שלא יזוזו מן הנקב כיון דהיינו אלא קשר אחד ונקב אחד לא הוי חיבור והא דמשמע כאן דרב בוכר תפי' בלא שום קשירה התוכף חיבור י"ל דר"י ור"י סוברים דבעינן קשירה ממש שני ראשיה יחד והא קאמר רב דהינו צריך ואם לא נפרש כן קשיין דברי רב לשיטת הטור:

(שם) **ולית** לה משום לידה. כתבו תוספות בפירקין וצ"ע דבירוש' משמע דלד' תלוון לא מחייב משום לידה ע"כ ולפמ"ש בקונט' בלבון ראשון לק"מ:

(שם ע"ב) **דהולב** והרודה חלות דבש חייב משום קולר. בבבלי דף קה איתא חולב חייב משום מפ"ק ופירש"י בד"ה מפרק כמו מפרק משאוי שפורק אוכל ממקומו שנתכסה בו והוי תולדת דש ואית דאמר תולדה דקולר ולא היא דלאו מחובר הוא אלא פקיד ועקיר וקאי בעטיני הדד כתבואה בקשיה ולשון מפרק נמי לא שייך למימר אלא לשון תולש עד כאן וגם תוס' והרמב"ם מסכימים לדעת שהחולב תולדת דש היא וקשה דהכא מפורש דתולדה דקולר היא:

(שם) **ר"י** אמר שניהן חייבין. בבבלי פ' הבונה דף קב ע"ב גרסינן אמר שמואל המלדד את האבן חייב מיתיבי א' נותן את האבן ואחד נותן את הטיט הנותן את הטיט חייב וליטעמיך אימא סיפא רבי יוסי אמר אפילו העלה ולניח ע"ג דימוס של אבנים חייב אלא תלתא בנייני נינהו תתא מליעא ועילא תתא בעי לדודי ועפרא מליעא בעי נמי טינא עילאה בהנחה בעלמא וכתבו תוספות וליטעמיך אימא סיפא אפילו העלה וכו' וצ"ג ר"א אפי' העלה דאי גרסינן ליה מאי קאמר וליטעמיך הא פליגי רבנן עליה ובתוספתא צ"ג ליה ע"כ וכתב הרשב"א אלא מיהו קשה דבכולהו ספרים גרסינן רבי יוסי וי"ל דלפי שיטתן כולה ר"י היא וכך היה מקובל בידן ומ"מ אי אסבר דבירושלמי תני אחד מניח וכו' ר"א שניהן חייבין וכו'. והרמב"ן פי' וליטעמיך שאתה מתמה על שמואל דמחייב בלדוד בלבד ע"ג עפר תמה על רבי יוסי דמחייב בהנחה בלבד אלא תלתא בנייני הוו תתאה בלדודי ועפרא והיינו דשמואל ולכ"ע מליעתא בהכנה וטינא והא נמי כ"ע ועילאה בהנחה בעלמא לר"י ובהא הוא דפליגי רבנן עליה דר"י ע"כ ותימא כיון דקביא ליה לרשב"א על דעת תוס' מהירושלמי מאי ניחוא איכא בפירוש הרמב"ן שהרי לדעת הירושלמי פליגי רבנן ור"י אף באמלעי ולר"י אפילו באמלעי חייב בלא טיט דא"ל דפלוגתא דר"י ורבנן בעילאי ולרבנן אף בעילאי בעי טיט ור"י סבר בעילאי בהנחה בעלמא סגי דהא מסיק הבבלי בייבר האבן ברהב הדימוס חייב לרבנן א"כ מודו רבנן דבעילאי לא בעינן טיט אלא דבהנחה בעלמא סגי ואפבר לומר דכי מודים רבנן דבעילאי בהנחה בעלמא סגי דוקא בבבלי ביודע לאמן את ידיו אבל בבאר כל אדם אפילו בעילאי בעי טיט ובהא פליגי ר"י ורבנן. מיהו כדברי התוספות מבואר בתוספתא פ' י"ב דהכי איתא התם הבונה כל שהו חייב רבי יוסי אומר אחד ניהן את האבן ואחד נותן את הטיט הנותן את הטיט ה"ז חייב הנוטל את האבן ונתנו ע"ג דימוס

י"ל א"ל אינו מבושל

והתקינה לבניין אע"פ שלא נתן עליה את הטיט ה"ז חייב ע"כ ונראה דלא פליגי רבנן עליו ויפה פסק הרמב"ם כיותיה ועיין בהה"מ פ"י:

(שם) **מפני** מחלוקת ר"פ ויהודה. בבבלי פריך מגילת דרימא למעוטי אלי ומגילת דסיפא למעוטי אלי ובירושלמי לא פריך והטעם מבואר דמגילת דרישא למעוטי דר' ישמעאל דלעיל בפירקין דאמר כתיבה מלאכה בפני עלמה ומגילת דסיפא למעוטי הובשה ואפילו לר"ל איכא למימר למעוטי מעביר ד' אמות ברה"ר ולא כרבי יהודה כדאמרינן לקמן ר"פ הזורק דלר"י מעביר אבל מלאכה היא:

הדרן עלך פרק כלל גדול

פרק ח (דף נד ע"א) **דר"י** היא דתני וכו'. וקשה הא סיפא לאו ר"י היא דתנן במתני' מים כדי לשוף בהן את הקילור ור"י סובר אף מים כדי מזיגת הכוס י"ל דרבי יוחנן מוקי למתניתין בגלילא שהן כדמשני אביי בבבלי אבל בכל מקום שיעורא כדי מזיגת הכוס כר"י:

(שם) **הדא** אמרה אפילו שתיין בבת אחת יצא. מהכא משמע דאם שתאן בלא על הסדר הלא כוס אחד זה יצא וקשה דבש"ע בא"ח סימן תע"ב סעיף ח' כתב צריך לשתות ד' כוסות על הסדר ואם שתאן בזה אחר זה לא יצא והוא מדברי הרא"ש והר"ן שמפרשים הא דאמרי' בפסחים דף קי"ח שתאן בבת אחת היינו בזה אחר זה וכתב הר"ן דלא"ה פשיטא דלא יצא וצ"ע דיש לפרש כפרש"י שתאן בבת אחת היינו שעירבן והטעתן לתוך כוס אחד וקמ"ל אע"ג דמתחלה היו בתוך ד' כוסות כיון שעירבן לכוס אחד בשעת שתייה לא יצא אבל בזה אחר זה לא פליג הבבלי על הירושלמי דילא:

(שם ע"ב) **ר"י** לטעמיה וכו'. כתב הר"א בפירושו למסכת שקלים פ"ג ר"י לטעמיה דד' כוסות דקך חירות תקנו והואיל ויין מזיק לאדם מותר לשבלו דאינו חוק כ"כ וקשיא לי מתניתין דפרק בתרא דתרומות דתנן אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעט מבותיו הואיל והוא חזק ביותר משמע דמבושל חזק טפי וכ"פ שם הר"ש והפשר דאעפ"כ אינו מתמם כמו (* מבושל ולי קשה אפי' הר"ש אס"ד דמחמת חוזקו ממעטו מבותיו ימוזגו במים יותר מן החי ותו לא יהיה חזק כל כך א"ו כפי' רמב"ם שאין בני אדם רגילין לשתותו:

(שם) **אצבעיים** על אלבעיים ברום אלבע ומחלה וכלים אלבע. דשיעור מקוה היא מ' סאה ומקומה אמה על אמה ברום ג' אמות וכל אמה ו' טפחים נמלא במקום זה לי"ו חלק ס שהם טפח על טפח ברום ג' אמות וכל חלק וחלק מחזיק סאה נשתיירו עוד ד' סאה שהם כ"ד קבין בסאה שבה קבין נמלא שבכל חלק מגיע סאה ושני שלישי קב שהם ט"ז בלים שהקב ד' לוגין והלוג שבה כלים ועתה לא יפרנס לגבהו שהוא י"ח טפחים ברוחב טפח על טפח הרי י"ח חלקים שהם טפח ע"ט ברום טפח כמה לוגין בסאה כ"ד שהם שבה קבין הלקס לי"ח חלקים הרי לג וכלים לכל אחד שהם שמונה כלים והני ט"ז כלים שהיו יתרים על שבה נתחלקו כולם הם י"ח כלים הרי לכל טפח על טפח ברום טפח ט' גלים כמה אלבעות בטפח על טפח ברום טפח ס"ד שהרי בטע"ט ברום אלבע יש ט"ז חלקים ב"ט אלבע על אלבע וד' פעמים ט"ז הרי ס"ד והלק ט' מס"ד הוא ז' חלקים וחלק ט' הרי לבילה מגיע ז' אלבעות וחלק תשיעית מאלבע ואלבעיים על אלבעיים ברום אלבעיים ומחלה וחומש אלבע הם מחזיקים בילה ומחלה באלבעיים על אלבעיים הם שמונה חלקים שהם אלבע על אלבע ועוד חלי האלבע כל פני כל השטח של אלבעיים הם שני אלבעות הרי י' אלבעות ועוד חומש אלבע ע"פ שטח האלבעיים הם ד' חומשים ולבילה ומחלה לפי חשבון שמגיע לבילה ז' אלבעים ותשיעית אלבע כשתחשוב עוד המחלה מזה שהם י' אלבעות ושני שלישי אלבע ומה שחסר כאן מד' חומשים והוא שני חלקי ט"ו הוא ממה שהוספתי למעלה שני כלים על הט"ז לשלימות החשבון והיינו דאמרי' בבבלי שעור רביעית אלבעיים על אלבעיים ברום אלבע ומחלה וחומש אלבע מיהו ש"ס דילן איירי באמות ליפוריים והני אלבעיים וחלי וחומש הם ט"ז בתוספים וחומש באמות באו לירושלים והוסיפו שתות ונכנסו טלן בי"ג באמות ומלי באו לליפורי והוסיפו שתות ונכנסו כולן בי"א באמות ורביע שהם אלבעיים חסר ג' חלקים מכ"ד חלקי בילה הבלה והינו מכוון שהרי אלבע ומחלה ושנים אינן אלא אלבע וכ' חלקים מחלקי כ"ד אלא דלא דק לפי שברוחב לא דק לחומרא לכך לא דק בגובה לקולא וגם ברוחב איירי נמי בליפוריי אלא דמיירי באלבעיים עגולות ולא מרובעות ואע"ג שמה שהוסיפו ביר שלים בליפורי הוא שלים ועיגול אינו פחות מן ריבוע אלא רביע היינו דלא דק ולחומרא לא דק כדי לשבלים החסרין בגובהה:

(שם) **אתיא** דר"ג כר"ם וכו'. כתב הרמב"ם פי"ח מה' שבת הלכה ב' יין כדי רובע רביעית ואם היה יין קרוש בכזית והיינו כר' נתן וקשה כיון דהלר"י דר"ג כר"ם ולא קי"ל כר"ם לא קאמר ברובע רביעית א"כ ה"ה בקרוש בני ברובע רביעית דהי איכא לפלוגי א"כ מנא ליה לר"י דר"ג כרבי שמעון ומזה ראיה לפירוש תוס' דר"ג בעי רביעית יין חי:

(שם) **מהו** סהור עהור להכשיר וכו' כתבו תוס' במסכת מנחות ד' ק"ד ע"א בד"ה ביכול לקרוש וכו' וקשה ממעילה דלוקא דם שרלים כבשרו וכן מקבים נמי מספק כל בעה ולי"ג הא דדם נבלה מטמא היינו מדרבנן וכדפירשתי בקונט' וכ"כ הרא"ב"ד רפ"ד מעדיות וכ"כ רש"י בשבת ר"פ המוליא יין וכן כתב הרמב"ם ומשתה לק"מ:

(דף נה ע"א) **אבל** בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת. כן כתב הרמב"ם בפי"ח מה' שבת והרב מגיד משנה לא הראה מקומו איה:

(שם) **ברם** כהן דידן וכו'. קלת קשה למה השמיט הרמב"ם חילוק זה כפרט במסתבר שהרי אין עושין לרפואה אלא דבש שהדבים ועוד שהרי עיקרו לאכילה והר"ב בפירוש המשניות תירץ דבר זה אבל לפום סוגיין לק"מ ואף דאמרי' בבבלי דבש לרפואתו שבית וכו' היינו דבש שהדבים בקלת בני אדם אוכלין אותו כנ"ל לומר כדי שלא לעשות מחלוקת בין התלמודיים:

(שם ע"ב) **המוציא** הוזב וכו'. כ"כ הרמב"ם בפרק י"ח מה' שבת והרב בעל מגיד משנה פעלים מולהו:

(שם) **אם** בבלי לריך יותר. כתב הרמב"ם בפי"ח מה"ש הלכה ס' אבל אם הוליא סדיו בפ"ע או בקלת לריך שיהיה בו יותר על בתי אותיות כדי שיעלה ממנו על הקולמוס כדי לכתוב ב' אותיות וכתב הה"מ שיש לרש"י ז"ל דרך אחרת בזה ולא הביא סייעתא להרמב"ם מדברי הירושלמי הלו שממנו לקוחים דבריו בזה:

(דף נו ע"א) **עפר** ואפר וכו'. כ"כ הרמב"ם פרק י"ח מה"ש הלכה י"א והה"מ הסתיר דרכו:

(שם ע"ב) **ואין** מקנתין בה וכו'. כתב הרב"י בי"ד סי' ו' אבל שאר קנים אין שוחטין בהם לפי שכשדוחקין אותם קוסמים ניתזים מהם ואיכא למיחש דלמא ינקבו הסימנים כך פרש"י וכתב בעל העיטור דלפי' זה אפי' בדיעבד נמי פסולה אבל בירוש' אמרו הטעם מפני שהרוח רעה שורה עליה וכתב בעל העיטור דלפ"ז בדיעבד שחיטתו כשרה ע"כ וצ"ג דאף הירוש' סובר בשחיטה הטעם מפני שהקיסמין שניתזין ממנו כשדוחקין אותו וטעם מפני רוח רעה השורה עליה לא קאמר אלא על הקינות שאינו נעשה בדוחק וכמ"ש בקונטרס ויש ראיה לזה מדקאמר ואין מחתכין בה את הבשר ע"ג השלחן והנ"ל סתמא אין חותכין בה בשר אלא ודאי ר"ל דדוקא ע"ג השלחן שהוא דבר קשה איכא למיחש שהקיסמין ניתזים ממנו אבל כשחותכין הבשר לבדו אין הקסמין ניתזין ממנו ושרי דלא דמיא לשחיטה ומילה שחותך העור ואיכא למיחש טפי לקיסמין שלריך דחיקה ולא חיישינן לרוח רעה השורה עליה אלא לענין הקינות ומשום כשפים. ואף דאמרי' בברכות כשחותכין בשר אין חותכין אלא ע"ג השלחן כאן כנ"ל סתמא וכזה שני התלמודיים שוין לדינא:

הדרן עלך פרק המוציא יין

פרק ט (דף נז ע"א) **כתיב** תועבה כנדה וכו'. כתבו תוס' בפירקין דף פב ע"ב בד"ס אמר רבה במשא כ"ע לא פליגי דמטמא דהא איתקש לנדה קשה לר"ת מאי טעמא דרבנן אי אית להו הא דאמר בסוף שמעתין טומאה דע"א דרבנן לקולא מקשינן א"כ אמאי מטמא במשא נימא דהיקישא דנדה דאינה לאיברים והיקישא דשרץ דלא מטמא במשא ולאי סבר רבה דלחומרא מקשי' אימא אהני היקישא דנדה לטמויי באבן מסמא ודשרץ לטמויי בכעדשה ולרבי עקיבא נמי אי לחומרא מקיש אמאי איצטריך למימר דהיקישא דשרץ לאשמעינן דלא לטמויי בכעדשה ואי לקולא מקיש לא תטמא אפי' במשא והיקישא דנדה דאינה לאיברים והקישא דשרץ דלא מטמא במשא וכן לר' אלעזר אליבא דר' עקיבא ונראה לר"ת דגרסי' לעיל בספרים אמר רבה הזורע דאמר קרא נכרינהו מנך כזר וכו' צ"ל תו למימר הזרם כמו דוה אלא לומר שמאוד יש להרחיק ואתא למימר אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא משום דטומאת עכו"ם מדרבנן מנדה ילפינן לחומרא מש"ה קאמר רבה לכ"ע מטמא במשא דאית להו דרשא דהזרם ולרבנן נמי הוית מטמא בלבן מסמא כנדה אי לאו דממעטין משרץ ע"כ וק' א"כ דאף לרבה צ"ל דטומאת עכו"ם דרבנן ולקולא דרשי' א"כ למה פריך הש"ס לקמן בסוף הסוגיא ורבנן למאי הלכתא איתקש לשרץ דלא מטמא במשא וכו' משמע דליק ליה אלא לרבנן ואליבא דר"א ס"ל לאקשויי לרבה אליבא דרבנן ולר"א לרבנן ור"ע דהא לא ידע המקשה דטומאת עכו"ם דרבנן ולקולא מקשינן וצ"ל לפום סוגיין לק"מ דאי הוה כתיב תעב תתעבנו לתוד הוה יקשינן עכו"ם

נדה ולשרץ לחומרא דהא בתרווייהו תועבה כתיב ולתרווייהו מקשינן והשתא דכתיב בהן השקצו ללמדך דהשתא התעבנו לא מקשינן לשרץ וגמאי הלכתא כתיב שרץ אלא לקולא ולמעט מהכן משאה אבל לנדה מקשינן לטמא במשא דלחומרא מקשינן ולרבי עקיבא מקשינן להרווייהו לחומרא לנדה דמטמא נמי במשא ולשרץ דמטמא בשעבדה מתעב התעבנו ושרץ אצטריך לממשיה ואי לאו הזרם הוה מודה ר"ע דמוקמינן היקישא דשרץ למעיטי ולא לממשיה ורבנן לית להו דרשה דהזרם ולר"א אליבא דר"ע המריץ כמו לרבנן אליבא דרבה ול"ג בדברי ר"א למאי הלכתא איתקש לשרץ לממשיה וכמ"ש תוס' והדברים ברורים:

(שם) **מה** השרץ מטמא באבנ"ה וכו'. ותימא הא כל שאינו מטמא במשא אינו מטמא באהל ושרץ כיון דאינו מטמא במשא אינו מטמא באהל והכי הל"ל מה שרץ מטמא במגע:

(שם ע"ב) **אית** מתניתא אמרה עכו"ם כנדה ומשמשיה כנדה. כתב הרז"ה בספר המאור בפירקין והא דבעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאיברים או אינה לאיברים איכא דקשיא ליה אמאי לא פשיט לה ממתני' דקתני אבניו עליו ועפריו מטמאין כשרץ והא בבית שהוא עצמו ע"ז קאמר ולא במשמשין מדקתני ר' עקיבא אומר כנדה וכמשמשין ליכא מ"ד שיש בהן טומאת משא וי"ל דעד כאן לא בעי רב חמא בר גוריא אלא בעבודה זרה שהיא כתבנית בריה שיש לה איברים אבל בבית מודה ע"כ וקשה הא מפורש המריך כאן דאיכא מ"ד דמשמשין מטמאין כנדה ומייתי בייעתא מהך מתניתין ודלמא רב חמא בר גוריא כהך מתניתא ס"ל ואיך קאמר הרב דליכא מ"ד דמשמשין יש בהן טומאת משא והסבר דה"ק בבבלי ליכא מ"ד דמשמשין איכא טומאת משא ודוחק:

(דף נט ע"א) **ניתני** תשעה. כתבו תוס' בפרקין בדף פ"ה ע"א בד"ה וקים להו וכו' וא"ת יזרעו ט' מינין בערוגה ד' בד' קרנות וד' באמצע כל רוח ואחד באמצע דכל אחד רחוק מחבירו ג' טפחים וי"ל דבכולי האי הוי עירבוב ועוד דאז לא היה יכול לזרוע אלא גרעין אחד מכל מין ומין אבל בחמשה זרעונין יכול לזרוע מד' מינין הרבה לכל רוח ע"כ וזו היא קושית הש"ס בגמרא ולא ניחא להו בתירוץ הש"ס דבבלי מוקי לה רב בערוגה שבחורבה איירי מתני' מיהו לפי"ז ביינו תירוצא של תוס' דהא אי לאו דמוקי לה רב במימלא את כל הקרנות ה"מ לאוקמי בערוגה בין הערוגות וכדמסיק הש"ס בבבלי:

(שם) **בערוגה** בשערוגות שניגו. כתב הרז"ה בספר המאור בפרקין וצ"ל פי' דבר זה כי מתוך שהיה ערוגה בין ערוגות והוא חופר תדיר מכאן ומכאן הגבולים מתמוטטין והוא צריך למשוך להם עפר תדיר ומזיז עפר מן הזרעים שעל הגבול ומתקן את הגבול ולפיכך התירו בה שלא לזרוע בכל רוח אלא זרע אחד מפני שהוא צריך לגבול כדי שלא יבא למשוך העפר הזורע לזרע ולא יינק זה מזה לפי שלאלותיה הזרעים מעורבות עם העפר וה"ל כיונק מן הזרעים ע"כ ותימא הא תנן בפ"ב דכלאים היתה שדהו זרועה חטים וכו' אם נמחה לא יאמר הזרע ואח"כ אוסף אלא הופך ואח"כ זורע במעין דאהר הפיכה מותר אע"ג שעדיין לאלותית הזרע בעפר וכן תנן התם בר"פ כל כאה שיש בו רובע מנין אחר ימעט עכ"פ במיעוט שני אע"ג שיש עדיין לאלותית בעפר:

(שם) **מסיני** למדו וכו'. כך נטרס הגהו' לפרש הסוגיא כפשטא אך לקיים הגירסא שלפנינו נ"ל דה"פ אם מסיני למדו קשה שהרי ירד משה בשלישי בשבת דהיינו סמוך לערב וכל מי שפירש בג' דהיינו קודם בין השמשות של ליל ד' יש כאן חמש עונות שלימות ושעור השבית דהיינו ביום השבת טבלו וקשה שהרי פולטת אף ביום ד' טמאה שהרי בליל ו' יכולין היו ליטהר כל מי שפירש בג' דהיינו שבימים בין השמשות של ליל ד' נמצא שליל ד' הוא בכלל הטומאה ולא נשתיירו אלא ד' עונות שלימות לפרישה דהיינו יום ד' וליל ה' ויום ה' וליל ו' וביום ו' טבלו הרי שאף ביום שג' הן טהורין אר"י פי' הוא מותיב והוא מפרק זו בשיני כלומר בשיני שאני דקפיד קרא אעונות אבל לדורות בימים תליא דשלשה ימים בעינן או בד או בשב לפעמים ד' עונות אם שימשה סמוך לערב ליל ד' טובלת בליל ו' וטהורה שהרי יום ד' הוא ולפעמים שבה כגון אם שימשה תחלת ליל ג' ואף היא הינה טהורה עד תחלת ליל ו דה"מיה קפיד קרא ולא אעונות לעולם כן חמש אף בשיני לא היו אלא חמש עונות דלא פירשו אלא בליל ד' וביום ו' טבלו אך עדיין הדבר דחוק ויותר היה נראה לומר דהפלוגתא דר"א ור"י ור"ע קאי ואין להאריך:

(שם ע"ב) **מה** ביניהון. נראה דלא היתה גירסתו במתני' דמקוצות בדברי ר"ע אם יצאת מקלת עונה וכו' דא"כ איך לא ידע שחילוק גדול יש ביניהן דלר"ע לעולם חמש עונות שלמות בעינן וכדמסק:

(שם) **וקדשתם** וכו'. וקשה דלמא דוקא בשעות הולכתו לשכם בין היום למחר שהרי ביום ג' לא היו יכולים לשכב דשבת היה מבא"כ בני אדם שבר היו יכולין ליטהר בליל שבת וי"ל דא"כ היום ומחר ל"ל פשיטא שישכבו השעות בין היום למחר אלא ודאי ללמד גם על בני אדם שיטבלו למחר קודם שבת:

(שם) **עד** ג' ימים. והרז"ה כתב בפרקין ובירושלמי אר חבר אבא אר"י זו דברי ר"י אבל חכמים אומרים שלש עונות שלמות בעינן פי' מאן חכמים ראב"ע דסבירא ליה כרבנן דאמרי בשמשה עביד פרישה וס"ל כרב אדא בר אהבה דאמר משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד נמצאו ג' עונות אחת ביום ה' ושתים ביום ו' שהן עונת היום ועונת הלילה ואית להו נמי דר"י לא מראה בכתר דברתי שלא יהו הנגו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבול ובפרש"י אבל חכמים אומרים שש עונות שלמות בעינן ולא כן נמצא בספרים המדוקדקים הנ"ל מספרד אלא ג' עונות שלמות בעינן ע"כ וגירסא שלפנינו היא כגירסת רש"י וגירסת הרמב"ם כגי' הרז"ה:

(דף ס ע"א) **כשנים** שבין שמים לארץ וכו'. נראה דכוונת ר"א ור"י דקאמרי דקרא לשנים אלו בא לרמז כיינו להרולי רומיה דקרא דכתיב עד שמים חסדך וכתיב על שמים חסדך וקל"ה דודאי החסד הוא כשניהם אלא דהרי מיני חסד הם דאם העיונות עד שמים החסד הוא שמלבין כשלג ואם הוא יותר מיכן דהיינו מעל שמים החסד הוא שמלבין כצמר אבל לא כשלג ור"י בא להרן הא דכתיב אם תשוב ישראל אלי תשוב וכתיב שובה ישראל עד ה' וגו' דדרשי' מיניה דמגעת עד כסא כבוד ולא למעלה דידוע דאבות הן הן המרכבה שבכסא כבוד והיינו דקאמר אם התעלים כבני אבות ולא יותר זוכה שתעלה התשובה בכסא כבוד עצמו במקום שהאבות הן לאחר מיתתן והו מלבנו כשלג ויש רמז לזה במקרא דכתיב בדניאל חזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב לבושיה כתלג חור ובעל התשים כעמר נקא וע"ש בפרש"י והכן ואם העוונות יתר מכאן אין התשובה אלא עד כסא כבוד והיינו כצמר ובהכי ניחא נמי דלא פליג ר"י אמ"ד לעיל בפרק קמא דברכות דשני אבות נמי הן ת"ק כמ"ש הי"מ דר"א ור"י לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא:

(שם ע"ב) **תני** שוות וכו' במסכת מ"ש ויומא ותענית הגירסא והתני שוות וכו' והרא"ש בפ' יה"כ גורס ביה"כ לא לאיסור ולא לעונש ולפי גי' זו ה"פ דפריך על הא דתני בברייתא ביה"כ בין כוכה של תענוג וכו' אסור והכא תנית ביה"כ לא לאיסור ולא לעונש והר"א כפי' למסכת מ"ש פ"ב כתב ומשני ביה"כ שוות וכו' הא דתני שוות סיכה לשתיה לאיסור נאו אתענית קאי כס"ד דתקשה הלא ביה"כ נשנית ע"כ ואין נראה חדא דגירסת הרא"ש קשית נמ"ז ועוד ל"ל למהדר למיהדר ולומר ביה"כ לאיסור אבל לא לעונש:

(שם) **מניין** שהוא מהוור כשבה אר"א וכו'. מה שפירשתי בקונט' כן נראה מדברי הרמב"ן והרא"ש ויש לגמגם בה לכן נ"ל דה"פ דמולא נתתי ממנו למת במעינן דסיכה בכלל אכילה דכמ"ש אכילה כתיב ואפילו הכי מרבינן סיכה א"כ ה"ה בתרומה הלכך כתיב ולא יחללו לרבות השותה אע"ג דשתיה בכלל אכילה כתיב ולא יחללו לאשמועי' דאין פי' דוכל זר לא יאכל קדש אלא אכילה ממש ומרבינן שתייה מולא יחללו וממעטין סיכה מלאו אבל בעשה ילפינן ואני נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה ולכבך עד עולם דשמעינן לכהנים דוקא ולא לישראל ולאו הבא מכלל עשה שהוזהרו ישראל על אכילת התרומה וקדשים וה"ה אסיכה שהיא בכלל. והרמב"ם פ"י מהל' תרומות פסק דאף הסך תרומה חייב מיתה ויליף מלא יחללו ותימא דהכא מפורש דאסמכתא בעלמא היא וגם בפ"ד דנדה מוכח דאסמכתא היא כמ"ש תוס' שם:

(דף סא ע"א) **למי** נגרכה וכו'. כמו שפירשתי בקונט' כ"כ תוס' בפרקין דף ל' בד"ה כמולית וכו' וסיימו ומיהו היה לו להזכיר ר' יהושע ע"כ וכ"ל דה"פ לר"א דאמר בכריתות בא על נדה אחת חמש בעילות חייב על כל אחת ואחת ואמר רבה בכריתות דף טו ע"א דאפי' קלר וקלר בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ה"א דשני מינין כהעלמות דמיין וחייב קמ"ל דאינו חייב אלא אחת. שוב ראיתי ברשב"א פ' כמלגיע דף לג ע"ב בד"ה ש"מ הכל שני זיתי חלב וכו' דברים מתמיהים. וז"ל שם ו כתי קשיא לי אמאי לא אוקמא כרבי אליעזר דאית ליה התם בכריתות בפרק אמרו לו בבא על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו וחזר ובא עליה חייב על כל אחת ואחת אליבא להו התם בטעמא דרבי אליעזר משום דעביד תרתי ומינה דקלר וקלר דעביד תרתי חייב שתים או דלמא טעמא דרבי אליעזר התם משום דאי אפשר לערבן לביאות בבת אחת (* כבתי גרוגרות דהיינו חייב אלא אחת ואסקה רבה דטעמיה דרבי אליעזר התם משום דעבד תרתי והלכך קלר כגרוגרת וחזר וקלר כגרוגרת בהעלם אחד חייב שתים וכל שהוא חייב בקלר וקלר מתחייב בקולר בבת אחת שתי גרוגרות בשתי מתולקין וגופות מתולקין כגון דלית המודלי' על תהנה וקלנ; בבת אחת וכדאיתא התם והכא בבלי והולכין דכותה הוא וי"ל דפלוגתא היא התם דרב יוסף אמר דטעמיה דרבי אליעזר התם משום דאי אפשר לערבן אבל הכא דהפשר לערבן אינו חייב אלא א' הלכך לא בעי לעיולי נפשיה בפלוגתא ובירושלמי נמי משמע דליה להו כההיא סברא דרב יוסף דגרסי' התם בפרקין דא"ר עקיבא

גבי מתני' דהמוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת וקשיא אלו הוליא והוליא בהעלם אחד כלום הוא חייב אלא אחת למי נלרכה לר' אליעזר שלא תאמר מינין הרבה יעשו כהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת לפום כן לריך מימר אינו חייב אלא אחת ואע"ג דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה הכא לא מעייל נפשיה בפלוגתייהו ועוד דפשטא דברייתא התם כרב יוסף דוקא עכ"ל ותימא הא פירש"י התם בכריתות בד"ה המוליא ע"ג תאנה ותאנה בתאנה ואין ענבים בגפן והיה לריך לבלור הגפן להשקה וקלן בבת אחת פרי בתאנה ומזמורה הגפן דחייב שתים אדא אפירי דתאנה דהיינו קולר ותדא אזמורה דתולד' דקולר היא דקי"ל זומר ולריך לעלים תולדה דקולר היא ומש"ה חייב שתים אע"ג דבבת אחת הוליא ושמות מותלקין זה אב וזה תולדה וגופין מותלקין דשני אילנות הם דכוותה גבי קלר וקלר כגון שקלר ב' גרוגרות בבת אחת דהשתא לאו תרתי הוא דעביד וכב"א שאין גופין ושמות מותלקין גמי ליכא אבל קלר וחזר וקלר דתרתי מלאכות עביד בהעלם אחת מיחייב ר"א ע"כ הרי דאף לרבה אינו חייב אלא בשמות מותלקין זה אב וזה תולדה אבל בכלי ואוכלין אע"ג דגופין מותלקין אין שמות מותלקין ואפילו לרבה אינו חייב אלא אחת ואזדא לה כולא מילתא דהרשב"א ולע"ג:

(שם) **הגב** חי כל שהוא. כתב הרמב"ם פי"ח מה"ש המוליא תגב חי כל שהוא מת כגרוגרת כתב הה"מ משנה כלשונה ס"פ ר"ע כדברי ת"ק ומפרש בגמ' דלדברי סת"ק דוקא חגב חי טהור אבל טמא אינו בכל שהוא ורבי' כתב המשנה כלשונה ע"כ ועדיין הדבר קשה כיון דבגמ' ביארו דאיירי ת"ק בטהור דוקא לא ה"ל לרבינו לסתום אלא לפרש בטמא כמה והיה נ"ל לומר דרמב"ם סובר דת"ק (* בין חי בין טמא איירי ור"י תולה ואומר דוקא בטמא כל שהוא אבל בטהור אסור דאין משחקין בא"וכלין וכדמסיק בסמוך אך קשה אדא דבבלי לא משמע כן ועוד א"כ היה לו לבאר דבטמא אם מת שיעורו כמלא פי כלב:

(שב ע"ב) **הא** טהור בין חי בין מת כגרוגרת ר"י כדעתיה וכו'. ותימא הא אמרי' לעיל בפ' במה מדליקין (דף י ע"א) לית בר בר אמר אף או אפי' אלא א"כ מודה לקדמיתא והכא נ"ל דפליג ר"י את"ק ושובר דשטהור לעולם כגרוגרת והסבר לומר דאלפורת כרמים קאמר אף ודוחק דלעיל משמע דאם הומר אף מודה לכל דברי הת"ק:

(שם) **לא** הותר מן כלל איסור הוא. ובבבלי בחולין ס"ס א"ט תני ר"י בן דורמסקית. לויתן דג טהור הוא וכי במסכב"א בח"א ואין בספק אם הוא דג טמא דא"כ איך יאכלוהו הלדיקים לעתיד לבא אלא דהספק הוא אם הוא דג טהור או עוף טהור ואין נראה אלא דלאפוקי מאידך תנא דאמר לויתן דג טמא הוא וכסוגיין וכן משמע בייקרא רבה פ' אחרי ר' מנחם ורבי ביבי וכו' בשם ר' יונתן אמרין כל מה שאסרתי לך התרתי לך תחת דגים טמאים לויתן משמע שהוא דג טמא אע"ג דפריך התם לויתן דג טהור הוא מ"מ ר' יונתן ס"ל דדג טמא הוא כסוגיין:

הדרן עלך פרק רבי עקיבא

פרק י (שם) **מתני'** דר"י וכו'. וקשה הא כר"מ נמי מלי אתיא דדלמא מודה ר"מ בבהוליאו בידו ונוקי למתני' בשהוליאו בידו וכן הוא בבבלי דף י"א דמודה ר"מ בכה"ג וי"ל דירושלמי סובר דלר"מ כל שאינו הולאה אלא לאומנות אפי' בידו פטור ואפי' ר"י מודה דכל שאינו אומן בכה"ג פטור אפי' בכדרך הולאה וכן מוכח מהא דפריך לעיל בפ"ק דף ד' ע"ב דר"י אדר"י מהא דמחייב ר"י אשה במחט הנקובה אע"ג שדרך הולאה בכך וכמו דמשני התם אליבא דר"מ אלא ודאי כל שהוא לאומנות פטור שהר כל אדם אפילו כדרך הולאה ועמש"ל בדף ד' ע"ב בתוס' בד"ה ותמן וכו' ולפי"ז נ"ל לתרץ הא דכתבו תוס' ברים פרקין בד"ה כמלגע וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו תימא לר"י דאמאי איצטריך למיתני ליה הא תנא ליה חדא זימנא בפ' כלל גדול ושאינו כשר לכלניע אינו חייב אלא המלגיע ע"כ וגי"ל דאתי התנא לאשמועינן דר"י נמי בכל אדם המוליאו איירי ולאו באומן דוקא ודי"ה היא שבכל מודים בהוליאו כדרך הולאה חייב ולדוגמא היינו כשהוליאו בידו דומיא דלזרע ולרפואה:

(דף סב ע"א) **אר"י** אבן שהיא נתונה וכו'. וקשה הא מתני' היא בנוטל מהן ונותן על גבן חייב וי"ל בכבר הקשי ליה בבבלי פ' הזורק דף לט ובני דלמא מתני' במתט ובמעין מסכה דהיה מכוררת לדברי תוס' שכתבו שם בד"ה או דלמא וכו' והוקא כזורק מיבעיא ליה אבל מוליא ומכניס פביעא ליה דחייב:

(שם ע"ב) **ולבש** שכהן. כתב הי"מ ולבש הכהן כלו' אמאי לבש הכי דאין דרך העולם ללבוש בגדים נאים בגריפת תנור וכירים כדאמר במ"ד פ"ד אלא היינו טעמא לפי שאין גדולה לפני ה' דאפילו כשהוא לבוש בבגדים נאים שהאדם מתהדר ומתגאה בהם הוא משמש לפני ה' בעבודות השפלות וזה לאות שאין גאוה לפניו אלא כל גאה ראוי שיכניע עצמו לעבודתו ואין להקשות מדכתיב בתריה ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ואמר בפ' א' שלים למדה תורה ד"א בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו דאף על גב דיש לו ללבוש בבגדים נאים לפני ה' מכל מקום נוי הדבר שימשמש בעבודה הגרועה בבגדים שמשמש בהן בעבודה המעולה דהוי כמוזג כוס בבגדים שמבשל בהן ולכן יש לו להחליף הבגדים ללבוש ירודים מהן בהולאת הדשן לחוץ ע"כ ופירושו דחוק מכמה אנפי ואין להאריך ונראה לי פירושי בקונט' עיקר:

(דף סג ע"ב) **שמשתי** את אבא עומדות וכו'. כמו שפירשתי בקונטרס כך פי' הי"מ ול"נ דה"פ דקיי"ל קבות בעמיד' ורכות בישיב' לזה אמר רשב"ג ששימש את אביו בדברים קשים ועמוקים יותר ממה ששימש הוא את אביו בדברים רכים:

(שייך לע"א) **וכן** המוליא כזית מן המת וכו'. כתב הרמב"ם פי"ח המת והשרץ והנבלה כשיעור טומאתן כך שיעור הולאתן מת ונבלה כזית ושרץ כעדשה והוא עוד שם דבר שאין דרך להגניעו ואינו ראוי להלניע כגון דם הנדה אם הלניעו אחד והוליאו חייב ושאר כל אדם פטורין וכתב הה"מ ומכאן שדם הנדה ועלי אברה וזכוכית כהן כשום שיעור אין חייבין עליו ע"כ ר"ל אע"ג דאמרי' במת ונבל' ושרץ דטומאתן אחשבינהו להולאה דאל"כ אלא לפי שהן מותרין בהנאה א"כ לא יתחייב עליהן אלא כשיעור הולאת שבת לכך קאמר רבינו בעינן שיהא ראוי להלניע ואז מהני להו שיעור טומאתן לחייב עלייהו אפי' בפחות משיעורי שבת אבל בדבר שאינו ראוי להלניע אפי' שיעור גדול וכ"ש שיעור טומאתן לא מהני ומינה למ"ד בעלי אברה דאיסורן אחשבינהו אע"ג דאין מלניעין אותו לבני אדם כל שהולניעו מפשיו בהולאה זו חייב בהולאתן ה"ה לכל איסורין ומטמאין כגון דם הנדה אע"ג דאין מלניעין אותן חייבין עליהן וראיתי בדברי משנה למלך פי"ד מה' אבל שמסכים לכל מה שאמרנו ועי"ש והשתא ניחא לן הא דמקשים תוס' בדף ע"ה ע"ב בד"ה לאפוקי עלי אברה דלא כר"י דאמר אף המוליא מתשמישי עכו"ם כ"ש חייב אלא כת"ק דפליגי עליה כן פי' בקונט' התם וקשה לרשב"א הא דקאמר הכא מ"ד דם נדה כ"ש עלי אברה מנ"ל דלמא סבר כר"י ומחייב בעלי אברה שמלניעין אותו לכרפה ע"כ. ולפמ"ש דלר"י איסורו אחשביה ולא בעי כשר להלניע לבני אדם א"כ לדידיה אין חילוק בין דם נדה לעלי אברה דבשניהם כיון שהוטיל בהולאה זו חייב והדברים ברורים ועיין בתוי"ט:

(שם ע"ב) **תיפתר** במת עכו"ם וכו'. כתב הגה"ז בזבחים דף ע"א וה"פ דר' יודן קמ"ל דאי ד"ה היה בבא דרישא דמת במטה חייב יש להפתר במלאכ' הלריכה לגופה דאין במת ריח רע ומותר בהנאה ולכך מודה גם ר"ש דחייב כגון במת עכו"ם עכ"ל ואין לדברים אלו שום הבנה דאי הפסר לפרש כן הירושלמי בשום פנים וגם הר"ן כתב אמרי' בירוש' דאפילו במת משכחת מלאכה הלריכה לגופה כגון בעכו"ם שהוליאו לכלבו ע"כ משמע דסובר דלענין חיובא קאמר הירוש' וקשה לפרש כן אך ברשב"א ראיתי שכתב שהרי אפשר בהולאת המת מלאכה הלריכה לגופה כגון אותו שאמרו בירושלמי בעכו"ם שהוליאו לכלבו מדאה שפי' כמ"ש בקונט' ואף דברי הר"ן אפשר לפרש כן:

(דף סד ע"א) **הקולע** שלש נימין באדם חייב משום אריג. ויותר היה נ"ל דגרסי' סתם הקולע שלש נימין חייב וכן הוא בבבלי דף ס"ד ואיירי בבגדים והשתא שייך שפיר הא דמסיק הדא דאת אמר באדם וכו' דהיינו בבגדי אדם:

(שם ע"ב) **הפוקסת** חייבת משום לובעה. מכאן ראיה ברורה לפירש"י בשם רבותיו דפוקסת היינו שטחה בלק על פניה ובשנוטלו מאדים הבשר ותימא שבכל המפרשים פירשו כפירוש האבן של רש"י דהיינו שפוקקת במסרק גידיה וכ"פ הערוך והרמב"ם והוא נגד הירוש' ואי משום דקשיא להו הא דאמרי' בגמרא פוקסת משום בונה י"ל כיון שטיחת הבלק על פניה דמיא לטיחת הטיט לכך קאמר משום בונה מיהו בתו' בד"ה פוקסת נראה שמסכימין לפי' השני ועמש"ל דף כ"ט ע"ב:

הדרן עלך פרק המצניע

פרק יא (שם) **והוא** שמתה מרה"י לרה"י. כתבו תוס' במס' גיטין דף ע"ט ע"א אהא דתנן התם היה עומדת על ראש הגג וכו' וא"ר אבא כמאן כר' דאמר קלוטה כמי שהונחה דמי תימא דנקט ר' דלא איירי אלא ברה"י מקורה וניתא כמאן דמליא דמי ודר"ע ה"ל למנקט דאית ליה קלוטה כמו שהונחה דמיא אפילו ברה"ר ונראה דהשתא ס"ד דטעמא דר' לאו משום קירוי אלא משום מחילה אית ליה כמאן דמליא דמיא ולהכי קאמר כמאן כר' דכר"ע לא מיתוקמא מדמלרכה מחילות החילונות עודפות ולר"ע אית ליה דכמו שהונחה דמיא אפילו ברה"ר אלא ודאי כר' מוקמת

(* נ"ל אבל בשתי גרוגרות אינו חייב אלא א'

(** אולי נ"ל בתי בין טהור בין טמא

מוקמת לה ומשני אפילו תימא רבנן וכו׳ ולפ״ז יכול להיות טעמא דר׳ משום קירוי ע״כ ולפי דברי הירושלמי דאף לר״ע בעינן שיגוח ברה״י השני וכדמסיק בסמוך לא חייב ר״ע אלא ע״י רה״י השני וכגם אפילו לא נח כלל כגון שנשרף קודם שתנוח סוה גם ואע״ג דלהוי לנוח בם מיהו לא נח א״כ לא מלי לאוקמי כר״ע והרשב״א כתי׳ מסיים בה אלא ודאי ככרי אתיא וכו׳ דרך מחילות ואי משום דר׳ בפי מקורה הסיא אמוראי ניכהו דקאמרי הכי התם וכו׳ ובירושלמי מלאתי דמקשו לה וכו׳ ע״ש וקשה הא שמואל הוא דקאמר בגיטין כגון שהיו אחילות התחתונות וכו׳ ושמואל הוא דמוקי ליה לר׳ ברה״י מקורה דוקא ולדידיה ודאי קשיא וי״ל דס״ק ר׳ אבא לעולה כמאן כר׳ דכר״ע וכרבנן לא אתיא אלא כר׳ וע״כ לרבי לא בעינן מקורה וקשיא דשמואל אדשמואל. ומדברי תוס׳ בשבת דף ה׳ ע״א אהא דגרסי׳ התם רב ושמואל אמרי תרווייהו לא מחייב ר׳ אלא ברה״י מקורה נראה לרשב״א דמשמע ליה מדלא נקט מרה״י לרה״י ורה״ר באמצע כמו בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן והוא דגיטין פרק הזורק גבי היתה עומד׳ על גאג הגג וכו׳ וקאמר כמאן כר׳ וכו׳ לא כהכה דרב ושמואל דהכא דאמר דלא חייב ר׳ אלא ברה״י מקורה ולדידהו לריך לשנויי התם מש ם איגטורי וכו׳ ע״כ משמע דלא פי׳ קושית הש״ס בגיטין כמו שפירשתי. אך מ״מ קשה מנ״ל לרב ושמואל דאיירי במקורה דלמא מחילות הוא דבעי הכל לא מקורה ולכך נקט רה״י וי״ל דס״ל לרב ושמואל דאין חילוק בין מחילות לרה״ר ודוחק. וע״ק מאי קשיא להו מהאי דגיטין דלמא כר״ע מיתוקמא מתני׳ דגיטין ולא בעינן גם בגיטין מחילות וא״ל דלשמואל לחוד מיהת קשיא האי דגיטין דאיהו קאמר התם דבעינן מחילות הא גם לשמואל איכא למימר דאף לר״ע בעינן או מחילות או רה״ר מקורה דבלא״ה לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא והא דאמר בשבת דף ה׳ המעביר חפץ ד׳ אמות ברה״ר מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר רב הוא דקאמר הכי התם אבל שמואל אפשר דסובר דאף ברה״ר מקורה חייב כדי לאוקמי מתני כר״ע ול״ב בלא״ה ל״ק מהני׳ כדכתיבנא. מיהו לפמ״ש תוס׳ דדייק להו דר׳ ברה״י מקורה איירי מדלא קאמר כמו ר״ע א״כ ע״כ ר״ע לאו במקורה איירי וי״ל דזהו כוונת המסך דברי הרשב״א מתחלה קאמר דדייק להו לרב ושמואל מדר״ע ואח״כ כתב והקיא דגיטין וכו׳ דהשתא איכא לשנויי כדשנינן וכל זה לפי שיטת תוס׳ דמלי לאוקמי מתניתין דגיטין כר״ע:

(דף סו ע״א) **ויאות** אם לגורך וכו׳. נ״ל דה״ם אס״ד דרישא איירי במתעסק שלא יכבנו ולריך לה נמי לרפואה א״כ קשה מאי תני בסיפא אם לרפואה הא ברישא נמי בכה״ג איירי והכי הל״ל אם לרפואה להוד אלא ודאי דרישא במתעסק לאור איירי וא״כ ה״ל מלאכה שא״ל לגופה ומאי איריא שלא יכבנו הא אפילו בלא״ה נמי פטור אלא ודאי כדי שלא יכבנו מותר לכתחלה ובבבלי מייתי ליה בסוף הבונה דפטור מלתקן כופין קערה וכו׳:

(שם ע״ב) **במודד** לוכסן. בקונט׳ הגהתי במודד לוכסן ואפי׳ אם גרסינן כמודד לוכסן נמי איכא לפרושי כמו שפירשתי בקונט׳ דה״ק הני י׳ טפחים של הכותל מודדין בלוכסן כמו תל המתלקט. והר״ח פירש במס׳ כלאים במודד לוכסן ד״א של זויקה לריך ד״א ואלכסונן שהם ו׳ אמות פחות ב׳ חומשים וכ״כ תוס׳ בעירובין דף נ״ח בשם ר״ת ולא לריך הכא להא דר״ח אלא הגב דמייתי למתני׳ מייתי נמי הא דר״ח דאיתמר עלה ותמוהים דבריו חדא מאי שייטי׳ דר״ח הכא הל״ל למימר מלתיה מיד אמתני׳ ולמה מפסיק בין הסוגיא דאיירי בחור או בדבילה שמינה ועוד לפירושו למה לא הביאו תוס׳ בעירובין לאיה לדבריהם מדברי הירושלמי ועוד מאי במודד לוכסן דקאמר הכי הל״ל מודד לוכסן לכן פי׳ בבקונטרס עיקר וכה״ג תירץ בבבלי בשבת דף ה׳ ע״ב ובעירובין אך הא קשיא לי למה לא משני הש״ס בבבלי גם אמתני׳ בכותל משופע ואי משום דקשיא והא סופו ליכד לוקמי כספר והדומה לו שאין סופו ליפול כמו דמסיק הש״ס בבבלי ד׳ ה׳ ע״ב:

(דף סו ע״א) **מפני** סכנה. כתבו תוס׳ בפירקין דף ק״א ע״א בד״ה רי״א וכו׳ וקשה לר״י דהשתא לר״י שרא טלטול דרך מקום פטור ברשויות דרבנן ואפילו רבנן לא פליגי אלא בשאינו עושה הנחה במקום פטור ובפ׳ כילד מבתתפין פריך לזעירי דאמר אסור להחליף דרך מקום פטור מכרמלית לרה״י ולזעירי קשיא פלוגתא דרשב״ג ורבנן דפליגי בהא ומשני לה והשתא הא דתנאי דהכא דלא כוותיה וי״ל דמ״מ הכי תנאי דהתם כיון דמלי לאוקמי כוותיה מוקי׳ להו ע״כ ול״כ דלזעירי איכא לתרולי דמפני הסכנה התיר ר״י כאן אבל לדינא אסור להחליף וההכי ניחא נמי מאי במקשי׳ תוס׳ דף ק׳ ע״ב בד״ה כתו מהא דאמרי׳ בעירובין גבי גוזוטר׳ שהיא למעלה מן המים ל״ש אלא למלאות אבל לשפוך אסור וכו׳ דמ״ד ל״ש וכו׳ פליג וסובר דכתו בכרמלית גזרו ומוקי להך ברייתא כזעירי וכמ״ש מיהו ליתא להא דמכדי אליבא דמאן קאמר הכא כתו בכרמלית לא גזרו לר״ת ורבה בר רב הונא ואיהו הוא דאמר בעירובין לא שנא וכו׳:

(שם) **כונדרין** פי׳ בגליון מודדין ואינו כן שכמה פעמים מוזכר מוגדרן בירוש׳ ופי׳ כמו מדרון בבבלי והוא הנכון:

(שם) **אר״ה** נסר שהוא יוצא לספינה וכו׳. כ׳ הרשב״א הא דאמרינן עושה מקום ארבעה תוך לספינה וכו׳ פי׳ רבינו האי והגאונים שעושה מקום כגון תיבה פחותה או סל פחותה ובמלא סיוע בירושלמי עד סל פחות ע״כ דאלמא משמע שהוא לריך לפחות אותו ולעשות אותו כמין תיבה פחותה או כל פחות ואתיא כאותה דתניא בעירובין בפרק כילד מבתתפין רבי חנניא בן עקביא אמר גזוזטרא שיש בה ארבע אמות ע״ג ארבעה אמות חוקק בה ארבעה על ארבעה וממלא כלו׳ דאמרי׳ כוף וגוד ואע״ג דתנא דמתניתין דהתם לית ליה כוף וגוד דלא שרי עד דאיכא מחילה ממש על עשרה טפחים וכדתנן התם גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה אלא א״כ עשה לה מחיצ׳ גבוהה עשרה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה וקי״ל כתנא דמתניתין התם דהוא כחלר ויכול לעשות מחילה ממש לא התירו לו אלא במחילה גמורה של עשרה אבל בספינה איכא למימר מודו ליה לרבי חנינא בן עקביא ע״כ ולפי מה שפירשתי בקונטרס שעושה תיבה פחותה ממש והיינו משום הלדדין בהן כמחילה ל״ק מכאן כלום וכן נראה דהם כדבריו שאין רלונו לומר אלא שיחקוק בו נקב מ״ש סל ותיבה דנקט:

הדרן עלך פרק הזורק

פרק יב (דף סח ע״א במתני׳) **הבונה**. כתבו תוס׳ לריך ליתן טעם אמאי תני בונה אחר זריקה והולאה ע״כ וגם התוי״ט מדקדק למה נקט בחורש בתר הבונה. ונ״ל כיון דתני בתר אבות מלאכות ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להלניע וכו׳ דהיינו הולאה מסיק לכולא מילתא דהולאה דהיינו המוליא ואחר כך המלניע ואח״כ הזורק שהיא תולד׳ דהולאה וכיון דתני הולאה שהיא בכל שהוא כדתנן המלניע לזרע לדוגמא ולרפואה בכל שהוא תני כל דיני כל שהוא מלמטה למעלה ואין בכל אבות מלאכות שדינו בכל שהוא כי אם הולאה והבונה והסותר ומכה בפטיש והחורש והזורע כמפורש ברמב״ם דהקולר והמעמר והדש והזורה והבורר והמרקד והלש והאופה כלן כגרוגרת הגוזז את הלמר והמלבנו והמנפצו והלובע והטוה והמיסך שיעורן במלא רוחב הסיט כפול והעושה שתי בתי נירין והקושר והמתיר והקורע מפורש שיעורן במתני׳ הלד לבי והשוחטו והמפשיטו והמעבד את עורו והמוחקו והמחתכו שיעורן כדי לעשות קמיע הכותב והמוחק שיעורן כדי לכתוב שתי אותיות המכבה והמבעיר הן בכל שהוא ולא לריך התנא לאשמועי׳ שהן בכל שהוא הבונה והסותר והמכה בפטיש והמוליא מרשות לרשות בכל שהוא והא דתני החורש בכל שהוא ולא תני הזורע שכבר מפורש שהוא בכל שהוא ברים המלניע וכמ״ש הה״מ:

(שם בגמ׳) **אחד** מכיא את האבן וכו׳. מה שיש לדקדק בזה כתבתי למעלה בפ׳ כלל גדול דף ל׳ ע״ב:

(שם) **שמע** ר״י ואמר מאן דסורי ליה לא יליף וכו׳. כתבו תוס׳ ס״פ כירה דף מ״ז ע״ב בד״ה רשב״ג וכו׳ וקשה קלא דהיכי פליגי כולי האי דמר מחייב חטאת ומר שרי אפי׳ לכתחלה ועוד הא אין בנין וסתירה בכלים ועוד תקשה לרב יהודה בך ברייתא דליכא תנא דמחייב חטאת ע״כ לא ידעתי למה כתבו על קושיא הראשונה קלא קשה הא כה״ג פריך הש״ס בבלי ר״פ תולין דף קל״ח ע״א מתקיף לה רב ששת מי איכא מידי דרבנן מחייב חטאת ור״א שרי לכתחלה וקמה לה הך קושיא התם. ונראה דודאי רב יהודה סובר יש בנין וסתירה בכלים וכדמשמע בסוגיין וכדאמר אביי בבבלי ר״פ כל הכלים ודלא כדפירש״י דטעמא דרב יהודה משום מכה בפטיש אלא כמו שפירשתי דטעמיה משום בונה וכדא״ר ירמיה בשם רב וכדאמר רבי יוחנן גבי קני מנורה בסמוך ות״ק ורשב״ג י״ל דתרווייהו סברי אין בנין בכלים ות״ק מחייב בתקע משום מכה בפטיש אבל מאן דאית ליה יש בנין וסתירה בכלים סובר דאפילו ברפויי׳ חייב חטאת גמלא דשלש מחלוקות בדבר ובכה״ג לא שייך למפרך מר מחייב חטאת ומר מתיר לכתחלה כדמשני הש״ס בר״פ תולין ע״ש:

(שם ע״ב) **תקועים** פי׳ רש״י בש״ס כירה בחוזק על ידי יתדות וכאשר פירשתי בקונטרס ליכא למימר הכי דע״י מסמרות היינו קבועים וכן משמע ברמב״ם לפכ״ו מה׳ כלים וכ״מ בתוספתא פ״א בד״ה ארוכה וכו׳ ועיין בתוי״ט פרק ך׳ דכלים בד״ה קבעו במסמרים וכו׳ דלפמ״ש דסתם קבעו היינו במסמרים לק״מ:

(דף סט ע״א במתני׳) **המקרסם** כו׳. פי׳ הרמב״ם הוא הקוטע יבקות הכורת מהם שעלה על פני הארץ המזרד הכורת ענפי האילנות ע״כ זהו סיוע למה שפירש רש״י במ״ק ד׳ ג׳ והבאתיו לעיל בדף כ״ז ע״ב בד״ה המזרד וכו׳ דהשתא אפשר לפרושי המזרד הקולץ ענפים לחים ויבשים אך מדברי הרמב״ם בפ״ג דעוקלין משמע דמפרש המזרד ענפים רכים לחוד:

1 2

*) נ״ל כסוף

(שם בגמ׳) **מאן** תנא סימניות. כתב הרשב״א פי׳ ר׳ האי גאון ז״ל משני סימניות שאינן אותיות ידועות בכתב שהן נקראות אלא סימנין בעלמא כגון נוני״ן הפוכות דכתיבי גבי ויהי בנסוע הארון כדמפרש בפרק כל כתבי וכו׳ אבל רש״י פי׳ משני סימניות האחד בדיו והאחת בסיקרא ואינו מחוור בעיני דבכא זו אינה אלא בצורת האותיות ובבא שניה כמינין שהן נכתבין ולמטה ה״ל למתני ע״כ ונ״ל דהיא מבוררת לדברי רבינו האי דאי כפירש״י מאי פריך מאן תנא סימניות רבי יוסי הא אפשר דכ״ע מודים בכה״ג אם נכתבו בשני מיני לבעים. וי״ל דס״ל לרש״י מדלא מפרש בבבלי דמתני׳ דמשני סימניות דר׳ יוסי היא שמעי׳ דמפרש למתני׳ כפירושו דהיינו ב׳ מיני לבעים והירושלמי סוא דמפרש כפי׳ רבינו האי אך משום הא לא איריא דלמא גם הבבלי סובר כפי׳ רבינו האי והא דלא קאמר דאתיא כר׳ יוסי דהא כבר מסיק דרישא ר׳ יוסי מהא דהכותב בין בימינו בין בשמאלו ול״ק לי׳ משמניות ומנ״ל לחלק בין שתי התלמודיים:

(שם ע״ב) **וחש** לומר שמא יתן שבפנים וכו׳. וקשה הא היה ניכר ברישומן של לד חוץ ואו אם לא היה ניכר ברשימת אף אם היו כתובין אותיות מאי אהני להו וי״ל דודאי לא היו הרשומין של הקרשים שיהיו הרשימות נראין לצד חוץ דהשתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני ממ״ה הקב״ה לא כ״ש אלא שהיו הרשימות בעובי הקרשים מבפנים דבשעת העמדתן היה עובי הקרשים מכסין הרשימות ובפיר קשיא ליה דברשימות עדיין היה יכול להפוך פנים לחוץ וחוץ לפנים משא״כ באותיות היה ניכר היפוכן:

(שם) **אמר** לון ר׳ אימי והקמות וכו׳. כתב הי״מ ואיכא למידק מה לקרשים שלא נשתנו אבל אם בכבתנו למעליותא שנתחתנו לנשיא למה לא יזכו לכנוס תחלה כמו שזכו פגנייא לכנוס תחלה מפני שזכו לתורה כדכתיב מבשרך לא תתעלם ואולי התם היה רחוק שלא היו כדאים בשביל זה לזכות למעלה אלא שהיה הנשיא רולה לכבדם וא״ל ר״א דלא מלי מכיון דתב לאחרים שככר זכו במקומם ע״כ והדבר תימה לגנות המשפחות וגם הנשיא שהיה רולה לעשות שלא כדין ולפמ״ש בקונטרס לק״מ:

(דף ע ע״א) **כתב** אות אחת בעברית ואות אחת בליפורי חייב. פי׳ כתב אות אחת כמגלה בעברית ואות אחת כאותה מגלה בליפורי אבל רב האי גאון ז״ל כתב כך היו הראשונים ז״ל מפרשים כי עברית וליפורי סמוכות זו לזו והיה שער של זו מסוייד בסיד עד קלה העיר וכן שער של זו מסוייד בסיד עד קלה העיר ואם תכתב אות גדולה עד קלה זו כאשר יכתב על השערים אות גדולה כמוה עד קלה זו לזו אע״פ שאין קרובות זו לזו הרי הרואה את זו ומהלך עד שרואה את זו יודע הוא כי הואמות הן ומכוונות זו לזו והיינו דאמרי׳ כתיבה אלא שהיא מחוסרת קריבה ע״כ והדבר רחוק הוא זה הכל מלאתי בירושלמי ענין יורה על פי׳ זה דגרסינן התם רבי יעקב רבי יוסי בשם רבי אליעזר כתב אות אחת בעברית ואחת בליפורי חייב והא תניא אם אינן נהגין זה עם זה פטור אמר רבי בא בר ממל תיפתר בסיד דק ע״כ אבל הה״מ פירש בסיד דק היינו בגויל דק הלכך אע״פ שהאותיות באמצע הגויל יכול לכרך הגויל ולקרב האותיות וא״ת לפי שיטת הרשב״א שכתב באותה מגלה פשיטא דחייב ומאי קמ״ל ר״א ויש לומר דקמ״ל אע״ג שמפסיק ביניהם אפ״ה חייב ועמש״ל בתוספת בד״ס שמא וכו׳:

(דף עא ע״א) **מהו** כתב ע״ג כתב וכו׳. כתבו תוס׳ בפרקין דף ק״ד ע״ב בד״ה אר״ת מתני׳ דלא כרבי יהודה וא״ת רב אחא בר יעקב דקאמר הסיא דאר״ת בפ״ב דגיטין גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו הקולמס לשמה באנו למחלוק׳ ר״י ורבנן דתניא נתכוון לכתוב את השם וכו׳ ודאי רא״ב״י דלמא לא היא ע״כ לא קאמרי התם גבי תורה משום זה אלי ואנוהו אבל גבי גט מודו א״כ מתני׳ דהכא כמאן אתיא ותירולם דחוק דלריכין לומר דלרא״ב״י לא איירי מתני׳ בכל ענין דבגט לא מלי איירי כמ״ש בעלמא בסוף דבריהם ע״ש א״נ לפי מה שפירש פאן מהו כתב ע״ג כתב דמתני׳ חד לעיל מן חד א״כ מתני׳ אתיא ככ״ע ואיירי בכל ענין ובהכי ניחא דעת הרמב״ם מדלא פי׳ בבבלי נמי מהו כתב ע״ג כתב חד לעיל מן חד ש״מ דלא ס״ל לפרש הכי וכדאכתוב בסמוך לכן פסק כר״ת דלרא״ב״י מתני׳ דלא כמאן דכין לתי׳ תוס׳ ובין לתירולי קשיא אמאי לא מחלק התנא נמי בכתב ע״ג כתב דלפעמים חייב ולפעמים פטור כי היכא דמחלק בין שתי כותלי הבית ודפי הפנקס אלא ודאי דלעולם בכתב ע״ג כתב פטור והיינו כר״ת:

(שם) **שמא** אינו חייב אלא אחת. כמו שפרשתי בקונטרס הסכימו עמי כמה חכמים אך עדיין הדבר דחוק לכן נ״ל דה״ג אלו קלר כגרוגרת בשחרית וכגרוגרת בין הערבים בשתי עלמות שמא אינו חייב כשם שהעלמות חולקות כך לא יצרפו רבי מנא וכו׳ וה״פ לפי לשון השני שפירשתי במתניתין איירי בשהיה לו ידיעה בינתים וקשיא ליה אילו היה לו ידיעה בין שתי קצירות מי לא מחייב שתים שידיעות מחלקות א״כ איך יצרפו לאחר הידיעה ומשני קסבר ר״ג אין ידיעה לחלי שיעור וכעין קושיא זו יש לעיל בפרק כלל גדול דף כ״ה ע״א ולדעתי מכאן ראיה ברורה לפירוש השני שפירשתי במתני׳ והוא פי׳ תוס׳:

הדרן עלך פרק הבונה

פרק יג (שם במתני׳) **האורג**. כתב התוי״ט אע״ג דהלד לבי ומלאכותיו נשנית בסמוך למלאכת הכותב אפ״ה הקדי׳ לפרש דיני אורג ודכוותיה משום דדמיין בשיעורא דהכותב בשתי אותיות חייב וכן האורג בשתים ואף ר״א ס״ל בשתים אלא דמחלק בין אלימי לקטיני כדאיתא בש״ס ע״כ ול״נ דשייך להא דאר״ג הכותב שתי אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים דר״ג מחייב דלא נימא דאף בכותב אות אחת בשבת וחול ואות אחת בשבת מחייב ר״ג קמ״ל דר״א הוא דסובר הכי דאחד על האריג דמיא להא ומחייב ר״א אבל ר״ג לא מחייב אלא בכותב שניהם בשבת ובהכי ניחא דנקט אחת שחרית ואחת בין הערבים לומר דוקא בכה״ג מחייב ר״ג אבל אחת בחול ואחת בשבת פוטר ולאפוקי מהך ברייתא דמייתי הש״ס בכריתות דף ט״ז ע״ב דמחייב ר״ג בכה״ג ועיי׳ בכריתות דף הנ״ל ודף י״ז ע״א ברש״י ועוד דכאו׳ אחת סמוך לכתב נמי פליג ר״א כדאית׳ בבבלי דף ק״ד ע״ב:

(שם בגמ׳) **תמן** פ״י שליש מלאכתו מתקיימ׳. פי׳ הר״א בכלאי׳ פ״ט משו׳ קיו׳ מלאכתו שאל״כ יתפרק לגמרי ואין כאן מלאכה ורבנן סברי דאינו מתפרק ומלאכתו מתקיימת בלתי שליש ור״י בהא נמי כרבנן ס״ל והא דמלריך הכא ג׳ לא משום קיום מלאכה אלא דמיסתתר הוא דב׳ תפירות אין עושין חיבור גמור וחזק שאין כח בב׳ תפירות להחזיק הבגד יחד בחוזק וכל כה״ג לא חשיב ר״י חיבור לכלאים ע״כ ותימא פירושו א״כ רבנן ור״א פליגו במליאות אם מתפרק או לא ור״י נמי דסובר כרבנן דאריגה אינה מתפרקת למה פליג בתפירה מאי איכא בין אריגה לתפירה ועי״ק לשון הש״ס דקאמר בדר״א אין מלאכתו מתקיימת ובדר״י דמיסתתר הא לשניהם מכוון א׳ שמתפרק הלכך פי׳ שבקונט׳ עיקר ובאריגה איירי שקושרו אח״כ שלא יתפרק ואף שרש״י בכריתות פ״ד נראה שפי׳ כן יש ליישב פירושו:

(שם ע״ב) **דלא** כן כר״א. מכאן סייעתא לפי׳ רבינו האי שכתבתי לעיל פרק הבונה דף מ׳ בד״ה כתב דלפירש״י והרשב״א והרמב״ם הא גם בכתב אות א׳ בעברית ואות א׳ בליפורי יכול להלטרף:

(דף עב ע״א) **כיפר** ומביא אחרת. לל״ב שפירשתי בקונט׳ שהוא המחוור לפום פשטא דסוגיין קשה וכי אפשר לקום בחטאת שיבוא חטאת אם אינו חייב בה דהא קיי״ל אין חטאת באה נדבה ובפשט׳ דברייתא משמע שמביא אחרת על שגגת שבת הוא״ל והורלה וכן מפורש בתוספתא פ״ה דפסחים וכ״כ הרמב״ם פ״ב משגגו׳ והשתא ה״פ דקשי׳ ליה כיון דהתם חייב בקרבן על שגגת שבת הוא״ל והו:ל׳ א״כ גם כאן אם היה יולא ידי קריע׳ הי׳ לתוי שיהא חייב וכיון דתני׳ דמתני׳ פוטרו מקרבן לריכין לומר דלא יצא ידי קריעה כנ״ל נכון:

(שם) **הוי** לורך מימר דר״ש היא. כתבו תוס׳ בפרקין דף ק״ה ע״ב בד״ה הא ר״י וכו׳ פי׳ בקונט׳ דבהאי שינויי׳ נמי משני דל״ק מתו אמתו וקשה לר״י דע״כ תרווייהו במת דידיה איירי ולא במת דעלמא כדקתני בברייתא דלעיל יצא ידי קריע׳ וא״כ הוי מלאכה שלריכה לגופה כיון שהיא לורך מלוה כדמוכח לקמן ונראה לר״י וכו׳ ובמת דידיה חשיב מתקן וכו׳ ע״כ ותימא הא בסוגיין מפרש דלר״ש אפי׳ מתו הוה מלאכ׳ שאינה לריכה לגופה וכפירש״י דהא ביוצ׳ ידי קריעה איירי דהיינו מתו ובעיקר קושיית תוס׳ כבר תירלה הרשב״א ע״ש:

(שם ע״ב) **תמן** גופה עביר׳ וכו׳. כתבו תוס׳ בסוכה דף ל׳ ע״א בד״ה משום דה״ל וכו׳ וא״ת לקמן דפסלינן לולב של אשרה ושל עיר הנידחת משום דמיכתת שיעורי׳ תיפוק ליה משום מלוה הבאה בעבירה וי״ל דלא דמי לגזל דמחמת עבירת הגזל באה המלוה שיולא בו אבל הכי אינו מחמת עביר׳ שנעשית בו מי נפיק ביה פי׳ לדבריהם שאם לא היה שורף לאשירה היה מקיים במלוה כתקנה ואין הפסול מחמת עלמה אלא שהוא עבר עבירה והיינו כמו שמשני הש״ס כאן ואף הרשב״א בסוכ׳ הלריך להוכיח חילוק זה ותימה שלא הביא דברי הש״ס אלו שהדבר מפורש כש״ס כפרש שהרשב״א מביא דברי הירוש׳ כאן בחידושיו:

(שם) **רבי** יונה אמר אין עבירה מלוה. הרב״י בשי׳ קל״ו גורס ר׳ יוסי אמר אין עבירה מלוה וכתב ומשמע דלר״י ור׳ הילא אפי׳ ל״ אינו מברך ע״כ וכתב הי״מ פ״ק דהל׳ וקשה שהוא ז״ל בשמיט דברי ר׳ יונה ולפי נוסחתינו אם הוא כפירושו דברי רבי יונה סותרי׳ זא״ז ע״ש ולפמ״ש בקונט׳ לק״מ

לק"מ וגם אין מכאן ראיה לבוס הי מפסוקי דר' הושעיא ור"י סוברי' דמברכי' בסוף וגם ברכת נהנין חוץ מברכת מלח ור"י זרי אי' סוברי' שאין מברכין כלל לא בתחלה ולא בסוף ול"ק לא להרמב"ם ולא להראב"ד מהכא:

(דף עג ע"א) **כאן** בחצר מקורה וכו'. ותימא אהכי קתני עופות העופות דשבת אפי' בית לא הוה לידה וביו"ט אמרי' דאפי' ביבר הוה לידה גם סתי' דחוק לכן נ"ל דס"ג ולא לגינה ולחצר ולביברין הא לצוד לגינה ולחצר ולביברין לא ותנינן תמן אבל לדין חיה ועוף מן הביברין ביו"ט כאן בביבר מקורה כאן בביבר שאינו מקורה כאן בחצר מקורה כאן בחצר שאינו מקורה וה"פ ממתני' דהכא שמעי' דלרבנן הצד צפור לביבר לא הוה לידה א"כ הצד ממנו ביו"ט יהא חייב וחייב אחייב נמי קשיא כמ"ש בקונט' ומשני בשבת איירי בביבר שאינו מקורה וביו"ט איירי בביבר מקורה ובשבת איירי בחצר מקורה דס"ל דכשאינו מקורה כיון שהוא מקום רחב יכולה לקפוץ על הגדר וביו"ט איירי בכתם חצר שאינו מקורה וצריך עדיין תקבי לי' גינה דהא והאי אינו מקורה ודע דעופות העופות מקשי בבבלי אבל אחים מחצר וגינה לא מקשי וי"ל דס"ל דאגב עופות תני אף גבי חיה ביברין.

הדרן עלך פרק האורג

פרק יד (דף עד ע"א במתני') **והחובל** בהן חייב. פירשתי בקונט' משום צובע כמ"ש בפ' כלל גדול דף כ"ט ע"ב בתוס' בד"ה הדא אמרה ודי וראיתי עתה שגם הרשב"א מביא ראי' לרש"י מדברי ירושלמי הנ"ל וניחא לי נמי בהא מאי דמקשי תוס' בפרקין דף ק"ז ע"א בד"ה אמר שמואל וכו' תימא לר"י וכו' דהא עור של עגל הרך הוי כבשר לענין טומאה והחובל בו בשבת חייב וכן עור של עוף נמי הוי כבשר לענין טומאה ברך הוא ובמתני' תנן חיה ועוף שברשותו החובל בהן חייב ע"כ ונראה דדוקא בהני כעור עגל ועוף בה דהויין למלאכה ולכתוב עליהן כדלקמן לכך חייב עליהן משום צובע אבל הני של שאר שרצים שעורן רך ואינן ראויין לשום מלאכה אינו חייב עליהן משום צובע:

(שם בגמ') **ר"י** פוטר וכו'. שמעינן מהכא שהגיזין מין צמח הוא שאין דרכו ליצוד דהא ר"י פוטר בכולהו וקשה אמה שפירש"י בדף ק"ו ע"ב הגיזין מין חגב טהור הוא ונאכלין וביותר יש לתמוה עליו שבבכורות דף ז' מפורש בבדיא דמין צמח הוא דתניא אבל אתה אוכל מה ששוף צמח מצרין ואיזה זה דבש הגזים יכול אף דבש הגיזין והצרעין אמרת לא וכו' הרי דדובש אסור משום דה"ל יוצא מן הצמח:

(שם) **הצד** חגבים בשל פטור וכו'. וקשה אהרמב"ם שהשמיט דין זה דהחגבים בשל פטור דכ"ע מודו ביה כדאי' בבבלי דף ק"ו ע"ב ונראה שהוא מפרש הא דתניא בברייתא וחכמים אומרים כל שבמינו ניצוד וכו' פליגו אכל המינים דקאמר ר"מ שחייבין עליהן בהו פטרי רבנן והפי' חגבין בכלל ודלא כפירש"י שם וכן נראה דאי כפירש"י ל"ל לר"מ להזכיר גבי חגבים דבהו כ"ע מודו דחייבין עליהן ומ"ש חגבים מאחר מינים אלא ודאי דאף בהו פליגי חכמים וכן מפורש בדברי הרמב"ם בפ"י מה"ש דכתב כלל דבר שבדרך מינו לצוד אותו חייב כגון חיה ועופות ודגים ע"כ ולמה פרט את אלו אלא ללמדך דהני דוקא להפוקי חגבים ונכון הוא:

(דף עה ע"א) **זה** שהוא לוחש. הר"א פי' במס' מ"ש מאיכא דכיון דמאוס הוא לא צריך שינוי. מ"מ אסור משום דלא ילפי' מ"ש משבת לומר כל שמותר לעשות בשבת מותר לעשות במ"ש שיבא לידי פסידה שנדבק ביד או בכלי ולא ילפי' להו מהדדי לפיכך מותר בשבת ביד ובכלי ותרוייהו ס"ל דמאוס הוא אלא דר"א ס"ל דילפי' מ"ש משבת לפיכך לא יעשה ביד ובכלי משום פסידה דמ"ש גרוי' בשבת דכל שמותר בשבת מותר במ"ש אבל אי לא הוי מאוס אפי' לר"י אסור משום עובדין דחול הלא הוא כותיל ומאוס הוא לעשותן בקיקן שלא ביד או שלא בכלי אי לא שריא לי' ממנע ולא עשה ולכך לא צריך שינוי לר' ינאי ס"ל ותימא הא דכתב לא ביד ולא בכלי אלא בקיקן מי הגיד לו שקיקן לאו כלי הוא ועוד הא דפי' דכיון דמאוס הוא א"צ שינוי וזהו דבר שאין הדעת מודה לו ועוד מ"ש לא יעשה ביד ובכלי משום פסידה דנדבק ביד ובכלי דבר זר הוא א"כ במה יעשו כמעשר שני אם לא באויר העולם ועוד מה שנדבק ביד לא יהא אלא כיכה ועוד יש לתמוה בכמה דברים בפי' זה ואין להאריך ובבבלי פ' חלק דף ק"א גרסי' לוחשין על שמן שבכלי ואין לוחשין על שמן שביד לפיכך סכין משמן שביד ואין סכין משמן שבכלי ע"כ ולפי פירש"י והערוך שם נראה לפרש סוגיין ובלבד שלא יתן ביד ובכלי מפני הסכנה שמא יבוא לסוך בו אח"כ ור' ינאי מתיר דסובר דבכך נמאס השמן ולא יבוא לסוך בו ולכך אוסר כמ"ש שממאס השמן ומתיר בשבת כיון דלא יסוך לרפואה אין שם אלא טלטול ומותר בשבת אך צ"ע שאפשר לפרש גם הבבלי בשבת ולא משום סכנה:

(שם ע"ב) **לוחשין** לעין ולמעיים ולנחשים ולעקרבים. כתב הכ"מ פי"א מה' עכו"ם דרבי' מפרש דהיינו מי שנשכו עקרב דמותר ללחוש עליו שלא תטרף דעתו ומ"ש דסד"י דאסור שלא נברכות שיהא בטילה ע"כ אבל רש"י פי' ולוחשין על נחשים וכו' בשביל שלא יזיקו ואין בו משום לידה ודע שראיתי בכ"מ בפ' הנ"ל שהקשה על הרמב"ם דאוסר לקרות פסוק אפי' שלא ברקיקה וכו' גם בש"ס פי' קע"ט וגם אני תמהתי כן בפ' במה אשה דף כ"א ע"א בד"ה אין וכו' ונ"ל דר' יוחנן ורב ור"ת בסנהדרין בהא פליגי דר"י קאמר ובלבד ברקיקה והמתני' קאי דנקט פסוק כל המחלה וגו' כי אני ה' רופאך דמשמע דתרתי בעינן רקיקה ושם אבל רב ור"ת סוברי' דבחד מינייהו סגי נמצא דברי ירושלמי כבבלי והבבלי שוים וע"ש וגם לכך בברייתא דפ' במה אשה לכי הביננא אין קורין פסוק על גבי מכה בשבת בלא רקיקה איירי:

(דף עו ע"א) **בהומצן** של פירות. פירש"י בפרקין דף ק"ח ע"א בד"ה הא בקיוהא דפירי יין שלא נתבשל כל צרכו בענביו קשה לשיניים ובסוגיין משמע בהיפך וכמו שפירשתי בקונט' וי"ל שרש"י מפרש בחומצן של פירות דוקא חומץ שהוא מפירות גמורים הוא טוב לשיניים וקרא איירי בפירות שאינן נגמרין:

(שם) **אך** כד"ס וכו'. בבבלי דף ק"ח ע"א פירש"י בד"ס לפני טיבול לפני אכילה מותר שדרכן היה לטבול בחומץ בכל יום והרואה אומר זהו טיבולו ולאחר טיבול אסור שהכל יודעין שכבר סעד ושבע כל צרכו ע"כ וקשה הא בסמוך מסיק דלאחר טיבולו הוא משיב את הנפש ש"מ דאינו ניכר דלרפואה קעביד מיהו בגמ' שם בקושית הש"ס וניחא מדלפני טיבול שרי וכו' משמע מפורש כפירש"י וא"א להשוות שני התלמודיים אם לא שנגיה בדברי הש"ס שם:

(שם) **הכוסס** חטה וכו'. כתב הרמב"ם פי' מה"ת והסך יין ושמן כאחד או ששתה שמן וחומץ כאחד או שכסס את החטים או שגמע את החומץ פ"ג משלם קרן וחומש ע"כ וכתב בהשגות א"א פלוגתא דר' ורבנן ורבי הוא דס"ל הכי וקיי"ל כרבנן ע"כ וכתב הכ"מ או שכסס וכו' ירושלמי תני הכוסס וכו' וי"ל על רבינו שפסק כיחידאה ואפשר לומר שפסק רבינו משום דמשמע דר"י בשם רבי אמי פליג אהך ברייתא דתני בכוסס חטה שאינו משלם חומש דליתא שמליגו לחכמים שהסכימו לדברי שאומר במגמע חומץ שהוא משלם חומש מפני שמשיב את הנפש וכ"ש לכוסס חטה שהרי הוא משיב את הנפש יותר מהחומץ ע"כ ותימא פירושו הא רבי אמי ל"ק אלא דמודים חכמים במגמע חומץ אחר טיבולו ואף לפי גירסתו שנראה שלא היה כתוב בה אחר טיבולו מ"מ הרי הוא קאמר ומודים חכמים ש"מ דאיכא מילתא דפליגו בה ולפי פירוש הכ"מ לא פליגי כלל וגם בבבלי פרק יה"כ דף פ"א מפורש דפליגי חכמים ורבי. ונ"ל דראיית הרמב"ם מהא דאמרי' בבבלי בפרקין כמגמע ובולע מותר בשבת ולא מיחזי כרפואה ש"מ דאדם עביד לשתות חומץ וכ"פ הרמב"ם הלכך פסק גם כאן דמגמע חומץ חייב לשלם חומש ואפי' לדברי הכ"מ כ"ש בכוסס חטה א"כ לק"מ אך קשה לי שהרמב"ם פסק בפ"ב מהלכות שביתת עשור שתה חומץ הי אפי' הרגש הרי זה פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות והיינו כרבנן כמפורש התם ביומא אע"ג דמתני' כרבי אתיא מ"מ לית הלכתא כוותיה ולפ"ז צ"ל אף סתמא דמתני' דשבת כרבי כמפורש כאן בסוגיין ולית הלכתא כוותה וקשיא להרמב"ם בתרתי שבתא גם מה שכתב הכ"מ קורקס ומביאו הכ"מ דלכך פסק רבינו כרבי דרבי יוחנן פסק כן אין ראיה שר"י לשיטתו דאמר הלכה כסתם משנה אבל לדידן ודאי דלית הלכתא כרבי ואפשר לומר דהרמב"ם איירי במגמע לאחר טיבולו וביה"כ מכתמת איירי במגמע קודם טיבולו ודוחק מכמה טעמים וצ"ע:

(שם ע"ב) **את** ש"מ הכן לופדונה וכו'. וקשה מנ"ל כל שהוא מן השפה ולפנים דלמא דוקא ליכחנו אבל שאר חולי שאין בו סכנה ודאית אפילו מן השפה ולפנים אין מרפאין אותו בשבת וא"כ דמשמע מיני' דכל שהוא מן השפה ולפנים קשה הנ"ל למשמע מיניה [illegible]

הדרן עלך פרק שמונה שרצים

פרק טו (דף עז ע"ב) **מתופרי** יריעות למדו וכו'. וקשה מ"מ אלף הקשירה במשכן דהא קשר שאינו של קיימא מלאכה היא שהרי היתה במשכן וי"ל דהא ודאי מלאכה גרועה היא שהרי אפי' הוצאה אי לאו דהיתה לן קרא לא הוי חשבינן אותה לאב מלאכה וכמ"ש תוס' בריש מכילתין:

(דף עח ע"א) **ביני** מתריתא וכו'. כתבו תוס' בפרקין דף קי"ג ע"א בד"ה כלל אר"י תימא היכי קאי אי אמילתיה קמייתא דהתם מתיר לגמרי והכא קתני אין חייבים עליו משמע הא איסורא איכא כדדייק הש"ס לעיל וי"ל דה"ק על קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו הא של קיימא חייבין עליו ואפי' עניבה ולאפוקי מדרבנן דאמרי עניבה לאו היינו קשירה א"נ אמתר דקתני ברישא אין חייבין עליהם קאי ר' יהודה פכ"ל ולפי מה שפירשתי בקונטרס נראה ששני התירוצים של תוס' הם דברי הש"ס דמאי דמשני כגון דתנינן קדמייתא בשם ר"י וכו' ודאי דעל אין חייבין עליהם דרישא קאי ומאי דמשני ר' שמואל למתני' תרתי קאמר באיש של קיימא וכוא לשעה היינו תירוץ הראשון של תוס' וכ"ל דס"ם דהרשב"א שתפס התירוץ הראשון לעיקר מפני שהוא תירוץ בתרא דש"ס אך לא ידעתי למה לא הביאו דברי הש"ס:

(שם) **שבות** ממאמר. כתב הי"מ אע"ג דבהדיא כתיב ממצוא חפצך ודבר דבר אתא ליה למילף מדאורייתא ואין קושיא ודבר דבר למאי אתא דאתא לפי דלא תימא אע"ג דשבת פי' ממאמר מ"מ כיון דקרי לה מלאכה כי בו שבת מכל מלאכתו לא אסר אלא מלאכה ממש ע"כ וכתבו תוס' בפרקין דף קי"ג ע"ב בד"ה שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול פי' בקונט' כגון מקח וממכר ואין נראה לר"ת דהא ככר נפקא ממצוא חפצך אלא אומר ר"ת כדאמר בויקרא רבה ר' שמעון בן יוחאי הוה ליה אימא סבתא דהוה מישתעי סגי אמר לה אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול ובירושלמי אמרי' בטורח התירו בשאלת שלום בשבת ע"כ ולפמ"ש תוס' ל"ק ודבר דבר ל"ל דאיצטריך דאפי' אמירה בעלמא אסורה אך עדיין קשיא ל"ל ממצוא חפצך וכ"ל דרש"י סובר דאיצטריך קרא לאמירה דרש"י פי' דממצוא חפצך היינו שלא יטייל לסוף שדהו בשבת לידע מה היא צריכה יה"א דוקא הכא דקעביד מעשה בהילוכו הוא דאסור אבל בדיבור בעלמא שרי לכך איצטריך ודבר דבר ואי מודבר דבר לא"ה ה"א דוקא דיבור מענין מלאכה כגון מקח וממכר וחשבונות לכך איצטריך קרא שבת לפ' דשמעי' מיניה איסור דיבור בעניני מלאכה. מוקמינן ודבר דבר אפי' לשיחה בטילה בעלמא אבל בש"ס דילן שלא כסובר דרשה דשבת לפי' לא מוקמינן קרא ודבר דבר אלא כפירש"י:

(שם ע"ב) **טופס** ברכות כך הן. כתב הי"מ ולא אסרו אלא לתבוע דבר מחודש שאין אנו רגילין לתבוע ע"כ וקשה לפי הטעם שפרשתי בקונטרס למה אסור להתפלל על צרכיו בשבת משום צונג וכ"כ הי"מ בעצמו א"כ אף ברגיל אסור וכ"כ בתשובת רמ"מ סי' פ"ז שאין אסור אלא כשמבקש על חולי או על פרנסה ע"ש ובקשת פרנסה היא ודאי דבר הרגיל אלא ודאי כמ"ש כיון דניכר הברכה כך היא אין לשנותה מהאי טעמא שלא יבולבל וגם מ"ש הרמ"מ שם שמותר לומר בשבת אלהי עד שלא נוצרתי וכו' דלא גרע מיהי רצון שתצילנו היום וכו' שסדרו חכמים לאמרו בכל יום ע"כ הי' נ"ל דאי' דדוקא התם הטעם שלא יבולבל בתפלתו אבל גבי אלהי עד וכו' מי חייבו לאמרו בכל יום עד שיאמרו גם בשבת גם אני תמה מיהי רצון הנדפס בסידורים במעמדות של שבת שיש בקשה על הפרנסה דודאי אין לאמרו לכ"ע כמ"ש הרמ"מ:

(שם) **ובכוסות** מותר שאין קבע לשתיי'. מכאן ראיה למ"ש הרמ"א בא"ח סי' רצ"א בהג"ה דאף להאוסרים לשתות בשבת בין מנחה למעריב דוקא מים אבל שאר משקין שרי דאל"כ קשיא ברייתא זו למה מדיחין הא אסור לשתות וא"ל דאיירי בשהתחיל לשתות קודם מנחה דא"כ בתוך סעודתו אפילו קערות נמי שרי וראיתי בג"א פי' שכ"ג סעיף ו' שכתב בשם מהרי"ל שלהאוסרים לשתות בין מנחה למעריב אסור להדיח הכוס ע"כ וקשה הא ברייתא שלימה שנינו שמדיחין לאחר מנחה ודוחק לומר דלמי שאינו חושש לסברא קאמר וי"ל דלעולם איירי בשהתחיל בה קודם מנחה אלא שמשך ידו מן האכילה ודרכן היה לקבוע עצמן לשתיי' אחר האכילה ועי' בתוס' דף קי"ח ע"א בד"ה לפי וכו':

(שם) **ויבדיל** שכך הוא מתיר וכו'. כתבו תוס' בפרקין דף קי"ד ע"ב בד"ה וליתקע וכו' והא נמי לא בעי למברך וליבדל כמ"ש דלידעו דחלבי שבת קריבין ביה"כ דהא אפי' מבדיל בכה"ג ברבים אין פרסו' בהבדלה כמו בתקיעה ע"כ והרשב"א בחידושיו מקיים בה ותדע לך מדאמרי' לקמן ובשות קריבה התירו והתנן י"ט שחל להיות בע"ש מבדילין ולא תוקעין ואמאי ליתקע כי היכא דלידעו דשרי בשחיטה לאלתר ואם איתא אמאי והא מבדילין אלא ש"מ דליכא הוכחה אלא בתקיעה ע"כ ולא ידעתי מאי קשיא להו הא כבר תירץ הש"ס כאן דאינו מבדיל אלא להתיר דבר האסור וגם תירוצם של תוס' והרשב"א אינו נוח לי שלא אין לך פרסום גדול מזה מה שכל א' מבדיל בתפלתו והא דמייתי הרשב"א ראיה מקושית הש"ס גבי שחיטה תימה דהא עיקר התקיעה תסיס שידעו שחשיכה הוא ושיהוא לאלתר ובזה אינו מועיל ההבדלה שמבדיל כל א' בתפלתו שאף ביום יכול להתפלל של מוצאי שבת כמפורש בברכות והיינו דקאמר הש"ס ואמאי ליתקע דלידעו דשרי בשחיטה לאלתר וכן מפורש בתוס' והדברים ברורים:

(שם) **בדיל** מן המנחה ולמעלן. קצת קשה שיעברו בעת שמחה והלא מותר בכל המלאכות כולן ובבלי טעמא לא פריך הכי בבבלי וי"ל דהירושלמי סובר בהא ליכא למיעבד בהכל יודעין שיה"כ אסור עד שתחשך:

הדרן עלך פרק ואלו קשרים

פרק טז (שם) **מהו** בין שקורין בהן וכו'. וקשה הא מפורש תני במתני' דאין קורין בהם הכתובים קאי שאין קורין בהן מפני ביטול בה"מ וי"ל דסובר ומפני מה אין קורין בהן מילתא באנפי נפשה הי"א וטעמא קאמר מפני מה אין קורין בכתבי קדש בשבת מפני ביטול בה"מ ולפ"ז יש לקיים הגירס' שלפנינו הדא אמרה בין תורה לנביאים לכתבי הקדש אין מלילין הוא וכו' וה"פ מדתני במתני' דכתבי הקודש אין קורין בהן מפני ביטול בה"מ משמע שאין כתובים בכלל כתבי הקודש דרישא דמלילין:

(דף עט ע"א) **שתים** ושלש טעיות בכל דף וכו'. וקשה השתא שלש מתקנים ואינה ספוגה גניזה בתים מיבעיא וי"ל לא זו אף זו קתני ועיין במשנה למלך פ"ח מה' סוכה:

(שם) **שונין** כגון מדרש בי"ר בבירים וקאלת גן פרש"י דף קט"ו ע"ב וקשה למה פרש את אלו וי"ל דרבותא קאמר אפי' הני שונין בהן וכ"ש שאר כתבי הקדש דבהנך תרתי פליגי ר' יהודה ור' יוסי במסכת ידים אם מטמאין את הידים:

(שם) **למדנו** שלשה דברים וכו' ואין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלה. וקשה וכי לא ידע ריב"ל מתני' שאין קורין בכתבי הקודש בשבת ובבר פליגי בה התנאים הקודמים וע"ק מנ"ל דאין קורין אלא מן המנחה ולמעלה דלמא הא דלא קרא רבי מקודם כיון דשבת היה אין לקרות בקינות קודם מנחה דהיינו קודם חצות כיון דיכול לקרות בדברים אחרים אילו היה בחול ולא אסרו אלא בעט"ב לאחר חצות וי"ל דה"ק שלמד שאין קורין אלא מן מנחה קטנה ולמעלה וכן הוא במדרש פ' תזריע דקינות היו יושבין ועוסקין במגילת קינות ערב ט"ב שחל להיות בשבת פס תשעה מן המנחה ולמעלה דהיינו מנחה קטנה וכן פי' שם הפ"כ אך מ"מ שם דוקא מן המנחה ולמעלה קורין אבל קודם לכן הותר אסור משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות ולאחר מנחה לא גזרו ע"כ וקשה אי משום שטרי הדיוטות לעולם אסור וכן הוא בבבלי ובתוספתא כדברי ר' נחמיה אלא הטעם מפני ביטול בה"מ והלכך לא אסרו מן המנחה ולמעלה שכבר עבר זמן בה"מ וכ"כ גם הי"מ:

(שם ע"ב) **קמ"ז** מזמורים בתהילים. כתב הי"מ ואע"ג דלספרינו קי"ג הוו הרי אמרו בפ"ק דברכות אשרי האיש ולמה רגשו חד הוא וה"נ יש עוד ב' מקומות שבספרינו שנים הם והם מנו אותן לאחד ע"כ וכ"ל דס"ל כרבי יוחנן דאמר כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה"ר וסיים באשרי ולא מלינו פרשה חוץ מאשרי האיש ולמה רגשו לפ' נראה שאשרי נשוי פשע דהיינו מזמור ל"ב ול"ג ול"ד אחד הם וסופו אשרי הגבר יחסה בו ואע"ג שהוא באמצע מזמור י"ל כיון שבמזמור מביים ולא יאשמו כל החוסים בו ה"ל כאלו סיים בחוסה בו ועיין בתוס' פרק קמא דברכות:

(שם) **קכ"ג** פעמים הללויה וכו'. מה שפירשתי בקונטרס קכ"ג פעמים ישראל עונין הללויה דעל כל דבר וכו' כן פירש הי"מ וכתב עוד ואע"ג דאיתא בגמ' פרק לולב הגזול הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה הוא אומר הללו עבדי ה' וכו' משמע דלא היו עונין הללויה אלא ב' פעמים כבר פירש רש"י שם דאין זו כקריאת הראשונים שהיו עונין הללויה על כל דבר וכו' ע"כ ודבריו תמוהים והלא בהלל יש יותר מן אלף תיבות וכן היו עונין על כל דבור הללויה ועוד קשה שצריכין לומר כל זה הסמכתא כמ"ש הי"מ בסוף דבריו דקריאת הלל דרבנן וסדר קריאתו תלוי במנהג לכן עמדתי למנין ומצאתי שבכל לשונות של הלל האמורים בתהילים הם קכ"ג ועליהם קאמר קכ"ג פעמים ישראל עונים הללויה ואם יאמר לך אדם קכ"ד הם אמור לו שמתהללים בחלילים אינו מן המנין:

(דף פ ע"א) **חונה** מלאך וכו'. מה שפירשתי בקונט' הוא מדברי הי"מ ודחוק קצת שבשבלת צדיק הוא בזכות מלותיו וגם פשטא דקרא לא משמע הכי וי"ל דודאי הצדיק עדיף מהמלאך כדאמרי' לעיל ס"פ במה אשה דף כג וגם הרי הנשמר גדול מהשומר וכתיב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך והשתא ה"פ חונה מלאך ה' סביב ליראיו והקב"ה יחלצם להצדיק ולהמלאך והמלאך נחלץ בזכות הצדיק הואיל והוא סביב לצדיק וה"פ התיק שהוא סביב הס"ת מצילין בזכות הס"ת וכן מייתי מקרא באדין וכו' וכתיב כסיפים הא אנא חזי גוברין ד' וכו' ורוויה די רביעאה וכו' דילפי' מינים לעיל ס"פ במה אשה דף כג ע"ב שכן היו מכבשין האור לפני המלאך ש"מ שהמלאך ניצול בזכות הצדיק והדברים ברורים:

(שם ע"ב) **מפני** הסכנה. כתב בכנסת הגדולה סי' של"ד ויש לתמוה על הרי"ף והרא"ש והטור ורי"ו שכתבו הא דמלילין מיה"כ לשבת אבל לא משבת ליה"כ שהוא דבר שאינו נוהג האידנא

שאידנא שהרי א"א שיהא יש"כ נע"ש ולא כאחד בשבת ע"ש שהאריך בדחוקים ועי' במג"א סי' רנ"ל סעיף ד' ול"נ פשוט שהם סוברים שברייתא זו דתני בה אבל לא משבת ליה"כ פליג אירושלמי דאס"ד דטעמא משום סכנה אפי' משבת נמי יהא מותר להאיל והלכך מייתי לה להך ברייתא שמביאה הבבלי ושבמיתו דברי הירושלמי דסוברים דאף ביה"כ עצמו אין מאילין ואף אם נאמר דביה"כ עצמו מאילין מזון סעודה אחת וכדדייק הר"ן מדקאמר אבל לא משבת ליה"כ ול"ק מיה"כ ליה"כ מ"מ קמ"ל דאין בטעם מפני הסכנה אלא משום עגמת נפש וכמ"ש הר"ן וכ"מ דמשבת ליה"כ אין מאילין וה"ה לע"ב שחל להיות בא' בשבת דלהטעם של הירושלמי מאילין לט"ב במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אבל לטעמא מפני עגמת נפש לעולם אין מאילין:

(שם) מצילין לחולה ולזקן וכו'. גירסת הרשב"א וה"מ מאילין לחולה ולזקן ולרעבתן כביכוני וכן העתיק בש"ע סי' של"ד וקשה כיון שהורגל בכך לאכול הרבה אם לא יציל כפי הצורך למזונו יסתכן ואף דבכתובות מייתא דעתא היינו לפי שמה דאלת"ה למה מאילין לכל אדם כפי מזונו לא יציל לכל א' אלא כותבת אלא ודאי כדאמרן וע"ק הא לעיל בכמוך אמרי' דלכך אסרו להאיל יותר מג' סעודות שלא יציל מן היום למחר א"כ ברעבתן שיאכלם היום למה לא יציל הלכך נראה הגירס' שלפנינו עיקר:

(שם) מתניתא דר"ש וכו'. כתב הה"מ פכ"ג מה"ש מתוך שלא נזכר זה במשנה ולא בגמרתינו יש כעין כיוע לרבינו ז"ל שהוא פוסק בכמה מקומות דלא כר"ש ולפי שאין הלכה כמותו סתמו במשנה ולא הזכירו כיבוי כבוס לך ומ"מ אפשר שדעת מבנתינו שלא כל הכתבים נדחין מפני כתבי הקדש שהרי לא התירו הגלתן למבוי המפולש אעפ"י שאיסורו מדבריהם וזה נ"ל עיקר לדעת הפוסקים (* כר"י ע"כ ול"נ שע"כ לומר כן דלא כל הכתבים התירו שהרי אמרי' לעיל בריש פרקין דמתני' דר"ש דאמר אין לך דבר משום שבות וכו' ואס"ד דלר"ש מותר לכבות דכל השבותים התירו למה לא תני במכבין וכ"ש במצילין אלא ודאי שאפי' לר"ש לא התירו בכל השבותים אך לשון ר"ש קשה קצת דקאמר אין לך דבר משום שבות וכו' משמע דכל השבותים התירו וע"ק כיון דלא קיי"ל כר"ש בעירובין אם הספר מונח ע"ג הארץ שגוללו אצלו א"כ היה ראוי לאסור נמי אגלת הדליקה וי"ל דבדליקה כ"ע מודים לדר"ש:

(דף פא ע"ב) הדא אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור. כתב הרשב"א בחידושיו ונראה דלא גרסי' אסור אלא מותר ומדאהדרינהו שמואל אפוי קא מייתי ראיה והיינו דקא דחי ליה ר' יונה דשנייה היא דאין מטריחין על האדם לצאת מביתו ואקשי ליה אי מהאי טעמא א"כ מעיקרא אמאי אהדרינהו שמואל לאפוי ע"כ וגם הסמ"ג וס' התרומות כתבו שהגי' מותר ע"ש וקשה מאי הדא אמרה דקאמר ר' יעקב הא מפורש קאמר שמואל דמותר ועוד קשה להגיה מן אסור מותר ועיי' בב"י שהאריך בדבר הזה לקיים הגירסא הראשונה וגם לשון ש"ס שנייה היא משמע דממילתא אחריתא סבירא ר"י בר אחא ראיה ולא מדשמואל ולולי דמסתפינא הוה נ"ל דה"ג ידע דלא בגיני' אדלק' והפך שמואל אפוי דתני' הכניסה לרבקה ודבה כברה בבבל בתינוק ותידוש פסול' אר"י בר אחא הדא אמרה לצרכו ולצורך ישראל אסור א"ר בנייה היא וכו' וה"פ מתחילה פשט הש"ס להיתירא מהא דשמואל ובתר הכי דייק ר"י בר אחא מהא דהכניס' לרבקה וכדס"ד דש"ס בב"מ דף ל' ע"א א"נ דפשט לה מהא דתני התם נזדמנו לו אורחי' לא יבעתני' לא ע"ג מגוד ולא ע"ג מטה בין לצרכו בין לצרכה ועיז אקשי ליה ר' יונה דלמא הכא שאני שאין מטריחין את האדם לצאת מביתו ור"א הוא דקאמר אס"ד דטעמא דשמואל משום שאין מטריחין וכו' מתחלה לא היה לו לשמואל להפוך פניו. והרב במג"א כתב בסי' רע"ו סעיף ב' אם עשה לצורך שניהם אסור כמ"ש בי' שכ"ה סעיף ו' ע"כ ואין ראיה משם דהתם שאני דאיירי בלקיטת עשבים אבל הכא אין מטריחין לאדם לצאת מביתו כמ"ש הרשב"א והר"ן והסמ"ג והס"ת והרב"י אף שהוא כותב שיש לגרוס בירושלמי הדא אמרה אסור מ"מ אינו מביא ראיה מליקט עשבים ול"ע:

הדרן עלך פרק כל כתבי הקודש

פרק יז (דף פב ע"א) ההוגין. בגליון פירש סקולים גראה שגרס ההוגין ופירשו מלשון היזמי והיגי ופירושי שבקונט' עיקר וכ"ה בתוספתא רשב"ג אומר אף ההוגין של ספינה:

(שם ע"ב) מה דמר ר' מנא אר"י הוון טליי' וכו'. כתב הר"ן פ' כל כתבי גבי פמוטות הלכך אפי' בבתי ידים וכו' וה"ה בד' וה' בני אדם אע"ג דאיפלגו בה בירושלמי עכ"ל וקשה מאי איכא אף דפליגו בה בירושלמי הא מייתי סייעת' למ"ד דאפי' בד' וה' שרי ממעשה דכפשלי' דר"י בן פזי וקיי"ל בכל דוכתי מעשה רב:

(שם) קנים ותכלים של קוריים. לפי מאי דמסיק דאף בקנים ותכלים של קוריים נמי אמר ר"י בן לוי דאין מטלטלין ולריכין לומר שהן ככלי שמלאכתן לאיסור ומזה סייעתא למ"ש הרמב"ם בריש פכ"ו מה"ש כל כלי האורג ותכליו וקנים שלו מות' לטלטלן ככלי שמלאכתו לאיסור וע"ש בכה"מ ברש"י ז"ל חולק בזה ולפי דעת רש"י לריכין לומר דהירוש' פליג אבבלי:

(דף פג ע"ב) כיון שהיא אפילה לה כגופה היא. כתב הרמב"ם פכ"ה מה"ש כלכלה שהיתה נקובה וכתם נקב שלה באבן מותר לטלטלה שהרי האבן נעשית כדופן היתה הכלכלה מליאה פירות והאבן בתוך הפירות אם היו הפירות לחוכין כגון ענבים ותותים נוטל אותה כמות שהיא וכו' ע"כ וכתב הראב"ד בהשגות אני לא מצאתי כן בגמ' שאפי' בפירו' המיטנפין נמי מוקי לה כשהיתה האבן דופן וכו' והה"מ כתב בד"ה כלכל' וכו' והקשו בגמ' דף קמ"ב אמאי ותיהוי כלכלה בסיס לדבר אסור ותי' ר' יוחנן הכא בכלכלה מלאה פירות עסקינן והקשו וכשדינהו לפירי וגשדי לאבן ונינקטינהו ותרלו בפירות המטנפין והקשו ונינעריגהו נעורי ותרלו א"ר חייא בר אבי אמר רב הכא בכלכל' פחותי' עסקינן דאבן עלמה נעשית דופן לכלכלה ע"כ בגרסת ספרינו ואין מכל זה בהלכות כלום והנה לפי גירסא זו אוקימתא דר' יוחנן בטל' וקמה לה הא דרב ורבי' פסק כשתיהן והוא תמה ולזה השיג הר"א ז"ל ונראה בגרסת רבינו היא שאין בה ונינעריגהו נעורי ור' חייא בר אבי בשם רב עושה אוקמתא אחריני ושתיהן אמת וה"ג ר' חייא בר אבי בשם רב אמר וזהו שלא הזכירו גבי הא דרב אלא וא"א להעמיד דברי רבי' בדרך אחרת עכ"ל ובאמת שכן הקשה הרז"ה והר"ן אהרי"ף למה השמיט כל זה מהלכות וגם קשה להגי' כל הספרים לכן נ"ל דהרי"ף ז"ל סמך אהא דתנן בפרקין האבן שבקרויי' אם אינה נופלת היינו שקשורה יפה והו הוא כגופה ממלאין בה ואם לאו אין ממלאין בה א"כ מוילא שמעינן דאף הכא איירי בשקשורה יפה והיא כגופה והא דר"י דבכלכלה מליאה פירות מותר לטלטלה עם האבן שמעינן מהא דמסקינן לעיל ס"פ כירה כי הוינא בי ר"ב הוינא מטלטל כנונא אגב קיטמ' ואע"ג דאיכא עליה שברי עצי'. והא דלריכין לכך היינו אם נאמר דאיתא לדר' יוחנן אף לפי המסקנא וכ"מ מדברי תום' בפרק כירה בד"ה אף על גב דאיכא עליה שברי עצים נראה לר"ת דשברי עצי' חשיבי טפי דאל"כ מאי קמ"ל והדמקשי ליה מברייתא דושין ליסייעי' ממתני' דכלכלה והאבן בתוכה וכו' ע"כ ומאי קושיא דהא מתני' מוקמינן בשהכלכלה פחותה וטובא קמ"ל רבה וגם ליכא לסייעי' ממתני' א"ו דאף לפי המסקנא איתא לדר' יוחנן מיהו הא ליק דהא ר' יוחנן הוא דקאמר התם דהתיר ר' לטלטל מחתה באפרה ולדידיה קשיא מאי קמ"ל אך הא דמקשי תוס' לסייעי' ממתני' ל"ק דאיכא למימר דאליבא דרבא פריך דמסתמא כרב ס"ל וליכא לסייעי' ממתני' לכן נ"ל דאיתא לדר' יוחנן אף לפי המסקנא ודקשיא א"כ מאי פריך ולינעריגהו נעורי י"ל דאליבא דרב הוא דפריך ככי דלקמן אמתני' האבן שע"פ החבית קאמר ר"ה משמיה דרב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור ורבב"ח א"ר יוחנן דרשב"ג היא וכו' ופי' ר"ת וכן הרמב"ן שמביאו הרשב"א בחידושיו דה"ק שכיון שהאבן מונחת ע"פ החבית שיש בה יין דין הוא שתינטל האבן הזה או שתעשה כפסולת שבאוכלין דמ"ש האבן שעל גבה מאבן שבתוך הפירות עלמן שניטלת ומסיק דהאבן כפסולת מרובה על האוכל דמי דכיון דלא מישתקל ליין עד דשקיל לה לאבן ע"כ הרי דבמקום שאין האבן כפסולת המרובה על האוכל שרי לטלטלו וא"ל לנערו א"כ ל"ק לר' יוחנן ונינעריגהו נעורי אבל רב דמוקי להך מתניתין דהאבן שע"פ החבית בשוכח אבל במניח נעשה בסים לדבר האסור וקשיא כיון דבחבית שיש בו יין איירי א"כ הוס בסים לדבר האסור ולדבר המותר וע"כ לומר דאיירי בשיכול לנער היין מהחבית מבלי שיטלטל האבן ולפיכך לריך לנערו הלכך קשיא ליה גם כאן ונינעריגהו נעורי לרב ומשני רב דבכלכל' פחות' עסקינן אבל לר' יוחנן מוקמינן לה באוקימתא קמייתא. והשתא ניחא נמי הא דגרסינן בדף קמ"ב ע"ב אהא דמעות שעל הכר וכו' א"ר בונא אמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסים לדבר האסור ארבב"ת א"ר יוחנן ל"ש אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו ע"כ וקשה למה לא אמר ר' יוחנן האי ל"ש ארישא דאבן שע"פ החבית אלא ודאי דר"י סובר כיון דאית ביה יין מותר לטלטלו אפי' לצורך גופו אלא דרשב"ג הוא דאוסר מטעם בזירה ואפי' לצורך מקומו אוסר ובהכי ניחא דאיצטריך תרתי מהני' ותרתי דרב לאשמועינן דרישא בחבית שיש בו יין איירי ואפ"ה אסור במניח ומהשתא ניחא קושית הראב"ד בהשגו' ויש להאריך בענין זה ואין כאן מקומו:

(שם) תינוק עשו אותו כאוכלין כתבו תוספות ר"פ נוטל דף קמ"ב ע"א בד"ה ונשדינהו לפירי וכו' וא"ת גבי קטן נמי נשדיי' לאבן מידו ואמאי שרי לטלטולי' עם האבן וי"ל אם ישליכו מידו יצעק ויבכה וא"ת מ"מ דלא שריך לטלטל תינוק אלא כשיש לו געגועין תיבטל אבן אגב תינוק כמו שהיא בטלה אגב כלכלה מליאה פירות וי"ל דהיינו צריך כל כך טלטול התינוק

*) נ"ל כר"ש

ע"כ וקשה הא דכריסס סן הן הדברים שנאמרו בסוגין ותירוץ הראשון כתמן אמרין וקושייתם הבר כדברי ר' כהן:

הדרן עלך פרק כל הכלים

פרק יח (דף פד ע"א במתני') מפנין תרומה טהורה. כתב הר"ן דחזיא לבהמת כהן אבל תרומה טמאה אינה ראויה לבהמת כהן דאיכא עומדת כדאמר רבה כשם שמלוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מלוה לשרוף את התרומה שנטמאת כלומר דהאי קדש איקרי והאי קדש איקרי וקי"ל דכל טומאה דקדש בשריפה ע"כ משמע דס"ל דתרומה טמאה אסור ליתן לבהמה וזהו דעת תוס' בפ' אין לדין ותימ' דהר"ן כתב בפרק אין לדין אמתני' בהמה שמתה וכו' אלא שנטמאת אינה ראויה לכהנים דהא באכילה אסורה ובהסקה או לתתה לכלבים אסור דאין מבערין קדשים טמאין מן הפולס ביו"ט וכו' ע"כ ע"ש הרי דסובר דמותר ליתן תרומה טמא' לבהמתו והיא דעת רש"י כאן ובאין לדין וצ"ע:

(שם ע"ב בגמ') אדם עומד וכו'. כ' הר"א בפירושו למסכת דמאי פ"ז עומד אדם מע"ש ואומר מע"ש דאין יכול לתקן ודאי בשבת אבל לא יאמר אדם בחול ה"ז תרומה למחר וכגון שהן בלגין ט"י ובעי הערב שמש וכמו דאיתא במתני' שהביא א"כ. ה"ג אר"י בר' בון עומד אדם ואומר ה"ז תרומה למחר ופליג על סיפא דר"י בן אלעזר. ה"נ מתני' פליגא על ר"י ברבי אלעזר. לגין שהן ט"י וכו' וא"כ ש"מ דיכול אדם לומר אפילו בחול ה"ז תרומה למחר וקשיא לר"י ברבי אלעזר. חזר בה ר"י בר' אלעזר וה"ל נמי כר"י בר' בון. מאי כדון אמתניתין קאי דתנא היו דמאי אומר מה שאני וכו' ע"כ ודבריו תמוהים מ"ע דבחול אסור לומר כן שתהא תרומה למחר אין טעם לדבר ובדברי ר"י לא נזכר כלל מלגין ט"י ולא מזכר כשום מקום שאדם סובר כן ועוד שדחק להגיה דהקושיא אר"י בר"א וגם בתורה פירש דקאי אר"י בר"א וכאן מפורש דאר"י בר' בון קאי ועוד כיון דקאמר חזר בו ר"י בר' בון מהדא משמע דלאו מכל דבריו חזר וע"ק מאי שבירר דרך לעצמו והגיה דמאי כדון קאי אמתניתין דהיו דמאי וכו' ובירושלמי גם שם גם כאן משמע מפורש דאמילתא קמייתא קאי וגם הפירוש שפי' בו לשון הש"ס אינו סובלו כלל וכלל וכל זה גרם לו שנעלם ממנו סוגיא דהכא:

(דף פה ע"ב) וקש לאו כמפוזר הוא. כתב הרשב"א בחידושיו בד"ה תבילי קש וכו' קשיא לי כיון דראיין נ"ל הכין ומ"ש משברי זכוכית וכו' וה"נ יטלטל מיהו התבן ידראוי לבהמה שהיא מצויה וי"ל דשאני הני דסתמן להסקה קיימי וזו הי"א שאוסרתן עד שיכנים בפי' למאכל בהמה אבל שברי זכוכית שאינו עומד לדבר אחר בסתמא כיון דחזי מיהא לגעמיו' מטלטלין אותו ע"כ והנה קושית הרשב"א היא בעלמה קושיית ר' אלעזר כאן אך תירוצו תמוה לי דבבבלי במסכת ב"ב דף כ"ט ע"ב גרסינן קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות המונחים בחלון רואין כל שאלו ינטלו ויכולין התבן והגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצין ואם לאו אין חוצלים והא תבן חזי לבהמתו ומשני בסריה ופריך חזי לטינא ומשני דאית ביה קולי ופריך חזי להסקה ומשני במתונא שמעינן דסתם תבן לבהמה עומד דאס"ד סתם תבן להסקה עומד ה"ל למפרך מיד חזי להסקה אלא ודאי דלעולם אין טולין אותו להסקה אא"כ נרקב והיא ביה קולים והדרא קושית הש"ס לדוכתי' ואפשר לומר שהרשב"א מוקי למתני' בתיבני סריא ומשני תיקון כדאמר בבבלי במכלתין דף קכ"ה ע"ב ודוחק:

(שם) עושין לה מדורה. כתב הרמב"ם בפ"ב מה"ש עושין מדורה לחיה ואפילו בימות החמה מפני שהלידה קשה לחיה הרבה במקומות הקרים אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה הקיז דם ונלטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז ע"כ ותמהו עליו דגרסי' בגמרא בפרקין דף קכ"ח אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא ולא היא ל"ש חיה ול"ש חולה ל"ש בימות הגשמים ול"ש בימות החמה מדאיתמר א"ר בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונלטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז ע"כ משמע מהכא דלכל חולה מותר לעשות מדורה ואין חילוק בין חיה לחולה ועיין בהה"מ שהר"ן שדחק מאוד ליישב דבריו וכ"ל דקשיא ליה לרבנן תרתי דשמואל ל"ל כיון דסובר דלכל החולים עושין מדורה מ"ש חיה דנקט ולפמ"ש הר"ן חיה כ"ש מהקיז דם אלא ודאי דחיה אף שלא נלטננה עושין לה מדורה דמסתמא נתקררה אבל לשאר חולים דוקא אם נלטננו אבל בלא"ה לא ורואת שאין חילוק בין הקיז דם לשאר חולה כשנלטנן עושין לו מדורה אלא שהרמב"ם לישנא דש"ס נקט וזה מבואר מתוך בלשון הרמב"ם:

הדרן עלך פרק מפנין

פרק יט (דף פו ע"א) הוינן סברין מימר וכו'. בבבלי דף קל"ח ע"א גרסי' אמר רב אדא בר אהבה למעוטי ציצית לטליתו ומזוזה לפתחו דמחייב ר"א ומ"ט אמר רב יוסף לפי שאין קבוע להם זמן וכו' אמר מר לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנ"ל לר"א וכו' וכן פריך הש"ס בתר הכי סוכה מנ"ל. וכתבו תוס' בד"ה ושוין וכו' ותימא מאי לריך טעם לזה הלא משום דלא אשכחן דרבינהו קרא דכל היכא מרבינן קרא לקמן דלא גמרי מהדדי ותי' בתוס' דקשיא למה לא מייתי מסוכה דמה פרכת שכן נוהגת בלילות כבימים ציצית נמי נוהג לרבנן אפי' בלילה ע"כ והרשב"א בחידושיו הוסיף וי"ל דטעמא דקרא קא בעי ע"כ וקשה על תי' של הרשב"א הא רבנן לא דרשי טעמא דקרא א"כ מאי מקשה מ"ט ופ"כ נ"ל דלר"ש פריך ולר"ש ודאי דכלים דוחות שבת דהא כתב הרשב"א לעיל בדף ק"ו דלר"ש קיום המלוה לא חשיבא תיקון כגופו של דבר ומלאכה שלא לצורך היא וקבורת מת מלוה דחי שבת א"כ ה"ה לכל המלות מכשירים דוחין שבת דהא מתיר לחפור קבר למת וגם מה שתירלו תוס' קשה דא"כ היה לש"ס להקשות תחילה סוכה מנא ליה דהא סוכה גופה לא ידענו מ"ט דחיא שבת דניליף מינה ציצית ומזוזה ועוד איכא למפרך בבלמא סוכה חובת גברא היא שחייב לעשות סוכה משא"כ ציצית וגם מזוזה אם רולה לדור בבית עכו"ם או לישב בשדה או בבית שאין בו חיוב מזוזה פטור ממנה לכן נ"ל דהמקשה היה סובר דלר"א מכשירין דוחין שבת מדכתיב כי קדש היא לכם ולא לגבוה דר"א מתלמידי ב"ש הוה וב"ש דרשי לכם דכתיב ביום טוב לכם ולא לגבוה כמפורש בבבלי בבילה דף כ' ע"ב וס"ד ס"ל דרש ר"א לכם ולא לגבוה להיתירא לכך פריך מ"ט לא דרש כן גבי ציצית ומזוזה ומדמשני סוכה ואין זמנה קבוע אם כן ע"כ דלא דרש לכם לכך פריך גבי לולב מנ"ל:

(שם ע"ב) שאל לרבי מנא א"ל ידחה למחר. כתב הרי"ף ז"ל ליכא למיגמר מהכא עובדא דאסור לאתויי דרך גגות דאיכא למימר דהיה בענין דלא היה אפשר לאתויי דרך גגות וקרפיפות כגון דקא מפסיקי להו דרך רה"ר א"נ משום דלא ה"ל אזמל בשבת בחלירו דהא כי אר"ש לכלים ששבתו בתוכו ולא בכלים ששבתו בתוך הבית ולאו לאפוקי מדר"ש אתא אלא לאפוקי מדר"א ועוד אפילו תימא לאפוקי מדר"ש אתא לא סמכינן הלא אגמ' דילן עכ"ל ול"נ דלאפוקי מעשית חולה אתיין וכן משמע מכוגיא שלפניהם ושלאחריהם שר"י בן פזי ור"ח בר פפא לא רלו להתיר חולה וכן ר"י בר' בון מסיק עלה דהכך עובדא דחולה אסור ש"מ דאף איכהו בחולה אסרו וכן אמרו בבבלי בעירובין דף מ"ד דבחולה לדעת אסור:

(דף פו ע"א) הרי מזבח שנפל בשבת וכו'. וקשה מאי פריך הא קרא כתיב דאין בנין בית המקדש דוחה שבת כמפורש בבבלי ביבמות וה"ל ניליף מיניה דאין שום מלוה דחיא שבת ככר הקשו כן תוס' בפירקין דף קל"א ע"ב וע"ש תירוצם ועוד לר"ע כאמת אין שום מלוה דחיא שבת א"כ מפורש בקרא ותע"ג דא"א לעשות אותה מאתמול וי"ל דבנין מזבח שאני מבנין בה"מ וקשיא ליה דניליף. מעבודה בק"ו ודוחק ועיין במכילתא ר"פ ויקהל דדרים מקרא שאין בנין מזבח דוחה שבת:

(שם ע"ב) אחת למילה ואחת לפריעה אחת למילה ואחת לציצים. הכא משמע דתרוייהו מילה וכו'. כגון צילין דדרשינן מהמול ימול דמשמע דלצילין אתא ולא לפ"יעה דהמול ימול שמעינן מהמול ימול וביבמות דף ע"א ע"ב כתבו תוס' בסד"ה סוף דמשמע דבכר המעכב גוף המילה ע"כ וזה סותר לדברי הש"ס דמשמע דמתכבר יותר לרבות פריעה מצילין:

(דף פח ע"א) לא יעול אדם וכו'. הפי' השני שפי' בקונט' הוא מדברי תוס' בפ' כירה. אך לשון הברייתא לא משמע כפירושם דבבבלי קתני ובלבד שלא יביא קומקום וכו' משמע דאריכא קאי כשים שם אלונטית אבל לשון ברייתא האמור כאן מורה דלא כפי' זה:

(שם) זכר עד שיהא כולו זכר וכו'. כתבו תוס' בפרקין דף קל"ו ע"ב בד"ה דתניא וכו' דכי גמרי מערכין לחומרא כמו גבי קידוש אבל לקולא לפוטרו על ביאת מקדש בשראה לובן ואודם כאחד לא ילפינן מערכין אדרבה ילפינן ממילה לחומרא ע"כ וקשה א"כ למה פטור מראייה ה"ל למילף ממילה לתוספתא דאנדרוגינוס חייב בראיה:

מפת

(דף צ ע"א) **מעתה** נולד בס"ש וכו'. וקשה דלמא לילה הוא ואסור למול אותו דאף מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום וי"ל דס"ל דמתני' אתיא ככולי עלמא וכו' ישמעאל סובר דמילה שלא בזמנה אפילו בלילה כדאיתא לעיל פרק במה מדליקין:

(שם) **תני** וענוש כרת. כתבו תוספות בפירקין במתניתין בד"ה מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל תימא אמאי איצטריך למתני האי כיון דכבר תני כבר החופה את רוב העטרה מעכב במילה וכו' לא פרע עדיין רוב העטרה מכוסה ע"כ ול"נ דסיפא דמתני' קמ"ל דאם לא פרע ענוש כרת וברייתא לפרושי למתני' קאתי:

הדרן עלך פרק רבי אליעזר דמילה

פרק כ (שם ע"ב) **כיון** דהיא פרוסה מאתמול וכו'. מכאן נראה שאין לתלות פרוכת בשבת דהוי ליה כעשיית אהל ול"ע בב"י בסימן שט"ו:

(דף צא ע"ב) **אבל** אם ישן עליו וכו'. משמע דוקא ישן עליו אבל חישב לישן עליו לא וכ"ה בתוספ' פי"ז וקשה אמ"ש הב"ע בהג"ה סי' ש"א סעיף ח' בשם הר"ן דאם חישב לשכב עליו שרי לנענע וא"ל דע"כ בחישב עליו איירי דאל"כ פשיטא וכי גרע מהגחת כר או סדין עליו שמותר לטלטלו די"ל דשאני כר שאף בשבת יש היכר שהוא מתוקן לשכיבה משא"כ כתבן לאוד בעינן שישן עליו:

(שייך לע"א במתני') **ולא** שפין אותן. פרש"י כיד להסיר הפסול' דהו"ל בורר ע"כ וכ"כ הר"ן והטור ותימא דכפי' אמרינן לקמן בגמרא ואין שפין אותן משום דש ויפה לימדונו הרמב"ם בפי' המשנה שכתב ושפין כמו מקנחין או ממרחין כיד אבל נותן הוא לתוך הקערה והיא מתקנחת שם מאיליה ע"כ ונראה שהוא מלשון שיפה החמור במגיחות פ"ו שמשפשף החיטה בין ידו לכלי כדי שתהא נוחה להסיר קליפתה וזהו בודאי תולדה דדש כדאמרי' לעיל בפ' כלל גדול דף כ"ח ע"א בקלופה משום דש:

הדרן עלך פרק תולין וסליקא לה מסכת שבת

מראה פרק ראשון שבת הפנים

(דף א ע"א במתני') **יציאות** השבת. פירשתי בפנים הוצאות שמרשות לרשות וכו' ולכך פירושא וכו'. רצוני לומר בזה דהאי לא אתיא אלא לפירש"י שפי' במתני' כן ודעתו ז"ל לפרש דהא דקאמר רב אשי לתרץ קושית הש"ס והא יציאות קתני (והו אף למאי שכתבו התוס' שם דלא פריך אלא אמתני' דשבועות דהוו כולהו לחיובא וכו' ע"ש) וקאמר הנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי מדתנן המוציא מרשות לרשות וכו'. ורבינא קאמר מתני' נמי דיקא מדקמפרש הכנסה לאלתר ש"מ וכולמר דהא קמ"ל דהכנסה נמי הוצאה קרינן לה ונראה שזהו מוסכם לכ"ע ואף לרבא שפירש ליציאות דמתני' רשויות קתני וכ"כ התוס' בהדיא בפ"ק דשבועות (דף ה' ע"ב) ד"ה רבא אמר יש שמותקים רב אשי בתירוצא דלעיל וכו' תדע דאי בא לתרץ מי דוחקו לומר כן הא ע"כ תנא הכנסה הוצאה קרי לה מהסיפא דמ"ליא מרשות לרשות עכ"ד שם. א"כ הכליתו דלכ"ע ע"כ לומר דתנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה. אבל אין דעת בעל המאור ז"ל לפרש כן שכתב על דברי רבא וז"ל פי' אע"ג דדיקא מתני' כפירושיה דרב אשי לא איתחזי ליה לרבא הכי מדקתני יציאות ולא קתני הוצאות משום הכי איתחזי ליה לרבא דהא דקתני יציאות כמאן דאמר רשויות הוא ולעולם אין הכנסה בכלל הוצאה דהוצאה דהוה במשכן דכתיב ויצו משה ויעבירו וכו' אשכחן ליה וקרי לה אב אבל הכנסה דלא אשכחן במשכן לא חשיבא וקרי לה תולדה. והכי אמרינן בפ' הזורק ולדיוקיה דרב אשי דאמר מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי וקרי ליה הוצאה לא משמע ליה לרבא אלא לישנא קייטא הוא כמאן דאמר מרה"י לרשות הרבים תדע דהא קחשיב ליה באבות מלאכות והכנסה ליתא אלא תולדה ואף דיוקיה דרבינא נמי דדייק ממתני' דקמפרש הכנסה לאלתר לא איתחזי ליה לרבא דהכין היא סידורא דמתני' יציאות השבת שתים שהן ארבע בפנים מכיון בתחלת המלאכה היא בעקירה ועיקר חיובא ועקירת החפץ כרשות היחיד לפיכך הקדים הד' בפנים ואח"כ הד' בחוץ שהיא ר"ה וכיון דסליק מר"ה פתח ואמר העני עומד בחוץ ואח"כ אמר וב"ה בפנים ומפרש בריחא חיובא דהכוא דפתח ביה ואמטו להכי אצטריך למיתני ברישא פשט העני וכו' והכין סליק סידרא דמתני' בפיר ולא דייקי מינה כלום אלא מדקתני יציאות ולא קתני הוצאות משמע ליה לרבא דרשויות קתני כי כל רשות נקרא יציאה מפני שהיא מוצאת מכלל חברתה וה"ק רשויות שבת שתים שהן רה"י ור"ה שהן ד' חיובין הוצאה דעני והוצאה דבעה"ב והכנסה דעני והכנסה דבעל הבית הכי מפרשינן לה למתני' דשבועות דקתני דומיא דמראות נגעים דכולהו לחיוב אבל מתני' דהכא דקתני שתים שהן ד' בפנים ושתים שהן ד' בחוץ ודאי חיובי ופטורי קתני משום דעיקר שבת הוא והכי מפרשינן לה אליבא דרבא רשויות שבת שתים שהן רה"י ור"ה שהן ד' דינים לאותו העומד בפנים והוא בעה"ב שנים הם לחיוב ושנים הם לפטור הוצאה והכנסה לחיוב והוצאה והכנסה לפטור וכן עתה מפרש לאותו העומד בחוץ והוא העני שתים רשויות בד' דינים שנים מהן לחיוב ושנים מהן לפטור עכ"ל בעל המאור ז"ל. הנה מה שכתוב דהכנסה לא אשכחן דהוה במשכן ר"ל דהיינו הכנסה דבעה"ב כדכתבו התוס' בזה בריש מכלתין ד"ה פשט ב"ה וכו' דהא דקאמר בפ' במה טומנין שם העלו הקרשים מקרקע לעגלה אף אהם אל תכניסו מר"ה לרה"י היינו הכנסה דעני דמסתמא בקרקע הו עומדין שהוא ר"ה אבל הכנסה דבעה"ב אותה לא היה במשכן ולהא הוא דאיצטריך הכא דקאמר בפרק הזורק דמה לי אפוקי מה לי עיולי. ובחיבורי הנקרא בשם מים חיים והוא על ביאור שבת ועירובין בגפ"ת ובפוסקים הארכתי בחידושים שם מענין זה ותוכן הדבר דלדעת התוס' דהוצאה מהילאה לא גמרינן הואיל ומלאכה גרועה היא ולהכי נמי איצטריך תרי קראי בהוצאה ויצאו העם מהבית וקרא דאל יצא כדמשמע בספ"ק דעירובין דדריש מיניה להוצאה וחד לעני וחד לעשיר. וא"כ הה"ד נמי להכנסה דהואיל ומלאכה גרועה היא לא הוה ילפינן הכנסה מהכנסה והספרא ביניהם הוא זה דהוצאה אע"ג דהוה במשכן איצטריך נמי לקרא דכתיבא ביה מהאי טעמא כדפירשו בריש הזורק והואיל וכתיבא והוה במשכן הלכך קרי ליה אב והכנסה נמי דהוה במשכן וקרי לה תולדה משום דלא כתיבא בהדיא ומיהת איצטריך לעברה משום הכנסה דב"ה דהכנסה מהכנסה לא הוה ילפינן אי לאו דאיכא סברא ומה דביימו התוס' כאן בדבריהם וא"ת כיון דאיכא סברא אמאי איצטריך במה טומנין למימר דהכנסה היתה במשכן וכו' כתבתי שם בחידושים שלי לפרש ביאור דבריהם ועולין כן בדרך אחד עם מה שכתבו בריש פ' הזורק ואין כאן מקומו ומיהו כל זה דוקא אליבא דביעת הש"ס בריש הזורק דקאמר בהדיא מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה וכך הוא דעת בעל המאור לפי פירושו אליבא דרבא. ובזאת נאמר דכל זה הוא אליבא דר' יוחנן בריש הזורק דאיהו מרה דבמתנית' דהתם. וכן אליבא דרבא לפי פירושו של בעל המאור דאיהו הוא דלא חשיב להכנסה לאב מש"ה דאין הכנסה בכלל הוצאה לא בקרא ולא במאי דבכלל גדול המוציא מרשות לרשות אלא מגיד הסברא בעלמא הוא דילפינן להכנסה ולהכך לא קרי לה אלא תולדה אבל אליבא דרב אשי דבמעתין וכן לרב אשי גופיה דבספ"ק דעירובין דקאמר מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב וכדפירש"י ז"ל דאין כאן לבון הוצאת מבוי (ומ"ש התוס' שם לשיטתייהו הוא דאולי דס"ל דתרי קראי איצטריך חד לעני וחד לעשיר דלא גמרינן חד מאידך). א"כ הרי לפניך דלרב אשי לא מצינו אלא דרשה דחד קרא על הוצאה ויצאו העם מהבית. וממילא ש"מ דגם הכנסה בכללא דהאי קרא גופיה וכדאשכחן בהאי תלמודא בהדיא דקאמר לקמן בהלכה ר' חזקיה בשם ר' אילא אפי' הכנסה את שמע מינה כהם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברין כך נמנעו הגזברין מלקבל מידן ולהכניס ללשכה (ועיין לקמן ד"ה אפי' הכנסה וכו' מה שכתבתי בזה) והבנו מזה לידע ולהבין דברי רב אשי דבמעתין דקאמר תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה וכלומר דתנא אקרא הוא דסמיך דכמו דילפינן חדא הוצאה מהוצאה דאידך דהרי אליבא דרב אשי לית לן אלא חדא קרא בהוצאה וכדאמרן וילפינן הוצאה דעני מהוצאה דבעל הבית דמאי שנא ה"ס נמי לענין הכנסה דבכלל הוצאה היא במשמעות הכתוב ובדעת דהאי ב"ס נמי כתנא קרי לה נמי הוצאה כדתנן המוציא מרשות לרשות מי לא עסקינן וכו' וכן הוא דעת רבינא והוסיף בדיוקא דמתני' דידן דנמי דיקא כוותיה דרב אשי וכטעמים דהואיל דלית לן אלא חדא קרא בהוצאה ועל כרחך דגמרינן חדא הוצאה מאידך ואע"ג דמלאכה גרועה היא מ"מ הואיל דגלי רחמנא גלי א"כ ה"ה להכנסה דגמרינן נמי ממשמעות הכתוב וכדאמרן. וראיתי להרשב"א ז"ל שכתב בחידושיו בשם הר"מ ז"ל שהיה אומר שאין שני מקראות לעני ולעשיר כו' וכתב בשם הרמב"ן ז"ל דלדעת זו קרא דאל יצא לרבנן דאמרי אין תחומין מדאורייתא י"ל דלאזהרת יוצא במן כו' דאתא עכ"ל ויש להפליא דאין שום אחד מגדולי המפרשים מביא להא דרב אשי בעירובין דמבואר בהדיא דלדידיה ליכא אלא חד קרא באופן שזכינו מזה דדעת רב אשי ורבינא כדעתא דהאי ש"ס דאפי' הכנסה את ש"מ מקרא גופה דויכלא העם מהביא ומהאי גופיה שמעינן ממילא דלדעת האי ש"ס וכן לדעת רב אשי ורבינא דבמעתא דבבלי קרינן להכנסה ג"כ אב כמו להוצאה דהא מהאי קרא גופיה לתרווייהו הוא דשמעינן וא"כ תרווייהו כתיבי וכן נמי תרווייהו במשכן הוא דהוו ואף למאי שכתבו התוס' דהכנסה דב"ה לא הוה במשכן מ"מ ילפינן הכנסה מהכנסה כמו דעל כרחך ילפינן הוצאה מהוצאה דהא אליבא דרב אשי לית לן אלא האי קרא חדא. והאר שבררנו נזה תדע דאף דלכאורה לא מצינו נ"מ לדינא בין דעת ר' יוחנן דריש הזורק וכן לדעת רבא לפי פירושו של בעל המאור ובין דעת רב אשי ורבינא דבמעתין דלכ"ע חיובי מחייב על הוצאה ועל הכנסה אלא דמר קרי להכנסה בשם תולדה ומר קרי לה בשם אב למאי דאמרן ואין כאן אלא שינוי לבון מ"מ כי דייקינן טובא אשכחן נ"מ רבתי לדינא הוא דאיכא בינייהו כדבעינן למימר לקמן והכינו ג"כ מזה להבין ולידע דעת הקדושה של הרמב"ם ז"ל מה שמלמדנו בלשונו הזך והטהור דפ' י"ב מהלכות שבת הה"ח כתב וז"ל הוצאה והכנסה מרשות לרשות מאבות מלאכות הוא ואע"פ שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה רבינו נאמרו הרי הוא אומר בתורה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא הא למדת שהשבאה מלאכה קורא אותה. ולכאורה יש לתמוה על לשונו דהא בסוגיא דריש הזורק אמר בהדיא הוצאה אב והכנסה תולדה. והלח"מ כתב על זה דמדאין ביניהן אלא שינוי השם בלבד לא הקפיד בזה לקרותה להכנסה לאב עכ"ל וזהו כטעם בריך חלמות דאם אין לנו נ"מ לדינא מ"מ שינה הוא ז"ל מלישנא דהש"ס ולא כן הדברים שנאמרו למשה כ"א שני דברים שמענו מלשון של זהורית של לשונו ז"ל. חדא הא דאמרן בפירושא דשמעתתא דילן שזכינו להבין דדעת רב אשי ורבינא לא כדעת ר' יוחנן וכהאי סוגיא דריש הזורק דאליביה הוצאה כל בסוגיא דמדייק הש"ס הוצאה גופה היכא כתיבא א"ל ר' יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וכו' אשכחן הוצאה הכנסה מנא לן סברא היא וכו' ולפי פירושו של בעל המאור דעת רבא כדעת ר' יוחנן כאשר נתבאר ובשתא ממילא רווח לן לישנא דהרמב"ם דנקט בלשונו כדעת רב אשי ורבינא דאיהו בתראי נגד ר' יוחנן ורבא ולרב אשי ורבינא קרינן להכנסה אב כמו להוצאה כמבואר. ואידך דשמעינן דנ"מ גדולה לדינא איכא אי המדינן דהכנסה ג"כ נלמדת ממשמעות הכתוב או לא ובתחלה אומר אני מה שהצלתי לבאר בחיבורי הנזכר מחידושי שבת ועירובין שלי דנ"מ לענין התראה אי קרינן להכנסה אב או תולדה דמבואר הוא כמאי דמפלפלין התוס' בפ' כלל גדול דף עג ע"ב ד"ה משום זורע שכתבו אין להוכיח מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב דהא לא קאמר דצריך להתרותו משום זורע אלא דאם התרה בו משום זורע חייב אבל בריש פ' תולין משמע קצת דצריך להתרות אתולדה משום אב דקאמר מכמר משום מאי מתרינן ביה וכו' וגם זה יש לדחות דהכי פירושו משום מאי מתרינן ביה שיהא חייב רבה אמר משום בורר אבל אם התרו בו משום מרקד פטור כיון דמתרהו משום דבר שאינו דומה לו הוא סבר שהוא מלקיג בו ופטור אבל אם התרה בו סתם אל תבשל חייב וכו' ע"ש ותרהו דמה שדחו שם להאי דלכאורה משמע מריש ב"ק דהו"ל להתרות אתולדה משום אב מיהו מדברי הש בריש פ' הזורק משמע דתפסו בברא זו לאמת שכתבו בד"ה ובר"פ

כוי מצי למימר דנ"מ לענין התראה וכו' וכך נראה מתירוצים הכי בריש ב"ק ועיד י"ל שזהו שמתרן כך דסוף במשכן קרי ליה אב וצריך להתרות התולדה בשמה ועיד דנוטע ומבשל וכו' ולא נצריך בזה דברי דאף למאי שהחליטו בהזורק ובריש ב"ק לסברא זו איכא למימר דכל זה אליבא דר"ח היא דוקא והואיל ולא קיי"ל כוותיה בעיקרא דמילתא דמחייב אתולדה במקום אב לא קיי"ל נמי בהא כוותיה לענין התראה להתולדה בשם האב דוקא מיהו האי מילתא נקטינן מדבריהם דריש ב"ק דאותן מלאכות שנקראו אבות אלא שלא נמנו במשנה משום דבכלל אבות אחרים שדומין ממש להם כגון נוטע ומבשל והמבריך ומרכיב וכן הזומר לדעת הרמב"ם בריש פ"ח ודאי באלו לית דין ולית דיין שאם התרו בו משום המלאכה בעצמה שהוא חייב וזה פשוט. וכממדי לידע דעת הרמב"ם בענין אם צריך להתרו' על התולד' בשם האב או אף אם התרה בו משום המלאכה עצמה. ג"כ חייב. והנה ראיתי דלכאורה הדבר שקול הוא לידע כוונת דעתו ז"ל בענין זה דבהדיא לא מצינו זה בדבריו ז"ל אלא דמדבריו בדין המעמר בפ"ח בהל' י"ח. וכן בפכ"א בהלכה י"ז שכתב על המעמר שזה הוא תולדת בורר או תולדת מרקד כי הוא ז"ל תפס לדברי רב' ולדברי ר"ז דפ' תולין לשניהם לאמת ומשום דכמו דמסתברא מילתא דמר מסתברא נמי מילתא דאידך כדקאמרי התם עמא דידי מסתבר וכו' ומרהטת לשונו היה נראה דדעתו דצריך להתרות על התולדה בשם האב דלכוונה זו כתב דתולדת שתיהן היא ואם התרו בו משום זה או משום זה חייב אך די"ש לדחות דלא כתב כן אלא דתולדת שתיהן היא וג"מ דאם עשה מלאכת בורר ומלאכת מרקד יאמר בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת כדין אב ותולדה דידיה בהעלם אחד א"כ שאם התרו בו משום זה או משום זה חייב וכעין שכתבו התוס' גבי משום זורע כדלעיל אבל לא היה דעתו דצריך להתרות אתולדה בשם האב בדוקא דאם היתה כוונתו לכך בענין ההתראה לא הוה שתק מלבאר בפירוש לדעתו. ועוד דנראה מדבריו בפ"ז בהל' ז' בהיפך מזה שכתב שם אחד העושה אב מאבות מלאכות או תולדה מן התולדות במזיד חייב כרת וכו' א"כ מה הפרש יש בין האבות והתולדות אין ביניהן הפרש אלא לענין הקרבן בלבד שהעושה בשוגג אם עשה אבות הרבה בהעלם א' חייב חטאת אחת על כל אב ואב ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם א' אינו חייב אלא חטאת אחת. ואם כך הוא דדעתו ז"ל דצריך להתרות על התולדה בשם האב א"כ מצינו נ"מ אף במזיד לענין התראה. ואף דלזה ג"כ יש לדחות דאפשר דלענין חיוב מיתה קאמר דאין הפרש ביניהן דחייב מיתה על התולדה כמו על האב ולענין הקרבן יש חילוק חטאות ביניהן מ"מ הרי כבר אמרנו דאם היה דעתו בענין התראה כמשמעות דברי התוס' בפרק הזורק ודריש ב"ק היה מבאר דבריו להדיא. וכל זה כתבתי בחיבורי שם דרך אגב דהא היה דעת הרמב"ם כדעת התוס' הנזכר היה אפשר לומר דהאי נ"מ איכא דהאי קרינן להכנסה אב א"כ אף דנימא דבעלמא צריך להתרות אתולדה משום האב בהכנסה מיהת דדמיא ממש להוצאה אם התרו בו משום הכנסה והוא אב כעין הילוך חייב דהוי כעין נוטע ומבשל והדומין שהן בכלל האבות שנייכין להם. וכמותן דנמנו במשנה דבאלו ודאי אם התרו בו משום עצמן חייב כדביימו התוס' בריש ב"ק ואב דאינה נקראת אלא תולדה א"כ דינה כשאר תולדות החטאת דצריך להתרות עליהן בשם אביהן. אמנם כל זה הוא דרך פלפול בעלמא ולא נצריך בזה דודאי אין דעת הרמב"ם אלא כדעת התוס' דפ' כלל גדול דאי"צ להתרות על שום תולדה בשם האב וכן דעת ר"ת ז"ל כדכתבו שם. ואי אשכחן נ"מ לדינא אם הכנסה תולדה היא בהאי סוגיא דריש פ' הזורק וכר' יוחנן או דאב קרינן לה כדעת ר' חזקיה דהכא וכדעת רב אשי ורבינא דבמעתין למאי שנתבאר האי נ"מ הוא דהיכא לענין הוראות ב"ד דמבואר הוא במתני' בפ"ק דהוריות דאין חייבין אא"כ הורו בדבר שאין מסורת בהורה ואין צדוקין מודים בו. ואמרינן בגמרא שם דף ד' דגרים הוצאה הא כתיבה לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת דאמרי' הוצאה היא דאסיר הכנסה מותר והכ"ת דאמ' הוצאה והכנסה הוא דאסורה מושיט וזורק שרי. וביארתי בחבורי במראה הפנים שם בהלכה ג' דהני שנויי פליגי בפלוגתא דאמוראי דהכא בהסוגיא דלחד מ"ד לא שמענו מקרא דמשה אלא הוצאה לחודה והכנסה סברא הוא כדאמרינן בהזורק שם ולר' חזקיה בשם ר' אילא דהכא אף הכנסה ש"מ מהאי קרא כמבואר לקמן בהסוגיא כמאי הוא דפליגי והרי לך נ"מ גדולה דאם הכנסה נלמדת מהכתוב כמו הוצאה א"כ ע"כ דאינם חייבים על הוראתה בטעות אלא דוקא אם טעו במושיט וזורק דלא כתיבי וכשנויא בתרא דהוריות. ולשנויא קמא תמרינן דס"ל כהאי מ"ד דריש הזורק דהכנסה לא כתיבא כמו מושיט וזורק וחכינו לביאור דבר זה והא דמייתי התם בהוריות קרא דירמיה כבר ביארתי שם וכן בענין שכתבו התוס' בריש הזורק בא"ה מהך תלמודא נגי' ר"ת דלא גרים וממאי דבשבת כוה וכו' כתבתי בחיבורי בריש מס' שבועות דאין להכרית לזה מהכא דמסקינא הש"ס דהכא דאף הכנסה מהכתוב היא כמו הוצאה. והתם הא קאמר הכנסה מנלן וכו' וע"ש. ואין נכפול בדברי' וגם מה שביארתי שם לדעת הרמב"ם בריש פי"ד מהל' שגגות בענין זה. וכתבתי דדבריו הולכין כעין האי סוגיא דריש הזורק אמנם עיקר הדבר כך הוא דעתו ז"ל דהחליט כרב אשי וכשיטת הש"ס דהכא שהרי כתב וסתם אבל אם טעו והורו ואמרו המוציא מרשות לרשות הוא בחייב וכו' וא"כ כוונתו לכלול דגם על טעות הכנסה נמי אינה הורייה להתחייב בה ובהאי שנוייא בתרא דהתם דלאו לאהי מ"ד דתרווייהו כתיבי וכללו ובקרא דירמיה יותר מפורש לשתיהן ובהאי דר' חזקיה בשם ר' אחא כהסוגיא. ואין לפלפל בענין שהביא הרמב"ם שם קרא דאל יצא. וכבר ביארנו דדעתו לפסוק כרב אשי דספ"ק דעירובין דלית ליה להאי דרשא דוה ודאי פלפול של חנם הוא שהרי לא הביא זה אלא לענין אם טעו ב"ד ואמרו כך דהואיל דלא נמצא אלא ליווי דהוצאה והכנסה בהאי קרא א"כ מושיט וזורק מותר. וכלו' דמתוך כך באה טעות ההוראה להם וזה אין צריך לפנים. והרי כבר מבואר מדבריו בפי' י"ב מהל' שבת שהבאתי לעיל דלא הביא אלא קרא דויכלא העם מהביא וסיים הא למדת שהשבאה מלאכה קורא אותה ובלשון הבאה כולל לשתיהן להוצאה ולהכנסה כמבואר מריש דבריו ודי בזה ואין להאריך יותר במקום אחד ועיין לקמן בד"ה אפילו הכנסה מה שנתבאר עוד מענין דרבא ורב אשי בשמעתין בס"ד:

(שם) **פשט** העני את ידו לפנים. כתב הר"ב ובתוכה קופה או הסל וכו'. האי מילתא ליתא בגל לפי המסקנא בגמרא דהא אתקיף עלה ר' אבהו מי קתני שהסקל שבידו והא ידו קתני. והתי"ט העיר בזה בענין מ"ש נמלוה הכלה בסביבה ולא העיר כלום בענין הקופה והסל וכן במ"ש הר"ב או שנטל מתוכה והוציא החפץ והניח בר"ה לזה ראה בדברי רש"י ז"ל במתני' כן ועל רש"י לק"מ שכן דרכו ברוב המקומות לפרש במתני' שלא לפי המסקנא אבל הר"ב בתופס פירושו לפי המסקנא וכמ"ש בעצמו ואע"ג דבעינן וכו' אמרינן בש"ס דידו של אדם חשובה כד' על ד' א"כ לא היה לו לכתוב והניח הר"ב אלא כדפרישית בפנים וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפי"ג מהל' שבת בהלכה ב' ידו של אדם חשובה לו וכו' ואע"פ שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו הואיל והוא בידו הרי הוא כמונח בארץ. ובענין מה שהביא הה"מ שם בשם הרשב"א ז"ל שלמד מירושלמי שאין חיוב בב"ה אלא כשידו של עני תוך שברה לר"ה. עיין לקמן ד"ה והוא שתהא ידו של עני בתוך שברה לקרקע מה שיתבאר בענין זה והכוונה ממני בס"ד:

(שם בגמ') **מהו** שתים שהן ארבע וכו'. התוס' בפ"ק דשבועות דף ה' אחר שהביאו בד"ה שתים שהן ד' בפנים לפירש"י דכאן שתים הוצאה והכנסה דחיוב וכו' ולפי' הריב"א שתים הוצאה דחיוב והוצאה דפטור וכו' כתבו והירושלמי בעיא אי איכא לפרושי מתני' כפירש"י או כריב"א. והנה לפניך הביאור בפנים דפירושא קמא הוא פירש"י ופירושא בתרא הוא פי' הריב"א וכבר כתבתי בריש פ"ק דשבועות דאפשר לפרש והא דקאמר או ארבע לחיוב כהאי שכתבו התוס' שם ועוד יש לפרש דשתים שהן ד' בפנים היינו חיוב שמביא קרבן עליהם בפנים בעזרה והיינו ב' הוצאות וב' הכנסות ושתים שהן ד' בחוץ היינו פטור ולפירוש הזה משייב ביותר פשיטות ארבע לחיוב ממש וארבע לפטור ממש אלא דממאי דפשיט הש"ס נראה דבפיר פפי מתפרשא להא כפירושי בפנים ומסיק הש"ס לפרש כפי' הריב"א וכן בהא דלקמן דקאמר לא אתינן מיתני אלא פטור שהוא כנגד חיוב שמביא. התוס' בריש מכלתין דף ג' ע"א גבי פטורי דאתי לידי חיוב חטאת להכריח מכאן כפי' הריב"א. גם בענין זה דמשמע דה"פ דפשיטות יד לרשות אחרת הוא דקחשיב דהא כנגד חיוב קאמר והיינו כמו הענין דנקט בחיובא דריב"א. והיה אפשר לפרש גם לפי הענין פירושא דרש"י דעקירות הוא דקחשיב והיינו כנגד חיוב שיכול לבא לגד חיוב. אלא שכבר הכריחו התוס' בלאו הכי מכמה הוכחות כפי' הריב"א וע"ש ואין להאריך בזה:

(שם ע"ב) **עני** ועשיר אחד כן ומנאו אותן חכמים שנים. הרשב"א ז"ל בחידושיו הביא בשם ר"ת ז"ל שכתב לראי' מכאן לדברי הר"מ שהבאתי לעיל בדבור הא דכתב מסברא דנפשיה שאין שני מקראות להוצאות דעני ודעשיר דהיינו דאמר ר' יוסי הכא עני ועשיר אחד הן דהילאת שניהם ממקרא אחד נפקא ואפ"ה מנאו אותן שנים לפי שהן הוצאות מחלוקות עכ"ל. ולפי דנראתי לזה בפנים יותר בפשיטות מתפרשא ואתיא שפיר להאי שיטתא דתרי קראי כתיבי בהוצאה והאין מכאן ראיה מוכרחת למימר שאין שני מקראות להוצאה. אבל כבר ביארתי לעיל דהאי מוכרחת אליבא דרב אשי היא. למאי דקאמר איהו גופיה בספ"ק דעירובין מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב וכדפירש"י ז"ל שם ואיסתמים להו לכל גדולי המפרשים להא דרב אשי בעירובין. ומזה נלמד דרב אשי כ"ל כמ"ד הכא לקמן דהכנסה נמי ש"מ מהאי קרא דשמעינן הוצאה מיניה דלדידיה על כרחך לומר דהוצאה מהוצאה ילפינן ולא כשיטת התוס' וה"ה דהכנסה מהכנסה ילפינן דנקרא דמשמע מיניה נמי הכנסה לפי האי מ"ד דכשם שנמנעו מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברין כך נמנעו הגזברים מלקבל מידם ולהכניסן ללשכה לא משמע אלא הכנסה דעני שהרי הגזברין כמתנים.

ליה הוא ר"ה היו עומדין. והו כענין שכתבו התוס' למימר לבתים גבי הביא דהם העלו הקרשים וכו' אלא דאנן אליבא דרב אשי ואליבא דהאי מ"ד דגם ההכנסה נפקא מהאי קרא הוא דאמרינן. וההכנסה דעני הוא דמשמע מהאי קרא וילפינן הכנסה דב"ה מהכנסה דעני דמאי שנא. ובפ"ר קרינן נמי להכנסה אב וכפי שנתבאר הכל לעיל. ובענין קריית אב גם להכנסה הביא הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל בענין שדקדק על הא דקאמר רב אשי לתרץ לדרב פפא תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי מדתנן המוציא מרשות לרשות וכו' דאם איתא דאף המוציא מרה"י לרה"ר קאמר אמאי תני לה במתני' הא לא תני התם אלא אבות אבל תולדות לא תני התם כלל והכנסה תולדות היא כדאמרינן בריש הזורק. וכתב הרמב"ן לתרץ לזה דרב פפא לית ליה דהכנסה תולדה אלא הכנסה כיציאה גמורה ושניהם אב אחת ומלאכה אחת ולפיכך מני לה התם ולא מני לה אלא כחדא וא"ת הכנסה דאיקרי אב מנלן י"ל דנפקא ליה מהביאה דאמרינן בפ' במה טומנין הם העלו הקרשים וכו' עכ"ל וטפי ניחא לן למאי שנתבאר דלרב אשי גופיה שמעינן בהדיא דלית ליה אלא חדא קרא דויכלא העם מהביא ותרתי ש"מ דהוצאה והכנסה בכלל ההבאה הן וכהאי מ"ד דהכא וכן מבואר הוא מדקדוק לשונו של הרמב"ם ז"ל כמבואר לעיל ויתבאר עוד לקמן בד"ה אפילו הכנסה את ש"מ ובענין הא דקאמר הש"ס יציאות השבת אין הכנסה בכלל וכו' פירשתי בריש שבועות קלא בענין אחר ולפי' גי' הש"ס ועוד מן הדא דמר ר' יסא וכו' הכל גי' דהכא עיקרית נשמעינה מן הדא וכו' וכמבואר בפנים:

(שם) **הכנים** חלי גרוגרות וכו'. עיין לקמן ד"ה מה דאמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי:

(שם) **אפילו** הכנסה את שמע מינה. טעמא דהך פלוגתא דהני מ"ד בענין ילפותא דקרא אי גמרינן מיניה הוצאה לחוד כהאי דקאמר ר' שמואל בשם ר' יוחנן או כהאי דר' חזקיה דאפי' הכנסה את שמע מינה ביארתי בפ"ק דהוריות בהלכה ג' בד"ה ואתיא כמ"ד הוצאה והכנסה אחת היא דהאי מ"ד קמא ס"ל דהציווי לא היה אלא על הוצאה מבתיהן וכשנמנעו העם מלהביא ממילא לא היו הגזברין מכניסין וא"כ לא מצי למילף הכנסה מהאי קרא ור' חזקיה ס"ל דאף הכנסה בכלל הציווי היתה וכלומר שאף אם יביאו העם ימנעו הגזברים מלקבל מידם ולהכניסן ועוד דאף דתימר דהאי לא שמעינן בהדיא להכנסה מהאי קרא דאיכא למימר כסברת ר' שמואל בשם ר' יוחנן דממניעת הגזברים מלקבל לא ילפינן מידי לפי שמאחר שנזהרים העם מלהביא מה יהיו מקבלין אכתי שמעינן לה מהאי קרא דירמיה שאי אתה מוצא בהכתוב שם אלא מענין מלאכת משא ואייתר ליה האי וכל מלאכה לא תעשו אלא לרבות הכנסה. והיינו דמסיק ר' חזקיה ויליף בדר בשם ר' אחא מקרא דירמיה כדקאמר שמע כולהון מן הדין קריא. כלומר דאף את"ל דמקרא דויכלא העם מהביא ליכא למשמע כל כך להכנסה א"כ נדרוש לכלהו להוצאה ולהכנסה כדר' אחא מקרא דירמיה. וממילא נימא נמי דקרא דירמיה גלי לן דהא דכתיב בתורה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה דעל תרווייהו היתה ההזהרה על הוצאה ועל הכנסה. איך שיהיה הא מיהת שפיר שמעינן דלר' חזקיה אף הכנסה מפורשת בכתוב כמו הוצאה והוי דבר שהצדוקין מודין בו וכדאמרינן בהוריות שם דלהאי מ"ד אם הורו ב"ד לומר דהוצאה אסורה והכנסה מותרת דלאו הוראה היא להתחייב קרבן עליה. וכמו שביארתי מזה לעיל דלרב אשי ולרבינא דאית להו דטעמא דהתנא קרי להכנסה הוצאה משום דאף לדידהו כהאי דר' חזקיה דהכא סבירא להו דאף הכנסה מפורשת בתורה ותנא דמתני' אקרא הוא דסמיך ולפיכך שונה נמי להכנסה בכלל הוצאה. ולהני מ"ד קרינן להכנסה אב כמו להוצאה ופליגי אהא דריש פ' הזורק דכולא סוגיא דהתם אליבא דר' יוחנן דהתם אזלא כמו שביארתי הכל לעיל בדבור הא' והנ"מ לדינא דאיכא בינייהו. והוסיף עוד לומר כאן דלמאי שהבאתי לעיל לפירושא דבעל המאור בהא דקאמר רבא רשויות קתני שכתב לא אתחזי ליה לרבא דיוקיה דרב אשי לדרבינא. ועיקר מה שהביאו לי לומר כן משום דלרבא ליבנא דיציאות קשיא ליה אמאי לא תני הוצאות וכו' כדלעיל וכתבתי דלפ"ז רבא כר' יוחנן דריש הזורק ס"ל כמשמעות דבריו של בעל המאור ורב אשי ורבינא פליגי דס"ל כר' חזקיה דהכא והכנסה אב כמו הוצאה וכמבואר. ומיהו אכתי איכא למידק דאם הכל כפי פירושו של בעל המאור דלרבא הכנסה תולדה היא וא"כ ע"כ דצריכין לסברת התו' אליבא דרבא כמו לר' יוחנן דהזורק. וזה דהוצאה קרינן לה אב משום דכתיבא והוה במשכן והכנסה דקרינן תולדה אע"ג דהוה נמי במשכן משום דלא כתיבא הוא ואנן לבעי תרתי צריכי דכתיבא ודהוה במשכן מפני שמלאכה גרועה היא והא דאיצטריך לסברא גבי הכנסה הרי לגבה נהא דהוה במשכן לחוד סגי ולמיקרי לה תולדה היינו מש"ס דהכנסה במשכן לא הוה אלא הכנסה דעני והכנסה מהכנסה לא ילפינן הי נהו דאיכא סברא ורחיה לזה מדאיצטריך תרי קראי להוצאה כמבואר. ומוכרח לכל זה מדברי התו' דריש מכלתין. והשתא הוה קשיא לן על העיקר דיוקא דפירושא דבעל המאור דמכיון שכן הוא דרבא כר' יוחנן ס"ל דהכנסה תולדה היא מנא ליה לרבא למידק להאי פירושא דרשויות קתני דהאי מליבנא דיציאות דילמא תנא ליבנא דקרא נקט דכתיב אל יצא ודריש להוצאה מיניה דהא להאי שיטתא על כרחך דאשכחן דתרי קראי כתיבי וכדכתבו התוס' באמת כן לתרץ להאי ליבנא דיציאות מהאי טעמא ואתי שפיר לפי שיטתם. והשתא אם קאמר דפירושא דרבא והכרח דיוקיה נמי כהאי סוגיא דהזורק. וכהאי שיטתא אזלא וכדעתו של בעל המאור א"כ נפל עיקר היסוד של הבנין בדבריו לפרש אליבא דרבא כן ודלא ס"ל לכל הני דיוקיה דרב אשי ודרבינא והא על רבא גופיה קשיא מנא ליה למידק מליבנא דיציאות דתנא רשויות קתני דילמא משום דאשכחן דתרי קראי כתיבי ותנא ליבנא דקרא נקט. אשר על כן נראה לי דלא כן הדבר דרבא פליגי אהא דרב אשי ורבינא אלא בכולא מילתא כוותיהו ס"ל דלמאי שביארנו דודאי לרב אשי גופיה על כרחך דלית ליה אלא דרשת חד קרא בהוצאה. וכן ס"ל נמי דהכנסה אב כמו שביארנו אליבא דרב אשי ורבינא דכר' חזקיה דהכא ס"ל כן נמי נימא אליבא דרבא דפליג נמי אהאי סוגיא דריש הזורק דלא אזלא אלא אליבא דר' יוחנן בלחוד. ורבא לא אתי אלא לשנויי ליבנא דיציאות משום דלשיטת רב אשי ורבינא דלית להו אלא דרשת קרא דויכלא העם מהביא קשיא ליבנא דיציאות. וטפי הוה ניחא למתני הוצאות ונכלל נמי הכנסה דהרי ת"ק דר' יבי דהכנסה הוצאה קרי לה ולא יציאה והלכך מפרש לה רשויות קתני. ושתים שהן ד' נפרש אליבא דרבא כדפי' התוס' וכן רצה בעל המאור להסכים לפי' התוס' בענין פי' דשתים שהן ד' אליבא דרבא. והנה מבואר לפניך דגם רבא ס"ל כרב אשי ורבינא בענין דין דהכנסה וקריית שמה וזה דלא כבעל המאור. ומעתה נתחזקו דברי הרמב"ם וכוונתו בהא דנקט בלשונו דהכנסה אב כמו הוצאה דהשתא האי מילתא אזלא כרב אשי וכרבינא וכרבא. וסידור דברי רבא אחר דברי רב אשי ורבינא אע"פ שהיה קודם זה ודאי לק"מ דע"כ דאתינן בהא למאי שכתבו התוס' בריש שבועות דהש"ס קבעה כאן ורבא ליבנא דיציאות מתרץ. וזה פשוט לכ"ע אלא דהכא קחזינן לן למימר דמה שהסבירו לרבא כן משום דדעתו היה כעיקרא דמילתא כהאי דרב אשי דקרא דאל יצא לא דרשינן להוצאה וכמבואר הכל בס"ד:

(דף ב ע"א) **מה** דאמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי דתני וכו'. האי תוספתא הובאה בבבלי מכלתין דף פ' ע"א וקאמר רבה עלה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפי' כרמלית אבל פיסלא לא ורבא אמר אפי' פיסלא. ופסק הרמב"ם בפי"ח מה"ש בהל' כ"ד כר' יוסי וכתב הה"מ משום דהנך אמוראי מפרשי אליביה ופסק כרבה שכתב אם יש רשות שחייבין עליה או הוי כשתי רשויות משום דאביי ורבא תלמידיו הוו. וזהו כדעת הרי"ף והרמב"ם בכל מקום דהלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך אבל אין הלכה כוותייהו נגד רבותייהו וזה דלא כהרא"ש בפ' שנים אוחזין בשמעתתא דמלוה בע"ח דר"ל אף נגד רבותייהו וזכרתי מזה שם ובכמה מקומות שוס נגד דברי הרא"ש בעצמו בפ' עושין פסין ע"ש. ובמעינן מיהת מסבא דהאי דר' יוחנן לאו אליבא דהלכתא היא:

(שם) **שאם** הוציא כגרוגרת בפתח זה וכו'. מפשיטות דברי הש"ס כאן משמע דס"ל כהאי דר"א בכריתות פ"ג דף ט"ו ע"א דאמר התם אליביה קצר כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת בהעלם אחד חייב שתים. אבל לא קיי"ל הכי דכל בהעלם אחד ומלאכה אחת או מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת. ובלאו הכי נראה דהאי דהכא דלאו כהלכתא היא דהא מהאי טעמא מדחי להא דר' אילא וקאמר אף רבי יוסי מודה בפתוחין לפלטיא אחת וכו' ומשמע דאם לשתי פלטיות הוו שתי רשויות ור' יוסי אפי' כאין הפסק רה"י ביניהן. וכבר הכריעו הרבה בבבלי כמוזכר בדבור דלעיל. ואפשר לומר דשתי פלטיות דקאמר להו שכן כגאם אלא אחת מרוח זה ואחת מרוח זה שכנגדו. וא"כ הרי רה"י ביניהן וזהו ממש כרבה:

(שם) **רבי** זעירא בעי עד שיטול על מנת להניח וכו'. ובבבלי פרקין דף ה' גרים בפשיטות אמר ר' יוחנן המעביר חפץ מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה מתחלה לכך והכי קי"ל ועיין בדבור דלקמן:

(שם ע"ב) **דתני** הוציא חצי גרוגרות והניחה וכו'. בתוספתא ל"ג לר' יוסי כלל אלא ה"ג שם הוציא חצי גרוגרת ונתנו בתוך ד' אמות וחזר והוציא כחצי גרוגרת ונתנו בתוך ד' אמות האחרות. אם העבירן דרך עליו חייב ואם לאו פטור. וזהו כגי' דהכא אליבא דר' יוסי דהא משמע למאי דמסיק אליבא דר' יוסי דאם נתנו בתוך ד' אמות לראשונה לעולם חייב. ואם חוץ לד' אמות אם העבירו דרך עליה חייב. וא"כ האי סתמא דתוספתא כגי' דהכא אליבא דר' יוסי ובבבלי פ' המוציא דף פ' ע"א גרסינן אמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב ואמאי והא לא נח כגון שהעבירה תוך שלשה והאמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו לא קשיא כאן בזורק כאן במעביר. הנה רבא דקאמר האי שמעתא מחמיה דנפשיה ולאחורה היה נראה לומר דטעמיה משום דאף דתנינן בתוספתא במעביר דרך עליו חייב הסיא כר' יוסי דהך ברייתא דהכא היא דלדידיה גם בתוך ד' אמות הראשונה מחייב כמבואר הכא. ובהא לא פסק רבא כוותיה אלא דאכתי קשיא הא לת"ק דברייתא מיהא מחייב בתוך ד' אמות של הראשונה ורבא לא הצריך אלא בלמטה מג' של הראשונה. והשתא רבא דפסק כמאן ועל כרחך דצריכין אנו לומר דלא סמך רבא כלל על האי ברייתא וטעמיה דהא תנינן דרבה פסק כהך דר' יוסי באידך ברייתא שהובאה לעיל וכן התם לקמן דר' יוסי לא מיחייב עד שיהא לרשות אחת ומיהו לרשות אחת מחייב לעולם אפי' לא העביר דרך עליה וכסברא זו כתבו התוס' ד"ה והעבירה דרך עליה וכו' ע"ש. וא"כ לא סמכינן כלל האי אידך ברייתא דהא ע"כ פליגי ותרי תנאי ואליבא דר' יוסי. והשתא נימא דהא דרבא מחייב בהעבירה דרך עליה האי ודאי מסברא דנפשיה הוא וכדמסיק בהעבירה תוך ג' ומטעמא דהא לא נח. והא דר' יוסי בהך ברייתא מחייב בהעביר דרך עליה מטעמא דס"ל המהלך כעומד ונח דמי כדמדייק הש"ס אליביה והא כבן עזאי הוא וכדקאמר הכא בהדיא לקמן דר' יוסי בשיטת בן עזאי קאמר וא"כ לית הלכתא כוותיה דהא אנן קי"ל דלאו כעומד דמי ועד שינוח וכדר' יוחנן לעיל דס"ל דלא קיי"ל כר' יוסי בהא. וממילא שמעת מינה ומהאי טעמא גופה לא פסק רבא כהת"ק דברייתא דהכא דהא בעינן עד שינוח בזורק אפי' גבי משהו ובמעביר מיהת למטה מג' דרך עליו של הראשונה לענין צירוף לשיעור. וכדמוכח לכל זה מהסוגיא דהמוציא ומהסוגיא דפ"ק לרבנן בדף ח'. וא"כ ש"מ דנתינה בתוך ד' אמות של הראשונה לא מהני מידי לענין צירוף לשיעור וזהו טעמיה דרבא דהלכתא כוותיה וכדפסק הרמב"ם בפי' י"ח מהל' שבת בהל' כ"ג ולמטה מג' של הראשונה כמבואר בדבריו שם. ונקטינן מיהת מכל זה דע"כ תרי תנאי ואליבא דר' יוסי וכדאמרן ובהכי ניחא לן עוד מילתא אחת מה דקשיא בפלמא לר' יוסי ובענין דמבואר מהכא אליבי' שפיר אתיא וכהאי דלקמן דעל כרחך דבעינן נמי למימר דגם בהאי עניינא תרי תנאי ואליבא ר' יוסי ויתבאר מזה לקמן בד"ה מני אמר לו:

(שם) **אם** היתה שבת והוציאו. הכא לא גרים בפיו וכך הוא הגי' נמי בהאי דמייתי לה האי תלמודא להאי מתני' בפ"ג דב"ק בהלכה ד' (וע"ש במה שביארתי בענין דקאמר וזה מחייב משום מניח) וכן בנוסחת המשנה בגמ' דכריתות דף יג ע"ב לא גרים והוציאו בפיו אלא דבבבלי פ"ג דיבמות דף לד גרים והוציאו בפיו והכי גרים נמי בבבלי מכלתין בסוף פ' הזורק. וכבר הרגישו התוס' שם להא דקשיא מדתנינן בפ' המצניע המוציא בפיו פטור דאין דרך הוצאה בכך שאני הכא דבליעתו זו הנחתו כדאמרינן גבי הכותב שתי אותיות דאם כתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו הנחתן. והיינו כשהוא מתכוין מתחלה לכך כדאמרינן בסוף פרק הזורק דמחשבתו משויא ליה מקום וכדפירש"י ז"ל מחשבתו שצריך לאוכלה בהליכתו ואחשבה להוצאה זו בפיו וכך הם דברי הרמב"ם בפי' י"ג מהל' שבת בהל' י"ג בדין הזורק מתחלת ד' לסוף ד' וקודם שינוח קלטו אחר בידו או קלטו כלב או נשרף פטור מפני שאין זו הנחה שנתכוין לה לפיכך אם נתכוין בשעת זריקה לכך חייב. וא"כ הה"ד כשהוציא בפיו ואכלו כשהוא יוצא מחייב דחדא דינא וחדא טעמא אית להו וכדמדמי לה בבבלי בסוף פ' הזורק וכ"כ בהדיא בפ' הנזכר בהלכה ג' שיה אוכל ויוצא מרשות לרשות ותישב להוציא האוכל שבפיו מרשות לרשות חייב וכו'. ולגי' האי תלמודא דלא גרים בפיו אפשר לומר דלא ס"ל הכי אלא כל שהוציא בפיו לאו דרך הוצאה בכך. וכך היה נראה מהא דלקמן תפתר שהיה מוטל על האסקופה ופיו לחוץ וכו' וכדפרישית שם דמשני לא הילך דקאמר משמע דחיוביה דשבת משום שאכלו כשהוא מוטל על האסקופה וה"ז כמניח ואלו חיובי דאינך אפי' עמד ואכלו כשהוא מהלך מתחייב משא"כ לענין שבת אם עמד והוציא בפיו ואכלו כשהוא מהלך לא מתחייב דלעולם אין דרך הוצאה בכך. כך הוא נראה לכאורה ממשמעות ליבנא דהש"ס ומהגי' דלא גרים בפיו. ויותר נראה לומר דלא פליג האי ש"ס אש"ס דהבבלי בענין זה אלא כל היכא שנתכוין לכך מתחייב הוא אפי' אכלו כשהוא מהלך ומשום דמחשבתו משוי ליה מקום וא"כ זהו הנחתו וזהו מתחייב משום מניח דקאמר דמשום דמיהא בעינן שיהא מתכוין לכך וא"כ היינו מניח מה שאין כן בכל הני חיובי דקחשיב במתני' דכריתות דלא בעינן שתהא מחשבתו לכך אלא לעולם מתחייב הוא כשאוכלו אף כשהוא מהלך. ולפ"ז שפיר נמי מיתפרשא הך אוקימתא דתיפתר כשהוא מוטל על האסקופה וכו' וכדפרישית בפנים דהא עכ"פ לענין חיובא דשבת בעינן עד שיהא נקרא שהוא מניח. וכלומר שתהא מחשבתו מתחלה לכך. ולאפוקי אם לא נתכוין מתחלה לכך ואכלו כשהוא מהלך דפטור משום שבת. ולפי האי פירושא שוו הני תרי תלמודי לדינא בענין הוצאה להאוכל בפיו בשבת. ועיין בפ"ח דתרומות בהלכה ג' ד"ה אף בשבת כן מה שביארתי בענין חיוב הוצאה בזה בס"ד:

(שם) **מני** אמר לו ר' יוסי. משמע מהכא דמאן ת"ק דמתני' דכריתות ר' יוסי היא וא"כ ס"ל לר' יוסי איסור מוסיף ואיסור כולל דהא בענין אחר לא משכחת לה חיובי דהרישא במתני' אבל בבבלי כריתות שם לא מוקי לה כר' יוסי והכי נמי אמר בבבלי בהדיא בפ"ג דיבמות דף לד ע"א דמאן תנא דלית ליה איסור מוסיף ואיסור כולל ואיסור בת אחת ר"מ היא דתנן יש אוכל אכילה אחת וכו'. א"כ הת"ק ור"מ כולהו מודו באיסור מוסיף ואיסור כולל ואיסור בת אחת ולא פליגי לדינא אלא בענין חשבון החטאות דלהת"ק לא חשבינן לחיובא דשבת משום דעיקרה לאו משום אכילה היא אלא משום הוצאה וזה כוון לפירש"י שם וכוון לפירוש דהאי תלמודא שזה חייב משום מהלך וזה משום מניח דהיינו הך וכדפרישית בדבור דלעיל. ולא מוקי לה כר' יוסי וטעמא משום דלעיל ביבמות שם בדף לב ולג משמע ליה אליבא דר' יוסי דכ"ע מודים דאיסור מוסיף אית ליה לר' יוסי אבל איסור כולל לית ליה והדר ביה הש"ס התם מהאי ליבנא דקאמר מעיקרא במאי קמיפלגי ר' חייא ובר קפרא באיסור כולל ואליבא דר' יוסי ר' חייא סבר באיסור כולל מחייב ר' יוסי תרתי. ובר קפרא סבר לא מחייב ר' יוסי אלא חדא וכו'. וכדאיתא התם דלכ"ע ס"ל דר' יוסי לית ליה איסור כולל. וא"כ לא מתוקמא להאי אמרו לו דמתני' דכריתות כר' יוסי אלא דבין הת"ק ובין ר"מ דהתם דכ"ע ס"ל איסור כולל כמו איסור מוסיף ואיסור בת אחת. והשתא לשיטתא דהאי תלמודא צ"ל דס"ל כהאי ליבנא דמעיקרא דהתם דקמיפלגי באיסור כולל ואליבא דר' יוסי ותרי תנאי אליבא דר' יוסי והך תנא דאמרו לו בכריתות ס"ל כר' חייא אליבא דר' יוסי דאית ליה נמי איסור כולל. ובהכי ניחא לי לתרץ קושית התוס' דסוף נדרים שכתבו על הא דתנינן שם במשנה אחרונה חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה וכו' ונטולה אני מן היהודים יפר לחלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים לכשתתגרש. וכתוס' שם וז"ל ואין לתמוה היאך חל נדרה על תשמיש אחרים בעודה אשת איש והא אין איסור חל על איסור די"ל דהוי איסור כולל מיגו דאיתחל בתשמיש בעל שהוא היתר חל נמי על אחרים ול"ע למ"ד לעיל כולה פרקין כר' יוסי והא ר' יוסי לית ליה איסור כולל באשת איש ונעשית חמותו דאמר נדון בזיקה ראשונה שהאשה עליו עכ"ל. ולמאי שנתבאר ניחא דהאי מ"ד דאמר התם כולה פרקין כר' יוסי ס"ל כהאי ליבנא דמעיקרא דהתם דפליגי אליבא דר' יוסי באיסור כולל וס"ל כר' חייא אליבא דר' יוסי וכשיטתא דהאי תלמודא דמני אמרו לו ר' יוסי וא"כ ס"ל לר' יוסי איסור כולל וכהך דאשת איש ונעשית חמותו נ"ל כדכתבו התוס' שם ביבמות דף ל"ב ד"ה איסור כולל היא דלהאי ליבנא נ"ל דלא חשיב ליה לר' יוסי איסור כולל בכה"ג ואע"ג דאיתסר בשאר קריבות כיון שאין שם אחד כי היכי דלא תיקשי דר' יוסי אדר' יוסי וע"ש. ולפי שיטתא דהאי תלמודא קשיא דלא מיתרצא בהכי דהרי קאמר התם בכריתות טהור מעיקרא לא תסור אלא בחלב הוה ליה טמא מיגו דאתסר בתתיכות טהורות איתוסף נמי היסורא עילוי חלב והאי איסור כולל היא ואין כאן שם אחד דהאי איסור טומאה והאי איסור חלב ועל כרחך צ"ל דלענין הך דר' יוסי האי תלמודא אזיל דכמו דס"ל אליבא דר' יוסי בענין איסור מוסיף דתרתי בעי שיהא מוסיף ושיהא איסור חמור וכדמשמע מהאי בעיא דבעי אליבא דר' יוסי בפ' הנשרפין בהל' ו' ה"נ אית ליה באיסור כולל דבעינן נמי איסור חמור וכמו שביארתי שם בענין זה וע"ש. וכזה יש ליישב נמי להך דסנהדרין ולהך דכריתות ואין להאריך יותר:

(שם) **תיפתר** שהיה מוטל על האיסקופה וכו' והרי לא הילך. כדפרישית ומה שיש לפלפל בזה כבר ביארתי לעיל בד"ה אם היתה שבת והוציא ע"ש ותמצא דרך הנכון בס"ד ומוסכם לדינא:

(שם) **אמר** ר' ינאי בלע חצי זית והקיאו וכו'. הכי נמי אמר ר' יוחנן בבבלי סוף פ' גיד הנשה דף ק"ג דאפי' באותו חצי זית עצמו חייב שהרי נהנה גרונו בכזית וכן פסק הרמב"ם בפי"ד מהל' מ"א בהל' ג' וכדמשמע משמעתא דהתם דהבליעה אינו עושה עיכול ודע דמה שכתב הרמב"ם שם כזית שאמרו חוץ משל בין שיניים אבל מה של בין התניכיים מצטרף למה שבלע שהרי נהנה בגרונו בכזית וכתב הכ"מ על זה בסוף פ' גיד הנשה פלוגתא דר"י ור"ל והלכתא כר"י דאמר הכי ופשוט דט"ס הוא דהא ר"ל הוא דקאמר התם הכי אלא דהרמב"ם פסק כדקאמר רב פפא התם בשל בין שיניים דכ"ע לא פליגי כלומר דאינו מצטרף וכדפירש"י ז"ל דהא אין נהנה לא גרונו ולא מעיו כי פליגי בין התניכיים מר סבר הרי נהנה גרונו בכזית ומר סבר אכילה במעים בעינן והלכתא כר' יוחנן:

(דף ג ע"א) **המוציא** מרשות היחיד לר"ה דרך כרמלית חייב. כרבנן דברייתא דלקמן והובאה בבבלי דף ס ע"ב ואמר ר' יוחנן התם ומודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי וכו' וזהו כרב הונא אמר רב דהכא דהכל מודים בזורק משום דלא נח בכרמלית כי פליגי במוציא ומתני' דהמצניע כרבנן וכדאוקי נמי בבבלי פ' המצניע דף צ' ע"ב דהאי מתני' דלא כבן עזאי. והרב אלפסי ז"ל הביא להברייתא דפלוגתא דבן עזאי ורבנן ולדברי ר' יוחנן דמודה בן עזאי בזורק ותמהו עליו כל גדולי מאחרונים ז"ל דמדהביא דברי ר' יוחנן משמע דר"ל לפסק כבן עזאי וכדמפרש ר' יוחנן אליביה והא ר' יוחנן גופיה פליג עליה דאמר המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור

אלו לבן עזאי בכה"ג חיובי מחייב וכו' וכדכתבו הר"ר יונה והרא"ש ז"ל וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל דודאי הלכתא כרבנן וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפי' י"ד מהל' שבת עכ"ל. ואני נפלאתי על גודל דעתם מאלו גדולי המפרשים ז"ל היאך עלה על דעתם דהרי"ף פוסק כבן עזאי והלא הוא ז"ל מביא בעצמו בפ' המצניע במתני' כלורת' המוציא אוכלין ונתנן על האיסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור שלא עשה מלאכתו בבת אחת. והא ודאי לכ"ע לא מיתוקמא האי מתני' אלא כרבנן וכדדייק הש"ס התם והכא דעל כרחך באיסקופה כרמלית עסקינן דאל"כ קשיא רישא או סיפא וטעמא דלא עשה מלאכתו בבת אחת ונח בכרמלית הא לא נח בכרמלית מחייב מתני' דלא כבן עזאי וכו'. ומעתה היאך נאמר דהרי"ף פסק כהאי מתני' וכאן פסק כבן עזאי טפי הוה להו למירמי דידיה אדידיה ממה שפסק בפ' המצניע כהמתני' דהתם לכך נראה דפשוט היא לדעת הרי"ף שפסק כרבנן והא דהביא כאן לדברי בן עזאי ולדברי ר' יוחנן דפרושי קא מפרש ליה טעמא אחרינא איכא בגוה דקמ"ל בהא דינא אחרינא בענין פלוגתא דר"א בן יעקב ורבנן ולא דדעתו היה לפסוק בפלוגתא דהכא כבן עזאי וכמו שיתבאר לקמן. והנה עתה ראיתי בהגהה של חידושי הרשב"א בכתוב שם נ"ל שכתבה להודיענו דפלוגתייהו דרבנן ובן עזאי במהלך שלא תאמר במהלך כ"ע ל"פ דכעומד דמי ובזורק הוא דפליגי וטעמיה דבן עזאי משום דקלוטה כמי שהונחה דמיא הלכך הביא דברי ר' יוחנן דבזורק אפי' בן עזאי מודה דחייב דלאו כקלוטה דמיא וע"כ במהלך פליגי דס"ל לבן עזאי דכעומד דמי ומינה לרבנן דס"ל לאו כעומד דמי והלכתא כרבנן עכ"ל הסגה"ה וחתום עליה במו"ה הלוי. ואומר אני הלוי לא היה לכתוב בדבר הזה ורצה לנבאות ולא נבא. דהכא ודאי איכא פלוגתא דאמוראי בהא דחד ס"ל דבמוליא פליגי וחד ס"ל דבזורק פליגי כדאיתא בהסוגיא אשר לפניך אבל היאך יעלה על הדעת ולימר דבבי' בברייתא בהוכחה התם דבזורק הוא דפליגי הא בהדיא תני המוליא מחנות לפלטיא דרך סטיו וכו' ואין ראוי להאריך בזה. ואני כתבתי בה ורי באר מיב חייב והוא מחידושי הלכות על שיטות שבת ועירובין ועל פסקי דינים היוצאים מכן. וגם האלכתי בפלפול כל הלכה זו ובפירושיה וכאן לא אביא אלא תוכן הדבר ובדרך קלרה. וזה דלדברי התוס' בד"ה מידי דהוה אלידי ר"ה שכתבו וא"ת מה פשוט לן יותר דרך לידי ר"ה מדרך סטיו וי"ל דדרך בית שיש לפניו לידין וכן היה מסתמא במשכן. וכתבתי שם דצ"ל לפירש"י נמי כן בד"ה היכא אשכחן וכו' כלומר היכא אשכחן במשכן כה"ג ודילמא לא חייב רחמנא בהכי דהא אין מהאי דהוה במשכן הוא דגמרינן (ועיין בתוס' ד"ה בגלמא וכו' דלפירושם בזה רלו לתרץ הא דאילטריך לטעמא דמהלך כעומד דמי וכו' אבל בגמת דרך כרמלית לא הוה במשכן לכ"ע ומה שהביאו בשם הירושלמי וכתבו ומשני משכחת לה בקופץ ובספרים אשר לפנינו ליתא כלל להאי שנוייא ועיין בדבור דלקמן). ומיהו בעיקר פי' התוס' שכתבו בדבור מידי דהוה בלידי ר"ה איכא למידק דמשמע דלכ"ע דרך לידי ר"ה היה במשכן וכמה שכתבו ג"כ בד"ה המושיט והזורק חייב וכו' ע"ש הרי זריקה וכן הושטה כה"ג לא מלינו לכאורה במשכן כדאמרי' בפרק הזורק. וא"כ לכאורה קשה היאך כתבו לזה בפשיטות דיליף זורק ומושיט דרך סטיו מזורק ומושיט דרך לידי וכדרך לידי גופיה לית לן לא מכח סברא וכן לא הוה במשכן בזורק ומושיט. ואין לפרש דבריהם דרלו לומר דלבן עזאי ילפינן זורק ומושיט דרך לידי מהולאה מרה"י לר"ה להדיא מכח סברא דמה לי וכו' דמכיון דבזורק ומושיט לא נח כלל בדרך לידי או בסטיו הוה כמרה"י לר"ה בהדיא והא דקאמרי אבל מושיט וזורק יליף וכו' לאו מזורק ומושיט דרך לידי שהיה במשכן קאמרי אלא ה"ק דכמו בזורק ומושיט דרך לידי חייב משום דילפינן מכח סברא מהולאה דמה לי מוליא מרה"י לר"ה דרך לידי להדיא מה לי ע"י זריקה והושטה דרך לידי מכיון דלא נח בלידי והכי יליף דרך סטיו מדרך לידי דאם כן כוונת דבריהם למה להם לומר דיליף בזורק דרך סטיו מזורק ומושיט דרך לידי דהא מכיון דאתינן להאי סברא א"כ היינו דרך סטיו והיינו דרך לידי דמכיון דלא נח בהם והכי ה"ל למימר דילפינן ממוליא מרה"י להדיא דרך לידי מכח סברא דמה לי וכו' וכן במהלך סטיו. לכך נראה לומר דע"כ מדבריהם דכאן שמעינן דאף לפי המסקנא דקאמר התם דלא הוה במשכן היינו לענין זריקה ד' אמות בר"ה הוא דקאמר והכי משמע מדשקיל וטרי התם הכל על הא דתנן הזורק ד' אמות בכותל וכו' וא"כ איכא למימר דזריקה מרה"י לר"ה אותה היתה במשכן וכן דלה מהרש"א לומר בריש הזורק דזריקה דקתני במתני' מרה"י לר"ה חייב משום שהיתה במשכן. אבל לא ביאר דהיא גופה מנ"ל לומר לדבריהן כן ומדבריהם דכאן הוא מוכרח ומה שכתב מהרש"א בם דהא דכתבו התוס' הא בסמוך משמע גבי זריקה דאם היתה במשכן הוה אתי ליה שפיר ועי"ז תירלו דזריקה נמי איכא סברא היינו על זריקת ד' אמות בר"ה דלכאורה הוא מגומגם דמה שייכא זריקה זו להולאה ומדברי בעל המאור יש להבוותם וכו' וע"ש ואני כתבתי בחידושים שלי דיש להקשות על זה דהא מדין קנין ד' אמות ילפת לה הא מסקינן בפ"ק דב"מ דף י' דלא תקינו ליה רבנן ד' אמות בר"ה אלא בסימטא ובלדי ר"ה וכך היא מסקנת הפוסקים ודין זה נוהג בכל הדינים במציאה ומתנה ובמקח ובממכר ובקדושין ובגיטין כדכתב שם הרא"ש ז"ל ואם באת לחלק בין כל אלו הדינים לבין איסור שבת ומטעמא דמדינה מותר לטלטל בפחות מד' אמות בר"ה מ"מ לא שייך לומר דזה הוי כרשותו לענין בנתשוב להזורק או להמעביר מתחלת ד' לסוף ד' דהוי כזורק מרשות לרשות וזהו דוחק גדול. ואומר אני דודאי אם הגהתו מפרשים להאי סברא שכתבו דעל זריקת ד' אמות בר"ה כוונתם היא פשיטא שמגומגם ומגומגם הוא אבל יותר נוח יש לנו לפרש לכוונת דבריהם דריש הזורק דכך הוא דבזריקה נמי איכא סברא מה לי ע"י הולאה וכו' וכלומר דהא ודאי האי סברא איכא בזריקה דמרה"י לר"ה. ובהיות כן מכיון דאיכא סברא בחדא גוונא דזריקה ילפינן שפיר מזריקה לזריקה למיחשביה לכולהו תולדה דהולאה מכיון דכולהו גווני דזריקה ניהו. וזהו ממש כפין שכתבו בריש מכלתין דמתחלה הקשו כיון דהכנסה היתה במשכן מה לריך לסברא דהא הזורק ד' אמות בר"ה משמע דהאי הוה משכחת לה במשכן הוה ניחא ליה אע"ג דהתם ליכא סברא. וכוונתם דלזריקה דכה"ג ליכא סברא לדמותה להולאה. ועל זה תירלו דאילטריך סברא להכנסה דבעה"ב וכו' וכלומר דמכיון דאשכחן סברא להכנסה וחדא הכנסה הוה במשכן למדין אגו הכנסה מהכנסה לחיוב וכמו כן נימא השתא בזריקה דבחדא גוונא והיינו במרה"י לר"ה אשכחן דאיכא סברא לדמותה להולאה וא"כ אי היה אשכחן דזריקה ד' אמות במשכן הוה ניחא לן למילף מזריקה דמרה"י לר"ה דכמו דהכנסה דלא הוה במשכן ילפינן מאחי הכנסה דהוה במשכן מכח הסברא דאיכא גוונא חדא בהכנסות דדמיא להדדי. והיינו דאיכא סברא בתרוייהו ה"נ בזריקות לפי הס"ד דזריקה ד' אמות בר"ה נמי היה במשכן א"כ דמיא נמי להדדי בחדא גוונא דתרוייהו הוו במשכן. ואע"ג דבסברא לא דמיין מ"מ הא איכא גוונא חדא דדמיין להדדי. ושפיר הוה ילפינן מזריקה לזריקה לפי הס"ד כמו דבאמת ילפינן מהכנסה להכנסה. זהו כוונת דברי התוס' דריש הזורק על נכון. ובזה שוין דבריהם דריש מכלתין עם דבריהם דריש הזורק ומתיישב דבריהם שפיר בלתי גמגום בס"ד ע"כ מדבריו בחיבור הנזכר בענין זה. וכתבתי לזה כאן להראות פי' דברי התוס' על נכון ואגב שהערנו בענין זה ואם דכל זה אינו מן הלורך למה שאנו עוסקים בו והבאתי דבריהם דכאן בפשיטות מתפרשא לאחר שהכריחו דגם לבן עזאי ל"ל דדרך לידי היה במשכן כמבואר מדבריהם וזה מוכרח מכח קושייתם א"כ יליף בן עזאי זורק ומושיט מדרך לידי דאותה זריקה מרה"י לר"ה הוה במשכן ודרך לידי היתה. נקטינן מיהת דלפ"ז מוכרח הוא דבן עזאי כרבנן דר"א בן יעקב ס"ל דלידי ר"ה לאו כר"ה דמיא דאל"כ מנא ליה למילף זורק ומושיט דרך סטיו דהא ודאי כה"ג לא הוה במשכן ולרא"ב"י לא אשכחן במשכן כ"א במוליא מרה"י לר"ה להדיא דהא הלידין של הכתים לדידיה כר"ה דמיא. ואין לומר כדמחלק רב אחא בריה דרב איקא דהיכא דאיכא חיפופי מודה רא"ב"י דלאו כר"ה דמיא חדא דסתמא דסוגית הש"ס דפ' כל גגות כרב פפא אזלא דלא מחלק בין היכא חיפופי או לא וכדכתבו התוס' בד"ה היכא וכו' בתירוץ השני וכן התליטו דבריהם בפ' כל גגות ועוד דאפי' תימא דמודה רא"ב"י היכא דאיכא חיפופי הא במשכן מסתמא לא הוה חיפופי דהא רש"י פי' חיפופי שנועלין יתידות קטנות לפני הכותל שיחופו שם עגלות וקרנות ולא יחופו בכותל ויפילוהו וא"כ באותו הזמן שלא היה שם מעבר לרבים בעגלות וקרנות מסתמא לא היו לריכין חיפופי אלא דלידי האהלים והבתים על זה הוא דכתבו התוס' דמסתמא כן היה במשכן והשתא אי נימא דבן עזאי ס"ל דלידי ר"ה כר"ה דמיא מנא ליה לחיובי בזורק ומושיט דרך סטיו ולמילף מדרך לידי הא דרך לידי גופיה לא היה במשכן שהרי אלדדי' כר"ה מיחשבא ולא הוה אלא מוליא או זורק ומושיט מרה"י לר"ה להדיא אלא ודאי דבן עזאי כרבנן דרא"ב"י ס"ל ואפי' לרב אחא בריה דרב איקא ומכ"ש לרב פפא דלא מחלק בפלוגתייהו מידי והשתא ניחא הא דמפרש ר' יוחנן לדברי בן עזאי וקאמר ומודה בן עזאי וכו' ואע"ג דר' יוחנן גופיה לא ס"ל לעיקר מילתיה דבן עזאי דמהלך כעומד דמי כדמוכח מסוגיא דהמפנה חפלים מזוית לזוית וכו' וכקושית גדולי המפרשים דלעיל אלא דר' יוחנן אשמעינן בהא מילתא אחריתא וזה דמדחזינן דמודה בן עזאי בזורק ע"כ דפליג עליה דרא"ב"י וכרבנן דידיה הוא דס"ל א"כ לית הלכתא כוותיה דרא"ב"י בהאי דינא דלידי ר"ה דאע"ג דבעלמא קיי"ל כרא"ב"י דאמרינן משנת רא"ב"י קב ונקי חדא דהייטו דוקא במשנה ואע"ג דבמשנה דפ' כל גגות לא גרים אלא ר"א ולא רא"ב"י מ"מ סד"א מכיון דהיינו הך פלוגתא גופיה דרא"ב"י ורבנן דהכא בברייתא והיכא למימר דהלכתא כוותיה קמ"ל דלא ועוד דאף למאי דכתב הרשב"ם בפ' יש נוחלין דף קל"א ע"א דכל מקום דאמרינן משמע מתני' אבל היכא דאמרינן משנה היינו נמי ברייתא כדאמרינן בעלמא משנת רא"ב"י קב ונקי ומש"ה קיי"ל כוותיה בין במשנה ובין בברייתא מכ"ל בהאי הכא דחזיק דאף בן עזאי פליג עליה בהא לא קיי"ל כוותיה דלא איתמר אלא נגד בר פלוגתא דידיה במשנה או בברייתא לדעת הרשב"ם ועוד דלמאי דכתב הרא"ש בריש פ"ד דעירובין גבי בהא דרב פפא פירות שילאו חוץ לתחום וכו' דאע"ג דקיי"ל משנת רא"ב"י קב ונקי בהא לית הלכתא כוותיה כיון דרב פפא סבר כרבנן דשרו במקומן במזיד ושמא זאת אינה מן המנין ק"ב כי כתב ר"ת ז"ל מפני שקבלה דקי"ב דברים הלכה כמותו ותו לא עכ"ל. וא"כ הכא נמי נימא כן ואף שיהיה הדבר כבר נתבאר דמדברי ר' יוחנן גופיה שמעינן דלא קאמר ומודה בן עזאי בזורק מה שאין דעת ר' יוחנן גופיה בעיקר מלתא דבן עזאי אלא להשמיענו דאף דבעלמא קיי"ל כרא"ב"י הכא לא דמדמודה בן עזאי בזורק ע"כ דאיהו נמי פליג עליה דרא"ב"י וזכינו מזה לומר דמה שהביא הרב אלפסי ז"ל למילתא דבן עזאי ולמילתיה דר' יוחנן לא בא אלא ללמדנו דנשמע מזה דאין הלכה כרא"ב"י בדין לידי ר"ה כמוכרח מכל זה מדחזינן דמודה בן עזאי בזורק כדברי ר' יוחנן ותניא נמי הכי בהדיא אבל בעיקר פלוגתא דבן עזאי ורבנן ודאי לית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דמהלך לאו כעומד דמי וזה מבואר ומוכרח לדעת הרי"ף ז"ל מדהביא בפ' המלניע לסתמא דהמתני' וא"כ קבעה להלכה והיא דלא כבן עזאי כמבואר לעיל:

(שם ע"ב) **על** דעתיה דבן עזאי אין אדם מתחייב בתוך ד' אמות לעולם וכו'. התוס' בדף ס' ע"ב ד"ה בגלמא לבן עזאי הביאו לזה וכתבו ומשני משכחת לה בקופץ וכן הביאו עוד בפ' ואלו נערות דף ל"א ע"ב. וגי' אחרת היתה להם דבספרים אשר לפנינו לא הוזכר מתירוץ בזה ולא מתירוץ אחר וכך היתה הנוסחא שלפני הרשב"א ז"ל שכתב וא"ת א"כ מעביר ד' אמות בר"ה היכי משכחת ליה דחייב לבן עזאי וי"ל דד' אמות בר"ה הלכתא גמירי לה ובירושלמי מקשו לה ולא אסיקו פירוקא דגרים התם רב חסדא שאל לרב הונא וכו' ויהא פטור. ותו לא גרים מידי ואני לא תמה על זה דמהתוס' שאין אין להביא ראיה מה שתמצא לפעמים כותבים איזה דבר בשם הירושלמי ואינו נמצא ולא היה הדבר הזה מעולם בירושלמי. וכך תמצא בפסחים דף ל"ד ד"ה שהרו מלטמא וכו' שכתבו שם ונראה דזרים דהתם היינו נכרים וכן משמע בירושלמי עכ"ל וחלילה לומר שכך משמע בירושלמי דזה לא תמצא בכל הש"ס הזה. וכבר זכרתי מזה במקומי בבכורים ומי יודע מי הוא אשר כתב כן:

(שם) **רבי** יוחנן בעי היה עומד בר"ה וכו' וקידש וקלטה מהו. היינו בעיא דר' יוחנן בבבלי דף ה' ע"א זרק תפן ונעקר הוא ממקומו וקיבלה וכו' וכדפרישית בפנים ומסיק הכא בענין בבעיא דאפי' זרק בימין וקלט בשמאל קא מיבעיא ליה וכרבנן דקסרין והכי נמי משמע מסתימת לישנא דהש"ס דהתם וא"כ בכל גוונא פטור דהא סלקא בתיקו הכא והתם:

(דף ד' ע"א) **היה** עומד בר"ה וקלט גשמים וכו'. הכא מוקי לה דאתיא כרבי דעביד אויר מחילות כממשה וא"כ סוי דלא כהלכתא דהא מילתיה דרבי מיתוקמא כשיטת בן עזאי ור"ע וכדקאמר הש"ס בהדיא לקמן דכולהו בחדא שיטתא קיימי דהאויר כממשה וכמונח דמי ולא קיי"ל כהאי שיטה אבל התם מוקי למילתיה דר' יוחנן שקלט מעל גבי כותל משופע דהוה כמונח:

(שם) **היה** עומד בפנים וידו מלאה פירות פשוטה לחוץ וכו'. הכא דגרים בהדיא וקידש עליו היום לא מלי לשנויי כהאי דבעי לשנויי התם בדף ג' ע"ב דכאן מבעוד יום כאן משחשיכה ומתמת קנסא דרבנן להאי גיסא או לאידך גיסא כדקאמר הש"ס התם הלכך לא מייתי אלא כדהוון בעיי מימר דכאן בבית שם רחב ד' וכאן באין רחב ד' במקום שהושיט ידו מלאה פירות וכדפרישית בפנים לענין אויר ר"ה. ויש לפרש ג"כ לענין כרמלית ומקום פטור אלא דא"כ היה לריך לאחליף דמ"ד אסור בבית שם רחב ד' דהוית כרמלית כעין רחב ד' וזוגה גביה עשרה ומ"ד מיתר בבאין שם רחב ד' דהוי מקום פטור ואין נראה מליבנא דהש"ס כן ומדדחי לה וקאמר בין זה ובין זה כמ"ד אסור להשתמש באויר עשרה וא"כ לא מיתוקמא כלל במקום פטור לשום מ"ד. ולמאי דמסיק הכא דכאן למטה מי' וכאן למעלה מי' וזה כמו דבעי למימר התם מעיקרא ולמידתי למאי דבעי לאוקמי פלוגתייהו אם ידו של אדם ככרמלית דמי או לא אבל הכא אי אפשר לפרש לכאורה כן דהא בבית שם רחב ד' ובאין שם קאמר ואפשר לומר דלמאי דדחי ר' יוסי בר בון להוון בעיי מימר דחי לכולא מילתא דידהו ולאו בבית שם ד' או באין שם מיתוקמא מילתייהו אלא דכ"ע ס"ל דידו של אדם ככרמלית דמי כדקאמר התם והיינו הך דקאמר הכא דכ"ע אסור להשתמש באויר עשרה ומוקי למילתייהו כאן למטה מי' וכאן למעלה מי' ובענין שנויית קמא דהתם ודעת הרמב"ם בזה לפסוק כא קמא בתריית' דאידי ואידי בשוגג מיירי ובשנויית בתרא דכ"ע לא קנסינן שוגג אטו מזיד ול"ק כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת כמ"ש בפ' י"ג משבת בהלכה כ' שבת ופשט ידו והיא מלאה פירות וכו' ומה שהביא הב"י שם בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל שדקדקו מהסוגיא דדוקא בהוליא במזיד מבעוד יום וכו' כיון שבשוגה נעשית מע"ש אבל הוליא במזיד משחשיכה התירו לו להחזיר לאותה חצר שאם יקנסוהו להיות ידו תלויה במה ישליך הפירות בארץ ויבא לידי חיוב גמור עכ"ל ור"ל בזה דא"כ אף להגוונא דמיירי הרמב"ם בהוליא ביום השבת שהרי כתב במזיד דקנסו אותו בתהא ידו תלויה עד שתחשך. ולפי סברתם של הרמב"ן והרשב"א לית לן למיקנסיה בכה"ג ויש כאן מקום עיון דלמאי שכתב הב"י לעיל בפ"ט בהל' ה' על מ"ש הרמב"ם שכח והדביק פת בתנור בשבת ונזכר מותר לו לרדותה קודם שתתבשל ויבא לידי מלאכה וכתב שם על זה בשם המפרשים ז"ל שפירשו להאי מימרא הדביק פת בתנור וכו' קודם שיבא לידי איסור סקילה דלאו דוקא הדביק במזיד אלא אפי' בשוגג והיינו שם ולזה כתב רבינו שכח וכ"ש הדביק במזיד עכ"ל ואם כן הוא דעת רבינו ה"ל למירמי דידיה אדידיה דהא כאן כתב דקנסו אותו להחזירה לאותה חצר אע"פ דא"כ למיחש שיבא לבא לידי חיוב סקילה דאף שיש לדחוק ולומר דשאני גבי פת דע"כ יבא לידי חיוב שהיא נאפית מעלמה משא"כ גבי פירות דאם לא יתאוה או לא ישליך לא יבא לידי חיוב מ"מ אילו היה דעת הרמב"ם כן מפני מה שינה לשון הש"ס דמספיק דהאי במזיד הוא. סוף דבר לא נאריך בזה דהמעיין בהסוגיא ובכל דברי הרמב"ם המאורים בענין זה יראה דבהאי פירושא שפירשו בהאי דהדביק פת בתנור לא הסכים הרמב"ם לפירושם אלא כך הוא האמת לפי דעת הרמב"ם דדעתו כדעת הריב"א בתוס' שכתבו בענין הבעיא ד"ס קודם שיבא לידי איסור סקילה וא"ת מאי בעיא היא זו אם התירו לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסור לו ותירץ ריב"א דאם לא התירו לא מיחייב סקילה כיון שמנית מגדדות ע"י מה שאנו אוסרין וכדאמר בפסחים פרק והואיל ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת אלמא לא מיחייבא כרת הואיל ורבנן הוא דאסרי ליה למיעבד פסח עכ"ל והשתא תדע דזהו דעת הרמב"ם ממש ולפיכך כאן בדין הוליא פירות במזיד בשבת קנסו אותו מלהחזירה לאותה חצר שאפי' שאם לא ישמע לנו ויחזירה או שישליך מידו לר"ה אין בכך כלום שהרי לא יבא לידי חיוב מיתה וכסברת ריב"א וכהאי דמוכחא מההיא דפסחים והשתא מה שכתב בהדביק פת בתנור בשבת בדוקא כתב שכח ולפיכך התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי מלאכה שהרי שוגג הוא ולית לן למקנסיה אבל אם הדביק במזיד לא התירו לו משום קנס ולידי חיוב מיתה לא יבא מטעם סברא הנזכרת וכהאי מימרא דרב ביבי המוזכרת בסוף הסוגיא ג"כ לא פירש כדעת המפרשים דלמימרת מחלטת איתמר אלא דה"ק מתני' לה בהדיא דהבעיא בענין מזיד היא ולא גרים אמר רב ביבי אלא כאותו ספרים שהביאו התוס' דגרסי מתני' לה בהדיא בעי רב ביבי וכו' ומכיון דבעיא דלא איפשיטא היא בלאו הכי אין כאן חיוב סקילה כדפסק בכל הלכות שבת בבעיא דלא איפשיטא אלא שכבר נתבאר מטעם סברא הנלמדת מפסחים דכך הוא דעתו ז"ל לטעם עיקר הדבר בענין זה וזה ברור הוא לדעת הרמב"ם ז"ל ובש"ע סי' רנ"ד כתב בדין אם הפת בתנור בשבת אפילו במזיד מותר לו לרדותה ונמשך בזה אחר דברי הרא"ש והטור ואין כן דעת הרמב"ם דאלו היה דעתו כך לא הוה שתיק מלבאר בהדיא דבמזיד נמי דינא הכי אלא ודאי כמו שכתבתי וכך הוא האמת לדעת הרמב"ם וכל המעיין היטב בדבריו יודה לזה:

(שם ע"ב) **והוא** שתהא ידו של עני בתוך עשרה לקרקע. הרשב"א ז"ל כתב בסוגיא דשקל וטרי הש"ס בדף ה' ובעי לאוקמא להמתני' בשקבל בטרסקל ופריך התם ניתא וכי אלא טרסקל בר"ה רה"י הוא לימא מתני' דלא כר' יוסי בר' יהודה וכו' קשיא והא מתני' על כרחך בלמטה מעשרה מיירי וכו' (ועיין זה כתבו התוס' שם) ואיכא מרבוותא דכתבו דמתני' אפי' למעלה מעשרה' הוא ואע"ג דמקו' פטור הוא כיון דקי"ל המוליא משוי למעלה מעשרה חייב וכן המעביר בר"ה למעלה מי' חייב הכא נמי אע"פי שידו של עני למעלה מעשרה הנותן לתוכו כאלו נותן בר"ה וסייעו להא מתמתין דהכא דאקשינן טרסקל בר"ה רה"י הוא וכו' ע"ש שהאריך לסתור דבריהם ולבסוף כתב ועוד דגרסינן בירושלמי פעמי חייב אמר רב יהודה בשם שמואל והוא שתהא ידו של עני בתוך עשרה לקרקע והאי קושיא מהאי דטרסקל מעיקרא ליתא וכו' ע"ש ויש לתמוה דאם הוא ז"ל רלה לסמוך על האי דשמואל דהכא א"כ יש לנו לסמוך גם על האי דרבי זעירא דמוקי לה ברחוק מן הכותל ארבעה דוקא וכן להאי דר"א בשם ר"ש ברבנא דדוקא כשהיו פניו מפוטות לפלטיא וכו' ולא מלינו לאחד מגדולי הפוסקים והמפרשים שדברו בזה אלא ודאי דסוגיא דהכא אזלא לפי הס"ד דאכתי לא ידעינן דידו של אדם נחשבת כד' על ד' ולהכי דחיק לאוקמי בכל הני אוקמתא והאי דשמואל דהכא כמאן דס"ל דבתוך עשרה כמונח בקרקע דמי ולית הלכתא הכי. וכן כל האי דשקיל וטרי התם אליבא דהס"ד היא ובאמת לית לן להביא ראיה כלל מהאי דטרסקל דכן דחק הש"ס למישקל ולמיטרי לפי הס"ד עד דאתי להמסקנא תדע דמדייק לימא דלא כר' יוסי בר"י והא האי דר' יוסי בר"י אידחיא מהלכתא בפ' הזורק דף ק"א דמייתי עלה להאי דתני עלה וחכמים פוטרין וכדמסיק התם לטעמא דלא אמרינן בכה"ג גוד אחית מחיצתא יהוי לה מחילה שהגדיים בוקעין בה אלא דכך דרך הש"ס דקאמר לימא לדידך דממתני' דידן איכא נמי למקשי אדר' יוסי בר"י ודאי לא דאיכא למימר אפי' ר"י בר' יהודה דהתם למעלה מי' והכא למטה מי' וכלומר דאפשר דבמתני' איירי בלמטה מי' ואיכא לאוקמי אפי' כר"י וסדר הקשי עלה ר' אבהו וכו' עד דאתי להמסקנא בדרבא.

הדרבה. ועוד דמהאי גופא דאמרן לית לן להביא סייעתא כלל מהאי דשמואל דהכא דכולה סוגיא דהכא אזלא כהאי דר' יוסי ב"י דהא בהדיא מסיק ר' מנא לקמן לא סוף דבר מנורה אלא אפי' קנה בר"ה גבוה עשרה ועגלה נתונה בראשו המכתמש וכו' חייב והאי ממש כר' יוסי בר' יהודה היא וא"כ האי אוקימתא דשמואל כלמטה מי' נמי אליבא דהך דר' יוסי בר"י הוא והיינו דהש"ס דהכא מפרש במתני' דלאו כידו ממש מיתפרשא משום דקביא ליה כדמקשה התם והא בעינן עקירה והנחה ממקום ד' על ד' דהך מילתא ברירא היא כדפי' התוס' שם דמסתמא כך היתה במשכן ועוד דאל יצא היב ממקומו ממקום חשוב משמע וכו' וא"כ מסתמא דביד העני איזה כלי מיירי והלכך מייתי להא דשמואל דידו של עני מלמטה מג' מיירי כי היכי דלא תיקשי להא דלקמן דאתיא כר' יוסי בר"י היא ובכל הסוגיא דהכא לא תמלא להאי מסקנא דהתם דטעמא דידו של אדם כד' על ד' היא והבתא למאי דמסקינן התם להאי טעמא ודאי מסתברא כאיכא מרכוותא שהביא הוא ז"ל דאפי' למעלה מי' מיתוקמא המתני' ולא מטעמייהו מהאי דטרסקל אלא משום דכי אתינן להא דידו של אדם נחשבת כד' על ד' הוי כמונחת מהאי על כתפו למעלה מי' וכו' וזהו הטעם כעיקר וכסני איכא מרכוותא וכך הוא דעת הרמב"ם בפ' י"ג בהתם וכתב בהל' ב' ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' לפיכך אם עקר החפץ מיד האדם וכו' ולא חילק בין למעלה מי' או למטה מי' ומטעם הנזכר ולא דמי האי דינא לדין דפשט ידו מליאה פירות לחוץ הנזכר בדבור דלעיל דהתם ודאי כיון בזה עומד בפנים לא מהני פשיטת ידו המלאה למקום פטור דלאו מידי עביד דאין כאן לא תוציא ולא מעביר בר"ה. והנכך כתב הרמב"ם שם והרי ידו תלויה באויר ר"ה כלומר דדוקא בלמטה מי' איירי וזהו מוכרח לכ"ע. אבל הכא ודאי אין חילוק בין מלמעלה או למטה מי' וכמבואר דאין להביא ראיה כלל מהאי דהכא מטעמא דאמרן:

(שם) **לא** סוף דבר מנורה אלא אפי' קנה בר"ה וכו'. כבר נתבאר בדבור דלעיל דהאי כר' יוסי בר"י הוא דאתיא ולאו דהלכתא היא:

(שם) **ניחא** כמ"ד באמת כת שבה ברה כמ"ד באמת תמבה כו'. הכא משמע דלר' יהודה דס"ל באמת בת תמבה יליף לה מעגלות דלמעלה מי' רבות אחרת היא ולהכי מייתי עלה להא דר' יעקב בר אחא גבו'. כלומר דמר כר"מ ס"ל ומר כר' יהודה ס"ל והכי גרים לכולה סוגיא בפ"ק דסוכה בהלכה א' ובבבלי סוכה דף ה' ע"ב קאמר דלר' יהודה הלכתא גמירא לה דפחות מעשרה לא הוי מחלה ונראה דטעמא דהש"ס בבלי לא יליף אליבא דר' יהודה מהעגלות כדמשמע במתני' דרים הזורק דגבוהות עשרה הוו משום דאינו מפורש בהדיא בכתוב והכא נמי מפלפל בכך מנין למעגלות שהן גבוהות עשרה ואכתי בעינן למימר דהכי גמירי לה דגבוהות עשרה הוו:

(דף ה ע"א) **רב** שאל לר' נתן לו אחר חבילה על כ:יפו וכו'. היינו בעיא דרב מרבי בבבלי דף ג' ע"א כטעינו חבירו אוכלין ומשקין וכו' וכמהדורא בתרא דקאמר הכא שהשיב לו חייב וכו' וכדמפרש לה דסבר רבי כיון שעקר את רגליו וכו' וכדפרישית מטעמא דידו כתר גופא גרור וזהו כגי' הר"י בתוס' והיא גי' הגאונים וכן דעת בעל המאור. ובחידושי שלי האריכתי הרבה בזה ולהוכיח דדעת הרמב"ם נמי כן וביארתי לכל הפירושים ולכל השיטות ולכל הסוגיות הנוגעים בדין בזה ובכל הדינים היוצאים ממנו. וכמבואר היטב לדברי הרמב"ם בפ' י"ג משבת בהל' ה' כבר אמרנו וכו'. בד"א כשהיה ידו למעלה מג' שזה מוכרח מהסוגיא דפ' המצניע ומהש גיא דהכא כמה דהשיב רבי לרב וכפי גי' הגאונים ז"ל ומפני שדבר הזה לריך ביאור הרבה וכמה וכמה סוגיות תלוין בו ולא יכילנו הגליון כאן המרהי שלא להאריך בזה כמה שכבר נתבאר בחיבורי במקום אחר:

(שם ע"ב) **כרמלית** תני ר"ח כרמל רך מלא וכו'. נראה דלאו לפרושי מלת כרמלית בלחוד היא דאתא כדמשמע מדברי התוס' בדף ו' שהביאו לזה אלא דאתי לפרוקי נמי לכעין דפריך לה בבבלי דף ז' על דקתשיב בהך ברייתא לכרמלית באפי נפשה אטו כולהו נמי לאו כרמלית נינהו ומפרק לה ר' יוחנן לא נלרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לר"ה וכו' וה"ה להא דקתשיב התם לקמן וה"נ כך הוא דאתא נמי לשנויי להא דקחשיב לכרמלית בתר דקתני להני ים ובקעה וכו' וקאמר דמלת כרמלית אתא לאתויי כמשמעה מקום שאינו לא ר"ה ולא רה"י ואיזו היא כרמלית דקאמרת וקאמר ר' יוחנן כגון הגותיה ,דבר יוסטיני דכך היתה וכן להא דקחשיב לקמן סימטיות וכו' וכל המעכב דרכה וכו'. והיא דרבנן דקסרין וכו' כאביי ורבא אתיא דהיזמי וסיגי אע"ג דלא גבוהי ג' אלא דהתי' משמע דלענין בהוא מקו' פטור בעלמא קאמרו:

(דף ו ע"א) **איסקופה** בלפני הפתח אחרים אומרים וכו'. הכא מוקי לה באסקופת הבית וחלייה מקורה וכו' וניחא לפירש"י ז"ל שפי' בהא דמוקי רב התם בדף ט' ע"א באיסקפת מבוי עסקינן וכו' דלהכי לא אוקמה באסקופת בית דסתם בית פתח שלו יש לו משקוף מלמעלה ומלא עובי הפתח כולה מקורה וכו' ושפיר הוא למיסב טעמא להא דדחיק לאוקמי באיסקופת מבוי אבל משום הכי לא נדחה האי אוקימתא דהכא דמיהת איכא למימר דמיירי בגוונא שאין כל המשקוף שלמעלה מכסה לכולה האסקופה וכדפרישית בפנים. ואלו לדעת התוס' ופירושם שכתבו בזה דטעמא דאיקי באיסקופת מבוי דמכיון שהיא ראויה להתיר את המבוי וכו' אבל איסקופת חצר ובית כיון שבקורה אינה ראויה להתיר שם אפי' פתח פתוח כלחוץ וכו' הוי קשה מהאוקימתא דהכא. ומפני שדברי התוס' בהלכה דאסקופה בלאו הכי קשה. ולריכין ביאור ביותר וכן לדבריהם בדבור דלעיל תוך הפתח וכו'. ובביאורי בחידושי שיטות שבת ועירובין הרחבתי בזה הרבה וביארתי לדבריהם היטב ולמאי דכתב המהרש"א בדבור הזה לא ידענא מאי קושיא וכו' והניח בקושיא על דבריהם וכן ביארתי לכל השיטות ולכל הנוגע בהלכה א' ממס' עירובין ולטעם שהשמיט הרמב"ם לבאר להדיא דין האסקפה בענין המדבר בהל' זו אבל אין כאן מקומו ולכפול הדברים עמוקים כאלו ואם קלהו אבאר במקומות מפוזרי' בהגיעי למס' עירובין ברחמי וכסייעתא דשמיא:

(שם במתני') **לא** ישב אדם לפני הספר וכו'. שני הטעמים שכתבתי בפנים שנשנית משנה זו כאן הן מדברי הרמב"ם בפי' המשנה והוספתי לבאר על שהקדים התנא משנה זו ללמדינו וכו'. ומיהו זה דוקא לפי סוגית הש"ס דהכא כמבואר מריש הסוגיא וא"כ סמוך למנחה קטנה קאמר דשייכא שפיר למימר דהיינו סמוך לחשיכה דברייתא וכן הא דלקמן דבעי לחלק בין ע"ס לחברים. ולרבנן דקסרין הא ר' יהודה הא רבנן וזה הכל דוקא בסמוך למנחה קטנה הוא דשייכא. אבל לפי סוגית הש"ס דילן דלכ"ע סמיך למנחה גדולה מיתפרשא ולמתמא דהש"ס מוקי לה בתכפורת בן אלעשה וכו'. ולרב אחא בר יעקב והסכימו רוב גדולי הפוסקים להלכה כוותיה דאפי' בתספורת דיד; וכו' כדפרישית לזה בפנים לא שייכא הך טעמא להא דהקדים. והרב כתב בזה דאיידי דזוטר מילייהו פסיק ותני להו ברישא וכו' רלה ללמוד לזה מהא דאמרינן בריש שבועות גבי ידיעות הטומאה וכו' ומ"מ לא דמיא דהתם קתני למילי דמסכתא ברישא אלא דהתנא מפרש להן לידיעת הטומאה ברישא שייך שפיר לומר איידי דזוטר מילייהו קא פסיק ומפרש לה ברישא. משא"כ הכא דקתני לעיקר דינייהו ברישא ולא שייבי לענין שבת דוקא. ולפי מ"ש הרמב"ם שם שאלו מן ההלכות שאמרו ר"ל מן ההלכות שהסכימו עמהם ולא נפל בהם שום מחלוקת וזה מהמפרש יליאות השבת וכו' והט' לא ישב אדם לפני הספר והי' ולא למרחץ כו' ע"ש ניחא טפי שקבע התנא בסדר שנשנו בבה"מ והסכימו כולם לאלו ועיין במנין ההלכות ובמנין הי"ח דבר שגזרו לקמן בהלכה ד' מה שיתבאר מזה בס"ד:

(שם) **ולא** יכנס לא למרחץ וכו'. כתבתי בפנים להתחלת המרחץ משיפשוט הבגד הסמוך לבשרו. וזה מדברי הרמב"ם בפירושו ובחיבורו בפ"ו מתפלה בהל' ו' ונראה שהא דהכריע לפי' הזה להא דאמרי בש"ס דילן משיערה מעפרתו הימנו טעמיה משום דכך נראה מסוגיא דהכא גבי הא דמייתי לעובדא דריב"ל לסייעתא דהתחלה הויא משיפשיט את בגדיו וכר"א בר' יוסי דאמר שלית מגוי הזה ועלה הוא דבאל ליה ר"ח בר אבא ולא כן אלפין רבי אם ההתחילו אין מפסיקין משמע דשלית מגוי הוא דהויא התחלה ואם שיש לדחות ולומר דלא נזכר ריב"ל עד שהפשיט את כל בגדיו. וכאמת אלו נזכר מקודם ורלה ללאת היה שואלו ג"כ כך מ"מ ידקדק הש"ס אחר זה וקאמר מה הוה וכו' ומשמע כדי ללמוד מהמעשה הזה תאימת התחלת המרחץ וכהאי דר"א בר' יוסי:

(שם) **ולא** לאכול. מסקנת רוב גדולי הפוסקים דאפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור לכתחלה. והטור בסי' רל"ב כתב וי"ל דאף לר"ת שאוסר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה דוקא כשקובע עלמו לסעוד אבל אם אוכל כבילה כדרך שאדם אוכל מעט בלא קבע מותר כמו אכילת פירות. ולמד הב"י מזה וקבע בש"ע כן דנראה דכ"ש הוא לדידן דקיי"ל כהני פוסקים דסעודה קטנה אפי' סמוך למנחה גדולה אסור ולפיכך כתב אבל לטעום דהיינו אכילת פירות מותר. וה"ה לאכול פת כבילה וכו'. אבל אין דעת הרמב"ם כן שהרי כתב בהלכות תפלה שם בהל' ה' כיון שהגיע זמן מנחה גדולה וכו' והיינו סמוך למנחה כדפי' שם בכ"מ בעלמו וע"כ לומר כן וסיים שם ולא לאכול אפי' אכילת עראי וכו' והדבר ידוע שאכילת פת כבילה נקרא אכילת עראי כדקיי"ל לענין אכילת עראי חוץ לסוכה. ולכל הפחות היה לו להביא דעת הרמב"ם כאן ולא להחליט להקל דמבואר הוא לדעתו ז"ל דלא אמרו לא קיי"ל כריב"ל אלא לענין טעימה וכגון אכילת פירות וכיולא. אבל פת מכיון דלעולם שייך בו שמא ימשך באכילה לא:

(דף ז ע"א בגמ') **יביל** אנא סתר לה כר"ג. בסוף פ"ב דברכות באהרתי לזה. וכן בהסוגיא דלקמן במה שיש הפרש בין ר' יוחנן דהכא ובין ר' יוחנן דהש"ס הבבלי ובכל היולא מזה ומה שיש לפלפל בה תמלא מבואר הכל בפ"ק דברכות בהל' ב' ואין לכפול בדברים וע"ש:

(שם ע"ב במתני') **לא** ילא החייט במחטו. כתב הרב אפי' תחובה לו בבגדו וכו'. ואין זה לפי המסקנא לדינא לדעת כל הפוסקים הראשונים וכן גדולי האחרונים דקיי"ל כרבא בהסוגי' דבבלי

דף יא ע"ב דאמאי דמותיב ליה אביי מהאיא ברייתא דקתני בהדיא לא ילא החייט במחטו התחובה לו בבגדו בע"ש עם חשיכה שני ליה רבא הא מני ר' יהודה היא דאמר אומן דרך אומנתו חייב וכו' וכלומר ואנא לא ס"ל כר' יהודה אלא כר"מ ורבנן דפ' במה אשה דף ס"ב לא תלא אשה במחט הנקובה וכו' ותכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון. ומשמע דאלו במחט הנקובה וכל הני דרישא מודו תכמים לר"מ דחייבת וכדדייק הכא בהסוגיא והתם גרים עלה אמר עולא ומילופיהן באיש וכו' וכך מסיק לה הכא בהסוגיא תמן דרך סולאה בנשים. ונמלינו למדין מכל זה דדברי הרמב"ם מבוונין בכל מה שכתב בדיני מחט בפ' י"ט מהל' שבת דבהל' ה' כתב אשה שילאת במחט הנקובה חייבת והאיש פטור וזהו כדעולא דהתם ולמחט נקובה נמי קאי ולא כדפירש"י שם (ובענין מה שדקדק הרא"ש שם על הרי"ף יתבאר במקומו) ומסתייע ליה נמי מהא דהכא דדוקא בנשים הוא דאמרו דדרך סולאה היא במחט הנקובה. ותידק מינה דאלו באיש לעולם אין דרך הולאה בכך בתחובה בבגדו דבהכי נמי מיירי חיובא דנשים ואפי' באומן דרך אומנותו פטור אבל אסור ור"ד פסק שם בהל' כ"ח לא ילא החייט בשבת במחט התחובה לו בבגדו וכו' ואם ילא פטור אעפ"י שילא דרך אומנותו מפני שלא הוליא כדרך המוליאין. וזהו כר"מ וכרבנן דפ' במה אשה דדוקא באשה הוא דאמרו חייבת והשתא נדע נמי טעמא דהכא גופיה בהא דלא פסק כר' יהודה דברייתא משום דרבי סתם במתני' דבמה אשה יננה לבר פלוגתיה דר"מ בלבון תכמים דלא חייבו אלא באשה דווקא אבל לא באיש ואפי' באומן דרך אומנותו והשתא דקיימא פיסקיה דרבא בהא ממילא נמי קיימא פיסקים בפלוגתא דהסוגיא דהכא בסוגית הבבלי דלא גזרינן גזירה לגזרה בהולאה ודלא כאביי. ומתני' במחטו בידו מיתפרשא. והלכך פסק שם הרמב"ם בהל' כ"ו לא ילא החייט במחטו בידו ולא הלבלר בקולמסו ע"ש עם חשיכה שמא ישכח וילא דאלו בתחובה בבגדו בע"ש עם חשיכה לא גזרינן מידי דגזירה לגזירה היא והא דכתב שם גבי תפלין מיתר ללאת בתפלין ע"ש עם חשיכה הואיל ותייב אדם למשמש בתפליו בכל עת אינו שוכחן לא תקשי דתיפוק ליה דגזירה לגזירה היא דהא לא אסרו ללאת בשבת בתפלין אלא לכתחלה ואם ילא פטור כדאמרי' בפ' במה אשה דף ס"א ולישנא בתרא דרב ששת התם אפי' למ"ד שבת לאו זמן תפלין וכדקיי"ל הכי כדפסק הרמב"ם בפ"ד מהל' תפלין בהל' י' אפ"ה פטור משום דדרך מלבוש עבידא וכ"פ הרמב"ם בזה בפ' הנזכר בהל' י"ד דהיולא בתפלין פטור. וא"כ לכאורה איכא למידק דלמה לי טעמא דחייב אדם למשמש תיפוק ליה דהא אליבא דרבא לא גזרינן גזירה לגזירה אבל הא ליתא דהא מיהת מודית דכי אית לן טעמא אחרינא דניחא לכ"ע ואפי' למאן דס"ל דגזרינן גזירה לגזירה בהולאה ודאי טפי עדיפא. ועוד דהואיל ואשכחן בהאי ברייתא דתני ר' ישמעאל (ולגי' הרי"ף תנא דבי שמואל) דקאמר האי טעמא בדף י"ב יולא אדם בתפלין ע"ש וכו' דחייב אדם למשמש וכו' נקט הרמב"ם נמי האי טעמא כלישנא דהש"ס. ועוד דהאי טעמא ניחא טפי דהרי כשקידש עליו היום לריך הוא לחלוץ תפליו. ומש"ה נמי קאמר דמכיון שחייב אדם למשמש תפליו בכל עת אינו שוכחן וכודאי יחלוץ אותן קודם לחשיכה והכי קאמר בהדיא בהאי תלמודא להאי טעמא דגרים לקמן פ' במה אשה בהל' ב' יולאין בתפלין ע"ש עם חשיכה ואין יולאין בסנדל המסומר ע"ש עם חשיכה מה בין זה לזה זה דרכו לחלוץ וזה אין דרכו לחלוץ והיינו כדאמרן מפני שחייב אדם למשמש בהן לא חיישינן למידי מפני שלריך לזוכרן כדי לחלצן. והיינו נמי דמסיים שם הרמב"ם שבת וילא בהן לר"ה ונזכר שיש לו תפלין בראשו מכסה את ראשו וכו' כדאמרינן סוף פ"ק דבילה וא"כ עיקר טעם הדבר דמותר ללאת בהן אפי' לכתחלה משום דמסתמא אינו שוכחן לפי שלריך לחלצן כשקידש עליו היום והאי מילתא גופה הוא דקמ"ל בדבריו ולפיכך כתב לטעם דחייב למשמש. ובחידושי הרשב"א ראיתי שתירץ ג"כ לקושיא זו. וכתב דאילטריך להאי טעמא דחייב למשמש כתפלין אפי' אליבא דרבא משום שקרוב הוא לבא לידי פשיעה לפי שהתפלין דרך מלבוש הוא ואין דרך לפושטן כשיולא לחוץ. והלכך אי לאו דמלוה למשמש בהן בכל שעה הוה אסרי ללאת בהן בע"ש והביא ראיה לסברא זו מהא דאמר רב בפ' במה אשה דף כ"ד כל שאסרו חכמים ללאת בו לר"ה אסור ללאת בו לחצר אלמא אפי' בדברים שאם ילא לר"ה בהן פטור שאינו אלא מדרבנן אעפ"י כן גזרו גם בחצר ומפני שהדבר קרוב לבא לידי פשיעה לפי שאין האשה עשויה לפשוט תכשיטיה כשיולאת לחוץ וכן האיש להניח כליו שרגיל בהן וא"כ היינו נמי טעמא גבי תפלין דאילטריך לטעמא דחייב למשמש עכ"ד וסברא נכונה היא אלא דלהטעם דהאי תלמודא שביארנו עדיפא היא גבי תפלין דאמרינן מתוך שממשמש בהן יזכור עלמו שלריך לחלצן קודם השבת. ומכל הלין שנתבאר תדע ותבין דכל מה שכתב הב"י בזה בסי' רנ"ב לדעת הרמב"ם ללא לורך הוא דמה שרלה לתרץ להאי קושיא דתיפוק ליה דהוי גזירה לגזירה ולא גזרינן. וכתב דהרמב"ם מיירי במוליאן בידו זה ודאי לא יעלה על הדעת לפרש דברי הרמב"ם כן. וכן מה שכתב הט"ז בזה דמשום דאיכא למיחש שמא אתי לאפנויי ואתא לאתויי בידו ד"א בר"ה וא"כ לא הוי אלא חדא גזירה ועיין בדבריו שדחק עלמו לומר דטעמא דלא הוי אלא חדא גזירה משום שודאי הוא שבא ה' דרך כל האדם וכו' הודאי הזה דקאמר אין בו לא טעם ולא ריח. וכי בודאי הוא שבכל עת יצטרך להפנות ואין להאריך כלל וכלל בזה והעיקר הוא לדעת הרמב"ם כפי שנתבאר וכמילתא בטעמא כדמוכחא מהאי תלמודא או כתירוץ הרשב"א ז"ל. וכמה שכתב שם הט"ז לדעת הרי"ף וכן בענין שכתב על דברי הר"ר ירוחם שהביאו הב"י שכתב דבפ' המולא תפלין בהסיא דלא יעמוד אדם ברה"י וישתה בר"ה נראה דפסק הרי"ף כרבא וכו' ועל זה כתב הוא ז"ל לא ידענא רמז או למיזה שם ברי"ף ואולי ט"ס יש בדבריו וכו' ע"ש ויש להפליא על זה הרבה והרבה דאם אנחנו לא ידענו דרך הרי"ף ומה שהביא סתם קבע להלכה ומה שלא הביא לא היה נראה לו להלכה. א"כ היאך נפלפל כלל בדבריו ומוטב היה לו להט"ז להניח דברי הרי"ף בקושיא ולא לפרש כך ולומר דדעתו לפסוק כאביי ומכח האי קושיא תלוכה תיפוק ליה דהוה גזרה לגזרה ומהראי' מוכרחת בלו מכח הבעיא על המתני' דפ' המולא תפלין ולא על המתני'. ולקמן יתבאר דלאו ראיה היא כלל וכלל ולית אנן חששין לראיה זו דלק"מ. וכתחלה אומר אני דודאי זה פשוט הוא לכל המעמיק בדברי הראשונים ובדברי גדולי האחרונים דיסוד מוסד הוא לדעת הרי"ף בחבורו שכל מה שהביא להמתני' כפשטה וכמשמעה שקבעה להלכה כך ולא חש כלל להא דאיתמר בגמרא בענין פלוגתא דאמוראי ובשקלא וטריא אלא אם משמעות לשון המשנה מורה כהאי תנא או אמורא דמסיק בהש"ס להלכתא כוותיה או דנדע זה מהני כללי דקיי"ל בהש"ס כמו ר"ל ור"י הלכה כר"י בר מהני תלת ואביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם וכל כיולא בזה ולשון המתני' דיקא כהאי דהלכתא כוותיה בזה ובכיולא בזה לא תמלא לעולם בכל חיבור הרי"ף שהביא מדברי האמוראים או מהשקלא והטריא כ"א הביא המשנה כפ.טה דדייקא כהלכתא אם לא דהשמיענו איזה דבר לדין אחד וכיולא בזה או תמלא שהביא מדברי האמוראים ומחד בר פלוגתא ואע"ג דאין הלכה כמותו וכהאי דאשכחן בפרקין שהביא דברי בן עזאי בדין המוליא מתנית לפלטיא וכו' ולדברי ר' יוחנן וכמה וכמה נתחבטו על זה ועיין לעיל בהלכה א' בד"ה באוליא מרה"י לר"ה דרך כרמלית מה שכתבתי לייבב לזה. והתם מוכחא נמי דלא פסק אלא כרבנן מדהביא למתני' דפרק המלניע במקומה כפשטה וכמשמעה וכן תמלא עוד בכמה מקומות ובמסכתות אחרות בדבריו ז"ל וסדרינן להא דהכא שהרי כתב הרי"ף ז"ל בפ' המולא תפלין והביא המתני' כפשטה וכמשמעה לא יעמוד אדם ברה"י וישתה בר"ה בר"ה וישתה ברה"י וכו' וא"כ דוקא בר"ה וברה"י היא דגזרו אבל לא בכרמלית וכן פי' שם הר"ן לדבריו וכדמסקינן דלא גזרינן גזירה לגזרה. ואם היה דעת הרי"ף לפסוק כאביי לא הוה שתיק מלבאר ולומר דהאי וכן בגת אכרמלית קאי כפי' אביי. וא"כ אין לך רמז גדול מזה דהרי"ף פסק כרבא וסמיך אהא דמסקינן בפרקין וכן בפרק המולא תפלין דהאי וכן בגת לענין מעשר קתני וכרבא וכן רב ששת קאי כוותיה. ומה יענה הט"ז בזה דהיאך נאמר דהרי"ף פסק כאביי נגד רבא ונגד רב ששת והא דלא העתיק הרי"ף פירושא דרבא ורב ששת הטעם ידוע הוא שלא הביא בחבורו אלא מסדברים הנוהגים בכל זמן ובכל מקום. וכ"כ הר"ן ז"ל בפרקין להכריע מהאי דרב יוסף דהתם כסתמא דמתני' דדוקא ברה"י וברה"ה אמרו אבל לא בכרמלית וכן הסכימו כל הפוסקים כרבא. וכן הוא בהגהת אשר"י בשם מהרי"ח. ומעתה היאך נאמר דהרי"ף יחידאה הוא לפסוק כאביי. ובענין הקושיא שהביא הרי"ף להך ברייתא ולהאי טעמא דחייב אדם למשמש בתפליו כבר ישבנו זה לדעת הרמב"ם וכן נאמר לדעת הרי"ף. וטפי ניחא לן לדעתו ז"ל דהא דהביא כאן להאי ברייתא ולהאי טעמא משום דאגב אא להשמיענו דין דחייב אדם למשמש בתפליו כל שעה. ומפני שלא ביאר לזה בהלכות תפלין הביא לכולה ברייתא ולטעמא דידה הכא. ומה שרלה הט"ז להביא ראיה מוכרחת שלו מדאיבעיא לן כרמלית מהו דוקא על האי מתני' דעירובין ולא מיבעיא להו על מתני' דידן לא ילא החייט במחטו או בידו או בבגדו וכו'. האי ראיה לא חזינא ביה שום ממשא דמידי דכך הוא סוגית הש"ס למיבעי על המתני' אי בדוקא קתני או לא וזה לא שייך כ"א על האי מתני' דעירובין דקתני רה"י ור"ה בהדיא. ואיבעיא לן כרמלית מהו. אבל היאך שייך למיבעי על מתני' דידן דלא קתני בהדיא מידי אלא מחטו סתמא. ואיכא לפרושי להאי גיסא ולהאי גיסא וכהאי דשקיל וטרי בתר הכי מאי לאו דתחובה לו בבגדו לא דנקיט לה בידיה. ואי כוה נקט הבעיא כדברי הט"ז הי' לריך להאריך בלישני' אי בידיה דוקא דלא גזרינן גזירה לגזרה או אפי' בבגדו וגזרינן. ועוד דלישנא דהבעיא גופה כמו שרלה הט"ז לומר היא ג"כ כלישנא יתרא טפי מהאי דנקט בעל הבעיא בלישניה כרמלית מהו ותו לא מידי. כלל העולה דמה שכתב כאן הט"ז כולא מילתא דפריכא הוא והם כי לא להזכיר דמחמת הקושיא האלמה וכראיה זו דמגופתין לה בידא לומר דדעת הרי"ף לפסוק כאביי ולא עוד אלא שסיים כל"ל ודעת הרי"ף נכון ואיננו נכון כלל וכלל אלא דדעת הרי"ף כדעת כל הפוסקים וכרבא והכי קיי"ל. ומובטחני שאני כוונתי לדעת הרי"ף ול: ילא החייט במחטו דקתני אירחא דמילתא קתני וכך נ"ל גם לדעת הרמב"ם ולדעת כל הפוסקים שפסקו כרבא:

(שם בגמ') **מחלפא** שיטתי' דר"מ וכו'. התוס' כד"ה והכ יצא פטור אבל אסור הקשו לקושיא דהאי ש"ס ותירצו מעלמן דהתם לגמרי דרך הוצאה בכך ותירוצא דהאי ש"ס דייקא טפי דדרך הוצאה בנשים הוא בכך אבל באנשים אין זה אלא דרך טפילין. ומכאן ראיה גדולה להא דפי' הרמב"ם להא דעולא דהמחט הנקובה נמי קאי וכמו שנתבאר בריש דביר דלעיל. והא דמדייק הש"ס בהתלה הא שאר כל האדם יוצאין בכך ולבתר פריך דר"מ אדר"מ בלאו הכי מצי למירמי דר"מ אדר"מ אלא משום הא דלקמן ולהגדיל הקושיא היא כדפרישית בפנים:

(שם) **תיפתר** בחצה גדלת האי שנוייא למאי דבעי לאוקמי דחכמים דמתני' דפ' במה אשה הוא ר' יהודה דהברייתא וכבר ביארתי לעיל כד"ה לא יצא החייט דחכמים דהתם כר"מ דברייתא ס"ל דאפי' אומן דרך אומנתו פטור אבל אסור והתם במחטה דוקא הוא דקאמרי חייבת ואפשר לומר דהא דמוקי בחצה גדלת היינו נמי משום דדרך החצה לגדל ולחלק בשער במחט הנקובה וא"כ היינו הך כמה שנתבאר דמש"ה דוקא בחצה הוא דאמרו כך:

(דף ח ע"א) **אפילו** בחול אסור וכו'. מהכא משמע דדעת האי ש"ס לפרש מטעמא שמא יהרוג. וכדמוכחא מהסוגיא דלקמן דמפרש להטעם דר"ע דהיא בריה שאין לה גידין ועצמות מ"מ הואיל ולפעמים כשתית לבריה אחרת כבריה חשובה וקלא מעניין זה מוכח בבבלי בבא קמא פ"ק דף י"ו אבל לא נזכר שם מעניין כינה כלום. וכן בשאר הברייתא דקחשיב הכא נשנה שם בנוסחא במקצת. ומסקנת הש"ס דילן דתרווייהו לא יפלה ולא יקרא אלאור הנר קאי:

(שם) **רב** ירמיה סלק לגבי רב אסי וכו' גרי מסתכל ביה וכו'. ובבבלי בדף י"ב סגי' קם שמעיה קא בדיק לנהורא דשרגא. וזו היא גי' הרמב"ם בפ"ה מהל' שבת דמכאן ראיה דשמש קבוע מותר לבדוק כוסות וקערות לאור הנר ואין להאריך כמבואר:

(שם ע"ב) **אילין** בעיי דיטפי בולינה וכו'. ולהאי טעמא אף שלא בפני רבן מיתפרשא. והתם קאמר הואיל ואימת רבן עליהן לא אתו לאצלויי. וא"כ דווקא לפני רבן וכך דקדק הרמב"ם וכתב שם. בכל' ס"ו התינוקות קורין לפני רבן וכו' ובמה שלא הניח האי מימרא דרבא אם אדם חשוב הוא מותר. והרי"ף השיאה וקבעה להלכה נראה דטעמיה דהרמב"ם מדמותיב עלה סתמא דהש"ס מהאי עובדא דר' ישמעאל בן אלישע ואף דשני לה ר' הכא שאני ישמעאל בן אלישע הואיל ומשום עלמו על דברי תורה כהדיוט לא סמיך האי שנויא ועוד דגם לפי האי שנויא צריכין אנו לחלק בין המשים עלמו כהדיוט כר' ישמעאל בן אלישע ובין אדם חשוב אחר ומכיון שכן לא קמה מימרא דרבא כפשטה ושבתא הואיל ורבה לעיל קאמר ואפי' גבוה וכו' ואפילו עשרה בתים וכו' ולא מחלק במידי אף אנן לא נחלוק בין אדם לאדם וידוע דהלכה כרבה לגבי רבא תלמידו כדפסק הרמב"ם בכל מקום כן:

(שם) **תני** ב"ש אומרים לא יאכל זב פרוש וכו'. לגי' התוספתא וכמו שהובאה כאן ניחא הא דלא הביא הרמב"ם כלום מדין זוב פרוש עם זב ע"ה שלא כתב לא בפ' י"א מאיסורי ביאה ולא בפ' ט"ז מטומאת אוכלין אלא כלשון המשנה לא יאכל הזב עם הזבה. ולכאורה הא מביא הש"ס הבבלי לזה וכדמפרש רבא שמא יבא רגיל אללו ויאכילנו דברים טמאים בימי טהרתו. ולמאי דגרים הכא דלב"ש הוא דאמרו הכי וב"ה מתירין לק"מ והכא פירושא דברייתא קאמר אבל אינה כלכה דב"ה לא חששו לכך. ובהאי ברייתא דר' פנחס בן יאיר נוסחא אחרת במקצת היא ממה דשנה בסוף סוטה נקיות מביא לידי טהרה וטהרה מביא לידי פרישות ופרישות מביא לידי קדושה וכו'. והרמב"ם בטומאת אוכלין שם העתיק כפי נוסחא דהכא שהפרישות מביא לידי טהרת הגוף וטהרת הגוף מביא לידי קדושת הנפש וכו' וטעמיה דהכא יליף מקרא לסמך לזה:

(דף ט ע"א בבתני') **אלו** מן ההלכות וכו'. ובבבלי דף י"ג מסיק ואלו תנן ופירש"י והתוס' דהלא יפלה ולא יקרא לאור הנר קאי דהני תרתי מ"ח דבר הן ונוסחת האי תלמודא כפי שיטתיה בהסוגיא דגמרא ועיין לקמן בד"ה תני י"ח דבר גזרו:

(שם בגמ') **בו** ביום גדשו את הסאה וכו'. מה דפרישית בפנים הוא כפי' רש"י ז"ל בדף קנ"ג בזה. והתוס' פירשו שם בדרך אחר דאף דברי ר' יהושע הן לשבח וע"ש דנראה קצת דוחק ומה שכתבו שם דלא משמע כפירש"י ומן הירושלמי למאי דפרישית בפנים ניחא ויש מאיזה הגהה בתוס' שכתוב דאדרבה נראה מן הירושלמי דלא כפי' ר"י בתוס' דגבי מים לא שייך לפרש לאחר שהסירו המים שיב אין מפזרין את השמן כמו דפי' גבי אגוזים ורימונים וכלומר דבנתינת המים כבר פיזרו את השמן ואינו מועיל הסרה כלום והלו באגוזים ורמונים יכול הוא אח"כ להחזירן וכלא"ה נראה כפירש"י דר"א הוא מתלמידי ב"ש דורש הוא לשבח. ור' יהושע שהוא מתלמידי ב"ה לא רצה לדרוש לשבח שהרי הן לא בקשו להשכים לאותן גזירות עד שכפו אותן תלמידי ב"ש ורבו עליהן:

(שם) **תני** שמונה עשר דבר גזרו ובשמונה עשר רבו ובשמונה עשר נחלקו. לפי גי' הברייתא מה שנחלקו הן הן מה דתנינן לקמן אין שורין וכו' וכדקחשיב להו הרמב"ם בפי' המשנה דיו א' כממני' ב' וכו' וכן מנה גם מה שהושוו ולא נפל בהם שום מחלוקת וזה מכפרם יציאות השבת וכו' וי"ח לא יאכל הזב עם הזבה. ומה שגזרו מנה גם ח' דפוסלי תרומה ס' כמניח כלים תחת הצינור י' כל המטלטלין וכו' ועי"ש וזה דלא כמו שאמרו בבבלי דף ס"ו י"ח גזרו וכי"ח נחלקו והתניא הושוו בו ביום נחלקו ולמחר הושוו א"כ מה שהושוו באלו שגזרו בעלמן הן וכן הא דקאמר נחלקו ולא כדפי' הוא ז"ל וכן לא אתיא פירושו כשיטתא לפי גי' דהכא דאם נפרש הא דקאמר ובי"ח נחלקו דהכי מתני' דלקמן קאי שעמדו במחלקותם. וכפי פירושו מ"מ הא דפי' במה שגזרו ובמה שרבו וזו דלא כדמשמע מדהתם ולא כדמשמע מהכא. וראיתי בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב בזה על הגי' דהתם הא דאמרינן י"ח דבר גזרו ובי"ח נחלקו מדברי רש"י ז"ל נראה שבאותן שגזרו בהן הוא שנחלקו התחלה אלא שרבו ב"ש על ב"ה וגזרו גם ולמחר חזרו בהן ב"ה והושוו להן וסודו למנינן. ויש מפרשים שבי"ח גזרו ובי"ח אחרות נחלקו בו ביום ולמחר הושוו. ולפי דבריהם לא גרסינן אלא הכי י"ח גזרו ובי"ח נחלקו ובי"ח הושוו ובי"ח שגזרו הם המפורשים והולכים במשנתנו וי"ח שהושוו הן שמונה יציאות והכנסות ס' ספרים י' מרחץ וכו' י"ח לא יאכל הזב וי"ח שנחלקו אלו הן שנכיס המשנה והם דיו וכממנים וכו' עכ"ל פי' זה קרוב הוא לפי' הרמב"ם במשנה אלא שלפי חשבונו בי"ח שגזרו היא כעין דרך אחרת. ולפי גי' דהאי תלמודא הי"ח שנחלקו ודאי על הני מתני' דלקמן קאי ומה שגזרו ורבו שלוגתא דאמוראי היא אם באותן עלמן רבו וא"כ גזרו או הי"ח שגזרו דברים אחרים הם וכדפרישית הכל בפנים והחשבון של הי"ח דברים לכל חד וחד למאי דאית ליה. ומה דחשיב הכא להמתני' זובים בעשרה דברים והתם בדף י"ד פריך אהא דבעי למיחשב טבול יום והא דאורייתא הוא וקאמר כמי מסי"ח דבר לטבול יום ולשיטתא דהאי תלמודא יש לומר דטבול יום שהוא מדבריהם מיירי וכעין הא דמשני בפ"ק דפסחים ודפ"ה דסוטה תיפתר בטבול יום דבית הפרס שהוא מדבריהם וכן כיוצא בזה וצ"ל להאי תלמודא דאפי' בטומאה דרבנן צריך הערב שמש וכבר כתבתי בענין זה בסוטה שם דמדברי התוס' משמע דיש טומאה מדרבנן דצריכה הערב שמש ויש שאינה צריכה וע"ש:

(שם ע"ב) **פיתן** וכו' מהלכות של עמעום היא. כבר ביארתי מכל ענייני הסוגיא זו במקומות המלויינין בפנים בתרומות ובע"ז ואין לכפול בדברים וכל הרוצה לעמוד עליהן ימלא כל אחד ואחד במקומו:

(דף יא ע"א) **חב"ש** חטאות מתות רלו ב"ד לבטל מבטלין. האי אתיא כהאי דר' ילחק נפחא בתמורה דף י' דגרסינן התם אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה וכו' אמר רב ילחק נפחא אף חטאת שמתו בעלי' נשתכחה בימי אבלו של משה וכו' דאלו לשמואל דלא קאמר בהדיא דגם זו נשתכחה א"כ הלכתא למשה מסיני היא ואין שום ב"ד יכול לבטלם ולר' ילחק הואיל ונשתכחה ולא ידעינן אם מהר אם רועה כדפירש"י ז"ל שם וא"כ ב"ד הוא שגזרו ואמרו מתה ואם יעמוד ב"ד אחר גדול ממנו בחכמה ומנין יכול הוא לבטלה הואיל וחוץ מי"ח דבר הוא וכהאי לישנא דר' אבון מבס שמואל דמסיק הכא:

(שם ע"ב) **ומה** מקיימין ב"ש טעמון דב"ה וכו' בהדא דתני פותקין וכו'. מכאן סייעתא גדולה לפסק ר"ח והפוסקים כוותיה דפסקו כרב יוסף וכרב הושעיה דקאי כוותיה בבבלי דף י"ח דמוקמי להאי ברייתא כב"ש כדכביאו התוס' שם בד"ה ובשתא דאת"ל הושעיה וכו' דהכי מסיק בהדיא הכא דלמאי דדרשי ב"ש מקרא דששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך דאפי' במלאכה שנגמרת מאליה בשבת אסר הכתוב. א"כ האי קרא דב"ה מאי עביד להו דהא מהאי קרא משמע מדכתיב וביום דמלאכה דכש"ג מותרת בשבתחיל בה מע"ש ומשני דאילטריך להו לב"ש להא כהדא דתני פותקין וכו' וכדפרישית בפנים דעל כרחך כולה מתפרשא כדמפרש בהם למאי דקאמר והשתא דאמר ר' הושעיה וכו' מאן תנא שביתת כלים ב"ש היא ולא ב"ה לב"ש בין דקעביד מעשה וכו' כל היכא דאיכא משום שביתת כלים אסור ולב"ה וכו' וא"כ סיפא דברייתא אין נותנין חטים לרחיים וכו' לב"ש היא דמיתניא בדווקא דלב"ה מותר לגמרי דלא חיישי לא לטעמא דרבה דבעי לאוקמי האי ברייתא אפי' כב"ה ורחיים אסור משום השמעת קול וכהאי דרב חגיי דהכא ולא להאי טעמא דקאמר ר' יוסי ואקשי ליה דנימא מר כרבנן דפ"ב משום דלא הותחל בכל חטה וחטה. וכלומר מאי דוחקיה דמר למוקמת לה למלתייהו דב"ש כר' יהודה ולא כרבנן דהתם וכדפרישית בפנים ולא להאי טעמא דר' יוסי בר' בון דכולהו הני טעמי אליבא דב"ה בלחוד כ"ה דאיתאמרו כדמוכחא מהסוגיא דמוקי להאי ברייתא כב"ש וזה דלא כפסק התוס' והגמבכין אחריהן דפסקו כרבה. וטעמא דהשמעת קול אתיא נמי כב"ש

דסוגיא דהכא קשיא עלייהו ודברי האי ש"ס מוכרח הוא מכח האי קושיא דלב"ש האי קרא דב"ה מאי עבדי להו. ובהדיא תנינן הכי בתוספתא דפליגי בהני דרבי דקראי והשתא על כרחך דאתינן לאוקי שינויא דמשני הכא דאילטריכו לב"ש להני דיני דהאי ברייתא ומתלינן אליבייהו כדמתלקי ר' יוסף ורב הושעיה אבל לב"ה בלאו הכי הכל שרי. וראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שהביא ראיה לפסק ר"ח שפסק כרבה מהאי דהתוספתא דמשמע דלא פליגי בשביתת כלים כדברי רב יוסף אלא במלאכה הנגמרת בשבת כדברי רבה עכ"ל. ויש להפליא על גודל שקידת הרשב"א כדברי האי תלמודא ברוב המקומות ואיבתמיטתיה כאן דברי האי ש"ס דפריך ולב"ש האי קרא דב"ה מאי מקיימין ומשני כהדא פותקין וכו' ואם כ"ש ס"ל להניח דפותקין א"כ ע"כ דלריך אתה לומר דטעמייהו בהני דמתני' משום שביתת כלים היא וכדברי ר' יוסף וזה אין לריך לפנים אלא ודאי כדאמרן. וזהו ג"כ דעת הרמב"ם לפסוק כן ומש"ס לא הביא כלל להאי דינא דרחיים ולא כתב בפ"ג מהל' שבת אלא דינים דרישא דהברייתא דזהו מוסכם לכ"ע. והכ"י כתב בסי' רנ"ב על שהרמב"ם לא הזכיר דין דרחיים משום דמשמע דס"ל כרב יוסף דשרי ומש"ה שתק מיניה דמאי תיתי לן לאסור כיון שאין אדם מוזהר על שביתת כליו כמ"ש בפ"ו בהל' י"ו והטעם שלא הזכירו בהדיא הוא לפי שלא הוזכר בתלמוד בהדיא דלרב יוסף שרי ואין דרכו לכתוב אלא מה שהוזכר בתלמוד בהדיא עכ"ל הכ"י בזה. ומ"מ אין טעם זה מספיק כל כך אלא דכך ל יכין לנו לומר לדע' הרמב"ם דמכיון דהוא מוכר' דהתוספתא והאוקימתא דהאי תלמודא דהאי ברייתא כולה כב"ש אתיא. וא"כ לא הוצרך להזכיר כ"א דיני דסיפא דנלמדין מהאי ברייתא אבל האיך יהא מזכיר ההיא דרחיים דכך איסורא לא מיתני אלא לב"ש בלחוד ולא הוצרך להזכיר להיתרא מכיון דב"ה ודאי לא מודו בזה. ומילתא דפשיטא היא דשריא וזהו דעת הרמב"ם וכמה שנתבאר דהא' שאין עליה תשובה היא כדמוכרח מסוגית הש"ס דהכא דהעיקר לדינא כהני רבוותא דפסקו כרב יוסף וכרב הושעיה. ומה שכתבו התוס' שם ראיה לפסק ר"ח כרבה דטעמא דרחיים משום השמעת קול ואתי כב"ה חדא דהש"ס הוא דקאמר הכי אליבא דרב יוסף הא מני ב"ש היא אבל לרב הושעיה מליני למימר דמוקי לה כב"ה ואית ליה השמעת קול כרבה ורצונם לומר בזה דא"כ הדרינן להאי כללא דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר מעניין שדה ומחלה וכהני דכברי דאף בפלוגתא דפליגי אליבא דתנאי איתמר האי כללא. ועל זה נאמר נמי דמלית למימר הכי לרבי הושעיה מ"מ סוגיא דהכא מסייעא ליה כמאן דמוקי להאי ברייתא כב"ש ואיך שנאמר לטעמא דאסרו ב"ש לרחיים הא לא קיי"ל כב"ש. ומה שכתבו עוד לראיה דסוגיא דלקמן לא מ[...]מא אלא כרבה כדפרישית. והיינו כמ"ש לעיל בד"ה ולימא מר וכו' מדאמר לקמן בדף י"ט הני דאי עביד להו בשבת חייב חטאת גזרו ב"ש עם חשיכה משמע דטעמא דב"ש משום גזירה ולא משום שביתת כלים. וכלומר דהשתא האי דקאמר רבה ברחיים משום השמעת קול אליבא דב"ה היא וכ"כ הרא"ש לכל זה. ואומר אני דהאי ראיה הפשר לדחות בכל שהוא חדא דהתוס' בעלמן מסיימי שם ולרב יוסף לא תיקשי דמאי לא אסרו ב"ש טעינת קורה משום שביתת כלים דהתם אתי ממילא טפי מכל הנך דמתני'. ומכיון שכן אף אנו נאמר דלפ"ז ניחא נמי הא דלא קאמר לקמן דטעמייהו דב"ש בכל הני דמתני' דאסרי דמשום שביתת כלים הוא אבל טעינת קורה לית בה משום שביתת כלים דאי הוה אמר הכי אכתי מלי פריך עלה יהרי ספינת קרס נמי כלי היא והיה מוכרח לשנות ולחלק בין הני דמתני' ובין טעינת קורה וכסברתם אליבא דרב יוסף והלכך לא רצה הש"ס להאריך כל כך ועוד דהא קאמר טעמא דעדיפא טפי דבכל היכא דליכא תיובא דחטאת בשבת לא גזרו ב"ש והשתא לעולם טעמא דב"ש בהני דמתני' דגזרו בע"ש משום שהן הולכין ונגמרים בשבת ואית בהו משום שביתת כלים בשבת ואין הכי נמי דכי עביד להו בשבת בלאו הכי איכא תיובא דחטאת ואיכא למיגזר מה"ט בטעינת קורה דלית בה משום שביתת כלים וליכא למיגזר בה נמי מהאי טעמא משום דכי עביד לה בשבת ליכא תיובא דחטאת דמידי דאתו ממילא הוא וא"כ טעמא דקאמר הש"ס טעם מספיק הוא ביותר וכולל הוא לכל וכדאמרן. סוף דבר דהואיל דמוכרח הוא בהדיא מסוגית הש"ס דהכא כמו שנתבאר אין לנו אלא דהך דרחיים לא מיתני אלא אליבא דב"ש ולאו דהלכתא היא ואין להאריך יותר:

(דף יב ע"א) **בית** הלל ילפין מלאכת היתר ממלאכת האיסור וכו' אע"ג דבהלכה דלעיל דרש ב"ש מקרא דוביום מ"מ קאמר דאף מן הסברא איכא למיהב טעמא לב"ה. ועוד דאף למאי דאלו ב"ש לתרץ קרא דמייתי ב"ה מ"מ הא איכא טעמא דילפינן מלאכת היתר ממלאכת איסור.

(שם ע"ב) **חד** אמר העכו"ם לריך הכן וכו'. מה שיש לפלפל ולבאר לדעת הפוסקים בענין זה יתבאר במקומו בפ"ג ה"ט בהגיעי לשם ברחמי ובסייעתא דשמיא:

(שם) **אמר** ר' יוחנן זו דברי ר' יוסי וכו'. ר' יוסי בר' יהודה הוא שהובאה בברייתא דבבלי דף יח ע"ב אמר ר' יוסי בר' יהודה הן הן דברי ר' עקיבא הן הן דברי ב"ה לא בא ר"ע אלא לפרש דברי ב"ה וכ"פ הרמב"ם בפ"ו בהל' י"ט וכן הוא הדין במתני' דלקמן דבשילא מפתת ביתו של ישראל קודם בחשיכה הוא שבתירו וכטעמא דפרישית במתני':

(שם) **אין** נותנין לעכו"ם על מנת לצאת וכו'. בבבלי דף י"ט מביא להאי ברייתא ובהאי לישנא מתנין מזונות לפני הכלב ולפני העכו"ם בחלר נטלו ויצא אין נזקקין לו. והיינו כן אלא דהכא מבואר ביותר שאין נותנין לו לכתחלה על מנת לצאת אבל בסתמא מותר. ומזה אמרתי ליישב מה שדקדק המ"א בסי' תמ"ו על הרמב"ם שכתב בפ"ג מהל' תמן בע"פ שחל בשבת ונשאר לו חמץ אחר ד' שעות כופה עליו כלי וכתב על זה ול"ע אמו מי גרע מנבילה שנתנבלה בשבת דשרי לטלטל דחזי להשליכה לכלבים וכו' ותירץ דהרמב"ם מיירי דליכא כלב או עכו"ם ליתן לו עכ"ל. וכן הט"ז בסי' תמ"ד במקומו בש"ע כתב[ו]כופה כו' פי' אם אין לו עכו"ם שיקבל הימנו. וכל כי האי מילתא לא איתמר לן בהי מדרשא ואין זה דרכינו לאוקמי אוקימתא כדברי הרמב"ם בחיבור המשנה תורה. ולדעתו שאין ללמוד כ"א התורה שבכתב ותורה כמ"ש בהקדמתו לא היה רוצה שיפרשו דבריו באיזה אוקימתא במקום שסתם דבריו ולא רמיז לן במידי אלא דזה דבר ברור הוא דטעמו מהאי דינא דאיתמר בבבלי וכן כאן בביאור ביותר שאין נותנין לעכו"ם מזונות בשבת על מנת לצאת וסתם הנותן חמץ אחר ד' שעות על מנת לצאת לחוץ הוא שאינו רוצה שיהא' החמץ ברשותו. וזה ודאי אסור לכתחלה לכ"ע אם יוצא לר"ה. ואם שאין לנו עכשיו ר"ה גמורה לדברי הרמב"ם בכל מקום ובכל זמן הן וזה ידוע הוא. שוב ראיתי בהמרדכי דפרקין שכתב וז"ל כתב הא"ז בשי"ד בניסן חל בשבת י"א שאסור ליתן לנכרי מותר החמץ הואיל וידוע שיוליכנו לחוץ וי"א דלהשים לפניו והוא יקח מותר וע"ש שהכריע דלדידן דלית לן ר"ה דאורייתא מותר ליתן להם אפי' בי"ד ואפי' ידוע שיוליך חוץ וכבר היה מעשה ברעגנספורק וכו' הרי לפניך דדעת הרמב"ם כי"א קמייתא וכפי שנתבאר:

(שם) **תני** אומנין גוים וכו'. ובפ"ק דע"ז גרים אומנין ישראל שהיו עושין עם העכו"ם באיזן בתוך ביתו אסור בתוך בתיכן מותר וזה ממש כדברי התוספתא דע"ז וכמה שביארתי כאן בפנים דהני תרווייהו נכונים לדינא הן דכאן דמיירי בדינא דשבת הגי' נכונה היא כמו שהיא לפניך. והם דמיירי בדינא דע"ז ג"כ נכונה היא וזהו שאמרו בשבת ובאהל ובע"ז הלכה כרשב"א. ודע שבדפוס בחיבורי הם העתיק המגיה את דברי שכתבתי ובספרי הדפוס נשתבשה הגי' שם וכו' מה שליינתי להתוספתא וזהו טעות גמור הוא שלא היה דעתי אלא על הגי' דלקמן שם שחסר בד"א ה' בהעתקה הישנה ובספרי הדפוס ועל זה כתבתי והגי' נכונה כדמייתי האי ש"ס בפ"ק דשבת וכו' דכאן הועתקה כל הברייתא כולה ומבוארין היטב דברי הת"ק ודברי ר' אילא והעיקר כדפרישית בפנים ובענין הנוגע לדינא וכמה שנלמד מהסוגיא דהכא ומסוגית הש"ס דילן במ"ק באר"תי שם הכל ובררתי דברי הרמב"ם האמורים בפ"ו מהל' שבת בענין זה בהל' י"ב וי"ג וי"ד וכתבתי שדברי התוס' והרא"ש גם לפי מה שהעתיקו הם שלא הוזכר בדבריהם אלא דברי ר' אילא והרמב"ם דעתו ז"ל לפסוק כדברי הת"ק דר' אילא וכהאי דשמואל במ"ק והרולה לעמוד על דברי יעי"ש בד"ה הלכה כרשב"א:

(דף יג ע"א) **אין** משכירין אגרת וכו'. כאן לא הובאה אלא כדברי התוספתא דמשמע דב"ה מתירין ברביעי דוקא אבל התם בדף י"ט הועתקה הברייתא בע"ש אלא א"כ קלן וכו' ובמסקנא דאם קלן לו דמי' לא בעינן קביע בי דואר ואם קביע בי דואר לא בעינן קלן וכך הם דברי הרי"ף ודברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו בהל' כ' ומ"ש התוס' שם בד"ה אא"כ קלן ומתני' נמי דנותנין כלים לכובס וכו' איירי נמי בקלן אין זה דרכיהם ז"ל ואין להאריך:

(שם) **אין** מפליגין לים הגדול וכו'. התוס' בפ"ד דעירובין דף מ"ג ד"ה הלכה כר"ג בספינה הביאו לזה להוכיח דלב"ה שרי ליכנס בע"ש וב"ה מתירין קאי את"ק דהאי אב"ש א"כ היינו ת"ק וכתבו שם עוד וריצב"א מדקדק מהירושלמי שאסור ליכנס בספינה בשבת מדלא קאמר ת"ק לא בשבת ולא בע"ש דהוה משמע דב"ה מתירין אפי' בשבת כי היכי דנקט ולא בע"ש משום ב"ה עכ"ל ויש לתמוה על דקדוקו דהריצב"א דהת"ק לא משום ב"ה נקט ולא בע"ש אלא טעמא דנפשיה קמ"ל. וכפי הגי' שלפנינו לא בע"ש ולא בחמישי וה"ק לא מיבעיא בע"ש אלא אף לא בחמישי וא"כ ולא בע"ש אינו מיותר כדברי ת"ק (אלא שבתוס' שם מהפכין הגי') ונהי דדיוק הראשון של התוס' קיים דב"ה מתירין אלא בע"ש דת"ק קאי וא"כ פשיטא לן דבע"ש שרי לב"ה ובשבת מספקא לן יהא דלא קאמר ב"ה מתירין אפי' בשבת משום האי טעמא גופיה דלב"ה גופייהו ספוקי מספקא להו בשבת. וכבר כתבו האחרונים דהעולם נהגו כהרשב"ם להתיר ליכנס לספינה בשבת וע"י שיקנה שביתה בספינה:

(שם) **אם** היה דבר של סכנה כגון מצור לנידון מותר. הנכון דהאי או קאמר וכדשמעינן מהתם דמצור לנידון אפי' בע"ש ואפי' לדבר הרשות מותר כדפסק הרמב"ם בסוף פ"ל מהלכות שבת דבזה לא פליגי רבי ורשב"ג וע"ש:

פני

(שם) **שבן** מלינו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת וכו'. כדפריבית דהאי דדריש מועד רדתה על בריבא קאי דאם התחילו ג' ימים קודם השבת אפי' במלחמת הרשות כובבין אותה אפי' בשבת כדקאמר התם וכ"פ הרמב"ם בסוף פ"ב מהל' שבת:

(שם) **רבנן** דקסרין אמרין איתפלגון וכו'. וה"נ פליגי רב ושמואל בבבלי דף י"ט ע"ב בזמן של כדדין ומתללות של בדדין רב אסר ושמואל שרי וכדפי' התוס' דאלעיל קאי דאם טען בית הבד מבעוד יום והזמן זו והילך כל השבת וכו' ושדמשמע מהכא דהא פריך עליה דר' יוסי בר חנינא מהאי ברייתא ושיין וכו' ו"כ אדינא דמתני' קאי. ופסקו הפוסקים כשמואל דביטתיה כר"ש דקיי"ל כוותיה במוקלה בר מנר הדולק בשבת והא דפריך הכא מהאי ברייתא י"ל דהכיא אליבא דר' יהודה היא דאית ליה מוקלה:

(שם) **הבשיל** בנתבשל כל לרכו וכו'. מה דנלמד מסוגיא זו והפרש שבין הסוגיא לסוגיא דהב"ס דילן יתבאר במקומו לקמן ריש פ' כירה בס"ד:

(שם במתני') **רבי** אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה. הרמב"ם בפי' המשנה פסק דלא כר"א ובחבורו חזר בו ופסק בפ"ג מה"ש בהל' י"ח כר"א וכדמשיק התם אליביה דבעי להו התחתון כיאך דגבי התנור או דילמא תחתון היאך דגבי הא"ר ת"ש ר"א אומר כדי שיקרמו פניה המדובקים בתנור. וטעמו דפסק הרמב"ם כן מדשקיל וטרי הש"ס אליביה. ומייתי הברייתא אליביה א"כ הלכתא כוותיה זהו עיקר הטעם ומה שתמלא טעמים אחרים בזה אינם לפי האמת. והתוס' בענין פי' הבעיא וכוונת הפלוגתא כתבו שם ולפ"ה וכו' ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא וכו'. וכך הוא האמת דלהקל בא ופלוגתייהו הכי הוא דמיתפרשא דלהת"ק דקאמר כדי שיקרמו פניה היינו כל פניה דוקא ועל זה פליג ר"א וקאמר כדי שיקרום התחתון בלבד. ואיבעיא להו בהיזה לד הוא דקאמר וכא להקל מדברי הת"ק אם דגבי התנור, או היאך דגבי האור ופשיט ליה תחתון המדובקים בתנור והיינו כמו מה שפירשו דהומרא היא וכו'. וי"ל נגד האי גיסא דבעי נימר היאך דגבי האור אבל דברי ר"א לעולם הוא להקל נגד הת"ק או להאי גיסא או להאי גיסא וזה פשוט הוא כדמשמע מהכא בהדיא דקאמר בהסוגיא ומודה ר"א בלחם הפנים וכו':

(דף יד ע"א) **פסח** מהוירו את שלם וכו' יתבאר מזה במקומו בפ"ו דפסחים בהגיע לשם בכתמי ובס"ד:

(שם) **קורה** ורובה ברוב הקיפה וכו'. ובבבלי שלהי פרקין לא מספקא להו בהא אלא דפליגי תרי לישנא אליבא דרב אי ברוב עביו או ברוב היקפו והכריע רב פפא וקאמר הלכך בעינן רוב עביו ורוב היקפו וכדרכו של רב פפא בכל מקום בהש"ס בכי לא בזה להכריע לחומרא וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מה"ש בהל' יט בעץ יתידי ומשמע דרוב כל היקפו בעינן דבמקום א' א"כ הייגו רוב עוביו ואנן תרווייהו בעינן:

(שם) **בינ'** מהניתא אף בפחמין כל שהן. משמע הכא בהדיא דהש"ס מפרש דר' יהודה פליג את"ק דקאמר במדורת בית המוקד בלבד הוא שהתירו בכל שהוא. וקאמר ר' יהודה דאף במדורת פחמין בכל מקום בכל שהן דהא"כ התפ"ב דר' יהודה בא להוסיף ולא לחלוק וכפי' קלת מהפוסקים קשה דמאי קמ"ל בהא דקאמר כיני מתני' וכי לא ידעינן מדברי ר' יהודה כפשטן דמ"ס היא לומר אף בפחמין ולא מלית נמי למימר דאשמועינן דר' יהודה מודה לדברי הת"ק והא ודאי לא אילטריך כלל דמהיכי תיתי לא יודה במדורת בית המוקד אם לדידיה אף בגבולין מותר בהדא גוונא. הלא ע"כ דקמ"ל דפליג תוא הת"ק. והר"ב בדרכו הוא בכל מקום להוות בפסק הרמב"ם בפי' המשנה ולא בחיבורו וכאן לא הבגית על דבריו לא כאן ולא כאן ולא עוד אלא שכתב והלכה כר"י דליכא מאן דאמר עליה והלו הבגית בהאי ש"ס לא היה כותב כן דמדאשמעינן דפליגי א"כ הלכה כת"ק והיותא להפוסקים כר' יהודה וכיעתא מהכא להרמב"ם דלא פסק כוותיה לא בפי' המשנה ולא בחבורו שלא כתב בפ"ג שם בהלכה כ' אלא בד"א בגבולין אבל במקדש מלאחזין וכו' ואין חוששין וכו' וא"כ בגבולין לא מחלקינן בין מדורת עלים למדורת פחמין וכך נראה מדברי הרי"ף בפשטיה במשנה כלורתה עם דברי ר' יהודה ובדרכו בכל מקום דאיכא פלוגתא במתני' ור"ל דלהא והכין דהלכה כהת"ק נגד נר פלוגתא דידיה וזה ברור:

הדרן עלך פרק יציאות השבת

פרק ב (שם ע"ב בבירני) **במה** מדליקין ולא בשמן שריפה. כתבתי בפנים דמסקינן בגמרא לענין פירושא דמתני' דביו"ט שחל להיות בשבת. עסקינן דלוני לומר בזה דהלו לדינא לא קיימא הכי מסקנא לדעת הרמב"ם הלא דמדליקין בשמן שריפה בין בשבת בין ביו"ט ולית בה בהדלקת שמן של תרומה משום אין שורפין קדשים ביו"ט כמו שיתבאר לפנינו. ועיין לקמן בד"ה רב אחא בשם רב חסדא זאת אומרת שמותר וכו' שם תמלא מבואר מכל זה בס"ד:

(שם בגמ') **פתילה** לריכה שאהא שרוב הדולק והכי אמר עולא בבבלי סוף פ"ק המדליק לריך שידליק ברוב שיולא והכי קיי"ל כדפסקו כל הפוסקים שכך דעולא מיהו הא דמסיק הכא דטעמא דמתני' בהלו הפסולין משום הך דעולא היא ולא משום שהוא שוכח ומוליא את הפתילה לא משמע הכי מסוגית הש"ס דילן בהא דקאמר רבא התם בדף כ"א פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן משום שאור שמסכסכת שמנים שאמרו אין מדליקין מפני שאין נמשכין אחר הפתילה. ומשמע דטעמא הוא שמא יבכח ויטה וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ה בהל' ח' גבי פסולי שמנים שמא יהיה אור הנר אפל ויטה הותה בשעה שיבתמש לאורה. ומשום דמשמע הכי מהאי בעיא דלקמן בעי מיניה אביי מרבה מהו שיתן לתוכו שמן כל שהוא וידליק וא"ל אין מדליקין לפי שאין מדליקין או לפי הגירסא שאינן נדלקין והיינו הך ואם דמזה אין הכרח כ"כ לטעמא שמא יטה די"ל דהף לטעמא משום הך דעולא אמרו כן מיהת מוכרת הוא מהא דאמרו גבי הני פתילות ושמנים שמדליקין בהן בחנוכה בין בחול ובין בשבת מטעמא דאסור לבתמש לאורה. ולא חייבינן שמא יטה. אלמא דהאי טעמא הוא עיקר שאין מדליקין בהן בשבת. ומיהו נראה מלשון הרמב"ם במה שכתב שם בהל' ה' גבי פסולי פתילות שמדליקין בה בשבת אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת בו כגון לרור כו' אלא מדבר שהאור נתלית בו כגון פשתן נפולה ובגדי שש ולמר גפן וכיולא בהן והמדליק לריך שידליק ברוב היולא מן הפתילה. מזה היה משמע לכאורה דהפס גבי פסולי פתילה לטעמא דמסיק הכא דמשום הך דעולא הוא דאסרו והלכך מסיים כאן בהך דינא דעולא אם לא שנאמר דלדין בפני עלמו כתב כאן לזה ומהך דחנוכה משמע דתרוייהו משום שמא יטה היא דהא קאמר פתילות ושמנים שאמרו חכמים וכו' ולא דהיתי למי שדקדק בזה. ואיכא נ"מ גדולה לדינא בין טעמא דשמא יבכח ויטה ובין הך טעמא דמסיק הכא משום הך דעולא וזה למה שהוזכר בדברי המרדכי שאם יש נר אחד כשר מהשמנים המותרים ושאר נרות מהשמנים הפסולים שמביא שם חלוקי דעות אם מותר להשתמש לאור האחרים הפסולים ומביא שהגה"ה בשם מהר"ם ז"ל להתיר שע"י נר כשר זה יזכור ולא יטה השאר הנרות והובא זה בהגהות רמ"ה סי' רס"ד. והשתא איכא נ"מ בין הני טעמי ואפי' לכתחלה דלטעמא משום הך דעולא אין להדליק בשום נר מפסולי פתילות ושמנים ואפי' במקום דאיכא נר כשר דהא בכל הנרות לריך שידליק ברוב היולא וזה פשוט הוא אלא שלא דברו שם כ"א מדין בדיעבד אם מותר להשתמש לאור האחרים דבכה"ג הם דולקין וליכא חששא אחרת אלא חששא דשמא יטה:

(שם) **ולא** כן אלפן רבי בבת שחל להיות בחנוכה וכו'. כדפריבית ואפ"ג דרב חסדא גופיה לא קאמר הכי בבבלי דף כ"א דגריס התם בשם רב חסדא דקאמר מדליקין בין בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין זקוק לאורה ומותר להשתמש לאורה מ"מ אמר לו ר' תחליפא כן דהא ודאי הלכתא כרב דהיא רביה דרב הונא ודרב חסדא ודכך כבוד אמר לו זה ולא כן אלפן רבי ועוד דאפשר דרב חסדא נמי כדר ביה לבתר דשמיע ליה מרב דאסור להשתמש לאורה. וראיתי להרמב"ן ז"ל בספר המלחמות שכתב על דברי בעל המאור שרלה לומר דתשמיש מלוה כגון לסעודת שבת וכיולא בו התמיד קודשה מותר להשתמש לאורה ושלא דמסקנא דשמעתא דמשום ביזוי מלוה הוא דחיישינן בנר חנוכה ולדבר הרשות כגון הנאת מעות ועל זה כתב הרמב"ן שם וז"ל אחר שפלפל על פי' בעל המאור אמר ואפי' אם היה כפי' שפי' בעל המאור ז"ל נכון על כרחך הלכה אסור להשתמש לאורה דקיי"ל כר' זירא אמר רב מתנא אמר רב שמדליקין בכל פתילות ושמנים בין בחול ובין בשבת וטעמא משום דאסיר להשתמש לאורה וכו' וכל הגאונים ז"ל כך פסקו הלכה כרב מתנא אמר רב. וכן מוכח בירושלמי כמו שפירשנו שמי שאמר אסור להרלות מעות רבותא קמ"ל שאפי' הרלאת משות שאינו אלא ענין הקל אסור כ"ש תשמיש אחר בין של מלוה בין של קדושה דגרסינן התם עד כאן לפתיגות מכאן והילך לשמנים וכו' עד ועוד מן הדא דר' תחליפא שאל לרב חסדא לא כן אלפן רבי בשבת שחלה להיות בחנוכה שאסור לראות מטבע לאור הנר הרי אינו שבת ומוליא את הפתילה הוי גית טעמא משום שלא הולה האור ברוב הדולק. וכך פירושו דרב התליפא הקשה לרב חסדא לא כך למדתנו רבינו שאפי' שבת שחלה להיות בחנוכה אין מדליקין בפתילות ושמנים שאמרו חכמים ואמאי אסור אם טעם איסורן מפני שהאור אינו נמשך אחריו והוא שוכח ומוליא את הפתילה הרי אמרו שאסור להרלות מעות כנגד נר של חנוכה וכיון שאסור להשתמש לאורה לא אתי לאטויי והוכל ללמוד מכאן שמי שאמר אסור להרלות מעות כנגד נר חנוכה כל תשמישין אסור שאם היו מותר בשאר תשמישין הא איכא למיגזר משום שמא יטה אלא כמו שפירשתי עיקר. וכן דעת כל הגאונים ז"ל עכ"ל. והומר אפי'

שבודאי פירושו ופסקו מכח הזית דהרלאת מעות המאור שבש"ס דילן הוא עיקר וכמוסכם מדעת כל הגאונים ז"ל שאסור בכל תשמישין ואפי' של מלוה וקדושה לגבות מנר חנוכה אבל בענין שפירש להא דשבת אחר מחילת גודל כ"ת ודעתו הקדושה יש לדון על זה שאם מטבע פירושו כדפירש הוא ז"ל מה ענין זה לשבת שחלה להיות בחנוכה ואם שבת שחל להיות בחנוכה כקושיא היא בפני עלמה על דברי רב חסדא הנזכר בתלמודא דילן כפירושו א"כ מה זה שסיים ר' תחליפא שאסור לראות מטבע לאור בחנוכה וזה כקושיא מענין בפני עלמה הוא ולא הזכיר ר' תחליפא ענין שבת של חנוכה לפי פירושו אלא לרמז על מה שאמר רב חסדא אין מדליקין בפסולי שמנים בחנוכה של שבת ואם כך הוא למה לו להאריך כל כך הוה ליה לאקשויי מהאיסור ראיית מטבע לאור החנוכה על סברתו דרב חסדא. ועוד שזה הפירוש כשטיא דמפסקי קראי הא והעיקר חסר מהענין שמרמז רב תחליפא בשבת שחל להיות בחנוכה ואין זה דרך הש"ס כדברי האמוראים כ"א במקום הליון להתוספתא או להמתני' או לאיזה ענין המוזכר כבר במקום אחר בש"ס הזה דרכי להיות מקלר כ"א ברמז בעלמא וסומך על הידוע. וזה לא המלא בכל הש"ס הזה ולא דוגמתו בתחיה הקושיא ולא כן וכו' על הדבר שלא הוזכר כלל כאן ולא במקום אחר ואינו אלא ברמז מועט וחסרה גוף הקושיא ועוד היכי מוכח מזה לעיקר הסיכתא דבעי הש"ס לאוכותי ולהכריח דבכל שבת אין הטעם באיסור פסולי שמנים משום שמא יבכח ויוליא את הפתילה אלא דטעמא הוי משום שלא הולא האור ברוב הדולק. וזה מבואר הוא דעיקר הראיה מהא דר' תחליפא ללמוד מזה לטעמא דפסולי שמנים בכל שבת ושבת ואין זה לריך לפנים ולפירושו של הרמב"ן אין לנו עיקר הוה. ועוד דהאי מעיקרא פריכא היא דהיאך מקשה לרב חסדא מאיסור הרלאת מעות הא לדידיה מותר וא"כ משתמש לאורה לכל התשמישים בסוף דבר במחילת כ"ת לומר אני כי לא זו הדרך ולא זו העיר כפירושא דמטבע דקאמר אלא על המטבע של ברכות היא מיתפרשא ובפיר טפי הוא דמוכח מכאן דאפי' תשמישי מלוה אסור כנגד נר חנוכה ומתיישב הכל בלי פקפוק וכמבואר בפנים. ודאתאן עלה בענין איסור אפי' תשמישי מלוה לאור החנוכה נזכיר דבר אחד במה שכתבתי בחידושי שבת ועירובין שלי מענין זה דהר"ן ז"ל כתב להוכיח דאסור דאם איתא דשרי לאשתמושי תשמיש מלוה בנר חנוכה היאך מדליקין נר חנוכה בשבת בכל השמנים והרי כשיבתמש בה בסעודת שבת אתי לאטויי אלא ודאי אסור עכ"ל. ועל הוכחה זו יש להקשות דלימא אין הכי נמי כשמדליק לנר חנוכה בשבת באלו פסולי שמנים שהתירו לנר חנוכה אסור לו להשתמש לפניהם אפי' למלוה בשבת מטעמא שמא יטה ואנן לא אמרינן דברי בתשמישי מלוה אלא כשמדליק בשמנים הכשירים לנר שבת דלא ליכא הבשא שמא יטה וא"כ לעולם אימא לך דבכה"ג מותר להשתמש בסעודת שבת לאור החנוכה. ויפה כח של הרשב"א ז"ל שכתב בענין זה להכריח דלא כבעל המאור דבתחלה אמר להכריח דלרבא נמי ס"ל דאסור להשתמש לאורה מהאי דאמרינן לקמן אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו ואם איתא דמותר להשתמש לאורה עושה נר אחד ועולה לכאן ולכאן וכו' ומינה נמי משמע דאסור להשתמש לאורה כל תשמיש ואפי' תשמיש דמלוה כגון סעודת שבת וקריאת התורה עכ"ל והוכחה זו ודאי הוכחה שלימה היא דאם איתא דתשמיש מלוה מותר למה יקחה נר חנוכה כשאין לו אלא על אחד מהם הרי יכול הוא לקיים את שתיהן וישתמש בסעודתו לאור החנוכה. ואלנו לידון בדבר הלמד מעניינו דלמאי דאמר בהאי תלמודא בסוף מס' הרומות מי שאין לו שמן של חולין מדליק בשמן שריפה בחנוכה. וכ"פ הרמב"ם בפ' י"א מהל' תרומות בהל' י"ח ואינו לריך רשות כהן לכך וכמו שביארתי לזה שם דלהע"ג דהנאה של כילוי אסורה לזרים בתרומה כמו בטבל כדכתבו התוס' בדף כ"ו ד"ה אין מדליקין בטבל טמא. ועכ"פ מ"מ מכיון דמליה קעביד מיהר דמלות לאו ליהנות נתנו ואפי' במלוה דרבנן כמבואר שם דלא כדעת בעל המאור בפ"ב דר"ה גבי המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו וכו' ע"ש ומעתה למאן דמתיר תשמישי מלוה לפני נ"ח א"כ מי שאין לו אלא בשמן שריפה ואין לו אלא כדי נר ביתו או נר חנוכה הרי הדין זה תלוי בפלוגתא דרבה ורב חסדא דלרבה דחייב לבמא יטה ואין להדליק בשמן שריפה בשבת אסור להשתמש לסעודת שבת. לפני אותו נר שמן שריפה של חנוכה דאע"ג דבשאר שמנים כשרים יש לו להדליק בחנוכה ואפי' בשבת ולהשתמש ג"כ לסעודת שבת כפני נר חנוכה דליכא שמא יטה מ"מ בשמן שריפה היכא סלי שמא יטה דמתוך שמלוה עליו לבערו יטה כדי שיתבער מהר ולרב חסדא דמותר להדליק בשמן שריפה בשבת דלא חייב להאי שמא יטה א"כ ג"כ בשמן שריפה שמדליק בחנוכה בשבת משתמש בו גם לסעודת שבת שהרי לדעת זה תשמישי מלוה מותר ולשמא יטה לא חיישינן מיהו האי מילתא איכא למיפרך משום דמלינו למימר דבכה"ג אפי' לרבה מותר דהרי הטעם דחייש שמא יטה כדי שיתבער מהר הוא. והכא דמיירי שאין לו שמן חולין אלא האי שמן שריפה וכודאי לית ביה אלא כדי ביעורא והוא עד שתכלה רגל מן השוק דודאי ביותר מביעור הזה אין לו היתר להדליק בו דהא עיקר הטעם שהתירו להדליק בשמן שריפה בחנוכה משום דמלוה קעביד ואין לך בו אלא כפי שיעור המלוה ומה שהוא יותר מכשיעור אסור לו להדליק בו דאסור לזרים הוא וא"כ מכיון דע"כ מיירי דאין מדליק בו אלא כפי השיעור דמלוה היכא למימר דבכה"ג אף לרבה לא חיישינן שמא יטה כדי שיתבער מהר דא"כ מיבלר בלר ליה לביעורא ומעתה נאמר דנראה דלכאורה יש להכריח לסברא זו דהא למאן דגריס גם בהאי פלוגתא רבה ולא רבא עיין בתוס' ד"ה גזירה י"ט אטו שבת על כרחך לדידן דקיי"ל כדעת הגאונים ז"ל דאסור להשתמש אפי' תשמישי מלוה לנר חנוכה וכדיוקיה דהרשב"א מהאי דרבא א"כ האי סברא מוכרחת היא דאם אין לו אלא שמן שריפה ומדליק בו בחנוכה בשבת דלא חיישינן להאי שמא יטה משום דלא ליתי למבלר ביעורא דמלוה דאי לא תימא הכי אלא דרבא חייש לשמא יטה בשמן שריפה לעולם הדרא לן האי ספיקא לדוכתה דאיכא למימר דלעולם מותר להשתמש תשמישי מלוה לאור החנוכה והא דקאמר רבא דנר ביתו עדיף משום שלום ביתו משום דלבעיתיה אזיל להאי גי' דגריס הכא רבא ואפי' לפי הגי' שלפנינו דגרים הכא רבה וגי' רבינו שמואל בתוס' מ"מ מלינו למימר דרבא דלקמן ס"ל כשיטתיה דרבה דהכא דס"ל גבי שמן שריפה דאין מדליקין בו בשבת שמא יטה ואי הוה שרי להשתמש לסעודת שבת לפני אור החנוכה זימנין דאתי לידי איסורא אם לא יהיה לו אלא שמן שריפה ואין בו אלא כדי אחד בלבד. ואי אמרת לאחלוקי ביה לחנוכה בשבת דברי אתי נמי לאשתמושי לסעודת שבת ואיכא למיחש שמא יטה הלכך הוא דקאמר טעמא בנר ביתו דעלמא משום שלום ביתו ולמידחי לנר חנוכה בכה"ג כי היכי דלא ניתי למיטעי אם לפעמים לא יהיה לו אלא שמן שריפה ואתי לידי תקלה וזה ודאי אין דחיין להקשות וכי דחינן למלוה משום חששא דהא ליתא דע"כ לומר כן בכל שבת ד:למא דהכא אין לו אלא שמן שריפה דנדחה נר שבת והיא חובה ומהיכי תיתי לא נאמר כן בנר חנוכה דלידחי מפני נר ביתו. וא"כ אכתי מגלן למידק מדרבא דתשמישי מלוה נמי אסיר לאור חנוכה אימא בעלמא מותר בחול בשמנים כשרים והכא מחשבא דשמן שריפה בשבת נגעי בה וכדאמרן אלא ודאי דהאי סברא מוכרחת היא דבכה"ג מודה נמי רבה וכן רבא דלא חיישינן שמא יטה בשמן שריפה וכדלעיל דלא ליבלר ליה לביעורא והשתא הדרינן לדיוקא מדקאמר רבא משום שלום ביתו למידחי למלות נר חנוכה ש"מ דגם תשמישי מלוה אסיר לפני נר חנוכה וזה מה שרליתי להביא כאן ממה שכתבתי דרך פלפול בחידושים שלי ולהראות פנים בסברא לכאן ולכאן. ועיין לקמן במתני' דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט מה שיתבאר בזה לדעת הרמב"ם ז"ל:

(דף טו ע"א) **אמר** רב חסדא זאת אומרת שאסור להלית את האור במדורת קדשים וכו'. לקמן גריס בשם רב חסדא בגי' אחרינא זאת אומרת שמותר ועיין לקמן ד"ה אמר רב אחא בשם רב חסדא:

(שם) **מהו** להלית את האור במדורת חמץ וכו'. ראיתי בתשובת הרשב"א ז"ל סי' ע"א שם הביא לזה להשוות להבואל בדין המולא חמץ ביו"ט ולא ביעגו מהו לשרפו ביו"ט כדי שלא יעבור עליו מי אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכלבד לורך יו"ט והא לורך יו"ט היא שהרי מלוה לשרפו או לא והביא לו שאע"פ שראה מלשון רש"י ז"ל גבי ההיא דר"פ בפ"ק דפסחים דף ה' דקאמר רבא ש"מ מדר"ע וכו' אין ביעור חמץ אלא שריפה וכתב רש"י וילפינן לה מנותר דאי השבתתו בכל דבר ס"ל ליקמה ביו"ט ויבעלנו בדבר אחר יאכילנו לכלבים וכו' דאלמא דוקא להאכילו לכלבים הא לשרפו לא ולימא אלא ה"ה בשריפה וכן מלאתיה בירושלמי מפורש בפ' במה מדליקין בגמ' ולא בשמן שריפה מהו להלית את האור במדורת חמץ מאן דיליף לה מנותר אסור מאן דלא יליף מניתר מותר ע"כ ואף לכשתימלא לומר דלהלית קודם שתשיכה להיות דולקת והולכת ביו"ט קאמר ולומר שאע"פ שאסור לעשות כן במדורת קדשים ובשמן שריפה שאפי' מע"ש אסור כיון שהיא דולקת והולכת בשבת וכדגרסינן בירושלמי גבי שמן שריפה אמר רב חסדא זאת אומרת שאסור להלית את האור במדורת קדשים והיא דולקת והולכת בשבת אפי' כן שמעינן מינה שפיר שאפי' ביו"ט עלמו מותר והיא כניתנת בכל שבריפתו ביו"ט בעלמו אסור אסור להלית בו האור מעיו"ט והיא דולקת והולכת ביו"ט וזה מבואר עכ"ל שם. ור"ל דשבתא למאי דקאמר מאן דלא יליף לה מנותר מותר. וזהו כחכמים דרבי יהודה וא"כ אם מותר להלית את האור בחמץ מעיו"ט והיא דולקת והולכת ביו"ט ש"מ מדילא דאף ביו"ט מותר לשרפו דאם היה אסור ביו"ט היה אסור ג"כ מעיו"ט בשהיא דולקת והולכת ביו"ט. ומיהו אין ראיה שלו מכאן מוכרחת כלל דהבעיא דהכא אולא לה"י דתני בתוספתא דמכלתין ריש פ"ב אין שורפין לא תרומה ולא קדשים ולא חמץ ביו"ט ומיבעיא ליה מי נימא דאע"ג דאסור לשרוף חמץ ביו"ט מ"מ איכא למימר דהותיל במלות ביעור חמץ בזמנו הוא דפסיק בע"פ ומכיון דאתחיל בהיתר ברשות דמלוה הוא דשויא והלכך אע"פ שהולכת ודולקת בלילה ביו"ט מותר או דילמא דדמיא לשמן שריפה דאמרינן דאסור להדליק בו מע"ש מפני שהולכת ודולקת בשבת וכדרב חסדא דלעיל. והכי הכא נמי אתחיל בהיתר ובמלוה הוא דעביד וא"כ ה"ה כחמן דהא בתוספתא

בתוספתא מדמי חמץ לשמן שריפה ולשאר קדשים דאין שורפין ביו"ט ואפי' התחיל בהיתר ופשיט ליה דמתן דיליף שריפת חמץ מנותר א"כ דמיא ממש לקדשים אסור כמו דאסור בנותר דקדשים לשרוף ביו"ט ואעפ"י שהתחיל בהיתר ובמלוה הוא דעסיק ומאן דלא יליף מנותר לא דמי חמץ לקדשים מותר ומטעמ. דהא מיהא התחיל בהיתר ובמלות ביעור בזמנו הוא דקא עסיק דהא לב"ע מלות ביעור חמץ הוא דמקיים ואפי' לרבנן דר' יהודה דל"פ אלא אם דווקא בשריפה הו אפי' במפרר וזורה לרוח וכו' ואם מבערו בשריפה ודאי דהכל מודים דבמלות ביעור בזמנו הוא דעסיק וזה א"ל לפנים והשתא כל זה הכי דברי הרשב"א אינם מוכרחין דהא ע"כ א"א לפרש הבעיא דמדורת חמץ אלא אם מותר להנית בה את האור מעיו"ט ותהא דולקת והולכת בלילה ביו"ט דאי ביו"ט לא ס"ל למימר אלא מהו לשרוף החמץ ביו"ט ומכיון שכן לא הולא הבעיא והפשיטות אלא כהאי לישנא קמא דרב חסדא וא"כ האי הנה דהוספתא דמשמע דמדמי לגמרי חמץ לקדשים איכא למימר דכר' יהודה ס"ל דיליף חמץ מנותר. וא"כ אפי' בעי"פ לריך ליזהר שלא תהא דולקת והולכת ביו"ט ואיכא למימר נמי לאידך גיסא דלשולם כרבנן ס"ל ובעי"פ מותר משום דמתחיל בהיתר וברשות דמלות ביעור בזמנו הוא דעביד ואע"פ שהולכת ודולקת ביו"ט כי התחיל מיהת במלוה בזמנה הוא דאתחיל וכי קתני דאין שורפין חמץ ביו"ט היינו ביו"ט עלמו הוא דקתני וכגון במלא חמץ ביו"ט. א"נ אפי' בעיו"ט של שביעי דפסח אסור אם הילכת ודולקת ביו"ט דהע"ג דבהיתר הוא דהתחיל מ"מ לאו מלות ביעור בזמנו הוא דמקיים והיך שיהיה נוכל הבתא לומר כדעת הפוסרין לשרוף חמץ הנמלא ביו"ט דאין לא ראיה ולא סתירה מהכא כלל וזהו דעת הרמב"ם בפ"ג מהל' חמץ ומלה בהל' ח' אם מלא חמץ ביו"ט כופה עליו כלי עד לערב ומבערו וזהו כרב יהודה אמר רב בפ"ק דפסחים דף ו' דמשמע אפי' לא בטלו ולא כדפירש"י שם. וכך הוא דעת התוס' בפ"ק דכתובות דף ז' בד"ה מתוך וכו' שכתבו ומולא חמץ בביתו דאמרינן בפ"ק דפסחים כופה עליו כלי ולא שרינן לשרפו משום מתוך היינו דאסור לשרפו מדרבנן משום מוקלה דאסור לטלטלו. אבל אין לומר דאיירי בשביטלו דמ"מ מדרבנן מלוה עליו לשורפו והוי לורך היום דבמלוה דרבנן נמי שרינן היכא דאיכא למימר מתוך ע"כ ובכ"מ דקדק על דבריהם וכי משום איסורא דרבנן שרינן ליה להבהותו ולעכור עליו בבל יראה ובל ימלא ותי' בדוחק ע"ש ובלא"ה ל"ק דמכיון דאיכא תקנתא בכיפה עליו את הכלי אינו עובר עליו. ועוד לפי המסקנא דהכא איפכא מוכרח מכאן דאסור לשרוף חמץ ביו"ט דהא מסיק לבתר הכי כלישנא בתרא דרב חסדא דמותר להדליק בשמן שריפה בעי"ש. ואפי' היא דולקת והולכת בשבת. וכהאי דרב חסדא דהבבלי. וא"כ שורפין קדשים בעיו"ט והן הולכין ונשרפין ביו"ט וביו"ט עלמו אין שורפין. ועכ"פ לחלק בין התחיל בהיתר לשרוף ובין שורף באיסור. ומעתה גם בחמץ כן דהא בתוספתא מדמי להו אסדדי ותו לא מידי ואין להאריך כאן יותר:

(שם) **רב** אחא בשם רב חסדא זאת אומרת שמותר להנית את האור במדורת קדשים וכו'. האי לישנא בשם רב חסדא אתיא כהאי דגרים בבבלי דף כ"ג ע"ב לטעמא דשמן שריפה ולפירושא דמתני' דקאמר רב חסדא דבשאר ע"ש מדליקין דלשמא יטה לא חיישינן. אלא הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט וכו' וכדפרישית לפא דהכא כפנים דנראה דבהדה שיטתא מתפ"בא כהאי דרב חסדא דהתם ומיהו הא דנקט מפני יו"ט שחל להיות בע"ש האי לישנא דהוק היא למאי דפרישית בפנים דהאי לאוקימתא למתני' דהכא קאמר לא הוי לי' למנקט בהאי לישנא אלא היפתר ביו"ט שחל להיות בע"ש כדרך הש"ס למינקט בכה"ג בכל מקום או ביו"ט שחל וכו' ולישנא דמפני משמע דנוריך יו"ט דעלמא מפני יו"ט שחל להיות בע"ש ובהאי מפני יו"ט וכו' דלקמן בהלכה ג' גבי פתילת הבגד. והכא ודאי לא שייך לפרושי הכי דהא לכאי לישנא דרב חסדא מותר להדליק במדורת קדשים וכו' קאמר לכך נראה לפרש דהאי דקאמר זאת אומרת שמותר וכו' אמסקנא דמילתיה קא כמיך. וכלומר דרב אחא בשם רב חסדא לא מפרש ולא בשמן שריפה דמתני' כלישנא קמא דרב חסדא דעל כל ע"ש קאי אלא דבכל ע"ש מותר להדליק בשמן שריפה ומוקי להמתני' ביו"ט שחל להיות בע"ש. וא"כ זאת אומרת שמותר להנית האור במדורת קדשים והוא דלוקה והולכת בשבת דלא הכרו אלא ביו"ט שחל להיות בע"ש. ופריך והא תנינן לקמן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט מכלל דמתני' דהכא לאו ביו"ט איירי. ומשני מפני יו"ט שחל להיות בע"ש כלומר מפני דאיירי הכא ביו"ט שחל להיות בע"ש הלכך נקט לטעמא לקמן ימה טעם קאמר מ"ט אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט. והשתא הוי פירושא דסקיבא ופירוקא ממש כדהתם לרב חסדא ולענין סכוגה דא ודא אחת היא עם מה שפירשתי בפנים. נקטינן מיהת דלהאי לישנא דרב חסדא דהכא וכן לרב חסדא דהתם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט. ומשמע דכך היא המסקנא לדינא וכדגרים התם תניא כוותיה דרב חסדא כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין ביו"ט חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט. והרמב"ם בחיבורו לא זכר כלל מדין דשמן שריפה לא בשבת ולא ביו"ט וטעמא דבה בעי מפני מה השמיט דינא דסתמא דמתני' וכדרב חסדא דמשמע דקאי המסקנא כוותיה ולא ראיתי למי שעמד על זה ולבאר מילתא בטעמא לדעתו ז"ל. והמתנתי להתבונן בהאי דינא וכדרכי בכל מקום לתקור אחר דעתו הגדולה ולדעת את שלומו בדבריו ומה יעשה בטעמו כפי אשר חונן הדעת יחנני והבונה יבינני. ובתחלה אומר אני דודאי אין דעתו כדעת הריב"א ולא כדעת הר"י בתוס' דף כ"ד ד"ה לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט וכו' שהקשו היכי ילפינן תרומה מקדשים וכו' אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנות בשעת שריפה למה יתסר וכו' דהטו תרומה נפי שיש מלוה בשריפתה מגרע גרע ותירלו בשם הריב"א דודאי ג"כ משום דהבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשם מלות שריפה לא דחיא יו"ט מידי דהוה אנדרים ונדבות דאין קריבין ביו"ט למ"ד מבולתן גבוה קא זכו וכו'. ולר"י נראה דלא שייך בשריפת תרומה לומר משלחן גבוה קא זכי האין עיבן מגונה לגבוה כלום והכי מפרש ר"י לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט פי' גזרו תרומה אטו קדשים וכו' וסיימו וכן מוכח בירושלמי כלשון הזה עכ"ל. כוונתם להא דקאמרי וכן מוכח בירושלמי דגרסה מסוגיא דהכא כלשון הר"י דמשום גזירה תרומה אטו קדשים נגעו בה וזה מדפריך הכא לקמיה מעתה אין מדליקין בשמן שריפה בלילה על שם שאין שורפין קדשים בלילה וכו'. א"כ משמע דכולה מילתא דשמן שריפה משום גזירה אטו קדשים היא. ובכל זה לא מלינו לדעת הרמב"ם שיהא נוטה להדברים האלו אלא בהפך מזה שהרי כתב בפ"ג מהל' יו"ט בהלכה ח' בעיסה טמאה או שנטמאת החלה לא יבשל את החלה שאין מבשלין ביו"ט אלא לאכול וזו לשריפה עומדת וכן אין שורפין אותם ביו"ט שאין שורפין קדשים שנטמאו ביו"ט ששריפת קדשים שנטמאו מלות עשה שנאמר באש ישרף. ושריית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיולא בהן עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ע"כ וידוע שדין החלה והתרומה אחד הוא. וא"כ שריפת תרומה טמאה מלות עשה היא ולא מדרבנן ולא כשיטת הר"י וכן מכ"ש דלא כהריב"א דאין סברא כלל לדמות דין שריפת תרומה טמאה לנדרים ונדבות כמו שהקשה הר"י עליו. אמנם הנראה לדעת הרמב"ם כך הוא ובתחלה אומר אני מלד הסברא ואח"כ אבאר מהיכן ילא לו זה. דודאי מן הסברא לחלק בין שמן תרומה דשמן הואיל ודרך להדליק בו בשאין ראוי לאכילה א"כ כשנטמא ניתן להדלקה וליהנות בו ואין כאן משום מלאכה ביו"ט כמו שאר הדלקת נר ביו"ט וגוהנו ל. כהן להדליק וליהנות בו כמו שאר הוא ז"ל לזה מדין תרומה טמאה בפ"ב מהל' תרומות ובשאר מקומות אבל עיסה שאין דרך להסיק בה א"כ כששורפה משום מלות שריפת קדשים שנטמאו הוא שורפה ודבר זה אסור הוא ביו"ט וכעין סברא זו ראיתי ג"כ לבעל המאור ז"ל שכתב בענין פלוגתא דרבה ורב יוסף בפירושא דמתני' וז"ל רבה סבר אין בהדלקת שמן שריפה ביו"ט משום שריפת קדשים שלא. בזה שריפת קדשים ביו"ט אלא מפני שאין בה לורך יו"ט הלכך אין בה משום שריפת קדשים ביו"ט והא דתנן מעשה ושאלו את ר' טרפון עליה ועל החלה שנטמאת ונכנס לבה"מ וגו' ואמרו לא יזוזו ממקומם דש"מ דאיכא בשריפת חלה משום שריפת קדשים ביו"ט לא קשיא דהתם כיון דבלק הוא ואין דרך להסיק בו מוכחא מילתא דאית בה משום שריפת קדשים ביו"ט מה שא"כ בהדלקת שמן דכאורתיה קא מדליק לא מוכחא מילתא דלמלות שריפה קא מדליק אלא לצורך יו"ט הלכך אין בו משום שריפת קדשים ביו"ט וכו' עכ"ל הלריך לענייננו הנה הוא ז"ל כתב זה לטעמי' דרבה ואנחנו נאמר דלפי האמת הוא כך לדעת הרמב"ם לחלק בין חלה טמאה לבין שמן שריפה. ואף דרב חסדא ס"ל דיש בשמן שריפה משום שריפת קדשים ביו"ט ותניא כוותיה אפי' כן הכריע הוא ז"ל דלא כרב חסדא וכסברי' וטעמי' ומעתה נבאר מהיכן ילא לו להרמב"ם להכריע דלא כרב חסדא וכמסקנת סוגיא דהש"ס לפי הנראה שהוא כרב חסדא. וזה דהרי בדף כ"ד בהסוגיא על המתני' מדליקין בשמן שריפה ביו"ט מ"ט וכו' ואמרינן מנא הני מילי וכו' ומבואר הוא לפי פי' התוס' ובעל המאור להרשב"א וכל גדולי המפרשים ז"ל שפירשו דהאי מנא הני מילי לא קאי אשמן שריפה כלל אלא על שאר שריפת קדשים שנטמאו קאמר ואין להאריך במבואר וקאמר תנא דבי חזקיה אמר קרא לא תותירו ממנו עד בוקר וכו' אבו כדדרים נמי הכא בהסוגיא ואביי יליף מעולת שבת בשבתו וכו' ורבא מהוא לבדו יעשה לכם וכו' רב אשי אמר שבת שבתון עשה והוא ליה יו"ט עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. והנראה לכאורה דלא פליגי לדינא מידי אלא דמר יליף ליה מהכא ומר מהכא ואין ביניהם אלא משמעות דורשין ולכ"ע אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט כמו דאין שורפין כשאר קדשים ביו"ט וכן פירש"י ז"ל בדברי רב אשי ואין עשה וכו' ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא הואיל ובערת שאר קדשים שאין נהנין מהן נאסרו גם בזו לא ילאה מן הכלל אבל הרמב"ם לא היה מפרש כאן כהאי שיטתא דרש"י והמפרשים אחריו אלא דדין שמן שריפה איכא בינייהו דהיינך אמוראי ובין רב אשי ומשום דהוה קשיא לי' למה להו לאינך אמוראי לאהדורי בתר הני דרשות דעלמא אטו מי לא מודה דיו"ט עשה ול"ת (ועיין בתוס' שם דמכריחין גם לרבא כן) ולא

מלינו חולק בדבר זה. וא"כ אמאי לא אמרי כטעמא דרב אשי אלא ודאי משום דאינך אמוראי ס"ל דגם שריפת שמן תרומה טמאה אסורה לשרוף ביו"ט כמו שאר קדשים והלכך אזלי בתר הני דרשות לטעמא דאין שורפין קדשים ביו"ט וגם שמן שריפה בכלל. ורב אשי פליג ואמר דלא הוא אלא דעיקר טעמא דאין שורפין קדשים ביו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת היא וא"כ מלאכת שמן שריפה דלאו מלאכה היא דלכם כתיב לכל לרכיכם ולא הימעיט אלא חלק גבוה וכיולא בזה שאין לאדם הנאה בה הלכך מותר להדליק שמן שריפה ביו"ט דדרך הנאת אדם היא. וכן הכא נ"ז והוא בדקדוק לשון הרמב"ם בהל' י"ט שהבאתי שכתב בטעמיה דרב אשי יסיים ועשיית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיולא בהן וכו' רמז בהאי וכיולא בהן למה שאמרנו שאם יש איזה לורך לאדם בשריפת קדשים ודאי שאין בה משום עשיית מלאכה ביו"ט ומותרת. ומיהו אכתי מיבעי' לן לבאר אליבא דרב אשי גופיה כי היכי דלא תיקשי וכי פליג הוא על סתמא דמתני' דקתני אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ולביאור דבר זה לריך שנדע מה שכבר ביארתי בפ"ב דתרומות בהל' ב' ד"ה אין תורמין מן הטמא על הטהור וכו'. ובקלרה אביא כאן מה שלריך לענין שלפנינו דבסוגיא דהתם בדף הנזכר קאמר לתרי טעמי דבהול שורפין תרומה טמאה חדא כדרבא רב נחמן בר אבוה מדכתיב תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר וכו' ועוד כדרבא רב נחמן בר יצחק אתן לו ולא אורו מכלל דבת אורו היא ואמרתי שם דהנ"מ בינייהו דלדרבא רב נחמן בר יצחק א"כ היכא שהיא טמאה מעיקרא כגון שהדגן אי היצהר נטמא כולו אין לריך להפריש תרומה להכהן ממנו דהא לו ולאורו כתיב. ונולד לנו מזה דתרומה טמאה לא נתנה להסקה ולהדלקה אלא דוקא בהפרים תרומה ונטמאת. אבל לא היכא דהיא טמאה מעיקרא וס"ז דומה למאי דמתרך רב נחמן בר יצחק גופיה בפ' כל שעה דף לג לג אליבא דר"י בן נורי דמחלק גבי תרומת חמץ בין מפרים תרומה והחמילה ובין מפרים תרומת חמץ. ולדידיה ע"כ הוא לחלק בין היתה לה שעת הכושר או לא וכו' כדאיתא התם לזה הוא דווקא לדרשא דתתן לו ולא לאורו דאלו לאידך דרים מתרומותי א"כ אף בטמאה מעיקרא לריך הוא ליתנה לכהן להסקה ולהדלקה וכדבאמת פסק הרמב"ם כן בפ"ב מהל' תרומות בהל' י"ד התרומה לכהן בין טהורה בין טמאה אפי' נטמא הדגן או התירוש כולו קודם שיפרים ה"ז חייב להפרים ממנו תרומה טמאה וליתנה לכהן וכו' ואמרתי שם דטעמיה דהכריע כהך דרשא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה משום דכך הוא המסקנא ביבמות דף ע"ד כוותיה וע"ש דמוכחא הוא דווקא כהאי דרשא ולא כאחרינא ולפיכך הביא הרמב"ם שם להאי דרשא. וממילא נדע דהך דרשא אליבא דר"ע היא אולא דפליג על ר"י בן נורי בפסחים וכמבואר הכל בתרומות שם והשתא נאמר דטעמיה דרב אשי הכא נמי הכי היא דהויא דס"ל דסתמא דמתני' דיקן כר"י בן נורי היא דאולא דלדידיה דס"ל כדרשא דתתן לו ולא לאורו וא"כ לא משכחת לה שמן שריפה אלא היכי שהפרים התרומה ואח"כ נטמאת וא"כ ממילא ידעינן מדגלמד מגזירת הכתוב דלא נתנה תרומה טמאה להדלקה ולהסקה אא"כ נטמאת אחר שהופרשה והלכך נמי אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ואעפ"י שעכשיו טמא הוא ועומד להדלקה מ"מ מדחזינן דלא ניתנה תרומה טמאה בתחלה להדלקה ואין מלות תרומה טמאה לכתחלה לכך הלכך כדין הוא שתהא שריפת תרומה טמאה בכלל שאר כל הקדשים שנטמאו דנמי דוקא בכה"ג הוא דהוו שאירע להם טומאה אחר שנתקדשו ואין שורפין קדשים ביו"ט אבל לר"ע דפליג על ר"י בן נורי התם בתרומת חמץ ומשום דס"ל כהך דרשא מתרומותי וכו' וכך היא המסקנא ביבמות ולדידיה לא מחלקינן כלל בין טמאה מעיקרא לבין נטמאת אחר שהופרשה ובתמן לענין תשלומין ס"ל דלעולם פטור משום דהש"ת לא חזיא להסקה דאסורה בהנאה היא אבל בתרומה טמאה דעלמא איפכא הויא מדרבא רב נחמן בר יצחק אליבא דר"י בן נורי והיינו משום דחזינן דגזירת הכתוב הוא דלריך להפרים בטומאה וליתנה לכהן להדלקה ולהסקה וא"כ מדמלית תרומה טמאה ניתנה להדלקה ולהסקה לכתחלה כדין הוא שאינה בכלל שאר כל הקדשים לענין שריפה ביו"ט דנבי שאר קדשים לא משכחת לה אלא בשנטמאו אח"כ ואלו בתרומה אפי' בתחלה וכיון שכן הואיל ודרך הנאתה בה ומלותה לכתחלה לכך שורפין אותם ביו"ט דבכה"ג לאו מלאכה היא לאסור אותו ביו"ט כדלעיל. והרי לפניך כוונת הרמב"ם ופירושו בהסוגיא וטעמו דפסק כרב אשי דבתרא הוא נגד כל הני אמוראי ולא כסתמא דמתני' לדברי בן נורי היא ואנן קיי"ל כר"ע והשתא כוגיא דלעיל דאולא כרב חסדא וכן סברייתא דמ"מ יהי פלה כולהו סבירא להו כתנא דבי חזקיה כדרשא הטעם שאין שורפין קדשים ביו"ט או כאביי ורבא ובמן שריפה נמי בכלל ולית הלכתא אלא כרב אשי ובטעמיה ועוד דסוגיא דעלמא אזיל כוותיה כמו שמבואר בכמה מקומות בהש"ס בפשיטות דיו"ט עשה ול"ת הוא. וזהו טעמו של הרמב"ם לדעתו דמותר להדליק בשמן שריפה בכל ע"ש כמבואר דלהאי שמא יטה דס"ל לרבנן לא חיישינן וכן מותר להדליק בשמן שריפה ביו"ט ומש"ה לא זכר כלל לאיסור הדלקת שמן שריפה לא בשבת ולא ביו"ט ודע דהרי"ף ז"ל מביא לסדלקת שמן שריפה לאיסור וכפירושא דרב חסדא וכטעמיה והיה נראה לדרכו של הרי"ף שלא להביא מדברים שאינם נוהגין בזמן הזה די"ל שלא הביא אלא משום דמבואר מהך ברייתא דכל אלו הפסולין שאמרו חכמים שלא להדליק בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט אבל מ"מ נראה דתפס דברי רב חסדא להלכה ותניא נמי הכי וכו' והוי זה אחד מן הדברים שלא פסק הרמב"ם כהרי"ף וכמו שרמז בהקדמתו לפי' המשנה דכל דברי הרי"ף להלכה כן ואין לתפוס עליו כ"א לערך בשבעה מקומות בדבריו. ולדעת הרמב"ם מבואר הוא כס"ד:

(שם ע"ב) **מפני** חמותה וכלתה. הכי אמר רב חייא בר אבי בבבלי דף ס"ז מ"ט סלך נתה אהו דקאמר מפני שהם חמותה תעשה כן תלמוד ממנה כלתה ולפעמים תבא לעשות כן אף בזמנה:

(דף טז ע"א) **מהו** להוסיף לתוכו שמן חולין ומדליק. הך בעיא אליבא דמאן דס"ל כטעמא דרבה בשמן שריפה דמתני' כמו שביארתי בסוף מסכת תרומות:

(שם) **אתא** רב חנניה רב ברונא בשם רב וכו'. כדפרישית נשתן לתוכו שמן כל שהוא וכהאי דרב ברונא אמר רב בבבלי ר"פ פרקין דף כ"ח וכפי' הרמב"ם בפ"ה בהל' ט' וטעמיה משום דבפשיטות פריך בשם מינה אינו והאמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך וכו' אלמא הלכתא הכי והשתא אף למאי דקאמר בדף כ"ד דאיכא בינייהו דהת"ק ותכמים הא דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי ולמאי דאמרינן בהמוכר פירות דף ל"ג דכל תנא בתרא לטפויי אתא כמ"ש התוס' מוקמינן למאן דס"ל כוותיה דרב להלכתא:

(שם ע"ב) **הא** בכל אילין קדמאי מדליקין. וההך ברייתא דמייתי התם לסייעתא לרב חסדא ותוספתא היא ברים פ"ב וביים שם מפני מה אמרו אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין לא תרומה ולא קדשים ולא חמץ ביו"ט. ומכאן תשובה להרשב"א בדין חמץ ביו"ט כמו שהבאתי לעיל בהל' א' ד"ה מהו להנית את האור במדורת חמץ וכו' ומסתמא בשלא ביטלו איירי בהתוספתא דהא דומיא דאינך קתני דבעינייהו קיימי כדהוו מעיקרא. ובענין שמן שריפה ביו"ט ככר ביארתי לעיל בד"ה רב אחא בשם רב חסדא וכו' דהאי הנא דברייתא כתנא דבי חזקיה ס"ל כדרשא דאין שורפין קדשים ביו"ט וכן ס"ל לסתמא דהש"ס דהכא כדמייתי להך דרשא בהלכה דלעיל אבל כל הא ליתא אליבא דרשא וטעמא דרב אשי וע"ש:

(שם) **את** למד שם משם וכו'. בריש פ"ט דכלאים באתרי להא דאיצטריך ליה לסש"ב למימר הכי וע"ש:

(דף יז ע"א) **כמין** חיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר וכו'. והתם בדף כ"ח גרים בשם ר"מ בריה בפני עלמה היא ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא או אם מין בהמה הוא וכו'. בהא דפליגי הכא לעיל אם מין טמא או מין טהור כפי' פירשתי בפנים ומבואר הוא למאי דאמרינן בסוף פ' אלו טריפות דף ס"ג גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמות הטמאים מרובים לפיכך פרט הכתוב טהורין שבן המועט וכו' והלכך הני דסברי מין טמא הי' מדלא מלינו בפרטו הכתוב ורבנן אמרי מין חיה טהורה ולפי שעה היתה ולפיכך לא פרטה הכתוב דאין נ"מ לדורות בענין האמור בפרשה והאי נוסחא דהכא דס"ל חיה טהורה והיינו לר' אבון דאמר קרנו היתה א"כ פרטה הכתוב דזהו אקנו האמור בפרשת זאת הבהמה ונוסחא דהתם וכתני ר' הושעיה דהכא ספוקי מספקא ליה די"ל ממין שור שהקריב אדם הראשון וי"ל דקרש היתה:

(שם) **מקרן**. כדפרישית באחירק תחת המ"ם ממין שהוא בקרן אחד. וזהו כדברי התוס' בפ"ק דע"ז דף ז' שכתבו ס"ג ר"ת מקרן כתיב כי אין נראה לו דמקרן נראה קרן אחת יותר ממקרין כלומר מקרן בפתח תחת המ"ם והר"י אין נראה לו דמשמע טפי בקרן אחת יותר מהקריאה מַקְרִין שאנו קורין אלא ס"ג מַקְרָן כתיב:

(שם) **הדא** ילפה מן ההיא וכו'. לפי מה שלפנינו אין לפרש הדא על מתני' דידן והסיא על מתני' דהתם אלא כדפרישית. ומן המוכן ושאינו מן המוכן כדפי' התוס' בדף כט מן המוכן היינו תלאו במגוד ושאינו מן המוכן היינו אחורי הדלת וכן פי' הרי"ף ז"ל וכן מוכח הכא בהדיא דמפסיק בין שבכינה לתלותה וכו'. ויש כאן כסוגיא דהתם לסקשות מהאי מתני' דפ' כ"ז דכלים מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעט טהור אבל שלשה על שלשה שנתמעטה אעפ"י שטהור מן המדרס טמא בכל הטומאות. ומשמע דהאי כתמא דמתני' לר"ע אתיא. וא"כ הסיפא קשיא אליבא דר"ע. ואי דגרסי' כהיא דגרסי בפחות משלש על שלש עסקינן א"כ הרישא קשיא לר"א וכל זה מבואר בהרי"ף וקיים שם הגי' שלפנינו ופירשה וע"ש ויש לפרש נמי הא דהכא לפי"ז ואין להאריך:

(שם) **מפני** יו"ט שחל להיות בע"ש. כדפרישית דגזר אטו יו"ט שחל להיות בע"ש והכי משמע לישנא דמפני וככר כתבתי שם לעיל בהל' אי ד"ה רב אחא וכו' ע"ש:

(שם ע"ב) **בנין** רב וכו'. מילתא דרב אליבא דהלכתא היא למאי דקיי"ל כר' יהודה במוקצה ביו"ט ולפיכך אוקי רב אדא בר אהבה כתם להמתני' בג' על ג' מלומלמות וביו"ט שחל להיות בע"ש ודכ"ע אית להו דר' יהודה וכו' וכן פי' הרמב"ם בהמשנה ועם כל זה מתפרשא המתני' יותר בפשיטות כהלכה דהתם דטעמיה דר"א בהדלקה משום דס"ל שאין מדליקין בפתילה שאינה מתוכלת וכו' וכן פי' הרי"ף ז"ל להמתני' כדרבא והשתא לא בעינן לדחוקי דמתני' ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן וכן פירשתי להמתני' בפנים:

(שם) **למה** מפני שלא הותחל בכל טיפה וטיפה וכו'. עיין לעיל בפ"ק בהלכה ו' כמה שמפורש מענין זה וכמה שמבואר שם בענין דין דרחים. וברא דקאמר הכא להך טעמא שמא ישכח ויעבר והתם קאמר אתי לאסתפוקי מיניה והיינו הך אם אנו חושבין משום מבעיר אי משום מכבה דלענין האיסור מטעם שחששא חדא הוא. ומיהו הא דמשמע מהכא דבקיל וטרי על הא' דהוכחא אם תיברה בסיד וכו' והתם קאמר בפשיטות מאי יוצר כעין יוצר ומ"מ לפי המסקנא לא פליגא אהדדי:

(דף יח ע"א) **רבי** יוסי ור"ש בניהן אמרו דבר אחד. היוצא מפלוגתא דר' יהודה ור"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה ובהא דמקלקל בחבורה ובהבערה דשמעינן דלמ"ד אפי' אינו צריך לדם ולאפר חייב הוה משמע דס"ל דהבערה ללאו יצאת כדמוכח הכא על דקשיא על בר קפרא כדפירשית בפנים אלא דלא משמע הכי בהסוגיא דהבבלי פי"ג בדף ק"ו ויש לפרש דס"ל ס"ק ר"א סבערה ללמדה על עצמה והיינו ללמד על כל המקלקל בהבערה דחייב והכי משמע התם דאליבא דר"ש לגופה אילטריכא ולא ללמד לחלק כר' יוסי ולא כר' נתן דקאמר ללאו כדכתבו התוס' שם ד"ה מה לי וכו' אלא דמה שכתבו דלר"ש נפקא ליה לחלק מהיכא דנפקא ליה לשמואל זה אינו מוכרח דהא קאמר הכא בהדיא דלר' אלעזר דס"ל הכי נפקא ליה לחלק מאחת שהיא הנה. וא"כ ה"נ לר"ש. ובהכי ניחא נמי מה דקשיא לן בלאו הכי על דברי התוס' דהתם דאי כשמואל הא איהו מוקי לה האי קרא דמחלליה מות יומת על שוגג דיליף מיניה לחלק ובהדיא אמרינן בכתובות דף ל"ד דר"ש סבר לה כר' יוחנן הסנדלר ואיהו מוקי להאי קרא דמחלליה במזיד ולא בשוגג אבל למאי דקאמר הכא ניחא היא נמי אליבא דבית שמאי. ויתבאר עוד מזה במקומו בפ"ג בס"ד:

(שם ע"ב) **הבעיר** וכיבה בנפיחה אחת חייב שתים. היינו דינא מבואר נמי דהך ברייתא היו לפניו שני נרות דולקות וכו' דמייתי לה בפ"ד דכריתות דף כ' וקתני התם להדליק ולכבות וכיבה והדליק בנשימה אחת חייב. ומפרש התם דמהו דתימא לא איתעבידא מחשבתו דהא נתכוון להדליק מעיקרא וכי עביד מעשה כיבה ובסוף הדליק קמ"ל דאפ"ה חייב דנהי דאקדומי לא מקדים אחורי נמי לא מאחר. והכא דגרים חייב שתים כגון שנתכוון להבעיר ולכבות ועביד מעשה כהאי סידרא דאתעבידא מחשבתו בתרווייהו ודמיא להא דלקמן בחותה גחלים וכו' וכמ"ד חייב שתים והלכתא כוותיה בנתכוון לשתיהן. ובהך שמעתתא דכריתות נתחבטו הרבה וכמבואר בהשגת הראב"ד בפ"א מהל' שגגות. ובאמת הלכה קשה היא מאוד ואני ביארתי ת"ל להלכה עמוקה זו בביאור היטב ויישבתי דברי הרמב"ם על נכון והנה כתוב על ספרי באר מים חיים המקום יזכני להוציאו לאורה עם שאר כל חיבורי אי"ה:

(שם) **החותה** גחלים וכו'. האי תוספתא מייתי לה נמי בכריתות שם ופסק הרמב"ם בפ"ז מהל' שגגות כסיפו כר"א בר' צדוק דחייב שתים וכהך אוקימתא דהתם כגון שנתכוון לכבות ולהבעיר דאלו אינו מתכוון בהא קיי"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוון פטור ובהך סיפא שחתה להתחמם והובערו מאליהן גרים התם תני אחת חייב כמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ותני אידך פטור כמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור וכדפירשו התוס' שם דלא שייך כאן מתכוון ושאינו מתכוון דהרי להתחמם הוא עושה אלא דמלאכה שאינה צריכה לגופה הויא הך הבערה. והרמב"ם פוסק שם בזה חייב שתים ותמהו הכ"מ ע"ז וע"ש והרמב"ם ז"ל סמך על האי דקאמר הכא דבמחלוקת דרבנן תליא וכדפרישית בפנים דלמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב וכדפוסק הרמב"ם בכל מקום כר' יהודה בזה ונתן שם כטעם לזה משום כך א"כ חייב שתים הוא וכהך סברא דר' יודן לפאי מ"ד וכדפרישית בפנים דסבירא ליה לר' יודן כך היא דלמ"ד דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה א"כ סיפא והסיפא בשתיהן שוות הן וכלומר דבסיפא ודאי מתכוון הוא שהרי להתחמם הוא עושה. אלא שאינה צריכה לגופה היא לא דהבערה דהכא יכול הוא להתחמם במה שהובערו מתחלה ולא הכבוי והא דמסיים בזה הכא וכו' היינו הך סיפא מלינן לאוקמי ולומר דאינו חייב משום כבוי משום שאינו רוצה בכך וכמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור כדפרישית בפנים. והשתא למ"ד חייב במלאכה שאינה צריכה לגופה חייב כאן שתים משום מבעיר ע"י אותייה בלו ומשום מכבה דסוף סוף ג"כ נכבים הן. והא דקאמר ר' יוחנן הכא לית כאן חייב שתים וכו' יש לומר נמי דארישא קאי לר"א בר' צדוק וס"ק רבי יעקב כי אתא במחלוקת וכו' כלומר דלמ"ד ברישא אחת הוא שחייב ומשום מבעיר את התחתונות אבל על הכבוי לעליונות לא מתחייב ומשום דהכבוי לאו מלאכה הצריכה לגופה היא. א"כ הכא בסיפא פטור לגמרי שהוא דליכא משום מבעיר שהרי הובערו מאליהן והכבוי לא מתחייב ברם כמ"ד חייב שתים חייב נמי הכא משום מכבה דהא להאי מ"ד ס"ל דמתחייב משום כבוי דא"ר יוחנן לית כאן וכו' כלומר ואפי' בהאי דרישא הוה מגמגם בה ר' יוחנן וקאמר דלית כאן וכו' דאמאי לתחייב שתים וכי ניחא ליה הכבוי והשתא שפיר אתיא גם בהאי דר' יוחנן כהאי דאמר התם בכריתות דהוה קשיא ליה הלכה זו למ"ד חייב שתים וכדאוקמינן התם בנפח שנו אמר ר' יוחנן עד כאן לא נתגלתה טעמה של הלכה זו. ודברי ר' יודן מיתפרש כדפרישית ואתיא לפי המסקנא:

(דף יט ע"א) **וקשיא** על דר' יוסי הבערה לימדה על כל המלאכות שבתורה וכו'. ולמאי דקאמר בבבלי פ' כלל גדול דף ע' דר' יוסי ס"ל שהבערה ללאו יצאת לא קשיא מידי דלהכי קאמר משום מבשל וחייב כמו שהוא חייב על כל המלאכות שבתורה:

(שם) **זר** שבימה במקדש וכו'. האי פלוגתא דר' חייא ובר קפרא גרסינן לה נמי בבבלי פ"ג דיבמות דף ל"ג. ועיין לעיל בפ"ק בהלכה ה' ד"ה מני אמר לו ר' יוסי מה שביארתי שם בענין איסור כולל אליבא דר' יוסי בס"ד:

(שם) **אלא** משום איכול אברים ופדרים וכו'. ובבבלי יבמות בסוף הסוגיא שם קאמר אי בהקטרה והאמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאת וכו' אלא איסורי בעלמא קא חשיב למאי נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים. והכא דפריך על דעתיה דר' יוסי דאמר לעיל בהבעיר ובישל משום מבשל הוא דחייב דאלו הבערה ללאו יצאת כדפרישית לעיל מה בישול יש כאן ומשני מכיון שהוא רוצה בעיכולן כמבשל דמי והתם דלא בעי לשנויי הכי י"ל משום דקתני זר שבימה משמע אפי' שבימה כל שהוא וכגון שהיפך בצינורא בשעת הקטרה דקירובי עבודה היא וחייב עליה משום זרות כדאמרינן בפ"ב דשבועות דף י"ז ולענין שבת לא הוי כמבשל ממש:

(דף כ ע"ב) **הנחת** מלות הנר שהיא שבות וכו' ובאת לחלוץ תפלין שאינן אלא רשות וכו'. ובבבלי סנהדרין דף ס"ח גרים בהאי עובדא שאמר היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות. ולמאי דפרישית בפנים היינו הך דקאמר הכא:

(שם) **וטומנין** את החמין. כתב הר"ב בדבר שאינו מוסיף הבל וכו'. ואין הדבר כן אלא אפי' בדבר המוסיף הבל שמבעו"י יום אין טומנין גזירה שמא תרתיח הקדרה בשבת ויצטרך לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף הבל בשבת אבל בין השמשות מותר להטמין אפי' בדבר המוסיף הבל שסתם קדירות בין השמשות כבר רתחו וגהו מבעבוען וכיון שכבר נחו שוב אין רותחין כך הם דברי הרמב"ם בפ"ד מהל' ב' וכפי גירסתו בגמרא וגי' הגאונים ויתבאר עוד מזה לקמן בריש פ"ד בס"ד:

(שם) **מתניתא** בכלים גדולים וכו'. מה דשייך עוד להאי ענינא ביארתי בסוף מס' תרומות בסייעתא דשמיא:

הדרן עלך פרק במה מדליקין

פרק ג (שם במתני') **כירה** שהסיקוה בקש או בגבבא. הרמב"ם בפי' המשנה כתב הקש הוא התבן וגבבא הוא זבל שבשדות. ולפ"ז קש הוא הנקצר עם השבלים שהוא התבן בעצמו שליי"א בלע"ז. ומה שקורין אשטובל"א היא הנשאר בשדה והוא הגבבא וכמו שפירש"י בזה. ומה שכתבו התוס' לראיה דקש הוא המחובר לתבן הוא הנקצר עם השבלים מדאמרינן בפ' המוצא בעלמא קש מצלתת לה במחובר אלא תבן היכי מצלתת לה וצריך לאוקמה בתיבנא סרי"ה יש לומר דהתם מדקתני תרווייהו בהדדי לה"א תבן וקש הוא דפריך דעל כרחך דע"מ דקש דהברייתא לאו היינו תבן הנקצר וכדכתיב לקושש קש לתבן. והייא שיטלו הקש מהמחובר שיסי' לשם לתבן להטעים. ולהכי פריך שפיר בעלמא קש וכו' אבל בעלמא היכא דהוזכר קש ולא הוזכר תבן אלו היינו קש והיינו תבן והוא הנקצר כדכתיב יאכלמו כקש והנקצר הוא שעומד להסקה והתוי"ט בריש פ"ט דב"מ רצה לחזק פי' התוס' ע"ש. ומה שסיים שם ומ"מ תבן יקרא לנשאר בארץ דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. ולפי הנראה דלא אמרו כה"ג אלא על שנוי הלשון שנמצא בהרבה מקומות אבל לא על שנוי הענין באותו הלשון בעצמו הנמצא בתורה ובמשנה:

(דף כא ע"א בגמ') **כיני** מתניתא מקיימין עליה תבשיל. הכא קאמר בפשיטות דלשהות תנן ומתני' דר' יהודה היא. והתם בריש פרקין בעיא דלא איפשיטא היא

אם לא יתן לא יחזור הוא וכו' או דילמא לשהות תנן וכו'. ולפי דרכו של הרמב"ם בכל מקום דבעיא היא דלא אפשיטא בבבלי סמיך על פשיטותא דהאי ש"ס היה מכאן ראיה לפסק שלו דפסק בפ"ג בהל' ד' כהרי"ף וסייעתיה שכתב ומסקנא דלא יתן לא ישהה הוא ואפי' לשהות אי גרוף וקטום אין אי לא לא וכ"ש להחזירה וכו' כמו שהאריך בראיות דמסתברא לן דהכי הוא המסקנא. ובעל המאור השיב וסתר ראיותיו והרמב"ן הליץ וסתר כל ראיות של בעל המאור וכן הרא"ה הביא בשם הר' יונה וכל זה שמה בכתובים ולא נאריך בהמבואר כ"א בענין מה שפלפל הרמב"ן עם בעל המאור מהאי דאין צולין וכו' דפ"ק כאשר אבאר קצת בזה לקמן והנה בחידושים שלי הארכתי בפלפול הלכה זו ולפי שיטות השונות בפירושא דשמעתא והיוצא מזה לדינא. ואפס קצהו אזכיר כאן דזה שפלפלו התוס' בד"ה חמין ותבשיל דנראה לר"י דסתם חמין ותבשיל היינו אפי' לא בישל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי וכו' ולא כרבנן וכו' ור"ל מדקאמר ומני חנניה הוא א"כ ש"מ דאיכא רבנן דפליגי עליה והכי איתא בהאי תלמודא בפ"ק בהלכה דאין צולין דפליגי דאיכא מ"ד דלא כחנניה ואיכא דפוסק כחנניה (ועיין במ"ש הרשב"א בענין דברי התוס' ולא כרבנן וכו') ובתר הכי כתבו ומיהו סתם חמין ותבשיל הוי נמי בשיל כל צרכו כדמוכח בסוף שמעתין וכו' ולפ"ז הוה קשה מאי דוחקיה דבעל הבעיא לאוקמי מתני' כחנניה ולא כרבנן דהא איכא למימר דסתם תבשיל דמתני' בבשיל כל צרכו ומודו רבנן בהכי והכי מוכח בהדיא בהאי תלמודא בפ"ק בהל' דאין צולין בשר וכו' דגרים התם ר' בון בשם רבנן תבשיל שנתבשל כ"צ מותר לשהותו ע"ג כירה שאינה קטומה והיה אפשר לתרץ זה משום דאיכא למימר דמספקא ליה לבעל הבעיא דילמא סתם תבשיל מצטמק ויפה לו הוא והא לא מודו רבנן וכדגרים התם בהלכה הנזכר דר' זעירא הקשה עליה דבשלמא בשר בצל ובילה דמתני' שהתירו כל שיצולו מבעוד יום להשהותן דמצטמק ורע לו וזה מצטמק ויפה לו והא אמר הכין וכו' אלמא סתם תבשיל מצטמק ויפה לו ולפיכך קאמר בעל הבעיא ומני חנניה דודאי לחנניה דמתיר להשהות כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מסתברא דמכ"ש הוא דמתיר בבשיל כל צרכו ומצטמק ויפה לו דאם בצריך עוד לבשל עד שיתבשל כל צרכו לא חיישינן שמא יחתה פשיטא דלא חיים בשכבר נתבשל כל צרכו שמא יחתה שיהא מצטמק ביותר ואין לומר משום דא"כ סברא נמי לאידך גיסא דבנתבשל כמאכל בן דרוסאי לא חיים שמא יחתה דהואיל דבכבר ראוי לאכילה הוא שיש בני אדם שאוכלין אותו כך ואם יחתה שמא יתקלקל בבישול יותר מכל צרכו ויותר מדאי אבל בבשיל כל צרכו מכיון שהוא מבשה אותו ע"ג האש מסתמא רוצה שיהא עוד מצטמק ביותר וחיים שמא יחתה שהרי יפה הוא לו וא"כ אכתי כחנניה נמי לא מיתוקמא דהא ליתא דחדא דלכאורה זהו נגד הסברא ועוד דנהי דאמרת הכי א"כ אכתי איכא למימר דהואיל דאיכא סברא לכאן ולכאן היא גופה נמי מן הבעי' היא ובתרא מגו חדא קא מיבעי' ליה מי נימא דלהשהות מותר לעולם ולא חיישינן למידי ומנו חנניה היא. ומשום דאיכא למימר דהואיל וחנניה מתיר כמאכל בן דרוסאי מכ"ש דמתיר בבשיל כל צרכו אפי' מצטמק ויפה לו דאלו כרבנן לא מתוקמא כלל. או דילמא לשהות תנן וכו' ומשום דאף לחנניה מחלקינן בין בשיל כמאכל בן דרוסאי לבין בשיל כל צרכו ומצטמק ויפה לו וכהאי סברא לאידך גיסא וא"כ מיתוקמא מתני' כדברי הכל. ואי גרוף וקטום אין וכו'. כל זה היה נראה ליישב הבעיא למאי דמשמע מסוגיא דהתם דלקמן דבסתם תבשיל בשיל כל צרכו איירינן דאל"כ לא מאי פריך קשיא דר"מ אדר"מ ואף שהתוס' רוצין שם ליישב הפירכא ובדוחק והן בעצמן מסיימין ומ"מ נראה דסתם חמין ותבשיל הוי נמי בבשיל כל צרכו וכו' כדכתבו כאן ומסוגיא דהאי ש"ס שהבאתי נראה בפשיטות דבתבשיל שבישל כל צרכו מודו רבנן. ויש עוד מכמה מילי מעלייתא בהלכה עמוקה זו כאשר הרחבתי דבורי בחדושים שלי ואין כאן מקומו. ובהא דקאמר הכא בסוגיא דפ"ק שהבאתי על האי מתני' דאין צולין וכו' דבשר בצל ובילה מצטמק ורע לו ולקמן בהם גיא דהכא פשיט ליה מהאי עובדא דר' תמא בר חנינא בבילים מצטמקות ויפה להן. וכן קאמר התם בדף ל"ח מהאי עובדא ולכאורה קשה אלא ע"כ דהתינן להאי תירוצא שתירץ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות על קושית הגדול שתמה בעל המאור על הרי"ף ז"ל שכתב והתימה הגדול שבדברי הרי"ף ז"ל שכתב בפ' ראשון וכמה כדי שיצולו אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי והביא כחנניה אולא ועלה מייתי לה לברייתא דחנניה ובפ' זה דחה דברי חנניה ולא זכר לאותה משנה ולא למה שכתב עליה ועל זה תירץ הרמב"ן דהתם בצלי מיירי והכל מודים בבשר וצלי ע"ג גחלים שמותר אם הוא כמאכל בן דרוסאי ולא נחלקו אלא בקדירה ובהא פליגי רבנן סברי לא דמי תבשיל לצלי וגזרינן וחנניה סבר לא גזרינן וטעמא מאי משום דכל צלי שהוא כמאכל בן דרוסאי אי מחתו ליה מיחרך ופת נמי מחרכא ובירושלמי מפורש מה בין פת ומה בין תבשיל וכו' וזהו כדגרסינן הכא בפ"ק בהלכה אין נותנין חררה ע"ג גחלים וכו' וע"ש. והשתא נמי הא דקאמר הכא בפשיטות בשר ובצל ובילה מצטמק ורע לו משום דבצלי מיירי וכסבריה דהרמב"ן וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג בהל' ע"ז אין צולין בשר בצל ובילה ע"ג האש אלא כדי שיצולו מבע"י ויהיו ראויין לאכילה. והיינו כמאכל בן דרוסאי. ואם נשארו אח"כ על האש עד שיצולו הרבה מותר מפני שהן כמצטמק ורע לו שאם יחתה יתחרך אותן שעל גב האש הם. וזה ממש כדברי האי תלמודא דפ"ק וכתב עוד הרמב"ן שם והנה בעל המאור ז"ל שתמה כאן התימה הגדול לא נזכר שהבילה מצטמק ויפה לו כדאמרינן לקמן והיאך הותרו לו כמאכל בן דרוסאי והלא הוא אוסר מאכל בן דרוסאי במצטמק ויפה לו וכו'. וכך הקשה הרשב"א ז"ל עליו וכתב והתימה הגדול שבעל הפירוש הזה נסמך על סוגיא דרב דבשר בצל ובילה לפסוק כחנניה ואעפ"כ הוא אוסר מצטמק ויפה לו בשלא נתבשל כל צרכו. ודעת הרשב"א להלכה הכל כדברי רב האי גאון ז"ל כמו שסיים שם. והנכון שבכלל הדברים מה שכתב רבינו האי גאון ז"ל והוא המספיק לפרק כל הקושיות וליישב את הכל על אופניו ונשאר המנהג על כוריו. ויש ליישב לשון בעל הבעיא בהא דקאמר ומני חנניה גם לפי הדרך שכתב הרמב"ן ז"ל לחלק בין צלי לתבשיל שבקדירה כלומר מי נימא דאין חילוק בין צלי לתבשיל ולא מיתוקמא אלא כחנניה או דילמא לשהות תנן וכו' משום דבצלי תבשיל ודכ"ע היא המתני'. ובענין דרך הרמב"ן בזכרתי. ואין להאריך כאן יותר:

(שם) **עד** איכן וכו'. הרמב"ם בפ"ג בהל' י' כתב ואין מחזירין לעולם אלא על גבי כירה גרופה וכו' משום דבגמרא דילן גרסינן סתמא בהאי דר' חלבו לא שנו אלא על גבה אבל תוכה אסור. ואע"ג דדרכו בכל מקום לסמוך על פירושא דהאי תלמודא במה שאינו מבואר בהדיא התם דלא כהלכתא אפשר הואיל ור' מנא קאמר עד מקום שהוא עושה תרין וא"כ היינו על גבה שדרך הוא לעשות בהכירה מקום שתהא הקדירה שופתת עליו וא"כ משם ולמטה נקרא הכל תוכה ודרכו בכל מקום לתפוס דברי ר' מנא לפי שהוא מבתראי דהאי תלמודא בנו של ר' יונה ותלמידו של ר' יוסי בר פלוגתיה דר' יונה כמוזכר בהרבה מקומות ועוד דדבריו עולין כמשמעות מהש"ס דילן:

(שם) **הדא** דתימר בשהסיקו לחין ויבשו וכו'. דבר זה מבואר הוא ולא היה צריך הרמב"ם להזכירו שידוע הוא שהלחים ונתייבשו עושין גחלים וסיבשין כמה דבר אינן בכלל עלים האמורין בהאי דינא שהכל הולך אחר הגחלים דעיקר הטעם משום שמא יחתה הוא והלו שאינן עושין גחלים הרי הן בכלל קש וגבבא:

(שם) **מאן** דאמר בגפת ובעצים בדקה. ולפי הרמב"ם היתה הגי' בהפך שכך כתב שם בהלכה ד' או בקש ובגבבא או בגללי בהמה דקה וכו' והכי מסתברא שמבהמה דקה אין להם ממשות ואינן עושין גחלים:

(שם) **הדא** אמרה עד שיגרוף כל צרכו. כאן גילה הרמב"ם דעתו דלא פסק כהאי דהכא דהגורף צריך לחטט ביד שכתב שם לפיכך אם גרף האש או שכסה את הכירה באפר או בנעורת פשתן הדקה או שעממו הגחלים שהרי הן כמכוסות באפר וכולי וא"כ העיקר הוא שיגרוף את רוב של הגחלים שיש בהן ממשות ונלמד זה מהאי ברייתא שהובאה בגמ' שם גחלים שעממו או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה. וא"כ כל שאין כאן גחלים בוערות תו לא חיישינן גבי כירה ואחד גרופה ואחד קטומה לא בעינן עד שיהא כל צרכו לפי שהניצוצות שנשארו אין בהן ממש. ודווקא בתנור שחומו מרובה הוא דחיישינן לניצוצות כדכתב שם בהל' ו':

(שם ע"ב) **קטמה** ונתלבת מהו וכו'. משמע דהכא דלא קיימא למסקנא כהך הוראה להיתרא דר' חייא רבה שהרי חיברו עליו כל בני חבריית וכעון מחזור עליה עד שרבי חנניה אמר להם הניחו לו מן דהוה עובדא הוה עובדא. וכן ר' מנא הקשה עליו מדברי עצמו שהחמיר לקמן בבה ע"ג כירה שאינה גרופה או קטומה ואפי' בשוכח וא"כ היאך נקיל בחותה ונתלבתה וכן נמי משמע מהתם דמדייק על הא דאמר ר' הושעיה קטמה והובערה משהין עליה וכו' ש"מ מצטמק ויפה לו מותר וכו' קמ"ל. וכלומר דלעולם איכא למידחי דר' הושעיה לא ס"ל דמצטמק ויפה לו מותר אלא דבהובערה ס"ל דלא הדרא לה למילתא קמייתא. ומיהו אנן לא סבירא לן לא הא ולא הא כך נראה לדעת הרמב"ם שפי' כן. ולפיכך לא הזכיר הך דקטמה והובערה ולא הך דקטמה ונתלבתה להתירא אלא הוא בכלל שאינה קטומה ואסור להשהות עליה. והך דרב ספרא א"ר חייא דהתם לעיל שמתיר בקטמה ונתלבתה היינו דר' חייא דהכא ומיפרכא מילתי' מכל אלו רבנן וכן התם לא פסקינן מידי מיניה לענין לסמוך ודחי לה נמי להאי גיסא ולהאי גיסא. ומה הא נקטינן דדין קטמה ונתלבתה לא קיימא למסקנא להיתירא:

(שם) **דתני** המעשר והמבשל בשבת וכו'. הרוב מה שצריך ביאור והיוצא מזה לדינא ביארתי בפ"ב דתרומות ובענין קנסו שוגג אטו מזיד לר' יהודה דהלכתא כוותיה במבשל מבואר שם דבמידי דאורייתא קנים הוא בשוגג אטו מזיד ובמידי דרבנן הוא דפליג אדר"מ ולא קנים שוגג אטו מזיד כ"א במקום דאיכא למיחש לאיערומי קנים אפי' במידי דרבנן. והכא לית הלכתא כוותיה דר' יהודה אלא כר' יוסי דפליג עליה וכמבואר מסוגיא דגיטין ומכמה סוגיות דש"ס דהכא ודהתם ופירשתי

והנלתי הכל לדעת הרמב"ם ז"ל הרולה לעמוד על זה יע"ב בד"ה במזיד בהיתר בשוגג באיסור ובדיבורי' שלאחריו וימלא הכל מבואר בס"ד:

(דף כב ע"א) **חזרו** לומר הבשיל שהוא מצטמק ויפה לו אסור וכו'. משמע מהכא בהדיא דלאחר שגזרו על השוכח ולמינכים אתו מזיד חזרו עוד לומר ולהלך גבי הבשיל בשיל כל צרכו אם מצטמק ויפה לו הוא שאסור ואם מצטמק ורע לו מותר וטעמא בהא עיקר טעם בגזירה מפני שנחשדו להיות מניחין במזיד ואמרו שוכחים אנו ולכ בדבר שהוא מצטמק ורע לו מסתמא לא יבואו לעשות כן להניחו שיתקלקל והכי מסתברא אלא דמסוגיא דהתם לא משמע כן ולא גרים להא כלל ובאמת צריך ביאור הרבה לדברי הרמב"ם בדין זה שמ"ש בפ"ג בהל' ע' לחלק בשוכח בין תבשיל שלא בישל כל צרכו שאסור עד מוצאי שבת ונתבשל שבישל כל צרכו אפי' מצטמק ויפה לו מותר מיד לאוכלו בשבת. ואם עבר ושהה לעולם אסור עד מוצאי שבת והקשו עליו וכמ"ש הטור בסי' רנ"ג על זה ואיני יודע למה חילק ביניהם דהא בגמרא מייתי ראיה מעבר ושיהא לשבת. ונ"ל דהאי בעיא דבעו מיניה מר' חייא בר אבא שכח קדירה ע"ג כירה ובשלה בשבת מהו וכו' ועלה קאמר רב נחמן בר יצחק דאסר בשוכח כמו עבר במזיד ושיהא וכדמוקי לה לקמן להא דרב נחמן בר יצחק דלאחר גזירה הוא דקאמר שגזרו על השוכח לקנסו כמו בעבר במזיד. ומהיכי נפקא ליה להרמב"ם לחלק בינייהו. והנה הרואה בדברי המפרשים יראה שאין לנו דבר מבואר ופי' שמתקבל לא בדברי הרי"ף ולא בדברי הרמב"ם בזה דהסמ"ג והר"ן ז"ל כתבו דהרב אלפסי גורס בהבעיא שנייה דהתם איבעיא להו עבר ושהה מהו וכו'. ובאמת אם היתה הגי' לפניהם בדברי הרי"ף כך קשה היא להבין דבריו ולא הגי' בגמרא לפי דבריהם דלא שייך ליבנא דעבר גבי שוכח. וכן לא נחה דעתינו בפירוש דבריו. וכמו שנמשך אחריהם הב"י לפרש דברי הרי"ף והרמב"ם דעל בעיא שנייה כוונת דבריהם הולך להם דברים בלתי מובנים. והנתנו נראה לפי מה שכתיב לפנינו בספרי הרי"ף והה"ב נראה ג"כ לדעת הרמב"ם בעזרת האל וז"ל הרי"ף בדין זה ואי איכא ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה מידי דלא בשיל כל צרכיה אסור וכ"ש אם עבר ושהה במזיד דאמר רב שמואל בר יהודה אמר רב בתחלה היו אומרים המבשל בשבת וכו' והניח לצוכה מברכו מבהין במזיד והאומרים שוגגין הנחנו חזרו וגזרו אף על השוכח. והיכא דבשל מידי דבשיל כל צרכיה ומצטמק ויפה לו הא מילתא איבעיא לן בגמרא ולא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא אסרינן להאי תבשיל דספיקא דרבנן הוא ולקולא. ע"כ. והנה לא כתוב כאן והיכא דעבר ושפה. ולפי גי' זו בהרי"ף נוח לנו להבין דבריו אלא דע"כ נ"ל דלא היה גורס בהבעיא שניה תיבת עבר כלל וזה נלמד מדבריו שהרי כתב בדין שכח תבשיל שלא בישל כל צרכו לאסור בשוכח כדמסקינן בגמ' על הבעיא הראשונה דמיירי בהכי דנקט שכח וכו' ובישלה בשבת וא"כ לא נתבשל כל צרכו היה ופשיט לה רב נחמן בר יצחק לאיסורא ומשום קנסא כההוא דרב שמואל וכו' דאמר רב דקנסו בשוכח וא"כ מכ"ש בעבר והכל בכירה שאינה גרופה וקטומה מיירי כדמוקמינן להאי דר' יהודה דהאי ברייתא ובכה"ג קאי הבעיא קמייתא והפשיטות והכל בתבשיל שלא בישל כל צרכו וזה מבואר הוא ובבעיא שניה היה גורס בגמרא איבעיא להו שכח ושהה מהו דאלו על הגי' עבר קשיין מאי קא מיבעיא ליה הא אפי' בשכח קנסינן ליה לאחר הגזירה בעבר מיבעיא אלא בשבת ושיהא כפי לה וכדלקמן. ופי' דהבעיא קאי על הא דמוקמינן לעיל מינה להאי ברייתא שכח קדירה וכו' דקודם גזירה שנוית וכרב נחמן בר יצחק דאסיקנא כוותיה ועלה מייתי הא גזירתא כדאמר רב בתחלה וכו' הוזו וקנסו על השוכח וזה הכל בתבשיל שלא בישל כל צרכו דדומיא דהמבשל הוא וגזרו בשוכח והשתא מיבעיא להו אם הכל דקתני בברייתא שקודם הגזירה בכלל הוא למה שגזרו אח"כ והיינו בתבשיל שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו דתנינן דמחמיר ר' יהודה לאסור ואפי' קודם גזירה אם דברי ר' יהודה כן להלכה וקיימי הכי לגזור אף בכהאי גוונא לקנס בשוכח או לא. ומשום דאיכא למימר דלא קנסו בשוגג אלא במידי דהוי איסורא דאורייתא כגון שלא בישל כל צרכו והוי כמבשל בשבת בשוגג וקנסו מדרבנן המשהין במזיד אבל בבישל כל צרכו שאינו אלא איסורא דרבנן ומפני שמצטמק ויפה לו וניחא ליה בהכי ובאתי יתתה הו דילמא אף בכה"ג גזרו וקיימו למילתיה דר' יהודה להחמיר אף בכה"ג כמו במבשל בשבת בשוגג לר' יהודה. והיינו נמי דשינה לשון השכיחה כאן מהאי ליבנא דהבעיא קמייתא שכח קדירה וכו' ובשלה בשבת דלעיל בשלא בשיל כל צרכו מיירי והכא בשכבר נתבשל כל צרכו נקט שכח ושיהא אותו כלומר דלשבל ולגמור א"ל הוא אלא בשיהא אחר שנתבשל ולא סילקו ומשום דמצטמק ויפה לו הוא. ובעי למיפשט לאיסורא מהאי דר' יוסי דאסר בילים מלומקות בשבתהו. והיינו בשוגג דהכי משמע ליבנא דשתהו ולא קאמר שביהו ופשיטא לגי' דהכא כהאי דר' יוסי דקאמר ר' ישמעאל הכא עלה לביתו וכו' בשוודאי שבית ר' יוסי לא היו משהין במזיד ואפ"ה אסר להן מאי לאו לאיתה שבת. ודחי לה לא דאיכא למימר לשבת אחרת אסר שלא יעשו כן להיות שוכחין אלא שיהו זוכרין בדבר. והשתא בעיא דלא איפשיטא היא וכמידי דרבנן הולכין לקולא וזהו המיבן מסדר דברי הרי"ף שכך היתה הגי' לפניו וזהו דעתו ופירושו לענ"ד. והן הן דברי הרמב"ם בשלי; ממש כדברי הרי"ף בכל חלוקי הדין הזה שכתב כל תבשיל שאסור לשהותו אם עבר ושהה וכו' וזה ברור הוא דבעבר במזיד קנסינן ליה בודאי לאסרו בו ביום. ומה שכתב לאסור במוצאי שבת בכדי שיעשו יתבאר בדבור דלקמן. ואם שכח וכו' זהו כדברי הרי"ף וכדמשמע מהסוגיא דנפשטה הבעיא קמייתא לאסור בשכח ובהם תבשיל שלא בישל כל צרכו דבהא ודאי גזרו ונתבשל שבישל כל צרכו ומצטמק ויפה לו מותר מיד משום דבעיא שניה לא איפשיטא ולקולא. והשתא ממילא מתיישב השגת הראב"ד בזה שכתב בתיי ראבי וכו' דהרמב"ם לא היה מפרש להבעיא שניה. כדס"ד דהראב"ד אלא דגי' אחרת היה להם להרי"ף והרמב"ם ונמשך בזה אחרי רבו דרביה מלה במלה לפי הגי' שלפנינו בדברי הרי"ף ז"ל:

(שם) **רבי** יוסי אמר בשוגג כר' יהודה. לא מצינן לפרש דר' יוסי מוקי לה בשוגג וכר' יהודה במבשל חדא דליבנא ואם נתנה לא משמע כלל בשוגג אלא במתכוין והכי משמע בהדיא בבבלי פ"ק דף י"ח דמייתי להאי ברייתא ובעי למימר מעיקרא לימא ב"ש היא ולא ב"ה וכו' ופלוגתייהו דב"ש וב"ה ודחי אינו אלא במתכוין ועוד דר' מנא מייתי להאי ברייתא דהניטע בשבת וכו' להוק להוקמתא דר' יוסי רביה וכדמסיים וכאן מכוין וכו' לומר דהכא אף ר' יהודה מודה ואם דאוקי להדיא בשוגג למה ליה לאתויי להך ברייתא הלא שנינו לעיל גבי מבשל דקאמר ר' יהודה בשוגג יאכל למוצאי שבת וא"כ בלאו הכי מסתברא לאוקמי כוותיה דר' יהודה דהלכה כמותו לגבי ר"מ אלא דע"כ דה"ק דאף דהאי ברייתא במזיד מיירי אפ"ה מצינן למימר דדיניה כמו בשוגג דמבשל לר' יהודה. וכמבואר בפנים וכך הם דברי הרמב"ם בדין זה בפ"ג בהלכה י"ב לא ימלא אדם קדרה עססיות ותורמסין וכו' ואם עבר ושהה אסורין עד מ"ש וימתין בכדי שיעשו וכבר ביארתי לזה בתרומות פ"ב לדעת הרמב"ם במבשל בשבת בשוגג למאי דקי"ל כר' יהודה דלמוצאי שבת יאכל וכתב בזה בפ"ו מהל' שבת בהל' כ"ג יאכל בין הוא בין אחרים מיד ובעבר ושהה דדינו כדין מבשל בשוגג כמבואר פסק שימתין במוצאי שבת בכדי שיעשו. וטעמא דמילתא כדכתב הרשב"א ז"ל בחידושי חולין דלא אמרו בכדי שיעשה אף בהנעשה על ידי ישראל אלא בדבר שנעשה מאליו כגון הא דעבר ושהה כהאי דעססיות וכו' וכל כיוצא בזה וכן בעבר ושהה ע"ג כירה בתבשיל שלא בישל כל צרכו דהולך ומתבשל מאליו הכל כמבשל בשבת ליכא למגזר שימתין בכדי שיעשו לפי שאין ישראל עושו לבשל בשבת ואפי' בשוגג ע"ש:

(שם) **דבר** אחר מונין ובציעית וכו'. נתבאר מזה בסוף תרומות שפה הביאור מסוגיא דהבבלי בגיטין ע"ש:

(שם ע"ב) **הניחו** בארץ אסור לטלטלו. ועל שהחזירו משחשיכה דלעיל מינה קאי וכן משמע מהסוגיא דהבבלי בזה. והר"ן ז"ל כתב דמשמע בירושלמי דכל הני פלוגתא ליתנהו הלא כשלקן מעל גבי כירה מע"ש ולא החזירן עד שחשיכה הכל נטל משחשיכה אפי' הניחו ע"ג קרקע מותר להחזיר. ואיני רואה משמעות לזה דאדרבה דמעיקרא קאמר נטלו משחשיכה וכו' ואם נטלו מבע"י וקידש עליו היום בעיא דלא איפשיטא היא הכא ובתר הכי קאמר הניחו בארץ וכו' ואנטלו משחשיכה מהדרו משחשיכה הוא דקאי. ובסוגיא דהכא משמע נמי להחמיר כהאי דהגוי ביתד וכו' והם בעיא דלא איפשיטא ניכהו ולא הזכיר הרמב"ם מהם ונקט לקולא בהני דדוקא הניחה ע"ג קרקע הוא דאסיר כדכתב בפ"ג בהל' י' וכן הביא שם לקמן מכירה לכירה וכו' וכהאי דהכא ודעתו ז"ל היה נוטה להקל בכל הני חומרות מה שלא הוזכר בהדיא בהש"ס דידן להיכא דה"ינן הלא חומרות דרבנן בעלמא:

(שם) **אבילו** לסמוך לו אסור. וכך הוא המסקנא התם בדף לח וכאביי ותניא כוותיה תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא נותנין לתוכו ולא על גביו. וכופח שהסיקוהו וכו'. ובכופח גרים שם אם הסיקוהו בקש ובגבבא סומכין לו ואין נותנין על גביו וכו'. והרמב"ם בפ"ג בהל' ז' כתב בכופח אם הסיקוהו בקש ובגבבא הרי היא ככירה שהסיקה בקש ובגבבא ומשהין עליו. ולכאורה הא דלא כתניא בברייתא. והה"מ כתב בזה שדעתו כדעת הרלכ"ת. ודבר זה צריך בביאור יותר בזה נלמד מני' ההלכות שכך כתב הרי"ף על כופח שהסיקוהו וכו' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי והאי כופח היכי דמי אי ככירה דמי אפי' בגפת ועצים נמי לשתרי וכו' ודקדק הרא"ש מדגרס לישתרי בכתב ולא קאמר לישתרי לסמוך שמעינן מינה דלישתרי לגמרי קאמר ואפי' הוכה ועל גבה וכו' וע"ש. והשתא לנתר דאהדר ליה נפיש הבלים מדכירה וכו'. א"כ בגפת ובעצים היא דהוית כתנור ובקש ובגבבא דמיא לכירה לכל מילי בין לסמוך ובין להשהות על גבה. ומדברי רב אשי נלמד פסקו של הרי"ף והרמב"ם וכפי' גרסתם ז"ל כהאי דרב אחא:

(דף כג ע"א) **פנה** בטמנה בתבן וכו'. כבר ביארתי לזה בפ"ק דכלאים דלפי המסקנא בבבלי דמתניתין דף קכ"ג דאיפסיקא הלכתא כוותיה דר"א בן תדאי ומטעמא דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול כ"א דוקא במת אמרו אפי' בטלטול מן הצד א"כ אף דהלכתא כוותיה דר"ש בדבר שאין מתכוין מיהו אין אנו צריכין בדין זה לאוקמתא דהכא דמוקי לר"א בן תדאי כר"ש אלא אפי' מתכוין הוא והיינו לצורך דבר המותר שצריך הוא לו מטלטלו ואפי' מיטלטל ע"י כך גם לדבר האיסור וכמה שכתבו התוס' שם דמיירי שהניחה שם ע"מ ליטלה אבל אם הניח שם לכל השבת הוי בסיס לדבר האסור כדלקמן בפי' נוטל גבי אבן שעפ"י החבית ל"ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור כתבתי שם שאין כן דעת הרמב"ם שהרי כתב דין דפנה בתבן בפכ"ה מהל' שבת בהל' ט"ו בסתם ולא הצריך שיהא בשוכח או במניח ע"מ ליטלה. ובהל' י"ז שם כתב לדין דאבן עפ"פ החבית וכו' לחלק בין שכח למניח כמסקנת הש"ס וטעמא דמילתא בארתי דלא דמי דין דפנה בתבן וכיוצא בו לדין דאבן ע"פ החביות וכיוצא בו דהכן לא אמרינן בסיס לדבר האסור אלא במניח דבר האסור ע"ג דבר המותר ושלא לצורך דבר המותר וכעין אבן ע"ג החבית ומעות שעל הכר וכיוצא בהן דבכה"ג נעשה המותר בסיס לדבר האסור אבל לא בגוונא דפנה בתבן וכיוצא בה שהניח הפנה בתוך התבן או ע"ג לצורך כדי שתתבשל הפנה או לצורך איזה דבר משום דלא שייך כאן שיעשה בסיס לדבר האסור שהרי לצורכו הניחה שמה. ומש"ה כשצריך עכשיו ליטול לדבר המותר נוטלו ואע"פ שעי"כ ניטל גם דבר האסור עמו דוק ותשכח כי סברא נכונה היא ומוכרח מכמה מקומות לחלק בכך:

(שם) **דרבי** שמעון מתיר בכפיתי בציעית. כבר נתבאר מזה במקומן בשביעית דשמיטה ועי"ש:

(שם ע"ב) **תמן** אמרין חמה מותרת וכו'. וזהו כרב נחמן בבבלי דף ל"ט ואליבא דת"ק והאי דרבנן דהכא על כרחך א"א לפרש אלא אליבא דר' יוסי הוא דקאמרי וצ"ל דמה דמחולקין הן רבנן דתמן עם רבנן דהכא אינו אלא כמה דקאמרי לחלק בין חמה לתולדות חמה דלרבנן דתמן אפי' לת"ק בחמה מותר כדקאמר התם בחמה כ"ע לא פליגי דשרי ואלו לרבנן דהכא אין להם לחלק ביניהם הלא דאם בחמה מותר גם בתולדת חמה מותר. ואם בתולדת חמה אסור גם בחמה אסור דכמו דאיכא למיגזר תולדות חמה אטו תולדות האור הכי נמי איכא למיגזר חמה אטו אור. ובהך סברא הוא דפליגי רבנן דהכא עם רבנן דתמן אם אמרינן חמה באור לא מיחלפא או דאפ"ה איכא למיגזר כדגזרינן תולדות אטו תולדות ובהא מיתפרשא סוגיא דהכא טפי בפשיטות דמעיקרא פריך לרבנן דהכא מהכיפא ולא יטמיננה וכו' דאלו ר' יוסי לית ליה לדידהו דקתני ולא יפקיענה בסודרין אלמא דתולדת חמה אסור משום דאיכא למימר דלעולם אין חילוק בין חמה לתולדת חמה אלא דאם זה מותר גם זה מותר ואם זה אסור וכו'. וקאמר דלדידן תרווייהו אסירי לת"ק והא דנקט סודרין להודיעך כחו דר' יוסי דאפי' בתולדות איכא סברא טפי למיגזר אטו תולדת האור אפ"ה לא גזר ולהכי פריך מסיפא דאליבא דמאן קתני לה דאי ס"ד כדקאמרי רבנן דהכא דלא נקט סודרין כדברי ת"ק אלא להודיעך אליבא דר' יוסי דלא גזר אפי' תולדות אטו תולדות א"כ אמאי לא פליג נמי בסיפא ולרבנן דתמן לא קשיא הסיפא דאיכא למימר דלהכי תנא הסיפא להשמיענו דת"ק מחלק בין חמה לתולדות החמה ודלא תטעה לפרש כסברת רבנן דהכא ולהכי סדר נקט ולא יטמיננה וכו' וכהת"ק הלא אליבא דרבנן דהכא קשיא היא ומשני בשיא היא וכו' ור' יוסי נמי מודה בהא וכזה עולה פי' הסוגיא דהכא יפה והרי זה כהאי דהתם בענין סברת רבנן דתמן אלא דהתם מדייק לה נמי אליבא דרבנן דתמן וקאמר על הכיפא וליפלוג ר' יוסי נמי בהא וכו' משום דלא ניחא לשנויי דמוכרח מכאן לחלק כמאי דפליגי רבנן דהכא עם רבנן דתמן. ובחידושי הרשב"א שמביא לקושיא סוגיא דהכא ולא היה נלמוד דבקמת אין בו משום תרין ולא משום גומא. ובעיקר פי' הסוגיא לא ביאר כלום. והרי מבוארת לפניך וכדפרישית. ובענין הביא דרשב"ג נשתנית הנוסחא התם דגריס אם מגלגלין ע"ג גג רותח ואין מגלגלין ע"ג סיד רותח ופירש"י ז"ל סיד הוא תולדת האור. ולפי נוסחא דהכא ע"כ גג של סיד רותח היינו שנרתח מן החמה. והיינו דפריך מינה לרבנן דתמן ומוכרח לשנויי חלוקין הן על רשב"ג וזה פשוט. ובענין חמי טבריא קאמר התם דהאי מעשה טבריא רבנן מייתו להו לראיה לדבריהם דתולדת חמה הן ואסרו להן רבנן. והשיב ר' יוסי דתולדות אור הוא דחלפי אפתחא דגיהנם ולפי האי דהכא לא הוצרך להא אליבא דר' יוסי. אלא דלכ"ע תולדת חמה הן ולרבנן דהכא סברת ר' יוסי כסברת אנשי טבריה בעלמא הוא וכדפרישית:

(שם) **התיר** עלה שבים. מדנקט שבים היה נראה כדפרישית בפנים. א"נ כבבלי עירובין דף ס"ו דקתני ג' דברים שהתיר ר' חנינא בן עקביא גרים וטומנין בעלה מאי הוא דהניח השבים להביא ספולת אם בשביל שיש עליו טל כדי יותן ואם בשביל שלא יבטל ממלאכתו אינו בכי יותן. ולפ"ז נ"ל הא דנקט הכא עלה שבים ג"כ כעין זה ובאו על העלה והיא ספולת של קטנית מים ושלא במתכוין ולא ניחא ליה. ולהכי נקט שבים כלומר שנפלו מאליהן לתוך המים והתיר שלא יוכשרו לקבל טומאה:

(דף כד ע"א) **שואלין** הלכות המרחץ בבית המרחץ וכו'. הכא פלוגתא דתנאי היא וכדאמר לקמן אשכח תני אין שואלין. ובבבלי דף מ' קאמר בפשיטות דהכל אסור כ"א לאפרושי מאיסורא מותר. והיינו אפי' בשארי הלכות שאינן מהלכות המרחץ או בבית הכסא מותר לאפרושי מאיסורא וכדכתב הרמב"ם בפ"ג מהל' ק"ש בהל' ס' ואם נזדמן לו להפריש מן דבר האסור בבית המרחץ ובבית הכסא מפריש וכו'. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב בירושלמי התירו אפי' לשאול הלכות המרחץ בבית המרחץ והביא לההי כהדא דרשב"א עאל מסחי עם ר"מ וכו' אשכח תני שואלין הלכות המרחץ וכו' עכ"ל בס בהגי'. והגי' שלפנינו אשכח תני אין שואלין. ובהא לא אשכחן מידי דהא מיהת משמע מהסוגיא דלהו לאסוקא איתמר שואלין אלא דפליגי בה וכדפריך ולא כן תמן אמר בשם רב וכו'. וכבר ביארתי בזה בפ"ג דע"ז בהלכה ד' דמה שהביא הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל שכתב דמסתברא דגמרא דילן לא שרי אלא לאפרושי מאיסורא ומעשה דר"מ נמי לאו הכי הוה כדמייתי לה בסמוך אלא כדקאמר הכא בקש להדיח לו וכו' עכ"ל. וכ"כ הב"י בכ"ם בשם א"ח שהביא כך בשם הרמב"ן ע"ש וי"ל דאי משום הכי אפשר לפרש לפי נוסחא דכאן נמי בכעין זה שאלו לקנות מהו להדיח בביקש לעשות כך. וא"כ הא דהשיבו אסור לאפרושי מאיסורא הוא דהוי'. ודפריך עלה מהא דשמואל וכו' ומשום דשאלו במקום האסור כדמוכח מתשובת רב שהשיב וא"ל ואסור דאמרינן לך אסור וא"כ אמאי לא השיב לו לר"מ לרשב"א נמי הכי בשאלה הראשונה אסור ואסור דאמרת לך אסיר וממילא לא היה שואל עוד בשאלה השנייה והיה מונע מעצמו מלעשות כן בשהרי נסתפק לו כמבואר בפנים. ועל זה משני אשכח תניי וכו'. ואיכא תנא דס"ל שואלין. ולפ"ז אי משום מעשה דר"מ לא הוו פליגי הסוגיות היינו כך כדלעיל ולסברא דרב לא פליגי נמי לדינא דאיכא למימר דהיינו נמי טעמה דר"מ שהשיבו משום דלאפרושי מאיסורא הוה אלא דדיוקא ואוקמתא דהסוגיות לא דמיין אהדדי דלא משמע דלא מחלקינן בין אפרושי מאיסורא או לא אליבא דר"מ מדמוקי מילתיה כתנאי ודייק הני מדלא השיב ר"מ לרשב"א כמו דהשיב רב לשמואל וכדפרישית. אבל ש"ס דילן לא דייק ליה הכי משום דאיכא למימר דר"מ שאין עלמו על תלמידו שלא ילמד ממנו למקום אחר ולהשיב בבית המרחץ דידע הוא דאפרושי מאיסורא הוא מותר בדוקא. ודע דהר"ן ז"ל פי' לתשובת רב ואסור דאמרית לך אסור כלומר דאלו שאלתני על כך במקום המטונף היה אסור לי לאמרו עכ"ד וזה דוחק גדול. ועוד דאיכי תיתי יבאל הוהו לדין אחר במקום המטונף לשיצטרך לומר לו כן אלא דעיקרא דמלתא הכי הוא דשמואל היה סבור שאסור לענות אמן במקום המטונף וכהאי דאמרינן בריש מכלתין דף י' ברי למימר הימנותא בבית הכסא וא"כ אף בעניית אמן נסתפק לו די"ל דהימנותא ואמן חדא היא והשיב לו רב דשאני אמן דשם הוא ואסור והוסיף וא"ל ואסור דאמרת לך אסיר וכלומר ואני השבתי לך משום דלאפרושי מאיסורא הוא. ונלמוד זה לחלק בהכי ודייקא ליבנא דאמרית לך אסור כדפרישית ומשמע שאלו עכשיו במקום האסור ובהמתן. והשתא מילתא דרב דהכא אזלא כמסקנת הש"ס דילן ונלמד מכאן דאם לאפרושי מאיסורא מותר להשיב בבית המרחץ ובבית הכסא בכל הדינים ואף דאינם מהלכות מרחץ וכה"ג וכדברי הרמב"ם הנ"ל:

(שם) **הוי** רב דהוא אמר מרחץ וכו'. וכן גרים בבבלי דף מ' בהדיא דרב מתיר לרחוץ כל גופו אבר אבר ושמואל אוסר לרחוץ גופו אפי' בכה"ג ופניו ידיו ורגליו מותר. ופסקו הפוסקים כשמואל בחמין שהוחמו מע"ש משום דקאמר התם תניא כוותיה דשמואל וכך הוא הדין בחמין שהוחמו ביו"ט כדפסק הרמב"ם בהל' שבת פ' כ"ב בהל' כ' ובהל' י"ט פ"א בהל' ט"ז ומשום דהכא מדמי להו אהדדי אבל בחמין שהוחמו מעיו"ט רוחץ בהן כל גופו ביו"ט שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד:

(שם) **מולייר** בגרוף וכו'. רש"י ז"ל פי' במתני' טעמא דהיתרא במוליאר לפי שאינו מוסיף הבל והנטיכי אין נותנין מתחת הוא מתחת ודופנה חם מאליו ומוסיף הבל במים ואע"פ שגרופה מן הגחלים. והתוס' הקשו על זה דלא שייך למיגזר במוסיף הבל אלא בהטמנה וכו' ואי לאחוזי הבל וכו' ונראה כפי' הר"ב פירת מוליאר הגרוף נותן לתוכו בשבת במוזגין המים חמין ביין לפי שהמים אינן כ"כ חמין במוליאר שיתבשל היין מן המים שמוזגים לתוכו אבל אנטיכי אע"פ שהיא גרופה אין נותנין סימנה לפי שאנטיכי יש בה הבל יותר ומתבשל היין מן המים בשעת מזיגה וכן משמע בירושלמי עכ"ל. ואין מכאן יותר משמעות לפי' זה דלפנינו היתר ואיסור מזיגה נשנית ממה שמשמע מהסוגיא דהבבלי בדף מ"א דאיתמר על האי מתני' דמשרש התם ס"ד מוליאר וכו' רב נחמן בר יצחק אמר בי דודי וכו' תניא כוותיה דרב נחמן אנטיכי אע"פ שגרופה וקטומה אין נותנין סימנה מפני שנחושתה מחממתה וכה"ג ממש אמרו הכא מפני שהיא מחממת מכהליה ולא סוף אלא [illegible]

משמעות נפירש"י דליבנא מפני שהיא מתגומת מבמע שהיא מוספת חמימות עוד חמימות מאליה מחמת כתליה. ומאין לנו לומר דלענין מזיגה ממים חמין שממנה נאמרה תו קשיא לי על פי' הר"ר פורת דעיקרא דמילתיה מיפרכא דהא אנן תנינן בברייתא הובאה לקמן וכן התם בדף מ"ב נותן אדם חמין לתוך צונן ולכ"ע שרי הא וכי מחלקינן בכא בין חמין שבאו מתוך כלי שהחמו ביותר או לא ומפני כך עלתה על דעתי לומר דאפשר דהיינו טעמא דהרמב"ם השמיט דינא דהאי מתני' ולא זכר ממנה כלל שהיה נראה לו לפרש כפי הר"ר פורת וא"כ לאו דהילכתא היא דמשמע מהסוגיא דלקמן דהתם כנזכר דהך ברייתא דנותנין חמין וכו' היא אליבא דהלכתא. ולב"ה אפי' צונן לתוך החמין מותר ובלבד שלא יהיו בכלי ראשון כמו שיתבאר בדבור דלקמן. שוב ראיתי בחידושי הרשב"א שהקשה קושיא זו בשם רבו מה"ר יונה ז"ל מהאי דנותנין חמין לתוך צונן ופי' שם פי' אחר. והרשב"א פלפל על זה כאורך ופי' פי' אחר וכן להאי דהכא ונוטה יותר לפירש"י ז"ל דטעמא דאנטיכי ומוליאר שאינו גרוף דמוסיף הבל הוא והוי כטומן וכך נראה מלישנא דר' זיין וע"ש ולכל הפירושים יש ליתן טעם למאי דהשמיט הרמב"ם ולא זכר כלל מהאי דינא דמתני' דאי טעמא משום דמוסיף הבל כנראה לכאורה מסוגיא דהכא הוי קשה כקושית התוס' דלא שייך זה אלא בהטמנה ולא רצה להסכים לסברת הרשב"א דהוי כטומן דלא דברו בפרקין מענין הטמנה עד פרק דלקמן. ואי כפי' הר"ר פורת קשה כדלעיל. והרי"ף ז"ל הביא להמתני' וכפירושא דרב נחמן באנטיכי ותניא כוותיה ואפשר שהיה מפרש לה כפירש"י והיה נוטה לסברא זו דמיחזי כהטמנה ואין להאריך:

(שם ע"ב במתני') **מיחם** שפינהו וכו'. הרי"ף ז"ל הביא לפירושא דאביי שם המיחם שפינה ויש בו מים חמין וכו' ור' יהודה היא וכו' והקשה בעל המאור דמאי הביא פירושא דאביי דמילתיה אתיא כר' יהודה ולאו דהלכתא היא והוה ליה למנקט פירושא דרב אדא בר מתנא המיחם שפינה ממנה מים חמין וכו' דאתיא כהלכתא וכר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ותירץ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דלא הביא הא דאביי אלא לענין פירושא דמתני' דשפיר טפי מיתפרשא לישנא דהמיחם שפינהו כוותיה ומיהו לענין דיוקא דדייק אביי הא מיחם שפינה ממנה מים לא יתן לתוכה כל עיקר מפני שהוא מצרף לא פסק כוותיה דלהכי מביא הא דרב ושמואל אמתרתם ופסק בהדיא הלכתא כוותיה דשמואל וכרבינא דקאי כוותיה דבדבר שאינו מתכוין ס"ל כר"ש דמותר ובמלאכה שאינה צריכה לגופה כר' יהודה דחייב. וא"כ שמואל לא ס"ל להאי דיוקא דאביי וזה מבואר והכי פרישנא המתני' בפנים. והרמב"ם ז"ל כתב דין דמתניתינו בפ' כ"ב מהל' שבת בהל' ו' וז"ל מיחם שפינה ממנו מים חמין מותר ליתן לתוכו מים צוננין כדי להפשירן ומותר לצוק מים חמין לתוך צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה ע"כ דבריו מבוארין הם דבריו ביאור דינא דמתני' ולא נקט ללישנא דמתני' ממש המיחם שפינהו ולאשמעינן דמותר ליתן לתוכו מים כדי להפשירן והיינו מים מרובין דזה נלמד מכ"ש דאמר מותר ליתן מים מרובין לתוך המים החמין שיש בו פשיטא דמותר ליתן לתוכו מים מרובין כשאין בו מים כלל ואי לאשמעינן דלית ביה משום מצרף להאי מילתא לא איצטריך הרמב"ם להשמיענו כאן דכבר אמר בכמה וכמה מקומות בהל' שבת ובשארי מקומות דבדבר שאינו מתכוין מותר ומשום דקיי"ל כר"ש והלכך נקט עיקר הדין דנלמד מהמתני' ובזה הכל מודים ור"ל דלית בה פלוגתא למאי דקיי"ל דמותר ליתן מים צוננין מרובין לתוך מים חמין ואפי' הן בכלי ראשון אם הן כל כך שיש בהן כדי להפשירן וזה פשוט הוא ונלמד מדלא אסרו אלא בשביל שיחמו וא"כ כל היכא דא"ן כאן לחממן מותר בין אם המים חמין הן בכלי שני או בכלי ראשון והכי מסיק לה הכא בהדיא בגמרא כדר' מנא וכדאמרא רבא וכו' דאפי' לתוכו אם לחממן הוא דאסור אם להפשירן מותר. וא"כ כתב דין הנלמד מהברייתא דלקמן והובאה בבבלי דף מ"ב נותן אדם חמין וכו' וכב"ה דבין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין מותר בד"א בכוס אבל באמבטי צונן לתוך החמין אסור מפני שהאמבטי כלי ראשון הוא והברייתא לא איירי בצוננין מרובין דסתמא קתני צונן לתוך החמין ולפיכך חילקו בין לתוך כלי שני דמותר ובין לתוך כלי ראשון דאסור דאלו במרובין וכדי להפשירן לא פליגא הברייתא אסתמא דמתני' דאפי' בכלי ראשון מותר וכדאמרן. ואחר שהדברים פשוטין וברורין הן הנה הרואה בדברי הכ"מ שם יראה שבתחלה תמה וכתב ויש לתמוה היאך סתם וכתב והוא שלא יהיו בכלי ראשון והא במיחם שרי אפי' בצונן לתוך החמין וכו' ומפני כך האריך שם הרבה וחזר בו ממה שכתב בתחלה בענין האוקמתא לדעת הרמב"ם וע"ש ותראה דהכל שלא לצורך הוא ולא כתב הרמב"ם דבריו בכאן שסברי כדיש דבריו דמיירי בכלי ראשון ביאר בהדיא וכתב כדי להפשירן וממילא רמז בסוף דבריו והן דברי הברייתא וכב"ה בצוננין מועטין מתפרשא ונקט כלישנא דהברייתא ועוד שהרי סיים גם בסוף דבריו שלא יהיה בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה וא"כ אין כאן סתימת דברים בשום פנים וזה א"ל לפנים שכך דעתו של הרמב"ם בדינא דנלמד מהמתני' וכן בדינא ופירושא דהברייתא:

(שם בגמ') **ורבי** שמעון מתיר. זהו ר"ש בן מנסיא וגרים התם אוכר ואין נ"מ בין הני נוסחאות דהא הלכתא כב"ש והמסקנא דהתם דלא כר"ש בן מנסיא וכ"כ הרי"ף ז"ל ומסקנא דשמעתין דהלכתא כב"ה קאמרינן:

(דף כה ע"א) **חייליה** דר' יונה מן הדא אחד בישל בו וכו'. התוס' בפרקין שם ד"ה אבל נותנין וכו' הביאו לזה לראיי' דלפסק הר"י דעירוי ככלי ראשון ונראה מבואר שכך הוא דעת הרמב"ם שכתב במה שהבאתי לעיל בד"ה מיחם שפינהו וכו' ומותר לצוק מים חמין לתוך צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון וכו' וזה קאי בין ארישא ובין אסיפא דאם המים החמין שיוצק הם בכלי ראשון אסור לערות לתוך הצונן בכדי שיחממן הרי דעירוי ככלי ראשון הוא. ובתוס' גם הפלו דעירוי דכלי ראשון אינו אוסר בעלמא אלא כדי קליפה וכך פסקו הפוסקים בסי' צ"ב. ובמה דשמעינן מכאן דקאמר דקילוח מן הקדירה תליא בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי דלר' יונה דס"ל עירוי ככלי ראשון הקילוח נמי ככלי ראשון ונלמד מזה דאף להמחמיר בדין קילוח דין עירוי יש לו וא"כ דווקא שלא נפסק הקילוח דבכה"ג שייך לדמותו לדין עירוי. אבל היכא דנפסק ודאי לא דמי לעירוי והרי מכאן סייעתא למאי דמביא הרב בהגה"ה שם בסעי' ז' ולא כדעת מי שרוצה להפריז על מדותיו ולהחמיר אף בנפסק דמבואר נגלה הוא מהכא דלא כוותיה:

(שם) **רב** חגיי בעי שכח מבעוד יום ונתוודע לו משחשיכה וכו'. האי בעיא שייכא אליבא דר"ש לענין מוקצה ולענין טלטול וכן לענין מותר השמן שבנר דקיי"ל דאסור אף לאחר שכבה ודלא כר"ש דמתיר והכא מכיון שכבה מבעוד יום א"כ לא איתקצאי לבין השמשות אלא דמספקא להו משום דאיכא למימר הואיל ולא נודע לו בין השמשות שכבה אקלי' דעתי' וכן לבעייא דתברייתא בכה"ג הואיל ולא נודע לו בה"ש של שבת הנאה שכבה ועיקר הבעיא לענין מוקצה הוא ומקומה היה ראוי לקמן בהל' דמטלטלין נר חדש וכו' אלא משום דאיכא נ"מ נמי לענין הכלי שתחתיו כדפרישית בפנים הוקבעה כאן. ונראה דהא בהאי תלמודא לא איפשיטו הני בעיי מיהו מתלמודא דילן נוכל לפשוט ואף דלא הוזכר בהדיא בהאי גוונא דהכא מ"מ גוונא דדמיא להא ממש הוזכרה בפ"ב דבילה בדף כ"ו גבי הא דאמרינן התם בלישנא בתרא דפסקו הפוסקים כהאי לישנא דאין מוקצה לחצי שבת כגון דהוי חזיא בין השמשות ואידחי בשבת והדר איחזי דמותר ומהא ודאי ליכא למיפשט לבעיא דהכא דהאי גוונא דהבעיא דהכא היה בין השמשות דלא חזיא בסברי לא נתוודע לו עד שחשיכה אלא ממאי דקאמר התם דבעי למישקל ולמיטרי על דינא דאין מוקצה לחצי שבת ומותיב ליה מהברייתא היה אוכל בענבים וכו' ה"ד אי דחזו ל"ל הזמנה אי דלא חזו אי אזמין להו מאי הוי וכ"ת דלא ידע אי חזי אי לא חזי והאמר רב כהנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר וכו' ומדאייתי לה להא דרב כהנא עפשיטות ש"מ דהלכתא הי' וכן פסקו הפוסקים והשתא נר שכבה מבעוד יום ולא נתוודע לו עד שחשיכה היינו ממש כהאי דרב כהנא ומותר:

(שם ע"ב) **התיב** ר' חייא בר אדא והא תנינן כופין סל וכו' אמרין הדא דר' יוחנן בספרי הדפוס סוקבע להאי מילתא כתיב ר' חייא בריש הלכה דלקמן וזה ודאי טעות היא ולא שייכא האי מילתא אלא אהא דר' יוחנן בענין ביטול כלי מהיכנו והא אמרין הדא דר' יוחנן יש לפרש בלשון תימה כמבואר בפנים ויש נמי לפרש בניחותא וכלומר דהיינו ממש כהדא דר' יוחנן דקאמר אסור לטלטל להסל כשהאפרוחין היו עליו בין השמשות וכדאוקי לה נמי התם בדף מ"ג להאי ברייתא דתני אסור לטלטלו אעפ"י שאין עודן עליו ומיהו נראה דהאי אמרין וכו' בריש הלכ' דלקמן הוא שייכא והאי התיב ר' חייא בר אדא וכו' דלא שייכא אלא בסוף הל' זו ואמילתא דר' יוחנן הוא דקאי דשקיל וטרי בהסוגיא דקאמר אין לך דבר שהוא בעינו וכו' אלא דינא דהאי מתני' בלבד ופריך עליה ומשני ור' חייא בר אדא כתיב עלה ולא משני מידי. ונגרסינן אמרין הדא דרבי יהודה דתני על הנרות וכו' והיה כתוב דאבי תיבות דר"י וטעו והעתיקו דר' יוחנן ושייכא שפיר על המתני' שמטלטלין נר חדש וכו' דלא תני בהדיא מאן ס"ל הכי ועלה קאי אמרין הדא ריבא דמתני' דר' יהודה דתוספתא היא דתני וכו' וזהו הנכון:

(דף כו ע"א) **ומאן** דאמר יחדו הא מיוחד לה. והכי היא המסקנא מבואר בסוגיא דהתם וכהאי דרב יהודה אמר רב בדף מ"ד דקאמר מטה שיחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה לא יחדה למעות יש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה והוא שלא היו עליה בין השמשות. וכללא דמילתא דהכל בשיש עליה בין השמשות הדבר תלוי וכן בכל דיני דמוקצה בשבת אי איתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולא יומא דשבת. והכא מוקי לה דרב כר' יהודה ומשמע מהסוגיא דהתם דר"מ נמי בעינן שיחדו והיה עליה בין השמשות. ואין להאריך אחר שדין זה מוסכם הוא וכדפרישית במתני'. וכל השקלא וטריא דהכא היא

דהכא באתי בפנים ואין הפרש בין הסוגיות דהכא ודהתם לפי המסקנא לדינא. ועיין לקמן ד"ה תני אם התנה מה שאבאר בזה בס"ד:

(שם ע"ב) **אני** אין לי אלא מצנה וכו'. כדפרישית דר' יוחנן אוסר בנר שהדליקו בו בשבת כר"מ. והכי איתא נמי בברייתא אחריתא בתוספתא בפ"ד אין מטלטלין את המנורה בשבת ר"א בר"ש מתיר ופסק ר' יוחנן כהת"ק והכי גרים נמי בבבלי בפרקין דף מ"ה ר' יוחנן אמר אין לנו אלא נר כר"ש והיינו בנר ישן דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס וכפירש"י והתוס' אבל מנורה בין ניטלת בידו אחת בין ניטלת בשתי ידיו אסור לטלטלה וכו' וכהמסקנא דהתם אליבא דר' יוחנן והא דקאמר הכא לקמן בסוף הלכה בשם ר' יוחנן מנורה קטנה מותר לטלטלה אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן:

(דף כו ע"א) **תני** אם התנה עליו יהא מותר וכו'. ומסקנא דמילתא דהאי ברייתא לא אתיא אלא כר"ש ובכוס וקערה ועששית הוא דמיירי כמבואר בפנים וא"כ לר"מ דקיי"ל כוותיה במוקצה מחמת איסור אם היה מוקצה בין השמשות לא מהני תנאה ואפי' להאי מ"ד אליבא דר"מ דלא מחמיר במיוחד לאיסור מאליו והיינו שלא היה עליו בין השמשות מודה הוא דמיהא אם היה עליו בין השמשות דודאי אסור ולא מהני ביה תנאי דאי לא תימא הכי מאי דוחקיה לאוקמי האי ברייתא כר"ש ודחיק לאוקמי אליביה בכוס וקערה וכו' לוקמי לה כר"מ וכהאי מ"ד אליביה דדוקא ביחדו הוא דאסור אבל אם לא יחדו לא ואפי' היה עליו בין השמשות א"כ דאפ"ת דמתיר ר"מ בשהיה עליו בין השמשות מיהת היכא דהתנה מהני התנאי אלא ודאי דע"כ לומר דהיכא דהיה האיסור עליו בין השמשות לא מהני ביה תנאי דהיינו יחדו אליבא דר"מ וכמסקנת סוגית הש"ס דילן דהיכא דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא ולא מהני תנאי אלא בנוי סוכה או בפני סיכה רעועה דאיכא למימר דאינו בודל מהן כל בין השמשות ודעתיה עליה אבל בעלי סוכה בריאה דע"כ בודל מהן בין השמשות משום סתירת אוהל וכן בנר הדולק דע"כ בודל ממנו בין השמשות לא מהני בהו תנאה דמכיון דע"כ איתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא וכן דעת התוס' בדף מ"ד ד"ה בנר ובכוס וקערה וכו' דנר שעיקר הקצאתו בין השמשות ודחייה בידים לצורך שבת אמיר טפי. ולא מהני ביה תנאה והן כתבו אליבא דר' יהודה וכן לר"ש למאי דלית ליה ופשיטא דלר"מ נמי הכי הוא דהוי כמוקצה מחמת איסור. והנה ראיתי במה שהביא הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל שכתב על דברי התוס' דבירושלמי הביאו ברייתא דמפרשת בהדיא דתנאי מועיל בנרות דגרסינן התם תני אם התנה עליו מותר וכו' ופי' הוא ז"ל שהם הקשו שם בירושלמי מני אי ר"מ אין תנאי מועיל בו לפי שהם סוברים שם בירושלמי לר"מ דכל המיוחד לאיסור אסור ואי ר' יהודה כ"ש שאין אדם יכול להתנות על הדבר המאוס שלא יהא מיאוסו מקלהו ובסוף העמידוה כר"ש בכוס וקערה ועששית דמודה בהו ר"ש דאסירי ואם התנה עליהם מותר וה"ה בנר של מתכות לר"מ ולר' יהודה דמהני בהו תנאה דומיא דסוכה עכ"ל. ועפ"י דבריהם התירו וסמכו על תנאי כמו שקבע הב"י בש"ע סי' רע"ט. והרבה יש לדון על ענין תנאי זה חדא דאין כאן הוכחה מוכרחת אפי' מהסוגיא דהכא דאדרבה מדדחיק הש"ס לאוקמי כר"ש ולא כר"מ וכאידך מ"ד אליביה ש"מ דפשיטא לו מילתא דלר"מ לכולהו אמוראי אליביה סבירא להו דבדבר שעל כרחו בודל הימנו בין השמשות לא מהני ביה תנאה ודמיא לסוכה בריאה וכמבואר לעיל. והנה הב"י הביא בסי' הנזכר שכתב הריב"ש בתשובה סי' ל"ב התרתי להם לטלטל נר לאחר שכבה ע"י תנאי וכו' ואעפ"י שיש לי לדון בהיתר זה וכו' עד ואח"כ הרמב"ן סתר ראיות הריב"ש בטענה חזקה ואמר שלא אמרו כיון דאיתקצאי לבה"ש איתקצאי לכולא יומא אלא בדבר שהוא מוקצה כנויי סוכה ועצי סוכה. אבל הנר הלזו אינו מוקצה מצד עצמו אלא מצד השלהבת הדולקת בו ובזה סרה מעל הרמב"ן קושית המקשה וזה אינו סותר למה שכתב הרמב"ם שאסור לטלטל נר שהדליקו בו לפי שדבריו בשהתנה אם לא התנה ודברי הרמב"ן בשהתנה עליו מע"ש וכו' עכ"ל. הנה הם במדינות שלהם כתבו מה שכתבו לשהוין מנהגם כאשר ראיתי בהיותי במדינות האלו שהם נזהרים ונמשכים אחר ההיתר והמנהג אשר בידם. ובאמת כי יש לנו לדונם לכף זכות כי אין להם נכרי אשר יטלטל מלפניהם מגודל גזרות שמד אשר הם סובלים הזמן ילילנו. ומיהת אנחנו לריכים לגלות ולסתור טענה החזקה שהוא שכתב הרמב"ן כי טענה חלושה ורעועה היא ואין לה סמך כלל. דהרי מבואר להדיא בסוגית הש"ס דילן שלא כדבריו דפריך בדף מ"ג על האי דרב חסדא דאסר לבטל כלי מהיכנו מהאי דכופין הסל לפני האפרוחים וכו' ומשני קסבר מותר לטלטלו והתניא אסור לטלטלו בעודן עליו והתניא אעפ"י שאין עודן עליו אסור א"ר אבהו בעודן עליו כל בין השמשות מינו דאיתקצאי וכו' והשתא היאך יפרש להאי סוגיא דהרי הסל ג"כ אינו מוקצה מצד עצמו אלא מצד האפרוחין שעליו וה"ז כנר מצד שלהבת. ואם אמור יאמר דהאי בשלא התנה מיירי קשיא דא"ל להש"ס לא קשי הני תרתי ברייתות בעודן עליו כל בה"ש והא בשהתנה והא בשלא התנה אלא ודאי דלאו מילתא היא ודבר זה מוכרח מסוגיא דהכא כדאמרן לעיל. ומסוגית הש"ס דילן דכל היכא דבע"כ בדיל בה"ש מיניה דלא מהני ביה תנאה ופשיטא שאין לנו לומר כלל וכלל לפרש דברי הרמב"ם כאיזו אוקמתא כאשר זכרתי מזה בהרבה מקומות דלדעתו כפי אשר הודיע בהקדמתו תגלה לנו לומר כן אלא הנח להם כמנהגם אחר שנתפשטה להם בהיתר:

(שם ע"ב) **שהרי** ר' רומנוס הוליא מחתה מבל בית רבי וכו'. לענין שקלא וטריא דהאי סוגיא בהא דר' מנא מבוארת היטב היא בפנים ומיהו בהא דמסיק הכא כר' אבהו בענין אוקמתא דהאי דר' רומנוס דמפני קרטים של בוסם שיש בה כהאי מילתא אידחי לה בבבלי פרקין דף מ"ז דגרים נמי להא אמר ר' רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה ואקשי עלה והתנן כל אלו כוו וכו' ובעא לשנויי ה"נ דאית בה קרטין ופריך עלה אביי קרטין בי רבי מי חשיבי וכלומר דה"ה לכל מי שמשתמש במחתה להביא לפניו למיגמר מסתמא לא חשיבי בעיניו הקרטין שנשארו אלא דעובדא כי הוה בבית רבי הוה כדקאמר הכא הלכך נקט כהאי לישנא. ואביי גופיה בעא למימר התם לטעמא דמידי דהוה אגרף של רעי וקשי ליה רבא וקאמר ג' תשובות בדבר חדא דגרף של רעי מאוס והאי לא מאוס ועוד גרף של רעי מיגלי והאי מיכסי אלא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלין כנונא אגב קטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עלים. ומשמע דרבא לית ליה כלל דדמיא לגרף של רעי אלא דהיתר הטלטול דכנונא משום אפרה שיש עליה וראויה לכסות בה איזה דבר. וקמ"ל דאע"ג דאיכא עליה שברי עלים וכדפירש"י. והרמב"ם העתיק להאי דין דכנונא בפכ"ו מהל' שבת בהל' י"ג מטלטלין כנונא מפני האפר אעפ"י שיש עליו שברי עצים מפני שהיא כגרף של רעי וכו' ובאמת שיש לתמוה עי"ז וכאשר השיג עליו הראב"ד והוא כתב אינו תופס דרך הגמ' דהא בגמ' משמע דהתקיף לה רבא להאי טעמא דכגרף של רעי. וסיים הראב"ד והגמרא שהאפר מוכן הוא וכו' וכלומר וטעמא דמסיק בגמרא דמותר לטלטלה הוא משום שהאפר מוכן הוא שראוי לכסות בו ואע"ג דנעשה אפר היום ומוקצה הוא משום דמיירי שהיה בו מקלת אפר שהוסק מע"ש וכו' וגם זה דוחק ולא משמע הכי בהדיא בהגמ' והכ"מ רצה לתרץ בזה לקושית הראב"ד בדוחק ומה שרצה לשנות הגירסא בדברי הרמב"ם שנ"ל מפני שראוי לגרף של רעי וכו' והו יותר רחוק מהכל. דא"כ היאך נפרש דברי הרמב"ם במה שסיים ואין עושין גרף של רעי לכתחלה וכו' ומבואר הוא דאדלעיל קאי ור"ל ה"ז כגרף של רעי דלכתחלה הוא דאין עושין ואם עשה מוציאין אותו. ולענ"ד נראה לומר לדעת הרמב"ם דהוא ז"ל היה מפרש דהא דאקשי ליה רבא לאביי משום דאביי רצה לדמות האפר לגרף של רעי ועלה הוא דקאמר ג' תשובות בדבר וכו' אלא אמר רבא כי הוינן וכו' וכלומר דהיינו טעמא דהתיר רבי לטלטלה והיינו טעמא דקאמר ר' רומנוס לי התיר רבי דמשמע דס"ד שיש איזה איסור בדבר והתיר לי רבי ומאי היא לכגון דאיכא עליה שברי עלים כנימר על המחתה מלמעלה או על הכנונא וכן בשארי מבדלקה ומאוסין הן דכל דבר המאוס הוא כגרף של רעי והני נמי מיגלו כהאי דהוה גבי רב נחמן והשתא שפיר הוא דקאמר לי התיר רבי משום דהני דהאפר לאו מוקצה היא כלל דראוי לכסות בו מ"מ הואיל דאיכא עליה שברי עלים והוי כמו שעל האפר בעלמו יש שברי עלים וא"ת לטלטל וליטול האפר מחמת שברי העלים אשר עליו וה"א דשבת אסור לטלטלה להכנונא או להמחתה שהרי אין ראוי ליטול את האפר שבתוכה קמ"ל דאפ"ה מותר מפני שהשברי עלים גופן הרי הן כגרף של רעי וכו'. וא"כ עיקר קושית רבא על אביי על שרלה לעשות האפר כגרף של רעי. והלכך מפרש שיש מלמעלה שברי עלים והן כגרף של רעי. ולפ"ז מדוייקין הן דברי הרמב"ם שכתב אעפ"י שיש עליו שברי עלים ור"ל על הכנונא והוי כמו על האפר וכו' כ"ל דלא תיקשי דתיפוק ליה דכל דבר שיש בו מדבר המותר ומדבר האסור מותר לטלטלו ואגב דבר המותר שבו דזה דוקא כבטל לדבר המותר וצ"ל לו ואגב מטלטל הוא גם דבר האסור עמו וכהאי דפגה בטמנה בתבן וכמ"ש הרמב"ם בפכ"ה וכבאתי דבריו בפ' דלעיל בהלכה ג' עיין שם אבל הכא אי אפשר ליטול כלל האפר שבתוך המחתה אם לא יטלטל בתחלה שברי העלים אשר עליה מלמעלה הלכך ע"כ דמוכרח לטעמא דהוי כגרף של רעי דמותר להוליאה:

(שם) **מנורה** קטנה מותר לטלטלה. עיין לעיל בד"ה אני וכו' מה שנתבאר מזה:

(דף כח ע"א) **רבי** יוסי הוא וכו'. והתם בסוף פרקין מסיק רב אבי הפ"ת רבנן בזאי הכא מפני שמקרב את כיבויו וכדפרש"י וגירסתו וכך נראה שהיתה גי' הרמב"ם כדפרישית בפנים במתני' ועיין בתוס' שם ובמה שכתבו ונראה דלפי הש"ס שלנו וכו' וכן הוא שעיקר דהש"ס דילן לא פליג בזה אדהכא בענין אוקמתא דפלוגתייהו דרבנן ור' יוסי דלרבנן

אפי' בתחילות של מים שרו דכל גרס ככוי שרי לידהו ולא כמו שרלו לפרש ועוד דליכא למימר וכו' דהא כל כתני משמע כמ"ש בתחלה וע"ש:

הדרן עלך פרק כירה שהסיקוה

פרק ד (שם במתני') **במה** טומנין. כבר זכרתי מדיני הטמנה לעיל בסוף פ' במה מדליקין וכפי דעת הגאונים ז"ל וזה ג"כ דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכאן אבאר דבריו כפי' המשנה וכחבורו בפ"ד בהל' ב' וג' וזהו כפי גירסתם בבבלי שלהי פ' הנזכר דף ל"ד אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפי' מבעוד יום גזירה שמא ירתיח א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור א"ל סתם קדירות בין השמשות רותחות הן אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזירה שמא יטמין ברמץ ואתי לאחתויי בגחלים ופי' גי' זו וטעמה הוא כפי אשר בארתי כאן בפנים והן הן דברי הרמב"ם וכתב הה"מ שם שזהו בעצמו גי' הגאונים הראשונים ז"ל וכ"כ הרי"ף בתשובה בביאור לדברי הגאונים וכבר הביאו עליו כל האחרונים ז"ל שאין זה דבר מתקבל במבעוד יום אסור ובין השמשות מותר וכו' עכ"ל והאחרונים שהזכיר הם הרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל בקיימו כפי גי' רש"י ז"ל כרבא קמייתא בדבר שאינו מוסיף משחשכה וגרלא בתרייתא בדבר המוסיף מבעי' כפי הגי' בגמרא אשר לפנינו לדעת רש"י ז"ל. והנה סוגית הש"ס דהכא מסייעא בביאור נגלה לגי' הגאונים והרי"ף והרמב"ם ז"ל דהא בהדיא אמרו לפי שהדברים הללו רותחין ומרתיחין והוא נוטלין וכו' ומחזירין והם מוסיפין רתיחה ומבואר הוא שאין לנו לפרש בשום פנים בענין אחר אלא דוקא כדברי הרי"ף והרמב"ם ולפי גי' שלהם וגי' הגאונים בש"ס דילן ועולין בקנה א' וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות לקיים מהאי דהכא לגירסתם התם ולפירושם והביא דברי הרי"ף בתשובה בשביל להפיל זה שנמלא באחר ספריה אין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשכה גזרה שמא ירתיח אל תתמוך עליו שהוא שבוש גדול לפי שדבר שאינו מוסיף אינו מרתיח וא"כ איך נגזור עליו עכ"ד והב"י אף שראה כל אלה עם כל זה קבע בש"ע כפי' רש"י כדברי האחרונים ולפי גי' רש"י ומה נאמר להרב שהפריז על המדה ביותר מדרכו שבכל המקומות לא ראה כ"א דברי הרמב"ם בפי' המשנה וכדרך פירושו ולא כדרך חבורו. ובסדר זרעים לפי דברי הר"ב אשר ראה וכאן כתב ורמב"ם פירש בסתם קדירות בין השמשות רותחות הן פי' שאין הדעת סובלתו מפני שבוש הנוסחאות וגירסאות מהופכות שמלא בגמרות שלפניו. והרבה יש להפליא עליו אם לא ראה יותר לא היה לו לכתוב בלשון הזה ואם ראה וכו' גירסת הגאונים ופי' הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והש"ס דהכא מסייעא להו משובשות הן מפני הקושיא הקלה אשר שמע או אשר מלא. וגנות זה כי אין זה דרך חבורי. ונדבר בדרך פלפול עם דברי הב"ח ז"ל שכתב על גי' הגאונים הרי"ף והרמב"ם ופירושם וז"ל וזה קשה הרבה חדא דהאיך אפשר דמבעוד יום אסור להטמין בדבר המוסיף ובין השמשות מותר וכו' והנה קושיא זו מתורלת היא כבר מדברי הגאונים ופירו ש בעצמם לפי שאם טומן מבעוד יום עדיין הקדירה ברתיחות היא ושמא יתרבה הרתיחות מחמת שהיא טמונה בדבר המוסיף וכשירלה זה בשבת יוטל הקדירה שלא יתקלקל התבשיל ואח"כ מחזירה שלא הלטנן ונמלא מוספת רתיחה בשבת ודקאמר הכי בהדיא בגמרא אבל אם הניח הקדרה ע"ג האש כל היום כבר נחה מרתיחתה ונגמר הבישול לפיכך מותר להטמינה בין השמשות ואף בדבר שהוא מוסיף דליכא האי חששא שמא ירתיח. ומה שהקשה עוד דלפי פי' הרי"ף והרמב"ם דמפרשי סתם קדרות בין השמשות רותחות הן היינו שכבר נחו מרתיחתן והא אנן רותחות הן קאמרינן. זהו אחד מדקדוקי עניות. ועוד שהרי הרמב"ם לא פירש רותחות על החמימות בלבד אלא שדקדק וכתב כבר רתחו ונחו מבעבוען ורותחות מלשון שלא יתית כפי' אזהו נשך דף ס"א כמו שהביא זה הרמב"ן גם לפרש לפי דעת הגאונים שמא ירתיח דהכא כעין האי דאמר התם ובמבירה שלא ירתיח. כלומר שלא יעלה הקלף על היין אבקימא בלע"ז וה"נ כך הוא שמחמת שמתילת הוא כשרואה שעולה הקצף על התבשיל מחמת תוספת החום שמא יתקלקל נוטל הכיסוי לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה וכו' וא"כ רותחות דבין השמשות נמי הכי מיפרשא שכבר כלה בעבוע ורתיחת הקלף שבהן. ומה שהקשה עוד הרשב"א דלפי גירסתם וכיון שם כל הגאונים הני למאי האי דא"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור ומאין לו דהכי. שבשמשות מותר בדבר המוסיף שהוא מקשה הכי להדיא ואי משום הא דתנן ספק חשיכה טומנין וכתמא קתני ואפי' בדבר המוסיף הא ליתא דבספק חשיכה לאו לדייק הא קודם לכן לא אלא רבותא קמ"ל דאפי' בין השמשות טומנין וכ"ש מבעוד יום ודומיא דמערבין ואם איתא דמתני' אפי' בדבר המוסיף א"כ טומן סמוך לחשיכה וכ"ש מבעוד יום. אלא ע"כ מתני' בדבר שאינו מוסיף דוקא עכ"ל בזה. והנה אני דהקושיא מעיקרא לאו קושיא היא דאביי לא דייק בתחלה מליבנא דמתני' כלל אלא הליבנא דרבה קאי דלפי גירסתם דקאמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפי' מבעוד יום גזרה שמא ירתיח והוה קשיא ליה לאביי מנ"ל ליה לרבה הא דאין טומנין מבעוד יום בדבר המוסיף אי ממתני' דקתני בספק חשכה הוא דטומנין וכתמא קתני ואפי' בדבר המוסיף וקא דייקת הא מבעוד יום לא דילמא להכי קתני ספק חשיכה לדייק לאידך גיסא הא משחשיכה לא וכדדייק הכא בסוגיא אלא ודאי מדדייק רבה הכי הא מבעוד יום לא ע"כ דטעמיה משום דמתני' ודאי איירי בדבר המוסיף וא"כ לית לך לדייק הא משחשיכה לא ופשיטא לך דמשחשיכה אפי' בדבר שאין מוסיף אין טומנין וכדקאמר רבה וגרים אבתרה בפשיטות כן. והשתא מקשה ליה אביי ואי כדיוקא דילך קשיא לי דאי הכי מאי טעמא דהאי דינא דמבעוד יום גזרו שמא ירתיח ואמאי טומנין בין השמשות דנמי נגזור הכי ומשני ליה סתם קדרות וכו'. כללא דמלתא דכד אתינן לדייק מפלפולא מסיבות מהספק הוא דאיכא לדייק להאי גיסא ולהאי גיסא ואין לנו אלא כפי קבלת הראשונים הגאונים ז"ל ובאמת שיש להפליא כאן על הב"י יותר ממקום אחר שלפעמים קובע בש"ע נגד דעת אבות העולם והולך אחר עקבות האחרונים ז"ל וכבר כמה פעמים מביא בעצמו בשם גדולי המפרשים שאין לזוז מדברי הגאונים ז"ל וק"ו כאן דמוכרח הוא בהדיא מהאי ש"ס כפי סברת הגאונים וכפי גירסתם ופירושם בש"ס דילן ועוד שהרשב"א בעצמו אחד מגדולי האחרונים לא הכריע שם בחידושיו אי כפי גירסת הגאונים או כגי' רש"י מלבד הרא"ה והר"ן שהם הפסו גי' רש"י לעיקר וכן הבעל המאור וכבר השיב עליו הרמב"ן והביא הקושיא הנזכרת בשם הרי"ף בתשובה על גי' רש"י וקושיא שלא פירוקא הוא דהיך נגזור שמא ירתיח בדבר שאינו מוסיף הבל ובודאי קשה הוא לפרש כפי' רש"י כזה שמא ירתיחנה תחלה ונמלא מבשל בשבת דהכי אמרו הכא נמי דלעיל בהלכה א' וכן בבבלי פ' הנזקין דלא נחשדו ישראל על השבתות וכן טען הרמב"ן ז"ל שם ודי במה שאמר ובמה שבארנו לחזק דברי הגאונים ורבות העולם ז"ל. וכמה דמדייק הש"ס הכא בסוגיא ממתני' דספק חשכה הא אם חשכה אסור ע"כ לית לה פתרא אחרינא כ"א כמבואר בפנים דהא עלה קאמר הני טעמי המן אמרין וכו' והא שייכא גם בדבר שאינו מוסיף והרי לדינא אזלא האי סוגיא כסוגית הבבלי לפי גי' הגאונים ז"ל הגה דהתם קאמר רבא טעמא אחרינא במה שאמרו אין טומנין בשבת אפי' בדבר שאינו מוסיף ואין להאריך יותר:

(שם) **לא** כתנן. כתב הרב בזמן שהן לחין אבלהו קאי אתבן וזגין וכו' וכתב לזה כמו שראה לדברי הרמב"ם בפי' המשנה כדרך הר"ב בכל מקום אבל בחבורו חזר בו הרמב"ם וכתב בריש פ"ד או זגין ומוכין ועשבים בזמן שהלחים לחין וכו' ולא הזכיר לתבן כלל והשמיטו מדינא דמתני' וטעמו שאחר שראה בבירור מסוגיא דהכא אם שאינו מבואר מהש"ס דילן מכאן הוא מבואר דתבן אינו אלא כמועיל לקיים החמימות אם הטמין ונתן על דבר שהוא מוסיף הבל והתבן מכאן ומכאן כהאי דדרש ר' אחא בר' חנינא וכו'. וכן קאמר בתמה דהש"ס לקמן הכן תבן בעל פקדון הוא וכו' וכהפריבית. וכן מוכח עוד מהא דמותיב ר' חגיי לקמן על הא דר' יוסי ולעיל מיניה דכל דבר שמתיקין אותו מן הכ הל אסור לטמון בו מהאי דתני המשכיר בית לחבירו וכו' ומסיק הש"ס הוי יאות קשי ר' חגיי אלמא דתבן שהוא לבדו לאו מדברים שאסורין לטמון בהם ואינו אלא כבעל פקדון. ולפיכך לא מנה הרמב"ם לתבן דבמתני' לא תני ליה אלא דווקא אם הוא נתון סביבות הקדירה והיא נתונה על דבר המוסיף הבל דבכה"ג הוא דמהני התבן שאעפ"י שהקדרה אינה טמונה כ לה בתוכו דבר המוסיף הבל כשהתבן נתון מכאן ומכאן הוי כטומן להקדירה בדבר המוסיף הבל. והלו שדקדקו אחר הש"ע לא ירדו לסוף דעת הרמב"ם. ובש"ס דילן איננו מבואר מדין דתבן בבירור גמור ומה דגרסינן בדף מח על הבעיא לחין מחמת עצמן ת"ש לא בתבן וכו' לא מוכח כלל דתבן בכלל דבזמן שהן לחים מפרש ליה אלא דאגב גררא דליבנא דמתני' נקט ליה ועיקר הדיוק ממוכין קאמר התם לפי הס"ד דהיכי משכחת לה מחמת עצמן ולמיפשט על אינך דקתני בהדי מוכין אבל לא על התבן תדע דתבן בלא מחמת עצמו כזבל הוא וכדמשמע מהסוגיא דהכא ד"ף על דברים שאינן מוסיפין הבל קאמר בפשיטות בשרבה רקביותן אסור לטמון בהן ומשום דהוי כזבל וכן בתבן הלא מחמת עצמו רבה רקביותו וכזבל הוא וכבר תני לזבל דמדברים המוסיפין הבל הוא וכל זה פשוט וברור והחוש מעיד על כך:

(דף כט ע"א בגמ') **הדין** תבן בעל פקדון הוא וכו'. עיין בדבור דלעיל מה שנתבאר בזה בסייעתא דשמיא:

(שם) **איה** תני טומנין בכנפים וכו'. התוס' בריש פ' לא יחפור מביאין לזה. ובחיבורי שם גלגלתי בענין מה שדקדקו התוס' והיראתי לקושית הרמב"ן ז"ל שם. והרולה לעמוד על זה יעיין שם:

(שם ע"ב) **הדא** דתימר בנתונין אלל בעל הבית וכו'. וכן אמר ר' יוחנן גופיה בבבלי שם להמסקנא דבין של בעה"ב ובין של אומן וכדפריבית במתני' וכן בענין גיזי למר בדין ההטמנה ובדין הטלטול וכמבואר בדברי הרמב"ם ז"ל:

(שם) **ושמואל** אמר כופין עליה כלי וזהו כרב חסדא בבבלי בפ' דלעיל דף מ"ג והמסקנא כוותיה ודלא כר' יצחק דהתם דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ומותיב עליה התם ומשני בדוחק. וכן מהאי דפורסין מחצלת ע"ג כוורת דבורים בשבת וכו' דמייתי לה הכא לקמיה ובבלי התם אליבא דר' יצחק הכא במאי עסקינן דאיכא דבש וכו' וא"כ לרב חסדא דהתם ולשמואל דהכא לא צריכין להאי אוקמתא אלא דלעולם מותר וכדאוקי הכא להאי דכוורת של דבורים דאתיא נמי כשמואל וכדפריבית והיינו דוקא בזמן שיכול ליטול הכלי מעל הבילה כדפירש ר' מנא שלא יהא נוגע בגופה של בילה וכן במחצלת על הדבורים כשהוא מלמעלן נוטלו בכל עת שירלה וכדכתב הרמב"ם בפרק כ"ה בכל הדינים שכיולא באלו שלריך שבכל זמן שיחפוץ ליטול הכלי שיכול ליטלו וכן בההיא דמחצלות ע"ג אבנים וע"ג כוורת דבורים בהל' כ"ה כתב שהרי נוטלה בכל עת שירלה ומינה דנמי גבי דין כלי ע"ג הבילה שהזכיר שם בהל' כ"ג לריך שיהיו באופן שיכול ליטול הכלי מע"ג הבילה ושלא יגע בה והדמיים שם על דין שאסור לבטל כלי מהיכנו לפיכך אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל בילתה אבל כופה הוא הכלי עליה וכן כופה הכלי על כל דבר שאסור לטלטלו שהרי לא בטלו שאם יחפוץ יטלנו. והראב"ד כתב ע"ז בירושלמי ובלבד שלא יגע בבילה. ור"ל למה לא הזכיר זה בפירוש ולפי מה שמובן מדברי הרמב"ם לא היה לריך להזכירו בפירוש דהרי זה נשמע ממילא מדבריו גם שהרי אם יגע בבילה לא יכול ליטול את הכלי וזה פשוט ומבואר ואי קשיא דאמאי אסור אף כשנוגע הכלי בבילה הא טלטול מן הלד הוא ולאו שמיה טלטול כדאיפסק הלכתא בפ' כל הכלים דף קכ"ג כר"א בן תדאי דס"ל הכי. האי קושיא כבר איפרקא בדברי הרי"ף בפ' כירה על הא דאיפסק הלכתא בדף מ"ג כר' יהודה בן לקיש במת וש"מ מהתם דטלטול מן הלד שמיה טלטול והקשה הוא ז"ל מהאי הלכתא כר"א בן תדאי דפ' כל הכלים ופריק לה דכי אמרינן טלטול מן הלד שמיה טלטול הני מילי כגון אבנים וכיולא בהן דאינו לצורך השבת דומיא דמת וכו' אבל פגה שטמנה בתבן וכיולא בהן דאוכלין הן ולריך לאכלן בשבת טלטול מן הלד בכה"ג כי האי מילתא לא שמיה טלטול עכ"ד. וזהו ג"כ דעת הרמב"ם כמ"ש שם בהל' י"ד וט"ו בדין פגה וכיולא בה וכמו שביארתי לעיל דכללא דמילתא לדעת הרי"ף והרמב"ם לא אמרינן דמותר לטלטל דבר האסור ע"ג דבר המותר א"א לריך לו לדבר המותר. וכגון פגה וכיולא בה שלריך לו עכשיו ואע"פ שמיטלטל ע"ג התבן או איזה דבר האסור. אבל אם אין לריך לדבר המותר או שא"א ליטול דבר המותר א"א נוטל מתחלה לדבר האסור פשוט הוא דאסור וא"כ כאן בבילה ודאי לריך שלא יגע הכלי בבילה דאי לאו הכי אין יכול לנוטל הכלי שהרי ע"כ הבילה מיטלטלת היא ע"י כך דלא אמרינן טלטול מן הלד לאו שמיה טלטול אלא גבי אוכלין שלריך לאכלן בשבת וככלי שלריך לו לריך שלא יגע ור"ל שלא יטלטל דבר האיסור ע"י כך אלא כל זמן שרולה ליטול את הכלי יטלנו וכלא טלטול דבר האיסור עמו וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל. ויש עוד חלוקי דינים המסתעפים מזה ויתבארו במקום אחר בע"ה:

(דף ל ע"א) **רב** אמר חריות שגידען לסכיכה וכו'. האי מילתא מיתני בבבלי פרקין דף נ' ובענין אחר דתני רבה בר בר חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן ליסיבה וכו' ופסק הלכתא כרשב"ג דבמחשבה בלחוד סגי וא"צ לקשר. והאי עובדא דר' דלקמן דקאמר כתבו לכם חלקי אבנים וכו' גרים לה נמי בבבלי פ' כל הכלים בדף קכ"ה קלת בענין אחר דר' חנינא אמר לא הלריכן רב למעשה ור' יוחנן אמר הלריכן למעשה ומאי אמר להו ר' אמי אמר לאו ולמדוס אמר להו ור' אסי אמר לאו ובפשפו אמר להו ודברי ר' יוחנן דהתם נוטין קלת לדברי ר' יוחנן דהכא אלא דהכא עד שיהא עליהן תואר כלי קאמר ולמאי דאמר התם בסידורן מע"ש בלבד סגי ומיהת גבי אבנים לא סגי במחשבה בלחוד ועד שיעשה ג"כ מעשה וטעמא מפני שמוקלות לבנין הם ולא דמי לחריות שגדרום לעצים דהאי לאו דחשיב עלייהו בתחלה לעצים לאו מוקלות ליסיבה הן הלכך בנמלך עליהן ליסיבה בלחוד סגי וכ"פ הרמב"ם בפ' כ"ה בהל' כ"א לחלק בין נדבך של אבנים דדוקא אם למדוס מותר לישב עליהן למחר ובין חריות של דקל בנמלך ליסיבה או שישב עליה מבעוד יום סגי וזה פשוט. ומה דפסק בנדבך של אבנים כר' אמי ולא כרב אסי דעד שישפשפם משום דמילתיה דרב אסי אזלא כחבריה דהכא ומיקי להו בש"ס כיחידאה דאין להם זוג ודבר זה בלבד הוליא הרמב"ם מסוגיא דהכא בענין זה:

(שם ע"ב) **אפילו** מגירה שהבלה ממועט וכו'. וכ"פ הרמב"ם בפ"ג בהל' י"א בכל זה ומלבד מטמינה לטמינה לא הזכיר ונראה משום דבעיא דלא איפשיטא היא ומכיון דספיקא במידי דרבנן היא בכל כי האי גוונא לקולא הוא ולא אמר בה גם רוב לא איסור ולא היתר שלא יזלזלו באיסור שבת:

(דף לא ע"א) **כאן** לשעה כאן לשהות. הא מדחי לה דנ"כל לאוקמי ככ"ע אבל בבבלי מסקינן דמותר להטמין את הלונן:

הדרן עלך פרק במה טומנין

פרק ה (שם במתני') **במה** בהמה יולאה. התוס' כתבו בריש פרקין דאדם מוזהר על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח וגו' ומיהו לאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך ליכא אלא במחמר אחר בהמתו כדמוכח בריש מי שהחשיך. ואפשר דדברייהו לגירסא דרב זביד בדף קנ"ד הן דמתני' אליבא דרמי בר חמא המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג אינו חייב חטאת במזיד אינו חייב סקילה דאלו לליבנא קמא בשוגג חייב חטאת כמזיד חייב סקילה. ומפרשי אליבא דרב זביד דלאו מיהת איכא אבל אין זה מוכרח כל כך. ומיהו למסקנא קיי"ל כר' יוחנן דהתם דקאמר פטור מכלום בשוגג לא מחייב חטאת דהוקשה כל התורה כולה לע"ז מה ע"ז דעביד מעשה בגופיה במזיד נמי לא מחייב דכל שאינו חייב על שגגתו חטאת אינו חייב על זדונו סקילה בלאו נמי לא מחייב דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו וכו'. וכ"כ הרמב"ם בריש פ' כ' מה"ש שאע"פ שמלווה על שביתתה אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה ור"ל מלמען ינוח וגו' ולפיכך המחמר אחר בהמתו בשבת וכו' עליה מבוי פטור והלאו המפורש בתורה לא תעשה כל מלאכה אתה וגו' ובהמתך שלא יחרוש בה וכיולא בחרישה ונמלא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו. וביאור הה"מ שם ר"ל שלאו הזה אינו בא למלאכת הבהמה שלא סיוע האדם אלא למלאכות שהאדם והבהמה שותפין כגון ויש בכלל זה החרישה וכיולא בה וכיון שיש בכלל שלאו הזה מלאכת הבהמה שהאדם נסרג עליה במזיד והיא החרישה וכיולא בה א"כ אף בשאר מלאכות הבהמה אף שהאדם שותף בה וכגון מחמר אינו לוקה לפי שיש בכלל הלאו הזה אזהרה גם למלאכה שהוא שותף עם הבהמה ויש בה מיתת ב"ד. ובחיבורי פני המנורה הארכתי בענין זה. ואין כאן מקומו להאריך:

(שם בגמ') **רב** אמר הלכה כר' ישמעאל בר' יוסי. מדאסיקנא בבבלי בפרקין דף נ"ג דרב הוא דאמר בין לנוי בין לשמור אסור ופסקו הפוסקים כוותיה דהלכתא כרב באיסורי דכל נטירותא יתירתא משוי הוי; ולא כשמואל דאמר התם הלכה כחנניא ולפ"ז היה אסור להוליא הסוס באפסר דסוס בשיר תנן ואם באפסר שמירה ביותר משוי א"כ נטירותא יתרתא היא ואם פחותה מכ"ש דאסור וכך היה נראה ממשמעות דברי הרמב"ם בפ"כ בהל' י"א פסק כרב דהתם שכתב בפי"ה ולא הלא ברלועה שבין קרניה בין לנוי בין לשמור ולעיל בהל' ה' כתב מותר למשוך את הבהמה במתג ורסן וכו' כגון שיר לסוס וכו' אבל אם הוליא בהמה במתג שאינה משתמרת כגון שקשר חבל בפי הסוס או במתג שאינה לריכה לו אלא משתמרת בפחות ממנה וכו' ה"ז משאוי שכל שמירה מעולה או שמירה פחותה משוי הוא לה וזהו נמי כרב דהתם. וא"כ היה משמע דאיך שתאמר באפסר שקורין קוויסטרי אם הוא בפחות משיר או מעולה ממנו אסור הוא לסוס ולא כרב דהכא אלא שכבר כתב הרא"ש ז"ל אחר שהביא דברי הרי"ף ז"ל דפסק כרב דהתם והלכך כל נטירותא יתירתא אסור כגון בהמה באפסר וסוס יולא ברסן או באפסר דרסן שלנו כמו שיר שלהן דלדידן נטירותא דסוס ברסן. ויש לומר ג"כ אף לדעת הרמב"ם ז"ל כעין זה ועיין לקמן בהל' ב' ד"ה הזכרים יולאין לבובין:

(שם) **תיפתר** בעשוין לפגותן. זהו כאוקמתא דר' יצחק בבבלי שם דקאמר בהאי מנוי אדם לנוי בהמה ולפי הך אוקמתא ה"א לבנוי לטעמא דלא הוי תלייה דמיירי בשריתכן דא"כ הוי שינוי מעשה ופרחה לה טומאה כדקאמר התם דר' אמי דאוקי לקמן בשריתכן לא ס"ל לטעמא דמקבלת טומאה כדר' יצחק אלא כרב יוסף דאמר הואיל ואדם מושך את הבהמה דאע"ג דשני עלם דסבר לה כר' יהודה דאמר מעשה מיהו לדידן דלא קיי"ל כר' יהודה בהא א"כ לאוקמתא דרבי יצחק בהאי דהכא ע"כ דלריך לומר דטעמא דלא הוי תלייה דברפוים ומרווחים מיירי וכדאוקי לה הכא לקמן בסוף ההלכה. וכהך דר' יצחק פירש"י ז"ל כגון שנעשה שיר זה לתכשיט אדם ובעודו לאדם נטמא ולאחר טומאתו נתנו לבהמה ולריך להטילו מטומאתו הראשונה. ולא היה לריך לפרש כן אלא דכל זמן דלא עשה בה מעשה מקבלת היא טומאה וכדכתב הרמב"ם ז"ל בדינים אלו בפרק ח' מהל' כלים בהל' י' וע"ש דנקט גם לדינא כאוקמתא דר' יצחק וכדרב יוסף דתרווייהו קושטא הוא לדינא:

(שם) **ואינן** עושה חרין וכו'. כדפריבית וז"ל לפ"ז דהאי ש"ס לא ס"ל כהך בריית' דמייתי התם לקמן של שמתי' אבל מכנים חבלים לתוך ידו וכו' ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח ויתגלגל:

וכתנאי דביני ביני מיתניא דאי כהך ברייתא א"כ לא משכחת לה שיהא השיר עושה חריץ כמשיכתו דאיצטריך לן לאוקמי כר"ש שהרי השיר והתבל דין אחד להם לפי פירושא דהאי ב"ס וצריך להגביהו מן הקרקע טפח אלא דלא ס"ל הכי וכדמשמע נמי מהלכה ג' דלקמן דלא מייתי לה להאי ברייתא ולא קאמר מידי מדין תבלא דביני ביני ומיהו בענין דאוקי הכא למתני' כר"ש דוקא קשה להא דקאמר לקמן בהל' ד' לטעמא דאין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת אליה שלהן מפני שהוא עושה חריץ וא"כ כתמא דהני מתני' קשיא אהדדי ובאמת בב"ס הבבלי לא מפורש בהדיא לטעמא דאין יוצאין בהנך דמיתני' לקמן גם בזכרים והינך ומיהו משמע דבכל הני טעמא הויא משום דילמא נפל ואתי לאתויי וכדקאמר התם לטעמא דמרדעת שאינה קשורה לו כדאמרן וא"כ בכל הני דשייכא האי טעמא הוא כן או כגוונא דמיתני' כמשוי טעמא הויא משום משוי וזה פשוט לפי משמעות סוגית הש"ס דילן:

(שם ע"ב) רב חייא בר אשי לא נהיג כן וכו'. לכאורה היה נראה מלישנא דהא"ל נהוג בקליסטרין כדפרישית בפנים דדרך שאלה א"ל כן. אבל היותר נכון לפרש דהך דלא נהוג כן דקאמר תנינן בשם ר' חייא בר אשי לקולא הוא דקאמר וכלומר שלא נהג כחומרא זו דדוקא בקשורה לו מע"ש אלא אפי' באינה קשורה מע"ש התיר וא"ל במוחלא מרב חייא בר אשי אין ראיה דאיהו מיקל טפי ונהוג להתיר אפי' בקלוסטרין ואתיא שפיר כהך דגרסינן התם בדף נג דקאמר ר"ז בבקיה כרביה ס"ל דאמר רב חייא בר אשי אמר רב תולין טרסקל לבהמה בשבת וכו' והמסקנא כשמואל דאמר מרדעת מותר טרסקל אסור וכהאי דתנינן בהדיא בתוספתא פ"ה ולא סייחין בטרסקלין שבפיהם לר"ה וכו' וכדאוקי התם לפי המסקנא. וכהאי דאין קושרין בשבת לא מיתברר טעמא התם ועיקר טעמא כדקאמר הכא משום דמשתמש בגלדי הבהמה וכך היא המסקנא בהא בבבלי פ' מי שהחשיך דף קנה והלכתא לגדין אסורין לדי לגדין מותרין. אבל שהוא קשור כפרה וכו'. עיין לקמן פ' אלו קשרים בהלכה ב' ד"ה הא רבנן לא וכו' מה שנתבאר שם בס"ד:

(שם ע"ב) זכרים יוצאין לבנין שהוא נותן עור מבורסקין וכו'. זהו כדקאמר עולא התם עור בקוברין הן כנגד לבן ורב הונא מפרש התם הותרי ופירש"י ז"ל קופלא במתברין אותן בנים שנים שלא יברחו והר"ף ז"ל כתב תותרי פי' מטלניות מרוקמין במייפין ומקבעין בה את הבהמה וכן הביא הרמב"ם ז"ל להך פירושא בפ"כ בהל' י"ב. והראב"ד כתב על זה אין זה נכון והא אמרינן בין לנוי בין לשמר אסור ולדעתו קושיא זו קשה גם על הרי"ף שהרי פסק כרב בין לנוי וכו' אבל באמת לאו קושיא היא דהא הכא איירי בקשר המטלניות וליכא חששא דנפיל ואתי לאתויי ומשוי נמי לא הוי דליפות הן ואין הכי נמי שאם קשר הרצועה נקרני פרה וכאופן דליכא חששא דנפל וכו' ברי אם הוא לנוי וכגון בקדת בקרניה וכדאמר הכא בהלכה ד' אם היתה קרחה קדוחה מותר. ואע"ג דר' יוסי לקמן אקשי עלה הא ליתא דבהדיא אמרינן בש"ס דילן בריש פרקין דף נב עז שחקק לה בקרניה יוצאה בהפסד בשבת וכ"פ הרמב"ם שם בהל' י"א וזה פשוט:

(דף לב ע"א) רבי יוחנן מטי בה בשם רב הלכה כדברי מי שהוא אומר בין ליבש בין לחלב אסור. אבל בבבלי דף נד גרסינן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן הלכה כת"ק והיינו כת"ק דברייתא דס"ל ליבש אבל לא לחלב וכן כתב הרשב"א בשם רב האי גאון ז"ל לפרש כן וכן פסקו הרי"ף וכן הרמב"ם ז"ל שם בהל' יג:

(שם) כהדא כיסה דהוא מבויא גביגתא. יש לפרש לזה כעין שפי' הטור בסי' ש"ה למטוטלת שהוא כמין כר קטן שנותנין תחת זנבו שלא תשחית הרצועה את בשרו. וגביגתא דקאמר מתפרש כמו גנובתיה. וכהאי דעקוד ורגיל פי' הרמב"ם שם בהלכה י' עקוד יד ורגול סתם וכתב ולא רגול ונראה שהיה מפרש להאי ברייתא דמייתי התם עקוד עקידת יד ורגל כלומר או עקידת יד או רגל ורגול שתי רגלים או שלא יכוף יכו' וכך היתה הגי' לפניו וכדמשמע מגי' דהכא:

(שם) תני אבל מטייל הוא בה בחצר. וכך היא המסקנא התם במרדעת ומותר ליתנו ואפי' בשבת ובחצר דווקא דאלו לר"ה לא תלא בזמן שאינה קשורה לו מע"ש וכ"כ הרמב"ם שם בהל' י"ג ונותן מרדעת על החמור בשבת ומטייל בחצר. אלא כאוכף גרים התם ולא כאוכף אע"פ בקשורה לו מע"ש רשב"ג אומר אף באוכף וכו' והך ברייתא דמייתי הכא כרשב"ג היא והלכה כת"ק כדפסק הרמב"ם שם. ומפרשין פי' רש"י שם פיטרא"ל דמיתוי כמי שרוצה להטעינה משוי. ולטעמא דהאי תלמודא משום דמשתמש בגלדי הבהמה וכן כתבו גדולי המפרשים ז"ל:

(שם ע"ב) מפני שהוא עושה חריץ. ועיין לעיל בהלכה א' ד"ה והיני עושה חריץ מה שנתבאר שם:

(שם) אם היתה קרנה קדוחה מותר. ועיין לעיל בהלכה ב' ד"ה זכרי' יוצאין לנוין מה שנתבאר מזה בס"ד:

(שם) כלב יוצא בסוגר שלו וכו'. מכאן למד הרמב"ם דסוגר לכלב הוי נטירותא דיליה כדקאמר הכא אם בשביל שלא לאכול וכו' מותר. והיינו דלמאי דמסקינן דכל נטירותא יתרתא הוה כמשוי א"כ לא קיימא כהך דחנניה דמוקי לה התם להאי דחנניה אמר חיה יוצאה בסוגר דמתיר לחתול אע"פ דהוי נטירותא יתרתא לגבי דידיה אלא הכלב הוא דיוצא בסוגר ות"ק לא פליג אלא בחתול אבל בכלב מודה דלא הוי נטירותא יתרתא לגבי דידיה:

(שם) גניבא אמר הלכה היא סיס מלמד וכא. יתרץ כעין דמקשי לה התם ותדא פרה הוא ליס וכו' ומסיק התם דשל שכנתו היתה:

הדרן עלך פרק במה בהמה

פרק ו (דף לג ע"א במתני') במה אשה יוצאה. לא ברצועה שבראשה. כלומר אפי' קשורה בראשה וכ"כ הרמב"ם בפי"ט בהל' ו' או ברצועות הקשורות לה על ראשה שמא תחלוץ אותה בשעת טבילה וכו' ורש"י כתב ורצועה שבראשה שמקלעת בהן שערה והקשו עליו דא"כ הכי חייבינן דילמא שריא לשער הא כי סיכי דיש איסור בשעת קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעה וכ"כ התוס' ויש ליישב לדעת רש"י שלא היתה כוונתו לפרש שקלעה בהן שערה אלא שהרצועה קשורה בראשה כדי לקלוע בהן שערה וזהו שכתב שמקלעת בהן שערה ולא שקלעה אבל אם קלעה בהן פשיטא דליכא למיחש שמא תסתיר הקליעה בשבת ואי יתרמי לה טבילה מצוה בשבת על כרחה צריכה שתסתור הקליעה קודם השבת מפני החליצה. אלא דהכא מיירי בשבר כתרה הקליעה ונשארה הרצועה קשורה בראשה ולא תלא דצריכה היא שתתיר וחייבינן דלמא אתי לאתויי:

(שם) לא בטוטפת ולא בסנבוטין בזמן שאינן תפורין. כתב הרמב"ם שם ולא בזיון המונחת בין עיניה ולא בלחיים של זהב שיורדין מן הזיון על לחייה בזמן שאינן תפורין זה בזה והשיג עליו הראב"ד וכתב כדרכו אעפ"י שהן תפורין זה בזה אם אינו תפורין לשבכה לא תצא לא בטוטפת ולא בסנבוטין ועיין בכס"מ שם. ויש לתמוה דהא בהדיא כתב הרמב"ם שם לקמן בהל' י' ויוצאה בזיון ובלחיים של זהב בזמן שהן תפורין בשבכה בעל ראשה כדי שלא יפלו. וא"כ הטוטפת לעולם בעינן שתהא תפורה בשבכה גם לדעתו ז"ל אלא דכאן כתב אם אינן תפורין זה בזה והיינו הלחיים בזיון אינה יוצאה בהן וכן לא תצא בזיון לבדו. שהרי אינה תפורה בשבכה דלכך דקדק וכתב שמונחת בין עיניה ור"ל שמונחת ואינה תפורה בשבכה וביאר דברי' כך שם לא תצא בזיון אם היא מונחת ואינה תפורה בשבכה וכן לא תצא בלחיים שיוצאין מן הזיון אם הלחיים אינן תפורין בזיון אעפ"י שהזיון עצמו תפור בשבכה. ולקמן בסיפרא כתב שהם הן תפורין בשבכה ור"ל הזיון וכן הלחיים אם הן תפורין בשבכה יוצאת היא דבכה"ג לא בעינן תפורין הלחיים בהזיון שהרי לא יפלו וזה פשוט לדעתו ז"ל:

(שם בגמ') חוטל של המריס קורע ומתיר וכו'. כהאי ברייתא מייתי לה נמי בבבלי פ' חבית דף קמ"ו ומוקי לה כהלכתא כרבנן דר' נחמיה וכ"פ הרמב"ם בפ"י בהל' ג' וכתרת שערה דהכא דמיא לקורע בחותל או מפקיע דהתם ולפיכך הדר ביה ר' מנא ממה דהוה אמר בקדמייתא:

(שם) הא של שיער ד"ה אינן חוללין. והכי מסיק לה נמי בבבלי דף נ"ז מודים חכמים לר' יהודה בחוטי שיער וכ"כ הרמב"ם ג"כ כאן בפי"ט בהל' ט' יוצאת אשה בחוטי שיער הקבועים לה על ראשה מפני שהמים באין בהן והינם חוללין וכו' והתם חוטי שיער אינן פחותין משתים ומשתים ולמעלה אפי' קשורין זה בזה אינן חוללין ועיין הדבור דלקמן:

(שם ע"ב) היתה נימא אחת חוללה שתים ספק וכו'. זהו כרבה בר הונא בבבלי פ' תינוקת דף ס"ז אבל לר' יוחנן פליג התם ואמר אנו אין לנו אלא אחת ופסקו כל הפוסקים כר' יוחנן והרשב"א בחידושיו כתב כאן על הא דשמואל מודים חכמים לר' יהודה וקשיא לי דהא אמרינן בפ' בתרא דנדה נימא אחת קשורה חוללת שלש אינן חוללין שתים איני יודע וי"ל דה"ג בחוטין המבולבין וכן מצאתי בירושלמי שמואל אמר ליה כאן של שיער וכו' עכ"ל ודבריו הם דלא כר' יוחנן דהלכתא כוותיה אפי' לגביה דרב ומכ"ש לגבי רבה בר רב הונא תלמידו אלא דכאן מיירי שאינן פחותין משתים כמ"ש בדבור דלעיל. והא דקאמר הכא קוצרת שערה בזנב הסוס וכו' וכדפרישית בפנים פשוט הוא דכל שער קשור בשער אינן חוללין ובלבד שלא יהא פחות משתים ומסתמא בהכי מיירי שהן יותר משתים:

(שם) מהו מיפק באיזין תכית וכו'. וה"ג פשיטא ליה בבבלי ריש פרקין הה"ג קאמרת כל שהוא פריג לא גוזו

(שם) רב הינא הורי לאיתתיה דריש גלותא מיפק בכלילא דדהבא. וכו'. וזו כלילא המוזכר בבבלי פרקין דף נ"ט וכדמסיק רב אשי דארוקתא והוא דבר מצוייר כזהב כ"ע ל"פ דברי כי פליגי באניסכא וקסבר שמואל דשרי דמאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא ופסק הרי"ף ז"ל כרב אשי וכשמואל משום דקאמר רב כשמואל לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי וכפי' הרמב"ם שם בהל' י' ואע"ג דלכאורה משמע דסברת שמואל כר"א דלעיל מיניה שם הוא דמתיר בעיר של זהב דמאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא משלפא ומחויא והרי"ף פוסק כחכמים וכסתמא דמתני' לא בעיר של זהב וכ"כ הרמב"ם שם לעיל בהל' ו' ולא בעטרה של זהב במונחת בראשה והתוס' שם ד"ה מאן דרכה וכו' רצו לתרץ זה שכתבו דאפי' לרבנן דאסרי בעיר של זהב לאשה חשובה מ"מ דו בשאר תכשיטין אליבא דשמואל דכ"י כלילא ואפי' לרבנן. וכ"כ הרשב"א ונתן טעם לזה משום דעיר של זהב חשוב יותר מכלילא ואפי' באשה חשובה איכא למיגזר דילמא שלפא ומחויא וע"ש. ולדעת הרמב"ם נראה לומר דא"צ לכל הני דוחקים דכללא דמילתא הכי הוא דהוי ז כל דבר שאינו קשור אף דליכא למיחש דשלפא ומחויא מ"מ איכא למיחש דלמא נפלה ואתיא לאתויי וכן להיפך אפי' אם הוא קשור כל היכא דאיכא למיחש דלמא שלפא ומחויא כגון בסתם אשה חייבינן דוק ותשכח דכך הוא דעת הרמב"ם והכי מוכחא בהש"ס והלכך בעטרה של זהב במונחת בראשה שכתב בהל' ו' התם לאיסור ומשום דאפי' באשה חשובה חייבינן כמו שסיים שם כל אלו אסורין לצאת בהן בשבת שמא יפולו ותביאן בידה וכל דבריו שבכאן ובהל' דלעיל ובהל' דלקמן במונחת על ראשה מדבר מגבד חוטי צמר וחוטי פשתן ורצועות שבראשה בכל אלו אעפ"י שהן קשורין לא תצא ומטעמא אחרינא דילמא איתרמי לטבילה וכו' אבל שאר הדברים ביאר למעלה בהל' ה' וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו והיה רפוי וכו' וכן אשה שיצאה בתכשיטין שדרכן לשלוף אותן ולהראותן הרי אלו פטורין ור"ל אבל אם דרך להראה לצאת. וכל דבר שהוא תכשיט ואינו נופל ואין דרכה להראותו ה"ז מותר לצאת בו. וכן במה שכתב בהל' ז' כולם יש בהן חשש שמא יפולו או שמא תחלוף ותראה לחברותיה והלכך אפי' הן קשורין לא תצא דחדא חששא מיהא איכא. ואח"כ מהל' ט' ולהלן שמדבר בדברים הקשורין וביאר במקום דאיכא למיחש שמא תחלוף דאסור ובמקום דליכא למיחש דמותר שכתב שם יוצאה אשה בחוטין שבצוארה וכו' ואם היו צבועין אסורין שמא תראה את לחברותיה ויוצאה אשה בכליל של זהב בראשה. והיינו בקשורה בראשה דבכה"ג הוא מדבר כאן. ולא כתב במונחת בראשה כמ"ש לעיל בעטרה של זהב ואין החשש בכה"ג אלא שמא תראה והלכך כלילא שאין יוצאה בו אלא אשה חשובה שאין דרכה לחלוץ ולהראות מותר. ואין ה"נ אם הכליל אינו קשור ואיכא למיחש שמא יפול וכו' אודה לצאת בו דבכה"ג לא היה צריך לפרש לזה כאן דכבר ביאר לעיל ועוד דסתם כלילא כך היא בקשורה על פדחתה מאזן לאזן כדפירש"י ז"ל. אבל עיר של זהב היא כמו העטרה ומונחת על ראשה היא ואין דרך לקשרה. ולפ"ז סברת דשמואל כסברת דר"א אלא דלדידיה מודה שמואל לרבנן בעיר של זהב דלא תצא לכתחלה ומטעמא אחרינא דלמא נפלה ואתיא לאתויי ויש לכוין לדעת הרי"ף ז"ל נמי הכי ואין להאריך:

(שם) כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות. והכי מסיק לה רבא בבבלי סוף פרקין על המתני' בני מלכים בזוגין כאריג בכסותו ודברי הכל וכ"כ הרמב"ם שם בהל' י"א יוצאין בזוגין הארוגין בבגדים. ולענין שבת אין חילוק בין יש להן עינבל או לא ומשום השמעת קול ליכא לפי המסקנא דלא אסרו אלא בכלי שיר:

(שם) תכשיטין למה הן אסורין אמר ר' בא ע"י שהנשים שחצניות וכו'. ומשמע אבל באיש לא חששו שאין דרכו להראות וכ"כ הרמב"ם שם בהל' ד' בטבעת שיש עליה חותם שהוא תכשיט לאיש מותר לצאת בו וכן דעת ר"ת הביאו אותו המפרשים ז"ל. ומכאן הוא גלמד. וכ"כ הרשב"א וסיים ואע"ג דאמרו התם בירושלמי במקום אחר והוא מה שמבואר לקמן בסוף ההלכה. והאיש ע"י שאינו שחוץ מותר במעינה מן הדא מעשה בר"ג וכו' איכא למימר דפליגא אהאיא דר' אבא ובשל רבנן הלך אחר המיקל ועוד דפשיטא דמהני' ומשמעתא דגמ' הכין דייקי הלכך באיש מותר עכ"ל. ועיין בב"י מה שנדחק בזה לפרש להא דלקמן בההיא דר"ג וא"נ והעיקר כהרשב"א. ועוד נראה דבלאו הכי אין ללמוד מהא דלקמן דהתם המפתח של זהב בידו היה ולכ"ע איכא למיחש שמא ישכח ויצא מן החצר לר"ה. ואע"ג דקאמר וגערו בו חביריו משום תכשיט לאו דהכי קאמרי ליה אלא דהסוגיא דלקמן ס"ד דטעמא משום הכי הוא ופשיט לה דא' כאיש ואחד כאשה אבל לקושטא דמילתא לאו משום תכשיט גערו בו ואפ"ת דהן אמרו לו משום תכשיט הכי קאמרי ליה דאף דהוא תכשיט וכאיש ליכא למיגזר מ"מ בכה"ג שהוא בידך ודאי איכא למיגזר וא"כ מיפרך האי פשיטותא דלקמן מההיא דר"ג וקמה מילתא כהאי דר' בא דהכא:

(שם) תני מטלטלין את השופר וכו'. מייתי לה הכא משום דאיירי בתכשיטין ובענין איסור לצאת וכהאי ברייתא קתני נמי מראה אחד מתכשיטין ואם אסור לצאת בו משום דאינן ראויין לתשמישן היום מפני מה מטלטלין אותן כדבעי לקמיה ומה הדא דתני וכו' ומוקי לה בשיש עליהן תואר כלי. ומיהו האי אוקמתא לאו אליבא דהלכתא היא דלא איצטריך אלא למאן דאסר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו או לצורך מקומו וכעין דאוקי לה בבבלי סוף פ' במה מדליקין להני ברייתות דתני חדא אין מטלטלין את השופר ולא את החצוצרות וכו' הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' נחמיה והאי תוספתא בשבת היא דאיירי ולא קי"ל כר' יהודה במוקצה דשבת אלא כר"ש ואפי' דבר שמלאכתו לאיסור מותר לטלטל לצורך גופו ולצורך מקומו כדמסיק רבא בפ' כל הכלים דף קכ"ד:

(דף לד ע"א) אין רואין במראה בשבת וכו'. בבבלי פ' שואל דף קמ"ט מסיק דדוקא במראה של מתכות משום גזרה שמא ישיר בה נימין המדולדלין ואפי' בקבועה בכותל אסור אבל במראה שאינה של מתכת מותר אפי' אינה קבועה בכותל ולא גזרינן שמא יביא הער או מספרים להסיר הנימין דאדכי והכי מידכר:

(שם ע"ב) והאיש על ידי שאינו שחוץ מותר במעינה וכו'. עיין לעיל ד"ה תכשיטין למה הן אסורין מה שנתבאר מזה בס"ד:

(דף לה ע"א) אין מגרדין מנעלים וסנדלים אבל סכין ומדיחין אותן. על כרחך האי ברייתא מיירי בישנים דאין מגרדין אותן לכ"ע דהוי ממחק דהא קתני אבל סכין ולקמן מייתי ברייתא אין סכין מנעלים וסנדלים ולא קאמר הש"ס אית תניי תני וכו' כדרכו בכל מקום. וש"מ דלא פליגי דהאי ברייתא בחדשים מיירי ודקתני בהדיא סך שמן ומתענג ע"ג קטובליא חדשה וא"כ כולם בחדשים מיתוקמי' ומשום דבחדשים מיחזי כעיבוד והלכך אין סכין לא בידים ולא יסוך את רגלו והוא בתוך המנעל וכו' אבל בישנים לא מיחזי כעיבוד שאין מקפיד עליהן ובמגרדין איפכא הוא דבישנים ממחק הוא את הטור אבל בעודן חדשים ואין מלוכלכין בטיט פליגי בה כדקאמר הראשונים היו אומרים מגרדין וזה בחדשים הוא דאיירי דלא פליגי הראשונים אסתמא דהך ברייתא אין מגרדין ומסיק לה כהשניים דאין מגרדין אפי' בחדשים כדהורה ר' והשתא אזלא כולה מלתא דהכא עם המסקנא כהאי סוגיא דבבלי פ' אין תולין דף קמ"א דקאמר ר' אבהו בשם ר' ינאי מגרדין מנעל חדש אבל לא ישן וכו' בגב סכין וזהו כדאמר הכא דאף למ"ד מגרדין ובלבד לאחורי הסכין. וכתב הכי קאמר התם א"ל ההוא סבא סמי דידך מקמי הא דתני ר' חייא אין מגרדין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן ולא יסוך את רגלו וכו' והאי דסיכה בחדשים היא דמיתפרשא נמי אתה כדמ כרת מהאי דהכא וכדאמרן. ולפ"ז מבוארין הן לפניך דברי הרמב"ם שכתב בפ' כ"ב בהל' יח ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלין חדשים אבל סכין ומקנחין את הישנים. כך הוא הנוסחא האמיתית בנוסחא מדפוס הישן משנת ש"י וי"א אשר בידי ותיבת אותם בהוספא בדפוסים חדשים ע"ש הוא. ועיין בכס"מ שרצה לפרש דבריו שכריכא דדוקא חדשים קאמר ולפיכך כתב בהם דברים מתמיהין שהרי שם בפ' כ"ג גולין וכו' ולא יסוך וכו' ואם אין לרבינו נוסחא אחרת בדברים אלו איני יודע לפלוס דבריו והשגות וכו'. ואין כאן בזה דוחק וקושיא בדבריו אף לפי הנוסחא שלפנינו וכמוזכר דחדשים דנקט לרבותא הוא ואצ"ל בישנים דליכא מאן דפליג דזה הוי כממחק וככר ביאר דיני דממחק והדומין לכך בפרקים דלעיל. ובזכין שהתיר בסיכה להישנים ועל זה הוא שאמר הראב"ד גם בזה טעה וי"ל דמאין לו לפרש הא דקתני לא יסוך רגלו וכו' דדוקא בחדשים הוא דקתני הא סתמא לא יסוך הוא דקאמר. וככר מבואר הוא דפירושו מוכרח מהאי דהכא דאין בישנים משום עבוד וע"כ לאוקמי להאי דקתני אין סכין בחדשים הוא דקתני ולהאי דקתני אבל סכין ומדיחין אותן בישנים הוא דקאמר ואין כאן פקפוק כלל בהאי דינא דדברי ברייתא דהבבלי מתפרשין ג"כ כהאי דמוכח בהדיא מהכא:

(שם) אין נועלין מנעלים וסנדלים חדשים וכו'. ובבבלי שם גרים באיזה מנעל אמרו במנעל של אשה שהיא מקפדת שתהא מכוונת למדת רגליה ומסיק שאפי' אם יצאת בו אפי' שעה אחת מבעוד יום מותר:

(שם) סנדל שנפסקו אזניו וכו'. ברייתא זו הובאה בבבלי פ' ואלו קשרים דף קי"ב. וגרים נמי התם לעיל בהך עובדא דר' ירמיה וכו' ובהך דאביי וכו' כעין דמשמע מהכא דיש לחלק בין היכא דמינער או לא וכדפרישית בפנים. וככר זכרתי בימות גם דלפי הסוגיא והגי' דהתם הנכון כזה וע"ש:

(שם ע"ב) מפני החבד וכו'. רש"י ז"ל הביא לזה במתני' וכתב ולשון דבותי דילמא מחייכי עליה ושקיל ושליף וממטי ליה בידיה. ונראה דנ"מ לדינא איכא בהני תרי טעמי ולטעמא דמפני החבד א"כ מסתברא דבזמן שיש ברגלו מכה שנותן על זה שאין בו מכה דאי על אותה שיש

בי"ש בו מכה אכתי אתי למחבדיה כדקאמר הכא דמאן מלטר ליה דלא יתן על חורתי' להסנדל השני יאלו ללבון של רבותיו של רש"י דילמא מחייבי עליה א"כ ע"כ צ"ל דלמ"ד שנותן על זה שיש בו מכה לא אתו למיחייב עליה שהרי ניכר ונראה שהוא נועל של רגלו בהסנדל עליו וכדפירש"י בגמרא ללבון זה להאי מ"ד והוסיף עוד דא"נ מהכו עליה דלא תזו למכה לא בליף לה דמלטער ביתדות הדרכים ואחמת המכה ועל זה קשה דנהי דכך הוא הא מ"מ מי לא מודה האי מ"ד דאכתי משום חשדא היכא וכדאמרינן בעלמא בכה"ג דאיכא הרי טעמי ולמ"ד משום הא הא אכתי איכא משום הא. וה"נ בכעין זה ד"ף דלא הוזכר בהדיא התם בגמרא להני טעמי ואיכא לפרש או משום חשדא אי משום דילמא מחייבי מ"מ הא קשיא להאי מ"ד דנותן ברגלו שיש בו מכה כא אתו למיחשדיה ואף דרש"י רלה לתקן להאי מ"ד ופי' שמכירין בו לפי מעשיו בפרסותיו קבות ואינו מלטער ביתדות דרכים ולא נועלו אלא בשביל מכה אין זה מספיק דאכתי לעולם איכא חשדא שיאמרו מה לזה שהלך מביתו בסנדל א' ומאן מלטער ליה שאינו נותן גם את השני על רגלו השנייה. ומש"ה נראה דהוא"ל ומפשיטותא דהאי טעמא מוכרח הוא כהאי מ"ד דנותן על רגלו שאין בו מכה. וכדמוכח הכא להדיא והשתא אף דמשמע נמי מהכא דלר' יוחנן דס"ל על אותה שיש בה מכה הוא נותן וכדמוכח מהאי עובדא דשמעון בר בא והיינו נמי כדגרים התם בהאי עובדא גופה דרב שמן בר אבא וכו' דאמר עביתו מכה ובעי למיפשט התם דס"ל כרב הונא דנותן באותה שיש בה מכה. וא"כ לא ס"ל לר' יוחנן להאי טעמא כעיקר דמשום חשדא יקשיא על זה כדאמרן ואפשר לומר נמי דמש"ה פסק הרי"ף בזה דהאי מ"ד ברגלו שאין בה מכה ומיכיים כחייא בר רב וכר' יוחנן. דהאמר עביתו של שמאל מכה. ואף דמליבנא דהש"ס משמע דלחייה בעלמא קאמרי הכא ודילמא כחייא בר רב ס"ל וה"ק עשית של שמאל מכה ומש"ה טען עליו בעל המאור בזה והרמב"ן כתב מלא בעל המאור ז"ל מקום לחלוק וכו' ולא ביאר בזה ע"ש. ומכאן מיכה דלדחייה בעלמא איתמר הא דהתם דהא קאמר בהדיא דהש"נ לו ר' יוחנן אין בבלייה דקיימיה עלה אלא הנראה דמשום דקשיא לסברא דר' יוחנן אי כרב הונא ס"ל וכדאמרן דאכתי לעולם איכא חשדא סמיך הרי"ף על הא דקאמר ודילמא וכו' כדי שלא לסתור דברי ר' יוחנן וכעין דאמרינן התם בפרק כירה דף מ"ו. ולדעת הרמב"ם שדעתו נ"כ כדעת הרי"ף כמ"ש בפ' יט מהל' ט"ו לדעתו פשוט הוא דסומך בכל המקומות. אדנשמע מסוגיא דהכא במקום דליכא הכרעה דמילתא מסוגיא דהתם. ומשום דמסתברא מילתיה דשמואל דהכא וכטעמיה וזהו כחייא בר רב. ועוד דדברי ר' יוחנן אגלא כהאי דמשמע נמי מהתם והכא קאמר בהדיא דלא ס"ל כהאי ברייתא דמסכת דרך ארץ כשהוא נועל של ימין וכו'. ומכיון דמשמעות דברייתא משמע דהימין עיקר סמכו הם ז"ל על האי ודלמא כחייא בר רב וכו' אף דבענין זה לא משמע הכי מדסכת משום כדי לקיים דברי ר' יוחנן להלכה:

(שם) **ויצאין** בתפלין ע"ב עם חשכה וכו'. עיין לקמן בד"ה תני לא יצא החייט במחטו וכו' ובמקום האמר מלוין שם:

(דף לו ע"א) **ואיזהו** שיר של פגעים וכו'. וה"נ קאמר בבבלי פ"ב דשבועות דף ט"ו ובדמסיק נמי התם לסגן שאני:

(שם) **תני** לא יצא החייט במחטו וכו' עיין לעיל בפ"ק בה"ג ד"ה לא יצא החייט במחטו שביארתי לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שפירשו להא דקאמר פילא הכא בבבלי ותילופיהן בא"ב דאמחט ושבעת קאי והלוקין כן על פי' רש"י ושייטתא לפירוש מהאי דהכא ותירלתי הקושיא שהקשו למה לי טעמא בתפלין משום שחייב אדם למשמש וכדמוכח מהביא דלעיל דקאמר הכא יוצאין בתפלין ע"ש וכו' והכרחתי שם דגם דעת הרי"ף לפסוק כרבא דלא גזרינן גזירה לגזירה. ולא כמי שרלה לומר דדעת הרי"ף לפסוק כאביי וע"ש והמלא מבואר הכל. וכמה בתמה הרז"ה כ"ן על פי' הרי"ף היאך יתחייב בא"ב חטאת במחט שאינה נקובה שהוא כלאחר יד הוא ע"ש. ולמה שמבואר לעיל מהא דמוכרח לדעת הרמב"ם דלא יצא החייט דמתני' לאו דוקא חייט אלא הורחא דמילתא קאמר וה"ה לכל אדם. וא"כ מפרשינן למתני' דבנקיט ליה בידיה מיירי והלכך אסור לצאת ע"ש עם חשיכה כשהיא בידו משום דאם יוציא כך בשבת חייב ואם תחובה לו בבגדו לא גזרינן ע"ב עם חשיכה וא"כ ע"כ הא דקאמר עולא ותילופיהן בא"ב ומפרשינן דאמחט נמי קאי כפי' הרי"ף ע"כ בתחובה בבגדו מיירי ובמחט הנקובה התחובה בבגדו פטור אם הוליא בשבת ובשאינה נקובה אפי' תחובה בבגדו חייב אם הוליא בשבת והרי אנו למדין דדרך הולאה היא בכך בא"ב דהא כמו באשה במחט הנקובה והתחובה בבגדה חייבת בשבת משום דדרך הולאתה בכך. א"כ החילוף בא"ב במחט שאינה נקובה והתחובה בבגדו דרך הולאתו בכך וחייב. ואם הרא"ש היה תמה על מחט שאינה נקובה בא"ב ובתחובה בבגדו דהולאה כלאחר יד היא א"כ היה לו לתמוה גם באשה במחט נקובה הא הולאה כלאחר יד היא דהא ע"כ א"א לפרש המתני' אלא בתחובה בבגדה דודאי בידה אין לחלק בין נקובה לבין שאינה נקובה וזה א"א לפנים ואם באשה ע"כ לנו לומר דנקובה בתחובה בבגדה חייבת דדרך הולאתה היא מפני מה לא נאמר כן בא"ב בשאינה נקובה אף בתחובה בבגדו חייב משום דדרך הולאה בא"ב כך הוא בתוקע לתקן בגדו לפי הצורך וכבתעיין לזה וכמה שכתבתי שם תמצא מבואר הכל לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ועם מה דמסייעא לזו מסוגיא דהכא:

(שם ע"ב) **היתר** דברי הכל בשבוליא להאוב בה וכו'. ובבבלי דף ס' משני רב נחמן בר יצחק בשנוייא מרווחא טפי דקאמר טומאה אשבת קא רמית טומאה גלי מעשה אמר רחמנא וכלי הוא שבת משום משוי אמר רחמנא אין עליה תורת תכשיט עליה תורת משוי:

(שם) **ואיזו** היא כללה וכו'. וקולפא דפירשו בבבלי דף ס"ג נמי כמו כן מיתפרשא שהיא דקר שנועלין אותו. והרמב"ם בפי' המשנה כתב המגן תכניתו כמו מבולש והאלה עגולה ושניהם מגן:

(דף לז ע"א) **ובלבד** שלא הלא לא ילדה בשל זקינה ולא זקינה בשל ילדה. והכי גריס בבבלי נמי ופריך בשלמא זקנה בשל ילדה שבח היא לה אלא ילדה בשל זקנה אמאי גנאי הוא לה איידי דתנא וכו' וגי' הרי"ף ז"ל כדי נכבה. ונראה שכך היתה גי' הרמב"ם ז"ל ופי' דכדי נכבה דילדה יולאת בשל זקנה משום דלא חייבינן דלמא שלפא ומחויא שאין זה לה לשבח ולפיכך פסק כן בפי"ט בהל' ט' ע"ש:

(דף לח ע"א) **אבא** בר בא מופקד לשמואל בריה לא תקבל עליך מתני' וכו'. כלומר לא תפסוק כהאי קולא דיולאות בחוטין אלא כהאי חומרא אבל לא בקיסמין שבאזניהן תקבל עליך לפסוק כן והכי אמר בבבלי דף ס"ה אבוה דשמואל לא שביק להו לבנתיה דנפקו בחוטין וכו' ומסיק לה דשל לבעונין הוו והיכא למיגזר דלמא שלפא ומחויא וכ"פ הרמב"ם שם בהל' י"ב. ויש לפרש נמי הא דהכא כעין זה לא תקבל עליך כסתמא דמתני' אלא דיש לחלק בין לבעונין או לא ומתני' בשאינן לבועין איירי. ובשאר מבואר היטב בפנים:

(שם) **שמואל** אמר יוצאין בו משום סנדל. יש לפרש דיוצאין בו משום סנדל להאילא קאמר ולדברי ר"מ וכען דאמר התם ואף שמואל הדר ביה דתנן הלא בסנדל של עץ וכו'. ומיהו באר הסוגיא מתבארת כמו שפירשתיה בפנים. דלשמואל אליבא דר"מ נמי מיהדרא דיוצאין בה משום סנדל של תלילה וכן יוצאין בהן בשבת דליכא למגזר דילמא משתליף לפי שהוא הולך עליו אבל לאו סנדל ממש הוא לאסור להכנס בו לעזרה:

(שם ע"ב במתני') **הבנים** יוצאין בקשרים. בבבלי מפרש לה מעיקרא כדקאמר הכא קשרי פואה. וקאמר עלה והוא דלא תני שמתא וכיפרא ולא שמע קל ניגרי וכו' אמר רב נחמן בר יצחק נפל פיתא בבירא מאי אירא בנים אפי' בנות נמי אלא מאי קשרים כי הא דאמר אביי בן שיש לו געגועין וכו' כדפירשית במתני' וכתב הרמב"ם בפי' המשנה על זה ואלו קמיעין הן ומפני זה לא הזכיר מזה בחבורו כלום דדברים שאינן שכיחין הן:

(שם בגמ') **הולכין** אחר שמיעת בת קול. והכי אמר ר' יוחנן בבבלי סוף מגילה ומסיים לה והני מילי דשמע קל גברא במתא וקל איתתא בדברא והוא דאמר הן הן ולאו לאו וכתבו התוס' שם בירושלמי תניא לא תנחשו ולא תעוננו אעפ"י שאין נחש יש סימן. וי"ל דהא דקאמר הכא לאו לאו יש בו מדרכי האמורי והויא כמו הולך אחר דרכי האמורי מ"מ אעפ"י שאין לסמוך על הנחש יש סימן:

(דף לט ע"ב) **כבחצי** ימיו של עולם היה אותו רשע וכו'. ביאור ענין זה הוא למאי דאמר בבבלי פ"ק דע"ז תנא דבי אליהו ששת אלפי שני הוי עלמא ב' אלפים תוהו וב' אלפים תורה וב' אלפים ימות המשיח וכו'. וא"כ יאמר כאן על חצי ימים של עולם מלבד ימי המשיח שאז יאמר ליעקב מה פעל אל והיינו כשיזכו להתחלת ימי משיח ובשעה שעמד אותו רשע היה קרוב לאתן חצי ימיו של העולם כדקחשיב שם ב' אלפים ותמ"א קודם קבלת התורה וכו' שבאותו הדור היה:

הדרן עלך פרק במה אשה

פרק ז (שם במתני') **כלל** גדול אמרו בשבת. כל השוכח עיקר שבת. כדפרישית דתינוק שנשבה לבין הנכרים נמי בכלל זה דשהכיר ולבסוף שכח דמי לחייב חבו כדמסיק בבבלי אליבא דרב ושמואל וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מהל' שגגות בהל' ו' ובפ"ז בהל' ב' ואע"ג דר"י ור"ל תרווייהו פליגי על ילו וקאמרי דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה בין העכו"ם וגר שנתגייר לבין הנכרים פטור לא סמיך עלייהו משום דמילתייהו אליבא דמונבז הוא כדקאמר התם ורבנן פליגי עליה דמונבז והכ"ש ערת כוה בהא דקאמרי ר"י ור"ל אנן דאמרינן כמונבז אי דס"ל כהלכתא כמונבז או לא. ואי שמיע להו להא דרבנן או לא וכל זה ללא לורך דאפ"ג דאמרי כמונבז מיהו מילתיה דמונבז גופיה אידחי בכמה דוכתי בש"ס דקיי"ל דשגגת קרבן לא שמה שגגה ודלא כמונבז דלדידיה ע"כ דשמה שגגה דאי לאו הכי דשגג במאי וזה מוכרח מפ' אלו נערות ובפ' מרובה ובכמה מקומות. ועוד דטעמא דמונבז כדדריש מסמיכות תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וסמיך ליה והנפש וכו' והאי אלטריך לדרשא דרבנן כדמקרי ליה ריב"ל לבריה הוקשה כל התורה כולה לע"ז וכו' ולמונבז ע"כ דלמד לזה כדדרשי בפ"ק דיבמות דף ט' מדרשא דפליה כדכתבו התוס' בד"ה מה ע"ז וכו' ורבנן פליגי בהא אדרבי ודרבי כרבנן דהכא א"כ ליתיה לדמונבז מכמה וכמה מקומות בש"ס ומסוגיא דהכא בגמ' נמי משמע דר' יוחנן גופיה ס"ל כרב ושמואל וכהדא דתני בית רבי ומסיק אליביה היא סדא היא הדא:

(שם) **היודע** שהוא שבת וכו' חייב על כל מלאכה ומלאכה. כתב הר"ב חטאת אחת ואע"פ שחזר וכפלן בכמה שבתות וכו' ונמשך בזה אחר פירש"י במתני'. וטעמיה דרש"י דהכי מדייק רבא בפ"ג דכריתות בדף טו לפי פירושו בהשלה דר"ע לר"א דהתם מנא אמינא לה דתנן כלל גדול וכו' ואלו חייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת לא קתני וכו' אלא פשיטא ר"ע היא וכו' אבל אין דעת הרמב"ם ז"ל לפסוק כרבא אליבא דר"ע אלא כרב חסדא דהתם דקאמר זדון שבת ושגגת מלאכות אפי' ר"ע ס"ל דכגופן דמיין וכי בעא מיניה וכו' ואפי' מעין מלאכה אחת הרבה בשבתות הרבה בהעלם אחד חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת כדפסק בפ"ז מהל' שגגות בה"ח וטעמיה דהסוגיא דהתם לקמן מוכחא כרב חסדא והכי מוכחא נמי הסוגיא דהכא. ועיין בהשקלא וטריא דהסוגיא דהכא בפי' השקלא דר"ע וגר"ה ר' זעירא בשם רב חסדא.

(דף מ ע"א בגמ') **אנן** תנינן השוכח עיקר שבת וכו' ור' יוחנן כהדא דתני בית רבי וכו'. ומסיק נמי אליביה דהיא הדא היא סדא והרי מכאן ראי' גמורה דר' יוחנן גופיה ס"ל כרב ושמואל דהתם דאפי' תינוק שנשבה בין הנכרים וכו' כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב. וא"כ מה דקאמר התם לר"י ולר"ל אנן דאמרינן כמונבז היינו דאליביה דמונבז הוא דאמרי הכי אבל לא סבירא להו להלכתא כמונבז אלא כרבנן וכמו שזכרתי מזה לעיל:

(שם ע"ב) **תני** רבי זכיי קומי ר' יוחנן זיבח וקיטר וכו'. כבר זכרתי בחיבורי על סדר נשים מזה דגרים להא בריש פ"ו דנזיר ומוחלפת היא השיטה ממה דגרים להא בבבלי פ"ז דסנהדרין דף ס"ב דר' זכאי הוא ס"ל דאינו חייב אלא אחת ור' יוחנן פליג עליה התם וס"ל דחייב על כל אחת ואחת. ופריך התם כעין דמקשי ליה ר' יוחנן לר' זכאי לפי שיטתא דהכא. ומשני משכחת לה כאומר מותר דכסבור אין ע"ז בתורה. וכתבתי שם דהאי ש"ס לא ס"ל לשנויי הכי אי משום דלא ס"ל אומר מותר שוגג הוא אי משום דלא הוה אלא שגגת זה לזה וס"ל דאינו חייב אלא אחת וכדר' זעירא לקמן בהלכה ב' ויש שם ט"ס בדפוס שכתוב וס"ל כהאי ש"ס דחייב על כל אחת ואחת וצ"ל דאינו חייב וכו'. ומיהו האי תירוצא בתרא הוא העיקר לפי שיטתא דהאי ש"ס דהרי בהדיא קאמר בהאי תלמודא בריש הוריות דאומר מותר שוגג הוא לענין קרבן וע"ש כמה שנתבאר מענין זה ובריש פ"ח דתרומות ביארתי הכל בס"ד:

(דף מא ע"א) **גדול** שנשבה בין הגוים רב ושמואל חד אמר מונה שבה ועושה שבת וכו' מסתברא דרב הוא דקאמר מונה ששה וכו' שכן דרך הש"ס הזה היכא דלא קאמר בהדיא ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא הראשון הוא דקאמר להאי מלתא קמייתא וזהו כרב הונא בבבלי פרקין דף ס"ט היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע מתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד וחייא בר רב פליג התם וס"ל כשמואל דהכא והרי"ף ז"ל לא העתיק אלא דברי רב הונא דקבע להלכתא כוותיה. וכן הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ב מהלכות שבת בהל' כ"ב כדרב הונא ומשום דהתם איתותבא מלתיה דחייא בר רב ועוד דמילתא דרב הונא קאי כרביה רב דהכא והלכתא כוותיה בחיבורי והיינו דר' יצחק בר' אלעזר דהכא מיסרבא מילתיה כדאקשי ליה ר' מנא ומבואר היטב בפנים. והאי קושיא לא קשיא אלא אליבא דר' יצחק דאלו לרב ושמואל לא קשיא מידי דטעמייהו לאו משום חששא דספיקא דההוא יומא דנפיק ביה כלל הוא. אלא דמר ס"ל מכיון דהאי לא ידע אימתי שבת דיינין ליה כעומד בתחלת בריותו של עולם ומר ס"ל כאדם הראשון כדמפרש התם לטעמייהו ולר' יצחק דטעמיה משום חששא דספיקא דהאי יומא דנפיק הוא דקשיא ליה קושיא דר' מנא ומסיק התם דכל יום ויום עושה לו כדי פרנסתו ואפי' ההוא יומא והאי יומא במאי מינכר ליה בקידושא ואבדלתא. וכתב הר"ן ז"ל וא"ת ולימא דמינכר ליה בתחומין שאינו מהלך באותו יום חוץ לתחום דודאי בשאר הימים יוצא חוץ לתחום דא"א לו לעמוד לעולם במדבר. ותירץ די"ל דאפי' בההוא יומא נמי מותר לצאת חוץ לתחום הואיל ותחומין דרבנן וה"ת בשם הרמב"ן ז"ל כתב דאפי' למ"ד תחומין דאורייתא כיון שאינו איסור סקילה לא התמירו ע"ש ודבריהם לענין דינא הם מותר לו לצאת חוץ לתחום בההוא יומא או לא אבל לענין הדיוק דאמאי לא קאמר הכי בגמרא לא היו לריכין לזה דבלאו הכי לק"מ דנקט מלתא דשייכא בכל גווני ואפי' בהאי דלא נפיק מאתריה ואינו יודע אימתי שבת וכגון שנשבה לבין הנכרים כדקאמר בהדיא הכא דחד דינא אית ליה עם המהלך בדרך או במדבר:

(שם ע"ב) **רבי** זעירא בשם רב חסדא ר' אילא בשם רשב"ל תריהון אמרין בזדון שבת ושגגת מלאכות שאלו. לקמן מסיק לה אליבא דרבא בשם רב חסדא דקאמר בשגגת שבת וזדון מלאכות שאלו וקשיא דכי לא משגגת שבת אתה הופכו כדפריך לקמן ומסיק דבהים שאלו וכו' וזהו כדמפרש רבא בענין זה בכריתות דף י"ז משום אמרי בי רב דהתהי בעי מיניה וכו'. ובענין בעיא דשבתות קאמר רבא התם דבשגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה לר"ע דימים שבינתיים הוון ידיעה להנך זדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעי מיניה אי כגופן דמיין או לא ופשיט ליה וכו' ולא קביל מיניה. וכהאי ענינא היה נראה דדמיא לה הא דרבא דהתם לגבי דר' זעירא בשם רב חסדא דהכא דהאי הוא דשאלו ולא קיבל מיניה ר"ע כדאמר הכא לקמן דלא הודי ליה מן מה דאמר ר' שמואל וכו' כל הלכתא הדא כר"א ואמתני' קאי. ומיהו בהאי גופיה נמי לא דמיא להא דרבא דהתם דלא בעי לאוקמי מתני' כר"א דקשיא סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת וכו' והשיא דלא כר"א וא"כ נמי מיסרכא מילתיה דר' שמואל דהכא דבעי לאוקמי מתני' כר"א. ובלאו הכי יש הפרש באיזה דברים בין שקלא וטריא בהסוגיא דהכא ובין להאי דשקל וטרי בסוגיא דהתם. ושא מיהא נקטינן דדברי רב חסדא דהתם דקאמר זדון שבת ושגגת מלאכות אפי' ר"ע ס"ל דכגופן דמיין וכי בעי מיניה בשגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה וזהו כעין דרבא בשם רב חסדא דהכא לקמיה ומיהו הכא בעי למימר דלא הודי ליה ר"ע והתם קאמר רב חסדא דקביל מיניה לפי דאמרינן ימים שבינתים הוון ידיעה לחלק דמסתברא כוותיה דרב חסדא בהא דר"ע קביל מיניה להא וס"ל נמי שבתות כגופן דמיין וכדנראה מסוגיא דהתם דדברי רב חסדא קיימי ואותיב ליה לרבא ומה דשני ליה דיחויא בעלמא הוא וזהו דעת הרמב"ם כנזכר לעיל בד"ה היודע שהוא שבת. ומיהו לריכין לשנויי לדיוקא דרבא דהתם דדייק ממתני' דהכא מדקתני חייב על כל מלאכה ומלאכה ואלו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת לא קתני מני וכו' והשתא לרב חסדא דקאמר דאף לר"ע ס"ל דשבתות כגופן דמיין אמאי לא קתני בהא"כ דלילי' דר"ע אתיא חייב וכו' של כל שבת ושבת והא ודאי כר"א לא מצי לאוקמי מקושיא דסיפא. וי"ל דתנא דהכא סמיך אמה דתני בכריתות בהדיא ומוכחא מכמה מתני' דר"ע ס"ל דחייב על כל מלאכה של כל שבת ושבת וא"כ לא דייקינן מהא מידי:

(דף מג ע"ב במתני') **אבות** מלאכות ארבעים חסר אחת. פירשתי הדינין דאבות מלאכות ובקלרה בפנים. לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל והוא העיקר כדמוכח מהסוגיות ואפס קצהו תראה לקמן. ובענין ליבנא דמתני' דלא קתני ל"ט מלאכות האריך בכאן התוי"ט. ומפני שכל דבריו פריכי מעיקרא הן אמרתי להעיר בהן ולהודיעך האמת בענין זה וכמו בתרא"ה עין בעין מתוספת המלאכות שבתורה ברמזו חכמי הגמרא ז"ל. במ"ש בתחלה דדרך ספרא להת טעם דמלתא הגב הורתא קמ"ל וכו' שיהו ארבעים והסר אחת שלא תיחשב מלאכה לענין חיוב קרבן והיינו שעל תופר אינו חייב אא"כ שיקשור ג"כ וכו' והקשה על הב"י בסי' ש"ו מדברי רש"י ז"ל בגמרא דף ע"ד ואי חייטיה לפומיה וכו'. יש לתמוה דלהרכיב מילתיה אתי רבשי דאם הב"י כתב כך זה הוא לפי דעת הרי"ף והרמב"ם דמבואר הוא מחילוקי השיטות בענין קשירה דלדעת הרי"ף והרמב"ם אינו חייב על קשר אפי' הוא של קיימא אא"כ הוא ג"כ מעשה אומן וכפי' הרי"ף להא דפ' ואלו קשרים דמנעל אמנעל ל"ק הא במנעל דאושכפי דמעשה אומן הוא וקשר של קיימא וכו' וכ"פ הרמב"ם בריש פ' עשירי מה"ש ודעת רש"י והרא"ש דאפי' אינו מעשה אומן חייב בקשר של קיימא וא"כ היאך נקשה על הב"י שדעתו להלכה כדברי הרי"ף והרמב"ם שכן קבע בש"ע ריש סי' ש"ז מהאי דרש"י דהתם דאזיל לשיטתיה שכל תופר וקושר כדי שיתקיים התפירה מתחייב ג"כ משום קושר ולדעת הרי"ף והרמב"ם והפוסקים כוותייהו לאו מילתא היא כלל דלא תמלא מעשה אומן בכה"ג שקושר ראשי החוט ואין זה אלא מעשה הדיוט בעלמא וא"כ כל סברת התוי"ט בענין יישוב הלשון דמתני' אינה אלא לשיטת רש"י בלבד אבל העיקר כדעת הרי"ף והרמב"ם ועיין לקמן בד"ה ר' יונה ור' יוסי וכו' שבכלתי להכריח מסוגיא דהכא ומדהתם כדעתם ז"ל. וא"ת היאך מתרלת לה מנין חטאות דאביי דהתם הא ל"ק כלל לדעת הרי"ף והרמב"ם. תרין דלשיטתם אין המלאכה האחרונה משום קושר אלא משום מכה בפטיש כדקאמר הכא בהדיא בכל גווני דמונה כמה מלאכות בכלי אחת גמר מלאכתו משום מכה בפטיש וזה תמלא בכמה וכמה מקומות בהסוגיא דהכא וכן מפרשין להא דהתם ולא כדפירש"י וכל זה פשוט הוא. וגבה אל כענין מה שבכיא התוי"ט לתרץ הלשון בשם בנו מהאי דפ' במה טומנין דף

מ"

פ"ט וכו' (ובגמרא דילן התורה הגי' על נכון יקו האמת כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכתך שבתורה וא"כ מה שכתב שם בסוף דבריו דברי תוס' הן ובגמ' שהיה לפניו היה ט"ס ועוד דלא מצינו תיבת מלאכתן בתורה כלל ואין להאריך בזה) והנה בזו ניבא ולא ידע מה ניבא דהאמת הוא כך דעיקר טעם הלבון דמהני' משום דהמספר של מלאכה ומלאכתו ומלאכתך שבתורה הם ארבעים דווקא לא פחות ולא יותר ועם הני תרי קראי דמספקא ל"ו בחדא מינייהו אבל לא כדבריהם שם אלא כדלקמן ומה שחזר בנו ושאל לו ממה שמלא כתוב בס' הקונקורדנציה שבורש לאך והנם יותר הרבה והשיב לו על זה שאין להכניס במניינם אלא מלאכה שאין כתוב בה לא אזהרה ולא עונש וכו' דוק ותשכח שיהו ארבעים ולא יותר וכתוכם הני תרי דעלייהו בעי רב יוסף ומלאתי ספד למה שכתבתי וכו' עכ"ל. ואומר אני דלא זו בלבד שהיתר שלו ברלה לכעוד ולסמוך בו מדברי התוס' דיומא הוא מיפרך דאתי התם דאין לנו ללמוד כגון השנויים אלא מהנזוייב תעני ועניתם ולא מקרא דכי כל הנפש אשר לא תעשה שאין בו לא לווי ולא אזהרה ולא שייך למיכתב אזהרה גבי עינוי דהיכי לכתוב וכו' כדאמרינן התם בגמרא אבל למה לא נמנה כאן כל האזהרות כל מלאכה לא יעשה בהם או לא תעשה כל מלאכה והדומין להן שהרי הן הן הלווין באזהרה. ונוסף לזה שהרי בלאו הכי עיקר היסוד של הבנין שלו נופל בדרך שרלה לדחוק בו ולמנות המספר בלא הכתובים של אזהרות דהא ברייתא ערוכה היא הכא כרים הסוגיא כדתני רשב"י וביום השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה הרי זה בא להשלים ארבעים חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה. ואם היה רואה לזה בודאי היה חוזר בו מדרכו ראה ומלבד כל אלה יש להמוה ולהפליא עליו במה שרלה בהספר הנזכר ובשורש הנ"ל וכתב דוק ותשכח שיהיו ארבעים ולא יותר עם הני תרי דבעי רב יוסף. והנה הרואה יראה שאין החשבון שלו מכוון כלל וכלל. והנני אגיע לפניך ברמז ובקצרה שמתוך כך תעלה האמת והדרך הנכון בענין הזה. הכתובים שבתורה שנאמר בהן תיבת מלאכה בלא אות השימוש ומבלתי הכנוי הם כ"ד והתוכם יש מה שכתוב בהן אזהרות והן תשעה. מה שכתוב בהן עונש והן ארבעה תרי דפר' כי תשא כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה וגו' כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת וחד דפ' ויקהל כל העושה בו מלאכה יומת וחד דפ' אמור וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה. והכתובים עם אותיות השימוש שלפני תיבת מלאכה כגון המלאכה והמלאכה למלאכה בפתח התת הלמ"ד או בחוריק תחתיו הן עשרה והכתובים שכתוב בהן מלאכת בנסמך לתיבה שאחריה כגון מלאכת כעבודה והדומין לזה שלדעת התוי"ט הם נמנו בכלל המנין ומלבד אותן שכתוב בהן אזהרות אלו הכתובים המה ג"כ עשרה. והכתובים שעם הכנויין כגון מלאכתך הן שתים ומלאכתו שהן גם כן מהכנויים ובלא אות השימוש לפניהם הן ארבעה. ואחד בלנד שהוא הכתוב איש איש ממלאכתו הוא עם הכנוי ועם אות השימוש שנקרא מ"ם המן. הרי לפניך מספר כולם בכלל הן שמנים ואחת. וכשתחסר אותן שכתוב בהן אזהרות שבכ"ד הראשונים ישארו בין הכל ארבעים ושתים. ואם תחסר מהן גם אותן שכתוב בהן עונש לא תמלא כ"א שלשים ושמונה. והן עתה היכן נדוק ותשכח שכתב התוי"ט וזה אפי' לדעתו שמונה הוא המקראות שכתוב בהן שם הסמוך והכנויים ומחסר העונשין והאזהרות וכבר הודעתיך דבלאו הכי נסתרו דבריו מתלמוד ערוך בברייתא ערוכה דרשב"י שהובאה כאן. הנגס כן אגיע לפניך ותראה מספר המכוון ועל קו האמת והן הבט נא ופקח עיניך לסכין מכל ומניגה דברי חכמים וחידותם שאמרו כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכתך שבתורה ולא אמרו דרך כלל כנגד מנין מלאכות הכתובים בתורה אלא שהיה רלונם לומר בזה להוציא מהמנין כל תיבות מלאכת שכתוב בתורה ואפי' שאינם אלא שמות הנסמכים לדבר אחר כגון מלאכת של העבודה או של מחשבת וכיוצא בזה מהדומים להם שאין אלו בכלל המנין ואין אנו מונין אלא אלו שכתוב בהן תיבת מלאכ' בשלימות וכן תיבת מלאכתו וכן תיבת מלאכתך וא"כ לפי' אותן כתובים שכתוב בהן אות השימוש לפני תיבת מלאכה הן בכלל המנין כגון המלאכה והמלאכה למלאכה וכיוצא בהן ומפני שיש בהן תיבת מלאכה בשלימות ר"ל מלאכה שלו מלאכה שלך וכדומה המלאכה וכו' וכן אותן שכתוב בהן מלאכתו מלאכתך מבלתי אות השימוש שלפניהן אותן הן בכלל המנין ולהוציא הכתוב איש איש ממלאכתו שאינו בכלל המנין והטעם שזהו כינוי וגם אות השימוש לפניו ולא נכנס בכלל המנין אלא דוקא אותן שכתוב בהן תיבת מלאכה בשלימות ואף שיש בהן אותיות השימוש לפניהן וכן אותן הכינויים שאין בהם אות השימוש לפניהם כמו מלאכתו מלאכתך. אבל ממלאכתו שהוא הכנוי וגם יש בו אות השימוש לפניו זה לא נכנס בכלל המנין. והטעם הוא מבואר שלא דנו החכמים למנות אלא דבר שהוא בשלימות. ואף אם הוא מהכנויים הרי מ"מ הכינוי הוא בשלימות מלאכתו של זה או מלאכתך. אבל ממלאכתו אין זה בשלימות. ועכשיו המנה המספר מכוון הארבעים לא פחות ולא יותר ועם הני תרי קראי דבעי רב יוסף. שהן הכ"ד שכתוב בהן מלאכה עם האזהרות והעונשין. ועשרה מהכתוב בהן המלאכה והמלאכה למלאכה הרי ל"ד ומלאכתך הם שתים הרי ל"ו ומלאכתו הן הארבעה הרי ארבעים מכוון במספר ומחמת ספיקא דרב יוסף בהני תרי קראי נקראו ארבעים והכר אחת. וזהו על דרך וקו האמת. והנה מהקרובים אחה למד על הרחוקים שאפי' דבר קרוב וקל כזה א"א לעמוד על האמת עד אם יהיו עיניו של המעיין משוטטות בים התלמוד הזה וק"ו וכנו של הק"ו לדברים החמורים והביאות בבהש"ס והפוסקים שא"א לעמוד ולהכנס על דרך הנכון והאמת ועם המקור והשורש מעניינים שבתורה אם לא יהיה יגע בתלמוד הזה אז יבין גם בתלמוד הבבלי ובדברי הפוסקים ולהוציא דין האמת לאמתו ומכ"ש להבין דברי הרמב"ם ז"ל על בוריין א"א לבוא עד תכונת ואמתת דעתו מבלתי עיון בדק בתלמוד הזה ובסדרו. הרי השובה נאחת לאותן המתחכמין כים מתעשרים ואומרים די לנו בהבנת תלמוד הבבלי והפוסקים:

(דף מד ע"א בגמ') דא מילתא ויבא הביתה לעשות מלאכתו מנהון ויכל ונר' ביום השביעי מלאכתו וגו' מנהון. כדפרישית דהא מילתא הוא דמיבעי' להון אם מהמנין: הן או לא דהא כדקאמרי לפני ר' אחא כל הן דכתיב מלאכות שתים ודאי לא מלית למימר דמיקום שכתוב מלאכות הוא דמיבעי' להו שהרי לא תמצא תיבת מלאכת שבתורה ולא טעו הני רבנן בהכי אלא דהא ודאי דקא מיבעי' להו אם מלאכתו דקרא דויבא היינו מן המנין דלא מיתפרש מלאכתו ממש וכן אותן שלש מלאכתו דפ' ויכולו אינם מן המנין לפי שלא מנו אלא אותן מלאכות הכתובים על בני אדם וא"כ הוה נריך לכנוס התחיקן כדי להשלים המנין שתי פעמים כל מלאכתך הכתובים בתורה ולא יותר והן דדברות שבהעבות ושבאחרונות ומשום דכל מלאכתך לשון רבים הוא ומיעוט רבים שנים והרי כאן ארבעה תחת ארבעה שחסרו מקרא דויבא ומפ' ויכולו או דילמא איפכא דהני מן המנין הן ומלאכתך לא משמע אלא חדא וכעין קרא דכל מלאכה לא תעשו דמיתפרש כל מלאכה המיוחדת לך ואין כאן רמז אלא להאת וזהו פירושא דבעיא דילהון:

(שם) אלף חד למ"ד תלתין ת' המניא לא מתמנעין רבנן דרשין בין ה"א לה"ית. נראה דנ"מ איכא לדינא בין האי דרשא לדרשא דלעיל מאלה הדברים וכו' וכדדרשי נמי הכי בבבלי פרקין דף ע' דברים הדברים אלה הדברים אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני ווה דאלו להך דרשא מצינו למימר דהכתי לא נלמד מכאן לחילוק מלאכות וכדכתבו התוס' שם ד"ה יכול וכו' דאי לאו לא תבערו ה"א דמניינא הוי לאשמעינן שאינו חייב על אחת או שתים עד שיעבור כל ל"ט וכיון דכתיב לא תבערו ילפינן מגינא דדוקא אל"ט הוא דחייב על כל א' וא' ולא התולדה במקום אב וכו' ע"ש. והשתא לדבנן דקכרין דדרשי מנין ל"ט מלאכות מתיבת אלה בלבד א"כ דברים הדברים מאי דרשת בהו וכו'. דלחלק יצאת וא"כ לא איצטריך לא תבערו לדידהו ועל כרחך ל"ל דסברי כמ"ד לא תבערו ללאו יצאת וזהו סנ"מ בין דרשא דרבנן דקכרין לדרשא הבבלי וכדרשא דלעיל ועיין לעיל בפ"ב בהלכה דהמככה ובמקום אשר ליינתי שם המבואר בענין זה:

(שם ע"ב) ניכר ה"א זה שלא עבר על פתחה של תורה. כלומר לעבור ולחקור אחר מכתת המעיין של תורה ולידע מאין הן נובעים מקור הדברים שבכל שאינו עוסק בן אינו יודע לכביב וכהאי שיגע כל כך ובסוף שאלו אותו ולא ידע להשיב כלום:

(שם) וידא חייב על כל אחת ואחת וכו'. מכלל כדברים היוצאים מביטה כל הם גיא זו עד כל כן דתנינן אבות יבילהן תולדות ככר נתבארו בהיכורי' בפ"ו דנזיר ובפ"ז דסנהדרין וכן נרים פ"ח דכלאים ובארתי שם דמה שהיה נראה לכאורה לומר בענין שאר מלאכות דשביעית שאין בהן אפי' משה וכר' יוסי דהכא וכן כתבתי בסנהדרין שם אבל האמת יורה דרכו דהמסקנא מכרחת כהאי דר' ירמיה דעובר הוא בעשה על החרישה ושאר עבודות שאינן מפורשין בתורה ולאו הוא שאין בהן ואין לוקין עליהם אלא מכות מרדות מדבריהם. וזהו דעת הרמב"ם גריב הלכות שמיטה ויובל ועיין גריס מס' שביעית שביארתי דבריו שם ושהם למדין מדברי כת"כ. ושארי דברים הנלמדים מהסוגיא הם במקומות הנזכרים וכן בעליינא דהכלל בשבת והפרט בל"ת דלקמן שם תמלא מבואר הכל בס"ד:

(דף מה ע"א) רבי אלעזר שאל לר' יוחנן ינאו שתי הלחם וכו'. וא"כ ר' יוחנן הוא דהשיב לו דחייב על כוגם במגלב אפי' לכבש ור"א הוא שהקשה לו ממיעוטא דאותם והכי גרים לה נמי בתלמודא דידן בפ"ה דמנחות דף נ"ז ע"ב דמייתי ה"ס נמי להתוספתא דלעיל ולא כר' יוסי בר' בון דהכא דלקמן אלא ר' יוחנן הוא דאמר חייב וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מהל' איסורי המזבח בהל' ג' כר' יוחנן ומיעוטא דאותם מהדר לה התם דמיבעי' ליה לכדתניא וכו' ללמד שאין באין נדבה ועי"ש ודע דהסיפא דהבריית' יכול לעבודה וכו' כדמייתי הכא לא הועתקה שם וזהו דכתב הרמ"כ שם בהל' ג' ואפי' הקטיר דבר שאינו ראוי להקטרה כדבש או כשאור הואיל והוא מן הקרבן לוקה ור"ל בזה שכתב והוא מן הקרבן לא שיש בכאן לד קרבן כמו שרלה הראב"ד לכוון דבריו וכתב

עליו נשתבש הלשון הברייתא וכו' ולא כמו שהבין לדבריו אלא מן הקרבן כלומר לקרבן ולעבודה ולאפוקי שלא לעבודה ולקרבן כדתני בסיפא דברייתא בהדיא ולפני הכ"מ היה כתוב כדבש וכו' בבי"ת ואינו כן אלא בכף הדמיון היא וכך הוא בנוסחא האמיתית שלפני מדפוס הישן שנדפס בשנת ש"א. וזה א"ל לפנים:

דף מז ע"א) ולד הטומאה וכו'. כמו שהגהתי בפנים כך הוא גריס כ"ק וכך הוא האמת:

(שם ע"ב) המין על ידי שהן תכיבות וכו'. ולא קאי הכי המסקנא הכי לפי הברייתא דגרים בבבלי סוף פ' ר"ע המוליא גרעינין וכו' אם לנטיעה שתים ואם לאכילה חמש וכו'. כך היא גי' הרמב"ם בפ' י"ח בהל' ז' וא"כ כל הגרעינין שאינם מזרעוני גינה שאינם לאכלין הן בכלל. ורש"י פי' שם גרעיני תמרה והו לפי גירסתו דגרים אם לאכילה כמלא פי חזיר וע"ש:

(שם) רבי חייה בשם ר' יוחנן המבשל נבלה ביו"ט אינו לוקה. והיינו כר' יוחנן בבבלי בילה דף י"ב דתני תנא קמיה המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש וכו'. וז"ל פוק ותני לברא הבערה וביטול אינה מבנה וכו' והיינו ביטול גיד והיינו בישול נבלה דתרוייהו אינם לאכילה ואינו לוקה דאמרינן מתוך וכו':

(שם) מעדר החורש ביו"ט אינו לוקה וכו'. סוגיא זו שייכה לקמן בפ"ק דבילה ופירשתיה בפנים לפי השקלא וטריא. ומה דנקטינן מהסוגיא לפי המסקנא דמסיק וקאמר כרם כרבנן מ"מ הרי תרם מ"מ הרי קלר וכדפרישית דלענין שיתחייב גם משום יפוי הקרקע אם נתכוין לכך ואע"ג דמלאכה שאינה לריכה לגופה היא רבנן פליגי על ר"ש וס"ל מלאכה שאינה לריכה לגופה חייב עליה ושמעינן נמי מהכא דר' יוחנן כר' יהודה ס"ל במלאכה שאינה לריכה לגופה דהא אקשי ליה ר' יוסי בר' אחא את אמרת דא מילתא ולא כן אמר ר' יוחנן וכו' אלמא ר' יוחנן לא ס"ל כר"ש ועיין מזה לקמן פ' הזורק הל' ב' ד"ה תמן תנינן המפיס מורסא בשבת. ובבבלי פ' הבונה דף ק"ג דגרים בהאי ברייתא התולש עולשין וכו' אם לייפות את הקרקע כל שהוא ופריך אטו כולהו לאו לייפות את הקרקע נינהו וכו' לא צריכה דקעביד בארעא דחבריה ופי' התוס' משום דהוי מלאכה שאינה לריכה לגופה ולומר אביי ורבא ס"ל כר"ש דפטור וכדאמר בהדיא בריש פ' נוטל דרבא ס"ל כר"ש במלאכה שאינה לריכה לגופה דפטיר. והרי"ף והרמב"ם דפסקו דחייב וכתבו המפרשים דסמכו על הא דמוקי בפ' כירה דף מ"ב כדבר שאין מתכוין ס"ל כר"ש ובמלאכה שאינה לריכה לגופה ס"ל כר' יהודה והקשו על זה מהאי דרבא בפ' נוטל ויש קלת סיוע מסוגיא דהכא ומסוגיא דלעיל בפ' כמה מדליקין בהלכה דהמככה לפסק הרי"ף והרמב"ם כמבואר. ומיהו לריך ביאור ביותר והכרח לזה עוד מכמה סוגיות ויעדתי מקום לזה לקמן במתני' דריש פ' נוטל בהגיעי לשם בס"ד:

(דף מח ע"ב) נטע וזמר בשבת כין על דעתיה דרב כהנא וכו' חייב שתים. ובבבלי פרקין דף ע"ג קאמר רב כהנא דווקא בזומר ולריך לעלים חייב שתים דאי לאו הכי נוטע וזומר מעין מלאכה אחת הן וכ"פ הרמב"ם בפ"ח בהל' ד':

(שם) הנותן עלין נקוב ע"ג עלין נקוב חייב משום קולר ומשום זורע ובבבלי פ' המוליא דף פ"א גרסינן אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן לימא בה מילתא היה מונח על גבי הקרקע והניחו ע"ג יתדות חייב משום תולש היה מונח ע"ג יתדות והניחו ע"ג קרקע חייב משום נוטע. ומשמע דווקא בהניחו ע"ג קרקע אבל לא בהניחו ע"ג עלין נקוב אחר ומשום דאינו יונק מן הקרקע להדיא דאל"כ הוי לי' לאשמועינן רבותא טפי. ומשמע נמי דחייב דקאמר מן התורה הוא וכ"פ הרמב"ם שם וכתב חייב כתם ולא כפירש"י והתוס' ע"ש:

(שם) הדא איתתא כד מערבא בחיטייא וכו'. כל הני דינים וכן בהא דגרים לקמן בכיוצא באלו ומסיים בכולהו גמר מלאכתו משום מכה בפטיש מכל הלין נלמד דבכל מקום דאיכא כמה מלאכות למיחייב עליהון חייב עוד משום מכה בפטיש בשעה גמר מלאכה וזהו ספירוש שביארתי לעיל בד"ה אבות מלאכות לפי דעת הרי"ף והרמב"ם דאינו מחייב בתופר אלא משום תופר ולא משום קושר דמה שקושר ראשי החוט שיתקיים התפירה לאו מעשה אומן הוא ולפ"ז הא דאמרי' התם בדף ע"ה האי מאן דעבד הלאה וכו' ואי חייטיה לפומיה וכו' מתפרש נמי הכ"נ מיחייב משום מכה בפטיש שהרי גמר מלאכתו ולא כדפרש"י שם כמבואר לעיל שם וכן לריך לפרש להא דהכא דהתם לעיל האי מאן דעביד חביתא וכו' דכל.הכ"נ מיחייב נמי לחיוב האחרון משום מכה בפטיש כמו שתמצא בהרבה מקומות בסוגיא דהכא בענין זה:

(דף מט ע"א) רב אמר כבשים שם זעין וכו'. וכך היא פלוגתא דרב ושמואל בבבלי פ' חבית דף קמ"ה וכמו שהגהתי כאן בפנים. ומסיק התם דדבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד ולגופן מותר לכתחלה לכ"ע כדפסק הרמב"ם בפ"ח בהל' י' ועי"ש:

(שם) ההן נענעה בחדא שרי וכו'. כדפרישית שמנענע ומנער טליתו כדי לנאותו וכ"ל דטעמא דבחדא שרי משום דלא הוי קפידא בזימנא חדא דלאי קפיד על כך חייב חטאת כדאמרינן בבבלי בפ' הנזכר דף קמ"ז המנער טליתו בשבת חייב חטאת וכו' והוא דקפיד עלייהו ואם אינו מקפיד מותר אפי' לכתחלה וכדמוכח נמי מעובדא דעולא דהתם דקאמר רב יהודה נפלו ליה כאפיה אנן לא קפדינן מידי וכן מעובדא דרב יוסף התם וכ"פ הרמב"ם בפ"ח בהל' י"ח:

(שם) ההן דכתי וכו'. לטעמא דתשא משום סהיטה איכא פלוגתא בבבלי פ' הנזכר שם ומסיק להלכתא מסתפג באלונטית ומביאה בידו ואין חוששין שמא יסחוט:

(שם) חד אמר רוקק ושף וכו'. ובבבלי פ' כל כתבי דף קכ"א מסיק רוקק דורסו לפי תומו ולא מחלק במידי. וברוקק והפריחתו הרוח מביאין האחרונים לחיוב מהאי דהכא:

(שם ע"ב) והבורר וכו'. פירשתי במתני' לפי המסקנא דהש"ס דהתם וכעין האי דר' יוחנן דהכא והשאר מהסוגיא השייך לפ"ק דבילה מבואר הוא הכל לאחר דפרישית בפנים. ובענין דקאמר בסוף הסוגיא דאליבא דרבנן בעייא דא מילתא מהו לשנות את הקמח לאחורי הנפה ביו"ט התם בפ"ק דבילה דף כ"ט גבי פלוגתא בברייתא אין בונין קמח ביו"ט וכו' קאמר דביתהו דרב יוסף נהלא קמחא אגובא דמהולתא וא"כ לאחורי הנפה שרי לשנות:

(דף נ ע"א) תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו הרי אלו מיעוטין וכו'. הסוגיא מבוארת בפנים היטב. במה דמחולקין הן ר' יוסי עם ר' אחא בשם רשב"ל ובמה דתני חזקיה ופליג אדרשא דידהו והנ"מ לדינא בענין בורר ביו"ט. ובזה יתבאר לך דברי הרמב"ם בפ"ח מהל' יו"ט בהל' ז' כילד אין קולרין ולא דשין וכו' ולא בוררין וכו' שכל אלו וכיוצא בהן אפשר לעשותן מעיו"ט ואין בכך הפסד ולא חסרון ודקדק הראב"ד על זה בהשגות דא"כ אין טעם למ"ד אין תולשין ואין מלקטין פירות ביו"ט שהרי בני יומן יפין ביותר ומסיים ובירושלמי סומך אותו על אך אשר יאכל וכו' וכשייך ליה ובמרתם את המלות שהיא מלאכה בתלוש. ולמאי דבארתי הסוגיא אין כאן שום קושיא כלל. וכתחלה נבאר דמ"ש ולא בוררין היינו ברירה ממש דודאי הלכתא כב"ה דסברי בורר כדרכו וכו' אבל לא בנפה ובכברה וכדפסק הרמב"ם בעלמו כן והשתא מה דפליג חזקיה הכא על הני אמוראי בברירה כמבואר בפנים משום דלדידהו כל ברירה כדרכה אסור ביו"ט ואוקי מילתייהו דלא כב"ה והלכך פליג וקאמר דאין לנו אלא ג' מיעוטין שלא לקצור ולא לטחון ולא לסרקיד וככלל הרקיד הוי נמי בורר משנה כדרך שבוררין בנפה ובכברה. וזהו אסור ביו"ט דהיינו מרקיד אבל בורר כדרכו בתיקו וכו' וכב"ה ומדקאמר חזקיה למעוטי הני בדיוקא על כרחך דטעמי' משום דבהני ליכא הפסד וחסרון אם עושה כן מעיו"ט דאלת"ה מנא ליה למעוטי מהנ' מיעוטין דווקא להני ולא משארי מלאכות וכגון לישה ואפיה וכיולא בשרי חזקיה פליג אטעמייהו דדרשי מדסמיך ובמרתם את המלות ולא ס"ל להאי דרשה כלל. והשתא למדין אנו לכל המלאכות הדומין לאלו דחזקיה דאסיר ותלישת ירק ופירות היינו קולר וזה אסור לעולם ולכ"ע ולא הותר אלא שאר מלאכות שאין דומין כלל לשלש אלו אלא דמ"מ מלאכות הן וכו' ז"ל ויש בהן הפסד וחסרון אותן הוא שדרשו חכמים להיתר מהאי קרא ואסרו השאר הדומין להני מיעוטין וזהו טעמו של הרמב"ם דכחזקיה הוא דפסק ולא מסר הכתוב אלא לחכמים שלא נתיר אלא אותן שיש בהן הפסד או חסרון אם לא יעשו בו ביום אבל לא נתיר אותן שהן יפות ביותר אם יעשו היום דא"כ נתיר כל המלאכות שהן יפות ביותר ומה את עביד להו להני מיעוטין אלא דוה ל"ל לדעתו ז"ל דאע"ג דקאמר להני ג' מיעוטין להסמכתא בעלמא קאמר. ובזה נותן כל דבריו ז"ל ועיין בדברי הר"ן ז"ל ריש פרק אין לדין ואין להאריך:

(שם ע"ב) בישל בחמי טבריא מהו. בבבלי פ' כירה ד' מ' גרסינן אמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא פטור וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מהל' שבת בהלכה ג' ובפ' כל שעה דף מ"א קאמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור פסח שבישלו בחמי טבריא חייב מאי שנא בשבת דלא דתולדת אש בעינן וליכא פסח נמי לאו תולדת אש היא אמר רבא מאי חייב דקתני דקא עבר משום צלי אש ופירש"י לאו דלא תאכל כי אם צלי אש איכא ולא לאו דבישול וסבר לוקין על לאו שבכללות וזה קשה דאין כאן אלא לאו הבא מכלל עשה כי אם צלי אש. והאי לאו צלי אש הוא וניתו דלא תאכל לא קאי אלא על נא ובשל מבושל ואם היה מחייב על נא ומבושל באחת שתים היה צריך לומר דסבר לוקין על לאו שבכללות וכדלקמן שם לפי הגירסא שלפנינו וכאן לא שייך לפרש אלא חייב שעבר על מלות עשה ואינו לוקה כלל. ודומיא דקאמר בפ' כירה שם לכא דרב הונא מאי חייב ר"ל דקאמר מכת מרדות. וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ח מהל' קרבן פסח בהל' י' ולהו ע"ג סיד או חרסית או חמי טבריא ה"ז אסור שאין זה צלי אש ואסור דקאמר היינו שעבר על מלות עשה וכמ"ש לעיל שם בהל' ו' נא שהזהירה עליו תורה וכו' אבל אם אכלו כשר חי אינו לוקה וביטל מלות עשה בכאמר צלי אש הא שאינו צלי אסור. ולישנא דפלוגתא דהכא למ"ד אסור יש לפרש נמי בכהאי זה אסור משום

משום דנא קיים העשה ואליין ריבי' דקרא וכמיך על סיפא כי אם לוי אם ולמ"ד מותר אין לפרש כ"א כדפרישית בפנים ופלוגתייהו דחזקיה ור' יוחנן בהיבל בחמי טבריה בשבת נמי בהאי דינא הוא דפליגי אם מותר באכילה או לא דחזקיה סבר דהוי כאחר מבשל בשבת וטעמיה משום דס"ל כר' יוסי דפ' כירה דחמי טבריה הוו תולדה דאש דחלפי אפיתחא דגיהנם והלכך אסור באכילה ור' יוחנן כרבנן ס"ל דלא מקרו תולדה דאש וכדמסקינן המבשל בחמי טבריה פטור אבל אסור לכתחלה והלכך אם בישל הואיל ולא עבר על איסורא דאורייתא לא קנסינן ליה ומותר באכילה וקיימו דברי ר' יוחנן אליבא דהלכתא:

(דף נא ע"א) **ולא** דמיא עוף שאין לו גיזה תליבתה היא גיזתה והכי מסני לה נמי בפ"ג דבכורות דף כ"ה בהאי כנף דהיינו אורחיה אבל בעלמא תולש לאו היינו גוזז:

(שם) **הדא** אמרה העושה חבורה ונצרר בה דם חייב. וגבאי מ"ד הא דתניא נצרר הדם אעפ"י שלא יצא כדמייתי לה בבבלי ריש פ' שמונה שרצים ובפ' אלו טריפות דף מ"ו עממא הוית משום צובע וכדפירש"י בס כמתני' בלא"ה דבדבר שיש לו עור נצבע העור כדם הנצרר בו וחייב משום צובע ולמאי דקאמר לקמיה המוליא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום א"כ צריך לחלק דבנצרר הדם אעפ"י שלא יצא. חיוביה משום צובע דמשום נטילת נשמה לא מחייב עד שיצא הדם. ויש חילוקין וס"ל דלא שייך צביעה גבי חבורה וזהו דעת התוס' כדכתבו בפרקין דף ע"ה וכן בריש כתובות דף ה' בד"ה דם מיפקד פקיד וכו' הפלו דטעמא דחבורה היי משום נטילת נשמה וכו' עד ונראה לר"ת לפרש דהוצאת דם חשיבא נטילת נשמה כי הדם היא הנפש וכשנוטל מקלתו נוטל מקלת נשמה וע"ש. ולכאורה יש לפלפל בדבריהם דהרי הכא קאמר בהדיא לחלק ביה מלא דם או חייב הוא משום נטילת נשמה וכשנצרר ולא יצא חייב הוא משום צובע. ובודאי בדבר שיש לו עור מיירי דביה שייך לחיוביה משום צובע. ומכיון שכן מאי הקשו בכתובות על פירש"י מהאי דמייתי בלא"ט ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהן דם והתם מאי צובע איכא הא לית להו עור ומאי קושיא דהתם חיוביה להו משום צובע אלא משום נטילת נשמה דלא שייכא בהו צביעה והלכך עד שיצא מהם דם כדקאמר הכא בהדיא לחלק כן אלא דנראה דהתוס' כתבו מסברת עצמן כן ולא נצריך בזה. וגבוהה אל דעת הרמב"ם דאין דעתו לחייב בחבורה לא משום צובע ולא משום נטילת נשמה ולבאר מהיכן למד לומר כן דלכאורה הוא נגד המבואר בהדיא בהאי תלמודא ולא נתבאר בהדיא מהתם. בפ"ח מהל' שבת בהל' ז' כתב הדם כנרוגרת חייב ואין דישה אלא בגדולי קרקע והמפרק הרי הוא תולדת הדש וכו' כתולב וכו' וכן החובל במי שיש לו עור חייב משום מפרק וכו' ומתחלה לריך שנדע דלדעתו אין חילוק בין נצרר הדם ולא יצא ובין יצא דבדבר שיש לו עור חיוביה משום מפרק דאעפ"י שלא יצא נעקר הדם ממקומו ונצרר תחת העור והרי כאן מפרק ובדבר שאין לו עור לא מצאת לה שום חיוב לדעתו אעפ"י שיצא דם דהואיל ואין לו עור אין כאן מפרק. וזה מבואר בהדיא מדבריו דלקמן בהל' ט' שמונה שרצים וכו' כן שיש להן עורות וכו' אבל שאר שקצים ורמשים אין להן עור לפיכך החובל בהן פטור והחד החובל בבהמה וכו' או בשמונה שרצים ועשה בהן חבורה ויצא מהן דם או שנצרר הדם אעפ"י שלא יצא חייב והרי כל מרן ולא סמיך הוא ז"ל אהך ברייתא דפ' ח"ט וטעמיה דהוא נגד כתמא דמתני' דשמונה שרצים ובשאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור ואין חילוק בהן בין יצא דם או לא דאין כאן מפרק. ומכיון שכן תמלא דבריו מבוארין וא"ל להאריך במה שהביא הכ"מ שם בשם הרמ"ך שכתב לא שמעתי דבריו וכו'. וביר' ושלמי מפורש בהדיא המוליא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום וכו' מ"מ לריך לתרץ לפירושו הבריא דחולין ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהן דם וכ"ש עכ"ל. הנה במה שדקדק בתחלה שכתב דמפרק תולדה דדש היא וכתב אין דישה אלא בגדולי קרקע. לזה א"ל לפנים כלל וכלל דה"ק דחיובא דדישה לא שייכא לקרות אלא במה שהיא מגידולי קרקע והדומה להן. ואלוני לומר בזה דהף דגם דישה לכאורה משכחת לה אפי' במקום דלא שייכא פירוק שהוא דש ודורס הדבר בידו והעפ"י שלא נקרא פירוק למה שיצא ממנו מ"מ אינו מתחייב הוא משום דישה דדומיא דגדולי קרקע בעינן שיהא מפרק וכגון להאי דאמרינן התם בפרקין ד"ה הנזכר גבי הגד חלזון והפולעו דר"י מחייב שהיה דקסבר פליעה בכלל דישה ורבנן דלא מחייבי אלא משום צידה משום דאין פליעה בכלל דישה ומ"ט משום דהא קסברי אין דישה אלא לגדולי קרקע והיינו דכמו דבגדולי קרקע מפרק התבואה מסקבין שלא כך הוא בכל מקום דשייך לחיובי' משום הכי ולאפוקי פליעה חלזון דמכיון שאין לו עור הרי הוא משאר שקצים ורמשים ובהך סברא גופה פליגי ר' יהודה ורבנן דר' יהודה מחשיב לה כדש ומפרק ממה שהוא דוחקו ומוליא דמו והעפ"י שאין לו עור ורבנן סברי דמכיון שאין לו עור ולא נבלע ונטמן בדם חשיב ביה א"כ לא שייך למיחייביה משום דישה דאינה אלא במפרק וכמו דש בגדולי קרקע ובמקום דשייכא פירוק וה"כ אודא לה קושית הרמ"ך גם במה שכתב ועוד דאי תולב וכו' ומשום דבמקום שאין עור לא שייך מפרק ובדילפינן מהאי דחלזון אליבא דרבנן. וכן מה שהביא בסוף דבריו בלא"ע מהאי דאלו טריפות ל"ק מידי דלא במכינן כלל אהכיא ברייתא ורש"י ז"ל כתב שם והך מתניתא קמייתא לא ידענא היכא תניא. ונראה דגם לרש"י היה קשה דברייתא נגד סתמא דמתני' דריש שמונה שרצים היא וכל זה פשוט הוא. נשאר לבאר במה שכיין הרמ"ך ואמר וביר' ושלמי מפורש בהדיא וכו'. ואומר אני בזה שככר הודעתיך בכמה וכמה מקומות שאין להקשות או להביא איזה ראיה מירושלמי אם לא לומד הוא כסדרו ורואה. בכל מלפוני' ה"ז נסהר מהסוגיא דלקמן גבי והבוחטו דקאמר ר"ש כן לקיש לית כאן שחיטה תולדת חבורה היא והרי דר"ל רלה למחוק להבוחט ממנין אבות מלאכות וקרא אותה תולדת חבורה והרי לא מלינו לחובל במנינה באבות מלאכות ועל כרחך א"א לך לומר בענין אחר אלא דלא ס"ל לר"ל לחייביה להבוחט אלא משום מפרק הדם והרי שחיטה כמו הולדה ודמיא לחבורה שמפרק הדם ובתיהן תולדות דדש הן ובתה הע"ג דבעיקר סברא דר"ל גבי שחיטה לא קיי"ל כוותיה אלא דשחיטה משום נטילת נשמה היא וכמבואר לזה מהכא גבי הלזון דלקמן וכן מהתם גבי צד חלזון דפריך וליחייב נמי משום נטילת נשמה והיארכו לבנויי בפלעו מת הו כרבא דקאמר מתעסק הוא אלא נטילת נשמה וכו' שמעינן מינה דכל היכא דשייכא נטילת נשמה כולה מיחייב הוא משום נטילת נשמ ולא כדר"ל דהכא גבי שחיטה ומשום האי טעמא גופה פסק הרמב"ם בריש פי"א כשמואל דשוחט משום נטילת נשמה הוא ולא כרב דס"ל אף משום צובע משום דהכי מוכח בהדיא לרבא וכן לר' יוחנן דבכל מקום שיש נטילת נשמה חיוביה הוא משום כך ואפי' בחינק הוא את החי וכו' יש בו משום נטילה נשמה. ומיהת שמעינן מינה דר"ל פליג ההא דקאמר הכא גבי חבורה דהמוליא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום אלא דס"ל דחבורה משום מפרק וכן שוחט. ולפיכך קאמר לית כאן שחיטה דתרווייהו תולדות דדש הן דלא תרלה לפרש דתרווייהו משום נטילת נשמה הוא דהוו א"כ קשיא היכי תנינן להא במנין האבות כי היכי דנמחק שחיטה מהמנין מטעמא דתולדה היא ולא אב ולא קתני אלא משום סדר סעודה כדמסיים ר"ל. וכן סבע נא ורלה מהיכן למד הרמב"ם לומר דחובל משום מפרק ותולדה דדש הוא ומהיכן למד לומר דשוחט משום נטילת נשמה דאזלא למד מהאי דר"ל ואידך לא ומטעמא דאמרן ובזה נתבאר לך כל דבריו וא"ל להאריך יותר בזה:

(שם) **והשוחט** והמכבס מלאכה אחת היא. תוספתא היא בפ' עשירי וכ"פ הרמב"ם בפ' כ"ב בהל' ט"ו המכבס חייב משום מלבן והסוחט כסות חייב מפני שהוא מכבס ומכאן הוא דלמד ודלא כר' ישמעאל:

(דף נב ע"א) **רבי** יונה ורב יוסי וכו' בקובר מכאן ומכאן מיליהון דרבנן פליגין וכו'. הרי למדנו מזה דהעיקר הוא כדעת הרי"ף והרמב"ם שהבאתי לעיל כד"ה אבות מלאכות בענין הקובר שאינו מתחייב אלא בקשר של קיימא ומעשה אומן כדוקא דהרי הכא סיתר דברי ר' יונה ור' יוסי דמפרשי להתופר דמתני' בקובר מכאן ומכאן מההיא דרב המסתת לדדיו וכו' דלדבריהם הוי ליה למימר משום תופר ומשום קושר והשתא למאי דמסקינן התם בפרקין דף ע"ד כר' יונה ור' יוסי דפריך על התופר וכא לא קיימא וקאמר ר' יוחנן וה"א בקשרן. וא"כ קשיא לנא דרב ובדמייתי לה נמי התם בריש דף ע"ה המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת. ואמאי לא תשיב נמי קובר דאי בלא קשר א"כ לא קיימא כלל. ואמאי ליחייב וע"כ דמהדרינן דאינו חייב משום קושר אלא במעשה אומן דווקא. והאי דליתקיים התפירה קובר ראשי החוט מכאן ומכאן אינו אלא מעשה הדיוט בעלמא. דאין לומר דהכיא דרב מיירי שהיה בו יותר מתפירות וא"ל לקשור ראשי החוט דבלאו הכי מתקיימת התפירה דהא ליתא חדא שהרי רב רבותא קמ"ל שבמותח חוט של תפירה מתחייב כתופר ואי בהרבה תפירות מיירי אבל אם אין בו אלא ב' תפירות מתחייב נמי משום קושר א"כ הוה ליה לרב לאשמועינן האי רבותא טפי ולימא המותח חוט של ב' תפירות וקשרן חייב משום תופר ומשום קושר ועוד דאפי' בלא הכיא דרב שפיר שמעינן לה דאינו מתחייב משום קושר דהכ"ג מהאי דר' יוחנן גופיה דמכדי חזינן דר' יוחנן נחית למנין החטאות כדאמר התם לעיל מההיא בטווה למר שע"ג בהמה חייב ג' חטאות ואי איתא הוה"ל הכא נמי כן וכוא בקשרן וחייב שתים אלא ודאי דקשירה דכה"ג שאינה מעשה אומן לא מתחייב עליה ואפי' היא של קיימא והכי לך ראיה שאין עליה תשובה וכפסק הרי"ף והרמב"ם ז"ל:

(שם) **הצד** חלזון וכו'. עיין לעיל ד"ה הדא אמרה וכו' שנתבאר מכאן דלד"ס מיחייב משום נטילת נשמה במקום דאיכא כולם. ובהא דקאמר דלאידך לית ליה לידה והיינו כדפרישית להאי תנא לא מני כלל לצידה במתני' מטעמיה דאין למדין מדבר שאין לו אלא לבע' וכדקאמר הכא לעיל והיינו דמסיי' ואתיא כהאי דאמר ר"א וכו' וכדפרישי' ואידך ס"ל דלמדין אף מדבר שהיה לבעם ולכוונת העוגות בפ"ם דילן. ובתוס' שכתבו כדף ... ד"ה כלל חלון וכו' ביימו שם וע"ש

משמע דלד חלזון לא מיחייב משום לידה. חשבו דלית לה לידה דגריס הכא היינו על לידת חלזון בלבד ואינו כן דא"כ מאי האי דמסיים אתיא וכו' אלא כדפרישית דהאי תנא לא ש"ל כתנא דמתני' למיחשבה ללידה כלל ומטעמא דאמרן:

(שם) **רבי** שמעון בן לקיש אמר לית כאן שחיטה וכו' ולמה תניתה עמהון וכו' ותיכה לא סנדסם כ"ן טעות דמוכח הוא. ועיין לעיל ד"ה הדא אמרה וכו' מה שנתבאר מזה ומוכח הוא דחד לד ילפינן לה שפיר מהאי דר"ל ואידך לא ילפינן וכדמוכרח הכל כדלעיל שם ודע דלסברת ר"ל דשחיטה אינה מן המנין של אבות מלאכות א"כ לא משכחת לה ל"ט חטאות להעושה כולן דהא כתולדה דדש היא וכעין תולדה לחבורה ומשום דש הא כבר מיחייב. ועיין בפ"ז דסנהדרין בהל' י"ח ד"ה וניתני שלשים וכבע כריתות בתורה מה שביארתי מענין זה בס"ד ושאר כל הדינים המוזכרין כאן עד סוף הלכה מבוארין הן בפנים:

(דף נג ע"א) **רבי** חונה בשם ר"א לע"ז איתאמרת. התם בפרקין קאי לפ"ב הרישא כל הכשר להצניעו לאפוקי מאי וכו' והכא מפרש להביפא מה הוא שאינו כשר להצניעו ובייע כך. ומיהו הא דרב חסדא נשתנית במקלת בענין פירושא דמתני' וכמבואר הכל בפנים וכמתני' פירשתי כפי הנלמד מסוגית הש"ס דילן:

(שם ע"ב) **אמר** ר' עזרה קומי ר' מנא שבן שוו בהיסק. והתם בבבלי פירקין דפריך לה נמי כהך דהכא ומשני רבה הכא נמי חזיא לדוגמא. ולא ניחא ליה לשנויי כהאי דהכא דהא מיהת לא איירי במתני' בשלקטן מתחלה לכך. וכעין דפריך עליה ר' מנא וכן ר' יוסי לקמן וניתני בהוצאת כוס קטן וכמבואר בפנים ואע"ג דשני לה ר' חנניה מ"מ קשיא כהאי דר' מנא והלכך מתרץ לה מטעמא דכולהו חזו לדוגמא וניחא ליה בהאי פירושא כולן כיחד:

הדרן עלך פרק כלל גדול

פרק ח (שם במתני') **המוציא** יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה. וחלב בהמה טמאה כדי לכחול בו עין אחת כ"כ הרמב"ם בפי' המשנה וכן כתבורו בפ' י"ח בהל' ב' ואינו מבואר לזה בהדיא בהש"ס דהתם אלא הכא בהסוגיא ונראה דזה נלמד נמי מההיא כללא דאביי בפרקין דף ע"ח כל מידי דשביתה ולא שביתה הוזל רבנן בתר דשביתה ולקולא שביתה ושביתה חזול רבנן בתר דשביתה לרומרא וכו' חלב אכילתו שביתה רפואתו לא שביתה חזול רבנן בתר אכילתו לקולא וכו' והשתא כיון דחלב בהמה טמאה לא חזי לאכילה א"כ אזלינן בתר רפואתו לחומרא. ואע"ג דרפואתו לא שביתה דלא יהא אלא תרווייהו שוין אזלינן בתר האי דלחומרא וממילא אם הרווייהו לא שביתי אזלינן לעולם לחומרא כמו בשביתה ושביתה דמאי שנא ולפי הנלמד מהאי כללא. א"כ הפחות שבשיעורי הרפואה כשיעור שכחול הוא ולא ניתן בו השיעור לשוף בו את הקילור בזהו שיעור המים דמתני' ועפי שייכי ושכיחי מים לכך מחלב בהמה טמאה ועיין לקמן ד"ה חלב:

(שם) **מים** כדי לשוף בהן את הקילורית. עיין לקמן ד"ה הדא דאת אמר כאילין מיא דטלא:

(דף נד ע"א בגמ') **הדא** אמרה אפי' שתיין בכרך אחד יצא. אבל בבבלי פ' ע"פ דף קח קאמר רב שתאן בבת אחת ידי יין יצא ידי ארבע כוסות לא יצא וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מהל' מלה בהל' ט' ידי חירות יצא ידי ד' כוסות לא יצא וידי יין היינו ידי חירות שתיקנו יין זכר לחירות וכך פירשו הוא ז"ל במילתיה דרב ובמילתיה דרבא דלעיל מינה אם שתאן חי וקאמר ידי יין יצא ידי חירות לא יצא א"כ הזה משמע לכאורה דידי יין לאו היינו ידי חירות אבל הא ליתא דלגבי מילתא דרבא שבתאן אינן מזוגין שייך בפיר לקרות ידי יין ולא ידי חירות לפי שבני חורין דרכן לשתות מזוגין וזהו שכתב שם כדיניה דרבא שתה ד' כוסות אלו מיין שאינו מזוג יצא ידי ד' כוסות ולא יצא ידי חירות וכלומר ידי יין דרבא היינו ידי ד' כוסות ולא יצא ידי חירות לפי שאין מזוגין אבל במילתיה דרב דקאמר ידי יין וידי ד' כוסות א"כ ידי יין היינו ידי חירות לפי שבתאן מזוגין והרי יצא ידי חירות אלא מפני שבתאן בבת אחת ולא על הסדר לא יצא ידי ד' כוסות שלא תיקנו אלא על הסדר וזהו דלא כפי' הרשב"ם שפירש ידי יין דרב היינו משום שמחת יו"ט ולא משמע כן למאי דאיירי הכא. ועוד דהא דקאמרו לקמן במה שמתחו ביין על מי שיש לו יין אמרו דיכול לקיים בו מלות שמחה והרי לא מלינו שחיוב הוא להדר אחר היין ביו"ט כמו שאמרו בד' כוסות של לילי פסח ולא יפחתו לו מד' כוסות של יין ובענין יין של שביעית דאמרו כאן לא הזכיר הרמב"ם מזה כלום וטעמו דאזיל לשיטתיה דס"ל דביעור שאמרו בשביעית היינו שלריך לאבדו מן העולם לגמרי וכמבואר בכל במקומו פ"ז ופ"ט דשביעית ובמקומות המלויינין בם. וכן לא זכר מיין קונדיטון דס"ל שאין זה דרך חירות וכאן שהתירו ללאת בו הרי התירו ג"כ אין כהאי דתני ר"ח והתם הא קאמר רבא ידי חירות לא יצא וסיה אפשר לפרש להא דהכא דקאמר יוצאין בקונדיטון וכחין ובמבושל היינו ידי יין אבל לא ידי חירות. והטור סי' תע"ב כתב ויין מבושל כתב רב האי שאין יוצאין בו ומברכין עליו שהכל ובירושלמי יוצאין במבושל ובקונדיטון הכין דברי הש"ס כפשטן ויקבע הב"י בש"ע כן:

(שם ע"ב) **בהמה** הוא שיעורו של כוס וכו' אלבעיים על אלבעיים על רום אלבע ומחלה ושליש אלבע והתם בדף ק"ט גרסינן אמר רב חסדא רביעית של תורה אלבעיים על אלבעיים ברום אלבעיים וחלי אלבע וחומש אלבע והתוס' שם רולין להשוות הסוגיות וכתבו דבירושלמי איירי באלבעות גסודיים והכא במדבריים וכו' ע"ש ואין כאן מקומו להאריך בזה:

(שם) **מעשה** בסרדה של בית רבי וכו'. האי עובדא דקאמר ריב"ל גרסינן לה נמי בפ' י"ב דמנחות דף ק"ג וקאמר התם ושיערו חכמים את דמה ברביעית ומשמע דבשיעור רביעית טמא כנבלה וכדקאמר טעמא הואיל ויכול לקרום ולעמוד על כזית ור' יהודה דמורייהו דכי נבילה הוא אורי כשמעתיה שבנה בפ"ה דעדיות דב"ה מטמאין והיינו ברביעית וכדמסיים נמי הכי דפלוגתא דתנאי היא דמ"ד דם נבלה טמא כנבלה כר' יהודה והיינו ברביעית ולמעלה והא דקאמר הכא עד רביעית טהור היינו עד ולא עד בכלל ומ"ד טהור כר' יהושע בן בתירה דריש פ"ה דעדיות וטהור לגמרי מסומחת נבלה שאין דמה כנבלה וכהאי מתני' דמכשירין שדם השרץ כבשרו ואין לנו כיולא בו. ומה דמלויין התוס' בם בד"ה הואיל ויכול לקרום וכו' וכן מוכח בירושלמי דאמר דם נבלה טמא וכתנן דם השרץ ובשר מלטרפין ואין לנו כיולא בו ור"ל לפי מה דמסיים הכא דעלה קאי האי ואין לנו כיולא בו דדם השרץ מטמא כשיעור בשרו והלכך מלטרפין אבל דם הנבלה אין שיעור טומאתו כבשרו ולא כדבעי למיפשט מעיקרא דעל מטמא ואינו מכשיר קאי וכמבואר בפנים. ולדינא פסק הרמב"ם בפ"ח מהלכות אה"ט כר' יהושע בן בתירה דטהור לגמרי מטומאת נבלה כמ"ש גם בהל' ד' ודם הנבלה אינו מטמא כנבלה אלא הרי הוא כמשקין טמאין שאינו מטמא לא אדם ולא כלים מן התורה. ומשום דבמנחות גם גרים לההיא דפ"ח דעדיות העיד רבי יהושע ור' יהושע בן בתירה על דם נבלה שהוא טהור ופליגי אדר' יהודה כדקאמר הכא והתם וכדמסיק הכא דסתמא דמכשירין אתיא הכי דאין לנו כיולא בו שיהא דמו כבשרו לענין טומאה וא"כ אפי' ברביעית טהור מטומאת נבלה דהיינו רביעית בלא והיינו כזית שיקרש כדאמרינן גבי דם למאן דמטמא ברביעית וכן גבי יין הכא לעיל וכן התם. ומה דאמרינן הכא גבי יין דהסיא דר' נתן כר"ש היא לא סמיך הרמב"ם אהא ומשום דהתם נמי בעי למימר בריש פרקין דר' נתן ור' יוסי כר' יהודה דגבי דם נבלה אליבא דר' יהודה אמרו דבר אחד ודחי לה אביי דילמא לא היא וכו'. ולפיכך פסק הרמב"ם כהאי דר' נתן בפ' י"ח מהל' שבת בהלכה ב':

(דף נה ע"א) **חלב** הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה וכו' דבש הדא דאת אמר בסין פתיקי וכו'. ופסק הרמב"ם שם בפ' י"ח כהאי דהכא לחלק בחלב אבל בדבש לא פסק כהאי דהכא אלא בדבש כדי ליתן על רהם הכתית וכדבעיא דרב אבי דף ע"ח אפומא דכילבא כתית או אמורבא קמא דכתית ולא הפשיטא וכאיסורא דאורייתא פסק לחומרא. וזהו שרמזתי לעיל בריש פרקין דטעמא דפסק בחלב כהאי דהכא משום דזה נלמד נ"כ מהאי כללא דאביי אבל בדבש סותר הוא לכללא דאביי דקאמר התם דבש אכילתו שביתה רפואתו שביתה אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא ופסק כהאי דאביי דהתם:

(שם) **הדא** דאת אמר כאילין מיא דטלא וכו'. כן פסק הרמב"ם שם של כדי לשוף את הקילורין וכו' ומים כדי לרחוץ פני מדוכה. ועיין בכס"מ מה שכתב שם וג"ל שהוא פוסק כהאי וכו' ואע"ג דרבא פליג עליה הירושלמי מכריע זהו דעתו ז"ל עכ"ל ולא ניחא למרייהו למימר הכי דא"כ בכל מקום דמשמע מכאן כאביי ולא כרבא נפסוק כאביי ואין הדבר כן שאין לנו לומר דמכח האי דהכא נדחה להאי כללא דאמרינן התם בכל מקום הלכתא כרבא לגביה דאביי בר מיע"ל קג"ם אלא דנראה דהרמב"ם ז"ל היה מפרש להא דרבא גופיה כהאי דהכא דהא דקאמר רבא הפני תימא בשאר מקומות כדשמואל דאמר שמואל כולהו שוקייני מסו ומטללי לבר ממיא דמסו ולא מטללי והיינו במים של טל דאי לא תימא הכי קשיא מבמואל גופיה ממה דאמרינן לקמן פ' שמונה שרצים שלח ליה ר' ינאי למר עוקבא ליבדר לן מהנך קילורין דמר שמואל שלח ליה שדורי משדרנא לך דלא תימא לי עין תנא אלא הכי אמר שמואל טובה טיפת לונן לתת בעיניו שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם והשתא לכאורה קשה אהאי דשמואל דאי הכי אמאי לא שיערו במים בטיפת לונן בנגד שיהא יותר מועטת מלשוף את הקילור והא בכל כי האי גוונא אזלינן בשיעורין לחומרא ועל כרחך משום דהאי מילתא דמיא לשביתה ולא משום הזול ורבנן כתר לשביתה לקולא והיינו משום

שניה

בטיפת גונן מיקרי לא שכיחא בחינם אלא בשתיית דווקא ולבסוף כשם את הקילור היא כל היום ומכיון שכן דנובכרת הוא מהא דמוחל גופיה דכה"ג קרינן שכיחא מה ביותר נוהג ובכל זמן ולא שכיחא קרינן לדבר שאינו פעם אחד ביום א"כ קשיא הבתא חמירא דבגוית דרבא. וכהאי דמוחל שהרי ודאי שתיית מים עכ"פ יותר שכיחא ושכיחא מהאי דרפוא' בקילורין וזה ודאי מיקרי לא שכיחא לגבי שתייה דנוהגת בכל זמן ולכל א"כ וזה אינו אלא למאן דחשב בעיניו וזה פשוט הוא דכמו דקרינן לא שכיחא לדבר שאינו אלא לשעה לגבי דבר שנוהג בכל עת כך הוא נמי דקרינן לא שכיחא לדבר שאינו אלא לאדם מיוחד לגבי דבר שנוהג הוא בכל אדם דמאי שנא ודבר זה מבואר הוא וא"צ לראיה כלל. ודוגמא לדבר נזכיר למה שאמרו בפט"ז דיבמות לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שוין שרי דמה שהיא אינו שוה לכל האדם דומה הוא למה שאינו שוה בכל השעות וכן הוא לכל כיוצא בזה ומעתה הדרינן לקושיא דאביי דמאי אזיל רבנן בתר רפואתו לחומרא והא ודאי לא דמי לדבש דשוין הן דלא כל אדם אוכל דבש ולא כל אדם נצטרך לרפואתו והרי הן תמיד שקולין. אבל במים אכתי קשה אלא דעל כרחך במים של טל שנינו במתני' כדקאמר הכא דרפואתו יותר שכיחא משתייתו דמי היא זה במתני' של שתיית טל ורפואתו ודאי שכיחא דניתן לרפואה למאן דמיצטריך ליה והלכך נמי בשאר מים דשתייתן שכיחא והדתני שכיחא אזלינן לחומרא וכדי להדיא פני מדוכה בהוא דבר מועט יותר ממי שבועה מים דסתם שתייה של מים לרוות למאן היא זה מה שנ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל:

(שם במתני') **המוציא** אכל וכו'. בהלכה זו יש דברים שכן כאותן האמורים בסוגיא דהתם ובסוף פרק דלקמן ויש שכבתנו במקלת ובענין שמחלק הש"ס ביניהם ופסק הרמב"ם שם כפי שכבנו בש"ס דילן וכבתמא דהתוספתא בפ"ט וכרים פ' שבירי:

(שם ע"ב במתני') **עור** כדי לעשות קמיע. כתב הר"ב לכסות בו את הקמיע ולישנא דמתני' ודאי אין לפרש כן וכדקאמר בגמרא אית תניי תני וכו' וכה"ג נמי אמרינן התם בדף ע"ט שלשה עורות הן מלה חופה ודפתרא וכו' וכמ"ש הרמב"ם בפ' י"ח בהל' י"ד וכדפרישית בפנים:

(דף נו ע"א בגמ') **שבן** אשה כוחלת אחת מעיניה ומטתנת חברתה ויוצאת לשוק. הרי המסקנא כדאמר רב הונא התם בדף פ' שבן לנועות כוחלות עין אחת ומותיב עליה מהאי דתוספתא סוף פ"ט אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם נקבע בשתי עינים כי תניא הכיא בעירניות כלומר שכן דרכן להתקשט בב' עינים ואינם צריכין לנועות כדפי' רש"י. וא"כ נכחס מקומות בין לרפואה בין לתכשיט כדי לכחול עין אחת וכך הם דברי הרמב"ם שם בהל' י' המוציא כחול וכו' ובמקום שאין דרכן להתקשט אלא בכחול שתי עינים וכו'. כלומר במקום שאין דרכן בנועות לפי שאינן צריכות לכך. וזהו הפי' הנכון של עירניות ובחנם השיג כאן הראב"ד וכתב עירניות שאינן צנועות ולעולם מתקשטות שתי עינים. דעתו לומר שכך היה הדין לעולם בשאינן צנועות ואפי' במקום שאין דרך שאר הנשים לעשות כן אבל אנשי הגליל קביתים בשרי מסקינן לקמן בפ' המצניע דף לב גבי המוציא משאוי על ראשו בפטור וא"ת אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם וא"כ אפי' אחד מאנשי הוצל עושה כן בהוצל פטור להך מסקנא דליסנא דר' חייא דהתם ומכ"ש אם עושה כן בשאר מקומות אלא דווקא אם היו שכיחי שאר מקומות שעושין כן או מתחייב באלו המקומות שדרכן של כולם כן וכך היה הדבר הזה לדעת הרמב"ם ז"ל שאין שיעור ב' עינים אמור אלא במקום שדרכן בכך אבל לא באלו שאינן צנועות ועושות כן במקום שאין דרכן בכך דודאי בטלה דעתן. ואפי' לכך ליכא דהתם לעיל מהמסקנא לר' חייא ומכ"ש לפי המסקנא מהיכא תיתי לן לומר לסקל בכביעור באלו שעושין זה במקום שאין דרך כולן בכך ודי שנקל במקום שדרך כולן בכך דלא אמרינן כאן בטלה דעתו אצל שאר מקומות וכעין דהתם ומשום דמיסת שכיחי מקומות שעושין כך:

(דף נז ע"א) **וקשיא** על דברי יוחנן וכו'. כדמסיק להקושיא דאפי' לר' יוסי דמקואות הא לא אמר אלא בכלים דאפי' בפחות מרביעית חבוב כלי אבל לא בבבור ומילתיה דר' יוחנן מיפרכא ואע"ג דתני ר' חייא כותיה דהכי מסיק רבא בפ' המצניע דף ל"ה דלא כר' יוחנן דהכא דקאמר התם חמש מדות בכלי חרס וכו' ניקב ככונס משקה טהור מלקדש בו מי חטאת וא"כ אפי' בכלים וניקב ככונס משקה אינו כלי לקדש בו ומכ"ש בבבור וכ"פ הרמב"ם כהאי דרבא בפ' י"ט מהלכות כלים בהלכה ב' ובפ"ו מהלכות פרה אדומה בהל' ז':

הדרן עלך פרק המוציא יין

פרק ט (שם במתני') **אמר** רבי עקיבא. כתיב תזרם כמו נדה וכו'. סוגיא זו בארתי וברתתי היטב בפ"ג דע"ז בהלכה ו' וכתבתי שם דהאי סוגיא כר' אלעזר בבבלי פרקין הוא דאתיא דכאן מסמא כ"ע לא פליגי דלא מטמא כי פליגי במשא וכו' ולמאי שבארתי שם מתיישב הכי בלפנינו דהתם במלתיה דר"א ור"ע למאי הלכתא איתקש לברן למשמשיה שכתבו התוס' בד"ה ור' אלעזר אומר וכו' ורבינו שמואל לא גרים להא דהא איצטריך למעוטי אבן מסמא וכו' דל"ק דיש לומר דאין ה"נ דהיקשא ד-רן האי למעוטי דלא נקים ע"ז לנדה לגמרי ומאילא ידעינן דלא איתקש לנדה לא לענין אבן מסמא ולא לענין משמשיה דהכי היקשא דברן גלי לן קרא להוליא ממשמעות הכתוב תזרם כמו דוה בלא נאמר כה כל התומרות לנדה אלא לענין משא בלבד דהא כתיב תזרם ולחדא מילתא מיסת הוקשה לנדה לר"ע והיא עצמה אבל לא משמשיה והא ואבן מסמא ילפינן למעוטי מהיקשא דברן ועי"ש במבואר הוא ג"כ בענין דמתבאר מהאי סוגיא בהך ג"ש דנתילה נתילה דמכללא דהך מ... אין לנו לסברית דטומאת ע"ז מדרבנן היא. ובדאמוכח מסברת דר' מנא דהכא דקא לקושיא דמילתא הכי הויא מ"מ מגינן למידחי ולומר דטעמא דרבנן דמקשי לקולא ולא לחומרא מדכתב רחמנא להיקשא דמת הוא דנפקא לן ולטמויי באוהל לא מצית למימר דהא ילפינן נתילה נתילה מבית המנוגע דתינה מטמאה אלא בביאה ועד שיכנס ראשו ורובו אבל לא טומאת אהל שהוא מביכנס ראשו אלבנו סוגיא הבבלי בפרקין דמסיק לה לסברית דטומאת ע"ז מדרבנן ומשום דאיכהו לא ילפי להך ג"ש דנתילה נתילה ואיכא למימר דלא הוו גמירי להו להך ג"ש והלכך ע"כ לומר מדלא מקשי רבנן לחומרא אלא לקולא משום דטומאת ע"ז דרבנן ועי"ש עוד כמה שמבואר מכל עניינים היוצאים מסוגיא זו עד סוף הלכה ואין לנו לכפול בכ"כ דברים כמה שכבר בארתי שם:

(דף נח ע"א בגמ') **ולא** מן הים למדת וכו'. כדפרישית בפנים ומסיק דמשום ספינה של חרס איצטרך למילף מים וכן נמי משום ספינת הירדן כדאמר בבבלי פרקין דף פ"ג דאחנניה דלמד מן השק ספינה של חרס וספינת הירדן טמאה והלכה כהאמא דמתני' וכ"פ הרמב"ם בפ"ת מהל' כלים בהל' ט' שאין הספינה מקבלת טומאה בין היא של חרס בין היא של עץ בין היא גדולה בין היא קטנה:

(דף נט ע"א) **זרעה** זרפיס ורוביה. כפ"ג דכלאים הנ"מ בין למאי דיליף הכא ובין למאי דיליף בבבלי ולפי שנוי הנוסחאות במתני' וכן בארתי לכל מנייני הערוגה ולורתה ועם הגבולין וכולה סוגיא דמעתא דהכא לדהתם והנלמד מהן את הכל תמלא שם מה שביארתי בס"ד:

(שם) **אמר** ר' יוחנן מסיני למדו וכו'. דברי ר' יוחנן לכאורה קשים הן דאם מסיני למדו מאי סתי דקאמר אכתרם זו בסיני אבל לדורות או בהרבעה או בשם וע"כ לומר דאיכא כמה ליבני בסוגיא דבמעתין אליבא דר' יוחנן דהא לקמן נמי אמר ר' יוחנן מדברי כולן טבולי יום קבלו ישראל את התורה דהכא אמר כבשי פלטה בליגה טמאה ביום טהורה וא"כ היו יכולין לטבול בשבי ושיה להן הערב שמש אלא ודאי מר קיבל מר' יוחנן כך ומר קיבל כך ונשתנה סוגיא זו בענין דאינו מפורש מיומי האומרים בשם ר' יוחנן בהני ליבני דפליגי אהדדי. ועיקר ביאור הסוגיא כמה שבארתי בפנים דלהאי ליבנא דר' יוחנן דלקמן אתיא שפיר כפי סוגית הבבלי בענין של נתייהו היאות עביד פרישה ובענין בעונות. והתם קאמר תאוה כיתם ליתן לטבולי יום אבל היו טבולי יום משום שטבלו מבעוד יום ולא אירע להן פליטת זרע והיו טהורין לגמרי:

(שם ע"ב) **אמר** רבי יוחנן זו דברי ר"א בן עזריה ור' ישמעאל ור"ע אבל דברי חכמים עד שלשה ימים כדפרישית דעד ולא עד בכלל וזהו ג' עונות שלימות כמבואר בפנים ומוכרח הוא מהאי דדריש מכילתא דזאת תורת הזב וכו' ואי שלשה ימים ממש לזבה מיבעי ליה לאקיבי דהא אמרינן תלה הכתוב להזב בראיות ולזבה בימים ואי אמרינן עד ולא עד בכלל אתיא שפיר כמבואר בפנים. ופסק הרמב"ם בפ"ה מהל' אה"ע בהל' י"ג כחכמים דהכא דג' עונות שלימות בעינן ולא יותר וזהו לפי הגי' דהכא ובבבלי פרקין גרים בדר' יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים בב עונות שלימות בעינן. ובאמת שגי' זו קשה דהא מיהת מסיני ילפינן וא"כ אפי' בליל' שבת לא טבלו ואפי' לרבי יוסי דאליבא דר"ע וכדפירש"י שם וזה לכאורה קשה בכתב באותן שטבלו ליל שבת ופלטו א"כ הולרכו לטבול בשבת שחרית ולפיכך נתעכבה שכינה מליתן עד הבקר ולא משום לא בכתר דכתי לאודיה והא מ"מ קשיא מהא דאמרו לש"ל וליטבלו בצפרא דשבתא וליקבלו תורה בצפרא דשבתא אמר ר' יצחק שלא יהו שלגו הולכין לקבל התורה ושלגו הולכין לטבילה. וא"כ אכתי למה לא פירש אותן קודם נ"ל ד' שלא יצטרכו לכך שיהא שלגו הולכין וכו' אלא דהוא ז"ל כתב כך לפי משמעות דהתם הגי' כדברי חכמים דע"כ כך היה ויש שגורסין גם שם כהגי' דהכא וכמ"ש הה"מ שם ונראה לכאורה להם גורסין כדהכא מדגרים סתם זו דברי ר' ישמעאל ור"ע ולא כדקאמר הכא זו דברי ר"א בן עזריה וכו'. ומשום דלעיל ברים הסוגיא קאמר התם דמאן דלא מייתי להמתני' כתנאי תנא רישא טהורה ומוקי לה לכולה מתני' כר"א בן עזריה וא"כ סתמא דמתני' כר"א בן עזריה דלאחר ג' עונות שלימות טהורה אם פלטה ביום השלישי והיינו דקאמר זו דברי ר' ישמעאל ור"ע אבל חכמים והיינו סתמא דמתני' וכר"א בן עזריה קסברי שלש עונות שלימות בעינן והו לא:

(דף ס ע"א) **הלכה** כר"א בן עזריה. והכי איפסיק נמי הלכתא בבבלי פ' ר"א דמילה דף קלד וכן הרחצת גופו וכו' כדפרישית במתני'. וכ"פ הרמב"ם בהל' מילה בהל' ח' ומה שטען הראב"ד שם שהבין דאף לפני המילה דעתו שמחממין לו חמין בשבת כבר השיב לחכמי לוניל שאין הבנת דבריו כן כמבואר מדבריו דלעיל שם מלו את הקטן בשבת ואח"כ נשפכו החמין וכו' ודוקא לאחר המילה או בשלישי שחל להיות בשבת כמו שהובא שם בכ"מ. ומיהו דעתו דווקא בשלישי שחל להיות בשבת ולא מקודם ולא כדעת הר"ן שהביא שם וזה מבואר להדיא מהכא דהאי טעמא דרבי אלעזר בן עזריה מדכתיב כואבים ולא כתיב כואב בשעה שכל אבריהם כואבים עליהם ולא מקודם:

(שם ע"ב) **מנין** שהוא מחוור בשבת. כבר נתבאר מזה בפ"ב דמעשר שני בהלכה ב' בסייעתא דשמיא:

(דף סא ע"א) **מודה** ר' שמעון באיסורי הנייה. עיין בפרק דלקמן בהל' ו':

(שם) **למי** נצרכה לר"א וכו'. התוס' בדף ל בד"ה המוציא קופת הרוכלין כתבו ור"י מצא בירושלמי וכו' ופי' דס"ד דתמחויין מחלקין וכו'. ומיהו היה לו להזכיר ר' יהושע. ובלאו הכי אין זה כמשמע הדברים שלא תאמר מינים הרבה יעשו כהעלמות הרבה ואין כאן רמז מתמחויין והעיקר הוא כדפרישית דמה שהוקשה להם בפשיטות ואפי' לר"א דאמר קלר וקלר וכו' כך הוא לפי האמת. אבל מהו דתימא לר"א הרבה מינין בהוצאה אחת הוי כקלר וקלר בשובה ר"א כהעלמות הרבה ואפי' שאין בהעלם אחת קמ"ל דאף ר"א מודה בה:

(שם) **הדא** דאת אמר בעטור וכו'. הרמב"ם לא הביא לזה בביאור ופשוט הוא דהאוכלין כגרוגרת שאמרו בראוין לאכילה אלא שלא ביאר השיעור האמור כאן והסבר דדעתו שהוא בכלל נבלה שאמרו שיעורה בכזית:

(שם) **תמן** אמרינן וכו'. בכל מקום תמן אמרין היינו בבבל ובבבלי שלהי פרקין קאמר ועבדי ליה לחוכמתא וכו'. ואין זה סובל לפרש להא דקאמר מאן דבעי נפרוש מן דרך הארץ. וכן הא דקאמר אסור ומותר אין במשמע להא דקאמר סתם ואם נפרש אסור משום סכנתא וכו'. פי' פרישות דרך הארץ קשה לפרש על החכמה ובמאי דתרווייהו איתנהו ביה:

הדרן עלך פרק רבי עקיבא

פרק י (שם ע"ב במתני') **המצניע**. לזרע והכניסו וכו'. כתב הר"ב אם נמלך בו שלא לזרעו וכו' והא ליתא דאם נמלך בו אכתי מאי למימרא אלא ודאי לאוקימתא דאביי בסיפא דמתני' אפי' לא נמלך עליו בפירוש מיירי וכן פירש"י ז"ל מתני' בשלא נמלך עליו בפירוש אלא שזרקו לאוצר וכו' וכך הם דברי הרמב"ם בפ' י"ח בהל' כ"א ע"ש. ויש כמה וכמה מקומות ולא כיוון הר"ב בפירושו להלכה לפי המסקנא ובפרק הזה תמצא עוד במתני' דלקמן שכתב בריש דאסקופה כרמלית מיירי כדאסיק בגמרא ופירש כגון שגבוה מג' ועד תשעה ורחבה ד' מדין כרמלית היא ג"כ ביותר מתשעה ועד עשרה ולא עשרה בכלל כדאמרינן פ"ק דף ז' ותוספת עד עשרה וכו' בעמוד תשעה שבזה עומד בר"ה הוא דקאמר עולא בדף ח' דאוחיל ורבים מכתפים עליו הוי כר"ה וזה לא שייך באסקופה של הבית. וכ"כ הרמב"ם בפ' י"ד בהל' ח' בדינא דעולא דדוקא אם הוא בר"ה ואין מקפידין על מדת ארכו ומדת רחבו וכו' וע"ש. וכן כמ"ש הר"ב בהאי מתני' דלקמן בהסיפא עד שיוציא את כל הקופה ולא שנו אלא בקופה מלאה קישואין ודלועין וכו' זהו כחזקיה דהכא ודהתם והמסקנא כר' יוחנן דאפי' במלאה חרדל כדפרישית לקמן וכ"פ הרי"ף והרמב"ם בפ' י"ב בהל' י"א. וכן כל הפוסקים דרבא ס"ל נמי כוותיה דתר דקם בשיטתיה דאביי. ואגד כלי שמיה אגד. ועוד הרבה והרבה כאלה בסדר הזה ואין לי להאריך בכך אלא כמודיע אני שבפירושי המלא גם במשנה מה שהוא מוסכם להלכה ולפי המסקנא המוכרחת:

(שם בגמ') **דרבי** יהודה היא וכו'. ולפ"ז לא הוה האי דלדוגמא להלכה דהא לא קי"ל כר' יהודה בהא כמבואר לעיל בפ"ק בהל' ג'. אבל בבבלי לא חילקו כלום בזה וטעמא דאף בכר נתפיים הליקא מ"מ חזי לדוגמא להבי' אחרינא וכעין דאמרינן בפ' דלעיל גבי קשר מוכסין דחזיא לה-חותו למוכס אחר וא"כ כל הני דקחשיב במתני' אליבא דכ"ע הן:

(דף סב ע"א) **חזקיה** אמר בקופה של קישואין ושל דלועין היא מתניתא. כבר כתבתי בראש הפרק דהמסקנא להלכתא כר' יוחנן וכרבא. ונקטינן מיהת מהאי סוגיא דאין דין כרמלית בכלים כמבואר וכ"כ רבי' ז"ל:

(שם) **הוציא** אכילה מרה"י לר"ה וכו'. דין זה לכאורה הוא דומה להא דאמר רבא בפ"ק דף ה' ע"ב המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' בר"ה אעפ"י שהעבירו דרך עליו חייב. ופי' רש"י שהגביהו למעלה מי' והוי מקום פטור וכך הוא דעת הרמב"ם כדעת רש"י שכ"כ בפי"ב בהל' י"ד אע"פ שהעבירו למעלה מראשו חייב וזהו כפירש"י. וא"כ ס"ס כמוליא מרה"י לר"ה אעפ"י שהעביר החפץ דרך מקום פטור חייב אם הא"כ הניחו א"כ אלא מדסיים הכא הואיל ואין כולה ניחה בר"ה פטור א"כ האי גוונא אחרינא הוא ודמיא ממש להאי דרבא בדף המוכר לעיל גבי כוורת אפי' אינה רחבה ו' פטור מ"ט א"א לקרומית של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה וכדפירש"י שם דכיון דלא ניחא כולה בר"ה לא הוי הנחה לחיובא דהקרומיות עולין למעלה מי' שהוא מקום פטור. וא"כ ה"נ בכה"ג הוא דאיירי ומוכחם הוא נדינא. וכ"פ הרמב"ם בזה בפ' י"ד בהל' ט'. ובענין שהשיג הראב"ד בפי"ב שם ופי' דהאי דרך עליו דקאמר רבא היינו דרך עלמו וכו' ע"ש בחידושי שבת ועירובין שלי הארכתי בזה ותירלתי לכל הקושיא של התוס' בענין זה ואין כאן מקומו להאריך כ"א את מהראיות שכתבתי שם לפירש"י והרמב"ם אביא כאן ודי בזה. וזהו ממש דאמר רבא לקמן פ' המצניע דף פ' הוליא תאני גרוגרות והניחה וחזר והוליא תאני גרוגרות והעבירו דרך עליה חייב. והאי ע"כ עליה ממש קאמר ולא דרך לידה דהא פליג עלה והא לא נח ומוקי לה כגון שהעבירו תוך שלשה ואי כדרך לידה פשיטא דתוך שלשה היא דהא קמייתא מונחת על הארץ היא. ופי' ר"ת שהעבירו נגד גופו וכפי' הראב"ד קשה מאי קמ"ל רבא דקאמר אעפ"י שדרך גופו הוא מעביר דס"ד אמינא דהוי כמונח דמאי תיתי לומר כן דמסתמא כל דרך העברה הוא בכך. וכן ביארתי שם למאי שדקדק הרמב"ם וכתב אעפ"י שהעבירו למעלה מראשו דהשמעי' נמי אגב אורחיה דלא תימא אין דרך העברה למעלה מראשו וכהאי דמשוי על ראשו דלעיל שם בבבלי המוכר דמחלק בין משוי כבד שכן דרכו לבין משאוי קל דפטור הואיל ואינו אוחזו בידו וכו' הלכך קמ"ל כאן דהעברת חפץ בידו העברה היא ואפי' למעלה מראשו וחייב ובמעיין מיהת מהאי דרבא דהעברה דרך מקום פטור העברה הויא והלכך מותיב עליה מהאי דאיסקופה. ומשני התם לא נח הכא נח ואין כאן מקום להאריך יותר. ושארי דינים דסוגיא מ... הן וכדפרישית בפנים. והאי בעיא דר' בון עקר אבן וכו' ולא נפשטה פשוט הוא דנלמד מדין דכורת דלעיל דכל הגביה י' ורחב ד' רה"י הוא ואם זרק לשות כזה מרה"י לר"ה פטור דהוי כמרה"י לרה"י ואם בר"ה ממקום למקום כדאיירי הכא א"כ גלמד מהביא דזירזא דקני המוכר שם בפ"ק רמה וזקפה לא מחייב עד דעקר ליה. וא"כ אם עקר כולה יחבה מתחלת ד' לסוף ד' חייב כמ"ש הרמב"ם בפי"ג בזה. והאי בעיא דר' יוחנן מסתברא כיון דלא איפשיטא לית כאן חיובא דאורייתא ודמיא האי להא דגרסינן בבבלי פ' הזורק דף לט ע"ב בבעיא דר' יוחנן זור תבעה ועקר ממנה תחילה ובלימה לעברה מהו עקירת חפץ ובעיית מחילה בהדדי קאתי ומחייב או לא ואת"ל כיון דלא הוי מחילה עשרה מעיקרא לא מיחייב זור עשרה ונתן לתוכה תוליא ומיעטה מהו הנחת חפץ וסילוק מחילה בהדדי קאתו ומיחייב או לא וכו' ולא איפשיטא ופסק הרמב"ם בפי"ד בהל' כ' בתרווייהו לפטורא משום דספיקא הוא ולקולא. ופשיטא דהאי דהכא היא כעין בעיא קמייתא ואיפשטא לפטורא כדכתב. ודרך הגאונים ז"ל דכל את"ל דמיא לפשיטותא. ודע דכהאי עניינא דלעיל בפירושא דדרך עליו בהא דרבא כתבתי וביארתי עוד בחידושי שבת ועירובין שלי בהא דכתב הרמב"ם בריש פ' ט"ו בדינא דמתני' דעירובין עומד אדם בר"ה וכו' וברה"י ומטלטל בר"ה ובלבד שלא יוליא חוץ לד' אמות ואם הוליא פטור מפני שהוא ברשות אחרת והשיג עליו הראב"ד דהא בגמרא אמרו מסייע ליה לרבא המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' אעפ"י שהעבירו דרך עליו חייב וכבר פירשתי למעלה וכו' עכ"ל. והה"מ רלה שם ליישב כמו שמלא כתוב בקצת ספרים חייב אלא שאין משמעות לשונו מכוון וכו' ע"ש ואני בארתי דבהגס הרעישו עליו כל הרעש הזה דודאי פטור הוא האמת כפי משמעות כוון לשונו וכך הוא בנוסחאות דפוס הישן מבלתי הכ"מ ומה שדקדקו מהסוגיא דעירובין לק"מ שהרי אינו נתבאר מהתם להמסקנא בדין זה דמעיקרא קאמר לימא מסייע ליה לרבא וכו' משום דס"ד דדמיא ממש להא דרבא ודחי לה מי קתני הא הוליא חייב חטאת דילמא אם הוליא פטור אבל אסור. וטעמא דלא דמיא להא דרבא דהתם הוא והחפץ ברשות אחד הן אבל הכא הכא מכיון שהוא עומד ברשות אחרת לא מיחייב אטלטול ד' אמות בידו שברשות אחרת. וזהו ממש כהאי דאמרינן בפ"ק דמכלתין ידו כתב גופא גרירא שבארתי במקומו שם שדעת הרמב"ם כדעת רש"י בתוס' וכדעת בעל המאור דלא מחשבינן סיד

כרשות

כרשות שהיא עכשיו עומדת בה. וא"כ הכא שלא הוציא החפץ מרשות לרשות והניחו אלא במטלטלו בידו כהרשות שהחפץ היה בה ופטור מכיון שהוא ברשות אחרת. והשתא אפי' לגירסא בתרא דהשם דקאמר לימא תיהוי תיובתא דרבא וקאמר מי קתני הא הוציא פטור וכו' נמי לדחוייא בעלמא היא דז"ל הכא וכו' ומכיון שכן נשאר לנו הספק בפירושא דמתני' דהתם והואיל וספיקא הוא א"כ אתה מחמיר כספיקא דאורייתא לענין איסור אבל לא לענין חיוב קרבן מספק ולהביא חולין לעזרה וזה הדרך הוא הנכון בדברי הרמב"ם וכנוסחת הספרים אשר לפנינו ולא כאותן קצת הספרים אשר הטעות נפל בהם:

(דף סג ע"א) **תמן** תנינן ר' שמעון שזורי ור"ש וכו'. מבוארת הסוגיא היטב בפנים וכולה אליבא דפירושא דר' אלעזר דלקמן וכדאמר נמי בבבלי פרקין דף לב תנרא מי בשנה זו לא שנה זו דקסבר דטעמא דמתני' דמיא להא דכריתות משום דלא איתעבידא מחשבתו אבל לא קאי הכי למסקנא אלא כטעמא דרבא דהתם וכדפרישית בסמתני' וכדמתרץ רב אשי התם דדיוקא דמתני' נמי לק"מ:

(שם ע"ב) **הדא** דאת אמר בשצריכין לכליין כגון אילין תותייא וכו'. הראב"ד השיג לזה בהשגות פ' י"ח מהל' ש"ת על מה שכתב שם הרמב"ם ל"ן דהמשנה בסתם וכתב בירוש' מפרש כהלין תותים שהן צריכין לכלים. וכתב הכ"מ על זה ואיני רואה כן דדרך גמרתינו אלא כל מידי דמבטל ליה לגביה אעפ"י שאינו צריך לו פטור והכין משמע בהדיא פרק נוטל עכ"ל ואני איני רואה זוס משמעות בפ' נוטל לזה דהיא מוכרחת משם לסברא זו והתם בריש הפרק מייתי סייעתא להאי דרבא בהא דקאמר הוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו חייב משום כיס דלא מבטל ליה לכיס לגבי תינוק וקאמר עלה הביא כוותיה דרבא המוציא כליו מקופלים ומונחים על כתיפו וסנדליו וטבעותיו בידו חייב ואם היה מלובש בהן פטור המוציא אדם וכליו עליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו פטור ואלו הוציאן כמות שהן חייב וא"כ היפך דהברייתא כהאי דרבא דאם האדם הניחא על גביו אינו מלובש בהן חייב המוציאו דלא בטלי לגביה ואם היה מלובש בהן פטור דבטלי לגבי האדם ואינו חייב עליו שהרי נושא את עצמו וכ"פ הרמב"ם בפ' י"ח בהל' ע"ז והשתא לכאורה איפכא משמע מכאן דדוקא כשהוא מלובש והן לצרכו של הנישא הן בטלי לגביה ואם לאו לא בטלי וחייב על הכלים. וה"ז דומה להא דהכא דדוקא בשצריכין לכליין הוא בטל להפחות מכשיעור ופטור אף על הכלי ואם לאו חייב על הכלי וגבי דמלין למידחי דשאני התם שאפשר לו להוציא האדם על גביו מבלתי שהוא מלובש בכליו אבל הכא אי אפשר להוציא התותים מבלתי הכלי מכיון שהן רכים וכורטין את היד או מלכלכין אותו מכל מקום לא מצינו שום ראיה משם שהפי' הוציא שאר מיני פירות שאין הכלי צורך להם דנימא נמי דבטלי לגבי הפירות. אלא דהנרא"ה לנכון לתרץ דעת הרמב"ם דלא חילק כהאי דהכא מפני שהוא ממקומו מוכרע דלא כהאי דהכא דגרסינן התם בפרקין דף צ"ג על המתני' ת"ר המוציא אוכלין כשיעור אם בכלי חייב על האוכלין ופטור על הכלי וכדפירש"י שהוא טפילה לאוכל ואם היה כלי צריך לו להשתמש תשמיש אחר במקום שמוציאו שם חייב אף על הכלי ב"מ אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתים בתמיה וכו' אלא אמר רב אשי כגון שנשגג בזה וכזה ונודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא דר"י ור"ל והשתא קשה דמכיון דחזינן דעיקר כוונת מתנא בהאי ברייתא להשמיענו דקיי"ל כהאי מ"ד דידיעות מחלקות לחטאת והי איתא דלא אמרינן הכלי בטל לגבי האוכל אלא דוקא בנוגא שהאוכל צריך הוא להכלי בא"ת להוציאו אלא בהכלי למה ליה להתנא לאהדורי בסיפא ולמימר אם היה הכלי צריך לו להאדם לתשמיש אחר דחייב אף על הכלי לישמועינן רבותא טפי דאפי' כשאין צורך להאדם לתשמיש אחר אלא בשהאוכל הוא צריך להכלי חייב שתים על האוכל ועל הכלי וג"כ בנודע לו וחזר ונודע לו אלא ודאי דהא ליתא דנעולם אמרינן בהכלי בטל לגבי האוכל ואפי' כשאין האוכל צריך לכלי ואינו חייב אלא על האוכל וא"כ אם האוכל הוא פחות מכשיעור לעולם הוא פטור ומכאן הוא דמוכרח דהש"ס דילן לא מחלק כלום בהאי דינא וזהו טעמו של הרמב"ם שסתם ולא חילק ומה שלא הביא הרמב"ם לדינא דהאי ברייתא באם הוציא כשיעור אינו חייב אלא על האוכלין פשוט הוא דכבר שמעינן לה מדינא דמתני' בהוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא אחת דכולה חדא הוצאה היא וכמו שהביא שם לזה. ומילתיה דרב אשי דידיעות מחלקות כדאוקי להסיפא דהברייתא כבר ביאר זה במקומו בריש פ"ס מהל' שגגות:

(שם) **תיפתר** במת עכו"ם שאין בו ריח רע להוציאו לכלבו. מכאן מוכח דמת עכו"ם אינו אסור בהנאה וכבר הבאתי לזה בחיבורי על סדר נזיקין בפ"ק דב"ק בהלכה א' ד"ה ילא אדם שאין לו הנייה במותו והארכתי שם הדבור בענין הזה ובכמה ענינים היוצאים מתוכו והבאתי שם לביאור הסוגיא דהכא ודלא כמו שפי' לפי סברתן מפני שלא רצה לפרש על הסדר וכבר הודעתיך בהרבה מקומות שא"א לעמוד על האמת אלא למי שידע לפרש לכוונת דהאי ש"ס ועל הסדר. וכאן הוספתי לבאר לסוגיא בקצת יותר ביאור כמו שתראה בפנים:

(דף סד ע"א) **דהכן** אמר ר' זעירא בשם ר' יוחנן הקולע שלש נימין וכו'. לא נמצא לזה במקום אחר כ"א למאי דגרסינן בבבלי בפ' במה אשה דף ס"ד ע"א גבי הא דמייתי מוסף שק על הבגד וכו' אטו בגד לאו אריג הוא ה"ק מוסף השק אעפ"י שאינו אריג טמא למאי חזי אמר ר' יוחנן שכן עני קולע שלש נימין ותולה בצואר בתו. ופירש"י אע"פ שאינו אריג אלא קלע קטן עבה מנולה של עזים וכו' וה"ק שהוא טמא משום אריג ואעפ"י שאינו אריג. כלומר שאינו אריג ממש ומיהו הקליעה הריהי מיקרייא וכן הוא לענין חיובא דשבת. וכ"כ הרמב"ם לדין דקליעת נימין בפ"ט מהל' י"ט וכן הקולע את הנימין ה"ז תולדת אורג והכ"מ לא ציין מקומו ומהך דאמרן הוא נלמד. וזה מבואר הוא ג"כ הא דלקמן הדא דאת אמר באדם וכו' וכמבואר בפנים:

(שם ע"ב) **עציץ** נקוב וכו'. עיין בסוף פ"ז דכלאים במה שבארתי בענין עציץ נקוב בס"ד:

הדרן עלך פרק המצניע

פרק יא (שם במתני') **הזורק** מרה"י וכו'. עיין לקמן ד"ה העומד והחלל מצטרפין בארבעה בענין שיתבאר מקצת דיני רה"י:

(דף כח ע"א בגמ') **אית** תניי תני כילד וכו'. התוס' ריש פרקין מביאין לזה וכתבו ומיהו יש בירושלמי וכו' וכלומר דלהאי מ"ד דאוקי פלוגתייהו בלמטה מי' כאמת לא תני כילד במתני'. ומיהו להאי מ"ד הא דקאמר כא למעלה מעשרה אסור היינו איסורא דרבנן ו"ג האי ילפותא לזורק ממושיט אינו אלא לענין איסור אבל לא לחיובא דחטאת. והכי מוכחת מ"ים הלכה דלקמן דקאמר לרב למעלה מעשרה מותר ולשמואל אסור וזהו כעין דמשתמע נמי מסוגיא דהכא וכן משמע נמי מסוגית הבבלי דפרקין דקאמר התם דף צ"ז במסקנא כהאי ברייתא בתוך שלשה ד"ס חייב למעלה מעשרה אינו אלא משום שבות ובכרמלית שלו וכו' פליגי רב ושמואל התם ואיפכא דרב לחומרא ושמואל לקולא ומיהו בלמעלה מעשרה קיימא כיותיב דשמואל דהכא דהכי תני בברייתא וכ"פ הרמב"ם בפ' י"ג בהל' ש"ז שכתב בזורק מרה"י לרה"י ור"ה באמצע אעפ"י שעבר דרך אויר ר"ה פטור וכחכמים דר"ע. וא"כ למעלה מאויר ר"ה נמי פטור ואין כאן אלא איסורא לכתחלה וכדשמואל. ובחידושים שלי הארכתי בענין הסוגיא דפרקין ודריש פ"ק כהך סוגיא דבעי רבה בלמעלה מעשרה פליגי וכו' ואין כאן מקומו:

(שם ע"ב) **תני** בשם ר' יודה זרק ארבע אמות בר"ה חייב. היינו הך ברייתא דמייתי לה בבבלי פרקין דף צ"ז ע"ב מרה"י לר"ה ועבר ד' אמות בר"ה ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין וכדס"ד התם דפליגי בקלוטה כמי שהונחה דמי והכי משמע בהדיא לקמן בפ' המוציא תפלין בהל' ג' דקאמר דר' יהודה היא דאמר אסור להשתמש באויר עשרה טפחים וכהאי מ"ד הכי לעיל בפ"ק בהל' א' וע"ש:

(שם ע"ב) **בשם** ר' יוחנן אפי' מרות אחת וכו'. והכי קאי המסקנא שהרי מעגלות אנו למדין והאורך ר"ה היו מהלכין. ומאי דקאמר הכא בלבד ע"י שנים והכי קאמר נמי לעיל בפ' כלל גדול בסוף הלכה כל המלאכות באחת וזו בשתים אבל אינו מבואר מהבבלי כן דבכתם המו בהושיט למעלה מעשרה וכו' בדיוטא אחת חייב וכן סתם הרמב"ם לדין דהושיט בדיוטא אחת בבהל' יח דחייב דמשמע דלא בעינן שיקבלו אחר אלא אפי' הושיט לזה דבר הרוך ונמצא במונח ברה"י אחר חייב והטעם שמה שלמדין ממה שהיה במשכן היינו אם אותה המלאכה היתה נוהגת במשכן. אבל לא דבעינן שיהא עשיית המלאכה ממש כמו שנעשה במשכן שלא היה אפשר בקרשים בענין אחר. וכן דר' מייאשא דהכא יחידאה הוא והכי משמע נמי מהתוס' ריש מכלתין דף ג' ד"ה בעבות וכו' דעיקר הקושיא הכא על האי דמחייב נמי בעלמא בזורק ע"י שנים דווקא. ופריך בכל אחר וכו' ומשני שכך היתה וכו' וכלומר דלתרוצי להך דר' מייאשא דלא תיקשי עליה מבעבותה אבל לקושיא דמילתא איכא למימר דלא קאי כהאי דר' מייאשא מיהו מהאי דכלל גדול משמע דסתמא דהאי ש"ס ס"ל הכי כבוטבטה:

(שם) **העומד** והחלל מצטרפין בארבעה. במה שפי' בפנים בפירוש הא' הוא ניחא נמי לדינא בענין דגבי חולית הבור מצטרף העומד להחלל ובין ברוחב ובין לגובה עשרה כדלקמן אלא דא"א לפרש להאי דר' יוחנן דקאי על האי מתני' חדא דהא לקמי' הוא דמליין על המתני' חולית הבור וכו'. ועוד דהא לקמן בהדיא מסיק דמצטרף בין לרחב ד' ובין לגובה י' ומאי קמ"ל ר' יוחנן בהא ומה היכיא דקאמר בארבעה אפי' לגובה מצטרפין הן והאמת יורה דרכו דלקמן בפ"ס דעירובין הוא דשייך להאי דר' יוחנן כדגרים לה התם וכמבואר בפנים. וכענין שכתבו התוס' כאן בדף ל"ט בד"ה מסייע ליה לר' יוחנן וכו' א"נ מייתורא דמתני' שמעינן דמצטרפין לארבעה ולהשתמש על גבה וכו' האמת הוא דמצטרף החוליא לרחב ד' כדמשמע בפ' חלון. אבל בהא דסיימו ומיירי כשהחוליא גבוה י' וכו' לא משמע הכי לא מסוגיא דהכא דקאמר בהדיא דכן אנן קיימין כשאין לא רחבים ד' ולא גבוהים עשרה. וא"כ האי גבוהין עשרה דקתני ע"י צירוף החוליא גביהין י' הוא דקאמר וכן לא משמע כן מסוגיא דהבבלי פ' המוצא תפלין דף צ"ט דקתני נמי התם בור בר"ה וחולייתו גבוה עשרה טפחים וכו' וקאמר ר' יוחנן נמי התם אפ"ת כשמיכה הא קמ"ל דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה אלמא דהצירוף נמי לגובה הוא וכדפירש"י שם וסך הכל גבוה עשרה מקרקעית הבור וכו' וכן הם דברי הרמב"ם בפ' ט"ו בהל' ש' הבור וחולייתו מצטרפין לעשרה וכו' וקשיא מהסיא דעירובין לדברי התוס' בפי' הזה. ובענין הצטרפות העומד עם החלל ברה"י בעלמא כתב הט"ז בסי' שמ"ה משמע דעובי המחיצות הם נמדדין עם החלל לד' טפחים וכו'. ויש לתמוה על שרצה לשטות לדברי הרמב"ם לכוונה אחרת שכתב שם וכן מקום המוקף ד' מחיצות גובהן י' וביניהן ד' על ד' וכו' וביניהן לא משמע בענין אחר אלא החלל שביניהן. ומה שהביא ראיה מהתוס' והרא"ש בההיא דהכוורת מה ראיה היא זו דודאי התם מצטרף הכל לרחב ד' שהרי זרקו וכיון די"ש כאן בין הכל גבוה י' ורחב ד' הרי רשות הוא שזורק וכן בחולית הבור והסלע מצטרף החוליא לרחב ד' דטעמא דחזי למינח על גבה מידי אבל היאך נלמד מכאן לשאר חלל רה"י ולהשוותו לזה שבאויר הם וזרק מר"ה לדבר שהוא גבוה י' ואין בחלל ד' א"א"כ תצטרף גם להמחיצות יתחייב זה ודאי לא עלתה על הדעת ואף אם לא היינו מוציאין במקום אחר מבואר בהדיא דלא כדבריו ומכ"ש במבואר כדברי התוס' בעצמן דבעלמא אין המחיצות מצטרפין לחלל. וכן מבואר מסמ"ס בהדיא דבפ' חלון דף ע"ח ע"א ד"ה אלא וכו' כתבו שם לפ"ד דלעיל בפ' הזורק וז"ל ולא קאי האי טעמא אלא היכא דאין הבור רחב ד' מכפנים אלא ע"י צירוף חוליא והחוליא גבוה עשרה מבחוץ לר"ה דהע"ג דתוכו לאו רה"י הוא על גבי רה"י משום דהאי כפי מנח עליה מידי ומשתמש. הרי מבואר דהתוס' בעצמן כתבו דלא הוי רה"י לענין אלא דוקא על גבה וא"כ ע"כ צריך אתה לחלק גם בכוורת מטעמא דהמכן דאל"כ דבריהם סותרין זה את זה. ועוד בהדיא מבואר בגמרא דעירובין דף פ"ו ע"ב ופ"ז גבי הא דר"א בן עקביא גזוזטרא שיש בו ד' אמות וכו' דלעולם בחלל רה"י בלחוד הוא דבעינן ד"ט על ד"ט דקאמר חוקק בה ד' על ד' וכו' וכדפירש"י שם ובליר מהכא לא סגי דאין מחיצה פחות מי' גבוה ואין מחיצה פחות מד' טפחים חלל ביניהם. והאי לא מלית לפרש כמו שרצה הט"ז לפרש דברי הרמב"ם ואין כאן ספק שביניהם שכתב הרמב"ם ג"כ על החלל בלבד הוא דקאמר:

(דף סו ע"א) **תמן** תנינן המפיס מורסא בשבת וכו' אמר ר' יוחנן לית כאן פטור אלא מותר. היינו כשמואל התם בריש מכלתין כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר צידת צבי וצידת נחש ומפיס מורסא. והתוס' שם הקשו בשם הר"ב דשמואל אדשמואל בפ' כירה דף מ"ב דפסק כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה והא צידת נחש ומפיס מורסא דפטור ומותר כר"ש הוא דאתיא דלדידיה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור והלכך משום צערא דגופא שרי לכתחלה ותירץ ר"ת דשמואל אליבא דר"ש הוא דקאמר וליה לא ס"ל ועל פי זה הקשו מהמפרשים על הא דפסק הרמב"ם בצידת נחש ומפיס מורסא דפטור ומותר כדכתב בפ' עשירי מהל' שבת ב"ל ו"ז המפיס שחין בשבת וכו' ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבה ה"ז מותר ובסוף הפרק שם כתב ג"כ בצידת נחש כשנתכוין להנצל מנשיכתו מותר לצודו בשבת והרי הוא ז"ל פוסק כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה כדכתב לעיל בפ"א בהל' ז' ועיין במה שתירץ הכ"מ בזה והוא דוחק. ועוד מ"ב ויעיד על זה דשמואל אמר בהנהו פטור ומותר וכו' וזה עדות מתוך הקושיא היא דהא מהאי גופא הוא דהקשו עליו דמנא לן לומר דשמואל אליבא דר"ש ס"ל הכי דילמא אליבא דר"י דוקא הוא דקאמר וכפי' ר"ת דלעיל. אלא דנראה דטעמיה דהרמב"ם מכאן הוא דנלמד דמדחזי' הכא דר' יוחנן פסק דפטור ומותר בהני והא ר' יוחנן גופיה כר' יהודה ס"ל במלאכה שאינה צריכה לגופה כדאמרינן בהדיא לעיל בפ' כלל גדול בהל' ב' אליביה דמילתיה דהתם אזלא אליבא דרבנן דפליגי אדר"ש. ועיין לעיל שם בד"ה מטתה הסורג ביו"ט אינו לוקה וכו' ובהסוגיא המבוארת שם ותראה עין בעין דר' יוחנן ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. וא"כ ע"כ דהאי למ"ד חייב פטור ומותר בהני משום דבמורסא איכא צערא דגופא ובנחש שלא יזיקנו. ועוד דר"ז מכריח הכא דתנא דמתני' דעדיות ס"ל הכי במפיס מורסא כמבואר בפנים וא"כ בצידת נחש נמי כן מדתני להו גבי הדדי ב"מ דבוין הן וזה ברור הוא ובגופא דמילתא דפסק הרמב"ם במלאכה שאינה צריכה לגופה דלא כהלכה ר"ש פ' ג' על כבר האמרתי שם דבפ' נוטל יתבאר דלא אזלא פסקיה כשמואל לחוד אלא כרבינא דהוא בתראה והלכתא כוותיה לגביה דרבא וע"ש:

(שם) **על** דעתיה דר"מ בין שיש בו ארבעה על ארבעה וכו'. את רואה את הכותל כגמום. התוס' בפ"ק דף ז' ע"ב ד"ה והלכה ונחה בתוך כל שהוא הביאו לזה על הא דתירץ ר"י דאיירי בחורין שדרכן לעשותן בשעת הבנין שמפולשין לר"ה ובגד רה"י הם רחבים ד' אבל לא מגד ר"ה וכו' וכן משמע בירושלמי דגרים התם על דעתיה דר"מ בין שיש בו ד' בין שאין בו ד' רואין את הכותל כגמום. ולכאורה הא משמע מסכת שלא כדבריהם שהרי אפי' אין בו ד' קאמר לר"מ דחוקקין להשלים. ועיין במהרש"א במה שרצה לתרץ ולבאר דבריהם ותראה דכולו מוקשה הוא ועיקרא דמילתיה שהתוס' מביאין ראיה מן הירושלמי דחוקקין להשלים דקאמר על הרוחב וגם תנ כא משום דהודי רה"י לא כמו גובה י' וזה דבר שאין לו שחר דמהיכא תיתי לומר דלגבי החור גובה י' הא אנן לא קפדינן אלא על גובה הכותל שיהי' עשרה ויש שם חור רחב ד' והוייא ממש דומה לכיפה ועוד דאף לפי פירושו עדיין מגעד להם דברי הירושלמי ברוחב דקאמר בהדיא בין שאין שם ד' רואין כו' ואין כאן מקום להאריך. ובחידושי שיטות ועירובין שלי הרחבתי הדבור לבאר כל דברי התוס' במה שיש לדקדק עוד בדבריהם דלקמן וביארתי הכל על נכון בס"ד. וכאן לא אביא אלא למה שצריך ביאור לך ייבם מהירושלמי וזה נתבאר ביותר לפי דבריהם ביומא דף י"א ע"ב ד"ה הכל מודים כו' שהקשו גם שם מההיא דכיפה והביאו בתחלה כתירוץ הר"י והקשו על זה וכתבו ולא נהירא לי וכו' עד וגי נראה לתרץ וכו' דע"כ לא איירי דנא בחור שיש בו ד' מכפנים וכותל עב שיש לו לחוק ולהשלים וכו' ע"ש הוסיפו לבאר שם בענין החור שהיא עוגה ג"כ כדברי הר"י שהביאו כאן אלא שהוא בקצת יותר ביאור. ומשום דלא משכחת לה בית בחור שסבי דרכו לאיהדר ואתי אלא באופן הזה שאין שם ד' מבחוץ אלא מכפנים היא דאיכא ד' והכותל עב ונתעכב החפץ בחור ויש כאן לחוק ולהשלים וא"כ כר"מ אתיא. וזהו כוונת דבריהם גם כאן שהרי לתירוץ הר"י נמי הכי הוא בענין פירושא דהחור שדרכן להיות מפולשין לר"ה ובגד רה"י הם רחבים ד' ולא מגד ר"ה ועל זה הוא שהביאו ראיה מן הירושלמי דגרם התם על דעתיה דר"מ וכו' כלומר בין שיש שם ד' היינו מבחוץ במקום שזורק ונח שם דבהא פשיטא דהחורין ברה"י הן שהרי הן בגובה י' כדמסקו לקמן ובין שאין שם מבחוץ ד' אבל יש בו מכפנים ד' כגון שהכותל עב ובפיך משכחת לה להאי גוונא שהחור המפולש לר"ה יש בו מכפנים ד' ואין בו מבחוץ ד' והלכך שפיר אמרינן ביה רואין את הכותל כאלו הוא גמום כחוקקין להשלים. ומזה תבין דעיקר ההייתם דנחור בכה"ג הוא דמיירי ושיהא בו שייך בהכותל לומר חוקקין להשלים אליבא דר"מ ודמשכחת לה נמי שמתעכב בו החפץ ולא מיהדר ואתי. ויותר באור דבריהם בהא דכתבו לקמן ודוקא אותם שלמעלה מי' וכו' כתבתי שם ולא נאריך בזה כאן. ולענין דינא כתבתי שם דמה שכתב הרשב"א והביאו הכ"מ בפ' י"ד בהל' י"ד ומהו שיקרא חורי רה"י שהוא כרה"י לכ"ע. חור שבכותלים של רה"י ופתוחים כלפי פנים. עכ"ל וכלומר חור המפולש מר"ה לרה"י נקרא חור רה"י כמו שנתבאר ג"כ מדברי התוס' אלא שלא חילק בין למעלה מי' ובין מלמטה מי' כמו שחלקו בהתוס' ולא הוזכר מזה בדברי הראשונים שהרי"ף כתב בפ"ק בהדיא בענין חורי מפולש הר רה"י כרה"י דמו חורי ר"ה אביי אמר כר"ה דמו ורבא אמר לאו כר"ה דמו והלכה כרבא. וכיון דלאו כר"ה דמו אי איתא בהו ד' על ד' טפחים וגביהי עשרה הוו להו כרה"י. וה"ל בזה גביהי עשרה שהן בגובה עשרה של הכותל וזהו פשוט. ואי איתא בהו ד' על ד' ולא גביהי עשרה הוו להו כרמלית ואי לית בהו ד' על ד' מקום פטור הן וכן הם דברי הרמב"ם בפי"ד בהל' י'. ומה שכתב סמ"א בסי' שמ"ה בסעיף ד' חורים הפי' הן למטה מי' ומ"ש התוס' דלמטה מי' שייך לר"ה היינו לפי הס"ד. והם דברים אינם צריכים ואינם שייכים לכאן דמ"ש התוס' בתירוץ שמפולשין מר"ה לרה"י הוא ואין כאן ד' מבחוץ ומאי שייך כאן ס"ד או מסקנא והסוגיא כולה אליבא דאביי הוא דאזלא. ופי' התוס' אליבא דסך מימרא דרב יהודה שהביא לראיה לשנויא דמשני בכותל דלית ביה חור וכו' ולהכריח דלא מצית לאוקמה בכותל דאית ביה חור. וכי מעיינת בהסוגיא ובדברי הרי"ף והרמב"ם אשכחת לה דחורין המפולשין אם הם רחבים ד' בין מכפנים בין מבחוץ ודאי לכ"ע חורי רה"י חשיבי ואפי' הם כלפי ר"ה בלבד וגבוהים עשרה ורחבין ד' כרה"י הן ואם הן כלפי פנים בלבד פשיטא ופשיטא שבין מלמעלה ובין מלמטה רה"י הן ובכה"ג לא דברו התוס' כלל וכלל ואין להאריך בזה:

(דף סו ע"א) **נסר** שהוא חוץ לספינה ואין בו רוחב ארבעה וכו'. לפי הנראה א"כ רב המנונא ס"ל כרב הונא בבבלי דף ק' דלא בעינן רוחב ד' אלא וזו כל שהוא סגי ור' אבון דלקמן ס"ל כרב חסדא ורבה בר רב הונא עושה מקום ד' ולפיכך כתבתי בפנים בנראה שא"ל לקיין שיש בו רוחב ד' דאי לאו הכי מה שייך לומר רואין את המחיצות כאלו עולות הרי אין כאן רוחב ד' וכך דתיבה פחותה וסל פחות לאו משום דינא קאמר אלא כדפרישית בפנים. אבל בחידושי הרשב"א ז"ל כתיבתי שכתב על האי דהמגו שם עושה מקום ד' ואיכא למ"ק היכי דמי אי למעלה מי' היינו

כפ"י

בס"י ואי למטה מי' היינו כרמלית ולעולם מטלטל הוא מכרמלית לרה"י פי' רבי' האי גאון ז"ל בשם הגאונים ז"ל שאותו מקום כגון תיבה פחותה או כל פחות ונמלא סיוע בתלמוד ירושלמי אמר רב כהנא נס' וכו' על כל פחות אלמא משמע שלריך לפחית אותו ולעשות כמין תיבה פחותה או כל פחותה וכו' עכ"ל ואף שלפ"ז לריך לדחוק הרבה בהא דלקמן בדברי ר' אבון שאין בו רוחב ד' שבזה הלשון הועתק גם לריכין אנו לבטל דעתינו מפני דעת הגאונים ז"ל וע"ש:

(שם ע"ב) **רבי** אבהו בשם ר' יוחנן הזיד בחלב וכו'. כבר בארתי כזה בפ"ו דתרומות ובפ"ז ובפרק מרובה ובפ"ג דכתובות בס"ד:

הדרן עלך פרק הזורק

פרק יב (דף סח ע"א) **הבונה** תני אחד מגיה את התבן וכו' עיין בפסק כלל גדול מה שנתבאר בזה:

(שם) **מאן** דמורי ליה כרשב"ג מורי ליה. והכי נמי אמר רבא בבבלי ס"פ פ' כירה הלכה כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר ולפיכך פסק הרמב"ם כן בפי':

(דף סט ע"א) **מאן** תנא סימניות ר' יוסי וכן גרים הרי"ף במתני' סימניות וכן הרמב"ם בפ' י"ג מהל' י' שבת כתב בכל כתב ובכל לשון חייב ואפי' משני סימניות ומדכתם לן התנא הכא כ"י ב"מ דהל' כר"י לחייבו ברושם והוא טעמו של הרמב"ם שפסק שם בהל' י"ו כר' יוסי דחייב ברושם אבל לא לענין דר' יוסי מבוי ליה הא כדמשמע מדבריו לא נתחייבו וכו' אלא בהא הלכה כתם משנה דאבות מלאכות הכותב הוא אב והרושם תולדה דכותב הוא:

(דף ע ע"א) **כתב** בדיו על עלי ירקות וכו'. מהאי הוספתא והלכה היא כמו שפסק הרמב"ם שם בהל' ט"ו למדנו שמלינו מה שהוא אינו כתב גבי שבת ופטור עליו וגבי גט הוי כתב וכשר שהרי משנה שלימה שנינו בפ"ב דגיטין בכל כותבין וכו' אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא על הכל כותבין על העלה של זית וכו' הרי בדיו על העלה כשר בגט ובשבת בעינן עד שיכתוב בדבר של קיימא על דבר של קיימא ומזה נמלינו למדין דלא לכל ענין אמרינן אין תיובתא דשבת מענין פסול בגט דיש שהוא כשר בגט ופטור בשבת ומתורלין כן דברי הרמב"ם בכך כמו שכתב בפרק ד' מהל' גירושין בהלכה ז' כמו שאבאר בדבור דלקמן המתחיל הקורע על העור:

(שם) **אמר** ר' אבא בר ממל בסידרה. ראיתי בחידושי הרשב"א שכתב על הא דגרסינן נמי בבבלי פרקין דף ק"ד אמר ר' אמי כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בליפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה וז"ל פי' כתב אות אחת במגילה בטבריא ואות א' באותה מגלה בליפורי הרב רבינו האי גאון ז"ל כתב כך היו הראשונים ז"ל מפרשים כי טבריא וליפורי סמוכות זו לזו והיה בשער של זו מסוייד בסיד עד קלה העיר וכן בשער של זו מסוייד בסיד עד קלה העיר ואם תכתוב אות גדולה עד קלה זו כאשר יכתב על השערים אות גדולה כמוה עד קלה זו לזו אע"פ שאין קרובות זו לזו הרי הרואה את זו ומהלך עד שרואה את זו יודע הוא כי תואמות הן ומכוונות זו לזו והיינו דאמרינן כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה עכ"ל ודבר רחוק הוא זה אבל מלאתי בירושלמי ענין יורה על פירוש זה דגרסינן התם ר' יעקב וכו' בשם ר' אלעזר כתב אות אחת בטבריא וכו' אמר ר' אבא בר ממל תיפתר בסיד דק עכ"ל הרשב"א ואם הגי' היתה כך לפניו מ"מ אינו מורה לא כפי' רב האי גאון דמה ענין סיד דק לפירושו ופשיטא דלא כפי' הה"מ בפי"ג בהל' י"ב שהביא לגי' זו וכתב ואפשר שזהו פי' ירושלמי באמרו בהירון קושיא זו תפתר בסיד דק פי' שהמגנות הם מסיד דק ואדם יכול לכרכן ולקרב האותיות שבאמצעיתן יפה כך נ"ל לפי לשון רבינו עכ"ל וזה יותר רחוק ורחוק ואין בדעת כולל ופשיטא לפרש דברי הרמב"ם בכך וכי מה לריך למגילה של סיד דק בזה נוח לכרכה יותר מבקלף או גויל ועוד שאין לשון הרמב"ם מורה כלל על מגלה שנכרכת וכי לשון מגלה מהפרשת שנכרכת דווקא והלא שנינו בפ"ב דסוטה בא לו לכתוב את המגילה וכו' וכן לקמן אין כותבין לא על הלוח וכו' אלא על המגילה וכו' וגם אלינו בתחלת פרשה סוטה נכרכת ופשיטא הוא דמגילה כך את קלף או גויל שכותבין עליו. וזהו לשון המקרא במגלת ספר כתוב עלי. ובענין פי' דברי הרמב"ם אינו מורה כ"א כפירש"י שכתב בטבריא על איזה מגילה בקלה שפתה ובמדינה אחרת באותה יום כתב במגילה אחרת נמי כן בקלה שפתה וזהו שם יש שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה ודבר זה א"צ לפנים כפי' הרמב"ם ובענין הגי' כאן בסיד דק על זה נאמר אם קבלה היא נקבל. אבל יותר ה"ז נוח לפרש שכתב האות הא' על סיד דק שעל הגויל ונוח היא לקלוף אותו ולקרבו עם האות שבל' בליפורי על הקלף או על הגויל ומיהו לפי מה שכתוב לפנינו בסדרה יותר נוח היא הגי' וכדפרישית בפנים בשולה כהאי דהתם וכפי פירש"י. ואפשר שהרגל של הה"א היה ארוך בהעתק ונדמה להמעתיק שם לקו"ף וכתוב בסיד דק היך שיהיה הנכון הוא כדפרישית בס"ד:

(שם) **הקורע** על העור כתבנית כתב חייב וכו'. כן פסק הרמב"ם בפי"ג מהל' שבת בהל' ט"ו וגרסינן בהאי תלמודא בפ"ב דגיטין בהל' ג' לענין גט נמי כן המקרע על העור כתבנית כתב כשר הרושם על העור כתבנית כתב פסול ובתוספתא פ"ב דגיטין נשנו הדברים בהפך הקורע פסול הרושם כשר וכן היא לענין שבת והרמב"ם שפסק בשבת כגי' האי תלמודא שתפסו לעיקר אבל בהל' גירושין בפרק ד' בהל' ז' פסק בגט בין המקרע בין הרושם על העור כתבנית כתב כשר והביא שם הה"מ בשם הרשב"א שתמה על זה שהרי אפי' לענין חיוב שבת פסק שהרושם על העור אינו כתב ולמה אמר בגט הרושם כשר ולא מלאו טעם נכון לזה וממה שנתבאר בדבור דלעיל המגלה טעם נכון לדבריו שמסיקן למדנו דאיכא בשבת מדברי ר' יוחנן למדנו שם בדף כ' ובענין דאמר בכה וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה וכנומר בענין שבת אנו אומרין זה לחומרא בעלמא כדפירש"י שם אבל כיוצא נכשיר לכתחלה בכה"ג בגט. ומעתה תקשה לר' יוחנן הרי מלינו דבשבת פטור ובגט כשר וזהו בדבר של קיימא ע"ג דבר שאינו של קיימא ואם בגט הוי כתב כדלעיל א"כ היה לנו להחמיר בשבת בכה"ג אלא ודאי דה"ק ליה אין דמלינו שיש קולא בשבת ולא מיחשב כתב לחייבו כגון הא דלעיל ובגט כשר. וכן נמי ברושם על העור דבשבת לא הוי כתב ובגט כשר הכי נמי מפני כך תבא ללמד ממה שאנו מחמירין בשבת לחומרא בעלמא ותהא נ"כ להכשיר בגט זה ודאי לא מלית למילף להקל בגט הואיל ואנו מחמירין עליו בשבת. ומיהת היכא דמה שמקילין בשבת ועם כל זה הוי כתב בגט כהיא דעלה של זית וכהאי דרושם על העור וטעמא דמילתא לפי האמת משום דגבי שבת הכתוב בעינן שיהא שכתב דבר של קיימא וכן ע"ג דבר של קיימא אבל גבי גט אף דהכל בכתב תליא מילתא דוכתב בעינן מ"מ בחדא מינייהו סגי וסיינו אם הוא על דבר של קיימא הוי כתב אפי' ברושם על העור ואם הוא על דבר שאינו של קיימא לא כלום הוא עד שיכתוב בדבר של קיימא כדמוכח מהסיפא דעלה של זית. והשתא דיו ע"ג סיקרא דפסול בעדי גט משום האי טעמא גופה דהואיל וסיקרא כתב הוא א"כ לא עשו כלום מה שאחמו עדמן עליו דהכי דלענין שבת איכא תיובתא ומשום דמ"מ כתיבה מקריא לענין עדי בגט מיהת כתב פלמן בעינן:

הדרן עלך פרק הבונה

פרק יג (דף עא ע"א במתני') **רבי** אליעזר אומר האורג וכו'. שיעור האורג קתני לקמן בהל' ד' האורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט ומלא הסיט הוא רוחב שתי אלבעות כדכתב הרמב"ם בפרק ט' בהל' י"ח וכן כתב בפי' המשנה כי כך קיבל מפי' הק מוגה במלא הסיט הוא שתות הזרת ומלא רוחב הסיט הוא רחוק מה שבין הגודל והאלבע. והזרת הוא חלי אמה כמפורש בפי' עושין פסין דף כ"א. וא"כ שתות הזרת הוא שתי אלבעות. ומ"ש מלא רוחב הסיט זהו כל מה שיכול אדם להרחיק ולהרחיב בין הגודל והאלבע היינו רוחב הסיט כפול דאלו רוחב הסיט אינו אלא כל מה שיכול להרחיק ולהרחיב בין א' ... הריחוק והוא שמונה אלבעות והרוחב הסיט כפול בתבנית הריחוק הוא שבה עשר אלבעות וזהו שכתב שם בפי' המזכר בהל' ע"ו בשיעור הטווה. וכן לעיל בהמלבן והמנפץ והלובע שיעור חוט ארכו ארבעה טפחים שזהו מלא רוחב הסיט כפול. ויש פירושים הרבה בשיעור הסיט ולדעת ר' אליעזר הקליר ב סודו סורת הוא בלי"ב אמה כמה שהביאו התוס' בעירובין שם. ולדעתו הסיט הוא ארבעה אלבעות כשיעור הטפח. ותשבונו של הרמב"ם כפי אשר קבל מפי הקדמונים:

(דף עב ע"א במתני') **העושה** שני בתי נירין וכו'. כדפרישית בפנים הוא העולה מפי' הרמב"ם בפ"כ בחבורו בפ"ט בהל' ט"ו העושה שני בתי נירין וכו' וכדסיים שם וכן כל העושה שני בתי נירין בדבר שעושין אותו בתים בתים וכו' א"כ המשמעות על חוטי הסירוג או הסבכים או כל כיולא בזה שמסרגין ועושין בתים בתים ונראה שפי' להא דאביי דהתם תרתי בנירא וחדא בנירא כפי' הערוך שכתב על זה פי' כד אזלא נירא תרי זימני סחור סחור נקיט חד זימנא מאותו הוט עבה שהולך בעבר על הנירא. וזהו דרך הסירוג בדבר שעושין אותו כמין בתים בתים:

(שם במתני') **הקורע** בחמתו ועל מתו. מסקינן בגמרא דמתני' דקתני פטור ר"ש היא דס"ל מלאכה שאינה לריכה לגופה פטור עליה והכא הוא דמדייק מדלא קתני בבדיא דילא ידי קריעה כמבואר מהסוגיא כדפרישית בפנים והתם מדייק לה מרומיא דמתני' וברייתא אהדדי דקתני הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב וכו' עד חמתו אחמתו נמי ל"ק הא ר"ש הא ר' יהודה וכו' היינו דשמעת ליה לר' יהודה במתקן במקלקל מי שמעת ליה הא' נמי מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו. וכדנראה מפירש"י ז"ל דלבתר דאוקי מתני' כר"ש והברייתא כר' יהודה דמתו אמתו נמי בהכי מיתרלא כדמסיים שם ולא מיתוקמא אלא כר' יהודה דהא מלאכה שאינה לריכה לגופה היא במוליא את המת לקברו ומה שפירש הר"י בתוס' שכתבו דלא מתרץ אלא חמתו אחמתו אבל בעל מתו לא פליגי דבמת דעלמא פטור דמקלקל הוא ובמת דידיה דאיכא מלוה חייב מתקן אע"ג דלקמן משמע דללורך מלוה לא חשוב ר"ש תיקון דהא יליף ממילה והבערת בת כהן דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב התם מקלקל הוא לגמרי שאינו לורך אחר אלא מה שהוא לורך מלוה אבל גבי קריעת אבל הוי תיקון שנגד ע"י קריעה שי"ל לנכבו בכל שעה וכו'. כל זה דוחק הוא לחלק בהכי ומלבד מה דבדי נראה הרשב"א ז"ל על פירוש זה דאי איתא דבכל מקום דאיכא תיקון ללורך מלוה אף ר"ש מודה א"כ אף המוליא מת לקברו יהא חייב דמלוה קעביד. ואין לומר דהתם לא רמי עליה ממש להוליאו דאפשר על ידי אחרים. אבל קריעה הוא חייב בכך דמת מלוה מאי איכא למימר. והנן המוליא את המת כתמא תנן ומה דמפרשי משום דלריך ללבוש בגד קרוע כל שבעה אם כן מה יה מלאכה הלריכה לגופה אף לר"ש גם זה אינו מחוור דהא משמע מהסוגיא דאף אדם כשר או כשעת יליאת נשמה שהן כמותו והנהו אינן חייבין ללבוש בגד קרוע אלא מאחין הן מיד וכו' והדברי רש"י ז"ל נראה לי עיקר עכ"ל. ולקמן אביא מה שכתב עוד בענין מת מלוה אליבא דר"ש ומה דאיכא למידק בדבריו. ונקטינן מיהת דרישא דמתני' לא מיתוקמא אלא כר"ש ואע"ג דסיפא דתנן כל המקלקלין פטורין סתמא ומשמע אפי' חובל ומבעיר וסך לא מיתוקמא אלא כר' יהודה דאיהו הוא דסבירא ליה כל המקלקלין פטורין והיינו מתחייב כחובל ומבעיר אלא בג"ו דאיכא תיקון כגון בחובל ולריך הדם לכלבו ובמבעיר לריך לאפרו דאילו לר"ש מקלקל בחבורה ובהבערה בלאו הכי חייב כדיליף מדאילטריך קרא למישרי מילה בשבת ואסר להבערה בבת כהן וכדאוקי התם לקמן דסיפא דמתני' כר' יהודה היא וברייתא דתני ר' אבהו סתמא חוץ מחובל ומבעיר כר"ש וכפירש"י ז"ל. והרמב"ם פי' בדרך ושיטת רש"י ז"ל ולפיכך לדעתו דפסק כרבי יהודה במלאכה שאינה לריכה לגופה דחייב כמבואר בפ"א ובכמה מקומות פסק בחובל ומבעיר דפטור אא"כ בחובל ולריך לכלבו ובמבעיר ולריך לאפרו כמו שכתב בפ"ח מ' בהל' ז' וה' בחובל בבהמה חיה ועוף ובריש פי"ב במבעיר. ולדידיה ל"ק מילה ובת כהן וכדשני רב אשי אליבא דרבי יהודה דמילה תיקון הוא וכן הבערה בבת כהן ומה לי וכו'. וגר' יהודה כל היכא דאיכא תיקון מליה בפיר נקרא מתקן ואפי' מתקן אלא ילרו נקרא תיקון כדקאמר התם בהסוגיא וכדפסק הרמב"ם בפרק ח' שם בחובל בחבירו דמשום הכי חייב דהוי כמתקן וכן בקורע בחמתו ועל מתו דמתיישב דעתו בדבר זה כדכתב בפרק י' בהל' י'. וזה נלמד דבר מדבר הוא. וכל זה פשוט הוא. ולפיכך נמי במבעיר גדישו של חברו דתנינן בהדיא בפ' ..וכה דמתחייב בנפשו וסתמא קתני דמשמע אפי' אינו לריך לאפרו דטעמא הויא מפני שכוונתו להנקם מבונאו ונתקררה דעתו בזה ונקרא תיקון כדכתב בפי"ב שם. ומה שתמלא כתוב בענין זה הכל המה אריכות דברים בחנם. ודבר אחד אבי' בענין שכתב הרשב"א אליבא דר"ש ואף דלאו אליבא דהלכתא הוא. בסיים בפרקין וכתב על הא דרב אשי מה לי וכו'. ומיהו אפשר דרב אשי להו דסבירא ליה כר' יהודה אלא מפרש טעמיה דר' יהודה והתם נמי ביבמות הדין טעמא דאמר איסור דשמעת ליה לר' יוסי דהבערה ללאו יצאת ר"מ הבערה דעלמא וכו'. התם ה"א משום דבין לר' יוסי ובין לר' נתן ליה להו דר"ש דאה לר"ש הבערה לגופה איצטריכא וכו' וכך הם דברי המתני' בהסוגיא. וכך מבואר הוא הכא לעיל בפ"ב בסוגיא דהמכבה דלמאן דאית ליה דחובל ומבעיר חייב אפי' כשאינו לריך להם ואפשר מקשה התם הרי הבערה יצאת ללמד על כל המלאכות שבתורה וכולהן ללורך דווקא והיא שנה ללורך ומשני דהיינו דווקא למ"ד דהבערה נחלק יצאת וללמד על כל המלאכות שבתורה אבל אי מ"ד וזהו אליבא דר"ש דאיהו הוא דסבירא ליה דכל המלאכות ללורך דווקא הוא דחייב לא סבירא ליה דהבערה ללמד יצאת אלא כר"נ דקאמר הבערה לימדה על עצמה והיינו לא בלאו כדנראה כך לכאורה וכן פרישית שם בפנים אבל לא משמע הכי בהסוגיא דהתם אליבא דר"ש אלא לגופה יוצאת וללמד על עצמה דכל מקלקל בהבערה חייב וכך כתבתי שם כמאהם ד"ה ר' יוסי ור"ש האמ"י דבר אחד. ומיהו הא דפי' התוס' כאן דלר"ש נפקא ליה לחלק מהיכא דנפקא ליה לבמותא וזה קשה דע"כ אי אפשר לומר כן אליבא דר"ש דבהא דאמרינן בפ' אלו נערות דף ל"ד דר"ש סבירא ליה כר' יוחנן הסנדלר דמוקי לקרא דמחלליה במזיד ולא בשוגג כדבמאל אלא דלר"ש אמרינן דנפקא ליה לחלק כדאמר הכא לעיל שם דנפקא ליה לר' אלעזר מדרבא דאתא שבית סנה והא דכתבו התוס' כאן בשם עות וליכא למימר דנפקא ליה מאחת מהנה כדמפיק ליה ר' יוסי דהא בהדיא פליג ר"ש אר' יוסי בפ' הבונה דף ק"ג ודריש ליה להרבא אחריתא. והוכחה זו לאו הוכחה היא כלל דלא פליג עליה אלא על דרשת דמאחת דר' יוסי דריש אחת שמעון מאחה שם משמעון, ור"ש דריש עד שיכתוב את כולו כדקאמר התם. אבל לענין דרשה דאחת שהיא שנה וכו' וזהו לחנק לא שמעינן מהתם לא בהדיא ולא משמעות דפליג ובפיר איכא למימר דר"ש נמי דריש לה הכי כדדרשת ר' יוסי לענין חילוק מלאכות. וכתב עוד הרשב"א שם ואכתי קשיא לי כיון דקיום מלוה לא חשיבא ליה תיקון בגופו של דבר ומלאכה שלא ללורך היא ואם כן קבורת מלוה תדחה שבת ובשלמא לר' יהודה כיון שיש תיקון אגב המת אסור ור"ש דליכא חפירה בקרקע קלקול אלא לר"ש קשיא. ויש לומר דלר"ש אין הכי נמי דהכי והא דאמרינן התם קבורת מת מלוה תוכיח שאינה דוחה את השבת דלא כר"ש דלר"ש ודאי דוחה. ותדע דבפ' המלניע קאמר פוטר היה ר"ש במוליא את המת לקברו וכללא כייל אפי' במת מלוה זה נראה לי לפי שיטת רש"י ז"ל עכ"ל. ולפי דבריו יש לנו עוד ראיה גמורה דאין הלכה כר"ש דהא בפשיטות קאמר סתמא דהש"ס וכדר' יוחנן בפ' אחד דיני ממונות דף ל"ה דאין קבורת מת מלוה דוחה שבת וכן בכמה מקומות בהש"ס. ויתבאר עוד מזה לקמן ריש פ' נוטל שיעתיד מקום נוח בהגיעי לשם בס"ד:

(שם בגמ') **בעון** קומי רבי בא וכו'. כן בשיטה היה הליכא דר"ש היא וכמבואר בפנים אבל לר' יהודה דמוקמינן התם בהסוגיא לכך ברייתא דקתני הקורע בחמתו ועל מתו חייב כמבואר בדבור דלעיל בשיטת רש"י וכן בשיטת הרמב"ם ז"ל דמתו אמתו נמי מיתרלא בהכי לפי המסקנא וקתני בהדיא ואעפ"י שמחלל את השבת ילא ידי קריעה וכן כתב הטור בי"ד סי' ב"מ והרמב"ם שלא ביאר זה בהדיא בהל' אבל לא היה לריך לכך דממילא משמע מדבריו כאן כן שכתב בפ"י כמוזכר בדבור דלעיל הקורע וכו' הרי הוא כמתקן וחייב ואם נקרא תיקון פשיטא שילא ידי חובתו:

(שם ע"ב) **אמר** ר' הילא אלה המלות וכו'. וא"כ דעת ר' אילא כדר' יונה דאין עבירה מלוה ואין לברך עליה וזהו דפסק הרמב"ם בהל' ברכות שאין לברך על מלוה הבאה בעבירה וכבר אילא ור' יונה לגביה דר' יוסי וכבר זכרתי מזה לעיל בפ"ק דחלה:

(דף עג ע"א) **מחלפא** שיטתון דרבנן וכו'. הכא מקשי לה מדיוקא דמתני' דהתם דהמתני' דהכא אליבא דרבנן ובפיר אתיא האי בנוית כדמשני כאן בגדולה כאן בקטנה. אבל התם בהסוגיא דף ק"ו דרמי הך ברייתא דהתוספתא אדמתני' דהתם ומשני עופות אעופות דהא דקתני לפור למגדל דוקא בלפור דרור עסקינן וכו' וקאמר רב אשי דתיה אתיה נמי לא קשיא הא בביבר גדול הא בביבר קטן. והשתא למאי דדייק הכא נבארה כקושיא להסוגי' דהתם דהא מוקמינן למתני' דהתם בביבר קטן ובשיטתא דקשיא דלמאי לא קתני התם דגדין נמי מגיעה ותנן קטנה כמו דאיירי בביבר קטן ואם באנו ליישב זה לריך קלת לאריכות ואין כאן מקומו להאריך בזה:

(שם ע"ב) **אני** לה שמעתי מתכת וכו' אף כיפין עליה כלי מהני תרי עניני מכפיית סלי ואלדדי שבשמה כבר נתבאר לעיל בפ' כמה טומנין ובפ' במה בהמה בהלכה ב' בס"ד:

הדרן עלך פרק רבי אליעזר

פרק יד (דף עד ע"א במתני') **שמונה** שרלים האמורים בתורה. והחובל וכו'. כדפרישית והוא דעת הרמב"ם ז"ל והוא עיקר. ורש"י ז"ל פי' דיש להן עור וכו' והויא ליה תולדה דשוחט ל"א כיון דיש להן עור נלבע העור בדם שנלרר בו וחייב משום לובע. וכבר בארתי לעיל פ' כלל גדול ד"ה הלא אמרה העושה חבורה ו... בם דם חייב וכו' שמה שאמרו בזה אינו מוסכם ונסתר מהאי דר"ל דהתם לקמן ועם"ש בתירלתי כל מה שנדקדק ברמ"ך והוכחתי לדעת הרמב"ם ולטעמו דפוסק דחובל חייב משום מפרק ולגוהם משום נטילת נשמה כדשמואל ולא כרב ותמלא שם הכל מבואר בס"ד:

(שם בגמ') **רבי** יוחנן אמר לא שנו אלא לאיסור ולטומאה וכו'. והכי קאמר רב התם בריש פרקין דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' יוחנן בן נורי אלא לענין טומאה אבל לענין שבת אפי' רבנן מודו ובהאי דאמר לקמן על הא דאמר רב עור הוא וכו' יאתיה כהיא דאמר רב יוחנן וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' מ"א בהל' כ"א ואלו שעורותיהן כבשריהן וכו' הרי הן כבשר לכל דבר בין לאיסור אכילה בין לטומאה ודקדק וכתב לאיסור אכילה אבל לא ללקות למבואר שם לעיל דאין לוקין על עור נבלות וטריפות. ולענין שבת כבר ביאר במקומו כמ"ש בפ"ח בהל' ע' שמונה שרלים האמורים בתורה הן שיש להן עורות לענין שבת:

(שם ע"ב) **פתר** לה בבאין להזיק האי אוקימתא כהאי אוקימתא דרב יוסף היא בבבלי פ' כל כתבי דף ק"ח דמוקי להאי ברייתא חמשה נהרגין בשבת ברלו אחריו ודברי הכל ואתי' כרב יהודה

יהודה דמחייב במלאכה שאינה לריכה לגופה והרמב"ם שכתב בפ' אחד עשר בהל' ד' באלו חמשה מותר להורגן בשבת כשיראו ובאר כל שאר כל המזיקין אם היה רלין אחריו מותר להרגן ועיין בכה"מ שנתן טעם למאי דפסק הרמב"ם כרבי יהודה במלאכה שאינה לריכה לגופה ואפ"ה מתיר להרגן בהראותן בלבד משום פקוח נפש הוא. ולי נראה דטעמו משום הא דאמר לקמן התם לפשוט הבעיא נהי' דאמר רבי פגע בו כיולא בו וכו' מהא דבעי מיניה מר' ינאי מהו להרוג נחשים ועקרבים בשבת ואמר להו לידעת אני הורג נחש ועקרב לכ"ש וזהו כר' ינאי דהכא ואע"ג דקאמר התם דילמא לפי תומו היינו למידחי דלא תפשוט מינה להאי בעיא דלעיל אבל לענין דינא לעולם אפי' לכתחלה מותר להרגן בהראותן בלבד כדמשמע ליבנא דר' ינאי דהכא דמותר להרוג לכתחלה קאמר:

(שם) הדא אמרה שור במרד הלדו בשבת חייב. הרמב"ם לא ביאר זה להדיא ולא העתיק לשון המשנה בפ"י בהל' כ"ד הלד חיה ועוף ברשותו וכו' פטור ואפשר שסמך על דקדוק הלשון דמשמע דוקא ברשותו ומ"מ אם היה דעתו כהאי דהכא היה לו לבאר לענין חיוב ובמה דדייהו דלכתחלה הוא דאסור כדעת שהובא בהגהמ"י שם:

(שם) הילמי לריכה אומן. מהאי ליבנא משמע דמלאכתה גופה היא שלריכה אומן וזהו כטעמיה דהרמב"ם שכתב בפ' כ"ב בהל' י' מפני שנראה כעושה מלאכה ממלאכת בתבשיל דאלו לטעמיה דרש"י שכתב שהוא כמעבד וכו' כדי שיתקיים לא שייכא ליבנא דלריכה אומן אלא הוא כמלאכת אומן מיבעי ליה למימר:

(דף עה ע"א) זה שהוא לוחש וכו'. כפרש"ית דלהעלות גידי אזנים איירי וכדברים להדיא לעיל בפ' במה אשה בהלכה ה' החושש אזנו נותן שמן ע"ג ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי. וזהו כהאי מ"ד דהכא ופירושו נתבאר בפנים. ולענין דינא נראה דלמאי דמסיק מאי כדון ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול. דלכאורה היה נראה לפרש דמשום הכי אסור בכלי אפי' בלא נתינת שמן. ומיהו מדחזינן דהאי פלוגתא בבבלי פ"ב דע"ז היא וגרים שם בדף כח ע"ב אמר ר' חנינא מעלין אזנים בשבת תני רב שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם איכא דאמרי בסם אבל לא ביד והשתא נוכל לפרש להמסקנא דהכא ג"כ בענין זה ובלבד שלא יעשה בשבת וכו' כלומר דמותר בין ביד בין בכלי ובלבד שלא יתן בשמן או סם דזהו עובדא דחול היא דהויא. ולפ"ז מתבאר לנו דברי הרמב"ם בדין זה שכתב בפ' כ"א בהל' ל"א שמותר להעלות אזנים בין ביד בין בכלי וזהו כמשמעות דליבנא קמא דהכא דלא אסרו אלא בסם ואע"ג דלא נתבאר בהדיא מהתם להתיר בכלי סמיך על המסקנא דהכא שלא אסרו לעשות כדרך שהוא עושה בחול. ומבין במדרך לעשות בחול בשמן או בסם כל היכא דמשני שפיר דמי ולא היה לריך לבאר בהדיא דבכה"ג אסור דזה נלמד בפשיטות מדבריו:

(דף עו ע"א) כל שהוא מן השפה ולפנים וכו'. הכי משמע מסקנת הש"ס דע"ז שם אע"ג דמדחי ההב לפשיטותא לדיחויא בעלמא קאמר וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מהלכות שבת בהלכה ה' דכל שהוא מן השפה ולפנים מחללין את השבת דבכה"ג אזלינן לקולא כל היכא דלא איפשיטא. ובאר כל הסוגיא עד ותי בהם ומביולא ממנה נתבאר הכל בע"ז שם בהלכה ה' בס"ד:

הדרן עלך פרק שמונה שרצים

פרק טו (דף עו ע"א במתני') **אלו** קשרים. כבר ביארתי לעיל בפ' כלל גדול בהלכה ב' דדעת הרי"ף והרמב"ם הוא עיקר שאין חייבין על הקשר של קיימא עד שיהי' ג"כ מעשה אומן והא בלא הא לא סגי לענין חיוב עד דליהוי תרוייהו קשר של קיימא ומעשה אומן ועי"ש בד"ה ר' יונה ור' יוסי הגליון אמרי בקשור מכאן ומכאן וכו' דמוכח מסוגיא דהכא ומסוגיא דהתם כדעתם ז"ל וכן מתפרש מתני' דלקמן יש לך קשרים וכו' יותר בפשיטות לפי שיטתם דתרוייהו בעינן וכמבואר בפנים:

(שם ע"ב בגמ') **כאורגי** יריעות למדו וכו'. התם בפ' כלל גדול בדף ע"ד פריך רבא על דאביי דהוה בעי למימר הכי וקא"ל תרלת קושר מתיר מאי איכא למימר וכ"ת דאי מיהדמו ליה הרי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד הבהא לפני מלך ב"ו אין עושין כן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה עושין אלא שכן לדי חלזון קושרין ומתירין. ולמאי דפרישית לעיל בפ' כלל גדול לפי דקאמר הכא מכיון שהיה מגיע לחרוג היה שרי לה ומעייל לה שהיה מתיר לשקשר ומעייל לה לרת"י בחוטין בשהריגה ומחליקן והרי היה קושר ומתיר ולא היה נראה שום קשר בשיריעה לכאורה הוה ניחא להאי קושי' דרבא דלא היה נראה שום קשר אלא דרש"י ז"ל רלה להסביר הקושיא דבשמתירו היה נראה הנקב ביריעה שהוטיה היו כפולין בשם וכו' ואין שם שנים קשרים סמוכין. ולפי פירושו היה לריך לשזור שלא יהי' לריך להזיר כלל ולפיכך הוכרח רבא ללמוד מגדי הלזון. וזה לפי שיטת הבבלי דס"ל דלמדין ממשכן אף מדבר שלא היה אלא לפי שעה שהרי כחלזון לא היה אלא לפי שעה שאינו עולה אלא אחד לשבעים שנה כדכתב רש"י שם. אבל לשיטת הש"ס דהכא דאין למדין מלשעה כדקאמר הכא וגי' דהכא עיקרית מכיון שהבטיחן המקום וכו' כמו שהוא לשעה ולפיכך מסיק וקאמר וכיולא המרה דא וכו' שאין לנו ללמוד ממקום אחר אלא מאורגי יריעות שעשו כדי להתקיים כך וזכרתי מזה לעיל שם וכדמוכח נמי מהא דקאמר לעיל בפ' כלל גדול גבי הלד חלזון וכו' דהיכא למ"ד דלית ליה לידה כלל שיהא במנין אבות דמלאכי הלזון לא למדו וכדמסיק התם ואתיא כהאי דאמר ר' אלעזר וכו' כעין חיה טהורה בראה הקב"ה למשה במדבר וכו' ונגנזה וא"כ לא למדו לידה מתחם מהאי טעמא גופיה שלא היה אלא לפי שעה ועכ"ב ד"ה הלד חלזון וכו' והשתא על כרחך בעינן לשנויי להאי קושיא דרבא שלא היה שם נראה שום נקב כלל לפי שהיו מעלין ראשי החוטין לאחר שהתיר הקשר בתוך אריגת היריעה ולא היה לא נקב ולא קשר וזה הכל לשיטתא דהאי ש"ס שאין למדין מדבר שלא היה אלא לפי שעה כמשו"כ:

(שם) **כודין** חכמי' לב"מ בחותמות שבקרקע וכו'. והכי מייתי נמי להאי ברייתא בבבלי בילה דף ל"ב על הא דבמוהל דהתר והרמב"ם לא הזכיר כלל דין זה ונהי דמלינן למימר דלענין קשר בישול להתירו לא היה לריך לבאר בשבר כהך דין הקשר במקומו פ"י ומיהו לענין שאין לו לחתוך היה לריך לבארו ול"ע טעם לזה וראיתי בשלטי הגבורים פ' המביא שכתב שם בלשון הזה ומיימוני השמיט הפקעת החותמות וכלל אותו בדין מגופת חבית פכ"ג מהל' שבת. ובודאי מי שאמר זה לא ידע בכוונת הרמב"ם ולא ירד לסוף דעתו בחבורו דמה ענין זה לזה. ואני אבאר לך דעת הרמב"ם שכלל אותו בדין סותר ומקלקל ובלאו הכי אין כאן סותר ממש במה שחותך החבלים מההותמות שבקרקע כמבואר לזה בפ"ג דעירובין דף ל"ה גבי הא דאמרו התם במגעול וקטיר במיתנא עסקינן ובעי סכינא למיפסקיה וכו' ופרש"י דאין חתיכה אסורה אלא במתכנן אבל הכא מקלקל הוא ובבי כהניא במס' בילה וכו' ואע"ג דהכא אבל הוא ואמרינן התם שבקרקע אסור לחתוך גזירה דרבנן היא דמיחזי כסותר ולא סותר במין ממש הוא דהא פתיחת דלת בעלמא היא וכו' ומכ"ש לדעת הרמב"ם דאין סותר חייב אלא בסותר ע"מ לבנות כמו שביאר זה בפ"י בהל' ט"ו ואם סתר דרך השחתה פטור. ואם כן כבר ביאר דין זה דכל סותר דרך השחתה פטור אבל אסור וה"ה בחותך להחותמות שבקרקע וכל כיולא בזה:

(דף עח ע"א) **הא** דרבנן לא. על הכלל דתני בשם ר' יהודה הוא דפריך כדפשיטות בלשון סבי יהודה העיקר. ולפי שיטת הש"ס דהכא דבחבל שהיה מבוטל בפסיקייא מיירי אם כן פליגי בהא דלרבנן אעפ"י שעדיין מחובר במקלת להפסיקייא. א"כ שהוא מבוטל ונמשך ממנו וגזרינן דילמא מבטל ליה ולר' יהודה מכיון דהכי מחובר במקלת הוא א"כ בנמשך ממנו ואפי' אינו מחובר כלל בפסיקייא מכיון שהוא של הפסיקייא אינו מבטלו כמו שאינו מבטל להפסיקייא אלא שיטלו אחר כך מהדלי ויחברנו להפסיקייא. והתם מוקי פלוגתייהו דבחבל גרדי הוא דפליגי דרבנן סברי גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ור"י סבר לא גזרינן ולא בעי הש"ס דהתם לאוקי פלוגתייהו בחבל שהוא של הפסיקייא דהיינו כמו חבל דעלמא. והרמב"ם כתב דין זה בפ"י בהל' ג' בכתס וקושרין דלי וכו' אבל לא בחבל ונכלל בזה בין חבל דגרדי ובין חבל דפסיקייא וחבל דעלמא. ומ"ש שם גבי דין חבל שהיה קשור בפרה וכו' והכא היה חבל גרדי שמותר לטלטלו הרי זה מביא וכו' ודקדק שם הה"מ דהא משמע דחילוק בחבלים משום ביטול הוא וכן הביא הכ"מ בשם הרמ"ך ולאו קושיא היא דהוא ז"ל לא היה מפרש נהא דרב מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו וכו' דמשום ביטול נגעו בה אלא בריתא דאסרה בחבל דעלמא משום שהכוי לטלטלו לפי שאין תורת כלי עליו כמבואר זה בדבריו בפכ"ה בהל' ו' אבל חבל גרדי מותר לטלטלו כדברים התם אתירה אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת וכן כל השייכים לכך תורת כלי עליהן. ורש"י בפ"י גבי וקושרו בפרה וכו' ולא חיישינן וכו' ויבטל אותו בשם ומלא כאחד של קיימא לשיטתיה הוא דאזיל דדעתו דכל קשר של קיימא אפי' אינו מעשה אומן חייבין עליו אבל דעת הרי"ף והרמב"ם דתרוייהו בעינן וכל דלית ביה אפי' אחת מהן מותר לקשרו אף לכתחלה. וזהו דמסייה שם הרמב"ם בדין זה מפני שכל אלו הקשרים מעשה הדיוט הן ואינן של קיימא וכו'. ועיין בריש פרקין ובמקומות המצויינין שם מה שנתבאר מזה. ומה שכתב לעיל גבי דלי אבל לא בחבל לאו משום טלטול הוא כמו שבלא הש"מ להבין דבריו דהכי נמי משום טלטול הוא דליתא הכא דגבי דלי ודאי ליכא משום ביטול ואסור מיהת לכתחלה לקשור בכל חבל דקשר של קיימא הוא ואפי' אינו מעשה אומן לכתחלה מיהת אסור הוא וזהו במרמזו הרמב"ם כהן גבי חבל דפרה אלמא פעם קושר ופעם מתיר וכו' ובכה"ג דוקא הוא דמותר אפי' לכתחלה וזה פשוט. ודע דהאי

דינא דחבל שבאבוס קושרו בפרה פריך עלה בהאי תלמודא לעיל פ' במה בהמה בהל' ב' ולא נמלא כמשמע בלדדי בהמה בשבת וכו' עד דמסיק התם במספק חבל על חבל והאי דינא מוסכם הוא דאסור להשתמש בלדדי הבהמה ולא היה הרמב"ם לריך לבאר זה כאן דדבר מבואר הוא במקומו לקמן בפכ"א בהל' ט' שכתב ואין נסמכין ללדדי בהמה וכו' וא"כ ודאי מיירי כאן כאופן שאין לריך לו לסמוך על לדדי הפרה אלא במספק חבל על חבל או כל כיולא בזה:

(שם) **בינ'** מתני' כל קשר וכו'. עיין בתוס' דף קי"ג ד"ה כלל אמר ר' יהודה תימא וכו' א"נ אמאי דקתני בריב"ל וכו' וזהו כמו דמפרש הכא כמבואר בפנים. וכמה שדקדק כאן לומר והוא לשעה היה מקום להביא ראיה לדעת מי שסובר דאפי' אינו של קיימא אלא שעשאו להתקיים כמה ימים כקשר של קיימא היא ואין להאריך בזה דלאו דהלכתא היא:

(שם ע"ב) **יום** הכפורים שחל להיות בשבת. נ"ל שע"ה וכדברים בבבלי שלהי פרקין ושם דפריך הכא ויבדיל וכו' לכאורה היה נראה דאביה"כ עלמו קאי דאע"ג דמבדלין בו בלילה מ"מ פריך דיבדיל מקודם כדי להודיע להתיר וכו' והיה שפיר מתפרש כוס אין כאן וכו' אלא דאין משמעות הסוגיא מתפרשת כן. והתם לא מדייק כלל אהבדלה אלא דליתקע כאל בפ"ב וכו' ומשום דעיקר הסימן להודיע בתקיעה היא ולא בהבדלה:

הדרן עלך פרק אלו קשרים

פרק טז (שם במתני') **כל** כתבי הקדש. מן מה דתנינן אע"פ שכתובים בכל לשון וכו' הדא אמרה שמלילין אותן מפני הדליקה. סוגיא דהכא אזלא כהאי תנא דגיפטית דמייתי בבבלי בריש פרקין וכדאוקי לרב הונא התם דהאי היא והרמב"ם פסק כר' הונא בפ' כ"ג בהל' כ"ו דאין מלילין אותן דמילתיה דר' יוסי דברייתא היא ומעשה דר"ג מסייעא ליה ומעשה רב והרי"ף ז"ל נתן טעם דהלכתא כרב הונא דרב חסדא תלמיד הוה ואין הלכה כתלמיד בפני הרב. ובמקום אחר כתבתי דהא רב חסדא תלמיד חבר דרב הונא הוה כדמוכח מסהיא דסוף אלו מליאות דבעא מיניה תלמיד ולריך לו רבו מאי א"ל חסדא חסדא לא לריכנא לך וכו' והאי כללא דאין הלכה כתלמיד וכו' ברבו מובהק הוא לדעת הרמב"ם:

(דף עט ע"ב בגמ') **לית** לך אלא כהדא דתני ר' נחמיה וכו'. והכי מוקמי התם דף קט"ז להא דשמואל דמדייק ממתני' כהאי דהכא אבל לרב דפליג התם והלכתא כוותיה באיסורי הכי הו' דמדייק לא שנו אלא בזמן בית המדרש וכו' וקמה טעמא דמתני' אליבא דרב:

(דף פ ע"א) **בשלא** עירבו אנן קיימין היינו למאי דדייק דבמפולש לא אפי' מהלך דרך עליו וקשיא מהא דלעיל בפ"ק כדפרישית בפנים אבל אינו מוכרח כל כך דה"ק לשאינו מפולש אין מלילין במגיות שם. וא"כ הוי מלי לאוקמי בחלר שעירבו אלא דסתמא הוא כך דקתני הקודם מלילין אפי' לחלר שאינה מעורבת וכדכתב הרמב"ם שם כן:

(שם ע"ב) **ולרעבתן** כדי מזונו. זה נכלל בדברי הרמב"ם שם בהל' כ' שכתב מזון שהוא לריך לו לאותו שבת אלא דבתולה וקטן לא הזכיר כלום ומסתמא הוא כך ולא דמיא לעירוב כמבואר בפ"ז דעירובין:

(שם) **תני** אף מכבין להליל. זהו דווקא אליבא דר"ש אבל לר' יהודה דמלאכה שאינה לריכה לגופה חייב עליה אין מכבין וכן לא הוזכר מזה בבבלי כלום:

(שם) **לבש** בגני נקרא פקח. כדפרישית וזהו לפירושא דהאי ש"ס אבל סתם מפרש לה לענין השבת וכדפרישית במתני':

(דף פא ע"ב) **תמן** אין לו לורך בעשבים וכו'. מדברי הרשב"א נראה שפירש להא בשבועות ולפיכך כתב דזה שלא כדרך גמרתנו דמשמע מהכא שאין שומעין לו אפי' כשאינו עושה על דעת אביו. אבל קשה על פירושו זה דקאמר בהם הכא יש לו לורך ביבוי דמהיכא פסיקא ליה דיש להקטן הזה לורך כיבוי והתם קטן אין לו לורך כיבוי ואדרבה יותר הוא נהנה כשהנר דולק. ולמאי שפירשתי בפנים ניחא ושפיר עולה כדרך גמרתנו. ודע דלדעת הרמב"ם בענין זה כך הוא דכל שהקטן עושה על דעת עלמו אין הב"ד מלוין להפרישו אפי' כאיסור דאורייתא וכמ"ש לדין מה שנו בפכ"ב בהל' ז' וכיבוי אסור מן התורה ורבי יהודה דפסק שותים והמסקנא דדוקא בעושה על דעת אביו כגון שמשמע מאביו דניחא ליה בכך. ודוקא ב"ד אין מלוין להפרישו אבל אביו מלווה עליו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה כמ"ש בפ' י"ז ממ"א בהלכה כ"ח ול"ק דאי הכי מאי דמתקיף דהגמ' לאוקמי כאן בשעושה על דעת אביו משום דליבנא דאין שומעין לו משמע דמדינא הוא ולא משום מלוה ולהאכילו בידים אסור ואפי' דברים שאיסורן מד"ס כדכתב במ"א שם לעיל. וזה נלמד מהאי דרב משרשיא פ' חולין דף קל"ט גבי כשותא בכרמי דקאמר וליתי ליה לתינוק ישראל אתי למסרך וא"כ אפי' בשאר כל אדם אסור למיתב ליה בידים משום האי טעמא. והא דכתב בפ' כ"ד מהלכות שבת בהל' י"א קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעלין שאינו נקוב וכו' אין ב"ד מלויין להפרישו לאו כאיסור דאורייתא מלוין הן להפרישו דא"כ הוה קשיא דיד ה אדידים אלא להכי נקט משום שבות דטעמא דהוציל ששבר עשה אין מלוין עליו לגעור בו אבל אסור להרגילו בכך ואפי' בדברים שהן משום שבות כדכתב במ"א בהל' כ"ז ובהכי נוחין הן כל דבריו בענין זה ואין לריך למה שנדחק הכ"מ בזה וע"ש:

(שם) **הדא** אמרה לנורכו ולנורך ישראל אסור וכו'. יש לפשט להא דבעי ר' יוסי למידחי בנייתא היא וכו' כלומר דמהכא לא תפשוט די"ל משום דא"א בענין אחר וכי היה יכול שמואל לומר לו אם לריך לך לא ושבתמש לאורו והלא ביתו של נכרי היה ואין מטריחין וכו' ולעולם בעלמא אפשר דלא בעינן שיהא ניכר דלנורכי הוא דאדלקה אלא אפי' לנורך עלמו ולנורך ישראל נמי שרי ואהדר ליה ר"א אי משום שאין מטריחין א"כ למה הפך שמואל אפיי אחר כך כשראהו קורא בשטרותיו ונהנה גם שמואל מאורו היה לו לשמואל להתחזיר על עלמו אלא ודאי דניכר היה שלנורך עלמו בלבד הוא דהדלקיה והפך שמואל אפוי ונהנה משום דנר לאחד נר למאה אבל היכא דלא ניכר הוא כזה אפי' עושה לנורכו ולנורך ישראל אסור. והכי משמע נמי מהתם בהאי עובדא דשמואל דלנורך שניהם אסור דקאמר כיון דחזא דאייתי שטר וקא קרי אמר אדעתא דנפשיה הוא דאדליק אסדרינהו איהו לאפיה גבי שרגא וכלומר אדעתא דנפשיה בלחוד וכך נראה דבה"ג כשהוא מחלה על מחלה אסור כדמסיק מהא דנר הדלוק במסיבה וכו' דלעיל התם וכ"פ הרמב"ם בפרק ו' בהלכה ד' וע"ש. והרשב"א רלה להגיה כאן מותר במקום אסור וע"ש שאין דבריו מוכרחים ואין פירושו מבואר ואין להאריך:

הדרן עלך פרק כל כתבי

פרק יז (דף פב ע"א במתני') **כל** הכלים ניטלין בשבת. דלתות השידה וכו' כדפרישית ובבבלי ריש פרקין מפרש אביי דה"ק כל הכלים ניטלין וכו' ואעפ"י שנתפרקו בחול ניטלין בשבת וכדפרישית במתני'. ומשום דקשיא ליה ליבנא דמן המוכן דהסיפא דמשמע מינה דברישא טעמא דהיתרא משום דמן המוכן הוא וא"כ מאי אעפ"י שנתפרקו בשבת דקתני אדרבה בשבת מוכנין הן ע"ג אביהן. ולהאי תלמודא לא דייק ליה ליבנא דמן המוכן דאין פירושו כמוכן דבעלמא אלא שאין השם מוכן לכך כ"א להשתמש ע"ג קרקע כדמפרש להסיפא לקמיה וא"כ בכל הכלים דרישא מהפ"ם האעפ"י כפשוטו אעפ"י שנתפרקו בשבת. ופד"א מכיון דדלתות הכלי אין משמשין אלא אגב הכלי לא קמ"ל כמבואר בפנים. ומיהו לדינא אין נ"מ בין הסוגיות. דלתרוייהו דלתות הכלים ניטלין הן בין נתפרקו בשבת בין נתפרקו קודם השבת ודלתות הבית אין ניטלין בין נתפרקו קודם השבת ובין נתפרקו בשבת. ויש קלת ראיה לפי' דהאי ש"ס במה שמוכן מהאי דתנינן בפ"ג דבילה גבי בכור שנפל לבור ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן וכפי פירש"י ז"ל דאין זה משום מוקלה דהא ר"ש לית ליה מוקלה אלא דגזרה במתרגו והוה כמן דין והתוס' לא הסכימו לפי' זה משום דבפ' בירה משמע דמשום מוקלה הוא וע"ש וזהו לפי שיטת הבבלי נמי בהא דהכא:

(שם בגמ') **כיון** שנתבדו להיות מחללין ימים טובים ושבתות הדא הוא דכתיב בימים ההמה וכו' והכרו להן הכל. מהכא משמע להדיא דלאו משום הולאה בלחוד הוא שהחמירו עליהן בימי נחמיה בן חכליה דהא ימים טובים נמי קאמר ועוד דהתם מחללין קאמר וכדמביא דהיה מן הכתוב שהיו דורכים גיתות ומפני שראו שמחללין בכל מיני חילול גזרו עליהן אף טלטול הכלים מפני גדר. ומכאן תשובה למה שרלה הרא"ה לפרש להא דאמרו ג"כ התם בדף קכ"ג בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו וכו' שמפני חיוב הולאה אסרו בטלטול מה שאסרו כדכתב הה"מ בפרק כ"ד בהלכה י"ב וע"ש:

(שם) **קודם** להתרת כלים שנו וכו'. הכא מדמי להא דר' ינאי דקאמר בחלר שלא עירבה מיירי דא"כ מ"ש דר"ש דקאמר הרי היא ככל הכלים וכו' והתם מדמי להא דר"א דאמר קנין וכו' וגלוסטרא ומדוכה קודם להתרת כלים נשנים וכו' גלוסטרא כדר' ינאי וכו' ור' יהושע סבר תוך הפתח כלפנים ור"ש סבר כלחוץ וכעין הא מדמי לקמן דאיכא למימר דבשלשה כליה וכו' הוא דקאמר שמטלטלין בחלר וכסבירא דהוכחתא שבכתתי ובחלר המעורבת קאמר ומשום דאידחי הא דר'

יגע

יגאי ולא בעי לאוקי פלוגתייהו כדאוקי התם. אמר ר' זעירא מכיון דלא אמר בשנים מותר אפילו ברכבה וכתמשה מותר. כלומר שסברי אפי' בשנים שיסא עליהן תורת כלי בעינן כדאמרי בימי ר' הילא ומכיון שכן מה לי בשנים ומה לי ביותר וגמלינו למדין דכל שיש תורת כלי עליו ניטל אפילו בהרבה בני אדם וזהו שכתב הרמב"ם בפכ"ה בהלכה ו' אבן גדולה או קורה גדולה אעפ"י שהוא נטלת בעשר בני אדם אם יש תורת כלי עליה מטלטלין אותה. והש"מ הביא כאן שיש שהקשו מההיא דרבה ורב יוסף סוף פ' במה מדליקין גבי כוורת וכו' עד ומדברי הסלכות ורבינו שלא הזכירו כלל להא דבמה מדליקין נ"ל שהן סבורין שמימרות אלו חלוקות ורבה ורב יוסף הוא שמחמירין בטלטול ואין הלכה כמות' עכ"ל. והאמת הוא דרבה מחמיר בטלטול וכדמשמע מפירושו בדף קכ"ד לפלוגתא דר' נחמיה ורבנן במתני' לקמן כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך וכו' ורבה פליג עליה כדמפרש התם אלא דהוא גופה טעמא בעי מפני מה פסקו הרי"ף והרמב"ם כרבה לגבי רבה דהוא רביה וכדמבואר הרמב"ם גם לעיל בהל' ג' וד' ואף הזינן דבעלמא פסקו כרבה לגביה דרבא כההיא דפ' המוציא דף פ' הוציא תלי גרוגרת וכו' אמר רבה והיא שיש חיוב חטאת גימיהן וכו' והבאתי זה לעיל בפ"ק בהלכה א' בד"ה מה דאמר ר' יוחנן וכו' וע"ש וכן מלינו בהרבה מקומות דפסקו כרבה לגביה דרבא. ונראה דטעמייהו כאן משום דקאמר התם בסוף הסוגיא דהאי פלוגתא דר"נ ורבנן ואף רב ס"ל להא דרבא וכו' וכן משמע מהכא מהסוגיא דלקמן בהלכה ד' על האי פלוגתא דקאמר ר' יוחנן ורבנן דתמן הד אמר וכו' דגמי פליגי כעין פלוגתא דרבה ורבא דהתם בפירוש פלוגתייהו דר"נ ורבנן דמתני'. וכבר גילתי בכמה מקומות דכל היכא דלא קאמר הש"ס בכל כה"ג ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא כדרכו בשאר מקומות דנראה דדברי ר' יוחנן הוא דאמר כהאי ותרגא אמר לגו ד ללורך גופו וללורך מקומו וכו' וזהו נמי כהאי דרבא דהתם. וא"כ קמו רב ור' יוחנן בשיטתא דרבא:

(שם ע"ב) **כובד** העליון והתחתון מטלטלין וכו'. אבל בבבלי פ' אלו קשרים דף קי"ג גרים כהאי בעיא דר' יוחנן לר' יהודה בן לוי כלי קיואי כגון כובד העליון וכובד התחתון מהו לטלטלן בשבת ופשיט ליה דאין מטלטלין וכ"פ הרמב"ם בריש פ' כ"ו דאף כובד העליון והתחתון אין מטלטלין לפי שאינן ניטלין מפני שהן תקועין:

(שם) **מתניתא** דר' נחמיה וכו'. זהו כאוקימתא דרב יהודה דהתם בריש פרקין דאמר דוקא קורנס כל אגוזים אבל של נפחי' לא דקסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו אסור אבל לרבה דהתם וכן לר"י דהתם דלקמן קורנס של זהבים שנינו אם כן אפי' מלאכתו לאיסור מותר ואפילו לרבה דלקמן גבי פי' פלוגתייהו דרב נחמן ורבנן דזהו לצורך גופו וכבר נתבאר לעיל בד"ה אמר ר' זעירא וכו' מעניין פלוגתייהו דר"נ ורבנן ואליבא דאמוראי דפליגא בפירושא דהאי פלוגתא:

(שם) **מודים** חכמים לר' נחמיה בזיירא וכו'. נראה דלשון דעליר ביה הוא כהאי חוייה דקא מעלר ליה דריש במה טומנין וזיירא כעין האי מעלרתא וזיירא דכפ"ד דע"ז שמכבש להוליא המשקה מלבון ויורד על מן הגיגה ומביא רש"י לזה בפרקין דף קכ"ג גבי האי דקאמר נמי התם הכל מודים בכיבי זיירי ומודי דכיון דקפיד עלייהו. והתוס' בשם הערוך מביאין שם לפרש מלבן מכבש שמכבשין הבגדים וכתבו וכן מפרש בירושלמי זיירא דעליר ביה. אלא דקשיא הא דהלכה דלעיל דקאמר בשואל בפשיטות מכבש מיטות מטלטלין אותן בשבת ומאי שנא האי מכבש מהאי מכבש והא הכל מודים ביה דאסור והרמב"ם כלל הכן בדבריו בפכ"ה בהל' ט' כל כלי שמקפיד עליו וכו' אסור לטלטלו בשבת וזהו הנקרא מוקצה מחמת חסרון כיס:

(דף פג ע"א) **רבי** בא בעא קומי ר' מנא מהו מיגבילתא ביו"ט א"ל אינו אוכל נפש. וזהו כסברת אביי בבבלי פ' ר"א דמילה דף קל"ד דא"ל לרב יוסף מאי שנא מליסה ור' יוסף פשיט ליה התם לאיסור משום דליכא לא אפשר מעי"ט הכא אפשר וקיי"ג כרב יוסף דכיה דאביי וזה נכלל בדברי הרמב"ם במ"ש בפ"א מהל' יו"ט בהל' ה' כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יו"ט ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשית מבערב אסרו חכמים וכו' אף על פי שהיא לצורך אכילה:

(שם) **רבן** שמעון בן גמליאל אומר מותקן אעפ"י שאינו קשור ותלוי. והכי מייתי לה נמי התם בפרקין דף קכ"ו גבי מתני' דפקק החלון דלקמן וקאמר ר' יוחנן התם הלכה כרשב"ג וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ואע"ג דר' יוחנן קאמר שם לעיל כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר בכן אמר נמי הכא לקמן אתיא יחידאה דהכא כסתמא דתמן וכו' משום דמפרש להא דלחכמים דלקמן בין כך ובין כך פוקקין כהאי דרב כהנא דהתם בין קשור ובין שאינו קשור ויהא שמתוקן ועיין בהרשב"א שהאריך בזה. והיינו לפסק זה מהא דפריך מהאי דר' יוחנן דהכא משמי הילפיי והראתי נגר של בית רבי קשור אעפ"י שאינו תלוי ומשני ר' יודן מכיון שהיה ניטל וכו' וכדפריבית בפנים. ואע"ג דלקמן בהל' ז' פשיט לה מהאי דר' יוחנן דכר' יהודה עבדין עובדא מכל מקום הא דר' יודן דכאן קבועה ואולא כהאי דר' יוחנן דהתם דכרשב"ג היה ג"כ האי נגר של בית רבי. ובעניין מ"ש הרמב"ם בפכ"ו בהל' י' נגר שאין בראשו קלוסטרא וכו' וכן אם היה ניטל יתגודד עמו וכו' והביא עליו הרהב"ד יתבאר במקומו בעירובין פרק בתרא בהגיעי לשם בעזרתו' ובס"ד:

(שם) **הלכה** כר' נחמיה. ובסוף הסוגיא מיפרכא מילהיה דרב דהא דר' נחמיה כב"ש דתוספתא היא. ובעניין דפליגי הכא בפירושא דפלוגתייהו ככר נתבאר לעיל בהל' א' ד"ה אמר ר' זעירא וכו' וע"ש:

(שם ע"ב) **אנן** תנינן והאבן בתוכה. עיין לקמן ריש פ' נוטל:

(שם) **אמר** ר' יוחנן משכני תילפיי וכו'. עיין לעיל בהלכה ג' ד"ה רשב"ג אומר וכו' מה שנתבאר מזה בס"ד:

(דף פד ע"א) **נקמז** וכו'. עיין במה שכ"רש"י ז"ל לנקמז בסוף פ' בתרא דעירובין דף ק"ב ולמאי דקאמר הכא מדדהו ברתבי אלבעותיו משמע כדפריבית. ורהאיתי בערוך שכתב נקמז מלשון נקמץ:

(שם) **הלכה** כר' יוסי. זהו אם מיהפרכא המתני' כפשטה והכי משמע מהכא דלעיל בפ' במה אשה אבל התם קאמר בכיסוי כלים כ"ע ל"פ וכו' וכדפריבית בפנים:

הדרן עלך פרק כל הכלים

פרק יח (שם במתני') **מפנין** אפי' ארבע וחמש קופות. בגמרא אמרו נלמד כתוס מן המפורש דתנינן המן בשלש קופות של ג' ג' סאין והביאו התוס' לזה. ונראה דלא הוזלת כך סוגיא הנא הליבא דרב חסדא דהתם בריש פרקין דמפרש על הא דמדייק השתא חמש מפנין ארבע מיבעיא וקאמר רב חסדא ארבע מחמש חמש מאוצר גדול ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומני ר' יהודה היא דאית ליה מוקצה ושמואל אמר ד' וה' כדאמרי אינשי ואי בעי ואפי' טובא נמי מפנין ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור כולו דילמא אתי לאשוויי גומות אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה. והשתא הא דמפרש הכא דאיכא שיעורא לקפות אליבא דרב חסדא היא דאלו לשמואל לא שייך שיעורא כלל להקופות דאי בעי מפנה בקופות גדולות או בקטנות בכמה פעמים שהוא רוצה ובלבד שלא יגמור את האוצר כולו. והגהות הגאונים ז"ל בפסקא דהאי דינא דאיכא דפסקו כרב חסדא משום דסוגיא דשמעתין כוותיה הוא דאזלא דשקיל וטרי התם לקמן בשיעורא דמתני' ואיכא דפסקו כשמואל משום דאוקי למתני' כהלכתא דקיי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה בשבת כ"כ הרי"ף ז"ל ועיין בהרא"ש במ"ש הטעם למה נסתפק הרי"ף כאן לפי שאם נפרש המתני' כרב חסדא א"כ א"א לפרש אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר דה"כ הייתו רישא ארבע מחמש וכו' וזו היא קושית הרמב"ן על פירושו של בעל המאור שרלה לפרש כן ולאוקמי המתני' כר"ש דקיי"ל כוותיה בשבת ועי"ש ולא נאריך כמה שהמה בכתובים. כ"א ואת אומר אני דהא בלאו הכי קשיא ליבנא דמתני' אליבא פירושא דרב חסדא דקתני אפי' ארבע וחמש ולרב חסדא מאי אפי' דקאמר הא ארבע מחמש בדוקא הוא וכן חמש מאוצר גדול ולפירושא דשמואל ניחא דכדאמרי אינשי הוא וקמ"ל אפי' טובא נמי ואין לומר דלרב חסדא ס"ק אפי' ד' וכו' התידו בדבר מצוה דיקא ומכ"ש אם אינו לריך לפנות כ"א ג' או פחות דהכתי קשה דליבנא יתירא הוא לא ה"ל למיתני אלא מפנין ד' קופות וכו' ותו לא וממילא שמעינן לה דמכ"ש בפחות ועיין בהרשב"א שהביא גי' הגאון רב אחא משבחא בשם דשמואל דלא גרים אפי' טובא נמי והתיא כולא שמעתא דקיי"ל כוותיה וכו'. ולא ראיתי למי שדקדק לשון אפי' דמתני' אליבא דרב חסדא והיה נ"ל דרב חסדא לא היה גורס במתני' תיבת אפילו. ודעת הרמב"ם לפסוק כשמואל וכפירושו בין בריישא ובין בסיפא ומתחילין באוצר לפנות לדבר מצוה וכמ"ש בפכ"ו בהל' ט"ו אוצר של תבואה וכו' אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה וכו'. וא"כ מתני' דאיירי בדבר מצוה מוהר אף להתחיל ומפנה אפילו טובא ואין שיעור להקופות וכדמסיים וכילד מפנין הוהו כל אחד ואחד ממלא ד' או ה' קופות עד שגומרין ור"ל עד שגומרין את מה שלריכין לפנות ומפנין ותוזרין ומפנין עד שגומרין להלריך להם אבל לא יגמרו את כל האולר כמ"ש ולא יכבדו קרקעיתו של אולר וכו' כמה שביאר זה לעיל בפכ"א בהל' ג' וזה הכל כשמואל ואליבא דר"ש דקיי"ל כוותיה בשבת וכגי' הספרים שבפנינו וכזה הודה לו השגה של הרהב"ד שכתב שמפרש מתניתנו כרב חסדא וכשמואל. דלא היא אלא כשמואל לחודיה. ומה שכייה עוד אלא נכנס ויולא בו ופוסה שביל ברגליו וכו' זהו כדמפרש התם הכ"יית אין מתחילין בהולר התלה דהיינו שבשרולה להתחיל לפנות יזהר שלא יתחיל אלא ככה"ג בעושה שביל ברגליו וזהו

דרך הליכתו. ובפשיטות גם כן דהכא בגמרא מסיפא דהברייתא ושוין וכו' כדפרישית בפנים וזה ניחא הכל בס"ד:

(שם) **מפנין** תרומה טהורה. הא דקתני טהורה דוקא זו ודאי מוסכם הוא דתרומה טמאה אין מטלטלין אותה בשבת מכיון דלא חזיא אלא לבריפה ודוקא עם הטהורה או עם החולין הוא דמטלטלין אותה כדתנינן בריש פ' נוטל וזה פשוט ג"כ דתרומה טמאה שמטלטלין אותה עם החולין היינו דוקא שלא נתערבו עם החולין אם הן פחות ממאה דאם נתערבו אם כן הכל מדומע מחמת תרומה טמאה ולא חזיא לאכילה אף לכהן ואינו עומד אלא לבריפה וכדקאמר הכא בגמרא בהדיא דמ"ד מטלטלין את המדומע דוקא במדומע בתרומה טהורה אלא הא דמוקי בגמרא ומטלטלין את התרומה טמאה עם החולין כר"א וכדפרישית בפנים וזהו ודאי בנפלו למאה חולין דבהכי הוא דאיירי ר"א דתרומות מאי אוקימתא לאו דוקא היא ולא משמע הכי מסוגיית הש"ס דילן שלא הזכירו מזה כלל. ונראה דפשוט הוא דאף לחכמים דהתם מטלטלין אותה אגב החולין דקאמרי דישאו ויאכלו נקודים וכו' ואם כי חזיא לאכילה הן ולאו מוקלה מינכו. ורש"י ז"ל פי' במתני' גבי טהורה וז"ל דחזיא לבהמת כהן אבל תרומה טמאה לא דאפי' לבהמת כהן לא חזיא בשבת דלע"ג דבתול חזיא כדתניא בפ' כל שעה בהם רלה הכהן מרילה לפני הכלב בשבת וכיו"ט לא הואיל דזו היא ביעורה מן העולם וכו' וכתבו עליו בעל המאור והרשב"א ז"ל על. הא דלייך בפ' כל שעה שאין דבריו נכונים דלאו הכי היא דהא דתניא התם מרילה לפני כלבו לא בתרומה טמאה תניא אלא בתרומת חמץ וכר' יוסי הגלילי דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה אבל תרומה טמאה אינה ראויה לכלב דבת שריפה היא א"כ להדליקה בנר ואינה עומדת אלא לכך עכ"ד. ולי נראה לייבב דברי רש"י דהתם קאמר בדף ל"ב גבי פלוגתא דר"א בן יעקב ור"א בן הגמא באוכל תרומת חמץ בפסח לעניין תשלומין דמדמה לה ר"א בן חסמא תרומת חמץ בפסח לתרומה טמאה בשלר ימות השנה וקאמר דמה תרומה טמאה יש לו בה היתר הסקה אף כזו יש לה בה היתר הסקה באם רלה הכהן מרילה לפני כלבו או מסיקה תחת תבשילו. ובודאי דבדי ר"א חסמא לא אתיא אלא כר' יוסי הגלילי דמתיר חמץ בפסח בהנאה וכדמשמע התם דלקמן אלא דמשמע נמי מדמדמי להו אהדדי א"כ כמו דתרומת חמץ מותר בהנאה להאכיל לבהמה ולהסקה כך תרומה טמאה נמי להאי מ"ד יש מוכרח הוא מיהו לבוגו דר"א בן חסמא דלמאי אילטריך ליה למימר להני הרתי מרילה לפני כלבו או מסיקה הא בחדא מינייהו סגי לאשמועינן דס"ל תמן בפסח מותר בהנאה וכן לעניין התשובה שהשיב לר"א בן יעקב אלא ודאי משום דהכא קמ"ל נמי דס"ל דכמו דדמי תמן בפסח לתרומה טמאה לענין היתר הנאה כך מדמי נמי אינכא תרומה טמאה לחמן בפסח דכל מיני היתר הנאה הותרו בה ואם כן הא דאמרינן בכל דוכתי דתרומה טמאה לא ניתנה אלא לשריפה דלא כר"א בן חסמא הוא. והשתא הי"ם דדברי רש"י דהכא אע"ג דבתול חזיא וכו' כלומר ואפי' להאי מ"ד התם ד"ס לומר דס"ל בתרומה טמאה נמי דין דתרומת חמץ יש לה להכל בין להאכיל לבהמה ובין להסקה מ"מ ודאי בשבת א"א להאכילה לבהמה לכ"ע דזו היא ביעורה אין מבערין קדשים לא בשבת ולא ביו"ט וא"כ לא הוסף רש"י בזה אלא לפרש דמתני' דנקט טהורה דוקא לכ"ע אתיא ומיהו לדינא מבואר היא כדאמרן:

(דף פה ע"ב במתני') **אבל** אם היה גודר אסור. אסור הוא אבל אין כאן חיוב חטאת כך הוא לדעת רוב גדולי הפוסקים וכן לדעת התוס' ולא כמ"א בסי' ש"ח ועי' לקמן בריש הפרק ויתבאר לך הכל:

(שייך לדף פד ע"ב בגמ') **מאן** תנא מטלטלין ר' אליעזר וכו'. הלי ודאי לא קאי אלא אמתני' דנטל וכדפרישית בפנים וזהו מבואר. ולענין דינא נתבאר בדבור דלעיל בס"ד:

(דף פה ע"ב במתני') **ומחללין** עליה את השבת. התם בדף קכ"ח מדייק הש"ס מכדי תנא ליס מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר אם היתה לריכה לנר וכו' פשיטא לא לריכה בסומא וכו' וכתב התוי"ט על זה ומהכא משמע דסוגית הש"ס ס"ל דאיכא איסור תחום מן התורה דאלת"ה מאי קשיא ליה להש"ס ומחללין לאתויי מאי הא ודאי דאילטריך דעד השתא לא שמעינן אלא דאין חוששין לאיסור תחומין ואינן אלא מד"ס אלא ודאי דהיכא נמי את מין דמדאורייתא. ולהכי בפיר מקשינן לאתויי מאי וסייעתא לפסק הרי"ף בכפ"ק דעירובין וכו' עכ"ל ולא יותר דאין מכאן לא סייעתא ולא תיובתא לאינך דחולקין על הרי"ף והרמב"ם בזה. ומתחלה לריך לידע דהא דמשמע מדבריו דהאי דמילדין נמי ליכא אלא שבות מדרבנן בעלמא דהא"כ הא ככר שמעינן נמי למידי דאורייתא דדתינן ליה והכתי מאי קאמר להכרית מדמקשה לאתויי מאי אלא דנראה דהיה פשוט לו דבמילדין ליכא שום איסור דאורייתא אבל הא ליתא דהתוס' בע"ז בדף כ"ו כתבו בהדיא דתרי מיני מילדין איכא דאם כלו חדשיו ופסקו גדוליו אינו אלא שבות ואם לא כלו חדשיו אית ביה איסורא דאורייתא וכהאי דאמרינן בפרק במוגה שרליה הושיט ידו למעי בהמה והלדל העובר במעיה חייב משום עוקר דבר מגדולו וע"ש בד"ה סבר רב יוסף למימר אולדי בשבת וכו' והמלא מבואר כן וא"כ הכא דקתני מילדין את האשה סתמא גם לידה דמקודם שכלו לו חדשיו בכלל ואיסורא דאורייתא איכא והרשב"א בחידושיו כתב בפשיטות דבמילדין איכא חיוב חטאת וע"ש. והשתא מפרשינן לפי דעת התוס' דע"ז לסוגית הש"ס דהתם בהאי עניינא דקאמר מכדי תנא ליס וכו' ולכאורה למה ליה למינקט כולי האי ולמידק מדקתני להני ולא קאמר בקלרה ומחללין לאתויי מאי וכדקאמר בעלמא זה הכלל לאתויי מאי או כל כיולא בזה אלא דה"ק מכדי הנא ליס מילדין את האשה ותני נמי וקורין לה חכמה וכו' והני תרתי למה לי אלא ודאי דהי לא תני אלא מילדין בלחוד ה"א דמאי מילדין דקאמר היכא דליכא אלא משום שבות כגון בידוע שכלו לו חדשיו ולהכי הדר קתני וקורין לה חכמה וכו' דהכיפא לגלויי רישא דאפי' בהיכא דאיכא איסורא דאורייתא נמי מילדין דאל"כ הני תרתי דרבנן למה לי אלא דקתני איסורא דאורייתא ותני איסור תחומין שאינן אלא מדבריהן ולגלוי על הרישא כדאמרן והשתא מהללין לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר וכו' וקמ"ל אפי' סומא כך הוא לאיך רכוותא דחולקין על הרי"ף והרמב"ם בתחומין וכן תפרש נמי לדעת הרי"ף והרמב"ם בפשיטות מכדי תנא ליס מילדין וקורין וכו' ואי לא סוי תני אלא מילדין ה"א דלא התירו אלא בדבר שבות משום שבות בעלמא להכי הדר תני נמי וקורין וכו' לאשמועינן דאפילו ממקום שהוא י"ב מיל קורין דהוי אסורא דאורייתא וא"כ מילדין נמי אפי' היכא דאיכא איסורא דאורייתא והשתא מחללין לאתויי מאי וכו'. ומכיון דאיכא לפרש להאי גיסא ולהאי גיסא אין כאן לא תיובתא ולא סייעתא לא למר ולא למר אלא דעיקר פיסקים דהרי"ף והרמב"ם בעניין תחומי י"ב מיל נלמד מהאי תלמודא לקמן בפ"ה דעירובין בהלכה ד' דקאמר ר' שמעון בשם ר' אחא אין לך מחוור מכולם אלא תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל ובעניין שפסקה הרא"ש מהא דאמרו בפ' כלל גדול בידע ליה בתחומין ואליבא דר"ע יתבאר בהגיעי לשם בעזרתו' ובס"ד

הדרן עלך פרק מפנין

פרק יט (דף פו ע"א במתני') **רבי** אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה. התוס' כתבו וא"ת ויביאו התינוק הלל בני דהשתא ליכא שבות כלל דהתי נושא את עלמו ויש לומר דקטן לריך לאמו הוא ואחר המילה היה לריך להחזיר לאמו ואז הוי כשות לפי שהוא חולה וכו'. מה שכתבו ליכא איסור כלל פשוט דלאו דוקא הוא דהא בהדיא אמרינן לעיל בפ' מפנין גבי האשה מדדה את בנה לר' יהודה דהלכתא כוותיה בלא בא אלא לפרש וקאמר אם היה גורר אסור וא"כ איסורא דרבנן מיהא איכא וכן מעתיק הרשב"א לדבריהם בשכתן וכתב הקבו התוס' למה יביא אזמל הלל התינוק יביא תינוק הלל אזמל דליכא אלא שבות דאדם חי נושא את עלמו לכ"ע ועל תירוצם קשה הוא ז"ל דמכל מקום שבאיו אינו כשות למה נתגל עליו שבאיו דכיון דהשתא מיהא ליכא אלא שבות ולמה לאחר המילה יהא שם מניקה. ואיך שיהי' מ"מ כל שאפשר שבאיו בלא חילול שבת בלא חילול ולאחר מילה כיון דלא אפשר נביהו הגל אמו דהא הותרה אצלו מלאכה זו אלא יש לומר דאפי' קודם מילה הוי ככפות דתינוק קטן כל כך אינו נושא את עלמו ויש מי שתירץ גם בתוס' דלר"א כיון שהתירה התורה מכשירין לא טרחינן ולא מבנינן ותדע לך מדאמרינן מעטה היה ובכתי וכו' כדכתבו התוס' לתירוץ הב' מדבריו משמע דמסתפקא ליה לזה. אם אמרינן דתינוק קטן כל כך ככפות דמי או לא ולפיכך הלך לו לד ך תירוץ הב' של התוס'. ולדעת התוס' מיהת בשמעינן בהדיא דהפי' בתינוק כל כך אמרינן דחי נושא את עלמו וכבר זכרתי לזה בחידושי שבת ועירובין של דמ"ש הסמ"א בסי' ש"ח בפשיטות וכ"ש דקטן כל כך שלריך לגרר אם נשאו חייב חטאת וכ"כ התוס' דף ל"ד עכ"ל והשתמיטתיה דברי התוס' דכאן שכתבו בפשיטות דאפי' בקטן כ"כ חי נושא את עלמו ואין כאן ספק דלדעתם אין כאן אלא שבות בעלמא וכדעת רש"י בפ' מפנין דף קכ"ח שכתב והאשה מדדה את בנה אפי' בר"ה דלא מגביה ליה חי נושא את עלמו דהכי מוקמינן התם דבאדם מודו רבנן לר' נתן וכך הוא דעת הרמב"ם בפ' י"ח בדין זה שכתב שם בהל' ע"ז המוליא בהמה חיה ועוף וכו' אבל אדם חי אינו משאוי ואם היה כפות או חולה המוליאו הו חייב והאשה מדדה את בנה בזמן שנוטל אחת ומניח אחת שהרי שלא חילק בין קטן כל כך או לא לענין חיוב. ואי איתא שאם גורר חיוב חטאת איכא לא הוה שרי ר' יהודה בשום פנים לדדות דליגזר דילמא אתי גידי חי"כ חטאת דאתיא למעבד נמי בגורר כן והיינו נמי דקאמר ר' יהודה אבל אם היה גורר אסור ולא קאמר חייב וזה פשוט. ומה שהקשו התוס' בדף ג"ד

על פי' רש"י דפ' מפנין מההוא דריש פ' ניטל דמשמע דפליגי נמי בהדס דקאמר גבי תינוק רבא כר' נתן ס"ל כתבתי שם דאי מההם יש לומר דהא דמוקי להא דרבא כר' נתן דיוקא היינו לפי דעת המקשן דהתם דס"ד לחלק בין קטן לגדול וזה מוכרח הוא מדמקשי עליה דרבא ולחייב נמי משום תינוק דאטו מי לא ידע המתני' דהמגביה את החי במטה וכו' והיינו גופה מקשי ליה מהאי מתני' לקמיה וליבטל כיס לגבי תינוק מי לא תנן את החי במטה וכו' וא"כ מאי מקשה מעיקרא וליחייב נמי משום תינוק אלא ע"כ דהוה ס"ד לחלק בין גדול לקטן דאפשר דבקטן אמרינן דמשביע נפשיה כמו בהמה וכסברת הרשב"א בתוס' דף צ"ד והלכך פריך וליחייב נמי משום תינוק ומשני ליה דאף לפי הס"ד דידך מלינן לשויי דרבא כר' נתן ס"ל דאפי' בבהמה וחיה ועוף פוטר והיינו נמי דנקט הש"ס בליבניה בריש ניטל כר' נתן ס"ל דאמר חי נושא את עצמו ולא קאמר אדם חי כדקאמר בפ' המצניע אליבא דרבנן משום דלפי ס"ד דהמקשה בעלמא להצוות קטן כשאר חי ולא כאדם הוא דמשני ליה הכי וכדאמרן. נקטינן מיהת דלדעת רוב גדולי הפוסקים לא מחלקינן בין קטן לגדול והפי' בקטן נ"כ שצריך למנהו ליכא חיוב חטאת אלא שבות דרבנן הוא. ומה שנמצא מוגה בתוס' דף צ"ד עפ"י הגהת רש"ל בת רש"ו ובמא כפ' נוטל איירי בתינוק בן יומו אינו נכון ויש לתמוה על הגהה זו דהא"ת לפרש להסיח דנוטל כתינוק בן יומו. ועיין בתוס' שם ד"ה תינוק מת וכו' א"נ תינוק חי הוא צריך לכיס לטייל בו וכו'. וא"כ פשוט הוא דלאו בתינוק בן יומו איירי ובענין קושית התוס' על רש"י מתוורתא הוא כדבעינן. וכתב עוד הרשב"א להקשות אליבא דר"א והא"י לא ישנה כל דיכול לשנות והא אמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא שבה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהן מוטב וכו'. וי"ל דשאני הכא דאי אפשר שלא לדחות מיהא לגבי מילה עצמה והלכך אף היא ומכשיריה כמילה אריכתא דמי וכו' וע"ש שלדבריו ניחא נמי קושית התוס' דלקמן ד"ה שלא ברצון ר"א וכו' ועיין במ"ש המהרש"א בזה ואין להאריך יותר:

(שם בגמ') **הדא** אמרה לא בכל הדברים חלוק ר' אליעזר וכו'. הכא פליגתא דאמוראי היא אליבא דר"א והתם בדף קל"ה קאמר ר' יוחנן בפשיטות לא לכל אמר ר"א מכשירי מלוה דוחין את השבת בשכרי שתי הכהם חובת היום הן ולא למדה ר"א אלא מג"ש וכו' ובתוס' הש"ם דהתם מדהכא ויש קצת נ"מ בהאי ילפותא אבל אין כאן מקומו להאריך בזה:

(שם ע"ב) **כד** אתון לעירובין וכו'. יתב ר מזה במקומו בס"ד ובענין מחילה של בני אדם דלקמן:

(דף פז ע"ב) **הלכה** כדברי התלמיד. היינו בענין נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית הכל אין מהללין עליו את השבת כדר' אבהו דלקמן ובגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית כדמוכח מההיא דפ' החולץ כדכתבו התוס' בדף קל"ה ד"ה לא נחלקו וכו' וכבר ביארתי לזה ולכל הסוגיא מהסוגיא דהכא בפ' הערל בהל' ה' וע"ש:

(דף פח ע"א במתני') **מי** שהיו לו שני תינוקות אחד למול בע"ש וכו'. נוסחא דהכא עיקרית וכדמבואר מהסוגיא לר' יוחנן אליבא דר"מ וכהאי דתני ר"ת דהתם דף קל"ז אומר היה ר"מ וכו' וכן הוכ"ה בבבלי פסחים פ' אלו דברים. ומכל אלו למד הרמב"ם לפסוק כן אליבא דר' יהושע דהלכתא כוותיה ודבריו מבוארים כפשטן כמ"ש בפ"ב מהל' שגגות בהל' ה' וכן מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש או באחד בשבת ובכת ומל שניהן בשבת פטור וכו' ומ"ש הכ"מ לפרש דהא דקאמר ומל שניהם בשבת משום תלוקה למול בע"ש וכו' הכל בחלוקה אחד למול אחר השבת וכו' ונתחלף לו ומל שלאחר השבת בשבת פטור לר' יהושע מאחר שהיה שם מי שראוי למולו בשבת. מלבד שאין לשון הרמב"ם מורה כן שהרי על שני חליקות אלו כתב ובכת ומל את שניהן בשבת וכו' אלא שאין הדין כן לר' יהושע דהא בעינן שיהא לו עכ"פ תינוק אחר שמולו בשבת ושיהא טועה בזה האחר ומלו ג"כ בשבת דאי לאו הכי טעה בדבר שאין לו עדדה שום ית אמר כהדיא בהסוגיא הכא א"ר יוסי מיליהון דרבנן עבדין לון בדבר שיש לו קצבה והוא שיש שם תינוק אחר למול וכמו שביארתי בפנים דהא ההיא דפסחים שנתחלף לו הזבח בפסח מיירי ובהא הוא דפוטר ר' יהושע. וא"כ מהני' דנתחלפו התינוקות נמי בעינן שיהא לו תינוק אחד למול בשבת ומלו בשב' ומל לזה האחר ג"כ בשבת דלהו הוי דומיא דהתם גבי פסח דנהי דלפי המסקנא דתני ר"ת לא בעינן דעביד מלוה וכ.ובתא דהכא דלכ"ע פטור הוא לר' יהושע וריבא כדר' יאי מיתוקמא דקדם ומל של שבת בע"ש והלכך הוא דחייב הא לאו הכי פטור הוא במכ"ש וכן נמי בסיפא פטור אע"ג דלא קעביד מלוה בזה שהוא של אחד בשבת מ"מ בעינן שיהא טעוד בדבר מלוה בזה שהוא של שבת ומלו ג"כ בשבת דבענין אחר לא דמי להאי דפסח אליבא דר' יהושע וזה מבואר למעיין בסוגיא ויתר הדברים מהסוגיא עד סוף הפרק נתבאר הכל בפ' הערל גם בס"ד:

(דף צ ע"א בגמ') **יש** קטן נימול ליומו וכו'. לא דמיא הא להא דר' חמא בברייתא שהובאה בבבלי דף קל"ה דגרים כדברי ר' חמא ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואח"כ ילדה זהו יליד בית שנימול לח' והכא נקט ונתגיירה משום דהכי קרא קודם מתן תורה כתיבי דלא היה נוהג טבילה וכעין דכתבו התוס' בזה שם בד"ה כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה וכו' ויש לדמות לפי גי' דהכא כעין האי דת"ק דהתם. ולפי דברי הרמב"ם בפ"א מהלכות מילה נראה שטפין דבריו לדברי הת"ק ודלא כר' חמא ואע"ג דר' אסי פסק כוותיה מ"מ משמע נמי מהכא דלא תליא בטומאת לידה וע"ש:

הדרן עלך פרק רבי אליעזר דמילה

פרק כ (שם ע"ב במתני') **רבי** אליעזר אומר תולין את המשמרת בי"ט. והא לא בתוספת אבן קיימין הכא מקשה אליבא דחכמים וכמבואר בפנים ועל הא דאמרי אין נותנין לתלויה בשבת ובבבלי לא מדייק אלא אליבא דר"א ומדברי לתלות בי"ט ומשני כעין האי דר' חיננא דלקמן. והא דלא מדייק ליה התם אליבא דחכמים טעמא דהואיל דמסיק שם הביי דמדרבנן היא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ובאמת מדינא היה מותר וא"כ תו ל"ק נמי מידי מהסיא דפסק כהלון אליבא דחכמים ול"ל לאוקימתא דהכא דבמשמרת חדשה מיירי. ועוד יש לומר דהש"ס דבבלי נ"ל הכי לא מחשב לה להוספת אהל במה שנותן לתוך התלויה:

(דף צא ע"א במתני') **נותנין** מים ע"ג שמרים. פי' רש"י ז"ל ע"ג שמרים הנתונים במשמרת מבע"י כדי שיהא צלולין לו כ את היין מפני הקמחים ופירושו נראה דמשא דזעירי הוא נלמד דגרסינן התם בדף קל"ט אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך משמרת בשבת ואיני חושש ושכיח לזה הרי"ף. והלכה אבל דעת הרמב"ם אינו נראה כן דדעתו כל שהוא ניתן לתוך המשמר ת היכא למיחש שמא יבא לשמר. ולפיכך כתב בפכ"א בהל' י"ד ונותנין מים ע"ג שמרים בשביל שיצלו והלו היה דעתו שאף כשכן במשמרת נותן היה מבאר בהדיא ונראה שדעתו דלא תב להא דזעירי בענין שמתיר אף במשמרת וטעמי דמדאמרינן גבי מסננין את היין בסודרין ובלבד שלא יעשה גומא ומשום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לשמר במשמרת ובדכתב לזה הטעם בהדיא בפכ"א בהל' י"ז א"כ כל שהוא נותן במשמרת איכא למיגזר שמא יבא לשמר. ובענין מסננין את היין בסודרין כתב בפ"ח שם הבל מסננין את היין שאין בו שמרים או מים צלולין בסודרין או בכפיפה מצרית כדי שיהא צלול ביותר ומשמע דיין צלול קאמר וכן מבואר ביותר לזה בפ כ"א שם שכתב לפיכך אעפ"י שמותר לסנן יין צלול או מים צלולין בסודרין או בכפיפה מצרית לא יעשה גומא בסודר וכו' והה"מ בפ"ח שם הביא לדברי הרשב"א שכתב פי' מסננין את היין שאינו צלול שאם היה צלול אף במשמרת היה מותר כזעירי אלא ע"כ ביין עכור וגם אין בו שמרים דכיון שאפשר למשתייה הכי אין כאן משום בורר וכ"ן דמשני קלא ומסננן בסודרין בררי פכ"ל הרשב"א. ולפי הנ"לה מדברי הרמב"ם לא היה דעתו לפרש אלא בצלולים וכדי שיהו צלולים ביותר וגם אין דעתו להתיר במשמרת אפי' בצלולים מטעמא דאמרן:

(שם בגמ') **ביני** מתניתא אבל נותנה לפניו לתוך הקומץ. משמע דאלו לברות אף בתומן אסור אבל הרמב"ם כתב בפ' כ"ב בהל' ז' אין בורין את התלתית בין בנפוברין בין בלוכן אבל שורה אותו בתוך ההומץ ונראה דטעמו הואיל דמסיק אביי התם בדף ק"מ דמדרבנן הוא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול א"כ מכיון שאין דרך לברותו בחול בחומץ הוי שינוי ושרי:

(שם ע"ב) **תני** ר' חייה הדין דין לטני. כדפריש' ולפיכך לא כ' הרמב"ם בדין זה בפכ"ה בהל' כ"ב אלא כלשון המשנה ממש לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו ומשום דבהלילי ידיו נשאר כאן בספק ולחומרא:

(דף צב ע"א) **ושל** כובסין לא יגע בו. פירש"י מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותוחבו בחוזקה ומ הדק והתרה שלו דומה להתירה. והרמב"ם בפ' כ"ו בהל' י"ב נתן טעם אחר מפני שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס וכדפריש' בפנים והה"מ כתב שם לפי שלדברי רש"י קשה למה נחלק הת"ק על ר' יהודה באם היה מותר מע"ש וכו' וטעם חלוש הוא זה ועיקר טעמו של הרמב"ם נלמד מכאן דאי משום סתירה אטו גרע מחותמות שבקרקע דמותר להתירן אף בשבת וכדפריך הכא מהאי ברייתא דאע"ג דמשני וקאמר הדא אמרה מכשב עשו אותו כקרקע וכדפריש' בפנים בגוויית דתיקה היא ולא סמיך עלה ולפיכך פי' דהכא מ"מ דהכובס קפיד עליה והוי מוקצה מחמת חסרון כיס דמוקצה הוא אף לר"ש. ועיין מה שבארתי מדין חותמות שבקרקע גופיה לעיל בפ' אלו קשרים בהלכה ג' בס"ד:

הדרן עלך פרק תולין

פרק כא נוטל. גרסינן התם בריש פרקין אמר רבא הוליא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו חייב משום כיס תינוק מת וכיס תלוי בצוארו פטור וכו' ופריך אתינוק מת ולחייב משום תינוק רבא כר"ש ס"ל דאמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ומכאן למדו התוס' בריש מכלתין ד"ה הגד נתב וכו' לפסוק כר"ש דקיי"ל כרבא דבתראה הוא וכן הוא דעת הרא"ש בספ"ד בשבות כפ"א מהל' שבת בהל' ז' וכן הוא דעת הרשב"א והקשו על מה שפסק הרמב"ם שם כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה וזהו כשמואל בפ' כירה והא רבא כר"ש ס"ל וכבר זכרתי בכמה מקומות דהרמב"ם לא סמוך אהא דשמואל אלא אהא דרבינא דהתם בדף מ"ב דקאמר בתר ההיא דשמואל דלעיל הלכך קוץ ברה"ר מוליכו פחות פחות מד' אמות וברמלית אפי' טובא ואף דלכאורה יש לומר שמעתתא דרבינא אפי' לר' שמעון אולא דהא לכ"ע במקום דאיכא היזיקא דרבים ניחא מידי דרבנן ואפשר דמש"ה כתב הה"מ שם על הא דציין וכן המעביר קוץ בר"ה וכו' ושם נראה דרבינא ס"ל כר' יהודה וכו' ולא כתב לדעת מיהלפת כך דרבינא כר' יהודה וע"ש אבל באמת הוא דמוכרח דרבינא כר' יהודה ס"ל ולא כר"ש דהרי העברת קוץ מר"ה כדי שלא יוזקו רבים היא גופה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה כדכתב הרמב"ם שם שאינו צריך לגוף ההעברה אלא להרחיק ההיזק וא"כ אי כר"ש אפי' בר"ה טובא נמי ורבינא דלא שרי אלא פחות פחות מד' אמות בר"ה על כרחך דכר' יהודה ס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ולא שרינן משום היזקא דרבים אלא מידי דליכא חיובא דאורייתא כ"א שבות בעלמא וכהאי דשמואל וזה פשוט וא"כ פסק הרמב"ם כרבינא דהוא בתראה לגבי רבא וכפי' מלאכה שאינה צריכה לגופה פשוט הוא דדעת הרמב"ם כפי' התוס' בדף צ"ד בשיטה מלאכה וא"ל לאותו צורך אלא לענין צורך אחר וכהאי דמכבה את הגחלת ומעביר קוץ. וע"ש שהקשו על פירש"י שפי' שברצונו לא היה בא לו ולא היה צריך לה שאינה אלא לסלקה מעניו. וע"ש ד"ה ר"ש פוטר וכו' דקשה על זה מההיא דסותר **על מנת** לבנות וכו' ודבריהם יותר מבוארים בפרק קמא דחגיגה דף י' ד"ה מלאכת מחשבת וכו' שהקשו דאם כן סותר ע"מ לבנות במקומו למה מחייב דהא לא ניחא ליה שהיה הבנין בעולם וכו'. והרמב"ם דמחייב בזה כמו שכתב בפ"י ובכמה מקומות ומפרש כפי' התוס' בזה. ובענין מקלקל ומבעיר בזה שיטתו כשיטת רש"י בענין הפלוגתא דתליא במלאכה שאינה צריכה לגופה כמבואר בס בדף ק"ו ולא כשיטת התוס' שם בזה וזה מבואר מדעתו כמה שכתבתי לעיל בפ' ההורג וכן הרשב"א הכריח כשיטת רש"י והקשה על שיטת התוס' וע"ש בהלכה ג' ד"ה הקורע בחמתו וכו' ויתבאר לך עוד מאלו מקומות ראיה לפסק הרמב"ם כר' יהודה. ומה שהקשו התוס' בס על הא דקאמר ר' יוחנן ור' אלעזר פוק תני לברא מ"אי דפ"ק דחולין יש לומר דלא דמי דהתם מבתיק ליה רב קאמר ופריך שפיר אטו מאן וכו' אבל הכא משום דלא סבירא ליה לר' יוחנן כר"ש קאמר פוק תני לברא דשמעתא דידך כר' יהודה וכו' ודוגמתו בפרק קמא דביצה דף י"ב ועיין שם:

הדרן עלך פרק נוטל אדם

פרק כב חבית שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות. הקשה הרשב"א על פירש"י שפי' משום דמקלקל אין בו איסור שבת וכלומר בדבר שהוא לצורך השבת כדפריש' בפנים. והא בפ"ד דביצה דף ל"ג אמרינן גבי הא דתני אלא קוטמו ומריח בו ותני אידך לא יקטמנו להריח בו ל"ק הא ברכין הא בקשין מתקיף לה רב אחא בר יעקב בקשין אמאי לא מ"ש מהא דתנן שובר אדם את החבית להכיל ממנה גרוגרות וכו' ואם איתא מאי קושיא שאני הכא דמקלקל הוא וכיון דבעלמא פטור אבל אסור הכא מותר לכתחלה עכ"ל בהקושיא ויש לומר לדעת רש"י דגם התם מקלקל הוא דכשהן קשין להוויין הן לדבר אחר ואמאי לא יקטמנו להריח דזה היא לצורך ומותר במקלקל כהאי דהכא וכך הוא נראה לדעת הרמב"ם ויש ליישב בענין זה למ"ש בפרק י"א בהל' ז' כדינא דמתני' דפרק המצניע הנוטל קיסם של עץ מלפניו וכו' ויתבאר מזה במקומו בהגיעי לשם בע"ה ובס"ד:

הדרן עלך פרק חבית

פרק כג שואל ובלבד שלא יאמר לו הלויני. הפי' הב' שפירשתי בפנים הוא פי' התוס' ומיהו לישנא דמתני' דייקא טפי כפי' הא' והוא פירש"י דלפני התוס' הכתי' היכא למידק למה ליה להתנא לינקוט בלישניה כדי יין וכדי שמן הו"ל למיתני סתמא שואל אדם מחבירו ובלבד שלא יאמר לו הלויני וכל מידי בכלל אלא דקמ"ל דאף דאלו שדרכן למיהדר שלא בעינה לא הוי בכלל הלואה וכל שאומר בלשון שאלה שפיר דמי ומשום שלא ניתנה לכתוב בדרך הלואה שהיא לזמן מרובה דאי משום דבשאלה הדרה בעינה אף אי הוה הני סתמא שואל אדם מחבירו הוה ידעינן להאי טעמא. ולפי' התוס' יש לומר נמי דאיפכא לרבותא קמ"ל ואין להאריך:

בלל אמר הבא שאול וכו'. וכדפרישית בפנים לדברי אבא שאול לאתויי דמחשיכין להביא את הבהמה הואיל וכאי באמירה שהרי מותר לקרות לה והפי' עומדת חוץ לתחום כך נראה מהסוגיא בדף קנ"א כפירושא דמילתא דאבא שאול והמעיין בדברי הרמב"ם בפכ"ד בהל' ג' דפסק כאבא שאול דמחשיכין להביא את הבהמה ומטעמא דאמרן יראה דכך הוא כמו שכתבתי והסיא דמתני' דלקמן בדבר מלוה כ"ע ל"פ ומודים בזה כדפסק שם בהל' ס' וע"ש:

הדרן עלך פרק שואל

פרק כד מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לעכו"ם. פירש"י מבעוד יום ועיין בהרא"ש שהקשה עליו הרבה וכתב ולא נסירא לי וכו' ובחידושי שבת ועירובין שלי תירצתי השג בעזרת האל אבל אין כאן מקומו להאריך בזה וכתבתי דאי קשיא לדעת רש"י הא הוא דקשיא דהא אמרינן בגמרא אין שם לא עכו"ם ולא חמור וכו' מאי אמר ר' יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה ומאי היא מוליכו פחות פחות מד' אמות. והנה דברי ר' יצחק לדינא הוא דכן פסקו כל הפוסקים במקום דלא אפשר אלא שלא היו רוצים לגלותה ולפרסמה והשתא לדעת רש"י אם לא נתן להנכרי מבעוד יום היכי עביד דלא מלית אמרת דמוליכו פחות וכו' הא ודאי ליתא שהרי אמירה לעכו"ם שבות ודאי יותר קל משבות דמוליכו פחות מד' אמות וכהאי דאמרינן בעירובין דף כ"ח ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות שאין בו מעשה וה"נ שבות דמעשה ודאי חמירא היא מאמירה לעכו"ם ועוד דאיכא למיגזר שיבא להוליכה ד' אמות ואיכא איסורא דאורייתא ובהאי דאמרינן ריש במוצא תפלין גבי נותנו לחבירו וכו' והכא ודאי כ"ע מודים דאמירה לעכו"ם עדיף. ואי אמרת דרש"י לא קאמר אלא לכתחלה צריך שיתן לו מבעוד יום ואי לא יהיב ליה מבעוד יום אין ה"נ דיהיב ליה אף משחשיכה לזה לא היה צריך לו לכתוב מבעוד יום דכ"ע ודאי מודים בזה דהם אפשר ליתן לו מבעוד יום יתן דמהיכי תיתי נתיר שיהא עובר לכתחלה על שבות דאמירה לעכו"ם. ולענין דינא פסק הרמב"ם כן דהעמ"י שנתנו לו משחשיכה מותר כדכתב בפרק ו' בהלכה כ"ב. ובענין אליהם שפסק שם שלא יתן להנכרי אלא מוליכה פחות פחות מד' אמות ויותר מבואר בדבריו בפ' כ' בהל' ו' וכדפרישית בפנים ורבו המשיגים עליו בזה ואני כתבתי שם דלאף שהוא ז"ל לא הביא לחכמי לוניל אלא מלד סברא בעלמא כמו שהוכחו דבריו בפ' כ' בדברי הה"מ מ"מ מבואר הוא בהדיא כדבריו בע"ז דף ע אמר רבא המר ני איסור גיורא וכו' ולא ידענא דסבירא לן כר' יצחק המוליא כיס בשבת מוליכו פחות פחות מד' אמות ואפשר שהוא ז"ל לא זכר מזה בשעה שהשיבו לו כמו שהעיד על עלמו בהגרותיו שלעת זקנותו ומחמת טירדתו שבת מאין ילא לו מהרבה דברים שבתבורו והאיגרת הזאת כתובה בספר המכונה טכלות החכמה. ואיזה תלמיד מבהיל אמר לי שיש לפרש להסיא דע"ז בענין הולאה שהוליא את הכיס. ורליה שכן כתוב בספרי הדפוס המוליא ביו"ד והשבתי לו אם אתה סומך על טעות הדפוס סמוך ג"כ על הנדפס בפ' כתרא דעירובין המוליא תפלין ביו"ד וזו תשובה לאנשים כמלה. שוב בראתי אחד ספר ממחברי האחרונים שכתב לדעת הרמב"ן והרשב"א מתפרש הסיא דע"ז בענין הולאה ולדעת הרמב"ם מהפרש בענין מליאה ותמהתי שבודאי הרמב"ן והרשב"א אמרו לסמחבר הזה שקילא טיבותיך ושדיא אחיזרי ברלה לפי דרך פשרה ולומר שלא נעלם מעיניהם הסוגיא דע"ז ומשוה להו כטועין בדבר הלכה שהגילה ותלילה לנו לפרש להאי דע"ז בענין הולאה ואין זה אלא לפני דמשהשבי ותני לביאור הסתירה בדבר הזה ללא לורך הוא ויותר נית לנו לומר דהם ז"ל סמכו על הסוגיא שבמקומה כאן בשבת דמשמע דרבא אפי' בשאלה דהאי לידים מסתפקא ליה להאי לישנא בתרא ומכ"ש ללישנא קמא דמיסת היכא דלא אתיא לידיה אמירא מליאה מכיס והרמב"ם סמך עלמו על הסיא דע"ז דמשמע דרבא הדר ביה והודה להאי דאת"ל איסור גיורא מדמיבתיק שתיק ליה והארכתי בעיקר הדין בחידושים שם ואין כאן מקומו:

מפירין נדרים בשבת. בגמרא מייתי פלוגתא דתנאי בברייתא דתניא הפרת נדרים כל היום ר' יוסי בר' יהודה ור"א בר' שמעון אמרו מעת לעת ומוקי למתני' דקתני סתמא מפירין ואף שהן שלא לצורך השבת כתנא דמתני' דפ"י דנדרים כדפריש' וברייתא דתני רב זוטי דבי רב פפי מפירין נדרים בשבת לצורך השבת בדוקא כהני תנאי דסבירא להו הפרת נדרים מעת לעת ולפיכך נדרים שאינן לצורך השבת אין מפירין שיכול הוא להפירן עד מעת לעת. ולכאורה איכא למידק אהא דגרסינן

לעיל בפ' כירה דף מ"ו ע"ב רמי ליה אביי לרבה תניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ור"ש מתיר אלמא לר"ש לית ליה מוקצה ורמינהו ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מבעו"י אין זה מן המוכן הכי השתא התם אדם יושב ומצפה מתי יכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה מתי יפול בו מום מימר אמר מי יימר דנפל ביה מומא ואת"ל שנפל ביה מומא מי יימר דנפל ביה מום קבוע ואת"ל דנפל ביה מום קבוע מי יימר דמזדקק ליה חכם מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת לצורך השבת ואמאי לימא מי יימר דמזדקק לה בעל התם כדרב פנחס משמיה דרבא דרבא כל המודרת על דעת בעלה נודרת והשתא מאי פריך ליה מהאי ברייתא דרב זוטי דלמא ר"ש ס"ל כסתמא דמתני' דהכא דמפירין נדרים סתמא קאמר ואפי' הן שלא לצורך השבת ואה"נ לר"ש כלל ואפי' אי הוה אמרינן הכא מי יימר וכו' דאין כאן משום מוקצה דהכי ע"כ צריך להפר לה היום ואף בהן שלא לצורך השבת וזה ודאי פשיטא הוא דנדרים דקתני היינו הכל בכלל למר כדאית ליה כל שהן לצורך השבת ולתנא דמתני' כל הנדרים ואפי' הן שלא לצורך דאל"כ תיקשי מאי מותיב לה מהאי ברייתא דאע"ג דקתני לצורך השבת דילמא מיירי בנדרים שנדרה היום בשבת דהשתא כי מיפר לה לית בהו משום מוקצה דהא בין השמשות הוי חזי לה וכי נדרה אידחי וכי מיפר לה הדר חזיא וקיי"ל אין מוקצה לחצי שבת ועיין לעיל בפ' כירה בהל' ד' מה שנתבאר מענין זה אלא ודאי דהמקשה מדייק מדקתני נדרים סתמא משמע כל נדרים שהן לצורך ואפי' הם נדרה מקודם השבת ומכיון שכן דייקינן נמי מדתני תנא דמתני' נדרים סתמא משמע דכל נדרים בכלל ואפי' הן שלא לצורך וקשיא כדאמרן. וצ"ל דרמי בר חמא דמותיב להאי תיובתא ס"ל מדחזינן בברייתא דר"א בר"ש ס"ל מעת לעת ש"מ דהכי שמיע ליה מאבוה ואם כן ר"ש נמי ס"ל דדוקא לצורך השבת הוא דמפירין ושלא לצורך לא והיינו דמותיב לה דהא השתא ה"נ איכא מי יימר ואמאי יפר לה דאית ליה משום מוקצה והוי שלא לצורך וע"כ דאתינן לשנויי דרבא דעל דעת בעלה נודרת ואין להקשות דאי הכי דע"כ רמי בר חמא דמותיב ס"ל דר"א בר"ש ור"ש בחדא שיטתא קיימי וכדאמרן. ואה"נ הא דס"ל ר"ש גבי בכור ס"ל נמי לר"א בר"ש הכי דהא אמרת דמסתמא איהו ואבוה בחדא שיטתא היכי דלא אשכחן בהדיא דפליגי ואפי' לא אשכחן נמי בהדיא דס"ל כוותיה דאבוה אמרינן למסתמא לא פליג עליה דאבוה אם כן אדמותיב ליה אלר"ש מהאי דהפרת נדרים לותיב ליה אדר"א בר"ש שמעון דתרוייהו שמעינן ליה בהדיא דלית ליה מוקצה כאבוה כדאמרינן התם לעיל דף מ"ד ושמעינן ליה נמי בהדיא גבי הפרת נדרים דקאמר מעת לעת ועדיפא האי תיובתא לר"א בר' שמעון מתיובתא דמותיב לר"ש ולא שמעינן מיניה בעלמא בהדיא דס"ל כהפרת נדרים כברים דהא ליתא דהא דר"א בר"ש נמי לית ליה מוקצה כאבוה הא אמרינן נמי התם ס"ל כאבוה בחדא ופליג עליה בחדא דהא אבוה סבר כבה אין לא כבה לא והיכו סבר אע"ג דלא כבה וא"כ לר"א בר"ש לא צריכין למיתי להאי סברא כלל דאדם יושב ומצפה מתי יכבה נרו דהא אפילו לא כבה נמי והשתא אפי' במקום דאיכא למימר מי יימר אמרינן נמי דלדידיה לית ליה מוקצה וליכא למיתב כלל אליבא דרבי אליעזר בר"ש מהאי דהפרת נדרים ולהכי לא מותיב ליה אלא אליבא דר"ש בלחודיה:

מדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. כדפרישית בפנים דשתיכן בשל מצוה הוא דאמרו וכדכתב הרמב"ם בפרק י' בהל' י' מותר לקשור קשר שאינו של קיימא לדבר מצוה וכו' ורצה לומר שאעפ"י שהוא מעשה אומן דאי לאו מעשה אומן אפי' שאינו של מצוה מותר לקשרו לכתחלה אם אינו של קיימא כדביאר לזה בכר לעיל בריש הפרק ע"ש. ולאו מהאי מתני' שמעינן לה דהא ודאי לא היה כאן מעשה אומן בקשירת המקידה בגמי ולפי שעה אלא דמכאן מדידה של מצוה נלמדת דמותרת בשבת וקשירה ממקום אחר הוא נלמד וממתני' קושרין נימא בכנור במקדש דפרק המוצא תפלין כדפרישית התם וע"ש. וכבר נתבאר לעיל מדיני קשירה לדעת הרי"ף והרמב"ם. ועיין בפרק כלל גדול במתני' דאבות מלאכות ובמקומות שמצויינין שם ותמצא הכל מבואר שם בסייעתא דשמיא:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא

חדושי הרמ"ש

מהרב הגאון וכו' מ"ה **מתתיהו שטראשון** ז"ל מווילנא:

(דף ח' ע"א) **פ"א ה"ג** אפילו נתן בספיקלה. (המוסף) בעל הערוך בערך ספקולא פירש בלשון רומי מקום גבוה ומקום מצפה:

(דף ט' ע"ב) **ה"ד** גורו על פיתן ועל גבינתן. בראב"ן סימן של"ח גרים שמנן ועי' בב"י יו"ד סי' קט"ו בשם הסמ"ג וגירסת ספר העתים:

(דף י' ע"ב) בשלשה מקומות נקרא רבי יהודה הנשיא רבותינו. גיטין פ"ו ה"ג עבודה זרה פ"ב הלכה ח':

פ"ב סוף ה"ב בש"ק סוף ד"ה אין מדליקין. ולפי גירסת הספר מוטב שפירש הראשון והוא כפי' שבקונטרס היא העיקר עכ"ל. כן הביא הרשב"א בחדושיו גירסת הירושלמי:

(דף כ"ד ע"א) **פ"ג ה"ג** א"ל הבא גו נטלא. הערוך הביא בערך סטלא א"ל תנה גו סטלא פי' עגלתא אנן סטלא קורין בלשון ישמעאל לספל והמוסף פירש בלשון רומי כד ודלי ובעל ערוך השלם מוסיף כד ודלי להחזיק בו מים:

פ"ד סה"א מאן דמר אין טומנין בשל זהב. כתב בעל שירי קרבן קשה למה לא אמר מ"ד טומנין בסלעים ממש דהיינו אבנים דאין מוסיפין. כבר כתבו התוס' בבא בתרא (דף י"ז ע"א):

(דף ל"ב ע"א) **פ"ה ה"ג** כהדא כיפה דהיא משויא גבינתה. עי' בק"ע ולי נראה שגבינתה הוא גב הגמל והיא הוטרתו שבגמ' בבלי ור"ע מרדעת שעל הגב שלו: וכדפירש"י ולא כש"ק. גב מלשון או גבן. הריס גבנונים. וכיפה הוא אוכף:

שם אסי אומר לכלאים בצרכה. זה קאי על הא דתנן אבל מכניס חבלים ובלבד שלא יכרוך כן פי' הק"ע וכן הוא בבבלי ור' בא דקאמר מפני החשד ג"כ מודה שבלבד שלא יכרוך הוא אף בחול ומפני כלאים אבל ממה שכתוב הלשון אסי אומר ולא כתב אמר אסי משמע שהוא פליג על ר' בא ומזה נראה שמה שאמר ר' בא מפני החשד הוא ג"כ על בלבד שלא יכרוך וסבר שאם כורך הוא החבלים על ידו (כמו שאיתא הלשון בתוספתא) נראה שהוא יצא לעשות מלאכתו בשבת [ולפ"ז אין צריך להוסיף ולתקן הלשון ובלבד שלא יכרוך ויקשור כמו שהוא בבבלי] אמנם באמת מש"כ הק"ע בפשיטות שקאי על אבל מכניס חבלים בתוך ידו שהוא לענין כלאים הוא לאו מלתא דפשיטא ורק נראה כן מדברי הטור אבל הרמב"ם והר"ן ורבינו ירוחם כולם פירשו ברק סיפא דמתניתין ובלבד שלא יכרוך הוא לענין כלאים אבל הא דמכניס חבלים בתוך ידו הוא לענין שבת עיין ב"י סי' ש"ס ותמוה על הב"י שלא הביא מרש"י שכתב ממש כלשון הר"ן:

(דף נ"ס ע"א) **פ"ו ה"ב** א"ר חייא בר אשי נהוגין הווינן יתבון קומי רבי. עיין זבחים נ"ד א' ב' ונ"ע ותמוה על הק"ע שלא הביא משם:

(דף נ"ז ע"א) מהו מפיק בההוא מוטייקה אמר לון אסור משם תכשיט אי משם תכשיט הוא היה לו לדניאל ליסור דכתיב עי' כ"ה כגירסא בסמ"ג:

(דף נ"ח ע"א) שם **ה"ט** הבנות יוצאין בחוטין ואפילו בקסמין שבאזניהם כתב על זה בעל שירי קרבן וז"ל פירוש רש"י וכו' וקשה דכאן מפורש דאחוטין שבצואר קאי וכן פירש הרמב"ם בפירוש המשנה עכ"ל. אין כ"כ מפורש. שיש לפרש שחוטי השער מגיעות עד הצואר. ועתה שזרח אור זרוע ראיתי לו בהל' שבת סי' פ"ד אות א' שהביא מהירושלמי הלז לקיים פירוש הי"מ שהביא רש"י ע"ש. ומה שהעיר מפירוש המשנה להרמב"ם כן ראיתי ג"כ בס' תוספת שבת (סי' ש"ג סעיף כ') שהביא זה. ולא ידע שהירושלמי הוא יסוד פי' הרמב"ם:

פ"ז ה"א פיסקא. והמעטר שמואל אמר א' כבשים וכו'. עיין שבת קמ"ס ע"א:

(דף ל' ע"ב) **שם** בשירי קרבן סד"ה והמעשן ה"ס לענין בנ"ח וכבר העיר על זה בפר"ח יו"ד רים סי' פ"ז ע"ש:

(דף נ"א ע"ב) **שם** כמי שהוא לעולם. עי' בא"ז ח"ב סי' פ"ח שהיה לפניו גירסא משונה:

(דף ס"ג ע"ב) **פ"י ה"ה** את המת במטה חייב דברי הכל. עיין בביאור הגר"א ביו"ד ס"ס שמ"ט ע"ש וברמ"ה פרק האורג:

(דף ס"ד ע"א) שם **ה"ן** במשנה וכן הפוקסת. עי' תוס' מ"ק (ט' ב') שכתב וריב"א מפרש [פוקסת] שעושה חוטין של בצק על פניה לאדים הבשר וכייס פניה והאי דקורא ליה בירושלמי צובע שהוא מאדים הבשר ע"כ. ועיין בב"י ס"ס ש"ג שהביא זה בשם הסמ"ג מהירושלמי ולא מהתוס' וצ"ע:

(דף ע"ז ע"ב) **פי"ד ה"ד** ר' יעקב בר אידי בשם ר' יונתן. בעבודה זרה [פ"ב ה"ג] הגירסא ר' יעקב בשם ר' יוחנן ובבבלי פסחים דף כ"ה ע"א הגירסא כי אתא רבין אמר ר' יוחנן:

גליון אפרים*)

לירושלמי מסכת שבת

מהגאון המובהק אוצר בלום לתורה ולחכמה וכו' מוהר"ר **אפרים דוב** כ"ץ למשפחת **לאפ** נ"י
אב"ד דק"ק ווערזבלאו והגליל (מחבר ס' זבחי אפרים).

ובתוכו לקוטים נבחרים אשר בחרם הגאון הנ"ל מספר

נועם ירושלמי

להגאון החריף הנפלא מופת הדור וכו' מוהר"ר **יצחק אייזיק** ז"ל אבד"ק **סלאנים**.

(ד"ג ע"א) **פ"א ה"א** בגין מרמיתה לחלבין והוא עביד כן/ם'. ר' יוסי הוא דמסיים כן שלא תאמר דר' ינאי פליג עליה. דאל"כ אמאי נקט הכנים חצי גרוגרת והוציאו פטור ולא נקט יותר רבותא דינא דר' יוסי וקאמר דמשום חלב נקט כן דאמדא דנקט גבי חלב כחצי זית והוא רבותא גדולה נקט גבי שבת ג"כ כחצי גרוגרת לבד: (נועם ירושלמי)

(ד' ד' ע"א) **שם** היה עומד בר"ה וקלט גשמים מאויר מחיצות והוציא חייב. ר' בון בר חייה בשם ר"ז בחוטף כן הא אם קלט פטור מה בין נתן לו אחר כו' (פי' בק"ע בחוטף שהיה הקלוח יורד והכה בידו אחת ובשניה קבלה) אתיא כרבי דרבי עבד אויר מחיצות כממשן) (כנ"ל כמו שאיתא לקמן בזו ההלכה ולקמן פ"א) והכוונה כי גם בחוטף קשה הא לא עביד עקירה ממקום ד'. וכמו שפריך הבבלי ה' ע"א. אלא דאתיא כרבי:

שם היה עומד בפנים וידו מלאה פירות פשוטה לחוץ וקדש עליו היום אסור להחזירה. ר"א בשם רבי בא כמ"ד אסור להשתמש באויר עשרה (מ"ד אסור להשתמש באויר י' הוא ר' יהודה דסבירא ליה קלוטה כמו שהונחה דמי. כדאמרינן בערובין פ"י ה"ג ולקמן בפ"א ה"א. וסבירא ליה להירושלמי אגד ידו לא שמיה אגד משום הכי אסור להחזירה דהוי כמכניס מר"ה לרה"י. ואע"ג דבעינן הנחה כיון דאמרינן קלוטה כמי שהונחה הוי כמו שנח בר"ה. וכמ"ש תוס' ל"ב ע"א ד"ה התם למעלה מג'. אבל למ"ד קלוטה לאו כמי שהונחה דמי אע"ג דאגד יד לא שמיה אגד ואעפ"כ לא הוי הנחה בר"ה) הוין בעי מימר מ"ד מותר בשאין שם רוחב ד' (כנ"ל). אמר ר"י בי רבי כו' למ"ד מותר למעלה מעשרה דלמעלה מעשרה לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה כדאיתא בבבלי ד' למטה מעשרה פליגי ובהא פליגי דר"ע סבירא ליה קלוטה כעשרה אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור ולקמן פ"א ה"ב רב אמר לית כאן פטור אלא מותר ושם בה"א שמואל אמר לא שנו אלא למטה מעשרה אבל למעלה מעשרה מותר. ואפילו גרסינן שם אסור היינו מדרבנן כמ"ש בנה"ש. ומה שאמר הוין בעי מימר מארבעה מותר בשאין שם רוחב ארבעה הוא רק סלקא דעתך דמברייתא דלקמן בפ"א מוכח דר' יהודה לא בעי עקירה ממקום ארבע: (נועם ירושלמי)

(דף ה' ע"א) **שם** על דעתיה דרבי היה עומד בר"ה וזרק וקידם וקלטה לרשות היחיד מהו הכונה שקידם וקלט על גופו: (נועם ירושלמי)

שם לא צורכה דלא היה עומד ברה"י וזרק וקידם וקלטה לרשות הרבים. דאפילו למ"ד לקמן בפ"א ה"א דרבי מחייב ברשות היחיד שאינה מקורה מכל מקום אויר מחיצות בעי. ומה שאמר רבי אבין רבי וב"ע ור"ע אמרו דבר אחד לאו דוקא דבר אחד:

(דף ו' ע"ב) **ה"ב** התחלת הספר אי זו היא משיתחיל לגלח והתני ישב לו לגלח כו'. אולי פריך אמאי מפסיקין לק"ש בהתחיל לגלח:

שם חכים רבי לבר פדיה כו' לקמן ס"פ י"ד ע"ש:

(דף ח' ע"ב) **ה"ג** מהו מתקן ראשי פרקים פסקין. תני רשב"ג אומר התינוקות מתקינין להם ראש פסוקיהן לאור הנר. אולי צ"ל תני רשב"ג אומר התינוקות מתקינין להם ראשי פרקיהן לאור הנר. מהו מתקינין ראשי פרקיהן ראשי פסוקיהן:

(דף י' ע"ב) **ה"ד** אכול דלא כן אנא כתיב עליך זקן ממרא. בירושל' גיטין פ"ח ה"ח נמצא ג"כ לשון זה:

שם שכבת זרע ולא כן אר"א ר"ח בשם ר"י ש"ז של עובד כוכבים טהורה. שא"א לשכבת זרע לצאת בלא מימי רגלים. תירוץ הוא דמשום הכי גזרו טומאה על ש"ז של עובד כוכבים לפי שא"א לשכבת זרע לצאת בלי מימי רגלים. וכיון שגזרו שיהיו כזבים מימי רגליהם טמאים כמי מי רגלים של זב וכן פי' בפ"מ. וצ"ל דמשכחת לה להא דאמר ר"י ש"ז של עובד כוכבים טהורה ביבשה. דשל ישראל טמאה אם יכולה לסרות ולחזור לכמות שהיתה. כדאיתא במשנה בנדה ל"ד ע"ב. ושל עובד כוכבים טהורה דמי רגלים שבה כבר נתיבשו. ועיין עוד בנדה ריש ל"ד ע"ב של עובד כוכבים טהורה בכ"מ ואפי' במעי ישראלית חוץ ממי רגלים שבה וע"ש בפירש"י:

(דף י"ג ע"א) **ה"ח** ר"ש בר כרסנה בשם ר"א בשבת ובאבל ובעובדי כוכבים הלכה כרשב"א. בעובדי כוכבים הוא מה דאיתא בירושלמי בפ"ק דעבודה זרה אומנין ישראל שהיו עושין עם העובדי כוכבים באידן בתוך ביתו אסור בבתיהם מותר רשב"א אומר בד"א בתלוש כו' וכמ"ש בפ"מ. ומ"ש באבל הכונה להברייתא בבבלי מ"ק כ"ו ע"ב רשאי להופכו למטה ולאחותו ורשב"א אוסר לאחותו וכמ"ש הרמב"ן שם במלחמות:

שם אם היה דבר של סכנה כגון מגור נידון מותר. נ"ע שצ"ל אם לא היה דבר של סכנה כגון מגור נידון מותר. ויהיה מזה ראיה להבעה"מ שסובר שהא שאין מפריסין משום סכנה. ועיין בחדושי הר"ן שבאר דעתו שהכונה היא שיחלה מחמת הנסיעה וילטרכו לחלל שבת עליו ומשו"ה מגור נידון מותר משום דדרך קצרה כזו שאינה אלא מהלך יום אחד ליכא חשש שיחלה מחמת הנסיעה שילטרכו אח"כ לחלל שבת עליו:

(שם ע"ב) **ה"י** צרעה צונין עקרב חמין מאן דמיחלף סכנה בבלי בע"ז כ"ח ע"ב. ועיין בבבלי חגיגה ה' ע"א:

(דף י"ד ע"א) **הי"א** פסח מחזירו את שלם ואין את מחזירו מתוחך. צ"ל הפסח מחזירין אותו שלם ואין מחזירין אותו מתוחך כנ"ל. והוא לשון התוספתא בפ"ה דפסחים ולא כהמ"עי שטעה בזה והגיה מחזיר את מתוחך ונעלמה ממנו תוספתא זו. ומה ששאל ר"ל בי ר"י נליו שלם וחיתכו מהו מיחזרתיה ומשתכתיה נ"ל שהכונה אם מותר להחזירו מתוחך לחמנו שלא יהא צונן. ואין בחמימות התנור שעור כדי לגמור צלייה:

(דף ט"ו ע"ב) **פ"ב ה"א** וכן חמין. במגילה פ"ב סוף דף כ"א ע"א ואכן תנינן כו' וכן נ"ע כאן ואכן תמיין כו' ושם פי' בק"ע ואנו רואין לרבנן שמקדימין עצמן לעיבור השנה קודם הנץ החמה. ונ"ל נפרש דבבבלי בסנהדרין דף ע' ע"ב על המשנה אבל בעיבור החדש איתא ברייתא אין עולין בעיבור החדש כו' ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית ואין עולין לה אלא לאור עיבורו ואין עולין לה ביום אלא בלילה. וזה שאמר ואכן חמיין רבנן מקדמין לעיבורה אע"פ שאין זמנה אלא בלילה כנדה. ומתרץ ר"כ בשם ר"מ מצוה להקדים כדי לזרז במצות ולא דמי לנדה כמובן. ובבבלי שם מביא ברייתא אין עולין לה בלילה אלא ביום ומתרץ כדאמר ר"ח בר אבא לבניה אחריפו ועילו כו'. ועיין בירושלמי בתענית פ"ד סוף הלכה ג' אמר ר"ח בר בא ר' יוחנן מפקד לכנישתא דכופרא סכין מיעול

עד דלא איממא (בר"ה פ"ד הגירסא בשבוש) ואתון אמרין זמנו ועיבורו ועמש"ש:

(דף י"ז ע"א) **ה"ג** והוא שקיפלה. נ"ל אפי' קיפלה: ו/לא מאיליה היא טהורה אמר רבי יוסי בי ר' בון תיפתר כו' ר' אחא רבי סימון בשם ר"ש בזירא כו'. בנועם ירושלמי מהפך השורות וכך גורס ולא מאיליה היא טהורה ר' אחא רבי סימון בשם ר"ש בזירא עשאה מזור טהורה שרייה בשמן לא כמו שעשאה מזור. רבי זירא ר' ינאי ר' ירמיה בשם רבי יהושע בן לוי נראין הדברים שתהא הלכה כר"ע שהוא אומר מעין שניהן ואינה אלא כר' יהושע מקולי שלש על שלש (פי' כיון דפחות משלשה על שלשה ומקולי מטלניות אלא דטמא מחמת שהתקינה וכדאמרינן בבבלי משום הכי הלכה כר' יהושע. וכיון שהוא מקולי מטלניות בודאי הלכה כר"ש בזירא ושרייה בשמן טהורה דהוי כמו שעשאה מזור) א"ר יוסי בי ר' בון תיפתר שהיה בה שלש על שלש מצומצמות (ולא פליגי במקולי מטלניות) לא סוף דבר טמאה אלא אפילו טהורה בגין דרב אמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים (והיינו דר"א ס"ע קפול אינו מועיל וכיון דאדליק פורתא הו"ל שבר כלי ואין מסיקין בשברי כלים וכיון שקפול אינו מועיל ממילא טמאה נשארת טמאה ור"ע סובר דקפול מבטלה מתורת בגד וטהורה היא ומדליקין בה דאין עוד תורת כלי עליה והוי כעץ בעלמא וכדאמר בבבלי:

(דף י"ז ע"ב) סוף **ה"ד** דר"י אמר משקה טופח חיבור. עירובין פ"י ה"ה:

(דף י"ח ע"א) **ה"ה** רבנן דקיסרין בשם ר' שילא דינוה. נ"ע שצ"ל דנוה ונוה שם עירו כמו שביעית פ"ו ה"א חוטא דנוה. ובכתובות פ"א ה"א ר' יודן ברת לוי נראה שצ"ל לנוה.

שם אמר ר' יוחנן ר' יוסי ור"ש שניהם אמרו דבר אחד. לקמן בפ"ז ה"ב:

שם וקשיא על דבר קפרא הבערה למדה על כל המלאכות שבתורה כולהון לצורך והיא שלא לצורך. (והכונה כיון שהבערה יצאה ללמד על עצמה שאפילו מקלקל בהבערה חייב איך מלמדת על כל המלאכות לחלק וזו היא קושית התוס' בשבת ק"ו ע"א בד"ה מה לי) אמר ר"י אין יסבור כו' ר' לעזר אמר הבערה לומדה על עצמה ולית ליה לר"ל לחייבו על כל אחת ואחת. אשכחן תני בשם ר"ל אחת לחייב על כולן אחת הנה לחייב על כל אחת ואחת. ברייתא זו הובאה לקמן בפרק כלל גדול בה"א: (נועם ירושלמי)

(דף כ' ע"א) **ה"ז** ר' שמואל בר רב יצחק כו'. אלא כל מה דהוה אביל מן שוקא הוה אכיל. דמאי פ"ב ה"ב:

(שם ע"ב) **שם** דמאי דמתקן דמאי דלא תקן נ"ע דמי תיקן דמי לא תיקן. וכן נ"ע בסוף פ"א דערובין. והובא מאמר זה בסוף פ"ה דמע"ש ובפ"ע ס"א דסוטה. ובכ"מ יש ס"ס וכן הוא בערוך ערך דמאי:

(דף כ"ג ע"א) **פ"ג ה"ג** כן הוא אומר הכא אין תבשילו תבשיל ברור תני פנה שממנס כו' כנ"ל בלי ספק וכמו שהגירסא בפסחים פ"ב ה"ז והמאמר אמר ר' יוחנן בר מרייא הובא בשעות מלעיל סוף ה"א ונ"ל שם בר מרייא כמו בשאר מקומות:

(שם ע"ב) **שם** רבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדות חמה מותרת (ולא יפקיענה בסודרין הן סודרין שהוחמו באור ור' יוסי מתיר מפני שאין תבשילו תבשיל ברור וכדלעיל). מתמיתא פליגא על רבנן דהכא לא ישמיננה ולרבנן דהתם ת"ק היא וכן מפרש ביפ"ע:

שם על דעתין דרבנן דתמן מעשה שעשו אנשי טבריא כו'. נ"ע על דעתיה דרבנן דהכא מעשה שעשו אנשי טבריא ועל דעתיה דרבנן דתמן סלקת מתני' כמעשה שעשו אנשי טבריא: (נועם ירושלמי)

(דף כ"ד ע"ב) **ה"ד** איד מנא קשייתה קומי ר' בא לא תני ר"י סיפא לא תני רישא ס' ור"ש בן מנסיא מתיר אתיא דרב כר"ש בן מנסיא דר' יוחנן כר"י בן נורי. תני ר' יוחנן בן נורי אוסר. (כן נ"ע שצ"ע) ממלא אדם כו' הוא ענין אחר ואינו שייך לדלעיל:

(דף כ"ה ע"ב) **ה"ז** התיב ר"ח בר אחא והא תנינן כופין סל כו'. קאי אמתניתין דלעיל אין נותנין כלי תחת הנר וס"ל להירושלמי דהטעם הוא משום בטול כלי מהיכנו. וכדמפרש בבבלי מ"ג ע"א רב יוסף אליבא דר"ח. משום הכי פריך מכופין סל לפני אפרוחים וכקושית התוס' שם בד"ה בעודן עליו. אמרין הדא דר"ש כנ"ל. וכתירוץ הראשון בתוס' שם ונ"ל תני כל הנרות כו' וזה קאי על הלכה ז': (נועם ירושלמי)

(דף כ"ו ע"א) **שם** ר' ירמיה שאל הכן ליבנם ס'. עיין לקמן בפ"ד ה"ב ר' ירמיה בשם רב פורסין מחצלות על גבי טייפות של לבנים בשבת: (נועם ירושלמי)

שם וגוררין אותה בשבת אע"פ שיש בתוכה מעות אית מימר הכא ד"ה היא בסוכה (דע"כ ר"ש היא דלר' יהודה אסור לגוררה בשבת דעושה חריץ וכדאיתא לקמן בסוף ההלכה אמר ר"י בי ר"ב מאן דשרי כר"ש דתני לא יגרר כו'): (נועם ירושלמי)

שם מתניתין פליגא על מאן דמר כל המיוחד לאיסור אסור דתנינן כופין סל כו'. נ"ע מתניתין פליגא על מאן דמר כל שייחדו לאיסור אסור (הא מיוחד מותר) א"ר בון בר חייא קומי ר"ז תיפתר במאוס (שנמאס מחמת התרנגולים): (נועם ירושלמי)

(דף כ"ז ע"א) **שם** מה חמית מימר כר' יודא אנן קיימין דתני נר כו'. ובלבד שלא יתכוין לא לכבות ולא להבעיר (הוא סיפא דברייתא דלעיל נר שהוא מונח ע"ג טבלא. ומליעתא שלה אם התנה עליה יהא מותר. והוא ע"כ דלא כר"י דהא ר"י סבירא ליה דבר שאין מתכוין אסיר). רב ושמואל פתרין לה בשוכח (וא"כ לא נעשתה הטבלא בסיס לדבר האסור משום הכי מותר לטלטל הטבלא) שמקלין מאן דעביד כן. דאפילו לר"ש הא הוי פסיק רישא. (אך שעדיין קשה הא דאם התנה עליו יהא מותר. דאי כר"מ אפילו התנה עליו אסור ואי כר"ש לא בעי תנאי) מאן א"ע כל המיוחד לאיסור אסור לא ר"מ הוי מאן תנא אם התנה עליו מותר ר"ש (וכ"ת לר"ש אמאי צריך תנאי ע"ז מתרץ) אבל כוס וקערה ועששית אע"פ שכבי אסור ליגע בהן. (גם לר"ש. וכדאי' בברייתא בבבלי מ"ד ע"א. ומיירי בנר גדול ולר"ש מהני תנאי דלית ליה כל המיוחד לאיסור אסור)] אמר ר"מ בקדמיתא הוין סברין מימר מה פליגין כו' בשגררו העכברים את הפתילה או באפולה. (כנ"ל והכונה שהפתילה מהודקת לנר וכדאמרינן לקמן בפי"ז כיון שהיא אפולה לה כגופה היא. ועיין בבבלי קכ"ה ע"ב) ואל"כ הוי בסיס לדבר האסור וגם ר"ש מודה ואפי' תימא שלא כו' בסיס בתוכו שמן (והנר הוי בסיס לדבר הסור ולדבר מותר. ולפ"ז אפשר לומר

*) ליוני הדפוס והגהות סמה ע"פ ירושלמי הזה וע"פ ירושלמי דפוס פיעטערקוב.

נומר דאתי כר"ש וכשיש בתוכה שמן דבזה גם ר"ש מודה. וכל תרוצי הירושלמי כתבו תוס' בשבת ק"כ ע"ב בד"ה מנער): (נועם ירושלמי):

(דף כ"ז ע"ב) **ה"ז** מנורה קטנה מותר לטלטלה. ואחר כלי הוא ולא כל מה שבבית מן המוכן הוא (והיה אפשר לומר דמיירי דהדליקו בה נר באותו שבת ופוסק כר"ש ומשום הכי דוקא מנורה קטנה אבל בגדולה גם ר"ש מודה ובדלעיל אבל כוס וקערה ועששית כו'. אך לעיל אמר רב ור' יוחנן אילין דאסרין חדא. ועיין בבבלי מ"ה ע"ב. משום הכי אמר ר"י בי ר"ב תיפתר שלקחה עמו לסחורה כו'. משום הכי נקיט מנורה קטנה לפי שגדולה קובע לה מקום וכדאיתא בבבלי סוף מ"ה ע"ב:

(דף כ"ח ע"א) **פ"ד ה"א** וכרבנן דתמן דאינון אמרין. אם היתה יורה מותרת ולרבנן דהכא שאם אומר את לו שהוא מוהר אף הוא אינו עושה אותו כל צרכו מבעוד יום מתוך שאת אומר לו שהוא אסור אף הוא עושה כל צרכו מבעוד יום. (ופשוטו דרבנן דתמן סבירא ליה לעיל בפ"ג ה"ג דתולדת חמה אסורה על דעתיה דרבנן דתמן כמעשה שעשו אנשי טבריא שאסרו להם חכמים משום תולדת חמה ואמאי לא אסרו להם משום הטמנה ש"מ שאיסור הטמנה הוא משום שהוא ניטלן והם חשים לתוך ידו ומחזירן והן מוסיפין הבל וזה לא שייך אלא בכלי אבל לא ביורה קבועה כגון במעשה שעשו אנשי טבריא שהסילון של עוכן היה קבוע אלא שאסרו מטעם דתולדת חמה אסורה. ולרבנן דהכא דס"ל דתולדת חמה מותרת והלכת מתניתין מעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם חכמים משום הטמנה צ"ל דהטעם דהטמנה אסורה שאם את אומר לו שהוא מותר אף הוא אינו עושה אותו כ"צ מבעוד יום משום הכי אסור אף ביורה וסילון קבועים תמן תנינן ספק חשכה כו' הא אם חשכה אסור לטמון בכן תמן אמרין מפני בטול בה"מ. אמר ר' בא מפני החשד אם נפק מן ביניהן לטמון שלג וטוינן כו' כצ"ל: (נועם ירושלמי)

(דף ל"א ע"א) **פ"ה ה"א** ר' שמואל בשם ר' זעירא כמה דתימר לענין איסור וכן כל שאר בהמה לענין היתר. בנועם ירושלמי גורס כמה דתימר לענין היתר וכן כל שאר בהמה לענין איסור. דהירושלמי סבירא ליה נמירותא יתירא הוי משוי. וכמבואר לקמן בה"ד ר"ז בשם שמואל שור שעיסוקו רע כו':

(דף ל"ג ע"א) **ה"ד** א"ר אידי דחוטריה. שם מקום ונזכר רב אידי דחוטריה בירושלמי במ"ק פ"א ה"ב ובשקלים פ"ב ה"ז ובמקומות אחרים ופירוש הק"ע תמוה:

שם ר' קירים דידמא. בגילה פ"ב ה"ח הגירסא ר' קירים דאירמה:

(דף ל"ג ע"ב) **פ"ו ה"א** רב יהודה אמר זו שהיא יורדת לטבול לנדתה קושרה שערה בזנב הסוס לעוברה וסמיך עליה. כ"ל שצ"ל לשובלא (הכונס הלכה למעשה) וסמיך עלי. ונמצא לשון זה גם בירושלמי בע"ז פ"ב ה"ג:

(דף ל"ד ע"ב) **שם** ר' איניינו בר סיסיי אמר משום רבי אליעזר כל מקום כו'. תירוץ הוא דר' מאיר מחייב חטאת ברשות הרבים לכן אוסר בחצר ורבי אליעזר מתיר בחצר: (נועם ירושלמי)

(דף ל"ה ע"א) **ה"ב** ציפוראי אמרין מן כנשתא דבבלאי עד דרתיה דרבי חמא בר חנינא. אף שגם בסנהדרין פ"י ה"ג כן. נ"ל שצ"ל עד דרתיה דר' חנינא בר חמא. כי ר"ח היה דר בצפורי כדלקמן בפי"ד ה"ג ובש"מ:

(דף ל"ו ע"א) **שם** הדא פיאה עיקר טב הוא כד אית ביה חמשה קטרין. שבעה קטרין תשעה קטרין טבא סגין (כצ"ל). הדא פיאה הוא פואה שאמרו בבבלי ס"ו ע"ב על המשנה הבנים יוצאים בקשרים מאי קשרים אמר אדא מרי כו' קשורי פואה. אמר אביי אמרה לי אם תלתא מוקמי חמשה מסו שבעה אפילו לכשפים מעלי. וכן בירושלמי לקמן על המשנה הבנים יוצאים בקשרים מפרש בקישרי פיאה. וצ"ע בקישרי פיאה בירושלמי וקשורי פואה בבבלי הם קטרי פיאה. וכמו שנראה בעליל מלשון הירושלמי המשה קטרין שבעה קטרין תשעה קטרין ועל הקטרין השבעים אומר הבבלי תלתא מוקמי חמשה מסו שבעה אפילו לכשפים מעלו. ורש"י ז"ל גורס אמר אדא מר כו' קטרי פואה ומפרש קושרים בקשרים. ולדעתי האמת תורה דרכה שהכונה להקשורים השבעים שבפואה. ומ"ש בירושלמי ובלחוד דלא יתן מים מפרש בפ"מ ובלבד שלא יתן בשבת ע"ג מים שניכר שמתכוין ללחלחו. ונ"ל שאם יתן עליו מים אינו מרפא או אינו מועיל לכשפים וכמו שאמרו בבבלי שם והוא כו' ולא חזי מיסרא:

(דף ל"ז ע"א) **ה"ה** והתנינן הבנות יוצאות בחוטין. (משמע דוקא בנות קטנות אבל לא גדולות. וכה"ג מדייק הבבלי ס"ו ע"ב הבנים יוצאים בקשרים כו' מאי איריא קטנים אפילו גדולים) ר' בא בשם רב יהודה אפילו כרוך על צוארה (מותרת קטנה וגדולה אסורה ובקלועים בשערה אפילו גדולה) ר"ש בשם ר"ז תמן (בקטנות) אפילו שאינה יכולה להביא חוט דומה לשערה כו': (נועם ירושלמי)

(דף ל"ז ע"ב) **שם** וחברייא סברין מימר אדם בקרקע היא כו'. (וכיון שכסוי הקרקעות אינו ניטל לכולי עלמא אלא אם יש לו בית אחיזה כדתנן לקמן ספי"ז דשבת משום הכי עשה לו בית יד) ופריך ע"ז וכיני (והא לא דמי כלל כסוי אדם לכסוי קרקע). אלא כימי ר' ינאי סבר מימר אין סכין ומהלך בהן ארבע אמות (ובית יד דקאמר ר"ז שעשה לו ר"ח ב"א הוא לרבותא שאעפ"כ לא חיישינן דילמא אתי לאתויי. ועיין בבלי ס"ב ע"א בעא מיניה ר"י מר"א עשתה לה בית יד מהו): (נועם ירושלמי)

(דף מ' ע"ב) **פ"ז ה"א** ועשה מאחת לחייב על כולהון אחת. הנה לחייב על כל אחת ואחת או כימר בע"ג הכתוב מדבר תני ר"ז קומי ר' יוחנן זינה קיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת א"ל ר' יוחנן בבלייא עברת בידך תלתא נהרין ואיתברת עד דלא יתברינה בידיה כו' (ופירש דתברינה בידיה וסבר ר' יוחנן בידו דבר. ר"ז כהלשון בבבלי מ"ו ע"א שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן. ובב"ק ה' ע"א הא דתבריה ר"פ לגזיזיה) והיכן בע"ג בעבודתה ועבודת הגבוה בהשתחוייה. בעבודתה לחייב על כוהן אחת בעבודת הגבוה לחייב על כל אחת ואחת בהשתחוייה כו' כצ"ל. ועיין בבבלי סנהדרין ס"ב: (נועם ירושלמי)

(דף מ"ב ע"א) **שם** ר' זעירא בשם רב חסדא ר' אילא בשם ר' שמעון בן לקיש תריהון אמרין בזדון שבת ובשגגת מלאכות שאלו. בזה תנינן שבתות הרבה לא על כמלאכות הוא מתחייב רב חסדא אמר בשגגת שבת וזדון מלאכות שאלו בזה תנינן מלאכות הרבה לא על ידי שבתות הוא מתחייב הא ר"ז כו' בזדון שבת ובשגגות מלאכות שאלו הודי ליה או לא הודי ליה כו' מפני שהן כעלמות הרבה אבל אם היה העלם אחד אינו חייב אלא אחת הדא אמרה דלא הודי ליה. והתיבות מן מה דלא מתיב ליה יש למחוק: (נוע"י)

שם הא ר' בא בשם ר"ח אמר בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו דהא בזדון שבת כו'. (שם ע"ב) הא ר' בא בשם ר"ח אמר בשגגת שבת וזדון מלאכות שאלו ולא משום שגגת שבת את תופסו (וא"כ למה תני מלאכות הרבה וכדלעיל) ר' חזקיה בשם רבי בא שתים שאלו שוגג בשבת ומזיד במלאכות מהו שיהא חייב ע"כ אחת ואחת (אם ימים שבינתיים הוו ידיעה לחלק) מזיד בשבת ושוגג במלאכות מהו לעשות התולדות כעיקר: (נוע"י)

שם ולית ליה לר"א מאחת לחייבו אחת אשכח תני כצ"ל:

(דף מ"ג ע"ב) **שם** אמר ר' יוסי קיימתיה כיי דמר ר"א בשם ר"ח לית כן. רבנן דקיסרין כצ"ל: (נועם ירושלמי)

(דף מ"ד ע"א) **ה"ב** לא מתמנעין רבנן דרשין בין ה"א לחי"ת. ירושלמי פאה פ"ו ה"ה:

(דף מ"ד ע"ב) **שם** אמר ר' סירוד. בשאר דפוסים הגירסא ר' סירור. ונ"ל שצ"ל ר"ש הור כמו שאי' בירושל' בחלה פ"ב סוף ה"ב תני ר' סידור מסייע לרבי יונה:

שם אמר ר' מנא הבערה שלא לצורך יצאת כו'. (הכונה הבערה יצאה על שלא לצורך על המקלקל בהבערה שהוא חייב). אמר ר' שמואל בר אבדימא מכיון דתימר שלא לצורך יצאת כמי שיצאת לצורך ודבר שיצאת לצורך מלמד בתמיס (כדלעיל פ"ב ה"ה): (נועם ירושלמי)

(דף מ"ו ע"א) **שם** פהר לה ואינו מחוור ועוד מן הדא. מפרש בנועם ירושלמי שהוא כמו דאמר בפרק בתרא דעירובין כל מלה דלא מהוורא מסמכין לה מן אתרין סגין והכי נמי פתר לה ואינו מחוור משום הכי ועוד מן הדא וסמכין לה מלא תקריבו ומכרת לאחותו. שמואל בר אבא כו' הוא ענין בפני עצמו:

(דף מ"ז ע"ב) **שם** התיב ר' בא בר ממל על דר' יוחנן מעתה החורש ביו"ט אינו לוקה שהותר מכלל חרישה ביו"ט. (לכסוי הדם ואנן תנינן בפ"ג דמכות יש חורש תלם אחד וחייב עליו שמונה לאוין כו' ביו"ט. וכה"ג פריך הבבלי בפסחים מ"ז ע"ב) ר' יוסי בשם ר"א לא הותרה חרישה כדרכה (דחרישה לצורך כסוי לא הוי חרישה. דחרישה לא הוי אלא אם כונתו להניית קרקע ואפילו לר' יהודה. וכמ"ש תוס' כה"ג לענין זומר וצריך לעצים בדף ע"ג ע"ב. נראה דאפי' לר"י דמחייב במלאכה שאינו צריך לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור ומוחק על מנת לכתוב וכדאמר ר' יוחנן לקמן קמ"ה ע"א א' כבשים וא' שלקות שכחשן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאין צריך לגופה אלא שמא לפי שאין דרך לישה בכך עכ"ל). קם ר' יוסי עם ר"א ולא כן סברינן מימר כו' אלא מילין דצריכין לרבנן פשיטין לכון פשיטין לרבנן (כ"ל שצ"ל א"ל ר"א מילין דצריכין לרבנן כו' והיינו שר"א אמר לר' יוסי מילין דצריכין לרבנן (שהוא ספק לרבנן דבי מדרשא) פשיטין לכון פשיטין לרבנן (פשוט לכם אליבא דרבנן דר' שמעון שהוא ר' יהודה. שלכם ודאי שרי פטור בקוצר ואין צריך לעצים ולרבנן דבי מדרשא מספקא להו) קצר לצורך עשבים חייב משום קוצר ואינו חייב משום מיפה את הקרקע (דסתם קצירה הוא לצורך דבר הנקצר ולא ליפות את הקרקע ע"כ בודאי אינו מתכוין ליפות את הקרקע ואינו חייב משום מיפה את הקרקע אלא אם כיון ליפות את הקרקע) נ"ל דלא קצר ליפות את הקרקע מהו שיהא חייב משום קוצר (דכיון דסתם קצירה הוא לצורך דבר הנקצר לכן חייב משום קוצר אפילו מתכוין ליפות את הקרקע או לא) ואפילו תימר דר' שמעון היא (כלומר ועוד דאפילו יכול אתה לומר דר' שמעון מיבעי להו דסובר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עלה דאפשר דכיון שנעשתה המלאכה ממילא חייב עליה אף על פי שמתכוין למלאכה אחרת) נרם כרבנן כו' (אבל לר' יהודה בודאי חייב) אמר ר"מ כו' דאמר ר"ח בשם ר' יוסי דנ שמחטו אם לגופו הרי זה פטור (אלמא דגם לרבי יהודה פטור וכמ"ש לעיל. ודחי הש"ס) דר"ש היא דמר ברם כרבנן מכל מקום הרי פחם: (נועם ירושלמי)

(דף מ"ח ע"ב) **שם** ההן ביתנייא בקופנה משום דש. בקופנה בלשון יוני מקל עץ ומכבש כפוף לדחוק דבר מה ערוך:

(דף מ"ט ע"א) **שם** ההן סיקורה. מפרש בערוך השלם (ערך סיקורה) הוא קוי דנש (זוקער): כד משקע באנטרין מפרש בערוך ערך אנטרין הוא חפירה עמוקה בארמית כלומר מערה:

(דף נ' ע"ב) **ה"ב** ההן דחשר גורגבסין. צ"ל גירגנסין כלומר סיד של גפסים ערוך ערך גירגנסין:

שם וההן דאין גירקדרין משיח בילום. צ"ל והסן דאגין גירקרדין מסך בולוס ר"ל מי ששובר גיר או מניק חתיכות גדולות של זכוכית חייב משום מבשל. (ערוך השלם):

שם שרי זיפות שרי מוסריק. צ"ל כפירוש הקרבן עדה ואולי צ"ל שרי מסמרין עיין בבבלי שבת דף ע"ד ע"ב האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל:

(דף נ"א ע"א) **שם** ההן דמגפר עאל מני נחבלין אליקה צ"ל הסן דמנפר עא למני וחבלין אליקה. פירושו מי שמנפר בשופר עצים לצורך כלים או חבלים אליקה שהוא בלשון יוני מין פשתן או קנבוס הבאים ממדינת הים לעשות מהם חבלים קשים ערוך השלם ערך אליקה: (שם) המיינטון חייב משום מלבן. צ"ע אמיינטון. במדרש שה"ש לא ולמד מן אמיינטון הזה שאינו מתגהן אלא באור פירושו בלשון יונית ורומית מין אבן הנשוף ונארגת לבגד. ובהיותה מלוכלכת מנקים אותה באור ערוך השלם ערך אמיינטון:

(שם) קונטרן נ"ב אולי מלשון רומית קנטרס אריגה ערוך השלם:

(רנ"ב ע"א) **ה"ב** סקרין ומפרים. מקרן כתיב "" כאן צ"ע מלקמן ואתיא כההיא דאמר ר' שמואל בשם ר' אבוהו מותר לעשות אהלים מעור בהמה טמאה ועיין לעיל בפ"ב בה"ג ר' אלעזר שאל מהו לעשות אהל מעור בהמה טמאה דמספקא ליה אם מטמא טומאת אהלים. שאם מטמא אינו חוצץ ואינו יכול לעשותו אהל. וכמו שכתבו התוס' בשבת כ"ח ע"ב בד"ה ואין מטמא. וזה כעין הבעיא שלו בבבלי שם עור בהמה טמאה מהו שיטמא טומאת אהלים מאי קא מיבעי ליה אמר ר"א ב"א תחש שהיה בימי משה כו' טמא היה או טהור. וזה שאמר כאן ואתיא כההיא דאמר ר"א בי ר' יוסה כו' מין חיה טהורה ברא הקב"ה ואתיא כההיא דאמר ר' שמואל בשם ר' אבוהו מותר לעשות אהלים מעור בהמה טמאה. דתחש היה מין חיה טהורה: (נועם ירושלמי)

(דף נ"ג ע"ב) **ה"ד** תני ר' הושעיה הוציא עצה לפרה במלא פי פרה כו'. מודה ר' הושעיה שאם הוציא עשבים לפרה כמלא פי גדי שהוא חייב דלא תיסבור ס' כצ"ל: (נועם ירושלמי)

(דף נ"ד ע"א) **פ"ח ה"א** ארבעה כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין בין מוזגין והוא שיהא בהן טעם ומראה יין אמר ר' ירמיה מצוה לצאת ביין אדום כו'. בבבלי פסחים ק"ח ע"ב איתא ברייתא ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהם כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן ר' יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה יין כו'. אמר רבא מ"ט דר"י דכתיב אל תרא יין כי יתאדם. וכתב הרשב"ם ואחד ישן שאין בו טעם יין כל כך שנעשה חלש אע"ג חדש אין בו טעם יין כל כך. והתוס' כתבו שם שפירוש הרשב"ם דישן עדיף הוא עיקר. והנה לדבריהם קשה כיון דר"י סבירא ליה דבעי גם מראה יין כשי דהת"ק חולק עליו עכ"פ היה לו להת"ק לומר לרבותא אחד אדום ואחד אינו אדום. ול"נ לפרש דבמנחות פ"ו ע"ב לענין נסכים איתא במשנה אין מביאין ישן דברי רבי ובגמרא שם אמר חזקיה מאי טעמא דרבי אמר קרא לכבש יין מה כבש בן שנתו אף יין בן שנתו אי מה כבש בן שתי שנים פסול אף יין בן שתי שנים פסול וכי תימא הכי נמי והתניא יין בן שתי שנים לא יביא ואם הביא כשר מאן שמעת ליה דאמר לא יביא רבי וקאמר אם הביא כשר אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי דכתיב אל תרא יין כי יתאדם ופירש רש"י דלא חשוב יין אלא אדום והנה ראשונה יש בו עיקר אדמימות ספי לא. וכפי מסקנת רבא מובנת היטב המשנה. ויש לדקדק בה דבשאר דברים שחשבה שם המשנה דאין מביאין לנסכים סיימה אם הביא פסול או אם הביא כשר ולמה לרבי בישן לא כתבה המשנה אם הביא מה הדין אם כשר או פסול. ולמסקנת רבא ניחא דבישן יש שכשר ויש שפסול. שאם יש בו עוד איזה מראה אדמימות כשר ואם אין בו עוד שום מראה אדמימות פסול. והנה לענין קדוש קיימא לן בב"ב צ"ז ע"ב דכל שבנסכים אם הביא כשר אפילו לכתחילה מקדשין עליו וכל שבנסכים פסול פסול גם לקדוש. וארבע כוסות דינן כקדוש. כדמוכח מהרי"ף בפסחים שם. ולפ"ז יש לפרש אחד חדש ואחד ישן הרבותא הוא בישן אע"פ שאין בו מראה אדמימות גם כן כשר. משום דהתנא קמא סבירא ליה כהחכמים דפליגי על רבי במנחות שם ומכשירים גם לנסכים ישן. ורבי יהודה כרבי סבירא ליה לענין נסכים ומשום הכי אמר שצריך שיהא בו מראה יין והיינו שעל מה שאמר התנא קמא ואחד מזוג אומר ר"י צריך שיהא בו טעם ועל מה שאמר התנא קמא ואחד ישן אמר ומראה יין ויש ישן בן שתי שנים של נסכים כשר לרבי בדיעבד כשר לקדוש ולארבעה כוסות אבל אם כלה כל אדמימותו שבנסכים פסול הכי נמי פסול לרבי ולר' יהודה לארבעה כוסות ולקדוש ולרבנן דרבי והתנא קמא דר"י כשר ישן לנסכים ולקדוש ולארבעה כוסות אפילו אין בו מראה אדמימות כלל. ומ"ש בב"ב שם דחמר חוריין פסול לקדוש נראה דהתם מיירי ביין לבן מברייתו לכן לכולי עלמא פסול. וכ"ז דלא כהר"ן בפסחים שם שכדד לומר דר' יהודה לא פליג על התנא קמא גם אינו מחלק לא הוא ולא הרמב"ן בין לבן מטבעו לאדום שנתלבן. והרמב"ן נדחק שם דמלשון ר' יהודה משמע שגם בדיעבד פסול ואמאי אמר ר' ירמיה בירושלמי מצוה לצאת ביין אדום וכתב דגם כונת ר' ירמיה דאפילו בדיעבד פסול. דליכא למימר דלכתחילה בלחוד קאמר דמנא תיתי. אי בעי קרא כדכתיב אפילו בדיעבד נמי לא ואי לא בעי קרא כדכתיב אפילו לכתחילה יצא כשר. שארי תבוב הוא ועולה על שולחן מלכים ולא אשכחן בגמרא דלענין קדוש לא יביא ואם הביא כשר. ולפי מה שכתבו יש לומר דר' ירמיה כרבי יהודה סבירא ליה. ולפי נוסח הברייתא בירושלמי גם התנא קמא הכי סבירא ליה דהא אמר והוא שיהא בו טעם ומראה יין. ולעולם

בעי

מי קרא כדכתיב רק בן שתי שנים שעלנו אלוס. אלא שאכד עיקר אלמימותו שנכנסים בדיעבד כשר לקדוש לכתחילה אלא שמלוה מן המובחר שתהא בו כל אלמימותו כיון דכתיב אל הרא יין כי יתאדם. וקרוב בעיני שטעות הדפוס בסוגיין ובשקלים ובפסחים וצ"ל אמר ר' יהודה. והיה כתוב אמר ר"י כר"ת וחשבו המדפיסים שהוא ר' ירמיה. כן היה כ"ל אלא שהראשונים לא כתבו ולא פירשו כן. ועיין בב"ב שם ברשב"ם ובתוס' ובנמוק"י. ועיין עוד בשו"ע או"ח סי' רע"ב ובבאורי הגר"א שם אות ו':

(דף נ"ח ע"א) **פ"ח ה"א** לא נאמרו כל השיעורין האלו אלא למצניעיהן. א"ר מנא למצניעיהן כל שכן (הירושלמי אינו גורס כמו שה"ג בבבלי ולא נאמרו אלא לא נאמרו וס"ד דלא נאמרו כל השיעורין האלה הם דברי הת"ק וגא ר"מ להוציא מהאי ס"ד ואמר דלרבנן למצניעיהן בכ"ש והאי לא נאמרו הוא סיומא דמלתא דר"ש) ואפי כן על דר"ש לא נאמרו כל השיעורין האלה אלא למצניעיהן הא למוציאיהן ברביעית והני כן על דרבנן לא נאמרו כל השיעורין האלה אלא למוציאיהן הא למצניעיהן כ"ש כנ"ל: (נועם ירושלמי)

(דף נ"ז ע"א) **ה"ז** אלא משום שאינו מקבל רביעית כו'. בנוע"י גורס אלא משום שאינו מקבל רביעית וקשיא על דר' יוחנן לפסול את המקוה אינו פוסל (כדתנן בפ"ד דמקואות בגל חרש רביעית ר' יוסי אומר אף בכלי חרש כל שהוא) ולקדש מקדשין בו אלא כר' יוסי ור' יוסי אמר אף בגל חרש כל שהוא. כלום אמר ר' יוסי לא בשלם דילמא בשבור והכן קיימין. ולא מודה רשב"ל בכלי חרס קטן שלם כל שהוא ומקדשין בו הוי לית טעמא אלא משום שאין עליו תואר כלי. (פירושו דמיירי בשבור ומחזיק רביעית והא דסובר רשב"ל דאין מקדשין בו הוא משום שאין עליו תואר כלי ולא דמי לכלי גללים ור' יוחנן סובר כיון דפוסל את המקוה מקדשין בו):

שם **פ"ט ה"א** ורבנן אמרי לתועבה שבשרצים. הוקשה מה השרץ אינו מטמא בהיסט אף הע"ג אינו מטמא בהיסט כנ"ל:

(דף נ"ז ע"ב) **שם** ותנינן אבניו ועציו ואפרו מטמאין כשרץ. תיפתר שהשתחוה לבית עצמו דאמר ר"ח רב הונא בשם רב השתחוה לבית אסרו (וכן איתא בפ"ג דע"ז) ר"ש בשם ר"י המקדיש את הבית אין מועלין בו אמר ר' זעירא הוי רבנן פליגי מאן דאמר אסרו מועלין בו ומאן דאמר אין מועלין בו לא אסרו. והא תנינן אבניו ועציו ואפרו מטמאין כשרץ תיפתר שהשתחוה לבית ואחר כך בנאו והא תנינן שלשה בתים הן תיפתר שהשתחוה לבית ואחר כך חידשו. כתיב ר' תני קומי ר' יוסה מתניתא פליגא על רב הסוקת כו' פחר לה סיתותן של אבנים הוא גמר מלאכתן. ולית הדא פליגא על ר"ל דאמר עבודה זרה שנשתברה מותרת וכן סברינן מימר אם בעתיד להחזירן לכליין דברי הכל אסור ומר ר' יוחן אבוי דר"מ אם היו מונחין במקומן לא כמו שעתיד להחזירן לכליין הן ואלו במקומן הן. ואפילו על ר"י לית הדא פליגא דר"י אמר עבודה זרה שנשתברה אסורה לא כן סברין מימר אם בשאינו עתיד להחזירן לכליין דברי הכל מותר (ואין לתרץ כמו שאמר דכיון שמונחין במקומן הוי כמו שעתיד להחזירן לכליין דמ"מ תקשה לר"ל. דהא להך לישנא פליג ר"ל על ר' יוחנן בעתיד להחזירן לכליין) תיפתר שהשתחווה לכל אבן ואבן כנ"ל: (נוע"י)

(דף נ"ח ע"ב) **ה"ב** רבנן דקיסרין אמרין זו ספינה של חרש כה השק שלמד על כל כנ"ל:

(דף נ"ט ע"א) **ה"ג** ר"ע אומר לעולם חמש הא ר' ישמעאל עבד ט' ותני כן על דר"ע לפיכך כו' כנ"ל:

(דף ס"ב ע"א) **פ"י ה"ב** מאי כדון. הכונה כיון דפליגי חזקיה ור"י אי אגד כלי שמיה אגד א"כ ה"ה דפליגי באגד יד ואי אגד יד לא שמיה אגד תקשה מידו של בעה"ב אמאי פטור בפשט את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס ואי שמיה אגד תקשה מידו של עני שפשט לפנים ונטל בעה"ב מתוכה) אין לך מטלטל ברשות הרבים ונעשה כרמלית אלא אדם בלבד (ידו של אדם נעשה כרמלית ולא דמי לכלי. ועיין מ"ש לעיל בפ"א בה"א): (נועם ירושלמי)

(דף ס"ג ע"א) **ה"ד** כל מקום ששנינו באמת כו' כנ"ל. כמו שהגירסא לעיל בפ"ק ה"ג ותרומות פ"ב ה"א ונזיר פ"ז ה"ג ובכלאים פ"ב ה"ב צ"ל נ"כ כ"מ ששנינו:

(דף ס"ג ע"ב) **ה"ה** את המת במטה ד"ה חייב (וגם ר"ש מודה) לא כן תני ה' (הכונה כמו התם חייב לר"ש מפני שאין להם צורך אחר אלא להוציאם והכי נמי במת ישראל. אמר ר' יוחן תיפתר (והסיכא דפליג ר"ש) במת העובד כוכבים. (דרבנן ס"ל דחייב בכזית דמטמא במשא ובאהל ור"ש אינו חייב עד שיוציא כמלא פי כלב לכלב) מ"ם דרבנן כבר נתמעטה הטומאה מאי טעמא דר"ש ט' (ועמ"ש בספ"א סוף ה"ב): (נועם ירושלמי)

(דף ס"ד ע"א) **ה"ו** ובן הגודלת. בתו"כ בפרשה אחרי מות על הכתוב ובחוקותיהם לא תלכו ר"י ב"ב אומר כו' ולא תגדל ציצית ופירושו שלא תקלע ציצית ראשך. כמו שהפירוש כאן ובן הגודלת. כמו מריה מגדלא שיער נשייא בבבלי דחגיגה ד' ע"ב. וכן מפרש הרמב"ם בקדושין מ"ט ע"א מאי מגודלות גדלת. ועיין לעיל בפ"ק ה"ג סוף דף ז' ע"ב. ועיין בבבלי בנזיר נ"ט ע"א. וכן הוא כונת הרמב"ם שהובא לשונו בשו"ע יו"ד ס' קע"ח ולא יגדל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם ולא יגלח מהצדדין כו' והאי ולא יגלח מהצדדין הוא ענין אחר והב"י כתב ולא יגדל ציצית ראשו והיינו שלא יגלח מהצדדים. והפרישה והב"ח והט"ז והש"ך מפרשים הכונה ולא יגדל ציצית ראשו שלא ילך בשערות גדולות. ועפר אני תחת כפות רגלי הגדולים האלה. מרנן ורבנן. ולדעתי פירושם תמוה שא"כ מה הוא הלשון ולא יגדל ציצית כמו ציצית ראשם. והפירוש האמתי הוא כמו שכתבתי בפוס"ש. שלא יקלע ציצית ראשו כמו ציצית ראשם. אבל לגדל שער לגוי ליכא איסור כלל:

שם מחלפא שיטתיה דר"ז כו'. אמר ר"ז לא פריג סיוי הוא כנ"ל: (נוע"י)

(דף ס"ד ע"ב) **שם** יצחק בר אוריין אמר מה פליגין כשלא תלש כנגד הנקב. עיין שקלין פ"ב מ"ט בפס"מ וע"ש בר"ש וברש"י חולין קכ"ח ע"א:

שם ה"ז מה דצריכא לר' ירמיה פשיטא ליצחק בר אוריין. תני אין בין עליך נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד כר"ש בגם כרבנן אית חורכין עליך נקוב כו'. וכן הגירסא בכלאים פ"ז ה"ו:

שם פי"א ה"א על דעתהון דרבנן והוא שנחה דאמר. נ"ל והוא שנחה אמר:

(דף ס"ה ע"א) **שם** לא שנו אלא למטה מעשרה הא למעלה מעשרה אסור מילתיה דר"א אמר אפילו למעלה מעשרה חייב. וכמו דאמרי' בבבלי צ"ז ע"א בעא רבה כו' ופליגי דרבי אליעזר דאמר ר' אליעזר מחייב היה ר' עקיבא אפי' למעלה מעשרה: (נועם ירושלמי)

שם והתני שמואל מרה"ר לרה"ר כו' ואם לאו חייב תמן את אמר אין רה"ר. נ"ל שצ"ל אין ר"א (והוא ר"ת רשות אחרת) והכא את אמר ר"א מצטרפת והפירוש הוא כפירוש הראשון בק"ע:

שם תני בשם ר' יודה מרה"י לרה"ר ועבר ארבע אמות ברה"ר חייב שתים כנ"ל. ועיין בבבלי צ"ז ע"ב: (נועם ירושלמי)

(דף ס"ה ע"ב) **ה"ב** על דעתיה דרב למעלה מעשרה מותר ועל דעתיה דשמואל למעלה מעשרה אסור. עיין בבבלי צ"ז ע"א:

(דף ס"ו ע"א) אמר ר"ז ויאות אם לצורך הדא דתנינן אם לרפואה חייב. מפרש בנוע"י דהירושלמי אזיל לשיטתו לעיל בפ"ט ה"ו דמודה ר"ש באיסורי הנאה. דכיון דאין לאה"נ שום צורך מודה ר"ש דהלא לצורך שלו הוי כלצורך בעלמא וחייב ומשום הכי אמר דלידת נחש דשייך בו לצורך דהיינו לרפואה לכן במתעסק בו שלא ישכנו הוי מלאכה שאין צריך לגופה ומותר לכתחילה:

(דף ס"ו ע"ב) **ה"ג** ואם לאו אין את רואה את הכותל כגמום אלא כסתום ואין סופה לירד ר' חייה בשם ר' יוחנן תיפתר שהיתה דבילה שמינה והיתה ניטותה ר"ח אמר במדד לוכסן. (כנ"ל כאן ובמסכת כלאים) רב חני בעא שיפוע מדרגה כלמטן (דאל"כ לא הוי למפה מעשרה כר"ם (ועיין בתוס' ק' ע"ב בד"ה בכותל משופע שכתבו דמיירי כגון שרבים מכתפין עליו) א"ל תמן זרעים כו' (משום הכי שם כלמעלן) ר"י ר"א בשם ר"י כשהיה המקום מונדרון (ואם כן גם הכותל משופע) כהדא כו' (דהסיפא מיירי דומיא דרישא במקום מונדרון משום הכי אמר ר"י והוא שנחה לפי שאין סופו לנוח אבל בסופו לנוח אפילו אירע שנתגלגל חייב ועיין בבבלי: (נועם ירושלמי)

(דף ס"ז ע"א) **ה"ה** סלע שבים גבוה עשרה טפחים אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה: פחות מכאן מטלטלין מתוכה לים ומים לתוכה ומטלטלין בה עד ד' טפחים ולא כרמלית היא כלום הוא מותר לטלטל בכרמלית אלא בארבע אמות. אמר ר"א על רישה סלע שבים גבוה עשרה טפחים אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה ומטלטלין בה עד ד' טפחים שותר מכאן נעשית כמחילה שהוקפה לזרעים שאין מותר לטלטל בה אלא בארבע אמות פחות מכאן מטלטלין מתוכה לים ומים לתוכה רבי נון בר חייה בעי מעתה שתי כרמליות סמוכות זו לזו מטלטלין מזו לזו אמר ר' חנניה בריה דר' הילל מכיון שהים מקיפה מכל צד כמי שכולה כרמלית אחת. ומה בין סלע לספינה ספינה עולה ויורדת סלע במקומה היא (שואל למה בספינה מותר לטלטל בכולה אף ביותר מב' סאתים הא הים גם כן מקיפה. עיין בעירובין צ' ע"א בבבלי דכן סבירא ליה לרב. ועיין בירושלמי ספ"ה שם. ע"ז מתרץ דספינה עולה ויורדת סלע במקומה היא לכן הוי כמחילה שהוקפה לזרעים): (נועם ירושלמי)

(דף ס"ט ע"ב) **פי"ב ה"ג** על דרבנן קלת על דר' יודה כ' שתי אותיות שוין כו'. נ"ל קלת על דרבנן כ' שתי אותיות שוין כו' קלת על דר' יהודה שתי אותיות מכל מקום: (נוע"י)

(דף ע' ע"ב) **שם ה"ה** אמרו לו אף הוא אינו מן המובחר מחלפא שיטתיה דרבנן תמן הם אומרים אינו מן המובחר. הא כ' כתב הוא והכא הם אומרים אינו כתב ושיטתו השיבוהו בשיטתך שאת אומר כ' הוא אינו מן המובחר ר' יעקב ר"ז בשם ר"א לא אמר כן אלא מחלפה שיטתיה דר' יהודה תמן הוא אומר כתב הוא והכא הוא אמר כו' (דמסתמא לא פליג על מתניתין): (נועם ירושלמי)

(דף ע"ב ע"א) **פי"ג ה"ג** בעון קומי רבי בא היך מה דאת אמר תמן השוחט בשבת כיפר ומביא אחרת ואמר אף הבא יצא ידי קורעו כנ"ל.

(ס"ד שמשום הכי פטור מפני שאינו יוצא ידי קריעה והוי מקלקל משום הכי פריך מ"ש משוחט בשבת שכפר על החטא מקודם ומביא חטאת על שחלל שבת) אלא כר"ש כו' (לעולם יצא ידי קריעה ומשום הכי פטור לפי שהוי מלאכה שאין צריך לגופה ואמר לך תמן הוא גרם לעצמו (שחטא) ברם הכא את גרמת לו (דהא קריעה מצוה דרבנן ולא רצו רבנן שעל ידם יתחייב חטאת ואמרו שאינו יוצא ידי קריעה כדי שלא יחלל שבת) אמר ר"י ואפילו תמן את גרמת לו שאילו לא אמרת לו שכיפר (כנ"ל) היאך היה מתכפר לו (דגם בשוחט בשבת את מתירו לזרוק מלעבור על שבות דרבנן ואילו לא חייבתו לזרוק ולא היה זורק לא היה מחלל שבת דהוי כנסך למה שאם עלה ירד והוי מקלקל. דהירושלמי לא סבירא ליה כהבבלי בפסחים ע"ג ע"א דתיקון להוציא מידי נבלה או מאיסור אמה"ח לנ"נ ע"ש בירושלמי): (נוע"י)

(דף ע"ה ע"ב) **פי"ד ה"ג** תני הבין כו' אימתי בזמן שטרפו ביין ושמן ה' תני אמר ר' שמעון בן אליעזר כו' כנ"ל. כמו שאי' בברכות פ"א ה"ב:

(דף ע"ו ע"א) **שם ה"ד** או כדברי הכל במגמא חומץ של תרומה אחר טיבולו. נ"ל קודם טיבולו וכן לקמן נ"ל מודים חכמים לרבי במגמא חומץ של תרומה קודם טיבולו. וכמ"ש בבבלי על משנתנו כאן לפני טיבול כאן לאחר טיבול וכפירש"י. וכן נ"ל בתרומות פ"ו וביומא בפ"ח. אחר כך ראיתי להגר"א בתרומות שהגיה כן:

(דף ע"ט ע"א) **פט"ז ה"א** הדא אמרה בין תורה ונביאים ובין כתבי הקדש (כנ"ל). מצילין אותן מפני הדליקה שאלה א קאי על הכתובין בכל לשון:

(דף ע"ט ע"ב) **שם** לית לך אלא כהדא דתני ר' נחמיה. דתני ר' נחמיה מפני מה אין קורין בכתבי הקדש מן המנחה ולמעלה (כנ"ל). כמו שמובא מהבבלי קט"ז ע"ב. והיינו שהירושלמי אומר שאין הדין כמשנתנו אלא בר"נ. ונ"ע שמשום הכי קרי רבי על גרמיה רבים מכאובים לרשע לפי שעבר על דעת ר"נ:

(דף פ' ע"א) **ה"ב** תיק תפילין עם התפילין. נ"ל הכונה ואתא תיק הספר שמצילים עם הספר. מפני שהתיק הספר צורך הספר הוא שאסור להוציא מ"ת ערום. תיק התפילין למה מצילין עם התפילין הלא מותר להוציא התפילין ערומים (עיין בביאורי הגר"א באו"ח סימן . ע"ז מתרץ דמכל מקום מותר להציל התיק מהדא תונה כו' כפירש הגליון הש"ס. וכן הוא בבבלי ביבמות ק"ב ע"ב בספר ירא"ו יהלכו מדינה של גיהנם וע"ש בח"א מהרש"א:

(דף פ' ע"ב) **ה"ג** תני אף מטמאין להציל כו'. בנוע"י כתב שהוא ראיה דהברייתא ר"ש ונ"ל דהני אף מטמאין וסיפא דאף מכוין היא וע"כ אתיא כסיפא כר"ש דסבירא ליה דתרומה דאזלא לאיבוד מותר לטמאה ביד. עיין בירושלמי ספ"ק דפסחים ובבבלי שם. שאם לא כן הא תני בכל קדש לא תגע כו' ומדסיפא ר"ש רישא נ"כ ר"ש היא:

שם ה"ד שכן דרבן להזמין אורחים בשבת. בירושלמי אומר הטעם דבמשנה זו קתני בואו והצילו לכם ובמשנה שאחריה קתני ואומר לאחרים בואו והצילו עמי (וכן מדייק הבבלי בשבת ק"כ ע"א וע"ש) וע"ז אמר בואו והצילו לכם שכן דרכן להזמין אורחים בשבת. ולקמן על בואו והצילו עמי מפרש דכן דרכן להשאיל כלים בשבת: (נועם ירושלמי)

(דף פ"ב ע"ב) **פט"ז ה"א** אמר ר' בא הדא דתימר בעומדים ששם אבל בעומדים שכן מותר. נ"ל שכאן נראה הכונה שבבבל הקרקע רפוי והעמודים נכנסים בתוך הארץ וכשמטלטל אותם מזיז העפר ועביד גומא אבל בארץ ישראל שקרקע שלה קשה וחזקה מקרקע שלבבל אין העמודים נכנסים בתוך הארץ וכשמטלטל אותם אינו מזיז העפר ממקומו ואינו עושה גומא. ועיין ב"מ ק"ז ע"א הא לן והא להו ופירש רש"י מתניתין בא"י קאי שהיא מקום הרים כו':

(דף פ"ח ע"א) **פי"ח ה"א** א"ר יוסה שנייא היא הכא. שהוא ככסא (שעשוי הווקים הווקים ככסא. וכדאיתא ה"פ כ"ר עד שלשה תווקים ככסא כו' ע"ש והכי נמי בחבילי עצים המסודרים זה ע"ג זה ככסא של שלשה חווקים מיירי דאי עומדין למאכל בהמה להכי בעי מעשה) התיב ר"ל והתנינן קש וקש לאו כמפורדים (אלמא דאפילו אינן עשויין חווקים אפילו הכי בעינן מעשה:

(דף פ"ח ע"ב) **ה"ב** התיב ר' לעזר. בנוע"י גורס כאן מסיף ה"א אמר ר' זירא לא אתיא אלא כר"ח. (פי' דרבי בעי מעשה, כדלעיל ס"פ אין סומכין וה"נ צריך תיקון):

שם מתניתין פליגא על מאן דמר כל שייחדו לאיסור אסור דתנינן כופין סל. כנ"ל:

(דף פ"ו ע"א) **פי"ט ה"א** אמר ר' יונה סלקא מתניתין תני מעשה היה והורה רבי כר"א אולי הכונה שעלתה ברייתא בא"י בימי ר' יוחנן וחטורתו שתני בה שהורה רבי כר"א:

(דף פ"ח ע"א) **ה"ג** אמר ר' יוסי כל שעה הוה ר"ז רבי אומר לי תני ט' כנ"ל. כלעיל בפ"ט ה"ג:

(דף צ' ע"ב) **פ"כ ה"א** הוה ריבעה. לעיל פ"ד ה"ב:

שם ר' זעירה ר' חייה בר אשי בשם שמואל המשמר. בנילה פ"א ה"י ה"ג בשם רב:

שם מה המרקד קמח למעלן וסלת למטן כנ"ל:

(דף צ"א ע"א) **ה"ב** גוש של חרדל ר' יוסי בשם ר' אליעזר ממעך ביד אבל לא בכלי ר' יוחנן בשם ר' ינאי בכלי אבל לא ביד. כנ"ע כרב (בבבלי ק"מ ע"א) א"ל ר' יוחנן והלא לכלבים אין מוזין אותם כן (לכן גם ביד אע"ג דממחי ליה שפיר ספי כיון שאין ממחין ביד אף לכלבים שנוי הוא ומותר ג"כ) שוב מצאתי בפ"ע שכתב נ"כ כן:

סליק גליון אפרים ממסכת שבת

תורתן של ראשונים
לירושלמי מסכת שבת

עמוד | שורה

פרק ראשון

א 3 **באי זה צד**
בגמרא בבלי כיצד

2 9 **הכנסה והוצאה אחד הן**
בשבועות דף ה' ע"א „הכנסה והוצאה שנים הן ומנום הכמים אחד" אבל בריטב"א שבועות ב' ע"א „הוצאה והכנסה אחת הם ומנו אותם חכמים ב'".

6 7 **על דעתיה דבן עזאי אין אדם מתחייב כו'**
בתוס' כתובות ל"א ע"ב ד"ה מהלך „ובירושלמי פריך לבן עזאי היכי משכחת מעביר ד"א בר"ה דמחייב ומשני בקופץ" עכ"ל. וכן מובא בתוס' שבת ה' ע"ב ד"ה בשלמא „ומשני משכחת לה בקופץ. וכ"ה בר"ן פ"א דשבת סי' רע"ה, וכן בריטב"א שבת שם. ולפנינו ליתא התירוץ משכחת לה בקופץ. ובחדושי הרשב"א שבת ו' ע"א „ובירושלמי מקשו לה ולא אפיקו פסקא דגרסינן התם לדעת בן עזאי וכו'" עכ"ל וברמב"ן שבת ה' ע"ב „ובירושלמי מצאתי ר"ח שאל לר"ה לדעת בן עזאי וכו' ואין שם פירוק מפורש על זה" עכ"ל.

ד 10 **אין תיכר פיו**
בחי' הר"ן שם „אין תימא פיו ופיו בתמיה כלומר שאכל חצי זית חלב וחזר ואכל חצי זית אחר דהוא הייב והכא נמי דכוותיה וליחייב אפילו הכי לא דמי דהתם כיון שאכלה כאחד הוא ומצטרפת האכילה אבל הכא נהי דביד שמאל קלט מ"מ ידו היא והרי הוא כאלו קלט בימין ופטור או דלמא כיון שקלטה בשמאל חייב".

כיון שאוכלה כאחד הוא
בחי' הר"ן שם „כיון שאכלה כאחד הוא.

20 **דר' עבד אויר מחיצות כממשה**
בחי' רשב"א גיטין דף ע"ט ע"א ד"ה הא „דרבי עביד אויר מחיצות כמשקף": עכ"ל. ועי' בבלי שבת ה' ע"א ביתא כמאן דמליא דמי.

ה 3 **והורנה יליף לה מן עגלות**
חסרים כאן המלות האלה: „ולא ידעינן מאן דיליף לה מן הארון ומאן דיליף לה מן העגלות" כן הגרסא בד' וויניציא ובסוכה פ"א ה"א.

28 **וכרמלית ומבואות שאינן מפולשין**
בתוספתא פ"א שבת „וכרמלית ומקום פטור" ועי' בבלי שבת ו' ע"א

10 **סימטיות שבין העמודים נדונין ככרמלית**
בבלי שבת ז' ע"א כשם רב יהודא שבין העמודים אינן נדונין ככרמלית.

ו"ד 8 **כשהוא בפתח חור.** צ"ל כשהיה

22 **לא אלא חשיכה**
צ"ל „לא אמר א"א חשיכה„

25 **מן מה דתניתה מנחה ותניתא ר' חייא רובה חשיכה**
בשלטי הגבורים סביב הנהת מרדכי בשבת פ"א אות ד' בשם הראב"ן (צפנת פענה) „וגרסינן בירושלמי ממה דתנינן מנחה בלפני הספר ותני לה ר' חייא חשיכה הדא אמרה אפילו חשיכה דתנינן בחיט היא מנחה „שמעינן מירושלמי דקרי למנחה חשיכה וכיון דהכי הוא קרינן שמע בזמן מנחה דהא חשיכה קרויה וגם רבי קרי למנחה חשיכה".

12 29 **גידול אמר**
בילקוט תהלים ר' תשל"ת הגי' "רב גידל אמר" וכ"ה בשקלים פ"ב ה"ה.

38 **אמר לו ר' יוחנן אמרן משמו**
פי' בשם בר פדייה. ולפלא שמצינו בכמה מקומות שר' יוחנן הולך עם בר פדייה אבל שר' יוחנן יאמר בשם בר פדייה לא מצאנו. אולם בסוף פ"ב דשקלים הגי' חכים רבי לבר פתייה.

ח 39 **אר"ז לר' בא בר זבדא**
בשקלים פ"ב ה"ה הגי' „א"ל ר"ז לרב אסי" וכן נכון שהרי מצינו לר' בר בר זבדא כמה פעמים שאמר הלכות בשם רב.

5 **קומי מיניקה**
גי' הרמב"ן (בחידושיו שבת י"ב ע"ב) קומי עוקא (בערוך ע' עקה פי' עוקה הפירה להתקבל בה המים).

24 **רב ירמיה סלק לגביה רבסי כו'**
במנהיג דף ק"ב ד' ברלין „רב יהודה סלק יגבי רב אסי מזג ליה כסא שרי ומסתכל ביה אמרי בני ברתיה המי מאי עביד אמר להו דנהיג בשיטת ר' חייא רביה דתני ר' חייא אבל מסתכל וכו' כך מצאתי" עכ"ל. ועי' בבבלי שבת י"ב סע"ב.

31 **מתני' פליגא עלוי כו'**
הכוונה לתוספתא שבת פ"א „אין קודין לאור הנר אפי' הוא בבית אחר ואפי' הוא גבוה הימנו ואפי' עשרה בתים זה לפנים מזה".

35 **אפי' נתון בספיקלה**
בערוך ערך ספקילא „פי' בל"ר מקום גבוה מקום מצפה".

16 2 **כל מקום ששנינו באמת הלכה למשה מסיני**
בערוך ע' אמת „א"ר אלעזר הדא אמרה כל באמת הלכה היא, בפ"ק בירושלמי בשבת ובפ"ק דכלאים עכ"ל, תרי שהיה לפני הערוך הגי' כאן כ"מ ששנינו באמת הלכה, ולא הל"מ, ובאמת מה לגזירה דרבנן שמא יטה להלכה למשה מסיני. וברא"ש ה' מקואות סי' א' בשם ר"ת „כל באמת הלכה" כתוב בירושלמי הלכה למשה מסיני אע"ג דאיסור ראיה לאור הנר מדרבנן אלא דבר ברור כהלכה למשה מסיני קאמר" עכ"ל. ובאו"ז ח"ג סי' קס"ה כתוב „פר"ח ז"ל דמהכא קיימא לן דכל היכא דתנינן באמת הלכה פסוקה היא" עכ"ל.

6 **אילין בעי דיטפי בוצינא**
בפי' רבי נסים גאון בשבת י"ג ע"א „ובתלמוד א"י כו' בעו דיטפי בוצינא ואילין לא בעו דיטפי בוצינא ופי' דבריהם כי התינוקות יתרחקו מן הקריאה ויאהבו שיכבה הנר ואנו בטוחין בהן כי הם לא יטו את הנר ולפיכך הותר להם לקרות לאור הנר דליכא למיחש שמא יטו אבל החזן לא יקרא דהיישינן שמא יטה לפי שלא ירצה שיכבה הנר לפיכך מבטלין התינוקת מן הקריאה".

18 **ר' חייא רובא מפקד לרב**
בס' המנהיג (דף 51) הגי' „ר' חייה רבה מיפקד לרב נחמן". ובאו"ז ח"ב סי' רנ"ז הגי' „מפקד לאילין דבי רב כו'"

21 **שבעה יומין מן שתא**
ברא"ש סוף רה"ש בשם ראבי"ה קבלתי שאלו שבעה ימים הן שבין ר"ה ליוה"כ, ע"כ נהגו באשכנז אף אותן שאין נזהרין מפת של נכרים כל השנה בעשי"ת נזהרין".

24 **ענוה לידי יראת חטא**
בתוס' ע"ז דף כ' ע"ב ד"ה ענוה „בירושלמי דשקלים גרים איפכא יראת חטא מביאה לידי ענוה וקא סבר כריב"ל דבפסוק דאמר ענוה גדולה מכולם".

ט 9 **מובטח לו שהוא מחיי העולם הבא**
בפי' ר"ח בשבת י"ז סע"ב "שהוא בן העולם הבא". ובכפ"פ פי' צד ל"ג „יהא מובטח שהוא מבני העת"ב".

15 **ר' אליעזר אומר בו ביום כו'**
בפי' ר"ח בשבת י"ז ע"ב „ירושלמי רא"א בו ביום גדשו סאה לחבית מלאה אגוזים כל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין מחזקת פי' הוסיפו גזירות לגזור גזירות רי"א בן ביום מחקו סאה לא הוסיפו ולא גרעו אלא התירו המותר ואסרו האיסור לחבית מלאה שמן אם יתן לתוכה מים מקיא השמן

גדשו את הסאה
בפרש"י שבת קנ"ב ע"ב „ביום שעלו לעלית חנניה בן חזקיה וגזרו י"ח דבר כו' אבל בפי' ר"ח שם פי' בו ביום שהושיבו את ר"א בן עזריא כראש גדשו סאה כו' ובפי' רב נסים גאון שם זה היום הוא היום שנסמך בו ראב"ע בישיבה כמ"ש בברכות פ' תפה"ש תנא עדיות בו ביום תקנום וכל בו ביום דאמרינן ההוא יומא אתמר וי"ח דבר שגזרו בו ביום באותו היום נאמרו וכו'". עכ"ל.

18 11 **דתני רשב"י בו ביום גזרו וכו'**
בפי' רבינו חננאל שבת י"ז ע"ב „תני רשב"י בו ביום גזרו פתן יינן וגבינתן והמצן וצירן ומורייסן וכבושיהן ושלוקיהן ומלוחיהן ועל החילקה (החליקה) ושחיקה וטיסני ועל לשונם ועל עדותן ומתנתן ובכוריהן ובניהן שנטמאו בזיבה מבן ט' שנים ויום אחד כדי שלא יהא תינוק ישראל מצוי אצלו במשכב זכור ובנותיהן מבת ג' שנים ויום אחד כו' עכ"ל (מה שהביא רבינו חננאל מן ובניהן כ"ב מלות ליתא לפנינו ועי' בבלי ע"ז ל"ו ע"ב בשם רב נחמן בר יצחק גזרו על תינוק נכרי שיטמא בזיבת כו').

12 **ועל גבינתן**
בסמ"ג לאווין קל"ב „עוד אמרו בספר העתים בשם הירושלמי דשבת שהמאותיהם מי"ח דבר דקתני הת: כו' ועל גבינותיהם והמאותיהם, אמנם בירושלמי שלפנינו אין שם חמאותיהם כו'. וכן מובא בפוסקים אחרים.

6 **ועמעמו עליתן ואסרום**
באו"ז ח"ד סי' קפ"ח ליתא ג' תבות אלו. וכן הנכון.

7 **אלא כיני במקום שאין פת ישראל מצויה בדין היה שתהא פת ישראל אסורה**
באגודה ה' ע"ז סי' כ"ט ובהג"מ הל' מ"א פי"ז הי"ב „במקום שאין פת של ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת של גוים מותרת ונמנו עליה והתירוה משום חיי נפש" עכ"ל. וכ"ה בכמה ראשונים. ובר"ש ע"ז פ"ב סי' כ"ז ובראב"ן סי' ש"ד הגי' במקום שפת ישראל מצויה וכצ"ל ובחי' הרמב"ן בע"ז ל"ו ע"ב „מ"ש בירושלמי במקום שאין פת ישראל מצויה עמעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש משמע אפי' בעיר כו'".

עמוד	שורה

י 11 ולא עבדין כן

בריה״ף ובראה״ש ע״ז שם ליתא המלות „ולא ענדין כן״ ובר״ש שם „כדברי מי שמתיר ובלבד מן הפלטר ולא עבדין כך כלומר מחמירין על עצמן״ עכ״ל. ובאור זרוע ח״ד סי׳ קפ״א „ולא עבדין כן אלא נהגו שכל אחד קונה מאוהבו גוי ולא היישינן לבנותיו. הכי משמע להדיא שבכל ענין התירוהו ואפי׳ אית ליה פת ישראל בהדיא. ואע״ג דכל היכא דפליג ירושלמי אתלמוד דידן שבקינן ירושלמי ועבדינן כתלמוד דידן הכא עבדינן כמו הירושלמי כדקאמר טעמא מפני חיי נפשו כלומר אע״פ שמן הדין יש לאסור כמו שאומר תלמוד דידן אעפ״כ התירוהו משום חיי נפש כו׳ עכ״ל. ובחי׳ הרמב״ן ע״ז ל״ז ע״ב „ובירושלמי דפרקין גרסינן ובלבד מן הפלטר ולא עבדין כן כלומר אין העם עושין כן אלא אוכלין פת של גוים״ עכ״ל ובס׳ כריתות לר״ש מקינון סי׳ צ״ב הגי׳ „ולא עבדין כדין פי׳ מחמירין היו על עצמם עכ״ל. ועי׳ בב״י בטיו״ד סי׳ קי״ג. ובמע״ש פ״נ ה״א הגי׳ ולא עבדינן כן״.

21 ווצאין בו משום עירובי תבשילין

בחי׳ הרמב״ן ע״ז ל״ז ע״ב „וכבר נתברר לנו מן הירושלמי ומן התוספתא שאין עירובי תבשילין צריכין פת אלא תבשיל״ עכ״ל. והראשונים הביאו ירושלמי בזה הלשון „והכי גרסינן בירושלמי עירובי תבשילין כך היא נוטל פת כביצה ותבשיל כזית וכו׳״ ולפנינו ליתא זה בירושלמי.

23 חלב נכרי למה הוא אסור

בסמ״ג לאוין קל״ב גרסינן בירושלמי ויעמיד פי׳ ויבשנה א״ר שמואל בר״י מפני ארס הנתון בין הנקבים פי׳ ואין מניח ליבש כן כתב מורי״ עכ״ל.

20 1 ור״ש אוסר

בתרומות פ״ח ה״ה „ור״ש אוסר בדבש״

31 בשמן ובסנדל

בס׳ כריתות שם פי׳ „וסנדל היינו הך דנשרו מסמרותיו בשבת ד׳ ס״ עכ״ל. אבל בירושלמי נדה פ״נ ה״ד „סנדל הדא דאמרינן״ ע״ש. ובבבלי ע״ז ל״ו ע״א לא נזכר כלל מהיתר של סנדל.

ויקראו לו ב״ד שריא

בע״ז שם הגי׳ „יקרו ליה בית דינא דשרי מישחא כל בית דין דשרו שלשה דברים נקרא ב״ד שריא וכו׳״ ע״ש.

32 בשבעה מקומות כתיב לא תתחתן בם

[בירושלמי סוטה פ״א ה״ט מפרש קרבן העדה הכוונה שבשבעה מקומות נאמר איסור היתון, ע״ש].

22 5 כל מלאכתך גמרה מבעוד יום

בתוספתא שבת פ״א (הוצאת צוקערמאנדל) כל מלאכתך גמורה מע״ש ובחי׳ הרשב״א שבת י״ח ע״א גורס בתוספתא „מלאכתך גומרה מע״ש״

6 ומה טעמהון דב״ה ששת ימים תעשה מעשיך וביום

בתוספתא שבת פ״א „וכה״א ששת ימים תעשה מלאכה עשה אותה כל ששה״.

15 נותנין מגמר תחת הכלים] מע״ש

בתוספתא שם „נותנין מוגמר על גבי נחלים ע״ש עם חשיכה״ ועי׳ בבלי שבת י״ט ע״ב.

30 אילולא דלא מעלה

במאור פ״א דשבת „אלולי דלא מעלינא רישי״.

34 שאין צולין בשר בצל וביצה

בתוספתא שם מוסיף „ערב שבת עם חשיכה״.

24 7 אין העכו״ם צריך הכן

בארחות חיים ה׳ יו״ט סי׳ ל״ג „כמשז״ל בירושלמי אין הכן לנכרי כלומר אצ״ל לנכרי הכן לי שאם היו לו תמרי כו׳ הכל מותר ואצ״ל הכנה״.

12 חד תלמיד מן סימאי

בעטור (ה׳ יו״ט דף קמ״ד) „וחד תלמיד מרב סימא כו׳״ ע״ש וכעין זה לקמן פ״ז ה״ב „חד תלמיד מן דרבי סימאי״.

30 אין נותנין לעכו״ם ע״מ לצאת

באו״ז ח״ב סי׳ נ״ג „והכי אמרינן בירושלמי כפ״ה דשבת אין נותנין מזונות לנכרים ע״מ לצאת ואם נטלו ויצאו אין נזקקין לו. והא דקתני ע״מ לצאת אין לפרש שאומר לו בפי׳ להוליך לחוץ דהא קתני גבי כלב בירושלמי אין נותנין למזונות לכ״ב ע״מ לצאת נטל ויצא אין את זקוק לו כו׳״.

13 שהיו עושין עם ישראל

במנהיג (ד׳ ק״ד ברלין) „עם ישראל בשבת כו׳״.

38 ובעיר אחרת

בס׳ אדם וחוה (נתיב י״ב חלק י״ב) פי׳ בעיר אחרת חוץ לתחום ואין שם ישראל כו׳ ע״ש.

יג 3 בשבת ובאבל ובע״ז הלכה כרשב״א

בריה״ף פ״ג דמו״ק סי׳ אלף רל״ב „ת״ר רשאי להפכו למטה ולאחותו רשב״א אוסר באיחוי וקי״ל כוותיה״ עכ״ל וכ״ה בראה״ש שם, ובר״ן שם „וריה״ף ז״ל פסק כרשב״א וכ״כ בה״ג קי״ל כרשב״א באבל ובכלל גדול ובלפני אידיהן והכי איתא בירושלמי הלכה כרשב״א בשבת ובאבל ובע״ז ולא אמרינן הלכה כדברי המיקל באבל אלא בכל הלכות אבל ואבל לחוד וקריעה לחוד״ עכ״ל. ובמלחמות ה׳ להרמב״ן „גם לבעל הלכות ראיתי שכתב בכלל גדול ובלפני אידיהן הלכה כרשב״א ודבר זה מפורש בירושלמי אלא שאנו תמהין שלא סמכו גדולי הגאונים על ירושלמי בפסק הלכה וכו׳ ושמא קבלה היא של ראשונים״ עכ״ל. [ועי׳ בס׳ אהבת ציו״ר לכס׳ שבת עמוד 26-27 ד״ה בשבת ואבל] והנה הר״ן והרמב״ן גרסי „ובלפני אידיהן״ אבל יש הלכות בפרק לפני אידיהן שאין הלכה כרשב״א, ועי׳ בס׳ תרומה רכ״א ועי׳ בס׳ יד מלאכי סי׳ פ״ח.

יג 4 אין משלחין אגרות ביד נכרי כו׳

בתוספתא שבת פי״ד הגי׳ „אין משלחין אגרות ביד נכרי ערב שבת וברביעי ובחמישי מותר״ וכן מובאה התוספתא כבבלי שבת י״ט ע״א.

6 וב״ה מתירין

במנהיג (דף ק׳ ע״א) הגי׳ „וב״ה מתירין אפי׳ ערב שבעת״

8 אין מפרישין כו׳ וב״ה מתירין

הראשונים פירשו שב״ה מתירין אפי׳ בערב שבת. ובראב״ן סי׳ ס׳ „ור׳ יואל חתני אמר לי ששנויה ברייתא זו בירושלמי הכי אין מפלינין בספינה לים בע״ש ולא בה׳ בשבת ולא בד׳ בשבת. בג׳ בשבת ב״ש אוסרין וב״ה מתירין וכו׳, ועי׳ ברשב״א שבת י״ט ע״א. ובמדבר רבה פ׳ ט״ז תנחומא (השלם) שלח אות א׳ ובראה״ש ערובין פ״ד סי׳ ג׳ ובתשב״ץ ח״א סכ״א הגי׳ בזה״ל „דגרסינן בירושלמי פ״ק דשבת אין מפליגין בספינה וכו׳ ולא גרסי׳ המלות לים הגדול וע״כ כתב הראה״ש בשבת פ״א ס׳ ל״ח „יש מי שאומר הא דאין מפליגין בספינה פחות מג׳ ימים בזמן שהספינה נוששת ואין במים עשרת טפחים כו׳״ ע״ש ודברי הראה״ש נובעים מפי׳ ר״ח בשבת י״ט סע״א.

21 אמר רשב״ג

במתניתא דבני מערבא „אמר רבן גמליאל״.

44 כדי שיקרמו פניה

במשנה בגמ׳ בבלי „כדי שיקרמו פניה מבעו״י.

26 1 מצטמק ורע לו

ברמב״ם ה׳ שבת פ״ג הט״ז „מפני שהן מצטמק ורע לו שאם יחתה יחרוך כו׳״.

27 שיצת האור ברובן

במשנה בגמ׳ בבלית „ובנבולין כדי שתאחז האור בתוכו״ וע״ש בגמרא מאי רובן כו׳.

אף בפחמין כל שהן

בבבלי שבת במשנה ב׳ ע״א ליתא מלת אף. ולקמן בזו ההלכה כיני מתניתא אף בפחמין כל שהן, ומזה נראה שלא גרסו בגוף המשנה מלת אף כגירסת הבבלי.

יד 5 לא תאכלו ממנו נא

צ״ל אל תאכלו ממנו נא.

פרק שני

28 10 דדינן

במוסף הערוך ע׳ דדינון „פי׳ בל״י דבר וצמר של ארז״

19 מפני שהאור נמשך לאחוריו

במלחמות להרמב״ן שבת פ״ב (דף י״ז) „מפני שהאור אינו נמשך אחריו״

טו 15. אחד בוקרו של ט״ז ואחד בוקרו של י״ו

בפסחים פ״ז ה״ט הגי׳ „אחד בוקרו של י״ד ואחד בוקרו של ט״ו״.

29 מה אית לך שמן שריפה שעבר זמנה

בחי׳ הרשב״א שבת כ״ד ע״ב „ובירושלמי מקשי מה אית לך למימר שמן שריפה שעבר זמנה נשרפת בין ביום בין בלילה אמר ר״י בן פזי מכיון שנטמאה כמו שעבר זמנה״

35 נדה שעבר זמנה

כפי׳ ר״ח במגילה כ׳ סע״א „נדה שעבר זמנה פי׳ אחר ז׳ ימים לנדה דאורייתא או אחרי ז׳ נקיים טובלת בין ביום ובין בלילה״.

30 1 תמן אמרין אפי׳ עבר זמנה

צ״ל „אפי׳ עבר זמנה לא״ וכ״ה במגילה פ״ב ה״אבד״ו.

4 שמי בשם רב

במגילה שם וכן בפי׳ ר״ח שם „ר׳ שמי״.

6 בין לטהרות

בבבלי „בין לתרומה״

27 מי אזיל מזיל ליה

בתרומות פי״א ה״ג „מי אזל ליה מלי ליה״.

טז 25 וקרבי דגים מדליקין בהן

בבבלי שבת כ״א ע״א נאמר בשם רב „וקרבי דגים שנמוחו וכו׳״ ועל קרבי דגים שנמוחו משום קרבי דגים שלא נמוחו״ ע״ש.

עמוד | שורה

32 30 **שאין לך עושה שלהבת אלא פשתן בלבד**

במנהיג (צד 103 ד' ברלין) שאע"פ שאמר בירושלמי דשבת להעלות נר תמיד שיערו חכמים אין לך עושה הדליקה אלא פשתים לא למעוטי צמר נפן בא אלא למעוטי כל היוצא מן העץ כו'".

34 12 **אם חברה היוצר מתחלה מותר**

במשנה בגמ' בבלית כ"ט ע"ב „אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד".

יח 6 **אמר ר' שמואל בר רב יצחק מפני נכרים של סכנה**

גי' ראשונים „אר"ש בר"י כיני מתניתין מפני נכרים של סכנה".

11 **ר' שילא דינוה**

כפי' ר"ח שבת למ"ד ע"א „נוי שם מקום מן העירות"

20 **מחרכין לון מפספין לון**

כפי' ר"ח בשבת קנ"ה ע"ב „מפספסין ופי' מחרכין כדכתיב ושער ראשיהן לא התחרך כו'".

22 **אפי' אינו צריך לאפר**

ברמב"ן שבת ק"א ע"ב „ר' יוחנן אומר והוא שיהיה צריך לדם ואפר" וכ"ה בפסחים פ"ו ה"א ועירובין פ"י ה"ב. ובב"ק פ"ג ה"י.

4 **שורו שהדליק את הגדיש כו'**

ברמב"ן שם הגי' בכמה שנויים, וז"ל שורו שהדליק גדיש בשבת חייב בתשלומין הוא שהדליק גדיש בשבת פטור מן תשלומין לפי שמתחייב בנפשו שורו שלא לצורך אף הוא שלא לצורך ומ"מ מתחייב בנפשו אמר רב חנינא בריה דרב חלל ויאות מאחר שאלו לצורך היה מתחייב בנפשו פטור מתשלומין מן הדא מכה בהמה ישלמנה מכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חילקתי בין שוגג למזיד אף מכה אדם לא הלקת לחייב אלא לפוטרו ממון וקשיא על דבר קפרא וכו'".

36 1 **א"ר יוסי אין יסבור כר' יוחנן כו'**

המאמר משובש וז"ל הרמב"ן שם „אי סבר כר' יוסי דהבערה ללאו יצאת על עצמה שאינה במיתה ולית ליה חילוק מלאכות בתמי' אשכח תנא דדריש מאחת מהנה לחייב על כל אחת ומזה ילפינן חילוק מלאכות ולא מהבערה והניחא הבערה הבורה אב לצורך ותולדה שלא לצורך".

19 **דמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן לית כאן חייב שתים**

בכריתות כ' ע"א „וכן אמר ר' יוחנן בנפת שנו אמר ר' ירמיה עד כאן לא נתגלתה טעמא של הלכה זו" ובפי' רגמ"ה שם „אמר ר' ירמיה עד כאן עד שתרגם ר' יוחנן דבנפח שנו לא נתגלתה טעמא של הלכה זו מ"ט מחייב ר"א שתים" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי כאן אין זכר ממאמרו של ר' יוחנן.

ב 10 **כיון שהאשה מקשקשת עיסתה במים**

בערוך השלם ע' ש"ק ג' „ירושלמי בפ' במה מדליקין ובב"ר פי"ד כאשה זו שמקשקשת עיסתה במים ומגבהת חלתה מבינתים כך בתחלה ואד יעלה מן הארץ והשקה ואח"כ ויצר".

24 **תני רשב"ג אומר הלכות הקודש כו'**

בחי' הרמב"ן והר"ן הגי' „הלכות הקדש הטאת וההכשרות הן הן כו'" ובפי' ר"ח שבת ל"ב ע"ב „ירושלמי הלכות קודש חטאת והבכורות כו'" עכ"ל ובעיטור הל' שחיטה צד 44 „ולשנא דבני מערבא הכי איתא הלכות הקודש והטאת והכשרות כו' וטעו הסופרים בין הכשרות ומעשרות כו'" ע"ש שהעטור מגיה הגי' בבבלי שבת ל"ב ע"א שגרסו שם „ומעשרות" והגיה ע"פ הירושלמי כאן „והכשרות". ולפני רש"י שם הגי' ומעשרות".

30 **לא צורכא כו'**

בחי' הרמב"ן שבת ל"ד ע"א ד"ה הא. ובירושלמי גרסי' הכי לא צורכא דלא הדליקו את הנר עשרתם ערבתם ארהכ"א מתוך שאני מחמיר עליו בקלה אף הוא מחמיר על עצמו בחמורה פי' ומשום הכי מקדים עשרתם ערבתם" עכ"ל.

35 **ולמה לא אמר עשרתן כו'**

בברכי יוסף או"ח סי' ר"ם הביא ראיה מירושלמי דילן למ"ש בטאו"ח בשם מהר"ם מרוטנבורג שבמקום שאין מעשרין אין צ"ל עשרתם" ומ"ש במחזור ויטרי סי' קצ"א „ובירושלמי מפרש טעמא שלא יכעים על בני ביתו וכו'" לפנינו בירושלמי ליתא.

40 15 **מתני' בכלים גדולים אבל בכלים קטנים מערים עליהן ומטבילן**

במלאכת שלמה (תרומות פ"ב מ"ג „בירושלמי מתני' בכלים גדולים אבל בכלים קטנים (כגון קערות כוסות וצלוחיות) מערים להשתמש בהן ומטבילן דבכל אלו הרואה אומר לשאוב מים בהן הוא צריך או להשתמש בהן להדיחן" עכ"ל עם המוסגר. ובמאירי ביצה י"ח ע"א „ובירושלמי אמרינן גבי מתני' הדא דתימא בגדולים אבל בקטנים מערים עליהן כלומר מתניתין דאסרינן הטבלת כלים אגב מימיו בכלי גדול שהרואים מכירים בו שלא לשאוב הוא עשוי אבל קטנים כעין דלי מערים עליהן כאלו הוא מכוין לשאוב בהם וטהורים מאליהם" עכ"ל.

פרק שלישי

כא 4 **כיני מתניתא מקיימין עליה תבשיל**

בבבלי שבת ל"ו ול"ז שקלו וטרו אם להשהות או להחזיר תנן ובפי' ר"ח שם „יש מי שאומר כיון דלא אפשיטא בהדיא להחזיר אשנויי לא סמכינן ומוקמי מתני' לשהות ויש מי שאומר הלכה להחזיר תנן כו'" עכ"ל.

19 **דמר ר' זעירא בשם ר"י מותר להפשיר כו'**

בחי' הרשב"א שבת מ' ע"ב „והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם בריש פרקין דכירה א"ר זעירא בשם רבי יהודה מותר להפשיר במקום שהיד שולטת בו ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת ואפי' במקום שאין היד שולטת עד היכן ר"י בר פזי ר' סימון בשם ר' יוסי בר חנינא עד כדי שהוא נותן ידו לתוכה והיא נכוית" עכ"ל. והנה כ"ו מלות האחרונות אינם לפנינו כאן וישנם לקמן בשנויים בזה הפרק ולפני הרשב"א נראה שהיו כתובים כאן.

32 **מאן דמר כגפת וכעצים בדקה כו'**

לפני הרמב"ם ז"ל (ה' שבת פ"ג ה"ד) היתה הגירסא להפך, וכמ"ש בפ"מ.

כב 11 **אני ואבא עלינו לחמת גדר**

בבלי שבת ל"ח ע"א „נתארחתי אני ורבי למקום אחד"

28 **אין תימר חשד כו'**

הגי' הנכונה בתרומות פ"ב ה"ג „אין תימר חשד אין כאן חשד אין תימר מונין יש כאן מונין נטע פחות משלשים יום לפני מוצאי שביעית ונכנסה שמינית אין תימר חשד יש כאן חשד וא"יא כמאן דאמר מפני מונין ברם כמאן דאמר מפני חשד קנסו שוגג מפני מזיד.

44 3 **ר' סימון דתרי**

י"ג ר' סימון בר תדא.

הניחו בארץ אסור לטלטלו

בארחות חיים ה' שבת סי' ג' כתוב „ולפי הירושלמי אם סלק בשבת מותר להחזירה אפי' הניחה ע"ג קרקע" עכ"ל. וזה ההפך מירושלמי דילן ועי' בברכי יוסף או"ח סי' רנ"ג מ"ש בשם הרשב"ץ.

11 **תלוי (תלאו) ביתד כו'**

בבבלי שבת ל"ב ע"ב „הניחו ע"ג מטה מהו תלאו במקל מהו כעודן בידו דמי כו' תיקו", ובפי' ר"ח שם „הני כולהו איבעא ולא איפשטו ועלו בתיקו וקיי"ל כל תיקו דאיסורא להחמרא" עכ"ל ובירושלמי כאן מפורש אם היה מפוחם מותר ואם לאו אסור.

כג 9 **בין כך ובין כך תוחב בשפוד**

בבבלי שבת קכ"ג ע"א „תוחבין בכוש או בפרכר"

20 **והתנינן שביעית וכו'**

שם בר"ש הגירסא „והא תנינן שביעית אית לן למימר שביעית דר' שמעון פתר לה ר' שמעון מתיר בספיחי שביעית ואת אמרת כן אע"ג דר"ש מתיר בספיחי שביעית אית ליה משום קדושת שביעית אוף הכא אינו חושש לא משום שביעית ולא משום קדושת שביעית, פי' דרצה לדקדק דמתני' דלא כר"ש מדאיצטרך למיתני ולא משום שביעי' כו'" עכ"ל.

26 10 **על דעתין דרבנן דתמן כו'**

הגירסא האמיתית בחי' רשב"א שבת ל"ט ע"ב ד"ה אמר „על דעתיהון דרבנן מתמן מעשה שעשו אנשי טבריא סלק, על דעתיהון דרבנן דהכא לא סלקת מתניתא כמעשה שעשו אנשי טבריא כלומר לא עלתה הלכה כמעשה שעשו אנשי טבריא"

כד 28 **אין שואלין הלכות המרחץ והלכות הכסא**

[צ"ל אין שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ והלכות הכסא כו'] בע"ז פ"ג ה"ד „אשכח תני שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא" והכוונה למס' דרך ארץ רבה פ"י

29 **אם ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט**

במרדכי ביצה פ"ב סי' רפ"א כתב ראבי"ה כי מעיינת בירושלמי דהכא משמע דוקא בהוחמו ביו"ט אבל בירושלמי ד"ח כירה משמע אפי' הוחם מעיו"ט אסור כו'" עכ"ל ולפנינו מבואר ההיפך מזה. ובבבלי שבת מ' ע"א ליתא המלות חמין שהוחמו ביו"ט. ולפלא שלא נזכר כאן בירושלמי מהתוספתא ביצה פ"ב „אבל רוחץ הוא פניו ידיו ורגליו בחמין שהוחמו בע"ש בשבת ואצ"ל בחמין שהוחמו מעיו"ט".

48 1 **הא אם אינו גרוף לא**

בריטב"א שבת מ"א ע"א ד"ה מתני' „ובירושלמי פרכינן אמתני' דגרסינן התם הא אם אינו גרוף אין שותין ממנו פי' תרי פרכי מקשו להו ממתני' דדוקא גרוף שותין ממנו אבל אינו גרוף לא אפי' חמין שהוחמו כל צרכן ותו קשום אמאי

עמוד | שורה

לא מהני בה דמדתנן גרוף משמע גרוף אין קטום לא ופריק כו". עכ"ל.

48 15 **לא שנו אלא לתוך הכוס**

בס' התרומה סי' רל"ב „אבל בכלי ראשון או כנגד המדורה אסור לפשר במקום שיכול לבא לידי בשול ואומר שכך משמע בירושלמי שאסור לפשר נגד המדורה קרוב כל כך שיכול להתבשל אם ישהא שם אבל לא הבינותי זה הדבר היטיב בירושלמי" עכ"ל. ובחי' הרמב"ן שבת מ' ע"ב ד"ה ובלבד „ובס' התרומה מתבלבלין בדבר זה מן הירושלמי שיש בסוגיא זו דברים סותרין גמרא שלנו" עכ"ל.

14 **מותר להפשיר במקום שהיד שולטת**

בפי' ר"ח שבת מ' ע"ב ושיעור שהיד סולדת בו פי' (בירושלמי) שהיד שולטת בו סולדת היא שולטת והוא כל שכריסו של תינוק כו" עכ"ל. ובר"ן שבת פ"ג סי' של"ו „והכי אמרינן בירושלמי בפרקין א"ר זעירא כו' ואפילו במקום שהיד שולטת עד היכן כו" עכ"ל.

כה 9 **מהו ליתן תבלין מלמטה כו'**

בתוס' זבחים צ"ה ע"ב ד"ה עירה „ובירושלמי משמע דעירוי ככלי ראשון דאמרינן עלה בגמרא מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה ר' יונה אמר עירוי ככלי ראשון חייליה דר' יונה מן הדא וכל כלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל אשר תבושל בו ישבר מ"מ וכה אמר הכין אמר ר' יוסי תמן כלי חרס בליע תבלין אינו מבשל פי' כלי חרס בליע טפי משאר כלים איתיב ר' יוסי בר בון והתני אף בכלי נחושת כן אית לך למימר כלי נחושת בולע פי' וכי בולע יותר משאר כלים בתמיה כו" עכ"ל

21 **עשה כן בשבת כו'**

בר"ן פ"ג דשבת סי' ש"מ הגי' „עשה כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבו"ח חייב משום מבשל אמר ליה לא דאמר ר' זעירא כו"

52 25 **מעשה היה וטלטלו פומט כו'**

בפי' רב נסים גאון בשבת מ"ד ע"ב „ובגמרא דבני מערבא גרסי' מעשה היה וטלטלו פמוט מתחת הנר בשבת מה אנן קיימין אי כר' מאיר אפי' פמוט יהא אסור כמו שאמר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת וזה הפמוט הדליקו בו באותה שבת והרי הוא לר"מ אסור ואי כר"ש אפי' נר עצמו יהא מותר וכל שכן הפמוט שיהא מותר ואין אנו צריכים להודיענו זה ההיתר בפמוט על דעת ר"ש שהיה סובר נר עצמו מותר, לטלטלו וכ"ש פמוט מתחתיו אלא כן אנן כר' יהודה דר' יהודה אומר נר מאוס פמוט אינו מאוס וכו' כי ראיתי מי שפירש אותו בטעם אחר וסבר שר' שמעון שהוא מתיר בנר אוסר בפמוט ולדבריהם בתלמוד א"י אי כר"ש אפי' נר עצמו יהא מותר נתבאר כבר שר"ש מתיר הנר עצמו וכ"ש הפמוט" עכ"ל.

29 **נר שהוא מונח ע"ג טבלא וכו' תנוח דעתך**

ברא"ש שבת פט"ז סי' ח' הגי' „תנוח דעתך שהנחת דעתי" ובאורחות חיים ה' שבת סי' י"ח „וכתב הר"ם נ"ע כשנופל נר או פתילה על השלחן בליל שבת התלמוד שלנו מתיר לנער השולחן ואם כבתה כבתה ואע"פ שהירושלמי אוסר [אם לא שכבתה כבר] אנן ס"ל כתלמודא דידן כו' עכ"ל. ובסמ"ק סי' רפ"א „ובירושלמי דקאמר שהוא אסור מיירי בנר שמלא שמן ותלמודנו מיירי בנר של שעוה" עכ"ל והברייתא בבבלי שרמזו הראשונים הנ"ל היא בשבת ק"ב ע"ב שכתוב בה „ואם כבתה כבתה". ומקור הברייתא המובאה בירושלמי כאן הוא בתוספתא שבת פ"ג (הוצאת צוקערמאנדל) „נר הנתון ע"ג טבלא מטה את הטבלא והנר נופל ומחזיר את הטבלא למקומה" ולא נזכרה „ואם כבתה כבתה".

כז 6 **אם התנה עליו מותר**

גירסא מתוקנת ברמב"ן שבת מ"ה ע"ב מובא בר"ן ספ"ג דשבת סי' שמ"ג „דגרסינן בירושלמי אם התנה עליו מותר מה אנן קיימינן אין כר"מ אפי' התנה אסור דקסברי התם דלדידיה כל המיוחד לאיסור אסור אי כר' יהודה נר מאוס הוא ואין אדם יכול להתנות על דבר מאוס שלא יהא מוקצה ואי כר' שמעון אפי' לא התנה יהא מותר כו"

8 **אלא כן אנן קיימין כו'**

בחי' הרמב"ן והרשב"א שם בשבת הגי' „אלא כר' יהודה נר מאוס הוא" עכ"ל

16 **הוי מאן תנא אם התנה עליו מותר ר"ש**

בחי' הרשב"א שבת מ"ה ע"ב „הוי מאן דתנא אם התנה עליו יהא מותר ר' שמעון דתנא אבל כו"".

פרק רביעי.

כח 16 **בנעורת של פשתן ובנסורת של חרשין דקה**

במשנה בבלי (שבת דף מ"ג ע"ב) „ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן דקה ובגמ' שם איבעיא להו ר' יהודה אנסורת של חרשין קאי או אנעורת של פשתן קאי.

58 20 **ר' יודה ור' יוחנן הדא דתימר בנתונין באפותיקי**

בבבלי שבת נ' ע"א לא נזכר זה בשם ר"י ור' יוחנן ותימה הלא תוספתא מפורשת היא שמובאה שם „גיזי צמר של הפתק (פי' ר"ח הפתק בל' יוני כגון אוצר המוטל לסחור) אין מטלטלין אותן ואם התקינן בעל הבית להיות משתמש בהן מטלטלין אותן".

פרק חמישי

לא 16 **גרים הבאים מלובים**

בתוס' שבת נ"א ע"ב ד"ה חמרא הגי' פה „גרים הבאים מלוב" ובתו' בכורות ה' ע"ב ד"ה תשעים „חמרא לובאה פי' בערוך חמור מצרי בירושלמי גרים הבאים מפוט ולוד מהו להמתין ג' דורות"

17 **א"ר יונה בן צרויה**

בערוך ע' לבדקס הגי' „א"ר יונה בוצריה" וי"ג בצוריה"

28 **אלא כר' שמעון דתניא**

בפי' הראב"ד בתמיד (פ"ד ד' ל"ב דפוס ווילנא) „לפיכך נ"ל דההיא דאיכא בירושלמי דקא פסיק הלכתא דדבר שאינו מתכוין אסור היינו מילתא דרב כו" עכ"ל. וזה סותר למ"ש כאן.

62 9 **שמואל אמר בקשורה לו מערב שבת כו**

ברא"ש שבת פ"ה סי' ב' „ובירושלמי משמע דקאמר שמואל ובלבד שתהא קשורה לו מע"ש משמע דאסור לקשור מרדעת בשבת משום דמשתמש בבעלי חיים דגרסינן התם שמואל אמר בקשורה בו מע"ש חנון מגופתיה אמר קמיה דשמואל רב חייא בר אשי לא נהיג כן א"ל נהיג רב בטרסקלין פי' וודאי בדבר זה היה מקיל רב שהיה מתיר לתת טרסקל בפיה בשבת אבל לא לקשור מרדעת בשבת.

11 **ר' חייא בר אשי לא נהיג כן**

בבבלי שבת נ"ג ע"א „אמר רב חייא בר אשי אמר רב תולין טרסקל לבהמה בשבת"

35 **ריב"ב אומר בין ליבש בין לחלב אסור**

ברא"ש שבת פ"ה סי' ה' „והר' ר' יונה כתב דבירושל' מוכח דריב"ב מפרש דברי ת"ק דגרים התם יאות א"ר יהודה מה טעמא דרבנן פי' טעמא דרבנן דאמרי לחלב אסור ליבש מותר והלא אין מכירין אותו מדקאמר מאי טעמא דרבנן שמעינן מינה הן הן דברי רבנן הן הן דברי ר' יהודה ולא בא ר' יהודה אלא לפרש דברי חכמים".

שו"א **יאות א"ר יהודה ב"ב ומה טעמון**

בתפארת שמואל ברא"ש שם „יאות אמר ריב"ב מ"ט דרבנן עכ"ל והנה מ"ט דרבנן דקאמר ע"כ אדרבנן דמתני' קאי וכו"

לב 13 **אסי אומר לכלאים נצרכה**

בבבלי שבת נ"ד ע"א אמר רב שנו לא אשי אלא" לענין כלאים" ובדקדוקי סופרים שם אות נ' „בכ"י אמר רב אסי וכ"ה ברי"ף כ"י"

64 32 **ר' בא ור' שמואל תריהון אמרין כו'**

בפי' ר"ח ביצה כ"ג ע"א „ירושלמי רב ושמואל דאמרי תרוויהו אפי' להמשיך בה חכמים אוסרין"

42 **גניבה אמר הלכה היא היה מלמד ובא**

בר"ן ביצה שם „וגרסינן בירושלמי גניבא אמר הלכה היה מלמד ובא ר' יונה בסוריה בעי אם הלכה היה מלמד ובא הדא היא דתנינן שלא ברצון חכמים".

לגן 2 **א"ר אידי דחוטריה**

דחוטריה, מעיר חוטרא, והעיר הזאת נזכרת בירושלמי לעיל פ"א ה"ח „כגון מן חוטרה לנהרדעא" ור' אידי דחוטריה נזכר גם בשקלים פ"ב ה"ו ובמו"ק פ"א ה"ב ובשביעית פ"ג ה"ב.

פרק ששי

21 **יותל של תמרים קולע**

י"ג קורע ובפי' רב האי גאון כלים פט"ז מ"ה ובר"ש שם „פטליא פי' כמין קופה לגרותרות כו' כדוניא חותל של תמרה ופטמליא של גרוגרות מקטע ואוכל" עכ"ל.

66 1 **נימא אחת חוצצת כו'**

בנדה ס"ז ע"ב „א"ר יוחנן אנו אין לנו אלא אחת" ובירושלמי כאן אין זכר מדעת ר' יוחנן בזה.

6 **לעוברה וסמיך עלה**

הגי' באו"ז ח"א סי' שס"ג „לעובדה וסמיך עלוי פי' הלכה למעשה דבר וסמכו עליו"

34 **תכשיטין למה הן אסורין כו'**

בספר התרומה סי' ר"ם „ובירושלמי נמי אמרינן תכשיטין למה אסורין א"ר אבא ע"י שהנשים צחצניות הן מתירתן להראות לחברתן ומהלכת בה ד' אמות משמע אבל אנשים אינן צחצנין ומותר דהא ליכא למגזר בהו מידי כו"

עמוד | שורה

לד 18 **י"נ (צ"ל נ') דברים התירו לבית רבי כו' ושיהו מלמדין את בניהן יוונית שהיו זקוקין למלכות**
יש מהראשונים שגורסין „ושלמדו לבניהם חכמת יונית שהם זקוקין למלכות". וי"נ „לשון יונית מפני שהם זקוקין למלכות".

31 **פרוש טוק טקלין**
באו"ז ח"ב סי' פ"ד אות ד' הגי' „פרוסטוק טקלין" ובערוך ע' פרסטקולין „ירושלמי פ' במה אשה פי' עיר של זהב פרסטקולין ס"א פרוסטוקטולין"

37 **יוצאה אש בעיר של זהב**
בר"ו הגי' „יוצאה אשה בעיר של זהב ומפריחי יונים פסולי' מן העדות

68 7 **מתניתא אמרה כן כו'**
בחי' הרמב"ן שבת נ"ז ע"א „מתניתא אמרה כן ובפיאה נכרית לחצר פי' וה"ה לשאר השנוין במשנה שאם יצאה אינה חייבת חטאת כו'".

10 **והאיש ע"י שאינו שחוץ מותר**
במאירי שבת נ"ז ע"א „אבל הירושלמי מסייעא לסברא זו שאמרו תכשיטין למה נאסרו כו' אלמא כל שהוא תכשיט לאיש מותר לו לכתחילה, ומ"מ יש חולקים ממה שסיימו בירושלמי וישמעינה מן הדא כלומר זה שאתה אומר שהאיש ע"י שאינו שוחץ מותר מעשה בר"ג ברבי שירד לטייל בתוך חצירו בשבת כו' ולא שהיו קורין ענין האיש בלשון שאלה כלומר והאיש ע"י שאינו שוחץ מותר בתמיה וישמעינה מן הדא וגו'" עכ"ל

11 **רבן גמליאל ברבי**
בכמה ראשונים ליתא המלה „ברבי"

15 **הדא אמרה עשוי לכך ולכך**
ברמב"ן שבת שם ה"א „העשוי לכך ולכך אסור ובמאור פ"ו דשבת „העשוי לתכשיט אסור העשוי לכך ולכך מותר" ועי' בחי' הרשב"א שבת נ"ט ע"ב.

אחד האיש ואחד האשה
בהג"מ ה' שבת פי"ט ה"ו „ומה שאמרו עלה בירושלמי בגמרא אחד האיש ואחד האשה אסורין שמא מפתח של זהב שאני שיש עם תכשיטות גדול ע"כ" עכ"ל.

32 **לא עמד ב"ד וביטל**
בתשו' מהר"ם ברבי ברוך סי' ל"א מביא הירושלמי ומסיים „מכן יש ללמוד כל דבר שגזרו עליו חכמים משום דבר אחד אע"פ שבטל אותו דבר דאגביו נזרו אפי' הכי הגזירה עומדת על מקומה עד שיעמוד ב"ד ויבטל" עכ"ל, אבל עי' בירושלמי יבמות פ"א ה"א „בטל הגורם בטל האיסור" ועי' לעיל פ"ב ה"א

לה 21 **אין סכין מנעלין וסנדלין**
בתוספתא שבת פ"ד (הוצאת צו"מ) אין סכין לא מנעלים חדשים ולא סנדלים חדשים"

24 **סך שמן ומתעגל**
בתוספתא שבת „סך אדם את עצמו שמן" ועי' תוספתא תרומות פ"י.

27 **אין לובשין מנעלין**
פי' קה"ע „נשים", אבל בסנהדרין פ"י ה"א „לא ילבש אדם מנעלים וסנדלים חדשים כו'".

37 **רוב מכפיו טמא**
ביבמות פי"ב ה"ב „רוב כפיו טמא".

42 **כשם שהם חלוקין בשבת כך הן חלוקין בטומאה**
ביבמות שם „כשם שהן חלוקין בטומאה כך הן חלוקין בשבת"

לו 3 **נאמן הרופא לומר כו'**
בפי' ר"ח בשבת ס"א ע"ב הגי' „ירושלמי נאמן אדם לומר קמיע זו רפאתי בה ב' וג' פעמים" עכ"ל, ובמרדכי שבת סי' שמ"ט „מצאתי בירושלמי נאמן אדם לומר קמיע זה רפאתי בו שלשה בני אדם ג' פעמים" עכ"ל.

12 **מהו כפיק בההוא מומייקה כו'**
בסמ"ג לאוין ס"ה „(בירושלמי) בעון קומי ר' יוחנן מהו מפיק בהדין מונייקא פי' רביד זהב אמר לו אסור משום תכשיט ומקשינן אי משום תכשיט הוה ליה לדניאל להיות אסור דכתיב והמניכא דדהבא על צואריה ואי משום משום בשבת כו'" עכ"ל.

24 **אין קורין פסוק ע"ג מכה בשבת**
בעירובין פ"י ה"א „ע"ג מכה בשם" וחסלה בשבת ליתא בירושלמי המובא בכ"מ ה' ע"ז פי"א ה"ב.

72 25 **בחמשה עשר מיני יין**
בילקוט עה"ת ר' רכ"ז הגי' „בחמשה מיני יין" וראה במכילתא שם.

לז 24 **ובסנבוטין כו' בחצר ובמוך שבאזנה כו' ובגרגר מלח כו'**
במשנה בבלית (שבת ס"ד ע"ב) „ובסרביטין כו' לחצר במוך שבאזנה כו' ובגלגל מלח" וע"ש בגמ'.

34 **אפי' כרוך על צווארה**
פי' „ואע"פ שאין דומין והו"ל כילדה בשל זקינה וזקינה בשל ילדה" עכ"ל הרמב"ן שבת ס"ה ע"א ובאו"ז ח"ב סי' פ"ד אות א' פי' „ומסתמא אותן חוטין של זקנה דאין לבת שהיא קטנה כל כך חוטין גדולים שתגדל בהם שערה דההוא דתנן בר אמי אנידול שער איתאמרה כדמוכחא גמרא דידן" עכ"ל.

32 **אפי' שאינה יכולה להביא חוטמה לשערה**
ברמב"ן שם „ופריק תמן שאינה יכולה להביא חוט שאינו דומה לשערה היא יוצאה בהם הכא בלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה" עכ"ל.

74 21 **מימור לנגרא עבד לי חורי**
בר"ן פ"ו דשבת „ובירושלמי משמע דשן תותבת היא של עץ כו'" וכ"כ המאירי שבת ס"ד ע"ב וכתב „וכן נ"ל מלשון תלמוד המערב".

35 **הבנות יוצאות בחוטין**
במשנה בגמרא בבלי הגי' „הבנות קטנות יוצאות בחוטין" ועי' בפרש"י ולעיל בזה הפרק ה"ה.

לח 4 **אבא בר בא מפקד לשמואל בריה כו'**
בריטב"א שבת ס"ה ע"א בשם הרשב"א „אשכחן בגמ' דבני מערבא דגרסינן אבא בר ממל מפקיד לשמואל בריה לא תקבל עלך מיתני אלא אבל לא בקיסמין שבאזניהם"

10 **תני רשב"ג אומר**
באו"ז ח"ב סי' פ"ד אות כ' ירושלמי מדיות יוצאות פרופות תני רשב"ג כו'" ע"ש.

17 **הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' יוסי ור"מ אוסר**
במשנה בגמ' בבלית (שבת ס"ו ע"א) הגי' „הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר ור' יוסי אוסר ובגמ' שם וסימנא סמך סמך ובפי' רבינו חננאל שם כלומר ר' יוסי אוסר" וע"ש מחלוקת אמוראי בבל בגירסת המשנה"

21 **כסא סמוכות שלו כו' אנקטמין טהורין**
במשנה בבלית שם „כסא וסמוכות שלו לוקטמין טהורין" וע"ש בגמרא.

23 **אנקטמין טהורין**
בראב"ן (דף קמ"ה ע"ב ד' פראג) „וקשיא ליה דבתוספתא דשבת קתני אנקטמין טמאין אני בדקתי בתוספתא שלנו כתוב בהו גודמין טמאין אבל אנקטמין לא כתוב כהו ואי נמי גרסינן כדבריו הרי גם אני הרבה ברייתות מצאתי בתוספתא שמכחישות משניות וברייתות שלנו ואלו הוזכרו בבית המדרש בסדרו את התלמוד הוו מקשין מהן אבל ברייתות אין בקיאין בהן כו'" עכ"ל.

שמואל אמר יוצאין בו משום סנדל
בבבלי שבת שם לא נזכר זה בשם שמואל וע"ש מאן תנא אמר שמואל כו'".

76 9 **יוצאין בביצת התרנגול כו' דברי ר' יוסי ור' מאיר אוסר אף בחול**
במשנה בגמרא בבלית ס"ז ע"א הגי' „רברי ר' מאיר וחכמים אוסרין. ועי' ברמב"ם פי"ט מה' שבת הי"ח.

12 **בקשרי פיאה וכו' ר' זעירא אמר בזוגין שבצווארה**
בתום' שבת דף ס"ז ע"א ד"ה בני הגי' משונה וז"ל „והכי איתא בירושלמי ר' זעירא אומר בזוג שבצווארו ומהו כל אדם דקתני במתני' בין קטנים עשירים בין קטנים עניים מתני' פלינא עליה דר' זעירא ולא בזוג שבצווארו כאן בגדולים כאן בקטנים פירוש ההוא דלא יצא בזוג שבצווארו בגדולים דלמא מפסיק ואתי לאתויי והא דשרי הכא בקטנים דליכא למיחש כו'".

23 **ר' שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן כמתני'**
כ"ז נדפס בטעות וצריך למחוק

פרק שביעי

78 שו"א **חייב על כל מלאכה ומלאכה**
במשנה שבת בגמ' בבלית הגי' „חייב על כל אב מלאכה ומלאכה" וע"ש בפרש"י „אב מלאכה דנקט לאו למעוטי כו'" ובחי' הרמב"ן בשבת דף ע"ה ע"ב „ובנוסחאות מדוקדקות לא גרסינן במתני' חייב על כל אב מלאכה אלא חייב על כל מלאכה ומלאכה" עכ"ל.

מ 23 **הא א"ר יוחנן כל שאינו יודע עיקר שבת כו' הדא אמרה הוא הדא הוא הדא**
ובבבלי שבת ס"ח ע"ב נאמר שר' יוחנן ורשב"ל דאמרי תרוייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח כו' ע"ש. וכבר העירו התוס' בכתובות ק"ב ע"א ד"ה אליבא וז"ל „ואע"פ שלפי הירושלמי קשה דר' יוחנן אדר' יוחנן אין לחוש דבכמה דוכתי פליג אגמרא שלנו" עכ"ל.

80 7 **תני ר' זכייה קמי ר' יוחנן כו' חייב על כל אחת ואחת**
לקמן פרק זה ה"ב ונזיר פ"ו ה"א ובסנהדרין ס"ב ע"ב מובא זה להפך שתנא קמיה דר' יוחנן שאינו חייב אלא

עמוד	שורה	

אחת. וכסנהדרין פ"ז ה"י „אע"ג דר' ליעזר בי ר' שמעון אמר זובח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת כו'" ע"ש.

מא 23 **תמן אמרין חושש לכל הימים ועושה כדי קיום הנפש**
באו"ז ח"ב סי' ט"ו הביא הירושלמי וגורס „בכל יום ויום עושה כדי קיום הנפש דהיינו כל דהו היינו להשיב הנפש וכו'

כג 25 **קצר חצי גרוגרות בזדון שבת כו'**
צ"ל „קצר חצי גרוגרות בשחרית כו'"

86 17 **הזורע והחורש**
בבבלי בשבת ע"ג ע"ב „ליתני חורש והדר ליתני זורע תנא בארץ ישראל דזרעי ברישא והדר כרבי"

29 **לא מתמענין רבנן דרשין בין ה' לח'**
בחידושי הרשב"א ברכות ל"ה ע"א ד"ה הא בשם הראב"ד פי' „לא שנחליף את האותיות ונעשה הלולים כמו חלולים אלא פירושא בעלמא הוא כו'" ע"ש.

88 5 **שאם עשאן כולם בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת**
בבלי שבת ו' ע"ב (וש"ס) „מצאתי מגלת סתרים כי ר' חייא וכתוב בה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות מ' חסר אחת ואינו חייב אלא אחת כו' וא"ר יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת" וכן מפורש בתוספתא שבת פ"ט (הוצאת צוקערמאנדל) „כל אבות מלאכות שבתורה שעשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת".

26 **זובח לאלהים יחרם**
בנזיר פ"ו ה"א (בדפוס ווינציאה) ליתא ג' מלות אלו וכן נכון.

28 **כיון שאת למד מצדו אפי' כלל במקום אחד את למד**
הגי' הנכונה בנזיר שם (בד"ו) „מכיון שאין את למד מצדו אפי' במקום אחר אי את למד" פי' מכיון שא"א ללמוד מכלל ופרט הכתובים במקום אחד לא תוכל ללמוד דבר זה מפרט אחר הכתוב במקום אחר.

90 21 **הואיל ואין חייבין עליה משום טומאה**
הגי' הנכונה בסנהדרין פ"ז ה"ה (בד"ו) „שלא תאמר הואיל ואין חייבין עליה אלא משום טומאת ערייה לא נעשה בה את המערה כגומר לפום כן צריך מימר כו'"

מו 4 **אף דודתו שנאמר להלן כו'**
לנכון בסנהדרין שם (בד"ו) „אף דודתו שנאמר כאן באשת אחי אביו מאביו הכתוב מדבר".

26 **ויחלקו לאווין על כל הקדשים לטומאה**
בסנהדרין פ"ו ה"ד (בד"ו) „ויחלקו על כל הקדשים בטומאה"

27 **למעט את קדשי בדק הבית ומעילה**
בסנהדרין שם „למעט קדשי בדק הבית שאין חייבין עליהן כו'"

31 **מה שאין כן בקדשי בדק הבית**
במשנה פ"ד דמעילה (דף ט"ו ע"א) קדשי בדק הבית מצטרפין זע"ז אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה" וע"ש בפי' רגמ"ה ובפרש"י ותוס' שם

92 24 **כלל. ל"ת שהוא בא מכח עשה הוא עובר בעשה**
בסנהדרין פ"ז ה"ח (בד"ו) „כל ל"ת שהוא בא מכח עשה עשה הוא ועובר בעשה" ועי' בכורים כפ"ב.

29 **יכול יהו לוקין על התוספות וכו'**
במו"ק ג' ע"ב „יכול ילקה על התוספות כו' ומאי תוספות ר' אליעזר אמר חרישה וכו' ר' יוחנן אמר ימים שהוסיפו חכמים כו'" ולפנינו כאן הוא בהפך שר' יוחנן פתר מתניתא (הנאבדה ממנו) יכול יהו לוקין ע"י חרישה וכו'.

מז 20 **נגיפה ודחיפה אב תני ר"ח נשך רבץ כו'**
בב"ק פ"א ה"א הגי' „תולדות הקרן נגיחה ונגיפה נשיכה רביצה בעיטה דחיה ר"י מקשי נגיפה נגיפה עיקר הן ואת עביד לון תולדות כו'".

27 **אוכלין ומשקין וכלי אינן נעשין אב הטומאה לטמא זיבה**
בערוך ערך אב (בערוך השלם מכ"י) הגי' „אוכלין ומשקין וכלי חרש אינן נעשין אב טומאה לטמא" והמלה בזיבה שלפנינו ליתא בערוך וכן נכון.

32 **שהיו חורשין לימע סממנין**
בס' בית נכות ההלכות ח"ב צד 45 „וסממנין אלו הם של קטורת ויש בזאת הרישה וזריעה וקצירה"

כמה יחרוש ויהא חייב כו'
באו"ז ח"ב סי' נ"ה קא מיתמה „מאי קא מיבעיא ליה הא מתניתין פרק הבונה החורש כל שהוא ונראה בעיני דקא מבעיא ליה כמה כל שהוא כו'"

34 **זכרותה של חמין**
עי' בכורות נ"ה ע"א „זכרותה דירדנא כו' זכרותא דדמא וכו'" ופי רבינו גרשום ורש"י „זכרותיה עיקרו של ירדן".

94 3 **לכל דבר שהוא להניית קרקע**
בפי' ר"ח בשבת ע"ג ע"ב „וכל דבר שהוא להנאת קרקע חייב משום חורש כך הוא מפורש בירושלמי", וכ"ח ברוקח סי' נ"ז ובאו"ז סי' נ"ה.

4 **המדייר המעדר כו'**
במאירי שבת ע"ג ע"ב „בירושלמי מצינו המדייר והמעדר והמכבד עד שמשוה גומות הספעפע והמסקל והממלא נקעים שתחת הזיתים והעושה עוגיות לנפנים והמצית אור באגם והמתקן אמת המים והמכשיר צדדיה לזריעה וכל שהוא להנאת קרקע חייב משום חורש כו'". ולפנינו המאמר משובש וע"ש בפי' ר"ח הנ"ל ובאו"ז שם „הממלא את הבקעים שתחת הזיתים וכו'".

6 **המצית את האור בחישת קנים ובאגד תמרים וכרבי זעירא**
באו"ז ח"ב סי' נ"ה גורס כאן „המוצית את האור באושת קנים ובאגם תמרים וכל זריעה" עכ"ל.

מח 13 **דג שסחטו אם לגופו ה"ז פטור**
באו"ז ח"ב סי' נ"ח „ואני המחבר מצאתי בירושלמי פרק כלל גדול ר' חייא בשם ר' יוחנן דג שסחטו אם לגופו ה"ז פטור כו' ואח"כ מסיק באותה הלכה ר"ח בשם ר' יוחנן דגים שסחטן אם לגופן מותר אם למימיהן אסור שמואל אומר אחד כבשים ואחד שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור, אר"ח הדא דרב פליגא אדר' יוחנן א"ל ר"מ למה דההן אמר אסור ומותר וההן אמר חייב ופטור וזאת סוגיא דירושלמי פליגא אסוגיא דירושלמי דלעיל כדפרישית ופליגא אסוגיא דידן מיהו לענין הלכה למעשה אסוגיא דידן סמכינן ולא אסוגיא דירושלמי" עכ"ל, ועי' ביצה פ"א ה"ג.

16 **וכל דבר שהוא מבחיל כו'**
בפי' ר"ח בשבת ע"ג ע"ב „ירושלמי כל דבר שהוא משביח הפרי חייב משום זורע" וברוקח סי' נ"ז „כל דבר שמבחיל הפרי חייב משום נוטע"

19 **המפסל... המפרק... הקוטע...**
ברוקח שם „הפסל והמפרק הקוטם" וכן בר"ח שם ובמאירי שבת ע"ג ע"א „בתלמוד המערב שנינו כל שהוא מבחיל את הפירות וכו' והמפצל כו' והקוטם כו' והעושה לו בתים כו'" עכ"ל.

96 4 **לא הזומר כהנוטע**
בסנהדרין פ"ז ה"ח אלא זומר כנוטע דילמא נוטע כזומר הכל היה וכו'

21 **ההן דצייד כוורא וכל דבר שאתה מבדילו מחיותו חייב משום קוצר**
כן הוא בסמ"ג לאווין ס"ח ובסמ"ק סי' רפ"א, אבל ברשב"א שבת נ"ז ע"ב „כתב על זה דלא אתי בשיטת גמרא דילן" וכ"ה בתי' הרמב"ן בשבת שם. ועי' בשבת בקרבן נתנאל פ"ג סי' ג' אות נ'.

מט 1 **ההן דשחק תומא כד מפריך ברישייא**
(י"ג מפרק ברישא)...
כד מבחר (י"ג „כד מתבר בקליפייתא פי' שנוטל אותם מן הקליפה")... **כד יהיב משקין משום דש** (י"ג משום לש)

5 **ההן סיקורה כד מבחר כו'**
בביצה פ"ד ה"ה „הדא אמרה הדין סיקורה אסור מיעבד בא"ט דהוא מקטע בנומיה"

11 **דגים שסחטן אם לגופן פטור**
באו"ז ח"ב סי' נ"ה „ואמרינן בירושלמי פרק כ"ג ר' חייא בשם ר"י דגים שסחטן אם לגופן מותר ואם למימיהן אסור משמע איסורא בעלמא מדרבנן מיהו לעיל כו'" ע"ש

12 **רבא אמר כבשים שסחטן אם לגופן מותר ואם למימיהן אסור שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור**
צ"ל רב אמר כדלקמן ובבבלי שבת קמ"ח ע"א „נאמר בשם רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות בין לגופן בין למימיהן מותר"

14 **שמואל אמר אחד כבשים אחד שלקות... אסור**
ובבבלי שבת שם „ושמואל אמר אחד זה ואחד זה לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור"

24 **כלי מבית האומן... נסתבכו בגדיו בקוצים ה"ז מפשרן במקום צינעה.**
במאירי שבת ע"ג ע"ב „באו לו כלים מבית האומן... נתכסכסו בקוצים מפרישן בצנעא"

98 14 **מתניתא פליגא על חזקיה דאמר בורר ואוכל כו'**
המקור בתוספתא שבת פי"ז אבל שם כתוב נתערב לו פירות בפירות בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן" ועי' ברמב"ן שבת קמ"ג ע"ב.

נן 10 **מותר לטחון ואסור לבור**
בפי' ר"ח ביצה י"ד ע"ב מותר לשחוק ואסור לבור"

עומד | שורה

נון 14 **כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם את המצות**

בעטור ליתא מלת עד ובחדושי הרשב"א ובר"ן פ"ג דביצה סי' תתצ"נ ובמלחמות להרמב"ן פ"ג דביצה הגי' „מן ושמרתם את המצות כלומר מלישה ואילך למעט טחינה והרקדה וכ"ש חרישה וקצירה" עכ"ל. ועי' בעיטור שם. ובתו' ביצה ג' ע"א ד"ה גזירה על כן פי' רבינו נתנאל מקינו"ן דבירושלמי יש אך אשר יאכל לכל נפש וסמיך ליה ושמרתם את המצות אותם מלאכות שמשימור ואילך הם מותרות דהיינו מלישה ואילך אבל שאר מלאכות דמקודם לכן אסורות" עכ"ל. ובהשגות הראב"ד ה' יו"ט פ"א ה"ח „והירושלמי סומך על אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וסמיך ליה ושמרתם את המצות שהוא מלאכה בתלוש" עכ"ל וחנה הגי' בדפוסנו „כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם כו' ובירושלמי כ"י ליידען יש על המלה „עד" שני קוים להורות שהמעתיק קיצר כאן הפסוקים שמות י"ב ט"ז כי היה כתוב כאן „כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ושמרתם וגו' והמעתיק קיצר בפסוק כל מלאכה לא יעשה בהם עד ושמרתם והציג קוים על המלה עד לחורות שהוא כמו ובו'. ובדפוס ושיטאמיר ופיעטורקוב הסירו את הקוים מהמלה עד מבלי דעת תוכנו.

20 **ולא לטחון**

ברא"ש ביצה פ"ג סי' א' לא גרס המלות „ולא לטחון" וגרס אך חוא לבדו"

26 **ומה המרקד קמח מלמטן וסולת מלמעלן**

אולי צ"ל „ופסולת מלמעלן" וכמ"ש לקמן בסוף הלכה זו הבורר וכו' משום מעביר פסולת, אבל עי' ברכות פ"ו ה"ה אהן דאכל סולת" וע"ש.

100 6 **ההן דשחק מלח חסף פלפלין חייב משום טוחן**

בשבלי הלקט השלם סי' ל"ב „והא דגרסי' בירושלמי הדין דשחיק מלח חסף ופלפלין חייב משום טוחן" עכ"ל. ובמגדל עוז (ה' שבת פ"ט ה"ד) גי' אחרת וז"ל „וכן מצאתי בירושלמי דגרים האי מאן דשחין חסף חייב משום מבשל" פי' דשחין שמחסם כלי חרס מלשון שחין וגם ר"ח ז"ל בן פירש כו'" ע"ש.

29 **אם לבשל כדי לבשל ביצה קלה**

באו"ז ח"ב סי' ס"ב „אם לבשל כו' אם לתבל כדי לתבל ביצה קלה" שש מלות אחרונות ליתא לפנינו

נא 7 **המורט והקוטמא חייב משום שלש**

ברא"ש בכורות פ"ג סי' ג' הגי' „חייב משום תולש, ובר"ן ליתא המלות „חייב משום שלש".

14 **ההין דמגפר עאל מני כו'**

צ"ל „ההן דמגפר עא למני נהבלין כו'"

15 **הדא איתתא דשרקא אפה דשרקא מעילה**

ברוקח סי' ס"ה „ירושלמי הדא איתתא דשרקא מעילא חייבת משום ליבון". ובערוך השלם ע' מעילא פי' מטוה.

17 **הייכנטון חייב משום מלבן**

עי' מדרש חזית פ"ד פסוק י"א „צא ולמד מן אמיינטון הזה שאינו מתנהץ אלא באור" וע"ש מפרשים.

0 **מה צביעה היתה במשכן כו'**

בסמ"ג לאווין ס"ה „וגרסינן בירושלמי מה צביעה היתה במשכן שהיו משרביטין כשרביט בעורות האילים והדם נצרר שם ונצבע" עכ"ל

22 **ונצרר בה דם חייב**

בחידושי הרשב"א שבת ק"ז ע"א גרס „העושה חבורה ונצרר הדם חייב משום צובע (וכ"ה בחידושי הרמב"ן שבת שם) המאדים אידם בשפה חייב והמוציא את הדם חייב משוב נטילת נשמה שבאותו מקום" עכ"ל ובהג"מ פי"א ה"א „ואמרינן בירושלמי שעל כל הוצאת דם חייב משום נטילת נשמה" עכ"ל וכפי' עמר נקי להרע"ב (שמות כ"ה ה') ובירו' כתוב שהם משרבטין האילים ומכין אותן בשרביטין בעודם קטנים והדם נציר בהכאתן ואח"כ שוחטין אותן"

102 3 **כד מקטע משום מחתך**

ברוקח סי' פ"ד „ההוא דעביד ערסון כד מקטע חייב משום מחתך".

4 **שני נירין כו'**

ברוקח סי' ע"ב „העושה שני בתי נירין בנירין ובקירוס ובנפה ובכברה ובסל חייב"

6 **מה קשירה היתה במשכן כו'**

באו"ז ח"ב סי' ס"ז „ירושלמי מה קשירה היתה במשכן; שהן קושרין את המיתרין ולא לשעה היתה א"ר יוסה מכיון שהיו הונין ונוסעין ע"פ הדיבור כמי שהיא לשעה. כמדומה בעיני דטעות סופר הוא וכך יש להיות כמי שאינה לשעה כלומר הואיל דלא הוה בדעתם להתיר עד שיאמר הקב"ה הרי היא כמו שיבטלו שם לעולם א"ר יוסי בר בון מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארצו כמו שהוא שם לעולם" עכ"ל.

עמוד | שורה

102 21 **חוסל של תמרים ופסיליא של תמרים קורע ומתיר**

בערוך ערך פסיליא בירושלמי חותל של תמרים מקטע ואוכל" עכ"ל וברוקח סי' רנ"ד „פתילה" כלי שמתקנין בו כו' בירוש' דכלל גדול פתילה של תמרים"

נב 5 **המתח צדדיו בשבת חייב**

בחי' הר"ן שבת ע"ה ע"א „וכן נראה מן הירושלמי דגרסינן התם המותח חוט של צדדין חייב כו'"

23 **ולמה לא תניתה עמהון כו'**

ברמב"ן שבת ק"ו ע"ב הגי' „ולמה תנינן עמהון פי' דתני שוחט בין האבות משום סדר סעודה תני עמהן פי' סדר סעודה תני אופה חורש תני ג"כ שוחט וה"ל למיתני חובל".

29 **שהיו שפין את העור ע"ג העמוד**

באו"ז ח"ב סי' ע"ד הגי' „שהיו כופין את העורות ע"ג העמוד".

31 **מה הוא חייב... משום מוחק**

בפי' ר"ח שבת קמ"ט ע"א „דשף בין העמודים משום מוחק שדומה למוחק כתב" „ובריטב"א שבת ע"ה ע"ב הכי איתא בירושלמי השף את העור בין העמודים כדי לחלקו חייב משום מוחק שכן דרך הרצענים להחליקו ולרככו בכך וכו'"

104 11 **שהמוחק ע"מ לתקן חייב**

בתוספתא שבת פי"ב הגי' „שהכותב לקלקל חייב והמוחק לקלקל פטור".

12 **יש שהוא כותב נקודה אחת כו'**

באו"ז ח"ב סי' ע"ז „יש שהוא כותב נקודה אחת מלמעלה וחייב עליה משום כותב ומשום מוחק ויש שהוא מוחק נקודה אחת מלמעלה וחייב עליה משום כותב ומשום מוחק".

21 **שהוא מכניסן לארץ כמי שהיא לשעה**

במאירי שבת ק"ב ע"ב הגי' „כמו שהוא לעולם"

25 **אדנים בקרקע הן**

במאירי הנ"ל „הדא אמרה אפי' אדנים בקרקע הן" וכ"ה באו"ז שם „הדא אמרה בנין אדנים בקרקע בנין"

37 **יש דברים קרובים ורחוקים**

חסר: „ויש דברים רחוקים וקרובים".

פרק שמיני

נד 4 **כמה שיעורן של כוסות כו'**

באו"ז סי' רכ"ו „ובענין זה איתא בירושלמי פ' ע"פ תמן תנינן המוציא יין כדי מזיגת הכוס ר' זעירא בעי קומי ר' יאשיה כמה הוא שיעורן של כוסות א"ל נלמוד סתום מן המפורש דתני ר' חייא ארבע כוסות שאמרו חכמים ישנו רביעית יין האיטלקי וכמה הוא רביעית האיטלקי לוג וכמה הוא לוג שיתא ביעין רביעית לוג ביעא ופלגא וכד את בעי משערין ללוגין את נסיב שיתא ביעין לא רבא ולא זעירין אלא מיצעין ואת נסב קדירה או כל מאן דהוא מלא מים ומלא ליה ויהיב מלרע מנא חורן וקביל מיא ויהיב שית ביעין ואלין מיא דנפלין במנא ארעיא הוא יהיב שיעורא דלונא כזה הוא שעורו של כוס" עכ"ל האו"ז.

14 **מים כד גמייה כו'**

בתוספתא שבת ס"ט „מים כדי גמיעה ר' אלעזר אומר כדי לשרף בהן את הקילור" ובמאירי שבת ע"ו ע"ב „ובירושלמי פירשו מים כדי לרחוץ בהם פני המדורה כו'" ע"ש ולפנינו ליתא זה.

21 **מהו לשתותן מפוסקין**

ברוקח סי' רפ"ג „בתג' (צ"ל בירושלמי) שתאן בפוסקין לא יצא פי' שפסק שעה גדולה ביניהם' עכ"ל. ויש מפרשים פוסקין שם לכלי גדול כמו שמפורש במדרש אבא גוריון פסוק אין אונם מכסים של אנשי פרס היו משקין בכוס גדול כו' ונקרא פתקא, ובילקוט שם הגי' פיסקא, ועי' בערוך ע' פתק ובמדרש אסתר פ"ב פסוק והשתיה אין אונם דפקתא ועי' בפי' מהרז"ו.

108 28 **רבנן דקיסרין בשם ר' יוסה בי רבי בון בשם ר' יוחנן אתיא דר' נתן כר' שמעון כמה דרוש אומר ברביעית כו'**

כ"ת בפסחים פ"י סה"א ובשקלים פ"ג ה"ב ובפ"ח ה"א ובפי' תקלין חדתין בשקלים פ"ג שם כתב: ה"ג אתיא דר' נתן כר' יוסי ב"ר יהודה כו' והיא ברייתא מובא' בבבלי שבת ע"ז ע"א דר' נתן ור' יוסי ברבי יהודה אמרו דבר אחד דתני התם דם נבילה ב"ש מטהרין כו' ובהגהות הגר"א שם צ"ל אתיא כר' יוסי ב"ר יהודה כו' והא ברייתא מובאה בבבלי שבת כו'" עכ"ל. אבל הגהתם כאן ללא צורך כי הם הגיהו הירושלמי ע"פ הבבלי (כדרך הגר"א בכל מקום) והעיקר חסר מן הספר בירושלמי כאן כי לא נזכרה כאן התוספתא דעדיות פ"ב המובאה בבבלי שבת שם ממאמר ר' יוסי ב"ר יהודה ובאמת הירושלמי' כיון כאן רק שר' נתן שתנא יבש כזית ור' שמעון שאמר במשנתנו כולן ברביעית אמרו דבר אחד. ועי' בפר"ח שבת ע"ז ע"א ד"ה א"ר יוסף ר' נתן ור'

עמוד	שורה

יוסי בר' יהודה כו'.

108 43 **ואנא סמוך לפלטירא**

במגן אבות להרשב"ץ דף ס"ז „וכן פלטר שבגמרא בבלית עושה פת שנמכר בפלטיא וכל נמכר בשוק המוכרו נקרא פלטר כו'" עכ"ל.

נה 17 **בדפנה מבית לבית**

צ"ל „במפנה"

21 **מצטרפין בכותבת**

בתוס' רי"ד שבת ע"ח ע"א הגי' „מצטרפין לגרוגרות" עי' לעיל פ"ז ה"ד במשנה „המוציא אוכלין כגרוגרות חייב" במשנה יומא פ"ח מ"ב „כל האוכלין מצטרפין לכותבת" וע"ש בגמרא.

110 12 **כמה הוא מלא פיו אחת כו'**

זהו מתוספתא שבת פ"ח (הוצאת צ"מ) אחרים אומרים לחשבון חמש אבל בבבלי שבת צ' ע"ב מובא התוספתא בגי' אחרת: „אם לחשבון שתים אחרים אומרים המש".

40 **אם בבלי צריך יותר**

מכאן המקור למ"ש הרמב"ם פ"יח ה' שבת ה"ט במהרי"ק שורש ק' „והוא דבר ידוע שרבינו משה רגיל לפסוק על פי הירושלמי יותר מכל הפוסקים הידועים אצלנו ואפי' במקום שאין תלמודנו מוכיח כדברי הירושלמי לפעמים יפסוק כמותו" עכ"ל.

נו 12 **בראש השבשבת**

במשנה בגמ' בבלית „בראש השפשף חרסית כדי ליתן על פי כור"

18 **לעשות אנדיפי**

במשנה בבלית „למוד אנדיפי"

112 17 **צרור וקורזל כוית**

במנהיג (דף ק"דע"א ד' ברלין) „ירושלמי פ' כלל גדול אסור למשקל אבנים שהן מקורזלות לבית הכסא ברה"ר אבל בכרמלית מותר" עכ"ל ולפנינו ליתא זה בכל הגמרא שבת ירושלמית ועי' בבלי שבת דף פ"א ע"ב ובתוס' פסחים מ"ז ע"ב ד"ה באבנים.

פרק תשיעי

נז 32 **מה השרץ מטמא בהיסט אף עבו"ם מטמא בהיסט**

המפרשים תמהו ע"ז דהלא מי שאינו מטמא במשא אינו מטמא בהיסט ושרץ כיון דאינו מטמא במשא אינו מטמא בהיסט. והנוסחא האמיתית נמצא בהי' המאירי לשבת פ"ג ע"א וז"ל „יש בתלמוד המערב קצת דברים חלוקים בסוגיא זו עם תלמוד שלנו כו' והוא שאמרו שם כהיב תועבה בשרץ כו' מה שרץ אין מטמא בהיסט אף ע"ז אינה מטמאת בהיסט" עכ"ל

40 **אף עבו"ם עד שיכנים ראשו ורובו**

במאירי הנ"ל גרס אח"כ „שנאמר צא תאמר לו אין אומרים צא אלא למי שהכנים ראשו ורובו"

7 **ונאפון היה**

בע"ז שם הגי' „וכאפון היה (פי' קטן כגרעין של אפונים) ומה טעם וישוטו להם וגו'"

114 15 **פני מלך**

בע"ז שם „שקורין אותו פני אלוה"

21 **תמן צווחין לפעלא טבא עמדה**

ברמב"ן פ' תצא פסוק י"ד „ורש"י כתב כו' בלשון פרסי קירין לעבודה ושימוש עמירה כו' וזה אמת שכן ראיתי בירושלמי תמן צוחין לפעלא טבא עמירא בפ' אמר ר"ע ובפ' כל הצלמים" עכ"ל.

30 **אלא במשמשין**

במאירי שבת שם הגי' „אלא במשמשיה".

נח 1 **תיפתר שהשתחוה לבית**

בריטב"א שבת פ"ב ע"ב „והכי איתא בירושלמי רע"א כנדה תפתר דמשתחוה לבית עצמו ואם תאמר אי הכי הבית גופיה נעבד ותנן דנדון מחצה על מחצה כלומר דמקצת אבנים מותרין ומקצתן אסורין תקשי לר"ל דאמר בריש פרק כל הצלמים דע"ז שנישתברה מאליה מותרת כבר הקשו כן בירושלמי ופירשוה כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן ואח"כ בנאה" עכ"ל ולפנינו אין מבואר זה כה.

5 **המקדיש את הבית מועלין בו**

בע"ז פ"ג ה"ח לנכון „אין מועלין בו"

9 **השוקת שבסלע אין ממלאין בה כו'**

בע"ז שם „השוקת שבסלע אין ממ-אין בה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה ואינה צריכה צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה היתה כלי וחברה בסיד וכו' עד פוסל את המקוה". וזה שקיצר הכותב את המשנה פרק ה' משנה ו'.

116 1 **תפתר שהשתחוה לכל אבן ואבן**

בתוס' שבת פ"ב ע"ב ד"ה אבנין „הא מוקי לה בירושלמי, כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן ולכל עץ ועץ ולכל עפר ועפר דהוי ע"ז שלימה".

28 **מיעוט זרועה שנים**

בר"ש כלאים פ"ג מ"א „ובירושלמי דריש זרועיה: מעוט זרעים שנים

30 **משנים את נותן**

בר"ש כלאים ובר"אש שם „שנים את נותן"

32 **אפשר שלא יהא שם נקב אחד.**

בר"ש ובר"אש כלאים שם „אי אפשר שלא יהא כו'".

נט 4 **כל ההן דאנא משכח לה אנא מחיק לה**

בר"ש שם „כל הדין דאשכחן לה ויו אנא מחיק ליה"

8 **א"ר תנחום בוצריה וכיני כו'**

בפי' מהר"י בן מלכי צדק בכלאים שם „ותירצו א"ר תנחום הצדאה בין הערוגות היא מתניתא פי' דאין לה מקום קרנות בפני עצמה כו'".

118 29 **א"ר יוחנן זו דברי ראב"ע כו'**

בפי' ר"ח שבת פ"ז ע"א א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים ג' עינות שלימות בעינן וכן הלכה".

ס 5 **שמזלפין המים צ"ל המים.**

22 **בראשונה היו קושרין אותן בחלונותיהם כו'**

במאירי שבת פ"ח ע"ב כתב „ובתלמוד המערב אמרו בתחלה היה כא"וא קושר בהלונו והיו מתביישים זה מזה התקינו שלא יהו קושרים אותו אלא באיל ועדיין היו כל ישראל מתביישים כשלא היה מלבין התקינו שיהו קושרין אותו בהיכל ועדיין היו מתביישים התקינו שיהו קושרין אותו בראש שעיר המשתלח".

120 22 **בגד קטן כשבכה**

במשנה בבלית „פי שבכה" וע"ש בגמרא.

26 **תמן תנינן שיעור המלבן וה:נפ והצובע והטווה**

צ"ל והטווה וכו' ונתקצרה כאן המשנה לקמן פ"ג ה"ד ששם מפורש השיעור בסיפא

סא 8 **חגב חי כל שהוא**

במשנה בגמ' בבלית „חגב חי טהור כל שהוא" וע"ש בגמרא.

12 **וקשיא אלו הוציא והוציא בהעלם אחת כו'**

ברמב"ן שבת צ' ע"ב מביא הירושלמי ופרשו: פי' לר"א דאמר במסכת כריתות פ' אמרו לו חייב על כל אחת ואחת מפני שגופין מחולקין ומחייב נמי התם אתולדה במקום אב כו'" ע"ש.

פרק עשירי

סב 5 **ונתונה על האסקופה**

במשנה בבלית „ונתנה"

124 11 **לאחר ידו... ופיו... ובאפונדתו... בין אפונדתו... ובחפת חלוקו**

במשנה בגמ' בבלית „כלאחר ידו... ופיו... בין פונדתו... ובשפת חלוקו" ובערוך כגי' הירושלמי.

17 **שמן המאור וקטורת הסמים**

ברש"י שבת צ"ב ע"א ד"ה שכן „ובשם רבינו יצחק ב"ר יהודה מצאתי שאמר בשם רב האי שמפורש בהש"ס ירושלמי ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה אחד בימין אחד בשמאל והקטורת בחיקו והחביתין בכתף" עכ"ל. ובפי' ר"ח שבת דף צ"ג ע"א ואשכחינן בתלמוד א"י שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת התמיד תלויה בזרועו ושמן המשחה ר' אבין בשם ר"א כמין צלוחה קטנה היתה תלויה באפונדתו" עכ"ל ובמאור בפרקין ובחי' הר"ן בשבת שם „ופי' בירושלמי כו' שמן המאור בימינו המשחה שהוא מועט בשמאלו וקטורת הסמים בחיקו ומנחת התמיד בכתפו" עכ"ל.

סג 13 **כל מקום ששנו באמת הלמ"מ**

צ"ל כ"מ ששנו באמת. ובס' הישר לר"ת סי' רי"ד „פרק המצניע אמר ר"א הדא אמרה כל באמת הלכה היא אמר לי ר' לא אמרה על משנה זו אלא על משנה שמבורר הדבר כו'" עכ"ל.

126 19 **את המת במטה חייב דברי הכל לא כן כו'**

בפי' רב נסים גאון בשבת י"ב ע"א „ובגמ' דבני מערבא אמרו אף המת במטה חייב דברי הכל ולא כן תאני אף ריח רע כל שהוא ואמר ר' לא ור' שמעון מודה ליה כו' והתנאי שהזכרתי על דברי ר' שמעון שאם יהיה ריח רע והוציאו חייב חטאת כך מצאתי בפי' אדוננו האי ואלו דבריו ומדקדקי רבנן בהאי דקא מיפטר את המת הני מילי דלית ליה ריחא דאי אית ליה ריחא נמצאת הוצאתו מלאכה שצריכה לגופה ותניא בפ' אמר ר"עבסופיה המוציא ריח רע כל שהוא ואית

עמוד	שורה

להא מילתא סייעתא בתלמוד א"י ומילתא מוכחא היא. עד הנה דברי גאון נ"ע ואני עיינתי בתלמוד א"י וכתבתי ממנו ההלכה שהוקדם זכרה ובבפשוטן של דברים יראה סיוע גדול לאותו הפרט שפרטתי אבל כשתעיין בסוף הדברים שנאמרו לשם מודה ר' שמעון כו' לא הוי סייעתא אבל סמכתי על דברי אותם הגאונים ז"ל" עכ"ל רנ"נ, ובמאירי שבת צ"ג ע"ב „אלא שממה שראיתי באותה שמועה בירושלמי נראה לי שזה שהעמידוהו בנוי הוא מצד היתר הנאה וכן המוציאו לריח רע שאינה צריכה לגופה והוא שראיתי שם את החי במטה לא כן תניא ריח רע כל שהוא מאמר ר' פלוני אף ר' שמעון מודה כלומר ויהא חייב משום ריח רע ומודה ר' שמעון באיסורי הנאה ר"ל בתמיהא (א"ה המפרשים שנו בפי' הדברים ודברי המאירי מאירים) תפתר במת גוי כלומר מה שר"ש מודה בה הוא במת גוי שאין בו איסור הנאה ומוציאו לכלבו כו'" עכ"ל

128 2 הפוקעת חייבת משום צובעה

בסמ"ג לאוין ס"ה „פירוש כמו בצק מדבקת בפניב וכשנוטלתו מאדים" ומובא בב"י סי' ש"ד.

פרק יא

סה 14 אית תניי תני כיצד כו'

בריטב"א שבת צ"ז ע"ב „ומיהו בירושלמי מוכח דאליבא דר"א דסבר הכי דלמעלה מעשרה ד"ה פטור לא גרסינן במתניתין כיצד דגרסי התם עלה דמתניתין שמואל אמר לא שנו אלא למטה מעשרה טפחים הא למעלה אסור כלומר ותו לא אבל לא חייב אלא פטור אבל אסור מילתת דר"א אמרה אפי' למעלה מעשרה מותר ונראה דהאי מותר טעותא אלא דהכי קאמר אפי' למעלה מעשרה פליני ולר"ע חייב דהכי נמי אמר ר"א בגמרין מחייב היה ר"א אפילו למעלה מעשרה וגרסינן תו התם כיצד גוזטראות אית תניי תני כיצד ואית תני דלא קתני כיצד על דעתיה דר"א אית כאן כיצד על דעתה דשמואל לית כאן כיצד" עכ"ל (ובעל קה"ע לא ראה מ"ש הריטב"א הנ"ל).

סז 21 א"ר אבין ולמה מתוכה לים מותר מפני סכנה

בפי' ר"ח שבת ק"נ ע"א הגי' „ירושלמי א"ר אבין למה מן הים לתוכה אסור כפני הסכנה" עכ"ל, ובמאירי שבת ק' ע"ב „א"ר בון מתוכה לים, מותר מפני הסכנה"

פרק יב

סח 21 אחד מביא את האבן כו'

הברייתא מקורה בתוספתא שבת פי"ב אבל שם לא נזכר שום מחלוקת ר' יוסי ורבנן וזה לשון התוספתא (הוצאת צו"מ) „ר' יוסי אומר אחד נותן את האבן ואחד נותן את הטיט הנותן את הטיט חייב נטל את האבן ונתנה על גבי דימוס והתקינה לבנין אעפ"י שלא נתן עליה את הטיט ה"ז חייב" וכן היתה הגי' לפני הרמב"ן בחי' לשבת ק"ב ועי' בבבלי שם ובהגהת הגר"א שם.

23 אבן בלא טיט בנין

ברמב"ן שם „אבן בלא בנין"

26 בראש הדימוס

ברמב"ן שם „ע"ג הדימוס"

27 וההן דעבד דפין דעבד ספיין

צ"ל והדן דעבד ספיין

סט 29 מהו בכל לשון אפי' אלף אלפא

באו"ז ח"ב סי' ע"ו „דגרסינן בירושלמי מהו בכל לשון אלף אלפא ביתא ביטא והוא לשון יוני ומשמע או בנופן שלנו או בנופו יונית וכו'"

ע 15 ור' יהושע פוטר

במשנה בגמ' בבלית הגי' „וחכמים פוטרים"

17 על דבר של קומא

באו"ז שם ובמאירי שבת ק"ד ע"א „על דבר שאינו של קיימא"

19 בשם ר' אליעזר

צ"ל „בשם ר' אלעזר"

21 א"ר בא בר ממל בסדרה

בכניד משנה ה' שבת פי"א הי"ב „ואפשר שזהו פי' הירושלמי שאמרו בתירוץ של קושיא זו תפתר בסיד דק פי' שהמגלות הם בסיד דק ואדם יכול לכרכן ולקרב האותיות שבאמצעיתן יפה עכ"ל ובס' מעשה רוקח ה' שבת הביא דברי הר"מ הנ"ל וכתב ע"ז אף שלא מצאתי לשון זה בנוסחאות שלפני לא בפרקין ולא ר"פ האורג" עכ"ל

29 הקורע על העור בתבנית כתב חייב

בגירסתנו כן כתב הרמב"ם ה' שבת פי"א הט"ז ועי' במגיד משנה שם „במקצת נוסחי התוספתא נמצא הפך מדברי רבנו שהקורע פטור והרושם חייב ועיקר הנוסחא כך היא כדברי רבינו לחייב הקורע ולפטור הרושם וכדברי הירושלמי" עכ"ל וברשב"א שבת ק"נ ע"ב „ובקורע ורושם על העור דבר של קיימא מצאתי חילוף בין התוספתא והירושלמי, כאן בגמרא ובתוספתא קורע פטור ורושם חייב ובירושלמי קורע חייב ורושם פטור" עכ"ל.

ע 30 בתבנית כתב חייב

בגיטין ט' ע"ב „הקורע על העור בתבנית כתב כשר הרושם על העור בתבנית כתב פסול ובחי' הרשב"א שם ד"ה למעוטי וכן מצאתי בירוש' דגרסי' התם המקרע על העור כעין כתב כשר הרושם על העור כו' ושם בהי' ד"כ ע"א ד"ה בדינרי יתיב גרסינן בירושלמי הקורע על העור כו' ובתוספ' נאמרו דברים בהפך הקורע פסול כו' אלא שמצאתי כן בתוספתא שבת פרק הבונה כמו שהיא שנויה כאן ומן התימה שהרמב"ם ז"ל כתב וערבן שניהם כו'" עכ"ל.

140 12 מיילה מסטריקין

באו"ז ח"ב סי' ע"ו הגי' „מלה דמיסטירון" ובס' יראים (הנדפס מכי' דף רט"ו) „כד בעי למישלח מיסטרן.

14 והוא קולט

ברמב"ן גיטין שם „והוא פולט" ועי' בר"ח שם

עשה כן בשבת מהו

בג טין שם בד"א „עשה כן בשבת מהו תמן תנינן כתב ע"ג כתב פטור ר"י ורשב"ל כו'"

20 במי משקין

במשנה בבלית „כתב במשקין"

29 ושכח ולא כתב דלת

באו"ז ח"א ס"א סי' תקנ"ו „ונתכוין לכתוב יהודה ולא נתן בו דלת מוחקו וכותב את השם ר' יהודה אומר יחזור עליו קולמוס ויקדשנו אמרו לו אין זה מן המובחר... ומיהו אין הלכה כת"ק דר"י" עכ"ל.

33 מחלפה שיטתיה דר"י

ברשב"א שבת ק"ד ע"ב ד"ה וחכמים אומרים אין זה השם מן המובחר פי' לדידהו אינו כתב כלל דהא תנן כתב ע"ג כתב פטור אלא לטעמיה דר"י קאמרי ליה כלומר אפי' לדידך דהוי כתב כו'" ומזה נראה שהיתה להרשב"א הגי' כאן: „מחלפה שיטתיה דרבנן".

עא 1 בשיטתך שאת אומר כתב הוא אינו מן המובחר

ברשב"א גיטין כ' ע"ב „בשיטתך שאתה אומר כתב הוא אף הוא אינו מן המובחר"

פרק שלשה עשר

שו"א ברם הכא פחות מיכן מסתתר הוא

בפי' ר"י בן מלכי צדק בכלאים פ"ט מ"י „ברם הכא פחות מכאן לא מסתתר כלומר ואפי' ר"א מודה הכא שאם עשה ב' באשיה לצד אחד כו'

142 1 אשכחת אמר על דר"א כו'

בחי' הרשב"א שבת ק"ה ע"א „פלוגתא הוא בירושלמי דגרסינן התם אשכחת על דר"א פעמים שלשה בתחלה פעמים שנים ע"ג אחד ארוג מאתמול פעמים אחד ע"ג שנים ארונים מאתמול רבנן דקסרין בעיין מהו אחד על הארוג אחד ע"ג שלשה רבנן דהכא אמרין אחד ע"ג שנים" עכ"ל.

24 כתב אות אחת בשבת זו כו'

נוסח משונה במאירי שבת סוף פי"ב וז"ל „בתלמוד המערב אמרו שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת בהעלמה אחת פטור שימי החול מחלקים הא בשבת אחת חייב כו'" עכ"ל ולפנינו בתוספתא שבת פי"ב (הוצאת צו"מ) „ומודה רבי לחכמים שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת אות אחת בשבת אות אחת ביו"ט אות אחת בשבת ואות אחת ביוה"כ שהוא פטור שאין שני ימים מצטרפין למלאכה אחת"

144 3 הוציא מצה מרה"י לרה"ר אינו יוצא בה י"ח בפסח

בתורת האדם להרמב"ן שער הקריעה צד 31 הגי' „הוציא מצה מ־ה"י לר"ה יוצא בה י"ח בפסח

10 אם עשיתן במצותן

י"נ „אם עשייתן כמצותן הרי הן מצות

146 13 היה צבי רץ

בריטב"א שבת ק"ו ע"ב „והרשב"א ז"ל כתב בלשון הזה ובירושלמי נראה שהתירו לכתחלה לנעול ביתו לשמור ביתו אע"פ שע"י כך ניצוד הצבי מסילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור הצבי בלבד דת"נ בירושלמי בפרקין ר"ש בר בון בשם ר' חנינא היה צבי כו' ודבריו תמוהים בעיני הרבה האיך אפשר שאפילו במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי יהא מותר כו' וזה שאמר בירושלמי ענין אחר הוא לומר שאם נתכוין כו' ששנו את הלשון בירושלמי דגבי צבי אמרו

עמוד	שורה	

ונתכוין לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי ולא אמרו ונתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי וגבי תינוק אמרו ונתכוין להעלותו ולעלות כו' עכ"ל הריטב"א.

עד 13 **ר' זריקן בשם ר' יוחנן אימי איתפלגון**

אולי צ"ל ר' זריקן בשם ר' אימי איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל. ועי' פסחים פ"ז ה"ז ר' זריקן ר' אימי כו' וכן בכ"מ.

19 **ר' יוחנן אמר לא שנו אלא לאיסור ולטומאה**

בתוס' לחולין ע"ז ע"א ד"ה אל „א"ר יוחנן לא שנו אלא לטומאה אבל ללקות לא ור"ל אמר משנה שלימה היא זו בי לטומאה ובין ללקות כו'".

32 **הצד זיזין זבובין הגזין יתושין חייב**

בתוספתא שבת פי"ג (הוצאת צו"ם) „הצד זבובין ויתושין חייב ור"י פוטר" ובתרומות פ"ח ה"א שקץ שבזיזין ובזבוזין ובהגזין כו'.

148 2 **דו קמץ חדא**

ברוקח סי' ע"ח דקמץ חדא ופתח חדא אמר ר' ינאי להרוג צרעה בשבת.

4 **חמשה נהרגין בשבת**

בבבלי שבת קכ"א ע"ב מקשה רב יוסף מברייתא ור' ירמיה אומר ע"ז ומאן נימא לן דהא מתרצתא היא דלמא משבשתא היא א"ר יוסף אנא מתנינא לה ואיתיבנא לה ואנא מתרצינא לה ברצו אחריו ודברי הכל וכאן בירושלמי תירצו ג"כ כמו שתירצו בבבלי, וע"ש בתוס' ד"ה ברצין. ובתוספתא לפני ליתא להא ברייתא.

6 **ועקרב שבהדיות**

בבבלי שבת קכ"א ע"ב הגי' „ועקרב שבהדיב" עי' דקדוקי סופרים שם. הדיב נודע שמשם היו הילני המלכה ובנה מונבז וגם איזה אמוראים משם נזכרו בתלמוד בבלי.

9 **פתר לה בבאין להזיק**

בחי' הרמב"ן שבת קכ"א ע"א „אמת הדבר שבירושלמי העמידות לברייתא זו בבאין להזיק אבל גמרא דילן לא אתיא הכי ודרך אחרת יש להן בירושלמי במזיקין הללו" עכ"ל ועי' בתוס' שבת שם ד"ה ברצין.

עה 22 **מה ניתני דקרין דקלין כו'**

בפי' רב נסים גאון שבת ק"י ע"א הגי' „מה ניתני דקלין אודקרין... אר' יונה לא מסתברא אלא דקלין שהן יוצאין מבין שני דקלין" עכ"ל ושם בבבלי תרתי תלאי איכא במערבא ונפקא עינא דמיא מבינייהו.

150 8 **לוחשין לעין כו'**

בתשב"ץ (מנהגי מהר"ם מרוטונבורג) סי' מ"ה „ומשום לחישה ליכא איסור כדאיתא בירושלמי במס' שבת שמותר ללחוש בשבת כו' ובירושלמי יש לוחשין לעקרבין ותולעין שבמעיים ולעין בשבת" עכ"ל. ובמרדכי שבת פי"ד סי' שפ"ה „וראי' בירושלמי פ' שמונה שרצים דקאמר לוחשים לנחשים ולעקרבים ולמעים ולעין בשבת כו' והר' יחיאל מפאריז דחה הירושלמי ופי' דהתם מיירי בעין הרע וכו' ובתשובות מהר"ם ברבי בערוך סי' קע"ה והביא ראיה מירושל' דפ' ח' שרצים דקאמר התם לוחשים לעין ולמעיים בשבת ונראה דכמו שמעיים אבר גם העין אבר דהיינו עין ממש כו'" עכ"ל, ועי' בסנהדרין ק"א ע"א.

9 **ולנחשים ולעקרבים**

בכ"מ ה' ע"ז פי"א הי"א ובחנ"ם שם „לוחשים לחישת נחשים ועקרבים בשבת ואיתא בירושלמי פ' שמונה שרצים".

ומעבירין על העין בשבת

בבאורי מהרש"ל לסמ"ג דף ט"ו מביא תשובת מהר"ם הנ"ל ונודם ומעבירין כלים על גבי העין כו' שאחזתו חולי העין".

38 **א"ר שמואל בן אלעזר**

בברכות פ"א ה"א הגי' לנכון „א"ר ר' שמעון בן אלעזר" וכ"ה במקור בתוספתא שבת פי"ג ובבבלי שבת קל"ד ע"א.

עו 39 **הדא נומרתא סכנה א"ר ירמיה נותנין עליה חמץ בפסח**

כפ' ר"ח בע"ז כ"ח ע"א הגי' הדא גומרתא סכנה ונותנין עליה חומץ בשבת".

פרק יד

152 23 **כשאמר לו הביא לי עצים מע"ז**

הגי' משונה בספרי הראשונים: בתוס' ע"ז כ"ז ע"ב ד"ה שאני „הכי איתא בירושלמי ר"פ ח' שרצים בכל מתרפאין חוץ מע"ז עד שאמר לו הב לי עלין מע"ז אבל אמר הב לי עלין סתם מביא לו עלין של ע"ז כו'" עכ"ל, ובר"ן פ"ב דע"ז סי' אלף רכ"ז „אבל בירושלמי בפרקין לא משמע הכי דהתם אמרינן בהדיא אמרו לו הבא עלין סתם והביא לו מעצי אשירה ימות ואל יתרפא מהן כו'. ובחדושי אנשי השם שם כתב: תמוה הוא שהרי בתוס' הביאו הירושלמי מפרק ח' שרצים דאיתא בהדיא עד שיאמר לא הב לי עלין של ע"ז אבל בסתם אפי' אינו מוצא דבר זה אלא מע"ז מותר, וכן פסקו האשר"י והמרדכי" עכ"ל. ובר"ן פ"ב בפסחים סי' תש"י „ולפיכך צריכין אנו לומר דבן דמה היה רוצה יעקב איש כפר סכניא לרפאותו בשם ע"ז והכי מוכח בירושלמי בפ' ה' שרצים כו' אבל בירושלמי פרק אין מעמידין לא משמע הכי דהתם אמרינן בהדיא שאפי' אמרו לו הבא עלין סתם והביא מעצי אשירה ימות ואל יתרפא מהן כו'" עכ"ל.

152 29 **ותניא כן לפיכך הותר מכלל שבת כו'**

ני' מתוקנת בתורת האדם להרמב"ן שער הסכנה צד 14 וז"ל „וזו היא ששנויה בספרא פ' ויקרא שבת הותרה מכללה נערה המאורסה לא הותרה מכללה ופירשו עלה בירושלמי זאת אומרת שאין מתרפאין מג"ע שבת הותרה מכללה לאו להתרפאות ודכותה נערה המאורסה לא הותרה מכללה אפילו להתרפאות ומדקדתני לא הותרה מכללה אף להנאת עצמו במשמע כו'" עכ"ל. וכגי' הרמב"ן כך היא בע"ז שם.

עז 7 **תני עכו"ם בישראל אסור כו'**

בע"ז שם „נכרי בנכרי נכרי בישראל חייב" ע"ש ובתרומות פ"ח ה"א:

14 **ובא יעקב איש כפר סמא**

בספר התרומה סי' קנ"ג גרס בירושלמי „מעשה בר' אלעזר בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא משמו של יב"פ" והרמב"ן בחידושיו בע"ז כ"ז ע"ב ובתורת האדם שער הסכנה ד"ה ע"ב וביוחסין קראקא שמ"א דף מ' ע"ב מזכירין זה המעשה בר' יהושע ב"ד שנשכו נחש כו' ובר"ן ע"ז פ"ב סי' אלף רכ"ו הגי' „ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו בשם רבו".

18 **וחוטי סבכה של פסיקיא**

במשנה בבלית „ושל פסקיא".

עח 17 **חלבי שבת קרבין ליוה"כ**

במשנה בבלית „קריבין ביוה"כ אבל לא של יוה"כ בשבת" וע"ש בגמרא.

25 **שהפה זה מסריח**

י"נ „מריח" ובשבלי הלקט השלם ס"' צ"ו הגי' "שהפה זה מרח".

31 **וכתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך**

במנהיג (דף ל"ב ד' ברלין) כתוב „אחד אומר עצרת לה' וכתיב שבת היא לכם הא כיצד תיחלק חלק לכם וחלק בתורה וכן אמר ר' אבהו" עכ"ל.

32 **תן חלק לת"ת**

במאירי שבת קי"ח ע"א „בירושלמי אמרו במה מענגו מר אומר בשינה ומר אמר בת"ת ולא פליגי כאן בתלמיד כאן בבעל הבית ופירשו בה רבותי שהתלמיד מענגו בת"ת ובעל הבית בשינה ואני אומר הפך כו' והוא שראיתי שם לא ניתנו יו"ט ושבתות אלא לעסוק בתורה ע"י שהפה מסריח בחול כו'" ובאו"ז שם לא נתנו יו"ט ושבתות אלא לעסוק בהם בד"ת ובחול ע"י שהוא טריח ואין פנאי לעסוק בהם בד"ת נתנו לו שבתות ויו"ט לעסוק בהם בד"ת.

36 **וראה שם פרצה. אחת וחשב לגודרה במוצאי שבת**

בבבלי שבת ק"נ ע"ב הגי' תמוה „ונמלך עליה לגודרה ונזכר ששבת הוא ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ו" ובויק"ר פל"ד הגי' כבירושלמי כאן ועי' במ"ר שם.

156 5 **אימא שובתא היא**

במנהיג צד 30 מוסיף „והיא שתקה" וכן בויק"ר שם.

6 **אסור לתבוע צרכיו בשבת**

בר"ן שם „אסור לשאול צרכיו בשבת".

8 **טופס ברכות כך הן**

באו"ז ח"ב סי' פ"ט ה"ז „מהו מימר רענו פרנסנו א"ל טופס ברכות כך הוא וע"ז אנו סומכים שאנו מתפלין בשבת אלהי נצור לשוני מרע הא נמי טופס תפלה כן הוא", וברוקח סי' של"ז „אבינו מלכנו רוענו זוננו פרנסנו וכלכלנו בויקרא רבא טופס של ברכה היא ואומרה אפי' בשבת, וע"ש צד 300.

19 **כלום הוא מבדיל כו'**

בחי' הר"ן שבת קי"ד ע"ב „בירושלמי מקשו לה ופריקי התם דאין מבדילין אלא על דבר שאסור לבו ביום ומותר למוצאי שבת משא"כ בחלבי שבת שמותרין ביוה"כ ומותרין לבו ביום של שבת עצמו" עכ"ל.

22 **שכך הוא מתיר להדיח כבשים ושלקות**

בשלטי. הגבורים סביב הרי"ף שם „והרמב"ן והרשב"א פירשו דקניבת ירק דלית בה אלא משום שבות היינו הדחת ירק והביאו ראיה לזה מן הירושלמי" עכ"ל וברמב"ן שבת קי"ד ע"ב „ומזה הירושלמי נתברר לך קניבת ירק שאמר כאן שהיא הדחה בעלמא וכן שנינו בתוספתא" עכ"ל. והתוספתא היא בשבת פי"ב ע"ש.

עמוד | שורה

פרק טו

עט 13 **מתניתא דר' שמען**

ברשב"א שבת קט"ו ע"א „ובירושלמי אמרו שאם אינו יכול להציל אלא ככבוי מציל לר"ש דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה ואע"ג דמשום שבות איכא אין לך דבר של שבות עומד בפני כתבי הקודש" עכ"ל.

28 **ערב תשעה באב שחל להיות בשבת**

בויק"ר פט"ו הגי' „ערב שבת עם חשיכה" ובס' המכריע לרי"ד סי' ל"א מובא הירושלמי ושם ליתא המלות מן המנחה ולמעלה".

30 **למה אנו באין צ"ל למחר אנו באין.**

158 18 **ברכות שכתוב בהן עניינות הרבה**

בתוספתא שבת פי"ד (הוצאת צו"מ) ברכות אע"פ שיש בהם השם ומעניינות הרבה שבתורה כו'".

פרק טז

26 **החורשה**

בפי' ר"ח שבת קט"ז ע"ב וכן בשו"ת רדב"ז סי' אלף ש"נ הגי' „והדורשה".

27 **מתחרך** י"ג „מתברך".

אמר ריב"ל אנא בפר"ח הנ"ל ליתא כ"ז.

30 **מאה ושבעים וחמש פרשיות**

במדבר רבה פי"ח, רע"ה פרשיות וע"ש במפרשים ובמדרש תלים מזמור כ"ב י"ט.

34 **מלמד שכל קילוסין כו'**

בפי' ר"ח שם „ללמד שכל קילוסין שישראל עושין הללויה מקלסין להקב"ה כו' ואפי' כן הוינא מיבעיא בליליא".

36 **כנגד שנותיו של אהרן**

בעטור ח' הלל צד 188 גרס „כנגד שנותיו של אהרן הללויה הללו אל בקדשו לקדושו זה אהרן קדוש.

37 **אפי' כן אנא מיתבעיא בליליא**

כעין זה בפסקתא דף קט"ז (הוצא' רמא"ש) „כד לית אנא מצלי רומשא אני מתבהל", ובגיטין ס"ח סע"ב „ואפ"ה הוה ליה בעתותא מיניה" וכו'.

41 **קורא אזכרותיהן ושורפן**

צ"ל „קורע אזכרותיהן ושורפן".

פ 19 **דיסקיא שיש בתוכו מעות כו'**

גירסת הראשונים „דיסקיא מלאה מעות נותן עליה ככר או תינוק ומטלטלה מפני הדליקה" ולפנינו ליתא „מפני הדליקה" ועי' ברמב"ם ה' שבת פכ"ו הכ"א „ולא התירו לטלטל בככר או תינוק אלא למת בלבד כו'"ובהג"מ שם דלא כהירושלמי כו'" וכתב בס' המצוה דשמא בדליקה מודה תלמוד שלנו להירושלמי" עכ"ל, ובספר הזכרון (שבת פט"ז) „והירושלמי מתיר להציל כיס מעות ע"י תינוק או ככר מפני הדליקה או מפני יראת אנס" עכ"ל, ובב"י סי' של"ד כתב בשם המרדכי „ומיהו בירושלמי יש דסקיא מלאה פירות כו'" ולפנינו ליתא זה רק שיש בתוכו מעות".

39 **דרבי הונדקס**

בס' יחוסי התנאים והאמוראים כתב „ובמדרש שה"ש קורא לר' חדקא הונדקה".

160 4 **מצילין להולה ולקטן בבינונית ולרעבתן כדי מזונו**

ברשב"א שבת קי"ז ע"א הגי' „מצילין לחולה ולזקן כבינוני ולרעבתן כבינוני.

פא 29 **בשעשה מחיצה של כליו**

ברמב"ן שבת קי"ח ע"א הגי' „בשעשה לה מחיצה של כלים אבל אם עשה לה מחיצה של מים לא".

43 **אין אומרים יעשו דברים הללו בנשים ובקטנים**

ביומא פ"ח ה"ח (כד"א) „אפי' בגדולי ישראל ובאו"ז ח"ב סי' ל"ח „אין אומרים יעשו דברים חללו ע"י נכרים ע"י קטנים אלא אפי' בגדולי ישראל".

162 17 **תפתר באילין רכיכה**

בחי' הרשב"א ד' קכ"א „תפתר באילין רבריא שלא יבא לידי מרוח".

20 **ר' עולא אמר י"ח שנין כו'**

נ' מתוקנת בפי' רב נסים גאון בשבת מ"ז ע"ב „ובגמ' גרסינן אמר עולא י"ח שנין עבד ר"י בן זכאי יהיב בהדא ערב ולא אתא קומוי אלא אילין תרתין עובדיה אמר גליל גליל שנאת את התורה סופך להעשות כמציקין".

32 **שמואל איקבל גבי חד פרסי כו'**

בטא"ח סי' רע"ז בב"י „ובס' התרומת סי' רמ"ט כתוב דבר הנעשה בשביל ישראל ובשביל הנכרי אסור כו' וכן משמע בירושלמי פרק כ"ב בעובדא דאיקלע שמואל בביתא דנכרי כו' הדא אמרה בשביל נכרי ובשביל ישראל מותר וקאמר דלמא משום דאין מטריחין לצאת האדם מביתו אבל בעלמא אסור (ולפנינו הגי' משובשת) אע"ג דיש בספר ירושלמי כתוב הדא אמרה אסור נראה דט"ס הוא ומותר גרסי' כו' ע"ש" ובמרדכי שבת פ"ט סי' ת"י בירושלמי מסיים עלה הדא אמרה נעשה בשביל נכרי וישראל מותר וקאמר דילמא משום דאין מחייבין אותו לצאת מבית אבל בעלמא אסור.

פרק יז

164 5 **כל שניטל בשנים כו'**

בחי' הרמב"ן שבת קכ"א ע"ב „ובירושלמי נחלקו בשלשה דאמר התם כלי שניטל בשנים מטלטלין אותה, בג' (לפנינו בטעות „בשנים") בד' ובה' אין מטלטלין אותה אר"ז מכיון דאת אמר בב' מותר מעתה אפי' ד' וה'" עכ"ל ועי' באורי הגר"א או"ח סי' ש"ח.

28 **מפני שאין מטלטלין**

בבבלי שבת קי"ג ע"א „מפני שאין נטלין" וע"ש בפרש"י.

40 **בזיירא זו עצר ביה**

באלפס שבת פי"ז סי' תס"ד „ירושלמי זיירא דעצר בהו מזורי דחביט בהו וסיכי הן יתידות" עכ"ל. ובערוך ע' זיירי „ובתלמוד א"י בזירא כו' בדוכנא די כתיש ביה" עכ"ל ועי' בפי' ר"נ גאון בשבת שם ובר"ש ביצה פ"א כי' ט"ז הגי' ובוכנא דכתיש ביה" ובעיטור „בי זירא דו פציר ביה".

פג 15 **אלא להיות שולה בו הזיתים**

בפי' ר"ח שם „כלומר יש בו בית קבול" ובפי' רנ"ג שבת קכ"ג ע"ב „ומש"ה אמרי' דמקבל טומאה והואיל וכבלי קיבול דמי".

פו 6 **הדא אמרה לא בכל הדברים חלוק ר"א**

חסרות כאן י"א מלות אלה „אמר ר"ש בר רב יצחק בכל הדברים חלוק ר"א" ובד"ו איתניהו.

172 18 **שאל לר' סימון ושרא כו'**

בתוס' ע"ז ויו ע"א ד"ה הנשאל „והא דאמרינן בירוש' בפ' ר"א דמילה ר' סימון שרא ור' אמי אסר ואיקפד ר' סימון ולא כן תני הנשאל לחכם והתיר לא ישאל לחכם שמא יאסור כו' הכי פירושו התם אמאי איקפד ר' כימון ולא כן תני כלומר הלא אינו שנוי בשום מקום הנשאל לחכם כו' דלא אסרו חכמים אלא להתיר אחר איכור „ומסיק אמר ר' יודן להפך היה שאל לר' אמי אסר לר' סימון ושרא ואיקפד ר' אמי כו'" עכ"ל וכן הוא בסמ"ג עשין קי"א ומסיים ונראה דלא כן תני קושיא היא למה כעס ר' סימון והלא לא שנינו בשום מקום נשאל וכו' ומפני כך מתרץ שלהפך היה כו'" עכ"ל ובשו"ת רדב"ז סי' שס"ב כתב על זה הפירוש „וכ"ז לפי הגי' שמצאו הם בירושלמי אבל בספרים שלנו גרסינן ולא כן תני נשאל לחכם והתיר ישאל לחכם אחר שמא יאסור וא"כ אמאי איקפד ר' סימון דשרא וגירסא זו מסכמת לתלמוד שלנו כו' עכ"ל ובאו"ז ח"ד סי' ק"ג בגירסא אחרת והא דאמרינן בירושלמי חכם שטיהר אין חבירו רשאי לטמא התיר אין חבירו רשאי לאסור היינו כגון דליכא טעות כו' עכ"ל. וכן הוא בכפתור ופרח פי"ב, ובאגודה ה' ע"ז סי' ג' „בירושלמי ת"ח שהתיר אין חבירו רשאי לאסור ומפרש ר"י דמיירי במילתא דתליא בסברא כו'" עכ"ל.

21 **שאל לר' אמי ואסר.** פי' רדב"ז „דקסבר לדעת אסור".

32 **ששעה בריה**

בעיטור ה' מילה הגי' „רב שישנא" ובשבלי הלקט השלם ה' מילה סי' ב' „רב ששינא בריה".

36 **מישחוק קונדיטון** בעיטור „משתי קונדיטון".

פז 6 **נתלה עליה** באו"ז ח"ב סי' רכ"ת „נתלה בזנבה".

11 **יתירו להן ע"י חולה**

באו"ז שם „ויתיר להם ע"י חולה דאמר כר' אמי ואפי' תימא כר' סימון".

30 **מין מזבח ראוי לבנות**

נשמט אח"ז „הגע עצמך שנולדה לו יבולת הרי אינה ראוי לחותכה בשבת מין יבולת ראויה ליחתך מאתמול" ובד"ו נמצא כ"ז לנכון.

174 20 **וכי היכן מצינו שמילה כו'**

בתוספתא ע"ז פ"ג חגי' „היכן מצינו מילה בתורה שאינה של ברית".

22 **המשוך לא ימול שלא כו'**

בעיטור ה' מילה דף נ"ב „בראשית רבה תני המשוך צריך לימול רי"א לא ימול מפני שהיא ערלה כבושה אמרו לפני ר"י והלא הרבה היו בימי בן כוזיבא ההוא דכתיב המול ימול אפי' ד' וה' פעמים" עכ"ל. ועי' ב"ר שם וביבמות ע"ב ע"א ותוספתא שבת פט"ז.

34 **הלכה כדברי התלמיד**

באשכול ח"ב צד 123 „ובירושלמי הכי איתמר הלכתא

עמוד | שורה

הכין דגרסינן המשוך והנולד מהול כו׳ תני רשב״א אומר לא נחלקו ב״ש וב״ה כו׳ ר״א בנו של ר׳ אלעזר הקפר אומר לא נחלקו ב״ש וב״ה על זה ועל זה שצריך להטיף דם ברית על מה נחלקו על נולד מהול בשבת בש״א צריך להטיף בשבת דם ברית ובה״א אין צריך ר״י בר נחמן אמר בשם ר״ה הלכה כדברי התלמיד כו׳ וע״ש בנחל אשכול.

174 | 35 קומי רב ימר מן דתנינן. בעיטור „קומי רבי ואמר".

41 כרות שפכה נעשה ונתענה ומת

ביבמות פ״ה ה״א „ונתענה עליו שיטות".

פח | 3 ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן הלכה כמי שהוא אומר מרחצין את המילה.

זה המאמר נדפס בטעות ולא נמצא בד״ו והוא מותר למאמר שאהריו „ר׳ אבהו בשם ר״י הלכה כמי שהוא אומר מרחיצין את הקטן".

18 כל שקויין דעבדין לחולה

במתנות כהונה בב״ר פ׳ פ׳ „הכי גרסינן בירושלמי שאתון עבדין בהולא כו׳ פי׳ שאתם עושין בחול עשו ג״כ ביום השלישי שחל להיות בשבת".

25 לית כאן אלא מותר

במדרש שם „לית כאן אסור אלא מותר".

39 אחד למול בע״ש ואחד למול בשבת שכח ומל את של ע״ש בשבת חייב אחד למול אחד שבת כו׳

במשנה בבלית שבת דף קל״ז ע״א הגירסא מהופכת, אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב אחד למול בע״ש ואחד למול בשבת כו׳ והרמב״ם בפי׳ המשנה הי׳ לו הגי׳ בהמשנה כגי׳ הירושלמי וז״ל „ומה שפטר אותו ר׳ יהושע לפי שהוא מל האחד שהיה חייב להמול בשבת ברשות ואמר הואיל ונתנה שבת לדחות לזה האדם ויש לו למול האחד מן הבנים לא יתחייב על האחר והחלק הראשון שהודה בו ר׳ יהושע שהוא חייב חטאת זה אצלו אינו חייב אלא שקדם ומל בע״ש אותו שהוא חייב להמול בשבת כו׳ עכ״ל.

צ | 1 יש קטן נימול ליומו

בתוס׳ יבמות ד׳ ע׳ ע״א ד״ה הערל „ובהדיא חולק בירושלמי בין ערלות שלא בזמנה ובין שהגיע זמנו למול אלא שסכנה היא לו אלא שבזה חולק על הש״ס שלנו דהתם פשיטא לו דערלות שלא בזמנה לא הויא ערלות ואכיל בתרומה ובש״ס שלנו בעיא היא בגמרא ולא איפשטא" עכ״ל.

7 שמואל אמר אחזתו חמה ממתינין לו ל׳ לשים יום

גי׳ משונה בהראשונים בס׳ יראים מצוה קע״ו ובס׳ יראים שנדפס מכ״י סי׳ נ״ז „וראי׳ לדברי בשבת ירושלמי בפ׳ ר״א דמילה שמואל אמר אחזתו המה נותנין לו שלשים יום אותן ל׳ יום מהו לסוכו שמן של תרומה נשמעינה מן הדא הערל וכל הטמאין לא יאכלו בתרומה והאי ערל הוא רבי אחי בשם ר׳ תנחום בר חייא אמר אין ערלה אלא מיום השמיני ולהלן" עכ״ל. ובתוס׳ הרא״ש ביבמות דף ע׳ ע״א ד״ה מתניתין וז״ל וכן משמע בירושלמי דשבת פרק אם לא הביא דאמרינן אחזתו המה שעה אחת ממתינין לו למול ז׳ ימים (וכן הגי׳ בש״ס בבלי) ואותם ימים מהו להאכיל חליבה של תרומה ומהו לסוכו בשמן של תרומה נשמעינה כו׳.

12 ותני כן כל שלשים יום אסור להאכילו חלב תרומה

בתוס׳ הרא״ש שם ותני כל ז׳ ימים אסור לסוכו בשמן של תרומה כו׳.

16 כל ז׳ הימים מותר להאכילו כו׳

ס׳ יראים שם „וכל ז׳ ימים מותר לסוכו שמן של תרומה כו׳" עכ״ל. ובתוס׳ יבמות ע׳ ע״א ד״ה הערל „ובירושלמי מייתי ראיה ממתני׳ אאחזתו חמה דממתינין לו למול שלשים יום דאסור בתרומה משמע דמתני׳ איירי בערל שמתו אחיו מחמת מילה כו׳" עכ״ל. ובתוס׳ הרא״ש שם ותני כל ח׳ ימים מותר להאכילו חליבה של תרומה כו׳ עכ״ל.

25 ר׳ יוסי בן חנינא אומר בחופה רוב גובה עטרה

ביבמות שם ר׳ יוסי בן יוסי אמר בחופה רוב גנה של עטרה

עמוד | שורה

צ | 30 כשאין בו כדי למרק אבל אם יש בו כדי למרק

ביבמות שם „הדא דתימר כשאין ביום כדי למרק אבל אם יש ביום כדי למרק ממרק ואינו חושש". ובאשכול ח״ב צד 121 „והכי אתמר בירושלמי מל ולא פרע כאלו לא מל וענוש כרת ר״א הדא דתימר כשאין בו ביום כדי למרק פי׳ לגמור כולו ולעשות הפריעה אבל אם יש עוד ביום כדי למרק ממרק ואינו חושש.

פרק כ

180 | 18 תני לא נחלקו ר״א וחכמים שנוטעין אהלים כו׳

כל המאמר משובש, ובתוספתא פ״א דסוכה (הוצאת צו״ם) הגירסא מתוקנת וז״ל „ומודים הכמים לר״א שאין עושין אוהלים בתחלה ביו״ט ואצ״ל בשבת ועל מה נחלקו על מוסיפין שר״א אומר אין מוסיפין ביו״ט ואצ״ל בשבת וחכ״א מוסיפין בשבת ואצ״ל ביו״ט" וראה בתוספתא שבת פ״יג.

צא | 10 בעיא דא מילתא

בפרש״י תמורה י״ג סע״ב „תיבעי לשון ירושלמי כמו תיקו בלשון בבלי" עכ״ל. ובשיטה מקובצת שם „והוא לשון הירושלמי כאלו אמר תתעורר לשאול לחכמים רבים אשר תעמוד בו על האמת כו׳" עכ״ל.

14 ובקפיפה מצרית... ועושין ייגומילין בשבת

במשנה בבלית „ובכפיפה מצרית... אנומלין בשבת"

34 אבל נותן הוא לתוך הקערה... לא יתננה ממקום גבוה

במשנה בבלית אבל נותן לתוך הכברה... ולא יתננו ע״ג מקום גבוה כו׳" וע״ש בגמרא.

182 | 1 על חנם יגענו

בבבלי שבת ק״מ ע״א מצינו שאמר ר׳ ינאי לר׳ יוחנן א״כ מה בין לי ולך. וכן אמר ר׳ יוחנן לתלמידו הולין קל״ז ע״א

פרק כא

במשנה ב״ה אומרים מעבירים מעל השלחן עצמות וקליפין ובש״א מסלק את הטבלה כולה ונוערה.

במשנה בבלית שבת קמ״ג ע״א „ב״ש אומרים מעבירין מעל השולחן עצמות וקליפין ובה״א מסלק כו׳ ובגמ׳ שם א״ר נחמן אנו אין לנו אלא ב״ש כר׳ יהודה וב״ה כר׳ שמעון וע״ש בתוספות. ופי׳ ר״ח שם גרס במשנה כגי׳ הירושלמי וכגי׳ הירושלמי כ״ה גם בתוספתא שבת פי״ז (הוצאת צו״ם).

פרק כב

במשנה ר׳ יוסי אומר מותר

במשנה בבלית „וחכמים מתירין" וע״ש בגמרא

מי שנשרו כליו בדרך

במשנה בבלית „מי שנשרו כליו בדרך במים" וע״ש בתוס׳ ד״ה מי.

אין מאמצין את המת בשבת וכל המאמץ עם יציאת הנפש כו׳

במשנה בבלית הגי׳ „אין מעצמין כו׳ והמעצים כו׳. והר״ח והערוך גרסי כגי׳ הירושלמי.

וא״ה דברי הג״מ דו״ב ראטנער ז״ל בספרו אהבת ציון וירושלים בסוף מס׳ שבת בהתקונים: עי׳ מ״ש בספרי אהבת ציון ברכות צד 186 „וכבר בררתי הדבר הזה (שהבבלי לא ראה פעמים רבות את הירושלמי) במה״ע המליץ משנת תרנ״ט במאמר „טעות סופרים" ובשנת תר״ם במאמר „והנקרנין תופסין אותי על כך" להשיב על בעל ספר דורות הראשונים שכתב בחלק ג׳ (דף כ״ד)„ וממש כמו כן עשו עם הירושלמי בימי רב אשי שכבר היה לפניהם כל סדר תלמוד של בני מערבא וכו׳" אבל כל מי שלומד בשום שכל בהירושלמי יוכל להוכיח אמתת דעתי כמעט מכל דף ודף שהבבלי לא ראה תמיד את הירושלמי" עכ״ל.

השמטות מתלמוד ירושלמי

מסכת שבת עירובין ופסחים

שבת פרק ראשון

הלכה ד (דף י' ע"א) ויוצאין בו משום ערובי תבשילין. בחדושי הרמב"ן (ע"ז ל"ז ע"ב) „וכבר נתברר לנו מן הירושלמי ומן התוספתא שאין ערובי תבשילין צריכין פת אלא תבשיל" עכ"ל. ובאור זרוע ח"ב (סי' שמ"ז) ובהגמיי' הל' יו"ט (פ"ו ה"ב) ועוד בראשונים מייתי דהכי גרסינן בירושלמי „ערובי תבשילין כך הוא נוטל פת כביצה ותבשיל כזית ואומר באקבו"צ על מצות עירוב ומתנה ואומר כדין יהא שרא לנו לאפויי ולבשולי מיומא טבא לחבריה ומיו"ט לשבת ולמי שסומכין על עירוב זה עד מוצאי יו"ט האחרון כו'"

ה"ח (דף כ"ג) שכן מצינו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת כו'. באו"ז ח"ב (סי' פ"ט) דתניא בסדר עולם ואיתא נמי בירושלמי פרק במה מדליקין (צ"ל יציאות השבת) בכ"ח בניסן נפלה חומת יריחו (וכן) [וכו] ביום שבת" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי ליתא זה שהיה בכ"ח בניסן:

בילקוט יהושע (רמז ט"ו) בשם ירושלמי שבת „כתיב (תהלים ס') אפרים מעוז ראשי אם יאמר לך אדם למה חלל יהושע את השבת אמור לו הקב"ה אמר לו שנאמר וסבותם את העיר וגו' כה תעשה ששת ימים וגו' וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים וגו' ואין שביעי בלא שבת". וכן מובא הירושלמי הזה בחדושי אגדות מהרש"א (ע"ז דף כ"ס ע"א):

פרק שני

באו"ז ח"ב (סי' ל') „דאמר בירושלמי כבה ליל ראשון מוסיף עליו שמן בליל שני ומדליקו. וכן כל הימים. כבה ליל שמיני עושה עליו מדורה ושורפו מפני שהקצהו למצוה" עכ"ל:

במחזור ויטרי (סי' קצ"א) תנא כל הטועם תבשילו בע"ש מאריכין לו ימיו ושנותיו. ובירושלמי מפרש טעמא שלא יכעוס על בני ביתו מפני הקדחת תבשילו. ובס' מטה משה (סי' ת"ח) „וכן מצאתי בשם הירושלמי טועמיה חיים זכו מצוה לטעום קודם שבת טעם תבשילי שבת לכבודה" עכ"ל:

במנהיג הל' שבת (סי' י"ז) „בירושלמי ובב"ר [פי"א אות ב'] ויברך אלהים את יום השביעי רבי אליעזר אומר. ברכו בנר פעם אחת הדלקתי את הנר בערב שבת ובמוצאי שבת מצאתיו דולק ולא חסר כלום" עכ"ל:

פרק שמיני

במנהיג הל' שבת (סי' ק"ב צד 92) בירושלמי ובב"ר [פ"ז אות ט'] ויכל אלהים ביום השביעי מה היה העולם חסר מנוחה. באת שבת. באת מנוחה אמר הקב"ה בואו ואמרו שירה פנים חדשות באו לכאן. וזהו מזמור שיר ליום השבת" עכ"ל:

ה"א (דף כ"ד ע"א) מים כדי גמייה רבי יהודה אומר כדי מזיגת הכוס. במאירי שבת (ע"ז ע"ב) ובירושלמי פירשו מים כדי לרחוץ בהם פני המדוכה כו' עיי"ש:

ה"ו (דף כ"ו ע"ב) צרור מקורזל כזית. במנהיג (הל' שבת סי' קס"ו) „בשם ירושלמי פ' כלל גדול אסור למשקל אבנים שהן מקורזלות לבית הכסא ברשות הרבים אבל בכרמלית מותר" עכ"ל:

במגדל עוז הל' שבת (פ"ט) „ההן דשחין חסף חייב משום מבשל" (עי' ירושלמי שבת פ"ו ה"ב אצל מלאכת האופה ההן דאגין גורקסרסין):

פרק חמשה עשר

ה"ג (דף ע"ח) תן חלק לת"ת וחלק לאכול ולשתות. במאירי שבת (קי"ח ע"א) בשם ירושלמי „במה מענגו מר אומר בשינה זמר אמר בת"ת. ולא פליגי כאן בתלמיד כאן בבעל הבית". בשבלי הלקט (סי' צ"ו) מפרש בשם מדרש תנחומא מאן דאמר בתלמוד תורה אלו הפועלים שהן עסוקין במלאכתן כל ימות השבת ובשבת הן באין ומתעסקין בת"ת. ומ"ד לתענוג אלו תלמידי חכמים שהן יגעין בתורה כל ימות השבת ובשבת הן מתענגין" עכ"ל:

במנהיג (דף ל"א דפוס ברלין) וכן הובא באבודרהם (סדר ברהמ"ז דף ק"ב דפוס פראג) „בשבת בירושלמי א"ר אלעזר בן יעקב מה הלשון הזה *) ישמיט יזיין ישזיב יניח. ישמיט וחלצה נעלו מעל רגלו. וחלצו האבנים וישלפון. יחלץ עני בעניו. בשכר עניו יחלצו

שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם מדינה של גיהנם. יזיין ואתם תעברו חלוצים מזויינים. ישזיב חלצני ה' מאדם רע. יניח ועצמותך יחליץ והיית כגן רוה. ואמר רבי אליעזר בן יעקב ז: מעולה שבברכות זרוזי גרמי. מכאן סמך לרצה והחליצנו בשבת כו'" עכ"ל:

בנמוקי יוסף (ב"מ פ"ז סי' ת"ק) „ושמעינן נמי מהכא דאפילו לומר לעכו"ם [בחול] שיעשה מלאכה בשבת אסור משום אמירה לעכו"ם דומיא דחסום פרתי ודוש בה שאומר לו כן קודם דישה. כ"כ הרשב"א ז"ל. ורבינו נסים ב"ר ראובן (הר"ן) ז"ל הביא ראיה אחרת מדאצטריך היתרא למי שהחשיך לו בדרך ליתן כיסו לנכרי לפי שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כדאיתא בירושלמי בריש מי שהחשיך כו'" עכ"ל. ולפנינו ליתא כלל ירושלמי על הפרק מי שהחשיך.

בסמ"ג עשין קכ"ב „גרסינן בירושלמי שבת בשם שמואל אומר לא הותרו ביפת תואר כל י"ד שנה שכיבשו ושבע שחילקו"

בשו"ת הרשב"א (סי' אל"ף קי"ט) ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' יו"ד) וכן באו"ז ח"ב הל' מוצ"ש (ספ"ה) בשם ר"ת דאמר בירושלמי „מעשה באחד ששתה מים בין מנחה למעריב (פי' במוש"ק) ובא מלאך המות והרגו מפני שמתים שותים ונמצא גוזל מתים" עכ"ל:

עירובין פרק ראשון

ה"א (דף ב' ע"ב) דרב אמר שחיטה מחצה למחצה כשירה ולמה אמר פסולה מפני מראית העין. ובאור זרוע ח"א סי' ש"ע הגירסא משונה וז"ל „ירושלמי פ"ק דעירובין רב אמר מחצה על מחצה כשירה ומפני מה אמרינן עד שישחוט רובו שאם אתה אומר שישחוט מחצה על מחצה אף הוא שוחט פחות ממחצה ואם אתת אומר שישחוט רובו אינו בא לשחוט פחות ממחצה" עכ"ל:

בריטב"א עירובין (דף י"ז ע"ב) ד"ה שמונה נראים כשנים עשר כו'. „ויש מהם שפירשו דכיון דלא קתני תנא שיעורא אין להם שום שיעור ברה: ובמשהו סגי להו. וכן אמרו בירושלמי „פסין אין להם שיעור" עכ"ל:

פסחים פרק חמישי

ה"י (דף ל"ח ע"ב) אפילו למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. בפי' המיוחס (בטעות) להראב"ד בתמיד פ"א „מיהא בירושלמי משמע שכהן גדול נמי יש לו ישיבה בעזרה כו' ומביא ראיה מעלי דכתיב ועלי הכהן יושב וגו'" עכ"ל:

פרק עשירי

ה"א (דף ס"ח ע"ב) פורש מפה ומקדש. ברא"ש פ' ערבי פסחים (פ"י ס"ג) ובטוא"ח (סי' רע"א) „ובירושלמי דקאמר דפורסין מפה כדי שלא יראה הפת בושתו פי' שהוא מוקדם בפסוק והיה ראוי להקדימו בברכה ומקדימין בברכת היין" עכ"ל:

שם כנגד ארבע גאולות. בס' ארחות חיים (ליל הפסח סי' י"ג) „והראב"ד ז"ל כתב גרסינן בירושלמי ד' כוסות הללו כנגד ד' גאולות שנאמרו במצרים והוצאתי וכו' ור' טרפון היה מביא חמישי כנגד והבאתי" עכ"ל. ולפנינו ליתא המאמר של ר' טרפון:

בס' העתים (עמוד 212) ובשערי תשובה (סי' קי"ט) „ונשאל ממר רב האי הא דגרסינן (בבבלי פסחים ק"ס ע"א) רב חיננא וכו' דהכי אמר רב כשם שהשבת קובעת לענין מעשר כך קובעת לענין קידוש ילמדנו אדוננו אנה אמר רב שמועה זו והאיך פירשה שמצאנו בתלמוד א"י ביאור כמעט ולא נתברר לנו וכו'" עכ"ל. ובהגהות איי הים כתב שם שהירושלמי הוא בריש ערבי פסחים ולפנינו ליתא זה בירושלמי:

באו"ז ח"ב (סי' רנ"ב) „דאמרינן בירושלמי בפ' ע"פ תני איזו היא ברכת מצה מניח פרוסה ע"ג שלימה ופורס מן הפרוסה ומברך בא"י אמ"ה המוציא לחם מן הארץ וטמיש במלחא ולא אכיל עד דמברך על ההיא אומצא דהמוציא אקבו"צ על אכילת מצה" עכ"ל. ובהגמיי' הלכות חמץ ומצה (פ"ח ה"ו) „ועל הפרוסה מברך המוציא וגם מברך על אכילת מצה". „וכן הוא בפירוש בירושלמי דפרקין (ער"פ) ובפ' הרואה מצה בלילי פסח כשהוא בוצע מברך המוציא הא לאוכלה מברך על אכילת מצה". וזה אינו בכל הירושלמי דמברך המוציא על הפרוסה:

באור זרוע ח"ב (סי' רנ"ו דף נ"ט ע"ב) „ובירושלמי איתא דטיבול הראשון טובל במלח" עכ"ל. ובס' לקט ישר (הוצאת מק"נ עמוד 85) או"ח תע"ה „וכן הוא לשון הירושלמי וטמיש ליה במלחא וכו'" עכ"ל:

בכל

---

*) עיין הנוסחא במדרש ויקרא רבה פ' ל"ד סימן ט"ו, ובילקוט ישעיה רמז תצ"ה.

בכל בו (סי' ז') מובא בב"י או"ח סי' תע"ג ובארחות חיים (סי' י"ב) ובאבודרהם סדר הגדה (דף כ"ח ע"ב, ווארשא תרל"ח) „אמרינן בירושלמי שלכך לוקחין ביעא ודרעא כלומר בעא רחמנא למפרק יתנא בדרעא מרממא" עכ"ל:

בס' האורה (סי' צ' צד 106) וכן באבודרהם סדר הגדה (דף כ"א ע"ב ד' הנ"ל). ובכל בו (סי' נ"א) „ירושלמי דצ"ך עד"ש באח"ב שכך היו כתובות במטה האלהים" עכ"ל:

ברוקח (סי' רפ"ג) „ירושלמי בפ' ע"פ אפילו יחיד כי מקדש לחודיה צריך לומר אשר בחר בנו בלשון רבים דאמר מר לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל" עכ"ל:

שם (סימן רצ"ה) „ירושלמי דערבי פסחים עושה עמו חשבון לאחר יו"ט" עכ"ל:

בס' יבין שמועה להרשב"ץ (דף נ"ט ע"א) „יברך ברכה אחרונה מעין שלש וכו' ויזכיר בה מעין המאורע כמ"ש בירושלמי" עכ"ל:

באו"ז ח"ד פסקי ע"ז (סי' רע"ב) „וגבי כוסות דפסח דכום היינו רביעית הלוג אמר בירושלמי בפרק ערבי פסחים וכד את רעי משערה ללוגא. את נסיב שיתא ביעין לא רבין ולא זעירין אלא מיצעין ואת נסיב קדירה או כל מה דמלי מיא ומלו לה ויהיה מלרע מניא כלים חורן וקביל מיא ויהיב שית ביעין ואזלון מיא. ומיא דנפלין במנין ארעיא הוא יהיב שיעורא דלוגא" עכ"ל:

בס' האורה (עמוד 101) ובפרדס (סי' קל"ז) „ירושלמי ת"ר חמישי גומרין עליו את ההלל דברי ר' טרפון וי"א ה' רועי לא אחסר (תהלים כ"ג א')":

בהגהות מיי' הל' חמץ (פ"ח אות ז') „אבל האומר שטיבול זה משום קפא ליתא דהא אמרו בירושלמי כל דאית ביה נהמא לית ביה משום קפא וכו'" עכ"ל:

שם מיי' שם (אות ה') „וכן בירושלמי דפרקין משמע שצריך לברך שתי פעמים אחת בתחלת הסעודה בהתחלת הלל ואחת לאחר הסעודה בלא לנו וכו'" עכ"ד:

ברא"ש פסחים (פ"י סי' ב') „וכן משמע בירושלמי דקאמר פסח מצה ומרור אוכלין בבת אחת ומאימתי אוכלן משתחשך" עכ"ל:

פרק עשירי

ה"ג (דף ע') צריכה שתהא עבה. ברוקח (סי' רפ"ג) ובמרדכי פסחים (פ"י) „בירושלמי דערבי פסחים למה נקרא שמו חרוסת זכר ללבינה שהיא מעשה חרסין":

באו"ז ח"ב (סי' רנ"ו, דף ס') „דאמרינן בירושלמי חרוסת חד אמר צריך לעשותו צלול זכר לטיט וחד אמר עב זכר לתפוח אמר ר' מנא צריכים אנו למיחש לתרויהון". ולפנינו בירושלמי ליתא מן זכר לתפוח עד סוף המאמר. ובמרדכי הנ"ל „וכ"כ בירושלמי חרוסת זכר לטיט והלבנים והתבלין זכר לתבן שעשו במצרים":

ה"ה (דף ע' ע"ב) תנא אין אומרים זמן אלא בשלש רגלים בלבד. בשבלי הלקט (סי' רפ"ה) בשם ירושלמי פ' ראוהו ב"ד „אומר זמן על הכוס ברה"ש מדברי סופרים בשופר מדברי תורה" עכ"ל:

יומא פרק ראשון

ה"א (דף ד' ע"ב) בראשון... שימשו בו שמונה עשר כהנים. בפי' המיוחס לרש"י על דה"י א' (ה' ל"ו). על הכתוב ויוחנן הוליד את עזריה הוא אשר כהן בבית אשר בנה שלמה בירושלים. כתב רש"י „מפורש בכפרי ירושלמי כך, וכי הוא לבדו כהן ובימי שלמה כהן והלא גם שארי כהנים כמו כן כהנו אלא לפי שמסר נפשו על קדושת הבית שלא הניח את עוזיהו להקטיר לכך נאמר הוא אשר כהן בבית אשר בנה שלמה כו'" עכ"ל:

שם ומהם שימשו שמעון הצדיק ארבעים שנה. ובמתנות כהונה ויק"ר (פכ"א ד' שאלוניקי) כתוב „ובירושלמי פ"ג דיומא מסיים „ויוחנן כ"ג שמונים שנה" עכ"ל:

שם ר' יוחנן בר תורתא ריטב"א בהידושיו (יומא ט' ע"א) בשם ירושלמי „דמפני זה נקרא שמו ר' יוחנן בן תורתא ע"ש שמכר פרתו לגוי ולא רצתה לחרוש בשבת עד שהלך ולחש לה באזנה" עכ"ל:

שם (דף כ' ע"א) ואין מושחין שנים א"ר יוחנן מפני איבה. בפי' ר"ש משאנץ בתו"כ פ' צו (פ"ג) „בירושלמי דיומא קאמר טעמא משום איבה. והא דכתיב (ש"א כ"ב י"ח) ויפגע הוא בכהנים... נושאים אפוד בד התם מפרש מלמד שהיו ראויים כלם לכהונה גדולה. ולפנינו ליתא זה בירושלמי יומא. רק נמצא בירושלמי סנהדרין פרק חלק הל"ב (ולפני הר"ש נמצא גם בירושלמי יומא):

פרק שלישי

ה"ז (דף י"ח ע"ב) עשרה פעמים היה כהן גדול מזכיר את השם ביוה"כ. בתו"י יומא (נ"ט ע"ב) מזכיר כה"ג את השם וכו' היינו בשם המפורש וכו' וכן מפרש נמי בירושלמי. וכ"כ הריטב"א יומא (נ"ט ע"ב) שכן מפורש בירושלמי. ולפנינו ליתא זה מפורש:

בס' עבודת ישראל (דף ק"ח ע"ב) וראיתי במוהר"ם ניגרין ז"ל שכתב משם ירושלמי בפ' אמר להם הממונה „מיריחו היו שומעין קול כהן גדול ביוה"כ בשעה שהוא מזכיר את השם ביוה"כ וכו' וכן כתב הריטב"א (יומא נ"ט ע"ב) שכן מפורש בירושלמי. ולפנינו ליתא זה כאן ביומא (רק בירושלמי סוכה פ"ה ה"ג) ומוכח שלפניהם היה זה גם בירושלמי כאן:

פרק רביעי

ה"ה (דף כ"ג ע"א) חיסר בה אחת מסממניה או שנתן בה מעט דבש היתה פסולה. בתו"י ביומא (נ"ג ע"א) ד"ה ותיפוק „ברייתא שנויה בירושלמי חיסר מכל סימן וסימן או שלא נתן לתוכה מעלה עשן או שחיסרו חייב מיתה" עכ"ל. ובסמ"ג לאווין (ש"ג) „אומר רבינו יצחק דתניא בירושלמי ומביאה בפטום הקטורת חסר מכל סימן וסימן או שלא נתן לתוכה מעלה עשן כל שהוא או שחסר אחת מכל סממניה חייב מיתה" עכ"ל:

פרק שביעי

ה"א במשנה (דף נ"ז ע"ב) ומברך עליה ח' ברכות וכו'. במשנה בבלית ועל ירושלים בפני עצמה וכו' וברש"י סוטה (דף מ' ע"ב) וכן על ירושלים ובמס' סוטה ירושלמית מפרש להו" עכ"ל:

שם ומברך עליה ח' ברכות. בתשלום לאבודרהם (עמוד 64) „אלו השמונה ברכות לא נתפרשו בתלמוד שלנו אבל הם מפורשים בירושלמי בפרק בא לו" עכ"ל. ונראה כי היו לפניו נוסחות משונות מאד מאשר לפנינו. הנה בירושלמי שלפנינו איתא „על התורה הבוחר בתורה" וכ"ה בפי' רבינו חננאל ביומא (דף ע' ע"א) אבל בתשלום לאבודרהם הנ"ל (הוצאת מק"נ) על התורה כמו שאנו מברכין בקריאת התורה בצבור אשר נתן לנו תורת אמת וכו'" (וברמב"ם הל' עבודת יוה"כ פ"ג הי"א בעת שקורא מברך לפניה ולאחריה כדרך שמברכין בבהכ"נ עכ"ל). וכ"ה בסמ"ג עשין ר"ם:

בירושלמי שלפנינו (דף נ"ז ע"א) על העבודה שאותך נירא ונעבוד וכ"ה בפי' ר"ח הנ"ל. ובירושלמי סוטה (פ"ז ה"ו) שאותך לבדך ביראה נעבוד. וכ"ה בערוך (עי' שם) בשם הירושלמי. ובתשלום אבודרהם הנ"ל על העבודה רצה ה' אלהינו בעמך ישראל ותפלתם תקבל ברצון בא"י המקבל עבודת עמו ישראל ברצון" עכ"ל:

שם על ההודיה הטוב לך להודות (וכ"ה בפי' ר"ח הנ"ל ובערוך הנ"ל) ובתשלום אבודרהם הנ"ל על ההודאה מודים אנחנו לך ועד תשלום הברכה (תוכן הברכה ליתא) וכ"ה במאירי במס' סוטה (דף מ' ע"ב):

שם על מחילת העון מוחל עונות עמו ישראל ברחמים (וכן הוא בפירוש רבינו חננאל הנ"ל וברמב"ם הנ"ל) ובחידושי הריטב"א ביומא (דף ע') אבל בירושלמי פירשוה שאומר רצה ומודים וכלח לנו אבינו כתקנם וכו' וכ"ה בסמ"ג עשין ר"ט. ובתשלום אבודרהם הנ"ל על מחילת העון מחול לעונותינו ביוה"כ הזה וכו':

שם על המקדש הבוחר במקדש. וכן הוא בפירוש רבינו חננאל הנ"ל. ובמאירי יומא (דף ס"ב) ונתבאר בתלמוד המערב שהוא חותם בה השוכן בציון. ובמאירי בסוטה הנ"ל ומברך חמישית על המקדש. ענינה שיעמידהו האל על מכונו וחותם בה בא"י השוכן בציון עכ"ל. ובתשלום אבודרהם הנ"ל על המקדש ענינה שיעמוד המקדש ותהיה שכינה בתוכו וחותם בא"י הבוחר במקדש. ובסמ"ג עשין ר"ט וכן בריטב"א הנ"ל ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה שהיא ענינה שיעמוד בהמ"ק ושכינה בתוכו וחותם בא"י שוכן בציון:

שם (דף נ"ז ע"א) על ישראל הבוחר בישראל. ובתשלום אבודרהם הנ"ל על ישראל שיושיע השם את ישראל ולא יסור מהם מלך. וחותם בא"י הבוחר בישראל (וכ"ה ברמב"ם הנ"ל ובריטב"א הנ"ל) ובסמ"ג עשין ר"ט ומברך על ישראל ברכה בפ"ע שהיא ענינה שיברך הקב"ה את ישראל ויושיעם וכו'. ואלו שתי ברכות אין נזכר מטבע שלהן בתלמוד אלא בירושלמי אומר שכך היה הענין. וכן מפורשות כלם בירושלמי":

שם על הכהנים הבוחר בכהנים. במאירי יומא הנ"ל „והתבאר בתלמוד המערב שחותם בה מקדש הכהנים" עכ"ל. וכן בסמ"ג עשין ר"ט. ובתשלום אבודרהם הנ"ל „ועל הכהנים ענינה שירצה ה' מעשיהם ועבודתם ויברכם וחותם בא"י הבוחר בזרעו של אהרן" עכ"ל. וכן ברמב"ם ובחי' הריטב"א הנ"ל וחותם בא"י מברך הכהנים" עכ"ל:

שם על שאר תפלה ותחנה ובקשה שעמך ישראל צריכין להושע לפניך בא"י שומע תפלה. במאירי בסוטה (דף מ' ע"ב) ומברך שמינית דרך תפלה ובקשה על כלל העולם ובפרט על ישראל. וחותם שומע תפלה. וכן נתפרשו חתימות אלו בתלמוד המערב" עכ"ל:

פרק שמיני

ה"ב (דף נ"ט ע"ב) תני מלא לוגמיו מה ופליג. בחי' הריטב"א ביומא (דף פ"ג) „ירושלמי תני מלא לוגמיו כל חד וחד בדידיה. דבדידיה מיתבא דעתיה בלאו דידיה לא מיתבא דעתיה. תמן תנינן (כלים פי"ז משנה י"א ולפנינו בשנוים) הכל כפי מה שהוא אדם מלא קומצו מנחה מלא חפניו קטורת. מלא לוגמיו ביוה"כ" עכ"ל. ולפנינו ליתא מן כל חד וחד עד סוף המאמר:

ה"ט (דף מ"ב ע"ב) ההן דחטא על חבריה כו' יעשה שורה של אנשים כו' ויאמר חטאתי כו'. לפני רבים מהראשונים היתה הגירסא כאן ביומא „הדא דתימא שלא הוציא עליו שם רע אבל הוציא עליו ש"ר אין

אין לו מחילה עולמית (עי' במרדכי יומא תשכ"ג ובאו"ז ח"ב סי' רע"ז. ובתשובות הגאונים שערי תשובה (סי' ס"ט) ועוד). וכל זה ליתא לפנינו בירושלמי יומא רק בירושלמי ב"ק פ"ח ה"י:

בילקוט שמואל ב' (רמז קכ"ד) עגלת בקר תקח בידך אמר רבי נתן מצוה לשנות בדבר שלום שנא' ואמרת לזבוח לה' באתי. וציין ירושלמי דיומא פ' ששי:

במנהיג הל' שבת (סי' מ"ד) בשם ירושלמי סוף יומא כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שאין מזונותיו נחסרין עכ"ל. ובתשב"ץ (תלמיד מהר"ם מרוטנבורג סי' רנ"ו) ירושלמי כל האומר פ' המן בכל יום מובטח הוא שלא יתמעטו מזונותיו ואני ערב עכ"ל. ונזכר הירושלמי הזה עוד בספרי הראשונים:

ברא"ש סוף יומא (סי' כ"ב) וכן נהגו להרבות בסעידה ערב יוה"כ כדאמרינן בחולין (פ"ג ע"א) ואמרינן נמי בירושלמי מעשה בחייט אחד שקנה דג בעיה"כ בדמים מרובים עכ"ל:

בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' קפ"ד) והרב ר' אברהם בר עזריאל ז"ל כתב בס' ערוגת הבושם שיש בירושלמי שצריך להוסיף (תוספת שבת ויוה"כ) שתי שעות דהיינו אחד מי"ב חלקים דכ"ד שעות וכו' עיי"ש. ולפנינו בירושלמי ליתא (רק בברכות פ"ד ה"א איתא שצריך להוסיף מחול על הקודש):

בהגמיי' בסוף הל' שביתת עשור "ונוהגין בני אדם לישן בבהכ"נ כו' ואין כאן חשש איסור כו'. ובכמה מקומות אשכחן שיש דירה לחזן בבהכ"נ. בירושלמי בפ' כיצד מעברין ובפ"ק דיומא הוא הדין ביוה"כ לכל אדם" עכ"ל. ולפנינו ליתא בשני המקומות:

בלקוטים מהלכות אמרכל (בספר חמשה קונטרסים דף כ"ג ע"ב) "ומוכח מן הירושלמי שאסור לאכול במוצאי יוה"כ בנרות שהדליקו ביוה"כ" עכ"ל:

שקלים פרק שלישי

ה"ב דף י"ג ע"ג) והיו חייך תלואים לך מנגד זה שלוקח חטים לשנה. בדרשות אבן שועיב עה"ת (נ"ט ע"ג) "ואמרו עוד במנחות (ק"ג ע"ב) זה הקונה תבואה מערב שבת לערב שבת וכו' ואמרו בירושלמי על זה המדרש דהא מיתה ודאי היא ואינה חיים כלל אלא והיו חייך תלואים לך זה הקונה תבואה מג' שנים לג' שנים. ולא תאמין בחייך זה הקונה לשתי שנים. אבל הסומך על הפלטר מיתה היא בחיים" עכ"ל:

פרק ששי

ה"ב (דף כ"ט ע"ג) במשנה שער נקנור. בפי' הרא"ש במדות (פ"א מ"ד) "ובשקלים בירושלמי כשצרו יוונים על חשמונאים היה שם איש אחד מגדולי יוונים ושמו נקנור והיה מחרף ומגדף כל שעה וכשגברה יד החשמונאים קצצו ראשו וידיו ורגליו ותלאו בשער המזרחי" עכ"ל:

בתשובות הגאונים (שערי תשובה סי' פ"ד) בשם רב האי גאון ז"ל "גרסינן בשקלים תבוא מאירה לאשה שיש לה בעל ואינה מתקשטת ותבוא מאירה לאשה שאין לה בעל ומתקשטת ותבוא מאירה לצורבא מרבנן דלא מתקשט בכבודה של תורה" עכ"ל:

ראש השנה פרק שלישי

ה"ו (דף י"ז ע"ג) ר' חייא בשם ר' יוחנן כיני מתני' אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר. בריטב"א ר"ה (כ"ז ע"ג) א"ר חייא בר אבא בשם רבי יוחנן כיני מתניתא אם מעכב את התקיעה קודם סתימה פסול אע"פ שתוקע יפה יפה (כלומר שאינו מעכב עכשיו) רבי נתן אומר כיון דסתמו יפה יפה במינו שאינו מעכב עכשיו כשר. ולפנינו ליתא מן המלה "קודם סתימה" עד "כשר". וכן בתוס' שם ד"ה ניקב "ובירושלמי גרס בהדיא אם היה מעכב קודם שסתמו פסול כשסתמו" ולפנינו ליתא. וכ"ה בעיטור הל' שופר. ובסמ"ג עשין מ"ב "אמנם בירושלמי מפרש מעכב את התקיעה קודם שנסתם הנקב והלכך פסול עכשיו שסתמו. לפי שעתה חזר הקול לאיתנו ע"י הסתימה ואין זה קול השופר אלא קול הסתימה" עכ"ל. וכ"ה בהגמ"י הל' שופר פ"א ס"ו (ועי' בס' אהבת ציון וירושלים למסכת ר"ה עמוד 39 שהביא כל זה והאריך בזה):

ה"ז (דף ס"ג) הפכו מהו וכו' הפכו פסול וכו' זה ביטל חללו וכו'. בריטב"א שם "וכן אמר בירושלמי הפכו פסול לפי שבטל חללו. ושם אמר "שהרחיב הקצר וקצר הרחב פסול משום דבעינן דרך העברתו" עכ"ל. ולפנינו ליתא מן שהרחיב עד סוף (ואיתא בבבלי ר"ה כ"ז ע"ב) ובחי' הר"ן (שם ד"ה אלא) "בירושלמי משמע אפילו לא הרחיב את הקצר וקצר את הרחב אלא שתקע בצד הרחב לא יצא ותנא יהיב סימנא מן המצר קראתי יה" עכ"ל. וכ"ז ליתא לפנינו (ועי' אצוי"ר שם):

ברא"ש פ"ג דר"ה (סי' ד') וכן בר"ן "ירושלמי ותוקע מצד הקצר שנאמר (תהלים קי"ח) מן המצר קראתי יה".

באו"ז ח"ב (סי' רע"ד) "וירושלמי פ' ראוהו ב"ד כמה יהא שופר פי' רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן היינו טפח וכו'" עכ"ל:

שם (סי' רס"ה) מתני' (דף נ"ג ע"ב) "אם רצה ליתן בתוכו מים או יין יתן. ירושלמי הדא אמרה ששטיפת כלים מותר במועד. ומים צוננין ויין חריף מצחצחין את השופר" עכ"ל:

בבבלי ר"ה (כ"ט ע"א) תוד"ה זיל בשם ירושלמי "כשם שתוקעין ביבנה כך תוקעין בעין טב" (משמע שהיה שם ב"ד קבוע דומיא דיבנה):

באו"ז ח"ב הל' שופר (סי' רע"א) ומברך לשמוע בקול שופר כדאיתא בירושלמי דמכילתין ס"פ ראוהו ב"ד "התוקע בשופר צריך לברך אקבו"צ לשמוע בקול שופר ושהחיינו ואח"כ תוקע כו'" וכן ברא"ש ר"ה פ"ד סי' יו"ד בשם ראבי"ה. ולפנינו ליתא בירושלמי. והרמב"ן והמאור מחולקים אם ברכת שופר היא מתקנת הגאונים. ומוכח אפוא שגם לפניהם לא היה הירושלמי:

ברא"ש פ"ג דר"ה (סי' י"א) על המשנה היה עובר אחורי בהכ"נ ושמע קול שופר. הביא בשם הירושלמי "הדא אמר מצות צריכות כוונה":

בפרדס (סי' קע"א) בענין תקיעות כדאמר בירושלמי "מיבעי להון למיתהוי עשרה":

בדרכי משה וברמ"א הלכות ר"ה (סימן תקפ"ג אות ב') מובא בשם ירושלמי דר"ה. "האי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מוליה". ובדרשות אבן שועיב מובא "כתב הרמב"ם שבתקיעת שופר יש רמז וכו' כמש"נ אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו. מכאן כתוב בירושלמי שאסור לאדם לישן בר"ה כדאמר התם איך בר נש דמיך בריש שתא ועוסקים בדיניה" עכ"ל:

בערוך (ע' ערב א') "כתב בירושלמי בלע המות לנצח (ישעיה כ"ה ה') וכתיב (שם כ"ז י"ג) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו'.. וכי שמע שטן קל שופרא זימנא הדא בהיל ולא בהיל וכד תניין ליה אמר ודאי ההוא שופר דיתקע בשופר הגדול מטא זימנא למתבלע ומרתיע ומתבלבל ולית ליה פנאי למיעבד קטגוריא" עכ"ל. ובטוא"ח (סי' תקפ"ה) מובא הירושלמי הזה בקצת שנוים. וכן מובא הירושלמי בשם הערוך בתוס' ר"ה (ט"ז ע"ב) ד"ה כדי לערבב. וכן מובא בפרדס (סי' קע"א). ובשבלי הלקט ס"ס ש"א הובא בשם הגאונים דגרסינן בירושלמי כנ"ל. וכן מובא בר"ן וברשב"א בחי' ר"ה או"ז סי' ר"ע סמ"ג רוקח ובריטב"א ובאבודרהם ועוד בכמה ראשונים באיזה שנוים בלשון:

בפרדס לרש"י (סימן קע"א) "ותו בהדיא גרסינן בירושלמי הלין דמחמירין ועבדין שלשים כד יתבין ושלשים על הסדר ושלשים בלחש כנגד ק' פעיות שפעתא אימא דסיסרא וכו'". וכ"ה בערוך ע' ערב ובכמה ראשונים:

בחדושי הריטב"א (ר"ה ט"ז ע"ב) ד"ה כדי בהגדה "בירושלמי ששלש תקיעות עתיד הקב"ה לתקוע ואחת מהן כדי לערבב את השטן" עכ"ל:

בשבלי הלקט (סי' ר"צ) "מה שלא נהגו להזכיר של ר"ה בר"ה סומכין על הירושלמי דגרסינן התם יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על (החייב) [הזכאי]" עכ"ל. (ועי' תוס' ר"ה ח' ע"ב ד"ה שהחודש. ופי' שם דהכוונה דר"ח קרוי חייב משום דאמרינן (חולין ס' ע"ב) אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעטתי הירח):

פרק רביעי

ברא"ש פ"ד דר"ה (סי' י"ד) "והכי איתא בירושלמי רב מפקד לתלמידיו לאדכורי מוספין ועולת החודש ומנחתה וש-י שעירים לכפר ושני תמידים כהלכתן" עכ"ל:

שם (סי' ג') "בירושלמי גרסינן בפ' בתרא דמכילתין בעון קומי רבנן מהו להזכיר של ר"ח בר"ה. אמר ר' יעקב בר אבא בשם ר' יוסי העובר לפני התיבה ביו"ט של ר"ה א"צ להזכיר של ר"ח ואתיא כרב חסדא דאמר (עירובין מ' ע"ב) זכרון אחד עולה לכאן ולכאן מעתה יבטל ר"ח בתפלה. כיון שאמר בסוף שופרות וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם יצא" עכ"ל. וכתב מהר"צ חיות ז"ל ובעל קרבן נתנאל הערה ע"ז שלא מצא בירושלמי שלנו. "והראני חכם אחד שקצת דברי ירושלמי אלו בפ"ק דשבועות. ואנכי מצאתי ג"כ בפ"ג דעירובין. ואולם חוץ מזה דהרא"ש כותב בפירוש "בירושלמי פרק בתרא דמכילתין" הנה נוסף ע"ז הך דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן שלא נמצא בירושלמי רק בבבלי (עירובין מ' ע"ב) ומן "מעתה יבטל ר"ח בתפלה" עד סופו לא נמצא ג"כ אצלנו לא בירושלמי שבועות ולא בירושלמי עירובין:

סוכה פרק ראשון

ה"ב (דף ד' ע"ב) אף במצה כן. באור זרוע ח"ב (סי' רנ"ו דף נ"ט) "ועוד הביא רבינו יצחק בר אברהם ראיה מירושלמי דגרסינן התם (סוכה פ"ק ה"ב) סוכה ישנה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין א"ר מנא כי היכי דפליגי בסוכה ישנה פליגי נמי במצה ישנה ור' בון אמר במצה כ"ע לא פליגי להיתר דתני התם (תוספתא פסחים) ואופה מצתו כדי לאכול למחר" ולפנינו ליתא כלל המחלוקת של ר' מנא ור' בון.

פרק שלישי

ה"ו (דף ס"י) כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביו"ט הראשון בלבד. ברוקח (סי' ר"כ) "ירושלמי כל הפסולין כו' דכתיב ביום הראשון פרי עץ הדר" (ולפנינו ליתא מן דכתיב עד סוף). ובמרדכי סוכה (סי' תשנ"ג) וראבי"ה כתב דאתרוג שנקבוהו וכו' גרסינן בירושלמי כל הפסולין וכו' מאי טעמא ולקחתם שתהא לקיחתו תמה ביום ראשון" עכ"ל. ולפנינו ליתא מן מ"ט עד הסוף:

ה"ח (דף ס"ו) הא בהודו לא וכו'. באו"ז ח"ב (סי' שי"א) וי"מ תחלת הודו וסוף כל"ח. ואמר מורי רבינו אבי העזרי דליתא מדגרסינן בירושלמי „רבי עקיבא הוי ממטי ליה ומייתי ליה ומנענע ליה בשעת גמר הלל" עכ"ל:

פרק רביעי

סוף הפרק אמר ר' שוכתיי המשמח אלהים ואנשים. והר"ח בסוכה (דף נ' ע"א) מביא הירושלמי וגרס „א"ר שבתי שנאמר המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח במה משמח אלהים. בניסוך שנאמר בקודש הסך" עכ"ל:

פרק חמישי

ה"ג (דף כ"ג ע"ב) מיריחו היו שומעין כו' וי"א אף קולו של כ"ג בשעה שהוא מזכיר את השם ביוה"כ. בחי' הריטב"א ביומא (דל"ט ע"א) „וכבר אמר אנא השם ונשמע קולו עד יריחו פי' רש"י ז"ל כבר היה המעשה שהיה קולו נשמע עד יריחו כלומר שלא היה זה אלא בזמן הנס שהיו ישראל עושין רצונו של מקום וכן מפורש בירושלמי" עכ"ל:

ה"ז (דכ"ה ע"ב) ברכה אמר אי לא (אילא) זמן. בתוס' חגיגה (י"ז ע"א) ד"ה פזר „והכי איתא בירושלמי ברכה בפני עצמן מאי היא א"ל זמן א"ל זמן שבעה מי איכא וכו'" עכ"ל:

בתשובת הגאונים שערי תשובה (סי' של"ח) „בירושלמי רבי הושעיא בשם רבי זירא אמר מאי דכתיב ופנית בבוקר והלכת לאהליך וכו' בוקר דשמחה וכו' ומאי איהו שמחת בית השואבה":

ברא"ש סוכה פרק לולב הגזול (סימן כ"ו) על הא דאמר דבשעת נטילה בעי נענוע כתב „וראבי"ה הביא ראיה מן הירושלמי דגרס התם למה מנענע משום לנענע כחו של קטיגור. רב אחא בר יעקב ממטי ליה ומנענע כד מברך עליה ואומר גירא בעינא דשיטנא. ולאו אורח ארעא דלמא מיגרי ביה. ועוד כתב ראבי"ה דעיקר הנענוע כמו שיתבאר דיני נראה בעיני שהוא בשעת הברכה אבל נענוע דמתניתין בהודו ובאנא ה' הושיעה נא הוא נענוע בעלמא ואההיא נענוע דמתניתין מפרש בירושלמי למה מנענע כדי לנענע כחו של קטיגור והדר קאמר רב אחא בר יעקב מכטי ליה ומנענע כד מברך. וכן משמע כד מברך ממטי ליה. אבל בנענוע ראשון שהזכיר לא ממטי ליה אלא בנענוע בעלמא קא עביד. ודומה לזה דא"ר יצחק (ר"ה ט"ז ע"ב) למה תוקעין והוזרין ותוקעין וכו' כדי לערבב את השטן":

במנהיג (צד 69 דפוס ברלין) והלולב שמנענעין להודיע שנצחנו כל המקטרגים עלינו כדאמר בירושלמי ובפסיקתא כהדין נצוחיא דנצחין בקרבא ונקטין לולבא בידיהון. פירוש כדרך המלכים המנצחין ותופשין העיירות ולוקחין הרוסח והמלכות תלוי עליהם ועולין על ראש המגדל ומוליך ומביא לכל רוח להודיע כי המלך נצח את הכל וכו' עכ"ל. וכן מובא באבודרהם הל' סוכה ובארחות חיים (תפלת המועדים סי' ט"ז) ועוד בהרבה פוסקים:

במרדכי סוכה ס"פ לולב הגזול (סי' תשס"ג) „תני בירושלמי דפרקין קטן היודע לנענע חייב בלולב. לא סוף דבר לנענע אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד כשורה ומנענע. יודע להתעטף בציצית אביו לוקח לו טלית. לא סוף דבר להתעטף אלא להשליך שתי כנפות לאחוריו ושתי כנפות לפניו ואוחז בציצית כשורה בשעת ק"ש. בספרי פ' עקב לדבר בם מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מדבר עמו בלשון הקודש. ובירושלמי מסיים דמלמדו פסוק שמע בני מוסר אביך (משלי א' ח')" עכ"ל המרדכי. אולם בירושלמי שלפנינו סוף לולב הגזול לא מצינו רק „קטן היודע לנענע חייב בלולב. יודע להתעטף חייב בציצית. יודע לדבר אביו מלמדו לשון תורה" ולא נמצא בירושלמי יותר:

באו"ז ח"ב (סי' שט"ו) ובשבלי הלקט (שס"ט) וברוקח (סי' רכ"א) כלם מביאים בשם ירושלמי סוכה פ"ד „כיצד סדר הקפה כל ישראל גדולים וקטנים נוטלים את לולביהם בידיהם הימניות ואתרוגיהם בידיהם השמאליות ומקיפין הקפה אחת ואותו היום מקיפין ז' פעמים. ניחא בזמן שיש מזבח. בזמן הזה חזן הכנסת עומד כמלאך אלהים וס"ת בזרועו והעם מקיפין אותו דוגמת מזבח" עכ"ל. וכן מובא בשם ירושלמי בתניא (סי' פ"ו) ובילקוט תהלים סוף רמז תש"ג:

במרדכי מגילה פ"ד בשם ראבי"ה דאיתא בירושלמי א"ר יצחק נפחא שבת שחל במועד קוראין ראה אתה אומר שמדבר במועדים והמפטיר קורא במוספין" (ועי' בבלי מגילה ל"א ע"א):

במנהיג (ע"א ד' ברלין) והא דתנן ביו"ט האחרון של חג קורין מצות וחוקים ובכור כתב רבינו האי ז"ל כי הוא סימן וכך שמע מרבותיו. יש שקורין כי המצוה הזאת... ויש שקורין ברכות דאם בחקותי בשביל ונתתי גשמיכם וכו' ויש שקורין כל הבכור. ואני אברהם בן נתן מצאתי כן בירושלמי ור"ל או מצות או חוקים או בכור עכ"ל. ובמחזור ויטרי (צד 446) והר"ה כהן ב"ר חננאל פירש מצות וחוקים ובכור מצות אלה המשפטים וכו' ופי' או מצות או חוקים או בכור וכו' אע"פ שבירושלמי מצא סייג לדבריו עכ"ל. ולפנינו ליתא בירושלמי (ועי' בספר אצוו"ר סוכה עמוד 144):

באשכול ח"ב (סי' כ"א) וברא"ש מגילה פ"ד (סימן יו"ד) ובטוא"ח (סי' תרכ"ט) „בשם ירושלמי שמפטירין בשמחת תורה ויהי אחרי מות משה". ובנחל אשכול כתב „לא ידעתי מקומו בירושלמי". וכבר העיר כן ע"ז בעל קרבן נתנאל במגילה שם (סימן ס"ג). והרי"ר מביא שגם בעל שלטי הגבורים הביא „ובירושלמי יש שמפטירין אחרי מות משה דהכי מנהגנו". ובירושלים הבנויה (לרש"ב עמוד 28) תמה „איך יתכן שנמצא בירושלמי מה שקורין בש"ת הן בא"י לא עשו יו"ט רק יום אחד" [מה זו תימה ? אולי הורו זאת חכמי ארץ ישראל לצורך בני גליות. שהלא כבר היו הגליות גם בימיהם והורו להם הלכות כראוי לבני גליות כדאשכחן בכמה מקומות. המאסף]:

ביצה פרק ראשון

ה"ט יצחק דהבא שאל לר' יוחנן מהו מישחק קונדיטא ביומא טבא א"ל שרי. באו"ז ח"ד בפסקי ע"ז (סי' ק"ד) מייתי הנוסחא „יצחק עטושיא [שאל] לרשב"ל מהו משחק קונדיטין ביומא טבא א"ל שרי והב לי ואנא שתי":

פרק שני

ה"א (דף ס' ע"ב) ר' יהושע אומר אופין ומבשלין על המבושל. בשבלי הלקט (רמ"ו) „מ"ט דרבי יהושע את אשר תאפו יאפו במה באת אשר תבשלו בשלו". ובשיטה מקובצת ביצה (י"ז ע"ב) דהא בהדיא א"ר יהושע בירושלמי אופים ומבשלים על המבושל וקרא דאת אשר תאפו אפו דמשמע דאין אופין אלא על האפוי דריש ליה הרוצה אפוי מתאפה ליה כלומר מעשה נסים היו נעשים בו". ולפנינו חסר דרש זה מר' יהושע:

בר"ן ביצה (סי' תתפ"א) „וכן נראה מן הירושלמי ר' חייא רבא עלה לביתיה אמרין ליה אנשינן מערובי אמר לון אית הכא טלופחין מאתמול אמרין ליה אין כו' וכדאנח עירובי תבשילין לא מצי למיפא מיומא דחמש לשבתא דשבת קרובה התירו ע"י עירוב. שבת רחוקה לא התירו" עכ"ל. והירושלמי שהביא הר"ן הוא מירושלמי ביצה פ"ב ה"א ושם ליתא כל המאמר מן וכדאנח עד סוף המאמר:
[אמר המאסף „לפי דעתי מן וכדאנח וכו' הם דברי הר"ן מעצמו"].

שם (דף יו"ד ע"א) הדא אמרה אינו צריך להתנות. במרדכי ביצה (סי' תרע"ג בדפוסנו) „וכן פי' ר"י דצריך להתנות מעיו"ט ולומר אם אשכח לעשות עירוב תבשילין אסמוך על זה התבשיל או על שמנונית זה כו'. ובירושלמי איכא פלוגתא אם צריך להתנות מעיו"ט. ואיכא מ"ד שאין צריך להתנות מעיו"ט. גם ע"ז סמך הר"ש מגונביר והתיר לסמוך עליהם ביו"ט עצמו בלא תנאי משום דבשל סופרים הולך אחר המיקל וכו'" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי ביצה פ"ב ה"א לא נזכר ממחלוקת בזה:

ה"ה (דף י"א ע"ב) פתר לה תרין פתרין על דעתין דב"ש והוא ששתה מהן על דעתין דב"ה והן שיהו ראויין לשתייה. בחי' הרשב"א (ביצה כ"א ע"ב) גי' משונה וז"ל ומיהו בירושלמי איכא לישנא אחרינא כאן דמפרש לה בראוין לשתיה ממש אע"פ שלא שתה מהם דגרסינן התם על מתניתין דהכא פתר לה תרין פתרין על דעתין דב"ש והוא ששתה מהן על דעתיה דב"ה והוא שיהא ראוין לשתיה כו' פתר לה פתר אחרון ע"ד דב"ש והוא שראוין לשתיה דב"ה ואפי' אין ראויין לשתיה" עכ"ל הרשב"א. ועי' בתוס' ביצה (דף כ"א ע"ב) סוף ד"ה לא:

ה"ט (דף י"ג ע"א) הרחיים של פלפלין טמאה כו' ומשום כברה. בתוס' (ביצה כ"ג ע"ב) ד"ה משום „דקאמר בירושלמי כברה של סלתות טמאה וכו' ובים של שלמה ביצה (פ"ב סי' ל"ט) דקאמר בירושלמי כברה של סלתות טמא משום שיש עליה תורת כלי שמקבלת הסובין וכו'":

ברא"ש ביצה פ' משילין (סי' ב') על המשנה דלא דנין ולא חולצין בשבת הביא דברי ירושלמי וכולן שעשו בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשו עשוי בשבת ואצ"ל ביו"ט. וכן מובא הירושלמי ברמב"ם הלכות שבת (פכ"ג הט"ו) ועי' במגיד משנה הג"מ שם וכן מובא בסמ"ג עשין פ"ב ולאוין ע"ה וכן מובא הירושלמי בכמה ספרי הפוסקים הראשונים:

באו"ז (סי' שמ"ז) בירושלמי שלפני כתוב [מוכח שהיו לפניו ירושלמי בנרסות אחרות מכפי המצוי ביד אחרים] „ערובי תבשילין כך הוא: נוטל פת כביצה ותבשיל כזית ואומר אקבו"צ על מצות עירוב ומתנה ואומר בדין יהא שרא לנא לאפויי ולבשולי מיומא טבא לחבריה ומיו"ט לשבת ולמי שסומכין על עירוב זה עד מוצאי יו"ט האחרון ובלבד שיהא שמור העירוב עד מוצאי יו"ט האחרון. אכלו או שאבד צריך לערב בעיו"ט האחרון וכו'" עכ"ל. ובמרדכי ביצה (סי' תרע"ב בדפוסנו) „והעם נהגו לומר לאפויי לבשולי לאטמוני ולאדלוקי שרגא. וכן משמע לקמן בפרקין כו' משמע שעירוב מתיר הדלקת הנר. אמ:ם בירושלמי אינו מזכיר רק לאפויי ולבשולי וה"ג בירושלמי עירובי תבשילין כך הם וכו' ומייתי לשון הירושלמי כנ"ל עד בעיו"ט האחרון. וע"ז כתב „והשתא שמעינן מן הירושלמי דיו"ט דסוכות העירוב שהניח בערב יו"ט ראשון מועיל גם לימים טובים אחרונים ובלבד שיאמר בפירוש עד מוצאי יו"ט האחרון. והא דקאמר בירושלמי פת כביצה פליג אתלמודא דידן דמשמע שיעור כזית ולא מפליג בין פת לתבשיל כו' עכ"ל. ולפנינו בירושלמי ביצה ליתא כל המאמר שהביאו מירושלמי האו"ז והמרדכי הנ"ל. ובבאורי הגר"א ז"ל בשו"ע מביא ג"כ כל הירושלמי הנ"ל כמו שמובא באו"ז ובמרדכי:

פרק שלישי

באו"ז ח"ב (סי' ק"מ) „בספר המקצעות כתוב זו ששנו חכמים הולך אדם אצל חנוני הרגיל. בחנוני ישראל לא בחנוני נכרי שיש לחוש לביצה ולדבר המחובר ולדבר הניצוד ביו"ט ולדבר שבא מחוץ לתחום ואסור ליטול מן הנכרי ביו"ט. אבל בחנוני ישראל מותר ליקח ממנו כל דבר ביו"ט ואין לחוש לפי שלא נחשדו ישראל על כך כו'. וכן פירשו הגאונים וראשי ישיבות ז"ל" עכ"ל. ורבינו שמואל בר נטרונאי זצ"ל מבון. הביא ראיה לדבריהם מירושלמי שלהי פרק אין צדין דתני אומר אדם לחנוני ישראל תן לי כלה של תבלין. אצל טבח ישראל הרגיל אצלו תן לי ירך. אצל פטם ישראל הרגיל אצלו תן לי תור או גוזל. אצל נחתום ישראל הרגיל אצלו תן לי ככר. אצל חנוני ישראל הרגיל אצלו תן לי חמשים אגוזים ועשרה ביצים. בכולהו תני ישראל משמע דוקא ישראל ולא נכרי. וכן פירש רבינו יצחק ב"ר יהודה זצ"ל דוקא חנוני ישראל כו'" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי ביצה ליתא כ"ז. רק איתא בסוף פ' אין צדין תני אומר הוא אדם לחבירו תן לי כלה של תבלין שכן בעל הבית דרכו להיות נותן כלה של תבלין בתוך תבשילו. ובזה נשלם שם הפרק. ובאו"ז ח"ב (סי' שנ"ח) מייתי דת"ר (בבבלי ביצה כ"ט ע"ב) הולך אדם אצל רועה וכו' ובירושלמי גרסינן ובלבד שלא יזכיר סכום מקח רשב"א אומר ובלבד שלא יאמר לו סכום מנין וכו' עכ"ל. וגם כל זה ליתא לפנינו בירושלמי:

פרק רביעי

שם (סי' שנ"ב) „ובירושלמי דשמעתין מתניא כרב דתני נכרי שהביא דגים מפולמין לישראל ופירות בני יומן מותרים לקבל ואסורין באכילה עד הערב בכדי שיעשו וכו'" עכ"ל:

שם (סי' שס"א) ירושלמי צריך לטלטלו לנר ממקום למקום מותר (ביו"ט) לטלטלו. ולחוסיף עליו שמן מותר משום שלום ביתו. שכל זמן שהנר בבית שלום בבית שנא' וידעת כי שלום אהלך. המדליק לילי יו"ט צריך לברך בא"י אמ"ה אקבו"צ להדליק נר של יו"ט" עכ"ל. וכן הוא בהגהות אשרי פ"ד דביצה (סי' ח'). ולפנינו בירושלמי ביצה פ"ד ה"ד (שעלה קאי האו"ז) ליתא כ"ז:

יש מהראשונים שמביאים דברי או"ז בשם הירושלמי וכן מביאים בשם הפסיקתא דכל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה חוץ... ומה שהתינוקת מוליכין לבית רבן". ולפנינו בירושלמי ליתא:

תענית פרק ראשון

ה"א (דף ג' ע"ב) ותני כן בד"א בחו"ל אבל בא"י הכל לפי הזמן וכו'. ברמב"ם הל' תענית (פ"ג ה"י) „בד"א בא"י אבל בחו"ל הכל לפי הזמן. וע"ז כתב שם המגיד משנה „זה ברור ומבואר בירושלמי וכו'" והיתה אפוא נוסחת הירושלמי לפניו ההפך מנוסחתנו. וכ"ה בשו"ע או"ח תקע"ו ס"ט. ובבה"ג מ"מ לירושלמי:

ה"ד (דף ה' ע"ב) תני מותר לאכול (בלילה שלפני התענית) עד שיאיר המזרח כו' ישן ועמד אסור בשלא התנה אבל אם התנה מותר. בשו"ת הרא"ש (כלל כ"ז סי' ז') בתענית נהגו ע"פ הגמ' דידן כשאדם הולך לישן שמתנה לשתות כל הלילה. אע"ג דבירושלמי משמע שאין תנאי מועיל כו'" עכ"ל. ובשו"ת בשמים ראש (סימן קכ"ד) „ואע"ג דבירושלמי משמע שאפי' התנה אינה כלום. בגמ' דידן נראה דתנאי מועיל" עכ"ל. והנה היתה לפניהם גירסא משונה בירושלמי. שהלא לפנינו מפורש בירושלמי שתנאי מועיל:

ה"ח (דף ס"ו) אסור לארס אשה בער"ש כו'. באו"ז ח"ד (סימן פ"ט) „וגרסינן בירושלמי בפרקין ושלהי פ"ק דמס' תענית וכו' אפילו לדון דיני ממונות בער"ש וכן לדברי תורה וכו'. ובשלטי הגבורים פט"ז בשבת סי' תמ"ז „ובתלמוד א"י בפ"א של תענית שאסור לארוס אשה בע"ש וכן לדברי תורה. ונראה הדבר שממעטין בד"ת כדי שיעסוק בצרכי שבת עכ"ל:

פרק שני

ה"א (דף ח' ע"ב) כל שנה שאין מתריעין עליה בראשונה סוף שמתריעין עליה בסופה. גירסא משונה בספר מנוח הלכות שופר (פ"ב ה"י) „גרסינן בירושלמי כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה. לא שחל ר"ה להיות בשבת אלא שאירעו אונס. פי' כגון שאין שם ב"ד הראויין לתקוע. אי נמי שנתרשלו במצוה ולא לקחו שופר" עכ"ל:

ה"ב (דף יו"ד ע"א) „ומהו אומר רחם ה' אלהינו כו' כי באש החרבת ובאש אתה עתיד לבנותה כאמור וגו' ולכבוד אהיה בתוכה. בשבלי הלקט הקצר (סי' פ"ט) „ירושלמי רבי אחא אמר וכו' וחותמין בא"י מנחם ציון עירו בבנין ירושלים" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי ליתא החתימה:

בפירוש המיוחס לרש"י תענית בבלית (ס"ו ע"א) בשם ירושלמי שהיו חוגרין שקין ויוצאין לבית הקברות ותוקעין בקרנות (עי' ירושלמי רפ"ב דתענית דלית שם „חוגרין שקין"):

ברוקח (סי' רי"א) „אמרינן במס' סופרים בפ' דברי חכמים כדרבונות (הוא פרק י"ז) בשבע אחרונות של עצירת גשמים קורא ברכות וקללות אבל בתעניות אחרות ויחל משה ומפטירין דרשו ה' וכן יש בירושלמי ישן בפ"ב דתעניות":

פרק שלישי

ה"י (דף ס"ז ע"ב) א"ר יודן גיריא. הרוקח סי' ש"כ וסי' ש"ל „ירושלמי אר"י בן גדיא כל העונה אמן בעוה"ז זוכה ועונה אמן לעוה"ב וכו':

פרק רביעי

ה"א (דף י"ח ע"ב) אית לך מימר נעילת שערי שמים ביום. באבודרהם סדר יום הכפורים בירושלמי דתענית (פ"ג) אימת היא נעילה וכו' אית לך מימר נעילת שערי שמים הא איתקש נשיאת כפים לשירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה שירות ביום אף נשיאת כפים ביום" עכ"ל. וכן היה הלשון לפני בעל האשכול (ח"א צד 30) והרא"ש יומא (סי' כ') והגמיי' הל' תפלה (פ"ג ה"ה) ועוד בהרבה קדמונים. ולפנינו ליתא כל המאמר למן הא איתקש עד לסוף:

באו"ז ח"ב (סי' תי"ג) „כתב מורי רבינו אב"י העזרי בירושלמי ריש פ' בשלשה פרקים בתעניות ובמעמדות כו' וש"ם דביום נושאים כפים ולא בלילה כו' ובספר שלפני לא מצאתי זה בירושלמי":

ה"ה (דף כ"ד ע"ב) משניתנו הרוגי ביתר לקבורה נקבעה הטוב והמטיב הטוב שלא נסרחו והמטיב שניתנו לקבורה. באבודרהם (סדר ברהמ"ז) „ובירושלמי נתן טעם אחר (לברכת הטוב והמטיב) בשנוי היין לפי שזבלו האויבים שדותיהם וכרמיהם בדמי ההרוגים וגדרו בהם כרמיהם לפיכך תקנוהו על שנוי היין ועל כוס של ברהמ"ז דכשנוי יין דמי וכו'. ולפנינו אינו מבואר כ"ז:

בפי' המיוחס לרש"י בדהי"א (ח' כ"ט) „וזהו שמפרש בסוף מגלת ירושלמי ג' ספרים מצא עזרא ספר מעונים ספר זאטוטי וספר האוזים [היא] ובטלו דברי האחד וקיימו דברי השנים וכן מצאו הרבה ספרי יוחסין כשמצאו ג' או ה' בטלו המועט וקיימו המרובים וכשמצאו זוגות כו'". ולעיל שם (ז' י"ג) בפי' הנ"ל „כדמפורש בשלהי מגלת ירושלמי ג' ספרים מצא עזרא וכאו"א מן היחס ומה שמצא כתב ומה שלא מצא לא כתב ומן בני נפתלי לא מצא יותר. וזהו הטעם כו'" עכ"ל. ומכל זה אין זכר במגלת ירושלמי. ונראה שצ"ל ברש"י הנ"ל בתענית ירושלמי. כי בתענית פ"ד ה"ב (דף כ' ע"ב) נמצא באמת המאמר ג' ספרים מצאו בעזרה וכו'. אולם כל מה שמפורש ברש"י הנ"ל בשם ירושלמי ליתא בכל הירושלמי. (עי' בס' אצוי"ר תענית עמוד 110):

בשו"ת מהר"ם בר ברוך (הוצאת ה"ר רנ"ר סימן שט"ז) כתוב בה"ג היכא דיתיב בתעניתא בשבתא ליכא עננו בש"ת ואומר עננו בסוף אלהי נצור לשוני וכו'. ונ"ל דשונה הוא דברכה חמישית אומר עננו ושוב רצה ומודים וברכת כהנים. והכי איתא בהדיא בפרק תפלת השחר בירושלמי וכו'" עכ"ל. ובארחות חיים הל' תענית (סי' כ"ג) „והמתענה בשבת כתב הבה"ג שאומר עננו באלהי נצור לשוני והכין משמע בירושלמי וכו' וכן הוא במגיד משנה תענית פ"א הי"ב ובפסקי ריקאנטי (סי' קע"ט) ובס' אדם וחוה נתיב י"ח ח"א. ולפנינו בירושלמי ליתא גם לא מה שזכר הארחות חיים בשם הירושלמי. (עי' אצו"י שם 111):

בספר בן יוחאי (צד קי"ח) התעורר על דברי התוס' תענית (ג' ע"ב) ד"ה כל „אין לאסור לשתות משאכל סעודה המפסקת ועדיין הוא היום גדול כדמשמע בירושלמי דר' יוסי אקלע לבצרה אכל סעודה המפסקת אתא לגביה דריש כנישתא והוה סעיד. א"ל ההוא ריש כנישתא סעוד אצלי א"ל אכלית ואפסקית א"ל אשנח עלי דלא לימרון הדין גברא לא אשגח עליה. אכל מכל עיגול פתית ואכל מכל תבשיל ותבשיל חד פת ושתה מכל חבית חד כסא וכו'". וכ"ז ליתא בירושלמי שלפנינו:

ברא"ש תענית פ"א (סי' ד') כתב רבינו אבי העזרי ז"ל דבירושלמי איתא דהנך ששים יום (של תקופה שמתחילין השאלה בגולה) מנינן להו מעל"ע (אחר נפילת התקופה) פעמים מתחילין ביום פעמים מתחילין בלילה" עכ"ל. (ומובא בטוא"ח סי' קי"ז):

בתשב"ץ קטן (מנהגי מהר"ם בר ברוך סי' קי"ב) „אסור לומר לאחרים אני מתענה וראיה מירושלמי ההיא איתתא דהוה מתה כבר הוה נפיק לה אור של גיהנם מאודנא לאודנא. חד אמר משום דהוות משתעי בשעת תענית עשיתי ב' תעניות או ג' וחד אמר משום דהוות משתעי לאחרים התענית" עכ"ל. ואין זכר לזה בירושלמי תענית וקצת מזה נמצא בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב:

בהגהות מיימוני מנהגי ת"ב „ובירושלמי גרסינן ואיבעי ליה לשנויי אם היה רגיל לסעוד בין בני אדם סועד יחידי וכן איתא בתלמוד שלנו" עכ"ל. אבל בירושלמי תענית פ"ד ליתא מן „אם" עד „יחידי":

באבודרהם (דף ע"ז ע"ב) והכי איתא בירושלמי ר' יהודה נשיאה גזר תעניתא א"ל ריש לקיש לר' יוחנן והא לא קבלינן מאורתא אמר אנן אדבי ריש גלותא סמכינן" עכ"ל. וכן מובא הירושלמי ברא"ש תענית פ"א (סי' י"ג) וכן בס' אדם וחוה (נתיב י"ח ח"ה):

בס' מטה משה (סי' קמ"ח) ירושלמי אמר רבי תנחום מפני מה תקנו שומע [תפלה] ברכה חמש עשרה כנגד ה' למבול ישב שהיא אזכרת ט"ו שבהבו לה' בני אלים שהתפלה מעכבת את הפרעניות לבוא לעולם וכו'" עכ"ל. ולפנינו בתענית ליתא:

במוסף הערוך ובכתר כהונה (לר' דוד די לארא) ערך זרזיר „תענית ירושלמי פ"ק בנוהג שבעולם זה מבקש לנצח זרזירו וכו'" עכ"ל. ולפנינו ליתא בתענית. ואיתא בר"ה פ"ק:

בס' זכרון תורת משה (דף ו' ע"ג) „ירושלמי תענית האומרים ערו ערו עד היסוד בה ללמדך שכל דור שאינו נבנה בהמ"ק ביומיו מעלין עליו כאלו הוא החריבו וכו'" עכ"ל. וכ"ה בירושלמי יומא פ"א סוף ה"א, אבל בירושלמי תענית ליתא:

בפרקא דרבינו הקדוש (אות ג' סימן ט') שלשה מעין עוה"ב וכו' וציין ע"ז ירושלמי תענית. וכן שם (סי' צ') שלשה דברים מרחיבין לבו כו' וציין שם ג"כ ירושלמי תענית פ"א. ולפנינו ליתא:

בתוספות תענית (כ"ט ע"א) ד"ה וישב עליהם את אונם כו' אע"ג דאין אותו פסוק כלל במזמור של מוצ"ש (כשאמרו שירה בחורבן הראשון) אירע להם כך שאמרו אותו פסוק. ובירושלמי מפרש אילייא נקט. פי' אלייא הוי כמו אלי כבתולה דהוי לשון קינה (כלומר שנפל אז בפיהם פסוק זה של קינה) [ועי' בבלי ערכין י"ב ע"ב (המאסף)]:

מגילה פרק ראשון

ה"ט (דף י"א ע"ב) פתוחה מראשה סתומה פתוחה מסופה פתוחה. בס' הפרדס לרש"י (סימן רפ"ה) „ובירושלמי פ"ק דמגילה אי זו היא פרשה פתוחה כל שהניח בראש תיבה כשיעור ג' אותיות. וסתומה כל שהניח בסוף שיטה" עכ"ל:

שם (דף י"ב ע"א) חציו על עוד בהמה טהורה כו'. בספר אדם וחוה (נתיב ב' ח"ב) אבל עושה חציו גויל וחציו צבאים ואע"פ שאינו מן המובחר. כך פשוט בירושלמי פ"ק דמגילה" עכ"ל:

בפי' רבינו חננאל בע"ז (ט' ע"ב) „דתני בתלמוד א"י במגילה סוף פ"א משנברא העולם עד שיצאו ישראל ממצרים אלפים ותמ"ח שנים" עכ"ל. ולפנינו בספ"א דמגילה חסר זה:

ברמב"ם הל' תפלין (פ"א הט"ז) אבל במזוזה ותפלין אין תולין בהן אפי' אות אחת. בכסף משנה ובהגמי"י שם בירושלמי דמגילה מפרש טעמא משום דלא הוי כסדרן ואמרינן במכילתין כתבן שלא כסדרן יגנזו כו'" עכ"ל. והטעם הזה חסר במגילה פ"א ה"א:

שם הל' תפלין (פ"ג ה"ז) „כשהוא גולל הפרשיות בין של ראש בין של יד גולל אותן מסופן לתחלתן וכו'". ובהגמי"י שם אות ד' „הכי איתא בירושלמי דפרק קמא דמגילה וכו'". ולפנינו ליתא זה על פרשיות דתפלין:

במחזור ויטרי (עמוד 524) „ובירושלמי דמגילה אמרינן לא ישב אדם על ספסל שס"ת נתון עליו וכו' ועוד מצינו במגילת ירושלמי דסקיא שהיא מלאה ספרים או שהיו בתוכה עצמות המת הרי אלו מפשילן לאחוריו ורוכב". וע"ש בהערות וכ"ז ליתא לפנינו בירושלמי מגילה (וראוים לבוא בירושלמי מגילה פ"א הי"א בין דיני ס"ת שנזכרו שם):

בטוי"ד סי' רע"א „היריעה שבלתה לא יטול שתים וכו'. ובב"י שם בסי' ד' כתב שהוא ירושלמי. ולפנינו במגילה (פ"א הי"א) בין דיני ס"ת ליתא:

פרק שני

ה"ד (דף כ' ע"ב) עתיד הקב"ה להעשות ראש חולה לצדיקים לעתיד לבא כו'. בילקוט ישעיה (רמז תכ"ז) מביא מירושלמי מגילה פ"ב „רבי ראובן בשם רבי חנינא אמר עתיד הקב"ה לבנות לו ישיבה של זקנים משלו. הה"ד (ישעיה כ"ד כ"ג) כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד. אמר שלמה חמיתיה מצומצם ביניהם. הדא הוא דכתיב (משלי ל"א) נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ כו' עכ"ל:

פרק שלישי

ה"ז (דף כ"ו ע"ב) לוי בר פסטי שאל לרב הונא. בארחות חיים (הל' קריאת ס"ת ס"ז) בשם הירושלמי „לוי בר פנטאי קרא קדם רב הונא ומגמגם. א"ל השמע קולך דלית אינון קללות תוכחות אינון מוסר ה' בני אל תמאס" עכ"ל:

שם (דף כ"ז ע"א) צריך לומר ארור המן ארורים בניו. בתוס' מגילה (ז' ע"ב) ד"ה דלא ידע „בירושלמי מוסיף ארורה זרש ארורים המן ובניו וגם חרבונה זכור לטוב". ולפנינו בירושלמי ליתא רק ארור המן ארורים בניו:

פרק רביעי

ה"א (דף כ"ז ע"ב) ר' שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חמא חד בר נש קאים מתרגם סמוך לעמודא. א"ל אסור לך כשם שניתנה באימה וביראה כך אנו צריכין לנהוג בה באימה וביראה. במרדכי פ"ק דברכות (סי' פ"ו) וכן בב"י טוא"ח (ריש סי' קמ"א) מביאים בשם הירושלמי „ר' יוחנן איקלע לההוא אתרא חזא גברא דהוה קרי בסמיכה א"ל אסור לך שנאמר ואתה פה עמוד עמדי. א"ל בעל בשר אני והתיר לו" עכ"ל ואצלנו לא נמצא הא דר' יוחנן ולא מהיתרא דבעל בשר:

שם (דף כ"ח ע"ב) כתוב בתורה ברכה לפניה כו' וכתוב במזון ברכה לאחריה כו'. בשלחן ארבע לרבינו בחיי (מס' כד הקמח) „אמרו בירושלמי שלש מלכיות ושלש הטבות ושלש גמולות שלש מלכיות מלך העולם. האל אבינו מלכנו. המלך הטוב. שלש הטבות המלך הטוב. והמטיב. הוא מטיב. שלש גמולות הוא גמלנו. הוא גומלנו. הוא יגמלנו" עכ"ל:

ה"ב (דף כ"ט ע"ב) הרי פרשת עמלק א"ל שנייא היא שהיא סידורה של יום. ובארחות חיים (הלכות קה"ת סי' י"ג) מובא בב"י או"ח (סי' קל"ז) מייתי „ירושלמי והרי פרשת עמלק דליכא אלא תשעה. הוא עשה מעשה קטוע לפיכך פרשתו קטועה" עכ"ל:

בכל בו (סימן נ') ובארחות חיים (בה"כ סימן י"ד) „ועוד דאמרינן בירושלמי כל הקורא בתורה ולא אמרו לו קרא דומה לאדם שיש לו בת בוגרת שכל הרוצה לקחתה לוקחה" עכ"ל:

בארחות חיים (בה"ב סימן י"ט) „ואמרינן בירושלמי ביום הזה באו מדבר סיני אל יהיו ד"ת בעיניך כדיוטגמא ישנה שהכל דשים בה אלא כדיוטגמא חדשה שהכל מצפים לראותה" עכ"ל:

שם (שם) (מובא בב"י או"ח סימן קל"ט) „ירושלמי א"ר יוסי בר בון כד סלקי לדוכנא לברוכי האי מאן דמברך נקט עמודא דתורה בידיה שנאמר לקוח את ספר התורה הזה" עכ"ל:

ה"ה (דף ל"א ע"ב) אפי' טעה בין אם לואם מחזירין אותו. בארחות חיים הל' קריאת ס"ת (סי' י"ח) „קרא וטעה אפי' באות אחת מחזירין אותו וכו'. והני מילי הקורא שבירך צריך לקרות בדקדוק אבל החזן אין להקפיד על כך שיקרא בדקדוק. וכ"כ בירושלמי מנין לחזן בהכ"נ שאמר על משה מֹשֶה ועל אהרן אַהֲרַן שאין משיבין אותו שנא' ודגלו עלי אהבה לגלוגו עלי אהבה. פי' חזן הכנסת ש"צ" עכ"ל:

שם רב אמר כגון הוי רב את יוצרו. בילקוט המכירי (ישעיה מ"ה אות פ') שגיון לדוד. אמר שלמה שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו וכן הוא אומר אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר וגו' מגלה ירושלמי" עכ"ל:

סוף המסכת בפי' רב נסים גאון (עירובין י"ז ע"א) „עשרה דברים התנה יהושע. תמצא פירוש כולן בב"ק בפ' מרובה ובגמרא דמגילה דבני מערבא" עכ"ל. ולפנינו במגילה אין רמז מזה. ולפה"נ שהעשרה דברים שהתנה יהושע היו כתובים בירושלמי מגילה פ"ד סוף פ"א ביחד עם העשרה תקנות שתקן עזרא השנויים שם. כמו בבבלי ב"ק דף פ"א ופ"ב (עי' ס' אצוי"ר מגילה עמוד 104):

ברמב"ם הל' תפלה (פי"ג הי"א) „ואין הקורא רשאי לסייע לתורגמן שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה. ובכסף משנה שם ואין הקורא רשאי לסייע וכו'. ירושלמי אמר עולא מפני מה אמרו הקורא בתורה לא יסייע לתורגמן כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה" עכ"ל: ולפנינו בירושלמי מגילה ליתא (ואיתא בבבלי מגילה ל"ב ע"א):

רש"י ותוספות מגילה (דף י"ב ע"ב) ד"ה שפרחה על הא שמובא שם בגמ' אר"י ב"ח מלמד שפרחה בה (בושתי) צרעת. „בירושלמי מפרש דילפינן נגזר דכתיב גבי ושתי מנגזר דכתיב גבי עוזיהו כשנצטרע דכתיב ביה (דה"ב כ"ו) נג־ר מבית ה'" עכ"ל:

באו"ז ח"ב (סי' שפ"א) „ירושלמי בחוש"מ קורין ארבעה כנגד כהנים לוים וישראלים וגרי צדק. ביו"ט חמשה כנגד חמשה חומשי תורה. ביוה"כ ששה כנגד ששה סדרי משנה. בשבת שבעה כנגד התלמיד שהוא מוסף עליהם" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי מגילה פ"ד ה"ג בגמרא המפרשת המשנה ביוה"כ ששה וכו' מ"ד ששה מפני התפלה וכו' ומכל מה שהביא האו"ז הנ"ל אין זכר לפנינו בירושלמי:

בכל בו (סי' מ"ג) בשם ירושלמי בענין יחיד שהתחיל לומר הלל בימים שאין יחיד גומר את ההלל „גומר בלא ברכה" עכ"ל:

במאירי למגילה (ט"ו ע"א) „מגילה צריכה שירטוט כאמתה של תורה כגופה של תורה עצמה. אע"פ שעיקרה דברי נשים. ווהו שאמרו בתלמוד המערב משה ואלעזר נשיאים ועדה" עכ"ל. ובקרית ספר להמאירי (דף יו"ד ע"א) „ואף בירושלמי אמרו עליה במקום אחר כאמתה של תורה משה ואלעזר נשיאים ועדה. ופירושו שאע"פ שמגילה באה ע"י נשים הרי באו קצת גופי תורה ע"י בנות צלפחד ונתעסקו בענינם משה ואלעזר והנשיאים והעדה כדכתיב ותעמודנה וגו' וכן הדברים ברורים. וכן מובא בתשו' הגאונים (שערי תשובה סי' ר"ג) בשם שר שלום ז"ל וכן נזכר זה בעיטור הלכות מגילה:

בקרית ספר להמאירי (דף יו"ד ע"ב) וממ"ש בתלמוד המערב בראשון של מגילה ובשני של ברכות שהפטיר מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. וכמ"ש שם ר' שמואל בר רב יצחק הוה אכיל שמע קל צלותא קם לצלויי וכו'" עכ"ל. ובמגילה ליתא זה:

במרדכי מגילה (סימן תתל"א) „וראבי"ה הביא ראיה מן הירושלמי וכו' ומפטיר קורא במוספין וכו'. ובכסף משנה הל' תפלה (פי"ג הי"ד) „ובמרדכי כתב דאמרינן בירושלמי ומפטיר קורא במוספין" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי מגילה פ"ד בענין המפטיר בנביא לא נזכר מזה כלל:

בארחות חיים הל' מגילה (סי' ז') ובכל בו (סי' מ"ה) הרב את ריבנו וכו' „ירושלמי לא אמרו ברכה לאחריה אלא בצבור. ובב"י בטוא"ח (סי' תרצ"ב) „וכתב (הארחות חיים) ע"ש ירושלמי לא אמרו ברכה לאחריה אלא בצבור" עכ"ל:

באבודרהם (סדר תפלת פורים דף ס"ג ע"ב) „וי"ו דויזתא בעי למમתהא בזקיפה מ"ט וכו' (בבלי מגילה ט"ז ע"ב) יש מפרשים מותח בקריאתה וכו' והיא מא"ב של אותיות הגדולות. והכי איתא בירושלמי" עכ"ל:

בהגמיי' (הלכות תפלה פי"א אות ה') „בירושלמי דמגילה ובירושלמי דפסחים גרסינן בתי כנסיות צריכין בדיקה וכו'. וכן בהגמיי' שם אות וי"ו כדאמרינן בירושלמי דמגילה ופסחים וכו'" עכ"ל:

במנהיג (דף קי"ז ד' ג'לין) „ואלו הן שעטנ"ז ג"ץ. פי' רב יהודאי גאון וכן פי' ר"י. מצאתי כתוב שבכל אותיות שבתורה אלו צריכין ג' זיונין כדי שיראה לג' רוחות לימין ולשמאל ולמעלה וכו' וכן מצינו בירושלמי דמגילה" עכ"ל:

שם בהלכות גט סי' קנ"א בשם ירושלמי גיטין „כתיב הכא (בגט אשה) וכתב לה ספר כריתות וכתיב התם (בתורה) וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מה להלן צריך לזיין בזייני שעטנ"ז ג"ץ שבתורה אף הכא בגט אשה צריך לזיין" עכ"ל:

בשו"ת מהר"י ברונא (סימן ס"ו) ולענין ברכת מגילה כבר נכתב ונחתם שחייבין אנו לקרות שנאמר נזכרים ונעשים וכו' והאיך לא נברך עליה. ועוד בירושלמי כתב בהדיא דמגילת קינות רות ושיר השירים מברכין. והכי נמי במיימוני. אבל קהלת לא הוזכר מסתמא חטעם דאמרינן בפרק במה מדליקין שבקשו לגנוז ספר קהלת א"כ ע"כ לאו ברוח הקודש נאמר כו'. אטו מי גרע נס דפורים מנס דחנוכה. דמברכין על הנרות לפרסומי מילתא דניסא כ"ש נס דמגילה דהיא פרסומי ניסא כמו נרות דחנוכה":

בס' יד מלאכי (סי' ס"ט) „ובלא זה נמי אישתמיט מיניה ירושלמי דפ' אין עומדין (ה"א) ופ"ב דמגילה דבהדיא איתא התם תני היה כותב ב' או ג' שמות כגון אל אלהים ה' הרי זה גומר את אחד מהן. ומשיב ש"ום. ע"כ בירושלמי וכו'. ובספר ברכי יוסף להרחיד"א ז"ל (ביו"ד סי' רע"ו) מביא ג"כ כ"ז מירושלמי מגילה:

מועד קטן פרק ראשון

ה"ה (דף ס' ע"א) בספר אדם וחוה (נתיב כ"ח ה"ג) „וכתב בירושלמי בראשונה היו קוברין אותו במהמורות וכו' אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק כך אמר לי אבא בשעת פטירתו בתחלה קברני בבקעה ולבסוף לקט עצמותי ותנם בארזים ולא תלקט אתה בידך שלא יהו בזוין בעיניך וכן עשיתי לו. נכנס ר' יוחנן ללקטן ופירש עליהם אפרסקל ונכנסתי אני וקרעתי עליהם ופירשתי עליהם את הסדין ונתתי עליהם אפורין יבשים „פירוש מיני עשבים" ע"כ בירושלמי" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי מו"ק פ"א ה"ה (דף ה' ע"א) נמצא רק המאמר בראשונה וכו' אבל מאמר ר"א ב"ר צדוק עד סופו ליתא בהירושלמי:

פרק שלישי

ה"ה (דף י"ג ע"א) גזירת שלשים. ברמב"ם (הל' אבל פ"ו ה"א) שיהיה האבל נוהג במקצת דברי אבילות כל שלשים יום. ומנין סמכו חכמים לשלשים יום שנאמר ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים מכלל שהאבל מצטער כל' שלשים יום. ובמגדל עוז שם „בירושלמי סומכה מקרא דובכתה את אביה וגו' מכלל דלצערה שלשים יום הוי. ולפנינו בירושלמי כאן ליתא הראיה מקרא:

שם (דף ט"ו ע"ב) הדא דאת אמר ברחיצה שהיא של תענוג וכו' שמואל בר אבא עלו בו חטטין וכו'. במאירי (ברכות ט"ז ע"ב) „ובתלמוד המערב וכו' אמרו שמואל בר אבא עלו בו חטטין שאלו לרבי אבא (לר' יסא) מהו דסחי אמר להו יסח. מה נן קיימין אם בשל סכנה אף ביוה"כ אלא בשאינה של סכנה והואיל ולצורך היא מותרת" עכ"ל. ולפנינו ליתא בירושלמי למן מה אנן קיימין עד הסוף:

ה"ח (דף י"ח ע"א) מת לו מת קורע מת לו מת אחר מוסיף על הקרע וקורע. כתב בסמ"ג הל' אבילות „בירושלמי מי שמת לו מת וקרע עליו ואח"כ מת לו מת אחר אם בתוך שבעה קורע קרע אחד (כלומר די לו בראשון) ואם לאחר שבעה מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא מת לו מת שלישי אחר שבעה של שני מוסיף כל שהוא וכן מוסיף והולך עד טיבורו. הגיע לטיבורו מרחיק שלש אצבעות וקורע נתמלא מלפניו מחזירו מלאחריו" עכ"ל. וכ"ה בשם הירושלמי במרדכי מו"ק (סימן תתקכ"א):

שם (דף י"ט ע"א) עד שיגערו בו חבריו. בב"י (טוי"ד סי' ש"צ) והגמיי' כתבו בפי' בשם סמ"ק אם עברו שלשים יום קודם הרגל הרגל מפסיק וא"צ להמתין עד שיגערו בו חבריו. וטעמא משום דאמרינן בירושלמי שיעור גערה שלשים יום":

באגודה (ל"ח) „ובאביו ובאמו עד שיגערו בו חבריו. מפרש בירושלמי שלשים אחר שלשים אכן נהגו ג' חדשים":

בהלכות אבל לרי"צ אבן גיאות (נ"ח) ת"ר ההולך לבית האבל אם היה לבו גס בו יברהו על מטות כפויות ואם לאו יברהו על מטות זקופות. בירושלמי פי' מושיבין אותו על מטה זקופת כדי לכבדו ואם לבו גס בו וכו'" עכ"ל:

בפרש"י לבראשית רבה (פי"ז) מפני מה נשים מהלכות אצל המת תחלה מפני שהן גרמו לכך מהלכות לפני המטה הדא הוא דכתיב ואחריו כל אדם ימשוך (איוב כ"א) לומר שאותן שהולכין אחריו כולן יומשכו אחר המת ולפניו [איוב שם „ולפניו אין מספר"] נשים הולכות לפניו אין מספר. במשקין ירושלמי פ"א" עכ"ל. ולפנינו במו"ק ירושלמי ליתא זה. ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ד אית תניי תני הנשים מהלכות תחלה והאנשים אחריהם ואית תניי תני אנשים תחלה וכו'. ובתורת האדם להרמב"ן שער ההוצאה מובא הירושלמי בשנויים:

במגדל עז הל' אבל (פ"ב ה"ה) „אבל אין מניחין מטת האשה ברחוב וכו'. פרק א"מ ובאבל רבתי ובירושלמי" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי לא נזכר מזה:

במרדכי מו"ק (סימן תתקל"ב) „ובירושלמי אמרינן הרוגי מלכות מתחילין להתאבל עליהם משנתיאשו לקוברו, ומכיים ובלבד שלא יהא גנב. ולכן אין מתאבלין על גנב. וקאמר התם כל הפורש מדרכי צבור אין מתאבלין עליו" עכ"ל. וכן הוא בהלכות פסוקות לתלמידי ר' יהודאי גאון ובבה"ג הל' אבל". ולפנינו בירושלמי מו"ק ליתא זה:

ברמב"ם הל' אבל (פי"ד הכ"ד) „מלמדין את האדם שלא יהא חבלן ולא יפסיד וכו' וברדב"ז שם הכי איתא בירושלמי. וכן במגדל עז שם „מלמדין את האדם וכו' עד משום בל תשחית. ירושלמי" עד כאן לשונו:

במרדכי פ"ג דמו"ק (סימן תתצ"א) ומובא בב"י (יו"ד הל' אבילות) „ובירושלמי יש אם היתה חבורה של מצוה או קידוש החודש מותר לאבל ליכנס שם":

בריטב"א מו"ק (י"ז ע"ב) „אע"פ שלגבי שער אמרו בירושלמי שהיא מותרת לאחר ז' מפני שניוול הוא לה" עכ"ל. ובנמוקי יוסף במו"ק (סימן אל"ף קצ"ג) „והכי איתא בירושלמי אע"פ שכל שאר שער וכו' והאשה מותרת וכו'" עכ"ל:

שם מו"ק (כ"ב ע"ב) והא דאמרינן שולל לאחר למ"ד רשות היא ואם רוצה שלא לשלול הרי זה משובח. וכן בירושלמי":

בכל בו (סי' קי"ד) „ירושלמי כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן. י"א מפני שאינו יודע":

חגיגה פרק ראשון

ה"ח (דף ז' ע"א) אין לית רב הונה ראשי מטות מאן אינון ראשי מטות. בכפתור ופרח (פמ"ד) „ואותם שהיו חכמים לא היו רוצים שיקראום רב. ואמרינן בירושלמי להונא הוו קרו ליה רב הונא א"ל תורת חברות בי אין ואתון קרון לי רבי כו'" עכ"ל:

פרק שני

ה"א (דף י"ד ע"א) אומרין לבי"ת מי בראך וכו'. בפי' הרא"ש להלכות ס"ת (סימן רל"ג). ובהגמיי' הלכות תפלין (פ"א ה"ט) „אומר בירושלמי דחגיגה ובב"ר (פ"א) למה מתחלת התורה בבי"ת מה בי"ת יש לה ב' עוקצין אחת למעלה ואחת מאחוריו אומר לבי"ת מי בראך ומראה להם בעוקצו של מעלה זה שלמעלה בראני. ומה שמו ומראה להם בעוקצו של אחריו והוא אומר ה' שמו. פירוש לפי שהבי"ת סמוכה בסדר לאל"ף והוא אחד וכו'" עכ"ל. ולפנינו בירושלמי הגי' משונה הרבה:

פרק שלישי

ה"ו (דף כ"א ע"א) ובירושלים נאמנין על הקודש. בפי' רש"י חגיגה (כ"ז ע"א) „ובהדיא תנא בירושלמי נאמנין על טהרת כל הכלים לקודש":

בבבלי חגיגה (י"ג ע"ב) אשר קומטו ולא עת וגו' (איוב כ"ב) תניא אמר ר' שמעון החסיד אלו תתקע"ד דורות שקומטו להבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו עמד הקב"ה ושתלן בכל דור והן הן עזי פנים שבדור. ושם (י"ד ע"א) בתוס' ד"ה וטרדן ואיכא למ"ד ושתלן. פרש"י לפי לשון ראשון נתן נשמתן בגיהנם ולא נבראו וכו' ושני הלשונות בירושלמי שוה אך הלשון משונה כו'":

שערי ירושלמי למסכת שבת.

למהג״ם דובערוש אשכנזי ז״ל (בעה״ם נודע בשערים).

ב׳ ע״א **כמה** דר׳ יוסי מדמה רשיות להעלמות לפטור כך מדמה רשיות להעלמות לחיוב שאם הוציא כגרוגרות בפתח זה וגרוגרות בפתח זה בהעלם אחד חייב שתים אמר ר׳ יודן ר״י מדמה רשיות לאכילת פרסיים כו׳. פי׳ דאכילת פרס מחלק לפטור והעפ״כ אינו מחלק לחיוב וקשה ממה דתמחין מחלקין אליבי׳ דר׳ יהושע לחיוב ולענין לפטור מיבעי לי׳ בכריתות דף י״ב ע״ב וכן הובא בשבת פרק כלל גדול וקשה דנימא דאם מחלק לחומרא דחייב שתים מכ״ש דמחלק לקולא דהוא כ״ש מאכילת פרס דמחלק לקולא אף שאינו מחלק לחומרא. והנה מצאתי באמת בירושלמי פרק כלל גדול דף כ״ה ר׳ ירמי׳ בעא קומי ר׳ זעירא קצר חצי גרוגרת בשבת זו בזדון שבת ובשגגת מלאכות וחצי גרוגרת בשבת זו בשגגת שבת וזדון מלאכות שגגות שבו מה שיצטרפו אפשר לומר שבתות מחלקות שבתות מצטרפין. פי׳ כיון דשבתות מחלקות לחטאות אינם מצטרפים ופריך והרי התמחין חולקין ותמחין מצטרפין אמר לי׳ אינו יודע טעם תמהוי. הרי דהירושלמי גופא הניח בתימה דאיך אפשר לומר דתמחי יצטרף:

ב׳ ע״ב **כמה** דר׳ יהודה עביד המהלך כמניח לחיוב. עיין בבלי דף פ׳ דרבא אמר ג״כ אם העביר דרך עלי׳ חייב ומוקי לה בתוך שלשה וא״כ גם לר׳ יהודה יש לומר דמיירי בתוך שלשה ובכה״ג הוי מהלך כמניח וא״כ לא מוכח כלל דר״י ס״ל כבן עזאי:

תמן תנינן ר״מ אומר אם היתה שבת והוציאו אמרו לו אינו השם שזה חייב משום מהלך וזה חייב משום מניח מנו אמרו לי׳ ר״י מחלפי שיטתי׳ דר״י ט׳ אמר ר׳ יודן תיפתר שהי׳ מוטל על האסקופה כו׳ יעו״ש. עיין בשירי קרבן שתמה אמ״ש התוס׳ בס״פ הזורק בד״ה והוציאו חייב כולהו בהדי הדדי קאתו דבליעתו הוי הנחה אעפ״י שמהלך ולפי מ״ש לא אמרינן דבליעתו היינו הנחתו וי״ל דהתו׳ כתבו כן לר״מ ור״י פליג. אך קשה איך כתבו דמתניתין מיירי כשמהלך הא מוקמינן לה בעומד ומוציא וכדמשני ר׳ יודן עכ״ל. והנה מה דמשמע מדבריו דגם אליבי׳ דר״מ מיירי במוטל על אסקופה דבריו תמוהים דאליבי׳ דר״מ דלא ס״ל כבן עזאי וס״ל דבליעתו הוי הנחה כמ״ש התוס׳ אליבי׳ דר״מ א״צ לאוקמי׳ במוטל על האסקופה רק במהלך ובא כאחד בשעת בליעתו רק דר״י דס״ל דמהלך כמניח והוא דברי ר״מ דאינו מן השם שזה חייב משום מהלך וזה חייב משום מניח. וקשה אליבי׳ דר״י דהא החיוב בא קודם תיכף בשעה שהוציא לחוץ וע״ז משני דבאמת בכה״ג לר״י אינו מן השם היכי שהוציא ואינו מוטל על האסקופה דחובא דשבת בא קודם חובא דאכילה דהא ר״י ס״ל דמהלך כעומד רק הא דדחי ר״י דאינו מן השם משום דהכתי הוי מצי לאשכוחי גוונא דבא כאחת היכי שמוטל על האסקופה דבכה״ג אזיל לי׳ הך סברא דמהלך כעומד ואי הוי ס״ל כר״מ דבליעתו הוי הנחה הוי בא כאחד וע״ז השיב ר״י שזה חייב משום מהלך וזה משום מניח דבליעתו לא הוי הנחה עד שיורד לתוך מעיו ועל אכילתו חייב משעת בליעה וזה ברור. אך דיש להקשות נהי שבדברי התוס׳ פרק הזורק יש לפרש הא שכתבו דבליעתו הוי הנחתו אליבי׳ דר״מ. אך הא התו׳ כתבו כן בפ״ד גבי לא יעמוד אדם בר״ה וישתה ברה״י. ואם הוציא ראשו ורובו למקום שהוא שותה מותר כתבו שמה לפסק הלכה הך סברא דבליעתו הוי הנחה. וקשה דהא ר״מ הוא אבל חכמים פליגי עלי׳ ובפרט לפי גמרא בבלי שבת דף פ׳ שהבאתי לעיל אינו מוכח דר׳ יהודה ס״ל מהלך כעומד וא״כ אף באינו מוטל על האסקופה ע״כ אינו מן השם מטעם דבליעתו לא הוי הנחתו ודו״ק. אמר ר״י בלע חצי זית והקיאו וחזר ובלע עיין בק״ע שפי׳ שהקיא לחצי זית זו ובלע חצי זית אחר. אך לפי מה דאמרינן טעמא דהרי נהנה גרונו מכזית אף באם בלע חצי זית זו כמבואר בבלי סוף פרק ג״ה יעוי״ש היטב:

ג׳ ע״א **אמר** ר״י פעמים שהוא מתעסק בגרוגרת שלימה והוא פטור היך עבידא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר להוציא חצי גרוגרת ולא הספיק להניחה עד שנשרפה הראשונה והרי נתעסק בגרוגרת שלימה והוא פטור בגין מדמייתה לחלבין והוא עביד כן פי׳ בגין דהי׳ סברא לדמות שבת לחלבין ומפרש כי הרבה חילוק בין שבת לחלב דבחלב דאף בבלע אותו חצי זית עצמו שהקיא וא״כ מעולם לא הי׳ כאן זית שלם ואפ״ה חייב ובשבת לא מיבעי בלא נתעסק רק בחצי זית דודאי פטור אך לפעמים אף בנתעסק בגרוגרת שלימה פטור. והק״ע פי׳ הוציל והוא מדמה שיעורי שבת לאוכל חלב הוא אומר דין זה דגם בחלב הדין כן אם כבר נתעכל חצי זית ראשון שאכל פטור על השני ודבריו במח״כ דברי תימה דלא גרע מהקיא חצי זית ראשון דהוי כאילו נשרפה דהא לענין שבת גם בהצני׳ לחצי זית ראשון הוי כמו נשרפה כמבואר בבלי דף פ׳ ואפ״ה חייב וגם בלא״ה שיעור עיכול הוא לאחר כא״פ וא״כ בלא״ה אינו מצטרף אלא ברור כמו שפי׳:

ג׳ ע״ב **והא** תנינן רמ״א אם היתה שבת והוציאו ואמרו לו אינו השם שזה חייב משום מהלך וזה חייב משום מניח ע״ד דר״ה דלא כב״ע ע״ד דרב יהודה דלא כבן עזאי. ודלא כרבנן אר״ח מנו אמרו לו חכמים שהם בשיטת ב״ע. עיין במפרש שפי׳ ומיירי במוטל על האסקופה כמו דאיתא לעיל אך לשון הירושלמי לא משמע כפי׳ דבמוטל על אסקופה לא שייך כלל פלוגתא דב״ע ובמה תלוי דהא אמרי לי׳ הולכין בשיטת ב״ע. ונראה דר״ח ס״ל דלא כך השיבו חכמים שזה משום מהלך וזה משום מניח דבליעתו היינו הנחתו רק דהשיבו דאינו מן השם משום דס״ל כשיטת ב״ע דמהלך כעומד דמי וחייב תיכף כשהוציא בפיו קודם שבלע ונמצא שאיסור הוצאה בא קודם והוא כפי שיטת הבבלי דאינו מסיים שזה משום מהלך. ונמצא לפי״ז דכ״ע סוברים דבליעתו היינו הנחתו דלמה נשוי פלוגתא בזה בין ר״מ לחכמים ונתישבו דברי התוס׳ שהבאתי לעיל:

ר״י בעי הי׳ עומד בר״ה וזרק וקדם וקלטה מהו ולא מתניתין הוא קלטה אחר קלטה כלב או שנשרפה פטור ר״ש בשם ר׳ זעירא בחוטף כן הא אם קלט חייב מה בין נחה לארץ לנחה לתוך ידו תמן למה הוא חייב תמן הוא זרק ואחר קיבל ברם הוא זרק הוא קיבל ותהא פשיטא לי׳ שהוא פטור אילו זרק בימין והוציא וקלט בשמאל שמא אינו חייב מן הדין פיו ופיו לאו כאחר הוא וכא שמאל כאחר הוא אמר ר׳ יודן פשיטא לי׳ לר״י שזרק בימין וקלט בשמאל שהוא חייב ומה צריכא לי׳ בזורק בימין וקלט בימין רבנן דקיסרין כו׳ אפי׳ זרק בימין וקלט בשמאל צריכא לי׳ אי חייב אין תימר פיו. פיו כיון שאוכלה כאחר הוא ברם הכא ידו כאחר הוא ועכשיו נבוא לבאר דברי הירושלמי דר״י בעי בזרק וקדם וקלטה ופריך דמתניתין הוא דהא בקלט אחר פטור ומשני דר״ש בשם ר״ז דדוקא בחוטף אחר חייב אבל אם עמד במקומו וקלט חייב דהוי כנחה לארץ ור״י בעי בקידם הוא עצמו וקלט ולא חטף ופריך דאם מיירי בקלט ולא בחטף א״כ תמן למה הוא חייב משום דהוי כנח לארץ א״כ גם בקדם הוא עצמו וקלט יש לו להיות חייב ומשני תמן הוא זרק ואחר קיבל א״כ הוי עקירה ממקום זה והנחה במקום אחר ברם הכא הוא זרק והוא קיבל. ופריך ותהא פשיטא לי׳ שהוא פטור אילו זרק בימין והוציא. פי׳ שהוציא החפץ לר״ה וקלט בשמאל כפי׳ ע״י שקידם עצמו לר״ה שמא אינו חייב. פי׳ דבכה״ג בודאי חייב מן הדין פיו. פי׳ במה דאמרינן במשנה דאם היתה שבת והוציא בפיו חייב משום דכיון דבולע את״כ ונח במקום חדש דהיינו בבית הבליעה כאחר הוא וכא שמאל כאחר הוא ע״ז אמר ר׳ יודן דזרק בימין וקלט בשמאל פשיטא לי׳ לר״י שחייב ורבנן דקיסרין ס״ל דאף בזרק בימין וקלט בשמאל מיבעי לי׳ דפיו שאני כיון שאכלה כאחר הוא אבל ימין ושמאל חדא הוא. זה תורף דברי הירושלמי:

והנה לפום מה דמבית הירושלמי ראי׳ מפיו ושם מיירי שעקר גופו עם האוכל והוציא לחוץ. (ומזה משמע נמי דלר״מ לא מיירי במוטל על האסקופה דאל״כ לא מוכח מידי וזה ראי׳ למ״ש לעיל). ולפי דברי הירושלמי הא דמיבעי לי׳ משום דאינו דומה לשם משום דבשעת הנחה נשתנה ממקום עקירה כמו שבארתי לעיל. והנה לרבי דס״ל דהי׳ טעון אוכלין ומשקין דעקירת גופו כעקירת חפץ וממילא הנחת גופו כהנחת חפץ ומשמע אף שלא שינה מקום הנחת החפץ רק שמונח באותה מקום שעקר גופו נילך לר״ה חייב וא״כ נפשטה בעי׳ דר״י דהא בזרק בימין וקלט בימין חייב. והנה כדברינו מבואר לקמן בירושלמי דף ג׳. רב שאל לרבי נתן לו אחר תבילה על כתיפו כו׳ אמר לי׳ חייב ואינו דומה לידו ואמרינן שם ע״ד דרבי הי׳ עומד בר״ה וזרק וקדם וקלטה מהו: והך וקלטה נראה דלא מיירי בקלט ע״י הטיפה דבכה״ג לפי סברת הירושלמי ודאי פטור מטעם דלא עדיף מקלטה אחר וגם אין ענין זה להך דרבי דבחטף פטור מטע׳ אחר מטעם שלא נח מעלמה. אך דמסיק שם בירושלמי אשכח תני רבי פוטר עד שתנוח וצריך לחלק לפי מסקנת הירושלמי דבשעקר גופו עם החפץ הוי עקירת גופו עם החפץ חדא עקירה והוי כמו שעוקר החפץ מע״ג קרקע במקום שעמד וא״כ כשגופו נח במקום אחר עם החפץ הוי כנח החפץ במקום אשר עמד שם ע״ג קרקע אחר אבל בזרק חפץ וגופו לא נעקר א״כ האי עקירת חפץ מידו כיון שלא הי׳ עקירה כלל מע״ג קרקע לא עקירת חפץ ולא עקירת גופו וא״כ כיון שעקירה הוי במה שנעקר מתוך ידו לא חשיבא הנחה במה שנפל לאותו יד גופו למהוי הנחה כאילו נח ע״ג קרקע כיון דבאותו שעה לא נח הגוף ע״ג קרקע וזה ברור ודו״ק. ולפי״ז נה מפיו אין ראי׳ וגם בזרק בימין וקלט בשמאל צריכא לי׳. לפי סוגית הירושלמי דף ג׳ אף בלי הך סברא ופיו כיון שאכלה כאחר הוא דכ״ז לפי ס״ד דירושלמי וא״ש דברי רבינו שפסק בהך אבעיי לקולא כי הוא כמו מסקנת ירושלמי שהביא ברייתא דרבי פוטר עד שתנוח:

ואחר שבארנו כל זה נבוא לבאר ש״ס בבלי דאיתא שם אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל חייב עקר ממקומו וקיבל פטור בעי ר״י זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וחזר וקיבלה מהו מאי קמיבעי לי׳ אמר רב אדא בר אהבה שני כחות באדם אחד קמבעי לי׳ יעו״ש. והנה לפי שיטת רש״י שם האבעיי הוא בחטף דבאדם אחר ודאי פטור מ״מ באדם עצמו מיבעי לי׳ וזה הוא נגד שיטת הירושלמי דבחטף פשיטא דפטור דהוא עצמו ודאי לא עדיף טפי מאחר רק דהאבעיי הוא בקלט בלי הטיפה רק לאחר שנעקר וקידם לאותו מקום עמד במקומו וקיבל דבאדם אחר חייב ובהוא עצמו איבעי לי׳ וזה נוטה לפי׳ הר״ח שהביא התוס׳ ומ״ש התוס׳ או דלמא בקלט בעצמו פטור משום דהוי כנותן מימין לשמאל היינו בנותן מימין לשמאל וגופו עומד במקום אחד דודאי פטור אבל בעקר ממקומו וקיבל בשמאל זה הוא אבעיי ופשיטא דלא עדיף קיבל בשמאל ממה דקיבל בימין ואיך יתלו התוס׳ הניא בלי תניא והק״ע במח״כ נטה מפשט דברי התוס׳ וזה ברור דכוונת התוס׳ או דלמא אף דנשתנה מלב גופו בין שעת עקירה לשעת הנחה מ״מ הוי כנותן מימין לשמאל וגופו עומד במקום אחד דודאי מחשב הכל כמקום א׳ מטעם דשני ידיו בתר גופא גריר ה״ל הוי הנחה ועקירה מקום אחד, ודו״ק:

הגהות והערות מהג״ם יחיאל מיכל גאלדשלאק ז״ל אבד״ק שעפס.

שבת (פ״א סוף ה״ד) חמש חטאות מתות וכו׳ בקרבן עדה בדה חמש וכו׳ ושאנדם ונמצאת בעל מום, נ״ב תיבות בעל מום מיותרות הן, כנ״ל.

שם (פ״ב ה״ו) ואזיל בימא נ״ב ברבה איתא וכן הוית לי׳:

שם (פ״ו ה״ד) תרגם עקילס. בקרבן עדה פי׳ הוא אונקלס, נ״ב אינו כן כמבואר בכמ״ק [אמר בנו יח״ו יעוין סה״ד סדר הגו״א ערך עקילס, כמ״ש קאאמו״ר הגה״ל שליט״א].

שם (פ״ו ה״ט) וסימן וכן הוית לי׳, נ״ב בבלי חולין, ולא היא אלא כדי דלא ליטרח ר״י:

שם (שם) א״ר אחא ב״ז כל מי שאינו מנחש. מחיצתו לפנים ממה״ש וכו׳ נ״ב י״ל ע״פ מאמז״ל (חולין פ״א) כשפים שמכחישין פמליא ש״מ היינו שזה לעומת זה עשה וכו׳ וכחם נגד מלאכים, ומי שאינו מנחש שהוא דבוק באמונת עליון למעלה מעולם המלאכים ושם אין מגע כשפים שולטים.

שם (שם) אמר ראובן באותה שעה ירד מלאך וסטרו וכו׳ א״ע תקון מילך וכו׳. נ״ב לפי שישראל נקראו בנים, והצדיקים גדולים ממה״ש, ואותו רשע לא השיג זאת שיכולים להיות גדולים ממה״ש לכן אמר דמי לבר כו׳ שמה״ש שוים הם להם, ולכן א״ל תקן מילך, די שלא מלאכים, שהמלאך משמש לצדיקים להצילם:

שם (פי״ד סוף ה״ד) לא סוף דבר בשאמר לו הרוג וכו׳ אלא אפי׳ חמוס וכו׳ נ״ב ראיתי מי שפירש חמוס וכו׳ ואם לא אחמסך, דבודאי אינו ביהואי״ע לענין הפסד ממון חבירו, ולפענ״ד דאתו אתיא כר״מ דס״ל דגם בגזל יהואי״ע כדאי׳ בכתובות (דף י״ט) ע״ש בריטב״א שמביא שמפורש כן בתוספתא דר״מ סובר כן.

הגהות והערות מהג״ם יחיאל מיכל גאלדשלאק ז״ל אבד״ק שעפס.

עירובין (פ״ב ה״א) כשם שבהליכתן פטורין וכו׳ ע׳ שירי קרבן ומהתימא וכו׳ נ״ב כבר קדמו להתפלא ע״ז בס׳ תורת חיים בבבלי (עירובין כה) ואולי י״ל דכאן מיירי מחוזרין מעורכי המלחמה בשעת שחביריהם עושים עוד מלחמה, דיש לחוש ליראתם לאויבים כדמוכח מהא דמייתי מקרא דמי ירא וחרד ישוב ויצפור וגו׳, והרמב״ם ז״ל מיירי אחר כלות המלחמה והנצחון כולו.

מסורה הש"ס

עין משפט נר מצוה

מבוי

הלכה א מתני' *שהוא גבוה מעשרים אמה [א] ימעט רבי יהודה אומר אינו צריך והרחב מעשר אמות ימעט אם יש לו צורת פתח אף ע"פ שהוא רחב מעשר אמות אינו צריך למעט: גמ' ר' יוסה אמר לה סתם רבי אחא בשם *רב רבנן ילפין לה מפתחו של היכל ורבי יודה יליף לה מפתח האולם

קרבן העדה

הלכה א מתני' מבוי. מלשון מבוא העיר והוא חלל המוקף ג' מחיצות ואין בו כותל רביעי הוא הנקרא מבוי שאינו מפולש או שאינו רחב ע"ז אמה והוא הנקרא מבוי קלר ומדאורייתא רה"י גמורה היא אלא שחשבו חכמים כיון שראשו אחד פתוח לרה"ר או לכרמלית דלמא אתי למיטעי ולמשרא רה"ר גמורה לטלטל בו א"כ דלמא אתי לטלטולי מרה"ר לתוכו כיון שנפרץ במילואו לרה"ר לפיכך הצריכו לעשות היכרא בלחי או להניח קורה רחבה טפח על כותל המבוי להודיע ששתי רשויות הם: שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט. דקים להו לרבנן דעד כ' אמה שלטא ביה עינא לפיכך אם מקרקע המבוי עד הקורה כ' אמה כשר ואם יש לחלל כ' אמה ומשהו צריך למעט גבהו ולהעמידו עד כ' דאז שלטא ביה עינא: אינו צריך. למעט דס"ל לאו משום היכרא בעלמא הותקנה קורה אלא משום מחיצה דאמרי' פי תקרה יורד וסותם וכיון דהכי הוא מה לי תוך כ' מה לי למעלה מכ': והרחב מעשר אמות ימעט. דזהו שיעור רוחב סתם פתחים וטפי מהכי לא מיקרי פתח אלא פירצה ולא יועיל היכרא דהכן פתח בעינן אא"כ יש לו צורת הפתח לחי מכאן ולחי מכאן וקנה על גביהן ור"י פליג כמי בסיפא: גמ' ר' יוסה א"ל. להך שמעתתא דבסמוך במאי פליגי ר"י ורבנן: סתם. ולא אמרה בשם רב: רבי אחא. אמרה משמיה דרב: רבנן ילפין לה. לגובה הסוכה והמבוי: מפתחו של היכל, דתנן פתחו של היכל גבהו כ' אמה וכתיב פתח אהל מועד דהיינו היכל ש"מ דגובה עשרים אמה איקרי פתח: ור"י יליף לה מפתחו של אולם. שהי' ארבעים אמה דכתיב *) אל פתח אולם ופתח הבית: ופריך אם מפתח האולם

פני משה

הלכה א מתני' מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט. דין המבוי כך הוא אם יש לו ג' מחיצות וראשו אחד פתוח לרה"ר וזהו נקרא מבוי סתום דינו ככרמלית שמותר מן התורה לטלטל בתוכו אפילו בחלף אלא שמדברי סופרים אסור לטלטל בתוכו כי היכי דלא אתי לאחלופי בר"ה שאסור מן התורה לטלטל בתוכו אם רחב ט"ז אמה שדומה לדגלי המדבר דכל מילי דשבת ממשכן גמרינן ואשכחן בעגלות של לוים שברוחב ט"ז אמה היו מהלכין והואיל אם היה מפולש משני ראשיו לרה"ר ורחב ט"ז אמה אסור לטלטולי ביה מדאורייתא גזור ביה רבנן אפי' בסתום ראשו א' אם ראש הב' פתוח לר"ה ואין מטלטלין בתוכו עד שיעשה לו תיקון או בלחי בצד ראש הפתוח או בקורה על גביו. וכן אם היה מפולש משני ראשיו והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין בשכנגדה אלא שאינו רחב ט"ז אמה שרי לטלטולי ביה מן התורה שהרי דינו ככרמלית והכמים אסרו לטלטל בתוכו עד שיעשה לו תיקון ותיקונו של מבוי המפולש הוא שעושה לו צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן והשתא קאמר התנא שאם תיקן להמבוי בקורה נותן להקורה גבוה מעשרים אמה ימעט שצריך הוא להשפיל את הקורה עד שתהיה למטה מעשרים או שיעשה למטה אילטבא ברחב טפח עד שיתמעט הגובה מעשרים עד הקורה וטעמא מפני שתיקון הקורה משום היכירא הוא ולמעלה מעשרים לא שלטא ביה עינא והלכך אם היה בהקורה אמלתרא והוא כמין כיור וציור עד שיהיה הכל מסתכלין בה אע"פ שהוא למעלה מעשרים אמה כשרה: רבי יהודה אומ' אינו צריך. דס"ל לרבי יהודה דטעמא דקורה משום מחיצה ואמרינן בה פי תקרה יורד וסותם ואע"פ שהוא למעלה מעשרים. ואין הלכה כר' יהודה דקיימא לן קורה משום היכירא ולאו הוא משום מחיצה ולפיכך נמי חלוק דין מבוי שהכשירו בקורה מדין מבוי שהכשירו בלחי לענין חיוב זריקה מרשות הרבים לתוכו או מתוכו לרשות הרבים לפי שהקורה משום היכר הוא לענין היתר טלטול בתוכו אפי' מדרבנן אם נשתתפו בו אבל לענין חיוב זריקה נשאר כמו שהיה שאין כאן אלא ג' מחיצות שלימות וג' מחיצות היכא שראשו פתוח לרשות הרבים דין כרמלית יש לו לכל מילי לענין טלטול שצריך תיקון מד"ס וכן לענין זריקה והלכך הזורק לתוכו פטור מן התורה כדין הזורק מר"ה לכרמלית אבל מבוי שהכשירו בלחי ולחי משום מחיצה הוא והרי יש כאן ד' מחיצות והוי רה"י גמור והזורק מר"ה לתוכו או מתוכו לר"ה חייב. ואין המבוי ניתר בלחי או בקורה עד שיהיו בתים והצירות פתוחות לתוכו ויהיה ארכו מד' אמות ולמעלה ויהיה ארכו יותר על רחבו אבל מבוי שארכו כרחבו הרי הוא כחצר ואינו ניתר אלא בבני לחיים משני רוחותיו וכל לחי במגהו או בפס רחב ד' טפחים מרוח אחת: והרחב מעשר אמות ימעט. מפני ששיעור עשר אמות הוא רחב סתם פתחים וטפי מהכי לאו פתח מיקרי אלא פירצה והכן פתח בעי' וצריך לנעוץ קנים למעט רוחב כניסתו ולהעמידו על עשר או פחות: ואם יש לו צורת הפתח. שהוא קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהם אף על פי שאינו נוגע בהם אין צריך למעט. וכל אמה האמורה בכל מקום בין בשבת בין בסוכה וכלאים הוא אמה בת ששה טפחים וכל טפח ארבע אצבעות באגודל אלא שלפעמים משערין באמה בת ששה טפחים עוצבות ודחוקות זה נגד זה ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים שוחקות ורווחות וזה וזה להחמיר כיצד משך המבוי בד' אמות שוחקות וגובהו עשרים אמה עוצבות רוחב הפרצה עשר אמות עוצבות וכן כל כיוצא בזה להחמיר וכיוצא בהם לענין סוכה וכלאים:

גמ' ר' יוסה אמר לה סתם. ולא בשם רב ורבי אחא קאמר לה בשם רב לפרש טעם פלוגתייהו דרבי יהודה ורבנן בתתני': מפתחו של היכל. שהיה גבהו עשרים אמה ורחבו עשר אמות כדתנן בריש פ"ד דמדות: מפתח האולם. שהיה גבהו מ' אמה ורחבו עשרים אמה: ופריך אם ר' יהודה. מפתח האולם

מסורה הש"ס

עירובין ב א

שם

*) עיין תוס' עירובין דף ב ע"א ד"ה דכתיב אל פתח אולם הבית וכו. (ד"מ)

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פי"ז מהלכות שבת הל' יד סמ"ג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שסג סעי' כו

מראה הפנים

מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה. ובנוסחת המשניות והבבלי שהוא גבוה למעלה מעשרים. ונראה שנוסחת הבבלי נוסחא דייקנית היא ודינא קמ"ל וזה בהא דפליגי אמוראי התם בדף ג' במקלת הקורה בתוך עשרים ומקלת הקורה למעלה מעשרים דהיכא למ"ד פסול וכן בסוכה ורבא אמר זה וזה כשר מלל סוכה תנן מלל מבוי תנן וקי"ל כרבא והכי דייקא נוסחת הבבלי למעלה מעשרי' כלומר שהורה כולה למעלה מעשרים היא ולאפוקי אם מקלתה בתוך עשרים דהכא ה"ל תיקון דאנו נגסחא דהכא איכא למטעי ולומר דאפילו מקלת גבוה מעשרים ימעט ומתיבה ולמעלה דיתירה היא שמעי' כסברא דרבא. ואפשר נמי לומר דהאי מ"ד דפוסל היה לפניו הנוסחא דהכא ומשום דאיכא לפרושי הכי והכי נקט איהו לפרש למומרא ואע"ג דגבי סוכה תני למעלה גם לפי נוסחא דהכא ס"ל האי מ"ד ילפינן סוכה ממבוי. ומשום דאיכא בכל חד מנייהו לד הומרא כדקאמר התם בהני תרי לישני אליבא דרבה דלחד לישנא קאמר סוכה דאורייתא וכו' ולאידך לישנא איפכא סוכה דאורייתא לא בעיא חיזוק וכו' וכן למר דמפרש טעמיה דרבה סוכה דלימיד היא לא מידכר וכו' ולאידך לישנא איפכא והאי מ"ד דפוסל בשניהן תופס סברא דכל חד וחד למומרא ומדגלי כתנא בלישניה בהדא למומרא ה"ה לאידך. ובענין שפירשתי בפנים בדין מבוי שיש לו ג' מחיצות היכא שראשו פתוח לר"ה דין כר. לית יש לו לכל מילי וכו' נראה לע"ד שזהו דעת הרמב"ם ז"ל במה שביאר בענין זה בפרק יז מהל' שבת בהלכה ב' ובהל' ט וע"ש במ"ש הה"מ והביא דעת בעלי התוס' והרשב"א ז"ל שחולקין בעיקר הדין ולפי דעתם ג' מחיצות בכל מקום הוי רה"י גמורה דבר תורה ולחייב להזורק לתוכו מר"ה או מתוכו לר"ה וסיים שם ויש מחלקין בין פתוח לר"ה לפתוח לכרמלית עכ"ל. ולפי הנראה שהרמב"ם תפס לעיקר כדעת המחלקין ובכל מקום שכתב בג' מחיצות הזורק להוכה פטור היינו בפתוח רוח רביעית לר"ה אבל במפולש לכרמלית דין רה"י גמור לו דבר תורה בין לענין טלטול ובין לחיוב זריקה ובמידושי שיטות שבת ועירובין שלי האריכתי בזה ואין כאן מקומו להאריך כל כך ואפס קצהו אזכיר כאן דמ"ש שם הה"מ ככר ביארתי בראש הפ' שדעת רבי' ז"ל שדין תורה הוא שכל שיש בו ג' מחיצות הוא ככרמלית ואפי' מוכשר בקורה ובמוכשר בלחי דינו כדין רה"י גמורה ד"ת ויצא לו ממה שאמרו בפ"ק דעירובין דף י"ב שהכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב שהכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור לאי משום מחיצה רורה משום היכר ומפרש רבינו בג' מחיצות ולחי ואינו גורס בסוגיא דף יא לגיורא קסברי ב"ש וכו' מחייב אלא אסור וכן הוא גי' ר"ח ז"ל וכו' עכ"ל דקדק הוא ז"ל להסוגיא בדף י"א והכים מלדקדק לסוגיא במקומה בדף י"ב דקשה היאך מצינו לפרש לסוגיא :: דבג' מחיצות ולאי איירי כא בבדיא אמרינן אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב יהודה מבוי שאינו ראוי לשיתוף הכשירו בלחי וכו' וזהו מפולש דיקא וכדפרש"י ז"ל דאי בג' מחיצות ראוי לשתוף הוא וזה ודאי דוחק לפרש דה"ק שאינו ראוי לשתף כל זמן שלא תיקנו אותו ולעולם בג' מחיצות איירי ודנא כפרש"י דאי הכי למה ליה לרב יהודה למינקט בלישניה כלל שאינו ראוי לשיתוף ולימא הכי מבוי שהכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב שהכשירו בקורה וכו' דהא עיקרא דמלתיה לאשמועי' דלחי משום מחיצה וקורה משום היכר והא קשיא לפי פי' הה"מ לדעת הרמב"ם דע"כ א"א לפרש סוגיא זו אלא כפירש"י דבמבוי מפולש איירי הכא וכן פי' הריטב"א ז"ל שאין ראוי לשיתוף פי' שאינו ראוי לשיתוף בלחי וקורה לבד כגון מבוי מפולש דבעי נמי צורת הפתח וזה הכשירו בצד אחד בלבד בלחי או בקורה עכ"ל באופן שסוגיא זו היה קשה לדעת הרמב"ם דמוכרח הוא דרב יהודה ס"ל דג' מחיצות דאורייתא כפרש"י ז"ל. לכך נראה דהרמב"ם לא סמך עצמו אהך דרב יהודה דהכא ולא למד מכאן אלא דבר אחד דממשמעות סוגיא זו למדנו דמכאן דס"ל לחי משום מחיצה הלחי כמחיצה מעלייתא היא ואם עשאו למבוי סתום הרי כאן ד' מחיצות והוי רה"י גמור לחייב להזורק מר"ה לתוכו ועיקר הסברא דלחי משום מחיצה זה למדנו מהא דאביי דלקמן בדף ט"ו גבי לחי העומד מאליו דהלכתא כוותיה לגבי דרבא בהא דהוא א' מסי' יע"ל קג"ס. ועיקר החילוק שבין מבוי המפולש לר"ה דמיחשב ככרמלית ואפי' נתקן בקורה ובין הפתוח לכרמלית דאו יש חילוק שאם נתקן בלחי הוי כרה"י גם לענין חיוב זריקה כסברא דרב יהודה בהא. זה נלמד מהביא דפ' כל גגות גבי חצר שנפרצה וכו' ועוד דאפשר לומר אפי' לרב יהודה דהכא דהא דמשמע דס"ל במבוי מפולש שנתקן בלחי הזורק לתוכו חייב היינו במפולש לכרמלית ואיך שיהיה החילוק הוה נכון הוא וה"ל לדעת הרמב"ם כך הוא. ורמיה והכרח לזה ביארתי שם מהסוגיא לסוכה דף ז אמר רבא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר וכפירש"י ז"ל במבוי מפולש קאמר דאמרינן מיגו דהוי מחיצה לשבת הוי מחיצה לסוכה לאותה השבת שבתוך החג בלבד כדפסק הרמב"ם לזה בפ"ד מהלכות סוכה בהלכה י' ואם ודאי א"א לפרש דדעתו דבמבוי סתום איירי דא"כ תיפוק ליה דיש כאן ג' מחיצות לסוכה ובשתים כהלכתן ושלישית טפח כשירה ומיגו למה לי וכן פי' שם הרא"ש ז"ל דבמבוי מפולש איירי ולא כפי' התוס' שם דלפירושם צריך לדחוק ולומר דלא סיכך אלא לצד הלחי וכו' ע"ש וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה בריש שבת ובריש מכלתין במשנה ב' לכדיא כן דבפתוח לר"ה הוי כרמלית ויתבאר עוד מענין ג' מחיצות דאורייתא בפרקים הבאים בס"ד:

אם יש לו צורת הפתח וכו'. ימלוקי דינים שאמורים בצורת הפתח לפי שיטות המתחלפות

האולם אם מפתח האולם דיין ארבעים אמה *דתנינן תמן [א] פתח האולם גבוה ארבעים אמה ורוחב עשרים אמה *תני רבי חייה אפילו ארבעים חמשים אמה תני בר קפרא אפילו מאה אמה א"ר אבין ר' יודה כדעתיה ורבנן כדעתהון דתנינן תמן *וכן גשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי רבי יודה וחכמים אוסרין היך מה דתימר תמן את רואה את המלתירה כולו יורדת וסותמת אוף הכא את רואה את התיקרה כולו יורדת וסותמת הוא דעתיה דר' יודה בסוכה הוא דעתיה במבוי הוא דעתהון דרבנן בסוכה הוא דעתהון במבוי ולא דמייא (א) יש דברים כשירים בסוכה ופסולין במבוי כשירין במבוי ופסולין בסוכה דוקרנין [ב] כשירין בסוכה ופסולין במבוי ותני כן *הביא ארבעה דוקרנין וסיכך על גביהן סוכה כשירה [ג] מבוי פסול הדא דתימר *בגבוהין ג' למעלה מכותלי המבוי אבל אם אינן גבוהין ג' מכותלי המבוי כשר בשאין בהן רוחב ארבעה אבל אם יש בהן רוחב ארבעה אפילו גבוהין כמה כשר דפנות כשירות בסוכה ופסולות במבוי ותני כן *שתים בהילכתן [ד] ושלישית אפי' טפח כשר רבי חייה בשם ר' יוחנן שתים של ארבעה ארבעה טפחים ושלישית אפילו טפח כשר ובמבוי עד שיהא מנופף מארבע רוחותיו רחב מעשר אמות סוכה כשרה ומבוי פסול הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת הדא דתימר על בית סאתיים אבל יתיר מבית סאתיים נעשית *כמחיצה [ה] שהיקפה זרעים שאין מטלטל בה אלא בארבע אמות

חמתה

פני משה

האולם נמר אם כן דיו להכשיר ארבעים אמה גובה בדוקא כדתנינן תמן במדות (שם) פתח האולם וכו' ולאמה תני ר"ח אליבא דרבי יהודה אפי' ארבעים וחמשים אמה כשר ובר קפרא תני אפי' מאה אמה: אמר ר' אבין וכו'. כלומר הלא דלא רבנן ילפי מפתחו של היכל ולא רבי יהודה יליף משל אולם אלא לשיטתייהו הוא דאזלי כדתנינן תמן לקמן סוף פ"ט: וכן גשרים וכו' דברי ר' יהודה. דס"ל ב' מחילות דאורייתא ואמרי' פי תקרה יורד וסותם והלכך מכשיר נ"כ כאן אפי' גבוה ביותר דלדידיה דס"ל קורה משום מחילה אמרינן פי תקרה יורד וסותם. ורבנן כדעתיהון דלא ס"ל התם פי תקרה יורד וסותם כדמפרשינן לקמן שם וה"נ במבוי לא צריך אליבייהו למימר פי תקרה והואיל וסבירא להו דקורה לאו משום מחילה אלא להיכרא דלא ליתי לאחלופי בר"ה והלכך טפי מכ' אמה דליכא היכרא ימעט: היך מה דתימר תמן וכו'. סיומא דמילתא אליבא דרבי יהודה היא. והגי' בריש סוכה יותר נוחה היא דגרים התם היך מה דאת אמר תמן את רואה את התקרה כאלו היא יורדת וסותמת כך את אמר הכא את רואה את המלתירה כאלו היא יורדת וסותמת. וכאן נתהפכו התיבות בהעתקה. מלתירה היא הקורה של המבוי כפשטה ולאו דאית בה ציורי שאותה נקראת אמלתרא: היא דעתיה דר' יודה בסוכה וכו'. כעין קושיא היא דמכדי הוינן דטעמיה דר"י ודרבנן בסוכה כמו במבוי דלרבנן משום היכרא ורבי יהודה לית ליה משום היכרא ואיפלוגי בתרתי למה לי. ויש לפרש נמי בניחותא דקאמר דטעמייהו בכלונהא דסוכה כעין דפליגי במבוי וקאמר הש"ס עלה ולא דמיא וכו' כלומר דמ"מ לא דמיין להדדי דיני דסוכה לדיני דמבוי כדחשיב לקמיה: דוקרנין כשרין בסוכה. אם נעץ ארבעה קונדסין בארץ וסיכך על גבן: ופסולין במבוי. שאם נעץ שתי יתידות בשני כותלי מבוי מבחוץ והניח קורה על גביהן פסול דבעינן קורה ע"ג מבוי וליכא: ותני. בברייתא כן הביא וכו': הדא דתימר. דבמבוי פסול היינו דוקא בגבוהין הדוקרנין משלשה ולמעלה מכותלי המבוי אבל בפחות משלשה כשר דכל פחות מג' אמרינן לבוד והוי כמונח הקורה על גבי הכותל: בשאין בהן רוחב ארבעה. בהא הוא דפסול בגבוהין שלשה מכותלי המבוי אבל אם יש בהן רוחב ארבעה הואיל ומקום חשוב הוא נחשבין כאלו הן מכותלי המבוי עצמו ואפילו גבוהין כמה כשר דהוי כאלו כותלי המבוי נגבהו ובלבד שיהיה תוך חלל עשרים: דפנות. וכן יש בדפנות שהן כשרות בסוכה ופסולות במבוי כדמסיק ואזיל דתני בברייתא כן גבי סוכה שתים כהלכתן וכו' ובמבוי אינו כשר עד שיהא מגופף מארבע רוחותיו והיינו ג' מחילות ולחי או קורה דהוי כמגופף מד' רוחותיו: רחב וכו'. וכן ברוחב מי' אמות דבסוכה כשרה שהרי שלישית אפילו טפח אפי' הסוכה רחבה כמה ובמבוי אם הוא רחב מי' אמות פסול אם אין לו צורת הפתח: הדלה עליה וכו'. ויש בסוכה פסולה ובמבוי כשר כגון הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת וסיכך על גבה פסולה כדתנן פ"ק דסוכה ואלו במבוי כשר כדתנינן בתוספתא דמכילתין פ"ק מבוי המקורה מרוח אחת והדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסס מרוח אחרת אין צריך כלום: הדא דתימר על בית סאתים. כלומר והא דכשר במבוי בהדלה עליה את הגפן וכו' דוקא עד בית סאתים אבל אם הוא יותר מבית סאתים והדלה עליה את הדלעת ואת הקיסס נעשית כמחילה של קרפף שהוקף לדירה דמדינא מותר לטלטל בו אפי' ביותר מבית סאתים ואם נזרע רובו הזרעים מבטלין את הדירה ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות וה"נ במבוי כן:

חמתה

קרבן העדה

האולם. יליף ר"י: דיו. דיליף מיניה גובה ארבעים אמה כגבהה של פתח האולם כדתנן תמן בפ"ד דמדות: תני ר"ח וכו'. ור"ח תני אפי' ארבעים או חמשים אמה מכשיר ר"י וקשה הא מנ"ל וכן קשה לבר קפרא דמכשיר עד ק' אמה מנ"ל הא: ומשני א"ר אבין. ר"י ורבנן לשיטתייהו ולא ילפו מהיכל ואולם: דתנינן תמן. לקמן סוף פ"ט: וכן גשרים המפולשין. שיש להם מחילות מלמטה מב' הצדדים: מטלטלין תחתיהם בשבת. דאמרינן פי תקרה שמכאן ומכאן יורד וסותם: היך מה וכו'. כמו שאתה אומר התם אתה רואה את המלתירה כאלו יורדת וסותמת ומשויא לה למחילה אף כאן בקורה א"ר יהודה כן: המלתירה. היא המפתן העליונה הארוכה ותחובה בכותל: היא דעתיה דר"י וכו'. היינו טעמא דר"י בסוכה ובמבוי וכן דעת רבנן דשניהם שוים. מאי דכשר בסוכה כשר במבוי וכל שבמבוי פסול בסוכה נמי פסול ולר"י מגו דהוה קורה לענין מבוי הוה נמי סכך כשר בסוכה: ופריך ולא דמיא וכו'. והא לא דמיא להדדי שהרי מלינו בכמה דברים דלא שוין להדדי סוכה ומבוי וכדמסיק: דוקרנין. קנים מפוצלים: ותני כן. ותניא נמי הכי בברייתא דדוקרנין כשרין לסכך עליהן: ופסולין במבוי. אם הניח הקורה על דוקרנין למעלה מכותלי המבוי פסולין: ומשני הדא דתימר וכו'. הא דאמרינן דהקנים פסולין במבוי היינו בשהקנים גבוהין למעלה מכותלי המבוי שלשה וה"ה בסוכה אם גבוהין מן הארץ ג' פסולה כדתנן בפ"ק דסוכה: בשאין בהן וכו'. כלומר ותו הא דאמרן דדוקרנין פסולין במבוי דוקא בשאינן רחבין ד' אבל ברחבין ד' ואפילו גבוהין הרבה כשרין ובסוכה נמי ברחבין ד' איירי שרוב הסוכה בהכשר דאל"כ ודאי פסולין דהא מחילות בעינן בסוכה: ופריך דפנות כשרות בסוכה. כלומר שתי דפנות ושלישית אפי' טפח דכשרות בסוכה וכדמסיק ובמבוי פסולין דבעינן ד' מחילות: ותני כן. ותניא נמי הכי: ר"ח בשם ר"י שתים וכו'. להחזיק קושייתו מייתי להא דר"ח דבסוכה אפילו אין שתי דפנות שלימות אלא בכל אחת ד' טפחים כשרה: ובמבוי. בעינן שתהא מסוגרת מד' רוחותיה: ופריך רחב מי' אמות וכו'. הרי דלא דמיא סוכה למבוי דסוכה רחבה מעשר אמות כשרה ובמבוי תנן במתני' והרחב מעשר אמות ימעט: הדלה עליה וכו'. ותו קשיא דלא דמיא סוכה למבוי דהדלה עליה את הגפן וכו' בסוכה פסול כדתנן בפ"ק דסוכה ובמבוי כשרה כדתני בתוספתא בפרקין מבוי המקורה מרוח אחת והדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסס מרוח אחרת אינו צריך כלום: ומשני הדא דתימר. התם דמטלטלין תחתיו בבבא כבהוא בית סאתיים אבל אם המבוי יתר מבית סאתיים אפי' הדלה מתחלה לדירה אין משתמשין בו אלא בד' אמות דאינו אלא לאויר ולא מיקרי מחילה וכיון דלאו לכל מילי מיקרי מחילה במבוי ה"ל כאלו דמיא סוכה למבוי. ל"א מפרש למחילות מחוברות עד היכן מתירין במבוי ושמעי' מיהא דעד בית סאתים כשרה ש"מ דיש חילוק בין סוכה למבוי:

חמתה

עין משפט נר מצוה

ב

א מיי' פ"ד מבית הבחירה הלכה ח

ג

ב מיי' פ"ד מסוכה הל' יא טוש"ע או"ח סי' תרל סעי' ו

ד

ג מיי' פי"ז משבת הל' כג טוש"ע שם סי' שסג סעיף יד

ה

ד מיי' פ"ד סוכה הלכה ב טוש"ע שם סי' תרל סעיף ג

ו

ה מיי' פי"ז משבת הלכה ו טוש"ע שם סי' שנח סעיף ט

מסורת הש"ס

(סוכה פ"א ה"ג) עירובין כ ב

שם נב א

שם דף ד ב

ע' עירובין ט ב

סוכה ז ב

ע' עירובין כג ב

גליון הש"ס

(א) עי' בבה"ב סוכה פ"א סי' ח:

מראה הפנים

הלכה ממהלכות וסיולא מבין סוגית הש"ס דהכא ומבין סוגית ש"ס דבבלי יתבאר לקמן בהל' ז' וע"ש בד"ה ר' יונה בעי הדא פיאה מה את אמר:

רבי יודה כדעתיה ורבנן כדעתהון. ואם כן רבנן נמי לא ילפי לה מפתחו של היכל ואזלא הא דר' אבין דהכא כדמסיק ר"נ בר יצחק התם בדף ג ע"א דלרבנן עיקר טעמא משום דקורה להיכרא בעיא דהכי ס"ל קורה משום היכרא והאי דקתני יותר מפתחו של היכל הימנא בעלמא והלכך מהכי נמי צורת הפתח למבוי דלא ילפינן מהיכל דהויא ליה צורת הפתח ואפ"ה עשר אמות הוא דהוים:

הדא דתימר בגבוהין שלשה למעלה מכותלי מבוי וכו'. ובבבלי דף ח ע"ב גבי בעיא דרמי בר חמא הרב חסדא כנעץ שתי יתידות בשני כותלי מבוי מבחוץ והניח קורה על גביהן מהו וכו' רבא אמר לדברי האוסר נמי אסור בעינן קורה ע"ג מבוי וליכא. ולקמן בדף ט' אמרינן שם על הא דאיתביה רב אדא לרבא סיתה קורתו משוכה או תלויה וכו' רב אשי אמר משוכה והיא תלויה וסיכי

שירי קרבן

הלכה א ותני כן הביא ארבע דוקרנין וסיכך על גביהן סוכה כשרה כו'. וקשה בבבלי במסכת סוכה דף ד' ע"ב מייתי הש"ס ברייתא ת"ר נעץ ארבע קונדסין וסיכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלין ע"כ א"כ מאי פריך מרבי יעקב הא רבנן פליגי עליה וי"ל דמסיק התם באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג ד"ה כשרה ואלו במבוי אם כשמיך דוקרנין על הגג והם גבוהים למעלה משלשה והניח ע"ג קורה פסולה. ומכאן ראיה לגירסת הגאונים והרמב"ם בפ"ד מהלכות סוכה דין י"א דלר"י בשפת הגג ד"ה כשרה נמצא שני התלמודיים שוים:

רחב מיו"ד אמות בסוכה כשרה. וקשה הא גם בסוכה פירצה שהוא יתר מיו"ד אמות פוסלת המחיצה וכ"כ הרמב"ם פ"ד מה"ם וי"ל דבדיפן שלישית איירי

שנויי נוסחאות (סו"ע) כולו בד"ו כילו. (סו"י) כולי בד"ו כילו. הוא בד"ו היא. (שוי א) הוא כו' היא. בד". היא כו' היא. (סו"ג) הוא בד". היא.

עמודי ירושלים

דוקרנין כשרים בסוכה ופסולין במבוי כו'. ע' בקרבן נתנאל בפ"ק דסוכה (סי' ח') שהגיה כפולין בסוכה וכשרין במבוי ולא נהירא כן דהא בירושלמי קחשיב שקודם דברים הכשרים בסוכה ופסולין במבוי וקחשיב דוקרנין ודפנות ורחב מעשר אמות ואח"כ קחשיב דברים הפסולין בסוכה וכשרים במבוי היינו הדלה עליה את הגפן ותמתה מרובה מצלתה וכה כה מקורה א"כ נראה יבדיא דקך דדוקרנין הוא מהדברים הכשרים בסוכה ופסולין במבוי דאנ"כ ה"ל לחשבינהו בסוף ע"כ נראה כפי' הקה"ע דמיירי בשפת הגג ועמ"ש הש"ס בסוכה (פ"א ה"א) ומזה ראיה להר"מ (פ"ד מהל' סוכה ה"א) דבשפת הגג כשירה. וע' נה"ה שם שכ' בלהר"מ לא היה הגירסא בש"ס סוכה (ד"ד פ"ב) איבעיא להו כו'. אולם כאשר ראיתי בשו"ת נרכת אברהם (סי' כ"ו) שנשאל שם ע"ד אביו ומבואר שם דגם להר"מ היה הגירסא איבעיא להו רק שסי' גירסתו בדברי ר"נ פסוק דבשפת הגג לכ"ע כשירה והבעי ישיבה איבעיא להו כן והר"מ פסק כר"נ: גלגל

^ה חמתה מרובה מצילתה בסוכה פסולה ובמבוי כשר סוכה מקורה פסולה מבוי מקורה כשר רבי אמי בשם רב הושעיא לא סוף דבר מקורה אלא נתן מלתרא (ה) יש בו רחב ארבעה טפחים מתרת את המבוי רבי אחא רבי חיננא בשם *כהנא (ו) הלכה כרבי יודה דלא כן מה אנן אמרינן רבי יודה וחכמים תהא הלכה כרבי יודה אלא בגין דא"ר יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי *הלכה כדברי המיקל בהלכות עירובין ואמר רב נחמן בר יצחק בשם רבי יהושע בן לוי ^י הלכה כרבי יוחנן בן נורי ומקשינן עליה לא כן אמר רבי יעקב בר אידי בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כדברי המיקל בהילכות עירובין לא כן א"ר יצחק בר נחמן בשם ריב"ל הלכה כרבי יוחנן בן נורי וקשיינן עלה סברין מימר יחיד אצל יחיד הא יחיד אצל חכמים לא אתא רבי יעקב בר אחא רבי יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כרבי יוחנן בן נורי ואפילו חכמים החלוקין עליו וכא תהא הלכה כרבי יודה ואפילו חכמים החלוקים עליו שמואל אמר הלכה כדברי המיקל בעירובין א"ל רב חייה בר אשי כגון ההוא דתנינן תמן *וכן נשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי רבי יודה וחכמים אוסרין א"ל ^ז לא (ז) עירובין אמרתי אלא מחיצות סבר כהנא כהדא דשמואל לפום כן צריך מימר אין הלכה כרבי יודה לא אמר אלא למעלה מעשרים הא *בסוף עשרים ^ג כשר ותייא כרב דרב אמר

סוף

קרבן העדה

חמתה וכו'. ותו איכא בין סוכה למבוי חמתה מרובה מצילתה בה לה פסולה כדתנן בפרק קמא דסוכה ובמבוי כשרה: סוכה מקורה. בקורות פסולה דבעינן סכך ולא תקרה כדתנן סיככה בנסרים שיש בהן ד' פסולה ובמבוי שהוא מקורה אינו צריך שום תיקון: לא סוף דבר. לאו דוקא מבוי מקורה ממש אלא אפילו נתן אמלתרא ע"ג כותלי המבוי סגי דאמלתרא כשהיא רחבה ד' והרוכה חזו להו איכסי אפילו גבוהים מכ' אמה: ה"ג בשם כהנא אין הלכה כר"י. וכ"ה לקמן בסוגיין ולקמן בפרק הדר: ופריך דלא כן. אם לא דאמר כהנא אין הלכה כר"י ה"א דהלכה כר"י בתמיה: ר"י וחכמים. ולמה תהא הלכה כר"י: ומשני אלא בגין וכו'. לכך הוצרך לומר דאין הלכה כר"י דה"א דהלכה כדברי המיקל בהלכות עירובין: לא כן א"ר נב"י וכו'. כלומר היינו הך דהא ריב"ן נמי לקולא קאמר והא תו ל"ל לרנב"י דהלכה כריב"ן: ה"ג ומתרצינן עלה סברין מימר וכו'. וה"פ הא דהלכה כדברי המיקל בעירוב דוקא יחיד נגד יחיד אבל יחיד נגד רבים לא הלכך אצטריך לאשמועינן דהלכה כדברי ריב"ן אע"ג דרבים פליגי עליה: ה"ג אתא רנב"י בשם ריב"ל הלכה כריב"ן: וכא תהא וכו'. כלומר והדרא קושיא לדוכתא ואיך סלקא אדעתין לומר דכאן תהא הלכה כר"י אע"ג דחכמים פליגי עליה דנימא דאיצטרך הא דכהנא: כגון ההוא דתנינן תמן. לקמן ס"פ כל גגות: ה"ג א"ל לא עירובין אמרתי ולא מחיצות. וה"פ א"ל לא אין הלכה כר"י בהא כי לא אמרתי הלכה כדברי המיקל אלא בקניית העירוב אבל לא במחיצות: סבר כהנא. כהא דשמואל דהלכה כדברי המיקל בעירוב אפי' ביחיד נגד רבים אלא דלא קאמר הכי אלא בעירוב ולא במחיצות: לפום כן. לפיכך צריך כהנא למימר דהכא אין הלכה כר"י דלא אמר שמואל במחיצות הלכה כדברי המיקל: לא אמר. במתני' אלא מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים הוא דימעט: הא בסוף עשרים. אם היה הקורה בסוף כ' אמה שהלל המבוי כ' אמה אין צריך למעט: ותייא כרב. ואתייא מתני' כרב:

סוף

פני משה

חמתה מרובה וכו'. דברים שבין סוכה למבוי קחשיב ואזיל: לא סוף דבר מקורה. כולו אלא אפילו נתן מלתרא אחת ע"ג בשביל תקרה ויש בו רחב ד' טפחים מותרת את המבוי ואפילו גבוה כמה דהוי כמבוי מקורה וא"צ תיקון אחר: ר' אחא רבי חיננא בשם כהנא אין הלכה כר' יודה. כצ"ל כדקאמר לקמן בהדיא. וכן הוא לקמן ריש פ"ו: דלא כן מה אנן אמרין וכו'. כלומר דפריך הש"ס מאי קמ"ל וכי הי לאו דקאמר אין הלכה היינו אומרין תהא הלכה כר' יודה נגד חכמים החולקים עליו בתמיה: אלא בגין דאמר רבי יעקב בשם ריב"ל הלכה כדברי המיקל בהלכות עירובין ואפילו ביחיד אצל רבים כדמסיק ואזיל: ואמר רב נחמן בשם ריב"ל. לקמן בפרק מי שהוציאוהו הלכה כר' יוחנן בן נורי דקאמר במתני' שם מי שישן בדרך ולא ידע שהחשכה יש לו אלפים אמה לכל רוח והחכמים אומרים אין לו אלא ד' אמות. ומקשינן עלה לא כן וכו' לא כן וכו'. כלומר מאי איצטריך ליה לריב"ל למימר הלכה כר' יוחנן בן נורי הא כבר שמעינן ליה דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירובין: וקשיינן עלה. דמאי קושיא הא שפיר איצטריך משום דהוינן סברין מימר דוקא ביחיד אצל יחיד הא יחיד אצל חכמים לא הלכך אתא וכו' לאשמעינן דהלכה כר' יוחנן בן נורי ואפי' במקום החכמים החלוקין עליו: וכא וכו'. השתא מסיק לשנויי הקושיא על כהנא משום דהכא נמי ה"א תהא הלכה כר' יהודה דמיקל בעירובין קמ"ל דאין הלכה כר' יהודה. א"כ האי וכא תהא הלכה כר' יהודה מסקנת הקושיא היא והכי פריך דלמאי לא תהא הלכה כר' יודה הא מסקינן התם גבי פלוגתא דרבי יוחנן בן נורי דהלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו ביחיד במקום רבים וא"כ ה"נ כן. והשתא שייכא שפיר הא דמייתי לשמואל דלקמיה: שמואל אמר וכו'. וכן נמי אמר שמואל הלכה כדברי המיקל בעירוב וא"ל רב חייא בר אשי אם כגון הא דתנינן לקמן בסוף פ"ט וכן גשרים המפולשין וכו' נמי הלכה כר' יודה הוא והדר ליה שמואל וכי לא עירובין אמרתי לך אלא מחיצות בתמיה דהתם במחיצות פליגי וסבר כהנא נמי כהאי דשמואל להלק בין עירובין למחיצות. ולפום כן צריך הוא מימר אין הלכה כר' יודה והאי מלתא גופא קא משמע לן נמי דטעמא דהכא אין הלכה כר' יודה משום דה"נ במתני' פלוגתייהו במחיצות הוא דהוה כדפרישית במתני': לא אמר אלא למעלה וכו'. אמתני' הוא דמהדר דלא אמר אלא דוקא בשהקורה היא כולה למעלה מעשרים ממש. הא בסוף עשרים שהקורה כלה בסוף גובה עשרים ואע"פ שמקצתה למעלה מעשרים כשר. ואתיא האי מילתא כרב דלקמיה: דרב אמר

סוף

(לקמן פ' ד' הל' ג)

(כס מו' [illegible])

[illegible] נס א

פ"ב [illegible]

עין משפט נר מצוה

ד

א מיי' פ"ט מסוכה הל' יג טוש"ע או"ח סי' תרלא ס"ה

ה

ב מיי' פ"א מהל' שבת הל' [illegible] טוש"ע שם סי' [illegible]

ט

ג מיי' פ"ז [illegible] טוש"ע שם ס' [illegible]

גליון הש"ס

(א) היינו פסקי הלכות דלמתן במערכת עיין כללי ג א וכמו בספר ערוך [illegible] טפחים [illegible] דה[illegible] פסק מ"ש מבוי דכפיס מבוי לבנין ריתו הלא כפיר"י שם ד"ה פסק:

(ב) עי' ק"ע שכניס ועיין [illegible] בליקוטי (מא') עירובין סוף פ"ג:

(ג) [illegible] פ"ב ס' ד וכה"ג מ"י פט"ו משבת וכמרדכי עירובין פ"א:

שירי קרבן

עיקר דבסוכה כשרה עומד מרובה על הפרוץ וה"ה פירצה שיתר מעשר כשרה ועי' ברמב"ם ובהגה"מ פ"ד מה"ס וכ"ש:

כהנא אמר הלכה כר"י. בקונטרס הגהתי אין הלכה כר"י ולפי הגירסא שלפנינו נ"ל דה"פ דקשיא ליה הא בלא"ה הלכה כדברי המיקל בעירובין ומשני דאתא לאשמועינן דהלכה כר"י אפי' נגד החכמים אבל הגירסא שבקונ' נראה עיקר: ר"מ

מראה הפנים

וכיכי דמי כגון שתי יתידות עקומות על שני כותלי מבוי שאין בגובהן שלשה ואין בעקמומיתן שלשה וכו' קמ"ל דאמרינן לבוד ומביט ומשמע דהואיל ורב אשי לשנויי האי תיובתא על רבא קאי א"כ ע"כ דצריך לחלק דהא דקאמר רבא בעינן קורה ע"ג מבוי וליכא והיינו אפי' הקורה מונחת על היתידות תוך שלשה לכותלי המבוי לא אמרינן לבוד כדפירש"י ז"ל שמודה הפנימי דבוק וכמיך לכותל ואפ"ה לא מכשיר רבא משום דהכא מיירי שכן יוצאות מכותלי המבוי לחוץ והיינו דרב אשי שאני דהתם מיירי שהיתידות מלמעלה על גבי שני כותלי המבוי הלכך בפחות משלשה אמרי' לבוד דהוי כהקורה מונחת על גבי מבוי. ולפ"ז היינו יכולין לפרש נמי דהכא דמיירי ככה דרב אשי שנעץ היתידות מלמעלה והלכך בפחות משלשה שפיר אמרינן לבוד ושאני הכיא דרבא דהתם הקורה מונחת על היתידות היוצאות מבחוץ למבוי ואפי' בקורה סמוכה לא אמרינן לבוד וכ"כ התוס' שם ד"ה שאין בגובהו שלשה וכו' דהם משוכה מבחוץ לעולם לא אמרי' לבוד וכ"כ הרא"ש והטור לפסק הלכה כהאי דרבא והאי דרב אשי וכן קבע הב"י בש"ע סי' שס"ג ולפ"ז לא פליג הא דהכא על האי דהתם אלא במה דמחלק הכא בין יש בכן רוחב אמה אי לא וה לא מצינו דמחלק התם בכך. מיהו מהא דגרים הכא לקמן בסוף הלכה ר' זעירא בשם רב חסדא יתידות היוצאות מכותלי המבוי אדם נותן עליהן את הקורה וכן שיהו בתוך שלשה לכותלי המבוי א"כ הכיא ודאי דלא כרבא דהא מכשיר בתוך שלשה אפי' נתונה על היתידות היוצאות מכותלי המבוי והיינו משוכה מבחוץ וצ"ל דהאי אתיא כדפסיק ליה רב הכהן גופיה התם לרמי בר חמא דלדברי האוסר להשתמש תחת הקורה ומשום דאמרינן הוא הפנימי יורד וסותם היתר כאן אם הקורה בתוך שלשה לכותלי המבוי דאמרי' לבוד. ושיטת הש"ס דהכא ס"ל דאסור להשתמש תחת הקורה כדמוכח ר"ז בפשיטות לקמן בסוף הלכה התם הקורה אסור ומתיר את המבוי. ודע דהרי"ף וכן הרמב"ם ז"ל בפי"ז לא הביאו כ"א הא דרבא בנעץ שתי יתידות בשני כותלי מבוי מבחוץ ופסקו כוותיה והשמיטו הא דרב אשי בנעץ ע"ג שני כותלי מבוי לא הביאו ולא זכרו שום כלום. ואפשר לא היה דעתם ז"ל לחלק בין משוכה מבחוץ ובין נתונה מלמעלה ע"ג יתידות לעולם בעינן קורה ע"ג מבוי וליכא והאי תיובתיה דרב אדא לרבא מתרצינן כתירוצא קמא דהתם. והב"י לא זכר כלום מדעת הרי"ף והרמב"ם כלל:

שמואל אמר הלכה כדברי המיקל בעירובין וכו' לא עירובין אמרתי אלא מחיצות. כדפרישית וכ"כ אמר בבבלי פ' כל גגות דצ"ס א"ל רב חנא בגדתאה לרב יהודה אמר שמואל אפי' במבוי שניטל קורתו או לחייו א"ל בעירובין אמרתי לך ולא במחיצות. והמרדכי בפרקין גבי הקורה שאמרו רחבה כו' כתב בשם מהר"ם מרוטנבורג דפסיק הלכתא רחבה אע"פ שאינה בריאה דהלכה כדברי המיקל בין בעירובין בין במחיצות כריב"ל ולא כשמואל דאמר בעירובין ולא במחיצות. ואין כן דעת הרי"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים ז"ל אלא דפסקו כשמואל. ועי' לקמן בבלי' ס' ד"ס קנן מסו שילוס בס"ד:

כמה

ציון ירושלים

בלא עירובין אמרתי אלא מחיצות. עיין ק"ע בהגיה ולא מחיצות והכוונה בזה"ל לא והיינו שאין הלכה כדברי המיקל בזה. עירובין אמרתי שהלכה כדברי המיקל ולא מחיצות. ועיין בתוס' ביצ"ש סי' פ"ה שהטעם הוא משום דעירוב אין לו עיקר בדאורייתא אבל מחיצה אע"פ בהוא דרבנן כיון דאית להו עיקר בדאורייתא לא אמרינן בהו הלכה כדברי המיקל:

חילופי נוסחאות (ס"ג) הושעיא בד"ו אושעיא. (בו"ד) יש בד"ו ויש. (בו"ה) צריך בד"ו צרך.

עמודי ירושלים

כהנא הלכה כר' יהודה. פי' בשירי קרבן שנתקשה לו הגירסא הלכה כר' יהודה או אין הלכה כר' יהודה. ופי' בחי' כרמב"ן עירובין (דף ט"ו א') שנתעלם מהם שסיבה גירסתו אין הלכה כר' יהודה:

סוף שיעורן להקל רבי יוחנן ,אמר סוף שיעורן להחמיר רבי הייא בשם רבי יוחנן מבוי שקורתו למעלה מעשרים נותן קורה בתוך עשרים וממעט בתוך עשרים אמר רבי יוסה והוא שיהא כל הכשר קורה בתוך עשרים רבי חלקיה אמר בשם רבי אחא ואפילו כרב אתיא היא דרב אמר *שחיטה מחצה למחצה כשירה ולמה אמר פסולה מפני מראית העין שאם תימר שיתן בתוך עשרים אף הוא נותן למעלה מעשרים: ימעט: (א) כיצד ימעט עושה איסטבא על פתח המבוי ומתיר המבוי *כמה יהא בה רבי אחא בשם רבי הושעיה ארבעה טפחים כדי מבוי רבי יוסה אומר (א) טפח כדי קורה חברייא אמרין כל שהוא הרי אין כאן גובה עשרים אמה על רוחב טפח לא היה גובה עשרה טפחים צריך לחוק *כמה יחוק רבי אחא אמר (ב) ד' אמות (ג) כדי מבוי רבי יוסה אמר ד' טפחים כדי מקום ר' יעקב בר אחא ר' יוסה בשם ר' יוחנן עושה חריץ על פתח המבוי עמוק י' ורחב ד' ומתיר המבוי בין מבפנים בין מבחוץ והוא שיהא בתוך ג' לכותלי המבוי ואפילו כמאן דמר תמן ארבעה מודי הכא בג' תמן חוץ למבוי ברם הכא בתוך המבוי. עשה גדר בפתח המבוי גבוה עשרה ורחב ארבעה ומתיר המבוי בין מבפנים בין מבחוץ היה שם גדר אם מתלקט הוא עשרה טפחים מתוך ג' צריך קורה ואם לאו אין צריך אית תניי תני *מתוך ארבע מאן דמר מתוך

פני משה

סוף שיעורין להקל. כלומר סוף דבר בשיעורין של חכמים אזלינן לקולא: רבי יוחנן. במעינן ליה דס"ל סוף שיעורין להחמיר וכהאי דאמר רבי יוחנן מבוי שקורתו למעלה מעשרים אם בא למעט נותן קורה למטה הימנה בתוך עשרים וממעט ההלל בתוך עשרים. ואמר ר' יוסי ענה והוא שיהא כל הכשר הקורה בתוך עשרים הלמא דסוף שיעורין להחמיר: רבי חלקיה קאמר דההיא אפילו כרב אתיא שאף על פי דס"ל לרב סוף שיעורין להקל מודה הוא הכא בשהיתה הקורה כולה למעלה מעשרים ובא למעט שצריך שיהיה המיעוט כולו בתוך עשרים: דרב אמר שחיטה וכו'. כלומר וכדאשכחן גבי שחיטה דסבירא ליה לרב מחצה על מחצה כשרה דמדינא מחצה על מחצה כרוב דהכי אגמריה רחמנא למשה לא תשייר רובא: ולמה אמרו מחצה על מחצה פסולה מפני מראית העין. בלפעמים יטעה ויסבור ששחט רוב ולפיכך אמרו הכמים ברוב. וה"נ באם תימר שיתן בתוך עשרים וכלומר שלא ידקדק בהמיעוט ויתן מקצתו בתוך עשרים אף הוא נותן למעלה מעשרים שיסבור שתיקנו ובאמת לא תיקן כלום. הלכך אמרו שידקדק שיהא כל הכשר קורה בתוך עשרים. אבל אם מתחלה לא נתן הקורה למעלה מעשרים אלא בסוף עשרים כשר: ימעט. קתני במתני' ומפרש כיצד ימעט שבונה איצטבא על פתח המבוי מלמטה תחת הקורה ומתיר את המבוי בכך: כמה יהא בה. ברוחב האיצטבא לתוך אורך המבוי: ארבעה טפחים כדי מקום. כצ"ל. ובספרי הדפוס טעות הגה שיטפא דלקמן. דארבעה טפחים מקום חשוב הוא בכל מקום: טפח כדי קורה. כלומר היכר שלמטה כהיכר הקורה שלמעלה דשיעור הקורה רוחב טפח: חברייא אמרין כל שהוא. סגי שהרי אין כאן עכשיו גובה עשרים על רוחב טפח שנתמעט בכל שהוא שלמטה: צריך לחוק. בקרקע המבוי כדי להשלימו לעשרה: כמה יחוק. מכך החקק לתוך אורך המבוי: כדי מבוי. שהכשר מבוי בארבע אמות: ומתיר המבוי בין מבפנים בין מבחוץ. שהחריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה הרי הוא כמחילה ומתיר מבחוץ שנראה המבוי כסתום וכן מבפנים דעכשיו יש בו הכשר גובה. ועמוק עשרה דנקט משום התירו מבחוץ הוא: בתוך שלשה לכותלי המבוי. דאז כלבוד דמי: ואפי' כמ"ד תמן ארבעה. גבי שתי קורות דפליגי בהוספתא פ"ק היתה יוצאת זו מכותל זה וזו יוצאה מכותל זה או שהיתה יוצאה מכותל זה ואין מגעת בכותל אחר אם יש שלשה טפחים א"צ לריך למעט. רשב"ג אומר ארבעה דס"ל פחות מארבעה הוי לבוד. והשתא קאמר דאף רשב"ג מודי הכא בשלשה דשאני תמן שהוא חוץ למבוי ברם הכא בתוך המבוי שהרי עיקר התיקון של החריץ להכשיר הגובה של תוך המבוי ולפיכך נמי צריך רחב ארבעה לתוך אורך המבוי. הלכך מודה הוא שצריך שיהא בתוך שלשה לכותלי המבוי: עשה גדר וכו' מתיר המבוי. דהחריץ והגדר דין אחד להן: היה שם גדר. כגון חומת אבנים שנפלה ונעשה גל משופע: אם מתלקט הוא עשרה טפחים. גובה מתוך שלש אמות וקודם שיגיע לכדי הילוך שלש אמות במידת שיפועו עדיין אין בגבהו עשרה טפחים: צריך קורה. להתיר המבוי: ואם לאו. אלא שהוא מתלקט גובה עשרה קודם שיגיע לכדי הילוך שלש אמות הרי הוא כמחילה ואין צריך קורה: אית תניי תני מתוך ארבע. אמות ומפרש לה דמאן דמחמיר וקאמר מתוך

קרבן העדה

סוף שיעורין להקל. דהיינו עד ועד בכלל להקל וסוף כ' כלמטה מכ' וכשר: נותן קורה בתוך כ' וכו'. וקס"ד דכשמתחיל הקורה בתוך כ' סגי לר"י: והוא שיהא. כל כך מן הקורה בתוך כ' שאם יטול חלק זה שלמעלה מכ' יהיה כשיעור הכשר קורה במה שממנו תוך כ': ואפי' כרב אתיא. הא דאר"י דבעינן שיהא הקורה תוך כ': שחיטה מחצה על מחצה. מהסימנים כשרה מדאורייתא דמחצה על מחצה הרי הוא כרוב: ולמה. אמרו חכמים בפ"ב דחולין דבעינן רובא: מפני מראית העין. שהרואה יאמר שלא שחט רובא: ה"נ שאם תימר שיתן בסוף עשרים. כלומר ה"נ במבוי מודה דפסול מדרבנן הנותן בסוף כ' מפני מראית העין שיאמרו למעלה מכ' הוא: כיצד ימעט. הגובה מעשרים: איסטבא. בנין אבנים וטיט: כמה יהא. ברחבה של איסטבא: כל שהוא. סגי שהרי אין כאן עוד כ' אמה בחלל המבוי נגד כל רוחב הקורה שהוא טפח: לא היה. המבוי גבוה י"ט: צריך לחוק. בתוכה כדי שיהא גבוה י"ט: כמה יחוק. תוך אורך המבוי: כדי מבוי. דס"ל שיעור מבוי בד' אמות: כדי מקום. דד' טפחים מקום חשוב הוא: עושה חריץ וכו' עמוק י' ורחב ד'. דהוה ליה כמחילה: בין מבפנים וכו'. בין שהחריץ מבפנים בתוך כותלי המבוי בין מבחוץ לכותלי המבוי מתיר המבוי: והוא שיהא החריץ בתוך ג"ט לכותלי המבוי. דאמרינן לבוד אבל ברחוק יותר מג' מכותלי מבוי נידון כרשות לעצמו: ואפי' כמ"ד תמן ד'. רשב"ג סובר דבפחות מד' אמרינן לבוד: מודי הכא. בחריץ שיהא בתוך ג' דוקא: תמן חוץ למבוי. התם בקורה היוצאת מכותל זה ואינה נוגעת בכותל אחר דפליגי בה רשב"ג ורבנן הוא חוץ למבוי דהקורה בעינן שתהא דוקא חוץ למבוי הלכך אפי' בד' אמר רשב"ג לבוד: ברם הכא. אבל כאן דאפילו בתוך המבוי כשר כל שהוא יותר מג' לא אמרינן לבוד ויותר היה נ"ל לגרוס תמן כלמעלה ברם הכא מלמטה וכ"ה בבבלי בפרקין דף י"ד ע"ב: ה"ג היה שם תל אם מתלקט עשרה מתוך ג' וכו'. וה"פ תל ברה"ר שהוא מדרון והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה עשרה טפחים מתוך ג' אמות הרי הוא כרה"ר דניחא תשמישתיה להילוך וצריך קורה: ואם לאו. אלא שמתלקט י"ט בפחות ממשך ג' אמות הרי הוא כאלו זקוף כולו והוי כמחילה לפני המבוי וא"צ קורה ואע"פ שמשפע והולך: מתוך ד'. תל המתלקט י' מתוך

מראה הפנים

במה יהא בה וכו'. הכי פליגי נמי רב יוסף ואביי בבבלי פרקין דף ד' וס' לענין כמה ממעט בגובה רב יוסף אמר טפח אביי אמר ארבעה. ולענין כמה יחוק דלקמן רב יוסף אמר בארבעה אביי אמר בארבע אמות. ופסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל בקמייתא כרב יוסף דרביה דאביי הוה ואין הלכה כתלמיד לגבי רב ובכמה יחוק פסק הרי"ף כאביי וכתב ומ"ג דפליג עליה רב יוסף והוא רביה כיון דסוגין כאביי דאמר משך מבוי בד' אמות הלכתא כוותיה. וכתב הרא"ש על זה מדבהב רב אלפס ז"ל כן משמע דנגבוה כ' ובא למעטו ספוסק כרב יוסף (ומה שכתוב כאן בהגה"ה ומ"ז פסק כאביי בתרוויהו וכן מיימוני ט"ס הוא דהרמב"ם פוסק בהיצוב כרב יוסף כדכתב בפי"ז מהלכות שבת בהלכה כ"ז וכדלקמן) וכתב עוד הרא"ש ובירושלמי גרס כיצד ממעט וכו' עד כדי קורה. ומסתמא כיון שהזכיר ר' אחא בר הושעיא תחלה היה גדול מדר' יוסי והלכתא כוותיה עכ"ל ואין זו ראיה כ"כ דבכמה וכמה מקומות מזכיר הש"ס הגדול תחלה ואידך דנתרא סותר דבריו וכדאשכחן בכמה: הלכה גופיה לקמן אתא ר' אחא בשם ר' הושעיא וכו' אמר ר' יוסי וכו' ע"ש. ומכאן ראיה נ"כ דמאביי ורבא ואילך הוא דקי"ל כבתרא ולא כאביי ורבא כנגד רבן וזהו כמ"ש הרא"ש לקמן בפ' עושין פסין יצי כמו בטיט שהסכים לפסק הרמב"ם דפסק כרבה דהוי מיעוט ולא כרבא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ולא כמ"ש הרא"ש בפ' שנים אוחזין גבי הא דקאמר אביי צדיו בהתומין וכין לו. וכבר זכרתי מזה במחבורי בכמה מקומות דדבריו ז"ל סתרי אהדדי. ואחד פלמוני היה אומר דהאי הכא דהלכה כדברי המיקל בעירובין וטעו גמור היה דלא מטעם זה כתב הרא"ש כן בפרק עושין פסין אלא כדאמרן ועוד מה יענה בשאר מקומות כגון הכא ודף המוציא דף פ' גבי הוציא אלי גרוגרת וכו' לשתי רשויות פטור דפסקו הלכה כרבה והוא שיש סיוע הטעם ביניהן ולא כאביי ורבא והתם וכן בהגזול עצים ובהרבה מקומות בהש"ס:

עושה חריץ על פתח המבוי וכו'. הלי מ"ד בשם ר' יוחנן ס"ל כהאי דאמר בארבעה טפחים ועמוק עשרה דקאמר כ"י להתיר גם מבחוץ כדפרישית. וכבר נתבאר בדבור דלעיל דפסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כאביי בהא משום דסוגין דהש"ס כוותיה. ומיהת למדנו מכאן דדין חריץ וגדר אחד הוא בין לענין שיהא וקרא רכ"י כדתנינן בברייתא דד' רשויות לשבת ובין לתיקון רשות כדקאמר הכא בהדיא. וראיתי בתשובה אחת שפלפל בענין חריץ עמוק עשרה ורחב ד' הסיבב להעיר אם הוי מחיצה או לא ומסכא מוכח להדיא דהוי מחיצה כמו הגדר: ואפילו כמ"ד תמן ארבעה מודי הכא בשלשה וכו'. כדפרישית וה"ז דומה למאי דאמרי' בבבלי פרקין דף י"ד ע"ב אמר רבא עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע שלשה או שהפליגו מהכותל ג' לא עשה ולא כלום אפי' לרשב"ג דאמר לבוד ה"מ למעלה אבל למטה כיון דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה לא קאמר: מאן דאמר מתוך ארבע ר' מאיר. לא מצאתי במקום אמר דפליגי בהדיא בהש"ג אלא ר"מ דמיקל בענין מדידת תחומין שהבלאתי בפנים ומיהו לא סוה בדדמי. לכך נראה דאיכא גרסי' מ"ד מתוך שלש ר"מ מ"ד מתוך ארבע רבנן

שירי קרבן

ר"א אמר ד"א כדי מבוי. וקשה הא ר' אחא אמר בסמוך ד' טפחים כדי מבוי וי"ל דלעיל אמר משמיה דר' הושעיא ואיהו סבר דשיעור מבוי ארבע אמות א"כ לעיל היאתא לדופן בהיכר בעלמא סגי בהא דהשתא הוא דמבוי ליה לדופן בעינן שיעור ד' אמות אך לשון כדי מבוי קשה קצת לפי תי' זה:

מ"ד מתוך ג' רבנן מ"ד מתוך ד' ר"מ. קצת קשה הא ר"מ אומר כל מקום שאתה מוצא ב' רשויות וכן רשות אחת כגון עמוד ברה"י גבוה יו"ד ורחב ד' אין מכתפין עליו גזרה משום תל ברה"ר כדאיתא בבבלי פ"ק דשבת דף פ' צ"א כ"ש דלא נחשב תל כמתלקט עשרה מתוך ד' למחילה לרה"י וכ"ל דגרסי' מ"ד מתוך ד' רשב"ג דהכי אי' בתוס' פ"א דשבת וכ"ה בבבלי בשבת ד' ק' ע"א ועיי' בתוס' מנחות דף ס"ג ע"א בד"ה כל כבשי כבשים וכו' ואש"ל בפ' כדר: אכבדרה

שנויי נוסחאות (גוש"ו) נובה כד"ו גבוה.

עמודי ירושלים

דרב אמר שחיטה מחצה על מחצה כשירה כו'. נ"ל דרב אזיל בזה לשיטתו. דהנה בש"ס כריתות (י"ז ב') איתא דרב אית ליה דבעינן אתיכה א' מב' אתיכות. ובשו"ת מהרי"ט (חיו"ד סי' א') מבואר דלפ"ז ספק דאורייתא מדרבנן לחומרא ובפני יהושע (סוכה ט"ז ב') כ' דמ"ד דס"ל ספק דאורייתא מדרבנן לחומרא ס"ל מחצה על מחצה כרוב ואף דמדרבנן מחמרינן עכ"ז כיון דשריתא מהא סוגה לא מחמריך יעו"ש ולכן רב דסבירא ליה דאתיכה א' מב' אתיכות וב"ל דספק דאורייתא מדרבנן לחומרא לכן סובר דמחצה על מחצה כרוב ומיושב בזה מה שהקשה בא"ז הלי שחיטה (סי' ש"ע) דקשה לירושלמי הכא דהאי קנה שהוא פגום יעו"ש והנ"ל א"ב דכיון דכתבנו דעיקר טעם רב הוא משום דס"ל אתיכה א' מב' אתיכות ולכן בי יבמא דבכריתות מקשינן לרב מכמה מבניות והשיב דאתיין כרבי אליעזר דלא בעי אתיכה א' מב' אתיכות כן אתי לדידיה המשנה דהאי קנה פגום כר' אליעזר וא"ש. ועי' בא"ז שם שהביא גירסת בירושלמי בזה"ל ומפני מה אמרו עד שישחוט רובו שאם אתה אומר שישחוט מחצה על מחצה אף הוא שוחט פחות ממחצה ואם אתה אומר שישחוט רובו אינו בא לשחוט פחות ממחצה גלפנינו ליתא לזה:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ס

קרבן העדה

מתוך ד' צריך קורה דסובר דאף מתוך ד' היה מוגדרן. היה מדרון באמצע המבוי מתיר לכל המבוי וה"נ לחי והוא שיהא מתלקט עשרה מתוך ג' לרבנן ומתוך ד' לר"מ: נותן מלתרה. בפתח המבוי למעט רחבה מעשר: לרוחב איתאמרת. הא דמהני אמלתרה במבוי שרחבה יתר מעשר כשהיא נתונה בפתח ברוחב וכדפרישית: אפי' בגבוה. אם נתן אמלתרה בגובה הפתח מהני למבוי שרחבה מעשר: ופריך ולא כפרוץ למלואו הוא. המבוי שרחבה יתר מעשר ומאי מהני אמלתרא שהיא בגובה: ומשני נעשית כאכסדרה. שהיא פרוצה מד' רוחותיה ועומד הקירוי על ד' יתדות ונותנין ד' קורות מיגד ליתד ועליהן מסדרין הנסרין והותן הקורות קרי פי תקרה ויורד וסותם וה"ל כסתום מד' רוחות: בבית שריי. אכסדרה שהיתה בבית אדם א' בשמו שריי: כמה עמודין היו בה. דמסתמא לא היתה פרוצה לגמרי אלא שהיו עמודים מלמטה א"כ לקולא קאמר דעמודי הזויות לא היו רחבים כל כך והיו צריכין הרבה עמודים והכי משמע לקמן: ר"י בר אחא אמר. דר"ח ור' יוסה חד מנייהו אמר ששה בכל צד: לא מחשב אילין תרין ברייא. לא קחשיב הני תרי עמודים שבחוץ דהיינו אותן שבקרן שהקורות נהוגים עליהן נשארו ששה: לא סוף דבר ששה וכו'. לאו דוקא ששה או שמנה עמודים: אלא אם היו רבים נכנסין ויוצאין באכסדרה אפי' אין בה אלא שנים עמודין ובני אדם נכנסין ויוצאין בשני פתחים המפולשין זו כנגד זו אסורה: מה דהוה עובדא וכו'. כלומר התם גבי רבי מעשה שהיה כך היה בו' או בח' אבל לאו עיכובא הוא: אכסדרא שנפרצה למילואה לרה"ר. כגון אכסדרא בבקעה: מטלטלי' בכולה. דאמרינן פי תקרה יורד וסותם: אין מטלטלין בה אלא בד"א. דלא אמרי' פי תקרה יורד וסותם כיון שהיא פרוצה מארבע רוחותיה: שהוא כשר. דאמרי' פי תקרה יורד וסותם ולמה אוסר באכסדרה לא יהא פי תקרה אלא כקורה: והוא שיהא כל הכשר הקורה בתוך עשרים. ואפי' המקורה לא יהיה למעלה מכ': מבוי נעשה להשמיש בתים. ובתים יש להן ארבעה מחיצות לכך אמרי' במבוי פי תקרה יורד וסותם: אלא להשמיש דבר. בתוכו וכיון שנפרצה לרשות הרבים הרי היא כרה"ר: אילו מבוי וכו'. כלומר ותדע שיש לחלק בין מבוי לאכסדרה דאלו מבוי שאינו מקורה הוא ניתר בקורה הניתן בתוך

י מתוך שלש רבנן מאן דמר מתוך ארבע ר"מ [ה] היה מונדרן באמצע המבוי לעליונים נידון משום חריץ לתחתונים משום גדר: הרחב מעשר אמות ימעט: כיצד ממעט נותן מלתרה בפתח המבוי ומתיר המבוי לרוחב איתמרת ורבנן עבדין לה אפילו בגבוה ולא כפרוץ למלואו הוא (א) נעשית כאכסדרה רבי מתיר אכסדרה בבית שריי כמה עמודין היה בה רבי יעקב בר אחא אמר ר' חייא ר' יוסה חד אמר ששה וחד אמר שמונה א"ר יעקב בר אחא ולא פליגי מאן דמר ששה לא מחשב אילין תרין ברייא מאן דמר שמונה מחשב אילין תרין ברייא רבי יעקב בר אחא בשם ר"א לא סוף דבר ששה לא סוף דבר שמונה אלא אם היו רבים בוקעין בה אפי' שנים יהו אסורין אם אין הרבים בוקעין בה אפי' כמה יהו מותרין מה דהוה הויא עובדה *ואכסדרא שנפרצה למלואה לר"ה רבי לא ורבי יוחנן תריהון אמרין [י] מטלטלין בכולה שמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות אמר רבי יוסי ולא מודי שמואל במבוי שהוא מקורה (ב) למעלה מעשרים אמה שהוא כשר אלא כיסבור סבר שמואל והוא שיהא כל הכשר קורה בתוך עשרים אתא רבי אחא רבי חיננא בשם רבי הושעיה והוא שיהא הכשר הקורה בתוך עשרים אמר רבי יוסי ואפילו דסבר שמואל במבוי המקורה למעלה מעשרים אמה כשר לא דמי מבוי לאכסדרא מבוי נעשה לתשמיש בתים אכסדרא לא נעשית אלא לתשמיש דבר אילו מבוי שאינו מקורה ונתן הקורה בתוך עשרים שמא אינו כשר אילו אכסדרה שאינה מקורה ונתן הקורה בתוך

פני משה

מתיך שלש כרבנן ומאן דמיקל וקאמר מתוך ארבע רבי מאיר היא דשמעינן ליה דמיקל בכה"ג כדתנן לקמן בפרק כיצד מעברין גבי מדידת התחומין היה מודד והגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדידתו. ואם אינו יכול להבליעו בזו אמר רבי דוסתאי בר ינאי משום ר"מ שמעתי שמקדרין בהרים. וה"נ מאן דמיקל אליבא דר"מ הוא: היה מונדרן באמצע המבוי. מדרון משופע ושיפועו הולך לצד פנים של המבוי: לעליונים. הדרים במבוי ולפנים נידון השיפוע משום חריץ ומתיר ולתחתונים הדרים במבוי לצד חוץ ושם הוא גבהות של המדרון נידון להם משום גדר: הרחב וכו' נותן מלתרא. קורה או פס אחד בפתח המבוי למעט רוחב הפתח ומתיר בזה כל המבוי: לרוחב איתאמרית. על ואם יש לו צורת הפתח קאי דקתני במתני' גבי רחב מעשר אמות: ורבנן עבדין לה. להך התירא אפי' בגבוה שאם יש לו צורת הפתח אפי' גבוה ביותר א"צ למעט: ולא כפרוץ למלואו הוא. והמאי תהני ליה צורת הפתח ברוחב ביותר הרי פרוץ במלואו הוא לר"ה ומשני נעשית כאכסדרה בבקעה שעומדת ע"ג עמודים ובין עמוד לעמוד פתוח הוא. ואע"פ שהיא כנפרצה במלואה ברוח אחת והוא יותר מעשר אמרינן פי תקרה יורד וסותם ומותר לטלטל בכולה: רבי מתיר אכסדרה בבית שריי. וכך הורה רבי להתיר אכסדרה בבית שערים מקום שהיה רבי דר בו: כמה עמודים היה בה. באותה אכסדרה שהתיר רבי: ולא פליגי. רבי חייה ורבי יוסי אלא דמ"ד ששה לא מחשב אילין שנים החיצונים שעמהן היו שמנה. ומ"ד שמנה מפני שחושב גם שנים החיצונים: לא סוף דבר ששה וכו'. כלומר אין הדבר תלוי בעמודים אלא אם היו רבים בוקעין בה דרך הפתח אפילו אין בה אלא שנים ופתוח פתח אחד ביניהם יהו אסורין דהואיל ורבים בוקעין דרך שם כפירצה היא. ואם אין הרבים בוקעין בה אפי' כמה עמודים ופתוחה בהרבה פתחים יהו מותרין לטלטל בה: ומה דהוה עובדא הויא עובדא. כלומר המעשה שהיה כך היה שהיו שמונה עמודים באותה אכסדרה שהתיר רבי אבל אין הדבר תלוי בחשבון העמודים: אכסדרה וכו'. כלומר ואשכחן פלוגתא בנפרצה למילואה לר"ה: ולא מודי שמואל במבוי שהוא מקורה. כולו ואפילו למעלה מעשרים שהוא כשר וכלומר ואפילו נמי פתוח יותר מעשר דאמרי' ביה פי תקרה והרי אכסדרה נ"כ מקורה היא: אלא מיסבר סבר שמואל וכו'. כלומר אלא מי נימא דסבר שמואל דאפילו במבוי מקורה כולו בעינן נ"כ שיהא כל הכשר הקורה בתוך עשרים כמו במבוי דעלמא שתיקונו בקורה אחת בלבד. וא"כ כל דיני שאר מבוי יש לו ולהכי מהמיר שמואל נמי באכסדרה: אתא וכו'. וכן אתא רבי אחא וקאמר בשם ר' הושעיה דאין ה"נ דלעולם בעי והוא שיהא הכשר הקורה בתוך עשרים: אמר ר' יוסי ואפילו וכו'. כלומר דהדר קאמר ר' יוסי דלא היא דאפילו תימא דסבר שמואל במבוי המקורה שאפילו הקירוי למעלה מעשרים כשר ולא קשיא להא דסבר גבי אכסדרה דלא דמי מבוי לאכסדרה שהמבוי נעשה להשמיש בתים הדרויים בתוכו ומכיון שהוא מקורה כסתום הוא אבל אכסדרה לא נעשית אלא לתשמיש דבר בתמיה דסתם אכסדרה לא לתשמיש עבידא אלא להלוך ולטיול בעלמא: אילו מבוי שהיגו מקורה וכו'. כלומר תדע שהרי גבי מבוי שאינו מקורה ותיקונו בקורה אחת ונתונה בתוך

שירי קרבן

אכסדרה שנפרצה למלואה לרה"ר וכו'. כתב הרמב"ם בפי"ז מה"ש אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בכולה ואע"פ שהיא בת ג' מחיצות והקירוי שלנו הואין פי תקרה יורד וסותם ע"כ וכתב הה"מ אף ע"ג דאיכא בגמרא א"ד ביותר מעשר כ"ע ל"פ כ"פ בעשר ומדברי הרמב"ם נראה דאפילו ביתר מעשר וכל"ק ויש מי שפוסק כלשון אחרון וכן דעת הרשב"א ע"כ וכן דעת הרז"ה ומדברי הי ושל' נראה כדעת הרמב"ם מדלא מחלק בין י' ליתר מעשר:

ולא מודי שמואל במבוי וכו'. בבבלי דף כ' ע"ב איתא נמי להך פלוגתא וגרסינן התם אכסדרה בבקעה ופי' רש"י ואכסדרה זו כרוכה וכו' וכמ"ש בקונטר' והרי"ף ור"ת מפרשים שהיא מוקפת מחיצה מג' רוחותיה וכ"ל דכדבריהם כן הוא דאם לא כן מאי פריך ממבוי בעלמא יש לה ג' מחיצות פריך שפיר מבא"כ בפרוצה לא דמיא כלל למבוי אבל לפי' הרי"ף ניחא עושה

מראה הפנים

רבנן חסו ר"מ ורבנן דפליגי בברייתא סוגאה בבלי פרקין די"א ובסוטה דף ק' ובכמה מקומות דר"מ ס"ל חוקקין להשלים בכל המקומות דצריכין שיעור ולרבנן אין חוקקין להשלים:

היה מונדרין באמצע המבוי וכו'. בבבלי פרק הזורק שם הובאה ברייתא מבוי ששוה לתוכו ונעשה מדרון לרשות הרבים או שוה לרשות הרבים ונעשה מדרון לתוכו אותו המבוי אינו צריך לא לחי ולא קורה. ובתוספתא דשבת פ"א גרס בכא אם יש גבוה עשרה טפחים בתוך ד' אמות א"צ נמי וקורה וזהו דעת הראב"ד ז"ל בהשגות פי"ו בהלכה ד'. וכ"כ הרשב"א ז"ל כביאור הה"מ שם דהא תני התם ר' חנינא בן גמליאל אומר תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב וא"כ רישא דברייתא נמי בהכי איירי. אבל הרמב"ם ז"ל לא העתיק שם אלא כגי' הברייתא בדברי הת"ק במבוי וטעמי' דשאני תל ברה"ר דאיירי ביה ר"ח בן גמליאל דלשויה רה"י היא אבל במבוי כל שהוא מובדל מר"ה א"צ יותר וכן משמע מהא דהכא דמונדרין שהמא קאמר. וכבר נתבאר בפ"ו דפאה גבי העומר שהוא סמוך לגפה דבכל כי האי גוונא לא סמיך הרמב"ם על נוסחא דהתוספתא:

אכסדרה שנפרצה למלואה לר"ה. בבבלי פ' עושין פסין דף כ"ה ובכמה מקומות גרים אכסדרה בבקעה רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות ואיפסקא הלכתא כרב לדעת רוב גדולי הפוסקים. ובענין פי' אכסדרה רבו השיטות בזה והארכתי הרבה בחידושי שיטות שבת ועירובין ובביאור הסוגיא העמוקה דפרק כל גגות דצ"ד ואין כאן מקומו. ומיהו העולה מתוך הענין היא זה דבדוקא אמרו אכסדרה בבקעה דהואיל ואין כאן אלא איסור דרבנן דכרמלית היא אמר בה רב פי תקרה יורד וסותם אף לשיטת רש"י אפי' נפרצה מד' רוחותיה דכך פי' הוא ז"ל לאכסדרה או לשיטת ר"ת בהתוס' שפי' אכסדרה שיש לה ג' מחיצות והד' פרוצה היא א"כ בב' מחיצות ושתי רוחות פרוצות נמי אמרי' פי תקרה לרב או לשיטת הרב אלפסי ז"ל בפ' כל גגות וכך היא שיטת הרמב"ם דדוקא בשיש לה ג' מחיצות ואינה פרוצה אלא ברוח רביעית מ"מ לכולם דוקא בבקעה אמרו מפני שהיא כרמלית אבל בנפרצה לר"ה שיש כאן איסור דאורייתא לא ומהאי טעמא לא אמרי' פי תקרה בסוכה דאורייתא אפי' לרב אלא דורא בב' מחיצות דעריבן השוין כמין גא"ם כך שיטה לדעת

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פי"ז מהלכה הלכה ד והשגות טוש"ע או"ח סי' שס"ג סעיף לו

יג
ב מיי' שם הלכה לה

גליון הש"ס

(א) בבלי דף י"א היא בעיא דלא אפשטא אי מהני המלתרא ברוחב יתר מי' וכל הפוסקים ס"ל דלא מהני. [illegible]

שנויי נוסחאות (טו"ג) להתחתונים בד"ו ולהחתונים. (טו"ג) ר"א בד"ו רבי אלעזר. (שו"ז) ואכסדרא בד"ו אבסדרא.

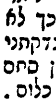
עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ז מהל' כ' [illegible] טוש"ע או"ח סי' שס"ג סעיף ל'
בו
ב מיי' שם הל' [illegible] ג טוש"ע שם [illegible] יו' שם ס"ג

בתוך עשרים שמא כלום היא * היה רחב בתוך חמש עשרה אמה ר' בא ורב הונא בשם רב עושה פס של ג' אמות וכל שהוא מרחיקו מן הכותל שתי אמות אותו וכל שהוא נידון לשם לחי והשאר והוא שיהא העומד רבה על החלל ויעשה פס ארבעה טפחים ולא כן תני עושה (א) פס של ארבעה טפחים א"ר בא בר פפי כדי להתיר שניהן בלא קורה אית תניי תני מעמיד קנה ודוקרן אית תניי תני עושה פס של ארבעה טפחים א"ר יוסה הלכה כאומר עושה פס ארבעה טפחים תני רשב"ג אומר מבוי שיש לו (ב) שני פתחים נותן קורה באחד מהן ומתיר רבי אחא בשם רבי לוי אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל א"ר בא והוא שהעמיד קנה ודוקרן אבל אם עשה פס ארבעה טפחים הלכה כרשב"ג. ותני כן מבוי שיש לו ארבעה פתחים נותן קורה באחד מהן ומתיר א"ר יוסי והוא שנתן על האמצעי אבל אם נתן על החיצון ניחא עומד שכאן מתיר פירצה שכאן ומי מתיר פירצה של הלן א"ר שמי תיפתר כרבן שמעון בן גמליאל ולית את שמע מינה כלום * (ג) מבוי עקום ומפולש רבי יוחנן אמר נותן לחי וקורה מיכן ועושה צורת פתח מיכן ריש לקיש אמר נותן לחי או קורה ומתיר על

פני משה

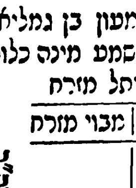
בתוך עשרים שמא אינו כשר דודאי תיקוני בכך וכשר. ואלו האכסדרה שהיא פרוצה למעלה ודאי אינו מועיל בה תקנת קורה אחת דהתם אכסדרה לית לה מחיצות שלימות ולהכי כמי מהמיר בה שמואל. וכ"ל דלא אמרינן בה פי תקרה: היה רחב. המבוי בתוך כמו ט"ו אמה: עושה פס של ג' אמות וכל שהוא. ומעמידו רחוק מן הכותל שתי אמות והוי ליה עומד מרובה על הפרוץ באותן ב' אמות היתרין והאי כל שהוא כדמפרש ואזיל יהיו וכל שהוא היותר על שלשה אמות נידון משום לחי אלא העשר אמות שנשארו שהן כפתח והשאר כלומר ואותן השתים האחרות היתרין ברוחב המבוי ניתרין באותן ג' אמות של הפס שצריך שיהו כך כדי שיהא העומד רבה על החלל כדאמרן: ויעשה פס ד' טפחים ולא כן תני. בתוספתא פ"ק הרחב מעשר אמות מעמיד פס באמצע ונותן קורה על אחד מהם ודיו והתם פס באמצע צריך שיהא ברחבו ד' טפחים. ואמאי נקט רב האי תקנתא ולא כדתני בתוספתא: כדי להתיר שניהם בלא קורה. כלומר שאם מתקן היא בפס ד"ט באמצע הוי ליה כמחלק המבוי לשנים וצריך מיהת קורה לצד אחד וכדתני בתוספתא נותן קורה על אחד מהן והיינו על אחד מהצדדים הלכך נקט רב האי תקנתא דפס ג' אמות וכל שהוא ומעמידו ב' אמות רחוק מהכותל כדי להתיר שני הצדדין בלא קורה. ומשום שאותו כל שהוא נידון משום לחי לכאן ולכאן ויש כאן היתר בלא קורה: אית תניי תני מעמיד קנה ודוקרן. אם המבוי רחב מעשר אמות מעמיד קנים ודוקרנין והן יתדות כדי למעט ברוחב: נותן קורה באחד מהן ומתיר. את כולו: והוא שהעמיד קנה ודוקרן. כדי למעט הרוחב דאז צריך שתהיה הקורה על כל פני רוחב המבוי ולא סגי בפתח אחד מהן אבל אם מיעט הרוחב בפס ד' טפחים באמצע בהא הלכה כרשב"ג שא"צ קורה אלא באחד מהן כדתני בהתם תוספתא וכדלעיל: ותני. נמי בברייתא אחריתא כן: והוא שנתן על האמצעי. כלומר במקום דשייך אמצעי שיש כמה פתחים והאחד מהן אמצעי בתוכן דכשהוא נותן הקורה על האמצעי מתיר אותו הפתח שמצד זה בעומד מרובה על הפרוץ וכן אותו הפתח שמצדו השני: אבל אם נתן. הקורה על פתח החיצון א"כ ניחא דמתיר הפתח שבצידו וסמוך לו שהעומד שבכאן והוא הפתח שהקורה נתון עליו מתיר פרצה שבכאן שנקראת פרוץ שהרי אין הקורה עליו ומ"מ ניתר מהמת העומד שבצדו אבל מי מתיר הפרצה שלהלן שאינו סמוך לו והלכך לא משכחת לה אלא בשלשה פתחים ונתן הקורה על פתח האמצעי ולא כדקתני ארבעה פתחים: תפתר כרשב"ג. דמתיר בנתן קורה באחד מהן סתם ומשמע אפילו יש לו כמה פתחים דיו בנתן באחד מהן: ולית את ש"מ כלום. לדייק בהאי ברייתא כדבעית למידק אלא כרשב"ג הוא דאתיא: מבוי עקום ומפולש. כגון שעשוי כמין חי"ת ומפולש הוא משני לצדדין כזה

דאם עשוי כמין כי יונית בהא כמין דלית לא איירי ביה עד לקמן: רבי יוחנן אומר נותן לחי וקורה מכאן. בראשי הפילוש ועושה צורת הפתח מכאן בעקמימותיו מפני שבתי העקמומיות שלו כמפולש לחבירו הוא ודין מבוי המפולש שצריך לחי או קורה מכאן וצורת הפתח מכאן הלכך במבוי עקום כזה צריך צורת הפתח לכל אחת מהעקמומיות שלו: ר"ל אמר נותן לחי או קורה. לראשי הפילוש ומתיר את המבוי וא"צ שום תיקון בעקמומיותיו דס"ל שתורתו כמבוי סתום: על

קרבן העדה

בתוך כ' לכ"ע והאכסדרה שאינה מקורה אין הקורה מתיר אותה לכ"ע: היה רוחב. המבוי ט"ו אמה כילד ממעט: מרחיקו מן הכותל שתי אמות. ומתחיל לעשות שם פס ועושהו מג' אמות וכל שהוא לבתוס הפתח ונמלאו חמש אמות אלו סתומות שפרלות שתי אמות ניתרות בעומד מרובה עליהן: וכל שהוא. היתר מג' אמות ללחי לרוחב המבוי: ופריך ויעשה פס ד"ט. באמצע ושני בהכי: ולא כן תני. במבוי שנפרלה באמצעה דסגי בפס ד': כדי להתיר שניהן. שני החללים שבשני לידי הפס בלא קורה דפס זה של ג' וכל שהוא כלחי וקורה חשוב וכדפרישית: אית תניי תני. היכי דמי צורת הפתח שמעמיד קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן: דוקרן. הוא קנה העשוי כעין יתד: עושה פס של ד"ט. במקום צורת הפתח: מבוי שיש לו שני פתחים מלד אחד. נותן קורה באחד מן הפתחים ומתיר כל המבוי גם החלק שכנגד הפתח השני: אין הלכה כרשב"ג. דבעינן קורה על כל המבוי וליכא: והוא שהעמיד קורה ודוקרן. לצורת הפתח בעינן שיתן קורה על כל המבוי: והוא שנתן. הקורה על הפתח האמצעי אז מותרין כולן דהקורה עושה פתח זו כאלו היא סתומה הרי שיש כאן סתימה ביתר מעשר שהרי יש עוד סתימה בינה ובין הפתח השני והפתח שבינה ובין הכותל אינה אלא עשר נמלא שהפתח הלזו שהקורה עליה היא כעומד המרובה על הפרון ופתח בבלדה כסתומה הרי שסתום שבכאן יתר מעשרים וה"ל כעומד מרובה נגד שני הפתחים הנשארים ודוקא ד' פתחים אבל ה' פתחים לא מהני הקורה שעל האמצעי לשאר הפתחים שבכל לד איכא כ' אמה והפרון מרובה: אבל אם נתן על הפתח החילון. ניחא שהעומד שבפתח עצמה מתיר הקורה אבל מי מתיר מהפתח ולהלן כלומר שאר הפתחים מי מתירן שמעינן שהקורה שבפתח זו מתרת לשאר הפתחים וע"כ לומר דאיירי בפס ד' וכדר' בא: תיפתר. דהך ברייתא כרבן שמעון בן גמליאל אתיא ולכך מתיר כל הפתחים אבל לרבנן ליכא למשמע מינה כלום ואפי' פס ד' אינו מתיר: מבוי עקום ומפולש. ששני פתחיו לרשות הרבים כזה ועקמימות זה שני המבואות שוין בה שהרי לשניהן היא בשוה למבואתן:

נותן לחי וקורה מכאן. בראשו הא': וצורת הפתח מכאן. בראשו השני דדינו כמבוי המפולש ביושר ומותרין להשתמש בכל המבוי: נותן לחי או קורה ומתיר. להשתמש עד מקום העקמימות: על

גליון הש"ס

(א) עי' ק"ע ופירושו דחיק. וגי' דמקבה ויעשה פס ד' היינו להעמידו לאורכו של מבוי ויהיה כ"ג מחיצות וכמ"ש מקמבוי בד"ש וכעין דאמרי בבבלי לזיקן מבוך מבוי יד"א וח"ב. ודה הכא הני מעמיד קנה ודוקרן כ"ג כנופן קנה באמצע ועיין אותו עושה בפנים וע' ערוך ערך דקרן ודהני לוי בבלי מעמן קנה וכו' ואית הני כם ד"ם וכמ"ש דפסה בני מחיצות ואין היר מבטל כ"ל המבוי מההיכ קנה ויגו מתי' דאתי א ירא וכו' ומבטל לי' וכן גבי רשב"ג הפילור כן כנ"ל. ועיין תוס' דף ה' ד"ה אבל:
(ב) פי' בעבוה"ק לרשב"א בפר ב' דין ב' ובס' לכעו"ז סימן שסה:
(ג) עי' בשו"ם הרשב"א ח"ד סי' רסט ועי' בה"ב פ"ק פ"ז:

מראה הפנים

לדעת רש"י והכו דוקא אליבא דאביי דאזלא שיטתיה בסוכה כרב אבל לדידן דקי"ל כרבא דהתם דהלכתא כוותיה לגבי' דאביי לא אמרי' פי תקרה כלל בסוכה כ"א בסיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין שאז כשירה מטעם פי תקרה לדעת הרמב"ם והסוברים כן. ולדעת רש"י טעמא דפצימין דהתם נמי מדין פי תקרה הוא מטעמא דלבוד כך הוא לפי פירושו שם כמבואר בטור סי' תר"ל ואין לנו להאריך כאן כ"א זה מבואר דנכל השיטות תמצא דנדינא דוקא באכסדרה בבקעה אמרו ולפ"ז לגבי דהכא דנקט לר"ה נ"ל דאזלא כהאי מ"ד דס"ל דאף בסוכה דאורייתא אמרי' פי תקרה אליבא דרב וכן להסוברים כוותי'. והוא ר' יוחנן ור' סילא והכא. ודע דהרמב"ם ז"ל שהביא לדין אכסדרה בבקעה בפי"ז מהלכות שבת בהלכה ל"ה כתב וז"ל אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בכולה ואע"פ שהיא בת שלש מחיצות ותקרה שאנו רואין כאלו פי תקרה יורד וסותם רוח רביעית והזורק מר"ה לתוכו פטור כאלו זורק למבוי סתום שיש לו קורה והשיג עליו הראב"ד בזין הזורק ועי' בכה"מ שם. ואני הייתי רוצה לומר דדעת הרמב"ם כדעת יש מולקין גבי מבוי דפתוח לר"ה דינו ככרמלית לענין זריקה להוכו ובפתוח לכרמלית יש לו דין רש"י גמור כמו שזכרתי לעיל בריש מכלתין וכך היא דעת הריטב"א ולא תיקשי דהא האכסדרה פתוח לכרמלית ואעפ"כ פטור מר"ה לתוכה פטור ד"ל שאני בין מבוי פתוח לכרמלית ובין אכסדרה בבקעה שעומדת כולה בכרמלית ונשארה כרמלית ועוד השאני אכסדרה דרוש יציאת פרוני לגמרי היא ולא מכשרינן לטלטל בה אלא מטעמא דפי תקרה מהא"כ במבוי סתום ויש לו קורה ולא כתב הרמב"ם לדמות אכסדרה לחבוי אלא לענין זה דהזורק מר"ה לתוכה פטור. והיינו לדין מבוי סתום ופתוח לר"ה ויש לו קורה שכך דינו לפי שיטתו ז"ל. ועוד יתבאר זה בפרקים הבאים בס"ד: **היה** רחב ותוך חמש עשרה אמה וכו' עושה פס של שלשה אמות וכל שהוא וכו' ובבבלי ד"י ע"ב גרים לה דאמר רב יהודה מבוי שהוא רחב ט"ו אמה מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות. והתוס' שם בד"ה ועושה פס ג' אמות כתבו וצריך לחי אחר דהאי פס לא מהני הואיל ומופלג מן הכותל שלש וכו' ע"ש וגי' דהכא הוא מסייע להו דקאמר וכל שהוא ואותו וכל שהוא נידון משום לחי מיהו אין זה לפי מסקנת הפוסקים אלא דטעמא דהך סתירא משום עומד מרובה על הפרוץ הוא והוה כסתום הלכך א"צ לחי וכמו שסתם הרמב"ם בדין זה בפי"ז בהל"א ע"ש. וכל הסוגיא ועוד דהכא דלקמן לפי גי' התוספתא שהיתה לפניהם כמו שהבאתי בפנים אבל לפי שיטת המסקנא דהבבלי מבואר הוא שם דברחב כ' אמות צריך פס באמצע של משך ד' אמות כשיעור משך המבוי וכו' ועיין לקמן בד"ה קורה אחת מהו שתתיר שתי מבואות:
מבוי עקום ומפולש וכו'. פרשתי בפנים כפי' רש"י בזה בדף ו' ע"א בפלוגתא דרב ושמואל דפליגי בהא כדקאמר נמי הכא לקמן רב כר' יוחנן ושמואל כר"ל ופי' כוס ז"ל לדעת רב שעושה צורת הפתח בעקמומיתו דפילוש שהוא מפולש לחבירו שוי כמפולש לר"ה והאם במבוי עקום כמין ד' מיירי וכדהכא דלקמן שיש פנוי

שירי קרבן

עושה פס ג' וכל שהוא ומרחיקו וכו'. כתבו תוס' בפרקין דף י' ע"ב בד"ה ועושה פס ג' אמות וצריך לחי אחר דהא פס לא מהני הואיל ומופלג מן הכותל שלש דקא' לקמן דלא הוי לחי ע"כ ודבריהם ברורים דלכך קאמר כאן דבעינן פס ג' וכל שהוא יותר ללחי ועיין במג"א בימן שס"ג סעיף ו' ודלא כש"ג:
מבוי עקום ומפולש רי"א נותן לחי וקורה מכאן וצ"ה מכאן. רש"י פי' שצריך לעשות צ"ה בעקמומיתו דבמקום שהוא מפולש לחבירו השוב כל אחד כמפולש לרה"ר הלכך צריך צ"ה בעקמומיתו ולחי מכאן ולחי מכאן או צ"ה מכאן וצ"ה מכאן ולחי בעקמומיתו ור"י פי' שניתר באחד מפתחים בצ"ה ומצד אחר לחי

שנויי נוסחאות (גו"א) היא בד"ו הוא.

על דעתיה דריש לקיש בקשו לעשות להן תקנה אלו משתמשין עד מקום הכותל ואלו משתמשין עד מקום הכותל ולא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחת אלא אלו משתמשות דרך עקמומיות ואלו משתמשות דרך עקמומיות ולא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות האסורה להן רב ושמואל רב כר"י ושמואל כר"ל ר"י וריש לקיש הוון שריין בשקקה דר' יצחק ריש לקיש טילטל כדעתיה ר"י לא אסר ולא טילטל א"ר יוחנן הניחו לבני מבוי שיהו שוגגין ואל יהו מזידין מה טילטל לא טילטל אין תימר טילטל מחלפה שיטה ר' יוחנן אין תימר לא טילטל יאסר לבני המבוי ר' יוחנן ביטל רשותו א"ר אחא כף ריש לקיש לר' יוחנן וטלטל א"ר מתניה ויאות מה

קרבן העדה

על דעתיה דר"ל. לדברי ר"ל שבקשו לעשות תקנה לעקמומית בצ"ה מכאן ולא הועילו כלום: אילו משתמשין וכו'. כלומר היכי ליעבד יהיו אלו שבמזרח משתמשים עד כותל דרומית ואלו דרומיית ישתמשו עד כותל מזרחית: ולא כמלאו וכו'. בתמיה איך שתי רשויות משתמשות בעקמומית זה שהיא רשות אחת לשניהם: אלא אילו משתמשות וכו'. כלומר שישתמשו שניהם בשתי המבואות כמלאו שהן רשות אחת: ולא כמלאו שתי רשויות. והן שני בני המבוי משתמשות ברשות האסורה להן שהרי מבוי זו אסורה לזו הלכך אינו עושה אלא או לחי או קורה להתיר עד מקום העקמומית: ה"ג האסורה להן רב ושמואל רב כר"י וכו': בשקקה דר' יצחק. ברחובו של ר"י והיא היתה מבוי עקום: טילטל כדעתיה. דהיינו בהיתר לחי טלטל עד מקום העקמומית כדפרישית דעד העקמומית ה"ל לר"ל כמבוי סתום: ולא טילטל. דסובר דמבוי עקום כמבוי מפולש דמי וצריכה צ"ה מכאן ולחי וקורה מכאן: הניחו לבני מבוי. לכך לא אסר להן: מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין. כי ידע שלא ישמעו לו כי יש להם להלות בהאי גדול בר"ל דעביד עובדא לטלטל כשמעתתיה: מה טלטל לא טלטל. ממ"כ איך עבד ר"י אם טילטל או לא טלטל לא שפיר כו"ד: ה"ת טילטל. קשיא ר"י אהדדי דהא איהו דקאמר לעיל דבעינן צ"ה מכאן ולחי וקורה מכאן: ויאסר בחלקו לבני מבוי. שהרי חלקו אוסר להם: ר"י ביטל רשותו. אע"ג דהוא אוסר לטלטל מ"מ כדי שלא להכשילם יותר ביטל להם רשותו: כף ר"ל לר"י. כפה אותו בתשובות עד שטלטל גם הוא בהיתר לחי או קורה להוד: ויאות. שפיר קאמרת דהא דטלטל ר"י במבוי היינו משום שכפה אותו ר"ל דליכא למימר משום שביטלו בני המבוי רשותן לר"י דזהו לא מהני: מה

פני משה

על דעתיה דריש לקיש. בעיא היא מי נימא דאליבא דר"ל דס"ל שהעקמומיות כסתום מיהשבא: בקשו לעשות להם תקנה וכו'. כלומר אם מבקשין הן כל אחד ואחד מאותן שתי לדדי המבוי לעשות לכן תקנה בפני עצמן כגון שלד בני מבוי זה עירבו לעצמן ולד בני המבוי השני גם כן עירבו לעצמן: אלו משתמשין עד מקום הכותל וכו'. אם מותרין בני מבוי אלו להשתמש עד מקום הכותל האמצעי וכן בני מבוי אלו ולא יאסרו אלו על אלו: ולא נמצאו וכו'. כלומר דמהדר הש"ם דודאי אין להם היתר להשתמש עד מקום הכותל האמצעי שהרי כשעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן שתי רשויות הן וכשמשתמשין שתיהן עד מקום הכותל האמצעי שהיא רשות בפני עצמה נמצאו שתי רשויות משתמשין ברשות אחת ואוסרין זה על זה: אלא אלו משתמשין דרך עקמומיות וכו'. סיומא דמלתא. ובלשון תמיה מתפרשא וכלומר אלא דתימא נמי שבני מבוי אלו ישתמשו דרך העקמומיות בלד מבוי השני וכן בני מבוי אלו שבלד השני ישתמשו דרך העקמומיות בלד מבוי הזה בתמיה הא ודאי לא ס"ד שהרי שתי רשויות הן ונמצאו שתי רשויות משתמשין ברשות האסורה להן. ומכיון שמתחמת שכל לד ולד כרשות בפני עצמה מכח העירוב הוא. אם כן אסורין גם כן שתיהן להשתמש עד מקום הכותל האמצעי עד שיערבו כולן עירוב ושיתוף אחד כדין כל מבוי דעלמא: רב ושמואל. פליגי נ"כ במבוי עקום ורב סבירא ליה כרבי יוחנן ושמואל כריש לקיש: הוון שריין בשקקה דרבי יצחק. במבוי שלו היו שרוין בשבת ומבוי עקום היה והיה מתוקן בלחי או בקורה. ור"ל טילטל בו כדעתיה ורבי יוחנן לא אסר להן והוא לא טילטל בו: א"ר יוחנן הניחו לבני מבוי. אלו ולא נאסר להן דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין: מה. ושואל הש"ם מה עביד לה רבי יוחנן וממ"נ קשיא עליה אם טילטל או לא טילטל. אם טילטל אם כן מחלפה שיטתיה שהרי הוא אוסר בלא תיקון צורת הפתח ואם לא טילטל א"כ יאסר לכל בני המבוי לטלטל בו שהרי הוא עצמו שרוי בתוכו ובודאי לא עירב עמהן שלדעתו המבוי הזה אינו מתוקן הוא ולא מהני עירוב לדידיה ואע"ג שלא רצה לאסור להן בפירוש מכל מקום אסורין הן מחמת רשותו האוסר עליהן. ומשני ר' יוחנן ביטל רשותו לבני המבוי שלא יאסור עליהן: כף ר"ל לרבי יוחנן. כפה אותו בדברים עד שנתרצה וטילטל הוא ג"כ: אמר רבי מתניא ויאות. שפיר קאמר ר' אחא שכך הוה המעשה שכפה ר"ל לר' יוחנן שיטלטל גם הוא ולא סגי בביטול רשותו דאי לאו הכי קשיא כדמפרש ואזיל:

מה

מראה הפנים

מבוי כמין ר"י הכא בעשוי כמין חי"ת מיירי וחד דינא אית להו לפי פי' רש"י והסוברים כוותיה כמבואר בטור. ובש"ע סי' שס"ד כמו שהחליט הב"י לפי דעת התוס' והרא"ש שקיימו לדינא כפרש"י. מיהו לקושטא דמילתא סוגיא דהכא רהדיא כפשטה וכפי פר"י שהביא הרא"ש שכתב וליסנא דתורתו כמפולש לא משמע כפירושו דרש"י דמשמע תורת מבוי זה שהוא עקום תורתו כאלו היה מפולש ביותר בלי עקמומית וניתר באחד מהפתחים בצורת הפתח ומצד אחר לחי או קורה ע"כ מדברי ר"י. וכן היא דעת הריטב"א לפרש כפי' ר"י שא"צ תיקון אלא לשני ראשי פילושיו ולא בעקמומיתו והה"מ הביא בפי"ז מה' שבת בה"ג בדעת הרשב"א ז"ל ג"כ הוא שא"צ לעקמומיתו כלום אלא בשני ראשיו וכו' ולא ביאר מה היא לדעת הרמב"ם בענין זה. אלא שלדעתי פשוט הוא דגם דעת הרמב"ם כפי' ר"י הוא שהרי כתב שם היאך מתירין מבוי מפולש עושה לו צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן ומבוי עקום תורתו כמפולש. ואם היה דעתו כפרש"י לא היה שותק מלבאר שצריך צ"פ בעקמומיתו אלא ודאי בלי ספק דאין כוונתו אלא כבאר מפולש שתיקון הוא ג"כ בשני ראשיו ולא בעקמומיתו. וכך הוא משמעות ליסנא דהכא נותן לחי וקורה מכאן ועושה צורת הפתח מכאן ובשני ראשיו קאמר. והרא"ש אחר שהביא ראיות לפרש"י וכולן נדחין כן יש מה דחה הוא ז"ל בעצמו לפי גי' ר"ח ז"ל כמו שהובא שם וכך דחה הריטב"א ובהביא דלקמן בדף ח' דהביא מבוי עקום דהוה בסוריא כריך בודיא אותיבו בי' בעקמומיתיה שהביא הריטב"א לגי' ר"ח דגרים נמי התם אותיבו ביה בספתיה. וכתב הרא"ש שם אמר הא דלעיל וז"ל ובירושלמי גרס מבוי שהוא עקום ומפולש וכו'. ומסיק רב כר' יוחנן ושמואל כר"ל ולכאורה כפי' ר"י ומיהו גמרא דידן פליגא אירושלמי. ויש עוד לייסב הירושלמי לפרש"י ז"ל דלא איירי לא בתיקון אחד מהמבואות תדע מדלא קאמר ר"ג דנותן לחי או קורה מכאן ולחי או קורה מכאן וכו'. מ"מ טוב לפרש בתיקון מבוי אחד כי היכי דלא ליפלוג הירושלמי אגמרא דידן עכ"ל בזה. הרי הא ז"ל כתב כל זה לפי גי' רש"י ודחק עצמו לפרש דלא לשוויה פלוגתא בין הני תרי תלמודא. ומיהו לפי גי' ר"ח ליכא שום פלוגתא במידי ואדרבה לפי גי' ר"ח בההוא דסוריא ואותיבו בודיא בספתיה כמו שהביא הריטב"א ז"ל מוכרח הוא כפי' ר"י. ואני הוכחה שכתב תדע מדלא קאמר ר"ל וכו' הוכחה מלושה היא שהרי דרכו של הש"ם הוא לקצר בכל מקום כ"א לרמז הכוונה בקצרה בכל היכולת בתיבה אחת ובליסנא קייטא. ואם כבר אמר ר' יוחנן נותן לחי וקורה מכאן ועושה צורת הפתח מכאן דמתפרש על שני ראשיו מכאן ומכאן תו לא בעי ר"ל דפליג עליה בצורת הפתח בלחוד למינקט בליסניה אלא הכי נותן לחי או קורה ומתיר דממילא משתמע על מכאן ומכאן ואין לנו לדחוק בפנים מה דלא משמע להדיא דהירושלמי פליג. אלא דתרוייהו תלמודי אית להו לר' יוחנן ולרב דקאי כוותיה שהתיקון הוא בשני ראשיו ולא בעקמומיתו. ומעתה שהראיות שהביא הרא"ש דחויין הן לפי גי' ר"ח לא נשאר לנו לבאר כ"א לאיזה ראיה והוכחה אחת שכתבו התוס' שם בד"ה רב אמר תורתו כמפולש וכו' וכפירושו דרש"י משמע מדקאמר בסמוך אי ביותר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום. משמע דלרב אתי שפיר דאי תורתו כמפולש קאי אפתחים דהיינו שצריך לעשות צורת הפתח באחת הפתחים ובשני לחי ולא בעקמומיתו א"כ לרב נמי קשה דאיך יועיל לחי מצד אחד או אפילו צורת הפתח ביותר מעשר הא אית ליה לרב אע"פ שיש לו צורת הפתח צריך למעט. אבל אי אעקמומיתו קאי כדפי' רש"י אתי שפיר לרב דסגי בצורת הפתח הכי' ביותר מעשר הואיל ופתחי המבוי הפתוחים לר"ה לא הוי יותר מעשר וכו'. ועל זה אומר אני דמלבד שהוכחה זו כבר דחויה הוא בש"ס מכ"י ת"י. דאין הכי נמי דהוה מצי פריך נמי לרב אלא דמקשה אליבא דשמואל טפי בפשיטות. אלא דיש להוסיף עוד ולדחות הוכחה זו שהרי כעין אותה קושיא בעצמה מקשה הש"ם הכא לקמן (ורצוני לומר להכרים אליבא דרב דאפי' בעשר הויא פירצה ומשמעתא דרב גופיה וזה מבואר הוא דדין עשר כלמטה. והיינו דמעשר עד ארבעה שהוא מקום חשוב חדא דינא אית להו כדכתבו התוס' לעיל) גבי הא דמייתי פלוגתא דר' ירמיה ומברייתא אליבא דרב כעין דפליגו רב מנא בר רבא ורב הונא התם אליבא דרב דמר קאמר בשאיה מבוי שנפרץ מלידו בעשר מראשו בד' ורב הונא אמר אמר זה ואחד זה בד' וכו' ומקשה הכא להאי דקאמר מן הלד יותר מעשר דווקא הוא דהוה פירצה לא כן סברנן מימר רב כר' יוחנן וכדפרישית בפנים דהיכי מלית אמרת הכי דא"כ במבוי עקו' דס"ל כר' יוחנן דמתירו בצורת הפתח ולדידך ע"כ כשהעקמומי' והיא הפרצה מן הלד יותר מעשר הוא וה"ד דא"כ גם הפתחים שלו יותר מעשר הוי והא לרב לא מהני צורת הפתח ביותר מעשר ומשני ר' יוסי בר בון דלא היא דכי קאמר רב במבוי עקום היינו כשאין לא בעקמומית ולא בפתחיו כ"א עשר דוקא וכ"ת דא"כ הוקיל דאינו מפולש בשוה ולהדיא כמבוי מפולש ממש אמאי מחמיר רב בי' להצריכו להיתר צ"ה היינו טעמא כדי לעשות כל הרשות שמכאן ומכאן כאחת שלא יהא נראה כשני מבואות וכמבואר בפנים. ולענין שהם רוצין לערב עירוב א' לכולן שיכולין לעשות כן משא"כ בלא צה"פ אפי' אם היה להן לחי מכאן ולחי מכאן כשני מבואות הן נראין. ולפ"ז נוכל לדחות גם להוכחה דהתוס' בזה דלעולם רב לא קאמר אלא לתקן בשני ראשיו ולא משום דהעקמומית כפירצה היא דהא ליתא דהא ע"כ לא מיירי אלא בעשר וכן פתחיו אינם אלא כ גשר אלא דטעמא דקאמר עושה צה"פ מכאן כדי לעשות הרשות אחת היא כדקאמר הכא. והשתא לא מצי הש"ם דהתם להכרים מידי מרב גופא כרב הונא דמצינן למידחי ולומר הא דמצריך רב צה"פ לא מטעמא דפירצה נגע בה דפירצה שאינה ביותר מעשר לאו פירצה היא ודלא כרב הונא אלא מטעמא דאמרן. הלכך מכרים מהא דשמואל במאי עסקינן וכו' אלא בעשר וכלומר והשתא מדקאמר שמואל תורתו כסתום והיינו דהעקמומית שלו עושה אותו כסתום ועלה קאמר רב תורתו כמפולש משמע דה"ק אותה הסתימה דמשוית לה להעקמומית לא כן הוא אלא שאני אומר תורתו של מבוי זה כמפולש להדיא מחמת העקמומית שלו וא"כ משמע דכפירצה משוי ליה רב ומכריח שפיר אלמא פירצה מן הלד בד' שהוא כדין עשר כמבואר. ומשני שאני התם דבקעי בה רבים ופס"כ דהוי מצי לשנויי דלאו מטעמא דפירצה מן הלד נגע בה רב שמצריך לאותו מבוי צה"פ אלא כדי לעשות רשות אחת אלא דעדיפא מינה משני דהיאיל ובקעי בה רבים הוי כמפולש להדיא וצריך תיקון מדינא כשאר מבוי מפולש. באופן דיש לדחות לפי סברא דהאי ש"ס גם להוכחת התוס' וכדאמרן. ולמדין אנו מיהת דשיטתא דהאי ש"ס נראה להדיא כפי' ר"י בהא דרב וכדמוכח ג"כ להדיא דדעת הרמב"ם נמי כשיטה דהאי ש"ס וכדעת הרשב"א והריטב"א. והאיל וכך הוא די לנו במה שהחמיר הב"י וקבע בש"ע כדעת הרא"ש והתוס' לפי' פרש"י ולא להוסיף עוד בחומרא יתירה כמ"ש הט"ז שם דגם מבואות שלנו צריכין תיקון בהעקמומית וסיים בכ"ל בעיקר הדין ומאן דחזי לכל הני רברבתא יבין דאין עיקר הדין כך ולא להוסיף חומרא על חומרא ודי בזה:

על דעתיה דר"ל בקשו לעשות להם תקנה וכו'. כדפרישית דצל עירוב לכל מבוי ומבוי בפ"ע קאמר והשתא אם אלו וכו' כמבואר בפנים. והא דמדייק הש"ם לדעתיה דר"ל בדוקא משום דלר' יוחנן לא שייכא הך בעיא בהך תקנתא דהא קאמר

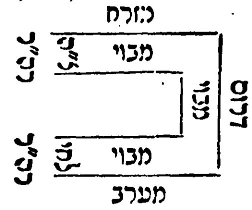
מה מעמא דרבי מאיר עשו אותו כשוגג אצל מזיד מה טעמא דרבנן מכיון שחשודין הן לטלטל כמזידין הן אמרין ליה אין כיני יעשה שונאין של רבי יוחנן כצדוקי אצל בני המבוי ויאסר לבני המבוי אמר רבי יוסי בי רבי בון צדוקי חשוד לטלטל וכא מה אית לך מה נפק מביניהון היה עשוי כמין כי ר' יוחנן אמר נותן לחי וקורה מיכן ועושה צורת פתח מיכן ריש לקיש אמר אפילו כמה קורות אינן מתירין אותו רב ירמיה *בשם רבי בון *מבוי שנפרץ מכנגדו ארבעה [א] מן הצד יותר מעשר חברייא בשם רב לא שנייא בין שכנגדו בין מן הצד ארבעה הוון בעיי מימר כאן דמר מן הצד יותר מעשר הא עשר מותר בשיש שם רוחב ארבעה מאן דמר בין מכנגדו בין מן הצד ארבעה בשאין שם רוחב ארבעה ולא כן סברנן מימר רב כרבי יוחנן וא"ר יוסי בי רבי בון כדי לעשות כל הרשות

פני משה

מה טעמא דר"מ וכו'. פלוגתא דר"מ ורבנן לקמן פרק הדר גבי הא דקאמר ר"ג מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלים ואמר לנו אבא מהרו והוציאו את הכלים למבוי עד שלא יוציא ויאסר עליכם. ומפרש לה התם דר"ג את"ק קאי דס"ל צדוקי הרי הוא כנכרי ולא מהני ביטול רשותו עד שישכיר את רשותו. ור"ג ס"ל צדוקי אינו כנכרי וביטול רשותו מהני ודברי ר"מ אליבא דר"ג שכך אמר להם מהרו והוציאו אתם עד שלא יוציא התושב הזה ויאסר עליכם. שאף שביטל רשותו יכול לחזור בו. ואי כנכרי הוא והיה צריך שישכיר רשותו היאך יכול הוא לחזור בו. ור' יהודה פליג התם וס"ל דאף ר"ג ס"ל צדוקי אינו כנכרי ובלשון אחרת אמר להם מהרו ועשו צרכיכם בעוד יום עד שלא יוציא היום ויאסר עליכם. ופריך התם אליבא דר"מ וכי מפקי אינהו והדר מפיק איהו לא אסר והתנן מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד הוא אוסר דברי ר"מ ומשני אימא אינו אוסר וכן קאמר הכא לקמן ריש פ' הדר כיני מתניתא אינו אוסר והיינו דקאמר כאן טעמא עשו אותו כשוגג אצל מזיד כלומר אע"ג דכמזיד הוציא עשו אותו כשוגג שאינו אוסר מפני שאחר שביטל רשותו שוב אינו יכול להחזיק בו ולא הייבינן למידי ורבנן דפליגי אדר"מ סבירא להו מתוך שחשודין הן הצדוקים לטלטל באיסור ואין חוששין על איסור דרבנן כמזידין הן לעולם ואפילו הוציא בשוגג הוזר ואוסר על בני המבוי: אמרין ליה אין כיני וכו'. מסקנת דברי ר' מתניה הן כלומר דעל כרחך צ"ל דאף ר' יוחנן בעצמו טילטל אחר שספה אותו ריש לקיש דאי לאו הכי לא הוה מהני להו לבני מבוי במה שביטל ר' יוחנן רשותו מפני דהוה אמרין ליה אם כך שבטלת רשותך מאי אהנת לן מידי דחושבין הגו: יעשו שונאיו של רבי יוחנן כצדוקי. ודרך כבוד הוא כלפי ר' יוחנן. וכלומר שמה הוציא אח"כ בשוגג והודה ליה ביטל רשות שלך ויאסור לכל בני המבוי אלא ודאי חזר בו ר' יוחנן וטלטל גם כן היא כדי שלא יבואו כל בני המבוי לידי מכשול: אמר רבי יוסי ברבי בון. לרבי מתניה ומה את מדמה האי מילתא להאי דצדוקי שאני צדוקי דחשוד הוא לטלטל לפיכך החמירו בו חכמים שאפילו בשוגג כמזיד הוא והוזר מביטול רשותו ובל הכא מה אית לך למימר וכי ר' יוחנן חשוד הוא לטלטל לבניהוב במה יוציא בשוגג אלא לעולם בביטול רשותו קאי ולא כדר' אחא שאף הוא בעצמו חזר וטילטל: מאי נפיק מביניהון. מאי איכא עוד נפקותא מפלוגתייהו דר"י ור"ל במבוי עקום דלעיל. וקאמר היה המבוי עשוי כמין כ"י יונית שהוא כמין דלית כזה ע"כ בינייהו דלר"י לחי או קורה מכאן בצידי הפילוש ול"פ בהעקמימות: ריש לקיש אמר אפי' כמה קורות היכן מתירין אותו. בתמיה לדידך דאמרת דאף להעקמימות צריך תיקון דהוי כמפולש לגמרי. א"כ אפי' כמה קורות לא יתירו אותו. ודרך גוזמא בעלמא הוא. ולא לדידי כסתום הוא ואלו עושין לפתחן לחי או קורה וכן אלו לפתחן: מבוי הנפרץ מכנגדו. במחילה הפנימית שהיא כנגד הפתח הייא פירצה בארבעה. א"נ מכנגדו היינו ברחבו שהיה רחבו כתוס בצד אחד ונפרץ בם ומכנגדו דקאמר מפני שרחבו במבוי הוא כנגד כותל האמצעי. ואם מן הצד אם היא יותר מעשר הויא פירצה הא בעשר פיתחא הוא: הוון בעיי מימר. בני הישיבה דלא פליגי רב ירמיה וחברייא אליבא דרב אלא מ"ד דמן הצד יותר מעשר הוא דהויא פירצה הא בעשר מותר: בשיש שם רוחב ארבעה. כלומר שלא נפרץ לגמרי עד קרקעית המבוי אלא שנשארו למטה גידודי ברוחב ארבעה. ומ"ד דאף מן הצד מיתסרא פירצה בארבעה בשלא נשארו שם גידודי ברוחב ארבעה: לא כן סברינן מימר כר' יוחנן. כלומר דפריך היכי מצית אמרת כלל אליבא דרב דמן הצד ביותר מעשר דוקא הוא דהוי פירצה הא אמרינן לעיל גבי מבוי עקום ומפולש דרב כרבי יוחנן ס"ל דצריך לחי או קורה מכאן וצורת הפתח מכאן. ומכיון דאתה מהדרו בצורה הפתח אליבא דרב על כרחך בבהין בפתחו הלא עבר. וכן לא בעקמומיתו שהוא הפירצה שמן הצד אלא עבר דהא רב פליג לקמן אמתני' דקתני אם יש לו צורת הפתח אעפ"י שהוא רחב מעשר אמות אין צריך למעט. וס"ל דצריך למעט דלדידיה לא מהני צורת הפתח ביותר מעשר. ואם כן במעת מינה דלרב אפי' בעשר פירצה מקריא וצריך צורת הפתח. והיכי אמרת בשמיה דרב דמן הצד יותר מעשר דוקא הוא דהויא פרצה: אמר ר' יוסי בר' בון. אי משום הא לא קשיא דלעולם רב ס"ל דבעשר כפתחא הויא ולא מיקריא פירצה מן הצד אלא ביותר מעשר והא דבעי רב לעיל במבוי עקום צורת הפתח מכאן לא תידוק מינה דבכל מקום בעשר נמי פירצה הויא לרב הלא שאני התם משום דאיכא למימר דמיירי בהעקמימות והיא הפרצה מן הצד עשר היא דוקא וכן פתח הפילוש אינו אלא עשר ולא תקשי דלי הכי צורת הפתח למה לי תיסגי ליה בלחי או קורה מכאן ומכאן היינו טעמיה דרב דס"ל במבוי עקום צורת הפתחי בעינן: כדי לעשות כל הרשות

קרבן העדה

מ"ט דר"מ. דאומר לקמן פ' הדר מי שנתן רשותו וחזר והוציא בין בשוגג בין במזיד ה"ז אוסר וא"כ אף דנימא שהיו כאן שוגגין מ"מ אוסרין: מ"ט דרבנן. ואפילו לרבנן דאמרו התם דוקא במזיד אוסר מ"מ גם כאן אסור: מכיון שחשודין הן לטלטל. ה"ל כמזידין ממש אלה ודאי מה שטלטל ר"י משום דהודה לר"ל: אמרין ליה אין כיני. דהכך מזידין נינהו למאי ביטל ר"י מעיקרא רשותו: יעשו שונאין של ר"י. מפני כבודו של ר"י כינה הדבר כלפי שונאיו: כצדוקי. הדר עם ישראל במבוי שאוסר אפילו ביטל רשותו ה"נ יאסר ר"י עליהם: צדוקי חשוד לטלטל. אפי' ביטל רשותו לכך הישראל אסור: וכא מה אית לך. והכא גבי ר"י מי אית לך למימר שר"י יוציא אחר שביטל רשותו בתמיה ואם הם יוציאו אין בכך כלום שהרי ביטל להם רשותו: מה נפיק מביניהון. פי' היכן מצינו שר"ל מחמיר: היה עשוי כמין כי. שהמבוי עשוי כמין כף יונית דהיינו כתומה מג' רוחותיה כזה:

עושה לחי מכאן ול"ה מכאן. ומתיר כל השלשה מבואות יחד: אפי' כמה קורות אינן מתירין. לכן שאותן שבדרום אין להן דרך כי אם על אותן שבמזרח ושבמערב ואוסרין עליהן הלכך צריכין גם לעקמומי' מכל צד צורת הפתח: מכנגדו. פי' מראשו שהיה מבוי רחב ד' אמה וסתמו עשר אמות כדתנן והרחב מעשר ימעט ונפרצה פירצה באותה סתימה מן הצד בכותל ארכו ולא אצל ראשו אלא שיש ד' עומד מן הפתח עד הפרצה: חברייא. רב הונא אמר משמיה דרב: לא שנייא. ל"ש מכנגדן ול"ש מן הצד בארבעה: הוון בעין מימר. סברוהו בני הישיבה למימר דלא פליגי: כשיש שם. מן הפתח עד הפרצה ד' וכדפרישית לכך מותר בעשרה: ופריך ולא כן סברנן מימר דרב כר"י. דמבוי עקום תורתו כמפולש והתם יש שם ד' מן העקמימות עד הפתח ואפ"ה ה"ל כמפולש ולא כפתח ובעשר איירי דביותר מעשר ודאי לא פליג ר"ל ש"מ דפליגי: כדי לעשות כל הרשויות

מראה הפנים

קאמר הכא לקמן דעיקר מטעמיה דר' יוחנן דצריך צורת כפתח בהלכך שיהשו כדי לעשות כל הרשות כאחת והיינו שיהיו יכולין כולן לערב עירוב אחד ולהתיר את כל בני המבוי שרכהן ומכאן לטלטל בכל שני צדדי המבואות וא"כ מסיכי תיתי ופירשו הרבה זו ולר"ל הודאה דמילתא כיה כך ומכיון דה"ל כמפולש דהעקמומית בסתימה כיה בין אלו צדדי המבואות ומההיא מבקשין תקנה זו שלא יאסרו זה על זה כדמסיק הכא ואפ"ה דהך דרב ולר' יוחנן אם ערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן דינא הכי והר"ר יונתן מעצמו כתב כן והביאו הב"י פי' שס"ד וכתב עליו ולפי מ"ש סי' שס"ש דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה אין אוסרין וכ"ז אפי' עירבין ורק שם בשבת וכמ"ש שביא רהיה מדברי התוס' לנ"ט לסברת הר"ר יונתן ולהלך בין מבוי להצר ע"ש ובר"ן קאמר הכא בפשיטות שאם נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות האסורה נכון משום וגלי דעתייהו דסבר ניקו נפשייהו וכו' מה: מה טעמא דר"מ וכו'. עי' לקמן ריש פרק הדר מה שיתבאר שם בס"ד:

מבוי שנפרץ מכנגדו וכו'. הייט מראשו כדפרישית בלשון הב' ומתנין קושיא ופירכא דהכא בהא דרב כבר נתבאר לעיל ד"ה מבוי עקום ומפולש. והו"א מוב לדחות סוגיית כתום' נפרש"י ונתקיים פר"י וע"ש היטב כדר. ובדין מבוי שנפרץ הלכו כלפי ראשו דלקמיה וכייני דרב אמי ורב אסי דכתם בדף כ' הבל לא איתמר בכא כדהכא אלא דגרים שם אם יש שם פס ד' מיתר בפירצה עד עשר וכו' וכירשתי כאן לפי גירסת הסבר וכנכון לומר בתחלתה כגי' כמו שנראה בכמה מקומות וכל"ל אם יש שם עומד ארבעה לא צריך קורה ולחי לא צריך ופריך מה בינו למבוי שיש לו שני פתחים וכו' ולמאי אמרת דאם לא נשתייר עומד ארבעה צריך קורה אסרת על הפירצה להתירה ומשני רב נחמן בר יצחק שאני מבוי שיש לו שני פתחים שאין דרך בני אדם וכו' שלא שרגילין ליכנס ולצאת בפתח הגדול ולא שבקי פיתחא רבה ועיילי בפיתחא זוטא והלכך די

שירי קרבן

לחי או קורה ובעקמומיתו לא צריך כלום וכתב הרא"ש ובירושלמי גרס מבוי שהוא עקום וכו' ומסיק רב כר"י ושמואל כר"ל משמע כפי' ר"י ויש עוד ראיה בירושלמי לפי' רש"י דלא איירי בירושלמי אלא בתיקון אחד מן המבואות הרבה מדלא קאמר ר"ל דנותן לחי או קורה מכאן ולחי או קורה מכאן כי היכא דקאמר ר"י נותן לחי או קורה מכאן ועושה צ"ה מכאן אלא ודאי בתיקון אחד מן המבואות מיירי וקאמר ר"י אם אחד מן המבואות הרבה להקן עושה צ"ה ולחי ור"ל אמר נותן לחי במקום צ"ה ומתיר אע"פ שבתיקון שתי מבואות נמי סייחי יכול לפרש כן מ"מ טוב לפרש בתיקון מבוי אחד כי היכי דלא לפליג הירושלמי אגמרא דידן ע"כ וקשה לפירושו הראשון אך יפרש הא דמסיק הש"ס על דעתיה דר"ל בקשו לעשות תקנה וכו' דמשמע דעקמומית לר"ל הוי נגמרי מיהו י"ל כדפירשתי בקונט' ומודה הרא"ש דלר"ל שעקמומית עצמו אסור אך קשה אי הא דר"י עושה צ"ה מכאן היינו בעקמומית למה פליג ר"ל לקמן בסמוך במבוי כשעשוי כמין כי שאין ניתרה בלחי וצ"ה לא יכא אלא מבוי מפולש לשלמא לפירושי שבקונטרס ניחא שאין בעקמומית שום היתר אבל לפי הרא"ש הקשה וי"ל דסובר ר"ל דמבוי כמפולש אין לה היתר אלא בדלתות וכמכניס. ועיין בב"י סי' שס"ד בד"ה ואם עשוי כמין סי"ת בסיפו במ"ש מהרשב"א ע"ש: כן כגד יותר מעשר. כא כמעשר כשר וזה רמיה מפורבת למ"ש תוס' בפרקין דף ו' ע"א בד"ה מגידו בעשר מראשו בר' עשר אין פירוש כד' דעשר כשל מעט ומרבעה כשל מעלה ע"כ: כמה

שינויי נוסחאות (בו"י) לטלטלן גד"ו לטלטל. (בו"י) בשם רבי בון מבוי גד"ו בשם רב מבוי. (בו"ז) וא"ר גד"ו אמר רבי.

מסורת הש"ס

קרבן העדה

הרשויות כאחת. הלכך מצריך התם צ"ה כיון שגם רשות בני המבוי שניי' שולטת בה וה"ל כרבים בוקעים בה אבל בעלמא מן הצד ויש שם ד' דוקא ביתר מעשר הוא דפסול: שנפרץ מצידו. אחד מן הכתלים שבצד ארכו: כלפי ראשו. סמוך לכותל שברחבו והיינו קורה שלפנים הימנו: אם יש שם עומד ד'. מן הכותל סמוך לקורה: צריך קורה. אחרת להתיר הפרצה: ואי לא. שאין שם עומד ד' הרי הפרצה נכללת בפתח וא"צ קורה בפני עצמה: ופריך מה בינו. בין פרצה זו ופתח המבוי לבין שני פתחים במבוי אחת דאמרינן שדי לשניהם בקורה אחת כדאמרינן לעיל: אין דרך בני אדם ליכנס בפתח זה. ולסבב לצאת סביב בפתח אחר, כיון ששניהם לרה"ר אחד: ברם הכא. אבל כאן שהפתח מצד אחר והפרצה מצד אחר דרך בני אדם לילך דרך מבוי מצד זה לצד אחר וה"ל מפולש: מהו שתתיר שני מבואות. הסמוכים זה לזה: ר"י אמר. פליגי בה ר"ז ורבי אבהו: מ"ד אסור וכו'. כלומר ולא פליגי מ"ד אסור בשנתן הקורה למעלה מג' מן הכותל האמצעית שבין שני המבואות ומונחת על שני כותלים הארוכים שבשני צידי המבואות הלכך אסור דבעינן קורה על שני כותלי המבוי וליכא דלכל מבוי אינה מונחת אלא על כותל א' מהם: חצר. שנפרצה לרה"ר ונשתייר בה מצד אחד במה ניתרת: בפס אחד. ובשאין בפירצה יותר מעשר עסקינן דאי ביותר מעשר לא מהני ליה מחיצה להאי חצר: ה"ג ואני אומר בפס אחד ובלבד פס של ד' טפחים ואין כאן אלא ג' טפחים מיכן וג' טפחים מיכן. וה"פ ר' יוסה סובר דבפס ד' סגי ומעמידו באמצע כמגא שלא נשתיירו אלא ג"ט מכאן וג"ט מכאן: הוי דו וכו'. הרי הוא דאמר משמיה דר"י דסגי בשני פסין של משהו ולא בפסים של ד"ט מכל צד דא"כ הוי מיקל מדר"י בכל צד ומדבריו משמע שהוא מחמיר בחד צד מדר"י: אלא בפסין כחצר. בשני פסים מכאן ומכאן והן של משהו או בפס ד' ומצד א': ולעתה בתרי'. וטרח לשנות דין זה ארבעים זימני דלא לשתכח מיני' · אגיב. השיב לו רב וא"ל אפי' כל

עירובין יב א

פ"ג

גמרא

הרשות כאחת. מבוי שנפרץ מצידו כלפי ראשו רבנן דקיסרין א"ר חייה ר' יוסה אם יש שם עומד ארבעה צריך קורה ואי לא לא צריך מה בינו למבוי שיש לו שני פתחים אילו מבוי שיש לו שני פתחים שמא אינו נותן קורה על אחד מהן ומתיר אמר רב נחמן בר יעקב ומבוי שיש לו שני פתחים אין דרך בני אדם ליכנס בפתח הזה ולצאת בזה ברם הכא דרך בני אדם ליכנס בפתח זה ולצאת בפירצה קורה אחת מהו שתתיר שני מבואות ר' ירמיה אמר רבי זירא ורבי אבהו חד אמר אסור וחד אמר מותר מאן דמר אסור בניתנין (א) למעלה מג' לכותלי המבוי מאן דמר מותר בניתנין למטה מג' בכותלי המבוי רבי זעירה בעי חצר במה היא ניתרת אשכח *תני רבי אומר בפס אחד וחכמים אומרים בשני פסין רבי ירמיה בשם רבי חייה הלכה כדברי האומר בשני פסין ובלבד פס של ארבעה טפחים מיכן ופס של ארבעה טפחים מיכן ור' יוסה בשם רבי יוחנן הלכה כדברי האומר בשני פסין ואני אומר בפס אחד ובלבד פס של ארבעה טפחים מיכן ופס של ארבעה טפחים מיכן ואין כאן אלא פס ג' טפחים מיכן וג' טפחים מיכן הוי דו אמר בשם רבי יוחנן א פס וכל שהוא מיכן ופס וכל שהוא מיכן רבי זעירא רב חונא בשם רב *מבוי ב שארכו ורחבו שוין אינן ניתרות בלחי וקורה אלא בפסים כחצר שמעה שמואל מיניה ולעתה בתריה ארבעין זימנין רבנן דקיסרין לא אמרין כן אלא שמואל שאיל לרב כמה יהא אורכן יותר על רחבן אגיב וא"ל כל

פני משה

הרשות כאחת. דמכיון דעקום וא"פ"ה הוא נראה מתחלתו כשני מבואות וכשתי רשויות. וכדי לעשות שתיהן כרשות אחת שהיו יכולין כולן לערב ביחד ולהתיר שני הצדדין הלכך צריך צורת הפתח אע"פ שאין בפתח הפילוש אלא עשר כדי שלא יהא נראה זה כמפולש וכרשות אחרת אבל במבוי דעלמא שכבר נתקן כדינו ונפרץ בו מן הצד לעולם אימא לך דגם רב מודה דלא הויא פרצה אלא ביותר מעשר דוקא: מבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו. סמוך להקורה והימנה ולפנים. ומיירי הכא שהפירצה יותר מעשר הוא כדמוכח מדלקמיה: אם יש שם עומד ארבעה. שנשתייר שם עדיין עומד כלפי ראשו ברחב ארבעה: צריך קורה. כלומר קורה אחר על הפירצה דמכיון דאיכא עדיין עומד רחב ד' עד ראשו א"כ קורה הפנימית שנעשית לתיקון המבוי בשביל העומד ארבעה היא נחשבת דמקום חשוב הוא ואין קורה זו מתיר את הפרצה הואיל ויותר מעשר היא. הלכך צריך קורה אחרת להתיר הפרצה: ואי לא. שאין שם עומד ארבעה לאו מקום חשוב הוא וקורה הראשונה מתרת הפרצה ולא צריך קורה אחרת: מה בינו למבוי שיש לו שני פתחים וכו'. הא אמרינן לעיל שנותן קורה על אחד מהן ומתיר והכא נמי נימא דהואיל והפרצה כלפי ראשו היא כפתחא מיחשבא ואע"ג דכל יותר מעשר לאו פתח הוא ופרצה מקריא משום דקס"ד דהואיל דקאמר אם יש שם עומד ארבעה צריך קורה. ומכיון דהקורה זו מתרת אותה א"כ ע"כ דס"ל דהיכי אמרינן דביותר מעשר פירצה הויא היינו כשאין הפרצה כלפי ראשו. אבל כלפי ראשו כפיתחא משוינן לה הלכך פריך דאי הכי דכפתחא מחשבת לה המאי צריך קורה אחרת לא יהא אלא כמבוי שיש לו שני פתחים דבקורה אחת סגי: אמר רב *אחא בר יעקב. דלא דמי דהרי מבוי שיש לו שני פתחים אין דרך בני אדם ליכנס בפתח הזה ולצאת בזה. בתמיה דודאי כך הוא הדרך שלפעמים נכנס בזה ויוצא בזה הילכך הואיל ומתחילה היו לו שני פתחים מניח הקורה על אחד מהן ודי בכך דקורה משום היכרא היא וכדאיכא היכרא באחד מהן מותר ברם הכא וכי דרך בני אדם ליכנס בפתח זו ולצאת בפרצה בתמיה. ומכיון שאין דרך לצאת בפרצה והפרצה יותר מעשר היא. אם נשתייר שם עומד ארבעה צריך קורה אחרת מטעמא דאמרן: קורה אחת מהו שתתיר שני מבואות. כגון שתי מבואות זה בצד זה ונתן הקורה ע"ג אחד מהן והיא ארוכה ומגעת עד המבוי השני וכותלי המבוי השני הם נמוכין מכותלי המבוי הזה שאלו הם שוים בגובה והקורה מגעת על פני שניהן לא הוה מיבעיא לן שהרי ההיכר על פני שני המבואות בשוה הוא. אלא בגוונא דאמרן הוא דקא מיבעיא להו דמי נימא דמהני גם למבוי השני או דילמא מכיון שאין הקורה מגעת על כותלי המבוי השני בשוה כמו על כותלי המבוי הראשון לא מהני ליה: מ"ד אסור וכו'. כלומר דלא פליגי אלא מאן דאסר בנותנין את הקורה למעלה מכשהה לכותלי המבוי השני כדאמרן. ומאן דמתיר מיירי בשנתונה למטה מכשהה בכותלי המבוי השני דלכבוד דמיא והוה כמונחת על גבי כותלים וקמ"ל דאע"ג דאין הקורה מונחת בשוה ע"ג כותלי שני המבואות אפ"ה מתרת שניהן מטעמא דלבוד: רבי זעירא בעי חצר. שנפרצה במלואה במה היא ניתרת: אשכחן. ברייתא דהני פלוגתא דרבי ורבנן בהיתר החצר: ר' יוסה בשם ר' יוחנן. אמר דגם כן קאמר הלכה כדברי האומר בשני פסין ואני אומר בפס אחד נמי סגי: ובלבד פס של ארבעה טפחים מכאן וכו'. זה הכל מדברי ר' יוסה הן וכלומר והא דקאמר ר' ירמיה בשם ר' חייה ובלבד פס של ד' טפחים מכאן ושל ד' טפחים מכאן לא כן אמר ר' חייה אלא אין כאן מדברי ר' חייה אלא כך פס של שלשה טפחים מכאן ושל ג' טפחים מכאן: הוי דהוא אמר בשם ר' יוחנן פס וכל שהוא מכאן וכו'. כלומר דש"מ מזה דהא דקאמר ר' יוסה בשם ר' יוחנן הלכה כדברי האומר בשני פסין היינו בפס של כל שהוא מכאן ושל כל שהוא מכאן דהא איהו פליג על ההי דקאמר ר' ירמיה בשם ר' חייה דד' טפחים בעי אלא בשל שלשה. סגי אף לרבי חייה א"כ הא דקאמר ר' יוחנן דפליג על ר' חייה והצריך שני פסין אפילו של שלשה לא בעי אלא בשני פסין של כל שהוא סגי: מבוי שארכו ורחבו שוין. אין לו דין מבוי אלא דין חצר והינו ניתר בלחי וכו': ולעתה בתריה. החזיר הדבר לגורסו ארבעין זימני שלא ישתכח ממנו: לא אמרין כן. שמואל שמע מרב הונא בשם רב כך אלא הוא גופיה שאיל לרב וכך הוא ששאלו כמה צריך שיהא ארכן של מבואות יותר על רחבן שיהא להן דין מבוי והשיב רב וא"ל השיב כל

עין משפט נר מצוה

יז
א מיי' פט"ו מהל' שבת הל' יב טוש"ע או"ח סי' שסג ס"ב

יח
ב מיי' שם פי"ז הלכה ז טוש"ע שם סעי'

גליון הש"ס
(א) פי' כרא"ש פ"א סי' י"ב ובב"ע סי' שסג סעיף לג:

בפנים אחא בר יעקב

מראה הפנים

די בקורה על פתח הגדול אבל הכא שאני בפירצה מכיון שהיא כלפי ראשו דרך בני אדם ליכנס בזה ולצאת בפירצה משום דקא ממעטי בהילוכא והלכך אם לא נשתייר עומד ד' צריך קורה אחרת על הפירצה משום שנתבטל הקורה שעל הפתח מחמת שרגילין לצאת בהפירצה למעט בהילוך. ולפי כך פירושא דהא דרב נחמן בניחותא היא הוא האי שינויא כעין דמשני בבבלי ד"י ע"ב גבי הא דקאמר מוקף אין אדם מניח פתח גדול וכו' ומ"ש מדר' אמי ודר' אסי התם קא ממעט בהלוכא הכא לא קא ממעט בהלוכא:

קורה אחת מהו שתתיר שני מבואות וכו'. הרא"ש ז"ל מביא לזה על הא דאמרי' התם בדף י' מבוי שהוא רחב עשרים אמה אמר שמואל מעמיד דלוי עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי באמצע. וכתב בשם הראב"ד ז"ל וצריך שתהא הקורה נוגעת באותו פס או בתוך ג' דבעי קורה ע"ג מבוי. וכיוצא בזה מצאתי בירושלמי קורה אחת מהו שתתיר שני מבואות וכו' עד מ"ד מותר בניתנין למטה מג' בכותלי המבוי עכ"ל. ואם נפרש להאי שני מבואות דקאמר הכא בענין זה שנתן הפס באמצע ומילקו דהוו להו כשני מבואות קשיא מאי קא מיבעי ליה הא בהדיא קתני בתוספתא ריש פ"א הרחב מעשר אמות מעמיד פס באמצע ונותן קורה על אחד מהן ודיו. ומייתי הכא לההי תוספתא לעיל אלא דגרים פס של ד' טפחים כמו שזכרתי מזה לעיל בר"ס שיש רחב בתוך אמה עשרים אמה וכו' ועוד הא בהדיא מסק הכא לעיל דמבוי שיש לו שני פתחים נותן קורה על אחד מהן ומתיר וה"ז כמבוי שיש לו שני פתחים ואפשר דהרא"ש לאו דוקא קאמר לפרש לשני מבואות והכא הייט שמילקו להמבוי בפס ועשאו כעין שני מבואות אלא שמביא ראיה מכאן דצריך שתהיה הקורה כמוכה להפס בתוך ג' כעין דאמרי' הכא גבי שני מבואות וה"ה לכא דהתם שהרי עכשיו כשני מבואות הן. והרמב"ם ז"ל סתם דעתו בענין זה שכתב בפי"ז בהלכה ג"א מבוי שהוא רחב כ' אמה עושה פס גבוה במשך ד' אמות שהוא שיעור משך המבוי ומעמידו באמצע ונמצא כשני מבואות שיש בפתח כל אחד מהן י' אמות. ולא ביאר אם צריך תיקון לכל א' וא' בפ"ע אלא שנראה שדעתו דלכל א' וא' צריך תיקון או בלחי או בקורה וסמך עצמו על כא דמבואר לעיל בתיקון המבוי והרי כאן כשני מבואות ומ"מ נלמד מהאי דינא מהא דהכא שאם הקורה נתונה על הפס נסמוך לג' דיו. ומיהו לענין פירושא מתפרשא כמבואר בפנים כדמוכרח מהא דהתרן: **חצר** במה היא ניתרת וכו' הוי דהוא אמר בשם ר' יוחנן פס וכל שהוא מכאן וכו' כלומר פס של כל שהוא מכאן ומכאן והכי נמי מסיק לה בבבלי פרקין די"ב מרוח אחת בארבעה משתי רוחות משהו לכאן ומשהו לכאן. והתם גרים איפכא בפלוגתא דתנאי בברייתא אבל ניתרת בפס אחד רבי אומר בשני פסין והאי דהכתרא מבואר הוא:

מבואות

שנויי נוסחאות (שו"ב) בניתנין בד"ו בנותנין. (שו"ג) בניתנין בד"ו בנותנין (שו"ד, זעירה בד"ו זעורה, וכן לקמן). (שומ"ז) רבי י בית בד"ו רב ירמיה. (שו"ח) ור' בד"ו רבי.

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פי"ז מהלכות שבת הל' ה טוש"ע או"ח סי' שסג סעי' כ
ב מיי' שם הלכה ... טוש"ע שם ריש

מסורת הש"ס

עירובין עב ב
ע"ש עד א
(פ' הדר הלכה ה)
כ' כב ו ב
עירובין יא
שם ע"ב

פני משה

כל שהוא. אחו בחזר וגרסה ארבעין זימנין ומשום שלאחר זמן את צריך לרב ולא תמצא אותו ללמוד ממנו . ולכך גרסה הרבה פעמים שיהא לו לזכרון שכ"כ הוטב הדבר בעיניו : תמן תנינן. לקמן בפ"ו וגרסינן להאי סוגיא נמי התם : שהמבוי לחצירות כחצירות לבתים. כשם שאסור להוציא מן הבתים לחצירות בלא עירוב כך אסור להוציא מן החצר למבוי בלא שיתוף : כמה חצירות יהיה במבוי. ויהא לו דין מבוי שיהא ניתר בלחי או בקורה : אפילו חצר אחת מכאן וכו'. לא צריך שיהו סמוכות זו לזו אלא אפילו חצר אחת מכאן בראש המבוי והשנית בסופו : אפילו חצר מכאן ובית. בלא חצר מכאן או בית מכאן וחנות מכאן : רב נחמן בר יעקב. פליג אהני ליבני אלא כך אמר ר' יוחנן : מבוי אין פחות משני חצרות. פתוחות לתוכו ובכל חצר וחצר לא פחות משני בתים : שמואל שאל וכו'. כדלעיל : ההין דיירא בארעא מרבען. ובפרק הדר גרים הכין דרייא וכו' כלומר וכך עושים הדרים בא"י שמודדין במדת רבוע לכוין שיהא אורך יותר על הרוחב בכל שהוא : חמשה מבואות פתוחין למבוי. הכתוב כאן בספרים ט"ס ואגב שיטפא דלקמן פ' הדר הוא דגרים להא על המתני' חמש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי וכו'. ונראה דה"נ חמש חצרות פתוחות למבוי והמתני' דפרק הדר קאי ואיידי דמייתי להא. דלעיל גרים להא. וזהו כדמסיק התם רב לא תני פתוחות זו לזו אלא פתוחות למבוי לפי שאין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצרות פתוחות לתוכו כדלעיל : עומד מרובה על הפרוץ וכו'. אמבוי דעלמא קאי באם נפתח המבוי בראשו ויש בו פרצות בין שנשאר עומד מרובה על הפרוץ בין שהפרוץ מרובה א"צ קורה להתירו כל זמן שאין כאן פירצה ביותר כדלקמיה : אם יש ביניהם ארבע אמות הופלג. העומד מרובה על הפרוץ קאי דאפ"ג דהעומד מרובה מ"מ מכיון שיש בין העומד לבין חברו פרוץ ד' אמות הופלג הריחוק לפי בשיעור משך המבוי ד' אמות וצריך תיקון : פתחים פתוחים לר"ה. אם המבוי מפולש בפתחים זה כנגד זה לר"ה . וס"ל לרבי הושעיא שצריך תיקון בדלת מכאן ודלת מכאן וכל זמן שהם נפתחים נעשה מקומן רשות הרבים . ננעלים נעשה מקומן רשות היחיד הלכך כשהוא יוצא ונכנס נועל: מבואות המפולשות לים כמפולשין לבקעה. שביניהם כרמלית הן וקא משמע לן שאין סומכין על מחיצות הים דחיישינן שמא יעלה הים שירטון של חול והבנים הגל שפתו ויתבטלו המחיצות : וההן שקקה דרבי חנן . והאי מבוי שדר בו רבי חנן לא צריך צורת הפתח ואף על פי שרחבו יותר מעשר אמות מפני שהוא כמתלקט עשרה טפחים גובה מתוך שלש אמות אצל פתחו ואפילו במתלקט עשרה מתוך ארבע אמות אין צריך תיקון : תקנה תיקנו בו . כלומר מן הדין לא היה צריך כלום ואף על פי כן עשו לו מפני התקנה כדי להתיר בתים שלמטן מן התל המתלקט ולפנים ורחוקין ממנו שלא יהא נראה כמטלטלין במבוי בלא תיקון : אם יש לו צורת הפתח. וכו' פסקא דמתניתין הוא : הוה יתיב. ומתני לחייה בריה דרב כדתנינן במתני' אין צריך למעט והציץ רב והוציא ראשו מהחלון ואמר לו לית כן הדין אלא שצריך למעט אפילו יש לו צורת הפתח. וא"ל חנניה בר שלמיה לרב א"כ לא נתנייה כן לצרך כדתני במתני' וא"ל רב דתניתיה . תני ליה כדתני במתני' והודעיה ליה בע"פ דלית כן הדין : וגמייא על גביהן . אפי' חבל של גמי על גביהן נמי סגי בציר:

גמרא

כל שהוא ולעתה בתריה ארבעין זימנין דאת מבעי רב ולא משכח יתיה *תמן תנינן שהמבוי להצירות כחצר לבתים (א) *כמה חצירות יהו במבוי רב ושמואל תרויהון אמרין אין להן פחות משתים *ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אפי' חצר אחת מיכן וחצר אחת מיכן רבי אחא ר' חיננא בשם ר"י אמר אפי' חצר מיכן ובית מיכן בית מיכן וחנות מיכן רב נחמן בר יעקב בשם רבי יוחנן מבוי אין פחות משני הצירות חצר אינה פחותה משני בתים מבוי שאורכו ורחבו שוין אינו ניתר בלחי וקורה אלא בפסים כחצר שמואל שאל לרב כמה יהא ארכו יתר על רחבו והוא א"ל כל שהוא ההין דרייא דארעא דישראל מה בעו חמשה מבואות פתוחין למבוי עומד מרובה על הפרוץ ופרוץ מרובה על העומד א"צ קורה אם יש ביניהן ד"א הופלג *תני רבי הושעיה פתחים פתוחין לרשות הרבים נפתחים נעשה מקומם ר"ה ננעלים נעשה מקומם רשות היחיד מבואות המפולשים לים כמפולשים לבקעה וההן שקקה דר' חנין לא צריך צורת פתח שהוא כמתלקט עשרה טפחים מתוך שלש תקנה תיקנו בו כדי להתיר בתים שלמטן : אם יש לו צורת פתח אע"פ שהוא רחב מעשר אמות אינו צריך למעט : חנניה בר שלמיא הוה יתיב מיתנא לחייה בריה דרב אפיק רב רישיה מן כוותא א"ל *לית כן א"ל ולא ניתנייה כן א"ל דתניתיה ואודעיה דלית כן אבא בר הונא אמר *צורת פתח שאמרו (י) קנה מיכן וקנה מיכן וגמייא על גביהן (ה) רבי ינאי בי רבי ישמעאל בשם רשב"ל צריך

קרבן העדה

כל שהוא ארכו יתר על רחבו סגיא : דאת מיבעי רב. כלומר לכך טרח לשנותה כל כך שאם ישכח הימנו אולי לא ימצא רב ואין אדם אחר שיגיד לו : תמן תנינן. לקמן בפ' הדר : אין להן פחות משנים. אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו שתי חצירות פתוחות לתוכו וגם שני בתים פתוחות לתוכו : ר"י בר אחא בשם רבי יוחנן אפילו חצר אחת מיכן וכו'. אפי' אין שם בית כלל : אפילו חצר מיכן ובית מכאן או בית מכאן וחנות מכאן. סגי וא"צ חצר כלל : חצר אינה פחותה משני בתים. שיהו נפתחים לחצר כמלא ד' מחלוקת בדבר : ה"ג הכין דרייא דארעא דישראל מרבען וכ"ה לקמן בפרק הדר. וה"פ ואל תתמה אם במבוי סגי א"כ לא מצינו שיהו שוים ולמה כ"נ אמרו שאם ארכו כרחבו הרי הוא כחצר דמי ילמלם ארכו כרחבו שכן דירות שבא"י הן מרובעין ממש ארכן כרחבן לכך אילטריך לאשמועינן שאם הם שוין בצמצום הרי הוא כחצר : חמשה מבואות פתוחין למבוי. ואותה מבוי פתוחה לרה"ר בין שהיו פתחי מבואות גדולות כל כך שיהא פרוץ מרובה על העומד או עומד מרובה על הפרוץ : אינו צריך קורה. לכל אחת אלא למבוי החיצונה הפתוחה לרה"ר : אם יש ביניהן ד' אמות. שאין המבואות פתוחות ממש למבוי הגדולה : הופלג. הרי הן כמופלגין זה מזה וצריכין לחי וקורה לכל אחת ואחת : פתחים. פתחי מבוי : נפתחים. פי' נפרצו בשבת : כמפולשין לבקעה. וצריך צ"ה מכאן ולחי או קורה מכאן: וההן שקקה דרבי חנן. והך רחבה דרבי חנן היה דר בה שהיה מפולש לים והיה לה צ"ה שהוא כמתלקט י"ט מתוך ג' דאמרינן לעיל דה"ל כמחילה וא"צ שום תיקון : תקנה תקנו בו. והא דהיה לו צ"ה כדי להתיר הבתים שהיו למטה מן התל המתלקט : מיתנא לחייא בריה דרב. אע"פ שהוא רחב מעשר א"צ למעט : אפיק רב. הוציא רב ראשו מן החלון : א"ל לית כן. לא תיתני הכי אלא צריך למעט אע"פ שיש לו צורת הפתח : א"ל. חנניא לרב ולא תנינן כן במתניתי' דא"צ למעט : א"ל דתניתי'. אם תלמד או תדע שאינו כן : וגמייא. הוא גמי דהיינו פסולת הגדל באגם : ציר

גליון הש"ס

(י) עי' ברא"ש פ"ק סי' יד:

מראה הפנים

מבואות המפולשין לים כמפולשות לבקעה. שאין הים נחשב כמחיצה דחיישי' שמא יעלה הים שירטון ותתבטל המחיצה ופשוט הוא דמיירי שאין גודי הימה סביב גבוהין עשרה דאי גבוהין עשרה הוי מחיצה בלא הים כדאמר הכא לעיל דאפי' גדר כמתלקט עשרה מתוך ד' אמות הוי מחיצה ומיהו בשיטת הבבלי בדין הסבה שמא יעלה הים שירטון איכא תרי נוסחאות שונות בבלי דאמימר בדף ח' ורש"י ז"ל גרים מר בר רב אשי פסיק לה לסורא באוולי אמר חיישינן שמא יעלה הים שירטון ופי' באוולי בשתות ובמכמורות שלא רצה לסמוך על מחיצת הים . וגי' ר"ח והרמב"ם בבית הכ"מ פי"ז בה"ב אמר לא חיישי' שמא יעלה הים שירטון ולפי גירסתם פי' הכ"מ באוולי שהים עושה הרפתות לצד אחר נמחיצה. ולפ"ז לא היה שייך כאן אמר וכו' דאדרבה דמשמע דאאוולי קאי והרי הן מצד אחר היו . ובריטב"א ראיתי שכתב דלמאן דגרסי לא חיישי' גרס' פסק לסורא כי אוולי אמר לא חיישי' וכו' כלומר שסמך על מחיצת המים כי אילי . והרב הכ"י בדיני מבוי נמשך ברוב המקומות אחר דברי הרא"ש והטור להחמיר ונגד הרמב"ם וכאן קבע בש"ע סי' שס"ג כהרמב"ם. ואם דדברי דהאי ש"ס מסייעין לגי' רש"י ולהרא"ש והטור להחמיר. והאי והן שקקה דר' חנין מלתא אחריתא היא וכמבואר בפנים :

אמר ליה דתניתיה ואודעי' דלית כן. ובבבלי דף י"א גרים בהא דרב א"ל אתנייהו צריך למעט. ונראה דטעמא דרב לפי גי' דהכא שלא רצה לשנות הנוסחא דהמתני' בגירסא לבע משום הא דקאמר הכא לקמן רבנן דהכא כדעתוי וכו' וא"כ מלבד דלנוסחא דרב הכ"מ בדין רחב מי' אמות דלעולם צריך למעט לדידיה איכא עוד כ"מ בצורת הפתח גופיה בעלמא דלדידיה ס"ל דסגי בקנה מכאן ומכאן ובגמי על גביהן ולרבנן דהכא צריך ציר ובן ציר כלומר היכר ציר עכ"פ

ר"י בי ר' ישמעאל בשם רשב"ל ציר ובן ציר. כ' הרא"ש בפרקין וראיתי בירושלמי דפליגי ר' יוחנן ור"ל ר"י לא מצריך היכר ציר ור"ל מצריך היכר ציר ושמא על זה סמיך הרי"ף ולא הביא הא דהיכר ציר ומיהו ר"ל משמיה דרבי ינאי קאמר שהיה רבו של ר"י והלכה כר' ינאי ע"כ ותימא אם נעלם מהרי"ף

שירי קרבן

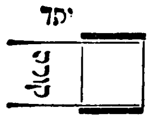
במה חצירות יהו במבוי וכו' אין להן פחות משתים. לפי הגירסא שלפנינו משמע דרב ושמואל מצריכין שיהו ב' בתים פתוחות למבוי וכן פי' הכ"מ דברי רב בבבלי ועיין ברמב"ם פרק י"ז מה"ש דין ח' הגה"ה רש"י פי' בדף ע"ד שיהו שני בתים פתוחות לכל חצר וזו היא דעת רבנ"י משמיה דר' יוחנן בסמוך גם מ"ש רש"י שמואל אמר בית אחד וחצר אחת היינו בית בלא חצר וחצר שבית אחרת פתוחה לה ע"כ לא ידעתי מי דחקו לכך דמשמע דהיינו דברי רבי אחא משמיה דר"י דקאמר אפילו בית מכאן וחצר מכאן או בית מכאן וחנות מכאן דמשמע דאפילו בחצר בלא בית סגי גם מ"ש רש"י בפרקין בדף י"ב בדברי רב בתים וחצירות פתוחין לתוכו בית לכל חצר ע"כ אף פי' ו: א"א להעמידו אלא ע"י הדוחק. והא תתמה דבבבלי פליגי רב ושמואל דרב אמר ב' בתים וב' חצרות ושמואל קאמר בית וחצר והכא גרסינן רב ושמואל דאמרי תריהון אין להן פחות משתים דאף בבבלי פ"ד אמרינן בהדר ביה שמואל לגבי רב ולקמן פרק הדר יש גירסא אחרת ושם אפרשנה בע"ה :

חמשה מבואות פתוחות למבוי וכו' א"צ קורה. כתב הרא"ש בתשובה ומביאו בש"ע סי' שס"ג סעיף ד' מבואות הפתוחים אלו לאלו ואין הפיקוס של אחד מהן נוטה לרה"ר כיון שפתיחת המבוי הסמוך לרה"ר הרי אותו מבוי שפתוח אליו בעקמומיתו חשיב כפתוח לרה"ר וכן המבוי הפתוח לאותו מבוי וכן כולם ע"כ וקשה דכאן משמע שא"צ קורה וכדפירשתי בקונטרס ויש ליישב :

וההן שקקה דרבי חנן לא צריך צ"ה שהוא כמתלקט יו"ד טפחים מתוך שלש כדב במג"א מביא להך שמעתתא בסימן שס"ג סעיף ל' להלכה וקשה הא אנן קיי"ל דאפילו תל המתלקט מתוך ד' ה"ל כמחיצה וכמ"ש בש"ע שם בסימן שס"ג סעיף לו :

ציר וכן ציר לא יהא מחוסר אלא דלת. תני ר' ה"ה *כיצד מתירין רה"ר רבי יהודה אומר לחי מיכן ולחי מיכן קורה מיכן וקורה מיכן וחכמים אומרים [א] לחי וקורה מיכן ועושה צורת פתח מיכן רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק ציר וכן ציר לא יהא מחוסר אלא דלת אמרה רבי ירמיה קומי רבי זעירה א"ל ומה בידך ר' אילא בשם רבי יוחנן צורת הפתח שאמרו קנה מיכן וקנה מיכן ונמי על גביהן א"ר יוסה רבנן דהכא כדעתון ורבנין דתמן כדעתון רבנן דתמן דאינון אמרין צורת הפתח שאמרו קנה מיכן וקנה מיכן וגמייא על גביהן ואינון אמרין לית כן ורבנן דהכא דאינון אמרין ציר וכן ציר לא יהא מחוסר אלא דלת' ואינון אמרין דאית כן *חנניה בן אחי ר' יהושע אומר בית שמאי אומרים דלת מיכן ודלת מיכן וכשהוא מכנים מוציא ונועל [י] ובית הלל אומרין דלת מיכן וצורת פתח מיכן. אמר שמואל הלכה כחנניה בן אחי ר' יהושע ולא דא היא קדמייתא א"ר בא על ידי דלת הוא ננעול הורי רבי אחא בההן דעבד צורת פתח שהוא צריך להיכנס לפנים מארבע אמות רבי אייבון הורי כההן. רבי זעירה בשם רב חסדא (א) *יתידות היוצאות מכותלי המבוי אדם נותן עליהן את הקורה ומתיר את המבוי והן שיהו בתוך ג' לכותלי המבוי *תרין אמורין חד אמר והן שיהיו בריאות כדי לקבל את הקורה ואריחיה וחרנה אמר אפילו אינן בריאות לקבל את הקורה ואריחיה ר' זעירא בעי תחת הקורה אסור ומתיר את המבוי א"ר אחא בר עילה ולמה לא א"ל ולא אשכחנן כן על דשמואל דאמר שמואל תחת הקורה אסור ומתיר את המבוי ר' זעירא בשם שמואל תחת הקורה ובין לחיים נידון כאסקופה רבי זעירא בעי כהיידא אסקופה [י] כאיסקופה מותרת או כאיסקופה אסורה אמר רבי זירא עד דאנא תמן איצטרכא לי וכד סליקת להכא שמעית רבי יסא בשם רבי יוחנן *איסקופה הגבוהה [י] ואין רחבה ד' [י] מותר לכאן ומותר לכאן ובלבד שלא יחליף

ציר. הוא דבר חד שבדלת שנותנין אותו בחור ובו סובבת הדלת: וכן הציר. דהיינו מקום מוכן שיהא בהן חור שהדלת סובב בו ואע"פ שאינה צריכה דלת מ"מ בעינן דחזיא לדלת ושלא יהא חסר אלא הדלת עצמה: וכן. מלשון את הכיור ואת כנו: רה"ר. מבוי המפולשת לרה"ר שהוא רחב ט"ז אמה ומלוין בו ששים רבוא ודומה לדגלי מדבר: לחי או קורה מכאן. בראשו האחד וכן בראש השני: וחכ"א לחי או קורה. בצד הא' ול"ה בראש השני: ציר וכן ציר. צריך שיהא בצ"ה: ומה בידך. מה קבלת מרבותיך אם סגי בגמי על גביהן או צריך ציר וכן ציר: רבנן דהכא. רבנן שבא"י רשב"ל ור' ירמיה לשיטתייהו: רבנן דבבל. רב ואבא בר הונא ור"ז לשיטתייהו: ואינון אמרין לית כן. דבצ"ה כזה אין להתיר ביותר מעשר לכך מגיהים משנתינו ותנו בה צריך למעט: ואינון אמרין דאית כן. דבצ"ה שיש בו ציר וכן ציר והיינו מחוסר אלא דלת יש להתיר אפי' ביותר מעשר: ב"ש אומרים. הבא להתיר רה"ר צריך שיעשה דלת מכאן: וכשמכנים מוליא ונועל. הדלת כל היום חוץ כשיוצא לחוץ לרה"ר: ופריך ולא דא היא קדמייתא. הא הף ל"ה כשיש לה ציר וכן ציר הרי היא כדלת ומאי איכא בין ב"ש לבית הלל ובין דלת מכאן לצ"ה שמכאן: ע"י דלת הוא ננעול. לפעמים ונעשה רה"י גמור משא"כ בצ"פ: בההן דעביד צורת הפתח האי מאן דעביד צורת הפתח. צריך להכניסו לפנים מכותל המבוי בד' אמות: הורי כההן. פסק כר' אחא: יתדות היוצאות מכותלי המבוי. נעולים בכותל בעוביו של צד רה"ר וכמלא קורה שעליהן בולטת ומשכת לחוץ יותר מן הכתלים וחודה הפנימי סמוך (ודבוק) לכותל כזה:

והן שיהו וכו'. והוא שיהו היתדות בתוך ג' לכותלי המבוי שלא יהיו רחוקים ולא גבוהים מכותלי המבוי ג' שכל שהקורה משוכה ג' מכותלי המבוי פסולה דבעינן קורה ע"ג מבוי וליכא אבל בפחות משלש אמרינן לבוד: והן שיהו בריאות וכו'. והוא שיהו היתדות בריאות וחזקות כדי לקבל הקורה ואריחיה כדין קורה כדתנן במתניתין: תחת הקורה אסור. להשתמש דהא מונח חוץ למבוי: ומתיר את המבוי. בתמיה איך תהא הקורה הזה מתרת המבוי הא איכא למיחש שמא ישמש תחת הקורה: ה"ג ולמה לא ולא אשכחנן וכו'. וה"פ הלא מלינו כן לשמואל בכל הקורות שאסור לשמש תחתיהן והן מתירין המבוי: תחת הקורה אסור. דקורה משום מחילה וסובר דחודו הפנימי יורד וסותם נמלא תחת הקורה מן המחילה ולחוץ אסור: בין הלחיים. מבוי שהכשירו בלחי נידון כאסקופה והאי דנקט בין הלחיים אמבואות מובלא קאי: כהיידא אסקופה. כאיזו אסקופה דשני מיני אסקופה הן וכמ"ש בפ"ק דשבת דף ג': עד דהוא תמן. כשהייתי בבבל מיבעיא לי כאיזו אסקופה אמר שמואל וכשעליתי בא"י שמעתי מר"י דכאסקופה מותרת הן: ואין רחבה ד'. הואיל וליכא מקום חשוב לאו רשות באנפי נפשה הוא ובטיל להכא ולהכא והוי מקום פטור: ובלבד שלא יחליף

ציר וכן ציר. בן ציר הוא חור שסובב בו ציר הדלת כלומר דס"ל שצריך שיהא בו היכר ציר ולא יהא מחוסר אלא דלת ממש: כיצד מתירין ר"ה. מבואות המפולשין לרשות הרבים: ומה בידך. כלומר לא כלום היא מה שאמרת דהא ר' אילא בשם ר' יוחנן צורת הפתח וכו' ולא צריך היכר ציר: רבנן דתמן. של בבל דאינון מקילין בצורת הפתח ואמרין קנה מכאן וכו' ולפיכך אינון אמרין לית כן הדין ברחב מעשר אמות דמתני' דתיהני ליה צורת הפתח כדקאמר רב לעיל ורבנן דהכא רבי ינאי ור"ל והסוברים כותייהו דצריך שיהא לו היכר ציר לפיכך אינון אומרין דאית כן הדין דמכיון שיש כאן היכר ציר מהני ברחב מעשר אמות: חנניה בן אחי ר' יהושע וכו'. על מבואות המפולשין לר"ה דלעיל קאי: ולא דא היא קדמייתא. הא כבר תני לה רבי הושעיה לעיל נפתחים וכו' ננעלים וכו' אלמא שצריך דלת ומאי קמ"ל שמואל בהא דאמר הלכה כחנניה ואליבא דב"ה: אמר רבי בא. הא קמ"ל שע"י דלת הוא ננעל דאי מדר' הושעיה לא ידעינן ע"י דלת דהא ננעלים סתמא קאמר: הורי רבי אחא. בהאי דעביד צורת הפתח לתיקון המבוי שהוא צריך לעשות לפנים מד' אמות מפתח המבוי: רבי אייבון הורי. נ"כ כההן דאמר רבי אחא: והן. ודוקא שיהו בתוך שלשה לכותלי מבוי. דאז הוי כמונחת ע"ג מבוי דאמרינן לבוד: תרין אמוראין. פליגי באלו יתדות מעמידי הקורה אם צריכין שיהו בריאות כ"כ כדי לקבל את הקורה ואריחיה או לא: ר' זעירא בעי. הוקשה לו על היתירא דקורה הרי תחת הקורה אסור להשתמש דמיחשב כחוץ המבוי ולחוץ ותמה על עצמך היאך הקורה עצמה מתרת המבוי: אמר רבי אחא בר עילא ולמה לא אמרו ליה. לרבי זעירא מאי תיבעי לך וכי לא אשכחן כן לדשמואל דאמר הכי בהדיא שאע"פ שהיא מתרת את המבוי אסור להשתמש תחת הקורה: נידון כאסקופה. ובעי ר"ז כהי אסקופה קאמר אי לקולא וכאסקופה מותרת שהיא מקום פטור או כאסורה שהיא כרה"י: עד דהוא תמן. בעוד שהייתי בבבל היה לי הספק הזה וכשעליתי לכאן לא"י שמעתי לר' יסא דהאמר משמיה דר"י כואת האסקופה וכו' דכיון שאינה רחבה ד' הוי מקום פטור לבני רה"י ולבני ר"ה להשתמש עליה ובלבד שלא יחליף

כא
א מיי' פי"ז מה' שבת הל' ג סמ"ג עשין א' טוש"ע או"ח סי' שסג ס"א

כב
ב מיי' שם הלכה י ובהש"מ טוש"ע שם ס"ב

כג
ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סי' שסג ס"ד

כד
ד מיי' שם פי"ד הלכה יב טוש"ע שם סי' שמו ס"א

עירובין ו א
בבלי
שם ח ב
שם יד א
שם ט א, סוכה ב"א, ברכה א

(א) ע' בבבלי שם פי"ז הלכה יג וכאן מבואר כפירוש:

שירי קרבן

ספרי"ף סמך אסירושלמי אף מרבי ינאי לק"מ שסרי גירסת סירושלמי רבי ינאי בר"י משמיה דרשב"ל וכו' א"כ אין זה רבי ינאי רבו של רבי יוחנן שסרי רבי ינאי משמיה דרשב"ל קאמר: א"ל

מראה הפנים

עכ"פ והלכך לא רלה לשנות כנוסחא דמתני' ללמד לנו שאם ישנה לו כך אפ"ס שיש לו צורת הפתח צריך למעט יסבור דלעולם הדין כך ואפי' בצורת הפתח שיש בו היכר ציר. וכ"מת רב גופיה לא פליג אלא בצורת הפתח בלא היכר ציר ומודה הוא בדאיכא היכר ציר דמהני וא"כ למעט כדמשמע מדקאמר הש"ס רבנן דתמן כדעתון וכו' והיינו רב שהיה בבבל ודסבירא לסו כוותי' שא"ל היכר ציר בעלמא ולפיכך א"ל דתשנה עמו כנוסחא דמתני' והודיעו שאין הדין כן בגס"פ בקנה וכו' בלא היכר ציר כ"א דוקא בדאיכא היכר ציר ושלא יטעה בלישנא דמתני' דסתמא קתני צורת הפתח. ודע דרבנן דהכא היינו ר"ל בשם ר' ינאי דקאמר שם בג"פ צריכה היכר ציר אבל רבנן דתמן לא ס"ל הכי והיינו דקאמר שם אשכחינהו רב אחא בריה דרב אויא לתלמידי דרב אשי אמר להו אמר מר מודי בגס"פ אמרו לי' לא אמר ולא כלום. כלומר שלא אמר כלום לבאמור אלא אפי' קנה מכאן וכו' סגי כבאי ברייתא דאבתרי' ולא צריך היכר ציר:

ולא דא היא קדמייתא אמר ר' בא ע"י דלת הוא ננעל. יש לפרש דה"ק דאי מדר' הושעיא דלעיל ה"א דננעלים דקאמר היינו שצריכין להיות ננעלים בדוקא הלכך קמ"ל הכא ע"י דלת הוא ננעל כלומר דבאיכא דלת כבר ראוי הוא להיות ננעל ולא בעינן ננעל ממש וה"נ סיעתא לפסק הרמב"ם בפי"ז בה"ו שפסק שא"צ לנעול ממש אלא שיהו ראויות לנעול וכהאי דרב נחמן במבואי דנהרדעי בדף ו' שם ואין להאריך בזה:

יתידות היוצאות מכותלי המבוי וכו'. בדין יתידות נתבאר למעלה בד"ה הוא דתימר בגבוהין שלשה למעלה מכותלי מבוי וכו' ובדין מעמידי קורה פליגי נמי התם בדף י"ד רבה בר רב הונא ורב ששת ופסק הרמב"ם שם בהלכה י"ג כרב ששת שצריכין שיהו בריאין לקבל קורה ואריח:

רבי

יחליף א"ר מנא קומי רבי יוסי חמי מה אמר לא אמר אלא בשאין שם רוחב ארבעה אבל יש שם רוחב ארבעה אסורה א"ל והדא היא אמלתרה אילו טלת־ה שמא אינה מותרת רבי זעירא אמר שמואל ורבי יוחנן שמואל אמר תחת הקורה אסור ורבי יוחנן אמר מותר הכל מודין על בין לחיים שאסור *ותני כן מבוי העשוי לחיים לחיים אם יש בין זו לזו ד' טפחים מטלטלין עד החיצון ואם לאו מטלטלין עד הפנימי רבנן דקיסרין בשם ר' עוקבא בשאין החיצון עודף אבל אם היה חיצון עודף מטלטלין עד החיצון:

הלכה ב מתני' *הכשר המבוי בית שמאי אומרין לחי וקורה ובית הלל אומרין (א) או לחי או קורה ר"א אומר לחיים משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני רבי עקיבה לא נחלקו ב"ש וב"ה על מבוי שהוא פחות מארבע אמות שהוא או בלחי או בקורה ועל מה נחלקו על רוחב מארבע אמות ועד עשר שב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה אומרים או לחי או קורה א"ר עקיבה על זה ועל זה נחלקו:

גמ' *מה לחיים לחיים וקורה כבית שמאי לחיים ולא קורה כבית הלל נ' כר' יוסי כל שהוא כרבנין נישמעינה מן הדא מעשה שהלך ר"א אצל רבי יוסי בן יוסי בן פרורה תלמידו לאובלין והראהו מבוי אחד ולא היה בו אלא לחי אחד בלבד אמר לו עשה לו לחיים אמר לו מה את אמר לי לסותמו אמר לו יסתם (ה) וכי מה ראייה רשות לשבת לבוא לכאן הדא אמרה נ' כר' יוסי אין תימר כל שהוא כרבנן כל שהוא סותם תני והלכה (ו) כדברי התלמיד דלכן

פני משה

יחליף הפן של זה לזה דלא ליהוי כמוליך מרה"י לרה"ר להדיא: המי מה אמר. ראה ותדקדק היאך אמר רבי יוחנן דלא אמר אלא בשאין שם רחב ד' דאי ברחב ד' אסורה דהוי רשות בפני עצמה מכיון דגבוה י' ורחבה ד' וה"ה לקורה אם רחבה ד' אסור להשתמש תחתיה: א"ל והדא היא המלתרא. כלומר ומאי מדמית לה תחת הקורה לאיסקופה ולא תהא אלא כאמלתרא ובמה אינה מותרת להשתמש תחתיה: מבוי העשוי לחיים. שרגפי בלחיים מרחבו ולפנים: ארבעה טפחים. דאז לכ"ע לא התרי' לבוד: מטלטלין עד החיצון. משום דאין מקום לצרפן ולמחשבינהו כמבוי כפ"ע שיהא צריך לחי אחר להתירו ואם לאו רואין אותו כמצורף והוי כמבוי אחר ואין מטלטלין אלא עד הפנימי: בשאין החיצון עודף. על הלחיים האחרים אבל אם היה שדף אזלינן בתריה ולעולם מטלטלין עד החיצון שהוא העיקר וניכר שהוא נעשה להיתר המבוי:

הלכה ב מתני' הכשר מבוי. הכנתו והזמנתו שיהיה מותר להשתמש בו אחר שנשתתפו: לחי וקורה. דקסברי ב"ש ד' מחיצות בעינן לענין היתר טלטול מדרבנן לפיכך הצריכו לחי וקורה שיהיה נחשב כמחיצה רביעית ומבוי דהאי מתני' במבוי סתום איירי שיש לו ג' מחיצות שלימות ואינו פתוח אלא מצד רביעית: וב"ה אומרים או לחי או קורה. דכיון דמדאורייתא מותר לטלטל בתיכו דג' מחיצות ורוח אחד פתוח לר"ה ככרמלית מיחשבא. ורבנן הוא דתקון לעשות היכר דלא ליתי לאיחלופי בר"ה הלכך די או בלחי או בקורה ובאר חילוקי דיני מבוי פירשתי במתניתין דלעיל: ר"א אומר לחיים. צריך לחי מכאן ולחי מכאן ואין הלכה כמותו: משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני רבי עקיבא. כל מקום שאתה מוצא כך אינו אלא ר"מ ששימש את ר' ישמעאל ואת ר"ע: שהוא פחות מארבע אמות. ברחב פתחו: אמר ר"ע על זה ועל זה נחלקו. התם בגמרא פריך היינו ת"ק איכא ביניהו הא דקאמר ר' אחאי שם עד ארבעה טפחים ובפחות מזה א"צ תיקון דחד מינייהו אית ליה הא דרב אחאי ולא נחלקו ב"ש וב"ה אלא במבוי שהוא מארבעה טפחים ולמעלה וחד מינייהו לית ליה הא דרב אחאי ולא מסיימי:

גמ' מה לחיים. דקאמר ר' אליעזר אי כבית שמאי סבירא להו דצריך גם כן קורה או דהא סבירא להו כבית הלל דלא בעי קורה ואינו מוסיף על בית הלל אלא בהך לחי: שלשה כר' יוסי. והא נמי מיבעיא לן אליבא דר"א אי ס"ל בשיעור רוחב הלחיים כר' יוסי לקמן בפרקין שצריך שיהא ברוחב הלחי שלשה טפחים או כרבנן דמכשרי ברוחב כל שהוא: נישמעינה מן הדא. דתנינן בתוספתא ריש מכלתין: לאובלין. שם מקום: וכי מה ראיה רשות לשבת לבוא לכאן. כלומר ומה זה שאת אומר לי אם אני אומר לך לסותמו יסתם ומה איכפת זה לענין רשות לשבת: הדא אמרה שלשה כר' יוסי. כלומר נהי דבעיא ראשונה לא אפשיטא דאיכא למימר דלעולם לא בעי קורה והא"ק וכי לסותמו בלחיים צריך מ"מ בעיא שניה הוא דאיפשיטא דכר' יוסי ס"ל דבעי רוחב שלשה טפחים: דאין תימר כל שהוא כרבנן. וכי כל שהוא סותם בתמיה ולא הוי ליה למימר לסותמו ואפילו בלחיים של כל שהוא: תני והלכה כדברי התלמיד. שאמר לא נחלקו ב"ש על פחות מד' אמות שהוא ניתר או בלחי או בקורה. ופריך הש"ס ומאי קמ"ל בהאי הלכה דלא

קרבן העדה

יחליף. דלא לימרו דקא מעייל מרה"ר לרה"י ואתי למשרי הוצאה בשבת ובין הלחיים נמי אפי' חשבת ליה מקום בפני עצמו בטל להכא ולהכא ושרי: חמי מה אמר. ראה מה הוא אומר דוקא כשאין בין הלחיים ד' אבל בשיש בהן ד' ה"ל מקום בפני עצמו ואסור: א"ל והדא היא אמלתרה. כשיש בהן ד' היינו אמלתרא דלכ"ע מטלטלין תחתיה הלכך אמר סתמא בין הלחיים שרי דביש שם ד' פשיטא דשרי: ר"ז אמר. פליגי בה שמואל ור"י: ותני כן. ותניא נמי הכי: מבוי העשוי לחיים לחיים. כגון שנרפו במשך המבוי מרחבו לצד סופו בב' וג' אמות אם יש בין זו לזו ד"ט דלכ"ע לא אמרינן בכה"ג לבוד: מטלטלין. עד הלחי החיצון דבו משתרי המבוי ומותר להשתמש בכל המבוי עד חודו הפנימי של לחי החיצון דכנגד החלון לבד הוי בין לחיים: ואם לאו. שאין ביניהם ארבע דאמרינן לבוד והוי כולהו כחד לחי אין משתמש במבוי אלא עד חודו הפנימי של לחי הפנימי שמעינן מיהא דבין הלחיים אסור: בשאין. לחי החיצון עודף ברחבו על הפנימי אז כשאין בו ארבע אין מטלטלין אלא עד הפנימי: אבל אם היה החיצון עודף. ברחבו אע"ג דאמרינן לבוד מ"מ כיון שהוא ניכר לעצמו הוא ניהו המתיר והשאר נחשבים כמבוי ומותר להשתמש נגדם:

הלכה ב מתני' הכשר מבוי. שיש לו ג' מחיצות והרביעית מפולשת לרה"ר: בש"א לחי וקורה. דס"ל לב"ש דאסור לטלטל בלא ד' מחיצות שלמות מן התורה ואתאי הל"מ ואוקמתיה לרביעית ללחי וקורה. וב"ה ס"ל דמן התורה סגי בג' מחיצות ואתי הלכתא להוסיף ברביעית או בלחי או בהיכר מחיצה. ור"א נמי ס"ל כב"ש ובעי לחי מכאן ולחי מכאן וצריך שיהיו הלחיים לר"א והלחי לב"ה סמוך לכותל המבוי בפחות מג"ט דאמרי' לבוד וה"ל כמחובר: משום ר"י אמר תלמיד אחד. והוא ר"מ: על מבוי שהוא פחות מד"א. ברחבו דסגי בלחי או בקורה אפי' לב"ש דקורה נמי משום מחיצה היא וכיון שאינו רחב כל כך סגי בקורה אבל ברחב יותר לא מינכרא מחיצתה עד דמסייעוהו הלחי לסתום וב"ה סברי כיון דאיכא ג' מחיצות דאורייתא בחד מינייהו סגי: אר"ע על זה וכו'. ואיכא בין ר"ע לת"ק מבוי שהוא פחות מד"ט דלת"ק א"צ לחי או קורה ולר"ע צריך לא לר"ע א"צ *לר"ז צריך:

גמ' מה לחיים. דקאר"א לחיים וקורה כב"ש או לחיים ולא קורה כב"ה: ג' כר"י. ותו קמבעיא ליה אם בעי ר"א שיהו הלחיים רחבן ג' כר"י לקמן בפירקין א"ד בכל שהוא סגי כרבנן דפליגי אר"י: לאובלין. מקום: וכי מה ראיה רשות לשבת לבוא לכאן. שאין היכר דה"י לשבת בלחי אחד דאף בחול עושין כן ואין כאן היכר מחילה: כל שהוא סותם. בתמיה וכי כ"ש סותם אלא ברחבן ג' איירי ושני לחיין של ג' ג' ודאי דכסתומה היא שהרי נסתם רוב מעשרה טפחים: והלכה כדברי התלמיד דהיינו ר' יוסף [בן] פרידה דה"ל אלא לחי אחד: ופריך דלכן

מראה הפנים

רבי זעירא אמר שמואל וכו'. סך דרבי זעירא פליגא על הא דלעיל דקאמר דהמע מר' יסא בשם ר' יוחנן דתחת הקורה ובין הלחיים נידון כאסקופה וכדמסיק כאסקופה המותרת וכן מסקנת הרוב גדולי הפוסקים כרבא בדף ט' דתחת הקורה ובין הלחיים מותר בפתום לרשות הרבים. ובפתום לכרמלית אסור דמלא מין את מינו וניעור ועי' במה שיטב הרא"ש ז"ל לקושי' הר"ן הלוי בעל המאור ז"ל:

הדא אמרה שלשה כר' יוסי. ובבבלי לא קמבעיא ליה אליבא דר"א אלא אם לחיין וקורה קאמר או לחיין בלא קורה ובעי למיפשט מהאי מעשה מדקאמר ליה וכי לסותמו אני צריך ש"מ דבעי לחיים וקורה ודחי לה דה"ק וכי לסותמו בלחיים אני צריך ומשמע דאלו בשיעור רחבו לא פליג ר"א את"ק והכי משמע נמי מהא דאמר התם לקמן בדף י"ד דמפרש לחיים דקתני במתני' דלקמן ה"ק אותן לחיים שנחלקו ר"א וחכמים גובהן עשרה ורחבן ועוביין כל שהוא א"כ ר"א כת"ק ס"ל בשיעור רחבן והכא קאמר בפשיטות דאין תימר כל שהוא כרבנן וכי כל שהוא סותם ואפשר לומר דהיא גופה מהדסים דמדמי לה התם הלא תפשוט דר"א לחיים וקורה קאמר דהלכה לחיים בלא קורה ולסותמו בלחיים א"ל וכר' יוסי ס"ל דרחבן ג' וכי בעית למיפשט דא"כ ר"א כר' יוסי דהא אמינא לך דלחיים וקורה ס"ל וא"ל הכא קא מדמי ליה אי"ל הכא קא מודי ליה:

שירי קרבן

א"ל והדא היא אמלתרה וכו'. כתב הרמב"ן בס' מלחמות בפרקין דהא דאמר רבא בין הלחיין מותר דע"כ אין הטעם משום דסובר דלחי משום היכר והא רבא מדרבי יוחנן נסיב לה טעמא דמקום שאין בו ארבעה על ארבעה מותר לכתף עליו ואילו היה דלחי משום היכר ובלאו החיצון ניכר מה לי רוחב ד' מה לי אין רוחב ד' ע"כ וקשה דכאן משמע דודאי מטעם דלהוי משום היכירא הוא דמתיר רבא וכשרוחב ד' פשיטא דשרי דאיכא היכירא טפי דה"ל אמלתירא: וכמה

אלא

שינויי נוסחאות (שו"ד) ר"א נד"ז רבי אליעזר. (שו"ז) אמות נד"ז ליתא. (שוכ"ד) ר"א נד"ז רבי אליעזר:

עין משפט נר מצוה

כה

א מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה ב טוש"ע או"ח סי' שכג ס"ג וסעיף יד

גליון הש"ס

(א) מה לח"ה לשבת בכך כצ"ל וכן הוא ה' בתוספתא פ"ח: (ב) קאי אמתני' אחד תלמיד לפני ר"ע. וש"ל מקבה וי"ש הלכה כב"ש. פי' דלב"ש אין ב"מ כוה ועי"ז תירץ בנץ דהני מבוי שאין בו ארבע אמות (כצ"ל) וכן הוא בש"ס דף יג (והוא) א"נ קורה קמ"ל צריך. והק"ע לא דק:

מסורת הש"ס

עירובין ט א

בב יא ב

שם

ג"נ נס"ע

דלכן מה נן אמרין כב"ש ויש הלכה כב"ש ולא כב"ה אלא בגין דתני רבן שמעון בן גמליאל אומר מבוי שאין בו ארבעה טפחים אינו צריך קורה דברי חכמים רב הונא בשם רב מבוי שהיא פחות מארבע אמות אינו צריך כלום:

הלכה ג מתני' [א] *קורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח והאריח חצי לבינה של ג' טפחים דייה לקורה שתהא רחבה טפח כדי לקבל אריח לאורכו:

גמ' אמר ר' בא כדי לקבל עליו דימוס של ארחין לאורכו תני רבן שמעון בן גמליאל אומר כדי לקבל עליו דימוס של ארחין לרוחבו מה ביניהן א"ר שין ברויות ביניהן על דעתיהן דרבנן ארבעין ארחין על דעתיה דרבן שמעון בן גמליאל (א) עשרה ארחין שתי קורות בזו חצי טפח ובזו חצי טפח [ב] *כמה יהא ביניהן ר' זעירא אמר חצי טפח מה בין חצי טפח מיכן וחצי טפח מיכן וחצי טפח באמצע תני רבי הושעיה טפח שתי קורות בזו שליש וכל שהוא ובזו שליש וכל שהוא וביניהן פחות משליש ייבא כיי *דמר רבי יוחנן העומד והחלל מצטרפין בארבעה והוא שיהא עומד רבה על החלל *קורה [ג] שהיא יוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל השני או שהיו שתים זו כנגד זו אם יש בין זו לזו ג' טפחים צריך קורה ואם לאו אין צריך קורה. אית

קרבן העדה

דל כן וכו'. ל"ל למימר הלכה כדברי התלמיד כיון דלב"ה לא נפקא מידי דלכ"ע סגי לדידיה בלחי או בקורה ועכ"ל דקמ"ל אפי' לב"ש בפחות מד' סגי בלחי או בקורה וקשיא וכי איצטריך לאשמועינן דהלכה כב"ה ל"א כיון דב"ה ס"ל או לחי או קורה מאי איצטריך תו לאשמועינן דהלכה כתלמיד: ר"ה בשם רב. תני בדרשב"ג מבוי שהוא פחות מד' אמות א"צ כלום לא לחי ולא קורה וסד"א הלכה כחכמים אליבא דרשב"ג קמ"ל הלכה כדברי התלמיד דלכולי עלמא בעינן בפחות מארבע אמות לחי או קורה:

הלכה ג מתני' רחבה כדי לקבל אריח. שתהא דומה לקביעות לבנות עליה בניין: והאריח חצי לבינה של ג' טפחים. נמצא אריח טפח ומחצה רוחב: דיה לקורה ברוחב. טפח כדי לקבל אריח זה ברחבו:

גמ' דימוס של ארחין. שורה של אריחים לארכו: ברויות ביניהן. קורות בריאות וחזקות איכא בינייהו: ע"ד דרבנן. דאמרי לארכו במבוי שהוא עשר אמות שהן ששים טפחים כיון שהן מונחים לארכן דהיינו אורך האריח לרוחב הקורה ורוחב האריח לאורך הקורה הרי מ' אריחין שכל אריח רחבו טפח ומחצה וצריך שתהא הקורה חזקה כדי לקבל מ' אריחין: ע"ד דרשב"ג. דאמר כדי לקבל לרחבו ומניח האריח ארכו לאורך הקורה ואורך האריח שלשה טפחים נמצא בעשרים אריחים מחזיקים ששים טפחים וא"צ קורה בריאה כל כך: כמה יהא. חלל בין שתי הקורות דלינטרפו: מה בין וכו'. כלומר דלכך קאמר חצי טפח שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד שמכאן ומכאן: טפח. אם יש חלל בין שתי הקורות טפח מצטרפין ויותר מטפח אין מצטרפין: ביניהן פחות משליש. נמצא שבהצטרפות החלל הרי הוא טפח שלם: ייבא כיי דמר ר"י. אתייא כי הא דאמר ר"י: העומד והחלל מצטרפין בד'. כגון שיש שני מחיצות ואין ביניהן ד' אבל בהצטרפות הכותלים הן רחבות ד' מצטרפין: והוא שיהא העומד. עובי הכתלים צריך שיהא יותר מן החלל שביניהם וה"נ העומד רבה על החלל ומצטרפין: ואינה נוגעת בכותל זה. כגון שסמכה בעמודים או ביתידות: אית

פני משה

דלא כן מה אנן אמרין כב"ש. בתמיה וכי יש הלכה כב"ש והרי לב"ה לעולם א"צ אלא לחי או קורה ומאי נפקא לן מידי בהא דקאמר הלכה כדברי התלמיד: אלא בגין דתני. בתוספתא שם רשב"ג אומר וכו' ושם גרים כל מבוי שפחות מעשר אמות ה"ז א"צ כלום. ולגי' התוספתא מיתפרשא כפשטא דהשתא קמ"ל האי ברייתא הלכה כדברי התלמיד לאפוקי מהך דרשב"ג אלמא דמד' אמות ועד עשר פליגי. ולב"ה צריך מיהת לחי או קורה. ולגי' דהכא ה"פ אלא בגין דתני רשב"ג אומר מבוי שאין בו ארבעה טפחים א"צ תיקון ומשמע דלכ"ע קאמר רשב"ג הכי הלכך קמ"ל הלכה כדברי התלמיד דלא נחלקו במבוי שהוא פחות מד"א שתיקונו בלחי או בקורה. ומיהת לכ"ע צריך תיקון בפחות מד"א ופחות מד"ע גם כן בכלל ולאפוקי מרשב"ג: דברי חכמים. כלומר הא דאמרן זו דברי רשב"ג דקאמר דבפחות מד' טפחים א"צ כלום אבל דברי חכמים כהאי דאמר רב הונא בשם רב מבוי שהוא פחות מד"א א"צ כלום:

הלכה ג מתני' קורה שאמרו. צריכה שתהיה רחבה כדי לקבל אריח וכדמפרש ואזיל שהאריח הוא חצי לבנה של שלשה טפחים. ואם כן האריח הוא טפח ומחצה ודייה לקורה שתהא רחבה טפח ואותו חצי טפח שהאריח רחב ביותר ממרח בטיט הלבנה מכאן להקורה והלבנה מכאן ועכשיו יכולה לקבל אריח לרחבו. כך היא הגירסא בהמשנה דבבלי. ולגי' דהכא לקבל אריח לארכו כלומר שאפי' אין ברחבה אלא טפח. אפשר הוא שיתקיים עליה אריח שיהיה על אורך הקורה: רחבה לקבל וכו'. שתהא ג"כ חזקה ובריאה שתסבול משא האריח: ר' יהודה אומר וכו'. ואין הלכה כרבי יהודה: היתה של קש. דברי ר' יהודה הן שאפילו היא של קש או של קנים רואין אותה כאלו היא של מתכות וקמ"ל בזה שאע"פ שהיא נוטה הין בריאה אפ"ה אמרינן רואין ואינה הלכה: עקומה. ועקמימותה נוטה הין למבוי אפ"ה כשרה שרואין אותה כאלו היא פשוטה: עגולה וכו'. כלומר זה הוא הכלל אם יש בהקיפה שלשה טפחים נצריך היש של שלשה טפחים להקיפה כביב מסהמא יש בו רוחב טפח שכן מלינו בים של שלמה דכתיב עשר באמה משפתו עד שפתו עגול סביב וכתיב וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב ש"מ שלכל רוחב באמה בעגול יש שלש אמות בהיקף:

גמ' אמר רבי בא. לפרש הא דקתני לקבל אריח לארכו היינו כדי לקבל עליו דימוס שורה של אריחין לארכו ולקמיה מפרש לה אם לארכו של הקורה או של האריח: תני רשב"ג אומר וכו' לרחבו. ומפרש מה ביניהן ומאי האי דמר קאמר לארכו ומר קאמר לרחבו: קאמר רבי שיין. כך שמו: בריות ביניהן. כלומר איכא בינייהו כמה צריך הקורה שתהא בריאה לקבל האריחין. וה"ג על דעתיהן דרבנן עשרים ארחין על דעתיה דרשב"ג ארבעין ארחין בספרי הדפוס נתחלפו התיבות. וה"פ לפי שסתם לבנה היא שלשה טפחים על שלשה טפחים ואם כן כשנתחלקה להאין יהיה כל חלק שלשה טפחים אורך על טפח ומחצה רוחב. וכך הוא אריח. והשתא לכ"ע מסדרין האריחין על כל פני אורך הקורה. וזהו דקאמרי דימוס של אריחין והיינו שורה על כל אורך הקורה וכלומר שיעור בריאות הקורה משערין בערך אם היו מסדרין שורה של אריחין על גבה וסתם מבוי רחבו עשר אמות ונמצא הקורה שמונחת מכותל אל כותל ארכה עשר אמות וכל אמה בת ששה טפחים ואם כן אורך הקורה ששה טפחים. והשתא לרבנן דקאמרי לארכו כדמפ"ש רבי בא היינו שמסדרין האריחין לארכן על כל אורך הקורה. ואם כן יהיה עשרים אריחין שכל אריח ואריח ארכו שלשה טפחים. ולרבן שמעון בן גמליאל מסדרין האריחין לרחבן על כל אורך הקורה וכל אריח ואריח רחבו טפח ומחצה א"כ יהיו ארבעים אריחין והיינו דאיכא בינייהו הבריאות של הקורה דלמר אינה צריכה בריאות אלא כדי לקבל עשרים אריחין ולמר צריכה שתהא בריאה כדי לקבל ארבעים: כמה יהא ביניהם. אם נתנן רחוקים זו מזו עד כמה יהא הריוח ביניהם והחשב לקורה אחת וכשיעורה לקבל אריח: חצי טפח. לפי שבין הכל הוא טפח ומחצה. ויכול ליתן האריח עליה לרחבו כמבך האורך של הקורה: מה בין חצי טפח מכאן וכו'. כלומר דמפרש ואזיל לטעמא דסגי בריוח חצי טפח בין שתיהן שהרי אם קורה אחת היא כשנותן האריח עליה לרוחבו ולאורך הקורה מסתמא נותן האריח עליה באמצעו בלא יפול הנה והנה. וא"כ מעבר כחצי טפח מכאן כלומר לצד רוחב הקורה ולחוץ מעט וכן מכאן וחצי טפח באמצע כלומר החצי טפח של האמצע האריח מונח על פני הקורה ממש והשאר מעט מכאן ממנה ולחוץ וכן מכאן א"כ גבי שתי קורות של חצי טפח אם הריוח ביניהן חצי טפח נ"כ סגי: תני ר' הושעיה טפח. צריך שיהא ריוח בין שתי הקורות. א"כ אפילו בריוח טפח ביניהם מכשיר ר' הושעיה שהרי יכול להניח האריח עליה בשם שהוא מניח על קורה אחת שרחבה טפח ומעט מחצי טפח מכאן על קורה זו וכן על קורה זו מכאן: בזו שליש וכל שהו. של טפח ומחצה וכן בזו וביניהן פחות משליש ריוח: יבוא. הדין הזה כהאי דאמר ר' יוחנן לעיל בשבת פ' הזורק גבי הוליות הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבע. שהעומד והחלל מצטרפין הן לרוחב ארבעה ובלבד שיהא העומד רבה על החלל כדפריבית שם. והכא נמי הואיל והעומדין רבו על החלל שביניהן מצטרפין לטפח ומחצה כדי רוחב האריח: קורה שהיא יוצאה מכותל זה וכו'. פלוגתא דת"ק ורשב"ג היא בתוספתא פ"ק דרשב"ג ס"ל בכל מקום בפחות מארבעה הוי לבוד: מאן

שירי קרבן

יכמה יהא ביניהן ר"א חצי טפח וכו'. כתב הרב"י בא"ח סי' שס"ג בד"ה כתב שתי קורות זו בצד זו וכו' ופסק רבינו דאם מקבלות אריח לרחבו היינו שכן קרובות זו לזו פחות מג"ט א"כ לכבית קורה אחרת וכו' ותימא הוא למה נשתנה דין לבוד זה משאר לבוד דסגי בפחות מג' ויותר כ"אים דברי הרמב"ם שכתב בפי"ז אם יש בשתיהן כדי לקבל אריח א"צ לכבית קורה אחרת וכתב הה"מ ופירש רבינו אם יש בין שתיהן רחב טפח וכשאין בין זו לזו ג' טפחים ואח"כ מצאתי בהגמיי' המדוייקים שכתבו וכן שני קורות המתאימות וכו' כראם למהר"ם דהיינו דוקא כשנוגעות זו בזו אבל אם אינם נוגעות אפי' אין בין זו לזו ג' טפחים אין מצטרפין דלא אמרינן לבוד דזיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא

מראה הפנים

אלא בגין דתני רשב"ג אומר מבוי שאין בו ד' טפחים וכו'. לפי גי' הרי"א בדברי רשב"ג א"כ רשב"ג כרב אמלי דסתם בדי"ב ולבסוף קאמר ואב"א דרב אמלי גופיה תנאי היא והיינו תנאי דפליגי במתני' במה נחלקו ומכיון דאיכא תנא דס"ל דנחלקו גם על פחות ופחות מארבעה טפחים נמי בכלל ס"ל להרמב"ם דכל שהוא פחות איקרי מבוי וצריך מיהא תיקון כ"א דוקא בפחות מג' א"צ תיקון שהוא כלבוד כדכתב בפי"ז בהל' ע:

בריות ביניהן על דעתיהון דרבנן עשרים ארחין וכו'. כמבואר בפנים ושמעי' מיהת דלכ"ע האריח ארכו שלשה טפחים על רוחב טפח ומחצה מפני שהלבינה היא ג' טפחים על ג"ט כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי"ז בהל' י"ג ועי' במ"ש התוי"ט בזה ובענין הילוף הנוסחאות לארכו או לרחבו:

שתי קורות בזו חצי טפח וכו'. בבבלי דף י"ד גרסי' וכן שתי קורות המתאימות לא בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח אם מקבלות אריח לרחבו

שנויי נוסחאות (פו"ד) הונא בד"ו חונא (וכן לקמן). **שהיא** בד"ו שהוא. (סו"י) **דימוס** בד"ו דומוס (וכן בסמוך). (סוי"ג) **בריות** בד"ד בריוות. (בוס"ו) **עשרה** בד"ו **עשרין**.

מה"ר"ם די לונזאנו

תני רשב"א כדי לקבל עליו דומוס של ארחין לרחבו מה ביניהון אמר ר' השיין וכו' כצ"ל:

עמודי ירושלים

אמר ר' בא כדי לקבל עליה דימוס של ארחין כו'. עי' מ"ש הקה"ע ובמה"כ לא ראה בחי' הריטב"א עירובין (י"ג ב') ששם הביא גירסת הירושלמי בנוסחא אחרינא בזה הלשון אמר ר' אבא כדי לקבל דימוס של ארחין לרחבן רשב"ג אומר כדי לקבל דימוס של ארחין לאורכן מה ביניהון על דעתן דרבנן ארבע ארחין על דעתין דרשב"ג עשרין ארחין ופי' דלרבנן דמביאין האריח לרחבו א"כ צריך לכל אמה ד' ארחין שיהיה ששה טפחים שהוא אמה וא"כ צריך ארבעה ארחין ולרשב"ג שמשים הארחין לארכן שהוא שלשה טפחים צריך עשרה ארחין לעשר אמות שהוא שיעור הקורה:

מסורת הש"ס

רוכין יג ב

פ"ס יד א

שבת לג עירובין פ"ז הלכה א יפ"ח הלכה ג עירובין יד

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פי"ז משבת הלכה יג טוש"ע או"ח סי' שסג סעיף יז

כז ב מיי' שם הלכה כה טוש"ע שם סעיף כב

כח ג מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף כא

עיין להלכה ד

עיין להלכה ה

גליון הש"ס

(א) עשרין ארחין כצ"ל וכן הוא בריטב"א דף יד ועיין במג"א סי' שסג ס"ק ט"ו:

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פי"ז מהל' שבת הל' כו טוש"ע או"ח סי' שסג סעיף כ
ב ג מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף כג
לא
ד מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סי' שסג

איה תניי תני ארבעה מאן דמר שלשה כדי עבירת אדם מאן דמר ארבעה כדי מקום. א קורה שראשה אחד למעלה מעשרים אמה וראשה אחד למטה מעשרים אמה רואין שאילו יגוד בתוך ג' טפחים והיא נראית בתוך עשרים אמה מותר ואם לאו אסור קורה שראשה אחד למעלה מעשרה טפחים וראשה אחד למטה מעשרה טפחים רואין שאילו יגוד בתוך ג' והיא נראית בתוך עשרה טפחים מותר ואם לאו אסור *שתי קורות זו למעלה מזו רבי יוסי בי רבי יודה אומר ב רואין את התחתונה כאילו היא למעלן והעליונה כאילו היא למטה ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מעשרים אמה והתחתונה למטה מעשרה טפחים אשכח תני רבי יוסה בי רבי יודה בשיטת אביו וחלוק על אביו בשיטת אביו דו אמר רואין את התחתונה כילו היא למעלן והעליונה כילו היא למטן וחלוק על אביו דו אמר ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מעשרים אמה והתחתונה למטה מעשרה טפחים. אין תימר בשיטת אביו הוא אפילו למעלה מכמה רבי יוסה חיננא בר שלמיא רבי יודן חיננא בר שילמיא בשם רב ג והוא שתהא העליונה בתוך שלשה טפחים לתחתונה:

הלכה ד מתני'

ד *רחבה כדי לקבל אריח ובריאה כדי לקבל אריח ר' יהודה אומר רחבה אע"פ שאינה בריאה:

גמ' תני ר"ש אומר ברייה אע"פ שאינה רחבה רב הונא בשם רב הלכה כר"מ שמואל אמר הלכה כרבי יודה ורבי יהושע בן לוי אמר הלכה כר"ש אמר ר"ש בר כרסנא מכיון דתימר הלכה כהדין והלכה כהדין מאן דעבד הכין לא חשש ומאן דעבד הכין לא חשש. א"ר מנא מכיון דאיתמר הלכה כרבנן שבקין ליחיד ועבדין כרבנן רב אזל לחד אתר חמא חד מבוי שריתיה בליחיא יהב לה בחוטרא ואפלה א"ל רב הונא *דיקלא קאים א"ל רב עינוי דרב חונא גבה ועינוי דרב לית אינון גבה אלא הריני אוסר להן משם קורה ולשבת הבאה אני מתיר להן משום לחי שיהיו יודעין שאם ינטל הדקל שהוא אסור לטלטל ואית בעי מימר דלא יהוון סברין כרבי יודה דרבי יודה אמר רחבה אע"פ שאינה ברייה דרבי חיננא לא

פני משה

מאן דאמר שלשה. טעם פלוגתייהו מפרש דמאן דאמר עד שלשה הוי לבוד ולא ביותר מפני שהוא משער כדי עבירת אדם. בשלשה טפחים ריוח יכול האדם לנמלס עצמו ולעבור דרך שם. הלכך דוקא בפחות משלשה שאין בו כדי עבירת אדם הוא דהוי כלבוד. ומ"ד עד ארבעה מפני שבד' הוא כדי מקום השוב בכל מקום הלכך בפחות מכאן הוי לבוד: קורה שראשה אחד למעלה מעשרים אמה וכו'. כגון שהיא נתונה בשיפוע: רואין שאלו יגוד וכו'. כלומר רואין כאלו ראשה שהיא למעלה מכ' עבה ואלו יגוד הימנה בתוך שלשה והיא נראית בגובה של ראשה השני בתוך עשרים מותר ואם לאו אלא שנראית גבוה מראשה השני שלשה אסור: קורה שראשה א' למעלה מעשרה טפחים וכו' שאלו יגוד בתוך שלשה והיא נראית למעלה מעשרה טפחים מותר. כלומר שגובה המבוי תחת הקורה אינו פחות מעשרה טפחים: שתי קורות זו למעלה מזו וכו'. תוספתא שם: אשכח תני. נמצאת אומר מהא דתני אליבא דרבי יוסי בר' יהודה שהוא בשיטת אביו בהדא וחלוק עליו בהדא כדמפרש והזיל בשיטת אביו הוא דקאי בהא דאית ליה רואין וזה כרבי יהודה דמתני' היתה של קש וקנים רואין אותה כאלו מתכת וחלוק עליו בהדא דהוא אמר ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מעשרים: ואין תימר בשיטת אביו אפילו למעלה מכמה. מסביר ר' יהודה בריש פירקין: בשם רב. דפליג על הא דקאמר ובלבד שלא תהא למעלה מעשרים וכו' דמשמע דבתוך שיעור זה אע"ג דמופלג טובא אלא והוא שתהא העליונה בתוך שלשה טפחים לתחתונה דהא הוא דאמרינן רואין את העליונה כאלו היא למטה והתחתונה כאלו היא למעלה דזה שיעור לבוד: תני רבי שמעון אומר בריאה וכו'. דקפיד על בריאה כדי לקבל אריח ואפי' אינה רחבה כשיעור לקבל אריח: הלכה כר"מ. דהוא ת"ק דמתני' בר פלוגתיה דרבי יהודה: מכיון דאיתמר וכו'. הואיל ואיכא דפסק כהאי תנא ואיכא כהאי תנא אם כן מאן דעביד כהאי לית חשש ומאן דעביד כהאי לית חשש: א"ר מנא. דלא היא דמכיון דאיתמר הלכה כרבנן והיא ת"ק דמתני' דסתם רבי כוותיה. ולא הני דברי ר"מ כ"ע דרבנן כוותיה ס"ל שבקין ליחיד ועבדין הלכתא כרבנן: חמא חד מבוי שריתיה בליחיא. שהיה התירו בקורה אחת דקה מאוד כלוה הזה ונתן עליה הכאה במקל והפילה וא"ל רב הונא דיקלא קאים שהיה שם אילן דקל אחד עומד בראש המבוי ויכולין לסמוך עליו משום לחי: עינוי דרב הונא גבה ועינוי דרב לא גבה. וכי לא יש לי עינים גבוהות לראות כמותך גם אני רואה את הדקל אלא הריני אוסר להן שבת זו לטלטל משום קורה שסמכו עליה ולאו קורה היא דבריאה בעינן. ולשבת הבאה אני מתיר להן משום לחי בשביל הדקל הזה שצריך שיסמכו עליו מעתה ושיהיו יודעין שאם ינטל הדקל הזה שאסור לטלטל: ואית דבעי מימר. שכך אמר רב דלא יהוון סברין כר' יהודה דלדידיה א"ל שתהיה הקורה בריאה לכך אני אוסר להם שבת זו לטלטל ואע"פ שיש כאן לחי לפי שלאחר זמן יעשו עוד קורה כזו ויסמכו על דר' יהודה: ורבי חיננא לא

קרבן העדה

אית תניי תני ד'. אם יש בין זו לזו ד"ט צריך קורה. פחות מכאן א"צ קורה: כדי עבירת אדם. שיכול אדם לעבור בתוך החלל דכשאדם דוחק עצמו יכול לעבור בפלגא אמתא: כדי מקום. דד' טפחים ה"ל מקום חשוב: למעלה מך' אמה. מן הקרקע דאין שם הכשר קורה: רואין שאלו. יקוץ העקמומית שנוטה למעלה מעשרים: בתוך ג"ט. וסמוך לכותל ולמבוי: זו למעלה מזו. ובין שתיהן כדי לקבל אריח זו אצל זו אלא שאחת מעמודין גבוהה משל חברתה: רואין את התחתונה וכו'. עד שיהא זו אצל זו בשוה: בשיטת אביו. שהוא אמר רואין כדאמר במתני' רואין אותה כאלו היא של מתכת: אפי' למעלה מכמה. כדלעיל בריש מכילתין ר"א אינו צריך למעט אפי' גבוה מכ': בתוך ג"ט לתחתונה. אבל ג' כיון דלית בה טפח לא אמרינן חבוט רמי:

הלכה ד מתני' ובריאה כדי לקבל אריח. כלומר אריחים הרבה לרבנן כדאית להו ולרשב"ג כדאית ליה כדאמרינן לעיל בגמרא ובעינן בריאה שידעו בני רה"ר שלקביעות הושמה שם דכשאינה בריאה סוברים דלפי שעה נתנה שם: רחבה אע"פ שאינה בריאה. דאזל לטעמיה דקורה משום מחיצה: גמ' בריאה אע"פ שאינה רחבה. נמי סגי ושלש מחלוקת בדבר: הלכה כר"מ. היינו ת"ק דמתני' דסתם מתני' ר"מ: מכיון. דאיתמר הלכה כמר והלכה כמר מאן דעבד כמר עבד ומאן דעבד כמר עבד ולא מהדרינן עובדא: א"ר מנא וכו'. פליג אר"ש בר כרסנא: שבקין ליחיד ועבדין כרבנן. והיינו כר"מ שסתמו רבי סתם והו"ל כאלו שנאו בלשון חכמים: רב אזל. במקום אחד וראה מבוי שהתירוהו בלחי שהיה דק: יהב לה בחוטרא. הכה עליה במקלו והפילה: דיקלא קאים. אצל פתח המבוי ויכולין לסמוך עליו משום לחי: עינוי דר"ה גבה. יכולין לראות הדקל ועיניו של רב אינן יכולין לראות הדקל בתמיה הא אני רואה הדקל ואיני רוצה לסמוך עליה: גבה. כלומר אצל הדקל ל"א גבוהים שיכולי' לראות והראשון נ"ל: משום קורה. שהיה מונח מקדם על הלחי: ואית בעי מימר. ואיכא דאמרי לכך אסר להן שלא יהיו סוברים כר"י רחבה אע"פ שאינה בריאה וזו לא היתה בריאה שהרי הפילה בחוטריה: לא

מסורת הש"ס: עירובין יד · שם יג: · [illegible]

מראה הפנים

לרחבו טפח ה"נ לכשיא קורה אסרת וכו'. ופי' הראב"ד ז"ל בהשגות שם בהל' כ"ב דהפי' שיהו סמוכות בתוך טפח ומחצה עכ"ל. וזה פשוט דצריך שלא יהא ביניהן יותר מטפח ומחצה דאי לאו הכי כיון מקבלות האריח שכל רחבו אינו אלא טפח ומחצה שהוא החצי של לבינה של ג' על ג' כדלעיל אבל אין שיעור לסקירוב ביניהן אלא בכדי שהאריח נתון עליהן לרחבו וא"כ אם אין טפח ביניהן כסברת ר"י דהכא אם כל א' וא' מהקורות אין טפח או כסברת ר' שהוסיף טפח כדפריסית בכנים לכל א' וא' אין בהם ולכן סתם הרמב"ם דבריו שם וכתב אם יש בשתיהן כדי לקבל אריח וכו' כלומר אין שיהיה ובלבד שיהא שם בכדי שיש בשתיהן כדי לקבל אריח: רב

שירי קרבן

שיעורא עכ"ל והר"י ג"כ פי' שאע"פ שסנימן בתוך ג' לא אמרי' בהו לבוד וכו' אא"כ הם כל כך סמוכים שלא יתן האריח שרחבו טפח ומחצה בין שתי הקורות ולא יפול לארץ שיסמוך באצבע מכאן ואצבע מכאן מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין והרב"י קבע בש"ע דברי כל הגאונים אלו דלא יהא ביניהם יותר מטפח והם י"ח ותימה אין נעלם מעיניו דברי הירושלמי אלו וכן יש לתמוה על הס"מ והגמי' שכתבו נראה למהר"ם וכו' כאלו ממנו יצאו הדברים וגחלה מזו אני אומר שזהו דעת הרמב"ם כי לא מצאתי בדבריו סברא לומר דס"ל דאפי' עד ג' א"צ לכשיא קורה אחרת שהרי כתב לשון הגמרא ואדרבה בתחלתו משמע שכן מונחים יחד בלי הפסק בתחומים ועל הראב"ד יש לתמוה שכתב בהשגות שיהא מונחים בתוך טפח ומחצה משמע דאפילו בהרחק יותר מטפח א"כ להביא קורה אחרת דליתא כדמשמע כאן: מ"ד ג' וכו'. והשה ולמה פליגי בפלוגתא דרשב"ג ורבנן מ"ד ג' כרבנן דאמרי עד ג' אמרי' לבוד מ"ד ד' כרשב"ג דאמר עד ד' אמרינן לבוד ובדבגי תפירש דרשב"ג אמר עד ד' והיינו כמו שכתבתי וכן פי' הרדב"ז ז"ל דניחא ליה לאוקמה תרוייהו כרבנן:

ובלבד שלא תהא עליונה וכו'. כתב הרמב"ם פי"ז מה"ש הלכה כ"ה היתה אחת למטה ואחת למעלה רואין את העליונה כאלו היא למטה והתחתונה כאלו היא למעלה ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מכ' ולא יהא תחתונה למטה מי' ולא יהא ביניהם ג' טפחים כשרואין אותם שירדה זו ועלתה זו בכותל עד שיעשו זו כנגד זו וכתב הכ"מ בשם הר"ן אינו בבריתא אלא מדברי הרמב"ם בפי"ז ופשוט הוא ותימה איך נעלם מהם הירושלמי הזה שאין אלו דברי הרמב"ם אלא רב אמרה מוב נ"ל דאיפ לדברי הרמב"ם שפסק כר"י בר"י דיון שרב מפרש דבריו ומסתם דסוגו ריב"י כמבוה אין קושיא

שנויי נוסחאות (שכ"ז) כדי בנ"ז ליתא. (שכ"ב) כדי בנ"ז ליתא. (עכ"ז) ר"ש בנ"ז רבי שמעון. (ש"ג) ר"ש בנ"ז רבי שמעון.

מסורת הש"ס

(לקמן פ"ב הלכה ו ועירוב פ"ד הלכה ג)

עירובי' יג ב

פס יד א

לא אמר כן אלא רב אזל לחד אתר חמא חד מבוי שניטל קורתו ואסר לה א"ל רב חונה דיקלא קאים א"ל רב עינוי דרב חונה גבה ועינוי דרב לית אינון גבה אלא הריני אוסר להן משום קורה ולשבת הבאה אני מתיר להן משום לחי שיהיו יודעין שאם ינטל הדקל שהוא אסור לטלטל אית דבעי מימר (א) דלא יהוון סברין כרבי יודה *דתנינן תמן אי זהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי רבי יודה והכא הוא אומר הכן א"ר מנא כבית דירה עבד לה רבי יודה:

הלכה ה מתני' *היתה של קש או של קנים רואין אותה כאילו היא של מתכת [א] עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת אם יש בהקיפה ג' טפחים יש בה רוחב טפח:

גמ' למי נצרכה לר' יודה דר' יודה אמר רחבה אע"פ שאינה בריאה: עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה: רבי אחא בשם ר' זעירא רבי יודה היא ר' יוסה בשם ר' יוסה בשם ר' זעירא דברי הכל היא והוא שתהא עקמומית מן הצד עקמומית שאינה מעכבת את המבוי אבל עקמומית שהיא מעכבת את המבוי הרי זו אסורה ואי זהו עקמומית שהיא מעכבת את המבוי כל שאילו יגוד ואין בין זו לזו ג': עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת (ב) [ב]עוד היא דר' יודה *מן הים למדו [ג]ויעש את הים מוצק עשר באמה וגו' איפשר לומר עגול שכבר נאמר מרובע איפשר לומר מרובע שכבר נאמר עגול אין

(מלכים א ז)

תורה אור

קרבן העדה

לא אמר כן. ברב הפיל הקורה אלא שסמכו על הדקל: דתנינן תמן. בפ"ד דבילה: איזהו קרפף. ומותר להביא ממנו עצים בי"ט: ה"ג דברי ר"י נוחלפא שיטתיה דר"י תמן אר"י אפילו אין בה אלא שיח ומערה מטלטלין בתוכה והכא הוא אומר הכין. וכ"ה לקמן בפ"ב וה"פ אפילו אין בה בקרפף אלא בור וכו' מטלטלין בתוכה אע"פ שאינה סמוכה לעיר ובבילה הוא אומר דבעינן דוקא שתהא סמוכה לעיר וקאי דר"י אדר"י: כבית דירה עביד לה. ר"י: כל שיש בה בור או שיח וכו'. ובשיש בה בית דירה ליכא מאן דפליג דשרי להביא עצים ובבילה איירי בשאין בה אחד מכל אלו וה"נ ה"א דהאי קורה והאי דקל לישויה כבית דירה קמ"ל דלא כר"י:

הלכה ה מתני' היתה של קש וכו'. ר"י קאמר לה ובא להוסיף שאפילו אינה ממין שבריאה לקבל בניין כזה אפ"ה כשר: עקומה. שאין אריח יכול לעמוד עליה: עגולה. ואין אריח יכול לעמוד עליה אבל עבה היא שאם תחלק יהא רחבה טפח: רואין אותה כאלו היא מרובעת. ותחלוקה. ואיזו היא מדת עגולה להכשיר כל שיש בהיקיפה ג"ט. שצריכה חוט אחד ארוך ג"ט להקיפה סביב בידוע שיש בה רוחב טפח אם תחלק:

גמ' למי נצרכה. שיפה דהיתה של קש וכו' לר"י וכדפרישית במתני': ד"ה היא. וקמ"ל אם היא בתוך המבוי ועקמומיתה חוץ למבוי דלא חיישינן דלמא אתי להמנוכי בתרה: ה"ג כל שאלו יגוד ויש בין זו לזו ג"ט וכ"ה לעיל בפירקין. וה"פ דבפחות מג' אמרינן לבוד ולא מעלה מידי: עוד היא. אף שיפא זו כר' יהודה אתיא: מן הים למדו. דכל שיש בהיקיפו ג"ט יש ברחבו טפח: ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגול סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב. וכיון דמשפתו עד שפתו דהיינו אלכסונו לבד מעוביו דפנותיו יו"ד אמות וכתיב וקו שלשים באמה יסוב אותו מכפנים אלמא לכל אמה רוחב בעיגולא היכא ג' אמות היקף: איפשר לומר עגול. אי אפשר לומר שהיה כולו עגול: שכבר נאמר מרובע. דכתיב ופקעים מתחת לשפתו סביב סובבים אותו עשר באמה מקיפים את הים שפירושו עשר באמה לכל רוח משמע שהיה מרובע: ה"ג אין תימר מרובע נמלאת אומר קס"ו ושתי ידות טהרה הוא מחזיק אין תימר עגול קכ"ה ידות טהרה הוא מחזיק. וה"פ אם היה מרובע עשר על עשר הרי ק' אמות וחמש אמות היה גבוה הרי ת"ק אמות ושיעור מקוה טהרה אמה על אמה ברום ג' אמות נמלא ת"ק אמות הם ק"ן מקוואות וחמשים אמות הם ט"ז מקוואות ושתי שלישי מקוה הרי קס"ו ושתי ידות מקוואות טהרה:

פני משה

לא אמר כן. דלא כך היה המעשה שהיתה קורה שם והינה בריאה אלא כך היה שמלא שניטל קורתו וכו': אית דבעי מימר דלא יהוון סברין כרבי יהודה. אע"ג דלהאי לישנא מבוי שניטל קורתו הוא שמלא רב אפשר שהכיר שלא היתה הקורה בריאה ולפיכך החמיר עליהן ועוד שלא יהיו נגררין אחר דברי ר' יהודה לסמוך עליו להקל. ולהכי מייתי נמי הא דלקמיה דאשכחן דרבי יהודה מיקל בתקנת איסור טלטול: דתנינן תמן. בפ"ד דבילה איזהו קרפף וכו' ועיקרא דהאי מילתא איתא התם וכן לקמן בפ"ב על הא דרבי יהודה בן בבא הגינה והקרפף שהוא שבעים אמה ושיריים וכו' מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר ר' יהודה אומר אפי' אין בה אלא בור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה וקס"ד דרבי יהודה פליג אסמוכה לעיר הלכך פריך מההיא דבילה דקאמר ר' יהודה דכל שהוא סמוך לעיר יש לו דין קרפף והכא הוא אמר הכין בתמיה דמלריך שיהא בו בור ושיח ומערה. ומשני ר' מנא לא דרבי יהודה פליג אחלוקה או שהיא סמוכה לעיר אלא הא דקאמר בור וכו' לפי שכבית דירה עביד לה ר' יהודה. כלומר ההיא חלוקה בלחוד הוא דפליג דקאמר הת"ק שתהא בו שומירה או בית דירה ועלה קאמר דאם יש בו אחד מאלו נמי כבית דירה דמיא. אבל בסמוך לעיר לא פליג וכהאי דס"ל בבילה ושמעינן מיהת דר' יהודה מיקל בתקנתא דאיסור טלטול ולא רלה רב שיהו סומכין עליו בכל הני גווני לפיכך החמיר עליהם: למי נצרכה לרבי יהודה. כלומר האי היתרא דרואין לדברי ר' יהודה קאי דאיהו הוא דס"ל רחבה אע"פ שאינה בריאה: עקומה וכו'. פליגי בה אליבא דרבי זעירא דמר קאמר דר"ז מפרש להאי בבא נמי כר' יהודה ומר קאמר דר"ז אליבא דד"ה מפרש לה: והוא שתהא העקמומית מן הלד עקמומית וכו'. כלומר דוהאי בעקמומית מן הלד מיירי והיינו חוץ למבוי דאם לא כן מאי קמ"ל והלכך קאמר דוקא בשעקמומית שהיא מן הלד היא עקמומית שאינה מעכבת את המבוי כדמפרש ואזיל דכל שיגוד העקמומית ואין בין זו לזו שלשה וכלומר שאם העקמומית נוטה ללד חוץ יותר משלשה טפחים ממקום הפשוטות של הקורה אז מעכבת היא לתיקון המבוי שמקום העקמומית אינו נחשב להקורה מכיון שילאה חוץ מהיורת לבוד: עגולה וכו' עוד היא דרבי יודה. האי בבא נמי דרבי יהודה וכהאי לישנא קמא אליבא דרבי זעירא לעיל: מן הים למדו. מים שעשה שלמה למדו לומר דכל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש ברחבו טפח: עשר באמה משפתו ועד שפתו עגול סביב וחמש באמה קומתו אפשר לומר עגול שכבר נאמר מרובע. לאו דווקא דלא מליט כתוב בהדיא מרובע אלא דקרא מוכחי שהיה מרובע באמות התחתונות כדלקמן דכתיב אלפים בת יכיל והבת הוא שלשה סאין שנאמר מעשר הבת מן הכור וכור הוא שלשים סאין נמלא אלפים בת הוי ששה אלפים סאין שהן עולין למאה וחמשים ידות טהרה כלומר מקוואות של מקוה טהרה ששיעור מקוה ארבעים סאה וא"כ ד' אלפים סאין והן ארבעים מאות סאין מאה מקוואות של ארבעים סאה ושני אלפים סאין חמשים מקוואות וזה לא תמלא כיס שהיה עשר על עשר ברום חמש אמות אם לא שתאמר ששלש אמות התחתונות מרובעות היו ושתי אמות העליונות עגולות היו כדמסיק ואזיל:

ואין

עין משפט נר מצוה

לב

א מיי' פי"ז משבת הלכ' כו טוש"ע או"ח סי' שסג סעיף יט כ

גליון הש"ס

(א) אין לו ביאור ודברי הק"ע דחוק ורחוק ונראה דכיון דניטל קורתו בשבת מותרים לאותה שבת לר"י הואיל והותרה הותרה ורב דאסר דלא יהוו סברין כר"י ומותר משום קורה אף שניטל ול"ס להו משום דרב סבר כר' יוסי עי' בתוס' דף נ"ס ד"ה ושמואל. ועי' בתוס' דף ס"ו ע"א ד"א לא:

(ב) עי' ברא"ש פ"א סי' יח דמודו רבנן בעגול ועקומה וכאן מבואר דרבנן פליגי. ועי' בריטב"א שכתב דאולי שבוש הוא בירושלמי כאן

שירי קרבן

קושיא דכיון דכתב הרמב"ם כשרואין שנעשה בכוונה צריך לכשותן יחד א"כ לא אמרינן רואין דהא אף בסוכה מדובללת אמרי' כן וסתם ליכא מאן דפליג אלא דריב"י אומר שמותר לעשות כן לכתחלה דאמרינן רואין אבל אנן מטעם לבוד אמרי' כן ועי"ל דסובר רבינו דרב פליג אהא דאמר אביי דריב"י בשיטת אביו קאמר אלא דאיירי בפחות מג"ט וככ"ע אתיא ומטעם לבוד ומכאן תראה שמ"ש כרב"י עוד שם שריב"י מתיר אפילו ברחוק יותר מג' דליתא שסרי רב קאמר וסוא שתכא עליונה וכו' משמע דריב"י הוא דקאמר הכי ובהאי ענינא תמוהים לי דברי המג"א שכתב אמ"ש הש"ע בסעיף כ"ג ויש פוסלים דס"ל ככי"א בסעי' כ"ב ע"כ פי' דס"ל התם דלא יהא רחוק בין ב' קורות המתאימות יותר מטפח לכך פליגי גם כאן שמתיר בש"ע דיעה הראשונה עד ג' טפחים וליתא דלא תליא זה בזה אלא הי"א בסעיף כ"ג פסלי לגמרי דלא ס"ל כר"י בר"י דאמרינן רואין ולא מתירין אלא בב' קורות המתאימות אבל לא בלמעלה ולמטה וכמ"ש בב"י מפורש בשם הרא"ש:

מראה הפנים

רב אזל לחד אתר וכו'. עובדא דרב והא דקא"ל רב הונא נשנית בבבלי ט"ז בענין אחר וללישנא קמא דהכא שפיר מוכחא דצריך שיסמוכו על הלחי מע"ש ולא מותר אפילו בלחי העומד מאליו כאביי דהלכתא כותיה ואתיא נמי כהאי דנשנית התם בעובדא דרב בענין שצריך שיסמכו עליו מע"ש והכי הויא המסקנא דהתם ללישנא דר' מיננא דהכא לא מוכחא מידי בהא והשי הוא והיכא ביניהו בין הני תרי לישני:

רבי יוסה בשם ר' זעירא ד"ה היא. וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה כ"ו ודברי ר' יוסה עיקר בשימוש לר"ז אמר ר' אמא וקיבל ממנו וכן תמלא בהרבה מקומות. ועי' לעיל בהלכה א' ד"ה כמה יהא בה במה שזכרתי בשם הרא"ש בענין פלוגתא דרב אמא ור' יוסי בדין המיעוט. ומכאן תשובה לזה דרוב הפוסקים הסכימו דהבבא היתה עקומה וכו' לד"ה אתיא והוא כדברי ר' יוסי דהכא:

מן הים למדו וכו'. וכן אמר התם בדף י"ד וביארתי בכאן לפי חשבון הנזכר שם וצריך להגיה כאן שאין החשבון מכוון כמפורש בפנים. וכבר הקשו בתוס' על הכלל כל שיש בהקיפו וכו' שאין החשבון מדוקדק לפי חכמי המדות. וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה שכל שיש ממנו באלכסון שלא יש בהקיפם ג' אמות ושביעית בקירוב

ציון ירושלים [ב]עוד כו' דר"י. עיין בחדושי אבן עוזר בעירובין דף י"ד ובחדושיו לש"ע סי' שס"ג סעיף י"ט שתמה בזה למה פסק בש"ע כן והא רבנן פליגי עליה דהא קאמר עוד הוא דר"י ואחי מצאתי בריטב"א שם בעירובין דף י"ב שכתב דט"ס הוא בירושלמי וכנ"ל ואתיא כרבנן ודו"ק היטב בריטב"א שם כי אף בלשונו מגומגם הכל כוונתו ברורה כן ודו"ק:

שנויי נוסחאות (ט"ס) בשם ר' יוסה בר"ז ליתא.

עין משפט
נר מצוה

לג
א מיי' פי"ז
משבת הלכ' יג
טוש"ע או"ח
סי' שסג
סעיף ג

לד
ב מיי' שם
הלכה כב
טוש"ע שם
סעיף י

לה
ג מיי' שם
טוש"ע שם
סעיף ט

אין תימר עגול נמצאת אומר ק"ס ידות טהרה הוא מחזיק אין תימר מרובע נמצאת אומר ק"ב ושתי ידות טהרה היה מחזיק אמור מעתה שתי אמות העליונות עגולות היו שלש אמות התחתונות מרובעות היו נמצאת אומר מאה וחמשים ידות טהרה היה מחזיק כתוב אחד אומר °אלפיים בת יכיל וכתוב אחד אומר °מחזיק בתים שלשת אלפים יכיל איפשר לומר אלפיים שכבר נאמר שלשת אלפים איפשר לומר שלשת אלפים שכבר נאמר אלפיים בת נמצאת אומר אלפיים בלח שהן שלשת אלפים ביבש מיכן למדו חכמים ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש:

מלכים א ז
ד"ה ב ד

תורה אור

הלכה ו מתני'

א *לחיים שאמרו גובהן עשרה טפחים רוחבן ועוביין כל שהן רבי יוסי אומר רחבן שלשה טפחים:

גמ' מתני' במשוכין מן הכותל אבל אם היו סמוכין לכותל אוף רבי יוסי מודה ותני כן עשה לחיים למבוי אם גבוהין מן הארץ פחות מג' או שהיו סמוכין לכותל פחות מג' ב מותר: והוא שיהא העומד רבה על החלל *אבני הבניין היוצאות מן הבניין אם אין בין אחת לחבירתה ג' טפחים נידון כלחיים קרן זוית יוצא מיכן וקרן זוית יוצא מיכן נידון כלחיים ג *כותל הנכנס ונראה כפס מבפנים ושוה מבחוץ או שנראה כפס מבחוץ ושוה מבפנים נידון כלחיים היה

פני משה

אין תימר עגול. היה כל הים: נמצאת אומר מאה וששים ידות טהרה הוא מחזיק. נתחלפו התיבות כאן בספרי הדפוס וכצ"ל אין תימר מרובע נמצאת אומר מאה וששים וכו' ואין תימר עגול מאה ועשרים ושתי ידות טהרה (ומ"מ אין החשבון דכאן מכוון כדלקמן) שכך הוא החשבון של מקום מרובע עשר על עשר ברום ה' אמות שכשתחלוק אותה לרצועות של עשר תמצא בכל רצועה עשר אמות אורך ברוחב אמה וברום חמשה תחלקם לחתיכות של אמה על אמה תמצא מאה חתיכות וכל אחת אמה על אמה ברום חמש אמות שים אותן זה על זה הרי כאן חמש מאות אמה ושיעור מקוה של מ' סאה הוא אמה על אמה ברום שלש א"כ למאה מקואות צריך שלש מאות אמות ולחמשים מאה וחמשים אמות ונשתיירו עוד חמשים אמות הרי כאן שליש של המשים מקואות יותר על ק"נ מקואות. ומה שכתוב כאן במרובע (וכמו שהגהתי) מאה וששים אין החשבון כך לפי שהן יותר ומיהת אין אתה מקיים הכתוב של אלפים בת שהן ק"נ מקואות מכוון וא"כ אי אתה יכול לומר שהיה הים כולו מרובע: אין תימר עגול נמצאת אומר מאה ועשרים ושתי ידות טהרה. גם זה אינו מכוון אלא כצ"ל מאה ועשרים וחמשה שכך הוא החשבון של מקום עגול עשר על עשר ברום חמש בהרי העיגול חסר רביע מן המרובע א"כ למאה מקואות צריך ארבע מאות אמה ומאה אמות הנותרים הן כ"ה מקואות הרי דגם כולו עגול היה לא תוכל לומר ול"מור מעתה שתי אמות העליונות עגולות היו והן חמשים מקואות שאלו הוו מרובעות היה בה מאתים אמות עכשיו שהן עגולות נתמעט הרביע ואינן אלא מאה וחמשים אמות שהן חמשים מקואות: ושלש אמות התחתונות מרובעות היו. ויש בהן עשר על עשר שהן מאה אמה על אמה ברום שלש אמות והן מאה מקואות ובין הכל היה ק"נ מקואות: כתוב אחד אומר אלפים בת יכיל. במלכים ובד"ה כתיב מחזיק בתים שלשת אלפי' הא כילד כתוב אלפים מיירי במדת לח ושלשת אלפים הן במדת יבש דגודשא תלתא יתר הוא: מכאן למדו חכמים לומר מ' סאין. בלח שהן כוריים ביבש כמו ששנינו בפ' ט"ו דכלים:

הלכה ו מתני' לחיים שאמרו. התם בגמרא מפרש הא דקתני לחיים ולא קתני לחי כדקתני הקורה משום דאמחלוקת ר"א וחכמים דלעיל קאי וה"ק אותן לחיים שנחלקו בהן ר"א וחכמים גבהן עשרה טפחים כשיעור הכשר גובה המבוי ואם היה המבוי גבוה הרבה אפ"ה די בלחי גבוה עשרה טפחים אבל רחבן ועוביין כל שהוא סגי: ר' יוסי וכו'. ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' מתניתין דפליגי בשיעור רוחב הלחי במשוכין מן הכותל והיינו בפחות משלשה דאיכא לבוד. ובהא ס"ל לרבי יוסי דמיהא רחבו שלשה בעינן שיהא נראה וניכר שהעמידו משום לחי אבל אם היה סמוך לכותל אוף רבי יוסי מודה דברוחב כל שהוא סגי בזה ניכר הוא משום לחי: ותני כן. שהלחי הנמשך מן הכותל פחות משלשה טפחים מותר: שלשה. ואם הוא מופלג שלשה טפחים מן הכותל בכי הא והוא שיהא העומד רבה על החלל דלא ליתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא וליבטליה: אבני בנין וכו'. תוספתא היא בפ"ק ויש שם ט"ס: קרן זוית יוצא מכאן וכו'. כבליטה בקרן זוית שבראש הכותל: נידון כלחיים. אליבא דר"א דס"ל שני לחיים בעינן: כותל הנכנס. שנכנס ומיעט לעובי הכותל מבפנים ונראה כפס בראשו להעומדי' מבפני'. ושוה הוא מבחוץ או שמיעטו מעוביו מבחוץ ושוה הוא מבפנים נידון משום לחי: היה

קרבן העדה

ואין תימר עגול. צריכין לחסר מן הת"ק אמות רביעית שהמרובע יתר על העיגול והם שע"ה אמות שהן קכ"ה מקואות ולכן בעינן שיהא מחזיק ק"ן מקואות וכדמסיק: כמלאת אומר מאה וחמשים ידות טהרה היה מחזיק. דג' אמות תחתונות שהם מרובעות הם שלש מאות אמה הרי מאה מקואות ושתי אמות עגולות שלמעלה אלו היו מרובעים היו מחזיקין ר' אמה עכשיו שהן עגולות אין מחזיקין רק ק"ן אמה שהן חמשים מקואות הרי ק"ן מקואות: אלפיים בת יכיל. ובת היא ג' סאין הרי שהוא מחזיק ששת אלפים סאה וק"ן פעמים ארבעים סאה הן ששת אלפים סאה: אלפיים בלח. כשאתה מודד דבר לח אין בו גודש לפיכך אינו מחזיק אלא אלפיים בת: שהן שלשת אלפים ביבש. דבדבר יבש יש בו גודש וגודשה כחצי הנמדד כשהוא מחוק: שהן כוריים ביבש. שהכור שלשים סאה הרי מן ארבעים נעשים ששים:

פירובין יד ב

הלכה ו מתני' לחיים שאמרו. שנחלקו ר"א ורבנן כמה שיעורן: גבהן עשרה טפחים. כשיעור גובה המבוי שבפחות ממנו לא מיקרי מחיצה: רי"א ג'. דבעי דבר חשוב במחיצה שאפי' יפליגנו מן הכותל בג' דלא ליתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא וליבטליה:

בס פו ב
שב ט ב

גמ' מתני' במשוכין. הלחיים מן הכותל הוא דפליג ר"י ומצריך שיהו רחבין ג"ט: אבל אם היו. הלחיים סמוכות לכותל אף ר"י מודה דסגי ברחב כל שהוא: ותני כן. ותניא נמי הכי בתוספתא דפרקין: שלשה והוא שיהא וכו'. אם הוא רחוק שלשה צריך שיהא הלחי רחב שיהא העומד רבה על החלל שבין הלחי לכותל: היוצאות מן הבניין: זו למעלה מזו: קרן זוית. זו יוצא מכותל זה וקרן זוית מכותל שכנגדה: נידון כלחיים. וא"צ לחי אחר להתירו: כותל הנכנס. שנכנס הבניין ומיעטו מעביו דהשתא בולט ויוצא ממנו כמין עמוד שקורין פיי"ליר: ונראה כפס מבפנים ושוה מבחוץ. שנוקע הכותל מאחריו ונראית הפגימה מבפנים כזה ⊓: או שנראה כפס מבחוץ ושוה מבפנים. כגון שנוקע הכותל מלפניו שאין הכניסה נראית לעומדים מבפנים אלא לבני רה"ר כזה ⊓: היה

מראה הפנים

בקירוב. ולפי זה לא יושג לעולם אלא בקירוב לקשו שם בחשבון הנזור וכו'. ואם מתיישב בזה לכלל שאמרו חכמים מיהו מ"מ קרא קשיא דכתיב עשר באמה משפתו וגו' וקו שלשים באמה יסוב אותו ולפי חכמי מדות כשיתוסף שביעית בקירוב על כל ג' אמות בהיקף א"כ עכ"פ יהיה בהיקף מהים לא פחות משלשים ואחד באמה ויותר מעט וכ"ל דספרוטרוט לא קחשיב כבין דאמריקן בריש בכורות גבי ים ושאל הגמון את ריב"ז והו' וככי איתא נמי בבבלי תלמודא בסוף פ"ק דסנהדרין ע"ש:

אבני בנין היוצאות מן הבנין כו'. דין זה פשוט ומוסכם הוא ותוכאם הברייתא ג"כ בבבלי דט"ו גבי לחי העומד מאליו וכן קרן זוית יוצא וכו' וכן דין לחי הבולט מדפנו של מבוי וכשר כמוזכר שם בדף כ'. והאי דקרן זוית וכו' תוספתא היא שם ונידון כלחיים דקאמר היינו אפילו לר"א דקאמר לחיים בעי'. ושם בגמרא אמרו אם פחות מד' אמות נידון משום לחי ואם יותר ד' אמות נידון משום מבוי וצריך לחי אחר להתירו. והרמב"ם בפי"ז בהל' כ"ב לא הזכיר לחלק כן אלא סתם וכתב לחי הבולט וגו' ואח"כ כתב שם לחי שהיה רחב ארבע וכו'. ועי' במ"ש בכ"מ שרביני סבר דהא דקאמר סתם רב אשי אפילו תימא במבוי שמנה נמי לא צריך לחי ממ"נ וכו' לאו דוקא נקט שמונה וה"ה לכל מבוי וכו' ובסוף דבריו סיים זה בנ"ע שאם כן היה סברת רב אשי כל"ל אפילו יתר מד' אמות נידון משום לחי ויחלוק על מימרא דרב הונא עכ"ל ונראה שאף אם נגיה דרב אשי בשמונה אמות מצומצמות ובדיוקא דהה"מ מ"מ יש ליישב לדעת הרמב"ם בדרך נכון מטעמא אהרינא שהרי בלאו הכי איכא למידק על דינא דרב הונא דקאמר ד' יאמות נידון משום מבוי ופי' רש"י ז"ל כיון דאורך הכשר מבוי ניתר בכך בעלמא ה"נ נפק מתורת לחי ולא סמכי' עליה וכו' וקשה מה בכך הא מ"מ למאי דקי"ל לחי משום מחיצה וקפי' בעומד מאליו א"כ כל היכא דמשוך וסתום בפתח טפי עדיף וכן הקשה הריטב"א ז"ל ותירץ די"ל דהכ"ג דרב הונא סבר דלחי משום הכירא עכ"ל ולפ"ז איכא למימר דהרמב"ם פי' ג"כ להא דרב הונא כן וא"כ כל הסקלא וטריא מסוגיא לקמן אולא אי אמרי' לחי משום הכירא. ולדידן דקי"ל כאביי ולחי משום מחיצה לא ילפינן מסוגיא זו אלא כהאי ממ"נ דרב אשי אי עומד כפים כו' אבל לן כטעמיה דאיכו סבר ש' מצומצמות אבל ברחב המבוי הרבה ולחי ד' אמות נפיק ליה מתורת לחי וכו' דעל הא דרב הונא קאי ולשיטתיה דס"ל לחי משום הכירא. ולדידן קיימא כן סברא אפילו בלחי רחב הרבה וכו' ואם הוא יותר מאלו רוחב המבוי א"כ העומד מרובה על הפרוץ וכסתום הוא וכ"מ דבכה"ג א"צ שיסמכו עליו בו מע"ש. והו כטעמו של הרמב"ם בהאי דינא כך נלע"ד לייסב לדעתו הגדולה והתוספתא מסייע ליה דסתמא קתני נידון משום לחי:

שירי קרבן

מתני' במשוכין מן הכותל וכו'. וקשה א"כ מאי קאמר ותני כן וכו' הא אדרבא מכך ברייתא משמע דבסמוכין פליגי וי"ל דסובר ג' דקאמר ר' יוסי לאו דוקא ולעולם בעי שיהא העומ' רבה על החלל במשוכין וזה דוחק גדול דעכ"פ ליכא סייעתא מברייתא דאיכא לפרושי מתני' בסתמא ובסמוכין פליגי וצ"ק לקמן בסמוך אמרינן לגדולה כן נידונות ואין נידונות לקטנה ופירשתי שם כי היכא דניהוו לגדולה ג' טפחים וכר' יוסי ואם"ד דבסמוכין לכותל אף רבי יוסי מודה דסגי בלחי כל שהוא א"כ ל"ל ג' לגדולה הא בסמוכין היא וגם בבבלי נראה דפליג אהא דאמר דבסמוכין אף ר' יוסי מודה ואף רבינו יהונתן כך כתב דאף בסמוכין מצריך ר' יוסי שלשה גזרה משום פחות מג' והעמידו רחוק מכותל ואתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה לכן נ"ל דט"ג ולא כן תני עושה למיין וכו' וקושיא היא סמ"ד דבסמוכין מודה ר' יוסי דבברייתא איפכא תניא דבמשוכין מודו רבנן וניסא ככל:

קרן זוית וכו' נידון כלחיים. וקשה ל"ל שילא מכאן ומכאן והא בלחי אחד סגי וי"ל דכר"א אתיא דבעי תרי לחיים:

כותל הנכנס ונראה כפס מבפנים וכו'. מבואר הוא כדפרישית בפנים וכל הסקלא וטריא דלקמן היא כעין דמותיב התם על מ"ד נראה מבחוץ ושוה בפנים נידון משום לחי מהאי מתני' סבר גדולה וכו' ולבסוף מסיק והלכתא נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי תיובתא והלכתא א::

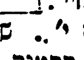
מסורת הש"ס

א) עירובין י א
שם נג א
שם ע"ב
ב) חולין קמא
הלכה א
ד) עירובין ח ב

*היה משוך אבא בר רב חונה אומר רואין אותו כילו הוא כנוס התיב רב חסדאי והתנינן א *חצר גדולה שנפרצה לקטנה הגדולה מותרת והקטנה אסורה ויעשו כותלי גדולה כלחיים אצל כותלי קטנה והותרה קטנה א"ל אבא בר רב חונה תיפתר במשוכין יותר מעשר תני רבי שיין קומי רבי אחא *בגדולה אחת עשרה ובקטנה עשר איתבעת מתני' ולא אישתכחא א"ל אחא כן אמר רשב"ל *כל משנה שלא נכנסה לחבורה אין סומכין עליה א"ר יוסה אתייא כמן *דמר חצר ניתרת בשני פסין ובלבד פס של ארבעה טפחים מיכן ופס של ארבעה טפחים מיכן א"ר יוסה בי רבי בון ואפילו תימא כן אתיא כמאן דמר חצר ניתרת בב' פסים ובלבד פס של ד"ט מיכן ופס של ד"ט מיכן רב עוקבה בשם רבנן דתמן לגדולה הן נידונות ואינן נידונות לקטנה *כותל שצידו א' יוצא וצידו א' כנוס כהנא אמר נותן את הקורה לוכסן ומשתמש לוכסן רבי אחא בשם כהנא נותן הקורה לוכסן ומשתמש לוכסן ובלבד שלא תהא הקורה משוכה יותר מעשר ומדר' יוסי קיימא רב אבדימי נחיתה ובלבד שלא תהא הקורה משוכה יותר מעשר רבי אחא בשם רשב"ל ובלבד שלא יהא הכותל משוך יותר מארבע אשכחת אמר מה דצריכא להן פשיטא להן אמר רבי עולא משלשה ועד ארבעה היא מתני'

פחות

קרבן העדה

היה משוך. הלאי משוך עם דופני המבוי לחוץ שנראה כמאה"ך את דופן המבוי שמעמיד חודו כנגד עובי הדופן דמיכסי חודו בעוביו כל דופן דשוה מבפנים ונראה מבחוץ שאין חודו של לחי מכסה על עובי הדופן שרחב ממנו כזה ח: רואין אותו כאלו הוא כנוס. ונידון משום לחי: ויעשו כותלי גדולה כלחיים אצל קטנה. ואף על גב דבקטנה אינן נראין אלא כל העומד בתוכה רואה כל כתלי ארכה שוין שאין שם מכותל רחבה לפיאותיה כלום והוי מלואה מ"מ הרי מבחוץ בתוך הגדולה נראין לה שיורין אותו עודף שהגדולה עודפת על הקטנה מכאן ומכאן דהא גדולה בהו משתריא משום דלדידה נראה מבפנים ולדבריך תיהני גם לקטנה שנראין אלה מבחוץ: במשוכין יותר מעשר. שנכנסין מחילות הקטנה לאורך הגדולה יותר מעשר כזה* והלכך לא חשבינן כלחיי': בגדול' י"א ובקטנה י'. שאין גדולה עודפת על הקטנה אלא אמה אחת הרי ג"ט לכאן וג"ט לכאן ועובי כניסת הכתלים ממעטין את השלש מכל צד ונימא לבוד אלא ודאי כיון דאינו נראה מבפנים לא הוה לחי וקשיא לרבי אבא: איתבעיא מתנית'. בדקו היכן ברייתא זו שנייה שאין הגדולה עודפת על הקטנה אלא אמה אחת ולא מצאו בשום מקום: א"ל רב אחא הכי ארשב"ל כל ברייתא שלא נכנסה לחבורה. דהיינו דלא מיתנייא בי רבי חייא ורבי אושעיא שהן שנו הברייתות בחבורה: אין סומכין עליה. ולא מותבי' מינה תיובתא: אתייא כמ"ד וכו'. ואפי' תימא מתרצתא היא הך ברייתא דהגדולה אינה עודפת על הקטנה אלא אמה ל"ק לאבא בר רב הונא די"ל דאתייא כרבי דבעי ב' פסין של ד"ט לחצר של עשר הנפרצת במלואה הלכך הקטנה אסורה: ואפילו תימר כן אתיא כמ"ד וכו'. כמי קשיא דא"כ גדולה במאי משתריא דהא ליכא מכל צד כי אם ג' טפחים מלבד מה שכותלי הקטנה ממעטין: לגדולה הן נידונית וכו'. ודאי כרבי אתיא הך ברייתא דחצר אינה ניתרת אלא בשני פסין ורבי סובר כרבי יוסי דפסין צריכין שיהו רחבין ג' ולא איירי במשוכין אלא במכוונת ונשתיירו ג"ט מכאן וג"ט מכאן ומשום הכי יהיב התנא שיעורא לעודפת בל הגדולה שתהא יתרה על הקטנה אמה כי היכי דניהוי לה לגדולה ג"ט מכאן וג"ט מכאן משום דרבי שני פסין בעי ורחבי' שלשה ומשום היתר גדולה נקט לה אבל הקטנה אינה ניתרת בפסין אלו כיון דלאו לקטנה עשויין ל"א רבנן דתמן פליגי וסוברים נראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו נידון משום לחי לכך לא מהני פסין אל לקטנה: כותל שצידו אחד יוצא וכו'. כגון שצד אחד של מבוי ארוך ונמשך כותלו לרשות הרבים יותר מכותל ארוך שבצד השני: נותן את הקורה באלכסון כזה ם ומשתמש כאן כנגד ארוכה וכאן עד כנגד קצרה: ובלבד שלא תהא הקורה משוכה יותר מי'. אמו' שהמבוי קצר שאין ברחבו ובאלכסון הנמשך יותר מעשר אמות דא"כ פתחו יותר מעשר שהרי כל תחת הקורה הוה פתח: רב אבדימי. דמן נחית': ובלבד שלא יהא הכותל משוך יותר מד' אמות. שאם היה הארוך עודף על הקצר ד"א ה"ל כמבוי בפני עצמו וצריך מחיצה כנגדו או מניח הקורה כנגד הקצר: אשכחת אמר. כמאלא אומר מאי דפשיטא להאי שלא תהא הקורה יותר מעשר מיבעיא להאי מדלא קאמר אלא שלא תהא משוכה ד' אמות משמע דביתר מעשר מספקא ליה וכן בהיפך מ"ד שלא תהא משוכה יותר מעשר מספקא ליה במשוכה ד' אמות: מג' ועד ד' היא מתני'. הא דאמרינן בכותל אחד ארוך שנותן הקורה באלכסון במשוך מג' ועד ד' אמות:

פחות

פני משה

היה משוך. שלא מיעט בעוביו כלום אלא שמשך את הכותל מעט לרוחב המבוי ונראה הוא מבפנים ושוה הוא מבחוץ כזה ח או שמשכו לצד חוץ ושוה הוא מבפנים כזה: ת רואין אותו כאלו הוא כנוס. ונידון הוא משום לחי: והתנינן. לקמן בפרק כל גגות: חצר גדולה שנפרצה לקטנה הגדולה מותרת. מפני שנשתיירו בה גפופין מכאן ומכאן והך פירצה כפיתחא היא והקטנה אסורה שהרי נפרצה במלואה היא ואם איתא דמשוך ככנוס הוא אמאי קטנה אסורה. וניחא דיעשו כותלי הגדולה שנשארו מכאן ומכאן כלחיים אצל הקטנה והותרה הקטנה בהן שאע"פ שאותן הגיפופין של הגדולה אינם נראין מבפנים להעומדים בקטנה מ"מ הרי נראין הן להעומדים בגדולה. וא"כ תהא הקטנה ניתרת משום שוה בפנים ונראה בחוץ: תפתר במשוכין יותר מעשר. כלומר שנמשכין כותלי הגדולה הרבה מכותלי הקטנה וכותלי הקטנה נכנסין לתוך הגדולה דהשתא אי אתה יכול להתירה משום שוה מבפנים ונראה מבחוץ מכיון דהגיפופין של הגדולה ניכרות הן שאינן מכותלי הקטנה שהרי כותלי הקטנה נכנסין הן לתוכה ולבוד נמי ליכא למימר ושיהא נחשבין כותלי הקטנה הנכנסין בהגדולה כאלו הן מחוברין לגדי כותלי הגדולה ואכתי תשתרי משום נראה מבחוץ דאין כאן לבוד הואיל וכותלי הגדולה רחוקין הרבה מכניסת כותלי קטנה הלכך הקטנה אסורה: תני ר' שיין קומי רבי אחא. ברייתא אחרא דמפרשא למתני' דמיירי בשהגדולה אחת עשרה אמה והקטנה עשרה והשתא תיקשי דשפיר משכחת לה הכא תורת לבוד שהרי מכיון שאין הגדולה עודפת על הקטנה אלא אמה אחת שהיא ששה טפחים וא"כ ג' טפחים לכאן וג' טפחים לכאן ועל כרחך עובי כניסת הכתלים ממעטין את השלש מכאן ומכאן ואיכא לבוד. ולקמן מפרש ומשני לה: איתבעת מתניתא ולא אישתכחת. כלומר היו מבקשים ומחזרין אחר ברייתא זו דרבי שיין אם נשנית היא בבית המדרש פעם אחת ולא נמצאת שנשנית וא"ל ר' אחא לרבי שיין דתני הך ברייתא קמיה כן א"ר שמעון בן לקיש כל משנה שלא נכנסה לחבורה בבית המדרש אין סומכין עליה כלום: א"ר יוסה אתיא כמ"ד חצר ניתרת בשני פסין וכו'. כלומר דרבי יוסה בא להרץ שאף לאותה ברייתא דתני רבי שיין נמי לא תקשי דאתיא כהאי מ"ד לעיל בהלכה א' גבי הא דבעי ר' זעירא חצר במה היא ניתרת דמייתי פלוגתא דתנאי ואיכא מ"ד דס"ל דבעינן שני פסין אחד מכאן ואחד מכאן וכל פס ופס של ד' טפחים והשתא תוקמי להך ברייתא דקתני הגדולה באחת עשרה והקטנה בעשר' דמיירי במופלגין כותלי קטנה מכותלי גדולה שני טפחים מכאן וארבעה טפחים מכאן והשתא אע"ג דאיכא הכא תורת לבוד מיהת מרוח אחת מ"מ הואיל ובעינן פס ד' מכאן ופס ד' מכאן וליכא הלכך אין כאן לד היתר לחצר הקטנה: אמר רבי יוסי בר' בון ואפילו תימר כן אתיא כמ"ד וכו'. כלומר דרבי יוסי ב"ר בון נמי ה"ק דאפילו תימר כן ותיקמי כהך מ"ד דבעינן שני פסין של ארבע טפחים מכאן ומכאן נמי שפיר מיתרצה כדאמרן אלא דלא צריכין להך אוקמתא דבלאו הכי לא קשה ולא מידי דרב עוקבא בשם רבנן דתמן קאמר דהיינו טעמא שאין הקטנה ניתרת בהגפופין של הגדולה לפי שלהגדולה הן נידונית ולגבה הוא דשייכי אותן הגיפופי ואין נידונית כלל להקטנה ואע"ג שיש כאן שוה מבפנים ונראה מבחוץ סברי רבנן דתמן דבכה"ג אינו נידון משום לחי: כותל. של מבוי שצדו אחד יוצא להלן וצידו אחד שכנגדו כנוס וקצר הוא: נותן את הקורה. באלכסון ומשתמש הוא תחתיה באלכסון בארוך כנגד הארוך ובקצר כנגד הקצר: ובלבד שלא תהא הקורה משוכה יותר מעשר. כגון שאין האלכסון אלא עשר דיותר מעשר לא הוי פתח: ומדרבי יוסי ק ימא רבי אבדימי נחיתה וכו'. כלומר וכך קיבל ג"כ רבי אבדימי נחיתה מדרבי יוסי שצריך שלא יהיה האלכסון יותר מעשר ועל שם שהיה רבי אבדימי רגיל לירד לבבל קרי ליה נחיתה: ר' אחא בשם ר"ל. קאמר ובלבד שלא יהא הכותל הקצר משוך מחבירו הארוך יותר מארבע אמות ולקמן מפרש בהי גוונא הוא דאיירי: אשכחת אמר. כמאלא אומר דמה דצריכה להן כלומר מאי דמספקא ליה להך מ"ד פשיטא להן לאידך דמר לא מכשר אלא אם אינו משוך זה מזה יותר מארבע אמות ומשום דביותר מזה מספקא ליה ואידך מכשר עד עשר: אמר ר' עולא. דכך אנן קיימינן להך מתניתא דכהנא דקאמר ובלבד שלא תהא הקורה משוכה יותר מעשר דבמשוך הכותל באורך זה מזה משלש אמות ועד ארבע הוא כדמסיק ואזיל:

פחות

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי' פ"ב מעירובין הלכה י"ד טוש"ע או"ח סי' שער סעיף ד

מראה הפנים

כותל שצידו אחד יוצא וצידו אחד כנוס וכו'. זהו שמעתתא דבבלי בהש"ס בדף ... אין משום דתני ר' חייא כוותיה וכהאי תוספתא המצויינת בפנים: ס' ע"ב ופסקו הפוסקים ז"ל כרבא דאמר אחד זה ואחד זה אינו מתיר. סקורה אלא כנגד הקצר:

ולמה

שנויי נוסחאות (שו"ח) אישתכחא בד"ו אישתכחת. אחא בש"י ר' אחא. (שו"פ) נכנס בד"ו נכנסה. (שו"ג) תימא בד"ו תימר. (שו"פ) נותן הקורה בד"ו נותן את הקורה. (שו"ח) ומדר' יוסי בכי"ל אמר ר' יוסה. קיימא בד"ו קיימה. (שו"ז) מארבע אשכחת בכי"ל מארבע יוסה ר' אילא ר' אחא בשם ר' שמעון בן לקיש ובלבד ש"א יהא משך הכותל יתר מארבע אשכחת. פשיטא להן בכי"ל פשיטה להן ומה דצריכה להן פשיטה להן.

עין משפט נר מצוה

לז
א מיי' פי"ז מהלכה הלכ' יב טוש"ע או"ח סי' שסג ס"ג

לח
ב מיי' פ"ו מטומאת מת הלכה ד

לט
ג מיי' פ"ד מגרושין הלכה ג טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ג

מ
ד מיי' פ"ו משכת הלכה כה טוש"ע או"ח סי' תרל סעי' יא יב

מא
ה טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ד

פני משה

פחות משלש. אמות זה מזה אפי' הקורה נתונה באלכסון יותר מעשר מותר וכגון שהמבוי רחב ביותר באופן שבפחות משלש אורך המשך זה מזה עושה אלכסון יותר מעשר ואפ"ה מותר מכיון שאין במשך השוה מכותל זה להבירו ג' אמות ול"ש יש במשך השוה ד"א מה בזה ארוך מזה אפילו האלכסון הוא פחות מעשר כגון במבוי שהוא קצר ברחבו אפי' כן אסור אלא כן אנן קיימין בהא דקאמר יותר מעשר הוא דאסור הא עשר מותר כגון משלש אמות ועד ארבע במשך האורך זה מזה דכי האי גוונא דוקא הוא דמכשיר האלכסון עד עשר. והשתא הני ליפני דר' אהא בשם כהנא ובשם ר"ש בן לקיש לא פליגי:

הלכה ז מתני' בכל עושים לחיים אפי'

בדבר שיש בו רוח חיים. בין באדם אם הוא שלא לדעת ובין בבהמה חיה ועוף והוא שיהיו כפותים כדי שלא ינודו: רבי מאיר אוסר. דס"ל כל מחיצה העומדת בריח חיים אינה מחיצה: ומטמא משום גולל. אם עשאו לגולל שהוא כיסוי הקבר והגולל הוא מטמא לעולם אפילו ניטל מהם דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה ודרשינן לרבות גולל ודופק: ור"מ מטהר. דס"ל לאו מחיצה היא: ורבי יוסי הגלילי פוסל. דכתיב וכתב לה ספר מה ספר אין בו רוח חיים אף כל שאין בו רוח חיים· ורבנן אי כתב בספר כדקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא דאתא והלכה כת"ק בכולה מתני':

גמ' עושין אותו דופן. לסוכה ואין עושין אותו לחי למבוי: חד תנא הוא וכו'. לא כדגרים בברייתא להת"ק דמחלק בין דופן ללחי אלא דמאן דשרי לדופן שרי נמי ללחי ומאן דאסר ללחי אסר נמי לדופן וזהו נמי לא כדגרים בברייתא אליבא דחכמים. ודקאמר חד תנא הוא היינו כדאמרן וכלומר דלא מחלקינן אליבא דכ"ד מהני תנאי בין דופן ללחי אלא דחד תנא מתיר בשניהן וחד תנא אוסר בשניהן משום דלר' אחא אין סברא לחלק ביניהן אליבא דחד תנא הלא או להתיר בשניהן או לאסור בשניהן ומיהו ס"ל לר' אחא נמי דתנאי פליגי בעיקרא דדינא בשניהן ועדמפרש לקמן: אמר רבי יוסה תרין תנאין אינון. כדגרים בברייתא וכלו' דבהאי סברא גופה בענין החילוק בין דופן ללחי פליגי דלמר עדיפא ליה להתיר בדופן ולמר עדיפא ליה להתיר בלחי כדמפרש ואזיל: ולמה עושה אותו דופן. להת"ק לפי שאלו ישמט אינו מרגיש כלומר אינו עושה רגש ורעש ובלשון נהלך ברגש הוא שהרי סוכה ליחיד עשויה ואם זה בבעל חי שעשאו לדופן יהיה נשמט ממקומו ואין כאן דופן ירגיש זה לתקן סוכתו דהואיל וליחיד הוא לא הייסק למידי דומי ההי אנפשיה ומדכר לתקוני אבל ללחי אין עושין אותו לפי שהמבוי לרבים הוא ואלו ישמט הבעל חי ממקומו ואין כאן לחי מרגיש הוא שעושה רגש ורעש לרבים וכל חד וחד סמיך אחבריה לתקוני וכהאי קדירה דבי שותפי והייבינן שיבואו לידי מכשול ולטלטולי בלא לחי הלכך אין עושין אותו לחי: קם ר' יושע דרומיה עם תלמידי דר' אחא. נתועד ועמד עמהן ור' יושע מהלמידי דרבי יוסי היה: אמרו לו. תלמידי דרב אחא המרין אתם להאי דבתריה להסיפא. וזהו דברי חכמים דהברייתא לפי הגירסא כדשנה רבי יוסי ותרתו דהיא פליגא על רבכון ר' יוסי למאי דקאמר טעמא דהת"ק להלק בין דופן ללחי דאי הכי קשיא מ"ט דהכמים דקאמרי אין עושין אותו דופן אבל עושין אותו לחי הא לדידיה ק"ו הוא מה אם בסוכה שבעה שאלו ישמט אינו מרגיש את אמר אסור. כצ"ל. כאן בלחי שאילו ישמט הוא מרגיש לא כ"ש שיהא אסור: הוי תרי תנאין אינון על דר' אהא הי כמה דתימר המן וכו'. כלומר שמעינן מיהת דגם לדברי רבי אחא תרי תנאי פליגי בעיקרא דמילתא וכמו דלא אמר התם אליבא דרבי יוסי דתנאי ניהו בענין החילוק שבין דופן ללחי ה"נ לרבי אחא מיהת תנאי פליגי בהא דהד מתיר בשניהן וחד אוסר בשניהן ושלא תטעה לומר דחד תנא הוא דקאמר רבי אחא היינו דלא פליגי תנאי כלל בהך התירא הלכך קמ"ל דגם לדידיה מיהת תנאי פליגי בעיקרא דהיתרא וכדאמרן: שלשתן אמרו דבר אחד. דכל דבר שאינו קבוע לא חשיב מידי לא לענין טומאת אוהל ולא לצאת ידי חובתו בסוכה כדקחשיב ואזיל: ר"מ דמהני'. דהכא דלחיים דמטהר משום גולל: ורבי יוסי דאהילות. כדתנן בפ"ח דאהלות רבי יוסי אומר הבית שבספינה דלאו מידי דקביעא הוא שאינו יכול לעמוד ברוח אפילו האהיל על המת ועל הכלים שבספינה אינו מביא את הטומאה דלא חשיב אהל: ר' אלעזר בן עזריה דתני וכו'. כדגרסינן להא לקמן בפ"ב דסוכה בהלכה ד': מ"ט דרבי יוסי הגלילי במתני' דפוסל לכתוב עליו גיטי נשים וגרסינן להא לקמן בפ"ב דגיטין בהלכה ג': אף כל שאינו אוכל. כדפליג התם אף על האוכלין: אף כל דבר שהוא בתלוש

מבוי פרק ראשון עירובין

פחות משלשה אפילו יותר מעשר מותר ארבעה אפילו פחות מעשר אסור אלא אם כן אנן קיימין משלשה ועד ארבעה:

הלכה ז מתני' *בכל עושין לחיים [א] אפילו בדבר שיש בו רוח חיים *ר"מ אוסר [ב] ומטמא משום גולל ור"מ מטהר [ג] כותבין עליו גיטי נשים רבי יוסי הגלילי פוסל:

גמ' תני כל דבר שיש בו רוח חיים [ד] עושין אותו דופן ואין עושין אותו לחי דברי ר"מ והכ"א אין עושין אותו דופן אבל עושין אותו לחי א"ר אחא *חד תנא הוא מאן דמר עושין אותו דופן עושין אותו לחי ומאן דמר אין עושין אותו דופן אין עושין אותו לחי. אמר ר' יוסה תרין תנאין אינון ולמה עושין אותו דופן שאילו ישמט אינו מרגיש ואין עושין אותו לחי שאילו ישמט הוא מרגיש קם ר' יושע דרומיא עם תלמידוי דר' אחא אמרו לו אמרין דבתריה דהיא פליגא על רבכון והכ"א אין עושין אותו דופן אבל עושין אותו לחי. מה אם בשעה שאילו ישמט אינו מרגיש את אמר מותר כאן שאילו ישמט הוא מרגיש לא כל שכן הוי תרין תניין אינון על דרבי אחא היכמה דתימר תמן תרין תניין אינון על דרבי יוסי כן את אמר אוף הכא תרין תניין אינון על דרבי אחא *ר"ש בר כרסנא בשם רבי אחא ר"מ ורבי יוסי ורבי אלעזר בן עזריה שלשתן אמרו דבר אחד ר"מ דלחיים כמטמא משום גולל ר"מ מטהר רבי יוסה דאהילות *רבי יוסה אומר הבית שבספינה אינו מביא את הטומאה ר"א בן עזריה *דתני מעשה בי רבי אלעזר בן עזריה ור"ע שהיו באין בספינה ועשה ר"ע סוכה בראש הספינה ובאת הרוח והפריחתה אמר לו ראב"ע עקיבא היכן סוכתך *מה טעמא דר' יוסי הגלילי ספר מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים אף כל דבר שאין בו רוח חיים מה ספר דבר מיוחד שאינו אוכל אף כל שאינו אוכל מה טעמא דרבנן מה ספר מיוחד שהוא בתלוש [ה] אף כל דבר (א) שהוא בתלוש

קרבן העדה

פחות מג' אפילו. האלכסון הוא יותר מעשר מותר דכיון דהאלכסון הוא דבר מועט: ארבעה. אמות משוך: אפי' פחות מעשר אסור. דה"ל מבוי בפני עצמו: אלא. כי עסקינן במשוך מג' ועד ד' אמות·

הלכה ז מתני' אפילו בדבר שיש בו רוח חיים. כגון אדם או בהמה שמתוחה בחבלים למעלה שאינה יכולה לברוח ולא לרבוץ שתהיה פחותה מי' טפחים: ור"מ אוסר. דחיש שמא תמות והיא מתכווצת ומתמעטת בפחות מי"ט ולא יהיב אדעתיה וסמיך עלה: ומטמא משום גולל. אם עשאו גולל לקבר כמו מצבה מטמא לעולם באהל כמת עצמו ואפי' ניטל משם דכתיב כל אשר יגע ע"פ השדה לרבות גולל ודופק: ר"מ מטהר. דמוקי להאי קרא לרבות עובר שבמעי אשה: ור"י הגלילי פוסל· טעמא מפרש בגמ':

גמ' עושין אותו דופן. לסוכה: חד תנא הוא. כלומר דופן סוכה ולחי שוים דחד טעמא לשניהם וליתא לברייתא: תרין תנאין אינון. וברייתא מתרלתא היא: שאלו ישמט אינו מרגיש. בתמיה הלא מיד רואה הוא שנשמט לכך עושין אותו דופן לסוכה: שאלו ישמט הוא מרגיש. בתמיה וכי עיניו בלחי תמיד הלכך אין עושין אותו לחי: ה"ג קם ר' יושע דרומיא עם תלמידוי דר' יוסה: אמרין דבתריה. תיקשי סיפא דברייתא דפליגי אדברי רבכם דמ"ט דחכמים דהשתא דכשר ללחי מכ"ש דנכשיר לדופן: ה"ג הוי תרין תניין אינון על דר' יוסה היכמא דתימר תמן תרין תניין אינון על דר' אחא כן את אמר אוף הכא תרין תניין אינון על דר"י. וה"פ הרי דאף לר' יוסה תרי תנאים הן כמו דאומר ר' יוסה: ור"מ מטהר. דכיון דאינו קבוע לעמוד שם לעולם ויש לחוש שמא תברח הלכך אינו מטמא משום גולל: ור"י דאהלות. דתנן בפ"ח דאהלו': הבית שבספינה. אפי' האהיל על המתו על הכלים שבספינה אינו מביא את הטומאה דלא חשיב אהל דלא קביע: והפריחתה. ועקרה לסוכה: היכן סוכתך. ואפי' לא נעקרה יש לפסלה דהא אפשר שתעקר ה"ל כאלו אינה קבועה ולאו שמה דירה: ספר. וכתב לה ספר כריתות וספר משמע קלף כדכתיב ואני כותב על הספר בדיו והדר קרי לה מגילה כדכתיב אחרי שרף את המגילה: אף כל דבר שהוא תלוש

מראה הפנים

ולמה עושין אותו דופן שאלו ישמט אינו מרגיש. כדפרישית ומרגיש הוא בפת"ם תמת כרי"ש ואולא הך סברא כהאי דאמרי' התם ברים מכלתין גבי מרלת קורה בתוך עשרים וכו' וכלישנא בתרא כרבה דהתם דאמר רבא מפרזיקא סוכה דליחיד הוא רמי אנפשיה ומדכר מבוי דלרבים הוא סמכי אהדדי ולא מדכרי דמרגיש מלשון הרגש בעצמו היא כמו שמורגל לשון זה על הסרגשה בכל המקומות ולימר דבמקום שהוא מרגיש בעצמו שסמידוהו לכך יש סברא לומר דלא כלום היא משום דהויא כמחיצה לדעת וכל מחיצה של אדם שנעשית לדעת לאו מחיצה היא כדאמרי' לקמן בפרק מי שהוליאוהו דמ"ג לפי זה היה צריך להפך ולפרש הני' בכל הכוני' ולגרוס ולמה אין עושין אותו דופן שאלו ישמט הוא מרגיש ועושין אותו לחי שאלו ישמט אינו מרגיש ולדברי חכמים קאי וכלומר דבדופן סוכה

שירי קרבן

אמרין דבתריה. פי' בגליון דורות הראשונים ע"כ ואינו נכון דבכ"מ פי' דבתריה היינו סיפא וכמ"ש בקונ' וגם ל' דבתרי' א"כ לפי פירושו וגם אין לפרש כן: אבל

גליון הש"ס

(א) עי' בתוי' רשב"א גיטין דף כא ע"ב ובב"ש סי' קכד ס"ק י"א:

בתלוש על דעתיה דר"י הגלילי ידות אוכלין כאוכלין. נישמעינה מן הדא כתבו על קרן הצבי וגדדו וחתמו ונתנו לה כשר מפני שגדדו ואח"כ חתמו הא אם חתמו ואח"כ גדדו לא ר' אחא בשם ר' מיישא והוא שכתב על זכרותו של קרן אבל אם כתב על נרתיקו כפרוש הוא וכשר ר' יונה בעי אף לענין הכשר זרעים כן היך עבידא *חישב עליהן שירדו על הבהמה ומן הבהמה על האוכלין תמן א"ר יוסי הגלילי ספר מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים אף כל דבר שאין בו רוח חיים אוף הכא כן או שנייא היא דכתיב [יקרא יא] וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא מעתה אפילו חישב שירדו לבורות לשיחין ומערות [א] שנייא היא הבא דכתי' כלי:

הלכה ח מתני' *שיירה שחנתה בבקעה והקיפוה כלי בהמה מטלטלין

בתוכה ובלבד שיהא גדר גבוה י' טפחים ולא יהו פרצות יתירות על הבנין [י] כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח יותר מיכן אסור: גמ' רב אדא בשם ר' חסדייא למי נצרכה לר' יוסה בי ר' יודה דר"י בי ר' יודה אומר *כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה ומודה הוא הכא ותני כן בכל עושין מחיצות אפילו אוכפין אפילו עביטין אפילו גמלים *ובלבד שלא יהא בין איכוף לאיכוף כמלוא איכוף בין עביט לעביט מלוא עביט בין גמל לגמל כמלוא גמל *ובלבד שלא יהא עומד כנגד עומד ופרוץ כנגד פרוץ אלא עומד כנגד פרוץ ופרוץ כנגד עומד *נמצאת אומר לענין [י] כלאים כל הפחות מג' כסתום מג' ועד ארבעה

הם

קרבן העדה

חלוש. לאפוקי מחובר לקרקע ואפילו רוצה ליתן לה גם הקרקע: ידות אוכלין כאוכלין. ואסור לכתוב עלייהו או לאו כאוכלין הן: נישמעינה מן הדא. כמו שא שמע: על קרן לבי. שחוט או מת: וגדדו. פי' חתכו: מפני שגדדו. טעמא שחתכו תחילה קודם החתימה ולא כתב במחובר לגבי אלא התורף: הא אם חתמו ואח"כ חתכו לא. מ"ט הא לאו חי הוא אלא משום שהקרן מחובר לאוכלין ש"מ דסובר ר"י הגלילי ידות אוכלין כאוכלין הן: והוא. דפוסל ר"י הגלילי בכותב על קרן הצבי: שכתב. הגט על זכרותו של קרן שהוא מחובר בגוף הבהמה: אבל אם כתב על נרתקו. שהעגם מחובר בגוף והוא השופר שחלל כשפופרת מפני העלם שבו: כפרוש הוא. מן הבהמה וכשר הגט: אף לענין הכשר זרעים כן. או לא: היך עבידא. היכי דמי: אוף הכא כן. דנימא דוקא זרע דהוא אוכל אבל לא על הבהמה: או שנייא היא. או שאני התם: בכל כלי יטמא. בכל ריבויי' הוא אפילו בעלי חיים: ופריך מעתה אפי' חישב שירדו. הגשמים לבורות שיחין ומערות נמי לימא דמכשירין מבכל דריבויי' הוא: ומשני שנייא היא. שאני הכא דכתיב כלי דמשמע מיעוטא ממעטין בורות שיחין ומערות דלא דמיין כלל לכלי שאינן תלושים:

הלכה ח מתני' והקיפוה. מע"ש

בכלי בהמה כגון אוכפין ומרדעות והיא מחיצה שהרבה ממנה פרוץ כגון החלל שבין אוכף לאוכף מ"מ מותר לטלטל בכולה וה"ל כמחילה שהוקפה לדירה: ולא יהא פרצות יתרות על הבניין. ואפי' הן פרצות קטנות פחותות מעשר: יתר מכאן. אם יש שם פרצה יותר מעשר אפילו כנגד העומד אסור: גמ' למי נצרכה. למיתני שיירא במתני' לר"י ברבי יהודה דלרבנן אין חילוק בין שיירא לעולם נותנין לו כל צרכו: ומודה הוא. ר"י ברבי יהודה הכא בשיירא: ותני כן. ותניא נמי הכי: עבוטין. כר שתחת אוכף הגמל בכר הגמל מתרגמינן בעביטא דגמלא: אפי' גמלים. סובר כר"י דעושין מחילה בבעלי חיים: ופרוץ כנגד פרוץ. דה"ל פירלה מפולשת לא מיקרי מחילה כיון דבלא"ה פרוץ כעומד הוא: מג' ועד ד'. ולא ד' בכלל:

אם

פני משה

בתלוש. ואפילו רוח חיים ואוכל: על דעתיה דרבי יוסי הגלילי. מי נימא ידות האוכלין בזמן שהם מחוברין לאוכלין כאוכלין הן או לא: נישמעינה מן הדא. דתניא: כתבו על קרן הצבי וגדדו. שקללו ממנו והתמו ונתנו לה כשר וטעמא מפני שקללו ואח"כ התמו הא אם קללו אחר שחתמו לא מהני שבשעת החתימה מחובר קלינה היא והאי ברייתא רבי יוסי הגלילי היא דאי לרבנן איכא חקותא שיתן לה הקרן עם הצבי אלמא דשמעינן אליבא דר' יוסי הגלילי שכל המחובר לרוח חיים כרוח חיים היא. וה"נ ידות האוכלין המחוברין לאוכלין כאוכלין הן. א"נ יש לפרש דהיבעיא היא בידות האוכלין שנתלשו מן האוכלין אם כאוכלין הן לר' יוסי הגלילי ופשיט לה מהברייתא דאתיא אליביה דמכשיר בקרן גבי שקללו אלמא דדוקא בשמחובר לרוח חיים הוא דפוסל וה"נ בידות האוכלין דהא רוח חיים ואוכל מחד קרא נפקי לה ושוין הן. והך מפני שגדדו מילתא באנפי נפשה היא דמדייק הש"ס דוקא שקללו ואח"כ חתמו וכו' וכדפרישית: והוא שכתב על זכרותו של קרן. הוא הקרן הקטן הקבוע בראש הבהמה ונתהב בתוך הקרן והכא הוא דפליג ר' יוסי הגלילי במתני' התם אבל אם כתב על נרתיקו הוא הקרן שהוסה על הזכרות כפרוש הוא ממנה ולד"ה כשר: רבי יונה בעי. אם אף לענין הכשר זרעים כן לר"י הגלילי דמחשיב דבר שיש בו רוח חיים כמחובר לענין גט מי נימא דאף לענין הכשר זרעים כמחובר משוי ליה כדמפרש וה"ל היך עבידא כגון שחישב עליהן שירדו על הבהמה וכו' משום דקי"ל מחשבה מעילתא לענין הכשר זרעים שאם חשב שירדו גשמים לצורך איזה דבר ואח"כ נפלו פירות בתוכן אע"פ שלא ידע בהם הוכשרו ולא ניחא ליה בהאי הכשר אפ"ה הוכשרין הן לקבל טומאה וכדתנן בריש מכשירין כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון הרי זה בכי יותן והיינו דוקא כשחישב עליהן בתחלה לצורך דבר תלוש אבל אי אחשבינהו לצורך דבר מחובר לא מכשרי כדתניא בת"כ יכול אפי' חישב עליהן שירדו בבורות שיחין ומערות ת"ל בכל כלי מה כלי מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע וכו' והשתא הבעיא היא אם חישב שירדו על הבהמה ונפלו מן הבהמה על האוכלין מהו אליבא דר"י הגלילי: תמן אמר ר"י הגלילי. כלומר מי נימא כמו דהתם לענין גט מבוי ליה דבר שיש בו רוח חיים כמחובר ואוף הכא לענין הכשר זרעים כן או דילמא שנייא היא לענין הכשר זרעים דהתורה ריבתה דכתיב וכל משקה וגו' ופריך אי דרבתה התורה מעתה נימא נמי אפי' חישב שירדו לבורות דגם כן הוי מחשבה: שנייא היא הכא. לענין מחובר דכתיב כלי וכדדרשינן מה כלי שהוא דבר תלוש וכו' ומיהו לענין דבר שיש בו רוח חיים הכתי מיבעיא לן אליבא דרבי יוסי הגלילי אי משוי ליה כמחובר לענין הכשר ולא איפשיטא לר' יוסי הגלילי:

הלכה ח מתני' שיירה שחנתה בבקעה. אין שיירה פחותה משלשה בני אדם ואם חנו בבקעה שהיא כרמלית והקיפוה כביב בכלי בהמה כגון מרדעת ואוכפין אע"פ שיש הלל בין אוכף והוכף הוי מחילה ומטלטלין בתוכה אפי' היא כמה מילין ודוקא שלא ישאר מן המחילה שהקיפו בית סאתים בלא כלים אבל אם נשאר בית סאתים פנוי בלא כלים ואין צריכין לו אין מטלטלין בכל המחילה אלא בד' אמות: ובלבד שיהא גדר. שעשו למחילה גבוה עשרה טפחים דבפחות מעשרה לאו מחילה היא: ולא יהא פירצות יתרות על הבנין. ואפי' הן פרצות פחותות מעשר אמות כל שהפרוץ מרובה על העומד לאו מחילה היא ואף כנגד העומד אסור: כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת. כשאין הפרוץ מרובה על העומד ואפילו הפרוץ כעומד ג"כ מותר כל זמן שאין כאן פירצה אלא כעשר אמות מפני שהיא כפתח: יותר מכאן. אפילו פרצה אחת שהיא יותר מעשר אוסרת כל המחילה ואפילו בעומד מרובה דכל יותר מעשר לאו פתחא היא ואם עשה לה צורת הפתח מותר ואפי' היא יותר מעשר. ובלבד שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד במחילה זו: גמ' ר' אחא בשם רבי חסדיי למי נצרכה לר' יוסי בר' יהודה וכו'. משום דקשיא ליה מאי קמ"ל פשיטא אם יש כאן מחילה גבוה עשרה ואין הפרוץ מרובה על העומד דהוי מחילה. הלכך קאמר לא נצריכא אלא לר' יוסי בר' יהודה דאמר מחילה של שתי וערב הוא דהויא מחילה וקמ"ל דמודה הוא הכא דאפי' המחילה היא של כלי הבהמה עומדין ואינה אלא של שתי בלבד הויא מחילה מפני שבשיירא התירו: והני כן. בתוספתא ריש פ"ב דבמחילה של שתי בלבד אמרו בכל עושין מחילות וכו' בשיירא שחנתה בבקעה: ובלבד שלא יהא עומד כנגד עומד וכו'. דכשהפרוץ הוא כנגד הפרוץ שכנגדו נראה הוא כפרצה פתוחה מבני הלדדין זה כנגד זה: נמצאת אומר לענין כלאים כו'. הלוקי דינים אלו שנויים בתוספתא דכלאים פ"ד אלא שבמתנית כאן הנוסחא במקלת. משום דקיי"ל המחילה מפסקת לענין כלאים ומותר לסמוך שני מיני זרעים זה כנגד זה להגדר וזה מלד השני וכן מותר לסמוך גפנים מלד זה וזרעים מלד זה כדתנן בפרק ב' דכלאים ובפ"ד ושם נשנו דיני העומד ופרוץ. וגרסינן לכל הא דהכא והא דבהלכה דלקמן בכלאים בפ"ד בהלכה ד': כל הפחות משלשה. פרוץ כסתום הוא בכל מקום: משלשה ועד ארבעה. ולא ארבעה בכלל:

אם

עין משפט נר מצוה

מב
א מיי' פ"ב מטומאת אוכלין הלכ' ח

מג
ב מיי' פט"ז משבת הלכה ט ופ"ז טוש"ע א"ח סי' שסג סעי' ל"ש

מד
ג מיי' פ"ז מכלאים הלכ' ט טוש"ע יו"ד סי' רצו סעי' פ

[ציונים בגליון הימני:] פ"י מכשירין פ"ג מ"ג — ערובין טו ב — שם טז ב — שם טז א — לקמן פ"ד ה"ג — סוכה פ"א ה"א כלאים פ"ד — פ"ב עירובין טו א

שירי קרבן

אבל אם כתב על נרתקו כפרוש הוא וכשר. משמע דגם לרבנן דסברי אם כתב על קרן הפרה נותן לה הפרה אם כתב על נרתקו אפי' לא נתן לה הפרה ה"ז מגורשת ותימא מן הפוסקים שהשמיטו דין זה ונראה דאין חולק בדבר וגם במס' גיטין איתא לכאי מימרא וי"ל דפשטא דמתני' דייק להו דלא כוותיה מדנקט קרן של פרה ונותן לה הפרה ולא תני סתמא על קרן של בהמה ופיה ונותנה לה אלא קמ"ל אע"ג דקרן של פרה הלול הוא אפ"ה אין היתר אלא כשיתן לה הפרה כולה אבל רוב קרני החיות אינן חלולים וכמ"ש הטור והר"ן בפ"ג דר"ה ומינה שמעינן דלא כר' אמי בשם ר' מיישא ויש לפקפק בזה:

מג' ועד ארבעה וכו'. פירשתי בקונט' לאו דוקא העומד וכו' ודחקני לפרש כן דאל"כ ליערבינהו וליתנינהו מג' ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר דהא גם מד' ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר ומה שמוסיף במד' ועד עשר

מראה הפנים

סוכה אם נשמע משם מרגיש הוא שלפעת שעמידותו לדופן שרואה שעכשיו אין כאן דופן אבל בכלים אינו מרגיש כל כך אלא דהא דלקמן אמרו לו אמרין דבהיר וכו' וכן בלאי ק"נ מה אם בשעה וכו' היה צריך ג"כ לשנם ולכפף כל הסדרים ועם כל זה היה קשה ומ"מ להעמידה. ואחר הסוגיא מבוארת בפנים היא ומקצתה ביארתי בפ"ב דגיטין שם:

נמצאת אומר לענין כלאים וכו'. סוגיא זו בארתי היטב סדק בפ"ד דכלאים שם עם השייך לזה מסוגית הבבלי בפרקין די"ו בשמעתתא דפרוץ כעומד. ומה שהכנסתי שם לבאר מדין צורת הפתח ומהיטות המתחלפות בו עד בואי בצורת

אם העומד רבה על הפרוץ מותר ואם הפרוץ רבה על העומד אסור מארבע (א) ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר אם הפרוץ רבה על העומד כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור א יותר מעשר אע"פ שהעומד רבה על הפרוץ כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור אבל לענין שבת ב כל הפחות מג' כסתום ג מג' ועד ארבעה מארבעה ועד עשר אם העומד רבה על הפרוץ מותר אם הפרוץ רבה על העומד אסור. יותר מעשר אע"פ שהעומד רבה על הפרוץ אסור רבי חנניה רבי יודה בן פזי בשם ר' יוחנן לית כאן מג' ועד ארבעה יש כאן פרצה ג' אין כאן מקום ארבעה התיב ר' מנא *והתנינן מקיפין בקנה וקנה יש לו מקום א"ל לא תתיביני פחות משלשה שכל הפחות מג' כסתום רבי יוסי בי ר' בון בשם רב מכל מקום מכיון שהעומד רבה על הפרוץ מותר:

הלכה ט מתני'

ד *מקיפין ג' חבלים זו למעלה מזו וזו למעלה מזו ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ג' טפחים שיעור חבלים עוביין יותר על טפח שיהא הכל עשר טפחים: **גמ'** א"ר זעירא לא אמרו אלא בעשר וביותר מעשר הא פחות מיכן לא. ותני בן הביא *דופן של ז' טפחים והגביהו מן הארץ פחות מג' מותר. תמן את אמר כל פחות מג' כסתום. וכא את אמר כל פחות משלשה כסתום אין את בעי מקשייא הכין קשי הביא דופן של שבעה טפחים וכל שהו והגביהו מן הארץ שני טפחים חסר כל שהוא ייבא כיי דמר ר' יוחנן *העומד והחלל מצטרפין בארבעה והוא שיהא העומד רבה על החלל. *רשב"ל בשם רבי יודה בן חנניה *נועץ ארבעה קנים בארבע זוויות הכרם וקשר נמי מלמעלה מציל משום

פני משה

אם העומד רבה על הפרוץ מותר. אף כנגד הפרוץ: ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. כנגד הפרוץ אבל כנגד העומד מותר: מארבעה ועד עשר. ועשר בכלל: אם הפרוץ רבה וכו'. לפי גירסא זו אין חילוק בין מג' ועד ארבעה ובין מארבעה ועד עשר אבל בתוספתא גרים גבי מג' ועד ארבעה אם היה פרוץ מרובה על העומד אף כנגד העומד אסור: יותר מעשר וכו' כנגד העומד מותר. דכל שהוא כנגד העומד מותר גבי כלאים דהוי הפסק ומשום סיפא נקט נמי להא וקמ"ל דכנגד הפרוץ אסור אע"פ שהעומד מרובה משום דהפירצה יותר מעשר היא: אבל לענין שבת וכו'. אין חילוק בין שהפירצה מג' ועד ארבעה ובין מארבעה ועד עשר כל שהפרוץ מרובה על העומד אסור אף כנגד העומד משום דכשהפרוץ מרובה נתבטלה המחיצה. ולענין שבת לא שייך להתיר כנגד העומד וכן כשהפירצה יותר מעשר היא אין כאן מחיצה כלל ואע"פ שהעומד מרובה על הפרוץ אסור: לית כאן מג' ועד ארבעה. כלומר סמי מכאן הלוקה זו דמג' ועד ארבעה גבי כלאים ולא מלינן למיתניה לבבא זו דהא קתני אם העומד רבה על הפרוץ מותר ואם כן כשהפירצות הן שלשה שלשה והעומד הוא יותר משלשה מותר ואע"פ שאין בעומד רוחב ארבעה. ואמאי הרי יש כאן פירצה שלשה ואין כאן מקום ארבעה להעומד ולא הוי מקום חשוב להתיר בכה"ג משום עומד מרובה על הפרוץ אלא דלא תנינן להאי בבא כלל: התיב ר' מנא. על הא דקאמר ר' חנניה בשם ר' יוחנן דבעומד מרובה מקום ארבעה בעינן והתנינן לקמן בפרקין מקיפין המחיצה בקנים וכי קנה יש לו מקום חשוב והלא פחות מארבעה הוא ואע"פ כן מותר להקיף בקנים: א"ל לא תתיבני פחות משלשה. אל תשיבני מהא מתני' דקנים שהפירצה פחות משלשה דהא קתני התם בהדיא ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים וכל הפחות משלשה כסתום הוא וכי קאמינא על האי הלוקה מג' ועד ד' דקתני שהפירצה שלשה היא וקתני להיתרא בעומד מרובה בלבד ואפילו אינו ארבעה והא הכן מקום חשוב בעינן: ר' יוסי ברבי בון בשם רב. פליג אדרבי חנניה בשם רבי יוחנן וס"ל דמכל מקום אע"פ שאינו מקום חשוב מכיון שהעומד מרובה על הפרוץ מותר:

הלכה ט מתני' מקיפין שלשה חבלים. אשירא דלעיל קאי וכר' יהודה במתני' דלקמן: זה למעלה מזה. על גבי יתדות סביב סביב: ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו שלשה טפחים. וכן מן החבל להתחתון פחות משלשה לקרקע וממנו להבל האמצעי פחות משלשה ומהאמצעי להעליון פחות משלשה וכל פחות משלשה כסתום דמי הרי כאן תשעה טפחים עומד באלו שלשה האוירין פחות שלשה משהויין ושיעור החבלים עוביין בין הכל יותר על טפח שלשה משהויין כדי שיהא הכל עשרה טפחים:

גמ' אמר רבי זעירא לא אמרו אלא בעשר וביותר מעשר וכו'. כלומר הא דקתני כדי שיהא הכל עשרה טפחים הוא הדין ביותר מעשר כגון שהחבל העליון לבדו עוביו טפח והרי כאן יותר מעשר ולא אתי לאפוקי אלא הא פחות מכאן לא דפחות מגבוה עשרה טפחים לא הוי מחיצה: ותני. בדרייתא כן דעל גובה עשרה הוא דקפדינן ואם הביא דופן של שבעה טפחים והגביהו מן הארץ פחות משלשה מותר דכלבוד הוא ויש כאן בין הכל גבוה עשרה: תמן את אמר כל פחות משלשה כסתום וכו'. כלומר דמתמה הש"ס ומאי קמ"ל פשיטא דמאי שנא ממתני' דאמרינן התם כל פחות משלשה כסתום והכא נמי ודאי את אומר כן דכל פחות משלשה כסתום וכל כי האי לא אילטריך תו למיתני. והיותר נראה דט"ס הוא כאן ולקמן בפ' הלון בהלכה ה' גרסינן לה והכי גרים תמן את אמר כל פחות משלשה כסתום וכא את אמר כל פחות מארבעה כסתום ודאמר התם לעיל קאי בכותל שבין שתי חצרות שאם העמיד סולם אצלו ממעט מגובה עשרה וקאמר עלה וצריך שתהא משוכה מן הכותל ארבעה טפחים כדי מקום ועלה הוא דפריך הא בכל מקום אמרינן פחות משלשה כסתום והכא את אמר פחות מארבעה כסתום ואיידי הא דלעיל ודלקמיה מייתי לה הכא וכן נמי מייתי לכולא מילתא התם כדרך הש"ס הזה: אין את בעי מקשייא הכין קשי. כלומר אלא אם אתה רוצה לישאל ולפלפל בדין חדש בענין זה הכין צריך אתה להקשות ולשאול אם הביא דופן של שבעה טפחים וכל שהוא והגביהו מן הארץ שני טפחים חסר כל שהוא וכגון שהעמיד את הדופן ברחוק טפח מן החבל שעל גביו שאע"פ שיש ג"כ כאן עשרה טפחים בין הכל. מ"מ איכא לספוקי הכא אי אמרינן לבוד משתי רוחות. מכיון שיש כאן הלל למעלה מן הדופן ולמטה ממנו או לא ומהו: ייבא. הדין הזה כהאי דאמר ר' יוחנן לעיל פ' הזורק גבי הולית הבור והסלע והובא זה ג"כ לעיל בהלכה ב' שהעומד והחלל מצטרפין הן לארבעה טפחים ואפילו בבני חללים מכאן ומכאן ובלבד שיהא העומד מרובה על החלל וה"נ אפילו משתי רוחות אמרינן לבוד: נועץ ארבעה קנים בארבע זוויות הכרם וכו'. לכל האי סוגיא עד סוף הלכה גרסינן לה לעיל בפ"ד דכלאים בהלכה ד' וגי' דהכא עיקרית היא: מציל משום

קרבן העדה

אם העומד רבה על הפרוץ. לאו דוקא העומד רבה אלא אפי' בשוין שהעומד כפרוץ נמי מותר: ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. לזרוע דלא הוי עומד בפחות מד' למישרי כנגדו היכא דפרוץ רבה עליו: ועד עשר. ועשר בכלל אבל יותר מעשר כגון עומד י"ב או ט"ו לא מצי למיתני שיעור פרלותו במלואו דאפילו בציר ממלואו דאיכא פירצה ביתר מעשר מיתסר כולו כדקתני סיפא: לית כאן מג' ועד ד'. סמי מכאן מג' ועד ד' דאפילו העומד מרובה על הפרוץ נמי אסור: יש כאן פרצה ג'. דלא אמרינן גבה לבוד: אין כאן מקום ד'. במקום אחד שהוא מקום חשוב להתיר כנגדו: וקנה יש לו מקום. ד' בתמיה הא סתם קנים אינן רחבים טפח: לא תותיבני. לא תשיב לי מקנים דמתניתי' דאיירי בשהקנים סמוכים זה לזה בפחות מג' וה"ל כסתום לגמרי מה שאין כן בפירצה שהיא יותר מג' במקום אחד בעינן נמי שיהיה העומד מקום חשוב דליהוי כמחיצה: מ"מ. בין שהפירצות פחות מג' בין שהפירצות מג' ועד ד' לעולם אם העומד מרובה על הפרוץ שרי אפי' כנגד הפרוץ:

הלכה ט מתני' מקיפין ג' חבלים. אשיירא שחנתה בבקעה קאי דשרינן להו להקיף בקעה גדולה במחיצה גרוע כזו אע"פ שמגיע לכל אחד מבני השיירא יותר מסאתים או ביחיד איירי ובלבד שלא יקיף יותר מבית סאתיים דכל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה להתיר ליחיד יותר מבית סאתיים: זו למעלה מזו. כלומר נועצין שני פסין לכל רוח ורוח אחד בראש הדופן וא' בסוף וקושרין החבלים בפסין מן התחתון לקרקע פחות משלשה והוי כולו עומד דכלבוד דמי וממנו לאמצעי פחות מג' הרי ששה עומד פחות ב' משהויין בשני האוירין ומהאמצעי לעליון פחות מג' הרי בג' אוירין תשעה עומד פחות שלשה משהויין: שיעור. עובי החבלים יותר על טפח שלשה משהויין כדי שיהו הכל עשרה טפחים: **גמ'** לא אמרו אלא בעשר וביתר מעשר. יהיו החבלים והעומד: הא פחות מיכן לא. אם החבל העליון אינו גבוה עשר מן הארץ אסור: ותני כן. ותניא נמי הכי: אין את כו'. כלומר כי קמיבעיא לן הא קמיבעיא לן: ה"ג הביא דופן של ו"ט וכל שהוא והגביהו מן הארץ ארבעה טפחים חסר כל שהוא. מהו: ייבא כיי דמר. אתיא כי הא דאר"י: העומד והחלל מצטרפין. למקום ד' ה"ה ה"נ כיון שהעומד מרובה על הפרוץ שהרי ששה וכל שהו הוא העומד ומצטרפין גם החלל להיות מחילה עשרה: וקשר נמי מלמעלן. מקנה זה לזה כעין צורת הפתח: מציל משום

מראה הפנים

בצורת הפתח ונסמוך מכאן עמדי. לבאר כאן במקומו תמצא בדבור דלקמן בס"ד: רבי

אלא כאן מקום חשוב אף כנגד העומד אסור בפרוץ מרובה על העומד וכמ"ש בקונ' לקמן: **אין** את בעי מקשייא וכו' הביא דופן ו"ט וכל שהוא וכו'. בקונטרס הבאתי לשבוק

שירי קרבן

אפי' בפרוץ מרובה על העומד ודאי דאף במג' ועד ד' אבל כנגד העומד מותר. כשם אף י"ל דדוקא קתני והא דלא עריב להו דמג' ועד ד' כיון דדין כן אלא כמ"ש אף י"ל דדוקא קתני והא דלא עריב להו דמג' ועד ד' כיון

שנויי נוסחאות (א"ב) מארבע נמי"ל מארבעה.

עין משפט נר מצוה

מה
א מיי' פ"ז מהל' כלאים הל' טו טוש"ע יו"ד סי' רצו סעי' מו

מו
ב מיי' פט"ז משבת הל' יז טוש"ע או"ח סי' שסב ס"ח

מז
ג מיי' שם הל' טו טוש"ע שם ס"ט

מח
ד מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם ס"ק ב

גליון הש"ם

(א) עי' ק"ע שהעתיק לשון רש"י דף ט"ז אבל במתכ"ת לא דק דבבבלי שם הגרסא בסיפא כפרצה יותר מי' אסור ע"ש ויש לפרש אסור כולו ועי' בריטב"א שם וזה שכתב רש"י כדקתני סיפא אמנם כאן בירושלמי מבואר דאף יותר מי' כנגד העומד מותר ועי' בהו"י בהמה על רש"י ועי' בר"ש פ"ד דכלאים:

מסורת הש"ם

עירובין טז ב:

שם

עי' סוכה טז ב

לעיל הלכה ד

(סיכ' פ"ק ה"א כלאים פ"ד הלכה ג) עירובין יא ב

משום פיאה א"ר יוחנן כמחיצות שבת כן מחיצת כלאים אמר רבי יוחנן מעשה שהלך רבי יהושע בן קרחה אצל רבי יוחנן בן נורי לננגד והראהו שדה אחת ובית חבירתה היתה נקראת והיו שם פרצות יותר מעשר והיה נוטל אעים וסותם דוקרנין וסותם עד שמיעטן פחות מעשר אמר כזו כן מחיצת שבת. א"ר זעירא מודה רשב"ל (א) לענין שבת שאין פיאה מצלת יותר מעשר א"ר חגיי מתני' אמרה כן מקיפין ג' חבלים זה למעלה מזה אם אומר את שהפיאה מצלת יותר מעשר כמו כן חבל אחד רבי יונה אמר רב הושעיה בעי הדא פיאה אמה איתאמר מלמעלן מן הצד. אין תימר מלמעלן ( ) כל שכן מן הצד אין תימר מן הצד הא מלמעלה לא אין תימר מלמעלן יאות א"ר חגיי אין תימר מן הצד לא א"ר חגיי כלום מה נפשך אם מלמעלן הרי מלמעלן אם מן הצד הרי מן הצד רבנן דקיסרין בשם רבי ירמיה תיפתר בשעשויין כמין דקרן רבי זעירא ר' אבדימי דחיפה בשם רשב"ל לגובה אפילו עד מאה אמה א"ר יודן הדא דתימר לענין כלאים אבל לענין שבת לא תהא פיאה גבוהה מן הקורה א"ר יוסה א"ר היא כלאים היא שבת על דעתיה דר' מה בין קורה ומה בין פיאה קורה מצלת מרוח אחת פיאה אינה מצלת עד שתהא מגופפת מד'

משום פיאה. שאם היו נפנים בתוך חלל הקנים מותר לזרוע סמוך להן חוץ למחילה כדתנן היה גדר בינתיים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן: פיאה. כל מידי דמקיף ולא מגין ומכסיא כולה קרי ליה פיאה דדמיא לפיאה שהשדה כולה מקורחת ומגולה אלא שנשתייר בה מעט והיא נקראת פיאה כ"פ הערוך: כמחיצת שבת. כך הדין לכלאים וכיון דלשבת לא הוי מחילה ואסור לטלטל בתוכו ה"ה לענין כלאי' לא הוה מחילה: אעים. עלים נטל וסתם הפרצות כדי שלא יהיה יותר מעשר ויהא מותר לזרוע חולה לה: דוקרנים. קנים מגופין כדקר יתד הנעוץ בקרקע: אמר. ריב"ן: כזו. אם הפרצה פחות מעשר מתיר נמי לטלטל בתוכה בשבת: מודה רשב"ל. אע"ג דמתיר לעיל פיאה מודה מיהו דלענין שבת לא מהני פיאה ביתר מעשר: מתני' אמרה כן. כלומר מתני' נמי דייקא: אם אומר את וכו'. ואם"ד דפיאה מתרת לשבת אפי' ביותר מעשר ל"ל ג' חבלים הא בחבל א' שלמעלה סגי דהיא כפיאה אלא דלא מהני לשבת ביתר מעשר: ודאי הדא פיאה. דמהני לרשב"ל משום מחילה. אמה איתאמרת. באיזה ענין עשאה: מלמעלן. שקשר מלמעלן של הקנים העומדים או מן הצד שמתח הזמורה מזה לזה באמצעיתו ולא על ראשיהן: א"ת מלמעלן. כלומר דאיכא בינייהו א"ת מלמעלן מהני אע"ג דלא הוי אלא כצורת הפתח אפ"ה מהני כ"ש מן הצד דדמיא למחילה דמהני: הא מלמעלן לא. דכיון דלא הוי מחילה בשום צד לא מהני צורת הפתח: יאות א"ר חגיי. דשמעינן ממתני' דלא מהני פיאה בשבת. כדדייק מחבלים: לא א"ר חגיי כלום. דהתם החבלים ניתנין מלמעלה ודין הוא דלא מהני בפחות משלשה חבלים: ופריך ממה נפשך. דייק ר' חגיי שפיר דהא במתני' איכא ג' חבלים אחד מלמעלה ואחד באמצעיתו ואחד מלמטה וקשיא אי מן הצד מהני מלמעלה ומלמטה ל"ל ואי מלמעלה מהני באמצע ומלמטה ל"ל: תיפתר. הפרק הא דמהני פיאה בכלאים בשעשויים כמין דקרים שמשפעין לשני הצדדים ורחבים וה"ל כמחילה מא"כ בחבלים: לגובה. בגובה הפיאה מן הארץ אפי' בגובה ק' אמה. שהדוקרנין גבוהין ק' אמה מן הארץ והגמי קשור עליו שם מהני כמו מחילה: הדא דתימר. הא דאמרת דאפי' גבוה הרבה מהני בפיאה דוקא לענין כלאים: לא תהא פיאה גבוה מן הקורה. השתא קורה שהיא גבוה מן ך' אמה פסולה כ"ש פיאה: היא כלאים היא שבת. דאף בשבת מהני פיאה אפי' גבוה ק' אמה: מה בין קורה. דלא מהני למעלה מך' ופיאה אפי' גבוה ק' כשר: ומשני קורה מצלת מרוח אחת. מהני אפילו מרוח אחת לכך בעינן למטה מך': פיאה. אבל פיאה אינה מצלת אא"כ היא מסוגרת מד'

משום צורת הפתח ועל שם שקולעין הגמי מלמעלה מהקנה לקנה קרי ליה פיאה מלשון פיאה נכרית וכלומר דמאיל והוי כמחילה סביב הכרם ומותר לסמוך זרעים מבחוץ: כמחילת שבת. מה שנקרא מחילה בשבת לענין היתר לטלטל בתוכה כן הוא למחילת כלאים שמחילה כזו הוי הפסק בין הכלאים: לננגד. שם מקום: ובית חברתה היתה נקראת. על שם שהיו זורעים ממינים אחרים בשדה שבלדה וסמוכה ומחוברת לה והיו סומכין עצמן על הגדר שהיה מפסיק ביניהן והיה שם בהגדר פירצות יותר מעשר אמות והיה נוטל עלים ודוקרנין מגופים כמין דקר וסותם עד שמיעטן לפחות מעשר. ואמר כזה. מהני נמי לענין מחילת שבת לסתום הפירצה יותר מעשר ואפילו בהלו עלים דקין כל שהן: מודה רבי שמעון בן לקיש לענין שבת. אף על גב דקאמר לעיל גבי כלאים שהפיאה מצלת וסתמא קאמר דמשמע אפילו ביותר מעשר מצלת מ"מ לענין שבת מודה הוא דאינה מצלת שאין צורת הפתח מתיר בפרצה שהיא יותר מעשר: אמר רבי חגיי מתניתא אמרה כן. ממתניתין דהכא שמעינן כן דקתני מקיפין שלשה חבלים וכו'. ואם את אומר שצורת הפתח מתיר אף ביותר מעשר למה לי שלשה חבלים והא כמו כן בחבל אחד סגי שיקשור אותו בקנים שמכאן ומכאן ויהא ניכרת כל אורך המחילה בצורת הפתח. אלא לאו ש"מ דאין צורת הפתח מתיר בפרצה יותר מעשר: רב הושעיה בעי הדא פיאה מה את אמר. כך היא בכלאים ובשבת. כלומר מה דינה של הפיאה והיכן הוא נותן את הפיאה אם מלמעלן על הקנים והיתדות או אם מן הצד של הקנים העומדים הוא דמהני והוי צורת הפתח: אין תימר מלמעלן. מהני צורת הפתח אם כן ממילא שמעינן דכ"ש מן הצד דמהני לפי שהחבל יותר סמוך לקרקע הוא ונראית כבנין המחילה. אבל אין תימר מן הצד א"כ איכא למימר הא מלמעלן לא מהני משום שאינו נראה כל כך כמו מחילה ומשום שהרוח פתוח הוא עד למטה: אין תימר מלמעלן. מהני צורת הפתח בעלמא א"כ יאות אמר רבי חגיי דממתני' שמעינן דאינו מתיר ביותר מעשר מדלא קתני דבחבל אחד סגי ויקשרנו למעלה על היתדות שמכאן ומכאן אבל אי אמרינן דדוקא מן הצד הוא דמהני בעלמא אם כן לא אמר ר' חגיי כלום דלא שמעינן מידי ממתני' כדמסיק לקמן: מה נפשך. ומתמה הש"ס דמאי שנא הא ממה נפשך מוכחא ממתני' דאי מלמעלן נמי מהני הרי מלמעלן יכול הוא לעשות ואי מן הצד הוא דמהני הרי מן הצד מיהת יכול הוא לעשות ועל כרחך דאינו מתיר ביותר מעשר. ואמאי אמרת דאין תימר מן הצד לא אמר ר' חגיי כלום: תיפתר בשעשויין כמין דקרן. שהיתידות שמקיפין עליהן החבלים עשויין כמין הדקר הזה שהוא רחב מלמעלה והולך ומשפע עד שהוא דק ביותר. והיינו דאמרינן דאי אמרת צורת הפתח שאמרו דוקא מן הצד א"כ לא שמעינן מידי ממתני' דאינו מתיר ביותר מעשר משום דבכה"ג אי אפשר לעשותו הואיל ומן הצד היתדות דקין הן מאוד ואין החבל נקבר ועומד עליהן לפי שמשפעין והולכין הן והחבל נופל מהם עד למטה בארץ ולעולם אימא לך דבעלמא מתיר צורת הפתח אפילו ביותר מעשר: לגובה. מתיר צורת הפתח אפילו עד מאה אמה: הדא דתימר לענין כלאים. מהני אף בגובה ביותר: אבל לענין שבת לא תהא פיאה גדולה מן הקורה. כך הוא בכלאים. שהרי במבוי אין הקורה מתיר אלא עד עשרים אמה: אמר ר' יוסי אמר ר'. דלאו מילתא היא אלא דהיא כלאים היא שבת וחדא דינא אית להו לענין גובה בצורת הפתח: על דעתיה דרבי. א"כ מה בין קורה מה בין פיאה לענין שבת וקאמר דהך מילתא איכא בינייהו שהפיאה אינה מצלת מרוח אחת וכלומר אם כל הרוח הוא פתוח מלמעלה עד לארץ אין צורת הפתח מתיר עד שתהא המחילה מגופפת מד'

גליון הש"ס

(א) עי' בתוס' דף יא ד"ה אלימא מ"ע בשם ריצב"א וברא"ש שם ס' י"ג:

(ב) פי' אדר"ז קאי באין פא: מצלת וכו'. אין תימר מלמעלה שא"מ לענין שבת כ"ש מן הצד שא"מ דוה"פ בעשא' מן הצד לא עשה ולא כלום עי' בבלי י"א ע"א. ודלא כק"ע. אין תימר מלמעלה לא א"ר חגי כלום. כן הגרסא בכלאי' שם וכן עיקר פי' דאין ראיה ר"ח ראיה ממתני' דמתני' אשמעי' בקשר החבל בעליון מן הצד דאז לא הוה צה"פ מש"ה צריך ג' חבלים ובאמת אם החבל שיהא קשור מלמעלה היה מועיל משום פיאה:

שירי קרבן

פשטא דשמעתתא מך קשה מאי קמיבעיא ליה הא ה"ל ממילא שהגדיים בוקעין בה לכך נ"ל דה"ג היא דופן שבעה טפחים וכל שהוא ומקק בו ג' ושבק בה ד' ולמעלה וכל שהוא למטה והגביהו מן הארץ ג"ט פחות משהו וכ"ה בבבלי בפרקין דף ט"ו ע"ב דבשתא ה"ל עומד מרובה על הפרוץ מרום אחת. ופורתא דהאי גיפס ודהאי גיפס נמי ליכא הואיל ועומד מרובה על האויר דתותי מיני' ופשוט ליה מדר"י דאמר העומד והכלל מצטרפין אע"ג שהעומד מצד האחד ומצד השני הוא משהו אפ"ה לא אמרינן אתי אוירא דהאי גיפא ודהאי גיפא ומבטל ליה ס"ס כאן. ועי' בירושלמי בשבת פ' הזורק דף ל"ח ובבבלי ניחא למה השמיט הרי"ף בעיא דרב המנונא ועי' בהרא"ש:

תיפתר בשעשוין כמין דקרין. וא"ת לפ"ז רשב"ל מדמי מחילת שבת למחילת כלאים ולמה לא מהני דוקרני' לשבת ביתר מעשר וי"ל בדוקרנים רחבים שירי דמהני כמו אמלתירי' אפילו ביתר מעשר והר"א בפי' למסכת כלאים פ"ד פי' כאן דבר זר ודחוק ע"ש ורש"י והרר"י סותרים דבריו בפי' המשנה: ארבע

מראה הפנים

רבי יונה אמר ר' הושעיה בעי הדא פיאה מה את אמר מלמעלן מן הצד וכו'. משמע מסוגיא דהאי ש"ס דס"ל דמסתברא היא דמן הצד עדיף וכדקאמר בסיפא אין תימר מלמעלן כ"ש מן הצד וכו' וכמו שהבאתי בפנים לפי שהן סברא דצורת הפתח שהקנה העליון נתון מלמעלה ממש נראה אותו הרוח כפרוץ לגמרי עד למטה וכשהקנה השליש' נתון מן הצד בשני הקנים העומדים נראה הכ"ה כעין מחילה באמצע. ובהאי סברא שקיל וטרי אליבא דר' חגיי דרצה לומר דממתני' דמקיפין בחבלים שמעי' דצורת הפתח לא מהני ביותר מעשר לענין שבת. וכדר"ז אליבא דר"ל וא"כ ש"מ דמלמעלן נמי מהני דאלו מן הצד לא מצית למימר בהאי מתני' דחבלים דמיירי כשהקנים עשויין כמין דקר כדקאמרי רבנן דקיסרין וכו' כדאיתא בפנים ודאי פליגא האי סוגיא אהאי דבבלי דף י"א לפי פרש"י דלקמן דקתני בסדיא צורת הפתח שאמרו קנה מכאן ומכאן וקנה על גביהן. ורב חסדא קאמר התם צורת הפתח שעשה מן הצד לא עשה ולא כלום וכפירש"י ז"ל מן הצד שמתח הזמורה מזה לזה באמצעיתו ולא על ראשיהן א"כ מוכח ש"מ דעיקר צורת הפתח מלמעלה דוקא והכא קאמר בפשיטות אין תימר מלמעלה כ"ש מן הצד.

והנראה לסוגית הבבלי שהרס קושיא דהכא על מתני' דחבלים למה לי שלשה בחבל אחד סגי ובצורת הפתח. וקושיא זו הקשו התוס' שם בד"ה אילימא בעשר וכו' וכן הקשו מפסי ביראות למה הוצרכו לד' דיומדין וכו' היה להם לעשות ד' קונדסין ומורה על גביהן ותירצו בדוחק שהכל יכול ליפול וכו' וכ"כ הרא"ש ז"ל. והנה בתוספות סוגיות שבת ועירובין שלי הרחבתי הענין ודקדקתי בהסוגיא כולה שם לכל השיטות המתחלפות ואין כאן מקומו בארוכות כוס כ"א אביא כאן מהתוכן שאין הלכה מבין הסוגיות להבין דברי הרמב"ם ז"ל. וממילא מיתרצה קושיא דמתני' דחבלים ודפסי ביראות ביישוב נכון בלי שום דוחק לדעתו ז"ל. והוי יודע שיש לכרי"ף ולהרמב"ם ז"ל פי' אחר במן הצד דרב חסדא וכפי' רב האי גאון ז"ל כגון שעשאו מגדו של כותל דהוה ליה פיתחא ופיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. וכ"כ

שנויי נוסחאות (סוכ"ג) א"ר כד"ו אמר רבי.

עין משפט נר מצוה

סט
א מיי׳ פט״ז מהל׳ שבת הל׳ יח טוש״ע או״ח סי׳ שסב ס״ה

מד׳ רוחותיה. וכלומר כשתיירו שם גיפופין הסמוכין לקרקע אלא שאין גבהן עשרה להיות נחשבין מחיצה בהא הוא דמהני צורת הפתח שלמעלה אבל קורה מצלת אף על פי שפתוח לגמרי מרוח אחת כדין המבוי והאי מילתא הוא דאיכא בינייהו בשבת בענין גובה: ואתייא האי מילתא כהאי דאמר ר״ז וכו׳. דס״ל שאין צורת הפתח מתיר אם כרוח פתוח לגמרי: טטרפיליות שבכרמים. וכסוכה גריס שבכרכים והן הנזוזטראות היוצאין מכותלי הבתים אסור לטלטל תחתיהן מפני שהן סוף תקרה ולא נעשו משום היתר קורה. א״נ הקורה עצמה קאי היוצא מצד לצדיה אסור לטלטל תחתיהן מפני שהן סוף תקרה: ואין סוף תקרה מציל משום פיאה. בתמיה דנהי דלא נעשו לשם קורה הא מיהא ליהוי משום צורת הפתח כשמגיעין סוף תקרה של זה לסוף תקרה של זה וכדאמר ר׳ פנחס אתא עובדא וכו׳ כד׳ עמודים ועליהן ד׳ פיטליאות כמו פסי קורה. דהתיר לטלטל תחתיהן משום צורת הפתח. או משום פיאות התקרה דאמרי׳ פי תקרה יורד וסותם. וה״ג כן: פיאה מהו שתציל בסוכה. אי מהני צורת הפתח להיות נחשב דופן לסוכה ואמר להן שמצלת: סוף סכך. היוצא מן הסוכה ולהלן מהו שיציל ויהיר גם מבחוץ משום סוכה: זה. כלומר צורת הפתח נעשה לכך להיות דופן לסוכה אבל סוף סכך לא נעשה לכאן למכחון לסוכה: כל אילין מילייא. דאמרן לעיל בסוף תקרה לענין שבת לא אמרו אלא דרך משא ומתן בדבר אבל להורות להיתר למעשה אסור דק״ו מה אם סוכה הקלה את אומר סוף סכך אסור שבת החמורה לא כ״ש: מאן תנא פיאה מצלת. בכלאים לא ר׳ יוהנן בן נורי הוא דאמר הכי לעיל בדא תנה. כלומר אין דהדא תנא הוא דס״ל הכי ויחידאה הוא:

מד׳ רוחותיה שיהו כולם נחשבים כמחילות לכך אפילו היא גבוה כשרה כדין מחילות ממש: ותייא כיי דמר ר״ז. האי שיטויא דמשנינן דפיאה אינה מצלת עד שתהא מגופפת אתיא כי האי דאר״ז: ס״ג טיטרפליות שבכרכים כ״ה בסוכה פ״ק. ונראה דה״פ שהם כעין קורות היוצאים מן הבנייניס הגדולים ומונחים על ד׳ עמודים העומדים לפני הבית: אסור לטלטל תחתיהן בשבת. שאלו קורות היוצאים אינן עשויים להיות מחילות לחוץ אלא שהן סוף תקרת הבית ואינן כמחילה ואפי׳ כפיאה לא חשיב: ארבע פלטליות. הם גוילים שכתב עליהן איגרת והם גדולות ואינן עשויים לחוק ומיבעיא ליה אי מהני או לא דאפילו כנמי אינן חשובים ובסוכה הגירסא פסטליות: ה״ג ר׳ בון ורבנן בעון וכו׳ פיאה מהו שתציל בסוכה. דליהוי מחיצה להכשיר הסוכה: סוף סכך. שמונח ע״ג עמודים שהסכך נשען עליו מהו שיציל על הסוכה דליהוי כמחיצה מי אמרינן דלא גרע מגמי וה״ל כפיאה דהא מונח על ד׳ עמודים או לא: אין סוף סכך מציל. והיינו כדא״ר בא בר ממל בסמוך דאין סוף תקרה מציל: ה״ג זה נעשה לכך וזה אין נעשה לכך. וה״פ פיאה נעשית לכך דליהוי מחיצה במקום שהיא עומדת אבל סוף סכך לא נעשה לשם מחיצה למטה אלא לסכך למעלה הלכך אינו מציל: כל אילן מילייא. כל הדברים האלה שאמרנו בפיאה אינו אלא למשא ומתן לפלפול: הא להורות. אבל להלכה אסור להתיר פיאה בשבת: להורות. מנ״ל דאסור: ומשני מה אם סוכה קלה. שאינה אלא מצות עשה: את אמר אסור. לא התירו צורת הפתח אלא מרוח אחת ובעינן שתי מחילות שלמות. שבת החמורה. דענוש כרת לא כ״ש דבעינן מחילות שלמות: ופריך מאן תנא וכו׳. מכדי מאן תנא דמתיר פיאה בכלאים ריב״ן ואיהו דאמר לעיל בברייתא דפיאה אף לשבת מהני ואמאי קאמרת דלענין שבת אינו מתיר ולכלאים מתיר: ה״ג א״ל כדא תנא. וכ״ה בסוכה וה״פ לאו ריב״ן הוא אלא כך תנא דברייתא דלעיל בפרון מרובה על העומד דמחמיר בשבת מבכלאים:

מסורת הש״ס

מד׳ רוחותיה. ותייא כייא דמר רבי זעירא בשם רב המנונא פיאה אינה מצלת עד שתהא מנופפת מד׳ רוחותיה א״ר בא בר ממל טטרפליות שבברמים אסור לטלטל תחתיהן מפני שהן סוף תקרה ואין סוף תקרה מציל משום פיאה א״ר פנחס אתא עובדא קומי ר׳ ירמיה בארבעה עמודים ועליהם ארבע פצטליות והתיר לטלטל משום פיאה. רבי בון ורבי בון בעון קומי רבי זעירה פיאה מהו שתציל בסוכה אמר לון פיאה מצלת בסוכה סוף סכך מהו שיציל בסוכה אמר לון אין סוף סכך מציל בסוכה מה בין זה לזה (א) זה נעשה לכאן וזה ניעשה לכאן אמר ר׳ אבהו כל אילין מיליא לענין מיסב ומיתן הא להורות אסור להורות מה אם סוכה קלה את אמר אסור שבת החמורה לא כל שכן רבי בין בר חייא בעא קומי רבי זעירא מאן תנא פיאה מצלת לא ר׳ יוחנן בן נורי א״ל הדא תנה:

הלכה י מתני׳

א *מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים בשיירא דיברו דברי רבי יהודה וחכמים אומרים לא דיברו חכמים בשיירא אלא בהווה. כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה דברי רבי יוסי בי ר׳ יהודה וחכמים אומרים אחד משני דברים. *ארבעה דברים פטרו במחנה מביאין עצים מ״מ. ופטורין מרחיצת ידים. ומדמאי. ומלערב:

גמ׳

הלכה י מתני׳ מקיפין בקנים. במתני׳ דלעיל אשמעינן בחבלים שהיא מחיצה של ערב והכא אשמעינן במחיצה של קנים נעוצים ועומדים שהיא של שתי: ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים. משום דלהצטרף להיות נקראת מחיצה כמו בקנים או בחבלים צריך שלא יהא ביניהם חלל של שלשה טפחים מפני שכל שהמחיצה עצמה נעשית משל פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה כדי דקירת הגדי בבת אחת שלא תבטל המחיצה: בשיירא דברו. חכמים להקל עליהן שאינן צריכין אלא מחיצה של שתי או של ערב אבל ביחיד לא הקילו אפילו הוא בדרך עד שיעשה מחיצה של שתי וערב: לא דברו בשיירא אלא בהווה. שכן דרך של הולכי דרכים להלך בחבורה והוא הדין ליחיד כשהוא בדרך: כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב וכו׳. רבי יוסי בר׳ יהודה פליג עליה דאבוה בהא וסבירא ליה דאפילו בשיירא בעינן שתי וערב: וחכמים אומרים אחד משני דברים. או של שתי או של ערב ורבנן בתראי לטפויי להיתרא קאתו דאלו לרבנן קמאי לא שרי ליחיד אלא בדרך דאז יש לו דין דשיירא. אבל לא כשהוא בישוב שהרי יכול הוא לעשות מחיצה הוגנת ורבנן בתראי אמילתא דר׳ יוסי בר׳ יהודה קא מהדרי דקאמר איהו אינה מחיצה לא בדרך ולא בישוב ואמרי ליה רבנן אחד משני דברים או שתי או ערב מחיצה היא בין ליחיד בין לרבים בין בדרך בין בישוב והלכה כרבנן בתראי והחילוק שבין שיירא ליחיד והו דשיירא שהיא מג׳ בני אדם ולמעלה יכולה לעשות מחיצה אפי׳ של כמה מילין ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי בלא כלים כדפרישית לעיל אבל יחיד או אפילו שנים אינן יכולין לעשות מחיצה אם שבתו בבקעה אלא עד בית סאתים בלבד שהיא כשיעור מאה אמה אורך על רוחב חמשים כחצר המשכן ואם היה יותר על בית סאתים אין מטלטלין בתוכו אלא בד׳ אמות: במחנה. ליוצאים למלחמה ואפילו למלחמת הרשות: מביאין עצים מכל מקום. ואין חוששין משום גזל ואפילו מלאן תלושין ויבשין אין מקפידים על כך: ופטורין מרחיצת ידים. שלפני הסעודה אבל מים אחרונים חייבין שהן חובה מפני הסכנה: ומדמאי. שאינן צריכין לתקן בתבואתה של עם הארץ משום דמאי אלא אוכלין בלא תיקון דמאי: ומלערב. בעירובי חצרות אם הקיפו כל המחנה במחיצה של עשרה טפחים מטלטלין מאהל לאהל בלא עירובי חצרות אבל עירובי תחומין הואיל דנפקא מאסמכתא דקראי צריכין הן לערב וכשם שפטורין מכל אלו בהליכתן כך פטורין הן בחזירתן:

גמ׳

הלכה י מתני׳ מקיפין בקנים. נעוצים ועומדים זו היא מחיצה של שתי אבל של חבלים הויא מחיצה של ערב: בשיירא דברו. הקילו הללו שאינן צריכין אלא או שתי או ערב שתי כגון קנים ערב כגון חבלים אבל ליחיד לא התירו להקיף יותר מבית סאתים אפי׳ צריך לו עד שיהא בה שתי וערב: כל מחיצה שאינה וכו׳. רבי יוסי פליג אאבוה דאמר במתני׳ בשיירא דברו וקאמר איהו דאפילו בשיירא בעינן שתי וערב: אחד משני דברים. או שתי או ערב: במחנה. היוצאת למלחמה: מביאין עצים. ואין חוששין לגזל לפי שאי אפשר למחנה להיות בלא עצים לאפות תבשילם ופתם: ומרחיצת ידים. לאכילה ולתפלה ודי להם בנקיות ידיהם בעפר: ומדמאי. ע״ה שמביאין להם לחם ויין לקנות אין צריכין החברים שבמחנה לעשר מהם דמאי דאזלינן בתר רובא דרוב ע״ה מעשרין הן: ומלערב. עירובי חצרות אם הקיפו אלו ואלו ומחיצה מפסקת ביניהם ויש שם פתח אין צריכין לערב:

גמ׳

גליון הש״ס

(א) פי׳ כמג״א סי׳ שס״ב סק״ב ובי׳ בר״ן סוכה פ״א גבי סיכך ע״ג אכסדרה:

מראה הפנים

וכ״כ הרמב״ם ז״ל בפי״ו מהלכות שבת בה״ב. ועם כל הפירושים במן כלד הקושי׳ שבכלים ומכפי בירקות במקומה עומדת לפי סוגית הש״ס דילן דמ״כת מלמעלה מסני לכ״ע כדפסקו ז״ל. ומיהו בקנים לנו דין אחר דצורת הפתח לדעת הרמב״ם מהילה

שירי קרבן

ארבע פלטליות. בגליון פי׳ פלולין של קנים המתוקים מצמיד למבירו וכ״ה בברייתא כ״ה דקנים מסני לכן נ״ל פירוש׳ שבקונטרס עיקר ובכלאים וסוכה הגירסא פסטליות ובערוך ערך פסטל פי׳ כמ״ש בקונטרס: כר״מ במס׳ כלאים ואין נראה דהשתא גמי מסני מלמעלה כדתני לעיל

סוף סכך. הר״מ פי׳ במס׳ כלאים סוף סכך הייט כסל היוצא מן הסוכה ואין נראה דהא בסוכה לא קרי לפסל סוף סכך אלא לראשי פסל היוצאין מן הסוכה

ציון ירושלים במשנה ארבעה דברים פטרו במחנה. עיין ק״ע שהקשה דהא פיאה דקדלי דחשרי בוחר אף באין נורך כ״כ לצא תני דמאי דאסור מדרבנן מיפוק ליה דאפילו אסורי דאורייתא מותרים וכן הקשה בספר ארבעה טורי אבן לבנתן מפרש״א מה״ד ולענ״ד נראה דאף דהותר כל הדברים היינו כשאין בהם ספידא

גמ' מקיפין בקנים בשיירא דברי ר' יודה הא יחיד צריך שתי וערב והא רבי יודה מאי שנא בין יחיד לשיירא ורבנן לא מהשניי בין יחיד לשיירא נישמעינה מן הדא *שיירא שחנת בתל שהוא גבוהה עשרה בנקע שהוא עמוק עשרה בגינה שהיא מוקפת גדר מטלטלין בה (א) אפילו כור אפילו כוריים מטלטלין בה עד בית סאתים א ובלבד שלא ישיירו בה בית סאתים פנוי ר' אחא בשם ר' חיננה אפי' אוכפות אפי' עביטין מילתיה דרב הונא אמרה ובלבד אדם דמר רבי בא בשם רב חונה ג *אחד או שנים נותנין להן בית סאתים ג' נותנין להן בית ששת סאין מיכן והילך לפי חשבון אין שיירה פחות משלשה אין העכו"ם משלים בשיירה קטן מהו שישלים בשיירא. *היך עבידא היו שנים ועירבו עירוב אחד ובא העכו"ם והוסיף כבר נכנסה שבת באיסור היו ג' ועירבו שנים עירובין ובא העכו"ם ופחת כבר נכנסה שבת בהיתר

קרבן העדה

מסורת הש"ס

גמ' ה"ג הא רבי יהודה מפלגיא בין יחיד לשיירא. וה"פ רבי יהודה מחלק בפי' בין שיירא ליחיד ורבנן דפליגי עליה דר"י מי פליגי בכולא או דלמא אף רבנן ס"ל לחלק בין יחיד לשיירא: בתל שהוא גבוה עשרה. שהרי הוא כרה"י ממש: ה"ג מטלטלין בכולה ובלבד שלא ישיירו בית סאתים פנוי. וכ"ה בתוספתא דמכילתין פ"ב. וה"פ שלא יהיה פנוי שאין צריכין להשתמש

תוספתא פ"ב

בו: אפי' אוכפות אפי' עביטין. מונחים שם במקום ההוא לא מיקרי פנוי: ובלבד אדם. שיהא המקום צריך לתשמיש אדם אבל בהמה וכן כלים לא מהני: אין העכו"ם משלי' בשיירא. וכל שכן בהמה וכל

עירובין מו ב

שכן כלים: הכי גרסינן קטן אין משלים בשיירא משתכך מהו שמהני בשיירא היך עבידא וכו' כבר נכנסה שבת באיסור

(לקמן פ"ה הל' ב)

היו ג' וכו' כבר נכנסה שבת בהיתר

פני משה

גמ' מקיפין בקנה בשיירא דברי רבי יהודה וכו' והא ר' יודא מהשנא בין יחיד לשיירא. כלומר הא הוא דאשכחן דר' יהודה מחלק בין יחיד לשיירא כדקתני במתני' לענין מחיצה של שתי או של ערב: ורבנן לא מהשנאי בין יחיד לשיירא. לרבנן דס"ל יחיד כשיירא לענין זה ושואל הש"ס אם לא מחלקי רבנן כלל בין יחיד לשיירא ובכל דבר שוין הן: נשמעינה מן הדא. ברייתא וממה דמפרשי לה אמוראי דאע"ג דבענין המחיצה גופה אין חילוק בין יחיד לשיירא אליבא דרבנן. מיהת במלתא אחריתא איכא לחלק בינייהו אפילו אליבא דרבנן כדלקמן: שיירא שחנת בתל וכו'. תוספתא היא בפ"ב. וה"ג שם שיירא שחרתה בתל גבוה עשרה בנקע עמוק עשרה ובגינה מוקפת גדר גבוה עשרה מטלטלין בתוכה ובלבד שימלאו את כולה ולא שיירו בה בית סאתים אם אין בכולה בית סאתים מטלטלין בתוכה אע"פ שלא ימלאו את כולה. ולפי גי' התוספתא יש לפרש הא דהכא ג"כ כעין זה. מטלטלין בה אפי' כור או כוריים מטלטלין בה עד בית סאתים ובלבד שלא ישיירו וכו'. כלומר דמפרש הא דקתני מטלטלין בה היינו בכולה אפילו היא כור או כוריים בזמן שימלאו את כולה. עד בית סאתים ובלבד וכו'. כלומר עד בית סאתים היא דצריך שימלאו את כולה ולא ישיירו בה בית סאתים פנוי אבל אם היא מבית סאתים ולמטה אין צריך שימלאו את כולה כדקתני בתוספתא: אפילו אוכפות. כלומר לאו דוקא במחיצה גמורה אלא אפילו הקיפוה באוכפות ובעביטין. אי נמי לפרש בית סאתים פנוי הוא דקאי דר' אחא מפרש הא דקאמר פנוי שפנוי מכלים הוא אבל אם ממלאין את כולה אפי' באוכפות או בעביטין של גמלים לא מיקריא פנוי וזה עיקר דשייך שפיר הא דבתריה: מילתא דרב הונא אמרה ובלבד אדם. כלומר וממילתא דרב הונא דלקמיה שמעינן דמפרש שלא יהא בית סאתים פנוי מאדם ולא מכלים דאמר ר' בא בשם ר' הונא אם הוא אחד או שנים נותנין להם בית סאתים דשנים כיחיד הן לענין זה ואם הן שלשה נותנין להן מקום בית ששת סאין. דג' הוו שיירא ולכל אחד ואחד בית סאתים מכאן והילך אם הם יותר הכל לפי החשבון והיינו דקתני ובלבד שלא ישיירו בית סאתים פנוי מאדם שאם הן שלשה לא יקיפו אלא בית שש סאין או שבע ובלבד שלא יקיפו בית שמונה סאין שלא יהא בית סאתים פנוי בלא בעלים וכיוצא בזה הכל לפי החשבון. והשתא שמעינן נמי מה שיש חילוק בין יחיד לשיירא לרבנן כדמפרש רב הונא לסתמא דהתוספתא דאתיא כדברי הכל: אין שיירא פחות משלשה. ישראלים ואין העכו"ם משלים לשיירא דלאו בר היובא הוא: קטן מהו שישלים לשיירא. מכיון שבא לכלל חיוב או לא ולא נפשטה הבעיא: היך עבידא. מילתא באנפי נפשה וכעין בעיא הוא כלומר למאי דאמרינן דאין העכו"ם מצטרף להשיירא ושואל הש"ס וכהה"ג היך עבידא כגון שהיו שנים בע"ס ועירבו עירוב אחד והיינו בית סאתים אחד ומשום דמותר לטלטל ע"י עירוב ומשמעות לשון עירוב עלמו הוא כן שע"י כך מערבין הן יחד בהיתר טלטול: ובא העכו"ם. בשבת: והוסיף. שהרחיב המחיצה יותר מבית סאתים היאך הדין: כבר נכנסה שבת באיסור. שבשעת הכנסת שבת לא היה להן היתר יותר מב' סאתים ואין להן יותר: היו שלשה ועירבו שנים עירובין. כלומר יותר משיעור בית סאתים שאינו אלא שיעור עירוב אחד ולאו דוקא שנים עירובין אלא שיעור עירוב אחד לכל אחד ואחד כדלעיל ובא העכו"ם בשבת ופיחת מכשיעור ההיתר שלהן וכגון שלא היה שם בית סאתים פנוי ובא העכו"ם ופינה הכלים משם שעכשיו גרם היסור כדין בית סאתים פנוי וגרם האיסור הוא בלי קלקול המחיצה: כבר נכנסה שבת בהיתר

עין משפט נר מצוה

נ

א ב מיי' פט"ז משבת הל' יב. טוש"ע או"ח סי' שם ס"א

גליון הש"ס

(א) אף שלא הוקף לדירה מ"מ התירו בשיירא. ועי' בריטב"א כסוגיין:

שירי קרבן

הסוכה גם לפ"ז קשה לפרש הא דקאמר מה בין זה לזה והר"א בפירושו השמיט לפרש דברים אלו וזה גרם לו פירושו שפי' בסוף הכך גם מה שפי' בכל הסוגיא אין נוח לי גם סוגיא דהכא והסוכה סותרים פירושו ומה שפירשתי בקונ' הוא עיקר: אחד או שנים נותנין להן בית סאתים וכו'. כתב הרב"י בסי' ש"ס מספקא לי אם אין נותנין לשנים אלא בית סאתים כיון ששבתו יחד או אם נותנין לכל א' בית סאתים וכו' ול"ע ע"כ ומכאן משמע מפורש דאחד ושנים שוין דלשניהם אין נותנין אלא בית סאתים: קטן מהו שישלים בשיירא. לפי גי' זו לא איפשטא הך איבעיא וכתב הרמב"ם בפי"ז מה"ש דקטן אין מצטרפין וכתב הרב"י בסי' ש"ס איבעיא בירושלמי ונקטה הרמב"ם לחומרא ולא ידעתי למה דהא קי"ל כדברי המיקל בעירוב וא"כ בספיקו נמי נקטינן להקל ובד"מ מסיים בה וקלא משמע שם דס"ל דקטן מצטרף ע"כ ותימא על הרב"י הא מפרש אמרי' בריש פרקין וכ"ה בבבלי דף פ"א וכ"מ ברש"י דף מ"ו דהלכה כדברי המיקל בעירובי' אבל לא במחיצות והכא מחיצות נינהו ועי' ברא"ש בפ"ב גם מ"ש הד"מ דמשמע דקטן מצטרף נראה דסבר דהיך עבידא אאיבעיא דקטן קאי ותימא הוא לפרש כן דהא בפרק הדר מפורש דלא קאי אקטן ועוד עכו"ם מאי בעי הכא אך אי קשיא הא קשיא הא בעיא בדרבנן היא ויש לנו לפסוק לקולא מיהו לפי גירסתי שבקונטרס ניחא ועכ"ל כן דאל"כ האי היך עבידא אהיכא קאי אלא ודאי שחסר כאן האיבעיא וקטן פשוט שאין דומיא דעכו"ם והיה נ"ל להגיה באופנים אחרים אך אחרי העיון זו היא המחוורת שבכולם:

מראה הפנים

ממילא תגום גם קושית הסוכרת. דהוא ז"ל כתב בפי"ז השכר בהלכה י"ז כל מחילה שיש בה פרוץ על העומד אינה מחילה וכו' אם היה לפירלה זו לורת הפתח אע"פ שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחילה ובלבד שלא יהא פרוץ מרובה על העומד ע"כ וטענו עליו מנין לו זה ועי' במה שנדקק שם הס"מ. ולענ"ד הדרך הנכון כך הוא וכדי שלא להאריך אומר אני דמאן דמעיין בסוגיא דלורת הפתח ירא' בתחלה דדברי רב יוסף דקאמר על דברי רב דתני לריך למעט מדברי רבינו נלמד הכר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בלס"פ וכו' דדוקא אליבא דרב הוא דקאמר וכך היא משמעות בשיטות הסוגיא לפרש"י ולהתוס'. אבל יש להריטב"א ז"ל דרך אחרת בהך דרב יוסף ובפי' הסוגיא שכתב ז"ל נראה לפי פשטות הסוגיא וכן משמע בתוס' דרב יוסף אליבא דרב דייק ולפיכך היה קשה להם דא"כ לדידן דלית לן דרב יהיה פרוץ מרובה על העומד ניתר בשבת ואפי' מד' רוחות והסכימו דכלאים וא"כ למה הוצרכו בפסי בירחות לכל אותן הדברים יעשו לורת הפתח ותירלו שמשום היכא נוכלים ברוח שאינה מצויה. ואין זה הפי' עולה יפה בלב ותו דהאיך אפשר לומר שבא רב יוסף לומר מדברי רבינו נלמד וכבר ידוע שאין הלכה כרב. וגם בברייתא שבאנו לסייעו מאיזה מקום ידענו שהיא אליבא דרב דוקא. והנכון כי רב יוסף אפי' אליבא דרבנן רלה לדקדק דפירלה יותר מעשר אליבא דרב חשובה פירלה גדולה ולפיכך אין לה תקנה בלוה"פ א"כ מדרב נשמע לרבנן דלכל הפחות בפרוץ מרובה על העומד שהיא פירלה גמורה לכל באי עולם שלא תועיל לה לוה"פ. ואכן דאינן דמדרב ליכא למשמע מידי דאיכא למיפרך אבל אפשר שהדין בעלמו אמת כדמוכרח לן מהסיא דפסין עכ"ל הריטב"א ז"ל. ומעתה נאמר דגם הרמב"ם הלך בדרך הזה לפרש דהא דרב יוסף אפילו אליבא דרבנן הוא דמדרב נשמע לרבנן דאין לוה"פ מועיל בפרוץ מרובה על העומד ואל"כ מאי נלמד דקאמר רב יוסף הא לא קי"ל כוותיה דרב. וממילא מתורלת הקושיא דפסי בירחות ודמתני' דמבלים דודאי לא מהני בהו לוה"פ הואיל ופרוץ מד' רוחות והשתא סוגיא דהכא אולא כהסוגיא דהבבלי בענין דאין לוה"פ מועיל ליתר מעשר בהכ"ג דאמרן. וכן בענין דבעלמא היכא דמהני לוה"פ אפילו מן הלד והיינו באמלע ג"כ מהני. ואם דבמה דאמרו כאן דכ"ש הוא לא מוכחא הכי משיטת הבבלי מיהו מהני הוא כמו מלמעלה. ולכן נראו הרי"ף והרמב"ם ז"ל מלפרש כפירושא דרש"י. ופירשו כפירוש רב האי גאון ז"ל ואין כאן מקום להאריך יותר בזה:

רבי אחא בשם ר"ח אפילו אוכפות וכו'. כדפרישית בלשון הב' וס"ל פנוי שאמרו פנוי מכלים. והכי מסיק לה הש"ס בדף י"ז ולענין דקאמר יחיד נותנין לו בית סאתים וכן שנים וכו' מפיק לה הש"ס דשלשה נותנין להן כל צרכן כחכמים וכדפרישית במתני' הכל לפי המסקנא: קטן מהו שישלים בשיירא. ופסק

ציון ירושלים

פסידה להחרים אבל כתיב בהם הסידה להחרים לא הוהר וכ"ג גבי טבל יש בהם גזל בבא הו"א דלא הוהר וגדולה מזו כתב הש"מ ב"ק דף פ' גבי מעשה דחסיד דאף דהוהר להחרפאות בפקות נפש בכל רסורים אבל נדבר שיש בו חשש פסידה אחרים לא הוהר ע"ב ואני האלכתי ברבה בסוגיא דמאכילין אותו הקל הקל גבי טבל ותרומה בהקשה הסכ"ד בה והארכתי בזה ועיין ב"ק דף ס' וע' עירובין דף מ"ד ומכ"ש בזה ולכך קמ"ל דמאי לאשמעינן דדמאי ג"כ הותר כיון דאינו רק ספק גזל ודו"ק: שם קטן מאי שישלים בשיירא עיין ק"ע שהקשה בשם הב"י דהא קי"ל כדברי המיקל בעירוב וע"ז המה דלענין מחילה קיימינן ומחילה להחמיר וכתב שכן אמרו בבבלי דף פ"א ובירושלמי ריש עירובין ועיין להר"ב פ"ב דעירובין ובמחב"ת מה שאין להרא"ש כוונתו לפי' ד' שם אבל באמה בתחלה רלה הרא"ש לחלק כן והביא כעין זה אמרו וס"פ כל גגות אבל לא"כ הביא בשם ר"מ דאין חילוק וא"כ גם מש"ס דף פ"א אין ראיה דהב"ם אמר דר"י לא אמר רק בעירובין ולא במחילות אבל לדידן אין חילוק ומה שהביא מהירושלמי ריש עירובין אמת שגם אני נמשכתי אחר זה לעיל בה"א אבל ר"מ כתב בהדיא דאין חילוק ואין תימה על הב"י בזה ובאמת י"ל דאין הפירוש כדברי הק"ע דלדבריו יקשה הא דקאמר בירושלמי שם ובמואל אמר הלכה כדברי המיקל בעירוב וא"ל כגון וכו' א"ל לא עירובין אמרתי אלא מחילות סבר כהנא כהדא דשמואל ואין לו שום סברא והוא הפסק באמלע הקושיא וגם להגבת הק"ע אין לו מובן כ"כ ולפענ"ד י"ל דזה שייך להתירוץ דהוא אקשי לי"ל דאין הלכה כר"י הרי שמואל אמר הלכה כדברי המיקל בעירוב וא"ל כגון והיינו לענין עירוב ע"ז אמר דאינו כן רק לענין מחילות אמר דהלכה כדברי המיקל וכיון דשמואל לענין מחילות אמר דהלכה כהמיקל א"כ לכך הוצרך רב כהנא לומר דאין הלכה כר"י משום דס"ה דהלכה כר"י להקל וזה דאמר כהנא סבר כשמואל ע"ש והו"ק א"כ מוכח להיפך ועכ"פ הב"י שפיר תמה שוב ראיתי בפ' הדר פ"ב בירושלמי בק"ע שהביא דברי הרא"ש דהלכה במחילות להקל והיינו כדברי הר"מ הנ"ע ע"ש שהקשה דא"כ גם בקורה מתוייב שיהיה הלכה כר"י ועוד קושיות והיינו לפי פירושי אבל לפי פירושו ומיושב כל זאת דהדרכה דבזה הולכך לאשמעינו דאין הלכה כר"מ ועיין בבבלי בעירובין דף מ"ו ובהג"א פ"ב דעירובין בסופו ובפ"ג ברא"ש ודו"ק:

בהיתר ר' דריפה אמר ר' ניסא שאל מהו ליתן להן ג' ראשי תורין שיהא זה מטלטל בתוך סאתים של זה וזה מטלטל בתוך סאתים של זה. ר' אחא בשם רב חסדיי אתייא דר' יוסי בי ר' יודה בשיטת אביו וחלוק על אביו בשיטת אביו ביחיד יתר מבית סאתים וחלוק על אביו בשיירא פחות מבית סאתים והן אשכחנן דר' יודה אמר ביחיד יותר מבית סאתים צריך שתי וערב ניטמעינה מן הדא דמר ר' אחא תנא ר' חנין ר' יוסה בשם רב ששת כשם שחלוקין כאן כך חלוקים בכלאים וכלאים לא אפי' היא בית רובע (ז) כמה הוא מחנה רבי חנניה אמר מאה ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ר' אבינה בעי אילו אמר מחנה ואנשים אשר אתו מאה יאות רבי יוחנן אמר עשרה ויבאו נערי דוד וידברו אל נבל וגו' מהו וינוחו ר' יוסטא בר שונה אמר נעשו מחנה רבי יודה בן פזי אמר עשרה עד למחנה גדול כמחנה אלהים וכמה מחנה אלהים עשרה. תני בשם רבי יודה שנים עשר אלף כמחנה ישראל. היוצאים למלחמת הרשות *מותרין בגזל עצים לחים ואסורין בגזל עצים יבישין היוצאים למלחמת חובה מותרין בגזל עצים יבישין ולחין ר' דניאל בריה דרב קטינה בשם רב חונא אם היו עשויין הבילה

פני משה

בהיתר. ושבת הוחיל והותרה הותרה מכיון דאיתיה למחילית: מהו ליתן להם שלשה ראשי תורין. ראש תור היא באלכסון שראש תור הזה נכנס בשל זה והבעיא היא בשנים שמן הדין אין לכל אחד יותר מבית סאתים. ומי נימא דהואיל ונכנס ראש בית סאתים של זה בזה כזה מותרין הן לטלטל אפילו ביותר משני בית סאתים ולא איפשיטא: אתיא דרבי יוסי בר' יודה בשיטת אביו. בהדא וחלוק על אביו בהדא כדמפרש ואזיל: בשיטת אביו. ביחיד יתר מבית סאתים דבענין זה שוין הן דאין נותנין ליחיד יותר מבית סאתים כדתני בתוספתא בהדיא בפ"ב ר' יהודה אומר לא ירבה ליחיד יותר מבית סאתים והיינו במחילה או של שתי או של ערב וביותר מבית סאתים צריך שתי וערב כדמייתי ראיה לקמיה דהכי ס"ל לר' יהודה ביתר מבית סאתים ובזה שוין הן דהא ר' יוסי בר' יודה קאמר במתני' כל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה וא"כ מיהת ביחיד יתר מבית סאתים בהדא שיטתא קיימי דצריך שתי וערב: וחולק על אביו בשיירא פחות מבית סאתים. כלומר בשיירא ובפחות מבית סאתים אפילו ליחיד דלר' יוסי בר' יודה לא התירו כלל למחיצה של שתי או של ערב בלבד דקאמר כל מחיצה וכו' לא ליחיד עד בית סאתים ולא לשיירא ואלו לרבי יהודה סגי במחיצה של אחת מהן לשיירא וכן ליחיד עד בית סאתים: והן אשכחן. והיכן מצינו דס"ל לר' יהודה בהדיא דביחיד יותר מבית סאתים צריך שתי וערב. וכלומר דמיהת שתי וערב מהני לדידיה ביחיד יתר מבית סאתים דילמא הא דקתני בתוספתא לרבי יהודה לא ירבה ליחיד יותר מבית סאתים היינו דיותר מבית סאתים כלל לא ואפילו במחיצה של שתי וערב: נשמעינה מן הדא וכו'. דמהכא שמעינן לר' יהודה דבהי וערב מהני ליחיד ביתר מבית סאתים דהא רב ששת קאמר כשם שחלוקין ר' יהודה ורבנן כאן כך הם חלוקין בכלאים וכלאים לא אפי' היא בית רובע בתמיה כלומר דלענין מאי מדמה פלוגתייהו דהכא לענין דינא דכלאים דליכא למימר כי היכי דפליגי בענין כמה נותנין ליחיד בשבת אם בית סאתים או יותר ה"נ פליגי לענין הרחק גבי כלאים הא ודאי לא מצית אמרת דהא גבי כלאים לכל היותר לא בעינן אלא בית רובע שהא כדתנן בפ"ב דכלאים תבואה בתבואה בית רובע וכו' ולא אשכחן פלוגתא בהא אלא ודאי לענין מחיצות הפסק גבי כלאים הוא דקאמר דבמקום מחיצה א"צ להרחיק בכלאים אלא זורע מין זה מכאן ומין אחר מכאן ועלה הוא דקאמר רב ששה כשם שחלוקין כאן וכו' דר' יהודה צריך מחיצה של שתי וערב בכלאים כשם דס"ל גבי שבת. והשתא ש"מ מיהת דלר' יהודה ביחיד יתר מבית סאתים צריך שתי וערב ומהני נמי דאילו עד בית סאתים הא בהדיא קאמר דאפילו של שתי או של ערב מהני עד בית סאתים: כמה היא מחנה. שיהו פטורין בארבעה דברים דתנינן במתני': מאה. דכתיב ויבא גדעון וגו' וקרי למאה איש מחנה: ר' אבינה בעי. על הא דרבי חנניה דהיאך נרמז בהאי קרא דמאה איש הוו מחנה דאלו אמר מחנה ואנשים אשר אתו מאה יאות קאמרת דמחנה קאי על המאה אשר אתו השתא דכתיב ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה על מחנה מדין הוא דקאי שהיו הרבה והרבה: עשרה. דכתיב גבי דוד ויצלח דוד עשרה נערים וגו' ויבאו נערי דוד וידברו אל נבל ככל הדברים האלה בשם דוד וינוחו ומלת וינוחו מיותר אלא לרמז שנעשו מחנה כדכתיב גבי מחנה ישראל לתור להם מנוחה וכאן עשרה היו: רבי יודה בן פזי אמר. מהכא מוכח דעשרה נקראו מחנה דכתיב בד"ה גבי דוד בלכתו אל ציקלג נפלו עליו ממנשה וגו' כי לעת יום ביום יבואו על דוד לעזרו עד למחנה גדול כמחנה אלהים ועשרה נקראו מחנה אלהים דשכינתא שריא בי עשרה: י"ב אלף כמחנה ישראל. שהלכו להלחם על מדין וכתיב התם מחנה: היוצאים למלחמת הרשות וכו'. ובתוספתא פ"ב גריס

קרבן העדה

בהיתר. וה"פ היכי דמי היו שנים ועירבו בית סאתים כדינו ובא העכו"ם בשבת להוסיף והביא עוד ישראל אחר והוסיף גם במחילה אינן מותרים לטלטל יותר מבית סאתים דשבת גורמת וכשנכנסה שבת לא הותר להן כי אם סאתיים היו ג' ועירבו בית שבת סאין ובא העכו"ם ונטל אחד מהם מותרים שכבר נכנסה שבת בהיתר: ג' ראשי תורין שיהא [זה] נכנס לתוך של זה. כזה: ה"ג בשיטת אביו ביחיד פחות מבית סאתים וחלוק על אביו בשיירא יותר מבית סאתיים. וה"פ בהא דקאר"י דאין ליחיד יותר אפי' בפחות מבית סאתים אא"כ עשה מחילה של שתי ושל ערב וחלוק עליו דר"י מתיר בשיירא אפי' ביתר מבית סאתים מחילה של שתי או של ערב: ה"ג והן אשכחן דר"י אמר וביחיד פחות מבית סאתיים צריך שתי וערב. וה"פ והיכן מצינו דר"י מצריך ליחיד אפילו פחות מב"ס מחילה של שתי ושל ערב דלמא לא פליג על החכמים אלא ביתר מבית סאתיים: כשם שחולקין חכמים ור"י כאן לענין שבת. דלרבנן במחילה של שתי או של ערב סגי ולר"י בעינן שתי וערב כן פליגי לענין כלאים: וכלאים לא אפילו היא בית רובע. סגי להרחקת כלאים ועכ"ל דפליגי בגדר שהוא בתוך בית רובע א"כ ה"ה בשבת פליגי בפחות מבית סאתיים: כמה היא מחנה. דתנן ד' דברים פטרו במחנה דדוקא במחנה התירו אבל יחידים בעלמא לא אע"ג דנפקי למלחמה ומיבעיא ליה כמה יהיו ויקראו מחנה: בקצה המחנה. ומפרש לקרא הכי ויבא גדעון בקצה המקום עם המחנה דהיינו אנשיו אשר היו עמו וי"מ פי' דמהיקשא יליף דמקיש מאה איש למחנה: יאות. בפיר הוה ילפינן מיניה דמאה מחנה כן דמחנה היינו דורשין הך על אנשיו דכיפא דקרא אבל השתא בקצה הכתיב בענין וי"מ פי' דה"מ למידרש היקשא מדסמיך אנשים למחנה: נעשו מחנה. ורמזו לנבל השתא שמותר למחנה לגזול כ"ש שהם בדין באו ליטול: וכמה מחנה אלקים עשרה. דעשרה בעינן להתפלל שכינה נקדמת ואהייא ואכל בי עשרה שכינתא שריא ואפילו אינן עושין כלום: כמחנה ישראל. שהלכו להלחם במדין שהיו שנים עשר אלף: למלחמת רשות. שהם מלחמת רשות ממלחמת יהושע והילך שהיא מלחמת מצוה: לחים. שלא היה דעת בעליהן עליהן: אם היו. העצים עשויים חבילה

מסורת הש"ס: תוספתא פ"ב. שופטים ז. שמואל א כה. דברי הימים א יב.

עין משפט נר מצוה: נא א מיי' פ"ו מהל' מלכים הל' יג.

גליון הש"ס: (א) ע' בסה"מ כ"ה מעירובין הלכה ג' וכב מכ"ה סף פ"ח.

מראה הפנים

בשיטת אביו וכו'. והסק הרמב"ם להחמיר כמ"ש בפי"ו מהלכות שבת בהלכה י"ב יחיד שבת בבקעה וכו' אבל שלשה ישראלים וכו' וזהו כהאי דהכא שאין העכו"ם מטלים בשיירא ומותר לכן לטלטל בכל לדבן אפי' כמה מילין וכו' ואין הקטן מטלים לשיירא וטכמי' דהא דאמרינן הלכה כדברי המיקל היינו בעירוב ולא במחיצות כמ"ש לעיל בהלכה א' ד"ה שמואל אמר הלכה כדברי המיקל בעירובין וע"ש. והכן דקאמר הכא היך עבידא וכו' התם קאמר שלשה ומת א' מהן וכו' והיינו הך ומסיק השבת גורמת ואמרי' בלד היתר שבת הואיל והותרה הותרה. ואתבאר עוד מזה בפ' כל גגות כס"ד: מהו ליתן להן שלשה ראשי תורין וכו'. יש לפרש דבשלשה מיירי והבעיא היא כעין דאמרי' בבבלי פ' כל גגות דל"ג ג' קרפפות זה בצד זה שנים חיצונים מגופפים והאמצעי אינו מגופף וכו' והיינו דקאמר הכא שלשה ראשי תורין מפני שהן נכנסין זה תוך זה כראש תור ומסיק התם והלכתא בעיין לקולא: אם היו עשויין חבילה אסור. הר"ב כתב במתני' ואפילו כרתו אותם בעליהם ועשאום חבילות ונמשך בזה אחר דברי הרמב"ם בפירוש המשנה אבל בחבורו אמר שהוא הא דהכא עד כו שלא כתב בפ"ו מהלכות מלכים בהלכה י"ב אלא כדמסיק בבבלי שלהי פרקין היוצאין למלחמת הרשות מותרין בגזל עצים אפי' יבישות ולא הזכיר חבילה וטעמא כדפרישית בפנים:

שירי קרבן

בשיטת אביו וכו'. בקונטרס הגהתי ביחיד פחות מבית סאתים וסי' אפשר לגרוס ביחיד יתר מבית סאתים דלא פליג ר"י וחכמים ביחיד אלא ביותר מבית סאתים אבל בפחות מב"ס מודה ר"י דמחיצה של שתי או של ערב מהני ואף ר"י בר' יהודה מודה בה וכן יהוא בבבלי אך הא דקאמר בסמוך וכלאים לא אפי' היא בית רובע משמע כגירסתי שבקונ': ארבע דברים התירו במחנה. כתב הרמב"ם רפ"ח מהלכות מלכים חלוצי לבא כשיכנסו בגבול עכו"ם ויכבשום ישבו מהן מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו אם ירעב ולא ימצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים ע"כ וכתב הכ"מ דיליף ליה מפ"ק דחולין ובתים מלאים כל טוב אר"י אמר רב אפי' קדלי דחזירי וסובר רבינו היינו דוקא היכא דלא שכיח ליה היתרא אבל אי שכיח ליה היתרא לית ליה למישבק היתרא ולמיכל איסורא ע"כ וכ"ל דראיית הרמב"ם ממתני' דהכא דאס"ד דאפי' דברים האסורים מותרים לאכול מ"ש דתנא תנא דמאי וא"ל דמתני' במלחמת הרשות איירי וקדלי דחזירי דמותרים איירי במלחמת מצוה דא"כ כ"ל לתנא לפלוגי בינייהו וכ"ש דבברייתא דבסיפ' קתיב כל הסילוקים שבין סובב לרשות ה"ל למישבק נמי הא אלא ודאי כמ"ש עיקר: למלחמת הרשות. פירשתי בקונטרס סתם מלחמת רשות ממלחמת יהושע ואילך שהיא היתה מלחמת מצוה כן פירש"י בבבלי בפרקין דף י"ז וקשה הא איכא מלחמת עמלק דודאי מלחמת מצוה היא לכ"ע וי"ל דהיינו דקאמר סתם מלחמת רשות ולא אתי אלא לאפוקי מדר' יהודה דאמר סוף פרק משוח מלחמה דלא ליתי עכו"ם עלייהו הוה מלחמת מצוה לכך פי' רש"י דהוה מלחמת רשות ורבנן דהתם אבל במלחמת עמלק לא איירי בה דלא שכיחא ואיננה בכלל סתם מלחמות: אם היו עשוין חבילה אסור. וקשה למה השמיטו הפוסקים דין זה ואי משום דלא גזר בבבלי אדרבא מדמחלק בין תקנת יהושע לכך דהכא והאמר סתם במסוכרין והכא בתלושין סתם בלחין והכא ביבשין ולמה לא מחלק נמי

שינויי נוסחאות (ש"א) דר פה נ"ו רריפת. (שי"ב) ויבא גדעון (שופטים ז). (שי"ג) אבינה נ"ו אבונה. (שי"ד) קטינה נ"ו קטנה.

הבילה אסור עד כדון בשאינן סמוכין לחורש ואפי' סמוכין לחורש עד כדון בשאינן סמוכין למעיין ואפי' סמוכין למעיין גבנסו עמהן לעיר כבר נפטרו יצאו עמהן מעיר כבר נתחייבו בדמאי. ר' יוסה בשם ר' אבהו א"ר חזקיה בשם רבי יודה בן פזי (א) *דמי תקן לא תקן: ומלערב רב חייה בר אשי אמר הדא דאת אמר בעירובי הצרות אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן. ויש חצירות במחנה לסתור אהלים שבמחנה כהדה דתני (ב) אהלים שבמחנה צריכין עירוב אהלים שבשיירה אינן צריכין עירוב. יהודה בן תימא אומר אף חונים בכל מקום ובמקום שהן נהרגין שם נקברין שלא תאמר יעשו כהרוגי פלמוסיות אית תניי תני אסור לפנותן ואית תניי תני מותר לפנותן אמר רב חסדיי מאן דמר מותר לפנותן במכונסין ומאן דמר אסור לפנותן במפוזרין כשם שבהליכתן פטורין מארבעה דברים כך בחזירתן פטורין מארבעה דברים רבי יוסה בי ר' בון שמע לה מן הדא מי ירא וחרד ישוב ויצפור מהר הגלעד ולמה הן חוזרין בצפירה מפני השונאין. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב כשם שבהליכתן פטורין מארבעה דברים כך בחזירתן פטורין מד' דברים:

הדרן עלך מבוי

הלכה א מתני' *עושין פסין לביראות ד' דיומדין נראין כשמונה דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר שמונה נראין כשנים

קרבן העדה

חבילה שהזמינו אדם לצרכו יש בהן משום גזל והסורים אפילו במלחמה מלוה: עד כדון. עד כאן לא התירו העלים אלא בשאינן סמוכין ליער אבל בסמוכין ליער לא או דלמא אפי' בסמוכין ליער נמי מותרין: עד כדון בשאינן סמוכין למעיין. ותו קמיבעיא ליה הא דפוטרין אותן מרחיצת ידים בשאינן סמוכין למעיין אבל בסמוכים למעיין חייבין ברחיצת ידים או דלמא אפילו בסמוכין למעיין פטורים: נכנסו עמהן לעיר. פירות של דמאי שנכנסו עמהן לעיר לאחר שחזרו מנולחמה פטורין מדמאי שכבר נפטרו מתחלה כשבאו לידן: יצאו עמהן מעיר. מתחלה כשיצאו למלחמה חייבין בדמאי שהיה להן לתקנם בהיותן בביתם: דמיי תקן לא תקן. כלומר למה נקרא שמו דמאי דא מאי שיש לספק בו אם מתוקן הוא או לא: הדא דאת אמר. כמו לא אמרן: ופריך ויש עירובי חצרות במחנה. בתמיה וע"כ בעירובי תחומין איירי: ומשני לסתור אוהלים שבמחנה שיהא מותר לטלטל מאהל לאהל שבמחנה צריכין עירוב וזהו נקרא עירובי חצירות ויותר נ"ל לגרוס להתיר אהלים שבמחנה: ה"ג כהדא דתני אהלים שבמחנה אינן צריכין עירוב ואהלים שבשיירא צריכין עירוב. וכ"ה בתוספתא פ"ב: שלא תאמר יעשו כהרוגי פלמוסיו'. שלא יעשו כמו שעושין אנשי חיל גומא גדולה וזורקין כל המתים לתוכה אלא כל אחד קונה מקומו: אסור לפנותן. להרוגי מלחמה: במכונסין. שמונחין הרבה יחד שמתוך שצריך לפנותן לעשות לכל א' כראוי לו מותר נמי לפנותן לכל מקום שירצה: במפוזרין. קונה מקומו ואסור לפנותן: כך בחזירתן פטורין. שעדיין הן בסכנה מפני האויבים האורבים בדרך: ולמה הן חוזרים בצפירה. הא חזרו ולא עשו מלחמה אלא מפני השונאים האורבים ש"מ דאף בחזרה איכא חששא דשונאים הלכך אף בחזירתן פטורים א"נ ה"פ למה חזרו בשחר סמוך לאור היום שודאי יבטלו על ידי כך זמן קריאת שמע ותפלה אלא ודאי שאף בחזירתן פטורין כנ"ל: ויצפור. לשון בקר דמתרגמינן צפרא א"נ לשון סיבוב כדתנן בקופה מטעשו שתי לפירו':

הדרן עלך מבוי

הלכה א מתני' עושין פסין לבירות. שברשות הרבים ובירות עצמן רשות היחיד הן שעמוקים עשרה ואין יכול למלאות מהן ועושין פסין אלו להכין להן היקף שיהו הפסין הללו עושין לסביבות הבור רשות היחיד וימלא ויוליך ויניח שם ותיכנס בהמתו ותשקה: דיומדין. עמודין הנראין כשנים

פני משה

חבילה אסור. הואיל והטריחו בעלים את עצמן לקצרן ולעשות חבילה לא הפקירו החכמים אותן אלא מחנה: עד כדון בשאינן סמוכין. המחנה להורש ליטול מן החורש עלים ואפילו סמוכין להחורש אע"פ כן יכולין ליטול עלים שהניחו הבעלים ליבשן: עד כדון בשאינן סמוכין למעיין. אפטורא מרחיצת ידים קאי ואפילו הן סמוכין למעיין לא הטריחו אותן במים: נכנסו עמהם לעיר כבר נפטרו. אפטורין מדמאי קאי דשאר אנשים שאינם עכשיו מן המחנה ונתחלקו מהן אע"פ כן כשנכנסו עם אנשי המחנה לעיר כבר נפטרו מן הדמאי ואינם צריכין לתקן אבל אם יצאו מן העיר עמהן ויש אצלם דמאי כבר נתחייבו בשעה שהיו בתוך העיר וצריכין לתקן. א"נ אאנשי המחנה גופן קאי דמה שנכנסו מהתבואות דמאי עמהם בבואן לעיר מהמלחמה כבר נפטרו בהיותם במחנה והיוצאים עמה מעיר בהלה כבר נתחייבו בדמאי מקודם וצריכין לתקן: דמיי תיקן לא תיקן. איידי דאיירי בדמאי מייתי להא כדגרסינן בסוף מעשר שני למה נקרא דמאי מפני שספק הוא דא מאי אם תיקן אם לא תיקן: ויש הצרות במחנה. בתמיה וקאמר אין להתיר אוהלים שבמחנה וכו' כצ"ל: שלא תאמר יעשו כהרוגי פולמוסיות. החיילים מאומות שאינן מקפידין על כך: אסור לפנותן. א"כ: במכונסין. הרבה במקום אחד מותר לפנותן ולקברן במקום אחר שזהו כבודן: שמע לה מן הדא. שאף בחזירתן מהמלחמה פטורין הן מד' דברים אלו דכתיב גבי גדעון מי ירא וגו' ויצפור ולשון השכמה הוא בצפרא ולמה הן חוזרין בצפרא מפני השונאין שמתייראין מהם שלא יראו וירגישו בהן וא"כ גם בחזירה צריכין לזרז עצמן כמו בהליכה הלכך פטורין מכל אלו וכן ר' יוסי בר' בון אמר בהדיא בשם רב דאף בחזירתן פטורין הן מארבעה דברים:

הדרן עלך פרק מבוי

הלכה א מתני' עושין פסין לבירות. שהן ברשות הרבים והבירות עצמן רה"י הן שעמוקין עשרה ורחבין ארבעה ואינו יכול למלאות מהן ולהוציא לר"ה עושין פסין שיהו הפסין הללו עושין לסביבות הבור רה"י. וימלא ויוליך מן הבור ויניח שם ותכנס בהמתו ראשה ורובה וישקנה ופליגי ר' יהודה ור"מ היאך עושין ארבעה דיומדין נראין כשמונה. דיומדין כלומר ד' עמודין שכל אחד מהנו ארבעה נראה כשנים ומעמידין אותן בארבע זויות סביבות הבור נמצא כל אחד מהן נוטה לכאן ולכאן והרי לכל רוח ורוח שני אמות דופן אמה כנגד אמה ואע"פ שהפרוץ מרובה על העומד בכל רוח ורוח התירו לפסי בירות בכך הואיל והד' זויות עומדות הן והשוב כמחילה: רמ"א שמונה נראין כשנים

עין משפט נר מצוה
נב
א מיי' פכ"ו. משכת הל' א
נג
ב מיי' פ"א מעירובין הל'
ג ובסה"ג טוש"ע א"ח סי' בסו ס"ב
נד
ג מיי' פ"ז ממלכים הל' יו
נה
ד מיי' שם הלכה יג
א
ה מיי' פ"ז משבת הל' כג

גליון הש"ס
(א) עי' בערוך ערך דמאי:
(ב) כן הוא גרסת הרמב"ם והרא"ך והריטב"א גורסין להיפך ועי' בבית"ר הגאון מוהר"א ז"ל ס' שס"ב.

מסורת הש"ס
שבת ז"ב כלים ז
ערובין יז ע

שירי קרבן

נמי בין חבילה למונחים מפוזרין וי"ל דהיינו בכלל ממוזרין ותלושין: **נכנסו** עמהן לעיר כבר נפטרו. כתב הרק"ש בפ"ק דחולין בעי ר' ירמיה איברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ מאי קאי בתיקו פירש"י דרוש וקבל שכר ולא נחירה דדוקא למסבר קראו דרשינן אע"פ שכבר עבר אבל לקבוע בעיא בש"ס בדבר שאין בו צורך לא אשכחן וכו' ונ"ל דנ"מ באדם שרוצה להסור עצמו באחד מן המינין מזמן ידוע ואילך וכו' ע"ש והוא דחוק ועלה בדעתי דנ"מ לאיברי איסור שמביאין בני המלחמה בחזרתן אי מותרין בהן דבמלחמ' מותרין בהן וכמ"ש למעלה בשם הרמב"ם ואי אמרינן דאיברי בשר נחירה מותרין לישראל דהואיל והיתרו הותרו הכי נמי מותרין ואי אמרינן דאסורין הכי נמי אסורין אך לפמ"ש הרמב"ם דאף במלחמה לא הותרו אלא בשעת הדחק א"כ בחזרתן לעיין ודאי דאסור וכמדומה שראיתי מזה בספר אחד לכן נ"ל דנ"מ לדמאי שהביאו בני המלחמה אי מותרין בו או לא וא"נ דלירושלמי פשיטא ליה כדאמר הכא לר' ירמיה מיבעיא ליה: **בשם** שבהליכתן פטורין וכו'. כתב הרמב"ם פ"ז מהל' מלכים וכשם שפטורין מכל אלו בהליכתן כך פטורין בחזירתן כתב הכ"מ אפשר שלמדו ממאי דתנן בפרק מי שהוציאוהו כל היוצאין להציל חוזרין למקומן ואמרי' בגמ' חוזרין בכלי זיינן למקומן וכתב הלח"מ דאין משם ראיה ולא מקום למולא דין זה ע"ש והדבר פשוט שדברי הרמב"ם הן לקוחים מסוגיא זו ומהתימא שנעלם מהם דברי הש"ס במקומו: **ר"י בר' בון** בשם רב כשם שבהליכתן וכו'. נראה שלא לסיים בדבר רע מפני השונאין לכך חזר דברי ר"י בר' בן ואף אם נאמר דמאי דקאמר תחלה כשם וכו' סתמא דש"ס קאמר לה והשתא אמרה משמיה דרב פ"ע צריכין לטעם הנ"ל דעדיין קשיא דהל"ל כא דר"י בר' בין כשם וכו' קודם שאמר כא דר"י בר' בון שמע לה וכו' אלא ודאי כדפרישית:

מראה הפנים

בשם שבהליכתן פטורין מארבעה דברים כך בחזירתן. כך פסק הרמב"ם שם וכתב הכ"מ אפשר שלמד ממאי דאמרי' פרק מי שהוציאוהו כל היוצאין להציל חוזרין למקומן ואמרי' שחוזרין בכלי זיינן למקומן. ולאו מילתא היא דהיאך נלמד גזל שהוא רע לשמים ולבריות מהאי דהתם אלא מכאן הוא דפסק כן דבהדיא אמרו כך כדנלמד מהאי קרא דגדעון:

הדרן עלך פרק מבוי

פרק ב עושין פסין. גובהן י' טפחים ורחבן שש. רש"י ז"ל פי' גם על הפשוטין דר"מ באמצע נותן לכל רוח לוח רחב אמה. ולפ"ז בזמן שיש שם יותר מי"ג אמה ושליש שצריך להרבות בפסין אף לר' יהודה דקי"ל כוותיה והיינו בפשוטין כדכתב הרמב"ם ז"ל בפי"ז מהלכות שבת בהלכה כ"ע היה צריך שיהא ברחבן שש. ומסתימות דברי הרמב"ם לא משמע כן שלא כתב שם אלא ובלבד שירבה בפסין פשוטין שמניחין אותן בכל רוח כדי שלא יהא בין פס לחבירו יותר על י"ג אמה ושליש ולא ביאר כאן כלום משיעור פשוטין כ"א למעלה בהלכה כ"ו גבי דיומדין כתב כוה יהא גובה כל פס מהן י' טפחים ורחבן ו' טפחים והכ"מ כתב גבי פשוטין ורחבן מבואר בירושלמי כל שהוא. וכן ראיתי בהריטב"א שכתב אמרו בירושלמי פסין אין להן שיעור וע"כ על הפשוטין קאמר עכ"ל

הדרן עלך פרק מבוי

עמודי ירושלים

בהדא דתני אהלים שבמחנה צריכין עירוב אהלים שבשיירא אין צריכין עירוב. בקה"ע כתב הכי גרסינן כהדא דתני אהלים שבמחנה אין צריכין עירוב ואהלים שבשיירא צריכין עירוב. לא ידעתי מדוע שינה הגירסא בפשיטות והלא הר"מ בהל' עירובין (פ"א ה"ג) העתיק כגרסתינו ובה"ש כ' בית מתבשין דברי הירושלמי ודברי רבינו עיקר. וכ"ה בטוא"ח (סי' שס"ו) ולפתמיה זה מהקה"ע:

עין משפט נר מצוה

ב

א מיי' פי"ז משבת הל' לג

ג

ב מיי' שם הל' ג

מסורת הש"ס

כשנים עשר ארבעה דיומדין וארבעה פשוטין גובהן עשרה טפחים ורוחבן ששה ועוביין כל שהוא וביניהן כמלוא שתי רבקות של שלש שלש בקר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר של ארבע ארבע קשורות ולא מותרות אחת נכנסת ואחת יוצאת: **גמ'** לפי שהפרוץ רבה על העומד הוא עושה דיומדין אבל לא פשוטין אוף הוא כוכיח על עצמו משום הולכת הבאר ר' זעירא בשם ר' אלעזר הגיעוך סוף תחומי שבת עד איכן הן שאם עשה כן במקום אחר והזר וזרק ד' אמות בר"ה *חייב א"ר יוסה לפי שבכל מקום עומד רבה על הפרוץ וכאן היקלתה עליו שיהא הפרוץ רבה על העומד החמרתה עליו בדבר אחר שבכל מקום עושה פס של ד' טפחים וכאן עושה פס של ו' טפחים רב ירמיה בשם רב *לא התירו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד רב אבין אמר בשעת עולי רגלים ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק מפני עולי רגלים. א"ר עזרא קומי ר' מנא מתני' אמרה כן עושין פסין לביריות בזמן הזה והא תנינן *ממלין מבור הגולה בגלגל בשבת מבור הגדול כו' *מפני מה ממלין מבאר הקר בגלגל בי"ט אלא *בשעה שעלה ישראל מן הגולה וחנו על אותה הבאר והתנו עמהן הנביאים שבינידהן שיהו ממלין מבאר הקר בגלגל בי"ט לא כל בארות הקר התירו אלא אותה הבאר שחנו עליה בלבד

כמה

פני משה

כשנים עשר וכו'. לפי שצריך ארבעה פשוטין באמצע לכל רוח ודוקא כשיש פרוץ לכל רוח יותר מעשר אמות בהא הוא דקאמר ר"מ שצריך פשוטין באמצע אבל אם אין הפרוץ שבין דיומד לדיומד אלא עשר מודה ר"מ דבארבעה דיומדין סגי ור' יהודה מתיר אפילו בפרוץ יותר מעשר ביניהן עד י"ג אמה ושליש כדמפרש לקמן במתני'. וביותר מי"ג אמה ושליש מודה רבי יהודה שצריך פשוטין למעט הפרוץ והלכה כר' יהודה: גובהן. של פסי דיומדין הללו צריך שיהו עשרה טפחים ורחבן ששה לכל צד מהן ועובין כל שהוא: וביניהן. השתא מפרש לפלוגתייהו כמה שנחלקו דלר"מ צריך שלא יהא הפרוץ ביניהן אלא כמלא שתי רבקות של שלש שלש בקר לפי שכל בקר ובקר שיעור רחבו אמתים פחות שליש ונמצא רוחב של ששה בקר עשר אמות ואם יש ביניהן יותר מזה אז צריך פשוטין ולר' יהודה השיעור בין דיומד לדיומד כשתי רבקות של ארבע ארבע בקר והן שלשה עשרה אמות ושליש וביותר מזה הוא שצריך פשוטין: רבקות. הוא מרבק הבקר להכניסן בעול מלשון עגל מרבק: קשורות ולא מותרות. שיעור כל מרבק הבקר כשהן קשורות וא"ז ולא תימא כעין קשורות אלא קשורות ממש ולהכי תני ולא מותרות וזו היא חומרא למעט הריוח שבין בקר לבקר: אחת נכנסת ואחת יוצאת. כלומר אבל בהרבקות לא בעינן שיהא שם בלצמוס בכדי שיהא שתיהן נכסות ויוצאות כאחת אלא בכדי שתהא רבקה אחת נכנסת ואחת יוצאת וזו קולא היא בכדי שיעור זה יש מעט רחב יותר לפי שעשר אמות לר"מ וי"ג ושליש לר' יהודה לא בעי' מצומצמות כל כך אלא אפי' שוחקות אבל בין בקר לבקר לא מקילין לשער בכדי שיהא ריוח ביניהן דא"כ יתרבה הריוח ביותר לפיכך צריך שיהו קשורות: *מותר להקריב. הפסין לבאר ולעשות היקף קצר ביניהן ובלבד שיהא שם ריוח בכדי שתהא פרה ראשה ורובה בפנים מן הפסין ושותה אבל בציר מהכי לא דחיישינן שמא ימשך אחריה ויוציא בלי מהוך לפסין: ומותר להרחיק. הפסין כל שהוא רוצה לעשות היקף גדול: ובלבד שירבה בפסין. פשוטין בכל רוח ורוח בכדי שלא יהא בין פס לחבירו יותר מי"ג אמה ושליש לר' יהודה שהלכה כמותו וכן לר"מ למאי דאית ליה:

גמ' לפי שהפרוץ רבה על העומד וכו'. טעמא שלא התירו אלא בדיומדין הוא מפרש לפי שכאן הפרוץ מרובה על העומד הלכך צריך לעשות דיומדין לכל זוית וזוית שיהא נראה אמה אחת לכאן ואמה אחת לכאן: אבל לא פשוטין וכו'. כלומר אבל לא סגי בארבעה פשוטין של שתי אמות לכל זויה וזוית שא"כ אין כאן בהיקף סביב לכל רוח ורוח הלכך הוא עושה דיומדין שאף הוא מוכיח על עצמו בכך משום הולכת הבאר וכלומר משום הלכות הבאר שבשביל הדיומדין הוא שהתירו לפרוץ מרובה על העומד ודוקא בהלכות הבאר: הגיעוך סוף תחומי שבת עד היכן הן. כלומר כאן הגיעוך ללמוד עד היכן הן סוף דיני גבולי שבת לענין טלטול וזריקה שאם עשה כן במקום אחר בר"ה שהקיף איזה מקום בדיומדין בד' זויות כעין פסי בירות והזר אח"כ וזרק ארבע אמות בר"ה בתוך ההיקף שעשה חייב דהוי כזורק ד' אמות בר"ה וקמ"ל דדוקא בפסי בירות הוא שאמרו שבהיקף הד' דיומדין בהד' זויות נעשה כרה"י לכל מילי לענין שמותר למלאות מהבאר ולהוציא לתוך ההיקף וכן לענין הזורק מתוכו לר"ה או מר"ה לתוכו חייב אבל אם עשה כן במקום אחר בר"ה לא נעשה כרה"י והזורק בו חייב: אמר רבי יוסה לפי שבכל מקום וכו'. טעמא שהצריכו שיהא הפס רחב ששה טפחים לכאן ולכאן הוא מפרש לפי שכאן היקלת להתיר אף בפרוץ מרובה על העומד מד' רוחותיו לפיכך ההמרת עליו בדבר אחר שצריך פס של ששה טפחים לכל רוח ורוח: ר' אבין. ורבי ירמיה פליגי בהא דקאמר ר"ב שלא התירו אלא לעולי רגלים דלמר בשעת עליית הרגל בלבד הוא שהתירו ולמר מפני עולי רגלים התירו ולאו דוקא בשעת עלייתן בלבד אלא שהתירו כך לעולי רגלים הותר אף בזמן הזה: מתניתא אמרה כן. תנינן כהדא ברייתא כהדיא כר' ירמיה בשם ר' שמואל עושין פסין לבירות אף בזמן הזה: והא תנינן. לקמן בשלהי מכילתין ממלאין וכו' ומבאר הקר בי"ט ומפרשינן התם מפני מה אמרו להתיר למלאות בגלגל מבאר הקר בי"ט ולא גזרינן משום עובדא דחול או שמא ירבה למלאות ולהשקות את גינתו אלא כשעלו ישראל מן הגולה בימי עזרא וחנו על אותו הבאר שהיו בו מים חיים ולכך נקרא באר הקר. והתנו עמהן הנביאים שהיו ביניהם להתיר לעולם שיהיו ממלאין מבאר הקר הזה בגלגל בי"ט ואמרינן התם עלה לא כל בארות הקר התירו אלא אותו הבאר שחנו שם בלבד. והשתא

כמה

קרבן העדה

כשנים שעשוין כמרזב וכשנטעו בקרקע לפאת דרומית מערבית נוטה דופנו אחד למזרח ולדו אחד לצפון והשני לפאה מערבית צפונית נוטה לידו אחד למזרח ולידו אחד לדרום וכשנותן ארבעתן לארבע הפיאות נמצא לכל רוח ב' אמות דופן אנה כנגד אנה והריוח בינתיים: פשוטין. באמצע הדיומדין נותן לכל רוח לוח רחבה ו' טפחים ובטור שהיא מח' עד י"ב אמה פליגי: גובהן י' טפחים. שאין מחיצה בפחותה מי': ורחבן ו' טפחים. כיון דאין בם מחיצה אחרת אלא היא בעינן ו' טפחים: ועביין. דרוחב מחיצה בעינן ולא עבה: שתי רבקות של שלש שלש בקר. שהן י' אמות ששיעור פרה החורשת אמה ושני שלישי אמה: קשורות. חומרא הוא למעט ריוח שבינתיים: אחת נכנסת. ג' פרות המושכות בעול הרולות ליכנס שם לשתות וימלאו ג' אחרות שיולאות משם ששתו כבר והוא שיעור יותר גדול משיכנסו כולם בבת אחת: **גמ'** לפי שהפרוץ מרובה על העומד. ואמרי' בפ"ק דמכילתין לענין שבת פרוץ מרובה על העומד אפילו כנגד העומד אסור לפיכך עושין כי היכי דליהוי אמה מכאן ואמה מכאן דופן והבאר חשיב כפתח ואע"ג דאין פתח יותר מעשר כיון דמדאורייתא ה"ל מחיצה בבירות הקילו אבל בפשוטים לא סגי ליה דלא הוי כפתח: אף הוא מוכיח על עצמו. גם מה שהתירו בדיומדין לא התירו אלא משום בירות אבל בשאר מילי לא מהני פסין וכדפריסית וכן מוכח ממתניתין דקתני עושין פסין לבירות אבל לא לדבר אחר: הגיעוך. תבין מכאן עד היכן הגיעו דיני תחומי שבת ומחילות: שאם עשה כן. כעין פסי בירות ברה"ר במקום אחר: ה"ג וחזר וזרק מרה"ר לתוכו חייב וכ"ה בבבלי משמיה דר"א וה"פ קמ"ל אע"ג דבקעי בה רבים לא מבטלי להני מחילות: שבכל מקום עושה פס ד' טפחים. כגון במחילות חצר: וכאן עושין פס של ששה טפחים. כדתנן במתניתין ורחבן ששה טפחים: בשעת עולי רגלים. מותר אפילו אינו עולה לרגל לאפוקי בזמן הזה הוא דאסור: מפני עולי רגלים. התירו פסי בירות ואפילו בזמן הזה שרי: מתניתא. דמייתי בסמוך מוכחת כן דאפילו בזמן הזה פסי בירות מותרין: והא תנינן. כלומר דהא תנינן לקמן פרק המוצא תפילין: מבור הגדול ומבאר הקר בי"ט: אלא כשעלו ישראל מן הגולה. ולא היה להן מים: והתנו עמהן הנביאים שביניהם. חגי זכריה ומלאכי: שיהו ממלאין מבאר הקר בגלגל בי"ט. ואפילו לעולם הרי שמפני עולי הרגלים התירו בכל מקום ה"ה בפסי בירות מפני עולי הרגלים התירו בכל מקום: ומשני לא כל בארות הקר התירו אלא אותה שחנו עליה בלבד. א"כ ליכא למידק איפכא:

כמה

ערובין כ: שם כא. שם קד. (פ' המוצא תפילין) שם קד ב

מראה הפנים

עכ"ל. והנה שבירושלמי שלפנינו היה כתוב כך ולא נמצא זה בספרים שלפנינו מבואר בהדיא גבי פסי בירות איכא לדינא קושטא היא ונלמד ממה דאמרי' כאן בפרק דלעיל בהלכה ז' גבי מעשה שהלך ר' יהושע בן קרחה אצל ר' יוחנן בן נורי וכו' והיה נוטל אגים וסותם הזקרנין וסותם עד שמיעטן בפחות מעשר אמר כזו כן מגילת שבת. וא"כ מסתברא דבכסי בירות כל היכא דבעי' פשוטין אף לר' יהודה צריכין כן דכל שבהן מחעט בכדי שלא יהא הפרוץ יותר מי"ג אמה ושליש סגי ולא אמרו רהנן שסגי אלא באלו ד' דיומדין שבד' זויות כדי שיהא אמה לכאן ולכאן בכל רוח ורוח ועיין לקמן בר"ס מתוך שאת עושה דיומדין מה שיתבאר בענין הפשוטין לר' יהודה בס"ד: **קשורות** ולא מותרות. ביארתי בפנים דלא תיקשי אמאי אזלינן כאן לחומרא ובסיפא לקולא. והרמב"ם שם בהלכה כ"ז לא העתיק אלא כסיפא הרבקות של ד' ד' בקר אחת נכנסת ואחת יוצאת והשמיט מה שאמרו על הבקר קשורות ולא מותרות. ונראה דטעמו ז"ל שהיה מפרש דמה שאמרו קשורות וכו' אליבא דר"מ נצרכה דס"ל של ג' ג' ופתם רבקה אחת היא של שני בקר ומסתמא כל שנים ושנים קשורין הן ולפיכך תני קשורות כלומר שכל השלשה יהיו קשורות יחד שלא יהא השלישי נשמט מהזוג אבל אליבא דר' יהודה לא איצטריך למיתני דלדידי' של ד' ד' הן והזוגות מסתמא קשורות הן: **רבי** זעירא בשם ר' אלעזר הגיעוך סוף תחומי שבת וכו'. לר' אלעזר דהכא לא עשו מחיצות אלו כרה"י גמורה אלא בפסי בירות בלבד. אבל בבבלי פרקין ד"כ גרסי' אמר ר' אלעזר הזורק לבין פסי בירות חייב פשיטא וכו' לא צריכא דעבד כעין פסי בירות בר"ה וכו' אע"ג דבקעי בה רבים וא"כ מר בר ר' אלעזר דהבבלי וכן משמע מהא דלקמן דקאמר בפשיטות מתוך שאת עושה דיומדין וכו' והוא הולך ועושה כן במקום אחר ומתחייב הרי דפליגי סוגיא דהכא וסוגיא דהבבלי בהא ועיין לקמן ד"ה מתוך שאת עושה דיומדין שמתוך כך יתבאר במאי דהיכא עוד נ"מ לדינא בינייהו ויתבאר ג"כ דברי רש"י ז"ל בהסוגיא דהתם בענין הקושיא שהקשו עליו וכן בענין הסוגיא גופיה דהתם במאי השקיל וטרי הגיי ורבה בנהדי יע"ש: **לא** כל בארות הקר התירו וכו'. והכי מסיק לגב

שני

שנויי נוסחאות (פו"א) אחר ג7 ו אחד.

כמה דאת אמר תמן מה שהותר הותר וכה שהותר הותר ר' אבדימא דחיפא הורי בחיפא ר' ירמיה הורי בחלף בפסי ביראות בזמן הזה. הוון בעיי מימר ר"מ יודה לר' יודה, רבי יודה לא יודה לר"מ ר"מ יודה לר' יודה ר"מ אית ליה דיומדין פשוטין ואת אמר הכין מתוך שאת עושה דיומדין אבל לא פשוטין אף הוא סבור לומר שמא מחיצת שבת כך הוא והוא הולך ועושה כן במקום אחר ומתחייב רבי אחא בשם רבי חיננא לא דין מודי לדין ולא דין מודי לדין א"ר מנא אע"ג דלא א"ר יוסה דכי הדא מילתא אמרה דכוותה ר' בון ור' בון בעון קומי ר' זעירא (א) כמה יהא דיומד ארוך ולא יהא צריך פשוט א"ל פחות משלשה כסתום יותר מששה הופלג אלא כן אנן קיימין מג' ועד ארבעה אין תימר ר"מ יודה לר' יודה ויעשה כדיומד ארוך ולא יהא צריך פשוט א"ר בא בר ממל לא נצרך ר"מ לפשוטים אלא בשיטת ר' יודה א"ר יוסה

ואפילו

קרבן העדה

כמה דאת אמר. התם בבור הקר מה שהתירו התירו והשאר אסור אף כאן בפסי בירא‍ות מה שהתירו לעולי רגלים התירו ולשאר כל אדם אסור: בחלף. שם מקום: בפסי בירא‍ות. דמותרין בזמן הזה: הוון בעיי מימר. סברוהו הבני ישיבה לומר: ר"מ יודה לר"י. דבדיומדין סגי: ופריך ר"מ יודה לר"י. בתמיה הא ר"מ בעי דיומדין ופשוטין: ואת אמר הכין. דר"מ יודה לרבי יהודה: ומשני מתוך שאת עושה וכו'. לעולם אימא לך דר"מ מודה לר"י דמדאורייתא אפילו בדיומדין הוה מחילה גמורה והא דמצריך פשוטין היינו טעמא שאם אינו עושה פשוטין יעשה מחילות כאלו לכתחילה וסובר דמחילות שבת כך היא ומתחייב באיסור דרבנן לכך מצריך פשוטין: לא דין מודי לדין. דר"מ סובר דאף מדאורייתא לא הוי רה"ר גמורה כל שאין לה פסין: אע"ג דלא אמרה רבי יוסי. דבר זה בעצמו פחות מג' שאין הדיומדין רחוקים זה מזה ג' טפחים: אמרה דכוותה. דאינו מודה ר"מ לר"י: כמה יהא דיומד ארוך וכו'. לר"מ קמיבעיא ליה: פחות מג'. שאין הדיומדין רחוקים זה מזה שלשה ודאי דכסתום הוא וא"צ פשוט: יותר מששה. ה"ל מופלג וצריך פשוט: אלא כן אנן קיימין. הא דפליגי ר"מ ור"י ברחוקים זה מזה ג' עד ד': יעשה כדיומד ארוך ולא יהא צריך פשוט. דהא ודאי אלו עושה כן ברה"ר במקום אחר מדאורייתא רה"י גמורה היא דהא אין פרצתו בעשר: לא נצרך ר"מ לפשוטים. דהא לא מתיר ר"מ פסין אלא עד עשר אמות ונתמעט המקום בפסין שהן הדיומדין: אלא לר"י. דמתיר עד י"ג אמה ושליש עליה קאמר ר"מ דבעינן פשוטים:

ואפילו

פני משה

כמה דאת אמר תמן מה שהותר הותר ולא במקום אחר והכא נמי מה שהותר הותר לעולי הרגלים בלבד ולא כהאי ברייתא דתני עושין פסין לבירא‍ות אף בזמן הזה: הורי בהיפא. וכן רבי ירמיה הורה בחליף כהאי ברייתא להתיר פסי בירא‍ות בזמן הזה: הוון בעיי מימר. בני הישיבה דר"מ יודה לר' יהודה וכו' כדמפרש לקמיה. ומתמה הש"ס מאי האי דקאמרת ר"מ יודה לר' יהודה הא ר"מ אית ליה דיומדין ופשוטין בעינן ואת אמר הכין בתמיה: מתוך שאתה עושה וכו'. כלומר דמשני דלעולם איכא למימר דר"מ יודה לרבי יהודה דמדינא בדיומדין לחוד סגי והא דקאמר ר"מ במתני' דיומדין ופשוטין לא קאמר אלא משום הומרא בעלמא דגזרינן מתוך שאתה אומר לו לעשות דיומדין ולא פשוטין יסבור שמחילה מעלייתא היא אף בעלמא וילך ויעשה כן במקום אחר בר"ה ויהא מתחייב עלה דלא התירו דיומדין בפרוץ מרובה על העומד אלא לפסי בירא‍ות בלבד לפיכך מחמיר ר"מ אף בפסי בירא‍ות שצריך דיומדין ופשוטין שלא תצא תקלה מתוך כך למקום אחר: לא דין מודה לדין וכו'. לא זה מודה לזה וכו' שר"מ מדינא קאמר דבפסי בירא‍ות צריך דיומדין ופשוטין. א"נ דה"ק הוון בעיי מימר ר"מ יודה לר' יהודה דאם יש כאן נפיש משיעורא דר"מ והיינו שיש בין פס לפס טפי מעשר אמות דלדידיה צריך פשוטין כדפריש במתני' ומודה ר"מ שאם האריך בדיומדין עד שלא יהא ביניהן יותר מעשר אמות דבכה"ג א"צ פשוטין אבל ר' יהודה לא יודה לר"מ שאם יש כאן יותר מי"ג אמות ושליש דזהו שיעורא דר' יהודה וצריך למעט הפרוץ אינו מודה לר"מ שימעט בפשוטין אלא דוקא בהארכת הדיומדין עד שלא יהא שם פרוץ יתר מי"ג ושליש הוא דבעינן. וזה עיקר והשתא סייך שפיר כל הא דבתרה: ר"מ יודה לר' יהודה וכו'. כלומר דפריך היכי מלית אמרת דבכה"ג מודה ר"מ דסגי בהארכת דיומדין הא ר"מ אית ליה דיומדין ופשוטין ומשמע דוקא בפשוטין הוא דאית ליה למעט עד כשיעור לדידיה כדמסיק הקושיא וחזיל: מתוך שאתה עושה דיומדין וכו'. כלומר וכ"ת מאי רבותא דפשוטין הרי אם ממעט הפרוץ עד כשיעור מה איכפת לן אם ממעטו בהארכת הדיומדין או בפשוטין הלכך קאמר דהא ליתא שאם אתה מתירו בדיומדין לחוד אבל לא בפשוטין אף הוא סבור לומר דמחילות שבת מעלייתא היא ואף שיש כאן פרוץ מרובה ויסמוך על זה לעשות כן במקום אחר בר"ה ויהא מתחייב שלא התירו זה אלא בפסי בירא‍ות בלבד הלכך מסתברא דאף ר"מ לא יודה לר' יהודה אלא דס"ל דבכל גוונא דווקא פשוטין בעינן כי היכי דליהוי היכרא ולא סגי בהארכת דיומדין: ר' אחא וכו'. כלומר וכן אמר רב אחא בהדיא דלא זה מודה לזה ולא זה לזה וכדאמרן: אמר ר' מנא וכו'. ר' מנא תלמידו של ר' יוסה היה והוא רגיל לומר על דבר ששמע מאחר ולא שמע בפירוש מרבו כך אמר אע"ג דלא אמר ר' יוסה רבי הדה מילתא בהדיא דפליגי ר"מ ור' יהודה בכל גווני בהא מ"מ אמרה דכוותה דש"מ מינה דדעתו כך כדלקמן. וכן תמצא בהרבה מקומות בש"ס הזה מדברי רבי מנא על ר' יוסה: רבי בא ור' בון בעון וכו'. כצ"ל: כמה יהא דיומד ארוך ולא יהא צריך פשוט. לר' יהודה דס"ל עד י"ג אמות ושליש לא בעינן פשוטין ואם הוא יותר מזה כמה צריך להאריך ברוחב הדיומד ושלא יצטרך פשוטין: א"ל פחות משלשה כסתום וכו'. כלומר אם מאריך הוא בדיומד מכאן ומכאן עד שלא יהא אויר ביניהן אלא פחות משלשה ודאי כסתום הוא. דבכל מקום אמרינן לבוד בפחות משלשה ואם הוא יותר משש אויר ביניהן הופלג השיעור הפרוץ דס"ל דאע"ג לר' יהודה מותר הפרוץ עד י"ג אמה ושליש. היינו דוקא בתחלה אבל הכא מכיון שהוא יותר מי"ג ושליש דצריך אתה למעט הפרוץ לא סגי בהארכת דיומדין אם יש כאן פרוץ ששה ביניהן ולאו דוקא ששה אלא מכיון שהוא יותר מארבעה דהוי מקום חשוב בכל מקום מיקרי פרוץ בכה"ג שהיה בתחלה יותר מכשיעור וכדמסיק וצריך פשוט אפילו לרבי יהודה: אלא כן אנן קיימין משלשה ועד ארבעה. כלומר אלא בהי גוונא משכחת לה אליבא דרבי יהודה דסגי בהארכת דיומד ביותר משיעורא דידיה ולא צריך פשוט בהאי גוונא דווקא שאם מאריך הוא בדיומדין לא יהיה ביניהן ארבעה שהוא מקום חשוב בכל מקום: אין תימר ר"מ יודה לר' יהודה ויעשה וכו'. השתא קאמר דמ"מ מיהת דלר"מ לעולם צריך פשוטין דאם תאמר ר"מ נמי מודה לר' יודה דבהארכת דיומדין סגי כדאמרן לר' יהודה א"כ קשיא לר"מ למה לי פשוטין בכל גווני ויעשה דיומד רחב וארוך יותר עד שלא יהא צריך פשוט אלא לאו ש"מ דר"מ אינו מודה בהארכת דיומדין כלל. אלא דלעולם בעינן פשוטין לדידיה: אמר רבי בא בר ממל לא נצרך ר"מ וכו'. כלומר דרבי בא בר ממל בא לומר דאי מהא לא איריא דלעולם איכא למימר דאף לר"מ אם האריך בדיומדין סגי ולא צריך פשוט וכי קאמר ר"מ דצריך פשוט לא נצרך אלא לשיטת ר' יהודה וכלומר דלמאי דקאמר ר' יהודה דיומדין ולא בעי פשוטין פליג ר"מ וקאמר דלשיעורא דידך שהוא י"ג ושליש לא סגי בדיומדין לחוד וצריך נ"כ פשוטין למעט הפרוץ עד עשר אמות ולעולם אימא לך שאם האריך בדיומדין סגי אפי' לר"מ: אמר ר' יוסה

ואפילו

גליון הש"ס

(א) דברי ירושלמי אין להם ניאור דמה זו בא לה כמה יהא דיומד ארוך הדבר פשוט עד שלא יהא פרצה יותר מי' או מי"ג ושליש. ומה גם מה שהשיב עד ג' כסתום וכו' היאך אפשר בפחות מג' אויר הכנס פרה לפחות ובהנה קושיות רבות ופי' הק"ע לא העלה ארוכה. ונ"ל דברש"י והוס' יש ע"ב ד"ה ואם כתבו דכל היכא דצריך בדיומדין יהיה פרוץ מרובה אז פשוטין עדיפי דהיכא היכר עדיף אבל ברחב הרבה דבה צריך הדיומדין יהיה עומד מרובה ודאי דיומדין עדיפי דלא כמ' אורך דס"ג וה"ג מבטלי לפשוטין ע"ש. וזה דקא בעי ר"ז כמה יהא דיומד ארוך (היינו בשר יותר במאמר בכתוב) לא הריך לגה למיחוי וע' פרוץ ערך ארך) ולא יהא צריך פשוט היינו דיהיה בהארכת הדיומד עדיף לר"מ וא"ל פחות מג' אם יהיה כן פשוט לדיומד רק אויר פחות מג' כסתום הוא ואין כאן אויר לבטל הפשוט וא"כ פשוט עדיף דיש בו היכר טפי ואין יהיה באויר יותר מששה הופלג מבוי דהאריך יותר על הפשוט שאין בו רק אמה דהוא ו"ם וא"י י"ל אויר דס"ג שהוא יותר מששה ואויר הבני שהוא עד עשר מבטלין לפשוט וא"כ דיומד עדיף נב"ע ולא פליגי ר"מ ור"י אלא מג' ועד ד' כיון דיומד מג' אינו כסתום והיכא דלא אויר לבטל הפשוט אמנם כיון שהפשוט שהוא ו"ם מרובה על האויר א"י לבטלו וכזה לר"י דיומד עדיף ולר"מ פשוט עדיף והפיר פשוט ליה דר"מ לא יודה לר"י ולא

מראה הפנים

מתוך שאת עושה דיומדין אבל לא פשוטין וכו'. כאן פ"ם לשיטתיה אזיל כמבואר לעיל בר"ה ר' זעירא בשם ר' אלעזר וכו' דס"ל בפשיטות שהעושה במקום אחר בר"ה כעין פסי בירא‍ות אין לו דין רה"י לטלטל בו דהא קאמר לעיל שאם עשה כן במקום אחר וזרק ארבע אמות בר"ה חייב והא ודאי א"א לפרש בענין אחר דקאי אתוך מחיצות הענין כעין פסי בירא‍ות דלא מצית כלל להשוות האי דר' אלעזר עם ר' אלעזר דבבלי המובאר לעיל שם דאם נפרש דהכא נמי מר"ה גרסי' והויא כדהתם מאי הסי ד' אמות דנקט וכי לחיוב זורק מר"ה לרה"י ד' אמות בעי'. וע"כ לפרש דבתוך אותן המחיצות קאמר והיינו דקאמר ואם זורק וכו' כלומר בתוך אותן המחיצות עצמן שעשה בר"ה כעין פסי בירא‍ות אם זרק ד' אמות ומתחייב משום זורק ד' אמות בר"ה וא"כ פליגא אר' אלעזר דבבלי דמשוי ליה כרה"י גמור בשעשה בר"ה כעין פסי בירא‍ות. וכן מוכרח בהדיא דפליגי מהא דקאמר כאן אף הוא סבור לומר שמא מחילת שבת כך הוא וכו' וזה א"ל לפרש שאין הכוונה אלא מתוך אותן המחיצות שיסמוך עליהן לטלטל בתוכן ומתחייב משום דבמקום אחר שאין שם באר לא מיקרי רה"י. ומהנמשך מזה יתבאר לנו סוגיא דהבבלי בדי"ט ע"ב בענין זה דגרים התם בעי מיניה אביי מרבה האריך בדיומדין כשיעור פשוטין לר"מ מהו וכו' וסוגיא זו קשה מאי קא מיבעיא ליה הא לא קפיד ר"מ אלא שלא יהא כאן פרוץ יותר מעשר אמות וכן לר' יהודה לא יותר מי"ג אמה ושליש וא"כ מאי איכפת לן אם מאריך בדיומדין או מרבה בפשוטין למעט שיעור הפרוץ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ומהיכא תיתי נימא דפשוטין דר"מ בדוקא מיתנייא והנה הריטב"א ז"ל הוקשה לו קושיא זו וא"ל וא"ת ומאי מספקא לן פשיטא דפשוטין לאו דוקא דמאי רבותא דפשוטין כי מה שפרש"י ז"ל דלמא פשוטין נקט דוקא משום דבעי' הכירא אין זה מספיק כי מה הכירא בעי' בכאן אלא למעט החלל שלא יהא בו יותר מן השיעור ויותר נראה מה שפירשו בה כי בפשוטין יש גריעותא ומעליותא כי בשיעור כל בין הפסין עד עשרים ושתים אמות ואתה נותן פשוטין בנתיים לא ישאר שם אויר עשר ותתמעט הפירצה כי בכ"ב אמות כשנתן לדיומדין ב' אמות ישאר בחלל שבנתים כ' אמות תתן באמצעיתן פשוט אמה ולא ישארו לכאן ולכאן עשר אמות שלימות ואלו לא יתן פשוטין בנתים אלא שהארכת הדיומדין תוכל להאריכן בצימצום עד שישארו שם עשר אמות שלימות של אויר והוו למעלייתא בפשוטין לר"מ. והגריעותא היא שבפשוטין לעולם יהיה הפרוץ מרובה על העומד שהרי אין לנו עומד אלא שתי אמות של דיומדין ורוחב הפשוטין והשאר פרוץ הוא כולו ואלו בהארכת הדיומדין אפשר שיהי' העומד כפרוץ שהוא כשר מן התורה בכל מקום לרב פפא ואפשר ג"כ שיהא העומד יותר על הפרוץ שהוא כעומד אפי' לרב הונא בריה דרב יהושע עכ"ל הריטב"א. וזה הפי' שהוטב בעיניו דחוק הרבה יותר ויותר ממה שדקדק על פרש"י כי מה בכך שיהא הפירצה עשר אמות שלימות או פחות מכאן הרי עד עשר מותר לר"מ ועשר בכלל ועוד מה ענין דין עומד ופרוץ לכאן הרי בהדיא אמרו שבפסי בירא‍ות התירו בפרוץ מרובה על העומד לדברי הכל ועוד דבכל אופן הפי' הנזכר אינו שייך כ"א באויר כ' אמות בין הדיומדין כמו שכתב הוא ז"ל שם בעצמו וא"כ מה נעשה אם יהא אויר ביניהן יותר מכ' או פחות מכאן דאודא ליה הבנין של אותו הפי' סוף דבר לא נאריך בזה. והנראה לנו ביותר לקיים דברי רש"י שלא דטעמא בעי מהיכי תיתי דנצטרך בכאן להיכר כמה שהקשה הריטב"א ולפי מה שנתבאר לן מהסוגיות דהכא ודהתם במאי דפליגי בדין העושה במקום אחר בר"ה כעין פסי בירא‍ות כדלעיל הונח לנו קושיא זו בפשיטות דטעמא דבעי' הכירא הכא כי היכי דלא ליסלף במחיצות כאלו במקום אחר בר"ה וכדקאמר כאן בהדיא מתוך שאת עושה דיומדין אבל לא פשוטין אף הוא סבור לומר שמא מחילת שבת כך הוא כמבואר בפנים וכפי' הב' שפרשתי והיא העיקר. והשתא איכא למימר הכי דמספקא ליה לאביי אי דוקא פשוטין בעי' לר"מ מהאי טעמא כי היכא דלא מיחלפא במקום אחר. ומשום דס"ד דאביי כר' אלעזר דהכא דלדידיה לא הוי רה"י במקום אחר במחיצות כאלו וכעין דקאמר הכא בהדיא דלהכי בעי' פשוטין לר"מ

שנויי נוסחאות (סוע"ז) כדיומד נ"ז בריומד.

חדושי רד"ל

ר"מ יודה לר"י כו'. בירושלמי לא ס"ל פירושא דש"ס בבלי דהך פלוגתא עם סיפא דת' או ד' בקר חדא פלוגתא היא. אלא ס"ל דהכא מלתא אחריתא היא. דר"מ סבר לעולם צריך דיומדין ופשוטין ור"י סבר לעולם סגי בדיומדין לבד (וכן מוכרח בירושלמי לקמן במלתיה דר' בא בר ממל ע"ש) וקאמר דר' מאיר מודה לר"י שאם רצה לעשות דיומדין כשיעור הדיומדין והפשוטין דר"מ (דהפשוטין נמי נ"ל י"ם) ודאי עדיף וכדאיתא בבבלי דזה קרוי מחילה אפי' ע"ש. ופריך ר' מאיר אית ליה דיומדין פשוטין ואת אמר הכין. כלומר רבי מאיר נקט במתני' דיומדין ופשוטין ולא תני דסגי בחד דהיינו דיומדין כשיעור פשוטין. ואם כן מנ"ל לחדש דבר זה בדר"מ. ומי משום דמסתברא לך שאין לאסור בדיומדין לבד כשמאריך בהן לזה אמר מכיון כו' שיחשוב שהדיומדין הן מחילה דאורייתא ויעשה כן במקום אחר. דדיומדין לבד נראה טפי כמחילה ובאמת כיון דפרוץ מרובה על העומד לא הוי מחילה במקום אחר. אבל כשעושה דיומדין ופשוטים יבינו דמשום באר דווקא הקלו לו. כן נ"ל ביאור דברי ירושלמי:

עין משפט נר מצוה

ד
א ב מיי' פי"ז מהלכות שבת הל' כח

ואפילו משיטתיה מ"מ אין העומד רבה על הפרוץ מכיון שהעומד רבה על הפרוץ צריך פשוט: [א] *היתה אבן אחת גדולה רואין שאם תיחלק ויש בה ששה לכאן וששה לכאן נידון משום דיומד אית תניי תני שאם *תיחקק הוון בעיי מימר מאן דמר שאם תיחקק מודד מבפנים מאן דמר שאם תיחלק מודד מבחוץ א"ר יוסה ולא עוד בקליפת השום החיצונה את עתיד להעמידה הווי לא שנייא בין כמאן דאמר שאם תיחלק בין כמאן דמר שאם תיחקק מודד מבפנים מאן דמר שאם תיחקק בעגולה ומאן דמר שאם תיחלק במרובעת. תדע לך שהוא כן דכן תנייה סתיב לחבריה אין בין דברי לדבריך אלא שאתה אומר בעגולה ואני אומר במרובעת (') היה שם חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה ויש בו ששה לכאן וששה לכאן נידון משום דיומד לא סוף דבר חריץ אלא אפי' גבשושית מקצתו חריץ ומקצתו גבשושית. [ב] היו חמשה

פני משה

ואפי' משיטתיה מכל מקום וכו' צריך פשוט. בתמיה וכלומר דר' יוסה מדחה להא דר' בא בר ממל וקאמר להו מילתא היא דקאמרת דלא אמר ר"מ פשוטין אלא בשיטת רבי יהודה ולדידיה ס"ל דבאמת בהארכת דיומדין נמי סגי הא ליתא דאפילו משיטתיה דר"מ גופיה למדין אנו דלא ס"ל כלל למעט בהארכת דיומדין דאי לא תימא הכי ירחיב הדיומדין עד בכדי שלא יהא כאן הפרוץ אלא פחות מהעומד ומכיון שיהיה העומד רבה על הפרוץ וכי צריך כאן פשוט והדרא קושיא לדוכתא למה לו לר"מ להזכיר כלל מפשוטין אלא מדקפד ר"מ להתקנתא בפשוטין ש"מ דדוקא בפשוטין קאמר וטעמא כדאמרן. שאם אתה מתירו בדיומדין בלא פשוטין אף הוא סבור לומר שמא מהילות שבת כך הוא אפי' במקום אחר והיינו דקאמר ר' מנא לעיל אע"ג דלא אמר ר' יוסה רבי הדא מילתא אמרה דכוותה לפי שלמדנו מדבריו דכאן דג"כ ס"ל דלא מודה ר"מ לר' יהודה בהארכת דיומדין כלל: היתה אבן אחת גדולה וכו'. תוספתא הוא בפ"ק: אית תניי תני שאם תחקק. והחלק ויש בה אמה לכאן ולכאן נידון משום דיומד: הוון. בני הישיבה בעו מימר דבהא פליגי דמ"ד שאם תיחקק ס"ל מודד מבפנים וכלומר דתרוייהו באבן מרובע איירי והאי מ"ד ס"ל שמשערין את האבן מבפנים שבתוכה אם יש כדי אמה לכאן [ולכאן] ומ"ד שאם תיחלק המדידה הוא מבחוץ ולא צריך חקיקה. ולפי ני' הספר מאי האי דפריך רבי יוסי ולא עוד וכו' ומסיק דכ"ע ס"ל המדידה מבפנים היא לכן נראה דנתהלפו התיבות וכצ"ל מאן דאמר שאם תיחלק מודד מבפנים ומאן דאמר שאם תיחקק מודד מבחוץ דהאי מאן דאמר סבירא ליה שאין צריך לשער אם תיחקק לפי שהמדידה מבפנים היא וכשמחלק אותה ויש אמה לכאן ואמה לכאן כני ואף על פי שאם המדוד מבחוץ לא תמלא השיעור ומפני שהאבן יותר עבה בפנים הוא ומאן דאמר שאם תיחקק סבירא ליה שהמדידה מבחוץ היא וכשיש מבחוץ אמה לכאן ולכאן אז נידון משום דיומד והלכך קאמר שאם תיחקק מה שבפנים ונשאר עדיין ממה שהוא בחוץ אמה לכאן ולכאן בכה"ג דוקא הוא שנידון משום דיומד והשתא שפיר קאמר ר' יוסי על הא דס"ד דבני הישיבה לומר דלחד מאן דאמר צריך שתהיה המדידה מבחוץ דוקא והלכך קאמר שאם תיחקק א"כ לדידך: ולא עוד בקליפת השום החיצונה אתה עתיד להעמידה. וכלומר שיהא צריך לחקוק כל כך מבפנים עד שאתה עתיד להעמידה דקה כקליפת השום החיצונה בתמיה אלא הווי דלא שניא וכו' דלכ"ע במדידה שמבפנים סגי ומשערין בה וא"ל שתהא שיעור המדידה מבחוץ והא הוא דאיכא ביניהו בין הני תנאי דמאן דאמר שאם תיחקק בעגולה הוא דקאמר שאם האבן עגולה היא מחוסרת חקיקה ורואין שאם תיחקק בליטת העגול ויהא בה אמה לכאן ולכאן. ומאן דאמר שאם תיחלק באבן מרובעת הוא דקאמר שאינה מחוסרת אלא חליקה: תדע לך שהוא כן וכו'. שכך השיב התנא דקאמר שאם תיחלק לחבירו דקאמר שאם תיחקק אין בין דברי לדבריך וכו': לא סוף דבר חריץ וכו'. כלומר לאו דוקא שהשיעור כולו הוא בחריץ אלא אפילו גבשושית מקצתו חריץ וכו' כגון שהוא גבוה מצד אחד ונמוך מצד השני ונעשה כחריץ משערין בגבשושית עם החריץ אם יש בו ששה לכאן ולכאן: היו חמשה

קרבן העדה

ואפילו משיטתיה. ואפילו לשיטתו דהיינו מתיר אלא עד עשר אפילו הכי מצריך פשוטים: ה"ג מ"מ אין העומד רבה על הפרוץ וכיון שאין העומד מרובה על הפרוץ צריך פשוט. וה"פ אף ע"ג דפרצה שהיא כעשר הרי היא כפתח הכא שאני כיון דהיא פתוחה מד' רוחותיה אין להתיר בלא פשוטים כיון דהעומד רבה על הפרוץ: רואין. אם האבן מחזיק שאם תיחלק ותיעשה דופן לכאן ולכאן יהיה ו' טפחים בכל לד נידון משום דיומד: הוון וכו'. סברוהו למימר מ"ד שאם תיחקק האבן הוא סובר דבעינן שיהא אמה מבפנים ומ"ד שאם תיחלק סובר שאם יש מבחוץ אמה בכל לד סגי ונפקא מיניה באבן שהוא משולש ומבחוץ הוא אמה מלומלם כזה

נמלא כשחוקקין כל מה שבפנים לא ישאר אלא דבר דק שהוא כזה שהרי משפעה היא והולכת וכשמודדין מבחוץ א"נ לחקיקה וכאשר הוא עומד ראוי לדיומד: אר"י ולא עוד בקליפת השום החיצונה. אף אם תיחקק מבפנים ונשאר מבחוץ כקליפת השום והוא הקלה האחרון שבכל לד שהיא אמה שלימה: את עתיד להעמידה. די בו להעמידה שהרי תנן ועביין כל שהו א"כ אין חילוק בין מדידה שבפנים למדידה שבחוץ: הוי. הרי דאין חילוק בין שני התנאים דלתרווייהו מודד מבפנים: מ"ד שאם תיחקק. איירי באבן עגולה שמחוסרת חקיקה לחקוק ליטול בליטת עיגול ולהשוות אמלעה לפיאותיה ותהא מרובעת מיהו מודה דאף חליקה נמי בעינן: במרובעת. שאינה מחוסר אלא חליקה מבפנים שיבטל עובי שבינתיים ותיעשה כמרזב דופן לכאן ודופן לכאן: דכן תנייה. מתיב לחבריה. שכן תנא אחד משיב לחבירו וא"ל איני פליג עליך אלא שדבריך שאתה מצריך חקיקה וחליקה היינו בעגולה ודברי במרובעת שא"צ אלא חליקה: לא סוף דבר חריץ. לאו דוקא חריץ דמהני: אלא אפילו גבשושית וכו'. תל גבוה חמשה על בור שהיא עמוקה חמשה

גליון הש"ס

דה ואפי' משיטתיה וכו' והיינו כיון שהפרוץ מרובה פשיטא דפשוטין עדיפי במ"ש התוס' ודוק: (א) פי' בו"ם אה"ז סתו"ז ז"ל סי' ס:

עירובין י"ט ב

תוספתא פ"ב

מראה הפנים

לר"מ. ופשיט ליה רבה בלישנא קמא תניתוה וכו' מאי לאו דמאריך בדיומדין אמו דלא כסברא דידך דאיכא חששא דמיחלפא אלא בהדיא תנינן ובלבד שירבה בפסין ואי משום חששא דידך לאו מילתא היא דהכא כהאי לישנא דר' אלעזר סבירא לי כהגרים התם דבאמת אי עביד ליה במקום אחר כעין פסי בירחות הוי רה"י גמור לכל מילי. וללישנא בתרא דהתם דפשיט ליה רבה דמפיס ועביד פשוטין ודחי לה אביי לא דמאריך בדיומדין ה"נ מסתברא וכו' א"כ איפכא הוי דרבה פשיט ליה דבעי פשוטין משום האי חששא דמיחלפא ואביי לא חש לכך ומדייק מדתני בפסין ולהאי חששא לא חיישי' למידי דס"ל כר"א דהתם. והו דאיכא עוד ל"מ לדינא לכני תרי לישני בפשיטות רבה להבעיא ובמה דשקלי וטרי בענין זה כמבואר. והשתא ניחא נמי בהידך הבעיא דאביי דמבהרא אליבא דר' יהודה פשוטין עביד או דמאריך בדיומדין וכו' ולכאורה קשה מדא כקושית התו' בפשיטות דרבה דהאי בעיא ד"ה ואם איתא וכו' וע"ש שתירצו בדוחק ומה שכתבו אבל הכא איירי ברחב הרבה וכו' מאן הוא מוכרח דאיירי ברחב הרבה גבי פסין גופייהו דהכא קאי. מהא דקאמרי ליה אי אתה מודה וכו' ווה קאי על המקום הרחב. ועוד דאפי' נימא כסברת התוס' הכתי איכא למידק אאביי מאי תיבעי ליה הדר אליבא דר' יהודה בתר דפשיט ליה לעיל אליבא דר"מ ומהיכי תיתי לומר דבכן סברא גופיה פליגי נמי ר"מ ור"י אי דיומדין עדיף או פשוטין עדיף ולדרכינו ניחא דהאי הידך בעיא דאביי לדר' יהודה אזלא כלישנא קמא דלעיל בפשיטות רבה דלבתר דפשיט ליה דמאריך בדיומדין וכדדייק ליה לישנא דקתני בפסין. דודאי דהא דהשיב ליה אביי תני פסין דמוית בעלמא הוא וזה פשוט ומדקזי אביי דפשיט ליה דמאריך בדיומדין (ולא משום דעדיפי לענין סתימת הפירצה דמ"ש אי עביד בפשוטין או בדיומדין כדלעיל) א"כ סבירא לרידיה דלא חיישי לכך חששא דמיחלפא לר"מ והשתא בעי אליבא דר"י דהלכתא כוותיה אי נמי ס"ל כר"מ בהא דלא חיישי' למידי או דלמא לר"י חיישי' ובעי' פשוטין דוקא ופשיט ליה דודאי משום חששא דמיחלפא לא חיישי' דכ"ע ס"ל כר"א דהתם אלא מלישנא דר"י דקאמר זו מחיצה ואלו פסין שמעי' דס"ל דבפשוטין הוא מתקן לעולם דאם איתא זו מחיצה וכו' כלומר דודאי דבהארכת דיומדין נראה כמחיצה טפי מתיקון בפשוטין דלא הוה ליה לר"י למינקט בלישניה ואלו פסין ולא תימא לפרש דטעמא דבעי פשוטין משום חששא היא דהאי הכי קשיא דרבה אדרבה דלעיל אליבא דלישנא קמא דלא מסתברא לעשות פלוגתא מדשה בין ר"מ ובין ר"י בהאי סברא דחששא וכדלעיל ומתוך שנתבאר בפירושא דהסוגיא יתבאר לך ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל בענין זה דפסיק כרבה כמ"ש בפי"ז בהלכה כ"ט ובלבד שירבה בפסין פשוטין דהלכתא כוותיה דרבה לגבי דאביי כמבואר בכמה וכמה מקומות דאין הלכה כתלמיד לגבי הרב ומאביי ורבא ואילך הוא דהלכתא כבתראי. ובענין הזורק מר"ה וכו שכתב שם בהלכה ל"ג והו כפשטות הסוגיא דהתם אליבא דר' אלעזר וכמה שנתבאר מדבריו דרבה נמי כהך דר"א ס"ל אליבא דלישנא קמא בפשיטות דהא בעי קמייתא וכן בהידך הבעיא דר"ה מודים בזה דלא חיישינן למידי אלא דמ"ש שם בזה ואפי' היו בבקעה ואין שם בהר וכו' זה צריך ליישב דהא קאמר התם בפשיטות ל"ל דעביד כעין פסי בירחות בר"ה. ואפשר דאורחא דמלתא נקט דאין דרך לעשות כן בר"ה אם אין שם בהר:

שירי קרבן

ולא עוד בקליפת השום וכו'. וקשה מא איכא בינייהו כך ישבו שבקרן זוית אי מודדין מבפנים צריך משהו יותר ואי מודדין מבחוץ א"כ אלא אמה מכוונת וי"ל כיון דהיינו אלא כקליפת השום לא קחשיב משא"כ בשאר פסין משהוין שעמדו בפני עצמן ושיעורא בעיא אבל כאן כיון שהוא ראוי לחקוק אפי' בקליפת השום סגי: בעגולה. כבבלי בפרקין דף י"ט גרסי' בעי מיניה אביי מרבה תל המתלקט י' מתוך ד' נידון משום דיומד או לא א"ל תניתוה רשב"א אומר היתה שם אבן מרובעת רואין כל שאלו תיחלק ויש בה אמה לכאן וכו' ר"י בנו של ריב"ב אומר היתה שם אבן עגולה רואין כל שתיחקק ותיחלק ויש בה אמה וכו' מ"ס סד רואין אמרינן ומ"ס אפי' תרי רואין אמרינן ותל נמי תרי רואין הן וכתב הרמב"ם פי"ז מהלכות שבת היה במקום א' מן הזוית וכו' אבן גדולה או אילן או תל המתלקט י' מתוך ד' וכו' רואין כל שאלו יחלק ויש בו אמה לכאן כו' ע"כ וקשה למה פסק בתל לקולא הא רשב"א פליג וי"ל כיון דדבר דרבנן הוא פסק כר"י לקולא ועוד שסמך אסוגין דאף רשב"א לא פליג אלא מר אמר חדא וכו' ולא פליגי אך קשה למה לא כתב אבן עגולה וה"ל לפרש שתיחקק ותיחלק והאמרינן שתי רואין ואע"ג דזה שמעינן מתל מ"מ ה"ל לפרש אבן השנוי בברייתא ותו דאבן שנוי במשנתו תחלה:

היו חמשה קנים וכו'. כתב הרמב"ם היו חמשה קנים ואין בין זה לזה שלשה וכו' נידונין משום דיומד וכתב הס"מ בעי מיניה אביי מרבה מחיצת קנים וכו'. ופשיט ליה רבה דנידון משום דיומד ואע"ג דדחי ליה אביי וכו' ע"ש ול"נ פשוט דסמיך

אלא שאתה אומר בעגולה ואני אומר במרובעת. ובתוספתא שם גרים בהדיא הכי בדברי ת"ק אבן מרובעת ובדברי ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקה אבן עגולה והכי מייתי בבבלי בדף י"ט אהא דבעי מיניה אביי מרבה תל המתלקט וכו' נידון משום דיומד או לא א"ל תניתוה ר' שמעון בן אלעזר אומר היתה שם אבן מרובעת וכו'. ומהכא משמע דלא פליגי דהא קאמר אין בין דברי לדבריך. אבל התם קאמר במאי קמיפלגי מר סבר חד רואין אמרי' תרי רואין

חמשה קנים *ואין בין זה לזה שלשה ויש בהן ששה לכאן וששה לכאן נידונין משום דיומד שלשה וקשר גמי מלמעלן מהו שיציל משום פיאה כלום פיאה מצלת עד שתהא מוכחת מכל צדדיה אלא בהין דעגלין כסתום הוא היך מה דאת אמר תמן רואין שאם תיחלק ויש בה ששה לכאן וששה לכאן נידונת משום דיומד ומר אוף הכא כן תמן עד קליפת השום החיצונה את עתיד להעמידה והכא מה אית לך אם אומר את כן בטלתה הלכות פיאה *הכותל והאילן ואישות קנים נידונין משום דיומד עלו מאיליהן מטלטלין בהן עד בית סאתים עשאן ביד מטלטלין בהן אפי' כור אפי' כוריים היתה באר אחת גדול לחצייה עשה ולחצייה לא עשה לחצייה שעשה מותר ולחצייה שלא עשה אסור היו שתים האמצעי מהו שידון לכאן ולכאן מה צריכה ליה כשהוו שנים ממלין אבל אם היה אחד ממלא נידון לכאן ולכאן *חצר שהיא פתוחה לפסים מטלטלין מן החצר לפסים אבל לא מן הפסים לחצר הא שתים אסיר א"ר בא לא סוף דבר שתי חצירות אלא אפילו חצר אחת ובה שני בתים סבריא מימר בשלא עירבו הא אם עירבו מותרין רבי דניאל בריה דרב קטינה בשם רב הונא אפי' עירבו אסורות שאין עירוב עושה אותן אחת רב הונה כדעתיה דאיתפלגון *מבוי שצידו אחד עכו"ם וצידו אחד ישראל רב הונה בשם רב אמר

אם

קרבן העדה

חמשה מצטרפים לדיומד: ואין בין קנה לקנה ג'. שבמקום הקנה ממעט המקום מג' כזה הרי ה' קנים ואין בין זה לזה ריוח ג' ומכל צד ו' אמרינן לבוד ונידונין משום דיומד: ג' קנים כזה והן נרוחקין ששה טפחים וקשר גמי מלמעלן מקנה לקנה: מהו שיציל. בפסין כמו שמצלה פיאה: ומשני כלום מצלת פיאה. אלא כשעשויה כן מכל ד' רוחות אבל הני אינן אלא בזוית אחת: אלא בהנך העשויין בעיגול כזה שהקנים רחוקים זה מזה אמה וקשר גמי מלמעלן הן כסתום שהרי הן כפיאה וכאלו החלל שביניהם כסתום או דלמא אף בסתום לא מהני: ופריך היך מה וכו'. מאי קמיבעיא לך כי היכא דאמרינן לעיל גבי אבן שהוא בזוית רואין כאלו הוא חקוק: ומר אוף הכא כן. וכאמר אף כאן כשקשר גמי רואין ויהא נידון משום דיומד: ומשני תמן וכו'. לא דמי לאבן דהתם אפילו תיחקק מבפנים עד קליפת השום נידון משום דיומד שפיר אמרי' רואין כל שתיחקק: והכא מה אית לך למימר. שיהא רואין כאלו הוא חקוק מבפנים א"כ לאו פיאה היא דהא פיאה בעינן שתהא מגוררת מד' רוחותיה וזו הרי היא חקוקה מבפנים הלכך אינה מהרת: ואישות קנים. הרבה קנים מחוברין בענין אחד סמוך לארץ ומתפרשין למעלה: עשאן ביד. שהעמידן מתחלה להיותן דיומד: לחציה. של באר עשה דיומדין ולחצייה לא עשה: היו שתים. שתי בורות וא' באמצע ועשה לשתים החיצונים: מהו שיהא האמצעי נידון לכאן ולכאן. ויהא מותר למלאות בו או לא: מה צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה כשהיו שני בני אדם ממלאין זה מבאר זה וזה מבאר זה אבל אם היה אחד ממלא משני הבארות אף האמצעי מותר אע"פ שלא עשה לו פסין ואיירי בשאין בין שני הפסין של שני הבארות יותר מעשר: הא שתים. שתי חצירות זו אצל זו ומחיצה ביניהן ושתיהן ראשן בין הפסים אסור לטלטל מתוכו לפסין: לא סוף דבר. לאו דוקא שתי חצירות אוסרין זה על זה אלא אפי' חצר א' ובה שני בתים ושניהם פתוחות לבין הפסין אוסרים זה על זה ואסורים לטלטל לבין הפסים: סברו. בני הישיבה למימר: בשלא עירבו. הבתים או החצירות זה עם זה אבל עם עירבו מותרים: אפילו עירבו אסורות. כדמסיק גזרה שמא יאמרו עירוב מועיל לבין הפסין: רב הונא כדעתיה. רב הונא לטעמיה: דאיתפלגון. דפליגי ר"י ור"ה: בגדו אחד עכו"ם וגדו אחד ישראל. ומבוי ביניהם:

אם

פני משה

חמשה קנים וכו'. לפי שכל שהוא פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה ואז נחשב כאלו הכל אחד דאמרינן לבוד ואם יש כאן ששה לכאן ולכאן נידון משום דיומד: שלשה. אם יש בין זה לזה שלשה דבכה"ג לא מיחשב כאחד אלא שהלך וקשר גמי מלמעלן ועשאן כצורת הפתח מהו שיציל משום פיאה וכלו' אם מהני גבי פסי ביראות צורת הפתח הו לא: כלום פיאה מצלת עד שתהא מוכחת מכל צדדיה. בתמיה דהאיך ס"ד דתהני כאן צורת הפתח וכי צורת הפתח מהני במקום שפרוץ מד' רוחות הא אמרינן בפרק דלעיל שאין הפיאה מצלת והיא צורת הפתח עד שתהא מגופפת מד' רוחותיה וכדפרישית שם בהלכה ז' ומה תיבעי לך: אלא בהין דעגלין כסתום הוא היך מה דאת אמר תמן וכו'. כלומר אלא כי קא מיבעיא לן כאן בענין הקנים לאו משום צורת הפתח אלא בכה"ג הוא דקא מיבעיא לן כגון שהקנים שהן רחוקים זה מזה שלשה עגולין הן ואם אתה מודד מבליעת העגול יש בין זה לזה שלשה והואיל כסתום הוא והבעיא כך היא אי אמרינן דרואין שאם תיחלק ויהא נמשך לכאן ולכאן לא יהא שלשה ביניהן והיך דאת אמר תמן לעיל גבי אבן רואים שאם תיחלק וכו' נידון משום דיומד ואמור אוף הכא כן. ומהדר הש"ס דלא דמיא: תמן עד כקליפת השום החיצונה את עתיד להעמידה וכא מה אית לך. כלומר שאני התם שיש באבן השיעור אלא שנראית שתום והלכך אמרינן רואין אם יש בה כדי שתיחלק וכו' ולא בעינן עד שתיחקק דכי כקליפת השום החיצונה אתה עתיד להעמידה וכהאי דמתמה ר' יוסי לעיל אבל הכא מאי אית לך למימר וכי אתה רואה לכל קנה וקנה עגול לשער אם יש בו כדי שיחלק וכו' בתמיה: אם את אומר כן ביטלת הלכות פיאה. כלומר ועוד דאם תאמר כך דבכל מקום שיש לומר רואין אמרינן א"כ בטלת הלכות צורת הפתח דאמרינן לעיל דלא מהני במקום פרוץ מד' רוחות ולדבריך אם היה כאן פרוץ מד' רוחות ונתן קנה עגולה ועבה מכאן ומכאן וקנה על גביהן תאמר נ"כ רואין שאם תיחלק לכאן ולכאן לא יהיה כאן פרוץ לגמרי בתמיה אלא דלא אמרינן כאן נידון משום דיומד אלא דוקא אם אין בין זה לזה שלשה: הכותל והאילן ואישות קנים. היינו מחילת הקנים והכי איתא בתוספתא שם: לחצייה שעשה מותר. ואע"ג דאין הבאר כולו בתוך היקף הפסין: היו שתים. וכגון שלאחד עשה לחצייה בלבד ולבור השני כאלו עשה נ"כ כך והבאתא אותו החצי שעשה להראשון הוא האמצעי בין שני האחין שלא עשה להן פסין וקא מיבעיא ליה מהו שאותו האמצעי ידון לכאן ולכאן לחומרא דהואיל שהוא בין שני האחין האסורין אסור נ"כ למלאות מהחצי האמצעי שנמשך לכאן ולכאן לאיסור הו לא וכדמפרש ואזיל בהי גוונא הוא דקמיבעיא ליה: מה צריכה ליה כשהיו שנים ממלין. כלומר והיכי דמי דמספקא לן אם נידון לכאן ולכאן לאיסור כשהבורות לשני בני אדם הן וזה עשה לחצייה בלבד וכן השני שאלו ונמלא אותו החצי האחד שיש לו פסין הוא אמצעי בין שני החלאין האסורין ומכיון שהן של שנים הממלאים זה ממלא מבורו וזה ממלא מבורו איכא למימר דכל אחד ואחד נידון בפני עצמו וזה למה שעשה מותר לו למלאות וכן להשני או דילמא אותו החצי האמצעי נידון לכאן ולכאן לאיסורא ואע"פ שהן של שני בני אדם: אבל אם היה אחד ממלא. כלומר ששני הבורות של אדם אחד הוא בהא לא מספקא לן שאותו חצי האמצעי נידון לכאן ולכאן לאיסור דהואיל וברשות אחד הן ושני הצדדים שאצל האמצעי אסורין הן מטילין אותו להומרא: חצר שהיא פתוחה לפסים וכו'. תוספתא היא בסוף פ"ק וגרים שם מותר לטלטל מחצר לפסין ומפסין לחצר וע"ש היא כאן: היו שתים אסור. שהיו שתי חצרות זו אצל זו ומחיצה ביניהם ושתיהן ראשן בין הפסין ואוסרות זו על זו: לא סוף דבר שתי חצרות ופתוחות לבין הפסין אלא אפילו חצר אחת ובה שני בתים אוסרין זה על זה וכדמסיים ואזיל דסברין מימר בשלא עירבו החצרות ביניהן מיירי וא"כ אף בחצר אחת ובה שני בתים ולא ערבו אוסרין זה על זה לטלטל אף בין הפסין הא אם עירבו מותרין אף בבתי הגרות: רב הונא. אמר אפי' עירבו החצרות אסורין שאין עירוב עושה אותן אחת לענין טלטול לבין הפסין: רב הונא כדעתיה. פי' ניכא דרב הונא לשיטתיה הוא דאזיל: דאיתפלגון. לקמן בפ"ז במבוי שגדו אחד דר בו עכו"ם וגדו אחד ישראל וכלומר שיש בו ישראל הדרין בו:

הם

מסורת הש"ס

עיין עירובין יט ב

כס

שם כ א

שם עד ב ולקמן פ"ז הלכה ז

עין משפט נר מצוה

ה

א מיי' פ"ב משבת הלכה ...

ו

ב מיי' פ"ב מערובין הל' טו ...

שירי קרבן

דסמיך רבינו אסוגין ולשון מוכיח עליו: **אבל** לא מן הפסים לחצר. וקשה מ"ט למלק ביניהם לכן נ"ל דגרסינן ומפסין לחצר וכן הגירסא בבבלי ובתוספתא וס"פ דהא ליכא דיורים בין לפסים דליסרו עלייהו דליכא שליט מרשותו

מראה הפנים

לא אמרי' ומר סבר אפילו תרי רואין נמי אמרינן. ולפ"ז בהא דמתלקט נמי בהאי פלוגתא היא דתליא וכדפרש"י ז"ל דהא נמי כאבן עגולה דמי לר' ישמעאל אמרי' תרי רואין ולת"ק לא אמרי'. והרמב"ם ז"ל שם בהלכה כ"מ כתב שיש במקום אחד מן הזוית וכו' אבן גדולה או אילן או תל המתלקט וכו' רואין כל

אפילו יחלק וכו'. ולכאורה משמע מדבריו דבמרובעת קאמר שדקדק לומר כל שאלו יחלק וא"כ לפי פרש"י בסוגיא לא אמרי' בתל המתלקט רואין דשו לכו תרי ראין לכאי מ"ד ונ"ל דמכיון דסתם דבריו וכתב אבן גדולה עגולה נמי בכלל וא"כ ה"ה בתל המתלקט. והא דנקט כל שאלו יחלק משום דלבתר דאמרי' שאלו תחקק אמרי' שאלו תחלק וסיומא דמילתא נקט ואמרינן תרי רואין והא דפסק כר' ישמעאל משום דבגי' כברייתא דגרים התם דברי ת"ק לאו בסתמא מיתנייא אלא משום ר' שמעון בן אלעזר היא ולא כדגרים בתוספתא ומשום דבעלמא שמעינן דלית לן תרי רואין וכהכיא דר' יוסי בר' יהודה לעיל התם בפ"ק די"ד גבי שתי קורות היתה אחת למעלה ואחת למטה רואין את העליונה כאילו היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה וס"ל דכוותיה הלכך פסק כר' ישמעאל:

היתה באר אחת גדולה וכו'. הרמב"ם לא הביא זה ואף שלא נתבאר בבבלי בהדיא דפליג עלה מ"מ שמעינן דלא ס"ל לשיטת הבבלי כהאי דהכא שהרי אמרי' בשתי חצירות הנכנסות לבין הפסין אסור בשלא עירבו שאוסרין וע"ז ומכ"ש אם אבי הבאר פתוחה ואינה בין הפסין דחיישי' שמא יוציא חוץ לחצייה וכו' ולפיכך השמיטו ולא זכר כלום ממילוקי דינים האמורים כאן בזה. וכן בהא דמחלק הכא בדין הכותל והאילן ואישות קנים לענין שיעור אם עלו מאליהן או אם עשאן ביד לא הזכיר מזה אלא כסתמא דהתוספתא והובאה נמי התם לעיל:

חצר שהיא פתוחה לפסים וכו'. בימרתי בפנים שכוא ע"ם וס"ג קאמר בבבלי דף כ' בפשיטות לרבה דמותר אף מבין הפסין לתוכה כדתני בתוספתא בהדיא

שנויי נוסחאות (שכ"ג סבריא נל"ז סברי'.

אם עירבו דרך פתחים העכו"ם אוסר עליהן אבא בר בר חנה בשם רבי יוחנן אפילו עירבו דרך חלונות אין העכו"ם אוסר עליהן. ואפי' דיסבור רב הונא כר' יוחנן תמן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור תמן שמא למחר תחרב הבאר אף הוא סבור לומר שמא עירוב מועיל בפסי ביראות ואין מועיל עירוב בפסי בירויות א"ר יוסי בי ר' בון *לא התירו פסי בירויות (א) אלא למלאות בהן מים בלבד י *באו מים בשבת כבר נכנסה שבת באיסור חרבה הבאר כבר נכנסה שבת בהיתר ר' יונה אמר ר' נסא שאל מהו לטלטל בין הפסים נימר אם יש בין זה לזה ד' טפחים כאיסקופה אסורה ואם לאו כאיסקופה מותרת מותר לכאן ומותר לכאן ובלבד שלא יחליף. תני *ישנן בעשר אמות דברי ר"מ ר' יודה אומר כשלש עשרה וכארבע עשרה. פדא אמה מחצה ואמה בניין:

הלכה ב מתני'

י *מותר להקריב לבאר ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושות' מותר להרחיק כל שהוא ובלבד שירב' בפסים:

גמ' ר' ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק והוא שיעורא כשיעור הזה ד אפי' (א) גמל כולו מבחוץ מותר. פחות מכשיעור הזה אפי' גדי כולו מבפנים אסור. תני ר"ש בן אלעזר אומר מלא גמל וגמלו מה ופליג כל מה שהפרה פושטת צוארה הגמל עוקם צוארו מה את בעי ואין הפרה עומדת ברה"ר

פני משה

אם עירבו דרך פתחים. אם ישראלים הדרים בבתים שבחצרות עירבו דרך הפתחים העכו"ם אוסר עליהם משום שהחצירו ג"כ פתוח להמבוי ודירת העכו"ם אוסר עד שישכיר רשותו ואם עירבו דרך החלונות הפתוחות מבית לבית בהא ס"ל לרב הונא בשם רב דמכ"ש דאוסר עליהן בחצר שאע"פ שהן מותרין להוציא מבית לבית דרך החלונות שהרי עירבו מ"מ דרך הפתחים הן אסורין:

אבא בר בר חנה בשם ר' יוחנן. קאמר אפילו עירבו דרך חלונות ולא עירבו דרך הפתחים אין העכו"ם אוסר עליהן דקסבר דירת עכו"ם לא שמה דירה לאסור לטלטל בחצר ומכיון שהם מותרין מבית לבית בהעירוב עושה אותן אחד מותרין לטלטל בחצר ואע"פ שחצירו של העכו"ם ג"כ פתוח להמבוי אין העכו"ם אוסר עליהן וטעמא משום דקי"ל כר"א בן יעקב דאין העכו"ם אוסר אלא כשיש שם שני ישראלים ומכיון שעירבו אפי' דרך חלונות הוי להו כלהו כחד ואין העכו"ם אוסר במקום חד ישראל. ורב הונא בשם רב ס"ל שאין רבים נעשים ע"י עירוב כיחיד במקום עכו"ם ושמעינן מיהת דרב הונא מהתיר בעירוב וה"ה הכא וה"כ רב הונא כדעתי': ואפי' דיסבור וכו'. ודקי לה הש"ס דלא היא דאפי' אם יסבור רב הונא כר' יוחנן דתמן דמותר הוא מודה הוא הכא דמטעמא אחרינא אוסר הוא הכא כדמסיק ואזיל: תמן. כלומר בדין חצר הנכנסת לבין הפסין היינו טעמא דאוסר אפילו עירבו דשמא למחר תחרב הבאר קודם השבת והיישינן שמא יהא סבור לומר דעירוב מועיל בפסי בירות ויטלטל שם על סמך העירוב ובאמת אין העירוב מועיל בפסי בירות אלא כל זמן שהמים בבאר התירו למלאות בין הפסין: לא התירו פסי בירות. לטלטל בהן אלא למלאות בהן מים בלבד ולהשקות שם בהמתו: באו מים בשבת כבר נכנסה שבת באיסור. שלא היה שם מים מקודם ואסיר דקסבר מחיצה הנעשית בשבת לאו שמה מחיצה: חרבה הבאר. שיבשו המים בשבת כבר נכנסה שבת בהיתר ושבת הואיל והותרה הותרה: רבי נסא שאל. מה דפשיטא ליה לר' יוסי בי ר' בון מספקא ליה: מהו לטלטל בין הפסין. מי נימא הואיל והותר למלאות שותר נמי לטלטל ביניהן: נימר. דכך הוא אם יש בין הפסין ארבעה טפחים בין זה לזה והלומר שיש ביניהן פרוץ הרבה עד ארבעה טפחים שהוא מקום חשוב: כאסקופה אסורה היא. שאע"פ שלמלאות מים מותר לר"מ עד עשר אמות ולר' יהודה עד י"ג ושליש לענין טלטול אסור: ואם לאו. שאין ביניהן ארבעה שהאריך הפסין עד שאין ביניהן ד' כאיסקופה מותרת היא שדינה מותר לכאן וכו' כדאמרינן בפ"ק סוף הלכה א' וה"נ מותר לטלטל ביניהן: תני ישנן כעשר אמות דברי ר"מ וכו'. כך הוא שנוי בתוספתא פרק קמא ומפרש האי וכארבע עשרה לר' יהודה פרה אמה מחלה ואמה בנין וכלומר דלאו דוקא ארבע עשרה אלא הותה האמה הי"ד היא פחותה ואין כאן אמה שיש בה איזה בניין והיזה חלוייה לפי שתתי רבקות של ד' ד' הן י"ג אמות ושליש כדפרישית במתני': מותר להקריב וכו' והוא שיעורא כשיעור הזה. כלומר ואם יש כאן השיעור הזה שהוא כדי שתהא פרה רובה בפנים ושותה מותר אפילו לגמל שהוא כולו מבחוץ והינו יכול להכנס ואם פחות מכשיעור הזה אסור אפילו לגדי שיכול להכנס שם כולו דלא פלוג רבנן בשיעור: מלא גמל וגמלו. אם מכניס שם גמל צריך שיהא כל כך כמלא גמל עם הגמל שלו שהוא האדם ההולך אחריו ומאכילו ומשקה אותו: מה ופליג. כלומר ומה ס"ל לרשב"א אם פליג אשיעורא דמתני': כל מה שהפרה פושטת וכו'. שומא דמילתא היא וכלומר דמשום הכי פליג לפי שבשיעור שהפרה יכולה לפשוט צוארה והוא כדי שתכנס ראשה ורובה שם הגמל עוקם צוארו שצוארו ארוך ולפיכך ס"ל דהכל לפי הבהמה שהיא: מה את בעי. כלומר דמתמה הש"ס ומה את רוצה בזה דיהבת האי טעמא לרשב"א בגמל וכי אין הפרה עומדת ברה"ר

קרבן העדה

אם עירבו דרך פתחים. כגון שיש בתי ישראלים פתוחות לרשות הרבים ופתוחות לחצרות של ישראל זה שפתחו פתוחה למבוי אע"פ שעירבו הישראלים שבבית עם זה שבחצר אסורים להוציא דרך פתחו למבוי שהעכו"ם אוסר עליהם: דרך חלונות. שבין בית ישראל לחבירו: אין העכו"ם אוסר עליהן. להוצי' דרךפתחו של זה למבוי וכ"ש אם עירבו דרך פתחי' שמותרים להוציא דרך פתח שבמבוי מיהו שמעינן מדר"ה שאין העירוב מתיר אלא בחצר או במבוי שעירבו בו אבל לא למקום אחר הילכך גם כאן לא מהני העירוב של הבתים לפסין: ואפי' דיסבור וכו'. כלומר אפי' תאמר דמודה התם ר"ה לר"י שהוא מותר אם עירבו מודה הכא בפסין דאסור אפי' עירב: ה"ג הכא שמא למחר וכו'. וה"פ הכא גבי פסי בירות אסור שמא יחרב הבאר ויאמר שעירוב ע"י פסי בירות מהני אע"פ שלא עירבו בחצירו': ואין עירוב מועיל בפסי בירות. אליבא דכ"ע: באו מים בשבת. שיבש הבאר מע"ש ובאו גשמים בשבת ומילאו הבאר: כבר נכנסה שבת באיסור. שבין השמשות לא היה בו מים והיו אסורין לטלטל בין הפסין אסורין נמי בכל השבת: חרבה הבאר בשבת. כגון שיבשו המים או שאי אפשר למלאות ממנו: כבר נכנסה שבת בהיתר. טלטול וכיון שהותר למקצת שבת הותר לכולו: מהו לטלטל בין הפסים. כגון שהבאר עומדת בין רה"י לרה"ר: כאסקופה אסורה. דינו כאסקופה שהיא אסורה ושניהם אסורים לטלטל לתוכו: כאסקופה מותרת. ושניהם מותרים לטלטל בתוכה: ובלבד שלא יחליף. שלא יוציא דרך הפסין הכלים שהכניס מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י: ישנו כעשר אמות. ששה בקר הן י' אמות: ה"ג פרה אמה ומחלה ואמה ביניין וה"פ הא דקאמר ר"מ ישנן כי' אמות משום דעוביה של פרה אמה ומחלה הרי ט' אמות לו' בקר ואמה בין רבקה לרבקה הרי עשר ור"י קאמר כי"ג וכי"ד אמות דשמנה בקר הם י"ב אמות ואמה ביניהן הרי י"ג והן אחת נכנסת וא' יוצאת הרי שילאו מכלל י"ג ולכלל י"ד לא באו א"נ דבמקום ר"י פרה החורשת מחזקת אמה ושני שלישים וכדאיתא בבבלי:

הלכה ב מתני' מותר להקריב. הדיומדין סמוך לבאר ולעשות היקף קלר: ובלבד שתהא. משפת הבאר עד בין הפסין כדי ראשה ורובה שהן שתי אמות אבל בציר מהכי לא דלמא ממשיך אחר פרתו ומפיק לדוולא חוץ למחילה וקא מפיק מרה"י לרה"ר: להרחיק כל שהוא. כל מה שבלבו לעשות היקף גדול: ובלבד שירבה בפסין. דכל כמה דמרחיק מבור מגדיל ריוח שבין דיומד לדיומד וצריך להרבות בפסין עד שלא יהא בין פסוט לפסוט ובין פסוט לדיומד יותר מי' אמות לר"מ או מי"ג אמה ושליש לר"י: גמ' והוא שיעורא כשיעור הזה. אם יש שם ריוח כדי שתכנים הפרה ראשה ורובה בכנים: אפי' גמל. שהוא ארוך וכולו מבחוץ מותר וכ"ש פרה שהרי ראויה שתהיה כולה בפנים: פחות מכשיעור הזה. שתכנים פרה ראשה ורובה מבפנים: אפילו גדי. שהוא קטן וכולו מבפנים אסור כיון דרוב תשמישן היו בפרות גזרו דלמא יכנים גם פרה לשתות ויוליא הדוולא: מלא גמל וגמלו. צריך שיהא ריוח בין הפסין לבאר כדי שיעמוד הגמל עם מנהיגו: מה ופליג. מי פליג רשב"א עלה דמתני' דתנינן דסגי בראשה ורובה של פרה: ומשני כל מה שהפרה וכו'. כלומר דלא פליג דמתני' איירי כשהפרה פושטת צווארה ורשב"א איירי כשהגמל עוקם צווארו ושיעור שניהם שוין: מה את בעי. למה מצריך תנא דמתני' שתהא דוקא פרה ראשה ורובה בפנים וכי אין הפרה עומדת ברה"ר

מראה הפנים

בכדיא. ובשתים פליגי נמי התם ופסק הרמב"ם שם בהלכה ל"ד כרבא אם עירבו מותר. ובענין דין מבוי שלידו אחד עכו"ם וכו' יתבאר לקמן במקומו בפ"ו בס"ד: באו מים בשבת וכו'. שיטת הש"ס דהכא ס"ל מחיצה הנעשית בשבת לאו שמה מחיצה אבל בבבלי ד"כ מסיק שאם נעשית בשגגה שמה מחיצה לכל מילי ואם במזיד לא הוי מחיצה אלא לענין מיזב לזרוק אבל לטלטל אסור. וכ"פ הרמב"ם בפי"ו מהלכות שבת בהל' כ"ב. ובמ"ש שאם נעשית בשגגה והוא שתעשה שלא לדעת המטלטל ונלמד מהאי דפ' מי שהוציאוהו גבי נחמיה נפק וכו' בדף מ"ג ומסיק התם גבי מחילת אדם כאן לדעת כאן שלא לדעת וה"ה בכל מחילה הנעשית בשבת ולא שייך זה כלל לבאו מים בשבת דאין כאן לדעת כלל. ולפיכך סתם וכתב זה בפי"ז בהלכה ל"ג וע"ש: רבי נסא שאיל מהו לטלטל בין הפסים וכו'. כדפרישית שזהו לשיטת ר' יוסי בר' בון אבל לא משמע כן מסוגית הבבלי שאפי' מחלר הנכנסת מותר לטלטל מתוכה ומבין הפסים לתוכה: והוא שיעורא כשיעור הזה אפי' גמל כולו מבחוץ מותר וכו' אבל פסק הרמב"ם בפי"ז

שירי קרבן

אם עירבו דרך פתחים. בבבלי דף ע"ד ע"ב גרסי' אר"י אמר רב מבוי שלידו אחד עכו"ם וכו' אין מערבין דרך חלונות ופרש"י להכי נקט חלונות שאין דרך בני אדם לעשות פתחים גדולים מבית לבית ובתוס' שם כתבו בשם ר"י דדוקא חלונות אסור לערב אבל אם יש פתחים ביניהם מותר לערב ע"ש ותימא שמסוגין מבואר כפרש"י דאפילו עירבו דרך פתחים אוסר רב גם הרמב"ם בפ"ב מה"ע כתב שאם עירבו דרך חלונות אסורים לטלטל דרך פתחים ומותרים לטלטל דרך חלונות וקשה דכאן משמע דאף אם עירבו דרך פתחים אסור לטלטל בכן:

פדא אמה ומחצה. בגליון פירש בבבלי הוא פירא דבי תורא והוא שוחה עמוקה שסיחה בין שכונה לשכונה ושם היו מנימין גרעינין לאכול השוורים ובכאן פי' שמותה פירא היתה אמה מחיצה ואמה בנין ע"כ ותימה פירושו א"כ אין כאן מקומו ומפני שראה דבר זה בבבלי בפרקין פירשו כאן ועוד מכ"ל להגיה ולומר דבר מלבו דבבבלי משמע שהוא כולו במחיצה לכן פירושי שבקונט' עיקר

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ז מהל' שבת הל' ל
ח ב מיי' שם הלכה לג
ט ג מיי' שם הל' כט ובכס"מ

גליון הש"ס

(א) עיין בריטב"א דף יז ע"ב:

מסורת הש"ס

א עירובין כא
ב שם כ א
ג שם יט ב ותוספתא פ"א
ד שם יז ב

מסורת הש"ס

פי' עירובין יט ב | שם יט א | פ"ט כב א תוספתא פ"א | שם | שם כ"ב | שם כב א שם נה א | לקמן פ"ט הלכה ב | תוספתא פ"ו

קרבן העדה

ברה"ר ואוכלת ברה"י ה"ה ה"נ תעמוד ברה"ר ותשתה ברה"י: ה"ג בהוא דמפסיק ליה. וה"פ דמשני דשאני פסי בירות דאדם מושיט הדוולא וגזרינן שהאדם יוציא מרה"י לרה"ר: ברם הכא. אבל כאן הבהמה אוכלת מאליה וליכא למיחש למידי: דיומדין פשוטין. הא דאמרינן ובלבד שירב' בפסין לר"מ היינו שירבה בדיומדין ופשוטין:

הלכה ג מתני' אלא בגינה ובקרפף. שאין הקיפו לדירה הוא דלא מהני יותר מבית סאתים קרפף היקף גדול חוץ לעיר להכניס שם עצים לאוצר: אבל אם היה דיר. של בהמות שעושין בשדות היום כאן והיום כאן כדי לזבלה בגללי בהמה: או סהר. מקום מוקף לבהמות של עיר ובית בתוכו לרועה שלהן: מוקצה. רחבה שאחורי הבתים: או חצר. שלפני הבתים דכל הני היקיפן לדירה הוא והני פסי בירות נמי הואיל ומימיהן ראויין לשתיית אדם חשמים דירה מעלייתא היא: **גמ'** באר מהו שתעלה ממדת סאתים. ויהיו היקף הפסין מבחוץ סאתים דכל מה שהבור ממעט עולה למדתו או לא ממעט ומהני בסאתים מלבד חלל הבור: א"צ להרחיק ממנה. אסור להרחיק הפסין ממנה יותר מכדי ראשה ורובה של פרה: הדא אמרה. זאת אומרת שהבור עולה למדת סאתים הלכך אסור להרחיק יותר מכדי ראשה ורובה של פרה שהוא שיעור להתירה:

הלכה ד מתני' אם היתה דרך הרבים וכו'. דס"ל דאתו רבים ומבטלי מחיצות כאלו שהפרוץ מרובה על העומד מד' רוחותיה שאם היו שתי מחיצות שלימות בהא היה מודה ר"י שאין כח ברבים לבטל מחיצות: וחכ"א א"צ. דהא מ"מ איכא ד' מחיצות בכל נד ב' אמות וה"ל כצורת הפתח וכדפרישית לעיל בריש פרקין: באר הרבים. הוא נובע ולא עביד דפסיק: בור הרבים. אי פסקי מיה מדכרי אהדדי: באר היחיד. נמי שרי דלא פסיק: באר הרבים. דאיכא תרתי למעליותא: חגורה. היקף של חבלים מד' רוחותיה: **גמ'** דתנינן תמן. לקמן פ' כל גגות: וכן גשרים המפולשין. שיש להן מחיצות מלמטה בשני הצדדין: אינה מוחלפת. וכדמפרש ר' ירמיה אי נמי כדפרישית במתני' והראשון נראה: דו סבר. דר"א הוא סובר כרב יהודה. ה"ג דמר רב יהודה. לקמן בס"פ כל גגות: הדא דתימר. הא דהר"י גשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן היינו כשהן מפולשין לבקעה דהיינו כרמלית אבל לרשות הרבים אסור והני פסין לרשות הרבים הן מפולשין: ופריך בכל אתר. בכל מקום דברי ר' לעזר יש להם סמיכה וראיה מדברי ר"ח הגדול וכאן דברי ר"ח קשיין ליה: כיצד מתירין. מבואות המפולשין לר"ה: ולחי מכאן. או קורה מכאן ומכאן ולא לחי: וחכ"א לחי. או קורה בראש האחד; ה"ג ועושה לה"פ. בסוף העיר: וכא אמר הכין. וכאן אומר ר"ח דלר"י במפולשין לרשות הרבים מודה ר"י לרבנן: ומשני כאן בעשר. מבואות המפולשין לרשות הרבים דסגי בלחי או קורה היינו שהן מפולש בעשר ולא יותר: כאן. בפסי בירות דפירלתן בי"ג כדאמרי' בר"פ לר"י אי מפולשין לבקעה אין אבל לרה"ר לא:

ברה"ר ואוכלת ברשות היחיד. א"ר יוסה תמן בהוא דמפסיק ליה ברם הכא באוכלת מאיליה על דעתיה דר"מ *דיומדין פשוטין על דעתיה דר' יודה דיומדין אבל לא פשוטין:

הלכה ג מתני'

*רבי יהודה אומר עד בית סאתים אמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא בגינה ובקרפף אבל אם היה דיר או סהר או מוקצה או חצר אפילו בית חמשת כורין אפי' בית עשרת כורין מותר ומותר להרחיק כל שהוא ובלבד שירבה בפסין: **גמ'** באר מהו שתעלה ממדת סאתים נישמעינה מן הדא *ר"ש בן אלעזר אומר באר שיש בה (א) מידת סאתים אינו צריך להרחיק ממנה אלא כלא ראשה ורובה של פרה. הדא אמרה שהבאר עולה ממידת סאתים:

הלכה ד מתני'

אם היה דרך הרבים מפסקתה יסלקנה לצדדין ג וחכמים אומרים אינו צריך *אחד באר הרבים ובור הרבים ובאר היחיד עושין להן פסים אבל לבור היחיד עושין לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים דברי ר' עקיבה ורבי יהודה בן בבא ג אומר אין עושין פסים אלא לבאר הרבים בלבד ד ולשאר עושין חגורה גבוהה עשרה טפחים: **גמ' א"ר יוחנן *מחלפה שיטתיה דרבי יודה דתנינן *תמן וכן גשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יהודה וחכמים אוסרין א"ר אלעזר אינה מוחלפת א"ר ירמיה דו סבר כרב יהודה דמר ר' יהודה *הדא דתימר במפולשין לבקעה אבל אם היו מפולשין לרשות הרבים אסור. א"ר יוסה בכל אתר רבי לעזר סמיך לר' חייה רובה *תני רבי חייה כיצד מתירין ר"ה ר' יודה אומר לחי מיכן ולחי מיכן וקורה מיכן וקורה מיכן וחכ"א ה לחי וקורה מיכן ויעשה צורת הפתח מיכן וכא אמר הכין כאן בעשר וכאן בשלש עשרה

פני משה

ברה"ר ואוכלת כלומר שותה ברה"י שהרי כשאין שם אלא כדי שתכנס ראשה ורובה בלבד סגי ואע"פ שעומדת היא בר"ה אפ"ה לא גזרו שמא ימשך אחר פרתו ויוציא הכלי למקום שהיא עומדת ואם כן מה בכך שהגמל עוקם לאחרו לחוץ לא יהא אלא כפרה זו שגם כן עומדת בר"ה: א"ר יוסי בהוא דמפסיק ליה. כמו דמספק ליה וכלומר דר' יוסי קאמר דלא דמיא כלל דהתם בדברי רשב"א גבי גמל מיירי בהגמל שלו והוא האדם הוא שמספק ונותן לו לשתות והלכך שפיר גזרינן שלא יוציא הכלי וצריך שיהא כמלא גמל וגמלו אבל הכא גבי פרה מיירי באוכלת ושותה מאליה ואם יש כדי ראשה ורובה תו ליכא למגזר מידי והשתא דאתית להכי איכא למימר דרשב"א לא פליג אשיעורא דמתני': על דעתיה דר"מ וכו'. כלומר דקמ"ל דר"מ אינו מודה לר' יהודה ולא ר' יהודה לר"מ בכל מקום כדאמרינן לעיל דלר"מ אם יש כאן יותר מי' אמות בין הפסין צריך פשוטין ולא סגי בהארכת הדיומדין ולר' יהודה לעולם דיומדין אבל לא פשוטין שאם יש כאן יותר מי"ג אמה ושליש מתקנו בהארכת דיומדין ולא בפשוטין:

הלכה ג מתני' רבי יהודה אומר עד בית סאתים. יכול הוא לעשות ההיקף סביב הבאר ולא יותר: לא אמרו בית סאתים. דוקא אלא בגינה ובקרפף שאין הקיפן לדירה: קרפף. הוא היקף גדול חוץ לעיר להכניס שם עצים לאוצר: דיר. הוא של בהמות שעושין בשדות היום כאן ולמחר כאן כדי לזבל בגללי הבהמות: סהר. הוא היקף מחיצות לבהמות העיר: מוקצה. רחבה שאחורי הבתים וחצר הוא המקום שלפני הבתים וכל אלו הקיפן לדירה: ואפילו בית חמשת כורין וכו'. וכן הני פסי בירות הואיל ומימיהן ראויין לשתיית אדם חשמים דירה מעלייתא הן: ובלבד שירבה בפסין. פשוטין וכן הלכה: **גמ'** על דעתיה דר' יהודה. דס"ל לא התירו בפסי בירות אלא עד סאתים כדקתני במתני' דלקמן באר עצמה מהו שתעלה ממדת סאתים או דנימא סאתים סביב הבאר ואין הבאר בכלל: ניבמעינה מן הדא. דתני בתוספתא פ"ק על דברי ר' יהודה. רשב"א אומר באר שיש בה מידת סאתים אין מותר להרחיק ממנה וכו'. כך היא הגירסא בתוספתא וא"כ ש"מ שהבאר עצמה עולה ממידת סאתים:

הלכה ד מתני' ר' יהודה אומר אם היתה דרך הרבי' מפסקת. שהיה דרך הרבים בוקעי' בה מפסקת בין הפסים: יסלקנה. להדרך לצדדין חוץ מן הפסין דס"ל בקיעת הרבי' מבטלי מחיצתא. והכ"א א"צ והל' כחכמי': אחד באר הרבי'. באר הוא מים חיים דלא פסקי ובור הוא מן המים המכונסין ועיקר היתר פסי בירות בשביל המים הוא שיהיו מצויין לבהמו' עולי רגלים. וכל זמן שאין שם מים אין לפסין תורת מחיצה ומכיון דשל רבים הן התירו אף בבור מים המכונסין דעבידי דפסקי הואיל ומדכרי אהדדי ובאר היחיד נמי שרי דלא פסקי מיא אבל לבור היחיד לא התירו פסין וצריך לעשות לו מחיצה גבוה י' טפחים: אין עושין פסין אלא לבאר הרבי' בלבד. דאיכא תרתי למעליותא וכן הלכה ולא התירו פסי בירות אלא לעולי הרגלים וכא"י דוקא ולהשקות בהמתן אבל אדם צריך שירד לבאר וישתה או יעשה לו מחיצה גבוה י' טפחים סביב ויעמוד בתוכה וידלה וישתה ואם היה הבאר רחב הרבה שאינו יכול להיות מטפס ועולה מטפס ויורד בו מותר לו לדלות ולשתות בין הפסין: **גמ'** א"ר יוחנן מחלפה שיטתיה דרבי יהודה. קשיא דידיה אדידיה: דתנינן תמן. סוף פרק כל גגות וכן גשרים המפולשין וכו' אלמא לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא. וה"ה דקשיא דרבנן אדרבנן דהתם אוסרין והכא קאמרי א"צ וא"כ מחולפת השיטה היא: א"ר אלעזר אינה מוחלפת. כדמפרש ר' ירמיה דר"א סבר כהאי דמחלק רב יהודה דליכא דרבי יהודה דאמר הדא דתימר דמתיר ר' יהודה בגשרים המפולשין דוקא במפולשין לבקעה שהיא כרמלית. הואיל ואין כאן איסור דאורייתא אבל אם היו מפולשין לר"ה אסור ואכתי דרבנן אדרבנן לא מתרצא לר' אלעזר אלא דעדיפא מינה פריך ר' יוסי לקמן: בכל אתר ר' אלעזר סמיך לר' חייה רובה. כלומר שהוא סומך על דבריו בכל מקום ותני ר' חייה כילד מתירין רשות הרבים וכו' אלמא דר' יהודה ס"ל אפילו בר"ה סגי בב' מחיצות מדאורייתא ולחי או קורה מדרבנן בעלמא הוא והכא אמר הכין בתמיה דר' יהודה אוסר במפולשין לר"ה: כאן בעשר. גבי הא דתני ר' חייה כשאין במפולש אלא בעשר מיירי וכאן בפסי בירות בשלש עשרה כדס"ל לר' יהודה במתני' דלעיל הלכך אוסר אם דרך הרבים מפסיקתן:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה כ"ח סמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שנח | ב מיי' שם הלכה כ"ב | ג מיי' שם הלכה כ"ב | ד מיי' שם הלכה כ"ג | ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סי' שסד ס"א

במשנה שבמשניות ובבבלית איתא ר' יהודה אומר כו'. וכ"ג המפרש שבמדפיס הסמיות ולא' דנבי שמגיאם

גליון הש"ס

(ג) עיין בריטב"א דף כב ע"א

שירי קרבן

ביקו ואף אם נאמר כגירסא שלפנינו וגרסי' פדא כך פירש הכס ששמו פדא אמר ללכך בעינן עשר לר"מ דפרה אמה ומחצה ואמה ביניהן:

באר מהו שתעלה וכו'. בבבלי בפרקין דף ד"ב גרסי' איבעיא להו בור ופסי' קאמר או דלמא בור בלא פסים וכתבו תוס' פי' ופסים לא יהיו מרוחקי' מן הבור אלא כדי ראשה ורובה של פרה אבל א"ל דפסין נמי אי בעי מרחיק עד ב"ס מדקאמרינן בסמוך מאי בינייהו בין ר"י לרשב"א ולפ"ז טובא א"ב ר"ם לא שרי אלא כדי להרחיק ראשה ורובה ור"י מתיר עד ב"ס ע"כ ול"נ דאפשר

מראה הפנים

בפי"ז בהלכה כ"ט: **על** דעתיה דר"מ דיומדין פשוטין וכו'. לשיטתיה אזיל הא' ש"ס דמסיק לעיל דלא דין מודה לדין ולא דין מודה לדין. אבל מסוגית הבבלי נלמד דרבי יהודה מודה לר"מ שאם שש יותר מי"ג אמה ושליש מרבה בפשוטין כמו שנתבאר הכל לעיל בר"ה מתוך שאת עושה דיומדין וכו' וע"ש:

מחלפה שיטתיה דר' יהודה וכו'. ולמאי דפרישית במסקנת הסוגיא בהסים דרבנן דקיסרין אמרין אולא כהאי דמשני בבבלי דכ"ג דר' יהודה לר' יהודה ורבנן לרבנן:

שנויי נוסחאות (פ"י) באר כג"ו על דעתיה דרבי יודה באר. (כב"ג) חגורה גג"ו חגירה.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

מִליהון דרבנן פליגין ר' אחא אמר רב הושעיה שאל לאבא כמה תהא פירצת המבוי על דעתיה דר' יודה והוא א"ל משלש עשרה וכא אמר הבין דרבנן דקיסרין אמרין תמן עומד רבה על הפרוץ ברם הכא פרוץ רבה על העומד. מה בין בור הרבים ומה בין בור היחיד בור הרבים יש לו קול בור היחיד אין לו קול מעתה אפי' לבארו אלא בור הרבים מימיו מצויין לכלות בור היחיד אין מימיו מצויין לכלות רבי יעקב בר אחא עמרם *רב יהודה בשם שמואל הלכה כרבי יודה בן בבא א"ר יודה אבוי דר' מתניה *מתניתא אמרה כן עושין פסין לבירי' ולא לבורות והא תנן אבל לבור היחיד עושין לו מחיצה גבוהה י' טפחים דברי ר"ע אלא כאן אנן קיימין לבור הרבים. ודכוותה עושין פסין לבירות לבאר הרבים:

הלכה ה מתני'

*ועוד א"ר יהודה בן בבא הגינה והקרפף שהוא שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים מוקפת גדר גבוה י' טפחים מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר:

גמ' רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן *מחצר המשכן למדו °אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים וחמשין זימנין מן מאה הא חמש אלפין שיבעין מן שיבעין הא חמשא אלפין פרא מאה ותנינן שבעים ושיריים ותני שמואל אמה ושני שלישי

תורה אור שמות כז

פני משה

מיליהון דרבנן. דלקמן פליגי על הא דקאמר לחלק במבוי המפולש לר"ה בין פסר לשלש עשרה דר' אחא אמר וכו' כמה הבא פירצת המבוי על דעתיה דר' יהודה דשנפרץ לר"ה והשיב לו משלש עשרה כדשמעינן אליביה גבי פסי בירות והכא אמר הכין להלק כדלעיל א"כ פליגי הני רבנן ר' אחא יאכוה בהשיב כן לר' הושעיה: דרבנן דקסרין אמרין. כלומר והכי נמי במעינן מרבנן דקסרין דלא ס"ל להלק גבי מבוי בין עשר לשלש עשרה אליבא דר' יהודה והא דקשיא מהאי דתני ר"ה אמתני' ואליבא דר' יהודה הכי הוא דשנינן: תמן. גבי מבוי עומד רבה על הפרוץ שהרי יש לו שתי מחיצות מעלייתא ברם הכא בפסי בירות פרוץ רבה על העומד והשתא ניחא נמי הא דרמינן דר' יהודה אדר' יהודה לעיל מההיא דפרק כל גגות דשאני התם דעומד מרובה הוא דאיכא בתי מחילות מעלייתא ודרבנן אדרבנן נמי ל"ק דהכא בפסי בירות מיהא איכא שם ארבע מחילות: פיסקא. אחד באר הרבים וכו'. מה בין בור הרבים וכו' בור הרבים יש לו קול. אם נפסקו המים ומדכרי אהדדי שלא יסמוך על הפסין אבל של יחיד אין לו קול ואתי לידי תקלה: מעתה אפילו לבארו. של יחיד נמי ליהוש: אלא בור הרבים. אין מימיו מצויין לכלות בור היחיד מימיו מצויין לכלות. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות. כלומר רבים משגיחין על זה שיהא שם תמיד מים אבל היחיד אינו משגיח ושמא יפסקו המים והשתא ל"ק מבאר היחיד דמים חיים לא שכיחי דפסקי: מתני' אמרה כן. דקתני עושין פסין לבירות משמע אבל לא לבורות אפי' הן של רבים: והא תנן אבל לבור היחיד וכו' דברי ר"ע. כלומר והרי בבור היחיד לא פליגי ר"ע ור' יהודה בן בבא דלכולי עלמא במחיצה דוקא וקא סלקא דעתין דמדמדייק לבירות דלא מיירי אלא בבארות אם כן אבאר לחוד הוא דקפיד ואפי' הוא של יחיד ניתר בפסין. והשתא מנא לך דמתני' כר' יהודה בן בבא הא אפי' באר היחיד נמי בכלל: אלא כן אנן קיימין לבור הרבים. כלומר אבור הרבים דקאמר ר' יהודה בן בבא דאינו ניתר בפסין הוא דמדייקינן וה"ק ודכוותה עושין פסין לבירות דקתני במתני' היינו לבאר הרבים דוקא אבל לבאר היחיד לא. וא"כ מתני' כר' יהודה בן בבא מיתוקמא:

הלכה ה מתני' ועוד אמר ר' יהודה בן בבא. משום דשמעינן מיניה לעיל גבי פסין חדא לחומרא שאין שושין אותן אלא לבאר הרבים קתני הכא ועוד דקאמר נמי מילתא אחריתא לחומרא דס"ל בגינה וקרפף אפילו מוקפין לדירה הן לא שרי אלא כשיעור בית סאתים שהן שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים ומעט פחות מבית סאתים כדמפרש בגמרא: שומירה. סוכת שומרים או בית דירה והפ"ה בית סאתים היא דשרי טפי לא. וזהו להומרא: *אלא בור וכו'. כלומר אחד מהן כבית דירה חשיבא: ר"ע אומר אפי' אין בה וכו'. ולא הוקף לדירה שרי עד בית סאתים אבל בהוקף לדירה אפילו טובא נמי שרי ות"ק דאמרו לו במתני' דלעיל נמי כוותיה ס"ל בהוקף לדירה אלא בשלא הוקף לדירה דת"ק שרי בית סאתים ור"ע לא שרי אלא שבעים ושיריים על שבעים ושיריים והיכא ביניייהו דבר מועט מה שבשבעים ושיריים וכו' פחות הוא מבית סאתים והלכה כת"ק בהא דעד בית סאתים שרי בשלא הוקף לדירה דמחצר המשכן ילפינן כדמפרשינן בגמ': *ר"א אומר אם היה אורכה וכו'. דס"ל דדוקא במרובע הוא דשרו רבנן בית סאתים בשלא הוקף לדירה ור' יוסי ס"ל אפילו אורכה כשנים ברחבה שרי כשהיא בשיעור בית סאתים על בית סאתים ולא בעינן מרובעת ארכה כרחבה דוקא והלכה כר' יוסי. אבל אם היה ארכה יתר על שנים כרחבה אפילו אמה אחת אין מטלטלין בה אלא בד' אמות דבית סאתים שלא הוקף לדירה שמותר לטלטל בכולו מחצר המשכן ילפינן ולא היה אלא ארכו כשנים ברחבו:

גמ' רבי שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן מחצר המשכן למדו. הא דאמרו להתיר בית סאתים על בית סאתים גבי שבת ילפינן מדכתיב בחצר המשכן אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים והאי בחמשים מיותר אלא ה"ק קרא טול חמשים וסבב חמשים לשער בהן הלכות שבת והולך והושב הש"ס כמה הוא החשבון אם אתה הושב לשער כשיעור בית סאתים על בית סאתים וממנו תדע כמה שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים פחות מעט מזה כדלקמן: וחמשין זימנין מן מאה הא חמשה אלפין. חשבון של בית סאתים על בית סאתים כשתסבב בחמשים המאה ותאמר חמשה פעמים מאה הא עולין לחמשה אלפים: שובעין מן שובעין הא חמשה אלפין פרא מאה. כלומר וכשתחשוב השבעים על שבעים בתחלה תמצא ד' אלפים תת"ק שהן מאה פחות מהחמשה אלפים שכך הוא החשבון בהכאה כשתכפול ותאמר שבעים פעמים שבעים: ותנינן שבעים ושיריים ותני שמואל אמה ושני שלישי אמה סט. כלומר הא דתנינן שבעים אמה ושיריים מפרש שמואל דכל אמה ואמה יש בה אמה ושני שלישי

קרבן העדה

מיליהון דרבנן. היינו ר' אחא בשם רב הושעיא דבסמוך פליג אהא דקאמר דמבואות המפולשות היינו בפרצה בעשר: וכא אמר הכין. וכאן הוא אומר דבעשר דווקא איירי: ה"ג רבנן דקיסרין אמרין. דר"י אדר"י ל"ק: תמן. התם גבי גשרים המפולשין: העומד רבה על הפרון. בב' מחילות וכדפרישית במתני': מה בין בור הרבים וכו'. לת"ק פריך: בור הרבים יש לו קול. והכל יודעין דמשום בור עשו פסין ויודעין נמי שנעשו הפסין להשתמש בבאר: מעתה אפילו לבארו. של יחיד יהיה אסור לעשות פסין מפני שאין לו קול: מימיו מצויין לכלות. וכשיכלו ישימו על לב ומדכרי אהדדי כדפרישית במתני': אין מימיו מצויין לכלות. וחיישינן דלמא יכלה ולאו אדעתיה ומטלטל בחנם: מתני' נמי דיקא עושין פסין לבירות. דוקא אבל לא לבורות משמע דאפי' לבור הרבים אין עושין פסין וכריב"ב: ופריך והא תנן במתני' אבל לבור היחיד וכו' הרי שגם ר"ע אוסר בבור היחיד א"כ ליכא למידק מדקתני בירות ולא בורות דלמא משום בור היחיד: אלא כאן אנן קיימין. אלא כי דייקינן ממתני' דייקינן הכי: ה"ג ודכוותה עושין פסין לבירות ולבור הרבים. וה"פ הכי ה"ל למתנא עושין פסין לבארות ולבור הרבים ובארות הן של יחיד ושל רבים ומדלא קתני הכי ש"מ דבבאר הרבים לחוד התירו ומאי בירות דעלמא:

הלכה ה מתני' הגינה והקרפף. שלא ידענו אם הוקפו לדירה אם לאו שהן שבעים אמה וארבעה טפחים: שומירה. סוכת שומרין ואף על גב דהוקף לדירה בית סאתים הוא דשרי טפי לא: סמוכה לעיר. דהואיל וקרובה לביתו דעתו להשתמש בה תמיד וכהוקף לדירה דמי:

גמ' מחצר המשכן למדו. דשיעור שבעים אמה ושיריים מרובעים הם שיעור לאיסור שבת דכל מילי דשבת ממשכן גמרינן: הכי גרסינן וחמשין זימנין מאה. כלומר כשתחלק מאה על חמשים לרצועות הרחבות אמה: שבעין. פעמים שבעין הם ה' אלפים פחות מאה דע' פעמים חמשים הם ל"ה מאות וע' פעמים כ' הם י"ד מאות הרי מ"ט מאות: פרא. הוא כמו פחות או חסר וכן הוא בלע"ז: ותנינן שבעין ושיריים. כדי להשלים אותן מאה: ותני שמואל. לפרש משנתינו שבעים ושני שלישי אמה דהיינו ד' טפחים שנו שהן השיריים: שבעין זימנין מן תרין תלתותין. כלומר רצועה בארכה שבעים פעמים על רוחב שני שלישי אמה וכן לרוחב שבעים אמה רצועה של אורך שבעים אמה על רוחב שני שלישים כדי שיהיה מרובע ע' אמה ושיריים נמצא שכל רצועה מן ק"מ שלישים שהן יחד ר"פ שלישים שהן צ"ג אמה ושליש לא מהן ד' תשיעין לד' רוחות שחלל מקום הקרן מן ב' רצועות הוא ריבוע מן ב' שלישים על ב' שלישים שהן ד' שלישים ברוחב שליש ואמה על אמה יש בה תשעה שלושים על שליש הרי שהמקום הקרנות איט מחזיק יותר מן ד' תשיעין ושליש

מראה הפנים

מחצר המשכן למדו וכו'. זה לשון הרמב"ם בפי' המשנה בביאור המשכן שכתב שם ואם תשום השיריים שני שלישים כמו שטוטס דעת הירושלמי תהיה מדת אותו השטח ד' אלפים תתקל"ג ושבע תשיעיות. והתוי"ט הקשה בביאור דבריו ולמי שהוא יודע קלת במכמת התשבורת בהשבון הכפל והמשבון הסילוק פשוט הוא אלא שצריך כאן לבאר דברי הסוגיא

אע"פ שאינו רשב אסור ולרשב"א בעינן שיהא כשיעור בית סאתים מרובעת. מיהו גם סוגיין איכא לפרושי כבבלי וה"ק הא מתני' ולר' יהודה כבאר עולם עומדם

שירי קרבן

ולהכשר לקיים פירוש השני וכדמשמע כאן דהכי קמבעיא ליה וכא דלא קאמר דס"ב דר"י מתיר עד בית סאתים י"ל דבברייתא משמע דרשב"א הוא דמיקל מדקאמר רשב"א אומר בור ב"ם אב"ם מותר ולא אמרו להרחיק אלא כדי ראשם וכו' וקשה מותר למאן אי לרבנן הא איכו אפילו בית כ' כורים מתירים ואי לר' יהודה הא ר"י מתיר טפי ממנו אלא ודאי דרשב"א מיקיל מדר"י לכך קשיא ליה מאי בינייהו ומשני אורך וקשין א"ב לר"י כל שהוא ארוך יותר מבית סאתים

שינויי נוסחאות (ס"ד) כאן גל"ז כן. (סכ"ד) חמש גל"ז חמשה.

חדושי רד"ל

מתניתא אמרה כן עושין פסין לבירות ולא לבורות והא תנן כו'. כלומר דפריך דמכל מקום לא אתיא כריב"ב דהא תני לבירות לשון רבים לא שנא דרבים לא שנא דיחיד וכדפריך בבבלי ברים פרקין. וקאמר והא תנן כו' ואם כן אפילו תקשה כרבי עקיבא ותימא דבירות נ"ד ושיש בארות אכתי קשיא הא דתני ל' רבים דמשמע אפי' דיחיד וגו' ס"ל והירושלמי שטיא דס"ם דילן דבאר דפסיקא ליה אפילו דיחיד קאמר). אלא שכנ"ל דמפרשי' לא דווקא בשל רבים ומאי בורות דעלמא וכו' נמי דמפרשי' בירות דווקא לבאר אתיא כריב"ב ובאר הרבים דווקא ובירות דעלמא.

שלישי אמה שנו שובעין זימנין מן תרין תלתותין ושבעין זמנין מן תרין תלתותין דעבדין מאה וארבעים תלתותין מאה וארבעים תלתותין שהן תשעים ושלש אמה ושליש צא מהן ארבעה תשועין לארבע רוחות נשתייר שם תשעה עשר תלתולין חסר תשוע כהדא דתני יש כאן דבר קל ולא יכלו חכמים לעמוד עליו קרפף שיש בו (א) מידת סאתים אינו מותר לטלטל בו אלא בארבע אמות היו שנים בזה בית סאה ובזה בית סאה חסר ד' אמות רבי זעירה בשם רבי יוחנן מטלטלין בשני תשלומין לראשון רבי לא בשם רבי יוחנן אין מטלטלין בשני תשלומין לראשון א"ר זעירא מודה ר' לא שאם היו שלשה בזה בית סאה ובזה בית סאה ובזה בית סאה מודין שמטלטלין בשני תשלומין לראשון קרפף שיש בו עד בית סאתים א"ר אבהו הואיל והוא ראוי לתיר על ידי שיירה וזרק מרשות הרבים לתוכו *חייב ר' שמואל בר רב יצחק בעי לכשתיירצו שיירה לאסור אסור הא הייב חטאת אין כאן מעתה מבוי שקורתו למעלה מעשרים הואיל והוא כשר על דעתיה דרבי יודה משלש עשרה וזרק מר"ה לתוכו (ב) הי"ה מבוי שנפרץ יותר מעשר הואיל ופירצת המבוי על דעתיה דר' יודה משלש עשרה וזרק מרה"ר לתוכו חייב (ג) חצר שהיא פתוחה לקרפף מטלטלין מן החצר לקרפף אבל לא מן הקרפף לחצר ר' יודן ענתודריא שאל מהו לטלטל מקרפף לקרפף דרך חצר :

מתני'

קרבן העדה

ושליש אמה מחזיק ג' תשיעין וצריכין למקום הקרנות שליש ותשיעית נשתייר שם י"ט שלישים על אורך אמה שהן ו' אמות ושליש פחות תשיעית כדפרישית : כהדא דתני. על זה תנו בברייתא שהוא דבר קל ומועט אם תחלק לרצועות לא יגיע אצבע לכל צד : ולא יכלו חכמים לעמוד עליו. להזהיר העם על זה ולא דקו לחומרא : שיש בו מידת סאתיים אסור. דבית סאתים כיתר מב"ס ואסור : היו שנים. שני קרפיפות : מטלטלין בשני תשלומין לראשון. והרי בין שניהם אינו ב"ס מלא : אין מטלטלין בשני תשלומין לראשון. דגזרינן שמא יטלטל גם מקרפף שהוא ב"ס לקרפף הסמוך לו : מודין שמטלטלין וכו'. כיון שיש היכר שהרי אינו מטלטל בשלישי : קרפף שהוא עד ב"ס. דב"ס כיתר מב"ס: הואיל והוא ראוי להתיר בשיירא. דמותרין לטלטל אפי' ביתר מב"ס כדאיתא לעיל בפ"ק : לכשתיירצו שיירה לאסור אסור. פי' כשירצו שיירה לנוח שם אז יהיה חייב הזורק לשם אבל למה יהא חייב כשאין שם שיירה ל"א לכשיעמדו שם השיירה לאסור להם אבל בלא"ה פטור ואין כאן חיוב חטאת. לכשתיירצו לשון עתיד' כמו יתיב ותרין : ה"ג מעתה מבוי שקורתו למעלה מך' הואיל ואפשר להורידו למטה וזרק לתוכו יהא חייב. וה"פ אם"ד דאמרי' הואיל וראוי לשיירא א"כ אף כאן נאמר הואיל ויכול לעשות ממנו רה"י גמור יהא חייב : מעתה מבוי שנפרץ וכו'. ותו קשיא ממבוי שנפרץ וכו' יהא הזורק לתוכה חייב אע"פ שלא עשה שום תיקון אלא ודאי הואיל וראוי לא אמרי' : חצר שהיא פתוחה לקרפף. שהקרפף נפרץ במלואו לחצר ואויר חצר מייתרו ועושהו יותר מבית סאתיים : מטלטלין מן החצר לקרפף. דשתיהן רשות אחת הן : אבל לא מן הקרפף לחצר. דבקרפף שיש בו סאתיים איירי וכי מצטרפי גם רשות החצר הרי הוא יותר מבית סאתיים מיהו מחצר לקרפף מותר דחצר מוקפת לדירה הוא ואין הייתור הוסרו דחצר לית בו שיעורא : שאל מהו לטלטל וכו'. ולא איפשיטא :

מתני'

פני משה

שלישי אמה והיינו שיריים. וא"כ צריך אתה לחשוב ג"כ השני שלישין מכל אמה כמה הן : שובעין זימנין מן תרין תלתותין ושובעין זימנין וכו'. כלומר מתחלה צריך אתה לחשוב שני פעמים שבעים פעמים על שני שלישים לפי שיש כאן שבעים באורך ושבעים ברוחב והה"כ נחלקן לד' רוחות וא"כ תשוב שבעים פעמים שני שלישים הן עושין מאה וארבעים שלישים ועוד שבעים פעמים שני שלישים והן מאה וארבעי' תלרפס והן מאתים ושמוני' שלישים שהן עושין תשעי' אמה ושלש אמה ושליש שהרי כשתחלק התשעים אמה לשלישים הן מאתים ושבעים בכך הוא החשבון של שלשה פעמי' תשעי' ושלש אמה ושליש שהן עשרה שלישין הרי מאתים ושמונים תלרפס עם החשבון של האמות שהן הכל ביחד ד' אלפים תתקנ"ג אבל עדיין צריך אתה לחלקם לתשעיות כדי שתדע אם האמות כולן מכוונות או יש איזה חלקי תשעיות יותר כמו שיבוא : לא מהן ארבעה תשועין לד' רוחות. תשועין היינו מחלקי תשעיות שצריך אתה לחלקן להשלישיות כולן כדי שנדע החשבון מכוון וכיצד בתחלה צריך אתה לחלק לכל השבעים אמה עם השיריים לשלישים ושבעים אמה לשלישים עושין מאתים ועשרה שלישים שכך הוא החשבון של שלשה פעמים שבעים ותצרף השיריים שהן שני שלישי אמה א"כ הם רי"ב שלישים ועכשיו צריך אתה להשוב לפי חשבון הכפול באלו הרי"ב שהרי בכל אמה ואמה יש שיריים שני שלישים א"כ השוב רי"ב פעמים רי"ב ותמלא מ"ד אלפים ותשעה מאות וארבעים וארבעה שלישים וזה פשוט וידוע ועכשיו תרצה לידע כמה אמות שלימות הן ואם יש עוד איזה דבר יותר מהאמות השלימות צריך אתה בתחלה ליקח חשבון תשעה מפני שבכל שליש ושליש יש שלשה תשעיות וג' שלישים שהן אמה שלימה יש בה ג' על ג' שהן תשעה תשעיות ועכשיו קח תשעה וחשוב לפי דרך החשבון החילוק הידוע בחכמת המספר ותמור כמה פעמים חלקי תשעה תמלא בסך המ"ד אלפים ותשעה מאות וארבעים וארבעה ותמלא ד' אלפים ותתקנ"ג אמות שלימות שהן כל אחד וא' תשעה תשעיות כמוזכר ועוד נוסף ז' חלקי תשעיות יותר מסך אלו השלימות לא וחשוב ותמלא כך. והיינו דקאמר לא מהן ארבעה תשועין לד' רוחות. שאע"פ שהיה יכול להלוק הרפ"ה שלישים בעלמן לד' רוחות של השבעים שכך צריך לחלקן לפי שהן שבעים על שבעים וא"כ גם השיריים והן השלישים צריך אתה להלקן ונסבבן בד' רוחות של השבעים וד' פעמים שבעים הן הן ר"פ מכל מקום צריך אתה לחלק הכל לשלישים ולחשוב כמה מהשלמים יש בכל שבעים ושיריים על שבעים ושיריים כדי שתמלא החשבון מכוון ומה שיש יותר מהשלימים והן השבעה תשעיות שאמרנו וא"כ אלו הל"ג ושליש וז' תשעיות והן נקראין תשופין כלומר שנתחשבו לחלקי תשיעיות כאמור כשתחלק אותם לד' רוחות השבעים נשלם החשבון של שבעים ושיריים על שבעים ושיריים : נשתייר שם תשעה עשר תלתולין חסר תשוע. השתא מסיים ומפרש כמה החשבון החסר דבר מועט של שבעים ושיריים על שבעים ושיריים במה שהוא פחות מסאתים על סאתים והן י"ט שלישים הסר תשוע שהרי אמרנו שהחשבון שבעים ושיריים על שבעים ושיריים עולין ד' אלפים ותתקנ"ג שלימות ועוד שבע תשיעיות ובלתי השבע תשעיות היו פחותין שבעה מחמשה אלפים שהן סאתים על סאתים ושבעה הן כ"א שלישים. עכשיו תצרף השבע תשעיות עליהן ששה תשעיות הן שני שלישים ועוד חלק תשיעי ולא וחשוב שהחשבון מכוון שחסר מה' אלפים תשעה עשר שלישים חסר חלק תשיעי אחד : כהדא דתני וכו'. והיינו דתנינן שיש כאן דבר קל בשבעים ושיריים במה שהוא פחות מסאתים על סאתים ולא יכלו חכמים לעמוד עליו ולהשלים לאלו הי"ט שלישים חסר תשוע עד שיחלק להד' רוחות שהן דבר מועט ביותר : קרפף שיש בו מידת סאתים וכו'. אם לא הוקף לדירה והאי הולא' כר' יהודה בן בבא דמתני' דבעי מוקף לדירה אפי' אין בו אלא בית סאתים והלכך אין מטלטלין בו אלא בד' אמות : היו שנים בזה בית סאה כו'. וכגון שנפרצו זה לתוך זה : מטלטלין בשני תשלומין לראשון. כלומר דמכיון שנפרצו זה לתוך זה הוי כקרפף אחד שאין בו בית סאתים שהרי השני בית סאה חסר אמה אחת ואפי' הוא משלים לראשון אין כאן שיעור בית סאתים הלכך מותר לטלטל מזה לזה בכולו ור' אילא בשם ר' יוחנן קאמר אין מטלטלין בשני תשלומין לראשון דהואיל וכל אחד ואחד בפ"ע הוא אע"פ שנפרצו זה לתוך זה לא אמרינן דליהוי השני משלים לראשון ולטלטל מזה לזה וחסר אמה אחת לרבותא אליבא דרבי אילא בשם רבי יוחנן נקט שאפי' אם תצרף אותם להיות שניהן כאחד אין כאן שיעור בית סאתים מ"מ מכיון שבתחלה הוקף כל אחד בפני עצמו אין זה משלים לזה להיות מותר לטלטל מזה לזה : מודה רבי לא שאם היו שלשה בזה בית סאה וכו'. כלומר דאע"ג דבשנים זה אצל זה פליג ר' אילא מ"מ אשכחן גוונא שאפי' בשלשה מותר לטלטל מזה לזה עד תשלום השיעור בית סאתים וכגון שהיו בנים זה אצל זה והשלישי עומד כנגד שניהן כהלוכה זו שיש לה ג' רגלים ופתוח הוא לשניהן נמצא השלישי הוא לכל אחד כשני להשלים השיעור בית סאתים ומותר לטלטל מהראשון שבצד זה להשני שהוא אצלו וכנגדו והוא שלישי בחשבון וכן מן זה שבצד זה להשלישי ולפי שהוא לכל אחד מהצדדים כשני משלים לראשון נקרא שני תשלומין לראשון : הואיל והוא ראוי להתיר על ידי שיירה. כלומר הואיל והוא נעשה רה"י בשיירה שהתירו בה כדתנן בפ"ק גבי שיירה שהנתה בבקעה הלכך יש לו דין רה"י גמור והזורק מר"ה לתוכו חייב : בעי. הקשה על זה לכשיתרצו שיירה. כלומר והאיך אתה משוה אותו רה"י מכוס הואיל ומותר בשיירה הרי אין כאן שיירה ולכשיתרצו לעשות כאן שיירה אז הוא דהוי כרה"י : לאסור אסור וכו'. כלומר אלא לאו מילתא היא דלאסור לזרוק ולהוציא מר"ה לתוכו הוא דאסור מדרבנן הא היוב הטאת אין כאן כדמסיים ואזיל : מעתה מבוי וכו'. ול"ג כאן משלש עשרה ואגב שיטפא דלקמיה היא כלומר דלדידך תאמר גם במבוי שקורתו למעלה מכ' שהוא כשר לדעתיה דר' יהודה בריש מכלתין שאם זרק מר"ה לתוכו שהוא הייב בתמיה דלא אמר ר' יהודה אלא שלמעלה מכ' נמי כשר והרי הוא כשאר מבוי שתיקונו בקורה והזורק מר"ה לתוכו פטור כדאמרינן בפ"ק וכן במבוי שנפרץ דלדעתיה דר' יהודה פירצה יותר מעשר כשר עד שיהא נפרץ משלש עשרה כדאמרינן לעיל בהלכה ב' אליבא דר' יהודה ואם זרק מר"ה לתוכו חייב בתמיה אלא דהא ליתא : חצר שהיא פתוחה לקרפף וכו'. כגון שהקרפף נפרץ במילואו לחצר ונשתיירו גיפופי בחצר מכאן ומכאן : מהו לטלטל מקרפף לקרפף דרך חצר. שהחצר היא באמצע בין ב' קרפיפים :

מחלפא

עי' [illegible] סו ב

טז

א מיימ' פט"ו משבת הלכה א

גליון הש"ס

(א) עי' ב"ק דייק מזה דסאתיים הוי כיתר מב"ס והוא דבר [illegible] כמבואר [illegible] ופוסקים [illegible] (ב) עי' [illegible] (ג) עי' [illegible] וכתוס' וקדמונים שם [illegible]

שירי קרבן

ממדת סאתים ואפילו ספסים צריכים שיעמדו בתוך ב"ס דמדרשב"א פליג וסובר שספסין אינן במדת ב"ס ש"מ דר"י סובר שהן במדת ב"ס אך אין הלשון משמע אלא כמו שפירשתי בקונטרס :

קרפף שיש בו מדת סאתים אינו מותר לטלטל בו אלא בד' אמות. משמע דבית סאתים כיתר מבית סאתים ואסור [illegible] כתב ר"ש [illegible] ואין מטלטלין בכל הקרפף אא"כ יש בו יותר על ב"ס אסור לטלטל בו אלא בד' אמות [illegible]

מראה הפנים

הסוגיא כולה לפי חשבון הזה וסרי לפניך מבוארת היטב סוק בפנים :

חצר שהיא פתוחה לקרפף וכו'. כדפרישית שנפרצה וכו'. וזה מסייע לגירסת הרמב"ם [illegible]

ושיעורין ואין כאן מקום להאריך. ומתוכן הדברים יתבאר לקמן בפ' כל גגות בס"ד : רבי

עין משפט נר מצוה

יז א מיי׳ פ״ז מהל׳ שבת הל׳ ... טוש״ע או״ח סי׳ שנח ס״א

יח ב מיי׳ פי״ו מהל׳ שבת הל׳ ד טוש״ע שם

יט ג מיי׳ פ״ב מעירובין הל׳ א טוש״ע או״ח סי׳ ... ס״ג

הלכה ז מתני׳ *ר׳ יהודה אומר אפי׳ אין בה אלא בור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה רבי עקיבה אומר [א] אפי׳ אין בה אחת מכל אלו מטלטלין בתוכה ובלבד שתהא שבעים ושיריים על שבעים ושיריים: **גמ׳** מחלפה שיטתיה דר׳ יודה דתנינן תמן *אי זהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי רבי יודה וכא הוא אמר הכין א״ר מנא כבית דירה עביד לה ר׳ יודה:

הלכה ז מתני׳ *ר׳ אליעזר אומר היה אורכה יותר על רחבה אפילו אמה אחת אין מטלטלין בתוכה ר׳ יוסה אומר [ג] אפי׳ אורכה כשנים ברוחבה מטלטלין בתוכה: **גמ׳** תני *רבי לעזר אומר אם הי׳ ארכה יותר על רחבה אפילו אמה אחת אין מטלטלין מתוכה והדא פליגא על דר׳ יונתן רבי יוסה אומר אפי׳ ארכה כשנים ברחבה מטלטלין בתוכה הדא מסייעא לר׳ יונתן והא תני כלאים ברובה. רבי יוסה אומר אפילו ארכה כשנים ברחבה:

הלכה ח מתני׳ *א״ר אילעאי שמעתי מרבי אליעזר אפילו היא כבית כור וכן שמעתי ממנו אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ביתו אסור מלהכנים ומלהוציא לו אבל להן מותר וכן שמעתי ממנו שיוצאין בערקבנין בפסח וחיזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי: **גמ׳** רבי אבהו בשם רבי אלעזר במחלקת סאתים מבית כור היא מתני׳: וכן שמעתי ממנו אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ביתו אסור: תמן רבנן ברם הכא ר׳ אליעזר רבנן אמרי *אדם מבטל רשות ביתו [ג] ואין אדם מבטל רשות חצירו רבי אליעזר אומר כשם שאדם מבטל רשות ביתו כך מבטל רשות חצירו על דעתיה דרבי אליעזר ייעשה כאכסנא ויהא מותר ר׳ חייה בר אדא בשם רשב״ל קנס קנסו רבי אליעזר. רבי

פני משה

מחלפה שיטתיה דר׳ יהודה. על הא דקאמר ר׳ יהודה במתני׳ אפילו אין בה אלא בור וכו׳ קאי דקס״ד דר׳ יהודה פליג נמי הסמוכה לעיר דמתיר ר׳ יהודה בן בבא וקאמר היהו דבור או שיח וכו׳ מתירין את הגינה והקרפף אבל לא סמוך לעיר והא תמן לקמן בפ״ד דבילה קאמר איזהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר והכא הוא אמר הכין בתמיה: כבית דירה עביד לה ר׳ יהודה. לא דפליג על סמוך לעיר אלא למאי דקאמר ר׳ יהודה בן בבא ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה עלה הוא דקאמר בור ושיח וכו׳ נמי סגי דעביד לה כבית דירה: פיסקא ר׳ אליעזר אומר וכו׳. תני ר״א אומר וכו׳ והדא פליגא על דר׳ יונתן. כלומר למאי דס״ל לר״א א״כ פליג הוא על הא דרבי יונתן דקאמר לעיל מהלך המשכן למדו: ור׳ יוסי וכו׳ הדא מסייעא לר׳ יונתן. דחצר המשכן ארכו כשנים ברחבו: והא תני. כניהותא תניא בכלאים נמי הכי ותוספתא היא בכלאים פ״ב כמה היא מידת בית רובע שאמרו בכלאים עשר אמות ומחצה על עשר אמות ומחצה מרובעת ר׳ יוסי אומר אפילו ארכה כשנים ברחבה:

הלכה ח מתני׳ א״ר אילעאי שמעתי מר״א. בגינה וקרפף דלעיל אפי׳ היא כבית כור: וכן שמעתי ממנו אנשי חצר וכו׳. וביטל רשות חצרו להן וקסבר המבטל רשות חצרו רשות ביתו נמי ביטל והרי הוא כאורח אצלם והלכך להם מותר אף רשות ביתו. אבל לו אסור להכנים ולהוציא מביתו ואע״ג דהוי כאורח לגבייהו מפרש בגמרא הכא דמשום קנס הוא: בערקבנין בפסח. משום מרור והוא מין עשב הגדל סביב הדקל וכורך ועולה ובו טעם מרור: ובקשתי לי חבר. אם שמע איזה מהן לג׳ דברים הללו ולא מצאתי ואין הלכה בכל אלו ג׳ דברים דגבי גינה וקרפף שלא הוקף לדירה לא שרי טפי מבית סאתים ובאנשי חצר אסור ביתו אף להם וערקבנין לאו מרור הוא ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח:

גמ׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ אלעזר במחלוקת סאתים מבית כור היא מתני׳. כלומר דלאו בית כור ממש קאמר אלא במחלוקת מקום בית סאתים מתוך בית כור שהיה הבית כור כמדרון ומחלוקת מתוכה כשיעור בית סאתים כפ״ע מקום מישור: ביתו אסור וכו׳ תמן רבנן. כלומר דהא דתנינן לקמן בפ״ו שאסור ביתו להן רבנן היא דקסברי המבטל רשות חצירו לא ביטל רשות ביתו ברם הכא אליבא דר״א הוא דהמרינן ומפרש פלוגתייהו: רבנן אמרי אדם מבטל רשות ביתו וכו׳. כלומר אם ביטל רשות ביתו בפירוש ביטל אבל אין אדם מבטל רשות חצירו להיות גם רשות ביתו בטל דמה שביטל ביטל ומה שלא ביטל לא ביטל ור״א ס״ל כשם וכו׳ כך מבטל רשות חצירו להיות בטל גם רשות ביתו דכביטל רשות חצירו את הכל ביטל: על דעתיה דר״א. דמבטל הוא רשות ביתו א״כ יעשה כאכסנאי ויהא מותר מביתו שהרי עכביו ביתו כבתיהם: קנס קנסו ר״א. מפני ששכח ולא עירב: רבי

קרבן העדה

הלכה ו מתני׳ אם יש בה בור או שיח להתקבץ בהם מי גשמים שנראה שלצורך אדם נעשים ובור ושיח א׳ הם אלא שבור בחפירה ושיח בבנין א״נ הא׳ מרובע והשני בעיגול: או מערה. להסתופף תחתיה מפני החמה אבל אם אין בה זו או זו אסור לטלטל בה: ובלבד שלא תהא וכו׳. ואז אפי׳ לא הוקפו לדירה מטלטלין בה: **גמ׳** ופריך מחלפא שיטתיה דר״י. כלומר קשיא דר״י אדר״י: דתנינן תמן. בפ״ד דבילה: איזהו קרפף. ומותר להביא ממנו עצים בי״ט: כל שהוא סמוך לעיר. ואם אינו סמוך לעיר אע״פ שיש בו בור או שיח לא הוה קרפף וה״ה איפכא אע״פ *שיש בו בור כל *שאינו סמוך לעיר (לא) מהני: וכא אמר הכין. וכאן הוא אומר דלא קפדינן אסמוך לעיר רק אבור שיח ומערה: כבית דירה עביד לה ר״י. כל שיש בה בור או שיח ומבית דירה ליכא מאן דפליג דמותר להביא עצים ובבילה איירי בשאינה בית דירה:

הלכה ז מתני׳ אפילו אמה אחת. אע״ג דמיעט רחבה והוסיף בארכה ואין בכולה אלא בית סאתים אין מטלטלין דמרובע הוא דברו רבנן היכא דלא הוקף לדירה דס״ל דמרובע׳ בעינן כר״ע וכר״י בן בבא דדריש ורחב חמשים בחמשים טול חמשים וסבב חמשים: רי״א אפי׳ ארכה וכו׳. דרבי יוסי לא קפיד אריבוע: **גמ׳** והדא פליגא על דרבי יונתן. דתני רבי יונתן גבי כלאים הי׳ שם סלע ארוכה י׳ ורחב ד׳ מותר לסמוך לו משתי רוחותיה היתה י׳ על י׳ מותר לסמוך מד׳ רוחותיה וכ״ה בירושלמי פ״ב דכלאים משמיה דר׳ יונתן והשתא ה״ק ר׳ יונתן סובר כל שיש בו שיעור אורך אע״פ שאין בו שיעור בית רובע מותר לסמוך לו ור״א קאמר דבעינן מרובעות ממש: הדא מסייעה לר׳ יונתן. דלא קפדינן אמרובע: והא תני. ותניא נמי הכי דר׳ יוסי מיקל גם בכלאים: ה״ג כמה היא מידת בית רובע עשר אמות ומחצה על עשר אמות ומחצה מרובעת ר׳ יוסי אומר אפילו אורכה כשנים ברחבה כ״ה בתוספתא פ״ב דכלאים וה״פ אם יש שם כ״א אמה אורך על ה׳ אמות ורביע חשיב הרחקה מאחר דאיכא בית רובע בין הכל:

הלכה ח מתני׳ אפי׳ היא כבית כור. דלא דמי לבקעה דבקעה לא מסיימין מחיצותיה אלא בדרך מדרון נכנס ויוצא ממנה אבל בגינה וקרפף דיש להם מחיצות מעלייתא אע״פ שלא נעשו לדור בהם מטלטלין בהו אפילו הן כבית כור: אנשי חצר ששכח וכו׳. ולאחר ביטל רשותו לחבירו שהיה אוסר עליהן מלהוציא ולהכנים מבתיהן לחצר: ביתו אסור להכנים ולהוציא. לחצר לצרכו: אבל להן מותר. להביא כלי בתיהן לביתו דרך חצר: בערקבנין. שם מרור: ובקשתי לי חבר. לג׳ דברים הללו אם שמען מפיו ולא מצאתי: **גמ׳** במחלוקת סאתיים מבית כור היא מתני׳. דודאי אף רבי אילעי לא קאמר דמתיר ר״א יותר מב״ס אלא דפליג את״ק ואומר דמתיר ר״א לטלטל בית סאתיים בקרפף שהוא גדול כבית כור ודלא כדפרישית במתניתין: וכן שמעתי וכו׳. ולהן מותר וקשיא ליה הא תנן לקמן בפרק הדר ביתו אסור מלהכנים ולהוציא לו ולהן דהמבטל רשות *ביתו לא ביטל רשות חצירו. ומשני תמן רבנן מתני׳ דהתם רבנן אבל מתני׳ דהכא ר״א כדא״ר אילעי שמעתי מר״א: ה״ג רבנן אמרי אדם מבטל רשות חצירו ואין אדם מבטל רשות ביתו רא״א כשם שאדם מבטל רשות חצירו כך מבטל רשות ביתו. וה״פ דלא פליגי ר״א ורבנן אלא במבטל רשותו סתם דרבנן מסתמא לא ביטל רשות ביתו והלכך ביתו אסור אף להן ור״א סובר מסתמא ביטל גם רשות ביתו הלכך להן מותר: ופריך ויעשה כאכסניא. לגבייהו ויהא מותר להשתמש גם בביתו כי היכא דמותר בחצר נמוס לאחר שביטל ה״ל כאורח ה״נ נימא בבית: קנס קנסו ר״א. לפי שלא עירב עמהם לפיכך יהא אסור להוציא מביתו:

מסורת הש״ס: עירובין כג ו. ביצה פ״ד הלכה ב ולעיל פ״א ה״. עירובין כג א. נ״ל ש״ין. נ״ל שהוא. שם ע״ב (פ״ק ה״ד). שם כג א. שם כד ב. נ״ל חצירו כך ביתו.

שירי קרבן

ככ״כ תוספות ותימה דהכא משמע מפו׳ דב״ס כיתר על ב״ס וכ״מ לקמן קרקף שיש בו עד ב״ס א״ר אבהו כו׳ ...ס וכו׳ וסיס כראה דלחייתם מכא דאמרינן בבבלי דף כ״ד ע״א אר״ס בריך דרב יהושע לא אמרן אלא דלא סו׳ ב״ס אבל ב״ס אסור דמשמע דוקא בזרע הוא דאסור ב״ס י״ל אדרבה הק מיכס לאידך גיסא דקמ״ל אפילו לא זרע אלא מיעוטא כל שיש בו ב״ס אסור וכ״ע בסוגיא שם ובתוס׳ וברא״ש שם: **הדא** מסייעא לר״י. וקשה הא ר׳ יוסי בעי מיהת כל שיעור האורך ורוחב של ב״ס או של בית רובע ור׳ יונתן מתיר אפילו בשיעור אורך. לבד וי״ל דר׳ יונתן לא מיירי אלא לסתיר משני צדדים ור׳ יוסי בברייתא איירי לסתיר מכל ד׳ רוחותיה לכך בעי יותר וכן בב״ס ודאי דבעינן כל השיעור ולא מייתי סייעתא מר׳ יוסי אלא דלא בעינן מרובע אף במקום שנתנו שיעור מרובע הלכך כאן שיש עכ״פ שיעור סרסק ביניהם כפי מה שנתנו חכמים אע״פ שאין ברחבו כל כך סגי: **במחלוקות** סאתים מבית כור. בבבלי בפרקין דף כ״ו גרסינן א״ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו שנאמר ויקי ישב״ה לא יגלה אל מקר שתיונה כתיב אבר וקדינן עיר וכו׳ מ״ם עירות בינונית בית כור הויין וכו׳ משמע דלר׳ יוחנן לר׳ אילעא מטלטלין בכולה דומיא דעיר ותימא שבירושלמי השמיט דבריו בי יוחנן וסתם כר״ם: בבל

הדרן עלך פרק עושין פסין

שנויי נוסחאות (ב״מ) אומר היה גד״ו אומר אם היה. (פכ״ו) אלעזר במחלקת גד״ו אליעזר במחלקמת. (של״ג) כאבכנא כ״ו כאכסנאי.

חרושי רד״ל

במחלוקת סאתים לבית כור היא מחלוקת. צע״ג. כלומר לדבי אלעזי לא פליג אר״א דר״א דבעי ארכה כרחבה גבי ב״ס דהכי נמי בב״כ בעי׳ לפי האבכן רבות ב״ס שיהא גם הוא מרובע דוקא. ק נגע״ד כוונת הירושלמי:

מסורת הש"ס

עירובין כו ע"ב *צ"ל אמר

בס כו ע"ג

רבי שמי בעי דבר מדבריהן קונסין לו בשוגג כר' ליעזר ר' בא בריה דרב פפי בעי אמר א הריני מבטל רשות ביתי *אוף רבנן מודיי *א"ר הריני מבטל רשות חצירי אוף רב ליעזר מודה: וכן שמעתי ממנו שיוצאין בערקבנין בפסח. הוינן סברין מימר בערקבנין אשכח תני על כולהן:

הדרן עלך פרק עושין פסין

הלכה א מתני' *בכל ג מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח.

ג והכל נלקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח הנודר מן המזון מותר במים ומלח מערבין ד לנזיר ביין ולישראל בתרומה סומכוס אומר אף בחולין ה לכהן בבית הפרס ר' יהודה אומר אפילו בין הקברות מפני שהוא יכול לילך לחוץ ולוכל: גמ' אמר רבי אחא דרבי אליעזר היא דתנינן

קרבן העדה

רבי שמי. פריך דבר שהוא מדרבנן כגון עירובי חלרות אם עבר עליהן בשוגג מי קנסינן ליה בתמיה ל"א מיבעיא ליה לר"א מי קנסינן לכל מי שעבר על איסור דרבנן או לא: רבי בא וכו' בעי. אם אמר בפירוש הריני מבטל רשות ביתי מי מודין רבנן לר"א דאסור וכי פליגי בסתם וכדפרישית או דלמא טעמייהו דרבנן משום דלא עביד אינים דמסלק נפשיה לגמרי מבית וחלר ויהיה כאורח לגבייהו והאי כי אמר מבטילנא בטלה דעתו אצל כל אדם: אמר הריני מבטל רשות חלירי. בפי' דמשמע דאינו מבטל רשות ביתו אפי' ר"א מודה דאינו מבטל רשות ביתו ולא אמרינן דחלירי דקאמר לאו דוקא: הוינן סברין מימר. יסברוהו למימר דהא דקא"ר אילעאי ולא מלאתי לי חבר על שיולאין בערקבנין לאוד קאי אבל על מה שאמר משמו שאפי' בית כור ושביתו מותר להן מלא חבר: אשכח. ברייתא דתני בה מפורש דעל כל מה דאמר ר' אילעי משמיה דר' אליעזר במתני' לא מלא חבר וכדפירשתי במתניתין:

הדרן עלך עושין פסין

הלכה א מתני' בכל מערבין. עירובי תחומין: ומשתתפין. בין בתחומין בין במבואות: חוץ מן המים ומן המלח. דלאו מידי דמזון הן וטעמא דעירוב משום דדעתו ודירתו במקום מזונותיו הוא וכיון שנתנו כל בני החלר כדי מזונם בבית אחת נעשה כאילו כולן דרים בתוכו ונמלאו כולן רשות אחת וכן בעירובי תחומין נעשה כמי ששכב שם ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח הלכך דבר מזון בעינן: בכסף מעשר. בתוך ירושלים כשהוא מוליאו לצורך מאכלו כדכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך: חוץ מן המים ומלח. דלאו פירי מפירי היא ולאו גידולי קרקע כדאשכחן בבשר ויין: מערבין לנזיר. עירובי תחומין: ביין. ואף ע"ג דלא חזי לדידיה חזי לאחריני וכיון דמזונא הוא לגבי אחרינא שרי ליה רבנן: ולישראל בתרומה. דהא חזיא לכהן: סומכוס אומר בחולין. אבל לא בתרומה דמידי דחזי ליה בעינן ולנזיר ביין לא פליג סומכוס דהא אי בעי מיתשיל על נזירותו: ולכהן בבית הפרס. סתמא היא ולאו סומכוס קאמר לה. מניחין עירוב לכהן בבית הפרס אע"ג דבעינן דמצי למיזל ולמיכליה התם דהאי לא מצי אזיל להתם היכי קני שביתה בהאי דוכתא למיהוי כאלו שבת שם ובבית הפרס שפיר דמי דספיקא דרבנן ומותר ליכנס ע"י נפוח: לחוץ. לעשות מחילה בינו ובין הקבר שלא יאהיל עליו וכגון שיכנס לה בשדה מבעוד יום אם ירצה אלמא חזי ליה ופלוגתא דר"י ורבנן באהל זרוק דר"י ס"ל שמיה אוהל ורבנן סוברים דלאו שמיה אהל: גמ' דר"א היא. מתניתא אתיא כר"א ולא כרבנן: דתנינן

פני משה

ר' שמי בעי. הקשה על האי טעמא עיקר עירוב דבר מדבריהם הוא וקינסין לו בשוגג לר"א שהרי שכח הוא: אמר הריני מבטל רשות ביתי. אם אוף רבנן מודי. או דילמא לאו כל כמיניה לסלק נפשיה מביתיה וכן לר"א אם אמר בפירוש הריני מבטל רשות חצרי בלבד אי אמרינן לאו כל כמיניה משום דביתן בלא חצר לא עבידי אינשי דדיירי: הוין סברי מימר בערקבנין. כלומר הוא דקאמר בקשתי לי חבר ולא מצאתי והדר אשכחן ברייתא דתני על כולהון מהני ג' דברים הוא דקאמר:

הדרן עלך עושין פסין

הלכה א מתני' בכל מערבין. עירובי תחומין אבל עירובי חצרות אין מערבין אלא בפת שלימה בלבד: ומשתתפין. שיתוף מבואות בין בפת בין בשאר אוכלין: חוץ מן המים. בפני עצמו ומן המלח בפ"ע אבל אם עירב מים עם מלח נעשה כמוריים ומשתתפין ואמרינן התם בגמרא דהאי בכל לאו דוקא שאין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ דהכא תנן בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים וכן המלח ואיכא נמי כמהין ופטריות שאין מערבין ומשתתפין בהן דלאו חשיבי אוכלין: והכל נלקח בכסף מעשר. כדכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך: חוץ מן המים ומן המלח. לפי שאינן גידולי קרקע וממעט מפרט המפורש בתורה בבקר ובצאן ביין ובשכר שהן אוכל ופירי מפירי וגידולי קרקע שהבקר והצאן נזונין וגדלין מן הקרקע הן יצאו מים ומלח שאינן גידולי קרקע: הנודר מן המזון. שהם מזון חמשת המינין הוא דנקרא דזייני וסעדי והכא מיירי באומר כל הזן עלי הלכך אסיר בכל מיני דזייני לפי שעה חוץ מן המים ומן המלח דלא זייני כלל: מערבין לנזיר ביין. דאע"ג דלדידיה לא הזי לאחריני מיהא חזי וכן לישראל בתרומה משום דחזי לכהן: סומכוס אומר אף בחולין לכהן בבית הפרס. לפי נוסחא דהכא וכדקאמר הכא נמי בגמרא א"כ סומכוס מוסיף הוא אדברי ת"ק ולא פליג אהא דקאמר לישראל בתרומה אלא דמילתא אחריתא קאמר וקמ"ל דאפי' לכהן מערבין בבית הפרס והיא שדה שנחרש בה קבר ומדבריהם גזרו בה טומאה והקילו בה שיהא יכול ליכנס לשם ע"י ניפוח שמנפח לפני רגליו ליזהר שלא יגע בעצם כשעורה שאינו מטמא אלא במגע הלכך מותר להניח עירובו של תחומין שם שהרי יכול הוא ליכנס במקום עירובו והרי הוא ועירובו במקום אחד והילין דנקט משום דתרומה אסור לכתחלה להכניסה שם ואפי' ע"י בדיקה כדתנן בפרק י"א דאהלות בודקין לעושי פסח ואין בודקין לתרומה אלמא דבתרומה החמירו בה. אבל בנוסחת הבבלי לא גרים הכי אלא גרים סומכוס אומר בחולין ופליג את"ק דקאמר לישראל בתרומה משום דסבירא ליה לסומכוס דמידי דחזי לדידיה בעינן והא דלא פליג אלנזיר ביין משום דאפשר דמיתשיל אנזירותיה ויהא יין ראוי לו אבל תרומה אי מיתשיל עלה הדרא לטיבלה ואי אפשר לו לתקן בשבת ואפילו בין השמשות דאע"ג שאינו אלא משום שבות קסבר סומכוס דכל דבר שהוא משום שבות גזרו עליו בין השמשות: ולכהן בבית הפרס. מילתא אחריתא היא וסתמא דמתני' היא ולאו סומכוס קאמר לה וטעמא כדפרישית: רבי יהודה אומר אפילו בין הקברות מפני שיכול לחוץ ולוכל. כלומר שיכול לילך שם ע"י מחיצה בינו לבין הקבר שלא יאהיל כגון שיכנס בשידה תיבה ומגדל דקסבר אוהל זרוק שמיה אוהל וחוצץ בפני הטומאה. ולמסקנא דהתם בפלוגתייהו דר' יהודה ורבנן מסיק הכי דכ"ע סברי אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו ואפי' במצות דרבנן והכא דטעמא דאין מניחין עירוב בבית הקברות משום דקניית עירוב כקניית בית הוא ובית הקברות אסור בהנאה הוא וכהן דנקט לאו דוקא אלא הוא הדין דבישראל פליגי ולהודיעך כחו דר' יהודה דאפילו בכהן שרי ובהא קמיפלגי דר' יהודה סבר דאע"ג דאסור להשתמש ולהניח בבית הקברות מותר להניח עירובו שם משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואעפ"י שקניית עירוב בין השמשות הוא והעירוב משתמר שם כל יום השבת. וא"כ משתמש באיסור הנאה הוא שלא במקום מצוה שהרי כבר נעשית המצוה בין השמשות משום דקסבר ר' יהודה דלא איכפת ליה בהאי נטירותא ואינו חושש אם יאבד או יגנב העירוב לאחר שקנה לו בין השמשות הלכך לא מיקרי הנאה ורבנן סברי דניחא ליה בנטירותא שישתמר שם ומכיון שכבר נעשית המצוה בין השמשות נמצא נהנה הוא במה שמשתמר שם אח"כ והרי זה משתמש באיסורי הנאה שלא במקום מצוה ואין הלכה לא כסומכוס ולא כר' יהודה אלא כחכמים: גמ' אמר ר' אחא דר' אליעזר היא. מתני' דקתני בכל מערבין כר"א הוא דתנינן

עין משפט נר מצוה

יט

א מיימו' פ"ב מעירובין הל"ו טוש"ע או"ח סי' שפ ס"א ג

א

ב מיימו' פ"א שם הלכה ח טוש"ע שם סי' שפו סעיף ס

ב

ג מיימו' פ"ז ממעשר שני הלכה ד

ג

ד מיימו' פ"א מהל' ובין הלכה יד טוש"ע שם ס"ח

ד

ה מיימוני שם פ"ו הלכה יז טוש"ע שם ס"ב תט ס"א

מראה הפנים

רבי בא בריה דרב פפי בעי אמר הריני מבטל רשות ביתי וכו'. דמיא לבעיא דרב פפא להביי התם בבבלי פרקין לר"א אי אמר לא מבטילנא ולרבנן אי אמר מבטילנא מאי וכו' ומסיק בין לרבנן בין לר"א כיון דגלי דעתיה גלי:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

בכל מערבין. פי' רש"י ז"ל עירובי חלירות ותחומין וקשו התוס' הא בפי' הדר משמע דבעירובי חלירות בעי' פת לכ"ע ואין כאן תפיסה על רש"י בזה דהא בפ' הדר גבי פלוגתא דר"מ ורבנן משמע הכי. מיהו בפ' חלון דף פ"א בפלוגתא דר"א ור' יהושע לא משמע דלכ"ע בעי' פת דהא קאמר התם מאן שמעת ליה דאמר פת אין מידי אחרינא לא ר' יהושע וכו' וא"כ לר"א לא בעינן פת ורש"י אין דרכו לפרש בפירושו המסקנא לדינא והכי קאמר ר' יוסף כאן כהדיא בגמ' דמתני' ר"א היא וכדפרישית דיכילנא לפתרה לד"ס לר"א בין בעירובי חלירות בין בעירובי תחומין ולר' יהושע להלכתא כוותיה בכל מערבין דקאמר בעירובי התחומין דקא הוא: סומכוס אומר אף בחולין לכהן בבית הפרס. לפי נוסחת דהכא והת"ק נמי בגמ' לסומכוס א"כ לא פליג את"ק אלא פלוגתא דר"י וסומכוס קמ"ל ובגמרא בסוף הלכה פריך אליבא דסומכוס מעתה אפי' בבין הקברות ראוי הוא לעבור על השבות וכו' וכדפרישית שם דשבות דקאמר היינו טלטול דכוס וקיסם ואליבא דר' מתמיה דאין סכלים ויפלין אלא לצורך הבוען ומידי אחרינא דאית בה שבות לא משכחת לה הכא. והתם קאמר בדף ל"ה אליבא דר' יהודה דברייתא דס"ל מערבין לכהן טבול בתרומה טהורה וכו' מוקי לה אליביה כבין הוקימא והכא בהכית פירכא מעתה אפי' בבין הקברות וכו' והא דלא משני הכא דסומכוס סבר לה כרבנן וגזרו על שבות בין השמשות ובעין דקאמר התם לטעמא דפליג בתרומה ולא ביין לנזיר משום דלנוסחא דהאי תלמודא לא אתינן להא דבהאי לא פליג סומכוס את"ק כמידי אלא עם ר' יהודה הוא דפליג ולא מוכחא לן דסומכוס לא ס"ל כרבי יהודה דלא גזרו על שבות בין השמשות. ולמאי דמסיק התם במאי דפליגי ת"ק ור' יהודה בבית הקברות וכדפרישית בפנים א"כ לסומכוס דהכא נמי לק"מ וכולא ס"ל כת"ק דמתני': ובלבד

שירי קרבן

בכל מערבין. פירש"י עירובי חלירות ותחומין ע"כ וכתבו תוס' וא"נ דבעירובי חלירות בעינן פת לכ"ע ועיין בתוס' פרק חלון דף פא ע"א בד"ה איתיביה וכו' ואף דמשמע בסוגיין מפורש כדברי תוספות י"ל דרש"י סמיך אבבלי דפרק חלון וכגירסת כר"א בתוספות:

מפני שיכול לילך לחוץ וליכול. כרמב"ם וכר"ב פירשו דפליגי אי מותר להניח עירוב בבית הקברות ע"ש וקשה דבגמרא משמע דבמתניתין לא פליגי אלא באהל זרוק ובברייתא פליגי אם מותר להניח עירוב בבית הקברות ומה"ט פסק הרא"ש כת"ק ולא כר"י דאם נאמר דפליגי בהנחת עירוב בבית הקברות היה ראוי לפסוק כרבי יהודה ועיין בהרא"ש בפרקין ובכס"מ פ"ו ובמ"ש לקמן ריש הדר בתוס' בד"ה הלכה:

בבל

שינויי נוסחאות (סו"ג) א"ר בד"ו אמר. (סו"ד) רב בד"ו רבי. (סו"ד) לילך בד"ו לימא.

עין משפט נר מצוה

ה א מיי׳ פ״ז ממסכת שני הלכה ד׳

מסורת הש״ס

פני משה

דתנינן תמן לקמן בפ״ז בכל מערבין וכו׳ דברי ר״א ור׳ יהושע פליג התם ואמר ככר הוא עירוב: א״ר יוסי. דלא היא אלא דברי הכל היא מתני׳ דידן: מערבין בחצרות ומשתתפין בין בחצרות בין בתחומין. כלומר כל היכא דקתני מערבין בלחוד בחצירות הוא דמיתפרשא וכהאי דקתני התם לר׳ יהושע ככר באיסר והוא שלא מערבין בו והאי מערבין אעירובי חצרות הוא דקאי דקסבר ר׳ יהושע בחצרות פת הוא דבעינן: ומשתתפין. כלומר וכל היכא דקתני משתתפין בהדי מערבין אתה יכול לפרש להא מערבין בין בחצרות בין בתחומין ולר״א אעירובי חצירות נמי קאי ולר׳ יהושע אעירובי תחומין הוא דקאי וא״כ אתה יכול לפרש מערבין דמתני׳ כד״ה: מתני׳ דקתני בכל מערבין עירובי תחומין וכדפרישנא אליבא דר׳ יהושע כר״מ הוא דאתיא. וכלו׳ דאף כר״מ מצית לאוקמא דתני כל דבר שהוא נאכל חי בפני עצמו כמות שהוא מערבין בו ואם אינו נאכל אלא עם הפת אין מערבין בו וזהו כר״מ כדמייתי מהאי עובדא דלקמן ומפרשינן לר״מ בכל מערבין על דבר שהוא נאכל חי בפני עצמו הוא דקאמר: השום והבצלים וכו׳ דתני בתוספתא פ״ו והתם גרים להא דר׳ יודה בשם ר׳ שמעון בן אלעזר: והושיבו ר״מ בד׳ אמות שלו. דקסבר אין עירובו עירוב לפי שהבצלים אין דרכן לאכלן חי כמות שהן אלא עם הפת: אע״ג דר״מ אמר וכו׳. סיומא דמילתא היא וכדפרישית דאע״ג דבכל מערבין אוקמינן כר״מ היינו בלבד שהוא נאכל כמות שהוא וזהו דמרבינן בהאי בכל אליבא דר״מ: הלוף. מין קטניות והקולקס מין ירק: על דעתון דרבנן אין מערבין בהן. כלומר אפי׳ לרבנן אין מערבין בהן שאין דרך לאכלן חיין כלל ואפי׳ עם הפת: תנינן תרין כללין במתני׳ ולא דמיין חד לחד. לא בפירושא דבכל ולא באוקימתא דתנאי וכדמסיים ואזיל בכל מערבין וכו׳. נתהפך הגירסא כאן ומסורס הוא דגבי בכל מערבין צ״ל ובלבד דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא וכדאוקימנא כר״מ ובהכל נלקח בכסף מעשר צ״ל בין בדבר שהוא נאכל חי כמות שהוא ובין בדבר שאינו נאכל כמות שהוא דגבי כסף מעשר לא שמעינן למאן דס״ל דצריך שיהא נאכל חי כמות שהוא: בכל מערבין וכו׳ בין כר״ע בין כר׳ ישמעאל דפליגי לקמן בכסף מעשר הוא דאתיא אבל האי כללא דכסף מעשר לא אתיא אלא כר״ע ברם כר׳ ישמעאל הא שמעינן מיניה ומדרשא דידיה דהאי כללא לאו דוקא הוא דהכל משמע אפי׳ כמהין ופטריות ודגים וחגבים בכלל ולר׳ ישמעאל אין נלקחין הן בכסף מעשר והך פלוגתא עיקרה לעיל בפ״א דמעשר שני בהלכה ה׳ היא: לומר מה הפרט מפורש דבר שהוא וולד ולדות הארץ וכו׳. והשתא לדרשת רבי ישמעאל אימעוט דגים וחגבים וכמהין ופטריות כדאמר מה נפק מביניהן וכו׳ דלרבי ישמעאל צריך שיהא וולד ולדות הארץ שנבראו מן הארץ במעשה בראשי׳ ואימעוט דגים דממיא איברו וחגבים דג״כ לאו וולדות הארץ הן דמרקק נבראו וכמהין ופטריות אין גדלין בארץ ולרבי עקיבא דגים לא אימעוט דפרי מפרי ניהו וכן לר״ע איהדרו נמי חגבים שהן פרי מפרי ומכשירי פרי כלומר שמתקנין ואוכלין בהן איזה דבר וכן כמהין ופטריות שהן גדלין באלין ונקראין פרי מפרי ומכשירי פירי: א״ר יוסי טעמא שאין מערבין במים ומלח לפי שאין הגוף ניזון מהם ואנן מידי דאוכל ומזון בעינן בעירוב: שהן מין קללה. כלומר דאשכחן בהו קללה מים במבול שהיו לשחת הארץ ומלח כדכתיב גפרית ומלח שרפה כל ארצה:

עשאן

קרבן העדה

דתנינן תמן. לקמן פ׳ חלון: ה״ג מערבין בתחומין ומשתתפין בין בתחומין בין במבואות. וה״פ מתניתין דהכא איירי בעירובי תחומין וכי פליג ר׳ יהושע לקמן בפרק חלון אדר״א בעירובי חצירות הוא דפליג: ה״ג מתניתא דלא כרבי מאיר: עם הפת. שאינו נאכל בלא פת: בארדקסס ובא. אדם אחד לפניו בשבת מחוץ לתחום ע״י עירוב שעירב ממקומו לארדקסס: והושיבו ר״מ בארבע אמות שלו. ואסר לו לצאת ולזוז ממקומו בד׳ אמותיו שהיה עומד בהן בשעת שאלתו דקסבר לאו עירוב הוא וכמאן יוצא חוץ לתחום בלא עירוב ואין לו אלא ד׳ אמות: ומשני אף על גב דרבי מאיר אמר בכל מערבין וכו׳. כלומר לעולם כרבי מאיר נמי אתיא מתני׳ וה״ק כל דבר שהוא נאכל כמות שהוא חי מערבין בו וכו׳ ל״א האי כללא לאו דוקא דלא קאי אלא אדבר שנאכל כמות שהוא חי דהא לרבנן נמי ממעטינן הלוף והקולקס אלא ודאי דכללא לאו דוקא א״כ לר״מ נמי: הלוף. הוא מין ירק הגדל מן האויר וכן הקולקס: אין מערבין בהן. דלאו מידי דמזון ניהו: תנינן. שני כללים במתניתין בכל מערבין והכל ניקח בכסף מעשר: ולא דמיין. זה לזה הני כללי כדמסיק: ה״ג בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן *המלח ובלבד דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא והכל נלקח בכסף מעשר חוץ מן המים והמלח בין בדבר שנאכל חי כמות שהוא בין בדבר שאינו נאכל חי כמות שהוא. וה״פ בעירוב אינו קונה דבר שצריך תיקון דבעינן שיהא ראוי לאכילה כמות שהוא בשעה שהעירוב חל אבל בכסף מעשר קונין אפילו דבר הצריך תיקון כיון שעל כל פנים ע״י תיקון הוא נאכל והוה כמו בקר ולאן שאינן נאכלים אלא ע״י תיקון: בכל מערבין וכו׳. כלומר ועוד איכא בין הנך תרי כללי דבכל מערבין אתיא כר״ע כר״י וכר״ע וסיפא הכל ניקח בכסף מעשר לא אתיא אלא כר״ע: וולד וולדות הארץ. שנבראו מן הארץ במעשה בראשית: אף אין לי. לרבות: וולד פרי. שעגל נולד מאמו וכן שה ועגבים מתרנגים שזורעים התרנגים: ומכשירי פירי. שהן מכשירין לפירות אחרים שנאכלין עמהן: מה נפיק מביניהון. מאי איכא בין ר״י לר״ע: דגים וחגבים כמהין ופטריות. שאינן נבראו מן הארץ דדגים וחגבים מן המים נבראו כמהין ופטריות מן אויר נבראו: לפי שאין הגוף ניזון מהן. ועירוב מידי דמזון בעינן: שהן מין קללה. מים ממי המבול והמלח מסדום:

עשאן

תורה אור

דתנינן תמן *בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח דברי רבי אליעזר א״ר יוסה דברי הכל היא מערבין בחצירות ומשתתפין בין בחצירות בין בתחומין מתניתא דרבי מאיר דתני כל דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא מערבין בו עם הפת אין מערבין בו השום והבצלים על דעתיה דרבי מאיר אין מערבין בהן דתני אמר רבי יודה *מעשה ששבת רבי מאיר בארדקסס ובא אחד ואמר עירבתי על ידי בצלים והושיבו רבי מאיר בארבע אמות שלו אף על גב דרבי מאיר אמר בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח ובלבד דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא [ז]הלוף ודקולקס על דעתון דרבנן אין מערבין בהן. תנינן תרין כללין ולא דמיין חד לחד בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המלח [ח]בין בדבר שהוא נאכל חי כמות שהוא בין בדבר שאינו נאכל חי כמות שהוא והכל נלקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח ובלבד דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא ״בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח בין כרבי עקיבה בין כר׳ ישמעאל והכל נלקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח כר׳ עקיבה ברם כר׳ ישמעאל תני ר׳ ישמעאל *°ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך הרי זה כלל בבקר ובצאן ביין ובשכר הרי זה פרט ובכל אשר תשאלך נפשך הרי זה כלל אחר כלל ופרט וכלל ואין אתה דן אלא כעין הפרט לומר מה הפרט מפורש דבר שהוא וולד וולדות הארץ אף אין לי אלא דבר שהוא וולד וולדות הארץ. רבי עקיבה מפרש מה הפרט מפרש שהוא פרי וולד פרי מכשירי פרי אף אין לי אלא דבר שהוא פרי וולד פרי ומכשירי פרי מה נפק מביניהון דגים וחגבים [א] כמהין ופטריות כר׳ עקיבה נלקחין בכסף מעשר כר׳ ישמעאל אינן נלקחין. בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח א״ר יסא לפי שאין הגוף ניזון מהן א״ר לוי שהן מין קללה. אמר ר׳ אלעזר

עשאן

גליון הש״ס

[ז] פי׳ ק״פ בכן גדלין מן האויר ...

[ח] פי׳ ק״פ ...

מראה הפנים

ובלבד דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא. והמסקנא במתניתין דהתם דנפי׳ מידי דהוראה לעבות ממנו סעודה או ללפת ביה ועיין בדבור דלקמן מעינן זה:

עשאן

שירי קרבן

בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומלח בין בדבר שהוא נאכל וכו׳. בקונט׳ הגהתי לפרש פשטא דמתניתא׳ ונראה לקיים הגירסא שלפנינו דה״ק דלעירוב מצטרפין דבר שאינו נאכל כמות שהוא כגון בצלים שנאכלים עם הפת אבל בכסף מעשר אין קונין דבעינן שיהא דבר הנאכל לבדו כמו כל הנך פרטי דכתיבי בקרא וצ״ע הקונט׳ נר׳ עיקר: **שהן** מין קללה. מה שפירשתי בקונט׳ הוא מדברי הערוך ול״נ שמים מלוחים מין קללה הם שהרי כתיב ביחזקאל שלעתיד ירפאו המים ולא ירפו מלוחים ש״מ דמים מלוחים מין קללה הם ומימי אוקיינוס מלוחים הם וכל הנהרות ממי אוקיינוס שותים ומי הגשמים נמי ממי אוקיינוס באים אלא שהעבים ממתקים אותם וכ״ש המלח עצמו מין קללה הוא אך קשה אם נאמר דמים מין קללה הם א״כ לר״י לא יברך עלייהו דהא א״ר יהודה

ציון וירושלים ״בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח בין כר״ע בין כר״י וכו׳ פי׳ מ״ב הגאון מהרא״ו בסי׳ בפ״ו בהו״א סי״ה בס על מ״ב ולא בכמהין ולא בפטריות ע״ז כתב וטעמם מדפריך כתמה דגמרא והאיכא כמהין וצ״ז תמה דהיכי דמי אי בכמהין ופטריות היין למה פריך מכמהין דוקא הו״ל לאתווהה כו׳ ואי קאי אכמהין מבושלין קשה ביותר דודאי הוי אוכל וע״כ כתב דט״ס בספרים וחסר תיבת וכו׳ ועיקר ראיהו מוכית מסיפא הכל ניקח בכסף מעשר וע״ז פריך והא איכא כמהין כו׳ דאין ניקחין בכסף מעשר כדתניא להדיא בספרא פ״א ספקא מ׳ מכלל ופרט כילד כו׳ אף כל פרי מפרי כו׳ ילאו כמהין ופטריות ושייך שפיר לשנא דקאמר שאיכא כמהין שבר׳ להם בייתא ידועה הובאה בכמה מקומות ובמתכת״כ כרים ראש נגד רבותינו הקדושים דמ״ב להגיה בש״ס דחסר תיבה וכו׳ אמת שבן כתבו תוס׳ גיטין דף פ ע״ב ד״ה זו דברי ר״מ אבל בתוספות ברכות דף מה ע״א ד״ה שלשה דתו ולת דא״כ אמאי [לא] מקשה מסיפא בהדיא אמנם גוף קושיתו לק״מ דהכי דהוה אוכל אבל אינו ראוי בלא תיקון דהכ״ג לא הוי ראוי לעירוב כן כתבו התוס׳ בס בעירובין ד״ה מאן גם מ״ש דכמהין ופטריות אינן ניקחין בכסף מעשר ותוס׳ הנ״ל כתבו להיפך יעיין בכפר בהר שבע דף ע ע״ב שהאריך ברבה בזה ומ״ש הגאון ראיה מהספרא הוא תמוה דזה נמלא בש״ס דילן בעירובין כ״ז וב״ק נד וס״ג ורש״י פירש בס בענין אחר ובש״ס לא כיים ילאו כמהין ופטריות:

שנויי נוסחאות (בוי״ג) והקולקס כנ״א. (ספ״ו) מן המלח כנ״ו מן המים ומן המלח. (סכ״ד) בניין נמ״גא וביוי״.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

גמרא

*עשאן מי מלח נלקחין בכסף מעשר. רבי אחא בשם רבי מיישא [א] *והוא שנתן לתוכה שמן. רבי יוסי בעי מעתה לא יערב אלא לפי חשבון שבהן. תמן תנינן *חצי לוג יין רבי עקיבא אומר רביעית אמר רבי אלעזר [ב] וכן לעירוב אמר רבי חיננא *הדא דתימר ביין אבל לא בשמן מערבין מזון שתי סעודות תני מערבין בחומץ כזון שתי סעודות תני מערבין בשמן מזון שתי סעודות. רבי ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק כדי לטבול ירק הנאגד מזון שתי סעודות. ר' יצחק עטושיא אמר קומי ר' זעירא משום דבית רבי ינאי [ב]אפונים חיים מערבין בהן למי נצרכה לרבי מאיר שלא תאמר הואיל והן כסריחין את הפה אין מערבין בהן. דג מליח מערבין בו בשר מליח מערבין בו [ב]בשר חי [ג] מערבין בו דתנינן הבבליים אוכלין אותו כשהוא חי מפני שדעתן יפה. ר' יודן בעי הדא כלבודא הואיל ואילין כותאי אכלין מינה חייא מערבין בה שמואל בר שילת בשם רב *פעפועין וגדגדניות [ה]וחלוגלוגות מערבין בהן. בעון קומוי אילין אינון אמר לון קקולי וחנרקוקי ופרפחוני': הנודר מן המזון [ד] מותר במים ובמלח. *תמן תנינן [ס] הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. מתניתא אמרה כן שהשלוק קרוי מבושל *דתנינן היה מבשל את השלמים או שולקן וקרייא אמר שהצלוי קרוי מבושל שנאמר [ס]ויבשלו את הפסח באש אין תימר שלא

תורה אור

קרבן העדה

עשאן מי מלח. כגון שעירב מים במלח וראוי לטבל בו פתו: נלקחין בכסף מעשר. וכ"ש שראויין לעירוב: והוא שנתן לתוכו שמן. אז מערבין במים ומלח: מעתה. כיון אי הכי דשמן משוי ליה לאוכל לא יערב בו עד שיהא בו שיעור שמן הראוי לשתי סעודות וכדתנן במתני': תמן תנינן. במס' פיאה פ' בתרא: חצי לוג יין. אין פותחין לעניים כשמחלק מעשר עני בגורן אין פותחין לא' נותן מחצי לוג יין: רבי עקיבא אומר רביעית. ותנן בסיפא רביעית שמן רע"א שמינית: וכן לעירוב. קס"ד דבין היין בין השמן קאי שמעינן מינה דשמן בעי שיעור לעירוב לת"ק רביעית ולר"ע שמינית: הדא דתימר ביין. הא דאר"א וכן לעירוב לא קאי אלא ליין אבל שמן לא בעי שיעור לעירוב: כדי לטבל. חומץ כדי לטבל בו ירק הנאגד מזון שתי סעודות וה"ה שמן: שלא תאמר הואיל. ואפונים חיים מסריחין את הפה כשנאכלים לבדם וה"א דהוה כדבר שאינו נאכל חי כמות שהוא ואין מערבין בהן לר' מאיר כדאמרינן לעיל בר"פ קמ"ל דמערבין בהן דאלו לרבנן פשיטא דמערבין בהן: דתנינן. במנחות פ' שתי הלחם חל להיות יה"כ בע"ש השעיר של מוסף שנאכל דה"נ לכהנים במוצאי יה"כ והוא ליל לה שבת ואינן יכולין לבשלן לא ביה"כ ולא בשבת: הבבליים אוכלין אותו חי. בערב: מפני שדעתן יפה. ואינן קצים לאכול בשר חי: כלבודא. מין מאכל הואיל וכותיים אוכלין אותו חי מערבין בו: פעפועין. ירקות שקורין קקול"י בלע"ז: וגדגדניות. אלייכדר"א בלע"ז וי"מ קירס"ן בלע"ז: חלוגלוגות. פולפי"ר בלע"ז: בעון קומי. שאלו מרב שמואל מה הן אלה בלשון בני בבל: תמן תנינן. בנדרים פרק הנודר מן המבושל: ובשלוק. בשיל ולא בשיל: מתניתא אמרה כן. מתני' נמי דייקא דשלוק מיקרי מבושל: דתנינן. בנזיר פ"ו: היה מבשל שלמי נזיר או שולקן. אח"כ הכהן נוטל זרוע בשלה מן האיל ובקרא כתיב זרוע בשלה ש"מ דשלוק נמי קרי בישול: וקרייא אמר. ומקרא שמעינן שהצלי קרוי בישול: אין תימר שלא

פני משה

עשאן מי מלח. שעירב המים עם המלח: נלקחין בכסף מעשר. והוא הדין דמערבין בהן כדלקמן: והוא שנתן לתוכו שמן ור' יוסי הקשה על זה דא"כ מעתה לא יערב בהן אלא לפי חשבון השמן שעירב בהן דאם אתה הולך אחר השמן דווקא הא בעינן שיעורא בשמן כדלקמן: תמן תנינן. בפיאה פ"ח וגרסינן להאי סוגיא שם בהלכה ה' על המתני' אין פוחתין לעניים בגורן מחצי קב חטים וקב שעורים וכו' חצי לוג יין ר"ע אומר רביעית רביעית שמן ר"ע אומר שמינית: וכן לעירוב. באלו השיעורים: הדא דתימר ביין. ר' חנינא ס"ל דביין דוקא שיעורו לערב בהאי לוג כשיעור במעשר עני אבל בשמן צריך שיהא כדי לאכול בו מזון שתי סעודות וכדתני בתוספתא פ"ו והכי תנינן שם היין כדי לשתות בו מזון שתי סעודות והשמן כדי לאכול בו מזון שתי סעודות והחומץ כדי לטבול בו מזון שתי סעודות. וחצי לוג יין היינו כדי לשתות בו מזון שתי סעודות רביעית לכל סעודה: כדי לטבל. הא דקתני בחומץ מפרש משום דכהך בר יתא דמייתי הכא סתמא קתני בחומץ מזון שתי סעודות ובתוספתא שלפנינו מפורשת היא: למי נצרכה. הא דר' ינאי שמערבין באפונין חיין לר"מ הוא דנצרכה. דס"ל לעיל דדבר שהוא נאכל חי כמות שהוא בעינן ושלא תאמר אפונין היין הואיל והן מסריחין את הפה אין מערבין בהן קמ"ל: בשר חי מערבין בו. שיש שאוכלין אותו חי כדתנינן במנחות פ' שתי הלחם חל יוה"כ להיות ע"ש שעיר של יה"כ והוא של מוסף שנאכל הוא לכהנים נאכל הוא לערב יוהכ"פ שאין יכולין לבשלו לא בשבת ולא ביוה"כ הבבליים אוכלין אותו כשהוא חי מפני שדעתן יפה שאינם קצים לאכול בשר חי: הדא כלבודא. ובפיאה גרים בלקורא והוא מין עשב ונקרא אובלא דלא ואין דרך כל בני אדם לאכול אותו חי ומכיון דאמרת מערבין בבשר חי לא כא אינשי דאכלי א"כ העשב הזה דאילין כותאי דאכלין תו מיניה יהא נ"כ מותר לערב בו: בעון קומוי. היידן אילין אינון. כך הוא בפיאה ושם שאלו אותו מה הן אלו אינון דקאמרת: אמר לון קקולי. כך קורין בלשון ארמי לפעפועין יודלים בלע"ז ולגודגדניות קורין הנדקוקי אליינדרא בלע"ז ולחלוגלוגות קורין פרפחינ"י פולפל"י בלע"ז: תמן תנינן. ריש פ"ו דנדרים הנודר מן המבושל וכו' וגרסינן להסוגיא שם: מתניתא אמרה שהשלוק קרוי מבושל. הא מנותניתא אחריתא שמעינן דקרוי הוא מבושל דתנינן פ"ו דנזיר היה מבשל את השלמים או שולקן ובקרא כתיב הזרוע בשלה אלמא דמתניתין קרא לשלוק מבושל: וקרייא אמר. ובמקרא מצינו שאף הצלוי קרוי מבושל כדכתיב ויבשלו את הפסח ואין תימר שלא

שירי קרבן

יבואר בפ"ו דברכות כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו וי"ל דר"י כר"ט ס"ל דאמר התם בספ"ו דברכות דמברכין על המים בנ"ר ובמקום אחר כהלכתי:

וכן לעירוב א"ר הדא דתימר ביין וכו'. בבבלי בפרקין דף כ"ט ע"א גרסינן רשב"א אומר עוכלא תבלין וליטרא ירק וכו' ואמר גורסק וכו' משמיה דרב מנשיה משמיה דרב וכן לעירוב א"ל יוסף שרא ליה מריה לרב מנשיה אנא אמריתא ניהליה אמתני' והוא אמרה אברייתא דתנן אין פוחתין לעניים וכו' ואמר רב וכן לעירוב ומאי אולמיה דהאי מהך וכו' אלא משום דקתני חצי לוג יין ואמר רב מערבין בשתי רביעיות של יין מדבעינן כולי האי ש"מ כי קאמר רב וכן לעירוב אמתני' קאמר ע"כ ופי' תמוה ועיין בתוס' בד"ה מאי אולמיה ואף דבריהם קשה להולמם דנימא דלא אמר רב מערבין בשתי רביעיות אלא דאתמר מכללא ותו אי מכללא איתמר מנ"ל לרב יוסף דפליג ארב מנשיה דלמא רב מנשיה לא יליף הא מכללא לכן נ"ל דה"פ מאי אולמיה דהאי מהך כיון דרב סובר דשיעור עירוב כשיעור מה שמחלקין לעני בגורן א"כ אף אלו הנזכרים בברייתא שיעורן שוה לעירוב. אלא מדקתני וכו' מדבעינן כולי האי כלו' דאיצטרך תרתי דרב אסי"ד דלכל מילי שוה שיעור עירוב לשיעור חילוק מעשר עני בגורן הא תו ל"ל אלא ודאי דלא קאמר אלא איין וא"ת כיון דבכבר אמר מערבין בשתי רביעיות ל"ל הא דקאמר וכן לעירוב י"ל לאשמועי' מנ"ל דשתי רביעיות הן מזון שתי סעודות לפיכך קאמר דממתני' יליף אבל אינך הבויין במעשר עני אינן אלא ליקח בהם מזון שתי סעודות וע"ש בסוגיא היטיב ועיין בת"ח:

כלבודא בגליון פי' מין מאכל שצריך בישול ול"נ דכלכודא גרסינן והם מיני דגים קטנים ונזכרים בש"ס זה פ"ו דנדרים:

מראה הפנים

עשאן מי מלח נלקחין בכסף מעשר וכו' והוא שנתן לתוכו שמן ר' יוסי בעי וכו'. התם בפרקין דכ"ז אמרי' ר"א ור"י בן תגילא חד מתני אעירוב וחד מתני אמעשר לא שנו אלא מים כפ"ע ומלח בפ"ע וכו' מאן דמתני אמעשר כ"ש העירוב וכו' כי הא דר' יצחק מתני אמעשר וכו' לא נצרכה אלא שנתן לתוכן שמן ותיפוק ליה משום שמן ל"ל שנתן דמי מים ומלח והבלעה. משמע דכל זה לענין יקח מעשר הוא דאיתמר דהא עיקר הקושיא מעיקרא על הא דר' יצחק מההיא דר' יהודה בן גדים דבומנא דפירא בעינן לא הויא אלא בכסף מעשר בלחוד ועלה היא דמשני לא נצרכה אלא שנתן לתוכו שמן וכו' וא"כ לענין עירוב דמכ"ש הוא דנפקא לן דמערבין במי מלח לא בעי שנתן לתוכו שמן והדרכה אם כשנתן לתוכו שמן תיקשי ותיפוק ליה משום שמן ולא שייכא האי בינוייא דהבלעה גבי עירוב. והתוס' שם בד"ס אבל במים ומלח מערבין כתבו נכמוך מוקי לה בשנתן לתוכן שמן וקשה תיפוק ליה משום שמן כדפריך לקמן אמעשר והכא לא שייך שנויא דהתם וי"ל דהכא איצטריך דאע"ג דלא הוי מן השמן מזון שתי סעודות. ועל תירוצם זה קשה תדא מאי האי דקאמרי דהכא איצטריך דמשמע מדבריהם דלוקימתא שנתן לתוכן שמן קאי גם אעירוב ומהיכי מוכרת זה לפי מה דלא איתמר בגמרא בהדיא אלא אכסף מעשר בלחוד ולומר דעל עירוב נמי אמרו כן הא ע"כ עירוב קיל הוא מכסף מעשר ואם בכסף מעשר הוא דאמרי' דבעי שמן משום קושיא דבומנא דפירא בעי' הכתי מנא לן למימר דגם בעירוב כן ולא עוד אלא מכח האי קושיא גופה ותיפוק ליה משום שמן איפכא הוא דמוכחא דלא אמרו שמן אלא בכסף מעשר ולא בעירוב. ועוד דהם תרלו בפשיטות דאיצטריך אף על גב דלא הוי מן השמן מזון שתי סעודות והש"ס דהכא איפכא הוא דמקשה וכדבעי' ר' יוסי עלה מעתה לא יערב אלא לפי חשבון וכלומר דאי תימא דבעי' שמן גם בעירוב אם כן לא יערב אלא לפי חשבון ונהי דמשמע הכא דקושיא דרבי יוסי קאי נמי אכסף מעשר וה"ק שאם אתה אומר בכסף מעשר דבעי שמן מעתה נמי בעירוב כן ולא יערב אלא לפי חשבון ושם לא מלית אמרת דתיפוק ליה משום שמן. מיהו בעינן הקושיא בכסף מעשר הדרינן לדינא לבינוית דהתם שנתן דמי מים ומלח בהבלעה ובענין עירוב הקושיא כדקאי קאי וא"כ לא בעינן שמן בעירוב. ומעתה זכינו לידע טעם הרי"ף והרמב"ם ז"ל שלא כתבו אלא במים ומלח מערבין ולא הצריכו שמן וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות עירובין בהלכה ח' גבי שיתוף וטעמם שלא פירשו כפירוש התוס' אלא כמו שנתבאר. וראיתי להריטב"א ז"ל בכתב כזה כפי' התוס' וסיים וכן מוכח מירושלמי בפירוש אבל מדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל נראה שהם סוברים דגבי עירוב מיירי אפילו בשלא נתן לתוכו שמן כיון שדרך לטבל וללפת בו דהא גבי עירוב לא בעי' מידי דאיקרי פרי אלא מידי דאורחא לעשות ממנו סעודה הו ללפת בו ואינו מחוור לא לפי שיטת התלמודא ולא לפי שיטת הירושלמי עכ"ל וממה שנתבאר מחוור ומתוור הוא לפי שיטה דהתם ופשיטא לפי שיטתא דהכא דאיפכא מוכחא הוא דלא בעינן שמן גבי עירוב וכדר' יוסי דאקשי עלה בקושיא. ותו לא מידי:

תמן תנינן הנודר מן המבושל וכו'. מה דשייך לכאן נתבאר בחבורי בנדרים שם ועיין שם:

ציון וירושלים

ציון וירושלים בשר חי מערבין בו דתנינן הבבליים אוכלים אותו. ל"ע די"ל שאני שעיר שהוא רך ועי' מ"א סי' שח ס"ק כ"ו וא"כ אין ראי' מכאן ועיין פסחים דף כ"ד ד"ה פרט שוב מצאתי בקרבן נתנאל פ' מפנין ס"ב ובעירובין כאן שחולק על מ"א אבל לא זכרו דברי הירושלמי הלזה:

שנויי נוסחאות (שו"ג) לתוכה בד"ו לתוכו. (שו"ג) יוסי בד"ו יוסה. (שו"א) וחנרקוקי ופרפחוני' בד"ו וחנדקוקי ופרפחיניה.

עמודי ירושלים

ר' אחא בשם ר' מיישא והוא שנתן לתוכו שמן ר' יוסי בעי מעתה לא יערב אלא לפי חשבון כו' מכאן קשה לי מובא על שיטות הסוברים דבעירוב לא בעינן שיערב לתוכו שמן וכמו שהביא דבריהם הב"י (בסי' שפ"ו) ובא"ר שם כ' דכ"ה דעת הרשב"א ור' ירוחם וכן ראיתי בא"ז (ה' עירובין סי' ק"ע) שהשיג על ר' שמשון בר' אברהם שס"ל שגם לענין עירוב צריך שיערב לתוכו שמן דהא בירושלמי כאן מבואר להדיא דגם בעירוב בעינן שיערב לתוכו שמן ולפ"ע

טוב ירושלים

וקרייא אמר שהצלי קרוי מבושל שנא' ויבשלו את הפסח באש אין תימר שלא כהלכה ר"י בולריא אמר כמשפט. פתוה מה"ת נומר בל ה כהלכה במקום שבכתוב משפט ומשלל מעשה הפסח שלא נעשה כמוסו. ונ"ל עפ"מ שאמרתי בס"ד ליישב קושית הגרעק"א ז"ל בבבלי נדרים מ"ט א' מ"מ לא הביא שהצלי קרוי מבושל מקרא התורה דכתיב ובשלת ואכלת דים לומר דלפ"מ דדרשינן בפסחים פ' ב' לאן לפסח ובקר לחגיגה א"כ י"ל דקן ובשלת על החגיגה קאי ולא על הפסח ושוב מצאתי לכמה מפרשים שכ"כ. ואולם אני הוספתי בעז"ה במה שלא קדמוני אנוכי דבם ר' יאשיה הוא יד"ע ואיהו לשיטתיה במכילתא פ' בא אמר לסדיא כך דרשא לאן ובקר לאן לפסח ובקר לחגיגה. אלא דמ"מ דוחק לומר דעיקר קרא דמיירי בפסח יכתוב ובשלת על החגיגה שמפילם לו. ולכן נ"ל בא"ח פפ"ד סירושלמי פ"ו דפסחים ה"ב דפריך על ר"ג שאמר לבה את הפסח על האסכלא וכי לית ליה לר"ג צלי אש ומשני איה היא אבל פסח מצרים צלי אש ולא פסח דורות ע"ש (דלא כבבלי שם פ"ד א' דמקושי מחמכת). והנה במכילתא שם א"ר יאשיה או אינו פסח מצרים שם

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

שלא כהלכה רבי יונה בוצרייה אמר כמשפט. מתני' שהשלוק קרוי מבושל וקרייא אמר שהצלוי קרוי מבושל ותנינן הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. אמר רבי יוחנן הילכו בנדרים אחר לשון בני אדם אמר רבי יאשיה הילכו בנדרים אחר לשון תורה. מה נפק ביניהון אמר קונם יין שאני טועם בחג על דעתיה דר"י אסור ביו"ט האחרון על דעתיה דרבי יאשיה מותר. אוף ר' יאשיה מודה שהוא אסור לא א"ר יאשיה אלא להומרן. א"ר חייה בר בא רבי יוחנן אכל חליטין ואמר לא טעמית מידי בההוא יומא. ותנינן הנודר מן המזון מותר במים ומלח פתר לה כר' יאשיה דרבי יאשיה אמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה. ומניין שכל הדברים קרויין מזון רבי אחא בי ר' עילא אמר ועשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון מה ת"ל מזון אלא. מיכן שכל הדברים קרויין מזון. נדר מן הככר מערבין בו הקדישו אין מערבין בו נדר מן הככר מערבין בו שכן ראוי לאוכלו הקדישו אין מערבין בו שלא הוא ולא אחר ראויין לאוכלו. ר' אחא בעי ואין אדם נשאל על הקדישו. ר' אחא אמר ר' מיישא בעי תמן אמר ר"ש חייה בריה דרב אמר ע"ז שעשאה לחי למבוי מתרת את המבוי והכא את אמר הכין א"ר אלעזר תמן מ"מ נסתם המבוי והכא מה אית לך. מערבין לנזיר ביין שכן אחר ראוי לשתותו ולישראל בתרומה שכן כהן ראוי לאוכלה ולכהן בבית הפרס מתני' דבית שמאי דבית שמאי אמרין אין מערבין לאדם אלא אם כן היו כלי תשמישו שם. סומכוס כב"ש דתנינן סומכוס אומר אף בחולין לכהן בבית הפרס. מעתה אפילו בית הקברות ראוי הוא לעבור על השבות ולוכל שכן הוא ראוי ליכנס בשידה תיבה ומגדל ולעשות לו חור

פני משה

שלא כהלכה פשו הא ליתא דכמשפט כתיב התם כדאמר ר' יונה בוצרייה: מתני' וכו'. כלומר והשתא דממתני' דנזיר שמעינן שהשלוק קרוי מבושל ומהמקרא שמעינו שהצלי קרוי מבושל א"כ קשיא הא דתנינן הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק: אמר ר' יוחנן. לא קשיא שהילכו בנדרים אחר לשון ב"א ואין דרך לקרות לצלי ושלוק מבושל: ר' יאשיה. פליג אמתני' דנדרים דקסבר הלכו בנדרים אחר לשון תורה ואסור בצלי ובשלוק: מה נפק ביניהון וכו'. דקס"ד דר' יאשיה ס"ל בין לקולא בין לחומרא הולכי' בנדרים אחר לשון תורה והלכך הא נמי איכא בינייהו שאם אמר קונם יין שאני טועם בחג דלר' יוחנן אסור ביו"ט האחרון של חג דבלשון בני אדם בכלל חג הוא ולר' יאשיה מותר דבלשון התורה חג העצרת מיקרי ורגל בפני עצמו הוא. ודחי לה הש"ס שאף ר' יאשיה מודה בזה שאסור ולא אמר הולכין בנדרים אחר לשון תורה אלא להומרא: אכל חליטין. מיני חלוט ברותחין אמר שלא טעם מידי בההיא יומא א"כ פירות גינוסר היו ומתוקין הן כמיני חליטין בדבש: והתנינן הנודר וכו'. ובכל מילי הנודר הוא אלמא דאיקרו מזון: פתר לה. ר' יוחנן להאי מתני' כר' יאשיה דהולכין אחר לשון תורה וכל מיני מזון מיקרו: מה ת"ל מזון. דהא כתיב בר ולחם אלא מכאן שכל הדברים ואפי' פירות קרויין מזון: נדר מן הככר. שאסר על עצמו בקונם מערבין בו כדמפרש טעמא שכן אחר ראוי לאוכלו אבל אם הקדישו אסור לכולי עלמא: ר' אחא בעי. עלה וכי אין אדם נשאל על הקדישו והרי הוא כיין לנזיר דלכ"ע מערבין בו ואפי' לסומכוס ומשום דיכול לשאול עליו להכם ויתיר לו: ר' מיישא בעי. עלה בענין אחר תמן גבי תיקון מבוי אמר ר"ש וכו' אפי' עשה הלחי מע"ז כגון מעלי אשרה מתרת את המבוי ואע"ג דאסור בהנאה לכולי עלמא והכא את אמר הכין דהקדיש אין מערבין בו: אמר ר' אלעזר. הא לא קשיא דתמן מכל מקום נסתם המבוי שהרי אין שיעור ללחי ברחבו ולא בעינן שיהא ראוי לו ליהנות ממנו אלא כשנכתם נכתם אבל הכא מה אית לך למימר הא בעינן שיהא ראוי לכל הפחות לאחרים: מערבין לנזיר וכו'. וכדפריטית במתני': ולכהן בבית הפרס מתני' דב"ש. כתמי': כלומר הא דבעינן דוקא בבית הפרס ולא בבית הקברות להה"ק לא אתיא אלא כב"ש דסברי אין מערבין לו לאדם אא"כ היה כלי תשמיש שם שיכול להלך ולהשתמש במקום עירובו והלכך דוקא בבית הפרס שיכול להלך שם על ידי נפוח: סומכוס כב"ש וכו'. כלומר להו מילתא היא דאמרת דודאי סומכוס הוא דכב"ש ס"ל לפי"ך קאמר מערבין בחולין לכהן בבית הפרס מפני שצריך לילך לשם ולאכול ואי אסבר אלא בחולין שאינו יכול לאכול תרומה בבית הפרס אבל להה"ק איכא למימר דלא סבר לה כב"ש דלא קפדינן אלא בכדי שיכול לילך לשם ולקנית העירוב ואפי' בתרומה ואעפ"י שלא יכול להכניסה לבית הפרס הפבר הוא להכניסה בשידה תיבה ומגדל בקילן בפני הטומאה ולא תממא: ופריך הואיל וכך מעתה אפי' בין הקברות נמי ראוי הוא לעבור על השבות ולאכול שכן הוא ראוי ליכנס וכו' כלומר דנהי דהא לא מלית אמרת דאיהו גופיה יכנס בשעת קנויות עירוב ע"י שידה תיבה ומגדל שהרי צריך להניח העירוב שם והא אי אסבר שא"כ יטמא עלמי כשיוליא ידו להניחו מיהו מ"מ משכחת לה בכה"ג שישלח עירובו ע"י ישראל מבעוד יום ולהניחו שם וכשיעשה כך או ראוי היה הכהן עצמו שהעירוב בשבילו וצריך שיוכל לילך לשם דהוא ועירובו במקום אחד בעינן והרי יש לו תקנה להכנס שם בשידה תיבה ומגדל ואפי' לאכול שם בשעת קניית העירוב שהוא בין השמשות וכילד שיעשה לו חור ראוי היה שיעבור הכהן על שבות בין השמשות בשעה שקונה העירוב וילך לבה"ק ע"י שידה תיבה ומגדל: ולעשות לו. בהן חור

קרבן העדה

שלא כדין. עשו בנוה שבישלו הפסח: כמשפט. דכתיב בסיפא דקרא ויבשלו את הפסח כמשפט: ופריך והתנינן וכו'. כלומר כיון דמתני' דנדרי' אמרה שהשלוק קרוי מבושל ומקרא שמעינן דהצלוי קרוי מבושל למה תנן במתני' הנודר מן המבושל מותר בצלי ושלוק לומר שאינן בכלל מבושל: ומשני אמר רבי יוחנן בנדרים הולכים אחר לשון בני אדם. שאין דרכו לקרות לצלי ושלוק מבושל: מה נפיק ביניהון. מאי איכא בין רבי יוחנן ובין רבי יאשיה: אסור ביום טוב האחרון. דללשון בני אדם אף יום טוב האחרון בכלל חג הוא: ופריך אף רבי יאשיה מודה. דלא אזלינן בתר לשון תורה אלא לחומרא אבל אם לשון בני אדם לחומרא ודאי דאזלינן בתריה: אכל חליטין. הם לביבות העשויות במים ואמר לא טעמתי דבר היום לפי שאינן חשובין מזון ובערוך גרס חלטין והן פירות גנוסר: ופריך והתנינן הנודר מן המזון מותר במים ומלח. אבל שאר כל דבר מיקרי מזון: ומשני פתר לה. למתני' כר' יאשיה דאמר בנדרים הולכין אף אחר לשון תורה ובלשון תורה הכל איקרי מזון: מיכן שכל הדברים קרוים מזון. דבר היינו עיבור ולחם כמשמעו ומה ת"ל מזון אלא היינו לידע לדרך שהן הרבה מיני מאכל ש"מ שכל הדברים קרויים מזון: מערבין בו. דלא נדר אלא מאכילה ואי משום דלא חזיא ליה הא חזיא לאחריני כדמפרש בסמוך ומידי דהוה אנזיר ביין: שלא הוא וכו' אין ראויין לאכלו דהקדש אסור בהנאה: ר"א. פריך וכי אין אדם עשוי לישאל על ההקדשות כנולא שאף הקדש ראוי לו: ע"ז. שאסורה בהנאה אם עשאה לחי למבוי מהרת המבוי אע"ג שאסורה בהנאה: והכא את אמר הכין. שאין מערבין בהקדש מפני שאסור בהנאה: תמן. התם גבי לחי אף על גב שאסורה בהנאה מ"מ הרי המבוי סתומה והתורה לא הקפידה אלא על סתימת המבוי: והכא מה אית לך. דהכא בעינן סעודה הראוייה לו והרי היא אסורה בהנאה: אלא אם כן יכול להביא כלי תשמישו לשם וכהן בבית הפרס אינו יכול להיות שם: סומכוס כבית שמאי. כי היכא דס"ל לב"ש דבעינן מקום שיכול להביא כלי תשמישו ה"נ מצריך סומכוס שתהא הסעודה ראויה לו: ופריך מעתה אפי' בבה"ק. כי היכא דמתיר בבית הפרס אע"ג דאסור בהנאה מכל מקום מניחין בו עירוב א"כ בבה"ק נמי שהרי העירוב וילך לבה"ק ע"י שידה תיבה ומגדל: ולעשות לו. בהן חור

מראה הפנים

נדר מן הככר מערבין בו. ואין חילוק בין אמר ככר זו עלי או שאמר בזוטה שלא אוכל ככר זו וכהאי תנא דברייתא דהתם בדף ל' אליבא דר"א ככר זו עלי מערבין לו כם ככר זו בקדש אין מערבין לו בה. וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה' עירובין בהלכה י"ד. ומהכא סיפתא להאי הנא אליבא דר"א. והאי קושיא דר' אחא דהכא ואין אדם נשאל על הקדישו לא שייכא אלא למאן דיהיב טעמא דבהלה. וכדאמרי' התם אליבא דסומכוס וטעמא דלא פליג אנזיר בין אבל אליבא דרבנן וכדקי"ל העיקר דקפדינן דמידי דחזי לבים ואם בעי' והקדש אכולי עלמא אסור ואפי' הקדש שלא נפדה שהלכה תרעו לקמן דאין מערבין בו ומשום דבתר השתא אזלינן:

עבודה זרה שעשאה לחי למבוי וכו'. והכי איתמר נמי בבבלי פ' חלון דף ס' פוסין לחי אשירה וכ"פ הרמב"ם בפי"ז מה' שבת בהלכה י"ב. וכתבו התוס' שם דאע"ג דלחי נמי בעי שיעור גובה וגם רוחב משבו מיהא בעי מ"מ כיון דלא בעי אלא שיעור זוטא לא החמירו ובעי לולב אפי' ביו"ט שני משום מצוה שיא דהחמירו בו:

ולכהן בבית הפרס וכו'. מעתה אפי' בית הקברות וכו'. כבר נתבאר הכל לעיל ד"ס סומכוס אומר כס"ד וע"ש:

שירי קרבן

מה נפיק מביניהון. וקשה הא איכא בינייהו בנודר מן המבושל דלר' יוחנן מותר בצלי ולר' יאשיה אסור בצלי וי"ל דלא פריך מאי בינייהו אלא למצוא היכא דר' יאשיה לקולא ור' יוחנן להומרא:

עין שעשאה לחי. כתב הרמב"ם פי"ז מה"ש בכל עושין לחיי' וכו' עכו"ם עלמה או אשרה שעבה אותה לחי כשר ע"כ והפוסקים השמיטו מה דכתב עכו"ם עלמה והדבר מבואר שמסוגיין למד כן ואי"ת עכו"ם עלמה ל"ל כיון דכתב דין אשרה במוכר בבבלי י"ל דבדי"א אשרה הוא דברי דהא בשריגים ובפלים שלה מותרים בהנאה כדיפבך וכמ"ש הרמב"ם פ"ו מה' עכו"ם הלכה י"א וא"א דלא מיתוסף משבו ראוי לנתי קמ"ל דאפי' עכו"ם עלמה מותרת:

תמן מ"מ נסתם המבוי. כתבו תוס' במכילתין דף פ' פ"ב כד"ה אבל קור וכו' אע"ג דלחי נמי בעי שיעור גובה וגם רחב משבו מיהו בעי מ"מ כיון דלא בעי אלא שיעור זוטא לא החמירו בו ועוד תי' תירוצים אחרים וע' בהשגות פי"ז ובכמ"מ שם וקשה הא מפורש משני הש"ס כאן דשאני עכו"ם דהרי נסתם המבוי ודקשיא מ"ש קורה מלחי י"ל דלחי משום מחילה והרי נסתם המבוי דמי לא מודה בזירק מרס"ד לבית עכו"ם אע"ג שהוא אסור בהנאה ועומד לישרף מ"מ חייב משום מכניס מרס"ד לרפ"י כ"ש אבל כאן וכו' משום היכירי בעי שיעורא וכל כפומה ליה כשרוף ולא תשבינן ליה היכירא ועוד דהיכירא משום תקנת חכמים ואין לקיים המצוה בעכו"ם דאסורין לגבוה בהקדש:

שם ייג מחאות (פופ"ז) עילא נד"ו עולא. (שו"ם) שבן ראוי נד"ו שבן אחר ראוי. (שו"א) בית נד"ו בין.

עמודי ירושלים

תפ"ג שם. ראיתי בחי' הריטב"א לעירובין (כ"ו ב') שגם הוא כ' דמהירושלמי מוכח דצריך שיפרב לתוכו שמן ופסק כן ע"ש. וא"כ כיון שכן דעת התוס' והר"ר שמשון בן אברהם והריטב"א וירושלמי מבואר כדבריהם יש לחוש לזה ולא כהפמ"ר שכ' שהעיקר דא"צ לערב שמן לתוכו:

טוב ירושלים

תמיס ופסח דורות אף מן הבקר ס"ע תקנו לרבות פסח דורות פ"ע. א"כ חזיק דס"ד דר' יאשיה ג"כ לחלק בין פסח מצרים לפסח דורות וכדס"ל לב"ג לדעת הירושלמי ישו"ס. וא"כ א"ש דאתו שסברינו להביא דוקא מה"ס ולא מן המורם דבתורה י"ל דלפסח דורות א"כ דאף מבושל כשר דלא אשכחן דביא מפסח דורות בזה כמו בלאן אבל מקרא דר"ס מייתי מפיר דשם כ' כמשפט א"כ דשוק מזה לומר פיסח לדורות כיפך מהם מפסח מצרים א"ו דצלי קרוי מבושל וזה שאמר הירושלמי אין תאמר שלא כהלכה ר"ע מפרש דפיה דשום לדורות דבשלו נזיד כמשפט כ' גו זכיית שהיה דוקא באופן זה וא"כ מוכרח שבבלי מבושל נקרא (ולפ"ש י"ל דלר"א דקבילא ליה מגיגה דאורייתא יסבור ג"כ כבן תימא ונאכלת ג"כ צלי כמו כ' בקם במ"ש בפסחים פ' פ' וא"כ י"ל דמ"ש אם כפסח היינו הסמל לפסח) ובפעגון כזה י"ל פע"ד הסמל דמייתי בצלאו ואח"כ בשלו אבל באמת רשוק לפרש כן כמב"ם בס"ד:

קרבן העדה

חור פחות מטפח כדי שלא יכנס בהן הטומאה: ולהחוב העירוב בכוש או בקיסם להביאו אללו ויאכלנו: בידה. מרכבת נסים עגלה עשויה כקופסא: מגדל. מכמ"ר בלע"ז:

הלכה ב מתני' בדמאי בככר שלקחה מעם הארץ ולא הפריש ממנה דמאי: ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו. שנטלה ממנו תרומת מעשר ולא נטלה ממנו תרומה גדולה כגון שהקדים הלוי בשבלין דעדיין לא חלה עליה חובת תרומה שאין הדגן חייב בתרומה גדולה עד שיתמרח בכרי וזה שהקדים ולקח בשבלין אינו מפריש אלא תרומת מעשר בלבד: ובמעשר שני והקדש שנפדו. ע"י הבעלים ונתנו הקרן ולא נתנו החומש אין החומש מעכב ומותר באכילה: אבל לא בטבל. אפילו בטבל דרבנן כגון שזרען בעציץ שאינו נקוב: ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו. כגון שהקדימו בכרי ולקח ממנו תרומת מעשר ולא תרומה גדולה וקמ"ל דמעכב: ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו. ואף על גב דמאי פריך להו השתא מיהו לא מפרק ואיירי שנפדאן שלא כהלכתן כגון מטבע שאין עליה צורה וכתיב וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה דה"ל למכתב ונתת הכסף בכיסך: השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן. דלאו בני דעה נינהו ולאו בני שליחות הן: שאינו מודה בעירוב. כותי שאינו מודה בדברי חכמים וכל החשוד בדבר אינו נאמן להעידו: ואם אמר. המשלח לאחר המודה בעירוב הנני שולח לך עירוב על ידי כותי ויוליכו הכשר לסוף אלפים אמה הרי זה עירוב: **גמ'** דתנינן. בסוכה פרק לולב הגזול: וכל דמאי. אתרוג של דמאי: בית שמאי פוסלין. דלא קרינא ביה לכם דהא אסור לאכול עד שמפריש ממנו מעשרותיו א"כ ה"ה דאינו ראוי לעירוב כיון דלא חזי ליה: וב"ה מכשירין. דכוברין מאכילין את העניים דמאי אם כן ראוי הוא לכל אדם דמגו דאי בעי מפקיר נכסיו וחזי ליה השתא כמי חזי ליה: ושל מעשר שני בירושלים. ששם מותר לאכול מעשר שני ולא חוצה לה: לא יטול. מפני שמפסיד למעשר שני שהאתרוג נפסד במשמוש היד: ואם נטל כשר. שהרי יש בו היתר אכילה אבל חוץ לירושלים לא דלכם כתיב גבי אתרוג הראוי לכם: טבל שיש עליו תנאי. שהתנה עליו מערב שבת שיהיו שנים ממאה תרומה עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני: מותר לטלטלו. בשבת: כיצד הוא עושה. דלהפריש ממש ודאי אסור: נותן עיניו. במקצת הטבל ואוכל השאר: הכי גרסינן תני בית שמאי אומרים מערבין במעשר שני בירושלים. וה"פ כיון דיכול לאכלו שם הרי הוא מזון הראוי לו: הדא דאת אמר. שמערבין במ"ש בירושלים היינו בעירובי חצירות שנותן העירוב בתוך העיר אבל בעירובי תחומין כיון שהוא צריך לתת אותו חוץ לירושלים אין הסעודה ראויה לו בשעת קניית העירוב דהייט בין השמשות אין מערבין בו ומתניתא סתמא תני ומשמע אפילו עירובי תחומין נמי מערבין במעשר שני: ומשני כא שנתן

מתני' חור פחות מטפח ולתחוב בכוש ובקיסם ולאכול:

הלכה ב מתני' *מערבין [א] בדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו הכהנים בחלה ובתרומה "אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו [ג] *השולח את עירובו ביד חרש שוטה וקטן או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב אם אמר לאחד לקבלו ממנו הרי זה עירוב:

גמ' *רבי יעקב דרומיא בעי מתני' דלא כבית שמאי דתנינן ושל דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין ושל מעשר שני בירושלם לא יטול ואם נטל כשר. רב ששת בשם ר' חייה רבה *טבל שיש עליו תניי [ג] מותר לטלטלו כיצד הוא עושה נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר. ותני בית שמאי אומרין אין מערבין במעשר שני בירושלם אמר ירמיה הדא דאת אמר בעירובי חצירות אבל בעירובי תחומין תני שנתן

פני משה

חור פחות מטפח באיתה הסידה בכדי שלא יכנס הטומאה דפחות מטפח אינו מביא את הטומאה ויתחיב בכוש או בקיסם בהעירוב שמונח שם דרך החור ולהביאו אללו ולאכול ואין כאן אלא משום שבות בטלטול הכוש והקיסם ויכול הוא לעביר על השבות דקיי"ל כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ולא מבעי מידי:

הלכה ב מתני' מערבין בדמאי. בככר שלקחה מעם הארץ ולא תיקנה משום דמאי משום דחזי לעניים כדתנן כפ"ג דדמאי: שנטלה תרומתו. ואף על פי שלא הופרש ממנו תרומה גדולה וכגון שהקדים בן לוי ליטול המעשר בשבלים כדאמרינן לעיל בפ"ז דברכות וכפ' מפנין: שנפדו. ואע"פ שלא נתן החומש שאין החומש מעכב: והכהנים בחלה ובתרומה. והוא הדין ישראל וכה"ק דמתני' דלעיל דהלכתא כיוהיה אלא אורחא דמילתא נקט לפי שהחלה והתרומה מצוין הן לכהנים: אבל לא בטבל. אפי' בטבל דרבנן כגון שזרע בעציץ שאינו נקוב: שלא נפדו כהלכתן. שפדה ההקדש ע"ג הקרקע ומעשר שני ע"ג אסימון: השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן. להוליכו לסוף התחום או ביד מי שאינו מודה במצות עירוב כגון אלו הצדוקים אינו עירוב דהני לאו בני שלוחין נינהו: אם אמר לאחר שהוא כשר לקבל ממנו מזה הפסול ושיוליכנו לסוף אלפים הרי זה עירוב ובלבד שיהא עומד מרחוק ויראה שזה הפסול הגיע אצל הכשר שאמר לו להוליך את העירוב ואפי' נתנו על הקוף ועל הפיל להוליכו לכשר שיוליכנו בסוף התחום ועומד ורואה הרי זה עירוב והא דקטן פסול הוא בעירוב דוקא בעירובי תחומין דאסמכוהו אקראי אבל בעירובי חצרות יכול הקטן לגבות מהבתי' שבחצר להניח הכל בבית א':

גמ' רבי יעקב דרומיא בעי. מי נימא דמתני' דהכא דקתני מערבין בדמאי דלא כבית שמאי: דתנינן. בפרק לולב הגזול באתרוג של דמאי בית שמאי פוסלין לצאת בו וה"ה הכא בעירוב או דלמא בעירוב דמדרבנן אף בית שמאי מודו דמערבין בדמאי: טבל שיש עליו תנאי וכו'. עיקרא דהאי מילתא גרסינן לה לעיל בפ"ז דדמאי בסוף הלכה ה' על המתני' דהתם היו לו תאנים של טבל והוא בבית המדרש או בשדה ואין לו פנאי לתקן ובעה"ם מיירי אומר שני תאנים שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה וכו' וכדפרישית שם דלמסקנא דדינא צריך שיפריש הוא למחר קודם שיאכל שמכיון שהתנה וקרא שם מערב שבת מותר להפריש בשבת בין דמאי בין ודאי בכה"ג דמיירי התם שהודאי טבל ברשותו הוא. ועלה קאמר שם דס"מ מהא טבל שיש עליו תנאי מותר לטלטלו בשבת שהרי זה כשמפריש למחר מטלטל אותו בעודו טבל ומשום שכבר התנה עליו מערב שבת וקרא שם מותר לטלטלו: כיצד הוא עושה. לאותו טבל של תנאי נותן עיניו במקצתו במה שאמר להפריש למחר יסומך על זה לתרומה ולמעשרות ואוכל את השאר. ומייתי להא נמי לעיל בפ' מפנין בהלכה א' ואיידי דאיירי הכא בענין עירוב בדמאי ובמעשר מייתי לה הכא: ותני. אדלעיל קאי דקאמר לבית שמאי אין מערבין בדמאי. ותניא נמי במעשר שני בירושלים לבית שמאי אין מערבין בו: הדא דאת אמר. לב"ש אין מערבין במעשר שני בעירובי חצרות וכלומר דר' ירמיה לא קסבר כהאי תנא דברייתא דבית שמאי אוסרין לערב במעשר שני בירושלים דמהיכי תיתי לאסור הא ראוי לאכלו בירושלים והלכך קאמר דאי שמעת ליה לחלק במעשר שני הכי הוא דבעירובי חצרות אין מערבין במעשר שני והיינו בגבולין שאינו ראוי לאוכלו בגבולין אבל בעירובי תחומין משכחת לה דיכול לערב במעשר שני ותני הכי שנתן.

שירי קרבן

בהקדש ומעשר שני שנפדו. פירשתי בקונט' כשלא נתן החומש איירי וקמ"ל דאין החומש מעכב כן הוא בבבלי. וכהנו תוס' בפרקין דף ל"א ע"ב בד"ה וקמ"ל דאין חומש מעכב וא"ת המאי לא פשיט מהכא בפ' הזהב דאיך החומש מעכב וי"ל משום דאיכא למדחי ולאוקמיה כשנתן החומש ואע"ג דמילתא דפשיטא היא אגב מעשר ראשון נקט מעשר שני ע"כ וקשה עפי כל"ל דהגב הקדש נקט מעשר שני דהקדש אליבא דכ"ע בשבת אין החומש מעכב וכדא"ר יוחנן בפ' הזהב דף נד ע"א הך כ"ל דאין צריכין לכל זה די"ל דמתני' איירי בשאין בחומש שוה פרוטה דאמרי' בפ' הזהב דף נג ע"ב כשאין בחומשו שוה פרוטה פטור מן החומש וכ"פ הרמב"ם ובשער הזול בד' פרוטות מזון שתי סעודות דשער היוקר ב' סאין בסלע כדאמרי' אין יולאין מאי לאו"ל אא"כ שאתייה בסלע ושער הבינוני ד' סאין בסלע והו מזון ב' סעודות כאיסר שבן ח' פרוטות כדתנן בפ"ח דפיאה וע"ש בפי' הר"ב ושער הזול ח' סאין בסלע ואע"ג דלר"י כשאין במ"ש שוה פרוטה הוא דאינו חייב בחומש וא"א שיהא מזון ב' סעודות בפחות מפרוטה י"ל דלר"י לא קא מיבעי ליה: **אבל** לא בטבל. בבבלי מוקי לה בטבל דרבנן וקשה דכתב המג"א בסי' ש"ז ספי' כ"ב דדבר דרבנן מעברין בין השמשות נקריאת בשם וב"ב הר"ם אם כן אמאי לא יערב בטבל דרבנן הא ראוי הוא לו לעשר בין השמשות ואפשר לדחוק דדוקא בטבל פירות שבן דרבנן הוא דשרי לעשר בין השמשות אבל פירות שמעשרותיהן דאורייתא אפילו זרען בעציץ נקוב אסור לעשרן כיון דעיקרן מדאורייתא. אך לא ראיתי מי שחילק בזה וגם הר"ר יהונתן כתב בטבל דרבנן כגון פירות שאין מעשרת המינים או שזרען בעציץ שאינו נקוב כדי שלא חילק ביניהם וצ"ע: **תני** בה"א וכו'. כתב הרמב"ם פ"א מה' עירובין ומערבין מ"ש בירושלים מפני שהוא ראוי שם לאכילה אבל לא בגבולין ע"כ והכ"מ לא ביאר מולאו ונראה שסמך אברייתא ❉ וכ"ס בתוספתא מערבין במ"ש בירושלים אבל לא בגבולין וזה ראיה לגירסתי שבקונט':

מראה הפנים

אבל בעירובי תחומין תני שנתן עירובו בירושלים וכו'. פא לא אתיא אלא לר"מ דלקמן בפ' בכל דס"ל שנותן עירובו בעיר מודדין לו ממקום עירובו אלפים אבל למאי דקי"ל שנותן עירובו בעיר לא עשה ולא כלום דבלאו הכי יש לו אלפים מעירו לא משכחת לה עירובי תחומין במעשר שני כלל ומיהת למדנו מכאן דאשר עירוב כגון של חצירות אם היא פת או שאר דברים אם הוא של שיתוף מבואות מערבין במעשר שני בירושלים מכיון שהוא ראוי לאכילה שם. ומכאן למד הרמב"ם לומר כן כמ"ש בפ"א מהלכות עירובין בהלכה ט"ז ומערבין במעשר שני בירושלים:

מפני

והבא

ציון וירושלים "אבל לא בטבל פי' ע"ק מה שהקשה מדברי מ"א סי' ש"ז ס"ק ל' ולענ"ד נ"ק דהא כעת אינו חזי א"כ אף לא שייך מנו דאתקנ"א דשרי בין השמשות פי' ראוי אבל זה דוקא דכיה"ש פי' ראוי לגמרי משא"כ כאן דגם או לא היה ראוי לגמרי רק לקרות שם בכה"ג לא שייך מה שכה"ש פי' ראוי כיון שלא פי' ראוי לגמרי וכעין זה כתבו התוס' בגיטין דף ל"א ד"ה במתשבה לענין אם היה מותר ע"י שתן עיניו כלד זה ודוקא בטבל שיש עליו תנאי הוא דמותר וגם בירושלמי כאן דהאמר נ"כ בטבל שיש עליו תנאי הוא דמותר ודו"ק אך מה דקשיא לי הא קשה לפי מ"ש הרב המגיה במלמ"ל פ"ה ממעשר מהל' כ"כ דמותר לעשר בשבת גופא כל שאינו חייב רק מדרבנן א"כ בטבל דרבנן מותר ובחדושי להרמב"ם שהארכתי בימי חורפי להשיג על המלמ"ל בג"ל אבל לא מכאן שוב תפשתי בשער המלך שם ועמד על זה ודחה דבריו ונכונים:

מסורת הש"ס: גי' וכן לא ע"א · בב ע"כ · ירושלמי סוכה פ"ג הלכה ס · (מכאן דמ"ט) ודמאי פ"ז הלכה ה

עין משפט נר מצוה: טו · א מיי' פ"ו מעירובין הל' ט · ב מיימוני שם פ"ו הלכה כב טוש"ע או"ח סי' תט ס"ח · יז · ג מיימוני פ"ב מעשר הל"ט

עין משפט נר מצוה

יח א מיימוני פ"ו מעירובין הט"ז

יט ב מיימוני שם

כ ג מיימוני שם

כא ד מיימוני פ"א ממעשר הל' ח

כב ה מיימוני פ"ו מעירובין

א שנתן עירובו בירושלם שהוא יכול לעלות ולאוכלו שם. שמואל אמר כבן תשע כבן עשר עירובו עירוב. א"ר יוסה *הדא דתימר בעירובי תחומין אבל בעירובי חצירות ב אפילו קטן. *א"ר יהושע מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום ג מעשה באשה אחת שהיתה דבוקה לחבירתה ושלחה עירובה גבי ברה נסתיה וגפפתיה ונשקתיה אתא ואמר קומי אימה אמרה הכין הוות רחמה לי ולא הוינא ידעה מתוך כך עשו שלום הדא הוא דכתיב °דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום: השולח את עירובו ביד חרש שוטה וקטן כו'. א"ר לעזר ג *וצריך לעמוד עמו. תמן א"ר יוסה בשם רב ששת רבי אלעזר בר יוסי בשם רבי אבון *באומר לחבירו הרי אני מעשר על ידך אינו צריך לעמוד עמו והכא את אמר הכין. א"ר חייה בר אדא כאן בגדול וכאן בקטן ר' אחא בשם רב הינגא ואפילו תימר כאן וכאן בגדול וכאן בקטן ד תמן באומר לו ד הרי אני מעשר על ידך שאינו צריך לעמוד עמו ברם הכא באומר לו ערב על ידי. הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא הדא ילפא מן ההיא שאם אמר לו אני מעשר על ידך שאינו צריך לעמוד עמו וההיא ילפא מן הדא שאם אמר לו ערב על ידי שהוא צריך לעמוד עמו:

הלכה ג מתני' ה *נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים הרי זה עירוב

נתנו

פני משה

שנתן עירובו בירושלים ועירובו עירוב שהרי הוא יכול לעלות לירושלים ולאכול שם יהאי אתיא כמאן דאמר הנותן עירובו בעיר אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה דאי לאו הכי הרי כל העיר נחשבת לו כארבע אמות: שמואל אמר. הא דקתני במתני' ע"י קטן אין עירובו עירוב בהיות מבן תשע אבל כבן תשע כבן עשר עירובו עירוב: הדא דתימר. ע"י קטן אין עירובו עירוב בעירובי תחומין דהקנויי שביתה הוא וקטן לאו בר מיקני הוא אבל בעירובי חצרות אפי' קטן גובה העירוב דעירוב רשות בעלמא הוא ומגילא מיערב: א"ר יהושע וכו'. וש"מ נמי מהאי מעשה דקטן גובה בעירובי חצרות: דבוקה. שאוהב לחבירתה ושלחה עירובה ע"י בנה ולקחה אותו השכינה זו וגפפתיה וכו' ובא וסיפר לאמו ואמרה כל כך היא אהובה לי ולא ידעתי ומתוך כך עשו שלום הדא הוא דכתיב דרכיה של התורה דרכי נועם וכל נתיבותיה היוצאים מדרכיה והן דברי סופרים שהן נתיבות לדרכיה גורמים שלום: השולח וכו'. ואם אמר לאחר לקבלו הרי זה עירוב. אמר ר' אלעזר וצריך לעמוד עמו ורואה שמביא ליד זה שמקבלה הימנו: תמן. לעיל בפרק שני דמעשרות. וגרסינן להאי סוגיא נמי התם: אמר ר' יוסי וכו' האומר לחבירו הריני מעשר על ידיך. אני מתקן המעשרות בשבילך אין זה צריך לעמוד עמו ולראות אם הוא מעשר שמסתמא יעשה כדבריו: והכא את אמר הכין. שצריך לעמוד עמו ואמאי נחמיר בעירוב יותר במעשר: כאן בגדול. התם מיירי בגדול וכאן בקטן איירינן. ותשינן דילמא לא ממטי ליה לפיכך צריך לעמוד עמו ולראות שיגיע לזה: ואפי' תימר. דכהך גוונא מיירי שניהן בגדול או בקטן נמי לא קשיא דתמן באומר לו זה בעצמו הריני מעשר על ידך הלכך אינו צריך לעמוד עמו שבודאי יעשה שליחותו ברם הכא מיירי שהמשלח אמר לזה האחר ערב על ידי ותקבל העירוב על ידי מי שאשלח לך והלכך צריך לעמוד עמו ורואה שזה מקבל ממנו: הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. כלומר דהשתא לפי האי אוקימתא מלינו דאלו הדינין שניהן למדין זה מזה. והכי גרסינן שם. הדא ילפא מן ההיא באומר לו אני מערב על ידיך שאינו צריך לעמוד עמו וההיא ילפא מן הדא באומר לו עשר על ידי שהוא צריך לעמוד עמו וגי' זו נכונה היא דהדא דעירוב ילפא מההיא דמעשר באם אמר לו זה האחר אני מערב על ידיך אין זה צריך לעמוד עמו כמו דההיא דמעשר וההיא דמעשר ילפא מן הדא דעירוב שאם זה אמר לו עשר על ידי שצריך לעמוד עמו כמו הדא דעירוב:

הלכה ג מתני'

נתנו באילן. באילן העומד ברה"ר עסקינן ויש בו ארבעה על ארבעה הלכך אם נתן העירוב למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב שהרי מסתמא נתכוין לקנות שביתה למטה והוא ברה"ר ועירובו ברה"י דכיון דרחב ד' וגבוה עשרה הרי הוא רה"י ולא מצי למישקל לעירובו אפי' בשעת קניית העירוב שהוא בין השמשות דקא ממטי מרה"י לרה"ר ולא הוי עירוב אבל אם נתנו למטה מעשרה דשם לא הויא אלא כרמלית. דכל רחב ד' עד עשרה ולא עשרה בכלל כרמלית הויא ומכיון דאי בעי למישקל לעירוביה אין כאן אלא איסור שבות מכרמלית לרשות הרבים והוי עירוב ואתיא כרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ולפיכך נמי אע"ג דקא משתמש באילן כשנוטל העירוב ממנו אין בכך כלום דזה נמי לא הוי אלא משום שבות ולא גזרו אפי' על תרי שבות בין השמשות:

נתנו

קרבן העדה

שנתן עירובו וכו'. לעולם אף בעירובי תחומין והיכי דמי כגון שנתן עירובו בירושלי' והוא שבת בעיר הסמוכה לירושלים בתוך אלפיים אמה והוא רוצה לצאת חוץ לירושלים עוד אלפיים דקונה לו העירוב בירושלים: כבן תשע וכו'. קטן שהוא בן תשע או בן עשר שאז הוא בכלל עונת הפעוטות שמקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין הלכך עירובו עירוב: בעירובי תחומין. דאקנויי שביתה היא וקטן לא אתי למיקנא: אבל בעירובי חצירות. דעירובי רשותייהו בעלמא הוא: אפי' קטן. דממילא מיערב ואע"ג דאין מעשה קטן כלום לא איכפת לן כדתנן לקמן בעל הבית שהיה שותף לשכניו א"צ לערב: מפני מה מערבין בחצירות. אחר שכבר נשתתפו במבוי: מפני דרכי שלום. כדי שיבואו לדבר זה עם זה גם שע"י כן יחשבו שכולם כאיש אחד הם חשובים: דבוקה. שנואה ונראה שספרו לשון הרע עליה: נסתיה. לקחתו: וגפפתיה ונשקתי'. וחבקו ונשקו: אתא. הנער ואמר כן לפני אמו: אמרה. כל כך היתה אוהבת אותי ואנכי לא ידעתי: דרכיה. של תורה וכל נתיבותיה הייט מצותיה שלום: וצריך לעמוד עמו. עם החש"ו או עם שאינו מודה בעירוב ויראה שמוליך העירוב ליד מי שאמר לקבלו הימנו והוא נוטל ממנו ומערב בשבילו: הרי אני מעשר. פירותיך בשבילך: א"צ לעמוד עמו. דחזקה שליח עושה שליחותו: והכא. בעירוב אתה אומר שצריך לעמוד עמו: כאן בגדול. במעשר איירי בגדול שאמר לעשר בשבילו הלכך א"צ לעמוד עמו: וכאן. במתני' איירי בקטן שגם המקבל קטן ל"א כיון שהמוליך קטן צריך שיעמוד עליו כיון שאינו סומך על הגדול בכל השליחות: הכי גרסינן ואפי' תימר כאן וכאן בגדול תמן באומר לו וכו'. וה"פ התם במעשר איירי באומר לו חבירו שהוא רוצה לעשר בשבילו הלכך א"צ לעמוד עליו דמסתמא יעשה שליחותו: ברם הכא. אבל כאן איירי שהמשלח אמר לאחר שיערב בשבילו ויש לספק אם יהיה מרוצה בכך לעשות שליחותו הלכך צריך לעמוד עמו: הדא ילפא מן ההיא וכו'. מעתה איכא למילף מעשר מן עירוב ועירוב ממעשר. ה"ג הדא ילפא מן ההיא שאם א"ל אני מערב על ידך א"צ לעמוד עמו וההיא ילפא מן הדא שאם אמר לו עשר על ידי שצריך לעמוד עמו:

הלכה ג מתני'

למעלה מעשרה טפחים כו'. מפרש בגמרא:

נתנו

מסורת הש"ס

עירובין לא ע"א (פי' תנן ס"ט)

משלי ג

עירובין לב ע"ב

ירושלמי מעשרות פרק ב הלכה ב

עירובין לג ע"ב

גליון הש"ס

מראה הפנים

מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום. עיקרא דהאי מילתא לקמן בפרק חלון בה"ו הוא ההיא הלכה ועל במתני' דקתני ביאה ועל ר' יוסי דקאמר התם במתני' לא אמר לערב בחצירות וכלומר אחר שנשתתפו כבר במבואות אלא כדי שלא לשכח את התינוקות ולפיכך מיקל ר' יוסי התם בשירי עירוב ועלה מייתי דר' יהושע אמר לכן טעמא דמפני דרכי שלום הוא שאמרו לערב בחצירות אע"ג שנשתתפו כבר במבואות ומשום בדרך לשלח עירובי חצירות ע"י תינוקות וכהאי עובדא דמייתי וא"כ לא מהדקיק בין תחילת עירוב לשירי עירוב אלא כבת"ק דנתמעט מוסיף ומזכה וכו' והכא לא מייתי לה אלא לראיה שנינן עירובי חצירות על ידי קטן ועיין לקמן פרק חלון שם:

הדא ילפא מן ההיא כאומר לו אני מערב על ידך שאינו צריך לעמוד עמו וכו'. כמו שכתבתי בפנים שכך היא שני' בפ"ב דמעשרות ונכונה היא. והתוס' בדף ל"א ע"ב בד"ה כאן בעירובי תחומין וכו' כתבו לזה וכתבו ובירושלמי נמי מחלק בין אמר לא וערב ובין אמר לא ואערב לך. וצ"ל הלא ואערב לך. והרמב"ם ז"ל לא חילק בכך בדין עירוב כמ"ש בפ"ו מהלכות עירובין בהלכה כ"ב בדין זה הרוצה לצאת עירובו וכו' והוא שיעמוד מרחוק עד שיראה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל הסבור שאמר לו להוליך את העירוב. וכבר ביארתי לזה בפ"ב ממס' מעשרות בהלכה ה'. דהפ"ג דבתרומה ובמעשרות כתב לחלק כן בהרי בפ"ד מתרומות בהלכה ד' שפסק כהאי דרב נחמן דבשל סופרים הוא דאמרי' חזקה שליח עושה שליחותו אבל בכל תורה להחמיר הוא דאמרינן שליח עושה שליחותו אבל לא להקל וכמה שהעלו התוס' שם לדעת ר"ת וכן הוא דעת הרמב"ם ולפיכך כתב גם האומר לשלוחו לא והרום לי וכו' ומלא כרי הרום אין חזקתו תרום במה אחר הרם שלא ברבות. ובפ"ח מהלכות מעשר בהלכה ח' ביאר החילוק דמחלק בפ"ב כאן שכתב האומר להבירו הריני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו עד שיראה לו יעשר אם לא יעשר ואם אמר הוא לחבירו עשר על ידי צריך לעמוד עמו ודין התרומה והמעשר שוים הן מ"מ הכא בעירוב לא למד מהאי דהכא ולחלק כן וטעמו דהכא כשמשלח בשליחות ע"י הפסול התשש היא דילמא לא ממטי ליה כדדייק התם ולפיכך צריך שעומד ורואהו וכשרואהו שהגיע אצל הסבור שני ומכיון שכן מה לי אם הוא אמר ערב על ידי הו שהוא א"ל אערב על ידיך הא עיקר החששא שמא לא יוליך זה שליח הפסול אלא זה וצריך לעולם שיעמוד עמו ורואהו עד שהגיע אצל הסבור ואם לא נעשה השליחות ע"י הפסול אלא ששלח עירובו ביד אחר שהוא וכבל סופרים הוא לעולם אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו:

מתני' באילן למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב. סוגיא זו מהבבלי ומשמעתא דכולהו דבתרה מעוקה הרבה ביארתי בביאור רחב ויעבר הדק בחידושי שיטות שבת ועירובין

שירי קרבן

והבא את אמר הכין. וקשה והקאדי מאי קאמי ליה הא בעירוב איירי בשנית פסול כמפורש במתני' ובמעשר איירי בשראל גדול וכשר וכקונט' פירשתי בלייך שירוב שגם המקבל שהוא גדול עושה שליחותו אך קשיא לי א"כ מאי קמ"ל מתני' שביעת דה"ז עירוב לכן נ"ל דהא דקאמר במעשר א"צ לעמוד עמו היינו כאומר לאחד שיהגר להבירו שיעשר בשבילו ולא שהוא בעצמו רוצה לעשר פירותיו וכן יש לפרש כולא סוגיא:

נתנו

ציון וירושלים

מפני דרכי שלום עי' מכתב"ה סוף עירובין: תמן כאומר לו הרי אני מעשר על ידך פי' מ"ל פ"ד מבכורות ס"ל ד' בסופו שהביא זאת וכתב בזה כלל גדול ולא הביאותי דכפי הנראה בש"ס דילן לא משמע כן דא"כ מאי מקשה מה כ"ד והרי פשיטא דהב"ד ליכוי כמו שהבלית פתח בזה והרי הכ"ד נעשו שלוחים פלאם ואף אם נדחק בזה מאי דמבני חזקה על ב"ד שאין מתעללים אבל גם בזה יש בש"ס דילן מקילי יפבורי וגם בבבות הלבין לא מבמע כן ול"ע בזה אף די"ל לחלק ודוק:

שנויי נוסחאות

(מ"פ) יהושע בס"ל יהושע בן לוי. (מ"ו) ונפפתיה ונשקתיה בס"ל תשקתיה ונפפתיה. (מ"ש) אמא בס"ו אימיה. (כ"ס) ולא הוינא בס"ל ואנה לא הוינא. (מ"ש) השולח את עירובו ביד חרש שוטה וקטן כו' בבבלי אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב.

נתנו בבור אפילו עמוק מאה אמה הרי זה עירוב. *נתנו [א] בראש הקנה או בראש הקונטס כל זמן שהוא תלוש ונעוץ אפילו גבוה מאה אמה הרי זה עירוב [ב] נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ר"א אומר אם אין ידוע שהמפתח במקומו אינו עירוב: **גמ'** *הרי זה עירוב ואסור לטלטלו [ג] *למטה מג' מותר. וקשיא אם עירובו עירוב יהא מותר לטלטלו אם אסור לטלטלו לא יהא עירובו עירוב. [ד] *ראוי הוא לעבור על השבות ולאכול מעתה אפילו למעלה מעשרה רב יהודה בשם שמואל תיפתר שהיתה בירתו ארבעה א"ר מנא והוא שתהא רשות הרבים מקפתו מכל צד באומר שביתתי תחתיו. *תני נתנו

קרבן העדה

נתנו בבור. והוא נתכוין לשבות על שפת הבור שהיא כרמלית והקף על פי שטעה והניח בבור שהיא רה"י אפ"ה מקנה עירוב ולא קרינן בי' הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר שהרי בין השמשות יכול להביאו מן הבור לשפת הבור שאינו אלא שבות ולא גזרו עליו בין השמשות: קונדס. שבט דק ועושין ממנו הרמחים ושם הרומח קונדס: בזמן שהוא תלוש אפי' גבוה ק' אמה. הואיל ואינו רחב ד' למטה לא הוה רה"י ואע"ג דלמעלה ד' דהא עירוב ע"ג מקום ד' בעינן אבל אם הוא מחובר אסור לפי שהקנה רך וקרוב לודאי שיקטמנו כי שקיל לעירוב והוי מלאכה דחייב משום קוצר: נתנו במגדל. וגם הוא נתכוין לשבות במגדל: ואבד המפתח הרי זה עירוב. וכגון שהמגדל ברשות היחיד דאי הוה ביה מפתח לא היה בו שום איסור דהוא ועירובו ברשות היחיד: **גמ'** למטה מעשרה הרי זה עירוב. ואסור לטלטלו דקמשתמש באילן: למטה משלשה מותר. אפילו לטלטל העירוב דכל למטה משלשה כארעא סמיכתא דמיא: אם אסור לטלטלו. דהיינו למעלה משלשה: לא יהא עירוב. דהא בעינן שתהא סעודה הראויה לו בשעת קניית העירוב: ומשני ראוי הוא לו. שהרי יכול לעבור על שבות בין השמשות דהוא בעת קניית העירוב ולאכלו דאיסור שימוש באילן אינו אלא שבות כדתנן בביצה אלו הן משום שבות לא עולין באילן הלכך קונה העירוב ואפילו הכי אסרו לטלטל בשבת: מעתה. אי הכי אפי' למעלה מעשרה יהא עירוב שהרי מותר ליטלו משם בין השמשות ולהביאו למטה במקום שנתכוין לשבות דקס"ד באילן כרמלית איירי והוא עומד ברשות הרבים ונתכוין לשבות למטה: תיפתר שהיתה בירתו ארבעה. מקום מושבו שהוא עיקרו של אילן רחב ד' וכיון דאילן גבוה יו"ד ועיקרו ארבעה רשות היחיד גמור הוא ואי אפשר ליטלו משם למטה דה"ל כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ואסור אפי' ביה"ש דאיסורא דאורייתא הוא אבל למטה מעשרה כרמלית ומותר להוציא ביה"ש ממש למטה לרה"ר דאינו אלא שבות ולא גזרו על שבות ביה"ש: והוא שתהא רה"ר מקפתו. למטה מכל צד וא"א להביאו מלמעלה מעשרה שהוא רה"י למטה: באומר שביתתי תחתיו. ואיירי נמי באומר שביתתו תהא למטה דאי באומר שביתתי למעלה א"כ יכול לעלות ביה"ש ולאכלו שם וה"ל הוא ועירובו במקום א' מאי קאמרת קמשתמש באילן הא לא גזרו על השבות בין השמשות אלא ודאי באומר שביתתי תחתיו איירי: כ"ג סס

פני משה

נתנו בבור. והבור רשות היחיד הוא וזה עומד בכרמלית כגון בבקעה והוא נתכוין לשבות למעלה על שפת הבור ומאי שקל ליה שאינו אלא משום שבות ולא גזרו עליו בין השמשות לפיכך אפי' עמוק מאה אמה ה"ז עירוב: נתנו בראש הקנה או בראש הקונטס. פלו"ו בלע"ז בזמן שהוא תלוש יכעון אפילו וכו' הרי זה עירוב אבל במחובר לא הוי עירוב ומעמא דהואיל והקנה רך הוא חיישינן שמא יקטום וזה ודאי הוא דאיידי דרכיכא מיקטמא ולאו שבות הוא אלא מלאכה דמיחייב משום קוצר אבל באילן דקשה הוא ושמא יעלה ויתלוש בידיו לא חיישינן דהא לא הוי אלא משום שבות ולא גזרו עליו בין השמשות: נתנו במגדל. של עץ ונעל בפניו ואבד המפתח ה"ז עירוב ומוקי לה התם בגמרא כגון שהמגעל קשור בחבלים שאם לא ימצא המפתח אי אפשר לפתחו אלא א"כ יחתוך החבלים בסכין דת"ק סבר דהואיל דאפשר ע"י חתיכת החבלים בסכין והסכין מותר לטלטלו ואין כאן אלא איסור שבות בחתיכת החבל דמקלקל הוא וכל המקלקלין פטורים ובשעת קניית העירוב שהוא בין השמשות לא גזרו משום שבות הלכך הוי עירוב דמצי למיחתך החבל ולמישקל לעירוביה ור"א ס"ל כרבי נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו והסכין אין תשמישו אלא לאוכלין הלכך אסור לטלטל הסכין כדי לחתוך דבר אחר ומכיון דאיכא הכא תרתי טלטול הסכין וחתיכת החבל אפי' אי אמרינן דדבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות בכה"ג דאיכא תרתי שבות גזרו ואין הלכה כר"א:

גמ' הרי זה עירוב. ואסור לטלטלו בלמטה מעשרה דתנינן הרי זה עירוב אבל אסור לטלטלו דקא משתמש באילן ותוספתא היא בפ"ב ולקמן פריך עלה ומשני: למטה משלשה. סמוך לארץ מותר לטלטלו דכל למטה משלשה כארעא סמיכתא היא: וקשיא על האי דשנינו בתוספתא שאם עירובו עירוב וכו' הא בעינן שיהא ראוי לו בשעת קניית עירוב ומשני דראוי הוא לעבור על השבות וליטלו לאכול דמשתמש באילן אינו אלא משום שבות ולא גזרו על השבות בין השמשות וכי קאמרינן אסור לטלטלו בכל יום השבת שכבר קנה לו העירוב בין השמשות: מעתה אפי' למעלה מעשרה. יהא עירובו עירוב דהרי אין כאן אלא משום שבות: תיפתר שהיתה כורתו ארבעה. כורתו כמו קורתו והרבה כזה תמצא בכלאים ובשביעית כלומר שען קורה של האילן רחב ארבעה ועל כרחך דכך הוא דבעינן שיהא העירוב מונח על גבי מקום ארבעה דחשיב ואם כן למעלה מעשרה רשות היחיד הוא ואסור לטלטלו אפילו בין השמשות וכדמסיים ר' מנא דמיירי ברשות הרבים מקפתו מכל צד של האילן ובאומר שביתתי תחתיו ואי אפשר ליטלו דע רובו ברשות היחיד והוא ברשות הרבים: תני. בתוספתא שם והתם גרים לה בדברי רבי דסבירא ליה הכי: נתנו

כג
א מיימוני פ"ו מעירובין הל"י טוש"ע או"ח סי' תט ס"ו

כד
ב מיימוני שם טוש"ע שם ס"ו וסי' שנד ס"ו

כה
ג מיי' פכ"א משבת הלכ' ח טוש"ע שם סי' שנו ס"ב

כו
ד מיימוני שם פכ"ד הלכה ו ופ"ו מעירובין הלכה ט טוש"ע שם סי' שו סכ"ב וביומן שמב סס ק א וסי' תט ס"ו

מסורת הש"ס

עירובין לד ע"ב

(סוכה פ"ק ב הלכה ד) עי' עירובין ק ע"א

שם לג ע"ב

שם לג ע"א

מראה הפנים

ועירובין שלי וכאן לא הביא אלא הצריך והשייך לחיבור זה ומה דאפשר לבאר בקצרה. בענין אוקימתא דרישא דמתני' שוין בסוגיות דהכא ודהתם דבאילן העומד ברשות הרבים עסקינן ויש בקירתו ארבעה וכו' כמבואר הכל בפנים. וכל זה אם דוקא רחב ארבעה בעי' למקום הנחת עירוב וכרבי יהודה דברייתא דמייתי התם כדף ל"ג א' לא יתבאר לקמן. ובענין ברייתא דכלכלה דמייתי הכא נשתנית הנוסחא כאן מהגירסא דהוספתא ומהאי דהתם וכיארתי בהסוגיא כמה שהיא לפנינו ובענין הסברא דקאמר הכא הואיל וראוי הוא להפכה ולכסל רה"י שבה. ולפי סברא זו יש לחדש בהאי שמעתתא דכלכלה דהתם ולא נצריך כאן בזה כ"א מה שצריך ביאור לענין דינא וכאיזה תירוצים מהקושיות בהסוגיא דהתם. ובענין אוקימתא דסיפא נתנו בבור מוקי התם בעומד בכרמלית ונתכוין לשבות למעלה וכו' כדפרישית במתני' אבל הכא מוקי באומר שביתתי תחתיו וקיימו למטה בבור וכדפרישית. דהבור קאי כר"ס ודומיא דאילן דרישא הוא ול"ק פשיטא וכו' כדמקשי התם דף ל"ד די"ל דהכא בבור רחב הרבה מיירי דמהו דתימא דלא אמרי' ביה מטפס ועולה מטפס ויורד. וכדאשכחן לעיל בפ"ב גבי פסי ביראות דבבור רחב הרבה אמרי' כדף כ"א דאפי' לאדם נמי ופרש"י שאינו יכול לטפס מותר לי למלאות ולשתות והשתא סד"א דלחומרא נמי אמרי' הכי דמכיון שאינו נוח לו לטפס לא מצי מטי לגבי עירובו ולמישקליה לגביה נמי לא מצי שהרי עומד למעלה בכר"ס ואינו כא קני ליה בביתה למטה הלכך קמ"ל דהואיל ומ"מ אפשר לו לירד ע"י איזה תחבולה ולהניח אצל עירובו הוי הוא ועירובו במקום אחד וסוגיית הבבלי פשיטא ליה דאפי' בכה"ג לא צריכא דאיך ביהיה מכיון דמצי מטי לגבי עירובו מאי קמ"ל הרי הוא ועירובו במקום אחד הוא הלכך מוקי לה בנתכוין לשבות למעלה בכרמלית וקמ"ל כדרבי והו דאיכא בינייהו דהני תרתי סוגיות דהכא ודהתם בענין אוקימתא דהסיפא. ואי קשיא הא קשיא לפי סוגיית הש"ס הבבלי דמוקי לאילן דרישא דקאי כר"ס ורבי היא ולבור דסיפא דקאי בכרמלית ורבי היא וסני תרתי אליבא דרבי למה לי הא מכיון דשמעינן מרישא דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות תו לא איצטריך לכך דהסיפא וכ"ת דבעי למינקט גוונא דבכ"מ שנתנו לעירובו הוי עירוב כדקתני אפי' עמוק מאה אמה א"כ ליפלוג וליתני באילן גופיה כד"א בעומד בכ"ה אבל בעומד בכרמלית אפי' נתנו למעלה מעשרה עירובו עירוב דעירובו כרה"י דהתם אילן רחב ד' והוא נתכוין לשבות למטה בכרמלית ואין כאן אלא שבות. וקושיא זו הניחו התוס' בקושיא. ועוד קשיא לי למאי דמוקי דהאילן קאי כר"ס והכרין לשבות למטה א"כ יש כאן עוד שבות אחד כנתנו למטה מי' דקא מייתי מכרמלית לר"ה מלבד האי שבות דמשתמש באילן וכדכתב רש"י דפ"ס דהוי מצי למיפרך והא קמייתי מכרמלית לר"ה אלא כיון דהא שבות והא שבות חדא מינייהו נקט. והשתא לכתר דמשני ואוקי לה כרבי שאמר' דאפילו בתרתי שבות כגוונא דהכא לא גזרו עליו בין השמשות שהרי משתמש באילן הוא ומייתי מכרמלית לר"ה וא"כ לכאורה קשה מהאי דלקמן במתני' גבי נתנו במגדל ואבד המפתח דהתני' ורבה מוקמי התם לפלוגתייהו דר"א ורבנן דבמנעול קשור במיתנא עסקינן ובעי סכינא למיפסקיה וסו' אר"א ס"ל כר' נחמיה וכו' וכדפרישית שם דסברא דר"א אפי' אליבא דרבי אתיא ומשום

דמכיון דאיכא תרתי טלטול הסכין ומיפסקיה להחבל גזרו עליו בין השמשות וכך הוא פולה אליבא דפרש"י ע"ש. והוי דהא ל"ק מאי איירי דמוקי לה ת"ק דס"ל כר' יוסי כא אפי' הוה ס"ל כר' נחמיה נמי מלינו לפרש פלוגתייהו דת"ק ס"ל דאפי' היכא דאיכא תרתי שבות וכגוונא דמתני' דידן לא גזרו עליו בין השמשות ור"א ס"ל דבכה"ג גזרו. דהא ליתא דאיכא למימר הואיל והלכתא כוותיה דר' יוסי בעי לאוקמי מילתא דת"ק אליבא דהלכתא. אלא דהא קשיא לפי פי' רש"י בהסיפא פלוגתא דמגדל דאי הכי ליפלג ר"א גם בהיכא דמתני' דהכא ולימא דמכיון דאיכא תרתי דמשתמש באילן וקא מייתי מכרמלית לר"ה אפי' למטה מי' אינו עירוב. ועל כרחך כדי לתרץ כך קושיא לפרש"י צריך בתאמר דשאני ההיא דמגדל מהסיא דהכא דהתם תרתי עובדי הוא דעביד והכי תרתי דשבות טלטול הסכין ומפסקיה להחבל וכל חד וחד מעשה בפ"ע הוא ובכה"ג דוקא הוא דס"ל לר"א דגזרו עליו אף בין השמשות אבל הכא כחדא עובדא דעבד עביד להני תרתי דשבות דכהדי דשקיל לעירובו וממטי לגביה משתמש באילן הוא וקא מייתי מכרמלית לר"ה וא"כ מה לי שבות אחד או יותר דהכא מעשה חדא דקעבד להני שבות בבת אחת לא גזרו עליו בין השמשות. וחילוק זה נכון הוא אלא דסברא ומוכרח הוא לפי פרש"י בההיא דמגדל וכדאמרן. ויש דוגמא לזה בהאי דאמרינן לקמן במכלתין דף ס"ח גבי ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה ולא שאני לך בין שבות דאית ביה מעשה לבין שבות דלית ביה מעשה וס"ג דכוותיה דשאני בין שבות דאית ביה תרתי מעשה לבין שבות דלית ביה אלא חדא מעשה והתם לא הוי ביה מעשה כלל אלא אמירה לנכרי. ומיהו בהאי סברא דאמרן דחדא שבות מהני תרתי דגוונא דמתני' ממילא הוא דאתיא בלא מעשה באפי נפשיה דמיא להאי דאמרו גבי ההוא ינוקא ושאני מהאי דמגדל היא וכד אתינן להך סברא הימו יכולין ליישב ממילא להך קושיא דלעיל דליפלוג באילן גופיה דאי קאי בכרמלית אפי' למעלה מי' עירובו עירוב דהא ליתא דהא על כרחך בעי' לפולם לאוקמי דנתכוין לשבות למטה דאי למעלה מאי קמ"ל הוא ועירובו במקום אחד הוא. וא"כ בנתכוין לשבות למטה שפיר איכא הכא תרתי עובדי כגוי תרתי שבות חדא דבעי לסלות באילן ולמשקליה לעירובו והדר כי ממטי ליה למטה קא מטלטל מרה"י לכרמלית הוא ובהאי גוונא לא הוה מודה בה ר"א דדמיא לההיא דמגדל הלכך מוקי לה לסתמא דמתני' בכ"ע דקאי כר"ה דבהתא לא איצטריך ליה לסלות באילן גופיה אלא דקאי למטה ושקיל ליה לעירובו שהוא למטה מעשרה וממטי ליה לגביה דלית כאן אלא מעשה חדא בהני שבות וכדאמרן. אמנם לחזק בתירוץ קושיא זו אביא עוד סברת הריטב"א ז"ל במ"ש בהלכה זו ת"ל והיכא דקשיא ליה משום דהניח עירובו באילן מאי שימוש באילן איכא דהא לא אסרו חכמים אלא שלא ישתמש גופו באילן וכדתנן ולא עולין ע"ג אילן אבל ליטול ממנו מאה אין בזה איסור דהא דכוותה תנן ואין רוכבין ע"ג בהמה ואפ"ה מותר ליטול משא שעליה כדתנן בפ' מי שהחשיך בגיס להתר כחיטנה טוסל את הכלים וכו' וכ"ת שאין לאסור מפני שנשענה באילן להיות עירובו עומד שם שאין זה בכלל גוירת דלא עולין באילן. ובהדיא אמרי' בפ' כירה דף מ"ה מניחין נר ע"ג דקל בשבת. ובכגון בעיני דהכא איסורא משום דזימנין דכי שקיל ליה נותן גופו על האילן והוא משתמש ש ונכון

שנוי נוסחאות (שי"ג) בירתו גד"ו כורתו. (שי"ג) שביתתי גד"ו שביתתו.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

נתנו בכלכלה ותלאו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב ואסור לטלטלו למטה משלשה מותר. וקשיא אם עירובו עירוב יהא מותר לטלטלו אם אסור לטלטלו לא יהא עירובו עירוב רבי אחא בשם רבי חיננא *ראוי הוא להופכה ולבטל רשות היחיד שבה. א"ר יוסה הדא אמרה ספסל שהוא נותן ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה מכיון שהוא ראוי להופכו ולבטל רשות היחיד שבו הדא אמרה שעירובו עירוב ומותר לטלטלו. תמן תנינן שתים בידי אדם ואחת באילן או שתים באילן ואחת בידי אדם כשירה ואין עולין לה בי"ט והבא את אמר עירובו עירוב ומותר לטלטלו א"ר ירמיה *כאן למעלן וכאן מן הצד. הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא הדא ילפא מן ההיא שאם היו שתי יתידות יוצאות וסיכך על גביהן שהיא כשרה ועולין לה בי"ט וההיא ילפא מן הדא שאם היה נתון באיבו של אילן שעירובו עירוב ואסור לטלטלו. א"ר יוסה בין הכא בין תמן מן הצד היא מאי כדון כיי דמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא דרבי שמעון בן אלעזר היא *דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר מותר להשתמש על צדדי בהמה בשבת היא צדדי בהמה היא צדדי אילן.

איך

פני משה

נתנו. להעירוב בתוך הכלכלה והכלכלה רחבה ד' והיא גבוהה עשרה דהכלכלה רשות היחיד בפני עצמה ותלאו באילן למעלה מי' וכו' וקשיא אם עירובו עירוב וכו' ומשני ר' אחא דהיינו טעמא הואיל וראוי הוא להיפכה על צדה ומבטל רשות היחיד שבה שאין כאן גבוה עשרה והלכך עירובו עירוב דמטעמא דהואיל בין השמשות הוא דמותר הא כל היום אסור וכשתלאו למעלה מעשרה אין עירובו עירוב משום דלמעלה מעשרה האילן עצמו ר"י הוא ואפי' מהפך הכלכלה מ"מ העירוב בר"י והוא ברה"ר: **הדא אמרה** ספסל שהוא נתון ברה"ר וכו'. הדא אמרה שאם נתן העירוב על הספסל עירובו עירוב ומותר לטלטלו בין השמשות מטעמא דהואיל וראוי להפכו על צדו ולבטל רה"י שבו ואע"ג דהיינו הך דכלכלה מיהו מכיון דלא מפרש בהדיא גבי כלכלה דגבוה עשרה הוא אלא דמוכרח הוא דמיירי בגבוה עשרה מדלא שרי לטלטלו אלא ביה"ש דהא קתני עירובו עירוב ואסור לטלטלו א"כ ע"כ דבגבוה עשרה מיירי וכדאמרן הלכך שפיר קאמר הדא אמרה ספסל וכו' דנמי הדין כן: **תמן תנינן.** לקמן בפ"ב דסוכה וגרסינן לכולה הסוגיא נמי התם עד היא צדדי אילן: **שתים בידי אדם.** שעשה שתי הדפנות על הארץ ואחד באילן שסמכן להאילן להיות האילן דופן שלישי או שתים מן האילן וכו' כשרה הסוכה לימי המועד ואין עולין לה ביו"ט דמשתמש באילן היא: **והכא את אמר** עירובו עירוב ומותר לטלטלו. אף על גב דבברייתא אסיר לטלטלו קאמר קס"ד השתא דמטעמא דקאמר ר' אחא לעיל דעירובו עירוב משום הואיל וראוי הוא להופכה. א"כ מהאי טעמא מותר לטלטלו בכל יום השבת ולאו בבין השמשות בלבד כדפרישית לעיל אלא ד"ק אסור לטלטלו אם לא הפכה דהוי מרה"י לרה"ר ואם הפכה מותר לטלטלו דהא ן כאן רה"י הלכך עירובו עירוב שהרי ראוי הוא להופכה וש"מ מיהת דמותר לטלטל כשהפכה ואע"פ שהיא תלויה באילן ולפיכך פריך מאי שנא גבי סוכה דאמרינן אם סמכה לאילן אין עולין לה ביו"ט והכא קאמר בשהפכה מותר לטלטלו והא עכ"פ משתמש באילן הוא: **כאן מלמעלן.** גבי סוכה מיירי שסמך הדפנות לראש האילן ונמצא בשעולה לה ביו"ט משתמש הוא בעצמו של האילן והסור וכאן בכלכלה מיירי שתלאה מן הצד של האילן דלא הוי אלא כמשתמש בצדדים וס"ל להאי תנא דברייתא לצדדין מותרים: **הדא ילפא מן ההיא וכו'.** כלומר ולפי האי אוקמתא דר' ירמיה מציגו למימר דהדא ילפא מהידך: **שאם היו שתי יתדות.** יוצאות מן האילן וסיכך עליהן וסיכך על גביהן שהיא כשרה ועולין לה ביו"ט דהוו להו לצדדין ולצדדין מותרין וכן ילפינן ההיא דכלכלה מן הדא דסוכה: **שאם היה נתון** הכלכלה באיבו של האילן. בראשו שעירובו עירוב מטעמא דבין השמשות ליכא משום שבות אבל אסור לטלטלה בכל היום דמשתמש באילן גופיה הוא וא"כ תנא דכלכלה ותנא דמתני' דסוכה חד תנא הוא: **אמר ר' יוסה.** דלא היא דלא תוקמי הברייתא דכלכלה ומתני' דסוכה בתרי טעמי ואליבא דחד תנא אלא בין הכא ובין תמן בסוכה מן הצד הוא דמיירי: **מאי כדון.** כלו' וכ"ת מ"ש השתא דהכא שמעינן דמותר והתם קאמר דאסור ל"ק דאתיא כהאי דאמר ר' יעקב וכו' דרשב"א היא הך ברייתא דכלכלה: **דתני רשב"א** אומר מותר להשתמש בצדדי הבהמה בשבת. כדאמרינן אליביה לעיל בפ' במה בהמה בהלכה ב' וא"כ היא צדדי בהמה והיא צדדי אילן דחד טעמא וחד דינא אית להו דאינן אלא משום שבות וס"ל דלצדדין מותרין והך מתניתין דסוכה אתיא כמ"ד לצדדין אסורין דסתמא מיתניא ואפי' סמך הדפנות והסכך לצדדי האילן אין עולין לה ביו"ט:

איך

קרבן העדה

נתנו בכלכלה ותלאו באילן אפי' למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב וקשיא וכו' וכ"ה בבבלי וה"פ דקס"ד דאסור לטלטלו דאיירי באילן שגבוה י"ד ורחב ארבעה ואמר שביתתי בעיקרו ומוליא מרשות היחיד לרשות הרבים: **ראוי הוא להופכה.** דהואיל וכלכלה ארוכה יכול לנטותה ולא יעקרנה מתלייתה ויטה ראשה האחד עד שיהא למטה מעשרה ולא יהא עוד רשות היחיד ומותר ליטול עירובו בין השמשות דאינו אלא שבות: **מכיון שהוא ראוי.** ומותר להפוך הספסל ברשות הרבים אם נתן עירובו עליו ואמר שביתתי ברשות הרבים עירובו עירוב דה"ל הוא ועירובו במקום א' שהרי יכול להפך הספסל וליטול העירוב ממנו: ופריך **הדא אמרה וכו'.** דמותר להפוך הכלכלה התלוי באילן ש"מ דמותר להשתמש בצידי האילן: **תמן תנינן.** בסוכה פ"ב: **שתים באילן.** אם שתי דפנות הם אילן העומד שם: **ואחת בידי אדם.** שעשאו בארץ וקס"ד דאיירי כשחקק באילן נקבים והניח בהן קנים לדפנות וסיכך על אותן קנים ואין כאן תשמיש אלא בצידי האילן ואפילו הכי קתני אין עולין לה ביום טוב משום דקא משתמש באילן: **והכא.** אם נותן עירובו בכלכלה מתיר להפוך הכלכלה משום דלא הוה אלא לצדדים: ומשני **אמר רבי ירמיה כאן.** בסוכה איירי שסמך קרקעית הסוכה רובה באילן ועשה סביבה בראש האילן שתי מחיצות נמצא שהוא משתמש על גבי האילן שהרי קרקעי' הסוכה מן האילן היא: **וכאן.** בכלכלה מן הצד הוא ומותר לטלטלה: **הדא ילפא מההיא.** כלומר מעתה ילפי' סוכה מעירו' ועירוב מסוכה שבשניהם להשתמש בצדדין מותר ובאילן עצמו אסור: **שאם היה ב' יתדות יוצאות.** מן האילן לצדדי אילן איקרי ומותר להשתמש בסכך בי"ט: **שאם היה נתון.** העירוב בעובי האילן שאסור לטלטלו בשבת דה"ל משתמש באילן מיהו עירובו עירוב דאינו אלא שבות ובין השמשות היה מותר לטלטלו: **אמר רבי יוסי.** לעולם בין בעירוב בין בסוכה מן הצד איירי: **מאי כדון.** ואלא קשיין אהדדי דהכא מותר ובסוכה אסור: ומשני **דאמר ריב"א וכו' דרשב"א היא.** הא דמתיר בעירוב אתיא כר' שמעון בן אלעזר דמתיר בצדדי האילן ומתניתין דסוכה כרבנן: **היא** צדדי בהמה היא צדדי אילן. כי היכי דמתיר ר' שמעון בן אלעזר בצדדי בהמה הכי נמי מתיר בצדדי האילן ורבנן דפליגי עליה דרשב"א כי היכי דאוסרין בצדדי בהמה כך אוסרין בצדדי האילן:

איך

מראה הפנים

הכון הטעם שאסרו להניח כו' ע"ג הדקל ביו"ט שמא יתעלה באילן כשיטלנו משם. והא דפריכין בסדיא והא קא משתמש באילן משום דחוי: ליכא למיתא דלא חיים כלל ואע"ג דזמנין דאפי' למטה מעשרה אסבר דמשתמש באילן ולא עוד אלא דאפילו למעלה מעשרה לא אסר אלא מפני שהוא ברה"י ואין עירובו עמו במקום אחד אבל לשמא יעלה באילן כדי ליטלו לא חיים כלל לפכי פריך והא קא משתמש באילן עכ"ל הריטב"א. למדנו מדבריו דמיהת אמירא לן האי איסורא לעלות באילן גופיה וליטול ממנו העירוב כשהוא למעלה ברה"י מכ"ש כשהוא למטה מעשרה דאין כחשש אלא דזימנין דכי שקיל ליה נותן גופו על האילן. ולפ"ז אף הכא נאמר דמהאי טעמא גופיה מוקמינן באילן העומד ברה"ר ולמטה מעשרה הוא דעירובו עירוב משום דשבות כי האי הוא דלא גזרו ביה בין השמשות דאינו אלא משום חששא בעלמא דזימנין כו' אבל אי הוה בעי לאוקמי דקאי בכרמלית ולאשמועינן דאפי' למעלה מעשרה ליהוי עירוב הוה קשיא לן דהיאמא הכותא כי האי דבעי למיפל באילן גופיה ולמיסקליה אימא לך אפי' לרבי אסור הוא אף בין השמשות והיינו דומה למ"ש התוס' בדף ל"ג בד"ה והא אי בעי מייתיה ליה דרך עליו כו' דבמקום שבקל יכול לבוא לידי איסור דאורייתא אפי' רבי מודה דגזרו עליה בין השמשות וכ"כ הרא"ש ז"ל. ואע"ג דהכא ליכא לבוא לידי איסורא דאורייתא דאין כאן אלא שמא יתלוש מיהו כעולה באילן גופיה איכא האי חששא גופיה טפי מכשנוטלו מלמטה מי'. דכשעולה באילן עצמו יותר בקל הוא לבוא לידי תלישה ואיכא חיוב חטאת. ואסבר דאע"ג דאפי' לרבי גזרו אף בין השמשות בעולה באילן גופיה והלכך לא מצי לאוקמי דקאי בכרמלית. והכי דייק ליתנא דהש"ס דקאמר לעולם דקאי בר"ה ונתכוין לשבות למטה ורבי הוא ולמה ליה לאהדורי בהאי ליכנא לעולם וכו' הא הבחא בדקאי בר"ה הוא דקיימינן ולא הוי ליה למימר אלא הא מני רבי היא אלא לאשמועינן כדאמרן דדוקא בהכי הוא דעסקינן אפי' לרבי ולאפוקי בעומד בכרמלית דאי למטה מעשרה עכ"פ מכרמלית לכרמלית הוא ומאי קמ"ל. ואי כשנתנו למעלה מעשרה אסבר דמכיון דצריך לעלות באילן גופיה אסור הוא אפי' לרבי ותנא דבא להשמיענו דבכרמלית עירובו עירוב וכרבי ע"כ לא אסבר כענין אחר אלא כדהכי בסיפא נתנו בבור ודקאי בכרמלית ונתכוין לשבות למעלה. וזהו העולה לנו להרך קושיית התיו"ט מהסברא שכתבו למעלה וכן מתוך סברת הריטב"א ובהצטרפות ב' סברות אלו יתבאר לך יותר ואין להאריך. ובענין אם בעינן רחב ד' למקום הנחת עירוב ככר כ' הרא"ש בשם הר"מ ז"ל בפסק כרבנן דהתוספתא דקתני נתנו ע"ג קורה שהיא גבוה עשרה טפחים עירובו עירוב ובן לא זכר הרי"ף ז"ל שצריך שיהא רחב ד' וכן הרמב"ם ז"ל לא זכר מזה כלום שיהא מקום הנחת העירוב

שירי קרבן

נתנו בכלכלה ותלאו באילן וכו'. בקונטרס הגהתי למעלה מ"ט עירובו עירוב דאל"כ קשיא מ"ש למטה מי' דמותר לטלטלו בשבת הא קא מפיק מכרמלית לרה"ר וא"ל דביה"ש קאמר דמותר לטלטלו א"כ גם למעלה מי' מותר דהכא כשמהפך הכלכלה איירי וכדמסיק ומכרמלית לרה"ר מפיק וע"ק אי בשבת איירי למה יהא מותר להוציא מכרמלית לרה"ר בשבת:

ואסור לטלטלו וכו'. כתב רש"י בפרקין דף לג ע"א ואסור ליטלו ל"ג דאי גרסי' מאי מתמה לקמן אדרבנן ואמר לימא קסברי רבנן לצדדין אסורין ואדרבי' לא מתמה ומשום דקיימי רבנן עליה ואמרין כל מקום שאסור ליטלו וכו' לפיכך נכתב בספרים ואי גרסי' ליה טעמא משום דקסבר לצדדין אסורין עכ"ל ולפום ריהטא נראה מסוגיין דגרסינן ליה דהא לא קתני הכא דברי רבנן כלל וכולא סוגיין אליבא דרבנן ריהטא והא דלא מתמה הש"ס אדר' דידע טעמיה משום דקסבר לצדדין אסורין אלא דפריך הש"ס לימא קסברי רבנן נמי דלצדדין אסורין א"כ מ"ד לצדדין מותרין דלא כמאן ואך לפמ"ש בסמוך נראה כגירס' רש"י:

היא לצדדי בהמה וכו'. בשבת פ' במה בהמה כתבתי דגרסינן בדברי רשב"א מותר להשתמש בצדדי אילן והיינו דגם התם גרס היא לצדדי בהמה היא לצדדי אילן ופתם בבהמה איירי אך נ"ל דהתם אגב גררי' דהכא נקט היא לצדדי בהמה היא לצדדי האילן דקצה לסגים בשלשה מקומות:

הבא

איך את רואה וכו'. המתני' פריך דקתני נתנו בבור אפילו עמוק מאה אמה ה"ז עירוב וקשיא ליה הא בור עמוקה רה"י היא וה"ל הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר: באומר שביתתי תחתיו. בבור וה"ל הוא ועירובו במקום אחד: מפני שהוא תלוש ונעוץ. הוא דהוה עירוב: הא אם אינו תלוש ונעוץ. אלא מחובר גבוה עשרה לא הוה עירוב משום דאי אפשר להפכו למטה מעשרה שמא יקטום ולמעלה מעשרה רשות היחיד הוא משא"כ בתלוש דיכול להפכו: בשהיתה כירתו. דהיינו עיקרו של אילן ארבעה לכך אסור ליטול עירובו משם אם גבוה עשרה הא בשאינו רחב ארבעה אפי' גבוה הרבה לא הוה רשות היחיד וסתם קנה אינו רחב ארבעה ואפ"ה תנן במתני' דאין עירובו עירוב בגבוה עשרה משום דה"ל רשות היחיד וליה ליה הך טענה דמחובר חייבינן שמא יקטום: והוא. דאסור בקנה במחובר למעלה מעשרה היינו בשטבלה שרחבה ד' נתונה עליה הלכך חולקת רשות לעצמה והיינו כדשמואל: אם בשדה אבד. המפתח: שאינו יכול להביאו דרך שביתה. אף אם ימלאנו לא מלי להוויי ליה: שיכול להביאו דרך פטור. דהיינו דרך גגות וחצרות וקרפיפות שכולן רשות אחת הן כרבי שמעון וכי פליגי רבי אלעזר וחכמים במתניתין בשאבדו בשדה: יאות. שפיר א"ר א דלכך אין עירובו עירוב כיון שהיא בשדה: הכי גרסינן מה טעמא דרבנן. וה"פ ואלא מאי טעמייהו דרבנן דאמרי דהוה עירוב: דרבי מאיר היא. ת"ק דרבי אליעזר במתני' רבי מאיר הוא: דרבי מאיר אמר. במסכת ביצה פ"ד: אף פוחת הוא בתחלה ונוטל. בית שהוא מלא פירות פוחת לכתחילה ביום טוב ונוטל ולא מיתסר משום מוקצה וסתמא כר' שמעון ואיירי בבית של לבנים סדורות זה על גבי זה בלא טיט ביניהן דלאו סתירה היא: ופריך כלום אמר ר' מאיר. דפוחת לכתחילה אלא ביום טוב אבל בשבת מי אמר ומתני' בשבת איירי: א"ר אבא מרי. ת"ק דמתני' רבי אליעזר בן יעקב היא: דתנינן תמן. בפרק ואלו קשרים: קושרין לפני בהמה. אבל ברוחב הפתח: היא קשירה היא נעילה. כי היכא דמתיר ראב"י קשירה בשבת ה"נ מתיר לפתוח החבל שלפני הפתח אם אבד המפתח: במגדל של אבן. הוא דפליגי ת"ק ור"א: אבל במגדל של עץ. אפי' ר"א מודה דעירובו עירוב שהרי יכול לשבור המגדל וליטול העירוב מתוכו כי היכי דמותר לשבור החבית לאכול הימנו גרוגרות:

הלכה ד מתני' נתגלגל חוץ לתחום. ארבעה אמות אינו עירוב הואיל ויש מביתו שהוא לן שם עד עירובו יותר מאלפים אמה דממה נפשך כל היכא דקנה שביתה אי בביתו אי בעירובו לא מלי למיזל ולמשקליה: נפל עליו גל. דבעי מרא וחצינא לפנויי דהוה מלאכה ולא שבות אבל הטלטול של עפר הוא שרי דאינו אלא שבות: תרומה ונטמאת. דלא חזיא לא לדידיה ולא לאחריני דאף הכהנים אסורים בה אפי' הוא טמא וב"ש טהור: משחשיכה

איך את רואה עמוק כגבוה. אבא בר רב חונה אמר באומר שביתתי תחתיו: נתנו בראש הקנה או בראש הקונטס כל זמן שהוא תלוש ונעוץ אפילו גבוה מאה אמה ה"ז עירוב. מפני שהוא תלוש ונעוץ הא אם אינו תלוש ונעוץ אין עירובו עירוב לית פליגא על שמואל דמר רב יהודה בשם שמואל תיפתר בשהיתה כירתו ארבעה. א"ר מנא והוא שתהא טבלה נתונה בראשו. *תני ר' ליעזר אומר אם בשדה אבד אין עירובו עירוב אם בעיר אבד הרי זה עירוב אם בשדה אבד אין עירובו עירוב שאינו יכול להביאו דרך שביתה אם בעיר אבד הרי זה עירוב שהוא יכול להביאו דרך פטור. יאות אמר רבי אלעזר מה טעמא דר' אמר רבי בא בריה דרב פפי דרבי מאיר היא *דר' מאיר אמר אף פוחת הוא בתחילה ונוטל. כלום א"ר מאיר לא בי"ט דילמא בשבת והכא בשבת אנן קיימין. אמר רבי אבמרי דר' אליעזר בן יעקב היא דתנינן תמן *ר' אליעזר בן יעקב אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא היא קשירה היא נעילה. הדא דתימר במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר את החבית לוכל ממנה נרוגרות:

הלכה ד מתני' *נתגלגל חוץ לתהום ונפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב משהשיכה

איך אתה רואה עמוק כגבוה. אמתן עירובו בבור פריך דקתני במתני' אפי' עמוק מאה אמה עירובו עירוב ומשוי ליה לדין דנתנו בראש הקנה דאפי' גבוה מאה אמה עירובו עירוב וקס"ד דקנה השבית' על שפת הבור ותרוייהו מיירי שהן בר"ה דומיא דאילן דרישא והשתא בשלמא גבי קנה דתלוש ונעוץ הוא ויכול לנטותו ולהגיע להעירוב וליטלו או שיעלה ליטלו ואין כאן לא משתמש באילן דלאו מחובר הוא ולא מרה"י לר"ה דאין הקנ' רחב ד' אלא גבי בור הרי הוא בר"ה ועירובו ברה"י: באומר שביתתי תחתיו. כלומר למטה בבור הוא דקנה שביתה והרי הוא ועירובו במקום אחד וקמ"ל דאפילו עמוק הרבה הוא והעירוב בתחתיתו מ"מ יכול היה להיתו מטפס ועולה ומטפס ויורד ולהגיע לעירובו הלכך עירובו עירוב: נתנו בראש הקנה וכו'. כלומר דס"מ דאין הטעם דעירוב הוי אלא מפני שהוא תלוש ונעוץ הא אם אינו תלוש ונעוץ אלא מחובר אינו עירוב וא"כ לא קפדינן אלא שלא יהא מחובר והשתא וכי לית פליגא על הא דשמואל דלעיל דקאמר תיפתר בשהיתה קורתו ארבעה דבעינן שיהיה העירוב מונח ע"ג מקום חשוב ותיפוק לן דאפי' תלוש ונעוץ לא הוי עירוב לשמואל דאין הקנה רחב ד': אמר ר' מנא. הא דמכשרינן בתלוש ונעוץ והוא שההא טבלה רחבה ד' נתונה בראשו והניח העירוב ע"ג הטבלא: תני. בתוספתא פ"ב גבי פליגתא דר"א ורבנן בנתנו במגדל ואבד המפתח ר"א אומר אם בשדה אבד אין עירובו עירוב כדמפרש טעמא שאינו יכול להביאו דרך שביתה כלומר דרך המקום שקנה השביתה שלו והוא בתוך התחום ובשדה שהיא חוץ לתחומו איירי ואם בעיר אבד עירובו עירוב שאם ימלא אותו יכול להביאו דרך פטור כלומר דרך גגות וחצרות שהוא רשות אחד ודרך פטור הוא: יאות אמר ר"א ומה טעמא דרבנן. וקאמר ר' בא דרבנן היינו ר"מ דקאמר בפ"ד דביצה גבי בית מלא פירות וסתום ונפחת נוטל ממקום הפחת ר"מ אומר אף פוחת לכתחילה ונוטל וה"נ אע"ג שאבד המפתח יכול הוא לפחות את המגדל ול טול העירוב. ופריך כלום אמר ר' מאיר אלא ביו"ט דילמא בשבת בתמיה והכא בשבת אנן קיימין: דר"א בן יעקב היא. דאמר לעיל פ' אלו קשרים קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא ולא מיקרי קשר של קיימא דלא מבטיל ליה וה"נ היא קשירה היא נעילה דין אחד להם וכלומר דמיירי נמי הכא שנעל המגדל בכעין קשר ופיתחין הקשר במפתח שנעשה לכך ואעפ"י שאבד המפתח יכול הוא לחתיך הקשר שאין כאן קשר של קיימא: הדא דתימר במגדל של אבן. שאי אפשר לסותרו משום סתירת האהל אבל במגדל של עץ דמסתמא לאו גדול ולאו אוהל מיקרי אלא כלי ואין בנין וסתירה בכלים הלכך נעשה כהאי דתנינן בפ' מבית שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות וה"נ יכול הוא לסתרו וליטול את העירוב:

הלכה ד מתני' נתגלגל. העירוב חוץ לתחום וכגון שנתגלגל שתי אמות חוץ לתחום לפי שכל אדם יש לו ד' אמות ממקום עירובו שתי אמות למזרח עירובו ושתי אמות למערב ומודדין לו אלפים מבתי אמות ולהלן והואיל וכל היכא דקנה בביתה או בביתו או בעירובו לא מלי למיזל ולמשקליה אינו עירוב: נפל עליו גל. וכגון דבעי מרא וחצינא לפנוייה דהוי מלאכה ולא שבות: ונשרף. או שנשרף או אבד או תרומה ונטמאת: מבעוד יום. דבשעת קניית העירוב שהוא בין השמשות לא חזי לאכילה אינו עירוב אבל משחשיכה

כז
א מיימוני פ"ו מהלכות הלכה ג טוש"ע או"ח סי' שיז סעיף ו

כח
ב מיימוני פ"ו מעירובין הלכה כא ופ"ו הלכה יב טור וש"ע שם סי' תט סעיף א ב כי הג הגה סעיף ו

גליון הש"ס
צפי' בתוספות לד ע"ב ד"ס ואמאי ותוס' שבת דף קמ ע"א ד"ה כגבה

מסורת הש"ס
עירובין לה ע"א
ביצה לג ע"ב
שבת קיג ע"ב
עירובין לה ע"א

מראה הפנים

כעירוב על מקום ד'. ומתני' דאיירי באילן רחב ד' משום דכתם אילן סוא כן ולא דבעי' דוקא על מקום ד'. ובענין הא דקאמר רבה ל"ש אלא באילן שחוץ לעבורה של העיר וכו' ולא זכר מזה הרי"ף והתרעם עליו בעל המאור ז"ל וכן לא זכר הרמב"ם מזה כלום וצריך ביאור. ושלא להאריך במקום אחד יתבאר מזה בהלכה דלקמן בס"ד:

הדא דתימר במגדל של אבן וכו'. ובבבלי דף ל"ה תרי אוקימתות חדא במגדל של לבנים וחדא אוקימתא במגדל של עץ וכל זה לפרש פלוגתייהו דתנאי במתני' אבל לענין דינא כל שאין כאן מלאכה בנטילה הע רנב הוי עירוב. וזהו שכתב הרמב"ם דבריו וכתב דרך כלל בפ"ו מהלכות עירובין בהלכה י' נתנו במגדל ואבד המפתח אם יכול לסוליהו בלא עשיית מלאכה ה"ז עירוב שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה הלא מלאכה. ולפי ש אין מערבין אלא לדבר מצוה. ובענין דקאמר הכא בפשיטות נעשה כשובר את החבית וכו' ומשמע דבכל ענין מותר כל היכא דלא נתכוין לעשות כלי ובכ"כ בהוס' שם ד"ה ואמאי יהא במקום א' וכו' שמביאין לשה דהכא. ומיהו בירושלמי קאמר ממתני' וכו' משמע דבלא מוכתקי נמי שרי בכלי עץ. וכן דעת הרמב"ם בדין שובר את החבית בפכ"ג מהל' שבת בהלכה ב' שסתם דבריו ולא כתב אלא כלשון המשנה וטעמו דסובר דהא דקאמר רב אשי בפ' המביא דף ל"ב כי תניא ההיא במוכתקי ופירש חבית שבורה ודבוקה לאו לאוקימתא לקושטא דמילתא קאמר אלא כוהיל ופריך התם ולית ליה לר"א הא דתנן שובר אדם את החבית וכו' ומשני רב אשי דלר"א מוקמינן להי מתני' במוכתקי אבל לדינא כל שלא נתכוין לעשות כלי שרי וכפשטות הסוגיא דהכא:

נתגלגל חוץ לתחום וכו'. בבבלי דף ל"ה גרסי' שלם אמר רבה ל"ש אלא שנתגלגל חוץ לד' אמות אבל לתוך ד' אמות הנותן את עירובו יש לו ארבע אמות. ורבו הפירושים בזה ואני לא אביא אלא כפי' הרמב"ם ודעתו ז"ל ומה שהכריחו לפירושו וביואר מזה לדין אחר וביואר בו שנלמד עוד מזה לכ"ז בכמה מקומות בחיבורו. דעת הרמב"ם לפרש הא דקאמר רבה הנותן את עירובו יש לו ד' אמות היינו ד' אמות במקום עירובו והוא באמצע הד' אמות כ"ם כעירובו לשמנה. וכ"כ בחבורו בפ"ו מהלכות עירובין בהלכה י"א כל המניח עירובו יש לו במקום עירובו ד' אמות ולפיכך במניח עירובו תהימין שלו בסוף התחום ונתגלגל ויצא חוץ לתחום בתוך ב' אמות ה"ז עירוב ואם יצא חוץ לב' אמות אינו עירוב וכו'. והעיקר בזה כמ"ש הכ"מ לדעתו בס שאינו מדמה דין ד' אמות לשביתת העירוב לדין טלטול שאמרו והוזכר בדבריו בפי"ב מהלכות שבת בהט"ו מותר לאדם לטלטל בר"ה בתוך ד' אמות על ד' אמות שהוא עומד בליד, ויש לו לטלטל בכל המרובע הזה. ונראה לו שרבה כיון שלא הזכיר ד' אמות לכל רוח אינו כ"ל אלא ב' אמות מכאן וב' אמות מכאן וכשהזכיר חוץ לד' אמות ר"ל חוץ למקום

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

משחשיכה הרי זה עירוב אם ספק ר' מאיר ורבי יהודה אומר הרי זה חמר גמל רבי יוסי ורבי שמעון אומר ספק העירוב כשר אמר רבי יוסי העיד אבטולם משם חמשה זקנים שספק העירוב כשר: **גמ'** לא אמרו אלא וניטמאת ספק ניטמאת מבעוד יום ספק ניטמאת משחשיכה *אבל אם היתה ספק טהורה ספק טמאה מערבין בה. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אחר חזקות הלכו. מתיבין רבי מאיר ורבי יודה לרבי יוסי ולר' שמעון אילו נאכל מבעוד יום שמא אינו אסור. לעולם הוא בהיתירו עד שיודע לו שהוא אסור. מתיבין רבי יוסה ורבי שמעון לרבי מאיר ולרבי יודה אילו נאכל משחשיכה שמא אינו מותר. לעולם הוא באיסורו עד שיודע לו שהוא מותר. מהו ליתן לו אלפיים אמה מעירובו לביתו רבי בא בר ממל אמר נותנין לו רבי שמואל בר רב יצחק אמר אין נותנין לו. רבי שמי אמר קומי רבי יוסה בשם רבי אחא מה פליגין כר' מאיר ברם כרבי יודא כל עמא מודיי שנותנין לו, ולא

פני משה

משחשיכה הרי זה כבר קנה בין השמשות והוי עירוב. וגמרא התם עביד צריכותא דאי אשמועינן נתגלגל משום דליתיה גביה אבל נפל עליו גל דאיתיה גביה אימא ליהוי עירוב קמ"ל ואי אשמעינן נפל עליו גל דלא מצי למשקליה אלא במרא וחצינא והוי מלאכה אבל נתגלגל אפשר דנשיב זיקא ומהדר ליה לחוץ התחום אימא ליהוי עירוב קמ"ל ותנא נשרף להודיעך כחו דר' יוסי: דאע"ג דליתני' בעולם לא מיתסר משום ספק ותני תרומה ונטמאת להודיעך כחו דר' מאיר דאף דאיכא למימר העמידנה על חזקתה ובין השמשות טהורה הואי אפ"ה לא אמרי' חזקה לקול': אם ספק. אי מבעוד יום אי משחשיכה אירע זה: הרי זה חמר גמל. דומה זה כאדם המנהיג חמור וגמל שהחמור הולך לפניו והוא מנהיגו והגמל מאחוריו והוא מושכו ופונה הוא תמיד לפניו ולאחריו כך הדבר הזה דהואיל ומספקא לן אי קנה לו העירוב והוי ביתו ויש לו אלפים אמה לכל רוח ממקום עירובו והפסיד אלפים אמה במצד ביתו ולהלן או שמא לא קנה לו עירובו ויש לו מביתו אלפיים אמה לכל רוח וממקום עירובו ולהלן אין לו כלום. הלכך אין לו אלא אלפים אמה שבין ביתו לעירובו דממה נפשך מישתרי באלו אלפיים אבל מביתו ואילך וכן מעירובו ואילך אין לו כלום שמכח הספק נמשך הוא לכאן ולכאן כהמר גמל: ר' יוסי ורבי שמעון אומרים ספק העירוב כשר. דאמרינן העמד דבר על חזקתו וכשהניחו היה בתוך התחום ולא היה עליו גל והיה טהור הלכך תלינן דביה"ש היה בחזקתו והוה עירוב וכן הלכה:

גמ' לא אמרו אלא ונטמאת וכו'. כלומר דוקא כשהיא עכשיו ודאי טמאה אלא שהספק הוא אימתי נטמאת אם מבעוד יום או משחשיכה בהא הוא דפליגי במתני' אבל אם הספק בטומאה הוא אם היא טמאה או טהורה מערבין בה לדברי הכל: אחר חזקות הלכו. לפרושי פלוגתייהו דבמתני' קאמר דטעמא דר' יוסי ורבי שמעון לפי שהולכין אחר חזקה כדמסיים ואזיל שהשיבו רבי מאיר ור' יהודה לר' יוסי ורבי שמעון ומה אילו נאכל מבעוד יום שמא אינו אסור ואמרו להן ר' יוסי ורבי שמעון דהולכין אחר חזקתו שבתחלה. ולעולם הוא בהיתרו עד שיוודע לו בודאי שהוא אסור שאירע הדבר מבעוד יום ור"י ורבי שמעון השיבו לרבי מאיר ורבי יהודה איפכא אילו נאכל משחשיכה שמא אינו מותר ואמרו להן רבי מאיר ור' יהודה לעולם הוא באיסורו עד שיוודע לו בודאי שהוא מותר שלא אירע אלא משחשיכה דסבירא להו שאין הולכין אחר החזקה שבתחלה: מהו ליתן לו אלפים אמה מעירובו ולביתו. ואף על גב דאלו אלפים יש לו ממ"נ אי קנה לו עירובו או לא הבעיא היא בכה"ג כגון שבני עירו עירבו לרוח אחר של העיר וממקום עירובן יש להן אלפים אמה לכל רוח ואותן אלפים שבין העירוב של זה שנולד לו הספק ובין העיר אין להן שהרי קנו שביתה בסוף אלפיים אמה שברוח אחרת של העיר והשתא הבעיא הוא אי אמרינן דמאחר שמכח הספק לא קנה לו עירובו לרבי מאיר ור' יהודה ואם כן נעשה כנעקר הוא ממקום עירובו ונמשך אחר בני עירו וממילא הפסיד ג"כ אלו אלפיים שבין עירו ובין מקום עירובו. או דלמא איפכא אמרינן שמכיון שדעתו היה לערב מרוח אחרת עקר רגליו מבני עירו ואין לו כלום ברוח אחרת השייך לבני עירו ואין כאן אלא הספק אם קנה לו מקום עירובו או לא וא"כ אלו האלפיים שמעירובו ולביתו יש לו ממה נפשך והשתא שייכא שפיר פלוגתייהו דאמוראי דאכתרה והא דרבי שמי דלקמיה: רבי בא וכו' ור' שמואל פליגי בהא ואמר רבי שמי קומי ר' יוסי בשם רבי אחא דעד כאן לא פליגי ר' בא ור' שמואל אלא אליבא דר' מאיר אבל אליבא דר' יהודה כולי עלמא לא פליגי שניתנין לו אלו האלפים כדמס ק ואזיל: ולא

קרבן העדה

משחשיכה. כבר קנה עירוב בין השמשות ושבת הואיל והותרה הותרה: ספק. אם מבעוד יום אם משחשיכה באו המקריי' האלו על העירוב: הרי זה חמר גמל. דמספקא לן אי קני ליה עירוב זה והכא הוי ביתו ומהכא יש לו אלפיים אמה לכל רוח והפסיד אלפיים שמעבר ביתו והלאה או שמא לא קנה עירוב ומביתו יש לו אלפיים אמה לכל רוח ולא קנה לעבר עירובו כלום ומחמת ספק זה נאסר לילך אלא אלפיים אמה שבין ביתו לעירובו דממה נפשך בהנך משתרי אבל אלפים דמעירובו ואילך לא דלמא לא קנה עירוב ומביתו ואילך נמי לא דלמא קנה עירוב נמצא זה מושכו לכאן לילך וזה מושכו לכאן כאדם מנהיג חמור וגמל שהחמור הולך לפניו וזה מנהיגו והגמל הוא מושך וצריך לפנות לפניו ולאחריו:

עירובין לו ע"ב

גמ' לא אמרו. ר' יוסי ור"ש ספק עירוב כשר: אלא וניטמאת. משהניחה שם שהספק אימתי נטמאת אם מבע"י אם משחשיכה אמרינן אוקמיה בין השמשות אחזקה קמייתא וטהורה הואי והשתא משחשיכה הוא דאיטמי: ה"ג אבל אם היתה ספק טהורה ספק טמאה אין מערבין בה. וה"פ דקודם שהניח' שם נולד לה ספק ולא היה שם חזקת הכשר עירוב מעולם ואיירי בשני צבורין לפניו אחד תרומה טהורה וא' תרומה טמאה ועירב בא' מהן דליכא חזקה כלל: אחר חזקות הלכו. כדפרישית: מתיבין. השיבו: שמא אינו אסור. בתמיה הלכך אוקי גברא אחזקתיה שהוא בביתו והרי הוא כבני העיר ולמה נתירנו מספק: לעולם הוא בהיתר. ר' יוסי ור"ש השיבו לכך ספיקו עירוב דלעולם הוא העירוב בהיתירא עד שיודע לך שהוא אסור: לעולם הוא באיסורו. ר"מ ור' יהודה השיבו דלכך ספיקו אסור דלעולם הוא באיסורו דחזקתו אין עירובו עירוב ומוקמינן ליה בחזקת איסור עד שיודע לך שהוא מותר ל"א ה"ג לעולם הוא באיסורו עד שיודע לך שהוא מותר מתיבין ר' יוסה ור"ש וכו' לעולם הוא בהתירו עד שיודע לך שהוא אסור: מהו ליתן לו אלפיים אמה. לר"מ ולר"י דאמרו הרי זה חמר גמל מיבעיא להו אם מפסיד גם אותן אלפיים שמביתו לעירובו: מה פליגין. כי פליגי ר' בא ור' שמואל אליבא דר' מאיר אבל לר' יהודה לדברי הכל נותנין לו: ולא

מראה הפנים

למקום ד' אמות שיש לו אפ"ס שאינו חוץ לתחום אלא ב' פ"כ מדברי הה"מ שם. ובדין מי שילא חוץ לתחום הכונה לקמן בסוף פ"ד כתב בפכ"ז מהלכות שבת בהלכה י"א וז"ל מי שילא חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנוס שהד' אמות שיש לו להדב תחילתן ממקום שהוא עומד בו לפיכך כיון שילא חוץ מתחומו אפי' אמה אחת הרי יושב במקומו ואין לו להלך אלא בתוך ד' אמות. מעמידת רגליו ולחוץ. ועיין בדברי הה"מ שם. שיב שפירשו דבריו כר' יהודה במתני' מי שישן בדרך וכו' דלקמן בפ"ד. ולעניות נראה לפרש כחכמים דהתם והיינו דוהאי לענין טלטול אין לו לטלטל אלא במרובע של ד' אמות על ד' אמות וכמו שפירשתי לקמן במתני' שם ומיהו כד' אמות שלו לעולם הן מתחילין ממקום שהוא עומד בו וכדבריו בפי"ב בהלכתי שכתב שהוא עומד בלדן. והשתא מכיון שזה ילא חוץ לתחום ולדעת מיירי ולא במקום מלוה כי כיוי דלא תקני מהבלעת תחומין כקוביית כרהב"ד שם. וכבר מתורץ זה כפירושו שם. דלא אמרו בבלעת תחומין מילתא היא אליבא דחכמים אלא דוקא במקום שלוה או שבוה לאנוס ככיא דנחמיה בריה דרב חנילאי בדף מ"ג וכ"כ הרי"ף ז"ל בהדיא בפ"ד וא"כ זה שילא במזיד חוץ לתחומו אין לו לחזור בתוך התחום ואין לו אלא ד' אמות מעמידת רגליו ולחוץ ולא לגד תחומו. ודאתאן סלה בענין ד' אמות של מקום עירובו דלפיל דלדעת הרמב"ם מכיון שלא אמר רבא בהדיא ד' אמות לכל רוח ש"מ דהד' אמות הן ממקום העירוב שבאמלע וב' אמות לכאן וב' אמות לכאן. ובכסי ניחא לי לייבב נדעתו ז"ל בהאי שלא הזכיר מדין דרבא במפתא דנתנו בהאילן דלפיל דאמר רבא לא שנו אלא באילן שעומד חוץ לעיבורה של עיר וכדפרש"י ז"ל בעיבורה של העיר שהיא בתוך אלפים של עירו והיה רוצה לילך עוד אלפים והניח עירובו באותה העיר באילן וכו' ופריך אי הכי בתוך לעיבורה נמי כיון דאמר רבא במניח עירובו יש לו ד' אמות כולהי רש"י כר אמר רב ילחק הכא באילן הנוטה חוץ לד' אמות עסקינן וכו'. והנה במה שלא הזכיר דינא דרבא גופיה בהא דמחלק באילן ודאי לק"מ לדברי הרמב"ם שסרי הוא ז"ל לא הזכיר כלל דין דאילן גבי עירוב. וכמו שתרלה דבפ"ו מביא שאר בבות דמתני' נתנו במגדל נתנו ברחב הקנה או בקונדס ובבא דנתנו באילן לא הזכיר בשום מקום אלא בכלל בדבריו במ"ש שם בהלכה א' וט' שכתב וצריך שיהא הוא ועירובו במקום אחד וכו' לפיכך אם נתכוין לשבות בו"כ וכו' וכזה כולל כל חלוקי דינים הנאמרים באילן וכבור

דמתני' שם וה"כ כל שיהא דמקו' רה"י או כרמלית וכגון בתוך עיבורה של העיר שהיא כבתוך העיר כמה שהזכיר למעלה בהלכה ט' ג"כ בכלל דינים הלו. ועוד דכר מן דין הרי כבר כתב הרא"ש בשם הר"מ ז"ל כרים כילד מערבין דהאי דמחלק רבא בין אילן העומד חוץ לעיבורה ובין העומד בתוך עיבורה של עיר כר"מ דהתם הוא דס"ל נותנין קרפף לעיר וזה אחד מן ההיות של מכר"מ דפוסק כר"מ. ורי"ף ורמב"ם פסקו כחכמים כמו שיתבאר טעמם לקמן שם. ועיין לקמן בפ' הנזכר בד"ה נותנין קרפף לעיר ותמלא ישוב נכון כיוהר ומוכרח שהוא. אלא שזה לריך ביאור שלא הזכיר מאוקימתא דהתם אליבא דרבא דבאילן בנוטה חוץ לד' אמות כו'. ומה שנאמר שם בהאי אוקימתא ולמאי שנתבאר לעיל י"ל דלא סמיך הוא ז"ל אהאי סוגיא לא על הקושיא אליבא דרבא ולא על האוקימתא בבינויא וטעמו דהרי עיקר הקושיא אינה אלא אי מפרשינן להא דרבא דיש לו ד' אמות לכל רוח וכדכתבו התוס' שם בהדיא בד"ה והאמר רבא הניתן עירובו יש לו ד' אמות לכל רוח כהילו מוקפת מחילה וכו' וזה לא שייך כ"א דוקא לדעת המפרשים דרבא לכל רוח הוא דקאמר וכך היא כוונת הסוגיא דהתם אליבא דרבא ולפיכך אתינן לאוקימתא דרב ילחק והאמור כה אבל כי דייקינן מליבנא דרבא גופיה שלא הזכיר בדבריו לכל רוח וכפירשנו ז"ל שאין לו אלא ב' אמות לכאן וב' אמות לכאן והכל ברוח אחת לא שייך לומר דהוי כמוקף מחילה דנחשבי' למקום הזה כרה"י וכד אתינן להאי דיוקא אליבא דרבא גופיה הו לא לריכין כלל להאי אוקימתא וזה טעמו ז"ל שלא הזכיר כלום מזה. וכן לא הזכיר הרי"ף ז"ל מזה משום דמפרש להא דרבא גופיה כפי' הנזכר:

אבל אם היתה ספק טהורה ספק טמאה מערבין בה. אם נפרש לזה כפשטי' כדנראה לכאורה א"כ הוא נגד התוספתא דס ף פ"ב וסוגיא: בבבלי דלד"ו דספק טמאה ספק טהורה אין זה ספק עירוב כשר. לכך נראה דהאי לא אמר וכו' כעין בעיא הוא דשואל שם"ס אם נדייק דלא אמר אלא ונטמאת כספק וכו' אבל אם היתה ספק טהורה וכו' מהו שמערבין בה ועלה קאמר ר' שמואל בר נחמן אחר חזקות הלכו כלומר דלא מכשרין בספק עירוב אא"כ איכא למימר אוקי אחזקתיה בשעת הנחת העירוב אבל זה שנולד ספספ מקודם ולא היה לו חזקת כשרות בשעת הנחה אין זה ספק עירוב כשר והוי כדהתם והאי מהיכן וכו' מילתא באנפי נפשם היא:

רבי

תורה אור

ולא דמי חמר וגמל דרבי מאיר לחמר וגמל דר' יודה חמר וגמל דר"מ בעירובו אינו שלא זכה לו עירובו לעקור את רגליו מבני עירו חמר וגמל דרבי יודה שנתן דעתו לעקור רגליו מבני עירו. תמן תנינן ספיקו טהור ר' יוסי מטמא א"ר יונה לא טמא רבי יוסה אלא משום הוכח א"ר יונה ואפילו מקום אחר רבי יוסי מטמא. מחלפא שיטתיה דרבי יוסה דרבי יוסה דתנינן א"ר יוסה העיד אבטולס בשם חמשה זקנים שספק העירוב כשר וכא את אמר הכין. *תמן בשם נרמיה ברם הכא בשם חמשה זקנים. הוון בעי מימר מאן דמר תמן טהור אמר הכא מותר מאן דמר תמן טמא אמר הכא אסור ואפילו כמאן דמר תמן טמא מודי הוא הכא שהוא מותר. א"ר הינגא כלום אינון פליגין תמן לא מדבריהן וספק דבריהן להקל ועירוב דבר תורה וספק דבר תור' להחמיר. ועירוב דבר תורה רבי יונתן אמר קומי רבי חייה רובה בשם רבי שמעון בי רבי יוסי בן לקוניא *לוקין על תחומי שבת דבר תורה א"ל רבי חייה רובה והלא אין בשבת אלא סקילה וכרת אמר ליה והכתיב °אל תאכלו ממנו נא א"ל מה כתיב לא אל כתיב א"ל °והכתיב שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי א"ל מה כתיב לא אל כתיב. אמר רבי יוסי בי רבי בון אף על פי כן זה עומד בשמועתו וזה עומד בשמועתו. אמר רבי שמואל בר סיסרטא

עירוב

עירובין לו ע"א

כס יא פ"ו

שמות יב ט

שם טז

קרבן העדה

ולא דמי וכו'. אע"ג דר' מאיר ור"י בהדא שיטתא קיימי ותרווייהו אמרו על ספק עירו' שהוא חמר גמל אפ"ה אינן שוין בדין ספק עירוב: שלא זכה לו עירובו. כלומר ולא זכה לו נמי עירובו לעקור רגליו מבני עירו ואיירי בשבני עירו עירבו למקום אחר וכיון שעירובו ספק א"כ יש לספק נמי שמא הועיל לו עירוב בני עירו הלכך מספיקו אסור גם מביתו לעירובו דדלמא קני עם בני עירו לצד אחר: שנתן דעתו לעקור רגליו מבני עירו. ועיקר שביתתו במקום עירוב הלכך מותר מביתו לעירובו ולשאר כל המקומות הוא דאסור ופליגי בפלוגתייהו דלקמן דפרק מי שהוציאוהו מי שיצא לילך בעיר שמערבין בה וכו': תמן תנינן. מקוואות פ"ב: ספיקו טהור. מי שהיה טמא ספק טבל ספק לא טבל ספיקו טהור: אלא משום הוכח. שרגלים לדבר שהוא טמא כיון שהיה טמא מתחלתו: ואפילו מקום אחר. שאין רגלים לדבר ויש ספק מטמא ר' יוסי: ופריך מחלפא שיטתיה דר"י אדרבי יוסי. דהתם מטמא מספק והכא קאמר על ספק עירוב שכשר: ומשני תמן. התם בטומאה אמר משמיה דנפשיה: ברם הכא. אבל כאן בעירוב משמיה דאבטולמס אמר וליה לא ס"ל: הוון בעי מימר. סברוה למימר מ"ד התם בטומאה טהור מתיר הכא בעירוב וקשיא להו דרבי מאיר אדר"מ דמאן דאמר התם ספיקו טהור רבי מאיר דסתם משנה רבי מאיר וגם בתוספתא תניא רבי מאיר מטהר: ואפי' כמאן דאמר וכו'. כלומר ותו דאפילו מאן דמטמא התם איכא למימר דמתיר כאן דשאני טומאה שיש לה עיקר מן התורה דיש טומאה שהיא מן התורה ויש להחמיר בספק טבילתה אבל תחומין דרבנן ספיקו להקל: אר"ח. ל"ק דר"מ אדר"מ דאפילו מאן דמטהר התם אוסר כאן: כלום הם פליגי התם בספק טבילה לטומאה דרבנן וספיקו להקל ועירוב דאורייתא הוא וספיקו להחמיר: ופריך ועירוב דבר תורה. מנא לן: לוקין. על היוצא חוץ לתחום שבת מדאורייתא דכתיב אל יצא איש ממקומו ומהאי קרא ילפינן תחומין: אלא סקילה וכרת. אבל לאו אין בו: הכי גרסינן א"ל והא כתיב שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי א"ל מה כתיב לא אל כתיב א"ל והכתיב אל תאכלו ממנו נא מה כתיב לא אל כתיב. וה"פ א"ל רבי יונתן והכתיב אל יצא וגומר הרי שיש לאו באיסורי שבת א"ל רבי חייא אין לוקין על לאו זה כיון דלא כתיב לא יצא איש וגומר אלא כתיב אל יצא ואין לוקין על לאוין שנאמרו בלשון אל אמר ליה רבי יונתן והכתיב אל תאכלו ממנו נא דודאי לוקין והתם מי כתיב לא בתמיה הא כתיב אל והכ"ה לוקין עליו: אף על פי כן. שהביא רבי יונתן ראיה מדכתיב אל תאכלו ממנו נא אפילו הכי לא חזר ר"ח וסובר דאין לוקין על עירובי תחומין ור"י פשיטא דלא חזר:

עירוב

פני משה

ולא דמי חמר גמל דר"מ וכו'. כלומר אע"ג דבמתני' תרווייהו סבירא להו ה"ז חמר גמל מ"מ לא דמיא סברא דר"מ כדין חמר גמל דקאמר לסברא דר' יהודה בהא ופלוגתייהו דר"מ ור' יהודה כדין חמר גמל גופיה שנינו לקמן בפ' ר' במתני' מי שיצא לילך בעיר שמערבין בה והחזירו חבירו היא מותר לילך וכל בני עירו אסירין דברי ר' יהודה ר"מ אומר כל שיכול לערב ולא עירב ה"ז חמר גמל ופליגי בהך סברא דר"מ ס"ל דאע"ג שיצא לילך בעיר שמערבין בה לר"ה אחרת לא אמרינן שבודאי עקר רגליו מבני עירו וה"ז חמר גמל מספק ואין לו אלפים לכל רוח מעירו שמא שביתתו במקום שהיה הולך להוליך עירובו בסוף אלפים של בני עיר אחרת ושעקר עצמו מבני עירו או דילמא לא עקר עצמו מבני עירו מאחר שהחזירו חבירו והרי הוא כבני עירו ומספק אזלינן לחומרא. והיינו דקאמר הכא חמר וגמל דר"מ בעירובו אינו כלומר אין הולכין אחר מקום עירובו לפי שלא זכה לו עירובו לעקור את רגליו מבני עירו לגמרי מאחר שהחזירו חבירו והפסיד לכאן ולכאן והכי נמי כאן בגוונא דאמרן דלר"מ אין לו אפי' אלפיים שמביתו ולעירובו שמא עקר רגליו מבני עירו מאחר שרצה לקנות שביתה במקום עירובו או דילמא מכיון שלא זכה לו עירובו מכפק שנולד לו לא עקר רגליו מבני עירו א"כ אין לו כלום אפילו באותן אלפים שמעירו ולעירובו שהרי בני עירו עירבו לסוף אלפים שמרוח אחרת אבל האי חמר וגמל דר' יהודה דהאי מתני' לא הוי דינא הכי דהא ס"ל התם דאמרינן שנתן דעתו בודאי לעקור רגליו מבני עירו וה"ה הכא בגוונא דהכא. וא"כ לעולם יש לו אלפים שמעירו ולעירובו ממה נפשך: תמן תנינן. בפ"ב דמקוואו' הטמא שירד לטביל ספק טבל ספק לא טבל ואפי' טבל ספק יש בו ארבעים ספק אין בו שני מקוואות אחד יש בו ארבעים ואחד אין בו טבל באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל ספיקו טמא מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברה"י בין בר"ה טמאות במה דברים אמורים בטומאה המורה שהיא מן התורה. אבל בטומאה קלה שהיא מדברי סופרים. כגון אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין וכו' וירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל וכו' ספיקו טהו ר' יוסי מטמא. ופליגי אמוראי ר' יונה ור' יוסי אליבא דר' יוסי דהאי מתני'. אמר ר' יונה לא טמא ר' יוסי אלא משום הוכח. כלומר הא דמחמיר ר' יוסי לטמא בספק אפי' בטומאה קלה אסיפא דמתני' הוא דפליג במקוה שנמדד ונמצא חסר דת"ק מטהר בספק גבי טומאה קלה ור' יוסי מטמא משום שיש כאן הוכחה לפנינו שהרי המקוה חסר לפניך והלכך מחמיר אפי' בטומאה קלה אבל ברישא ירד לטבול ספק טבל או לא ואפי' טבל ספק יש בו ארבעים סאה וכו' שאין כאן הוכח לפניך הלא הספק ממקום אחר הוא אם טבל או לא טבל מודה ר' יוסי דלא מחמירינן מספק בטומאה קלה: אמר ר' יוסי ואפי' מקום אחר ר' יוסי מטמא. כלו' דר' יוסי בר פלוגתיה דר' יונה בכל מקום. דאפי' ברישא שהספק ממקום אחר הוא מטמא ר' יוסי אף בטומאה קלה: מחלפא שיטתיה דר' יוסי. השתא פריך דר' יוסי דהתם אדר' יוסי דהכא: דתנינן אמר ר' יוסי העיד אבטולס שספק עירוב כשר והכא. גבי ספק בטומאה קלה שהוא נ"כ ספק בדרבנן: את אומר הכין להחמיר. בתמיה: תמן. גבי טומאה בשם נרמיה ברם הכא לאו משמיה דנפשיה קאמר אלא שכך העיד אבטולס בשם חמשה זקנים: הוון בעיי מימר וכו'. כלומר דקס"ד דבני הישיבה לומר דמ"ד דמיקל התם בספק ה"ה נמי הכא בספק עירוב מותר ומאן דמחמיר התם בספק ומטמא קסבר דה"נ בספק עירוב אסור ולפיכך בעינן לשנויי רומיא דר' יוסי אדר' יוסי דהא דידיה והא בשם חמשה זקנים: ואפי' כמאן דאמר תמן טמא וכו'. ודחי לה הש"ס דלא היא אלא אפי' למאן דאמר למתני' התם ומטמא מודה הוא הכא בעירוב שהוא מותר דשאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה אבל הכא בעירוב עיקר תחומין אינן אלא מדרבנן: אמר רבי חיננא וכו'. כלומר דר' חיננא איפכא הוא דקאמר דכלום אינון פליגי התמן לא מדבריהן שהרי בטומאה קלה פליגי וספק דבריהן להקל אבל עירוב דבר תורה הוא וספק דבר תורה להחמיר הוא ומהאי טעמא נמי לא קשיא דרבי מאיר אדר"מ דהתם ר"מ מטהר דת"ק דמתני' רבי מאיר כדתני בתוספתא דטהרות בהדיא משום דקסבר ר"מ תחומין דאורייתא כדלקמן ורומיא דר' יוסי אדר' יוסי לא תקשי כדשנית. דר' יוסי קסבר תחומין דרבנן וטומאה יש לה עיקר מן התורה אלא כדשנינן מעיקרא הא דידיה והא בשם חמשה זקנים: ועירוב דבר תורה. בתמיה ומנא לן הא וקאמר אין דאמר' יונתן דאמר קומי ר' חייה רבה בשם ר' שמעון לוקין על תחומי שבת דבר תורה: א"ל ר"ח רבה והלא אין בשבת אלא סקילה וכרת. האמורין במלאכה והיכן כתיב לאו גבי תחומין: א"ל והא כתיב שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי א"ל מה כתיב לא אל כתיב א"ל והכתיב אל תאכלו ממנו נא. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו השיטות והאי א"ל מה כתיב לא אל כתיב דבספר הדפוס על זה טעות סופר הוא ואגב שיטפא דאידך הוא. וכלומר שר' יונתן השיב לר"ח והכתיב לאו בתחומין אל יצא איש ממקומו והשיב לו ר"ח מי כתיב לא יצא אל יצא כתיב ואין לוקין על הלאו שבאל דלא דמי לשאר הלאוין והדר א"ל ר' יונתן לר"ח והכתיב אל תאכלו ממנו נא ולוקין עליו אלמא דלוקין על לאו שבאל: אעפ"כ. אף שהשיב לו כך לא חזר בו אלא זה עומד בשמועתו וזה עומד בשמועתו בבתחלה:

עירוב

שירי קרבן

הבא בשם חמשה זקנים. וקשה הא כבי יוסי אמר במתני' ספק עירוב כשר וי"ל דסיפא לפרושי רישא קאתי דהא דאמר ברישא ר"י תוג"ג ספק עירוב כשר היינו משמיה דחמשה זקנים:

עירוב

מראה הפנים

רבי יונתן אמר קומי ר"ח רובה וכו'. הך מילתא מותלפת בשם סיא בבבלי סוף פ"ק דר"ח גר' יונתן ודר' יונתן לר"ח ופסק הרמב"ם ז"ל כר' חייא בריש פרק כ"ז מהלכות שבת היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה וכו'. וכנלמד ממסקנא דהכא אין לך מחוור מכולם הלא י"ב מיל כמחנה ישראל. ומה שנמצא מקושיות בעל המאור ז"ל בשאר המפרשים שסקבו מהא דאמרי' בפ' כלל גדול דידע בתחומין ואליבא דרבי עקיבא ולי י"ב מיל מדאורייתא אמאי קאמר אליבא דר"ע דוקא י"ל דר"ל דס' כלל גדול דאיתמר

קי

שנויי נסחאות (פו"ד) לעקור רגליו בכי"ל לעקור את רגליו. (פו"ח) מקום בכי"ר מקוה. (פו"ח) דרבי יוסה גד"ו ליתא. (פו"ס) אבטולם בשם בכי"ל אבטלם משם. (פו"ס) בעי גד"ו בעיי. (פוכ"ס) עומד בכי"ל עמד (וכן בסמוך). (פוכ"ו) סיסרטא. גד"ו פוסרטא.

ערובין כג

"עירוב עשו אותו כספק חרש. ר' ירמיה בעי עד כדון בקיים ואפילו נשרף. א"ר יוסה קיימתיה ביי דמר ר' הושעיה *הגיעוך סוף תחומי שבת שאינן מחוורין מדבר תורה. רב מנא בעי ניחא לאלפיים אמה אינו מחוור ארבעת אלפיים אמה מחוור הוא. ר' שמעון בר כרסנא בשם ר' אחא אין לך מחוור מכולם [א] אלא [ב]תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל:

הלכה ה מתני'

י *מתנה אדם על עירובו ואומר אם באו עכו"ם מן המזרח עירובי למערב ואם באו מן המערב עירובי למזרח אם באו מיכן ומיכן למקום שארצה אילך לא באו לא מיכן ולא מיכן הריני כבני עירי:

גמ' *כיני מתניתא על עירוביו. אמר ר' לעזר מאן תנא אם באו אם לא באו רבי מאיר היידן ר' מאיר חברייא אמרין רבי מאיר דקידושין דתני האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת רבי מאיר אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת עד שיכפול תנאו. י הכל מודין שאם אמר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ברם כרבנין בין שירדו בין שלא ירדו מקודשת. רבי יוסה אמר רבי מאיר דעירובין דתנינן אם ספק רבי מאיר ורבי יודה אומר הרי זה חמר גמל רבי יוסי ורבי שמעון אומר ספק העירוב כשר. אמר רבי יוסה לא אמר רבי מאיר אלא לחומרין א"ר מנא ויאות בעירובו אינו שלא זכה לו עירובו לעקור את רגליו מבני עירו והכא לראשון אינה מקודשת שלא ירדו גשמים ולשני

פני משה

עירוב עשו אותו כספק חרש. זהו בלק החרש דתנן בפ' הלו עוברין בלק החרש אם יש כיולא בו שהחמין הרי זה אסור ואם אין לו כיולא בו לעמוד על כך אין אתה אוסרו מספק עד שיפאה כד הילוך מיל וה"ה בספק עירוב מותר ורבי שמואל בא ליתן טעם אפילו למאן דאמר עירוב דבר תורה: עד כדון בקיים. באלו הלוקות דמתני' בהעירוב קיים כגון נרגלגל ונפל עליו גל תרומה ונטמאת ונולד הספק אם מבעוד יום או משחשיכה דמכיון דמיהת איתא בעיניה איכא לנימור דמקילין בספק ועשו אותו כספק החרש: ואפילו נשרף. בתמיה דהאי נשרף דמתני' ומפני מה הקילו בו הא לא איתא ליה בעולם: קיימתיה כהאי דאמר ר' הושעיה וכו'. כלומר אלא דהיינו טעמא דהגיעוך כאן ללמוד דסוף הדין והעיקר של תחומי שבת אינן מחוורין דבר תורה אלא מדרבנן והקלו בספק דהם אמרו והם אמרו: ר' מנא בעי. על האי טעמא דניחא אלפיים אמה שאינו מחוור מדבר תורה אלא ארבעת אלפים אמה שהוא ג' מיל זה מיהת מחוור מדבר תורה א"כ דבעיא בפני עצמה היא אי נימא דדוקא אלפים אינו מד"ת אבל ד' אלפים מחוור הוא מד"ת וכן משמע לקמן בפ"ה ה"ד ובא ר"ש בר כרסנא בשם ר' אחא וקאמר אין לך מחוור מכולם אלא י"ב מיל כמחנה ישראל בזה מד"ת:

הלכה ה מתני' מתנה אדם על עירובו. שמניח שני עירובין אחד לסוף אלפים למזרח ביתו ואחד לסוף אלפים למערב ביתו ואומר אם באו עכו"ם מן המזרח וצריך אני לברוח מפניהם יקנה לי עירובי שבמערב ויהיה לי למערב ביתי ד' אלפים אמה ואע"ג דלא אתו עד למחר אמרינן יש ברירה בדבר שהוא מדרבנן וקני ליה האי עירוב בין השמשות: הריני כבני עירי. ויש לי אלפים מעירי לכל רוח וא"צ להרויח לכאן ולהפסיד מכאן: *אם בא הכם מן המזרח. היך לתחום עירי ור לה אני ללמוד מפיו ועכשיו איני יודע לאיזה לד יבא ולמחר אשמע מבני אדם הבאים משם לכאן ע"י עירוב: אם היה אחד מהן רבו. שבאו שנים אחד מכאן ואחד מכאן ואחד מהן היה רבו ילך אצל רבו ולא אצל האחר דמסתמא דעתו היה בין השמשות דליקני ליה האי עירוב שהוא יכול לילך לרבו. ואם היו שניהן רבותיו למקום שירצה ילך וקמ"ל שאפי' אחד מהן היה רבו מובהק ואין הלכה כר' יהודה דומני דג אה ליה לאינש בחבריה טפי מרביה: **גמ'** כיני מתני' על עירוביו. הא דקתני על עירובו לאו דוקא אלא ה"ק מתנה על עירוביו שצריך שיניח שני עירובין ויתנה עליהן כדפרי' במתני': מאן תנא אם באו אם לא באו. שצריך לכפול בתנאו שאם לא יבואו כלל יהיה ככני עירו ולא יפסיד כלום לכל רוח: היידן ר"מ. איזה הדין דר"מ: ר"מ דקידושין. דס"ל שצריך לכפול בתנאו בכל מיני תנאי וגרסינן להאי סוגיא בפ' האומר בהל' ג': דתני. בתוספתא דקידושין: האומר לאשה וכו' עד שיכפול תנאו. שיאמר ואם לא ירדו גשמים אין את מקודשת לי: לאחר שירדו גשמים. אף ר"מ מודה בכה"ג שא"צ לכפול התנאי דהא כהדיא אמר לאחר שירדו גשמים תהא מקודשת לי: ר' יוסה אמר ר"מ דעירובין הוא. דר' יוסי מפרש דהאי אם באו אם לא באו טעמא משום דתנאי כפול בעינן אלא דר"מ לטעמיה אזיל דמחמיר בספק עירוב כדתנינן במתני' דלעיל אם ספק וכו' ומתני' דידן דצריך לומר אם באו אם לא באו נמי מהאי טעמא הוא דהאיא וכדמסיק ר' יוסי דלא אמר ר"מ אלא לחומרין: ויאות. הוא דהזל כן להומרא אם לא גילה דעתו לומר בפי' שאם לא יבואו העכו"ם שיהי' כבני עירו שהרי בעירובו אינו קונה שלא זכה לו עירובו שהרי אמר אם באו ולא באו: וה"נ בקידושין שם כבני עירו שנהן דעתו לעקור את רגליו מבני עירו. כלומר וכן כבני עירו נמי לית ליה שהרי נתן דעתו בי"ה לעקור את רגליו מבני עירו ולקנות במקום עירובו והלכך אי לאו דאמר בהדיא אם לא באו הריני כבני עירי ספק עירוב הוא וה"ז חמר גמל: והכא. גבי קידושין הא דקאמר ר"מ צריך לומר ולכפול התנאי לא אמר אלא להומרא וכגון שבא אחר וקידשה הלכך לראשון אינה מקודשת קידושין גמורים דאמרינן תנאה הוי והרי לא ירדו גשמים ולשני

קרבן העדה

עירוב עשו אותו כספק חרש. מה ספק חרש בשעת קידושין והא"כ בדקוהו ומלאוהו שהוא חרש אפ"ה קידושיו קידושין דמוקמינן ליה אחזקתיה הראשונה שהיה פיקח כשנולד ה"ה ה"נ בעירוב כיון שהניחו בתוך התחום אף על גב שמלאו אחר כך חוץ לתחום מוקמינן ליה אחזקתו הראשונה: עד כדון וכו'. עד כאן בשהעירוב קיים איכא לדמותו לחרש אבל אם נשרף העירוב ואינו בעולם איכא לדמותו טפי לנגע באחד בלילה ובשחר השכים ומלאוהו מה שהוא טמא: קיימתיה כי האי. הא דמתירין ספק עירוב היינו טעמא כדא"ר הונא: הגיעוך סוף תחומי שבת. כשתדקדק בתחומי שבת תראה שאינן מדין תורה אלא מתקנת חכמים: ופריך ניחא אלפים אמה. שאינן מן התורה אבל ארבע אלפים אמה הן מן התורה ואם כן בספק עירוב שהולך על ידי ארבע אלפים אמה למה אתה מיקל בספיקו: אין לך מחוור מכולם. שיהא אסור מן התורה אלא שנים עשר מיל כמחנה ישראל שהיתה י"ב מיל הלכך גם ספק עירוב לקולא:

הלכה ה מתני' מתנה אדם על עירובו. מניח אדם שני עירובין אחד לסוף אלפים למזרח ביתו ואחד לסוף אלפים למערב ביתו: ואומר אם באו עכו"ם מן המזרח. וצריך אני לברוח מפניהם יקנה לי עירובי שבמערב ויהיה לי במערב ביתי ארבע אלפים אמה אף על גב דלא אתו עד למחר אמרינן דיש ברירה דבין השמשות קנה לו עירובו דהיכך ניסא: הריני כבני עירי. אלפים מעירי לכל רוח ואין צריך להשתכר כאן ולהפסיד כאן:

גמ' כיני מתניתא. כן היא מתני' מתנה אדם על עירוביו שהרי בשני עירובין שהניח איירי וכדפרישית במתני': מאן תנא אם באו ואם לא באו. מכאן ומכאן הריני כבני עירי שצריך תנאי כפול: רבי מאיר. היא: היידן רבי מאיר. כמו הי רבי מאיר: ברם כרבנן בין שירדו בין שלא ירדו מקודשת. ל"ג בקידושין פ' האומר: רבי מאיר דעירובין. דמתני' דלעיל בפרקין: הרי זה חמר גמל. כיון שיש גם העירוב של בני העיר ואמאי ליהוי כתנאי אלא ודאי כיון דלא התנו בתנאי כפול אסור בשניהם: אלא לחומרין. שלא יהא זוכה בשום הילוך ואפילו אלפים שמלד ביתו לעירובו וכדמסיק ודמי' לשני עירובין: ויאות. שפיר קאמר ר' יוסה דרבי מאיר להומרא: הכי גרסינן בעירובו אינו קונה שלא זכה לו עירובו כבני עירו נמי לא הוה שכבר נתן דעתו לעקור רגליו מבני עירו. וכ"ה בקידושין וה"פ שמא לא זכה לו עירובו וכבני עירו נמי לא שכבר נתן דעתו לעקור רגליו מבני עירו: והכא. בקידושין נמי אם לא כפל תנאו אזלינן לחומרא: ולשני

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פכ"ז מ.כת הלכ' ה. ב"ע או"ח סי' תד סעיף א בהג"ה

ל ב מיימוני פ"ח מעירובין הל"ג

לא ג מיימוני פ"ט מגירובין הל"ה ט ש"ע אה"ע סי' קמו ס"ה

גליון הש"ס

*פי' כבה"מ ובמלחמות והא"שוריטב"א סוף פ"ה דף נה ע"ב ועיין בביאורי סנאון מוהרא"ז ז"ל סי' תד שכתב דאי' גדולה מש"ס דף מה ואמאי ליקני ב יהה ע"ש ובאמת לפמ"ש המג"א שב בשם מהרלב"ח דבכלים לכ"ע מדרבנן אין להיה מדס. אמנם מלאתי בליקוטי רמב"ן פ' בכל מערבין שכתב ראיה א ותב, דלמ"ד תחום י"ב מיל מדאורייתא אף לכלים הורס בם ע"ש:

מסורת הש"ס

לקמן פ"ה ה"ד ופסחים פרק ו הלכה א

עירובין לו ע"ב

ירושלמי קידושין פ"ג הלכה ג

מראה הפנים

כך בימוית אליביה שהם ס"ל כמ"ד שכה דסוף תחומי שבת אינו מחוורין מד"ת והלכך קאמר ואליבא דר"ע דוקא. ועיין לקמן בפ"ה בהלכה א' ד"ה כתיב הכי וכו' תמלא יבוא נכון וסייעתא גדולה לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל:

עירוב עשו אותו כספק חרש לפי אשר כתוב לפנינו יש לפותרו כדפרישית בפנים ולמ"ד עירוב ד"ת ויותר נראה של"ל כספק חדש והוא הדין דתנן בריש פ"ת דנדרים קונם יין שאני טועם היום וכו' ואם אמר חדש אחד אסור בכו' בחדש וכ"ח לבכא ומותר בו וקי"ל דאפי' ר"ח הוא ל' ימים לא אמרי' דהואיל ויום ל' בשוה כפק אם הוא מחדש הבא נחמיר בו מספק אלא דאפ"ה מותר בו והולכין להקל דאיכא ר"ש ירתא קרו ליה וה"נ כספק עירוב אפי' למ"ד ד"ת היא הולכין בו להקל וכו':

שירי קרבן

עירוב עשו אותו כספק הרש. וקשה מ"ש חרש דנקט ומ"ש דחרש לא אמריק גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו על גביו טמאות דשכי איתרע אם כי הכא נמי:

ציון וירושלים

עירוב עשו אותו כספק חרש עי' ש"ק שהקשה דמ"ש מקוה דנמלא חסר דכל הטהרו' טמאות והניח בקושיא ודבריו תמוהין לענ"ד שאני מקוה דסוה תרי"ל כדאיתא בריש נדה ואני תמה הטו חדת הוא לו דנא אמרינן כבעת מליאתו רק בקדשים וטהרות כמו שכתבו התוס' בריש נדה ובעירובין כאן ודברי התוס' יבמות דף כח כם תמוהין ועיין במהרי"ט בהלאמות סי' יא וסי' מא והף בשבות יעקב ח"א סי' לא רלה לחדש דאזלינן בתר שעת מליאתן אבל דבריו תמוהין ועיין פ"י בגיטין דף יו שהאריך בזה ועיין בקונטרס אחרון בקדושין דף ס"ד שלא ראה דברי המפרש"ע:

שנויי נוסחאות (פו"כ) שיכפול בד"ו שיבפיל.

חתם סופר

ר' שמעון וכו'. אין לך מחוור מכולם אלא תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל. ובש"ס דילן סוטה פ' כשם איכא מ"ד תחומין אלפים אמות דאורייתא ויליף מקרא מקיר העיר וחוצה אלפים אמה סביב ולא קיי"ל כותיה אלא הרי"ף ורמב"ם פסקו כירושלמי דוקא י"ב מיל דאורייתא כמחנה ישראל. וכ"ע אלו ואלו דא"ח. דודאי משמע מדרשת לויס שזה כזה מקום הראוי לכל עיר והיולא מזה יולא ממקומו ביום השביעי. ונפקא מיניה לגוי ששבת שאם יצא חוץ לאלפים אמה מעירו שוב אינו מתחייב מיתה שהרי לא שבת. אך בישראל גו"ם הוא אל יצא איש ממקומו מקומו שבמדבר מחנה ישראל שהיה י"ב מיל נמצא ישראל אינו עובר מן התורה עד שיצא חוץ לי"ב מיל וב"נ מכיון שיצא חוץ לאלפיים כבר קיים יום ולילה לא ישבותו. ובזה נ"ל ליישב מאחז"ל קיים א"א כל התורה כולה ואפילו ע"ת ורשב"א בתשובה ספי' נ"ד גרס עירובי תחומין וממעתי שסמך על קרא עקב אשר שמע אברהם בקולי היינו עקב שדש בעקביו שהיא תחומין וכיון שהוא אלא שכ"ע מ"ש עירובי תחומין היינו לומר קיים התחומין וכי לא שני שלא יניח עירוב בשלמא עירובי תבשילין דלא שני דלא יבשל ויאפה מיו"ט לשבת ע"י ע"ת אבל עירובי תחומין קשה. והא"ש אאע"ה רלה לקיים תומרת ישראל

ולשני אינה מקודשת שלא כפל הראשון את תנייו. רבי הגיי בעא קומי רבי יוסה ההן אם לא כי לא חד הוא אמר שנייה היא שהיתה הארץ לפניהן והוא מבקש להוציאה מידן. ור' יודה בן שלום ר' יודה בן פזי בשם ר' יוחנן ירדו לסימפון בשיטת ר"מ דקידושין. ר' ירמיה ר' חיננא חברה דרבנן בעי ולמה כר"מ ואפילו כרבנן. לית כן *א"ר אבהו בשם ר' יוחנן סדר סימפון כך הוא אנא פלוני בר פלוני מקדש אותך אנת פלונית בת פלוני על מנת מיתן ליך מקמת פלוני ומיכנסיניך ביום פלוני אין אתא יום פלוני ולא כנסתיך לא יהוו לי עליך כלום. ויימר על מנת שלא יכפול תנייו אילו לא כפל תנייו מי עקר קידושיו. אמר רבי יוסה בי ר' בון *בכל אתר אית ליה לרבי מאיר ממשמע לאו את שומע הין והכא לית ליה אמר רבי מתנייה על שם חומר הוא בעריות. לא התנה נישמעינה מן הדא *הרי שעירב בין שני התחומין מהלך בדרום כעירובו בצפון כעירובו בדרום

מיצע

קרבן העדה

ולשני אינה מקודשת. אם קידשה אחר אפי' קודם שירדו הגשמים אינה מקודשת לו: שלא כפל הראשון תנאו. ולא הוה תנאי גמור לעקור קידושיו וצריכה גט מזה ומזה: ההן אם לא כי לא חד הוא. מיבעיא ליה אם לשון כי לא מהני בתנאי כפול כמו לשון אם לא או דלמא כי לא לא הוה לשון תנאי דהא חזינן משה אמר לשון אם לא: שנייה היא. לעולם במקום אחר מהני כי לא מיהו הכא היה צריך לומר לשון אם לא משום דהיתה ארץ גלעד מוחזקת בידן ומשה בא להוציאן מידן: ירדו לסימפון. בשטרות כותבין תנאי כפול כר"מ: סימפון. שטר: ולמה כר"מ. למה אתה אומר שהוא כר"מ הא אף כרבנן נמי אתיא: ה"ג לא כן אר"א וכו'. וכ"ה במסכת קידושין: ע"מ. ליתן לך סך ממון פלוני: ומיכנסיניך. ולהכניסך ביום פלוני: ויימר ע"מ שלא וכו'. ודקשיא לך לרבנן למה ליה למכפל תנאו הא בע"מ לחוד סגי אלא סמפון כר"מ אתיא לאו דיוקא הוא: אלו לא כפל תנאו מי עקר קידושיו. בתמיה וכי היו נעקרים הקידושין שנתן מתחלה שיהיו לה במתנה אלא הוה אמינא תנאו בטל והקידושין חוזרין אבל השתא דקאמר לא יהוי לי עליך כלום משמע דאף הקידושין הראשונים שנתן לא תחזירם לו: בכל אתר. בכל מקום סובר ר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ולמה פליג כאן וקאמר דבעינן תנאי כפול: על שם חומר הוא בעריות. לפיכך מצריך בקידושין תנאי כפול: לא התנה. תנאי כפול אלא הניח סתמא שני עירובין כילד הוא עושה: נישמעינה מן הדא. כמו תא שמע: הרי שעירב. שני עירובין בשני תחומין בצפון ובדרום: מהלך בדרום. כפי מה שחסר בעירובו בצפון והיירי שלא הניח עירובו בסוף אלפים אמה מן העיר וכיון שכן מה שחסר בעירובו מכאן בצד צפון מרויח כאן בצד דרום וכן בהפוך:

מילע

בתוספתא בהדיא שעה ועירב לשתי רוחות כמדומה לו שמותר בשתיהן מהלך בצפון בעירובו של זה בדרום ובדרום בעירובו של זה בצפון כלומר שמהלך לצפון מביתו כשיעור שמניח לו עירובו שבדרום ומהלך לדרום מביהו כשיעור שמניח לו עירובו שבצפון כגון שלא הוליך ללכת אלא ג' אלפים לכאן וג' אלפים לכאן והניח עירובו בסוף אלף אמה לכאן ובסוף אלף אמה לכאן כי היכי דליהוי ליה אלפים מנוקים עירובו א"כ מותר לו לילך מביתו אלף אמה לכאן ולכאן ולא יותר לפי שאלפים אמה שיש לו מעירובו שבדרום ביתו כלות הן בסוף אלף אמה לצפון ואלפים שיש לו מעירובו שבצפון כלות הן בסוף אלף אמה לדרום:

מילע

פני משה

ולשני אינה מקודשת מפני שלא כפל הראשון תנאו ואמרינן דלא הוי תנאי ומקודשת לו אפי' לא ירדו גשמים וצריכה גט משניהם אבל אם לא קדשה אחר מודה ר"מ דתנאה הוה ואם לא ירדו יכולין לחזור בהן: ר' הגיי בעא. הקשה לפני ר' יוסה ואדברי ר' חנינא בן גמליאל דמתני' דקידושין קאי דפליג אר"מ וס"ל דא"צ לכפול התנאי והא דאמר משה ואם לא יעברו ונאחזו אתכם בארץ כנען צריך היה הדבר לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו ועל זה הקשה ר' הגיי לפי הגי' שלפנינו: ההן אם לא כי לא חד הוא. כלומר הלי אם לא שאמר משה עם כי לא שאמרו בני גד ובני ראובן משמעות אחד הוא להן שהרי הם אמרו והנהנו נחלץ חושים לפני בני ישראל וגו' כי לא ננחל אתם מעבר הירדן וגו' ועל זה צוה משה ואמר אם יעברו וגו' ואם לא יעברו והרי כך הוא ג"כ משמעות דבריהם והנהנו נחלץ חושים ואז כי לא ננחל אתם וגו' וא"כ אם לא יעברו לפניהם אז ינחלו הם בארץ כנען ולא ארץ הגלעד ושוב למה היה לו למשה לכפול ולומר ואם לא יעברו וגו' אלא לאו להשמיענו שצריך לכפול בתנאי וקשיא לרחב"ג: שנייה היא. דטענה אחרינא איכא הכא שהיה צריך הדבר לאומרו לפי שארץ הגלעד היה כבר לפניהם והוא מבקש להוציאן מידן לפיכך היה צריך לחזק דבריו: ירדו לס מפון בשיטת ר"מ דקידושין. סימפון הוא שטר קידושין שנכתב על תנאי כך וכך ומשום שאם לא נתקיים התנאי לא הוו קידושין קרי ליה סימפון על שם שסוברי בתוכו והוזכר שטר סימפון בפ"ז דגיטין בהל' ו' ובקידושין שם וקאמר דהא שתיקנו לכפול בתנאי בשטר סימפון כדלקמן בשיטת רבי מאיר היא: חברה דרבנן בעא. הקשה על זה: ולמה כרבי מאיר ואפילו כרבנן. דבברייתא דמייתי התם בקידושין לעיל דלא פליגי אלא באומר על מנת אבל בלא על מנת מודין לר"מ שצריך לכפול התנאי. ומשני וכי לית כן אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן שם סדר סימפון כך הוא וכו': על מנת ליתן ליך מוקמת פלן. דבר מסויים פלוני ולכנוס אותך ביום פלוני וכו' והרי הוא בעל מנת ואעפ"כ כופל התנאו: ויהמר על מנת שלא יכפול תנאו. סיומא דמילתא היא וכלומר הא על מנת קאמר ואמאי צריך לכפול תנאו אלא ודאי דאמרינן אלו לא כפל תנאו מי עקר קידושין שלו ואף על פי שאמר על מנת היו הקידושין קיימין אפי' לא נתקיים התנאי אלמא שצריך לכפיל התנאי אפי' בעל מנת. ובשיטת רבי מאיר הוא: בכל אתר אית ליה לר' מאיר ממשמע לאו אתה שומע הן. כדאמר בסוף פ"ק דנדרים והכא לית ליה דקאמר שצריך לכפול התנאי: חומר הוא בעריות. אבל בעלמא מודה שא"צ לכפול בתנאי: לא התנה. שלא אמר אם לא באו מכאן ומכאן הריני כבני עירי ועירב כתם מהו שיהא כבני עירו אם לא באו: נישמע נה מן הדא. שבינו בתוספתא פ"ג הרי שעירב בין שני תחומין שטעה ודימה שמערבין לשתי רוחות. והכי תני

שירי קרבן

ההן אם לא כי לא חד הוא. וקשה למה שאל על לשון כי לא וי"ל דקשיא ליה למה לא אמרו בני ראובן מתחלה רק כי לא ננחל אתם ולא אמרו לשון אם לא א"נ י"ל דה"ק כיון דאם לא וכי לא אחד הוא נאמר שצריך להתחיל בלאו ולסיים בלאו דהא בני ראובן אמרו תחלה כי לא ואפ"ה דאינו צריך למה ליה למשה לחזור ולומר אם לא ומשני שאני הכא שהארץ היתה מוחזקת בידן לכך היו צריכין גם הם לומר כי לא:

על שם חומר הוא בעריות. וקשה הא ר"מ מייתי ראיה מבני גד ובני ראובן והתם ממון היה וי"ל דהתם שאני כיון שהיתה הקרקע בידן היה צריך תנאי כפול ומייתי ראיה כיון דחזינן דיש מקום שצריכין תנאי כפול יש להחמיר כן בעריות וי"ל שזהו טעם בגאונים שכתב הרמב"ם בפ"ט מה' אישות שאין צריך תנאי כפול אלא בגיטין וקידושין ולא בדיני ממונות וראיה מבוררת היא להם וע"ש בהה"מ:

הרי שעירב וכו'. כתב הרי"ף גפ' מבילין פי' כל אדם ששבת במקום יש לו אלפים אמה לכל רוח ואם נתן עירובו בסוף אלפים למזרח יש לו להלוך עוד ממקום עירובו למזרח אלפים אמה והן האלפים אמה שהיה לו במערב כשנתן את עירובו סוף אלפים למזרח העתיק את האלפים אמה שהיה לו במערב לרוח המזרח ונאסר להלך לרוח במערב אפי' אמה אחת ואם נתן עירובו בסוף אלף אמה למזרח ממקום שביתתו נמצא שהעתיק אלף אמה למזרח מן האלפים שיש לו ברוח המערב ונשאר לו במערב אלף אמה ונמצא מהלך לרוח המזרח ג' אלפים אמה ולרוח מערב אלף אמה עכשיו בניס שיש להם בהמה כביתפות ונתן זה עירובו בסוף אלף אמה בצפון הרי נשאר לו אלף אמה בדרום ואין לו להלך בדרום אלא הוהן אלף אמה בלבד וכיון בזו הבהמה קנתה ביתה כרגלי זה שעירב עליה לדרום אע"פ שעירב בסוף אלף אמה בדרום ויש לו להלך בדרום ג' אלפים אמה אין לו רשות להוליך חלקו בבהמה זו אלא עד אלף אמה בלבד שהוא כרגלי מי שעירב עליה בצפון וכן זה שעירב לצפון כיון שחבירו עירב לדרום בסוף אלף אמה ולא נשאר לו בצפון אלא אלף אמה בלבד אע"פ שיש לו שעירב בצפון להלך לצפון ג' אלפים אמה אין לו להוליך חלקו בבהמה בצפון חוץ מאלף אמה בלבד שהיא כרגלי מי שעירב עליה בדרום וזהו פי' זה שעירב עליה לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שעירב לדרום וזהו שעירב לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שעירב לצפון ואם ממלא עליו את התחום ב"ז לא יזוז ממקומם כלומר אם כל אחד מהם נתן את עירובו בסוף אלפים אמה נמצא מי שעירב בצפון אין לו להוליך בדרום ומי שעירב בדרום אין לו להוליך בצפון אפי' אמה אחת וכיון שהבהמה קנתה שביתה כרגלי שתיהן ה"ז לא יזוזו ממקומה עכ"ל

מראה הפנים

רבי חגי בעיא קומי ר' יוסה ההן אם לא כי לא חד הוא. וכן היא הגירסא נמי בקידושין שם ומביאה בפנים דלפי גי' זו הדרחב"ג דהתם קאי. ובהיבורי על סדר נזיקין כתבתי בסוף פ"ז דמליעא בקונטרס האחרון שביארתי שם לכל משפטי התנאי אכל השיטות המחולקות בדיני התנאי והבאתי שם גי' הרמב"ן ז"ל שהביא בספר המלחמות בפ"ב דגיטין גבי ההוא גברא דאמר להו הכו ד' מאה זוזי לפלוני ולינסב ברתי וכו' לאתי דהכא וגריס בכן אם לא כלאחר הוא ופירושו דידע לקי דקאמר הכל מודים שאם אמר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שירדו גשמים מקודשת וכו' אלמא כל שאמר לאחר א"צ לכפול תנאו לפי שלא תלו הקידושין עכשיו וכאילו לא נעשה בו שום מעשה ועל זה הקשה ר' חגי הרי זה האם של תנאי בני גד ובני ראובן דכתיב אם לא יעברו לא כלאחר הוא ואעפ"כ הצריך הכתוב לכפול התנאי ומשני שאני התם שהיתה הארץ לפניהם והם מחזיקים בה מעכשיו לפיכך כפל משה רבינו התנאי שאם לא יקיימו אותו יטלו אותה הנחלה מידם. ולהרשב"א ז"ל בחידושיו בפ' מי שאחזו היה לו עוד גי' אחרת בס דגרים וכן אם לא כל אחד הוא ופירושו לפי דעתו וכו נתו בהקשה ר' חגי והאי תנאי כאם כלומר אם אומר אם יהיה הדבר הזה יהיה כך לא הכל אחד היא בתנאי על מנת דהא בתנאי עם בני גד ובני ראובן היה באם אם יעברו ואפ"ה הצריך משה רבינו תנאי כפול ומ"ש דנקטת על מנת דוקא הוא שצריך תנאי כפול. ומשני שנייה הוא וכו' ולפיכך היה צריך חיזוק גם בתנאי באם. כאופן שלפי גי' הזה הוא כשפך מאה שהסכימו כל הגאונים ז"ל בענין משפטי התנאי וכפי הנלמד מב"ם דיל' וביארתי שם לכל הסברות והדיעות ומה שלמד הרמב"ם מסוגיא דהכא אינו כ"א דבר אחד וזה דכל לאחר א"צ תנאי כפול וכמ"ש בריש פ"ט מהלכות גירושין המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע מגורשת כשיגיע הזמן וכו' וכזה א"צ לכפול דבריו וכו'. ויתר הדברים בדיני שכ"מ וחלוקי תנאיו ביארתי שם הכל בס"ד:

הרי שעירב בין שני תחומין וכו'. תוספתא זו הובאה בבבלי לקמן בפ"ד דף מ ומוסכמת היא. ופלוגתא דרב גבי בהמה איתמר בבבלי פרק מבילין דל"ז וכדהכא דתנית מותרת ובהמה אסורה ומטעמא שהאכרים ינקו זה מזה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ה מהלכות יו"ט ע"ש:

אבל

שעירב בלפון אין לו להוליך בדרום ומי שעירב בדרום אין לו להוליך בלפון אפי' אמה אחת וכיון שהבהמה קנתה שביתה כרגלי שתיהן ה"ז לא יזוזו ממקומה עכ"ל נסתפקתי בזה לבאר הסברי' וברייתא זו סייעתא לרב דבהמה אסורה והר"מ כתב דיש מתירים אפילו הבהמה מדמתק רב לר"כ ורב אסי וליתא דהא מברייתא מוכח דלא תבשו לאיסור מוקצה ותשבו לאיסור התחומין ורב דשתיק לא תם לנשיב:

ביני

ציון וירושלים ההן אם לא כי לא חד הוא. עיין ק"ע וש"ק שנדחקו בזה גם בפ"מ בקידושין פ"ג ס"ג נדחק מאד בזה ובמחכ"ת לא ראו דברי הרמב"ן במלחמות בגיטין גבי הא דאמרי הבו ד' מאה זוזי. בבכיה הגרכבא והן אם לא כלאחר הוא ועיין שם פירושו והפלא דעת קדושים ועיין בר"ן פ' מי שאחזו גבי הרי זה גיטך והכייר שליו ובשו"ת מוסדי"ם בשניות תח"מ סי' מ"ח ודו"ק:

שנויי נוסחאות (פו"ד) ור' בד"ו רבי. (פו"ג) יכפול בד"ו יכפיל.

חתם סופר

ישראל ואומרת ב"ג ע"כ הניח עירובי תחומין בכל ע"ש סוף אלפים יותר לו איסור תחומין דרבנן לילך יותר מאלפים ומ"מ לא שבת כב"ג שהרי בב"ג הוה זה יציאה חוץ לתחום ובב"ג אין עירוב מועיל ולא גרוע כי לישראל תקנו והם אמרו דגם ר' אפי' חוץ לאלפים והם התירו ע"י עירוב אבל לב"ג אין שעירוב מפסיד ומצאו שבת כישראל שהרי לא יצא חוץ לי"ב מיל רק חוץ לאלפים דרבנן דמהני עירוב ולא שבת כב"ג כיון שיצא חוץ לאלפים וכמו הוא בפוהי"ת: בשירי קרבן ד"ה ההן אם לא וכו'. מלם ממנו גירסת מלחמות ה' פ"ב דגילה והר"ן והרא"ש פ' מי שאחזו בגיטין בן אם לא כלאחר הוא ע"ש פירושו: ר"י בן פזי כו' בסמפון לשיטת ר' מאיר וכו' סדר סמפון כך וכו'. עיין בק"ע ותמלא שאינו נכון וכסף קדושין מאן דכר שמיה וכל גדולי האחרונים הקשו שהסמפון הוא תנאי קודם למעשה ועמ"ש בני אהובה פ"ו הל' אישות ה"ד. ולענ"ד בשמה מסברא אם בעל התנאי מתנה למוכחו של אידך כגון הבעל מתנה למובתה ליתן לה מאתים זוז והנה הוא המדבר בדין נתן הוא ואמר הוא ושרי זה מעקם שפתיו ואומר תנאי בלשון גרוע שיתכן שיסא התנאי בטל שלא יתן לה מאתים ומעשה קידושין קיים ואין לך אומדנא גדולה מזו שלא נתרצית בלי מאתים זוז. והנה זה שבטל התנה ב' תאים

עמודי ירושלים

ההן אם לא כי לא חד הוא. עמ"ש הק"ע ופני משה קידושין (פ"ג ה"ג) ועי' ברמב"ן גיטין (ע"ה ב') ובמלחמות ה' פ"ב דגילה וברא"ש פ' מי שאחזו ובתשובה כלל מ"ו ש"ל כלאחר. שוב ראיתי בפני משה כאן ובשירי קרבן קידושין וגליון הש"ס שהרגישו בזה:

מסורת הש"ס

ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ג ובבלי שם ובגיטין פ"ו הלכה ו

פי' כתובות לו ע"ב

פי' עירובין נ ע"ב ותוספתא פ"ג

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ס

הק"ע והפ"מ בקידושין נדחקו בזה ונעלם מהם דברי הרמב"ן במלחמות פ"ב די"ט והר"ן בגיטין פ"ז בההיא דגבי ההן אם לא כלאחר הוא פי' יהאמי הוזין מברע"ם לכפול תנאו הא כלאחר מודה ר"מ ושאני במיה הוא שהיתה הארץ לפניהם וכו' והיינו כיון שמוחזקין בה מעכשיו לפיכך כפל התנאי שאם לא יקיימו הותם יטלו הנחלה מידם ע"ש. ובתי' רשב"א גיטין דף פה:

לפי' בר"ן קידושין פ"ג וברשב"א גיטין שם:

צ"ל בכל אתר לית ליה פי' בתוס' גיטין דף עה ע"א ד"ס להפיק וכזה נדחו דברי הפ"ק ד"ה על ודברי בפ"מ בקידושין שם:

א מיצע את התחום אל יזוז ממקומו ב בהמה של שני שותפין עירב זה בצפון וזה בדרום מהלכת בדרום בעירובו של זה בצפון בעירובו של זה בדרום מיצעת את התחום אל תזוז ממקומה. ג *שחטוה רב אמר איברים יונקין זה מזה עולא בר ישמעאל אמר אין איברים יונקין זה מזה. מודה רב בחבית שהוא חלקו משעה הראשונה. ביני מתניתא באו עכו"ם מיכן ומיכן לא באו עכו"ם לא מיכן ולא מיכן באו עכו"ם מן המזרח עירובו למערב *אית תניי תני במזרח. מאן דמר במזרח באילין טקסיווט מאן דמר במערב באילין רומאי:

הלכה ו מתני' ד *אם בא חכם מן המזרח עירובי למזרח בא מן המערב עירובי למערב בא מיכן ומיכן למקום שארצה אלך לא בא לא מיכן ולא מיכן הריני כבני עירי ר' יהודה אומר אם היה אחד מהן רבו ילך אצל רבו שניהן רבותיו למקום שירצה ילך:

גמ' אית תניי תני במערב מאן דמר במזרח באילין חכימי' מאן דמר במערב ברגיל:

הלכה ז מתני' *רבי אליעזר אומר יום טוב שהוא סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה ה מערב אדם שני עירובין ואומר עירובי הראשון למזרח והשני למערב הראשון למערב והשני למזרח עירובי הראשון והשני כבני עירי השני והראשון כבני עירי וחכמים אומרים מערב לרוח אחת או אינו מערב כל עיקר או מערב לשני ימים או אינו מערב כל עיקר ו כיצד יעשה מוליכו בראשון ויחשיך עליו ונוטלו.

פני משה

מילא את התחום. שנתן העירוב בסוף אלפים אמה לכאן וכן העירוב השני בסוף אלפים לכאן דהשתא הוי ליה עירו באמצע ב' תחומין תחום שלם מכאן לעירובו ותחום שלם מכאן לעירובו הלכך אל יזוז ממקומו מביתו ואפי' כבני עירו אינו שהרי לא נתכוין לקנות שביתה אלא במקום עירובו ואינו יודע באיזה מהן קנה אזלינן בתרווייהו לחומרא ועירוב הדרום מפסידו אלפים של צפון ועירוב הצפון מפסידו אלפים של דרום והשתא בבעיא דילן שהניח עירוב למזרח ועירוב למערב ולא התנה נמי דינא הכי שאם הניח בסוף אלף למזרח ובסוף אלף למערב מהלך אלף לכאן ואלף לכאן ולא יותר ואם מילא עליו את התחום אל יזוז ממקומו שהרי אינו כבני עירו מכיון שלא התנה כפרוש: בהמה של שני שותפין וכו'. נמי בכה"ג מיתפרשא כדאמרן לפי שעירוב של זה מושך אותה לכאן ושל זה מושך אותה לכאן והבהמה כרגלי הבעלים ואינם יכולין להוליך אותה אלא כפי שעירובו של זה מניח להלך אותה לכאן ושל זה לכאן. ואם מילאת התחום שכל אחד הניח בסוף תחום שלם לכאן וכן זה לכאן והיא באמצע הב' תחומין אל תזוז ממקומה כדלעיל: שחטה. בהא פליגי רב אמר אברים יונקין זה מזה ואפי' ששחטה יש בכל אברים שלא יניקה שינקה בחייה מזה ומזה ומושכת אותה לכאן ולכאן ועולא אמר מכיון ששחטה אין איברים יונקין זה מזה וזה נוטל חלקו למקום שהוא מותר לילך וכן השני: מודה רב בחבית. יין של שני שותפין שכל א"א הוא חלקו משעה הראשונה שהחבית עומדת בתחלה לחלקה לשניהן וזה מוליך חלקו אצלו וזה מוליך חלקו אצלו: ביני מתני' באו עכו"ם מכן ומכן וכו'. כלומר כך הוא צריך להתנות בפירוש גם בחלוקה השנייה לא באו עכו"ם לא מכאן וכו' ומפני דבמתני' לא תני בהדיא הכי בסיפא הלכך קאמר כן צריך לפרש המתני': באו עכו"ם מן המזרח וכו' אית תניי תני במזרח. אם באו עכו"ם מן המזרח עירובי במזרח ומפרש דמאן דגרים עירובי במזרח באילין טקסיוטי כלומר באלו שנוהגין בעצמן טקסוסי מלכות ושררה והולך להקביל פניהם ולבקש מהם רצון ומאן דגרים עירובי במערב כדתני במתני' באילן רומאי שמבקשין עלילות וחומסין וטורפין ומסתמא בורח הוא מפניהם: בא חכם מן המזרח עירובי למזרח אית תניי תני. עירובי במערב ומ"ד במזרח באילן חכימיא שהוא חכם גדול בחכמים ומסתמא הולך אצלו ללמוד ממנו ומאן דגרים עירובי למערב ברגיל הוא עמו ואינו צריך לילך אצלו שכבר הוא מכירו ונשמע ממנו:

הלכה ז מתני' ר' אליעזר אומר יו"ט שהוא סמוך לשבת וכו' מערב אדם שני עירובין. אם הוא צריך לכך שרוצה לילך ביום ראשון לרוח זה וביום השני לרוח אחרת מערב הוא בערב יום ראשון ואומר עירובי הראשון יקנה לי היום למחר לילך למזרח ועירובי השני יקנה לי ליום השני לילך למערב או איפכא הראשון למערב והשני למזרח כפי שהוא צריך משום דקסבר רבי אליעזר יום טוב ושבת הסמוכין זה לזה לאו כחד יומא אריכא אלא שתי קדושות הן ובין השמשות דקמא קני ליה לדידיה למחר ובין השמשות דלאידך קני ליה ליום המחרת לשני: עירובי הראשון והשני כבני עירי. כלומר או אם לא היה צריך לילך אלא ביום אחד ואינו רוצה להפסיד ביום שני לא לכאן ולא לכאן יאמר עירובי בראשון ובשני הריני כבן עירי או איפכא: וחכמים אומרים או מערב לרוח אחת וכו' או מערב לשני ימים. היינו לרוח אחת דקאמרי והא תו למה לי אלא דהכא קאמרי רבנן לר' אליעזר אי אתה מודה שביום אחד או מערב לרוח אחת או אינו מערב כל עיקר שאינו יכול לערב חצי היום למזרח וחצי יום למערב וכך לשני ימים שהן שבת ויום טוב הסמוכין או מערב לרוח אחת לשני הימים או אינו מערב כל עיקר וטעמייהו דחכמים מפרש התם בגמרא משום דמספקא להו ביו"ט ושבת הסמוכין אי כחדא קדושה הוא וכיומא אריכא דמי או כשתי קדושות הן ואזלי לעולם לחומרא דלענין שאין יכול לערב לשתי רוחות אמרינן דילמא חדא קדושה היא ולענין אם נאכל עירובו בראשון אין עירוב לשני כדאמר לקמן משום דשמא ב' קדושות הן: כיצד יעשה אם רוצה לערב בפת לרוח אחת לשני הימים מוליכו בראשון בערב יו"ט שהוא לפני השבת ומחשיך עליו עד שיקנה העירוב ונוטלו

קרבן העדה

מיצע את התחום. כגון שנתן שני עירובין כל אחד בסוף אלפים אמה מן העיר כיון שאין אנו יודעין באיזה צד קנה עירובו: אל יזוז ממקומו. מעירו דלכל צד שרוצה לילך י"ל לצד שני קנה: בהמה של שני שותפין. בי"ט איירי: איברין יונקין זה מזה. ואפי' חלקו של כל אחד אסור לטלטל למקום עירובו ולא אמרינן הוברר הדבר שחלקו נטל דכיון דאיברים יונקין זה מזה ה"ל כאלו נכלל בחלקו גם חלק חבירו: בחבית. שחלקו ביום טוב שמותר כל אחד להוליכו למקום עירובו שזהו ודאי חלקו משעה ראשונה: ביני מתניתא. וכן צריכין לפרש משנתינו אם באו עכו"ם מכאן וכו' דבאו ולא באו העכו"ם קאי: אית תניי תני במזרח. איכא תנא דתני אם באו עכו"ם למזרח עירובי למזרח דלגד שיבואו עכו"ם יקנה לו עירובו ול"ק אמתני': מ"ד במזרח. והיינו תנא דברייתא: באינון טקסיווט. בהנך מושלי העיר וצריך לילך אצלם לפיים או לצעוק לפניהם בצרכי העיר ורוצה לקנות שביתה במקום שיבואו: באילין רומאי. בהנך רומיים שבאים לגזול וצריכין לברוח מפניהם ורוצה לקנות שביתה בצד אחר להרחיק מהם:

הלכה ו מתני' בא חכם למזרח. חוץ לתחום עירי ורוצה אני ללמוד תורה מפיו ועכשיו איני יודע לאיזה צד יבוא ולמחר אשמע מבני אדם הבאים משם לכאן על ידי עירוב: לכאן ולכאן. אפי' אחד מהן חבירו ואחד מהן רבו אם יברור למחר מצד שבא חבירו אמרי' יש ברירה שפעמים שדעת האדם נוח' בחבירו שאינו בוש לשאול ממנו כל חפצו יותר מברבו שבוש ממנו: רבי יהודה אומר. אם באו לכאן ולכאן ואחד מהן רבו ילך אצל רבו ולא אצל חכם דקים לן בגוויה דבשעת קניית עירוב דעתיה למקני ליה אההוא עירוב דלצד רבו ומיהו איהו דלא ידע לאיזה מן הצדדין יבוא והשתא דידע להתם ליזיל: **גמ'** אית תניי תני במערב. איכא דמהפך למתני' ותני אם בא חכם למזרח עירובי במערב ובורח מן החכם: באילין חכימייא. שהוא חכם שיודע לדרוש ברבים ולהורות בכל הדברים: ברגיל. שאינו בקי אלא בדברים הרגילים כגון במקרא ובמשנה אבל אינו יודע לישא וליתן:

הלכה ז מתני' מערב אדם שני עירובין. אם היה צריך יום ראשון לילך למזרח ביתו ארבע אלפים אמה ויום שני למערב ביתו ארבע אלפים אמה יכול לילך מערב יום טוב למזרח ולמערב ולערב שם: ואומר. עירובי של מזרח יקנה לי היום לצורך מחר ועירובי של מערב יקנה לי בבין השמשות דלמחר לצורך יום ב' דקסבר רבי אליעזר שבת ויום טוב לאו כחד יומא אריכא נינהו אלא ב' קדושות ולכל חד יומא אית ליה חדא שביתה ובכל חדא מיקניא ליה שביתה לאיזה צד שירצה ובין השמשות דקמא לדידי' הוא דקני ולא ליום ב' שאם היה קדושה א' אינו יכול לערב לב' רוחות כשם שאסור לערב חצי היום למזרח וחצי היום למערב: עירובי בראשון ובשני כבני עירי וכו'. כלומר ואם לא היה צריך לילך אלא בא' מן הצדדין ביום ראשון לבדו וביום ב' א"צ לצאת מתחומו ורוצה שיהיה ביום שני כבני עירו או הפך הדבר שלא יצטרך ביום ראשון לצאת חוץ לתחום העיר ובשני יצטרך יכול לעשות כרצונו דב' קדושות הן: מערב לרוח אחת. לצורך ב' ימים: או אינו מערב כל עיקר. אפי' לצד אחד להיות בא' מן הימים כבני עירו: מוליכו. השליח: בראשון. עי"ט שלפני השבת: ומחשיך עליו. עד שיקנה העירוב: ונוטלו

עין משפט נר מצוה

לב
א מיי' פ"ח מעירובין הלכה ג טוש"ע א"ח סי' תיג

לג
ב מיימוני פ"ה מיו"ט הלכה יח יט טוש"ע שם סי' תצו סעי' פ

לד
ג מיימוני שם הלכה כ טוש"ע שם סעי' י

לה
ד מיימוני פ"ה מעירובין הל"ג טוש"ע שם ס' תיג

לו
ה מיימוני שם הלכה ה טוש"ע שם סי' תיו ס"א

לז
ו מיי' שם הלכה ח ט טוש"ע שם ...

מסורת הש"ס

שירי קרבן

ביני מתני' באו עכו"ם מכאן ומכאן וכו' וקשה פשיטא דלאעכו"ם קאי ועוד דה"ל לפרשי תחילה כך ברייתא דתני בה במזרח דלרישא דמתני' קאי והא דבאו עכו"ם מכאן ומכאן וכו' אסיפא קאי ועוד א"כ גם גבי חכם היה להם לפרש כן לכן נ"ל דה"ג ביני מתניתא אם יבואו עכו"ם מן המזרח וכן בסיפא אם יבואו מכאן ומכאן וכו' והטעם כיון דעכו"ם אף בשבת דרכם לבוא הלכך גרסי' במתני' אם יבואו משא"כ בסיפא גבי חכם הגירסא נכונה אם בא חכם וכו' שאינו יכול לבוא בשבת וכ"ש בר"י אם יבואו עכו"ם וכו':

שנויי נוסחאות (כי"ל. טקסיווט כד"ו טקסיווטי.

חתם סופר

א' לסובתה ליתן לה מוקמת פלן וכל שהוא לסובתה לא בעי דיני תנאי כנ"ל ועוד שאמר ע"מ ולשיטת ירושלמי לרבנן דר' מאיר לא בעי דיני תנאי בע"מ כמו לדידן לרבי. ושוב מתנה תנאי שני אפילו כבר קיים תנאו ונתן לה מאתים זה עוד התנה וכפל תנאו באם ולא בע"מ והוא מיכניס ליום פלן וזה אינו לסובתה כי קביעת הזמן אינו מותלם שהוא לסובתה ע"כ בעי לרבנן תנאי כפול וצריך היא נופא קשיא לימא בתנאי ג"כ ע"מ שתכניסך ליום פלן ולא יצטרך ומשני צריך היה הדבר לכופלו דאי לא היה כופל אלא מכלל על מנת מכניסך אתה שומע אם אינו מכניסך בטלו הקידושין שהיה צריכה להחזיר לו המאתים זו והוא רוצה להתנות שאם לא יבוא יהיה המאתים זו שלה היינו מיעקר קידושין שהיתה צריכה להחזיר לו שני זוזי ע"כ כפל תנאו. בשתא נפ"ו בתנאי הראשון שלא כפל וגם הקדים המעשה לא בעי דיני תנאי. ובתנאי שני שכפל שם עיקור המעשה הוא שיהיה מאתים אז שלה אין לי עליך כלום ובזה קדם תנאי אי מכניסך למעשה דאין לי עליך כלום וא"ש בעזה"י:

מסורת הש"ס

ונוטלו ובא לו ובשני מחשיך עליו ואוכלו ובא לו נמצא משתכר בהליכתו ומשתכר בעירובו נאכל בראשון עירוב לראשון ואינו עירוב לשני אמר להן ר' אליעזר מודין אתם לי שהן שתי קדושות:

גמ' וחכ"א מערב לרוח א' כיני מתני' או מערב לרוח אחת לשני ימים או אינו מערב כל עיקר. מודה ר"א שאינו מערב חצי יום בדרום וחצי יום בצפון חצי יום בדרום וחצי יום בצפון לבני עירו אמרו לו כשם שלא חלקת לנו יום א' כך לא תחלוק לנו שני ימים. ושווין שלא יתננו בסל א"ר בא שמא שכח ויאכלנו. נתן בסל מוליך את הסל לשם *אכל את אחד מהן מבעוד יום הרי זה חמר גמל. *תמן תנינן לגין שהיא טבול יום מן החבית מעשר טובל אם אמר הרי זה תרומת מעשר משתחשך הרי זו תרומת מעשר אם אמר הרי זה עירוב לא אמר כלום. ר' יונה אמר ר' חמא בר עקיבה מקשי מתניתא דלא כר' אליעזר *דרבי אליעזר אמר אין מערבין לאדם משתחשך. רבי ירמיה בשם רבי זעירא דברי הכל היא תמן ברם הכא מבחול הוא קנה לו שביתה לשני ימים. רבי חניי בעי היה עומד בחמישי בשבת ואמר תקנה לי שביתה בשבת על דעתיה דרבי אליעזר קנה על דעתיה דרב לא קנה. אמר רבי יוסה ולמה אין מערבין לאדם מיום טוב לשבת שכן מערבין לאדם מערב לשבת ברם

קרבן העדה

ונוטלו ובא לו. שמא יאבד ושוב אין לו עירוב בשני כדקתני נאכל עירובו בראשון וכו' וחוזר ומוליכו בשני כו': בשני מחשיך עליו וכו'. דמספקא להו לרבנן דלמא ב' קדושות הן לפיכך צריך להוליך עירובו בשני ביה"ש: משתכר בהליכתו. כלומר קנה לו הליכה ליום מחר: ומשתכר בעירובו. שאוכלו ובי"ט אחר שבת דלא אפשר בהכי מוליכו בראשון וחוזר והולך שם בשני לראות אם קיים עירובו ומחשיך עליו ואם רוצה יאכלנו אחר כן: מודים אתם לי שהן ב' קדושות. דקאמריתו אין עירוב לשני דאי קדושה אחת היא ה"ל כחד יומא אריכא ויקנה ביה"ש של ראשון לשניהן וכיון דב' קדושות הן יכול לערב נמי לב' רוחות ור"א לא ידע דמספקא להו לרבנן: גמ' כיני מתניתא. כצ"ל במתני': או מערב לרוח א' לב' ימים. דאי כדקתני קשיא היינו לרוח א' היינו לב' הימים: ה"ג חצי יום בדרום וחצי יום כבני עירו: כך לא תחלוק לנו ב' ימים. ור"א סובר דשאני התם דה"ל קדושה א' משא"כ בב' ימים דב' קדושות הן: שלא יתננו. לעירובו בסל שבביתו: שמא ישכח ויאכלנו. בי"ט ראשון דלכ"ע לא הוי עירוב לי"ט שני. ל"א שלא יתננו לעירובו בסל דהיינו שלא יערב בפת אלא יערב ברגליו דבעירוב דפת איכא למיחש שמא ישכח ויאכלנו מה שא"כ במערב ברגליו: הכי גרסינן נאכל אחד מהן. וה"פ נאכל אחד מן שני העירובין ביום טוב ראשון: הרי זה חמר גמל. דדלמא נאכל עירובו של יום שני נמצא בשני הוא כבני עירו ויש לו אלפיים לכל צד או דילמא נאכל עירובו של יום ראשון נמצא שבשני קנה עירובו ואין לו אלא אלפים שבין עירובו לביתו: תמן תנינן. בפ"ד דטבול יום: לגין שהוא טבול יום ומילאוהו מן החבית מעשר טבל. וה"פ לגין הם כדים של עץ שמילאוהו מן חבית שיש בו מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו דהויא במיתה בעודו טבל ואפי' לכהנים אסור: הרי זה תרומת מעשר משתחשך. כדי שיערב שמשו של לגין ולא יפסול התרומה דאם היתה התרומה חלה מבעוד יום היתה נפסלת בטבול יום אבל כל זמן שלא הפריש התרומה שבו הרי הוא כמעשר ראשון שאינו נפסל בטבול יום: הרי זה עירוב לא אמר כלום. לפי שאין עירוב קונה אלא בסעודה הראוי' מבעוד יום וזה אינו ראוי עד שיעריב השמש: הכי גרסינן דר"א אמר מערבין לאדם משתחשך. וה"פ כיון דאר"א דמערב לב' רוחות ע"כ לומר דסובר דתחלת יום השבת קונה העירוב דאס"ד סוף היום של ערב שבת או ערב יום טוב קונה העירוב אם כן לא הוה סעודה הראוייה לו שהרי היה אסור לילך לשם למקום עירובו שבמערב בעוד יום בראשון א"כ לדידיה מותר נמי לערב בלגין טבול יום דהא בתחלת יום השבת כבר הם מתוקנים: ה"ג ד"ה היא תמן ליום א' ברם הכא וכו'. וה"פ התם בלגין אפי' כר"א אתיא דסובר נמי סוף היום קונה העירוב אבל כאן בשני עירובין היינו טעמא דר"א שאין העירוב קונה בין השמשות שבין י"ט לשבת אלא בביה"ש של ע"ש דהיינו מבחול קונה העירוב על ב' הימים ואז היה יכול לילך למקום שירצה: על דעתיה דרבי אליעזר. דאמר דמערב לב' הימים בע"ש א"כ גם כאן מערב בחמישי על יום השבת: ה"ג ע"ד דרבנן לא קנה. שהם סוברים שצריך לערב לרוח אחת ולשני הימים אבל מערב יום טוב אינו יכול לערב שבת לרוח אחרת: אר"י. לעולם אפי' לרבנן מערבין מחמישי לשבת והכא טעמא אחרינא אית ביה: ה"ג שכן מערבין מערב לשבת. וה"פ שכן אין מערבין מלילי שבת לשבת לפי ששניהם קדושה אחת הן ה"כ אין מערבין מי"ט לשבת: ברם

פני משה

ונוטלו ובא לו שמא יאבד ולא יהיה לו עירוב לשני שמערב בפת ביום ראשון ורוצה לערב בפת ביום שני צריך שיערב באותו פת והלך בשני מוליכו ומחשיך עליו ואוכלו מפני שהוא ליל שבת וא"א להביאו ואם השני ליל יו"ט מביאו: נמצא משתכר בהליכתו. כלו' בהליכה זו שמוליכו להעירוב משתכר הוא שקונה לו שביתה ליום המחר ומשתכר בעירובו שאוכלו ואם היא יו"ט אחר השבת מוליכו בראשון ואינו אוכלו וחוזר והולך בשני לראות אם קיים העירוב מחשיך עליו כדי שיקנה לו ואם רוצה יאכלנו או מביאו: אמר להן ר"א מודים אתם לי שהן שתי קדושות. שהרי אתם מודים שאם נאכל בראשון אינו עירוב לשני ואי חדא קדושה היא הוי ליה כחד יומא אריכא ובין השמשות של הראשון היה קונה לשניהם ומכיון שכן יכול הוא ג"כ לערב לשני רוחות כדקאמינא אנא ורבנן טעמייהו דאזלי הכא לחומרא והכא לחומרא והלכה כר"א דשבת ויו"ט שתי קדושות הן ויכול לערב לשני הימים לשני רוחות ודוקא שיכול הוא להגיע ביום הראשון לכל אחד משני העירובין כגון שהניח בסוף אלף אמה לכאן ובסוף אלף לכאן אבל אם הניח אחד מהן בסוף אלפים אמה למזרח והשני ברחוק איזה אמות למערב הרי אינו יכול להגיע אלא זה שמכיון שקנה שביתה בראשון באלפים למזרח שוב לא נשאר לו ברוח מערב כלום ואנן בעינן שיהא העירוב בסעודה הראויה מבעוד יום וה"ז אינו יכול להגיע אליו מבעוד יום וכן הדין בשני יו"ט של גליות שהן שתי קדושות:

גמ' כיני מתניתא או מערב לרוח אחת לשני ימים וכו'. משום דבמתני' אינו מפורש בהדיא מה שהחכמים אומרי' או מערב לשני ימים והלכך קאמר כן צריך לפרש דלרוח אחת קאמרו כשם בליום אחד א"א כ"א לרוח אחת כדפריסית במתני' וכדמייתי הברייתא לקמיה: מודה ר"א וכו'. תוספתא הוא בפ"ג: חצי יום וכו' לבני עירו. כלומר שאינו יכול לומר ג"כ חצי יום יקנה לי שביתה לדרום או לצפון והחצי אחר כבני עירו לרוח אחרת: ושוין שלא יתננו בסל. כשהביאו בראשון לביתו כדמפרש ר' בא טעמא שמא ישכח כשהוא בסל עם הפת אחרת ויאכלנו ואם נתנו בסל ונתערב עם פת אחרת מוליך את הסל עם כל הפת לשם ואם נאכל פת אחד מן הסל מבעוד יום ה"ז חמר גמל שמא עירובו הוא שנאכל ומכיון שספק הוא הפסיד בשני ממקום עירובו יכן מרוח אחרת דשמא עירובו קיים וה"ז כחמר גמל: תמן תנינן. בפ"ד דטבול יום: לגין שהוא טבול יום. כלי שנטמא וטבלו אותו והוא טבול יום ומלאוהו מהחבית שיש בו מעשר טבל שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר ואמר ה"ז תרומת מעשר משתחשך וכלומר שהתנה שלא תחול עליו תרומה עד שתחשך כדי שלא תהא נפסלת בכלי שהוא טבול יום דבריו קיימין: אם אמר ה"ז עירוב לא אמר כלום. משום דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום וליכא שהרי אף לכהן אינה ראויה עד אחר הערב שמש: מקשי. נימא הך מהני' דלא כר"א דמתני' דידן: דר"א אמר מערבין לאדם משתחשך. כצ"ל ולפי גי' הדפוס יש לפרש בתמיה וכי ר"א ס"ל אין מערבין לאדם משתחשך הא איהו קאמר מערבין לשני ימים לשתי רוחות וביו"ט אחר השבת או איפכא קניית העירוב להשני משתחשך הוא: דברי הכל היא תמן. שאי אפשר לו לערב קודם שתחשך שמחוסר הערב שמש ואין כאן סעודה הראויה מבעוד יום ברם הכא מבחול שהוא ערב שבת או ערב יו"ט קנה לו שביתה לשני ימים ביום זה לכאן וביום זה לכאן ואע"ג דר"א ס"ל שתי קדושות הן ולא קני ליה ביה"ש דקמא לאידך מ"מ הא איכא הכא סעודה הראויה מבעוד יום ובכה"ג לכ"ע יכול הוא לערב מע"ש אותן שני עירובין לשני הימים והומר דליקני ליה כל בין השמשות ליומיה דהאי וכן לאידך וכי אמרינן אין מערבין משתחשך בגוונא שאי אפשר לו לערב קודם שתחשך כהאי דטבול יום: היה עומד בחמישי בשבת ואמר תקנה לי שביתה. במקום העירוב בבין השמשות של שבת מי נימא דלדעתיה דר"א דס"ל דמערבין לשני ימים הוא דמהני נמי הכא וקנה העירוב אבל לדעתייהו דרבנן לא קנה: אמר ר' יוסה. לאו מילתא היא דאורת שהרי למה אין מערבין לאדם מיו"ט לשבת שכן מערבין מע"ש לשבת וכלומר שמע"ש שהוא חול הוא דמערבין שחול הוא מכין לשבת ואין יו"ט מכין לשבת ברם

עין משפט נר מצוה

לח

א מיימוני פ"ו מהל' עירובין הל' ט' טוש"ע או"ח סי' תטז סעי' ג

גליון הש"ס

בפי' ק"ע בנדהק. וגרס' כיון דקי"ל דבעינן שיערב בשני באותה הפת ובפת אחר אינו עירו' כמ"ש הרב"א ועי' סי' תיז ס"ב. א"כ אין לו ליתן עירובו במקום כיון בראשון לתוך סל מלא ככרות כיון שלא יהי' אותו ככר ניכר לערב בו בשני וי' לא הוסיף שמא יקח מן הסל לאכול ויאכל אותו ככר של העירו' ולזה אמר נתן בסל או כיון שאין ככר העירוב ניכר מוליך את הסל שם לשבת ומשם קונה עירוב כיון דשני בהמתנה בלא אוירים ע"ל:

שירי קרבן

נתן בסל מוליך את הסל לשם. וקשה למה לא יוליך העירוב בידו ופ"ק דקא"ל לא שמא ישכח ויאכלנו למה ישכח וכו' נראה לומר דה"פ ובלבד שלא יתננו בסל היינו שלא יתן שני העירובין בסל אחד שמא ישכח ויאכל אחד מהם ביום טוב ראשון ויסבור שאוכל העירוב של יום הראשון דמלוה לאכלן ביו"ט ראשון ויאכל של יו"ט שני לכך לא יתן שניהם במקום אחד ואם נתנן לתוך הסל ונתערבו צריך להוליך שניהם למקום העירוב אך לשון ושוין קשה ועוד לא אסור לילך ביום ראשון למקום עירוב השני מיהו לא י"ל דאיירי כשהניחו סוף אלף אמה לכאן וסוף אלף אמה לכאן:

מראה הפנים

אבל את אחד מהן מבעוד יום ה"ז חמר גמל. היינו אם עירב בפת בשני דאין אותה פת של ראשון מכורר אבל אם רצה מערב ברגליו בשני אם עירב בפת בראשון מערב ברגליו כדרכב יהודה התם בדף ל"ט:

הדרן עלך פרק בכל מערבין

שנויי נוסחאות (בו"א) מחשיך בד"ו ומחשיך. (שו"ח) שכח בד"ו ישכח. (שו"נ) שהיא בד"ו שהוא. (שו"ד) מן החבית מעשר טובל בספרי"ר ומלאהו מן החבית מעשר טבל. (בוכ"ג) דרב נשפי"ר דרבנן. (טוכ"ס) מערב לשבת בג"י מערב שבת לשבת.

ברם הכא הואיל והוא ראוי לערב מערב שבת לשבת מערב אפילו בהמישי בשבת. אמר להן ר"א אי אתם מודין לי שאם עירב בככר בראשון שהוא מערב בככר בשני שאם אכלו בראשון שהוא עירוב לראשון ואינו עירוב לשני הוי שתי קדושות הן ואינון מתיבון ליה אי אתה מודה לנו שאין מערבין לאדם בתחילה בי"ט הוי קדושה אחת היא:

הלכה ח מתני'

*רבי יודה אומר ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר מערב אדם שני עירובין ואומר עירובי הראשון למזרח והשני למערב הראשון למערב והשני למזרח עירובי הראשון והשני כבני עירי השני והראשון כבני עירי ולא הודו לו הכמים:

גמ' *דאיתפלגון שירי פתילה שירי מדורה שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליקה בי"ט רב ורבי חנינא תריהון אמרין אסור ר"י אמר מותר. א"ר מנא קומי ר' יודן מכפלה פתילה גבי ביצה א"ל מן מה דנן חמיין רבנן מדמיי לה הדא אמרה היא הדא היא הדא. משום ד' זקנים אמרו הנאכל עירובו בראשון הרי הוא כבני עירו בשני ר' חונה בשם רב *הלכה כד' זקנים. רב חסדא בעא מהלפא שיטתיה דרב תמן איעבד לה שתי קדושות ובא איעבד לה קדושה אחת. דאיתפלגון שירי פתילה שירי מדורה שירי שמן שכבו בשבת מהו להדליקה בי"ט רב ור' חנינה תריהון אמרין אסור ר"י אמר מותר א"ר מנא קומי ר' יודן מכפלה פתילה גבי ביצה א"ל מן מה דנן חמיי רבנן מדמי לה הדא אמרה אי אידא אי אידא ר' אחא אמר לה מן אולפן דרבי יוסי אמר לה מן דיעה בד' זקנים כר"א. אמר רבי מנא קומי רבי יוסה ר"מ ור' יודה אין הלכה כר' יודה בארבעה זקנים כר"א. מה

פני משה

ברם הכא הואיל וראוי הוא לערב מבע"ש שהוא חול א"כ מערב אפילו בהמישי בשבת ואפי' אליבא דרבנן שה"י והו חול מכין לשבת: אמר להן ר"א וכו'. בתוספתא שם וכמפורש במתני': אינון מתיבין ליה אי אתה מודה לנו שאין מערבין לאדם בתחלה ביו"ט. כלומר ביו"ט הסמוך לשבת אין מערבין לכתחלה בי"ט לשבת הוי משום דקדושה אחת היא:

הלכה ח מתני' ר' יהודה אומר ראש השנה שהי' ירא שמא תתעבר. שמא יעברו ב"ד הגדול לחודש אלול ויהיו שני ימים טובים ל' של אלול ויום א' שהוא א' של תשרי והוא צריך לילך בראשון לרוח זו ובשני לרוח אחרת: מערב אדם שני עירובין לשתי הרוחות ואומר וכו'. כדלעיל בשבת ויו"ט הסמוכין: ולא הודו לו חכמים. דקסברי קדושה אחת היא והלכה כחכמים דשני י"ט של ר"ה דלאו משום ספיקא בלחוד הוא אלא מכח התקנה שקודם תקנת רבן יוחנן בן זכאי הוא דהוה שהתקינו שיהא נוהגין היום קדש ולמחר קודש כדאיתא בפ"ד דראש השנה והדא קדושה אריכתא הוא: *ועוד אמר ר' יהודה מתנה אדם על הכלכלה. פירות של טבל שיש לו מתנה ביו"ט ראשון של ר"ה ואומר אם היום חול תהא זו תרומה ומעשר על אלו ואם היום קדש אין בדברי כלום ולמחר אומר אם אתמול קודש והיום חול תהא זו תרומה ומעשר על אלו ואם היום קודש ואתמול חול כבר היא תרומה או מעשר מאתמול ואוכל הכלכלה המתוקנת ומשייר התרומה ולפי שאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט הלכך צריך להתנות: ולא הודו לו חכמים. בשני י"ט של ר"ה דקד שה אחת הן אבל בשני י"ט של גליות שתי קדושות הן וכדפרישית במתני' דלעיל ומתנה: וכן ביצה וכו' ולא הודו לו חכמים. בשני י"ט של ר"ה:

גמ' דאיתפלגון וכו'. סוגיא זו כתובה לעיל בפ"ט דשביעית בהלכה א' אהא דקאמר התם מן קומי אילין תרתין מילייא נחת ליה ר' יוחנן מציפורין לטבירייא וכן גרים להא לקמן בפ"ק דביצה ומשום הא דלקמן מייתי לה נמי הכא: שירי פתילה וכו' שכבו בשבת מהו להדליקן ביום טוב שלאחריו אם אסור משום הכנה כמו ביצה או לא: אמר ר' מנא קומי ר' יודן וכו' א"ל מן מה דאנן חמיין רבנן מדמיי לה וכו'. הך מילתא דר' מנא ור' יודן שייכא בתר הא דרב חסדאי בעא וכו' כדהדר גרים לה לקמן והכא אגב גררא נסבה: משום ארבעה זקנים אמרו הנאכל עירובו בראשון הרי הוא כבני עירו בשני. משום דשתי קדושות הן וכר' אליעזר במתני': רב חסדאי בעא מהלפא שיטתיה דרב תמן עבד לה שתי קדושות. דהא קאמר הלכה כארבעה זקנים והכא גבי שירי פתילה היעבד לה קדושה אחת דאיתפלגון שירי פתילה וכו' רב ור' חנינא תריהון אמרין אסור וקס"ד משום דדמיא לביצה שנולדה בשבת אסורה ביום טוב שלאחריו ומטעמא דיו"ט ושבת הסמוכין חדא קדושה היא: אמר ר' מנא קומי ר' יודן מכפלה פתילה לגבי ביצה. בתמיה מה ענין לכפול ולדמות דין פתילה לדין ביצה דשאני ביצה דנולד הוי אבל פתילה וכן אינך הן הן עצמן שהדליקן על השבת אלא שכבו ונשתיירו השיריים: א"ל מן מה דאנן חמיין רבנן מדמיי לה. והן רב ור"ח דאסרי בפתילה כמו בביצה: הדא אמרה היא הדא היא הדא. דתרווייהו דין אחד להן הלא דמ"מ קשיא דרב אדרב: ר' אחא אמר לה. להא דלקמיה מן אולפן שכך קיבל מרבו ורבי יוסי אמר לה מן דיעה דנפשיה דהא דאמרינן בשם ארבעה זקנים כר"א היא ומשום דשתי קדושות הן ואם נאכל עירובו בראשון הרי הוא כבני עירו בשני וקמ"ל דמהאי טעמא פסק רב כארבעה זקנים: אמר ר' מנא קומי ר' יוסה. הקשה לו הא קיי"ל רבי מאיר ור' יהודה וכי אין הלכה כר' יהודה ובארבעה זקנים כר"א בתמי' ופלוגתא דר"מ ור' יהודה לקמן בפ"ד במתני' מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה והחזירהו חבירו הוא מותר לילך וכל בני העיר אסורין דברי ר"י ר"מ אומר כל שהוא יכול לערב ולא עירב ה"ז חמר גמל. והשתא לר' יהודה ק"ו מה

קרבן העדה

ברם הכא. אבל כאן במערב מהמישי לשבת כשם שמערבין מע"ש לשבת ה"נ מערבין מחמישי דהא תרווייהו ימי חול הן: ואינון מתיבון ליה. ורבנן משיבין לר"א: שאין מערבין לאדם בתחלה מי"ט. לשבת הסמוך לו ואי ב' קדושות הן למה לא יהא מותר לערב מיום טוב לשבת אפילו לא עירב מערב יו"ט אלא ודאי דקדושה אחת הן:

הלכה ח מתני' שמא תתעבר. שמא יעשו בית דין הגדול אלול מעובר ויהיו ב' ימים טובים והוא צריך לילך בראשון לצד אחד ובשני לצד אחר: מערב שני עירובין. ומניח' בערב יום טוב זה לכאן וזה לכאן ואומר וכו' כדלעיל משום דסבירא ליה דשתי קדושות הן: ולא הודו לו חכמים. דסברי קדושה אחת הן לפיכך או יערב לרוח אחת לשני הימים או לא יערב כל עיקר:

גמ' דאיתפלגון. דפליגי רב ושמואל: שירי פתילה וכו' שכבו בשבת. מהו להדליקם בי"ט. מי דמיא להכנה שע"י שכבו בשבת ומהוהרו ראוין הן לי"ט: מכפלה פתילה לגבי ביצה. עיקרה דהך סוגייא בביצה פרק קמא והתם רוצה לדמות ביצה לפתילה ופריך הש"ס מאי דמיא פתילה לביצה פתילה אסורה משום שהוקצה לשבת ודמיא לנר חנוכה שהוקצה למצוותו שאסור בהנאה לאחר שכבה והלכך גם בי"ט הסמוך לשבת אסורה דקדושה אחת הן אבל ביצה אסורה משום הכנה דכל ביצה דמתיילד' האידנא מאתמול גמרה לה ליכא למשמע מפתילה די"ל דלית ליה הכנה: מכפלה. לשון כפל כלומר שאין לכפלם זה ע"ג זה דלא דמיין להדדי: מן מה. שאנו רואין דחכמים מדמין פתילה לביצה שמעינן דאף ביצה משום מוקצה אסורה ולא משום הכנה וכיון דהוקצה לשבת אף ביום טוב אסורה וכן שירי פתילה נמי אסורה משום דהוקצה לשבת: משום ארבעה זקנים אמרו. יום טוב הסמוך לשבת או שבת הסמוך ליום טוב ונאכל עירובו ביום ראשון: הרי הוא כבני עירו בשני. משום דשתי קדושות הן ובין השמשות דשני שהיה לו לעירובו להול כבר נאכל אבל אי קדושה אחת הן כבר קנה עירובו מבין השמשות דראשון אף לשני: ה"ג תמן הוא עביד וכו'. התם גבי עירובין עביד לי"ט ושבת ב' קדושות מדאמר הלכה כארבעה זקנים: וכא. והכא גבי שירי פתילה דאסר רב שמעינן דס"ל דקדושה אחת היא וכדפרישית לעיל: אמר רבי מנא וכו'. סיומא דקושיא היא מדקא מסני דביצה ופתילה שוין הן ש"מ דטעמא משום דקדושה אחת וקשיא דרב אדרב: ה"ג הדא אמרה היא הדא היא כדא. כלומר דא ודא אחת היא: א"ל. להא דד' זקנים כר"א: מן אולפן. שכך למד וקיבל מרבו: מן דיעה. מסמיה דנפשיה: בד' זקנים כר"א. הני ד' זקנים סברי כר"א דמתני' דשתי קדושות הן: אין הלכה כר' יהודה. בתמיה הא ודאי דהלכה כרבי יהודה א"כ איך נאמר בד' זקנים הלכה כר"א: מה

עין משפט נר מצוה

לט
א מיימוני פ"ח מעירובין הלכה ז טוש"ע או"ח סי' תיו ס"ב
מ
ב מיימ' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"א
מא
טוש"ע שם הק' ס"ז
מב
ד מיימ' שם הלכה ט טוש"ע שם סי' תיו סעי' ג
*עיין גליון ע

מסורת הש"ס

עירובין לט פ"א
(ובתוספתא פ"ד ה"ג ובביצה פ"א)
ביצה פ"ב

גליון הש"ס

ע עי' ש"ק וכקושיתו הוא בשאלת תשובת ר"א לחכמים דאסור משום סכנה כמבואר בש"ס דף לח ע"א:

צ עי' ש"ק בהקשה משירי שמן מה סכנה שייך ביה ועי' בתוס' ביצה דף ל ע"ב ד"ה פד ובב"י סימן תרס"ה כיון דאתמול היה אסור והיתרו בא ביום השוב בכנה. וכ"ה כאן מותר בזמן היה אסור בשבת משום מוקצה. ועי' ביצה דף לו ע"א:

שירי קרבן

אי אתה מודה שאין מערבין לאדם בתחלה פוי קדושה אחת היא. וקשה התם היינו טעמא בהין יום טוב מכין לשבת וי"ל דרבנן סברי תחלת היום קונה עירוב ואין זה הכנה מיו"ט לשבת ותדע דהא קאמרי ונוליכו בראשון ומחשיך עליו:

שמא תתעבר. פי' רש"י בגולה מיירי ע"כ וקשה מאי איריא בגולה הא בר"ה איירי ואפילו בא"י כל שהוא חוץ לירושלים לא ידעו אם נתעבר או לא ובאמת לא ראיתי לאחד ממפרשי המשנה שכתבו כן:

דאיתפלגון וכו'. כך ליתנא לא שייך הכא מידי דמשמע דאדלעיל קאי אך אגררת לשון דמסכת ביצה נשנה עיקר הסוגיא ושם שייך שפיר לשון דאיתפלגון נקטיה גם כאן: שירי פתילה וכו'. כתב הרא"ש בפ"ק דביצה וא"ת מ"מ אין אנו נוהגין איסור בשירי פתילה פאחר דפסקי' הלכתא כרב וי"ל דהירושלמי לא אסר ליה משום הכנה דלא שייך הכנה בהא"נ אלא מטעם קדושה אחת אסר לה ואנן קי"ל דשתי קדושות הן והרב בעה"ת כתב דר"ת נטעמיה דלית ליה הכנה בפרק בכל מערבין הלכך מפרש טעמי' דרב משום קדושה אחת אבל לדידן דאית לן הכנה לא מחלפא שיטתי' דרב וטעמא משום הכנה ביותר טובות הן להדליק כשהודלקו כבר וכתו סי' ע"כ וקשה תינח שירי פתילה ושירי מדורה שייך בהו הכנה אבל מותר שמן שבנה מאי הכנה שייך בי' וי"ל דמה שנכנס בשבת שייטו הכנתו. וקשה לדעת בעה"ת מאי קשיא להש"ס מה מכפלה ביצה לפתילה הא ודאי דמיין להדדי ורב חסדא הוא דדייק דאין הטעם משום הכנה אף גבי ביצה אבל מעולם לא עלה על דעתם דשירי פתילה אסורים משום הכנה וצ"ע:

חדרן עלך פרק בכל מערבין

שנויי נוסחאות (סו"ג) ר"א בד"ו רבנ אליעזר. אי בכי"ר אין. (סו"ו) אי בד"ו אין. (סוס"ו) להדליקה בכי"ר להדליקם. (סוי"ו) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סוכ"ב) ר' חונה בשם בכי"ר חונה בשם ר' חונה בשם. (סוכ"ו) להדליקה בכי"ר להדליקם. (סוכ"ו) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (סול"ב) כר"א בד"ו כרבי אליעזר (וכן בסמוך).

עמודי ירושלים

שירי פתילה. כתב בשירי קרבן קשה תינח שירי פתילה ושירי מדורה שייך בהו הכנה אבל מותר שמן שכבה מה הכנה שייך בהו ולא ראה בב' התרומה (סי' רלג) והיבולי הלקט (סי' ע"ט) שהשמן נגול יותר כשנכבה וק"ל:

תורה אור

מה אין תמן שלא זכה עירוב לא הייתי אומר שיעקור את רגליו מבני עירו כאן שזכה לו עירובו לא כל שכן. א *עירב בככר בראשון מערב בככר בשני ובלבד באותו הככר עירב ברגלו בראשון מערב ברגליו בשני. עירב ברגליו מערב בככר בככר לא יערב ברגליו. היך מה דאת אמר תמן ברגליו לא יערב בככר ודכוותה בככר לא יערב ברגליו. להקל לעני שאין לו ככר. היך מה דאת אמר תמן ברגליו לא יערב בככר ודכוותה בככר לא יערב ברגליו להקל לעשות שלא יצא ויערב ברגליו. היך מה דאת אמר תמן ברגליו לא יערב בככר ודכוותה בככר לא יערב ברגליו רבי אבין בשם רבנין דתמן עשו אותו כהולך לעירו:

הלכה ט מתני' *ועוד א"ר יהודה מתנה אדם על הכלכלה ביום טוב הראשון ואוכלה בשני וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני ולא הודו לו חכמים:

גמ' ואומר אם יום טוב היום יבטלו דברי ויקרא שם למעשרותיו ואינו אוכלן ובשני קורא שם למעשרותיו ואוכלן. מחלפה שיטתיה דרב תמן איעבד לה קדושה אחת וכא איעבד לה שתי קדושות. תמן קדושה אחת ארוכה היא ברם הכא אחת קודש ואחת חול. מחלפה שיטתיה דרבנן תמן עבדין לה שתי קדושות וכא אינון עבדין ליה קדושה אחת. תמן יו"ט אצל שבת כחול אצל שבת ברם הכא שניהן שוין. מודין הכמים לר' יודה בשני ימים טובים של ראש השנה שהן מתקנת נביאים הראשונים. *ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן °בני אמי נחרו בי וגו'. מי גרם לי להיות נוטרה את הכרמים על שם כרמי שלי לא נטרתי מי גרם לי להיות משמרת שני ימים בסוריא על שלא שמרתי יום אחד בארץ. סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שנים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת מי גרם לי להפריש שתי חלות בסוריא על שלא הפרשתי חלה אחת בארץ. סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שתים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת ר' יוחנן קרי עליהון °וגם אני נתתי להם חוקים

קרבן העדה

מה אם תמן. דפליגי ר' יהודה ור"מ לקמן בפרק מי שהוליאוהו מי שילא לילך בעיר שמערבין בה והחזירו חבירו הוא מותר לילך וכל בני העיר אסורין דברי ר"י רבי מאיר אומר הרי זה חמר גמל ומה אם התם דודאי לא עירב בהרי היה לו לערב בפת שקרוב לביתו היה או שהיה לו לומר שביתתי במקום פלוני: לא הייתי אומר שיעקור רגליו מבני עירו. אלא מותר לילך וכדר' יהודה: כאן. במניח שני עירובין שזכה לו עירובו איך נאמר שיהיה בבני כבני עירו: ובלבד באותו ככר. שעירב מאתמול דהשתא כשמביאו ביום שני א"ל לומר דבר אלא הולך מעם בשתיקה אבל לא בפת אחר דלריך למקרי שם עירוב בי"ט וה"ל כהכנה שמכין מי"ט לשבת: ה"ג עירב ברגליו לא יערב בככר בככר מערב ברגליו. וכ"ה בבבלי. וקס"ד דלכך לא יערב בככר משום שנראה כמכין מיום טוב לשבת שעושה דבר חדש מה שלא עשה מאתמול: ופריך היך מה דאת אמר. ברישא ברגליו לא יערב בככר משום שנראה כהכנה א"כ נם בסיפא בככר לא יערב ברגליו כיון שעושה דבר חדש נראה כהכנה: ומשני להקל על העני שאין לו ככר. להניחו שנית ביום שני ואכלו בראשון הקילו עליו שיכול לערב ברגליו: ה"ג היך מה דאת אמר תמן בככר מערב ברגליו ודכוותה ברגליו יערב בככר להקל על העשיר. וה"פ דפריך כי היכא דמתירין בככר שיערב בשני ברגליו להקל על העני א"כ ה"נ נתיר לערב בככר בשני להקל על העשיר שלא יהא לריך לילך בשני לערב ברגליו: היך מה דאת אמר וכו'. סיומא דקושיא היא וכ"ק אלא ודאי שאין הטעם משום קולא לעני ולעשיר הדרא קושיא לדוכתא כי היכא דברגליו לא יערב בככר ה"ה בככר לא יערב ברגליו: עשו אותו כהולך לעירו. לעולם כדקאמרת שלא הקילו מפני העני והיינו טעמא שאם עירב בככר שמערב ברגליו בהיינו נראה כהכנה שהרואה אותו אומר לעירו הוא הולך משא"כ כשהולך וככרו בידו מוכר לכל דלערב הוא הולך:

הלכה ט מתני' מתנה אדם על הכלכלה. של טבל ביום טוב ראשון של ראש השנה ואומר אם היום חול תהא זו תרומה על אלו ואם היום קודש אין בדברי כלום דאין מגביהין תרומה ביו"ט דשבות דרבנן היא במסכת בילה ולמחר אומר אם אתמול קודש והיום חול תהא זו שאמרתי אתמול תרומה על אלו ואם היום קודש ואתמול חול כבר היא תרומה מאתמול ואוכל כלכלה המתוקנת ומשייר התרומה: ולא הודו לו חכמים. דסברי דתרווייהו קדושה אחת הן ואין מגביהין בהן תרומה: גמ' ואומר אם יום טוב היום יבטלו דברי. וכדפירשתי במתני': ויקרא שם. כלומר וקורא שם למעשרותיו ואפ"ה אינו אוכלן עד למחר: ה"ג מחלפא שיטתיה דרבי יהודה. וה"פ גבי י"ט הסמוך לשבת קאר"י בברייתא דאם נאכל עירובו בראשון הרי זה חמר גמל דדלמא קדושה אחת היא וקנה עירוב לשני ימים והפסיד אלפים שכנגד עירובו: וכאן. בשני ימים טובים של ראש השנה אומר שהוא מתנה עליהן א"מ דס"ל דשתי קדושות הן: ומשני תמן. התם בשבת הסמוך לי"ט שניהן ודאי קדושים הם הלכך קדושה אחת היא אלא שהיא ארוכה: ברם הכא. אבל כאן בב' ימים של ראש השנה אחד מהן ודאי חול: תמן עבדין ליה ב' קדושות. דרבנן כר"א סבירא להו דהלכתא כוותיה כדאמר רב לעיל: וכא. וכאן פליגי אדר"י וסוברים דקדושה אחת הן: כחול אצל שבת. דקדושת יום טוב קלה מקדושת שבת לכן אסרו ושויוהו כקדושה אחת: מי גרם לי וכו'. מפרש להא דקאמר תחלה שמוני נוטרה את הכרמים לשון רבים ומסיים לשון יחיד כרמי שלי והל"ל כרמי' שלי לא נטרתי וכרמים הייט להרבות בנוהת יום טוב שכן היו דרכן ללאת בכרמים ביום טוב כדתנן בסוף תענית בנות ירושלים יולאות וחולות בכרמים: להיות משמרת שני ימים טובים. בחוץ לארץ מקום שלא הגיעו השלוחים אבל כשהיו שרויין על אדמתן היו עולין לרגל ולא היו משמרים אלא יום אחד: סבורה הייתי. שטובה היא לה בתוספת המלות: ואינו מקבלת שכר אלא על אחת. דזהו ענשו שלא שמר את התקנה ואין זה אלא תשלומין לעונשו: שתי חלות בסוריא. דבח"ל חייבו חכמים להפריש ב' חלות אחת להור ואחת לכהן כדתנן בפרק בתרא דחלה: וגם אני נתתי להם חוקים

פני משה

מה אם תמן שלא זכה לו עירובו שהרי ההזירהו חבירו לא הייתי אומר שיעקור את רגליו מבני עירו בתמיה כלומר ודאי בדין הוא שלא לומר שיעקור את רגליו מבני עירו אלא שיהא כבני עירו שהרי הם שלחו אותו שיערב שם בשבילן כדאיירי התם. ואם כן אסורין אף הוא יהא אסור לילך כך ה"ה בדין ואפ"ה חזינן דסבירא ליה לר' יהודה שנעקר את רגליו מבני עירו והוא מותר וכל בני העיר אסורין: כאן שזכה לו עירובו. מיהת בראשון לא כל שכן שנאמר בו שעקר את רגליו מבני עירו והיכי אמרת דהואיל דארבעה זקנים כר"א סבירא להו בהא דיום טוב ושבת כשני קדושות הן אמרינן נמי שאם נאכל עירובו בראשון שיהא בשני כבני עירו והרי סילק עצמו מהן בתחלה: עירב בככר בראשון וכו'. וכן הדין בעירב ברגליו שהלך לקנות שביתה שם בראשון מערב ברגליו גם בשני אם הוא רוצה: עירב ברגליו. בראשון מערב בככר בשני אם הוא רוצה: אבל אם עירב בככר בראשון לא יערב ברגליו בשני. דככר עדיפא: היך מה דאת אמר תמן. בפרק דלקמן זהו שאמרו העני מערב ברגליו וכו' ואם יכול לערב ברגליו לא יערב בככר ובעי אם אמרינן נמי דכוותה אם יכול לערב בככר לא יערב ברגליו וקאמר דלא היא דלא אמרינן התם שיערב ברגליו דוקא אלא להקל לעני שאין לו ככר ולעולם אם יש לו ככר מערב בככר: היך מה דאת אמר תמן ברגליו וכו'. כלומר דהדר מפרש דכי היכי דאמרינן נבי עני דרגליו להו דוקא אלא ה"ה בככר ה"נ בעשיר שלא אמרו מערבין בככר דוקא אלא להקל לעשיר שלא יצא ויערב ברגליו ואם רוצה לערב ברגליו מערב: היך וכו'. הך היך מה דאת אמר בתרא מיותר ואגב שיטפא הוא: ר' אבין וכו' עשו אותו כהולך לעירו. אמתנה על הכלכלה קאי ועשו אותו כאחד הולך לעירו ובדרך אינו יודע מתי יו"ט ואומר וכו' כדפריבית במתני': מחלפא שיטתיה דרבי יהודה. כצ"ל דתמן איעבד לה קדושה אחת גבי יו"ט ושבת הסמוכין דלא ס"ל לר' יהודה כארבעה זקנים כר"א כדאמרינן בהלכה דלעיל והכא איעבד לה שתי קדושות ומשני התמן קסבר שבת ויו"ט קדושה אחת ארוכה היא אבל הכא אחד קדש ואחד חול דמספק היא שמא עיברו לאלול: מחלפא שיטתיה דרבנן. דהא בהלכה דלעיל קסברי ב' קדושות הן והכא פליגי על ר' יהודה. ומשני תמן יו"ט אצל שבת כחול אצל שבת כלומר דלא שייך לומר קדושה אריכתא הוא ברם הכא בר"ה שני הימים שוין הן וקדושה אחת היא: מודים חכמים לר' יהודה וכו'. כלומר אע"ג דקסברי ב' ימים של ר"ה קדושה אחת היא מיהת בזה מודים שאין זה אלא מתקנת נביאים הראשונים ולא היו נוהגין כן מקודם: בני אמי נחרו בי וכו'. אידי דאיירי בהאי עניינא מייתי להך דרשא דקרא שהן גרמו להוסיף יום אחד של יום טוב ומכל מקום אין מקבלין שכר על ההוספה: חוקים

עין משפט נר מצוה

סג
א מיימוני פ"ח מעירובין הלכ' [illegible]"ב ה"ת סי' תיו ס"ב

סד
ב מיימוני פ"ו מיו"ט הל' יג ופ"א הלכה כד ע[י]"ש בס' הק"נ ס"ה וסי' תב ס"א

מסורת הש"ס
עירובין לט ע"א
בב
[illegible] חייה פרבה [illegible]
ש"ר [illegible] א
יחזק' כ

שנויי נוסחאות (סו"א) עירוב נד"ו עירובו. (סו"ד) ברגלו נד"ו ברגליו. (ט"ו) לעשות נד"ו לעשיר. (סו"ג) אבין נד"ו אבון (סו"ז) שיטתיה. בגי"ר שיטתון. (סו"ט) ליה בגי"ר לה.

חוקים לא טובים. ר' אבהו אזל לאלכסנדריאה ואטעינון לולבין בשובתא שמע ר' מימר מן מי יכול להון רבי אבהו בבל שתא. ר' יוסי מישלח כתיב להון *אף על פי שכתבו לכם סדרי מועדות אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש:

הלכה י מתני'

*ר' דוסא בן ארכינס אומר העובר לפני התיבה בי"ט של ראש השנה אומר החליצנו ה' אלהינו את יום ראש החדש הזה אם היום אם למחר ולמחר הוא אומר אם היום אם לאמש ולא הודו לו חכמי':

גמ' מפני שאמר אם היום אם אמש או ייבא כיי דמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא *העובר לפני תיבה ביו"ט של ר"ה אינו צריך להזכיר ראש חדש אוף הכא כן:

הדרן עלך בבל מערבין

הלכה א מתני'

*מי שהוציאוהו עכו"ם או רוח רעה אין לו אלא ד' אמות החזירוהו כאילו לא יצא הוליכוהו לעיר אחרת נתנוהו בדיר או בסהר רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה אומר מהלך את כולה ר' יהושע ור' עקיבה אומר אין לו אלא ד' אמות מעשה שבאו מפרנדין והפליגה ספינתן בים רבן גמליאל ור' אליעזר בן עזריה הלכו את כולה רבי יהושע ור' עקיבה לא זזו מד' אמות שרצו להחמיר על עצמן: **גמ'** ולכן מה נן אמרין. ויעשה כמי שיצא ברשות ויהא לו אלפיים אמה לכל רוח לפום בן מימר אין לו אלא ד"א. *ומניין לד"א שבו איש תחתיו ומניין לאלפיים אמה אל יצא איש ממקומו ביום השביעי או חלף א"ר אליעזר ותנינן אסא בן עקיבה אומר מקום מקום נאמר כאן מקום ונא' להלן ושמתי לך מקום מה

פני משה

חוקים לא טובים. חוקים שהוסיפו עליהם לא טובים הן לקבל אכר על זה: ואטעינון לולבין בשובתא. הצריכם לנהוג בזה נוטלין לולב בשבת כמו שהיו עושין בזמן הבית ביום הראשון שחל בשבת: שמע רבי מימר מן מי. כלומר כששמע רבי לזה אמר מן מי קיבל ר' אבהו כך: יכיל להון ר' אבהו בכל שתא. וכי יכול ר' אבהו להנהיג אותם כך בכל שנה ושנה כשיחול ראשון בשבת ומה זה שעשה בפעם אחת שאירע שנה אחלס: ר' יוסי משלח כתיב להון. לבני גולה אע"פ וכו' וכשאתם יודעים ובקיאים בקביעא דירחא מכל מקום אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש לעשות ב' י"ט של גליות:

הלכה י מתני' ר' דוסא בן הרכינס וכו' החליצנו. זרזנו והחליצנו כה כמו נחלץ חושים. א"נ הצילנו ומלטנו מכל רע כמו חלצני ה' מאדם רע: אם היום אם מחר. אם היום הוא החליצנו היום ואם למחר הוא החליצנו מחר: ולא הודו לו חכמים. לפי שא"צ להזכיר כל ר"ח בר"ה ואומר החליצנו שאם כבני הימים והלכה כחכמים:

גמ' מפני וכו'. מאי טעמא לא הודו לו חכמים אם מפני שאמר אם היום אם אמש ואין זה דרך להסתפק ולומר כך או דהיינו טעמא ובא הך כהאי דאמר ר' יעקב לקמן בסוף פ"ק דשבועות העובר לפני התיבה ביו"ט של ר"ה אינו צריך להזכיר ר"ח כל עיקר: ואוף הכא כן. דמה"ט לא הודו לו חכמים מפני שזכרון אחד עולה לכאן ולכאן:

הדרן עלך בבל מערבין

הלכה א מתני' מי שהוציאוהו עכו"ס. לאנסו חוץ לתחום: או רוח רעה. שנכנס בו שד ונטרפה דעתו ויצא חוץ לתחום והא"כ חזר ונשתפה והרי הוא חוץ לתחום: אין לו אלא ד' אמות. הואיל והוא חוץ לתחום וד' אמות יש לו שזכתה לו התורה דכתיב שבו איש תחתיו וקומתו של אדם בינוני ג' אמות מלבד הראש ואמה אחת לפישוט ידיו ורגליו ובפישוט הידים נכנס הראש: החזירוהו. בתוך התחום: כאלו לא יצא. והרי לו כל העיר כד' אמות והולך לה אלפים אמה לכל רוח כאשר בתחלה. דוקא כשהוציאוהו והחזירוהו שלא לדעת אבל יצא לדעת אעפ"י שהחזירוהו בעל כרחו או הוציאוהו בע"כ וחזר לדעת אין לו אלא ד' אמות: הוליכוהו לעיר אחרת. והיא מוקפת מחיצות או שנתנוהו בדיר או בסהר שהן מוקפין והיקיפן גדול: מהלך את כולה. דהואיל ומוקפת מחיצה הרי היא כד"א: ר' יהושע ור' עקיבה אומרים אין לו אלא ד"א. דמכיון דלא שבת באויר מחיצות מבע"י לא מהני ליה המחיצות א"נ משום דגזרי דיר וסהר אטו בקעה שאין לה מחיצות ובבקעה כ"ע מודו שאין לו אלא ד' אמות: שבאו מפרנדין. שם מקום: והפליגה ספינתן בים. ברחוק מספת הים: הלכו את כולה. היו מהלכין בכל הספינה ואעפ"י שהלכה בשבת ויצאו חוץ לתחום דהוי כמי שיצא חוץ לתחום ונתון בדיר וסהר הואיל והספינה מוקפת מחיצות: שרצו להחמיר על עצמן. דהא לדידהו נמי דגזרי דיר וסהר אטו בקעה הרי בספינה כל זמן שהיא מהלכת מותר להלך את כולה ועוד שהרי שבתו באויר מחיצות מבעוד יום אלא שרצו להחמיר משום דמנא עמדה פתאום ולאו אדעתייהו ושלא רצו להלק בין שבת באויר מחיצות או לא ומשום חומרא בעלמא והלכה כר"ג וכר"א בן עזריה: **גמ'** ולכן מה נן אמרין. כלומר ומאי קמ"ל ולא כן מה אנן אמרין דמהיכי תיתי יהיה לו יותר וקאמר דמהו דתימא ד"א ויעשה זה כמי שיצא ברשות דתנן לקמן יש לו אלפים אמה לכל רוח ומכיון שזה יצא באונס הוי כיוצא ברשות לפום כן צריך מימר אין לו אלא ד' אמות דשאני התם דברשות מצוה הוא שיצא כדאמרינן לקמן: או חלף. דשמא אלפים מתרתיו אנו למדין וד' אמות ממקומו הוא דנפקא לן: אמר ר' אלעזר. לא היא דהרי ותנינן בהדיא בברייתא דלאלפים אמה ממקומו הוא דאנו למדין: ונאמר להלן. גבי הורג נפש בשגגה ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה מה

קרבן העדה

חוקים. בעצמם שלא היו טובים ולא שמרו מצות ה' וחס לומר שחוקי ה' בעצמם לא טובים דהלא דרכיה דרכי נועם אלא כדפירשנו: ואטעינון לולבא בשובתא. והיו נוטלים הלולב בשבת דהיינו שהודיע להן שי"ט ראשון של חג בשבת הוא וכיון דמדאורייתא הוא לא חיישינן לגזרה שמא יעבירנו ד"א ברה"ר: שמע ר' והנור. מי ילך אצלם ויודיעם בהמיה וכיון דלאו בכל שנה יכולים לידע מתי איקבע ר"ה הלכך אף כשיודעים בקביעא דירחא לא יטלו לולב בשבת: אע"פ שכתבו לכם. חכמים שבא"י סדרי מועדות אימתי איקבע ר"ה: אל תשנו ממנהג אבותיכם. לעשות שני י"ט בכל פעם כי יש לחוש שמא יחזור הדבר לקלקולו ל"א ה"פ אע"פ שכתבו לכם סדר תפלת המועדים אל תשנו ממנהג התפלות שהנהיגו אבותיכם:

הלכה י מתני' החליצנו. זרזנו והחליצנו כמו נחלץ חושים: אם היום אם מחר. אם היום הוא החליצנו היום ואם מחר מחר: ולא הודו לו חכמים. מפרש בגמרא: **גמ'** מפני שאמר אם היום אם אמש. לא הודו לו חכמים דסברי דלאו ספק הוא אלא יום ראשון הוא ראש חדש: או. אתיא כי האי דאמר ר' יעקב וכו': אוף הכא כן. אף הכא הא דלא הודו לו חכמים מפני שהזכיר של ר"ח בר"ה ואינהו סברי דאין מזכירין:

הדרן עלך בבל מערבין

הלכה א מתני' מי שהוליאוהו עכו"ס. שאנסוהו לצאת חוץ לתחום: או רוח רעה. שנכנס בו שד ונטרפה דעתו ויצא חוץ לתחום ואח"כ נשתפה והרי הוא חוץ לתחום: אין לו אלא ד"א. אע"פ שיצא באונס: החזירוהו. להוך התחום: כאילו לא יצא. הרי הוא כבני עירו וכל העיר לו כד"א כבתחילה והולך לה אלפים אמה לכל רוח: הוליכוהו לעיר אחרת. והרי היא מוקפת מחיצות: או שנתנוהו בדיר או בסהר. שהן מוקפין והיקיפן גדול: מהלך את כולה. דהואיל ומוקפת מחיצות הרי היא כד' אמות: מפרנדין. שם מקום והיו עומדין ע"ש בגבול מקום שהספינה נוששת והיה בדעתן לצאת מן הספינה וליכנס בעיר ובא רוח גדולה וחזק ודחה את הספינה: והפליגה. כשהיא מתרחקת משפת הים ונכנסה לאמצעו קרי ליה הפלגה: הלכו את כולה. היו מהלכין בכל הספינה דאע"פ שהספינה הולכת בשבת ויצאו חוץ לתחום הוה כמי שילא חוץ לתחום וניתן בדיר או בסהר שהספינות מחיצות לה ויותר עדיפא ספינה מדיר וסהר ששבת באויר מחיצות מבעוד יום וכדמפרש בגמרא: **גמ'** ופריך ולכן וכו'. ולא כן אילו לא תני במתני' שאין לו אלא ד"א מה אנן אומרים כלומר פשיטא שאין לו אלא ד"א ומאי קמ"ל: ומשני ויעשה כמי שילא ברשות. סד"א שמי שהוליאוהו עכו"ס יהיה כמי שילא ברשות דתנן לקמן בפרקין שיש לו אלפים אמה לכל רוח: לפום כן מימר. לפיכך אילטריך לאשמועינן במתני' דאפי' מי שהוליאוהו עכו"ס אין לו אלא ד"א: ומנין לד' אמות. שמותר האדם לטלטל בד"א ברשות הרבים וסד"א הן מקומו: ומשני שבו איש תחתיו. מיניה ילפינן ד"א וכדמסיק: ופריך או חלף. משבו איש תחתיו נדרוש אלפים אמה ומאל יצא ד' אמות: ומשני אר"א. דתנינן: מקום מקום. יליף בגז"ש: נאמר כאן מקום. אל יצא איש ממקומו: מה

מראה הפנים

מי שהוליאוהו. ר' יהודה אומר הוא ובלבד אמות וכו'. תוספתא זו הובאה בבבלי פרקין דף מ"ח פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה וקאמר מאי בינייהו איכא בינייהו דרבי אמות מלומלמות ולפרש"י לרבי מאיר מרווחות ולרבי יהודה מלומלמות. והרי"ף והרא"ש כתבו בהיפך לרבי מאיר מלומלמות ולרבי יהודה מרווחות. וכך היא נראה מדברי הרמב"ם בפי"ב מהלכות שבת בהלכה ט"ו שכתב כמדת אדם בפישוט ידיו ורגליו והו כרבי מאיר אלא שפסק להחמיר כמ"ש הכ"מ שם:

שירי קרבן

ומניין לד' אמות שבו איש תחתיו. פירש"י בפרקין דף נ"א פ"א שבו איש תחתיו אלו ד"א ליוצא חוץ לתחום ע"כ ק"ק למה דוקא אלו ד"א הא פשיטא דקלא משמע דלמעביר ד"א ברה"ר הוא דאתי וה"ה לכל היתר טלטול וכדמשמע מסוגית דר"ע אמר

שנויי נוסחאות

(כו"ב) מן מי יכול להון בכי"ר מן מייבלון. (פו"ר) שכתבו בד"ו שכתבטו. (טו"ס) ולכן בכי"ר דלכן. (טו"ז) לפום בן בכי"ר לפום בן צריך. (טו"ע) אליעזר ותנינן בכי"ר לעזר ותני כן.

עמודי ירושלים

או ייבא כייא דמר ר' יעקב בר אחא כו'. פ' בשב"ל (כלל נ"ה) שכתב בשם ר' חננאל שהביא בשם הירושלמי דעירובין ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי אומר העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה אין צריך להזכיר של ר"ח חד עשר קומא תיובתא ולא אדכר דרים ירחא וקלסים עכ"ל ונפיט ליתא נבך סוגיא. ומצאתי אותו בירושלמי שבועות (פ"א ה"ד) ובמסורת הש"ס נשמט נרשום לג"ס שביעית הנ"ל:

עמודי ירושלים הנינא

ואעפ"י שכתבו לכם סדרי מועדות. רוקח (סי' קנ"ח):

מסורת הש"ס

עירובין מח ע"ב

ע"ש מג ע"ב

עירובין מח ע"ב

תרומות פ"ב מ"ג

עין משפט נר מצוה

ה

א מיימ' פכ"ז מהלכות שבת הלכה יב טוש"ע או"ח סי' תט ס"ט

ו

ב מיימו' פ"ב מיו"ט הלכה • טוש"ע

גליון הש"ס

ז עי' בתוספות דף מב ד"ה מכלי:

מה מקום שנאמר להלן אלפיים אמה אף מקום שנאמר כאן אלפיים אמה *ד' אמות שאמרו מלא קומתו ופשוט ידיים. ר' יהודה אומר הוא ושלשה אמות כדי שיהא נוטל חבית מראשותיו ונותן אל מרגלותיו. *כשהוא נפנה נפנה מן הצד וכשהוא מתפלל מתפלל לוכסן. ר' יודה בן פזי בעי ארבע אמות שאמרו תחום הן או אינן תחום אין תימר תחום הן אין נותנין לו ד"א משני מקומות אין תימר אינן תחום נותנין לו ד"א משני מקומות. א"ר זעירא מתניתא אמרה כן ארבע אמות שאמרו תחום הן והתנינן ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חבירו וכו'. לא אמר אלא החזירוהו [ו] הא אם חזר הוא אסור א"ר אחא דר' נחמיה היא *דתני [ז] פירות שיצאו לרשות הרבים וחזרו שוגג יאכלו מזיד לא יאכלו רבי נחמיה אומר בין שוגג בין מזיד לא יאכלו עד שיחזירן למקומן שוגג. ותייא [ז]דר' נחמיה כר' מאיר *דתני המעשר והמבשל בשבת שוגג

קרבן העדה

מה מקום שנאמ' להלן אלפים אמה. שאף תחומה של עיר מקלט קולטת כדתנן במכות דכתיב וישב בה לדור אבל לא בתחומה שמעינן דלקלוט קולטת אפי' תחומה ותחום מגרש ערי הלוים אלפים אמה דכתיב ומדותם מקיר העיר וחוצה אלפים אמה וילפינן אף תחום שבת מיניה שהוא אלפים אמה: ה"ג ר"א גופו ג' אמות ואמה כדי וכו'. ואיכא בין ר"י לר"מ מלומלמות דלר"י ד"א מלומלמות ולר"מ גדולות דפישט ידים ורגלים יותר מאמה הוא: נפנה מן הצד. בקרן זוית של ד' אמותיו: מתפלל לוכסן. שיהא רחוק מן הצואה ד' אמות שבאלכסון הן ה' אמות וג' חומשין ולענין שבת נותנין לו ד"א הן ואלכסונן: תחום הן. שעד כאן הוא תחומו: או אינן תחום. אלא שהתירו לו לצורך תשמישו: אין נותנין לו ד"א משני מקומות. כגון שיברור לו ב' אמות לצורך תשמישו במקום זה וירחיק עצמו איזה אמות ויברור לו ב' אמות במקום אחר דכיון דתחום הוא ואין הדבר תלוי בו צריך שיהא ד"א במקום א' ל"א א"ת תחום הן אין נותנין לו ד"א משני מקומות ה"פ דלכל אדם יש לו ד' אמות מותר לטלטל בכולן אך בפעם אחת לא ישתמש ביותר מד"א ואי אמרינן דתחום הן אסור שתחומו אינו אלא ד"א: והתנינן. בניחותא ומתני' היא לקמן בפרקין: ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לשל חבירו. ש"מ שאינו יכול לברור לו מקום אחר. חוץ ממקום שבירר לעצמו בראשונה: הא אם חזר הוא. מעצמו אסור ואין לו אלא ד"א: דר' נחמיה היא. מתני': ה"ג פירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג יאכלו מזיד לא יאכלו ר' נחמיה אומר לא יאכלו עד שיחזרו למקומן שוגג. וכ"ה בבבלי וה"פ בשוגג יאכלו במקום שהן שם אם יש אדם שעירב לאותו צד או שהיו בני עיר אחרת סמוכים להן: עד שיחזרו למקומן שוגג. אבל שלא במקומן כל זמן שהן חוץ לתחום לא יאכלו אפי' יצאו בשוגג וה"ה במקומן האמורים אם חזרו מזיד דכיון דאינו נהנה אלא ד"א גזרינן שמא יוציאן חוץ לד"א: שוגג. בצריך שיהא החזרה שהיא הכנה לאכילה בשוגג דוקא ואם החזירן בשוגג מותרין אפי' בו ביום: כר"מ. דפ"ב דתרומות דתני שם המעשר והמבשל בשבת שוגג

פני משה

מה מקום שנאמר להלן אלפי' דילפינן מקרא דומדותם מחוץ לעיר אלפים אמה אף מקום שנא' כאן אלפים אמה: מלא קומתו. שהיא ג' אמות מלבד הראש והאמה האחת לפישוט ידים כדפריש' במתני': ר' יהודה אומר הוא ושלש אמות. כלומר הוא עצמו נחשב לשלש אמות וכן הוא בתוס' פ"ג ר' יהודה אומר גופו שלש אמות וכו' ואמה יתרה שאמרו לא משום פישוט ידים בלבד שהוא צורך אמרו אלא לכך אמרו כדי שיהא נוטל חבית המונחת מראשותיו ונותן אל מרגלותיו: כשהוא נפנה מן הצד וכו'. כלומר וכיצד יעשה שהרי הוא צריך להתפלל ואין לו אלא אלו ד"א והרי כשנפנה שם אינו יכול להתפלל בתוך ד' אמות הלכך קאמר דכך היא עושה כשהוא נפנה מן הצד של אותן ד' אמות הוא נפנה וארבע אמות שאמרו הן ואלכסונן וא"כ כשהוא מתפלל יכול הוא להתפלל לוכסן והאלכסון הוא יותר מד' אמות ונמצא מתרחק הוא ממקום אשר נפנה חוץ לד' אמות: ארבע אמות שאמרו תחום הן. אם כל הד' אמות צריך שיהו נחשבין בתחום שלו או אינם תחום וכדמפרש ואזיל למאי נפקא מינה הוא דקמיבעיא ליה דאין תימר תחום הן אין נותנין לו ד' אמות משני מקומות שאם היו נכנסין בתוך תחום אחר אין נותנין לו כל הד' אמות שהרי מקצתן חוץ לתחום שלו ואין תימר אינן תחום שאין צריכין להיות כולן בתוך תחום שלו אם כן נותנין לו ארבע אמות אפילו הן משני מקומות שמקצתן הוא אצל תחום שלו ומקצתן נכנסין הן לתוך תחום אחר: אמר ר' זעירא. מאי תיבעי ליה הא מתניתין אמרה כן שארבע אמות שאמרו תחום הן ואין נותנין לו משני מקומות דהא תנינן בפרקין דלקמן גבי מי שישן בדרך וכו' וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות ר' אליעזר אומר והוא באמצען של הארבע אמות כלומר שני אמות לכל צד היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה שהיו רחוקין זה מזה ששה אמות והרי שני אמות של כל אחד נבלעין הן בתוך של חבירו מביאין ואוכלין באמצע בתוך שני אמות האמצעין ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חבירו וזהו לתוך שתים החיצונות לפי שאין לו בהם כלום היו ג' והאמצעי מובלע ביניהם שהיו ב' אמותיו בתוך של זה וב' אמותיו בתוך של זה הוא מותר עמהם והן מותרין עמו ושנים החיצונים אסורין זה עם זה אלמא שאף על פי שהחיצונים מותרין עם האמצעי לא אמרינן שיהו נחשבין כהאמצעי ולהיות מותרין להשתמש ולהוציא בתוך שני אמות של חבירו החיצון ומשום שזה הוא לכל אחד מן החיצונים כשני מקומות ואין נותנין ארבע אמות משני מקומות: לא אמר. במתניתין אלא החזירוהו שאין החזירו אותו אלא לדעתו כמו שהוציאוהו שלא לדעתו: הא אם חזר הוא. מעצמו אסור ואין לו אלא ארבע אמות: דר' נחמיה היא. ואתיא כר' נחמיה דתני בברייתא פירות וכו' שוגג אם הוציאן בשוגג יאכלו כשחזרו ואם הוציאן מזיד לא יאכלו: ר' נחמיה אומר. בין שהוציאן שוגג בין מזיד לא יאכל עד שיחזירן למקומן שוגג אבל אם החזירן מזיד אעפ"י שהוציאן שוגג לא יאכלו. והיינו כדיוקא דדייקינן ממתני': והיא דר' נחמיה.

שירי קרבן

דר"מ ור"י כסמוך וכוכ"ה בבבלי בפרקין וברמב"ם פי"ב מה"ש והרז"ה בס' המאור פירשו כמ"ש בקונטרס: **מה** מקום וכו'. וקשה כי חשבינן נמי מידת העיר של ערי המקלט היכא יותר מאלפים אמה וי"ל דלא כא כתוב לשהים אלא לבדם ומדה בעיר לא ידעינן כמה הוי הלכך לא חשבינן אלא מדת מגרשי העיר וס"כ בתחומי שבת לא חשבינן מדת העיר:

ד"א שאמרו מלא קומתו ולפישוט ידים. כתב הרמב"ם פי"ב מה"ש מותר לאדם לטלטל בכ"ש בתוך ד"א וכו' שהוא כמדת אורך אדם כשיפשוט ידיו ורגליו כו ע"כ וכתב הכ"מ ויש לתמוה למה פסק כר"מ לגבי ר"י והפסק שהוא ז"ל מפרש שכדי לפשוט ידיו ורגליו הוי ד"א מלומלמות וכמ"ש הרי"ף ופסק לחומרא וכו' ע"כ ע"ש ול"נ דפסק כדברי המיקל בעירובין שגם זה מהלכות עירובין הן דהא אפי' במחילות פסק הרמב"ם לקולא בבט"ז הלכה ז' ועיין ברא"ש בס' מובן פסין גבי פלוגתא דרבה ור' זירא לענין קרפף בית שלש וקירה בו בית סאה ומ"ש בהגהת הרא"ש שם וכן המיימון פסק כר' זירא ובא"ז פסק כרבה ע"כ קילר במקום שהיא לו להאריך דמדבריו משמע שהרמב"ם פוסק כר"ת כר' זירא להומרא דליתא בהרמב"ם לדינא פוסק כה"ז לקולא הלא בגירסא אחרת היתה לו וכמ"ש הכ"מ בס' שבת דהא נהרא"ש שיתה גירסא אחרת גם מ"ש הב"י שם. ומיהו בהא דהר"ן ומודינא בקרפף בנפרץ וכו' שאסור מ"ע שהוי הגר מייתו פכ"ל דגרסי' מייהרו כגירסת רש"י ויש לדקדק שיהי הר"ן ומודינא וכו' שאסור למאן גודה ...ס לרבה מברא שני וכו' ועוד מאי איצטריך להשמיעינן וכו' ע"ש בזהק מאוד כמ"ש בכ"ת ואף תירוצו כל הכ"ת דחוק מאוד ע"ש ול"נ פשוט כמ"ש הכ"מ בבט"ז דה"ג הר"ן ומודינן קרפף בנפרץ במלואו ונפרצו חצר כנגדו חצר מותרת וקרפף אסור ע"כ והשתא שפיר קאמר ומדייק שההלכה מתיר והא רבה מודה בהקרפף אסור ... גם הסוגיא דשם ול"ש: **מתפלל** לוכסן. מכאן שמעינן דאין צריך להרחיק מצואה ד' אמות ואלכסונן אלא ד' אמות ואפי' באלכסון סגי ד' אמות אך קשה כיון דהרחקת ד"א מן הצואה ילפינן מדכתיב והיה מחניך קדוש ופי' הרשב"א בחידושיו בפ"ג דברכות כל שהוא חוץ לד' אמות הוי חוץ למחנהו וע"כ דהיינו טעמא דד' אמות יש לו לאדם לפישוט ידיו ורגליו הלכך הן מחנהו א"כ כי היכא דלענין שבת יהבינן ליה הן ואלכסונן לענין הרחקת צואה נמי כל שהוא באלכסון ד' אמות עדיין תוך מחנהו הוא וע"ק בשיש לו ריח רע מאי איכא למימר ובאמת לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שמביא דין זה וצ"ע ועיין בהא"ב ברא"ש: **ד"א** שאמרו תחום הן וכו'. כלשון השני שפירשתי בקונט' כ"כ הה"מ פי"ב הלכה ט"ו וז"ל כתבו מקצת המפרשים שלטלטל בשבת אחת קאמר שאסור לעקור מתחלת א' ולהניח בסוף א' הכל ודאי כיון שא' אלו מקומו הן מותר לו לטלטל בכל פעם ובלבד שלא יטלטל בפעם אחת יותר מד"א וגם בהכים הרשב"א ע"כ ומפשיטות דר' זעירא ומהמתניתין משמע כפי' שני שבקונט' וזו היא קושיא לשיטת הרשב"א וסיועא לשיטת הרי"ף והרמב"ם ומ"ש בהה"מ: **פירות** שיצאו וכו' וחזרו וכו' במזיד לא יאכלו בבבלי מסיק דלת"ק אפי' חזרו במזיד יאכלו וכתבו תוס' ולא דמי למבשל בשבת במזיד דלא יאכל דהתם הוי איסורא דאורייתא ע"כ וכתב המג"א סי' ת"ה סעיף ס' ול"ע דהא המטביל כליו והמעשר דאיסורא דרבנן נינהו וקנסינן כדאיתא פ"ב דתרומות וי"ל דדוקא כדאית ליה פירי אחרינא כדאיתא פ"ב דבילה והכא איירי בדלית ליה פירי אחרינא ע"כ ותימה א"כ תיבעי ליה הא דבעי בבבלי פ"ב דבילה עבר ואפה מהו ומסיק ת"ש המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ומשני בדאית ליה פירי אחרינא פי' דליכא לאוקמי מתני' בדלית ליה פירי אחרינא וכיון דשמעינן מברייתא דהכא דבדוקא כד אית ליה פירי אחרינא איירי מתני' א"כ איכא למפשט שפיר כי היכא דמתירין כאן בדלית ליה פירי אחרינא אפי' במזיד ה"ה עבר ואפה ביו"ט דהוי בדאית ליה ובדלית ליה אסור כמתני' ול"ע. וקושית המג"א נ"ל דל"ק ממעשר דלא שייך למימר גבייהו דאנוסים הן שהרי קודם שעישרן לא היו ראויין לאכילה משא"כ בפירות אלו שהוציאן והחזירן ודאי אנוסין הן שהרי אלו לא הוציאן נמי מותרין היו אבל ממבשל קשיא להו שפיר דמבשל איירי ברהוי לבים קודם הבישול וכמפורש בחולין דף טו ע"א וזה ברור:

ואתיא דר"נ כר"מ. מה שפירשתי בקונטרס הוא על פי פי' תוס' בבבלי בפרקין וקשה לי מאי איריא ר"מ הא אף ר"י ס"ל דלא קנסינן שוגג אטו מזיד במבשל בשבת וכמ"ש בבילה דף י"ח ע"ב וי"ל דירושלמי סובר דר"מ לא קניס שוגג אטו מזיד ור"י קניס שוגג אטו מזיד ול"ע בבבלי פ' הניזקין:

מראה הפנים

אמר ר' אחא דר' נחמיה היא וכו'. מדאוקי למתני' כדר' נחמיה דפירות א"כ ס"ל דדין בנ"א שוים כמו שבאדם צריך שתהיה גם החזרה שלו בשוגג כך בפירות ולא משמע כן בבבלי כרים פרקין דאוקי מילתא דרב פפא דמתיר בפירות אפי' חזרו במזיד כתנאי וס"ל לר"פ כת"ק דברייתא ולא כר' נחמיה והבבלי וכאדם דמתני' כ"ע ל"פ שצריך שתהי' גם החזרה שלו שלא לדעת וע"כ לר"פ מתני' אף כדת"ק אתיא דשאני פירות דלעולם אנוסין מיקרי ע"י האדם. וכן פסקו ז"ל כת"ק כדפסק הרמב"ם בפ"ב מהלכות יו"ט וכן רהוס' והרא"ש ז"ל כאן. ומיהו הא דקאמר הכא ואתיא דר' נחמיה כר"מ לכאורה קשיא הא אפי' כר' יהודה אתיא דעד כאן לא פליג ר' יהודה וס"ל בשוגג לא יאכל בו ביום אלא במבשל דאיסורא דאורייתא הוא דעביד אבל הכא אימא מודה. ואפי' נסרב דס"ק ואתיא דר' נחמיה דמתיר בשוגג ולא קניס שוגג אטו מזיד כר"מ דהיינו נמי לא קניס דאי כר' יהודה הא קניס שוגג אטו מזיד ולר' נחמיה דבמזיד אסור א"כ הוה ליה למיקנסיה אף בשוגג וא"כ לא אתיא מילתא אלא כר"מ. וכך נראה מדברי התוס' שפירשו כן שכתבו בד"ה מכלל דת"ק וכו' לסיכית דטעמים דרה"ב לאו משום דקניס שוגג אטו מזיד אלא משום דלמא אתי לאוציאן חוץ מד' אמות וסיימו וכן איתא בירושלמי וכו' והיינו כדאמרן דלא קניס שוגג אטו מזיד ונמו כר"מ. מ"מ היא גופה קשיא דמאי דוחקיה לאוקי מילתיה כר"מ דילמא הא דקניס ר' יהודה שוגג אטו מזיד באיסורא דאורייתא הוא דקניס. וי"ל דס"ל להאי ש"ס דמאן דקניס שוגג אטו מזיד אפי' בדרבנן קניס ומאן דלא קניס אפי' בדאורייתא לא קניס. וכן הבליתי בפ"ב דתרומות בהלכה ג' ד"ס בשוגג באיסור דאורייתא כן לפי ש"ס מכמה סוגיות. והתוס' כתבו כאן בשביעות דקיי"ל דלא קנסינן שוגג אטו מזיד לא בדאורייתא ולא בדרבנן. וקשיא על זה

דהא

ואפילו

שנויי נוסחאות (בו"ג) ושלשה בד"ו ושלש. (בו"ס) נפ'ה נפנה בד"ו נפנת שפי ליסא.

(עמודי ירושלים תניא) פירות שיצאו לרשות הרבים. רוקח (סי' קס"ג):

שוגג יאכל מזיד לא יאכל דברי רבי מאיר. *קנה לו שביתה [א] ובאו עכו"ם והקיפוה מחיצה רבי חונה אמר לא הועילה לו מחיצתו כלום אלא מהלך באלפיים ומטלטל בארבע חייה בריה דרב אמר מהלך ומטלטל באלפיים רבי יעקב בר אחא ר' אבונא בשם חייה בריה דרב מהלך באלפיים ומטלטל בארבעת אלפים אמה על ידי זריקה. הוון בעיין מימר מה פליגין כרבי יהושע וכרבי עקיבה ברם כרבן גמליאל וכרבי אלעזר בן עזריה לא פליגין. [ב] ואפילו כרבן גמליאל וכר' אלעזר בן עזריה פליגין קל הוא מי שקנה לו שביתה ממי שלא קנה לו שביתה. נתנו על פתח הדיר על דעתיה דר' יהושע ור' עקיבה נותנין לו שתי אמות מבפנים ושתי אמות מבחוץ על דעתיה דרבן גמליאל ור' אלעזר בן עזריה אין נותנין לו שתי אמות מבפנים ושתי אמות מבחוץ. שאם אומר את ליתן לו שתי אמות מבפנים ושתי אמות מבחוץ אוף הוא מטלטל בכל הדיר כולו. נתנו באמצע הדיר היה הדיר חציו בתוך התחום וחציו חוץ לתחום רבי אחא אמר מן אולפן רבי יהודה אמר לה מן דיעה מחלוקת. רב חונה וחייה בריה דרב רבי זעירא רב הונא בשם רב מה שרצו ר' יהושע ורבי עקיבה להחמיר על עצמן זאת אומרת שהלכה כרבן גמליאל וכרבי אלעזר בן עזריה רבי בא בשם ר' חייה בר אשי אף בדיר ובסהר הלכה כר"ג וכר' אלעזר בן עזריה. *הנניה בן אחי ר' יהושע אומר כל היום היו דנין אלו כנגד אלו עד שבא אחי אבא והכריע ביניהן והתקין שתהא הלכה כרבן גמליאל וכר' אלעזר בן עזריה בספינה וכר' יהושע וכר' עקיבה בדיר וסהר. מה בין סהר ומה בין ספינה *חברייא אמרו ספינה [ג] מפני שמחיצותיה עולות עמה א"ר זעירא מכיון שעוקרין אותה מד' אמות אלו ונותנין אותה בד' אמות אלו. מה נפק מבינידון אם היתה אכסדרה על דעתהון דחברייא מותר על דעתיה דר' זעירא אסור.

אם

פני משה

שוגג יאכל וכו' דאלו לר' יהודה הא פליג שם בברייתא וסבירא ליה בשוגג יאכל למוצאי שבת ולא בו ביום: קנה לו שביתה. במקום אחד בבקעה ובאו עכו"ם והקיפוה מחילה בשבת פליגי בה ר' חונה וחייא בריה דרב: לא הועילה לו מחילתו כלום. שיהא מותר לטלטל בתוכה אלא הרי היא כבתחילה שמהלך אלפים ממקום השביתה ומטלטל בד' אמות וטפי לא כאלו לא היה שם מחילה: מהלך ומטלטל באלפים. דמהני ליה מחילה אף לטלטל בתוך אלפים שלו אבל טפי לא דגזרינן שמא ימשך אחר חפצו וילך חוץ לאלפים שלו: ר' יעקב בר אחא. קאמר בשם חייה בריה דרב מהלך הוא באלפים וכן הטילטול כי אורחיה: ומטלטל בארבעת אלפים אמה ע"י זריקה. כלומר וחוץ לאלפים מה שהיא בתוך המחילה מטלטל הוא ע"י זריקה דמחילה שנעשית בשבת מחילה היא אלא שאינו יכול לטלטל חוץ לאלפים. כי אורחיה שא"י להלך לשם ומטלטל ע"י זריקה: הוון בעיין מימר. בני הישיבה: מה פליגין כר' יהושע ור' עקיבא. כלו' דאליבא דר' יהושע ור' עקיבא הוא דשייכא פלוגתייהו דאינהי ס"ל במתני' דכל שלא היה באויר מחילות מבעוד יום לא מהני ליה המחילה ואע"ג דר' יהושע ור' עקיבא אסרי אפי' בהילוך בהוליכוהו לעיר אחרת ואין לו אלא ד' אמות ס"ד דבני הישיב' דמ"מ שאני הכא שהרי קנה שביתה וא"כ הילוך אלפים מותר לו עכ"פ ומיהו הא דפליגי בטילטול אליבא דר' יהושע ור"ע היא דפליגי אם נחשבה כמחילה גמורה או לא דאלו לר"ג ור"א בן עזריה הוה ס"ד דבני הישיבה דהכא הואיל וקנה שביתה ודאי כמחילה גמורה היא אף לענין טלטול שהרי לענין הילוך אלפים בלאו הכי מותר אפי' לא קנה שביתה באויר המחילה: ואפי' כר"ג וכר"א בן עזריה פליגין. כלומר דדחי לה הש"ס דלא היא דאף אליבא דר"ג ור"א ב"ע שייכא נמי פלוגתייהו דודאי בהך סברא כ"ע מודים דקל הוא מי שקנה לו שביתה בתוך המחילה ממי שלא קנה לו שביתה בתוכה ואם כן אימא לך דפליגי גם אליבייהו דר"ג ורחב"ע אי אמרינן דקניית שביתה בתוך המחילה מהני נמי לענין טלטול או לא דהיא גופה מספקא לן אפי' למ"ד דלענין הילוך לא בעינן קניית שביתה בתוך המחילה מיהו לענין טלטול איכא סברא לכאן ולכאן ופליגי הני אמוראי בהא: נתנו. אותו על פתח הדיר ולא בתוכו ממש. האי מילתא תליא בפלוגתא דתנאי במתני' דלדעתייהו דר' יהושע ור"ע שאין לו לעולם אלא ד' אמות א"כ כאן נותנין לו ב' אמות מבפנים וב' אמות מבחוץ לפתח הדיר דלית לן לניחוש למידי אבל לר"ג ורחב"ע דסבירא להו דהיכא דנתנוהו בתוך הדיר או בתוך הסהר שמהלך את כולה א"כ כאן בנתנוהו על פתח הדיר או הסהר אין נותנין ד' אמות אלו שאם אתה נותן לו ב' אמות מבפנים כסבור הוא שבעל פתח הדיר כבתוך הדיר עצמו והוא הוא מטלטל בכל הדיר כולו ובאמת בכה"ג אין מועילות לו המחילות מכיון שלא נתנוהו בתוך המחילות ממש: נתנוהו באמצע הדיר והיה הדיר חציו בתוך התחום וחציו חוץ לתחום. בהא קאמר ר' אחא מן אולפן שכך קיבל מרבו ור' יודן הוא אמורא אמר לה מן דיעה דנפשיה. דתליא במחלוקת דרב הונא וחייא בריה דרב דלעיל דפליגי בהקיפוה נכרים מחילה בשבת דלמאן דס"ל התם מהלך ומטלטל באלפים ולא חיישינן שמא ימשוך אחר חפצו לילך חוץ לאלפים ה"ה הכא מהלך ומטלטל בחציו שבתוך התחום. ולמאן דס"ל מהלך באלפים ומטלטל בארבע ה"נ כן שמהלך בחציו שבתוך התחום ואינו מטלטל אלא בד' אמות שמא ימשך אחר חפצו וילך בחציו שהוא חוץ לתחום: ר' זעירא רב הונא. אמרו בשם רב במה שרצו ר' יהושע ור"ע להחמיר על עצמן דקתני א"כ זאת אומרת שהלכה כר"ג ור"א ב"ע שמה שעשו אינו אלא מצד חומרא שהחמירו על עצמן דווקא ולא להחמיר לאחרים: אף בדיר וסהר. שלא שבת כלל באויר מחילות הלכה כר"ג וכרחב"ע: חנניה בן אחי ר' יהושע אמר. לא כך אלא כל אותו היום שהיו בספינה היו דנין אלו כנגד אלו עד שלבסוף בא אחי אבא והוא ר' יהושע והכריע והתקין שתהא הלכה וכו' וכר' יהושע ור"ע בדיר וסהר וכדמסיק ואזיל מה בין דיר וסהר לספינה: ספינה מפני שמחיצותיה עולות עמה. דמ"מ בתוך מחיצותיה שבתו אבל דיר וסהר לא היה כלל באויר מחילות בעת ששבת. ור' זעירא אמר טעמא אחרינא דספינה קילא טפי מכיון שתמיד עוקרין אותה מד' אמות אלו ונותנין אותה בד' אמות אלו שתמיד מהלכת היא ולעולם כבתוך ד' אמות היא: מה נפק מביניהון. להני תרי טעמי: אם היתה אכסדרה. כלו' אם הספינה היתה כמין אכסדרה שפתוחה מד' רוחותיה ואין לה מחילות: על דעתהון דחברייא אסור על דעתיה דר' זעירא מותר. כצ"ל ובספרי הדפוס טעות דמוכח ונתחלף בהא דלקמיה:

אם

קרבן העדה

שוגג יאכל. דלא קנסינן שוגג אטו מזיד: והקיפוה מחילה. בשבת לדור בתוכה דאי לאו הכי ביותר מבית סאתיים לא משתריא לטלטולי בה אלא בד' אמות: ומטלטל בארבע. אמות כאלו לא היתה שם מחילה וטפי מד' לא אפילו בזריקה דלא שני ליה בין טלטול כי אורחיה לטלטול ע"י זריקה: ומטלטל באלפים. כי אורחיה וחוץ לאלפים אפילו בזריקה אסור: בד' אלפים. ע"י זריקה אלפיים מטלטל כי אורחיה ואלפיים ע"י זריקה: הווין וכו'. סברוה למימר כי פליגי אליבא דר"י ור"ע אבל לר"ג ולראב"ע הכל מודים דמטלטל בכולו כי אורחיה: ואפי' כר"ג. חזרו לומר דאפי' לר"ג ולראב"ע פליגי דלא דמי לר"ג ולראב"ע: קל הוא מי שקנה לו שביתה. שיש לו אלפיים אמה לכל רוח הלכך החמירו עליו שלא יהא לו כל ההיקף כד"א אבל מי שלא קנה שביתה כגון זה שהוציאוהו עכו"ם שאין לו אלא ד"א הקילו עליו שיהא לו כל ההיקף כד' אמות: נתנו וכו'. מי שהוציאוהו עכו"ם ונתנו על פתח הדיר מבחוץ: אוף הוא מטלטל בכל הדיר כולו. שיסבור כיון שהתירו לו לטלטל בו ויש בו מחילות יטלטל בכל הדיר כאלו נתנוהו לדיר הלכך יברור כל ד' אמותיו חוץ לדיר: מן אולפן. כך שמע ולמד מרבו דפליגי אף בזה: מן דיעה. אמר כן מעצמו מסברתו: מחלוקת. פליגי ר"ג עם ר"י דלר"ג שרי לטלטל בכולה ולר"י בחציו ולא גזר דלמא אתי לטלטולי בכולה: זאת אומרת שהלכה כר"ג *ור"י בספינה שהרי אף ר"י ור"ע לא זזו מד"א אלא מחומרא שהחמירו על עצמן ולא מדינא: כל היום. שהיו בספינה: אחי אבא. ר' יהושע: מפני שמחילותיה עולות עמה. שלעולם הוא באויר מחילות ששבת מבע"י משא"כ בדיר וסהר אינו במחילות ששבת בהן מבע"י: מכיון שעוקרין אותה מד' אמות אלו וכו'. כלומר כשעוקר רגליו קודם שיניחנה הוא יוצא מד"א שלו שהספינה מוליאתו ונכנס בתוך ד"א אחרות על כרחו ואפי' לא תתיר לו אלא ד"א על פני הספינה אותן ד"א הם מהא בים שהים מוליכו בע"כ ואין חילוק בין מהא לאלף הלכך הכל מותר דה"ל כמי שהוציאוהו עכו"ם מתוך ד"א ונתנוהו לד"א אחרות שנותנין לו ד"א: מה נפיק וכו'. כלו' מאי בינייהו: אם היתה. הספינה עשויה כאכסדרה פרולה ואין לה מחילות: ה"ג ע"ד דחברייא אסור ע"ד דר"ז מותר. וה"פ לחברייא אסור שהרי אין לה מחילות ולר"ז מותר דהא כל ד"א שלו הן יתירין מק' וכדפרישית:

אם

עין משפט נר מצוה

ז
א מיימוני פכ"ז מהל' שבת הל"ח טוש"ע או"ח סי' ת:
ח
ב מיימוני שם הלכה יב יג טוש"ע שם סי' תס ס"ז

גליון הש"ס

עי' ב"ק וכבר קדמו הריטב"א בה דוביו ובמגדל עוז פט"ז הלכה יב:

מסורת הש"ס

עירובין פ"א — שם מג פ"א — שם מג ע — *נ"א ור"ע

מראה הפנים

דהא מוכרת היא ממסקנת הש"ס דילן בגיטין דף נ"ג ונ"ד דלר' יהודה דקי"ל כוותיה לגבי ר"מ ס"ל דבמידי דאורייתא שפיר קנסינן שוגג אטו מזיד ואפי' במידי דרבנן בכ"יום דאיכא למיחש לאיערומי איכא דס"ל הכי. ויש בהלכה ביטות וחלוקי דינים בזה כמ"ש בהערכתי במקומן בתרומות שם בס"ד: רבי יעקב בר אחא וכו' מהלך באלפים ומטלטל בד' אלפים אמה ע"י זריקה. וכו כשמואל בבבלי פרקין דף מ"ב והכריעו הפוסקים הלכה כשמואל. והתוס' בד"ה ונכרים כתבו ובירושלמי מוקי לה כר' יהושע וכ"כ הרא"ש ולא אשכחן הכא אוקימתא מיחלטת כר' יהושע כפי הגירסא אבל לפנינו אלא דהון בעי מימר לאוקי פלוגתייהו דאמוראי אליבא דר' יהושע דוקא ודחי לה הש"ס דאפילו אליבא דר"ג פליגי כמבואר היטב בפנים

אם

שירי קרבן

ואפילו כר"ג וכו'. כתבו תוס' בפרקין בד"ה ועכו"ם שהקיפוה מחילות בירושל' מוקי לה כר' יהושע ומיהו בקונט' פי' דאתיא נמי כר"ג וכו' ואע"ג דלא שבת באויר מחילות מבעו"י דלא הקילו חכמים וכו' ע"כ ותימה הא מפורש מסיק גם כאן בירושל' דאפי' כר"ג אתיא וכפירש"י ולע"ג: מן אולפן. פי' בגליון מן התורה הוא מותר ואין כאן מחלוקת ע"כ וכן פי' לעיל בפרק בכל מערבין ובשניהם אין הפי' מחוור וגם בהרבה מקומות בש"ס נאמר בלשון זה ואין הפי' אלא כמ"ש בקונט' והוא עיקר.

אם

אם היה הים גלני על דעתיהון דחברייא אסור על דעתיה דר' זעירא מותר. א"ר זעירא מתניתא אמרה כן ארבע אמות שאמרו אינן תחום:

הלכה ב מתני' *פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשיכה אמרו לו לרבן גמליאל מה אנו לירד אמר להן מותר שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד שלא חשיכה: **גמ'** *מצודות היו לו לרבן גמליאל שהיה משער בה עיניו במישר. ולמה לי עד שלא חשיכה ואפילו משחשיכה ולא רבן גמליאל היא תיפתר שהיה בנמל [י]יותר מבית סאתים ולא יהיו מחיצות גבוהות עשרה ולא יהיו פרצות יותר מעשר *ולא יהא עומד כנגד עומד ופרוץ כנגד פרוץ:

הלכה ג מתני' [א] *מי שיצא ברשות אמרו לו כבר נעשה מעשה יש לו אלפיים אמה לכל רוח אם היה בתוך התחום כאילו לא יצא שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן: **גמ'** דל כן מה אנן אמרין. יעשה כמי שיצא באונס ולא יהיה לו אלא ארבע אמות לפום כן צריך מימר יש לו אלפיים אמה לכל רוח אמר רב חונה *והן שיהו ד' אמות אוכלות מתחום טבריא ומתחום מגדלה. רבי חונה בשם רב אדא בר אחווה רבי לא בשם ר"ש בן לקיש [ב] ואפילו יצא למגדלה וחזר כאילו לא יצא. רבי יישוע דרומייה בעי עד כדון בשיצא שוגג ואפילו יצא מזיד א"ר פנחס מתניתא אמרה כן שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן [ג] חוזרין אפילו בזיינן: *תניא [ד] עכו"ם שבאו לעיירות הסמוכו' לספר ליטול מהן אפילו תבן אפי' עצים יוצאין עליהן בזיין ומחזירין את הזיין למקומן באו לעיירות המובלעות

קרבן העדה

אם היה הים גלני. שהגלים שבים הולכים וסוערים על דופני הספינה ואין המחילות ניכרין: אמר רבי זעירא מתניתין וכו'. עד אינן תחום ל"ג ליה דלא שייך הכא מידי גם בר"פ אמר רבי זעירא בהיפך:

הלכה ב מתני' לנמל. פורט"ו בלע"ז שבו הספינות יולאות מן הים לשפתו: מה אנו לירד. מן הספינה לתוך העיר כלומר בהנו מחוץ לתחום משחשיכה:

גמ' מצודות היו לו לר"ג. במקום ההוא והיה משער בו כמה הוא בדרך הישר ממקום שהיו בתחלת בין השמשות עד הנמל משא"כ הספינה הלכה בדרך עקלתון והוסיפה בהליכתה: ופריך ולמה לי. שהיו בתוך התחום קודם חשיכה הא אם אפילו באו משחשיכה נמי מותרים לר"ג דלא יהא אלא דיר או סהר דמתיר ר"ג להלוך את כולה: תיפתר שהיה בנמל יותר מב"ס. ולא התיר ר"ג בדיר וסהר אלא כשאין בו יותר מב"ס: ה"ג ולא יהיו יותר מב"ס ולא יהיו מחילות נמוכות מעשרה ולא יהיו פרצות וכו'. וה"פ כל אלו הדברים לריך שלא יהא בדיר וסהר ואז מותר לטלטל בכולה:

הלכה ג מתני' מי שילא ברשות. כגון לעדות החדש או להציל מן הגיים ומן הנהר או חכמה הבאה לילד: כבר נעשה המעשה. ואינך לריך לילך: יש לו אלפים אמה לכל רוח. ממקום שנאמר לו: **גמ'** ופריך דל כן וכו'. דלא כן אילו לא תני במתני' פשיטא שהיינו אומרים שיהיה לו אלפיים כיון שילא ברשות ומתני' ל"ל: ומשני יעשה וכו'. סד"א דליהוי כמי שילא באונס דתנן לעיל בר"פ דאין לו אלא ד"א: לפום כן. לפיכך הוצריך ההנא לאשמועינן דמי שילא ברשות יש לו אלפיים אמה: והן. הא דתני במתני' אם הי' בתוך התחום כאילו לא ילא והוא שיהיו ד' אמות אלו של תחומו מובלעין בתוך תחום עירו כגון שילא מטברי' למגדלה ומגדלה ד' אלפים פחות ד' אמות מטבריא לריך שיהיו ד' אמותיו שתים בתוך תחום טברי' ושתים בתוך תחום מגדלה אבל אם הם חוץ לתחום עירו אע"פ שהן מובלעין בתוך אלפיים אמה שנתנו לו חכמים ליולא ברשות אין לו אלא אלפים: ואפילו ילא למגדלה. עלמו וחזר משם אותן אלפיים שנתנו לו הכמים כמלא שהוא בתוך אלפיים של תחום עירו הרי הוא כאילו לא ילא: עד כדון. עד כאן לא שמעינן ממתני' אלא בילא בשוגג שיש לו אלפיים כדתנן מי שילא וכו': ואפילו ילא במזיד. כמי דיכא הכי או לא: מתניתין אמרה כן. דאפילו במזיד נמי. דקתני שכל היולאין להציל וכו'. וכל ההי לרבויי אפילו היולא במזיד נמי: חוזרין אפי' בזיינן. ולא אמרי' כיון דנעשה מעשה ישליכו כלי זיינן מעליהן ולא יחללו שבת בחזירתן: לספר. עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול עכו"ם: יולאין עליהם. שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם: המובלעות

פני משה

אם היה הים גלני. שהיו הגלים של הים גבוהים ומתגברים הרבה עד שאין הספינה יכולה להלך את מהלכה שגלי הים דוחפין אותה לאחור נמי היכא ביניייהו: על דעתון דהבריה מותר על דעתיה דרבי זעירא אסור כצ"ל. ונתחלף בהא דלעיל שהרי להבריא יש כאן מחילותיה ולטעמיה דר' זעירא בכה"ג אינה נעקרת מד' אמות אלו לד' אמות אלו: א"ר זעירא מתניתא אמרה כן ד' אמות שאמרו אינן תחום. כלומר ר' זעירא דקאמר ההי טעמא בספינה לשיטתיה אזיל דאמר לעיל ממתניתין דלקמן ב"מ דד' אמות שאמרו תחום הן ואין נותנין לו מבני מקומות. ולפיכך אמר בספינה להאי טעמא שהיא נעקרת מאליה מד' אמות לד"א וכעומדת תמיד בתוך ד"א היא:

הלכה ב מתני' פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשיכה. נמל הוא מקום שהספינות חונות שם כשיורדות מן הים אל שפתו וקאמר בגמרא שאותו הנמל היה יותר מן בית סאתים וא"כ שלא היה מוקף מחילות גבוהות עשרה דאי לאו הכי הא ר"ג ס"ל לעיל בנתנוהו בדיר וסהר מהלך את כולה: מה אנו לירד. מתוך הספינה לעיר דשמא באנו מחוץ לתחום משחשיכה: שכבר הייתי מסתכל. בשפופרת שהיה לו שבה היה משער בעיניו למדת לפיות של אלפים אמה במישור וכים:

גמ' מלודות. מלשון וחשר לא לדה ואתה לודה נפשי כלומר שהיה אורב וצופה בהן לשער בעיניו המדה במישור וכים: ולמה לי עד שלא חשיכה. והלא אפי' משחשיכה באו בתוך התחום וכי לא ר"ג היא שאמר כך ואיהו ס"ל לעיל דלעולם מהלך את כולה אפי' לא שבת באויר מחילות מבעוד יום והרי בנמל הן: תפתר שהיה בנמל יותר מבית סאתים ולא יהיו מחילות גבוהות עשרה. בו ואו או נקט שאם היה יותר מסאתים אפי' היו לו מחילות לא מהני ואם לא היה אלא בית סאתים לא היו לו מחילות גבוהות י': ולא יהיו פרצות יותר מעשר וכו'. כלומר ואפי' לא היו בו פירצות יותר מעשר מיהו לא היה בו אלא עומד כנגד עומד ופרוץ כנגד פרוץ כדאמרינן לעיל בפ"ק גבי שיירא שחנתה בבקעה דביותר מבית סאתים אפי' אין כאן פירצה יותר מעשר מיהת עומד כנגד הפרוץ בעינן:

הלכה ג מתני' מי שילא ברשות. מלוה כגון לעדות החודש או להציל מן הגיים או מן הנהר ואמרו לו כבר נעשה מעשה ואינם לריכין לך: יש לו אלפים אמה לכל רוח. ממקום שאמרו לו: אם היה בתוך התחום. בגמרא מפרש דה"ק אם היו אותן אלפים אמה שנותני' לו נכנסין לתוך התחום ביתו כאלו לא ילא מתחומו הוא והולך עד ביתו והרי הוא כבתחילה שיש לו מביתו אלפים לכל רוח: שכל היולאין להציל חוזרין למקומן. בגמרא קאמר אפי' בכלי זיינן וכלומר הואיל ומלינו קולא אחרת שהקילו בכל היולאין להציל מן האויבים חוזרין אפי' בכלי זיינן למקומן מפני הפחד שלא ירגישו בהם האויבים ואינן לריכין כן להניח כלי זיינן לפיכך הקילו נמי בכגון זה שילא ברשות להיות כאלו לא ילא:

גמ' דלא כן מה אנן אמרין. אי לא אשמועינן שיש לו אלפים לכל רוח מה היינו אומרים בדבר זה וקאמר מהו דתימא ה"א ויעשה זה כמי שילא באונס דאמרינן בריש פירקין דאין לו אלא ד' אמות לפום כן לריך מימר דלא דמי לאונס דמכיון שברשות ילא יש לו אלפים אמה לכל רוח: והן. ודוקא שהיו ארבע אמות שלו במקום שהחזירוהו בתוך התחום אוכלת מתחום טבריה ומתחום מגדלה כגון שהיה יולא מטבריה למגדלה ואמרו לו בב' אמות של תחום מגדלה וא"כ הד' אמות שלו מובלעות בב' התחומין הללו ואז כאלו לא ילא מתחום ביתו שבטבריה: ר' חונה וכו' בשם רשב"ל. פליג דלא היא אלא אפילו ילא למגדלה והתום מגדלה מובלע בתוך תחום טבריה וחזר כאלו לא ילא ולא בעינן שיהא ארבע אמות שלו מובלעות בתוך שני התחומין הללו: עד כדון שילא בשוגג. שנזדמן לו להציל ואם אפילו ילא במזיד הוזר למקומו הוא: מתניתא אמרה כן. דאפילו במזיד דהא קתני שכל היולאין להציל חוזרין. דקאמר קמ"ל ואפי' בכלי זיינן וכדקתני עכו"ם שבאו וכו' אפי' תבן וכו' הואיל וסמוכות לספר הן שביהי סכנת נפשות בהן לעולם: באו לעיירות המובלעות

מסורת הש"ס
עירובין מה ע"ב
שם מג ע"ב
[פי' פ"א הל' ה וירכין פ"ו הלכה ח עירובין מד ע"ב]
שם
שם מה ע"א

גליון הש"ס

[א]עיין בריטב"א ר"פ וכדף מב ע"ב. ול"פ בה"ס ר"פ כב ע"ב ד"ה לא ובה"ס כאן כ"י בנשה"ק גנז

שירי קרבן

אם היה הים גלני. בקונט' פירשתי כפי הגירסא שלפני וזותר נ"ל להגי' דה"ג אם היה הים גלני ע"ד דחבריי' מותר ע"ד דר"ז אסור וה"פ אם היו גלים בים והספינה הולכת לאט ויכול לילך ד"א בספינה קודם שתלך הספינה ד"א לחברייא מותר דהא מ"מ איכא מחילות ולר"ז אסור וראיתי מי שפי' גלני מלשון גלוי שהים מגולה מכל לד ואיני יודע לכוון פירושו ות"ש נ"ל עיקר:

מראה הפנים

אם היה הים גלני. ובבבלי שם פ"ב אמרו לאיכא ביניייהו אחריתא בקופץ מספינה לספינה ומשום דהים גלני כמי א"א דלא ליידא גספינה מן כפ אמות לכד אמות. ומיהו הכריעו הפוסקים כרב דאמר הלכה כר"ג אף בדיר וסהר כדפסק הרמב"ם בפכ"ז מהלכות שבת בהלכה י"ב וכן הכריעו התוס' בדף מ"ג מכמה סוגיות ע"ש:

תיפתר שהיה בנמל יותר מבית סאתים. וסתם נמל לא הוקף לדירה וא"כ לא הוה מהני ליה מחילות וכדכתב הרמב"ם בפ"ז בכ"ד מי בעמד מבעוד יום וכו'

גר

או שהיה בא בדרך ונתכוין לשבות ברה"י הידוע אלו וכו' ואם היתה רה"י זו מקום שלא הוקף לדירה אם היה בה בית סאתים מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ואם היתה יותר על בית סאתים אין לו בה אלא ד' אמות וחוצה לה הלפים אמה לכל רוח ולפ"ז היתה בתחלה אם מותר להן לירד ולהלך את כולה והא דקאמר ולא יהיו מחילות גבוהות עשרה וכו' או או קאמר כדפרישית בפנים: ואפילו יצא למגדלה וכו'. כדפרישית שהיה תחום מגדלה מובלע בתוך תחום טבריה ואתיא דרשב"ל כרב שימי בר חייא בבבלי דף מ"ד דהבלעת תחומין מילתא היא. וכ"פ הרמב"ם בפכ"ז מה' שבת ודוקא בילא לדבר מלוה כדמסיק התם דהכא הוא דשוו ליה רבנן לר"א וכן אם ילא להנצו כמו שנתבאר לעיל:

א: כח

שנויי נוסחאות (פו"ה) גלני בד"ו גלנו (פוכ"א) צריך בד"ו צרך. (פוכ"ו) יישוע בד"ו יושוע. (פוכ"ס) תניא בד"ו תני.

המובלעות אין יוצאין עליהן בזיין אלא אם כן באו לעוסקי נפשות. בראשונה היו טוליכין את הזיין לבית שהוא סמוך לחומה פעם אחת באו עליהן השונאין היו מדחקין ליטול את הזיין והרגו אלו מאלו יותר ממה שהרגו מהן השונאים התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו :

הלכה ד מתני' *מי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר הואיל ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס דברי ר"מ רבי יודה אומר יכנס. א"ר יהודה מעשה ונכנס רבי טרפון בלא מתכוין: **גמ'** אמרו והלא בית מדרשו של רבי טרפון היה בתוך אלפיים אמה או שמא הקנה עצמו לבני עירו מבעוד יום. אשכח תני בשחרית זרחה החמה אמרו לו רבי הרי העיר לפני היכנס :

הלכה ה מתני' *מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשיכה יש לו אלפיים אמה לכל רוח דברי רבי יוחנן בן נורי וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות. רבי אלעזר אומר הוא באמצען רבי יהודה אומר לאיזה רוח שירצה. ומודה רבי יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו: **גמ'** *רבי זעירא בשם רבי חסדיי טעמא דרבי יוחנן בן נורי באחר שאילו היה ער היה קונה שביתה ישן לא קנה לו שביתה אין לו אלא אלפיים אמה לכל רוח. רבי יודה אומר *אפילו ער ולא קנה לו שביתה אין לו אלא אלפיים אמה לכל רוח. אתייא דרבי יודה כר"י בן נורי דר"י בן נורי אמר אחר שאילו היה ער קונה לו שביתה היה ער ולא קנה לו שביתה אין לו אלא אלפיים אמה לכל רוח. ר' חונה אמר רב נחמן בר יעקב בעא *גר שטבל לאחר שהאיר המזרח מאחר שאילו היה ער היה

פני משה

המובלעות. בתוך אה"י ואינן סמוכות לספר: התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל. כלי זיינו עמו עד שבא לביתו :

הלכה ד מתני' מי שישב בדרך. לנוח ולא היה יודע שהוא סמוך לעיר בתוך התחום וחשכה לו שם ועמד וראה והרי הוא סמוך לעיר בתוך התחום: הואיל ולא היה כוונתו לכך. בשעת קניית שביתה לא יכנס לעיר להיות דינו כאנשי העיר אלא ממקום שחשכה לו מודד הוא אלפים אמה לכל רוח וילך בעיר עד מקום שכלו אלפים שלו ולא יותר: ר' יהודה אומר יכנס. וילך כל העיר והולך לה אלפים אמה לכל רוח כבני עירו: בלא נתכוין. שלא היה יודע בשחשיכה שהוא בתחום עירו ולא היה נתכוין להיות שביתתו בעיר אלא במקומו והעפ"כ נכנס להיות כבני עירו והלכה כר' יהודה :

גמ' אמרו. חכמים לר' יהודה דאין ראיה מר' טרפון והלא אפשר שבית מדרשו של ר' טרפון היה בתוך אלפים אמה ממקום שביתתו או שמא הקנה עצמו לבני עירו להיות כמו שם מבעוד יום. שאע"פ שלא אמר כך בפירוש אפשר שלבו היה כך מבעוד יום: אשכח. ברייתא דתני שכך המעשה בשחרית זרחה החמה ואמרו לו המגלאים אותו רבי הרי העיר לפניך היכנס ואם היה יודע שהוא בתוך התחום והיה בלבו לכך לא היה מתעכב שם עד זרחת החמה :

הלכה ה מתני' מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשכה. ולא קנה שביתה יש לו אלפים אמה לכל רוח. ממקומו ומסיק הש"ס בגמרא דטעמיה דר' יוחנן בן נורי משום דקסבר חפצי הפקר שאין להם בעלים קונים שביתה במקומן להיות להם אלפים אמה לכל רוח. וזה שישן הוא בשעת קניית שביתה ואין לו דעת כחפצי הפקר הוא וממילא נקנה לו אלפים אמה לכל רוח: וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות. דקסברי חפצי הפקר אין קונין שביתה במקומן אלא הזוכה בהן מוליכן למקום שהוא יכול לילך והלכה כחכמים בחפצי הפקר אבל בישן הלכה כר' יוחנן בן נורי ומטעמא אחרינא דהואיל ואם היה מעור קנה ישן נמי קנה: ר"א אומר והוא באמצען. ארבעה אמות שאמרו מעברין לו והוא באמצע וכלומר שתי אמות לכל רוח ולדברי חכמים יש לו ד' אמות לכל רוח ממקום עמידת רגליו ויש לו מקום של ח' על ח' : ר' יהודה אומר לאיזה שירצה ילך. כלומר נראה אחד ד' אמות ודקדקתי ומודה ר' יהודה לר"א שאם בירר לו שהיה לכאן ושתים לכאן שאינו יכול לחזור בו וכן אם בירר לו כל הד' אמות לצד אחד אינו יכול לחזור ולברור לצד אחר והלכה כחכמים בזה שיש לו להלך ד' אמות לכל רוח ממקום עמידת רגליו ולהוץ. אבל לענין לטלטל אין לו לטלטל אלא בתוך המרובע של ד' אמות : יהיו בנים מקלת אמותיו וכו'. כגון שהיו עומדין רחוקים זה מזה שש אמות במובלעין ב' אמות של כל אחד בתוך של חבירו מביאין ואוכלין בתוך שתי אמות שבן באמצע : ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו. לתוך שתים אמות החיצונים של חבירו שהרי אין לו בהם כלום שכל ד' אמות שאמרו גבי יצא חוץ לתחום ונתנו את עירובו או קנה שביתה ברגליו סייעהו רבנן כרה"י לגביה ומדרבנן אסור לו לטלטל מהוכס לחוצה להן : היו שלשה והאמצעי מובלע ביניהן. שהיו ב' אמותיו בתוך של זה וב' אמותיו בתוך של זה הוא מותר עם כל א' ופונה לכאן ומשתמש עם זה ופונה לכאן ומשתמש עם זה וכן הן מותרין עמו אבל שנים החיצונים אסורים זה עם זה : אמר ר"ש למה הדבר דומה וכו'. כלומר דר"ש שמעינהו לרבנן דפליגי בהא שאם היו שלשה חצרות פתוחות זו לזו וכל אחת ואחת פתוחות לר"ה שלא יהיה להן דריסת הרגל זו על זו ועירבו שתי החצרות החיצונות עם האמצעית דסברי רבנן שכולן אסורות זו עם זו הואיל ולא עירבו החיצונות זו עם זו ואמר להן ר' שמעון הלא כאן אתם מודים שהחיצונים מותרים עם האמצעי והאמצעי מותר עמהן וא"כ זה דומה לשלשה חצירות וכו' שבדין הוא כך. וחכמים סברי דשאני בשלשה חצירות שמתוך שהם מרובים יבואו החיצונים להוציא מזו לזו והדרים בחצר האמצעית לא יהבי אדעתייהו למידכר להו דאמרי שמא אחד מבני האמצעית שמותר בזו ובזו הוא שמוציא מתוך שלו לתוך של חבירו האמצעי יהיב אדעתיה ומדכר ליה והלכה כר' שמעון אבל הכא שהן שלשה הנבים לא הייבינן דהי אתי אחד מבני החיצונים להוציא מתוך שלו לתוך של חבירו. בהאירות בשנים החיצונים בלבד הן האסורות זו עם זו אבל עם האמצעית הן מותרות עמה והיא מותרת עמהן ולא חיישינן למידי :

גמ' טעמא דר' יוחנן בן נורי. משום דלדידיה לא שני ליה בין ער לבין ישן ומאחר שאלו היה ער היה קונה שביתה ישן לא קנה שביתה בחמי וכי מפני שישן לא יקנה לו מקומו שביתה: אין לו אלא אלפים אמה לכל רוח. כלומר מקומו הוא שקנה לו ממילא ודומה לאחד שבא בדרך ושבת שאין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שבת. ומיהו אלפים יש לו ואף על פי שלא אמר שביתתי במקומי ואם כן ה"ה בישן: ואפי' ער ולא קנה לו שביתה. שלא אמר בפירוש תקנה לי כאן שביתה הפ"ה קנה לו מקומו ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקומו וזהו כסברת ר' יוחנן בן נורי וכדמסיק אתיא דר"י כר' יוחנן בן נורי וכו'. כלומר דאיהו הוא דסבירא ליה הכי דמדמה ישן לער ואם כן ממילא נמי בער שלא קנה לו שביתה בפירוש קנה לו מקומו מכל מקום ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקומו: גר שטבל. בשבת ולאחר שהאיר המזרח: מאחר שאלו היה ער היה

קרבן העדה

המובלעות. שהן בתוך התחום: היו מוליכין את הזיין. בחזירתן בבית החילון שמובלאין חוץ לחומ': היו מדחקין. הנכנסין ליטול כלי זיינן והבית צר ודחקו זה את זה: התקינו שיהא כל אחד נוטל. את הזיין לביתו :

הלכה ד מתני' מי שישב בדרך. לנוח שהיה עייף ולא היה יודע בתחום העיר וחשכה לו שם ואמר שביתתי במקומי וכשעמד בבקר ראה שהוא סמוך לעיר: לא יכנס. לעיר להיות כאנשי העיר אלא ממקום שחשיכה לו מודד אלפיים פסיעות בינונית כמהלך בינוני ולא רץ ועד מקום שכלו יכנס: יכנס. דשביתתו בטעות היתה והרי הוא כבני עירו לגמרי ואין העיר עולה לו לחשבון ויש לו אלפיים אמה לכל רוח: בלא מתכוין. שלא היה יודע כשחשיכה לו שהוא בתוך התחום עיר ולא נתכוין להיות שביתתו בעיר אלא במקומו :

גמ' אמרו. לו חכמים לר' יודה שאין מרבי טרפון ראיה: בתוך אלפיים אמה. ממקום ששבת שם: או שמא הקנה. רבי טרפון עצמו להיות כבני עירו מבעוד יום והיה יודע שהוא בתוך אלפיים למקום שיבתתו: א"ל. לרבי טרפון: הרי העיר לפניך הכנס בה. ש"מ שלא היה יודע מבעוד יום שהוא סמוך לעיר:

הלכה ה מתני' אין לו אלא ארבע אמות. הואיל וישן היה לא נתכוון לקנות שביתה: הוא באמצען. של ד"א כלומר יש לו שני אמות לכל צדיו: לאיזה רוח שירצה. יטול ארבע אמות: ואחר שבירר לו. לצד זה והחזיק ללכת בהן אמה אחת אין יכול לחזור ולברור לצד אחר אפילו שלש אמות: **גמ'** הכי גרסינן מאחר שאילו היה ער היה קונה שביתה ישן נמי קנה לו שביתה ויש לו אלפיים אמה לכל רוח. וה"פ אילו היה ער היה קונה שביתה אף על פי שלא אמר דבר ה"ה ישן נמי: אתיא דר"י כרבי יוחנן בן נורי. והיינו כדפרישית דהא דקאמר אילו היה ער היה קונה שביתה היינו אפי' לא אמר שביתתי במקומי: אין לו אלא אלפיים אמה לכל רוח. דאילו היה ער והיה מכיר אילן או גדר היה אפשר שיהיו לו ארבע אלפיים אמה ויותר נ"ל לגרוס ויש לו אלפיים אמה לכל רוח: ופריך מאחר שאילו היה ער היה

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פכ"ז מהלכות שבת הלכ' ס טוש"ע או"ח סי' ת

יד
ב מיימוני שם טוש"ע שם סי' תא

מסורת הש"ס

עירובין כב: פ"א

כב:

ע"ב נה ע"ב

גליון הש"ס

*פי' ק"פ. ועי' בתוס' דף מט ע"ב ד"ה והמר וברא"ש שם ועי' במ"א סי' תט סי' י :

*בפמ"ס בתוס' דף מה ע"ב ד"ה ליקני ורשב"א דכל שלא היה ראוי לקנות שביתה ניח"ט כגון ניעלה מי קונה שביתה בשבת ע"כ א"כ כאן דכיו"ב לא היה גר קונה שביתה בשבת לאחר בשבל :

*עיין לבלבו

מראה הפנים

אשכח תני בשחרית זרחה החמה וכו'. לפי הגי' דבבלי דף מ"ה לבחרית מלאוהו רופי נקר וכו' א"כ תשובת הכמים שאמרו לו שמא ראיה במה שלבו היתה וכו' קיימת שפיר דאין ראיה מר' טרפון; אבל לפי גי' דהכא בשפיר ספי שאינו שיתה נגלו לשם כמתין עד שזרחה החמה וש"מ שלא היה יודע עד שאמרו לו רבי הרי העיר לפניך הכנס :

ואפי' ער ולא קנה לו שביתה וכו'. כפירשית והא מוסכם הוא שאם רוצה לקנות שביתה במקומו א"צ שיאמר בפירוש תקנה לי שביתה כאן אלא קנה שביתה ממילא ומקומו אין לו אלא אלפים אמה לכל רוח. וכן מבואר הוא בהלכה דלקמן: **גר** שטבל לאחר שהאיר המזרח וכו'. ולא נפשטה האבעיא ומסתברא דלא קנה כלום דלא דמיא להא דאמרי אלו שיש ער קנה ישן נמי קנה דגר בלא טבל לאו בר תקנו' שביתה הוא דכוס. ומיהו ע"מ מסקנא דגר יכול לטבול בשבת ולא אמרי תקוני גברא הוא דטבילה עלמא מותרה בשבת

שירי קרבן

גר שטבל לאחר שהאיר במזרח וכו'. כתב הסמ"ג בשם הס"ג דמטבילין גר בשבת ובו"ש וכב"פ סי' רס"ח כתב דאין מטבילין אותו בי"ט ע"ש וכאן משמע דמטבילין, את בשבת ודוחק לומר דאיבעיא ליה אם עבר וטבל דהא בעיק בי"ד. ואין יעשו בי"ד כך: לא

שנויי נוסחאות (שו"ג) לעוסקי. בד"ו לעיסקי. (שכ"ו) אפילו בד"ו ואפילו.

מסורת הש"ס

היה קונה לו שביתה. א"כ מאי קמיבעיא ליה הא גבי גר נמי אילו טבל מאתמול היה קונה שביתה ויש לו אלפיים אמה לכל רוח: ומשני מה אמר. הא דקמיבעיא ליה: כאומר ריב"ן. אם הלכה כריב"ן או לא: הלכה כריב"ן. א"כ גר זה יש לו אלפיים אמה לכל רוח: ה"ג משחשיכה אינו חוזר משחשיכה: בירר לו. ד' אמות מבע"י: וקדש עליו היום. ותשכה לו מהו שיכול לחזו' בו: לא יכנס דר"מ. וקס"ד דהאי דתנן לקמן בפרקין קאי דתנן מי שילא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס וטעמא דר"מ דלא יכנס כיון שזה מהלך ורוצה לילך נראה כבורר אל עבר פניו ובירור זה כבר נעשה מבע"י קודם שילא חוץ לתחום *ואפ"ה הוה ברירה ואסו' לו לחזור לאחוריו ולר"י דאמר יכנס לא הוה ברירה. ואפי' בירר מבערב מ"מ הואיל וקודם שבא לשם בירר מהני ה"ה ה"נ הוה בירור: ופריך לא על הדא אמרה. הך פלוגתא דר"מ ור"י לאו אמי שילא חוץ לתחום איתאמרת אלא אהא דריש פירקא דמתיר ר"י לכנוס: א"ר בון מודה ר"י וכו'. נראה שלא היה בגירסתו במשנה ומודה ר"י אלא ומודה כאם:

עירובין מו פ"א זבחים ע"א בל"א

*נ"ל ומב"ה בב מה פ"א

היה קונה לו שביתה. מה אמר כאומר רבי יוחנן בן נורי נישמעינה מן הדא דמר רבי יצחק בר נחמן בשם רבי יהושע בן לוי *הלכה כרבי יוחנן בן נורי. בירר לו מבעוד יום חוזר בו מבעוד יום משחשיכה חוזר בו משחשיכה בירר לו מבעוד יום וקדש עליו היום נישמעינה מן הדא לא יכנס דברי רבי מאיר רבי יודה אומר יכנס. לא על הדא אמרה אלא על רישיה דפירק' מי שהוציאוהו עכו"ם או רוח רעה איתאמרת עליה א"ר בון מודה ר' יודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו:

הלכה ו מתני' [א] *היו שנים מקצת אמותיו של זה להוך אמותיו של זה

מביאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לשל חבירו היו שלשה האמצעי טובלע בנתיים הוא מותר עמהן והן מותרין עמו ושנים החיצונים אסורין זה עם זה א"ר שמעון [ב] למה הדבר דומה לשלש חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים עירבו שתיהן עם האמצעי' היא מותרת עמהן והן מותרות עמה ושתים החיצונות אסורות זו עם זו: **גמ'** אע"ג דרבי חנניה בן אנטיגנס פליג על רבנין באמות מודה הוא הכא בעיבורי עיירות:

הלכה ז מתני' [ג] *מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשך והיה מכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו לא

היה קונה לו שביתה. כלומר מי אמרינן דדמי להא דאמר ר' יוחנן מאחר שאילו היה ער קנה ישן נמי קנה וה"ה בגר דמאחר שאלו טבל קודם השבת היה נקנה לו שביתה ממילא השתא נמי קנה או דילמא לא דמי דבשעת קניית שביתה לאו בר אקנויי הוא דאכתי לא טבל וגר שמל ולא טבל לאו כלום הוא: מה אמר כאומר ר' יוחנן בן נורי. כלומר רב נחמן בר יעקב דמיבעי ליה בגר ומה אמר כאומר רבי יוחנן בן נורי גופיה אי פשיטא ליה נוף הדין כיבן כר' יוחנן בן נורי וקאמר דנשמעינה מן הדא וכו' כדמייתי לה לעיל בריש פ"ק ואם כן הדין דר' יוחנן בן נורי גופיה פשיטא ליה דהלכתא כוותיה: בירר לו מבעוד יום. בעלמא קאי שאם בירר לו אחת מן הרוחות שיהיה לו תחומו אם מבעוד יום מע"ש בירר לו חוזר היא מבעוד יום יכול הוא לברור לרוח אחרת ואם משחשיכה חוזר בו משחשיכה מפני שבשעת קניית העירוב לא היה מבורר ויכול הוא לחזור בו: בירר לו מבעוד יום. ולא חזר בו עד שקידש עליו היום. מאי אם יכול לחזר בו ולברר לרוח אחר או דלמא הואיל ובשעת קניית העירוב לא היה דעתו לרוח אחרת שוב אינו יכול לחזור בו: נישמעינה מן הדא. דפליגי במתני' דלעיל מי שישב בדרך ועמד וראה והוא סמוך לעיר לא יכנס דברי ר"מ הואיל ולא נתכוין לכך בשעה שקדש עליו היום ורבי יהודה אומר יכנס וה"ה הכא תליא נמי בהך פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה: אמר רבי בון ומודה ר' יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו. זה שייך הכא ובספרי הדפוס נתהפכה ונסתרסה הגי'. כלו' ר' בון מקשה עלה היכי מצית אמרת דתליא בפלוגתא דרבי מאיר ור' יהודה במתני' דלעיל הא רבי יהודה לא סבירא ליה דיכול לחזור בו לעולם. דהא קתני הכא במתני' ומודה ר' יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו: לא על הדא אמרה אלא על רישיה דפרקיה. כלומר דמדחי להא דר' בון דלא על כה"ג דהאמרן שייכא נמי הא דר' יהודה דמתני' דאי שייכא על הא דריש פירקא נמי שייכא מי שהוציאוהו וכו' שאין לו אלא ד' אמות ועלה שייכא בפיר נמי פלוגתא דר"א ור' יהודה דמתני' דגוונא דריש פירקין וגוונא דמתני' שוין הן דמבעוד יום הכתי לא אסיק אדעתיה כלל שיהיה לו אותן ד' אמות הבל גוונא דידן דבעלמא מיירי שאם בירר לו איזה מן הרוחות לתחומו וקדש עליו היום ולא חזר בו בהא שייכא פלוגתא דר"מ ור' יהודה דמתני' דלעיל וכדאמרן דאימא לך דבחירה מאחד מן הרוחות לתחומו ס"ל לר' יהודה נמי דיכול הוא לחזור בו: אע"ג דר' חנניה בן אנטיגנוס פליג על רבנן. במתני' במדות אמות של אלפים: מודה הוא הכא בעיבורי עיירות. כדתנן בריש פרק דלקמן שעושין אותה כמין טבלא מרובעת וכו' וזה ד"ה הוא:

הלכה ז מתני' מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשך. ולא יהיה לו פנאי לקנות שביתה באותו מקום

שהוא רוצה לקנות והיה מכיר שם אילן או גדר והוא יכול להגיע לשם אלא שהוא עיף ורוצה לנוח במקום שעומד: ואמר שביתתי תחתיו לא

עין משפט נר מצוה

טו

[א] מיי' פי"ב מהלכות הל' שבת טוש"ע או"ח סי' שמט סי"ד

טז

[ב] מיימו' פ"ד מעירובין הל' כג סוף וב"ע שם סי' שעב ס"א

יז

[ג] מיימוני שם פרק ז הלכה ס ז טוש"ע שם סי' תט סעיף א

עם : ז ע"א

הלכה ו מתני' היו שני'.

עומדין זה מזה רחוק שש אמות דמובלעות ב' אמות של כל אחד בתוך של חבירו: מביאין ואוכלין. בתוך אותן שני אמות: ובלבד שלא יפשוט זה ידו לתוך שתים החיצונות שאין לו בהם כלום ויוליא לשם פתו או חפציו שהרי דין חפציו כרגליו דכל ד' אמות דכל חד מינייהו רבנן לגבי' כרה"י ואסור להכניס ולהוציא מתוכה להן לתוכן: והאמצעי מובלע ביניהם. ב' אמותיו בתוך של זה וב' אמותיו בתוך של זה: מותר. עם כל אחד פונה לכאן ומשתמש עם זה ופונה לכאן ומשתמש עם זה: אר"ש. ה"ז דומה לשלשה חלירות וכו' דאתם פליגי עלי וכי היכא דאתם מודים כאן שהחילונים מותרים בגבול האמלעי כך נאמר בשלשה חלירות: לג' חלרות. זו אלל זו: ופתוחות לרה"ר. דכל אחת רשות לעלמה ואין להן דריסת רגל זו על זו דאי הוו להו זו לפנים מזו אסרה פנימית החיצונה דאפילו בפני עלמה אסורה כל אחת להשתמש וחכמים סברי דשאני הכא שבשתן אנשים אין לחוש שיוזו משם וכל אחד ואחד רואה את חבירו ומזכירו ושומר חפציו אבל בשלשה בתים שאין עומדין שם בעליהן בקביעות ויש מרחק רב ביניהם וחפצים רבים יש לגזור דלא מחלפי מינייהו: **גמ'** ה"ג אע"פ דרחב"א פליג על רבנין בעיבורי עיירות מודה הוא הכא באמות. וה"פ דרחב"א פליג לקמן בפרקין ואמר דאלפיי' אמה דתחום שבת עגולות ולא מרובעות מודה הוא הכא בד"א שהן מרובעות וצריך שיעבר ה' אמות וג' תומשין:

הלכה ז מתני' והיה ירא שמא תחשך. לו קודם שיגיע לביתו כי עיף הוא מיהו אי לאו דהוא עיף אינו

ירוץ היה מגיע לאילן קודם שתחשך וביתו בתוך ארבע אלפים אמה ממקום עמידתו: והיה מכיר אילן או גדר. והוא בסוף אלפיים ממקום רגליו ומהאילן לביתו אלפיים: ואמר שביתתי תחתיו. ומשם יהיו לו אלפיים ואף אחר דקדיש יומא מצי למיזל עד ההם דהוא מקום שביתתו ומש"ה יש לו אלפיים לכאן ואלפיים לכאן: לא

שירי קרבן

לא יכנס דר"מ וכו'. בקונט' פירשתי דבריתא כיא כדי שלא להגי' אבל עוד נ"ל לפרש דמתני' כיא והדלעיל קאי דתנן מי שישב בדרך ועמד וכרי כוא סמוך לעיר הואיל ולא כיתה כונתו לכך לא יכנס דר"מ ר"א יכנס א"כ לר"מ כיון שלא כיתה כונתו לכך מבעוד יום אינו יכול לכנוס ס"ס כאן כיון שבירר לו מבע"י אינו יכול לחזור משחשיכה ולר"י שיכול לכנוס אף יכול כאן לכנוס וכ"נ א"ר בון ומודה ר"י שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו לא על הדא אמרה אלא על רישא דפירקא וכו' פי' דבשתם בני אדם לריך שיברר מבע"י אבל מי שהוליאוהו עכו"ם וכו' שאין לו אלא ד"א אף בשבת יכול לברור ומו"ק ר"י שאם בירר לו בשבת שאינו יכול לחזור בו. כתב הרמב"ם פכ"ז מה"ש מי שילא חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס שבד' אמות שיש לו לאדם התחלתן ממקום שהוא עומד בו לפיכך כיון שילא חוץ מתחומו אמה או יותר ישב במקומו ואין לו להלך אלא בתוך ד"א מעמידת רגליו ולחוץ ע"כ כתב הכ"מ שבד' אמות וכו' איני יודע מה טעם הוא זה שאעפ"כ נמדוד הד"א לצד תחומו ונמלא נכנס תוך התחום ול"ע ע"כ והה"מ כתב ונראה דעת רבינו כיון שזה מהלך ורוצה לילך נראה כבורר אל עבר פניו אם דחוק ע"כ והנה כפי פי' שבקונטרס נראה שדברי הרמב"ם הם כפי פשיטות הש"ס וכמ"ש הה"מ אך נ"ל שדברי הרמב"ם ברורים כיון שילא אמה אחת לצד מזרח שוב אינו יכול לברור ג' אמות לצד מערב והיינו דקאמר שתחלתן ממקום שהוא עומד דהיינו בסוף תחומו וכיון שילא מתחומו נראה שבירר אותן ד' אמות חוץ לתחומו וכ"כ רבי' יהונתן במשניתנו ובכריתתו הדבר תלוי וכיון שבירר אותם לצד מזרח והחזיק ללכת אמה אחת מאותו ד"א שוב אין מניחין אותו לילך לצד מערב שלש אמות וכ"ס אם החזיק ס"ז כאלו בירר:

מראה הפנים

בשבת ובגררא ממילא הוא דאיתקן: **בירר** לו מבעו"י וכו'. הא ודאי ע"כ דבעלמא קאי דלא שייך לומר מבעו"י אגוונא דמתני' ולא על גוונא דריש פירקא אלא כדפרישית בפנים. ומיהו הא דר' בון יש לפרש דס"ק דאם אינה בא לדמות שאי בעיא שבירר לו אחד מן הרוחות לתחומו מבעו"י וקדש עליו היום ומהו לחזור את"כ לגא דקאמר ר' יהודה בהלכה ד' יכנס הא ליתא דהאי התם שלא היה יודע אם הוא בתוך התחום ולא נתכוין לשום אחד מן הרוחות לתחומו אבל בגוונא דהכא שכבר בירר לו אחד מן הרוחות מבעוד יום לתחומו הא ס"ל לר' יהודה במתני' שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו וה"ה הכא שכבר בירר וקדש עליו היום בכוונה מסתברא שאינו יכול לחזור בו:

מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשך. וכן הגי' בדברי הרא"ש וכן נראה שכך היה גי' הרמב"ם כמ"ש בחבורו פ"ז מהלכות עירובין הס"ג. ורש"י ז"ל כתב ותחשכה לו גרסי' ולפי גי' זו נ"ל דלאו דוקא אלא שהיה סמוך לחשיכה והוא לא רצה לזוז משם. ונראה דלרש"י פי' קשה לו הגי' והיה ירא שמא תחשך שהרי יכול הוא לילך עד סמוך לחשיכה. ולפאי שפי' בפנים ניחא היא הגי' דהכא אלא מפום דגרים התם לקמן והא תחשכה לו קתני א"כ כך היתה הגירסא לפניהם במתני':

פתר

מי שהוציאוהו פרק רביעי עירובין

לא אמר כלום שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו ועד עיקרו אלפיים אמה מעיקרו ועד ביתו אלפיים אמה נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה אם אינו מכיר או אינו בקי בהלכה ואמר שביתתי במקומי [א] זכה לו מקומו אלפיים אמה לכל רוח עגולות דברי רבי חנניה בן אנטיגנס וחכ"א מרובעות כטבלה מרובעת כדי שיהא נשכר את הזויות: **גמ'** [ב] *היה אחד מכיר ואחד שאינו מכיר זה שהוא מכיר מהלך עם זה שאינו מכיר וזה שאינו מכיר מהלך עם זה שהוא מכיר:

הלכה ח מתני'

*זהו שאמרו העני מערב ברגליו ר' מאיר אומר אין לנו אלא עני ר' יהודה אומר [ג] אחד עני ואחד עשיר שלא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר *שמא יצא ויערב ברגליו: **גמ'** *ר' מאיר סבר עיקר עירוב בככר ולמה אמרו ברגליו להקל על העני שאין לו ככר ור' יודא אמר עיקר עירוב ברגליו ולמה אמרו בככר להקל על העשיר שלא יצא ברגליו. אע"ג דר' יודה אמר עיקר עירוב ברגליו [ד] ובלבד שלא ישב לו בתוך ביתו ויאמר תקנה לי שביתה במקום פלוני אלא יצא לו חוץ לתחום ויאמר תקנה לי שביתה במקום הזה וממתין שם עד שחשיכה וחוזר ובא לעירו ותני כן מעשה במשפחת בית ממה ומשפחת בית גוריון מרומה שהיו מחלקין בגרונרות לעניים בשני בצורות והיו עניי שיחין יוצאין ומערבין ברגליהן וממתינים שם עד שתחשך ולמחר היו נכנסין ואוכלין שם וחוזרין. וכל מה שהן עושין על פי חכמים היו עושין:

הלכה ט מתני'

[ה] *מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה והחזירו חבירו הוא מותר לילך וכל בני העיר אסורין דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר כל שהוא יכול לערב ולא עירב הרי זה חמר גמל:

גמ'

פני משה

לא אמר כלום. דמכיון שלא סיים מקום השביתה שלא פי' איזה ד' אמות שתחת האילן לא קנה שם שביתה שאם בא לשבות בתוך ד"א הלו אני אומר שמא בד"א האחרות הוא שקנה שביתה ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשיכה. ודווקא כשיש תחתיו של אילן שמונה אמות או יותר דלאו הוי קניית שביתתו במקום מסויים כלל כדאמרן אבל אם תחתיו של אילן פחות משמונה אמות ונתכוין לשבות תחתיו קנה שהרי אין שם שיעור שני מקומות של שביתה וממנה נפסק מקלת מקום שביתתו מסויים הוא: שביתתי בעיקרו. הואיל וסיים מקום שביתתו קנה ומהלך ממקום רגלו שעומד שם עד מקום עיקרו אלפים ומעיקרו שקנה שם שביתה ועד ביתו אלפים: נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה. הא קמ"ל בהאי חושבנא יתירא דדוקא שיש ממקום רגליו עד מקום עיקרו של האילן אלפים אמה ולא יותר שאז הוא יכול להלך משחשיכה ד' אלפים אמה אבל אם הוא יותר אינו יכול להגיע משחשיכה למקום שביתתו: אם אינו מכיר. אילן או גדר או אינו בקי בהלכה ואינו יודע שיועיל לו כשיאמר שביתתי במקום פלוני אם הוא מקום מסויים ויכול להגיע שם משחשיכה: ואמר שביתתי במקומי. לאו דווקא שיאמר כך שהרי בכל מקום שעומד בשעת קניית שביתה יש לו ממילא אלפים אמה לכל רוח והא דקתני ואמר משום הסיפא דקתני זו שאמרו העני מערב ברגליו ולאשמועינן רבותא אליבא דר"מ שאפי' אמר דוקא עני ולא עשיר: זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח עגולות דברי ר' חנניה בן אנטיגנוס. דקסבר הואיל וסמכינן אלפים אמה של תחום שבת מקרא דומדותם מחוץ לעיר אלפים אמה וכתיב וזה יהי' לכם פאת נגב ודריש לזה אתה נותן פיאות והיינו זוויות ואי אתה נותן פיאות לשובתי שבת ורבנן דבעי מרובעות דרשי וזה לריבוי לימר כזה יהיו כל שובתי שבת והלכה כחכמי': כטבלה מרובעת. משום שאי אפשר לעשות מרובע מכוון בצמצום קתני כטבלה מרובעת כלומר כדרך שבני אדם רגילין לעשות מרובע אע"פ שאינו מרובע בצמצום: כדי שיהא נשכר את הזויות. ארבע הזויות שבאלכסון של המרובע העודפת על העיגול שבתוכו: *זהו שאמרו העני מערב ברגליו. כגון זה שבא בדרך והוי כעני שאין עמו פת: ר"מ אומר אין לנו אלא עני. קסבר ר"מ דעיקר עירוב בפת וקולא הוא דאקילו גבי עני או זה שבא בדרך דהוי כעני שיכול לערב ברגליו ור' יהודה סבר עיקר עירוב ברגל ואחד עני ואחד עשיר שלא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר שלא יצטרך להטריח ולצאת לערב ברגליו ומערב בפת ע"י שישלח ביד אחר להניח לו והלכה כר' יהודה והכל מודים שהאומר שביתתי במקום פלוני לא מהני אלא א"כ הוא עני שאין מטריחין אותו להניח עירוב בפת או מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשך והוא רוצה לקנות שביתה במקום פלוני ודוקא אם יש שהות ביום כדי שיכול להגיע לאותו מקום שביתה קודם שתחשך אם היה רץ בכל כחו והיה מקום השביתה מקום מסויים וכן צריך שלא יהיה בינו ובין המקום שביתה כשתחשך יותר מאלפים אמה ואם הסר אחת מאלו לא קנה לו שביתה במקום פלוני ואין לו אלא אלפי' אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשיכה: **גמ'** זה שהוא מכיר מהלך כו'. כלו' זה שאינו מכיר ניכר שביתתו לזה שהוא מכיר ומהלך עמו וסומך עליו וזה שהוא מכיר מהלך עם זה שאינו מכיר היינו שהוא מתכוין לשבות הוא עם חבירו במקום שהוא מכיר: זו היא שאמרו העני וכו' ומפרש פלוגתייהו ר"מ סבר וכו' כדפרישית במתני': אע"ג דר"י אמר עיקר עירוב ברגליו ובלבד שלא ישב לו בתוך ביתו וכו'. אלא יצא לו חוץ לתחום והרי החזיק בדרך ודינו כמי שבא בדרך וכו' כדפרישית הכל במתני': ותני כן. בתוספתא סוף פרק שלישי מעשה במשפחת בית ממל וכו' והיו עניי מקום שיחין יוצאין ומערבין ברגליהם וכו' דעני ובא בדרך שוין הן כדפרישית במתני':

הלכה ט מתני' מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה. ששלחוהו אנשי עירו להוליך עירובן כדי שיוכלו למחר לילך לעיר שמערבין בה כלומר שיכולין להלך מזו לאותה העיר ע"י עירוב שהיא סמוכה להם ד' אלפים אמה והחזיק הוא בדרך והחזירו חבירו שאמר לו עת המה היא עת צינה היא וכיוצא בזה ולא הוליך עירובן: הוא מותר לילך. למחר לאותה העיר דמכיון שהחזיק בדרך ונתכוין לקנות שביתה בסוף אלפים אמה קנה דהרי הוא כעני שיכול לומר שביתתי במקום פלוני ואפי' לא עמד שם בשעת קניית עירוב כדפרישית במתני' דלעיל: וכל בני העיר אסורין. שהרי לא הונח שם עירובן והן לא החזיקו בדרך והלכך אין להם אלא אלפים אמה לכל רוח מעיר שלהן: ר"מ אומר וכו'. משום דלר"מ מספקא ליה אם דינו כעני הואיל והחזיק בדרך או דילמא מכיון שהיה יכול לערב בפת ולא עירב אין דינו כעני וה"ז חמר גמל שאין לו מעירו אלפים אמה לכל רוח דשמא קנה שביתה בסוף אלפים מעירו במקום שהיה רוצה להוליך העירוב ובסוף אלפים מעירו נמי לא דשמא קנה שביתתו בעירו והלכה כר' יהודה:

גמ'

קרבן העדה

לא אמר כלום. כיון שלא סיים מקום ד"א שישבות שם ואיירי בשיש תחת האילן שמונה אמות או יותר דלא ידעינן איה מקום שביתתו: אמר שביתתי בעיקרו. ויודע הוא שמעיקרו ועד ביתו אין יותר מאלפיים קנה לו שביתה בעיקרו הואיל וסיים מקומו אותו שביתה קונה לו אלפיים לצד רגליו ואלפיים לצד ביתו: גדר. חומת אבנים: ואם אינו מכיר. אילן או גדר: או אינו בקי בהלכה. שאינו יודע שיועיל לו ולא אמר כן אלא אמר שביתתי במקומי זכה לו מקומו: עגולות. אותן אלפיים אמה יהבינן ליה עגולו' דבעי מקלט כתיב וזה יהיה לכם פאת נגב לזה אתה נותן פיאות דהיינו זויות ואי אתה נותן פיאות לשובתי שבת ורבנן דבעי מרובעות דרשי זה לריבוי כזה יהיו כל שובתי שבת: כטבלא מרובעת. לפי שא"א לעשות מרובע מלומלם בכיוון תנא כטבלה מרובעת כלומר כדרך שבני אדם רגילים לרבע אף ע"פ שאינו מרובע בצימצום: נשכר את הזויות. ארבע הפאות שבאלכסונו של מרובע העודפת על העגול שבתוכו: **גמ'** וזה שאינו מכיר מהלך עם זה שמכיר. וזה שאינו מכיר מוסר לו שביתתו לזה שמכיר וזה שמכיר אומר תהא שביתתי במקום פלוני:

הלכה ח מתני' זהו שאמרו. כגון זה שהוא בא בדרך ואין עמו פת דהשתא עני הוא לו התירו חכמים לערב ברגליו בלא פת וטעמו מפרש בגמרא: וא' עשיר. היושב בביתו ורוצה לילך ולהחשיך על התחום ולקנות שביתה מותר: להקל על העשיר. שיוכל לשגר ע"י שליח ולא יטרח הוא עצמו: **גמ'** עיקר עירוב בככר. שכיון שמביא פת עמו גילה דעתו שישבות שם ולא במקום אחר אבל כשמערב ברגליו לא ניכר לכל שהולך שם בשביל העירוב: להקל על העני. וגבי בא בדרך ואין עמו פת הוא דאקילו רבנן לומר שביתתי במקומי או אם היה מכיר אילן או גדר הקילו לומר שביתתי במקום פלוני דלעני דמיא: עיקר עירוב ברגל. שיאמר במקום העומד שם שביתתי במקומי כיון שטורח הוא בעצמו ניכר יותר מכששולח שלוחו עם פת ובא בדרך ומכיר אילן או גדר התירו כיון שא"א לו לערב שם ברגל התירו לו לומר שביתתי במקום פלוני: אל יצא לו חוץ לתחום. לאו דוקא אלא בסוף התחום ואי דוקא הוא ה"ק בתוך ד' אמות שבו שביתתו: מרומה. שם מקום: בגרוגרות. תאנים יבשים: והיו עניי כפר שיחין. שהיו סמוכין לרומה בתוך ד' אלפים: וכל מה שהן עושין וכו'. דלא תימא דלמא באמת שלא כדין עשו לכך קאמר שע"פ חכמים היו עושין:

הלכה ט מתני' מי שילא. מעירו לילך בעיר אחרת שמערבין בה שסמוכה לעירו בתוך ד' אלפים וכל בני עירו עשו אותו שליח לערב עבורם: והחזירו חבירו. קודם שהגיע לתחום ולא עירב: הוא מותר לילך. כיון שהחזיק בדרך לקנות שביתה ה"ל עני וקונה שביתה אפי' ברחוק ממקום התחום: וכל ב"ע אסורין. כיון שלא נגמר עירובם שהרי חזר שלוחם ה"ז. השליח: חמר גמל. מאחר שהיה לו לערב ולא עירב וגם לא אמר שביתתי במקום פלוני הרי הוא כבני עירו ואין לו אלא אלפים אמה שמביתו לעירובו דמספקא לן אי הוה דעתו לקנות שביתה בסוף התחום או בביתו הלכך אלפים שמעבר ביתו לצד השני הפסיד דשמא בסוף התחום קנה ומסוף התחום נמי לא קנה אלפים לצד עיר האחרת שמא לא קנה שביתה כאן כי אם בביתו:

גמ'

עין משפט נר מצוה

יח
א מיימו' פכ"ז משבת הלכ' ב טוש"ע או"ח סי' שצט ס"י

יט
ב מיימוני פ"ז מעירובין הל"ז טוש"ע שם סי' תט סעיף יב

כ
ג מיימוני שם הלכה ח טוש"ע שם ספי' ז

כא
ד מיימוני שם הל"ג טור וש"ע שם ספי' יג

כב
ה מיימוני שם הלכה ח טוש"ע שם סי' תי סעיף ג

מסורת הש"ס

עירובין נח ע"ב
שם מט ע'
בבבלי איתא שלא שם נא ע"ב
שם נב ע"ב
עירובין נא ע"ב

שנויי נוסחאות (סוכ"ה) בגרונגרות נד"ו גרוגרות. בצורות נד"ו בצרות

מסורת הש"ס

גמ' פתר לה תרין פתרין אמר אנא מערב עליך ועל בני קרתך ועירב על בני קרתיה ולא עירב עלוי הוא אסור לילך באותה הרוח ומותר בשאר כל הרוחו' שבעירו והן מותרין באותה הרוח ואסורין בשאר כל הרוחות שבעירן פתר לה פתר חורן א"ל אנא מערב עליך ועל בני קרתך ולא עירב לא עליו ולא על בני קרתיה הוא מותר לילך באותה הרוח שכבר קנו לו רגליו מאתמול והן אסורין לילך באותה הרוח ומותרין בשאר כל הרוחות שבעירו:

הלכה י מתני' *מי שיצא חוץ לתחום

א אפילו אמה אחת לא יכנס *ר' שמעון אומר ר' אליעזר אומר שתים יכנס שלש לא יכנס י מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס ר' שמעון אומר אפי' ט"ו אמה יכנס שאין המשוחות ממצין את המידות מפני הטועים: גמ' ר' אחא בשם ר' חיננא ורב חסדיי תריהון אמרין לא מר אלא שתים הא שתים וכל שהוא יכנס דהוא דרבי לעזר דרבי לעזר אמר שתים יכנס שלש לא יכנס. אמר לו רבי יוסה אמרין דבתרה שלש לא יכנס הא שלש פחות כל שהוא יכנס.

הוון

קרבן העדה

גמ' פתר לה תרין פתרין. מפרש להא דתנן הוא מותר לילך וכל בני עירו אסורין בב' פירושים: אנא מערב וכו'. מי שילא לערב על עלמו ועל בני עירו והחזירו חבירו לומר אני מערב לכולכם ועירב על בני העיר ולא עירב על השליח לפיכך אסור השליח לילך לחוץ לתחום שהרי סמך על חבירו וחבירו לא עירב עבורו והרי הוא כאלו לא עירב כלל וה"ז כאלו אמר בפ' שאינו הולך לילך לצד זה ויש לו אלפים אמה לכל רוחות העיר ובני עירו מותרין לילך חוץ לתחום בצד עירובן שעירב חבירו של השליח ואסורין בשאר לדדין כדין מי שעירב: פתר לה פתר חורן. מפרש אותה פירוש אחר: הוא מותר לילך. בצד עירובו ד' אלפים אמה דהא עני הוא והחזיק בדרך וחבירו כבר עקר שליחותו מכל וכל: והן אסורין. דהא חבירו עקר שליחותו והשליח לא עירב עבורם והן עשירים והרי הם כבני עיר שלא עירבו ויש להן אלפיים אמה לכל רוח:

הלכה י מתני' מי שילא חוץ לתחום. במזיד ומדעת שלא לשם מלוה: שתים יכנס. משום הבלעת תחומין ור"א לטעמיה דאמר והוא באמצען: מי שהחשיך. שהוא בא בדרך וחשכה לו חוץ לתחום: המשוחות. מודדי התחומין לעיירות ועושין סימן לסוף התחום: אינן ממצין את המדות. להציב הסימן בסוף אלפיים אמה אלא כונסין אותן לתוך אלפיים: מפני הטועין. היינו טועי המדה והן המשוחות הקובעין התחומין ואמרינן לקמן בפ' כילד מעברין אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה מ' חבלים יש לאלפים וכל חבל וחבל מתמעט שיעור ב' אחיזות שזה תופס מכאן וזה מכאן והאחיזה טפח וחצי אלבע של גודל הרי פ' טפחים ומ' אלבעות וד' אלבעות הם טפח הרי תשעים טפחים שהן ט"ו אמות: גמ' ה"ג לא מר אלא שתים הא שתים וכל שהוא לא יכנום. וה"פ לא אר"א אלא שתים יכנס הא יותר משתים אפי' כל שהוא לא יכנום: דהוא דר' לעזר. שכן יש לדייק מדברי ר' לעזר דאמר שתים יכנס ולא יותר: אמרין דבתרא. כלומר אדדייק מרישא לחומרא דייק מסיפא לקולא דקתני שלש לא יכנס משמע הא שלש פחות כל שהוא יכנס אלא מהא ליכא למשמע מינה:

הוון

פני משה

גמ' פתר לה תרין פתרין. יכול אתה לפרש המתני' להא דקתני הוא מותר לילך וכל בני העיר אסורין בתרין פתרין ואוקימתות וכגון שזה חבירו שהחזירו אמר לו למה לך להטריח עלמך לילך לשם אנא מערב עלך ועל בני קרתך ומסר לו העירוב שבידו והלך זה ועירב על בני עירו ולא עירב עליו והשתא הא דקתני הוא מותר וכל בני העיר אסורין ה"ק לאותו לד שהוא מותר לילך אסורין הן בני עירו ולאותו הלד שהוא אסור לילך מותרין הן בני עירו שהרי לא עירב עליו ואם כן אסור הוא לילך באותו רוח של העירוב ומותר הוא בשאר כל הרוחות שבעירו וכלומר הוא הפסיד מקום העירוב ואין לו ממקום העירוב אלפים אמה לכל רוח אלא הרי הוא כבתחלה שמעירו יש לו אלפים אמה לכל רוח ואלל בני עירו בהפך הוא שהן מותרין באותו הרוח של מקום העירוב כלומר שממקום העירוב נחשב להן אלפים אמה לכל רוח והפסידו בשאר כל הרוחות שממקום עירן ולפי הך פהרא הא קמ"ל דלא תימא מכיון שזה ילא מעירו והחזיק בדרך יכול הוא לימר שביתתי במקום פלוני ואע"פ שזה לא עירב עליו אפ"ה קנה שביתה שם ויש לו מאותו מקום אלפים אמה לכל רוח לפיכך קאמר דהא ליתא אלא מכיון שמסר לזה שיערב בשבילו על העירוב הוא דסמיך נפשיה ולא לקנות שביתה שם מבלתי העירוב ומכיון שזה לא עירב בשבילו אלא בשביל בני עירו בלבד א"כ במקום שהוא מותר לילך בני עירו אסורין ובמקום שהן מותרין הוא אסור וה"ה דהיה מלי למיתני נמי איפכא אלא הואיל וביה הוא דפתח מי שילא לילך סיים נמי ביה וקאמר דבמקום שהוא מותר בני עירו אסורין וממילא שמעינן דבכה"ג נמי במקום שהן מותרין הוא אסור: פתר לה פתר חורן. או תיפתר להמתני' פתרא אחרינא וכגון שזה שהחזירו אמר לו אנא מערב עלך ועל בני קרתך כדלעיל אלא שלא קיים דבריו כלל שלא עירב לא עליו ולא על בני עירו הוא מותר לילך באותו הרוח של מקום העירוב וכלומר שבאותו לד הוא קנה שביתה ויש לו אלפים אמה לכל רוח מאותו מקום שביקש להניח העירוב ואעפ"י שזה לא עירב כלל טעמא מכיון שכבר קנו לו רגליו מאתמול שהחזיק בדרך וקנה שם שביתה מבלתי העירוב ובני עירו אסורין הן לילך באותו הרוח שהוא ממקום העירוב שהרי זה לא עירב כלל לא בשביל זה שילא ולא בשבילן והן לא החזיקו בדרך להיות יכולין לקנות שם שביתה בלא עירוב ונשארין הם כבתחלה ומותרין בשאר כל הרוחות שבעירן כלומר ממקום עירן יש להן אלפים אמה לכל רוח ולפי הך פתרא בתרייתא נמי הכי הוא לענין שבמקום שהוא מותר הן אסורין ובמקום שהן מותרין הוא אסור שהרי קנה שביתה בסוף אלפים מעירו והפסיד אלפים אמה לכל רוח ממקום עירו וכן על כרחך לומר לכל הפרושים שתפרש להמתני' אלא דהא איכא בינייהו בין הני תרין פתרי דלפתרא קמא לא זכה לו מקום שביקש להניח העירוב מאחר שלא עירב עליו ולא אמרינן מכיון שהחזיק בדרך קנה שם שביתה בלא העירוב ואלו לפתרא בתרא קנה שם שביתה בלא העירוב הואיל והחזיק בדרך ואתיא הך פתרא בתרא כהאי דפרישית במתני':

הלכה י מתני' מי שילא חוץ לתחום. מדעת ושלא במקום מלוה: אפי' אמה אחת לא יכנס. לתוכו אלא ישב במקומו ואע"ג שיש לו ארבע אמות בכל מקום שהוא לא אמרינן דמכיון שהארבע אמות שלו מובלעין הן בתוך התחום שהרי לא ילא לחוץ כ"א אמה אחת א"כ כיון דעל על הא לא אמרינן ואף על גב דאמרינן לעיל בפרקין גבי מי שילא ברשות שאם היה מקלת התחום שילא ממנו מובלע בתוך האלפים שיש לו ממקום שאמרו לו כבר נעשה מעשה הרי הוא כאלו לא ילא והוזר למקומו אלמא דהבלעת תחומין מילתא היא שאני התם דברשות מלוה הוא ילא וכן אם באונס ילא אמרינן נמי דהבלעת ד' אמות שלו בתוך התחום מילתא הוא אבל הכא דשלא במקום מלוה איירי ומדעת הוא שילא והיא עומד חוץ לתחום לא אמרינן בכה"ג דהבלעה מילתא היא ולא יכנס: רבי אליעזר אומר שתים יכנס. ר"א לטעמיה דס"ל ד' אמות שאמרו והוא באמצען כדאמר לעיל בהלכה ה' הלכך מכיון שהד' אמות אינן מתחילין ממקום עמידתו שהוא חוץ לתחום אלא שתי אמות שלו לכאן ושתי אמות לכאן ונמצא אמה אחת שלו שלצד התחום מובלעת בתוך התחום אמרינן הבלעה מילתא הוא וכיון דעל על ושלש לא יכנס שאין כאן אמה אחת שלו מובלעת בתוך התחום ואין הלכה כר"א: מי שהחשיך חוץ לתחום. שבא בדרך וחשכה לו חוץ לתחום עירו: אפי' אמה אחת לא יכנס. לה אלא אין לו כ"א אלפים אמה בלבד ממקום שהוא עומד בו כשנכנס עליו השבת: אפי' ט"ו אמות. הוא חוץ לתחום יכנס לפי שאין המשוחות והן המודדין תחומי עיירות ועושין סימן לסוף התחום אין ממלאין את המדות לעשות הסימן בסוף אלפים ממש אלא כונסין את הסימן לתוך האלפים מפני הטועין שאין מכירין את הסימן ופעמי' הולכין להלן ממנו וחוזרין ולאו אדעתייהו הלכך רגילין לכנוס את הסימן בתוך האלפים ונמלא שאלו הט"ו אמה בתוך התחום הן ומכיון שזה אנוס הוא שרינן ליה לכתחלה לכנוס וט"ו דקאמר משום שכך הוא לפי חשבון שיכול להתמעט ממדידת התחום דאמרינן בפרק דלקמן אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה. וא"כ לאלפים אמה ארבעים חבלים וכל פעם ופעם מתמעט במדידת כל הכל וחבל שני אחיזות שזה תופס מכאן וזה תופס מכאן ושיעור האחיזה של יד אחת הוא טפח וחצי אלבע הרי שמונים טפחים וארבעים אלבעות שהן עשרה טפחים הרי תשעים טפחים שהן ט"ו אמות ואין הלכה כר"ש:

גמ' תריהון אמרין. לדייק לישנא דמתני' אליבא דר"א דלא אמר אלא שתים יכנס הא שתים וכל שהוא לא יכנס. כל"ל: דהוא דר"א וכו'. כלומ' הכי דייקינן אליביה דהא דקאמר שתים דוקא הוא דקאמר: אמר לו ר' יוסי אמרין דבתרה. אמור הסיפא דקאמר שלש לא יכנס משמע הא ג' פחות כל שהוא יכנס וקשיא דיוקי אהדדי וע"כ דהדא מינייהו לאו דוקא ואימא לך דשתים לאו דוקא אליביה דר"א או הסיפא לאו דוקא אליביה ומיהו לא תידוק דלא אמר אלא שתים לדוקא:

הוון

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פכ"ז מהל' שבת הלכ' יא טוש"ע או"ח סי' תה ס"א

כד
ב מיימו' שם טוש"ע שם ס"ג

*עירובין נב ע"ב

(בש"ס בבלי איתא ר' אליעזר לכך וכ"נ מדברי המפרש. ד"פ)

שירי קרבן

והן מותרין באותו הרוח וכו'. קלת קשה א"כ אוך תני במתני' והן אסורין הא אינהו מותרין בעירובן ולא שייך לומר אסורין גבייהו אסרי עיקרא דמתני' לאשמועי' דין העירוב לכן נ"ל דהא דמותרין הם לאותו הרוח היינו אלפים במלד ביתן לעירובן אבל מעירוב ואילך אסורין שכיון שאלותן לא עירב עליהן מספקא לי אם סמכו על (שליח) שלוחן או לא והרי הן כאמר גמל:

הוון

מראה הפנים

פתר לה תרין פתרין. מאי דאיכא בינייהו בין הני תרין פתרין מבואר הוא כדפרישית בפנים. דהאי פתרא בתרא הויא ממש כדהתם דמ"ש אם החזירו חבירו מאיזה טעם שיהיה או שא"ל אנא מערב עלך ועל בני עירך ולא עירב כלל שהוא מכיון שהחזיק בדרך קנה שם שביתה ומותר לילך לשם ועקר רגליו מבני עירו והן אסורין לילך לשם אלא הרי הן כבתחילה ומעירן יש להן אלפים אמה לכל רוח וזה פשוט. והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות כתב על זה שכך פירשו הגאונים. ומ"מ לפי הגמ' שלנו שהחזירו חבירו היינו דא"ל עת חמה היא עת צינה היא ודעתו לילך למחר לביתו: מי שילא חוץ לתחום וכו'. מבואר הוא בפנים דלא תיקשי בענין הבלעת תחומין וכבר זכרתי לעיל מזה. ועיין בפ"ג בהלכה ד' ד"ה נתגלגל חוץ לתחום מה שנתבאר שם בסייעתא דשמיא:

הדרן עלך פרק מי שהוציאוהו

באו

עין משפט נר מצוה

א מיימוני פכ"ח משבת הלכה ו וט"ע או"ח סי' שלח ס"ו

הוון בעיי מימר מה דמר רבי לעזר ביוצא הא במחשיך לא אשכח תני היא אדא היא אדא. הוון בעיי מימר מה דמר רבי שמעון במחשיך הא ביוצא לא אשכח תני היא אדא היא אדא:

הדרן עלך פרק מי שהוציאוהו

הלכה א מתני׳ א *כיצד מעברין את הערים

בית נכנס בית יוצא פגום נכנס פגום יוצא היו שם גידודיות גבוהין עשרה טפחים וכן גשרים נפשות שיש בהן בית דירה מוציאין את המדה כנגדה ועושין אותה כטבלה מרובעת כדי שיהא נשכר את הזווית:

גמ׳ בית נכנס מוציאין אותו כנגד העיר פגום יוצא מוציאין את העיר כנגדו. *רב אמר מאברין ושמואל אמר מעברין מאן דמר מאברין מוסיפין לה אבר מאן דמר מעברין כאשה עוברה *תמן תנינן אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. רב אמר יאותו ושמואל אמר יעותו מאן דמר יאותו °אך בזאת נאות לכם מאן דמר יעותו °לדעת לעות את יעף דבר. תמן תנינן לפני אידיהן ושמואל תני עידיהן מאן דמר אידיהן °כי קרוב יום אידם ומאן דמר עידיהן °*ועידיהם המה וגו׳ מה מקיים שמואל טעמא דרב *ועידיהם המה שהן עתידין לבייש עובדיהן ליום הדין. ר׳ יוחנן בשם רבי הושעיה מוסיפין לה אבר.

תלת

פני משה

הוון. בני הישיבה מעיקרא בעיין מימר דמה דאמר רבי אליעזר דווקא ביולא חוץ לתחום הוא דקאמר אבל במחשיך לא פליג את"ק והדר אשכח ברייתא דתני היא הדא היא הדא דשניהן שוין הן אליבא דרבי אליעזר דפליג ביולא וה"ה במחשיך וכך הוא לרבי שמעון דהיא הדא היא הדא דפליג במחשיך וה"ה ביולא: הדרן עלך פרק מי שהוציאוהו

הלכה א מתני׳ כילד מעברין את הערים. בגמרא מפרש לשון אשה עוברה ויש עיבור לעיר כדתנן לקמן הנותן עירובו בעיבורה של עיר ומפרש השתא כילד יש לה עיבור: בית נכנס בית יולא. אם יש בתים הסמוכין ומחוברים והן עשוים לחומת העיר שאינה מוקפת חומה חלקה ואינם שוים אלא בית אחד נכנס לתוך העיר יותר מחבירו ונראית כניסתו כפגום ובית בולט ויולא לחוץ יותר מחבירו או פגום נכנס ופגום יולא שהעיר מוקפת חומה ויש מגדלים בולטים בחומה ויש שהן בולטים לפנים ויש שהן בולטין לחוץ או שהיה שם לאחת מקרנות העיר גדודיות והן שברי חומה וגבוהות עשרה טפחים וכן גשרים או נפשות והן בנין שעושין על הקבר ויש בהן בית דירה וכגון שהן בתוך שבעים אמה ושיריים להעיר: מוליאין את המידה כנגדה. שאם הבליטות הללו בקרן מזרחית לפונית רואין כאלו יש עוד בליטה כנגדה בקרן מזרחית דרומית והוט מתוח מזו לזו ומודד הוא תחומי העיר מן הזוט ולחוץ בכדי שיהא התחום שוה לשתי הקרנות ולא יהיה ארוך מקצה אחד וקצר מקצה האחר: ועושין אותה. את העיר כטבלא מרובעת כדי שיהא גם התחומין מרובעין ויהיה נשכר את הזווית ואם היא מרובעת או ארוכה הואיל ויש לה ד׳ זויות שוות מניחין אותה כמות שהיא ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מד׳ רוחותיה אלא שאם היתה עגולה עושין לה זויות ומרבעין אותה כאלו היא מרובעת וכן אם היתה משולשת או שיש לה צלעות רבות מרבעין אותה ואח"כ מודדין חוץ למרובע אלפים אמה לכל רוח וכשמרבעין את העיר מרבעה בריבוע העולם כדי שתהא כל רוח ממנה מכוונה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוונת כנגדה:

גמ׳ בית נכנס מוליאין אותו כנגד העיר. כלומר לעולם רואין בתחלה שיהא שוה לאותו הרוח ואם בית נכנס בזוית אחד יותר לפנים מן בליטת העיר בזוית שכנגדה מוליאין אותו כנגד העיר רואין כאלו הבית שוה עם בליטת העיר שכנגדו ואם פגים יולא בזוית אחד ולחוץ יותר מבליטת העיר שכנגדו מוליאין את העיר כנגדו עד שיהא שוה וכ"ה בבית יולא ופגום נכנס והדא מגווני נקט: רב אמר מאברין וכו׳. גרסינן להא בפ"ח דברכות ובפ"ב דע"ז: לדעת לעות וגו׳. ולעות מלשון עת כלומר שהעת בא שצריך לאור:

תלה

קרבן העדה

הוון וכו׳. סברוהו למימר הא דאר"א שתים יכנס דוקא ביולא תוך לתחום אבל במחשיך חוץ לתחום אפי׳ אמה אחת לא יכנס דכיון דמעול׳ לא הי׳ בתוך התחום לא אמרינן הבלעת תחומין מילתא היא משא"כ ביולא חוץ לתחום שהי׳ מעיקרו בתוך התחום אמרינן הבלעת תחומין מילתא היא: אשכח. ברייתא דתני בה: היא הדא היא הדא. כלומר דא ודא אחת היא: מה דמר ר"ש. שאפי׳ ט"ו אמה יכנס דוקא במחשיך דאטו הוא אבל ביולא חוץ לתחום שילא במזיד לא יכנס: אשכח. ברייתא דתני׳ בה דדא ודא אחת היא ואפי׳ ביולא מתיר ר"ש בט"ו אמה:

הדרן עלך פ׳ מי שהוציאוהו

הלכה א מתני׳ כילד מעברין. מפרש בגמרא לשון אשה עוברה ותנן לקמן הנותן עירוב בעיבורה של עיר אלמא יש עיבור לעיר ומפרש השתא כילד יש לה עיבור אם בית א׳ נכנס ובית א׳ יולא או פגום נכנס וכו׳ מוליאין המד׳ כנגדו כשבא לציין סימן התחום העיר ובא למדוד אלפים חוצה לה ואין לעיר חומ׳ חלק׳ אלא חומה מן הבתים המחוברים והסמוכים ויש בית נכנס לתוך העיר יותר מחבירו ונראית כניסתו פגומה מבחוץ ויש בית בולט ויולא לחוץ יותר מחבירו: או פגום נכנס וכו׳. שהיתה עיר מוקפת חומה ויש מגדלין עגולין בולטין בחומה שפעמים בולטין בפנים ופעמים בחוץ או שהיו שם לאחת הקרנות העיר: גדודיות. והן שברי החומות של חרבות בתים וישנן בתוך ע׳ אמה ושיריים לעיר: או נפשות כעין שעושין על הקבר והוא שיהא בהן בית דירה וצריך שיהי׳ ד"א על ד"א: מוליאין את המדה כנגדן. אם בליטות הללו אצל קרן מזרחית לפונית רואין כאלו יש בליטה אחרת כנגדה בקרן מזרחית דרומית וחוט מתוח מזו לזו ומודד מן החוט ולחוץ כדי שיהא התחום שוה לשתי הקרנות ולא יהא כאן קצר וכאן ארוך: ועושין אותן. את התחומין מרובעין: כדי שיהא אלפים לגרדים כבאמצע ולא עגולים שיהא להן אלפים באמצע ובצדדים הם מתמעטים כלכך דבר עגול ובעיר מרובעת עסקינן שאין בה אלא אלפים על אלפים דהוו נמי תחומין מרובעין ואם אינה מרובעת כגון שארכה יתר על רחבה או בהיפך לא הוו מרובעין דתחומין מרובעין לאו דוקא שיהא ארכן כרחבן שהרי רחבן למדת העיר הוא אם קטנה אם גדולה וארכן אלפים אלא מרובעין דקתני למעוטי עגולים: כדי שיהא נשכר הזוית. דלעול׳ בעינן למלאות הקרנות טבלא של אלפים על אלפים אמה: **גמ׳** בית נכנס מוליאין. התחום בצד זה עד כנגד הצד שיש שם בתים חוצה לו: מוליאין את העיר כנגדו. ומחשבינן ליה כאלו הוא בית: מאברין. בקל״ף: מוסיפין לה אבר. שאם יש אבר שיולא מן העיר בקרן מזרחית דרומית רואין כאלו אבר גם בקרן מזרחית לפונית ומודדין משם: תמן תנינן. בפ"ח דברכות: ה"ג לדעת לעות יעף דבר. לעות לשון עת הוא וה"נ משעה שהוא עת שמברכין לאורו: תמן תנינן. בעכו"ם פ"ק: ה"ג לפני אידיהן רב תני אידיהן ושמואל תני עידיהן: יום אידם. הייט עכו"ם כדכתיב בהאי פרשתא יקומו ויעזרכם: ועידיהם. הם העכו"ם עצמה תבוא ותעיד על עובדיהם לחייבם: שהן עתידין להתבייש וכו׳. ועידיהם לשון ביזה כמו מעדה בגד ביום קרה שהוא בגד מבוזה שאין לובשין אותו: מוסיפין לה אבר. כדאמר רב לעיל:

הלה

מסורת הש"ס

עירובין נג פ"ב

שם נג ע"א

(ברכות פ׳ הט׳ דברים כל׳ כ) ע"ז פ"א הלכ׳ ב

פי׳ פ"ו ב פ"א

(פ׳ יפה מרא׳ כריתות שם)

מראה הפנים

מאן דאמר מאברין מוסיפין לה אבר וכו׳. נראה דאף בבבלי שינוי לשונות לאחורה אין נ"מ בזה מ"מ י"ל דהכא איכא קלת נ"מ דלהך דתני מאברין במוסיפין לה אבר וכדפירש"י ז"ל שאם יש אבר שיולא מן העיר בקרן מזרחית דרומית רואין כאילו אבר גם בקרן מזרחית לפונית ומודדין משם א"כ בעיר שאין אבר יולא ממנה כלל אלא חומה חלקה ושוה לה לסביבותיה אפשר שאין מוסיפין לה כלום ואין מודדין התחומין אלא מקיר העיר כ"א כשיש בית דירה בתוך שבעים ושיריים שלה בזה הכל שוין שמלטרף לעיר ומודדין אלפים אמה חוץ מבית דירה זה. ולמ"ד מעברין כאשה עוברה א"כ לעולם נוהגין לה עיבור וזה שיש נוטה לדעת ר"מ במתני׳ דלקמן דלעולם נותנין קרפף לעיר. ועיין בהלכה דלקמן מה שיתבאר שם בס"ד:

כמה

שירי קרבן

הוון כפי מימר מה דמר רבי לעזר ביוצא וכו׳ אשכח תנא היא סדא וכו׳. כתבו תוס׳ בפרקין דף כ"ב ע"ב בד"ה כי תניא וכ׳ והא דלא קאמר כי תניא רה"א אפי׳ אמה אחת לא יכנס היינו להחשיך אמה חוץ לתחום לא יכנס דמלתא דפשיטא הוא דאין לו לצאת חוץ לתחומו ע"כ ותימה איך לא ראו דברי הירושלמי דפשיטא הוא ר"א בברייתא וסובר דלאמה אחת יכנס הלכך צריך למוקמי ברייתא דהר"א אמה אחת לא יכנוס בכלה למערה גם עיקר תירוצם קשיא לי דלמה פשיט להו לאיסורי הא איכא למימר דסד"א שני אמות שיש לו יחשבו כאלו הם מובלעות בתוך התחום וכיון דאית ליה לר"א הבלעת תחומין מילתא היא יהא מותר לילך לפירו קמ"ל דלא יכנס. והמהרש"א כתב ויש לדקדק בזה דע"כ לאו מלתא דפשיטא היא דהא הכא במתני׳ כסיפא תני לה ור"ש פליג עלה וי"ל כדותק ע"כ ולא ידעתי מאי קשיא ליה דר"ש לא פליג אלא מפני

פמשותין וכדפי׳ רש"י אבל ר"א לית ליה דר"ש דהא אמר שלש לא יכנס א"כ גרע מחשיך מיולא וזה פשוט אלא שנראה דסובר המהרש"א דר"ש לא פליג אלא מפני ועיין במ"ש בסמוך: הוון כעא מימר מה דמר ר"ש במחשיך וכו׳. כתב הפ"מ נראה דר"ש דאמר אפי׳ ט"ו אמה וכו׳ דווקא כמי שמחשיך הוא דאית ליה הכא כיון דלא עביד איסורא וכו׳ אבל במי שילא וכו׳ לא מקלינן לגביה וכן מבמע מדלא פליג ר"ש בריש׳ גבי מי שילא חוץ לתחום וליפרבינהו וליתנינהו מי שילא או שמחשיך חוץ לתחום אפי׳ אמה אחת לא יכנס ר"א אומר שתים יכנס וכו׳ רש"א אפי׳ ט"ו אמות וכו׳ אבל מדברי ב"י בר"ס ת"ס משמע דר"ש ברישא נמי פליג ע"כ ותימה עליו שלא ראה דברי הירושלמי שהם מפורשים כדברי הב"י דאף ברישא פליג ר"ש והא דקשיא ליה ליערבינהו וכו׳ לפי דעת תוס׳ שכתבתי בסמוך לק"מ דר"א לא פליג בסיפא אלא אפי׳ לדעת הירושלמי נמי ל"ק די"ל דמודה ר"ש דהבלעת תחומין מילתא היא ומלבד אותן שתי האמות דר"א מיקל ר"ש בט"ו אמה והא דלא קאמר י"ג אמה י"ל דעדיפא מדר"א סובר ר"ש וכ"י דאמר ר"ש ולמקום שירלה יבגור וכיון דלפעמים ביכר לעלמו למקום אחר ואין לו אלא ט"ו אמה לעולם:

הדרן עלך פרק מי שהוציאוהו

שנויי נוסחאות (ע"ב) אידיהן ושמואל כד"ו אידיהן של עכו"ם רב תני אידיהן ושמואל. (שוכ"א) ועידיהם כד"ו במקרא "עדיהם" וכן בשורה כ"ב

תלה

תלה עינוי ואיסתכל ביה א"ל למה אתה מסתכל בי. צריך לך צחק לך הפליג עליך. תלת עשר שנין עבד עליל קומי רביה דלא צריך. רבי שמואל בשם רבי זעירא אילולא דיין אלא שהיה מקבל פני רבו *שכל המקבל פני רבו כאילו מקבל פני שכינה. ר' ברכיה ר' ירמיה בשם רבי חייה בר בא כתיב °ומשה יקח את האהל וגו' *כמה הוה רחיק רבי יצחק אמר מיל והיה כל מבקש משה אין כתיב כאן אלא °והיה כל מבקש יי' *מיכן שכל המקבל פני רבו כאילו מקבל פני שכינה. רבי חלבו ר' חונה בשם רב כתיב °ויאמר אליהו התשבי וגו' והלא אליהו [ז]טירונין לנביאים היה אלא מלמד שכל עמידות שעמד לפני אחיה השילוני רבו כילו עמד לפני השכינה. ר' חלבו בשם אילן דבית שילה אפילו אליהו מבקש מים לפניו היה אלישע נותן על ידיו מה טעמא °פה אלישע בן שפט אשר למד תורה אין כתיב כאן אלא אשר יצק מים על ידי אליהו. כתיב °והנער שמואל משרת את ה' לפני עלי והלא לא משרת אלא לפני עלי אלא מלמד שכל שירות ששרה לפני עלי רבו כילו שרת לפני שכינה. *תני רבי ישמעאל °ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים וכי לפני האלהים אכלו אלא מיכן שהמקבל פני חבירו כילו מקבל פני שכינה. ר' יעקב בר אחא רבי יסא בשם רבי יוחנן מאיכן מעברין כנגד השקוף עד אלפין אמה. אמר רבי יוסה לרבי יסא בר אחא לא מסתברא אלא כנגד הפגום אבל מכנגד העיר אפילו כמה א"ל אוף אנא סבר כן. א"ל ומה חמית מימר פגום או נאמר ההן נו פגום אמר רב נחמן

עד

קרבן העדה

תלה עינוי. הגביה ר' הושעיה עיניו והסתכל בר"י דרך לחוק: א"ל ר' יוחנן למה אתה מסתכל בי דרך לחוק: ה"ג צריך לך לחק לך לא צריך לך הפליג עליך וכ"ה בפ' הנחנקין. וה"פ מי שהוא צריך לך אתה מלחק בו ומי שאינו צריך לך אתה מפליגו ומגדלו: עביד עליל. תורה אור היה נכנס רבי יוחנן לפני ר' הושעיה רבו ואע"פ שלא היה צריך לשאול ממנו דבר: אילולא דיו. אילו לא שמע דבר ממנו די שכרו שיהיה לו על הקבלת פני רבו שהוא כמקבל פני השכינה: מיל. כענין שנא' רחוק יהיה ביניכם וביניו אלפים אמה והלא אליהו טירונין לנביאי' היה גדול שבנביאים היה ואיך אמר חי ה' אשר עמדתי לפניו דמשמ' שקיבל הנבואה בעמיד' כשהוא חזק וער וזה אינו שהרי לא קיבל הנבואה אלא כשהיה בתרדמ' כדכתיב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים אבל שאר נביאים כתיב במראה אליו אתוודע: טירונין. לשון שררה כ"פ הערוך: כאלו עמד לפני השכינה. ושפיר קאמר אשר עמדתי לפניו: אפי' אליהו היה מבקש מים וכו'. שכל כך היה אלישע מהדר לשמשו: והלא לא משרת אלא לפני עלי. שהרי נער קטן היה ולא היה ראוי לעבודה לה': וכי לפני האלהים אכלו. והלא לפני משה אכלו ומה שלא נזכר משה לפי שהיה עומד ומשמש עליהם כדאיתא במכילתא: כנגד השקוף. מן המשקוף של בית האחרון שבעיר: עד אלפים אמה מעברין. ומוסיפין אבל לא יותר שלא יהא התוספת מרובה על עיקר התחום: לא מסתברא. לומר דאין מוסיפין יותר מאלפים אלא דוקא לנגד הפגום שאם הפגום גדול יותר מאלפים אין מוציאין את המדה כנגדו: אבל מכנגד בתי העיר. היוצאין מוסיפין אפי' יותר מאלפים: א"ל מה חמית מימר וכו'. כלומר רבי יוסא אמר דהיכא למידק דכנגד הפגום דוקא אין מעברין דמה ראית לומר פגום דמשמע פגום אחד הוא דמעברין: הכי גרסינן או נאמר ההן פגום. ואם מעברין אפילו נגד פגומים הרבה שזה בתוך שבעים אמה ושיריים של זה הוה ליה למימר אלו פגומים מעברין או במתני' ליתני פגומים ככנסים:

עד

פני משה

תלה עינוי. ר' הושעיה הגביה עיניו והסתכל בר' יוחנן בשעה שלמד ממנו דבר זה. ודוגמתו תמצא בפ' הנחנקין דסנהדרין בהלכה ד' ושם היא הנוסחא קלת דגרים התם ר' יוחנן בשם ר' הושעיה אינו חייב עד שיורה בדבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים וקאמר התם זחלין אפי' דר' הושעיה כלומר שלהבו פניו ונתן עיניו להסתכל בר' יוחנן כד אמר שמעתתא משמיה וא"ל ר' יוחנן למה את מסתכל בי: צריך לך לחק לך. אם אתה מלחק והנלך על זה שאני צריך לך ולשמעתתך: לא צריך לך הפליג עליך. כלומר איני צריך לך ולשמועה שלך שכבר שמעתי זה מאחרי' ולא עוד אלא שהפלגנו יותר עליך בשמועתן ושם בסנהדרין הייכא שפי הא דקאמר הפליג עליך דברים שם לעיל מיניה ר' זעירא אמר לעולם אינו חייב עד שיכפור ויורה בדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס והוא שיגרע ויוסיף ובדבר שהוא מגרע הוא מוסיף: תלת עשר שנין. וקאמר הש"ס אע"פ שאמר לו ר' יוחנן כך מ"מ היה בא לפניו אח"כ י"ג שנה ואף שלא היה צריך לו ועל זה קאמר ר' שמואל דיו לו שכר בזה שהיה מקבל פני רבו בכל יום: כתיב ומשה יקח את האוהל. איידי דקאמר מהקבל פני רבו מייתי להאי דרשה ולכל הני דאבתרה: כמה הוה רחוק. מן המחנה: מיל. כתיב הכא הרחק מן המחנה וכתיב התם ביהושע אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה: והלא אליהו טירונין לנביאים היה. כלומר לא היה מורגל בנביאות עד עכשיו שלא מצינו שנתנבא מקודם ולמה אמר חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו אלא מלמד וכו': אפילו אליהו מבקש מים לפניו. ואפילו שירות כזה עשה אלישע לו ולכך תלה הכתוב ואמר אשר יצק מים ולא אמר אשר למד תורה ממנו אלא שגדולה שימושה יותר מלימודה: אלא שכל המקבל פני חבירו. לכבודו כאלו מקבל פני שכינה וכאן באו אהרן וכל זקני ישראל לכבוד יתרו: מאיכן מעברין. משום דבמתני' סתמא קתני מוציאין את המדה כנגדה ואם יש כאן בקרן אחת פגום נכנס לפנים ובקרן אחרת שכנגדה בליטה אחת יוצאת לחוץ וזהו נקרא שקוף שזוקף יותר לחוץ. והשתא איכא למימר דמוציאין את המדה דקתני על אחד מן שתי האופנים מיתפרשא או שמוציאין את המדה בתחלה מהפגום הנכנס ולהלן באורך עד שתהא המדה שיה באורך כנגד אותו הקרן השקוף ומודדין התחומין ממקום הזה שהוא כנגד הפגום ושוה למדת אורך השקוף והרי יש כאן עיבור להעיר ואינו צריך למדוד עוד בחוט מתוח מכנגד קרן הפגום עד השקוף שכנגדו על פני רוחב העיר ולמדוד התחומין מאותו החוט המתוח שהוא נגד העיר לפי שאין משגיחין על העיר שהרי מדת התחום מתחיל ממקום שהוא כנגד קרן הפגום ושוה עם השקוף שכנגדו בקרן האחרת ואע"פ שמהעיר עצמה יש יותר מתחום אלפים והרי זה אופן אחד או שנאמר שמודד בתחלה מאותו קרן השקוף בחוט מתוח על פני רוחב העיר ומאותו חוט המתיח שהוא כנגד הקרן השקוף ברוחב וכנגד העיר מודד התחום ובזה פליגי כדלקמי': כנגד השקוף עד אלפים אמה. הרי זה כאופן הב' שמודד בחוט מתוח מאותו קרן השקוף שעל פני רוחב העיר ומודד התחום מכנגד השקוף שהוא מאותו החוט המתוח ממנו שהוא כנגד העיר: לא מסתברא אלא כנגד הפגום אבל מכנגד העיר אפי' כמה. כלומר הא ודאי מסתברא שהמדידה בתחלה מהפגום באורך עד שיהא שוה עם השקוף ומאותו מקום שהוא כנגד הפגום מודד התחום וא"ל להשגיח מכנגד העיר שהרי אפי' יותר כמה מאלפים מן העיר אין בכך כלום שמדידת התחום מן העיבור הוא וכאופן הא' שפירשנו: א"ל. ר' יסא בר אחא לר' יוסה: אוף אנא סבר כן. דהכי מסתברא טפי: וא"ל ומה חמית מימר פגים או נאמר ההן אינו פגום. כלומר דהדר אמר ר' יוסא לר' יסא בר אחא דאף על גב דמסתברא הכי לאו מילתא היא והיינו טעמא דר' יוחנן דקאמר כנגד השקוף דלאו כדאמרי מעיקרא דהמדידה היא מכנגד קרן הפגום קשיא ומה חמית מימר למדוד בתחלה מהפגים או נאמר דההן קרן האחר שהוא שקוף ואינו פגום יותר ראוי למדוד ממנו שהוא יוצא מהעיר עצמה ולחוץ ולפיכך אמר ר' יוחנן שמודד בתחלה מהשקוף בחוט מתוח על פני רוחב העיר ומאותו החוט שהוא כנגד השקוף ברוחב מודד הוא אלפים אמה: אמר רב נחמן

עד

[ז]פי' ק"ע ועי' במדרש רבה שמות פרשה ג טירון פי' משה לנבואה ועיין במוסה"ע ועי' שמות רבה פמ"ט:

שירי קרבן

תלה עיניו. פי' הר"ש יפה בס' י"מ נשא עיניו ר"י מסתכל בר"ה א"ל ר"ה למה אתה מסתכל בי א"ל ר"י ראוי לך להראות פנים שוחקות כלומר שישמחו בדבריך ואין ראוי לחלוק עליך לפי שהי' ר"ה רוצה תמיד שיודו לדבריו ולא יחלוקו עליו וכדאמר לקמן בפ' הנחנקין כשה"כ יוחנן הלכה בשמו וזחלין אפוי דר"ה פי' להבו פניו ולכן נסתכל בו עכשיו שאמר הלכה זו משמו אם להבו פניו כדרכו לשמוח כשמודים לדבריו ע"כ ופי' תימא הם לומר שהיה ר"ה רוצה שיודו תמיד לדבריו ולא יקבל תשובה מתלמידיו גם מה שפי' ששמח כשאמרו הלכה משמו הוא תמוה דאיתא במדרש בח"ל לרשב"ג דלכך נפנה וילא להריגה לפי ששמח על ד"ת גם לשון הש"ס אינו מדקדוק לפי פי' לכן פי' שבקונט' עיקר:

והלא אליהו טירונין של נביאים וכו'. כתב הי"מ ול"פ מאי קושיא בהומר חי ה' אשר עמדתי לפניו מפני שיותו גדול שבנביאים וי"ל משום דמשמע דמשתבח שעמד בסוד ה' והוא נביא אמת קשה כי גדול הנביאים ומפורסם בנבואה היה ומה צריך להשתבח בזה וכו' ועי"ל דעמדתי לפניו לא משמע ענין נבואה אלא לענין תפלה וכו' ע"ש שהאריך בדברים דחוקים ומה שפירשתי בקונט' הוא נכון וברור:

אשר למד תורה וכו'. כתב הר"ש יפה בס' י"מ קשה מה צורך להא כיון דבהדיא כתיב אשר יצק מים וי"ל משום דהפשר לומר דיצק מים באקראי לה"ק דמדל"ק אשר למד וכו' ול"כ דמאשר יצק מים אין להוכיח דיש לומר דעל המים אשר יצק על ידו בסר הכרמל קאי וכדפי' רש"י שם אבל השתא קשיא לי דהל"ל נמי אשר למד תורה דאי לאו דלמד מאליהו מאי מהני שיצקה לחוד: **תני** ר"י ויבא אהרן וכו' בתחלה מביא ראיה מן התורה וכן מצינו בכמה מקומות:

מראה הפנים

כמה הוה רחוק ר' יצחק אמר מיל. מאי דר' יצחק לא שייך לכך דרשא דדריש שכל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה אלא איידי דדריש בהאי קרא מפרש אגב שלא היה רחוק יותר ממיל בכדי שיכולין לבוא אללו בשבת וכדפריש' בפנים ומיכן היה דדריש לה הכי ומיהו נ"ל דלא ס"ל לר' יצחק הא דלקמן דר' חייה מקבי האיך היו יוצאין לבית מדרשו של משה וקאמר להם משה עשה להם ג' גריפין ושלשה כורגנין ולפ"ז היה רחוק יותר ממיל מן המחנה ולר' יצחק לא הי' צריך לבוס תקנה ומדרבות חלוקות הן: **מאיכן** מעברין כנגד השקוף וכו'. מבואר בפנים כמאי דשקלי וטרי הכא והמסקנא שמודד כנגד השקוף והיינו בחוט מתוח על כל פני העיר ומודד מן החוט ולהלן כדפרישית וכדקאמר בבבלי דנ"ה ע"א היה בית אחד יוצא כמין פגום וכו' רואין אותו כאילו חוט מתיח עליהן וכו' וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ח מהלכות שבת בהלכה נ': **אמר** רב נחמן עד רחבה דמדינתא מילתיה דר"ש אמר כן וכו'. הך דר"ש בתוספתא פ"ד היא וגרים התם מפני מערות ומגדלות שביניהם ומוקי לה אביי התם בדף נ"ה ע"ב בשיש בנין על פיה. ותיפוק ליה משום בנין גופיה צ"ל להשלים. והרמב"ם ז"ל כתב שם ומערה שיש בנין על פיה ויש בה בית דירה ולא הזכיר כלום מענין להשלים. ולכאורה קשה קושית הש"ס ותיפוק ליה משום בנין גופיה. ונראה שהוא ז"ל היה

מפרש

שנויי נוסחאות (פו"א) עינוי בד"ו עינויי. (פו"ב) צריך בד"ו צרך. לך הפליג. בד"ו לא צרך לך הפליג. (פו"ג) עבד בד"ו עבר. (פוי"ג) ויאמר אליהו התשבי (פ"א י"ז) (פופ"ו) אילן בד"ו אילין. (פוכ"ס) ששרה בד"ו ששרת.

מערכת הערוך טירונין לנביאים. בערוך (פ' טרן ג') טירונים של נביאים... טירונין ענין שרים הן. ובעת"ש מביא מפי' ערכי מילין בשם פי' טירונם, הם אשר אליו הממשלה בנביאים ורוחו היה נאצל על העולים במדרגת הנבואה (פי"ש):

עין משפט נר מצוה

ב
א מיימוני פכ"ח משבת הלכה
ב טוש"ע או"ח סי' שלח ס"ו

עד ראשה דמדינתא מילתיה דרבי שמעון אמר כן *דמר רבי שמעון בן יוחי יכול אני לעשות שיהו מהלכין מצור לצידון מטבריה לציפורין על ידי מערות וע"י בורגנין. מהו ליתן פגום לפגום מילתא דרבי שמעון בן לקיש אמרה כן נותנין פגום לפגום דמר רבי שמעון בן לקיש יכול אני לעשות שתהא בית מעון מתעברת עם טיבריא ואת רואה את האיצטדין כילו היא מליאה בתים. והקצרין נתון בתוך שבעים ושיריים לאצטדין ובית מעון נתון בתוך שבעים ושיריים לקצרים ואין תמשה מן פיגמא לית נפשה דסיריקין בתוך שבעים ושיריים ואין תימשך מן פחורתה נפשה דסיריקין בתוך שבעים ושיריים. מהו ליתן עיבור לעיבור מילתא דר"ש בן יוחי אמרה כן [א] נותנין עיבור לעיבור דמר ר' שמעון בן יוחי יכול אני לעשות שיהו מהלכין מצור לצידון מטיבריה לציפורין על ידי מערות ועל ידי בורגנין. [ב]כאן להילוך וכאן לעיבור. רבי אחא אמר איתפלגון רבי חייה רובה ובר קפרא חד אמר הדא דאת מר בעיר גדולה אבל בעיר קטנה לא תהא התוספת יתירה על העיקר וחורנה אמר בין גדולה בין קטנה דו ואלפים. א"ר פנחס מעשה בתלמיד וותיק למד עיבורו בשלשה שנים ומחצה לפני רבו ובא ועיבר את הגליל ולא הספיק לעבור את הדרום עד שנטרפה השעה. רבי בא רב יהודה בשם רב
עיר

פני משה

עד ראשה דמדינתא. הא דקתני נשרים ונפשות שיש כאן בית דירה ואפילו הן מתוך שבעים ושיריים לתוך שבעים ושיריים אחרים ועד ראש המדינה כולה הרי הכל כעיר אחת נחשבין ומודדין התחום מחוץ לבית דירה האחרון: מילתא דר' שמעון. נמי אמרה כן: מצור לצידון. אפי' הן רחוקין כמה אלפים זו מזו וכן מטבריה לצפורי: ע"י מערות. שיש עליהן בית דירה וע"י בורגנין שבהן בית דירה לשומרי פירות: מהו ליתן פגום לפגום. אם יש עוד פגום אחר שהוא לחוץ מעיבורה של עיקר העיר ובתוך ע' ושיריים של פגום הראשון אם נותנין לו נמי מדידת התחום להלן כמו להראשון וקאמר ממילתיה דרשב"ל שמעינן דנותנין פגום לפגום דאמר רשב"ל יכול אני לעשות שתהא בית מעון שהיא רחוקה מטבריא ותהא נחשבת כעיבורה של טבריא לפי שאת רואה את מקום הנקרא איצטדין והיא סמוכה לטבריא ע"י מדידת דין פגום כאלו היא מלאה בתים לפי שיש בה בית דירה ומקום הנקרא קצרין נתון בתוך שבעים ושיריים לאיצטדין ובית מעון בתוך ע' ושיריים לקצרין: ואין תמשך מן פיגמא וכו'. כלומר והבאת אם תמדוד מן פגום הנכנס שיש בתוך אלו המקומות אין אתה מוצא לנפשה דסריקין שהוא סמוך לבית מעון נפש א' על הקבר ונקרא סריקין שתהא בתוך ע' ושיריים מאותו מקום שיש בה פגום הנכנס ולשאתה יכול לילך לבית מעון ע"י כך אבל אם תמדוד מן פחורתה והוא מקום בליטת השקוף שכנגד אותו פגום ונקרא פחורתה אתה מוצא שתהא נפש דסריקין בתוך ע' ושיריים ויכול אתה לילך עד בית מעון וש"מ שנותנין דין פגום אחר לדין פגום הראשון: מהו ליתן עיבור לעיבור. ופריך מאי תיבעי לך הא מילתיה דרשב"י אמרה כן שנוהגין דאמר לעיל יכול אני לעשות וכו' והרי זה עיבור לעיבור. ומשני כאן להילוך לא קא מיבעי לי כדרשב"י שיכול הוא להלך ע"י עיבור הסמוך לעיבור הראשון וכן עד מהלך כמה ימים כי קא מיבעיא לי כאן לעיבור אם אותו עיבור השני נחשב כעיבור הראשון ממש או לא וכ"מ לענין דין נותן העירוב דתנן לקמן בפרקין הנותן עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום ואם נתן עירובו בעיבור השני מהו ולא איפשיטא: הדא דאת אמר. שמעברין את העיר ועושין אותה כמין טבלא מרובעת בעיר גדולה אבל בעיר קטנה שאין בעיר עצמה כ"כ לא שא"כ תהא התוספת יתרה על העיקר ואינו בדין ואידך אמר בין גדולה בין קטנה דיו אלפים כלומר מעברין אותה ועושין אותה כטבלה מרובעת ודיו למדידת תחומין שלה אלפים כדין כל תחומי עיירות: למד עיבורו. דין העיבור ובנותנין עיבור לעיבור: ובא ועיבר את הגליל. על ידי כך ולא הספיק להתיר בדרום של ארץ ישראל על ידי עיבור עד שנטרפה השעה:
כמין

קרבן העדה

עד ראשה דמדינתא. עד מקום אחר יכול לעבר ע"י דירות בתים ופליג אר' יוחנן דאמר אין מעברין אלא עד אלפיים: מילתי' דרבי שמעון. דברי רבי שמעון דבסמוך מסייעים לרב נחמן: מצור לצידון. היה יותר מד' אלפים. ואפ"ה אר"ש שיכול להלוך ע"י מערות ובורגנין הרי שמוסיפין יותר מאלפיים: מהו ליתן פגום לפגום. אם עיברו העיר ע"י פגום ואח"כ יש פגום אחר בתוך ע' אמה ושיריים מהו שיועיל ל"א אם יש פגום מצד זה במזרח וכשתמשוך החוט עד מערב נמצא שבמקום הזה פגום מצד מערב אם מושכין החוט אחר כך ממערב למזרח או לא: בית מעון. שם מקום: האיצטדין. מקום לשחוק ורואין אותו כאלו הוא מלא בתים: והקצרין. בתי כובסין: ואין תמשח. ואם המדוד מהפגום היוצא מטבריא אין הנפשות של גוים בתוך ע' אמה ושיריים של מדת העיר דטבריא ואין מתעברין עמהן אבל אם תתחיל למדוד מדת העיר מן פחורתא שהוא הפגום השני שבטבריא נפשות הסיקריקין בתוך שבעים אמה ושיריים לטבריא והאיצטדין בתוך שבעים אמה ושיריים של הנפשות ש"מ שנותנין פגום לפגום: פחורתא. נוטריקן פה חור שהיה שם: מהו ליתן עיבור לעיבור. כגון שלאחר שעיברו העיר מצד אחד יש מצד השני בית או גשר ודומיהן אם מעברים משם ולחוץ ל"א לאחר שנתנו שבעים אמה ושירי' יש ממנו ולהלן בתוך שבעים אמה ושיריים בורגנין והדומה לו מי מוסיפין אותו או לא: מצור לצידון. שהיה יותר מד' אלפים אמה הרי שנותנין עיבור לעיבור: כאן להילוך וכו'. כלומר מהא ליכא למשמע דעד כאן לא קאמר רבי שמעון אלא שיהא מותר להלוך על ידי בורגנין ומערות שהן בתוך שבעים אמה ושיריים אבל לעשות עיבור על ידן ולמשוך החוט על פני כל העיר ולמדוד לכל העיר מכל הצדדין משם ולהלן אלפים אמה לא אמר: איתפלגון. פליגי בה ר"ח וב"ק אם מוסיפין יותר על אלפים אמה או לא: הדא דאת אמר. שמוסיפין יותר מאלפיים דוקא בעיר גדולה שיש בה יותר מאלפיים: לא תהא התוספת יתירה על העיקר. שהיא העיר: בין. שהעיר גדולה או קטנה מוסיפין אלפיים בעיבור ולא יותר: דו אלפיים. כמו הוא אלפיים וי"ג דיו אלפיים וגי' הרא"ש דין אלפים:
עיר

מסורת הש"ס
תוספתא פ"ד

גליון הש"ס
[א] עי' ש"ק ד"ס מהו ליישב דברי הירושלמי עם הבבלי בזה אבל בש"ס דילן דף מ ע"ב מבואר דאף לעיבור מודדין ע"י בורגנין גבי בני אקיסטפון לארדשיר ע"ש ונדחק דברי פ"א"ש:

מראה הפנים

מפ"ש כפי' כב' דכתוס' שם שכתבו ועוד יש לפרש להבליט דיש בבנין ד' אמות וקאמר במבליטם למערב נגרסה לבנין ואין מתחילין למדוד אלא מכוף המערב וכדכיים שם וכל אלו מצטרפין עמה כלומר עם העיר ואין מודדין אלא מכוף המערב ולהלן וא"כ מגילה לק"מ ולא היה צריך לבאר יותר:

מהו ליתן פגום לפגום. ופי' לה בנותנין פגום לפגום מהאי דאמר רשב"ל וכו' ומשמע מלשון הפגימין כאלו שהם רחוקים מן העיר ויש כמה וכמה בין פגום של צד זה ובין הפגום שכנגדו כל זמן שהפגום השני בתוך ע' ושיריים של הראשון יש לו דין של הראשון דהא קאמר יכול אני לעשות שתהא בית מעון מתעברת עם טבריא וכן רחוקין זה מזה וע"י שאת רואה את האיצטדין וכו' ואם תמשח מן פיגמא וכו' ואם תמשח מן פה רתא וכו' וזה ודאי על פגום השני קאמר שלא תמדוד מן הפגום עצמו שהוא נכנס לפנים אלא מן פחורתא שכנגדו ויוצא להלן וע"י חוט מתוח כדי שתהא נפשה דסריקין בתוך ע' ושיריים שלפניה וא"כ ש"מ שיש לדין פגום השני כל דין שיש להפגום הראשון. והבאת אי אמרי' דכן הפגומין של העיר א"צ הבלעת תחומין ביניהם ואפי' רחוקים זה מזה ד' אלפים מתעברין עם העיר ולא דמי לעיר העשויה כקשת שצריך הבלעת תחומין ביניהן א"כ הוא הדין נמי בפגום השני כך דהא סתמא פשיט לה הכא בנותנין פגום לפגום ודין שניהן שוה היא. והתוס' בדף נ"ה ע"א בד"ה עיר העשויה כקשת וכו' מסתפקין בעיקר הדין גבי פגומין אם דומה לעיר העשויה כקשת וצריך הבלעת התחומין ואפי' בפגום הראשון הסמוך להעיר שלא יהי' ד' אלפים מן הפגום שכנגדו או לא. והרא"ש ז"ל החליט בפגום הסמוך לעיר שא"צ הבלעת תחומין בינו ובין שכנגדו וכמה"פק הוא אם כך הדין גם בפגום השני שבכך כתב וז"ל ואפי' לרבה וכו' נראה דגבי פגום היוצא בתוך שבעים ושיריים מן עיקר העיר אפילו יש ביניהן ד' אלפים רואין כאילו חוט מתוח עליהן אבל אם יש בה"ם האחד הרבה פגומין זה אצל זה כל אחד בתוך שבעי' ושיריים של חבירו וכן בראש האחר דבשתא התיכונים הם חוץ לעיבורה של עיקר העיר בזה צריך לדקדק אם רואים כאילו חוט מתוח עליהם מזה לזה אפי' יש ביניהן ד' אלפים לפי שבטלין אגב העיר עכ"ל בזה. ומכאן יש לפשוט מדקאמר בפשיטות הכא נותנין פנים לפגום כתמא משמע דדין אחד להם ואם בהסמוך לעיר א"צ הבלעת תחומין כין רואי הפגומין כך הוא בהרחוק מן העיר וכן זה אחר זה כל זמן שבן כל אחד ואחד בתוך כ' ושיריים של חבירו. וכן נראה מסתימות דברי הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר דין הבלעת תחומין אלא בעיר העשויה כקשת גם או העשויה כקשת כדכתב שם בהלכה ח' ובהלכה ג' שהזכיר דין בית היוצא וכו' לא זכר כלום מהבלעת תחומין בינו לבין שכנגדו:

מהו ליתן עיבור לעיבור וכו'. כדפרישית דעיקר הבעיא אם הכל נחשב כעיבור הראשון הסמוך לעיר לכל מילי וה"מ לנותן עירובו בעיבור השני שיהלך ממנו ולהלן אלפים לכל רוח אם הוא כנותן בתוך עיבורה של העיר שלא עשה כלום. ונראה דהא דלא אפשיטא האבעיא בזה פשוט הוא דהאי אמרי' שהכל נחשב כאחת א"כ כל העיבורין דין אחד להם לכל דבר. וכך נראה מדברי הרמב"ם בענין זה שכתב שם בהלכה ב' היה בית זה קרוב למדינה בע' אמה ובית שני קרוב לבית ראשון ובע' אמה וכו' וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כמדינה אחת. א"כ משמע שבכלל גוונא הכל כמדינה אחת וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון ואמילא אם נתן עירובו באחרון לא עשה כלום. ולפני הרא"ש ז"ל הי' לו גי' אחרת בהאי בעיין שבכיה מן הבעיא מהו ליתן עיבור לעיבור כו' עד וחד אמר בין בעיר גדולה בין בעיר קטנה דין אלפים ולא הביא כלל האי דכתיב לפנינו כאן להילוך וכאן לעיבור ומש"ה כתב ע"ז ומיהו בגמרא דידן קאמר הוו אזלין מברכים לבי כניסתא דדניאל תלתא פרסי. וכדי שלא יתחלק גמרא דידן מירושלמי איכא למימר דהכרים עיר גדולה היתה מהלך ג' פרסה. ועפי נראה דגמרא דידן סבירא כרבי שמעון בן יוחאי דהלכה כדברי המיקל בעירובין עכ"ל. ולפני
בכתו

שירי קרבן

מהו ליתן פגום לפגום. בקונט' פירשתי שתי לשונות ולקמן בבעיא מהו ליתן עיבור לעיבור נמי פירשתי שתי לשונות ונראה דבבניהם לישנא בתרא עיקר דהס"ד דבפגום מיבעיא ליה אם השני בתוך ע' אמה ושיריים וכל"ק ופשיט ליה דמעברין א"כ מאי קמיבעיא ליה תו מהו ליתן עיבור לעיבור אלא ודאי דבפגום האיבעיא כשהיכם בתוך ע' אמה וכדפרישית בלישנא בתרא ומהו ליתן עיבור לעיבור כל"ב ואף הרא"ש כך פירשו וכמ"ש בסמוך א"נ י"ל כל"ק ואיבעי' דפגום להילוך ואיבעי' דעיבור לעיבור:

מהו ליתן עיבור לעיבור. כתב הרא"ש בפרקין בגמרא דידן קאמר דהוו אזלין מברכים לכנישתא דדניאל וכדי שלא יחלוק הירושלמי אגמרא דידן דבסמוך בפלוגתא דר"ח וב"ק משמע דלכ"ע אין נותנין יותר מאלפיי' בעיר קטנה וצריך לומר דהכרים עיר גדולה היתה מהלך תלתא פרסין ועפי נראה דגמרא דידן ס"ל כר"ש בן יוחי דהלכה כדברי המיקל בעירובין ע"כ וק"ה הא ר"ח וב"ק לא פליגי אלא לעיבור אבל להילוך מודים לרשב"י דמוהל אפילו יותר מאלפיים וא"כ לא פליג הירושלמי אהבבלי דהתם איירו אולי מברכים לכנישתא דדניאל במקום שהיו הגדודים ונראה שלא היה בגירסת הרא"ש כאן להילוך כאן לעיבור וכן נראה מדבריו שהשמיט תירוץ זה:
מה

שנויי נוסחאות (סו"ד) בורגנין בד"ו בורגסין. (סוכ"ג) דו ואלפים בד"ו דו אלפים. (סוכ"ד) בשלשה בד"ו בשלש.

עמודי ירושלים

דמר רשב"י יכול אני לעשות שיהו מהלכין מצור לצידון מטבריא לציפורין ע"י מערות וע"י בורגנין כו'. מזה קשה לי על שו"ת מהר"י ן' מיגאש (סי' מ"ס) שכ' דטבריא וציפורין בתוך התחום כוו קיימו וכאן מבואר דהיה יותר מד' אלפים אמות מזה לזה. וע' ירושלמי בסנהדרין (פ"ג ה"ב) זה אומר בטבריי' וזה אומר בציפורי באינון דהוין יהבין בחדא משכנא מן הכא להכא ז' מיל מן הכא להכא ס' מילין ומשם אין ראיה כל כך. אולם מכאן קשה. וע' מדרש איכה (סי' ב') ובי"ה בירושלמי תענית (פ"ד ה"ה) וכרם גדול היה לו לאנדריאנוס י"ח מיל על י"ח מיל כמן טבריי' לציפורי מבואר שהיה י"ח מיל ביניהם. ומזה קשה לי על הריטב"א בחי' לב"מ (כ"ג ב') שכ' והסבר לומר דהכא בין טבריא לציפורי כאספה שבבית דמי דשטמא אמרינן אין אדם עשוי להטיל נרתלו מפני שמשרחת לו בבית הכי נמי בין טבריא לציפורי דליכא אלא מיל ושכיחו עוברי דרכים סובא ואין אדם עשוי להטיל נרתלו מפני הסירתא עכ"ל דהא מבואר דהי' ח"י מיל ביניהם ולא מיל. וע' הי' הרשב"א שבת (דק"ד) מ"ש בשם ר' כאי נפי' כתב אות א' בטבריא ואות א' בציפורי כי טבריי' וציפורי סמוכין זו לזו ורמז לזו כ"ה פ' שבת (פי"א ה"ב) והוא סותר לדברי הירושלמי והמדרש וצ"ע [ודרך אגב אעיר על מ"ש בס' תבואות הארץ פ"ג להוכיר דהיה עיר ציפורי בבבל ממס' תענית (דף כ"ד) דאתי מטרא עד דשפיך מרזבי בציפורי כו' ע"ש. וטעם ממש שהם נ"ל מחוזא וכמו שהוא בעין יעקב שם
ונא

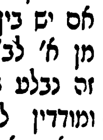
מסורת הש"ס

עירובין נג ע"א

לקמן כ"ל

קרבן העדה

עיר שהיא בנויה כמין קשת. שאין הבתים במקום יתר הקשת כזה:

קשת אם יש בין זה לזה. היינו אורך מקום היתר והיינו מן א' לב' ד' אלפים אמה חסר אחת שתחום ראשה זה נבלע בתוך תחום ראשה האחר נעשי' עיר אחת ומודדין לה מן היתר א יתר ב ורואין כאילו היא מליאה בתים: ארבעת אלפים. אין מצרפין אותה להיות אחת ומודדין מן הקשת לכל אחד מפתח ביתו וחלל העיר הפנוי שאין בו בתים הוא מן המדה: אמר רבי אחא סבר ר' שמואל. פי' ר' שמואל אסברה: אין יתן סנדלוי הכא וכו'. לכך בפחות מארבע אלפים אמה מותר ואפילו יש מן הקשת ליתר יותר מן ב' אלפים שהרי אם יתן כליו באמצע היתר אם בא מצד זה ע"י סיבוב יכול ליקח אותן שהרי הוא בפחות מב' אלפים אמה ואם יסבב הקשת ויבא מצד אחר יכול ליטלן וגם אם יתן אותן באיזה צד שירצה יכול לסבב הקשת וליטלן: מן כאן אתא ברא וכו'. מיבעיא להו אם יכול לבוא מכאן לחוץ ומכאן לחוץ כגון שיש פרצה באמצע העיר מלבד היתר מהו מי אמרינן כיון דמצי לבוא לשם כגון שאין בפרצה אלפים מותר א"ד כיון שנפרצה אסור: ה"ג מרוח אחת מותר משתי רוחות אסור. וה"פ כגון עיר העשוייה כקשת שאינה מובדלת אלא מרוח אחת הלכך עד דהוי ארבע אלפים: משתי רוחות. כגון עיר העשויה כקשת ונפרצה בראש הקשת שהפרצות זו כנגד זו כשני עיירות הן ואסור: ואם לאו. שאין החריץ כלה בתוך העיר אלא עובר מקצה לקצה בתוך העיר רואין אותו כמפולש והרי הן כשתי עיירות: שפת הנחל. עמוק: אם יש. בין חומת העיר לנחל ארבע טפחים מודד מן החומה שהנחל כחלוק מן העיר ונמדד מן האלפיים שלהם: ג'. טפחים בין החומה לנחל: מודד משפת הנחל החיצונה. הרחוקה מן העיר: יותר משבעים ושיריי'. שאז הוה כמקום בפני עצמו ואינו בטל לגבי העיר: מה נן קיימין. במאי עסקינן: אם הנחל. אם נאמר שפת הנחל עמוק שמתלקט מעט מעט עד שיש עשרה טפחים בגובה במשך ג' אמות: מודד. משפת הנחל החיצונה לכ"ע דכיון שזקוף הוא כל כך רשות היחיד הוא: אם מתוך ד'. שמתלקט י"ט מתוך ד' אמות דניחא תשמישתה קצת ה"ל כרה"ר ופשיטא דמודדין מן החומה: אלא. כי עסקינן בשהוא מתלקט י"ט מג' עד ארבע אמות דה"ל כרמלית דניחא תשמישתי' קצת:

עיר

א *עיר שהיא בנויה כמין קשת אם יש בין זו לזו ארבעת אלפים חסר אחת מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה ארבעת אלפים אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה. אמר רבי אחא סבר רבי שמואל *אין יתן סנדלוי הכא הוא אתי ברא ונסי לון ואין יתן סנדלוי הכא הוא אתי ברא ונסי לון מן כאן אתא ברא ומן כאן אתא ברא מרוח אחת אסור משתי רוחות מותר. רבי בא בשם רב יהודה היתה עיר אחת גדולה [ג]ויש בה חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה את רואה אותו כילו מלא עפר וצרורות ואם לאו רואה אותו כמפולש. רבי בא אמי בר יחזקאל בשם רב עיר שהיא בנויה על שפת הנחל אם יש בינה לנחל ארבע טפחים מודד מן החומה. שלשה מודד משפת הנחל החיצונה ובלבד שלא יהא בנחל יותר משבעים ושיריים. מה נן קיימין אם במתלקטת עשרה טפחים מתוך שלש מודד משפת הנחל החיצונה אם מתוך ארבע מודד מן החומה אלא אם כן אנן קיימין משלש ועד ארבע. רב אמר

עיר

פני משה

כמין קשת. חצי עיגול אם יש בין ראש קשת זו לזו ד' אלפים חסר אחת מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לפי שמודדין לה מן היתר ורואין את כל הרוחב שמן הקשת עד היתר כאלו היא מלאה בתים אבל אם יש בין שני ראשיה ארבע אלפים אמה אין מודדין לה אלא מן הקשת וחוצה לה אלפים ואם נתן עירובו במקום היתר אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה לפי שאין כל העיר נחשבת לו כד' אמות וממקום שכלתה לו אלפים מעירובו אין לו יותר כלום: סבר ר' שמואל אין יתן סנדלוי וכו'. כלומר ר' שמואל הסביר הדבר בטעם להאי מילתא דרב שצריך שלא יהא בין שני ראשיה ארבע אלפים אמה ואמר דרך משל שהרי אם יתן סנדלוי הכא וכלומר שהניחן כאן אצל ראש אחד מהקשת מבחוץ ושכחן שם ולאחר שבא אל העיר נזכר בהן: הוא אתי בדא ונסיב לון. בא הוא בזה הראש לחוץ ונוטלן כלומר שמשים אותן על רגליו ולהכי קאמר סנדלוי דאלו שאר הכליו אי אפשר לו להביאן בידיו: ואין יתן סנדלוי הכא הוא אתי בדא ונסי לון. וכן אם הניח סנדליו כאן אצל ראש הקשת השני מבחוץ כשנזכר בא הוא בזה מן העיר לחוץ ונוטלן ומשים אותן על רגליו: מן כאן אתא בדא ומן כאן אתא בדא מרוח אחת אסור משתי רוחות מותר. כלומר ונמצא אתה אומר שאם הוא רוצה לבא מכאן בזה לחוץ ומכאן בזה ולחוץ צריך הכל שיהא מרוח אחת לפי שיש בין שני ראשי הקשת ד' אלפים אמה וכשבא מרוח זה מן אחד מראשי הקשת אי אפשר לו לבוא עד רוח השני אם סנדליו מונחים שם שהרי יש כאן שני תחומין מראש זה עד ראש זה וא"כ אין אתה יכול לומר שיהא כל חלל הרוחב שמן הקשת עד היתר נחשב כאלו הוא מעיר אחת לפי שאי אפשר לו לבא מראש זה עד ראש זה והלכך אסור לו למדוד אלפים ולחוץ מן היתר אבל אם אין ביניהן שני תחומין שלימין ואפי' חסר אמה אחת מד' אלפים הרי כל תחום מובלע בחבירו הוא ונמצא כשיוצא מהעיר דרך ראש הקשת הא' יכול הוא לילך עד ראש הקשת השני והיינו דקאמר משתי רוחות שאם סנדליו מונחין אצל ראש אחד מבחוץ יכול הוא לבא מרוח זה הסמוך אצלו וכן יכול הוא לבא גם מרוח השני שהוא ראש הקשת האחר ולילך עד שהוא מגיע אצלן וליטלן ובכה"ג שפיר אמרינן שנחשב הכל כעיר אחת עד מקום היתר ומודד התחומין מן מקום היתר: ויש בה חריץ. העובר בה מן הקצה אל הקצה והוא עמוק עשרה ורחב ארבעה שהוא כרשות בפני עצמו: את רואה אותו כאלו מלא עפר וצרורות. כלומר אם כך הוא שאתה יכול לראות אותו כאלו מלא עפר כגון שמקצתו סתום הוא ויש בו עפר וצרורות אני רואה כאלו כולו סתום הוא ואיני מחלק את העיר ואם לאו את רואה אותו כאלו מפולש משתי רוחותיו ומחלק את העיר כאלו הן שתי עיירות וכל אחת ואחת צריכה לערב בפני עצמה: אם יש בינה לנחל ד' טפחים. והוא מקום חשוב לפיכך מפריד הוא את הנחל מן העיר ומודד התחום מן החומה של העיר והנחל נמדד בתוך התחום: שלשה. ואם אין בינה לנחל אלא שלשה טפחים מודד תחום אלפים משפת הנחל החיצונה והנחל נחשב בכלל העיר ובלבד שלא יהא בנחל יותר משבעים אמה ושיריים שזה הוא שיעור עיבורה של העיר: מה אנן קיימין. ובמאי עסקינן לגובה שפת הנחל הזה הסמוך לעיר: אם במתלקטת עשרה טפחים מתוך שלש. שבתוך שלש אמות במדת השפוע באורך מתלקט הגובה שלו לשיעור עשרה טפחים: מודד משפת נחל החיצונה. בתמיה וכי אם גובה השפה הוא כל כך. שמתלקט עשרה מתוך שלש אמות לא תהא שפה זו מפסקת לבין העיר והנחל ואפי' הרוחב למעלה על השפה אין שם אלא שלשה טפחים מ"מ גובה המדרון של השפה בדין הוא שיהא מבדיל בין העיר ובין הנחל ומחומת העיר ההיא המדידה: אם מתוך ארבע. שאינו מתלקט גובה עשרה טפחים של השפה אלא מתוך ד"א בזה אתה אומר מודד מן החומה בתמי' הרי בכה"ג בדין הוא שלא תהא השפה מפסקת בין העיר לבין הנחל ואפילו הרוחב שלמעלה על השפה ארבעה טפחים מ"מ מכיון שאין גובה המדרון כל כך אמאי לא יהא נחשב הנחל בכלל העיר: אלא כן אנן קיימין משלש ועד ארבע. שמתלקט גובה עשרה בשיעור יותר על שלש אמות באורך ופחות מד' אמות דבכה"ג הוא דמחלקינן שאם רוחב השפה למעלה ארבעה מודד מן החומה ואם לאו מודד משפת נחל החיצונה:

עיר

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ח מהלכות שבת הל"ח טוש"ע או"ח סי' שצח ס"ד

גליון הש"ס

בפי' ק"ע ואפשר קאי אהא דאין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה משום דכלתה מדתה באמצע העיר ואם מפסיק חריץ עמוק י' ורחב ד' חולקת את העיר והוי עיר קטנה וכל בני' כד' אמות ואם לאו שאינו רחב ד' אינו חולקת והוי עיר גדולה והעתיקו סידר כאן אגב מרוח אחת אסור דמתני' אבך מתניתא דאנשי עיר גדולה כדרכו:

שירי קרבן

מה אנן קיימין וכו' מודד משפת נחל החיצונה. שמעינן מהכא שכל הראוי לתשמיש בני העיר והוא רה"י מעברין אותו עמו והרב במג"א כתב בסימן שצ"ח סעיף ט' ל"ע אם בכל מקום שמשתמשין בני העיר נתחיל למדוד שם ולפמ"ש פשוט לש"ס שמודדין משם והלאה:

תאיד

מראה הפנים

שכתוב לפנינו כאן להילוך כאן לעיבור א"ל לכל זה דגם האי תלמודא ס"ל כר"ש בן יוחי בפשיטות לענין הילוך ולענין אחר קא מיבעיא ליה כדפרישית והאי איתפלגון וכו' מילתא אחריתא היא והמסקנא בהאי אידך מ"ד דבין בעיר גדולה בין בעיר קטנה די"ש אלפים או דין אלפים להם כמבואר בפנים:

עיר שהיא בנויה כמין קשת וכו'. זהו מה שזכרתי לעיל בד"ה מהו ליתן פגום לפגום וכדקאמר רב הונא התם בדף המכר ובדאסבר ר' שמואל אין יתן סנדלוי הכא הוא אתי בדא ונסיב לון וכו'. וכן מתפרש הוא לפי שכתוב בספרי הדפוס הכא הוא אתי בדא בר"ש וכי לון כלומר מכאן הוא בא לחוץ ונוטל אותן ואין יתן וכו'. וכמבואר הכל בפנים שהעיקר שבא להשמיענו שצריך שיכול לבוא משתי רוחות להמקום שנתן סנדליו באחד מראשי העיר שאם נתן אותן אצל ראש שהוא במזרח הוא בא מראש המזרח ונוטלן; וכן הוא בא מראש שכנגדו במערב והולך דרך היתר עד שבא למקום שמונחין במזרח ומפני שאין בין שני הראשים ד' אלפים ומכיון שהראשים מעיר אחת הן והתחומין מובלעין זה בזה יכול הוא לילך מראש זה לראש זה וליטלן אבל אם צריך לעולם ליטלן מרוח אחת והייט מאותו הרוח שהן מונחין אצל ראש א' או במזרח או במערב וצריך דוקא שיבא מן העיר דרך הרוח זה שהן מונחין אללו ולא דרך רוח השני ומפני שיש ביניהן ארבע אלפים וליכא בבלעת תחומין או אסור למדוד להן מן היתר אלא מודדין מן הקשת. וכן הוא בנותן עירובו ביתר שאין לו אלא ממקום עירובו אלפים ולא אמרי' שהיתר עם הקשת נחשב כעיר אחת. וראיתי להזכיר עוד בענין הפגומין שכתבתי לעיל דלהרשב"א כתוס' אין חילוק בין דין פגומין לדין עיר שהיא כקשת שבשתיהן צריך שיהא בבלעת התחומין ביניהן וכן דעת הראב"ד הביאו הריטב"א ז"ל. ובשם הרשב"א ז"ל כתב וז"ל ומורי הרשב"א שיחיה אומר יש חילוק בין עיר שהיא כקשת לפגומין שהולכין בן העיר מפני שהעיר העשויה כקשת מכיון שישובה של עיר כן הוא אינה עשויה להתמלאות באמצעה אלא אם באין להוסיף על העיר אין מוסיפין באמצע אלא בראשי הקשת בן מוסיפין והולכין וכהאי דאמרי' לקמן בפרקין גבי ג' כפרים המשולשין א"ל רבא לאביי כמה יהא בין חילון לחילון וכו' ואפילו ארבע אלפים אמה וש"מ מהא דרב הונא עיר העשויה כקשת וכו' התם ליכא למימר הכא איכא למימר מלי אלמא כולה מילתא תליא בטעמא דליכא למימר מליה ולפיכך לא הוזכר דין זה גבי פגימים ולא גבי בורגנין וזה נכון וברור ע"כ: היתה עיר אחת גדולה ויש בה חריץ וכו'. אם באנו לדמות זה לסה דאידך דרב הונא התם חומת העיר שנפרצה פי' לריך לגרום גם כאן כדאמר שם במאה וארבעים ואחד ושליש. והנראה דזה דין אחר הוא ולאשמועינן דאם שהחריץ מפולש הוא בתוך העיר וכלומר שהולך מן הקצה אל הקצה מחלק את העיר ונעשית כשתי עיירות שכל אחת ואחת נחשבת בפני עצמה וכ"ש לענין שיור בעירוב וכה"ג:

עיר שהיא בנויה על שפת הנחל וכו'. בבבלי פרקין דס"א גרסי' אמר רב הונא עיר היושבת על שפת הנחל אם יש לפניה דקה ארבעה מודדין לה משפת הנחל ואם לאו אין מודדין לה אלא מפתח ביתו וכו'. ועיין פרש"י שם. והרי"ף ז"ל כתב בזה פירוש כי רוב הפעמים הנחל מתייבש ומשתמשין בו שאינו מתמלא אלא בשעת הגשם וכיון שאינו מבחמם

שנויי נוסחאות (שו"ב) לאו רואה בד"ו לאו את רואה. (שו"ד) ארבע בד"ו ארבעה.

עמודי ירושלים

ולא מוכח מידי] וע' בבעל העיטור (אות נס חנוכה) שכ' בתשובת ר' משולם בר קלונימוס מדגרסינן בירושלמי זה אומר בסנהדרין וזה אומר בציפורי נראין הדברים שי"ח מילין מסנהדרי' לציפורי עכ"ל:

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פכ"ח משבת הלכה י סמ"ג לאוין סי' שלא ס"ו

ה
ב מיימוני שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' ג

ו
ג מיימוני פי"ב מקדוש החודש

תורה אור

א *עיר שהיא בנויה אוהלים כל אחד ואחד מודד מאהלו. היו שם שלשה צריפין ושלשה בורגנין מודד מן החיצון התיב אסי והכתיב °ויד תהיה לך מחוץ למחנה היאך היו נפנין לחוץ. רבי חייה בריה דרבי שיבתיי מקשי היאך היו יוצאין לבית מדרשו של משה. משה עשה להן שלשה צריפין ושלשה בורגנין אמר רבי יוסה *מכיון שהיו חונין ונוסעין על פי הדיבור כמי שהיו חונין לשעה. אמר רבי יוסי בי רבי בון מכיון שהבטיחן הקדוש ברוך הוא שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לעולם. עליה אמר רבי אבין משה עשה להן שלשה צריפין ושלשה בורגנין. ב *מרבעה ריבוע עולם כדי שיהא מערבה למערבו של עולם ודרומה לדרומו של עולם. אמר רבי יוסה אם אין יודע לכוין את הרוחות צא ולמד מן התקופה ג ממקום שהחמה זורחת באחד בתקופת תמוז עד מקום שהיא זורחת באחד בתקופת טבת אלו פני מזרח ממקום שהחמה שוקעת באחד בתקופת טבת עד מקום שהיא שוקעת באחד בתקופת תמוז אלו פני המערב והשאר צפון ודרום הדא הוא דכתיב °הולך אל דרום וסובב אל צפון הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה. סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח אלו פני המזרח והמערב.

(דברים כג) (קהלת א)

ניחא

פני משה

עיר שהיא בנוייה אוהלים. ואין בה בתים קבועים אין העיר נחשבת כולה כארבע אמות לה׳יות נמדד התחום מחוץ להעיר אלא כל אחד ואחד מודד אלפים מאהלו: היו שם ג' צריפין. כמין בית של הוצין וערבה או שלשה בורגנין. שעושין בשדה לשומרי הפירות מודד מן החיצון שאלו חשובין כקביעות ולפיכך מודד התחום מן החיצון: התיב אסי. על הא דרב דאמר כל אחד ואחד מודד מן אהלו והכתיב ויד תהיה לך מחוץ למחנה והאיך היו נפנין לחוץ מן המחנה והרי המחנה שלשה פרסאות היתה ולא היה להן אלא אוהלים ואם לכל אחד ואחד מאהלו הוא נמדד אלפים אמה האיך היו יכולין לצאת לחוץ למחנה בשבת: ר' חייה מקשי. בענין אחר: וכי האיך היו יוצאין בשבת לבית מדרשו של משה. והלא היה מיל מחוץ למחנה כדאמר לעיל. ומשני משה עשה להן שלשה צריפין ושלשה בורגנין וזה עשה להן הכל כאחת: אמר ר' יוסי. דלא צריכה להא דבלאו הכי ל"ק ממחנה ישראל וכצ"ל כמו דגרסינן לעיל בשבת בריש פ' הבונה. מכיון שהיו חונים ונוסעין על פי הדבור כמי שהוא לעולם. כיושבין קבועין בבתיהם דמי: אמר ר' יוסי בר' בון. נימא איפכא אלא מכיון שהבטיחן הקדוש ברוך הוא שהוא מכניסן לארץ כמי שהיו חונין לשעה. וכך הן דברי ר' יוסי בר' בון לעיל בריש פרק אלו קשרים: עליה אמר ר' אבין משה וכו'. כלומר עליה דר' יוסי בר' בון הוא דע"כ דצריכין להאי שנוייא כדלעיל וכדאמר נמי ר' אבין משה עשה להן ג' צריפין וג' בורגנין משום דהגייתן לפי שעה היתה ואם לא עשה להן כן לא היו יכולין לצאת מאהליהן כ"א עד אלפים אמה והמחנה היתה שנים עשר מיל ולפיכך עשה להן לכל תחום צריף אחד או בורגנין אחד והו או קאמר דשלשה צריפין ושלשה בורגנין בדווקא קאמר בכדי שיכולין להלך כל השנים עשר מיל ועל ידי עירוב בין האהל לצריף וכן בין צריף לצריף שיהיה בין הכל שהא לכל ב' וב' מיל: מרבעה רבוע עולם. הא דתנינא במתני' עושין אותה כטבלא מרובעת ומרבע אותה לרבוע העולם וכו' ותוס' היא בפרק ד': צא ולמד מן התקיפה. של חמה לידע ולכוין איזה מזרח ואיזה מערב וכן כולם: ממקום שהחמה זורחת. באחד בתקופת תמוז שהוא יום ארוך וכל הימים שאח"כ שהיום מתקצר והולך עד מקום שהיא זורחת באחד בתקופת טבת אלו פני מזרח כלומר מכאן אתה יודע איזהו מזרח שביום ארוך מתחלת לזרוח במקצוע מזרחית צפונית ואחר כך נמשכת במזרח לצד דרום עד שמגעת ביום קצר וזורחת באחד בתקופת טבת בקרן מזרחית דרומית וא"כ ניכר פני מזרח: וממקום שהחמה שוקעת וכו'. ובתוספתא גרים מקום שהחמה יוצאת ביום קצר ושוקעת ביום קצר זהו פני דרום יוצאת ביום ארוך ושוקעת ביום ארוך זהו פני צפון תקופת ניסן ותקופת תשרי חמה יוצאת בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב שנאמר הולך אל דרום וכו' והיינו הך כדהכא:

קרבן העדה

עיר שהיא בנוי' אוהלים. ואינן בקבע ואפ"ה יש הרבה במקום אחד כשיעור מהלך מאה אמה אינן חשובין עיר להיות כארבע אמות וכל אחד מודד מפתח ביתו אלפיים לכל רוח הם בא לצאת: צריפין. דירה של הוצין וערבה: האיך היו נפנין לחוץ. דבמדבר לא היו נפנין לא לפניהן חוץ לענן שמא ילכו הענן והארון לשם ולא לצדיהן חוץ לענן שאין יודעין אנה יפנה הענן לעבור אלא לאחוריהן חוץ לענן דודאי לא יחזור הענן לאחריו אלא המהלך ברגש והולך לנקביו חוזר לאחוריו שלשה פרסאות שכך היתה מחנה שכינה וישראל במדבר יושבי אוהלים היו שאינן קבוע ואפ"ה מהלכין את כל המחנה כארבע אמות: האיך היו יוצאין לבית מדרשו של משה. דכתיב ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה ואיך היו יכולין לילך לשם בשבת שהרי לאותן שהיו שוכני' מצד אחר היה רחוק יותר מאלפים: ומשני משה עשה להן שלשה צריפין ושלשה בורגנין. דה"ל כעיר ובטילי כולהו אוהלים לגבייהו וה"ל המחנה כארבע אמות: אמר רבי יוסה אין צריכין לומר שעשה משה שלשה צריפין וכו' דבלאו הכי נמי חשבינן להוהלי' כקבועים: הכי גרסינן כיון שהיו חונין על פי הדיבור כמי שהיו חונין לעולם וכ"ה בשבת פרק כ"ג וס"פ הבונ' וה"פ כיון שחנו על פי הדיבור חשובה היא חנייתן להיות נידונים כקבע: הכי גרסינן מכיון שהבטיחן הקדוש ברוך הוא שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה: עליה אמר רבי אבין. מפני כך שהיו אהלים שלהם דירת עראי הוצרך לומר שעשה שלשה צריפין וכו' שיהיו כולם חשובים כארבע אמות: אם אינו יודע לכוין את הרוחות. לרבע ריבוע של עולם: צא ולמד מן התקופה. לפי הילוך סיבוב החמה ניכר איזו רוח דרומית ואיזו רוח צפונית: ממקום שהחמה זורחת באחד בתקופת תמוז וכו'. לפי שהחמה לעולם ביום ממזרח לדרום מהלכת כדכתיב הולך אל דרום והליכת החמה ביום הוא אבל בלילה אינו הולך אלא סובב מחוץ לכיפ' ובתקופת תמוז שהוא יום הארוך זורחת בקרן מזרחית לפונית ומהלכת מזרח דרום ומערב ושוקעת בקרן לפונית מערבית ובלילה סובבת פני לפון ולמחרת היום נקצר מעט ואינה יוצאה בקרן אלא נמשכת מן הקרן ולמזרח מעט ויוצאה ובערב שוקעת בתוך המערב משוך מן הקרן מעט ובלילה סובב' אותו מעט וכל הלפון ומעט במזרח וכן בכל יום מתמעטת בזריחתה ובשקיעתה עד שבתקופת תשרי יוצאת באמצע מזרח ושוקעת באמצע מערב לפיכך היום והלילה שוין וחוזרת ומתמעטת עד תקופת טבת שאז זורחת בקרן מזרחית דרומית ושוקעת בקרן דרומית מערבית נמצא מקום שהיא זורחת בתקופת תמוז הוא קרן לפונית מזרחית ובמקום שהיא זורחת בטבת הוא קרן מזרחית דרומית ומקום שהיא שוקעת בתמוז הוא קרן מערבי' לפונית ומקום שהיא שוקעת בטבת הוא קרן דרומית מערבית ומעתה הוא יודע לכוין גם דרום ולפון שמה שהיא מהלכת בתקופת טבת הוא דרום ומה שהיא סובבת בתקופת תמוז הוא לפון כולו: אלו פני מזרח ומערב. שלפעמי' מהלכתן ופעמים סובבת אותן כדלעיל לכך כתיב סובב והולך:

ניחא

מראה הפנים

עמ"ש כו נעשה בכלל העיר ואם אין לפניה דקה אין מודדין לה אלא מפתח ביתיה וכו' ולפי פי' זה שפת הנחל היינו משפת הנחל התיכונה וכעין דאמר הכא אלא שנשתנה בהשיעור דהתם מסיק דקה ד' אמות משום דבעיתא תמיהא וכן הביא הרמב"ן ז"ל להא דהכא בספר המלחמות לסייעתא לפי' הרי"ף ודלא כפרש"י ופי' בעל המאור ז"ל וע"ב וכן דעת הרמב"ם ז"ל כדעת הרי"ף וכפי משמעות מדהכא:

התיב אסי והכתיב וכו' היאך היו נפנין לחוץ. ה"נ מתיב רב חסדא בבבלי פרקין דנ"ה ע"ב ויחנו על הירדן וגו' ותנא כשהן נפנין אין נפנין לא לפניהן ולא לצדיהן אלא לאחריהן. ומשני רבא כדר' יוסה דהכא לפי הגי' דשבת שכבאתי לפנים דגלי מדבר קאמרת כיון דכתיב בהו ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו כמאן דקביע להו דמי. ת"ל בריטב"א ז"ל הא דפרכינן מהא דתניא שאין נפנין אלא לאחוריהן קושיין למאן דאמר תחומין דאורייתא דמתניתא דברי הכל היא ולפי שיטת הירושלמי סובר דכל חוץ לג' פרסאות תחומין דאורייתא לד"ם עכ"ל ור"ל דהי למ"ד תחומין דרבנן לק"מ שהרי אינו אלא מד"ס שגזרו מ"מ אחר כך ולדידים אכתי לא פי' אסור לכן תחומין ועוד דהי מדרבנן בלאו הכי לא הוה פריך מידי דגדול כבוד הבריות וכדאמרי' בריש מי שהוציאוהו דף מ"א גבי הא דבעי מיניה מרב הולרך לנקביו מהו אמר להם גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה והיינו לאו דלא תסור ותחומין נמי דרבנן כדפרש"י ז"ל והשתא נקטינן מהאי סוגיא דהתם דרבא סבירא ליה נמי דמיכת שלשה פרסאות מדאורייתא הוא דאי לאו הכי מאי דוחקיה לשנויי הכי ולימא ליה שאני התם דגדול כבוד הבריות ולשלם בעלמא אין מודדין להן אלא מפתח ביתו אלא והאי דבירא ליה לרבא שלשה פרסאות דאורייתא ולית דאורייתא לא סוף דחיה אי להו דעעמא דכמא; דקביעא להו דמי. והרי מכאן סייעתא גדולה לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דפסקו דתחום חוץ לשנים עשר מיל מן התורה היא. ועיין לעיל בפ"ג סוף הלכה ד' ד"ה ר' יונתן וכו' שהבאתי לקושית בעל המאור מסוגיא דפ' כלל גדול והרי לך ישוב נכון דהתם אליבא דר"ל קאמר לה דידע בתחומין ואליבא דרבי עקיבא ומ"כא מוכרח דרבא סבירא ליה דג' פרסאות עכ"פ מן התורה הן: היאך היו יוצאין לבית מדרשו של משה. ור' אסי דלא מקשה מהא ס"ל כר' יצחק דלעיל דלא היה רחוק יותר ממיל וע"ל ד"ה כמה הוה רחוק:

שירי קרבן

האיך היו יוצאין לבית מדרשו של משה. וקשה הא מיד כשחזרו משה כדכתיב ושב אל המחנה וכדאיתא בבבלי בסנהדרין פרק חלק וי"ל מדסילקו משה מתחלה חוץ למחנה ודאי היה בדעתו שיבואו לשם גם בשבת וכ"ש לפי מאי דאמרינן לעיל שריחוק מיל כדי שיכולין לבוא שם בשבת וא"כ שפיר קשיא ליה לרבי חייה:

מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. ובבבלי בפרקין מסיק בהיו קבועי' כיון שהיו חונין ע"פ ה' ואיתא לי בזה הא דלא כתבו הפוסקים כבריין שאינו של קיימא כגון בעשה לשפה-דהוב כלין ודמסיק בירושלמי בשבת פרק כ"ג דף ל' וכפ' הבונה דף ל"ט דהמתו אבבלי דפירקין דסובר דבגין אלדי הוה בגין קבוע:

שהוא

ומעלת

שנויי נוסחאות (ש"ס) שיבתיי כ"ה שובתיי.

מערכת הערוך אמר רבי יוסה אם אין יודע לכוין את הרוחות כו'. בערוך (ע' כון) אמר רבי יוסי מי שאינו יודע לכון הרוחות יראה מקום שהחמה זורחת באחד בתקופת תמוז עד מקום שהיא זורחת באחד בתקופת טבת אלו פני מזרח:

ניחא בשילה ובבית העולמים דמר ר' אחא בשם שמואל בר רב יצחק כמה יגעו נביאים הראשונים לעשות שער המזרחי שתהא החמה מצמצמת בו באחד בתקופת טבת ובאחד בתקופת תמוז. שבעה שמות נקראו לו שער סור שער היסוד שער חריסית שער איתון שער התווך שער חדש שער העליון. שער סור ששם היו טמאים פורשין הדא הוא דכתיב סורו טמא קראו למו. שער היסוד ששם היו מייסדין את ההלכה. שער חריסית שהוא מכוון כנגד זריחת החמה היך מה דאת אמר האומר לחרס ולא יזרח. שער האיתון שהוא משמש כניסה ויציאה. שער התווך שהוא מיוסד בין שני שערים. שער חדש ששם חידשו סופרים את ההלכה. שער העליון שהוא למעלה מעזרת ישראל החיל ועזרת הנשים. ומעלה יתירה היתה בבית העולמים. ובמדבר מי היה מכוון להן את הרוחות א"ר אחא ארון היה מכוון להם את הרוחות הדא הוא דכתיב ונסעו הקהתים נושאי המקדש זה הארון והקימו בני מררי את המשכן עד בואם בני קהת שעליהן היה הארון נתון. כיצד היו ישראל מהלכין במדבר רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיה חד אמר כתיבה וחרנה אמר כקורה מאן דמר כתיבה כאשר יחנו כן יסעו מאן דמר כקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם. מאן דמר כקורה ומה מקיים כתיבה כאשר יחנו כן יסעו

מה

פני משה

ניחא בשילה ובבית העולמים. שלעולם היו יודעין לכוין את הרוחות מהסימן שראו בשער המזרחי דאמר ר' אחא וכו' שתהא החמה מצמצמת בו וכו' כלומר בזריחה ובשקיעה של יום ארוך ושל יום קצר היו שניהם ניכרין בו ניצוצי החמה והיה להם סימן שביום ארוך ניצוצי החמה בזריחה במקום הזה וביום קצר במקום הזה וכן עשו להן סימן בשקיעה והנך מייתי להא דשבעה שמות נקראו לו וכו': כניסה ויציאה. ועל שם כך נקרא איתון אתיו ובאו: ומעלה יתירה וכו'. כדתנן בפ"ב דמדות ומיהו שמעינן שהיו יודעין לכוין את הרוחות ובמדבר שהיו ענני כבוד מכסין זריחת החמה ושקיעתה מי היה מכוין להם את הרוחות: ארון היה מכוין להן את הרוחות הדא הוא דכתיב וכו'. והארון היה נתון במערב וכחנייתן היו יודעין לכוין את הרוחות מהארון ומתוך כך היו יודעין גם בנסיעתן: חד אמר כתיבה. כך היו נוסעין הד' דגלים דגל מחנה יהודה במזרח וכו' דכתיב כאשר יחנו כן יסעו ואידך אמר כקורה זה אחר זה דכתיב בדגל מחנה דן. מאסף וגו' וש"מ כקורה הא מהלכין:

מה

קרבן העדה

ניחא בשילה ובית עולמים. כיון שהיו מכוונין עמידתו בראשונה נגד ריבועו של עולם תו לא היו לריכין והיו מכוונין בזריחת השמש ובשקיעתה בתקופות כדלעיל אבל במשכן במדבר שהיו נוסעים וחונים כמה פעמים איך היו מכוונים ומסיק שדבר גדול הוא לכוין הרוחות: שתהא החמה מצמצמת בו. פי' שתהא זורחת בתקופת טבת בקרן מזרחית דרומית מכוון ובאחד בתקופת תמוז תהא זורחת בקרן צפונית מזרחית: שבעה שמות. איידי דבעי למימר שנקרא שער חריסית על שם שמכוון כנגד זריחת החמה מזכיר כאן שבע שמות שהיה לו לשער הזה: שער סור. דכתיב במלכים גבי מעשה דיהוידע והשלישית בשער סור: שער היסוד. בד"ה בענין יהוידע כתיב והשלישית בשער היסוד: שער חריסית. בירמיה בפרשת בקבוק כתיב פתח שער החרסית: שער איתון. ביחזקאל בבנין דלעתיד כתיב ועל פני שער האיתון: שער התווך. בירמיה בפרשת החרבן כתיב וישבו בשע' התוך: שער חדש. בירמיה בראשית ממלכת יהויקים כתיב וישבו בפתח שער ה' החדש: שער העליון. בד"ה בפ' יהוידע ויבואו בתוך שער העליון: ששם היו טמאים. טומאת מת וצרך פורשין משער מזרח ולפנים והוא השער נקנור נקרא מחנה שכינה ואסורין מדאורייתא ליכנס לשם והא דתנן בפ"ק דכלים מהחיל ולפנים אין טמאי מתים נכנסים היינו מדרבנן: ששם היו מייסדין את ההלכה. ששם היו סנהדרין שבלשכת הגזית יושבים ומשם הוראה יוצא' לכל ישראל: שהוא מכוון כנגד זריחת החמה. כדפרישית: שהוא משמש כניסה ויציאה. שכל הבאים לבית המקדש נכנסין ויוצאין בו שהוא מכוון כנגד בית קדשי קדשים ואיתון מלשון ואתא מרבבות קדש: שהוא מיוסד בין שני השערים. ששער ההיכל היה לפניו ושער עזרת נשים היה מאחוריו שבלשכן מכוונין זה כנגד זה והתוך הוא לשון אמצע: ששם חידשו הסופרי' את ההלכה. ואמרו מצורע שחל בשמיני שלו בע"פ וראה קרי בו ביום אע"פ שאין טבול יום אחר נכנס במחנה לויה כדכתיב ביהושפט ויעמוד יהושפט בקהל [וגו'] חצר חדשה שחידשו בה דברים ואמרו טבול יום לא יכנס למחנה לויה חידשו חכמים בטבול יום זה שמותר לכנוס הואיל והותר לגרעהו הותר לקירויו כן כ"ל והרב בעל י"מ לא פירש בזה כלום: ה"ג שהוא למעלה ממחנה ישראל והחיל ועזרת נשים. וה"פ משער זה מתחלת מחנה שכינה ומהר הבית עד השער הזה היא מחנה לויה ומחומת ירושלים עד הר הבית היא מחנה ישראל: ומעלה יתירה היתה בבית העולמי'. א היא המעלה יתירה שהיתה בבית העולמים שבו עצמו היו נכללין מחנה שכינה ומחנה לויה משא"כ במשכן שבמדבר ושילה שלא היה במשכן עצמו אלא מחנה שכינה בלבד: ובמדבר מי היה מכוון להם הרוחות. כיון שדבר גדול הוא לכוין כמו שיגעו נביאים הראשונים איך היו מכוונים בכל פעם מיד בשעת בואם: ארון היה מכוין להם הרוחות. שלד מערבו של ארון מעמיד עצמו למערבו של עולם מכוון: ונסעו הקהתים וכו'. דכתיב ונסעו הקהתים נושאי המקדש והקימו את המשכן עד בואם משמע שבני קהת הקימו המשכן וזה ודאי אינו דא"כ מאי עד בואם דמשמע עד שיבואו הגרשונים והמררים והם היו קודמים לקהתים במסעם ואם קאי על בני מררי שהעמידו המשכן אין כאן מקומו כלל דהא בעניינא דנסיעה קיימין לכך מפרש לקרא הכי שבני קהת הקימו עם בני מררי עם המשכן ולא נעשה בו דבר עד ביאת בני קהת עם הארון כדי שידעו איך יעמידו המשכן לאיזה לד: כתיבה. שהיא מרובעת כך היו נוסעים דגל יהודה במזרח וראובן בדרום ואפרים במערב ודן בצפון: כקורה. תחלה דגל יהודה ואחריו ראובן ואחריו אפרים ואחריו דן: כאשר יחנו כן יסעו. וחנייתן ודאי כתיבה היתה דכתיב סביב לאהל מועד יחנו שהמשכן היה באמצע וארבע דגלים מכל לד וכמפורש בקרא: ומה מקיים. קרא דמייתי מ"ד כתיבה הלכו והייט קרא דכאשר יחנו כן יסעו:

מה

שירי קרבן

עדהוא למעלה מעזרת ישראל. כתב הר"ב יפה כ"מ לא הבינותי זה דהא שער זה דמסקינן ביה שהוא תחלת מחנה שכינה הוא שער נקנור והוא שער עזרת ישראל ונראה דה"ג שהוא למעלה מהר הבית והחיל וכו' ופי' שעזרת ישראל גבוה מקרקע הר הבית מה שמגביה וסולך שחיל ועזרת נשים דמן החיל עולה לעזרת נשים י"ב מעלות רום מעלה חצי אמה וט"ו מעלות היו עוד מעזרת נשים לעזרת ישראל רום מעלה חצי אמה ועוד היתה מעלה בעזרת ישראל גבוה אמה והדוכן עליה וזה לדעת רמב"ם ולפי שההלכה כמותו דמשנתו קב ונקי נקט לה סתמא עכ"ל ותימה למה קרייר ומעלה יתירה היתה בבית העולמים כל"ל ומעלה יתירה היתה בהיכל דהא במשכן לא היה שום מעלה וע"ק למה נקרא שער הנקנור שער העליון הא שער ההיכל היה גבוה ממנו והם על שם שגבוה מן הארץ הלא גם שער עזרת נשים היה גבוה מן הארץ לכן נראה עיקר כמו שפירשתי בקונט' וגם לשון הש"ס מורה כן:

והקימו וכו'. לשון הר"ב יפה ומה שיש לדקדק עליו כבר כתבתי במסכת שבת דף כ' ע"ב בד"ה הלא וכו':

מח

מראה הפנים

ומעלה יתירה היתה בבית עולמים. והא כדתנינן בפ"ב דמדות ורבנן פליגי שבשבין מבדילין וכו' דלאביי אמר מעלה היתה וגבוה אמה וכו' וכן דבכא כ"אביי. ועיין בתוי"ט שם ד"ה שער העליון וכו' מה שהביא בשם הרמב"ם בפי' על מעלה יתירה ודוחק גדול הוא וא"ל לזה ע"ש:

מאן דאמר כקורה ומה מקיים כתיבה. כלומר הא דמוכח דכתיבה היו מהלכין דהא כתיב כאשר יחנו כן יסעו ותיבעי דהא ללמדינו מה בחנייתן ע"פ הדבור וכו' וגם בשעה שהיו מסען בזה לחנייתן. וקשה דהא בבדיא כתיב קרא אחרינא ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו וי"ל דמאי לכ"ע שכל הי' ע"פ הדיבור כמפורש בכתוב אלא חנייתן ומסען אלא דהאי קרא דכאשר יחנו דכתיבא בדגלים מלמדינו היאך נפרש לקראי דחנייתן ומסען והנ"מ היוצא מן ב' פירושים שהוכל לפרש וזהו למאי דפליגי לעיל דחד סבר דכיון שהיו חונין ונוסעין ע"פ הדבור כמי שהוא לעולם וכבי' דשבת שהוצאה בפנים וכדאמר נמי בבבלי דכמאן דקביעי להו דמי א"כ לאהי מ"ד ס"ל דמקיש מסען לחנייתן דכמו בחנייתן נראין הן כקבוע במקומן שהיי חונין הן כן במסען מכיון שהוא עפ"י הדבור כמאן דקביעה להו דמי ולאידך מ"ד דס"ל מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהיו חונין לשעה וכדאמר הכי בבדיא בפ' אלו קברים אם כן איפכא סבירא ליה דמקיש חנייתן למסען מה מסען ממקום למקום הוא כך חנייתן אינו אלא לפי שעה ולאו כמאן דקביע להו דמי. וקושיא דלעיל מהאי דהיאך היו נפנין מתרץ לה האי מ"ד כדקאמר לעיל משה פשה לכן בחנייתן שלשה גריפין ובלבם בורגנין וכדפרישית דשלשה גריפין ובלבה בורגנין בדוקא קאמר ועל ידי עירוב בין האהל לגריף וכן בין גריף לגריף. והשתא קאמר דמאן דסבירא ליה כקורה היו מהלכין בא שכתיב דכאשר יחנו ללמדינו דתקיש מסען לחנייתן מה חנייתן ע"פ הדבור אף מסען וכלומר דהכל נחשב כמאן דקביע להו. ויאלא לנו מזה דמיהת בחנייתן לא היו לריכין שום תיקון בלא היו מודדין מאהליהן דכקבועין הן בכל המחנה. ואם כן הני אמוראי פליגו נמי בהאי פלוגתא דלעיל דמ"ד כתיבה לא דריש האי קרא כאשר יחנו ללמד על היקש מסען בחנייתן לענין קביעות הוא בא אלא ללמדינו דמסען כחנייתן ממש היתה וקרא דעל פי ה' מקיש חנייתן למסען מה מסען לפי שעה אף חנייתן לפי שעה דמכיון שהבטיחן הקב"ה וכו' כדלעיל. ועוד דהתם נמי כתיב בחד קרא ע"פ ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו. ומ"ד כקורה ע"כ דריש כאשר יחנו בא ללמדינו דמקיש מסען לחנייתן מה חנייתן כקביעות דמי וכו' וכדאמרן:

עניי נטחאות (בו"י) מכוין נ"ו מכוון.

מ׳יר׳ת השריד

כמה יגעו נביאים הראשונים כו'. בערוך (כס) עד כמה יגעו הנביאים הראשונים לעשות שער המזרחי שתהא החמה מצומצמת בו בתקופת טבת ובתקופת תמוז. ז' שמות נקראו לו שער סור ששם הטמאים פורשין הה"ד (איכה ד' ט"ו) סורו טמא. שער היסוד ששם היו מיסדים ההלכה. שער החרסית שהוא מכוון כנגד זריחת החמה. כדכתיב (איוב ט' ז') האומר לחרס ולא יזרח. שער האיתון שמשמש כניסה ויציאה. שער התווך שהוא ממוצע בין שני שערים. שער חדש ששם חידשו הסופרים הלכה. שער העליון שהוא למעלה מן העזרה:

מסורת הש"ס

תורה אור: איכה ד' (סורו טמא) — איוב ט' (האומר לחרס) — במדבר י' (ונסעו הקהתים) — שם (והקימו) — שם (כאשר יחנו) — שם (מאסף)

עין משפט נר מצוה

ז א מיימוני פ"ט מבית סנהדרין הלכה ●

גליון הש"ס

ע"י זבחים דף ס"ב ע"א אהד בספיד להם על המזבח. אפשר דהיינו לכוין את הרוחות נגד ריבועו של עולם. ועי' בה"י ותוס' שם ודוק:

ע"י ק"פ ועי' בסנהדרין דף ק"נ ע"א מקים במחתכין בו הלכות. ועי' בר"שי ירמיה ל"ט ועי' ברד"ק שם וקהלת י"ט כ"ו ומלכים י"א:

ע"י ק"פ ועי' תוס' יבמות ז' ע"ב ובזבחים דף ל"ב ע"ב ד"ה בהיכנו בזה היה בעזרת נשים:

ע"י יפ"מ וק"פ ועי' בתוי"ט סוף פ"ב דמדות בשם הראב"ד:

ע"י יפ"מ וק"פ. ועי' ב"ס זבחים דף נ"ה וברב"י ותוס' ד"ה קודם ומנחות דף נ"ה בת. ד"ה מר ול"פ:

עין משפט נר מצוה

פני משה

מה בהנייתן ע"פ הדיבור וכו'. ולא שהיה מסטן ממש כחנייתן: ומ"ד כתיבה מה מקיים. מקרא דס"מ בקורה דכתיב מאסף. וקאמר לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלסין וכו' והיו מטניחין על הדבר הזה ולפיכך נקרא מאסף לכל המחנות: אף זיזיה וכותליה. של הבית דירה שבנגבה מעברין את העיר והכל נמדדין עמה להיות נחשב מעיבורה: אויר חצר מהו שימוד עמה. בתוך עיבורה של עיר מי אמרינן הואיל ואין עליו תקרה לא מיחשב כבית ואין נחשב לעיבור או דילמא הואיל והחצר מוקפת לדירה נמדד הכל בתוך עיבור העיר: נשמעינה מן הדא. ברייתא דהני בית שנפרץ וכו' משתי רוחות אין נמדד עמה וכדמפרש ר' אבין דבשנטלה קורתו מיירי דהואיל ואין עליו תקרה ונפרץ משתי רוחות ולא נשתיירו אלא ב' מחיצות בלא תקרה לאו בית דירה מיקרי אבל אם עדיין התקרה עליו לעולם נמדד הוא לעיבורה: ואם בשנטלה קורתו לאו כאויר חצר הוא. וכלומר והי ס"ד דאויר חצר נמדד א"כ מה בכך שנטלה קורתו ולא יהא אלא כאויר חצר אלא לאו דאויר חצר אינו נמדד ודחי לה דאימא לך לעולם דאויר חצר נמדד הוא ודקשיא לך מבית שנפרץ ונטלה תקרתו שאני תמן דאויר חצר דמיהת הוקף לבית דירה הוא אבל הכא נפרץ הוא ולא היקף לדירה הוא עכשיו ולפיכך כשנטלה קורתו אינו נמדד עמה: וכשהוא מודד וכו'. תוספתא היא בפ"ד כשהוא מודד תחומי העיר אינו מודד מן האמצע הקרן מפני שהוא מפסיד את האלכסון מהקרן אלא מודד מקרן מזרחית צפונית ומודד לקרן מערבית דרומית וחוזר ומרבעה כטבלה מרובעת כלומר שמניח טבלה מרובעת שהוא אלפים על אלפים ומניח בקרן באלכסונה שהא אלכסון של טבלה כנגד אלכסון של קרן העיר ואלכסון של אלפים הוא אלפים ות"ת ואח"כ מותח חוט מתחום קרן לתחום קרן ונמצא משתכר הוא:

הלכה ב מתני' נותנין קרפף לעיר. הבא למדוד תחומי העיר מניח הוא כשיעור קרפף לעיר שהוא שבעים אמה ושיריים כדתנן לעיל בפ"ב ומשם הוא מתחיל למדוד אלפים אמה: דברי ר' מאיר. כדאמר בגמרא דדרש מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב אמרה תורה תן לה חוצה שהוא שיעור קרפף ואח"כ מדוד התחומין: וחכ"א לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות. דדרשי מקיר העיר דמשמע שיש עוד קיר עיר הסמוכה לה אז נותן חוצה לזו ולזו: אם יש לזו וכו'. כלומר אם יש ביניהן קמ"א אמה ושליש שזהו כדי ליתן שבעים אמה ושירים לזו ושבעים ושירים לזו. לפי שהשירים הן שני שלישים עושה זה הקרפף המחובר לחבירו את שתי העיירות להיות נחשבין כעיר אחת ונמצאת כל העיר מהן מהלכת את כל העיר השנייה וחוצה לה אלפים אמה והלכה כחכמים: וכן שלשה כפרים המשולשים. בגמרא קאמר לא שהן משולשין ממש בצורה אחת אלא שהאמצעי עומד כנגד האויר שבין שנים החיצוני' כתמונה זו שיש לה שלשה רגלים: אם יש בין שנים החיצונים וכו'. כלומר אם יש אויר בין שני החיצונים כדי להתמלאו' האמצעי ולהיות אויר הנשאר בין האמצעי ולהחיצונים מכאן ומכאן מאה

גמרא

מה בחנייתן על פי הדיבור אף בנסיעתן על פי הדיבור ומאן דמר כתיבה מה מקיים בקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה. וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו הה"ד °מאסף לכל המחנת לצבאותם. *תני בשם רבי יודה אף זיזיה וכתליה היו נמדדין עמה. בעי רב הושעיה אויר חצר מהו שימוד עמה נישמעינה מן הדא *בית שנפרץ מרוח אחד נמדד עמה משתי רוחות אין נמדד עמה. ר' אבין בשם רב יהודה [א] כשניטלה קורתו אבל אם לא ניטלה קורתו נמדד עמהם. אם כשניטלה קורתו לא כאויר חצר הוא. תמן הוקף לבית דירה ברם הכא לא הוקף לדירה. *וכשהוא מודד [ג] לא יהא מודד מן האמצעי מפני שהוא מפסיד אלא מן הקרנות:

הלכה ב מתני' *נותנין קרפף לעיר דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [ג] לא אמרו בקרפף אלא בבין שתי עיירות אם יש לזו שבעים אמה ושיריים ולזו שבעים אמה ושיריים עשה קרפף לשתיהן להיות כאחת [ד] וכן ג' כפרים המשולשין אם יש בין שניהן החיצונים מאה

קרבן העדה

מה בחנייתן על פי הדיבור. שיהיו הלוים באמצע כך נסיעתן הלוים באמצע שמתחלה נסעו יהודה ורחובן ואח"כ הלוים ואח"כ אפרים ודן: לפי שבטו של דן מרובה באוכלסין. יותר משני שבטים שבדגלו היה הוא הולך באחרונה שאם יבואו למלחמה הורה אור מאחוריהן יעמדו הם כנגדן ל"א דגלו היה יותר מדגל ראובן שבדרום שבת הלוים והיה מחנה דן מתפשטין והולכין אחורי כל המחנות כדי שיהיה מרובע בריבוע שלם והייט דכתיב מאסף לכל המחנות אע"פ שהלכו לצבאותם: אף זיזיה וכותליה נמודדין עמה. הא דאמרי' לעיל גבי עיר העשויה כקשת שאין מודדין לה אלא מפתח ביתו כשיש יותר מארבע אמות וכן באוהלים מודדין אף הזיזי' והכותלים של החומה בתוך אלפיים אמה: אויר חצר. שלפני בית אם הוא נמדד עמו או לא ואיירי בחצר שנפרץ וגגיו דאם לא כן כבתוס הוא: נשמעינה מן הדא. תא שמע: כשנטלה קורתו. של בית היא דאין נמודד עמו כשנפרץ משתי רוחותיו אבל אם לא ניטלה קורתו אפילו משתי רוחותיו נמודד עמו: אם כשנטלה קורתו לא כאויר חצר הוא. בתמיה ואפילו הכי מרוח אחת נמדד עמו אם כן הוא הדין אויר חצר נמודד עמו: ומשני תמן. בית: הוקף לדירה. הלכך מרוח אחת נמדד עמו אבל חצר שלא הוקף לדירה אפילו מרוח אחת אינו נמדד עמו: וכשהוא נמודד. תחומי העיר לאחר שריבעה לא ימדוד מאמצע קרן זוית של עיר כנגדו באלכסון אלפיים אמה לכל קרן וקרן לנהוח חוט מתחום קרן זה לתחום קרן זה: מפני שהוא מפסיד. את הזוית לכל קרן וקרן מפסיד נוה שהאלכסון של אלפיים על אלפיים עודף על ריבועו וכשמותח החוט לא הנולא באורך התחומין מן העיר והלאה לכל צד אלא אלף ותכ"ח אמות:

הלכה ב מתני' נותנין קרפף לעיר. כשבא למדוד התחומין אין מודדין מן החומה אלא מרחיק שבעים אמה ושיריים כחצר המשכן שהיה מאה על חמשים וכשמרבעי' אותן הן בריבוע שבעים אמה והרבע טפחים כדאמרינן לעיל בפ"ב ומתחיל למדוד מאה

מראה הפנים

בית שנפרץ מרוח אחת. א"כ נשתיירו ג' מחיצות אפי' אין עליהן תקרה נמדד עמה משתי רוחות אין נמדד עמה וכדמפרש ר' אבין בשניטלה קורתו מיירי אבל אם לא נטלה קורתו אף דליכא אלא שתי מחיצות נמדד עמה. וזה קאי בפשיטות ובאויר חצר דקא בעי למיפשט מינה דחי לה דהיכא למימר דאויר חצר שמוקף הוא בכל צד ולדירה ספי ע"פ שג' מחיצות בלא תקרה. ומיהת נקטינן מהכא דבתי מחיצות כיש עליהן תקרה נמדד עמה. ובבבלי דנ"ה ע"ב איבעיא להו בתי מחיצות ויש עליהן תקרה מהו ובעי למיפשט מדתניא נפש שנפרצה משתי רוחותיה אילך ואילך אין מתעברת עמה מאי לאו דאיכא תקרה לא דליכא תקרה. וא"כ נראה דבעיא דלא איפשיטא היא ולפיכך השיג הראב"ד על הרמב"ם ז"ל בפכ"ח מהלכות שבת שכתב ג' בתי מחיצות שיש עליהן תקרה מצטרפין עם העיר בעיבור וכתב ע"ז בעיא ולא איפשיטא היא ולחומרא ורי"ל אף דתחומין דרבנן גינהו מ"מ הכא דגם בג' פרסאות כדין הוא כן ואפילו ביותר כן מצטרפין לעיבור ע"י אלו דקחשיב להו התב והוי להרמב"ם ג' פרסאות דאורייתא כן כדלעיל בפ"ב כתיב אפי וכו' וא"כ לדידיה נקטינן האי לחומרא. ומ"מ לא קשיא מידי דהכי ידוע הוא זה דבכל מקום דאיכא בעיא דלא איפשטא בבבלי סמך הרמב"ם עלמו על פשיטותא דהכא כמו שזכרתי זה בהרבה מקומות ומכ"ש כאן דאפשר לומר דלא לחוייס בפלוגתא קאמר לה אלא ס"ק לא הוי נפש שנפרצה דאיירי הכא בדליכא תקרה ובדאיכא הקרה אימא לך דקוטא דמילתא היא שנמדד עמה כי היכי דליכוו סני תרי תלמידי דהכא קאמר בפשיטות שאם יש עליהן תקרה נמדד עמה:

נותנין קרפף לעיר וכו'. בבבלי דף נ"ז פליגי רב הונא וחייא בר רב אליבא דחכמים. לרב הונא מתפרשת המתני' בפשטה דבתי עיירות הסמוכות נותנין קרפף לזו ולזו ובעיר אחת אין נותנין לה כלום לחכמים אלא אם כן היה איזה בית בס' ושיריים לעיר עושין לה עיבור ומודדין מדת התחום מהבית הזה ולהון כדאמרי' בריש פרקין. ולחייא בר רב אין נותנין לבתי עיירות הסמוכות אלא קרפף אחד לבתיכן וכא דקתני בסיפא אם יש לזו שבעי' אמה ושיריים ולזו וכו' מוקי לה כרבי מאיר. ופסקו כל הפוסקים דהלכה כרב הונא לגבי דחייא בר רב דזוטר מיניה. ורא"ש לוס נראה גם מדהכא דקאמר בגמרא עלה דהסיפא סדא אמרה במתנין קרפף לעיר ועיר בשתי עיירות הסמוכות ועלה קאמר ר' יעקב בר אחא בלקת מתני' כלומר בהא סלקת לפירושא דמהני' אליבא דחכמים כפשטה. ונקטינן מיהת מדרב פ"א דלדידיה ודאי הלכה כחכמים דבעיר אחת אין נותנין לה כלום א"כ יש בה בית דירה בשבעי' ושיריים כדאמרן וזו הוא דעת הרמב"ם ז"ל כדכתב בריש פכ"ח מהלכות שבת כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה אם היה בינו ובין המדינה ע' אמה וכו' שליבי' אמה וכו' וזהו כחכמים דדוקא בכה"ג הוא שאמרו עושין אותו עיבור לעיר. ויש שפסקו כר"מ דמתני' כדהביא הרא"ש בשם הר"מ ז"ל דהלכה כדברי המיקל בעירובין אפי' יחיד נגד רבים כדריב"ל ועוד דלחייא בר רב הסיפא כר"מ והוי מחלוקת ואח"כ סתם. וא"כ מילה יש לעיר אחת נ"כ קרפף ואפילו בלא בית דירה. ועוד הביא רא"ש מדפליג רבא לעיל בפ' בכל מערבין דף ל"ב בין פלגן עומד בתוך עיבורה ובין עומד חוץ לעיבורה ע"כ ול"ל דב"מ מרבה דלא בעי' בית דירה ובכל גוונא נותנין עיבור לעיר. וכדי שלא להאריך אומר אני דשמדקדק בסוגיא דהתם ודהכא יבין מאליו מתוכן הדברים דע"כ הכא דבמתניתין גופי' מוכח דפוסק כחכמים ולא כרבי מאיר וכדי שלא יהי' דברי רבא כסתרי אהדדי ע"כ ל"ל דסדר בי' רבא מהסיפא דאמר פ' בכל מערבין וטעמיה כדלקמן. ד"ת בבמתניתין דהתם מתיב הב"ס ל"ר הונא מהסיפא וכן ג' כפרים המשולשין וכו' ספמא דאיכא אאלמלי הא ליכא אמלמי לא אמר לך רב הונא הא איתמר עלה אמר רבא לא משולשין ממש אלא רואין כל שאילו מטיל האמצעי לביניהן וכו' ואי תאמר לומר דרבא אליבא דמאי דרב הונא הוא דמהדרן לה ולדידיה לא סבירא ליה הכי דהא לקמן בבלי ופרי תני

שנויי נוסחאות (בו"ג) ומאן בד"ו מאן. (בו"ג) עמהם בד"ו עמה

שירי קרבן

מה בחנייתן וכו'. כתב הר"ש יפה בס' י"מ והעי"ג דבהדיא כתיב ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו התם ספור מסביבם והכא מלות ה' לכם מתחלה אך קשה מאי היה כל ידו לדגליהם דמשמע כל א' במקומו כדפירש"י ומאי אתא לומר שלא יסרד איש מדגלו אפילו בשעת הנסיעה עכ"ל וקשה הא תלהא זימני כתיב ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו וכודאי למלוה כתיב הכל לפי פירש"י בקונט' ניחא גם מתיב על ידו לדגליהם ל"ק דהא"ק שלא יסעו הדגלי' כנכיעתן שיהיו שבט לוי באמצעיתן וכן כולם על הסדר:

לא יהא מודד מן האמצע וכו'. פירשתי בקונט' שלא תמלא מן העיר אלא אלף ותכ"ח אמות פירש"י כיצד תן תחומין של אלף ותכ"ח הורך לכל לד שכנגד העיר צריך לתת טבלא של אלף ותכ"ח על אלף ותכ"ח למלאות הקרנות שיהיו התחומין מרובעות ותמלא באלכסונו של טבלא מכוון כנגד אלכסון קרן העיר ואלפים דקי"ל כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשא באלכסונא ואלכסון של אלף תכ"ח עודף אלפים התכ"ו תומטין שהן תקפ"ב אמה פחות חדא חומשא תנם על אלף תכ"ח הרי אלפים נמלא כשמודדת מקרן העיר אלפים באלכסון קלרת התחום ואינו אלא אלפים תכ"ח ביותר ואילו נתת ביותר אלפים אמה לכל לד נמלא של קרן מחזיק כמי אלפים על אלפיים ואלכסון של אלפים הוא אלפיים ות"ת אמות ע"כ והמהרש"א כתב שרש"י פירש לתת טבלא של אלף ותכ"ח והרבע תומטין לכל קרן וכו' והאריך בזה ובדבריו שלפנינו אינו:

חתם סופר

בעי רב הושעיה אויר חצר מהו שימוד וכו'. נ"ל פירושו דבעי למפשט אוירה של חצר שנפרץ להחמיר מבית שנפרצה מהיתיה ואין לו תקרה ודחי דבית בטי מתחלה לדור בתוכו לכן משניטל קורותיה בטל עיבר בניט וכיון שגם מחיצותיה נהרסו בטל ליה לגמרי משא"כ חצר שמעיקרא קך נבנה כל שנשארו לו ב' מחיצות אין הסרון התקרה מגרע כחו כנ"ל פירושו דלא כבעל קרבן עדה:

עמודי ירושלים

אויר חצר כו'. עי' שירי קרבן מ"ש. אונס ע"ד דברי המגדול עוז פרק כ"ח מהלכות שבת ה"ג משמע שלא פי' כן וכמו שכתוב בשו"ת ח"ס (הה"ת סי' נ"ם) ע"ש:

מסורת הש"ס

מאה וארבעים ואחת ושליש עשה האמצעי את שלשתן להיות אחד: **גמ'** רב חונה בשם רבי מאיר ורבנן מקרא אחד דורשין *ר' מאיר דרש °מקיר העיר מה תלמוד לומר וחוצה מיכן שנותנין קרפף לעיר ʼרבנין דורשין וחוצה מה ת"ל מקיר העיר אלא מיכן שנותנין קרפף לעיר הדא אמרה שנותנין קרפף לעיר. רבי יעקב בר אחא ר' אבונה רבי נחום בשם שמואל בר אבא סלקת מתניתא: וכן שלשה כפרים המשולשין כו'. שמואל אמר בעשויים שורה בר קפרא אמר *בעשויים צובה. היידני אמצע ניחא מאן דמר בעשויים שורה ההנו אמצעי מאן דאמר בעשויים צובה היידנו אמצעי. א"ר שמואל אחוי דר' ברכיה אין תמשך מן ההן ההנו אמצעי אין תמשח מן ההן ההנו אמצעי. רבי יעקב בר אחא ר' יוסא בשם ר' חנניה *ובלבד א שלא יהא האמצעי מופלג יותר מאלפים אמה. אמר יוסה קשייתה קומי ר' יעקב בר אחא תנינן אם יש בין שני החיצונים מאה וארבעים ואחת ושליש עשה האמצעי שלשתן להתיר שני החיצונים היו שנים האמצעי מהו שידון לכאן ולכאן.

מה

במדבר לה | עירובין נז ע"א | שם ס"ב | נ"ג

קרבן העדה

מאה וארבעים ואחת ושליש. היינו שתי קרפיפות: להיות אחת. והיוצא ללכת דרך חברתה חולה לה מודד מחומת חברתה ואילך: וכן שלשה כפרים וכו'. מפרש בגמרא: **גמ'** הכי גרסינן רב חונה בשם רבי מאיר ורבנן וכו': מיכן שנותנין קרפף לעיר. והה"ק קרא תן חוצה דהיינו קרפף ואח"כ מדוד: ופריך הדא אמרה. בין לרבי מאיר ובין לרבנן נותנין קרפף לעיר ובמתני' תנן דלרבנן אין נותנין קרפף אלא בין שני עיירות: סלקת מתני'. ליתא למתני' אליבא דרב ועל כרחך לומר דסובר רב דלא פליגי רבי מאיר ורבנן ושניהם סברי שנותנין קרפף אפי' לעיר אחת: בעשוייה שורה. שעומדין שלשתן באורך בשורה אחת זה אצל זה: בעשוייה צובה. כמלובה כל א' כנגד אויר של שני כזה ⁘: היידני אמצעי. איזהו מהן האמצעי: ניחא מאן דאמר וכו'. בשלמא למאן דאמר שעומדין בשורה ניחא דלעולם השני הוא האמצעי: מאן דאמר בעשוייה צובה. קשיא איזה מהן האמצעי שהרי כשתמדוד מן א' לב' הג' היא האמצעית וכשתמדוד מן א' לג' באלכסון הב' היא האמצעית וכן בכולן: אין תמשח וכו'. כלומר באמת הדין כן מאיזה שתרצה למדוד יכול לעשות השלישי לאמצעי ל"א פריך כיון שהן עומדין כמלובה אין בהן אמצעי דלא שייך אמצעי אלא בשלשה העומדין בשורה אחת ומשני ר' שמואל אם המשח מן א' לב' אמרינן רואין אם יכול להכניס השלשה ביניהם ויהיו מאה וארבעים ואחת ושליש מכאן וקמ"א ושליש מכאן עושה האמצעי את שלשתן להיותן אחת ופי' זה נראה עיקר: ובלבד שלא יהא האמצעי מופלג. מהחיצונים יותר מאלפים אמה דדוקא באלפים הוא דאמרינן רואין הואיל ויכול לבוא מזו לזו בלא עירוב אבל לא ביותר מכאן: קשייתה. כלומר שאלתי: היו שנים. שאחד מחיצונים רוצה לילך לחיצונים השני ואחד מהאמצעית רוצה למדוד לאחד מהכפרים החיצונים: האמצעי מהו שידון לכאן ולכאן. לחיצון ולאמצעי ל"א היו שנים כזה ⁘: האמצעי מאי שיהני לכפרים אלו ואיט. ופי' זה עיקר:

נגה

פני משה

מאה וארבעים ואחת ושליש דהיינו שתי קרפיפות לשתיהן אמרינן רואין כאלו האמצעי הוא נתון ביניהן והרי כולן אחת והיוצא מאחת מהן לילך דרך אחת מחברותיה מודד אלפים מחומת חברתה ואם רבה האויר ביניהן יותר מכאן לא אמרינן רואין וכמה יהיה בין האמצעית להחיצונות אלפים אמה שיכולין לבא מן החיצונות להאמצעית ומן האמצעית להחיצונית בלא עירוב ואם רחוקה יותר מכן לא אמרינן רואין:

גמ' רב הונא בשם רבי מאיר ורבנן מקרא אחד דורשין וכו'. כדפרישית במתני' דרבי מאיר דריש וחוצה הוא מיותר אלא ליתן קרפף לעיר לעולם ורבנן דרשי מקיר העיר מיותר דהוה ליה למיכתב מהעיר וחוצה אלא מכאן שנותנין קרפף לעיר כלומר כשיש עוד קיר של עיר הסמוכה לה: הדא אמרה שנותנין קרפף לעיר. על סיומא דלישנא דמתני' קאי דקתני אם יש לזו שבעים ושיריים ולזו שבעים ושיריים א"כ משמע שנותנין קרפף לכל עיר ועיר משתיהן: סלקת מתניתא. כלומר בהכי סלקת פירושא דכולה מתניתא: וכן ג' כפרים וכו' שמואל אמר בעשויין שורה. שעומדין בשורה אחת וממש לשון ממש: בעשויים צובה. לא משולשים ממש אלא עשויים כמלובה זו שיש לה ג' רגלים והשלישי כנגד האויר שבין השנים כדפרישית במתני'. ופריך היידנו אמצעי איזהו נקרא אמצעי להאי מ"ד דניחא למ"ד בעשויים שורה ההנו אמצעי היינו האמצעי שהוא בין שני החיצונים אלא למ"ד בעשויים כמלובה איזהו האמצעי שהרי אתה מוצא כל אחד מהשלשה הוא נגד האויר שבין השנים: אמר ר' שמואל אחוי דר' ברכיה. אין הכי נמי שאם תמדוד מן ההן השנים ההנו זהו השלישי שהוא נגד אוירן הוא האמצעי ואם תמדוד מן ההן השנים אחרים ההנו אמצעי זה שעומד נגד אוירן ואכן הכי קאמרינן כל היכא שהמצא שהשלישי העומד כנגד אויר השתים ואלו אתה מטיל אותו בין שתיהן יהיה בין החיצונים מאה וארבעים ואחת ושליש עשה האמצעי הזה את שלשתן להיות כאחת: ובלבד שלא יהא האמצעי מופלג. מן החיצונים יותר מאלפים אמה בכדי שיהו יכולין להלך מכאן לכאן בלא עירוב: קשייתה. הקשיתי ושאלתי הדבר הזה קומי רבי יעקב דאנן תנינן אם יש בין שני החיצונים מאה וארבעים ושליש עושה האמצעי שלשתן כאחת ולהתיר שני החיצונים ג"כ עמו ולא שמעינן מזה אלא דווקא שיש בין ב' החיצונים כשיעור שתי קרפיפות ולא יותר: היו שנים האמצעי מהו שידון לכאן ולכאן. כלומר אם בין שני החיצונים יש שני פעמים מאה וארבעים ואחת ושליש שהן רפ"ג כחות שליש וכשאתה רואה כאילו האמצעי הוא ביניהן יהיה בין האמצעי לבין כל אחד מהם קמ"א ושליש אם כן שני החיצונים לא קא מיבעיא לי שאינן נחשבים כאחת לפי שיש ביניהם כפול מכשיעור אלא האמצעי מהו שידון לכאן ולכאן לאיזה מן החיצונים שירצה שהרי בינו ובין כל אחד מהחיצונים אין כאן אלא קמ"א ושליש וכדמסיק להבעיא בהי גוונא קא מיבעיא ליה:

מה

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פכ"ח מה' שבת הלכ' ה טוש"ע א"ח סי' שצ"ח ס"ה

גליון הש"ס

לפי' ב"ח ובפירושו נראה כתי' ריטב"א דף נ"ו:

שירי קרבן

רבנן דורשין חוצה וכו'. נראה דה"פ דלכתוב ומגרשי הערים מחוץ לעיר אלף אמה אלא לומר לך פעמים מודד מקיר העיר ופעמים מודד מחוץ לעיר והיינו בין שתי עיירות נותנין קרפף ולעיר אחת אין נותנין קרפף והשתא ה"ג הדא אמרה שנותנין קרפף לבני עיירות וקאמר רבי יעקב בר אחא וכו' סלקת מתניתא דבמתניתין משמע שנותנין קרפף לכל עיר ולרבנן דדרשינן מקיר העיר וחוצה משמע שאם אין בין שתי עיירות אלא ע' אמה ושיריים נותנין לה קרפף וה"פ דקרא מודדין מקיר העיר הוא וחוצה לשנייה וכגון הוא:

אין

מראה הפנים

אביי ורבא כהא וא"כ משמע דס"ל כרב הונא דהא לחייא בר רב יכול להיות משולשין ממש כדכתבו התוס' והרא"ש ומדשקלי וטרי לקמן כמה יהא בין חיצון לאמצעי וכו' ש"מ כ"ה ס"ל ומינה נמי דרבנן פוסק כחכמים והאי דתני אם יש לזו ע' אמה ושיריים ולזו וכו' לחכמים דמתני' וכדפירושא דרב הונא וקתני וכן ג' כפרים וכו' לאו משולשין ממש דהלו לר"מ והאי לא בעי' לסלקא לפירושא דהמתני' כדרב הונא אלא כדחייא בר רב והסיפא משולשין ממש קאמר וזה פשוט. ומבואר נ"כ דדוקא אליבא פירושא דחייא בר רב מלינו למימר דלדידיה הלכה כר"מ מהאי טעמא דמחלוקת ואח"כ סתם הוא אבל לא אליבא פירושא דרב הונא. והשתא מדקדקינן מיהת מהכא דבמעתין דביתי' כרב הונא כפירושא וכחכמים דמתני' לדינא דלא סבירא ליה הלי כדברי המיקל ביחיד נגד רבים אלא ביחיד נגד יחיד דוקא הוה קשה מהאי דרבא כפי בכל מערבין דמשמע דפוסק הלכה כר' מאיר וכפירושא דחייא בר רב בכבישא דמתני' וכמו שרצה להביא ראיה מהאי דרבא דלעיל דהלכה כר"מ. ולכאורה נראה דשני תרי מילי דרבא כבתרי אהדדי נינהו. ולהפוסקים לדינא כר"מ דמתני' ס"ל צריך לחוק ולומר דרבא דשמעתין לא מפרש הכי אלא אליבא דר"מ דוקא ולדידיה לא סבירא ליה אלא כר' מאיר וכדלעיל וזה ודאי דוחק גדול. אמנם לדעת הרמב"ם דפסק כחכמים דמתני' תמלא דבר ברור ויתיישב הכל על נכון. דודאי סך דרבא דפרק בכל מערבין לא אזלא אלא אליבא דרבי מאיר דמתני' דאפי' אין שם בית דירה נותנין עיבור לעיר ומיהו ע"כ צריך אתה לומר דלדינא סדר ביה רבא דשמעתין ולא פסק אלא כחכמים וטעמא דהאי מילתא דכיון שהוא דהויא בהכי הא דמהלך התם בנותן עירובו באילן שאם הוא עומד בתוך עיבורה של עיר אפילו למעלה מעשרה הרי זה [עירוב] ע"כ צריך לפרש כדפרש"י ז"ל שם כגון שהיה עיר בתוך אלפים אמה של עירו והוא רוצה לילך עוד אלפים והניח עירובו באותה העיר באילן העומד בתוך עיבורה של עיר עכ"ל. וטעמא דהא קי"ל הנותן עירובו בתוך עיבורה של עיר לא עשה כלום כדתנן לקמן בפרקין. וע"כ צריך לפרש כן וא"כ משמע דפשיטא לן האי מילתא דעיר אחרת שהיא בתוך אלפים אם נתן בתוכה עירובו אין הדין כן ומפני שאינה מובלעת בתוך שבעים ושיריים של עירו דלא היא חוץ מעיבורה של עירו ובתוך אלפים. והשתא הא בלאו הכי נ"ל דנהי דשא לא תיקשי לרבא דהוה לי לאשמועינן רבותא טפי דמבכחת לה בהפי' באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר והיינו חוץ מעיבורה של עירו נמי הדין כן וכגון דאיכא בית דירה בשבעי' ושיריים של עירו והאילן היא מחוץ ובתוך שבעים ושיריים של הראשון דהא ליתא דבזה ודאי לכ"ע נחשבת הכל כאחת והדין הוא דהוי כעיבורה של עיר ממש והכתי לא עשה כלום וכמבואר לעיל בדף מהו ליתן עירוב לעיבור וכו' וכדפרישית שם דהא דהכא פשיטא דלא איבעיא היא מ"מ מסתברא דלקולא אזלינן וכדפסק הרמב"ם גם כן כן כדכתב שם בהלכה ב' שיש בית זה קרוב למדינה בשבעים אמה ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה וכו' וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כמדינה אחת וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון וא"כ הנותן עירובו אף בבית האחרון לא עשה כלום אלא דאי קשיא הא קשיא עלה דהאי מילתא דרבא דהאי עיר אחרת שהיא בתוך אלפים מעירו היכי דמי אי כל אותה העיר בתוך האלפים של עירו א"כ אכתי אם נתן עירובו בתוך עיבורה של אותה העיר ג"כ לא עשה כלום דהא בלא"ה העיר עם עיבורה נחשב הכל כאחת ומדידת התחום שלו מחוץ לעיבורה היא. וכיה נ"ל לפי פרש"י דמיירי שהתחום שלו כלה בסוף העיר ונתן עירובו בתחילת מקום עיבורה וזה ג"כ דבר קשה. ואי שאין עומדת כולה בתוך האלפים אלא שכלתה מדתו בתוך העיר א"כ אין לו מדידת תחומו אלא עד המקום שכלו האלפים שלו כדתנן בשילהי פרקין ולמודד שאמרו וכו' ואם נתן עירובו בתוך העיר במקום שכלו האלפים שלו הרי הכל נחשב לו כארבע אמות כדין נתן עירובו בתוך העיר והיא ועיבורה הכל נחשב כאחת ובכל מקום העיבור ה"ה כהעיר לר' מאיר דסבירא ליה דלעולם נותנין קרפף לעיר ואפי' אין שם בית דירה. וליישב קושיא זו פי' נ"ל דמיירי בהאילן עומד בתוך עיבורה של העיר האחרת [illegible]

שנויי נוסחאות (ס"א) היידני אמצע בנ"י היידנו אמצעי.

עין משפט
מצוה

יג
א מיי' פכ"ח משבת הל' יא טוש"ע או"ח סי' שצט ס"א
יד
ב טוש"ע שם ס"ג
טו
ג מיימוני שם טוש"ע שם ס"ב
טז
ד מיימוני שם טוש"ע שם סעיף ו
יז
ה מיימוני שם טוש"ע שם ס"ד
יח
ו מיימוני שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ה
יט
ז טוש"ע שם סעיף ג

פני משה

מה צריכה לה כשהיו שנים מהלכין. כלומר ובמה הוא דמספקא ליה בהבעיא בשהיו שנים מעיר האמצעית מהלכין ואחד מהן רוצה לילך לאחת מן החיצונות לכאן והשני רוצה לילך לאחד מן החיצונות לכאן דבהא איכא למימר מכיון שהאחד דעתו להיות נמשך לרוח זה לכאן שוב אין השני שהוא גם כן מאותו עיר האמצעית יכול למשוך עצמו לרוח אחרת לכאן או דילמא שאע"פ שניהם מעיר אחת יכול זה להיות נמשך לכאן וזה לכאן והאי הוא דמספקא ליה לר' יסא: אבל אם היה אחד מהלך. בהא לא מספקא ליה כלל שבודאי נידון הוא לכאן ולכאן כלומר לכאן או לכאן לאיזה רוח שירצה ילך שהרי אין בינו לבין כל אחד מהחיצונים אלא קמ"א ושליש ויכול הוא לברור רוח אחד מהן ומהלך לאחת מעיר החיצונה ומשם הוא מודד תחומו אלפים אמה אילה לה:

הלכה ג מתני' אין מודדין. התחומין אלא בחבל של חמשים אמה ובחבל של פשתן כדי שיכול למדוד יפה: לא פחות. מזה לפי שכשהחבל קצר יכול הוא למתחו הרבה ומאריך במדה. ולא יותר מהמשים שכשהיא ארוך הרבה נכפל באמצעיתו מחמת כבדו ומתקצר המדה ונפסד: ולא ימוד אלא כנגד לבו. קבעו לו חכמים מקום זה להשים ראש החבל כנגדו שלא יתן זה כנגד צוארו וזה כנגד רגליו והחבל מתקצר והתחומין נתמעטין: היה מודד והגיע לגיא. עמוק ורחבו חמשים אמה. או לגדר שהוא חומת אבנים שנפלה ונעשה גל גבוה ומשופע ובני אדם מהלכין עליו: מבליעו. באותו חבל של חמשים מספתו אל ספתו ואף על פי שיש במדרונו יותר מאלפים אמה אין אומרים תעלה מדת מדרונו למדת התחום אלא יעמוד אחד על ספתו מכאן ואחד על ספתו מכאן ומבליע מדרונו בחבל אחד ודוקא שיהיה בעמקו פחות מארבע אלפים והוא ששיפוע מדרונו הוא כל כך שחוט המשקולת יורד כנגדו שאז אינו ראוי להילוך ולהשתמש בו אבל אם אין חוט המשקולת יורד כנגדו אינו מבליעו אלא א"כ היה עמקו אלפים או פחות מכאן וכילד יעשה בהבלעת הגדר זוקף עץ גבוה בשפתו מזה ועץ אחד כנגדו בשפתו מזה ומותח החבל מזה לזה: וחוזר למדתו. בגמרא קאמר מדקתני חוזר למדתו משמע שאם היה רחבו כנגד העיר יותר מחמשים ואינו יכול להבליעו בחבל ובאחד מראשיו שלא כנגד העיר יכול הוא להבליעו הולך לשם ומבליעו וצופה משם ומודד והולך משפתו והלאה עד כנגד המקום שכלה בו רוחב הגיא כנגד העיר וחוזר למדתו כנגד העיר ומשלים מדת התחום: הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו. ודוקא שאינו זקוף הרבה אלא משיפע שבמשך חמש אמות אינו מתלקט גבהו אלא עשרה טפחים אבל אם הוא זקוף כל כך עד שבתוך משך ארבע אמות מתלקט גבהו עשרה טפחים אין דינו בהבלעה אלא אומדו בלבד והולך לו: ובלבד שלא יצא חוץ לתחום. כשהולך המודד להבליע ההר או הגיא לא יצא חוץ לתחום למקום שהוא יכול להבליעו וכדי שיחזור אח"כ למדתו כנגד העיר וטעמא משום גזירה מפני העוברים ורואין אותו מודד והולך שם יאמרו מדת תחומי העיר באה לכאן: אם אינו יכול להבליעו. כלל כגון שהיה רחבו יותר מחמשים אמה: בזו אמר ר' דוסתאי בשם רבי מאיר שאמר שמעתי שמקדרין בהרים. מקדרין לשון נוקבין הוא שרואין כאלו נוקבין אותן ומודדין דרך הנקב למעט מדת המדרון וכילד עושין אוחזין שנים חבל של ארבע אמות והעליון אוחז קצתו מכנגד מרגלותיו והתחתון אוחז בקצה השני כנגד לבו וחוזר העליון לעמוד במקום התחתון והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל וכן מתגלגלין והולכין עד שמודדין את כולו ונמצא שמתמעט המדרון של כל ד' ד' אמות חצי קומת אדם והלכה כר' דוסתאי וכזו דקאמר למעוטי בעיר מקלט ועגלה ערופה שמודדין לעיר הקרובה ואין מקדרין בהן לפי שהן מדאורייתא ואע"ג דר"מ סבירא ליה תחומין דאורייתא כדאמר לעיל בפרק בכל מערבין התם דידיה והכא דרביה דקאמר שמעתי:

גמ' כמה הוא מידת התחום ארבעים חבלים. של חמשים חמשים שהן אלפים אמה: לא פחות. מחמשים לפי שכל שהחבל פחות מכאן הוא נמתח ונשכר במדה ויהיה יותר מאלפים ולא יותר מחמשים שהיא נקמז ונכווץ ומפסיד את המדה מאלפים: בחבל של שלש לח. כלומר שהוא בגדיל שלש וגדל כשהוא לח שאז הוא חזק ביותר: ואית תניי תני בחבל של ד' אמות. מודדין ופליג אמתני': אין לך מדה של אמת. שא"א לטעות במדידה אלא שלש והוא שלשלת של ברזל אבל מה אעשה שמצינו כתיב בנביאים מדה של חבלים ושל קנה בזכרי' כתיב והנה איש ובידו חבל מדה וביחזקאל כתיב והנה איש מראהו כמראה נחשת ופתיל פשתים בידו וקנה המדה: היה ממנו ולנחל. שהוא גיא עמוק וכשמדד ראה שהגיא רחוק ממנו כשיעור ע"ה אמה וכילד ימדוד בשני חבלים של חמשים אי אפשר והיא צריך לכוין המדידה פליגין בה תרין אמוראין חד אמר מודד ממנו ולהלן בחבל של חמשים אמה וחוזר לאחוריו עשרים וחמשה אמה בתוך מדה של החמשים ומודד בחבל של החמשים עד הנחל ויודע שהוא שבעים וחמשה אמה מכוון: ואידך אמר מודד. בתחלה בשל חמשים: והשאר. עד הנחל שאיני יכול לכוונו בשל חמשים מודד הוא בחבל של ד' ד' אמות: היה הנחל צר מלמעלן. שיכול הוא להבליעו ורחב הוא מלמטה ביותר אם הוא עד חמשים אמה לא איכפת לן בעמקו אלא מכיון שיכול הוא להבליעו את רואה את עמקו כאלו

תורה אור

מה צריכה לה כשהיו שנים מהלכין אבל אם היה א' מהלך נידון לכאן ולכאן:

הלכה ג מתני'

[א] *אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה לא פחות ולא יתר [ב] ולא ימוד אלא כנגד לבו. היה מודד הגיע לגיא או לגדר [ג] מבליע וחוזר למידתו [ד] *ובלבד שלא יוציא חוץ לתחום אם אינו יכול להבליעו בזו אמר רבי דוסתי בי ר' ינאי משום ר' מאיר שמעתי [ה] שמקדרין בהרים: גמ' כמה הוא מידת התחום ארבעים חבלים. *לא פחות שהוא נמתח ונשכר ולא יתר שהוא נקמז ומפסיד. אית תניי תני מודד בחבל [ו] של פשתן ואית תניי תני בחבל של שלש לח ואית תניי תני בחבל של ארבע אמות. א"ר יושוע אין לך מידה של אמת אלא שלש אבל מה אעשה וכתיב בנביאים °חבלים ופתיל פשתים בידו וקנה המדה. היה ממנו לנחל שבעים וחמש אמה תרין אמורין חד אמר מודד בחבל של חמשים אמה [ז] וחוזר לאחוריו עשרים וחמש אמה וחורנה אמר מודד בחבל של חמשים אמה והשאר מודד בחבל של ארבע אמות. היה הנחל צר מלמעלן ורחב מלמטה עד חמשים אמה את רואה אותו כילו

תורה אור: יחזקאל מ

קרבן העדה

מה צריכה לה. כי קמיבעיא ליה כשהיו שנים מהלכין אחד מהכפרי' שבלד זה ואחד מכפרים שבלד זה אבל אם היה אחד מהלך המריך הוברר הדבר שלכפרים אילו נידון ומותר לילך:

הלכה ג מתני' לא פחות ולא יותר. בגמרא מפרש טעמא: ולא ימדוד אלא כנגד לבו. קבעו לו חכמים מקום לשום כנגדו ראש החבל שלא יתן זה כנגד צוארו וזה כנגד רגליו והחבל מתקצר מפני האלכסון והתחומין מתמעטין: מבליעו. אם אינו רחב חמשים אמה משפתו לשפתו מלמעלה אע"פ שיש במדרונו הילוך יותר מאלפים אין אומרים תעלה מדת מדרונו נתחום אלא יעמוד זה על שפתו מכאן וזה על שפתו מכאן ויבליע מדרונו בחבל אחד: לגדר. חומת אבנים שנפלה ונעשה גל גבוה ומשופע ובני אדם מהלכין עליו: וחוזר למדתו. שאם היה רוחבו של גיא או גדר כנגד העיר יותר מן חמשים אמה ואינו יכול להבליע בחבל ובאחד מראשיו שלא כנגד העיר יכול להבליעו הולך ומבליעו שם ואח"כ חוזר לכנגד אותו המקום שכלה שם רוחב הגיא כנגד העיר וחוזר למדתו ומשלי' את מידת התחומין: הגיע להר מבליעו. והוא שלא יהיה הר זקוף הרבה אלא משופע שבהלוך חמשה אמות ממנו לא יגבה אלא עשרה טפחים אבל אם הוא זקוף יותר מזה אינו מבליעו אלא אומדו בלבד: ובלבד שלא יצא חוץ לתחום. כשהולך המודד להבליע ההר או הגיא לא יצא חוץ לתחום למקום שראשי הגיא קצרים שיכול להבליעם שם כדי שיחזור אח"כ למדתו כנגד העיר גזרה מפני שהרואה אותו מודד והולך שם יאמר שמדת תחומים של זה העיר באה עד לשם: בזו אמר רבי דוסתאי. בזו למעוטי ערי מקלט ועגלה ערופה דאין מקדרין בהן: מקדרין. נוקבין רואין כאלו נוקבין אותן ומודדין דרך הנקב למעט מדת מדרונו שמודדין אותו בחבל של ארבע אמות והתחתון מניח את החבל כנגד לבו והעליון כנגד מרגלותיו ומתמעט מדרונו של כל ד' אמות חצי קומת אדם: גמ' ארבעים חבלים. של חמשי' אמה הם שני אלפים: שהוא נמתח. כשהחבל קצר יכול למותחו ומאריך המדה והתורה אמרה בחבל של חמשים אמה ימדוד: שהוא נקמז. מתכפל מפני כובדו ומתקצר באמצעיתו: של שלשלת. של ברזל: ה"ג אלא שלשלת. וה"פ שלשלת יפה למידה שאי אפשר למתחה: וכתיב בנביאים. במשכן של יחזקאל: היה ממנו. ממקום שעומד שם עד הנחל ע"ה אמה ואיירי בנחל שרחב יותר מעשרים וחמשה אמה שאינו יכול להבלע תוך חבל זה שאנו מודדין ביבשה שאם לא היה רחב כל כך ימדוד חבל אחד של חמשים אמה ויכול למדוד ממקום שכלה מדת חבל זה עוד חבל אחד ונמצא מדתו כלה בסוף הנחל בשפתו שבעבר השני: וחוזר לאחוריו עשרים וחמשה אמה. כדי שיהא החבל של חמשים אמה שלם עד הנהר: כאלו

מראה הפנים

בפנים והיא מסייעא מהכא לדעת הסוברים לפרש להאי דג' כפרים המשולשין וכו' שאין בין ב' החיצונים אלא קמ"א ושליש וזה כדעת הראב"ד ז"ל בהשגות בהלכה ה' בפכ"ח שם. ודעת הרמב"ם ז"ל היינו כן בכתב שם היו ג' כפרים משולשים וכו' וכן בבנים החיצונים רפ"ב פחות שליש כדי שיהא בין כל אחד מהן ובין האמצעי כשהרחב אותו כאילו בן ביניהן קמ"א ושליש הרי שלשתן כמדינה אחת. וא"ל לדעת הרמב"ם דלא היה מפרש דמיבעיא לי' בהא באמצעי דוקא לענין שיהא הוא כלבד נידון לכאן ולכאן ולא ב' החיצונים אלא דס"ק בין שנים כלומר שנים פעמים קמ"א ושליש בין החיצונים בכה"ג באמצעי מהו שידון לכאן ולכאן כלומר מהו שיהא הדין נמי כן במחת האמצעי באת אומר רואין אותו כאילו הוא ביניהן וידון לכאן ולכאן לעשות אף החיצונים עמו כולן כאחת מכיון שאם הוא ביניהן לא יהא בין כל אחד מן החיצונים ובין האמצעי אלא קמ"א ושליש ומסיים להאיבעיא מה צריכה לה וכו' כעין דפריכית בפנים כוה. ומכיון דבעיא דלא איפשיטא אזלינן לקולא כהאמרי' בכ"מ בעירובין:

שנויי נוסחאות (ס"א) כשהיו נד"ו בשהיו. (ש"מ) מבליע וחוזר למידתו ובלבד נד"ו מבליעו וחוזר למדתו הגיע להר מבליעו וחוזר למידתו היה ובלבד. (ש"מ) שמקדרין נד"ו שמקדרין. (שם ז) חבלים (טוכתו נשמואל ב' ס'. וימדד שני חבלים) ופתיל פ' וקנה המדה (יחזקאל מ). (שמועי ירושלים תגינא) לא פחות שהוא נמתח. רוקח (סי' קי"ן):

כילו מלא עפר וצרורות ואם לאו את רואה אותו כי מתרפס ועולה מתרפס ויורד. היה הנחל מעוקם רבי חסדיי אמר *מצופות ומשער בה בעיניו במישור וחוזר ועושה כן בהר רבי אחא רבי חיננא ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק והוא שתהא מידה יוצאה בהר ארבעה טפחים כדי מקום. ר' יוסה ר' אבונה בשם רב יהודה ר' יודן מטי בה בשם רב העליון כנגד ראשו והתחתון כנגד רגליו. כל עמה מודיי שמקדימין העליון כנגד ראשו והתחתון כנגד מתניו כל עמא מודיי שמקדרין. מה פליגין כנגד לבו ר' מאיר אומר מקדרין וחכמים אומרים אין מקדרין. ר' בא בשם רב יהודה ר' זעירא בשם מר עוקבן אין מקדרין אלא בחבל של חמשים אמה *רבי זעירא בשם רב חסדאי *אין מקדרין אלא בהרים ולא [א] במקום עגלה ערופה. ניחא כמאן דאמר אלף מגרש ואלפיים תחום שבת ברם כמאן דמר אלף אמה מגרש ואלפיים שדות וכרמים כלום למדו לתחום שבת ולא מתחום ערי הלוים. לעיקר אין מקדרין לטפילה מקדרין. *ומניין [ב] שלא היו קוברין בתחום ערי הלוים ר' אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולכל חייתם לחיים ניתנו לא ניתנו לקבורות:

הלכה ד מתני' [ג] *אין מודדין אלא מן המומחה ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחד [ד] שומעים למרבה [ה] אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומר עד כאן תחום שבת שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל:

גמ'

כאלו מלא עפר וצרורות. ומבליעו בחבל של חמשים אמה: כי מתרפס ועולה. פירש מקדר ועולה כדפרישית במתניתין: היה הנחל מעוקם. שהיה מתעקם והולך וסובב העיר וכשהוא מודד תחום מערב אינו יכול להבליעו בחבל של חמשים אמה ברוח מערבית עד שהוא מתעקם לצפון שם הוא מתחיל להשוות ואותה הבלעה אינה מועלת למדת תחום מערב כילד הוא עושה ל"א היה הנחל מעוקם שהיה מדרונו משופע ונוח להילוך: מלופו' ומשער בה בעיניו במישור. רואה ומשער כפי מדת ראות עיניו וזהו השיעור: וחוזר ועושה כן בהר. במקום שמתחיל המדרון לשפע ולעלות וזהו אשר קורא אותו הר: והוא שתהא המדה. מה שמשער בעומק תלך ותגיע עד ארבעה טפחים שבצד השני: כדי מקום. שארבעה טפחים הוא מקום חשוב: העליון כנגד ראשו. הא דתנן במתניתין מקדרין היינו שהעליון אוחז החבל כנגד ראשו והתחתון כנגד רגליו: הכי גרסינן כל עמא מודיי שמקדרין. וה"פ הכל מודים בין ר' מאיר בין רבנן דמתני' מודין שמקדרין בענין זה: העליון וכו'. כלומר לא זו שאם התחתון כנגד רגליו שמקדרין לכולא עלמא אלא אפילו התחתון כנגד מתניו הכל מודי' דמקדרין: מה פליגין. כי פליגי רבי מאיר ורבנן אם מקדרין שזה כנגד ראשו וזה כנגד לבו התחתון כנגד לבו והעליון כנגד מרגלותיו דלרבי מאיר מקדרין ולרבנן אין מקדרין: הכי גרסינן אין מקדרין לא בערי הלוים ולא במקום עגלה ערופה. וכן הגי' במסכת מכות וסוטה. וה"פ באותן אלפיים אמה שנותנין לערי הלוים למגרש ולשדות וכרמים לא היו מקדרין אלא מדקדקין במדה ובעגלה ערופה כשמודדין לידע איזו היא העיר הקרובה אל החלל אין מקדרין: ופריך הניחא למאן דאמר. הא דכתיב ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וכתיב מקיר העיר וחוצה אלף אמה היינו אלף אמה למגרש והאלפיים לתחום שבת אם כן תחום שבת מקרא שמעי' שפיר כ.לינן למימר דבתחומי שבת מקדרין ובערי הלוים אין מקדרין: ברם כמאן דאמר אלף אמה מגרש ואלפים שדות וכרמים. פלוגתא דהכא' בסוטה פ' כשם וסובר דתחום שבת ילפינן מגזרה שוה דמקום מקום מערי הלוים כדאמרינן לעיל קשיא כלום למדו תחום שבת ביאה אלפיים אלא מערי הלוים למדו וקשיא: לעיקר אין מקדרין. דהיינו לערי הלויים עצמן: לטפילה מקדרין. בתמיה איך נאמר דלתחום שבת דילפינן מערי הלוים דמקדרין: ומניין שלא היו קוברין וכו'. הגב סיפא דמסכת מכות מייתי לה הכא: ולא לקבורה. אלא נותנין להם חוץ למגרשיהם מקום לקברות:

הלכה ד מתני' ה"ג אין מודדין אלא מן המומחה. בקי במדידה: ריבה במקום אחד ומיעט במקום אחר. שכמלאו סימני תחום קרן זה ארוכין ובולטין מכנגד סימני תחום קרן שכנגדו: שומעין למקום שריבה. ומוליאין מדה הקלרה מפני שלא מתח מתחלה החבל כל לרכו ונתקלרה ולריך למותחה בכל כחו: ה"ג שומעין למקום שריבה ריבה לאחד ומיעט לאחר שומעין למרבה. וה"פ ריבה אחד מן המומחים ומיעט אחר מן המומחים שומעין למומחה שריבה: שלא אמרו חכמים כו'. כשגזרו שלא לצאת חוץ להתחום לא אמרו להחמיר בתחומין אלא להקל בתחומין:

גמ'

כאלו מלא עפר וצרורות ואינו במדידה כלל ואם לאו שהוא רחב יותר מחמשים ואינו יכול להבליעו: את רואה אותו כי מיתרפס וכו'. כלו' משער העומק כאלו מתרפס ועולה מטרפס ויורד בו ומודדו. ובתוספתא פ"ד גרים היה גיא מעוקם ואין יכול להבליעו מקדיר ועולה מקדיר ויורד: היה הנחל מעוקם. שאין שיפועו הולך למטה כדרך המשופע אלא פעמים הוא בשיפוע ויש מקומות בו בזקיפה וכמקום הר: מלופות. כלומר נוטל שפופרת של מלופות ולופה בו ומשער בעיניו כמה היא במישור השיפוע וחוזר ועושה כן לבעד במקום הזקיפה בהר אשר בו: והוא שתהא מידה יולאת בהר וכו'. על הר דמתני' קאי הא דקתני הגיעו להר מבליעו דוקא שתהא מדה של ארבעה טפחים יולאת בו למעלה בזוית כדי מקום השוב אבל אם הוא זקוף כל כך עד שאין על ראשו למעלה מדה של ארבע טפחים בשוה אינו מבליעו אלא אומדו בלבד והולך לו: העליון כנגד ראשו. על מקדרין דמתני' קאי ובתוספתא שם פליגי תנאי דגרים כילד מקדרין בהרים התחתון כנגד לבו והעליון כנגד מרגלותיו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין מקדרין בהרים ומפ' הכא פלוגתייהו דלא פליגי אלא אם כנגד לבו כ"ע מודים שמקדימין. ה"ג שמקדרין העליון כנגד ראשו וכו' וכולי עלמא מודו מיהת שמקדרין ובמה פליגין אם אחד כנגד לבו רבי מאיר אומר מקדרין וכו': רבי בא וכו'. גרסינן להא כפ"ה דסוטה בהלכה ג' וא ידי דקתני התם הלכית דמקדרין מייתי לה נמי הכא כהא דקאמר ר' בא אין מקדרין אלא בחבל של חמשים אמה ואע"ג דמתני' היא: אין מקדרין אלא בהרים. של תחומי שבת אבל לא במדידת מקום הקריבה של עגלה ערופה אלא מודדין הרים וגיאות כקרקע חלקה וחסר כאן ולא בערי הלוים כדגרים התם שהן ערי מקלט: ופריך ניחא כמאן דאמר. התם במתני' דדרים אלף אמה מגרש ואלפים תחום שבת ואם כן אין אני למדין כלום מערי מקלט וניחא שאף על פי דבכן אין מקדרין מיהת בתחומי שבת מקדרין דלהקל אמרינן בתחומין: ברם כמאן דאמר. דדרים שם אלף אמה מגרש ואלפים שדות וכרמים וכמאן דאין לנו רמז במקרא לתחומין אלא דלמדין אנו מערי המקלט כמו דמפורש בהן אלפים ה"נ לתחום שבת קשיא דלעיקר אין מקדרין ולטפילה שלמדו ממנה מקדרין בתמיה ולא מסני מידי: ומנין שלא היה קוברין וכו'. איידי דאיירי בערי הלוים מסיק לה למלתייהו כדגרים בפ"ב דמכות: לחיים ניתנו. להלוים ולא לקבורה אבל לרוצח מרבינן ביה לקבורה כדדרים שם במכות אם מת שם תהא קבורתו ולהלויים בלבד לחיים נתנו:

הלכה ד מתני' אין מודדין אלא מן המומחה. אדם הבקי במדידה: ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחד. שאמלאו סימני תחום קרן זה ארוכין ובולטין מסימני תחום קרן שכנגדו שומעין למקום שריבה ומוליאין מדת הקלרה כנגדו שהוא מפני שלא מתח בתחלה להחבל כל לרכו ונתקלר לפי שלריך למותחהו בכל כחו וכדתני בתוספתא פ"ד והמודד מותח בכל כחו: ריבה לאחד ומיעט לאחד. כלומר שמדדו שני בני אדם מומחין זה ריבה וזה מיעט שומעין למרובה: שלא אמרו חכמים וכו'. כשגזרו שלא לצאת חוץ להתחום לא אמרו להחמיר במדת תחומין אלא להקל:

גמ'

שירי קרבן

אין מקדרין אלא בחבל של חמשים אמה. נראה דפליג אמ"ד לעיל מודד בחבל של ד' אמה והשאר מודד בחבל של ד"א:

לא בערי הלוים. בבבלי בפרקין גרסינן ולא בערי מקלט ופרש"י בתחום ע.י מקלט לקלוט דתנן כשם שהעיר קולט כך תחומה קולט ע"כ וקשה מאי דוחקי' לפרש כן דלמא אמגרשי ערי הלוים קאי והא דקאמר ערי המקלט לפי שכל ערי הלוים קולטין כדתנן במכות פ"ב וי"ל דה"ק דקנ"ל דאפי' בערי מקלט מדקדקין דסד"א הואיל ולהצלת נפשות הוא אין מדקדקין קמ"ל דלא. וקשה למה השמיט הרמב"ם פי"ג מה' שמיטה ויובל דין זה שאין מקדרין בערי הלוים וי"ל דסובר דהא דאין מקדרין בערי הלוים היינו למ"ד דתחום שבת דאורייתא אבל למ"ד דתחום שבת מערי הלוים ילפינן ודאי דאף בערי הלוים מקדרין וכדמסיק הש"ס בכמון טפיל' מקדרין לעיקר לא כ"ש וקיי"ל דאסמכו חכמים לתחום שבת אגז"ש דערי הלוים א"כ הך בערי הלוים מקדרין:

מראה הפנים

היה הנחל מעוקם וכו'. כגי' התוספתא שהבאתי בפנים כך היא הגי' כאן בדף נ"ח וים בה כמה פירושים ומדברי הרמב"ם בהלכה י"ג בדין זה נראה דהיה מפרש דהאי לא שנו וכו' דרב יהודה אמר שמואל התם לא קאי אגיא מעוקם אלא אדין שבלפה דמתני'. וכן נראה מסידור דבריו שם ומפירושו במה שכתב לעיל בר"א בסיס ה' ע' המשך לא יורד כנגדו וכו' כדפרישית במתני' ואין להאריך בזה:

כלום למדו לתחום שבת וכו'. היינו להתחום אלפים דאילו לתחום י"ב מיל לשיטתא דהכא לד"ס מחוור מד"ת הוא כדקאמר בהלכה דלקמן. וככר ביארתי זה בכמה מקומות. ועיין לעיל בהלכה א' ד"ה הה"ג אסי וכו' כמ"ש שם בס"ד:

הדרא

ושל

שנויי נוסחאות (פי"מ עמה בד"ו עמא. (סוי"א) שמקדרין בד"ו שמקדרין (וכן לקמן בכל הפעמים). (בוכ"ב) יוסי בד"ו יוסה.

עמודי ירושלים תנינא

ניחא ליה כמ"ד אלף מגרש. ע' קה"ע בסוטה פ"ה ה"ג ול'בש"ק שם וח"ע. בעירובין פ"ה דף נ"ו פירשתי דלמ"ד אלפיים תחום שבת ה"ל שבת כמאן דכתיב בקרא וכו'. ואחרי העיון קשה מאי ניחא דקאמר הא אלף אמה מגרש נמי כתיב בקרא ולמ"ד אלפיים תחום שבת אין ללוים כי אם אלף אמה כדכתיב ואיך קאמר ר"ז דאין מקדרין בערי הלוים הא מיכתב כתיבי. וגם מעגלה ערופה קשה למה אין מקדרין הא קרא כתיב ומדדו וגו'. גם בבבלי בעירובין פ"ה מפורש שאין מקדרין בערי הלוים ובע"ע מפני שאין דבר תורה. וכן כ"ל מה שפירשתי כאן בקונט' הוא עיקר. ועמ"ש שם בעירובין בתום' בד"ה לא בערי הלוים וכו' לתרץ דעת הרמב"ם שהשמיט דין זה דאין מקדרין בערי הלוים דכיון דאסמכו חכמים לתחום שבת אגז"ש מערי הלוים קסבר השתא דקיי"ל דמקדרין לתחום שבת כ"ש לערי הלוים. מיהו מדברי בס' המצות סי' שכ"א ובחיבורו בהל' שבת משמע דלא מערי הלוים יליף ע"ש וצ"ע: לא בערי הלוים

מסורת הש"ס: [א] עי' תוספתא פרק ד | (מכות פ"ב הלכה ו) (סוטה פ"ה הלכה ג) עירובין נח ע"ב | מכות יב ע"א | עירובין נה ע"ב

עין משפט נר מצוה: כ [א] מיימוני פ"ו מהלכות שבת הל' ד | כא ב מיימו' שם ה"ו הלכה ז ופ"ג מהמכות הלכה ט | כב ג מיימו' פ"ב מהלכות שבת הלכה ... טוש"ע או"ח סי' שצט | כג ד מיימוני שם טוש"ע שם ס"ה | כד ה מיימוני שם הלכה יט טו וג"ב שם כסף יט

גמ' ההדיוט שריבה אין שומעין לו א"ר הושעיה הגיעוך סוף תחומי שבת שאינן מחוורין מדבר תורה. ר' מנא בעי ניחא אלפים אמה אינו מחוור ארבעת אלפים אמה מחוור הוא ר' שמעון בר כרסנא בשם ר' אחא אין לך מחוור מכולם אלא החום שנים עשר מיל כמחנה ישראל:

הלכה ה מתני'

עיר של יחיד שנעשית של רבים מערבים את כולה ושל רבים שנעשית של יחיד אין מערבין את כולה אלא אם כן עשה (חוצה) לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה חמשים דיורין דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר שלש חצירות של שני שני בתים:

גמ' תני בשם ר' יודה אין מערבין אותה חציין. מחלפה שיטתיה דר' יודה דתני ר' חייה כיצד מתירין ר"ה ר' יודה אומר לחי מיכן ולחי מיכן קורה מיכן וקורה מיכן וחכמים אומרים לחי וקורי מיכן ועושה צורת פתח מיכן והבא אמר הכן. לא על הדא איתאמרת אלא על הדא אפילו עיר גדולה כאנטוכיא ואין בה אלא דלת אחת בלבד מערבין עליה. תני בשם ר' יודה אין מערבין אותה חצין אמר ר' יוסה הדא אמרה בני המבוי שנתנו קורתן על פתח המבוי אלו מותרין ואלו אסורין נתנו אלו ואלו אלו ואלו אסורין. כיצד הוא עושה נותן את הקורה על פתח המבוי ומתיר את המבוי. חמשה מבואות למבוי נתנו קורתן באמצע המבוי אלו מותרין ואלו אסורין נתנו אלו ואלו אלו ואלו אסורין. כיצד הוא עושה נותן את הקורה על פתח המבוי ומתיר את המבוי.

חד

פני משה

גמ' ההדיוט שריבה אין שומעין לו. לפרש ריבה לאחד וכו' דאריפא אם הן שניהם מונחין מיתפרשא כדפרי' במתני': אמר ר' הושעיה הגיעוך וכו'. גרסינן להא לעיל בפ' בכל מערבין סוף הלכה ד' וע"ש:

הלכה ה מתני' עיר של יחיד. כגון שיחיד בנאה להשכיר הבתים לבני אדם ונעשית אח"כ של רבים שמכרה לרבים: מערבין את כולה. בלא שום שיור כדרך שהיו מערבין כולה כשהיתה של יחיד ורבים היו דרים בה ולא היתה צריכה שיור: ושל רבים שנעשית של יחיד. כגון שהיחיד קנה אותה מרבים ומשכיר הבתים לרבים אין מערבין את כולה לפי שאסור לערב עיר של רבים כולה אם אין משייר בתוכה או אפי' חוצה לה כמה בתים שלא יערבו עמהן ודוקא כשיש להעיר שני פתחים שהעם נכנסין בזה ויוצאין בזה שאז צריכה שיור ואותו שיור מערבין לעצמן ולא עם העיר כולה וטעמא דהך מילתא משום היכרא הוא כדי שלא תשתכח מהם תורת ר"ה וידעו שהעירוב הוא המתיר לטלטל בעיר שרבים בוקעים בו מפני שהן רואין שאותו מקום השיור אין מטלטלין עמהן בכל העיר אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן ולפיכך זו שהיתה של רבים בתחלה אע"פ שעכשיו היא של יחיד הרי הוא כבתחלה ואין מערבין את כולה: אא"כ עשה לה וכו'. ובגירסת המשנה בבבלי אא"כ עשה חוצה לה ורבותא קתני שאפי' השיור שחוצה לה מהני: כעיר חדשה שביהודה. עיר אחת ושמה חדשה היתה ביהודה והיא העיר היותר קטנה שבכל ארץ יהודה ולא היו בה אלא חמשים דיורין והיא היתה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה ולפיכך שיעור בה ר' יהודה השיור: רבי שמעון אומר שלש חצירות וכו'. הוי שיור ומסקנא דמילתא להלכה שאפי' בית אחד בחצר אחת הוי שיור ואם אין לעיר אלא פתח אחד בלבד אפילו היתה של רבים אינה צריכה שיור:

גמ' תני בשם ר' יודה אין מערבין אותה חציין. עיר של יחיד ונעשית של רבים אין מערבין אותה להצאין דכיון דמעיקרא אחת היתה והורגלו לערב את כולה ולהיות אחד אסרי הני אהני דהיי כמבוי שאחד מן החצרות לא נשתתפה עמהן שאוסרת על כל בני המבוי לטלטל במבוי: מחלפה שיטתיה. דהא הכא ר"ה וגייתי לה לעיל בפ"ק בהלכה א' כיצד מתירין רבות הרבים וכו' וכדפרישית שם דבמבואות המפולשו' לר"ה קאמר וקתני לר' יהודה לחי או קורה מכאן ומכאן שמעינן מיהת דמתירין לכל מבוי ומבוי בפני עצמו ולא אסרי הני אהני: והכא אמר הכין. בתמיה דאין מערבין העיר לחצאין: לא על הדא איתאמרת. הא דר' יהודה דבעיר שיש לה ב' פתחים מערבין אותה להצאין לפי שאלו יוצאין בפתח זה ואלו יוצאין בפתח זה ומתחלקין עצמן אלו מאלו ואין אוסרין זע"ז אלא על הדא איתמר הא דר' יהודה דתנינן בברייתא אפי' עיר גדולה כאנטיכיא אם אין בה אלא דלת ופתח אחד שיוצאין ממנה מערבין עליה את כולה ועלה תני בשם ר' יודה אין מערבין אותה להצאין דמכיון שאינן יכולין להתחלק אלו מאלו שאין להעיר אלא פתח אחד כשמערבין להצאין אוסרין אלו על אלו: הדא אמרה. מדקאמר דבעיר שכולה נחשבת כאחת אם מערב להצאין אוסרין אלו על אלו ש"מ דגם במבואו' הדין כן כדמסיים ואזיל: בני המבוי שנתנו קורתן על פתח המבוי. כגון בעיר שיש בה מבואות הרבה ומבוי אחד עשו להן תיקון בקורה להיות מותר לטלטל במבוי וכדין המבוי שמשתתפין בחצרות להיות נחשב המבוי כאחד ושאר המבואות לא עשו להם שום תיקון א"כ אלו בני המבוי מותרין הן במבוי שלהן והנו אסורין ומשום הא דלקנון נקט נמי להא. אע"ג דמ לתא דפשיטא היא: נתנו אלו ואלו. בכל מבוי ומבוי עשו להן תיקון ונשתתפו כל אחד ואחד בפני עצמן אלו ואלו אסורין משום דאסרי הני אהני הואיל וכולן בעיר שנחשבת כאחת הן וכדלעיל: כיצד הוא עושה. להתיר לכל מבוי ומבוי בפני עצמו: נותן את הקורה על פתח המבוי. הך קורה דהכא לאו קורה שהיא לתיקון המבוי דהא כבר עשו להן תיקון כדקאמר נתנו אלו ואלו וכו' ואדרבה זה גורם להן לאסור אלו על אלו מכיון שכל מבוי ומבוי עירבו ונשתתפו בפני עצמן אלא קורה אחת כמין דקה או נסבה עושין להן לפני פתחיהן להיכר שנסתלקו זה מזה ומתיר בכך את כל מבוי ומבוי בפ"ע: חמשה מבואות וכו'. כלומר וכן הדין בחמשה מבואות קטנות פתוחות למבוי גדול אחד ואם נתנו קורתן בהוא לתיקון המבוי באמצע המבוי הגדול אלו שיש להן תיקון מותרין ואלו אסורין כדין המבוי שתיקונו הוא באמצע. ואם כל מבוי ומבוי עשו להן תיקון בפני עצמן ועירבו לעצמן אוסרין אלו על אלו כיצד הוא עושה נותן את הקורה והיא הדקה לפני פתחן לסימן שנסתלקו זה מזה ומתיר את המבוי כל אחד ואחד בפני עצמו:

קרבן העדה

גמ' הגיעוך. ממתני' שמעינן דתחומי שבת דרבנן לא אמרו חכמי' הדבר להחמיר וכו': הניחא אלפיים אמה שמעינן דאינן מה"ת אבל ארבע אלפים אמה נימא שהן מה"ת אסורין: אין לך מחוור מכולם. שיהא אסור מן התורה אלא י"ב מיל דהייט כשיעור מחנה ישראל שהיתה י"ב מיל:

הלכה ה מתני' עיר של יחיד. כגון שאדם אחד בנה כולה והוא משכיר כל ביתה לבני אדם הדרים בה ולא היו נכנסין בה תמיד ששים רבוא של בני אדם ולא חשיבא רה"ר ולא דמיא לדגלי מדבר: ונעשית של רבים. שניתוספו בה דיורין או נקבעו בה שווקים: מערבין את כולה. כבתחלתה בלא שיור ואין מבואותיה צריכות תיקון שהרי היא כחצר אחת וכגון שאין בה רה"ר גמורה של ט"ז אמה: ושל רבים שנעשית של יחיד. רבותא אשמועינן דאע"ג דנעשית של יחיד: אין מערבין את כולה. הואיל ותחלתה של רבים דדלמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערובא כולה ואסור לערב עיר של רבים בלא שיור ואע"ג דאין בה רה"ר גמור' שלא תשתכח תורת רה"ר וההוא שיור הוי היכירא דטעמא משום עירוב הוא: אא"כ עשה חוצה לה. שיור שלא עירבו עם בחר העיר אלא לבדן: כעיר חדשה. כך שמה והיא העיר היותר קטנה שביהודה והיתה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה:

גמ' ואין מערבין אותה חציין. עיר של יחיד ונעשית של רבים דתנן מערבין את כולה דוקא כולה אבל לא לחצאין דכיון דמעיקרא חדא היא אסרי הני אהני והוי כמבוי שסכח א' מן החצירות ולא נשתתפו בו דאסרוה אכולהו ואיירי שרה"ר עוברת בתוכה: רה"ר. מבוי המפולשת לרה"ר שהוא רחב ט"ז אמה ומלויין בו ששים ריבו' ודומה לדגלי מדבר: לחי מכאן ולחי מכאן. לראשי רה"ר: וקורה מכאן. או קורה מכאן ומכאן: וחכ"א לחי. או קורה מכאן וצ"ה מצד השני: והכא אמר הכין. שאין מערבין לחצאין והא ודאי לא גרע מרה"ר ממש: ומשני לא על הדא איתאמרת. לא על עיר של יחיד ונעשית של רבים אר"י שאין מערבין לחצאין אלא על הא דתניא אפי' עיר גדולה וכו': ואין לה אלא דלת אחד. ולאו מפולשת היא ולא דמי לדגלי מדבר: מערבין את כולה. עליה תני בשם ר"י שאין מערבין אותה לחצאין דכולא כחדא חשובין: ה"ג בני מבוי שנתנו קורתן באמצע המבוי אלו מותרין אותן שנתנו מותרין עד מקום הקורה: נתנו אלו ואלו. שמקצת בני מבוי החיצונים נתנו קורה בפני עצמם ולא עירבו יחד: אלו ואלו אסורין. דכיון דהורגלו לערב יחד כל המבוי אי אפשר ליהלק להשתמש אלו בחצי מבוי ואלו בחצי מבוי: כיצד הוא עושה. כשרוצי' כל בני המבוי להשתמש יחד בכל המבוי: חמשה מבואות. פתוחות למבוי אחד ונתנו כל הא' על פתח המבוי שלו שנכנסת לאמצע המבוי הגדולה: ה"ג

חד

מראה הפנים

הדא אמרה בני המבוי שנתנו קורתן על פתח המבוי וכו'. מבואר היטב בפנים ול"ק מה דקאמר הכא נתנו אלו ואלו אסורין אלו ואלו אהא דאמרי' התם בפ"ק דף י"ד ע"ב נתי לחי מבוי יב לו תלי מבוי וכו' אמר נמי הכא לעיל דהתם איירי בלא תיקנו החיצונים כלום ומכיון שאין החיצונים יכולין לטלטל במבוי לא הכרו על הפנימיים דכל כמן שהיקנו בה החיצונים צריכין כולם לערב יחד ואם עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן אוסרין אלו על אלו כדין העיר בעירבה לחצאין וכ"כ הרא"ש ז"ל על דמכיח מה דבבבלי פרקין דף נ"ט מכאי שאין מערבין חציין ולמד הוא ז"ל לפרש כן מהכא דהכא

שירי קרבן

ושל רבי' ונעשי' של יחיד. פירשתי בקונט' רבות' אשמועי' וכו' וכן פירש"י וכתב המהרש"א לעיל גבי עיר של יחיד ונעשית וכו' נמי ודאי דרבות' היא דכ"ש של יחיד וכו' בי יחיד דמערבין את כולה אלא דלא נימא של רבי' שנעשית של יחיד הוא דמהני ביה כל של רבי' לא תיסגי שיור קמ"ל דאינו אלא דרבות' אשמועינן מ"מ וקשה אטו רש"י דינא אתי לאשמועינן ועוד הא מפורש כתב דבעל רבי' מהני שיור ומ"מ ליבמעינן של רבים והיא של רבי' דמהני לה ביור דהוה רבותא טפי דכח דהתירא עדיף לכך נ"ל דל"ק דרבי' מפרש לריבוא עיר של יחיד שלא דר בה אלא יחיד הא כן לא בייך למימר עיר של יחיד והיא של יחיד אבל בסיפא קשיא שפיר לפיכך הולכן נבהג דרבותא קמ"ל וא"ת עדיין קשיא ליבמעינן כחה דהיתירא י"ל דסבירא ליה לרש"י דלא מספק' ליה לבוס אדם דעיר של רבים מותרת על ידי שיור:

חזא

שנויי נוסחאות (פוי"א) חוצה בד"ו ליתא. (פוי"ח) וקורי בד"ו וקורה. (פוכ"ג) חצין בד"ו חציין. (פוכ"ז) מבואות למבוי בד"ו מבואות פתוחות למבוי.

עמודי ירושלים

הדא אמרה בני המבוי כו'. ע' קרבן העדה שפי' דהוא מלתא בפני עצמו כו' ע"ש. אמנם מדברי הרשב"א (ח"ב סי' נ"ה) נמדהי דאתי לתרץ דברי ר' יהודה אהדדי דהם נתנו באמצע אלו מותרים ואלו אסורים ואפ"ה מערבין התם ומה דאמר ר' יהודה דאין מערבין לחצאין היינו שאלו יתנו ואלו יתנו אין מערבין כן נ"ל לפרש להרשב"א:

עמודי ירושלים תנינא

פי' שירי קרבן ומה שכתב עליו סיד דוד דף פ"ס ע"ב:

חד ר' פנחס סלק להבא הזא בפתח דשקתא דגזוראי אמר להן חלקתם עירובכם אמר ליה רבי יודה בר שלום לחיזוק בתים נעשית: אלא אם כן עשה חוצה לה כעיר הדשה שביהודה. כגון צנן וחדשה ומגדל גד שיש בה חמשה דיורין אפילו אנשים נשים וטף אסי אמר ^ה ובלבד ישראל. ר' בא בר ממל שמעון בר חייה בשם רב ^ה בפיתחין לתוכה א"ר מנא מכיון שהן פתוחין לתוכה נעשה כולן רשות אחת:

הלכה ו מתני' ^א *מי שהיה במזרח ואמר לבנו לערב לו במערב. במערב ואמר לבנו לערב לו במזרח. אם יש ממנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מיכן מותר לביתו ואסור לעירובו אלפים אמה ולביתו יותר מיכן מותר לעירובו ואסור לביתו. ^ב הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה כלום נתנו חוץ לתחום ^ג *מה שנשכר הוא מפסיד: **גמ'** מן קשויי מקשי לה בר קפרא *למזרח בנו ולמערב בנו. ניחא אם יש ממנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מיכן מותר לביתו ואסור לעירובו. לעירובו אלפים אמה ולביתו יותר מיכן מותר לעירובו ולביתו אסור:

הלכה ז מתני' ^ד *אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה כיצד מי שהיה

קרבן העדה

חד זמן רבי פנחס סליק להכא: הזא וכו'. ראה בפתח של שוק שיושבין בו המוהלים מונחת הקירה והיו שם עוד מבואות אחרות הפתוחות למבוי: חלקתם עירובכם. בתמיה וכי ראוי לעשות כן: לחיזוק בתים נעשית. ולא לשם קור': צנן וחדש' ומגדל גד. שלש עיירו' הן ביהודה והסמוכות זו לזו: ה"ג שיש בה חמשים דיורין: ובלבד ישראל. שיהיו הדיורין של ישראל אבל של עכו"ם לא הוי שיור: בפתוחין לתוכה. אדר"ש קאי דקאמר שלש חצירות של שני בתים קאמר דבעינן שיהו הבתים פתוחי' לתוך החצירות: נעשין כולן רשות אחת. ומאי מהני שיור הבתים אלא בתים דפני עלמן בעינן:

הלכה ו מתני' מי שהיה במזרח. בשדה וקדש עליו היום בהיותו שם וכבר אמר מבע"י לבנו לערב לו במערב רואין אם כשקדש היום לא היה ממנו ולביתו יותר מאלפים אבל ממנו ולעירובו יותר מאלפים: מותר לביתו. לדין ביתו כלומר למנות שביתתו מביתו כאלו לא עירב: ואסור לעירובו. לדין עירובו למנות שביתתו לעירובו דכיון דקדש עליו היום רחוק מעירובו יותר מאלפים נמצא שאינו יכול לילך וליטלו שהרי אין עירובו קונה לו אלא אלפים לכל רוח וכיון דאינו עירוב ה"ל שביתתו בביתו שהרי בתחום ביתו הוה: אסור לביתו. למנות מביתו אלפים לכל רוח: בעיבורה של עיר. באחד מן הבתים העומדין בתוך ע' אמה ושיריים: לא עשה ולא כלום. שהרי בלא עירוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח וכל העיר לו כד' אמות: נתנו חוץ לתחום. חוץ לעיבורה של עיר: מה שנשכר. לרוח זה הוא מפסיד לרוח שכנגדה שהרי מנה מן העירוב אלפים לכל רוח ואם נתנו בסוף אלף למזרח נמצא שכלות אלפים של מזרח בסוף ג' אלפים לעיר ונשתכר אלף ואלפים של מערב כלומר בסוף אלף של מערב העיר והפסיד אלף וקמ"ל דאין העיר עולה לו מן חשבון של מערב אלא כולה כד' אמות: **גמ'** מן קשויי מקשי לה בר קפרא. משום קושיא דקשיא ליה לבר קפרא כדמסיק צריכין לומר דלמזרח היינו למזרח בנו ולמערב היינו למערב בנו: ניחא וכו'. כלומר והיינו דקשיא ליה לבר קפרא אס"ד דלמזרח היינו מזרח ביתו ואמר לבנו לערב לו במערב ביתו נמצא שביתו עומד בינו לבין עירובו קשיא הניחא ממנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יתר מכאן משכחת לה שהיה יכול לילך לביתו בלא עירוב אבל לעירובו לא הוי מטי אלא הימנו ולעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן דקתני במתני' מותר לביתו ואסור לעירובו היכי משכחת לה לפיכך צריכין למוקמי מתני' למזרח בנו ולמערב בנו:

הלכה ז מתני' את כל עיר קטנה. לבד מדת התחומין:

ר"ע

פני משה

חד. ליה מרבנן ובעי' ר' פנחס סליק ל כה והוא בפתח דשיקתא דגזוראי כך היה נקרא אותו השוק שהיו דרין בו אותן הגוזרין נסרין וראה שם כמין דקה לפני פתח המבוי ושאל אותם אם חלקתם עירוב שלכם ולכך נעשה הסימן הזה וא"ל רבי יודה בר שלום לא היה אלא לחיזוק הבתים נעשה זה וקמ"ל בהאי עובדא שצריך שיעשו במתכוין לסימן שחלקו את עירובן וזה שנעשה לחיזוק הבתים שלא יהו העוברין ושבים מקלקלין את הבתים לאו כלום הוא לסימן השליק: אא"כ עשה הולה וכו'. וקאמר כגון עיר לנן והדשה קראו אותה או מגדל גד שיש בה חמשים דיירין כל"ל שכך הוא לר' יהודה: אפי' אנשים ונשים וטף. כלומר אפילו אין הדיורין כולם אנשים אלא שהנשים והטף משלימין אותן: ובלבד ישראל. דדירת נכרים לאו שמה דירה: בפתוחין לתוכה. אותה השיור שהולה לה צריך שיהו הדיורין פתוחין לתוך העיר. ומקשה ר' מנא דהי הכי הרי מכיון שהן פתוחין לתוכה נעשו כולן רשות אחת וא"כ מאי קמ"ל פשיטא דהוי שיור אלא אע"פ שאין פתוחין לתוכה אלא אחורי הבתים הן לעיר עושין אותה שיור:

הלכה ו מתני' מי שהיה במזרח. בשדה וקידש עליו שם היום: ואמר לבני. מבעוד יום ערב לי במערב: אם יש ממנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכאן. שנתן לו העירוב מביתו והלאה: מותר לביתו. כלומר לדין ביתו שקונה לו שביתתו בביתו ואסור הוא לדין עירובו דמכיון שעירובו רחוק ממנו יותר מאלפים אין עירובו קונה לו שהרי אינו יכול לילך וליטלו ומכיון שכן אמרינן דמסתמא בביתו ניחא ליה שיקנה שביתתו שהרי אין עירובו עירוב ויש לו מביתו אלפים אמה לכל רוח: לעירובו אלפים אמה ולביתו יותר מכאן. בגמרא מקשי היכי משכחת לה שיהא לביתו יותר מלעירובו הא כיון דהוא קאי במזרח ביתו ואמר לערב לו במערב ביתו נמצא ביתו עומד בינו לבין עירובו והרי עירובו רחוק טפי מביתו ומשני התם דמשכחת לה כגון דקאי ביתיה באלכסונו שבינו לבין עירובו ועיר בו משוך הוא למערב יותר מביתו ואפ"ה מכיון שלפעמים האלכסון יותר רב מכדי מבך השוה שבינו לבין עירובו הרי ביתו רחוק ממנו יותר מעירובו: ואסור לביתו. למנות אלפים מביתו לכל רוח: הנותן את עירובו בעיבורה של עיר. באחד מן הבתים העומדים בעיבורה שהוא ע' ושיריים: לא עשה כלום. שהרי בלאו העירוב נמי יש לו מעיבורה של העיר אלפים אמה לכל רוח דכל העיר עם עיבורה נחשבין לו כד' אמות ומכ"ש אם נותן עירובו בתוך העיר דלא עשה כלום: נתנו חוץ לתחום. בגמרא קאמר חוץ לתחום ס"ד הא לא הוי עירוב אלא אימא חוץ לעיבורה של עיר: מה שנשכר. לרוח זה הוא מפסיד לרוח שכנגדו שהרי הוא מונה מן העירוב אלפים לכל רוח ואם דרך משל נתנו בסוף אלף למזרח נמצא שכלות אלפים של מזרח בסוף ג' אלפים מן העיר ונשתכר אלף למזרח והאלפים של מערב כלות בסוף אלף של מערב העיר והרי מפסיד אלף קמ"ל בזה שאין העיר בכלל החשבון של האלפים שלו אלא כולה נחשבת לו כד' אמות ודוקא בכה"ג שהעיר מובלעת בתוך האלפים שלו או שהן כלות בסוף העיר אבל אם כלות האלפיים באמצע העיר או באיזה מקום בתוך העיר. אין לו אלא אלפים ממקו' העירוב ובמקום שהן כלות אפילו הוא בתוך העיר אינו יכול לילך יותר דבכה"ג נחשבת לו העיר בחשבון של האלפיים כדתנן במתניתין דלקמן והמודד שאמרו נותנין לו אלפים שאפי' סוף מדתו כלה במערה: **גמ'** מן קשויי (לה) מקשי לה בר קפרא למזרח בנו וכו'. כלומר מכח הקושיא דהיה מקשה בר קפרא על הסיפא דמתני' דקתני לעירובו אלפיים אמה ולביתו יותר מכאן היכי משכחת לה דליהוי ביתו רחוק טפי הא עירובו במערב ביתו והוא במזרח ביתו לפיכך פירש דלאו במזרח ביתו ובמערב ביתו קאמר אלא למזרח בנו ולמערב בנו: ניחא וכו'. זו היא הקושיא שהקשה לו דניחא רישא. אלא הא סיפא לעירובו אלפים ולביתו יותר מכאן בתמיה הא לא משכחת לה ומש"ה אוקי להמתניתין למזרח בנו וכו' כדאמרן. והתם משני לה וכדפרישי' במתני':

הלכה ז מתני' אנשי עיר גדולה וכו' לפי נוסחא דהמתניתין בנותן את עירובו מתפרשא שהנותן את עירובו בתוך העיר בין אנשי עיר גדולה שנתנו עירובן בתוך העיר קטנה וכן אנשי עיר קטנה שנתנו עירובן בעיר גדולה מהלכין את כולה לפי שהנותן עירובו בעיר כל העיר נחשבת לו כארבע אמות וכדמפרש התנא כיצד מי שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו וכו'. ואית דגרסי במתני' אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל העיר גדולה והכי גרים לה הכא בגמרא ולפי הך גירסא האי כיצד לא מיתפרשא וכדקאמר בגמרא לית כאן כיצד וסמי מכאן אלא מילתא אחריתא קתני מי שהיה בעיר גדולה וכו' ורישא דמתני' לאו בנותן את עירובו מיירי אלא במודד וה"ק אנשי עיר גדולה שהיתה להן עיר קטנה בתוך אלפים שלהן ומונין מעירן והולכין מהלכין את כל העיר קטנה כלומר שנחשבת להן כולה כארבע אמות הואיל והיא בתוך האלפים שלהן ומשלימין מדת התחום הולה לה אבל אין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל העיר גדולה כארבע אמות לפי שמדת אלפים שלהן כלה בתוך העיר הגדולה ואין הולכין בה אלא עד סוף תחומן: כיצד. התם מפרש דמאן דמתני במתני' כהאי נוסחא הנך ואין אנשי מוקים להאי כיצד וכו' בחסורי מחסרא וה"ק במה דברים אמורים במודד אלפים אבל הנותן את עירובו בין אלו ובין אלו מהלכין כיצד מי שהיה

מסורת הש"ס

עירובין ס ע"א

עב"ש בבלי היתה לפני' אמה אחת (דף ל"ה) עירובין ס ע"ב

יס פ"ה ע"א

עין משפט נר מצוה

לא

א מיי' פ"ג / או"ח סי' שפ"ז

לב

ב מיי' פ"ו מהל' עירובין הלכה ה' טוש"ע שם סי' תט"ו

לג

ג מיי' שם הלכה ג' וטוש"ע שם סי' ...

לד

ד מיי' שם הלכה ... סמג ... טוש"ע שם

גליון הש"ס

לפי' ב"ק ועי' בו"ת הבכ"ן סי' ל"ס וצ"ע: ^ה הייט שבתי' יהיו פתוחין לתוך העיר לא אחורי' ספיר דא"כ לא מש לערובי שם העיר ולא הוי ביוב ועי' בש"ס דף פ' ע"א גבי כב הזוגי. ועי' הק"ס דתוך.

שירי קרבן

הזא בפתח דשקתא דגזוראי. בגליון פי' ראה בפתח של שוק קור' אתוך נתלק לבתים וקשה א"כ מאי קאמר חלקתם עירובכם וי"ל קורה אתוך לאו דוקא אלא שהיו בתי קורות וכדפירשתי בקונט' נראה עיקר: **ובלבד** ישראל. וקשה למה השמיטו הפוסקים דין זה ואף שלא הזכירו בבבלי אין לדחותו מהלכה שהב... ...

ביגי בהר"ן בתשובה סימן ג' דיש שר"ל שדירת עכו"ם לא הוי שיור והר"ן הלך עליהם מסברא דנפשי' ומסיק דהוה שיור ותימה בעיני איך נעלם מעיניהם דברי הירושלמי גם יש לתמוה על מנהגינו שעושין שיור דירת עכו"ם ואפשר שסומכין על דברי רש"י דלא מהגא רבים אפ"ה ס' רבות טוקפין כם וכמש הסמ"א למנין עיר שפתחי' מבוון וצ"ע: לית

מראה הפנים

דסכתא בהביא שם: **מן** קשויי מקשה לה בר קפרא. כדפירשית בפנים מכח הקושיא זו וכדמקשי נמי התם בדף ס' מפרש לה במזרח בנו קאמר והמסקנא כפירוש כדפרישית במתני':

שנויי נוסחאות (שו"ס) נעשה בד"ו נעשו. (שו"ס) קטנה ואין אנשי עיר בד"ו קטנה ואנשי עיר.

שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה או בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה א מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. רבי עקיבה אומר אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה: **גמ'** *כיני מתניתא אנשי עיר גדולה מהלכין את כל העיר קטנה אנשי העיר קטנה אינן מהלכין את כל עיר גדולה. כיצד. לית כאן כיצד. עיר מהו שתעלה ממידת אלפיים אמר ר' הזקיה רבי סימון בשם רבי יוחנן אין עיר עולה ממידת אלפיים אמר ר' אלעזר עיר עולה ממידת אלפיים. *בראשונה היו בני טיבריא מהלכין את כל חמתה ובני חמתה אינן מגיעין אלא עד הכיפה ועכשיו בני חמתה ובני טיבריא עיר אחת היא. אמר ר' ירמיה *מעשה ברועה אחד זקן שבא ואמר לפני רבי זכור אני שהיו בני מגדל עולין לחמתה ומהלכין את כל חמתה ומגיעין לחצר החיצונה הסמוכה לגשר והתיר רבי שיהו בני מגדל עולין לחמתה ומהלכין את כל חמתה ומגיעין לחצר החיצונה עד הגשר. ועוד *התיר רבי שיהו בני גדר יורדין לחמתה ועולין לגדר ובני חמתה אין עולין לגדר אמר ר' מנא מפני הרשויות. א"ר יוסי בי רבי בון לא מן הטעם הזה אלא בגין דתנינן אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה. רבי יצחק בר נחמן בשם רבי חנינה מה פליגי בשנתנו עירובן בפלטיא אבל. אם נתנו עירובן בבתים אף ר' עקיבה מודה. ר' בא בריה דר' פפי בעי היתה עיר שעירבה ונתנו עירובן בפלטי' לא

פני משה

שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה וכו': ר' עקיבא. פליג וס"ל שהנותן את עירובו בעיר אין כל העיר נחשבת לו כארבע אמות ואין מודדין לו האלפים אלא ממקום עירובו ואין הלכה כר"ע: יאי אתם מודים לי בנותן את עירובו על פי המערה. כלומר בתיכה שאין לו וכו' אמרו לו אימתי בזמן שאין בה דיורין שנפרצו חומותיה ואינה ראויה לדיורין אבל אם ראויה היא לדיורין אע"פ שאין בה עכשיו דיורין נחשבת כולה כארבע אמות וכן עיר שחרבה ויש לה חומה סביב מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה ואפי' היא גדולה כאנטיוכיא: נמצא קל תוכה. של מערה מעל גבה שאם נתן עירובו על גבה של מערה אין לו אלא ממקום עירובו אלפים לפי שגבה אין ראוי לדיורין אם נתן בתוכה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה: ולמודד שאמרו וכו'. כלומר אף על פי שחולקין חכמים על ר"ע בנותן את עירובו וסבירא להו דכל העיר נחשבת לו כד' אמות מודים הן במודד ממקום שביתתו שאמרו חכמים שנותנין לו אלפים אמה באפי' סוף מידתו כלתה במערה ואפי' במערה שיש בה דיורין אין לו אלא עד סוף מידתו במקום שכלתה המדה ומשם ולהלן אין לו כלום:

גמ' כיני מתני' אנשי עיר גדולה וכו' ואין אנשי עיר קטנה וכו'. כן צריך לגרוס ולהאי גי' לא גרים כיצד אלא דסמי מכאן ולית כאן כיצד כדפרישית הכל במתני' עיר מהו שתעלה ממידת אלפים. על הא דקתני הנותן את עירובו חוץ לתחום והיינו חוץ לעיבורה של עיר קאי דמי אמרינן שמפסיד כל העיר לפי שמדת העיר עולה לו במדת אלפים או לא: אין עיר עולה ממידת אלפים, אלא מונה אלפים חוצה לה מלבד העיר: בראשונה היו בני טבריא מהלכין את כל חמתה. חמתה עיר קטנה הסמוכה לטבריא וטבריא עיר גדולה היתה והיו מהלכין את כל העיר חמתה ובני חמתה לא היו מגיעין לילך בכל טבריא אלא עד הכיפה שהיתה שם במקום שכלתה מידתן ועכשיו הוסיפו בבנין בימיהם ונעשה הכל עיר אחת: מעשה ברועה אחד זקן וכו'. בתוספתא סוף פ"ד היא: שהיו בני מגדל. שהוא מרוח אחרת של חמתה ומהלכין את כל חמתה וכו' והתיר רבי על פי אותו הרועה שהיו נוהגין כן: שיהיו בני גדר יורדין לחמתה וכו'. גדר היתה למעלה בשיפוע ההר והמתן מלמטה והתיר לבני גדר שיהיו יורדין להמתן וחוזרין ועולין לבהיהן ולבני המתן לא התיר שיהיו עולין לגדר וקאמר ר' מנא מפני הרשויות שהיו אלו תחת רשות ושררה אחרת מאלו ובני גדר היו מכין והובעין לבני המתן כשבאו ברשותן: לא מן הטעם הזה אלא בגין דתנינן וכו'. וגדר היתה עיר גדולה והמתן עיר קטנה: מה פליגין. רבי עקיבא והכמים במתני' בנותן עירובו בתוך עיר אחרת דוקא בשנתנו עירובן בפלטיא ברחובה של העיר אבל אם נתן עירובו בבתים של העיר אף ר"ע מודה שכל העיר נחשבת לו כד' אמות ומונה אלפי' מחוצה לה דהואיל ודרך הבתים להיות סמוכין ומחוברין זה אצל זה אם הניח העירוב באחד מן הבתים נחשבין כולן כאחד ומונה תחומו מחוצה להן: ר' בא בעי. על זה דלדידך אם בעיר הזאת שהניח זה עירובו בתוכה היתה עיר שעירבה לעצמה שבני העיר עירבו ביניהן והותר להן לטלטל בכל העיר ונתן זה עירוב שלו בפלטיא נא

קרבן העדה

ר"ע אומר אין לו אלא ממקום עירובו וכו'. ולא פליגי אלא בנותן עירובו אבל עיר ששובת בה לכ"ע אינה אלא כד' אמות: **גמ'** כיני מתניתא. כן צריכין לשנות במתני': אנשי עיר קטנה אינן מהלכין את כל העיר הגדולה. כד"א ואין הולכים בה אלא עד סוף תחומן דהיינו עד ד' אלפים אמה מביתם: לית כאן כיצד. כלומר ודקשיא לך א"כ מאי כיצד תריץ דל"ג במתני' כיצד: עיר מהו שתעלה ממיד' אלפים. מי אמרינן כיון דחשבינן לעיר כד' אמות אין לו מעירו אלא אלף ותתקצ"ו אמות או דלמא יש לו מיל מלבד העיר: בראשונה וכו'. כך שנוי בברייתא: מהלכין את כל חמתה. לפי שחמתה היתה עיר קטנה והיא לבני טבריא כד"א ומשלימין להם את השאר: ובני חמתה. לא היו מגיעין בטבריא אלא עד הכיפה והוא סלע שבעיר לפי שכלתה שם מדתן של בני חמתה אם נמדוד גם העיר טבריא עצמה: עיר אחת היא. שניהוספו דיורין ובתים עד שהם אחת: ברועה אחד זקן. אע"ג דרועה פסול לעדות גבי תחומין כאמן דלא יהא אלא עבד או שפחה דהנן במתני' שנאמנין: מפני הרשויות. דגדר עיר העשויה כקשת הוי ולא היה בין ב' ראשיה ד' אלפים אמה ומודדין לה מן היתר לפיכך באין לחמתן אבל בני חמתן אינן יכולין לעלות לגדר לאמצע הקשת ואפשר שמחמתן אף לראשי הקשת של גדר היו יותר מאלפיים אמה ואיירי שעמוד חמתן מן הצד של גדר או באלכסון שלא היו יכולין לילך אף לראש הגדר: אלא בגין דתנינן אנשי וכו'. וגדר עיר גדולה היתה וכשעולין בני חמתן לגדר כלת' מידתן בחצי העיר וחמתן עיר קטנה וכשיורדין לה בני גדר כלתה מידתן בסוף עיר וה"ק ר' שיהו בני גדר יורדין לחמתן להיות להן כולה כד' אמות ומשלימין הן את השאר אבל גדר עולה לבני חמתן במדת התחום: מה פליגי. ר"ע והכמים: בפלטיא. שהי' רחב' גדולה כמו מבוי: לא

לה

עין משפט נר מצוה ־שייך לבל' ח'

א מיי' פ"ו מעירובין הל' ד' טוש"ע א"ח סי' תח סע"ק ב

מסורה הש"ס

עירובין כ"ו ע"א

תוספתא פ"ד

נדה ע"ד

פירובין פ"ו ע"ב

מראה הפנים

כיני מתניתא וכו'. והו כדאמר התם בדף ס"א דהאי מ"ד ס"ל אנשי ואין אנשי תנינן ואמר רב נחמן מאן דתני אנשי לא מבהבה ומאן דתני אין אנשי לא מבתבה וכו' וכדמבואר בפ"ים ובפירושא דמתניתין:

עיר מהו שתעלה ממידת אלפים וכו' פלוגתא דר' יוחנן ור"א דהכא תליא בהאי דריב"ל בבבלי ד"ם ע"ב דר' יוחנן כריב"ל ס"ל וכדמחלק התם על הא דמקשי על במתני' דקתני מה שנשכר הוא מפסיד ותו לא והתניא נתנו חוץ לעיבורה של עיר אפי' אמה אחת משתכר אותה אמה ומפסיד את כל העיר כולה מפני שמדת העיר עולה לו במדת התחום ל"ק כאן שכלתה מדתו בחצי העיר כאן שכלתה מדתו בסוף העיר כלומר מדת תחומו של מקום עירובו כשהולך לצד העיר אם העיר גדולה וכלתה מדתו בחצי העיר אינו הולך אלא עד סוף מדתו מפני שהעיר עולה לו בחשבון מדת התחום. כאן שכלתה מדת התחום בסוף העיר או כל העיר כולה כד' אמות ומשלימין לו את השאר וכדריב"ל כיה מודד וכא וכלתה מדתו בחצי העיר וכו'. ודברי ר' אלעזר דהכא כדר' אידי דהתם דאמר עלה אין אלו אלא דברי נביאות ופסקו כל הפוסקים כדריב"ל וכתב הרי"ף ז"ל ואע"ג דאמר רב אידי אין אלו אלא דברי נביאות לא קיימא לן כהכי דהא רבא דייק ממתני' ואמר תרווייהו תניא אנשי עיר גדולה וכו'. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפכ"ז מהלכות שבת בהלכה ה' שמהלך אלפים אמה וכו' ואינו מהלך אלא עד תשלום אלפים אמה שיש לו. וכתב הטור בסי' ת"ח ואם כלו באמצע העיר אז אינה כולה כד"א לענין שישלימו לו עליה השאר אבל מ"מ חשובה כולה כד' אמות לענין שהולך כולה הואיל ולן בה. אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאפי' בעיר עצמה אין לו אלא ד' אמות. ולא מהירא דא"כ מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יחזור לביתו עכ"ל וכ' הב"י שאין זו קושיא שהרי אם צריך לילך לאותו צד שמערב אע"פ שיפסיד כל העיר אינו חושש. וע"ש בהגהות בפכ"ז כתבו בשם סמ"ק כדברי רבינו וכו' עכ"ל. והתוספתא דלקמי הויא תיובתייהו ועיין בדיבור דלקמן:

בראשונה היו בני טבריא מהלכין את כל חמתה וכו' תוספתא היא בפ"ב ודין אנשי עיר גדולה ועיר קטנה היא להן כדפרישית והכי מוכח בתוספתא בם דקתני לדין אנשי עיר גדולה וכו' אבהרה ועוד דאין כאן טעם אחר לזה וחמתן וגדר דלקמן הוא דפליגי בהו דלר' מנא הטעם מפני הרשויות וזהו כרב דימי בבבלי דף ס"א שסתוגי מסתרוני להו בני גדר לבני חמתן וכו' ודר' יוסי בר בון דהכא כרב דימי בר הינגא דהתם אנשי עיר גדולה ואנשי עיר קטנה שאני אבל בני טבריא ובני חמתה קודם שנעשו עיר אחת ליכא ספק' דהיינה אלא דאנשי עיר גדולה ואנשי עיר קטנה הוו ונהקתני ובני חמתה אין מגיעין אלא עד מקום הכיפה שהיתה בטבריא מוכח בהדיא כנגע הרמב"ם

שירי קרבן

לית כאן כיצד. וא"ת אכתי תיקשי רישא לסיפא דבסיפא תני בעיר קטנה ונתן בגדולה מהלך את כולה וי"ל כדמשני בבבלי חסורי מחסרא והכי קתני בד"א במודד אבל בנותן עירובו גדולה וקטנה שוין וקשיא לי מהרמב"ם והר"ב שפירשו במתני' חסורי מחסרא ולא הגיהו כיצד שבמתני':

עיר מהו שתעלה ממידת אלפיים. וקשה דמ"ש הרמב"ם והטור בסי' ת"ח שמשלימין על העיר אלפיי' אמה והייני שאין לו אלא אלף ותתקצ"ו אמות הא ר' יוחנן סובר דאין עולה אע"ג דר"א פליג יש לנו לפסוק כרבי יוחנן חדא דהכי' דר"א הוה ועוד דהלכה כדברי המיקל בעירוב ועוד דאמרינן לעיל דמשה הרחיק את האהל מיל וגם ביהושע כתיב רחוק יהי' אלפיים אמה והיינו כדי שילכו לשם בשבת ש"מ דהאלפיים בלא העיר תשבינן וזהו כייעתא לדברי הברי"י דסובר דאין העיר עולה בכלום ומביאו הרב"י בסימן הנ"ל וא"ל דשפדבעי' דהא דקמבעי ליה היינו שתהא העיר עולה למדת אלפיים בשבת בתוכו דהא ודאי ליכא מאן דפליג כדאיתא בבבלי בסוף פרקין והא ודאי נמי לא קמיבעי' ליה אם תעלה עיר גדולה לקטנה במדת אלפיים דהיינו מתני':

מפני הרשויות. בקונט' פירשתי בעיר העשוים כקשת איירי וכו' וכתב המהרש"א בשם תוספות שאין דהקשה כיון דלא הוי רק אלפים מחמתן עד היתר של גדר א"כ אם ניתנין לתחומי חמתן אלכסונן של אלפים יגיעו עד ראש הקשת כיון דאין ביניהן יותר מד' אלפים ועיין במהרש"א דמה שפירשתי בקונט' הוא כפי תירוצם של מהרש"א ומהרש"ל. ול"נ דחמתן מן הצד עומדת וגדר לא היתה עומדת בריבוע של עולם ובשוהנין לה ריבוע של עולם מגיעים אלפיים שלהם לחמתן הלכך נחשב להם חמתן כד' אמות ובני חמתן אף על פי שמגיעין לתחומי גדר מ"מ כיון שאינן יכולין לבא לעיר ממש לא נחשב להם כד' אמות ואפשר לפרש כן דברי מהרש"ל אך קשה לפ"ז ג"כ דותקיה דש"ס בבלי לאוקמי בעיר העשויה כקשת הא אפילו בכל עיירות איכא למימר הכי ודוחק לומר שבך היתה קבלה בידם לזה שעיר העשויה כקשת הוי ולזה שאנשי עיר גדולה ועיר קטנה היו ול"ע:

שינויי נוסחאות (ב"ח) פליגי גד"ו פליגין.

לא כמי שנתנו עירובן בבתים *עיר שחרבה רבי לעזר אומר א מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה שמואל אמר אין לו מקום עירובו אלא אלפיים אמה. רבי בא בר כהנא רב ז״ה בר אשי בשם רב הנותן עירובו בדיר או בסהר מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה. ודיר וסהר לא כמי שחרבו בתים ודיורין. ב עיר חדשה מודד מן הבתים וישנה מודד מן החומה גאי זו היא חדשה ואי זו היא ישנה רבי זעירא בשם רב חסדא בנה בתים ואחר כך בנה חומה זו היא חדשה בנה חומה ואחר כך בנה בתים זו היא ישנה. ר׳ זעירא אמר בין זו ובין זו חדשה ואי זו היא ישנה כל שהיו בה דיורין וחרבו ר׳ זעירא כדעתיה דאיתפלגון בנה תשעה לשם קרפף ואחד לשם דייר אמר ר׳ לעזר ואפילו בנה את העשירי לשם דייר הרי הוא כדייר:

הלכה ח מתני׳

*אמר להן ר׳ עקיבה אי אתם מודין לי בנותן את עירובו על פי המערה שאין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה אמרו לו אימתי בזמן שאין בה דיורין ג אבל בזמן שיש בה דיורין מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה נמצא קל בתוכה מעל גבה ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים אמה שאפילו סוף מידתו כלה במערה:

גמ׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ אליעזר קל הוא הקונה שביתה בקרפף מן הנותן עירובו בקרפף ד הקונה שביתה בקרפף ה מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה הנותן עירובו בקרפף אין לו מקום עירובו אלא אלפים אמה. רבי זעירא בעי אמר תקנה לי שביתה בקרפף. אמר רבי חנניה בריה דרבי הילל מחלוקת רבי מאיר ורבי יודא *ר׳ מאיר אומר עיקר

קרבן העדה

לא כמי שנתנו עירובן בבתים. וכי היכא דמהני להכשיר העיר ה״ה דמהני אף להנותנים עירובן בתוכן: עיר שחרבה. מדיוריה אבל מחיצותיה קיימות סביב לה: אין לו אלא ממקום עירובו אלפיים אמה. דכי אמור רבנן כל העיר לו כד׳ אמות במיושבת כדתנן בהדיא אימתי בזמן שאין בה דיורין אלמא בחריבה מודו: ודיר וסהר לא כמו שחרבו בתים ודיורין. בתמיה שהרי לא היו בהן דיורין מעולם ואפ״ה מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה שמעינן דרב כר׳ לעזר סבירא ליה: בנה בתים ואח״כ בנה חומה. הרי החומה טפלה לבתים אין מודדין אלא מן הבתים: בנה חומה ואחר כך בתים. שהבתים טפלים לחומ׳ מודדין מן החומה וישנה וחדשה אחומה קאי: בין זו ובין זו חדשה. כל זמן שלא כהגולה דיורין ואין מיושבת כולה אין מודדין אלא מן הבתים: כל שהיו בה דיורין וחרבו. וכל שכן כשיש בה עכשיו דיורין עד החומה דהוה ליה ישנה ומודדין מן החומה: דאיתפלגון. דפליגי: הכי גרסינן הרי הוא כדייר ורבי זעירא אמר אינו כדייר. וה״פ ר׳ אלעזר סבר כל שבנה לשם דיורין בין בתחלה בין בסוף הרי הוא כדיורין ורבי זעירא סובר בעינן שיהא בנייתו מתחלה ועד סוף לשם דיורין:

הלכה ח מתני׳ נמצא קל הוכה. משום דיורין: מעל גבה. שאין שם דיורין ואלו נתנו על גבה לא היו לו אלא אלפיים ממקום עירובו: למודד שאמרו וכו׳. ואע״פ שחכמים חלוקים על ר״ע בנותן עירובו לעיר לומר שכל העיר לו כד׳ אמות מודין הן שהבא מעיר אחרת או ממקום שביתתו וכלתה מידתו של אלפיים פסיעות בינוניות אפי׳ במערה שיש בה דיורין שאינו נכנס להלן ממידתו כלום: **גמ׳** הקונה שביתה בקרפף מהלך את כולו. אם הוא בית סאתים ליחיד וכדאמרינן לעיל בפ״ב: אין לו ממקום עירובו וכו׳. לפי שאין דיורין בקרפף: רבי זעירא פריך אמר תקנה לי שביתה בקרפף. לימא בשעת הנחת העירוב ותקנה לו שביתה בקרפף ועוד כל מקום שמניח עירובו הרי הוא כאלו שובת שם א״כ לעולם יהא מהלך כולו וחוצה לו אלפים אמה ל״א רבי זעירא מיבעיא ליה באומר תקנה לי שביתה שם בקרפף אם הוא כשובת ממש וכולו כארבע אמות או הוא כנותן עירובו שם ואין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ופי׳ זה עיקר. מחלוקת רבי מאיר ורבי יודה. דבר זה תלוי בפלוגתא דרבי מאיר ורבי יודה בפרק מי שהוציאוהו:

פני משה

לא כמי שנתן עירובו באחד מן הבתים דמי והא ר״ע סתמא קאמר אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה דמשמע אפילו בשנתן עירובו בעיר בעירבה לעצמה פליג ר״ע: עיר שחרבה. מן הבתים ונתן בה עירובו: ודיר וסהר לא כמי שחרבו בתים ודיירין. שהרי אין בהן בתים ודיורין לאדם ואפילו הכי קאמר רב מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה אלמא רב נמי כר׳ אלעזר סבירא ליה: בנה בתים ואחר כך בנה חומה. סביב הרי זו ישנה ולבסוף היקפה אין מודד אלא מן הבתים ובניתן עירובו בעיר מיירי ואליבא דר׳ עקיבא. והלכך קאמר שאם בנה בתים בתחלה הכל הולך אחר הבתים ולקולא שאין מקום שמן החומה עד הבתים בכלל המדה שממקום עירובו ולהלן אבל אם בנה החומה בתחלה ואחר כך בנה הבתים זו היא ישנה והולכין אחר החומה ולחומרא שאין לו אלא ממקום החומה אלפים: ר׳ זעירא. מסמיה דנפשיה קאמר: בין זו ובין זו חדשה. ומן הבתים הוא מודד ולקולא: ואיזו היא ישנה. שאין לו אלפים אלא ממקום החומה: כל שהיו בה דיורין וחרבו. דבכהאי גוונא הוא דהולכין אחר החומה: ר׳ זעירא כדעתיה. כדאשכחן בהא דאיתפלגון בעלמא: בנה תשעה לשם קרפף ואחד לשם דייר. אם תשעה בני אדם הקיפו מחילה במקום אחד לשם קרפף שלא הוקף לדירה וכא העשירי וגמר המחילה לשם דירה דלר׳ זעירא אין הולכין אחר האחרון ודינו כקרפף שלא היקף לדירה שאין מטלטלין בו אלא עד בית סאתים והכי נמי כאן דאין חליק בין בנה הבתים בתחלה ובין בנה הבתים אחר כך הולכין אחר הבתים שהן לפנינו כמו דסבירא ליה בקרפף שהולכין אחר בנין המרובה שלפנינו שנבנה לשם קרפף ור׳ אלעזר פליג וסבירא ליה שאפילו אין כאן לשם דירה אלא מה שבנה העשירי בלבד הרי הוא כדירה שהולכין אחר האחרון והרי גמרו לשם דירה: אמר להן ר״ע וכו׳ קל הוא הקונה שביתה בקרפף וכו׳. מדברי חכמים למדנו דמחלקין בנותן עירובו בין מקום שיש בו דיורין לבין מקום שאין בו דיורין א״כ מינו שקל הוא הקונה שביתה בקרפף דבזה מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה שהרי יש לו מחיצות וכל הקרפף נחשב לו כד׳ אמות אבל אם נתן עירובו בקרפף הואיל ואין בו דיורין אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה: ר׳ זעירא בעי. דעד כאן לא שמענו אלא אם קנה הוא שביתה ועומד בקרפף בשעת קניית שביתה אבל אם היה חוץ לקרפף ואמר תקנה לי שביתה בקרפף וכגון שהיה יכול להגיע להקרפף בשעת קניית שביתה ולא רצה לזוז ממקומו ואמר תקנה לי שביתה בתוכי מאי אם בכה״ג נמי אמרינן דכל הקרפף נחשב לו כארבע אמות או דילמא דבעינן דוקא שיהא עומד בתוכו בשעת קניית שביתה: אמר ר׳ חנניה בריה דרבי הלל. דבר זה תלוי במחלוקת דר׳ מאיר ור׳ יודה בפרק דלעיל בהלכה ו׳ דלר׳ מאיר דסבירא ליה עיקר

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי׳ פ״ז מעירובין הלכה ד טוש״ע או״ח סי׳ תח סעיף ב
לז
ב מיי׳ פכ״ח משבת הלכה ס טוש״ע שם סי׳ שלא בעי׳ יא
לח
ג מיי׳ פ״ו מעירובין הלכה ד טוש״ע שם סי׳ תח ס״ב
לט
ד מיי׳ שם פ״ז הלכה ד ופכ״ז משבת הלכה ס

גליון הש״ס

בבלי דף כ״ו מבואר להיפך וכו׳ פסקו הרמב״ם וכל הפוסקים:

בפני׳ ב״ק תמה מכאן על הרס״ה וכאמי׳ כדברי הרשב״א מבואר בש״ס בבלי דף ס״ו בבת כתל וכו׳ ובפרש״י שם ונדע׳ הרמב״ם ז״ל דלא מי ד׳ בשובת ממש אלא בקונה שביתה ע״י עירוב כגון הך דאמרו דף כ׳ ע״ב מי שבת בדרך וכו׳ כגון שבת בתל וכו׳ שמ״ם מקור דברי הרמב״ם כמ״ש הס״מ ובאמת פשטות דברי הש״ס דף ס״ו מורה כדברי הרשב״א ובפרש״י שם וכ״כ הרא״ש פ״ד סימן ו ומהתימה על הב״י סימן ש״ע שלא הביא דברי הש״ס דף ס״ו שמשם מבואר לדעת כדברי הרשב״א והטור גם דברי הרא״ש פ׳ מי שהוציאוהו בנ״ל מבואר כן וכנראה שכוו׳ הוגיה כן מדברי הש״ס גם שהרי כתב בפ׳ כתל וקתני קלורה ובב נח וכו׳ כלגון הבריי׳ דף ס״ו והכי לא הביא מקורו ודו״ק:

שירי קרבן

ודיר וסהר לא כמי שחרבו וכו׳. כתבו בהג״א בסוף פרקין וכן פסק המיימוני כר״א וכו׳ ולב מהר״ם מספק בדבר דהא תלמודא מקשה הכל לרבי אלעזר אע״ג דמשני אך אשינויי דחיקא ניקום ונסמוך ע״כ ועיין בהגמי״י וכן הרשב״א פסק כר״א וז״ל שהרי״ף והרמב״ם סמכו הסוגיין דמסיק דרב כר״א סובר וקי״ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וכ״ש כאן דר״א כוותיה דרב ס״ל:

הקונה שביתה בקרפף וכו׳. פירשתי בקונט׳ בקרפף שהוא בית סאתים איירי אך קשה מאי איריא דמהלך בכולה הא אפי׳ לטלטל מותר בכולו וע״ק כיון דבקרפף בית סאתיים מותר לטלטל בכולו כבנותן עירובו לתוכו למה לא יהא מותר בו הא כה״י גמור הוא ועדיף מעיר לכך נ״ל דבקרפף שיש בו יותר מבית סאתיים איירי והקונה בו שביתה מותר לילך בכולו אבל בנותן עירובו אין לו אלא ממקום עירובו אלפי׳. והה״מ כתב בפ״ז מהלכות עירובין הלכה ד׳ וכבר כתבתי בפכ״ז מה״ש שדעת הרשב״א שאפילו בנת כיס״ם בלה״י שהוא יותר על בית סאתיים ולא הוקף לדירה שאין לו אלא ד״א ודעת רבינו שלא נאמר חלוק זה אלא דוקא בקונה שם שביתה ע״י עירוב כגון שהלך בו וחזר או שאמר שביתתי במקום פלוני או שהניח שם פת אבל בשובת ממש כל שהוא רה״י הרי הוא לו כד״א וכו׳ ע״ש ואני תמה מהרשב״א שנעלם ממנו סוגיא זו במפורשת כדברי הרמב״ם וגם על הה״מ קשה שכתב כאומר שביתתי במקום פלוני שאין לו אלא אלפים ממקום עירובו הא מסיק הכא לנ״ב שפירשתי בקונט׳ דלר״י יש לו אלפים חוצה לו

מראה הפנים

הרמב״ם ז״ל שאין הולכין כלל אלא עד מקום הבית שכלתה שם מדת תחומו. ותוספתא דסעיר וכו׳ כוותיה כמוזכר בדיבור דלעיל. ודע דמה דאמרי׳ בבבלי מגילה דף ו׳ ... אלא אמר רבה חמת זו חמי גרר רקת זו טבריא אהיא כהאי דתוספתא דמיכת הרבה בתי עירות כוו דהלו לר׳ יוחנן דהתם דאמר חמת זו טבריא וכו׳ ל״ל דל״תר שנעשו עיר אחת הכי הוא דהויא אבל לא משמע כן מדברי ר׳ יוחנן גופיה דאמר ולמה נקרא שמה חמת על שום חמי טבריא ולהתוספתא מעולם היתה חמת שמה:

עיר שחרבה ר׳ אלעזר אומר וכו׳. פלוגתא דשמואל ור׳ אלעזר נמי בבבלי בלשי פרקין והמסקנא כר״א וכ״פ הרמב״ם ז״ל בפ״ו מהלכות עירובין בהלכה ד׳. ואע״ג דלא מוכחא כ״כ להמסקנא מהתם דהא כל חד וחד מתרץ לטעמיה נהי דשקיל וטרי התם מ״מ הכא קאמר בהדיא דאף רב כוותי׳ דר״א ס״ל והלכתא כרב באיסורי. וקביא על הרשב״א ז״ל הביאו הה״מ שם שפסק כשמואל:

עיר חדשה מודד מן הבתים וכו׳ בבבלי פ׳ עושין פסין דף כ״ו גרסי׳ עיר חדשה מודדין לה מישיבתה וישנה מחומתה איזו היא חדשה ואיזו היא ישנה חדשה שהוקפה ולבסוף ישבה ישנה שישבה ולבסוף הוקפה ופרש״י ז״ל חדשה מוקפת חומה ואינה מיושבת כולה כשבא למדוד תחומיה לא ימדוד לו מן החומה אלא מן הבתים דתחומה לאו חומה היא לשווי׳ כולה כד״א הואיל וישיבתה חדשה בקדמה חומתה לישיבתה אבל ישנה שישיבה ישנה וקדמה לחומתה מודדין לה מחומתה. ודברי הרמב״ם ז״ל כוה בפכ״ח מה׳ שבת בהלכה ס׳ כגוסחת הבבלי והכ״מ כ׳ גם לבאר דבריו לענין נתינת הקרפף ומפני שאין נתיבה בית דירה אין מודדין אלא מישוב הבתים וכו׳. ויש לכוין דברי׳ הפרש״י אלא לפי שהזכיר גם ענין הקרפף ביאר כן ובאמת גם לענין מדידת התחומין הוא כך וכדמוכח מהכא דלענין מדידת התחומין הוא שאמרו. אלא שאין הנוסחא דהכא מכוונת עם הנוסחא דהתם ואיפכא הוא דהויא. וכדי לכוונתם פירשתי בפנים דבנותן עירובו

עיקר עירוב בככר בנותן עירובו בקרפף אין לו מקום עירובו אלא אלפיים אמה ר' יודה אומר עיקר עירוב ברגליו באומר תקנה לי שביתה בקרפף מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה. *גג המגדל נידון כעיר גג המערה נידון כשדות. *מה דיורין ממש או אפי' ראויה לדיורין. מן מה דמר ר' יצחק בר נחמן בשם ר' חנינה את רואה אותה כילו מליאה מים וטיט הדא אמרה אפי' ראויה לדיורין. א"ר יצחק בי ר"א הדא אמרה עיר שיש לה שני פתחים אם יש בין זה לזה ארבעת אלפים אמה חסר אחת מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה. ארבעת אלפים אמה אין לו ממקום עירובו אלא אלפיים אמה. אמר ר' נא אסברי ר' זעירא *אין יתן סנדלוי הכא הוא אתי ברא ונסי לון אין יתן סנדלוי הכא הוא אתי ברא ונסי לון. מה בין אתי ברא ומה בין אתי ברא מרוח אחת אסור משתי רוחות מותר. רבי אחא בשם רבי חיננא אם היתה גגה של מערה ארבעת אלפים אמה מהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה על גבי חומה דאפילו כמה מותר. אם היה גגה של מערה ששת אלפים אמה מהלך את כולה וחוצה לה על ידי ניבריות. אחורי הגגין מהן ר' יוסה בשם ר' יעקב בר אחא ר' איייא בר פזי בשם רבי יהודה ר' אחא מטי בה בשם שמואל אחורי הגגים מטלטלין בהן אפי' כור אפילו כוריים ר"מ אומר מטלטלין בהן עד בית סאתיים. א"ר יוסי בי ר' בון מילתיה דרב פליגא עלוי דתנינן *תמן כל גגות העיר רשות אחת *שמואל אמר עד בית סאתיים רב אמר מטלטלין בהן אפי' כור ואפי' כוריים. היא אחורי הגנים היא אחורי הספינה:

הדרן עלך פרק ביצד מעברין

פני משה

עיקר עירוב בככר הוא וקל הוא שהקילו הכמים לעני או לבא בדרך שיערב ברגליו. אם כן כאן בנותן עירובו בקרפף דייקינן ליה יותר דדי הוא שהקילו בו שיכול לקנות שביתה במקום פלוני ולא יהא צריך לערב בככר ולא דניקל ביה טפי שיהא מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אלא דינו כמו אם נותן בו עירובו שאין לו אלא ממקום עירובו אלפים והכי נמי ממקום שסיים שביתתו שהרי צריך לקנות שביתה במקום מסויים כדתנן בפ' דלעיל שם ואין לו אלא ממקום שקנה לו שביתה אלפים ולר' יהודה דס"ל עיקר עירוב ברגליו ולאו משום קולא שהקלו בו א"כ באומר תקנה לי שביתה בקרפף מהלך את כולה וחוצה לו אלפים אמה כדין קונה שביתה במקום שהיקף במחילות: גג מגדל. אם נתן בו עירובו נידון כעיר דהואיל ומשתמשין בו תדיר הרי הוא כמי שהוא לדירה ומונה חוצה לו אלפים וגג המערה נידון כשדית לפי שאין שם דיורין ואינה ראויה לדיורין ואין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה: מה דיורין ממש וכו'. הא דתנינן במתניתין בזמן שיש בה דיורין מהלך את כולה וכו'. מאי דיורין אם דיורין ממש בעינן או אפילו ראויה לדיורין הרי כיש בה דיורין היא. וקאמר מן מה דשמעינן דאמר ר' יצחק שאת רואה אותה כאלו מלאה מים וטיט כלומר אפילו היא עכשיו מלאה מים וטיט אין בכך כלום הדא אמרה אפילו ראויה לדיורין כמי שיש בה דיורין דמי: הדא אמרה. מדתנינן בנותן את עירובו בעיר כל העיר נחשב לו כד' אמות ומטעמא הואיל ויכול להגיע לעירובו בכל מקום שהוא בעיר אם כן בעיר שיש לה שני פתחים ומפולשת היא לגמרי ונראית כשני עיירות אם יש בין זה לזה ארבע אלפים חסר אמה אחת מכיון שיכול להגיע מזו לזו דמ"מ כעיר אחת דמיא והואיל והתחומין מובלעין הן מהלך את כולה וכו' וכדאמרינן לעיל בהלכה א' גבי עיר שהיא בנויה כמין קשת: אסברי. לי ר' זירא לטעמא אין יתן סנדלוי הכא הוא אתי בדא ונסיב לנן וכו' כמפורש הכל לעיל שם: אם היתה גגה של מערה וכו'. להו בנותן עירובו מיירי דלא פליג אמתניתין אלא בענין עבור של עיר והשייך לה קאמר דאם גג מערה שהיא מתחלת בתוך ע' ושיריים של העיר אפילו היא ד' אלפים אמה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה וכן הדין ע"ג חומה העומדת בתוך עיבורה של העיר דאפי' כמה מותר: אם היה גגה של חומה ששת אלפים וכו' כנ"ל מהלך את כולה וחוצה לה ע"י נבריות. כלומר דאם היא חומה שלימה צריכה למימר דנחשב הכל כעיבורה אלא אפילו היא פרוצה בכמה מקומות ויש מקומות ניכרין שהן מאותה החומה מהלך את כולה שנחשב מן העיבור וחוצה לה מודד אלפים אמה: אחורי הגגין מהו. לענין טלטול ואיידי דאיירי הכא בגגין לענין הילוך מיבעיא ליה לענין טלטול דתנן לקמן פ"ט כל גגות העיר רשות אחת ואחורי הגגין שיש איזה בנין באחוריהן אם הן כגגין עצמן או לא: מטי בה בשם שמואל אחורי הגגין מטלטלין בהן אפילו כור או כוריים רב אמר מטלטלין בהן עד בית סאתים. כצ"ל דהא לקמן מקשי דרב אדרב: מילתא דרב פליגא עלוי. דנפשיה דתנינן תמן ריש פ"ט כל גגות העיר רשות אחת וקאמר שמואל עד בית סאתים ורב אמר מטלטלין בהן אפילו כור ואפי' כוריים ובשלמא דשמואל אדשמואל לא מלינן למיפרך דר' אחא מטי בה בשם שמואל קאמר שיש שאמרו כך בשם שמואל ולהאי מ"ד אין הכי נמי דשמואל ס"ל בגגות עצמן הכי אלא דרב אדרב קשיא: היא אחורי הגגים היא אחורי הספינה. מילתא באנפי נפשה היא דכמו שאמרו באחורי הגגין כך הדין באחורי הספינה שאם יש ספינות בנהר שאצל העיר סמוכות זו לזו אחוריהן כאחורי הגגין לענין הילוך שהכל נחשב כהעיר ומהן ולהלן מודד אלפים אמה:

הדרן עלך ביצד מעברין

קרבן העדה

עיקר עירוב בככר. ואינו אומר כלום דממילא קונה שביתה ואין לו אלא אלפיים ממקום שביתה: באומר תקנה לי שביתה בקרפף דהמערב ברגליו צריך שיאמר תקנה לי שביתתי במקום פלוני נותנין לו הקרפף כולו וחוצה לו אלפיים אמה: נידון כעיר. ומהלך את כולו וחוצה לו אלפיים: נידון כשדות. ונמדד במדת אלפיים של תחומו: מה דיורין ממש. מיבעיא ליה הא דתנן במתניתין אבל בזמן שיש בה דיורין וכו' מי בעינן שידורו בה בני אדם או בראוי' לדירה סגי: את רואה. את המערה שאין בה דיורין כאלו היא מליאה מים וטיט ש"מ בשאינה ראוייה לדירה איירי כאלו מליאה מים וטיט אבל בראוייה לדיורין אע"פ שאין בה עכשיו נחשבת כד' אמות: הדא אמרה. ממתניתין שמעינן מדנשיב ר"ע גבי מערה תיפוק ליה ע"ג מערה היא כעיר שיש לה שני פתחים אלא ודאי דאף בעיר שיש לה שני פתחים כמי סוברים חכמים דאינה אלא כד' אמות: עיר שיש לה שני פתחים. ואע"ג דאמרינן לעיל דדוקא עיר שיש לה פתח אחת הוא דמערבין כולה אבל שני פתחים אין מערבין את כולה אבל בנותן עירובו אפילו בעיר שיש לה שני פתחים כולה כד' אמות היא לו בזמן שאין בה אלא ד' אלפים אמה חסר אחת דאז שני התחומין שמצד זה ומצד זה נבלעין בהדי הדדי והרי היא כעיר אחת אבל כשהיא ד' אלפים אמה כל צד נחשב להחוס בפני עצמו: אין יתן וכו'. כלומר אם יתן כליו באמצע העיר אם יבא מצד זה יכול ליקח אותו שהרי הוא בפחות מב' אלפים אמה וכן בבא מצד האחר יכול ליטלן: ונסי לון. פי' ונסב להם: הכי גרסינן מה בין אתא ברא וכו' משתי רוחות מותר ל"ג ליה הכא ואגב שיטפא דריש פירקין מייתי ליה הכא: ארבעת אלפים אמה מהלך את כולה וכו'. אבל יותר מארבע אלפים אמה אין לו אלא ממקום עירובו אלפיים אמה דלא עדיפא מעיר שיש לה שני פתחים: על גבי חומה. של עיר אפי' יותר מארבע אלפים אינה אלא כארבע אמות: ע"י נבריות. הם דקלים קטנים הנטועים שם: אחורי הגגין. מה שהגגין בולטין חוץ למחילות הבטיים מתחתיהן: מה הן. כמה יהא בהן ויהיו נחשבין כד"א: מילתיה דרב פליגא עלוי דשמואל. וסובר דאפילו לר"מ מטלטלין בכולו: רב אמר מטלטלין בהן אפילו כור וכו'. מאן קאמר כל גגות העיר רשות אחת הן ר"מ והפ"ה קאמר רב דמטלטל בכולה: היא אחורי הגגים היא אחורי הספינה. כי היכי דפליגי רב ושמואל באחורי הגגים כך פליגי באחורי הספינה לרב מהלך את כולה ולשמואל אין לו אלא אלפיים: הדרן עלך פרק ביצד מעברין

מראה הפנים

עירובו מיירי ואליבא דר"ע וכגון שנתן עירובו בבית היותר קרוב לחומה שאם הולכין אחר הבתים אין מקום שהיא מן הבית עד החומה בכלל המדה. ועם כל זה דוחק הוא והיותר נראה שבשתבשה הניסחא כאן וצ"ל כדהכא לייווסי חדשה בנה חומה ואח"כ בנה בתים ולייווסי ישנה בנה בתים ואח"כ בנה חומה זו היא ישנה:

מילתיה דרב פליגא עלוי וכו'. יתבאר מזה לקמן בריש פ' כל גגות בכייעתא דשמיא:

הדרן עלך פרק ביצד מעברין

שירי קרבן

לו ולכן קי"ל כר"י וכמ"ש ריש פ"ז מה"ע וגדולה מזו אני תמה על הרב"י בסתם בש"ע כדעת הרשב"א ולא כתב דעת הרמב"ם אפילו ביש אומרים וצ"ע:

אין יתן סנדלוי וכו'. בקונט' הגהתי ועוד יש לפרש לאו דוקא שני פתחים אלא שתי פרצות וה"ק שאם יתן סנדליו בעיר מכפנים והולך מבחוץ לעיר ונוטל אותם אף על פי שאינו יכול לעבור בתוך הפרצה אלא שיכול לפשוט ידו וליטלן וכן יש פרצה מצד מערב שיכול ליטול מה שבפנים לחוץ וס"ג מן כאן אתא ברא ומן כאן אתא ברא וכ"ם לעיל בפירקין וסיום דבריו שלאמוריס הם שמפרש שיש שני פרצות שמצד זה יכול ליטול לחוץ וכן מצד זה מרוח אחר שבשתי פרצות מכוונות זה כנגד זה אסור דשרי הן כשתי רשויות חלוקות משתי הרוחות שאין הפרצות מכוונות מותר כנ"ל לדחוק ולייעב לשון הש"ס:

אם היתה גגה של מערה ד' אלפים אמה וכו'. וקשה הא בגגה של מערה תנן במתניתין דלכ"ע אין לו אלא אלפים ממקום עירובו ועוד דמפורש אמר לעיל בסמוך גג המערה נידון כשדות ועוד בסמוך קאמר אם היה גגה של מערה ששת אלפים אמה מהלך את כולה לכן נ"ל דאיירי בגגה של מערה ניכר כגון שהוא גבוה משאר הארץ אשר סביב לה והיינו דצריך ע"ג חומה אפילו כמה מותר והכ ע"ג חומה דמיא ומשני דאינו ניכר מחמת גבהו אלא על ידי נבריות והם עקלות דקים והם סימן שעד כאן המערה מלמטה ולהכי דוקא ד"א חסר אמה מהלך את כולו וס"ג אם היה גגה של מערה ד"א חסר אחת מהלך וכו' על ידי נבריות:

הדרן עלך פרק ביצד מעברין

עין משפט נר מצוה

ה מיי' פ"ז מעירובין הל"א טוש"ע או"ח סי' תט ס"ז

גליון הש"ס

צ"ע ק"פ ואין לו ביאור וגם הוא נגד מה דאמרי דבעיר אפילו גדולי כאנטוכי' מהלך את כולי כמבואר בש"ס ותוספתא פ"ג וגם לא מוכח מידי מדלעיל ויתר דברי הירושלמי אין יתן סנדלוי אין לו מקום כלל ולדעתי ט"ס הוא וצ"ל מער וכו' וקאי על הא דאמר גג המערה נידון כשדות וא"כ אם הגג פחות מד' אלפים אמה והמערה יותר מד"א אמה או אם יש לה ב' פתחים אחד למזרח ואחד למערב מהלך את כל הגג דהבלע' תחומין מילתא הוא וכמבואר בש"ס דף מ"ד ע"ב משא"כ אם אין לה רק פתח א' לא יוכל לבא דרך פתח זה לצד השני אלא אינו מהלך מן הפתח רק לכל רוח. ולזה אמר דר"ז לבכך [illegible] אם יש לה ב' פתחים יטול אלפיים לבד בגג דאין יתן סנדלוי הכי אתי ברא ונסי לון פתח בשני לבוה סנדלוי ולהביא ויתן וכו' דאמר לעיל בהלכה א' בעיר העשויה כקשת דאם אין בין שני ראשיה ד' אלפים מודדין מן המבוס לבוה דרך בתים מזה לזה וזהו דמתני' דירושלמי בין מרוח אחת שיהיה פתח א' ובשתי רוחות מותר ודלא כק"פ וזהו דקאמר ר"א בשם ר"ח אם היתה גגה של מערה ד' אלפים חסר אמה (כנ"ל ועיין ש"ק) פ"ג היתה אפילו כמה מותר מבוס דגג עיר כעיר משא"כ מערה דגגה כשדות ואתי כל דברי הירושלמי מסודרים ומבוארים ודו"ק כי נכון הוא:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ד

עי' עירובין ס: פ"ב ולעיל פ"ה

לעיל ה"א

עירובין פט: ב"ב ולקמן פ"ט הלכה א

שנויי נוסחאות (סו"ס) ר א כד"ו רבי אלעזר. ((סוי"ז, בשם רבי [illegible] בשם רב.

הלכה א מתני' *הדר עם העכו"ם בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב ה"ז אוסר עליו רבי ליעזר בן יעקב אומר א לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה: גמ' *חצר של עכו"ם כדיר וסהר של בהמה. מתיבין רבנין לר' אליעזר בן יעקב אילו ישראל ובהמה שהיו דרים בחצר שמא אין הבהמה אוסרת כשם שהבהמה אוסרת כך העכו"ם אוסר מתיב ר' אליעזר בן יעקב לרבנין אילו ישראל ובהמה שהיו דרין בחצר מה הבהמה אוסרת כשם שאין הבהמה אוסרת כך העכו"ם אינו אוסר ר' יעקב בר אחא ר' יסא בשם ר' יוחנן הלכה כר' יוחנן בן נורי. ר' הושעיה בעי מה צריכה כהדא דתני ר' אליעזר בן יעקב אומר ברם כרבנין חלוקין על ר' יוחנן בן נורי:

הלכה ב מתני' *אמר רבן גמליאל מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלם אמר לנו אבא מהרו והוציאו את כל הכלים למבוי עד שלא יוציא ויאסור עליכם ר' יהודה אומרו בלשון אחרת מהרו ועשו צרכיכם במבוי עד שלא יוציא ויאסור עליכם: גמ' *ר' אחא ר' חיננא בשם כהנא אין הלכה כר' יהודה. דלא כן מה אנן אמרין ר' יודא וחכמים תהא הלכה כר' יודא. אלא בגין דמר ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות עירובין ומדר' יצחק בר נחמן בשם ר"י בן לוי הלכה כר' יוחנן בן נורי.

וקשיינן

קרבן העדה

מסורת הש"ס

הלכה א מתני' מי שאינו מודה בעירוב. כותי: אוסר עליו. לטלטל מביתו לחצר עד שישכור הימנו רשות שיש לו בחצר ולא מהני ביטול רשות כדי שלא ילמוד ממעשיו דהעכו"ם והכותי לא ישכירו דחיישי לכשפי' ולא יבא ישראל לדור עמהם ולא ילמד ממעשיהם: עד שיהיו ב' ישראלים. דרין בב' בתים ואוסרין זה על זה ובאין לערב ביניהם העכו"ם אוסר עליהן אבל על היחיד אינו אוסר דדירת העכו"ם לאו שמה דירה ואינו אוסר אלא כדי שלא ילמוד ממעשיו וכיון דעכו"ם חשוד אשפיכת דמים לא שכיח שידור ישראל אחד עמו בחצר ולא גזרי רבנן: גמ' חצר של עכו"ם כדיר וסהר של בהמה. אע"ג ששם חצירות הרבה בתים פתוחין לתוכן אין רשות העכו"ם חלוקה להיחשב רשות כל אחד ואחד לבדו דדירת עכו"ם לאו שמה דירה וישראל שאינו דר עמהן נכנס לא' מן הבתים בשבת ומותר להוציא מן הבתים לחצר ולא הוה מוציא מרשות המיוחדת לעכו"ם זה לרשות שהיא לכולן: שמא אין הבהמ' אוסרת. בתמיה דפשיטא להו לחכמים דבהמה שהיא של איש אחר אוסרת: מה הבהמה אוסרת. בתמיה דפשיטא ליה לראב"י דאין הבהמה אוסרת: הלכה כריב"ן. דחפצי הפקר קונין שביתה: מה צריכ'. הא דאפשר לומר דהלכ' כריב"ן היינו לראב"י דמתני' אבל לרבנן דסוברים דעכו"ם אוסר אע"ג דחפצי עכו"ם לחפצי הפקר דמיין אפ"ה אוסרין ואין קונין שביתה ויותר. היה נ"ל למחוק כל זה:

הלכה ב מתני' צדוקי. מתני' חסורי מחסר' והכי קתני צדוקי הרי הוא כעכו"ם ר"ג אומר אינו כעכו"ם ומעשה בצדוקי וכו': מעשה בצדוקי שהיה דר עמנו במבוי. וביטל לנו רשותו: מהרו והוציאו כליכם למבוי. והחזיקו בו כיון דקדש היום מיד כדי שלא יחזו' ויזכה בו קודם שזכיתם בו אתם ויאסור עליכם וש"מ דאינו כעכו"ם דאי כעכו"ם ודאי דאגירי מיניה היכי מצי למיהדר אע"ג דהפיק לא אסר דהא נקיט דמי: ור"י אמר בלשון אחר. דלעולם צדוקי הרי הוא כעכו"ם ס"ל לרבן גמליאל והאי מעשה אינו ראיה: מהרו ועשו צרכיכם במבוי. מבע"י דבשבת לא מהני לכו ביטולו: עד שלא יוציא. היינו עד שלא יצא היום ויאסור קאמר ר"ג ובגמ' איכא אוקימת' אחריתי: גמ' ופריך דלא כן. אם לא דאמר כהנא אין הלכ' כר"י ה"א דהלכ' כר"י בתמיה הא ר"י וחכמים פליגי ולמה תהא הלכה כר"י ודאי דהלכה כחכמים והא דכהנא ל"ל: ומשני אלא בגין וכו'. לכך הוצרך לומר דאין הלכה כר"י משום דה"א דהלכה כדברי המיקל בעירוב: ומדרב נחמן ב"י אמר בשם ר' יהושע בן לוי דהלכה כריב"ן. דחפצי הפקר קונין שביתה:

וקשיינן

עירובין סא ע"ב

שם סב ע"א

שם סח ע"ב

(ב"ק כג א)

פני משה

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מעירובין הלכה ט טוש"ע או"ח סי' שפ"ב ס"א

הלכה א מתני' הדר עם העכו"ם בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב. כגון כותי: ה"ז אוסר עליו. לטלטל בחצר עד שישכור ממנו הרשות שיש לו בחצר: ר"א בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהיו שם שני ישראלים אוסרים זה על זה. ודכ"ע ס"ל דדירת עכו"ם לאו שמה דירה אלא הרי הוא כבהמה ומן הדין אינו אוסר אלא דרבנן גזרו שלא ידור עם העכו"ם שמא ילמד ממעשיו ובהא פליגי דת"ק סבר אע"ג דעכו"ם חשיד אשפיכות דמים ומהאי טעמא אמרינן בפ"ב דע"ז שאסור להתיחד עמו אפ"ה כיון דזימנין דמיקרי ודייר ישראל עם העכו"ם אמור רבנן אין עירוב מועיל במקום העכו"ם וכן אין ביטול רשות מועיל עד שישכיר העכו"ם את רשותו ועכו"ם חייש לכשפים ולא ישכיר ומתוך כך לא יבא ישראל לדור עם העכו"ם ולא ילמד ממעשיו ור"א בן יעקב ס"ל חד דבלאו הכי לא שכיח דדייר עם הנכרי דחשיד אשפיכות דמים לא גזרו ביה רבנן הרי דשכיחי דדיירו גזרו בהו רבנן והלכה כר' אליעזר בן יעקב ואם שני ישראלים ועכו"ם דרים בחצר אחת ועירבו הישראלים לעצמן לא הועילו כלום וכן אם בטלו רשותו להנכרי או הוא ביטל להן או שביטלו הישראלים זה לזה ונעשו כיחיד עם העכו"ם לא הועילו כלום ואין להן תקנה אלא שישכרו מן העכו"ם רשותו וישראל אחד ששכר מן הנכרי מערב הוא עם חביריו הן עם ישראלים רבים השוכנים שם והותרו כולם ואין כל אחד צריך לשכור רשות מן הנכרי ושוכרין מן העכו"ם אפי' בפחות משוה פרוטה ואפי' בשבת שהשכירות רשות אינו כשאר שכירות ודאית אלא היכר בלבד והרי היא כביטול רשות וכשם שהישראל מבטל רשותו בשבת כך שוכרין מן העכו"ם בשבת: *אמר ר"ג מעשה בצדוקי אחד. התם בגמרא פריך צדוקי מאן דכר שמיה וקאמר חסורי מיחסרא והכי קתני וצדוקי הרי הוא כנכרי ועד שישכיר רשותו ור"ג אומר אינו כעכו"ם ומעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו בירושלים בחצר שבמבוי ובטל רשותו ואמר לנו אבא מהרו והוציאו את כל הכלים למבוי והחזיקו בו עד שלא יוציא הצדוקי כליו תחילה ויחזור ויחזיק ברשותו מפני שהמבטל רשותו וחזר בו והוציא הרי זה אוסר וש"מ דאיני כעכו"ם דאי כעכו"ם ואגירו מיניה רשותו היכי מצי למיהדר ביה ואע"ג דמפיק לא אסר דהא נקט דמי: ר' יהודה אומר בלשון אחרת. אמר להן וכלומר דר' יהודה קאמר דלעולם ר"ג ס"ל לצדוקי הרי הוא כעכו"ם ומהך מעשה לאו ראייה היא דלא כך אמר להן אלא בלשון אחרת מהרו ועשו צרכיכם מבע"י ולא עד שלא יוציא כליו אלא עד שלא יצא היום ויאסר עליכם שהרי יכול הוא לחזור בו מביטול רשותו ושמא יחזור בו. ומסקנא דצדוקים בזמן הזה שהן משמרין שבת בפרהסיא ואין מחללין אלא בצנעא ואינם מודים בתורת עירוב הינם כעכו"ם ויכול הוא לבטל רשותו וצדוקי המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם ואין לו ביטול רשות אלא שוכרין ממנו כדרך ששוכרין מן הנכרי: גמ' חצר של עכו"ם הרי הוא כדיר של בהמה. תוספתא היא בפרק חמישי ומסיים התם ומותר להכנים ולהוציא מחצר לבתים ומבתים לחצר וכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר היה ישראל אחד שרוי בתוכה ה"ז אוסר מפני שהוא כחצירו ר"א בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהו ב' ישראלים אוסרים זה על זה והלכה כדבריו. ומשום דקשיא רישא לסיפא בדברי הת"ק דאם הוא כבהמה ומפני מה אוסר כשהישראל שרוי בתוכה הלכך מפרש הש"ס דבהא פליגי וכך השיבו זה לזה דמתיבין רבנן לרבי אליעזר בן יעקב אלו ישראל ובהמה שהיו דרים בחצר וכלומר שהבהמה היא של ישראל אחר שיש לו רשות בחצר להעמיד בהמתו שם. שמא אין בבהמה אוסרת הא ודאי אוסרת היא וכלומר דמכח שזה העמיד בהמתו בחצר ויש לו רשות לכך גורם האיסור להישראל שבחצר ואם כן מיהת מצינו שלפעמים הבהמה אוסרת היא וכשם שהבהמה אוסרת כך הוא אוסר: מתיב. והשיב להן ר' אליעזר בן יעקב מה זו ראייה ודמיון: אלו ישראל ובהמה שהיו דרין בחצר מה הבהמה אוסרת. בתמיה מה את אומר וכי הבהמה עצמה גורמת האיסור הלא אפי' לדבריך אין האיסור אלא בשביל הישראל בעל הבהמה שיש לו רשות להעמיד בהמתו שם והשתא כשם שהבהמה עצמה אינה אוסרת כך העכו"ם אינו אוסר: ר' יעקב וכו' הלכה כר' יוחנן בן נורי. מילתא דר"י בן נורי תנינא לה לעיל בפ"ד בהלכה ה' מי שישן בדרך וכו' ואיפסיקא התם הלכתא כוותיה דהלכה כדברי המיקל בעירובין וכדקאמר לקמן ומייתי לה הכא אמתני' משום הך דר' הושעיה בעי על זה דקאמר ר' יעקב בשם ר' יוחנן הלכה פסוקה כר"י בן נורי אע"ג דרבים חלוקים עליו ומנא ליה הא: מה צריכה כהדא דתני ר' אליעזר בן יעקב אומר כמו וכו' היא לציין על התוספתא שהבאתי לעיל דסיים שם והלכה כדבריו וכלומר דאפי' בהך דר"א בן יעקב דאיפסיקא הלכתא כוותיה אכתי מספקא לן בהאי הלכתא לפי שאין למדין הלכה מפי התלמוד וזהו התוספתא: ברם כרבנן חלוקין על ר"י בן נורי. כלומר אבל בההיא דר"י בן נורי הא רבנן פליגי עליה וס"ל לר' הושעיה דאע"ג דהלכה כדברי המיקל בעירובין היינו ביחיד אצל יחיד אבל ביחיד אצל רבים לא והיינו דקאמר בהאי דתני גבי ר' אליעזר בן יעקב והלכה כדבריו אפ"ה מספקא לן ואגב הא מייתי לה לכולה סוגיא דאיתמר לעיל בפ"ק על האי דר' יהודה דמבוי כרים מכילתין וכדגרסינן רבי אחא רבי חיננא בשם כהנא אין הלכה כר' יהודה וכדפרישית שם:

רבי

*שייך להלכה ב

שירי קרבן

אלא בגין דמר וכו' הלכה כדברי המיקל. וקשה הא אדרבה הכא ר"י הוא דמחמיר וס"ל שהצדוקי אינו מבטל רשות או דסובר שיכול לחזור בו וכדלקמן ויש לומר בדוחק דסובר כהנא דר"מ מחמיר דסובר שאינו חזקה עד שיוציאו כלים מבית שבחצר למבוי ור"י מיקל דבחזקה כל דהו סגי א"נ דס"ג רבי אחא וכו' הלכה כרבי יהודה:

הלכה

מראה הפנים

הדר עם הנכרי. אילו ישראל ובהמה שהיו דרים בחצר במה אין הבהמה אוסרת וכו'. כמבואר בפנים כמאי דשקלי וטרי ואתייא האי סוגיא כת"ק דברייתא הובאה בבבלי לקמן בפרקין דף ס"ב ע"ב מי שיש לו בחצר חבירו בית התבן ובית הבקר ה"ז אוסר עליו והיינו נמי דקאמר הכא דכת"ק דמתני' הוא כת"ק דברייתא התם ואלו ישראל ובהמה שהיו דרים בחצר שנתן בעל החצר רשות לחבירו לעשות בית הבקר בחצירו שמא אין הבהמה אוסרת וכשם שהבהמה אוסרת וכו' והשיב ר"א בן יעקב אלו וכו' מה וכי הבהמה עצמה אוסרת היא ואפילו לדידך אין האיסור אלא מכח שישראל בעל הבהמה וכשם שאין הבהמה עצמה אוסרת וכו'. ולענין פסק הלכה פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל

כר'

וקשיינן עלה לא כן אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כדברי מי שמיקל בהלכות עירובין ולא כן אמר רבי יצחק בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כר' יוחנן בן נורי וקשיינן עלה *סברין מימר ביחיד אצל יחיד אבל יחיד אצל חכמים לא. אתא ר' יעקב בר אחא ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כרבי יוחנן בן נורי ואפילו חכמים חלוקין עליו ובא תהא הלכה כרבי יודה אפילו חכמים חולקין עליו. רבי ירמיה בשם רב חצר שיש לה שני פתחים וישראל ועכו"ם דרין בתוכה *בישראל [ה] את מהלך אחר הרגיל ובעכו"ם את מהלך אחר שאינו רגיל היה ישראל מיכן וישראל מיכן ועכו"ם באמצע אחד ישראל ואחד עכו"ם הולכין אחר הרגיל. ביטל רשותו הרגיל נעשה שאינו רגיל רגיל השכיר רשותו הרגיל נעשה שאינו רגיל רגיל. *עירב שאינו רגיל לא הותר הרגיל. [ו] גר תושב ועבד תושב [ז] מומר *בגילוי פנים הרי הוא כעכו"ם לכל דבר. אית תני *הקוסטר [ז] אוסר מיד ואכסניא לאחר שלשים אית תני *הקוסטר אוסר לאחר שלשים ואכסניא אינה אוסרה לעולם מאן דמר הקוסטר אוסר מיד ברגיל ואכסניא לאחר שלשים בשאינו רגיל ומאן דמר הקוסטר אוסר לאחר שלשים באילין ברשות ואכסניא אינה אוסרת לעולם באילין דעיילין דלא ברשות. רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר

ביטול

פני משה

רבי ירמיה בשם רב חצר שיש לה שני פתחים. כלומר שהיא פנימית ויש עוד חצר החיצונה שלפניה והיינו שיש לה שני פתחים אחד שלה שהיא פתוחה להמבוי ופתח השני שהיא פתוחה להחיצונה וישראל ועכו"ם דרין בתוכה בהפנימית: בישראל את מהלך אחר הרגיל. וזהו הפנימית שהוא קרויה רגיל לפי שיש לה דריסת הרגל על החיצונה ורגילין לצאת ממנה דרך החיצונה ושאינו רגיל קורא להחיצונה שאין לה דריסת הרגל על הפנימית וה"ק זה הישראל הדר בפנימית מותר הוא להוציא מביתו לחצר דאזלינן בתר הרגיל והיא הפנימית ואין העכו"ם אוסר עליו לפי שאין כאן אלא ישראל אחד עם העכו"ם וכר"א בן יעקב שכישראל אחד אינו אוסר: ובעכו"ם את מהלך אחר שאינו רגיל. וזהו החיצונה וכלומר שאם יש ישראל אחד בחיצונה אתה הולך אחריה לפי שיש להעכו"ם דריסת הרגל על החיצונה ואפילו העכו"ם דר בחיצונה ישראל בן הפנימית יש לו ג"כ דריסת הרגל על החיצונה ונמצא שני ישראלים ועכו"ם שרויים בחיצונה ואוסר על בן החיצונה עד שישכיר העכו"ם רשותו: היה ישראל מכאן וישראל מכאן ועכו"ם באמצע. שהיו ג' חצרות פתוחות זו לזו וישראל בפנימי' וישראל בחיצונה והעכו"ם באמצעים: אחד ישראל וא' עכו"ם הולכין אחר הרגיל. לא שיהא העכו"ם אוסר על בן הפנימית קאמר שהרי אפילו אם העכו"ם דר בפנימית עם הישראל אינו אוסר עליו ומכ"ש כשאינו דר אלא באמצע וכן לא לענין איסור על בן החיצונה קאמר דודאי הוא אוסר דמאי נפקא אם העכו"ם דר בפנימית או דר באמצע הרי יש להישראל בן הפנימית והעכו"ם לעולם דריסת הרגל על החיצונה ונמצא ב' ישראלים ועכו"ם שרוים בחיצונה ואוסר אלא לכנין הא דמסיק קאמר שאם ביטל רשותו הרגיל כלומר שישראל בן הפנימית ביטל רשותו לישראל בן החיצונה לא הועיל כלום לפי שעכשיו נעשה שאינו רגיל רגיל וכלומר שבאותו ביטול הרשות שביטל בן הפנימית לבן החיצונה הוי כאלו בן החיצונה שנקרא אינו רגיל כאלו הוא ג"כ רגיל ויש לו רשות בפנימית ומה מהני ליה זה להתירו בחיצונה הרי מכל מקום הוי כב' ישראלים ועכו"ם דרים בחיצונה שאין ביטול רשות מועיל במקום העכו"ם: השכיר רשותו הרגיל. וכן אם השכיר העכו"ם רשותו לבן הפנימית והעכו"ם שהיה באמצע נקרא רגיל שיש לו דריסת הרגל על החיצונה נמי לא הועיל כלום להתיר לבן החיצונה: נעשה שאינו רגיל רגיל. כלומר הרי זה לא יותר אלא שעכשיו העכו"ם שנקרא אינו רגיל לגבי הפנימית נעשה רגיל בהשכיר רשותו לבן הפנימית ומה מהני ליה לבן החיצונה לעולם הפנימי מותר הוא בפנימית ובן החיצונה אסור הוא בחיצונה שרגלי ב' ישראלים ועכו"ם מצויים בחיצונה ואין כאן תקנה עד שישכיר העכו"ם רשותו לבן החיצונה: עירב שאינו רגיל. וכן אם עירב בן החיצונה עם בן הפנימית לא הותר הרגיל והוא בן הפנימית בהחיצונה לפי שאין עירוב מועיל במקום העכו"ם וקמ"ל דלעולם אין תקנה אחרת להתיר בהחיצונה לא לבן הפנימי' ולא לבן החיצונ' עד שישכיר העכו"ם רשותו לבן החיצונה ואז אם עירבו בן החיצונה עם בן הפנימית מותרין הן וכן הפנימית בפנימית לעולם מותר היא וה"ה דהוה מצי לאשמועינן להא אף ברישא היכא שבישראל והעכו"ם דרים בפנימית שאין כאן תקנה אחרה להתיר לבן החיצונה עד שישכור הוא מהעכו"ם רשותו אלא רבותא קמ"ל בסיפא שאפי' העכו"ם דר באמצע וה"א היאיל ואין העכו"ם דר עם הפנימית בחצר אחד מהני במה שמשכיר רשותו לבן הפנימית שנמצא אין כאן אלא ב' ישראלים זה בפנימית וזה בחיצונה וכשעירבו מותרין וע"ז הלכך קמ"ל דלעולם לא מהני עד שישכיר העכו"ם רשותו לבן החיצונה וכדאמרן: גר תושב ועבד תושב. שקבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז אבל מחללין הן השבת בפרהסיא וכן ישראל מומר לחלל שבת בגילוי פנים הרי הן כעכו"ם לכל דבר שאינו מועיל ביטול רשותן ועד שישכירו רשותן: הקוסטר. הקסדור והוא אחד מפקידי המלך: אוסר מיד. בשבא להגר ישראל. ועכו"ם אכסניא לאחר ל' יום: אית תניי הקוסטור אוסר וכו'. והכי תני בתוספתא פ"ה קסדור הבא לעיר עד ל' יום הרי זה אוסר מיד אימתי בזמן שיחדו לו בית דירה לא יחדו לו בית דירה או שאין עמהן דיורין בחצר אינו אוסר אכסנאי לעולם אינו אוסר: מ"ד הקוסטור אוסר מיד מיירי ברגיל לבא לשם והוה כדר שם ואכסנאי לאחר ל' הוא אוסר בשאינו רגיל לבא ומ"מ כשבא בא ברשות: ומ"ד הקוסטור אוסר לאחר ל' באילין דעיילין ברשות. אבל אינו רגיל כל כך לבא ואכסנאי אינו אוסר לעולם באילין דעיילין שלא ברשות כלל:

ביטול

קרבן העדה

וקשיינן עלה. דרנב"י. ולא כן ארנב"י הלכה כריב"ן. והא תו ל"ל דהא ריב"ן מיקל הוא: ה"ג ומתרלינן עלה סברין מימר וכו'. וה"פ הא דהלכה כדברי המיקל בעירוב דוקא יחיד נגד יחיד אבל יחיד נגד רבים לא הלכך איצטריך לאשמועינן דהלכה כדברי ריב"ן אע"ג דרבי' פליגי עליו: ה"ג אתא רנב"י בשם ריב"ל הלכה כריב"ן: וכא תהא וכו'. כלומר והדרא קושיא לדוכתא ל"ל דהא מדינא היסק אדעתין דהכא הלכה כר"י הא רבנן פליגי עליו ונגד רבי' אין הלכה כדברי המיקל בעירוב. ל"א ה"פ והכא כה"א דהלכ' כר"י דמיקל אע"ג דרבי' פליגי עלי' להכי איצטריך דכהגא: חצר שיש לה שני פתחים. לשני מבואות: בישראל את מהלך אחר הרגיל. ואינו אסור במבוי שאינו רגיל לעבור בתוכו: ובעכו"ם את מהלך אף אחר שאינו רגיל. והיכר בשני המבואות דשמא ימלך בשבת לצאת בפתח שאינו רגיל: היה בית של ישראל מכאן וכו' ועכו"ם באמצע. כיון ששני הישראלים והוא רגילין בפתח אחד לא חיישינן שילא העכו"ם בפתח השני בשבת דנגרר אבתריהו: ביטל. הישראל רשותו הרגיל נמצא שאין לו רשות במבוי זו ואוסר במבוי שאינו רגיל שעכשיו פתח זו רגיל הוא שהרי ביטל השני וכן הדין בהשכיר רשותו הרגיל: עירב. עם בני המבוי שאינו רגיל לא הותרו בני המבוי הרגיל דס"ד כיון דעירב עם שאינו רגיל נעשו הרגיל כאינו רגיל ומותרים קמ"ל דלא דלחומרא הוא דאמרינן הכי ולא לקולא דבעינן עד שיערב עם שאינו רגיל שלשה פעמים: בגילוי פנים. בפרהסיא: הקסטור. שם פקידות הוא כמו שרדיוט והוא שוטר: אוסר מיד. כשבא לישב שם בחצר: ואכסנייא. חיל של מלך: ברגיל. לבא לשם וגם מחוייבי' להניחו לשכון שם הלכך אוסר מיד כאו' מבעלי בתים שבחצ': ה"ג באילין דעאלין ברשות. שהקסטור נכנס ברשות המלך הלכך ה"ל כבע"ה: באילין דעיילין בלא רשות. המלך אבל הנכנסים ברשות המלך כדידהו דמי:

ביטול

מראה הפנים

כר' יהודה דברייתא אינו אוסר אלא מקום דירה בלבד ועד שיהא לו עמו בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו לאכול בו שהו דהלכתא כרב דאמר מקום פתו גורם ומשמעות הלכתא כר' יהודה. ובפירוש דפלוגתא דמתני' מפורש בבבלי ריש פרקין דפליגי בפעמא אחרינא וכדפריבית במתני':

רבי ירמי' בשם רב חצר שיש לה שני פתחים וכו'. והיינו כן דרב בבבלי פרקין דף ס"ה ע"ב ישראל ועכו"ם בפנימית וישראל בחיצונה וזה מעשה לפני רבי והכר וכו'. ופסק הרמב"ם ז"ל כן דכין ישראל ונכרי בפנימית וישראל א' בחיצונה או ישראל ועכו"ם בחיצונה וישראל א' בפנימית לעולם הפנימי מותר בפנימית וישראל שבחיצונה אסור עד שישכור הוא רשות מן הנכרי וטעמא מפני שכשרגלי ישראל וכותי מהפנימית מצויים בחיצונה הוי ככ' ישראלים ונכרי שרויים בחיצונה כדכתב בפ"ב מה' עירובין בהלכה י"א ובתשובה יש לדקדק על זה מסוגיא דהתם דקאמרי רבנן *ורב יוסף כמאן אמר רב למעתי' כר"מ דאמר רב יוסף הרי גברי רברבי כרבנן ליטעו בהאי מילתא אי כר"מ למה לי ישראל בחיצונה וכו' אמר ר"ש כר"א בן יעקב לעולם כר"א בן יעקב וכר"מ וכו' וא"כ לפי האי א קימתא דלא כהלכתא היא והא אין הלכה כר"מ דלקמן בלכי פרקין אבל הר' ליתא דהוא ז"ל מפרש לה ככי המעיקרא דבעינו לרב יוסף ואלא מאי כר"א בן יעקב הא אמר עד שיהו שני ישראלים אוסרים וע"ז הוה מצי לשנויי דהכא כמאן דכי ישראלים ועכו"ם שרויים בחיצונה דמי הלא דבעי רב יוסף לאוקמי כר"מ והיינו הליכא דר"מ נמי וקאמר אלא כר"מ וכו' ובתפרין אי כר"מ למה לי עסו"ם וכו' אמר ב"ה כר"מ דרבי הוא פ"ק דמצינן לאוקמי הליכא דהלכתא כר"א בן יעקב ו ס' לר"מ נמי וכר"מ כשעירבו וטעמא דאיכא עכו"ם וכו' אבל לקושיא דמילתא לא צריכין לשוי אוקימתא אלא דטעמא כדאמרן. וזה נלמד נמי מכאן דהכא יכמבואר הכל בפנים ועוד דבעי לאשמועינן מילתא אגב אורחיה דאין עירוב מועיל במקום עכו"ם ועד שישכיר רשותו:

גר תושב וכו'. דכללא דמילתא כל שהוא עובד עכו"ם בפרהסיא אוסר ועד שישכיר רשותו: אית תניא תנא הקוסטר אוסר וכו'. כאן אכסנאי שבא ללור לשם האכסנאי ולא לקנות פלמו וכ"ש בבלי בתוס' דס"פ פ"ב ד"ס יב לכם שתי לו ולכם שהביאו לזה וכו':

שירי קרבן

הלכה כריב"ן ואפי' חכמים חלוקים עליו וכא תהא וכו'. כתב הרא"ש בפרק בכל מערבין ועוד אמר כא' מי שהוליכוהו הלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו יחיד במקום רבים ע"כ וכן שנה ושילש בדבר זה והגם לספנ"ד ספי' שהוליכוהו אין ראיה דהא דקאמר איצטרך דהלכה כריב"ן דס"ד ה"מ יחיד במקום יחיד וכו' אבל יחיד במקום רבים אימא לא ע"כ כי ע דנקט איצטריך הלכה כריב"ן אבל לעולם בכל מקומות אפילו בעירובין יחיד במקום רבים הלכתא כרבים והדדכה שפסה דמשמעתא הכי משמע דאליב הליל הלכה בכל מקום כדברי המיקל בעירוב ועוד דמסוגיא דריש מכלתין דף ח' ע"ב משמע מפורש דר"י בן לוי כר"מ סובר דהלכה כרבים אפי' בעירוב הוין מ"מ דהלכתא כוותיה דהל"כ ה"מ לאוקמי בהגא כר"ל פ"ש גם מה שכתב הרא"ש בפ' עושין פסין דהא דהריב"ל הלכה כדברי המיקל בעירובין אפי' במחלוקות קשה א"כ ניחא דקורה שהיא למעלה מך תהא כשרה ועוד מאי קשיא ליה לר"ם כרים מכלתין אכבנה דלמא קמ"ל דבקורה לית הלכתא כר"י ולי"ע:

כאן דמר הקוסטר אוסר מיד וכו'. וקשה דלפי הגירסא שלפנינו מ"מ פליגי כך הרי בברייתות ודרך כל"ס כבבות מביק מ"ד וכו' כוונתו ליישב שתי הברייתות דלא פליגי ועוד כיון דקסטור ואכסנייה שוין כל"ל הרגיל אוסר מיד ושאינו רגיל לאחר שלשים:

ביטול

שנויי נוסחאות (ש"כ) הקוסטר כנ"ו הקוסטור (וכן בכל הפעמ'). (בוכ"ד) באילן ברשות כנ"ז באילין דעיילין ברשו'

ביטול רשות בינִיהון רבי מאיר אומר א יש לו ביטול רשות ורבנן אמרין אין לו ביטול רשות. ר"מ אומר יש לו ביטול רשות ואת אמר מהרו. אע"ג דר"מ אומר יש לו ביטול רשות מודה הוא שזכו במבוי תחילה ותני כן מפני שהוא מבטל רשותו כישראל דברי ר"מ *בין שוגג בין מזיד הרי זה אוסר כיני מתניתא אינו אוסר. רבי אחא בשם רבי חיננא כל עמא מודיי שיש לו ביטול רשות מה פליגין להזור בו *ר' מאיר אומר מבטל רשותו וחוזר בו ורבנין אומרים מבטל רשותו ואינו חוזר בו. ר"מ אומר מבטל רשותו והוזר בו ואת אמר מהרו. אע"ג דר"מ אומר מבטל רשותו וחוזר בו מודה הוא שזכו במבוי תחילה ותני כן מפני שהוא מבטל רשותו כישראל דברי ר"מ בין שוגג בין מזיד הרי זה אוסר כיני מתניתא אינו אוסר:

הלכה ג מתני' ג *אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ביתו אסור

מלהכנים ולהוציא לו ולהם שלהם מותרין לו ולהן ג נתנו לו רשותן הוא מותר והן אסורין היו שנים אוסרין זה על זה שאחד נותן רשות ונוטל רשות ושנים נותנין רשות ואינן נוטלין רשות: **גמ'** שלהם מותרין לו ולהם שביטל רשותו. *מהו שתחזיר חלילה תלמידוי דרב בשם רב ד חוזרת חלילה שמואל אמר אין חוזרת חלילה מתניתא פליגא על שמואל שלהן מותרין לו ולהם שביטל רשותו. והתנינן נתנו לו רשותן הוא מותר והן אסורין פתר לה *לצדדין היא מתניתא

קרבן העדה

ביטול רשות ביניהון. בין ת"ק דמתניתין דהוא רב מאיר ובין ר"י יש לו ביטול רשות לדוקי יכול לבטל רשות כישראל: ופריך רמ"א יש לו ביטול רשות. א"כ למה אמר ר"ג מהרו והוציאו וכו' כיון שכבר ביטל רשותו: ומשני אע"ג וכו'. מודה הוא שצריכין לזכות במבוי דכשיוציא חוזר ואוסר עליהן: ופריך ותני כן. והא לא תני הכי: כיני מתניתא וכו'. סיומ' דקושיא היא דמוקמינן למתני' דר"מ סובר בין בשוגג בין במזיד אינו אוסר א"כ קשיא למה אמר מהרו ל"א דפריך כיון דלר"מ דבין בשוגג בין במזיד אוסר א"כ מאי מהני שזכו תחלה ומשני דכן היא מתני' דאינו אוסר: כל עמא מודיי. הכל מודים שיש לצדוקי ביטול רשות: ה"ג רמ"א מבטל רשותו ואינו חוזר בו רבנן אמרי' מבטל רשותו וחוזר בו. ה"ג רמ"א מבטל רשותו ואינו חוזר בו ואת אמר מהרו. וה"פ כיון דאינו חוזר בו ל"ל למהר: מודה הוא שצריכין לזכות במבוי תחלה. גבי צדוקי: ותני כן. ותניא נמי הכי דמבטל רשותו ואינו חוזר בו דומיא דישראל כדמוקמינן מתני' אליבא דר"מ:

הלכה ג מתני' ביתו אסור מלהכנים ולהוציא. מביתו לחצר בין הוא בין אנשי החצר וכגון שביטל להם רשות שיש לו עמהם בחצר ולא ביטל להם ביתו הלכך ה"ל ביתו רשות דידי' וחצר רשות דידהו: ושלהם. בתים שלהם מותרים להוציא מהן לחצר בין הוא בין הם דהא בתים שלהם וחצר רשות אחת הם והוא אע"ג דלא עירב ה"ל כאורח לגבייהו שאורח מטלטל ברשות אכסניא שלו: נתנו לו. הם רשות חצירן: הוא מותר. להוציא מביתו לחצר שהכל ברשותו: והן אסורין. אפי' מביתו לחצר ואע"ג דרשות אחת הן דחד לגבי רבי' הוי אורח אבל רבים לגבי יחיד לא הוו אורחים: היו שנים. ששכחו ולא עירבו ושאר בני החצר בטלו להן רשותן שניהן אוסרין זה על זה מפני שהחצר היא של שניהם והבתים מיוחדים כל בית לבעליו ואין מוציא מרשות המיוחדת לו לרשות שלו ושל חבירו ואע"ג דהדר חד מינייהו ובטיל ליה לחבריה אינו מועיל הואיל ובשעה שבטלו בני החצר רשותם לאלו השנים שלא ערבו היו אוסרים זה על זה אישתכח דבטול קמא לא מהני וכי הדר מבטיל לא מצי לאקנויי רשותא דידהו דהא לא קנייה הלכך בני חצר שקלהן עירבו וקלתן לא ערבו אותן שלא ערבו מבטלין רשותן לאותן שערבו ואין אותן שערבו מבטלין רשותן לאותן שלא ערבו דאסרי אהדדי והמבטל רשותו לבני החצר צריך שיפרש שמבטל לכל אחד ואחד: **גמ'** שביטל רשותו. והרי הוא כאורח לגבייהו וכדפרישית במתני': מהו שתחזור חלילה. שנים הדרין בחצר אחד ולא עירבו מהו שיהא זה מבטל רשותו לזה עד שיעשה צרכיו ואח"כ יבטל זה שעשה צרכיו לזה שביטל מתחלה: ופריך מתניתא פליגא וכו'. דס"ד הא דרשותן מותר לו היינו ע"י שיבטלו הם רשותן לו וש"מ דחוזר חלילה: ומשני שביטל רשותו. לכך מותר בשלהם הואיל וביטל רשותו וכדפרישית: ופריך והתנינן בסיפא נתנו לו רשותן הוא מותר וכו'. הרי שהוא ביטל להם והם חזרו וביטלו לו וקשיא לשמואל: ומשני פתר לה לצדדין היא מתניתא

פני משה

ביטול רשות ביניהון. הפלוגתא דר"מ ור' יהודה אליבא דר"ג בצדוקי קאי דרב מאיר בברייתא כת"ק דמתני' ס"ל שאמר להן מהרו והוציאו את כל הכלים למבוי ר"י אומר בל' אחרת אמר להן וכו' כדקאמר במתני' ומפרש ר' יעקב דביטול רשות ביניהן דר"מ סבר יש לו דין ביטול רשות להצדוקי ורבנן דפליגי סברי דאין לו ביטול רשות וכדמסיק ואזיל: ר"מ אומר יש לו ביטול רשות ואת אמר מהרו. בתמיה אם כבר ביטל רשותו ויש לו דין ביטול רשות א"כ מפני מה אמר להן מהרו והוציאו למה נהן למהר ומשני אע"ג דר"מ ס"ל יש לו ביטול רשות מודה הוא שזכו במבוי תחלה כלומר שצריך שיזכו ויחזיקו הן במבוי תחלה ואם החזיקו בתחלה מהני: תני. בהדיא כן: מפני שהוא מבטל רשותו כישראל דברי ר"מ בין בשוגג בין במזיד ה"ז אוסר. קושיא הוא הא תנן לקמן בפרקין לר"מ מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד ה"ז אוסר וא"כ מאי מהני דנפקי אינהו הא כי הדר מפיק איהו אוסר. ומשני כיני מתניתא כן צריך לגרוס במתני' שם אינו אוסר דברי ר"מ: ר' אחא. קאמר דלענין שיש להצדוקי דין ביטול רשות כ"ע מודים שיש לו ומה פליגין אם יכול לחזור בו דר"מ סבר יכול הוא לחזור בו ורבנן סברי אינו יכול לחזור בו. ופריך לר"מ דיכול לחזור בו ואת אומר מהרו וכלומר אסוף דבריו הוא דפריך דקאמר מהרו והוציאו עד שלא יוציא ויאסר עליכם דמשמע אם יוציאו בתחלה שוב אין כאן חשש הם יוציא אח"כ הרי מיהת יכול הוא לחזור בו ומשני אע"ג וכו' מיד הוא שזכו הן במבוי תחלה שוב אינו יכול לחזור בו ותני כן וכו' כדלעיל:

הלכה ג מתני' אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב. עמהן ה"ה אם לא עירב עמהן במזיד ואורחא דמילתא קתני דסתמא כל איש ישראל רוצה בעירוב: ביתו אסור מלהכנים ולהוציא לו ולהם. אמרינן בגמרא כגון שביטל להם רשותו והמבטל רשותו סתם רשות חצרו ביטל רשות ביתו לא ביטל דדייר אינש בבית בלא חצר הלכך ביתו הוי רשותא דידיה וחצרו רשות דידהו ואין מוציאין מרשות לרשות: ושלהם. בתים שלהן מותרים להוציא מהם לחצר לו ולהן שהרי הבתים שלהן עם החצר רשות אחת הוא והוא הוו ליה כאורח לגבייהו ואע"ג דלא עירב מטלטל הוא מבתיהם לחצר כאכסנאי שמטלטל ברשות הבע"ב שלו: נתנו לו רשותן הוא מותר. להוציא מביתו לחצר שהרי הכל רשותו הוא: והן אסורין. אפי' מביתו לחצר שלא נשאר להן רשות בחצר ולא אמרינן שיהו כאורחין אצלו דחד לגבי רבים הוי אורח ורבים לגבי יחיד לא הוו אורחים: היו שנים. שלא עירבו ובני החצר ביטלו להם רשותם: אוסרין זה על זה. ואין להן להוציא מבתיהן שהיא רשות המיוחדת לכל אחד לבדו להחצר שהיא רשות שניהם וקמ"ל דאע"ג דהדר חד מינייהו וביטל רשותיה לחבריה לא מהני הואיל ובשעה שביטלו בני חצר להם לא היה להם היתר בחצר ולא קני רשותא דידהו לשיהיו יכולים לבטל זה לזה שהרי לא קנו ואין להן מה לבטל ואם אותן שלא עירבו בטלו בתחלה רשותן לאותן שעירבו המערבין מותרין: שאחד נותן רשות ונוטל רשות. בגמרא קאמר דמשום סיפא איצטריכא ליה ושנים נותנין רשות ואין נוטלין רשות דמהו דתימא לגזור בשנים שלא יתנו רשות ליחיד דילמא אתו למימר דיחיד נמי נותן רשות לשנים קמ"ל ואין נוטלין רשות דהדר תני לאשמועינן דאע"ג דאמרו להו קמאי שבטלו להן קני על מנת להקנות והדר חד מינייהו וביטל לחבריה. דמהו דתימא דהוי כמאן דשליחא שויה וליהדרי האי בתרא קמ"ל דמכיון דאיהו לא קני לאישתרויי לא מצי לאקנויי לחבריה וכללו של דבר דהאחד נותן רשות דקתני היינו אם לא עירב מבטל רשותו בין לאחד שעירב עם השלישי השרוי בחצר וכגון שזה הב' חוזר ומבטל רשותו גם כן לו ובין לשנים שעירבו אבל לא לשנים שלא עירבו ואם מבטל הוא לשנים שעירבו או להרבה בני חצר צריך לבטל בפירוש לכל אחד ואחד ויאמר רשותי מבוטלת לך ולך ולך:

גמ' שלהם מותרין לו ולהם. ומפרש שביטל רשותו מיירי והוי כאורח לגבייהו כדפריש' במתני': מהו שתחזור חלילה. אם אחד ביטל רשות לחבירו מהו שיחזור זה ויבטל להראשון שביטל לו: מתני' א פליגא על שמואל. דאמר אין חוזרות חלילה שאין מבטלין וחוזרין ומבטלין והא קתני שלהם מותרין לו ולהם ואוקימנא שביטל רשותו להם ותנינן אבתרה נתנו לו רשותן הוא מותר והן אסורין וקס"ד דארישא קאי שאחר שביטל רשותו להם חזרו ונתנו רשותן לו אלמא דמבטלין וחוזרין ומבטלין וקשיא לשמואל: פתר לה. שמואל לצדדין היא מתניתא

עין משפט נר מצוה

ו
א מיימוני פ"ב מהלכות עירובין הט"ו טוש"ע או"ח סי' שפה ס"א

ז
ב מיימוני שם הלכה א טוש"ע שם סי' שפ ס"א

ח
ג מיימוני שם הלכה ג טוש"ע שם ס"ו

ט
ד מיימוני שם הלכה ה טוש"ע שם סי' שפא ס"ב

מסורת הש"ס: עירובין סט ע"ב | עירובין ע"א | שם פ"ב | בבא בתרא ע"ב | שם כט ע"ב

שירי קרבן

בין שלשים יום ועוד כחלוקה הראשונה נקט לבו, יחיד רגיל ושאינו רגיל וכחלוקה שנייה נקט לבון רבים דעיילין ברשות ולולי דמיסתפינא להגיה כאשר שכן כתבו תוספות והרא"ש והרשב"א ונגררו אבתרייהו האחרונים המינא דה"ג מ"ד הקוסטר מיד ברגיל ואכסניא לאחר ל' יום באילין דעיילין ברשות ומ"ד הקוסטר לאחר ל' יום בשאינו רגיל ואכסניא אינה אוסרת לעולם באילין דעיילין שלא ברשות ניחא הכל ודבר נאה ומתקבל הוא ולפ מ"ש בקונט' תרא"ה דל"ק קושיות המג"א בסימן שפ"ד גם מ"ש הט"ז בל"ע לק"מ דודאי אנשי חיל הנכנסים ברשות המלך לאו בתורת בעלה נכנסים וכן הנכנסים ברשות וכדידהו דמי וכן מבואר בדברי הרשב"א בתשובה וזה ברור:

מראה הפנים

ביטול רשות ביניהן וכו'. כולא הסוגיא מבוארת בפנים ודקאמר כיני מתניתא אינו אוסר וכן הרב יוסף בבבלי דף ס"ט דגרים הכי ולהמסקנא בפירושא דפלוגתייהו דר"מ ור' יהודה אליבא דר"ג מבואר בפירושא דמתני' בפנים:

פתר לה לצדדין היא מתניתא. הכי דחי לה נמי בבבלי שם ע"ב דקאמר ב"מ מבטלין וחוזרין ס"ק נתנו לו רשות מעיקרא הוא מותר והן אסורין וכלומר דלא תידוק מינה עשרה

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

מתניתא תני *אחד שלא עירב נותן רשות לשני' שעירבו ואין שנים שעירבו נותנין רשות לאחד שלא עירב ולא שנים שעירבו נותנין רשות לשנים שלא עירבו ולא שנים שלא עירבו נותנין רשות לשנים שעירבו ואין שנים שלא עירבו נותנין רשות לשנים שלא עירבו הכל נותנין רשות ונוטלין רשות חוץ משנים שלא עירבו שהן נותנין רשות ואינן נוטלין רשות. רב חסדאי אמר עשרה ישראל שהיו דרין בבית אחד כל אחד ואחד צריך לבטל רשותו א"ר יסא עשרה עכו"ם שהיו דרין בבית אחד כל אחד ואחד צריך להשכיר רשותו. א"ר בא מעשה באשתו של פרסי אחד שהשכירה חצר שלה שלא מדעת בעלה *אתא קומי ר' שמואל ושרא סברין מימר *אפילו שמשו ולקיטו הלכה ישראל מבטל והעכו"ם משכיר. ויבטל הוא העכו"ם חוזר הוא בו מעתה אפילו משכיר חוזר הוא בו מיכן והילך בגזל הוא משתמש. עד איכן ייבא כיי דמר רבי יסא בשם ר' מנא בר תנחום ר' אבהו בשם ר' יוחנן אין קרקע נקנה בפחות מש"פ מילתיה דרבי יעקב בר אחא אמר *אפילו באגוז אפילו בתמרה. רבי יעקב בר אחא כד הוה נפק לאכסנייא אין הוה משכח מיעבד תקנה הוה עבד ואין לא מבדר מנוי יהב הוטרא הכא סנדלא הכא דייסקיא הכא א"ר מתניא הדא דתימר בשהיה פונדקי עבו"ם אבל אם היה פונדקי ישראל אינו חשוד לטלטל:

הלכה ד מתני' *מאימתי נותנין רשות בית שמאי אומרים מבעוד יום ובית הלל אומרים משתחשך

מי

קרבן העדה

מתניתא. אם הוא ביטל להם שלהם מותר לו ולהם ואם הם ביטלו רשותן לו הוא מותר והן אסורין אבל אחר שביטלו הם לו או הוא להם אין יכולין לחזור ולבטל כל אותו השבת: ה"ג תני אחד שלא עירב נותן רשותו לאחד שעירב שנים שעירבו נותנין רשותן לאחד שלא עירב ושנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו או לאחד שלא עירב אבל לא אחד שעירב נותן רשות לאחד שלא עירב ואין שנים שעירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו ואין שנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו. כ"ה בבבלי ובתוספתא וה"פ אחד שלא עירב נותן רשותו לאחד שעירב כגון שלשה דורין בחצר השנים עירבו והג' לא עירב מבטל לאחד מן המערבין ודוקא כשמת השני שעירב עמו בשבת: שנים שעירבו *נותנין רשותן לאחד שלא עירב. ולא אמרינן כיון דלא עירב לקנסיה: ושנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו. הא קמ"ל שצריך לבטל לכל אחד ואחד: או לאח' שלא עירב. איצטריך דסד"א כיון דכולן לא עירבו לקנסינהו כדי שלא תשתכח תורת עירב קמ"ל: אבל אין אחד שעירב עם אחר נותן רשותו ליחיד שלישי שדר עמהן ולא עירב דכי בטיל ליה איהו רשותי' אכתי איכא חבריה דאסיר עליה ואיידי דתנא רישא אחד שלא עירב נותן רשותו לאחד שעירב תני ליה הך סיפא: ואין שנים שעירבו וכו'. ואפילו בטיל ליה חד מינייהו לחבריה לא משתרי כיון דבעידנא דבטיל לא הוה ליה שריותא בחצר: ואין שנים שלא עירבו וכו'. איירי באומר קני על מנת להקנות: כל אחד צריך להשכיר רשותו. ואיירי שכולם שותפין בו דאי לאו הכי ליהוי כשכירו ולקיטו דמבטל אפי' בעד בעל הבית כ"ש שיכול לבטל בשביל השוכרים: סברון מימר. סברוהו בני הישיבה למימר דאפי' שמשו ולקיטו של עכו"ם אם ישראל הוא נותן עירובו עם בני מבוי ודיו במשו לעבודת כל השנה ולקיטו לימות הקציר והאסיף: הלכה. פסקן של דברי' שישראל יכול לבטל דוקא ולא משכיר דדלמא ישכור ממנו בפחו' משוה פרוטה: והעכו"ם משכיר. דוקא אבל ביטול דעכו"ם לא מהני: וכריך ויבטל הוא העכו"ם דהא מסלק נפשיה מהך רשותא לגמרי: ומשני חוזר הוא בו. חיישינן שמא יחזור בו: ופריך מעתה אפי' משכיר. ניחוש שמא יחזור בו: ומשני מיכן והילך וכו'. אם משתמש בו לאחר שהשכיר הרי הוא כגזל ולא חיישינן ליה: עד איכן. כמה יתן להעכו"ם בשכירת רשותו: ייבא כיי דמר. אתיא כי הא דאמר ר' יסא וכו': אין קרקע נקנית בפחות מש"פ. אם כן הוא הדין שכירות קרקע אינה בפחות מש"פ: אפילו בהגוז אפי' בתמרה. שהן פחותין מש"פ *משכיר בהן מעכו"ם דבן נח נהרג בפחות מש"פ: כד נפיק לאכסנייא. כשהיה יוצא בדרך במלון: אין הוה משכח. אם מצא מקום לעשות תקנה לשכור מהעכו"ם עשה: ואין לא. שלא רצה העכו"ם להשכירו לישראל: מבדר מנוי. הי' מפזר כליו בכל פנות הבית: יהב חוטרא הכא. היה נותן מקלו בצד זה וסנדליו במקום אחר כאילו כל הבית שלו: דיסקייא. הוא אמתחת: הדא דתימר. כלומר לא אמרן:

הלכה ד מתני' בש"א מבעוד יום. דסברי בטול רשות מקנה רשותא הוא ומקנה רשות בשבת אסור: ובה"א משתחשך. דסברי בטול להו אקטויי רשותא היא אלא אסתלוקי מרשותא ואסתלוקי מרשותא בשבת שפיר דמי:

מי

פני משה

מתניתא נאו דהריפא קאי אלא רישא מילתא באנפי נפשה היא וה"ק נתנו לו רשותן מעיקרא הוא מותר והן אסורין: תני. בתוספתא' פ"ה אחד שלא עירב נותן רשות לאחד שעירב ושנים שעירבו נותנין רשות לאחד שלא עירב ושנים שלא עירבו נותנין רשות לשנים שעירבו או לאחד שלא עירב אבל אין אחד שעירב נותן רשות לאחד שלא עירב ולא שנים שעירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו ולא שנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שלא עירבו. וגי' זו עיקרית ו[illegible]ן הועתק בהסרון ובטעות: הכל נותנין רשות ונוטלין רשות. בין יחיד שלא עירב ובין יחיד שעירב ובין שנים שעירבו חוץ משנים שלא עירבו שנותנין רשות בין לשנים שעירבו ובין ליחיד שלא עירב אבל הן אין נוטלין רשות שהרי לא עירבו וכשנוטלין רשות אוסרין זה על זה: עשרה ישראל שהיו דרין בבית אחד. לאו דוקא אלא כלומר בחצר אחד ואם לא עירבו ורוצין לבטל רשותן לאחד כל אחד ואחד צריך לבטל רשותו: עשרה עכו"ם וכו' בחצר אחד. כל אחד ואחד צריך להשכיר רשותו: אתא קומי ר' שמואל. המעשה ושרא שיכולה אשתו להשכיר שלא מדעת בעלה: סברין מימר. דלאו דוקא אשתו אלא אפילו משמשו המשרת שלו או לקיטו הפועל שלו יכולין הן להשכיר רשותו: הלכה. הוא בידינו שהישראל מבטל רשות ואין צריך להשכיר והעכו"ם משכיר דוקא אבל אינו יכול לבטל רשותו: ויבטל הוא העכו"ם. ואמאי אין ביטול רשותו מועיל: חוזר הוא בו. חיישינן שמא יחזור בו: מעתה אפי' משכיר. ניחוש שמא יחזור בו ומשני במשכיר לא חיישינן שהרי אם חוזר א"כ מכאן והילך בגזל הוא משתמש דהא נקיט דמי: עד איכן. יהיה השכירות ובכמה וקאמר יבא זה כהאי דאמר ר' יסא וכו'. בפ"ק דקדושין בהלכה ה' שאין קרקע ניקנית בפחות משוה פרוטה וכך אין שכירות קרקע ניקנית בפחות משוה פרוטה: מילתיה דר' יעקב בר אחא אמר. ופליג אלא אפילו באגוז ואפי' בתמרה אחת שאין שוה פרוטה שוכר הרשות מהעכו"ם: כד הוה נפק לאכסני'. והיה צריך לטלטל מבית לבית ולעשות תקנה כגון שהיו הרבה בני אדם וכל אחד השכיר לו בית דירה לעצמו ואוסרין זע"ז בחצר אם היה מוצא לעשות תקנה בעירוב היה עושה ואם לאו היה מפזר כליו ומלבושיו בהחדרים לכאן ולכאן שיהיה לו יד ורשות בכל אחד מהן: הדא דתימר בשהיה הפונדקי עכו"ם. והיה חושש שמא יטלטל הפונדקי את מטלטליו להביאן לחדר אחד ולפיכך היה מפזרן שלא ימצא אותן יחד אבל פונדקי ישראל אינו חשוד הוא לטלטל בשבת ולא היה צריך לפזרן ולהטמינן:

הלכה ד מתני' מאימתי נותנין רשות בית שמאי אומרים מבעוד יום. אבל לא משתחשך דקסברי ביטול רשות מיקנא רשותא הוא ומיקנייא רשותא בשבתא אסור וב"ה הלל סברי ביטול רשות אסתליקי רשותא בעלמא הוא ואיסתלוקי רשותא בשבתא שפיר דמי:

מי

גליון הש"ס

מראה הפנים

מינס מידי אבל לקושטא דמילתא הלכתא כרב דסבא ודהתם דף ס"ח שמבטלין וחוזרין ומבטלין כדפסקו כל הפוסקים:

תני אחד שלא עירב נותן רשות לאחד שעירב. כך שנוי בתוספתא והכי מייתי נמי בבבלי דף ע' יהתם מותיב אביי לרבה על הא דקאמר בהאחד שלא עירב צריך שמבטל רשותו ביטל לכל אחד ואחד מבני החצר והא קתני לאחד שעירב ואי דליכא אחרינא בהדיה בהאי מאן עירב הלא פשיטא דאיכא אחרינא בהדיה וקתני לאחד שעירב הב"ע דשוב ומיה. וכך הביא הרי"ף ז"ל ופסק הלכתא כרבה לגבי אביי שצריך לבטל לכל אחד ואחד. והרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' עירובין בהלכה ד' כתב אחד שעירב אינו מבטל רשותו לאחד שלא עירב אבל האחד שלא עירב מבטל רשותו לאחד שעירב והשיג עליו הראב"ד

שירי קרבן

עשרה עכו"ם שהיו דרין וכו'. כתב הב"י בסי' שפ"ב בשם הג"א אם יש מכפלי בתים עכו"ם אפי' עשרה ודרים כולם עמו בבית צריך למיגר מכולהו וכתב סב"י ומשמע דאם ב' עכו"ם דרים בבית אחד דינם שוה לישראל ועכו"ם הדרים עמו בבית וצריך לשכור משניהם ע"כ וקשה למה ליה להוכיח כן מדברי הג"א שלא מפורש כן בסוגיין דצריך לשכור מכולם:

הלכה ישראל מבטל והעכו"ם משכי'. כתבו תוספות דף ס"ו ע"א בד"ה מעביר וכו' ובירושלמי משמע דלית ליה לר"י הא סברא דשכירו ולקיטו של עכו"ם נותן עירובו ודיו דקאמר רבי יוחנן התם ישראל ועכו"ם שהיו דרים בבית אחד צריך ישראל לבטל והעכו"ם להשכיר ע"כ ע"ש ולא מצאתי דבר זה בפירקין ואין ספק שכיונו לדברים אלו הנאמרים כאן הלכה ישראל מבטל וכו' אך קשה שלא נאמר דבר זה משמיה דר"י

ומ"ק לפי פירושי בקונטרס אין ראיה כלל משם ונראה שכך פירוש הר"ם ולכך פסק דאין שוכרין מישראל ודלא כהרא"ש ועיין בב"י סימן ש"פ ודלא כמג"א שכתב דמודה הר"ם דבטול שוכרין מישראל דליתא והטעם כמ"ש בקונטרס משום גזירה שמא ישכור בפחות מש"פ כמו מעכו"ם ולא ידע לחלק ביניהם ומ"ש המג"א לחלק דבשבת מקנה רשותא הוא קשה א"כ בעכו"ם מ"ט שרי אפ"ג דאין דירתו דירה מ"מ קיניו קנין היא ועכ"ל כמ"ש תוספות דל"ד למקח וממכר דלא הוי אלא כמתנה בעלמא ואין עושין אלא להתיר טלטול א"כ בישראל נמי ורלאיתי שגם הט"ז כתב כמ"ש בקונטרס א"כ אין לזוז מפסק הר"ם וכ"ש לפי מ"ש הב"י דהרמב"ם סובר כהר"ם וגם הירושל' מסכים לדברינו:

מיכן והילך וכו' מסכת שמעינן שאם השכיר העכו"ם רשותו לזמן אינו יכול לחזור בו ולא ידעתי מאי מספקא ליה להג"א ומביאו ב"י בסימן שפ"ב:

עמודי ירושלים

עשרה עכו"ם שהיו דריס בבית אחד כו'. ברוקח (סי' קנ"ס) סיים אחר שהביא דברי הירושלמי ואם אין עכו"ם רוצה להשכיר הולך אצל א' מעבדיו כו' שוכר כמערב דמי. הנה הסיום ברוקח הוא מדברי הרוקח בעצמו שלא מצר כלל זה בירושלמי ושערכתי לכהוב כן לפי שראיתי להב"ח בא"ה (סי' שפ"ב ס"ד) שהבין שהרוקח כתב כן בשם הירושלמי והוכיח מזה דצריך לבטל [illegible] ובמלון ושיים דהכי נקטינן כהרוקח בשם הירושלמי ע"ש ובאמת אין זה כלל מדברי הירושלמי:

עמודי ירושלים תניינא

אמר ר' יוסא עשרה גוים. רוקח (סי' קנ"ה): **ישראל** מבטל וכו' [illegible]. רוקח (סימן קנ"ס):

מי שנתן רשותו והוציא בין שוגג בין מזיד הרי זה אוסר עליו דברי ר"מ ר' יהודה אומר [א] מזיד אוסר שוגג אינו אוסר: **גמ'** כן היא מתניתא מאימתי מבטלין רשות ב"ש אומרים מבעוד יום ובית הלל אומרים משתחשך כיני מתניתא בית הלל אומרים משתחשך דל כן הוא מתניתא מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל: מי שנתן רשותו והוציא. כיני מתניתא מי שביטל רשותו והוציא: בין שוגג בין מזיד הרי זה אוסר. *כיני מתניתא אינו אוסר. *תני [ב] שנים שהיו שותפין בחצר ומת אחד מהן ונפל הבית ירושה לאחד מן השוק עד שלא חשיכה הרי זה אוסר משחשיכה אינו אוסר. ר' אחא בשם רבי חיננא דבית שמאי הוא דבית שמאי אומרים אין מבטלין רשות משתחשך ובית הלל אומרים מבטלין רשות משתחשך א"ר יוסה בי ר' בון מכיון שמת אין ביטול רשות גדול מזה. *הרי שהיה לאחד [ג] מן השוק בית עמהן בחצר ומת ונפל הבית ירושה לאחד מהן עד שלא חשיכה הרי זה אוסר משחשיכה אינו אוסר עוד היא דבית שמאי. דבית שמאי אומרים אין מבטלין רשות משתחשך ובית הלל אומרים מבטלין רשות משתחשך. מהו לבטל רשות משתחשך ר' חייה ר' יסא רבי אימא סלקון לחמתה דגדר שאלון לרבי חמא בר יוסף [ד] ושרא. שמעון ר' יוחנן ומר *יפה עשיתם שמע ר"ש בן לקיש ומר לא עשיתם יפה מה פליגין ר' זעירא אמר לא פליגין מאן דמר יפה עשיתם ששכרתם ומאן דמר לא עשיתם יפה שטילטלתם.

רבי

קרבן העדה

מי שנתן רשותו והוציא. שחזר ונשתמש ברשות שבטל: ה"ז אוסר. דמיהדר ומשקל רשותיה הוא וחזר בו מביטולו · אחד שוגג ואחד מזיד. דגזרו שוגג אטו מזיד: **גמ'** כיני מתניתא. כן היא מתניתין: מאימתי מבטלין רשות. דנותנין משמע שהקנה להם רשותם ובהא מודו ב"ה וכדפרישית במתני' ל"א דמי שנתן רשותו בשכירות משמע ולעיל אשיקן דאין שוכרין מישראל והראשון נראה עיקר: כיני מתניתא בה"א משתחשך. נראה שהיה במשנתם בהיפך בש"א משתחשך ובה"א מבע"י לפיכך הגיה ואמר דכן היא מתני' בה"א משתחשך: דל כן. כלומר דאם לא כן אלא בה"א מבע"י א"כ ה"ל ב"ש לקולא וב"ה לחומרא וקשיא ליתני בעדיות גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה: כיני מתניתא אינו אוסר. דהא ר"מ ס"ל לעיל דלדוקי מבטל רשותו ואף ע"ג דדרכו לחזור ולהוציא אינו אוסר וכדפרישית לעיל: עד שלא חשיכה. שעדיין לא קנה עירובו של ראשון ה"ז מן השוק אוסר ואף ע"פ שאינו דר כאן: משחשיכה אינו אוסר. שהרי הותר למקצת שבת: דב"ש היא. דאלו לב"ה כשם שמבטלין רשות משחשיכה כך אוסרין משחשיכה ותו למה מבע"י אוסר ניבטיל: אין ביטול רשות גדול מזה. אברייתא פריך דסובר ר"י בר בון דכל שאינו דר בחצר אינו אוסר דמקום דירה גורם וקשיא ליה א"כ למה יאסור זה מן השוק עליהם: ה"ג ונפל הבית ירושה לאחד מהן עד שלא חשיכה אינו אוסר משחשיכה אוסר וכ"ה בבבלי. וה"פ אם נפל הבית לא' מבני החצר ומת עד שלא חשיכה אינו אוסר שהרי עירב זה עם שכניו על דירתו שהיתה לו כבר בחצר: עוד היא דב"ש. אף זו כב"ש אתיא הלכך משחשיכה אוסר ואינו יכול לבטל שאין ביטול רשות משתחשך: ה"ג מהו לשכור רשות משהחשך. וה"פ מי אמרי' שוכר כמערב דמי מה מערב מבע"י אף שוכר מבע"י או דלמא שוכר כמבטל רשות דמי ומה מבטל רשות אפי' משתחשך לב"ה אף שוכר אפי' משתחשך: לחמתה דגדר. דהרי חמת הוו: שמעון ר"י. שמע ר"י ששכרו בשבת ואמר יפה עשיתם ששכרתם דשוכר כמבטל רשות דמי: מה פליגון. מי פליגי ר"י ור"ל או לא: לא עשיתם יפה שטילטלתם. כולם כאחד דאחר שבא העכו"ם בביתו בשבת בטל ליה העירוב וכי הדר שכרו אין העירוב חוזר לקדמותו וצריך שיבטלו כולם רשותם לא' מהן ולא שיטלטלו כולם:

בעי

פני משה

מי שנתן רשותו והוציא. אא"כ ברשותו שביטל · במזיד אוסר. שהרי לא עמד בביטולו ואם בשוגג הוציא עומד בביטולו הוא ואינו אוסר והלכה כר' יהודה ודווקא שאלו שביטל להן לא קדמו והחזיקו אבל אם קדמו הן והחזיקו והוציאו ואחר כך חזר הוא והוציא בין בשוגג בין במזיד אינו אוסר עליהן:

גמ' מאימתי נותנין רשות **כן** היא מתני' מאימתי מבטלין רשות וכו'. כלומר דכך צריך לפרש דבביטול רשות עלמו פליגי אם מותר בשבת כדפרישית במתני' דלא תימא לפרש דבזמן נתינת רשות הוא דפליגי דלב"ה שמאי אם נותן רשותו מבעוד יום נמי מהני ולבית הלל דווקא משתחשך משום דבשעה שתהא חלה הנתינה בעינן וצריכה היא לכך וזהו משתחשך הלכך קמ"ל דבהתירא הוא דפליגי והיינו דמסיים הש"ס כיני מתניתא ב"ה אומרים משתחשך וכלומר דהשתא שפיר מיתפרשא המתני' דבית הלל אומרים משתחשך והיינו אף משתחשך דלא כן דאם תפרש דבזמן שתהא הנתינה חלה הוא דפליגי א"כ היא מתניתא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ואמאי לא קחשיב לה בעדיית אלא כדאמרן: מי שנתן רשותו והוציא כיני מתניתין: מי שביטל רשותו וכו'. כלומר כל מקום שנשנה שנתן רשותו כן צריך לפרש שביטל רשותו ופליגי אימתי הויא חזרה מביטולו כשחזר והוציא אבל אם היה נותן רשותו בנתינה ממש לא היה יכול לחזור בו לעולם: כיני מתניתא אינו אוסר. כן צריך לגרוס אליבא דר"מ דלעולם אינו אוסר כדאמרינן לעיל סוף הלכה א': תני. בתוספתא פ"ה והועתקה כאן בהיפך וה"ג שם שלשה שהיו שרויין בחצר ומת אחד מהן ונפלה ירושה לאחד מן השוק עד שלא חשיכה אינו אוסר משחשיכה הרי זה אוסר והיינו דקאמר עלה ר' אחא בשם ר' חיננא דבית שמאי היא דבית שמאי אומרים אין מבטלין רשות משתחשך וכו' והלכך כשמת משחשיכה הרי זה אוסר זה שנפלה לו הירושה ואינו יכול לבטל רשותו: אמר ר' יוסי בר' בון. דלא היא דמכיון שזה מת אין ביטול רשות גדול מזה שהרי נסתלק רשותו ממילא ואפילו לבית שמאי כשמת משחשיכה אין כאן איסור דזה שמת עירב הוא וקנה עירובו בבין השמשות והלכך בוב אינו אוסר זה שנפלה לו הירושה בכבר הותר למקצת שבת: הרי שהיה לאחד מבני השוק וכו'. סיפא דהתוספתא היא שם: עד שלא חשיכה ה"ז אוסר משחשיכה אינו אוסר עוד היא דבית שמאי וכו'. דקס"ד דהאי ש"ס דה"ק הרי זה אוסר עד שיבטל זה רשותו שנפלה לו בירושה והלכך אם מבעוד יום נפלה לו אוסר הוא עד שיבטל ואם משחשיכה מכיון שהותר למקצת השבת אינו אוסר אעפ"י שאינו יכול לבטל ולהכי קאמר דגם הסיפא כבית שמאי מיתוקמא דאלו לבית הלל אין חילוק בין מבעוד יום בין משחשיכה: מהו לבטל רשות משתחשך. בכה"ג הוא דקא מיבעיא ליה שנפלה לו רשות במשתחשך ולבית הלל דס"ל בעלמא מבטלין רשות משתחשך הכא ביורש מאי מי אמרינן דמכיון דאי בעי לערובי מבעוד יום לא מצי מערב ביטולי נמי לא מצי מבטל או דילמא מכיון דבא מכח האי דמת והוה מצי לערובי ולא עירב מצי האי דאתי מכחו לבטל: שאלין לר' חמא בר יוסף ושרא. ופליגי לקמן היאך הוה עובדא: שמעון. להן ר' יוחנן כשסיפרו לו המעשה ואמר להן יפה עשיתן ור"ל אמר לא יפה עשיתם: מה פליגין. אם פליגין הן ובמאי פליגי: ר' זעירא אמר לא פליגין. לדינא אלא מ"ד יפה עשיתם ששכרתם כלו' דעובדא הכי הוה שהיה עכו"ם שרוי עמהן בחצר אבל לא היה בביתו מע"ש ונכרי כי ליתיה בביתיה לא אסר ובשבת בא ושכרו ממנו הרשות ואמר להן ר' יוחנן יפה עשיתם ששכרתם שמותר לשכור בשבת רשותו: ומ"ד לא עשיתם יפה שטילטלתם. כלומר דלא סיימו קמיה דר"ל ששכרו הרשות והיה סבור שטלטלו בלא שכירת רשותו ואם כן ר"י ור"ל לא פליגי לדינא דלד"ה שוכרין רשות בשבת והשתא איפשיטא נמי הבעיא דלעיל דאם שוכרין רשות בשבת אף על גב דלא מצי לעירובי ה"ה שמבטלין רשות בשבת אפילו היכא דאי בעי לעירובי לא מצי:

רבי

עין משפט נר מצוה

מז
א מיי' פ"ב מה' עירובין הלכה ב טוש"ע יו"ח סי' שפ"א ס"א
יז
ב מיימוני שם הלכה ז טוש"ע שם סי' שפ"א ס"ב
יח
ג מיימוני שם טוש"ע שם סעיף ג
יט
ד מיי' ופי' שם הלכה יב טוש"ע שם סי' שפ"ג וסי' שפ"ב ס"ק ט כשג"ס

מסורת הש"ס

[עי' הלכה ב
עירובין ע ע"ב
ע"ב
בס כס ע"ב

שירי קרבן

כן היא מתניתא מאימתי מבטלין רשות. קשה קצת למה לא מפרש גם הא דתני ברישא היו שנים נותנין רשות דהיינו נמי מבטלין רשות.

תני שנים וכו' דב"ש היא. בבבלי בפרקין דף ע' ע"ב גרסינן איתיביה אחד מבני חצר וכו' אמאי אוסר ניבטיל פירוש אי יורש מבטל רשות אמאי אוסר וכתב מהרש"א משחשיכה אוסר אמאי ניבטל וכו' ומרישא דאחד מבני חצר שמת והניח כו' מבע"י אוסר אע"ג דודאי מצי מבטל מ"מ כיון דבזולתו לא הוה מצי. דאוסר קאמר שפיר דאיהו אוסר משא"כ הכא וכו' מיהו לקמן דפריך כה"ג וכו' ניבטל ליכא לפרש הכי וכו' וע"כ נראה לפרש דהכא בא' מבני חצר כו' שבא הרשות לידו מבע"י וכ"מ לאתרוכי מבע"י ולא עירב שייך למימר אוסר כיון דלא עירב אבל הכא בסיפא וכן בהך דלקמן שלא בא הרשות לידו עד משחשיכה לא שייך למימר אוסר כיון דלא הוה מצי לאתרוכי מבע"י עכ"ל ולדבריו צריכין לומר דהירושלמי פליג אהבבלי דאין צריכין לאוקמי רישא כב"ש אלא דלכך אוסר ברישא כיון שלא עירב מבע"י ול"כ דלא פליגי דאף בבבלי פריך מרישא וסיפא דברייתא אמאי אוסר ניבטיל בשלמא למ"ד יורש אינו מבטל י"ל שלא נודע ליורש עד שחשיכה הלכך אם מת מבע"י אוסר אבל למ"ד יורש מבטל ודאי אף רישא קשיא ואין צורך לדחוק כמ"ש מהרש"א וזה ברור ובתוספות שם בד"ה אחד מבני חצר וכו' נמלא טעותא וכל"ל אבל אותו שבשוק אין דרכו לערב לפי שאינו רגיל וכו'. דלפי הגירסא שלפנינו בתוספות כותרין דברי עצמם: **הרי** שהיה לאחד וכו' בקונטרס הגהתי מבעוד יום אינו אוסר וכו'. שכן הוא בבבלי ועוד דלפי הגירסא שלפנינו קשיא ליערבינהו וליתנינהו אחד מן השוק וכו'. ואחד מן החצר וכו' דהא לדינא שניהם שוים א"ו כמ"ש עיקר:

מראה הפנים

שהראב"ד ז"ל וכתב והוא שמת שני וכו' דהכי מוקי לה בגמ' והש"מ הניח בל"פ ואפשר לומר דאפ"ה שזה שבליבי ג"כ מבטל רשותו לו וא"כ לא צריכין להאי איקימתא דשום ומית והא דמוקי לה הכי בגמרא לרבה חדא מגווני נקיט וכ"כ בסמ"ג ובמ"ק הביאם הב"י בסימן ש"פ ע"ש:

כן היא מתניתא מאימתי מבטלין רשות וכו'. כמבואר בפנים דלא תימא פליגי מאימתי מהני נתינת רשות דא"כ הו"ל מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה:

תני שנים שהיו שותפין בחצר וכו'. לפי גי' התוספתא שהבאתי בפנים מבואר הוא הא דקאמר רבי אחא דב"ש היא ורבי יוסי בר בון דחי לה ומיהו הנוסחא דהבבלי יותר מכוונת היא כדגרים שם ד"ע ע"ב וכמבואר התם:

מהו לבטל רשות משתחשך. כדפרישית דע"כ בגוונא דאי בעי לערובי מאתמול לא מצי מערב הוא דקא מיבעיא ליה וכגון שנפלה לו ירושה משתחשך ובעי אי מצי מבטל או לא והיינו בעיא דבעי מיניה רבא מר"נ שם ·יורש מהו שיבטל רשות וכו' ופשיט ליה שמבטל וכן לסוגיא דהכא לר' זעירא לכ"ע ולרבי כא לרבי יוחנן כמבואר בפנים זה הכלל אם שוכרין רשות בשבת מבטלין רשות בשבת. וכן עובדא דהויי הכא היא האי עובדא דגרים בבבלי נדכ"ס ע"ב בשופו רבי חנינא בר יוסף ורבי חייא בר אבא ורבי

היך

שנויי נוסחאות (ש"ג) כן היא מתניתא גד"ו מאימתי נותני, רשות כן היא מתניתא. (שו"ד) הוא גד"ו היא. (שו"ס) שמעון גד"ו שמעין.

פני משה: רבי בא אמר פליגי. רבי יוחנן ור״ל לדינא לר׳ יוחנן שוכרין רשות בשבת ואמר להן יפה עשיתם ששכרתם וטלטלתם ע״י כך ור״ל אמר לא עשיתם יפה לא מה ששכרתם לפי שאין שוכרין רשות בשבת ולא למה שטלטלתם ע״י כך דלא הועיל לכם זה כלום: ר׳ בא בעי אף לענין מחיצות כן. אהא דלעיל קאי דאמרינן להאי מ״ד דמכיון שהותר למקצת השבת הותרה כולה הם אף לענין מחיצות כן דאמרינן שבת כיון שהותרה הותרה: היך עבידא וכו׳. הך בעיא גרסינן נמי לעיל בפ״ק בהל׳ ח׳ והתם בעיא האי לישנא דאמרינן בה אין שיירא פחות מג׳ ויש להן דין שיירא שחנתה בבקעה ומקיפין כמה שירצו וליחיד ולשנים אין נותנין להן אלא עד בית סאתים ואם היו שנים בע״ש ועירבו עירוב אחד כלומ׳ שהקיפו בית סאתים אחד ועל שם שמותרין לטלטל בו וכדרך שמטלטלין ע״י עירוב קרי ליה עירוב: ובא הנכרי. בשבת: והוסיף. שהרחיב המחנה יותר מבית סאתים מהו: כבר נכנסה שבת באיסור. מכיון שבשעת הכנסת שבת לא הותרה להן יותר מבית סאתים אין להן יותר: היו ג׳ ועירבו שני עירובין. כלומר יותר משיעור בית סאתים ולאו דווקא שני עירובין אלא שיעור עירוב לכל אחד ואחד כדאמר התם לעיל לג׳ נותנין להן בית ו׳ ובא הנכרי בשבת ופיחת משיעור ההיתר שלהן וכגון שלא היה בה בית סאתים פנוי דבכך הוא הדין בשיירא ובא הנכרי ופינה הכלים משם ונשאר בפיחת להן וגרם האיסור כלי קיקיון המחיצה: כבר נכנסה שבת בהיתר. ושבת הואיל והותרה הותרה מכיון דאיתנהו למחיצות: חייליה דר׳ בא. דפשיטא ליה לשבת כיון שהותרה הותרה ולענין ביטול רשות ושכירת רשות אמרינן שאפי׳ בשבת מבטלין ושוכרין כדאוקי ר׳ בא לעיל למילתיה דר׳ יוחנן וסייעתיה מן הדא ברייתא: כל שבת שנכנסה בהיתר מותר וכו׳ חוץ מן המבטל רשות. שאעפ״י שלא ביטל מקודם מבטל הוא בשבת ומ״ד וכו׳ והיכא למ״ד חוץ מן המבטל והמשכיר שבתיהן מותר בשבת: מהו לשכור רשות מן הפונדק. נכרי ומשום שאם פונדק הבית משכיר הוא לנכרי אחר לטפל בו צרכי הפונדק ומהו לשכור רשות מן הפונדק והיה בעל הבית ואעפ״י שעכשיו הרשות של נכרי השוכר ממנו: ושרא. להן לשכור מן הנכרי בעל הפונדק: שמע רשב״ל ואמר מאחר שהנכרי השוכר להפונדק בא ומוציאו שעכשיו הרשות הוא שלו א״כ לא עשינו כלום: רבי יוחנן בעי. הקשה על סברת ר״ל שמעתה אין בתינו שלנו שהכל תחת רשותם הוא וא״כ לא יהיה לנו היתר בשבת ואפילו בעירוב מבית לבית שאנהגו דרין בהם מאחר שאין הבתים שלנו: רבי יוסטי וכו׳. כלו׳ דהאי לאו מילתא היא שאף על פי שאין בתינו שלנו לדור עמנו כלומר שיהא קבועות לדירה עמנו לכל זמן הוא שאין הבתים שלנו הא לצאת אין מוציאין אותנו כ״ז הכירו׳ בשכרנו מהם אבל בפונדק מוציאין אותנו זה שעכשיו יש לו רשות יכול להוציא אותנו ואף שיש לנו רשות מבעל הפונדק ול״ק על סברת ר״ל בהא:

קרבן העדה: בעי אף לענין מחילות כן. מי אמרי׳ אף לענין מחיצות שניתוספו ע״י עכו״ם בשבת דיכולין לבטל זה לזה או לא: היך עבידא. היכי דמי: היו שנים. כגון ב׳ בתים משני צידי רה״ר ובא עכו״ם והקיפום מחיצ׳ בשבת מכאן ומכאן ונשאר לפני הבתים כמו חצר לפני הבתים: ועירבו עירוב אחד. פי׳ כל אחד עירב לעצמו: כבר נכנסה שבת באיסור. ואינן יכולין לבטל זה לזה: היו ג׳. מחיצות: ועירבו שני עירובין. כלו׳ שעירבו ביניהם עירובן יחד: ובא העכו״ם ופיחת. אחת מהן בשבת: חיילי׳ דר׳ בא וכו׳. כלומר כחו וראייתו דר׳ בא דאמר מקצת השב׳ ככולה בין לחומרא בין לקולא: מן הדא. מהא דתני בברייתא כל שבת וכו׳ חוץ מן המבטל רשות שאף בשבת מבטל: ה״ג והיא דאמרי חוץ מן המבטל ומן המשכיר. וה״פ אף המשכיר אע״פ שנאסר למקצת שבת חוזר להיתרא ע״י שישכיר בשבת: פונדק. יש בו חדרים פתוחין לחצר והאכסנאים נכנסים בהן ואוסרין זה על זה בשבת והוו דיירי בההוא חצר ב׳ ישראלי׳ וחד עכו״ם ששכר את דירתו מאחר עכו״ם ואותו שבת לא היה שם אותו עכו״ם השוכר אלא עכו״ם המשכיר והיו יראים שמא יבא עכו״ם בשבת ומיבעי׳ להו אם מותר לשכור מהמשכיר היכא דמלי לסלק לי׳ לשוכר אע״ג דהשתא לא סליקי׳ או לא: מאחר שהעכו״ם. השוכר בא בשבת ויכול להוציאם מהפונדק בשבת לא מהני מה ששכרו מהמשכיר: מעתה. לרשב״ל אף בבית ישראל יהא אסור להכנים ולהוציא שהרי יכול העכו״ם לבוא ולהוציא אותנו מביתנו בעל כרחינו: אין בתינו שלנו. לענין זה שיכולין לדור עמנו אבל אינן יכולין להוציא אותנו מביתנו לגמרי הלכך אין אוסרים עלינו בשבת דאינן אלא כאורחים: ובפונדק. אבל בפונדק יכול השוכר להוציא אותנו לגמרי כיון שנכנסנו בלא רשותו שהרי לא הי׳ בביתו הלכך לא מהני מה ששכרו מהמשכיר:

רבי בא אמר פליגי מאן דמר יפה עשיתם ששכרתם ושטילטלתם מאן דמר לא עשיתם יפה לא ששכרתם ולא שטילטלתם. ר׳ בא בעי [א] אף לענין מחיצות כן *היך עבידא היו שנים ועירבו *עירובו אחד ובא העכו״ם והוסיף כבר נכנסה שבת באיסור. היו שלשה ועירבו שני עירובין ובא העכו״ם ופחת כבר נכנסה שבת בהיתר. חייליה דרבי בא מן הדא *כל שבת שנכנסה בהיתר [ב] מותר באיסור אסור חוץ מן המבטל רשות. ומ״ד חוץ מן המבטל ומן המשכיר. *מהו לשכור רשות [ג] מן הפונדיק ר׳ חיננא ור׳ יונתן סלקין חמתה דגדר אמרין נמתין עד שיבואו זקני הדרום לכאן אתא רבי נתן דרומה ושאלון ליה [ד] ושרא שמע רשב״ל ואמר מאחר שהעכו״ם בא ומוציאנו לא עשינו כלום. שמעון בר בא א״ר יוחנן בעי מעתה אין בתינו שלנו. רבי יוסטי בי ר׳ סימון בשם ר׳ בייתום אין בתינו שלנו לדור עמנו הא לצאת אין מוציאין אותנו ובפונדק מוציאין אותנו:

הלכה ה מתני׳

[ה] *בעל הבית שהיה שותף לשכנים לזה ביין ולזה ביין אינן צריכין לערב לזה ביין ולזה בשמן צריכין לערב ר״ש אומר אחד זה ואחד זה אינן צריכין לערב:

גמ׳ ר׳ בא בשם רבי יהודה בדרך הארץ שנו. לזה ביין ולזה ביין הואיל ואינו מקפיד על תערובתו אין צריך לערב לזה ביין ולזה בשמן הואיל והוא מקפיד על תערובתו צריך לערב. ר׳ בא בר כהנא רב חייה בר אשי בשם רב *בנתונין בכלי אחד היא מתניתא. א״ר זריקן [ו] טעמא דר׳ שמעון שכן דרכן לשתותן אניגרון. *תני ר׳ אלעזר בן תדאי אומר בין כך ובין כך אסורין עד שיערבו. ר׳ אחא בשם רב הלכה כר״א בן הדאי ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ זעירא אתיא דר״א בן תדאי כר״ש

הלכה ה מתני׳ בעל הבית שהיה שותף לשכנים. בשותפות של משא ומתן בסחורה אם היו שותפין לזה ולזה ביין אינן צריכין לערב והייט בשיתוף מבואות דבכל משתתפין שתופי מבואות אבל בעירובי חצרות הא קיי״ל שאין מערבין אלא בפת ובשיתוף מבואות הוא שיכולין לסמוך על היין שיש להם בשותפות ודוקא בהמין שסומכין עליו הוא בכלי אחד ולפיכך דווקא לזה ביין ולזה ביין אבל לזה ביין ולזה בשמן בהין דרך לתת אותן בכלי אחד אין יכולין לסמוך עליהן לשיתוף מבוי וה״ה לזה בשמן ולזה בשמן וכיוצא בהן שדרך ליתן אותם בכלי אחד סומכין עליהן לשיתוף מבואות ואם השיתוף מבואות נעשה בפת סומכין על השיתוף הזה גם בשביל עירובי חצירות וה״נ שוב לערב בחצירות דקיי״ל סומכין על השיתוף במקום העירוב: ר״ש אומר אחד זה ואחד זה אין צריכין לערב. ואע״פ שהן בשני כלים ואין הלכה כר׳ שמעון:

גמ׳ רבי בא בשם רבי יהודה בדרך הארץ שנו. כלומר לפי שכך הוא הסדר שעל היין אינן מקפידין על תערובתו לפיכך לזה ביין וכו׳ אין צריך לערב ואף על פי שאינו בכלי אחד לזה ביין ולזה בשמן כו׳: בשם רב. דדוקא בנתונים בכלי אחד היא מתניתא אבל בשני כלים אפי׳ לזה ביין ולזה ביין צריכין לערב: טעמא דרבי שמעון. שאפילו לזה ביין ולזה בשמן אין צריכין לערב שכן דרכן לשתותן ליין ושמן כשהן מעורבין והוא אניגרון: תני. בתוספתא פרק ה׳: בין כך ובין כך. אפי׳ לזה ביין ולזה ביין צריכין לערב ואין סומכין על השותפות שיב [illegible]:

הלכה ה מתני׳ שהי׳ שותף עם שכניו. שבמבוי לשם שותפות בעלמא ולא לשם שיתוף: לזה ביין ולזה ביין. בגמ׳ מפרש לה: לזה ביין ולזה בשמן. אין זה שיתוף אחד ואין יכול לסמוך עליו: גמ׳ בדרך הארץ שנו. בדבר שדרך העולם לערב תני במתני׳ וכדמפרש: הואיל ואינו מקפיד על תערובתו. הלכך אע״ג דלא ערבי׳ סמכינן עליה: בנתונין בכלי אחד היא מתניתין. אבל בנתונין בשני כלים אפי׳ יין ויין צריכין לערב אף ע״ג דעירוב אפי׳ בשני כלי׳ כשר היינו דווקא אם נשתתפו לשם עירוב אבל הכא לא לשם עירוב נשתתפו: שכן דרכן לשתותן אניגרון. שנותנין יין ושמן למיא דסילקי לתתו לתוך גרונו הלכך ראויין לערב ואפי׳ הן בשני כלים ה״ל עירוב: בין כך ובין כך. אפילו לזה ביין ולזה ביין צריכין לערב דאין סומכין על שיתוף במקום עירוב:

מראה הפנים

ורבי אסי אקלעו להכוא פונדק דאתי נכרי מרי דפונדק בשבתא אמרו מהו למיגר מיניה וכו׳ נסמוך על דברי זקן ונשכור אתו ביילו ליה לרבי יוחנן אמר להן יפה עשיתם ששכרתם. והאי עובדא דלקמן היא האי עובדא דהתם דלעיל מינה ר״ל ותלמידי רבי הגינא אקלעו להכוא פונדק ולא הוא שוכר והוא משכיר אמרו מהו למיגר מיניה וכו׳ וגרים שם אמר להן ריש לקיש נשכור ולכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להו אתו ביילו לרבי אמס אמר להן יפה עשיתם ששכרתם:

הלכה כר״א בן תדאי. וה״נ אמר בבבלי דף פ״א וחד טעמא הוא כדר״מ וכדפי׳ רבי מנא האי דר״מ דאמר על ידי עירוב ועל ידי שיתוף ומכיון שצריך לשתיהן [illegible] עירובי חצירות

שירי קרבן

היך עבידא וכו׳. לעיל בפ״ק פירשתי בפנים אחרים ופירוש זה שפירשתי כאן נראה יותר תלא דדמיא להא דלעיל ושוד דבבבלי דף ס״ז מיבעיא ליה בכה״ג וצ״ל להגיה היו שנים ועירבו שנים עירובין היו ג׳ ועירבו עירוב אחד:

טעמא דר״ש שכן דרכן וכו׳. קשה קצת לרב דאמר בנתונין בכלי אחד היא מתניתין מ״ש דר״ש דהא ודאי לא איירי ביין ובשמן בכלי אחד לאניגרון דא״כ ה״ל הכ

שינויי נוסחאות (ס״ה) עירבו נד״ו עירוב. (שו״ח) סלקין נ״ו סלקון. (שו״ב) דמתה מ״ו להמתה. (שו״ד) ומוציאנו נד״ו ומוציאני. (שו״ג) מקפד נ״ו מקפיד

מסורת הש״ס

עירובין פא ע״ב (לקמן בפרקין הלכה ח) (לקמן ס״פ חלון הל׳ י) ותענית פ״ד הל״א ומגילה פ״ב הלכה ד עירובין עב ע״א

הוכחה פ״ה

עירובין עב ע״א

ב״ב פט ע״ב

קרבן העדה

היידן ר״מ. כלומר הי ר״מ: דו אמר. שהוא אמר: על ידי עירוב ע״י שיתוף. שאין סומכין על עירוב במקום שיתוף ולא על שיתוף במקום עירוב והיינו כר״א בן תדאי: שאין מערבין לאדם אלא לדעתו. וכיון ששיתו׳ זה שיש לבע״ה זה עם שכניו לא לשם עירוב ניתן אין יוצאין בהן: על דעתי׳ דרבי מנא. דאמר ר״מ היא דאמר ע״י עירוב וכו׳ א״כ הלכתא כר׳ מאיר דהא הלכתא כר״א בן תדאי: אתיא. כר״ז דאמר בסמוך דנהגו העם כר״מ: ה״ג על דעתיה דרבי יוסה דלא כר״מ. וה״פ לר׳ יוסה דאמר דלר״מ דאמר אין מערבין לאדם וכו׳ א״כ לא היא כר״ז דהא לא נהגו כר״מ: בעירובין. דבעינן עירוב ובעינן שיתוף: ובתענית ציבור. דאף במנחה ובנעילה יש בהן נשיאת כפים: אף במגילה אסתר נהגו הכל כר״מ. דאמר דבעי לקרות כולה:

הלכה ו מתני׳ בטריקלין א׳.

וחלקוהו לחמשה וכולן יש להן פתח מן הטרקלין לחצר וצריכין לערב עם שאר בני החצר. טרקלין בית גדול ורחב מושב מלכים: בש״א. רשויותן חלוקי׳ וצריך שכל חבורה וחבורה התן פת לעירוב החצר דה״ל כה׳ בתים וה״ה אם באו להוציא מזו לזו שצריכין לערב: ובה״א. אין מחילה זו חילוק רשות דמחילה שפלה היא כדמפרש בגמרא הלכך עירוב אחד לכולן ובתוך הטרקלין נמי מוליאין מזו לזו בלא עירוב שהטרקלין מחברם. וכיון דביניהם אין צריכין עירוב נעשה אחד מהן שליח לכולן: ומודים בזמן שמקצתן שרויין וכו׳. דה״ל כה׳ בתים ולא דמי לה׳ שגבו עירובן שאחד מערב לכולן דהכא שאני שהרי לא עירבו: **גמ׳** טריקלין לפניהן כחצר של בתים. הלכך צריכין הני בני טרקלין לערב לב״ש: פפליונות. חדרים קטנים סמוכין לטרקלין ל״א פפליונות הייט מחילות שמפסיקות בין החבורות כ״ל: כמי שהן בתים. וצריכין לערב אפילו לבית הלל: מה נן קיימין. במאי עסקינן: כל עמא מודיי. הכל מודין בין לב״ש בין לב״ה: אלא. הכא במאי עסקינן שהיו המחילות גבוהות עשרה ב״ש סברי כיון דגבוהות י׳ מחילה מעלי׳ ניניהו וכל חד וחד נחשב לבית בפני עצמו ובית הלל סברי כיון דאינן מגיעות לתקרה לא מחלקי וכולן כחד חשיבי: שוין. ב״ש וב״ה: שאם היו שותפין בעיסה ובתבשיל. אע״פ שכל א׳ אוכל בחדרו: מעת׳. אם היו שותפין בעיסה ובתבשיל אפילו מקצתן שרויין בחדרין או בעליו׳ כמי שגי בעירוב א׳ לכולן: שני בתים זה לפנים מזה. חיצון פתוח לחצר ופנימי דריסת רגלו עליו שאין לו יציא׳ אלא דרך פתח זו: אין החיצון צריך לערב. דנעשה כבית שער לפנימי והדר שם אינו אוסר על בני החצר כי אם הפנימי לבדו: אף במצרים הליפין

ר׳ מאיר דהוא אמר על ידי עירוב על ידי שיתוף.

היידן ר׳ מאיר אמר רבי מנא רבי מאיר דו אמר על ידי עירוב על ידי שיתוף אמר רבי יוסה בי רבי בון רבי מאיר דו אמר *שאין מערבין לאדם אלא לדעתו. על דעתיה דר׳ מנא כרבי זעירא על דעתיה דרב כרב מאיר. *ר׳ זעירא בשם ר׳ יוחנן בעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כרב מאיר. רבי יעקב בר אהא בשם רבי יוחנן אף במגילת אסתר נהגו הכל כרבי מאיר:

הלכה ו מתני׳ [א] *חמש חבורות ששבתו בטריקלין אחד ב״ש אומרי׳ עירוב לכל חבורה וחבורה וב״ה אומרים עירוב אחת לכולן ומודין שאם מקצתן שרויין בחדרים או בעליות שהן צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה:

גמ׳ *טריקלין לפניהם כחצר של בתים היו שם פפיליונות כמי שהן בתים. מה נן קיימין *אם בשהיו פפיליונות מגיעות עד הקורות כל עמא מודיי שהן מערבין עירוב לכל חבורה וחבורה אין שם פפיליונות מגיעות עד הקורות כל עמא מודיי שמערבין עירוב אחד לכולן אלא כן אנן קיימין כשהיו פפיליונות גבוהות עשרה. שוין שאם היו [ב] שותפין בעיסה ובתבשיל שהן מערבין עירוב אחד לכולן. רבי שיין בעי מעתה אפילו מקצתן שרויין בחדרים או בעליות. רבי בא בשם רב יהודה *שתי בתים זה לפנים מזה עירב הפנימי אין החיצון צריך לערב עירב החיצון הפנימי צריך לערב אמר רבי פנחס אף במצרים חליפין

פני משה

היידן ר׳ מאיר. איזהו דרבי מאיר: ר׳ מאיר דהוא אמר על ידי עירוב על ידי שיתוף. כלומר שצריך שניהן עירובי חצרות ובי תיפי מבואות וכדתוספתא בפ״ו נשנה כך משתתפין במבוי ומערבין בחצרות שלא לשכח עיקר העירוב דברי רבי מאיר וחכמים אומרים או מערבין או משתתפין ולרבי מאיר דסבירא ליה אין סומכין על העירוב במקום השיתוף וטעמא שלא לשכח עיקר העירוב וה״נ ס״ל לר״א בן תדאי דאף לזה ביין ולזה ביין צריכין שיערבו ואין סומכין על השותפות שלהן וכדי שלא לשכח עיקר העירוב: אמר ר׳ יוסי בר׳ בון. האי ר״מ דהוא אמר שאין מערבין לאדם אלא לדעתו וס״ל דאף בשיתוף מבואות הדין] כן והכי אמר בהדיא בתוספתא שם אמר ר״מ מפני מה אמרו אין מערבין לאדם אלא לדעתו לפי שאין רוצה שישתתפו עמו אחרים בחלקו וה״ה הא דר״א בן תדאי דטעמא הויא שהעירוב הוא שלא לדעתו: על דעתיה דר׳ מנא. שאומר דהאי ר״מ דס״ל ע״י עירוב ע״י שיתוף א״כ הוא כר׳ זעירא דלקמיה דאמר נהגו הכל כרבי מאיר בעירובין ולא דהלכה כן אלא שנהגו כך והכי אמר ר׳ זעירא עלה לקמן בהלכה ז׳: על דעתיה דרב. דאמר הלכה כר״א בן תדאי. וא״כ אי ר״מ דר׳ מנא הא נהגו בלבד אמרינן אלא כר״מ כלומר כהאי ר״מ דקאמר ר׳ יוסי ברבי בון דטעמא הויא לפי שאין מערבין לאדם אלא לדעתו: ר׳ זעירא בשם ר׳ יוחנן בעירובין. כהא דלעיל ובתענית ציבור כהאי דריש פ״ג דתעני׳ כדקאמר התם דיש נשיאות כפים במנחה בתעניות ובמעמדות כדגרים התם תני זו דברי ר׳ מאיר ובשתיהן נהגו כר״מ וגרסינן להא נמי שם וכן במגילה: אף במגלת אסתר נהגו הכל כר״מ. כדתנן בפ״ב דמגילה מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו ר׳ מאיר אומר כולה ונהגו כר׳ מאיר:

הלכה ז מתני׳ חמש חבורות ששבתו בטריקלין אחד. טרקלין הוא בית ארוך ורחב כמושב המלכים וחלקוהו לחמשה חבורו׳ וכל אחת מהן יש להן פתח להחצר וצריכין לערב עם שאר בני החצר:

בית שמאי אומרים עירוב לכל חבורה וחבורה. לפי שרשויות שלהן חלוקין הן והוו להו כחמשה בתים וצריך לכל חבורה ליתן פת לעירוב החצר וה״ה דלב״ש אם באו להוציא מרשות זו לזו צריכין עירוב ביניהן ורבותא קמ״ל שאפי׳ אם רוצין לערב עם שאר בני החצר להיות מותרין לטלטל בחצר צריך עירוב לכל חבורה וחבורה: ובית הלל אומרים עירוב אחד לכולן. וכגון שחלוקין הן במחילות נמוכות שאינן מגיעות לתקרה דבהא פליגי בית הלל וקסברי שכאנשי בית אחד הן חשובין ואינן צריכין אלא עירוב אחד לכולן לערב עם בני החצר ואם היה העירוב בא אצלן אינן צריכין ליתן פת לעירוב כדין הבית שמניחין בו העירוב שא״צ ליתן את הפת: ומודין. ב״ה שאם מקצתן שרויים בחדרים או בעליות. בגמרא פריך פשיטא אלא דה״ק ומודים שבזמן שהן חלוקין במחילות המגיעות לתקרה דהוי כעין חדרים וכעין עליות דבהא כ״ע לא פליגי שצריך ליתן פת לכל חבורה וחבורה:

גמ׳ טריקלין לפניהם כחצר של בתים. כלומר דמיירי שהטרקלין הוא לפנים ופתוח הוא לכל אחד ואחד להחצר והרי הוא כחצר לבתים שהבתים פתוחין לחצר כך אלו ששובתים הן בטרקלין שלפני׳ וכדמוסיים ואזיל שהיו שם פפיליונות והן נסרים שעושין להלק בין כל חדר וחדר של הבית הגדול וכמי שהן בתים חלוקין לכל חבורה וחבורה שרויה בחדר בפני עצמו: פפיליון. כך נקרא בלע״ז למחילה המפסקת כעין אהל וברבה בפסוק ויהי ביום כלות משה אין כבודי לדבר עם בתי בפרהסיא אלא עשו לה פפיליון והאה מדבר עמה מתוך פפיליון: מה אנן קיימין. לאותן המחילות המחלקין בין כל חבורה וחבורה: אם בשהיו מגיעות עד הקורה כ״ע מודים שהן מערבין עירוב לכל חבורה וחבורה. וכלומר אפי׳ אין גבוהין עשרה שהרי כשרויין בחדרים ובעליות בפני עצמן הן ואם אינן מגיעות עד הקורה כ״ע מודים שכבית אחד הוא שהרי אין המחיצות גבוהות עשרה: אלא כן אנן קיימין כשהיו פפיליונות גבוהות עשרה. כלומר ולא היו מגיעין עד התקרה דבה׳ פליגי בית שמאי סברי מכיון שגבוהות עשרה חולקות הן והוי להו כרשויות חלוקין ובית הלל סברי הואיל ואינן מגיעות עד התקרה לאו כרשויות חלוקין חשיבי: שוין. בית שמאי ובית הלל שאם היו שותפין בעיסה או בתבשיל שנחשבין כבית אחד והן מערבין עירוב אחד לכולן ור׳ שיין הקשה על זה מעתה נימא שאפי׳ מקצתן שרוים בחדרים או בעליות אם הן שותפין בעיסה או בתבשיל שאינן צריכין אלא עירוב אחד לכולן: שני בתים זה לפנים מזה. והחיצון פתוח הוא לחצר ויש להפנימי דריסת הרגל דרך החיצון להחצר: עירב הפנימי אין החיצון צריך לערב. לפי שהחיצון חשוב הוא כבית שער להפנימי והפנימי הוא שאוסר על בני החצר לפיכך הוא ניתן את עירובו ולא החיצון שאין בית שער אוסר ואם עירב החיצון לא כלום הוא וצריך הפנימי לערב דלא מהני עירובו של החיצון ולא מידי: אמר רבי פנחס אף במצרים. מצרים מלשון גשרים כרים בילה ופי׳ איכא מגרא עברא ופי׳ הערוך גשר של נהר קטן: חליפין

עין משפט נר מצוה

כב

א מיימוני פ״ד מעירובין ה״ה טוש״ע או״ח סי׳ שע ס״ג

גליון הש״ס

צפי׳ ק״ם והדכריו מבואר כתוס׳ ד״ה מודים אגם הכ״י סימן ש״ע כ׳ להסתפק ע״ש וע״ש בלא הביא דברי הירושלמי:

שירי קרבן

אם היה שותף לשכניו באוגרון ועוד מ״ע דרבנן ויל דרב סובר דפליגי בפלוגתא דריב״ן ורבנן א״כ בחצר שבין שני מבואות איירי וכדמסיק בבבלי אמתני׳:

על דעתיה דרבי מנא כ״ז וכו׳. בקונט׳ הגהתי וקשיא לי דמ״מ רב דלא כר״י ד״לו רב הוא דאמר הלכה כר״א בן תדאי והיינו כר״מ ואילו רבי יוחנן לא קאמר אלא דנהגו כר״מ ואיכא ניינייהו דלרב דרשיק בפירקין הלכה כר״מ ולר״י אורויי לא מורינן ואי עביד לא מחינן בהו לכן נ״ל דפ״ג ע״ד דר״מ דלא כר״ז ע״ד דרב הלכה כר״מ ר״ז בשם ר״י וכו׳ וס״פ ע״ד דר׳ מנא לרב הלכה כר״מ ואילו לר״ז בשם ר״י נהגו כר״מ אבל לא להלכה: אף במצרים חליפין. בבבלי בפ׳ חזקת דף נג גרסינן א״ר אמר רבה בר אבוה בני בתים זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנות אותו ואת הפנימי אותו קנאו ואת הפנימי לא קנה וכו׳ פתוק בפנימי קנה אותו ואת החיצון ע״כ ואסו כהיפך מדברי הירושלמי:

מראה הפנים

חצירות אלא נפת א״כ כשנשתתפו במבוי ביין, או כשאר דברים אסורין עד שיערבו בחצירות ואם נשתתפו במבוי בפת ככה״ג סומכין על השיתוף וא״צ לערב בחצירות וכ״פ הרמב״ם ז״ל בפ״א מהל׳ עירובין בהלכה י״ט וכהאי פ״ד כתם דבפת כ״ע ל״ע דבחדא סגיא: מילתיה

מילתיה

שנויי נוסחאות (שו״ס) כרב בד״ו כר׳. (שו״ג) כרבי בד״ו כרבי. (שו״ג) אחת בד״ו אחד. (שו״פ) שתי בד״ו שני.

חליפין נתן על הפנימי צריך ליתן על החיצון נתן על החיצון אינו צריך ליתן על הפנימי רבי יעקב בר אחא ר' אבהו בשם ר' יהושע בן לוי אפילו לא עירב הפנימי אין החיצון צריך לערב למה נעשה בית שער. *מילתיה אמרה [א] אין בית שער ליהיד. מילתיה דרב אמרה יש בית שער ליחיד *דמר רבי בא בר יהודה בשם רב הדא דתימר בבית שער יחיד אבל בבית שער של רבים הרי זה עירוב והדר שם הרי זה אוסר עליו. ר' בא בשם רב יהודה בשני בני אדם אחד שיש לו רשות ואחד שאין לו רשות עירב זה שיש לו רשות הותר זה שאין לו רשות עירב זה שאין לו רשות לא הותר זה שיש לו רשות:

הלכה ז מתני' ׳ *האחין השותפין שהיו אוכלין על שולחן אביהן

וישינין בבתיהן צריכין עירוב לכל אחד ואחד לפיכך אם שכח אחד מהן ולא עירב ביטל רשותו אימתי בזמן שמוליכין את עירובן למקום אחד אבל אם היה עירוב בא אצלן או שאין עמהן דיורין בחצר אינן צריכין לערב: **גמ'** עיקר דירה איכן היא ר' יונה אמר *אתפלגון רב ושמואל חד אמר במקום ׳ פיתן וחד אמר במקום שינה ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה *דתני שמואל למעל' מי' שבות הוי דו אמר במקום פיתן.

מתניתא

פני משה

חליפין. כלומ' אף לענין הנשר כך אלא שהדין הוא בהליפין מדין העירוב באם נתן הנשר של נסר על הפנימי והוא לבזמן שמסלק עצמו מבני החצר אין סילוקו כלום לפי שיש לו דריסת הרגל על החיצון והחיצון פתוח הוא להצר ואוסר עליהן והן עליו ואם נתן הנשר על החיצון וסילק עצמו מבני החצר אינו צריך ליתן על הפנימי שממילא מסולק הוא: אפי' לא עירב הפנימי. והוא לא הותר אין החיצון צריך לערב וכדמפרש למה מפני שנעשה בית שער להפנימי והדר בבית שער אינו אוסר כדתנן לקמן בפ"ח הנותן עירובו בבית שער אינו עירוב והדר שם אינו אוסר: מילתיה אמרה. ש"מ ממילתיה דר' יהושע דקסבר אין בית שער ליחיד כלומ' שאין לו דין בית שער לגמרי ולענין שאינו אוסר כלל אפילו על הבית הפנימי שלו דהא אפילו לא עירב הפנימי קאמר ומשמע דמיהת הפנימי צריך הוא לערב גם עם החיצון אלא שאין החיצון צריך לערב עם בני החצר וה"כ בית שער דיחיד לא שמיה בית שער לכל דבר: מילתיה דרב אמרה. אבל ממילתיה דרב שמעינן שיש בית שער ליה: לכל מילי דאמר ר' בא בשם רב נקמן בפ"ח על המתניתין הנותן עירובו בבית שער וכו' והדר שם אינו אוסר עליו הדא דתימר בבית שער של יחיד הוא דאינו אוסר עליו אבל בבית שער של רבים שיש הרבה בתים זה לפנים מזה והחיצון בית שער לכולם הנותן שם עירובו ה"ז עירוב והדר שם הרי זה אוסר עליו שמעינן מיהת דבית שער דיחיד שמיה בית שער לכל מילי: ר' בא וכו'. מילתא באנפי נפשה היא דקאמר בשם רב יהודה דכך הוא הדין בשני ב"א שהן שרויין בבית אחד ולאחד יש לו רשות ולאחד אין לו רשות שם אלא שדר הוא בשכנות עמו ועירב זה שיש לו רשות בבית עם בני החצר הותר גם זה שאין לו רשות לטלטל בחצר אבל אם עירב זה שאין לו רשות ומשלו לאו כלום הוא ולא הותר זה שיש לו רשות וקמ"ל דלא אמרינן הואיל ושניהם דרים בבית אחד שליהותיה הוא דקא עביד:

הלכה ז מתני' האחין השותפין וכו'. ה"פ האחין שהיו אוכלין על שלחן אביהם. והשותפין שהן גם כן אוכלין משולחן אחד ובגמרא מוקי לה במקבלי פרס שנו כלומר לא כשהן סמוכין על שולחן אחד תמיד דא"כ לא היו צריכין עירוב לכל אחד ואחד דקיי"ל כמאן דאמר מקום פיתא גורם והרי הן כאנשי בית אחד אף על פי שישנין הן בבתיהם ויש לכל אחד ואחד בית בפני עצמו אלא דמיירי במקבלי פרס שהאחין נוטלין פרנסה מאביהן ואוכלין כל אחד ואחד בביתו וכן השותפין שהן עושין מלאכה בשותפות אצל בעל הבית ונוטלין פרנסתן והולכין כל אחד ואחד בביתו והולכין ולהכי קאמר וישנים בבתיהם דמסתמא כשיש לכל אחד ואחד בית בפני עצמו והולך לישן שם אוכל הוא גם כן שם ואף על פי שהן נוטלין משלחן אחד צריכין עירוב לכל אחד ואחד אם הן רוצין לערב עם בני החצר של"ן: לפיכך. הואיל וצריכין מן הדין עירוב לכל אחד ואחד הלכך אם שכח אחד מהן ולא עירב מבטל הוא רשות שצריך ביטול רשותו: אימתי בזמן שמוליכין את עירובן למקום אחד. כלומר שיש כאן דיורין עמהן באותו חצר ומערבין הן ומוליכין העירוב למקום אחד. באחד מבתי בני החצר והואיל והוזקק לעירוב מכח הדיורין שבהצר שאוסרין על בית אביהן ובית אביהן אוסר על הדיורין והלכך צריכין עירוב לכל אחד ואחד מכיון שחלוקין הן ואינן אוכלין תמיד על שולחן אחד כדאמרן: אבל אם היה עירוב בא אצלן. שהעירוב מבני החצר בא אל בית אביהן ולא הוזקק ליתן פת דקי"ל בית שמניהין בו העירוב אינו צריך ליתן פת הלכך לענין זה חשיבין הן כמאותו בית עצמו דהרי מכל מקום נוטלין פרנסתן מאותו בעל הבית ומכיון שהבית הזה אינו זקוק ליהן פת אינם צריכין הן לערב: או שאין עמהן דיורין בחצר. ולא הוזקק הבית הזה לעירוב ג"כ הן אינן צריכן לערב וכדאמרן דלענין זה לאו כחלוקין ממש הן ואם הן רוצין לערב עם חצר אחרת אינן צריכין עירוב לכל אחד ואחד אלא עירוב אחד לכולן:

גמ' עיקר דירה איכן הוא. היזה מקום ששוכן בו האדם נקרא מקום דירה: במקום פיתן. *במקום שהוא אוכל שם: ולא ידעין. מי מהניהם אמר כך ומי אמר כך: מן מה דתני שמואל למעלה מעשרה שבות. כלומר דהא קיי"ל למעלה מעשרה רשות אחרת היא ומקום פטור בעלמא הוא כדאמרינן לעיל בריש פ"ק דשבת ולשמואל כשם שלמעלה רשות אחרת לענין הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך למעלה מי' שאסור משום שבות כדאמר בריש הזורק כך היא למעלה מעשרה בכ"מ שאוכל רשות מיוחדת היא ונמצא דלדידיה לא שייך לומר דמקום דירה של אדם נקרא במקום שינה לפי שבכ"מ שהוא רשות אחת מיקריא ואין לנו לקרות מקום דירה אלא במקום שקובע עצמו לאכול שם הוא ביתו ודירתו הוי דהוא אמר במקום פיתן:

מתניתא

קרבן העדה

חליפין. במוכר לחבירו שני בתים זה לפני' מזה הוא בהיפך: נתן על הפנימי. כלומר החזיק בפנימי לקנות אותו ואת החיצון לא קנה החיצון כיון שאין החיצון צריך לפנימי. החזיק בחיצון לקנות שתיהן קנה שתיהן דהפנימי צריך לחיצון בדריסת רגלו: ופריך למה. מ"ט א"צ לערב: ומשני נעשה בית שער. כלומר לכך אינו אוסר על בני החצר לפי שנעשה בית שער לפנימי וכדפרישית בסמוך: מילתי' אמרה. אמרו בבית המדרש שאין בית שער ליחיד וכיון שבפנימי אינו דר אלא יחיד אינו יכול לעשות בית החיצון לבית שער: הדא דתימר. דתנן לקמן פ' כיצד משתתפין הנותן עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב והדר שם אינו אוסר וקאמר רב עלה לא אמרן אלא בבית שער של יחיד וכו' ש"מ דיש בית שער אפי' ליחיד ואינו אוסר: בשני בני אדם. הדרים בבית בחצר: אחד יש לו רשות. פי' שהרשות שלו והשני דר שם שלא ברשות:

הלכה ז מתני' האחין השותפין. ה"ק האחין האוכלין על שלחן אביהם והשותפין האוכלים על שלחן אחד ואוכלין על שלחן אביהם לאו דוקא אלא נוטלין מזונותיהן מבית אביהם ואוכלין אותו כל אחד בביתו וכן השותפין עושין מלאכה אצל בע"ה בשותפו' ונוטלין מזונותיהן מבע"ה ואוכלין כל אחד בביתו ל"א להכי נקט האחין השותפין לאשמועינן אע"ג דאינן אוכלין על שלחן אביהן אלא מקבלי פרס מכל מקום ה"ל כשותפין באכילתן: וישנים בבתיהם. והם ואביהם ואחרים דרין בחצר אחת: צריכין עירוב לכל אחד ואחד. אם רוצין לערב עם שאר בני החצר: מבטל את רשותו. צריך לבטל את רשותו: אימתי בזמן שמוליכין את עירובן. להתו באחד מבתי שאר בני החצר דהואיל והוזקקו לעירוב ושאר דיורין אסרי אינהו נמי אסרי וצריכין כולן ליתן פת והואיל וחלוקין הן דיוריהן בלינה והלכך אין אוכלין על שלחן אביהם ממש אלא כל אחד נוטל פרוסתו ואוכל בביתו: אבל אם היה. עירוב כל החצר בא לבית אביהן שלא הוזקקו לעירוב דבית שמניחין בו עירוב א"צ ליתן את הפת והם כולן נמשכין בו: או שאין עמהן דיורין. אחרי' שאין דיורין מזקיקים אותם לעירוב: א"צ לערב. דכיחידים הן: **גמ'** עיקר דירה היכן הוא. אם במקום לינה. או במקום אכילה: איתפלגון. פליגי בה רב ושמואל: במקום פיתן. פירוש מקום אכילה: ופריך מתניתין

מסורת הש"ס
לקמן פ"ח ה"ד
עירובין עב ע"ב
פי' לקמן פ"ח הלכה ד

ציון ירושלים

מראה הפנים

מילתיה דרב אמרה יש בית שער ליחיד. פ"נ קאמר רבי יוחנן בבבלי שלהי פרקין דף פ"ה ע"ב ומשמע דמחלק בין בית שער דחצר או דבית דיהיה כדכתבו התוס' שם ויתבאר מזה לקמן בפ"ח בהלכה ד' בס"ד:

מן מה דתני שמואל למעלה מעשרה שבות הוי דהוא אמר במקום פיתן. מילתא דשמואל בריש הזורק כדפרישית בפנים וכמו שיש חליפין בגירסתא דהכא פה הבבלי בענין פלוגתייהו בדף ע"ג דההוא רב ס"ל מקום פיתא גורם ושמואל ס"ל מקום לינה כך הוא בפלוגתייהו דפ' הזורק דלגירסתא דהכא לשמואל הזורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה ולמעלה מעשרה אסור משום שבות ומדרבנן בעלמא ולרב מותר לכתחלה ובבבלי הזורק דלין איפכא הוא דגרים התם בני נחים כשני לידי ר"ה רב אמר אסור לזרוק מזה לזה ושמואל אמר מותר והיינו דקאמר הכא דמאן דס"ל למעלה מעשרה אסור משום שבות ושמא:

שירי קרבן

מילתיה אמרה אין בית שער ליחיד. בקונט' פירשתי לפי הגירסא שלפני אך לשון מילתי' קשיא לי ופ"ק אם לא עירב הפנימי היפוך לי' שהאסר החיצון שיש דריסת רגלו של הפנימי לכן נ"ל לגרוס ר"י בר אחא ר"א בשם ריב"ל אפי' עירב הפנימי החיצון צריך לערב ופריך למה צריך לערב הא נעשה בית שער ומשני מילתי' אמרה ריב"ל סובר דאין בית שער ליחיד. כתב הרא"ש בסוף פרקין הא דא"ר יוחנן אין בית שער ליחיד והלכה כר"י ואע"ג דלקמן פ' כ"מ אמר רב כל מקום שאמרו חכמים הדר בו אינו אוסר הנותן עירובו שם אין עירובו עירוב חוץ מבית שער דיחיד וי"ל דהתי פליגי אר"י והלכתא כר"י לגבי רב ושמואל א"נ התם בבית שער חצר דיחיד דלא עביד לדירה אבל הכא בית עביד לדירה אמרינן בית שער דיחיד לא שמי' בית שער ע"כ הגה מ"מ דהלכה כר"י לגבי רב ושמואל הוא תימה דלגבי חד מינייהו הוא דהלכתא כוותיה ולא לגבי שניהם וכ"כ הרשב"א בתשו' סי' ק"א ונראה דגירסת הרא"ש לא היתה אר"י מהמיה דרב אך בסוגיין ולקמן בפ' כ"מ מפורש דרב הוא דאמר הכי גם מ"ש הרא"ש דרב איירי בבית שער דחצר מפורש כאן דליתא דהא הכא בבית שער דבית איירי וקאמר מילתיה דרב אמרה דיש בית שער ליחיד. אך לפי מה שהגהתי דריב"ל סובר דאין בית שער ליחיד ניחא הכל דהלכתא כוותיה כמ"ש תוס' בהרבה מקומות ומזה שכך היתה גירסת הרי"ף לפיכך פסק כר"י והשמיט מימרא דר"י אמר רב שבפרק כילד משתתפין וברור הוא ועיין כמ"מ ובכ"מ פ"ה מה' עירובין:

מן מה דאמר שמואל למעלה מעשרה שבות הוי דו אמר במקום פיתן. דברי' אלו תמוהים מאוד וצ"ל דקאי על מה דתנן לעיל בפ' בכל מערבין נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב ומוקי לה שמואל באילן העומד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה ונתנוה לשבות למטה ורבי סיה דאמר כל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין"ש ולפ"ד

מתניתא פליגא על שמואל שהיו אוכלין וכו'. רב חייה בר אשי בשם רב *במקבלי פרס [א] מאביהן היא מתניתא. [ב]מכל מקום אינן שותפין במה שהן אוכלין אמר רבי בא אסברי רבי שמואל שאין אביהן זכה להן אלא במה שהן אוכלין בלבד. מעתה אפילו אין עירב בא אצלן [ג]עשו אותו כבית שמניחין בו את העירוב שמואל אמר הוא ובניו ובני ביתו מערבין בככר אחד. מה ופליג תמן הוא אמר במקום פיתן והכא אמר הכין פתר לה [ד]כשהיו שנים שותפין בו ותייא כיי דמר ר' אחיא ב"ר זעירא מערבין בחצי ככר. *ותנינן [ה] אפילו מאפה סאה והיא פרוסה אין מערבין בה ותימר הכין פתר לה כשהיו שנים שותפין בו בית שמניחין בו את העירוב. ר' יעקב בר אחא דמכת אימיה א"ר יסא לר' אבהו תני לה ותנא לה *בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין. רבי המנונא אמר *בית שמניחין בו את העירוב [ו] אינו צריך כלום ר' חסדאי אמר נעשו כשותף א"ל א"ר המנונא מליהון דרבנין לא שבקין לך דאיתפלגון *מבוי [ז] שצידו אחד עכו"ם וצידו אחד ישראל רב חונה בשם רב אמר עירבו דרך פתחים העכו"ם אוסר עליהן אבא בר חונה בשם ר' יוחנן אפי' עירבו דרך החלונו'

אין

קרבן העדה

מתניתין פליגא על שמואל. דאמר מקום פיתן: האחין שהיו אוכלין וכו'. וישנים בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ש"מ מקום לינה גורס דאי הוו ישנים בבית אביהן אפי' מוליכין עירובן למקום אחר לא היו צריכין לערב אלא אביהם וקשיא לשמואל דהא הני אוכלין בבית אביהם וחשבינן להו חלוקין: במקבלי פרס. שאינן אוכלין תמיד על שלחן אביה': ופריך מ"מ אינן שותפין במה שהן אוכלין. בתמיה כיון דבשבת אוכלין משל אביהן שותפין הן ואם אינן אוכלין משל אביהן אפי' עירוב בא אצלן מיהו צריכין לערב: אסברה. למה לא מהני להם אכילה זו שאצל אביהם: אלא מה שהן אוכלין בלבד. אבל אינן יכולין ליקח המותר לביתן ואם ירצו אח"כ יאכלו משלהן הלכך לא מיקרי מקום פיתן ממש: ופריך מעתה אפי' אם עירובן בא אצלן. יהו צריכין לערב כל אחד ואחד שהרי חלוקין בבתיהן: ומשני עשו אותו וכו'. אם העירוב בא אצלן עשו אותן כבית שמניחין בו עירוב שא"צ לערב דלהא ודאי מהני מה שאוכלין אצל אביהן: ופריך מה ופליג. בתמיה וכי פליג שמואל דידיה אדידיה: במקום פיתן. משמע שכל שאינן אוכלין אצלו אפילו בניו ובני ביתו צריכין עירוב לכל אחד: והכא אמר הכין. דיוצאין בככר שלו וע"כ דשמואל איירי בשאינן אוכלין אצלו דאי בשאוכלין אצלו פשיטא דיוצאין בעירוב שלו דודאי ישנים אצלו דהא בני ביתו קרי להו: בשהיו שנים שותפין בו. שהיו לבניו ובני ביתו שותפות בככר: ותייא כיי דמר. ואתיא כי הא דאמר: ותנינן וכו'. כלומר ואקשינן על הא דאמר מערבין בחצי ככר הא תנן במתניתין לקמן מאפה סאה והיא פרוסה אין מערבין בה דבעינן דוקא ככר שלם: פתר לה. ומשנינן דהא דאמר מערבין בחצי ככר היינו שהאי ככר הוא שלו וחצי ככר של חבירו אבל לעולם ככר שלם הוא א"כ ה"נ סגי לשנים בככר אחד: דמכת אימי'. מתה אמו ולא הי' יכול ללמד להן דאבל אסור בדברי תורה: תני לה. שיהא הוא שונה להן בית שמניחין בו העירוב אם חייב בעירוב או לא: בית שמאי אוסרין. אם לא עירב הבית שמניחין בו העירוב: ובית הלל מתירין. בדיעבד: א"ל כלום. דפיתן ה"ל כאלו דיירי כולהו בבית זה וכל שכן בעל הבית שהוא דר שם ממש בתוכו ואפילו אין לו פת בכל הבית שפיר דמי: נעשה כשותף. ומה לי מונח בסלא דידיה או מה לי דמונח במקום עירוב ואיכא בינייהו דאם אין לו פת בבית אוסר: הכי גרסינן א"ל רב המנונא מליהון דרבנן. דברי ר' יוחנן פליגין עלך ר"ח: שצידו אחד עכו"ם וצידו אחד ישראל. ומבוי ביניהם: עירבו דרך פתחים. כגון שבית ישראל אצל ביתו של ישראל זה פתוחים לרשות הרבים ופתוחות לחצירו של ישראל זה שפתחו פתוחה למבוי אף על פי שעירבו הישראלים שבבי' עם זה שבחצר אסורים להוציא דרך פתחו למבוי שהעכו"ם אוסר עליהם דאסור לדור יחיד במקום עכו"ם שלא ילמד ממעשיו לפיכך לא יערבו אלו עמו ולא ישתמשו עמו כדי שיהא יחיד ויירא מן העכו"ם שלא יהרגנו ויצא: דרך חלונות. שבין בית ישראל לחבירו:

אין

פני משה

מתני' פליגא על שמואל האחין וכו'. והא"פ שאוכלין על שולחן אביהן חשבינן להו חלוקין הואיל וישנים בבתיהן ש"מ מקום לינה גורם וקשיא לשמואל: במקבלי פרס מאביהן היא מתניתא. ואוכלין הן כל אחד ואחד בביתו וכדפרישית במתני': מכל מקום אינן שותפין במה שהן אוכלין. שאם הן מקבלי פרס וכי על כל פנים מה שניתן להן אביהן הרי הן כשותפין בו ואמאי לאו כחלוקין הן דהא אמרת מקום פיתן גורם ומה שהן אוכלין הכל כאחד הוא בשותפות: אסברי ר' שמואל. הסביר לי הדבר והטעם לפי שאין אביהן זוכה להן אלא במה שהן אוכלין בלבד וכלומ' חלק של כל אחד ואחד מה שהוא אוכל מזכה לו לכל אחד ואחד בלבדו ולא הוו כשותפין באכילתן וחלוקין הן: מעתה אפילו עירוב בא אצלן. בנ"ל ומפני מה כשהעירוב בא אצלן בבית אביהן א"צ לערב כדתנינן במתני'. ומשני עשו אותו כבית שמניחין בו את העירוב שא"צ כלום ליתן פת כדאמרינן לקמן ומכיון שאותו הבית אינו זקוק ליתן את הפת אף הן א"צ לערב: שמואל אמר הוא ובניו ובני ביתו. כולם מערבין בככר אחד ופריך ומה ופליג על דידיה הוא דתמן לעיל הוא אמר מקום פיתן הוא גורם ופרכינן עליה ממתניתין ושנינן במקבלי פרס מאביהן מיירי וא"כ חלוקין הן והכא אמר הכין הוא ובניו מערבין בככר אחד בתמיה: פתר לה בשהיו שנים שותפין בו. כלומ' שהיו ביניהם שותפים הוא ובנו בככר א' ואתייא וכו' וכלו' ומאי קמ"ל הא קמ"ל דאתייא כהאי דאמר ר' אחא מערבין בחצי ככר ואקשינן עלה והתנינן בפרק דלקמן דר' יהושע ס"ל אפי' מאפה סאה והיא פרוסה אין מערבין בו ואת אמר הכין דמערבין בחצי ככר. ושנינן פתר לה כשהיו שנים שותפין בו והייט חצי ככר של כל אחד ואחד ולעולם הככר שלם הוא והא דשמואל נמי בהכי הוא דאיירי: בית שמניחין בו את העירוב. פליגי בה אם צריך לערב או לא כדלקמן ואפסקיה בהאי עובדא משום דעלה מייתי הפלוגתא: ר' יעקב בר אחא דמכת אימיה. נפטרה אמו לא היה יכול לערב בשבת זו ובית שמניחין בו העירוב היה ושאל כילד יעשה ואמר רבי יוסא לרבי אבהו תני לה אתה הברייתא דאשכחן פלוגתא בהא ומאליו יבין שאין צריך: ותני לה בית שמאי אוסרין. בלא עירוב גם הוא וב"ה מתירין שא"צ לערב: ר' המנונא וכו'. כלומר דרב המנונא נמי שמיע ליה האי ברייתא וכבית הלל וטעמא דהא קיימא לן עירוב משום דירה הוא ומכיון דמניחין את העירוב בבית א"צ בעל הבית ליתן את הפת משום דכולה כמאן דדיירו הכא ומכ"ש הבעל הבית שהוא דר ממש בתוכו: רב חסדאי אמר נעשה כשותף. עם אלו שמניחין בביתו העירוב וצריך גם כן הוא ליתן את הפת דלא הוי אלא כשותפין עמו ולא שמיע ליה לרב חסדאי להאי ברייתא: אמרי ליה. לרב חסדאי הא אמר רב המנונא עלך מיליהון דרבנן דלקמן לא שבקין לך למימר כי האי דאמרת שנעשה כשותף ע"י עירוב: דאיתפלגון מבוי שצידו אחד. דר בו עכו"ם ולדו אחד ישראל כלומר שיש בו ישראל הדרין בו: אם עירבו דרך פתחים. אם ישראלים הדרים באותו מבוי בבתים שבחצירות עירבו ביניהם דרך הפתחים העכו"ם אוסר עליהם משום שחצרו ג"כ פתוח הוא למבוי ודירת העכו"ם במקום שני ישראלים אוסר עליהן עד שישכיר רשותו ואף על פי שעירבו והעירוב משוי להו כחד היינו בעלמא אבל במקום העכו"ם לא אמרי' שרבים נעשים כיחיד על ידי עירוב וה"ה אם עירבו דרך החלונות הפתוחות מבית לבית נמי דינא הכי ורב דקאמר דרך פתחים לרבותא קאמר שאפי' עירבו דרך הפתחים כדין עירוב ולהתיר מן הבתים לחצרות אפ"ה לא משוי להו כחד במקום העכו"ם ואוסר עליהן עד שישכרו ממנו רשותו: אבא בר בר חנה. הכי גרים לה לעיל פרק ב' בהלכה א'. קאמר בשם רבי יוחנן שאפילו עירבו דרך חלונות ולא עירבו דרך הפתחים

אין

שירי קרבן

ולס"ד עיקר עירוב מקום לינה גורם א"כ לא מהני אתי דיכול ליקח אותו בין השמשות דהא מקום לינה גורם וצריך שיהא האכילה בערב ועיקר קנייס בערב ודוחק הוא ויותר ניה נ"ל להגיה רהיה מהא דאמרינן לקמן בפרקין מעשה שהיו מסובין בחצר וקדשה עליהן השבת אתי עובדא קמי שמואל ואמר מכיון שהתחילו בתבשיל מבע"י מותר פירוש כיון שהתחילו לאכול כולם מתבשיל אחד בעל השלחן מותרין כולם ואע"ג דלא הקנו זה לזה ושמואל סובר עירוב משום קנין מ"מ מהני כיון שאוכלים כולם במקום אחד ממילא ס"ל כאילו כולם ברשות אחד דרים א"כ ש"מ מקום פיתא גורם:

מתניתא פליגא על שמואל שאחים וכו'. כתב הפ"מ דה"פ דהשתא דמוקי לה מתני' במקבלי פרס דהיינו שולחתן מאביהן וקס"ד כל שולחתן לכך פריך א"כ אינן שותפין במה שהן אוכלין. ואמאי א"צ לערב כשאין עמהן דורין הא לאו שותפין באכילתן נינהו ואנן שותפין באכילה דוקא בעינן ומשני כשאין אביהן זוכה ונותן להן אלא מה שהן אוכלין בלבד דה"ל כשותפין באכילה משמע דמקבלי פרס היינו שולחה פ"כ. אגימא וכי מגרע גרעי שותפתייהו אם נותן להן כל צרכן ממש שנותן להם שיעור אכילתן

מראה הפנים

וטעמא דמילתא אדק הוא מרבותו לרבות חבירו וכדפרש"י ז"ל שם ולא משום הפסק ר"ה דס"ה נמי הא ס"ה אלא עד שיעבדו וא"כ ב"ש דכל בית ובית רשות מיוחדת היא ואפי' למעלה מעשרה וטעמא דעיקר דירה הוא בבית מקום שאוכל שם ולעולם רשות אחרת מקריא ומקום פיתא גורם ואלו למאן דס"ל התם דלמעלה מעשרה רשות אחת היא ואוסר לזרוק מביתו לבית חבירו דרך למעלה מעשרה א"כ אפי' הוא אוכל שם מכיון שהוא למעלה מעשרה אינו נקרא רשות מיוחדת ואפי בסתם וזרק חפץ מביתו לבית חבירו אינו בשעת שינה הלכך הוא דקאמר דמאן דס"ל דלמעלה מעשרה שני בתים שתי רשויות הן איכו היא דס"ל מקום פיתא גורם וכלומר דלדידיה מוכרח הוא דעכ"פ אין הולכין אחר מקום הלינה:

בית שמניחין בו את העירוב א"צ כלום. הכי אמר שמואל נמי בבבלי פ"ד דף מ"ט וכן בהא דלקמן בני מבוי שנתנו עירובן בשני מקומות וכו' כדאמרי' שם דקאי כמקפיד והמקפיד על עירובו אין עירובו עירוב מה שמו עירוב שמו:

מבוי שצידו אחד נכרי וכו'. כמבואר בפנים ולפ"ז אתיא הא דרב דהכא ממש כהאי דרב בהא בבבלי פרקין דף ע"ד דקאמר אין מערבין אותו דרך חלונות כלומר אם ירצה לפתוח בבית אחד ויהא כמו בישראל אחד דר עם העכו"ם ולהתיר דרך פתחים למבוי אפ"ה לא כלום שאין העירוב עושה בבית אחד במקום העכו"ם. וכי שאן מותרין לבוא ולהכניס דרך החלונות מבית לבית ע"י העירוב מ"מ דרך הפתחים להמבוי אסורין שהעכו"ם אוסר עליהו ויש פירושים הרבה בזה. וזו עיקר הפירוש לדעת הרמב"ם כמבואר בדבריו

שינויי נוסחאות (שו"ע) אחיא כד"ו אחוא. (שו"ע) נעשו כד"ו נעשה.

מסורת הש"ס
[א] עירובין פ"ב כ"ג
[ב] פ פ"ג
[ג] ג"ש שב פ"ג
[ד] כל נוס ע"א
[ה] פ"ט פד פ": [ו] תוספ' פ"ב ס"א

עין משפט נר מצוה
כח
א מיי' פ"ד מעירובין הלכה ו טוש"ע או"ח סי' שע"ס
כט
ב מיימוני שם פ"ד הלכה ח טוש"ע שם סי' שכו ס"ו
ל
ג מיימוני שם הלכה יז טוש"ע שם ס"ג
לא
ד מיימוני שם פ"ב הלכה טו טוש"ע שם סי' שפ סעיף א ב

גליון הש"ס
[ז]פירוש כיון דמקבלי פרס היינו מקבל ומבתם דוקא ולא מפות פי' בתוספות ע"ס פ"ב ד"ה ע"י א"כ היו שותפין במה שהכין להם אביהן מע"ש א"כ בלא"ה א"צ לערב כדין בפה"ב שהיה שותף ומשני באין וכו' אלא כמה שהן אוכלין בלבד ושיעור שבשבת אכילתן מזכה להם כאורחין ופי' סי' ק"ס סעיף י"ם א"כ בע"ש לא הוו שותפין:
[ח]פי' בתוספות ד"ס במקבלי:
[ט]פי' בריטב"א דף פ"ו בשם הרא"ה ובסי' שס"ו בגב"ס:

אין העכו"ם אוסר עליהן אין תימר בשותף הוא ייסר. רבי יעקב בר אחא רבי יסא בשם רבי יוחנן *בני המבוי שנתנו עירובן בשני מקומות א אם מבלי מקום הרי זה מותר אם בשביל לחלוק עירובן אסור ר' יוסה מיקל לה הוא דאמרה עיגול הוא דרב. ר' יוסי בי ר' בון *מברך עלוי ב בלילי שובתא לומר שנעשה בו מצוה. תמן תנינן *מערבין בבית ישן ג מפני דרכי שלום א"ר אבון בדייר ישן הוא מתניתא:

הלכה ח מתני'

*חמש חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי עירבו בחצירות ולא נשתתפו במבוי מותרין בחצירות ואסורין במבוי ואם נשתתפו במבוי מותרין כאן וכאן עירבו בחצירות ונשתתפו במבוי ד שכח אחד מבני החצר ולא עירב מותרין כאן וכאן מבני המבוי ולא נשתתף מותרין בחצירות ואסורין במבוי שהמבוי לחצירות כחצר לבתים: **גמ'** ואסורין במבוי שהמבוי לחצירות כחצר לבתים מפני שהן פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי אבל אם היו פתוחות זו לזו ואינן פתוחות למבוי ה אפילו עירבו אסורות א"ר יסא דר' עקיבה היא *דר"ע אמר דריסת

פני משה

אין העכו"ם אוסר עליהן משום דסבירא לי' דלעולם העירוב משוי להו כחד והוו להו כישראל אחד עם העכו"ם ואינו אוסר דקיי"ל כר"א בן יעקב דעכו"ם במקום חד ישראל לא אוסר: אין תימר בשותף הוא ייסר השתא מסיק ליה למילתיה דמיליהון דרבנן אלו לא שבקין ליה לרב חסדאי דהא לכ"ע ס"ל הכא שהעירוב משוי להו לכולהו כחד ולא פליגי אלא במקום העכו"ם ולרב חסדאי דאמר בית שמניחין בו העירוב נעשה כשותף ולא משוי להו כחד אם כן יאסור העכו"ם עליהן לכ"ע אלא ודאי דכ"ע סבירא להו דלא כרב חסדאי: בשני מקומות. שחלקו את העירוב ונתנוהו בשני מקומות: אם מבלי מקום. שלא היה הכלי שמשימין אותו בו מחזיק את כולו והלקוהו מותר ואם בשביל לחלוק עירובן אסור דהוי כמקפיד על עירובו ולחלקו כדי לשומרו והמקפיד על עירובו אינו עירוב דמה שמו עירוב שמו שיהו כולן מעורבין ומרוצין בו שלא ימחה זה בחבירו: רבי יוסה מיקל לה הוא דאמר עיגול הוא דרב. כלומר היה מיקל ליטול מקצת מן ככר העירוב דאמר עוגיל והוא הככר הרבה הוא ויש בו כדי שיעור העירוב אף אם יטול מקצת ממנו: מברך עלוי בלילי שובתא. היה נוהג לברך המוציא עליו בלילי שבת לומר שמכיון שנעשה בו מצוה חדא ליתעביד ביה מצוה אחריתא:

תמן תנינן. בפ"ה דגיטין מערבין בבית ישן במקום שרגילין ליתן עירוב בבית אין משנין ליתן אותו בבית אחר מפני דרכי שלום לפי שאותו הבית שנתנו בו העירוב אין צריך ליתן את הפת וכשיתנוהו בבית אחר יהא צריך זה ליתן ומפני דרכי שלום של אותו בעל הבית ישן לא ישנו ליקח זכות זה ממנו: בדיור ישן היא מתניתא. כלומר דטעמא כדאמרן הלכך מאותה דירה הישנה לא ישנו מליטלו וליתן אותו בדירה אחרת אבל מחדר לחדר באותה דירה מותר דאין כאן מפני דרכי שלום:

הלכה ח מתני' חמש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי. בגמרא קאמר דמאן דסבירא ליה אין המבוי ניתר בלחי או קורה עד שיהו ב' חצרות פתוחות לו ובתים פתוחים לכל חצר והכי קיימא לן לא תני במתני' פתוחות זו לזו דמכיון שפתוחות זו לזו ומעורבות יחד דרך פתחיהן נעשו כחצר אחת ולא תנינן אלא פתוחות למבוי: עירבו בחצירות. כל אחת לעצמה ולא נשתתפו החצירות יחד במבוי: מותרין בחצירות. כל בני חצר לעצמן ואסורין לטלטל במבוי מהחצירות וקמ"ל שאין סומכין על העירוב שיהא במקום שיתוף: ואם נשתתפו במבוי. כלומר כשנשתתפו גם במבוי לאחר שעירבו בחצירות מותרין כאן וכאן וקמשמע לן בזה שאף על פי שבדין היה כשנשתתפו במבוי שלא יהא צריך לעירובי חצירות ושיהיו סומכין על השיתוף שהרי השיתוף עושה את הכל כאחד אלא כדי שלא ישתכח תורת עירוב מן התינוקות שאינם משגיחים אלא על עירובי חצירות שהוא בבתים לפיכך אמרו שאעפ"י שנשתתפו במבוי צריכין גם כן לעירובי חצרות והיינו דקתני מותרין כאן וכאן כלומר כשעשו העירוב והשיתוף אז מותרין כאן וכאן: עירבו בחצרות ונשתתפו במבוי ושכח אחד מבני החצר ולא עירב. עם בני חצרו אבל נשתתפו כל החצרות כולן במבוי: מותרין כאן וכאן. שהרי עיקר הטעם שאין סומכין על השיתוף וצריך גם כן לערב בחצרות הוא כדאמרן שלא ישתכח תורת עירוב מן התינוקות וכאן שעירבו בחצרות אלא שאחד מהן שכח ולא עירב סומכין על השיתוף ומותרין הכל כאן וכאן: מבני המבוי ולא נשתתף. ואם אחד מבני המבוי שכח ולא נשתתף עמהן ובחצרות עירבו כולן מותרין הן בחצרות ואסורין במבוי שזה שלא נשתתף אוסר עליהן עד שיבטל רשותו לפי שיש ביטול רשות במבוי כמו שיש ביטול רשות בחצר: שהמבוי לחצירות כחצירות לבתים. כלומר ששוין הן שכשם שאסור להוציא מן הבתים לחצר בלא עירוב כך אסור להוציא מן החצרות למבוי בלא שיתוף דלא תימא חצר יותר השובה היא שהיא של רבים מבתים לפיכך צריך עירוב אבל מבוי וחצר שניהן של רבים הן ולא יהא צריך שיתוף קמ"ל: **גמ'** מפני שהן פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי. כלומר דמדייק הש"ס דהא דקתני ופתוחות למבוי משמע דמשום הני תרתי איצטריכא לי' לאיהרא דחצרות דעירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי כדקתני ומפני שהן פתוחות גם להמבוי הלכך הוא דמשכחת לה שיהו מותרין בחצרות ע"י העירוב ואסורין במבוי לפי שלא נשתתפו הא אם לא היו פתוחות להמבוי אלא שהן פתוחות זו לזו בלבד וא"כ אין להן דריסת הרגל לרשות הרבים אלא על ידי החצרות שפתוחות זו לזו והחיצונה היא פתוחה לרשות הרבים ובכה"ג אפי' עירבו החצרות זו עם זו אסורות הן ומאי טעמא הלא עירובן נהירן: אמר רבי יסא דר"ע הוא דר' עקיבא אמר דריסת

קרבן העדה

אין העכו"ם הוסר עליהן. להוציא דרך פתחו של זה למבוי וכ"ש אם עירבו דרך פתחים שמותרים להוציא דרך פתח שבמבוי: אין תימר וכו'. ואס"ד דכשותף הוא אם כן אם הניחו עירובן בבית שבחצר יאסור השני עליו דה"ל כשנים אצל עכו"ם דאוסר עליהן: אם מבלי מקום. שלא היה להם מקום להניח העירוב במקום אחד מותר: אם בשביל לחלוק לעירובן. היינו שחלקו אותו מדעת אסור: מיקל להא דאמרה וכו'. פעם אחת רצה אשה אחת שחלקה עירובה ושאל לה ר' יוסה למה חלקה ואמרה מפני שהככר היה גדול לא מצאה כלי להניחו במקום א' והיה ר"י מקלל אותה שידע דשקר ענתה בו שמתחילה היתה דעתה לחלק: מברך עלוי. על פת שעירבו בירך בליל שבת דהואיל דאיתעביד בי' חדא מצוה ליתעביד ביה מצוה אחריתא: המן תנינן. במס' גיטין פ' הניזקין: בדייר ישן. לא בבית שהוא ישן אלא במי שהיה דייר בו מישן דטעמא דלא לחשדו שגנב מהעירוב הלכך נטלו ממנו ונתנו בבית אחר הלכך אם זה שהיה דר בו מתחלה יצא ממנו מותר לשנותו וליתנו בבית אחר:

הלכה ח מתני' עירבו בחצירו'. כל אחת לעצמה: מותרים בחצרות. כל בני החצר לעצמן: ואסורין במבוי. דאין סומכין על עירוב במקום שיתוף: ואם נשתתפו. נמי במבוי לאחר שעירבו בחצירות מותרין כאן וכאן: ושכח אחד מבני החצר ולא עירב. בחצירו להתיר חצירו אבל בשיתוף היה לו חלק: מותרין כאן וכאן. דטעמא מאי אין סומכין על שיתוף במקום עירוב כדי שלא לשכח תורת עירוב מן התינוקות והכא דרוב בני החצר עירבו אלא ששכח אחד מהם ולא עירב לא משתכח תורת עירוב: מותרין בחצרות ואסורין במבוי. שאין העירוב מועיל למבוי שהרי אפי' מחצר לחצר שלא על דרך המבוי אסור לטלטל: שהמבוי לחצרות כחצר לבתים. כשם שאסור להוציא מן הבתים לחצר בלא עירוב כך אסור להוציא מן החצר למבוי בלא שיתוף ולא תימא דלא דמי דבית וחצר זו רשות היחיד וזו רשות הרבים אבל חצר ומבוי שניהן רשויות של רבים הן: **גמ'** מפני שהן וכו'. כלומר טעמא דהועיל והן פתוחות זו לזו ופתוחות נמי למבוי הוא דמותרין הא אם לא היו פתוחות למבוי והיו צריכין לעבור דרך החיצונים למבוי: אפי' עירבו. בחצירות אסורות בהן מאי טעמא: דר"ע היא. מתני' אתיא כר"ע דלקמן בפרקין: דריסת

עין משפט נר מצוה

לב
א מיימו' פ"א מעירובין הלכה יח טוש"ע הו"ח סי' שסו ס"ד

לג
ב ב"ע שם סי' שלד סעיף ג בהג"ה

לד
ג מיימוני שם הלכה טו טוש"ע שם סי' שכו סעיף ג

לה
ד מיימוני שם פ"ס הלכה יג

מסורת הש"ס

עירובין מט ע"א
עי' שבת קיח ע"ב (גיטין פ"ה הלכה ט)
עירובין עג ע"א
בב כט כ"ט

גליון הש"ס

גמ' ק"ע ולא דק דלפי' דעירבו כל אחת לעצמה בכה"ג אף לרבנן אין העירוב מועיל לשיתוף במבוי' ולהכי פרכ"י פרכו. בהלכות שם לא פ"ה: אף כיון דאין כל למבוי פתוחות כל ... דריסת ... ורמי' הוכר' ... ז"ש דלא ... קכ"ע:

מראה הפנים

כדבריו בפ"ב מהלכות עירובין הס"ו בחצר וכן לקמן בפ"ס במבוי ומוכרח כפי' הזה מדפריך מינה על רב חסדאי. דסבירא ליה נעשה כשותף אם כן אין העירוב עושה אות כאחד ולכ"ע הי' העכו"ם אוסר עליהן לעולם ומ"ע דרבה בר הונא אליבא דר' יוחנן וכדפרישית. ופסק כרב נגד רבי יוחנן דהכא משום דסתם רב יוסף ואביי שקלי וטרי אליביה וקאי כוותיה דרב:

בדיור ישן היא מתניתא. בגטין פרשתי לפי הטעם דאתמר בבבלי הניזקין ד"ס דמערבין בבית ישן משום חשדא ופרש"י ז"ל הואיל והורגל העירוב בתוך אותו הבית אם באה לשנות את מקומו הנכנסין לאותו הבית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החצר שמטלטלין בלא עירוב ולפ"ז אין משנין אפי' באותו הבית מחדר לחדר. ולפי פי' ר"ת ז"ל שם מפני החשד שלא יאמרו שחושדין אותו לגנוב אותו פת של עירוב אין מניחין אותו שם. וא"כ מחדר לחדר משנין דליכא הכא חשדא ומיהו נראה מדהכא דמייתי להא כהאי סוגיא דקאמר בית שמניחין בו העירוב אין צריך כלום. ומשמע דס"ל להאי תלמודא דמהאי טעמא אין משנין מפני דרכי שלום כדפרישית בפנים והיינו דקאמר בדיור ישן כלומר שאין מקפידין אלא באותה דירה הישנה והיינו שלא ישנה מן כל אותו הבית אבל מחדר לחדר באותו הבית דליכא האי טעמא משנין:

מפני שהן פתוחות זו לזו וכו'. הכא דייק הש"ס מדנקט להני תרתי ש"מ דאף לענין התירא דחצירות בעי' שיהיו נ"כ פתוחות למבוי ולהכי מוקי לה כר"ע כמבואר בפנים ובבבלי קאמר רב דלא תני כלל לפתיחות א לזו ומטעמא דאם פתוחות זו לזו הוו להו כחצר אחת וליכא התירא למבוי אפי' כשתתפו שאין המבוי ניתר בלחי או קורה עד שיהו בתים פתוחות לחצר ושתי חצירות פתוחות למבוי וכדפרישית במתני'.

שירי קרבן

הדרא אסילתן בלבד וע"ק מאי פריך הש"ס מעתה אפילו אין עירוב בא אלא עם ככר שלם לה דאיירי במקבלי פרס ואינן אוכלין ממנו על שולחן אביהם:

מברך עלוי בלילי שובתא וכו'. כתב הב"י סימן של"ד בשם הגהות מנהג בר"כ להכול שעירוב משתכיכה מיד וטעמא משום דגבי עירובי תחומין נמי מטעם דירה אתינן עלה ואפילו הכי בכי, השמבות שני כ"כ לעירובי חצרות ושיתופי מבואות וכן דקדק המרדכי שכ"ל וקשה למה לי להביא ממרחק לחמו כרי מפורש באף עירוב חצרות הכל בחביבה במע מינה שבין השמבות קונה עירוב ומה שכתב הרמ"א בהגהה לאכלו בשחרית של שבת נ"ל טעמו כיון דמנהגינו לאכול בלילי שבת מבעוד יום ע"כ אין לבצוע עליו:

שינויי נוסחאות

(ש"ס) בשותף נד"ו כשותף. (ש"ס) בדייר נד"ו בדיור.

דריסת הרגל אוסרת. עירבו בחצירות ולא נשתתפו במבוי מתניתא דר"מ דר"מ אמר על ידי עירוב ועל ידי שיתוף נהגו הכל כר"מ. *ר' זעירא בשם ר' יוחנן אף במגילת אסתר נהגו הכל כר"מ בעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כרבי מאיר. ר' יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן ובשם ר' אלעזר אע"ג דר"מ אמר יש לו ביטול רשות מודה שאם שכח אחד מהן ולא עירב שהוא יסמך על שיתופו. מאן אית ליה על ידי עירוב ועל ידי שיתוף לא ר"מ דר"מ אמר ע"י עירוב וע"י שיתוף א"ל מה את משבח עלייהו הילכות עירובין. ר' אחא ר' אילא ייבא כהד מינהון דחד מינהון אמר שמא ילך לחצר שאינה צריכה שיתוף אי זו היא חצר שאינה צריכה שיתוף זו הצר רוגלת והוא רואה אותן מערבין ולא משתתפין אף הוא סבור לומר שמא עירוב מועיל בלא שיתוף ואין עירוב מועיל בלא שיתוף. וחורנה אמר שמא ילך לחצר שכבר שיתוף והוא רואה אותן מערבין ולא משתתפין אף הוא לא מערב ולא משתתף. פשיטא מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי מערבין בחצירות *אם רצו להשתתף במבוי אינן משתתפין ואם נשתתפו במבוי אם רצו לערב מערבין *ותני [א] מערבין ומשתתפין כאהת דברי ר"מ וחכ"א מערבין בחצירות או משתתפין במבוי אם מערבין בחצירות מותרין בחצירות ואוסרין במבוי ואם נשתתפו במבוי מותרין כאן וכאן. אמר להן אף אתם משבחין עלינו הילכות עירובין שהמבוי להצירות כחצר לבתים. *כמה הצירות יהיו במבוי רב ושמואל תריהון אמרין אין פחות משתי' ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אפילו הצר מיכן ובית מיכן וחנות מיכן. רב נחמן בר יעקב בעי [ב] מבוי אין פחות משני חצירות חצר אין פחות [ג] משני בתים *מבוי שארכו ורחבו שוה אינו ניתר בלחי וקורה אלא בפסים כחצר. שמואל שאל לרב כמה יהא ארכו יותר על רחבו והוא א"ל כל שהוא [ד] הכן דרייא דארעא דישראל מרבען. *א"ר יסה

עד

קרבן העדה

דריסת הרגל. שיש לפנימיים על החילוניים אוסרת להחילוניים להוציא למבוי: דר"מ אמר ע"י עירוב וכו'. כלומר אין סומכין על עירוב במקום שיתוף וכדפרישית במתני': אף במגילת אסתר. דקורין כולה נהגו כר"מ: בעירובין. הא דאמרן: ובתענית ציבור. דאף במנחה ובנעילה יש בהן נשיאת כפים: אע"ג דר"מ אמר יש לו ביטול רשות. במבוי א"כ עכ"ל דמתני' בדלא בטיל רשותו איירי דאי בדבטיל קשיא סיפא אם שכח אחד מבני מבוי ולא נשתתפו למה אסורין במבוי אלא ודאי בדלא בטיל איירי לא תיקשי לך בעירבו בחצירות ונשתתפו במבוי ושכח אח' מבני חצר ולא עירב למה מותרים כאן וכאן דהיינו טעמא דמודה ר"מ דבשכח א' ולא עירב בחצר שסומכין על השיתוף וכדפרישית במתני': מאן אית ליה וכו'. השתא מפרש דבריו הראשונים: א"ל מה את משבח עלייהו הלכות עירובין. ר"מ הוא דאמר הכי ש"מ דטעמא דר"מ שלא לשכח וכו' וכיון דעירבו רובן לא שייך שכחה דתינוקות: ייבא כחד מנהון. הא דקשיא סיפא א"כ מבני מבוי ולא נשתתפו נמי יהיו מותרין כאן וכאן אתיא מתני' כאחד מהם: חצר הרוגלת. שרגילים להניח בה השיתוף דבית שמניחין בו השיתוף אינו צריך להשתתף וה"ה החצר: ואין עירוב מועיל בלא שיתוף. הלכך בשכח ולא נשתתף מחמרינן דאין עירוב מועיל בלא שיתוף דהא מהאי טעמא חשש ר"מ להצריך תרווייהו אבל בשכח ולא עירב ליכא למיחש שהרי רואה העירוב וגם השיתוף: וחרנה אמר. ואידך אמר: ה"נ והוא רואה הוהן לא מערבין ולא משתהפין. וה"פ שכבר שיתפו ויסמכו גם על השיתוף משום עירוב ויטעה לומר שא"צ לא עירוב ולא שיתוף לכך מצריך ר"מ תרווייהו ולפי טעם זה אפי' שכח אחד מבני החצר יש לאסרו אבל לטעמא קמא שפיר יש לחלק ביניהם: פשיטא וכו'. כלומר הא ודאי פשיטא ליה: אם רצו להשתתף במבוי. על סמך העירוב אינן משתתפין שאין העירוב מועיל בלא שיתוף: אם רצו לערב. לסמוך על השיתוף במקום עירוב סומך עליו: ותני מערבין וכו'. כלו' ותניא נמי הכי: מערבין ומשתתפין כאח'. בעינן עירוב ושיתוף: אין פחות משתים. אפי' אין בחצר אלא בית א': אפי' חצר מכאן ובית או חנות מכאן. סגי וא"צ חצר כלל: חצר אין פחות משני בתים. שיהו נפתחות לחצר: הכין דרייא וכו'. כלומר אל תתמה אם במשהו סגי א"כ לא מצינו שיהו שוים ולמאי כ"מ הגורו שאם ארכו כרחבו דמי ימלאס ארכו כרחבו הלכך קאמר שכן דירות שבא"י הן מרובעים בריבוע מכוון:

עד

פני משה

דריסת הרגל אוסרת. במתני' דלקמן בשתי חצרות זו לפנים מזו דקתני אם עירבה זו לעצמה וזו לעצמה זו מותרת בפני עצמה וזו מיתרת בפני עצמה ר"ע אוסר את החיצונה שדריסת הרגל אוסרתה לפי שיש לפנימית דריסת הרגל על החיצונה וקסבר ר"ע שאף שהיא רגל המותרת במקומה שהרי עירבה לעצמה אפ"ה אוסרת את החיצונה שיש לה דריסת הרגל עליה והיא לא עירבה עמה והשתא שפיר מיתרצא דיוקא דמתני' כדדייקינן דטעמא מפני שהן פתוחות גם להמבוי הלכך לעולם איכא היתרא בחצרות היכא דעירבו ואפילו עירבו זו לעצמה וזו לעצמה ומשום דכשהן פתוחות להמבוי אין כאן הכרח להיות רגל דריסתן זו על זו ואפילו החיצונה מותרת לעצמה אבל אם לא היו פתוחין למבוי א"כ משכחת לה שלפעמים אפי' עירבו אסורין מיהת החיצונות והיינו כשעירבה זו לעצמה וזו לעצמה ולא עירבו כולן זו עם זו שלא הותרה אלא הפנימית לעצמה והא קמ"ל לן כדר' עקיבא: עירבו בחצרו' ולא נשתתפו במבוי אסורין במבוי מתני' דר"מ יכו'. שצריך לעירוב בחצרות ולשיתוף במבוי דר"מ אמר כו' בתוס' היא כדפר' בית הכל לעיל בהלכה ד': אע"ג דר"מ אמר יש לו ביטול רשות. כלומ' שאף במבוי שייך הוא ביטול רשות כדאמ' לעיל בהלכה א' גבי מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלים וכו' וש"מ דיש ביטול רשות במבוי מודה הוא בדינא דסיפא דמתני' שאם ערבו בחצרות ונשתתפו במבוי ושכח אחד מבני החצר ולא עירב מותרין כאן וכאן ואין צריך לבטל רשותו וטעמא לפי שהוא נסמך על שיתופו שהרי מיהת נשתתף עמהן במבוי: מאן אית ליה וכו'. כלומר דפריך על ר' יעקב בר אחא דקאמר הכי בשם ר' יוחנן ור"א דמודה ר"מ בהא והא מאן אית ליה בצרך בתיקון עירוב ושיתוף לא ר"מ כדאמרינן לעיל והאיך יהיה מודה בזה שאם שכח ולא עירב שיהא נסמך על שיתופו: א"ל. ר' יעקב בר אחא למאן דפריך ליה הכי: ומה את מבכה עלייהו הלכות עירובין. בתמיה וכי סבור אתה בר' יוחנן ור"א בכחי הלכות עירובין. ולא ידעי הא דר"מ הא בדינא קאמרינן לעיל הכי לר"מ אלא דטעמא הכא הוא וכיון דרובא עירבו לא משתכחא תורת עירוב בחצר כדפרישית במתני': ר' אחא רבי אילא ייבא כחד מנהון. אסיפא דסיפא דמתני' קאי שכח אחד מבני מבוי ולא נשתתף מותרין בחצרות ואסורין במבוי. וקאמר ייבא זה כחד מנהון מבני בכל דאמר טעמא דהך מילתא שלא תאמר יסמוך כאן על העירוב דכמו דאמרינן אם שכח אחד מבני החצר ולא עירב סומך הוא על השיתוף ה"נ בלא נשתתף יסמוך על העירוב שהרי עירבו כולן דמאי שנא דלא הוא וטעמא משום דחוששין אנו שמא ילך להצר שאינה צריכה שיתוף כדמפרש זו חצר רוגלת שהיא רגילה שלא לצאת דרך המבוי אלא דרך פתח שיש לה מצד אחר לר"ה והוא רואה אותן בני החצר שמערבין הן בחצר ולא משתתפין ואף הוא סבור לומר שמא עירוב מועיל בלא שיתוף בכל מקום ובאמת אין עירוב מועיל בלא שיתוף. כך אמר חד מנהון ואידך אמר שמא ילך לחצר שכבר שיתף ורואה אותן בהן משתתפין בשבת זו שסומכין על שכבר נשתתפו והשיתוף עדיין קיים הוא ואף הוא לא מערב ולא משתתף שיסבור שאין חיוב לא בזה ולא בזה: פשיטא מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי. כלומ' פשיטא לן האי מילתא דעירובי חצרות שאינו צריך שיהיה מונח בחצרות ובבית שבחצר ושיתופי מבואות במבוי הוא ואפי' בחצר שבמבוי: מערבין בחצרות אם רצו להשתתף במבוי אין משתתפין. הא נמי פשיטא והבקנא דמילתא היא בעירובי חצירות אם רצו להשתתף במבוי כלו' אם רוצה להניח לעירובי חצרות במבוי כמו השיתוף של מבוי אין משתתפין כלומר אין עושין אותו כמו השיתוף ואין מניחין העירוב במבוי: ואם נשתתפו במבוי אם רצו לערב. אלא הא מיבעיא לן אם השיתוף שנשתתפו במבוי רצו אותו לעשותו כמו העירוב ולהניחו בבית שבחצר מאי אם דווקא אמרו שיתוף מבואות במבוי או לא והדר פשיט לה שמערבין דלאו דווקא במבוי אמרו אלא אף במבוי ומכ"ש בבית שבחצר דטפי עדיף: ותני. אדלעיל קאי דקאמר ר"מ אמר ע"י עירוב וע"י שיתוף והיכא שמעינן ליה לר"מ דקאמ' הכי ותני כן בתוספתא פ"ו והבאתי לעיל בהלכה ד': כאחת. שצריך לשתיהן כאחת: אם מערבין. אם עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי מותרין בחצרות ואוסרין במבוי שאין סומכין על השיתוף במקום העירוב לר"ה וכלו' במקום שעירבו אין סומכין שיהא ג"כ לשיתוף ואם נשתתפו במבוי לבד מותר כאן וכאן דסבירא להו סומכין על העירוב במקום השיתוף: אמר להן. ר"מ לחכמים אף אתם משבחין עלינו הלכות עירובין שאם לא ירצו התינוקות שמערבין בחצרות ישתכח תורת העירוב מביניהן: שהמבוי לחצרות וכו' כמה חצרות יהיו במבוי וכו' גרסינן להא לעיל בפ"ק בהלכה א' עד מרבען ושם פירשתי:

עד

עין משפט נר מצוה

לו
א מיימוני פ"א מעירובין הל' י' טוש"ע או"ח סי' שפו

לז
ב מיימוני פ"ז מהלכה הלכה ח טוש"ע שם סי' שסג סעיף ט

גליון הש"ס

[ב] פי' בתי ריטב"א י"ב ע"ב ודף נ"ג ע"ב:

[ג] עי' ק"ס ד"ס דא"ל דגם כרחבו יהר על הרכו דינו כחצר עי' בבני דף ה ע"א וגם בפ"ט דף יב ע"ב ובקדמוני'

מסורת הש"ס

ע"ל פ"ה ה' ובב"ג

[א] תוספתא פ"ו

עיין תוספ' פ"ז ובעירובין פ"א ע"ב

(בפ"ק הל' א) בב עד ע"ה פ"ב הלכה א

בב יב ע"ב

(תהלים פ"ג) פ"ז ובפ"ז כ"ח יב"ג

מראה הפנים

ייבא כחד מנהון וכו'. סך טעמא דהכא נוסף הוא דלעולם לא אמרי' שאם לא נשתתף יסמוך על העירוב ואפי' בדיעבד שהרי שכח הוא ומשום דחוששין שמא ילך לחצר שאינה צריכה שיתוף ואף הוא סבור לומר שעירוב מועיל בלא שיתוף אבל אם שכח אחד מבני החצר ולא עירב ליכא למיחש שמא ילך לבית שלא עירב ויסבור וכו' דהא פ"כ צריכין כל השכנים לערב ולא משכחת לה שיהא בית מותר בלא עירוב כמו שלפעמים חצר מותרת בלא שיתוף וכגון בחצר רוגלת כמבואר בפנים: פשיטא מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי וכו'. לכאורה היה נראה לפרש כדפרישית בפנים דעל מקום העירוב ומקום השיתוף קאי מדקאמר אם רצו להשתתף במבוי אין משתתפין. ומיהו אף בהדין דין אמת הוא לפי כך פירושא מ"מ מותיבן דלקמן בסוף הלכה הוא דאיירי בענין מקום הנחת העירוב והשיתוף א"כ מילתא אחריתא היא כאן ועל סמיכת העירוב והשיתוף

שנויי נוסחאות (ש"ס) יסמך בד"ו נסמך. (שיי"מ) שיתוף בד"ו שיתף. (שנ"ב) מיכן ותנית בד"ו מיכן בית מכאן וחנות.

עין משפט נר מצוה

לח
א מיימוני פ"ג משקלים ה"ב

לט
ב מיימוני פ"ה מפסולי המוקדשין ה"ח

מ
ג מיימוני פ"ב מעירובין ה"ה טוש"ע או"ח סי' שפה ס"ב

מא
ד מיימוני שם פ"ה הלכה טו טוש"ע שם סי' שפח

מב
ה מיימוני שם הלכה יג יד ובהשגות ובטוש"ע

פני משה

עד דאנא תמן. בבבל שמעית קל דרב יהודה ששאל השאלות האלו לשמואל: הפריש שקלו ומת. אם כמותר שקלים הוא דהנינן בפרק ב' דשקלים מותר שקלים הללו וגרסינן להא שם: אמר ליה יפלו לנדבה. לנדבת הצבור ולא דמי למותר שקלים דהתם נותרו מן השקלים שכבר הביאו ועשו בהן לצורך נדבת הצבור: מותר עשירית האיפה שלו. מהו דתנינן שם מותר עשירית האיפה נדבה והיינו מעשירית האיפה של כ"ג שהיה מקריב בכל יום והכא קא מיבעיא ליה ביחיד שהתנדב מנחה עשירית האיפה ומת וניתותר מה יעשו בה ופליגי בה ר' יוחנן אמר ילך ליס המלח שאסור בהנאה ור' אלעזר אומר תמכר ויפלו הדמים לנדבה: בעון קומוי. ועוד שאלו לפניו מהו לבטל רשות מחצר לחצר אם יכול בן חצר זו שלא עירב לבטל רשותו לחצר האחרת הסמוכה לה ואמר לון מבטלין רשות מחצר לחצר: בעון קומי ר' יוסה. גרסינן להא לעיל פרק ר"א דמילה בהלכה א' עד כדי לעשות כל הרשויות כאחת ושם מפורש הכל: פשיטא נסמכין על שיתופי המבוי. פשיטא לן האי מילתא שלפעמים נסמכין על שיתופי מבוי אפי' לא עירב בחצר וכדתנינן במתני' שכח אחד ולא עירב מותרין כאן וכאן מפני שסומך על השיתוף אלא הא קמיבעיא לן מהו לסמוך על שיתופי חצרות והיינו עירובי חצרות. אם שכחו ולא נשתתפו במבוי והע"ג דהא נמי תנינן מבני מבוי ולא נשתתף מותרין בחצרות ואסורין במבוי. מ"מ מיבעיא ליה אם אמרינן שלפעמים סומכין על העירוב שיהא במקום השיתוף: נסמכין על שתופי חצרות בשבת הראשונה מדוחק

גמרא

עד דאנא תמן שמעית קל רב יהודה שאל לשמואל
א הפריש שקלו ומת אמר ליה יפלו לנדבה
ב *מותר עשירית האיפה שלו ר' יוחנן אמר יוליכם
לים המלח ר' לעזר אומר יפלו לנדבה. בעון קומי
*מהו לבטל רשות כחצר להצר אמר לון ג מבטלין
רשות כחצר להצר *בעון קומוי ר' יסא היך מה
דאת מר תמן בכלים ששבתו בחצר מטלטלין
אותן בחצר ודכוותה כלים ששבתו במבוי מטלטלין
אותן במבוי ובשבת שואלין לה ולא אגיבון דלא
רבי יסא אמר אלא כל מלא ומלא באתרה כד
דאתון לעירובין אמר לון בשם רבי יוחנן כלים
ששבתו במבוי מטלטלים אותן במבוי *רב אמר
ד אין מטלטלין אותן אלא בארבע אמות אמר
רבי יוסה בי רבי בון רב כדעתיה ורבי יוחנן
כדעתיה ר' יוחנן דו אמר קורה מתרת בלא
שיתוף הוי דו אמר מטלטלין בכל המבוי רב דו
אמר אין קורה מתרת בלא שיתוף הוי דו אמר
אין מטלטלין בו אלא בד' אמות. על דעתיה דר"י
לאי זה דבר משתתף בכל המבוי א"ר יוסה בי
ר' בון כדי לעשות כל הרשויות באחת. פשיטא
נסמכין על שיתופי המבוי מהו ליסמך על שיתופי
הצירות רבי יעקב בר אהא ורבי זעירה הריהון חד בשם מר עוקבן וחד
בשם רב נחמן בר יהודה • נסמכין על שיתופי חצירות בשבת הראשונה
מדוחק

קרבן העדה

עד דאנא תמן. בעוד שהייתי בבבל שמעתי קולו של ר"י ששאל לשמואל: הפריש שקלו ומת מהו. שיפול להרומת הלשכה או לא: מותר עשירית האיפה. של כה"ג מהו כגון שהפריש מעות לעשירית האיפה וניתותרו ושוב אינו יכול לצרפן למחר מה יעשה בהמותר: יוליכם לים המלח. שלא יהנה בהן: יפלו לנדבה. דהיינו נדבת ציבור שגם היא נקראת מנחה: מהו לבטל רשות מחצר לחצר. חצר אחד ששכח ולא נשתתף עמהן מהו שיבטל רשות לשאר חצירות ויהיו מותרין לטלטל במבוי: כמה דאת מר. כמו שאתה אומר התם בכלים ששבתו בחצר אע"ג דלא עירבו בחצר ואסור להוציא מבתים לחצר אפ"ה מטלטלין הכלים ששבתו בחצר בכל החצר: ודכוותה וכו'. ובעו מיניה מי אמרינן כמו כן בכלים ששבתו במבוי: ובשבת שואלין לה. אינהו שאלו מר' יוסה כשהיו עסוקין במסכת שבת: ולא אגיבון. ולא השיב להם: ה"ג דלא הוה ר"י וכו'. שלא היה ר"י משיב על כל דבר אלא במקומו הראוי לו ושאלה זו מקומה בעירובין: כד אתו. ללמוד מסכת עירובין ושאלו ג"כ ממנו והשיב להם דפליגי בה רב ור"י: אין מטלטלין. כלים ששבתו במבוי שלא נשתתפו אלא בד' אמות: רב כדעתיה. רב לשיטתו. ור"י לשיטתו: ר"י. שהוא אומר דקורה לבד מתרת המבוי אפילו בלא שיתוף לכך קאמר ר"י דכלים ששבתו במבוי מטלטלין בכל המבוי: ופריך לר"י לאיזה דבר משתתפין במבוי דהא בלא"ה מותרין לטלטל בכל המבוי: כדי לעשות כל הרשויות כאחת. שיהא מותר לטלטל במבוי אף מן הכלים ששבתו בבית: פשיטא. הא ודאי פשיטא לן שנסמכין על השיתוף שהבעלי בתים משותפין במבוי כדתנן במתני' בעל הבית שהיה שותף לשכניו לזה ביין ולזה ביין אין צריכין לערב: מהו לסמוך וכו'. הא קמיבעיא לן מהו לסמוך על השיתוף שהבעלי בתים משותפין בפת מבוי עירובי חצירות:
מדוחק

מראה הפנים

וכו' שיתוף קאמר והכ"פ פ"ע דלכאורה מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי אלא באם מערבין בחצירות בלאו הכי אם רצו להשתתף במבוי כלומר שרצו שיהא העירוב במקום השיתוף ויסמכו כל העירוב בזה הדין הוא איך משתתפין כלומר אין יכולין לסמוך על העירוב בזה לכן ג"כ לשיתוף ולפי שהעירוב עושה להבתים שבחצר כרשות אחת אבל אין יכול לעשות להחצירות שבמבוי שיהו כרשות אחת ומשום שהעירוב הוא בבתים שבחצר ולא בחצירות שבמבוי. ואם נשתתפו במבוי כלומר אבל איפכא שאם נשתתפו במבוי בלבד ואם רצו לערב שיהא זה השיתוף במקום עירוב ויסמכו עליו גם לעירוב מערבין. יכולין לסמוך על השיתוף שיהא לכן זה גם לעירוב ואפי שהשיתוף עושה בכל כרשות אחת והם מגיע השיתוף גם הבתים שבחצר אפי עדיף כדמוכח מדלקמן בסוף הלכה:

מותר עשירית האיפה שלו. מדקדק בלי משמע לכאורה דעל מנחת חוטא קאמר במקום כדלי דלות עשירית האיפה והתנינן בשקלים מותר עשירית האיפה נדבה מפרש הלי ב"ס על עשירית האיפה של כה"ג קאי וזהו כדקס"ד במנחות דף קח והתם פליגי ר' יוחנן ור"א במותר עשירית האיפה של כה"ג. ואיפכא גרים התם ר' יוחנן אמר נדבה ר"א אומר ירקב ומותיב התם על ר"א מהאי מתני' דשקלים דקתני נדבה מאי לאו בשל כה"ג לא מותר מנחת חוטא. ומדאשכחן התם בהדיא דפליגי בני המורחי בפירוש בשל כה"ג אי"כ ע"כ בשל כה"ג קאי והמתני' דשקלים במותר מנחת חוטא איירי כהשתקנה דהתם. וכן פירשתי בפ"ד דנזיר בהלכה ג' דמייתי להא אלא בתוספת כביטה בפלוגתייהו דהתם וכתבתי שם דהא דר' יוחנן ס"ל התם נדבה מ"מ פסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ח' ירקב ומשום דהכי מסיק התם רב נחמן בר יצחק מתהדרא כמ"ד מותר עשירית האיפה של כה"ג ירקב דתניא וכוי' ובמותר אתם כזיר דפסק בם ירקב וזהו כרב חסדא דירושלמי דהתם ור' יוסי קאי כוותיה ודקאמר טעמא וע"ש:

כד דאתו לעירובין אמר לון בשם ר' יוחנן כלים ששבתו במבוי מותר לטלטלן במבוי וכו'. בבבלי פ' ר"א דמילה דקל"א גרסי' על הא דאמר נמי ר' זירא אמר רב התם מבוי שלא נשתתפו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ולא פירשה עד דאתא רבה בר אבוה ופירשה דה"ק מבוי שלא נשתתפו בו עירובי חצירות עם בתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות לא עירבו חצירות עם בתים מותר לטלטל בכולו ופריך התם מ"ש כי עירבו דאיתקו חצירות וגעבו בתים ורב לטעמיה דאמר אין המבוי ניתר בלחי או קורה עד שיהו בתים וחצירות פתוחות לתוכו והכא כתים איכא חצי ות ליכא כי לא עירבו נמי ליהזינהו לבני בתים כמאן דכתיבי דמי וחצירות איכא ובתים ליכא אפשר דמבטלי ליה רשותא וכוי' כוף כוף בעודנא דאיתא לבאי ליהוי לבאי אלא אמר רב אבי מי גרם לחצירות שייאסרו בתים וניכא ולפי פרש"י ז"ל מילתא דרב אבי לא קאי לסיומא לכך דבעי לאיתור טעמי' דרב בהין המבוי ניתר וכו' דהאי טעמא קאי בפירכא אלא פ"מ אלא אמר רב אבי היינו טעמא דמחלקינן בין עירבו לבן לא עירבו דרב לטעמיה דאמר בפ' כל גגות דף צ"א הלכה כר"ש דאמר אחד גגות וחצירות וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן והוא שלא עירבו החצירות עם הבתים דלא שכיחי מאני דבתים בחצר אבל עירבו לא משום דשכיחי כלים שבבית בחצר וגזרינן דלמא אתי לאפוקי נמי כלים שבבית שבהן בחצר והשתא כי לא עירבו שרי לטלטולי כלים שבמבוי בכל המבוי דמי גרם לחצירות שיאסרו על המבוי ולהצריכו שיתוף כדי להוציא מהחצירות למבוי בתים הוא שגרמו דאי לאו הכי הוו להו חצירות ומבוי רשות אחת וליכא כלומר דכי לא עירבו הבתים עם החצירות הרי נסתלקו מהחצירות ומותר לטלטל במבוי כולה וזהו ההוכן מדברי רש"י וכן פי' התוס'. ונפיך כתבו דהך מילתא דלאו כהלכתא היא דרב דאסר כשעירבו לשטמיה דקאמר הלכה כר"ש דוקא בלא עירבו וה"ה הכא נמי דוקא בבלא עירבו אבל לר' יוחנן דפליג עלי' בפ' כל גגות ואמר הלכה כר"ש בין עירבו ובין לא עירבו וה"ה הכי נמי וקי"ל כר' יוחנן וכן דעת הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"ב מהלכות עירובין בהלכה ט"ו שהשיג הרמב"ם בלבוש על שפסק הרמב"ם גם במבוי שלא נשתתפו בו לחלק בין עירבו שאין מטלטלין בו אלא בד' אמות דהוי ככרמלית דמכיון שעירבו חצירות עם הבתים נעשה המבוי כאילו אינו פתוח לו אלא בתים בנגד בלא חצירות וכו' ואם לא עירבו מטלטלין בכולו כלים שבתוכו בחצר שלא עירבו וזהו כדאמרי' מעיקרא והא פריכא הוא כי לא עירבו נמי וכו' ובטעמי' דרב אבי א"כ רב הוא דלטעמי' ולהן קי"ל כר' יוחנן. והכ"מ פי' להא דרב אבי לפי שיטתו של הרמב"ם דרב אבי לאתויי האי פירכא דפריך כי לא עירבו נמי קאי דלא מצית למימר ליתוינהו לבתים דכמאן דכתימי דמי דליתא דמי גרם לחצירות שיאסרו בתים וליכא בתמיה דהיכי מצי למימר דכמאן דסתימי דמי וליכא לבתים בה עיקר הגורם איסור להוציא מן הבתים לחצר הבתים הם הגורמים ומהיכי תיתי לומר כמאן דסתימי דמי וזהו תוכן פי' הכ"מ לדעת הרמב"ם. ולענין הראב"ד שאמר ומי שאינו מפרש כן תופס מדרך הבבל והוי אין הכרעתי מכרעת הבל רואה אני לבון שגמרא רחוק לפירושם כמו לפירושו וכל האחרונים כדעת הר"א ז"ל עכ"ל ואומר אני שאם יש להכריע ההכרעה מהאי ש"ס ומוכיחא בלפנינו הוא דע"כ להלק בין עירבו ללא עירבו דהא לא תימא הכי קשיא דר' יוחנן דהכא אדר' יוחנן דע"כ כל גגות. דהא אנן חזינן דטולא סוגיא דהכא בבלא עירבו איירי דהא נעי מיניה דר' יוסה היך דאת אמר בכלים ששבתו בחצר וכו' ודכוותה כלים ששבתו במבוי וכו' וע"כ כלים ששבתו בחצר ולא עירבו הבתים עם החצר קאמר דאי כעירבו הכל מותר ואפי' מן הבתים לחצר וזה א"צ לפנים ומיבעיא להו אי דמיא דכוותה בכלים ששבתו במבוי והיינו נמי בלא עירבו לא בחצירות ולא נשתתפו במבוי אם הכלים ששבתו במבוי מותר לטלטל בכולו ועלה השיב לבן ר' יוסי וקאמר דפלוגתא דרב ור' יוחנן היא לרב אין מטלטלין אלא בד' אמות ולר' יוחנן מותר לטלטל בכולו ואי כפירושם דהא דרב אוסר בכולו בבלא עירבו משום דאזיל לטעמי' בהאי דר"ש וא"כ ר' יוחנן דמתיר לטלטל בכולו נמי לטעמי' בהאי דר"ש דבין עירבו ובין לא עירבו הכל רשות אחת הכי הוא ע"כ נמי עירבו וא"כ קשה מאי האי שמשיב ר' יוסי בשם ר' יוחנן מותר לטלטל בכולו וכבלא עירבו כגוונא דהבעיא הא לר' יוחנן אפי' בעירבו מותר והוא לי' להשמיענו רבותא טפי אליבא דר' יוחנן הביה וכ"ת דר' יוסי דהכא לא ס"ל אליבא דר' יוחנן כן כהביא הר"ש ולדידיה ר' יוחנן מתיר דוקא בבלא עירבו ורב אוסר אפי' בבלא עירבו א"כ לפ"ז יקשה דברי ר' יוחנן דהכא סותרין לדבריו דפ' כל גגות וכמו כן דברי רב דהכא סותרין למאי דפירש רבה בר אבוה בפ' ר"א דמילה ולפי' הרמב"ם מיכת ניחא הא דר' יוחנן דלא שייכא כלל האי דמבוי דהכא לבאי דר"ש ופ' כל גגות אלא דטעמא כדאמרינן מעיקרא דטעמי' דרב דהכא לאי דמחלק רבה בר אבוה משום דכי עירבו ניהקו חצירות וכי לא ערבו לא חזינן לבתים כמאן דסתימי משום הא דרב אבי וכדלעיל והשתא פיסקא קאי כרב דהתם וכר' יוחנן דהכא דבבלא עירבו מותר לטלטל בכולה. והוא דכיים בהבעיא ומשיב להו דלר' יוחנן מותר לטלטל בכולו בבלא עירבו ולא"ה נמי כדמדמי להו הכא כרב וכפי' רבה בר אבוה. וכר' יוחנן דהכא ואין זה ענין כלל לבאי דר' יוחנן בפ' כל גגות. כנ"ל להכיא סייעתא לדעתו ז"ל:

מהו לסמוך על שיתופי חצירות. לכאורה היה נראה לפרש כהפריבית בפנים דהכשתא היא אם שכחו ולא נשתתפו במבוי מהו לסמוך על עירובי חצירות ופשיט ליה דמדוחק סומכין בשבת הראשונה. אלא שהרמב"ם ז"ל לא היה מפרש כך שכתב בפ"ה מהלכות עירובין בהלכה י"ד נשתתפו במבוי ושכחו כולן ונערב בחצירות אם אין מקפידין על פרוסתן סומכין על השיתוף בשבת הראשונה בלבד ואין מתירין לכן דבר זה אלא מדוחק וא"כ כך היה מפרש מהו לסמוך על שיתופי חצירות והיינו עירובי חצירות אם לא עירבו

מסורת הש"ס
מנחות קח ע"א
עירובין עו ע"ב
ירושלמי שבת פי"ט הל"ג
שבת קל ע"ב

מדוחק. אם לא עירבו מחמת אונס ודוקא בשבת ראשונה אבל מכאן ואילך לא דלא לשתכח תורת עירוב: כדין אנשי בר דליה. כהנך אנשים שהן שותפין שאין מקפידין זה על זה הלכך ה"ל כעירוב דבעינן שלא יקפיד כל אחד על עירובו אבל בשאר שותפים דמקפידין לא הוה עירוב:
ואפילו לא וכו'. כלומר ואפילו בכל שותפין דעלמא נמי מהני השיתוף לשבת ראשונה: שהיו מסובין. לאכול באויר החצר: מכיון שהתחילו. לאכול בתבשיל אחד מבע"י מותר וסומכין עליו משום עירוב ומשום שיתוף: הדא אמרה. זאת אומרת ואפי' מסובין באויר חצר מהני משום עירוב ולא בעינן בית: ואפילו לא עירבו. סומכין עליו אף משום שיתוף של המבוי: ואפי' לא כיונו. לערב מהני השתתפו': שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. דדוקא באויר בחצר הוא דמהני אבל באויר מבוי לא מהני כיון דאויר מבוי הוא רשות של כל בני המבוי ואסורין להשתמש בו עד שיערבו כולם ולא מהני שיתוף דידהו: עירוב צריך בית. צריך להניחו בבית שבחצר: מילתיה דרב אמרה עירוב צריך בית. אבל לא שיתוף: ה"ג מתניתא פליגא עלוי דשמואל. וה"פ דתניא בברייתא שיתוף נותנו אפי' בבית שער: נותנו. לשיתוף של מבוי בין באויר חצר בין באויר מבוי ולא זו אף זו קאמר:

מדוחק. ר' יוסה בי רבי בון בשם רב יהודה כדין אנשי בר דליה שאינן מקפידין על [ז]פרוטתן רבי בא בשם רב יהודה ואפילו לא כגון אנשי בר דליה שאין מקפידין על פרוטתן תני *מעשה [א] שהיו מסובין באויר חצר וקדשה עליהן השבת אתא עובדא קומי שמואל ואמר מכיון שהתחילו בתבשיל מבעוד יום מותר הדא אמרה ואפילו מסובין באויר חצר *הדא אמרה אפי' לא עירבו הדא אמרה ואפילו לא כיוונו הדא אמרה שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת הדא אמרה נסמכין על שיתופי הצירות בשבת הראשונה מדוחק. פשיטא עירוב [ב] צריך בית שיתוף מהו שיהא צריך בית מילתיה דרב אמרה [ז]עירוב צריך בית מילתיה דשמואל אמר שיתוף צריך בית מתניתא דשמואל פליגא עלוי שיתוף [ג] נותנו בבית שער ר' בון בר חייה ר' אבהו בשם ר' יוחנן נותנו בין באויר חצר בין באויר מבוי:

הלכה ט מתני'

*שתי חצירות זו לפנים מזו עירבה הפנימית ולא עירבה החיצונה הפנימית מותרת והחיצונה אסורה החיצונה ולא הפנימית שתיהן אסורות עירבה זו לעצמה וזו לעצמה זו מותרת בפני עצמה וזו מותרת בפני עצמה ר"ע אוסר את החיצונה שדריסת הרגל אוסרתה וחכמים אומרים [ד] אין דריסת הרגל אוסרת: **גמ'** א"ר יוסה *דר"ע היא דר"ע אמר דריסת הרגל אוסרת א"ר לא בשם ר' ינאי דריסת הרגל אסורה ואוסרת:

הלכה

הלכה ט מתני'

זו לפנים מזו. פנימית פתוחה לחיצונה וחיצונה לרשות הרבים ודריסת רגלה של פנימית על החיצונה לצאת לרשות הרבים: עירבה פנימית. לעצמה לטלטל בחצרה: שתיהן אסורות. דהויא פנימית רגל האסורה במקומה שהרי לא ערבה לעצמה ואוסרת בדריסת רגלה על החיצונה: מותרת לעצמה וכו'. דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת: רבי עקיבא אוסר. דקסבר אף רגל המותרת אוסרת במקום שלא עירב' שם: וחכמים אומרים אין וכו'. דקסברי אפי' רגל האסורה במקומה כגון שלא עירב' הפנימי' לעצמה אינה אוסרת על החיצונה: **גמ'** דר' עקיבא היא. רישא דקתני החיצונה ולא הפנימית שתיהן אסורות אתיא כר"ע וכדפרישית במתני' וקשיא לי' מציעת' עירבה זו לעצמה וכו' כמאן: דריסת הרגל אסורה ואוסרת. כלומר ג' תנאי בדבר ת"ק סבר דרגל המותרת אינה אוסרת ורגל האסורה אוסרת הלכך עירבה זו לעצמה וזו לעצמה זו מותרת לעצמה וזו מותרת לעצמה:

מדוחק. בשבת הראשונה ששכחו ולא נשתתפו במבוי נסמכין הן על עירובי חצרות בעירבו ואעפ"כ אין מתירין להם דבר זה אלא מדוחק ויהיה להן צורך הרבה לטלטל במבוי: כגון אנשי בר דליה שאין מקפידין על פרוטתן. א"נ על פרוסתן. וכלומר אם הן בני אדם שהן מקפידין על פרוסת לחם שלהן ליהנות לאחרים וכגון אנשי בר דליה שהיו מכירין בהן שאינן מקפידין ואם בני חצר הם מאותן שאין מקפידין על פרוסתן סומכין בני מבוי ששכחו ולא נשתתפו על עירובן בשבת הראשונה. ור' בא בשם רב יהודה קאמר ואפילו לא כאנשי בר דליה וכו' וכלו' דלא בעינן שאינן מקפידין ואפילו מקפידין הן סומכין על עירובן דגם ס"ל לר' בא הא דאמרו המקפיד על עירובו אינו עירוב: תני מעשה שהיו מסובין באויר חצר. בני מבוי היו מסובין באויר חצר אחד ולא נשתתפו באותו מבוי וקדשה עליהן השבת ובאת עובדא קומי שמואל כיצד יעשו שהרי צריכין הן להביא התבשילין מבתיהן לכאן ואמר מכיון שהתחילו בתבשיל לאכול מבעוד יום מותר לפי שיכולין לסמוך על הפת שעל השולחן כדמסיק ואזיל דשמעינן כמה מילי מהאי דשמואל: הדא אמרה ואפי' מסובין באויר חצר. כלומר דבדיעבד מותר אפי' העירוב באויר החצר הוא: והדא אמרה אפי' לא עירבו. בחצרות אף דס שאלו עירבו היה אומר להן יסמכו על העירוב: והדא אמרה ואפי' לא כיונו. לשפת בעל השולחן שיהיה במקום עירוב שהרי לא אמר להן שתכוונו לכך: והדא אמרה נסמכין על שיתופי חצרות בשבת הראשונה מדוחק. שהרי המעשה היה שלא נשתתפו במבוי שאלו נשתתפו א"כ היה החצר והמבוי הכל רשות אחת ומאי הוה נספקא להו: הדא אמרה שאין ב' רשויות משתמשות ברשות אחת. כלו' והא נמי שמעינן מהאי עובדא שבני אדם שהן משתי רשויות כגון הכא בני מבוי ובני החצר שלא נשתתפו והן שתי רשויות והיו כולן מסובין באויר חצר אחת שהיא רשות אחת ואעפ"כ הוצרכו לשאול מה יעשו ואם יכולין לגמור סעודתן שם שזה נ"כ היה בכלל השאלה אם צריכין הן לילך למקום שההבדלין הן שם ולגמור סעודתן ומסתמא היו באחד מן הבתים שבאותו חצר ושמע מינה שאין ב' רשויות משתמשות ברשות אחת ואפי' הן עכשיו כולן ברשות אחת: פשיטא עירוב צריך בית. שהעירוב משום דירה הוא דהוי כאלו כולן דרין בבית אחת וא"כ פשיטא לן (הן) שצריך להניחו באחד מן הבתים שבחצר אלא שיתוף מבואות מהו שיהא צריך להניח בבית וקאמר דפליגי בהא: מילתיה דרב אמרה עירוב צריך בית. וא"כ שמעינן מדקאמר עירוב בדווקא אבל שיתוף א"צ בית ומילתיה דשמואל אמרה אף שיתוף צריך בית שלא התיר בהאי עובדא דלעיל אלא מדוחק והואיל וכבר התחילו בתבשיל מבעוד יום אבל לכתחלה לא: מתניתא דשמואל. דתני איהו גופיה פליגא עלוי דהא תני שיתוף נותנו בבית שער שבחצר ולאו בית דירה הוא: רבי בון ור' אבהו בשם ר' יוחנן. אמרי נותנו לשיתוף בין באויר חצר ובין באויר מבוי ואין צריך בית:

הלכה ט מתני'

שתי חצירות זו לפנים מזו. והפנימית שהוסה להיצונה וחיצונה פתוחה לרשות הרבים והכי הפנימית דריסת רגלן דרך החיצונה לצאת לרשות הרבים אם עירבה הפנימית בפני עצמה לטלטל בחצרה ולא עירבה החיצונה: הפנימית מותרת והחיצונה אסורה. משום דלקמן פליגי בסיפא להכי קתני הך ברא דבהא כ"ע מודים. ומשום שהפנימית יכולה היא לסגור פתחה ואין החיצונה יכולה לעכב עליה: החיצונה ולא הפנימית שתיהן אסורות. בהא נמי כ"ע מודים בין ת"ק ובין רבי עקיבא דהפנימית בעצמה אסורה שהרי לא עירבה והחיצונה אסורה מפני הפנימית שעוברת עליה והיא אסורה במקומה. ורגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה: עירבה זו לעצמה וזו לעצמה. ולא עירבו זו עם זו זו מותרת בפני עצמה. לטלטל בחצרה: וזו מותרת בפני עצמה. ואין הפנימית אוסרת על החיצונה ואף על פי שעוברת דרך עליה משום שהפנימית רגל המותרת במקומה היא ורגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה אבל מזו לזו אין מטלטלין: רבי עקיבא אוסר את החיצונה שדריסת הרגל של הפנימית אוסרתה. דקסבר רבי עקיבא אפילו רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה מפני שהיא עוברת דרך עליה ולא עירבה עם החיצונה: וחכמים אומרים אין דריסת הרגל אוסרת. ופליגי נמי את"ק דאפי' רגל האסורה במקומה כגון היכא שעירבה החיצונה ולא עירבה הפנימית אינה אוסרת על החיצונה והכי מסיק התם בגמרא דג' מחלוקות בדבר ת"ק סבר רגל האוסרת במקומה היא שאוסרת שלא במקומה אבל רגל המותרת במקומה אינה אוסרת ורבי עקיבא סבר אפי' רגל המותרת אוסרת שלא במקומה ורבנן בתראי סברי דלעולם אין דריסת הרגל אוסרת ואפילו רגל האסורה במקומה אינה אוסרת שלא במקומה והלכה כת"ק:
שנם

שירי קרבן

הדא אמרה שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. וקשה דלמא מעשה שהיה כך היה באויר שבחצר וה"ה אויר שבמבוי מהני וי"ל מדתני הך מעשה ש"מ דינא אהי לאשמועינן ודייק ספיר דס"ל למתני באויר שבמבוי ועמש"ל בפרק חלון והיה נ"ל דהך הדא אמרה שאין שתי וכו' ל"ג ליה הכא אלא אגב שיטפא דפ' חלון מייתי ליה הכא:

מראה הפנים

פירבו אלא שנשתתפו במבוי אם סומכין עליהן על אם שנשתתפו במבוי. ופשיט לא דסומכין בשבת הראשונה ומדוחק. ומה שהביא הרב"ד ז"ל שם בהשגות ירושלמי פ"א וכו' ג' התרת היתה לפניו ור"ג דלפי הגי' שהביא א"כ פליגי ר' יוסי בר בון ור' בא ולר' יוסי בר' בון אפי' מקפידין על פרוסתן והו"ל למיפסק כוותיה דאיכו מרא דשמעתא ספי ולקולא ולפי הגי' שלפנינו ניחא דר' יוסי בר' בון נקט לחומרא ומעשה דאנ. קי"ל

תורת

המקפיד על עירובו אינו עירוב וכדשמואל כפי מי שבולייתו דף פ"ט והוזכר לעיל בהלכה ו ד"ה בית שמניחין בו את העירוב: **תני** מעשה שהיו מסובין באויר החצר וכו'. דין מסובין בבבלי פרקין ד' ע"ב ובפ"ח דף פ"ה ופרש"י ז"ל שם מסובין בבית משום עירוב. ומסכת מגמע בסדיה שבני מבוזין באויר החצר ועל השלחן שהיו אוכלין נכר וקדשה עליהן השבת וכו'. וכך הם מתפרשין דברי הרמב"ם ז"ל בכתב בפ"א מהלכות עירובין בהלכה י"ט ממש כדברי פ"ז ב"ם וכך הוא מתפ"ם להא דבבבלי ולא כמה שגלה הכ"מ לפרש שם לדברי הרמב"ם אלא דבריו שם ג"כ כפי' הרשב"א ז"ל שהביא שם ופ"ב: **פשיטא** עירוב צריך בית וכו'. משמע שהכא דלכ"ע מיהת ספי צריך שיתוף אם הוא בבית אלא ב"ג דוקא בבית. והתוס' כדף ע"ב מביא לזה לראיה לפרש"י ז"ל דהא דקאמר כפ' כיצד משתתפין דף פ"ב שיתופי מבואות בחצר במבוי דכ"ש בית וזה פשוט ומה דקאמר הכא רבי בון בשם רבי יוחנן נותנו בין באויר חצר בין באויר מבוי אין משמע: בתם כן הלא אמ"ג עירובי חצירות בבית בחצר ושיתופי מבואות בחצר שבמבוי: **אמר** ר' יוסה דר"ע היא וכו'. הר דר' יוסי ככאן. דרב דימי א"ר ינאי בבבלי דף פ"ט וכן דרבי הילא בבאי דמסיק שם כבבי הכי אמר רבי ינאי
דשא

הלכה י מתני׳

*שכח אחד מן החיצונה ולא עירב הפנימית מותרת והחיצונה אסורה מן הפנימית ולא עירב שתיהם אסורות נתנו את עירובן למקום אחד שכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונ׳ ולא עירב שתיהן אסורות ואם היו של יחידים אינן צריכין לערב:

גמ׳ *שכח אחד מן החיצונה ולא עירב החיצונה אסורה שלא עירבה והפנימית אסורה שנתנו עירובן במקום אסור. שכח אחד מן הפנימית ולא עירב הפנימית אסורה שלא עירבה והחיצונה אסורה שנתנו עירובן במקום אסור שדריסת הרגל אוסרת. שכח אחד מן החיצונה ולא עירב ניחא החיצונה אסורה שלא עירבה הפנימית למה מפני שנתנו עירובן במקום אסור. הרי לא נתנו עירובן במקום אסור אלא שדריסת הרגל אוסרת. הרי אין כאן דריסת הרגל אוסרת אמר רבי יסא מכיון שנתנו במקום אחד נעשו כולן רשות אחת. רב חונה בשם רב אין תורת חצר לעכו״ם אין תורת דקה לעכו״ם אין תורת חצר לעכו״ם שאם היה שרוי בעליונה את מורידו לסור אין תורת דקה לעכו״ם שאם היה שרוי בפנימית את מוציאו לסור. רבי לא בשם רבי אלעזר יש תורת חצר לעכו״ם שאם היו ישראל ועכו״ם דרים בפנימית לעולם אינו אוסר

עד

פני משה

*שכח אחד מן החיצונה ולא עירב. הוי כעירבה הפנימית ולא עירבה החיצונה שזה שלא עירב אוסר על בני חצרו והפנימית מותרת שהיא בהיתרה עומדת והחיצונה אסורה ואם אחד מן הפנימית שכח ולא עירב הוה כאילו החיצונה ולא עירבה הפנימית שאותו שלא עירב אוסר על בני חצרו והן עוברין על החיצונה ולפיכך שתיהן אסורות: נתנו עירובן במקום אחד. כגון שעשו שתיהן עירוב אחד והניחו העירוב בהחיצונה וקרי לה מקום אחד מפני שבשתיהן משתמשות לה שהפנימית עוברת דרך עליה ושכח אחד מהן ולא עירב בין שהוא מן הפנימית ובין שהוא מן החיצונה שתיהן אסורות לפי שעכשיו אין הפנימית יכולה להסתלק עצמה ולהסגיר את פתחה ולבטל בחצרה דהא ניתא לעירובה גבה. וא״כ היא אסורה לטלטל במקומה וכשהפנימית אסורה במקומה אסורה גם החיצונה. אבל אם היו נותנין העירוב בפנימית החיצונה הוא דמתסרא בשכחה של אחד מן הפנימית ואין הפנימית מיתסרא בשכחה של אחד מן החיצונה דהא הפנימית אחדא לדשא ומשתמשא: ואם היו החצירות של יחידים. שאין דר בכל אחת אלא אחד א״צ לערב זע״ז וכדי שלא יאסור הפנימי על החיצון חבירו. אלא כל אחד משתמש בחצרו ואין הפנימי אוסר על החיצון אע״פ שיש לו דריסת הרגל עליו משום דרגל המותרת במקומה הוא וקא סתים לה הכא כהת״ק שרגל המותרת אינה אוסרת:

גמ׳ אמר ר׳ יוסה דר״ע היא. הא דקתני בבבא דסיפא דריסת שאם עירבה החיצונה ולא עירבה הפנימית שתיהן אסורות אליבא דר״ע היא דאיהו ס״ל דריסת הרגל ש״מ להפנימית על החיצונה אוסרת אותה ואפי׳ עירבה החיצונה נאסרת מחמת הפנימית שלא עירבה ודריסת רגלה עליה. ואע״ג דר״ע ס״ל אפי׳ רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה כדקתני עירבה זו לעצמה וכו׳ ס״ל לר׳ יוסה דמפרשינן הכל אליבא דר״ע ולא זו אף זו קאמר לא זו דרגל האסורה במקומה אוסרת אלא אף זו רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה: אמר ר׳ לא בשם ר׳ ינאי דריסת הרגל אסורה ואוסרת. כלומר דר׳ הילא פליג על האי אוקימתא דר׳ יוסה אלא דהך בבא אף כהת״ק אתיא דלא פליג ת״ק אדר״ע אלא ברגל המותרת במקומה שאינה אוסרת אבל הכא מכיון שדריסת הרגל דאסורה היא שהפנימית אסורה במקומה ואוסרת על החיצונה אפי׳ להת״ק כדפרישית במתני׳: שכח אחד מן החיצונה וכו׳. וקתני בסיפא נתנו עירובן במקום אחד ושכח אחד בין מן הפנימית בין החיצונה שתיהן אסורות ומפרש לטעמא דהך בבא והדר מדייק עלה: שכח אחד. כלומר שהרי אם שכח אחד מן החיצונה ולא עירב טעמא דשתיהן אסורות לפי שהחיצונה אסורה שלא עירבה נקראת שזה שלא עירב עמהן אוסר ונמצא שבטל העירוב והפנימית אסורה שנתנו עירובן במקום אסור והיינו בהחיצונה וכדפרישי׳ במתני׳ דמיירי שנתנו עירובן במקום א׳ והיא החיצונה והרי היא מקום האסור וא״א להפנימית לסגור פתחה ולהשתמש שאין עירובה אצלה: והפנימית אסורה שנתנו עירובן במקום אסור. ולקמן מדייק עלה: שכח אחד מן הפנימית וכו׳. ואם שכח אחד מן הפנימית ולא עירב אם כן הפנימית אסורה שלא עירבה נקראת וחיצונה אסורה מחמת הפנימית שנתנו עירובן במקום אסור ושדריסת הרגל אוסרת וכלומר אף דבלאו הכי אסורה הפנימית שלא עירבה לעפויי למילתא נקט חדא דהפנימית אסורה נמי שנתנו עירובן במקום אסור ואין עירובה אצלה ודריסת הרגל שלה שהאסורה במקומה אוסרת להחיצונ׳ ועוד שהרי לא עירבה וכדאמרן: שכח. אמר מר שכח אחד מן החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות ומדייק ניחא שהחיצונה האסורה שהרי לא עירבה נקראת מחמת זה שלא עירב אלא הפנימית למה אסורה אם מפני שנתנו עירובן במקום אסור והיינו בחיצונה הרי לא נתנו עירובן במקים אסור דקס״ד דהואיל וכולן עירבו חוץ מאחד לאו מקום אסור מיקריא אלא שתאמר מפני שדריסת הרגל אוסרת הרי אין כאן בפנימית דריסת הרגל אוסרת ומ״ט אסורה הפנימית: אמר ר׳ יוסה. היינו טעמא מכיון שנתנו במקום אחד נעשו כולן רשות אחת וכלומר לא תימא דטעמא שנתנו במקום אסור ומדייקת עלה כדסלקא דעתך אלא דהכא מכיון שגוגו עירובן בחיצונה נעשה הפנימית והחיצונה כולן רשות אחת וא״כ אי אפשר להפנימית לטלטל במקומה שהחיצונה אוסרת עליה אע״פ שאין להחיצונה דריסת רגל על הפנימית מ״מ מכיון שהכל רשות אחת ובחיצונה שכח אחד ולא עירב גם הפנימית אסורה: אין תורת הגר לעכו״ם וכו׳. כדמפר׳ ואזיל: שאם היה שרוי בעליונה את מורידו לסור. כלומר בהעכו״ם דינו אם הוא דר בפנימית כרבים הוא ואוסר על החיצונה ואפי׳ יש בית ועליה בתוכו חצר והנכרי דר בעליה ויש לו דרך מהעליה לחוץ את מורידו רואה אתה כאילו הוא דר למטה ויש לו דריסת הרגל על החיצונה כדי לאסור על החיצונה: אין תורת דקה לעכו״ם. שבישראל הדין הוא שאם א׳ עשה דקה והוא אילטבא לפני פתחו לסימן שסילק עצמו מן החיצונה ואין לו דריסת רגל עליה מהני כמו דין הדקה של בני המבוי הכל עכו״ם אין לו תורת דקה שאפי׳ עשה דקה לפני הפנימית שהוא שרוי בתוכה את מוציאו כדי לאסור על החיצונה ולפי שאין סילוקו של העכו״ם סילוק שהיום הוא מסתלק ולמחר חוזר בו עד שישכיר רשותו דבהא לא חיישינן שיחזור בו מכיון דנקט דמי: יש תורת הגר לעכו״ם וכו׳. כלומר דאף על גב דאמרינן אין תורת חצר לעכו״ם לענין שאם דר העכו״ם יחידי בפנימית כרבים מיחשב ואוסר על החיצונה היינו דוקא שיהיו שני ישראלים בחיצונה. אבל אם ישראל אחד דר בחיצונה אפי׳ אם היה ישראל ועכו״ם דרים בפנימית אינו אוסר על החיצון שהרי לעולם אינו אוסר העכו״ם

עד

קרבן העדה

הלכה י מתני׳ שתיהן אסורות. דהויא פנימה רגל האסורה ואוסרת: נתנו עירובן במקום אחד. שעירבו שתיהן זו עם זו ונתנו העירוב באחד מהן: שתיהן אסורות. כדמפרש בגמ׳: ואם היו של יחידים. שאין בפנימית אלא אחד ובחיצונה אחד: א״צ לערב. זה עם זה משום דריסת הרגל כיון דיחיד הוא והפנימית הויא רגל המותרת ואינה אוסרת ישתמא כרבנן ואם היו שנים אפי׳ בחיצונה גזרינן דלמא אתי למשרא שנים בפנימית ואחד בחיצונה:

גמ׳ שכח אחד מן החיצונה וכו׳. פי׳ הא דקתני במתני׳ שכח אחד בין מן החיצונה וכו׳ שתיהן אסורו׳ היינו טעמא דאם שכח אחד מן החיצונה אסורה החיצונה שהרי שכח אחד מלערב והפנימית אסורה: שנתנו עירובן במקום אסור. דהיינו בחיצונה: ופריך שכח אחד מן החיצונה. כשהניחו העירוב בפנימית דקאמרת שניהן אסורות ניחא שחיצונה אסורה שלא עירבה אלא הפנימית למה תהא אסורה: מפני שנתנו עירובן במקום אסור הרי לא נתנו עירובן במקום האסור. שהרי נתנו בפנימית: אלא. אין לך טעם לאסור אלא מפני דריסת רגל האסורה והרי גם זה לא שייך בפנימי שהרי תיחוד לדשא ואסתלוקי מהחיצונה ומשתמשא באנפי נפשה: נעשו כולן רשות אחת. הלכך אחד מן החיצונה ששכח ה״ל כאלו שכח אחד מן הפנימית: שאם היה שרוי בעליונה. פי׳ בחיצונה ובפנימית שני ישראלים: את מורידו לאסור. על התחתונה והרי הן כאלו כולן שרויין בחצר אחת: אין תורת דקה לעכו״ם. אם דר בפנימית ועשה מחילה גבוה י׳ טפחים לפני פתחו וסילק דריסת רגלו מהחיצונה אפ״ה אוסר על החיצונים:

עד

מראה הפנים

דבלא מחלוקת בדבר וכדפרישית במתני׳ וכל ענין הסוגיא כולה מבואר היטב בפנים:
אין תורת חצר לעכו״ם וכו׳. ר׳ לא בשם ר׳ אלעזר יש תורת חצר לעכו״ם וכו׳. כדפרישית וזהו כר״א דהתם בדף הנזכר ע״ב דקאמר נכרי הרי הוא כרבים וכ׳ פרש״י ז״ל דאליבא דשמואל אמרה ר״א להאי מילתא דאי לרב אדא מאי איריא נכרי אפי׳ ישראל נמי אסור כי כי שנים בחיצונה וכו׳ וא״כ מיהת לכ״ע כשהנכרי בפנימית אפי׳ יחידי ושני ישראלים בחיצונה אסור וכך הם מוגהים דברי הרמב״ם בדין זה בפ״ד מהלכ׳ עירובין בהלכה כ״ב היה א׳ דר בחצר זו וא׳ דר בחצר זו א״צ לערב וכו׳ ואם היה נכרי בפנימית וכו׳ וכלומר ושני ישראלים בחיצונה שהרי מכיים עד שישכרו מקומו והיינו השנים של החיצונה וזה פשוט:

בותל

שירי קרבן

תורת דקה. רש״י פירש ס״פ כילד מעברין דקה היינו מחיצה ובפרקין פירש דקה היינו פתח נמוך ובסוגיין משמע מפורש דלאו פתח היה דקאמר בסמוך מי שיש לו דקה לפני ביתו גבוה י״ט וכו׳ והערוך והרמב״ם פירשו אלמנה וכן נראה אך לשון דקה קשה לי:

רבי לא בשם ר״א יש תורת חצר לעכו״ם שאם כיו ישראל ועכו״ם וכו׳ בבבלי בפרקין דף ס״ה ע״ב גרסינן רב אדא בר אהבה סובר שאם יש שנים בחיצונה ואחד בפנימית אוסרין ושמואל אמר לעולם מותרת עד שיהיו שנים בפנימית ואחד בחיצונה א״ר אלעזר ועכו״ם הרי הוא כרבים ופירש״י ה״ה כרבים אם דר עכו״ם בפנימית ושני ישראלים בחיצונה אוסרת דריסת רגלו עליהן עד שישכור ואליבא דשמואל אמר ר״א למילתיה דאי לרבי אדא מאי איריא עכו״ם אפי׳ ישראל נמי אסר כי הוה ב׳ בחיצונה ע״כ וכ״כ התוספות ורמב״ם ע״ש וקשה לפי סוגייא דהכא משמע דלר״א אינו אוסר העכו״ם עד שיהיו שני ישראלים עמו בחצר וא״ל דבבבלי איירי שיש שני ישראלים בחיצונה וכאן איירי באף בחיצונה אינו אלא ישראל א׳ דליתא דהכי ספי יש להסור בהכ״ג שישראל שרוי עמו בחצר ממה שיש להסיר בשאין ישראל שרוי עמו בחצר ושנים בחיצונה וכ״ש מדברי התוספות בד״ה עכו״ם הרי הוא כרבים וכו׳ ע״ש דאף דבכר שמעינן לר״א דעכו״ם וישראל בפנימית וישראל בחיצונה אסור אפ״ה איצטרך להשמועינן דעכו״ם בפנימית וב׳ ישראלים בחיצונה דהסור לכן נ״ל דר״א פליג אתרווייהו דרב אדא וגם אשמואל וסובר דלא מיקרי רבים עד שיהיו שנים בזו ושנים בזו וקאמר עכו״ם בחיצונה הרי הוא כרבים וכה ליכא למימר דר״א סובר כרב אדא דדוקא שנים בחיצונה וא׳ בפנימית הוא דאוסר אבל לא ב׳ בפנימית וא׳ בחיצונה דהא ודאי מילתא דפשיטא הוא דאסור ובמפורש בליבא דשמואל לעולם מותרת וכו׳ והי קביה הא איתא בבבלי דף ס״ה דבעא ר״א מיניה דרב בישראל ועכו״ם בחיצונה וישראל בפנימית ופשט ליה לאיסורא וכ״ש בישראל ועכו״ם בפנימית ע״ש י״ל דלא בעי מיניה אלא לשיטת רב וליה לא ס״ל ומתורץ בזה מה שמקשים תוספות בד״ה עכו״ם ה״ה כרבים ואם תאמר וא״ל למימר הרי הוא כרבים וכו׳ ע״ש:

מערבין

עין משפט נר מצוה

מו
א מיימוני פ״ד מעירובין הל׳ כ״ב טוש״ע א״ח סי׳ שעת ס״ב

מח
ב מיימוני שם הכ״א טוש״ע שם סעיף ג

מט
ג מיימוני שם הלכה כג טוש״ע שם סעיף ד

מסורת הש״ס

כט עירובין ס״ה ע״א

ל ע״ב ס״ב

גליון הש״ס

בבבלי לא אמרו כן ואם הפירוב בפנימי ושכח אחד מן החיצונה לא עירב הפנימית מותרת לרבנן ולא אסר משום דאין אומרין דירה להתחיל עיין דף מח ע״ב בתוספות בד״ה ויאמרו ובתוס׳ דף סו ע״א ד״ה שבת:

אפי׳ ת״ק ועי׳ תוספות דף נט ע״ב ד״ה דבגוד:

עד שיהו שניהן ישראל רבי בא בשם רב יהודה מי שיש לו דקה לפני ביתו גבוה עשרה טפחים *בישראל אינו אוסר ובעכו"ם אוסר. מחלפא שיטתיה דרבי בא תמן *אמר רבי בא רב יהוד' בשם שמואל *כותל שהקיפוהו סולמות מיכן ומיכן מערבין שנים ואין מערבין אחד. אמר רבי יוסי בי רבי בון תמן על ידי סולמות הן נידונין כפתחים. ברם הכא דרך העליונים לירד למטן אין דרך התחתונים לעלות למעלן:

הדרן עלך הדר עם הנכרי

הלכה א מתני' א *חלון שבין שתי הצירות ארבעה על ארבעה בתוך

עשרה מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד פחות מארבעה על ארבעה או למעלה מעשרה מערבין שנים ואין מערבין אחד: **גמ'** ב הסריגים ממעטין בה לענין שבת אבל לענין חזקות אין ממעטין בה. קש ותבן אין ממעטין בה. עפר וצרור ממעטין בה. א"ר יוסה ר' בון עלו בה עשבים אין ממעטין בה. בעון קומי רבי אבא היך מה דאת אמר בחלון שבין שתי חצירות ודכוותה *בחלון שבין שני בתים אמר לון אין ודכוותה בחלון שבין שני גגים אמר לון אין. ג מהו לערב דרך לולי' אמר רבי אבמרי מחלוקת רב ושמואל. דתנינן *תמן כל גגות העיר רשות

קרבן העדה

עד שיהו שניהן ישראל. דרים בפנימית ולא מצטרפין החיצונים להו שיאסור לדור עם העכו"ם אלא הוה כישראל יחיד הדר עם העכו"ם שאינו אוסר עליו: ובעכו"ם אוסר. דאין תורת דקה בעכו"ם: כותל. גבוה עשרה טפחים: הכי גרסינן שהקיפוהו סולמות מערבין אחד ואין מערבין שנים. וה"פ דסולמו' הן כפתח ומערבין א' ודקה לא גריע מכותל ואע"פ שהפנימי סילק עצמו החיצונים יכולין לכנוס לפנים וקשיא מ"ט אינה אוסרת עליהן: הן נדונין כפתחים. ומשום הלכך מערבין א': דרך העליונים. פירוש החיצונים דרכן לירד למטה אבל אין דרך הפנימים לעלות למעלה ולירד למטה לחצר החיצונה שהרי סילקו עצמם מהם בעשיית דקה:

הדרן עלך פרק הדר

הלכה א מתני' בתוך עשרה.

שיהא קצת הימנו ואפי' משהו בתוך עשרה לקרקע: מערבין שנים. שני עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן ואסורין זו עם זו: ואם רצו מערבין אחד. עירוב אחד שיתנו אלו עירובן באחרת ויערבו עמהן ויהיו כאחד: פחות מד'. לאו פתח הוי למעלה מי' נמי לא חזי לתשמיש ואלו כל הכותל אינו גבוה יותר הוי מחילה מעלייתא הלכך כשאין כלום מן החלל תוך עשרה לאו פתח הוא ואין מערבין א' ואסורו' זו עם זו דרך ראש הכותל ודרך אותו חלון ודרך חורין וסדקים: **גמ'** הסריגים ממעטים בה. בחלון לענין שבת דאם יש בה ד' ויש בתוכה סריגין ממעטין מד' ואין מערבין אלא שנים: סריגים. הם מקלות דקים מורכבין זה על זה שתי וערב נגטי"ר בלע"ז: אבל לענין חזקות אין ממעטין בה. כלומר הא דתנן בפרק חזקת חלון המצרית שיכול להכניס בו ראשו כל אדם יש לו חזקה אפילו יש בו סריגים אינם ממעטין: קש ותבן אין ממעטין. אם הם מונחים בחלון דלא עבידו דבטלו להו: היך מה דאת אמר. כמו שאתה אומר בחלון שבין שתי חצירות מי אמרינן כמו כן בחלון שבין שני בתים שיש בו ד' על ד' והוא למעלה מי' שאין מערבין אחד או דלמא בית כמאן דמליה דמיא ואפילו למעלה מי' מערבין אחד: א"ל אין. בית וחצר שוין ולא אמרי' בית כמאן דמליא דמי: ודכוותה וכו'. מי אמרינן דחלון שבין שני גגות נמי שוה לחלון שבין שתי חצרות: לול. הוא ארובה בקרקעית העלייה והעלייה גבוה מקרקע הבית מי אמרינן גוד אחית מחיצה וה"ל כאילו יורדים מחיצות הארובה ומערבין אחד או דלמא לא אמרינן גוד אחית מחיצה בכהאי גוונא דליהוו כרשות אחד ויערבו א': ה"ג

פני משה

עד שיהיו שניהן ישראל דקי"ל כרבי אליעזר בן יעקב דריש פרקין וא"כ מאי מהני שהישראל דר עמו בפנימית הא ב: כן שניהם ישראל ולענין זה יש תורת חצר לעכו"ם שצריך שיהיו שני ישראלים דרים בחיצונה: ר' בא בשם רב יהודה מי שיש לו דקה לפני ביתו. כלומר שעשה דקה לפני ביתו גבוה עשרה טפחים בישראל אינו אוסר על בני החצר לפי שבזה סילק עצמו מהן. והוא הדין שאם א' דר בעלייה ואחד דר למטה מהני הדקה לסלק עצמו ואין בעל העלייה אוסר עליו דלהכי נקט גבוה עשרה טפחים: ובעכו"ם אוסר. שאין תורת דקה לעכו"ם כדאמרינן לעיל. והא דהדר נקט להא משום דרמי לדר' בא מדידיה אדידיה כדלקמן: מיחלפא שיטתיה דר' בא. על הא דקאמר בישראל אינו אוסר פריך דהא תמן לקמן בפרק חלון בהלכה א' קאמר ר' בא בשם רב יהודה דקאמר משמיה דשמואל בכותל שבין שתי חצרות שהקיפוהו סולמות מכאן ומכאן כלומר אפי' הקיפוהו בסולמות משני צדדיו לחצר זו מכאן ולחצר זו מכאן לא אמרינן שע"י הסולמות שיכולין שכניו לעלות ולירד מזו לזו נעשין החצרות כאחת ומערבין אחד אלא אפי' כן מערבין הן שנים כל חצר וחצר לעצמה ואין מערבין אחד אלמא דסולמות לא מהני ולא מידי ואמאי קאמר הכא דמהני דקה לסלק עצמו ואפי' מזה שדר עמו בעליה: אמר ר' יוסי בר' בון. שאני היא דתמן על ידי הסולמות הן נידונין כפתחים. כלומר יכי הן נידונין כפתחים כדקאמ' ר' יוסי בר' בון גופיה לקמן שם דמיירי בשלא כיוונו הסולמות זה נגד זה ומכיון שלא כיוונו נעשו כפתחים בתמיה שאם היה הסולמות מכוונין זה כנגד זה והיה נוח לעלות ולירד מזו לזו היו נידונין כפתחי' שבכותל שהדין בזה שמערבין שנים ואם רצו מערבין אחד אבל מכיון שאינן מכוונים אינם כפתחים ומערבין שנים ואין מערבין אחד: ברם הכא. בדקה דרך העליונים לירד למטה ואין דרך התחתונים לעלות למעלה וכלומר דהא בלאו הכי אין התחתון הדר למטה אוסר על הדר בעליה שאין דרך התחתונים לעלות למעלה אלא בעל העליה הוא שאוסר על הדר למטה לפי שדרך העליונים לירד למטן כבשרונה לילך לרה"ר צריך לירד ולעבור דרך עליו ואוסר עליו והלכך כשעשה זה הדר למטה דקה גבוה עשרה מראה הוא בכך שאינו רוצה שיעבור דרך עליו ומסלק עצמו ממנו ולפיכך אין בעל העליה אוסר עליו:

הדרן עלך הדר עם הנכרי

הלכה א מתני' חלון שבין שתי חצרות. והוא רחב ארבעה על ארבעה ובתוך עשרה טפחים מלמטה ומפרש בגמ' דלאו דוקא בכולו בתוך עשרה אלא אפי' כ לו למעלה מי' ומקצתו בתוך י' דמדהדר תני בסיפא פחות מד' על ד' או למעלה מי' וכו' הא ממילא ידעינן לה מהרישא אלא הא קמ"ל דברישא אפילו מקצתו בתוך עשרה הוא: מערבין שנים. זו לעצמה וזו לעצמה וכל אחת בפני עצמה היא שמותרת: ואם רצו. לערב עירוב אחד שיהיו מותרין לטלטל מזו לזו מערבין דהואיל שהחלון שביניהן מקצתו בתוך י' והיא רחב ד' על ד' ניחא תשמישתא דידהו אהדדי: פחות מד' על ד'. לאו כפתח היא שאינו כמקום חשוב או שהוא כולו למעלה מי' דאזיל ואין מהלל כלום בתוך העשרה לאו פתח הוא ומערבין שנים שאפי' לא יהיה כל גובה הכותל יותר מי' מחיצה מעלייתא היא ואין מערבין אחד ואסורות זע"ז להשתמש דרך ראש הכותל ודרך אותו חלון ודרך חורין וסדקין וכל זה דוקא בחלון שבין ב' חצרות אבל בחלון שבין ב' בתים אפי' היה למעלה מעשרה אם רצו מערבין א' דביתא כמאן דמליא דמי והוא שיהיה בו ד' על ד' וכן בחלון שבין בית לעלייה ואף על פי שאין ביניהם סולם ויש בו ד' על ד' אם רצו מערבין עירוב אחד:

גמ' הסריגים. שעושין לפני החלונות כעין מחילה שתי וערב: ממעטין בה. לענין שבת שאם היה רחב ד' על ד' ועשה סריגין אפי' במקצתו ממעטין מכשיעור ומערבין שנים ואין מערבין אחד: אבל לא לענין הזקות. שאם החזיק בחלון שבכותלו נפני חצר חבירו וכדתנן בפ' חזקת הבתים שלחלון המצרית וזהו שראשו של אדם יכול ליכנס בתוכו יש לו חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות כנגד החלון ואם עשה סריגים לפניו אין ממעטין מכשיעור ומפני שיכול הוא להסיר הסריגים משם בכל עת שירצה וא"נ מפני שיכול לראות לחצר חבירו דרך הסריגים. ומשהחזיק בזה הוי חזקה אבל לענין שבת ממעטין שאין יכול להסירם בשבת ולא ניחא תשמישתא: קש ותבן. שנתנו לפני החלון אין ממעטין בה דסתם תבן אינו מבטלו ועתיד להסירו משם ואפי' בשבת יכול הוא להסירו אם רצוי הוא ואינו מוקצה אבל עפר וצרורות מסתמא מבטלו ואינו מסירו וממעטין בו: עלו בה עשבים. לפני החלון אין ממעטין בה: היך מה דאת אמר בחלון שבין ב' חצרות. אם דכוותה הדין הוא גם בחלון שבין ב' בתים וכן אם דכותה בחלון שבין ב' גגים ומערבין דרך הגגים והשיב להם אין שכך הוא הדין: מהו לערב דרך לולים. אם לול פתוח מן הבית לגג אם יכול לערב דרך הלול עם הבית שבלדו: מחלוקת רב ושמואל. כלו' ענין הבעיא זו תליא במחלוקת דרב ושמואל דפליגי לקמן בריש פרק כל גגות דתנינן כל גגות העיר רשות אחת ולשמואל דאמר עד בית סאתים הוא דמטלטלין מגג לגג ולא יותר. וא"כ משכחת לה בגוונא שהוא יותר מבית סאתים שאין מטלטלין בו. וצריך עירוב ומערב דרך הלול בהגג עם הבתים. אבל לרב דס"ל שמטלטלין בהן אפי' כור או כוריים והכל רשות אחת היא. אינו יכול לערב דרך הגגין שהן רשות

עין משפט נר מצוה

א מיימ' פ"ג מעירובין ה"ז טוש"ע או"ח סי' שעב ס"ד
ב בב"מ בכ"ש כסג"ם
ג מיימוני שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ט

גליון הש"ס

עי' תוספתא פ"ז ומה דתני התם מורציות היינו סרינות ועיין בהש"ס פ"ג ה"א ועי' בעבודת הקודש לה ר ב:י ס בשב ז:

מסורת הש"ס

עירובין נט ע"ב ודף נה ע"א (הלון הלכ' ב) פ' עירובין ס ע"א
בם כו ע"א
פ"ב ב"ב
בב כב ע"א

שירי קרבן

מערבין שנים ואין מערבין אחד. לפי הגירסא שלפנינו צריכין לפרש בסולמות שאין מכוונים ודייק הא אם כיון מכוונות מערבין א' וקשיא מדקה אבל גירסת בקונט' כהאי עיקר וע"ל פרק חלון: הדרן עלך פרק הדר

מראה הפנים

כותל שהקיפוהו סולמות וכו'. יתבאר בפ' דלקמן בהלכה ב' בסייעתא דשמיא: הדרן עלך פרק הדר עם הנכרי

חלון שבין שתי חצירות. שנו בה עשבים אין ממעטין בה. וסיינו כדאמרי' בפ' לא יחפור ד"כ גבי טומאה דבעשבים בטלו מאליהן כיון דקבו לכותל בקיל לבו:

ודכוותה בחלון שבין שני בתים א"ל אין. לריך לפרש דעל ארבעה על ארבעה קאי כי היכי דלא ניפלוג על המסקנא דבבלי דף ע"ו דאמר רב נחמן לא שנו אלא חלון שבין שתי חצירות אבל חלון שבין שני בתים אפי' למעלה מעשרה נמי אם רצו מערב אחד מערבין. ודקתני בברייתא אחד לי חלון שבין שתי חצירות ואחד לי חלון שבין שני בתים תבנייתא ארבעה על ארבעה: **מהו** לערב דרך לולים. על לול שמן הבית דרך הגג קאמר וזה תלוי במחלוקת רב ושמואל כמבואר בפנים דאלו לול שבין שני בתים נעליה פשוט הוא שמערבין וכדקאמר שם דא"ל סולם להתירו. ומערבין עירוב אחד אף עלי פי החלון שביניהם ארבעה על ארבעה: היתר

שינויי נוסחאות (ש"ג) לפני ביתו כד"ו לפנים מביתו. (סו"ה) וצרור כד"ו וצרורות. יוסה ר' כד"ו יוסה בי רבי.

(עמודי ירושלים תנינא) השריגים ממעטים בה לענין שבת. רוקח (סי' קמ"ט):

עין משפט נר מצוה

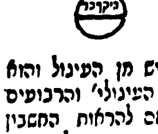
ד

א מיימוני פ״ג מעירובין הל״ה סמ״ג ח״ח ב׳ בבב כ״ד

מסורת הש״ס

רשות אחת *שמואל אמר עד בית סאתים רב אמר מטלטלין בהן אפילו כור כוריים. לא סוף דבר כל ארבעה על ארבעה בתוך עשרה *אלא ! אפילו מקצת ארבעה בתוך עשרה כמי שכל ארבעה על ארבעה בתוך עשרה: היה בה הקיף תשעים וששה טפחים אפילו כל שהוא בתוך עשרה כמו שכל ארבעה על ארבעה בתוך עשרה. היתה עגולה והיה בו היקף תשעים וכו׳ מהו

רשות אחת לכל העיר עם הבתים שכל אחד ואחד רשות בפני עצמו הוא. ואין עירוב אלא לשתי רשויות מיוחדין שיעשו על ידי העירוב כרשות אחת: לא סוף דבר וכו׳. הא דקתני במתני׳ רחב ד׳ על ד׳ בתוך י׳ לאו דוקא שיהי׳ כל הד׳ על ד׳ בתוך י׳ אלא אפי׳ מקצת הארבעה ממנו הוא בתוך י׳ וכדפרישית במתניתין: היה בו היקף תשעים וששה טפחים וכו׳ היתה עגולה והיה בו היקף תשעים וכו׳. ־ך היתה עגולה פירושא דהיה בו היקף תשעים וששה דקאמר. וזה הכל על דרך חידה ומליצה אמרו. וכדי להבין משל ומליצה דברי הכמי׳ וחידותם. ולכוין זה עם מה דאמר ר׳ יוחנן בבבלי ריש פרקין חלון עגול צריך שיהא בהיקפו כ״ד טפחים ושנים ומשהו מהן בתוך עשרה שאם ירבענו נמצא משהו בתוך י׳. ופירשו הכוין כך הוא שיהא מן ריחב העיגול בזקיפה באורך באמצעיתו של החלון ב׳ טפחים ומשהו בתוך י׳ שכך הוא החשבון על דרך שאמרו כל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו ג׳ טפחים. שנמצא זה שיש בהיקפו כ״ד טפחים יש ברחבו ח׳ טפחים על ח׳ טפחים. וכשתרבע בתוכו ד׳ על ד׳ ישאר לכל צד על כל פנים ב׳ טפחים הלל מללע העיגול עד ללע המרובע ולפיכך הצר כו להניח ב׳ טפחים הלל מללעו של העיגול עד ללע המרובע ומשהו יותר בזקיפה באמצעיתו כדי שיהא אותו משהו (יהיה) בתוך עשרה ומסיק התם דר׳ יוחנן הוא דאמר כרבנן דקסרי דאמרי עיגולא מגו ריבועא ריבעא ריבועא מגו עיגולא פלגא ודברי ר׳ יוחנן הן מתבארין ממש כרבנן דקסרי כמו שיבואר לקמן ומתחלה נראה לפרש המליצה והחידה שאמרו כאן ואחר כך נבוא לדברי ר׳ יוחנן דהתם ותראה שהכל עולה בסגנון א׳ ואני אראה לך במופת בצורה אחת שממנה תבין כל דברי הכמים והידותם שאם תעשה מרובע אחד של ח׳ על ח׳ טפחים יהיה בהיקף המרובע ל״ב ובשטחו יעלה החשבון ס״ד טפחים וזה פשוט שאם תחתיך השטח המרובע לרצועות של טפח ריחב באורך שמונה טפחים תהיינה הרצועות ח׳ כל אחת ארכה ח׳ טפחים ורחבה טפח ויהיה בין כולן ס״ד טפחים ותעשה עכשיו ד׳ עגולים בכל ללע ולע מהמרובע עיגול אחד ויהא רוחב העיגול שמונה כמדת אורך כל ללע וללע של המרובע תמלא בכל עיגול ועיגול מן הלדדים יהיה בהיקפו כ״ד טפחים ויעלה החשבון של היקף מכל הד׳ עיגולים לסך תשעים וששה טפחים שהן ד׳ פעמים כ״ד ימזה נכין מה שאמרו כאן לפרש בחשבון הזה של ל״ו ור״ל סך כל היקף והיקף מהוהן הד׳ עיגולים שבלדדי המרובע ועניין חשבון הזה שהפסו כך ולעשות ד׳ עיגולים בלדדי המרובע הוא למופת במליצה וחידה למה שאמרו ריבועא מגו עיגולא פלגא וכזה נבא גם לדברי ר״י ולהבין המרובע בו ארבע על ארבע שאמר כי זה הוא העיקר שאנחנו צריכין להבין בדין הזה ונאמר שכשנחשוב כל חצי וחצי מרוחב העיגולים הד׳ שאמרנו המלא סך החשבון של כל הלציין יהיה עודף על חצי המרובע שבתוכן בערך החצי של אותו חצי המרובע שהרי רוחב כל חצי העיגול הוא ארבע ברחבו וכחצי היקפו הבולט לחוץ יהיה י״ב על דרך החשבון האמור למעלה וד׳ פעמים י״ב הן מ״ח וערך חצי המרובע שבתוך הד׳ עיגולים עולה ל״ב בשטחו שהרי בין הכל עולה שטח המרובע ס״ד כמו שאמרנו ונמצא שאותן מ״ח עודפים על חצי המרובע בערך החצי ממנו שהוא י״ו. והרי יצא לנו להבין מה שאמרו ריבועא מגו עיגולא פלגא. וכן על דרך זה לעולם. ור״ל שכמו שהצי המרובע שבאותן העיגולים פחות הוא ערך החצי ממנו מסך כל היקף חצי הארבעה העיגולים כך היא גם כן כל המרובע בשטחו שעולה לסך ששים וארבעה טפחים פחות הוא בפלגא ממנו שהוא ל״ב מסך כל היקף אותן העיגולים שעולין לתשעים וששה טפחים כמו שאמרנו שבשתפחות שלשים ושתים מן תשעים וששה יהיה בידיך ס״ד ועל אותו הדרך בעצמו נכין ג״כ לדברי רבי יוחנן דהתם שהיא גם כן כך שאם תעשה מרובע מארבע על ארבע ותעשה בכל ללע וללע מהמרובע עיגול אחד. יהיה רחבו כמדת אורך הללע שהוא ד׳ ונמצא כל היקף של כל עיגול ועיגול הוא י״ב וכל חצי העיגול הבולט לחוץ ששה וסך כל הלציין הן כ״ד ועודפין הן על בטח חצי המרובע שהוא ששה עשר טפחים בערך שמונה שהוא החצי מחצי המרובע וסך כל היקף העיגולים עולה מ״ח וסך כל אותו המרובע שבתוכן עולה ל״ב ונמצא פחות הוא מהיקף העיגולים בערך י״ו שהוא פלגא ממנו עצמו והיו שאמר רבי יוחנן כי חלון עגול שאנו צריכין לרבע בתוכו חלון של ארבע על ארבע צריך שיהא בהקיפו עשרים וארבעה טפחים. וכלומר שיהיה עיגולו כדרך אותן העיגולין שמבחוץ ללעי המרובע ולדרך מליצה הוא. וכדעת רבנן דקסרי שאמרו רבועא מגו עיגולא פלגא ועל דרך שאמרו כאן למליצה וחידה באותה כך תשעים וששה של ההיקף כפי שנתבאר וכדי להראותך במופת אציג זאת הצורה לפני ומצלמך תבין מליצת דברי הכמים וחידותם דהכא וכן על אותו הדרך לדברי ר׳ יוחנן דהתם ומשום הכי נמי לא פירשו להא דהכא בפשיטות שבהיקף העיגול שהוא תשעים וששה בהיקפו כשתעשה בו מרובע יהיה היקף המרובע ששים וארבע שהוא פחות מן העיגול שלים והוא פלגא ממנו בעלמו שהוא שלשים ושתים שא״כ האיך נבא למרובע ארבע על ארבע דאיירינן ביה בהחלון. והיה לריך עוד לעשות בתוך המרובע עיגול ועיגולא מגו ריבועא הוא פחות רביע ויהיה העיגול הזה מ״ח ועוד לריך לעשות בתוך העיגול מ״ח מרובע ויהיה ל״ב שהוא פחות שליש מן העיגול והוא פלגא ממנו שהוא י״ו ועוד היה לריך לעשות ע״ד עיגול בתוך המרובע הזה ויהי היקפו כ״ד ועל זה היה קשה דלמה לו להש״ס להאריך באלו העיגולי׳ והרבועים ולהתחיל בעיגול ל״ו עד אשר נבא אל ההיקף שנוכל לרבע בו ארבע על ארבע ולא הוה ליה למימר אלא הכי היה עגולה והיה בה היקף כ״ד ואם להראות החשבון של עיגולא מגו ריבועא וריבועא מגו עיגולא לא היה לריך להתחיל אלא מהיקף עיגול שהוא מ״ח ומריבע בתוכו ל״ב ועיגול בתוכו כ״ד ומדהתחיל בהיקף תשעים וששה ללמדנו בא על אותן ד׳ העיגולין שמבחוץ למרובע שהיקף כל אחד כ״ד וכולין ל״ו וכלומר שמזה תבין באיזה מרובע בביניהן הוא דאיירינן. ושהוא ח׳ על ח׳ ואתה עושה גם בתוכו עיגול של כ״ד כמו אותן שמבחוץ וכזה הוא החלון העגול שתוכל לרבע בו ד׳ על ד׳ וכל זה ניתן הכל במליצה וחידה כדאמרן:

רשות אחת וחכ״א כל אחד רשות לעצמו רב אמר אין מטלטלין אלא בארבע אמות ושמואל אמר מטלטלין בכולו. וה״פ רב אמר אין מטלטלין לגבן בגג הסמוך לחבירו אלא בארבע אמות דכיון דכל אחד רשות לעצמו והן פרולין זה לזה ה״ל רשות הפרוץ במלואו למקום האסור לו דאסור ושמואל סובר שמחילה הדיורי׳ שמבדילות למטה אמרינן בהו גוד אסיק למעלה ומפרידים ביניהן וה״ה כאן לרב אין מערבין ולשמואל מערבין דכי היכי דאמרינן גוד אסיק ה״נ אמרינן גוד אחית כנ״ל וכן הוא בבבלי פרק כל גגות: לא סוף דבר. לאו דוקא שצריך שיהא כל החלון בתוך עשרה: מקלת. אפילו משהו: ל״ו טפחים. שכן ההיקף ממרובע של ארבע אמות עולה שכל צד מחזיק כ״ד טפחים הרי לכל צד כ״ד טפחים שכל אמה ששה טפחים: ה״ג היתה עגולה והיה בו היקף יותר מל״ו מהו

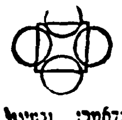
לעיל פ״ה ה״ח. ולקמן פ״ט ה״א

עירובין ט״ו

ממעטין

מראה הפנים

היתה עגולה והיה בו היקף תשעים וששה וכו׳. לכאורה הוא דבר תימא בתפס הש״ס לחשבון כזה. והואיל והי׳ קשה לי ג״כ דברי הת״ס בבבלי ד״ה ור׳ יוחנן אמר כדייני דקסרי וכו׳ שהקשו מהאי דאמרי׳ בסוכה ד״ח וליתא להאי דדייני דקסרי וכו׳ והיאך טפי כוה וגם י״מ פירשו דדייני דקסרי לא דברו אלא לענין הבטח שבריבוע ועיגול דלענין זה דבריהם אמת וכו׳ אלא שהש״ס דסוכה ור׳ יוחנן דהכא טעו בדבריהם והיו סבורים שעל ההיקף אמרו וכו׳ ומעולם הי׳ לי זה לדבר תמוה היאך נתלה הטעות כ״כ בר׳ יוחנן וכי לא ידע דמה שדברו דייני דקסרי על השטח הוא עד שנתתי אל לבי להבין דברי הש״ס דכאן במה שאמרו היקף ל״ו על העיגולים שבלדדי המרובע מבחוץ הוא שאמרו והוא למופת שמזה תבין גם על העיגול שבתוך המרובע שמוכפלים בחשבונו כמו א׳ מן העיגולים שמבחוץ. ומזה תבין היטב מה שאמרו דייני דקסרי עיגולא מגו ריבועא ריבעא וריבועא מגו עיגולא פלגא וכוין ג״כ לדברי ר׳ יוחנן שהכל דרך מליצה וחידה אמרו כמו שהראיתי כתוב בכלוגה שהעמדתי בפנים וביארתי הכל על נכון. וכזה מצאתי ראיתי להריטב״א ז״ל שלאחר שכתב כפי׳ דברי ר׳ יוחנן נוספים במה שאמר ושנים ומשהו מהן בתוך עשרה וכו׳ שאינו נכון כלל דע״כ כשתעלה סלע המרובע בתוכו קודם שיגיע לללע התחתון יעלה מן ההיקף ג״ט לפי מה שאמרו דייני דקסרי דריבועא מגו עיגולא פלגא ודבעינן למימר קמן וגם כדרך האמת יעלה סלע המרובע יותר מבני טפחים של ההיקף כמו שנראה למראית העין אבל הפירוש הנכון כמו שפירשו בתוס׳ שיהא מרוחב העיגול אורך בני טפחים ומשהו בתוך עשרה וכו׳ כמו שהבאתי בפנים שהוא פי׳ הריב״ן בתוס׳ והוב כתב גם נפי׳ דברי דייני דקסרי כשם השובת הגאונים ז״ל בהי״מ שבביאתו בתוס׳ דה״ק עיגולא כגו ריבועא ריבעא וריבועא דמגו הוי׳ עיגולא פלגא דרבועא קמא כלומר שאם תעשה מרובע אחד ותקיפהו בעיגול מבחוץ ותעשה על העיגול מרובע וכפי כציור שליירו בתוס׳ יהא המרובע שבאמצע חצי המרובע שמבחוץ וזה אמת. ומן הלורה ההיא ניכר דהא דאמרי׳ כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונא אינו בדוקא אלא מעט יותר. ובעלי הפי׳ הזה אומרים כי דייני דקסרי כדין אמרו אלא שר׳ יוחנן לא הבין דבריהם ואיני יודע מה הרווחנו לתלות הטעות בדברי ר׳ יוחנן ועוד תמה על עצמך שלא הבין ר׳ יוחנן מה שאנו מבינים כאם. והנכון בעיני כי דברי דייני דקסרי ודברי ר׳ יוחנן אמת אלא שאמרו במליצה וחידה בכן דרך בעלי החשבון לדבר והנה עלמך בי״ם תעשה מריבוע ארבע על ארבע ותעשה בכל ללע וללע מהם עיגול כפ״ע שיהא רוחב העיגול הארבעה באורך כל״ע יהא בהיקפו של עיגול י״ב דכל שיש ברחבו טפח יש ג׳ בהיקפו הארבעה והרי חצי העיגול הבולט לחוץ ששה ונמצא שיהא הארבעת חצי העיגולים הקוטבים הסובבים למרובע מבחוץ כ״ד טפחים והם עודפים על ללעות המרובע שבתוכן חצי המרובע שהוא ששה עשר טפחים ואלו היעגולים כ״ד טפחים ועל זה הדרך אמרו דייני דקסרי ריבועא מגו עיגולא פלגא ועל זה הדרך א״ר יוחנן כי חלון עגול שאנו צריכין לרבע בתוכו חלון שיש בו ד׳ על ד׳ צריך שיהא בהיקפו כ״ד טפחים כשיהא עגולו על דרך שאמרנו בכל ללע וללע שנ״ל בפני עלמו ודרך חידה ומליצה אמרו כן אבל יודעים הם כי כשהעיגול יוצא על המרובע הוא עיגול אחד שאין העיגול ההוא עולה כל כך וכשיכסר נכי חומשא כגי כנ״ל שכ״ל הריטב״א ז״ל. ושיעתא לפירושו זה ממה דאמר הכא שבהיקף העיגול הוא תשעים וששה דלי לפי׳ התוס׳ אי הפשר להעמידה דבכל ענין שאתה מערבה יהא גבאר בקוביה כמבואר בפנים. ודבריו מוכנים גם על ההיקף של ללעות המרובע בארבעת חצי העיגולים הם כ״ד טפחים ועודפים בערך חצי הללעות המרובע שבכל אחד ששה עשר טפחים והחצי שמנה ולזהו לפי מה שהם כדבריו הו׳ כזה

ואני עשיתי הליור בפנים והעמדתי העיגולים מבחוץ להמרובע וכדי להבין הכל על תבנין ההיקף והבטח ולהבין בנקל מה שאמרו כאן תשעים וששה טפחים ועשיתי ליון בתוך העיגולים על תלויין להבין דהיינו כך שאם תעמיד העיגולים כתליין בתוך המרובע יהא כמו כן ובמרובע ארבע על ארבע הליור והמוכן הוא כך והמרובע ח׳ על ח׳ החשבון הוא לפי ליור הזה כמו כן בשדי חצי העיגולים הבולטין לחוץ שבשבנים מ״ח דהיינו ד׳ פעמים י״ב. ועודפים פלגא של היקף המרובע שהוא ל״ב באורך י״ו שהוא החצי ממנו וכוף דבר שכל מובן הוא שכל סך אותן העיגולים הם ד׳ פעמים כ״ד שהוא ל״ו והו כוונת הדברים דהכא ובדרך מליצה וחידה ומיהו דברי ר׳ יוחנן גם כן ע״ז הדרך. וכיינו נמי טעמא דנקט ל״ו ולא נקט מ״ח אלא לרמז על היקף החלון שהוא כ״ד וכהאי דר׳ יוחנן גופיה וכדאמרן. ובעיגול א׳ באמת ביין נכי חומשא הוי וכן הרי״ף ז״ל לא כתב אלא כך ואם חלון עגול הוא לריך שיהא בהיקפו בבסר נכי חומשא וכו׳ ועל הדרך החשבון שאמרו כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא ואם שאינו בדקדוק וע״ש:

שירי קרבן

תשעים וששה וכו׳ בגליון כתב וזה הסוגיין לא קאי אלא על התליות או על הכותל ע״כ ר״ל דאלו על החלון לא מלי קאי דהא חלון לא איירי אלא רוחב ד׳ טפחים על ד׳ טפחים והיקפו אינו אלא ט״ז טפחים אך לא ידעתי מה ביאר לתליות בהיקף ד׳ אמות על ד׳ אמות ועוד מאי למעלה מי׳ שייך בתליות וכותל ועוד דמה שאמר אחר כך היתה עגולה וכו׳ וקשה הא בעיגול בעינן יותר כדי לרבע בו ד״א על ד״א גם כל הסוגייה בחלון איירי וכן נ״ל דבתגון איירי וה״ג היתה עגולה והיה בו היקף בכמה שבר אפילו כל שהוא וכו׳ א״כ ס״ל להש״ס אפילו בחלל גדול כל כך שיש בו ל״ו טפחים נמלא שבמקום שמתחילין לרבע בו ד׳ על ד׳ טפחים הינו למטה מי׳ אלא לפחות גובה ב׳ טפחים מתחילת העיגול וא״כ היה ראוי שיהיו ב׳ טפחים למטה מעברה הש״ס סגי בכל שהוא כיון שכל החלל אינו יותר מהיקף של ארבע אמות כולו נחשב כחלון:

והעמודין

*מהו למעט בכלים רבי חייה בר אשי אמר ממעטין בכלים. רבי יונה רבי יצחק בר טבליי אמר רבי יוחנן א אין ממעטין בכלים. תמן אמרי מחלוקת ר' חייה רבה ור' ישמעאל בי דרבי יוסי חד אמר אסור וחד אמר מותר מאן דמר אסור שמא ישכח ויטלטלנו הורי רבי יוחנן בר מרייה למיכבוש עליו כוף. *תני בכל ממעטין באבנים ובלבנים י ובסולם מצרי והוא שקבעו. רבי בא בשם רב יהודה לא אפילו קבעו והא תני והוא שקבעו רבי בא והוא שייחדו לכן הורי רבי לא כדין תנייה והוא שקבעה. רבי יונה רבי יוסה תריהון חד בשם מר עוקבן וחד בשם רב נחמן בר יעקב. *צריך שיהא בין שליבה לשליבה פחות משלשה צריך שיהא בו רחב ג ארבעה טפחים והעמודין משלימין לארבעה. יסא אמר כופת שהדריגות ממעט מ"מ אין העמודין משלימין לעשרה נעשית כשליבה עבה. רבי יסא בשם רבי בון בר כהנא צריך שיהא משוך מן הכותל ארבעה טפחים כדי מקום רבי הזקיה בשם ר' בון בר כהנא אותה שליבה שהיא ממעט את העשרה צריכה שתהא משוכה מן הכותל ארבעה טפחים כדי מקום. ר' יעקב דרומיא בעי הביא דופן של שבעה טפחים ומחצה והגביהו מן הארץ פחות משלשה מותר. תמן את אמר כל הפחות משלשה כסתום וכא את אמר כל הפחות מארבעה כסתום. אין את בעי מקשיא הכין קשיא הביא דופן של ד' טפחים וכל שהוא והגביהו מן הארץ שני טפחים הסר כל שהוא ייבא כיי דמר ר' יוחנן *עומד והחלל מצטרפין לארבע' והוא שיהא העומד רבה על החלל:

הלכה ב מתני' ד *כותל שבין שתי חצירות גבוה עשרה ורחב ארבעה

מערבין שנים ואין מערבין אחד היו בראשו פירות אלו עולין מיכן ואוכלין ואלו עולין מיכן ואוכלין ובלבד

קרבן העדה

מהו למעט בכלים. וה"פ אם מיעט העיגול מל"ו אם סגי בכל שהו בתוך עשרה: מהו למעט בכלים. אם נתן כלים למטה ומיעטו מי' טפחים מי מהני המיעוט הואיל וניטל בשבת או לא הוי מיעוט: ה"ג הורי ר"י בר מרייה למכבוש עליו כוף פי' ליתן קערה למטה כדי למעטו דס"ל כמ"ד ממעטין בכלים: והוא שקבעה. לסולם במסמרות: ה"ג רבי בא בשם ר"י אפילו לא קבעה: ופריך והא תני בברייתא והוא שקבעה וקשיא לרבי בא: ומשני רבי בא מפרש לברייתא והוא שקבעה שייחד סולם זו להיות שם לעולם לעלות בה להשתמש בחלון: הורי רבי לא כהדין תנייא. רבי לא פסק כהאי בריית' דבעינן דוקא קבעה במסמרות: פחות מג'. טפחים: שליבה. הן העצים הנתונים ברוחב הסולם והעמודי' הן העצים הנתונים באורך הסולם: כופת שהדריגות. פי' הוא שליבה עבה שעושין בסולמות למטה ולמעלה: מ"מ. אפילו עבה ורחבה הרבה ממעט: אין העמודים משלימין לעשרה. שהעמודין גבוהין הרבה למעלה מהשליבות כעין סולמות שלנו אין מצטרפין לעשרה: נעשית כשליבה עבה. כלומר שאני כופת הדריגות שהיא נעשית כשליבה עבה משא"כ בעמודין: כדי מקום. שיהא מקום לעלות עליה שאין סולם זקוף נוח לעלו' עליה: אותה שליבה שהיא ממעט את העשרה וכו'. פירוש לא בעינן שתהא כל הסולם רחוקה מן הכותל ארבעה טפחים אלא אותה שליבה שהיא בתוך עשרה לחלון צריכה שתהא רחוק ארבעה שיהא נוח לעמוד עלי' ולהשתמש בחלון: הכי גרסינן הביא סולם של שבעה טפחים ומשהו והגביהו מן הארץ פחות משלשה מהו. פי' דליהוי כמחילה עשרה א"כ דלימעט מכותל דליהוי בתוך עשרה: ומשני תמן וכו'. כי היכי דאמרי' גבי סוכה כל פחות מג' כסתום ה"נ הכא: ה"ג וכא את אמר כל הפחות מג' כסתום וכ"ה בפ' קמא: אין את וכו'. אלא אי קשיא הכי קשיא כלומר הכי קמיבעיא: הכי גרסינן הביא סולם של ד' טפחים וכל שהוא והגביהו מן הארץ ג' טפחים חסר משהו מהו. וה"פ דליכא למימר אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא וקמבטל ליה דהא העומד מרוב' על האויר דתותי מיניה: ייבא כיי דמר ר' יוחנן. אתיא כי הא דאמר ר' יוחנן העומד והחלל מצטרפין. אף על גב דהעומד מצד אחד הוא רחב בחלל ומצד השני הוא משהו אפ"ה לא אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה ה"נ מצטרפין: הלכה ב מתני' ורוחב ארבעה. מפרש בגמרא. ובלבד

פני משה

ממעטין בכלים. את החלון כדי שיהו מערבין שנים ועירבה כל אחד לעצמו: אין ממעטין בכלים. כדמפרש טעמא לקמיה שמא ישכח ויטלטלנו בשבת דקיי"ל כל הכלים ניטלין. וכשהוא נוטלן נעשה הכל כרשות אחת ואוסרין זה על זה: הורי ר' יוחנן בר מרייה למיכבוש עלוי כוף. כמו כופת של אבנים ואי אפשר לטלטלן בשבת: תני. בתוספתא פ"ו: והוא שקבעו. להסולם דאז הוי מיעוט: הא תני והוא שקבעו. והאיך פליג על סתמא דברייתא: ר' בא והוא שייחדו לכן. כלומר ר' בא מפרש דהא דתני והוא שקבעו לאו קבעו ממש אלא שיחדו מתחלה לכך דאז לא חיישינן שמא יטלנו משם: הורי ר' לא. והוא ר' אילא כהדין תניא דברייתא והוא שקבעו וכל הני מיעוטין דהתוספתא מגיבה עשרה הוא דאיירי שאם החלון למעלה מעשרה ומיעט הגובה מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד: צריך שיהא בין שליבה לשליבה פחות משלשה. הא דאמרינן שהסולם ממעט ובשים לו ד' שליבות דאז הוא ממעט וצריך שיהא בין שליבה לשליבה פחות מג' שבכך הוא נוח לעלות עליו וכן שיהא רחב ד' טפחים דפחות מכאן לא חשיב והעמודים שהן עצי סולם מצדדיו משלימין הן לרוחב ארבעה: כופת שהדריגו. שעשה כעין מדרגות מן העמודים מכ פת של אבנים ממעט הוא מגובה י' ופריך מכל מקום וכי אין העמודין שהן בולטין למעלה מן המדרגות משלימין לעשרה ואהכי גובה י' בין שתיהן ומשני נעשית כשליבה עבה וגבוה ואפי' העמודים יוצאין למעלה הן הכל נחשב כמן השליבה והואיל שע"י השליבות והמדרגו' נוח לעלות ולירד ממעט ואין משגיחין על העמודים לענין הגובה: צריך שיהא. הסולם משוך מן הכותל למטה ארבעה טפחים שהוא כדי מקום חשוב דאי לאו הכי הרי הוא נחשב כבליטת הכותל עצמו: ר' יעקב דרומייא בעי. הקשה על הא דאמר צריך שתהא משוכה מן הכותל ארבעה טפחים הא פחות נחשב כסתום ודבוק לכותל והא אמרינן לעיל בפ"ק בהלכה ז' גבי מקיפין ג' חבלים וכו' שצריך שתהא המחיצה גבוה עשרה ואם הביא דופן של שבעה טפחים והגביהו מן הארץ פחות מג' מותר דהוי מחיצה עשרה א"כ תמן את אמר כל פחות מג' כסתום והכא את אמר כל הפחות מארבעה כסתום. והאי ומחלה הכתוב כאן מיותר הוא וכן לא גרים להא דלעיל: אין את בעי מקשיה הכין קשי. כלומר דמהדר הש"ס דהא דמקשית לק"מ דכאן לאו טעמא משום לבוד הוא אלא משום דמקום חשוב בעינן שאז היא ממעט ואם את רוצה להקשות ולפלפל באותו ענין בעצמו בהאי דדופן דלעיל בפ"ק כן אתה צריך להקשות וה"ג לעיל הביא דופן של ז' טפחים וכל שהוא והגביהו מן הארץ ג' טפחים חסר כל שהוא וכגון שהעמיד את הדופן ברחוק טפח מן ההבל שעל גביו שאע"פ שיש כאן י' טפחים בין הכל מ"מ איכא למיבעי אם אמרינן לבוד משתי רוחות מכיון שיש כאן חלל למעלה ולמטה ומהו. וקאמר דיבוא הדין הזה כהאי דאמר ר' יוחנן לעיל בפ' הזורק גבי חולית הבור והסלע שהעומד והחלל מצטרפין הן לרוחב ד' טפחים ואפי' בשני חללים מכאן ומכאן ובלבד שיהא העומד מרובה על החלל וה"נ כן שאפי' משתי רוחות אמרינן לבוד:

הלכה ב מתני' כותל שבין ב' חצרות גבוה י' ורחב ארבעה. בגמ' קאמר דהאי רחב ד' דקתני לאו משום הך דרישא קתני שאפי' אינו רחב ד' הוי מחיצה בגובה עשרה ומפסיק בין שתי החצרות אלא משום הס פא נקט לה היו בראשו פירות וכו' ובלבד שלא יורידו למטה דהשיב לי' רשותא באנפי נפשה ואינו בטל לא לגבי זה ולא לגבי זה מכיון דרחב ארבעה. אבל אם לא היה רחב ד' הוי מקום פטור ומותר לכאן ולכאן להוריד למטה להבתים: ובלבד

מסורת הש"ס

עירובין עו ע"א | תוספתא פ"ו | עירובין עו ע"ב | שבת פ' הזורק ק"ג ילד משתמשין (?) ופ"א ז"ג והל"ם עירובין עו פ"ב

עין משפט נר מצוה

ה ח מיימוני פ"ג מעירובין הל"ג טוש"ע או"ח סי' שע"ב סעי' ו

ו כ מיימוני שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ח

ז ג מיימוני שם הל"ה ובהשג"ה טוש"ע שם סעיף י"א

ח ד מיימוני שם הל"ג טוש"ע שם סעיף ו

גליון הש"ס

א עיין בבלי דף עח ובר"ן ובתוספות ד"ה צריך וד"ה ר"י וברשב"א שם וצ"ע.

שירי קרבן

והעמודין משלימין לד'. תימה שכל הפוסקים השמיטו דין זה ופרק' מינים נמי לענין שומא ולענין סוכה: כופת שהדריגות. בגליון פירש חתיכת עץ שעשה ממנו מדריגה וי"מ שהוא כלי המיוחד לישיבה ושל תמרה הוא ע"כ ולשני הפי' קשה לפרש הא דבתרה ממעט מ"מ וכו' נעשי' כשליבה עבה ולפמ"ש בקו' לק"מ והוא עיקר: תדע אי אין בשליבה התחתונה ארבעה ויש בשליבה עליונה ארבעה ואין בין זה לזה שלשה ממעט. ולפי"ז הא דקאמר הכא דצריך גם כן שיהא בו רחב ארבעה על השליבה העליונה קאמר דמכיון שאין בין השליבות שלשה כחדא חשיבא ובהעליונה רחבה ד' סגי. ויש לפרש דה"ג או או קאמר ואם בין שליבה לשליבה שלשה צריך שיהא בשליבה התחתונה רחב ארבעה. ומיהו נראה דהכא על רוחב הסולם קאמר שיהא בסולם רחב ארבעה. מדמסיים והעמודים משלימין לארבעה והוא כדאמר אביי התם לעיל גבי סולם מכאן וכו' דרחב ארבעה בעי' ומסתמא העמודים משלימין הן לארבעה: צריך שיהא משוך מן הכותל ד"ט כדי מקום. והו ודאי אלמטה קאי והא דר' חזקיה שאותה שליבה שהיא ממעטת עשרה צריכה שתהא משוכה וכו' היינו אותה שליבה התחתונה לפי שהיא ממעטת את הי' אם יש ברחבה ד' וא"צ שיהא בין שליבה לשליבה פחות מג' בכה"ג כמבואר בדבור דלעיל. והבמע מיהת דהני אמוראי ס"ל דסולם זקוף אינו ממעט אבל בבבלי דף ע"ח ע"א קאמר רב סולם זקוף ממעט גמרא ולא ידענא מ"ט אמר שמואל ולא ידע אבא טעמא דהאי מילתא מידי דהוה אאיצטבא ע"ג איצטבא ואפשר לומר דלשיטתא דהאי ש"ס איצטבא ע"ג איצטבא אינו ממעט. ומהאי טעמא גופא דהואיל והן תכונות כוי כסולם זקוף ואינו נוח לעלות וכך נראה לכאורה לסברא דהאי ש"ס מאיסטווה בהלכה דלקמן ומיהו יש לפרש הא דלקמן בענין אחר כמו שיתבאר שם בס"ד:

תמן

שנויי נוסחאות

(שו"ו) בר מריה בד"ו בר מרית וטעות הדפוס הוא בד"ו כי כן הוא בירושלמי פאה פ"א ה"א ר' יוחנן בר מרייא בשם ר' יוחנן. נדרים פ"ג ה"ט אמר ר' יוחנן בר מרייה. ובעל סה"ד הביאו בערכו ולשון לסנהדרין פ"ו ה"ט אמר רב יוחנן בר מרייא ופ"ז דפסחים ה"ב ר' יוחנן בר מרייא בשם ר' פינחס ויק"ר פ' אחרי פ' כ"ב ר' יוחנן בן מרי עכ"ל בסה"ד. ובד' קראטשין כתיבו אולי צ"ל בדמריית והסיה שם עיר עיין בבלי ר"ה כ"א א' פ"ג מגילה את הא"ל מדמהרייה וזכירת עוד בבבלי סנהדרין כ"ט ב' ומנחות פ"א א'. (שו"ה) עליו בד"ו עילוי. (שו"ה) ובלבנים ובסולם מצרי בד"ו ובלבנים ובסולם צורי ובסולם מצרי. (שו"ט) לא אפילו קבעו בד"ו ואפילו לא קבעו. (שו"ה) שקבעה בד"ו שקבעו. (שו"ז) שהדרינות בד"ו שהדריגו. (שו"כ) ממעט בד"ו ממעטת. (שו"ו) קשיא בד"ו קשי. (שו"פ) עומד בד"ו העומד.

(עמודי ירושלים תנינא) ובסולם מצרי והוא שקבעו. רוקח (סי' קמ"ט):

ובלבד שלא יורידו למטן [א] נפרץ הכותל עד עשרה אמות מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד מפני שהוא כפתח יותר מיכן מערבין שנים ואין מערבין אחד: **גמ'** [ז]ולמה לי רחב ארבעה ואפילו אינו רחב ארבעה. בגין מתניתא הדא דבתרה אלו עולין מיכן ואוכלין ואלו עולין מיכן ואוכלין *לא היה רחב ארבעה. רבי בא בשם רב אסור לכאן ולכאן רבי זעירא בשם רב [י] מותר לכאן ולכאן מחלפה שיטתיה דרבי בא תמן אמר רבי בא רב יהודה בשם שמואל *זרקה ונחה על ראשי מחיצות [ג] חייב ובא אמר הכין תמן את רואה אותה כילו מליאה עפר וצרורות והכא מה אית לך תדע לך *דמר רבי אחא רבי חיננא בשם רבי יוחנן זיזין וכתלים שהן גבוהין עשרה [ז]ורחבין ארבעה מותר לכאן ומותר לכאן [ד] ובלבד שלא יחליף. רבי יוחנן בעי מחלפה שיטתיה דרבי בא תמן אמר רבי בא רב יהודה בשם שמואל זרקה ונחה על ראשי המחיצות חייב והכא הוא אמר הכין היך מה דאת אמר תמן את רואה אותו כילו מליאה עפר וצרורות אוף הכא כן. שמענו מחיצות ברשות היחיד שמענו מחיצות ברשות הרבים. *רבי בא רב יהודה בשם שמואל כותל [ה] שהקיפוהו סולמות מיכן ומיכן מערבין שנים ואין מערבין אחד אמר רבי יוסי בי רבי בון מכיון שלא כיוונו נעשו כפתחים.

תני

פני משה

ובלבד שלא יורידו למטה. היינו להוריד ולהביא להבתים דהכותל הזה כגג הוא ובגים ובתים שתי רשויות הן אבל להוריד לחצר שרי דגגות וחצרות רשות אחת הן: מפני שהוא כפתח. שבין ב' חצרות לפיכך אם רצו מערבין אחד. יותר מכאן הוי כפרצה ונעשו כרשות אחת ומערבין אחד ואין מערבין שנים כל אחת לעצמה דמכיון דכרשות אחת הן אוסרין אלו על אלו:

גמ' ולמה לי רחב ארבעה וכו' אלא בגין מתני' הדא דבתרא. שדוקא אלו עולין וכו' ולהכי צריך רחב ד' כדפרישית במתני'. לא היה רחב ארבעה. מהו להוריד לכאן ולכאן: אסור לכאן ולכאן. דהוי כאויר שבתי רשויות שולטות בו ולא יזיז בו אפילו מלא נימא שאוסרין זה על זה לטלטל ואפילו בראשו ור' זעירא קאמר בשם רב מותר לכאן ולכאן דהוי מקום פטור ובטל לכאן ולכאן להיתירא: מחלפא שיטתיה דרבי בא תמן אמר. גבי כותל בר"ה גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה ומוקף הוא לכרמלית וזרק ונחה על ראשי מחיצות חייב אלמא הוי רשותא באנפי נפשה ולמיחייב עליה: והכא אמר הכין. בתמיה שאסור לכאן ולכאן שבתי רשויות שולטות בו ומשני תמן שהקיפו לכרמלית ואת רואה אותה כאלו מלא עפר וצרורות כלומר דכאלו דמליא דמי הלכך מחייב בזורק ונחה על גביו אבל הכא במפסיק בין שתי חצרות מה אית לך למימר: תדע לך דאמר ר' אחא ור' חנינא בשם ר' יוחנן וכו' שהן גבוהין עשרה ואינן רחבין ארבעה מותר לכאן וכו'. כצ"ל דזה הוי מקום פטור: ובלבד שלא יחליף. המשא על רה"ר לרה"י והשתא לר' יוחנן נמי דפליג עליה דרב בהא דס"ל דמכיון שאין רחב ד' בטל הוא לכאן [לכאן] הא מיהת קשיא מהאי דכותל בר"ה ואינו רחב ד' ומוקף לכרמלית דהזורק ונח על גביו חייב גם לר' יוחנן אלא ע"כ דשאני התם שאת רואה למקום המוקף כאלו מלא עפר וצרורות: ר' יוחנן בעי. גרסינן מחלפא שיטתיה דר' בא תמן אמר וכו'. כלומר דהכי היא גופה קשיא דכמו דהתם אמרינן את רואה אותו כאלו מלא עפר ואוף הכא בכותל שבין ב' חצרות נימא נמי כן: שמענו מחיצות ברשות היחיד. בתמיה שמעני מחיצות ברשות הרבים כלומר דבכותל העומד ברשות הרבים גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה כדאיירי התם שפיר הוא דמכיון שעושה מחיצה להרים שהכרמלית שמוקף מאותו הכותל נעשה רשות היחיד ואם כן לעצמו לא כל שכן דכמחיצה הוא ואף על פי שאינו רחב ארבעה אבל הכא שהכותל הוא בין החצרות ושתיהן רשות היחיד הן וכי הכותל הזה גורם לרשות היחיד דנימא כמאן דמליא דמי: כותל שהקיפוהו סולמות מכאן ומכאן וכו'. וכדמפרש ר' יוסי בר בון דמיירי שאין הסולמות מכוונין זה כנגד זה ומכיון שלא כיוונו נעשו כפתחים בתמיה שאם היו מכוונין הרי הן כפתחים והיה בדין שמערבין שנים ואם רצו מערבין אחד אבל מכיון שאין להן דין פתח מערבין שנים ואין מערבין אחד:

הני

קרבן העדה

ובלבד שלא יורידו למטה. לדיורין בבתים אבל בחצר שרי: יותר מכאן. הוי פירצה והוו להו כולהו כחצר אחד ואם עירבה כל אחת לעצמה הוי כאלו חולקין את עירובן ואוסרין אלו על אלו:

גמ' ופריך ל"ל רוחב ארבעה. הא אפילו אינו רוחב ד' ה"ל מחיצה ומפסקת: ומשני בגין מתניתין הדא דבתרה. משום סיפא דמתני' דבעי למתני אלו עולין מכאן ואוכלין ובלבד שלא יורידו למטה דחשיב רשותא באנפי נפשיה ולא מיבטיל לא גבי האי ולא לגבי האי תני ברישא רוחב ד': לא היה. הכותל רחב ד' מהו: אסור לכאן ולכאן. כיון דלא חשיב למיהוי רשותא בטיל לגבי תרווייהו ורשות שתי החצירות שולטות בו ואוסרין זה על זה ואפילו על ראשה אסורין לטלטל: מותר לכאן ולכאן. דמקום פטור הוא ובטיל לכאן ולכאן להקל: ופריך מחלפא שיטתיה דרבי בא. כלומר קשיא דרבי בא אדרבי בא: זרקה. כלי מרשות הרבים ונחה על ראשי המחיצה של רשות היחיד חייב שמע מינה דראשי מחיצה אינן בטילין להכא ולהכא דאל"כ נימא נמי דבטילין לרה"ר: וכא אמר הכין. והכא אמר ר' בא דאסור לכאן ולכאן ודבטיל לגבי שניהם: ומשני תמן. התם גבי מחיצות דרשות היחיד אמרינן דראשי המחיצות לרשות היחיד דמיין דרואין את רשות היחיד כולו כאלו הוא מלא עפר וצרורות וא"כ אף ראשי מחיצות רשות היחיד הן: והכא מה אית לך. מי מלית למימר דה"ל כמאן דמליא א"כ אין כאן מקום מחלק דהא תרווייהו רשות היחיד הן: תדע לך. דשפיר משני דרואין כאלו הוא מלא עפר: ה"ג שהן גבוהין עשרה ואינן רחבין ארבעה. וכ"ה בבבלי וכ"ה לעיל בפ"ק וה"פ כיון דאינו רוחב ארבעה ה"ל מקום פטור ומותר לכאן ולכאן לכתף עליו משאוי שלהן: ובלבד שלא יחליף. דרבנן הוא דאלו חיובא ליכא דבעינן עקירה מרשות זו והנחה לרשות זו והכא עקירה מרשות היחיד גמורה והנחה למקום פטור ועקירה ממקום פטור והנחה לרשות הרבים גמורה ואף רב ושמואל סברי להא דר' יוחנן ומאי טעמא מחייב שמואל בראשי המחיצות אלא ודאי דשאני ראשי מחיצות דרואין כאלו הוא מלא עפר: היך מה דאת אמר וכו'. סיומא דקושיית ר"י היא: אוף הכא. גבי כותל שבין בני חצירות כן נאמר דרואין כאלו שניהם מלאי' עפר וצרורות ואפי' בד' נאמר שיהו שניהם מותרין: ומשני שמענו מחיצות ברשות היחיד וכו' אף בשמעו מחיצות ברשות היחיד שאינן כמאן דמליין כיון ששניהן רשות היחיד הן: שמענו מחיצות ברשות הרבים. בהמי' ל"א סיומא דקושי' היא דשמענו מחיצות ברשות היחיד אף על פי שכותל זו ברשות היחיד נאמר בה דרואין כולו כאלו הוא מלא עפר ושניהן מותרים כמו ששמענו מחיצות ברשות הרבים דאם זרק ונחה על ראשי מחיצות שחייב: סולמות מכאן ומכאן. בחצר זו וכן בזו ובהן עולין ויורדין מזו לזו: ה"ג מכיון שלא כיוונו לא נעשו כפתחים. וה"פ לכך אין מערבין אחד כיון שאינן מכוונים זו כנגד זו והן רחוקין זו מזו יותר משלשה טפחים ולאו פתח הוא אבל אם היו מכוונין הרי הן כפתח ומערבין שנים ואם רצו מערבין אחד:

עלה

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"ג מעירובין הל' י"ז סמ"ג עשין א' טוש"ע או"ח סי' שע"ב סעיף ט':

ב טוש"ע שם סעיף י':

ג מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ג' טוש"ע שם סי' שמ"ה סעיף ג':

ד מיי' שם הל' ה' טוש"ע שם סי' שמ"ה סעיף ה':

ה מיי' פ"ג מעירובין הל"ד טוש"ע שם סי' שע"ב סעיף ח':

מסורת הש"ס

כי ו[...] פ"י ג"ב

פי' שבת [...] ע"ב

לק[...] פ"ב הלכה ד

פי' [...] הלכה ו

גליון הש"ס

[...] ריטב"א [...]

קי"פ ופ"י [...] ולקמן פ"י [...] מבואר בגמרא [...] ע"ב

מראה הפנים

תמן אמר ר' בא רב יהודה בשם שמואל זרקה ונחה על ראשי מחיצות חייב. לא נמצא זה מבואר בפירוש במקום אחר בהאי תלמודא ומיהו פשיטא דין דין אמת ומבואר בבבלי פ' הזורק דף צ"ט ע"ב א"ר חייא בר אבי אמר רב וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן כותל בר"ה גבוה עשרה ואינו רחב ד' ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י הזורק ונח על גביו חייב לאחרים עשה מחיצה לעצמו לכ"ש. ועפ"ז מבוארת הסוגיא דהכא כדפרישית בפנים:

דאמר ר' אחא ר' חנינא בשם ר' יוחנן. זיזין וכותלין שהם גבוהים עשרה ורחבין ארבעה וכו'. התוס' והרא"ש ז"ל העתיקו לזה גרסא פ' כל גגות כמ"ש כאן ח"ל וכירושלמי משמע דזיזין וגזוזטראות הבולטות מן הכותל לא הוין כרמלית אפי' אם רחבין ארבעה דגרסי' בירושלמי א"ר יוחנן זיזין וכתלים וכו' ועיי"ש וכמדומה שמוכרח הוא דע"כ יש כאן ול"ל ואינן רחבין ארבעה והכי קאמר ר' יוחנן גופיה בהדיא לעיל בפ"ק בסוף הלכה א' גבי אקוקפה גבוה י' ואינה רחבה ד' וכו' ואין סברא לחלק בין אקוקפה לבין זיזין וכותלים הבולטים וע"ש דקאמר ר' מנא עלה חמי מה אמר לא אמר אלא כשאין בו רוחב ארבעה אבל יש שם רוחב ארבעה אסורה א"כ ע"כ דגי' דהתם עקרית וכאן היא מוטעת וכן מוכח בהדיא מהסוגיא גופה דהכא מדמקשי ופריך הכא על האי דר' בא ומבואר בפנים: **כותל** שהקיפוהו סולמות מכאן ומכאן כו'. בבבלי פרקין דף ע"ז ע"ב אמר אביי כותל שבין שתי חצירות גבוה י' טפחים והניח סולם רחב ד' מכאן וסולם רחב ד' מכאן ואין בין זה לזה ג"ט ממעט ב' אינו ממעט ולא אמרן אלא דלא הוי כותל ארבעה אבל הוי כותל ארבעה אפי' מופלג טובא נמי. ולפ"ז נ"ל דהא"נ כשאין בכותל רחב ד' מיירי והסולמות אתיין זה מזה בלבד והלכך קאמר ר' יוסי בר' בון דלכן תמיה לטעמא דמילתא דמכיון שלא כיוונו נעשו כפתחים הא ודאי לא וכדפרישית בפנים. והרמב"ם ז"ל שהעתיק לדינא דהאי בפ"ג מהלכות עירובין בהלכה ד' לא זכר כלום שיהא הסולם רחב ד' ונראה שלא סיחה הגי' לפניו סולם רחב ד' וכן בהאי דרב כהנא דלקמן ויש סיועה מן הכותל וכו' בהכיא לוה שם בהלכה ו' לא כיתב הגי' לפניו כמה שהיא לפנינו ויש סיועה מן הכותל ד' על ד' וכו' וע"ש:

שירי קרבן

תדע לך וכו'. בבבלי בפירקין גרסינן אין בו ד' מאי רב אמר לא יזיז וכו' ור' יוחנן אמר אלו מעלין מכאן ואוכלין וכו' ורב לית ליה דרב דימי דמקום שאין בו ד' מותר לכאן ולכאן ומשני הכ"ע ברשויות דרבנן חצירות דרה"י ויחיד הוא ומדרבנן דאסור וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וכתבו תוספות בד"ה שכ"ע דלא לרב בין כרמלית לרה"י לא עשו חיזוק [...] מדאמר רבא הכא אליבא דרב פ"ש ולפי כוונין אין מכאן הוכחה דהא איכא תרי אמוראי אליבא דרב ויש לומר דלמ"ד דרב אוסר כאן וכאן אפילו בכרמלית לרה"י אוסר. ועיין דהתוספות בר"פ כל גגות בד"ה במחיצות שאין [...] וכו' מקיימין הגירסא זיזין וכתלים שהן גבוהין י' ורחבין ד' ופ"ש: **מחלפא** שיטתיה דרבי בא. וקשה גברא אגברא קרמית כא רבי בא הדא משמיה דרב אמרה ותדא משמיה דשמואל וע"ק רבי יוחנן דהוה קודם רבי בא היך מקשה הוא על דבריו ויש ליישב: **כותל** שהקיפוהו וכו' לעיל כ"פ הדר שבתי בדברי שמואל מערבין א' ואין מערבין שנים ולפי זה צריכין לשנים גם כאן ובדברי רבי יוסי בי רבי בון מכיון שכיוונו נעשו כפתחים וכ"מ בבבלי:

כל

תני

"תני *כל כובשי כבשים עולה אמה וכונס שלש חוץ מכיבושו של מזבח שהוא במתלקט עשרה טפחים מתוך שלש ושליש אצבע שהמזבח עשר אמות וכיבושו שלשים ושתים. עשרה מסטווה על פני כל הכותל ויש בו רוחב ארבעה טפחים מערבין שנים ואין מערבין אחד. ארבע אמות מערבין אחד ואין מערבין שנים ˒הדא דאת אמר בגדולה אבל בקטנה ברובה. איזו היא גדולה ואיזו היא קטנה כל שרובה יותר מעשר בעשר הא פחות מעשר ברובה הדא דאת אמר באמצע אבל מן הצד לא בדא. והי דינו צד והי דינו אמצע נימר אם יש שם עומד ארבעה היינו אמצע אם לאו היינו צד:

הלכה

קרבן העדה

עלה אמה וכנס שלש. כלומר לגובה אמה הי' שיפוע של ג': ה"ג חוץ מכיבושו של מזבח שהוא כמתלקט ו"ט מתוך ג' ומחלה ואלבע ושליש אלבע שהמזבח ט' אמות וכיבושו ל"ב אמות. וה"פ חוץ מכבש גדולה של מזבח שעולין בו במשא עם איברים כבדים והוא חלק לריך שיהיה משופע ביותר ונוח לעלות לכך האריכוהו ל"ב שיפוע לט' אמות הרי לכל אמה ג' אמות ומחלה ואלבע ושליש אלבע כשתתן לכל אמה שלשה אמות ומחלה הרי ל"ה וחלי אמות תן עוד ט' אלבעות וט' שלישי אלבע הרי י"ב אלבעות שהן שלשה טפחים והן חלי אמה: עשרה מסתווה ע"פ הכותל. עשה איטבא גבוה עשרה לפני הכותל ויש בו רוחב ד"ט והוא עשוי כעין מדריגות של הבנים: ארבע אמות. אם היה השטיו רחב ד' אמות: מערבין אחד. דה"ל כפרלה: הדא דאת אמר. אמתני' קאי דתנן כפרלה עד עשר אמות וכו' לא אמרן דבעינן עשר אמות אלא בכותל רחבה הרבה: אבל בקטנה. שאין בכותל עשרים אמות וכדמפרש בסמוך: ברובה. אם נפרלה רוב הכותל הרי הוא כפתח: הדא דאת אמר. ולא אמרן דבעינן פרלה עשר אמות אלא כשהיא באמלע הכותל: אבל מן הלד. שהפרלה היא מן הלד: לא בדא. אינו כן ואין לריך עשר דפתח בקרן זוית לא עבדי אינשי: והי דינו לד. ואיזהו מן הלד ואיזהו מן האמלע: ומשני נימר אם יש שם עומד בלד הכותל ד'. ומשם ואילך הפרלה ה"ל מן האמלע וצריכה שתהא הפרלה בעשר:

פני משה

תני כל כובשי כבשים. כל כבשים שהיו במקדש והן המעלות שהיו שם בין הגדולים ובין הקטנים היו בזה החשבון שבמשך ג' אמות היה מתלקט אמה גובה וזהו עלה אמה וכנס שלש: חוץ מכבשו של מזבח. שהיה ל"ב אורך ועולה החשבון כמתלקט עשרה טפחים מתוך שלש ושליש אלבע לפי שהמזבח עשר אמות גבהו עם הקרנות וכיבושו ל"ב אמות ואיידי דאיירי בסולמות ומעלות מייתי לה הכא: עשה מסתווה על פני כל הכ תל. במשך הגובה עשה איטבא ואיטבא על גבי איטבא ועל פני כולו ואפי' יש בו רוחב ד' טפחים מערבין שנים ואין מערבין אחד דכה"ג לא הוי מיעוט משום שז"ו כעושה כותל אלל הכותל: ארבע אמות אם לא היה על כל פני הכותל אלא במשך ד' אמות מהרוחב שלו הוי מיעוט ומערבין אחד ואין מערבין שניה: הדא דאת אמר. באיטבא גדולה: אבל בקטנה ברובה. אם היא על פני רוב הכותל הוי מיעוט ומפרש איזו היא וכו' כל ברובה יותר מעשר בעשר כלומר כל ברוב האיטבא מחזקת במשך הכותל יותר מעשר או בעשר זה גדולה וכל שהוא פחות מעשר קטנה היא ונידונית ברובה: באמלע. אם עשאה באמלע הכותל אבל אם העמידה מן הלד לא בדא אמרו כן. ואיזהו לד ואיזהו אמלע: נימר. דכך הוא אם יש שם עומד ארבעה שנשתייר מקום ארבעה בכותל פנוי זהו אמלע דלא באמלע ממש בעינן. ואם לאו שהעמיד האיטבא ללד אחד עד שלא נשתייר שם עומד ארבעה פנוי והיינו מן הלד:

הלכה

גליון הש"ס

יהדבר תמוה מלבד דלא מבמע כן ככ"ד הף גם הדבר מבואר בב"ם דף ם ע"ב תני וכו' קטנה כעשר גדולה באחת עשרה ע"ש הרי אף דנפרץ כבר גב כעשר ולא נבאר נפרץ כי אם אמה הוי פתח גדולי מותרת. וגם בא דמסיק כאן עומד ד' וכו' אם לאו היינו לד הרי התם לא נבאר ד' מכל לד ואפשר כיון דבירושלמי לעיל פ"א הל' ו תני ר' ביין וכו' איתבא ה מתניתא ולא אתנחתא א"ל אהא כן אמר רבנ"ל כלמבנים בלא נכנס לתנודה אין סומכין עלי' ע"ב הרי דירושלמי לא סבירא ליה כך מתניתא וכוה מיושב קושית הב"ק ד"ה הדא אבל עדיין צ"ע:

ציון ירושלים

*תני כל כובשי כבשים עולה אמה עיין ק"ק ע"ש כבם כב"ז ופעו"ת תיו הבני כי לו ובוי"ת תות יעיר סי' הפ:

שירי קרבן

כל כבשי וכו' כפי מה שפירשתי בקונט' כ"פ רש"י במסכת זבחים פרק ק"ק דף ס"ג ע"א והגהת שהמזבח ט' אמות שכן הוא מפ' במדות שהיסוד אמה והסובב חמש ומקום המערכה שלש אמות הרי תשעה אמות ואף על גב דמקום הקרנות גבוה אמה מכל מקום הכבש לא שגיע עד מקום הקרנות. אך דוחק גדול להגיה כל כך לכן נ"ל דס"ל להאי תנא דהאמות הכבש היו של חמשה טפחים ובמנחות מסקינן דאמה של יסוד היתה בת חמש ובאר האמות של מזבח של שש טפחים וכ"כ המפרש במסכת מדות נמלא שהמזבח גבוה נ"ג טפחים וכשתחשוב אותן לאמות של ה' טפחים הן עשר אמות ומחלה וחלי טפח. וכשתתן לכל אמה ג' אמות הרי ל' אמות וחלי ל"א אמות וחלי ולחלי טפח הוא טפה ומחלה נשתייר עוד טפח א' מל"ב אמות של כ"ש שהוא ד' אלבעות תחלקהו לשלישים הם י"ב שלישים לא מהן י' וחלי לאמות נשתייר עוד חלי אלבע כיון דלא אפשר לחלקו שיגיע לכל אמה חלי אלבע לא קחשיב ליה והדברים ברורים וכל שהוא מתלקט ה' טפחים מתוך שלש ושליש אלבע וה"ת הל"ל שהמזבח עשר אמות ומחלה י"ל כיון דלא הוה אמה לא קחשיב ליה וא"ת א"כ רווחא ליה עזרה דתנן מן כלפון לדרום קל"ה הכבש והמזבח ס"כ מן המזבח לטבעות ח' מקום הטבעות כ"ד ומקום הננסין והם"ד שהכבש ל"ב אמות של ה' טפחים הסר מהחשבון שהרי אמת הבנין ודאי שש הוה וכה"ג פריך הש"ס בפ' שתי הלחם דף נ"ז וי"ל דבלא"ה קשה קושית התוס' בפרק ק"ק דף ס"ג דאין החשבון מכוון שהרי אם היתה הכבש מחזקת בשטח קרקע ל"ב אמות א"כ השיפוע הוא יותר מל"ב וקרובים לל"ד וקשיא ארמי בר חמא דאמר דלאמה היה השיפוע ג' אמות וכולי ותירולו של הרב ז"ל אינו מכוון וכ"ש ללשון הירושלמי דהכי דמתלקט ו' טפחים מתוך ג' משמע דבשיפוע איירי ולא בשטח הארץ ועכ"ל דס"ב לאו דוקא שהרי בלא"ה מסיק במתניתין דבין כבש לכותל היה המותר א"כ אף לדידי ל"ק וכתבו תוספות בזבחים דף ס"ג ע"א בד"ה כל כבשי וכו' למ"ד כוליה מזבח בדרום קאי יש תימה על מזבח הנחושת למ"ד גובהו עשר לא משכחת לכל היותר כי אם כ' אמות לט' אמות דהאר שלפני המשכן כ' אמה נמלא כ"ה חלי האלר וה' אמות מקום שמזבח שב ל"ה כ' אמה עד כותל דרומי כי מטי כבש לכותל לא משכחת לאמה אלא שני אמות וטפח ואלבע ושליש אלבע וה"ל הילוך על ידי הדחק כדמוכח בשבת במתלקט עשרה מתוך ד' דהוי רה"י וכו' ע"ש שלא תירלו כלום לרבי יוסי וכ"ל דרבי יוסי כ"ל כר"מ דסובר דתל המתלקט עשרה מתוך ג' הוא דהוי רה"י אבל י' המתלקט מתוך ג' ועוד ניחא השמיטתיה וכדאיתא לעיל בפ"ק דף א' ע"ב א"כ לא מגיע לאמה אלא פחות משתי האמות וכ"ש לפמ"ש דהיכא אמה אחת של מזבח שאינה אלא ה' טפחים ואינה ממעטת כל כך:

ד"א דאת אמר וכו'. קלת קשה למה שמיטו הפוסקים אלו חילוקי' שנזכרים כאן:

מראה הפנים

תני כל כובשי כבשים עולה אמה וכונס שלש וכו'. ובפ"ו דזבחים דף ס"ג גרסי' אמר רמי בר חמא כל כובשי כבשים שלש אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות ומחלה ואלבע ושליש אלבע בזכרותא. כך היא גי' רש"י ז"ל ובזכרותא היינו כהחשבון שבאלכסונות והוא הגידל וכתבונו' של רש"י שם בעולה מכוון הכבש שיפועו ל"ב והמזבח גבהו ט' אמות הרי לכל אמה ג' אמות ומחלה ואלבע ושליש אלבע כשתתן לכל אמה ג' ומחלה הרי ל"א ומחלה תן עוד ט' אלבעות וט' שלישי אלבע הרי י"ב אלבעות שהן ג' טפחים והן חלי אמה. ולפי הגי' דהכא א"א לייבבה וביאר החשבון מכוון למאי דקחשיב לגבהו של מזבח עשר אמות והיינו עם הקרנות שבגובהן אמה ואם תחלק לכל עשרה טפחים של גבהו שלש ושליש אלבע של הכבש כפי הגי' שלפנינו לא יעלה בידך זה החשבון כלל של ל"ב מהכבש שהרי עשר האמות הן נ"ב טפחים והן לכל עשרה טפחים גובה ביאר מתלקט משיפוע הכבש שלש אמות א"כ אינו אלא שבה פעמים שלש אמות וזהו בודאי טעות דמוכח וזה נגרוס כמתלקט ששה טפחים מתוך שלש א"כ הן עשרה פעמים ששה אמות ויהיו שלשים אמה ונשתיירו עוד שתי אמות תחלקם לטפחים והן י"ב טפחים תן לכל ששה טפחים של הגובה עוד טפח ונשתיירו שני טפחים תחלקם לאלבעות והן שמנה ותן לכל ששה וששה עוד שליש אלבע אכתי נ"כ זה אינו מכוון למאי דגרים ושלים אלבע. ונראה דכל"ל כמתלקט ששה טפחים מתוך שלש וטפח ושני שלישי אלבע. וזהו כפי מקלת הגי' שהביאו התוס' שם בשם רבותיו של רש"י אלא דהתם גרים ג' אמות ומחלה והלי טפח ואלבע ושליש אלבע ומפני שחשיב שם לגובה המזבח תשעה אמות והיינו בלא הקרנות והכא דקחשיב בהדי הקרנות וגובהו עשר אמות א"כ החשבון היא כך לכל ששה טפחים של הגובה תן שלש אמות וטפח ושני שלישי אלבע לפי שכם וכיון טפח לכל הששה של הגובה עשרה ונשתיירו עוד ב' טפחים והן שמונה אלבעות הן עוד לכל ששה וששה שני שלישי אלבע ונשתיירו ד' שלישי אלבע לפי שבמנה אלבעות הן כ"ד שלישי אלבעות ושני שלישי אלבע לכל ששה וששה טפחים מהגובה הן עשרים שלישים והותן ד' שלישים הנותרים לא קחשיב לפי שא"א להגיע עוד לעשרה פעמים של ששה בגובה ובגי' אחרת א"א לייבב כלל הא דהכא ודע דכל מה שאמרנו בחשבון האמות בין להכיא וזבחים דלעיל ובין מה שביארנו לפי החשבון דהכא הכל הוא באמה בינונית שהיא בת ששה טפחים וא"כ לא אתיא אלא כר' יהודה דפ' י"ז דכלים דס"ל אמת הבנין ששה טפחים ומזבח העולה בכלל שנקרא בנין אבל לר"מ דההם והלכתא כוותיה כמבואר מסוגיא מקומות בהש"ס וכדפסיק הרמב"ם כוותי' דס"ל כל האמות היו בינונית חוץ מן מזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד ומבואר הוא ממסקנא הש"ס בתי"א דמנחות דף נ"ז דגובה היסוד היה אמה בת חמשה טפחים וכן אמה של גובה הקרנות א"כ גבהו של המזבח עם הקרנות הן נ"ח טפחים כדקאמר התם ובלא הקרנות הם נ"ג טפחים וא"כ א"א לכוין בשום פנים להא דרמי בר חמא דזבחים אלא כשתחשוב כל האמות של המזבח של ששה טפחים והליכא דר' יהודה כדאמרן. ומשמע נמי דל"ב דכבש על שיפועו הוא דקאי כדמשמע מהכא וכן לפי החשבון דהתם לפי פרש"י כ לעיל. והאיתי בס' ברכת הזבח בזבחים שם וז"ל ומכאן מוכח דאורך הכבש באלכסונו הוי ל"ב אמה במשך עלייתו מלמטה למעלה וא"כ מוכח מזה דאורך הקרקע בשטח שלמטה מהכבש עד שהמזבח היה יותר מל"ב אמות (וט"ס יש כאן ונ"ל היה פחות מל"ב אמות). ובמס' מדות מבואר דרוחב העזרה הי' קל"ה האמות בשטח הקרקע ותשב המזבח והכבש ס"ב אמות במדת הקרקע שתחת הכבש וכ"כ רש"י לעיל דף נ"ז ע"א וביומא ובכמה דוכתין מהש"ס ואם שיעור הקרקע שתחת הכבש שיעורו ל"ב אמה א"כ באורך הכבש באלכסונו בעלייתו היה יותר מל"ב קרוב לל"ד אמות ליודע קלת בחכמת התשבורת והוא מבואר ג"כ ול"ע מאד בישוב קושיא זו וקושיא זו הקשה אותי מ"ו הגאון מהר"ר שעביל ז"ל בשם חכם אחד לא ידעתי אכנהו ומתמת בהקושיא היא עלומה מאד נהי' אל לבי ליישב קלת דודאי קאי אמדות בשח הקרקע שתחת הכבש ושיעורא דרמי בר חמא נמי עלה קאי דלכל בעלה חלק ט' מן המזבח דהיינו אמה היה עולה על הכבש שכנגדו נקע בתחת הכבש עלתה המדה ג' אמות ומחלה ואלבע ושליש אבל במשך האלכסון למעלה היה עולה יותר והכבש היה ארכו יותר מל"ב אמות באלכסון כשיעור האלכסון של ריבוע ל"ב אורך על ט' רוחב כפי שיעור מדה של תכמי התשבורת דהיינו ל"ב פעמים ל"ב וט' פעמים ט' והגדר השורש מזה הוא האלכסון ואורך הכבש למעלה ודוק היטב נ"ל עכ"ל והאמת שהשורש המרובע והוא האלכסון יותר מל"ב הוא. ומ"מ אומר אני שאם כדעתו ז"ל היה בהקושיא קושיא עלומה היא וכתב זה ליבוב קלת רואה אני שלא העלה ארוכה כלל לקושיא שהרי לפי הקושיא ובהדיא מוכרח כך דקרקע שתחת הכבש קרקע יתר היה כדלקמן ואיך נאמר לפרש דאיתן ל"ב בשיפוע בעולה במידה לפי חשבון דרמי בר חמא על הקרקע בתחת הכבש הוא וזה ודאי לא קאי אלא על האלכסון של הכבש גופיה כפי' רש"י וכדמוכח נמי מהכא דאף דהחשבון נבתנה כאן מ"מ אופן החשבון המתלקט בגובה לפי שמשך המדה דקאמר בכל על הכבש גופיה מיתפרש אלא בהאמת כך הוא דודאי קרקע בתחת הכבש לכ"ע קרקע יתר היתה וכהאי מדת הקרקע בתחת הכבש אינו אלא שלשים אמה ולא יותר כדקאמר בזבחים לעיל מינה דפריך על דקחשיב בפ"ב דמדות הכבש והמזבח ששים ושתים הני בתין וארבעה הוו נמלא פורת אמה על היסוד ואמה על הסובב. והאי מילתא דמדת האלכסון של הכבש שהוא ל"ב אמה ג"כ לכ"ע היא אלא בהחשבון בתחת הכבש בהקרקע היתר כדי שיעלה האלכסון ל"ב לפי חכמת התשבורת ולפי ערך גובה המזבח הוא מלינן למימר דהא תליא בפלוגתא דגבהו של המזבח בכמה דלר"מ דקי"ל כוותיה דגבהו נ"ח טפחים וקרקע שתחת הכבש היה שלשים אמה א"כ האלכסונו של הכבש ל"ב אמה והיה אוכל בארץ שלשים אמה בגד המזבח ופורח ב' אמות והוא אמה על היסוד ואמה על הסובב כדכתב הרמב"ם בהדיא חשבון זה לפי הך שיטתא דלעיל כמבואר בפירושו בפ"ג דמידות ובחיבורו פ"ב מהלכות בית הבחירה בהלכה י"ג ע"ש ותבין שזה הכל לר"מ דקי"ל כוותיה וכהמסקנא דפ"א דמנחות בהאמר. והשתא למאי דמסקינן בפ"ק דיומא דמאן תנא מדות ראב"י הוא ודלא כר' יהודה. ועיין בתוס' שם בדף י"ז בד"ה רובה דמזבח בדרום קאי שכתבו שם דהעיקר דבעי להכריח שהם מדאשכחן דר' יהודה פליג אסתמא דמדות א"כ משעינן דכל החשבון דקחשיב במדות דלא כר' יהודה הוא וע"ש. ודברי רמי בר חמא כבר אמרנו דלא אתיא אלא אליבא דר' יהודה דכלים וכפי הגי' דרש"י ז"ל וחשבונו ותו לא כוה קשיא בלא"ה מההוא דפ' בתרא דמדות דלא קאי אליבא דר' יהודה וכל החשבון דמדות אליבא דראב"י ה"ה. הנה דהאמת אף לר' יהודה אתיא שפיר האלכסון של ריבוע ט' על ט' רוחב והאורך ל' על ל' הוא ל"ב ומעט פחות מחלקי השבריה ואותן לא קא חשיב. ועוד שכן להגיה לשניב המזבח כדאיתא דוק בכל המקומות אשר לריך לענין זה כאשר ראיתי וביררתי ולייתתי ותמלא כדברי ולא רליתי להאריך יותר בזה:

עשה מסטווה ע"פ כל הכותל וכו'. לפי הגי' בספרים שלפנינו דבריתא קתני דלא הוי מיעוט ובסיפא ד' אמות מערבין אחד קתני משמע לכאורה משום דהוי מיעוט וזה קשה ולפיכך היה נראה לכאורה לפרש דהאי על כל פני הכותל דקאמר כאיטבא ע"ג איטבא מיירי וכדפריבית בפנים ולפי פלוגתא דהבבלי דף ע"ז ע"ב דקאמר שהם דיו איטבא

מערכת הערוך

שהמזבח עשר אמות וכיבושו שלשים ושתים. בערוך (ע' כבש ס') שגובה המזבח עשרה אמות וכבשו שלשים ושתים אמות. וכל תל המתלקט עשרה טפחים מתוך חמש אמות הן שליש:

עירובין מז

עמודי ירושלים

כל כובשי כבשים כו'. ע' קה"ע מה שהגיה. ועי' בערוך (ערך כבש) שהביא הגירסא שגובה המזבח עשרה אמות וכבשו ל"ב אמות וכל תל המתלקט עשרה טפחים מתוך חמש אמות הן שליש וכן נכון. והעיר בזה בגו"ת בית אהרים ה' פריסות יעו"ש:

הלכה ג מתני׳

*חריץ שבין שתי חצירות עמוק עשרה ורחב ארבעה מערבין שנים ואין מערבין אחד אפילו מלא קש או תבן מלא עפר או צרורות מערבין אחד ואין מערבין שנים: **גמ׳** הא תבן לבטלו לא ביטל. *מתניתא דלא רבי יוסי דר׳ יוסי אמר תבן וביטלו מבוטל. ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם רב חסדא דברי הכל היא ומה דמר ר׳ יוסי בשבללו בעפר. *יש תבן שהוא כעפר ועפר שהוא כתבן תבן שאין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר ועפר שעתיד לפנותו הרי הוא כתבן. דבית ר׳ ינאי אמרו חיפהו מחצליות ביטל איתא חמי מילהו מחצליות לא ביטל חיפהו מחצליות ביטל מילהו חריות צריכה רבי זריקן רבי אמי בשם ריש לקיש ואפילו רוק:

הלכה ד מתני׳

*נתן עליו נסר כל שהוא רחב ארבעה טפחים וכן שתי כצוצריות זו כנגד זו מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד פחות מיכן מערבין שנים ואין מערבין אחד: **גמ׳** אית תני מערבין שנים ואין מערבין אחד אית תני מערבין אחד ואין מערבין שנים מאן דמר מערבין שנים ואין מערבין אחד פחות מיכן בנסר מאן דמר מערבין אחד ואין מערבין שנים פחות מיכן בחלל:

הלכה

פני משה

הלכה ו מתני׳ חריץ. חריץ שעובר בין שתי חצרות ומפסיק על פני כולי ביניהן והוא עמוק י׳ ורחב ארבעה דאלו פחות מארבעה נוח לפסעו משפתו אל שפתו: אפילו מלא קש או תבן. דבהם תבן לא בטיל ועתיד הוא ליטלו. וכתבן שניטל בשבת איירי שאינו מוקצה: מלא עפר או צרורות. דבהאי מבוטלין הן הלכך ממעטין ומערבין אחד ואין מערבין שנים: *נתן עליו נסר. כעין גשר משפתו לשפתו והוא רחב ד׳ הוי כפתח: וכן שתי כצוצריות. הבולטין מן החצרות ויוצאות לרה״ר והן זו כנגד זו ונתן נסר רחב ד׳ מזו לזו: פחות מכאן. מרוחב ד׳ שאינו נוח לעבור עליו מערבין שנים ואין מערבין אחד: **גמ׳** הא תבן לבטלו לא ביטל. מתני׳ דלא דר׳ יוסי. כלומר דמדייק הש״ס מדלא מחלק במתני׳ אלא בין תבן לעפר ולא מחלק בתבן גופיה דלפעמים אפילו לא ביטלו בפירוש הפ״ה מבוטל הוא וכגון שאין עתיד לפנותו להיזה זמן והיינו תבן לבטלו דקאמ׳ הש״ס כלומ׳ שנתן שם לבלא יפנה אותו לזמן ומדלא מחלק הכי ש״מ דס״ל להנא דמתני׳ שאם נתן שם תבן לבטלו לאחר זמן לא ביטל עד שיבטלנו בפי׳ א״כ מתני׳ דלא כר״י דתוספתא דאהלות בפ׳ ט״ו ומייתי לה לקמן דס״ל תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר סתם ובטל ואדיכה דמתני׳ דפ׳ ט״ו דאהלות תני עלה דתנינן שם בית שמלאוהו עפר או צרורות וביטלו ויש בם טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת לפי שטומאה רצוצה היא שאין לה חלל טפח וס״ל להאי תנא דאפי׳ עפר צריך שיבטלנו בפירוש ומכ״ש תבן וכהאי תנא דמתני׳ גבי תבן ור׳ יוסי פליג עליה בברייתא וס״ל תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם שוין הן ומבוטלין וא״כ נהי דסיפא דמתני׳ בעפר מצית לאוקמיה כר׳ יוסי רישא דמתני׳ דלא כר׳ יוסי: דברי הכל היא. הרישא דתבן שעד שיבטלנו בפירוש בעינן ומה דאמר ר׳ יוסי התם בתבן שבללו בעפר איירי והרי זה אינו ראוי כלל לא משום תבן לחוד ולא משום עפר לחוד ואינו ראוי אלא לטיט כשיצטרך לכך ובהא הוא דקאמר ר׳ יוסי דסתמו בטל הוא: יש תבן שהוא כעפר וכו׳. תוספתא הוא בם ודברי ר׳ יוסי הן: חיפהו מחצליות. להחריץ ביטל ומתמה הש״ס איתא חמי בא וראה מאי האי דקאמרי הרי אפי׳ מלאוהו מחצלות לא ביטל דכי גרע מחצלות מתבן וחיפהו מחצלות בטל בתמיה אלא דלאו מילתא הוא: מלאוהו חריות של דקל צריכה. הא ודאי צריכה למיבעי דאיכא למימר שנתן אותם כדי לסתום החריץ ואיכא למימר נמי שעתיד לפנות וליטלן לעצים ועד שיבטלם הן בפירוש: ואפי׳ רוק. ולקמן בפ׳ כילד צולין דאיתא נמי להא גרים ואפי׳ רק ובפ״ט דנזיר בהלכה ב׳ גרים ואפי׳ ריק והיינו הך וליכא קלילא הוא וכמו רקיק חררה דקה ורכה והתם קאי דקאמ׳ שם לענין טומאה בבית ויש חלון בין בית לבית ובו פותח טפח שמביא את הטומאה לבית האחר ואם נתן בחלון דבר המבטלו בטל וממעט בפותח טפח וס״ל לר״ל דרקיק שנתנו בחלון נ״כ ממעט דמתוך שהוא דק נרקב הוא מלחות שבחלון ונמאס ומסתמא מבטל ליה: אית תני מערבין שנים ואין מערבין אחד. ופחות מכאן דגבי נסר קאי דאית תני כדתנינן במתני׳ ואיכא דתני איפכא מערבין אחד ואין מערבין שנים וקאמר דמ״ד מערבין שנים וכו׳ מפרש לפחות מכאן דקתני בנסר הוא בהם הנסר פחות מרחב ד׳ כדפרישית במתני׳ ומאן דתני איפכא האי פחות מכאן לדידיה החלל הוא דקאי שאם רוחב החלל של החריץ פחות הוא מד׳ ונוח הוא לפסעו מערבין אחד ואין מערבין שנים:

הלכה

קרבן העדה

הלכה ג מתני׳ חריץ. ארוך הוא ומפסיק על פני החצר כלה: ורחב ד׳. טפחים דפחות מכאן נח לפסעו משפתו אל שפתו: ואפילו מלא תבן או קש. ולאו סתימה היא דלא מבטיל ליה התם דסופו ליטלו: **גמ׳** ה״ג הא תבן וביטלו לא ביטל. וה״פ אמתני׳ קשיא ליה מדתני סתמא אפילו מלא תבן משמע אפילו ביטל בפי׳ לא בטל ואין החריץ כסתום: דר״י אמר תבן ובטלו מבוטל. גבי אהילות תנן דטומאת מת שיש לה אהל חלל טפח הינה בוקעת למעלה מן הגג אבל טומאה רצוצה שאין לה חלל טפח כל שכנגדה עד לרקיע טמא דטומאה בוקעת ועולה דהכי גמירא לה הלכך בית שיש בו מת או כזית מן המת ומילאוהו תבן או צרורות הויא רצוצה ובוקעת ועולה אבל לא ביטלו הוא כמאן *דפנוהו ויש לה חלל ובמתני׳ תנן אפילו בטלו אינו מבוטל: ד״ה היא. לעולם אפילו כר״י אתיא מתני׳: בשבללו בעפר. שבלל התבן עם העפר הלכך מהני הביטול ומתני׳ איירי בשלא בללו בעפר: יש תבן שהוא כעפר כמאן דש״ס קאמר דאין צריכין לפרש דברי ר׳ יוסי דאיירי בשבללו אלא דאיירי בתבן שאין עתיד לפנותו ומתני׳ איירי בתבן שעתיד לפנותו. ל״א הש״ס מקשה אדר״ח דקאמר דר״י איירי בשבללו עם עפר הא ר״י קאמר יש תבן וכו׳ ושמעינן מיניה דאף בסתם תבן ואפילו לא ביטלו בפי׳ סובר ר״י דבטיל וקשיא מתני׳ וכ״ה בבבלי בפירקין ר׳ יוסי אומר תבן ואין עתיד לפנותו וכו׳: תבן שאין עתיד לפנותו. שמלאוהו תבן וידוע שאינו צריך לו ומיהו לא ביטלו בפי׳: הרי הוא כסתם עפר. שאין אנו יודעין אם דעתו לפנותו או לא דסתמיה בטיל: ועפר. ויודעין אנו שיפנהו דלא סתמא הוא: הרי הוא. כסתם תבן שאין אנו יודעים אם יפנהו אם לאו דסתמא לא בטיל: חיפהו מחצלת. על התבן ביטלו שמסתמא אין דעתו לפנותו: איתא חמי. הש״ס מקשה על דברי ר׳ ינאי בוא וראה אם מילא כל הבית במחצלת לא ביטל המחצלת וכיסה המחצל׳ על התבן נאמר דביטל המחצלת והתבן: מילאוהו חריות. אם מילא הבית או החריץ בחריות של דקל: צריכה. מיבעיא לן אם הוה כסתום או לא: חריות. הם הענפים היבשים של דקל: ואפילו רוק. אפילו אם מילאוהו ברוק הוה סתימה לבטלו:

הלכה ד מתני׳ נתן עליו נסר. משפתו לשפתו כעין גשר הוי כפתח: ב׳ כצוצריות. כמין תקרה בולטת מרה״י על רה״ר וכתן נסר רחב ד׳ מזו לזו הוי נמי כפתח: פחות מכאן. שאין הנסר רחב ד׳ אדם ירא לעבור עליו ולא ניחא תשמישתיה: **גמ׳** אית תני וכו׳. איכא תנאי דתנו בסיפא דמתני׳ פחות מכאן מערבין שנים ואין מערבין אחד וכדתנן במתני׳ ואיכא תנאי דתנו פחות מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים: מ״ד וכו׳. כלומ׳ ולא פליגי מ״ד מערבין שנים וכו׳ מפרש לפחות מכאן דתני במתני׳ שהנסר הוא פחות מד׳ וכדפרישית במתני׳: פחות מכאן בחלל. פי׳ שהחלל שבחריץ או שבין שתי גזוזטראות הוא פחות מד׳ טפחים הלכך מערבין אחד דוקא:

עין משפט נר מצוה

*בי״ך להלכ׳ ד

יד א מיימ׳ פ״ג מעירובין ה״ב טוש״ע ה״ח סי׳ שפ״ב סעי׳ ז

טו ב מיימוני פ״ז מטומאת מת הלכה ג

כז ג מיימוני פ״ג מעירובין הל״ג טוש״ע שם סעיף יז

יח ד מיימוני שם הל׳ ד טוש״ע שם סי׳ בעג

מסורת הש״ס

עירובין כג פ״ב

(פסחים פרק ו הלכה ו)

עירובין כג פ״ט

*נזיר דרים כט נ:

מראה הפנים

אילמלא ע״ג כאילמלא כדין כולה בבליותיו פורתוה אם יש בתחתונה ארבעה ממעט וכו׳ כנזכר לעיל ד״ה כותל בהקיפוהו כולמות ומיהו הים נראה דנתהפכה ונסתרסה בגי׳ דהכא וכל״ל אם על כל פני כותל מערבין אחד וכו׳ ד׳ אמות מערבין שנים ילהו בהאילמלא ע״ג אילמלא קאמר אלא בשבם אילמלא ארוכה על כל פני הכותל ונוח לעלות עליה הוי מיעוט מגביה עבר כל הכותל ומערבין אחד ואין מערבין שנים ואם לא עביה אלא במבך ד׳ אמות לא הוי מיעוט ומערבין שנים ואין מערבין אחד ואיכא נפיר הא דנתנה כדא דתימר כגדולה וכו׳. ויש לפרש לפי הגי׳ הכפר דאסיפא דמתני׳ קאי נפרצה הכותל וכו׳ ואב נפרצה יותר מעבר אמות ושבה אילמלא על כל פני הכותל הוי כדמעיקרא דכנסתמה הפירצה דמי ומערבין שנים ואין מערבין אחד ואם אין כאילמלא אלא ד׳ אמות מערבין אחד ואין מערבין שנים. כדא דהא אמר דמחלק במתני׳ בין נפרצה עד עבר אמות בין יותר מכאן כגדולה שהיתה מתחלה גדולה וארוכה בין שתי החצירות הכל במתחלה קטנה נידונית הפירצה ברוחבה. ומפרש איזהו גדולה וכו׳ כל ברוחבה של הכותל יותר מעבר או בשיעור שיח בעשר כדקתני במתני׳ כא פחות מכאן קטנה היא ובשיעור הפירצה ברוחבה. כדא דאת אמר וכו׳ בכל על הפירצה קאי דוקא כשנפרצה באמצע הא בשיעור כדקתני במתני׳ אבל אם נפרצה מן הצד לא כדא אמרו בעשר נידוניה הפירצה כפתח משום דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ואיזהו מן הצד וכו׳ כל שנשתייר בצד הפירצה פוחת ארבעה מן הכותל הייתי אמלא ואם לאו הוים מן הצד דהוו קרן זוית. וא״ל לשנם הגירסא חבו הפירוש הנכון: **מתניתא** דלא כר׳ יוסי וכו׳. יש לפרש דס״ק מדקתני במתני׳ סתמא דתבן לא בטיל משמע דהאי תבן לא״פ שנראה שסוה לבטלו ואין עתיד לפנותו הפ״ה לא בטיל עד שיבטלנו בפירוש וא״כ מתני׳ דלא כר׳ יוסי דהוספתא דקאמר תבן ואין עתיד לפנותו בכך בטל כנ״ל:

שירי קרבן

מ״ד מערבין אחד וכו׳ פחות מכאן בחלל כתבו תוספות בפירקין דף פ״ח ע״ב כד״ס וכן בתי גזוזטראות וכו׳ פירש נקוני׳ כמתן נסר רחב מזו לזו דהוי כמו פתח ותימה כיון דעל ידי נסר רחב ד׳ איירי היכי דייק בגמרא זו כנגד זו אין זו שלא כנגד זו לא אפילו מפלגי סוגא לבתרי על ידי נסר ד׳ כדאמר לעיל בכותל ד׳ אפילו מפלגי סוגא ומפ׳ ר״ת דלא איירי בנתן נסר ודין חריץ שתן לגזוזטראות דאם יש בין זו לזו ד׳ מערבין שנים הכל כפחות מד׳ רגיל לפסוע מערבין אחד אם רצו והם זו כנגד זו ופחות מכאן חוזר וקאי אנסר ע״כ וקשה למ״ד פחות מכאן בחלל א״כ ע״כ דרישא כי גזוזטראות רחוקין זו מזו ד׳ איירי והיינו טעמא דמערבין אחד אם רצו משום דכנסר רחב ד׳ איירי והא״ה דוקא זו כנגד זו כדתני במתניתין ומאן דתני פחות מכאן בנסר לפיר״ת נאמר בנסר רחב ד׳ מותר אפילו זו שלא כנגד זו א״כ מ״מ פליגי ובבלי מהדר לאוקמי דלא פליגי אלא ודאי אפילו למ״ד פחות מכאן בנסר נמי הפי׳ בנסר ד׳ אלא כנגד זו מערבין שנים דוקא ולא דמי לכותל שהוא קבוע: **פחות** מכאן בחלל. וקשה הא ל״ל הא תני ליה רישא חריץ וכו׳ עמוק י׳ ורוחב ד׳ מערבין שנים ואין מערבין א׳ משמע הא אם אינו רחב ד׳ מערבין אחד:

שנויי נוסחאות (ש״ו) דלא רבי נד״ז דלא דרבי. (בו״פ) אמרו נד״ו אמרי.

הלכה ה מתני׳

ה *מתבן שבין שתי הצירות גבוה עשרה טפחים מערבין שנים ואין מערבין אחד אלו מאבילין מיכן ואלו מאכילין מיכן נתמעט התבן מעשרה טפחים מערבין אחד ואין מערבין שנים: **גמ׳** א״ר לעזר כיני מתניתא *אלו ממלאין קופתן מיכן ומאכילין ואלו ממלאין קופתן מכאן ומאכילן. א״ר הגיי כד הוינן יתבין קומי מנחם הוין אמרין שלא תאמר אינו כסותר אוהלים אלא כסומך אוהלים. שאם היה התבן מרודד שהוא סומכו לצידי הקופה. רב הושעיה בעי *עשאו לסדין וסמכו לכסא מהו. נאמר כאן לשעה ונאמר כאן לשהות. *תני מתבן שבין שתי חצירות זה פותח פתחו מיכן ומאכיל וזה פותח פתחו מיכן ומאכיל נתמעט התבן מעשרה טפחים שניהן אסורין עד שיערבו לפיכך אם רצה אחד מהם לסתום את פתחו ולבטל רשותו הוא אסור וחבירו מותר. חריץ שבין שתי חצירות הדא אמרה שאין מבטלין מחצר לחצר *הדא אמרה אפילו לא עירבו הדא אמרה אפילו לא כיניינו הדא אמרה שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת הדא אמרה *לזה בפתח ולזה בפתח שניהם אסורים וכן הבית שבין שתי חצירות ודלא ר״מ *דאמר [ב]בית הנעול אסור:

הלכה

קרבן העדה

הלכה ה מתני׳ מתבן. גדיש של תבן ומפסיק על פני רוחב כל החצירות: מאכילין. מן התבן לבהמתן ולא חיישינן *דלא מימעט התבן מעשרה דה״ל חדא רשותא ואסרי אהדדי ולא מסקי אדעתייהו ומטלטלי בחצר להא לא חיישינן דהא אפילו אימעיט אי לא הוי מיעוט על פני עשר אמות ויותר לא אסרי דהא עד י׳ פיתחא הוי ואין בהמה ממעטה כל כך באכילתה בשבת אחד: נתמעט התבן. על כל החצר או במשך י׳ אמות ועוד: מערבין אחד. אם נתמעט בחול: **גמ׳** כיני מתניתא. כן היא מתניתין: אלו ממלאין קופתן. כלומר לאו דוקא מאכילין דמשמע שמוליכין הבהמה לשם אלא אפילו כל אחד נותן לתוך קופתו ומאכיל לבהמתו ולא חיישינן דלמא שקיל טובא וממעיט ליה מעשרה וקא מיטלטל בחצר האוסרת ולא אמרינן דמוקל׳ הוא מהתמול למחילה זו: שלא תאמר אינו כסותר אוהלים. דס״ל דמאכילין דמתני׳ דוקא הוא אבל לתוך קופה אסור וקאמר דלא הימנא כיון שאינו כסותר אוהל דהיינו המחילה דהא צריך ליה לאכילת בהמתו ואין בזה איסור סתירה דהא סובר אדם את החבית ולר״מ פותח הוא הבית לכתחלה אלא לכך אסור משום דהוי כסומך אוהלים שבנטילת התבן לפעמים עושה המחילה: שאם היה וכו׳. כלומר כילד סומך המחילה אם היה התבן מפוזר על הארץ בחצר סומכו בלידי הקופה ביהא מדובק ומונח בחוזק בגובה: עשאו. למחילה מע״ש בסדין: וסמכו ע״י כסא מהו. מי חיישינן דלמא יטול הכסא וקא מיטלטל בחצר האוסרת או דלמא כי היכא דשרי בתבן ה״ה בסדין וכסא: נאמר כאן לשעה. בשלמא הכסא אינו נתן שם אלא לשעה מועטת הלכך אסור אבל תבן לשהות לזמן מרובה הוא וה״ל מחילה: מתבן שבין שתי חצירות. היינו גדיש של תבן העומד בין שתי חצירות ושני בתים ושני חצירות פתוחים לו: הוא אסור. להוציא מתוך מתבן לחצר שלו שהרי לא ביטל רשותו וכל המתבן לחצר אחרת היא: חריץ שבין שתי חצירות. ל״ג אלא ה״ג וכן בית שבין שתי חצירות: הדא אמרה. שמע מינה שאין מבטלים מחצר לחצר מדתני אם רצה אחד מהם לסתום את פתחו ולבטל רשותו דוקא הרתי ביטול רשות ונעילה אבל ביטול לחוד לא מהני. ל״א ה״ג הדא אמרה מבטלין מחצר לחצר וה״פ דמפרש לברייתא או נועל את ביתו או מבטל את רשותו וש״מ דמבטלין מחצר לחצר: הדא אמרה אפילו לא עירבו. שתי החצירות יחד אפ״ה אין מבטלין דה״א דוקא כשעירבו יחד ושכח אחד מהן ולא עירב הוא דאין מבטלין מחצר לחצר אבל כשלא עירב מבטלין קמ״ל דאין מבטלין ולישנא בתרא ה״פ דאפילו לא עירבו מבטלין: ה״ג הדא אמרה ואפילו לא כיונו. וכ״ה לעיל בפרק הדר וה״פ אפילו לא כיונו מתחלה לעירב אפ״ה אין מבטלין מחצר לחצר ולל״ב ה״פ אע״פ שלא כיוונו לבטל מע״ש מבטלין בשבת: שאין שתי רשויות משתמשו׳ ברשות אחת. מדבעינן שתהא דוקא מחילה ביניהם אבל אם אין מחילה ביניהם אע״ג דיש לכל בית פתח להמתבן אפ״ה אסורים להשתמש בו כיון שיש לשתי חצירות רשות בתוהו בית: לזה בפתח. כלומר אפילו לזה בפתח ולזה בפתח שניהם אסורין להשתמש בו אם אין שם מחילה המפסקת: וכן הבית שבין שתי חצירות. תני בברייתא דמהני נעילת הפתח: ודלא כר״מ. אתיא דלא כר״מ: דאמר בית. שבין שתי חצירות אפילו נעול מלד אחד לא מהני והא דתני בברייתא אם רצה אחד מהם לסתום את פתחו אין לפרש סתימה ממש דהא בשבת איירי וע״כ האי לסתום לנעול הוא א״כ שמעינן דאתיא דלא כר״מ:

פני משה

הלכה ד מתני׳ מתבן. מקום גדיש של תבן מפסיק על כל פני רוחב החצרות וגבוה י׳ טפחים הוי כמחילה: אלו מאכילין. שמעמידין את בהמתן סמוך לגדיש מכאן לאכול מן התבן ואלו מכאן ולא חיישינן דילמא יתמעט התבן מעשרה טפחים והוי ליה חדא רשותא ואסרי אהדדי והינהו לא מסקי אדעתיהו ומטלטלי בחצר משום שאפי׳ אימעוט לא הוי מיעוט לדונם כרשות אחת עד שיתמעט יותר מעשר דעד עשר פתחא הוא ואין הבהמה ממעטת באכילתה כל כך בשבת אחת וד קא שיעמיד את הבהמה שתהא אוכלת מעצמה אבל להאכילה בידים לא שאפי׳ לא יתמעט ביותר מעשר אמות אין לו ליטול ממקום שנתמעט שהרי נוטל תבן מרשות חצרו של חבירו: נתמעט התבן מעשרה טפחים. בגובה על כל פני אורך החצר או במשך אורך יותר מעשר אמות מערבין אחד אם נתמעט בחול שהרי הכל נחשב כפרוץ ואין מערבין שנים:

גמ׳ כיני מתני׳ אלו ממלאין קופתם וכו׳. כלומ׳ דר׳ אלעזר מפרש למאכילין דמתני׳ שאפי׳ בידים ממלאין הן קופתם ומאכילין לבהמתן דס״ל דלא חיישינן למידי: כד הוינן יתבין קומי מנחם. ללמוד הימנו הוינן אמרי׳ דלא כר׳ אלעזר שאסור ליטול בידים וליתן לתוך קיפתו דהוי כסותר אוהל וכדמסיים ואזיל שלא תאמר אין זה כסותר אוהל אלא כסומך אהל שלא יפול ושאם היה התבן מרודד ויוצא מן צדדי המתבן שהוא כסומכו לצדדי הקופה. כלומר שבנטילתו להקופה סומכו בצדדיה שלא יחזור התבן יותר וה״ז אינו כסותר קמ״ל: עשאו לסדין. כמו לצדין כלומר שעשה להצדדין וסמכו לכסא שנתן בצדי המתבן שלא יפול מהו: נאמר כאן לשעה. מותר דלא הוי כמעמיד ועושה המחילה וכאן לשהות שיתקיים כך אסור: תני וכו׳. בתוספתא פ״ו: נתמעט התבן מעשרה טפחים. בחול ביניהם אסורין עד שיערבו כאחת: חריץ שבין שתי חצרות. כלומר וכן אתה אומר בחריץ שבין ב׳ חצרות ובגוונא שצריכין לערב (אחד) אם רצה אחד לבטל רשותו הוא אסור וחבירו מותר: הדא אמרה שאין מבטלין מחצר לחצר. דהא קתני לסתום את פתחו ולבטל רשותו דמשמע דמחמת שהוא סותם פתחו מבטל הוא רשותו הא לאו הכי לא דקסבר האי תנא אין ביטול רשות מחצר לחצר: הדא אמרה אפי׳ לא עירבו. יש תקנה לכך ומשום דלקמיה נקט לה: הדא אמרה אפילו שלא כיוונו. מתחלה לכך יכול הוא לבטל רשותו בשבת: הדא אמרה שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. דהאי מתבן כרשות בפני עצמה הוא ואין שתי החצרות משתמשות בו לפי שרשות שתיהן שולטות בו: הדא אמרה לזה בפתח. מכאן ולזה בפתח מכאן ורשות אחד בינתיים שתיהן אסורות בו כדאמרינן ברים פ״ה עד שיסתום אחד את פתחו וכן אתה אומר הדין בבית שבין ב׳ חצרות ששתיהן אסורות בו: ודלא כר״מ דאמר בית הנעול אסור. ר״מ דלקמן פ׳ כילד משתתפין בהלכה ה׳ דתנינן המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אחד עכו״ם ואחד ישראל ה״ז אוסר דברי ר״מ דס״ל אפי׳ ביתו נעול אוסר על בני החצר דדירה בלא בעלים שמה דירה והכא דאמרינן אם רצה אחד מהן לסתום את פתחו הוא אסור וחבירו מותר דלא כרבי מאיר:

הלכה

שירי קרבן

י״ל דה״א אם אינו רחב ד׳ אם רצו מערבין שנים קמ״ל דמערבין אחד דוקא מיהו למ״ד פ׳ות מכאן בבבלי קשה הא תני ליה רישא נתן עליו נסר שהוא רחב ד׳ משמע דבפחות מד׳ מערבין שנים וי״ל דה״א דבותא קמ״ל אפילו רחב ד׳ אם רצו מערבין שנים אבל לעולם אפילו בפחות מד׳ אם רצו מערבין אחד: **שלא** תאמר אינו כסותר אוהלים וכו׳. בקונטר׳ פירשתי דלכך יש להסור ליתן לתוך הקופה ופי״ל דה״ק דלכך מותר ליתן לתוך הקופה לפי שאינו אלא כסומך אוהלים וכן ראיתי שפירש המג״א בסימן בע״ב סעיף י״ט אך לבון הירושלמי משמע כמו שפירשתי בקונטרים: **הדא** אמרה שאין מטלטלין מחצר לחצר. בקונט׳ הגהתי שמבטלין מחצר לחצר והוא הנכון ובבבלי ד׳ ע״ט היתה נמי להך ברייתא וקשה למה לא פריך מינה לשמואל דאמר בדף ס״ז ע״ב אין ביטול רשות מחצר לחצר וי״ל דהיינו דקמשני בבבלי דברייתא זו ה״ק או נועל את ביתו או מבטל את רשותו ואב״א לעולם תרתי כיון דדב ביה אתי לטלטולי ותדא לר׳ דאמר יש ביטול רשות מחצר לחצר יהודה לשמואל וה״ק לשמואל למה לא סגי בנעול לחוד מבוס דכיון דדב ביה אתי לטלטולי לפיכך צריך נמי לבטלן. ורב״י פירש כד״ה ואב״א לעולם תרתי ולעולן היתר חבירו בתדא בגי ומיהו לדידיה בעי מיעבד הרחקה דלא ליתיה לטלטולי וה״ה דס״ל להאי תנא בכל מבטלי רשות בעי לנעול ע״כ וכבר תמהו עליו בתוספות והרא״ש ע״ב ולפמ״ש ניחא דודאי במקום שביטול מהני א״ל לנעול אבל הכא אליבא דשמואל אין הביטול מהני דאין מבטלין מחצר לחצר ועיקר תקנה היא הנעילה ולכך צריך לבטל דאף שנועל אם אינו מבטל בפירוש לא מהני משום

מראה הפנים

סתם וקאמר ר׳ יוסי כר׳ כון מתני׳ ד״ה ומאי דקאמר רבי יוסי וכו׳ וזהו כדפריבית בפנים וכך נראה מבונית דהכא ובמיר פ״ם פירשתי דה״ק ר׳ יוסי כר׳ כון המה דקאמר ר׳ יוסי דבחם תבן לא בטיל עד שיבטלנו בפירוש בתבן שבללו בעפר וא״כ דהוי לטיט הוא ומסתמא לא בטיל עד שיבטלנו בפירוש וזהו לפי ני׳ בתוס׳ דפ״ק דסוכה דף ד׳ ולפי בפי׳ דר׳ יוסי דתוספתא ס״ל דבהם תבן לא בטיל וע״ש. ובבבלי פרקין דף ע״ם מסיק רב אשי דלא דמי כלל להאי דהתם דבית לאו למיטיימי קאי אבל חריץ למיטיימיה קאי והאי אפי׳ רוק דקאמר הכא כדפריבית בפנים. ובנזיר כתבתי דים לפרש נמי איפכא ואדלעיל קאי דמסיק היפכו במחללות לא בטיל ועלה קאמר ואפי׳ רקיק בחלון אינו ממעט. וזהו כשמואל בבבלי פ׳ לא יתפור דף י״ט וכדמוקי כתב וע״ב: **כיני** מתניתא אלו ממלאין קופתן וכו׳. למאי דפריבית בפנים סייה האי דר׳ תנא דפליגא אדר׳ אלעזר כדרב הונא בבבלי פרקין שם דקאמר ובלבד שלא יתן לתוך קופתו ויאכיל

מסורת הש״ס

י״ל דילמא

עירובין פט ע״א

כ״ב

פ״ב ל״ד ע״א

פס וה נשתה פ

(הדר פ״ח)

עירובין עג ע״ב כילד מנכנין פ״א

עין משפט נר מצוה

יח

א מיימוני פ״ב מעירובין הל״ג טוש״ע או״ח סי׳ שעב ס״ם

גליון הש״ס

[ב]פירוש לר״ם דס״ל דמניח את ביתו והלך וכו׳ אוסר מכ״ם דהכ דר כאן ונעל ביתו דאוסר ועיין לקמן פ״ו הל״ ס ויקי״פ לא בניח מקומו.

עין משפט נר מצוה

יט א מיי׳ פ״ה מהל׳ עירובין הל׳ ט׳ טוש״ע או״ח סי׳ שס״ו סעי׳ י׳ :

כ ב מיי׳ פ״ד מהל׳ זכיה ומתנה הל׳ ז׳ טוש״ע חו״מ סי׳ רמ״ג סע׳ יג :

כא ג מיי׳ פ״א מהל׳ גזילה הל׳ יג :

הלכה ו מתני׳ *כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית ואומר הרי זו לכל בני המבוי ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל ידי אשתו אבל אינו מזכה לא ע״י בנו ובתו הקטנים ולא ע״י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו : **גמ׳** תני *אין מזכה להן בחבית שבמרתף. אמר רב הושעיה שמא ישבח וישתנה מה נן קיימין *אם בגדולה זכה בסימנין אם בקטנה הקטן זכה. א״ר יודן בר שלום קומי ר׳ יוסי תיפתר כמאן דמר הקטן תורם א״ל ואפילו כמאן דמר אין הקטן תורם הקטן זכה. *על דעתיה דרבנין דתמן ניחה. תמן אמר בשם רב נחמן בר יעקב *״כל שנותנין לו אגוז ומשליכו צרור ונוטלו המוציא בידו כמוציא לאשפה דמי אגוז ונוטלו צרור ומשליכו נזילו גזל מפני דרכי שלום אגוז וצרור ונוטלו ומצניעו ומביאו לאחר זמן נזילו גזל גמור זכה לעצמו אבל לא לאחרים רב הונא אמר כשם שזכה לעצמו כך זוכה לאחרים. הכל מודין שאין מתנתו מתנה דכתיב °כי יתן איש *מתנת איש מתנה מתנת קטן אינה מתנה דברי חכמים ר׳ יודה בן פזי בשם רבי יוחנן ר׳ יעקב בשם ר׳ יוחנן לעולם אין נזילו מחוור עד שיביא שתי שערות. רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן הדא דאת אמר להוציא ממנו בדין אבל לקרבן ולשבועה כל עמא מודיי עד שיביא שתי שערות

ברם

°שמות כב

פני משה

הלכה ו מתני׳ כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית. משלו אם ירצה וא״צ לגבותמכל אחד ואחד ואומר הרי זו לכל בני המבוי אלא כשהוא משלו צריך לזכות להן בו ע״י אחר : ומזכה להן ע״י בנו ובתו הגדולים אבל לא ע״י בנו ובתו הקטנים כדקתני סיפא מפני שידן כידו ולא הוי זכיה על ידי אחר וכשמזכה צריך הזוכה להגביהו טפח מן הקרקע דאי לאו הכי כל היכא דמנחא ברשותא דהמזכה לא הוי זכיה : וע״י עבדו ושפחתו העברים. ושפחה עברית לא משכחת לה אלא בקטנה דאלו גדולה כבר יצאה בסימנים ומפני שהקטן שאינו בנו יש לו זכיה לאחרים כדבר שהוא מד״ס : ׳נתמעט האוכל. לאח״כ מן השיעור המפורש במתני׳ דלקמן מוסיף עליו ומזכה ואינו צריך להודיע לבני החצר או לבני המבוי בעירוב ושיתוף בבגלן לפי שזכות הוא להן וזכין לאדם שלא בפניו : ואם נתוספו עליהן דיורין מוסיף ומזכה להן וצריך להודיע וכגון שיש בחצר ב׳ פתחים לב׳ מבואות דדילמא ניחא להו בהאי ולא בהאי אבל אם אין להחצר אלא פתח אחד להמבוי שנשתתפו בו אינו צריך להודיע להן לעולם :

גמ׳ תני אין מזכה להן בחבית שבמרתף. ולא טעמו שמא ישבח וישתנה אח״כ נתטעם ולא ידע : מה אנן קימין. לשפחה העברית דקתני במתני׳. והכי פריך נמי לעיל בפ״ד דמע״ש בהלכה ד׳ דגרסינן התם לכולה הסוגיא. דקתני התם אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים ולעבדו ולשפחתו העברים הילך מעות אלו ופדה לך מעשר שני זה. וכדי שלא יצטרך להוסיף חומש ומה אנן קיימין לשפחה העברית אם בגדולה זכה עצמה בסימנין וברשותי׳ מאי בעיא ואם בקטנה הקטן זוכה בתמיה וכי יש זכיה לקטן : תיפתר למתני׳ דמעשר שני כמ״ד בפ״ק דתרומו׳ הקטן תורם מכהניע לעונת נדרים ומכיון שיכנו בתרומה ומעשרות יכול הוא לפדות מעשר שני וכאחר דמי : א״ל. ר׳ יוסי : ואפי׳ כמ״ד קטן תורם. כצ״ל וכך הוא שם. קטן זכה. בתמיה דמה ענין זכיה לתרומה : על דעתיה דרבנן דתמן. בבבל ניחא כדלקמן דסבירא להו דמציני שיש להקטן זכיה לעצמו ואיכא למ״ד אף לאחרים. דהתמן בפ״ה דגיטין בהלכה ט׳ אמרו בשם רב נחמן בר יעקב שלש מידות ללו בקטן : כל שנותנין לו אגוז ומשליכו וכו׳ המוציא בידו. שמוציא איזה דבר ומוסרו לידו כמוציא לאשפה דמי שזה אין לו דעת כלל : אגוז ונוטלו וכו׳ נזילו. הגוזל ממנו גזל הוא מפני דרכי שלום שלא יהא כל אחד ואחד חוטף ממנו : אגוז וצרור ונוטלו ומצניעו וכו׳. שיש לו הבחנה לברור ולהצניע האגוז ולביא לאחר זמן כשיצטרך : נזילו גזל גמור. מדבריהם וזוכה הוא לעצמו אם נתן לו אדם איזה דבר אבל אם זיכה אחד דבר לאחרים ע״י אותו קטן לא זכה ואם בא הנותן לחזור בו חוזר : רב הונא. פליג ואמר כשם וכו׳ ולרב הונא ניחא : הכל מודים שאין מתנתו מתנה. מה שנותן הוא משלו לאחרים ויכול לחזור בו דכתיב כי יתן איש ולא קטן : דברי חכמים. כלומר ולדברי חכמים בגיטין שם דפליגי אדר׳ יוסי דהתם ולדידהו כדקאמר ר׳ יודה בן פזי בשם ר׳ יוחנן שלעולם אין גזילה שגוזלין ממנו מחוור לקרות גזל עד שיביא שתי שערות : הדא דאת אמר. אדר׳ יוסי דהתם קאי דסבירא ליה מציאת חש״ו יש בהן גזל גמור. והני מילי להוציא מזה הגוזל ממנו בדין אבל לענין קרבן ולשבועה כדין הגוזל ונשבע ואח״כ הודה לכולי עלמא אין הגוזל ממנו מתחייב עד שיביא הקטן שתי שערות והוא גזל ממנו :

ברם

קרבן העדה

הלכה ו מתני׳ מניח את החבית. משלו אם ירצה ואז צריך לזכות דאלו משלהם א״צ לזכות : ומזכה להם ע״י בנו ובתו. ואומר להם קבלו חבית זו וזכו בה לשם כל בני המבוי : שידן כידו. ולאו זכייה היא :

גמ׳ אין מזכה להן בחבית. שיש לו במרתף : שמא ישבח וישתנה. שישבח שזיכה להן וישתנה החבית לצרכו ולא הוה שיתוף דבמחשבה שחישב עליו לחוד סגי להוציאו ממחשבה הראשונה : מה אנן קיימין. הא דתנן במתני׳ ע״י עבדו ושפחתו העברים האי שפחה היכי דמי : זכה בסימנין. כבר יצאה מרשות רבה בשתי שערות כדתנן בפ״ק דקידושין וקונה את עצמה בסימנין : הקטן זכה. בתמיה וכי קטן זוכה בשביל אחרים : תיפתר. הפרש למתני׳ דהאיא כמאן דאמר הקטן תורם דיש לו שליחות ה״ה דנמי זוכה לאחרים ופלוגתא דתנאי היא בתרומות בפ״ק דתרומות : ואפילו כמאן דאמר וכו׳. כלומר מתניתין ככ״ע : הקטן זוכה. יכול לזכות דמדרבנן יש לו יד : על דעתיה דרבנן דתמן. דסבירא להו קטן יש לו יד וכדמסיק ניחא בלהו הכי : תמן. בבבל : כמוציא לאשפה דמי. שהרי אין בו דעת כלל : מפני דרכי שלום. שקלת דעת יש בו : ומביאו לאחר זמן. כשתובעו ממנו : אבל לא לאחרים. אם זיכה אדם לחבירו דבר על ידי אותו קטן שמסר בידו החפץ ואמר זכה בחפץ זה לפלוני לא זכה ואם בא הנותן לחזור יחזור : כשם. שקטן שמצניע האגוז והצרור זוכה לעצמו כך זוכה לאחרים. מדרבנן א״כ אליבא דרב הונא איירי מתניתי׳ בשפחה עברית שמצניעה האגוז והצרור : שאין מתנתו מתנה. דמשום כדי חייו תקנו לו חכמים קנין ודוקא זכיי׳ אבל לא מתנה ל״א סובר רב הונא דקטן המצניע אגוז אפילו מן התורה זוכה ומודה במתנה וכן עיקר : דברי חכמים ל״ג א״נ ה״פ אפילו רבנן דפליגי בפ׳ קמא דתרומות וסברי דקטן תורם מודים דאין מתנתו מתנה דבר תורה עד שיביא שתי שערות : לעולם אין נזילו. של קטן : מחוור. בבוררת שיהא גזלה גמורה : הדא דאת אמר. הא דפליג רבי יוסי בגיטין פרק הניזקין ואמר דגזלת קטן גזל גמור לא אמרן אלא להוציא ממנו מן הגוזלן בדין : אבל לקרבן ולשבועה. שיהא חייב כל הביעת קטן בבועה או אם נשבע לו לשקר והודה אחר כך אינו חייב קרבן שבועה : כל עמא מודיי. הכל מודים :

ברם

מסורת הש״ס

דמאי פ״ג ה״ד ; מע״ש פ״ד ה״ד ; ניטין פ״ה ה״ט ; גיטין פ״ה ה״ט ; עי׳ גיטין נט ע״ב ; ב״ק קב ; ב״ב קנו ע״ב

שינויי נוסחאות

* כל בנותנו לו אגוז ומשליכו וכו׳ בכוגיא פ״ה דגיטין ובמ״ג ובבלי ב״ק ובמגילה ובר״ת וכבאי׳ עשפ״ק דכתובות ובגיטין פ״ק ושבועות כפב״ה ועי׳ דב״ק (בש״ס) מגיד מלכויות אהבה זכר ושבוא :

מראה הפנים

ויא״כ. והא דקאמר בכוגיין סדא אמרה שאין מבטלין מחצר לחצר וכדפרשית דמדייק מדקתני נסתום את פתחו לא קיימא הכי למסקנא אלא כר׳ יוחנן בפ׳ דלעיל בהלכה ח שמבטלין רשות מחצר לחצר :

מה אנן קיימין אם בגדולה וכו׳. והכי מדייק לה נמי בבבלי גיטין דף ס״ה ומסיק דכ״כ בהוא מד״כ יש לקטן זכיה לאחרים וכדכתב הרמב״ם ז״ל גבי מעשר וכן כאן בפ״ח דעירובין בהלכה כ׳. ודברי בנינים השייכים להסוגיא כולם ביארתי בעזרת האל בחיבורי כל א׳ וא׳ על דגלו ובמקומו :

שירי קרבן

משום דדש ביה אבל לאחר הביטול כבר שכיחו מלבו וזה דבר נאה ומתקבל מאוד ומסכים לדעת כפוסקים הראשונים : **שמא** ישבח וישתנה. בבבלי דף כ״ח ע״א גרסינן אין משתתפין בחמר והא תני משתתפין א״ר הושעיא ל״ק הא ב״ש הא ב״ה דתנן המת בבית ולו פתחים הרבה וכו׳ ופירש״י דאין משתתפין לפי שאין ברירה איזהו של שיתוף וכשמסתפק ממנו איכא למימר אזל ליה שיתוף ומסיק דלב״ש ל״ל ברירה וב״ה אית להו ברירה וכתבו התוספות בד״ה הכא אין משתתפין בחמר וא״ת והכי כב״ש דהא הכי הוא דפסק אין משתתפין בחמר וי״ל וכו׳ וקשה הכי לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר כזה דכמה פלוגתא דתנאי ואמוראי דפליגי בברירה ועוד אומר

כהן

ר״י דהכי הוי מוקי טלהו אליביה ולמפרע כולן שמתיר דלית ברירה ומפ״ב ברכה דהאמר לעבר את כפתחים מכאן ולהבא עוד כהנו בם בד״ה האמר רב הושעיה וכו׳ הקשה ר״י דהכא מוקי רב הושעיה פלוגתייהו בברירה וכפ״ק ובסוף בילה מסיק רב הושעיה דפליגי הם לטהר כפתחים דמכאן ולהבא דכיון דנתתי להו טומאה לא נפקא לב״ש אלא בביטוי מעשה ולב״ה בני במחשבה יפ״ב בהאריכו מאוד ותימה ביהה הכי פליג אמתניתין דאהלות ולא במעט מעולם שיאמר אמורא אמתני׳ דלא פליגי תנאי בדבר זה ואפשר שכוונת תוספות לא נחלקו ביה בית שמאי ובית הלל וכן בדבר זה וכיון דפליגי תנאים לענין ברירה קבייה לדידהו נמי הא דבית הלל ומכ״ל לדידהו דסברי לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה א״כ הף להכי נ״ק וזה ברור ודלא כמו שראיתי מי שפירש בענין אחר אף קשה להעמיד מעשה דהכי דלא כהלכתא ועוד לפי מאי דמוקי רבה פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל בלעבר פתחים מכאן ולהבא לא פליגי בפלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל הכא מידי א״כ ס״ל נמי הושעיה לבית פלוגה : דתנאי דפליגי בפי׳ בברירה ועיין בת״ת ועי״ק הא מכריע בגילה דדרבנן לב״ש יש ברירה א״כ מנ״ל וב״ש וב״ה פליגי בדרבנן וע״ק דהכא מפורש דסובר רב הושעיה דלאו משום דאין ברירה אוסר מ״ד דאין משתתפין לכן נ״ל דה״ק מ״ד אין משתתפין כב״ש ומ״ד משתתפין כב״ה וכ״פ רב הושעיה לטעמיה דבית שמאי ובית הלל פליגי בלעבר הפתחים מכאן ולהבא דבית שמאי דסברי דלא נפקי אלא בביטוי מעשה א״כ ה״נ להתר בשיתוף בחמר לא חיישינן הו שמא ישבח וישתנה ויחשוב למכרו שהרי במחשבה לחוד אינו יכול להוציאו לפיכך משתתפין בחמר ולבית הלל דבמחשבה לחוד סגי בלכך אין משתתפין בחמר שמא ישבח וישתנה דבמחשבה לחוד מוציאו וניחא הכל בס״ד והלכתא כהאי דאין משתתפין בחמר וכן כדפסקו כל הפוסקים. כנה ולא :

ואפילו כמאן דאמר אין קטן תורם קטן זוכה. כמפ׳ מעשר שני כגירסא ואפי׳ כמ״ד קטן תורם קטן זוכה ופי׳ בר״א בלשון בתמיה קאמר קטן זוכה והלא צריך לזכות לו בממון מה״ת בתרומה דבעי כוונה רשות ע״כ ול״נ גירסא דהכא עיקר דהדרכה איפכא מסתברא דבתרומה צריך שיהיה שלוח ולזכות לאחרים מה״כ במעשר שני שאינו שכר אלא לעצמו וכ״ש דקטנה לומר כן גבי עירוב בשות דרבנן : **המוציא** בידו כמוצא לאשפה. וכ״ב בגיטין פ״ה מיהו במ״ש הגירסא כמוציא לאשפה ופי׳ בר״ח המוציא דבר בידו כהלו מלא בהגבהה בשבוק וכוס כספק ע״כ : **דברי** חכמים. וי״ל דה״ס דברי חכמים דהכא וכן ר״י בן פזי ורבי יעקב בשם רבי יוחנן והיתי שב״ש בר״ת אף מה בפירש עוד בם בכוגיא זו והיכר דברים אבר אין לנם חיכור גם לא פירשה כל כצורך וקובית בש״ם מתניתין דהגוזל כניתב כפשטה וע״ש בכל דבריו היכן מתורים ואין להאריך כאן :

כאן

שינויי נוסחאות (סוי״פ) שזכה בר״ש שעכה. (צו״כ) כי יתן. פ׳ בבלי ב״ב קנ״ו פ״א דמתניה בשמי וליכא למילפא מהכא. ותמים נמס לא יליף מדכתיב (במדבר כ׳) איש כבר יתן נכבן ט יסיס דדוקא נחנת איש מתנה ולא מתנת קטן״.

מסורת הש"ס

ברם כרבנן דהכא. ר' יוסי בעי מעתה אף לעצמו לא יזכה דכתיב אל רעהו עד שיהא כרעהו. ר' יוסי בי ר' בון בשם רבי שמואל בר רב יצחק ירדו לה בשיטת הפיוטות *דתנינן הפיוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. והא תנינן אבל אין מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו. רבנין דקיסרין אמרין כאן בשיש דעת לתינוק כאן בשאין דעת לתינוק. *תמן תנינן השואל פרה ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו ומתה פטור *לית הדא אמרה שהעבד מזכה מרבו לאחר. א"ר לעזר תיפתר בעבד עברי א"ר יוחנן ואפילו תימר בעבד כנעני תיפתר באומר לו פתח לה ובאה מאיליה *ותני כן. הנהיגה המשיכה קרא לה, ובאת נתחייב לשלם כשואל. ר' זעירה שמע לה מן אבל אין מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו לית הדא אמרה שאין העבד זוכה מרבו על אחר. תיפתר כר"מ דאמר יד עבד כיד רבו דמי. והא תני אשתו אית לך מימר דר"מ עבד יד אשה כיד בעלה. ר' חנניה בשם רבי פנחס תיפתר כהן תנייא דתניא *אשתו אינה פודה לו מעשר שני ר"ש בן אלעזר בשם ר"מ אשתו פודה לו מעשר שני דהן תניי עבד ר"מ יד עבד כיד רבו ולא עבד יד אשה כיד בעלה:

הלכה ז מתני' *נתמעט האוכל מוסיף ומזכה ואינו צריך להודיע ניתוספו עליהן מוסיף ומזכה וצריך להודיע:

גמ' מה מודיע הלכה. לית הדא אמרה שאינו

קרבן העדה

ברם כרבנן דהכא. היינו ר' יוחנן דסובר דאין לשום קטן זכייה קשיא ספחה דמתני'. וצריכין לומר דאתיא מתניתין כמ"ד הקטן תורם: ר"י בעי מעתה וכו'. ר"י פריך אף לרב הונא קשיא כיון דהכל מודים דאין מתנתו מתנה דכתיב כי יתן איש ולא קטן: אף לעצמו לא יזכה. הקטן מדאורייתא תורה אור דהא כתיב כי יתן איש אל רעהו: עד שיהא כרעהו. דהיינו גדול אבל לא קטן: ירדו לה בשיט' הפעוטו' דתנן. פ"ה דגיטין: הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר. והיינו מדרבנן ואף רב הונא לא קאמר אלא מדרבנן זכה לעצמו ולאחרים וסובר כחכמים דהתם וכיון דעירוב מדרבנן זוכה לאחרים: פיוטות. הן קטנים החריפים בני שש עד עשר שנים: אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים. והא קאמרת רישא דקטן זוכה בעירוב לאחרי': כאן. רישא דמתני' בשיש דעת לתינוק דהיינו אגוז וצרור ומלניעו לאחר זמן: כאן. סיפא דמתני' בשאין דעת לתינוק הלכך אינו זוכה לאחרים: תמן תנינן. בב"מ פ' השואל: לית הדא אמרה. וכי אין מוכח ממתני' דהעבד מזכה לאחר ומסיפא דמתני' פריך דתנן א"ל השואל שלחה לי ביד עבדך ושלחה לו חייב השואל באונסין בדרך והרי לא יצאה מרשות משאיל דיד עבד כיד רבו דמיא והרי הוא כאלו הוליכה הוא: תיפתר. הפרש למתני' בעבד עברי דלא קני לי' גופיה לענין זה ויכול לזכות לאחרים: פתח לה ובאה מאיליה. דשעבד נפשיה מכי נפק מאלירו ומשום דשלח עבדו עמה לא נפטר: ותני כן. ותניא נמי הכי: הנהיגה. השואל להפרה או שהמשיכה או שקרא לה ובאת נתחייב השואל לשלם והיינו כרבי יוחנן דבאומר פתח לה ובאה מאיליה דחייב: ה"ג ר"ז שמע לה מהכא אבל וכו'. לית הדא אמרה. וכי לא שמעינן מהכא שאין העבד כנעני זוכה מיד רבו לאחר: תיפתר. מתני' כר"מ: ופריך והא תני ברישא דמתני' דמזכה ע"י אשתו ואם כ"ד מתני' כר"מ והא איהו סובר דיד אשה כיד בעלה ואינה זוכה מיד בעלה לאחרים דהא אשה ועבד דמיין להדדי: תיפתר כהן תנייא. תפרש למתני' כהאי תנא כלומר כרשב"א: אשתו פודה לו מעשר שני. ס"מ דס"ל דלא עביד ר"מ יד אשה כיד בעלה ואפילו הכא עביד יד עבד כיד רבו:

הלכה ז מתני' נתמעט האוכל. משיעורו המפורש לקמן במתני': מוסיף ומזכה. אם בא להוסיף משלו אפי' ממין אחר שאינו ממין השתוף הראשון מוסיף ומזכה וא"צ להודיען כיון שנשאר קצת ממין הראשון אינו נראה כמערב בתחלה אבל אם נותן ממין השתוף הראשון אפי' כלה לגמרי מביא מאותו המין ומזכה וא"צ להודיע: וצריך להודיע. לדיורין שנתוספו אם דעתן בעירוב וכגון שמערב משלהן ותרתי קתני מוסיף ומזכה אם משלו הוא מערב וצריך להודיע אם משלהן מערב: גמ' מהו מודיע. דסובר דמתני' איירי בשעירב משלהן א"כ בשאין למבוי אלא פתח א' איירי מתני' דכופין אותו לשתף ועוד דזכין לאדם שלא בפניו הלכך קשיא ליה מהו מודיע הא אינו צריך להודיע: ומשני הלכה. מודיע להן שכך הלכה שכופין אותו שא"ל לדעתו ל"א ה"פ הלכה כך קבלו חכמים שאפי' אין בחצר אלא פתח א' שצריך להודיע מיהת לדיורין הנוספים: לית הדא אמרה. וכי לא שמעינן מהכא: שאינו

פני משה

ברם כרבנן דהכא. השתא מסיק להקושיא דלעיל דלרבנן דתמן ניחא הוא וכדאמרן. אבל לרבנן דהכא בא"י דסבירא להו דאף לעצמו אין לו זכיה הדרא קושיא לדוכתיה וכדר' יוסי בעי וכו' וקאמר ר' יוסי בר' בון דירדו לה בשיטת הפיוטות כלומר דמיירי הכא בקטנה כה"ג כהאי דתנינן בגיטין בפ' הנזכר: הפעוטות מקחן מקח וכו'. והוא כבן שבעה וכבן שמונה דתקינו ליה רבנן משום כדי חייו לפי שהוא יודע בטיב משא ומתן וקטן כזה יש לו זכיה לעצמו מהאי טעמא: והתנינן. במתני' אבל אינו מזכה וכו'. ולרב הונא פריך דקאמר כשם שזוכה לעצמו כך הוא זוכה לאחרים: כאן. הא דרב הונא מיירי בתינוק שיש בו דעת כההיא דגיטין: תמן תנינן. בפ' השואל: ושילחה לו ביד עבדו בנו ביד וכו'. וקתני התם שאם אמר לו השואל שלח לי ביד עבדך ושילחה לו ומתה בדרך חייב השואל: לית הדא אמרה וכו'. דגרסינן להא נמי בפ"ק דקידושין בהלכה ג' ואיבעיא להו התם הא העבד יכול לזכות מרבו לאחר והשתא וכי לית הדא אמרה מהאי מתני' דהשואל שהעבד זוכה מרבו לאחר והוי כאלו בא ליד השואל דאי לא אמאי חייב הא יד עבד כיד רבו והויא כאלו מתה ברשות המשאיל: תיפתר בעבד עברי. מיירי ולא מוכחא מידי להבעיא: ואפילו תימר בעבד כנעני. ואפ"ה לא תפשוט מידי מהתם דתיפתר באומר לו השואל פתח לה הפתח להדרך והיא באה מאיליה שמיד כשיצאת מרשות המשאיל עומדת היא ברשות השואל: ותני. בברייתא כן הנהיג' השואל או המשיכ' או שקרא לה ובאת אחריו נתחייב עליה באונסין כדין השואל: רבי זעירא שמע לה. שאין העבד זוכה מרבו לאחר ממתני' דהכא אבל אין מזכה וכו' ולא ע"י עבדו וכו' מפני שידן כידו וש"מ שאין העבד זוכה כלום מרבו לאחר: תיפתר כר"מ. מהכא נמי לא תפשוט שאינו זוכה דהאי כר"מ אתיא דאיהו הוא דס"ל יד העבד כיד רבו לעולם: והתני אשתו. שמזכה הוא ע"י אשתו והשתא וכי אית לך מימר דר"מ היא המתני' הא ר"מ עביד נמי יד אשה כיד בעלה: תיפתר כהן תנייא. כלומר הא לא קשיא דתיפתר כהאי תנא ואליבא דר"מ דמחלק בין עבד לאשה כדאשכחן דפליגי תנאי אליבא דר"מ אם יד אשה כיד בעלה או לא כדתניא בתוספתא דמעשר שני פ"ג: אשתו אינה פודה לו מעשר שני. בלא הוספת חומש דיד האשה כיד בעלה והבעלים צריכין להוסיף חומש: ורבי שמעון בן אלעזר אומר משום ר"מ אשתו פודה לו מעשר שני. בלא חומש דכאחר חשיבא: כהן תנייא וכו'. והשתא אתיא לאוקמה להמתני' דהכא כהן תנייא דהוא רשב"א בשם ר"מ דס"ל ר"מ עבד יד עבד כיד רבו אבל לא יד אשה כיד בעלה: מהו מודיע הלכה לית הדא אמרה וכו'. דקתני נתוספו עליהן מוסיף ומזכה וצריך להודיע וקס"ד דהאי נתמעט היינו שכלה לגמרי ומודיע להן שהוא כלה וקתני שאם לא נתוספו עליהן דיורין מוסיף ומזכה ואינו צריך להודיע וא"כ ש"מ מהא שאינו

שירי קרבן

כאן בקטן שיש בו דעת וכו'. משמע דקטן שיש בו דעת אפילו בנו ובתו מזכה על ידן וקשה לפלוג וליתני בדידיה בין בנו קטן לגדול ועוד מאי פסקי' דרישא ביש בו דעת וי"ל דסיפא גופה קמ"ל דע"י עבדו ושפחתו יכול לזכות ולא הוה כיד רבו דסתם שפחה יש בה דעת ויש לתמוה על הפוסקים שאוסרים בבנו ובתו הקטנים עד שיביא שתי שערות ואף תוספות שהקשו מאמה העבריה שהיא קטנה נראה שלא ראו דברי הירושלמי: ותני כן וכו'. וקשה על הפוסקים שפסקו בהכישה במקל והיא תבא דפטור משום דמשמע להו דשמואל פליג וכי משום משמעות זה דחינן לירושלמי דברייתא מפורשת היא כרב ועוד כיון דר' יוחנן סובר כרב טותים קי"ל:

והא תני אשתו וכו'. פירש הר"א והתני גבה דעירוב נ"כ אשתו ופ"כ אין ידם כיד בעל אפילו כר"מ. כהדא תנייא כת"ק דר"מ וכו' ע"ש נראה שתקפה עליו מגנתו דאדרבה בעירוב תנן דמערבין על ידי אשתו וכל מה שפירש בס הוא בהיפך ומה שפירשתי בקונט' הוא עיקר: לית הדא אמרה שאינו מזכה להם וכו'. וקשה הא קיי"ל דצריך לערב בדבר דלי' בעי מיניה חבריה שיתן לו ולא יקפיד וכמפורש בבבלי דף ס"ח ע"א אם כן כל השותפים מותרים לאכול מהשיתוף וי"ל דמ"מ צריך שלא ליטלו אלא מדעת השותפים:

מראה הפנים

כהן תנייא עבד ר"מ יד עבד כיד רבו ולא עביד יד אשה כיד בעלה. עיין בריש פ' דלקמן מה שיתבאר גם בסייעתא דשמיא:

מהו מודיע הלכה. ומה שכתוב בספרים הלכה טעות הדפוס הוא. ובהא דמדייק לית הדא אמרה וכו' ודאי לא תיפתר שגרדוהו העכברים וכדפריבית ולא שכלה לגמרי. וזהו כמחלוקת בבבלי דף פ' ע"ב בין נתמעט ובין כלה לגמרי. והתם מדייק אמתני' במאי עסקינן אילימא ממין אחד ופי' רש"י ז"ל שחזור ומערב ממין הראשון מאי איריא נתמעט אפילו כלה נמי וכו' ואב"א מבני מינין כלם באתי וא"כ לפרש"י כך היא אם בא לערב אח"כ מאותו המין הראשון אפי' הוא כלה לגמרי א"צ להודיע דמסתמא ניחא להו שבשבי מאותו המין בעצמו הוא ואם בא לערב ממין אחר אם כלה הראשון צריך הוא להודיע ואם נתמעט מוסיף ומזכה אפי' ממין אחר וא"צ להודיע. וכן פי' בעל המאור ז"ל. אבל קשיא לפירושם דמ"מ אם כלה לגמרי הראשון ובא לערב ממין אחר צריך הוא להודיע משום דדילמא לא ניחא להו. במין אחר א"כ בנתמעט נמי נימא הכי שאם מוסיף עליו ממין אחר והוי העירוב מבי' מינין שיהא צריך להודיע דדילמא לא ניחא להו בתוספת מין אחר ומאי שאני דקאמר כלם באתי הית נוסף קשיא דמ"מ אם כלה או נתמעט אם העירוב עכשיו הוא מבני מינין. ונראה דמכח קושיא זו לא רצה הרי"ף ז"ל לפרש כן וכתב וז"ל סוגיא דשמעתא אם האוכל מין אחד ואפילו כלה מוסיף ומזכה ואינו צריך להודיע ואם שני מינין ונתמעט ואינו כלה מוסיף ומזכה וא"צ להודיע ואם כלה צריך להודיע. ובפי' מהר"ר יונתן כתוב מה שכתוב בהלכות הרב ז"ל צריך תיפון גדול וכו'

גליון הש"ס

שאינו מזכה להם בגופו של אוכל אמר רבי חנינה תיפתר שגררוהו העכברים:

הלכה ח מתני' *כמה הוא שיעורו בזמן שהן מרובין מזון שני סעודות לכולן ובזמן שהן מועטין כגרוגרת *לכל אחד ואחד: **גמ'** רב אמר מרובין שבעה עשר מועטין ששה עשר. [א] א"ר יוחנן *כל שאילו יוחלקו ויש בו כגרוגרת לכל אחד ואחד מרובין ואם לאו הן מועטין. הוון בעי מימר ולא פליגי מה דאמר רב כר"מ. מאן דמר ר' יוחנן כר"י ב"ב. כמה הן שירי עירוב כיי דמר ר' יוסי בשם ר' הושעיה [ג] אזוב שהזה בו פעם אחד כשר מיכן ואילך שיריים [ד]אוף הכא כן:

הלכה ט מתני' *א"ר יוסי בד"א בתחילת העירוב אבל בשירי העירוב [ג] כל שהוא לא אמרו לערב בחצירות אלא שלא לשכח את התינוקות: **גמ'** *א"ר יהושע בן לוי מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום מעשה באשה אחת שהיתה דבובה לחבירתה ושלחה עירובה ביד ברה נסתיה וגפפתיה ונשקתיה אתא אמר לאימיה אמרה והכין רחמה לי ולא הוות ידעה מתוך כך עשו שלום הדא ה"ד °דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום:

הלכה י מתני' *בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח דברי רבי אליעזר ר' יהושע אומר ככר הוא עירוב [ד] אפילו מאפה סאה והיא פרוסה אין

פני משה

שאינו מזכה להן בגופו של אוכל שנשתתפו בו מתחלה דהרי מכיון שכלה לגמרי ומוסיף ומזכה באוכל אחר הוא מזכה. ומי נימא דמוכחא מהכא שמזכה הוא אפילו כשאינו מגוף האוכל שנשתתפו בו בתחלה ואינו צריך להודיע: תפתר שגררוהו העכברים. לא שכלה לגמרי אלא שגררו העכברים מקלת ממנו ומכיון שנשתייר מגופו של האוכל מוסיף ומזכה וא"צ להודיע:

הלכה ח מתני' כמה הוא שיעורו. של האוכל שמשתתפין בו: בזמן שהן מרובין. שהן מי"ח בנ"א ולמעלה שיעורו מזון ב' סעודות לכולם. ומזון ב' סעודות היינו י"ח גרוגרות לפי שהן כשהם בילים ביצות וכל בילה נחשבת ג' גרוגרות ומי"ח בנ"א ולמעלה אפילו הן למאות ולאלפים השיעור הוא מזון שתי סעודות: ובזמן שהן מועטין. שהן י"ח או פחות השיעור הוא כגרוגרת לכל א' וא' ולפי שהגרוגרת הוא שיעור להיוב הוצאה בשבת שיערו בו: יכמה דברים אמורים. שצריך שיעור בתחלת עירוב אבל בשירי העירוב שנתמעט משיעורו אפי' נשתייר כל שהוא שפיר דמי שלא אמרו לערב בחצרות אחר שנשתתפו במבוי אלא כדי שלא לשכח את התינוקת מתורת עירובי חצרות שהן אינן מבחינין על השיתוף מבואות ומכיון שכן מקילין בשירי עירוב בין בעירובי חצרות בין בשיתוף מבואות ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' רב אמר מרובין שבעה עשר. בני אדם פחות מכאן הרי הן מועטין: כל שאלו יחלקו. להם השתי סעודות ויהיה כגרוגרת לכל אחד ואחד נקראין מרובין. וכלומר מי"ח בני אדם ולמעלה כדפרישית במתני' ופחות מכאן הרי הן מועטין: הוון. בני הישיבה בעיי מימר דרב ור' יוחנן לא פליגי. אליבא דנפשייהו אלא מה דאמר רב כר"מ הוא דקאמר בפרק דלקמן ששיעור מזון שתי סעודות שאמרו הוא כדי מזונו לחול ולא לשבת דקסבר בחול אכיל איניש בציר משבת ולהקל וה"ה לר' יהודה כדקתני התם וזה וזה להקל אלא דמכיון דת"ק הוא ר"מ נקט אליביה ולאפוקי מדר' יוחנן בן ברוקה ועוד דע"כ בהא נמי מודה ר' יוחנן דבשבת אכיל איניש טפי כדלקמן ולפיכך נקט כר"מ בענין השיעור שתי סעודות לרב וא"כ כשהן שבעה עשר בני אדם אפי' אינו כשיעור שתי סעודות של שבת שהן י"ח גרוגרות. שלעולם מערבין בגרוגרת ושבעה עשר גרוגרות אינן אלא כשיעור שתי סעודות של חול ובהא סגי ומה דאמר ר' יוחנן דבשתי סעודות של שבת מערבין דאכיל איניש טפי והן י"ח גרוגרית כר' יוחנן בן ברוקה כדקאמר שם דמערבין בככר הלקוח בפונדיון מההונייי כשד' סאין בסלע שיהיה שיעור הככר רובע הקב שהוא לוג והוא שש בילים שהן י"ח גרוגרות: כמה הן שירי עירוב. אליבא דר' יוסי דקאמר שירי עירוב כל שהוא מפרש וכמה הוא אם כל שהוא ממש או שיש איזה שיעור לאותו כל שהוא וקאמר דכהאי דאמר ר' יוסי בשם ר' הושעיה על הא דתנינן בפרק י"א דפרה אזוב שהזה בו כשר לטהרת מצורע ותני שם מצות אזוב שלשה קלחים מתחלה לר' יוסי ושיריו שנים וזהו מכאן ואילך דהכא שאם אין בו כמתחלה נקרא שירים. ואוף הכא כן שכל שאין בו כבתחלה נקרא שירי עירוב. וכ"מ לרבנן דפליגי אר' יוסי צריך להוסיף כסתמא דמתני' דלעיל נתמעט האוכל מוסיף ומזכה: מפני מה מערבין בחצרות וכו'. כדפרישית להא לעיל בפ' בכל מערבין בהלכה ב':

הלכה י מתני' בכל מערבין ומשתתפין וכו'. כדפרישית לעיל בריש פרק בכל מערבין ולר"א מערבין בכל בין עירובי חצרות ובין עירובי תחומין ואם מערב עירובי חצרות בפת א"צ ככר שלימה: ר' יהושע אומר ככר. שלם הוא עירוב לעירובי חצרות: אפי' מאפה סאה והיא פרוסה אין

קרבן העדה

שאינו מזכה להם בגופו של אוכל. דקס"ד שהמזכה לקחו ואכלו ולא מגופו של אוכל מזכה להן איך לקח ממנו: תיפתר. תפרש שנתמעט ע"י שגררוהו העכברים אבל הוא זוכה להם בגופו של אוכל ואסור ליקח ממנו שלא ברשות כולם:

הלכה ח מתני' מרובין ומועטין. מפרש בגמרא: להוצאת שבת. שיעור של הוצאת שבת כי המוציא אוכלים בשבת אינו חייב בפחות מכגרוגרת: **גמ'** ה"ג כל שאילו יחלוקו ויש בו כגרוגרת לכל הו"א מועטין ואם לאו הן מרובין. וה"פ כל שאין מכניס רב כמנין גרוגרות של ב' סעודות לא בעינן ב' סעודות אלא כגרוגרת לכ"א וכל שיש בהן בהים יותר ממנין הגרוגרות שבב' סעודות מרובין הן ובמזון ב' סעודות סגי: הוון בעי מימר סברוהו בני הישיבה לומר דלא פליגי רב ור"י: מה דאמר רב. די"ז בני אדם הן מרובין: כר"מ. דמוקי למתני' כר"מ דלקמן בפ' כ"מ דמזון ב' סעודות הן ח' בילים ובילה היא שתי גרוגרות נמצא דלי"ז בני אדם לא יגיע לכל אחד גרוגרת הלכך נקראים מרובין אבל ט"ז הן מועטין: ר"י כר"י ב"ב. דס"ל ו' בילים הן מזון ב' סעודות הלכך קאמר דאפי' פחות מט"ז הן מרובין: אוף הכא כן. אף כאן בעירוב אם ככר יצא בו שבת אחת אחר כך ה"ל שירי עירוב:

הלכה ט מתני' בשירי עירוב. שנתמעט משיעורו: כל שהוא. וא"צ להוסיף: לערב בחצירות. אחר שנשתתפו במבוי: אלא שלא לשכח. תורת עירובי חצירו' מהינוקו' שאינן יודעין שנשתתפו במבוי הלכך מקילינן ביה: **גמ'** מפני מה מערבין בחצירו'. אחר שנשתתפו במבוי: מפני דרכי שלום. כדי שיבואו לדבר זה עם זה גם שע"י עירו' כלם נחשבים כאיש אחד: דבובה. שנואה ונראה שסיפרו עליה לשון הרע לחבירתה: נסתיה. לקחתו: וגפפתיה. וחבקו: אהא. הנער ואמר כן לפני אמו שחברתה נשקו: אמרה. הכי חבירתי אוהבת אותי ואנכי לא ידעתי: דרכיה. של תורה ומצות דרכי נועם ונתיבותיה שלום:

הלכה י מתני' ככר. שלם: מאפה סאה. בככר אחד ונטל ממנו מעט ושוייה פרוסה: אין

עין משפט נר מצוה

כו
א מיימוני פ"א מעירובין הלכ' ט טוש"ע או"ח סי' שסח ס"ג

כז
ב מיי' פי"א מפרה הלכה ד

כח
ג טוש"ע שם סעיף ד

כט
ד מיי' פ"א מעירובין ה"ח טוש"ע שם סי' שכו סעיף ו

*עיין נכל' ט

מסורת הש"ס

עירובין פ"ג
(כב"ס איתא להלכה שבת. ד"ה) עירובין פ"ט
(בכל מערבין הלכ: ג)
משלי ג

גליון הש"ס

פי' ס"ק ולק"מ כיון דביה שלם בכניסת שבת ככר הותר כשלטול או תו מיקרי שיריים כמו באזוב. ופי' בבלורי הגר"א:

מראה הפנים

וכו' ופ"ש. ואין דברינו מוכרחים כלל וכלל אלא דברי כרי"ף דדייקי שם והטעם דכשביתיף כי ממין אחד א"כ זה שזיכה להן בתחילה או שנשתתפו מדעת כולם ובמין אחד אפי' כלה לגמרי א"ל להודיע כלל דמ"מ אם הוא ממין זה אם יכול עירוב ושיתוף זה או שיתוף אחר הלא הכל ממין אחד הוא ומסתמא ניחא להו אותו המין כבתחילה אבל אם כשתתפו בתחלה בשני מינין א"כ מסתמא היו מקפידין על כך דזה נתן יין וזה נתן שמן ונתרצו בכך וברי בכה"ג כדמוכח מדתנן בפ' דלעיל לזה ביין ולזה בשמן וכו' וכמבואר שם. דדוקא על שותפות בתורה אין סומכין בכה"ג אבל משתתפין הן בשני מינין א"כ אם לא כלה אלא שנתמעט א"ל להודיע אלא שמוסיף על כל מין ומין מאותו המין עצמו ומזכה לכן דמסתמא ניחא להו ג"כ כבתחלה אבל אם כלה לגמרי אותן שני מינין והוא רוצה לזכות לכן ואפי' יהיה מאותן שני מינין בעלמן צריך הוא להודיעם דשמא השתא לא ניחא להו באלו המינין ולא דמי להיכא דהכתי כאחרו מן אותן המינין אלא שנתמעטו. וזהו טעם לדעת הרי"ף וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות עירובין בהלכה ו' ונתברר טעמם והיינו דקאמר הש"ם והכ"א מבני מינין כלומר שהשיתוף הי' מבני מינין וכלה שאני ולא קאמר בכל הסוגיא בהבינויים דמבני אלא כגון הזה ולא בשני מינין:

אמר ר' יוחנן כל שאלו יחלקו ויש בו כגרוגרת וכו'. בדברי ר' יוחנן לא הוזכר כלל ליפנא דכמה ב"א הלא כגרוגרת לכל אחד ואחד וכלומר שזהו השיעור של מזון ב' סעודות שיכולין לחלק לכן כגרוגרת ודין זה נשאר במרובין לעולם ואפי' הן יותר מי"ח א"ל אלא שיעור ב' סעודות אבל התם דנקט שמואל בלישני י"ח ב"א וכדמפרש מי"ח ואילך וכילכך פריך ומ"ש י"ח דנקט ומפרש רב יהודה כל שאילו יחלקו וכו' ואין מגיעין גרוגרת לכל א' וא' הן הן מרובין וסגיא כמזון ב' סעודות וכו' ואגב אורחיי קמ"ל דב' סעודות כוון י"ח גרוגרות וא"כ היינו הך דר' יוחנן דהכא: **מפני** מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום. ככר ביארתי לזה לעיל בפ' בכל מערבין בהלכה ב' בענין עיקר כוונת ריב"ל דהכא שבא ליתן טעם זה לחזק דברי כת"ק ודלא כר' יוסי דמתני' דס"ל להקל בשירי עירוב ומפני שלא אמרו לערב בחצירות אחר שנשתתפו במבוי אלא כדי שלא לשכח את התינוקות וע"ז קאמר ריב"ל דלהת"ק טעמא אחרינא איכא שלא אמרו לערב בחצירות ולא לסמוך לכתחילה על שכבר נשתתפו במבוי אלא מפני דרכי שלום מפני שדרך לבלא תוהו פיי תינוקות ומתוך כך נתרבה השלום ביניהן כמין כלי עובדא וא"כ אין לחלק בענין השיעור בין תחילת עירוב לבין נתמעט ולעולם מוסיף ומזכה הוא וכדי שעל ידי כך יתרבה השלום ביניהן שאף שא"ל הוא להודיע להם בשעת הזכיה מ"מ יתודע להן אח"כ ויתקיים השלום עמהן תמיד. ועיין במ"ש המהרש"א בזה בסוף מכילתין ובמה שדקדק על הסמ"ג שכתב נראין הדברים כי לא לחלוק על משנתינו בא ריב"ל אלא שגם טעם זה ראה עם טעם משנתינו וע"ז כתב המהרש"א והוא דחוק דאמורא בא ליתן טעם יותר מהטעם שבמשנתינו וכו' ופי' שם דס"ק מפני מה הקילו בעירובי חצירות וכו' כיון דלא יועיל עירוב פת בב"ה וכ"ה לא יועיל נמי בבתים שבחצר וכו' וזה הפי' יותר ויותר דחוק הוא מכל הפי' אבל ליין שם הא עיקר טעם עירוב חצירות בתיקן שלמה ואע"פ שמן התורה הכל רה"י א' הוא אלא כדי דלא ליתי למיסמי וכו' כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות עירובין ומה ענין דמיון זה לבתי רשויות שכן מן התורה דנאמר כי היכי דהתם אינו מועיל עירוב וכו' וכמדומה שדבר זה לא ניתן ליכתב ומכ"ש שלא להאריך, בו ועיקר דברי ריב"ל ליתן טעם

שירי קרבן

שהזה בו פעם אחת כשר מיכן ואילך שיריים. הלשון דחוק דמשמע דבפעם ראשונה הוא הכשר מכאן ואילך פסול וזה אינו דהא תנן בפי"א דפרה מצות אזוב ג' קלחים ובהם ג' גבעולין ושיריו שנים וגרדומיו כל שהוא הרי מפורש דמזה באזוב אחד הרבה פעמים ושיריים כשרים וי"ל דה"פ אזוב שהזה בו פעם אחת כהכשר לאפוקי אם כזה הואה פסולה לא מיקרי עדיין שיריים ויותר היה נ"ל לגרוס אזוב שהזה בו פעם אחת מכאן ואילך שיריים וכשר פי' דכשר אפילו אין בהן כשיעור:

אוף הכא כן. וקשה דמשמע הכא שעכ"פ יצאו בעירוב שבת א' אבל אם נחסר בשבת ראשונה לא הוה שירי עירוב דומיא דאזוב ובש"ע סי' שס"ח כתב דאפי' אם נחסר אחר כניסת שבת ראשונה ה"ל שירי עירוב וצ"ל:

שנויי נוסחאות (בי"ד) שני בד"ו שתי. (ש"ג) יוחלקו בד"ו ייחלקו. (עו"ג) שיריים בד"ו שירים. (עו"ז) אלא שלא בד"ו אלא כדי ש א (שכ"ט) והבין בד"ו הכין.

אין מערבין בה ככר באיסר והוא שלם מערבין בו א נותן אדם מעיו לחנווני או לנחתום כדי שיזכה לו בעירוב דברי ר׳ אליעזר וחכמים אומרים לא זכו לו מעותיו ומודין בשאר כל אדם שזוכה לו מעותיו ג שאין מערבין לאדם אלא לדעתו א״ר יהודה בד״א בעירובי התחומין ג אבל בעירובי החצירות מערבין לדעתו ושלא לדעתו לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו:

גמ׳ רבי אבהו בשם ר׳ יוחנן זאת אומרת שאין המעות קונות דבר תורה. מעתה אפילו בא לו אצל החנווני שנייא הוא שמא ישכח ויוציאנו. רבי אחא בשם רבי חיננא אבא לא אמר כן אלא וחכ״א לא זכו לו מעותיו זאת אומרת שהמעות קונות דבר תורה: מודין בשאר כל אדם שזכו לו מעותיו. שכן חנווני מזכה להן על ידי אחר: שאין מערבין לאדם אלא מדעתו. מתניתא דר׳ מאיר *דר״מ אמר על ידי עירוב וע״י שיתוף. רבי זעירה בשם ר׳ יוחנן בעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כר״מ. ר׳ יעקב בשם ר׳ יוחנן אף במגילת אסתר נהגו הכל כר״מ. ר׳ יצחק בן הקולה בשם רבי יודן נסייא ד מערבין לאדם על כורחו ותני כן *כופין ה בני מבוי זה לזה לעשות להם לחי וקורה. והתני הרי שאמרו לו לערב והוא

קרבן העדה

אין מערבין בה. מפני איבה שבאים בני החצר לידי מחלוקת לומר אני נותן שלימה והוא נותן פרוסה: ככר. קטן כמדת איסר והוא שלם מערבין בו. ובלבד שיהיו שם ככרות הרבה כגרוגרת לכל אחד וא׳: נותן אדם מעה לחנוני. שהוא מוכר יין ודר עמו במבוי: או לנחתום. מוכר ככרות ודר עמו בחצר שיזכה לו בעירוב עם חביריו אם יבואו בני המבוי לקנות ממך ככר לעירוב או יין לשיתוף שיהיה לי חלק בו: לא זכו לו מעותיו. דאין מעות קונות עד שימשוך ואפילו עירב החנוני הזה לכל האחרים וזכה גם לזה אינו עירוב שהרי לא נתכוין לזכות לו במתנת חנם כשאר מזכין בעירוב אלא לקנות המעה והרי היכא קנייה לו דכיון דמעות אינן קונות לא סמכה דעתיה דהא ולא הוה דעתיה לאקנויי וכמאן מערב לו במעותיו שלא מדעתו: ומודים בשאר כל אדם. בעל הבית שאמר לו חבירו הילך מעה זו וזכה לי בעירוב והלך וזיכה לו שקנה עירוב דהואיל ואין בע״ה רגיל למכור ככרות לא נתכוין זה אלא לעשותו שליח ונעשה כאומר לו ערב לי וגבי חנווני מי אם אמר לו ערב לי קני: שאין מערבין לאדם. כשמערבין לו משלו: אלא מדעתו. הלכך גבי חנוני כי א״ל זכה לי לא נתכוין אלא לקנות ממנו ולא סמך עליו שיעשה שלוחו ומעות אינן קונות ולא סמכה דעתיה כמאן מערב לו שלא מדעתו: עירובי תחומין. חוב הוא שמפסיד לצד האחר ושמא אין נוח לו: **גמ׳** ה״ג רבי אבהו בשם ר״י זאת אומרת שהמעות קונות דבר תורה. וה״פ מדקתני בסיפא ומודים בשאר כל אדם שזכו לו מעותיו ש״מ שמעות קונות: מעתה אפי׳ בא לו אצל החנוני. כיון דמעות קונות ד״ת למה פליגי חכמים ברישא ואמרו דלא זכו לו מעותיו: ומשני שנייא היא באני חנוני דחיישינן שמא ישכח ויוליאנו דהחנוני טרוד ויוליא מעות אלו ולא יערב עליו: אבא. רבי חיננא אביו א״כ רב ששמו אבא: לא אמר כן. ופליג אדר״י: ה״ג זאת אומרת שאין המעות קונות ד״ת. וה״פ מדאמרו חכמים לא זכו לו מעותיו ש״מ דס״ל דאין המעות קונות ד״ת וכמו שפירשתי במתניתין: ומודים בשאר וכו׳. כלומר והא דמודים חכמים בשאר כל אדם שזכו לו מעותיו: שכן. החנוני עצמו אם זיכה להן ע״י אחר מהני כ״ש אם נתן מעות לאחר דמהני: דר״מ אמר ע״י עירוב וע״י שיתוף. שאין סומכין על עירוב במקום שיתוף ולא על שיתוף במקום עירוב הלכך אין משתתפין לו אלא מדעתו כי היכא דאין מערבין אלא מדעתו א״כ ה״פ דמתני׳ משמע דאע״ג דכבר עירב לא ישתתף שלא מדעתו והיינו כר׳ מאיר דבעינן עירוב ושיתוף: בעירובין. דבעינן עירוב ובעינן שיתוף: ובתענית ציבור. דאף במנחה ובנעילה יש בהן נשיאת כפים: אף במגילת אסתר נהגו הכל כרבי מאיר. דאמר צריך לקרותה כולה: מערבין לאדם בע״כ. אם היה רגיל להשתתף עמהן והוא הוסר עליהן: לעשות להם לחי וקורה. כדי להתירו בשבת א״כ ה״ה דכופין אותו לעשות שיתוף: ה״ג והתני הרי שאמרו לערב והוא

מסורת הש״ס: (שבת פנ״ה וש״נ ותענית פ״ד מגילה פ״ב) | עירובין ס ע״א

פני משה

אין מערבין בה וככר אפילו כאיסר והוא שלם מערבין בו. וטעמא משום שלא יבואו בני החצר לידי מחלוקת אני נותן שלימה והוא נותן פרוס׳ והל׳ כר׳ יהושע ומודה בשיתופי מבואות ובעירובי תחומין שמערבין בכל כדפרי׳ בפ״ג: נותן אדם מעיו לחנוני או לנחתום. המוכרין ככרות והן דרים עמו בחצר ואומר לו זכה לי בעירוב כשיבואו בני החצר לקנות ממך ככר לעירוב או יין לשיתוף לבני המבוי תזכה לי באותו מעה שיהא לי חלק בו: וחכמים אומרים לא זכו לו מעותיו. לפי שאין מעות קונות עד שימשוך ומכיון שלא אמר לו ערב עלי במעה זו לא נתכוין שזה יהא כשלוחו לערב בשבילו אלא שיקנה לו חלקו בעירוב במעה והרי לא קנה שאין מעות קונות וכמאן שזה כמערב במעה אבל אם אמר לו ערב עלי במעה זו הרי נתכוין לעשות שלוחו ולוקח בה פת ומערב עליו והלכה כחכמים: ומודים בשאר כל אדם שזכו לו מעותיו. שאם אמר לבעל בית אחד הילך מעה זו וזכה לי בעירוב והלך ולקח פת וזיכה לו שקנה זה עירוב דהואיל ואין בעל הבית רגיל למכור ככרות לא נתכוין זה אלא לעשותו שליח ונעשה כאומר לו ערב עלי: שאין מערבין לאדם אלא לדעתו. הלכך עד שיהא כעושה אותו שליח לערב בשבילו: אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בעירובי התחומין. הוא שצריך לדעתו לפי שמפסיד לו העירוב לרוח אחרת ושמא אינו נוח לו אבל בעירובי חצרות מערבין לו אף שלא מדעתו שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו:

גמ׳ זאת אומרת שאין המעות קונות דבר תורה. אדברי ר״א קאי דדייק ר׳ אבהו מדנקט רבי אליעזר לחנווני משמע לחנווני דווקא וטעמא משום שהחנוני זה מוכר ככרות לעירוב לכל בני החצר והלכך יכול הוא לזכות לזה שיזכה לחלקו בעירוב בתוך שאר בני החצר הא לאו הכי אלא שנותן מעה לאחד שיזכה לו ע״י מעה זו בעירוב לא עשה כלום שאין המעות קונות והוי ליה כמערב במעה: מעתה אפילו בא לו אצל החנוני. ולמה לי שנותן לו מעה עכשיו אפילו בא לו אצל החנוני ואמר לו כשיבואו לקנות ממך לעירוב תתן גם כן חלקי ותזכה לי בעירוב אלא לאו לטעמא דר״א שהמעה שנותן לו הוא שקונה לו ונהי דלא מצית לדייק אליבא דר״א דס״ל בעלמא שהמעות קונות ומשום דאיכא למימר דשאני בעירוב שהקילו לו מפני כבוד השבת מיהו מדדייקת הואיל דנקט חנוני א״כ ש״מ דסבירא ליה בעלמא אין המעות קונות והלכך חנוני דווקא א״כ מאי איריא שנתן לו מעה אפי׳ בא אצלו ואמר לו כך ואני אתן לך המעה א״כ נמי יזכה לו העירוב אגב שאר בני החצר: שנייא היא שמא ישכח ויוליאנה. כלומר דהא לא קשיא דאין הכי נמי אפילו בא לו אצל החנוני ג״כ מהני והא דנקט נותן לו מעה משום שכן דרך הוא שזה רוצה שיקבל ממנו עכשיו המעה דחייש שמא ישכח ויוליאנה להמעה להוצאת ביתו ולא יהיה מגוי בידו לשלם לו אח״כ: לא אמר כן. לדייק הכי מדר״א אלא מדברי חכמים ואיפכא הוא דדייקין דחכמים אומרים לא זכו לו מעותיו בחנוני ומודים בשאר כל אדם שזכו לו מעותיו וא״כ זאת אומרת שהמעות קונות דבר תורה והלכך בשאר כל אדם זכו לו מעותיו: שכן חנוני וכו׳. כלו׳ ואם תאמר א״כ חנוני נמי היינו טעמא דחכמים שאין מודים בחנוני שכן חנוני זה שמוכר לעירוב לשאר בני החצר דרכו להיות מזכה להן ע״י אחר לפי שהוא טרוד ואין לו פנאי לכך וזה שנתן לו המעה שיזכה הוא בעצמו לו לעירוב לא מהני שדעתו היה שהוא יזכה לו ולא ע״י אחר: שאין מערבין וכו׳ מתניתא דר״מ. דסבירא ליה על ידי עירוב בחצרות וע״י שיתוף במבואות דצריך דווקא לשתיהן כדאמר לעיל פרק הדר בהלכה ד׳ וס״ל התם דבין בעירוב ובין בשיתוף צריך שיהא לדעתו בדוקא: ר׳ זעירא בשם ר׳ יוחנן וכו׳. גרים להא נמי שם וכדפרישית ע״ש: מערבין לאדם על כרחו. אם אינו רוצה לערב נכנסין לביתו ומערבין לו בע״כ. וגרסינן להא בסוף פ״ק דב״ב: ותני כן. בתוספתא דב״מ פ׳ י״א כופין בני מבוי זה את זה וכו׳ וה״ה לעירוב ושיתוף דאי לאו הכי מה מהני להו הלחי והקורה אם א׳ לא ישתתף עמהם יאסר עליהן: והתני הרי שאמרו לו לערב והוא

עין משפט נר מצוה

ל
א מיימוני פ״ו מעירובין הל״כ טוש״ע או״ח סי׳ שסו

לא
ב מיימוני שם הל״ח טוש״ע שם סי׳ ת״ד ס״א

לב
ג מיימוני שם פ״א הלכה כ טוש״ע שם סי׳ שמו סעיף י בהג״ה וסי׳ שלג ס״א

לג
ד מיימוני שם פ״ב הלכה כ טוש״ע שם סי׳ שסו

לד
ה מיימוני פ״ז משכנים הלכה יב טוש״ע חו״מ סי׳ קסב

גליון הש״ס

[illegible]

שירי קרבן

ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן וכו׳. הגירסא בקונ׳ עיקר חדא דהא ר״י אית ליה ד״ת מעות קונות כדאיתא בבבלי בפרקין ובכמה מקומות בש״ס ועוד לפי הגי׳ שלפנינו אין מקום לקושי׳ הש״ס מעתה ופו׳:

שכן החנוני מזכה להן ע״י אחר. כתבו תוספות בפרקין דף פ״א ע״א בד״ה לא זכו וכו׳ פירש בקונטרס ואפילו עירב החנוני הזה לכל האחרים וזכה גם לזה אינו עירוב וכו׳ ובחנם פירש כן דאפילו מתכוון להקנות לו בחנם ואפילו זוכה לו על ידי אחר או לקח המעה וקנה לו מן השוק אינו עירוב כיון שהנותן מתכוין לקנות לו מן החנוני ואין המעה קונה לו ע״כ והרא״ש תמה עליהם ומסיק דאם זיכה לו החנוני על ידי אחר קנה ע״ש ותימה שנעלם מהם דברי הירושלמי המפורש שאם זיכה לו החנוני על ידי אחר קנה ועיין בתוי״ט במתני׳:

מראה הפנים

שם אליבא דת״ק דמתני׳ ואחר שככר נתתיו כמבוי סוה דקאמר וכדאמרן וכזה הכל ניחא בסייעתא דשמיא: **זאת** אומרת שאין המעות קונות ד״ת וכו׳. כדפרישית דדברי רבי אליעזר הוא בא לפרש ושאר כל הסוגיא מבוארת היטב בפנים לפי שיטה דהכא ואין נ״מ לדינא דבין הכא ובין לשיטת הבבלי כולם חדא היא לדינא וכדפרישית בפנים: **מערבין** לאדם בעל כרחו ותני כן כופין וכו׳ והתני וכו׳ והוא אינו ממאן בדוקא היה ממאן לא וכו׳. כדפרישית וכך הוא בב״ב ובבבלי דף ס׳ גרסינן אמר [illegible] האחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף בני המבוי נכנסין לתוך ביתו ונוטלין שיתופו ממנו בעל כרחו ולימא מסייעא ליה כופין אותו לעשות לחי וקורה למבוי שאני התם דליכא מחילות ופרש״י ז״ל דמבוי מגולה הוא ואינו נוח [illegible] כופין אותו אבל להתיר בטלטול לעולם אימא לך דבעי׳ דעת. [illegible]

סבר

[illegible]

עין משפט נר מצוה

א מיימוני פ"ו מעירובין הי"ח טוש"ע או"ח סי' תיג

ב מיימוני שם טוש"ע שם

והוא אינו ממאן. היה ממאן כופין אותו. א"ר יודן מתניתא דר"מ א"ר יוסי בי רבי בון תיפתר כדברי הכל שהיה צדוקי והתני *השוכח ולא עירב בין שוגג בין מזיד ה"ז אוסר דברי ר"מ ר' יודן אומר מזיד אוסר שוגג אינו אוסר. מזיד אוסר מערבין לו על כרחו אלא משום קנס. מעתה הוא אסור וחבירו מותר. מכיון שיכולין לערב ולא עירב קונסין אותו. ולית ליה לר"מ זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו סבר ר"מ לית הדא זכו לא בעי בר נש ייעול חברייא לביתיה בר מדעתיה. רבי בא בריה דרבי פפי בשם רבי חמא בר חנינה *מעשה באשה אחת שעירבה לחמותה בלא דעתה ואתא עובדא קומי ר' ישמעאל וביקש לאסור. א"ל רבי חייה כך שמעתי מאביך כל מה שאת יכול להקל בעירובין הקל:

הדרן עלך פרק חלון

הלכה א מתני' *כיצד משתתפין בתחומין מניח את החבית [א] ואומר הרי זה לכל בני עירי לכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה וכל מי שקיבל עליו מבעוד יום מותר משחשיכה אסור שאין מערבין משתחשך: **גמ'** לא תניתה מזכון. ולמה לא תנינן מזכון *שמואל אמר תמן תנינן מזכון צריך לזכות ברם הכא דלא תנינן מזכון אינו צריך לזכות ר' יוחנן אמר קולי חומרין בדבר מה אינון תמן שעירובי חצירות מדבריהן את אומר מזכין עירובי תחומין מדבר תורה [י] לכ"ש אתייא.

פני משה

והוא אינו ממאן. נכנסין לביתו ומערבין לו בעל כרחו וטעמא מפני שאינו ממאן שלא אמר בהדיא איני רוצה בעירוב הא ממאן כופין בתמיה והכי גרים בהדיא בב"ב שם מפני שאין ממאן. אבל אם היה ממאן לא וקס"ד דהא דר' יצחק אפילו בממאן קאמר: מתני'. הך ברייתא דמשמע דבממאן לא דר"מ הוא דסבירא ליה אין מערבין לאדם אלא לדעתו: אמר רבי יוסי בר' בון. דלא היא אלא תיפתר הברייתא כד"ה ואפי' לר' יהודה דס"ל מערבין בחצרות ובמבואות שלא לדעתו וממאן שאני דחוששין אנו שמא הוא צדוקי שאינו מודה בעירוב ולא מהני עירובו שיערבו בעל כרחו: והתני השוכח ולא עירבו וכו'. ואמאי מזיד אוסר הא מערבין לו בעל כרחו וכלומ' הרי ודאי היו יודעין שבמזיד הוא והיה להן לערב בעל כרחו מע"ש: אלא משום קנס. ופריך אי משום קנס מעתה יהיה הוא אסור וחבירו מותר ואמאי קתני אוסר ומשני מכיון שיכולין לערב בעל כרחו מאתמול ולא כפו אותו לערב קונסין אותו לחבירו זה ג"כ בשביל כך והא קמ"ל דקתני אוסר: ולית ליה לר"מ זכין לאדם וכו'. בתמי' ואמאי אוסר במתני' אף בעירובי חצרות שלא לדעתו הא זכות הוא לו: סבר ר"מ לית הדא זכו. שאם היה רוצה היה לו לערב אלא דלא בעי בר נש דייעול חבריה לביתיה בר מדעתיה שאם יערב עמהן יבואו לביתו והוא אינו רוצה בכך והלכך אין זה זכות לו וביקש לאסור דס"ל בעינן עירוב לדעתו: א"ל ר' חייה כך שמעתי מאביך. ר' יוסי: כל מה שאתה יכול להקל בעירובין הקל. וכיון שעירבה עירבה:

הדרן עלך פרק חלון

הלכה א מתני' כיצד משתתפין בתחומין. אם רבים רוצים להשתתף כאחד בעירובי תחומין משתתפין: מניח את החבית וכו'. וכלומר ואם אחד מערב על ידי כולן מניח את החבית ומזכה להן על ידי אחר ואומר הרי זה לכל בני עירי: לכל מי שילך לבית האבל וכו'. קמ"ל דלכתחלה אין מערבין אלא לדבר מצוה כגון לבית האבל או לבית המשתה של נשואין או להקביל פני רבו או חברו שבא מן הדרך וכיוצא בזה או מפני היראה שרוצה לברוח מפני העכו"ם או הליסטים וכיוצא בזה ואם עירב שלא לאחד מכל אלו אלא לדבר הרשות ה"ז עירוב: וכל מי שקיבל עליו מבעוד יום וכו'. מפרש בגמרא דהודיעוהו קתני שאם הודיעוהו מבעוד יום ואע"פ שלא קבל עליו אלא משחשיכה הוא שנתרצה בזה העירוב מותר דיש ברירה בדבר שהוא מדרבנן אבל אם לא הודיעוהו עד שחשיכה איני יוצא בו שאין מערבין משתחשך ובלא מדעתו לא קנה שאין מערבין עירובי תחומין אלא לדעתו כדתנן סוף פרק לעיל: **גמ'** ולא תניתה מזכין. ולא תנינן בתחומין שצריך לזכות להן העירוב אם עירב להן משלו ולמה באמת לא תנינן הכא מזכן וקאמר שמואל דהואיל וכן אשמעינן תנא דמתני' דבדוקא קתני דתמן גבי משתתפין במבוי בפרק דלעיל תנינן מזכה אותן וקמ"ל דצריך לזכות ברם הכא דלא תנינן מזכן ה"נ קמ"ל שאינו צריך לזכות בתחומין: ר' יוחנן אמר. דלאו מילתא היא אלא קל וחומר איכא בדבר והתנא סמך עלה על הק"ו דמה עירובי חצרות ומבואות שהן מדבריהן ואת אומר מזכן עירובי תחומין שהן מדברי תורה דאיכא יש סמך מן התורה על עירובי תחומין כדכתיב אל יצא איש ממקומו לכ"ש שצריך לזכות להן ובלאו הכי לא מהני: אתיא

קרבן העדה

והוא אינו ממאן מערבין עליו שלא מדעתו היה ממאן אין כופין אותו. וה"פ דקשיא ליה דמבריי' משמע דאין מערבין לאדם בע"כ ל"א אפשר לקיים הגירסא היה ממאן כופין אותו וקשיא ליה ארבי יהודה דאמר עירובי חצירות מערבין אפי' שלא מדעתו: מתניתא. דאמרה דבעינן דעתו אתיא כר"מ דבעי עירוב ושיתוף אבל לרבנן כיון שכבר עירב אין כופין על השיתוף: תיפתר כד"ה תפרש הברייתא דאתיא כד"ה ולכך אם היה ממאן אין כופין אותו כיון שהוא צדוקי אף ע"י כפייה לא יבטל רשותו ונל"ב שהגירסא אם היה ממאן כופין אותו ה"פ דאיירי בצדוקי דודאי אין מערבין עליו אלא מדעתו לכ"ע שהרי אינו זכות הוא לו שהוא מוליא אפי' בלא עירוב הלכך כופין אותו: מזיד למה אוסר. יערבו עליו שלא מדעתו דהא מערבין לאדם שלא מדעתו: אלא משום קנס. הואיל ולא עירב במזיד אסורין משום קנס: ופריך מעתה. משום קנס יהא אסור דעביד אסורא במזיד אבל למה אוסר גם על חביריו: ומשני כיון שיכולים לערב. שהיו חביריו יכולין לערב גם עליו שלא מדעתו ולא עירבו קונסין אותן וגם הם אסורים: ופריך ולית ליה לר"מ זכין לאדם שלא בפניו. בתמיה ולמה לא יהא מערבין שלא מדעתו: ומשני סבר ר"מ ליה הדא זכו. אין עירוב או שיתוף זכות לו: לא בעי בר נש. יש לך אדם שאינו רוצה שיכנס אחר לביתו שלא מדעתו הלכך רוצה הוא שיהא אוסר עליהן: שעירבה לחמותה. עירובי חצירות:

הדרן עלך פרק חלון

הלכה א מתני' לכל מי שילך לבית האבל וכו'. דמילי דמצוה נינהו וקי"ל אין מערבין עירובי התחומין אלא לדבר מצוה: וכל מי שקבל עליו מבע"י. לסמוך על עירוב זה מותר: **גמ'** לא תניתה מזכין. לא תני במתני' ומזכה להן כדתני לעיל בפ' חלון גבי עירובי חצירו': ולמה לא תני מזכין. פליגי בה שמואל ור"י: תמן. גבי עירובי חצירות דתני מזכין צריך לזכות דעירובי חצירות משום קנין רשות או דירה בבית חבירו צריך לזכות: ברם הכא. אבל כאן בעירובי תחומין דלא קני רשות אחרים א"צ לזכות: קולי חומרין בדבר. כלומר קל וחומר הדברי' דבעירובי תחומין צריך לזכות: מה התם עירובי חצירות. שהוא מדרבנן צריך לזכות. עירובי תחומין שהוא דאורייתא דכתיב אל יצא לא כ"ש שצריך לזכות: אתיא

מראה הפנים

מודה במצות עירוב אין מערבין עמו וכעין זה כתבתי בסוף פ"ק דכ"כ בבייעתא דשמיא: **מעשה** באשה אחת שעירבה לחמותה וכו'. ובבבלי שם בגי' מעשה בכלתו של ר' אושעיא וכו' וערבה לה חמותה וגרים נמי איפכא בהא דר' חייא אסר ור' ישמעאל בר' יוסי א"ל כך אמר אבא כל שיש לך להקל בעירובין הקל וכתבו התוס' ואודו לטעמייהו דר"ח כ"ל לעיל בספ"ק דתחומין דאורייתא וכו' ולפי טעה דהכא הא נמי איפכא כדגרים לעיל בפ' בכל מערבין סוף הלכה ד' דר"ח ס"ל בהיא מד"ת ופ"ב:

הדרן עלך פרק חלון

ביצד משתתפין. אתיא דרב כר' יוחנן. ובבבלי בפ' דלעיל דף פ' גרים דפליגי רב ושמואל בשיתופי מבואות רב אמר א"צ לזכות ושמואל אמר צריך לזכות עירובי תחומין רב אמר צריך לזכות ושמואל אמר א"צ לזכות ופרש"י ז"ל גבי חצרות טעמיה דרב משום דכיון דקתני עליה נמי וזכי וא"ל זכיה ואע"ג דמתני' פליגא עליה דרב תנא הוא ופליג. והתוס' כתבו שם בד"ה מעשה בכלתו וכו' בשם ר"ת שפי' דבעירובי חצירות כיון ... ויש לתמוה ... [illegible]

שירי קרבן

סבר ר"מ לית הדא זכו לא בעי בר נש וכו'. כתב הרא"ש הא דאמרו חכמים אין מערבין לאדם שלא מדעתו ואפילו בעירובי חצירות היינו משום דמתשבי ליה קצת חובה אי בבי מבואות איירי ואי נמי במבוי אחד תשכיח ליה קצת חובה אולי יש קצת ספק למה אינו רוצה לערב ע"כ וכבר כתי"ט תחר למצוא בטעם ותימה בבבלי בטעם מפורש כאן שהוא משום שלא יעול לביתיה בלא מדעתו:

שעירבה לחמותה וכו'. מדמייתי הך עובדא אמתניתין ש"מ דבעירובי חצרות הוה עובדא וכפירוש ר"ת שכתבו תוספות דף פ' ע"א בד"ה מעשה וכו' ומייתי ראיה דמערבין לאדם שלא מדעתו ודלא כפירש"י ע"ש:

הדרן עלך פרק חלון

[illegible]

אתייא דרב כרבי יוחנן. *א"ר יוסי בי רבי בון כדי לעשות כל הרשויות כאחת:

הלכה ב מתני' א *כמה הוא שיעורו מזון שתי סעודות לכל אחד מזונו לחול אבל לא לשבת דברי ר"מ ר' יהודה אומר לשבת אבל לא לחול אלו ואלו מתכוונין להקל ר' יוחנן בן ברוקא אומר מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע ר' שמעון אומר משתי ידות לככר משלש לקב ב חצייה לבית המנוגע ג וחצי חצייה כדי לפסול את הגוייה: **גמ'** רבי מאיר אומר בחולא דלית ליה מה לוכל הוא אוכל פיתא ציבחר בשבתא דאית ליה מה לוכל אוכל פיתא סגין. רבי יודן אומר בחולא דלית ליה מה לוכל אוכל פיתא סגין בשובתא דאית ליה מה לוכל אוכל פיתא ציבחר. ותני

מסורת הש"ס

(הדר הלכ' ח)

עירובין פב ע"ב

קרבן העדה

אתיא דרב. דאמר עירובי תחומין צריך לזכות וכדאיתא בבבלי פרק חלון משמיה דרב: כר"י. דאמר דתני ע"א צריך לזכות וכ"ש עירובי תחומין: **כדי לעשות וכו'**. טעמא דשמואל הוי לאשמועינן דעירובי חצרות צריך לזכות לפי שהזכייה כדי לעשות כל הרשויות שבחצר אחת וה"ה שא"כ בעירובי תחומין וכדפרישית:

הלכה ב מתני' מזון ב' סעודות לכל אחד. מתוך שקנה שביתתו שם צריך להניח שם מזון שצריך לו לשבת: מתכווני' להקל. בגמ' מפרש: ככר. הלקוח מן הנחתום בפונדיון כשנמכרים ד' סאין בסלע השתא ס"ד חצי קב הוי ב' סעודות כילד ו' מעות לדינר מעה ב' פונדיון ודינר י"ב פונדיון והסלע מ"ח פונדיון וסאה שש קבין לד' סאה כ"ד קבין הרי מ"ח חצאי קבין חצי קב לפונדיון: ר"ש. ממעט בשיעור ואומר שדי לעירוב בב' ידות לככר של ג' ככרות לקב וככר שלש של ח' בילים שלישית הקב ובתי ידות שהם חמשה בילים ויותר הוי ב' סעודות: חצייה לבית המנוגע. סתם מתני' היא וה"ק חצי ככר שלש שסיערו בו העירו' בין למר ובין למר הוא שיעור לשהיית בית המנוגע שנכנס לבית שיש בו נגע צרעת אע"פ שהוא טמא מיד דכתיב והבא אל הבית יטמא אינו טעון כבוס בגדים עד שישהא כדי אכילה דכתיב והאוכל בבית יכבס בגדיו והיינו השוהה כדי אכילה וחצי ככר זו הוי כדי אכילה ולר"י בן ברוקה דאמר ככר שלש הוי רובע הקב שהם ששה בילים נמצא חציה ג' בילים והוא פרס דכולא גמרא ולר"ש דאמר ככר שלש הוא שלישית הקב שהם ח' בילים הוי חציה ד' בילים והוא פרס אליבא דר' שמעון ואף על גב דר' שמעון סבר דבככר שלש יש ג' סעודות דהא ב' ידותיה קאמר ר' שמעון דהוו שתי סעודות הני מילי בערוב דנתכוונו להקל וא"ל ב' סעודות שלימות אבל בכל דוכתי ס"ל לר"ש דאין סעודה פחותה מחצי ככר של שלישית הקב ובעינן שישהא כדי אכילת חצי ככר זו שהם ד' בילים: חצי חציה לפסול את הגויה. דהאוכל אוכלים טמאים כחצי פרס נפסל גופו מדרבנן לאכול בתרומה וחצי פרס הוו ביצה ומחצה לריב"ב וב' בילים לר"ש: **גמ'** בחולא. בימות החול שאין לו לאדם מה לאכול: הוא אוכל. פת מועט: בשבתא. בשבת שיש לו לאדם הרבה לאכול הוא אוכל פת הרבה: רי"א. בחול שאין לו הרבה מינים לאכול הוא אוכל פת הרבה: בשובתא. בשבת שיש לו לאכול מהרבה מינים הוא אוכל פת מועט:

ותני

פני משה

אתיא דרב כר"י. הא דרב דלעיל בפרק הדר בהלכה ד דפליג התם עם ר' יוחנן בדין כלים ששבתו במבוי דר' יוחנן ס"ל מטלטלין אותן במבוי אע"פ שלא נשתתפו במבוי משום דקורה מתרת בלא שיתוף לאותן כלים ששבתו במבוי: ורב ס"ל דאין מטלטלין אותן אלא בד' אמות משום דלדעתיה דרב אין קורה מתרת בלא שיתוף. ופרכינן התם על דעתיה דר' יוחנן לאיזה דבר משתתף בכל המבוי וקאמר ר' יוסי בר' בון כדי לעשות כל הרשויות כאחת שיהו מותרין לטלטל אף מן החצרות להמבוי והשתא קאמר הש"ם הכא דאף על גב דפליגי התם בדין כלים ששבתו במבוי מ"מ שמעינן מיהת דשיטתיה דרב אתיא כר' יוחנן דהכא בענין שצריך לזכות בעירובי תחומין שהרי מן הסברא הוא שבכ"מ דאסרי עליה בני המבוי לא יהא צריך לזכות להן דכמו דאינהו אסירי אסור הוא נמי ג"כ ובודאי נמי ומקני להו השיתוף ואפ"ה אמרי' גבי שיתוף שצריך לזכות להן ע"י אחר א"כ מכ"ש בעירובי תחומין דלא אסרי עליה מידי ולא גמר ומקני שצריך הוא לזכות להן ע"י אחר: אמר ר' יוסי בר' בון וכו'. סיומא דמילתא הוא להכריח דרב כר' יוחנן דהכא וכלומר ואמר ר' יוסי בר' בון לעיל אליבא דר' יוחנן דעיקר השיתוף הוא כדי לעשות כל הרשויות כאחת ואם לר' יוחנן ס"ל הכא דצריך לזכות בעירובי תחומין כמו בעירובי חצירות ומבואות א"כ פשיטא היא דגם דס"ל לעיל דהפי' במבוי גופיה אסירין לטלטל בלא שיתוף ואפ"ה צריך לזכות דק"ו היא שבעירובי תחומין ג"כ צריך לזכות כדאמרן והיינו דקאמר אתיא דרב כר' יוחנן בהא:

הלכה ב מתני' כמה הוא שיעורו מזון ב' סעודות לכל אחד ואחד. אם היה גוף העירוב דבר מאכל ואם קיה לפתן כדי לאכול בו שתי סעודות לכל א' וא' ומשום שב' סעודות הוא כדי אכילה בכל יום ויום אחת ביום ואחת בלילה והקונה שביתה צריך מיהת כדי אכילה ליומו: אלו ואלו מתכוונין להקל. כדמפרש בגמרא דר"מ סבר בשבת אוכל אינש פת טפי מכיון שיש לו הרבה מאכלים ורוחא לבסומא שכיח לפיכך משער במזונו לחול ורבי יהודה סבר בחול הוא אוכל פת הרבה מכיון שאין לו הרבה משאר מאכלים ובשבת שיש לו שאר מאכלים מעדנים ממעט הוא מאכילת פת ולפיכך משער בשל שבת: מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע. בשיעור הככר הלקוח בפונדיון כשהחטין נמכרין ד' סאין בסלע וד' סאין הן כ"ד קבין שהסאה ששה קבין והסלע הוא ד' דינרין והדינר ששה מעין א"כ הסלע כ"ד מעין הרי קב לכל מעה ומעה והמעה שני פונדיון וא"כ ככר הנמכר מהחנוני בפונדיון היה שיעורו חצי קב אלא דהתם מסיק בגמרא לא מהן מחלה להנווני בשביל שכר הטרחה והאפיה לוקח הוא הלכך לכרו ונמצא ככר הלקוח בפונדיון מהחנווני הוא רובע הקב שהוא ששה בילים שהקב הוא ד' לוגין וכל לוג ששה בילים וככר כזה הוא שיעור עירוב והוא מזון ב' סעודות לדברי רבי יוחנן בן ברוקה והלכה כמיתו: רבי שמעון אומר משתי ידות לככר. ר"ש ממעט בהשיעור וס"ל שדי לעירוב שיהא שתי ידות מככר משלש ככרות לקב והככר השלש הוא שלישית הקב שהוא שמנה בילים ושני חלקים מככר כזה הוא השיעור לעירוב שהן חמשה בילים ויותר וזהו מזון שתי סעודות לר"ש: חצייה לבית המנוגע. סתם מתני' קאמר לה וכלומר דככר העירוב בין למר ובין למר משערין בחציה של זה הככר לדין הנכנס לבית המנוגע כדתנן בפ' י"ג דנגעים מי שנכנס לבית המנוגע והיה לבוש בכליו הוא טמא מיד והן טהורין עד שישהא כדי אכילת פרס והוא חצי ככר של עירוב וא"כ לר' יוחנן בן ברוקה הככר הוא רובע הקב שהוא ששה בילים הפרס המוזכר בכ"מ הוא שלשה בילים ולרבי שמעון דאמר הככר הוא שלישית הקב שהוא שמונה בילים הפרס שהוזכר בכ"מ הוא ד' בילים ואף על גב דלר' שמעון לענין עירוב דקאמר שתי ידות לככר א"כ יש בככר שלש בלא סעודות התם הוא דבשיעור העירוב נתכוונו להקל אבל שיעור הסעודה קים ליה דהכי הוא ובעינן שישהא בכדי אכילת פרס שהוא חצי ככר הזה: וחצי חצייה לפסול את הגוייה. האוכל אוכלין טמאין כחצי פרס גזרו רבנן שתהא נפסל גוייתו מלאכול בתרומה ולר' יוחנן בן ברוקה החצי פרס הוא ביצה ומחצה ולרבי שמעון שתי בילים: **גמ'** ר"מ אומר בחולא דלית ליה מה לוכל וכו'. כלומר בחול שאין לו כל כך מאכלים הרבה לאכול הפת ממעט אוכל הוא מן הפת מעט ובשבת שיש לו מאכלים הרבה ועם כל אחד אוכל הוא הפת נמצא אוכל פת הרבה בשבת ורבי יהודה סבר איפכא דמכיון שבחול אין לו שאר מאכלים הרבה אוכל הוא פת הרבה כדי שביעה ובשבת שיש לו מה לאכול משאר מאכלים כדי שביעה אוכל הוא מן הפת דבר מועט:

ותני

עין משפט נר מצות

נ
א מיימו' פ"ו מעירובין הל"ח טוש"ע א"ח סי' תט ס"ו
ד
ב מיימו' פי"ו מטומאת צרעת הלכה ו
ה
ג מיימו' פ"ד מטומאת אוכלין הלכה א

מראה הפנים

אלא אמר רב אשי מתני' כשיש לה חצר באותו מבוי וא"כ לשמואל דסתם דסבירא ליה אפי' אמר מה שהרלי עבי לא קנה יההון הבעל לא אתינן כלל להאי הוקימתא דרב אבי דלא איתמר הלא אליבא דרבי מאיר ולרב דסבירא ליה כוותיה ואין כל זה אלא אליבא דהני פוסקים דפסקו כרב וככר נודע דרוב גדולי הפוסקים ז"ל פסקו כשמואל בפאי דנדרים וכמה שהביא שם הר"ן ז"ל והארכתי ליה במקומו ובפ"ד דנזיר בהלכה ד' ד"ה במבלעת על נכסיו וכתמה דמתני' דעירובין דלא כרבי מאיר. ועוד דהכי מייתי בפ' דלעיל בפ"ה בהוספות דמעבר שמי דמבואר הוא דאפי' לר"מ גופיה פליגי תנאי דרשב"א ס"ל אליבי' דאין יד האב כיד בעלה וא"כ ממילא אזלא לה הראי' מעירובי חצירות שכתב הרא"ש. אלא דבכ"מ יכול לזכות בעירובין ע"י אשתו וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות עירובין בהלכה כ' גבי עירובי חצירות ומבואות ובפ"ו בהלכה י"ט כתב כל הזוכה בעירובי חצירות מזכה על ידו בעירובי תחומין וכן בפ"ו מהלכות יו"ט בעירובי תבשילין שכתב שם בהלכה ו' המניח עירובי תבשילין כדי שיסמוך עליהן הוא ואחרים צריך לזכות נכסן וכו' וכל שזוכה בעירובי שבת זוכה בעירובי תבשילין וכמו שנתבאר לעיקר הטעם גדבר וכדאמרן:

וחצי חצייה לפסול את הגוייה. ולר' יוחנן בן ברוקה ביצה ומחצה היא חצי פרס וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות טומאת אוכלין בהלכה א' שכתב וכן האוכל אוכלין טמאין אינו נפסל עד שיאכל כביצה ומחצה וזהו חצי פרס. ובענין טומאת אוכלין עצמן כתב שם לטומאת עצמן כל שהן ולטמא אוכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו כביצה בלא קליפתה ואזלו כחכמים דר' דוסא ור' נתן בבבלי פרקין דף פ"ג. וכבר ביארתי במקום אחר לביעתי דמחלק בין טומאת עצמן שהוא בכל שהוא ובין לטמא אחרים ב זה המדו שהוא בכביצה. ומיהו לכאורה הא קשיא דהא אמרי' בס תנא ותני תני חלייה נטמא טומאת אוכלין ופרש"י ז"ל לר' יוחנן בן ברוקה הוא ביצה חסר רביע

ולר"ש הוא בילה וכ"כ התוס' שם וסיימו והא דאמר בכל דוכתא כבילה לטמא טומאת אוכלין היינו כר"ב ולא כר' יוחנן בן ברוקה. ובשתא להרמב"ם דפסק כר' יוחנן בן ברוקה היכי מיתוקמא השיעור כבילה לטמא טומאת אוכלין וגם ראיתי לגני שהשיג בזה. והריטב"א ז"ל הקשה כזה על פרש"י א"ל מבמע מפירושו דס"ל דהא נמי בפלוגתא דר' יוחנן בן ברוקה ור"ש וכדאוקי לקמן פלוגתא בינייהו בחצי הלייה של פסול גויה ולזה מחוור דסוגיין בכולי תלמודא דבילה לטמא טומאת אוכלין דאתיא דלא כר' יוחנן בן ברוקה אלא ודאי דהאי לענין טומאת אוכלין אתיא לר' יוחנן בן ברוקה היה בבוא מודה דבמינית הככר לאו לטומאת אוכלין וכן פירשו בתוס' עכ"ל. ותוספות פו"ך כות. וא"כ הרמב"ם ז"ל נ"כ היה מפרש כן ולא כפ' רש"י והתוס' שלפנינו. ובמינית הככר להם סכתוב בדבריו היינו לאתי דרב חסדא דקאמר התם לא מהן שלים לחנווני וכדיוקי לא דיהיב כפל סבית ליה ולאידך דרב חסדא כדמיירי במתני' דלא יהיב נפחי ליה ומשתכר בחנווני בחצי ואין בככר אלא רובע הקב א"כ לטומאת אוכלין שנית טכבר בה ועיין לקמן בד"ה לא מהן שלם נילתה:

רבי מאיר אומר בחולא דלית לי' מה נוכל וכו'. נראה דמשמע מבאן וכמ"ש גמ' בגמ' א"כ ר' יהודה נמי מודה לכה דאמרי' בכל מקום רוחא לבסומא שכיח היא דמפרש דהיינו בשאר מיני מאכלים ומעדנים ומשום הכי קאמר בשבת דשכיחי ליה מיני מאכלים סרכס אינו אוכל מן הפת אלא דבר מועט ובחול אוכל יותר מהפת ובשיעור העירוב דאיירי הכא משמע דאכל על הפת לחוד דאמרי כדמיירי תנאי נמי בככר בפונדיון ונו' שתי ידות לככר והכי משמע נמי מרים בסוגיא דהבבלי ובמה ונו' תרתי ריפתא איכליתא או תרתי ריפתא נהמ פסיון וא"כ לכאורה הוה קשיא להא דקתני התם אנא נמי כר"ש סבירא לי דאי כר' יהודה קשיא הא דאמרי' אינשי רווחא לבסומי בכית דכא ר' יהודה נמי מודה בהא דאמרי' אינשי וכי קאמר להקל בשת הוא דקאמר

א"ל

*ותני כן קרובים דבריהן להיות שוין. איתא חמי אהן עבד עינולא תרי עשר ביעין ואהן עבד עינולא תמני ותימר הכן *רב הונא אמר צא מהן שליש ליציאה. ר' יוסי בי רבי בון נפק ליה לאילין נחתומיא כהדא דרב הונא ולהוד כהן שיעורא:

הלכה ג מתני' א *אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת פחות מיכן לחצר ב חולית הבור והסלע גבוהים עשרה טפחים למרפסת פחות מיכן לחצר במה דברים אמורים בסמוכה אבל במופלגת אפילו היא גבוהה עשרה טפחים לחצר אי זו היא סמוכה כל שאינה רחוקה ארבעה טפחים: גמ' ולא של תחתונים הוא א"ר יודן זאת אומרת *חורבת ראובן בתוך הצר שמעון ושמעון משתמש בה כמי שהוא שלו. *פשיטא הדא מילתיה לזה בפתח ולזה בפתח שניהן אסורין מן הבית שבו שתי חצירות לזה בזריקה ולזה בשילשול. שמואל אמר שילשול מותר שהוא כדרכו וזריקה אסורה שאינה כדרכה

רב

עין משפט נר מצוה

א מיימוני פי"ד מעירובין הט"ז טוש"ע או"ח סי' שפב ס"ב

ב מיימוני שם הלכ"ז טוש"ע שם

ותני כן. על דברי ר' יוחנן בן ברוקה ודברי ר"ש דמתני' קאי ותני בברייתא כן וקרובים דבריהם להיות שוין: איתא חמי. בתמיה בא וראה מאי קאמר: אהן עביד עיגולא תרי עשר ביעין. לרבי יוחנן עושה הככר י"ב בילים שהוא חצי קב ואהן רבי שמעון עושה הככר שמנה בילים ותימר הכין שקרובין דבריהם להיות שוים: לא מהן שליש. לא"ה להוצאת השמינה ושכר האפיה להנווני אליבא דר"י בן ברוקה ונשאר שמנה בילים: נפיק לי' לאילין נחתומייא. המוכרים ככרות יחשב להן שיעור ההוצאה: דנפקי כהדא דרב הונא בבלים ובלבד שיזהרו בזה השיעור ולא ירויחו יותר:

הלכה ג מתני' אנשי חצר ואנשי מרפסת.

מרפסת הוא הבנין שעושין סביבות הבתים בחצר והיא גבוה וארוכה והעליו' פתוחות לתוכה ויוצאין בסולם אחד דרך המרפסת להחצר ומהחצר לר"ה וקראו הדרים בעלייה אנשי מרפסת לפי שהולכים ויוצאים דרך עלייה: ששכחו ולא עירבו. אלו עם אלו· אבל עירבו אנשי חצר לעצמן ואנשי מרפסת לעצמן: כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת. כלומר כל מקום גבוה עשרה שיש בחצר כגון תל או עמוד גבוה עשרה נותנין אותו למרפס' ונחשב להן מכיון דהמרפס' גבוה וניחא תשמישייהו ומותרין הן להוציא כליהן מן הבתים שלהן לאותו מקום גבוה אבל לא לבני החצר: פחות מכאן. שאינו גבוה עשרה: לחצר. כלומר אף להחצר לפי שכשאינו גבוה עשרה הרי השמישן שוה ושתיהן שולטות בו ומכיון שלא עירבו אלו עם אלו שניהן אסורין להוציא שם כלים שבבתי': חולית הבור והסלע. שפת הבור וכן הסלע שבחצר וגבוהין עשרה נחשבין למרפסת שרשותן שולטות בו דניחא תשמישייהו פחות מכאן אף לחצר וכדלעיל ודין הבור בעצמו נמי כך הוא שאם היה מלא בדבר שאינו ניטל בשבת כגון פירות של טבל וכיוצא בהן הרי הוא כחול יהו ואם הוא גבוה עשרה נחשב למרפסת ולא לחצר אבל אם הוא מלא מים או שאר דברים הניטלין בשבת והיכא למיהש דלמא חסרו מעשרה כשיטלו מהן ה"ז נחשב למרפסת ולחצר ושניהן אסורין בו עד שיערבו: בד"א. שכל שהוא גבוה עשרה רשות מרפסת שולטת בו בסמוכה להן: אבל במופלגת. ד' טפחים מהן וא"כ לא ניחא תשמישייהו אלא בזריקה וזה יכולין ג"כ בני החצר להשתמש כך לפיכך שניהן אסורין להוציא כליהן מן הבתים לשם עד שיערבו: גמ' ולא כל התחתונים הוא. בתמיה. והאיך כל שגבוה עשרה למרפסת הא מ"מ בחצר הוא ולבני החצר הוא דשייכא: א"ר יודן זאת אומרת וכו'. כלומר ש"מ ממתני' שאם לאחד תשמישו בנחת היא יותר מלחבירו אף על פי שהדבר הוא של חבירו וכגון חורבה שהיא של ראובן ועומדת בתוך חצר שמעון ושמעון משתמש בה כלו' שתשמישו של שמעון בה יותר בנחת הוא לו משל ראובן מכיון שעומדת בתוך חצירו וסמוכה לו ולראובן הוא רחוקה הרי היא כמי [שהיא] שלו לשמעון לענין שתהא רשותו שולטת בה בשבת והיינו נמי טעמא דמתני' דכל שגבוה עשרה למרפסת לפי שתשמישן בו יותר בנחת היא משל בני החצר: פשיטא הדא מילתא אם לזה בפתח ולזה בפתח. כגון רשות אחת שהיא בין שתי חצירות ולשתיהן נוח להשתמש בה כמו אם היה פתח לזה ופתח לזה לתוך אותה הרשות כך תשמישן שניהם שוה בה וזה פשיטא שניהן אסורות להשתמש בו מן הבתים שלהן וכן מן הבתים שבו באותו רשות עד שיערבו יחד החצירות וכי קא מיבעיא לן בשתי חצירות ורשות אחת ביניהן לזה בזריקה ולזה בשילשול כגון שיש איזה תל וכיוצא בו ביניהן והחצר האחת היא גביה ממנו עשרה והשמוש שלה על ידי שלשול הוא והחצר האחרת היא נמוכה ממנו עשרה וא"כ תשמיש שלה בו על ידי זריקה הוא מאי מי אמרינן דתשמיש בשלשול יותר בנחת הוא מתשמיש ע"י זריקה למעלה ונותנין הרשות לזה בתשמישו בשלשול או דילמא מכיון שמיהת אין תשמיש שתיהן בנחת ממש הוי כמי בלזה בקשה ולזה בקשה ורשות שתיהן שולטות בו מפני שזהו כללו של דבר כל שתשמישן שוה הוא לזה בנחת או לזה בנחת ולזה בקשה שניהן אסורין בו עד שיערבו ומהו וקאמר דפלוגתא דרב ושמואל היא דלשמואל נותנין אותו לזה שבשילשול שהוא יותר תשמיש כדרכה מלזה שע"י זריקה

ורב

מסורת הש"ס

ותני כן. ותנינן בברייתא: קרובים דבריהם. של ר' שמעון ור"י בן ברוקה להיות שוין: ופריך איתא חמי. בוא וראה איך הן שוין: אהן עביד עיגולא וכו'. ריב"ב הוא עושה ככר משנים עשר בילים דהיינו חצי קב וכדפרישית במתני': ואהן וכו'. והאי ר"ש עושה ככר משמנה בילים דהיינו שלישית הקב: ותימר הכין. ואת אומר כן שבוין דבריהם: לא מהן שליש ליליאה. לא הזכיר ריב"ב חצי קב שיעור לך אלא בככר הלקוח מן החנווני בפונדיון והרי החנווני משתכר בחצי קב שלקח בפונדיון שליש ומוכר ב' שלישי חצי קב בפונדיון ובהך ב' שלישים אשמועינן ר"י דהוא ב' סעודות הרי בחצי קב ג' סעודות: נפיק ליה לאילין נחתומיי'. נפק ודרש להנחתומי' שלא ישתכרו יותר מן השליש כהאי דאמר רב הונא: ולהוד כהן שיעורא. ובלבד בהך שיעורא דהיינו שליש ולא יותר:

עירובין פב פ"ב · ירושלמי פ"ה פ"ת הלכה ס · מעשרות נ: פ"ב · פ"ב פח ב"ב · שם פב פ"ג

הלכה ג מתני' מרפסת.

מקום גבוה בחצר הבית והרבה פתחי עליות פתוחין לה וכולם יוצאין בסולם אחד לחצר וממנו לרה"ר ואעפ"כ אין אוסרין הואיל ומרפסת גבוה עשרה ובלבד שיערבו בני מרפסת לעצמן במרפסת דהויא רגל המותרת במקומה ואינה אוסרת: ששכחו ולא עירבו. אלו עם אלו אבל עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן: כל שגבוה י'. אם יש בחצר תל או עמוד גבוה י' סמוך למרפסת ואין מרפסת גבוה מן העמוד עשרה דניחא תשמישתי' דמייחד לבני המרפסת רשות מרפסת שולטת בו ומשתמשין כן בו ולא בני החצר: פחות מכאן לחצר. אף לחצר קאמר ששתי הרשויות שולטין בו המרפסת והחצר ואם לא עירבו זה עם זה שניהם אסורים בו: חולית הבור. שפת הבור שלמעלה אם גבוה עשרה מן החצר רשות מרפסת שולטת בו חולית הבור קרקע שניטל בחפירת הבור והקיפו בו פי הבור סביב: בסמוכה. שהחולית סמוכה למרפסת: אפילו גבוה עשרה טפחים לחצר. אף לחצר כמו למרפסת ושניהם אסורים אם לא עירבו זה עם זה: גמ' ופריך ולא של התחתונים היא. אע"פ שהתל גבוה עשרה למה יהא למרפסת כלא התל של אנשי חצר הוא: כמי שהוא שלו. והאי תל לחורבת שמעון דמי: פשיטא הדא מילתיה. כלומר פשיטא לן: לזה בפתח ולזה בפתח. שתי חצירות שלא עירבו ויש רשות אחת סמוכה להן ונוחה לשניהן להשתמש בו כפתח זה שהוא נוח ליכנס: פ"ג שניהן אסורין מן הבית שבין שתי חצירות. וה"פ כי היכא דאמרינן לעיל בפ' חלון גבי בית שבין שתי חצירות ששניהן אסורין אם לא עירבו ה"ה בכל רשויות. כל זריקה למעלה מעשרה טפחים וכל שילשול עמוק מעשרה טפחים וכל תשמיש נוח דקרינן ליה פתח לא גבוה קרקעיתו י' טפחים ולא נמוך י' טפחים: לזה בזריקה ולזה בשילשול. כגון חצר א גבוה מרשות שביניהן עשרה וזו נמוכה הימנו עשרה: שלשול מותר. שהוא כדרכו לגבי זה שהוא לו בזריקה:

רב

מראה הפנים

וא"ל לפי גירסת הבבלי דהואיל דקי"ל בעירובי תחומין א"ל פת דוקא וה"ה בחצר מיני מאכלים וכדאמרי' בפ' בכל מערבין והשתא נמי דכאן אמרו במתני' בשיעור הככר מ"מ כדי אף בחצר מאכלים מערבין כל א' וא' כפי שיעור הנזכר לעיל שם ור' יהודה סתמא קאמר לשבת ולא לחול ומשמע דאף בחצר מאכלים כן הוא שיעורו וקביא כא אמרי איכבי רו חא לכבומא שבית: צא מהן. ליה ליליאה. התם דמדייק על הא דתני וקרובים דבריהם להיות שוין מאחשבון כמה סעודות לקב דלמר ד' ולמר תשע וקאמר מעיקרא כהאי דרב חסדא לא מהן שליש לחנווני והכתי למר בית ולמר תבא הלא כהאי דרב חסדא לא מהן מחלה לחנווני וי"ל דלמר תמני ולמר תשע היינו דקאמר וקרובים דבריהן להיות שוין. והכא נמדייק מחשבון כבילים בבבלי דלמר י"ב ולמר שמנה ומשני לא מהן שליש ליליאה וא"כ דבריהן שוין ממש שהרי טליתא לדברי ריב"ב הוא דבייכא דאינו מיירי בככר שלקות מהחנווני וי"ל דקרובין דקתני משום דהא מיכת לכ"ע מבלי כולה א"א אלא ר' יוחנן בן ברוקה הוא דמנכה שליש מהחשבון לחנווני ור"ש אינו מדקדק כפי חשבון כזה וקרובין דבריהן כבתנגם ג"כ לר"ש אותם דבר להוליאה. ושליש דקאמר הכא היינו כהאי דרב חסדא קמייתא וכדמקי לה התם דמיירי דבפה"ב יהיב ליה וא"כ נשארו בידם בילים להככר לר' יוחנן בן ברוקה. ומיהו מכין אתם דמתני' מיירי כאידך דרב חסדא לא מהן מחלה לחנווני וכדלא יהיב כפה"ב ליה וא"כ נשארו שבה בילים להככר לר' יוחנן בן ברוקה וכן מבעיין לשיעור ולכל השיעורין דקתני אכתרה במתני' וכדי יוחנן בן ברוקה דקי"ל כוותי' לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וטעמם מדאמרן בשבועות לקמן בם דף פ"ג גב כשם שיעור חצי פרס וכו' הכא חכמים אומרים כולם ומהלם בותקוה ואין חכמים ר' יוחנן בן ברוקה וכ"כ הריטב"א ז"ל מדקרי' ליה כל.ן חכמים נמיצתא דהלכתא כוותיה: אנשי חצר ואנשי מרפסת וכו'. ופרש"י ז"ל הכא עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן וככי הוא בסדיא בם לקמן בפ' כל גגות דף ל"א וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות עירובין בהלכה פ"ו ופ.ים.הוא דע"כ דמיירי נשנ לכ"ם גן כדקתני אנשי וכו' ואם לא עירבו לעצמן מאי שני דקאמר כל שגבוה וכו' והלא גן עצמן אוסרין וע"ז. ומה דמסיים רש"י בפירושו וכולן יוצאין בסולם אחד לחצר ומשנם לר"ה ואפ"ה אינן אוסרין בולי: ונטם מרפסת עשרה שלא הלכו בסולם אלא להקל וכו' ככר תמה בעל המאור ז"ל על זה וכן הקשו בהר כמעכבים למה לי כאי פסקא היסוק לי' דמכיון שעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן הא קי"ל דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה. והה"ם ולם בעל המאור לפרש בענין אחר ונדוחק ע"ש. והריטב"א כי, בשם התוס' שתירצו בה"פ רש"י הטעם שהם לאוקמי אתם מעגה אפי' כר"ע דס"ל רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה:

רב

שירי קרבן

צא מהן שליש וכו'. וקשה לפ"ז הרי שוין דבריהם לגמרי וכמאי פליגי וי"ל שאין החנווני משתכר במילואו אלא קרוב לשליש ובבבלי משני בענין אחר אך מדברי הירושלמי נראה במפרש הא דאמר ריב"ב מככר בפונדיון וכו' היינו נמי משתי ידות מככר בפונדיון הלכך ל"ק להו בעד"ו: אין קרובים כדפריך בבבלי ובאמת לשון המשנה משמע כדברי הירושלמי:

בתוך

שנויי נוסחאות (שפ"ו) הוא כל"ו היא. (שנ"י) שהוא בד"ו שהיא.

מסורת הש"ס

עירובין פה פ"א

(חולין קל"א: פ"א ה"ג וה"ט שבת פ' הזורק הלכה ב)

רב אמר א לא עשה כלום. מתני' פליגא על רב כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת פחות מיכן לחצר. לא לזה בזריקה ולא לזה בשילשול היא מתניתא בתוך שלשה טפחים לעליונה שהיא למעלה מעשרה טפחים להתחתונה. מה פליגין רב ושמואל בשוה. היה שם חורבה רבי יוחנן אמר נותן חורבה לבעליה. עד כדון במשתמש בחורבה דרך פתחו היה משתמש בחורבה דרך חלון רבי אחא בשם רבי יונתן אפילו כן נותן הורבה לבעליה. רבי אלעזר בי רבי שמעון בשם רב הושעיה *היו ב שלש זה משתמש בחורבה דרך פתחו וזה משתמש בחורבה דרך פתחו והאמצעית אסורה אימתי בזמן שהאמצעית של שניהן אבל אם היתה אמצעית לאחד מן השוק זה משתמש באחת וזה משתמש באחת ובשנית. *אמר רבי יוחנן העומד והחלל מצטרפין לארבעה והוא שיהא העומד רבה על החלל. רבי זעירא בעי עד שיהא עומד שכאן ועומד שכאן רבה. אמר רבי יוסה פשיטא לר' זעירא שאין העומד מצד האחד מצטרף פשיטא ליה שיהא העומד מצד אחד רבה. לא צריכה דלא אפילו עומד השני. רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק משלשה ועד ארבעה היא

קרבן העדה

רב אמר לא עשה כלום. כלומר לשניהן אסורין דהא לשתיהן מיהא תשמיש שלא בנחת הוא: כל שגבוה י' טפחי' למרפסת וכו'. וקס"ד מאי מרפסת בני עלייה דגבוהו ממרפס' טובא אבל דרך מרפסת זו עולין ויורדין ואל שבחצר שהוא גבוה עשרה הוי נמוך מן העלייה י' דהוי לזה בשלשול ולזה בזריקה וקתני דבני עלייה מותרין בו וקשיא לרב: ה"ג לא לזה בזריקה ולזה בשילשול היא מתניתא. וה"פ אין פירוש מתני' כדקאמרת דאיירי לזה בשלשול ולזה בזריקה: בתוך ג' טפחים וכו'. אלא מתניתא איירי בבני מרפסת ממש שהם דרין למטה במרפסת והתל להן תוך שלשה טפחים ושלש לאו דוקא אלא ה"ה תוך עשרה: שהיא למעלה מעשרה טפחים לתחתונה. דהיינו לבני החצר דהוי ליה לזה בנחת ולזה בזריקה דיהבינן ליה להנך דתשמישן בנחת: מה פליגון רב ושמואל. וכי פליגי רב ושמואל: בשוה. שהיה לשניהן בשוה דהיינו לזה בשלשול י"ט ולזה בזריקה י"ט: היה שם חורבה. בין שתי חצירות: נותן חורבה לבעליה. למי שהחורבה שלו הוא מותר להשתמש בה: עד כדון. עד כאן לא קאמר ר"י שהחורבה לבעליה אלא כשהוא יכול להשתמש בה דרך פתח: היה משתמש בחורבה דרך חלון. והשני יכול להשתמש בה דרך פתח למי נותנין אותה: אפילו כן. אף על פי שבעליה אינן משתמשים אלא דרך חלון נותנין לבעליה: היו שלשה. שיש בין שני חצירות שלשה חורבות מחולו' פרוצות זו לזו ואין בהן דיורין ואין להן בעלים אלא בני הבתים האלו ויש פתחי' בחצירות הפתוחין לחורבה: זה משתמש בחורבה. הסמוכה לו דרך פתחו: והאמצעית אסורה. דכל אחד אוסר על חבירו כבית שבין שתי חצירות: וזה משתמש באחת ובשנים. והשני מבטל לו רשותו בבאמצעית דאל"כ שניהם אסורין א"נ בשנתן לו חבירו רשות ויותר נראה דה"ג זה משתמש באחת ובשנית וזה משתמש באחת ובשנית: העומד והחלל מצטרפין בד'. כגון שיש שני מחיצות ואין ביניהם ארבעה אבל בהצטרפות הכתלים הן רחבות ארבעה מצטרפין: והוא שיהא העומד. עובי הכתלים צריך שיהא יותר מן החלל שביניהן: ר' זעירא בעי עד וכו'. מי בעינן שיהא העומד שמכאן מרובה על החלל וכן העומד שמצד השני או דלמא העומד שבשני הצדדין מצטרפין ואם הם יתרים על החלל ה"ל כמקום ארבעה: פשיטא לרבי זעירא וכו'. כלומר הא ודאי לא קמיבעיא ליה שאין העומד שמצד אחד לחוד ואין שם עומד מצד שני מצטרף לעשות מקום ד': פשיטא ליה שיהא העומד וכו'. כלומר הא נמי פשיטא ליה דבעינן שיהא העומד מצד אחד מרובה על הפרוץ ואין מצטרפין שני העומדים שירבו על החלל: לא צריכה ליה. לא קמיבעיא ליה: דלא וכו'. אלא אי בעינן שיהא גם העומד השני רבה על החלל או בעומד מרובה מצד אחד סגי וכדפרישית: מג' ועד ארבעה היא

פני משה

ורב אמר לא עשה כלום דהוי כמי שלשניהן בקשה הוא ושניהן אסורין בו עד שיערבו זה עם זה: מתניתא פליגא על רב. דהא קתני כל שגביה עשרה למרפסת וקס"ד שאפילו אותו התל או עמוד הוא עשרה מהמרפסת אלא שגבוה עשרה מן החצר וכי לא לזה בזריקה ולזה בשלשול היא מתני' ואפ"ה נותנין אותו להמרפסת וקשיא לרב: בתוך שלשה טפחים לעלייה וכו'. כלומר לא כדס"ד הלא דהמתניתא מיירי שגבוה עשרה והוא מגיע בתוך שלשה לבני העליונה בהן בני המרפסת והשמישן בנחת הוא והוא למעלה מעשרה מבני חצר התחתונה ואין תשמישן בו אלא על ידי זריקה ולפיכך נותנין אותו להמרפסת: מה פליגין רב ושמואל בשוה. כלומר וכי פליגי כשהוא שוה בעשרה לשניהן לזה היא גבוה עשרה ולזה הוא נמוך עשרה וכדאמרן דהוי לזה בשילשול ולזה בזריקה: היה שם חורבה. בין שתי החצירות: ניתן החורבה לבעליה. למי שהחורבה שלו ומיירי שהוא יכול להשתמש בה בנחת ולא פליג על הא דר' יודן דלעיל דהתם איירי שאין לראובן תשמיש בנחת בה כמו לשמעון שעומדת בתוך חצירו אבל הכא מכיון שהיא בין שתי החצירות יותר לבעלים להשתמש בה נותנין אותה לבעליה אף על פי שחבירו נ"כ יכול להשתמש בה דאי לא מאי קמ"ל: עד כדון במשתמש. בעליה דרך פתחו שפתוח להחורבה אבל אם לא היה לו פתח הפתוח לתוכה אלא שהיה משתמש בה דרך חלון ביתו מאי וקאמר ר' אחא שאפי' כן נותן החורבה לבעליה שהרי מיהא משתמש בה ורשות שלו היא: היו שלש. חורבות ביניהן זה משתמש בחורבה הסמוכה לו דרך פתחו וזה משתמש דרך פתחו בחורבה הסמוכה לו דלכל אחד ואחד החורבה הסמוכה לו תשמישה יותר בנחת היא לו ולפיכך אינן אוסרין זה על זה אבל האמצעית שתשמישה הוא שלא בנחת לשניהן אסורה היא לשניהן וכדלעיל: אימתי בזמן שהאמצעית של שניהן. היא דמכיון שהיא של שניהם ותשמיש שניהן שוין בה אוסרין זה על זה אבל אם היתה האמצעית לאחד מן השוק: זה משתמש באחת וכו'. כלומר כל א' וא' משתמש באחת הסמוכה לו ובשנית שהיא האמצעית דכיון שאין רשות שניהן שולטין בה אינן אוסרין זה על זה וזה אחד מן השוק אינו אוסר עליהן מכיון דלא דייר בה: אמר ר' יוחנן העומד והחלל וכו'. גרסינן להא לעיל בשבת פרק הזורק בהלכה ב'. ועיקרא דמילתא הכא היא דשייכא והתם אידי דאיירי בחולית הבור והסלע הוא דמייתי לה כדפרישית שם בלשון הב' והוא העיקר: העומד וכו'. על הא דקתני במתני' במופלגת ארבעה היא דקאי שהעומד יהוא החוליא מצטרף עמו החלל של הבור לארבעה שיהא נקרא מופלגת מן המרפסת ונחשבת להחצר: והוא שיהא העומד. של החוליא רבה על החלל שאז מצטרף עמו החלל להשלימו לד': ר' זעירא בעי. מהו עד שיהא העומד רבה דקאמר ר' יוחנן אי בעינן עד שיהא העומד שמכאן ומכאן בשני צדדי הבור רבה על החלל וכדמפרש לה לקמיה להבעיא דר' זעירא: א"ר יוסי פשיטא ליה לר' זעירא וכו' פשיטא ליה שאין עומד מצד אחד רבה. כצ"ל וכך היא בשבת שם כלומר דר' יוסי מתמה על דר' זעירא דמאי האי דקמבעיא ליה וכי פשיטא ליה להא שאין העומד מצד אחד מצטרף כלומר דלא מהני מצד אחד ולמימר עד שיהא עומד מכאן ומכאן וכ"ת דס"ל דהאפשר דבעי' דוקא עד שיהא עומד מכאן ומכאן אכתי קשיא וכי פשיטא ליה שאין העומד מצד אחד רבה בתמיה וכלומר דלא תהני אם הוא רבה מצד אחד בלבד ואמאי לא דמכיון שהיא רבה היא רבה ומהיכי תיתי לימר עד שיהא העומד רבה משני הצדדין: לא צריכה דלא אפי' העומד השני. כלומר לא כדס"ד בפירושא דהבעיא דר' זעירא דלא צריכה ליה למיבעיא אלא בכה"ג אם אפי' העומד השני מהני אם הוא רבה וכגון שלא היה בתחלה אלא עומד מצד אחד ולא היה רבה על החלל דאילו היה רבה תו לא בעינן מפי אלא שלא היה רבה ואח"כ בא לו עומד השני שעשה לו מצד אחר והכי הוא דקמבעיא ליה מי אמרינן עד שיהא העומד שמכאן או שמכאן רבה בתחילה שאז מצטרף הוא עם החלל ולאפוקי אם לא היה רבה מאיזה צד בתחלה וש"ב עשה אח"כ לצד השני דלא מהני הפי' הוא רבה ומטעמא דכיון שבתחילה לא היה בו שיעור לירוף תו לא מהני מה שמוסיף בו הה"כ או שעשאו מצד השני או דילמא מכיון דמיהא השתא איכא עומד שהוא רבה מצטרף הוא עם החלל: משלשה ועד ארבעה היא

עין משפט נר מצוה

ח

א מיימוני פ"ג מעירובין הלכה טו טוש"ע או"ח סי' שעה סעיף ד

ט

ב טוש"ע שם סי' שעו ס"ג

שירי קרבן

בתוך ג' טפחים. בקונ' פירשתי דתוך ג' לאו דוקא וי"ל דדוקא קתני וקמ"ל מתני' אפ"ג דגם לעליונים אינו תשמיש נכון דכל פחות מג' לאו תשמיש הוא אפ"ה יהבינן ליה לעליונים:

היה משתמש בחורבה דרך חלון. פירשתי בקונט' והשני יכול להשתמש בה דרך פתחים דאל"כ אלא שאף השני אינו יכול להשתמש אלא דרך חלון פשיטא וקשה א"כ קשיא מתני' דהא דייקינן לעיל חורבת ראובן בתוך חצר שמעון משתמש בה כותיל ולזה בזריקה ולזה בנחת וי"ל:

אימתי בזמן וכו'. וכתבו תוספות דף פ"ה ע"א בד"ה שני בתים וכו' פירש בקונ' שאין לחורבות בעלים אלא בני הבתים האלה משמע דסבר דאם יש להם בעלים דאוסרים אותן הבעלים על בני הבתים וכו' וא"כ לר' יהודה לעשות דירה בלא בעלים דאוסרין לאכור לטלטל בתוכו וכו' ע"כ ודברי רש"י הם דברי רבי יוחנן דבזמן שהאמצעית של אחד מן השוק מותר אחד מהן לכך מוקי לה רש"י שהן של בני שבת"ב והלכך האמצעית אסורה גם מכאן משמע דדירה בלא בעלים עושה דירה לתא׳ין וצ"ל דתוספות גורסין כמ"ש בקונט' ואין מכאן ראיה כלל לפירש"י:

מראה הפנים

רב אמר לא עשה כלום. והכי קאמר רב התם בדפ"ג ע"ב דכל לזה בשלשול ולזה בזריקה בתיהן אסורות ופסקו הפוסקים כוותי' דרב דהלכתא כאיסורי כרב. ובתר כל הבקלא וטריא דהסוגיא מבוהרת נפנים וקרוב להסוגיא דהבבלי ולפניינא דדינא מבואר נמאי דפרישית במתני' לפי המסקנא דהתם. וכדין בלשה חורבות לא מחלק בם כדף פ"ב כדמחלק הכא בהאי דהאמצעית הנה לעולם אסורה ומסיק התם דמיירי דקיימי כהגונם. ורש"י ז"ל פי' בבלי דג' חורבות ניניהן מחיצות פרוצות זו לזו ואין בהן דיורין ואין להם בעלים אלא בני הבתים האלו וכו'. ודקדקו בתוס' על זה משמע דסבר דאם יש להם בעלים דאוסרין אותם הבעלים על בני הבתים וכו' עד ואומר ר"י וכו' ומיירי שפיר הכא בחורבה שיש להם בעלים וכיון דלא איירי בהו לא אסרי. והריטב"א ז"ל האריך לפלפל על דברי הר"י ולבסוף כתב ובירושלמי יש כאן קצת סיוע לשבח זו של הר"י ז"ל ע"כ. ולכאורה מה ראיה יש מכאן דנא קאמר הכי אלא בהאמצעי' ילקולא כדפרישית

היא מתני'. פחות משלשה אפילו יותר מעשר מותר ארבעה אפילו פחות מעשר אסור. אלא אנן קיימין משלשה ועד ארבעה בשאין שם תקרה אבל יש שם תקרה אפילו גבוה כמה של תחתונים הוא. אמר רבי בשאין שם נקב אבל אם יש שם נקב משתמש דרך הנקב:

הלכה ד מתני' *הנותן את עירובו בבית שער באכסדרה

ומרפסת אינו עירוב והדר שם [ב] אינו אוסר עליו בבית התבן בבית הבקר בבית העצים בבית האוצרות הרי זה עירוב והדר שם אוסר עליו ר' יהודה אומר [ג] אם יש שם תפוסת יד של בעל הבית אינו אוסר עליו: גמ' ר' יהודה בשם רב *הדא דאת מר בבית שער של יחיד אבל בבית שער של רבים הרי זה עירוב והדר שם אוסר עליך. דבי ר' ינאי אמרי אפילו יתד לתלות בה מנעלו. ר' בר בא חיננא אמר אפילו נשתות אפילו טבלא רב אמר *ובלבד דבר הניטל בשבת. אמר רבי בא מעשה באחד שהיה לול של תרנגולין לפנים מביתו של חבירו נכנס שלא ברשותו אתא עובדא קומי רב אמר כיון שזקוק ליתן לפניהן מים כמו שהוא דבר הניטל בשבת. ר' יעקב בשם שמואל תלמידוי דר' יוחנן סלקין לעבברי וסמכין על הדא דר' ינאי. חזקיה

לא

פני משה

היא מתניתא. מילתא באנפי נפשה היא והדקתני אייזו היא סמוכה כל שאינה רחוקה ארבעה טפחים קאי דמפרש לה היינו שהוא יותר מג' ועד ארבעה שאם היא סמוכה למרפסת פחות מג' אפי' הוא יותר מעשר במשך הגובה מן המרפסת מותר בני המרפסת להשתמש בה דכל פחות מג' כלבוד דמי וכאילו דבוק למרפסת ורשות אחת היא ואם רחוקה ארבעה אפי' המרפסת פחות מעשר במשך הגובה ממנה אסור דמופלגת היא הלא כן אנן קיימין שהיא סמוכה מיותר (או) מג' ועד ד' ולא ד' בכלל: בשאין שם תקרה. שאין כיסוי מתקרה על פי הבור אבל אם יש מכסה על פני הבור אפי' גבוה כמה מהחצר של התחתוני' בני החצר היא ולא למרפסת משום שבני החצר יכולין להשתמש בו ע"י שיפתחו ויסירו הכיסוי אבל בני המרפסת אין יכולין להשתמש מלמעלה מפני שהוא מכוסה וצריכין הן לירד ולפתוח והוי להו תשמישן בקשה: בשאין שם נקב. והא דאמרן שאם תקרה על גביו של תחתונים היא בשאין שם נקב בהתקרה אבל אם יש שם נקב יכולין בני המרפסת להשתמש למעלה דרך הנקב בביר והדר דינא אם היא גבוה עשרה וסמוכה הרי היא למרפסת:

הלכה ד מתני' הנותן את עירובו בבית שער. עירובי חצירות שנתנו בבית שער והוא מקום כמוך לשער החצר ולפני הבתים שיושב שם השומר למניע רגלי הרבים מהחצר או נתנו באכסדרה או במרפסת בלפני הבתים דכל אלו אינן מקום דירה לפיכך אינו עירוב דעירוב במקום דירה בעי': והדר שם אינו אוסר עליו. אינו אוסר על בני החצר ובבית שער הא הוא של רבים אינו אוסר דכיון שרבים דורסין בו אינו מקום מיוחד ולאו דירה היא אבל אם היא בית שער של יחיד כגון שני בתים זה לפנים מזה בחצר דהחיצון הוא בית שער של יחיד הואיל ואין רבים דורסין בו אלא יחיד אוסר עליו עד שיתן עירובו אבל לענין הנחת העירוב אפילו בבית שער של יחיד אינו עירוב משום דניחת יש להיחיד דריסה עליו ובהנחת העירוב מקום מיוחד לרשותו בלבד הוא דבעינן: בבית התבן וכו'. שהשאיל לו בעל החצר מקום לאלו ה"ז עירוב וכו': אם יש שם תפיסת יד של בעה"ב. שהניח הבעה"ב לעצמו מקום שם להניח כליו להצניען אינו אוסר עליו זה שהוא דר שם לפי שכשיש להבעה"ב תפיסת יד שם חשיבו האי כאורחים לגביה דבעה"ב ואינם אוסרין על הבעה"ב ודוקא שהניח שם הבעה"ב דבר שאסור לטלטל בשבת כגון טבל ועששיות וכיוצא בהן אבל אם הן מדברים הנטלין בשבת הואיל ואפשר בינוליהם היום ולא ישאר שם תפיסת יד הרי אלו אוסרין עליו עד שיערבו וכן הלכה: גמ' הדא דאת אמר בבית שער של יחיד וכו'. כדקאמר לעיל פרק הדר בהלכה ה': אפילו. הניח הבעל הבית שם יתד לתלות בה מנעלו נמי מיקרי תפיסת יד: אפי' נשתות. כסויי הכלים ודוגמתו בפרק טרף בקלפי בכל יום לא היה לו נשתוק והוא הכיסוי ואפי' טבלא אחת מיקרי תפיסת יד א"נ על בית התבן ובית העצים קאי שאם השאיל לו בעל החצר להניח שם התבן או עצים ה"ז כמקום דירה ואוסר עליו ועלה קאמר אפי' השאיל לו מקום לתקוע יתד וכו' ואפי' נשתות ואפי' טבלא. והשתא שייך שפיר הא דרב אמר והוא שיהא דבר הניטל בשבת ויכול זה להשתמש בו היום והוי כדר שם: אתא עובדא קומי רב. אם זה הוי כמו יש לו רשות לבא בשבת אע"פ שעכשיו נכנס שלא ברשות ואמר להן מכיון שהוא זקוק ליכנס שם וליתן מים לפני התרנגולים כמו שהוא דבר הניטל בשבת והרי רשות לו שם ואוסר על הבעל הבית עד שיערבו: לעכבר. שם מקום: וסמכין על הדא דר' ינאי. דלקמן:

לא

קרבן העדה

הוא מתניתין. הא דתני גבוה י' טפחים למרפסת וכו' היינו כשהתל או החוליא אינן רחבים מד' ואינן פחותין מג': פחות מג'. אפילו גבוהין יותר מעשר אף בני החצר מותרין להשתמש בו דה"ל מקום פטור: אפילו פחות מעשר אסור. דה"ל כרשות בפני עצמו ואין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת: בשאין שם תקרה. כלומר ולא אמרן דגבוה עשר למרפסת אלא בשאין תקרה על המקום ההוא: אבל יש שם תקרה. אפילו גבוה הרבה: של תחתונים היא. דה"ל כבית בחצר: בשאין שם נקב. ולא אמרן דבגבוה י' למרפסת אלא בשאין שם נקב למטה מי': אבל אם יש שם נקב. יכולין בני החצר להשתמש שם ואוסרין זה על זה:

הלכה ד מתני' את עירובו. עירוב חצירות: בבית שער. מקום הסמוך לשער החצר ורגילין להושיב שם שומר שלא יכנסו בני רשות הרבים לחצר: והדר שם. בבית שער שבחצר: אינו אוסר. על בעל החצר וא"צ ליתן את הפת דלאו דירה היא: והדר שם. אם השאיל בעל הבית בית התבן שלו לאחר לדור שם אוסר עליו בחצר הואיל ופתוח לחצר: אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית. שיש לבע"ה מקום בדירתו של זה שנותן שם כליו להצניע: אינו אוסר עליו. דכל רשותא דחצר דידיה הוא כאלו דר עמו בביתו: גמ' הדא דאת מר. הא דאמרת במתני' ובבית שער אינו עירוב: בבית שער דיחיד. דחצר של יחיד שאינו קבוע שאין צריך לו כל כך שהרי יכול לנעול לחצירו: אבל בבית שער של רבים. שהחצר צריך להיות פתוח תמיד מפני הנכנסים והיוצאין וצריך שימור הרבה ה"ל כבית קבוע ומניחין בו עירוב והדר שם אוסר: אפילו יתד וכו'. הוה כתפיסת יד: נשתות. נראה שהוא כיסוי כלי ויש גורסין נשטית והוא כמו עששית שהוא חתיכה גדולה של ברזל: אפילו טבלא. לוח של עץ ל"א אפילו טבלו ר"ל דברים שאינן מעושרים כ"ל וכ"מ בבבלי: ובלבד דבר הניטל בשבת. הוא דהוה תפיסת יד ופליג אדרבי בא בר חיננא דסובר דדבר הניטל בשבת אינו תפיסת יד ואוסר דאי במי שקיל ושדי ליה לברא: נכנס שלא ברשותו. היה יכול לכנוס שלא ברשות הבעלים הדרים בבית: אתא עובדא קומי רב. אם זה הדר בבית יכול להסור או לא דהא תרנגולים כדבר שאינו ניטל בשבת כן סברי אסורין לטלטל: כיון שהוא זקוק ליתן מים. לפני התרנגולים ה"ל כדבר הניטל בשבת: לעכברי. שם מקום: וסמכין על הדא דרבי ינאי. שאפי' יתד סגי ואינו אוסר:

כלכם

עין משפט נר מצוה

א מיימוני פ"ח מהל' עירובין הלי"ו טוש"ע או"ח סי' שס ס"ג

יא

ב מיימוני שם פ"ד הלכה ח טוש"ע שם סי' שס סעיף א

יב

ג מיימוני שם הל"ד טוש"ע שם סעיף ג

מסורת הש"ס

עירובין כ"ב

[נ"ל פי"ז ה"ו]

פ' נגעי ה"ה ע"א

מראה הפנים

כדפרישית בפנים והכי נתבאר דמהלא מחלק הש"ס דהתם גבי בדין שהמלגית ב"מ דס"ל דלמעלה שוא הם דם נבייתן. והרמב"ם ז"ל לא העתיק דין דג' חורבות כלל כ"א כאן פלגו דרך כלל בפ"ב פ"ג מהלכות עירובין בהלכה י"ז שני בתים שביניהן חורבה וכו' דבל שאמיבין שוב אוסרין זה על זה ואם לאחד המיבו בנחת יותר מלחבירו עתנין לזה שהמיבו בנחת. ומה שמבואר מסוגיה דכאן בב"ק בהלכה בענין התקרה על הביר ובהחילוק אם יש שם נקב או לא פשט הוא ולא היה צריך הרמב"ם לבאר להדיא לכל זה:

הנותן את עירובו בבית שער. מבואר הוא דדעת הרמב"ם ז"ל לחלק בין בית שער דיחיד לבין בית שער דרבים לענין איסור דהדר בבית שער דרבים אינו אוסר והדר בבית שער דיחיד אוסר כמ"ש בפ"ד מהלכות עירובין בהלכה ח' וט'. ולענין ניתן את עירובו אין חילוק וזהו שכתב בפ"א שם בהי"ו אבל אם נתנו בבית שער אפי' בית שער של יחיד וכו' אינו עירוב וה"ל אע"פ שלענין איסור אוסר הוא הדר בבית שער דיחיד מ"מ לענין נתינת עירוב אפי' בבית שער דיחיד אינו עירוב. והחילוק לענין האיסור בין של רבים לשל יחיד וזהו פשוט דנלמד מהא דר' יוחנן בסוף פ' הדר דף ע"ה ע"ב כמו שלין הש"ס שם. ובענין מה שמחלק הרמב"ם בין האיסור לנתינת עירוב טעמו דמכין דקי"ל כרבה בבבלי דף מ"ט דעירוב משום דירה הוא ובנתינת העירוב בבית אחד הוא כאילו כונכו דיירי התם כמבואר שם ה"כ אפי' בית שער דיחיד אינו פי זה דמיבת לא חוי לדירה לכולהו. ועיין במ"ש סס"מ בפ"ח וכן הכ"מ שם בענין הגי' בהא דרב יהודה גרי' דרב שמואל בר שילת בפרקין דף ס"ב ע"ב. והכ"מ מקיים הגי' כמו שהיא לפנינו אף לדעת הרמב"ם אלא שהתב ומיהו ס"ל דלא ק"ל הכי וכו' ע"ש בנדחק הרבה ואם כל זה לשון אפי' בית שער של יחיד בדברי הרמב"ם אינו מדוייק לפי בכרתו. ולמאי שיתבאר בדברי כנזכר מדוייק הוא לשון אפי' בדבריו ובעילתא בטעמא.

ואפשר לומר ג"כ דהגי' שלפנינו בהא דרב יהודה בריה דרב שמואל קיימת היא כ"מ שאמרו הדר בה אינו אוסר הנותן את עירובו אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד אלא שלא היה מפרש כדנראה לכאורה חוץ מבית שער דיחיד שאע"פ שאינו אוסר מניחין בו העירוב וכן פי' המפרשים אבל הרמב"ם ז"ל לא היי מפרש כך אלא דה"ק כ"מ שאמרו אינו אוסר הנותן את עירובו אינו עירוב ותידוק מינה הא במקום שאמרו אוסר הנותן עירובו שם עירובו עירוב חוץ מבית שער דיחיד שאינו בכלל זה שאע"פ שאוסר הנותן עירובו שם אינו עירוב. ודקאמר לקמן שם מאי קמ"ל וכו' בית שער דיחיד ואויר מבוי אינטריכא ליה דלא תנן ג"כ מתפרש לפי דרך זה דקמ"ל דאף בבית שער דיחיד אינו עירוב דהא לא תנן בהדיא הכי וממתני' ס"ד דדוקא בבית שער דרבים קתני קמ"ל והס"ד לפי פי' זה הוא הבאי דריב"ל דהכא דלעיל בפ' הדר בהלכה ה' מילהיה אמרה אין בית שער ליחיד ומפרש למתני' דידן דדוקא בבית שער דרבים קתני ופליג אדרב דהכא בהסוגיא כדקאמר לעיל שם והלכך לא רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת לבולא מאי זה אלא דבנתינת העירוב אין לחלק בין דרבים ליחיד. וטעמא כדאמרן בכ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל:

הדא דאת אמר בבית שער של יחיד וכו'. עיין במה שנתבאר בדבור דלעיל בפ"ד וכל הסוגיה מבוהרת בפנים וכפי לשון הכ' בפירשתי דאתי' כדמסקנא דהתם בהבית דתפיסת יד כדפרישית במתני'. ודע דהכא דבמתני' בבית התבן ובית הבקר ובית העצים דקתני הדר בם אוסר עליו אינו נ"ל דהיינו נמי דהלכתא היא דלכאורה אתיא כבת"ק דבבבליתא פ' הדר דף ע"ב ור' יהודה פליג התם וכ"ל דאינו אוסר עליו ופסק הרי"ף ז"ל גם בהלכתא כר' יהודה כדמוכח מסוגיא דשמעתתא דהתם אלא דהכא מיירי ביש לו דירה לאכול פתו בם. והוו לענין איסור. וכ"ש הרמב"ם בפ"ד בהלכה ח' וכבר זכרתי מזה לעיל שם אלא דלענין הנחת עירוב לא פליגי התם כלל ולפיכך פסק הרמב"ם כמתני' דידן

שנויי נוסחאות (פו"ה) הוא כד"ו היא. (פי"ת) בר בא כד"ו בא בר. (פי"מ) שהיה לול כד"ו שהיה לו לול. (פוכ"ד) סלקין לעבבר וסמכין כד"ו סלקן לעבברי וסמכון

לא אמר כן אלא ר' חייה ר' אסי ור' אמי סלקון לעכברי ושמעון מדבית ר' ינאי הלכה כר' יודה:

הלכה ה מתני'

*המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אחד עכו"ם ואחד ישראל הרי זה אוסר דברי ר"מ ר' יהודה אומר אינו אוסר ר' יוסה אומר עכו"ם אוסר [א] ישראל אינו אוסר שאין דרך ישראל לבוא בשבת ר' שמעון אומר אפילו הניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר שכבר הסיע מלבו: **גמ'** הדא הוא דר"מ *דר' מאיר אומר הבית הנעול אוסר יכול לבוא ע"י עירוב ועבר ובא מר עוקבן בשם רב הלכה כר"מ:

הלכה ו מתני'

[ב] *בור שבין שתי חצירות אין ממלין ממנו בשבת אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוה עשרה טפחים בין מלמטן בין מתוך אוגנו אמר רבן שמעון בן גמליאל ב"ש אומרים מלמטן וב"ה אומרים מלמעלן א"ר יהודה לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהן: **גמ'** מיליהון דרבנן פליגין דמר ר' יעקב בשם ר' יהושע בן לוי והוא שתהא מחיצה משוקעת במים לשלשל דלי. ולא נמצא שתי רשויות משתמשות ברשות אחד *שיערו לומר אין הדלי מהלך יותר מארבעה טפחים. ר' טבלאי בשם רב אין חורבה למים. [ג] היו שם תקרה רואה אותה כילו יורדת וסותמת היה שם אמלתרה את רואה אותה כילו יורדת וסותמ'. מיחלף שיטת ר' יהודה. *[ד]תמן אמר ר' יודן פוטר במים שאין בה ממש ובא אמר הכין
אמר

קרבן העדה

הלכה ה מתני' הרי זה אוסר. דדירה בלא בעלים שמה דירה: אינו אוסר. דלאו שמיה דירה: רבי יוסי. נמי ס"ל דלאו שמה דירה מיהו עכו"ס אוסר שמא יבא היום אלא בתו. דוקא בתו דעביד איניש דדייר עם חתנו אבל בנו אין אדם מסיח דעתו מביתו לדור אצל בנו שמא התקוטט כלתו עמו ויצא: הסיע. דירת ביתו מלבו: **גמ'** הדא היא דר"מ. כלומר רבי מאיר לשיטתו א"כ ה"פ היינו טעמא דרבי מאיר: בית הנעול אוסר. על אחרים: יכול לבוא על ידי עירוב. א"כ עבר ובא מהו דודאי קי"ל כרבי שמעון שהוא המיקל בעירוב מיהו כשבא אח"כ בשבת מי אמרינן הואיל והותר למקצת שבת הותר לכולו או לא: הלכה כר"מ. דהא דבא בשבת דאחד עכו"ס ואחד ישראל אוסרין:

הלכה ו מתני' בור שבין שתי חצירות. חציו בזו וחציו בזו: אין ממלאין ממנו. שזה ממלא מרשות חבירו והבור אם לא עירבו חצירות זו עם זו: בין מלמעלה. שהיו ט' טפחים של מחיצה למעלה מן המים וטפח אחד משוקע במים: בין מלמטה. שהיו ט' טפחים משוקעים במים וטפח אחד נראה למעלה מן המים: בין מתוך אוגנו. אע"פ שאין המחיצה נוגעת במים קל הוא שהקילו חכמים במים דאמרי' גוד אחית למחיצה ובלבד שיהא בתוך אוגן הבור שתראה כהפסקה: מן הכותל שביניהם. שמפסקת בין החצירות ומפסקת על פני הבור ואע"פ שאינה נכנסת לתוך אוגנו: **גמ'** מיליהון דרבנן פליגין. רבי יעקב בשם ריב"ל ור' טבלא בשם רב פליגי: משוקעת במים. שיהו המחיצות מפסקת במים עצמם בין שתי רשויות כדי לשלשל הדלי: ופריך ולא נמלא וכו'. כלומר מאי מהני המחיצה הרי הדלי הולך לאידך גיסא תחת המחיצה בחלק חבירו: שיערו לומר. קים להו לחכמים שאין הדלי מהלך יותר מד' טפחים כמלא שאינו יוצא חוץ (מרשו' חבירו) ל"א בעמקו קמיירי וצריך שתהא המחיצה משוקעת ארבע טפחים: אין חורבה למים. קל הוא שהקילו במים יותר מן החורבה דבמים אפי' מחיצה תלוי' מתרת: היה שם תקרה. ע"ג הבור: רואין אותה כאלו יורדת וסותמת. ואינה צריכה מחיצה: אמלתרא. כלונסאות של ארז ארוכים תחובי' בכותל ואיידי דנפים משכי' נחשבים כמו מחיצה: תמן. בפ' בתרא דבילה: פוטר במים. להוליכן לכל מקום שירצה ואין להן שביתה מפני שאין בהן ממש: וכא אמר הכין. וכאן אמר לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהן דמשמע דמיהת בעינן כותל או מחילה מעט היכירא לפי שקנו המים שביתה ברשות חבירו:
והוא

פני משה

לא אמר כן. שסמכו עליו בכלל להוראת שעה בהא דפוסק כר' יהודה אלא כך היו דר"ח וכו' סלקין לעכברי ושמעו מדבית רבי ינאי שקבעו להלכה כר' יהודה דמתני':

הלכה ה מתני' המניח את ביתו. אחד מבני חצר שהניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת: ה"ז אוסר דברי ר"מ. דקסבר דירה בלא בעלים שמה דירה ורבי יהודה ס"ל לאו שמה דירה: נכרי אוסר. שמא יבא בשבת והלכה כרבי יוסי. רבי שמעון מוסיף וס"ל שאפילו הלך לשבות באותה העיר אצל בתו וסמוך לחצירו אם הסיע את לבו מביתו ואין דעתו לחזור לביתו בשבת ה"ז אין אוסר עליהן וכשהולך לשבות אצל בתו מסתמא הוא כך להכי נקט שכבר הסיע מלבו והלכה כר"ש:
גמ' הדא היא דר"מ דר"מ אומר בית הנעול אוסר. כלומר היינו הא דאמרינן בפ' דלעיל בסוף הלכה ד' ולא כר"מ דאמר בית הנעול אוסר והדא היא דאשכחן דס"ל לר"מ הכי דקסבר דירה אף בלא בעלים שמה דירה ואפילו נעל את ביתו והלך לו אוסר: יכול לבא ע"י עירובו ועבר ובא. טעמיה דרבי מאיר מפרש דס"ל אף ישראל אוסר וקס"ד משום דס"ל בית נעול אוסר וכדבעי למימר מעיקרא הדא היא דרבי מאיר וכו' וקאמר לא היא דלא תיפשוט מיניה מידי דאיכא למימר דהיינו טעמיה שאפשר ביכול לבא ע"י עירוב שהניח מאתמול א"כ עבר ובא בשבת והלכך אפילו ישראל אוסר ולעולם אף ר"מ ס"ל דדירה בלא בעלים לאו שמה דירה:

הלכה ו מתני' בור שבין שתי חצירות. תחת טובי הכותל המפסיק בין החצירות והבור חציו בזו וחציו בזו: אין ממלאין הימנו בשבת. לפי שכל אחד ממלא מרשות חבירו והן לא עירבו זה עם זה: אא"כ עשו לו. לבור מחיצה גבוה י': בין מלמטה בין מתוך אוגנו. מתוך אוגנו היינו מלמעלה והוא שהיו תשעה טפחים של המחיצה למעלה מן המים וטפח אחד יורד בתוך המים ובין מלמטה שהיתה המחיצה בתוך המים וטפח אחד יוצא למעלה מן המים כדי שתהא ניכרת רשות זו מובדלת מרשות זו: לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהן. שמפסיק בין החצירות על פני הבור ואע"פ שאינו נכנס לתוך אוגנו ואין הלכה כרבי יהודה:
גמ' מיל הון דרבנן פליגין. כלומר אשכחן דפליגין בפירושא דמחיצה דמתני' ובהיתירה והן ריב"ל ורב דלקמן דלריב"ל צריך שתהא המחיצה משוקעת במים כמלא דלי ומשלשל הדלי למלאות במקום המחיצה: ופריך ולא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. שהרי א"א שלא ילך הדלי תחת המחיצה ולצד חצר האחרת ואכתי משתמש ברשות חבירו ומשני שיערו חכמים לומר שאין הדלי מהלך ממקום שממלא בו יותר מארבעה טפחים וכשהמחיצה רחבה ד' טפחים תו לא חיישינן למידי: ר' טבלאי בשם רב אין חורבה למים. כלומר דרב הוא דפליג אדריב"ל וס"ל שא"צ שתהא המחיצה משוקעת במים אלא אף על פי שהיא תלויה ונראית כחורבה ואינה שלימה שאינה נוגעת במים מותר לפי שקל הוא שהקילו חכמים במים א"כ אין חורבה למים אין דין חורבה גבי מים לפי שבחורבה לא התירו לטלטל ע"י מחיצה תלויה ובמים התירו והיינו הך ומפני שאיסור טלטול במים אינן אלא מדבריהם הקילו בהן: היה שם תקרה. על פני המים רואין אותה כאילו יורדת וסותמת וכן אם היה שם אמלתרא והוא דף מצוייר ואף על פי שאינו רחב כמו התקרה: מיחלף שיטת רבי יהודה תמן אמר. בפ"ה דבילה גבי האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן רבי יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש וקס"ד השתא דטעמא דר"י התם לאו משום דבליעי בעיסה ובטולי מיבטלי אלא דה"ק מים אין בהן ממש בכל מקום לפי שהן נדין והולכין ולא שייך קניית שביתה אצליהן אלא כל אדם מותר להוליכן לרגלי מקום שהוא הולך ומכיון דס"ל כן לענין קניית שביתה ה"ה דנימא נמי הכא דהואיל דניידי ואזלו לא תהני המחיצה דמ"מ עריבי מיא תחתיה והוי כממלא מרשות חבירו וקשיא על הא דקאמר רבי יהודה במתני' לא תהא
וכו' דמשמע שאפילו הכותל שביניהן סגי למיחשב הפסק בין הרשויות ואמאי הא לדידיה מים אין בהן ממש למיחשבינהו כקביעי ומפסקין מחמת המחיצה:
אמר

שירי קרבן

הלכה כרבי יהודה. הרמב"ם פ"ד מה"ע פסק כרבי יהודה ותמה הכ"מ למאי טעם למה פסק כן גם מ"ש שהטעם דהלכה כדברי המיקל בעירוב אין נראה כמ"ש לעיל ר"פ הדר ול"נ שפסק כר"י משום שסמך אדבי רבי ינאי שפסקו כרבי יהודה: **יכול** לבא על ידי עירוב וכו'. כתוב בש"ע סימן שע"א סעיף ב' ישראל בן חצר זו שהלך לשבות בחצר אחרת ואין דעתו לחזור בשבת ואחר כך נמלך בשבת וחזר אינו אוסר ע"כ וכ"כ הרא"ש והה"מ ותימא דהכא מפורש דכחזור הלכה כר"מ דאחד עכו"ם ואחד ישראל אוסר והסבר שהם מפרשים דמר עוקבא פסק כר"מ ופליג אש"ס בבלי דפסק כר"ש אך לא ידעתי מנ"ל לחלוק הסוין: **תמן** א"ר יודן פוטר במים וכו'. וקשה הא דפוטר ר"י התם משום שאין המים ניכרין בעיסה וי"ל דמפרש מפני שאין בהן ממש שהמים נקראים דבר שאין בהן ממש וכמו דסובר ר"ש בשותה מים לצמאו שאינו מברך שהכל נהיה בדברו לפי שאין בהם ממש ולא שייך בהו הויה ועמש"ל בפ' בכל מערבין דף ח' ע"ב ובברכות פ"ו ה"ב ר"י פוטר לפי שכשהן נתונין בעיסה אינן ניכרין הא מים בעינן יש להן שביתה וכו'. מיקל דהכי בכותל שע"ג הבור ומשני רב הונא דאף ר"י מצריך שתהא הכותל משוקעת בבור. אך לפי פירושי שבקונטרס ניחא לי הא דאיתא בבבלי דף פ"ו ע"ב אמר רבב"ח אמר רבי יוחנן רבי יהודה בשיטת רבי יוסי אמרה דאמר מחיצה תלויה מתרת אפילו ביבשה וכתבו תוספות בד"ה עד כאן וכו' וא"ת ולימא משום דבמים הקילו חכמים ועוד האמי קאמר ר"י בשיטת רבי יוסה אמרה לימא דכולהו תנאי דמכשירי במחיצה תלויה בשיטת ר' יוסי אמרו וכו' ע"ש ונראה דסובר ר' יוחנן אליבא דר' יהודה במים לא צריכין כלל מחיצה דהא אין בהן ממש אלא משום גזרה דשאר דברים וקס"ד דר' יהודה לא סבר כר' יוסה מ"מ סגי ליה בכותל שעל גבה:
ולא

מראה הפנים

דידן לענין זה כמ"ש בפ"א בהלכה טו ומניחין בכל בכלי א' ובבית א' מבתי החצר אפי' בבית התבן או בבית הבקר או בבית האוצר ובית שער ואכסדרה ומרפסת אף לענין שבתת עירוב גם אינו עירוב: **מר** עוקבן בשם רב הלכה כר"מ. אבל בבבלי דף ס"ז גרים אמר רב הלכה כר"ש וכדפריך במתני':
מיחלף שיטת ר' יהודה וכו'. כדפריך וזהו כדס"ד נמי בבבלי פ' המוצא תפילין דף צ"ז ע"ב דלר' יהודה אין חילוק בין הן נבלעין בעיסה ובין דאיתנהו בעינייהו דלעולם אין בהן ממש וטעמא הואיל דניידי והיינו דפריך הכא והתם דחי לה
אימור

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"ד מהל' עירובין הל' י"ג טוש"ע או"ח סי' שע"א ס"א
יד
ב מיי' שם פ"ג הלכה כא טוש"ע שם סי' שעו סעיף א
טו
ג מיימוני שם הל' כב טוש"ע שם

גליון הש"ס

עיי' ש"ק ולא נזכר מדברי הש"ס בבלי דף א' ע"ב ועי' בירושלמי ביצה פ"ה הלכה ד:

מסורת הש"ס

עירובין פה ע"ב
(הלין ד"ה)
עירובין פו ע"א
כב ע"ב
ביצה לט ע"א

שינויי נוסחאות (עוכ"ב) נמצא בד"ו נמצאו. (שוכ"ע) בה בד"ו בהן.

אמר רב הונא והוא שתהא מחיצה בולטת לתוך חלל של בור :

הלכה ז מתני' א *אמת המים שהיא עוברת בחצר אין ממלין ממנה בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בכניסה וביציאה *א"ר יהודה מעשה באמה של אבל שהיו ממלין ממנה על פי זקנים בשבת אמרו לו מפני שלא היה בה כשיעור: **גמ'** מתניתא בעמוקה עשרה ורחב ארבעה ובפרוצה מיכן ומיכן. נפרצה מרות אחת נותן לחי וקורה מיכן נפרצה מיכן ומיכן נותן לחי וקורה מיכן ב ועושה צורת פתח מיכן לא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' שמואל בר ר' יצחק תיפתר שהיה בתים מצד אחד. פשיטא הדא מילתא עמוקה עשרה ואינה רחבה ארבעה מותר לטלטל ומותר למלות רחבה ארבעה ואינה עמוקה עשרה פשיטא שמותר לטלט' מהו למלות ר' חיננא אמר מותר ר' מנא אמר אסור. מתני' פליגא על ר' מנא *אמרו לו מפני שלא היה בו כשיעור. לא היתה לא עמוקה עשרה ולא רחבה ארבעה אבל אם היתה עמוקה עשרה ואינה רחבה ארבעה אסור. ואפילו רחבה ארבע' ואינה עמוקה עשרה מותר. מה דהוה עובד' הוה עובדא :

הלכה ח מתני' ג *כצוצרה שהיא למעלה מן הים אין ממלין ממנה בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גבוהה י' טפחים בין

פני משה

אמר רב הונא וכו' כלומר דלר' יהודה נמי בהכי הוא דמיירי שהכותל שביניהן בולטת לתוך חלל הבור עד למטה ומכיון דמיהת בתוך חלל הבור איכא הפסק במיא סגי בהכי :

הלכה ז מתני' אמת המים שהיא עוברת בחצר. והמים לעולם כרמלית הן אפילו עוברין ברה"י מפני שהן נמשכין ובאין מן הנהר שהיא כרמלית: אא"כ עשה לה מחיצה גבוה י'. בתוך אוגניה על פי רחבה במקום הכניסה שהיא נכנסת להחצר וביציאה שיהא ניכר שבשביל המים נעשית ומחילת החצר התלויה ועוברת על גבה אינה מועלת לה ואע"ג דמחיצה תלויה מתרת במים ה"מ היכא דנראית שנעשית המחילה בשביל המים כגון מחילה שבתוך הבור וכן גזוזטרא דלקמן: באמה של אבל. שם העיר והיתה עוברת בתוך החצירות והיו ממלאין ממנה ע"פ זקנים בשבת בלא תיקון מחילה: אמרו לו מפני שלא היה בה כשיעור. שאין אמת המים העוברת ברה"י נחשבת ככרמלית אלא דוקא אם עמוקה עשרה ורחבה ארבעה והם אין בעומקה עשרה או שאינה רחבה ארבעה ממלאין ממנה בלא מחילה :

גמ' מתניתא. דקתני שצריך מחילה בכניסה וביציאה באמת המים שהיא עמוקה עשרה ורחבה ד'. אז נחשבת כרשות בפני עצמה והויא כרמלית ובפרוצה האי מילתא באנפי נפשה הוא כלומר ואם נפרצה החצר מכאן ומכאן כך הוא שאם לא היה נפרצה אלא מרוח א' וכו': ופריך מדנקיט תיקון לחי או קורה אלמה בשום עוד חצר אחרת עסקינן וכדין המבוי שאין ניתר בלחי וקורה עד שיהיו שתי חצירות פתוחות לתוכו ואמת המים עוברת בתוך שתי החצירות וכשעושה התיקון מכאן ומכאן והב' חצירות באמצע א"כ לא נמצאו כשהן ממלאין מים מן האמה שתי רשויות משתמשת ברשות אחת הן: תיפתר שהיו בתים מצד א'. כלומר שלא היו בתים שדרכן למלאות מים לצרכן אלא מצד אחד מהחצירות ובחצר האחרת לא היה בה דיורין שצריכין למלאות מים: פשיטא הדא מילתא. באם היא עמוקה עשרה ואינה רחבה ארבעה מותר לטלטל בה ומותר למלאות ממנה שהרי אין בה כשיעור וכל שאין בה כשיעור שאמרו לא נחשבה ככרמלית אלא גוררת ברה"י וכשאינה רחבה ארבעה ניכרת לכל שאין בה השיעור והלכך פשיטא לן דבכה"ג מותר בין לטלטל בין למלאות: רחבה ארבעה ואינה עמוקה עשרה. בהא לענין היתר טלטול נמי פשיטא לן דמותר דהא מיהת ליכא שיעורא דכרמלית כי קמבעיא לן מהו למלאות ממנה מי נימא דמכיון דרחבה ארבעה וזה הוא נראה לכל ועומקה אינה נראה ואיכא אינשי דטעו ואם ימלאו ממנה יחשבו שמותר למלאות מן האמה אף על פי שיש בה כשיעור שאין הכל יודעין שאין בעמקה עשרה או דילמא דלא חיישינן כל כך במידי דרבנן. והא דפשיטא לן לענין היתר טלטול משום שאין דרך לטלטל במים אלא בספינה עוברת עליהן או אם אחד רוצה לעבור במים ולילך וכשיעברו באותה האמה ירגישו שאין בעומקה עשרה וליכא למיחש למידי אבל למלאות ממנה אין מרגישין בהעומק והלכך לא מבעיא ליה אלא מהו למלאות: מתניתין פליגא על ר' מנא. דקתני מפני שלא היה בה כשיעור ומשמע דכל שהיא פחותה מהשיעור בין בעומק בין ברוחב מותר דהא כתמא קתני לא היה בה כשיעור. ומשני אליבא דר' מנא דהא ליתא דהיכא למימר שלא היתה לא עמוקה עשרה ולא רחבה ארבעה ולא היה כשיעור כלל קאמר: אבל אם לא היתה עמוקה עשרה ורחבה ארבעה אסור. כצ"ל וכיונא דמילתא אליבא דר' מנא היא: ואפילו רחבה ארבעה וכו'. הש"ס קאמר לה דאפי' תפרש הכי שלא היתה לא בעומק ולא ברוחב כשיעור אפ"ה מהכא ליכא למיפשט בעלמא דאימא לך דלעולם אפילו ברחבה ארבעה אלא שאינה עמוקה עשרה נמי מותר מכיון דחסר אחד מן לדדי השיעור ומדיוקא דמתני' וכדמפרש לה ר' מנא דלא היו בה לא זה ולא זה ליכא למילף מידי דמה דהוה עובדא הוה עובדא שכך היה המעשה שם שלא היה בה לא זה ולא זה :

הלכה ח מתני' כצוצרה שהיא למעלה מן הים. שהוא דף היוצא מכותל רה"י ובולט על גבי המים ויש בו נקב שממלאין מים דרך אותו הנקב: אין ממלאין ממנה בשבת. דהוי מכרמלית לרה"י: אא"כ עשו לה מחילה גבוה י"ט. ע"ג המים כנגד הנקב שבכצוצרה וסביב הנקב כעין כוורת דאמרינן גוד אסיק מחילתא או שיעשה המחילה בכצוצרה עצמה סביב הנקב כנגד המים ואמרינן גוד אחית כאלו המחילה יורדת ונוגעת עד המים וזהו בין

קרבן העדה

והוא שתהא מחילה וכו'. הא דקאמרו ב"ה דסגי במחילה שלמעלה מ"מ בעינן שתהא המחילה משוקעת לתוך חלל הבור :

הלכה ז מתני' אמת המים. אפילו ברה"י כרמלית היא: עשו לה מחילה. בתוך אוגנה על פי רחבה שהוא ניכר שבשביל המים נעשית: בכניסה וביציאה. שנראה כאלו המים מתחילין בחצר זו: של אבל. שם העיר והיתה עוברת תוך החצירות וממלאין הימנה בחצירות דמהני לה מחילות הכותל התלויה עליה ורבי יהודה לטעמיה דפליג נמי אבור: שלא היתה כשיעור. כרמלית או בעומק עשרה או ברוחב ד' שאין המים נעשין רשות לעצמן להחשב כרמלית אא"כ בעמוקין עשרה ורחבן ד' וכי הוו ברה"י הוו רשות לעצמן:

גמ' מתניתא. מתניתין איירי באמת המים שרחבה ד' ועמוקה י' דה"ל רשות לעצמה: ובפרוצה מכאן ומכאן. שהאמת המים יוצאת חוץ לחצר מב' הצדדין: נותן לחי וקורה מכאן. בצד הפרצה: לא נמצא וכו'. אנפרצה מרוח אחת פריך דמשמע שבצד השני יש חצר אחרת ואינה פרוצה לר"ה וקשיא ליה א"כ שתי החצירות משתמשין באמת המים: שהיו בתים מצד א'. ולא חצירות ומן הבתים אינו יכול להשתמש ואינן אוסרין על בני החצר: שמותר לטלטל ומותר למלאות: ר' חיננא אמר מותר. דכיון דאינה רשות בפני עצמה אינה אוסרת: רבי מנא אמר אסור. דהא מיהת כרמלית היא אלו הוה ברה"ר אף כאן חולקת רשות לעצמה: א"ל מפני שלא היה בו כשיעור לא היתה לא עמוקה וכו'. כל זה מדברי אמרו לו הוא וכ"מ בבבלי: ה"ג אבל אם היתה עמוקה עשר' ואינה רחבה ד' אסור ואפילו רחבה ד' ואינה עמוקה עשרה אסור. וה"פ ואיכא למידק מינה דוקא הוא"ל ואית ביה תרתי שלא היתה עמוקה עשרה ואינה רחבה ד' אבל ברחבה ד' אע"פ שאינה עמוקה י' או עמוקה י' אע"פ שאינה רחבה ד' אסורה וקשיא לתרווייהו: ומשני מה דהוה עובדא הוה עובדא. כלו' מעשה שהיה כך היה ולעולם כל שאינה עמוקה עשרה ורחבה ארבעה מותר :

הלכה ח מתני' כצוצרה. מקום מקורה היוצא מרשות היחיד ובולט ע"ג המים: אלא אם כן עשה. מחילה כל סביבות הגזוזטרא או סביב הנקב ארבע על ארבע החקוק באמצעיתה דגוד אחית אמר להכשיר אף על פי שהיא תלויה אבל כוף וגוד כחנניה בן עקביא לא אמר: בין

עירובין כז: פ"ח

(פי' תוס' בס דל"ג בירושלמי ר' יהודה אומר כותל שעל גבה וכו' ד"ס)

תוספתא פ"ד

עירובין פח: ג

עין משפט נר מצוה

טז
א מיי' פט"ו מה' שבת הל' כ"ו סמ"ג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנו ס"א

יז
ב מיי' שם הל' כ"ז טוש"ע שם סי' שנה סעיף א

גליון הש"ס

אמרו לו מפני וכו' עי' בבבלי כו. ועי' במג"א סי' שנה סק"א ובמחה"ש שם ולק' פ"ט ה"ג:

מראה הפנים

לימוד דשמעית לי' לר' יהודה היכא דבליען בפיכב היכא דאיתנהו מי שמעת לי' וא"כ לא צריכא נמי לביניא דהכא אליבא דרבי יהודה :

מתניתא בעמוקה עשרה ורחב ארבעה. זה קאי לפרושי טעמא דצריך מחילה דבהכי מיירי שהיא עמוקה וכו' וכדאמר נמי בבבלי פרקין דף פ"ז אמרו לו מפני שלא היה וכו' א"כ מתני' בהכי הוא דמיירי והאי ובפרוצה דהכא מילתא אחריתא הוא וכדפרישית ואפי' אין עומקה י' אלא שרחבה היא יותר מעשר. ומ"מ הכי הוא דהא נקיט תקנה אחרת נותן לחי וכו' ואם דהאי תקנתא לא שמעי' מבינת הבבלי מיהת שמעי' להא בלחוד מהכא דמתני' איירי בשאין רוחב אמת המים אלא עד עשר אמות. ובכה"ג לא נקראת החצר פרוצה והיינו דקאמר ובפרוצה וכלומר שהם היא רחבה יותר מעשר אמות ונקראת פרוצה וכו'. א"כ לביעת גמרא דילן הכי דין זה ממש כלשון יש נכנסת לחצר המוזכר בפ"ק דף י"ב דלענין למלאות צריך מחילה ואפ"ה באינה עמוקה י' דהא לא הוזכר התם כלום מהעומק ולפיכך אמרו שם דבעבר אין צריך כלום. ולענין טלטול אם נפרצה בגודו והיינו שם ד' אפילו מצד אחד או שם מבוי מכאן ומכאן כדין החצר שנפרצה ובבינהבון בסוגיא דהכא לענין היוצא מזה ממה דקאמר בפרוצה וכו' כלומר שלעולם צריך התקנה ואפילו אינה עמוקה עשרה אלא שרחבה יותר מעשר אמות לא נכון דעת הרמב"ם נ"כ כדין זה כמ"ש בפט"ו מהלכות שבת בהי"א וי"ב ופ"ב בכסנת הראב"ד שכתב ובלקח אמת המים ולבון ים ועירבן ומדפן זה בזה וכו' ואם תדקדק הדק בלמד התערובות מסוגיא דהכא לענין שבמקום שנקראת פרוצה וכגון שרחבה יותר מעשר צריך לעולם תקנה ואפי' אין בעומקה עשרה ודבר זה נלמד ומוכרח מדהכא וכדאמרן. ובהתקנה גופה הדרנא לסוגיא הש"ס הבבלי דפ"ק ומובן הוא לכל המעיין ורוצה להבין. וא"ל אריכות לזה. ובהאי שינויא דקאמר הכא תיפתר וכו' שאי לא אתיא אלא כמ"ד בפ"ק בהלכה א' דאפי' בית מכאן וחצר וחנות מכאן כגי ופ"ש. ובענין עמידת המחילה סייס הרמב"ם בס בהלכה י"ג וכולך מעמידין את המחילה במים אם היתה למעלה מן המים צריך שיהא טפח מן המחילה יורד בתוך המים וכו'. דסהו ז"ל להשוות דין המחילה באמת המים לדין המחילה של בור שבין ב' חצירות בהלכה דלעיל ומבואר בדבריו בפ"ב מב' עירובין בהכ"א שצריך שיהא ניכר שנעשית המחילה בבביל המים ולפ"ז גם כדין גזוזטרא שהיא למעלה מן המים שבהלכה דלקמן היה צריך בתהא המחילה משוקעת במים ובדאמר הכא בהדיא לקמן אלא שהוא ז"ל לא ביאר כן בהדיא בדין גזוזטרא והבאר בדבור דלקמן: **כצוצרה** שהיא למעלה מן הים וכו'. רש"י ז"ל פי' בין מלמטה מתוכרת לגזוזטרא מתחתיה. וא"כ למעלה היא למעלה מן הגזוזטרא וכדכתבו התום'

שנויי נוסחאות (שי"ל) ר' יצחק נ"ז רב יצחק.

בין מלמעלן בין מלמטן [א] וכן שתי כצוצריות זו למעלה מזו עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה שתיהן אסורות עד שיעריבו: **גמ'** ר' זעירא רב יהודה בשם רב והוא שתהא מחיצה [ב]משוקעת במים כמלוא הדלי. ולא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. אמר רב הונא והוא שתהא מחיצה בתוך שלשה טפחים לצוצרה. תני ר' חנניה בן עקביה אומר כצוצרה שהיא למעלה מן הים פוחת את המעזיבה ומשלשל וממלא רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא והוא שיש בנקב ארבעה טפחים והוא שיש בו רוחב ד' והוא שיהו מחיצות גבוהות עשרה. תמן אמר אפילו אין מחיצות גבוהות עשרה [ג]נעשית כמשמרת חד. רב אידי אמר קומי רבי חייה *מותר למלות ואסור לשפוך א"ל

כד

קרבן העדה

בין מלמעלה. למעלה מן הנקב הגזוזטרא: בין מלמטה. מחוברת לגזוזטרא לתחתיה: זו למעלה מזו. ונקב שממלאין ממנו בעליונה מכוון כנגד נקב התחתונה: עשו לעליונה. שנשתתפו בני התחתונה עם בני העליונה לעשות מחילה בעליונה ולא עשו בתחתונה: שתיהן אסורות עד שיערבו. שכיון שבני התחתונ' שותפין במחיל' זו של העליונה אוסרין עליהם ואם עשו לתחתונה ולא עשו לעליונה אע"פ שאין לעליונה שותפות במחילה של תחתונה שתיהן אסורות העליונה אסורה שהרי אין לה מחילה והתחתונה הואיל ויש דרך לעליונה עליה שגם היא ממלאת מים משם אוסרת עליה: **גמ'** כמלוא הדלי. דהיינו ד' טפחים: ולא נמלאו וכו'. דאם אין המחילה משוקעת כמלוא הדלי מאי מהני המחילה שהרי משמשות שני רשויות ברשות אחת: והוא שתהא המחילה. סמוכה לכצוצרה תוך שלשה טפחים דאמרינן לבוד אבל ברחוקה ממנה אסור למלאות: פוחת את המעזיבה. התקרה של הכצוצרה: והוא שיש בנקב. שפוחת במעזיבת הגזוזטרא רוחב ארבעה טפחים: והוא שיש בה רוחב ארבעה. והוא שיש בגזוזטרא רוחב ארבע אמות על ארבע אמות שהן עשרים וארבעה טפחים על עשרים וארבעה טפחים נמצא כשחוקק באמצעיתה נקב שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים נשתייר ממנו על כל צד עשרה טפחים ורואין אותן כאלו הן כפופין למטה כעין מחילה תלויה על המים ואמרינן כמי גוד אחית כאלו יורדת וסותמת עד המים והוויין המים שכנגד הנקב רשות היחיד ובציר מהכי לא סגי דאין מחילה פחות מעשרה גבוה ואין מחילה פחות מארבעה טפחים חלל ביניהם: והוא שיהא המחילות של הגזוזטרא גבוהות עשרה. אמתניתין קאי א"נ לפרושי מילתא דחנניה קאתי וכדפרישית: ופריך תמן אמר אף על פי שאין מחילות גבוהות עשרה. לחנניה פריך למה לי רוחב ארבעה נימא פי תקרה יורד וסותם וה"נ אמרינן לעיל היה שם תקרה רואין אותו כאלו יורדת וסותמת: ומשני נעשית כמשמרת חד. פי' דאיירי שהתקרה של הגזוזטרא עשוי באלכסון כעין גגין שלנו הלכך לא אמרינן ביה פי תקרה יורד וסותם: מותר למלאות. בגזוזטרא ע"י מחילה תלויה לרבנן: ואסור לשפוך. שופכין בנקב למים מפני שהנהר מוליך השופכין הון למחילת הגזוזטרא:

כד

פני משה

בין מלמעלן בין מלמטן: וכן שתי כצוצריות זו למעלה מזו. כלומר וכן הדין בשתי כצוצרות שהן זו למעלה מזו צריך כל אחת ואחת שתעשה לה מחילה עשרה ומותרות שתיהן למלאות ודוקא שיש בין העליונה לבין התחתונה יותר מעשרה טפחים דאז נחשבו כשתים וכל אחת ואחת מותרת בתקנה שהיא עושה לעצמה אבל אם היו שתיהן בתוך עשרה טפחים בין זו לזו נחשבות ככצוצרה אחת ואוסרת זו על זו עד שיערבו שתיהן עירוב אחד: עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה. כלומר ששתיהן נשתתפו בעשיית המחילה של העליונה ולהכי קתני עשו והואיל שאין מחילה לבני התחתונה והן שותפין במחילת העליונה אוסרין עליהן עד שיערבו עירוב אחד וזהו נמי דנקט התנא בהאי גוונא שיש להעליונה מחילה ואפ"ה היא נ"כ אסורה מכיון שיש שותפות לבני התחתונה במחילה זו והן אין להן מחילה כלל אוסרין עליהן דאלו אם אין להעליונה מחילה ולהתחתונ' יש לה מחילה לעולם אוסרת העליונה על התחתונה ואע"פ שאין לעליונה שותפת במחילת התחתונה מפני שהדלי של העליונה עובר דרך התחתונה ואוסרין עליה עד שיערבו כאחד ואם עשתה העליונה מחילה לעצמה והתחתונ' לא עשתה לה מחילה אז העליונה מותרת למלאות והתחתונה אסורה: **גמ'** והוא שתהא המחילה משוקעת במים כמלא דלי. דקסבר דכמו דאמרי' לעיל בהלכה ו' גבי בור שבין שתי חצירות שצריך שתהא המחילה משוקעת וכו' כדפרישית שם ה"נ הכא ומפני שהדלי הולך למקום שאין מחילה עליו ואם המחילה משוקעת במים כמלא הדלי תו לא חיישינן שיעבור תחת המחילה במים להלך שחוץ להמחילה לפי שאין הדלי עובר כל כך: ולא נמצאו ב' רשויות משתמשות ברשות אחת. אסבא דשתי כצוצרות הוא דפריך דמדקתני וכן משמע שאם עשו מחילה לזו ולזו שתיהן מותרות למלאות דרך הנקבים שבכצוצריות ואמאי והא העליונ' ממלאת דרך התחתונה וא"כ ב' רשויות משמשות ברשות אחת הן: אמר רב הונא והוא שתהא מחילה בתוך שלשה טפחים לכצוצרה. כלומר דרב הונא בא לתרץ הקושיא ודלא תימא לפרש כדקס"ד שהן מכוונות זו כנגד זו ומש"ה קשיא לך הרי ב' רשויות משתמשות ברשות אחת אלא הב"ע שאינן מכוונות זו כנגד זו וכל אחת ואחת ממלאת לעצמה ואי קשיא פשיטא ומאי קמ"ל היינו בבא דרישא דמ"ש בכצוצרה אחת שממלאת ע"י מחילה שלה ומ"ש בשתי כצוצריות נמי כל אחת ואחת ממלאת דרך מחילתה בכצוצרה שלה ל"ק דהכא מיירי שהמחילה אינה תחת הכצוצרה אלא שעשאה סמוך להכצוצרה בתוך שלשה דכמדובקת לה דמי והיינו דקאמר והוא שתהא המחילה וכו' כלומר דע"כ דאם אינה תחתיה צריך שתהא סמוכה לה בתוך שלשה דכלבוד היא והשתא נמי לא קשיא הא דפרכת ואלא נמצאו וכו' משום שכל אחת ואחת משתמשת ע"י מחילה שלה זו בהסמוכה לה בתוך ג' מכאן וזו בהסמוכה לה בתוך שלשה מצד האחר והא קמ"ל שאע"פ שהמחילות הן בתוך ג' לזו ובתוך ג' לזה לא אמרינן דהויא כרשות אחת ויאסרו זו על זו עד שיערבו אלא דמכיון דמיהת כל אחת ואחת ממלאת דרך המחילה שלה אינן אוסרין זה על זה: תני. בתוספתא סוף פ"ו: פוחת את המעזיבה. כלו' נוקבה והכי קתני בתוספתא בהדיא ומשלשל הדלי דרך הנקב לממלא ממנה בשבת: והוא שיש בנקב ארבעה טפחים והוא שיש בו רוחב ארבעה. כלומר שיהא בו ארבעה באורך וברוחב ד': והוא שיהא מחילות גבוהות עשרה. כלומר שצריך שיהא בהכצוצרה ד' אמות על ד' אמות דכשהוא עושה בתוכה נקב ד' טפחים על ד' טפחים נשתיירו עשרה טפחים מכל רוח ורוח ואמרי' בהו כוף וגוד אחית כאלו שכפוף הוא מכל רוח ורוח ויש כאן מחילות גבוהות עשרה וביניהן חלל ד' על ד' שאין מחילה פחותה מעשרה ואין מחילה פחותה מארבעה טפחים חלל שביניהן: תמן. בבבל אמרי אפי' אין מחילות גבוהות עשרה נעשית כמשמרת חד כלומר כמו שהיא מסומרת ומדובקת על פני המים כאחת דמכיון שהתירו מחילה תלויה במים אפי' בשאינה גבוה עשרה החירו לר' חנניה בן עקביה ובכולא מילתא פליג אמתני' דלא בעינן שיעשה מחילה ממש ולא בעי' שתהא גבוה עשרה: מותר למלאות ואסור לשפוך. אסהם כצוצרה דמתני' קאי דלמלאות הוא שהתירו דרך הנקב אבל לא לשפוך מימיו דרך שם דהוי כשופך לתוך הכרמלית: אמר ליה. רבי חייה לרב אידי

כד

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ד מעירובין הל'... טוש"ע או"ח סי' שנ"ה סעי' ...

מסורת הש"ס

עירובין פח ע"א

גליון הש"ס

[א]נראה דקאי על אמת המים דלעיל. ועי' בריי"ף ורא"ש:

[ב]עי' ק"פ ופי' תוס' דף פו ע"ב ד"ה ... גזוזטרא:

שירי קרבן

ולא נמלאו שתי רשויות וכו'. לעיל פריך כה"ג ומשני שיהא שמר אין הדלי מהלך יותר מד' טפחים ונראה דגם כאן גרסינן כן:

אין הגזוזטרא כמלמעלה ולמטה דלעיל גבי בור משום דנקב משוי ארבעה על ארבעה ועושה מחילה סביב הנקב ואפי' למעלה הוי היכר והיה צריך להיה לכך דמאין לא דמתני' מיירי בנקב שהיא ד' על ד' ולא הוזכר שיעור הנקב אלא כדברי ר' חנניה בן עקביא ומשום דאית לי' כוף וגוד וז"ל עשיית המחילה ממש ופליג אמתני' וכדקאמר התם מתני' דלא כחנניה בן עקביא וכו' וכדפרש"י גופי' לעיל ברים ע"א מדף פ"ז דכדי לעשות שיהא נראה כעין שהן כפופין למטה כעין מחילה צריך שיהא חלל ד' על ד' ביניהן וה"נ במתני' לא מיירי בנקב שהוא ד' על ד' לשנאמר דהואיל וכך אפי' למעלה מן הגזוזטרא הוי היכר אלא למעלה ולמטה הוא כפי' הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שבת בהלכה ע"ו כצוצרה שהיא למעלה מן הים וחלון בתוכה על גבי המים וכו' וכדפריבית בפנים וכן פי' מהר"ר יונתן. וכן הרבה מפרשים וכן פי' הריטב"א ז"ל בבא התוס' שבי' לפניו וכתב וזה נראה יותר נכון דלכולהו תנאי בעי' שתהא מחילה ניכרת לשם המים חוץ מרבי יהודה שמכשיר גבי בור במחילת הכותל ואין הלכה כמותו. ואיהו פי' נראה שצריך שתהא המחילה מבוקעת במים טפח אם היא עשויה למטה על גבי המים וכדין מחילת אמת המים בהלכה דלעיל והכי קאמר בהדיא בגמרא הכא והוא שתהא מחילה משוקעת במים וכו'. ולא ביאר הרמב"ם בדין כצוצרה גם כן בהדיא אלא כתב סתם אלא אם כן עשו מחילה גבוה י"ט ע"ג המים שכנגד הכצוצרה. והלח"מ כתב גם הא דלא נצרך כאן שיהא המחילה שקועה טפח במים וכו' יהודך זה כמ"ש התוס' על מתני' דגזוזטרא ולא רצה לפרש וכו' עכ"ל ודברי התוס' אלה בן לפי פרש"י ודברי הרמב"ם לפי פירושו בן אלא דנראה שטעמו כך הוא דשאני דין כצוצרה מדין אמת המים העוברת בחצר דלעיל לענין זה דהתם צריך שיהא היכר גמור שנעשה לשם המים ולא להלך החצר והם אינה משוקעת טפח לכל הפחות במים אינו ניכר כל כך אבל בכצוצרה ומחילה נעשית כנגד המים בכי בכך היכרא שהיא עשויה על גבי המים וכנגד החלון שבכצוצרה או בתחתית בכצוצרה כנגד המים והא דקאמר הכא והוא שתהא המחילה משוקעת במים הא אתיא כהא דאמר מעיקרא בבבלי דף פ"ז גבי קורה ארבעה מתיר במים הא קאזיל דלי לאיד' גיסא קים להו לרבנן דאין דלי מהלך יותר מארבעה טפחים וכו' ולבתר דמסיק אלא משום דקל הוא שהקילו חכמים במים ט' ותו לא קשה הא דפריך תחת קורה מיהא הא עריבא מיא א"כ ה"נ מכיון שניכר שנעשית המחילה לשם המים סגי ולא בעי' שתהא משוקעת במים:

וכן שתי כצוצרות וכו'. וס"ג ר"ת ז"ל כביאור התוס' בדף פ"ד ע"א ד"ה היכי... וכן הוא בגי' הרי"ף ז"ל במתני' כמבואר בפנים: **והוא** שתהא מחילה בתוך שלשה טפחים לכצוצרה. כדפרישית דרב הונא בא לתרץ הקושיא ולא נמלאו וכו' דמיירי שאינן מכוונין זה כנגד זה ונמצא שאם שתיהן עשו להן מחילות בפני עצמן לא בזו ממלאה לעצמה וזו ממלאת לעצמה. והרמב"ם ז"ל ביאר זה כוונת דבריו שכתב בדין זה בפ"ד מהלכות עירובין בהלכה כ"ד שתי כצוצריות זו למעלה מזו אע"פ שעשתה כל אחת מהן מחילה גבוה י"ט יורדת וכו' אם היו שתי הכצוצריות בתוך י"ט הרי אלו אסורין למלאות וכו' והיכי משכחת לה שיהיו שתיהן בתוך י"ט וכל אחת ואחת עשתה מחילה גבוה י"ט אם לא כשאינן מכוונין זו שלא כנגד זו ועל זה מפרש ואם היה בין העליונה לתחתונה יתר על י"ט וכו' שתיהן מותרות למלאות והיינו זו דרך מחילה שלה וזו דרך מחילה שלה ואע"ג דבעינן שלא יהיו סמוכות מופלגות זו מזו וא"כ הא דכתב הרמב"ם ז"ל לא מיחוורא כך מילתא אלא בעבוהן זו שלא כנגד זו ור"ל שהיה לו לבאר כן ולא היה צריך לבאר יותר כדאמרן. ובענין פי' של הרמב"ם בהא דרב הונא אמר רב כדף פח ל"ב אלא בסמוכה אבל במופלגת עליונה מותרת שפי' דעל הנוגה קאי ובש"ג ז"ל דקדק על פי' זה ויש לייגב ואין להאריך. ועיין לקמן בפי' בפ"ו ד"ה היו שנים וכו' תמצא ראיה לפירושו:

אמר

שנויי נוסחאות (ש"ו) לצוצרה בד"ו לכצוצרה.

מראה הפנים

בתוס' בדפ"ז ע"ב ד"ה בין מלמטה וכו'. מתוך פי' הקונטרס משמע דלמעלה היינו למעלה מן הגזוזטרא ולמטה למטה מן הגזוזטרא. וכבר פרש"י כן לעיל בדפ"ד ע"ב ד"ה שתי גזוזטראות וכו'. וסיימו התוס' ולא רצה לפרש ככל התם

עמודי ירושלים

והוא שתהא מחילה משוקעת במים. כתב בגליון הש"ס דקאי על אמת המים דלעיל. וליתא דהא בירושלמי סוכה (פ"א ה"א) איתא על הסוגיא משנה דכצוצרה וכיה שתהא משוקעת ט' מבואר דקאי על מתניתין הואת (ונפי' שגם) ראה דברי הירושלמי שם ע"כ לא רשם אותו במסורת הש"ס) ומה שהביא בג"ש בגליון הש"ס שם על הלחם משנה (פפ"ו מהלכות שבת) על בגזוזטרא בפנים כאן:

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פט"ו מהלכות שבת הלכה ז' טוש"ע או"ח סי' שנה ס"א

כ
ב מיימוני פ"ב מהל' עירובין הלכה ג'

כד נמנה חכמים נמנה לך עמהון. אמר רבי מנא ° מגהר היה עמיה. אמר רבי יוסי בי ר' בון מילא א"ר מותר למלות שממלא ממחיצתו ואסור לשפוך ששופך חוץ למחיצתו. א"ר חייה בר בא *לא א"ר חנניה בן עקביה אלא בים טיבריה שההרים מקיפין אותה. ר' לעזר שאל לר' יוחנן ההן פיוסרום זרק מתוכה לר"ה או מר"ה לתוכה א"ל על דעתך *אין רשות הרבים לעולם. ריש לקיש אמר לעולם אין רשות הרבים עד שתהא מפולשת מסוף העולם ועד סופו. מיחלף שיטת ריש לקיש דאמר אין רשות הרבים בעולם הזה אלא לעתיד לבוא שנאמר °כל גיא ינשא. מתני' פליגא על ריש לקיש *אי זו הוא רשות היחיד ° שבילי בית גלגל וכן כיוצא בהן רה"י לשבת ורה"ר לטומאה *אמר רבי יוחנן *לא אמר רבי יוסי אלא לענין סוכה אבל לענין שבת אף ר' יוסי מודה מילתיה דר' חנינא אמר אף לענין שבת דמר רבי חנינה שלטון בא לציפורי ותלו לו קטיות והתיר ר' ישמעאל בי רבי יוסי לטלטל תחתיהן בשיטת אביו. רבי יוסי בי ר' בון בשם ר' שמואל בר רב יצחק אתייא דר' יוסי בי ר' חנינא כרבי חנניה ותרויהון פליגי על שיטת ר' יוחנן. דמר ר' יוחנן ° ר' יודן ור' יוסי וחנניה בן עקביה שלשתן אמרו דבר אחד ר' יהודה דנשרים מפולשין רבי יוסי הא דסוכה ר' חנניה בן עקביה דתני *רבי חנניה התיר שלשה דברים התיר כצוצרה ועצה שבים והבאת אלונטית. ר' אבהו בשם ר' יוסי

הדא

פני משה

כד נמנה חכמים לסומכו נמנה לך עמהן ופליגי בהא דר' מנא קאמר מגהר או מגהק הוה עמיה דרך שחוק לומר לו כן לפי שלא היטב זה בעיני ר' חייא דמ"ש אם התירו למלאות על ידי המחילה למה לא נתיר נמי לשפוך: אמר ר' יוסי בר בון מילא אמר ליה. מילתא בטעמא א"ל והוטב בעיני ר"ח ולשבח אמר ליה כשנמנה חכמים נמנה לך עמהם לפי שיפה אמרת מותר למלאות מפני שממלא דרך מחילתו אבל אסור הוא לשפוך ששופך חוץ למחילתו וכלומר במוסתמא כששופך מימיו אינו מקפיד לשפוך דרך המחילה ושופך הוא חוץ למחילתו והוי כשופך מרה"י לכרמלית להדיא: לא אמר ר' חנניה בן עקביה. להא דלעיל אלא בים של טבריה שההרים מקיפין אותה וכבין המחילות הוא אבל בשאר מימות מודה הוא בצריך מחילה ממש: ר' אלעזר שאל לר' יוחנן ההן פיוסרום. הוא דרך עקמימות בהוא סובב בין ההרים אם זרק מתוכה לר"ה או מר"ה לתוכה מהו לפי שמחמת שזה הדרך בין ההרים אינו נידון כרה"ר: פיוסרום. דוגמתו לעיל בפרק הרואה בהלכה א' גבי מעשה בר"ג שראה נכרית אחת נאה וכו' זו דרכו של ר"ג להסתכל בנשים אלא דרך עקמומית היתה כגון ההן פיסדום ובפ"ק דע"ז גרים פווסרום והביט בה שלא בטובתו: א"ל על דעתך אין ר"ה לעולם. דנימא נמי ירושלים הרים סביב לה ואינה ר"ה. וכן כל א"י דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא: לעולם אין ר"ה. להתחייב עליה: עד שתהא מפולשת מסוף העולם ועד סופו. כלומר עד שיודע לך שאינה כלה למקום שיש הרים וגבעות: מחלף ש טתיה דר"ל. דמהכא משמע דאיכא איכא ר"ה בעולם הזה והא בעלמא אמר אין ר"ה גמורה כלל בעולם הזה מחמת הרים וגבעות אלא לעתיד לבא שנאמר כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור וגו': מתניתא פליגא על ר"ל. דאשכחן בהדיא דקחשיב התנא למקום שבילי בית גלגול שבא"י לר"ה כדתנן פ"ו דטהרות איזוהי רה"י וכו' ר"ה לטומאה: אמר ר' יוחנן לא אמר ר' יוסי אלא לענין סוכה. הך מילתא בפ"ק דסוכה היא והתם גרים לה על המתני' המשלשל בדפנות וכו' ר' יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה י' טפחים כך מלמעלה למטה עשרה טפחים ומפרש ר' יוחנן דלא אמר להכשיר מחילת תלויה י' טפחים למעלה מהארץ אלא לענין סוכה אבל לענין שבת דהמירא אף ר' יוסי מודה דלא הוי מחילה אם גבוה מהארץ ג' טפחים ואיידי דלקמן מייתי לה הכא: שלטון בא לציפורין. והיו צריכין לטלטל ולהביא לו מה שצריך: ותלו לו קיטיות. סדינין ובגדים למחילה מזה ומזה והתיר רבי ישמעאל בר' יוסי לטלטל תחתיהן וכשיטת אביו שאף על פי שהיו תלויין גבוהין מן הארץ וכר' יוסי אלמא דר' יוסי כבר אף לענין שבת כן: ותרויהון פליגא על שיטת ר' יוחנן. ואליבא דר' יוסי דקאמר דדוקא לענין סוכה הוא דס"ל לר' יוסי כן: דהמר ר' יוסי בר חנינא ר' יודן כו' כנ"ל: שלשתן אמרו דבר אחד. להקל בטלטול ע"י מחילות ואע"פ שאינן מחילות גמורות: ר' יודה דנשרים המפולשין. לקמן בסוף פ' כל גגות: ר' יוסי הא דסוכה. וכר' חנינא דאמר אף לענין שבת: התיר כצוצרה. הא דלעיל: ועצה שבים. כך היא לעיל בפ' כירה ובפ"ק דסוכה: עצה שבים. פסולות שבקטניות שבאו עליהן מים שלא במתכוין לכך ולא ניחא ליה והתיר שלא יוכשרו לקבל טומאה: והבאת אלונטית. ואע"פ שעשרה בני אדם נסתפגו בו ולא חיים לסחיטה כדאמרי' לעיל בפ' חבית:

הדא

קרבן העדה

כד נמנה חכמים. כשנהיה ממנים חכמים על הציבור אמנה גם אותך לפי שחידשת דבר חכמה: מגהר היה עמו. דרך שחוק אמר ר' חייה כן לרבי אידי שדבר פשוט היא שכן הוא שאסור לשפוך ומותר למלאות ל"א משחק היה עמו שאין חילוק בין לשפוך בין למלאות: אר"י ב"ר בון וכו'. ללשון אחרון פליגא אדר' מנא: שממלא ממחילתו. ממים שהן בתוך המחילה: אלא בים טבריא. שהגיא לא התיר אלא לאנשי טבריא כדמפורש בברייתא בבבלי: ההן פיוסרום. היך מקומות המוקפות הרים: זרק מתוכה לרה"ר וכו'. מהו: כל דעתך. דמוקף הרים מהני דלא ליהוי רה"ר א"כ אין רה"ר לעולם שהרי כל העולם מוקף הרים: מיחלף שיטת ר"ל. דכאן ° משמע דמכל מקום יש רה"ר בעולם הזה ופליג אאידך דר"ל: אין רה"ר בעולם הזה. שהרי א"א שלא יהיו הרים באמצע: כל גיא ינשא. וכל הר וגבעה ישפלו ויהיה העולם מפולש: מתניתין. דטהרות פ"ו: ה"ג איזו היא רה"ר שבילי בית גלגול. והוא מקום עגול ועולה ויורד ואין רוב עם יכולין ללכת באותן שבילין: רשות היחיד לשבת. לאו רשות היחיד ממש אלא כרמלית ואמאי קרי לה רשות היחיד לפי שאינה רשות הרבים: לא אמר ר' יוסי. במס' סוכה המשלשל דפנות מלמעלה למטה כשם שמלמט' למעל' עשרה כך מלמעלה למטה עשרה: אלא לענין סוכה. דאינה אלא עשרה: אבל לענין שבת. דאיסור סקילה הויא: אף ר"י מודה דהמשלשל מלמעלה למטה דלא הוה מחילה: מילתיה דרבי חנינא אמר. מעשה שאמר ר"ח מוכחת שאף לענין שבת אומר ר"י דהוי מחילה המשלשל מלמעלה למטה: שלטון בא לציפורי. שר אחד בא לציפורי: ותלו ליה קטיות. יריעות ע"ג עמודים שהיו שם והיו חצירות במבוי שלא עירבו וע"י סדינין אלו נחלקה המבוי ולא היו מן המחילה ולפנים אלא אותן שעירבו: קטיות. סדינין: בשיטת אביו. ש"מ דאף לענין שבת קאמר ר"י דהוי מחילה: כרבי חנינה. אביו: ותריהון. ר"ח וריב"ח פליגי על הא דאר"י: הכי גרסינן דאמר רבי יוסי בר חנינא רבי יודן ור"י וכו'. ול"ג דאמר ר' יוחנן וכו' דא"כ קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דהא איהו קאמר לעיל לא אמר רבי יוסי אלא לענין סוכה וכו': רבי יהודה דנשרים המפולשין. לקמן ס"פ כל גגות מהיר רבי יהודה לטלטל תחת נשרים המפולשים אע"ג דאין שם אלא שתי מחילות אפ"ה מותר דאמרי' פי תקרה יורד וסותם אפילו מארבע רוחותיו וכ"ש דמתיר במחילה תלויה: רבי יוסי הא דסוכה. דאמר מלמעלה למטה סגי בי' טפחים דמחילה תלויה מתרת: כצוצרה. הא דאמרן כצוצרה שהיא למעלה מן המים פוחת את המעזיבה ומשלשל וממלא והיינו דאמרינן פי תקרה יורד וסותם וכ"ש מחילה תלויה: עצה שבים. להיות טומנין פירותיהן בעצה והוא פוסלת של קטניות ואף על פי שלקטו מן השדה בהשכמה והטל עליו אינו מכשיר הפירות דתניא השכים קודם היום להביא פסולת תבואה מן השדה להטמין בו פירות אם מפני כך נתכוין להשכים שרואה ונוח לו בטל שעליו והשכים עד שלא ייבש הרי הוא בכי יותן ואם בשביל שלא יבטל ממלאכתו אינו בכי יותן ואנשי טבריא בעלי מלאכה היו וה"ל כמי שלא יבטל ממלאכתו: והבאת אלונטיה. בגד שמסתפגין בו כשעולין מן המרחץ והתיר חנניא לאנשי טבריא להביאו בידו ואין חוששין שמא ישכח ויסחוט:

הדא

מסורת הש"ס

עירובין כו ע"א · פ"ב כב ע"ב · סנהדרין צו ע"א · סוכה פ"ח ע"ב · עירובין טו ע"ב · (שבת פ"ב ע"ב) עירובין

גליון הש"ס

לפי' ש"ק מ"ש בשם הרמב"ן ובמלחמות בשם התוס' דף פ"ו ע"ב ד"ה קורה כתבו כן ומה שאמר מדברי הירושלמי כאן לק"פ דסלהו תנאי במחילה תלויה מיירי דרתב"ע הוא משום מחילה תלוי' פי' בש"י דף פ"ו ע"א ד"ה כוף. גם ר' יהודה הוא ר"י דמתני' בהלכה ו דהוא משום מחילה הלוי' כדאמרי' בהדי' דף פ"ו ע"ב ר"י ורתב"ע אמרו דבר א' ומה דאמרו כאן ר"י דנשרי' ע"ש הוא. תדע דגבי נשרים משום דר"י משום דבתי מחיצי' דאוריי' פי' בבבלי וירושלמי ס"פ כל גגות ודלא כפי' בק"פ כאן:

מראה הפנים

אמר ר' מנא מגהק הוה עימיה. ומשום דלשפוך נמי מותר וכליסנא בתרא דרבנן כך רב הונא שם וכ"פ הרמב"ם בפט"ו מהלכות שבת הל' ט"ו ועיין לעיל ד"ה כצוצרה שהיא למעלה: על דעתך אין רשות הרבים לעולם. וזהו כדא"ל אביי לרב דימי בבבלי פ' עושין פסין דף כ"ב דקאמר א"י א, חייבין עליה משום ר"ה ואקשי ליה מ"ט אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא וכו' בבל נמי וכו' דכ"ע נמי מקיף אוקיינוס דלאו מעלות ומורדות קאמרה וכו' ולפי גי' דהכא דר' יוחנן גופיה השיב לו על דעתך וכו' אפשר לומר דג"כ כעין זה השיב לו דמאי מספקא לך על דרך עקמומית שבין ההרים והיאך אין ר"ה לעולם ואי היתה על מעלות ומורדות הוא דאיתא: ועצה שבים. פ"ל בפ' כירה בהלכה ד' מזה:

הדא

רבי יודן ורבי יוסי ותנינא שלשתן אמרו דבר אחד. כתב הרמב"ן בספר מלחמות דודאי פי תקרה יורד וסותם לגמרי ומחילה תלויה לגמרי ולא משכחת פלוגתא לתנאי כפי תקרה כלל ע"כ ותימה דהכא מבואר דסבא כסיפק:

שירי קרבן

אין רה"ר בעולם הזה. וקשה מכדי כל מלאכות שבת ממשכן גמרינן ובמשכן לא היה רה"ר לדעת ריש לקיש וי"ל דסובר ר"ל דלא ילפינן מלאכות שבת ממשכן דאיכא תנאי דסברי הכי:

מתניתא פליגא על ריש לקיש. סבר דחוק באמי פליגו וי"ל דמשמע להמקשה דדוקא הר וגבעה ישפלו לעתיד אבל אי אפשר שתהיה כל הארץ במישור וכמו כאלו נעשית ברהיטני ובשבילי בית הגלגל הם כתל המתלקט עשרה מתוך ד' והפ"ה הן רה"י א"כ אף לעתיד אין רה"ר:

שלטון בא לציפורי וכו'. מה שפירשתי בקונטרס הוא ע"פ פירש"י בפ"ק דסוכה ויותר נ"ל שהיו הקטיות פרוסים מע"ש והיו גבוהים מן הארץ רק שהיו עשרה טפחים והתיר ר"י כרבי יוסי לטלטל על ידם בשבת כשיטת אביו:

הדא

שנויי נוסחאות (סו"ב) היה עמיה נד"ו הוה עימיה. (סו"ג) א"ר נד"ו אמר ליה. (סו"ב) בשיטת נד"ו כשיטת. (בוכ"ט) ועצה נד"ו ועינת.

הדא דאת מר במשתמשות דרך הנקב אבל משתמשות לחוץ מותר ותני כן *שלש כצוצריות זו ע"ג זו אסור להשתמש מן העליונה לתחתונה דרך האמצעית אבל משתמש מן החצר לגג ואינו חושש. א"ר שמואל בר רב יצחק הדא דאת מר מבפנים אבל מחוץ אסור ר' זעירא אמר בין מבחוץ בין מבפנים אסור מתני' פליגא על ר' זעירא *משלשלין קדירת בשר מעל גבי זיז שגבוה עשרה ורחב ארבעה אם היתה חלון בנתיים של ארבעה טפחים אסור [ה] שאין משתמשין מרשות לרשות דרך רשות. מה עבד לה ר' שמואל בר רב יצחק פתר לה בשוה:

הלכה ט מתני' [י] *חצר שהיא פחותה מד' אמות אין שופכין לתוכה

מים בשבת אלא אם כן עשו לה עוקה מחזקת סאתים מן הנקב מלמטן בין מבפנים בין מבחוץ אלא שמבחוץ צריך לקמור ומבפנים אינו צריך לקמור ר' אליעזר בן יעקב אומר [נ] ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים שופכין לתוכו מים בשבת וחכמים אומרים אפילו גג או חצר מאה אמה לא שפוך על פני הביב אבל שופך הוא על הגג והן יורדין לביב [י] החצר והאכסדרה מצטרפין בארבע אמות [ס] שתי דיוטות זו כנגד זו מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו עוקה את שעשו עוקה מותרין ואת שלא עשו עוקה אסורין: **גמ'** שיערו מקום תשמיש לאדם סאתים *וארבע אמות מבליעות סאתים. ניקבה העוקה אית תני אין צריך לפוק ואית תני צריך לפוק. נתמלאת העוקה אית תני צריך לשפוך אית תני *אין צריך. אמר ר' מנא

הד

קרבן העדה

הדא דאת מר במשתמשות דרך הנקב. אמתני' קאי הא דאמרת שתי גזוזטראות עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה שתיהן אסורות עד שיערבו דוקא כשהעליונה באה להשתמש דרך נקב שבתחתונה אבל אם מחיצותי' יוצאין ויכולה להשתמש חוץ לנקב התחתונה אין התחתונה אוסרת עליה דאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר: והני כן. ותניא נמי הכי: אבל משתמש מן החצר לגג. כלומר מחוץ לגזוזטראות לגזוזטרא העליונה ואינו חושש: ה"ג הדא דאת מר מבפנים אבל מחוץ מותר. והיינו דר' אבהו בשם ר' יוסי: בין מבחוץ בין מבפנים אסור. דאדם אוסר על חבירו דרך אויר: ה"ג מתני' פליגא על רב שמואל בר' יצחק: מע"ג זיז. לחצר שתחתיו: שאין משתמשין מרשות לרשות. פי' מגזוזטרא לחצר: דרך רשות. היינו החלון אע"ג דלא קא משתמש דרך חלון אלא באויר אפ"ה אוסר וקשיא לרב שמואל: מה עביד לה רב שמואל בר' יצחק. איך מתרץ להך ברייתא: פתר לה בשוה. שזה החלון שבינתיים אינו צריך להשתמש בו דרך אויר או שלשול או בזריקה אלא שהוא שוה לגזוזטרא והלכך אוסר אבל כשמשתמש חוץ לנקב אינו משתמש אלא דרך אויר אין התחתונה אוסרת על העליונה:

הלכה ט מתני' אין שופכין לתוכה מים וכו'. מפרש בגמרא: עוקה. גומא: סאתים בגמרא מפרש טעמא דשיעורא: מן הנקב ולמטה. שמחזיק סאתים. החלל שלה: בין מבפנים. בין שעשה לעוקה בתוך החצר בין שעשה ברשות הרבים סמוך לחצר: צריך לקמור. לעשות עליה כמין כיפה מכוסה מלמעלה כדי שתהא חלוקה מרשות הרבים: ביב. חריץ העשוי לקלח שופכין שבחצר לרשות הרבים: שהוא קמור. במשך ארבע אמות ברשות הרבים דבד' אמות יש שיעור ליבלע בהם סאתים מים שאדם עשוי להסתפק בכל יום: שופכין לתוכו. דתיימי מיא ואי נמי לא תיימי דיש בו מים מבעוד יום כיון דרוב ימות השנה עשויין ליבלע הכא נמי כי נפקי לבראי לאו להכי איכוון וכיון דלא נתקיימה מחשבתו ברי דאפילו מתכוין ליכא איסורא דאורייתא דהא לאו ברשות הרבים זריק להו איהו גופיה אלא מאיליהן יוצאין הלכך כי לא מיכוין שרי לכתחלה: לא ישפוך על פי הביב. כלומר בתוך החריץ ואע"פ שיש אורך מכאן עד יציאתו מאה אמה ויכולין ליבלע כיון דבגופיה שפיך מקלחי להדיא ובכח לרשות הרבים והרוא' אומר שבפכן סמוך ליציאתו ובעי דליפקו: דיוטות. עליות וחצר פחותה מארבע אמות לפניהם ששופכין בה מימיהם: מקצתן. בני הדיוטא אחת עשו עוקה בחצר ובני האחת לא עשו: ואת שלא עשו עוקה אסורין. כל זמן שלא עירבו דאי שריית להו להני על ידי עוקה דהנך אתי לאפוקי מאני עם השופכים מן הבתים לחצר עד העוקה וקמיטלטלי בחצר דלא עירבו בה: **גמ'** ה"ג שיערו חכמים לאדם סאתי'. וה"פ שיערו חכמי' שאדם מסתפק סאתים מים בכל יום ואי משתמש יותר ה"ל מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בו רבנן: וארבע אמות מבליעות סאתים. הלכך אי נמי נפקי לבר לא נתקיימה מחשבתו: צריך לפוק. לסתום הנקב של העוקה היוצא לרשות הרבים בלא יצאו המים לרשות הרבים: צריך לשפוך. המים שבעוקה מע"ש דאם נשתיירו בו מים לא מהני שהרי יצאו ממנו בשבת:

חד

פני משה

הדא דאת אמר במשתמשות דרך הנקב. אסיפא דמתני' קאי עשו לעליונה וכו' דוקא במשתמשות בני העליונה בתחתונה דרך הנקב שבגזוזטרא הוא דאוסרין עליהן אבל אם משתמשות לחוץ שמחיצותיהן מבחוץ מותר: ותני כן. בתוספתא פ"ט וה"ג שם שלש דיוטאות זו למעלה מזו וזו למעלה מזו עליונה ותחתונה של א' ואמצעית של א' לא ישלשל מן העליונה לתחתונה דרך האמצעית שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות אבל משלשל הוא מן העליונה לתחתונ' שלא בדרך האמצעית והיינו דקאמר הכא מהחצר לגג לפי שהן רשות אחת ומותר להשתמש דרך עליהן וסייעתא להא דר' אבהו דש"מ שלא בדרך רשות אחרת מותר: אמר ר' שמואל בר' יצחק וכו'. ע"כ גי' זו מגורסת ומשובשת היא דהא ודאי מבחוץ קיל טפי כדלעיל וכמשמעות התוספתא וכן האי שכתוב לפנינו ר' זעירא אמר בין מבחוץ בין מבפנים אסור א"כ במאי נוקי לה ר"ז להך תוספתא דקתני שלא בדרך האמצעית מותר ונראה דצ"ל דר' שמואל קאמר הדא דאת אמר מבחוץ אבל מבפנים אסור ור"ז אמר בין וכו' מותר וה"פ דר' שמואל מפרש דהא דקתני משלשל הוא מן העליונה לתחתונ' שלא בדרך האמצעית דוקא כשהוא עומד מבחוץ ומשלשל מגזוזטרא העליונה לתחתונה שלא בדרך האמצעית אבל אם הוא מבפנים בבית אפילו משלשל שלא בדרך האמצעית אסור מפני שזה כמרשו' לרשות היא ור"ז אמר דלעולם מותר הואיל ואין משתמש דרך רשות אחרת: מתניתא פליגא על רב שמואל בר רב יצחק. כצ"ל וכדאמר בהדיא לקמן מה עביד לה רב שמואל: מתניתא. ברייתא דהתוספתא שם בתר הביא דלעיל וה"ג שם משלשל אדם קדירה של בשר ונותנה ע"ג הזיז שרוחב ד' טפחים היתה הלון באמצע שהוא ארבעה על ארבעה טפחים אסור שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות קתני מיהת משלשל קדירה של בשר ונותנה על גבי הזיז והרי קדירה של בשר מסתמא מן הבית הוא משלשל כדי להצטנן או כיוצא בזה וקשיא לר' שמואל דקאמר מבפנים אסור: מה עביד רבי שמואל בר רב יצחק. להך ברייתא. ומשני פתר לה בשוה דמיירי שאותו הזיז הוא שוה להמקום שמוציא ממנו הקדירה של בשר ומשלשל שאינו לא גבוה ממנו ולא נמוך ממנו ולפיכך מותר שאינו נראה כמרשות לרשות וכי קאמינא לפרש בהאי ברייתא דלעיל בשנמוך הזיז ממנו כמשמעות היא ברייתא דלעיל:

הלכה ט מתני' חצר שהיא פחותה מד' אמות. שאין בה השיעור של ארבע אמות על ארבע אמות: אין שופכין לתוכה מים בשבת. לפי שהן יוצאין מיד לרשות הרבים אבל אם יש בה ארבע אמות על ארבע אמות המים נבלעין הן בתוכה ואינן יוצאין לרשות הרבים: אא"כ עשו לה עוקה. גומא אחת שתהא מחזקת סאתיים לפי שאדם עשוי להסתפק סאתים מים בכל יום: מן הנקב מלמטן. כלומר שיהא החלל של העוקה מחזיק סאתים מלבד מקום הנקב שבשפתו שמשם מקלחין המים לרשות הרבים: בין מבפנים. בין שיעשו העוקה מבפנים בחצר בין שיעשו אותה ברשות הרבים בצד החצר שיהו המים נקבלין בתוכה אלא כשהוא עושה מבחוץ צריך הוא לקמור לכסותה שעיבה עליה כמין כיפה כדי שלא תתראה ברשות הרבים ואם עושה אותה מבפנים בחצר א"צ לקמור: רבי אלעזר בן יעקב אומר ביב. הוא חריץ שמים שבחצר יורדין לתוכו ומקלחין לרשות הרבים אם הוא קמור ד' אמות בר"ה שופכין לתוכו מים בשבת משום דבד' אמות תיימו מיא ואין יוצאין לר"ה לחוץ מהמקום הקמור: אפי' גג או חצר מאה אמה. כלומר אפי' בצינור שעושין על הגג שהמים נשפכין לתוכו ומקלחין ויוצאין לחוץ או החצר שהביב בתוכה ארוכה הרבה לא ישפוך להדיא על פי הביב או על פי הצינור מפני שהמים יוצאין מכחו לרשות הרבים: אבל שופך הוא על הגג. או על הצד שהוץ להביב והמים יורדין לביב. ודוקא בימות החמה אבל בימות הגשמים בסתם אמירות מקולקלות הן. והצינורות מקלחין בלאו הכי ואינן מקפידין שיצאו להוץ שופך ושונה ואינו נמנע: החצר והאכסדרה. אם יש אכסדרה בחצר אע"פ שאין בחצר ארבע אמות אלא בצירוף האכסדרה מצטרפין הן וא"צ לעשות עוקה בחצר: שתי דיוטות. עליות זו כנגד זו וחצר אחת תחתיהן ששופכין לתוכה המים אם מקצתן בני דיוטא אחת עשו עוקה בחצר לשפוך מימיהן לתוכה ומקצתן לא עשו עוקה את שעשו עוקה מותרין לשפוך המים לתוכה ואת שלא עשו עוקה אסורין לשפוך להחצר עד שיערבו אלו עם אלו וקמ"ל דאע"ג שלא עירבו ואסור להן לשפוך מים להחצר דדילמא אתי לאפוקי מאני דהבתים להחצר אפ"ה אלו שעשו עוקה מותרין הן לשפוך לתוך העוקה שלהן דליכא למיגזר מידי וה"ה אם עשו אלו ואלו עוקה כל אחת משתיהן שופכין להעוקה שלהן אף על פי שלא עירבו: **גמ'** שיערו מקום תשמיש לאדם סאתים. מים בכל יום וארבע אמות מבליעות הן סאתים מים. לפיכך כשהחצר היא ארבע אמות א"צ לעוקה: ניקבה העוקה. פליגי בה אית תני צריך לפוק שפוקק וסותם הנקב שלא יצאו המים לרשות הרבים ושיהיו נבלעין בהעוקה ואית תני אין צריך לפקוק הנקב: נתמלאה העוקה. מים ואין עוד מקום לשפוך לתוכה: אית תני צריך לשפוך. צריך הוא לחסר המים ממנה ולשפוך לתוך החצר שלא יחסרנה כשישפוך השופכין לתוכה יצאו מיד לר"ה והוי כשופך להדיא לרשות הרבים: אית תני א"צ. לשפוך ממנה כלום אלא אפי' היא מליאה שופך לתוכה ואינו נמנע ואם יצאו לר"ה יצאו דלא מחשבינן ליה כשופך להדיא לר"ה:

הד

עין משפט נר מצוה

כא
א מיימוני פ"ו מעירובין הלכ' ט

כב
ב מיימ' פט"ו משבת הלט"ז טוש"ע או"ח סי' שמ כ"ה

כג
ג מיימוני בס הל"ח טוש"ע בס סעיף ג

כד
ד מיימוני בס הלט"ו טוש"ע בס סעיף א

כה
ה מיימוני כ"ד מעירובין ה' כח ס טוש"ע בס כי שנ

שנויי נוסחאות (בוכ"נ) דיוטות בד"ו דייטות.

עמודי ירושלים הנינא

ר' אליעזר בן יעקב אומר ביב שהוא קמור. בנר מערבי אות נ' ציין מיימוני שם ס"ח וליתא דהרמב"ם פסק כחכמים אולם בשו"ע פסק כראב"י.

חד תנא הוא מאן דמר צריך לפוק אוסר לשפוך מאן דמר אין צריך לפוק מותר לשפוך. א"ל רבי חייה בר מרייה הכי א"ר יונה אביך. הוה בר קטיפרס מבפנים אפילו יותר מעשר מותר מבחוץ אפילו פחות מעשר מותר אלא אנן קיימין בשוה. מתני' פליגא על ר' יוחנן החצר והאכסדרה מצטרפין בארבע אמות פתר לה בשוה. מתני' פליגא על ריש לקיש *המרפסת הגג והחצר מצטרפין בד' אמות א"ר חנניה עוד היא בשוה דע לך שהוא כן *דתני הבית והעלייה החצר והאכסדרה אין מצטרפין לו בשאין שוין. אמר ירמיה ר"מ ור' אליעזר בן יעקב שניהן אמרו דבר אחד ר' אליעזר בן יעקב דתנינן ר' אליעזר בן יעקב אומר ביב שקמור ארבע אמות בר"ה שופכין בו מים בשבת וחכמים אומרים אפילו גג או חצר מאה אמה לא ישפך על פי הביב. ר"מ *דתני סילונות שבברכין אע"פ שנקובין ישפך לתוכו מים בשבת דברי ר"מ ותני כן אם היתה מזהילה מותר *אם עונת הגשמים הוא [א] מותר צינורות מקלחין בו אסור. *והתני בר קפרא אם היה מקום צנוע מותר "הדא [ב]פליגא על רב ולית ליה קיום דרב אמר [ג] כל שאסור משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור:

הדרן עלך פרק כיצד משתתפין

הלכה א מתני' *כל גגות העיר רשות אחת ובלבד שלא יהא גג גבוה עשרה או נמוך עשרה דברי ר"מ וחכמים אומרים כל אחד ואחד רשות בפני עצמו ר"ש

פני משה

חד תנא הוא. כלומר הני תנאי דפליגי בהני תרתי מילי שייכי אהדדי וחד תנא הוא מאן דמיקל בתרווייהו וכן חד תנא הוא מאן דמחמיר בתרווייהו וכדמסיק ואזיל דמ"ד בניקבה צריך הוא לפקוק הנקב שלא יהא נראה כשופך להדיא לר"ה איהו נמי אוסר לשפוך לתוכה בכתחלה עד שיספוק ממנה בתחלה שלא תהא מליאה וכשישפוך לתוכה הוי כאלו שופך לר"ה להדיא ומ"ד אין צריך לפיק דלא חייש למידי איהו נמי מתיר כשנתמלאה לשפוך לתוכה וא"צ לשפוך בתחלה ממנה ולחסרה: א"ל ר' חייה. לר' מנא: בר מרייה הכי אמר ר' יונה אביך. ומשום שר' חייא הזה היה תלמודו של ר' יונה קרא לר' מנא שהי' בנו של ר' יונה בר מרייה והכי אמר אביך שצריך לסיים להאי אוקימתא בהיא דניקבה העוקה הכי שאם הוה בר קטפרס והוא כמו מקום דרך מדרון מגבוה לנמוך כהאי דתנן בסוף פ"ה דטהרות הגילוק והקטפרס וכו' ואם העוקה היתה כעין קטפרס אם מבפנים לתוך החצר יורד המדרון שלה אפי' הנקב יותר מעשר מותר מפני שהמים אינן יוצאין לצד חוץ לר"ה אלא לצד פנים דרך המדרון ולכ"ע א"צ לפקוק הנקב: מבחוץ אפי' פחות מעשר אסיר. כצ"ל ואם דרך המדרון פונה למבחוץ ה"ז נראה כשופך מים לר"ה שמיד הן יוצאין לשם דרך המדרון ואפי' הנקב פחות מעשר אמות אסור וכ"ע צריך לפקוק אלא כן אנן קיימין בשוה שלא היה מקום קטפרס אלא מקום שוה ובהא פליגי כדלעיל: מתני' פליגא על ר' יוחנן. דפליגי ר' יוחנן ור"ל אם אכסדרה שרובה פרוץ משלמת לשיעור ולר' יוחנן אינה משלמת והתנן החצר והאכסדרה מצטרפין לד' אמות: פתר לה. ר' יוחנן בשוה שב' אמות הן מהחצר וב' אמות מהאכסדרה ובכה"ג מודה: מתני'. ברייתא דהתוספתא פ"ו פליגא על ר"ל דס"ל דאכסדרה משלמת והגג אינו משלים לחצר והתני בתוס' שם המרפסת והגג והחצר מצטרפין הן בד"א: עוד היא בשוה. ה"נ בשוה היא דמצטרפין לכ"ע כדלעיל ודע לך שהיא כן: דתני. ברייתא שם בתר המרפסה וכו': הבית והעליה והחצר והגג אין מצטרפין. כצ"ל וכן הוא בתוספתא שם: קשיין אהדדי אלא לאו כאן בשאינן שוין אין מצטרפין ובשוין מצטרפין: ר"א בן יעקב דמתני' וכו': ור"מ. דהתם' שניהן אמרו דבר אחד: כדתני. פ' הזכר: סילונות שבברכין. שהן גדולים ומחזיקין הרבה: אע"פ שנקובין כו' דברי ר"מ. ולא חיים למימר דנראה כשופך להדיא לר"ה והיינו כר"א בן יעקב: ותני כן. אדברי חכמים דמתניתין קאי דתני בתוספתא שם נמי כן. שלא ישפך ע"פ הביב אבל שופך הוא על הגג ויורד לביב והכי תני שם אין עושין לה צינור אבל עושין לה מזחילה שלא יאמרו צינורו של פלוני מקלח מים בשבת ובמזחילה מותר מפני שהיא על כל פני הכותל ואינה מקלחת לר"ה אלא לחצר וכן אם עונת גשמים היא מותר דבלאו הכי מקלחין הן: צינורות וכו'. כמו תניא אידך צינורות המקלחין מים לר"ה בשבת אסור ותני בר קפרא עלה אם היה מקום צנוע שאינו נראה לרבים מותר מפני שעיקרו של האיסור אינו אלא מפני מראית העין: הדא פליגא על רב וליה ליה קיום. עיקרא דהאי מילתא לעיל בכלאים פ"ט בהלכה א' דקאמר רב כל שאסור משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור ומקשה שם עליה מכמה משניות וברייתות בהש"ס ומהכא ומסיק דהדא דרב לית ליה קיום דכל הני פליגי עליה דבמקום צנוע מותר:

הדרן עלך פרק כיצד משתתפין

הלכה א מתני' כל גגות העיר רשות אחת. אע"פ שהדיורין חלוקין הן למטה לבני בני אדם וליותר מ"מ הגגות שאין תשמישן תדיר הקילו בהן שאין בהן חילוק רשויות וכלים ששבתו בגג זה מותר להוציאן לזה: ובלבד שלא יהיה גג גבוה וכו' או נמוך עשרה. ומשכחת לה שיהא זה נמוך עשרה מחבירו ואעפ"כ אין חבירו גבוה ממנו עשרה כגון שבית אחד עמוק ביותר מהבית שאצלו והגג הזה נמוך מחבירו עשרה והגג שאצלו בעצמו אינו גבוה י' יותר ממנו אלא הבית הוא עומד יותר בגובה. וטעמא דלר"מ אסור מגג לגג אם הן חלוקין בגובה עשרה גזירה משום תל גבוה עשרה ורחב ד' בר"ה דלא ליתי לכתף עליו: וחכ"א כל אחד ואחד רשות בפ"ע. ואם לא עירבו הדיורים למטה אסור לטלטל גג ריגג לגג: ר"ש

קרבן העדה

חד תנא הוא. מאן דמחמיר לפוק מחמיר נמי לשפוך המים דחד טעמא לתרווייהו: רבי יונה אביך. שרבי מנא היה בריה דרבי יונה: הוה בר קטיפרס. אם העוקה עשוייה במדרון: ה"ג מבפנים אפילו יותר מעשר אסור. וה"פ אם המדרון יוצא מפנים לחוץ לרה"ר אפילו העוקה עשר אסור שמיד יוצאין לחוץ והרי הוא כשופך לחוץ: אלא כן אנן קיימין. אלא הכא במאי עסקינן בשוה שפת העוקה לרשות הרבים א"כ מאן דתני צריך לפוק היינו במדרון לחוץ ומאן דתני א"צ לפוק במדרון לפנים א"נ בשוה: מתני' פליגא על ר"י. דסובר שתי רשויות אחד גבוה ואחד נמוך אין מצטרפין: פתר לה בשוה. שהיו החצר והאכסדרה שוין בגובה קרקעיתן: מתני' פליגא על ריש לקיש. דאמר דוקא חצר והאכסדרה מצטרפין אבל גג וחצר אין מצטרפין ובברייתא תניא דאפילו גג וחצר מצטרפין: עוד היא בשוה. עדיין היכא לשנויי דברייתא איירי שהגג והחצר הם שוין לכך מותר לטלטל בתוכן: דע לך שהוא כן. כלומר ותדע דיש לחלק בין שוין לשאינן שוין: אין מצטרפין. וקשיין אהדדי: לא בשאינן שוין. אלא ודאי דכאן דמצטרפין איירי בשוין וכאן דאין מצטרפין בשאינן שוין: סילונות שבברכין. שהן יוצאין לרה"ר יותר מד' אמות: אע"פ שנקובין לחוץ ומוציאין מים לרה"ר: אם היה מזחילה. דף הרוך מונח על פני אורך הכותל ומונח בשיפוע והמרזבים כולם שופכים על הדף ההוא: מותר. לשפוך על פי הביב דלא אזיל להדי רה"ר: ואם היתה עונת גשמים מותר. ואין צריך עוקה דלא איכפת ליה דליפקו דבלאו הכי אצירו מטופף מפני הגשמים: צינורות. שפיהם רחב ארבעה טפחים דה"ל כמוציא בהדיא מרה"י לרה"ר אסור: והתני. בניחותא: אם היה מקום צנוע מותר. ואין צריך עוקה וצינורות בימות הגשמים ומקום צנוע דמיין שהרי כל הצינורות מקלחין מים בימות הגשמים: הדא פליגא על דרב. הך דבר קפרא פליגא על רב: ולית ליה קיום. ולא הסבר לקיים ברייתא זו אליבי' דודאי פליגי: כל שאסור משום מראית עין. כגון שפיכת מים על פי ביב שהוא אסור שלא יחשדוהו ויאמרו שהוא מתכוין לכך: אפי' בחדרי חדרים אסור. ואלו בר קפרא קאמר אם היה מקום צנוע מותר:

הדרן עלך פרק כיצד משתתפין

הלכה א מתני' כל גגות העיר רשות אחת. ואע"פ שדיורין חלוקין לשני בני אדם הגגות שאין תשמישן תדיר אין בהן חלוקת רשות וכלים ששבתו בגג זה מותרים להוציאם לזה: ובלבד שלא יהא גג גבוה. מחבירו עשרה דאם חלוק מהן בגובה עשרה אסור לטלטל ממנו לגגין גזרה משום תל גבוה י' ורחב ד' ברה"ר דלא ליתי לכתף עליו: כל א' רשות לעצמו. ואם לא עירבו דיורין שלמטה אסור לטלטל מזה לזה: ר"ש

מראה הפנים

הדא פליגא על רב ולית לי' קיום וכו'. כבר כתבתי בפ"ט דכלאים בהלכה א' דלשיטת הבבלי הא דרב אית לי' קיום והכי קי"ל ומתירץ שם כל הני אהקפתות דאתקוף עליה דרב התם וע"ש: הדרן עלך פרק כיצד משתתפין

שירי קרבן

הדא פליגא על רב ולית לי' קיום. מכאן נ"ל ראי' מכוררת לפסק ר"ת ור"י גאון דפסקו דלא כרב בהא ודלא כ"ב אלפסי שפסק בפ' כירה כרב וכתב אף ע"ג דהכא מתני' דלא כוותי' כיון דרב סבר כבי שבקינן סתם מתני' ע"ש וקשה הא המריך כאן דלית ליה קיום לדברי רב ופ"ק כיון דבר קפרא הי' קודם רב יש לנו לפסוק כוותי' ממלכי ורבא ואילך הוא דהמריך הלכתא כבתראי ולא מקודם לכן ואני תמה מהפוסקים שלא הביאו דברי הירושלמי אלו: הדרן עלך פרק כיצד משתתפין כל

ציון וירושלים "הדא פליגא על רב ולית לי' קיום. ע' תוס' כתובות ד' ס' מ"ב לחלק דבדרבנן ל"ב לאסור מפני מראית העין ועש"ך יו"ד סי' פ"ז ס"ק ד' ומג"א סי' ש"א ס"ק כ"ז ומהירושלמי מוכח דליתא להילוק זה:

שנויי נוסחאות (שו"ג) לו נד"ש לא. (שו"פ) הוא נד"ו היא

עין משפט נר מצוה

כו [א] עיי' פט"ו מה' שבת הלכה ט מג"א סי' ש"א ס"ק כ"ז טוש"ע או"ח סי' שנג ס"ה

כז [ב] מיימוני שם פכ"ב הלכה ב ט"ש"ע שם סי' בה סעיף מב

גליון הש"ס

עיי' ברא"ש בבת פ' הבית כי' ג' והפ"ק לא עי' שם:

מסורת הש"ס: תוספתא פ"ו; תוספתא שם; עירובין ע"ה פ"א; פ"ו; ירושלמי כלאים פ"ט ה"א; פ"ו עי' כ"ח ע"א

א ר"ש אומר אחד גגות ואחד הצירות ואחד קרפיפות *לכלים ששבתו לתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית: גמ' *ר' יוסי בי ר' בון אמר *איתפלגון רב ושמואל שמואל אמר עד בית סאתים ורב אמר מטלטלין בם אפילו כור ואפילו כוריים. הוו בעי מימר מה פליגי רבי מאיר ורבנן כשעירבו אבל בשלא עירבו. פתר לה כשהיו כולן לאדם אחד [ב]מתני' שהיו כולן עולין או בסולם צורי או בסולם מצרי אבל אם היו כולן עולין בסולם מצרי ואחד עולה בסולם צורי אותו של צורי נעשה כפתח והשאר נעשה כמטרפס ועולה כמטרפס ויורד. *מהו לטלטל בכולו שמואל אמר מטלטל בכולו רב אמר אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. מתני' פליגא על רב *גג [ג]גדול סמוך לקטן הגדול מותר והקטן אסור ניחא הגדול מותר בד' אמות. והקטן אסור בד' אמות ויש אסור בד' אמות רב ושמואל אמרי שנותנין לו ארבע אמות בפני פתחו רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל אמר בשהיה שם פתח פתוח לגג אפילו בן הגדול מותר שלא נפרץ במלואו והקטן אסור שנפרץ במלואו

קרבן העדה

ר"ש. מיקל מכולן ואמר חצירות וגגות וקרפיפות שאינן יותר מבית סאתים הואיל וכולן אין תשמישן מיוחד והדיר רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה בלא עירוב אפי' היו הגגות גבוהות או נמוכות מי' ולית ליה לר"ש עירובי חצירות אלא משום היתר כלי הבית: לכלים ששבתו בתוכן. כלים ששבתו באחד מהן מוציאין אותן מזה לזה: אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית. והביאום לחצרן ע"י שעירבו בני החצר אסור להוציאן מחצרו לחצר אחרת אם לא עירבו שתי החצירות יחד: גמ' איתפלגון רב ושמואל. פליגי בה רב ושמואל בגגין השוין שאין בהן גג גבוה או נמוך מעשרה לר"מ ובגג יחידי לרבנן: עד בית סאתים. דכיון דהיקף זה אינו הוקף לדירה דהנך מחיצות של מטה אע"פ שנעשו לדירה למטה עבידן לדור למטה בחללן ולא לדירת גג וכי נאמר גוד אסיק מחיצה והוי היקף יותר מבית סאתים אסור לטלטל בו אלא בד' הלכך אם הם עד בית סאתים מטלטל בכולן אבל לא יותר וכן בגג יחידי לרבנן אם הוא יותר מבית סאתים אין מטלטלין בו אלא בד': אפי' כור וכו'. דכיון דגג יחידי הוא מינכרי מחיצות וכן לר"מ המחיצו' בסוף הגגין כולם מינכרי ואמרי' בהו גוד אסיק וכיון דעשויין לדירה למטה הרי הן מחיצות העשויות לדירה ומטלטלין בכולה: הוו בעי מימר. סברוהו למימר: מה פליגי. כי פליגי ר' מאיר ורבנן דוקא כשעירבו שחלוקין הבתים שלמטה להרבה בני אדם וצריכין לערב וכיון דגגות אין תשמישן תדיר סברי רבנן דלא מהני להו העירוב: אבל בשלא עירבו. שאין צריכין לערב כגון שהבתים הם של יחיד מודים חכמים שכל הגגות רשות אחת הן ל"א בשלא עירבו אף רבי מאיר מודה דאסורין: פתר לה. אח"כ פירשו שאפי' הן יחידים פליגי ר' מאיר ורבנן: מתני'. דפליגי רבנן דוקא שהיו עליית כולן על הגגין בסולם צורי או מצרי: סולם מצרי. סולם קטן: סולם צורי. סולם גדול: ואחד עולה בסולם צורי. שהוא קבוע תמיד: נעשה כפתח. דכיון דאינהו לא עבדו סולם קבוע סליקו נפשייהו ואחלינהו לגבי דהאי: כמטרפס ועולה. מקפץ ומטפס וי"א מסתרך ועולה: מהו לטלטל בכולו. לרבנן דאמרי כל אחד רשות לעצמו מהו לטלטל כל אחד בכל גגו: מטלטל בכולו. שמחיצות המבדילות למטה מן הדיורים אמרינן גוד אסקינהו למעלה ויפרידו ביניהן אף על פי שאין המחיצות ניכרות: אלא בד' אמות. דכיון דכל אחד רשות לעצמו והן פרוצין זה לזה אוסרין זה על זה דהוה ליה רשות פרוצה במלואה למקום האסור לה: גג גדול סמוך לקטן. גדול עודף עליו לכאן ולכאן: הגדול מותר. לטלטל בו דיורין שבו: ניחא הגדול. כלומר הניחא הגדול מותר איכא למימר שמותר בד' אלא הקטן אסור צריכין לומר דאסור אפי' בד': ויש אסור בד' אמות. בתמיה: שנותנין לו ד' אמות בפני פתחו. כלומר אפי' בקטנה: בשהיה שם פתח פתוח. אפילו לא נפרץ נמי הגדול מותר שהרי לא נפרצה לקטנה דהא אית לה גיפופי מהני הלדדין: והקטן אסור שנפרץ במלואו

פני משה

ר"ש. מיקל הוא מכולן וסבירא ליה שאחד גגות ואחד חצרות וא' קרפיפות שהוקפו שלא לשם דירה אבל אין בכל אחד מהן יותר על בית סאתים הואיל ואין תשמישן תדיר כולן רשות אחת הן ודוקא לכלים ששבתו בתוכן באחד מן הגגות או בחצר או בקרפף מותר להוציאן מזה לזה מגג לגג דרך חצר או מחצר לגג וכו' ואף על פי שלא עירבו אבל לא לאותן כלים ששבתו בתוך הבתים אסיר להוציאן לגג וכו' אלא א"כ עירבו וכן הכלים ששבתו באחד מהן בגג או בחצר וכו' אסור להכניס לבית מן הבתים אלא א"כ עירבו והלכה כר"ש: גמ' ר' יוסי בר' בון אמר איתפלגון רב ושמואל. אליבא דחכמים דמתני' דס"ל כל אחד ואחד רשות בפ"ע ולענין לטלטל מזה לזה אבל לטלטל בגג עצמו או בקרפף בעצמו רב אמר מטלטלין בכולו ואפי' כור או כוריים ולשמואל אין מטלטלין בו אלא עד בית סאתים: הוון בעיי. בני הישיבה: מימר. לפרש דמה פליגי ר"מ ורבנן כשעירבו הבתים שלמטה יחד ולר"מ כמו שמבית לבית מותר ע"י עירוב כך מגג לגג ואפי' אין העירוב אלא בשביל הבתים והעירוב מונח באחד מן הבתים מ"מ מהני נמי להגגים ולחכמים מכיון דעיקר העירוב בשביל לערב הבתים יחד נשאר הגגים כל א' וא' רשות בפ"ע. אי נמי בשעירבו טעמא הויא משום דאי שכן הואיל דשכיחי מאני דבתים בידיהו דמטלטלי מבית לבית דילמא אתי לטלטלינהו לגג ומגג לגג ולר"מ לא חיישינן למידי: אבל בשלא עירבו פתר לה כשהיו כולם לאדם אחד. כלומר אבל בשלא עירבו ולא שכיחי מאני דבתים בידייהו אף חכמים מודים דלא חיישינן למידי ומפרש לה לדמות לכה"ג כמו שהיו כולם לאדם אחד והכל רשות אחת היא. והיותר נראה דאיפכא גרסינן וכצ"ל מה פליגי ר' מאיר ורבנן בשלא עירבו דאפילו הכי לר' מאיר הגגין רשות אחת הן ולרבנן כל אחד ואחד רשות בפני עצמו כמו הדיורין שלמטה אבל אם עירבו הבתים יחד א"כ פתר לה בכה"ג שזהו כמו שהיו כולם לאדם אחד ולכ"ע בין הבתים ובין הגגות הכל רשות אחת הן דמכיון שעירבו יחד אין כאן חילוק רשויות: מתניתא. דתנינן לחכמים שהגגין חילוק רשויות הן בשלא עירבו הבתים כשהיו כולן עולים או בסולם צורי או בסולם מצרי כלומר שהסולמות שעולין בהן על הגגין כולן שוין הן או שהן הכל בסולם צורי שהוא קבוע והיינו שיש לו ארבעה חווקין כדאמרינן לעיל בפ' הלון או שהן כולן בסולם מצרי שאינו קבוע בהא הוא דאמרי דכל גג רשות בפני עצמה הוא אבל אם היו כולן עולין בסולם מצרי שהוא אינו קבוע ואחד עשה לו סולם צורי קביע לגגו נעשה סולם קבוע זה כפתח לבעל הגג הזה והשאר הגגין נעשה כמטרפס ועולה וכו' כלו' מותר לו להיות מטפס ועולה מטפס ויורד בכל הגגין כולן דמכיון דאינהו לא עבדי סולם קבוע סליקו נפשייהו מגגן ואחלינהו לגביה: מהו לטלטל בכולו. לר"מ בכל הגגין אם שוין הן ולרבנן בגג יחידי או שהן כולן כרשות אחת כגון שעירבו ואם מותר לטלטל בכל גג וגג בכולו כמו בכל בית ובית: שמואל אמר מטלטל בכולו. אף על גב דלעיל אמר שמואל עד בית סאתים התם מיירי דלא מינכרא מחיצתא שלמטה למימר בהו גוד אסיק והכא מיירי דמינכרא מחיצתא ואמרי' גוד אסיק ומטלטל בכל הגג בכולו: רב אמר אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. והא דאמר רב לעיל אפי' כור ואפי' כוריים ע"כ אי אפשר לשנויי לסוגיא דהכא אלא כן דלעיל פלוגתייהו אליבא דר' מאיר דאמר כל הגגין השוין רשות אחת הן וקאמר שמואל עד בית סאתים ותו לא משום דאין דיורין למעלה והוי כקרפף שלא הוקף לדירה ואין מטלטלין בו אלא עד בית סאתים ורב ס"ל אליבא דר"מ דמהני המחיצות דלמטה גם למעלן ומטלטלין בהן אפי' כור ואפי' כוריים והכא אליבא דרבנן דמתני' פליגי דשמואל סבירא ליה דמיהת בכל גג בפ"ע מותר לטלטל בכולו. ורב ס"ל אין מטלטלין בו אלא בד' אמות: מתניתא פליגא על רב. דתנינן לקמן: גג גדול סמוך לקטן הגדול מותר והקטן אסור. והניחא בגדול מלית לפרושי שמותר בד' אמות אלא והקטן אסור ואפי' בד' אמות ויש איסור בד' אמות בהאי דמהיכי תיתי לאסור בו בטלטול ד' אמות וה"ה דהוה מצי למיפרך נמי מגדול גופיה דאם בד"א ותו לא מאי רבותא טפי בגדול אלא דניחא ליה למיפרך מדקתני בהדיא גבי קטן דאסור ולדידך ואפי' בד' אמות ואמאי: רב ושמואל אמרו. כל מר דתרווייהו משני לה ושמואל נמי אליבא דרב דלא תיקשי ליה מהאי מתני' דאיכא למימר דה"ק שנותנין לו ד' אמות בפני פתחו והיינו שלפני הפתח שהקטן פתוח לו ומלבד ד' אמות שלו והקטן אין לו אלא ד' אמות: ר' יוסי בר' בון בשם שמואל אמר. לשנויי הך מתני' אליבא דרב דבלא"ה ל"ק דאפי' תימא שהקטן אסור הוא לגמרי והיינו טעמא דמיירי כשהיה שם פתח במלואו כלומר שהקטן נפרץ במלואו להגדול והשתא בפשיטו' מיתוקמא האי מתני' בין לרב ובין לשמואל כדמסיים ואזיל שאפילו כן כלומר אפילו פיתא שהגדול מותר לכל חד וחד כדאית ליה שהרי הוא לא נפרץ במלואו שנשתייר בו ניפופי מכאן ומכאן ואין הקטן אוסר עליו אבל הקטן אסור לגמרי שנפרץ במלואו

מסורת הש"ס

ובב"ם בבלי איתא רבות א' בן לכלי' ששבתו בתוכן. ד"ה (כיצד מעברין הלכה ח) עירובין ל פ"א

בב כט פ"א

בב לג ע"א

עין משפט נר מצוה

א מיימוני פ"ג מעירובין הלכה יח טוש"ע א"ח סי' שעב סעיף א

ב

ג טוש"ע שם סי' שעב ס"ד

גליון הש"ס

ציין נריט"א דף פט ע"ב

מראה הפנים

כל גגות. איתפלגון רב ושמואל. כתם נריב איפכא רב אמר אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ושמואל אמר מותר לטלטל בכולו וכו' ובפלוגתייהו דלקמן שם בדף ל גריס גגין השוין לר"מ וגג יחידי לרבנן רב אמר מותר לטלטל בכולו ושמואל אמר אין מטלטלין בו אלא בדי אמות קשיא דרב אדרב כתם לא מינכרא מחיצתא הכא מינכרא קשיא דשמואל אדשמואל התם לא הוי יותר מבית סאתיים הכא הוי יותר מביה סאתיים וכו' ומדקשיא לי' דרב אדרב ש"מ דפלוגתא קמייתא נמי אליבא דרבנן דמתני' פליגי כדפרש"י ז"ל והכא הוי אפשר לפרש ג"כ דאליבא דרבנן פליגי כדפרישית כאן בפנים אלא מדחזינן בפלוגתא דלקמן דקאמר מהו לטלטל כולו וכו' וגבי דמיתלף שיטתייהו בבבלי דהכא מדכתב דרב לדשמואל ודשמואל לדרב מ"מ צריכין אנן לשנויי כי היכי דלא ליקשו אהדדי מפלוגתא קמייתא דהכא ימי כי דהא דשמואל דהכא והיינו דרב דהתם שפיר איכא לשנויי כדמשני התם אליבא דרב כתם בקמייתא לא מינכרא מחיצתא והכא בגג יחידי לרבנן מינכרא מחיצתא אלא דרב דהכא והיינו דשמואל דהתם ליכא לשנויי כדמשני התם אליבא דשמואל כתם לא הוי יותר מבית סאתיים וכו' דהא הכא אמר רב בהאי קמייתא אפי' כור ואפי' כוריים מותר וע"כ א"א לפרש בענין אחר אלא דפלוגתייהו כאן אליבא דר"מ בגגין השוין ופלוגתייהו דהכא דלקמן אליבא דרבנן דמתני' פליגי כדפרישית לקמן: מהו לטלטל כולו וכו'. נתבאר בדבור דלעיל מזה:

רבי

שנוי נוסחאות (ש"ו) כשעירבו נ"ו בשעירבו

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

במלואו . *ר"מ אומר אין אתם מודין לי בכלים ששבתו בחצר שמטלטלין אותן בחצר מה נשתנה גג מחצר אמרו לו לא אם אמרת בחצר שאין לה דיורין למטה תאמר בגג שיש לו דיורין למטה. אמר להן הרי שהיתה החצר למעלה מן הגג מהו אמרו לו לא אם אמרת בחצר שאין כל אחד מכיר את מקומו תאמר בגג שכל אחד מכיר את מקומו , אמר להן הרי שהיתה החצר הלוקה בפסיסיות מהו עד כאן היתה תשובה. א"ר יוסי בי רבי בון מיכן והילך היו משיבין לפניו אמרו לו לא אם אמרת בחצר שמחיצותיה עולות עמה תאמר בגג שאין מחיצותיו עולות עמו. והוא מימר לון אף אנא אית לי עמוק כגובה. *תני א"ר יודה בשעת הגזירה היינו נוטלין את הספר והיינו עולין מהצר לגג ומגג לגג אחר ויושבין וקורין ולא אמר אדם דבר אמרו לו אין שעת הגזירה ראייה. א"ר שונין היינו אצל ר"ש בתקוע והיינו נוטלין שמן ואלונטית והיינו נכנסין מחצר לגג ומגג לקרפף ומקרפף לקרפף עד שהיינו מגיעין לקרפף הסמוך למעיין ויורדין וטובלין בו. אשכחת אמר ארבע פלגוון כל גגות העיר רשות אחת הן ר' יודן אומר חצר וגגות רשות אחת הן ר"ש אומר חצר וגג וקרפף אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית רבי יוחנן אמר בשלא עירבו אבל בשעירבו נעשית חצר כבתים והגגות רשות בפני עצמן. א"ר זעירא היא עירבו היא שלא עירבו. מתני' פליגא על ר' זעירא לא לכלים ששבתו בתוך הבית אם לא בשלא עירבו הדא צריכא להוציא מן הגג אסור לא כל שכן לגג אמר רבי בון בר כהנא קומי רבי לא בשערבה זו בפני עצמה וזו בפני עצמה אפילו כן לא לכלים ששבתו לתוכו. רבנן דקיסרי בשם רבי יוסי בי ר' בון אתייא

פני משה

במלואו הזה: ר' מאיר אומר וכו'. תוספתא היא בסוף פ"ז אמר להם רבי מאיר אם אתם מודים לי בכלים שבחצר ששבתו ולא עירבו שאסור להכניס ולהוציא מחצר לבתים ומבתים לחצר וכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר מה נשתנה גג מחצר אמרו לו וכו' כדהכא: תאמר בגג שיש לו דיורין למטה. וכשם שחלוקים הדיורין למטה כך חלוקין הן למעלה: אמר להן הרי שהיתה החצר למעלה מן הגג מהו. שיש מקום פנוי ורחב על הגג כמו חצר ומאי איכא למימר הרי ג"כ יש כאן דיורין חלוקין למטה ואפ"ה מותר לטלטל כלים ששבתו בתוכה ומ"ש גג מחצר: אמרו לו וכו'. כלומר שחזרו והשיבו לו תשובה אחרת ולא כדמעיקרא דשאני חצר שאין כל אחד מכיר את מקומו לומר שהיא שלו שהרי כל החצר לכל בני החצר היא וכולן שוין בו תאמר בגג שכל אחד מכיר את מקומו ושלו וא"כ חלוקין הן בגגות: אמר להן הרי שהיתה חצר חלוקה בפיספיות מהו. כלומר בחצר נמי משכחת לה כשהיא חלוקה מתחילה קצת כמו בפסיפס בכותל זה חלק של זה וזה חלק של זה והרי כל א' וא' מכיר את שלו ואפ"ה מותר לטלטל כלים ששבתו בחצר בכל החצר דיד כולן שוה בהן: עד כאן היתה תשובה. שהשיבו זה לזה. ואמר ר' יוסי בר' בון אע"פ דבתוספתא תנינה ע"כ היתה תשובה מ"מ מצינו שחזרו והשיבו לר"מ לא אם אמרת בחצר וכו' תאמר בגג שאין המחיצות שלמטה עולות עמו: והוא מימר לון אוף אנא אית לי עמוק כגובה. כלומר ואם השיבו כך לר"מ כדאמרן הוה יכול ר"מ לומר לון דאה"נ דסבירא לי כדין עמוק כך דין גובה דכמו דאמרי' בעלמא גוד אחית מחיצתא כך נימא כאן גוד אסיק מחיצתא והרי הוא כאלו מחיצות שלמטה עולות והגגין מוקפות מחיצות הן ואכתי קשיא לכו מה נשתנה גג מחצר: בשעת השמד. שגזרו שלא לקרות בתורה והיו מסתירין עצמן והיינו נוטלין את הספר וכו': בתקוע. ששמן מצוי שם הרבה והיינו נוטלין שמן לסוך ואלונטית להסתפג והיינו נכנסין מחצר לגג וכו' שלא עירבו והיינו מהלכין כך עד שהיינו מגיעין לקרפף הסמוך למעיין ויורדין וטובלין בו בשבת: אשכחת אמר ארבע פלגוון. נמצאת אומר שיש כאן ארבע מחלוקת בדבר לר"מ כל גגות הן רשות אחת ולחכמים דמתני' כל אחד ואחד רשות בפ"ע ולר' יודה לברייתא דקאמר והיינו עולין מחצר לגג וכו' חצר וגגות רשות אחת הן ולר"ש חצר וגג וקרפף רשות אחת הן: לכלים ששבתו לתוכן וכו'. וקאמר ר' יוחנן דוקא בשלא עירבו החצירות עם הבתים דלא שכיחי בחצר אלא כלים ששבתו לתוכן. אבל בשעירבו החצירות עם הבתים נעשו החצירות כבתים דהא שכיחי מאני דבתים בחצר ואסור להוציא מהן אפי' כלים ששבתו בתוכן דגזרינן אטו כלים ששבתו בבתים והן גם כן כחצר ואותן אסורין הן: והגגות רשות בפני עצמן. כלומר ובכה"ג אסור להוציא מהחצר להגגות משום שמא יוציא מן הכלים ששבתו בבתים להגגות והרי הגגות רשות בפני עצמן הן מן הבתים: ר' זעירא. פליג ואמר היא עירבו היא שלא עירבו הכל דין אחד היא לרבי שמעון: מתניתא פליגא על ר' זעירא. דקתני אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית שאותן הכלים אסור להוציאן מגג לגג והשתא מאי קמ"ל כדמסיק הקושיא: אם לא בשלא עירבו הדא לורכה. בתמיה כלומר אם לא אמרת דבשלא עירבו דוקא מיתוקמא מתני' אלא אפי' בשעירבו קשיא וכי הדא לורכה לאשמועי' דבכה"ג אסור להוציא מגג לגג חבירו שהרי כשעירבו הא אמרינן שנעשית חצר כבתים והגגין חלוקין הן ורשות בפני עצמן חשיבי וא"כ להוציא מן הגג לחצר אסור שהחצר רשות אחרת היא לגג חבירו לכ"ש שאסור ומאי קמ"ל דאי אמרת בשלמא בשלא עירבו מיירי בדוקא א"ש דהא קמ"ל דכשם שאסור להוציא כלים ששבתו בתוך הבית להחצר כך אם הוציאן לחצר או לגג וכגון שהוציאן דרך מלבוש אסור להוציאן מגג לגג ולא אמרינן כיון שהחצירות והגגות רשות אחת הן ועכשיו הן בחצר או בגג יוציא ג"כ לגג חבירו אלא אי אמרת אפילו בשעירבו מיירי א"כ הגגות רשות בפני עצמן הן קשיא כדאמרן: אמר ר' בון בר כהנא קומי ר' אילא. דאפילו תימא בשעירבו מיירי ול"ק דהב"ע כשעירבה זו בפ"ע וזו בפ"ע כלומר כל חצר עם הבתים וכן עם הגג שלהן עירבו כל אחת ואחת בפני עצמה ולא עירבו יחד החצירות זו עם זו והשתא טובא קמ"ל דאותן כלים ששבתו בתוך הבתים מותרין הן להוציאן לחצר ולגג שהרי עירבו ומהו דתימא ה"א דמכיון שכל גגות רשות אחת הן א"כ להוציאן מגג לגג ג"כ מותר קמ"ל דלענין כלים ששבתו בתוך הבתים לא אמרינן דהכל כרשות אחת חשיבי: אפילו כן לא לכלים ששבתו לתוכו. כלומר דדחי להא דר' בון דאפי' כן קשיא דאי הכי שעירבה זו בפ"ע וזו בפ"ע א"כ רשויו' חלוקות הן לגמרי ואפילו לא לכלים ששבתו לתוכו ליכא למיתוקמא שיהא מותר להוציאן מחצר לחצר ומגג לגג הלכך לא מצינן לאוקמי כדקאמרת: רבנן דקיסרי וכו'

אתיא

קרבן העדה

במלואו. דהא במקום חיבורן הם פרולים לגמרי: תאמר בגג שיש לו דיורין למטה. וכשם שדיורין חלוקין מלמטה כך הם חלוקין מלמעלה: הרי שהיתה החצר למעלה מן הגג. כגון שהבית נמוך והחצר גבוה שהגג והחצר שוין ואפ"ה אתם אוסרים לטלטל אע"פ שאין דיורין למטה: שאין כל אחד מכיר את חלקו. שהרי כולם שותפים בו: בפסיסיות. בפסין שכל אחד יודע עד היכן מגיע חלקו: מהו. מאי טעמא אתם אוסרין בכה"ג: עד כאן היתה התשובה. על שאלה זו לא השיבו חכמי' כלום: מיכן והילך היו משיבין לפניו. ריב"ב פליג ואמר דאף ע"ז היו משיבין לו דלא דמי לגגות: שמחיצותיה עולות עמו. מחיצות החצר הם גבוהין מחצר עצמו לפיכך במחיצותיה ניכרין לאותו העומד בפנים: שאין מחיצותיה עולות עמו. שאין ניכרין לאותו העומד על הגג: והוא מימר לון. ור"מ אמר להן: אוף אנא וכו'. אף אנא סובר דבעיק מחיצות אלא דהכא הוי כמחיצות דאמרינן גוד אסיק מחיצה ומה שהוא בגומה כאלו היא בגובה על הגג: שמן. לסוך בו: ואלונטית. להסתפג בה: ארבע פלגוון. ד' חכמים פליגי בדבר זה: הכי גרסינן כל גגות העיר רשות אחת הן וחכמים אומרים כל אחת רשות לעצמה ר' יודן אומר חצר וכו'. וה"פ ר"י פליג וסובר דאפי' גג חצר אחת הן דתשמישתיה דגג שוה לחצר אבל קרפף לא דאין תשמישתו שוה לחצר: חצר גג וקרפף רשות אחת הן. דאס"ד כל חדא רשותא בפני עצמו א"כ היינו ר"מ: בשלא עירבו. בני החצירות כל אחת לעצמה דהשתא לא שכיחי כלי שבתים בחצר וליכא למגזר אי שרית להוציא הכלים ששבתו בזו להכניסן לחברתה אתי לאפוקי נמי לה כלי הבית: אבל עירבו. כל חצר לעצמה ולא עירבו שתי החצירות יחד אסור לטלטל מזו לזו אפי' כלי החצר דכיון דשכיחי מאני דבתים בחצר גזרינן דלמא אתי לאפוקי מאני דבתים שבחצר זו לחצר זו ור"ש מודה בהו דקתני אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית ועוד דחצר גופיה כבתים הוא: היא עירבו היא שלא עירבו. כלומר בין עירבו בין לא עירבו מחצר לגג שרי דלא גזרינן: ה"ג מתני' פליגא על ר' יוחנן לא לכלים וכו' אם לא בשלא עירבו הדא לורכא להוציא מן הבית אסור לא כ"ש לגג. וה"פ אם נאמר דלא איירי מתני' אלא בשלא עירבו החצירות לעצמן השתא לחצר אסור להוציא מן הבית שהרי לא עירבו לא כ"ש שאסור להביאן על הגג: בשעירבה זו בפני עצמה וכו'. הא דא"ר יוחנן בשלא עירבו היינו שלא עירבו החצירות יחד ומתני' איירי כשעירבה זו לעצמה וזו לעצמה: ה"ג אפי' כן לא לכלים ששבתו בתוך הבית:

אתייא

מראה הפנים

רבי יוחנן אמר בשלא עירבו וכו'. הסוגיא עד הרת בפנים לפי שיטתא דהכא ודר' יוחנן דהכא הוא כחליפין מר' יוחנן דהתם כדרך הש"ס כזה וש"ס הבבלי הוא מהדורא בתרא ונראים התם לר' יוחנן בין עירבו ובין שלא עירבו ובקיל וסברי התם הדשמואל ור' יוחנן קלא כותיה אתר ומשני לה והסכימו כל הפוסקים כשמואל ור' יוחנן דהלכה כר"ש בין

שירי קרבן

מתני' פליגא על ר"ז וכו'. בקונט' הגהתי וצ"ל דאפשר לקיים הגירסא שלפנינו וס"פ הס"ד דמתני' בשעירבו א"כ מאי דחצר מותר להביאן לתוך הבית ולא ודאי אסור להביא מן הגג לחצר דחיישינן שמא יכניסן לתוך הבית כמו דמכניס כלי החצר לתוך הבית א"כ כ"ש הוא דאסור להביא מאי דבית לגג ומשני כשעירבה זו בפני עצמה וזו בפני עצמה וכיון דמותר להביא מאי דחצר אחרת לחצר זו דגם אותן אסור להביאן לתוך הבית ועל כרחו צריך ליזהר בהן א"כ אף במאי דגג צריך ליזהר ולכך צריך לאשמועינן דמאי דבית אסור להביאן לגג: אפי' כן לא לכלים ששבתו בתוכו. בנוסחאות הישנות גרסי' כאן הלכה ב ורבנן דקסרי אמתני' ב' בטייי ואין הגירסא שהיא מסומנת מכמה אנפי ואין להאריך:

שנויי נוסחאות (שו"ג) והוא בד"ו והוה . אף בד"ו אוף . (מו"ד) הנזירה בד"ו השמד . (מו"ז) הנזירה בד"ו השמד . (שו"ז) א"ר בד"ו אמר רבי . ר"ש בד"ו רבי שמעון . (שו"כ) מגיעין בד"ו מגיפין . (בו"מ) צריכא בד"ו צורכא .

מסורת הש"ס

אתייא דשמואל לרב. בהא שוין רב ושמואל דמתני' אפילו בשעירבו ופליגי אדר' יוחנן דאמר דמתני' דוקא בשלא עירבו: עד בית סאתים ורב אמר אפי' כור וכו'. שמעינן דבעירבו איירי רבי מאיר ורבנן דאי לא עירבו למה מותרין לטלטל לרבי מאיר בכולו או עד בית סאתים נימא בכל בית גוד אסיק מחיצה נמצא שהן חלוקין למעלה אלא ודאי בשעירבו איירי א"כ ודאי ר"ש בשעירבו איירי ושמעינן דפליגי ארבי יוחנן:

*עירובין צ"ב ע"א

הלכה ב מתני' הגדול מותר. להשתמש בגגו ואין בני הקטן אוסרין עליו דלגבי גדול הך פירצא פיתחא היא ושרי באותן גיפופים העודפים מכאן ומכאן כמעקה שסביב הגגות וחשיבא סתימא וכגון שאין הפירצה יותר מעשר אבל קטן אסור להוציא דבני הגדול אסרי עליה שהרי נפרץ לו במילואו: גמ' מתני' באותו הגג. כלומר כרבנן אתיא מתני' וכל גג רשות לעצמו הלכך באותו הגג הוא דשרי אבל בגג אחר אסור דנפרץ במילואו: בשאינו שוה. ואפי' כר"מ מלי אתיא דאיירי בגגין שאינן שוין אלא נמוך או גבוה י' הלכך כיון שהקטן נפרץ במילואו אסור: מתני' פליגא על שמואל. דאמר לרבנן מטלטל בכולו אע"ג דנפרץ במילואו: ויטלטלו בה. בקטנה עד מקום המחילה מיהת אע"ג דנפרץ כמו בגגו: מה דמר שמואל. דלרבנן מטלטל בכולו היינו באותו שבת כלומר בשבת ראשונה: מה דהיא מתני'. ומתני' איירי בשבת הבאה: מה נן קיימין. במאי עסקינן: מה דהוה עובדא וכו'. כלומר מעשה שהיה כך היה: קומי ר' לא. בפני ר' אילא:

הלכה ג מתני' חצר שנפרצה לרשות הרבים. שנפל הכותל הפונה לרה"ר במלואה או יותר מעשר: חייב. דכרה"ר היא: פטור. אבל אסור דלאו רשות הרבים היא אלא כרמלית היא וה"ה מתוכה לרה"י: גמ' לא א"ר לעזר. דהוה רה"ר: אלא ממקום מחיצות. המקום שהיו המחיצות עומדין שם: ובשניטלו ראשי הזויות. וגם ניטלו ראשי הזויות שבלעדי המחיל' שאין ניכר מקום המחילה: ובלבד

אתייא דשמואל לרב ותרווייהו פליגין על שיטתיה דר' יוחנן. דתנינן כל גגות העיר רשות אחת שמואל אמר עד בית סאתים רב אמר מטלטלין בהן אפי' כור ואפילו כוריים:

הלכה ב מתני' *גג גדול סמוך לקטן הגדול מותר והקטן אסור

א חצר גדולה שנפרצו לקטנה הגדולה מותרת והקטנה אסורה מפני שהיא כפתחה של גדולה:

גמ' מתני' באותו הגג אבל בגג אחר אסור. בשאינו שוה אבל אם היה שוה מותר. מתני' פליגא על שמואל הצר גדולה שנפרצה לקטנה הגדולה מותרת והקטנה אסורה. ויטלטלו בה עד מקום מחיצות חברייה אמרין קומי ר' יוסי בשם ר' אחייה מה דמר שמואל בשבת זו מה דהיא מתני' בשבת הבאה. כה נן קיימין אם בשעירבו עירוב אחד בין בשבת זו בין בשבת הבאה יהו מותרין אם בשלא עירבו כל עיקר בין בשבת זו בין בשבת הבאה יהו אסורין. מה דהוה עובדא הכי הוה עובדא. א"ר בון בר כהנא קומי ר' לא כשעירבה זו בפני עצמה וזו בפני עצמה אפילו כן הגדולה מותרת שנפרצה במלואה וקטנה אסורה שלא נפרצה במלואה:

הלכה ג מתני' *חצר שנפרצה לרשות הרבים המכנים מתוכה לרשות היחיד או מרשות היחיד לתוכה חייב דברי ר' אלעזר וחכמים אומרים מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה ב פטור מפני שהיא ככרמלית: גמ' רבי זריקא רבי יעקב בר בון בשם רבי הנינה לא אמר רבי לעזר *אלא ממקום מחיצות בשניטלו ראשי זויות מיכן ומיכן ובלבד

אתייא דשמואל לרב. כלומר אתייא הא דשמואל דלעיל וכן לרב כהא דלקמי׃ דאף על גב דפליגי בענין היתר הטלטול בגגות אליבא דרבי מאיר כדפרי' לעיל גבי הא פלוגתא אחריתא דידהו מ"מ בהא שוין הן דאפי' לר"מ כל הגגות רשות אחת הן ומכ"ש לר' שמעון דלעולם רשות אחת הן לענין כלים ששבתו לתוכו וא"כ תרווייהו פליגי על שיטתיה דר' יוחנן דמחלק אליבא דר"ש בין עירבו ובין לא עירבו אלא דלעולם גגות וחצירות וקרפיפות רשות אחת הן דתנינן וכו' וכדפרישנא:

הלכה ב מתני' גג גדול סמוך לקטן. ונראה הקטן כמו פרוץ ופתוח הוא להגדול: הגדול מותר. להכניס לו כלי הבית שלמטה ואין בני קטן אוסרין עליו דהך פירצה שהיא הקטן לפני הגדול כפיתחא הוי ושרי הגדול בגיפופין שנשאר לו מכאן ומכאן וכגון שאין הפרצה יותר מעשר אבל הקטן אסור לו להוציא כלי הבית דבני גדול אסרי עליה שנפרץ לו במלואו: חצר גדולה שנפרצה לקטנה. כלומר כשנפרצה הגדולה הרי הקטנה נפרצה במלואה להגדולה וכגון שנפרצה מבעוד יום: הגדולה מותרת. כשעירבה לעצמה ובשביל שנשתיירו בה גפופין מכאן ומכאן הויא הך פרצה כפיתחא אבל הקטנה אסורה להוציא מבתיהן לחצר שלהן שהרי נפרצה במלואה עד שיערבו עם בני הגדולה עירוב אחד לפי שדיורי של גדולה חשובין הן כמו שהן בקטנה ואין דיורי קטנה חשובין כגדולה. ואם נפרצה בשבת אף הקטנה מותרת כשעירבה לעצמה דבכה"ג אמרינן שבת שהותרה מקצתה הותרה כולה:

גמ' מתניתא באותו הגג. הא דקתני הגדול מותר היינו באותו הגג מותר לטלטל בכולו לאותן כלי הבית שהכניסן לו אבל בגג אחר אסור דלא הימא מכיון שכל הגגות רשות אחת מותר להוציאן מגג זה לגג אחר קמ"ל: בשאינו שוה. כלו' והא דקתני והקטן אסור בשאין מקום שהוא פתוח להגדול שוה עם הגדול דלא תימא לפרש דלעולם הקטן אסור ואפי' הוא שוה עם הגדול באותו צד שכנגדו אלא שזה גדול ממש לארכו הלכך קמ"ל דדוקא בשאינו שוה באותו צד הסמוך וכנגדו והוי נפרץ במלואו להגדול ואסרי עליה אבל אם היה שוה בהצד הסמוך להגדול מותר אף הקטן: מתניתא פליגא על שמואל. הא דשמואל לעיל פ' הדר בהלכה ז' גבי מעשה שהיו מסובין באויר חצר וקדשה עליהן השבת אתא עובדא קומי שמואל ואמר מכיון שהתחילו בתבשיל מבעוד יום מותר אלמא דמיהת לשמואל אמרינן מכיון שהותרה למקצת שבת הותרה כולה והא קתני הכא חצר גדולה שנפרצה לקטנה הגדולה מותרת והקטנה אסורה וקס"ד שנפרצה בשבת ולשמואל אמאי קטנה אסורה הרי היתרה למקצת שבת ויטלטלו בה עד מקום מחיצות וכלומר דנהי דבמקום מחיצות פרוץ הוא ואסור לטלטל מיהו עד מקום מחיצות יטלטלו בשכבר הותרה להן למקצת שבת: מה דאמר שמואל. התם להתיר להם הטלטול בשבת זו ומה דהוא מתניתא דהכא בשבת הבאה הוא דמיירי ולקמי' מדייק עלה ומשני: מה אנן קיימין. להמתניתין: אם בשעירבו עירוב אחד. בני הקטנה עם בני הגדולה אם כן הכל כחצר אחת חשיבא ובין בשבת זו ובין בשבת הבאה יהיו מותרין: ואם בשלא עירבו כל עיקר בני הקטנה ואפילו לעצמה לא עירבה א"כ לעולם יהיו אסורין ואפי' בשבת זו שהרי לא הותרה השבת להם כלל: מה דהוה עובדא הכי הוה עובדא וכו'. כלומר הכא מיירי דהוה עובדא הכי כדאמר ר' בון בר כהנא קומי ר' אילא בהלכה דלעיל וה"ג כשעירבה זו בפני עצמו וזו בפני עצמו ואפי' כן הגדולה מותרת שלא נפרצה במלואה והקטנה אסורה שנפרצה במלואה כצ"ל וכדפרישית במתניתין עד שיערבו עירוב אחד עם בני הגדולה:

הלכה ג מתני' חצר שנפרצה לרשות הרבי'. במלואה או יותר מעשר: חייב דברי ר"א. דקסבר ר"א דמקום מחילה הויא כלידי ר"ה ולידי ר"ה כר"ה דמיא ושאר החצר מודה ר"א דככרמלית הוא והא דנקיט מתוכה איידי דקאמרי רבנן מתוכה קאמר איהו נמי מתוכה והכי קאמר בגמרא: וחכ"א מתוכה לר"ה וכו'. כלו' לדבריו דר"א קאמרי מי לא מודית לן שהמכנים מתוכה לר"ה או מר"ה לתוכה פטור מפני שהוא ככרמלית וא"כ מקום המחילה נמי ככרמלית וממנה לרשות היחיד או מרה"י למקום מחילה נ"כ פטור ולהכא נקטי הכמים במלתייהו מתוכה לר"ה לא קאמרי כדנקט ר"א מתוכה לרה"י משום דרחייה למילתייהו הוא דנקטי ולהשמיענו דמדמי להו מקום המחילות למהוכה ור"א ס"ל באתי מקום המחילה דכיון דדרסי לה רבים כר"ה דמיא והלכה כחכמים: גמ' ר' זריקא וכו' לא אמר ר"א. להתחייב עליה אלא ממקום מחיצות אבל שאר החצר מודה דככרמלי' הוא כדפרישית במתניתין: בשניטלו ראשי זויות מכאן ומכאן. כלומר כשנפרצה המחילה ולא נשתיירו בה הזויות מכאן ומכאן שאם נשתיירו בה זויות מודה ר"א דלא הויא מקום המחילה כר"ה:
ובלבד

עין משפט נר מצוה

ג
א מיימו' פ"ג מעירובין הלכ' כד טוש"ע א"ח סי' שעג סעיף ג

ד
ב מיימוני פי"ט משבת הלכה ו וכהה"מ שם ובש"ע שם סי' שסא ס"ג וסי' שפב ס"ב

שירי קרבן

מתני' פליגא על שמואל וכו'. בקונט' פירשתי כפי הגירסא שלפנינו והרבה יש לדקדק בה לכן נ"ל דה"ג שמואל יתיב בהאי חצר ונפלה המחילה דביני וביני ולא היה פתח ביניהם ואמר שמואל זה מטלטל עד עיקר מחילה וזה מטלטל עד עיקר מחילה וקשיא להו ממתני' עליה דשמואל למה הקטנה אסורה יטלטל עד עיקר המחילה ומשני דשמואל אינו מתיר אלא משום דהותר למקצת שבת והיינו דוקא בשבת זו ומתני' איירי בשבת אחרת דהיינו שנפרצה מבעו"י ופריך במאי עסקינן האי עובדא שהתיר שמואל עד עיקר המחילה אם בשעירבו וכו' וכה"ג קשה נמי אמתני' ומשני מאי דהוה עובדא הוה עובדא דבשבת נפרצה ובשמוא' מתיר אפילו לשבת אחרת ומתניתין איירי בשלא עירבו והא דרבי בון וכו' מילתא באפי נפשה היא והמתני' קאי. ויש סייעתא לפי' זה מהבבלי עירובין דף צד ע"א ע"ש:

מראה הפנים

בין עירבו ובין שלא עירבו. ועיין לעיל בפ' הדר בהלכה ד' בד"ה כד אתי לעירובין בה ביארתי שם מענין זה בס"ד:

גג גדול סמוך לקטן וכו'. התם בגמרא דף צ"ב אמרו למה לי למיתני הרתי לרב קתני גג דומיא לחצר מה חצר מינכרא מחיצתא אף גג מינכרא מחיצתא שמחיצות ניכרות בפני שלא יסא הגג כולם תולה לכן דאי לא מינכרא לא אמרי' גוד אסיק וגדול נמי אסיר כדפרש"י ז"ל ומבי"כ כל גגין שלהן חלקין סיו ולא מ...ין ומזה נראה דסיינו טעמא שלא הזכיר הרמב"ם ז"ל כלל לדין גג גדול וקטן דמתני' כ"א הכיפא דין דחצר גדולה וקטנה כתב בפ"ד מהלכות עירובין בהלכה כ"ד ומשום דסתם גגין בזמן הזה עולמין כן לחוץ ולא שייכא בהו גוד אסיק ולא מצינו לאשכוחי לכה"ג שיהא הגדול מותר להוציא לתוכו כלים ששבתו בבית דמוליא מרה"י לכרמלית הוא ואלו כלים ששבתו בגג פשיטא דמותר ואפי' מחצר לגג ולקרפף דהא קי"ל כר"ש. ולפ"ז מליק נמי לפרש להא דקאמר

רבי

הכא בגמרא מתניתא באותו הגג וכו' בשאינו שוה וכו' דהכל על הגדול קאי וה"ק באותו הגג הגדול הוא דמותר להוציא כלי הבית לתוכו אם הוא גג וגג דליכא למימר בי' גוד אסיק והוי רה"י כגון שאינו בולט לחוץ וכלומר דקמ"ל דבהכי מיירי מתני' אבל בגג אחר שאלו לא ובשאינו שוה הגג שאלו אלא הוא בולט לחוץ והוי כרמלית אבל אם היה הגג שאלו ג"כ שוה ואינו בולט לחוץ מותר דהכל רשות אחת הן: לא אמר ר' אליעזר אלא ממקום מחיצות. זהו כמסקנא דהתם והב"א כלידי ר"ה קמיפלגי. וסיים נמי טעמא דנקטי כליהייהו מתוכה לר"ה ולא כדנקיט ר"א כלישני' וכדפרישית הכל במתני':

ולא

שינויי נוסחאות (ש"ז) שנפרצו בד"ו שנפרצה. (שוכ"ע) אלעזר בד"ו אליעזר

עין משפט נר מצוה

ה

א מיימוני פ"ז מהלכות שבת הלכה לד לה טוש"ע או"ח סי' שסה סעיף

ו

ב מיימוני שם פט"ו הלכה יב טוש"ע שם סי' שנב סעיף ג

פני משה

ובלבד בארבעה. ודוקא אם יש בהנשאר בזויות ארבעה טפחים שהוא מקום חשוב בהא הוא דאמרינן דבעי שניטלו גם ראשי זוית אבל אם לא נשתיירו מקום ארבעה הוי כניטלו: ר' זעירא ור' אילא תריהון אמרין. דלא כר' זריקא אלא דר"א ס"ל אסור אפי' שלא ממקום מחיצות דכולה כר"ה חשיבא אבל ממקום מחיצות אפי' רבנן מודו דהוי כרה"ר: זמנין סגין פשטית. ההלכה עם רבי יעקב בר בון ולא שמעית מיניה דא מילתא דר"א ורבנן במקום מחיצות הוא דפליגי כדקאמר ר' יעקב בר בון בשם ר' חנינה: א"ל. ההיא מרבנן שדיבר ר' זריקא עמו ומאי קא מתמהת וכי לית בר נש דהוא שמע מילה דלית חבריה שמיע ליה אם אתה לא שמעית מיניה דא מילתא אחרים שמעו ממנו: רב ירמי' בשם רב. נמי קאמר דבשניטלו ראשי זויות מכאן ומכאן מיירי ובלבד בשוה כלומר שלא יהא ראש זוית אחד ניטל מעט פחות מהשני. א"נ דרב ירמיה שמע כך מרב דאמר ובלבד בשוה ופי' דכך כוונתו דבשניטלו ראשי זויות מכאן ומכאן קאמר שתהא כל הפרצה בשוה שלא נשתיירו ראשי הזויות מכאן ומכאן:

הלכה ד מתני' חצר שנפרצה מב' רוחותי'.

ואפי' נפרצה לכרמלית והמסקנא בגמ' שנפרצה בקרן זוית והיינו שתופסת מב' רוחותיה ובכה"ג אפי' אין הפרצה אלא עד עשר אמות הויא פירצה והע"פ שכל פירצה שהיא עד עשר ועשר בכלל הויא כפתח הכא פירצה היא משום דפתח בקרן זוית לא עבדי אינשי: וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו. הכא נמי כגון שנפרץ בקרן זוית וכגון שהתקרה שעל גביו ג"כ נפרץ באלכסון עם המחילות בקרן זוית דבכה"ג לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם: וכן מבוי שניטלה קורתו או לחייו. שלו בכל אלו לר' יהודה מותרין הן באותו שבת הואיל ונפרצו היום והותר למקצת השבת ואסורין לעתיד לבא: ר' יוסי אומר אם מותרין לאותה שבת וכו'. כלומר דר' יוסי לאיסור קאמר הואיל ואסורין לעתיד לבא אסורין לאותה שבת דלא אמרי' שבת שהותרה מקצתה הותרה כולה אלא היכא דאיתנהו למחיצות וכגון לעיל בהלכה ב' גבי חצר גדולה שנפרצה לקטנה וכו' דאמרי' דוקא שנפרצה מבעוד יום אבל אם נפרצה בשבת אף הקטנ' מותרת בשעירב' לעצמה דהאיכא מחיצותיה ואין זה אלא כדיורין הבאין בשבת שדיורי גדולה באין להוסיף עליה ולא אסרי מכיון שהותרה למקצת שבת וכן כותל שבין ב' חצירות וכל אחת עירבה לעצמה ונפל הכותל בשבת דקיי"ל הלו מטלטלין עד עיקר המחילה ואלו מטלטלין עד עיקר המחילה שהואיל והותרה למקצת שבת הותרה כולה ואע"פ שנתוספו הדיורין שהדיורין הבאין בשבת אינן אוסרין וכן כל כיוצא בזה אבל הכא מכיון דליתנהו למחיצות שלהן שהרי נפרצה לא אמרינן שבת שהותרה מקצתו הותרה כולה והכי סבירא ליה לר' יוסי וקיי"ל כוותיה:

גמ' ולמה לי משתי רוחותיה. דהיכי דמי אי בעשר פיתחא הויא ואי ביותר מעשר א"כ אפי' ברוח אחת נמי פירצה הוא: ולא רבי הוא דרבי אמר וכו'. כצ"ל דרבי ס"ל הכי גבי חצר בפ"ק בהל' א' וכפי הגי' בברייתא שהבאתי שם כלומר דמשני דליכא למיתני מרוח אחת אליבא דר' דסתם לן מתני' דאיהו ס"ל דחצר שנפרצה במלואה ניתרת בשני פסין א' מכאן וא' מכאן ומסקינן התם דלמ"ד בשני פסין בכל שהוא מכאן ובכל שהוא מכאן סגי ומכיון שכן לא פסיקא ליה למיתני מרוח אחת דע"כ צריך שיהא פרוצה כל הרוח ולא נשתייר אפי' כל שהוא מכאן ומכאן והאי מילתא דלא שכיחא היא הלכך נקט מילתא דפסיקא שנפרצה משתי רוחותיה: ר' שמואל בשם ר"ז במחלוקת. דהתם תליא מילתא דפליגא התם ולהד כ"ל דבפס אחד סגי ובלבד שיהא הפס רחב ד' א"כ למ"ד תמן בפס אחד הכא נמי בפס אחד שיהא רוחב ארבעה ובדידיה איכא למימר דהוה מצי למיתני מרוח אחת ולא נצטייר רחב ארבעה ולמ"ד התם בשני פסין ומשהו מכאן ומכאן הכא נמי בשני פסין בכל כל שהו סגי וכיון דמיהת בפלוגת' תליא מילתא להכי לא קתני מרוח אחת: נפרץ מן האמצע מותר. אבית דמתני' קאי שאם נפרץ מהאמצע מותר דהרי הבית נקרה הוא ואפי' ביותר מעשר אמרי' ביה פי תקרה יורד וסותם אלא הב"ע בנפרץ בקרן זוית והיינו דקתני משתי רוחותיו שהפרצה תופס' משתי רוחותיו ונפרץ ג"כ התקרה בקרן זוית דבכה"ג לא אמרינן פי תקרה: שמואל אמר אסור. אפילו נפרץ באמצע והפירצה יותר מעשר ולקמיה פריך עליה: א"ר זעירא אין לית הדא אולפן דשמואל קשיא. אם לא כך קיבל שמואל בהלכה קשיא דאמאי לא אמרי' ביה פי תקרה: נפרץ כל אותו הרוח. מאי באמצע אסור דקאמר שנפרץ כל אותו הרוח שבאמצע הבית: אמר ר' יוסי בר' בון. דאכתי קשיא הדא היא אכסדרה שפתוחה היא אילו אכסדרה שמא אינה מותרת דאמרינן פי תקרה יורד וסותם בית נמי נימא פי תקרה וקשיא על הדא דשמואל: אמר ר' יוחנן וכו'. מילתא באנפי נפשיה היא וכלומר דבא ר' יוחנן לפרש הא דלא אשכחן לר"א דס"ל בהלכה דלעיל דחצר שנפרצה לר"ה דין ר"ה יש לה והכא לא קאמר מידי ולפיכך מפרש דלא אמר ר"א לעיל אלא בחצר וכה"ג במבוי שנפרץ לר"ה דהדא טעמא אית להו דהווין לידי ר"ה הבל בית אפי' נפרץ לר"ה כנסר הוא בלשון תמיה וכי הבית כנסר הוא להיות מעבר לרבים ומכיון שכן לא קאמר ר"א הכא במתני' מידי דקאסיב ליה ג"כ בית שנפרץ וכדי שלא תטעה ולומר אליבא דר"א דפליג אף בבית שנפרץ קמ"ל: רב ור' יוחנן אמרי. תרוייהו הא דר' יוסי קאמר אם מותרין וכו' כך הוא דעתיה שאסור הוא

בין

ובלבד בארבעה. ר' זעירא ור' אילא תריהון אמרין אסור שלא ממקום מחיצות אבל ממקום מחיצות אפילו רבנן מודו. אמר ר' זריקן זימנין סגין פשטית עם ר' יעקב בר בון ולא שמעית מיניה דא מילתא. אמר ליה ולית בר נש הוי שמע מילה דלית חבריה שמיע ליה. רב ירמיה בשם רב בשניטלו ראשי זויות מיכן ומיכן ובלבד בשוה:

הלכה ד מתני'

א *חצר שנפרצה שתי רוחות וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו וכן מבוי שניטלה קורתו או לחייו מותרין באותה שבת ואסורין לעתיד לבוא דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר אם מותרין באותה שבת מותרין לעתיד לבוא ואם אסורין לעתיד לבוא אסורין באותה שבת: **גמ'** ולמה לי משתי רוחותי' אפילו מרוח אחת. ולא רב הוא *דרב אמר ב חצר ניתרת בשני פסין. ר' שמואל בשם ר' זירא במחלוקת מאן דמר תמן בפס אחד וכא בפס אחד מאן דמר תמן בשני פסין וכא בשני פסין. נפרץ מן האמצע מותר שמואל אמר אסור. א"ר זעירא אין לית הדא אולפן דשמואל קשיא. נפרץ כל אותו הרוח אמר רבי יוסי בי ר' בון הדא היא אכסדרה. אילו אכסדרה שמא אינה מותרת. אר"י לא אמר רבי ליעזר אלא בחצר ומבוי אבל בבית כנשר הוא. ורב ורבי יוחנן אמרו אסור

בין

קרבן העדה

ובלבד בארבעה. שלא היתה המחילה רוחב יותר מד' אבל החלר כולו עד מקום המחילה אף ר"א מודה משום דנפרלה לא הוה רשות הרבים אסור שלא ממקום מחילות. אף בכל החלר סובר ר"א דהוה רשות הרבים אבל במקום מחילות אפי' רבנן מודו דהוה רשות הרבים: זימנין סגין. הרבה פעמים: פשטית. הייתי לומד עם ר"י בר' בון ולא שמעתי ממנו דבר זה דא"ר זריקא משמו דלא אר"א אלא ממקום מחילות: א"ל ר' זריקא ולית בר נש וכו'. ואין בן אדם שומע מחבירו דבר שלא אמר בפני חבירו ואין זו תמיה כלל: ובלבד בשוה. שאין מקום המחילה גבוה או נמוך מרה"ר דאם ניכר אפי' ר"א מודה דלא הוה רה"ר דהא דידיה הוא ולא דמי למילר שהחזיקו בו רבים ולא לגידי רה"ר:

הלכה ד מתני' חלר שנפרלה.

בשבת לרה"ר: משתי רוחותיה. מרוח אחת שתופסת שתי רוחות כגון שנפרלה בקרן זוית ואפילו אין בפירלה י' אמות לא חשיב כפתח דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי: וכן בית שנפרץ. בקרן זוית ואין התקרה פרוסה על מקום הפירלה אבל אם התקרה פרוסה על מקום הפירלה *אוסרת בבית דאמרי' פי תקרה יורד וסותם: מותרין באותה השבת. הואיל והותר למקלתה: לעתיד לבא. לשבת הבאה: רי"א אם מותרין וכו'. בגמרא מפרש דר"י מחמיר כשם שאסורין לעתיד לבא כך אסורים היום: **גמ'** ופריך ולמה לי שנפרלה משתי רוחותיה הא אפי' מרוח אחת אסורה לעתיד לבא: ולא רב היא. כלו' א"כ מתני' דלא כרב דאמר חלר שנפרלה לריכה ב' פסין ודברי רב הם בבבלי פ"ק דף י"ב אמר רב מודים חכמים לר"א בפסי חלר דבעינן שני' א"כ אף כאן כשנפרל' כלה ולא נשתייר לגד השני אפי' כדי פס לא הוי מחילה: במחלוקת. הא דחלר לריך ב' פסין מחלוקות דר' ורבנן כדאמרי' לעיל בפ"ק דף ב' ע"ב חלר בנוה ניתרת ר' אומר בפס אחד וחכמים אומרים בב' פסין וכיון דלר' סגי בפס א' הלכך לריך לאוקמי פלוגתייהו בשנפרלה משתי רוחותיה דאל"כ ה"ל ניפופין במלד אחד כפס: נפרץ. החלר מן האמלע ונשתיירו ניפופין מב' לדדים: אין לית הדא אולפן דשמואל. אם לא קיבל שמואל כך מרבו: קשיא. מ"ט אסור ליהוי כפתח: הדא היא אכסדרה. זו היא אכסדרה וכי היכא דאכסדרה מותרת אף זו מותרת: לא אמר ר' לעזר. לעיל במתני' דאם נפרלה לרשות הרבים המכנים מתוכה לרשות היחיד חייב: אלא בחלר ובמבוי. כיון דבלאו הכי הן רשויות של רבים: אבל בבית. אם נפרץ הבית לרשות הרבים מודה ר"א דלאו לרשות הרבים דמי והמכנים מתוכו לרשות היחיד פטור: אסור

בין

מראה הפנים

ולא רבי הוא דרבי אמר חלר ניתרת בשני פסין. כדפריבית דשמיא סיא אבל התם מפני לא לעולם בעשר וכגון שנפרלה בקרן זוית וכו' וכדפריבית במתני'. ודע דדברי הרמב"ם בזה כמ"ש בפי"ז מהלכות שבת בהלכה ל"ס נמי בשכי מיהפרבין. וכפי' התוס' בד"ה וקירויו באלכסון וכו' שנפרץ הקירוי באלכסון עם המחילות בקרן זוית. ועיין בכלי"מ שם מה שנדחק בדבריו ולא נלה לפרש דבריו כפי' התוס'. ומשום שהרי פי' שהפירלה הוא בקרן זוית כתב שאם היתה קורה מלמעלה על אורך הפירלה ולפי זה כיון שהפירלה הוא בקרן זוית א"א להיות קורה על אורך הפירלה כ"א בקרן זוית דהתם חלר אינו מקורה עכ"ל בזה. וכל זה לק"מ דשיעור דברי הרמב"ם כך הם שבתחילה רלה לקלר בדבריו וכלל לדין דבית וחלר כאחד וכתב בית או חלר שנפרץ קרן זוית שלה וכו' דבכה"ג לעולם שניתן להוריך הוא כתב לפרש לדין הבית בפ"ע וכלומר דלפעמים משכחת שהוא מותר ולפעמים אסור באיסורו וזהו שכתב ואם היתה שם קורה וכו' וכלומר ואם מה שנפרץ הבית בקרן זוית לא נפרלה התקרה עמו אלא הקורה היא קיימת מלמעלה על אורך הפירלה מפני לדידיה מותר שרואין אותה שיורדת וסותמת. והוא שלא תהי' באלכסון. כלומר שמלמדנו בזה להבין שדוקא שהקורה דאמרי' בה פי תקרה לא תהי' באלכסון; שלא תהא נפרלה ג"כ באלכסון עם המחילות בקרן זוית שאם נפרלה ג"כ בקרן זוית והוא באלכסון לא אמרי' בה פי תקרה יורד וסותם. ומ"ש הר"ב כאן במתני' ולא אמרי' הותרה מקלת שבת הותרה כולה אלא לענין עירוב וכו'. נמשך בזה אחר לשון הרמב"ם בפי' המשנה והעיקר כמו שהבמיעט נתגורו בסוף פ"ג מס' עירובין. ובבבלי ליתא

שנויי נוסחאות (בו"ם) שתי בד"ו משתי. (בוכ"ד) אר"י גד"ו אמר רבי יוחנן. ומבוי גד"ו ובמבוי. (בוכ"ה) ורב גד"ו רב. אמרו גד"ו אמרי.

בין בשבת זו בין בשבת הבאה. א"ר יוחנן כושת וקירויה ומבוי וגר ועם הארץ חמרים. *כושת *דתנן [א] הכושת והחמס וראשי בשמים נלקחים בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין דברי ר"ע א"ר יוחנן בן נורי אם נלקחים בכסף מעשר מטמאין טומאת אוכלין ואם אינן מטמאים טומאת אוכלין אף הן לא ילקחו בכסף מעשר ר' יוחנן אמר חמרים מטמאין טומאת אוכלין ואין ניקחין בכסף מעשר. קרויה *דתנינן תמן [ב] קרויה שהטבילה במים שהן ראויין לקדש וכו' ר' יוחנן אמר חומרין אין מקדשין בה לא בתחילה ולא בסוף. מבוי דתנינן תמן וכן מבוי שניטלה קורתו וכו' ר' יוחנן אמר חומרין [ג] אסורין בין בשבת זו בין בשבת הבאה. גר *דתני גר שנתגייר והיו לו יינות ואמר ברי לי שלא נתנסך מהן בזמן שנעשו על גב עצמן טהורים לו וטמאים לאחרים על גב אחרים טמאים בין לו ובין לאחרי' ר' עקיבה אומר אם טהורין לו יהו טהורים לאחרים אם טמאים לאחרים טמאים לו ר"י אמר לחומרין טמאין בין לו ובין לאחרים. עם הארץ *דתני [ד] עם הארץ שנתמנה להיות חבר והיו לו טהורות ואמר ברי לי שנעשו בטהרה בזמן שנעשו על גבי עצמו טהורות לו וטמאים לאחרים על גב אחרים טמאות בין לו בין לאחרים ר' עקיבה אומר אם טהורות לו טהורות לאחרים אם טמאות לאחרים טמאות לו ר' יוחנן אמר חומרין טמאות בין לו בין לאחרים:

הלכה ה מתני' *הבונה עליה על גבי שני בתים וכן גשרים

המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יהודה [ה] וחכמים אוסרין ועוד אמר ר' יהודה מערבין במבוי המפולש וחכמים אוסרין:

גמ' [ו] רב הונא אמר *אין ר"ה מקורה. אמר ר"ש בר כרסנה ולא מן המדבר למדת ומדבר מקורה היה. מתני' לא אמרה כן אלא וכן גשרים המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יודה וחכמים אוסרין. לא אמר אלא וחכמים אוסרין הוא חייב חטאת אין כאן. מהו

קרבן העדה

בין בשבת זו וכו'. וכדפריקית במתני' דלאיסורא קא"ר יוסי: כושת וכו'. סימני הלכות הם כדמפרש ואזיל: חמרים. בכולן איכא לספוקי אם להקל או להחמיר קאמר וקמ"ל ר' יוחנן דכולן להחמיר: דתנן. במס' עוקצין פ"ג: הכושת. כך שמו בלע"ז ובערבי והוא נמנה עם סממני הקטורת: והחמס. זנגביל וי"מ קנמון: וראשי בשמים. כגון אגוז מוסקאט"ו ונרד וכיוצא בהם שנותנין ריח ערב: אם נלקחים בכסף מעשר. מפני מה אינן מטמאין טומאת אוכלין: אף הן לא ילקחו בכסף מעשר. דרחמנא אמר ונתת בכסף ואכלת שם דבר שנאכל כמות שהוא אתה קונה בכסף מעשר ושאינו נאכל כמות שהוא אין אתה קונה בכסף מעשר: חמרים. לחומרא קאר"י בן נורי דאינו נלקחים בכסף מעשר ומטמאין טומאת אוכלין: דתנינן תמן. בפרה פ"ה: קרויה. דלעת יבשה חלול' ששואבין בה מים: שהטבילוה במים. לחטאת ומשום מעלה בעלמא ולא משום טומאה דהא בחדשה איירי שלא נטמאת מעולם: שהן ראויין לקדש. מקדשין בה עד שתטמא כטמאה אין מקדשין בה אע"פ שחזר והטבילה דחיישינן שמא תפלוט משקין טמאי' הבלועים בה ר' יהושע אומר אם מקדש הוא בה בתחלה אף בסוף יקדש בה אם אינו מקדש בה בסוף אף לא בתחלה בין כך ובין כך לא יוסיף בה מים מקודשים: חומרין אין מקדשין בה וכו'. דמדברי רבי יהושע לא שמעינן מה דעתו וקא"ר יוחנן דלחומרא קא"ר יהושע דאין מקדשין בה בין בתחלה בין בסוף: מבוי דתנינן תמן. היינו מתני': על גב אחרים. שהיו עכו"ם אחרים עוסקים בייני: שנתמנה להיות חבר. שקיבל עליו דברי חבירות כדתנן בפ"ב דדמאי:

הלכה ה מתני' על גבי שני בתים. והם בב' לידי רשות הרבים מטלטלין. תחת העלייה דפי תקרה מכאן ומכאן יורד וסותם: וכן גשרים המפולשים. שיש להם מחילות מלמטה בשני הצדדים: מערבין למבוי המפולש. הואיל ואיכא שתי מחילות: גמ' אין רשות הרבים מקורה. דכיון דהוא מקורה אינו רשות הרבים: ולא מן המדבר למדת. איזהו רשות הרבים שחייבין עליו: ומדבר מקורה היה. שהרי ענני כבוד היו מקיפין אותו ושמעינן דאפי' רשות הרבים מקורה חייב: מתניתין לא אמרה כן. כר' שמואל בר כרסנה: לא אמר. במתני' אלא וחכמים אוסרין ולא תני וחכמים מחייבין אלא ודאי דאין חיוב חטאת ברה"ר מקורה: מהו

פני משה

בין בשבת זו בין בשבת הבאה וכדפרישית במתני': אמר ר' יוחנן כושת וכו' חמרים. כל אלו מבואות וברייתות הן ותנינן בהו אם לכך היא כן נמי לכך הוא כן ובכולהו חמורים הן דאזלינן בהו להומרא כדקחשיב ואזיל: כושת. היא קושט א' מסממני הקטורת וכך שמו בלע"ז: דתנינן. בפ"ג דעוקצין הקושט והחמס הוא הקנמון וראשי בשמים כמו האגוז מוסקאט וכיוצא בו והתיאה והחלתית וכו' כדתני' להו התם נלקחים בכסף מעשר וכו' אם נלקחין בכסף מעשר דהוו אוכלין א"כ מטמאין טומאת אוכלין וכו' וא"ר יוחנן דלחומרין אזלינן ומטמאין טומאת אוכלין ואין נלקחין בכסף מעשר: קרויה דתנינן תמן. בפ"ה דפרה קרויה והיא דלעת יבשה וחלולה ששואבין בה מים שהטבילה במים שהן ראוין לקדש בהן אפר פרה והיא טהורה ומשום מעלה בעלמא בעשו למי חטאת הצריכוה טבילה: מקדשין בה. ולדיוקא הצריך וכלומר דוקא לקדש בה ואח"כ מוספין את המי חטאת בתוך כלי אחר אבל אין מוספין את המי חטאת לתוכה מפני שהמים שהוטבלה בהן נבלעים בתוכה ויוצאין ומתערבין במי חטאת ופוסלין אותה שאותן המים נפסלו במלאכה ואם נטמאת והטבילוה אין מקדשין בה שהמים הטמאין הנבלעי' בתוכה יצאו ויתערבו במים שמקדשין בתוכה ור' יהושע פליג התם וקאמר אם מקדש הוא בה בתחלה אף בסוף יקדש בה ואם אינו מקדש בה בסוף אף לא בתחלה ומפרש ר' יוחנן אליבא דר' יהושע דלחומרין קאמר שאין מקדשין בה לא בתחלה ולא בסוף: מבוי דתנינן תמן וכו'. היינו במתני' דידן ומפרש ר' יוחנן לחומרין וכו': גר דתני. בתוספתא דע"ז: ברי לי שלא נתנסך מהן בזמן שנעשו על גב עצמן. שהיה משמרן בשביל עצמו טהורין לו שלעצמו הוא נאמן מפני שהיה בדעתו להתגייר ומתחלה היה משמרן אבל אינו נאמן לאחרים ואם עשאן על גב אחרים אף לעצמו אינו נאמן: רע"א אם טהורין לו וכו'. ומפרש ר' יוחנן דלחומרא קאמר ואינו נאמן בין לו ובין לאחרים. וכן בעם הארץ שאינו נאמן על הטהרות ונתמנה להיות חבר שקבל עליו דברי חברות והיו לו טהרות מקודם ואמר ברי לי וכו' ומפרש ר' יוחנן דג"כ לחומרא קאמר ואינו נאמן לא לו ולא לאחרים:

הלכה ה מתני' הבונה עליה על גבי שני בתים. והן בשני לידי ר"ה זו כנגד זו: וכן גשרים המפולשין. לר"ה ויש להן שתי מחילות בשני הצדדים מלמטה: מטלטלין תחתיהן בשבת. דקסבר ר' יהודה אפי' מפולשין לר"ה אמרינן פי תקרה יורד וסותם: וחכמים אוסרין. דהואיל ומפולשין לר"ה לא אמרינן פי תקרה: ועוד אמר ר' יהודה. שאפילו בגוונא דלא שייכא פי תקרה כמו במבוי מפולש שהרי אין לו תקרה אפ"ה מערבין דקסבר שתי מחילות מדאורייתא הוי רשות היחיד ומדרבנן מערבין בו: וחכמים אוסרין. והלכה כחכמים: גמ' רב הונא אמר אין רה"ר מקורה. רה"ר שהוא מקורה אינו רה"ר והמעביר בו ד' אמות פטור: ולא מן המדבר למדת. בתמיה שהרי בכל דיני שבת ממשכן ילפינן וכמו שהיה אז במדבר: והרי מדבר מקורה היה. כלומר שהרי מלינו להעגלות של הקרשים שהיו מקורות ותחתיהן וביניהן ולידיהן רשות הרבים הוה אלמא ר"ה מקורה הוי רה"ר: מתניתא לא אמרה כן. כר"ש בר כרסנה דהא קתני וכן גשרים המפולשין וכו' וחכמים אוסרין לא אומר אלא וחכמים אוסרין הא חיוב חטאת אין כאן הואיל ומיהת מקורה היא ולדידך וחכמים מחייבין מיבעי ליה למיתני: מהו

עין משפט נר מצוה
ז א מיימוני פ"א מה' אוכלין הלכה ו ופ"ז ממעשר שני הלכה ט
ח ב מיימו' פ"ט מפרה הלכה י
ט ג מיימוני פי"א משכב [illegible] טוש"ע או"ח סי' שסג סי"ו
י ד מיימו' פי"ד ממשכב ומושב הלכה ז
יא ה מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה ג טוש"ע שם סי' שסד ס"א
יב ו מיימו' שם פי"ד הלכה א טוש"ע שם סי' שסה בהג"ה

שירי קרבן

רבי יוחנן אמר חמרים מטמאין טומאת אוכלין ואין ניקחין בכסף מעשר. וקשה הא רבי יוחנן בן נורי לא קאמר אלא דשוין הם ואיך קאמר רבי יוחנן דאינן שוין ואם נאמר שצריכין לומר איך מטמאין טומאת אוכלין ואינן ניקחין וכו' קשה אם כן מאי חמרים דקאמר דהא על גב דאיכא חומרא לענין כסף מעשר מכל מקום איכא קולא לענין טומאת אוכלין. ובבבלי בנדה דף נ"א ע"ב גרסינן ואמר רבי יוחנן בן נורי נמנו וגמרו דאין מטמאין טומאת אוכלין ואין ניקחין בכסף מעשר ונראה דטעות נפל בדפוס והגירסא רבי יוחנן סתמא דהוא אמורא ולא רבי יוחנן בן נורי וכן ראיתי בפירוש הר"ש למסכת עוקצין דגרס התם רבי יוחנן וא"כ אף כאן עיקר הגירסא כמו שהגהתי וקושייתי במקומה עומדת מאי חומרא איכא:

קרויה שהטבילוה וכו': ומסיים במתניתין רבי יהושע אומר בין כך ובין כך לא יוסיף לתוכה מים מקודשים פירש הר"ב בין כך בתחלה ובין כך בסוף לא יוסיף וכו' ותימה א"כ אמאי קמ"ל רבי יוחנן דלחומרא קאמר רבי יהושע הרי בפירוש מחמיר אלא ודאי פירוש הרמב"ם עיקר דבין כך ובין כך דברי ת"ק הם ועיין בתוי"ט.

מראה הפנים

ניחא הא דבמתני' לעיל תאר גדולה וכו' כדפרישית הכל במתני' וזה כללא דמילתא כל היכא דאתינן למחילות אמרי' בכל מקום שהותרה מקצת שבת הותרה כולה וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ"ק דף י"ו וכן הכא בגלפי פרקין: אמר ר' יוחנן כושת וקירויה וכו'. דברי ר' יוחנן לאו להלכתא בכל הדברים דקחשיב נאמרו שהרי גבי מתני' דקושט וכו' מסיים ר' יוחנן בן נורי גופי' בברייתא נמנו וגמרו שאינן נלקחין בכסף מעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין וכך הוא בבבלי נדה דף נ"א ע"ב. וכן בקרויה דמתני' דפרה הלכתא כת"ק ולא כר' יהושע. וגי' דהכא כגי' הרמב"ם דמתני' שם במים שהן ראוין לקדש וכדפרישית בפנים. אלא דס"ק כל אלו שאמרו כך אם כן וכו' לחומרא הוא דאמרו וגם מהם שאין הלכה כמו שאמרו: ולא מן המדבר למדת ומדבר מקורה היה. פירכא דר"ש בר כרסנה דהכא היא כדפריך בבבלי פ' המזיק דף לא על הא דאמר רב הונא אמר רב כמי

הדרן עלך פרק כל גגות

טעות
[illegible] נטמאות (טו"ג) מהורות כצ"ל טהורות. (טו"ג) גבי נ"ל גב. וטמאים צ"ל וטמאות. (טו"ד) ר"ש נ"ל רבי שמעון:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

מהו שיהא צריך מחיצה רבא אמר צריך מחיצה ר' יוסי אמר אין צריך מחיצה. אמרו חברייא קומי ר' יוסי יאות א"ר בא *דתנינן א"ר יודן לא תהא מחיצה גבוהה מכותל שביניהן אמר לון תמן שיש שם תקרה אין צריך מחיצה ברם הכא שאין שם תקרה צריך מחיצה. *דאמר רב יהודה הדא דאת מר כמפולשין לבקעה אבל אם היו מפולשין לרשות הרבים אסור בשאין שם מחיצה אבל יש שם מחיצה מותר:

הדרן עלך פרק כל גגות העיר

הלכה א מתני' *המוצא תפילין [א] מכניסן זוג זוג ר"ג אומר שנים שנים במה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות פטור מצאן צבתים או כריכות מחשיך עליהן ומביאן ובסכנה מכסן והולך לו: גמ' המוצא תפילין מכניסן זוג זוג דרך מלבוש אחת בראשו ואחת בזרועו רבן גמליאל אומר שנים שנים בראש ושנים בזרוע ר' אבהו ר' אלעזר [ג] *הנותן תפילין בלילה עובר בעשה שנאמר °ושמרת את החוקה הזאת מימים ימימה ימים ולא לילות והא ר' אבהו יתיב ומתני ברמשא ותפילין עלוי מצדדין היו כמין פיקדון היו בידו. אית דבעי מימר לא מר אלא הניחן אבל אם היו עליו מבעוד יום מות־ ואית דבעי מימר *מצותן עד שתיכלה רגל מן השוק. אית דבעי נישמעינה

שמות יג

פני משה

מהו שיהא צריך מחיצה. בגגים המפולשין אליבא דר' יהודה אי דילמא הואיל דס"ל דלעולם אמרינן פי תקרה אף על פי שאין להם מחיצות מלמטן מטלטלין תחתיהן ופליגי רבי בא ור' יוסי בהא: אמרו חברייא קומי ר' יוסי יאות אמר ר' בא. דהא אשכחן לר' יהודה דס"ל דצריך מחילה להיכרא דהא תנינן בפ' דלעיל גבי בור שבין בתי החירות וכו' אמר ר' יהודה לא תהא מחילה גדולה מכותל שביניהם וכלו' שהכותל שביניהם מיחשב כמחילה וא"צ לעשות לו מחילה אחרת אלמא דמיהת מחילה צריך: אמר לון. ר' יוסי מאי מדמיתו הא דר' יהודה דמתני' להתם דכותל שבין ב' החירות: תמן. כלומר במתני' בגגים המפולשין שיש שם תקרה א"צ מחילה דבכל הלדדין אמרי' פי תקרה יורד וסותם: ברם הכא. גבי בור וכותל שאין שם תקרה צריך מחילה: דאמר רב יהודה. וכן אמר רב יהודה בהדיא דמפרש למילתיה דר' יהודה הדא דאת אמר שמטלטלין תחתיהן במפולשין הן לבקעה שהיא כרמלית אבל אם היו מפולשין לר"ה אסור והא דבר"ה אסור בשאין שם מחילה אבל אם יש שם מחילה מותר ש"מ דמיהת מתני' דבמפולשין לבקעה מיירי רבי יהודה ואין צריך מחילה:

הדרן עלך פרק כל גגות

הלכה א מתני' המוצא תפילין. בשבת בר"ה או בשדה במקום שהן נאבדין ואינן משתמרין: מכניסן זוג זוג. כלומר שמכניסן דרך מלבוש כדרך שלובשן בחול של יד ביד ושל ראש בראש ונכנס והולך בבית וחוזר ויוצא ולובש זוג שני והולך עד שיכניס את כולן ואפילו למ"ד שבת לאו זמן תפילין והכי קי"ל מ"מ דמכיון דליכא היוב חטאת אם הוליאן דרך מלבוש דלאו משוי היא כדתנינן לעיל בפ' במה אשה בהלכה ב' הכא משום הצלה שרו ליה רבנן לכתחלה להוליאינהו דרך מלבוש: ר"ג אומר שנים שנים. דקסבר דמכיון דמשום הצלה התירו א"כ שרי ליה ללבוש שנים בראש ושנים בזרוע מפני שמקום יש בראש להניח שני תפילין וכן מקום בזרוע ללבוש שני תפילין ואין הלכה כר"ג שלא התירו משום הצלה אלא דרך מלבוש כמו שרגיל ללבוש בחול: בד"א בישנות. שהיו בהן רצועותיהן והן מקושרין בקשר של תפילין שודאי תפילין הן: אבל בחדשות. שלא היו רצועותיהן מקושרין אין בהן קדושת תפילין וכקמיעו' בעלמא הן פטור הוא מלהכניסן ואינו נזקק להן: מצאן צבתים. והן מקושרין זוג זוג או כריכות שהן כרוכין הרבה ביחד ואינו יכול להכניסן דרך מלבוש זוג זוג מכיון שהן הרבה ויכלה היום ולא יכניסן: מחשיך עליהן. יושב ומשמרן עד שתחשך ומביא את הכל במוצאי שבת: ובסכנה. מפרש בגמרא בסכנת השמד שגזרו שלא להניח תפילין ומתיירא גם כן לישב ולשמרן עד שתחשך שלא ירגישו בו: מכסן במקומן. באיזה דבר שלא יהו מוטלין דרך בזיון ומניחן והולך לו וקאמר בגמרא דחסר בבא אחת במתניתין והכי הניתן בד"א בסכנת עכו"ם מפני השמד אבל אם מתיירא להחשיך עליהן מפני סכנת ליסטים מוליכן פחות פחות מד' אמות ומביאן או כר' שמעון במתני' דלקמן נותנן לחבירו וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה:

גמ' המוצא תפילין מכניסן זוג זוג. טעמא דת"ק דרך מלבוש הוא אחת בראשו ואחת בזרועו ולר"ג שנים שנים וכו' כדפרישית במתני': הנותן תפילין בלילה. עליו: עובר בעשה שנאמר ושמרת את החוקה הזאת. וקסבר חוקה זו בתפילין הכתוב מדבר וכתיב מימים ימימה ימים ולא לילות ולאו הבא מכלל עשה עשה היא. וגרסי' להאי סוגיא לעיל בפ"ב דברכות בהלכה ג': והא ר' אבהו יתיב וכו'. ומשני מצדדין היו שלא במקום הנחת תפילין אלא מן הצד וכמין פקדון היו בידו לשומרן ולא הניחן לשם מצוה: אית דבעי מימר. דהיינו טעמיה דר' אבהו לפי שכבר היו עליו מבעוד יום ולא אמר עובר בעשה אלא הנותן עליו בתחילה בלילה: ואית דבעי מימר מצותן עד שיכלה רגל מן השוק. אפי' למ"ד אין זמן תפילין בלילה והא דר' אבהו היה מקודם זמן הזה ובברכות שם לא גרים להא על דר' אבהו: אית דבעי מימר נשמעינה

קרבן העדה

מהו שיהא צריך מחילה. לר' יהודה *פריך מי אמרינן טעמא דר"י דפי תקרה יורד וסותם ואפי אין מחילה לגגים המפולשים נמי מותרין או דלמא טעמא דר' יהודה משום דסובר שתי מחילות דאורייתא ואיירי בשיש לגגים שתי מחילות: יאות א"ר בא. שפיר קאמר ר' בא דצריך מחילה לר' יהודה: לא תהא מחילה גדולה מן הכותל שביניהן. משמע דוקא הואיל ואיכא שם כותל אבל בלא כותל לא: א"ל. ממתני' אין ראיה דהתם איירי בשאין שם תקרה הלכך בעינן מחילה: ברם הכא. אבל כאן בגגים שיש תקרה לא בעי מחילות אלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם: הדא דאת אמר. הא דאמרת במבוי המפולש דמערבין דוקא במפולשת לבקעה הוא דמהני שתי מחילות: אבל אם היו מפולשין לרשות הרבים. בעינן ג' מחילות דוקא דלא סגי בב' מחילות מדאורייתא והיינו דר' יוסי ל"א הא דאמרת בגגים המפולשין דסגי בלא מחילה דוקא במפולשין לבקעה וכו' והיינו דרבא דלרשות הרבים צריך מחילה ולא מהני פי תקרה:

הדרן עלך פרק כל גגות

הלכה א מתני' המוצא תפילין. בשדה במקום שנאבדין: מכניסן. לעיר ולבית: זוג זוג. אחד בראש וא' בזרוע והיינו זוג כדרך שלובשין בחול וחוזר תמיד ומכניס זוג אחר זוג עד שיכלו: שנים שנים. מפרש בגמרא: בישנות. שניכר הקשר העשוי כמין שדי דודאי תפילין הן ויש בהן קדושה ואסור להניחן בבזיון: אבל בחדשות פטור. מלהכניסן דדלמא קמיע הן ואין בהן קדושה אלא בעשויין כהלכתן לשמן: צבתים. קשורים כל זוג וזוג לעצמו: כרוכים. הרבה ביחד: מחשיך עליהן. ממתין ומשמרם עד שתחשך ולא יכניסם ביחד: ובסכנה. שגזרו שלא להניח תפילין מכסן והולך לו ודוקא מפני סכנת השמד אבל מפני סכנת לסטים מוליכם פחות פחות מד' אמות: גמ' דרך מלבוש. כדרך שלובשן בחול אחד ולא שנים משום בל תוסיף: שנים. בראש ושנים בזרוע. דקסבר שבת לאו זמן תפילין והייטו טעמא דשרו ליה רבנן בהצלה משום דהכשיט הוא הלכך מכניסן אפי' שנים שנים דמקום יש בראש ובזרוע להניח שני תפילין וכל כמה דהוי תכשיט שרי: ושמרת את החוקה. בפרשת קדש לי כתיב והיא אחת מארבע פרשיות הכתובות בתפילין: יתיב וכו'. ישב ולמד בערב והיו תפילין עליו: ומשני מלדדין היו. תפילין שבראש היו מונחין מן הלד: כמין פיקרין היו בידו. ותפילין של יד היו מקושרין כעין למר סרוקה שמניחין על המכה ולא היו עליו אלא כדי לשמרן: אית דבעי מימר. איכא דאמרי לא אמר ר"א דעובר בעשה אלא המניח תפילין לכתחלה בלילה אבל אם היו עליו מבע"י ולא סילקן בלילה אינו עובר: עד שתיכלה רגל מן השוק. והייטו תלי שעה לאחר שקיעת החמה: אית דבעי נישמעינה

מראה הפנים

מני כתם רשות הרבים מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי המדבר איני והא עגלות דמקורות הוין ואמר רב תחתיהן וביניהן ולידיהן ר"ה כי קאמר רב בדרתאה וכו' עגלס נופה מקורה בואי אמר שמואל ביתידות. וכן מביק נמי הכא ודייק ממתני' דר"ס מקורה אין כאן חיוב חטאת אלא פטור אבל אסור:

הדא דאת אמר מפולשין לבקעה וכו' וכשאין שם מחילה וכו'. והוא נמי כדמסיק בבבלי ואליבא דר' יהודה דאפי' במפולשין לר"ה מיירי ובשיש שם מחילה למסה כבני אלדדין כדפרישית במתני'. וכהא הוא דפליגי ר' יהודה וחכמים דלרי יהודה לעולם אמרי' פי תקרה ואפי' במפולשין לר"ה ובמבוי המפולש משום דקסבר ב' מחילות דאורייתא' ולחכמים לא אמרי' פי תקרה כלל במפולש לר"ה כ"א במפולש לכרמלית וכגון אכסדרה בבקעה לרב אמרי' פי תקרה וקי"ל כוותיה וכן בכ"מ דשייכא למימר פי תקרה ובמפולש לכרמלית ומש"ה נמי מוקמי' מתני' דלעיל הגג שנפרלה וכו' ואפי' נפרלה לכרמלית אסור משום דבקרן זוית איירין ולא שייכא למימר פי תקרה כמבואר שכל לעיל בפ"ד:

הדרן עלך פרק כל גגות

המוצא תפילין. למאי דפרישית בפנים וכ"כ מהר"ר יוסף ז"ל מתא הכי פיסקי דקי"ל שבת לאו זמן תפילין וקי"ל כת"ק דמתני' וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכות שבת בהלכה כ"ג ועיין לקמן בד"ה ויביאם בידו:

הנותן תפילין בלילה עובר בעשה וכו'. בפ"ב דברכות בהלכה ג' ביארתי כל מפלוגתא דר' יוסי הגלילי ור"ע בברייתא וכתבתי גם דיש עוד ג"מ בין אלו דרשות דמיעוטין לשבת שבתות ויו"ט מן התפילין ולמאן דדריש מימים ולא כל ימים פרט לשבתות ויו"ט איכא למימר דחולו של מועד לא איממעט דהאי שבתות ויו"ט שאסורין במלאכה מן התורה וחול המועד מיתר במלאכה מן התורה. ולמאן דדריש שהיה לך לאות יצאו שבתות ויו"ט שהן עצמן אות א"כ חה"מ נמי איממעט וכדכתבו התוס' בהקומץ דף ל"ו ד"ה יצאו וכו' לא משום שהן אסורין במלאכה דהאפי' תוס"מ דמותר בעבית מלאכה איכא אות בפסח דאסור באכילת חמץ ובסוכות חייב בסוכה. והנו סתמו בל הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות תפילין דנקט לדרשה דר"ע למעט שבתות ויו"ט הע"ב דלהלכתא לא פסק כוותי' דר"ע ושם נתתי ג"כ טעם לדעתו ז"ל שפסק לילה לאו זמן תפילין. ובמקומו בברכות גם מתבאר הכל מהשייך לסוגיא זו וע"ש:

שנויי נוסחאות (פו"כ) הזאת מימים כל"ז במקרא הזאת למועדה מימים. (שכ"ג) הניחן כל"ז הגוהו (עמודי ירושלים תנינא) ר' אבהו יתיב ומתני ברמשא. רוקח (סי' שכ"ע):

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור

ישמעינה מן הדא והיו לך לאות [א] מי שצריכין אות *יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות. ולא כבר כתיב מימים ימימה. לית לך אלא כיי דאמר רבי יוחנן כל מילה דלא מחוורא מסמכין ליה מן אתרין סגין. [ב] נשים מניין [ג] ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם החייב בתורה חייב בתפילין נשים שאין חייבות בתורה [ג] אין חייבות בתפילין התיבון הרי מיכל בת שאול היתה לובשת תפילין אשת יונה היתה עולה לרגל ולא מיחו בידם חכמים. רבי חזקיה בשם רבי אבהו אשתו של יונה [ה] היא שבה מיכל בת שאול [ו] מיחו בה חכמים. הוון בעיי מימר על דעתון דרבנן אין מחוור על דעתיה דרבן גמליאל מחוור אמר רבי ירמיה בשם ר' שמואל שיערו לומר *עד מקום שגבהו של ראש מחזיק וכמה מחזיק שתים מעתה אפילו בחול אמר רבי חגיי אין בעי מיהב יהבי אמר רבי זריקא אסברי רב המנונא [ז] עד מקום שמוחו של התינוק רופף. *תמן תנינן על תרנגול שנסקל בירושלם שהרג את הנפש ראה ראשו של תינוק רופף הלך וניקרו אמר רבי יוסי כיני מתני' ובלבד על ידי שנים ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' אחא ואפילו שנים שנים. הוו בעי מימר על דעתהון דרבנן אין מחוור על דעתיה דר' אחא מחוור. ויביאם בידו מוטב להביאם דרך מלבוש ולא דרך משאוי.

מוטב

קרבן העדה

ישמעינה מן הדא. דשבת לאו זמן תפילין: מי שצריכין אות. אותן ימים שצריכין להן אות להראות שהן מחזיקין בתורתו של הקב"ה יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות. בין הקב"ה לישראל שנאמר כי אות היא ביני וביניכם: ופריך ולא כבר כתיב מימים ימימה ודרשינן מיניה מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וי"ט והיה לך לאות ל"ל: ומשני ליתא כ'. אין לך לתרץ אלא כי הא דאר"י כל דבר שאינו מבורר ומפורש עושין לו סמוכין ממקומות הרבה וכן דבר זה שלא להניח תפילין בשבתות וי"ט כל מה שנוכל למצוא לו סמך מקרא סומכין אותו: נשים מניין. שהן פטורין מתפילין למ"ד שבת ולילה זמן תפילין פריך דלמ"ד שבת לאו זמן תפילין נשים פטורין מדהוה מ"ע שזמן גרמא: ולמדתם אותם את בניכם. ולעיל מיניה כתיב וקשרתם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם: החייב בתורה. דרש מקרא אשר לפניו בהיקשא: התיבון. כלו' איתיבי': אשת יונה. בן אמיתי הנביא: ולא מיחו בידם חכמים. שמעינן דנשים חייבות בתפילין דאי פטורות היו מוחים בידם דנראה כמוסיף על התורה א"נ כיון שתפילין צריכין גוף נקי ונשים אין זריזות ליזהר ואי לאו דמדאור' הוא היו מוחים בידם חכמים ועליית רגל היו מוחים דמיחזי כמביא חולין לעזרה א"נ משום ראיית פנים בעזרה שלא לצורך: ה"ג אשתו של יונה הושבה. פי' החזירוה חכמים ולא הניחו אותה לעלות לרגל: אין מחוור. לאו מדאורייתא שבת לאו זמן תפילין אלא מדרבנן ולרבן גמליאל מדאורייתא שבת לאו זמן תפילין ולפיכך מתיר להכניסן שנים שנים משום תכשיט וכדפרישית לעיל: שיערו לומר וכו'. כלומר אף רבן גמליאל סובר שבת זמן תפילין מדאורייתא והא דמתיר להכניס שנים משום דסובר שמותר להניח תפילין עד מקום שהראש הולך ומשפע לצד מעלה: וכמה מחזיק. הגובה ההוא: שתים. שני תפילין: ופריך מעתה אפילו בחול. יהא מותר להניח שני זוגות תפילין בבת אחת: אין בעי מיהב יהבי. אם רוצה להניח בחול שני זוגות תפילין בבת אחת מרי: רופף. רך ובלעז פונטינ"א: תמן תנינן. בעדיות פ"ו: על תרנגול וכו'. ר"י בן בבא העיד על תרנגול שנסקל בירושלים על שהרג את הנפש שניקר מוחו של תינוק ואף על גב דכי יגח שור כתיב אחד שור ואחד כל בהמה חיה ועוף במשמע דילפינן שור שור משבת: ובלבד ע"י שנים. הא דקאר"ג שנים שנים היינו שצריך שיהיו שנים מכניסין שאחד יחשדוהו ויאמרו שלא מצאן אלא הניחן לכתחלה ורבן גמליאל מחמיר מתנא קמא ליטנא אחרינא אמתני' דעדיות קאי דתנן התם העיד ר' יהודה בן בבא שמשיאין האשה על פי עד אחד ושנסקל תרנגול בירושלים וכו' ואמר רבי יוסי שהתרנגול נסקל ע"פ שנים עדים והא דתני על פי עד אחד לא קאי אלא אמשיאין אשה ולשון ראשון נראה עיקר: ואפילו שנים שנים. ואזוגות תפילין קאי ור"ג מיקל מת"ק: על דעתון דרבנן. הייט ר' יוסי דאמר דר"ג מחמיר מת"ק: אינו מחוור. דמדאורייתא שבת לאו זמן תפילין הוא אלא מדרבנן לכך החמירו ת"ק ור"ג: על דעתיה דר' אחא מחוור. ברור לר"ג דשבת לאו זמן תפילין מדאורייתא הלכך מיקל ואפי' שני זוגות שרי דתכשיט הן: ופריך ויביאם בידו. לר"ג פריך כיון דשבת לאו זמן תפילין הוא ומשום הגלה קשרו רבנן אפילו בידו יהא מותר להביאם ומשני מוטב להביאם דרך מלבוש והן כתכשיט מלהביאם בידו דהן כמשאוי: ופריך

מוטב

פני משה

ישמעינה מן הדא. התם קאמר לעיל מינה ימים ולא לילות ימימה פרט לשבתות וי"ט ועלה קאי דאית בעי מימר דמההיא נפקא לן פרט לשבתות ויו"ט דכתיב והיה לך לאות ימים שצריכין אות יצאו שבתות ויו"ט שהן גופן אות שאסורין בעשיית מלאכה: ולא כבר כתיב מימים ימימה. וכדדרשא דלעיל מימימה ודרשא דלך לאות למה לי: לית לך. לשנויי להאי מילתא אלא כהאי דאמר ר' יוחנן כל מילה דלא מהוורא שאינו כתוב בפירוש להמיעוט אלא דאסמכינן לה אדרשא מאסמכתות מסמכין לה מן אתרין סגין ול"ק כל הני למה לי שאינם אלא אסמכתות: נשים מניין. למעט מתפילין ואמתני' דהתם קאי והכא מייתי לה אגב כדרך הש"ס הזה: ולמדתם בניכם. כתיב ולא בנותיכם ומקיש תפילין לת"ת החייב בתורה וכו': התיבון הרי מיכל בת שאול וכו'. וקאמר ר' אבהו דבאמת אשתו של יונה הושבה שהחזירוה חכמים שלא יקבע הדבר לפי שהנשים פטורות מראייה וכן למיכל בת שאול מיחו חכמים בידה: הוון. בני הישיבה בעיי מימר דבהאי סברא דקאמר ר' יוחנן מילא דלא מהורא פליגי ר"ג ורבנן דעל דעתן דרבנן אין מחור הדרש למעט שבתות וי"ט וקסברי שבת זמן תפילין ולפיכך לובשן זוג זוג ולא יותר כדי שלא יעבור על בל תוסיף ולר"ג הדרש מחוור הוא ושבת לאו זמן תפילין הוא ומכיון שלובשן כדי להצילן מניחן עליו שנים שנים: אמר ר' ירמיה בשם ר' שמואל. דהא"ה בעי טעמא לר"ג דמכיון שהתירו דרך מלבוש להצילן שנים שנים א"כ אפילו טפי נמי אלא משום שיערו לומר הנחת תפילין עד מקום שגובהו של ראש מחזיק וכו' הלכך טפי לא: מעתה אפילו בחול נמי. יניח בנים שנים ואמר ר' חגיי אם בעי מיתב שנים שנים יתיב עליו לפי שיש מקום לכך: אסברה. לי רב המנונא למקום הנחת תפילין עד מקום שמוחו של תינוק ריפף ולדידיה אין מקום בראש להניח שני תפילין: תמן תנינן. ברפ"ו דעדיות ר' יהודה בן בבא העיד חמשה דברים שממאנים את הקטנות וכו' ושנסקל הרגגול בירושלים על שהרג את הנפש דאחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף במשמע ומפרש היאך הרג ראה ראשו של תינוק רופף ומתנענע וניקר את מוחו ואיידי דאיירי לעיל במקום תפילין מייתי להא: כיני מתניתא ובלבד ע"י שנים. כן צריך לפרש להא דר"ג במתני' דדוקא שנים שנים קאמר משום דס"ל מקום יש בראש ובזרוע להניח שני תפילין הלכך צריך שישים עליו שנים שנים כדי להצילן: ר' יוסי בר' בון בשם רבי אחא. קאמר דאפי' שנים שנים סבירא ליה לר"ג שמותר להכניסן וה"ה זוג זוג ומפרש הש"ס דפלוגתייהו תליא בהאי הוון בעין מימר דלעיל דמפרשי לפלוגתייהו דר"ג ורבנן דפליגי בשבת זמן תפילין דלדעתייהו דרבנן אין מחוור הדרש דלעיל למעט שבת וי"ט מתפילין וזמן תפילין הן מד"ת אלא דרבנן גזרו שלא להניחן שמא תפסוק לו רצועה ויביאן בידו והלכך דוקא זוג זוג התירו חכמים משום דדרך מלבוש הוא כמו בחול וטפי לא דבל תוסיף הוא והויא עליה כמשא ולר"ג מחוור הוא הדרש כדלעיל והשתא על דעתיה דר' אחא ואליבא דר"ג מחוור הוא הדרש ומכיון דס"ל לר"ג שבת לאו זמן תפילין ומשום הגלה הוא דהתירו א"כ אפילו שנים שנים מותר קאמר דאלו לר' יוסי דמפרש ובלבד ע"י שנים קאמר ע"כ דלית ליה האי אוקמתא בפלוגתא דידהו דאי ר"ג ס"ל שבת לאו זמן תפילין מהיכי תיתי לן למימר דדוקא שנים שנים: ויביאם בידו. לר' אחא אליבא דר"ג דסבירא ליה שבת לאו זמן תפילין אם כן יביאם בידו דמ"ש אם הן מונחין עליו או שמביאם בידו ומשני אעפ"כ מוטב להביאם דרך מלבוש ולא דרך משאו בידו. ופריך עלה אדרבה דנימא

מוסב

עין משפט נר מצוה

ג
א מיימוני פ"ד מתפילין הלכ' י טוש"ע או"ח סי' לח

ד
ב מיימוני שם הלכ' יג טוש"ע שם סי' נא סעיף ג

ה
ג טוש"ע שם ס"ג בהג"ה

ו
ד מיימוני שם הל"א טוש"ע שם סי' [illegible] סעיף [illegible]

מסורת הש"ס

עירובין צ"ה ע"א

שם לה צ"ב

עדיות פ"ו מ"א

גליון הש"ס

[ב] פי' ק"מ ולא דק דהא דנשים פטורות בת"ת שהו"ג ילפינן מתפילין פי' קדושין דף לד ועיין ירושלמי ברכות פרק ב ס"ב ובמהרש"א שם:

[ג] עיין תוספות דף ט ד"ס מיכל ובניכבב"א שם:

שירי קרבן

מעתה אפילו בחול. וקשה בחול אסור משום בל תוסיף אבל בשבת שאין כאן מלוה אינו עובר על בל תוסיף וי"ל דסובר דלעבור על בל תוסיף בעי כוונה הלכך אף בחול שרי א"כ ס"ק מי שהוא מסופק בסידורן של התפילין כמו תפילין של רש"י ור"ת ז"ל נתיר להניחן שניהם יחד ועיין במג"א סימן ל"ד:

תני

מראה הפנים

ויביאם בידו וכו'. משמע להדיא מסוגיא דהכא דהאי תמרי' דס"ל לר"ג שבת לאו זמן תפילין; קמה מילתי' בקושיא וכן יתכ"ר מסוגית שבבלי דפי' מפרין כדלקמן; ובבבלי פרקין בהסוגיא דף צ"ו שקיל וטרי בטעם פלוגתייהו במתני' ואתי קסבר ר"ג וכו' עד אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא ופרש"י ז"ל בשבת זמן ולאו זמן תפילין כיא קמיפלגי וכך כתב הרמב"ם בפי' המשנה ונמשך הר"ב כפירושו אחר זה. והתוי"ט ברפ"ט כאן דלפ"ז יש כאן ב' הלכות פסוקות דסתרי אהדדי ועל פי זה יפה הוא שכתב. ולקושטא דמילתא אין אנו מוכרחין לפי' זה דהלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא לא קאי אזמן ולאו זמן כדפרש"י אלא דפליגי בהא מילדך אוקימתא דאמרי' מעיקרא וכן פי' הריטב"א ז"ל וא"כ קאי על האי אוקימתא דמעיקרא שבית אוקימתא הראשונה דר"ג סבירא ליה כדרב שמואל בר רב יצחק מקום יש בראש להניח בתי תפילין לת"ק לית ליה דרב שמואל בר רב יצחק וא"כ התוי"ט שום דוחק ואין זה כמשמע גם כתוס' וכו' מכתוס' אין ראיה דלא כתבו שם בסוף הדבור אלא כך אם לא נאמר דלית ליה דרב שמואל וכו' ולא משמע מדבריהם דלדחוק ולדוחק בעלמא אמרו כן ואיך שיהיה פה מוכח בהדיא דלא מיתוקמא כלל וכלל פלוגתייהו בזמן ולאו זמן תפילין כדפריך הכא דא"כ קשיא לר"ג ויביאם בידו וכדמסיק בקושיא מוטב לדחות את השבת פעם אחת ולא שני פעמים וזה מוסכם היא גם לשיטת הש"ס דבבלי כדמסקינן בהדיא כפ' מפנין דף קכ"ז דכ"ע למעט בטילטול עדיף וזו קושיא לרבן גמליאל שאין לה תירוץ וע"כ ליכא לאוקמי לפלוגתייהו אלא דפליגי בדרב שמואל בר רב יצחק. והרמב"ם כתכורו גם כן חזר בו מפירושו ולפיכך פסק כאן כהת"ק דלעיל ואע"ג דפסק בפ"ד מהלכות תפילין דשבת לאו זמן תפילין. ותרווייהו הני פיסקי נכונים הם. ומ"ש עוד התוי"ט ואפי' כי נימא הכי אכתי קשיא לה הלכה פסוקה אחרת מהרמב"ם וכו' אינה נראית להקושיא זו שיהא ל"פ.

ותפילין

שינוי נוסחאות (שוי"ז) מיהב יהבי בד"ו מיתב יהבו.

חדושי הרד"ל

אשתו של יונה הושבה. כלומר ממנה לבד הקשו אבל מיכל מיחו בה חכמים וליק ממנה: אין מחוור. כלומר אין מצות שלות תפלין מבזיון דאורייתא. להכי לא שרו רק זוג אחד דרך יציאתו בחול ורבן גמליאל סבירא ליה דאורייתא לכן מתיר ב' זוגות שמקום יש להניחן כדמפרש ואזיל. ולקמן מפרש מאי טעמא לא יביא בידו:

עמודי ירושלים

אשתו של יונה כו'. עמ"ש המפרשים. וע' ר"ן ר"ה סיבן שכ' דלמאן דלית ליה נשים סומכות רשות אסורה לעלות לרגל לפי שמקרבת שלמי חגיגה שלא במקום מצוה ע"ש. ורעיתי בשו"ת בו"אל ומשיב (ח"א סי' ס"א) שכ' וז"ל ויש תימה גדולה דהיכן מצאנו שהיתה מקרבת שלמי חגיגה ולא נזכר רק שהיתה עולה לרגל ולדבריו היתה מקרבת עולת ראיה נ"כ והרי לא נזכר כלל כו' ודברי הר"ן לע"ג עכ"ל ודבריו המוסים ודברי הר"ן צודקים דהר"ן ס"ל דכפליג' לרגל לא היה בה איסור כלל ומדוע מבואר בירושלמי שמיחו בה חכמים והושבה וע"כ משום דהיתה מקרבת שלמי ראיה ואכ"ל דהיתה מקרבת עולת ראיה נ"כ וחדש מיניהו נקט הר"ן וכ"כ להדיא ר"ת בס' הישר (בפלגים סימן ל"ו פ"ב) ח"ל ועל אשתו של יונה מעית וכי העלה על דעתך הע"ית רגל אסור הם' דבעליית רגל היתה מביאה עולת ראיה בנא תנאי עכ"ל. וכן מצאתי בראב"ן (סי' פ"ו) שכתב אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מחו בה חכמים ומוקמינן לה כרבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות ובעלייתם היתה מביאה עולת ראיה דהיא מצות עשה מכלל לאו דלא יראו פני ריקם עכ"ל ועמ"ש ר' אפרים בס' הישר נר"ת (דף פ"א פ"א) וז"ל כ"ש דרבי יוסי משום פסי בירתות שסותרם לטולי רגלים ואשתו של יונה היתה עונבת בשבתות כו' ע"ש. וע' בהגמ"י פ"ג מהלכות ציצית. ובא"ז כ' ר"ת (כי' ר"א) שכתב דאשתו של יונה היתה מביאה עולת נדבה ולא מחו חכמים במה תביא עולת ראיה דהכתים צייון כן אבל עכ"פ אין להגיה על הר"ן אם ס"ל כשיטות ר"ת והראב"ן:

משרשת הערוך

עד מקום שמוחו של התינוק רופף. בערוך (ע' רפס ג) במקום שראש התינוק רופס (ובערוך ל"י סגי' רופף) פי' מתרכך. [ע ל] תרנגול שנסקל בירושלים. בערוך (ע' סרגנו) זה לשונו פירוש שלא תאמר שאין כל בין הבהמה נסקל כשיהרוג אדם אלא שור בלבד שפרט הכתוב (שמות כ"א כ"ט) השור יסקל אלא כל בהמות ואפילו עוף שהרי תרנגול בירושלים הרג תינוק שנקר מוחו והרגו ונסקל:

מוטב לדחות את השבת פעם אחת ולא שני פעמים. *תני אחד האיש ואחד האשה הוון בעיי מימר מאן דמר מחוור היא ניחא מאן דמר אינו מחוור לא יהא מחוור אצל האיש ויהא מחוור אצל האשה. א"ר לעזר מאן תנא אשה רבן גמליאל דתני *טבי עבד רבן גמליאל היה נותן תפילין ולא מיחו בידו חכמים וכא מיחו בידו הוא עבד היא אשה. במה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות מותר למה ישנות בדוקות וחדשות אין בדוקות. *תני תפילין צריך לבודקן אחת לשנים עשר חדש דברי ר' רשב"ג אומר אינן צריכות בדיקה. הלל הזקן אומר אלו מאבי אמה הן. *מצא שנים שלשה צבתין בודק זוג ראשון מצבת ראשון וכן בשני וכן בשלישי. יצחק בן אלעזר שאל אחד חזקה לכולם או כל אחד ואחד בפני עצמו אין תימר אחד חזקה לכולן בודק זוג ראשון מצבת ראשון אין תימר כל אחד וא' חזקה בפני עצמו בודק שלשה זוגות מכל צבת וצבת: ובסכנה מכסן והולך לו. *אם היה עונת גשמים הרי זה מעטף בעור ומכסן. ר' אחא בשם ר' בא הדא דתימר ברך אבל בקשה כמשאוי הוא בשהיה המקום מנדרן אבל לא היה המקום מנדרן לא בדא:

הלכה ב מתני'

*רבי שמעון אומר נותנו לחבירו וחבירו לחבירו. עד שהוא מגיע לחצר החיצונה וכן

פני משה

מוטב לדחות את השבת פעם אחת שמביאן הכל כאחד ולא שני פעמים בזה אחר זה דרך מלבוש וכל למעט בהילוכו ספי עדיף: תני. בתוספתא פ"ה אחד האיש ואחד האשה שוין הן בדינא דהמוצא תפילין בשבת דקתני במתני': הוון בעיי מימר. לדקדק על האי ברייתא דלא אתיא אלא כר"ג דמתני' דאיהו ס"ל דמחוור דרש המיעוט לשבתו' ויו"ט כדלעיל וניחא לדידיה דכיון דשבת לאו זמן תפילין אחד האיש ואחד האשה שוין הן אלא למ"ד אינו מחוור הדרש ושבת זמן תפילין א"כ לא יהא מחוור אצל האיש אבל יהא מחוור אצל האשה כלומר דהרי האשה ודאי לעולם אין זמן תפילין אצלה ואמאי התירו להאשה להכניסן הלא אין זה דרך מלבוש לה: מאן תנא אשה ר"ג. דאין הכי נמי דלא אתיא אלא כר"ג כדתני טבי עבד של ר"ג וכו' ולא מיחו בידו והכא הא אמרינן לעיל גבי מיכל בת שאול שמיחו בידה חכמים והיא העבד היא האשה דשניהן לא שייכין הן במ"ע שהזמן גרמא ולר"ג ניחא: בד"א וכו' אבל בחדשות מותר. להניחן כך ופטור מלהכניסן ולמה מפני שישנות בדוקות הן אצלו שאין בהן פסול וחדשות אין בדוקות ולאו בחזקת כשירות הן והוין משאוי: אילו מאבי אמה הן. ולא בדקתי אותן מעולם: מצאן. ביד אחר שנים וכו' ואליבא דת"ק היא: יצחק בן אלעזר שאל. האי בודק וכו' וכן בשני וכן בשלישי היכי דמי אם בכל צבת וצבת בודק הוא זוג ראשון ולא יותר ואחד חזקה לכולם שבאותו צבת וכן בצבת שני וכן בצבת שלישי או דילמא כל א' וא' מהצבתים כפ"ע צריך חזקה בג' וכן בשני וכן בשלישי דקאמר של הזוגות שבצבתים קאי וכדמפרש ואזיל דאין תימר אחד חזקה לכולם א"כ בודק זוג ראשון מצבת ראשון וכן בצבת שני וכן בהשלישי אבל אין תימר כל א' וא' וכו' ולא פשיט מידי: ובסכנה וכו' אם היה עונת גשמים וכו'. תוספתא היא בפ"ח והש"ס קיצר בהעתקה והכי תני שם המוצא ספר בשדה יושב ומשמרו ומחשיך עליו ונוטלו ובא לו ובסכנה מניחו והולך לו אם היו גשמים יורדין הרי זה מתעטף בעור והוזר ומכסה אותו כלו' שמתעטף עצמו בהעור של הס"ת ובמקום הכתב לנגדו והוזר ומכסה עד שיהא מעוטף בו ונכנס בו דהוי דרך מלבוש: הדא דתימר ברך. שהיה העור רך ונוח להתעטף בו אבל בקשה נראה כמשוי הוא: בשהיה. המקום שמלא אותו מונדרן דכיון דמקום מדרון הוא יתאספו הגשמים שם ויקלקלו את הספר אבל לא היה מקום מונדרן אלא שמונח בארץ מישור לא בדא התירו להכניסו אלא מכסהו במקומו ומניחו והולך לו:

הלכה ב מתני' רבי שמעון אומר נותן לחבירו. רבי שמעון על בבא דסוף המתני' דלעיל קאי וכדפריטית שם דבסכנת ליסטים מוליכן פחות פחות מד' אמות ור"ש קסבר שאם יש עמו חברים האי התירא ספי עדיף שנותנן לחבירו וכו' דבפחות מד' אמות גזרינן זימנין דלאו אדעתיה ואתי לאהוייהו ד' אמות ברשות הרבים ומודה רבי שמעון שאם אין עמו חברים שמוליכן פחות פחות מד' אמות וכן הלכה: וכן

קרבן העדה

מוטב לדחות את השבת פעם אחת. דכשמביאם בידו יכול להביא כולם בבת אחת משא"כ כשמביאן שנים צריך לחלל שבת הרבה פעמים ל"א סיומא דפירוקא הוא מוטב לדחו' את השבת פעם אחת להביאם דרך מלבוש שאינו אלא איסור אחד דשבת לאו זמן תפילין הוא אבל כשמביאן בידו איכא הרי איסורא דשבת לאו זמן תפילין הוא ועוד משום משא והראשון נראה עיקר: אחד האיש ואחד האשה. מכניסין תפילין זוג זוג וקס"ד דרבנן קאמרי הכי: מ"ד מחוור. דודאי סברי רבנן שבת לאו זמן תפילין הוא ואפילו הכי אסרי להכניס שנים דלאו תכשיט הוא יותר מזוג אחת דסברי אין מקום בראש להניח יותר מזוג אחד אם כן אין חילוק בין אשה לאיש: מ"ד אינו מחוור. אלא למ"ד אינו מחוור ולכך אסרי רבנן דשבת זמן תפילין הוא ואם מניח שנים עובר על בל תוסיף קשיא הניחא באיש אסור דלדידיה זמן תפילין הוא אלא באשה הא ודאי גבה לאו זמן תפילין הוא למה לא תכנים שנים שנים: מאן תנא אשה ר"ג. כלומר סובר בהא כר"ג דעבד חייב בתפילין וה"ה אשה וכדמסיק: וכא מיחו בידו. בתמיה וכי הכא גבי אשה מיחו בידו הא עבד ואשה שוין לכל מצות שבתורה וכיון דאף אשה חייבת הלכך אסורה להכנים יותר מזוג אחד משום איסור דבל תוסיף: אבל בחדשות מותר. להניחן בשדה: למה. כלו' מ"ט ישנות חייב להביאן וחדשות פטור: ישנות בדוקות. ודאי תפילין כשרות הם אבל חדשות איכא למימר פסולין הם א"כ קמיע הם ולא תפילין: אינן צריכות בדיקה. לעולם ומייתי סייעתא מהלל הזקן: ה"ג אילו מאבי אימא הן. ומאי קמ"ל אלא לומר דלא נבדקו מאז ועד עתה הואיל ואיפויין קיים והרי הן בחזקתן: אחד חזקה לכולן. צבת אחד הוי בדיקה לצבתין כולן והשאר אינן צריכין בדיקה: אין תימר וכו'. כלומר ואיכא בינייהו אם תאמר חזקה אחד לכולן בודק זוג מצבת ראשון ואחד מצבת השני ואחד מג' והוחזקו כל הצבתים כולן: ה"ז מעטף בעור. לצאת בגשמים וזה הוא מוציא העור לחוץ ומכסן בעור שהוציא: הדא דתימא ברך. בעור שהיא רך וראויה לצאת ולהתעטף בה: אבל בקשה. שנראה שאינה כנושאה אלא לכסות בה דבר אסור: כשהיה המקום. שהתפילין מונחים: מונדרן. כמו מדרון כלומר מקום מולנע אבל אם היה באמצע הדרך אף לכסות אסור דמאי מהני הכיסוי הלא כל עובר רואה אותן:

הלכה ב מתני' נותנו לחבירו וחבירו לחבירו. דכל חד וחד לא ממטי להו ד"א: לחצר החיצונ'. של עיר שהוא מקום המשתמר הראשון: וכן

עין משפט נר מצוה

ז
א מיימוני פ"ב מתפילין הלכה יא טוש"ע או"ח סי' לט סעי' י

ח
ב מיימוני שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ט

ט
ג מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה כה טוש"ע או"ח סי' שא סעיף מג

ד מיימוני שם פי"ב הלכה יא טוש"ע או"ח סי' שמט סעיף ג

מסורת הש"ס

עירובין צ"ו (סוכה פ"ב הלכה א) מכילתא בא פ' יז עיין עירובין צ"ז תוספתא פ"ח עירובין

גליון הש"ס

*עיין תוספות מגילה דף מג ע"ב ד"ה אלין:

מראה הפנים

תני עבד וכו'. והתפילין דרש"י ור"ת למר כהי פסולין ולמר כהי פסולין וכדי לצאת י"ח למי שרוצה להתנהג כן בחול ישנה כדכתבו הפה"ג וגם וכעין דאמר הכא אין בפי מיכב יכנו וזה על שני תפילין השוין ופשיטא לאהינן בוין ומה זו קושיא למאן דאית ליה בשבת חששו ולא רצו להתיר להניחן שנים שנים השוין ולהכניסן הואיל ולאו כ"ע מודים בה דאיכא למ"ד שאין מקום תפילין אלא במקום במוחו של תינוק רופס ואין להאריך יותר בזה:

הלל הזקן אומר אלו מאבי אימא הן. כ"פ הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ב מהלכות תפילין דהלכה כהלל הזקן שכתם תפילין כל זמן שחיפויין שלם הרי הן בחזקתן וא"צ בדיקה וכגלקתין ממי שאינו מומחה כדאיירי בבבלי פרקין דף צ"ז פסק כדמסיק שהם דבודק מהן ג' קציצות בתים של ראש וא' של יד או ב' של יד וא' של ראש ואם כשרין הרי כולן בחזקתן והצבתים דמכתמא מתרי תלתא גברי וכן כל צבת וצבת צריך בדיקה והיינו נמי ג' כדרך הראשון מכל צבת וצבת:

אם היה עונת גשמים ה"ז מתעטף בעור ומכסן. דין זה הביא הרמב"ם בפי"ט מהלכות שבת בהלכה כ"ה המוצא ס"ת יושב ומשמרו וכו' ואם היו גשמים יורדין מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותו ונכנס בו. ולכאורה למה לא חילק כדמחלק הכא בין עור רך לקשה וכן מקום מדרון למקום מישור ונראה דהכא מחלק לפי הגי' בתוספתא אשר הי' לפניהם אבל לפי הגי' בתוספתא אשר לפנינו אם היו גשמים יורדין אין לחלק דודאי מתקלקל הספר אם מניחו שם והוא ז"ל תפס לגי' התוספתא לעיקר ואף שממש ברוב המקומות תופס לגי' דהאי תלמודא בתוספתא לעיקר כמו שכתבתי בפ"ו דפיאה גבי הא דתני' העומר שהוא סמוך לגפה וכו' ע"ש מ"מ הכא מכהכא גי' התוספתא ספי דאם אינה אלא עונת הגשמים לא מקלינן כ"כ מחששא שמא ירדו גשמים ונדין הוא שמניחו עד אם יראה שבתחילו לירד ואם הגשמים יורדין אז אין לחלק ולעולם מתעטף בעור ומכסה אותו ונכנס בו: **רבי** שמעון אומר נותנו לחבירו וכו'. כדפרישית דאם יש עם חבירו האי תקנתא עדיף ואם אין חבירו מודה הוא דמוליכן פחות פחות מד' אמות כ"כ התוס' בריש דף צ"ז ע"ב וכך הם מתפרשין דברי הרמב"ם בהלכות שבת שם שכתב למתיקן ומוליכן פחות פחות מד' אמות או נותנן לחבירו וכו' ור"ל אם יש שם חברים וזה פשוט:

שירי קרבן

תני טבי עבד וכו'. מ"ה ולא מיחו בידו לר"ג ליה והגב שיטפא דסוגיא דש"ס דסוכה פ"ב מייתי ליה הכא אך קשה דבריש פ"ב דסוכה פריך מחלפא שיטתיה דר"ג דתני טבי עבדו של ר"ג היה נותן תפילין ולא מיחו בידו חכמים ולא מיחו בידו ומאי קושיא הא ר"ג סבר שבת זמן תפילין וא"כ כ"ל מ"ע שלא זמן גרמא והפילו נשים ועבדים חייבים הלכך לא מיחה על התפילין אבל סוכה דכתיב אזרח ולא נשים ועבדים לכך מיחה בידו וי"ל דכתמא דש"ס דסוכה פריך למ"ד דאף ר"ג סובר שבת לאו זמן תפילין ורבנן ור"ג פליגי אם לעבור שלא כנמש בפי טיבה או לא וכדמסיק בבבלי בפירקין:

אין תימר כל אחד חזקה בפני עצמו בודק מכל צבת ג'. וא"ת א"כ למה תני בברייתא וכן בשני וכן בשלישי הא אפילו ברביעי וחמישי נמי ואי אהלכה בצבת אחד קאי ס"ל בברייתא בודק מכל צבת ג' וי"ל כ"כ אפילו ד' וכו' אלא דקמ"ל בשלישי אף על גב דבעלמא תרי זוגי חזקה גבי תפילין לא הוי חזקה עד שיבדוק שלשה:

ה"ז מעטף בעור וכו'. כתב הרמב"ם פי"ט מהל' שבת ובש"ע בא"ח סימן ש"א סעיף מ"ג המוצא ס"ת בשדה אם אינו שעת סכנה יושב ומשמרו ומחשיך עליו ובסכנה מניחו והולך לו ואם היו גשמים יורדים מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותו ונכנס בו וכתב הכ"מ תוספתא פ"ח וזה שסיים הרמב"ם והש"ע ונכנס בו לא נמצא בתוספתא וגם פה בלשון הש"ס לא מסיים בו הכי ובאמת שדברים תמוהים הם חדא הרי סכנה היא א ביכנוס בס"ת דהא בסכנה אייתי ותו איך יכנוס וס"ת בידו דהא איסורא דאורייתא קעביד לכן נ"ל שט"ס הוא ופירוש הדברים כמ"ש בקונטרס:

נותנו לחבירו. פירשתי בקונטרס דכל חד וחד לא ממטי להו ד' אמות וכן פירש"י ור"ל דאיכא לאוקמי שנותנו לחבירו אפילו יותר מד' אמות אלא דכל אחד טפטו מיד חבירו בעוד שהוא מהלך דלא עביד אלא עקירה וא"ת א"כ בשנים סגי י"ל דאין הכי נמי

במערת

שנויי נוסחאות (ש"ג) היא בד"ו הוא. (שכ"ו) נותנו בד"ו נותנין ואולי צ"ל נותנן כמ"ש בבבלי).

חדושי הרד"ל

לא יהא מחוור אצל האיש ויהא מחוור אצל האשה. פי' בתמיה דע"כ באשה ליכא מצות תפלין. ופ"כ משום מצות תפלת תפלין לבד שרו ליה. ברוך המאיר עיני בדרך אמת:

עמודי ירושלים

הלל הזקן אומר אלו מאבי אמא הן. כהם במכילתא (פ' בא פי"ז) מיתא שמאי הזקן אומר אלו תפילין של אבי אמא וסובא בתוס' מנחות (דף מ"ג ע"א) ובאגודה מנחות (סי' כ"ה) וראיתי למעשה רוקח פ"ב מהל' תפילין שהביא מדברי המכילתא סותרים לדברי הירושלמי דמהירושלמי נראה שהלל סובר דתפילין א"צ בדיקה ובמכילתא סובר הלל דצריך בדיקה ע"ש מה שדחק בזה וכן נראה שכרגים בזה במלא כרועים את ת'. והנה מקום לייבב זה לפמ"ש בשירי קרבן בירושלמי סוכה (פ"א ה"ג) על מה דאמרינן שם דילתה בת קול ואמרה יש ביניכם אדם א' ראוי לרוח הקודש כו' ונתנו עיניהם בהלל הזקן כו' תלמידו של עזרא. וכתב הש"ק וז"ל נראה שאין זה הלל הבירו של שמאי הזקן כו' ונא ראה עזרא מעולם ואיך אמרו עליו תלמידו של עזרא אלא דהלל הזקן אין זה חבירו של שמאי ודלא כמ"ש היוחסין אות ה' עכ"ל. ומ"כ י"ל דהלל הזקן זה הוא תלמידו של עזרא ואינו חבירו של שמאי ולק"מ. אך דברי השירי קרבן לא יהירין דלא מלינו שהיו שני הלל ומה שאמרו עליו כוי עניו כוי חסיד תלמידו של עזרא היינו שהוא מתנהג בחסידותו כמו עזרא. ועי' סוכה (דף כ' ע"א) בהתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה. אולם באמת בלא"ה לק"מ ואין כאן סתירה כלל דלא אמר הלל רק שאלו תפילין המה מאבי אבא ויוכל להיות שבדק אותם כמה פעמים וראה שלא נתקלקלו. וכן מצאתי בהי' הר"ד ערמאה (דף כ' ע"ד) שכ' ע"ד הלל נלענ"ד שהוא ראיה שאין מתקלקלין כשאומר הלל הזקן כו' אבל אין מכאן ראיה שלא בדקן ס' ע"ש. וכן ראיתי בגרון באמר

מסורת הש"ס

וכן בנו. שילדתו אמו שם בשדה בשבת: אפי' חוץ לתחום. בחבית של הפקר איירי דאי יש לה בעלים הא קי"ל הבהמה והכלים כרגלי הבעלים וסבר ר' יהודה חפצי הפקר לא קנו שביתה: אמרו לו. ריב"ן הוא דא"ל דשמעינן ליה דאמר נכסי הפקר קונין שביתה במקומן: לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה. כלומר אלו היו לה בעלים ולא ערבו לא היתה מהלכת אלא אלפים אמה השתא נמי לא תלך אלא אלפים אמה ממקום שביתתה:

גמ' בתינוק של סכנה. איירי מתני' שהתינוק מסוכן אם יהיה בשדה הלכך התירו ליתנו לחבירו: יביאו ביד. דאין לך דבר עומד בפני פיקוח נפש: ביכול להביא דרך היתר. ובלי עיכוב אף בפיקוח נפש אין דוחין את השבת כיון שאפשר לעשות בהיתר: לוי סוכיא. כך שמו: במערה מכד לכד היא מתני'. דקס"ד דהא דמתיר ר"י במתני' אפי' בחבית היינו טעמא דסובר מים אין בהם ממש ואין קונין שביתה אלא דקשיא למה מתיר להוליך החבית לכך מוקי ליה במערה מכד לכד דחבית אינו יוצא חוץ לתחום אלא המים שבתוכו: הכי גרסינן רבי יהודה כדעתיה דרבי יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש והייט כדפרישית וכן משמע בבבלי:

וכן בנו נותן לחבירו וחבירו לחבירו אפילו הן מאה ר' יהודה אומר נותן אדם חבית לחבירו וחבירו לחבירו אפילו חוץ לתחום אמרו לו לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה: **גמ'** ר' אליעזר ור' אבדימי תרוייהו בשם ר' מנא חד אמר בתינוק של סכנה מותיב ליה חברייא אם בתינוק של סכנה יביאו ביד א"ל ביכול להביאו דרך היתר. ריש לקיש בשם לוי סוכיא במערה מכד לכד היא מתני'. דלא כן ר' יהודה כדעתיה דר' יהודה אומר משקה טופח:

הלכה ג מתני' [א] *הקורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו. היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו ומשהגיע לעשרה הופכו על הכתב רבי יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו רבי שמעון אומר אפילו בארץ עצמה גוללו אצלו שאין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש:

גמ'

וכן בנו. שילדתו אמו בשדה בשבת אם יש עמו חברים נותנו לחבירו בתוך ד' אמות וחבירו לחבירו ואפילו הן מאה: ר' יהודה אומר נותן אדם חבית לחבירו וכו' ואפי' חוץ לתחום. של החבית ומסיק התם בגמרא דהכא בחבית דהפקר ווייס דהפקר עסקינן דר' יהודה סבר הפצי הפקר לא קנו שביתה אלא הן כרגלי הזוכה דאי אית להו בעלים מודה ר' יהודה כדתנן בשילהי ביצה הבהמה והכלים כרגלי הבעלים: אמרו לו. מאן אמרו לו ר' יוחנן בן נורי דסבירא ליה חפצי הפקר קונין שביתה כדקאמר לעיל בפ"ד גבי מי שישן בדרך ומאי לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה ה"ק לא יהלכו אלו יותר מכלים שיש להן בעלים והלכה כר' יהודה:

גמ' חד אמר בתינוק של סכנה. הא דקתני וכן בנו מיירי שהתינוק בסכנה אם לא יביאו אותו לבית ומותיב ליה חבריה אם בתינוק של סכנה יביאו ביד שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש: א"ל ביכול להביאו דרך היתר. כלומר דכל כמה דאפשר לאהדורי דרך היתר מהדרינן וקמ"ל דזהו דרך היתר עדיף ממוליכו פחות פחות מד' אמות: במערה מכד לכד היא מתניתא. הא דקתני ר' יהודה אומר נותן חבית לחבירו וכו' מיירי שמערה מכד אל החבית לתוך חבית שלו וכן מחבירו לחבירו דאם בחבית הראשונה הא תנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים: דלא כן ר' יהודה כדעתיה דר' יהודה אומר משקה טופח. קיצור לשון הוא וכלומר דאם לא כן דמיירי במערה מכד לכד לא מצית לאוקמי דקשיא כדאמרן דקי"ל הבהמה והכלים כרגלי הבעלים אבל במערה מכד לכד שפיר מיתוקמא מילתא דרבי יהודה כדעתיה דס"ל משקה טופח בעלמא הוא ואין בו ממש כדקאמר בפ"ה דביצה מים אין בהן ממש שיאסרו להוליכן מחוץ לתחומן והלכך מערה הוא לתוך כלי שלו ונותנו וכו' ומאי לא תהלך זו דאמרו לו הכי קאמר לא תהלך מה שבזו יותר מרגלי הבעלים:

הלכה ג מתני' הקורא בספר על האסקופה. באסקופה כרמלית מיירי כגון שהיא גבוהה שלשה ועד עשרה ורחבה ארבעה והיא לפני הבית ורשות הרבים עוברת לפניה: ונתגלגל הספר מידו. שהספרים שלהם היו נגללים כספר תורה שלנו ומיירי שנפלה הספר ונתגלגל הוא לרשות הרבים ומקצתו עדיין בידו: גוללו אצלו. מכיון שאגדו בידו. ודוקא שנתגלגל לתוך ד' אמות אבל אם נתגלגל חוץ לד' אמות ברשות הרבים חיישינן שמא ישמט כולו מידו ואתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים והופכו על הכתב ומניחו: היה קורא בראש הגג. והיא רשות היחיד ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים התחתונים גוללו אצלו דלמעלה מעשרה לאו רשות הרבים אלא מקום פטור הוא: ומשהגיע לעשרה. טפחים והיא רשות הרבים ואינו יכול לגלול אצלו הופכו על הכתב כלפי הכותל כדי שלא יהא מוטל בבזיון כל כך ובגמרא פריך והא לא נח ברשות הרבים ומה על בליטה שיפועו דהוי ליה נח ברשות הרבים וגזרינן אגדו בידו אטו לאו אגדו בידו דהוי ליה חיובא מדאורייתא והכי קתני בד"א בכותל משופע דנח אבל בכותל שאינו משופע איירי ומה להכורי מחסרא ... רבי יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו מפני שאין כאן אלא משום שבות הואיל ואגדו בידו ואין לך דבר שהוא משום שבות עומד בפני כתבי הקדש ואין הלכה כרבי שמעון אלא כר' יהודה:

הלכה ג מתני' הקורא בספר. כל ספרים שלהם היו נגללים כס"ת שלנו: האסקופה. כעין אצטבא שלפני פתח הבית: גוללו אצלו. הואיל וראשו אחד בידו: לי' טפחים. התחתונים הסמוכים לקרקע של רה"ר וכולה מפרש בגמ': הופכו על הכתב. האותיות כלפי הכותל שלא יהא מוטל כל כך בבזיון ומניחו שם עד שתחשך: משום שבות. כגון זו בראשו אחד בידו וליכא כי אם שבות דרבנן אם גוללו אצלו דגזרו דלמא נפל כוליה מידו ואתי לאתויי דאיכא איסורא דאורייתא:

גמ'

ואפילו שבות ליכא שהרי אוגדו בידו הוא ומשני דבכותל משופע איירי ... לאו אגדו בידו דהוי ליה חיובא מדאורייתא והיא דר' יהודה מפרש לה ... אפילו הגיע פחות משלשה טפחים סמוך לארץ גוללו אצלו דברי ר' יהודה שר' יה... דהנחה בעינן אפילו על גבי משהו: רבי שמעון אומר. אפילו הגיע בארץ עצמו ... לך דבר שהוא משום שבות עומד בפני כתבי הקדש

שירי קרבן

במי אלא דחייביק באורך הדרך דלמא יעמוד לפוש ויהא חייב דתוך לד' אמות עמד לפוש חייב כדאמרינן בבבלי בשבת דף ס' ע"ב ועיין בהוספות בפרקין דף ל"ז ע"ב בד"ה רבי שמעון אומר וכו':

דלא כן רבי יהודה כדעתיה וכו'. בקונטרס הגהתי להכין פשט דמעתתא וגם הוא מסכיר לבבלי במקלא הך לבון דלא כן קשה לך נ"ל דאפשר לקיים הגירסא וה"פ ריש לקיש מ"ק לה במערה מכד לכד וכדפירשתי בקונטרס ופריך הש"ס לא כן ר"י כדעתיה כלומר ה"כ דר"י סובר שמים אין בהם ממש ה"כ קשיא דידיה אדידיה דהא איהו סובר משקה טופח חיבור דהק מקום שיש בו מי שלה מכוונות ר"א אם היו רגליו של רהבון נוגעות במים בשפת טבילה הבבי אף בפני טבו דכמאן דמחברי כל המים שעליו לתוך המקוה ואס"ד דמים אין בהן ממש לכל מילי א"כ לא שייך בהו חיבור אלא ודאי דהא דפוטר במים היינו מטעם שאין ניכרים בעיסה אבל בעלמא מים סובר ר"י דיש בהן ממש ומתני' בחבית של הפקר איירי וכדפרישית במתני' וכן משמע לקמן בפרקין. ומכאן קשה על מ"ש הוכפות בגיטין דף ס"ז ע"א בד"ה הבלוע וכו' ועוד אומר ר"י דאפילו ר"י לית ליה טופח להטפיח חיבור וכו' ע"כ ע"ש. ומהכא ומפרק כמה מדליקין ולקמן בפירקין משמע דר"י סובר משקה טופח חיבור וצ"ע:

הקורא בספר וכו' כתב הרז"ה ומסקנא כבן עזאי ובפרק המלניע תנן סתמא דלא כבן עזאי וכו' ולא סמכינן אתנא דברייתא ובאסקופה נדרכת וכדרב' והרי"ף לא פירש בזה כלום ע"כ ונ"ל מכאן ראיה ברורה למ"ש בפ"ק דשבת דף ב' ע"א בתוספות בד"ה בכל מודין וכו' דהרי"ף פוסק דלא כבן עזאי הלכך לא ביאר מתניתין דסובר דמתני' אתיא כבן עזאי ולאו דהלכתא היא אבל לפי מ"ש הר"ן דהרי"ף פוסק כבן עזאי ודאי קשיא למה לא ביאר מזה כלום:

מתני'

מראה הפנים

במערה מכד לכד היא מתניתא וכו'. וה"נ קאמר ר"ל משום לוי סבא בבבלי דף ל"ט והתם דתי לה דלא קאמר ר' יהודה מים אין בהם ממש אלא היכא דבלינהו בעיסה וכו' עד אוקימתא דרב אשי וכדפרישית במתני'. והאי ש"ס לביתוי' אזיל דמפרש לדר' יהודה דלכל דבר קאמר אין בהן ממש ואפי' היכא דאיתנהו בעינייהו וכדקאמר לעיל בפ' כילד מבתהפין וע"ש בהלכה ו' ד"ה מחלף שיטתיה דר' יהודה:

הקורא בספר על האסקופה. כמו שפרשתי בפנים כך הן דברי הרמב"ם ז"ל בדין זה כמ"ש בפט"ו מהלכות שבת בהלכה כ"א הקורא בספר בכרמלית ונתגלגל מקצת הספר לר"ה וכו'. וגרסי' בבבלי דף צ"ו ול"ת האי אסקופה ס"ד וכו' והיכא תרי אוקימתות רבה אמר באסקופה כרמלית עסקינן ולעולם רה"י הוא ומשום בזיון כתבי הקדש שרו רבנן ואיתיבי' אביי מברייתא דמחלק בין נתגלגל תוך ד' אמות וכו' ואי משום בזיון אפי' חוץ לד' אמות נמי אלא אמר אביי באסקופה כרמלית עסקינן ותוך לד' אמות דאי נפל ומייתי ליה אתי לידי חיוב חטאת לא גזרו ליה רבנן א"כ תוך ד' אמות נגזור דלמא מעייל מר"ה לרה"י וכו' באסקופה ארוכה דאדהכי והכי מידכר. ואכ"א לעולם באסקופה שאינה ארוכה והתם בכתבי הקדש עיוני מעיין בהו ומנח לה על האסקופה. וליחוש דילמא מעיין בהו כר"ה ועייל להו בהדיא לרה"י הא מני בן עזאי הוא דאמר מהלך כעומד דמי. ולכאורה קשיא דהא כבן עזאי הא לא קי"ל כוותיה ומתני' דלאו כהלכתא היא אליבא דאביי וכ"כ בעל המאור ז"ל וכשיטתיה ואי באסקופה ארוכה סי' לו להרמב"ם לבאר כן ומפרשיו לא הרגישו בזה. והנה בחידושי שיטות שבת ועירובין שלי בביאורי לכל הלכה זו עם הפירושים והשיטות ובעמדי ע"ז ראיתי לבעל הש"ע שהקשה כן לדעת הרמב"ם בסי' ש"נ והניח בצ"ע ובארתי שמה דהמדקדק בהבוגיא בכל האופנים ועניינים הנוגעים בה יראה דדברי הרמב"ם נכונים המה ולא הביא כאן הלא מההכרח מהובן הדברים והקלה להטוגע מענין הזה בסוגי' היכן לעיקבי ולעידק סוגיא על בסוגיא דפריך אי הכי תוך ד' אמות נמי נגזור דילמא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד דפשיטא ליה לדמות תשבא דילמא מעייל מרשות לרשות לתשבא דילמא אתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים והא אנן תזינן לסוגיין דבעלמא דלדילמא אתי לאתויי חיישי' ולדילמא מפיק או מעייל מרשות לרשות לא חיישי' כדמוכרח מכמה מקומות כהאי גזירה דרבה בשופר ובלולב ובמגילה דקאמר גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים ולא קאמר שמא יוליכנו מרשות היחיד לרשות הרבים וכמה שהילכו התוס' בכמה מקומות דתשבא מרשות לרשות ליכא למיחש דמינכרא מילתא וא"כ מהי פריך אי הכי דילמא נמי לא חיישינן דמינכרא מילתא טפי והתי למידכר ודלמא אתי לאהויי ד' אמות ברשות הרבים בפיר היא דחיישי'. ואפי' לדעת הרמב"ם בזה שכתב בפ"ב מהלכות שופר בה"ז במה יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים או יוליכנו מרשות לרשות וא"כ לביטה ... תשבא דתרווייהו כי הדדי נינהו והש"ס דנקט במה יעבירנו חדא מינייהו נקט וכדפי' רש"י ז"ל ברים פ"ד דסוכה אכתי איכא למידק הכא על דפריך בפשיטות דילמא מעיין בהו ברשות הרבים ועייל להו בהדיא לרשות היחיד הא ודאי לבתר דמעיין בהו תו לא טריד בהו ואמאי ליחוש דילמא מעייל להו לרשות היחיד דאיכא סיכרא ולא דמי להאי דשופר ודצוותיה דבהאי התם דאכתי טריד בעידנא דמצוה במ ליכו למי שיתקע לו וגלגלא י"ח ומש"ה איכא למיחש אף במקום דאיכא סיכרא אבל הכא תו לא טריד בעידנא דמצוה. ודמיא לה דאמרינן בפ' ר"א דמילה דף קל"ז גבי בני תינוקות דכל היכא דלא טריד היום במצוה שמוטל עליו לעשות תמידה מהיכא דטריד במצוה שמוטל עליו לעשות היום עיין פרש"י שם ד"ה דלא ניתנה שבת לדחות וכו' והתם לענין חיובא ופטורא ודכוותה נימא אנן הכא לענין תשבא דחיובא ועוד דהא לאוקימתא קמייתא באסקופה ארוכה אמרי' לדהכי והכי מידכר ומכל שכן היכא דאיכא סיכרא דמחילות דניעא דמידכר ולא עייל להו בהדיא לרשות היחיד והיכו תו לא טריד במצוה כדאמרן וע"כ אין להרן אלא בשום ...

...

שנויי נוסחאות (פו"א) נותן בד"ז נותנו.

עמודי ירושלים

(דף פ"ז ע"ב) שכ' ואין לסמוך על מה שנמצא בשם הלל הזקן כו' כי אני יכול לומר שבדקם פעמים רבות ועשה לשם בתים חדשים כו' ע"ש ואם כן יוכל להיות דשני הדברים הם אמת דהלל אמר שהיו לו תפילין מאבי אבא ומאי אמר בתפילין המה משל אבי אמא. ועכ"ז סוברים ב"ה שצריך בדיקה שאף שהתפילין של הלל לא נתקלקלו יוכל להיות דתפילין אחרים יתקלקלו וע"כ צריכים בדיקה וגם הלל בדק אותם. וב"ש סוברים שאין צריך בדיקה ומביאין ראיה לדבריהם מתפילין של שמאי שלא נתקלקלו מוכח דאינם עשוים להתקלקל וא"ש והבן. ושוב נדפס שו"ת בנין ציון וראיתי שם (סי' נ"ס) והעיר שם על הסתירה שממכילתא לבירושלמי וכ' דס"ם הוא ע"ש ולא ראה מ"ש בשם הגרוך שאמר והרד"פ:

גמ' מתני' באסקופה מותרת אבל חוץ לאסקופה אסור'. תיפתר שהיה יושב וקורא בו מבעוד יום ושכח והוציאו: עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו משהגיע לעשרה טפחים אסור. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא דר' יודה היא דאמר *אסור להשתמש באויר עשרה טפחים: משהגיע לעשרה טפחים הופכו על הכתב. למה שלא יתבזה הכתב ואתייא כדמר ר' אחא ר' שמואל בר נחמן *ספר [ז]שאין עליו מפה הופכו על הכתב שלא יתבזה הכתב: ר' יודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו. מחלפה שיטתיה דר' יודה תמן הוא אמר אסור להשתמש באויר עשרה וכא אמר הכין א"ר יוחנן לית כאן ר' יודה אלא ר' מאיר דברי חכמים. ר' יוסי אומר בשם ר' יוחנן לא סוף דבר ספר אלא [ז]אפילו פסוקיא:

הלכה ד

מתני' [א] *זיז שלפני החלון נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת: **גמ'** לא אמר אלא אחת [ב] אבל שתים אסור שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת בשאין בהן רוחב ד' אבל יש בהן רוחב ד' הדא דמר *ר' אחא בשם ר' יוחנן זיזין וכתלין שנכוהין עשרה ורחבין ארבעה מותר לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליף:

הלכה ה

מתני' [ג] *עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד ובלבד

פני משה

גמ' מתניתא באיסקופה מותרת אבל חוץ לאיסקופה אסורה. דרך בעיא היא משום דקשיא ליה היאך הוציא הספר מן הבית לאיסקופה בשבת הלכך בעי מי נימא דמתניתין באסקופה מותרת מיירי כגון שגבוה עשרה ורחבה ארבעה והוי רשות היחיד כמו הבית אי נמי שאינה רחבה ארבעה שהיא מקום פטור אבל חוץ לאסקופה אסורה כלומר אבל לאפוקי אם היא מקום אסור כגון שהיא כרמלית ומהו: תיפתר שהיה יושב וקורא בו מבעוד יום ושכח והוציאו. כלומר לעולם באסקופה אסורה שהיא כרמלית עסקינן ותיפתר שהיה יושב שם וקורא בו מבעוד יום וקדש עליו השבת אי נמי כגון ששכח והוציאו מן הבית לאסקופה ואשמועינן מתניתין כיצד יעשה אם נתגלגל הספר מידו: עד שלא הגיע וכו' משהגיע לעשרה טפחים אסור לגוללו אצלו. ומשמע אע"ג דלא נח ואמאי. וקאמר ר' יעקב דר' יודה היא דאמר אסור להשתמש באויר עשרה של ר"ה ואפי' לא נח דקסבר קלוטה כמי שהונחה דמיא כדאמר לעיל בפ' הזורק בהלכה א' תני בשם ר' יהודה הזורק ארבע אמות בר"ה חייב והיינו אע"ג דלא נח כדפר' שם ולקמן פריך דר' יודה אדר' יודה: למה. הופכו כדי שלא יתבזה הכתב אם מונח לחוץ: ספר שאין עליו מפה. שהוא מגולה ואין לו מפה לכסות הכתב הופכו על הכתב שלא יתבזה הכתב שנופל עליו האבק: ר' יודה אומר וכו' מחלפה שיטתיה דר' יודה. דתנן בפ' הזורק הוא אמר אסור להשתמש באויר ר' ואפי' לא נח כדלעיל והכא אמר הכין דכל זמן שלא הגיע לארץ ממש מותר לגוללו אצלו: אמר ר' יוחנן לית כאן ר' יודה. דלא גרסי' במתניתין ר' יהודה אלא ר"מ דברי חכמים כלו' דחכמים ור"מ היא דפליגי במתניתין ר"מ אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ וכו': לא סוף דבר ספר. לאו דוקא ספר תורה כולו אלא אפילו פסוקיא אמר כלומר אפי' שקרא באיזה פסוקים בתורה הכתובין על איזה מגילה ונתגלגל מידו נמי פליגי כדפליגי במתני' ולר"מ לעולם גוללו אצלו אם אגדו בידו שהן כתבי הקדש:

הלכה ד מתני' זיז שלפני החלון. הוא אבן או עץ הבולט מן הכותל ויוצא באויר של רה"ר והוא למעלה מעשרה טפחים מותר ליתן עליו ולטול ממנו בשבת דרך החלון הפתוח לו לפי שאין רה"ר תופסת אלא עשרה טפחים ולפיכך מותר להשתמש בכל הכותל עד עשרה טפחים התחתונים והא דמותר להשתמש על הזיז שיוצא לאויר ר"ה דוקא בכלים הנשברים כגון כלי חרס וזכוכית וכיוצא בהן שאם יפלו לר"ה ישברו אבל שאר כלים ואוכלים אסורין דילמא נפלי לרה"ר ואתי לאהדורינהו ואין חילוק בזה בין זיז שהוא רחב ד' לשאינו רחב ד': **גמ'** לא אמר. במתני': אלא אחת. כשאין כאן אלא זיז אחד שהוא יוצא למעלה מעשרה אלא חלון הפתוח לו מבני עלייה: אבל שתים אסור. כלומר אבל אם יש כאן עוד זיז אחד למטה ממנו והוא ברשות של בני התחתוני' אע"פ ששניהן למעלה מעשרה הן אסור להשתמש על העליון מפני שהוא רשות בפ"ע והזיז שתחתיו רשות אחרת ואוסרין זה על זה שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת: בשאין בהם רוחב ארבעה וכו'. לפי גי' הספר נ"ל דס"ל דאפי' רחבין ד' לא חשיבי ככרמלית אלא מקום פטור הוא ומותר לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליף:

הלכה ה מתני' עומד אדם ברה"י. בבית או על הגג ושוחה ונוטל החפץ בר"ה כאן ומניחו כאן ולא גזרינן שמא יביאנו אצלו: ובלבד

קרבן העדה

גמ' מתני' באסקופה מותרת. כלומר באסקופת רשות היחיד שהיא גבוה עשרה ורחבה ארבעה דמותר להוציא מרשות היחיד עליה: אבל חוץ לאסקופה אסורה. דלפניה רשות הרבים וקשיא נגזור דלמא נפיל כוליה מידו ואתי לאתויי דאיכא חיוב חטאת: ומשני תיפתר. תפרש למתניתי' באסקופת כרמלית שרחבה ארבעה ואינה גבוה עשרה וחוצה לה רשות הרבים ולפנים הימנה רשות היחיד ולא תיקשי לך איך הביאה מרשות היחיד לכרמלית דאיירי שהיה יושב וקורא בו מבעוד יום בפנים באסקופה ושכח ונפל מידו בערב: אסור להשתמש באויר עשרה. של רשות הרבים דאויר רשות הרבים עד עשרה לרשות הרבים דמי: שאין עליו מפה. להגין על הכתב שלא יעלה האבק על האותיות: וכא אמר הכין. והכא אמר כן דאפי' בסמוך לארץ גוללו אצלו: לית כאן ר' יהודה. לא גרסי' במתני' ר"י אלא ר"מ אומר אפי' אינו מסולק וכו': דברי חכמים. רבנן דבני הישיב' אמרו דר"י אמר משמיה דר' יוחנן: לא סוף דבר ספר. לאו דוקא ספר שלם גולל אצלו אלא אפי' פסוקים שנפלו מידו גוללן אצלו:

הלכה ד מתני' זיז. אבן או עץ הבולט מן הכותל על אויר רשות הרבים: נותנין עליו. בני עליה דרה"י הוא:

גמ' לא אמר אלא אחת. שאין שם אלא חלון אחת אבל שתי חלונות של שני בני אדם אסורין להשתמש בזיז: שאין שתי רשויות. של שני בני אדם משתמשות ברשות אחת ל"א לא אמר אלא זיז א' אבל ב' זיזין אחד למעלה ואחד למטה אסור שאין ב' רשויות של העליון ותחתון משתמשין ברשות אחת וכ"נ עיקר: בשאין בהן רוחב ד'. כלומר לא אמרן דאסורין להשתמש בב' זיזין אלא דוקא בשאין בהן רוחב ד' דה"ל כרה"י ממש דבטיל לגבי כותל ואין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת: אבל יש בהן רוחב ד'. ה"ל מקום פטור ומותרין להשתמ' בו אפי' הרבה רשויות: ובלבד שלא יחליף. דרבנן הוא דהוו חומרא ליכא דבעינן עקירה מרשות הרבים והנחה ברשות היחיד או בהיפך אבל כאן עקירה או הנחה במקום פטור:

הלכה ה מתני' עומד אדם ברשות היחיד. בבית או על הגג ושוחה ונוטל חפץ ברשות הרבים כאן ומניחו כאן ואף על פי שאין ראשו ורובו עומד ברשות הרבים במקום החפץ ולא גזרינן שמא יביאנו אצלו: ובלבד

עין משפט נר מצוה

יב

[ב] מיימוני פט"ו מהלכות שבת הל"ד טוש"ע או"ח סי' שנב ס"ב

יג

[ב] מיימוני שם הלכה ה טוש"ע שם (וכס"מ לא פרלא מקורו מכאן)

יד

[ג] מיימוני שם הל"א טוש"ע שם סימן שנ סעיף א

מסורת הש"ס

ירושלמי שבת פ"א הלכה א

מסכת סופרים פ"ג הי"ג וירושלמי מגילה פ"א הלכה ט

עירובין לא פ"א

(תנן פ"ב)

עירובין לא פ"א

גליון הש"ס

[ז] עי' בכ"ח יו"ד סי' רפ"ב ובנ"ע וש"ך שם: [ז] עיין ק"מ ואין פילוהו מחוור ישבום דפסוקיא היינו אזור ותגורס עיין שבת דף קי"ג ע"א ומכאן ראיה לדעת הפוסקים דלאו דוקא ספר אי' מג"א ס"ק ד ופרי מגד"ש ס"ק כ:

מראה הפנים

איפן אחר כי היכי דלא ליקשו הסוגיות אהדדי אלא כך דאשכחן דהכי ורבנן פליגי בהומרא דבולאס לרבא לא גזרינן גזירה לגזירה אף בבולאס ולאביי בבולאס מחמרינן וגזרי' אפילו גזירה לגזירה כדלקמן דף ל"ט גבי בכרמלית מאי וכו' וכדכתבו התוס' בפ"ק דשבת דף י"א דלאביי אף דבעלמא מ"ד דלא גזרינן גזירה לגזירה כדאמר כרים בילה ובבולאס דוקא הוא דמחמיר. והשתא נימא אנן דכשם שהוא מחמיר בבולאס לענין גזירה לגזירה אף דבעלמא לא ס"ל הכי ה"נ נמי דלדידיה איכא להחמיר ולמיחש בבולאס אפי' בגוונא דמינכרא מילתא והחדא גזירה כי הכא דילמא נפיל ומעייל להדיא מר"ה לרה"י ולא פיד אלא ק"ו היא ומה בגזירה לגזירה מחמיר הוא בבולאס מרבות לרבות פשיטא דלדידיה איכא למיחש בחדא גזירה מרבות לרבות. ואינו נמי מזה דע"כ רכה דלדידיה מוכרח הוא לחלק בין חבבא במה יעבירנו ובין חבבא מרבות לרבות איפו כרבה ס"ל דלא מחמרינן בבולאה עפי מבעלמא וכל היכא דמינכרא מילתא לא חיישי' פלל. ובהכי ניחא נמי דפריך בשמעתא אי הכי וכו' וגם פריך אברייתא נופה דמחלק בין תוך ד' לבין חוץ לד' נמי דילמא מעייל מר"ה לרה"י אלא משום דמלינן למימר דהנך דברייתא ס"ל כסברא דרבה ורבא כפלמא דלא חיישי' מרשות לרשות הואיל דמינכרא מילתא ולאביי בפיר הוא דפריך דלדידיה דמחמיר בבולאס כל כך מכ"ש דבחדא גזירה איכא למיחש דילמא מעייל לכדיא ולדידיה הוא דאילטריך הני שינויי באסקופה ארוכה או כאוקימתא כגן פנוי. והשתא ממילא מובן הוא דעת הרמב"ם שלא רצה לדון כדרך הסוגיות הסוברים לפסוק כרבה דהכא והאסקופה כמדרסה. ומסתמי' דתפס לדרך האמת להברייתא דמה דסתים לן המתני' גלי לן הברייתא דמחלקינן בין תוך ד' לחוץ לד' וא"כ ע"כ דאתינן לאוקימתא דהכי דבאסקופה ברמלית עסקינן אבל לא בגוונא דמפסיק אליביה דלדידיה הוא דקשיא א"כ וכו' ולדידן דקי"ל כרבה בעלמא דלא מחמרי' בבולאס עפי לק"מ ולא נריכין להני שינויי דחיקי ולא כהלכתא וכדאמרן. ומה מאוד נדקו דבריו גם כוס בכתב וכן אם נתגלגל לרה"י גוללו אצלו וכתב פ"ז כה"ש

ודבר פשוט הוא שברי אין לחוש כשום לד ברה"י לחיוב חטאת פכ"ל ואם כ"כ פשוט הוא לא ניהן ליכתוב ולא עוד אלא שאיס פשוט כ"כ דכמו דקאמר בהכונת דילמא מעייל מר"ה לרה"י כ"נ איכא למיחש דילמא מפיק מרה"י לר"ה אם לא נאמר שאין דרך להוציא לחוץ כ"א להכרים ולהביא וא"כ יכרי דברי הרמב"ם בזה ולא לריך כלל. ולמאי שנתבאר ניחא דהוא ז"ל מלמדנו דכשם שאם נתגלגל לרה"י ליכא למיחש שמא יוציאנו לר"ה כ"נ לא חיישי' דלמא מעייל לרה"י דכל מרבות לרבות מינכרא מילתא ואתי למידכר ולפיכך תוך ד"א גוללו אצלו. עד כאן מתוכן הדברים אשר כתבתי בס לדעת הרמב"ם ז"ל. והנה תראה עין בעין דגם מסוגיא דהכא סייעתא גדולה לסהי אוקימתא דבאסקופה כרמלית עסקינן דהא דחיק דגמרא וקאמר תיפתר שהיה יושב וקורא בו וכו' ומכת דקשיא ליה היאך הוציא הספר מדרכו להיות בבית להאסקופה וכמטלטל בשבת ולא כפי הש"ס לאוקי כדס"ד דסברייתא באסקופה מותרת שהיא רה"י ומתורץ הקושיא והוא נמי כאוקימתא דרבה דבתם אלא משום דאכתי הוא קשיא לן מברייתא כדאותיב אביי והלכך דחיק ומוקי לה באסקופה אסורה והיינו כרמלית וכיושב וקורא מבעוד יום אי"נ בשכח והוציא וכל כך למה אלא כדי לחוק לדינא דברייתא וכמטוהר. ואחר כל הדברים האלה אומר אני שיש לתמוה על הרב הב"י שלא הביא כלל לדעת הרמב"ם בש"ע ואפי' לייה ולא עוד אלא שכתב ולפנין הלכה כיון דהרי"ף והרא"ש מסכימים לדעת אחת כפי נינשינן. ומאין לנו שהרי"ף מסכים לדעת הרא"ש אם ממה שהעתיק המשנה כצורתה ולא כתב האוקימתות אם מזה הי' לריך לבנות הדין כמה וכמה פרקים ממסכת ואת שכרוב המקומות ממש לא העתיק אלא המשנה ודקדק בעל המאור עליו וכתב והרי"ף לא פירש כלום כמו בכאן או לא זכר מחילוקי דינים שנאמרו בגמ' כלום ובכנה וכהנה תמלא בהרבה מקומות וביחוד במכילתין והיכוב לזה לדעת הרי"ף דרך כלל הוא שלא רלה להאריך במילי דלא שכיחי כל כך: **תיפתר** שהיה יושב וקורא וכו'. עיין כמה שנתבאר בדבור דלעיל בסייעתא דגמ': **דר'** יהודה הוא דאמר אסור להשתמש בעשרה טפחים. פשי

שנויי נוסחאות (כו"מ) אחא ר' בד"ו אחא בשם ר' (שם ז) פסוקיא בד"ו פסוקיא אסר.

ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות [א] לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד וכן לא ירוק רבי יהודה אומר [ב] אף מי שנתלש רוקו מפיו לא יהלך ד"א עד שירוק: גמ' *לא סוף דבר עומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד ובלבד שלא יוציא חוץ לד"א. אמר רב מתני' אמרה כן *לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד אלא אם כן (הכנים) ועשה לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים דברי רבי מאיר. רב אמר *בפיחה רבי יוחנן אמר בפיחה דלא כן ר' יודה כדעתיה דאמר משקה טופח חיבור. לא סוף דבר עומד ברשות היחיד ומשתין ברשות הרבים אלא אפילו עומד ברשות הרבים ומשתין ברשות הרבים והן מתגלגלין ויורדין לרשות היחיד אסור אמר רבי יוסי בי רבי בון לא סוף דבר עומד ברשות הרבים ומשתין ברשות היחיד אלא אפילו עומד ברשות היחיד ומשתין ברשות היחיד ומתגלגלין ויורדין לרשות הרבים אסור. אמר ר' יסא הדא אמרה סילון העומד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה אין שופכין לתוכו מים שמתגלגלין ויורדין:

הלכה ו מתני' [ג] *לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד אלא אם כן הכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה וכן בגת [ד] *קולט אדם מן המזחילה למטה מעשרה טפחים מן הצינור ומכל מקום שותה: גמ' ניחא ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד אין פיו למעלה מעשרה טפחים שנייא היא שמתגלגלין ויורדין. *תני גמל שראשו ורובו מבפנים [ה] מלעיטין אותו מבפנים מבחוץ מלעיטין אותו מבחוץ ניחא מבפנים מלעיטין אותו מבפנים מבחוץ מלעיטין אותו מבחוץ אין פיו למעלה

קרבן העדה

ובלבד שלא יוליאנו. מד' אמותיו שהיה מונח בו: וישתין ברשות הרבים. דמפיק מרה"י לרה"ר: מי שנתלש רוקו. והוא שנתעגל ונתהפך בפיו: עד שירוק. דכיון דלמשדייה קאי מבוי הוא: גמ' לא סוף דבר עומד וכו'. אין גירסת משנתינו דעומד אדם ברה"י וכו' נכונה אלא צריכין להגיה לא יעמוד אדם וכו' כך קיבלו מרבם: מתניתא אמרה כן. ממתני' דלקמן מוכח דגרסינן לא יעמוד וכו': דברי ר"מ. ומדסיפא ר"מ רישא נמי ר"מ וגזרינן שמא יביא אלו במקום שהוא: בפיחה. הא דאר"י אף מי שנתלש רוקו וכו'. לאו ברוק דק איירי דרוק אין בו ממש אלא בפיחה איירי והייט רוק עבה שיצא בכח: דלא כן. דאם לא כן: ר"י כדעתי'. לא הוה ר"י לשיטתו: דאמר משקה טופח חיבור. וא"א שלא יהיה בפיו טופח א"כ אף מה שנתעגל ונהפך בפיו עדיין הוא מחובר לרוקו שבפיו ולמה לא יהלך ד' אמות אלא ודאי בפיחה איירי: והן מתגלגלין. פי' מימי רגליו מתגלגלין: סילון. צינור גבוה עשרה ורחב ד' דה"ל רה"י:

הלכה ו מתני' וישתה ברה"ר. ויושיט לוארו לרה"ר וישתה גזירה שמא יכנים הכלי אצלו: וכן בגת. מפרש בגמ' לענין מעשר: קולט. תופס כלומר מקבל מן המים הנזחלים ושותה: המזחילה. כמין בנין מדרון עשוי סמוך לכותל שזוחלין בו המים ולכך קרא זוחלין שכל דבר המהלך ורוחש נקרא זוחל: למטה מי' טפחים. קולט בכלי מן המים היורדים מן המזחילה שהיא למטה מי' טפחים ודוקא קולט אבל לצרף פיו או כלי למזחילה שהוא בפחות מג' סמוך לגג ואע"פ שהוא למטה מי' מ"מ הואיל ומוטלת להורך הכותל אסור: ומן הצנור מ"מ. בין קולט בין מצרף משום דצנור לעולם בולט הוא ויוצא לרה"ר ולפי הגירסא שלפנינו ה"פ מן הצנור ומ"מ שהוא מקלח קולט אבל צירוף אסור לעולם: גמ' ניחא ברשות היחיד וכו'. הניחא דלא יעמוד ברה"י וישתה ברשות הרבים משום דרשות היחיד עולה עד לרקיע ופיו לרשות היחיד דמיא: ברשות הרבים וישתה ברה"י. אלא דלא יעמוד ברשות הרבים וישתה ברה"י אמאי הא פיו למעל' מי' הוא עומד וכל למעלה מעשרה ברה"ר מקום פטור הוא: ומשני שנייא היא. שאני הכא דלכך אסור שמתגלגל ויורד מה ששותה לתוך מעיו למטה מעשרה: מלעיטין. שתוחבין לו המאכל בכח לגרוס שיכול להחזיר: מבחוץ מלעיטין וכו'. אלא מבחוץ דמלעיטין אותו דוקא מבחוץ ואמאי הא פיו מסתמא למעלה

פני משה

ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות. ממקום שהיה מונח בו ואם הוציא פטור ולא דמי להמעביר חפץ ברשות הרבים מתחילת ד' לסוף ד' אפילו העבירו דרך עליו חייב דהתם הוא והחפץ ברשות אחת הן אבל הכא מכיון שהוא ברשות אחרת פטור: וישתין בר"ה וכו' וכן לא ירוק. ואם השתין ורק חייב חטאת ואע"ג דבעינן עקירה ממקום ד' על ד' הכא מחשבתו משויא ליה מקום ד' על ד' וקא מש"ק מרה"י לר"ה: אף משנתלש רוקו בפיו. משנתעגל ונאסף לצאת לא יהלך ד' אמות בר"ה עד שירוק דס"ל דכיון דלמשדייה קאי כמשוי הוא ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' לא סוף דבר עומד ברה"י וכו'. כלומר זה הדין דמשנתנו לא סוף דבר היא שהכל מודין בה אלא דאשכחן דר"מ פליג עליה וכלמסיים רב מתניתא דלקמן בפירקין אמרה כן לא יעמוד אדם ברה"י ויפתח בר"ה וכו' דברי ר"מ דגזר שמא יכנים אלו המפתח במקום שהוא וה"כ לא מודה נמי לדינא דמתני': רב אמר בפיחה. כמו בהפיכה ואמשנתלש רוקו בפיו דר' יהודה קאי דאם היפך הרוק בפיו הוא דקאמר דהוי כתלוש: דלא כן. לא מחייב ר' יהודה דר' יהודה כדעתיה דס"ל משקה טופח חיבור ולאו כתלוש הוא: לא סוף דבר. לאו דוקא שעומד ברשות זו ומשתין ברשות אחרת אלא אם לו עומד ומשתין ברשות אחת והן מתגלגלין ויורדין מיד לרשות אחרת אסור: אמר ר' יוסי בר' בון לא סוף דבר וכו'. כלומר דעדיפא מיניה קאמר שאפילו עומד ומשתין ברה"י ואין מדרך להתגלגל לצאת לחוץ לר"ה מכיון שהן מתגלגלין ומיד יורדין לר"ה אסור: הדא אמרה סילון העומד בר"ה וכו'. מפני שהוא רה"י וכשמתגלגלין ויורדין לחוץ הוי כשופך מרה"י לר"ה וקמ"ל דלא תימא דלא דמי למשתין דהתם הוי כאילו מתגלגל ממנו לרשות הרבים להדיא אבל בשופכין שהוא שופך לתוך הסילון שהוא עומד אלו תימא דהמים שיורדין לחוץ לאו ככחו דמיא הילכך קאמר דאפילו הכי הו"ל ויורדין מיד אסור:

הלכה ו מתני' לא יעמוד אדם ברה"י וישתה בר"ה וכו'. ודוקא שהוא שותה בכלים חשובין וצריכין לו דגזרי' שמא יוליאם הלכך צריך שיכנים ראשו ורובו לשם והו לא הייטינן אבל אם שותה הוא בכלים שאינן צריכין לו מכנים ראשו בלבד ושותה במקומו ואע"פ שלא הכנים נמי רובו לשם: וכן בגת. מפרש בגמרא דלענין מעשר קאמר שכך הוא הדין אם הכניס ראשו ורובו בגת שותה הוא בלא הפרשת מעשר דשתייה זו בתיית עראי הוא וחוץ לגת הוי שתייתו קבע: קולט אדם מן המזחילה. כמין בנין מסופע סמוך לגג פחות משלשה והולך על כל פני הכותל שבו המים היורדין מן הגג זוחלין ויוצאין וקולט הוא המים למטה מי' טפחים ודוקא קולט מלמטה מעשרה אבל לא יצרף פיו ויגע במזחילה שאם יגע והמזחילה היא סמוך לגג וכל פחות משלשה לגג כגג דמי והוי כעוקר מהגג שהוא רשות היחיד והיה עומד בר"ה: ומן הצינור. שהוא יוצא ובולט לחוץ ואינו סמוך לגג: מכל מקום הוא שותה. בין קולט בין מצרף ואם היה הצינור רחב ד' על ד' אסור מפני שהוא מוציא מרשות לרשות:

גמ' ניחא ברשות היחיד וישתה ברה"ר. שאסיר דכשהוא עומד ברשות היחיד ושותה בר"ה צריך הוא שיהא שותה למטה מעשרה דכל למעלה מי' לאו ר"ה הוא ובפיר הוי כמכנים מר"ה לרה"י ועד שיכנים ראשו ורובו לרשות היחיד אלא כשהוא בר"ה ושותה ברה"י אמאי אסיר הרי הוא שותה בעמידה וכי אין פיו שבר"ה למעלה מעשרה הוא וא"כ אם הכניס ראשו בלחוד לשהות הרי כמוציא מרה"י למקום פטור הוא שפיו למעלה מעשרה טפחים: שניא היא שמתגלגלין. המים ויורדין להגיף בשעת שתייתו והרי כמוציא מרה"י לר"ה הוא והלכך צריך שיהא ראשו ורובו ברה"י: תני. בתוספתא פ"ח: מלעיטין אותו מבפני'. ובתוספתא גרים הובסין וגי' דהכא נוהה דהא תק בפ' מי שהחשיך אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין ולמקום שהוא יכולה להחזיר קרויה הלעטה: ניחא מבפנים מלעיטין אותו מבפנים. אע"ג דהמאכל הוא בחצר הגמל הוא בר"ה מכיון שהכניס ראשו ורובו בחצר מותר אלא מבחוץ מלעיטין אותו מבחוץ בתמיה והרי מוליא המאכל מהחצר לרה"ר: אין פיו למעלה

שירי קרבן

מתני' אמרה כן וכו'. בבבלי בפירקין גרסינן מתני ליה רב חיננא וכו' לא יעמוד אדם ברה"י וכו' א"ל רב ששת רבנן ועבדת כר"מ הוא כבר מדסיפא ר"מ רישא נמי ר"מ ולא היא סיפא ר"מ ורישא רבנן ופירש"י סיפא ר"מ הא דלא יפתח דאיירי ר"מ בכו וכתבו תוספות וק"ק דהיא רחוקה יותר מדליי וכו' ע"כ וקשה דהכא מפורש דמייתי בייפתח מהך מתני' ואע"ג דמ"מ פליג בירושלמי נכא דקאמר דא"ף רב סובר דגרסי' לא יעמוד ובבבלי הוא בהיפך דרב סבר וגרסינן עומד אדם וכו' מ"מ סייפתא גדולה היא לפירש"י: שנייא היא שמתגלגלין ויורדין. כתבו תוספות כ"פ בערך כד"ם והוליאן חייב שלא כסדי כדדי קאמר דבליעתו הויא כנחה ואף על גב דפיו למעלה מי' ואינה רחבה ד' בעל הוא אבג רה"ר ע"כ וקשה דהכא מבמע דבליעתו לא הויא כמחה אלא דחייב הואיל ופיו לגמה וכן הוכחתי מדברי הירושלמי ומסכת שבת דף א' ע"כ כד"ה תיפתר וכו' ע"ש:

מראה הפנים

פלי ע"ש לביאתיה אול דמגרס לר' יהודה דהאי בריאתא כדסיד דהבבלי פ' הורק דף נ"ח דסבירא ליה קלוטה כמי שהונחה דאיה ומחייב משום הויד פגרה והלכך דחיק וקאמר לית כאן רבי יהודה אלא רבי מאיר אבל בהם מסיק דמחייב אחת ומוקי לה דקאמר כדנפקא לה לרשות הרבים תרית והם כן איכא לחלק בין התם להכא דהכא כדכתבו התוספות בפרקין דף נ"ח ע"ב ד"ה אלא כולה רבי יהודה היא וכו' וע"ש:

אות

ור"ם

שנויי נוסחאות (שו"א) שיתה בר"ז ושותה.

עמודי ירושלים

ר' יהודה אומר אף מי שנתלש רוקו כו'. ע' פני משה שכ' ואין הלכה כר' יהודה וכן כתב ההפ"ר בסת ישראל ותמהני על מה שכתבו בפסיקות כן ולא זכרו ממה דמבואר בשו"ע א"ח (סי' ש"ג) דעת ש! ר יהודה. וע' נפ"ר שהביא דכן דעת הפוסקים כראשונים יע"ש:

מסורת הש"ס: א עירובין צט. ב ב"ק פ"ח. ג שם צט. ד עירובין צט. ה שבת קנה:

למעלה מעשרה טפחים. רבי יוסי בי רבי בון מחלפה שמועתיה *לא כן אמר רבי יעקב בר אחא בשם ר' חנינה *שכל שלשה ושלשה שהן סמוכין למחיצה כמחיצה. תיפתר ביוצא חוץ לשלשה שאין בו רוחב ארבעה. א *נעץ קנה והקיפו מחיצה וזרק מרשות הרבים לתוכו. רבי יצחק בן אלעזר אומר כמחלוקת התיב רבי יודן והתנינן *היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה י כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגרשת. אמר רבי אליעזר מתני' אמרה *בגג שיש לו מעקה והוא שירד לאויר מעקה ושאין לו מעקה שירד לאויר שלשה שהן סמוכין לגג שכל שלשה הסמוכין לגג כגג הן א"ר חייה וכן בגת י לעניין מעשר. ר' יהודה אומר דר"מ היא דאמר את רואה את הכותל כגמום. ר' יעקב בר אחא בשם ר' לעזר דברי הכל במשתפע עשרה טפחים מתוך שלשה. ר' יוסי בעי אם במשתפע עשרה טפחים מתוך שלשה כגג הן. מה נן תמן שאינו צריך ניחא את אמר עד שיניח כאן שצריך ניחא לא כל שכן א"ר חנינא קומי ר' מנא מ"מ לא נח א"ל מכיון שאין בו רוחב ד' אפילו נח כאילו לא נח:

הלכה ז מתני' י *בור בר"ה וחלייתו גבוה עשרה טפחים חלון שעל גביו ממלין ממנו בשבת ס אשפות ברשות הרבים גבוה

פני משה

למעלה מעשרה טפחים. שינויא הוא וכי אין פיו של הגמל למעלה מעשרה טפחים בר"ה וא"כ מוליא הוא למקום פטור ומותר: אמר ר' חייה וכן בגת לענין מעשר. הכתוב לקמן בספרי הדפוס ס"ס הוא דהוקבע בתוך השקלא וטריא דהסיפא דמתניתין ולא שייכא התם אלא הכא קודם להא דר' יוסי בר בון ור' חייא לפרש וכן בגת דמתני' קאי דהרי הגת אינו אלא כרמלית ולא גזרינן בכרמלית אלא לענין מעשר קתני יכדפרישית במתני': ר' יוסי בר בון מחלפא שמועתיה. אסיפא דמתני' קאי דקתני מן הליגור מכל מקום שותה ואפילו מלרף פיו סמוך לו והקשה ר' יוסי בר' בון לשמעתתא אהדדי וכי לא כן אמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' חנינא שכל שלשה ושלשה כלומר שבכל מקום עד ג' טפחים הסמוכין למחילה הרי הוא כמחילה עלמה דפחות מג' כלבוד דמי וס"ד דהכא נמי אפי' הליגור סמוך בפחות מג' להגג נמי שרי והאמאי הרי הוא עומד ברשות הרבים והגג רשות היחיד הוא: תיפתר ביולא. הליגור ובולט חוץ לשלשה מהגג: שאין בו רוחב ארבעה. וכן ובלבד שאין בו רחב ארבעה דאלו רחב ארבעה כיון שהוא למעלה מעשרה הוא עלמו רשות היחיד הוי: נעץ קנה. ברשות הרבים והקיפו מחילה כלומר שעשה למעלה מעשרה מקום רחב ארבעה על ארבעה על גבי הקנה וזרק מרשות הרבים לתוכו תחת ההיקף או ע"ג ההיקף דאלו הקיפו במחילה גמורה ליכא מאן דפליג דהוי רה"י בגבוה ג' ורחב ארבעה אלא כדאמרן: במחלוקת. תליא מילתא כדפליגי ר' יוסי בר' יהודה ורבנן בברייתא בשבת פ' הזורק והובאה לעיל בפ"ק דשבת דלר' יוסי בר' יהודה חייב דאמרינן גוד אחית מחילתא ולרבנן פטור דהוי ליה מחילה שהגדיים בוקעין תחתיה ולא הויא מחילה ואיידי דאיירי בעניינא דרחב ד' למעלה מייתי להא: התיב ר' יודן. אמתניתין קאי והאי אוקימתא דקאמר תיפתר ביולא חוץ לג' ושאין בו רחב ארבעה והני תרהי למה לי הרי מכיון שהיא חוץ לשלשה מן הגג לאו כגג הוא: והתנינן. בגיטין פ"ח בהלכה ג': היתה עומדת בראש הגג וזרק לה גיטה וכו' אמר ר' אלעזר. כלומר ואמר ר' אלעזר התם עלה מתני' בגג שיש לו מעקה דסופו לנוח שם שירד הגט לאויר המעקה ושאין לו מעקה בעינן שירד לאויר שלשה שהן סמוכין לגג לפי שכל שלשה שסמוך לגג כגג הן אלמא דמיהת שמעינן דהאויר שחוץ לג' לעולם לא הוי כגג וכיון דהכא מיירי שיולא חוץ לשלשה למה לי שאינו רחב ארבעה: אמר רבי חייה וכו'. לא שייך הכא אלא מקודם כדלעיל: ר' יודן אמר דרבי מאיר. כצ"ל דר' יודן שהוא המורא והקשה להקושיא הזו ומשני דהך אוקימתא דלעיל אליבא דרבי מאיר היא דאמר את רואה את הכותל כגמום כדלעיל בשבת פ' הזורק בהלכה ג' דפליגי ר' מאיר ורבנן לרבי מאיר אפי' אין שם הור רוחב ארבעה בכותל את רואה כאילו הוא גמום יהתוך דסבירא ליה חוקקין להשלים והבתא הא קמ"ל בהך אוקימתא דמתני' ר"מ היא דסבירא ליה חוקקין להשלים ובשאינו רחב ד' אם הוא סמוך להכותל רואין כאילו רחב ד' דחוקקין להשלים וה"ק אפי' בשאינו רחב ד' והוא ביולא חוץ לג' מן הגג: דברי הכל. כלומר לא תדחק להוקמי כרבי מאיר וכהאי אוקמתא אלא מתני' ד"ה ביא והכא מיירי במשתפע הליגור עשרה טפחים מתוך שלש כלומר אפי' הוא מתוך שלש לגג מכיון שסיפוע יולא רחוק עשרה טפחים לא הוי כגג ולקמיה פריך עלה: רבי יוסי בעי עלה אם וכו' מתוך שלש. לגג ידהי כגג הן דהרי מה אנן תמן גבי גט שאינו לריך הנחה אלא מכיון שבא לרשותה סגי ואפ"ה את אמר עד שינוח וכלומר עד שיבא לאויר תוך שלשה סמוך לגג דהוי כמו שנה כאן בשבת דבעלמא לריך שינוח ועד שיעשה עקירה ממקום הנחה לכ"ש דכיון שהוא תוך שלשה סמוך לגג דכמונח בגג דמי: מכל מקום לא נח. בתמיה והיכי בעית להוקמי הא כהן נח הוא ואמאי שרי: א"ל. להכי מוקמינן בשאין רחב ד' ומכיון שאין בו רחב ד' ולא הוי מקום חשוב אפי' נח חשיב כהנו לא נח:

הלכה ז מתני' בור בר"ה. וסמוך הוא לרה"י: וחולייתו גבוה עשרה טפחים. כלומר הבור עם גובה החוליא שהיא השפה סביביו הן עשרה טפחים וקמ"ל דבור וחולייתו מלטרפין לעשרה ודוקא כשהוא סמוך לכותל רה"י בתוך ד' טפחים שאין אדם יכול לעבור שם אז ממלאין הימנו בשבת דרך החלון שעל גביו ואפילו אינו אלא עשרה טפחים עם החוליא אבל אם היה הבור מופלג מן הכותל ארבעה טפחים אין ממלאין הימני אלא אם כן חולייתו גביה עשרה שנמלא כשהוא ממלא ממנו דרך למעלה מחלייתו הוא ממלא שהוא למעלה מעשרה והוי מקום פטור: אשפה בר"ה גבוה

קרבן העדה

למעלה מעשרה הוא וכל למעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא והכא ליכא לשנויי שמתגלגל ויורד שרגלי הגמל גבוהים למעלה מעשרה ולא משני מידי אהך קושיא: מחלפא שמועתיה. היה מהדר תלמודיה וקשיא ליה אדברי ר' אחא בר יעקב ממתני': שכל ג' שהן סמוכין למחילה כמחילה. דקס"ד דוקא קולט אבל מלרף לא מ"ט אלא במזחילה פחות מג' סמוך לגג עסקינן וקשיא א"כ קולט נמי אסור דהא כגג דמי וכמוליא מרשות היחיד לרשות הרבים דמיא: תיפתר. תפרש למתניתין ביולא המזחילה חוץ לשלשה מן הגג ואפ"ה לצרף אסור שנראה כמוליא מרשות היחיד לרשות הרבים: שאין בו. בליגור ובמזחילה רוחב ארבעה דברוחב ארבעה אסור דגזרינן דלמא אתי לקלוט מהן כשהן למעלה מעשרה דמוליא מרשות היחיד לרשות הרבים: נעץ קנה. שהמיה אין רחב ד': והקיפו מחילה. כלומר במקום שמוקף מחילה והיינו ברשות היחיד: וזרק מרשות הרבים. ונח על הקנה: במחלוקת. בא למחלוקת דר' ורבנן דתניא זרק ונח על גבי זיז כל שהוא ר' מחייב דלא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה כל שהוא באויר רשות היחיד וחכמים פוטרים א"כ לר' חייב ולרבנן פטור: והתנינן. בגיטין פ"ח: כיון שהגיע לאויר הגג הרי זה מגורשת. לימא מתני' כר' ולא כרבנן דהא במתניתין משוי לאויר הגג כמקום ארבעה: בגג שיש לו מעקה. והגיע לאויר מעקה שודאי סופו לנוח על מקום ארבעה וכן בשלשה הסמוכין לגג: אמר רבי חייה וכן בגג לענין מעשר. ל"ג ליה הכא ואדלעיל קאי אהא דתנן וכן בגת ומפרש ר"ח דלענין מעשר איירי דתנן בפ"ד דמעשרות שותין על הגת בין מחמין בין מלונן דברי רבי מאיר וקמ"ל מתני' דלא יעמוד אדם ע"ג קרקע וישתה בגת בלא הפרשת מעשר אלא אם כן הכניס ראשו ורובו לגת: דרבי מאיר היא. משום דקשיא ליה הא דתנן במתני' קולט מן המזחילה למטה מי"ט אבל למעלה מי"ט לא משום דהוה כמוליא מרשות היחיד לרשות הרבים ואמאי הא לא נח לכך מוקי למתני' כרבי מאיר: את רואה את הכותל כגמום. כלומר חוקקין להשלים ורואין כאלו חקוק מן הכותל עד שתהא המזחילה מקום ארבעה ואיירי בענין שבמזחילה נחים המים כגון שהמזחילה כחומה מלדדיה וכשנתמלאה המזחילה המים לפין ועוברין למעלה: דברי הכל היא. כרבנן נמי אתיא ודקשיא הא לא נח: במשתפע עשרה וכו'. דאיירי מתני' בשהגג אינו משתפע אלא בג' אמות השיפוע אינו אלא עשרה טפחים דלא ניחא לעלות בו וה"ל כאלו נח: בעי. פריך: ה"ג מה תמן וכו'. פי' ומה התם גבי גט שאינה לריך הנחה אלא כל שהוא ברשותה הרי זו מגורשת: את אמר עד שינוח. אפ"ה אינה מגורשת עד שינוח הגט ולא מהני גג משופע: כאן. גבי שבת דבעינן הנחה דומיא דמשכן כ"ש דלא מהני גג משופע דליהוי הנחה אלא ודאי דמתני' דרבי מאיר היא: מכל מקום לא נח. אף דנאמר חוקקין להשלים הא מ"מ לא נח: מכיון שאין בו רוחב ארבעה וכו'. כלומר ודאי דבמזחילה הוי הנחה מעלייתא א"כ מה שהוא מונח על הגג הוי הנחה אלא כיון שהוא נוטלו מן המזחילה ואין בה ארבעה כדאמרינן לעיל הלכך הוה קשיא לן והא לא נח אבל לרבי מאיר דאמר חוקקין להשלים לא קשיא דמזחילה כאלו יש בה ארבעה היא דחוקקין מן הכותל עד שתהא מקום ד':

הלכה ז מתני' בור ברשות הרבים וחולייתו גבוה י"ט. כלומר בור ברשות הרבים וחולייתו סביביו וסך הכל גבוה

עין משפט נר מצוה

יט
א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכ' ח טוש"ע או"ח סי' שמה ס"ט
כ
ב מיימו' פ"ב מגרושין הלכה ג טוש"ע אהע"ז סימן קלט סעיף ד
כא
ג מיימו' פ"ב ממעשר הלכה טו
כב
ד מיימו' פט"ו משבת הל"ט טוש"ע או"ח סי' שנד ס"א
כג
ה מיימו' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ב

מסורת הש"ס

(גיטין הל"ג) שבת הלכה ס
שבת ז
גיטין פט
שם
עירובין

שירי קרבן

ר"מ היא וכו'. בקונט' פירשתי 'קיים הגירס' שלפנינו וסמך לדברי כבבלי פ"ק דשבת דף ה' ע"א ויותר היה נ"ל דקאי אהא דתנן לעיל היה קורא בראש הגג וכו' וקשיא ליה והא לא נח ומוקי למתני' כר"מ או בכותל משתפע ועיין מ"ש בפרק הזורק דף ל"ח ע"א בתוספות בד"ה במורד לוכסן ובבבלי פרק הזורק דף ק': אסור

שנויי נוסחאות (בו"ס) מגרשת כד"ו מגורשת. (שו"י) אליעזר כד"ו אלעזר. (שו"ז) שלשה כד"ו שלש. (שו"ח) שלשה כד"ו שלש. (שו"ס) שיניח כד"ו שינוח.

מסורת הש"ס

[כדר הלכ' ז]

פירקין לא פ"ב

גם קא פ"א

לעיל פ"א הלכ' ג ופ"ד הלכ' ב

גבוה עשרה מקרקעית הבור רה"י ממלאין מגוגה לחלון ושופכין לתוכה. לאשפה דאשפה רשות היחיד היא: גמ' ופריך אין עמוק כגבוה. בתמיה וכי אין אתה רואה המחילה שבתוך הבור להצטרף עם החוליא דליהוי עשרה נמצא דמוליא מרשות היחיד לרשות הרבים ל"א הכי פריך נ"ל חוליא גבוה עשרה הא בור גופיה רשות היחיד ואין רה"ר מפסקת ביניהם ומשני שאין בפיו ד' הלכך ה"ל הבור כרה"ר. אבל החוליא אע"ג שאין בפיה ד' כיון דגבוה י' למעלה מרה"ר מותר לבני רה"י לכתף עליו: ומשני שאין בפיו. של הבור אלא רוחב ד' וה"ל מקום פטור דמקום גבוה י' ואינו רחב ד' ברה"ר מותר לזה ולזה הלכך מותר למלאות הימנו: עד כדון בסתום. אם הבור סמוכה לחלון הוא דמותר למלאות: היה מופלג. אם הבור רחוק מן החלון מאי תקנתיה: נותן נסר. מן החלון עד הבור דה"ל כוליה אויר רה"י: נועץ קנה. להכירא בעלמא דכיון דמטלטל באויר רה"ר למעלה מי' מדינא אינו צריך כלום אלא שלא יבא לטלטל למטה עביד היכירא: למעלה מי' שבות. דלכתחלה אסור להשתמש באויר רה"ר למעלה מי': הוי דין אמר נסר. הרי דשמואל הוא דאמר שיתן נסר: היו שנים. שני חלונות משני בתים למעלה מן הבור והיא מופלגת: תרין אמורין. פליגי בה תרי אמוראים: חד אמר מחילה עשרה. צריך לעשות כל א' מחלונו עד הבור: וחורן אמר. ואחרינא אמר דבנסר ארבעה סגי: לא נמלאו שתי רשויות. של שני בעלי בתים משתמשים ברשות אחד במשפת הבור עד חלונותיהם ואע"ג דלמעלה מעשרה הוא מ"מ אסור לשני רשויות להשתמש ברשות אחד עד שיערבו: א"ל רה"ר. שתחתיו מבטלת לרשויות וכל חד בדידיה קא ממלי דלמעלה מי' ברה"ר אפי' שתי רשויות משתמשות בו:

גבוה עשרה טפחים חלון שעל גבה שופכין לתוכה מים בשבת: גמ' [ז]אין את רואה עמוק כגבוה. שאין בפיו רוחב ארבעה. עד כדון בסתום היה מופלג רב ושמואל חד אמר נותן נסר וחד אמר נועץ קנה ולא ידעינן מאן מר דא ומאן מר דא מן מה דתני *שמואל למעלה מעשרה שבות הוא דין אמר נותן נסר. היו׳ שנים תרין אמורין חד אמר עשרה וחורן אמר ארבעה מתיב מאן דמר עשרה למאן דמר ארבע לא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחת אמר ליה רה"ר מבטלת:

הלכה ח מתני' [א] *אילן שהוא מיסב על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים מטלטלין תחתיו [ב] שרשיו גבוהין מהארץ שלשה טפחים לא ישב עליהן *הדלת שבמוקצה והחדקין שבפירצה ומחצלת [ג] אין נועלין בהן אלא אם כן היו גבוהין מן הארץ: גמ' [ד] *ובלבד שלא יהו בו יותר מבית סאתים ולא יהו מחיצות גבוהות עשרה ולא יהו פרצות יות׳ מעשר ולא יהא עומד כנגד עומד ופרוץ כנגד פרוץ. ר' אחא בשם רב [ה]אסור להלוש שרשי זמורה בשבת. היא שרשי אילן היא שרשי כרוב. בגבוהין שלשה אבל אין גבוהין ג' כארץ הם. מתני' בשאין

הלכה ח מתני' ה"ג שהוא מיסך על הארץ. פי' שנופו נוטה למט' מכל לדדיו סביב: מטלטלין תחתיו. דאמרינן לבוד והרי יש כאן מחילה י' דעיקרן במקום שמחוברין לאילן גבוהין מי': שרשיו גבוהין. שאין הענפים נמוכין אלא בראשו וחוזרין ומתעקמין ומגביהין לצד חיבורן וי"מ שיולאין שרשיו מן הקרקע ונראין כמו באילנות הזקנים: לא ישב עליהן. שאסור להשתמש באילן גזרה שמא יתלוש ואי לא גביהי ג' הרי הן כקרקע ומותר לישב עליהן: הדלת שבמוקצה. רחבה שאחורי הבתים והדלת שלה אינה קבועה בציר כשאר דלתות אלא זקופה כנגד הפתח וכשהוא פותח מטילה להרץ: וחדקין. קוצים שההקינן כדי לכהוס בהן הפרצה ופעמים פותחה וכן מחצל' של קנים שכל אלו אינן קשורין ואינן קבועין במקומן אלא כשבאין לפתוח מטילין אותן על הארץ: אין נועלין בהן. דמיחזי כבנין: אא"כ גבוהין מן הארץ. דאז לא מיחזי כבנין ונועלין בהן: גמ' ובלבד שלא יהו בו בהלל שתחת האילן יותר מבית סאתיים אבל אם היה בהקיפו יותר מב"ס אין מטלטלין בו אלא בד' ואפי' נטעו מתחלה לכך דהוה מוקף לדירה משום דהוה דירה לשמור אויר שדות וכרמים ולא לדור ממש: ה"ג ויהו מחילות גבוהות י' ופרוץ כנגד פרוץ. שלא יהא פרוץ מב' לדדיו זה כנגד זה: היא שרשי אילן וכו'. כלו' שרשי אילן וכרוב חד דינא אית להו ובשניהן מותר לישב עליהן ולא חיישי' דנתרי קינסי: בגבוהין ג'. לא ישב עליהן כדפריש' במתני': בשאין

גבוה עשרה טפחים שופכין לתוכה מים בשבת. דרך חלון שעל גבה דנמי סיפך דרך מקום פטור הוא ולא חיישינן שמא הנטל ותפהות האשפה מגבוה עשרה ואתי למשדי בה נמי כמעיקרא ודוקא באשפה של רבים שאינה עשויה להתפנו' אבל באשפה של יחיד אין שופכין עליה דחיישינן שמא תתפנה וכששופך עליה הרי שופך הוא לר"ה:

גמ' אין את רואה עמוק כגבוה. בתמיה דמ"ש עמוק עשרה מגבוה עשרה ול"ל הוליתו גבוה עשרה הרי הבור לעולם עמוק עשרה הוא והוי רשות היחיד וממלא מרה"י לרה"י. ומשני דמיירי שאין בפיו של הבור רוחב ארבעה ולא הוי רה"י וכר"ה היא והלכך בעי' שיהא חולייתו גביה עשרה שנמלא נמלא הוא דרך מקום פטור: עד כדון בסתום. שאין מן הבור להכותל ד' טפחים וכסתום דמי לפי שאין אדם יכול לעבור שם ואין ר"ה מפסקת בינו ובין הכותל: היה מופלג. הבור מהכותל ד' טפחים מאי ופליגי רב ושמואל: נותן נסר. מן החלון שבכותל להבור ונמלא שאין כאן אויר מפסיק וממלא דרך לד הנסר. ואידך אמר נעץ קנה בארץ בין הכותל ובין הבור בכדי שלא יוכל אדם לעבור שם ואין כאן ר"ה מפסקת: ולא ידעינן. מי משניהן אמר כך ומי אמר כך אלא מן מה דתני שמואל לעיל בשבת פ' הזורק בהלכה א' והובא לעיל בפ' הדר בהלכה ז' דפליגי רב ושמואל בזורק מרה"י לרה"י דרך למעלה מי' באויר ר"ה. ולשמואל אסור משום שבות א"כ דין הוא דאמר נותן נסר ולא סגי בנועץ קנה בארץ דמ"מ ממלא הוא מרה"י לרה"י דרך למעלה מעשרה באויר ר"ה ואסור משום שבות ולרב דס"ל התם מותר לכתחילה הכא בנועץ קנה סגי ומיהת קנה בעי שמכיון שהוא מופלג מן הכותל נראה כר"ה מפסק' ביניהן: היו שנים. שדרין שני בני אדם אחד בבית ואחד בעליה או שני בתים זה בלד זה ולכל אחד חלון פתוח ע"ג הבור פליגי בה תרין אמוראין: חד אמר עשרה. כלומר שצריך שיהא ביניהן עשרה טפחים ומעשרה ולמעלה כדי שלא יהו אוסרין זה על זה וא דך אמר ארבעה טפחים ביניהן סגי: מתיב מ"ד עשרה למ"ד ארבעה. לדידך שאפי' שניהן בתוך עשרה מותר ואמאי וכי לא נמלאו שתי רשויות משתמשו' ברשות אחת כשממלאין מן הבור דבשלמא אם הן רחוקין זה מזה עשרה ומעשרה למעלה כל א' וא' ממלא בפ"ע דחלוקין הן ואין אוסרין זה על זה אלא לדידך הרי הן כשני בתים וממלאין שניהן מן הבור בתוך עשרה זה מזה והרי כאן שתי רשויות בבתוך עשרה משתמשין ברשות אחת ואוסרין זה על זה עד שיערבו ביניהן והעירוב עושה אותן כאחד: א"ל ר"ה מבטלת. כלומר שאני הכא שלביניהן פתוח הוא לר"ה ואע"פ שהן בתוך י' זה מזה הרה"ר מבטלת שלא יהיו נחשבין כשתי רשויות בתוך עשרה לאסור זה על זה ולא דמי להדיא דשתי גזוזטראות זו למעלה מזה האמורה לעיל בפ"ח בהל' א' דהתם אוסרין זה על זה כששניהן בתוך עשרה כדפרישית שם לפי שאין שם ר"ה שתהא מבטלת אותן מלהיותן נחשבין כאחת ושלא לאסור וע"ז שהרי *שתיהן למעלה מן המים הן: [ה]ובלבד שלא יהא בו. אבור דמתני' קאי ובלבד שלא יהא בבור יותר מבית סאתי' שאז אסור למלאות ממנו אם אינו מוקף מחילות והגירסא דר' יהודה ברים פ' עושין פסין דס"ל דמ"מ לא התירו אלא עד בית סאתים והבור עולה ממדת כהתים כדאמר שם בסוף הלכה א': ולא יהיו מחילות גבוהות עשרה וכו'. הו הו קאמר כלומר א"נ הפי' הוא מוקף מחילות ולא יהיו גבוהות עשרה אינן מחילות ה"נ כשיש בהן פירלות לריך שלא יהיו פירלות יותר מעשר וכן אם היה עומד ופרוץ לא יהא בי (אלא) עומד כנגד עומד יפרוץ כנגד פרוץ דזה אסור ולביטתיה אזיל כדאמר בפ"ק גבי בירה שתאתה בבקעה דביותר מבית סאתים אפי' אין כאן פירלה יותר מי' עומד כנגד הפרוץ בעי' ולא יהא עומד כנגד עומד ופרוץ כנגד פרוץ ודוגמתו אמר לעיל בפ"ד בהלכה ב' גבי נמל דר"ג כדפרישית שם:

הלכה ח מתני' אילן שהיה מיסב וכנוסחת הבבלי מיסך שהוא סוכך ונופו נוטה מכל לדדיו על הארץ: מטלטלין תחתיו. בשבת דכיון שאין נופיו גבוהין מן הארץ ג"ט ה"ל כלביד והרי יש כאן מחילה י' שאין הענפים נמוכין אלא בראשן והולכין ומגביהין לצד חיבורן באילן וצריך שיהא ממלא את האויר בין הענפים להארץ כתבן וקש וכיוצא בהן וקוברן בארץ עד שיעמוד ברוח מלויה ולא יתנדנד שכל מחילה שאינה יכולה לעמוד ברוח מלויה אינה מחילה ודוקא עד בית סאתים הוא שמותר לטלטל שהרי לא היקף לדירה היא וכל מחילה שתשמישה לאויר לשמור אויר השדות והכרמים ולא לשם דירה אין מטלטלין בה אלא בית סאתים ואם היה יתר מבית סאתים אין מטלטלין בה אלא בד' אמות: שרשיו גבוהין מן הארץ ג' ספחים לא ישב עליהן. לפי שאסור להשתמש באילן גזירה שמא יתלוש זמורה ואם אינן גבוהות שלשה הרי הן כקרקע ומותר לישב עליהן: הדלת שבמוקלה. רחבה שאחורי הבתים נקראת מקום מוקלה שאין שם רוב תשמיש והדלת שלה זקיפה היא כנגד הפתח וכשהוא פותח נוטל את הדלת ומטילה על הארץ לפי שאין לה ציר כשאר דלתות וכן ההדקים והן קולים שסותמין בהן הפירלה וכן המחללת של קנים שסותמין בה וכל אלו קשורין ותלויין בכותל אלא כשפותחין מסלקין אותן ומטילן על הארץ לפיכך אין נועלין בהן דמהזי כבנין אלא אם כן היו גבוהין מן הארץ ואם הן קשורין ותלויין בכותל אפי' אינן גבוהין מן הארץ אלא נגררין על הארץ נועלין בהן: גמ' אסור לתלוש. ולקמן בפ' מסילין בהלכה ב' גרים בשם רב אסיר לדוש בשרשי זמורה בשבת והיא גי' הנכונה והיא שרשי אילן והיא שרשי קלחי כרוב הכל דין אחד להן ובגבוהין שלשה דמשתמש באילן הוא אבל אם אינן גבוהין שלשה כארץ הן ודשין עליהן: מתניתא. דקתני הדלת שבמוקלה וכו' אין נועלין בהן בשאין

עין משפט נר מצוה

כד

[א] מיי' פט"ו מהלכות שבת הלכ' כד טוש"ע או"ח סי' שסג סעי' א

כה

[ב] מיימוני שם פכ"א הלכה ח טוש"ע שם סי' שלו סעיף ב

כו

[ג] מיימוני שם פכ"ו הלכה ח טוש"ע שם סי' שיג סעיף ב

כז

[ד] מיימוני שם פט"ז הלכה כד טוש"ע שם סי' שנב סעיף א

גליון הש"ס

[ז]פני' קי"ע ולין לי ביאור וגר' דס"ד דהחוליא גבוה י"ט לבד הבור ולזה מקשה נ"ל חוליא הא הבור לעלמו הוי רה"י וכדפריך בבבלי וזהו דקאמר אין את רואה עמוק כגבוה הא בעמוק דכ"ט הוי ג"כ רה"י ולזה משני שאין בפיו רוחב ד' היינו בפי הבור וכיון שאין הבור ולכותל פחות מד' הוי כרמלית לשיטת הירושלמי פ"א דשבת הלכה א פ"ש וע"ב שם על הגליון וא"כ גם הבור אף שהוא פחות מד' הוי ג"כ כרמלית כיון דסמוך לכרמלי' מ"א עיין סי' שמה סעיף יט בהג"ה וא"כ פי' אסור למלאות מהבור לרה"י ולכך בעינן חוליא וזהו דקאמר עד כדון בסתום וה"ק:

[ח]עיין ש"ס שתמה פ"ג ופי' ירושלמי בילה פ"ה הלכ' ד ובבלי דף פ"ב ב':

אסור לתלוש [שרשי] זמורה בשבת. ותימה מאי קמ"ל פשיטא דאסור וי"ל דביבש איירי אע"ג בנפרמש ומעורה במקלת ועדיין הדבר קשה ול"ע: קנקילין

שנויי נוסחאות (ש"ס) ארבע נד"ו ארבעה. (שופ"ו) מהארץ נד"ו מן הארץ.

עין משפט נר מצוה

כח
א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה א טוש"ע או"ח סי' שג ס"א

מסורת הש"ס

ירושלמי שבת פ"ה הלכה א ותוספתא פ"ח ופי' בבלי קא ע"א

עירובין צ"ט ע"א

בשאין להן צירין אבל יש להן צירין הדא היא דתני *דלת נודרת מחצלת נודרת קנקילון נודר. פותח ונועל בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. מחצלת הקשורה ותלויה בשבת פותח ונועל בשבת ואין צורך לומר ביום טוב:

הלכה ט מתני' *לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוה עשרה טפחים דברי ר"מ אמרו לו מעשה בשוק של פטמין שהיה בירושלם היו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח ר' יוסה אומר שוק של צמרן היה: **גמ'** ר' אחא ר' חיננה בשם כהנא אין הלכה כר' יודה. ר' אבא בר פפי בעי למה עבד ר"מ את הכותל כגנום בנקוב. אין תימר בגמום אפילו למעלה מעשרה מותר אין תימר בנקוב אפי' למטה מעשרה אסור. *פתח גנות שיש להן בית שער מבפנים פותח ונועל מבפנים מבחוץ פותח ונועל מבחוץ מיכן ומיכן פותח ונועל מיכן ומיכן לא מיכן ולא מיכן ה"ז נוטל את המפתח ופותח ונועל ומניחו במקומו. בד"א בזמן שהמנעול למעלה מעשרה טפחים אבל אם היה המנעול למטה מעשרה טפחים הרי זה נוטל את המפתח מתוך האסקופת ופותח ונועל ומניחו במקומו דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אף על פי שהמנעול למעלה מעשרה טפחים. אבל אם היה המנעול למטה מי' טפחים מביא המפתח מע"ש ופותח ונכנס ומטלטלו בתוך הבית ונועל ונותנו בחור למעלה מן המשקוף אם היה החור של ארבעה טפחים אסור שאין משתמשין מרשות לרשות דרך רשות. הדא

פני משה

בשאין להן צירין כלל אלא כדפרישי' במתני' אבל ביש להן צירין אם תלויין בציר שלהן אף על פי שהן נגררין על הארץ: הדא היא דתני. בתוספתא פ"ח והובאה לעיל בפ"ה דשבת בהל' א' דלת נוררת ומחצלת נוררת וקנקילין הוא כלי מנוקב עשויה לעשן הבגדים שעליו ומשימין תחתיו אש ונפרית ולפעמים תולין אותו על הפתח ונגרר על הארץ מותר לפתוח ולנעול בהן בשבת ואצ"ל בי"ט וכן מחצלת הקשורה והתלויה אפילו אינה גבוה מן הארץ פותח וכו':

הלכה ט מתני' לא יעמוד אדם ברה"י. ויטול המפתח המונח בר"ה ויפתח בר"ה להכנות או בר"ה שיעמוד בר"ה למטה מעשרה ויושיט ידו למעלה מי' ויפתח ברה"י דחיישינן שמא יבוא אללו המפתח: אא"כ עשו לו מחיצה גבוה עשרה. אסיפא בעומד בר"ה קאי ויעמוד בתוך המחיצה: אמרו לו מעשה בשוק של פטמין. טבחים שמפטמין הבהמות לשחטן שהיה בירושלים ואע"ג דאיכא למ"ד שירושלים כרמלית היא לפי שדלתותיה נעולות בלילה ומה זו ראיה אלא משום דשמעינהו רבנן לר"מ דאסור לעמוד נמי בכרמלית ולפתוח ברה"י ועלה הביאו ראיה משוק של פטמין בירושלים ור' יוסי אומר שוק של מוכרי צמר היה. ומיהו אין הלכה כר"מ אפילו בר"ה:

גמ' בשם כהנא אין הלכה כר"מ. כצ"ל: למה עביד ר"מ את הכותל. כלומר היכי דמי לר"מ שעושה לדין הכותל שהמנעול בו אם כגמום או כנקיב. והאי דמחלק ר"מ בתוספתא דמייתי לקמן קאי דס"ל בזמן שהמנעול למטה מעשרה נוטל את המפתח מתוך האסקופה וכו' כדלקמן וממ"נ אי עביד ליה כגמום כלומר הע"ג דשמעי' ליה לר"מ דס"ל אפי' במקום דלית ביה ארבעה רואין אותו כאילו גמום ואית ביה ארבעה דחוקקין להשלים כדאמר ר"מ בעלמא הכי עביד ליה כגמום ממש ולית ביה ארבעה במקום המנעול מיירי א"כ אפי' למעלה מעשרה מותר דהרי האסקופה דנקט כרמלית היא ימן הכרמלית למקום פטור היא דלמעלה מי' ואין בו רחב ד' מקום פטור היא ואין תימר כנקיב משוי ליה וכדס"ל בעלמא דחוקקין להשלים והוה כדאית ביה ארבעה א"כ אפילו למטה מעשרה אסור דמכרמלית לרה"ר היא. והשתא מייתי לה הברייתא דהתוספתא וכלומר והיכא שמעינן ליה לר"מ דמחלק כן האי ברייתא היא פתח גנות וכו' והועתקה כאן בטעות וה"ג לה בתוס' ריש פ"ס פתחי גנות שיש להן בית שער מבפנים פותחין ונועלין בהן מבפנים מבחוץ פותחין ונועלין בהן מבחוץ מכאן ומכאן פותחין ונועלין בהן מכאן ומכאן וכן פתחי חנויות ברשות הרבים רמ"א בזמן שבית המנעול למטה מי' נוטל את המפתח מן האסקופה ונותנו למנעול ופותח ומטלטלו בתוך הבית ומחזירו למנעול ונועל ומניחו במקומו ובזמן שבית המנעול למעלה מעשרה טפחים מביא את המפתח מערב שבת ונותנו למנעול ופותח ומטלטלו בתוך הבית ומחזירו למנעול ונועל ומניחו במקומו וחכמים אומרים אף בזמן שמנעול למעלה מעשרה טפחים נוטל את המפתח מן האסקופה ונותנו למנעול ופותח ומטלטלו בתוך הבית ומחזירו למנעול ונועל ונוטלו ומניחו בחלון שע"ג שקוף אם יש בפי חלון ארבעה על ארבעה אסור שאין מטלטלין מרה"ת לרשות. ע"כ מהתוספתא והיינו דמדקדק לעיל לר"מ דמתיר בלמטה מעשרה וא"צ להביא את המפתח מע"ש אלא נוטלו מן האסקופה ונותנו למנעול ופותח בו ואח"כ מחזירו לבית וכו' כלומר שיכול לטלטלו לתוך הבית והוזר ומביאו למנעול ונועל בו. ובזמן שבית המנעול למעלה מעשרה אוסר ר"מ ליטלו מן האסקופה אלא צריך להביאו מע"ש ונותנו למנעול וכו' א"כ היכי עביד לה ר"מ להאי בית מנעול והיכי מיירי אי אית ביה ארבעה או לא: הדא

קרבן העדה

בשאין להן צירין. שהן סובבין בו דאם פותחין הן נופלין וכשמחזירן ה"ל כבונה אבל בשיש להם ציר והן קבועין בפתח נועלין בהן כדתני': הכי גרסינן דלת גוררת מחצלת גוררת קנקילון גורר. פי' שתלויות ונגררות לארץ כשנפתחו: מחצלת הקשורה והלויה. דהיינו שגבוהים מן הארץ אע"פ שאין להן ציר:

הלכה ט מתני' לא יעמוד ברה"י. ויטול מפתח המונח בר"ה ויפתח בו פתח החצר שברה"ר. ואע"פ שאין ממקום המפתח עד הפתח ד"א גזרה שמא יכנים המפתח אללו: אא"כ עשו לו מחילה. ויעמוד בתוכה ויפתח וינעול: א"ל והלא מעשה וכו'. שמעו רבנן לר"מ דכי היכי דאמר לא יעמוד ברה"י ויפתח ברה"ר וכו' ה"נ קאמר לא יעמוד אדם בכרמלית ומשום הכי קא מותבי ליה משוק של פטמין שהיה בירושלים דככרמלית היא כיון שדלתותי' נעולות בלילה לא מיקרי רה"ר וכיון שאין יכולין לערב את כולה ה"ל ככרמלית והחלון שמניחין בו המפתח היה רה"י והיו עומדין בכרמלית ופותחין ברה"י: פטמין. טבחים שמפטמין הבהמות לשחוט: של צמרים. מוכרי צמר:

גמ' אין הלכה כר' יהודה. הייט חכמים דמתני' דפליגי על ר"מ: בעי למה עבד ר"מ את הכותל. מיבעיא ליה הא דסבר ר"מ חוקקין להשלים לענין מאי אמר חוקקין: כגמום או כנקוב. פי' כגמום אם היה במקום אחד רחב ד' למטה או מן הלד רואין כאלו נחתך הכל בשוה אבל בחור שאין בו ד' בשום לד לא אמרינן חוקקין או דלמא כנקוב והפי' חור כל שהוא רואין אותו כאלו הוא נקוב נגד פנים ויש בו ארבעה: אין תימר כגמום וכו'. ונפקא מיניה דאם נאמר כגמום הוא א"כ מותר ליתן המפתח בתוך חור המנעול אפילו למעלה מעשרה דהא ליכא שום מקום רחב ארבעה אבל אי אמרינן כנקוב הוא א"כ ה"ל כנקוב עד הרשות היחיד ארבעה על ארבעה וה"ל חורי רשות היחיד ואסור ליתן לתוכו מפתח אפילו למטה מעשרה דה"ל כמכנים מרשות הרבים לרשות היחיד ל"א מיבעיא ליה אי הוה כגמום כאלו נחתכה הפתח מלמעלה עד מקום החור או כנקוב כאלו חקוק בו במקום המפתח מקום ד' על ד' וה"ג אי כגמום למטה מעשרה מותר ואי כנקוב אפי' למטה מעשרה אסור ולשון ראשון נראה עיקר: פתח גנות. שאם מנעוליהן גבוהין עשרה ורחבן ד' ורשות היחיד הן: בית שער. בית קטן ופתח הגינה פתוח בו ובשערי גינה הסמוכים לרשות הרבים עסקינן: פותח ונועל מבפנים. דבית שער רשה"י הוא וכן כשהוא מחוץ: הכי גרסינן לא מיכן ולא מיכן. דאסור מכאן ומכאן להכנים מכרמלית או מרה"ר לרה"י דהייט המנעול הלכך נוטל המפתח מערב שבת ונתנו על גבי המנעול ועומד על גבי האסקופה ומטלטל המפתח ממנעול עצמו לפתוח בו ולא גזרינן שמא יביאנו אללו לאסקופה שהוא כרמלית: ומניחו במקומו. למנעול על גביו כגון מנעולין של עץ שעושין עניים לפתחיהן ורא(?)שיהן רחבין: הכי גרסינן וחכמים אומרים אע"פ שהמנעול למעלה מעשרה טפחים מביא המפתח מערב שבת ופותח וכו'. וה"פ דאיירי במנעול שאין בו ארבעה וה"ל כרמלית כמו אסקופה ורבי מאיר סובר דחוקקין להשלים וה"ל מקום ד' וחכמים סברי דאין חוקקין להשלים וה"ל מקום פטור: שאין משתמשין מרשות לרשות. מאסקופה שהיא כרמלית לחלון שהוא רשות היחיד דרך המנעול שהוא מקום פטור לרבנן ובטל אגב כל רשות: הכי גרסינן הדא

שירי קרבן

קנקילון פירוש כמין יריעה וכ"ס בתוספתא ובבבלי גורס קנקן ופירש"י הוא כלי שאוחזין בו מאחורי המחרישה כשהם חורשים ויש שנועלים ומעמידים אותו במקום דלת כנגד הפתח:

למה עביד ר"מ את הכותל כגמום כנקוב. בפ"ק דשבת דף ז' ע"ב גרסינן אמר רב יהודה אמר רבי חייא זרק למעלה מי"ט והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת דר"מ וחכמים דר"מ סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים וכתבו תוספות בד"ה והלכה ונחה כו' תימה לר"י דבפ"ק דעירובין בכיפה דפליגו בה רבי מאיר ורבנן אמרינן התם דלא אמרינן חוקקין להשלים לרבי מאיר אלא בשיש ברגלי' ג' וגובהם י' פירוש גבוה ג' טפחים שיש בהן רחב ד' אבל אין ברגלים ג' או שאין גבוהין י' לא אמרינן וא"כ היכי אמרינן הכא חוקקין להשלים לר"מ בחור כל שהוא ואומר ר"י דאיירי בתוכין בדרבנן לענות בשעת הכנין במעולבים גר"ם ובלד רש"י אם רחבים ד' אבל לא מלד ר"ם ולכ"ע הוי חורי רש"י דהא חורי רשות היחיד כרה"י דמי ולא פליגי אלא לברים מקום ד' על ד' דלר"מ חוקקין להשלים והוי כד' על ד' אבל ממש בחור כל שהוא הפילו רבי מאיר מודה דלא אמרינן חוקקים להשלים וכן משמע בירושלמי דגרם התם על דעתיה דר"מ בין ביש בו ד' בין שאין בו ד' רואין את הכותל כגמום ע"כ וכתב מהרש"א לכאורה מ"ש משמעו מן הירושלמי הוה דאדרבה הכי משמע בין שאין בו ד' כלל הייט חור

הדא אמרה בנמוס עבד לה ר' יודה. ניחא מכפנים צריך בית שער ²מבחוץ צריך בית שער. לא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחת:

הלכה י מתני' *נגר שיש בראשו קלוסטר' ר' לעזר אוסר ור' יוסה ¹ מתיר א"ר לעזר מעשה של בה"כ בטיבריה שהיו נוהגין בו היתר עד שבא ר"ג והזקנים ואסרו להן ר' יוסה אומר איסור היו נוהגין בו בא ר"ג והזקנים והתירוהו להן *נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור ר' יהודה אומר המונח *במקדש והנגרר במדינה: **גמ'** א"ר יוסי בר' כדברי מי שמתיר עושה ²הנגר טפל לקלוסטרה כדברי האוסר עושה הקלוסטרה טפל לנגר. *אי זהו נגר אמר ר"י קשור אע"פ שאינו תלוי. אר"י משכני חילפיי והראני של בית ר' קשור אע"פ שאינו תלוי. אר"י אתיא דיחידאה דהכא כסתמא דתמן ודיחידאה דתמן כסתמא דהכא. ר' יוסה בעי קומי ר' ירמיה היך עבדין עובדא. א"ל מן דאר"י *משכני חילפיי והראני של בית ר' קשור אף על פי שאינו תלוי הדא אמרה כר' יהודה עבדין *עד שיהא קשור בדלת. ר' ינאי חמוי דר' אמי עד שיהא קשור בדלת בדבר שיכול להעמידו. נגרה הדא ר"א קטר בגמי נשמט אסור. ³ נקמז רבי יעקב בר אחא בשם רבנן מדדהו

קרבן העדה

הדא אמרה כנמוס עביד רבי מאיר. וה"פ מדאוסר למעלה מעשרה ומתיר למטה מעשרה ש"מ דאיירי במנעול שבמקו' אחד רחב ד' אלא שבמקום החיפתח אינו רחב ד' הלכך למעלה מי' דאמרי' חוקקין להשלים אסור אבל למטה מי' מותר דהא לא הוי תורי רה"י דהא אינו נקוב עד לכניס. ניחא מכפנים וכו'. פריך הניחא מבפנים צריך בית שער דגזר דלמא נפיק מאסקופה שהיא כרמלית לרה"י: מבחוץ צריך בית שער. למה הא לא גזר ר"מ דלמא מפיק מכרמלית לר"ה דהא מתיר במנעול למעל' מי' ליחנו על המנעול ולפתוח בו ולא גזר שמא יביאנו אצלו לאסקופה שהיא כרמלית: ומשני לא נמצא שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. דהא מ"מ בני רה"ר ובני רה"י משתמשות באסקופה זו ואסור:

הלכה י מתני' נגר. כעין בריח שתוחבי' בכתלים או באסקופה לנעול בו הדלת: קלוסטרא. שראשו עבה וראוי לבוכנא לכתוש ולשחוק בו פלפלין ואע"ג דתורת כלי עליו אוסר ר' לעזר אא"כ קשור ותלוי בדלת: ור"י מתיר. דתורת כלי עליו משום גלוסטרא ולא מיחזי כבונה: נגר הנגרר. שקשור בדלת אבל אינו תלוי שהחבל ארוך ומתוך שנגרר אינו נראה כקשור וכשאין בראשו גלוסטרא קאמר: נועלין בו במקדש. דשבות בעלמא הוא ואינו בונה ממש הואיל וקשור הוא אלא הואיל ונגרר מיחזי כבונה ואין שבות דרבנן במקדש דלא גזרו שם: והמונח. שאינו קשור כלל הוי בנין ממש ור"י סבר לאו בנין ממש הוא אלא דומה לבנין ובמקדש לא גזרו שבות: **גמ'** כדברי המתיר. דהיינו ר' יוסי: עושה נגר טפל לקלוסטרא. כדפרישים במתני': איזהו נגר. הנגרר דתני במתני': אע"פ שאינו תלוי. למעלה מן הארץ אלא הוא נגרר על הארץ בראשו התחתון: משכני חילפיי. משך אותי חכם ששמו חילפיי: והראני. נגר של בית רבי: אתי' דיחידאה דהכא. ר' יהודה דאמר הכא נגרר מותר במדינה: כסתמא דתמן. כחכמים שבמתני' דפ' כל הכלים דאמרו בין כך ובין כך פוקקין בו: ודיחידאה דתמן. ר' אליעזר דמתני' דהתם דאמר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו אבל *נגר אין פוקקין בו: כסתמא. דהכא כת"ק דמתני' דאמר נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה: היך עבדין עובדא. הלכתא מאי כיון דאיכא תרי סתמא דסתרי אהדדי: ה"ג את ר' חונא בשם ר' שמואל הלכה כר' יהודה עד שיהא קשור בדלת. וה"פ עד שיהא קשור בדלת עצמה דמוכח שפיר דלנגר עביד ליה אבל אם קשור במזוזות הפתח לא מהני: בדבר שהוא יכול להעמידו. שיהא החבל חזק כל כך שלא יפול מקשירתו: ה"ג נגרייא דר"א הוה קטיר בגמי. פי' היו קשורים בדלת בגמי שאינו דבר חזק: נשמט אסור. שנפסק החבל שהוא קשור בו והאגד בדלת והנגר מונח בקרן זוית כשהוא פותח את הדלת אסור: נקמז. שהותר אגדו שאם ירצה לסתום בו לא יהא ניכר אגדו. ויש מפרשים נקמז שנכנס הנגר בחור האסקופה ונפחת אותו החור ויורד הנגר לצד הקרקע וטוען בקרקע ועד השתא איירי כשהאסקופה גבוה ואין החור ניקב עד לארץ:

מדדהו

פני משה

הדא אמרה כנמוס עביד לה רבי מאיר: כצ"ל. דהא לר"מ דמחלק בין למעלה ובין למטה הוא דשקיל וטרי וכלומר וע"כ דשמעית מיניה דר"מ עביד לה כנמוס ממש וכדאית ביה ארבעה דמי וקדס"ל בעלמא דחוקקין להשלים ובהא גופה פליגי דלרבי מאיר כמאן דאית ביה ארבעה ואם הוא למעלה מעשרה אסור ליטלו מן האסקופה לבית המנעול דקמטלטל מכרמלית לרה"י ולרבנן אין חוקקין להשלים ומכרמלית למקום פטור הוא ומסיפא דהתוספתא מדייק לה וכלומר אע"ג דמעיקרא מספקא לן ה"ד דבית המנעול דפליגתייהו מסיפא דקתני ואם היה כפי החלון ארבעה וכו' וזהו אליבא דרבנן כדקתני וכזה ד"ה מודים א"כ מכלל דרישא בבית המנעול דלית ביה ארבעה הוא דמיירי ופליגי כדאמרן: ניחא מבחוץ צריך בית שער מכפנים צריך בית שער. כצ"ל כלומר בתמיה כלומר אמאי צריך להניח המפתח בבית שער אם נועל בו מכפנים. ומשני דמ"מ לא נמצאו דהוו כשתי רשויות משתמשות ברשות אחת וכלומר דהואיל והדלת נפתח הוא להוץ אע"פ שפותח ונועל מבפנים מיחזי כב' רשויות משתמשות ברשות אחת ולפיכך צריך בית שער:

הלכה י מתני' נגר שיש בראשו קליסטרא. נגר הוא יתד קווליי"ה בלע"ז ותוחבין אותו בחור שבמפתן לנעול בו את הדלת ויש בראשו קליסטרא והוא כעין בוכנא שהוא עב וראוי לכתוש ולשחוק בו פלפלין: ר"א אוסר. לנעול בו אע"פ שתורת כלי עליו קאמר בגמרא דס"ל לר"א שהקליסטרא טפל הוא לנגר ואינו מחשיבו לכלי ומכיון שאינו ניטל ואוגדו בידו והוא החבל שהוא נאגד וקשור בו לא מוכחא מילתא דלנעול הוא עומד אבל אם ניטל עם אוגדו מודה ר"א דשרי: ור' יוסי מתיר. משום דס"ל דהקלוסטרא הוא העיקר והנגר טפל לו ומכיון שהקלוסטרא מוכחת עליו שהוא כלי ומוכן לנעילה נועלין בה בשבת והלכה כר' יוסי: נגר הנגרר. זהו כתם נגר שאין בראשו קלוסטרא וקשור הוא בדלת ונגרר בארץ: נועלין בו במקדש. משום שאין בו אלא משום שבות ומשום טלטול הואיל ואין תורת כלי עליו א"נ משום דמיחזי כבונה הואיל ונגרר בארץ ולאו בונה ממש הוא ואין כאן אלא שבות ובמקדש לא גזרו משום שבות: והמונח. שאינו קשור כלל בדלת אלא מונח הוא בקרן זוית וכשצריך לנעול נוטלו ונועל בו וחוזר אח"כ ומניחו: כאן וכאן אסור. דס"ל דבכה"ג הוי כבונה ממש ואפי' במקדש אסור: ר' יהודה אומר המונח מותר במקדש. שאין בו משום בנין אלא שבות בעלמא והנגרר מותר אפילו במדינה והלכה כר' יהודה ומ"מ בעי' שיהא קשור ותלוי בדלת או אם האגד שאגוד בו הנגר בידו הוא כלו' שניטל עמו והאגד מוכיח עליו שהוא עומד לנעילה אבל אם מונח לגמרי כפ"ע והאגד שלו נשאר קבוע בדלת אסור לנעול בו: *מחזירין ציר התחתון במקדש. אם נשמט ציר התחתון של דלת ממקומו מחזירין אותו במקדש דהואיל והציר העליון במקומו הוא אין כאן אלא משום שבות ואין שבות במקדש ומהדרין אותו להדיא למקומו: אבל לא במדינה. שאין מחזירין אותו אלא דוחקין אותו למקומו: והעליון. אם נשמט ציר העליון ממקומו לא יחזיר אפי' במקדש וכדמפרש בגמרא שלא כל שבות התירו במקדש וטעמא דהכא א כא למיחש שמא יתקע בגרזן או במקבת ואם תקע חייב חטאת דהויא מלאכה ושאני בנגר המונח במקדש דהתם משום דכבונה היא ואין בנין בכלים ושבות דבכה"ג לא גזרו במקדש וכן הלכה. ובנוסחת הבבלי גרים גם כאן ר' יהודה אומר העליון במקדש והתחתון במדינה ואין כן הלכה: **גמ'** אמר ר' יוסי בר בון כדברי מי שמתיר וכו'. כדפרישי' במתני': איזה נגר. הנגרר שנהלקו בו במתני'. וגרסינן להא לעיל בשבת בסוף פ' כל הכלים והתם גרים בהדיא איזהו נגר הנגרר: קשור. בחבל בדלת אע"פ שאינו תלוי ונגרר עם החבל בארץ: א"ר יוחנן משכני חילפיי. משך אותי חילפיי והוא אילפא חבירו של ר' יוחנן והראה אותי נגר של בית רבי שהוא קשור בדלת ואע"פ שאינו תלוי נועלין בו בשבת ובפ' כל הכלים בהלכה ג' מפרש התם ר' יודן לטעמא דמכיון שניטלו ונותנו לתוך ידו נעשה כמפתח: אמר ר' יוחנן אתיא דהכא כסתמא דתמן. והא על הא דפליגי בפ' הנזכר בהלכה ז' פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו והכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו ויחידאה דהכא ר' יהודה דמתיר אע"פ שאינו תלוי אלא נגרר בארץ כסתמא דחכמים דהתם ויחידאה דהתם ר"א דבעי קשור ותלוי כסתמא דחכמים דהכא דס"ל כמחלוקת כאן כך מחלוקת כאן: היך עבדין עובדא. משום דהכמים דהכא הייני ר"א דהתם וא"כ הלכ' כמאן: א"ל מן מה דאמר ר' יוחנן משכני חילפיי וכו'. א"כ עביד רבי עובדא אע"פ שאינו תלוי ש"מ דהלכה כר' יהודה למעשה ומיהו עד שיהא קשור בדלת ואע"פ שאינו תלוי: ר' ינאי חמוי דר' אמי. מוסיף עד שיהא קשור בדלת בדבר שהוא יכול להעמידו שיהא חזק ולא יהא נופל לארץ: נגרא הדא דרבי אלעזר. נגר של ר"א והיא ר"א אמורא קשור בגמי בעלמא הוה: נשמט. הנגר שנפסק החבל שקשור בו וכשפותח ונועל בו הוא מונח בקרן זוית אסור: נקמז. שנחסר ממנו מעט ואינו ממלא את החור באסקופה שמכניסין אותו שם:

מדדהו

שירי קרבן

תור כל שבות יש והאריך הרב בביאור דבריהם ודברי תמוהים שכתב אלא דלפנין לשוויה מקום ד' על ד' פליגי דגרס"י נמי בפינן שנחה על מקום ד' על ד' וכו' דליתא כמ"ש תוספות שם בדף ח' ע"א כד"ה אמר אביי וכו' ע"ב גם תימה לומר דבלקא אדעתין דניכפי שיהא בחור עלמו תלל י' אף על פי שגבוה י' אך כ"ל פשוט בעיקר דאיית ר"י מלבון בירושלמי דאמר רואין אותו כנמוס דמשמע כאלו נותן כשום עדפירשתי בקונט' א"כ ש"מ דבעינן שיהא במקום אחד רחב ד' או אמר ר"מ חוקקין להשלים ומדברי תוספות ג"ו ראיה מסוררת לפירושי שבקונט' שבמנפי'. רחב במקום אחד ד' דאל"כ קשיא לדידהו מברייתא א דמסיק בבבלי דפליגי בחוקקין להשלים וע"ש והדברי ברורים כאין גמגום:

נקמז מגו. שני הפירושים שבקונט' הראשון הוא מדברי תוספות והשני הוא מדברי רש"י וז"ל תוספות בשבת דף קכ"ו ע"ב בד"ה וכ"ת וכו' וכ"נ יותר כי נקמז אין פתרון נעילה בארץ אלא דומה בהוא מפין כמש רק שהיא כמעט ממש וכו' ולא נ"פ פירוש

שנויי נוסחאות (בומ"ז) ר"י בד"ו ר' יוחנן. אר"י בד"ו אמר ר' יוחנן. (שו"ס) אר"י בד"ו אמר ר' יוחנן. (שכ"ס) ר"א בד"ו רבי אליעזר. נגרה בד"ו נגרא.

מסורת הש"ס

עירובין קא ע"ב

שם קב ע"א

(בבלי שם) איתא כמונח מותר במקדש ד"ס

(שבת פ' כל הכלים ס"ז)

ירושלמי שבת פי"ז ס"ג

עירובין קא ע"א

צ"ל נגר

עין משפט נר מצוה

כט

א מיימו' פכ"ו משבת הלכה ט טוש"ע או"ח סי' שיג ס"א

ל

ב מיימוני שם בל"י וכסבנות ומ"ע טוש"ע שם

לא

ג טוש"ע שם סעיף ב

גליון הש"ס

צעיין בחי' ריטב"א דף קא ע"ב ול"ע:

צעי' ריטב"א קא ע"ב

מדדהו בראשי אצבעותיו. ר' בא בר כהנא ר"ח בר אשי בשם רב הלכה כר' יוסי:

הלכה יא מתני' *מחזירין ציר התחתון במקדש א אבל לא במדינה העליון כאן וכאן אסור מחזירין רטייה במקדש ב אבל לא במדינה אם בתחילה כאן וכאן אסור:

גמ' א"ר יוסי בי ר' בון ג לא כל שבות התירו במקדש. תני לא יקנח אדם את האיספלנית שלא יבוא לידי מירוח והממרח בשבת חייב חטאת. והתני *החליקה ממטן מחזירה מלמעלן החליקה מלמעלה מחזירה מלמטה. ד מגלה מקצת איספלנית מיכן ומקנח המכה מיכן ומגלה מקצת איספלנית מיכן ומקנח המכה מיכן אבל לא יקנח את האיספלנית שלא יבוא לידי מירוח והממרח בשבת חייב חטאת. תני רטייה שתפחת מחזירין אותה בשבת ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא והיא שתפחה כנגד המכה והתני החליקה מלמטן מחזירה מלמעלן החליקה מלמעלן מחזירת מלמטן ובלבד שלא תצא רשות כל אותה המכה. *רבי יוסי בי ר' בון בשם ר' יסא ה מכה שנתרפאת נותנין עליה רטייה שאינו אלא כמשמרה. ר' בון בשם רבנן דתמן נותנין רטיי' ע"ג מכה בשבת שאינו אלא כמשמרה א"ר תנחומא ו חוץ מעלי גפנים שהן לרפואה. א"ר הונא הדא פואה עיקר טב היא סגין כד אית בה חמשה או שבעה או תשעה קוטרין ובלבד דלא יתן מויי. ז אין קורין פסוק ע"ג מכה בשם והדן דקרא על יברוחא אסור. בוא וקרא פסוק זה על בני שהוא מתבעת תן עליו ספר או תפילין בשביל שישן אסור. והתני אומרים היו שיר של פגעים בירושלם א"ר יודן *כאן עד שלא נפגע ח וכאן משנפגע. אי זהו שיר פגעים °מה רבו צרי וכל המזמור °יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי:

תורה אור: תהלים ג / שם צא

הלכה יב מתני' ט *קושרין נימין במקדש אבל לא במדינה אם בתחילה כאן וכאן אסור י *חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה אם בכלי כאן וכאן אסור:

גמ'

פני משה

מדדהו בראשי אצבעותיו. עד שהוא מכניסו ומהדקו שם: ר' בא וכו' הלכה כר' יוסי. האי לא שייכא הכא אלא התם בשבת ועל דר' יוסי במתני' שם קאי דס"ל לחלק בכיסוי הכלים שיש להן בית אחיזה כד"א בכיסוי קרקעות וכו' כמפורש התם ואגב דלעיל מייתי לה נמי הכא: אמר ר"י בר בון לא כל שבות התירו במקדש. בספרי הדפוס כתוב זה על פיסקא והוא מתניתין דלקמן וטעות הוא דלא שייך כלל אחזרת רטיה שאותה ודאי התירו במקדש אלא כאן על המתניתין דקתני בסיפא מחזיר ציר התחתון וכו' הוא דקאי ומפרש דטעמא דלא התירו בעליון במקדש ואע"פ שג"כ אינו אלא שבות משום דלא כל שבות התירו במקדש וכדפרישית טעמא במתניתין דבעליון גזרינן שמא יתקע אבל בנגר המונח אינו אלא דמחזי כבונה ולעולם אינו בא לידי חיוב חטאת שאין בנין בכלים:

הלכה יא מתני' מחזירין רטיה במקדש. כהן שלקה בידו ונתן עליה רטיה מבע"י והוצרך לעבוד עבודה בשבת או ביו"ט ונטל רטיה מעל ידו שלא תהא חציצה בין ידו לעבודה מחזירה אח"כ על ידו דאי לא שרית ליה להחזירה נמנע ולא עביד עבודה וזה אחד מן הדברים שהתירו סופן משום תחילתן כדתנן בפ"ק דביצה: אבל לא במדינה. גזירה שמא ימרח הרטיה ואתי לידי חיוב חטאת דחייב משום ממחק ודוקא שפירשה ע"ג קרקע אבל אם היא בידו או אפילו פירשה ע"ג הכלי בהא לא גזרו ומחזירין אותה בכל מקום: אם בתחילה. שלא היתה קשורה מבעוד יום וכהן זה לא סילקה לצורך עבודה כאן וכאן אסור וליכא למימר הכא אין שבות במקדש דהא ודאי האי שבות לאו לצורך גבוה הוא אלא לצורך עצמו:

גמ' תני לא יקנח אדם את האספלנית. בשבת מליחה של המכה שלא יבא לידי מירוח וכו': והתני. בניחותא תנ"ה החליקה מן המכה ממטה וכו' אבל לא יקנח את האספלנית עצמה שלא יבא לידי מירוח: תני רטיה שתפחה. ומחמת כן פירשה מעל המכה מחזירין אותה בשבת: והוא שתפחה כנגד המכה. ומחמת כן פירשה כדפרי': והתני. בניחותא: החליקה וכו' ובלבד שלא תצא רשות כל אותה המכה. שלא יגביהנה כשלאחתה מכל המכה כולה: ר' יוסי בר בון וכו'. מכה שנתרפאת וכו'. גרסינן להא לעיל בשבת פרק במה אשה בהלכה ב' בכופה עד גמירא וע"ש:

הלכה יב מתני' קושרין נימין במקדש. נימת כינור של לוים שאומרים עליו שיר על הקרבן שנפסק בשבת קושרין אותו בין באמצע בין מן הצד מפני שהוא קשר של אומן ולא היה יכול לעשות זה מאתמול: אבל לא במדינה. אע"פ שאין קשר זה מעשה אומן מ"מ הואיל וקשר של קיימא הוא אסור: ואם בתחילה. לעשות הקשר בשבת אפילו במקדש אסור: חותכין יבלת במקדש. יבלת היא מום כדכתיב או יבלת וחותכין אותו שלא לפסול את הקרבן או אם הוא בגופו שלא לעכב את העבודה ודוקא ביד הוא דשרי דהוי חותך כלאחר יד ואינו אלא משום שבות ובמקדש לא גזרו משום שבות אבל בכלי אסור ודוקא בלחה אבל ביבשה חותכה אפילו בכלי ועובד עבודה:

גמ'

קרבן העדה

מדדהו בראשי אצבעותיו. ללשון ראשון ה"פ מדדהו עם החבל הקשור בו שיהא ניכר שהיה קשור בו וללשון השני ה"פ מדדהו בראשי אצבעותיו שלא יהא ניכר כבונה:

הלכה יא מתני' מחזירין ציר התחתון. של דלת חלון של שידה תיבה ומגדל שפתחיהן מצידיהן דציר התחתון כל זמן שלא יצא העליון נוח להחזירו ואין כאן בניין: אבל לא במדינה. גזרה שמא יתקע בגרזן או במקבת דהוי מלאכה: והעליון כאן וכאן אסור. דכיון שיצא העליון כולו נופל ה"ל כבונה אע"ג דלאו בונה ממש הוא מ"מ שבות גדול הוא ואפי' במקדש לא התירו: ה"ג ר"א העליון במקדש והתחת' במדינה. דס"ל אין בנין בכלים וליכא אלא שבות ולא גזרו על השבות במקדש: מחזירין רטיה. כהן שלקה בידו ונתן עליה רטיה מבע"י והוצרך לעבוד עבודה בשבת ונטל רטיה מעל ידו שלא תהא חוצצת בינו ובין ידו לעבודה דחציצה פוסלת בכהן דבעינן ולקח הכהן דכיון דמיין לא הוי לקיחה בכהן מחזירה לאחר העבודה דאי לא שריית ליה להחזירה מימנע ולא עביד עבודה: אבל לא במדינה. גזרה שמא ימרח הרטי' וחייב משום ממחק: אם בתחלה. שלא היתה קשורה מבע"י או שכהן זה לא סלקה לצורך עבודה: כאן וכאן אסור. והכא ליכא למימר אין שבות במקדש דהא ודאי האי שבות לאו לצורך גבוה הוא אלא לצורך עצמו: **גמ'** לא כל שבות התירו במקדש. כלומר הא דאוסר הת"ק להחזיר ציר העליון אע"ג דאינו אלא שבות כיון דלא כל שבות התירו במקדש דהא סידור הקנים ונטלתן אינן דוחין את השבת ה"ה שבות זה דציר העליון לא התירו: והממרח. שמחליק גומות שברטייה: חייב חטאת. דממרח תולדה דממחק היא: והתני. בניחותא: החלק'. הרטיי': מחזירה מלמעלן. דוחק לרטיי' שתחזור למעלה: אספלני'. היינו רטיי': שתפחה. באמצעית' ופירשה מע"ג המכה: והוא שתפחה כנגד המכה. שעדיין הרטיי' מונחת כנגד המכה ולא פירשה ממקומה אלא שנתפחה: והתני. בניחותא: שאינה אלא כמשמרה. שלא תתקלקל ולא גזרו בו חכמים שאינו בהול כל כך שיבוא לידי שחיקת סממנים ומריח: חוץ מעלי גפנים. וה"ה שאר עלים שמרפאים אסורים: הדא פואה וכו'. האי פואה שורש וסם טוב הוא כשיש בו ה' או ז' או ט' קצרים: פואה. מין זרעונים: ובלבד דלא יתן מויי. והוא שלא יצאו ממנו מים: ע"ג מכה בשם. פסוק שיש בו שם משמות הקדושים שאין נמחקין: יברוחא. מין חולי וי"א יבריחי' הם הדודאים המוזכרים בראובן והעוקרן מסתכן ולכן אמר שאסור לקרות פסוקים עליו כדי לעקרן: שהוא מתבעית. שהוא נבעת אף על גב שאין נראה שום דבר המבעתו: כאן עד שלא נפגע. שאינו אלא להגן שרי: כאן משנפגע. שניזק כבר וקורא להתרפאות בהן ואסור: מה רבו צרי. דכתיב בי' ואתה ה' מגן בעדי וכו': עד כי אתה ה' מחסי. דכתיב ביה מדבר הוות ומפחד לילה מחץ יעוף יומם דהיינו מזיק שמם כאן וכן יפול מצדך אלף ורבבה מימינך:

הלכה יב מתני' קושרין נימא. נימה כנור של שיר הלוים לקרבן שנפסקה בשבת דקסבר מכשירי מצוה שלא יכול לעשותה מאתמול דהא היום נפסקה דוחה את השבת: ואם בתחלה. דלא היתה שם מעולם דיכול לעשות מאתמול אסור: יבלת. היא מום בקדשי' שנאמר או יבלת ובלע"ז וואר"ץ וחותכי' אותה במקדש ביד דאין בזה אלא משום שבות דכלאחר יד הוא אבל לא בכלי דמלאכה גמורה הוא שכך עושי' בחול וכשחותך מבעלי חיים ה"ל תולד' דגוזז את הצמר:

גמ'

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פכ"ב משבת הל' כה טוש"ע או"ח סי' שיג ס"ס

לג ב מיימוני שם פכ"א הלכה כו טוש"ע שם סי' שכח סעיף כח

לד ג טוש"ע שם סכ"ו

לה ד טוש"ע שם סי' כ"ז

לו ה טוש"ע שם סכ"ד

לז ו מיי' פי"א מעכו"ם הל"ב טוש"ע יו"ד סי' קעט ס"ח

לח ז מיימוני שם טוש"ע שם בהג"ה

לט ח מיימו' פ"י משבת הלכ' ו

מ ט מיימו' שם פ"ט הלכה ח

מסורת הש"ס

עירובין קב ע"ד

שם

(שבת פ' במה אשה הלכה ב)

שבועות ע"ב

עירובין קב פ"ב

שם קג פ"א

גליון הש"ס

עיין רש"י ותוס' דף ק"ב ד"ה וכפלו"ן ובריטב"א דף ק"ב פ"א:

שירי קרבן

פירוש נקמז סיטב וכו' ע"כ ותימה איך נעלם מעיני מאורי עינינו פירוש נקמז שפירוש הם כתבל ארוך עד שהוא כפול וכשמוכה באורך אינו ניכר כלל שהוא קשור מחמת כפילתו וקאמר מדדהו בראשי אצבעותיו שעי"כ ניכר שהוא קשור ואליה לדבריו מאה דגרסי' לעיל בפרק כיצד מעברין דף מ"ז אלא פחות שהוא נמתח ונשכר ולא יותר שהוא נקמז ומפסיד ע"כ וכלי כפה אלו במו פירכב על דבר זה שיו מפרכב כמו שפירשתי:

רבי בא בר כהנא רבי חייה בר אשי בשם רב הלכה כרבי יוסי נ"ל דל"ג ליה הכא אלא אגב שיטפא דס"פ כל הכלים והתם קאי אהא דאמר רבי יוסי כד"א בכיסוי קרקעות אבל בכיסוי כלים בין כך ובין כך ניטלים בשבת וכן מפורש שם ע"ש: אין קורין פסוק ע"ג מכה בשם. עיין בשבת דף ס"ז בתוספות בד"ה אין קורין כו' ובדף מ"ג בתוספות בד"ה אין לוחשין וכו':

שנויי נוסחאות (ש"ו) ר"ח בד"ו רבי חייא. (שו"ב) קושרין בד"ו קיטרין.

גמ' א"ר יוסי בי ר' בון דרשב"א היא *דתני רשב"א נימא שבכינור שנפסקה וקשרה היא אינה משמעת את הקול אלא משלשל מלמעלן ועונב מלמטה. *תני רשב"א אומר הכהנים והלוים וישראל וכלי שיר מעכבין את הקרבן: חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה. תמן תנינן *חתיכת יבלתו אין דוחין והבא את אמר הכין ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי בשם רבי פדת מפני קילקול פייסות אמר רבי והן שהפיסו. אמר רבן שמעון בן לקיש בשם לוי סיכייה בין בנפרכת [א] בין בשאינה נפרכת רבי שמעון בן יקים אמר כאן בלחה כאן ביבישה ר' יוסי בן חנינא אמר כאן ביד כאן בכלי. [ב] אתיא דרבי שמעון בן יקים כבר קפרא ודר' יוסי בן חנינא כר' יוחנן דתני *כל המקלקלין פטורין [ג] חוץ ממבעיר והעושה חבורה. בר קפרא אמר אפי' אינו צריך לדם אינו צריך לאפר א"ר יוחנן והוא שיהא צריך לדם או לאפר. ר' אהא ר' חנינ' בשם ר' יוחנן כאן וכאן בלחה אנן קיימין והוא שיהא צריך לדם:

הלכה יג מתני' [ג] *כהן שלקה באצבעו כורך עליו גמי במקדש [ד] אבל לא במדינה אם להוציא דם כאן וכאן אסור *בוזקין [ה] מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליק וממלין מבור הגולה בגלגל בשבת מבור הגדול ומבאר הקר ביום טוב: **גמ'** יהודה ברבי אמר *לא שנו אלא גמי [ו] אבל בניגיון אסור מפני יתור בגדים סברין מימר יתור בגדים כהיסור בגדים. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא דר' חנינא דא"ר חנינא בלבד שלא יחוץ בינו לבין בגד ולא בין בגד לבגד. על דעתיה דר' חנינה אי זהו יתור בגדים שתי כתונת שתי מצנפות שני מכנסים שני אבנטים. כהן שלקה באצבעו וכרך עליה אבנט כל שם אבנט פסול או אינו פסול אלא מלבוש. תני מעלין

גמ' היא אינה משמעת את הקול. כמלא שחילל את השבת ולא קיים המלוה אלא מבלבל מלמעלן ועונב מלמטן. שהרי יש יתדות מלמעלה ולמטה שראשי הנימין כרוכים בהן וכשהוא רוצה מתגלגל היתד והנימא נארכת כעין שעושין למיני כלי זמר (הרפ"א) שמאריך עד שמגיע ליתד שלמעלה ועונבה בו והרי הוא כבתחילה ומגלגלין היתד עד שמתפשטת כהלכתה ומשמעת קולה: הכהנים. לעבודה: והלוים. לדוכן: וישראל. למעמדן שיהיו שלוחיהן של כל ישראל: וכלי שיר. לשורר עליו: המן תנינן. פסחי' פ' אלו דברים: והכא את אמר הכין. וקשיא סתמא אסתמא: מפני קלקול הפייסות. דמתני' דהכא בקרבן תמיד איירי ואם יביאו קרבן אחר יהיו צריכין פיים אחר: והן שהפיסו. והוא שהפיסו כבר אבל אם עדיין לא הפיסו אין חותכין היבלת במקדש ל"א קושיא היא וכי מפני שמביאין תמיד אחר צריכין לפיים אחר א"כ וכי בתמיד הפיסו והלא לא הפיסו אלא על הכהנים והראשון נראה: לוי סיכייה. כך שמו: ה"ג כאן בנפרכת כאן בשאינה נפרכת. וה"פ כשנפרכת מיד שרי ובשאינה נפרכת אסור לחתוך: כאן בלחה. אסור: כאן. בעירובין ביבשה מותר ואפ"ה בכלי אסור דשבות גדול הוא: כאן ביד. שרי: חוץ מן המבעיר. מדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא ש"מ מקלק' בהבערה חייב: והעושה חבורה. מדאיצטריך קרא למישרי מילה ש"מ דשאר חובל חייב: אפילו אינו צריך. העושה חבורה לדם והמבעיר לאפר חייב הלכך מוקי לה ביבשה שאינו עושה חבורה: והוא שיהא צריך לדם. היוצא מהחבלה לכלבו ואם מקלקל הוא אלא הנחבל מתקן הוא לכלבו הלכך מתיר ביד בכל ענין אפילו עושה חבורה: כאן וכאן. בעירובין ובפסחים איירי ביבלת לחה והא דאוסר בפסחים איירי בצריך לדם ואיכא איסורא דאורייתא והכא בשאינו צריך לדם ושרי:

הלכה יג מתני' כורך עליה גמי. ואע"פ שהגמי מרפא את המכה הואיל והשתא מיהא צורך עבודה היא דלאו אורח ארעא שתהא מכתו נראית עם העבודה מכסה אותה בגמי: אבל לא במדינה. דרפואה בשבת שבות היא ואסור: ואם להוציא דם. שמהדקה בגמי להוציא דמה: כאן וכאן אסור. דה"ל חובל ואב מלאכה לא אישתרי במקדש: בוזקין מלח. כותשין ומפזרין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו מחליק: אבל לא במדינה. דמתקן הוא: וממלאין מבור הגדול וכו'. כך שמן ושניהם היו בלשכת העזרה: בגלגל. העשוי להעלות בו הדלי ע"י חבלים: ומבאר הקר. על שם שהיה באר מים חיים קורא לו באר הקר מלשון מקור: בי"ט. אף במדינה מש"כ בשאר בארות הנובעות: **גמ'** בניגיון. הוא אזור קטן נאה: מפני יתור בגדים. ותניא בזבחים פ"ב לבש שני מכנסיים שני אבנטים חסר אחת או יותר אחת או שהיתה לו רטיה על בשרו תחת בגדיו ועבד עבודתו פסולה: יתור בגדי' כחיסור בגדים. מה חיסור בגדים בכל מקום שהוא חסר פסול אף יתור בגדים כן: בלבד שלא יחוץ בינו לבין בגד. הא אם יתור הבגד בשאר מקומות לא פסל העבודה: וכרך עליה אבנט לר' חנינא יתבו מי אמרינן כיון דאיכא שם תרי אבנטים ואסיר א"ד כיון שלא במקומו מונח אין לו דין אבנט אלא מלבוש ושרי: מעלין

גמ' דר"ש בן אלעזר היא. מתניתין דמתיר אפי' לקושרה: דתני. בתוספתא פ"ח נימא שבכנור וכו' דרשב"א אינו מתיר אלא עניבה שאם קושרה היא אינה משמעת את הקול ותני אידך רשב"א אומר הכהנים על הדוכן והלוים על השיר וכל ישראל על המעמד כדתנינן פ"ד דתענית וכלי שיר כולן מעכבין את הקרבן וא"כ אפי' קשירה מותר היכא דלא סגי בלאו הכי וע"כ תרי תנאי ואליבא דרשב"א ומתני' כהך תנא אליבא דרשב"א דקשירה נמי מותר: תמן תנינן חתיכת יבלתו וכו'. בפ"ו דפסחים: והכא את אמר הכין. דחותכין בשבת ומשני ר' סימון מפני קילקול פייסות שאם לא תתיר שיחתוך יבלתו לא יהיה כשר לעבודה ונמצא שחסר כהן אחד מן הפייס כדתנן בפ"ק דיומא שהיו מפייסין הפייס הראשון הפייס השני וכו' ויצטרך לעשות פייס אחר: אמר ר' יוסי והן שהפיסו. כך הוא בפסחים שם דוקא שכבר הפיסו ויהיה כאן קילקול הפייס אבל לא מקודם אלא יקחו כהן אחר תחת זה ולהטיל הפייס: בשם לוי סוכיא כאן בנפרכת כאן בשאינה נפרכת. כך היא בפסחים שאם יבישה עד בנפרכת הוא חותכין את כולה: אתיא דר"ש בן יקים. דאינו מתיר אלא ביבישה ולא בלחה וטעמא דבלחה מיהת חובל הוא ואע"פ שא"צ לדם הוא וכבר קפרא דלקמן דמחייב לעולם בחובל ומבעיר ואפי' א"צ לדם וא"צ לאפר ודר' יוסי בן חנינה דמתיר ביד אפי' בלחה ואע"פ שחובל הוא דבלחה מוציא דם ואם א"צ לדם שפור וכר' יוחנן וכאן דלצורך עבודה מיתר אפי' לכתחילה: דתני כל המקלקלין פטורין וכו'. עיקרא דהאי מילתא בפלוגתייהו בפ"ג דב"ק בהלכה י' והובאה ג"כ לעיל פ' במה מדליקין בהלכה ה': כאן וכאן בלחה אנן קיימין. ור' יוחנן לשיטתיה דאמר והוא שיהא צריך לדם דאז חייב משום חובל ומתני' דהכא כשאינו צריך לדם ולצורך עבודה מותר:

הלכה יג מתני' כהן שלקה באצבעו. ולאו אורח ארעא שתהא מכתו נראית בשעת עבודה: כורך עליו גמי. בענין שלא תהא חלילה ואע"פ שהגמי מרפא את המכה משום צורך עבודה מותר: אבל לא במדינה. דרפואה בשבת שבות היא ואסור: אם להוציא דם. אפילו במקדש אסור דאין זה לצורך עבודה: בוזקין מלח. כותשין מלח לפזר על הכבש שעולין על גבי המזבח שלא יחליקו רגליהן מפני שהכבש חלק היה: וממלאין מים מבור הגולה. שבעזרה בגלגל בשבת ובשבת אסור למלאות בגלגל שמא ימלא מים לגינתו ולחורבתו ובמקום דל כא למיגזר הכי כגון שאין שם גינה או בגלגל קטן וכיוצא בו מותר למלאות מים בגלגל בשבת ולא חיישינן להשמעת קול דלא אסרו אלא קול של שיר בלבד וכן מותר מן הדין למיטרף אבבא ולמיקש על תרעא בשבת: מבור הגדול ומבאר הקר בי"ט. זה היה ע"פ היתר נביאים שביניהם שהתירו שם במדינה בשעה שעלו לרגל כדקאמר בגמ' ובאר הקר נקרא על שם באר מים חיים ומלשון מקור הוא ושאר בארות שבמדינה לא התירו:

גמ' אבל בניגיון. הוא זילזול קטן וכך שמו בלע"ז ביניי"ל אסור מש"ס יתור בגדים כדמסיים ואזיל דאנן סברין מימר יתור בגדים פסול לעבודה כמחוסר בגדים דקחשיב ליה בריש פ"ב דזבחים בין הפסולין לעבוד': ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא. לא אמר טעמא דזילזול קטן אסור משום יתור בגדים אלא כדר' חנינא. דטעמא הוא משום חלילה דאמר ר' חנינא ובלבד שצריך שלא יחוץ בין בשרו לבגד וכן בין בגד לבגד: על דעתיה דר' חנינא. דלאו משום יתור בגדים היא ואיזה הוא יתור בגדים שתי כתונת וכו' כלומר דוקא אם הם יתור בגדים מבגדי כהונה עצמן: כהן שלקה כאלבעו וכו'. כלומר דמיבעיא לן אליבא דר' חנינא אם כרך עליה אבנט מהו מי נימא דכל שם אבנט פסול משום יתור בגדים אפי' לא לבשו דרך מלבוש או אינו פסול אלא דוקא דרך מלבוש שלבש שני אבנטים ולא פשיט מידי: תני מעלין

עין משפט נר מצוה

מא
א מיימו' פ"ט משבת הלכ' א

מב
ב מיימוני שם פ"ח הלכה ו ופי"ב הלכה א

מג
ג מיימוני פ"י מכלי המקדש הלכה ט

מד
ד מיי' פכ"א משבת הל' כט טוש"ע או"ח סי' שכח סכ"א בהג"ה

מה
ה מיימו' פ' מתמידין הל"ג

מו
ו מיימו' פ"י מכלי המקדש הלכה ט

מסורת הש"ס

עירובין קג פ"א
תוספתא תעני' פ"ד וירושלמי פסחי' פ"ו ה"א
(פסחי' פ' אלו דברי' ה)
(במה מדליקין הלכה ה) שבת קו פ"א
עירובין קג פ"ב
שם קד פ"א
שם קג פ"ב

גליון הש"ס

לפי' ש"ס ולק"מ דרש"י מפרש איסור חתיכת יבלת משום גוזז וכדאיתא בש"ס שם דף קג ע"ב וגבי גוזז איכא חילוק בין ידו לסכין כיי' שבת דף צד ע"ב אבל בירושלמי לחו' משום חובל וע"י נרמב"ם וכבס"ם וזו"ק

שירי קרבן

מפני קלקול הפייסות. מהכא משמע אם הפילו גורל על קדים ואח"כ נתבטל המנין או אירע באחר קלקול ונתחסר פעם אחר לריכין להגריל כתחלה ול"ע: **אתיא** דר"ש בן יקים כבר קפרא. בפסחים דף ס"ח ע"ב פירש"י בד"ס הא והא ביד בהותכה ביחו ולא בסכין דאי בה אלא משום שבות ואפ"ה אסור בלחה דמלי למיעבד מאתמול וכו' פ"כ וקשה הא מסקי' הכא דלמ"ד בלחה נמי איסורא דאורייתא הוי משום דעביד חבורה ומשום לא שמעתי שיהיה חילוק בחבורה בין העושה ביד לעושה בכלי ול"ע:

עין משפט
נר מצוה

מז
א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ה טוש"ע או"ח סי' של"ח ס"ו

מח
ב מיימוני פ"ג מביאת מקדש הלכה כ

*מעלין בדיובי ומוסיפין בערק לחולה בשבת. מעלין בדיוביט משתמיחה מטיפין בערק אית דבעי מימר עוררה אית דבעי מימר קוקניתה. חצר שירדו בה גשמים והיה בה בית אבל או בית משתה הרי זה נוטל את האבן ומוריד ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול. *תני אין ממלין בעדשה בשבת אם כחס על החבל או על המשיחה מתיר: ממלין מבור הגולה בגלגל בשבת מבור הגדול ומבור הקר ביום טוב. מפני *מה ממלין מבור הקר בגלגל ביום טוב. *אלא בשעה שעלו ישראל מן הגולה חנו על אותה הבאר והתנו עמהן נביאים שיהו ממלין מבור הקר בגלגל בי"ט. לא כל הבארות הקר התירו אלא אותה הבאר שחנו עליה בלבד. היך מה דאת אמר תמן מה שהותר הותר וכא מה שהותר הותר:

הלכה יד מתני'

*שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה דברי ר' יוחנן בן ברוקה ר' יהודה אומר בצבת של עץ שלא להרבות את הטומאה מאיכן מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם ומבין האולם ולמזבח דברי רבי שמעון בן ננס ר' עקיבה אומר מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוציאין אותו ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר ר' שמעון אומר מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך שלא התירו לך אלא משום שבות:

גמ'

פני משה

מעלין בדיובים. הוא דיופי כלי שיש לו ב' פיות שעשוי מן ב' קנים חלולים ותחוב ס באלכסון וראשי האלכסון זה אצל זה וניתנים אחד מן הקנים בחבית ומוצץ בפיו בראש הקנה השני מעט יין אליו ואחר כך יוצא היין כולו מעצמו ומעלין כך את היין בשבת: ומטיפין בעדק לחולה בשבת. כדמפרש לקמיה מבתמיה. כך שם הכלי בלע"ז מיסטימי: מטיפין בעדק אית דבעי מימר עוררה. שעושין אותו לעורר החולה משנתו והיינן רוצין להקיצו בידים שלא יבעית לוקחין כלי הזה והוא של מתכות ופיו צר ומנוקב בתחתיתו נקבים דקים וממלאהו מים יסותם פיו העליון וכשהוא סתום אין המים יוצאין בנקבים התחתונים וכשרוצין להקיצו להחולה משים כלי מתכות א' תחתיו ופותח פיו העליון ויוצאים המים בנקבים טיף אחר טיף ועושין קול ימתוך כך הוא ניקץ: אית בעי מימר קוקניתה. כלומר שמשימין תחתיו כלי הנקרא קוקניתה והוא עשוי כמין קנוקנות ובנימין של מתכות וכשרוצין שישן החולה נותנין זה תחת העדיק והמים היוצאין טיף אחר ס ף עושין קול נעימה ונכחת על אלו הנימין שהן כנימי הכנור ומתוך כך הוא נרדם: והיה בה בית אבל או בית המשתה. שמתאספין הרבה בני אדם ורוצה שלא יתלכלכו ממי הגשמים הנתונים ברצפת החצר ה"ז נוטל את האבן ומשים תחת המקום שמתקבלין מי הגשמים כמו צינור אחד למטה או כיוצא בו ומוריד הגשמים לתוכו ושיצאו לחוץ ולא יתפזרו המים על קרקעות החצר ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה כך בחול אלא על ידי שינוי: תני. בתוספתא פ"ח: אין ממלאין בעדשה בשבת. עדשה היא כלי גדול כמו הגת הנקרא עדשה בפ"ה דע"ז הדפין והלולבין והעדשים וכו' ומשום שזה עובדא דחול הוא למלאות בכלי גדול כזה: ואם כחס הוא על החבל או על המשיחה. שלא יהא נפסק כשימלא בדלי הקטן כהם הרבה פעמי' זא"ז ובשביל כך הוא רוצה למלאות בעדשה מים הרבה בפעם אחת מותר: ממלאין מבור הגולה בשבת וכו'. מפני מה התירו למלאות מבור הקר הזה דוקא ולא בשאר בארות בי"ט במקום שיכיל להגיע הגלו בתוך התחום אלא בשעה שעלו ישראל מן הגולה וכו' ולא כל הבארות הקר התירו וכו' וכדמייתי להא לעיל בריש פרק עושין פסין: היך מה דאת אמר תמן וכו'. התם הוא דשייך להא ואגב מייתי לה נמי הכא כדרך הש"ס הזה דהתם קאמר לא התירו פסי בירות אלא לעולי רגלים בלבד וחד מאן דאמר סבירא ליה דאף בזמן הזה ועלה קאמר כדאת אמר תמן גבי באר הקר דהכא מה שהותר הותר ולא שאר בארות הקרים וכן הכא גבי פסי בירות מה שהותר לעולי הרגלים הותר ולא בזמן הזה:

הלכה יד מתני' שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו. בשבת: בהמיינו. באבנטו שאין איסור טלטול שהיא שבות במקדש ואף על גב דמטמא ליה לאבנט אפ"ה שלא לשהות את הטומאה עדיף והשרץ אינו מטמא אלא במגע ונעשה האבנט ראשון לטומאה ולא מטמא ליה להכהן שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה: רבי יהודה אומר בצבת של עץ. שהוא פשוטי כלי עץ ואין מקבל טומאה דלדידיה שלא להרבות הטומאה עדיף משהויי טומאה והלכה כר' יהודה: מאיכן מוציאין אותו בשבת מן ההיכל וכו'. אבל מן העזרה לא אלא כופין עליו פסכתר והוא סיר של נחושת שלא יתראה הטומאה: רבי עקיבה אומר מקום וכו' כרת. כשנכנס בטומאה וזהו אף כל העזרה משם מוציאו בשבת והלכה כר' עקיבא: רבי שמעון אומר וכו'. התם בגמרא מפרש דרבי שמעון אקשירת נימין דלעיל קאי ופליג את"ק דמתיר בקשירה וקאמר איהו שלא התירו אלא עניבה שמותרת בכל מקום ולא קשירה אף על פי שאינה אסורה אלא משום שבות וה"ק ליה לת"ק אף על פי שאני מיקל במילי דרבנן גבי מי שיצא חוץ לתחום בסוף פרק ד' דסבירא ליה אפי' ט"ו אמות יכנס התם מקום שהתירו לך חכמים משלך הוא שנתנו לך כדקאמר שם שאין המשוחות ממלין את המדות והרי זה בתוך התחום שלו וכן כאן משלך נתנו לך והוא עניבה שלא התירו לך אלא משום שבות היכא דלא אתיא לידי חיוב חטאת והיינו עניבה אבל קשירה אפילו היא בנוונא שאינה אלא שבות כגון קשירת נימי כנור דכאן שאינה מעשה אומן מכל מקום היכא דמצי לאתויי לידי חיוב חטאת לא שרו ליה רבנן ואין הלכה כרבי שמעון:

קרבן העדה

מעלין בדיובי. מעלין יין מחבית לחבית על ידי שני קנים החתוכים באלכסון ומניח ראשי המשופעים זה כנגד זה וטתן אח"כ הקנים בחבית ומוצץ בפיו בראש הקנה האחד מעט מן היין אליו ומסלק משם והיין יוצא כולו מאליו: ומוסיפין בערק לחולה בשבת. והוא כלי שפיו צר ומנוקב בתחתיתו נקבים נקבים דקים וממלא מים וסותם פיו העליון וכל זמן שפיו סתום אין המים יוצאין בנקבים התחתונים וכשרוצה נוטל פקק העליון והמים יוצאין בנקבים טיף אחר טיף וטתן כלי מתכות וכופהו תחתיו וקולן נשמע לחולה ובבבלי הגירסא ומטיפין מיארק לחולה: אית דבעי מימר עוררה. איכא דאמרי שקול זה אין בו נעימות ונחת דהא מקיצין בו אדם משנתו וקול נעים אינו מעיר אדרבה מרדימו והולך: אית דבעי וכו'. וא"ד שזה הקול הוא נעים ועשוי כדי להביא שינה על האדם והוא כמין זמר שעושין על ידי קנים ונקרא קוקיתא: ה"ז נוטל את האבן. המונח בנקב העשוי בחומה שירדו בו מי גשמים המנטפין בחצר: בעדשה. הן מחזיי' גדולות לשקול למר שעוה ונחושת והן של עץ כ"מ בערוך: נביאים שביניהן. חגי זכריה ומלאכי: היך מה דאת אמר תמן מה שהותר הותר וכא מה שהותר הותר. לא גרסינן ליה הכא ואגב שיטפא דפרק עושין פסין נדפס כאן:

הלכה יד מתני' שרץ. מת שנמצא במקדש: כהן מוציאו בהמיינו. בשבת ולא חייש לטלטול דאין שבות במקדש: בהמיינו. באבנטו ואף על גב דמטמא ליה לאבנט שהוא קדוש הכי עדיף שלא להשהות את הטומאה בעזרה מלחזור אחר צבת של עץ שהוא פשוטי כלי עץ שאינה מקבלת טומאה ובידיו לא נגע בו דלא ליטמי כהן גופיה הלכך בהמיינו אוחזו ושרץ אינו מטמא במשא והאבנט שמיטמא בשרץ אינו מטמא הכהן כשאוחזו דה"ל אבנט ראשון לטומאה ואין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה בלבד: שלא לרבות את הטומאה. לטמא האבנט ונוח לו להשהותה שם ולחזור אחר הצבת מלרבות הטומאה: מהיכן מוציאין אותו. בשבת: מן ההיכל ומן האולם. ואם נמצא בעזרה מכסהו בסיר ומניחו עד שתחשך: מקום שחייבין וכו'. דהיינו מכל העזרה שאם נכנס לה בטומאה חייבים על זדונו כרת משם מוציאין אותו: רבי שמעון אומר וכו'. רבי שמעון פליג את"ק דלעיל וסובר שאין קושרין נימת כנור אלא עונבו שאי אפשר לבא לידי חיוב דאורייתא ואמר רבי שמעון הא דאני מחמיר כאן ומיקל בתחומין לעיל בפרק מי שהוציאוהו שאפילו חמש עשרה אמות יכנס דמשלך נתנו לך בתחומין כדפירשתי לעיל שבאמת אלו חמש עשרה אמות חסרים מן ב' אלפים אמות אבל גבי קשירת נימא דבמדינה הוא חיוב דאורייתא ודאי אסור:

גמ'

מסורת הש"ס

עירובין פ"ט

שם פ"י

(תוספתא כפר"ן) (ש"ך סמן סלכה א) עירובין קד פ"ב

בב

גליון הש"ס

*נוטל את האבן ומוריד כו' פ"ם הוא וכצ"ל נוטל אבן ומרדד וכדאמרו בבבלי דף קד פ"א וכן מצאתי בתוספתא שבת פט"ו בפירוש ודלא כק"ע וכן הוא ברמב"ם ובש"ע סי' שי"ג:

מראה הפנים

אית דבעי מימר עודרה אית דבעי מימר קוקיתה. בבבלי דק"ד דמייתי הא ברייתא ומותיב על רבה דאמר לא הכו אלא כלי שיר וקתני מטיפין מיאדק לחולה בשבת לחולה אין לבריא לא מאי לאו דמים וקא בעי דליתסר ש"מ דאשמועי קלא אסור ומשני לא דתיר וקא בעי דלינם דמשתמע כי קלא דמזמזמי והיינו קול של שיר לפיכך לחולה אין לבריא לא. והאי ש"ס לכאורה אזיל דמסיק כפי מפילין כעולא דהכא דמיקם על תרפא בשבתא אסור והילכך בין עורעולא ובין קוקיתא דסיים קלא דמזמזמי לחולה אין ולבריא לא דלא מחלק מידי:

חצר שירדו בה גשמים וכו'. כייט הלב שמתקלקלה במימי גשמים המוזכר בבבלי שם ומסיק נמי התם ... ולא ... בקופה משום דהוי שכבלא דחול אלא בשול קשה דהוי שינוי:

וממלין מבור הגולה בגלגל בשבת מבור הגדול ומבאר הקר ביו"ט. לפי מסקנא דהכא דקתני באר הגולה באנפי נפשה ובשבת וקתני לבור הגדול ולבאר הקר בהדי הדדי וביו"ט משמע דבור הגולה הוא שהיה בעזרה והוא המוזכר בסוף מסכת מדות והלכך קתני גביה בשבת שבעזרה היו ממלאין ושם היו משתמשין בהמים ובור הגדול ובאר הקר שניהן היו על הדרך ולפיכך קתני גבייהו ביו"ט ולטוטחת הבבלי באר הקר בלבד הוא שהיה בדרך אבל לא מליט מבור הגדול במקום אחר שהיה בעזרה. והרמב"ם בפי' המשנה כתב על בור הגדול ובור הקר וכו' על אלו שני בורות המוכרים גלגלים והתירו להם הנביאים בעלותם לרגל לדלות מהותן הבורות ושאר העם נוהגין לדלות מהן בלבד חב כמשמעות טסחא דהכא במתני' ואע"ג דבסוגיא לא גרים אלא מפני מה ממלין מבור הקר בגלגל ביו"ט וכו' ס"ס על בור הגדול לא נאמר כן:
טוטב

שינויי נוסחאות (ש"א) בדיובי גד"ו בריובים. בערק גד"ו בערק. בערק גד"ו בערק משתמיחה גד"ו משתטיחה. (ש"ג) עודרה גד"ו עוררה

מסורת הש"ס

גמ' א"ל מוטב וכו'. ר' יהודה הוא שהשיב לריב"ב דמוטב לעבור על מצות לא תעשה של טומאה במקדש שלא באת לידך שלא עשית אתה שהרי מעצמו מת שם השרץ ולא היה בידך להזהר בו מה שא"כ כשנוטלו בהמייט עובר עליו על לא תעשה בעצמו שהיה יכול להזהר ל"א ר' יוחנן בן ברוקה הוא דקא"ל לר"י מוטב שיעבור על מצות לא תעשה שלא באת לידו דהיינו מצות ריבוי טומאה מלעבור על שהיית הטומא' שהיא לפניו עתה והראשון נראה: התייא אילין וכו'. הכי תנאי כהני תנאי: דתנינן תמן. בפסחים פ' ואלו עוברין: חלה בטומאה. בנטמאת העיסה ביום טוב של פסח: לא תקרא לה שם. חלה עד שתיאפה תחלה דאכתי כל חדא וחדא חזיא לישראל דמפרים מכל חדא פורתא: תטיל. להחלה לצונן שלא תתחמץ: ה"ג לצונין ר' יהושע אומר לא זהו חמץ שמוזהרין עליו על בל יראה ובל ימצא אלא מפרשתה ומניחתה עד הערב ואם החמילה החמילה: לא נמצאת כשורף קדשים בי"ט. ונראה הא דקא"ר"א לא תקרא לה שם עד שתיאפה היינו שיאפה כולו וזו שמפרישה לחלה מניחה בתוך התנור וע"ז קאמר ר"י שהרי זה כשורף קדשים בי"ט: מאיליהן הן נשרפין. ואיהו לאו מידי קעביד: ה"ג א"ל ר"א לא נמצאת עובר על בל יראה וכו': מוטב לעבור על מצות ל"ת שלא בא לידך דהיינו בל יראה שממילא הוא משא"כ שריפת קדשים בי"ט ע"י הנחתו לתוך התנור נעשה: תמן תנינן. בזבחים פ' כל הזבחים: הניתנין במתנה אחת. כגון דם הבכור שנתערב בדם בכור אחר: ינתנו במתנה אחת. ועולה אותה מתנה לזה ולזה: מתן ארבע בנותן ד'. דם חטאת זו נשפך לדם חטאת זו ינתנו ד' מתנות ועולה לזו ולזו: ינתנו במתן ד'. דקסבר קום עשה מצוה עדיף. אע"ג דבהאי מצוה איכא לך עבירה דעבר אבכור אבל תוסיף אתי עשה דחטאת דכתיב ונתן על קרנות ודחי לבל תוסיף דבכור: ר"א ינתנו מתן אחת.

נפסחים מו ע"א

ירושלמי שם פ"ג הלכה ג

זבחים פ ע"א

נגעים פי"ד מ"ח

גמ' אמר לו ר' יוחנן בן ברוקה לא נמצאת משהא בטומא' אמר לו לא נמצאת מרבה בטומאה. אמר לו מוטב לעבור על מצות לא תעשה שלא באת לידי ממצות לא תעשה שבאת לפניו. אמר רבי יוסי בי ר' בון אתייא אילין פלוגתא כאילין פלוגתא דתנינן *תמן [א] כיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב רבי אלעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתיאפה בן בתירה אומר תטיל לצונין. *אמר לו ר' יהושע לא נמצאתה כשורף קדשים ביום טוב אמר לו רבי אליעזר מאיליהן הן נשרפין אמר לו ר' יהושע לא נמצאת עובר על לא יראה ולא ימצא אמר לו מוטב לעבור על מצות לא תעשה שלא באת לידך ממצות לא תעשה שבאת לפניך. תמן תנינן *הניתנין במתן אחת שנתערבו בניתנין מתנה אחת ינתנו במתנה אחת מתן ארבע במתן ארבע ינתנו מתן ארבע. מתן ארבע במתן אחת ר"א אומר ינתנו מתן ארבע ר' יהושע אומר [ב] ינתנו מתן אחת אמר לו ר"א לא נמצאת עובר על בל תגרע אמר לו ר' יהושע לא נמצא עובר על בל תוסיף אמר לו מוטב לעבור על מצות לא תעשה שלא באת לידי ממצות לא תעשה שבאת לידי. תמן *תנינן [ג] הכנים ראשו ונתן על תנוך אזנו ידו ונתן על בוהן ידו ורגלו וכו'. מחלפה שיטת ר' יהודה תמן הוא אומר אסור להערים וכא אומ' מותר. תמן שמא יכנים ראשו ורובו ויהא ענוש כרת ברם הכא משום מכנים כלים טמאים בשבת. מחלפה שיטה דרבנין תמן אמרין מותר להערים וכא אמרין אסור להערים. תמן דלא יסאבתיה תלתא זימנין ברם הכא טומאה ידיעה מבפנים היא. ואפשר לה לצאת בלא שהות בלא טומאה אמר לו מוטב לו לעבור על מצות ל"ת שלא באת לידו ממצות ל"ת שבאת לפניו. הוציא ממקום שחייבין עליו כרת ונפל למקום שאין חייבין עליו כרת כבר

גמ' אמר לו ר' יוחנן בן ברוקה. לר' יהודה: לא נמצאת וכו' עד שיוציא פשוטי כלי עץ א"ל ר' יהודה לא נמצאת וכו': א"ל מוטב וכו'. כלו' שחזר רבי יהודה והוסיף עוד בטעם שמוטב לעביר על מצות ל"ת שלא באת לידו לעבור עליה כגון הכא דשהוי טומאה ממילא הוא דהיא יאיהו לא עביד מידי מלעבור על מצות ל"ת שבאת לפניו ועבר עלה בידים שמרבה את הטומאה והכי מיתפרשא כל הני א"ל בתרא דלקמן: דתנינן תמן. לקמן פ' ואלו עוברין כילד מפרישין וכו' כשורף את הקדשים בי"ט. שאפי' אינו שורף היום וכדקאמר שם שמשייר אחת לחלה מיהת נראה הוא כשורף שהרי משייר הוא לכתחלה בידים ואינו יכול ליתנו לכהן: א"ל לר' יהושע כנ"ל א"ל מוטב לעבור וכו'. כלומר שר"י השיב לר"א ואמר מוטב לעבור וכו' שהרי מאליהן עובר על בל יראה ובל ימצא ולא עביד מידי מלעבור בידים וישרוף את הקדשים בי"ט: תמן תנינן. בפ"ח דזבחים: הניתנין במתנה אחת וכו'. כגון דם בכור בדם מעשר: מתן ד' במתן אחת. כגון דם עולה ושלמים וכיוצא במתן א' דם בכור או דם מעשר: א"ל מוטב. דברי ר' יהושע הן כדלעיל דבכל כי האי גוונא שב ואל תעשה עדיף: תמן תנינן. בפי"ד דנגעים גבי טהרת מצורע הכנים ראשו וכו' וקתני התם ר' יהודה אומר שלשתם היה מכנים כאחד ופליגי בהערמה שהרי אסור לו ליכנס לעזרת ישראל עד שיטהר והכא משום מתנות בהונות שצריך שיהו מבפנים הילכך ת"ק ס"ל שאסור להערים ולהיות מכנים שלשתן כאחד בשביל לקבל המתנות אלא מכניסן אחד אחד ור' יהודה ס"ל מותר להערים והכניסן לשלשתם כאחד. ונתחלפו השיטות והתיבות כאן בהא דלקמן וכצ"ל מחלפה שיטת ר' יהודה תמן אמר מותר להערים ומכנים שלשתן כאחד והכא אמר אסור להערים ולהרבות הטומאה ועלה שייך האי שינויא הכתובה לקמן בספרים: תמן דלא יסאבתי' תלתא זימנין. דכשהוא מכנים ראשו בתחילה ואח"כ ידו ואח"כ רגלו נמצא מכנים הטומאה ג"פ זא"ו ומוטב להכנים שלשתן כאחד ובפעם אחת: ברם הכא טומאה ידועה מבפנים היא. ואיהו לא קעביד מידי: מחלפה שיטת דרבנן תמן אמרין אסור להערים והכא אמרין מותר להערים. והו ר' יוחנן בי ברוקה דאמר מוציא באבנטו ואע"פ שמרבה בטומאה: תמן שמא יכנים ראשו ורובו ויהא ענוש כרת. אם אתה אומר שיכנים שלשתן כאחד שמא יכנים ראשו ורובו כאחד והוא עדיין לא נטהר: ברם הכא משום מכנים כלים טמאין בשבת. כלומר כשמוציא באבנטו אין כאן אלא אפושי טומאה בכלים טמאין בשבת ואין כאן ענוש כרת: אפשר לה לצאת בלא שהות וכו'. זה הכל מדברי ר' יהודה הן וכלומר דהא דאמרת שלא לשהות את הטומאה אפשר שיודמן לו מיד נבת של עץ ויוציאה בלא שהות: בלא טומאה. בתמיה כלומר אבל היאך אתה אומר באבנטו שזה אי אפשר בלא אפושי טומאה: א"ל וכו'. כלומר ועוד א"ל ר' יהודה מוטב לו לעבור וכו' כדלעיל דכל דלא עביד בידיה מידי עפי עדיף: הוציא ממקום וכו'. כבר

עין משפט נר מצוה

מט
א מיימוני פ"ג מיו"ט הלכה ס טוש"ע או"ח סי' תנז ס"ב

נ
ב מיימוני פ"כ מפסה"ק הלכה יא

נא
ג מיי' פ"ד ממחוסרי כפרה הלכה ב

כיון דקי"ל כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנו במתנה אחת כיפר הכא דלא אפשר סמכינן עליה לכתחלה ולא עברינן אבל תוסיף ואי משום בל תגרע דחטאת כדקאמר טעמא מוטב שיעקר בל תגרע מאליו שהוא ישב ואינו עוקר הלאו בידים מלעבור על בל תוסיף שהוא עוקרו בידים: תמן תנינן. נגעים פי"ד: הכנים ראשו. לפי שעזרת ישראל אין מחוסר כיפורים נכנס לה ודם האשם היה נפסל ביוצא אם יצא חוץ לעזרה לפיכך היה המצורע עומד בשער נקנור שהוא בין עזרת נשים לעזרת ישראל ומכנים ראשו לתוך העזרה עד שנותנים המהטת על תנוך אזנו ומכנים ידו ורגלו עד שיתן על בהונותיו: תנוך. זה גדר האמצעי של אזן: ונתן על בהן. ידו ורגלו ר' יהודה אומר שלשתם היה מכנים כא': ופריך מחלפה שיטתיה דר"י. כלומר קשיא דר"י אדר"י: אסור להערים. פי' להשהות הטומאה במקדש הלכך אומר שמכנים שלשתן כאחת: וכא אומר מותר. והכא אומר שמחזיר על נבת של עץ ומשהין את הטומאה: ה"ג תמן דלא יסתאבי' תלתא זימנין ברם הכא טומאה ידועה מבפנים היא מחלפה שיטת דרבנן תמן אמרין מותר להערים וכא אמרין אסור להערים תמן שמא יכנים ראשו ורובו ברם הכא משום מכנים כלים טמאים במקדש אפשר לה לצאת בלא שהות בלא טומאה: הוציא ממקום וכו'. וה"פ התם קאר"י דמכנים שלשתן כאחת שלא יטמא המקדש ג' פעמים בהכנסת אזן ויד ורגל ומוטב להכניסן בפעם אחת אבל הכא הטומאה כבר היא מבפנים ומוטב להשהות וכדמסיק ופריך קשיא דרבנן אדרבנן דהתם אמרו רבנן שמכנים כל אחת ש"מ שמותר להשהות והכא אמר ר"י בן ברוקה שמוציאו בהמיינו שלא לשהות הטומאה ומשני התם כשיכנים שלשתן בבת אחת חיישי' שמא יכנים ראשו ורובו וה"ל ביאה בכולו וחייב כרת אבל הכא כבר הטומאה מבפנים לריך שיראה להוציאה בלא שהות ואע"ג דמכנים הבגדים שהן נעשים טמאים ואסור להכנים בגדים טמאים במקדש מ"מ אינן עושי' אב הטומאה אלא נעשית ראשון ואין בהן אפי' איסור מלקות. ונפל למקום שאין חייבין עליו כרת. מהו: כבר

מראה הפנים

מוטב לעבור על מצוה ל"ת שלא באת לידו וכו'. מליצה דמוטב לעבור דקאמר משמע דכן נמי דברי ר' יהודה לר' יוחנן בן ברוקה כדפרישית בפנים. והם פנים דתשובת ר' יוחנן בן ברוקה הוא כיון נ"ל דלעביר דקאמר על אפושי טומאה כיון ומי' שלא באת לידו דקאמר. וכן בהא דלקמן ובבבלי דף ק' דמייתי לפלוגתי דר"א ור' יהושע בפ"ח דזבחים וקאמר התם לר"א קום עשה עדיף ולר' יהושע שב ואל תעשה עדיף כוס, שיינו יכולין לפרש נ"כ הא דקאמר מוטב לעבור וכו' דתשובת ר"א לר' יהושע היא וכלומר

שנויי נוסחאות (שו"ד) לידי בד"ו לידו. (שו"ז) אליעזר בד"ו אליעזר. (שוס"ז) במתנה בד"ו מתנה. (שוכ"ח) שיטה בד"ו שיטת. (שו"ל) ידיעה בד"ו ידועה. (שו"א) ואפשר בד"ו אפשר.

עין משפט נר מצוה

כבר נראית לצאת בתחילה ופשיטא שמוליאו אף משם אלא דהא קמבעיא לן אם מלא אחר בצידו במקום שנפל במקום שאין חייבין עליו כרת אם מוליא הוא את שניהן דמכיון שהותר לזה הותר אף לזה או דילמא אינו מוליא אלא את שנראית לצאת בתחילה: הוא היה אומר צבת בצבת עבד וכו'. תוספתא היא בשלהי מכילתין והזכיר לו תוספתא זו על השאלה ואמר ר"ח קומי ר' מנא ומה את אמר ליה להך תוספתא ומה כוונתך והשיב לו ר"מ דרך רמז ומשל היא שממנה את למד תשובה על השאלה דכמו מלבתא אחת למדו לעשות כמה לביתות והכא נמי משביתה אחת למדו כמה שביתות דמכיון שהותר לו שבות אחת במקדש לטלטל ולהוציא זה שנראה לצאת מוליא עמו במקום שנפל גם את השני עמו דמאי שנא דכיון שהותר הותר כמה שביתות:

הדרן עלך פרק המוצא תפילין וסליקא לה מסכת עירובין. בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען:

כבר נראית לצאת מצאת אחר בצידו מוציא את שניהם או אינו מוציא אלא את שנראה לצאת. *הוא היה אומר צבת בצבת עבד. צבתא קדמייתא מה הוות ביריה הוות. אמר רבי חנינא קומי ר' מנא ומה את אמר לה. מצבתא אחת למדו כמה צבותות וכא [5]משביתה אחת למדו כמה שביתות:

הדרן עלך פרק המוצא תפילין וסליקא לה מסכת עירובין

כבר נראית לצאת. ומותר: מלאת אחר בצידו. בשעה שנפלה זו במקום שאין חייבין עליה כרת מלא אלה עוד שרץ אחרת מי מוליא את שניהם הואיל ומתחיל להוליא את זו או דלמא היא הוא דמותר להוליאה הואיל והתחיל בה בהיתר אבל שנייה אסורה ולא איפשיטא: הוא היה אומר. בתוספתא דפרקין מפרש שר' יהושע היה אומר: צבת בצבת עבד. הצבת הינה נעשית אלא בצבת אחרת: צבת. היא מלקחיים דמתרגמינן לצבתא: צבתא קדמייתא מה הוית. צבת הראשונה מי עשאה: ביריה הוית. ברי' מששת ימי בראשית שהיא מדברים שנבראו בע"ש בין השמשות: ומה את אמר לה. כלומר היך אתית דבר זה לדיני' שבמתני': ומשני מלבתא אחת וכו'. כשם שמלבתא אחת נעשו כמה לבתות כך משבו' אחד למדו כמה שביתות:

בריית הש"ס

תוספתא פ"ד ועיין הגהות ג"ט ע"ז

גליון הש"ס

עיין פ"ק יששכר לייסב פ"ש דברי הרמב"ן על התורה פרשת אמור פ"ש:

הדרן עלך פרק המוצא תפילין וסליקא לה מסכת עירובין

מראה הפנים

וכלומר דנות יותר לקיים קום עשה שהוא לפניו ולעבור על בל תוסיף שאין זה נקרא לפניו דשמא הוא נותן מזה שהוא במתן ארבע ומ"מ לא דמיא לאינך:

מצבתא אחת למדו כמה לביתות וכא משביתה אחת למדו כמה שביתות. לכאורה אין המשל דומה לנמשל דמלבת אחת בפיר הוא שנעשה ממנו כמה לביתות והיאך נאמר מכאן דכשהתירו שבות אחד התירו כמה שביתות ובתוספתא' שלהי מכילתין גרים לה אל דתני לעיל הלכות שבת חגיגה ומעילה כהררין תלויין בשערה מקרא מועט והלכות מרובות ואין לכן על מה שיסמוכו מכאן אמר ר' יהושע לבתא בלבתא מתעבדה לבתא קדמיתא מה הוית הא לאיי ביריה הוות. וכלומר דהלכות שבת כהררים התלויים בשערה כן ולמדין זה מזה בסמך מועט כמו שעושין מלבתא אחת כמה לביתות וא"ו וה"ג השיב לו ר' מנא הכא דכמו שנעשה מלבת אחת לביתות הרבה כך תלמוד דבר מדבר בהלכות שבת דכשהתירו שבות אחד התירו כמה שביתות הואיל ובכת אחת כן ועל דרך תן לחכם ויחכם עוד:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא

שירי קרבן

כבר נראית לצאת. כתב הרב במשנה למלך פ"ב מה' ביאת המקדש הלכה כ' וה"ה לו נתבאר אלא כשמלא בעזרה דקיי"ל דמוליאין אותו להיכן מוליאין אותו דה"סבר דכיון שמוליאו אותו משער נקטר שהוא המקום שחייבין עליו כרת דשם היו מניחין אותו דכיון דאם נמלא שם לא היו מוליאין אותו אלא היו כופין עליו פסכתר פ"ג כשנמלא בעזרה לא היו מוליאין אותו כי אם מהעזרה ורהיתי בירוש' הוליא ממקום וכו' כבר נראית ללאת ומוכח כהדיא כשהיו מוליאין אותו מהעזרה היו מוליאין אותו אף ממקום שאין חייבין עליו כרת וכו' וכיון שכן נ"ל שהיו מוליאין אותו חוץ להר הבית וכו' אך קשה הא הבית המקדש דה"י היא וירושלים רה"ר עוד קשה בעיני לומר שיתירו הוליאה משום דנמלא בעזרה דכשנמלא בטלטול ניחא הואיל והותר מתחלה אבל הוליאה אמאי הרי כשהוליאו מן העזרה לא היה כאן הוליאה פ"ש שהאריך מאוד ואחרי בקשת המחילה מכבוד הרב תמוהים לי דבריו לא ידעתי דמאי מספקא ליה למה לא יוליאו אף ממקום שאין חייבין עליו כרת הרי מפורש בש"ע א"ח סי' ש"ח סעיף ג' ומותר לו ליטול משם ולהניחו באיזה מקום שירלה וכו' המג"א דכיון שהוא בידו רשאי לטלטלו יותר וכ"ל דאפי' בכת ונטלה בידו רשאי לטלטלו ביותר פ"כ א"כ כ"ש כאן שאע"ג שאין כאן כרת בהר הבית איסורה מיהא איכא דכיון שיש בידו מותר לטלטלו בכ"מ שירלה והא דקשיא ליה להרב איך הוליאוהו מרה"י לרה"ר גם זה תימא שבלי ספק שזרקו למחילות של הר הבית שהן חול וכמפורש בדברי הרמב"ם פ"ו מהל' בית הבחירה המחילות הפתוחות לעזרה קדש והפתוחות להר הבית חול וא"ל לכל מה שהאריך שם הרב וזה ברור:

משבות א' למדו כמה שביתות. בדבר תימא מאי הוא השבות שלמדו ממנו שאר שבותים ונראה שכתב הסמ"ג עשין רכ"ד וז"ל ובענין פירוש הברייתא השיב ר"ע הואת שמא מת שאל שביעי שלו להיות בע"פ שאל להיות בשבת תוכית שהיא משום מלוה והיא משום שבות ואינה דוחה את השבת אבל רב אומר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ שסובר שטמאים ששאלו למשה שביעי שלהן היה בתול בע"פ אבל למחר יכולין ואמר רחמנא לידחו ור"ע יכול לסביר שאותו שביעי בשבת היה ולכך לא יכלו ביום ההוא הא למחר יכולי פ"כ לפ"ז נ"ל לר"ע דאף בימי משה היה השבות הזה דאין מזין על טמא בשבת וזה מבואר במשמעות המקרא דכתיב ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא וכמדומה שכ הייתי מפורש בדברי הסמ"ג ומעתה מבוארים הדברים דמשבות זה למדו חכמים לתקן כמה שבותים לכל מלאכות שבת:

הדרן עלך פרק המוצא תפילין וסליקא לה מסכת עירובין

שנויי נוסחאות (שו"א) מצאת נד"ו מצאו. (שו"ד) ביריה נד"ו ביריית. (שו"ו) צבותות נד"ו צביתות.

מסכת חדושי הרמ"ש עירובין

מהרב הגאון וכו' מו"ה מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

(דף ה' ע"ב) **פ"א ה"א** תניה וכו' מן כוותא. כ"ע שנ"ע כילתא. ר"ע שהיה יושב בכילה. וכ"ל שזהו קיטיגא דבי רב שבשבת ס"ו א':

(דף כ"ט ע"ב) **פ"ג ה"ח** מן תיובות דאיתפלגון עד היא הדא. נראה לי מיותר. מפני שנכתב זאת לקמן. [שם] בשירי קרבן ד"ה שירי פהילה וכו'. **מאי רבנא** שייך בו. לא עיין בגוף בעפ"ת (סי' רנ"ג) שכתב ושירי שמן נמי נעשה גלול יותר

(כשמדליקין) [כשהדליקו] בו אמנם ר"ם איש ירושלים כתב באוס' כילה שאין שייך כלל פסול הכנה בירושלמי שהוזכרנו לעיל ולא ירד לטעם זה כלל מדלקם שירי שמן ס' עפ"ל נראה שר' שמעון איש ירושלים כתב דבשארי שמן לא שייך טעם דהכנה. ועי' בט"ש סימן ד':

(דף ל' ע"א) **פ"ו ה"י** ר' יצחק בן חקולה וכו' בב"ב פ"א ה"פ הגירסא ר' יוחנן בשם ר' לעזר בי ר' שמעון:

גליון אפרים
לירושלמי ממסכת עירובין

(דף ב' ע"א) **פ"א ה"א** ואמר רב נחמן בר יצחק בשם ר' יהושע בן לוי הלכה כרבי יוחנן בן נורי. נ"ל ואמר ר' יצחק בר נחמן וכדלקמן וכן הוא לקמן בפ"ח הלכה ג':

שם ותייא ברב דרב אמר סוף שיעורן להקל ר' יוחנן אמר סוף שיעורן להחמיר. עיין בחולין נ"ה ע"א.

(דף ב' ע"ב) **שם** כמה יהא בה ר' אחא בשם ר' אושעיה ארבעה טפחים כדי מקום. כמו שהגיה בפ"מ. וכן הגירסא ברא"ש פ"א אות ד'. וג"ע דלקמן בלא היה גובה עשרה טפחים נ"ל כמה יהוק ר' אחא אמר ארבע אמות כדי מבוי ר' יוסה אמר ארבע טפחים כדי מבוי. ופליגי ר' אחא ור' יוסה משך מבוי כמה הוה וכמו דפליגי אביי ורב יוסף בבבלי ה' ע"א. ואולי ר' יוסה הוא רב יוסף דבבלי. ועיין לקמן בזו ההלכה אית תניי תני עושה פס של ארבעה טפחים (ומפרש בזה"ש לאורך המבוי) אמר ר' יוסה הלכה כלומר עושה פס ארבעה טפחים. ובבבלי י' ריש ע"ב איתא עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי וע"כ דר' יוסה סבירא ליה דמשך מבוי ארבעה טפחים. ועמ"ש לקמן בסוף הלכה ו':

(דף ג' ע"א) **שם** כיצד ממעט נותן מלהרה כו'. בנונה איתמרת ורבנן עבדין לה אפילו לרוחב כנ"ל. (יפ"ע)

שם מבוי בעשה לתשמיש בתים אבסדרא לא נעשית אלא להשמיש דבר. נ"ל שנ"ל אלא לתשמיש אויר:

(דף ג' ע"ב) **שם** עושה פס של שלשה אמות וב' שהוא מרחיקו שתי אמות אותו וכל שהוא נידון לשם לחי והשאר. נ"ל נידון לשם לחי והשאר:

(דף ה' ע"א) **שם** מבוי עקמה מצידו כלפי ראשו רבנן דקיסרין אמר ר' חייה אמר ר' יוסה אם יש שם עומד ארבעה אין צריך קורה ואי לא צריך כן נ"ל שנ"ל. ועיין בבבלי י' ע"ב וליהוש דילמא שביק פיתחא רבה כו' ומ"ש מדר"א ור"א כתב קא ממעט בהילוכא. וע"ש גריטב"א שכתב במלשון רש"י נראה דלעולם לא פסלינן בכשר קורה בסוף מבוי אלא היכא דליכא ב' לריעותא שלא נשאר שם היכר קורה על גבי מבוי ודשבקי פתחא רבה כו' ולפיכך כשיש שם פס ארבעה שנשאר שם עדיין קורה ע"ג שיעור מבוי כו' לא הייטיכן למאי דשבקי פתחא רבה ועיילי באידך כו' וע"ש בדף ו':

שם ור' יוסי בשם ר' יוחנן הלכה כדברי האומר בשני פסין ואני אומר בפס אחד ובלבד פס של ארבעה טפחים. מיכן ומיכן אין כאן אלא פס שלשה טפחים מיכן ושלשה טפחים מיכן (כן נ"ל שנ"ל) הידו אמרי בשם ר' יוחנן פס וכל שהוא. הכונה באית דאמרי בשם ר' יוחנן פס כל שהוא מיכן:

(דף ה' ע"ב) **שם** רשות הרבים פתחים פתוחים לרשות הרבים נפתחים נעשה מקומם רשות דרבים נגעלים נעשה מקומם רשות היחיד. הכונה על מקום הפתח ובבבלי נ"ד ע"א על מקום מחיצה מחלוקת וע"ש בירושלמי. ומצאתי אחר כך ביפ"ע כן:

(דף ז' ע"א) **ה"ב** (בסופה) אלא בנין דתני רשב"ג אומר מבוי שאין בו ארבע אמות אינו צריך כלום. (כנ"ע וכן הגיה בנה"ש) דברי חכמים רשות הרבים בשם רב מבוי שהוא פחות מארבעה טפחים אינו צריך כלום כנ"ל:

(דף ט' ע"א) **ה"ד** אמר ר' יוסה אתייא כמן דמר חצר ניתרת בשני פסין ובלבד פס של שלשה טפחים מיכן ופס של ג' טפחים מיכן אמר ר' יוסה בי רבי בון ואפילו תימא בן אתייא במאן דמר כו' ובלבד פס של שלשה טפחים מכאן ופס של שלשה טפחים מכאן כנ"ל. (פירושו משום הכי הגדולה מותרת אבל אכתיקשה על זה למה הקטנה אסורה כיון דנראה מבחוץ שזה מבפנים נידון משום לחי וליכא למימר במשוכין יותר דנימא לגוד) ר"ע בשם רבנן דתמן לגדולה הן נידונות ואין נידונות לקטנה (נראה הכונה דבזו"ת בגרע"א בסל"ה וסי' נ"ו נסתפק אם פסי חצר דינם כלחי וצריך כמכו עליהם ע"ש ונסתפק אם נשבר הכותל ונשארו גפופים אם זה נקרא סמכו כיון דבכל הכותל סמכו לשם מחילה ואוהה מקצת בכלל. וע"ש שהביא ראיה מס גיא דערובין ס' ע"ב דמאי פריך על המשנה דתאר גדולה כו' דילמא מיירי שנפרצה בשבת דהגדולה כיון דהגפופים מכותלה מקרי סמכו מבעוד יום אבל לגבי קטנה מקרי לא סמכו א"ו דבפסים לא בעינן סמכו ע"ש. ונראה לי דסבירא ליה להירושלמי דגם בפסים בעינן סמכו וזה באמת תירוץ הירושלמי תמן לגדולה הן נידונות שהרי הן גפופי כותל שלה ומקרי סמכו ואינן נידונות לקטנה ולא הוי סמכו לגבי קטנה ומיירי שנפרצה בשבת. ועיין בבבלי נ"ג ע"ב דר"ח מוקי לה שנפרצה בשבת. שוב ראיתי בנוע"י שגם הוא הלך בדרך זה:

שם ר' אחא בשם כהנא כו'. יותר מעשר ר' אחא בשם רשב"ל ובלבד שלא תהא הקורה משוכה יותר מעשר ומדר' יוסי קיימא רב אבדומי נחותא (ר' אבדומא נחותא בנ"ב פ"ג ובר"ה פ"א ר' אבדומא נחותה הוא רב דימי בבבלי חבירו של רבין דסליק מא"י לבבל) ובלבד שלא יהא הכותל משוך יותר מארבעה. כן נ"ע שנ"ל. והיינו דבבבלי איתא ח' ע"ב. מבוי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר פחות מארבע אמות מניח את הקורה באלכסון ארבע אמות אינו מניח את הקורה באלכסון. ופירש ר"ח וכן הרי"ף לפי שבארבע אמת הוי ליה כמבוי בפ"ע. ולפ"ז לרב יוסף שם ה' ע"א. וכן לפי מ"ש לעיל דר' יוסה הכי סבירא ליה דמשך מבוי ארבעה טפחים ס"ל ובלבד שלא יהא הכותל משוך יותר מארבעה והכי אמר ר' יוסי ואולי נ"ל ר' יוסה ובלבד כו' יותר מארבעה טפחים) השכחת אמר מה דצריכא להן פשיטא לן (דבבבל הוא פלוגתא בפחות אי מניח קורה באלכסון. דרבא פליג בבבלי וספק להם הלכה כמי. ולנו בא"י אין ספק וקים לן שמניח הקורה באלכסון) אמר ר' עולא משלשה ועד ארבעה (טפחים) היא מתניתא כו' (ומ"ש היא מתניתא אולי הוא מיותר ואשיגרת לישנא הוא מלקמן פ"ח ה"ג. ואולי כך נ"ל בבוניין משלשה ועד ארבעה. פחות משלשה אפי' יותר מעשר מותר. ארבעה אפילו פחות מעשר אסור. היא מתניתא והכוונה להברייתא דלעיל עושה פס של ארבעה טפחים שממנה מוכח דמשך מבוי ארבעה טפחים כמו שכתבתי לעיל):

(דף י' ע"א) **שם** וגרדו והתמו. בנוע"י גורס וגרדו והתמו וכו' (ומיירי בתחום והטעם מפני שהוא יד לאוכל שבפנים ואם נגרד הבשר שבפנים שלא יהיה יד לאוכל והתמו ותתנו לה כבר משום דסבירא ליה דבעיקר היא סתימה) ר' אחא בשם ר"מ כו' אבל אם כתב על נרתיקו כפרוש הוא והוא כדאמרינן בחולין קכ"א ע"א קרנים אמר ר"פ במקום שחותכין ויוצא מהן דם:

(דף י' ע"ב) **ה"ט** אמר ר"ז לא אמרו. במע"י גורס הא פחות מכאן לא ותני הביא דופן של ז' טפחים וכ"ש והגביהו מן הארץ פחות משלשה מותר תנן את אמר כל פחות משלשה כסתום וכא את אמר כל פחות משלשה אינו כסתום ומקשה נ"ל יהר על ספח ליעבד פחות משלשה ותבל משכו פתית מארבע יותר משכי פחות משלשה ותבל משכו כדאמר אביי בבבלי פ"ו ע"ב; אמר ר"ז לא אמרו אלא בעשר וביותר מעשר (בעשר היינו שבריתא שהביא וביותר מעשר לענין דאיתא בבבלי שבת ה' שנעשה ומשכו חייב שבעה ומתלה פטור וע"ש בפירש רש"י. אבל שנתשוה לגוד כסתום לענין עומד מרובה על הפרוץ לא חשבינן. וכה"נ כתב הנ"א שהביאו הא"ל באו"ח סי' שס"ג ס"ק ס"ה. ולהירושלמי לא חשבינן לגוד כסתום לענין עומד מרובה על הפרוץ אפילו מרוח אחת והד"ס ק) אין את

בעי מקשיא כו' והגביהו מן הארץ שלשה טפחים חסר כ"ש (כנ"ע שהביא דופן של ד' טפחים וכ"ש וחקק בו שלשה ושבק. ביה ארבעה וכ"ש לאוקמיה בפחות משלשה אי מותר כה"א וכדבעי ר"ה בבבלי) בא כו' (והוא כדאיתא בשבת פי"א ה"ב ולקמן פ"ח ה"א ר"ז בעי עד שיהא עומד שבכאן ושבכאן וא"כ בעינן ב' עומדין והכא ליכא אלא עומד אחד דלגוד לא הוי כעומד ודו"ק. ועיין בפ"א דסוכה ה"א:

(דף י"א ע"א) **שם** רבנן דקיסרין בשם ר' ירמיה תיפתר בשעשוק כמין דקרן. נ"ע דאין מקום בדוקרנין לציר ובן ציר ור' ירמיה לשיטתו לעיל בה"א בשם ר"ש בר רב יצחק דבעינן בשבת ציר ובן ציר לא יהיה מחוסר אלא דלת:

(דף י"ב ע"ב) **ה"י** ר"א בישם ר"ח אתייא דר' יוסי בי ר"י ס'. בשיטת אביו ביחיד פחות מב' סאתים (כנ"ל כמו שהגיה סק"ע. וכמו שאמר בריש ההלכה הא יחיד צריך שתי וע"ב ולא כהבבלי) וחלוק על אביו בשיירא יותר משתי סאתים (כנ"ל כמו שהגיה סק"ע. והכונה לכל אחד. דלר' יהודה לשיירא נותנין כל צרכן ור"י בי ר' יהודה אין נותנין יותר מסאתים לכל אחד וכדאיתא להדיא בבבלי בברייתות):

שם ר' יוסטא בר שונה אמר נעשו מחנה. סנהדרין פ"ב ה"נ:

(דף י"ג ע"א) **שם** דמיי תקן דמיי לא תקן. עמ"ש בשבת פ"ב ה"ז שכן נ"ל:

(די"ג ע"ב) **פ"ב ה"א** מהניתין אמרה כן. נראה הכוונה דממתניתין מוכח כן דמסתמא משנהנו נשנית על זמן הזה ומביא ג"כ ראיה לזה מהא דתניק ממלין כו' והתנו עמהן הנביאים שביניהן כו' לא כל בארות כו' (והוא סיומא דברייתא כדאיתא להדיא לקמן בדף ס"ד ע"ב) כמה דאת אמר תמן מה שהותר הותר וכה מה (כנ"ע כדלקמן) שהותר הותר. והכוונה כמו באר הקר הותר לעולם למלאות ממנו והכי נמי פסי בירות הותרו לעולם ומשום הכי מביא אחר כך שגם ר' אבדימא ור' ירמיה התירו. ובבבלי אמרו בלאו דוקא בא"י אלא אפילו בבבל התירו משום דשכיחי מתיבתא וע"ש בפירש"י. ונראה שנ"ע והגינך ממלין כו' ועיין ביומא ז' ע"א בתוס' ד"ה שנטמא נסוכו. וע"ע בתוס' ערכין י"נ ע"א בד"ה מבמרתו:

(דף ט"ו ע"ב) **ה"א** (בסופה) מהו לטלטל בין הפסים. היינו בין הדיומד ובין הפסים או בין פסים לפסים ממש ולא מיירי הכא בקרקע שבין הבור להפסין בכבר תני לעיל חצר שהיא פתוחה כו' ומן הפסין להצר וכ"ש בין הבור ובין מחיצות הפסין. וכן מצאתי ביפ"ע:

שם ה"ב ר' ירמיה בעם רבי שמואל בר רב יצחק והוא שיעורא כשיעור הזה. נ"ל שחסר ונ"ל תני כמה ראשה ורובה של פרה שתי אמות (ברייתא בבבלי סוף י"ט ע"א) ר' ירמיה בשם ר"ש בר יצחק והוא שיעורא כשיעור הזה כו' תני ר"ש בן אלעזר אומר אלא גמל וגמלו מה ופליג מה את בעי כל מה שהפרה פושטת צוארה הגמל פוקס צוארו. (כלומר חד שיעורא הוא וכפירוש הק"ע) ואין הפרה עומדת ברשות הרבים ואוכלת ברשות היחיד אמר רבי יוסה תמן באוכלת מאיליה ברם הכא בההוא דמספיק לה:

(דף ט"ז ע"א) **ה"ד** אמר ר' יוסה בבל אתר ר' לעזר סמיך לרב חייה רובה. עיין ביבמות פ"ב סוף ה"ג ר' יוסה אמר כו' ר' שמי מחלף שמועה מסתברא על דר' שמי דבכל אתר ר' לעזר סמך לר"ח רבה:

(דף י"ז ע"א) **ה"ה** קרפף שיש בו עד בית סאתים. כנ"ל כמו באיתא כלשון זה בסמוך קרפף שיש בו עד בית סאתים אמר ר' אבהו כו') היו שנים לזה בית סאתים חסר ארבע אמות ולזה בית סאתים כו' ר"ל בשם ר' יוחנן אין מטלטלין בשני תשלומין לראשון (הירושלמי סבירא ליה לעיל בפ"ק ה"י דלשנים מתנים שתי סאתים לכן סבירא ליה שאין מטלטלין בשני תשלומין לראשון דאם יתירו לו אם כן יהיו שניהם משמשים ביחד ולשנים הא אין נותנים אלא בית סאתים) אמר ר"ז מודה ר"ל שאם היו שלשה לזה ב' סאתים חסר ארבע אמות ולזה ב' סאתים שמטלטלין בשני תשלומין לראשון (השלשה עשים שיירא ונותנין להם בית שש לכן נותנין לו בשני להשלומין): (נועם ירושלמי)

(דף י"ט ע"ב) **פ"ג ה"א** ולישראל בתרומה וכו'. אולי נ"ל ולישראל בתרומה שכן כהן ראוי לאוכלה מתניתין דלא כבית שמאי דבית שמאי אמרין (בבלי ל' ע"א) אין מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה ואין מערבין לאדם אא"כ היו כלי תשמישיו שם. סומכוס כב"ש דתנינן סומכוס אומר אף בחולין. לכהן בבית הפרס דלא כב"ש? ראוי הוא לעבור על השבות וליכל. ר' יהודה אומר אפילו בין הקברות שכן הוא ראוי ליכנס בשידה תיבה כו':

(דף כ"ג ע"א) **ה"ד** לעקור את רגליו כו'. בנוע"י גורס כבני עירו שנתן דעתו לעקור רגליו מבני עירו המר וגמל דר' יהודה שלא נתן דעתו לעקור רגליו מבני עירו. והיינו כלישנא בתרא שכתב רש"י בעירובין נ"ב ע"ב דר"מ עביד מבוי ליה ואפילו הכי הוי חמר גמל ולא כבני עירו ש"מ דאפילו במקום שאין ספק כגון נתגלגל חוץ לתחום מבע"י דודאי לאו עירוב הוא אפילו הכי לר"מ חמר גמל הוא. דסילק עצמו בכוונתו מאלפים של צד שני לביתו. והכיא שמעתא דקהכי התם מבעוד יום איטו עירוב דמשמע והרי הוא כבני עירו ר' יהודה היא ולקמן ע"ב אמר ר' ינאי ויאות בעירובו איטו שלא זכה לו עירובו לעקור כו' נ"ל נ"כ כבני עירו שנתן דעתו לעקור רגליו מבני עירו. וכן הגירסא בקדושין פ"ג דף נ"ס ע"א ואפילו כמאן דמר תמן ספק מודי הוא הכא שהוא מותר. במע"י גורס ואפילו כמאן דמר תמן טהור מודי הוא הכא שהוא אסור. א"ר סימון הוא סגנה ס' אמר ר' יוסי בי רבי בון אף על פי כן זה עומד בשמועתי חה עומד בשמועתו. ונראה לי שכאן נ"ל הכתוב לעיל מהלכה שיפתים דר' יוסי דהכין (כנ"ל) א"ר יוסי העיד אבטולם כו' תמן בשם נרמיה נרס הכא בשם חמשה זקנים. אמר ר' שמואל בר סיסרטא כו':

(דף כ"ג ע"ב) **שם** בספק חרש. הכונה למשנה ו' פ"ג דטהרות חרש שוטה וקטן שנמצאו במבוי שיש בו טומאה הרי אלו בחזקת טהרה כו'. ועיין בר"י:

(דף כ"ד ע"ב) **ה"ה** (בסופה) סקסיוות. נירסת הערוך בערך פרגבן סקסיומי. ובערוך השלם כתב שהוא מילה אחת עם סכסיוסיוס במגילה יתרו בשנה בבקש משה להעמיד מכסיוסיוס. ובה"ד שם ונ"ל סכסיוסיוס. ופירושו עבדי המלך שנשבים מספס ובאים לפייסם לשוק ולבקש מבפס או לפייסם ולרצותם:

(דף כ"ה ע"א) **ה"ז** אבל אה אחד מהן מבעוד יום ה"ז חמר גמל. לכאורה פ"ס הוא נר גן דילמא קדושה אחת ודילמא לא נאכל העירוב וכמו שפסק בשו"ע יו"ד ס' קי"י בתערובות דבר חשוב ונאכל אחד מהם. ואולי הסוגיה באכל במזיד:

שם ה"ח ר' תניי בעי היה עומד בחמישי כו'. על דעתיה דרבנן (כנ"ל) לא קנה (דרבנן סבירא להו דוקא נוטלו ומחזירו אבל אם מניחו בחמישי שהוא עיו"ם כדי לקנות לו ערובו בשבת לא) א"ר יוסה ולמה אין מערבין לאדם מעיו"ם לשבת (כנ"ל) שכן אין מערבין לאדם מעיו"ט לשבת ברם הכא הוחיל והוא ראוי וכדינו אינו דומה מערב בחמישי בשנה למשנתינו דעד כאן לא אמרי רבנן במשנתינו דמוליכו ומחזירו אבל להניח עירובו בחמישי שהוא ערב יו"ט לא משום דאין מערבין בעי"ט זה לשבת. שע"ש זה הוא יום טוב וכיון דאין מערבין לו בע"ש זה אף במניחו ביום חמישי לא. אבל בחמישי בשלמא הואיל והוא ראוי לערב מחר בע"ש מערב נם בו. כרשב"א ז"ל בחדושיו על עירובין:

(דף כ"ה ע"ב) **ה"ט** הכפלה פתילה. בנ"ס פ"א ה"א הגירסא מאי אסכה לה א

אפאי

מאי אסכן לה ובשביעית שנירסא מסכלה והוא קצור לשון וכן כאן צ"ל מפכלה ועיין מ"ש בנ"ב בפ"ו ה"נ:

(דף כ"ו ע"ב) **ה"ט** (בסופה) שמע ר' מיטר. אולי צ"ל שמע ר' אימי מר (שמע ר' אמי ואמר):

(דף כ"ז ע"א) **פ"ד ה"א** ר' יהודה בן פזי בעי ד' אמות שאמרו תחום הן או אינן תחום. (אלא רה"י) אין תימר תחום הן נותנין לו ארבע אמות משני מקומות (כדין מי שקנה שביתה שנותנין לו שני אלפים לכל רוח והכי נמי נותנים לו ארבע אמות לכל רוח ושני מקומות לאו דוקא. ובבבלי מ"ח ע"א אמר רבא לת"ק יש לו ארבע אמות לכל רוח כמו שאמר שם שמונה על שמונה איכא בינייהו) אין תימר אינן תחום אין נותנין לו ארבע אמות משני מקומות אר"ז מתניתא אמרה כן ארבע אמות שאמרו אינן תחום הן (כמו שהגירסא בסוף ההלכה) התנינן ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חבירו (כצ"ל שנ"ל). והיינו משום שנתנו לו ארבע אמות דין דרה"י כמו שכתב רש"י מ"ה ע"ב בד"ה ובלבד שלא יוציא ולא דמי היה מודד וכלתה מידתו בחצי העיר כו' דכולה רשות הרבים היא אבל ארבע אמות דיוצא חוץ לתחום ודמותן את עירובו וקונה שביתה ברגליו שוינהו רבנן לגביה כרשות היחיד ואסור להו מדרבנן לטלטל מתוכן לחוץ לאן עכ"ל:

(דף כ"ז ע"ב) **שם** ואפילו כרבן גמליאל וכר' אלעזר בן עזריה קל הוא מי שלא קנה שביתה ממי שקנה לו שביתה. (כצ"ל שנ"ל וכפי' רש"י בדף מ"ב ע"א בד"ה מהלך בה אלפים ואפילו לר"ג כו' התם הוא דמי שהוציאוהו נכרים אין לו אלא ארבע אמות הקילו חכמים אצלו להיות לו היקף מחיצות כל' אמות אבל הקונה שביתה שיש לו אלפים אמה לא הקילו חכמים אצלו להיות לו היקף מחיצה כארבע אמות):

(דף כ"ח ע"א) **שם** גלני על דעתיהון. ירושלמי יבמות פ' ט"ז ה"ד דף פ"ג ע"ב ע"ש בק"ע ובפ"מ:

(דף ל' ע"א) **ה"ט** פתר לה תרי פתרין כו'. ומותר בשאר כל הרוחות שבעירו כו' ומותרין בשאר כל הרוחות שבעירו ע"ז פליג ר"מ וסבירא ליה דאין לו לאוקימתא קמייתא ולהס לאוקימתא בתרייתא בצד השני של עירס אלפים דכבר סלקו עצמס מהס. וכפירוש השני ברש"י וכמבואר לעיל בפ"ג בה"ה וה"ד וע"ש דאיכא למ"ד דאפילו אלפים מביתו לצד עירובו אין לו:

(דף ל"א ע"ב) **פ"ה ה"א** והקצרין. פירש בק"ע בתי כונסים וכן פירש קצרן של נויס דפרק נחרא דשקלים. ובאמת פירושו מבגר מלשון רומי קסטרום קסטרא. ובבבלי ב"ק נ"ח ע"א היה לו מעות בקסטרא. וכן פירושו בשבת פט"ז ה"ז וירדו בני קוצרה של ציפורין לכבות וצ"ל שני קצרה כיומא פ"ח ה"ד:

(דף ל"ד ע"א) **סה"ב** אמר יוסה קשייתה כו'. צ"ל אמר ר' יוסה קשייתה:

שם היו שנים האמצעי מהו שידון לכאן ולכאן. (כפירוש הב' בק"ע) מה צריכא לה כשהיה אחד מהלך אבל אם היו שניה מהלכין לידון לכאן ולכאן (כצ"ל שנ"ל):

(דף ל"ז ע"ב) **סה"ח** אחורי הגגין מטלטלין בהן אפילו כור אפילו כוריים ר' מאיר אומר מטלטלין בהם עד בית סאתים. עיין לקמן בריש פ"ט דחכמים סבירא להו דכל גג וגג רשות בפני עצמו ור"מ סבירא ליה דכל גגות העיר רשות אחת הן וס"ל כשמואל אליבא דר"מ דאין מטלטלין בהם אלא עד בית סאתים. דכיון דס"ל לר"מ דכל הגגים רשות אחת ולא אמרינן כשם שדיורים חלוקים למטה כך חלוקים למעלה ואין הדיורים עולים למעלה. הוי ככרפף שלא הוקף לדירה שאין מטלטלין בו אלא עד בית סאתים. ולרבנן כיון דסבירא להו דדיורים חלוקים ועולים למעלה סבירא ליה להירושלמי דלכולי עלמא הוי ככרפף שהוקף לדירה ומטלטלין בו אפילו כור אפילו כוריים (ואחורי הגגין לאו דוקא וה"ה דפליגי על הגגים ואולי צ"ל על הגגים וכן לקמן אחורי הספינה לאו דוקא או שצ"ל על הספינה). ורב סבירא ליה דאפילו לר"מ דסבירא ליה דהגגים חלוקים מהבתים ולא אמרינן שהדיורים חלוקים למעלה מכל מקום עדיפי מקרפף שלא הוקף לדירה ומותר לטלטל בהם אפי' יותר מב' סאתים והיא גגים והיא ספינה. דכמו שפליגי רו"ש אליבא דר"מ בגגים כך פליגי אליבא דר"מ בספינה שנעשתה לדור למטה כשהיא כפויה על פיה. אם הדירה עולה למעלה ומטלטלין למעלה אפילו יותר מב' סאתים או לא. ועיין בבבלי צ' ע"א וריש ע"ב: (נוע"י)

(דף ל"ח ע"א) **פ"ד ה"א** ר' הושעיה בעי מה צריכא כהדא דתני ר' אליעזר בן יעקב אומר ברם כרבנן אין חלוקים על ר' יוחנן בן נורי. (כצ"ל שנ"ל עיין בבבלי בסוגיין והירושלמי סבירא ליה דבין רבנן ובין ר' אליעזר בן יעקב ס"ל דדירת עובד כוכבים לא שמה דירה והוי כדירה בלי בעלים ודירה בלי בעלים דמי לחפצי הפקר. ועיין בבבלי מ"ז ע"ב. ופליגי ר' אליעזר בן יעקב ורבנן אי חפצי הפקר קונים שביתה ר' אליעזר בן יעקב ס"ל חפצי הפקר אינן קונין שביתה לכן דירת עובד כוכבים אינה אוסרת ורבנן סבירא להו דקונים שביתה לכן אוסרת. ור' יוחנן בן נורי יש לומר דס"ל חפצי הפקר קונים שביתה או שס"ל חפצי הפקר אינן קונין שביתה אלא דבאדם הואיל וניעור קנה ישן נמי קנה. ועיין בבבלי מ"ה ע"ב ומ"ו ע"א. וזה שאמר ר' הושעיה למדר"י שאמר הלכה כר' יוחנן בן נורי מוכח דהלכה כר' אליעזר בן יעקב דחפצי הפקר אינן קונין שביתה וסד"א שמשום הכי לא יהא הלכה כר' יוחנן בן נורי קא משמע לן שהלכה כמותו מטעם הואיל וניעור קנה ישן נמי קנה. וכדאיתא לעיל בפ"ד ה"ה האי טעמא לר' יוחנן בן נורי. אבל לרבנן דפליגי על ר' אליעזר בן יעקב וסבירא להו חפצי הפקר קונין שביתה פשיטא שהלכה כר' יוחנן בן נורי והיה לר"י לומר הלכה כרבנן דפליגי על ר' אליעזר בן יעקב וממילא נדע מזה שגם הלכה כר' יוחנן בן נורי א"ו דר"י סבירא ליה שהלכה כראב"י וחפצי הפקר אינם קונים שביתה וסד"א שלא יהא הלכה כר' יוחנן בן נורי קא משמע לן דהלכה כמותו מטעם הנ"ע הואיל וניעור כו'. והנה בהלכה ב' הובאה הסוגיא מלעיל פ"ק ה"א ושייך להלכה זו ומביא הירושלמי דפרכינן על הא דאמר ר"י בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי דהלכה כר' יוחנן בן נורי דלמה הוצרך לומר כן הא ס"ל הלכה כדברי המיקל בהלכות עירובין. משום דפשיטא לן דטעמא דר' יוחנן בן נורי כר' יוחנן משום הואיל וניעור כו' דאי היה טעמו משום דחפצי הפקר קונים שביתה לא היה קשה כלל למה הוצרך לפסוק כר' יוחנן בן נורי הא אמר הלכה כדברי המיקל דהא יוצא הומרא לענין חפצים שקונים בביתה. וכמ"ש תוס' בעירובין מ"ו ע"א בד"ה קמ"ל. וכן כתב כעין זה בנוע"י:

שם ה"ב ומדרי' יצחק בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי. צ"ל ומר ר' יצחק בר נחמן בשם ר' יהושע בן לוי:

(דף ל"ח ע"ב) **שם** גר תושב כו'. ע"ז ס"ד ע"ב:

שם רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר ביטול רשות ביניהון רבי מאיר אומר יש לו ביטול רשות ורבנן אמרין אין לו ביטול רשות. (ומאי עד שלא יוציא דאמר ר' יהודה עד שלא יוצא היום) ותני כן מפני שהוא מבטל רשותו כישראל דברי ר"מ. ר"מ אומר יש לו ביטול רשות ואת אמר מהרו אע"ג דר"מ אומר יש לו בטול רשות מודה הוא שזכו במבוי תחילה. ותני מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד ה"ז אוסר (משמע ליה בהחזיקו במבוי תחילה מדקתני מי שנתן רשותו ולא תני מי שבטל רשותו וכמ"ש התוס' בבבלי ס"ח ע"ב בד"ה למימרא) כיני מתניתא אינו אוסר. ר"א בשם רבי אחא בשם רבי חיננא כו"ע מודיי שיש לו ביטול רשות מה פליגין לחזור בו ר' מאיר אומר מבטל רשותו ואינו חוזר בו ורבנן אמרין מבטל רשותו וחוזר בו ר"מ אומר מבטל רשותו ואינו חוזר בו ואת אמר מהרו אע"ג דר"מ אומר מבטל רשותו ואינו חוזר בו מודה הוא שזכו במבוי תחילה ותני מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד ה"ז אוסר (ומשמע ליה אפילו משהחזיקו וכצ"ל) כיני מתניתין אינו אוסר כצ"ל:

(דף ל"ט ע"ב) **ה"ג** אין הקרקע נקנה בפחות משוה פרוטה. ירושלמי בפ"ד דמע"ש ה"ב:

(דף מ' ע"א) **ה"ד** כן הוא מתניתא מאימתי מבטלין רשות ב"ש אומרים מבעוד יום וב"ה אומרים משתחשך כיני מתניתא ב"ה אומרים אפי' משתחשך דל כן היא מתניתא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. (כצ"ל דנותנין רשות משמע ע"י חזקה כמו שכתבתי לעיל בה"ב. ולפ"ז ב"ה להומרא. וכמו דאיתא בשו"ע או"ח סי' ש"ה דלרש"י אין חזקה מועלת אלא א"כ החזיק משחשכה. וכמ"ש המ"ז דאם הוציא מבעוד יום אין זה חזקה דבלא בטול נמי יכולין להוציא. וא"כ הוי מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. לכן אומר הירושלמי כן הוא מתניתא מאימתי מבטלין רשות וכיון שמיירי לענין בטול שפיר יש לפרש ב"ה אומרים משתחשך אפילו משתחשך: (נועם ירושלמי)

שם מי שנתן רשותו והוציא כיני מתניתא מי שביטל רשותו והוציא. (ומיירי על שלא זכו בו משום הכי סבירא ליה לר"מ בין שוגג ובין מזיד ה"ז אוסר) בין שוגג ובין מזיד ה"ז אוסר או כיני מתניתא אינו אוסר (ושפיר קתני מי שנתן דמשמעותו שכבר החזיקו ברשותו): (נועם ירושלמי)

שם מהו לבטל רשות משתחשך. (צ"ל מהו לשכור רשות משתחשך כמו שהגיה בק"ע) כו' ומאן דמר לא עשיתם יפה שטלטלתם (הכונה קודם שבא העובד כוכבים וכר"מ בפ"ח ה"ה דפוסק שם הירושלמי כוותיה) כו' מה דמר לא עשיתם יפה לא ששכרתם ולא שטלטלתם (כיון שאסור לטלטל קודם שבא העובד כוכבים אסור אחר כך לשכור ממנו שכבר נכנסה שבת באיסור) כו' חיליה דר' בא כו' חוץ מן המבטל רשות ומ"ד לא פליגי חוץ מן המבטל והמשכיר כצ"ל: (נועם ירושלמי)

(דף מ"א ע"ב) **ה"ו** ר' אבוהו בשם ר' יהושע בן לוי אפילו עירב הפנימי החיצון צריך לערב למה לא נעשה בית שער מילתיה אמרה אין בית שער ליחיד (כצ"ל וכן הגיה בק"ע) מילתיה דרב אמרה יש בית שער ליחיד דאמר רבי בא בר יהודה בשם רב הדא דתימר בבית שער של רבים (הוא דאינו עירוב) אבל בבית שער של יחיד ה"ז עירוב והדר שם אינו אוסר עליו. (כצ"ל שנ"ל ומסתמא רב יהודה לעיל שס"ל שהדר שם אינו אוסר כרב רבו ס"ל. ובלאו הכי לקמן בפ"ח ה"נ ר' יהודה בשם רב. והנה רב יהודה ור' יהושע בן לוי מיירי בבתים ומוכח מזה שהירושלמי לא סבירא ליה חלוק התוס' ע"ה ע"ב בד"ה ור' יוחנן שמחלקי בין בית לבית שער דחצר:

(דף מ"ב ע"ב) **ה"ז** הוא דאמרה עיגול. צ"ל שנ"ל להוא דאמר עיגול ההוא דעירוב ופירושו שהיה מקלל למי שקרא הככר של עירוב עיגול ועיין מ"ש בבבלי בשבת נ"ב ע"א. לכן שפיר סמכו לזה דר' יוסי בי ר' בון מדרך עילוי כו' דמפני שנעשה בו מצוה לכן אין לקרותו אלא בשם כבוד ככר:

(דף מ"ג ע"א) **ה"ח** ר' זעירא בשם ר' יוחנן. בעירובין ובתענית ניסר והגו הכל כר"מ. ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן אף במגילת אסתר נהגו הכל כר"מ כצ"ל כדלעיל בה"ה:

שם דר"מ אמר ע"י עירוב וע"י שיתוף. דתני מערבין ומשתתפין כאחת דברי ר"מ וחכמים אומרים מערבין בחצירות או משתתפין במבוי אם מערבין בחצירות מותרין בחצירות ואסורין במבוי ואם נשתתפו במבוי מותרין כאן וכאן אמר להם אף אתם משכחין עלינו הלכות עירובין. ר' אחא ר' אילא ייבא כחד מנהון דחד מינהון אמר שמא ילך לחצר שאינה צריכה שיתוף איזו חצר שאינה צריכה שיתוף זו חצר שאינה רגולת (שיש לה פתח למבוי אחר ובו רגילה ואינה רגילה במבוי זה) והוא רואה אותן מערבין ולא משתתפין אף הוא סבר לומר שמא עירוב מועיל בלא שיתוף (דאהי למיטעי שכשם שמועיל שיתוף בלי עירוב הכי נמי מועיל עירוב בלי שיתוף ובעירוב בלי שיתוף גם חכמים מודים לר' מאיר דאסורים לטלטל במבוי וכדאמרי אם מערבין בחצירות מותרין בחצירות ואסורין במבוי) ואין עירוב מועיל בלא שיתוף והרנה אמר שמא ילך לחצר שכבר שיתוף והוא רואה אותן לא מערבין ולא משתתפין אף הוא לא מערב ולא משתתף. פשיטא מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי מערבין בחצירות אם רצו להשתתף במבוי אינן משתתפין (נ"ל פירושו שאפילו יש חצירות שאינן רצויין להשתתף עמהם במבוי זה כגון שאלו חצירות פתוחות למבוי אחר אעפ"כ מערבין יחד) משתתפין במבוי אם רצו לערב אינן מערבין (כגון שכולם פתוחות למבוי אחד ואינן פתוחות זו לזו ואין חלונות ביניהן וכן מוכח מהבבלי סוף ע"ד ע"ב) שהמבוי לחצירות כחצר לבתים כן נ"ל בנ"ל:

(דף מ"ד ע"ב) **ה"י** רב חונא בשם רב אין תורת חצר לעובד כוכבים אין תורת דקה לעובד כוכבים אין תורת חצר לעובד כוכבים שאם היה שרוי בפנימית את מוציא לשוק אין תורת דקה לעובד כוכבים שאם היה שרוי בעליונה את מורידו לשוק. כצ"ל שנ"ל:

(דף מ"ה ע"א) **פ"ז ה"א** מהו לערב דרך לולים א"ר אבמרי מחלוקת רב ושמואל. לעיל ספ"ה כתבתי בשם הנוע"י דרב ושמואל פליגי אליבא דר"מ דס"ל דכל גגות העיר רשות אחת ואין חלוק הדיורין שלמטה עולה למעלה דסבירא להו לשמואל דמהאי טעמא הוו הגגין ככרפף שלא הוקף לדירה דאין מטלטלין בו אלא בבית סאתים דהגג חלוק מהבית ורב סבירא ליה דגם לר"מ הדירה עולה למעלה אלא שאין חלוק דיורין למעלה. ולשמואל אליבא דר"מ בהאי משנה כוותיה כיון דאין דיורין שלין למעלה אין מערבין דרך לולין ולא הוו הלולין כחלון שפתוח למטה במקום הדיורין ולרב דסבירא ליה דהדירה עולה למעלה מותר לערב דרך לולין:

(דף נ' ע"א) **ה"י** ר' יעקב בשם ר' יוחנן אף במגילת אסתר כו'. צ"ל ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן כדלעיל פ"ו ה"ה:

(דף נ' ע"ב) **שם** תיפתר כדברי הכל שהיה צדוקי מערבין לו ע"כ (סוף דחוי שאף על פי שהוא צדוקי מערבין לו ע"כ לר' יהודה) דתני מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג ובין במזיד ה"ז אוסר דברי ר"מ ר' יודן אומר מזיד אוסר שוגג אינו אוסר. (הירושלמי קאי לר' אחא בשם ר"ח לעיל בפ"ו ה"ד דכולי עלמא סבירא להו שיש לו בטול רשות מה פליגין לחזור בו דר"מ אומר אינו חוזר בו כשזכו במבוי תחילה. ור' יהודה אומר לחזור בו ונמשנה מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד ה"ז אוסר דברי ר"מ צ"ל אינו אוסר דברי ר"מ) מזיד אוסר לו משום קנס מעתה הוא אסור וחבירו מותר. מכיון שיכולין לערב (ובע"כ) ולא ערבו קונסין אותן. (אלמא דגם בצדוקי יכולין לערב בע"כ לר' יהודה ונדחה תירוץ זה ונשאר התירוץ הראשון דהברייתא היא ממאן אין קונסין אותו הוא ר"מ) ולית ליה לר"מ כו' סבר ר"מ לית הדא זכו כו' (כצ"ל שנ"ל ומשום הכי אין מערבין שלא מדעתו וכשאמרו לי לערב הואיל ואינו ממאן מערבין לו). ועיין בנוע"י:

(דף נ"ב ע"ב) **פ"ח ה"ד** ר' יהודה בשם רב הדא דאת אמר בבית שער של רבים אבל בבית שער של יחיד הרי זה עירוב והדר שם אינו אוסר עליך (כצ"ל כמו שכתבתי לעיל בפ"ו הלכה ו'):

(דף נ"ג ע"א) **ה"ה** יכול לבוא ע"י עירוב ועבר ובא. נ"ל שהוא בעיא לר' יוסי שס"ל שישראל אינו אוסר שאין דרך ישראל לבוא בשבת ומפרש הירושלמי שהיינו שילא חוץ לתחום ושואל הירושלמי אם יכול לבוא ע"י עירוב אם אוסר ר' יוסי (כגון שערב לכמה שבתות ואמר אם רציתי אלך אם לא רצית לא אלך וכפי דקיי"ל דרבנן יש ברירה אפילו רואה משחשכה יכול לילך. ואף ר' יוסי דסבירא ליה דבדרבנן אין ברירה יש לומר שדוקא במעשר שיש לו עיקר מן התורה וכמ"ש התוס' ל"ז ע"ב. ואפילו אם התחומים י"ב מיל דאורייתא. כמ"ש הרשב"א בחדושיו ל"ו ע"א לענין ספק בשם הראב"ד דדוקא בטמאות דחשיב האוכל אוכל טמאים ושותה משקין טמאים דנגזרו עליהם משום טומאה דאורייתא הלכך כשל תורה הן אבל על תחום אלפים לא גזרו משום תחום די"ב מיל דרחוקין זה מזה מאד והרשב"א מתרץ דבטומאה דרבנן גזרו דילמא יקילו גם בטומאה דאורייתא אבל בתחומין הנתרין על ידי עירוב א"א לבוא לאיסור דאורייתא דהתחומין די"ב מיל אינן נתרין על ידי עירוב. וזה נ"ל כונת הירושלמי לעיל בפ"ג הלכה ד' אר"ח כלום אינון פליגין כו' ועירוב דבר תורה וספק דבר תורה להחמיר ועירוב דבר תורה. שהאי עירוב דבר תורה הוא דחוי לר"ח דהא עירוב ליכא בדבר תורה כתירוץ הרשב"א. משום הכי ספק מותר ור' שמעון בר סיסרטא מתרץ תירוץ אחר ודחי שם הירושלמי ומתרץ ר' יוסה שהגיעוך סוף תחומי שבת שאין מחוורין ובעי ר' מנא ארבע אלפים מחוור הוא ומתרץ ר"ש בר כרסנא אין לך מחוור א"א תחום י"ב מיל ורחוקים זה מזה מאד וכן ספק מותר כתירוץ הראב"ד. ואפילו לפי התירוץ שם תמן משום נרמיה הכא בשם חמשה זקנים וסבירא ליה לרבי יוסי בעלמו שספק אסור מכל מקום לענין ברירה יש לומר דאית ליה

בתחומים) גם שואל הירושלמי לר' יוסי אם לא הניח עירוב או שהיה חוץ מב' אלפים מעירו ועבר ובא אם אוסר. ועיין ברא"ש שכתב יש אומרים שאם חזר ישראל נעשה איש כמו עובד כוכבים שחזר:

(דף נ"ה ע"ב) **ה"ט** א"ל ר' חייה בר מריה הכי הוה אמר ר' יונה אנוך הוי בה קטיפרס כו' כן נ"ל בלי ספק. וכלשון זה איתא בתענית פ"א ריש ה"א. והק"ע והפ"מ טעו בזה:

שם מתניתא פליגא על ר' יוחנן חסר כאן מאמר ר"י. וכפי הנראה מאמר ר"י הוא מאמר רבה בבבלי בסוגין מאי טעמא מפני שאדם עשוי להסתפק סאתים מים בכל יום בארבע אמות אדם רוצה לזלף פחות מארבע שופכן כו' וגם ר"ז אמר ארבע אמות תיימי פחות לא תיימי מאי בינייהו אמר אביי אריך וקטין היכא בינייהו ופירש רש"י דלרבה בעינן חצר מרובע ארבע על ארבע. וגם תנן חצר והאכסדרה מצטרפין לארבע אמות (ופירש"י קס"ד באכסדרה שעומדת חוץ לחצר כנגד אחד מן המקצעות ומצטרפת להשלים השיעור אלמא טעמא כדי שיהא שם שיעור לבליעת מים הוא דהא הכא לאו ארבע מרובעות נינהו דליתחזו לזלף) תרגמא ר"ז אליבא דרבה באכסדרה מהלכת על פני כל החצר (ופירש רש"י כגון חצר ארבע על שתים ואכסדרה מהלכת על פני כולה להשלים ארבע על ארבע). וזה שאמר הירושלמי מתניתא פליגא על ר"י כו' פתר לה בשוין (כלומר מצטרפין לארבע על ארבע) מהגיתא פליגא על ר' יוחנן (כנ"ל) המרפסת והגג והחצר מצטרפין בארבע אמות (אלמא דהטעם הוא כר"ז דארבע אמות תיימי ומיירי בגג מרוצף אבנים דבלעי. כמ"ש בשו"ע ס' שנ"ז. וקא סלקא דעתך דחצר למטה ומרפסת וגג למעלה ולא ראוי לזלוף) אמר ר"ח עוד היא בשוה. (שקרקע החצר גבוה ושוה לגג ומצטרפין לארבע על ארבע מרובעת וחזי לזלוף) כנ"ל דלא כהק"ע והפ"מ:

(דף נ"ו ע"א) **פ"ט ה"א** איתפלגון רב ושמואל כו'. (רב ושמואל פליגי אליבא דר"מ). הוו בעי מימר מה פליגי ר"מ ורבנן בשלא עירבו אבל בשעירבו לא (כנ"ל) פתר לה כשהיו כולן לאדם אחד. (הכונה דהשתא שאמר שמואל אליבא דר"מ דאין מטלטלין בהן רק עד בית סאתים ע"כ פליגי אפילו היו הגגים של אדם אחד דר' מאיר דסבירא ליה דכולם רשות אחד ע"כ סבירא ליה דאין דיורים חלוקים למעלה והני מחיצות למטה עבידן למעלה לא עבידן ולפיכך אין מטלטלין בהן רק עד בית סאתים כקרפף שלא הוקף לדירה ורב סובר דמכל מקום מטלטלין בכולן אף על גב דאין דיורין חלוקין למע"ה. דזהו משום שאין תשמישן תדיר אבל מכל מקום הוו כקרפף שהוקף לדירה. וכבר כתבתי כן בסוף פ"ה: (נועם ירושלמי)

שם מהו לטלטל בכולו שמואל אמר מטלטל כו'. מיירי בגגין הרבה ופליגי אליבא דרבנן שמואל סבירא ליה דמטלטל בכולו משום דהא לרבנן הני מחיצות למעלה נמי עבידן ורב סבירא ליה דאין מטלטלין בו אלא בארבע אמות דבהרבה גגין כיון דלא מינכרין המחיצות בין גג לגג כל אחד כפרץ במלואו למקום האסור ולא אמרינן גוד אסיק: (נועם ירושלמי)

(דף נ"ו ע"ב) **שם** אמר ר' יוסי בי רבי בון מיכן והילך היו מסיבין לפניו אמרו לו לא את אמרת בהצר שאין מחיצותיה עולות עמה תאמר בגג כו' והוא א"ל עמוק כגבוה (גם הוא אית ליה גוד אחית וגוד אסיק אעפ"כ לענין דיורין סבירא ליה שאין דיורים חלוקים למעלה. דלמטה עבידין למעלה לא עבידין): (נועם ירושלמי)

שם ר' יוחנן אמר בשלא עירבו אבל בשעירבו נעשית חצר כבתים והגגות רשות בפ"ע. כשעירבו חצירות עם בתים נעשו חצירות כבתים וכשם שאין מטלטלין מבתים לגגים כך אין מטלטלין מהחצירות לגגים כו' מתניתא פליגא על ר' יוחנן לא לכלים ששבתו בתוך הבית אם בשלא עירבו הדא צריכה להוציא מן הבית אסור לא כל שכן לגג (היא קושית רב ששת בבבלי צ"א ע"א) כנ"ל. אמר ר' בון בר כהנא קומי ר' לא בשעירבו או בפני עצמו וזו בפני עצמו אפילו כן לא לכלים ששבתו בבית (כנ"ל. מיירי בשעירבה כל חצר לעצמה ואעפ"כ מטלטלין כלים ששבתו בחצר זו לחצר אחרת אבל מחצרות לגגים אין לטלטל דכיון שעירבו נעשה חצר כבתים. והטעם דחצירות וגגים תשמישם שוה אבל כשעירבה חצר עם הבתים ומשתמשין מהבתים לחצר נעשתה חצר כבתים והוו אין תשמישם שוה. וכדאמרינן בבבלי שבת ק"ל ע"ב מ"ש כי עירבו חצירות עם בתים דניתקן חצירות ונעשו בתים ורב לטעמיה דאמר אין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצירות פתוחים לתוכו והכא בתים איכא חצירות ליכא: (נועם ירושלמי)

שם ר' יוסי בי ר' בון אתיא דשמואל לרב כו' (כלומר לרבנן מודה שמואל לרב דמטלטלין דמלו דהוי כקרפף שהוקף לדירה א"כ מודה שלרבנן הגג עשוי לדירה כמו הבתים לכן אפילו עירבה הצר עם הבתים ונעשתה החצר כבתים מכל מקום גם הגגים יש להן דין בתים דעשוין לדירה נ"כ וד"ק: (נועם ירושלמי)

(דף נ"ז ע"א) **ה"ב** מתניתין באותו הגג אבל בגג אחר אסור. נ"ל הכונה דלעיל ה"א איתא מתניתא פליגא על רב גג גדול כו' רב ושמואל אמרי שנותנין לו ארבע אמות בפני פתחו. וכמו שמפרש שם בק"ע כלומר אפילו צקטנה. הכ"ז ס"ד אבל באמת לאהר שיבא שם ר' יוסי בר בון כו' הגדול מותר שלא נפרץ במלואו והקטן אסיר שנפרץ במלואו נדחה תירוץ שנותנין לו ארבע אמות בפני פתחו ואסור להשתמש בפני כתוו חם שאמר בסוגיין אבל בגג אחר כלומר בקטן אסור אפילו בארבע אמותיו שלפני פתח הגדול:

שם בשוה אבל בשאינו שוה מותר. (כנ"ל והכונה שאם הקטן נמוך מהגדול א"כ גם מחיצותיו ניכרות וגוד אסקינהו ולשמואל דאפילו במחיצות שאינן ניכרות סבירא ליה גוד אסיק מיסב הבבלי פ"ט ע"ב וצ"ב ע"א גג דומיא דחצר מה חצר דקא דרסי לה רבים אף גג נמי דקא דרסי ליה רבים:

שם מתניתא פליגא על שמואל. חסר כאן מאמר שמואל בבבלי סוף צ"ג ע"ב בכותל שבין שני חצירות שנפל זה מטלטל עד עיקר המחיצה וזה מטלטל עד עיקר המחיצה וע"ז אמר מתניתא פליגא על שמואל כו' מה דמר שמואל בשבת א מה דהיא מתניתא בשבת הבאה. מה דהיה עובדא הכי הוה עובדא כנ"ל. ומרמז להמעשה שהובא בבבלי שם בההוא ח.ר שנפל גודא דביני וביני וא"ל שמואל שקילו גלימא כנידו בה בקשה הא שבת כיון שהותרה הותרה ע"ז אמר מה דהוה עובדא הכי הוה עובדא ואין ללמוד ממעשה שיש לומר שעבד לניעותא בעלמא וכדמתרץ הבבלי שם) מה אנן קיימין כו' בין בשבת א בין בשבת הבא יהיו אסורין אמר ר' בון בר כהנא כו' אפילו כן הגדולה מותרת שלא נפרצה במלואה וקטנה אסורה שנפרצה במלואה. כנ"ל: (נועם ירושלמי)

שם ה"ג רבי זריקא רבי יעקב בר בון בשם רבי הינא לא אמר רבי לעזר אלא ממקום מחיצות ר' זעירא ור' אילא תריהון אמרין אסור שלא ממקום מחיצות (רבנן דאמרי מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה פטור. וכל כהירי דשבת פטור אבל אסור מיירי שלא ממקום מחיצות) אבל ממקום מחיצות אפילו רבנן מודו (וא"כ פליגי ר"א ורבנן שלא ממקום המחיצות ופליגי ר' זעירא ור"א על רבי זריקא) אמר ר' זעירא (כן נ"ל שצ"ל והיה כתוב בר"א ורשמו המדפיסים שהוא ר' זריקא) זמנין סגין פשטית עם ר' יעקב בר בון ולא שמעית מיניה דא מילתא א"ע (ר' זריקא לר' זעירא) ולית בר נש כוי שמע מילה דלית חבריה שמיע ליה. אמר ר' יוחנן לא אמר רבי ליעזר אלא בחצר ומבוי אבל בבית כגשר הוא (כנ"ל מהנדפס בהלכה ד' ודברי רב ירמיה בשם רב וכן המדפס לעיל בשנפלו ראשי זויות ובלבד בארבעה קאי על ה"ד וכמו שנכתוב שם):

(דף נ"ז ע"ב) **ה"ד** ול"ל משתי רוחותיה אפילו מרוח אחת ולא רבי הוא דרבי אמר אגר ניתרת בשני פסין (וא"כ אפילו מרוח אחת כמי ואע"פ שמסתמא נבאר פס הא רבי בעי שני פסין) ר' זעירא בשם שמואל (כנ"ל) במחלוקת כו' והא בבבי פסין (וזהו פירוש הגר שנפרצה משתי רוחותיה שלא נשתייר פס מכאן ופס מכאן ומשום הכי תני משתי רוחותיה שיהא אסור לכולי עלמא) אמר רבי זעירא אין לית סדא אולפן דשמואל קשיא נפרץ כל אותו הרוח (צ"ל כלומר דמאי מקום קשה דליתני נפרץ כל אותו הרוח וכאן נ"ל מהלכה ה') רב ירמיה בשם רב בשנפלו ראשי זויות מיכן ומיכן ובלבד בשוה (כלומר לעולם בהפילה בעשר וכדקס"ד הלא בנפרצה משני זויות דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ובלבד בשוה. כלומר דבבית מיירי שנפרץ למעלה בקרוי בשוה נ"כ משני זויות ומשום הכי לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. וכמ"ש התוס' בבבלי בד"ה וקרויו באלכסון וע"ש. ונ"ל שכאן נ"ל מה"ג וכך נ"ל או בשניפלו ראשי זוית מיכן ומיכן ובלבד בארבע. וכדמתרץ בבבלי כגון שנפרץ בקרן זוית וקירויו בארבע וכפירש"י שם:

שם נפרץ מן האמצע מותר. (על וכן בית שנפרץ קאי דפי תקרה יורד וסותם) ושמואל אמר אסור אמר ר' יוסי בי ר' בון הדא הוא אכסדרה (דאיתא לעיל בפ"ק בה"ח דשמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות דלית ליה פי תקרה יורד וסותם הא אמר שם דה"מ דשמואל לא דמי מבוי לאכסדרה דמבוי נעשה לתשמיש בתים כו') אילו הכסדרה שמא אינה מותרת (כלומר אכסדרה בחצר שנעשתה לתשמיש בתים שמא אינה ניתרת ע"י פי תקרה וה"נ הא בבית עסקינן: (נועם ירושלמי)

(דף נ"ט ע"א) **פ"י ה"א** הוון בעי מימר על דעתון דרבנן אין מחוור. (דשבת ויו"ט זמן תפילין ומשו"ה מכניסן זוג זוג דוקא כדי שלא יעבור על בל תוסיף) ע"ד דר"ג מחוור (דשבת ויו"ט לאו זמן תפילין ולעבור שלא בזמנו בעי כונה לכן מותר לו להכניס שנים שנים וכפירוש הפ"מ) א"ר ירמיה בשם שמואל שיערו כו' (לעולם ס"ל לר"ג דאין מחוור ושבת ויו"ט זמן תפילין ואעפ"כ לובשן שנים שנים דלעבור גם בזמנו בעי כונה ורבנן לית להו דמקום יש בראש להניח שני תפילין) משתה אפילו בחול א"ר הגיי אין בעי מיסב יכבי (אבל בשבת במוצא תפילין מחויב להניחם זוג זוג דמוטב לדחות שבת פעם אחת ולא שתי פעמים וכדלקמן) א"ר יוסי כיני מתניתין ובלבד שנים שנים ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' אחא ואפילו שנים שנים. הוו בעי מימר על דעתיה דר"י אין מחוור (כמו שאמר דר"ג נ"כ ס"ל שבת ויו"ט זמן תפילין אלא דמקום יש בראש ובחול יכול ללבוש ב' זוגות ובשבת מחויב) על דעתיה דר' אחא מחוור (כמו שאמר מעיקרא דפליגי רבנן ור"ג דרבנן ס"ל שבת ויו"ט זמן תפילין לכן אין להכניסם שנים שנים דעובר על בל תוסיף דלעבור בזמנו לא בעי כונה ולר"ג מחוור דשבת ויו"ט לאו זמן תפילין ולעבור שלא בזמנו בעי כונה) ויביאם בידו (פריך לר"א דסובר דר"ג אית ליה שבת ויום טוב לאו זמן תפילין) מוטב כו'. מוטב לדחות את השבת פעם אחת. (תשובת ר' יוסי הוא דמחויב להכנים שנים שנים דוקא דמוטב לדחות) תני אחד האיש ואחד האשה הוון בעי מימר מ"ד מחוור ניחא (הוא ר"ג שאומר אליבא דר"ג שבת ויו"ט לאו זמן תפילין והא דמתיר ר"ג משום דהוה דרך מלבוש בחול א"כ אפשר לומר ה"ה אשה כיון שהוא מלבוש לאיש בחול דהא בשבת ויו"ט גם האיש אינו מחויב) אבל מ"ד אינו מחוור (הוא ר' יוסי דס"ל אליבא דר"ג שבת ויו"ט זמן תפילין ומקום יש בראש כו' ואמאי לא אמר דר"ג ס"ל שבת ויו"ט לאו זמן תפילין וניחא טפי דמשו"ה מכניסן שנים שנים דלעבור שלא בזמנו בעי כונה וע"כ דטעמו הוא שאם שבת ויו"ט לאו זמן תפילין לר"ג איך הוו דרך מלבוש כיון שאפילו מדאורייתא פטור וא"כ קשה איך מותרת אשה דהא מחוור אבל אשה אפילו שבת ויו"ט זמן תפילין. דהירושל' לשיטתו אזיל דאשה פטורה מדאיתקשו תפילין לת"ת וכדלעיל. ע"ז אומר א"ר"ל מאן תנא אשה ר"ג כו'. וכדאמרינן בבבלי צ"ו ע"ב דילמא סבר כר' יוסי דנשים סימכות רשות ויכולה נ"כ להניח תפילין ע"כ הוי דרך מלבוש גם לאשה: (נועם ירושלמי)

(דף ס' ע"ב) **ה"ג** מתניתין באסקופה מותרת. (נ"ל הכונה שאינה רחבה ארבע והיא מקום פטור לכן לכולי עלמא מותר לגוללו אצלו) אבל חוץ לאסקופה אסור. (אסור לגוללו ולהניחו חוץ לאסקופה היינו בפנים ברשות היחיד דהא יחליף מרשות הרבים לרשות היחיד דרך מקום פטור ואף דאוגדו בידו כיון דיכול להניחו על האסקופה אסור לכו"ע להחליף) תיפתר שהיה יושב וקורא בו כו' (דלכתחילה אסור להביא ספר בשבת ולקרות בו על האסקופה דילמא יפול לרה"ר ויחליף ויביאהו לרה"י. ועיין בבבלי בשבת קמ"ח ע"א ובביצה ל' ע"א אמר רבא לא ליתיב איניש אסיפא דנהרא דילמא מיגנדרא ליה חפץ כו'):

שם ה"ד בשיש בהן רוחב ארבע אבל אין בהן רוחב ארבע הדא דמר ר"א בשם ר' יוחנן זיזין וכתלין שגבוהין עשרה ואינן רחבין ארבעה מותר כן מוכח מהרמב"ם בפט"ז מהלכות שבת שכך היתה גירסתו. ועיין בריטב"א בסוגיין:

(דף ס"א ע"א) **ה"ה** לא סוף דבר עומד ברה"ר ומטלטל ברה"י ומטלטל ברה"ר ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות כו' (כנ"ע שצ"ל דהאי ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות קאי ארישא עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר. וכמ"ש בתוי"ט במשנתנו. לכן הרישא יותר רבותא. ומביא ע"ז רב דוגמא ממשנה לא יעמוד אדם ברה"י ויפתח ברה"ר ברה"ר ויפתח ברה"י אא"כ עשו לו מחיצה גבוה י"ט דברי ר"מ והאי אא"כ עשו לו מחיצה לא קאי אלא הסיפא וכפירש רש"י שם וה"נ לא קאי אלא הרישא:

שם ר' יהודה בדעתיה דאמר משקה טופח חיבור. שבת פ"ב ה"ד:

שם ה"ו ניחא ברה"ר וישתה ברה"י ברה"י וישתה ברה"ר אין פיו למעלה מעשרה טפחים היא כו' כנ"ל: (נועם ירושלמי)

(שם) **ע"ב** אין פיו למעלה מעשרה טפחים. א"ר חייה וכן בגת לענין מעשר (כן נ"ל וכן גרס גפ"מ) כתיב ר' יודן והתנינן היתה עומדת כו' ביזד לאויר הנשה שהן סמוכין לגג שכל שלשה הסמוכין לגג כגג הן (קשה לו אמאי שתים התנא בקולט מן המזחילה בפחות מעשרה ואפילו בגג איש נגוס יותר מעשרה הא המזחילה מונחת בפחות משלשה סמוך לבגג והוי רשות היחיד וכמבואר בבבלי. וכשנאו כמים בלויר המזחילה בפחות משלשה לגג הרי הם כאלו נחו וכשקולט אפילו מן האויר פחות מעשרה כל שהוא פחות משלשה לגג הרי הוא כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים) מה כן תמן שאין צריך ניחא כאן שצריך ניחא את אמר עד שינוח (כנ"ל שצ"ל הכונה דהתם לא בעי הנחה לכן אויר שסמוך לגג הוי כגג משא"כ כאן בשבת שצריך הנחה לא הוי כאויר לא הנחה ולא הוצאה וכן איתא בירושלמי גיטין שם ובשבת פי"א ה"א בשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה ונעשית היא מאליה ברם הכא בתורה אמרה ונתן בידה ברשותה) א"ר מנה קומי ר' חיננא מכל מקום לא נח? (כנ"ל כנ"ל קשה לו אמאי מן הליטר מ"מ. דמשמע אפילו נחו בליטור כגון שיש עמות בליטור ובהן מתעכבים המים. ואמאי מותר לגרף) א"ל הכיון שאין בו רוחב ארבע אפילו נח כאילו לא נח. ר' יוסי בי ר' בון מחלפה שמועתיה (קשה דר"ח אדר"ח) לא כן א"ר"א בשם ר"ח שכל שלשה ושלשה הסמוכים למחיצה כמחיצה (ואם כן אמאי לא הוי כליטור רשות היחיד אף שאין בו רוחב ארבעה) תיפתר ביוצא חוץ לשלשה שאין בו רוחב ארבעה ועץ קנה והקיפו מחיצה כו' ר"י ב"א אומר במחלוקת:

שם ר' יהודה אומר דר"ם היא כו'. כבר כתב בפ"ק בשייך להלכה ג'. ונ"ל שצ"ע ר' יהודה אומר דר"מ היא והוא כעין לשון נופא בש"ס בבלי והכונה דהא דאיתא גם במשנה ר' יהודה אומר נ"ל ר"מ אומר וריש ר' יהודה דסבירא ליה אסור להשתמש לא יר עשרה ור"ע אמר ד"ה היא הרישא ובמשתפע עשרה טפחים ותוך שלשה והוי ספר הגהה. וכדמתרץ הבבלי בכותל משופע. ור' יוסי פריך על זה אם במשתפע עשרה טפחים מתוך שלשה כגג הן ופשיטא שעד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו בכה"ג ומאי קמ"ל. והתיובתא דאמר את רואה את הכותל כנמוס נ"ל למחוק:

(דף ס"ג ע"ב) **הי"א** ר' בון בשם רבנן דתמן נותנין עליה ע"צ מכה בשבת כנ"ע כגירסת הסמ"ג שהובאה בק"ע בשבת פי"ז ה"ב:

(דף ס"ד ע"א) **הי"ב** ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי בשם רבי פדת מפני קלקול פיסות. בירושלמי מפרש חותכין יבלת בכהן שעלתה לו יבלת בשבת. וכמו שאמר בברייתא בבבלי ק"ג ע"ב וכן מפרש משנתנו הרמב"ם בפה"מ וכמ"ש בנכ"ם בפסחים:

סליק גליון אפרים ממסכת עירובין

השמטה

עמודי ירושלים ממסכת פסחים

(דף לז ע"ב) **פ"ד ה"ג** מותר לגדל אמר רבא כגון מהיר כתב הקה"ע הכי גרסינן מותר לגדל וה"פ מהו שיהי' מותר ליתן להם בהמה לגדל כו' פירושו חמוס ולא ראה בירושלמי ב"ק (פ"ז ה"ז) דאיתא התם על המשנה דאין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין במדבריות שבא"י אמר רבי בא כגון מהיר כו' דמבואר שמפרש שמגדלין במדבריות שבא"י הכוונה על מהיר שהוא במדבר בא"י והכא פירוש דכי מותר לגדל ומשני במדבריות וכן פי' הפ"מ (כאן ובע"ז פ"א ה"ו) והוא פשוט. ולכאורה קשה מכאן שמקשה דמניין לגו בהמה דקה בא"י דכי מותר לגדל כו' על שו"ת הרמ"ע (סי' פ"ב) דכתב דהא דאין מגדלין בהמה דקה בא"י דהיינו דוקא בשליח הרגל אבל במכרים לא מזונות במקום שמור לא גזרו דאי הכי תכבד העבודה ללשכת הפלאים. ועוד הוי לי' גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה עכ"ל דאי הכי אמאי הקשו בירושלמי דאמאי מותר לגדל בהמה דקה הו"ל לתרץ דמיירי שגדלו במקום שמור ומיהו י"ל דאין הכי כמי דהיה יכול לתרץ כן רק הדא מינייהו נקט ותפס היותר הפשוט במשנה דגידל אותם במדבריות וכן נ"ל לדעת המפרשים בהבית ה"ה פ"ס מה' נזקי ממון ס"ז דמותר לגדל בהמה דקה בא"י על ידי רועה שאין הבהמות שלו דחזקת הרועה שאין אדם חוטא ולא לו א"כ הו"ל לאוקמי בירושלמי בשגדל אותן ע"י רועה ועכצ"ל דחדא מינייהו נקט. אולם לדברי הרמ"ע התמוהים מההוא שבדא דמייתי בב"ק (ד' פ' ע"א) שקצרו להחסיד העז בכרעי המיטה ועכ"ז אסרו שם ועי' רש"י תמורה (פ"ו ב') שכתב בהמה דקה אין יכולים לשומרה והולכת ורועה בשדה אחרים. ומצאתי בכסא רחמים בא.ות דר' נתן פ' ל"ס בהעיר קצת בזה. וגם יש לתמוה על מ"ש הרמ"ע דהו"ל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ובב"ק (ד' פ"ס ע"ב) דאיתא התם אין מגדלין בהמה דקה אבל מגדלין בהמה גסה לפי שאין גוזרין גזירה על הציבור אא"כ יכולין לעמוד בה בבהמה דקה אפשר להביא מח"ל בהמה גסה א"א להביא מח"ע. ועי' בפיר"ח גם שבגירסה מקובלת שכתב בהמה דקה אפשר להביא מח"ל ושיאום כל זמן שצריך אבל בהמה גסה לחרישה ולמשוי ולמלאכה א"א בכל יום להביא מח"ל עכ"ל א"כ מבואר דבבהמה דקה אינו גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה וע"כ דברי הרמ"ע צ"ע. ועי' סוח"מ סי' ת"ס שכתב אפילו בבית אסור וכתב הב"י שם דכן משמע בגמרא דאפילו קדירה בכרעי המיטה אסור ע"ש:

השמטה

עמודי ירושלים ממסכת שקלים.

(דף כ"א ע"ב) **פ"ה ה"א** יודע בעו לשון תני סנהדרין שיש בה ב' שיכולין לדבר כו'. עי' ברמב"ם ה' סנהדרין (פ"א ה"ס) שכל כל עיר שאין בה ב' חכמים גדולים וא' ראוי ללמד ולהורות בכל התורה כולה וא' יודע לשמוע כו' מבואר שפי' מה דאיתא בסנהדרין (י"ז ע"ב) כל עיר שאין בה ב' אחד לדבר וא' לשמוע שיהו שיודע לדבר שיכול לדבר ולהורות בכל התורה וכן כתב הכ"מ דלא כרש"י שם שפי' שיכול לדבר בע' לשון ולשמוע היינו שאינו יכול לדבר ורק כששומע הוא מבין. וכן מצאתי בתשובת הגאונים הנדפסים בברלין (דמ"ב ע"ב) דאיתא גם כל עיר שאין בה א' לשמוע וב' לדבר יהיו שנים לפתור ולברר הלכה וא' ששומע וסונר כר' אליעזר בדורו עכ"ל והיינו שפי' כפי' הכ"מ. וקשיא לי עליהם מדברי הירושלמי הללו שמבואר להדיא דספי' כפירש"י מדמביא אתה על יודע בע' לשון כו' מבואר להדיא דפי' הברייתא דא' לדבר ולשמוע וכן הברייתא דשנים כו' בלישית כו' הוא לענין הידיעה בע' לשון ולא כפי' הר"מ והגאונים והכ"מ רמז להירושלמי הזה ולא העיר דהוא היפך פי' הר"מ וצ"ע. גם קשה לי על הלח"מ בה"ו שכתב על מ"ש הר"מ ושידעו ברוב הלשונות וכו' אע"ג שבגמ' אמרו ושידעו בע' לשון כתב רביע רוב ויש לדקדק כן מלשון בשבעים מדלא אמר שבעים משמע דיודעים במקצת שבעים סני עכ"ל ולנ"ע דפתח ברוב וסיים דבמקצת שבעים סני ובאמת נראה בדעת הר"מ דהמי ע' לשון יש יותר בשביל שאשתרבב מהע' לשונות שהי' מתחילה עוד לשונות הרבה כטדע וא"א כלל לידע כל מה שנשתרבב בארבע כנפות הארץ וע"כ כתב הר"מ רוב הלשונות ולא כתב ע' דבאמת המה יותר מע' וז"ב. וראיתי להלח"מ שם שהביא בנ"ע על כתוס' מנחות (כ"ס א' ד"ה ויודעים) שכתב א"נ התם לדיני ממונות והכא לדיני נפשות ולא סני בעשרים ושלשה דלכמה דברים צריך סנהדרי גדולה כמו לזקן ממרא כו' וע"ז כתב הלח"מ וצ"ע להבין דבריהם שתירצו דהך דהכא בדיני ממונות דשלישית חכמה רביעית אין למעלה בימנס קאמר ובדיני ממונות לא בעינן אלא ג' ועוד מה זה שכתבו ולא סני כו' מה ענין למ"ש למעלה וצ"ע עכ"ע ולעמד"נ ברור דתיבת ולא סני נ"ל דלא סני כו' וכוונתם דהכא מיירי בדיני ממונות וה"ה בדיני נפשות שהם בכ"נ והכא מיירי בדיני נפשות דלא סני בכ"נ וא"ש דברי התוס'. וראיתי בתורת חיים בדחה פירש"י ותמה עליו דהא ר' יוהנן אמר שכל הסנהדרין צריכין שידעו ע' לשון ובמח"כ לא ראה דברי התוס' הללו. ועי' באדרת אליהו סנהדרין (ס"ס א') מש"ג:

נוסחאות ירושלמי דפוס קושטנדינא מסכת פסחים

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
		פרק עשירי	
136	26	רבי יונה אבה הוה בכור	רבי ינה הוה בכור
	28	כד אביל	כד הוה אכיל
	30	כדי שיכנס לשבת בתאוה	כדי שיכנס למצה בתיאבון
	37	בר אדא	בר אבא
כט	7	שעורן של כוסות	[בעל שדה יהושע ראה בכ"י „שעורו של כוס]
	16	טירטרטון	[עי' ערוך השלם ע' טטרטון]

עמוד	שורה	נוסחת דפוסנו	נוסחת דפוס קושטנדינא
138	1	דהוות זעירא ורבת זעירא ולא זערת כמה דהוות (עי' פי' שד"י)	דהוות זעירא ורבת ואית דאמרי דאזעירת ואזעירת כמה דהוה
	4	אצבעיים על אצבעיים על כום אצבע ומהצה ושליש אצבע	אצבעיים על אצבעיים ברום אצבע ומחצה ושליש אצבע
	41	וצוצלין	(פרש"י סיני צבע נין)
ע	24	צבריה שתהא רבה	צריכה תהא רכה
142	17	דל כן טמא	דלכן טמא
	בסוף	והזבח טפילה	והזבח טפילה לו

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך

הדרן עלך מסכת (פלוני) והדרך עלן דעתן עלך מסכת (פלוני) ודעתך עלן לא ניתנשי מינך מסכת (פלוני) ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר

יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא ה׳ אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהיה כלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה ה׳ למדני חקיך: אמן אמן סלה ועד:

מודה אני לפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך ה׳ אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת (פלוני) כן תעזרני להתחיל מסכתו׳ וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמורים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא ימוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים. אורך ימים בימינה עושר וכבוד בשמאלה: ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא דעתיד לחדתא עלמא ולאחייא מיתייא ולמיפרק חייא ולמיבני קרתא דירושלם ולשכלל היכלא קדישא ולמעקר פולחנא דאליכאי מן ארענא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה בזיויה ויקריה וימליך מלכותיה וכו׳. עד ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא די באתרא הדן ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון חינא וחיסדא ורחמי וסייעתא ורווחא מקדם אבוהון דבשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: עושה שלום במרומיו הוא (ברחמיו) יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

אור

א *לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרים ג שתי שורות החיצונות שהן העליונות: **גמ'** כתיב °ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים. °בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות וגומר. מה אנן קיימין אם לאכילת מצה כבר כתיב °שבעת ימים מצות תאכלו. ואם לומר שמתחיל בארבעה עשר והכתיב °עד יום האחד ועשרים לחודש. אלא אם אינו ענין לאכילת מצה תניהו ענין לביעור חמץ. למה לאור הנר. א"ר שמואל בר רב יצחק ג *מפני שהנר בודק כל שהוא. למה בלילה. א"ר יוסה שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה. ר' מנא לא אמר כן °ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם עשה שיהו היום והלילה משומרין. ויתחיל בי"ג ויהא היום והלילה משומרין אף אית ליה כיי דמר ר' יוסי. ויתחיל אור לי"ג. אין כיני יבדוק ה אפי' מר"ח. ר' ירמיה אמר רב שמואל בר רב יצחק בעי מהו לבדוק לאור האבוקות. מה צריבא ליה ד *מפני שאורן מבליח. ר' שמואל בר רב יצחק כדעתיה

מסורת הש"ס: פסחים ב ע"א. שמות יב. שם. שם. שם. שם. פסחים ה ע"א. שם. פסחים ח ע"א.

קרבן העדה

הלכה א מתני' אור לי"ד. ליל שמחרתו יהיה י"ד: בודקין את החמץ. שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא דמדאורייתא בעינן בדיקה וביטול בדיקה לחמץ ידוע וביטול לחמץ שאינו ידוע וי"מ דמדאורייתא בעינן ביטול וכו לבדו סגי אלא שחכמי' הצריכו בדיקה כיון דלא בדיל מיניה כולא שהא חיישינן שמא יאכל ממנו אם לא יבערנו: לאור הנר. בגמרא מפרש טעמא: ובמה אמרו. לקמן במתני' בסמוך דשתי שורות של חביות הסדורות במרתף צריך לבדוק ביניהן אחר שאמרו כל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה: מקום שמכניסין בו חמץ. כגון מרתף שמסתפק ממנו יין לשלחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס למרתף להביא יין לפיכך הצריכו בדיקה אבל מרתף שאין מסתפקין ממנו א"צ בדיקה: על פני כל המרתף ובה"א שתי שורות החיצונות וכו'. בגמרא מפרש: **גמ'** כתיב ושמרתם וכו'. בא לבאר מנ"ל דמתחילין לבער החמץ בליל י"ד א"נ איום ארבעה עשר נמי מיבעי ליה דהא כתיב ביום הראשון תשביתו שאור וגו': כי בעצם היום וגו'. משמע שמתחילין לאכול מצות בליל ט"ו: בראשון. כלומר וכתיב בתריה בראשון בארבעה עשר יום וגו': מה אנן קיימין. במאי איירי האי קרא בראשון בארבעה עשר יום לחדש: אם לאכילת מצה. דנאמר בערב דהיינו בליל שמחרתו יהיה ארבעה עשר תאכלו מצות: כבר כתיב שבעת ימים מצות תאכלו. ואם"ד שמתחילין לאכול מצות בליל י"ד א"כ כלים הז' ימים ביום עשרים לחדש והכתיב עד יום האחד ועשרים לחדש תאכלו מצות ש"מ שמתחילין בליל חמשה עשר לאכול מצות: אלא אם אינו ענין. האי בראשון בארבעה עשר יום לחדש לאכילת מצה תנהו ענין לביעור חמץ שמתחילין לבער בי"ד בערב של י"ד ובערב תאכלו מצות דהיינו בליל ט"ו: למה. בודקין את החמץ לאור הנר ולא ביום י"ד: מפני שהנר בודק יפה. כל מקום שהוא החמץ משא"כ באור היום א"ל לבדוק בחורין ובסדקין: למה בלילה. יבדוק ביום באור הנר במקום שאין אור היום מאיר כל כך: שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה. שאור היום מכהה אור הנר: רבי מנא לא אמר כן. דמסברא בודקין בליל י"ד אלא מקרא יליף דצריך להתחיל לבער בלילה: ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חוקת עולם. וכתיב בתריה בראשון בארבעה עשר לחדש משמע בכל יום ארבעה עשר ישמרו לבער החמץ דהא בראשון בי"ד הביעור חמץ קאי כדלעיל הלכך צריכין להתחיל מתחילת ליל ארבעה עשר לבער: ופריך ויתחיל לבדוק ביום י"ג. דאז נמי היום י"ד כולו משומר ובמתני' משמע דוקא בליל י"ד בודקין לאור הנר: ומשני אף אית ליה לר' מנא כיי וכו'. כי הא דאמר רבי יוסי שאור הנר יפה לבדיקה לכך בעינן לבדוק בלילה: ופריך ויתחיל אור לי"ג. לדבריך שעיקר קפדה שיהא היום י"ד משומר ויבדוק לאור הנר אם בדק בליל י"ג לאור הנר תסגי ליה וקס"ד דמקשה אף על גב דבדק בליל י"ג צריך לבדוק שנית בליל י"ד אפי' לא הכנים חמץ לשם בינתיים: ומשני אין כיני. כלומר א"כ הוא עושה שבודק בלילה ואינו מכנים לשם חמץ אפי' בודק מר"ח לאור הנר נמי סגי: מהו לבדוק לאור האבוקות. מי אמרינן אור הנר דוקא או דלמא כ"ש לאור האבוקות: מה צריכה ליה. מאי קמיבעי' ליה פשיטא דהאבוקה עדיף מנר: מפני שאורן מבליח וי"ג מבריח. פי' מפני שאור אבוקה נפסק וקופץ תמיד ויש סברא לאסרו: כדעתיה

פני משה

הלכה א מתני' אור לארבעה עשר. ליל שלמחרתו יהיה ארבעה עשר וקרי התנא ללילה אור כדרך שקירין לעור סגי נהור ולישנא מעליא נקיט בפתיחת המסכת ועל שם פתח דברך יאיר: בודקין את החמץ. שלא לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ואף על גב דמדאורי' בביטול בעלמא סגי דילפינן מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה בלב היא במחשב בלבו שהחמץ כעפר הוא ושאין ברשותו חמץ כלל מ"מ צריך בדיקה אם לא ביטל משום דחיישינן שמא ימצא גלוסקא יפה לבתר זמן איסורא דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה ודעתיה עלה ויעבור עליה בבל יראה ובל ימצא ומהאי טעמא גופיה נמי אמרו חכמים הבודק צריך שיבטל סמוך לבדיקה: לאור הנר. בגמרא יליף לה דבדיקת חמץ צריך שתהא לאור הנר מדכתיב שאור לא ימצא וכתוב התם ויחפש וימצא הגביע מה מציאה האמורה שם על ידי חיפוש אף מציאה האמורה כאן על ידי חיפוש וילפינן עוד דחיפוש הוי בנר מדכתיב נר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן. ותקנו להבדיקה שתהא בלילה מפני שהיא שעה שרוב ב"א מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה בלילה יותר מביום דברגא בטיהרא לא מהניא ומיהו אם לא בדק ליל י"ד ובודק י"ד שחרית צריך ג"כ שיבדוק לאור הנר כדאמר הכא בגמרא אין בודקין לא"ר החמה כ"א באכסדרה במקום שאורה רב בודקה לאור החמה: ובמה אמרו. לקמן במתניתין שתי שורות במרתף של יין צריך לבדוק ביניהן אחרי שאמרנו כל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ לבדוק למה הצריכו לבדקן ומפרש שלא אמרו אלא במרתף שמכניסין בו חמץ כגון מרתף שמסתפק ממנו יין לשלחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס למרתף להביא יין: שתי שורות על פני כל המרתף. דרך האוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאין כל קרקע המרתף וחוזרין ומניחין חבית על חבית כמו שורות התחתונות עד שמי הקירה. ולב"ש השתי שורות הן אחת שהיא החיצונה מן הארץ עד שמי הקורה והשני' היא העליונה שחוזר ובודק כל חבית העליונות על כל פני ארכו ורחבו של המרתף וזהו כמין ג"ם יוונית שעשויה כמין כ"ף שלני פתוחה והיינו שורה אחת בזקיפה ושורה עליונה בשכיבה: וב"ה אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות. היינו שורה אחת על פני רוחב כל המרתף ולא מן הארץ ועד הקורה אלא אותה שורה העליונה הרואה את הפתח ועוד שורה אחת שלמטה הימנה ונקראת ג"כ עליונה לגבי שורות שתחתיה ונמצא לב"ה א"צ לבדוק אלא אותן שתי שורות העליונות הרואות את הפתח בלבד: **גמ'** כתיב ושמרתם את המצות וגו' וכתיב קרא דבתריה בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות ומה אנן קיימין המקרא הזה אם ללמדנו לזמן אכילת מצה הלא כבר כתיב למעלה שבעת ימים מצות תאכלו וע"כ אותן שבעת ימים מיום חמשה עשר מתחילין וה"כ האי בראשון בארבעה עשר מה בא ללמדנו: ואם לומר וכו'. סיומא דמלתא היא שהרי ודאי אין לומר שהן מתחילין מארבעה עשר דהא כתיב עד יום האחד ועשרים לחדש בערב ואם מארבעה עשר מתחילין א"כ שמונה ימים הן והרי הכתוב אומר שבעת ימים מצות תאכלו: אלא אם אינו ענין וכו'. כלומר אלא ודאי דהאי קרא ושמרתם וגו' וקרא דבתריה בראשון בארבעה עשר אינו ענין לאכילת מצה אלא תנהו ענין לביעור חמץ וה"ק קרא ושמרתם את המצות שאותן שבעת ימים של מצות יהו שמורים שלא יראה בהן חמץ בראשון וגו' כלומר הא כיצד בראשון בארבעה עשר תבערו את החמץ ומכאן למדו לארבעה עשר שצריך בדיקת חמץ כדי לבערו: למה לאור הנר. יבדוק לאור האבוקה וכיוצא בה: מפני שהנר בודק כל שהוא. כלומר בכל מקום שהוא יכול לראות בו בחורין ובסדקין: למה בלילה. הלא הרמז מהרא בי"ד הוא ויבדקו ביום י"ד: שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה. שביום לא מהני כל כך: ר' מנא לא אמר כן. כטעמ' דרב שמואל בר יצחק לבדיקה בנר וכדמסיים ר' יוסה שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה אלא שמן המקרא עצמו למדין אנו שהבדיקה צריכה דוקא שתהא בליל י"ד דהא בהאי קרא דושמרתם דלעיל דדרשי' דאבתריה קאי ולענין בדיקה וביעור חמץ כתיב ביה ושמרתם את היום הזה ומיותר הוא אלא דריש ביה הכי עשה שיהיו היום י"ד והלילה שלפניו משומרין מן החמץ ומעתה ע"כ הבדיקה צריכה שתתחיל בליל י"ד: ויתחיל בשלשה עשר. ביום לבדוק ויהיו היום י"ד והלילה משומרין וקאמר בהא אף ר' מנא אית ליה כהאי דאמר ר' יוסי שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה אלא דס"ל דטעם הבדיקה בליל י"ד מן הכתוב הוא נרמז ולא כדעת ר' שמואל בר ר' יצחק דמסברא בעלמא הוא דקאמר כדלעיל: ויתחיל אור לשלשה עשר. לבדוק ויהו ליל י"ד ויומו משומרין ומהדר הש"ס אין כיני יבדוק אפילו מר"ח בתמיה א"כ תקשה נמי יתחיל לבדוק מר"ה אלא לא בעינן כ"א שהיום י"ד ולילה שלפניו יהו משומרין: מה צריכה ליה. הא דמיבעיא ליה אם מותר לבדוק לאור האבוקה היינו טעמא מפני שאורן מבליח נפסק וקופץ תמיד ואין האור נמשך וקאמר הש"ס ר' שמואל בר ר' יצחק דמיבעיא ליה באור האבוקות כדעתיה

עין משפט נר מצוה

א א מיימוני פ"ב מחמץ ומצה הלכה ה טוש"ע או"ח סי' תלא ס"א
ב ב מיימוני שם הל' ו טוש"ע שם סי' תלג ס"ט
ג ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם ס"א
ד ד מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם ס"ב

גליון הש"ס

ה עיין ס"פ הקשה דילמא עד ולא עד בכלל ולא נזכר מדברי הש"ס ערכין דף י"ח יכול וכו' ד' ולא ד' בכלל ת"ל עד יום וכו' ועיין כרמ"י שם:
ו פ' כתר"מ סי' תלג סעיף יא:

שנויי נוסחאות (שוכ"ג) רב שמואל נ"ו רבי שמואל. (שוכ"ד) צריבא נ"ו צריכה.

עמודי ירושלים

א ויתחיל אור לי"ג כו' אפי' מר"ח כו' ע' בקס"ע שפי' דפריך דיתחיל אור לי"ג לבדוק לאור הנר וקס"ד דאם נדק ליל י"ג צריך לבדוק עוד הפעם בליל י"ד ומשני דאה"נ אפי' מר"ח סגי אם נדק. וקשה לי ע"ז דה"ב היך כ' הרא"ש והובא במרדכי פ"ק דפסחים דאם בדק קודם י"ד יבדוק בי"ד והביא ראיה מהירושלמי דהא בכאן מבואר להיפך. וכוב ראיתי להפר"ח (סי' תל"ג) שהקשה כן. אולם לדעתי לק"מ די"ל דהרא"ש פי' הירושלמי כמו שפי' הבדה יהושע וז"ל ויתחיל יום י"ג וכוי היום והלילה משומרים וגם בדיקת הנר יפה בלילה ומשני שזה רחיק מאד דא"כ תימא שיבדוק מר"ח והוי רחוק טובא עכ"ל. וא"כ מסקנת הירושלמי דלא מהני בדיקת י"ג וכן פי' הרא"ש. ושנתי וראיתי להברכ"י (סי' תל"ג ס"ק י"ג) שהאריך על הרא"ש מהירושל' ולפמ"ש א"ש בפשיטות: חורי

טוב ירושלים

א אלא אם אינו ענין לאכילה מצה תנהו ענין לביעור חמץ. משמע דהיא דרשה גמורה שצריך לבער חמץ בע"פ מהך קרא וככל דרשות הבבלי כ' א' דהוא מדאורייתא. והרי מדת אם אינו ענין היא א' מהמדות שהתורה נדרשת בהן. וג"ל דאף דנדרש באם אינו ענין מ"מ נדרש נמי כפשוטו. דודאי יש לומר דהך בערב תאכלו מצות קאי לערב פסח והוא להזהיר בע"פ על אכילת חמץ וביעורו בלאו הבא מכלל עשה ולא שיתחיל מצות אכילתו או דהא אתקש לפסח וכתוס' ורא"ש שם רק דממעט חמץ (וגם מצות י"ל דכולל אף מצה עשירה דמשמעותא מצות וי"ל דמותר לאכול מצה עשירה אבל מצה לצאת בו י"ח הוא רק בלילה וכשיטת ר"ת שמותר לאכול מצה עשירה בע"פ אך והו רק מדרבנן) י"ל דאף לר"ש דס"ל לקמן פ"ב ה"ב דאין לאו בחמץ לפני זמנו מ"מ יש לומר דאסור מבוס קך בערב ה"מ והוא מבערב (אלי יום כ"ז) מבמס שנקרא ערב

וזה אסור בלאו הבא מכ"ע לחמץ וכשיטת התוס' בכס"ג שכתבו כ"ח ב' דלר"ש איכא עשה דחשביהו ולפמ"ש כאן י"ל בפשיטות מבוס קך בערב אסור באכילה ולא כדברי בעה"מ דלר"ש מקיים באכילה מ"ע דהשביתו. וי"ל דאף לר' יוסי ור"י דאמרו לקמן שם דלר"ש החמץ שלא בזמנו אינו רק אסור מדרבנן ז"א רק לאחר זמנו אבל בלפני זמנו י"ל דלר"ש לשי' הנגודין, מה"ת אסור. וע"ל בכ"ד דיליף אליביה דר"מ ור"י לבעור חמץ מקרא דאך כבבלי כ' א' וגם לא נזכר כך דהבא דהכא:

עין משפט נר מצוה

ה

א מיימוני פ"ב מחמץ ומצה הל' ג סמ"ג לאוין עט טוש"ע או"ח סי' תלג

ו

ב מיי' שם פ"ב הל' ד טוש"ע שם כבכי' תלג ס"א

ז

ג טוש"ע שם

ח

ד טוש"ע שם סעיף י

מסורת הש"ס

פסחים ו פ"ב — שם י פ"ב — שם ו פ"ב — ב"ר פ' לא — סנהדרין קח ע"ב — ב"ר פ' לג — (לקמן פרק ג' הלכה ז)

תורה אור: צפניה א — משלי כ — בראשית ו

כדעתיה דר' שמואל בר רב יצחק אמר מפני שהנר בודק כל שהוא אף על פי שאין ראיה לדבר *זכר לדבר. °והיה ביום ההוא אחפש את ירושלם בנרות. ואית דבעי אימר נישמעינה מן הדא °נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן. אמר רבי יוסה מתני' אמרה שבדיקת היום בדיקה. דתנינן *רבי יודה אומר בודקין אור לארבעה עשר ובארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור. לא סוף דבר רבי יודה אלא אפילו דרבנין. דתנינן והכ"א [א] אם לא בדק אור לי"ד יבדוק בי"ד. וצריך לבדוק לאור הנר. נישמעינה מן הדא [ב] *אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור הככבים אלא לאור הנר. ניהא לא לאור הלבנה ולא לאור הככבים אלא לאור חמה וכי יש חמה בלילה. הדא אמרה [ג] אפי' ביום צריך לבדוק לאור הנר. לא סוף דבר בית שאין בו אורה אלא אפילו בית שיש בו אורה אפילו ביום צריך לבדוק לאור הנר. [ד]מבואות האפלין מהו שיהא צריך לבודקן בתחילה לאור הנר. מיליהון דרבנין אמרין לא כמה דהוא מנהר בליליא הוא מנהר בימּמא דאמר רב הונא *כד הוינן ערקין באילין בוטיתא דסדרא רבה היו מדליקין עלינו נרות בשעה שהיו כיהים היינו יודעין שהוא יום ובשעה שהיו מבהיקין היינו יודעין שהוא לילה. ותייא כיי דמר רבי אחייא בר זעירא נח בכניסתו לתיבה הכנים עמו אבנים טובות ומרגליות בשעה שהיה כיהות היה יודע שהוא יום. ובשעה שהיו מבהיקות היה יודע שהוא לילה. למה *יש חיה אוכלת ביום ויש חיה אוכלת בלילה. וחא כתיב °צוהר תעשה לתיבה כמאן דאמר *לא שימשו המזלות בשנת המבול. ר' ירמיה בעי [ו] בתי כניסיות ובתי מדרשות מהו שיהו צריכין בדיקה. מה צריכא ליה שכן מכניסין לשם [ה]בשבתות ובראשי חדשים. ותהא פשיטא ליה הכן הוא צריכה ליה הואיל ואורן מרובה. מהו שיהא צריך לבודקן בתחילה ביום לאור הנר. ר' יוסה בעי [ה]חצירות שבירושלים שאוכלין שם חלות תודה ורקיקי נזיר מהו שיהו צריכין בדיקה. בלא כך אינן בדיקות מן הנותר. *ייבא כהדא תנא ר' זכריה חתניה דרבי לוי [ה]נידה חופפת וסורקת כהנת אינה חופפת וסורקת נידה כהנת

פני משה

כדעתיה הוא דקאמר לעיל דטעמא דאור הנר מפני שהנר בודק כל שהוא בכל מקום ואפילו המוטע שבחורין וסדקין ומספקא ליה אם בדוקא תני ליה אתנא ולאפוקי אור האבוקה או דילמא עלה טובה קמ"ל ולמצוה מן המובח' קתני: אע"פ שאין ראיה לדבר. סיפא דהתוספתא דמייתי לקמן היא דקתני לאור הנר מפני שבדיקת הנר יפה מרובה אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר דהיפוש בנר כדכתיב והיה ביום ההיא וגו' וראיה ממש ליתא דמדברי קבלה הוא ועוד דאיכא למימר דקולא הוא דאקיל רחמנא בירושלים דלא בדק לה בנהורא דאבוקה דנפיש טובא אלא בנהורא דשרגא דזוטר טפי דעון רבא משתכח ועון זוטר לא משתכח: ואית דבעי מימר דנישמעינה מן הדא דכתיב נר אלהים וגו'. אלמא דחיפוש בנר עדיף מעלי דחופש כל חדרי בטן כתיב: מתניתא אמרה וכו'. כלומר הא ודאי שמעינן לה ממתניתין דלקמן בפרקין דבדיקת היום הוי בדיקה כדקתני ר' יהודה אומר וכו' ולא סוף דבר אליבא דר"י בלחוד. אלא אפילו ממלתייהו דרבנן שמעינן דבדיקת היום מיהת בדיעבד הוי בדיקה כדקאמרי לא בדק וכו' אלא הא דקמיבעיא לן וצריך לבדוק לאור הנר אפילו בבדיקת היום או שבודק הוא לאור היום: נשמעינ' מן הדא. דתנינן בתוספתא ריש מכילתין אין בודקין וכו' וניחא הא דקתני לא לאור הלבנה וכו' דאיצ' למימר דבבדיקת הלילה תיירי אלא לאור החמה בתמיה וכי יש חמה בלילה אלא הדא אמרה אפי' ביום צריך לבדוק לאור הנר: לא סוף דבר וכו'. ולא תימא דדוקא בבית שאין בו אורה אלא אפילו יש בו אורה נמי צריך לבדוק לאור הנר דהא לא לאור החמה קתני משמע אפי' במקום שהחמה זורחת בבית: מבואות האפילין ביום מהו שיהא צריך לכתהלה לבדקן לאור הנר. וכלומר דמיבעיא ליה אי מהני בהו אור הנר ביום היאיל ואפילין הן ובלילה השיבא ויכול אף לכתהילה לבדוק בהן ביום ופשט הש"ס דממילהון דרבנן דלקמן שמעינן דלא כמה היא דמנהר אור הנר בלילה הוא מנהר ביממא ואפי' במקום האפל דאמר רב הונא כד הוינן ערקין מפני האויבים ומסתתרין עצמן באילין בוטיתא הן המקימות האפילין שאחורי הבית המדרש הגדול והיו מדליקין וכו' והיו כהות ביום: ותייא. הא כהאי דאמר רבי חייא נח היה מכנים עמו לתיבה אבנים טובות ולסימן שבשעה שהיו כהות וכו' ולמה היה צריך לסימן זה מפני שיש חיה אוכלת ביום כו' והיה צריך לידע זמן אכילתן: והא כתיב צוהר תעשה לתיבה. ויכול היה לראות דרך החלון ומשני כמ"ד שלא שימשו המזלות בשנת המבול ולדידיה האי צהר תעשה שתכנים עמך דבר המאהיר ומזהיר: מה צריכת ליה. מפני מה מספקא ליה ומהיכי תיתי שיהו צריכין בדיקה. וקאמר משום שכן מכניסין חמץ לשם בשבתות שאוכלין שם חזני בה"כ וכן בר"ח שהיו סועדין שם סעודות בעת קידוש החדש כדאמר בסנהדרין. ופריך א"כ ותהא פשיטא ליה דצריכין בדיקה ומשני להכן הוא דמיבעי ליה הואיל ואורן מרובה מהו שיהא צריך לבודקן בתהלה ביום לאור הנר או דילמא מכיון דאורן מרובה בודק הוא לאור היום: חלות תודה. ויש בהן חמץ. ופריך ובלא כך וכי אין בדוקות מן הנותר שהיו צריכין לבדוק בכל פעם אם יש איזה נותר מהן כדי לשורפו וא"כ למה צריך בדיקה עכשיו הלא ככר בדוקות הן וקאמר הש"ס דיבא הך דינא כהדא דתני ר' זכריה נדה חופפת וסורקת מפני החציצה אבל כהנת שטובלת מפליטת שכבת זרע כדי לאכול בתרומה אינה צריכה חפיפה וסריקה מפני שנזהרת מדבר החוצץ ונדה כהנת

קרבן העדה

כדעתיה. לשיטתו הא דקמיבעי ליה אבוקות מפני שסובר שעיקר הבדיקה בנר מפני שבודק יפה הלכך קמיבעיא ליה באבוקה שאינו בודק יפה וכדפרישית: זכר לדבר דבודקין בנרות וראיה ממש ליתא דאיכא למימר דלקולא קאמר שלא יבדוק באור גדול אלא באור קטן כדי שלא ימלא: אחפש את (עון) ירושלים בנרות. מדמשתבח קרא וקאמר דאפילו אם יבדוק בנירות לא ימלא עון ירושלים שמע מינה דבדיקה באור הנר היא הבדיקה המשובחת: נישמעינה מן הדא. מהאי קרא שמעינן שאור הנר יפה לבדיקה: מתניתין אמרה. ממתני' שמעינן דבדיעבד אם בדק ביום הוה בדיקה מעלייתא: ובי"ד בשחרית. והא יממא הוא ומאי מהני הבדיקה אלא ודאי דבדיעבד בדיקת היום מהני: לא סוף דבר. לאו דוקא ר' יהודה הוא דסובר כן אלא אפי' רבנן דפליגי אר' יהודה מודו בהא: יבדוק בארבעה עשר. והיינו ביום ארבעה עשר: וצריך לבדוק לאור הנר. כשבודק ביום ארבעה עשר אם צריך נמי לבדוק לאור הנר או לא: נשמעינה מן הדא. כמו ת"ש: ניחא לאור הלבנה וכו'. כלומר ניחא דאיצטרך לאשמועי' דבעינן נר באור הלבנה והכוכבים שהן בלילה אלא דקאמר דאף דיש אור החמה צריכין נר וכי יש חמה בלילה: הדא אמרה. זאת אומרת שאפי' בודק ביום שיש אור החמה צריך שיבדוק לאור הנר: לא סוף דבר. לאו דוקא בית שאין בו אור החמה צריך שיבדוק לאור הנר ביום אלא אפי' בית שיש בו אור והוא בודק ביום צריך לבדוק לאור הנר: מבואות האפילין. שאף ביום אי אפשר לראות בהן בלא אור הנר: מהו שיהא צריך וכו'. כלו' מהו שיהא מותר לבדקו ביום לכתחלה דאי משום שאור הנר יפה לבדיקה הרי אף ביום אפשר לקיימו ל"א מהו שיהא צריך לבדקן בתחלה בליל י"ד לאור הנר או דלמא אף ביום י"ד יכול לבדקן לאור הנר ודא ודא אחת היא: מיליהון דרבנן אמרין. מדברי חכמים והיינו מדברי רב הונא דבסמוך שמעינן שאין אור הנר מנהיר כל כך ביום אפי' במבואות האפילין כמו שהוא מנהיר בלילה: כד הוינן ערקין. כשהיינו בורחין להנך מערו' של בה"מ הגדול מפני השונאים: בשעה שהיו כיהים. ולא האירו כל כך ידעו שהאיר היום וכח ניצוץ השמש מכהה אור הנר אפילו הוא במקום אפל: מבהיקין. שהיה אורן בהיר: ותייא כיי דמר ואתיא כי הא דאמר: למה הכניסן. מאי נפקא ליה מיני' אם הוא יום או לילה ואם לעשות מהן אוכל הלא ידע שלו לבדו יהיו בלאהו מן התיבה: ומשני יש חיה אוכלת ביום וכו'. לפיכך היה צריך לידע מתי יום ומתי לילה: ופריך והא כתיב צהר תעשה לתיבה. והיה יכול לראות מתוכו היום והלילה והאבנים טובות ל"ל: לא שימשו המזלות בשנת המבול. ולא היה מהני לו הצהר לידע בו מתי יום ומתי לילה: מה צריכא ליה. מאי קמיבעיא ליה מהיכא תיתי שיהו צריכין בדיקה: שכן מכניסי' לשם בשבתות. שהאורחים אוכלין בשבת בבה"כ כדאיתא בערבי פסחים: ובר"ח. סעודות שהיו עושין כשמעברין החדשים וי"ג בעיבורות ובר"ח והיינו גם הסעודה שהיו עושין בעיבור שנים: ופריך ותהא פשיטא לי' דצריכין בדיקה דהא מקום שמכניסין בו חמץ הוא: ומשני הכן הוא. מיבעיא ליה אם ב"כ וב"מ שאורן רב צריכין בדיקה דוקא לאור הנר או דלמא כיון שיש בהן חלונות הרבה ואינן מקורות בכל הצדדין בודקין אותן לאור החמה ודיו: ופריך בלא כך. בלאו הכי הרי הן בדוקות שצריך להשגיח שלא יאבד ממנו דבר שלא יהיה נותר ואם יותר דבר צריך להשגיח יפה לשרפו מיד דנותר מצותו לשרפו בבקר ראשון ואם כן א"צ בדיקה משום פסח: ומשני ייבא כהדא. אתיא כהא דתני ר"ז וכו' הלכך שפיר קמיבעיא ליה: נדה. קודם טבילתה: חופפת. מחככת בידה בשערה: וסורקת. במסרק שלא יהיו שערותיה מקושרות משום חציצה:

גליון הש"ס

[א] ע' בכ"י פי' הלג בשם הר"ן ובמג"א שם ס"ק א':

[ב] ע' ק"ע הבית גרסא אחרת בעיבורי' והיינו עיבור שנה ועיין במאירי פ' בן סורר שגורם באמבירהות וקאי על עיבור ר"ח והוא סעודת ר"ח מלבון הברהם ועיין בהגהמ"י פי"א מה"ת ובכ"י סי' קנא:

[ג] ואף דאמר א"צ בדיקה מ"מ כיון ברגילין לאכול שם הוי ודאי חמץ כמ"ש בב"ח ובודאי חמץ אף אמר צריך בדיקה פי' כי' תלג ס"ו ובמג"א שם ס"ק י ובזה א"ש הא דמסיק בלא כך אינן בדיקות מן הנותר אף דבדיקת חמץ דוקא בלילה לאור הנר משום דכיון דכבר נבדקות ביום מחמת נותר הו לא הוי לכל היותר רק ספק חמץ והו לא צריך בדיקה משום דעורבי' אכלוהו ודוקא ופי' ראב"ן אות ז':

[ד] ע' בתוספות מה כ"ו ע"ב ד"ה אם ותולין דף י פ"א ד"ב פר יבשמ"ב ב"ק פב ע"ב

שנויי נוסחאות (פו"נ) ביום ההוא כצ"ו במקרא „בעת ההיא". (כוכ"ס) אחייא כצ"ו אחווא. (פוכ"ו) שהיה כצ"ו שהיו. (כוכ"ס) בדיקות כצ"ו בדוקות. (פו"ג) וחא כצ"ו והא. (פול"ס) הוא כנ"ו היא.

עמודי ירושלים תנינא

וכי יש חמה בלילה רוקח (סי' רס"ו): לא כמה דהוא מנהר בליליא רוקח (סי' רס"ו): שואלין בה' הפסח רוקח (סי' רמ"ו): בתי כנסיות ובתי מדרשות רוקח (סי' רס"ו): חופפת וסורקת רוקח (סי' שע"ם):

טוב ירושלים

בתי כנסיות ובתי מדרשות מהו שיצרכו בדיקה כו' מכניסין שם בשבתות ובר"ח. בטוש"ע ס"ס תל"ג מבואר מפני שהתינוקות מכניסין שם חמץ. ל' קצת דהן רגילין לכניסן בשבתות ור"ח ובנהוג שמביאים פתם המן. וע' ק"ע ותוס' דף ק"א א' ד"ה דאכלו. ובפ"ח דסנהדרין ה':

הואיל ואורן מרובה מהו שיהא צריך לבודקן לאור הנר. מכאן ראיה דצריך אלונות הרבה בבסנה"ד בכל הצדדים וכבבלי ברכות רפ"ה וירושלמי שם: חצירות שבירושלים שאוכלין שם חלות תודה כו'. הכוונה דודאי יש למצוא הצירות שאינן נקיות שאין אוכלין שם חלות תודה ורקיקי נזיר. אבל בודאי כל העיר נאכל והאי תנא ירושלמאה דתני ליטנא קולא. ולא כדברי הק"ע שחשב דהיו חצרות מיוחדות לאכול שם חלות תודה ורקיקי נזיר וא"א כלל. ודע דיל"ע בזה לענין טהור ובגל ירהב שוות גם לענין ח"ם דאל"כ מה בכך שהם בדוקות אלא נותר מ"מ מח"ם אינם בדוקות והרי גם בה"ם עובר בבל יראה ומוכח דגם נותר מצות לשורפו אף בח"ם ולהיסק בב"י אין בכרח:

בהנת חופפת וסורקת שלא תחלוק בין נידה לנידה אוף הכא שלא לחלוק בין ביעור לביעור. תני רבן גמליאל ברבי איניונא קומי רבי מנא נידה שהיא מפסקת כל שבעה חופפת וסורקת. כהנת שהיא טובלת בכל יום אינה חופפת ואינה סורקת. א"ל לשמרת יום כנגד יום נצרכה. א *חורי הבית העליונים והתחתונים והיציע והחדות והעלייה וגג הבד וגג המגדל בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות אוצרות היין ואוצרות השמן ואוצרות הפירות אינן צריכין בדיקה. ניחא העליונים והתחתונים. הדא אמרה לא חשו לנפילה. א"ר יוסה תיפתר שהיו שניהן סמוכין לכותל אחד ב למעלה מעשרה וא' למטה מי'. והא תנינן חדות הדא אמרה שלא חשו לנפילה. מתיירא הוא התינוק לילך לשם וחיש לומר שמא נתגלגל המץ שם תיפתר בחדות שיש לה ליזבוז. וגג הבד וגג המגדל. הדא דתימר בגבוהין ג' טפחים אבל אם אינן גבוהין ג' טפחים כארץ הם ובאותו שלא נשתמש בו חמץ. אבל באותו שנשתמש בו חמץ אפילו גבוה כמה צריך בדיקה. אמר רבי מנא ויאות כן אנן אמרין הדא פיפייארות אפי' גבוה כמה לא תהא צריכה בדיקה. *תני רשב"ג אומר ג מיטה שהיא חוצצת בתוך הבית ועצים ואבנים מונחין תחתיה ד בודק צד החיצון ואינו בודק צד הפנימי מפני שעצים ואבנים מונחין תחתיה הא אם אין עצים ואבנים מונחין תחתיה צריך לבדוק צד הפנימי. הדא אמרה חשו לנפילה. אני אומר תינוק נגע והכנים שם חמץ.

מרתף

קרבן העדה

כהנת. שטובלת לאכול בתרומה כיון שטובלת בכל יום אינה צריכה חפיפה וסריקה: אוף הכא. אף כאן לענין בדיקה אע"ג דבלא"ה החצרות הן בדוקות מכל מקום שלא תחלק בין בדיקה לבדיקה צריכין בדיקה: נדה שהיא מפסקת. כלומר ליכא למשמע מהא מלתא דשאני נדה כהנת הואיל ומפסקת שבעה ימים שהרי בכל שבעת ימי נדותה היתה אסורה מלאכול בתרומה ולא טבלה אבל כהנת טהורה שהיא טובלת בכל יום לטומאה ש"ז אינה צריכה חפיפה ולא משום שלא תחלוק בין נדה לנדה: א"ל לשומרות יום כנגד יום צריכה. מיבעיא ליה אי מדמינן לשומרת יום כנגד יום דכהנת שאינו אלא יום אחד ואפ"ה הכהנת צריכה חפיפה וסריקה ועכ"ל הטעם משום שלא תחלוק והשתא קמיבעיא ליה אם נאמר כן גם גבי בדיקת החצרות שאוכלין שם לחם תודה או לא: חורי הבית. שבכותל העליונים והתחתונים הגבוהים יותר מדאי והנמוכים יותר מדאי ואין נוחין להשתמש אין צריכין בדיקה: והיציע. כמין חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ ויש שעושין אותה בעובי הכותל: והחדות. בנין אבנים ע"ג קרקע עשוי כעין בור: וגג המגדל. כלי של עץ שנותנין לתוכו כלים ואוכלים: ובית התבן וכו'. שאין דרך להכניס בהוכן חמץ: ופריך ניחא. החורין העליונים שאינן צריכין בדיקה דמפני גבהן אינן ראויין לתשמיש ולא חיישינן שמא בא לשם וזמן אלא התחתונים למה אינן צריכין בדיקה אע"ג דאינן ראויין לתשמיש מ"מ ניחוש שמא מעצמו נפל לתוכו וקס"ד חורין התחתונים שהן למטה בארץ: הדא אמרה. שמעינן מהכא דלא חיישינן לשמא נפל מעצמו לתוכו חמץ: תיפתר. תפרש התחתונים לאו שהן למטה בקרקעית הבית אלא שניהן בכותל אלא העליונים היינו שהן למעלה מעשרה טפחים ולא ניחא תשמישתן והתחתונים היינו שהן למטה מעשרה טפחים שאף הן אינן ראויין לתשמיש וכיון שהן בתוך הכותל אי אפשר לומר שנפל לתוכן מעצמן: ופריך והא תנינן חדות. אינה צריכה בדיקה ושמעינן מינה דלא חיישינן לנפילה: ומשני מתיירא הוא התינוק וכו'. דודאי לא חיישינן לנפילה דגדול דאם נפל ממנו הוא חוזר ומגביה אלא דחיישינן שמא נפל מיד הקטן ובחדות לא חיישינן להכי דמתיירא הוא הקטן לילך לשם שלא יפול: ופריך וחש לומר וכו'. וניחוש שמא החמץ שהיה מונח על הארץ נתגלגל ברגלי אדם לתוך החדות: ליזבוז. שפה שא"א להתגלגל אם לא שיפיל לתוכו בכוונה: הדא דתימר. כלומר לא אמרן אלא בשהן גבוהין ג' טפחים מן הארץ אז אינן צריכין בדיקה אבל כשהן נמוכין מג' הן כארץ וצריכין בדיקה דאפשר שנתגלגל שם על ידי רגלי אדם דכל פחות מג' לארץ מידרס דרכי עליה בני אדם: ובאותו שלא נשתמש שם חמץ. ולא אמרן שבגבוהין ג' א"צ בדיקה בשלא נשתמש עליהן חמץ מעולם אבל אם נשתמש עליהן חמץ אפי' גבוה הרבה צריך בדיקה דכל דנשתמש בו חמץ מעולם צריך בדיקה אע"ג דמיטלטל הוא לא אמרינן שבטלטולו נפל: ויאות. שפיר קאמרת דלא אמרי' שמחמת טלטולו אזדא ליה בדיקתו: כן אנן אמרין. לפ"ז נמי נאמר אלו פיפייארו' אפי' גבוהין הרבה לא יהיו צריכין בדיקה והלא הכל מודים שצריכין בדיק': פיפייארו'. הוא כסא קטן שתחת כסא גדול וי"מ כלי כמין קופה העשויי' כמעשה מלודה ובבבא והיא גדולה ואינה מקבלת תבואה אלא פירות כגון תפוחים ורמונים: מטה שהיא חוצצת בתוך הבית. שהיא מונחת מכותל אל כותל וא"א לעבור לצד השני: ועצים ואבנים מונחין תחתיה. שאי אפשר שיבא חמץ לצד השני מתחת המטה: מפני שעצים וכו'. כלומר טעמא שעצים ואבנים מונחים תחתיה הא לאו הכי צריכין לבדוק גם הצד הפנימי הא אי אפש' להשתמש לעבור שם דסתם תחת המטה נמוך הוא ואפ"ה צריך בדיקה דחיישינן שמא נתגלגל החמץ לשם ש"מ דחיישינן לנפילה: ומשני אני אומר. שמא נכנס תינוק קטן מתחת המטה והביא חמץ לשם אבל לנפילה לא חיישינן:

מרתף

פני משה

כהנת חופפת וסורקת כדי שלא תחלוק בין נדה לנדה ואוף הכא נמי כן דמ"מ צריכות בדיקה: שלא לחלוק בין ביעור לביעור. כלומר שלא לחלוק בין מקומות הצריכות בדיקה כדי לבער ובין חצירות אלו: תני ר"ג וכו'. טעמא מפרש מה ראו לחלק בין נדה לכהנת. א"כ ר"ג פליג אהא דלעיל דאפי' נדה כהנת ס"ל א"צ חפיפה וסריקה הואיל והיא טובלת בכל יום כלומר דשכיחא לה טבילה בכל זמן מפני התרומה: א"ל ר' מנא: לשומרת יום כנגד יום נצרכה. כלומר הא דקתני דנדה כהנת צריכה חפיפה וסריקה שלא תחליק היינו בין נדה שומרת יום כנגד יום הוא דקאמר דכל נדה שטבלה לאחר ז' ימי נדה שומרת יום כנגד יום בימי זיבה שהן בין ימי נדה לימי נדה כדין זבה דאורייתא ואם ראתה יום אחד שומרת יום שלאחריו אם תראה עוד ועד ג' ימים הויא זבה ואם לא ראתה טובלת ביום השני והרי לא הפסיקה אלא יום אחד בין טבילת נדה ובין טבילת שומרת יום כנגד יום ואעפ"כ צריכה חפיפה וסריקה א"כ שפיר קאמר שלא תחלוק בין נדה כגון זו או לבין נדה כהנת ולעולם צריכה חפיפה וסריקה: חורי הבית וכו'. תוספתא בפרק קמא והתם גרים ואוצרות של תבואה וגירסא דהכא יותר ניחא דבית האוצרות דריש' היינו של תבואה ואוצרות דסיפא אוצרית הפירות הן: ניחא העליונים. דא"צ בדיקה שאין דרך להשתמש במקום הגביה: והתחתונים. בתמיה דקס"ד התחתונים הסמוכין לארץ וליחוש שמא נפל המץ בהן: הדא אמרה לא חששו לנפילה. דמכיון שהן סמוכין לארץ אינן נוחין להשתמש בהן ולנפילת חמץ לשם לא חיישינן: אמר ר' יוסי דלא היא דמהכא לא שמעי' מידי דתיפתר דתחתונים דקתני לאו תחתונים ממש אלא שניהן שניהם סמוכים לכותל וכו' כלומר בין העליונים ובין התחתונים דקתני בכ הן סמוכין לכותל הן והיינו שהחורין בתוך הכותל הן אלא העליונים קרא התנא לאותן שהן למעלה מעשרה ולאותן שהן למטה מעשרה קרי להו תחתונים ומכיון שהחורין בכותל הן לא שייכא בהו נפילת המץ ולעולם אימא לך בעלמא חיישינן לנפילה: והא תנינן חדות. שהיא חפירה בקרקע ובבנין שפיר שייך נפילה לשם ואפ"ה קתני א"צ בדיקה א"כ הדא אמרה לא חשו לנפילה ודחי לה הש"ס דמהכא נמי לא ש"מ מידי לפי שמתיירא הוא התינוק לילך לשם שמא יפול לתוך החפירה וכלומר דהא עיקר השטא דס"ד למיחש הכא אינה אלא מפני התינוקת דאין דרך בני אדם גדולים להשתמש בהן ולהכנים שם המץ ולפיכך נמי גבי חורין דאין דרך להשתמש בהן אלא התינוקת הלכך בין חור שהוא למעלה מעשרה ובין שהוא למטה מעשרה לגבי התינוקת גבוהין הן ואין דרכן לתת חמץ לשם ואינן צריכין בדיקה: וחש לומר. והא הכהי איכא למיחש שמא נתגלגל חמץ לשם ומשני דמיירי בחדות שיש לה ליזבז והיא שפה סביב וליכא למיחש שנתגלגל לתוכה: וגג הבד וגג המגדל. קתני א"צ בדיקה: הדא דתימר בגבוהין ג' טפחים. כלומר ש־גג שלהן גבוה ג' טפחים סביב סביב כמין מעקה דלא ניחא תשמישתיה על גבן אבל אם אין להן מעקה סביב גבוה ג' טפחים כארץ הן השוכין דניחא תשמישתיהו לתת על גבן וצריכין בדיקה: ובאותו שלא נשתמש בו המץ. כלומר וכל אלו דקחשיב שא"צ בדיקה ד קא בידוע שלא נשתמש בו חמץ וקמ"ל דלא חיישינן דילמא נשתמש בו המץ ולאו אדעתיה אלא מכיון דאין דרך להשתמש שם מסתמא אין צריך בדיקה אבל אם לפעמים נשתמש המץ באותו מקום אפילו גבוה כמה צריך בדיקה: אמר רבי מנא ויאות. שפיר הוא דודאי צריך בדיקה: כן אנן אמרין. כלומר דאי לא תימא הכי וכי כן אנן אמרין: הדא פיפייארות. והוא כלי ארוג מקנים ועשוי כמין סריגי חלונות ונותנין הפלים ומאכלים בתוך הסריגים שעשויין כמין חורין חורין: ואפילו גבוה כמה. כלומר בגבוה הרבה תאמר נמי לא תהא צריכה בדיקה. בתמיה אלא ודאי במקום שמדרך להשתמש בו חמץ צריך בדיקה: פיפייארות. דוגמתו שנינו בפי"ו דכלים אפיפירות שעשה להן קנים מלמטן למעלה לחיזוק טהורה: תני רשב"ג אומר וכו'. סיפא דתוספתא דלעיל היא: מטה שהיא חוצצת בתוך הבית. שהיא הולקת את כל הבית ומגעת מכותל לכותל ואינו יכול לעבור להשתמש בצד הפנימי כגון שהמטה גבוה היא ואם עצים ואבנים מונחין תחתיה אינו יכ"ל להשתמש באותו צד לא דרך עליה ולא דרך תחתיה הלכך בודק צד החיצון בלבד וא"צ לבדוק צד הפנימי: מפני שעצים ואבנים וכו'. ומדייק הש"ס טעמא שעצים ואבנים מונחין תחתיה הא לאו הכי צריך לבדוק גם צד הפנימי א"כ הדא אמרו חשו לנפילה שהרי מ"מ לא ניחא ליה השמישתיה תחתיה אי לאו דטעמא דחיישינן שמא מאליו נפל שם המץ ודחי לה הש"ס דלעולם בעלמא במקום שאין דרך להשתמש ולהכנים שם חמץ לא חיישינן לנפילה והכא היינו טעמא לפי שאני אומר תינוק נגע הגיע לתחתיה והכנים שם המץ לצד הפנימי הלכך דוקא אם עצים ואבנים מונחין תחתיה שאין התינוק יכול לעבור דרך תחתיה אז א"צ לבדוק צד הפנימי:

מרתף

שנויי נוסחאות (שו"ב) איניונא בד"ו איניינא. (שו"ו) לשמרת בד"ו לשומרת. (שו"י) צריכן בד"ו צריכין. (שו"ז) ליזבוז בד"ו ליזביז.

מהר"ם די לונזאנו

חורי הבית העליונים והתחתונים היציע והדות והעליה וגג הבית וגג המגדל כצ"ע: אני אומר תינוק נכנס והכנים שם חמץ כצ"ע:

חידושי הרד"ל

ויאות כן אנן אמרין הדא פפירות כו'. הוא כלי המיוחד לפת כדמשמע ר"פ י"ז דכלים וע"ש פי' הגר"א. והאי ויאות דרך בתמיה הוא. וכמשמעו תמיד בל' הירושל':

עמודי ירושלים

חורי הבית העליונים והתחתונים והיציע כו'. ע' בשירי קרבן מה שהקשה שם על פירש"י בש"ס (דף ח' ע"א) דהגגים היו משופעים דא"כ פשיטא וגם דהא איתא אח"כ בירושלמי ובאותו שלא נשתמש בו חמץ כו' משמע דמוכל להשתמש שם. ע"כ כתב דאם שימש במגדל גם הגג צריך בדיקה. ושוה המוה דאם מביק בירושלמי דלנפילה לא חיישינן מכ"ש דלא נימא גוד אסיק והחמץ יעלה מהמגדל על הגג ולהדיא כתב רש"י שם גג המגדל שמתחין לתוכו כלים ואוכלים הוכן צריך בדיקה ולא גגו עכ"ל מבואר דהגג אין צריך בדיקה אף שהשימש בתוכו וכ"ה בש"ס (דף י' ע"ב) הכא ודאי דלא עבידא דסלקא מנכשה וע"כ צ"ע לפירוש רש"י דמכל מקום יכול להשתמש בגג ע"י הדחק וקמ"ל דלא חיישינן שמא שימש ע"י הדחק עליה וכן בירושלמי אח"כ מיירי בשימוש ע"י הדחק ולכמ"ש כסדה יהיש לפרש דברי הירושלמי דהאי גבוה ג' היינו השימוש ע"ש א"כ מבואר להדיא בירושלמי כפירש"י דמיירי במשופע:

טוב ירושלים

אוף הכא שלא לחלוק בין ביעור לביעור. נפ"מ דקיי"ל דכבודק צריך שיבטל א"כ החמיר בדרבנן כמו בדאורייתא בסברא זו שלא לחלוק. ודוחק לומר דהמץ שהוא בכרת החמירו בו ומוכח כדברי הס"א ולא כב"ח בשוכה והכמ"ל: אר"ז

מסורת הש"ס: פסחים ח ע"א ותוספתא פ"א; שם פ"א

עין משפט נר מצוה: ט א מיי' פ"ב מחמץ הל' ו טוש"ע או"ח סי' תלג סעיף ז; ו"ס סיען תלג

גליון הש"ס: ב עיין בנת סי' תל"ג ובפר"ח כ"ת. ג עיי' בתוספות ח' ע"א ד"ה מטה:

תורה אור

מרתף של יין צריך בדיקה. מרתף של שמן אינו צריך בדיקה. מה בין יין ומה בין שמן. יין אין לו קבע שמן יש לו קבע. [א] אוצר בין של יין בין של שמן אינו צריך בדיקה. אי זהו מרתף כל שנתון עם הלחם בחצר. יש מרתף שהוא באוצר ואוצר שהוא כמרתף. מרתף שהוא בוש לוכל בתוכו הרי הוא כאוצר. ואוצר שאינו בוש לוכל בתוכו הרי הוא במרתף. יש הצר שהוא כמבוי ומבוי שהוא כחצר. חצר [ב] שהרבים בוקעין בתוכה הרי הוא כמבוי. ומבוי שאין הרבים בוקעין בתוכו הרי הוא כחצר. וחש לומר שמא הבהמים מבניסין לתוכו חמץ. אין דדך הבהמים להיות מבניסין לשם חמץ אלא מיני מתיקה. שהן בודקין היין היפה. [ג] *היוצא לפרש קודם שלשים יום אינו צריך לבדוק. בתוך שלשים צריך לבדוק. הדא דתימר בשיש בדעתו לחזור אבל אין בדעתו לחזור אפילו קודם לשלשים יום צריך לבדוק ובספק אבל בודאי אפי' מראש השנה, א"ר בא ואפי' יש בדעתו לחזור צריך לבדוק שמא ימלך ולא יחזור. [ג] *הכל נאמנין על ביעור חמץ אפי' נשים אפי' עבדים. ר' ירמיה בשם ר' זעירה לית כאן אפי' נשים. נשים עצמן הן נאמנות מפני שהן עצילות והן בודקות כל שהוא כל שהוא. כותים כל זמן שעושין מצתן עם ישראל נאמנין הן על ביעור חמץ. אם אינן עושין מצתן עם ישראל אינן נאמנין על ביעור חמץ. א"ר יוסה הדא דתימר בבתים אבל בהצירות חשודין הן. דאינון דרשין °לא ימצא בבתיכם לא בחצרותיכם. *תני רשב"ג אומר כל מצוה שהכותים נוהגין בה הם מדקדקין בה יתיר מישראל. אמר ר"ש *הדא דתימר בראשונה שהיו משוקעין בכופרניהן אבל עכשיו שאין להן לא מצוה ולא שירי מצוה חשודין הן ומקולקלין הן. [ד] *שואלין בהלכות פסח" הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג. בבית וועד [ה] *שואלין קודם לשלשים יום. רשב"ג אומר שתי שבתות. אתייא דר' יוחנן כרבנין ודחברייא כרשב"ג. א"ר יוחנן טעמון דרבנן שכן משה עומד בפסח ראשון ואומר להן הלכות הפסח השני. ודחברייא כר' שמעון בן גמליאל שכן משה עומד בראש חודש ואומר להם הלכות הפסח: במה אמרו שתי שורות במרתף וכו'. רב חונה בשם רב קולפו.

עין משפט נר מצוה

יא [א] מיי' פ"ב מהו"מ הלכה ו טוש"ע או"ח סי' תלג ס"ג

יב [ב] מיי' שם הלכה יס טוש"ע שם סימן תלו ס"ב

יג [ג] מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סי' תלז כ"ד

יד [ד] מיי' פי"ג מהלכות תפלה הלכה ח'

טו [ה] טוש"ע או"ח סי' תכט ס"א

פני משה

מרתף של יין צריך בדיקה. כדתנן במתניתין וכדמפרש ואזיל מפני שדרך להסתפק מהמרתף על שלחנו ויין אין לו קבע שאין קבע לשתיה שלפעמים שותה יין בסעודה זו יותר ממה שהוא רגיל וכשכלה היין על השלחן הולך השמש להביא יין מן המרתף ופעמים שפתו בידו אבל שמן שהוא לאכילה יש לו קבע ויודע השמש כמה שמן צריך לסעודה ומכין הכל מקודם הסעודה: אוצר. שיש בו הרבה ומן האוצר מביאין להמרתף ואין הדרך להסתפק על שלחנו מן האוצר לפיכך בין של יין בין של שמן א"צ בדיקה כדתנינן בתוספתא דלעיל: איזהו מרתף. כתם מרתף דמתני' מפרש: כל שנתון עם הלחם בחצר. כלומר שאין מקפידין לתת שם לחם א"נ שהוא סמוך למקום הלחם הנתון בחצר שלפעמים נוטל הלחם ממקום הסמוך ומביאו להמרתף: יש מרתף שהוא כאוצר. שיש לו דין אוצר ויש אוצר שיש לו דין מרתף כדמפרש ואזיל דכל שהוא בוש לאכול בתוכו כגון שמעבר רבים לפניו ואין חשש שמא הכניס חמץ לתוכו הרי הוא כסתם אוצר וא"צ בדיקה ואוצר שאינו בוש לאכול בתוכו הרי היא כסתם מרתף וצריך בדיקה: יש חצר שהוא כמבוי. כתם מבוי רבים בוקעים בו ואדם בוש לאכול בתוכו והצר ברבים בוקעים בתוכה יש לה דין מבוי ומבוי שאין רבי בוקעים בתוכו הרי היא כסתם חצר וצריך בדיקה: וחש לומר שמא הבהמים מכניסין לתוכו חמץ. אסתם מבוי שהרבים בוקעין בתוכו פריך דקאמרת א"צ בדיקה מפני שאין מדרך לאכול בתוכו ואמאי והא איכא למיחש שמא ההמרים אחר הבהמות שנכנסין לתוכו לטעון המשאות של יין שטוענין על הבהמות והן הכניסו את החמץ בתוכו דההמן של אלו הבהמים אינן בושין לאכול בכל מקום: ומשני אין דרכן להכניס המין לשם אלא מיני מתיקה מביאין עמהן לאכול ולטעום את היין אה"כ מפני שמיני מתיקה בודקין את היין אם הוא יפה ואותן מיני מתיקה אין בהן המין כגון פירות מתוקין וכיוצא בהן: היוצא לפרש. תוספתא היא בפ"ק היוצאין בשיירה והמפרשין בספינה לפני ל' יום א"צ לבדוק: הדא דתימר. דוקא: בשיש בדעתו להזור. מיד ולא יתעכב עד קודם הפסח: אבל אין בדעתו להזור. מיד חיישינן שמא לא יחזור עד ערב פסח בין השמשות ולא יכול לקיים מצות ביעור חמץ אפילו יוצא קודם ל' יום צריך לבדוק ולבער: ובספק. הא דאמרינן בשאין דעתו לחזור אפי' לפני ל' יום צריך לבדיק להו שבודאי לא יחזור אלא ספק הוא ואינו מחליט בדעתו לחזור מיד קאמר אבל בודאי במחליט בדעתו שלא להזור עד קודם הפסח אפי' יוצא מר"ה צריך הוא לבדוק: ר' בא. פליג שאפי' יש בדעתו לחזור צריך הוא לבדוק שמא ימלך ולא יחזור: לית כאן אפילו נשים כמי מכאן נשים נשים עצמן אין נאמנות כצ"ל. כלומר כל עצמן אינן נאמנות בדבר זה שהיא טירחא כדמפרש ואזיל מפני שהן עצלניות והן בודקות כל שהוא ולא כל הצורך: מצתן עם ישראל. כלומר שרואין שנזהרין הן מכל מיני חימוץ בעשיית מצה אז נאמנין הן על ביעור חמץ: הדא דתימר. בנאמנים על ביעור חמץ דוקא בבתים אבל בחצירות הצריכות בדיקה השידין הן לפי שהן דורשין לא ימצא בבתיכם כתיב אבל לא בחצירותיכם: תני. בתוספתא פ"ב: הדא דתימר בראשונה שהיו משוקעין בכופריהון כלו' בדברים שהיו כופרין בדרש הכמים היו משוקעין בהן ומה שהחזיקו החזיקו והיו מדקדקין בהן הרבה אבל עכשיו שאין להם כלום ממצות חשודין הן לגמרי ומקולקלין הן והרי הן כנכרים לכל דבריהם. שואלין בהלכות פסח בפסח כל א' וא' בביתו אבל בבית וועד שמתקבלין הרבה בבהמ"ד ללמוד שואלין קודם לל' יום: אתיא דר' יוחנן. דלקמן דמפרש טעמייהו דרבנן: קולפו

גליון הש"ס

[*] פיינו דלא הוי כחצר של הפקר ופי' ב"ח ומג"א סי' תלג ס"ק ו:

[*] צ"ל בהלכות פכח בפסח

קרבן העדה

מרתף של יין. הוא מקום שמסתפקים ממנו ליקח לשלחנו ופעמים שהשמש נכנס להביא יין כשהוא כלה על השלחן ופתו בידו: יין אין לו קבע. פעמים בבתיית סעודה מרובה משל חברתה ואין השמש בקי בדבר: שמן יש לו קבע. יודע הוא כמה שמן צריך לכך וכך בני אדם ומביא קודם הסעודה כל צרכו וא"צ לעמוד מן השלחן להביא: כל שהוא נתון. בחצר כמו החדר שנותנין שם הלחם: הרי הוא כאוצר. דליכא למיחש שמא יאכל השמש שם שהרי בוש הוא לאכול שם: יש חצר שהוא כמבוי. ואינו צריך בדיקה: ופריך וחש לומר. וניחוש שמא החמרים שלוקחין יין למכרו במקומות אחרים הכניסו לתוך האוצר חמץ כדי לבדוק היין דאליבא ריקנא א"א לבדוק היין ואינן בושים לאכול שם: הבהמים. פי' מנהיגי הבהמות: ומשני אין דרך. החמרים להביא חמץ לאכלו קודם הבדיקה אלא מיני מתיקה כגון רמונים ותאנים שלאחר אכילתן יוכל לבדקו יפה: היוצא לפרש. מן היבשה לים: קודם לפסח שלשים יום. דאז חל עליו להזהר בצרכי פסח כדלקמן שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום: הדא דתימר. לא אמרן אלא בשיש בדעתו לחזור קודם פסח: ובספק. אם יש שם חמץ או לא הוא דבדעתו לחזור א"צ לבדוק קודם ל' יום: אבל בודאי חמץ. אפי' בדעתו לחזור צריך לבדוק אפי' מר"ה: ואפי' יש בדעתו לחזור. ויש חמץ ודאי בתוך ביתו חייב לבער אפי' מר"ה שמא ימלך ולא יחזור נמצא שלא ביער חמצו ואפי' ביטול לא מהני דאין ביטול לחמץ ידוע כדפרישת במתני' א"נ ר' בא פליג וסובר דלעולם אפילו קודם ל' יום צריך לבדוק: הכל נאמנין על ביעור חמץ. לומר שבית זה בדוק הוא: לית כאן אפי' נשים. שהרי הנשים עצמן נאמנין לומר שהן עצמן בדקו: מפני שהן עצילות. שהמא דש"ס קאמר טעמא דמאן דתני אפי' נשים אבל הנשים עצמן אינן נאמנין מפני שהן עצלניות והן בודקין מעט מעט ואינן בודקין יפה: נאמנין הן. אף על ביעור חמץ דכיון דמוחזקין במצות מצה כישראל אף במצות חמץ מוחזקין דכל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין יותר מישראל: הדא דתימר. לא אמרן שנאמנין הכותים על ביעור חמץ אלא דוקא בבתים דמפורש בקרא שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם: הדא דהימר בראשונה וכו'. לא אמרן שהכותיים מדקדקין במצות אלא בראשונה שהיו יושבין בכפרים שלהם ולא נתערבו בשאר אומות: אבל עכשיו. שנתערבו בשאר אומות אינן נאמנין כלל והן כעכו"ם לכל דבריהם: ה"ג בהלכות פסח בפסח: בבית וועד. בבית המדר': שואלין קודם לשלשים יום. ל' יום קודם הפסח אם שאלו שני תלמידים דבר הלכה אחד מענייני פסח והשני שאל מענין אחר נזקקין לזה ששאל הלכות פסח דה"ל כאלו שאל דבר בעתו: ואומר להן הלכות פסח שני. דהיינו ל' יום שהוא בי"ד באייר ובפסח ראשון אמר להם שנאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם: שכן משה עומד בר"ח. שנא' וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית בחדש הראשון וכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וילפינן בגז"ש נאמר כאן במדבר ונאמר להלן במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני מה להלן בר"ח אף כאן בר"ח: קולפו

ציון ירושלים מפני שהן עצלות והן בודקות כל שהוא. עי' ערובין נט בתוס' ד"ה ותחומין ומ"ש דנשים בדאורייתא אינן נאמנות כל שאינו בידן ובשו"ת דברי אמת להגאון הספרדי בכור דוד סי' א הקשה מיבמות פ"ח דאשה נאמנת בכפפן חלב ס' שומן אף שאינו בידה. ובשו"ת קרית מלך רב ח"ב וה ד דוד בעירובין שם שהאריך בזה. ולפי תמה על עלמי דמעיין ביבמות שם ימצא רק דע"א נאמן אבל אשה גריעה מע"א ואינה נאמנת בדאורייתא היכא דאינו בידה ועי' בשמ"ק כתובות דף עב בשביל דעת י"ה כן ועי' רשב"א בת"ה בית א' בשער ה' ועי' ב"ש סי' ד' ס"ק ס' ואף דאנן לא קי"ל כן אבל פכ"ם אין תימה על התוס' ועי' מה שהעלתי פ"ב דשבת ס' ו':

שנויי נוסחאות (שו"ד) פסח בד"ז הפסח בפסח.

עמודי ירושלים

לית כאן אפי' נשים כו'. בפירי קרבן כ' דהרא"ש כ' ובירושלמי פליגי איכא מ"ד לא תתני נשים לפי שהן עצלניות כו' והקשה דהא הא מ"ד לא תהני נשים סיים שהן עצמן נאמנות וצ"ל שהיה לו גירסא אחרת כו' יעו"ש. אולם כבר ביאר הרלב"ח והגדם יהושע (דף ב' ע"ב) דהרא"ש פי' סיום הירושלמי מפני שהן עצלניות כו' פליג על המ"ד הא' וסובר דנשים אין נאמנות כלל דהן עצלניות יעו"ש:

שואלין בהל' פסח בה' עצרת כו' הקה"ע כ' דה"ג ה' פסח בפסח. ועי' בס' הורת הבינדור (סי' תכ"ט) שפי' פי' זר בירושלמי ולא גרס בה' פסח יעו"ש ולא ראה ברוקח (סי' רמ"ד) שהעתיק הירושלמי ה' הפסח בפסח כו'

בדאורייתא נאמנות. תו הראיתי דבתוס' הוא טעות הדפוס ובירושלמי מבואר אשה בוררת חטיה ולא חטים סתם [ואולי לפני התוס' היה הגירסא כן בירושל' חטים] ויתכן תירץ כלו על בירור הסולת ולא מהתולעים רק סתם סולת ומהתולעים יבורר אח"כ ע"י איש. ויש להסתפק בבירורם אשה חשיב לעצמה.

טוב ירושלים

אר"ז לית כאן אפי' נשים נשים עצמן "אין" נאמנות כצ"ל. ולק"מ קושית הש"ק על הרא"ש וי"ל מכאן עמ"ש תוס' ד' ב' ד"ה סימנוהו ע"ש וע' ס"ו יו"ד ספ"ד סק"ד וש"ך סקג"ס מהיתר בדיקת נשים קטניות דמנהג נהג. ומ' רק משום דהוא לד קולא מכמה טעמים ע"ש. ומזה נסתר מש"כ במק"א נב"ד בשם ה"י לייטב קו' התוס' סוכה נ"ג ה' אשה בוררת חטים לאור בית השואבה דלא נהגו מאור שהקדש דו"ל דלפ"נ דקי"ל במנחות פ"ט ב' לחטים מתולעות פסולות למנחות א"כ היתה בודקת אותם למנחות ול"ש איסור משום הקדש. אבל ז"א דהא הוא איסור דאורייתא כמבואר שם דמהביא נן בילקן ע"ו משום בע"מ וא"כ אין אשה נאמנת נברר למנחות ואולי י"ל דהקדש חמיר להו ואינן עצלות וכמש"כ האחרונים כה"נ לישב קו' תוס' ריש חולין ואף

וכנג

*קולפו כמין גס. תני בר קפרא קולפו כמין שני גמין. היה נתון באמצע הבית על דעתיה דרב חונא מפשיטו הלוק אחד. על דעתיה דבר קפרא מפשיטו שני חלקות. היה עשוי מדריגות קולפו גמים גמים. רבי יעקב בר אחא בשם חזקיה שמעון בר בא בשם רבי יוחנן שורה החיצונה היא העליונה הרואה את הפתח ואת הקורה שלפנים ממנה תני [א] שלמטה ממנה. הוון בעיי מימר מאן דאמר שלפנים הימנה כל שכן שלמטה הימנה מאן דמר שלמטה הימנה הא לפנים הימנה לא. נשתמש בחצי שורה פשיטא אותה שנשתמש יש לה שלפנים ממנה ושלמטה ממנה. אותה שלא נשתמש בה יש לה שלפנים ממנה. הדא דתימר במחוללות. אבל באפוצות מעביר עליהן את הנר ודיו. הדא אמרה שחשו לנפילה. א"ר פנחס דיפו אני אומר בשעה שסידרן הכנים שם חמץ:

הלכה ב מתני׳

י *אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום אם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף: **גמ׳** א"ר יונה הכין צורכה מתני' מעיר לעיר ומחצר לחצר ממקום למקום ומבית לבית אם חושש את מעיר לעיר את חושש מחצר לחצר אם חושש את מחצר לחצר חושש את ממקום למקום. אם חושש את ממקום למקום את חושש מבית לבית. א"ר יוסה אפי' כמתני' אתיא היא. אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום. אם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף. שאם מבית לבית אי אתה חושש לא כל שכן ממקום למקום. אם ממקום למקום אי את חושש לא כל שכן מחצר לחצר. אם מחצר לחצר אי את חושש לא כ"ש מעיר לעיר.

יכולין

קרבן העדה

קולפו כמין גס. שתי שורות דקאמרי ב"ש היינו שורה בזקיפה ושורה עליונה בשכיבה כאדם הבודק כותל הבית מבחוץ והגג: גס. היא גימל יוונית ועשוייה כמין כף שלנו פתוחה כזה ד: קולפו. מגלה ותרגום של ויחשוף ויקלוף: קולפו כמין שני גמין. בודק שתי שורות החיצונות וב' שורות העליונות: היה נתון. השורות של החביות באמצע הבית ויכול לבוא מכל הצדדין: על דעתיה דר"ה צריך לבדוק שורה אחת מכל צד ושורה העליונה. ע"ד דבר קפרא צריך לבדוק ב' שורות מכל צד וב' שורות העליונות: היה עשוי מדריגות. כגון בארץ מונחים עשר על עשר ואח"כ ח' על ח' ואח"כ ו' על ו': קולפו גמים גמים. בודק כל מדריגה בפ"ע כמין גס: היא העליונה. והאי עליונה לאו כל גג השורות באורך כל המרתף כדקאמר ר"ה בשם רב אליבא דב"ש אלא שורות חבית אחת ע"פ רוחב כל המרתף ולא מן הארץ עד הקורה אלא אותה שורה הרואה את הפתח ואת הקורה: ושלפנים ממנה. בגג החבית בודק ב' שורות ע"פ כל המרתף: תני שלמטה ממנה. שורה אחת הרואה את הפתח ואת הקורה ועוד שורה חבית אחת למטה מן העליונה והיא השורה הזקופה כנגד הפתח ולאו כנגדו ממש אלא הכותל שהפתח בו קרי הכי: הוון בעיי מימר. סברוהו בני הישיבה לומר מ"ד שורה שלפני' ממנה צריכה בדיקה כ"ש שלמטה ממנה שהרי בה משתמש כשמשתמ' בעליונה: שלפנים הימנה לא. שאין מכניסין חמץ לשם: פשיטא אותה. חצי שורה שנשתמש בה צריך לבדוק גם שורה שלפנים ממנה ושלמטה ממנה דמ"ש ממתני': אותה שלא נשתמש בה. מהו מי אמרינן כיון דצריך לבדוק גם אותה דלא גרע משלפנים ושלמטה הלכך צריך לבדוק גם בכל השורה שלפניה ושלמטה ממנה או דלמא די להחמיר לבדוק אותה אבל לא שלפנים ושלמטה ממנה: במחוללות. שיש אויר חלל בין החביות: באפוצות. שהחביות דבוקות ודחוקות שאין חלל ביניהם וליכא למיחש שנפל ביניהם חמץ: מעביר עליהן את הנר. כלומר א"צ להעבירן ממקומן אלא בודק בנר על גביהן ודיו: הדא אמרה. שמעינן מהכא דחיישינן לנפילת החמץ דאל"כ למה בודקין בין החביות אלא כהגמש שם: דיפו. שם מקום: אני אומר וכו'. לעולם דלא חיישינן לנפילה והא דצריך לבדוק בין החביות משום דחיישינן בשעה שסידרו החביות במרתף הכניסו לשם חמץ:

הלכה ב מתני׳ אין חוששין. כשבדקו בזוית זו ובא לבדוק זו אין חוששין שמא בתוך שבא לזו גיררה חולדה חמץ למקום הבדוק וצריך לחזור ולבדוק: אם כן. שבאת לחוש לכך הרי גם מחצר לחצר י"ל כן אני בדקתי קודם לחבירי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חבירי לחצירי ואין לדבר סוף: **גמ׳** הכין צורכה וכו'. הכי ה"ל לתנא למתני תחילה מעיר לעיר ואח"כ מחצר ואח"כ ממקום ואח"כ מבית לבית תחלה הרחוק זה מזה ואחר כך הקרובים יותר כלומר אם באת לחוש מעיר לעיר כ"ש מחצר לחצר וכו': אפי'. כמו דתני במתני' נמי ניחא דלאו אחששא קאמר התנא אלא ה"ק א"כ דאין חוששין מבית לבית כ"ש דאין חוששין ממקום למקום דהוא רחוק יותר וכן כולן כדמסיק:

יכולין

פני משה

קולפו כמין גס. לב"ש דקאמרי שתי שורות על פני כל המרתף היינו שורה אחת בזקיפה לפני הפתח ושורה אחת למעלה בשכיבה כדפרישית במתני' וזהו קולף כלומר בודק: קולפו כמין שני גמי"ן. כלומר שצריך לבדוק עוד ב' שורות אלו מצד המרתף מזה ומצד המרתף מזה תחת הג"ס העליון עד ג"ס שלמטה ממנו וזהו על פני כל המרתף: היה נתון באמצע הבית. שיש ריוח מכאן ומכאן והשורות מסודרות באמצע ונמצא שצריך לבדוק גם צד הפנימי שבין כותל הבית לבין החבית א"כ לדעתיה דרב הונא דקאמר בנתונות אצל כותל הבית בג"ס העליון סגי והכא שנתונות באמצע הבית מפשיטו חלוק אחד כלומר דבכה"ג שצריך לבדוק כל ג' הצדדין של השורות והיינו צד החיצון וצד הפנימי ולמעלה על גג השורות וכהלוק הזה שסביב סביב הוא מפשיטו ובודקו ולדעתיה דבר קפרא דקאמר גם העליון ועוד גם שלמטה הימנו א"כ בנתונות באמצע מפשיטו שני חלוקות אחד שלמעלה והשניה שלמטה הימנו: היו עשוי מדריגות מדריגות. שאין כל השורות התחתונות ואת שעליהן מסודרות בשוה זו ע"ג זו אלא התחתונה היא רחבה על פני כל המרתף ושלמעלה ממנה היא יותר קצרה וכן כולן עד שמי קורה וכמדריגות הללו: קולפו גמים גמים. כלומר כל מדרגה בודקו בזקיפה ובשכיבה וקמ"ל דלא תימא במדריגה התחתונה בזקיפה ובשכיבה סגי שסמוכה לפתח ביותר ומפני שלפעמים השמש חפץ ליטול מן אותן שהן למעלה ופתו בידו הלכך צריך לבדוק כל מדרגה ומדרגה גמין גמין: שורה החיצונה וכו'. דברי ב"ה דמתני' מפרש דקאמרי ב' שורות החיצונות היינו שורה החיצונה שהיא העליונה הרואה את הפתח ואת השורה שלפנים ממנה והיינו שהן העליונות דק מ"י דתרווייהו עליונות הן: תני. בתוספתא פ"ק לדברי ב"ה שורה העליונה הרואה את הפתח ואת שלמטה הימנה ותרווייהו חיצונות הן. ולגבי שתחתיהן נקראו עליונות: הוון בעי מימר. בני הישיבה לפרש דלמ"ד שורה שניה שלפנים הימנה כ"ש את שלמטה הימנה שצריכה בדיקה שהיא יותר סמוכה לו בכניסתו להשתמש ממנה ולדידיה שתי שורות דקאמרי ב"ה הייני לאפוקי מדב"ש דסברי ב' שורות על פני כל המרתף כמין ג"ס ועלה קאמרי ב"ה שא"צ לבדוק למעלה אלא ב' העליונות בלבד ולעולם אף לב"ה אותן שלפני הפתח צריך לבדוק אבל למ"ד דשורה שניה למטה ממנה היא א"כ הא לפנים ממנה לא צריך לבדוק דלא חיישי ב"ה אלא לאותן שתים החיצונית הרואות את הפתח בלבד: נשתמש בחצי שורה. שידוע לו שבכל פעם היה משתמש בחצי שורה זו של ימין או של שמאל. אם כן פשיטא היא שלאותה חצי שורה צריך הוא לבדוק את השניה לפנים ממנה להאי מ"ד ואת שלמטה ממנה להאי מ"ד אלא אותה חצי שורה שלא נשתמש בה מהו יש לה שלפנים ממנה למר ושלמטה ממנו למר דשמא נשתמש בה לפעמים ואינו זכור או דילמא דלא חיישינן לה כלל ולא איפשיטא הבעיא: דתימר במחוללות. אשתי שורות דמתני' קאי דוקא במחוללות שיש חלל ביניהן ואינם תכופות ודבוקות וצריך לבדוק יפה שמא יש חמץ בתוך החלל אבל באפילות שהן דחוקות ודבוקות זו לזו מעביר עליהן את הנר ודיו כלומר בהבטה אחת בעלמא סגי: הדא אמרה שחשו לנפילה. לימא דש"מ ממתני' שחששו לנפילת חמץ מאליו מדצריך לבדיקת המרתף כל כך כמו בהדר שמכניסין בו חמץ: א"ר פנחס דיפו דלא היא. דלא שמעי' מינה דחיישינן לנפילה אלא טעמא דבדיקת מרתף לפי שאני אומר דשמא בשעה שסידרן להחביות הכנים שם חמץ לאכיל:

הלכה ב מתני׳ אין חוששין. כשבדק זוית הבית זו ובא לבדוק זוית האחרת זו אינו חושש שמא בתוך שבא לבדוק זוית האחרת גיררה חולדה למקום הבדוק ויהא צריך לחזור ולבדוק שא"כ שבאת לחוש לכך הרי גם מחצר להצר יש לומר כך אני בדקתי קודם לחברי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חבירי לחצירי וכן מעיר לעיר והרי אין לדבר סוף: **גמ׳** אמר ר' יונה הכין צריך למיתנייה מעיר לעיר וכו'. ר' יונה קשיא ליה לגבא דמתניתין שלא על הסדר נשנה דהא מדקתני מבית לבית וממקום למקום ע"כ דה"ק וממקום למקום בחצר דאי על הבית קאי איפכא הו"ל למיתני אין חוששין ממקום למקום בבית ומבית לבית וכו' וקס"ד נמי דר' יונה דמה דאשמעינן התנא דאין חוששין היינו לשמא הביאה החולדה מבית או ממקום אחר לכאן אחר שכבר בדק כאן ואי הכי כל סדר הלשון מסורס הוא שהרי מתחילה מביאה מעיר אחרת לזו העיר ואח"כ מחצר לחצר וממקום למקום בחצר ואח"כ מבית לבית והיינו דקשיא ליה דהכין הוה צורכה למיתני אין חוששין שמא גיררה חולדה מעיר לעיר וכו' וכדמפרש ואזיל שהרי אם את חושש מעיר לעיר וכו' ואין לדבר סוף: אמר ר' יוסי. דלא היא דא"נ להפוך סדר הלשון אלא אפי' כסדר שנשנה במתני' אתיא היא שפיר כדמסיק ואזיל: אין חוששין וכו'. כלומר ועיקר פירושא דמתני' בענין החשש לא כדס"ד דר' יונה דהחשש מבית האחרת לבית א וכן כולן דאי הכי הוה קשיא כדאקשי ר' יונה אלא דה"ק אין חוששין שמא נגררה חולדה מבית זה שמכניסין בו חמץ וצריך בדיקה לבית אחר שאין מכניסין בו חמץ ויהא ג"כ צריך בדיקה. וכן ממקום למקום בחצר דא"כ מחצר ולחצר וכו' ואין לדבר סוף והיינו דקאמר אפי' כמתני' אתיא היא דהשתא ליתנא דמתניתין על הסדר נשנה: שאם מבית לבית אי אתה חושש וכו'. זהו אסוקי לטעמא דמילתא וכלומר שהרי אם באת לחוש לכך א"כ ניחוש גם כן שמא הביאה חולדה מבית חבירו שלא בדק לבית זה ויהא צריך בדיקה אחרת וכן ממקום למקום כו' אבל השתא שאין לחוש שמא הביאה מבית זה לבית אחר אין אנו חוששין ג"כ שמא הביאה מבית שאינו בדוק לבית זה לשיהא צריך בדיקה אחרת וכשאי את חושש מבית לבית כ"ש שאי את חושש ממקום למקום וכו':

יכולין

מסורת הש"ס

פסחים ח ע"ב

שם ט ע"א

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ב מהל' חמץ ומצה הלכה ו טוש"ע או"ח סי' תלג ס"ט

יז ב מיי' שם הלכה ז

תלג ס"א

שנויי נוסחאות (כי"ל) מדריגות בד"ו מדריגות מדריגות. (סו"מ) הימנה בד"ו הימינה (וכן לקמן). (סוי"ג) ממנה הדא בד"ו ממנה הדא ושלמטה ממנה הדא. (סו"כ) מתני' בד"ו מתני.

עמודי ירושלים

כו'. ותו אשתמיטתיה שבירושלמי הזה מבע מדברי התוספתא פ"ע דמג'לס ושם הנירסא שואלין ה' הפסח [illegible] ונם מ"ש על סתן יצחק שהעתיק ובבית מועד שבגירסא הוא בית מועד פ"ש [illegible] לא ראה בחי' הריטב"א נר"ס (דף ז ה) דגם הוא העתיק ובבית מועד ונפלו כל דבריו:

טוב ירושלים

וכבר הוכשר לא לאכול ואח"כ אם הקדישה אותם מאי די"ל דכיון שכבר הוחזק להכשר ממילא גם לגבוה כשר ומסתברא דאינו כשר. יש להביא ראי' מהגינס י"ס אי סבל נתולין לא הוחזק למעשר וה"נ אף דהוחזק לחולין לא הוחזק להקדש ואכמ"ל:

הלכה ג מתני'

יכולין הן כל ישראל לבדוק חמצן כאחת:

הלכה ג מתני' *ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר וארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור וחכ"א [א] אם לא בדק אור לי"ד יבדוק בי"ד אם לא בדק בי"ד יבדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד [ב] ומה שהוא משייר יניחנו בצינעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו: **גמ'** א"ר יוחנן טעמא דר' יודה *כנגד ג' פעמים שכתוב בתורה לא יראה לך שאור. והכתיב [ס] תשביתו שאור מבתיכם. בעשה הוא. והא כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. א"ר יוסה מכיון שזה צריך לזה וזה צריך לזה כמי שכולן אחד. לא יראה לך הייתי אומר הפקיד אצלו יהא מותר. ת"ל לא ימצא בבתיכם. אי לא ימצא בבתיכם הייתי אומר ייחד לו בית יהא אסור ת"ל לא יראה לך. הא כיצד [ג] *הפקיד אצלו אסור. ייחד לו בית מותר. מחלפה שיטתיה דר' יודה דתני ר' יודה אומר בודקין אור לארבעה עשר ובארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור. וחכ"א אם לא בדק אור לארבעה עשר יבדוק בי"ד. צריך לבדוק ג' פעמים. מה אם בשעה שלא הגיע זמן ביעורו את אמר צריך לבדוק ג' פעמים בשעה שהגיע זמן ביעורו לא כל שכן. לא צורכה דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד. ומה שהוא משייר יניחנו בצנעה כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו. [ד] ביצד הוא עושה כופה עליו כלי כפה עליו כלי ולא מצאו אני אומר יד נטלתו. [ה] לא כפה עליו כלי ולא מצאו אותו הבית צריך בדיקה או [ו] שאר כל הבתים לא יהו צריכין בדיקה. נישמעינה מן הדא אבד כזית מן המת בבית בקשו ולא מצאו הבית טהור. לכשימצא הבית טמא למפרע. הדא ילפה מן ההיא וההיא ילפה מן הדא. הדא ילפא מן ההיא איבד היא היניח. וההיא ילפא מן הדא אין לך צריך בדיקה אלא אותו הבית בלבד. וכר' יודה אפי' אותו הבית לא יהא צריך בדיקה. נישמעינה מן הדא א"ר יודה *מעשה בשפחתו של מסיק אחד ברימון שהשליכה נפל אחד לבור ובא כהן אחד והציץ לידע מה שהשליכה ובא מעשה לפני חכמים [י] וטיהרו שדרך

פני משה

יכולין הן כל ישראל לבדיק חמצן כאחת. בתמיה וזהו עיקר טעמא למאי דמסיק וכדאמרן שהרי ודאי א"א לכל ישראל לבדוק חמצן בבת אחת ואם היינו חוששין מבית זה לבית אחר היינו חוששין ג"כ שמא הביאה מבית שאינו בדוק לבית הבדוק והיה צריך בדיקה אחרת ואין לדבר סוף:

הלכה ג מתני' רבי יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר וכו'. בגמרא מסיק אליבא דרבי יהודה דה"ק באחד מג' פרקים הללו בלבד בודקין ולאחר מכאן אם לא בדק שוב אינו בודק: יבדוק בתוך המועד. בתוך ימי הפסח: לאחר המועד. לאחר הפסח כדי שלא יתערב לו חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה. ואית דמפרשי בתוך המועד בשעה ששית שהיא מועד הביעור לאחר המועד עד שתחשך. וטעמיה דר' יהודה דס"ל לאחר זמן איסורו של חמץ לא יבדוק דילמא אתי למיכל מיניה וחכמים ס"ל דמכיון שכל עצמו מחזר עליו לשרפו לא חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה. והלכה כחכמים: ומה שמשייר וכו'. קאמר בגמרא דשמא תטול חולדה בפניו ויהא צריך בדיקה פעם שנייה לאותו הבית:

גמ' כנגד ג' פעמים שכתוב בתורה וכו'. כלומר ג' פעמים כתוב בתורה לא יראה לך תרי בפ' בא לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור וחד בפ' ראה ולא יראה לך שאור וכנגד אותן ג' ס"ל לר' יהודה שצריך ג' פעמי' לבדוק ולקמן מקשי על הא דר' יוחנן ומסיק דר' יהודה נמי לא בעי ג' פעמים בדוקא אלא באחד מג' פרקים הללו קאמר ומכאן ואילך לא: והכתיב תשביתו וגו'. ולרבי יוחנן ליבעי רבי יהודה ד' בדיקות ומשני האי בעשה הוא ולא קחשיב אלא כנגד הלאוין: מכיון שזה צריך לזה וכו'. כלו' מכיון דלא יראה לך ולא ימצא בבתיכם תרוייהו נריכי ללמד זה על זה כדמסיים ואזיל לקמיה כחד קרא חשיב דאלו נאמר לא יראה לך לחוד הייתי אומר אם הפקיד הנכרי המון אצלו מותר דלך כתיב ת"ל לא ימצא בבתיכם והרי הוא בבתיכם. ואי מלא ימצא בבתיכם הייתי אומר אפילו יחד לו בית להנכרי להניח חמצו שם יהא אסור דסוף ס"ף בבתיכם הוא ת"ל לא יראה לך שלך אי אתה רואה ולא של אחרים הא. כיצד הפקיד וכו' דהכי תני בתוספתא פ"ב הפקידו אצלו אסור ומיירי בקיבל עליו אחריות והרי הוא כשלך ואם יחד לו בית מותר דכשיחד לו בית מסתמא לא מקבל עליו אחריות אלא אומר לו הרי הבית לפניך הניחו בחדר או בזוית זו הלכך אינו עובר עליו: מחלפה שיטתיה דרבי יהודה דתני וכו'. כלומר לרבי יוחנן דמפרש טעמא דרבי יהודה כנגד ג"פ שבתורה וג' בדיקות בדוקא קאמר א"כ קשיא דרבי יהודה גופיה דידיה אדידיה להא דקתני בודקין אור י"ד וכו' וחכמים אומרים וכו' ומדקאמרי חכמים לא בדק אור ארבעה עשר וכו' לא בדק בתוך המועד וכו' ש"מ דרבי יהודה לית לי' לבדיקה משעת ביעור ואילך והשתא קשיא כדמסיים ואזיל: צריך לבדוק ג' פעמים. כלומר לדידך דקאמרת דלר' יהודה צריך ג"פ בדוקא שיש להן רמז מן התורה וא"כ ק"ו מה אם בשעה שלא הגיע זמן ביעורו והיינו אור י"ד ושחרית י"ד אתה אומר צריך לבדוק ג"פ דקחשיב להו בהדי שעת הביעור כי היכי דליהוי ג' בדיקות בשעה שהגיע זמן ביעורו לכ"ש דליבעי ג' בדיקות ואמאי פליג רבי יהודה אדברי חכמים דלדידיה פשיטא הוא שאם לא בדק מקודם יבדיק בשעת הביעור ובתוך המועד ולאחר המועד כי היכי דלקיים ג' בדיקות: לא צורכה דלא אם לא בדק וכו'. סיומא דהקושיא היא כלומר אלא ודאי דלר' יהודה נמי לא בעי ג' בדיקות בדוקא אלא בחד מג' פרקים הללו סגי ומה דפליג אחכמים לא פליג אלא אאם לא בדק בתוך המועד דקאמרי חכמים יבדוק לאחר המועד ורבי יהודה סבירא ליה שאם לא בדק קודם זמן איסורו שוב לא יבדוק כלל כדפרישית במתני' דגזיר דילמא בהדי דקא בדיק אתי למיכל מיניה: אני אומר יד נטלתו. כלומר תלינן באדם שנטלו ולא חיישינן לחולדה שהרי כלי היה עליו: אותו הבית צריך בדיקה. דשמא חולדה נטלתו: או שאר כל הבתים וכו'. דרך בעיא היא או דילמא חוששין אנו גם לשאר הבתים הסמוכין שמא גררה חולדה לשם ויהיו צריכין בדיקה הואיל והניחו ולא מצאו איתיילד כאן ריעותא ולא דמי למתני' דקתני אין חוששין: נשמעינה מן הדא. תוספתא דטהרות אבד כזית מן המת מן הבית ובקשו ולא מצאו הבית טהור דתלינן אדם שמא נכנס לשם ונטלו: לכשימצא. כלומר ואם נמצא אחר כך הבית מטמא למפרע לכל הטהרות שנעשו בין האבידה לבין המציאה שהרי היתה הטומאה שם אלמא דלאותו הבית הוא דחיישינן בלבד וכדמסיק ואזיל: הדא ילפה מן ההיא וכו'. וקאמר הש"ס הרי נמצינו למידין חדא מחבירתה דהדא דין דטומאה דהתם ילפינן מן ההיא דבדיקה דהכא דהיא איבד היא הניח כלומר דלאו דוקא אם איבדה הטומאה ובקשו ולא מצא דתלינן באדם שנטלו אלא הוא הדין בהניח ולא מצאו תלינן באדם כדאמרינן גבי חמץ דאם כפאו בכלי והניחו ולא מצאו תלינן באדם שנטלו וההיא דחמץ ילפא מן הדא דטומאה שאין לך צריך בדיקה אלא אותו הבית בלבד ולא חיישינן לשארי בתים הסמוכים כמו דהתם לכשימצא אותו הבית בלבד הוא מטמא למפרע ולא חיישי' שמא גררה החולדה להטומאה לשארי בתים וחזרה וגררה לכאן: וכרבי יודה. דלקמן אפילו אותו הבית לא יהא צריך בדיקה דאיכא למימר אפילו החולדה נטלתו אימר אכלתיה: נישמעינה מן הדא. כלומר והא דרבי יהודה והיכא שמעינן ליה הכי וקאמר מן הדא דקאמר רבי יהודה וכו' ובא מעשה לפני חכמים וטהרו לאותו הכהן שדרך

קרבן העדה

יכולין הן כל ישראל לבדוק חמצן כאחת. בתמיה הלכך אין חוששין:

הלכה ג מתני' בודקין אור י"ד וכו'. בגמ' מפרש לה: בתוך המועד. בתוך הפסח: לאחר המועד. לאחר הפסח שלא יתערב לו חמץ של איסור בשל היתר ויאכלנו:

גמ' טעמא דר"י. דמצריך ג' בדיקות: כנגד ג' פעמים שכתוב בתורה לא יראה לך. שנים בספר שמות ואחד במשנה תורה: ופריך והכתיב תשביתו וגו'. הרי שאזהרתו ד' פעמים: ומשני בעשה הוא. ולא קחשיב אלא לאוין: כיון שזה צריך לזה וכו'. לא יראה איצטרך לגא ימצא וכדמסיק ה"ל אזהרה אחת: הייתי אומר הפקיד אצלו. העכו"ם אפי' כבוש תחת ידו יהא מותר דלא יראה לך כתיב ואין זה שלו: ת"ל לא ימצא. ולא כתיב לך: ייחד לו בית. כלומר לא קיבל עליו אחריות אלא אמר הרי הבית לפניך הניחו באחת מן הזוית: ת"ל לא יראה לך. והאי לאו כדידי' דמי: צריך לבדוק ג' פעמים. לר"י באור י"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור וקס"ד סיפא לא בדק בתוך המועד וכו' כ"ע היא מדלא תני אם לא בדק בתוך המועד כדתני בתחילת דברי חכמים א"כ לאחר המועד כל שכן דצריך שיבדוק ג' פעמים וקשיא דר"י אדר"י: בשעה שלא הגיע זמן ביעורו. קודם הפסח: ומשני לא צורכה. לא צריכא אלא אם לא בדק בתוך המועד וכו' והך סיפא נמי רבנן היא ולר"י אף לאחר המועד אם לא בדק קודם פסח צריך שיבדוק ג' פעמים: כפה עליו כלי ולא מצאו. מאי שיהא צריך בדיקה שנית: ופשיט הני אומר יד אדם נטלתו. ואינו צריך בדיקה: אותו הבית. ודאי דצריך בדיקה אלא הא קמיבעיא לן בדק אותו הבית ולא מצא אם צריך לבדוק בתים הסמוכים דניחוש שמא גררו החולדה א"ד אפי' בכה"ג לא חיישינן: נישמעינה מן הדא. תא שמע: הבית טהור. ואין שאר הבתים צריכים בדיקה: הדא ילפה מן ההיא. הנך תרי דינים ילפינן חדא מחבירתה: איבד היא הניח. דלאו דוקא איבד אלא אפי' הניח כזית מן המת בבית ואח"כ בא ולא מצאו צריך בדיקה ולא אמרינן יד אדם נטלתו אם לא כסהו כראוי כמו דאמרינן הכא לענין בדיקה: אין לך צריך בדיקה אלא אותו הבית בלבד. דהא סתמא קתני הבית טהור ולא תני שבתים אחרים צריכים בדיקה והוא הדין כאן בבדיקה: ופריך וכר"י אפי' אותו הבית לא יהא צריך בדיקה כדשמעינן מהא דא"ר"י מעשה וכו': מסיק. מוסק הזיתים וישראל הוא: ובא כהן אחד והציץ. על שפת הבור לידע אם זכר אם נקבה וכהן קרוב או מבני הבית היה ושילחוהו שם להגיד לאמו מה טיבו ותבחין בין טומאה וטהרת זכר לטומאה וטהרת נקבה ולא נזכר אותו כהן על אזהרת לנפש לא יטמא בעמיו והציץ בו בבור והנפל לא ראה וטיהרוהו ממאהיל על המת: שדרך

עין משפט נר מצוה

יח
[א] מיי' פ"ג מחמץ ומצה הל' ה טוש"ע או"ח סי' תלה

יט
[ב] מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סי' תלד ס"א

כ
[ג] מיי' שם פ"ד הל' ג טוש"ע שם סי' תמ סעיף א

כא
[ד] טוש"ע שם סי' תלד ס"א

כב
[ה] מיי' שם פ"ב הל' ז טוש"ע שם סי' תלט

כג
[ו] מיי' פי"ט מטומאת מת הלכה יא

מסורת הש"ס

גליון הש"ס

[י] עי' בתוספות דף י' ע"א על'

שנויי נוסחאות (ס"ג) וארבעה בד"ו ובארבעה. (טו"א) (שי"ג) שא"ר לא לא ימצא. בד"ו שאור לא ימצא (כ"ס נמקנא). (טו"ג) ההיא איבד בד"ו ההיא היא איבד.

עמודי ירושלים

בפה עליו כלי ולא מצאו אני אומר יד נטלתו. לכאורה קשה מכא דאמרינן בחולין (דף י' ע"א) דדרך של שרצים נגלות אם כן ניחוש שמא גיעו השרצים בכלים והאיתי במ"א (סי' תל"ד סק"ד) שכ' ונ"ל דאסור ליתן הכלי בחמץ ולכסותו מפני בדרך של ברלים נגלות כדאיתא בחולין ד"י אבל כשכפה עליו כלי דחב אין יכולים נגלות עכ"ל ומצאתי למבי"ם אלהו"ס בחי' לפסחים (דף ו ע"ב) שכבית סירושלמי כזה וכ' ח"ל ומסתברא לי בשמא הכלי כפויה או לא מלא כלל אבל אם מלא הכלי בלתי כפוים ולא מלא בחמץ חיישינן בחולדה כו' ס"ע כתם בגלוחת שכיסוי תלוי ועומד כו' אבל כאן בכפויה ע"ג קרקע כו' יעו"ש:

עמודי ירושלים הנינא

נשמעינה מן הדא כזית מן המת הוא תוספתא באהלות (פ"ד) ונעלם מהמלבה שמואל שם לציין לירושלמי כזה:

מסורת הש"ס

פסחים ט ע"א

שם יא ע"ב

ירושלמי סנהדרין פ"ה הלכה ג

פסחים ס ע"א

קרבן העדה

שדרך חולדה וברדלים להיות גוררין אותו. יאכלתו שמעי' מהכא דאמרינן מסתמא גיררה חולדה וברדלים ה"נ נימא דאם הניח ולא מצא א"ל בדיקה דחולדה וברדלים גררוהו: ומשני רצה היא. החולדה וברדלים לגרור בשר אבל אינה רצה אחר הפת ואמרי' שתינוק נטלו או שנרמס ברגלי אדם: ואפי' תימר וכו'. כלומר ואיבעית אימא דבשר ופת שוין: פת גוררת ומנחת. ועדיין צריך בדיקה: וכר"י חוששין. דר"י אפי' לקולא קאמ' דמסתמא גיררה החולדה כ"ש דלחומרא חוששין וצריך בדיקה ודוקא ממקום למקום באותו בית:

הלכה ד מתני' ושורפין בתחילת שש. ואף על גב דכל שעה ששית מדאורייתא שריא גזרו רבנן עלה דלמא טעי וסבר על הז' שהיא ו' אבל בשביעית ליכא למטעי שהיא חמישית: ותולין כל ה'. ואינו אוכל דטעי ביום המעונן וסובר על השביעית שהיא חמישית ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל לבהמתו אבל ששית אף בהנאה אסור מדרבנן גזרה משום שביעי':

גמ' משש שעות ולמעלן מדבריהן. וששית אסורה משום דמחלפא בז' כדמסיק: אך ביום הראשון זה ט"ו. שהוא ראשון לז' ימי הפסח: יכול משתחשך. בתחילת ליל ט"ו אז ישבית שאור ת"ל אך. מיעוטא הוא ולמעט דאפי' מעי"ט תשביתו שאור מבתיכם: זה י"ד. דמצינו י"ד שנקרא ראשון שנאמר בראשון בי"ד לחדש: ת"ל אך. וכל אכין ורקין מיעוטין הן אלמא מקצת היום אסור ומקצת היום מותר ומעתה יש לנו לחלק חציו לאיסור וחציו להיתר וי"מ אך הוא חן בגימטרי' דאח"ס בט"ע גי"ף דכ"ץ והופס ח' תחת א' ולד"י במקום ך': ה"ג המן הוא אמר אך למעט והכא הוא אמר אך לרבות. וה"פ דהכא מרבה מאך דאף בי"ד ישבית שאור: מיעטו שאינו בחמץ. אף כאן מיעוט הוא באף ביום י"ד לא יהיה לו חמץ: לא תאכל עליו חמץ. כתיב גבי פסח מפרש ר"מ דה"ק בשעת אכילת הפסח לא יהיה לך חמץ אבל בשעת עשייתו מותר מדאורייתא' הלכך לא ממעט מאך אלא שעה אחת קודם שקיעת החמה: על עשייתו. בשעת עשיית הפסח לא יהיה לו חמץ בביתו ופסח ששחטו לאחר חצות מיד כשר לכך מפרש אך חן: אית ליה עשה ולא תעשה. על אכילת חמץ וכן על ביעורו: ל"ת לא תאכל עליו חמץ. דהאי עליו לאו אשחיטת פסח קאי אלא ללמד שאף בזמן שחיטת פסח נמי עובר בלאו על אכילתו וכ"ש בכל ימי הפסח אבל לר"מ עליו על אכילת פסח קאי ולא אזמן האוכל בשאר ימות הפסח אינו עובר אלאו דלא תאכל עליו:

הא

תורה אור

שדרך חולדה וברדלים להיות גוררין אותו. *רצה היא אחר הבשר. ואינה רצה אחר הפת. ואפי' תימר רצה היא אחר הבשר ואחר הפת. בשר נוררת ואוכלת פת גוררת ומנחת. רבנין דקיסרין בשם ר' אבהו אין חוששין שמא גררה חולדה. וכרבי יודה חוששין:

הלכה ד מתני' *ר"מ אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש ר' יהודה אומר [א] אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש: **גמ'** ר"מ אומר משש שעות ולמעלן מדבריהן. ר' יודה אומר משש שעות ולמעלן מדברי תורה. *מה טעמא דר"מ (שמות יב) °אך ביום הראשון זה חמשה עשר. יכול משתחשך ת"ל אך. הא כיצד תן לו לפני שקיעת החמה שעה אחת. מה טעמא דר' יודה אך ביום הראשון זה י"ד. יכול כל היום כולו ת"ל *אך. הא כיצד חלוק את היום חציו לחמץ וחציו למצה. מחלפה שיטתיה דר"מ. תמן הוא אמר אך לרבות והכא הוא אמר אך למעט. א"ר שמואל בר (דברים טז) אבידומא מיעטו שאינו בחמץ. ר"מ אומר °לא תאכל עליו חמץ על אכילתו. ור' יודה אומר לא תאכל עליו חמץ על עשייתו. ר' יודה אית ליה עשה ולא תעשה [י] על אכילתו עשה ולא תעשה על ביעורו. עשה על אכילתו °שבעת ימים תאכל (שם) עליו מצות ולא חמץ. כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה. לא תעשה על אכילתו לא תאכל עליו חמץ. עשה על ביעורו תשביתו שאור. לא תעשה (שמות יב) על ביעורו °שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם.

הא

פני משה

בדרך חולדה וכו' אלמא דתלינן שגררוהו משם ואכלו ודחי לה הש"ס דמההיא אין ראיה דסתם חולדה רצה היא אחר הבשר ולא אחר הפת: ואפי' תימר. כלומר וא"נ אפ"ת שרודפת גם אחר הפת אפ"ה יש לחלק לפי שהבשר גוררת ואוכלת ולא משיירא מידי אבל פת גוררת ומנחת ואיכא למיחש אפילו לרבי יהודה: רבנן דקסרין וכו'. כלומר ולא עיד אלא דמשיען לרבנן דקיסרין דאמרין דרבי יהודה מהמיר טפי ופליג אמתני' דקתני אין חוששין שמא גררה חולדה ולרבי יהודה חוששין מפני שדרכה לגרור אלמא דמחלק רבי יהודה בין בשר לבין פת:

הלכה ד מתני' ושורפין בתחילת שש. ואף על גב דמדאורייתא כל שעה ששית שריא כדמסיק בגמרא מדכתיב אך ביום הראשון תשביתו והראשון זה י"ד וכתיב אך חלק הליו לחמץ והליו למצה רבנן הוא דגזור דילמא טעי וסבור על שביעית שהיא ששית אבל אחמישית לא טעי למימר על השביעית שהיא חמישית הלכך לר"מ מותר להכול: ותולין כל חמש. ואינו אוכל דלר' יהודה אדם טועה שתי שעות ודלמא יהא סבור על הז' שהיא חמישית ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל הוא לבהמתו אבל ששית אסיר אף בהנאה מדרבנן גזירה משום שביעית והלכה כרבי יהודה:

גמ' ר"מ אומר וכו'. מפרש הש"ס במאי פליגי דר"מ סבר משש שעות ולמעלה מדבריהן הוא שאסור לאכול חמץ וכדדריש לקמן דלא מרבינן מקרא אלא שעה אחת קודם שקיעת החמה והלכך לא עבדי רבנן הרחקה כולי האי הואיל וער קר איסיר אכילת חמץ אחר חצות מיד אינו אלא מדבריהן ולרבי יהודה משש שעות ולמעלן מד"ת אסור והלכך עבדי רבנן הרחקה טפי וכל חמש אין אוכלין ולקמן פריך עלה: אך ביום הראשון. תשביתו שאור מבתיכם וגו' זה חמשה עשר כדכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא וגו': יכול משתחשך. שאין ביעורו אלא משתחשך בארבעה עשר ויהא אוכל המן עד הלילה: ת"ל אך חלק הא כיצד תן לו שעה אחת. לפני שקיעת החמה יבערנו ומכאן ואילך קאי באיסור אכילת חמץ והיינו ביום הראשון כלומר סמוך ליום הראשון תשביתו: אך ביום הראשון זה ארבע עשר. רבי יהודה ס"ל הראשון דמשיקרא משמע כדכתיב הראשון אדם תולד: ת"ל אך חלוק את היום חציו לחמץ וחציו למצה. אך חן היא בגימטריא דאח"ס בט"ע גי"ף דכ"ץ הא' במקום הא' והכ' במקום הך': מחלפה שיטתיה דר"מ תמן אמר אך לרבות. כלומר בפסחים גבי חמץ דריש אך לרבות להסיר שעה אחת קודם שקיעת החמה: וכא אמר אך למעט. בפ"ק דבילה דפליגי ר"מ ורבי יהודה במכשירי אוכל נפש בי"ט דרבי יהודה מתיר ולר"מ אסור כסתם מתני' דפ"ה דבילה ופ"ק דמגילה אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ומפרש בהאי תלמודא בפ"ק דבילה דלרבי יהודה דמתיר אף מכשירי אוכל נפש מרקידין ביו"ט ולמאן דאסר מפרש התם דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם אך הוא לבדו הרי אלו ג' מיעוטין שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד בי"ט אלמא אך למעט הוא: אר"ש מיעטו שאינו בחמץ. כלומר ה"נ מיעוט הוא דממעיטנן כולי' יום י"ד מאיסור חמץ דלא תימא יום הראשון י"ד הוא לכך כתיב אך דאינו אסור אלא מקצתו ובשעה אחת קודם שקיעת החמה כני: ר"מ אומר לא תאכל עליו חמץ על אכילתו. השתא מפרש דקרא דלא תאכל עליו חמץ דכתיב גבי קרבן פסח מיתרצא לתרווייהו דמר דריש להאי קרא כטעמיה ומר כטעמיה דר"מ דס"ל אחר חצות אינו אסור מן התורה דריש לא תאכל עליו חמץ בשעת אכילתו דפסח היא שהקפידה התורה דאלו בשעת עשייתו לא נאסר המץ ורבי יהודה סבר בשעת עשייתו קאמר קרא לא תאכל עליו חמץ שהוא אחר חצות שזהו זמן להכשר שחיטת הפסח: רבי יודה אית ליה עשה ול"ת וכו'. כלומר דהש"ס מתרץ דלא תיקשי הא לרב יהודה דדרי' ליה מקרא דאך דמן התורה אסור באכילת חמץ מאחר חצות א"כ קרא דלא תאכל עליו המץ למה לי דבשלמא לרבי מאיר ל"ק למה לי האי קרא דהא איהו נמי דריש מאך לאסור שעה אחת קודם שקיעת החמה ועליו דריש על אכילתו ולמה לי הא ממילא נפקא דהרי כבר אסור מקודם שקיעת החמה דהא ליתא משום דאיכא לתריצי אליבא דרבי מאיר דאי לאו קרא דלא תאכל עליו חמץ לא הוה דרשינן מאך להסור שעה אחת קודם שקיעת החמה משום דה"א קרא דאך איצטרך לאסור משתחשך גופיה דאי לאו קרא דאך לא הוה ידעינן כלל דמשתחשך אסור דימים כתיב ולדידיה יום הראשון חמשה עשר היא והשתא דכתיב האי קרא דלא תאכל עליו שפיר הוא דדריש יכול משתחשך סגי ת"ל אך חלק לאסור שעה אחת קודם שקיעת החמה אלא לרבי יהודה דס"ל יום הראשון זה ארבע עשר ואי לאו אך הוה אסרינן כל היום ארבעה עשר ומיהו מחצות ולמעלה שפיר נפקא לן לאסור וא"כ לדידיה קשיא הלכך מפרש הש"ס דלרבי יהודה נמי לא תקשי דקרא איצטריך ליתן עשה ול"ת על אכילת חמץ בשעת עשיית הפסח עד אחר שבעת ימים עובר בעשה ול"ת על אכילתו וכן נמי עובר בעשה ול"ת על ביעורו מעת עשיית הפסח ואילך כדמפרש ואזיל: עשה על ביעורו. שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם וקאי בעשה דתשביתו מזמן עשיית הפסח כדדריש רבי יהודה ולפינן השתא נמי דבאותו זמן קאי נ"כ בל"ת על ביעורו דכתיב הכא שבעת ימים וגו' וכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מה התם גבי עשה דתשביתו אחר חצות י"ד הוא בכלל כדלעיל אף כאן גבי ל"ת מאחר חצות הוא בכלל:

הא

עין משפט נר מצוה

כד

א מיי' פ"א מחו"מ הל' ג ד טוש"ע א"ח סי' תמג ס"א

כה

ב מיי' שם הל' ח ובכמגות

תוס' הרי"ד

ר"י אית לי' עשה ול"ת על אכילתו כו'. בסוגיא זו ניחא מה שכתב הראב"ד ז"ל בפ"ג מס' ת"מ דאולי סובר זה המחבר ז"ל דמשש ומעלה עובר בבי"י ובי"י ואינו דז' ימים כתיב עכ"ל ז"ל. והסכים הכ"מ ז"ל דגם הרמב"ם ז"ל סובר כן עיי"ש ולכאורה קשה דהא בפ' ת"נ בירושלמי מפורש דלמ"ד משש ולמעלה ד"ת סובר דעובר בב"י ומשש ומעלה עי"ש בפ' ת"נ ה"ד וכבר עמד ע"ז הש"ק ז"ל בל"ע אבל לפי סוגיא זו שפיר ניחא דדוקא שיטת הירושלמי כן דלמ"ד משש ומעלה ד"ת הכל מתחיל מן שש כדאיתא מפורש הכא. מ"מ א"כ שיטת הש"ס דילן אינו כן דהא בדף כ"ח ע"ב יליף ר"י דאוכל חמץ משש ומעלה עובר בל"ת מלא תאכל ע"ת ור"ש פליג ואע"ג דלש"ס דילן לש"ס מבש ומעלה ד"ת וא"כ קשיא האיך פליג ר"ש הא סוהקש אכילת חמץ להשבתת שאור וכיון דהשבתת שאור הוא בשש כמו כן הוי אכילת חמץ דהא בש"ס דילן דף כ' מפורש דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ. והק' בתוס' ז"ל דף ה' ע"א ד"ה דהא קושיא זו ומתרלינן דלא איתקש אכילת חמץ להשבתת שאור דמשש ומעלה אלא רק להשבתת שאור דשבעת ימים עכ"ל ז"ל עיי"ש. וכן הוא בש"ס דילן כל הילפותא א"כ מוכח דלש"ס דילן בב"י וב"י ז' ימים כתיב ואינו ענין לי"ד משש ומעלה וכן הילפותא דאיתקש אכילת חמץ להשבתת שאור והשבתת שאור לאכילת חמץ הוא רק על ז' ימים כדאיתא מפורש בגמ'. משא"כ בירושלמי כסוגיא דידן דס"ל דלמ"ד משש ומעלה

שינויי נוסחאות (בו"א) הולדה כצ"ו חולדה. (שוכ"א) ור' כצ"ו רבי.

טוב ירושלים

הא כיצד תן לו לפני שקעה"ח שעה אחת. מכאן ראיה קלת לדברי בעה' לבבלי י"ב ב' במשנה דמדאורייתא י"ל דאינו אסור רק שעה אחת ומסרו התורה לחכמים:

עשה ול"ת על אכילתו עשה ול"ת על ביעורו. הכי עשה ול"ת איכא ביחד בע"כ דהא ל"ת דלא תאכל עליו חמץ הוא בעיו"ש וביו"ש היא אזהרה אחרת דבכרת ובכאן ל"ג כרת ועי' בבלי כ"ח ב'. אך לקמן כ"ב כ"ב מבואר דלר"י לחמץ בע"פ נלמד מדכתיב לא יאכל חמץ היום ולא מלא תאכל עליו חמץ דבבבלי. ומיהו מילפותא דעשה על אכילתו הייגו מדכ' שבעת ימים תאכל עליו מצות ולא חמץ מ' דביו"ש עפיה קאי ולא בעיו"ש דהא בעיו"ש ליכא כלל קך רשות דלאכול מצה ולא חמץ. ול"ע סוגא בזה דא"כ מ' דמיירי הכא בעשה ול"ת דביו"ש נוספים וממ"ב אח"כ עשה ול"ת על ביעורו כרי מיירי בעיו"ש דהא מייתי מתשביתו. והיה נראה לכאורה לומר דלגדין קאמר דעשה ול"ת על ביעורו הייגו עשה דתשביתי הוא בעיו"ש. ולאו דבל יראה הוא ביו"ש וה"נ בעשה ול"ת באכילה הוא נמי בל"ת דלא תאכל עליו חמץ הוא בעיו"ש והעשה דשבעת ימים תאכל עליו מצות הוא ביו"ש אך מלבד גודל הדוחק הוא נ"כ סתירה ד' הגמרא לקמן פ"ב ה"ב דיליף ר"י לע"פ מלא יאכל חמץ וגם לקמן פ"ג ה' מבואר דלר"י בל ירא' שייך נמי בע"פ ומלבד עוד חזקים נגלים ע"כ צל"ע כעת דברי הגמ':

עמודי ירושלים תנינא

מיעטו שאינו בחמץ. פ' בקה"ע דאף כאן מיעוט הוא שאף ביום י"ד לא יהיה לו חמץ וע"כ תמה מזה בש"ק על רמב"ן פ' כי תשא שכ' דלמעט מאך שמלאכת המשכן אינו דוחה את השבת א"א שאדרבה זה ריבויא הוא דהכא משמע דבכל ענין ריבויא הוא אולם לפי"מ שפי' הפרי מגדים דהכי נמי מיעוט הוא דממעטינן כל יום י"ד מאיסור חמץ דלא תימא יום הראשון י"ד הוא לכך כתיב אך דאינו אסור אלא מקצתו ובשעה אחת קודם שקיעת החמה סגי ע"ש ולפ"ז אתי שפיר דברי הרמב"ן:

הא ר"ם אומר משש שעות ולמעלה מדבריהן שביעית אסור משום נדר. ששית למה משום נדר. ויש נדר לנדר אלא שעה ששית מתחלפת בשביעית. הא ר' יהודא אומר מחמש ולמעלה מדבריהן ששית אסורה משום נדר חמישית למה משום נדר. ויש נדר לנדר. אלא *שחמישית מתחלפת בשביעית. מחלפא שיטתיה דר' יהודה תמן הוא אמר אין המישית מתחלפת בשביעית. א"ר יוסי *תמן הדבר מסור לב"ד וב"ד זריזין הן. ברם הכא הדבר מסור לנשים והנשים עצילות הן. א"ר יוסי בר בון תמן תחילת חמישית סוף שביעית ברם הכא סוף חמישית תחילת שביעית. ותני כן שבתחילת חמש חמה במזרח וסוף שעה חמה במערב. לעולם אין החמה נוטה למערב אלא בסוף שבע. רב אמר דברי ר"ם המקדש בחמץ משש שעות ולמעלן לא עשה כלום. אמר רבי הונה ויאות אלו חטים קורטבניות במדבר. דילמא טבן אינון במועדא כלום. *חד בר נש אפקיד דיסיקייא דפיסתא גבי רבי חייה רובה. אמר רבי יוסי בי רבי בון יוחנן חיקוקיא הוה. אתא שאל לרבי א"ל תימכר על פי בית דין בשעת הביעור. חד בר נש אפקיד גרבא דכותהה גבי רב חייה בר אשי אתא שאל לרב אמר ליה ימכר על פי ב"ד בשעת הביעור. היידנו שעת הביעור. רבי ירמיה אמר בשחרית ר' בא אמר חמישית כר' יודה. אמר רבי יוסה יאות אמר רבי ירמיה כלום אמרו ליגע בהן למוכרן לא מפני השב אבידה לבעלים

חמישית

פני משה

הא ר"מ אומר וכו'. הבתא מפרש לה טעמא דפלוגתייהו במתני' דלר"מ דס"ל אוכלין כל חמש ובששית אסור ושורפין הא לדידיה משש שעות ולמעלה מדבריהן בעלמא הוא דאסיר ושביעית גופה גזירה הוא וששית למה נמי משום גדר וכי יש גדר לגדר אלא דהיינו טעמא משום דאדם טועה בשעה ושמא תתחלף לו שעה ששית בשביעית הלכך אסרו גם בששית וכן לרבי יהודה טעמא דאסרו בחמישית אף על גב דששית גופה מדבריהן ומשום גזירה וה"ל חמישי' גזירה לגזירה אלא דלא ליתי לחלופי חמישית בשביעי' דרבי יהודה סבירא ליה אדם טועה בשתי שעות: מחלפא שיטתיה דרבי יהודה. קשיא דידיה אדידיה תמן הוא אומר אין חמישית מתחלפת בשביעית גבי עדות בפ"ה דסנהדרין וגרסינן לכולה סוגיא שם בהלכה ג' דמודה התם רבי יהודה באחד אומר בחמש שעות היה המעשה ואחד אומר בשבע דעדותן בטלה ואפילו אמרינן אדם טועה בשתי שעות כדקאמר שם רבי יהודה אחד אומר בג' ואחד אומר בה' עדותן קיימת מ"מ בין חמש לשבע לא טעו אינשי כדמפרש התם שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב ואמאי קאמר הכא גבי חמץ דטעו אינשי בין חמש לשבע: תמן. בעדות הדבר לב"ד שחוקרין ודורשין אותן והן זריזין וכלומר ומתוך כך העדים נזהרים ביותר שלא לטעות בכך לפי שהן יודעין שסופן לחקור ולדרוש אותן בבית דין אבל הכא בחמץ הדבר מסור לכל וגם להנשים ועצילות הן מלהשגיח על הדבר הלכך חיישינן דאפי' בין חמש לשבע אתו למיטעי: אמר רבי יוסי בר' בון. בלאו הכי ל"ק דהתם בעדות אחד אומר בהתם היינו בתחלת חמש ואחד אומר בשבע היינו בסוף שבע דהוי להו שלש שעות והלכך אף על גב דסבירא ליה לרבי יהודה אדם טועה גם בג' שעות דהא ברישא דהתם אחד אומר בג' ואחד אומר בה' דקאמר רבי יהודה עדותן קיימת וא"כ הם אנו מפרשין גם כן להרישא כמו הסיפא דזה אומר בתחלת שלש וזה אומר בסוף חמש והוו ג' שעות ואפ"ה עדותן קיימת מכל מקום בסיפא מכיון דאיכא היכרא טובא בחמה לא טעו אינשי והוי הכחשה: ברם הכא סוף חמישית תחלת שביעית. כלומר אי שרית להו למיכל בחמש חיישינן דילמא אתו למיכל נמי בסוף חמישית ובין סוף חמישית לתחלת שביעית ליכא היכרא דהיינו הך כדתני לקמיה דבתחלת חמש הוא דהחמה במזרח ובסוף שבע הוא דהחמה במערב וא"כ אתו למיטעי בין סוף חמש לתחילת שבע ותחילת שבע איסורא דאורייתא היא ומשום סוף חמש אסרו רבנן דלא יאכל כל חמש ולא הוי גזירה לגזירה דבסוף חמש טעמא רבא איכא דלא ליכול וכולא חמש חדא היא: ותני בהדיא כן שבתחילת חמש וכו'. וא"כ מתחילת חמש לבין סוף שבע היא דליכא למיטעי וכדאמרן: רב אמר דברי רבי מאיר וכו'. כלומר אפילו לדברי רבי מאיר המקדש בחמץ גמור מו' שעות ולמעלה דלדידיה אינו אלא מדבריהן אפ"ה הואיל והחמץ דאורייתא לא חיישינן להקדושין: אמר רבי הונה ויאות שפיר קאמר רב שהרי אלו חטין קורטבניות שהן גדלין במדבר והן קשין מאוד ואם באו מים עליהן אינם אלא חמץ נוקשה ודלמא טבין אינון במידי כלום בתמיה ואפ"ה אם קדש בהן אשה בימי מועד אינו כלום אלמא הואיל והמצות דאורייתא אף על פי שהחמץ אינו אסור בהנאה אלא מדבריהם כגון זה אין הקידושין כלום וה"ה המקדש בחמץ דאורייתא בשעות דרבנן אין הקידושין כלום: דיסקייא דפיסתא. שק מלא חתיכות חמץ והכי גרים לה נמי בפרק המפקיד בהלכה ד': אתא רבי חייה רובה שאל לרבי מה יעשה בפקדון הזה וא"ל תמכר על פי בית דין בשעת הביעור קודם זמן האיסור כדי שלא יפסיד המפקיד הכל: גרבא דכותחא. ויש חמץ בכותח: היידנו. איזו שעה נקראת שעת הביעור: בשחרית. כלומר כל אותן ד' שעות של שחרית שמותר לאכול לרבי יהודה ונקרא שעת הביעור שמכאן ואילך עוסקין בו לבערו וצריך למוכרו בשעה שעדיין אין בו איסור כלל אפילו מדבריהם כדקאמר רבי יוסה לקמן: רבי בא אמר חמישית כרבי יודה. כלומר אפילו לרבי יהודה יכול להמתין עד שעה חמישית שהרי עדיין אינו מוטל עליו לבערו עד תחלת שש: יאות אמר רבי ירמיה. שימכור קודם שהגיע שעה חמישית שהרי כלום אמרו ליגע בהן למכרן לא מפני השב אבידה לבעלים כדרשב"ג בפ' המפקיד שם דסבירא לי' במפקיד פירות אצל חבירו והן הולכין לאיבוד מוכרן בפני בית דין שזהו השב אבידה לבעלים שלא יפסידן לגמרי וה"ה לחמץ בערב פסח ואם כן צריך למכרו בשעה שעדיין ראוי לאכילה:

חמישית

קרבן העדה

הא רבי מאיר וכו'. כלומר גופא רבי מאיר אומר: ופריך שביעית. שעה שביעית אינה אסורה מדאורייתא דהא לר"מ לא מרבינן מאך אלא שעה אחת קודם חשיכה אלא דגזרו חכמים על כל חצי היום א"כ קשה שעה ששית למה אסורה: משום גדר. שעשו גדר שלא יגע בשביעית: ויש גדר לגדר. בתמיה וכי גוזרין גזרה לגזרה: ומשני אלא שעה ששית מתחלפת בשביעית. וכולא חדא גזרה הוא דודאי אתו למטעי והוי כמו שביעי' גופה: אלא שחמישית מתחלפת בשביעית. וכולא חדא גזרה היא: תמן הוא אמר וכו'. אמתני' דפ' אין בודקין קאי דתנן התם גבי עדות בין לרבי מאיר בין לר"י אחד אומר בחמישית ואחד אומר בשביעית עדותן בטלה שבה' חמה במזרחו של רקיע ובז' חמה במערב וכשנותן יחד כנגד מזרח בה' הצל לצד מערב ובז' הצל לצד מזרח ואי אפשר לטעות וכתיב ודרשת וחקרת והנה אמת נכון שתהא עדותן מכוונת ואי לאו לא קטלינן והוא והם פטורים שמעינן מיהת דליכא למטעי בין ה' לז' והכא קאמר ר"י דבה' הולין דלמא אתי למטעי בז': ה"ג תמן הדבר מסור לעדים ועדים זריזין הן. וה"פ דשאני התם שהן עדים אנשים בעלי מדע אמרינן ודאי לא טעו אלא שעידי שקר הם: ברם הכא. אבל כאן זמן ביעור חמץ לכל מסור אפי' לנשים והן עצלניות חיישינן לטעותא: אר"י בר' בון. משני שינויא אחרינא התם גבי עדות איירי שאחד אומר שהיה תחלת חמש והשני אומר בסוף שבע ובכהאי גוונא ודאי ליכא למטעי מחמת הצל כדפרישית אבל כאן חיישינן שמא יטעה בין סוף חמישית לתחלת שביעית וכיון דהוצרכו לאסור קצת מחמישית אסרו כולה: ותני כן. ותניא נמי הכי: לעולם אין החמה נוטה למערב אלא בסוף ז'. הלכך בין ה' לתחלת ז' ודאי איכא למטעי: דברי רבי מאיר. אפילו לדברי רבי מאיר דאמר משש שעות ולמעלה מדבריהן אפילו הכי אם קידש ס אין קידושיו קידושין: ויאות. שפיר קאמר רב שהרי אם קידש בחיטי קורטבניות בפסח שאינן ראויין לכלום לאכילה ואינו אלא חמץ נוקשה אפילו הכי אין קידושיו קידושין לכולי עלמא משום דהאי חמץ דרבנן ומפקע הקידושין ה"ה המקדש בחמץ גמור בשעות דרבנן אין קידושיו קידושין ואם תאמר היאך אתי חמץ דרבנן ומפקע קידושי דאורייתא ושרי אשת איש לעלמא יש לומר הא קיימא לן כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר בית דין הפקר והם הפקירו ממונו: חטים קורטבניו' במדבר. הם חיטים הצומחים בהרי ארעא במדבר והן קשין מאוד: אפקיד דיסקיא דפיסתא. שק מלא גלוסקאות הפקיד אצל רבי חייא הגדול: דיסקייא. שני מלות מורכבות שני שקים אמתחות של עור: יוחנן חקוקיא הוה. האי דאפקד גבי ר"ח: גרבא דכותחא. חביות של כותח ויש בכותח פירורי לחם ואסור משום חמץ: היידנו שעת הביעור. איזהו שעת הביעור דהא במתניתין תנא בלשה זמנים בליל י"ד ובשחרית וקודם שעה ששית: כלום אמרו ליגע. בהפקדון למכרו אלא מפני שהוא כמשיב אבידה שאם לא ימכרם יפסידו הבעלים הכל אם כן חמישית לר"י נמי איט שוה כל כך שהרי אסור באכילה אבל כשמוכר אותן בשחרית השבה מעלייתא היא שמוכר אותן בדמי שווין:

חמישית

עין משפט נר מצוה

כו

א מיי' פ"ב מעדות הלכה ס

כז

ב מיי' פ"ה מאישות הל' א טוש"ע אהע"ז סי' כח סכ"א

כח

ג מיי' פ"ו מגזלה הל' ג טוש"ע או"ח סי' תמ"ג ס"ב וטוש"ע ח"מ סי' רצב סי"ז

גליון הש"ס

ז ע' בסו"ת מ"כ מהד"ק ח' או"ח סי' כא:

ז ע' בכפס"מ רמב"ן במלחמות פ"א שהאריך בדברי סירוב' כאן:

ז ע' בתוספות יב א ד"ה מאי ותוספו' כתובו' דף לא ע"א ד"ה דאמרו ובסו"ת מהרי"ם ח"א סי' לג:

ז ע' ברא"ש ד' פג ובכפס"מ פ"א:

תוס' הרי"ד

ולמעלה ד"ת עובר על הכל כין על העשה ול"ת דאכילת חמץ ועשה ול"ת דהשבתה משום דהפיקה הוא על עיקר דין דהשבתת שאור היתקש לאכילת חמץ ואיתקש כולם להדדי כעשה ול"ת שבכולהם הכל הוקשו לזמן אחד ולא על הז' ימים לחוד דהז' ימים איתקש ג"כ לכיום הראשון א"כ מבואר מפורש דלהאי מ"ד עובר משש בכ"י והא דפליג ר"ש על ר"י באכילת חמץ דאינו עובר משש באכילת חמץ הוא משום דס"ל כר"מ דמשש ולמעלה מדרבנן כדאיתא מפורש בפ' ת"כ אליבא דר"ש דס"ל דמשש ולמעלה אינו עובר גם בכ"י משום דס"ל כמ"ד דמשש ולמעלה מדרבנן אבל למ"ד דמשש ומעלה ד"ת. עובר בכ"י ג"כ משש ולמעלה והא דפליג ר"ש על ר"י באכילת חמץ משש ולמעלה הוא ג"כ משום דס"ל כר"מ דמשש ולמעלה מדרבנן מאח"כ לכ"ם דלן דמשש ולמעל' לכ"ע מס"ת א"כ קשה מ"ט פליג ר"ש אר"י באכילת חמץ משש ולמעלה א"כ ע"כ דלא איתקש להדדי איכא כולן בזמן אחד רק בז' ימים וע"כ העשה דתשביתו הוא בי"ד ואכילת חמץ ול"ת דהשבתת שאור הוא בז' ימים. ודו"ק:

חבריא

שנויי נוסחאות (פר"ב) אסור בד"ז אסורה. (סוי"ז) הונא בד"ז חונא (וכן לקמן). (סול"ג) דכותחה בד"ז דכותחא

טוב ירושלים

ודע דנקטתי מכבר על הא דאמרינן הכא אית ליה לר' יהודא עשה ול"ת על אכילתו עשה ול"ת על ביעורו דהא ר"י ס"ל כל סיכה דכתב לאמר הוא בלאו כבבלי מ"ב א' א"כ ה"ל תרי ל"ת ולא עשה ול"ת וצ"ל כעת עפ"ד ת' ה"ס חא"ח סי' קכ"ד מש"ס ליסב קו' השואל בדברי הק"א על ת"כ דלא כב"מ הוא ולאו דלאמר ע"ש וממילא י"ל נמי דאם נדרוש לאמר כ"א על ענין מצות קידוש החדש כמש"כ הרמב"ם וא"כ ליכא רק לאזהרת פסח רק קך דברו אל כל עדת בני ישראל לאמר בעשור לחדש א"כ י"ל דלגופיה אתי ולא ללאו. ורק לפמש"ש בחו"ם הלי אם הפלין הוא מ"ע שהזמן גרמא והנה כן ס"ל לר"י בקדושין ל"ב א' דתפלין נוהג בשו"ס א"כ ס"ל דושמרת את החוקה הזאת למועדה לא קאי אתפלין א"כ י"ל דס"ל כר"ע רבו דקאי אפסח או כסובר דקאי על מצות עיבור השנים וא"כ בכא הלאו אם נאמר כן לאמר ללאו. ובבבלי שם י"ל דס"ל לבבלי דר"י דלא כר"ע רבו ס"ל ואין להאריך. וי"ל דהש"ע י"ע כן אבל מ"מ מהמשמעות הכ' הוא רק עשה זולת הלאמר א"כ נקט בפשיטות: ודע דעכ"פ משמע דליכא עשה באכילת חמץ בפסח. ולא זכרוהו מוני המצות וצ"ל דפ"ב עשה לרחקו כתיב בערלה והוא מדכ' ערלים יהיו וג"כ לא זכרוהו ועי' בבלי שבועות ל' ב' עשה דכבוד התורה עדיף משמע דליכא עשה בעמידת סבע"ד. ועי' מג"כ בס"ד בחי' ערכין כ"ט ב' וע"ע פ"ז סי"ג שנים נ' פטורים אלא שהם עוברים בעשה דבית ה' יאכל. ועי' בבלי סוכה כ"א נ' רד"ה סוא"ל. קדושין י"ע ב' ובתוד"ה לכ"ע ושם כ"א ב' ורמב"ם לפ"ע פג"ה דודבק כמ"ש בס"א בערוך ותוס' קדושין עפ"כ עשה דכולאימו.

חמישית כרבי יודה לא טבה כלום. חברייא אמרין חמישית כר' יודה הקדישו מוקדש. עשאו תרומה אינה תרומה. הקדישו מוקדש הקדש הדמים. *עשאו תרומה אינה תרומה שלא ניתנה תרומה אלא לאכילה בלבד. אמר לון ר' יוסי לא מסתברא דלא חילופין הקדישו אינו מוקדש עשאו תרומה הרי זו תרומה. הקדישו אינו מוקדש א *שאין ‏[ב]פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. עשאו תרומה הרי זו תרומה טהורה היא דבר תורה את הוא שנזרת עליה שריפה:

הלכה ה מתני'

*ועוד א"ר יהודה שתי חלות של תודה פסולות ומונחות על גג האצטבא כל זמן שהן מונחות כל העם אוכלין ניטלה אחת מהן תולין לא אוכלין ולא שורפין ניטלו שתיהן התחילו כל העם שורפין רבן גמליאל אומר חולין נאכלין כל ארבע והתרומה כל חמש ושורפין בתחילת שש: **גמ'** ר' שמעון בן לקיש אמר בשם רבי ינאי *כשירות היו משם מאי הוא פוסלן שלא לשהות עליהן את הזבח. ולא

קרבן העדה

בסורת הש"ס

חמישית כר"י וכו'. חמץ בשעה חמישית אליבא דר"י אם הקדישו לבדק הבית מוקדש שהרי יש בו דמים שראוי הוא ליתן לפני בהמתו: שלא ניתנה תרומה אלא לאכילה בלבד. שנ' ראשית דגנך תתן לו ודרשינן לו ולא לאורו אפי' היא ראויה להיסק הואיל ואינו ראוי לאכילה לא הוי תרומה: לא מסתברא. אלא בחילוף כלומר הסברא היא בהיפך: אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. לאו דוקא לכלבים אלא ה"ה לכל בהמה כל שאינו ראוי לאדם אין פודין

פסחים נג ע"א ופ"ב

אותו וחמץ נמי בשעה ה' לר"י אינו ראוי לאכילת אדם ואינו ראוי לפדייה לפיכך אינו קדוש:

שם כט ע"א

טהורה היא דבר תורה. דהא מן התורה שריא אלא מדרבנן אסור

שם יא ע"ב

הלכך חל עליה שם תרומה מדאורייתא ואסורה:

הלכה ה מתני' שתי חלות. של חמץ: של תודה פסולות. בגמרא מפרש מאן פסלינהו: על גג האיצטבא. שהיה בהר

שם יג ע"ב

הבית כדי שיראו אותם בט לסימן: ניטלה אחת מהן. בתחילת שעה ה' בא שליח ב"ד ונוטל אחת וכל העם מכירים שהגיעה שעה ה' ותולין: ותרומה כל ה'. דאסור להפסיד קדשים בידים כל זמן שיכול לאכלן: ושורפין בתחלת שש. דהא ודאי רובא טעו בין שש לשבע: **גמ'** כשרות היו. כלומר אפילו לא היה להן פסול גדול כלינה שהן עומדין לשריפה אפילו הכי מאחר שאין להן תקנה ליאכל ואפילו הן עדיין טעונות עיבור צורה יהבינן להו ההם והיכי דמי כגון שלא נשחט עליהן הזבח ויש להן קדושת דמים משהוקדשו ואין להן היתר עד שישחוט עליהן הזבח ויזרוק הדם דלחמי תודה אין קדושין קדושת הגוף אלא בשחיטת הזבח דתניא על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביחת התודה והאי קדוש בקדושת הגוף קאמר דהא משעה שאמר הרי עלי לתודתי חל עליהם שם הקדש אבל אין קדושות ליפסל בלינה ובטבול יום ואם נטמאו נפדין ויוצאין לחולין עד שישחוט הזבח עליהן וכשם שהזבח מקדשן כך בזריקת הדם ניתרין הם לאכילה כבשר התודה עצמה דהואיל ותלוין בה הרי היא כמוה וזריקת הדם מתרת קדשים דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל: ופריך ולא

פני משה

עין משפט נר מצוה

חמישית כרבי יהודה לא טבה כלום. שאע"פ שעדיין מותר בהנאה מ"מ יש הפסד להמפקיד בגלותו שעה אינו נמכר אלא הרבה בזול: חמישית כרבי יהודה. לרבי יהודה כך היא הדין כרמן בשעה חמישית אם הקדישו לבדק הבית מוקדש היא כדמפרשי טעמייהו שהרי אין הקדש זה אלא לדמים ועדיין בר דמים הוא שמותר בהנאה אפילו לרבי יהודה ואם עשאו תרומה אינה תרומה שלא ניתנה אלא לאכילה בלבד: אמר לון רבי יוסי אדרבה לא מסתברא אלא איפכא דאיני מוקדש שהרי אינו ראוי אלא למאכל בהמה ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים והואיל וכך לא הל עליו ההקדש כלל אבל לענין תרומה ה"ז תרומה טהורה ד"ת כלומר תרומה גמורה מד"ת כשאר תרומה טהורה אלא שהתה הוא שנזרתה עליה מדבריהם ואינה עומדת אלא לשריפה בשבית והואיל ואפילו בשבית אינו אלא מדבריהם בשריפה הילכך מיהת בה' הויא התרומה אפילו לרבי יהודה:

כמ א מיי' פ"ב מאיסורי מזבח הלכה י

הלכה ה מתני' ועוד אמר ר' יהודה שתי חלות של תודה. מן החמץ של תודה דהלות תודה ארבעים ועשרה מהן המין: פסולות. מפרש בבבלי מתוך שהן מרובות נפסלות בלינה לפי שהיה הכל מביאין תודותיהן בי"ג ולא בי"ד שאין מביאין קדשים לבית הפסול שבי"ד אינן נאכלות כל היום אלא עד שש שעות ותודה נאכלת ליום ולילה לפיכך היה הכל מביאין בי"ג ומתוך שמרובות נפסלות הן בלינה. ובגמ' הכא מוסיף בטעמא שמפני שהיו ממהרין להביא תודותיהן בי"ג וא"א שלא יספוך דמה של אחד מהן והיא נפסלת וקסבר תנא דמתני' שאלי היו. כשירות לא היו נותנין אותן שם כדי לפסלן בידים שהרי מונחות שם עד זמן הביעור ונשרפות: על גג האיצטבא. שהיתה בהר הבית לסימן שיהו הכל רואין אותן: ניטלה אחת מהן. שבתחילת שעה חמישית בא שליח ב"ד ונטל אחת מהן והעם מכירין שהגיע שעה חמישית ולא אוכלין אלא תולין:

גליון הש"ס

ב פ' כת כשות כ"ק דף צ וכתוס' פסחים דף כט ע"א ד"ה ואין ופ' כחי רבנ"א כ"ק שם כבא שהאכ"ד וזוק

גמ' כשירות היו. ס"ל לר' ינאי דלאו פסולות ממש היו שהרי מגוין אוכלין לאכלן שלחמי תודה מותרת לזרים: משם מאי היא פוסלן. כלומר אלא משום הכי קראן התנא פסולות משום דמיירי שלא נשחט עליהן הזבח וכגון שאבד הזבח ואין להן תקנה לאכול שהזבח הוא שמתיר אותן באכילה: ולא

נוס' הרי"ד

חברייא אמרין חמישית כר"י פי"ו יש להס"ד על הספיקא שנסתפק בגל"ת ז"ל בהא דקי"ל ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו אם בא עכו"ם וזכה בהחמץ אם עבר בב"י או לא אם נימא כיון דסוף סוף אינו ברשותו של אדם רק דעשאו הכתוב כאילו ן ברשותו א"כ מה לי אם זכה בהן או לא. או דילמא היכתי הוקמי' רחמנא ברשותו הנ"מ כשלא נכנס לרשות אחר אבל אם נכנס לרשות אחר הו לא הוקמיה רחמנא ברשותיה וכתב שנשהספק בזה בימי נעוריו ובא ונתן כזה עם בהון אחד וכתב למסקנא דמסתברא כיון שזכה בה עכו"ם ונכנס לרשות אחר הו לא אוקמיה רחמנא ברשותיה עיי"ש והנה הגאון בעל הגל"ת ז"ל כתב כן מסברא ולפענ"ד נראה להוכיח כן מן הגמרא ופי' בגל"ת ז"ל דנפ"מ בחקירה הזאת לענין הלכה למעשה לענין חמץ שנמכר עליו הפסח ומפני יראת ההאריכות אקצר בזה:

ונלפענ"ד להו"ר לזה דגרסינן במס' פסחים דף כ"ט ע"א א"ר אחא בר יעקב לעולם ר"י הוא ויליף איסור דאכילה מאיסור דראיה מה איסור דראיה שלך אי אתה רואה אבל רואה את לגבוה אף איסור דאכילה שלך אי אתה אוכל אבל אוכל את של גבוה וכו' והדר ביה דאביי מהכא דתניא האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל וכו' דאביי אמר דרש"ע דהגל"מ כממון דמי והכא בפלוגתא דר"י ור"ש קמיפלגי מ"ד מעל כר"ש אבל לא מעל כר"י והא דאביי הוא דאמר דר"י יליף איסור דאכילה מאיסור דראיי אלא נלו ש"מ הדר בי' דאביי מההיא ש"מ ע"כ:

ונרסינן בירושלמי בפ"ק דמס' פסחים חברייא אמרין חמשית כר"י הקדישו הקדש עשאו תרומה אינו תרומה הקדישו מוקדש הקדש דמים עשאו תרומה אינה תרומה שלא נתונה תרומה אלא לאכילה בלבד א"ל ר' יוסי לא מסתברא דלא חילופין הקדישו אינו מוקדש שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. עשאן תרומה הר"ז תרומה טהורה הוא ד"ת את הוא שנזרת עלי' שריפה ע"כ. ולכאורה יש להקדק בזה בסוגיא במאי פליגי חברייא ור' יוסי ולכאורה י"ל דחברייא ס"ל דפודין את הקדשים להאכילן וכו' ור"י ס"ל דאין פודין ודוחק דהא בהכי פליגי בזה תנאי. וגם כם פא בתרומה במאי פליגי ומה טעם דר"י דמחלק בין תרומה להקדש דתרומה בסיר חל מפום דטהורה היא ד"ת את הוא שנזרת עלי' שריפה א"כ גבי הקדש נמי מה"ת מותר לאכלה בשעה חמשית רק מדרבנן אסור. וגם כל עיקר דאין פודין את הקדשים להאכילן כו' הוא רק מדרבנן ובגליון הש"ס נדחק בזה מאד ולפענ"ד להסביר הסוגיא הנ: כעין תומר וריבא דירושלמי הכ"ל צריכין אנחנו לפנינו ואגב אבאר בע"ה גם הסיפא דתרומה. ולכאורה יש לדייק לשון הגמ' וטהורה היא ד"ת את היא שנגזרת עלי' שריפה היינות בללו אין להם ביאור והכי היבעיא לן למתני מותר הוא ד"ת את הוא שנגזרת עלי' שריפה והיבת טהור הוא אין לו פירוש הכא:

גם קשה מאד לנגד סוגית הבבלי דף ל"ג במס' פסחים דגרסינן שם א"ר נב"י תתן לו ולא לאורו מתיב ר"ב כר"י אין תורמין מן הטהור לטמאה ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה ה"נ נימא לו ולא לאורו שאני התם דהיתה לו שעת הכושר ודלא היתה לו שעת הכושר ה"ד כגון דאחמוץ במחובר אבל אם אחמוץ נתלש ה"נ דקדוש א"נ אין כגזירת עירין פתגמא וכמאמר קדישין שאילתא וכו' ע"כ הרי דע"כ דאינו קדוש רק בדלא היתה לו שעת הכושר אבל אם היתה לו שעת הכושר ה"נ דקדוש אע"ג דאינו ראוי לאכילה אלא לשריפה דלא גרע מתרומה טמאה וא"כ קשה הכא על חברייא דאמרי לא נתנה תרומה אלא לאכילה בלבד מ"מ מתרם מן הטמאה וכו' והדוחק מוכן מאליו לאוקים ה"נ כדאחמיץ במחובר וראיתי במה"ם ז"ל שעמד בזה ויגע בזה ונראה לפענ"ד לבאר הירושלמי בע"ה על דרך האמת בע"ה בין כרישא בין בסיפא דכרישא אולי חברייא ור"י לטעם דגרסינן בירושלמי בפ' כל שעה ר' יוסי בעי הנהנה מן ההקדש בזו פרוטה מהו כלומר במזיד דבשוגג בעינן שו"פ כדאיתא במתניתין במס' כ"ס דף נ"ה גבי חמש פרימות הנהנה מן ההקדש שו"פ מעל אבל לר' יוסי מיבעיא ליה במזיד אם בעינן דוקא שו"פ או לא כשמעינו: מן הדא ואתא אבר חטא מן הקודש יביא לרבות פחות מבו"פ הית תניי הנא לגעם פחות מש"פ מ"ד לרבות פחות מבו"פ לתשלומין ומ"ד למעט פחות מבו"פ לקרבן. ובעי בירושלמי כמה דתימר פחות מבו"פ מזיד אע"פ שאינו מבלם חומש ואם יבלם ואמר אוף הכא כן יבלם לגבם פי' לענין תרומה אם אכל פחות מבו"פ תרומה במזיד אם מבלם לבנע אמרין חברייא קומי ר' יוסי ותניגן האוכל תרומת תיין בפסת בשוגג מבלם קרן ותומש במזיד פטור מן התשלומין ומדמי הפנים א"ל תמן אינו ראוי להבלים עליו כרם הכא ראוי הוא להבלים עליו ע"כ ומבואר פלוגתתן בשבית דחברייא ס"ל כיון דהאוכל תמן של תרומה במזיד פטור א"כ ס"ה נמי בפחות מבו"פ דמ"ם איסור הנאה מפחות שו"פ וכיון דחזינן דבאיסור הנאה פטור כמו כן פטור נמי בפחות מבו"פ דאי ס"ד דחייב בפחות מבו"פ הו"ל להיות חייב באיסור הנאה. ופ"כ מוכח דבתרומה לא נתחייב בפחות מבו"פ לתשלומין דאי ס"ד נתרבה פחות מבו"פ הו"ל להיות חייב באיסור הנאה. מבמע מזה דהאוכל תמן של הקדש חייב כמו בפחות מבו"פ. וקיהדר להו ר' יוסי דלא דמי איסור הנאה לפחות מבו"פ דפמבו"פ חייב דראוי הוא להבלים עליו כרם איסור הנאה אינו ראוי להבלים. ונמלא לפין דפליגי חברייא ור' יוסי בזה אם איסור הנאה דמי לפחות מבו"פ או לא דלחברייא שו"פ ואיסור הנאה שוים ולר"י לא דמי ואיתא בתוס' ז"ל במס' גיטין דף י"ב ע"ב דהקדש חל על פמבו"פ ומביאין ראיה לזה דהל"כ נתשבה כהדי תמש פרוטות עיי"ש ונמלא דלחברייא חל הקדש על איסור הנאה דהל"כ לא תחול אפחות מבו"פ. והא דבפלוגתא לא-מלי להקדים איסור הנאה הוא משום דלאו שלו ולאו ברשותו קאי להקדישו אבל הכא בשעה חמשית לר"י דשלו הוא רק דאין פודין הקדשים להאכילן וכו' ולגבי הקדש הוא הסור בהנאה בסיר חל ההקדש דלא גרע מפחות שו"פ אבל לר"י דפחות מבו"פ לא דמי לאיסור הנאה נמלא דלדידיה על פחות מבו"פ חל ההקדש מבא"כ באיסורי הנאה לקדש ופ"כ ס"ל בסיר כיון דאין פודין הקדשים וכו' לא חל ההקדש והיינו פלוגתתן ברישא:

ואגב

ציון ירושלים

ציון ירושלים הקדישה אינה מוקדש שאין פודין הקדשים להאכילם לכלבים עבי"ק שתמה דקדושת בדק הבית הכל מודים שאינו בכלל העמדה והערכה ונפדה ואות תמיה דמלבד דהלבון אינו מדוקדק ואין הכל מודים בזה ועיין בתמורה מב מתלוקת ר"י ור"ל אף גם בלא"ה עכ"פ מדרבנן אינו נפדה כמ"ב התוס' פסחים דף כט ד"ס אין וז"ל כיון דמה"ת מותר לפדות שוב מהראוי שיהיה הקדש כמו דהוי תרומה אמנה י"ל דשם מן התורה חל שם תרומה אבל כאן מהיכי תיתי לומר שיפדהו ויתאל שם הקדש להאכילו לכלבים בודאי אין נכון לכתחלה ודוק היטב:

שנויי נוסחאות (סוי"ע) לשהות נד"ו לשחוט.

טוב ירושלים

חבריא אמרין חמישית כר"י הקדישו מוקדש כו'. ודע דקשה מכאן ע"ד תוס' כ"ס ב' דפ"ק למ"ד אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אבל להבקה פודין וא"כ מ"ש אמר כאן הקדישו אינו מוקדש דאין פודין להאכילו לכלבים הרי ראוי לפדוהו להסקה. אך לפמ"ש בב"ק ל"ע ב' דלאו כ"ע הכי ס"ל י"ל בזה פליגי הכי הבריא ור' יוסה דלח-ריא אס"ע די"ל דס"ל להסקה יכל לפדותו. ובאמת לא הבנתי מה ענין אין פודין להאכיל לכלבים כאן דאפו צריך הקדם למעות פתה ומה בכך אם יפדוהו לאחר הפסח הא חמץ הקדש לא נאסר בנל. אך י"ל דו"א דהכא לר"י קיימן ולר"י ודאי דאסור בהכילה וע"ע ס"ב ב"ע, וי"ל דלמ"ד בם דלר"ש נמי אסור לאח"ו מדאורייתא אף חמץ הקדש אסור: תרומה אסורה היא דבר תורה את היא שנזרת עליה. לא זכיתי להבין כעת מנ"מ גם בהקדש הן הוא דמה"ת הקדישו הקדש ורק את הכרת ודע דבכאן מפורש מה שהקרו האחרונים אם כל האסור מדרבנן מיקרי אסור דאורייתא ועמג"מ בב' הלומות בתרומה שמאה דרבנן אם מקרי מהולג מדאורייתא וע בשיטת רחסנה"ע בבבלי י"ד ב' אליבא דר"מ דלמד מדברי רחסנה"כ ופ"ב וש"ו ב' דר' יוחן ס"ע נאמת הכי והוא נכון לר"מ נופיה בבבלי סוכה ל"ע א' ע' ב"ס בם שחילק בין אינו ראוי מגד הזמן או מגד עצמו ויל"פ מדהכא סונא:

עין משפט נר מצוה

ל

א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יט טוש"ע א"ח סי' רנו

ולא בשח'טה הן קדושות ויפדה ויאכל. אמר רבי חנניה חולייא קומי לא אוכל ואת אמרת יפדה ויאכל. רבי אמר פסולות היו מפני שהן ממהרין להביא תודותיהן מפני חמץ שבתודה ואי איפשר שלא ישפך דמה של אחד מהן והיא נפסלת. תני *שתי פרות חורשות בירושלם. וירושלם לא במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בארבעה עשר הוא נראות כחורשות. אית תנויי תני שתי נרות דולקין אית תנויי.תני שני סדינין. אמר רבי פינחס ולא פליגין מאן דאמר שתי פרות שתי נרות בחול. מאן דמר שני סדינין בשבת. רבי חנניה בעא קומי רבי מנא ויקבעו לה תקיעה. א"ל אם אומר את כן נמצאתה אומר שמא לתמיד הן תוקעין והן מתקלקלין. א"ל והא *תנינן ה שלש להבטיל את העם מן המלאכה. ושלש להבדיל בין קודש לחול. א"ל תמן כל ערב שבת ושבת הן תוקעין ואינן טועין. ברם הכא אחת לקיצין הן. אם אומר את כן אף הן סבירין שמא לתמיד הן תוקעין והן מתקלקלין. למה מפני קדושתה או משום שאין אוכליה מצויין. מה נפיק מביניהון חלות תודה. אין תימר שאין אוכליה מצויין. אלו אוכלין מצויין. אין תימר מפני קדושתה אלו יש להן קדושה.

ר'

פני משה

ולא בשחיטה הן קדושות וכו'. ר"ל הוא דקשיא ליה על הא דר' ינאי וכי לא בשחיטת הזבח הן קדושות קדושת הגוף ואם לא נשחט הזבח אין עליהן אלא קדושת דמים א"כ ויפדה אותן והן יוצאות לחולין ויאכל אותן: אמר רבי חנניה חולייא קומי דר"ל לא אוכל ואת אמר יפדה ויאכל. כלומר שהרי שנינו ניטלה א' מהן הולין לא אוכלין ולא שורפין ואם כן ודאי באותה שעה אינן ראויות לאכילה ואע"פ שבשעה שמג הין אותן עדיין מותר באכילת חמץ מ"מ הואיל ומצוי הרבה לאכילה בלתי אותן ההלות מהיכי תיתי שיפדה אותן כדי שיהו ראויות לאכילה הרי אין אוכלין המן אלא עד סוף ד' שעות ומכאן ואילך אסירות באכילה ולמה ירבה ע"ד בהמן: פסולות ממש היו וכו'. כדפרישית במתני': שתי פרות חורשות בירושלים. ע"ד סימן אחר היו להן שתי פרות היו חורשות בהר המשחה וכל זמן שהיו שתיהן שם אוכלין: ניטלה אחת מהן וכו'. ומי שלא ראה החלות בהר הבית ראה הסימן בפרות. ופריך וכי ירושלים לא במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד ה"ה דאע"ג דשנינו לקמן בפ' ד' ביהודה עושין מלאכה בע"פ עד הצות מ"מ בירושלים מסתמא היה נוהג היסור מכיון שמתקבלין שם ממקומות הנוהגת איסור. ומשני נראות כחורשות שהיו עומדות וכלי מחרישה עליהן כדי שלא יהא זיין משם מאליהן ולפיכך ג"כ היו צריך ב' פרות דאי היו חורשות ממש בחד פרה סגי: שתי נרות דולקות. היו להם לסימן וכשכבה א' מהן תולין וכו': שני סדינין. היו תולין על העמוד בהר הבית ניטלה א' מהן וכו': בשבת כשחל ע"פ בשבת. שא"א בפרות ובנרות שאף שלא היו הפרות חורשות ממש מ"מ א"א להשים כלי המחרישה עליהן בשבת: ויקבעו להם תקיעה. לסימן וכשיתקעו פעם שניה ידעו שהגיע הזמן לשרוף: נמצאת אומר וכו'. כלומר שלא יהא להן הדבר ברור דסבירין שמא לתמיד של בין הערבים תוקעין כדתנן בפ' החליל בכל יום היו שם כ"א תקיעות וכו' ע' לתמיד של בין הערבים והן מתקלקלין באכילת חמץ: והא תנינן גם בע"ש מוסיפין עוד ג' להבטיל את העם ממלאכה וכו' ולא חיישי' לקלקול ומשני התם מתוך שהיו עושין בכל ע"ש כבר היו רגילין בהסימן אבל הכא אחת לקיצין הן פעם אחת בשנה ואם אומר את כן וכו' והן מתקלקלין:

מתני' *בד"ו הל' ה

מתני' ר"ג אומר. חולין נאכלין כל ד' כר' יהודה: תרומה כל חמש. מפרש בגמרא מפני קדושתה נתנו לה זמן שעה יותר הואיל ומדאורייתא מותר באכילה. ואין הל' כר"ג: גמ' ולמה. תרומה נאכלת כל חמש אם מפני קדושתה או מפני שאין אוכליה מצויין כמו בחולין שהיא אינה נאכלת אלא לכהנים ולפיכך נתנו לה עוד שעה אחת לאכילה: מה מפקה מביניהון. דהני טעמי וקאמר חלות תודה איכא בינייהו דאם תאמר מפני שאין אוכליה מצוין הילו יש לה אוכלין מצוין דמותרין לזרים והרי הן כחולין שאינן נאכלות אלא כל ארבע וא"ת מפני קדושתה א"כ אלו יש לה ג"כ קדושה:

ר'

קרבן העדה

ולא בשחיטה הן קדושות. וכיון שלא נשחט עדיין הזבח ולא קידשו גופן יש להם פדיון והואיל ויש להם תקנה בכך למה אנו מפסידין קדשים: חולייא קומוי לא אוכל. כלומר הרבה חולין מונח לפניו ואינו אוכלן שכבר קרוב לזמן ביעורו ואי אפשר לאכול כולו: ואת אמרת יפדה ויאכל. בתמיה מי יפדה אותן כל אחד כבר אכל כל צרכו: מפני שממהרין להביא תודותיהן. בע"פ: מפני חמץ שבו. שאין יכולין להקריב תודה כל פסח ומקריבין הרבה קודם פסח: והיא נפסלת. ומיהו עדיין אינן טעונין שרפה וצריכות לעבר צורתן כדתנן בפרק כיצד צולין כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתן ויצא לבית השריפה ואפ"ה מזלזלין בהו ויהבינן להו התם: שתי פרות חורשות בירושלים. אותו היום לסימן כל זמן ששתיהן חורשות כל העם אוכלין ניטלה אחת מהן תולין לא אוכלין ולא שורפין ניטלו שתיהן התחילו כל העם שורפים: ופריך וירושלים לא כמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד הוא. כלומר סברא הוא לנהוג שם איסור כיון שמתקבלין שם אף ממקומות שנהגו בו איסור וא"כ איך היו חורשין בי"ד: ומשני נראות כחורשות. ולא חורשות ממש: שני נרות דולקות. לסימן שמותר לאכול כבה אחת מהן תולין כבה שתיהן שורפין: בחול. שמותר לחרוש ולכבות הנרות: בשבת. כשחל י"ד להיות בשבת: ויקבעו לה תקיעה. כשתקעו ראשונה ידעו שתולין וכשתוקעין שנית ידעו שישרופו: שמא לתמיד הן תוקעין. השומעים התקיעות יאמרו שלתמיד של שחר הן תוקעין ונמצאו אוכלים חמץ מו' שעות ולמעלה: ופריך והא תנינן בע"ש היו תוקעין שש תקיעות שלש להבטיל העם ממלאכה תקיעה הראשונה לבטל העם שבשדות שנייה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות שלישית סילק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליק את הנרות: ושלש להבדיל בין קדש לחול. לאחר תקיעות הראשונות שוהה כדי לצלות דג קטן ותוקע ומריע ותוקע אלו ג' האחרונות להודיע שקידש היום ואמאי תוקעין ניחוש שמא יטעו ויסברו לתמיד של בין הערבים תוקעין ויבוא לעשות מלאכה בשבת: ברם הכא וכו'. אבל הכא אחת לשנה הוא בא ויש לחוש לקלקול: למה. קאר"ג שתרומה אוכלין כל חמש: מפני קדושתה. שיש בתרומה הוסיפו שעה אחת או דלמא משום שאין אוכלין מצויין לתרומה שהרי אסורה לזרים הלכך הוסיפו: מה נפיק מביניהון. כלומר מאי בינייהו: חלות תודה. שהן קדושות ומותרים לזרים: אלו אוכלין מצויין. ותולין כל חמש כחולין:

ר'

מסורת הש"ס
פסחים יד ע"א
סוכה נג ע"ב

תוס' הרי"ד

ואנב נכאר בע"ה הענין של הסיפא דפליגי בתרומה והוא דבתרומה יש ב' ענינים דחל עלה קריאת שם דתרומה. א'. איסור אכילה לזרים. ב'. מעלת התרומה של משמרת תרומות לפיכך ס"ל לתנא דהכא דהם עשאן תרומה אינה תרומה דמאי מעלה עלתה בהם בקריאת שם תרומה אם איסור לזרים בלא"ה אסורה בשעה חמשית לר"י משום איסור חמץ ואי משום מעלה של משמרת תרומות של טהרת תרומה וכמעלה של היסח הדעת ז"א דקי"ל כתרומה שעומדת לשריפה והולכת לאיבוד אין בה מעלה דהיסח הדעת ומותר לטמאותה וא"כ כ"נ כיון דעומדת לשריפה שוב אין מוזהר עלי' במשמרת תרומות ולא דמי לנא דהם תרם מכמהם לטהורה דשאני התם דהתם חל עלה שם תרומה לענין איסור אכילה לזרים דבשעה שהיתה חולין עמאין מותרת לזרים משא"כ בחל עלה שם תרומה שמאה אסורה באכילה לזרים משא"כ הכא דלא לענין איסור אכילה לזרים ולא לענין היסח הדעת של משמרת תרומות כיון דאזיל לאיבוד ועומדת לשריפה מותר לטמאותה בידים. ע"ז קמהדר להו ר' יוסי דטהורה היא ד"ת את הוא שגזרת עלי' שריפה ע"כ הוא ממש כמו דגרסינן במס' תרומות בירושלמי פ"ז ובסוף פ"ק במס' פסחים והתנינן מודין ר"א ור"י ששורפת זו בפני עצמו וזו בפני עצמו ושרפו שתיהן כאחת. ומשני תרומה טהורה היא ד"ת את הוא שגזרת עלי' שריפה והוא אות באות כמו שגרסינן כאן ופי' פשוט שם דהימתי מותר לטמאות התרומה דהולכת לאיבוד ועומדת לשריפה דוקא בעומדת לשריפה מדאורייתא אבל בשעה שבית דמדאורייתא טהורה היא רק מדרבנן עומדת לשריפה אסור לטמאותה וכיון דאסור לטמאותה א"כ חל עלה שם תרומה דאסור לטמאותה. והוא נכון בע"ה:

ועכשיו דמסקינן דלתנא שפיר חל ההקדש על איסור הנאה להקדש כיון דלהדיוט מותר ובלו הוא וברשותי' הוא לא איכפת לן על מה שהקדש אסור בהנאה ואין פודין וכו' א"כ קשה מהא דמנין מוכית דרא"י הדר ביה דילמא לא הדר ביה דילפינן אסור דאכילה מאסור דרא"י אך נחזי אנן באסור דרא"י דאימתי מותר בהנאה לגבוה ושל נכרים דוקא דהיה של נכרים קודם זמן איסור אבל אם זכה הנכרי בפסח לאחר זמן איסורו אם נימא דעובר בב"י מכאן ולהבא כמו שנסתפק בגלי"ת ז"ל א"כ כמו כן באיסור אכילה אימתי מותר באכילה של נכרים דוקא דהיתה של נכרים קודם זמן איסורו משא"כ נעשית של נכרים בתוך הפסח אסורה באכילה א"כ משכחת לה שפיר כן דהאוכל חמץ של הקדש כמועד דלרא"י לא מעלו ואין להקשות הא אפילו גר"י מותרת באכילה אף לישראל דשלך אי אתה אוכל אבל אתה אוכל של הקדש של גבוה ז"א דהא גרסינן במס' זבחים דף מ"ה דבקדשי ב"ה מועלין על קדשי עכו"ם וא"כ משכחת לן דעכו"ם זכה מישראל בחמץ תוך הפסח והקדשה דהא סתמא קתני האוכל חמץ של הקדש ואינו מבואר מי הקדיש ושפיר יש לקיים דהעכו"ם הקדיש דלעכו"ם בחמץ שלו וכידו לאקדשה דברשותיה קאי כדתכריא ואפילו דאין פודין הקדשים להאכילן וכו' מ"מ לא גרע מבעה חמשית לר"י אליבא דתכריא דחל ההקדש ושייך ביה מעילה ולר"ם מועלין ולר"י לא מועלין ואי דלישראל ג"כ מותר דיליף אסור דאכילה מאסור דרא"י ז"א דהימתי מותר הנ"מ דאקדשה או היה דנכרי קודם הפסח אבל אם בתוך הפסח נעשית הקדש עובר בב"י ואסור באכילה אימא ס"ל לרא"י כתבריא ומנ"ל דהדר ביה אלא ש"מ דאם זכה העכו"ם בתוך הפסח שוב אינו עובר בב"י מכאן ולהבא וכמו כן למאן דיליף אסור דאכילה מאסור דרא"י מותר באכילה ומוכרח הוא הלכה מסוגיא הזאת ודו"ק:

ר"ח אמר פסולות היו ט' ואי אפשר שלא ישפוך דמה של אחד מהן עי' בתוס' ז"ל במכילתין דף י"ג ע"ב ד"ה אלא דוהו. דאוקימתא דש"ס דילן דלא נשחט עליהן הזבח דמיירי בי"ג והוא האוקימתא דר"ח בש"ס דילן דמתוך שהיו מרובות נפסלות בלינה אך לא ניחא ליה למימר דלא היו אפשר לאכלן דזה דחוק דאיך יתכן דמפני ריבוי שלהן לא ימצא אוכלין כלא מותרין לזרים עכ"ל ז"ל. ע"כ מפרש דהיה פסול אחר שנשפך הדם עיי"ש ולכאורה צ"ב מדוע לא ניחא הירושלמי בזה דפריך בבבלי שם כמאן כרבי דאמר ב' דברים המתירים מעלין זה בלא זה וא"ק דלר"א בר"ש מיירי שנתקבל הדם בכוס עיי"ש ואילו בירושלמי לא ניחא לזה הא כיון דמיירי בי"ג דאם לא יתכן שלא ימצא להן אוכלין כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל א"כ קשה דיפרקינהו ויפקיעו לחולין ולא שייך הא דחולייה קומי לא ואכל כיון דהוי עדיין בי"ג כנ"ל וגלפענ"ד דשפיר נכון דהנה התוס' ז"ל הקשו שם דהאיך יפדה דמה יעשה בדמים הא כיון דהלחם אינו ראוי בלא זבח זה כמו כן הדמים ג"כ אינו ראוי בלא זבח זה ומתרצין שם ב' תירוצים תירוץ אחד דמהני הפדיון דהדמים יהיה דמי לחם במה ימצא הזבח. תירוץ ב' דאפילו דהדמים יהיה אבודין להקדש מ"מ מהני הפדיון דיפדה בשו"פ כדי לחלל האיסור כיון דאין הפסד להקדש כדמוכח במס' ערכין דף כ"ט ע"א עיי"ש. וכבר כתב הגל"ח ז"ל דתירוץ הראשון אינו מספיק לבתר דאוקמי' שנשפך הדם דא"כ אי אפשר שוב לאיפרוקי דבא

שנויי נוסחאות (גו"ה) הוא בד"ו היא. תנויי בד"ו תני (וכן בסמוך).

טוב ירושלים

וא"א שלא ישפך דמה של אחד מהם. לכאורה מפרש טעמיה דר"י ואיך שייכיה הלוייהו ס"ל דמב"ם לא בטל ומכש"כ לר"י לקמן ס"פ תמיד נשחט כוס דם היה ממלא מדם התערובות וע"ע כאן: בש"ק סוט"ס רבי מירושלמי רפ"ב דשבת דבעי אם רשאי להבעיר ביום שיתבער בלילה וסיים סמוך לערב כפשטא ואי מטה דוקא בבקר איך יגיר זה ובאמת עמ"ש ממילה דכתיב ביום השמיני. שוק"ל מ"ש לא תני ולשריפה נוהר כל היום ספ"ב דמגילה:

ר' נתן אומר כשירות ניטלו שוהין להן שעה אחת לאכילתן ותולין אבל לא שורפין. אית לך מימר משום שאין אוכליה מצוויין לא מפני קדושתה. אוף הכא מפני קדושתה. א"ר יודה בן פזי נראין דברים שתהא הלכה כרבן גמליאל שהוא אומר מעין שניהן. אתא ר' אבון ר' יוחנן בשם רבי שמעון בן יוצדק הלכה כרבן גמליאל שהוא אומר מעין שניהן :

הלכה ו מתני'

*ר' חנניה סגן הכהנים אומר [ה] מימיהן של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שניטמא בוולד הטומאה עם בשר שניטמא באב הטומאה אע"פ שמוסיפין לו טומאה על טומאתו : **גמ'** בר קפרא אמר *אב הטומאה דבר תורה. וולד טומאה מדבריהן. ר' יוחנן אמר בין זה בין זה דבר תורה. על דעתיה דבר קפרא ניחא. על דעתיה דר"י אב הטומאה עושה ראשון וולד טומאה עושה שני שני שנגע בראשון הרי הוא במקומו שני שהשלישי

קרבן העדה

ר' נתן אומר וכו'. כלומר תא שמע מדתני ר' נתן: כשירות ניטלו. שתי חלות כשירות נטלו: שוהין להן שעה אחת לאכילתן. והיה עדיין שעה אחת לאכילת החלות דסובר כרבן גמליאל דאמר תרומה כל חמש וה"ה חלות התודה: ותולין אבל לא שורפין. וכשניטלו השתי חלות היו תולין החולין ולאחר שעה היו שורפין ופליג נמי בהא דא"ר יהודה שהיו נוטלין תחילה אחת אלא שנטלו שתיהן בתחילת שעה חמישית: אית לך מימר וכו'. והשתא ליכא למימר דטעמא דתרומה משום שאין אוכלין מצויין דא"כ מאי נוהגי נטילת החלות בשעה חמישית דהא מ"מ אסורין הן אלא ודאי הטעם משום קדושה ואף חלות התודה היו מיהרין לאכול בשעה חמישית: מעין שניהן. שהוא כמכריע ומיהו מכריע ממש לא הוה דדעת שלישית היא דהא רבי מאיר ור"י לא איירי דליהוי שייך חילוק בין זמן תרומה לזמן חולין כלל דאי הוה הכי רבי מאיר אומר אחד חולין ואחד תרומה כל חמש ור"י אחד חולין ואחד תרומה כל ד' ור' גמליאל אומר חולין כל ד' ותרומה כל ה' הויא הכרעה אבל השתא דאינהו לא אדכור תרומה וחולין כלל ולא גלו דעתם שיהא שום רמז דין לחלק ביניהם לאו הכרעה היא אלא דעת שלישית:

הלכה ו מתני' מימיהן של כהנים. הכא נקט לה משום סיפא דקתני מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה וכו': מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה. שנגע בבשר קדש זה בראשון לטומאה וה"ל איהו שני ולא נמנעו לשרפו עם חמור ממנו עם מי שנגע באב הטומאה דהואיל ואף זה הקל לשריפ' עומד לא חשו אם מטמאין אותו יותר ממה שהיה ובגמרא פריך מאי הוספות טומאה איכא הלא גם בראשונה בוולד הטומאה נגע ועכשיו חוזר ונוגע בוולד הטומאה:

גמ' אב הטומאה דבר תורה. הא דקתני במתני' שנטמא באב הטומאה היינו באב הטומאה דאורייתא ולא נמנעו מלשרוף עמו בשר שנטמא בולד הטומאה דרבנן כגון כלי שנטמא במשקין דמדאורייתא אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי ורבנן גזרו על אוכלין ומשקין שיהו מטמאין כלי משום משקין זב וזבה שהן אב הטומאה כגון רוקו ומימי רגליו והאי בשר שנטמא באותו כלי הוי וולד וולד דרבנן ומדאורייתא טהור הוא אפ"ה לא נמנעו מלשרפו עם ראשון דאורייתא ואף על גב דהשתא מוסיפין לו טומאה שנטמא בולד הטומאה דאורייתא: בין זה בין זה. הבשר נטמא מתחלה באב הטומאה דאורייתא וכן בולד הטומאה דאורייתא: ניחא. דתני אע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו כדפרישית: על דעתיה דר' יוחנן. אלא לר"י קשיא מאי מוסיפין טומאה על טומאתו איכא דהא מתחלה נמי בולד הטומאה דאורייתא נטמא: אב הטומאה. בשר שנטמא באב הטומאה מאי הוי ראשון וראשון עושה שני: שני שנגע בראשון. זה הבשר שנטמא מתחלה בולד הטומאה דהיינו בראשון מאי הוה שני א"כ אף עתה במקומו הראשון עומד שהוא שני: ומשני שהשלישי

פני משה

ר' נתן אומר וכו'. כלומר דפשט לה מהאי ברייתא ר' נתן אומר אלו שתי חלות תודה דתנינן במתני' דלעיל כשירות היו ניטלו וכו' כלומר כשניטל אחת מהן שוהין להן שעה אחת כדי להודיע שהלות תודה עדיין נאכלות הן וא"כ תולין אלמא דנאכלות כל חמש וכי אית לך למימר בהו טעמא דנאכלות כל חמש מפני שאין אוכלין מצוין להן אלא לאו דטעמא מפני קדושתה אוף הכא בתרומה כן: מעין שניהן. בחולין כר' יהודה ובתרומה כר"מ :

הלכה ו מתני' ר' חנניה סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים וכו'. הך מתניתין נשנית בפ"ב דעדיות ומשום דבעי למיתני סיפא מדבריהם למדנו וכו' נקט לה הכא: לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה וכו'. בגמרא מסיק לה דהאי ולד הטומאה לאו בולד הטומאה שהיא ראשון קאמר דא"כ האי בשר מאי הוה ליה שני וכי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה הרי הוא שני במקומו ומאי הוסיף לו טומאה על טומאתו איכא אלא הכא בולד ולד עסקינן דהוי ליה האי בשר שלישי וכי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה נעשה שני ואפ"ה לא נמנעו מלשרפו עם החמור ממנו דהואיל ואף זה הקל לשריפה עומד לא חששו אם מטמאין אותו יותר ממה שהיה ואע"ג דאין אוכל מטמא אוכל מה"ת דכתיב וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא ודרשינן היא טמא ואין עושה כיוצא בו טמא ומקרא מלא דיבר הכתוב בין בחולין בין בתרומה ובין בקדשים אינו עושה כיוצא בו מ"מ מדרבנן גזרו שיהא אוכל מטמא אוכל א"כ הוספת טומאה מיהת מדרבנן א כו הכא: הוסיף ר' עקיבא ואמר וכו'. ומשום דלר"ח אין כאן היספת טומאה אלא מהשלישי לעשותו שני ואינה אלא מדרבנן לפיכך הוסיף ר"ע שאפילו לעשות מהשלישי ראשון ולטמאו בטומאה דאורייתא נמי לא חששו שהרי שמן זה שנפסל בטבול יום היא שלישי שהטבול יום נקרא שני לטומאה ויפוסל את התרומה לעשותה שלישי כדאמרינן בפרק הערל מדכתיב גבי וולדית בכל קדש לא תגע לרבות את הת ומה. ויולדת בטבלה אחר ימי טומאתה נקראת טבולת יום ארוך עד מלאת ימי טהרה והו הוי הערב שמש דידה ולמהרת מביאה כפרתה וכשמדליק השמן בנר שנטמא בטמא מת הוזר השמן להיות ראשון לטומאה לפי שכל הכלים מלבד כלי חרס שנוגעים בטומאה היוצאת מן טומאת מת נעשים כמותה אם במת נעשים אבי אבות הטומאה כמת ואם באב אב ואם בראשון ראשון כדדרשינן מבחלל חרב. חרב הרי היא כחלל חרב וה"ה לכל הכלים חוץ מכלי חרס שאין כלי חרס נעשה אב הטומאה מעולם. וחרב דקרא לאו דוקא אלא שדיבר הכתוב בהוה. והלכך נקט הכא נר שנטמא בטמא מת כדוקא דהשתא הנר של מתכת או של שאר הכלים הרי הוא אב הטומאה כמו הטמא מת ונמצא שמן הזה נעשה ראשון לטומאה. ולרבי עקיבא למאי דאית ליה טומאת משקין לטמא אחרים מדאורייתא יש כאן עוד הוספה בטומאה שמלבד ששמן זה שהיה שלישי נעשה עכשיו ראשון אלא דהשתא מטמא נמי אחרים מן התורה והכי אמר בבבלי אליבא דרבי עקיבא וקא להשמיענו שאף על פי כן לא נמנעו לעשות כך דהואיל ויש לה שם טומאה עליו לא חיישינן ליה ומותר להוס ף טומאה בידים :

גמ' בר קפרא אמר וכו'. פלוגתא זו הובאה לעיל במעשר שני פ' ג' בהלכה ח' וכן לקמן בשלהי פ' בתרא דשקלים: אב הטומאה ד"ת. כלומר ט מאתו לטמא אחרים מן התורה הוא דכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. הטמא היא אב הטומאה שנגע בהמת. ואשר יגע בו הוא ראשון ולד הטומאה אבל ולד הטומאה לטמא אחרים מדבריהן וס"ל לבר קפרא דאין שני לטומאה מן התורה: ר' יוחנן אמר בין זה ובין זה ד"ת. דדרים מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בראשון והוי ליה שני אלמא דיש שני לטומאה מן התורה: על דעתיה דבר קפרא ניחא. מתני' דידן דקתני לר"ח אף על פי שמוסיפין לו טומאה על טומאתו. ובשלמא לבר קפרא משכחת לה הוספת טומאה דהבשר שנטמא בולד הטומאה אין טומאתו אלא מדבריהם והבשר שנטמא באב הטומאה טומאתו מן התורה ונהי דלענין מדריגו' הטומאה ליכא הוספה דמעיקרא כשנטמא בולד הטומאה לא הוה אלא שני והשתא נמי אינו אלא שני לענין נגיעה בהדדי מיהת איכא הוספה שהרי בשם טומאה יש חילוק בין בשר זה לבין בשר זה דזה שנטמא בולד הטומאה אין לו שום טומאה מן התורה אלא מדבריהם בעלמא ובשר זה שנגע באב הטומאה יש לו טומאת עצמו מן התורה וכי שריף להו בהדדי הו"ל כשורף בשר טמ ר מן התורה בהדי בשר טמא מן התורה. אלא לר' יוחנן דקסבר לתרוייהו אית להו שם טומאה מן התורה וא"כ לא משכחת לה הוספה אלא לענין מדריגת הטומאה בלבד וקס"ד דולד הטומאה דקאמר ר"ח היינו ראשון לטומאה ואם כן קשיא אב הטומאה עושה ראשון וולד הטומאה עושה שני הוא הבשר שנטמא בולד הטומאה שני וכשנשרף עם הבשר שנטמא באב הוה ליה שני שנגע בראשון והרי הוא במקומו שני כדמעיקרא ומאי מוסיף טומאה על טומאתו איכא הכא : שהשלישי

מסורת הש"ס

פסדה י"ג פ"א

גם שו פ"ב אפי' ירושלמי שקלים ח"ח הלכה ג

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ט מה' ט"ק הל'

תוס' הרי"ד

דהא או יפה בדמים לסורין ע"כ לאוקימתא א' צריך לומר תיו"ן סכ'. וכמה ראיות בתוס' ז"ל בתירוצם השני דאע"פ דהדמים אסורין להקדש מ"מ פודם לחלל האיסור בשו"פ כיון דאין פסידא להקדש. כדמוכח כן גמ' מפורשת בש"ס דילן בההיא דערכין דף כ"ט ככ"ל דגרסינן שם שהוא גברא דהחרימינהו לנכסי בסומכדיתא אתא לקמי' דר"י א"ל שקיל ד' זוזי ואחיל עלייכו ופדינהו בנהרא ולבתרי לך כו' כמאן כשמואל דאמר הקדש שחיללו על שו"פ מחולל כו' הנ"מ בזמן שבהמ"ק דאיכא פסידא להקדש אבל בזה"ז אפילו לכתחלה וכדפירש"י ז"ל כיון דליכא פסידא להקדש אלא איסורא דרבעי עלייהו אפילו לכתחלה עיי"ש כדי מפורש דכיון דליכא פסידא להקדש מחלל לכתחלה. אע"פ שהדמים אינן ראויין להקדש מ"מ מחלל האיסור אבל שיטת הירושלמי אינו כן דגרסינן בירושלמי במס' פיאה פ' ה' ובמס' פסחים פ"ד כ"ש כנוטע כרם להקדש חייב בשביעית ומסיק שם מגוה"כ דקדושת שביעית חל על ההקדש ועי"ז פריך ד"ה כ"ו קושי' ר"מ ראיך יתנהג בשביעית הוה דאם יפיס הפקר כשאר שביעית חכה אחר ויאכלנו בלא פדיון אי הפסד להקדש לצאת בלא פדיון [ר"ל מדר"א בלא יצא מראש הקדש יוצא בלא פדיון וכן פי' כגי"י ז"ל וכן הוא כאמת] ולפדותו אין אתה יכול שלא יהא כלוקח לו קורדס מדמי שביעית ר"ל דדמי שביעית לא נתנו אלא לאכילה וכא הקדש אי הפסד לו לאכול אלא ליקח קרדום לכד"ס א"כ מה יעשה הקדש בהדמים [ומשני שם דיעשה בדרך חלול פי"ש] ולכאורה קשה דכיון דל"ל פסידא להקדש דהא אפילו לא יפדה שום אדם נ"כ אין שום כלה להקדש בשביעית דהא שביעית לא נתנה אלא לאכילה בלבד [ולא למכך סין פ"ג כמבות כדפריך נמלא כלוקח לו קרדום מדמי שביעית] אם כן שפיר מחלל כאחר כהקדש על שוה פרוטה אף על פי דההקדש לא יעשה כלום בהדמים ואם כן מאי פריך הגמ' אלמא מפורש דשיטת הירושלמי כיון דההקדש לא יעשה כלום בהדמים אי הפסד לפדותו על כן שפיר כיון שנפסד הדם שוב אי אפשר לפדותו אפילו לרבי אליעזר כרבי שמעון ועל כן א"ל לאוקמי' שתקבל הדם כלום. ודו"ק :

טוב ירושלים

אב הטומאה ד"ת ולד טומאה מדב. יעם רי"ם ט' בבבלי פ"ש ס' ב' מבואר בגי' לפיך מדסכא פ"ש ומיושב קו' הש"ק ד"ה בנפטא מש"פ כרמב"ם רנ"פ בנ"ק דפסק כבבלי :

שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני. *תני בית שמאי אומרים אין שורפין בשר טהור עם בשר טמא ^א וב"ה מתירין. על דעתיה דבר קפרא ניחא שורפין פסול תורה עם פסול טומאת תורה. וצריכינן משמע טומאת דבריהן עם טומאת תורה. על דעתיה דר"י אם פסול תורה עם טומאת תורה שורפין כל שכן טומאת תורה עם טומאת תורה. ר' חנניה סגן הכהנים שנייה משם בית שמאי ובית הלל. א"ר מנא קומי ר' יוסה על דעתיה דר"י ניחא דמר ר' יוחנן ששה ספיקות היו תולין עליהן ובאין *ובאושא ^ב גזרו עליהן שריפה. ר' חנניה סגן הכהנים לא לקודם לאושא היה. וקודם לאושא לא היתה שריפה לדבריהן. א"ל תיפתר ^ד שניטמא בכלי זכוכית. א"ל אפי' תימר ניטמא בכלי זכוכית. *לא כן אמר ר' זעירא ר' אבונה בשם ר' ירמיה *יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלם ^ג גזרו טומאה על ארץ העמים ^ז ועל כלי זכוכית. ר' יודא אמר יהודא בן טבאי ושמעון בן שטח ^ח גזרו על כלי מתכות הלל ושמאי ^י גזרו על טהרת ידים. ר' ירמיה סבר מימר ארץ העמים וכלי זכוכית תלויה. ר' יוסי סבר מימר ארץ העמים תלויה וכלי זכוכית שריפה. אלו הן ששה ספקות ^ו *על ספק בית הפרס על ספק ארץ העמים על ספק בגדי עם הארץ על ספק רוקק על ספק מי רגלי אדם שהוא כנגד מי רגלי בהמה על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן על אלו שורפין תרומה:

הלכה ז מתני' *הוסיף ר' עקיבה ^ח מימיהן של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום בנר שניטמא בטמא מת אף על פי שמוסיפין לו טומאה על טומאתו:

גמ'

פני משה

שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני. שני׳א היה כלומר לא כדס"ד דבולד הטומאה שהוא ראשון קאמר אלא הכא בולד ולד עסקינן ובדבר הנולד מן הטומאה וטומאתו מן התורה קתני ואיהו שני והבשר שנטמא בו הוה ליה שלישי ועכשיו שנגע בראשון כי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה נעשה שני ושפיר איכא הוספת הטומאה לר' יוחנן: תני. בתוספתא פ"ק: אין שורפין בשר טהור. בשר קדש שעומד לשריפה כגון נותר או שאירע בו פסול אחר מן התורה והוא טהור אין שורפין אותו עם בשר טמא מן התורה. וב"ה מתירין הואיל ולשריפה עומד לא איכפת מידי. וקס"ד דר"ח סגן הכהנים דמתני' אליבא דב"ה דהלכתא כוותייהו הוא דקאמר למילתיה. והשתא לדעתיה דבר קפרא דבולד את מהא מדבריהם הוא דאיירי ניחא משום דלב"ה לא שמענו אלא שורפין פסול תורה דמיהת פסול הוא מן התורה אע"פ שהוא טהור ושורפין עם הפסול מהמת טומאת תורה אבל אכתי לא שמעי' דמותר לשרוף טומאת דבריהן עם טומאת תורה שהרי הטמא מדבריהן טהור הוא מן התורה ואין בו פסול אחר כלל וה"א דאסור לשורפו עם הטמא מן התורה: וצריכין משמע וכו'. כלומר ולפיכך צריך ר"ח להשמיענו דאפילו טומאת דבריהן שהוא טהור לגמרי מן התורה מותר לשרפו עם טומאת תורה משום דמיהת מדבריהן לשריפה עומד אלא על דעתיה דר' יוחנן דקאמר דולד הטומאה נמי בטומאת התורה הוא קשיא מאי אתא ר' חנינא סגן הכהנים להשמיענו אם פסול תורה בלחוד והוא טהור שורפין עם טומאת תורה לב"ה כ"ש טומאת תורה עם טומאת תורה דמהני': ר"ח סגן הכהני' שנייה משם ב"ש וב"ה. כלומר לא כדקס"ד דאליבא דב"ה בלחוד קאמר למילתיה אלא דשנה דבריו אליבא דכ"ע ולב"ש שפיר איצטרך ואף דס"ל דאין שורפין בשר טהור אפי' פסול הוא מן התורה אין שורפין עם הטמא מודים הם דבשניהם טומאת תורה אע"פ דזה קיל טומאתן וזה חמיר שפיר שורפין: על דעתיה דר' יוחנן. דלא בעי לאוקמי בולד טומאה מדרבנן ניחא כדאמר ר' יוחנן גופיה דששה ספיקות ששנו חכמים בפ"ד דטהרות ולקמן חשיב להו היו תולין עליהן ובאין ולא גזרו עדיין לשריפה עד שבאושא גזרו עליהן שריפה וא"כ שפיר היא דבי ר"ח סגן הכהנים לא לקודם לאושא הוה מובא וקודם לאושא אכתי לא היו נוהגין לשריפה לטומאת דבריהן אלא תולין כמו אלו הוה ספיקות שהן מדבריהן והלכך לא מלית לא קמי להא דר"ח בטומאה מדבריהן אלא לבר קפרא קשיא: א"ל. ר' יוסה לר' מנא תיפתר כשנטמא הבשר בכלי זכוכית וא"כ לבר קפרא נמי ניחא שכבר גזרו על טומאת כלי זכוכית לשריפה: א"ל. אפי' תימר בכלי זכוכית. אכתי קשיא דלא כן אמר ר"ז בשם ר' ירמיה יוסי בן יועזר וכו' גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית וכו' ומדקא חשיב ארץ העמים וכלי זכוכית בהדדי משמע דכמו ארץ העמים על כרחך לתלות הוא דגזרו שהרי היא א' מששה ספקות דקחשיב לקמן שלא גזרו עליהן לשריפה עד אח"כ באושא והדרא קושיא לדוכתא דבדי ר"ח סגן הכהנים שהיה קודם לאושא עדיין לא גזרו על טומאת דבריהן לשריפה: ר' ירמיה סבר מימר וכו'. תירוצא היא דמאי פרכת מדר' ירמיה אדר' יוסי ר' ירמיה הוא דס"ל דבשניהם לא גזרו עליהן אלא תלויה עד בתר כן באושא ור' יוסי לא ס"ל הכי אלא ארץ העמים דקחשיב לה בששה ספיקות הוא דלא גזרו עליהן מקודם אלא תלויה אבל כלי זכוכית מתחלה גזרו עליהן לשריפה ויוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן קדמו טובא לר"ח סגן הכהנים: אלו הן ששה ספיקות וכו'. השתא קחשיב להו כדתנן פ"ד דטהרות: על

קרבן העדה

שהשלישי שנגע בראשון ונעשה שני. האי וולד דתני במתני' וולד וולד קאמר שנטמא בבשר שנגע בולד דה"ל האי בשר שלישי וכי הדר שרפו ליה בבשר שנטמא באב הטומאה נעשה שני והייט שמוסיפין לו טומאה: אין שורפין בשר טהור. שנפסל כגון נותר טהור עם בשר קדש שנטמא: ופריך ע"ד דבר קפרא ניחא דב"ה מתירין לשרוף בשר שהוא פסול מן התורה עם בשר שהוא טמא מן התורה: וצריכינן משמע. וקמ"ל ר"ח סגן הכהנים ששורפין בשר טמא מדרבנן ואין בו שום פסול או טומאה דאורייתא עם בשר שהוא טמא דאורייתא: ע"ד דר"י. אלא לרבי יוחנן קשיא השתא פסול מן התורה ואין בו שום טומאה מן התורה שורפין עם הטמא ומטמאין אותו בטומאה דאורייתא כ"ש בשר שנטמא בטומאה דאורייתא שמותר לשרפו עם בשר שנטמא בטומאה חמורה ומאי קמ"ל רבי חנינא: ומשני ר"ח סגן הכהנים שנייה לה בשם ב"ש וב"ה. כלו' הא דר"ח מודים ב"ש וב"ה דמותר א"נ סובר ר"ח לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה והראשון נראה: ע"ד דר"י ניחא. בשלמא לר"י דאמר דבוולד הטומאה דאורייתא איירי ניחא ששורפין אותו אלא לבר קפרא דאמר דבוולד הטומאה דרבנן איירי קשיא אמאי אמר ר"ח ששורפין הא בימי ר"ח לא היו שורפין על טומאה דרבנן אלא תולין: ששה ספיקות. בסמוך מפרש להו: היו תולין עליהן ובאין. אבל לא שורפין: ובאושא. כשישבו סנהדרי גזית באושא שהיה אחת מעשר גליו' שגלתה סנהדרין: ר"ח סגן הכהנים לא לקודם אושא היה. בתמיה וכיון דקודם אושא היה לא היה שריפה לטומאה בדבריהן ואיך קאמר ששרפו את הבשר: א"ל תיפתר. תפרש למתניתנו שנטמא בכלי זכוכית שגזרו קודם ר"ח ששורפין עליו וטומאת כלי זכוכית דרבנן דלא כתב בהו טומאה באורייתא: על ארץ העמים. משום ספק קברו' שלהן דעכו"ם מטמ' במגע ובמשא ובאוהל לרבנן ולר"ש נמי דאמר דאין מטמאין באוהל מטמאין הן במגע ובמשא וברקב: על כלי מתכות. שניטמא וריתכן ועשה מהן כלים חדשים שחוזרין לטומאתן הישנה: על טהרת ידים. שיהיו ידים שניות לטומאה מפני שהידים עסקניו' הן ונוגעין בבשר ובמקו' מטונף וגנאי הוא לתרומה בכך ונמאס לאוכלן כשנוגע בה בידים מסואבות מדחשיב להו לטומאת כלי זכוכית בהדי הנך משמע דכולהו חד דינא אית להו דכולן לתלות ולא לשרוף: משני ר' ירמיה הוא דסובר ולא גזרו אכלי זכוכית אלא לתלות ור' יוסי דמשני שנטמא בכלי זכוכית סובר דיוסי בן יועזר גזר אכלי זכוכית לשרוף ולא לתלות: אלו הן ששה ספיקות. שגזרו עליהן באושא: על ספק בית הפרס. כלומר על ספיקו של בית הפרס כגון תרומה שנכנסה לבית הפרס והוא שדה שאבד בה קבר היינו ספק דלא ידעינן אם האהיל על הקבר או לא וי"מ שדה שנחרש בה קבר: על ספק ארץ העמים. דכל עפר ארץ העמים מספקא לן בקבר של מת: על ספק בגדי עם הארץ. דמספקא לן דלמא ישבה עליהן אשתו נדה כדתנן בגדי ע"ה מדרס לפרושין וי"מ דגזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהן: ה"ג ועל ספק כלים הנמצאים. דלא ידעינן אם טהורין הן: ועל ספק רוקק. כל רוקין מספקא לן דלמא דזב ניגהו: על ספק מי רגלי אדם וכו'. הך ספיקא לא דמי להנך דלעיל אלא אפי' מספקא לן אם מי רגלי אדם הן אם מי רגלי בהמה דאיכא תרי ספיקא לקולא דאת"ל דאדם שמא טהור הוא: שכנגד מי רגלי בהמה. רבותא אשמועינן דלא תימא מדהני דבהמה הני נמי דבהמה: על ודאי מגען שהיא ספק טומאתן. יודע ודאי שנגע בהן תרומה אבל אינו יודע אם הם טמאים או לא:

הלכה ז מתני' מלהדליק שמן. של תרומה: שנפסל בטבול יום. והוא שלישי דטבול יום ופוסל את התרומה ועושה אותה שלישי לעולם לא שנה אוכלין ל"ש משקין: בנר שניטמא בטמא מת. בנר של מתכת איירי שנגע בטומאת מת נעשה כמותה דכתיב בחלל חרב ודרשינן חרב הרי הוא כחלל שהחרב שנגע במת נעשה אבי אבות כמת עצמו וכשנגע בטמא מת שהוא אב נעשה אב והשתא הוסיף ר"ע דשמן שהוא שלישי מותר לשורפו בנר שהוא אב הטומאה אעפ"י שנעשה ראשון ומדברי ר"ח לא שמעינן אלא דמשלישי מותר לעשות שני דהואיל ויש טומאה עליו לא חיישינן ליה ומותר להוסיף בידים:

גמ'

עין משפט נר מצוה

לב ^א מיי' פי"ט מפסמ"ק הל' ה
לג ^ב מיי' פי"ג מאה"ט הל' י.
לד ^ג מיי' פי"א מטומאת מת הלכה א
לה ^ד מיי' פי"א מכלים הל' ה
לו ^ה מיי' פי"ב שם הל' ב
לז ^ו מיי' פ"ח מאה"ט הל' ח
לח ^ז מיי' שם פי"ג הלכה יג
לט ^ח מיי' פי"ט מפסמ"ק הל' ו

גליון הש"ס

^ב פי' ס"ק תמה למה לא מוקי שנטמא בידים. וזו לפי פירושו דכ"ק מוקי לה בולד ולד דרבנן ובפרש"י דף יד ע"ב ד"ה נימא. אבל לפי' התוס' ד"ה ולד דאם מיירי בולד טומאה דרבנן א"כ להוקמי בולד ולד לק"מ דמתמת ידים הוי הבשר שלישי ואף לשיטת רש"י ז"ל כיון דטומאה דרבנן בעי עיבור צורה א"כ הו"ל טהור ועי' בתוס' שם וצ"ל דמיירי בפ"י השרפי' דלא בעי עיבור צור' כיון דעומד לשרפה עיין ברמב"ם פי"ט מפסמ"ק הלכה ג וככ"מ שם וא"כ ע"כ בנטמא בעזרה דאל"כ נפסלו ביוצא וכלא"כ שורפין באחת לב"ה וכיון דע"כ מיירי בעזרה אין טומאת ידים במקדש כמבואר פ"ח מאה"ט הלכה ו ודוק:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ק ועי' שבת טו ע"ב
(שבת טו ע"ב)
(שבת פ"ק ד"ד ולתוכות פ"ט הלכה יא)
שם יד ע"ב
טהרו' פ"ד מ"ה
פסחים יז ע"א

גמ׳ על דעתיה דר׳ יוחנן תמן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה. ובא להוסיף פסול תורה עם טומא׳ תורה. על דעתי׳ דבר קפרא תמן שורפין טומאת דבריהן עם טומאת תורה והבא פסול תורה עם טומאת תורה לא בא אלא לפחות. *תיפתר בטבול יום מבית פרס שהוא מדבריהן. רבי חנניה סגן הכהנים שנייה משם בית שמאי ובית הלל. א״ר מנא קומי ר׳ יוסי ר׳ עקיבה כדעתיה *דר׳ עקיבה אמר יטמא דבר תורה. א״ר יוסי בי ר׳ בון אע״ג דלית ליה לר׳ ישמעאל יטמא יטמא באוכלין אית ליה יטמא יטמא בכלים. אית תניי תני טמא מת אית תניי תני בטמא מת. מאן דאמר טמא מת בכלי שטף. מאן דאמר בטמא מת בכלי מתכות. מה טעמא וכל כלי פתוח וגומר טמא הוא הוא טמא ואינו נעשה אב הטומאה לטמא:

הלכה ח מתני׳ *אמר ר׳ מאיר מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח אמר לו ר׳ יוסה אינה היא המידה מודין רבי אליעזר ור׳ יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה ועל מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שר׳ אליעזר אומ׳ תישרף זו לעצמה וזו לעצמה. ור׳ יהושע אומר שתיהן כאחת:

גמ׳

קרבן העדה

גמ׳ ופריך על דעתיה דר״י. ניחא דר״ח העיד שמוסיפין מפליםי של בשר קדש שהוא טמא מדאורייתא לעשותו שני ור׳ עקיבא הוסיף דאפילו מפסול תורה דהיינו שלישי של תרומה שאינו אלא פסול מותר לעשותו ראשון: ע״ד בר קפרא. אלא לבר קפרא קשיא מאי הוסיף השתא טומאה דרבנן העיד ר״ח שמותר לעשותה טומאה דאורייתא כ״ש דמפסול דאורייתא מותר לעשות טומאה דאורייתא: לא בא. ר״ע: אלא לפחות. ולא להוסיף: תיפתר. תפרש דברי ר״ע דשמן נפסל בטבול יום שלכימאה בטומאה של דבריהם כגון בבית הפרס ובא ר״ע להוסיף שפסול דרבנן מותר לעשותו ראשון דאורייתא: ופריך ר״ח סגן הכהנים שנייה מב״ש וב״ה. לרבי יוחנן פריך בשלמא לר״ח שפיר תירלת דקמ״ל דאליבא דכ״ע מותר לשרוף טומאת תורה עם טומאת תורה אלא ר״ע דלא איירי אלא מפסול תורה דמותר לשרפו עם טומאת התורה היינו דב״ה ממש ודר״ע ל״ל: ר״ע כדעתיה. דסובר אוכל מטמא אוכל מן התורה וקמ״ל ר״ע דמשלישי מותר לעשות ראשון דמדברי ב״ה ליכא למשמע דה״א הא דמתירין לשרוף הפסול עם הטמא היינו דוקא לעשותו שלישי או רביעי אבל לעשותו ראשון לא: יטמא דבר תורה. דכתיב וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא טמא. אינו אומר אלא יטמא לימד על ככר שני שעושה שלישי דהאי קרא באוכלין משתעי דכתיב בתריה מכל האוכל אשר יאכל והוא היה בתוך הכלי יטמא לאוכל אחר. ל״א רבי עקיבא סובר יטמא דבר תורה דמדאורייתא הכלי מטמא אוכלין ומשקין: אף על גב דלית ליה לר״י יטמא יטמא באוכלין. וסובר דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ואין שני עושה ג׳ בחולין: אית ליה יטמא יטמא בכלים. הא דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא לימד על משקין שנגעו בכלי שנטמא במת שמטמאין כלי: אית תניי תני. איכא דתני במתני׳ נר שנטמא וטמא מת דהיינו שנגע הנר במת עצמו: אית תניי תני. נר שנטמא בטמא מת: בכלי שטף. טהור כלי עץ דכתיב וכל אשר ישטף במים וכלי עץ שנגע במת נעשה אב הטומאה והמשקין הנוגעים בו נעשים ראשון וקמ״ל רבי עקיבא שמשלישי מותר לעשות ראשון אבל אם נטמא הנר בטמא מת הוא נעשה ראשון והשמן נעשה שני וקשיא מאי הוסיף רבי עקיבא הא ר״ח נמי אמר דמותר לעשות משלישי שני: בכלי מתכות. ואפי׳ נגע בטמא מת נעשה אב הטומאה דכתיב בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל והוא הדין לכל כלי מתכות אבל כלי שטף לא: מה טעמא. כלומר מנ״ל דאין כלי שטף נעשים אב הטומאה כשנוגעים בטמא מת דלמא מתכות וה״ה כלי עץ: טמא הוא הוא טמא ואינו נעשה אב הטומאה. לעולם ובכל הכלים איירי:

הלכה ח מתני מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח. עם זמן הביעור דהואיל והולכות לאיבוד אף הטהורה ואסורה מדאורייתא לא חיישינן לשמירתה ואע״ג שמוזהרין אנו על שמירתה בטהרה דכתיב את משמרת תרומותי: אינה היא המידה. אי אתה יכול ללמוד את זו מדבריהן ובגמ׳ מפרש אמאי אינה היא המידה: מודין ר״א וכו׳. ר׳ יוסה קאמר לה אע״ג דאיפליגי ר״א ור״י בשריפת תרומה בהא מודו ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה: על התלויה ועל הטמאה. דר״א סבר דמוזהר על שמירתה של תלויה דכתיב את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תלויה ואחת טהורה: ור׳ יהושע אומר שתיהן כאחת. כיון דתלויה היא אי אתה מוזהר על שמירתה ועל התלויה ועל הטהורה לא נחלקו ששורפין דהואיל ולא הוחזק טומאה אין נראית כמטמא בידים:

גמ׳

פני משה

על דעתיה דר׳ יוחנן וכו׳. אסיפא דדברי ר׳ עקיבא קאי דקתני הוסיף ר״ע וכו׳ ובשלמא לר׳ יוחנן דקאמר לעיל דזה וזה ד״ת ניחא דהוסיף ר״ע דתמן בדברי ר״ח סגן הכהנים לא שמעינן אלא שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה ובא ר״ע להוסיף שאפי׳ פסול תורה והיא השמן שאינו טמא מן התורה אלא שנפסל בטבול יום ולא מיקרי אלא פסול ואפי׳ כן מדליקין בנר שהוא טומאת תורה אלא לדעתיה דבר קפרא דאמר ולד טומאה מדבריהן א״כ תמן בדברי ר״ח שמעינן שורפין טומאת דבריהן וטהור לגמרי מן התורה עם טומאת תורה והכא בדברי ר״ע מיהת פסול תורה עם טומאת תורה היא דהויא וא״כ לא בא ר״ע אלא לפחות בתמיה: ומשני תיפתר בטבול יום מכח טומאת בית הפרס שהוא מדבריהן מיירי והשתא בא להוסיף דאלו לר״ח אע״פ שהולד הטומאה נמי אינו אלא מדבריהם מ״מ עיקר הטומאה בא מכח טומאת התורה ואלו לר״ע טבול יום זה אינו אלא מעיקר טומאת דבריהן ואפי׳ הכי לא נמנעו מלהדליק בנר טומאת תורה: ר׳ חנינא סגן הכהנים שנייה וכו׳. סיומא דמלתא היא וכלומר והשתא הכל ניחא גם אליבא דבר קפרא דר״ח כבר שנינן למילתיה לעיל דשנה דבריו אליבא דכ״ע: ר״ע כדעתיה. דדריש בפ״ה דסוטה וכלי חרש וכו׳ אשר בתוכו יטמא ידרים יטמא לאחרי׳ ד״ת והילכך קאמר הכא למילתיה דמטמא לאחרים: אמר ר׳ יוסי בר׳ בון. דלא היא דמילתיה דקאמר הכא אתיא אפי׳ לר׳ ישמעאל דפליג עליה התם דאע״ג דלית ליה לר׳ ישמעאל למידרש יטמא לאחרים באוכלים מיהת בכלים מודה הוא למידרש יטמא לאחרים והכא במתני׳ בכלי הוא דעסקי׳: אית תניי תני טמא מת. בנר טמא מת ואית תניי תני בנוסחא דידן במתני׳ בנר שנטמא בטמא מת וקאמר הש״ס דלא פליגי דמ״ד טמא מת מוקי ליה בכלי בטף משום דס״ל בחלל חרב דקרא בדוקא הוא דבכלי מתכות שנגע במת או בטמא מת הרי הוא כמוהו אבל לא שאר כלי שטף והלכך קתני בנר טמא מת שנגע במת עצמו והוי ליה אב הטומאה ומאן דתני שנטמא בטמא מת מוקי לה בנר של מתכות שאם נטמא בטמא מת הרי היא ג״כ אב הטומאה כמוהו: מאי טעמא. כלומר ומה טעמא דדחקי לאוקמי בכלי שטף או בכלי מתכות ולא בעי לאוקמי בנר של חרס משום דכתיב וכל כלי פתוח וגו׳ דדרשי׳ זהו כלי חרס שטומאה קודמת לפתחה לפי שמטמא באויר וכתיב טמא היא היא טמא ואינו נעשה אב הטומאה לטמא ולא מצינן לאוקמי בנר של חרס:

הלכה ח מתני׳ אמר ר׳ מאיר מדבריהם למדנו וכו׳. מפרש בבבלי למ״ד מדבריהם אדר״ח ורבי עקיבא קאי דבין רבי מאיר ובין ר׳ יוסי תרווייהו סבירא להו דבשר שנטמא בולד הטומאה דקאמר ר׳ חנינא מיירי בולד ולד על ידי משקין כגון שהבשר נטמא במשקין שנטמא בכלי שנגע בשרץ ואכתי לא נגזרה גזירה דכל הפוסל תרומה מטמא את המשקין להיות תחלה דהרי אמרי׳ במתני׳ לעיל דהאי תנא סבירא ליה דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדבריהן וא״כ כששורפין עם הבשר שנטמא באב הטומאה לא הוי אלא שני מדרבנן ואם כבר גזרו על המשקין להיות תחלה לעולם א״כ מעיקרא כשנטמא הבשר במשקין ג״כ שני מדרבנן הוה ומאי תוספת טומאה איכא אלא ע״כ דלמ״ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא צ״ל דאכתי לא נגזרה גזירה דמשקין וא״כ מעיקרא לא הוה הבשר אלא שלישי והשתא נעשה שני וכדפרשי׳ לעיל והשתא מפרשי׳ פלוגתייהו דר״מ ור׳ יוסי דפליגי בטומאת משקין לטמא אחרים דר׳ מאיר סבר טומאת משקין לטמא אחרים בין משקין בין אוכלים לאו דאורייתא אלא מדרבנן והלכך קאמר מדבריהם והיינו מדברי ר״ח דקאמר בשר שנטמא במשקין דלא הוי טמא אלא מדרבנן ומדאורייתא טהור מעליא הוא שורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה שהוא טמא מדאורייתא א״כ למדנו ששורפין תרומה טהורה משהגיע שעה ששית ומדרבנן היא אסורה: עם הטמאה. שהיא אסורה מדאורייתא כמו גבי בשר דקאמר ר״ח: אמר לו ר׳ יוסי אינה היא המדה. ר׳ יוסי סבירא ליה טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא והבשר שנטמא במשקין טמא הוא מדאורייתא הלכך קאמר אינה היא המדה ללמוד זה מזה שאם התרת זה בבשר דקאמר ר״ח התם מיהת שניהם טמאין בטומאה דאורייתא ולפיכך התירו לשרוף נמי טומאה קלה עם טומאה חמורה הואיל ועל שתיהן שם טומאה דאורייתא אבל היאך נתיר לשרוף תרומה טהורה לגמרי עם הטמאה והלכה כר׳ יוסי בזה שאסור לשרוף תרומה טהורה בע״פ עם הטמאה אבל לענין טומאת משקין אין הלכה כמותו אלא כסתמא דמתני׳ דפ״ד דטהרות דטומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא אלא מדרבנן ולפיכך שנינו שם ספק משקין ליטמא טמא ולטמא טהור: מודין רבי אליעזר ורבי יהושע. רבי יוסי מסיק וקאמר לה דאף על גב דאיפליגו ר״א ור׳ יהושע בפ״ח דתרומו׳ בענין שריפת תרומה מודין הן מיהת בטהורה וטמאה ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה: על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה. דר״א סבר שמוזהר על שמירת תלויה כמו על הטהורה דכתיב ואת משמרת תרומותי וקסבר יש אם למקרא ובשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה והלכך לא ישרף התלויה עם הטמאה: ור׳ יהושע אומר שתיהן כאחת. דקסבר יש אם למסורת ובטהורה בלבד הכתוב מדבר ואינו מוזהר על שמירת תלויה. ומיהו אע״ג דהלכה כר׳ יהושע בעלמא לגבי ר״א בהא אין הלכה כמותו אלא כר׳ יוסי דתוספתא והובא בגמרא דקאמר היאך נשרוף תלויה עם הטמאה שמא יבא אליהו ויטהרנה:

גמ׳

מסורת הש״ס

שוטה פ׳ ככה

פ״ח יח ע״ה

שם יד פ״א

עין משפט נר מצוה

מ

א ב מיי׳ ג״ב מתו״מ הל׳ ד

גליון הש״ס

ב עי׳ כתום׳ יד פ״ב ד״ה התם ובמהרש״א שם:

ב עי׳ בשטמ״ק ב״ק דף כה ע״ב בשם ס״ד יעקב. וכזה נדחו דברי בש״ק ד״ש פ״ד:

עין משפט נר מצוה

מא

מסורת הש"ס

גמ' מהו בפסח *בארבעה עשר. אמר ר"י *מדברי רבי עקיבה מדברי רבי חנינה סגן הכהנים. רשב"ל אמר מדברי ר' אליעזר ומדברי רבי יהושע. א"ר זעירא קומי ר' יסי על דעתיה דר' יוחנן ניחא. על דעתיה דר"ש בן לקיש מה בא ר' ליעזר ורבי יושוע לכאן. אמר ליה תניין אינון. ר' יוסי בשם רבי יוחנן הכל מודין בששה עשר ששורפין תרומה טהורה וטמאה. ר' יוסי מקשי למה ר' יסי אמר אינה המידה רבי יסי דו שמע דאמר ר' יוחנן מדברי רבי עקיבה ומדברי רבי חנינא סגן הכהנים. והוא שמע דבר קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה וולד הטומאה מדבריהן ולא שמע דמר רבי יוחנן בין זה ובין זה דבר תורה. והוא מקשי כשם שמותר לשרוף איסור תורה עם טומאת תורה שכן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה. כך יהא מותר לשרוף איסור דבריהן עם טומאת תורה שכן שורפין טומאת דבריהן עם טומאת תורה. אלא שנייא היא איסור שנייא היא טומאה. ואמר רבי יסי בשם רבי יוחנן הכל מודין בששה עשר ששורפין תרומה טהורה וטמאה כשם שלא חלקת לנו בין איסור תורה לטומאת תורה שכן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה. כך לא תחלוק לנו בין איסור דבריהן לטומאת תורה שכן שורפין טומאת דבריהן עם טומאת תורה. אלא בין זה ובין זה דבר תורה אתא רבי חייה בר בא מן צוד ואמר מן שמיה דר"י בין זה ובין זה דבר תורה ואמרית יאות תמן טומאת תורה עם טומאת תורה. ברם הכא פסול תורה עם טומאת תורה. בגין כך רבי יוסי אמר אינה היא המידה. וקשיא דרבי יוחנן על דרבי מאיר והדא דרבי יוסי אמר אינה

פני משה

גמ' מהו בפסח בארבעה עשר. בפסח דנקט במתני' לאו דוקא אלא בארבעה עשר ומשום דזמן ביעור חמץ מדאורייתא בזמן שחיטת הפסח הוא כדאמרינן לעיל בהלכה ד' נקיט לישנא דפסח: אמר ר' יוחנן וכו'. לפרש מדבריהם דתאן פליגי לרבי יוחנן מדבריהם דר"ח וכרבי עקיבא קאמר ולר"ל מדבריהם דרבי אליעזר ורבי יהושע. ומדייק רבי זעירא בשלמא לר' יוחנן ניחא דעלה דרישא קאי אלא לר"ש לקיש מה בא ר"א ור' יהושע לכאן והיכן קאי: אמר לי' תניין אינון. תנאי הן אליבא דרבי יהושע והיינו רבי מאיר ורבי שמעון כדקאמר לקמן בהסוגייא דרמי דר' יהושע אדר' יהושע ומשני תנאי ניהו ולר"מ אליבא דר' יהושע שוה דין ר' יהושע דתרומות עם דינא דמתני' דקאמר הכא כדמפרש' לקמן וכאן לא ביאר הש"ס לאו משום דמפסיק בהא דר' יוסי דלקמיה עד לבתר דמייתי המתני' והסוגיא דתרומו': ר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו'. מייתי ליה הכא משום דלר' יסי והוא אמורא תלמידו של ר' יוחנן קשיא ליה הא דר' יוסי במתני' כדלקמיה ומת"כ קשיא ליה כדבעינן למימר לקמן ומקדים נמי להא דאמר בשם ר' יוחנן: הכל מודים בששה עשר. אם יש לו תרומת חמץ בימי מועד שצריך לשרפו אף ר' יוסי דמתני' מודה שמותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה כאחת ומשום דמכיון דהשתא הכל מדאורייתא בעי שריפה אין חוששין לשרוף אותן יחד: ר' יסי. והוא ר' יוסי תלמידו של ר' יוחנן הנזכר הוה קשיא ליה הא דר' יוסי דמתני' למה אמר אינה מן המידה. ומפרש הש"ס מאי קשיא ליה הא איהו תלמידו דר' יוחנן דמוקי במתני' דלעיל דאב הטומאה וכן ולד הטומאה דקאמר ר' חנינא זה וזה דבר תורה וא"כ שפיר קאמר ר' יוסי דמתני' אינה המידה דהיכי ילפת איסור דבריהם בשש דע"פ לשרוף עם טומאת התורה מהא דר' חנינא הא שאני התם דשניהן טומאת תורה הן הלכך קאמר היינו טעמא דהאי ר' יוסי דהוה קשיא ליה כדמסיק ואזיל: ר' יסי דהוא שמע דקאמר ר' יוחנן מדברי ר' עקיבא וכו'. כלומר הך מילתא דרבי יוחנן הוה שמיע ליה דהא דקאמר רבי מאיר מדבריהם למדנו היינו מדר"ח ודרבי עקיבא דרישא והוה משמע ליה נמי להא דבר קפרא במתני' דלעיל דמפרש להא דר' חנינא באב הטומאה הוא דהוי מדאורייתא אבל הבשר שנטמא בולד הטומאה לא הוה אלא מדבריהן ואידך דרבי יוחנן דפליג לעיל אבר קפרא ומפרש דזה וזה דבר תורה לא הוה שמיע ליה לר' יסי תלמידו אלא היה כסבור דלא פליג ר"י אבר קפרא בפירושא דמילתא דר' חנינא: והוא מקשי כשם וכו'. כלומר ולפיכך הוה קשיא ליה אמאי פליג ר' יוסי במתניהין אדר"מ וקאמר אינה היא המידה הא מידה ומידה היא דכשם שמותר לשרוף איסור תורה עם טומאת תורה והיינו בשר טהור עם הטמא כדקאמרי בית הלל בהלכה דלעיל מפני שכן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה אמור מעתה שכך יהא מותר לשרוף איסור דבריהן דהיינו תרומה טהורה בשעה שש עם תרומה טמאה שהיא טומאת תורה שהרי כן שורפין טומאת דבריהם עם טומאת תורה לר"ח סגן הכהנים ואמאי פליג ר' יוסי במתני' ואמר אינה היא המידה: אלא שנייה היא איסור שנייה היא טומאה ואמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן וכו'. זה הכל מסיום דברי ר' יסי אמורא בהקושיא דהיה קשיא ליה וכלומר אלא היכי אמרת אי דבעית לשנויי דהיינו טעמא דר' יוסי במתני' דשאני איסור ושאני טומאה דסבירא ליה דאיסור מטומאה לא ילפינן ולהכי קאמר אינה היא המידה ואי הכי קשיא לי מאי דשמיעא לי מדר' יוחנן דקאמר הכל מודים בששה עשר שמותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה וטעמא דהשתא הטהורה נ"כ באיסור תורה היא א"כ אמור מעתה דשפיר ילפי' איסור מטומאה והשתא הדרא הקושיא לדוכתא כשם שלא חלקת לנו בין איסור תורה לטומאת תורה ומשום שכן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה וכך לא תחלוק לנו בין איסור דבריהן וכו' שכן שורפין טומאת דבריהן עם טומאת תורה לר' חנינא ואמאי קאמר ר' יוסי במתני' אינה היא המידה: אלא בין זה ובין זה דבר תורה. כלומר דהדר קאמר ר' יוסי לנפשיה דמכח קושיא דמת"כ קשיא כדאמרן על כרחך לפרש להא דרבי חנינא דבין אב הטומאה ובין ולד הטומאה שניהן מד"ת הן וכן כי אתא רבי חייא בר בא מן צוד קאמר בהדיא משמיה דר"י כך דבין זה ובין זה דבר תורה כדקאמר להא בהלכה דלעיל: ואמרית יאות. דברי ר' יסי הן דאמרית ליה לר' חייה בר בא דהשתא שפיר מתורץ אליבא דרבי יוחנן דה"ק רבי ייסי לרבי מאיר במתני' היכא ילפת לה מהא דרבי חנינא שאני תמן דטומאת תורה עם טומאת תורה היא ברם הכא תרומה טהורה עם הטמאה בשש דערב פסח אינה אלא פסול תורה עם טומאת תורה וכלומר שאין בהטהורה איסור מן התורה אלא מדבריהן וכפסול תורה בעלמא היא והאיך נשרוף אותה עם טומאת תורה ובגין כך אמר ר' יוסי במתני' אינה היא המידה: וקשיא דר' יוחנן על דר"מ והדא דר' יוסי אמר אינה

קרבן העדה

גמ' מהו בפסח. דתני במתני' היינו בי"ד שהוא זמן שריפת החמץ וכדפרישית במתני': א"ר יוחנן. מדבריהן דקאר"מ היינו מדברי רבי עקיבא ור"ח סגן הכהנים דתרומה טהורה בשעה ששית דמיא להאי דטהור מדאורייתא וטמא מדרבנן הא נמי שרייא מדאורייתא עד התחלת שבע והשתא מדרבנן כיון דאשמועינן ר"ח ור"ע דמטמאין טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דר"ע נמי איירי בטבול יום דבית הפרס כדאוקימנא לעיל מטמינן נמי תרומה טהורה דאסורה מדרבנן בטומאה דתרומה טמאה דאורייתא: מדברי ר"א ור"י. דתנן בפ"ח דתרומות חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה מוד' ר"א ור"י שאם יכול להציל ממנו רביעית בטהרה יציל ואם לאו רא"א תרד ותטמא ואל יטמאנה בידו ר"י אף יטמאנה בידו וקאר"מ מדברי ר"י למדנו כיון דסופה לאיבוד שרי לטמאנה בידו ה"ה בע"פ נמי ומדבריהם דקאמר היינו ממחלוקת דר"א ור"י למדנו: ע"ד דר"י ניחא. דקאמר מדבריהם למדנו דאדלעיל קאי: מה בא ר"א ור"י לכאן. הלא אינן נזכרים במתני' ואהי קאי מדבריהם למדנו: א"ל תניין אינון. תנאים הם וה"ק מדברי תנאים למדנו ששורפין ומאן אינון תנאים ר"א ור"י והאי פלוגתא דר"א ור"ע לא שייך לגבי פסח ונ"ד דבעי לאורויי ששורפין קודש טהור עם טמא נקט לה. ל"א קשיא ליה מאי בעי רבי אליעזר ור"י לכאן דקא סלקא דעתך דאדרבי אליעזר ור"י דרישא קאי דתרווייהו סברין דאסור לאבד ביד ומשני תנאי ניהו ר"א סובר דר"י מתיר אפי' לטמאות בידים כל היכא דסופו לאיבוד: הכל מודין בששה עשר. שנאסרה כבר מן התורה אין לך פסול גדול מזה ואפי' לר' יוסי שורפין: ה"ג רבי יסי מקשי למה רבי יוסי אמר אינה המידה: ר' יסי דו שמע. הש"ס מפרש למה קשיא לר' יסי מפני שהוא שמע מר' יוחנן דאמר מדבריהם היינו מדברי ר' עקיבא ור"ח: והוא שמע נמי הא דאמר בר קפרא לעיל דר"ח בוולד הטומאה דדבריהן איירי: ולא שמע. דרבי יוחנן פליג אבר קפרא ומוקי לה לדר"ח בולד דאורייתא: והוא מקשי. והיינו דקשיא ליה לרבי יסי: כשם שמותר וכו'. כשם שמודין הכל ששורפין בששה עשר טהורה וטמאה שהוא פסול תורה עם טומאת התורה: כך יהא מותר לשרוף איסור דבריהן. דהיינו תרומה בי"ד בשעה ששית דפסול מדרבנן עם טומאה דאורייתא: שכן שורפין. לר"ח ולד דרבנן עם טומאה דאורייתא ולמה א"ר יוסי אינה המידה: אלא שנייה היא. אלא ע"כ לומר דאיכא לחלק בין איסור לטומאה דהע"ג דטומאה מדבריהן שורפין עם טומאה דאורייתא סובר ר' יוסי דאין לשרוף פסול דרבנן עם טומאה דאורייתא דבשלמא התם איכא שם טומאה עליו משא"כ כאן: וא"ר יסי בשם רבי יוחנן וכו'. וקשיא איך א"ר יוחנן דהכל מודין בט"ז וכו' והיינו משום שסובר דאפילו לרבי יוסי אין חילוק בין פסול לטמא: אלא בין זה ובין זה דבר תור'. הא דקאמר ר"ח שנטמ' בולד הטומאה בולד דאורייתא ושפיר קאמר ר' יוסי דאינה המידה דאלו התם דאורייתא ודאורייתא ואלו בשעה ששית פסול דרבנן וטומאה דאורייתא אבל בין פסול לטומא' אין חילוק: מן צוד. שם מקום: ואמר משמיה דרבי יוחנן. כדברי ר' יוסי דר"ח בולד הטומאה דאורייתא איירי: ואמרית יאות. וקאמר ר"י שפיר דבששה עשר הכל מודין: ה"ג ברם הכא פסול דרבנן עם טומאת תורה: בגין כך. בשביל קשיא אמר רבי יוסי אינה המידה: וקשיא דר' יוחנן על דר"מ מפירושו של רבי יוחנן בדברי ר"ח קשיא אדר"מ והיינו דקא"ר יוסי אינה

שנויי נוסחאות (ש"א) ר"י נ"א רבי יוחנן. (שו"ז) יוסי נ"א יסי. (ש"פ) יוסי נ"א יסי. אמר נ"א אומר. (שכ"ו) צוד נ"א צור.

מסורת הש"ס

אינה היא המידה. סבר בר קפרא כרבי שמעון בן לקיש דרבי שמעון בן לקיש אמר מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע. וקשיא דבר קפרא על דרבי יוסי והדא דרבי מאיר אמר מדבריהם למדנו. אמר רבי אבין רבי מאיר כדעתיה דר' מאיר מחמיר מדבריהם כדברי תורה. אין אשכחן דרבי מאיר מחמיר מדבריהן כדברי תורה. אמר רבי חיננה כיי *דתנינן תמן הרואה כתם הרי זו מקולקלת וחוששת משום זוב דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [א] אין בכתמים משום זוב. תמן *תנינן חבית של תרומה שנולד ספק טומאה רבי אליעזר אומר אם היתה מונחת במקום תרופה יניחינה במקום מוצנע. ואם היתה מגולה יכסנה. רבי יושע אומר אם היתה מונחת במקום המוצנע יניחנה במקום תרופה ואם היתה מכוסה ינלנה. רבן גמליאל אומר [ב] אל יחדש בה דבר. אמר רבי יוסה בי רבי בון מדברי שלשתן [ג] תלויה אסור לשורפה. *חברייא בשם רבי אליעזר חבית הראשונה כר' יוסי. השנייה כרבי מאיר. חברייא אמרין חבית הראשונה כרבי יוסי ולית רבי מאיר מודה בה. חבית השנייה כרבי מאיר ולית רבי יוסי מודה בה. אמר לון רבי יוסי חמון מה אתון אמרין. חבית הראשונה כרבי יוסי ברם כרבי מאיר שורפין וכרבי שמעון שורפין. וירבו רבי מאיר ורבי שמעון על ר' יוסה וישרוף. ועוד שמעינן מן הדא

כן

קרבן העדה

אינה היא המידה וקשיא לבר קפרא דאמר לעיל דר"א בולד דרבנן איירי: ומשני סבר בר קפרא כרשב"ל. דאמר דלאו אדברי ר"א קאי מדבריה' דר"מ אלא מדברי ר"א ור"י: וקשיא דבר קפרא על דרבי יוסי וכו' כלומר מאי קא"ר יוסי אינה היא המידה הא מיהת מדברי ר"א שפיר שמעי' דשורפין טומאה מדבריהן עם טומאה דאורייתא אם כן הוא הדין נמי פסול דרבנן עם טומאה דאורייתא דהא שניהן שוין: ר"מ כדעתיה. מתניתין עדות דרבי חנינא ר"מ היא שנאה [...] ור"מ לשיטתו דמחמיר בדרבנן כדאורייתא ל"א רבי אבין אדר' יוחנן קאי דר"ע נמי סובר דבולד דאורייתא איירי ר"מ ואפ"ה יליף מיניה בשורפין הטהורה עם הטמאה בששית דאינו מחלק בין דאוריית' לדרבנן: אין אשכחן וכו'. והיכן מלינו שר"מ מחמיר בדרבנן כדאורייתא: א"ר חיננה. כי האי: דתנינן תמן. בנדה פ' בא סימן: הרי זה מקולקלת. אינה יודעת פתח נדותה לידע מתי יתחילו י"א יום שבין נדה לנדה דהא לא ידעה אימת חזאי: וחוששת משום זוב. אם עברו עליה שלשה מימי זבה משלבשה חלוק זה ומצאה עליו כתם גדול שיעור ג' גריסין מספקינן להו דלמא כל חדא וחדא בחד יומא חזיא אע"ג דבמקום א' נמצאו: דברי ר"מ. שהוא מחמיר בכתמים בספיקן משום זוב אע"ג דכתמים דרבנן והוא הדין בכל מילי דרבנן מחמיר: תמן תנינן. תרומות פרק השמיני: שנולד. שאירע כגון שנכנס אדם טמא לשם ספק נגע ספק לא נגע: התורפה. הפקר ועומדת ליפסד שם: יניחנה במקום המוצנע. דעדיין מוזהר על שמירתה דכתיב את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת תלויה ואמר רחמנא דתרווייהו בעו שימור: יניחנה במקום התורפה. כלומר אם רצה יכול לגרום לה טומאה דקסבר יש הכא למסורת ותרומתי כתיב בלא וי"ו: אל יחדש בה דבר. אין צריך לשמרה ואף אסור לגרום לה טומאה: מדברי שלשתן. אפילו מדברי רבי יהושע דמיקל מכולהו שמעינן דתלויה אסור לשרפה דע"כ לא התיר אלא להניחה במקום התורפה אבל לאבדה בידים לא: חבית הראשונה. היינו חבית שנולד לה ספק טומאה דהכן בריישא דמתניתין דתרומות דלד"ה אין שורפין אותה: כר"י אתיא. כר"י דמתניתין דהכא דאמר ומודים ר"א ורבי יוסי בשורפין זו לעצמה וזו לעצמה והא דתני בסיפא על מה נחלקו וכו' מוקי לה בבבלי דר"ש קאמר לה ולא רבי יוסי: השנייה כר"מ. פלוגתא דחבית השנייה בסיפא דתרומות חבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה מודה ר"א ור"י שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו ר"א אומר תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו רבי יהושע אומר אף יטמאנה ביד סיפא זו כר"מ דמתיר לטמאה בידים כיון דסופה לאיבוד ובע"פ נמי מותר לטמאה כיון דסופה לאיבוד: חברייא אמרין. בני הישיבה אמרו הא דאמר רבי אלעזר חבית הראשונה כר"י היינו דוקא כר"י ולא כר"מ דלר"מ כיון דמ"מ סופה לאיבוד שורפין אותה וכן סיפא דוקא כר"מ ולא כר"י דלר"י אפילו הולכת לאיבוד אסור לאבדה: חמון מה אתון אמרין. ראו אם אפשר לקיים דבריכם: וכר"ש שורפין. ר"ש ודאי אית ליה דשורפין לתלויה כדמסיק בסמוך: וירבו ר"מ ור"ש על רבי יוסי. שאין דברי אחד במקום שנים והלכה כשורפין ולמה תני רבי מתני' סתמא כרבי יוסי: ועוד שמעינן מן הדא. ועוד הא שמע דאין שורפין לתלויה:

מן

פני משה

אינה היא המידה. כלומר דהשתא מדייק הש"ס דמכל מקום קשיא לר' יוחנן אליבא דרבי מאיר או אליבא דר' יוסי דאי מסנית להא דר' יוסי כדתנינן דשפיר קאמר אינה היא המידה ומשום דהא דר"ה זה וזה דבר תורה ובתרומה הדא מדבריהן והדא טומאת תורה אם כן קשיא לרבי מאיר היכי ס"ד למילף להא דתרומה בערב פסח מהא דר' חנינא ואי מיתרצת לה אליבא דר"מ א"כ תיהדר הקושיא אמאי קאמר ר' יוסי אינה היא המידה ובמאי היא דפליגי ר"מ ור' יוסי: סבר בר קפרא כר"ש בן לקיש וכו'. כלומר וכמו דדייקינן לר' יוחנן דמ"מ קשיא לדידיה או לר"מ או לר' יוסי ה"נ דייקינן כה"ג לבר קפרא דאיהו מפרש להא דר' חנינא דבולד הטומאה מדבריהן קאמר וא"כ הא ודאי ליכא דמאי מדבריהן דקאמר ר"מ דלא מצית למימר לבר קפרא מדברי ר"א ודר"ע דא"כ אמאי קאמר ר' יוסי אינה היא המידה משום דבאמת לבר קפרא מצינן למימר דס"ל כרשב"ל דלעיל דמאי מדבריהן מדברי ר"א ור' יהושע דתרומות כדמייתי להא לקמן: וקשיא דבר קפרא על דר' יוסי והדא דר"מ אמר מדבריהם למדנו. כלומר אלא הא מ"מ נמי אליבא דבר קפרא קשיא דהיכי מתרץ להאי פלוגתא דר"מ ור' יוסי במתני' דאי שפיר יליף ר"מ מהאי דר' יהושע דתרומות א"כ אמאי קאמר ר' יוסי אינה היא המידה ואי שפיר קאמר ר' יוסי א"כ מ"ט דר"מ דקאמר מדבריהם למדנו וסוף סוף קשיא בין לר' יוחנן ובין לבר קפרא במאי פליגי ר"מ ור"י: אמר ר' אבין ר"מ כדעתיה. כלומר דאי משום ר"מ לשיטתא דבר קפרא הוה קשיא לן כקושיין אבל לר' יוחנן מצינן לשנויי דלא"נ דר' יוחנן מפרש להא דר"ח בין זה ובין זה דבר תורה ותיקשי מאי האי דקאמר ר"מ מדבריהם למדנו דהתם תרוייהו מדאורייתא נינהו והכא בתרומה אינה אסורה אלא מדבריהן ושפיר קאמר ליה ר' יוסי אינה היא המידה. להאי קושיא מצינן לשנויי דר"מ לשיטתיה אזיל דמחמיר בדבר שהוא מדבריהן כדברי תורה: אין אשכחן דרבי מאיר מחמיר בדבריהן כדברי תורה: אמר רבי חיננה. הדא היא כהאי דתנינן תמן בפ"ו דנדה הרואה כתם על חלוקה ה"ז מקולקלת לפי שאינה יודעת פתח נדותה לידע מתי יתחילו י"א יום שבין נדה לנדה שהרי ספק היא לה אימת חזאי האי דמא דאישתכח בחלוקה וחוששת היא משום זוב שאם עברו עליה שלשה ימים מימי הזיבה משלבשה חלוק זה ונמצא עליו כתם גדול כשיעור ג' גריסין ומעט יותר מספקינן לה ומשים זבה דילמא כל חדא וחדא בחד יומא הוא דקחזיא ויש כאן לכל יום כשיעור גרים ועוד והויא לה זבה גדולה דברי ר' מאיר אלמא דאע"ג דעיקר טומאת כתם מדבריהם הוא מחמיר בה ר' מאיר ככל תורה. ולקמן בהסוגיא מסני דלהאי מ"ד דמפרש מדבריהם מדברי ר' אליעזר ור' יהושע נמי לא קשיא הא דקאמר ר' יוסי אינה היא המידה דשאני התם דאיכא הפסד חולין וכהאי דר' יוסי בר בון דלקמן: תמן תנינן. בפ"ח דתרומות הלכה ח' וגרסינן שם לכולה סוגיא עד סוף פרקין: חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה. כגון האי דתנינן בפ"ד דטהרות בספק משקין ליטמא טמא כילד טמא בפשט רגלו לבין משקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא או כיוצא בזה בהספק אם נגע בה טומאה או לא: במקום התורפה. במקום גלוי ועומדת לאיבוד: יניחנה במקום המוצנע. דקסבר ר"א דגם על התלויה מוזהר על שמירתה כדפרישית במתני': רבי יהושע אומר וכו'. יניחנה במקום התורפה אם ירצה דקסבר אינו מוזהר על שמירתה התלויה: אל יחדש בה דבר. לא לשמרה ולא לגרום לה טומאה אלא יניחנה כך עד שתיטמא מאליה טומאה ודאית ותשרף: מדברי שלשתן. נלמד דתרומה תלויה אסור לשרפה בעודה בספק דאף ר' יהושע לא אמר אלא יניחנה במקום התורפה בכדי שתיטמא טומאה ודאית וכל זמן שהיא תלויה אין לאכלה ואין לשרפה: חבית הראשונה כר' יוסי והשנייה כרבי מאיר. חבית הראשונה היינו האי מתני' דחבית והשנייה היינו מתני' דבסגית התם אבתרה חבית שנשברה בגת העליונה והיא של תרומה והתחתונה טמאה שיש בה חולין טמאים ורואין הן לו בימי טומאתו ואם תפול התרומה לתוכן ילך הכל לאיבוד וכגון שהחולין הן פחות ממאה וידמעו החולין מחמת התרומה והיא תטמא מחמת החולין ולא יהיו ראוין כלל מכח התרומה טמאה שבתוכן בזה מודין ר' אליעזר ור' יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה קודם שתפול לתוך החולין יציל ואל יטמאנה בידים. ואם לאו שבתוך כך שיחזיר על כלי טהור לא יכול להציל ממנה רביעית שאז דבר חשוב הוא פליגי דר' אליעזר סבר תרד ותטמא בעצמה ואל יטמאנה בידים. ורבי יהושע סבר אף יטמאנה ביד ביכל"ס טמאים כדי להציל את החולין ועלה קאמר ר"א דמתני' דחבית הראשונה אתיא כר' יוסי דהכא ומתניתין דחבית השנייה כר"מ דהכא ומפרשי חברייא ספי לדברי ר"א: חברייא אמרין. דהכא קאמר ר"א חבית הראשונה כר' יוסי דוקא ולית ר"מ מודה בה דר' יהושע אנה שיניחנה במקום התורפה אלא דר"מ אליבא דר' יהושע ס"ל הואיל ונולד לה ספק טומאה שורפין אותה וחבית שנייה כר' מאיר אליבא דר' יהושע הוא ולית ר' יוסי מודה בה דר"מ הוא דסבירא ליה מכיון דסופה לאיבוד שרי לטמויה בידים אבל לר' יוסי דהכא לא אתיא כלל כדלקמן ור' יוסי אמירה מקשי לחברייא לקמיה:

אמר לון ר' יוסי. להברייא ראו מה אתם אומרים דחבית שנולד לה ספק טומאה כר' יוסי היא ברם כרבי מאיר שורפין דהכי קאמריתו דלית ר"מ מודה בה משום דסבירא ליה דכל ספק שנולד בתרומה מותר לשורפה וכר' שמעון נמי שורפי' דהכי שמעי' ליה מהתוספתא ומייתי לה לקמן ואי הכי קשיא וירבו ר' מאיר ורבי שמעון על רבי יוסי דיחיד ורבים הלכה כרבים וישרוף כל ספק בתרומה ואנן לא קי"ל הכי וכדתנן בפ"ד דטהרות דלא קחשיב התם אלא ששה ספיקות ששורפין עליהן כתרומה וכודאי מגען וספק טומאתן ואילו שאר ספיקות תולין לא אוכלין ולא שורפין: ועוד מן הדא שמע'. דכך היא

עין משפט נר מצוה

סב
א מיי' פ"ט מאיסורי ביאה הלכה יג

סג
ב מיי' פ"ב מתרומות הלכה ג

סד
ג מיי' שם הלכה ג

ציון ירושלים

דר"מ מחמיר מדבריהם כדברי תורה עב"ק ד"כ דר"מ ונפלם משם דברי כתים' שם ד"ס ר"מ שמכיאין ראי' שלפירושל' והתוס' הי' נכס להזכיר דברי הירושלמי הלו ומה דמחמיר ר"מ בכתמים אבל לפסנ"ד צ"פ ראיות מירושלמי דאף דר"מ מחמיר בכתמים היינו משום דבכתמים אף דיש ספק בספיקא מ"מ כ"ם מי כמו זוב ור"מ חייש למיעוטא ואף ראיה מזו דר"מ מחמיר ואף דברבנ"א כהבונה מי ת: כתב דכ"ם עדיף מרוב פכ"פ אף דנימא דהוי מיעוטא דמיעוטא כלא גם במיעוטא דמיעוטא מחמיר ר"מ ופין במהרש"א מס דף לג לב דכל הבית הוא תייבין פכ"פ מדרבנן ואולי כיון דס"ם הוי כמו רובא דליתא קמן דהוי אף אלדדים לפנינו ובזוכה דליתא קמן כ"ש אזיל דל"ח למיעוטא כא"ב הוסף יבמות ס"ט ד"ה אין מיעוט שמצוין בנדים עם צ"כ ר"מ מחמיר אפילו בס"ס ובא"ב:

ממה

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

כן מה דאנן חמיין רבנין עובדא את קומיהן ואינון אמרון איזיל תלי. הן אשכחנן דרבי שמעון אומר שורפין. הדא דתנינן מודה ר' ליעזר לר' יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה. אמר רבי יוחנן *ר' שמעון שנייא. אין תימר לית לרבי מאיר תלויה. והא *תני תרומה תלויה טהורה שורפין אותה ערב שבת עם חשיכה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים בזמנה. א"ר עזריה קומי ר' מנא תיפתר בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה. אמר ליה וכן אמר רבי יוסי כל מה דאנן קיימין הכא בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה. אבל בתלויה שדעתו להשאיל עליה הרי זו טהורה. *ותני כן תרומה תלויה שאמרו טהורה היא הרי זו טמאה אם אמר הרי אני מניחה על מנת להשאיל עליה הרי זו טהורה. מיי כדון אמר רבי יוסי בי רבי בון תיפתר שנולד לה ספק טומאה עם דימדומי חמה ולית שמע מינה כלום ואתון אמרין חבית הראשונה כרבי יוסי ולית ר' מאיר מודה בה. והתני *כר"א בבור שיש בו כדי להעלות אבל בבור שאין בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות. ואין כר' מאיר היא בור שיש בו כדי להעלות והיא בור שאין בו כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות. ועוד מן הדא דתנינן אמר לו רבי יוסי אינה היא המידה. לית בר נש אמר אינה היא מכלל דו מודה על קדמייתא. מיי כדון אמר רבי יוסי בי ר' בון

תמן

פני משה

ממה דאנן חמיין מרבנן דכי אתא עובדא קמייהו מספק טומאה בנולדה בתרומה דאינון אמרין להניחה איזיל תלי ולא אמרין ליה זיל שרוף אלמא דנהגין כך להלכה למעשה וקשיא לדידכו דהא רבי מאיר ור"ש תרוייהו ס"ל דשורפין תרומה על כל ספק תרומה: הן אשכחנן. השתא מפרש והיכן אשכחן לר"ש דס"ל שורפין: הדא דתנינן מודה ר"א ור' יהושע וכו' ואמר ר' יוחנן ר"ש שנה להשיטה דמתני' וכך היא שטי בתוספתא פ"ק הר"ש לא נחלקו ר"א ור' יהושע על הטהורה ועל הטמאה ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה וכו' אלמא דלר"ש שורפין את התלויה דהא לדידיה מיהת כ"ע שוין דשריפה עומדת: ואין תימר לית ליה לר"מ תלויה. זה הגל מקשית ר' יוסי לחברייא כלומר וכ"ת דלעולם לית ליה לר"מ שורפין את התלויה ור"ש יחידאה הוא בזה וכי קאמרינן דהבית הראשונה כר' יוסי ולית ר"מ מודה בה היינו לענין מה דבעינן לר' יהושע דיניחנה במקום התורפה דבהא לא מודה ר"מ אליבא דר' יהושע אלא דס"ל דר' יהושע מטמאה ביד קאמר מכיון דכבר נולד לה ספק טומאה וכהאי דר' יהושע בהבית שנייה אבל לא שיהא מותר לשורפה בעוד שהיא תלויה: והא תני. בהדיא בתוספתא דמכלתין פ"ג גבי הא דשנינו שם י"ד שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת תרומה תלויה וטמאה שורפין אותה ערב שבת עם חשיכה דברי ר"מ וחכ"א בזמנה וכהאי דתנינן במתני' שם לחכמים. ובתוספתא דפום הגי' כמו במתני' תרומה טורה וטמאה וכו' וגי' הש"ס הזה היתה תרומה תלויה וכו' וכן היא לקמן. קתני מיהת דלר"מ תרומה תלויה בשריפה ולא מצינן לומר דהתם מספקא דהמץ היא ולא שני אלא בשריפה דאי הכי מ"ש לא שרפינן לה עד עם חשיכה ולא מקדים כדין כל שריפת חמץ שכך הוא הדין גם בע"ש שחל להיות בשבת ששורפין החמץ בע"ש ובזמן דכל השנים אלא ודאי דהיינו טעמא דנהי דהך תלויה לשריפה עומדת מכיון שאין לה אוכלים הואיל ותרומה היא ממתינין מלשורפה עד עם חשיכה אלמא דר"מ מיהת ס"ל נמי דתלויה בשריפה היא והדרא קושיא לדוכתה: תיפתר בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה. כלו' שנתי לה הימנה ואין דעתו לישאל על הספק אף שמחזיקה כטמאה ודאי וכיון שכן ה"ז בשריפה כטמאה גמורה אבל באר תלויה שדעתו לישאל עליה אינה בשריפה לר' מאיר דהיא כטהורה דשמא ישהר אותה הכהן: א"ל וכן א"ר יוסי. דהוא רבי דרבי מנא דכל תלויה וכו' וכלומר דהדר ביה ר' יוסי גופיה ושנייה נמי הכי: ותני כן. בתוספתא דתרומות פ"ז ושם הגי' מהופכת וגי' דהכא עיקרית: תלויה שאמרו טהורה הרי זה טמאה. כלומר אף על פי שהם הייתי בואל להכנס על בפיקה יכול להיות שתהא טהורה ואפי מחזיק אותה לטמאה לפי שאין דעתי לישאל עליה. ובתרומות גרים טהורה היא טמאה היא והיינו הך כדפרישית: הרי זה טמאה. מכיון שנתייאש הימנה כטמאה ודאית היא ודינה בשריפה: מאי כדון. אם הדין באמת הוא כך. ובתרומות לא גרים כאן האי מרי כדין אלא א"ר יוסי בר בון תיפתר וכו'. כלומר דלא צריך להאי שינויא דדיקא דבלאו הכי לק"מ מהא דקתני דלר"מ שורפין את התלויה בע"ש עם חשיכה דתיפתר שנולד לה הספק טומאה עם דמדומי חמה ולית ש"מ כלום דהא דקתני עם חשיכה מיירי בכה"ג דאמרן ולפיכך שורף אותה מיד עם חשיכה שהרי למחר פ"ס היא והיא אינה ראויה לאכילה אף בשעה שעדיין מותר להכול מכח ספק טומאתה ולעולם אימא לך כעלמא לר"מ אין תרומה תלויה בשריפה ואכתי ר"ש יחידאה הוא ולא קשיא לחברייא מידי: ואתון אמרין וכו'. כלומר דהדר והקשה ר"י להברייא קושיא אחריתי ואסוף דבריהם קאי הקושיא דאתון אמרין חבית הראשונה היא דבר' יוסי ולית ר' מאיר מודה בה והבית השנייה כר"מ ולית ר"י מודה בה ומי מצית לאוקמי הך דהבית שנשברה בגת העליונה' כר"מ והתני בברייתא עלה. וכנ"ל כר"א בבור שאין בו כדי להעלות אבל בבור שיש בה כדי להעלות אפי' כל שהוא רכור לטמאות. ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות בטעות. כלומר אם אין בחולין שבבור שתחת הגת כדי להעלות את התרומה כבתפיל לתוכו שהחולין הן פחות ממאה עד התרומה בהא פליג ר' יהושע וקסבר מותר לטמאות אותה ביד כדי להציל את החולין אבל אם יש בחולין כדי להעלות את התרומה אסור לטמא אותה ביד אפילו כל שהוא: ואין כר"מ היא בור שיש בו וכו' אסור לטמאות. בתמיה כלומר ואי כר' מאיר מוקמית לה הא לדידיה לעולם מותר לטמאות את התרומה ביד היכא דבלאו הכי הולכת לאיבוד כדקאמר במתני' דידן ומאי האי דמחלק בברייתא אליבא דר' יהושע הא לדידכו יליף ר"מ מדברי ר' יהושע דלעולם בגוונא שהולכת התרומה לאיבוד מותר לטמא אותה ביד: ועוד. קשיא לדידכו דאמריתו דלית ר' יוסי מודה בחבית שניה מן הדא דתנינן א"ל ר' יוסי אינה היא המדה כלומר לא דמיא האי דתרומה בע"פ להא דר' יהושע בתרומות והייתי ע"כ דר' יהושע בחבית שניה וא"כ מכלל דר' יוסי מודה בה דהא לית בר נש אמר אינה היא המידה אלא אם מודה בהאי קדמייתא והיינו מה דמדמה ר"מ להבית שניה דתרומות אליבא דר' יהושע והשתא קשיא דאמריתו דלית ר' יוסי מודה להאי דהבית שניה אליבא דר' יהושע: מאי כדין. השתא מפ"ש לה ומ"ש דר' יוסי דקאמר אינה היא המידה משום דשאני

תמן

קרבן העדה

מן מה וכו'. ממה שאנו רואין כשבא לפני החכמים לישאל על התלויה מה לעשות בה וכן אומרים לתלות ואין אומרים לשרפה ש"מ דאסיר לאבדה בידים: הן אשכחן וכו'. והיכן מצינו דר"ש סובר ששורפין את התלויה: ה"ג הדא דתנינן על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שר"א אומר זו לעצמה וזו לעצמה ור"י אומר שתיהן כאחת: א"ר יוחנן ר"ש שנייה. וה"פ סיפא זו ר"ש תני אותה כדפרישית לעיל: ופריך אין תימר לית לר"מ תלויה. אלא דמודה ר"מ דתלויה אסורה לאבדה בידים דשמא יבא אליהו ויטהרנה: תרומה תלויה וטהורה. וכמש' תרומות הנירסא תרומה תלויה וטמאה וכיון דלר"מ קיימינן אין בהן חילוק בע"פ מיהו לקמן משמע דגרסינן טמאה: שורפין אותה. בי"ג ביכן סמוך לחשיכה אם חל י"ד בשבת ואם"ד דסובר דמותר לאבדה בידים למה ליה להמתין עד שחשיכה ישרפנה כל זמן שירצה אלא ודאי דסובר ר"מ דתלויה אסור לאבדן בידים אלא בע"פ שאני דמחייב לשרפה: תיפתר. תפרש למתני' דתרומות בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה. לחכם שיעקור שם תרומה ממנה ויהיו הפירות טבל ויפריש על הטבל תרומה ממקום אחר מפירות טהורים אלא רוצה להניחם כך הלכך מותר לאבדה בידים אבל ברייתא דתני בה ר"מ ששורפין אותה ע"ש עם חשיכה איירי בתרומה שדעתו לישאל עליה ואם ישרפנה נמצא מפסיד להרומה: כל מה דאנן קיימין. מתני' דתרומות והתלויה דר"א ור"י דמתני' הכל איירי בתלויה שאין דעתו לישאל עליה: הרי זו טהורה. דינה כדין תרומה טהורה ולדברי הכל אסור לאבדה בידים: ותני כן. ותניא נמי הכי: שאמרו טהורה היא. כלומר שאמרו הבעלים תרומה מעלייתא היא ואכלו הפירות שנעשית תרומה עליהן שאי אפשר לישאל עליה: הרי זו טמאה. דינה כדין תרומה טמאה ובברייתא זו כר"ש אתיא ולדעת חברייא אפילו כר"מ: מיי כדון. במאי מוקמת לה להך ברייתא דשורפין תלויה בע"ש עם חשכה בשדעתו להשאיל עליה א"כ למה הוא שורפה ולא שאל עליה: תיפתר שנולד לה ספק עם דמדומי חמה. כלומר סמוך לחשיכה ואין לו פנאי לישאל עליה. ל"א מאי כדון. ועכשיו שתירצת דברייתא איירי בשדעתו לישאל עליה קשיא טעמי מתני' כר"מ ובשדעתו לישאל עליה ומשני לעולם דאין חלוק בין שדעתו לישאל עליה או שאין דעתו לישאל עליה אלא דברייתא איירי שנולד לה ספק סמוך לחשיכה הלכך לא שרפו אותה קודם לזה והראשון נ"ל: ה"ג ואתון אמרין חבית השנייה כר"מ ולית רבי יוסי מודה בה: והתני. בברייתא אהך פלוגתא דחבית השנייה: כר"א בבור שיש בו כדי להעלות אבל בבור שאין בו כדי להעלות אפילו כל שהוא אסור לטמאותו. וה"פ הא דאמר אם יוכל להציל ממנו רביעית בטהרה יציל משמע הא פחות מרביעית א"צ להציל דוקא בשיש בבור מאה ואחד שתוכל התרומה לעלות בחולין שבגת ההתחתונה שאינה נפסד' לגמרי שהרי יכול לאכלה נקוד' או קליות כדתנן בפ"ה אבל אם יש בבור ק"א כנגד התרומ' טמאה אפילו כל שהוא ביטול להציל חייב להציל שהתרומה שיורדת למטה נפסדת לגמרי: ואין כר' מאיר. ואי ס"ד דמתני' דוקא כר"מ קשיא הא לר' מאיר: היא בור וכו'. כלומר שניהם שוין שאם יכול להציל אפי' כל שהוא בטהר' יציל דהא לדידיה טעמא דמותר לטמאות' הואיל וסופו לאיבוד קיימא והכא כל ביטול להציל אפילו כל שהוא אין לאבדה: ועוד מן הדא. קשיא לחברייא: לית בר נש וכו'. אין אדם אומר אינה היא המידה כלומר שאין כדברים דומין זה לזה אלא א"כ מודה בדין הראשון דאל"כ מה לו לתלות שאינן דומין דהא אפי' דמיין להדדי אין למידין הימנו: מי כדון. אם כר"י אתי' מתני' מ"ש דר' יהושע דמתיר לטמאות' דהא ר' יוסי סובר דאסור לטמאותה אע"ג דלאיבוד קיימא.

תמן

גליון הש"ס

שנויי נוסחאות (ש"פ) את ק סירו נד"ו אתי קומיהן. (ש"נ) אמרון נד"ו אמרין. (ב"ס) עזריה נד"ו עזרא.

תמן *כדי לחוס על נכסידן של ישראל. והבא מאי אית לך אפילו הכא אינו מפסיד לישראל ממון שהוא צריך לשרוף עצים בפני עצמן וזו בפני עצמה. להפסיד מרובה חשו להפסיד ממעט לא חששו. א"ר חנניה קומי רבי מנא תיפתר כמאן דאמר מדברי ר' עקיבה מדברי רבי חנינה סגן הכהנים ולית שמע מינה כלום. רבי זעירא רבי אילא תריהון בשם ר' אלעזר הבית הראשונה כרבי יוסה. והשנייה בין כר"מ בין כר' יוסי. א"ר זעירא קומי ר' מנא לית הדא פלינא על ר' יוסי. א"ל ודלא כר' יוסי נימר ודלא כר"ם. לפי שמצינו רבי יוסי שורף תלויה בכל מקום. א"ר מנא אזלית לקיסרין ושמעית ר' זריקן בשם זעירא רבי מאיר שורף תלויה בכל מקום. ואמרית ליה אפילו כגון ההיא שהיא תלויה דבר תורה ואמר לו אין אנא פתר לה שנטמאת מדור עכו"ם. מה בידך. *תני מדור עכו"ם א תולין. רבי יוסה בי רבי יודה אומר שורפין. רבי חונה בשם רבי זעירא רבי מאיר שורף תלויה בשאר ימות השנה. והא תני כן תרומה תלויה טמאה שורפין אותה ערב שבת עם חשיכה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בזמנה. וישרוף בשחרית. תיפתר שנתעצל ולא שרף תדע לך שהוא כן דתני טמאה לא משנתעצל ולא שרף. אמר רבי אבא מרי אחוה דרבי יוסי תיפתר שנולד לה טומאה באותה שעה ולית שמע מינה כלום. אמר רבי יוחנן *רבי שמעון ורבי יושוע שניהן אמרו דבר אחד. אמר רבי אילא רבי שמעון דבכורות ורבי יושוע דתרומות לא דין מודה לדין ולא דין מודה לדין. אמר רבי זעירא מסתברא

קרבן העדה

המן. התם נמי חבית היינו טעמא דר' יהושע כדי לחוס על ממונן של ישראל שלא יאבדו החולין שמאין שבנת התחתונ' באם תרד התרומה יהיו אסורין אפי' לזרים: בימי מועדהן. והכא מה אית לך הכל הכא תרומה טהורה בשעה שבית מה הפסד אית לך דנטמא אותה: ופריך אפילו הכא נמי וכי אינו מפסיד עלי' לשתי הסקות: ומשני להפסד מרובה. דחולין שבתחתונה חששו: תיפתר כמ"ד מדברי ר"ע וכו': אמר ר"מ. ולית ש"מ כלום. דהיכא למימר דמתני' דחבית ככ"ע והכא בפסח טעמא אחרינא איכא כיון דכבר יש בה פסול דרבנן. וא"ר יוסי אינה במידה דאלו התם טמא וטמא והכא פסול וטמא: לית הדא פלינא על רבי יוסי. וכי אין חבית השנייה פלינא על ר"י דהא מתיר רבי יהושע לטמאה בידים הואיל וסופה לאיבוד הזאה ולית ליה הא דאמרינן לעיל דמשום הפסד חולין הוא: א"ל ודלא כרבי יוסי. הכא נאמר והשניה כר"מ ודלא כרבי יוסי: ופריך נימר דלא כר"מ. הבית הראשונה דלא כר"מ. ה"ג לפי שמצינו ר"מ שורף תלויה בכל מקום וכ"ה במסכת תרומות. וה"פ כיון דאפילו לרבי יהושע דמיקל בחבית הראשונה מודה מיהת שאין שורפין התלויה אלא שאין מוזהרין על שמירתה ואלו ר"מ סובר ששורפין התלויה אפילו אינה הולכת לאיבוד: ה"ג ואמרית ליה כגון ההיא שהיא תלויה דבר תורה הא דא"ר מאיר ששורפין התלויה דוקא שטמאתה בספק דאורייתא אבל בטומאה דרבנן אין שורפין ופלוגתא דחבית הראשונה בתלויה דרבנן: א"ל אין. הדבר כן אלא שאני מפרש לה דר"מ סובר ששורפין התלויה אפילו נטמאת בטומאה דרבנן כגון מדורות העכו"ם שהן טמאים מדרבנן מפני שהן קוברין שם נפליהם: מה בידך. כלומר מה ברייתא בידך שראית לומר כן באפילו בתלויה דרבנן שורפין: ריב"י אמר שורפין. והס"ד דר"מ סובר שאין שורפין בדרבנן נמליט לומר שלא מחלוקות בדבר ר"י סובר שאין שורפין כלל ור' מאיר שורפין דאורייתא וריב"י ששורפין אפילו דרבנן: רבי מאיר שורף תלויה בשאר ימות השנה. כלומר ואפילו אינה ערב פסח ולא חיים שמא יבא אליהו ויטהרנה: ופריך והא הני כן וכו' וישרוף בשחרית. והס"ד דר' מאיר שורף התלויה בשאר ימות השנה למה אמר ישרוף התלויה דוקא עם חשיכה: ומשני תיפתר שנתעצל ולא שרף והא חשיכה דקאמר לאו דוקא אלא קודם שבת: דתני טמאה. בברייתא ששורפין אותה עם חשיכה וטמאה ודאי הוה מלי לשרפה בשחרית אלא ודאי בשנתעצל ולא שרף היירי רבי מאיר בברייתא: תיפתר שנולד לה טומאה. וספק טמאה סמוך לחשיכה הלכך לא שרפו אותה בשחרית ולעולם לר"מ שורפין תלויה בשאר ימות השנה: רבי שמעון. דאמר בבכורות בכור שאחזו דם יקיז אע"פ שהוא עוש' בו מום דכיון דסופו לאיבוד אם לא יקיז לו מותר לעשות לו מום: ור' יהושע. דאמר אם היתה מכוסה יגלנה הואיל וסופה לאיבד שניהן אמרו דבר אחד: לא דין מודה לדין וכו'. לא רבי יהושע מודה לר' שמעון דע"כ לא קא"ר יהושע אלא גרמ' אבל הכא דבידים מטיל בו מום מודה רבי יהושע שימות ואל יטיל בו מום: ולא ר' שמעון מודה לרבי יהושע. דהתם בתרומת תלויה הל' יעשה בה דבר דשמא יבא אליהו ויטהרנה אבל הכא ודאי המות: מסתברא

פני משה

תמן בתרומו' כדי לחוס על נכסיהן של ישראל שאם תפול התרומה לתוך החולין שמאין תטמא התרומה והדמע החולין ויפסיד הכל דלא הוי ליה אפילו בימי טומאתו מחמת התרומה שבתוכן אבל הכא בתרומה בע"פ מה אית לך איזה הפסד ולפיכך קאמר ר' יוסי אינה היא המידה: אפי' הכא וכו'. כלומר דפריך הכא נמי איכא הפסד ממון שהוא צריך עצים לשריף לכל אחת בפ"ע: ומשני להפסד מרובה הוא דחששו ולהפסד מועט לא חששו חכמים ומ"מ קשיא לתברייתא כדאמרן: אמר ר' יוסי בר בון תיפתר. אליבא דתברייתא דהאי מדבריהם דר"מ במתני' כמ"ד מדברי ר"ע ור"ח סגן הכהנים והשתא לית ש"מ כלום דהיקשי לתברייתא מהאי דר' יוסי דקאמר אינה היא המדה דעל מילתא דהריתא הוא וכדקתני בתוספתא א"ל ר' יוסי אין הנדון דומה לראיה וכו' דהתם כדר"ח שניהן טמאין הן ולר"ע זה פסול וזה טמא אבל הכא היאך נשרוף הטהורה עם הטמאה. ותברייתא דקאמרי חבית שניה כר"מ ולא כר' יוסי הכי הוא דקאמרי דסברת ר' יהושע כר"מ דכל היכא דהולכת לאיבוד אין חוששין לטמא אותה ביד ולא כרבי יוסי דטעמי' לדידיה דאפילו בכהאי גוונא אסיר לטמא ביד: ר' זעירא ור' אילא. לא אמרי כהאי דתברייתא בשם ר' אלעזר אלא תריהון אמרין בשמיה. ובתר מית נרים בשם ר' יוחנן דמשנה דהבית הראשונה והאי כר' יוסי היא כדאמרי' לעיל אבל מתני' דהבית השנייה והיא הבית שנשברה בגת העליונה וכו' ההיא אתיא בין כר"מ ובין כר' יוסי הכי אמרי בשמיה ור' זעירא מדייק עלה לקמיה דר' מנא: לית הדא פלינא על ר' יוסי. בתמיה הא לר' יהושע דהבית שניה והלכתא כוותיה שרי לטמוי ביד ולר' יוסי אסיר: א"ל ודלא כר' יוסי נימר ודלא כר' מאיר לפי שמצינו שר"מ שורף תלויה בכל מקום. כצ"ל וכך היא גם בתרומות דלר"מ שמעינן דסבירא ליה דשורפין לתלייה כהאי דקאמר בתוספתא והובאה לעיל וכן לקמן והשתא לדידך דמדמית לה האי דינא דחבית שניה לדין פלוגתייהו דרבי מאיר ור' יוסי במתני' דידן ואם כן דלא כר' יוסי וכן דלא כרבי מאיר אתיא דאי כרבי מאיר הא איהו ס"ל דשורפין לתלויה ואי ס"ל כר' יהושע דהבית שניה דכל היכא דאיכא הפסד מרי לטמויי בידים הוה קשיא אמאי קאמר רבי מאיר שורפין לתלויה משום לטמאה אותה בידים בטומאה ודאית משום האי חששא דספק טומאה דאית בה ולשורפה א"כ ולא לשרפה כספקה דשמא טהורה היא וכ"ת אין הכי נמי דלרבי מאיר הדין הוא כך דבעידה תלויה שורפין ולא יטמא אותה בידים בשני עצמה אם כן מתני' דהבית שניה אליבא דר' יהושע כמאן היא דלא כרבי מאיר ודלא כר' יוסי כדקאמרת ואלא כמאן יצריך אתה להרבו' במחלוקת ולומר דר' יהושע הוא דסבירא ליה הכי וג' מחלוקת בדבר בתמיה אלא דהא ליתא דהא ר' יוסי מודה בדינא דחבית שניה וכדאמרי' לעיל דשאני התם דאיכא הפסד חולין: ואמרית ליה כגון ההיא שהיא תלויה דבר תורה. כך היא בתרומות יהאי אפילו הכתוב כאן בספרים ט"ס הוא. אם נכה"ג היא דמטית לר"מ דנטמאה בספק שהוא מדברי תורה דהואיל והתורה ספיקא שורפין אותה: אמר ליה אין. הכי הוא דמטינא ואנא פתר לה אפי' הספק שנטמאת במדור של עכו"ם דטומאה מדבריהן היא כדתנן בפרק בתרא דאהלות דהכמים גזרו טומאה על מדור של עכו"ם מפני שקוברין שם את הנפלים: מה בידך. ומהיכן שמעינן דאף לענין ששורפין על ספק מדור עכו"ם את התרומה: תני. כך שנינו בתוספתא דאהלות גם דפלוגתא היא לת"ק מדור של עכו"ם תולין עלי': את התרומה ולר"י בר' יהודה שורפין: שורף תלויה בשאר ימות השנה. אפילו בשאר ימות השנה מטעם ספק טומאה: והא תני תרומה תלויה וכו'. בתוספתא בהובאה לעיל שורפין אותה ע"ש עם חשיכה כשחל ערב פסח בשבת ולדידך קשיא וישרוף בשחרית אלא ודאי משום המן הוא דאמר שורפין לפי שאין לה אוכלין ותתחמץ ולפיכך כל היכא דתלי לשהויי משהי לה: תיפתר כשנתעצל. בשחרית ולא שרף אותה והא קמ"ל דבהאי שעתא דבעי לשורפה שורף אותה עם הטמאה ולא חיישינן למידי: תדע לך שהוא כן דתני טמאה לא כשנתעצל ולא שרף. דהרי טמאה קתני נמי שורף עם חשיכה ולמה לא שרפה שחרית שאה ודאי לשריפה עומדת הלא על כרחך כשנתעצל ולא שרף מיירי: תיפתר וכו'. כלומר מהכא לא מצית לדייק מידי דהיפתר שנטמאת באותו שעה קודם השיכה וכהאי דר' יוסי בר בון דלעיל ולית שמע מינה כלום: רבי שמעון ורבי יהושע אמרו דבר אחד. ר' שמעון דבכורות דמייתי ליה לקמן דקאמר התם בפ"ב גבי בכור שאחזו דם יקיזו לו דם אף על פי שעושה בו מום. וקס"ד דטעמיה משום דאי שביק ליה הכי מיית הלכך אינו עובר כלום אף על פי שהוא עושה בו מום בידים והיינו כר' יהושע דחבית שניה דהואיל ובלאו הכי תלך התרומה לאיבוד ותטמא מותר לטמאה בידים: אמר רבי אילא. דלא היא אלא ר"ש דבכורות ור' יהושע דתרומות לא דין מודה לדין וכו' דר"ש אינו מודה לר' יהושע דטעמיה דר"ש בבכור משום דדבר שאינו מתכוין הוא שהרי אין מתכוין לעשות בו מום אלא אע"פ שעושה בו מום ממילא הוא דקאמר אבל גבי תרומה דמטמא אותה בידים לר' יהושע לא מודה ליה ר"ש יכן ר' יהושע א"נ מודה לר"ש דהכא בתרומה ודאי כיון שתיטמא התרומה אם תפול לתוך החולין מטמא ותלך לאיבוד אבל התם מי יימר דמיית לא קאמר ר' יהושע: אמר ר' זעירא מסתברא

מסורת הש"ס

פסחים כ פ"ג

תוספתא פ"ח / פסחים פ"ג

עין משפט נר מצוה

מו

א ... פ"ו מהל' ... הלכה ...

שנויי נוסחאות (ס"א) מאי נל"ו מה. (ש"ז) להפסיד נל"ו להפסד. להפסיד כמעט נל"ו להפסיד ממעט. (ש"א) עקיבה מדברי נל"ו עקיבא ומדברי. (ש"ז) זעירא נל"ו זעורא. (ש"פ) יוסה נל"ו יוסי. (ש"י) זעירא נל"ו עזרא. (ש"ז) זעירא נל"ו זעורה (וכן לקמן). (ש"ז) לו נל"ו לי.

מסתברא רבי שמעון יודה לרבי יושע. אמר רבי בון בר חייא לרבי זעירא על דעתך דתימר רבי שמעון יודה לרבי יהושע והא תנינן אבל היאך נשרף תלויה עם הטמאה. מודה רבי ליעזר לרבי יושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה. וישרוף שתיהן כאחת. טהורה היא דבר תורה את הוא שגזרתה עליה שריפה טומאה מכל מקום לא נפסלה בהיסח הדעת. לא כן אמר רבי יוחנן *הסיע דבר תורה. אחוזת דם כרבי שמעון תורה. הבית השנייה כר"מ תורה אינו כן אלא משמרה הוא שלא תגע בטהרות אחרות. התיב רבי יצחק בריה דרבי חייה כתובה הגע עצמך שהיתה נתונה על גבי הגחלים. אמר ליה לכשיתננה. אמר רבי מנא לרבי שמי אתון אמרין רבי שמעון יודה לרבי יושע. אפילו רבי יושע לית הוא רבי יושע אמר ליה תניין אינון. *תמן רבי מאיר בשם ר' יושע ברם הכא רבי שמעון בשם רבי יושע. תמן *תנינן הבכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם דברי ר' יהודה. א וחכ"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום אם עשה בו מום הרי זה לא ישחוט עליו. ר' שמעון אומר יקיז אע"פ שהוא עושה בו מום. ר' אבהו בשם ר' לעזר אתיא דרבי יודה כרבן גמליאל. דרבנין כרבי אליעזר דר' שמעון כר' יושע תני בשם ר"ש יקיז אף על פי שהוא מתכוין לעשות בו מום ואתיא כר' יושע אחרייא. א"ר בון בר חייה קומי רבי זעירא תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר"ש. ר' אבהו בשם ר"ש בן לקיש טעמא דר' יודה °לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים לא היתרתי לך את דמו אלא

דברים יב

פני משה

מסתברא. הוא דרבי שמעון שפיר מודה הוא לר' יהושע דק"ו הוא מה התם ספק הוא אי מיית או לא מתיר ר' שמעון להקיז אף על פי שעושה בו מום הכא דבודאי תטמא התרומה ותלך לאיבוד לכ"ש אבל ר' יהושע אינו מודה לר"ש דשאני הכא דודאי היא שתלך לאיבוד: על דעתך דתימר ר"ש מודה לר' יהושע. משום דבמקום שברור הוא שתלך לאיבוד מותר לטמאה בידים אם כן קשיא והא תנינן בתוספתא והבאתי לעיל דר"ש גופיה קאמר לה אבל היאך נשרוף תלוי: וכו' ומודה ר"א ור' יהושע בטהורה ובטמאה ששורפין בע"פ זו לעצמה וזו לעצמה ואמאי ישרפו שתיהן כאחת דהא הך תרומה טהורה תלך נ"כ לאיבוד שהרי אין לה אוכלין עכשיו שאחמלה ולמה לא יטמא אותה בזה ששורפה עם הטמאה הא לדידך כל כי האי גוונא לכ"ע אינה מוזהר עליה מלטמאה: טהורה היא וכו'. תשובת ר"ז לר' בון היא כלומר שאני הכא שהרי טהורה היא דבר תורה שבזמן ששורפה והיא בתחלת שש עדיין ראויה היא לאכילה מן התורה כשאר תרומה טהורה ואתה הוא בגזרת לשורפה דמדבריהם היא בגזרו לשרוף שעה אחת קודם חלות והלכך מכיון דמן התורה עדיין ראויה היא אסור לטמאה בידים ולשורפה עם הטמאה: טמאה בכל מקום לא נפסלה בהיסח הדעת לא כן וכו'. כלומר דפריך הא מ"מ כטמאה היא וכי לא נפסלה בהיסח הדעת דמכיון שהכמים גזרו שלא יאכלו בשעה זו קודם הלות כבר הסיח דעתו ממנה ואינו נזהר לשמרה וא"כ מ"מ נפסלה היא מן התורה דהרי לא כן אמר ר' יוחנן דהיסח הדעת פוסל דבר תורה: ומעתה הא זה דם כר"ש תורה. כלומר לר"ש הרי מן התורה אסור להטיל מום בבכור ואעפ"כ מתיר להקיז אפי' עושה בו מום: וכן תבית שניה דאוקימנא כר"מ אליבא דר' יהושע תורה היא בדבר תורה אסור הוא לטמא תרומה ואעפ"כ ברי לטמויי ביד מכיון שכלהו הכי הולכת היא לאיבוד והכא ה"נ גבי תרומה בע"פ אמאי לא ישרפו אותה עם הטמאה והא דאמרת דמיהת מן התורה טהורה הוא ולא דמיא להני דעכ"פ ילכו לאיבוד הרי גם כאן נפסלה מהמת היסח הדעת ולר' יוחנן פסולה היא מן התורה: אינה כן וכו'. כלומר דהא ל"ק דמיירי שלא נפסלה בהיסח הדעת אלא משמרה היא שלא תגע בטהרות אחרות וכלומר שלא תתערב בטהרות ברהויין לו לאכול וכיון שכן ממילא נשמרת היא שלא יגע בה דבר המטמאה מן התורה והכתי בחזקה טהורה היא ובעינה ואין לטמאה ביד ולשורפה עם הטמאה: התיב ר' יצחק בריה דר' חייה ברוכה. כצ"ל: הגע עצמך שהיא נתונה ע"ג גחלים. לשורפה וכבר אינה משמרה אם אכתי אסור ליתן בלידה הטמאה ולשרוף שתיהן כאחת וא"ל לכשיתננה כלומר דבכה"ג לא אמרינן שכבר נתנה ע"ג גחלים דלא דאין לכתחלה קאמרינן שאסור ליתן את שתיהן כאחת ולשורפן: אתון אמרין ר"ש יודה לר' יהושע אפילו ר' יהושע לית הוא ר' יהושע. כלומר דמקשי ליה בהא דאמרו לעיל דר"ש דבכורות אסבר דמודה הוא לר' יהושע דתרומות וקאמריתו דאין תימר כך דמודה הוא לר' יהושע קשיא הא דהנינן הכא מודין ר"א ור' יהושע וכו' כדלעיל ומה אית לך לאהדורי אליבא דר"ש שפיר ספי היה לך למירמי אליבא דר' יהושע גופיה דאפי' ר' יהושע גופיה דהכא לית הוא ר' יהושע דתרומות והוה לך למירמי דידיה אדידיה דהתם בתרומות קאמר דמכיון שתלך לאיבוד שרי לטמויי בידים והכא במתני' קאמר דשורפין זו לעצמה וזו לעצמה: א"ל דר' יהושע הדר' יהושע גופיה לית לן למירמי אהדדי דודאי הנאין תניין אינון אליבא דר' יהושע דתמן בתרומות ר"מ בשם דר' יהושע כדאוקימנא דהבית שניה כר"מ ואיהו ס"ל נמי הכא דשורפין טהורה עם הטמאה: ברם הכא במתני' ר"ש בשם ר' יהושע הוא. כדקתני בתוספתא דלעיל דר"ש הוא דקאמר לה מודין ר"א ור' יהושע וכו' והלכך דר' יהושע אדר' יהושע ל"ק אבל לר"ש שפיר דייקינן אי אמרינן דמודה הוא לר' יהושע כדפרכינן לעיל ושפיר: תמן תנינן. בפ"ה דבכורות וכדאיירינן לעיל בהאי עניינא: אתייא דר' יודה כר"ג. דהבית הראשונה בתרומות והובאה לעיל דכמו דס"ל לר"ג אל יחדש בה דבר ה"נ ס"ל לר' יהודה בבכור דאע"ג דאזיל לאיבוד דמיית לא יקלקלו ולא יתקנו ודרבנן דאמרי יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום דאסרי לקלקל בידים ואם יכיל להקנו בלא מום מותר כר"א דתרומות דקאמר אם היתה במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע משום דאסור לגרום לה טומאה ומגיעה שלא היטמא: ודר"ש. דס"ל יקיז במוהר לגרום ואע"פ שממילא עושה בו מום ובלבד שלא יתכוין למום ואתי כר' יהושע דתוספתא לר"ש אליביה וכדגרים במתני' דהכא דהלויה וטמאה שורפין שתיהן כאחת והאי דמיא ממש לדינא דבכור דכמו דהתם ספק הוא אם ימות או לו ומותר לו לגרום מום ובלבד שלא יתכוין ה"נ מוהר לגרום טומאה לכפק טמאה וג"כ אינו מתכוין הוא לטמאה אלא ממילא תיטמא כששורפה עם הטמאה: תני. בברייתא בשם ר"ש דס"ל יקיז אע"פ שמתכוין לעשות בו מום והאי תנא אליבא דר"ש אתיא כר' יהושע אחריי וזהו כרבי יהושע דתבית שניה בתרומות דס"ל שאף מתכוין הוא לטמאה ביד הואיל וכלהו הכי הולכת לאיבוד וקרי ליה רבי יהושע אחרייה משום דתרי תנאי ואליבא דרבי יהושע כדקאמר לעיל והנא דברייתא לר"ש כר"מ אליבא דר' יהושע בתרומות דכל היכא דאזלא לאיבוד שרי לטמוייה בידים ותנא דמתני' דבכורות לר"ש כתנא דתוספתא לר"ש אליבא דרבי יהושע: אמר ר' בון וכו'. כלומר דלא תדחוק לאוקמי מתני' דבכורות והברייתא לר' שמעון אליבא דתנאי אלא תיפתר להאי ברייתא דלאו בבכור מיירי אלא בקדשים שהוא חייב באחריותן כגון דאמר הרי עלי וכר"ש כלומר דר"ש לטעמיה דס"ל בכל מקום קדשים שהוא חייב באחריותן הרי הן כשלו לכל הדינים כדאמר במרובה ובאלו מקדשות ולפיכך אפילו מתכוין הוא לעשות מום שרי טעמא דר' יודה דאסור להקיז דכתיב לא תאכלנו וגו' ודריש ליה להאי קרא אבכור דכתיב רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים וכתיב בתריה לא תוכל לאכול בשעריך בכורות בקרך ולאוך וסבירא ליה דקרא קאי נמי אבכור מאחפי לומר לך לא התרתי לך את דמו אלא

קרבן העדה

מסתברא רבי שמעון יודה לר"י. דהשתא בידים קמתיר ר' שמעון כ"ש בתרומה דגרמא הוא: על דעתך דתימר ר' שמעון יודה לרבי יהושע. וה"ה דר"י יודה לר"ש: וישרוף שתיהן כאחת. דהא טהורה נמי לאיבוד אזלא וכי היכי דמתיר ר' שמעון להטיל בכור מום בידים ה"ה נמי נשרוף לטהורה עם הטמאה: ומשני טהורה היא. בשלמא הכא תרומה בשעה ששית מדאורייתא מותרת אלא דרבנן גזרו עליה שריפה כטומאה הלכך אין לטמאותה ולא דמיא כלל לבכור ובתרומות ל"ג טומאה: ופריך מכל מקום מי לא נפסלה התרומה בשעה ששית בהיסח הדעת שהסיח דעתו מאמירתה וא"ר יוחנן הסיח הדעת פוסל התרומה מן התורה: אחוזת דם כר"ש תורה. כי היכא דאחוזת דם לר"ש סופה לאיבוד מדברי תורה מותר לאבד' בידים וכן הבית השנייה לר"מ שסופה לאבד מדברי תורה מותר לטמאה בידים ה"נ תרומה טהורה בשעה ששית נתיר לשריפה שהרי אסורה מן התורה בפסול היסח הדעת: ומשני אינה כן. אינה נפסלת בהיסח הדעת שעדיין הוא משמרה שלא יגעו בה טהרות אחרות: בריה דר"ח כתובה. כך שמו: הגע עצמך שהיא נתונה ע"ג הגחלים. ואינה צריכה שימור: לכשיתננה. הטהורה ע"ג הגחלים ומודינא דמותר ליתן גם הטמאה לשם ואינו חושש: אתון אמרין ר"ש יודי לר' יהושע ורבי יהושע אית ליה דר"ש אפי' ר' יושוע לית הוא ר' יושוע. כלו' קשיא דר"י הדר"י דאלו בתבית הראשונה קאמר שאין לשרוף התלויה שלא לאבדה ואלו ה"ק ר"י שתיהן כאחת ואיירי בתלויה דכל השנה כדפרישית לעיל: א"ל תניין אינון. תנאי ניינהו מתני' דהכא דאמר שתיהן כאחת ר' שמעון אליבא דר"י ומתניתין דתרומות ר"מ אליבא דר"י דתבים הראשונה שאין סופה לאיבוד אסור והכא שסופה לאיבוד מותר לטמאה: תמן תנינן. בבכורות פ' כל פסולי מוקדשין: אפילו מת. אם לא יקיזוהו: אין מקיזין לו את הדם. אפילו במקום שאין עושין לו מום כגון שיטול להתרפאות דגזרינן מתוך שבהול על ממונו אתי למיעבד אפילו במקום שעושין בו מום: יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום. שלא יפגום חוט או ניב שפתיו: לא ישחוט עליו. במום הזה הואיל והטילו עד שיפול בו מום אחר: אתיא דר"י כר"ג. דתבית הראשונה דאמר אל יחדש בה דבר: דרבנן כר"א. דמוהר על שמירתם ולעשות לה תקנה שלא להפסידה והכא בבכור נמי אסור לקלקלו ומתיר לתקנו אם יכול לתקנו בלא מום: ודר"ש. דאמר להטיל בו מום קודם שימות כדי שיהא ראוי לאכילה כר' יהושע דאמר יגרום לה טומאה כדי שיהא ראוי לזילוף דמתחלה אינה ראוי' לאכילה שמא טמאה היא ואינה ראויה לזילוף שמא טהורה היא: אתיא כר"י אחרייא. כר"י שבתבית השנייה דאמר יטמאנה ביד כדי להציל החולין ה"נ מותר לכוין לעשות לו מום כדי להצילו ממיתה: תיפתר. בקדשים שהוא חייב באחריותן וכר"ש. במסכת תרומות ל"ג ליה והכא דגרס לי' כ"ל דה"פ הא דהר"ש יקיז ואע"פ שהוא מתכוין איירי בקדשים שחייב באחריותן ואליבא דר"ש דאמר ממון בעלים הם והלכך מתיר אפי' לכוין לעשות בו מום:
אלא

מו א מיי' פ"ב מבכורות הל' [illegible] סמג [illegible] טוש"ע יו"ד סי' [illegible]

פ' פסחים לג ע"א
פ' פסחים [illegible] נדרים לג ע"ב

שנויי נוסחאות (שכ"ד) דר' נג"א ודרי

פני ירושלים

תמן תנינן בבכור שאחזו דם כו'. נ"ל מום דס"ל קי איסור דפליגי רבנן אם מותר לעשות פ"ס מפום דמפסיד קדשים דשמא ימות וכמבואר וע"כ בקדשים שחייב באחריותן אינו מקרי כלל מפסיד קדשים כיון דישלם לבקדש אחרים ומותר בכל גווני ולפ"ז ל"מ נמי לנך דינא דמייתי דהלא בפ' דתנאי בענין תרומה דנפל בה בספק טומאה דאם בתרומה היא של כהן עצמו מותר בכל גווני אפי' דשאני תרומה דהוא נמי של נכנס כמש"ל נמצא נפ"ד ואפי נמי אינו יכול ליתן לאחרים פחות זה מש"כ בקדשים שחייב באחריותן. ואפ"ה יוצא מום דין הדם לפמן הספק קדשים דבקדשים שחייב באחריותן ל"ש לכשמיר נ"ל אליבא דר"ש דס"ל דמקרי ממון בעלים:

מסורת הש"ס

אלא בשפיכה. כלומר לשחיטה שאין צורך בדמו כמים א"כ שפיכת כל דמו הכל לא להקזה: והכתיב אף בפסולי המוקדשין וכו' והתם לכ"ע מותר אפי' להקיז: להכשיר איח אמרת. התם אילטריך כמים ללמדך בדם שחיטה מכשיר את הזרעים. ובשעה שאינו לרצון. תורה אור כגון האי בכור באחוו דם: אפי' כולו מומין וכו'. מדה"ל למכתב מום וכתיב וכל מום לרבות אפי' בעל מום שלא יטיל בו מום אחר:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

אלא בשפיכה. התיב ר' אבא מרי אחוה דרבי יוסה והכתיב אף בפסולי המוקדשין כן לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים. אמר ר' הייה בר אדא להכשיר אית אמרת. מה המים מכשירין אף הדם יהא מכשיר. ר' אבהו בשם רבי יוחנן שניהן מקרא אחד הן דורשין תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו. ר' שמעון אומר בשעה שהוא לרצון אין את רשאי ליתן בו מום ובשעה שאינו לרצון אתה רשאי ליתן בו מום וחכמים אומרים אפילו כולו מומין אין את רשאי ליתן בו מום:

אלא בשפיכה ושתיכל לאכלו אבל לא להקיז דמו כעוד שאת חי: והכתיב אף בפסולי המוקדשין וכו'. ודרשי' להאי קרא דבפסולי המוקדשין הכתיב מדבר כדכתי' אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל וגו' והאת אתי דרבת בהאי תשפכנו דכתי' בהו דלא מצית למימר למעוטי הקזה בהרי כבר נפסלו ואינו עובר על עשיית מום בהם: הכא להכשיר איח אמרת. ללמדנו איזה דם הוא מכשיר לקבל טומאה ואיזה אינו מכשיר ודרשינן תשפכנו כמים מה מים נשפכין ומכשירין אף דם נשפך הוא מכשיר פרט לדם קדשים שאינו מכשיר הזרעים: ושניהן ר"ש וחכמים מקרא אחד דרשו: בשעה שאינו לרצון. כגון זה שאחוו דם וכבעל מום היא וחכמים דרשו מדכתיב כל מום מכ"מ אפילו הוא כבר בעל מומין אין אתה רשאי להטיל בו עוד מום אלא יניחנו כמות שהוא

הדרן עלך אור י"ד

עין משפט נר מצוה

מ"ה

א מיי' ז"ה מהל' איסורי מזבח הלכה ב

הדרן עלך פרק אור לארבעה עשר

רידב"ז מפרק ראשון

(שייך לדף א ע"א בגמ') ר' מנא לא אמר כן ושמרתם וגו' עשה שיהא היום והלילה משומרין ר"ל דלשון ושמרתם משמע שיהא היום והלילה כבר נשמר מן החמץ שיהא המקומות כלם מבודקין מן החמץ וצריך לפ"ז יתחיל בי"ג כדי שיהא כל המלי"ע של י"ד כבר משומר ומשני דבזה פ"ל כר' יוסי דאור האר יפה לבדיקה וצריך לפ"ז יתחיל באור ליל י"ג ומשני דז"א דא"כ יתחיל מר"ח:

(דף ג ע"ב במתני') ר"י אומר בודקין אור לארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור והכ"א אם לא בדק אור לארבעה עשר יבדוק בי"ד. לא בדק בי"ד יבדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד וכו' וכו' ובגמ' יש מחלפה שיטתיה דר"י דתני ר"י אומר בודקין אור לארבעה עשר וכו' והכ"א אם לא בדק אור לארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר צריך לבדוק ג' פעמים מה אם בשעה שהגיע זמן ביעורו את אמר צריך לבדוק ג' פעמים בשעה שלא הגיע זמן ביעורו לא כ"ש לא נורכה דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ע"כ ונראה לפענ"ד דהש"ס דר"י ס"ל במתניתין דצריך לבדוק ג' פעמים ונפקא ליה בגמרא מן התורה כנגד ג' פעמים שכתוב לא יראה לך שאור והנה בתורה אינו מפורש רק ג' פעמים אבל אימתי ומניין אינו מפורש ורק ר"י מחלק הג' פעמים לאלו הג' זמנים אור לי"ד ובי"ד שחרית ובשעת הביעור וחכמים ס"ל דלא בעינן ג' פעמים ודי רק בפעם אחת וא"כ כיון דהכי פלוגתתן איפכא מיבעיא למתני. והכ"א אם בדק אור לארבעה עשר לא יבדוק בארבעה עשר. אם בדק בארבעה עשר לא יבדוק בתוך המועד דזה הוא עיקר פלוגתא לנגד ר"י דר"י ס"ל דבעינן ג' פעמים והכמים ס"ל דדי בפ"א. יר"מ ס"ל דלא מהני בפ"א אלא אפילו אם בדק באור לי"ד צריך לבדוק עוד בי"ד ואפילו אם בדק בי"ד צריך לבדוק בתוך המועד דאו הוי דבר והיפוכו הכל לפי מה דנגרס נן השתא והכ"א אם לא בדק באור לי"ד יבדוק בי"ד והם לא בדק בי"ד יבדוק בתוך המועד מתמע דר"י פליג ע"ז. וס"ל אם לא בדק אור לי"ד לא יבדוק הבדיקה הזה בשחרית אלא הבדיקה של שחרית בודק בעד עלמו אבל הבדיקה של אור לי"ד לא יבדיק שוב וכן אם לא בדק באור י"ד ובי"ד לא יבדוק בתוך המועד ג' פעמים בעד אור לי"ד ובעד י"ד ובעד המועד ע"ז קשה דהיא שיטה מחלפת דהא אינו צריך לבדוק רק ג' פעמים וגם הג' זמנים דנימא עבר זמן בטל קרבנו אלא ג' פעמים ומהיכי תיתי נימא דאלו ג' פעמים הוא דווקא קודם שהגיע זמן ביעורו אבל משהגיע זמן ביעורו א"ל לבדוק ג' פעמים רק פעם אחת ע"ז אמר שיטה מחלפת היא מה אם בשעה שלא הגיע זמן ביעורו את אמר צריך לבדוק ג' פעמים בשעה שהגיע זמן ביעורו לא כ"ש ע"ז משני לא נורכה דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד פי' דע"כ ר"מ מודה לזה דאם לא בדק באור לי"ד וכן בי"ד יבדיק הג' פעמים בשעה שהגיע זמן ביעורו והוא בתוך המועד והא דהני בלשון זה והכ"א אם לא בדק ולא תני בלשון והכ"א אם בדק כנ"ל לא נריכה נן לשון הזה אלא אהא לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד דבזה לא מצי למיתני אם בדק בתוך המועד לא יבדוק לאחר המועד דמאי קמ"ל פשיטא וכי עד השתא תנינן בשום מקום דצריך כלל בדקה לאחר המועד דאתא לאשמועינן אם בדק בתוך המועד לא יבדוק לאחר המועד וע"כ דתחילת דינא קאשמועינן השתא דאם לא בדק בתוך המועד דינא הוא דיבדוק לאחר המועד וע"כ נריך הלשון הזה והכ"א אם לא בדק ולא תנינן אם בדק כו' לא יבדוק אלא משום אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד וגם ע"ז בהמה הפשר דפליג ר"י. אבל עיקר פלוגתא שבין ר"מ והכמים הוא באם בדק אם יבדוק אם לא יבדוק דלר"י אם בדק יבדוק ולהכמים אם בדק לא יבדוק ולא פליג באם לא בדק אם יבדוק או לא יבדוק דלכו"ע אם לא בדק יבדוק ורק דפליגי באם בדק אם יבדוק או לא:

(דף ד ע"א בגמ') ר"מ אמר ל"ת עליו תמן על אכילתו ר"י אומר ל"ת ע"א על עשייתו פי' דהירושלמי ס"ל כמו בש"ס דילן דף ה ע"א דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ כדפ' רש"י ז"ל דזמן אחד הוא אמר רחמנא השבתת שאור ואכילת המץ וע"כ מדס"ל לר"י דמשש ומעלה ד"ת לענין העשה כמו כן הו"ל לענין ל"ת דבל ירא' ובי' כדאיתא לקמן פ' ח"נ הי"ד דלר"י משש ולמעלה ד"ת עובר בב"י ג"כ משש ומעלה וכן היהקש אכילת המץ ג"כ להשביתו וע"כ פי' הכתוב ל"ת ע"א הוא ג"כ על זמן עשייתו וע"כ אית ליה לר"י דמשש ומעלה עובר על הכל בין על העשה דהשביתו ובין על הל"ת דב"י ובין על הל"ת דל"ת ע"א ובין על העשה דמלה ולא תמן וכדמסיק ר"י א"ל עשה ול"ת על אכילתו עשה ול"ת על ביעורו פי' משש ומעלה עובר על הכל בעשה ול"ה בין על אכילה בין על הביעור. כן ש עת הירושלמי דאיתקש הא דכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. כי כל אוכל מחמצת וגו' לאו דווקא על שבעה ימים היקש אלא איתקש על הכל בל עיקר דין השבתת האון איתקש לאכילת חמץ וכן הוא שיטת הירושלמי בפ' ב"ג. משא"כ לשיטת הש"ס דילן אינו כן כמבואר בתוס' עיי"ש:

(דף ח ע"א בגמ') חבריא אמרין תמיהת כר"י הקדישו מקידש עשאו תרומה אינו תרומה. הקדישו מוקדש הקדש דמים אע"פ שאין פודין את הקדשים להאכילן כו' ואינו שוה כלום להקדיש דמה יעשה הקדש בהקדש הזה דהא הוי איסור הנאה להקדש מ"מ כיון דלא האי עדיין איסור הנאה כהדיוט דהא לגבי הדיוט ברשותי' קאי לע"ע בשעה התמיהות ויש בידו כח להקדיש בשיר הל ההקדש דלא דמי לאיסור הנאה בעלמא דאין בידו להקדיש שאני התם דכיון דהוי איסור הנאה לאו ברשותי' קאי להקדיש משא"כ כאן דלגבי ההדיוט הוי עדיין שלו שפיר מצי להקדיש ולא איכפית מה שאינו שוה כלום גבי הקדש דהא התבריא ס"ל לקמן בפ' כ"ש ה"ג דאיסור הנאה דינו כמי שהות מבו"ם וכיון דקי"ל דהקדש חל על פחות משו"ש אע"פ דלא שוה פרוטה מ"מ כיון שיש כח ביד המקדיש להקדיש שפיר חל ההקדש כדאיתא בתוס' ז"ל במס' גיטין דף י"ב ע"ב עיי"ש וא"כ כמו כן גבי איסור הנאה כיון דיש כח ביד המקדש להקדיש שפיר חל על איסור הנאה דלא גרע מפחות משו"פ דלא איכפית לן מה שאינו שוה דמים בהקדש. אבל עשאו תרומה אינו תרומה דלא ניתנו תרומה אלא לאכילה בלבד דהא קדושת התרומה נתקדש בקריאת שם תרומה על ב' דברים א' על איסור אכילה לזרים ב' על שמירת תרומה דמשמרת תרומות משום הכי בתרם תרומה שמחה הל קריאת שם תרומה על אכילת זרים דחולין שמאין מותרין לזרים וכיון שנתקדש בקריאת שם תרומה אסורה לזרים משא"כ הכא דלא חל הקריאת שם לשום דבר לא לאכילת זרים דהא יבור בלא"ה משום אכילת חמץ ולא לענין משמרת תרומה משום דכיון דקאזיל לאיבוד מותר לו לעשות בידים דהא שורפין בע"פ תרומה טהורה עם הטמאה ולא חיישינן למשמרת תרומות כיון דקאזיל לאיבוד כדאיתא בכמה מקומות א"כ אין כאן מקום על קריאת שם תרומה ע"ז אמר להם ר' יוסי לא המסתברא דלא הילופין הקדישו אינו מוקדש שאין פודין את הקדשים ט' וע"כ כיון דהוי איסור הנאה להקדש לא חל ההקדש כיון שאינו שוה דמים להקדש ולא דמי למקדיש פחות משו"פ דחל ההקדש ז"א הליכא דר' יוסי דלשיטתיה בפ' כ"ש ה"ג הנ"ל פליג כהד א עם הבריא וס"ל דלא דמי איסור הנאה לפחות משו"פ דפחות משו"פ איהא בתורת תשלומין משום דראוי להשלם עליו משא"כ איסור הנאה. עיי"ש. וע"כ לשיטתיה כיון דאיסור הנאה אינו שוה כלום להקדש על מה יחול ההקדש וע"כ אינו חל ההקדש משא"כ לענין תרומה הוא לה פיך דהא שפיר הל הקריאת שם תרומה משום המעלה דתרומה משום שהרס במעלה דמשמרת תרומות דאע"ג דקי"ל דהיכי דאזיל לאיבוד מותר לו לטמאותו ולשורפו בטמאה בההיא בער"פ ה"ל בשביעית בשעה שהוא צריך שריפה נדאורייתא אבל בתחלת שבית דהוי שריפתו מדרבנן קי"ל במס' תרומות פ"ט דאסור לשורפו בב"א אלא שורפין זה בפ"ע וזה בפ"ע משום האי טעמא גופיה דטהורה היא ד"ת את הוא נגזרה עליה שריפה וכן איתא מפורש במס' תרומות פ"ח ה"ד הנ"ל לשון זה ממש טהורה היא ד"ת את הוא שנגזרת עליה שריפה וע"כ אמר גם כאן לשון הזה ממש עשהו תרומה הר"ז תרומה דטהורה היא ד"ת את הוא שנגזרת עליה שריפה וע"כ כ"ז שבריפתה הוא מדרבנן הוי טהורה ד"ת ומוזהר על שמירתה ע"כ שפיר חל שם קריאת תרומה עליה ועיין בתוס' ותמצא טעם בע"ה:

(עם בגמ') רשב"ל אמר בשם ר' ינאי כשירות היו משום מאי הוא שיבטן שלא לשהות עליהן את הזבח פי' דהגם דקי"ל אין מביאין תודה בחג המצות ומוקמינן בי"ד היא רק דלכתחלה לא יביא להקר בה בי"ד ויביא בי"ג אבל אם עבר ולא הביא בי"ג מהיוב ע"כ להביאו בי"ד כדי שלא יעבור בב"ת או בעשה ברגל הראשון ואיתא במס' ר"ה דף ו' ע"א באפרים ולא אקריב דעובר בעשה או בל"ת הוא משום דמשהי גביה עיי"ש ולפיכך ע"כ מחויב להביא בי"ד אע"פ שאין זמן הקרבה כי ביום כדי שלא יעבור בעשה או בל"ת ומכיון דבדיעבד אם עבר והקריב תודה בי"ד כשר [דרק לכתחלה אין מקריבין משום דהין מביאין קדשים לבה"פ אבל בדיעבד כשר] שפיר לא עבר העשה או הל"ת כשהביא בי"ד כיון דלא משהי לה גביה כדמוכח בירושלמי בפ"ק דמס' ר"ה דבשלמה שנתו בשלרת עובר בב"ת שלא הביא אותה ביו"ט משום דבדיעבד כשר כשעבר והקריב ע"כ עיבר בב"ת כשלא הביא אבל כשהביא בעלרת אינו עובר בב"ת משום דבדיעבד כשהקריב כשר וע"כ כשלא הביא התודה ב"ג מחייב ע"כ להביאו בי"ד ואע"פ שעי"ז יפסל הלחם בידים משום דהכהנים לא יקרבוהו מ"מ מחויב להביא משום שלא לשהות גביה הזבח בבילן. והיינו דגרסינן רשב"ל בשם ר' ינאי כשירות היו משום מאי הוא פיסלן ר"ל למה היא פוסל אותן בידים משום כדי שלא לשהות עליהן את הזבח דאם לא כן יבאה נגי' את הזבח לעבור בעשה או בל"ת דב"ת והא דלא קאמר שלא לשהות הלחם גופי' משום דעיקר הקרבן הוא הזבח ולא הלחם והלחם הוא גלל זבח ואם לא יביא הלחם לא יעבור על שלא הביא הלחם אלא משום שלא הביא הזבח כהלכהו כדאיתא במס' מנחות דף פ' עיי"ש ברש"י ז"ל [ולשיטת המל"מ ז"ל בה' מעבה הק' ה"ג דאינו עובר רק במילי דהקרבם בלא"ה ניהא] ע"ז פריך ויעדה הא"כ כשבכילן. ומשני אר"ה הוליא קומי ר"ל.

עיי' נוסחאות (ע"ז) אית אמרת כצ"ו איתאמרת.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

הלכה א מתני' *כל שעה שהוא מותר לוכל מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ומכרו לנכרי ומותר בהנאתו [א] עבר זמנו אסור בהנאתו. לא יסיק בו תנור וכירים ר' יודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה [י] וחכמים אומרים מפרר וזורה לרוח או מטיל לים:

גמ' א"ר אימי מאן תנא כל שעה שהוא מותר לוכל מותר להאכיל אסור לאוכל אסור להאכיל ר"מ. ברם כר' יודה חמישית אע"פ שהוא אסור לוכל מותר להאכיל. התיב ר' בא *והתנינן [ג] שאור ישרף והאוכלו פטור. *ואמר רב הונה בשם רבי מותר להאכילו לכלבים א"ר יוסה מה אתינן מיתני כל חמץ לא שעות מאן תנא שעות ר' מאיר. א"ר בון בר חייה קומי ר' זעירא זאת אומרת שמותר להאכילו לבהמת הבקר. התיב רבי ירמיה והתנינן מפרר. סבר ר' ירמיה כברות א"ל ר' יוסה לא אמר אלא מפרר מכיון שפירדו בטל. ואיידא אמר דא °לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים הרי זה בא לאוסרו בהנייה. נן אנן קיימין אם לכלבו ההני איסור הנייה אלא כי נן קיימין אפילו לכלב אחרים. זאת אומרת [י] שאסור להאכילן [ל]לבהמת הבקר. *ר' אבהו בשם ר"א • כל מקום ע"א לא תאכל לא תאכלו לא יאכלו

את

פני משה

הלכה א מתני' כל שעה שמותר לאכול מאכיל. לגופיה לא איצטריך דפשיטא הוא אלא לדיוקא דתידוק מיניה הא כל שעה שאינו מותר לאכול אינו מאכיל. ובבבלי מדייק מדלא קתני כל שעה שאוכל מאכיל יכר"מ דס"ל אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש ומדקתני כל שעה שמותר לאכול מאכיל ש"מ דבתרי גברי מיירי ומוקמינן למתניתין כר"ג דס"ל חולין נאכלין כל ד' ותרומה כל חמש וה"ק כל שעה שמותר לכהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמתו אבל אין הלכה כר"ג כדפרישית בפ"ק: מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות. בבבלי פריך צריכותא דאי תני בהמה ה"א דיקא בהמה אי משיירא הוי לי' ומבערו אבל חיה דאורחה להצניע אימא לא ואי תני חיה ה"א דחיה אין משום דאי משיירא מיהת מצנע לה ולא עבר עליה בבל יראה ובל ימצא אבל בהמה זמנין דמשיירא ולאו אדעתיה לבער ועבר עליה צריכא ואיידי דתני בהמה וחיה תני נמי עופות: ומכרו לעכו"ם. לאפוקי מדב"ש דס"ל לא ימכור אדם חמצו לנכרי אא"כ שיכלה קודם הפסח קמ"ל: ומותר בהנאתו. התם פריך פשיטא ומשני לא צריכא שחרכו קודם זמנו ונפסל מלאכיל לכלב וקמ"ל דכה"ג מותר בהנאתו אפילו לאחר זמנו: עבר זמנו אסור בהנאתו. הא קמ"ל דאפילו בשעות דרבנן והיינו מתחלת שעה שביעית אסור בהנאה: ולא יסיק בו תנור וכיריים. הך בבא אליבא דרבי יהודה איצטריך דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה מהו דתימא בהדי דקא שריף ליה ליתהני מיניה קמ"ל דכי מטא זמן איסוריה אפילו בדרך ביעורו אסור בהנאה: אלא שריפה. דיליף מנותר דאסור בהנאה וענוש כרת ומצותו בשריפה דוקא אף חמץ כן והחכמים לא ילפי מנותר דהלכו של שור הנסקל יוכיח דאסור אפילו בהנאה וענוש כרת ואינו טעון שריפה אלא אף הפררו וזורה לרוח או מטיל לים בעינא ודוקא בנהמות אבל אם היה המין קשה כגון הפת מפרר ומטיל לים והלכה כחכמים:

גמ' מאן תנא כל שעה וכו' ר' מאיר. דלדידיה אוכל ומאכיל כל שעה חמשית דאלו לרבי יהודה הרי שעה חמשית אע"פ שהוא אסור לאכול מאכיל הוא לבהמה: התיב רבי בא. והיכי הנ רת דלר"מ כל שהוא אוכל מאכיל הוא ומשמע שאם הוא אסור לאכול אסור נמי להאכיל לבהמה והתנינן לקמן בפ"ג שאור והוא חמץ שלא החמיץ כל צרכו ישרף לפי שאסור הוא באכילה ואם אכלו פטור מכרת ואמר רב הונא עלה בשם רבי דמותר להאכילו לכלבי' הרי שהוא אינו אוכל ואפ"ה מאכיל הוא: מה אתינן מיתני כל חמץ. בתמיה וכי כל חמץ שהוא אוכל מאכיל קתני דקשיא לך משאור ומהאי דרב הונא וכי לא בשעות עסקינן ועל שעות הוא דאמרי' מאן תנא ר"מ: זאת אומרת שמותר להאכילו לבהמת הבקר. הא דקתני עבר זמנו אסור בהנאתו קאי משום דקשיא לי' פשיטא ומאי קא משמע לן הלכך מפרש דלדיוקא קתני דדוקא בהנאתו הוא דאסור כגון להאכילו לבהמתו אבל מותר הוא להאכיל לו להאכיל לבהמת הפקר דאין זה להנאתו: התיב רבי ירמיה והתנינן מפרר. כלומר למה לך למידק מדיוקא דמתני' ולא נידקתני בהדיא דהתנינן מפרר וזורה לרוח וקס"ד דמפרר לאו מפרר ממש קאמר אלא מפזרו לרוח כדמסיים הס"ד דסבר ר' ירמיה ככרות שמפזר לככרות שלימות לרוח וכיון שכן לא יבער שמא יאכלום בהמת הפקר ותאכלם ואפ"ה לא חיישינן דמותר אף להאכיל לבהמת הפקר: א"ל רבי יוסה. דלא היא דלא אמר אלא מפרר ממש לפ רורין קטנים ותו ליכא למיחש לבהמת הפקר דאפילו תמצאם ותאכל אין בכך כלום דמכיון שפירדו בטל הוא וכאלו אינו בעולם: ואיידא אמרה. כלומר דהשתא דליכא למילף מידי ממתני' ומאיזה מקום שמעינן להאי דינא אם מותר להאכיל לבהמת הפקר או לא: דא. מזה דלקמן ב"מ דאסור הוא דתנינן בברייתא דדריש להאי קרא לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים דיאכל לאחרים משמע והי"ז בא הכתוב לאסרו לחמץ בהנאה והשתא מה אנן קיימין להאי ברייתא אם לאסור להאכיל לכלבו והתני איסור הנאה במתני' ומאי קמ"ל בברייתא אלא כי אנן קיימין להברי הא אפילו לכלב אחרים אסור להאכיל וא"כ איפכא הוא מהאי דקאמר ר' בון אלא דזאת אומרת שאסור להאכילו לבהמת הפקר והשתא נמי לא תידוק כדדייק רבי בון ממשנה יתירה עבר זמנו וכו' אלא דהיא גופה קמ"ל נמי במתני' והאי בהנאתו אהנאת חמץ קאמר וכלומר דכל הנאתו של החמץ אסור ואפילו ליהנות לבהמת הפקר ולהאכילה: כל מקום שנאמר לא תאכל וכו'. גרסינן להאי סוגיא בערלה פ"ג בהלכה א' עד והדא מסייעא לרבי יוחנן:

את

קרבן העדה

הלכה א מתני' כל שעה שמותר לאכול מאכיל. לדיוקא איצטריך דתידוק הא שעה שאסור לאכול אסור להאכיל: ומוכרו לעכו"ם. אע"פ שיודע שלא יכלה קודם הפסח שאין מצווה לבערו מן העולם: ומותר בהנאתו. בהנאת אפרו אם חרכו באור קודם זמן איסורו: עבר זמנו. כגון בשעה ששית אע"פ שאין איסורו אלא מדרבנן אסור בהנאה ואם קידש בו אשה אינה מקודשת: ולא יסיק בו תנור וכירים. שאפילו בשעת ביעורו אסור ליהנות ממנו: ר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה. בגמרא מפרש טעמא:

גמ' ר"מ. דאמר בפ"ק אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש: ברם כר"י. אבל כר"י דאמר התם אוכלין כל ד' ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש לא אתיא מתני' דהא איכא שעה חמישית אף על פי שאסור לאכול מותר להאכיל: ואר"ה בשם ר'. שאור מותר להאכיל לכלבים הרי שאור שאסור לאכול ומותר להאכיל: מה אתינן מיתני. וכי אתי התנא דמתני' למיתני כל חמץ שאסור לאכול אסור להאכיל: לא שעות. הרי לא תני אלא כל שעה שמותר וכו' ובשעות ודאי ר"מ היא ולא ר"י משא"כ שאור לאו בשעות תליא דהא אף בפסח אסור לאכול ומותר להאכיל: זאת אומרת. מדתני במתני' ומטיל לים אף על גב שהדגים אוכלים אותו או שיוכל לבא עכו"ם ויטלנו אפ"ה מותר ש"מ שמותר להאכיל החמץ לבהמת הפקר: והתנינן מפרר. וסבר ר' ירמיה דהיינו ככרות הוא מפרקן ש"מ שאסור להאכיל לבהמת הפקר דאי מותר למה ליה לפרר יניחם כך שלימין בר"ה: לא אמר אלא מפרר. כדי שיבטל ולא ישים לבו עליו אבל לפרס שלא יהא ראוי לשום דבר אינו צריך דאף אם יאכלנו בהמת הפקר ליכא איסורא: ואיידא אמר דא. והיכן אמר דבר זה שאסור להאכיל לבהמת הפקר: ה"ג לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים במה אנן קיימין וכו'. כן הוא גי' הטור: מה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם לכלבו. לאסור שלא יתן חמצו לכלבו: הייט איסור הנייה. דשמעינן מלא תאכל חמץ: אלא כי. איצטריך קרא דלא יאכל חמץ לאסור להאכיל אפילו לכלבים אחרים: זאת אומרת שאסור להאכיל לבהמת הפקר. והיינו כלבים אחרים:

את

גליון הש"ס

תוס' הריד

מכיון שפירדו בטל וכו' אפילו לבהמת הפקר וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל עי' בש"ע או"ח סי' תמ"ה והאיתי מקשים על פירש"י ז"ל במכילתין דף כ' ע"ב בש"ס אין ב"ח אלא שריפה פירש"י ז"ל דאי בשבתו ככל דבר ס"ל לאוקמי' ביו"ט ויבערנו ע"י דבר אחר יאכילנו לכלבים או ישליכנו לים עכ"ל ז"ל וקשה האיך יאכילנו לכלבים. והו קושיא עצומה. ולכאורה קשה עוד דמי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן ולמה לא פירש כלשון המשנה בחכמים דפליגי על ר"י גרסינן וחכ"א מפרר וזורה לרוח ומטיל לים ויפרש רש"י ז"ל דאי בשבתו בכ"ד ס"ל לאוקמיה ביו"ט ויבערם ע"י דבר אחר דיפרר וזורה לרוח ומטיל לים ולמה תפס בביעור דיאכילנו לכלבים. וגם למה שינה מלשון המשנה גבי מטיל לים דבמשנה גרסינן מטיל לים ורש"י ז"ל כתב וישליכנו לים. ונראה לפענ"ד ע"פ הירושלמי הזה לתרוצי זאת בע"ה. דהנה המג"א ז"ל פסק בסי' תמ"ח דמותר להשליך ככרות שלימות בבהכ"ס בערב פסח לאחר חצות ומביא ראיה דהאיך יטיל לים הא הדגים יאכלוהו א"ו דלא אסור אלא כשמאכיל לבהמת הפקר דהוה קצת הנאה כשמשליך לפני' אבל כשהוא משליך לפני' מותר א"כ ה"נ משליך לבהכ"ס אע"פ שאח"כ יעלו עכברים. וכ"כ בבי' התמ"ח. ולפענ"ד נראה דאינו כן וכן איתא בירושלמי דסוגיא דידן דאינו מותר להשליך לבהמת הפקר אלא במפרר כיון שפירדו בטל אבל בלא פירור ובככרות שלימות אסור להשליך והלא כדס"ל לר' ירמיה ככרות וכ"כ כבדיא

דבהמת

רידב"ז

ר"ל דהרבה חולין לפניו וכן איתא בירושלמי בתם' בילה פ' משילין תיבת חולה על משמעות חולין לא אוכל ר"ל שלא יכול לאכלן ולא אמר יפדה ויאכל בתמיה וכיון דמיירי בי"ד דלא יכול עוד לאכלן א"כ האיך יפדה משא"כ בגמ' דילן דמיירי דנאכל הזבח בי"ג א"כ פריך שפיר דנפרקינהו בי"ג דהא עדיין יש לו שהות לאוכלן:

(דף ח ע"ב בגמ') **ר"ח** אמר פסולות היו משני שאין מרין להביא תודותיהן כו' וא"א שלא יפסף דמה של אחד מהן כו' פי' התוס' ז"ל במכלתין דף יג ע"ב ד"ה אלא דמיירי בי"ג והוין פסולות גמורות ופליג על ההיא דרשב"ל בשם ר' ינאי דס"ל דכשירות היו ומכאן מוכח כמו דכריטו דהא דרשב"ל בשם ר' ינאי כשירות היו דלא כפי' המפרשים ז"ל דמפרשי בגבתם הזבח דהא לע"ז לאו כשירים הן אלא פסולים הן כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל. סליק פרק ראשון:

אמר רבב"ח קומי ר"ז זאת אומרת שמותר להאכילו לבהמת הפקר התיב ר' ירמיה והתנינן מפרר סבר ר' ירמיה ככרות א"ל ר' יוסי לא אמר אלא מפרר מכיון שפירדו בטל ואיידא אמר דא לא יאכל חמץ וכו' פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ודחוק הוא ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דרבב"ח קאמר דממתניתין מוכח דמותר להאכילו לבהמת הפקר דלא קתני יקבר אלא מפרר וזורה לרוח א"כ הרי הוא מאכיל לבהמת הפקר ע"ז התיב ר' ירמיה והתנינן מפרר סבר ר' ירמיה ככרות פי' דר"י פריך לדעתיה דרבב"ח דמותר להאכיל לבהמת הפקר וקס"ד דר' ירמיה דאף ככרות ס"ל לרבב"ח דמותר להאכיל לבהמת הפקר מדלא קאמר דמותר להאכיל החמץ הנפרר לאחר שנפרר לבהמת הפקר אלא סתם דמותר להאכיל לבהמת הפקר א"כ אפילו ככרות מותר ע"ז פריך דמאי מוכח ממתניתין הא אדרבה ממתניתין מוכח דאסור להאכיל ככרות

לבהמת

שינויי נוסחאות (ש"ג) ומכרו גד"ו ומוכרו. (שם"ג) להאבילן וס' ר"א גד"ו להאכילן וכו' רבי אלעזר.

טוב ירושלים

אר"א מאן תנא כו' ר"מ ובבבלי מסקינן כר"ג ופי' התוס' שם ה' סק' דכל"ג כר"ג משום דסתם לן תנא כוותי' כדברי הבבלי דהכא. והנה המפרשים דקדקו שם דמתחלה אמר ונימא מר הלכה כר"ג והרי ר"נ קאמר בשם רב ס"ל נהקשות על רב. ותו דאח"כ אמר ואב"א רב דאמר כהאי תנא ול"א בפיסיר דהא דאר"ג המקדש אשה משש שעות ולמעלה סיט מסיף שם והוא מסיף שם אבל בשם עצמו פוטר בהנאה. והרמב"ם כתב ע"ז ולי מה"ע דלר"מ רק כדקיי"ל כר"מ וכרי רש"י כתב כאן דל"ע כל שעה שמותר לאכול מה"ת מאכיל אפילו מדרבנן דהא איכא פל קן מותר דהכא דודאי י"ל דלא אתיא פר"ג רק כדקיי"ל כר"מ וכרי רש"י ... פם כו'. והרי לדברי בעה"מ שפיר מ"ל על שעה ששית דאוכל מה"ת ומאכיל מדרבנן. ודוחק לומר דאיכא עד כלייה דאסור מדרבנן. אך מצאתי כבר בקושי בפמ"ח שם ומפלפל באורך. ולעתנו מ"ש ד"ל דודאי דמתני' כר"מ. אבל מ"מ לא כ"כ ס"ל כר"מ דהא רב פסק כר"י ולפי כר"י"ד איסור חמץ לפני זמנו ולאחי"ה לא בהא תליא וא"כ אין קושי על רבה בר שילא דאוקמה כר"ג. ד"ל שפיר דברי"י ס"ל בתנן בל ב"א א"כ לא רצה לאוקמי בהם משנה כר"מ. ונר"ע לקי"ת דס"ל סת"מ כר"ג דהא רבא נופא פסק כר"ג דהלכה כר"מ כהפ"ם ל' א' וע"כ הקשה על רק דפב"ם ס"ל מכריע דסתם משנה אי"ל מוקמינן כר"מ ואף דבלי"ז אין הלכה כסתם שאח"כ מחלוקת מ"מ הרי ר"ל כסק בלי"ז כר"מ אף דבר"ם הלכה כר"י עד ר"ם ס"ל עב"ם אין לו הכרח דסת"מ כר"ג אבל נרג דס"ל שם כ"ם ב' כרי' וא"כ ודאי לא פוקי כלל כר"ם ואי"כ ודאי דכל מתני' כר"ג וק' מסת"ם ס"ל

מעיני יהושע

שאור ישרף וכו' מותר להאכילו לכלבים. ר"ג ישרף פירש שלא יהנה לגמרי פי' מג"א ריש סימן תמ"ג ומשמע דס"ל נירושלמי דשקה מותר בהנאה נמאן דס"ל סקשה מדרבנן ושונה כן דעת ש"ם בבלי:

ר"נ דאמר כהאי תנא פ"ם. וי"ל בשיטות לסמ"ג כר"ם כאן בשם נפל כר"ם דס"ל מה"ת מותר עד כלייה רק מדרבנן אסור. וע"כ לא כחמירו רק לאסור כלל מדרבנן. וי"ל דלכאורה ינהי"ק נמי בעה"מ לא פריך מידי כגמ' כתב כאן דל"ע כל שעה שמותר לאכול מה"ת מאכיל אפילו מדרבנן דהא איכא מדרבנן. ודוחק לומר דאיכא עד כלייה דאסור מדרבנן. אך מצאתי כבר לפני זמנו ולאח"כ לא בהא תליא וא"כ אין קושי על רבה בר שילא ולפי כר"י"ד איסור המין ונהיות כן פ"ם קושית תוס' וכל הדקדוקים.

אמר

תורה אור

את תופש איסור הנייה באיסור אבילה עד שיבא הכתוב ויפרוש לך כשם שפירש לך באבר מן החי ונבילה. וכי מה פירש לנו באבר מן החי °ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אתו. וכי מה פירש לנו בנבילה °לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי. תני חזקיה ופליג וכי מי אסרו לכלב. והא כתיב °כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. מעתה את תופש איסור הנייה כאיסור אבילה. שנייא היא דכתיב °וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו. והכתיב °רק הדם לא תאכלו. מעתה את תופש איסור הנייה באיסור אבילה. שנייה היא דכתיב °על הארץ תשפכנו כמים. מה המים מותרין בהנייה אף הדם יהא מותר בהנייה. והכתיב °על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. א"ר אבהו קיימתיה בגיד הנשה שבנבילות. והא כתיב °ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה. א"ר אבא מרי אחוי דר' יוסי שנייה היא שקבע הכתוב זמן. והא כתיב °לא תאכלום כי שקץ הם. א"ר מיעט איסור הנייה שבו. *ר' אבהו בשם ר' יוחנן העושה איספלנית משור הנסקל ומחמץ שעבר עליו הפסח אינו לוקה שאין לא תעשה שבו מהוור. מכלאי הכרם לוקה. אמר רבי חנינא °פן תקדש פן תוקד אש. מערלה צריכה. עשה לרחקו כתיב (לא תיעשה) לא תיעשה לאוכלו כתיב (לא תאכלו כתיב) לא תיעשה לרחקו לא כתיב. מתניתא פליגא על ר' יוחנן *ממשמע שנ' °סקול יסקל השור וכי אין אנו יודעין שבשרו אסור באבילה מה ת"ל לא יאכל את בשרו בא להודיעך שכשם שהוא אסור באבילה כך הוא אסור בהנייה. מה עבד לה ר' יוחנן פתר לה בשקדמו הבעלים

קרבן העדה

את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה. כלומר אחד איסור הנאה ואחד איסור אכילה במשמע: עד שיבוא הכתו' ויפרש לך היתר הנאה. כמו שמפירש באיסור אבר מן החי ובאיסור נבלה ומייתיו שמעינן דכל היכא דכתיב לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנייה דהא גבייהו לא כתיב אלא לא תאכל ואפ"ה אילטריך קראי להיתר הנאה כדמסיק: ובשר בשדה. זה אבר מן החי שמשמע שפירש ממקומו וטריפה דכתיב בתריה היינו טריפה ממש א"נ אבר זה כטריפה שהרי היא מבהמה שלא כשחיטה ולא מהני מה לי טרפה אותה חיה מה לי חתכה בסכין מה לי כולה מה לי מקצתה וה"ק ובשר בשדה כיון שנעשה כבשר בשדה הרי הוא כטריפה: תני חזקיה ופליג. ארבי אבהו וסובר כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע: וכי מה אסרו לכלב. הא לא כתיב אלא איסור אכילה ופריך מחלב: מעתה את תופש איסור אכילה כאיסור הנייה. בתמיה: ומשני שנייא היא. שאני חלב דמפורש בקרא היתר הנאה: מעתה את תופש וכו'. והתנן דם הקדשים נמכרין לגננין לזבל ומועלין בהן: והכתיב על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. והתנן שולח אדם ירך לעכו"ם וגה"נ בתוכו הרי שנהנה במה ששולח הגיד לעכו"ם: קיימתיה בגה"נ שבנבלות. הוא דמותר בהנאה דכשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה והלכך מותר לשלחה לעכו"ם כיון דגיד בתוכו וידע הישראל שרוחהו בתוכו דמסתמא נבלה היא ולא יאכלנה: והכתיב ולחם וקלי וכו'. והתנן קוצר לשחת ומאכיל לבהמה אפי' חיטין גמורין במעינן דמותר בהנאה: שקבע הכתוב זמן. לאיסור חדש ואח"כ מותר אפי' באכילה הלכך קודם זמנו מותר בהנאה ול"א דמיא לנבלה שאיסורה לעולם: והא כתיב. גבי שרצים לא תאכלום כי שקץ הם ותנן ציידי חיות ועופות ודגים שנזדמנו להם מיני טמאים מותרים למכרן: ה"ג א"ר מנא מיעט איסור הניי' שבו. שפי' התירן הכתוב בהנאה דכתיב שקץ יהיו לכם שלכם יהא: העושה אספלנית. רטייה ע"ג מכה מחלב של שור הנסקל ומחמץ: שאין לא תעשה שבו מהוור. לאסור אף הנאה דהא כתיב לא תאכל: מכלאי הכרם. אם עשה ממנו אספלנית לוקה: פן תקדש. דרשינן פן תוקד אש לאסור הנאתו ולא כתיב לא תעשה שלו בלשון אכילה ופן תוקדש לא תעשה היא דפן ואל אינו אלא לא תעשה: מערלה צריכה. אם עשה אספלני' מערלה מיבעיא לן אם לוקה: עשה לרחקו כתיב. בעשה לא כתיב לשון אכילה אלא שלש שנים יהיה לכם ערלים דמשמע אפי' הנאה: ה"ג עשה לרחקו כתיב לא תעשה לאכלו כתיב לא תעשה לרחקו לא כתיב. וה"פ דכתיב יהיו לכם ערלים דמתרגמינן יהון לכון מרחקין ל"ת לאכילה כתיב דכתיב לא יאכל אבל ל"ת לרחקו לא כתיב ומספקא ליה אם אמרינן כיון דגלי קרא בעשה איסור הנאה ה"ה בל"ת או לא: וכי אין אנו יודעין שבשרו אסור באכילה. שהרי הוא נבלה: ה"ג פתר לה בשקדמו הבעלים

פני משה

את תופש וכו'. בין מקום שכתוב לא תאכל או לא תאכלו או לא יאכל בכולם אף איסור הנאה במשמע עד שיפרוש לך הכתוב בו היתר הנאה כדרך שפרש באבר מן החי ונבלה כדמסיק ואזיל: ובשר בשדה וגו'. ודרשי' להאי קרא לאיסור אבר מן החי וכתיב לכלב תשליכון אותו וכן בנבילה דכתיב לגר וגו': תני חזקיה ופליג. אהא דרבי אלעזר: וכי מי אסרו לכלב. והרי לא כתיב אלא לא תאכל דמשמע לא תאכל אתה ואין כאן איסור הנאה במשמע: והא כתיב כל חלב וגו'. לרבי אלעזר הוא דפריך וכי מעתה את תופס איסור הנאה בחלב כאיסור אכילה בתמיה: שנייא הוא. בחלב דפרש בו הכתוב בהדיא היתר הנאה דכתיב וחלב נבלה וגו' יעשה לכל מלאכה ולא אסרו הכתוב אלא באכילה: שנייא היא. נמי גבי דם דפרש בו היתר הנאה דכתיב כמים מה מים וכו': והכתיב על כן לא יאכלו וכו'. ויהא גיד הנשה אסור בהנאה ואנן לא תנן הכי כדאמרי פ"ז דחולין שולח אדם ירך לעכו"ם וגה"נ בתוכו וכו' ומתוך שהגיד הנשה בתוכו נראה הירך יפה ביותר מאם כשהיה חתוך מחמת נטילת הגיד אלמא דגה"נ מותר בהנאה: א"ר אבהו קיימתיה. להא דשמעינן בעלמא דגה"נ מותר בהנאה בגיד שבנבילות כלומר כמו דגיד שבנבילה מותר בהנאה דכשהותרה נבילה היתר נמי גידה ומכיון שכן כל גה"נ מותר בהנא' שהיא בכלל לגר אשר בשעריך תתננה כמו הנבילה: והא כתיב. גבי חדש ולחם וקלי וכרמל וגו' ומעתה יהא אסור בהנאה ואנן תנן בפ"י דמנחות קוצר לשחת ומאכיל לבהמתו: שנייא היא התם. דחדש קבע לו הכתוב זמן להתירו בהקרבת העומר ואין איסורו איסור עולם ואנן בדבר שאיסור איסור עולם קאמרי' דגם איסור הנאה בכלל דלא תאכל: והכתיב. גבי שרצים לא תאכלום ומותרין בהנאה כדתנן פ"ז דשביעית ושני ר' מנא מיעט הכתוב איסור הנאה בהו דכתיב שקץ יהיו לכם שלכם יהא לכל צרכם: העושה אספלנית. רטיה משור הנסקל והיינו מחלבו וכן מחמץ שעבר עליו הפסח אינו לוקה לפי שאין הל"ת שבו מהוור כלומר לענין איסור הנאה לא מיהוור היא דלא כתיב בהו בהדיא לרבות איסור הנאה: והאי דר' אבהו כשם ר' יוחנן פליגא אהא דרבי אבהו כשם ר"א דלעיל כדלקמן: מכלאי הכרם לוקה. כדרבי חנינא דגלי ביה קרא בהדיא פן תקדש ודרשינן פן תוקד אש כדאמר בפ"ח דכלאים בגריך שריפה אלמא אסור בהנאה: מערלה. אלא אם עשה הרטיה מערלה צריכה לן לדבעי אם לוקה הוו על איסור הנאה ואפ"ג דמרבינן שם בפ"ג דערלה להנאה היינו לאיסור אבל לענין מלקות מספקא לן הואיל ולא ריבה הכתוב להנאה אלא גבי העשה ולא גבי הל"ת כדמסיק ואזיל להבעיא: עשה לרחקו כתיב. כלומר לרחק מהנאה בערלה כתיב גבי עשה כדדרי' בערלה שם לעיל דכתיב וערלתם ערלתו וגו' לרבות איסור הנאה ואין במשמע כתוב הזה אלא לרבות איסור עשה להנאה: לא תיעשה. אבל לענין לא תעשה. לא תעשה לאוכלו כתיב ל"ת לרחקו לא כתיב. כך הוא בערלה שם וכאן נדפס תיבות יתירות כלו' דלרחקו אף מהנאה לא מצינו לרבות גבי הלא תעשה והלכך מבעיא לן אליבא דהאי מ"ד דהוין איסור הנאה בכלל לא תאכל: מתניתא. כך ברייתא דלקמיה פליגא על דר' יוחנן דדריש גבי שור הנסקל ממשמע שנא' וכו' הלמד דלא יאכל את בשרו לרבות הנאה למלקות ודלא כר"י: מה עבד לה ר"י. להא דלא יאכל את בשרו: ומשני פתר לה וכו'. כלומר דלהכי אילטריך כשקדמו הבעלים

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ס

ציון ירושלים

רידב"ז

לבהמת הפקר רק פירורין משום שכיון שפירדו בטל הגל ככרות אסור. והיינו דקאמר והתנינן מפרר במתניתין וקמפרש הש"ס דכסבר ר' ירמיה ככרות פי' דר' ירמיה סבר דרשב"א מתיר ככרות ע"ז קפריך והתנינן מפרר ע"ז א"ל ר' יוסי לא אמר אלא מפרר פי' דרשב"א נמי לא התיר אלא מפרר מכיון שפירדו בטל א"כ שפיר מבית ראיה ממתניתין דלאחר הפירור מותר להאכילו לבהמת הפקר. ולא קשה מאי דקמותבית ממתניתין להביא ראיה דאסור דהא רשב"א נמי לא מתיר אלא פירורין ולא מצית לאיתותביה ממתניתין. דהאמת הוא דרשב"א נמי לא מתיר אלא פירורין להאכילן לבהמת הפקר אבל לא ככרות חמץ ויודא אמרה דא פי' דהש"ס מכיים דמנ"ל באמת דאסור להאכיל ככרות חמץ לבהמת הפקר דהא בכל איסורי הנאה שרי להאכיל לבהמת הפקר [כמו שכתב הגר"א ז"ל באו"ח סי' תמח] ומ"ש תמן ותהיך לא יאכל חמץ וגו':

רבי

תוס' הרי"ד

כסברת אחרי' ז"ל בס' כ"מ בשם הריב"ק ז"ל. דאסור להשליך לבהמת הפקר תמן ופה דתנן במתניתין ואמ"ל ליה פיינו מבום דרשות כמ"ש קודם ביעות לידי איסור ע"ש ואת כסוגית הירושלמי דיקן דוקא כשפירדו בטל לו מותר אבל כלא פירדו אסור להשליך אפילו אין בכהמה לפניו:

ועיי"ן נכון סוגית הש"ס כדף כ"ח בתכליתין איבעיא לנו מפרר וזורה לרוח ומטיל לים אי דלמא מפרר וזורה לרוח ומטיל לים בעיניה [ועיי"ש] ז"ל אי דלמא לרוח הוא דבעי פירור באמ יורקט בלם ומלאם אחר דאכלנו אבל לים מטיל בעיניה דמתאים ומזוק מאליו עכ"ל ז"ל ותנן נמי גבי פטרים כה"ג מבוק זורה לרוח ס' ואיבעיא לנו ס' כו' אמר רבה מסתברא עכו"ם דלים הולה קאזיל לא בעי פתיקם תמן דלבתר נכרות קאזיל בעי פירור [עיי"ש] ז"ל יש בהולה אין כזיה מוכרת בו. יבחמן דלבתר נכרות קאזיל בעי פירור באמ הפנעג בו בסיכה ותלגו ולאו אדעתייא עכ"ל ז"ל כ' תגיא טותיה דרבה תגיא כותיה דרב יוסף ס' פירור לגב יוסף לא קבלא את נתיסי לא נכנסת ע"כ בסוגיא שם. והקשה בס' מקור חיים דהלוך חייבין במז האגב בסינה ותטלוה וליו אדעתייהו כדי בכך נותות. תולה דמי יטול כבר מן הפים בספח ויאכלנו ע"ש דחייבין לחקלה אחר כספח דלא ידע דכוי תמן בעבר בלוו הזפח יוצא בהאכיל אחר כספח לתוך המים וי"ש דעבג אחר נפרם הלי בעינא

בי"ש

שנויי נוסחאות (כו"פ) אתי בד"ו אותו (וכ"ה נתקנא). (כו"פ) א ר בד"ו אמר רבי. (ש"ל) הוא בד"ו שהוא.

מעיני יהושע העושה איספלנית מבור הנסקל ומחמץ שעבר עליו הפסח. צ"ב לכאורה אמאי דלא כר"ש גם לא ידעתי דהרי גם בפסח אינו לוקה (על כל לאו שבמשמע) והא"ל דס"ל דכתיב לא יאכל (סהל"ף בקמ"ן) דגם בבור הנסקל כתיב לא יאכל וגרסה דלא גרסינן ליה:

טוב ירושלים

אמר רב בכלאי תנא. אך יש לנמנם דאדרבה ל"ק לרב דר"ע משום הכא פסק כר"י משום דסתם מתניה כר"ש וכו' סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם: ונ"ל דייתב כדין דנפסת לפמ"ש האחרונים לדברי תוס' ב' א' ו' ב' דחיין טוקבה אף למ"ד דאסור נפסח מה"ת מ"מ בע"ש אינו רק מדרבנן א"כ אף דלא יאכול ניקבה בשבת ו' אינו אסור כלל דהא עיקר ההרחקה הוא רק במה ש"כ בו כרת נתוק ספסח וחמץ נוקבה דאינו רק בלאו ודאי דמשמע שביה מותר לאכול וע' בל"ח יע ב'. וא"כ שפיר מתפרכת מתני' כ"ש שמותר לאכול חמץ נוקבה מאכילת חמץ נמור. וכ"ע ייל גם בהתעוררת חמץ לפמ"ש מ"כ א' דהוא בלאו ותול לאוקמי כר"ע. אבל לענ"ד דעיקר קך סברא תלוי אם מחלק בין כרת ללאו וסרי רבא בינמות ק"ש א' אמר מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו א"כ י"ל דרבה ב"ע נמי סותי' ס"ל וא"כ א"ש דלא מני פריך לר"ע דלימא כר"ע דס"ל תנא סותי' דר"ע לפי' אמ' דס"ל שם לחלק בין לאו לכרת רק לרב שפיר פריך דהא רב ס"ל דאין לחלק כלל. פי' סוגיא כ"ש א' וכמ"ש האחרונים לכך' מוב על נירכות בכ"מ גרמנ"ס בעגין פסק דאורייתא

לחומרא מה"ת בעגין כרת ע"ש. וא"כ לדידיה פ"ש כר"ע ע"ל אמר רב דאמר כבלאי תנא:

ובפשיטות כרה לפמ"ש כאן וכי אתינן מיתוי תמן לא בשות מאן תנא שבות כר"מ ר"ל בלא הזכיר כאן הכנא עבירי חמן תלוקים. רק בשעות תלוי א"כ לא קשה נמי קוש' ז. ולפי מה דאיתא לקמן כ"ג ה"ו דאתיא דסבר"ע כר"ע א"כ ש"ל סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם א"ש קושיה תוס' בספי' דלא פריך מכח סתם מבנה כר"ע דר"ל דרבא נמי כר"ש בשם ר' יוחנן דרסב"ע כר"ע ס"ל ע"כ. ותו ר"ל לפמ"ש פ"ש ה"ם דסתמא דר"ע משום הפסד קדשים ס"כ י"ל דתליא בפלוגתא דר"ם ורבנן הם מביאים קדשים לבית הפסול וא"כ אינו סתם מבנה דהא לקמן פ"ש ס' מבואר פלוגתא ר"ם ותכמים בזה וכ"ל דרבא כבך ספמא דהפסד תרומה ס"ל וכמ"כ רש"י בנמבת לעיל שם וא"כ אינו סתם מבנה:

דיא שאסור להאכילו לבהמת הפקר. מכאן פסק בשו"ע סי' תמ"ח דאסור להאכיל לבהמת הפקר וע' הגהת בר"ש בפסחים כ' ב' מה שהק' ע"ד רש"י

הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו דה"א דמותר באכילה הלכך כתב לא יאכל את בשרו לעולם אבל לענין איסור · נהה לא שמעי' מהאי קרא בהדיא ולפיכך קאמר דאינו לוקה: הכא תימר הכין. דלעיל קאמרת בכל מקום שנאמר לא תאכל איסור הנאה נמי בכלל והכא קאמרת דלאיסור הנאה גבי המן ושור הנסקל אין הל"ת מהוור לענין מלקות: א"ל הדא דלעיל בשם ר' אלעזר קאמר והדא בשם ר' יוחנן הוא ואינהו פליגי אהדדי: רבנן דקיסרין. אמרי להא דר' אבהו בשם ר' יוחנן בלישנא אחרינא דללישנא קמא לא קאמר אלא שאינו לוקה על ההנאה ולהאי לישנא דרבנן דקיסרין ס"ל לר' יוחנן דלא תאכלו לא משמע אלא איסור אכילה בלבד שאין אתה תופס איסור הנאה בכלל איסור אכילה ואפי' איסור בלחוד אין כאן בהנאה: לא תאכל. אבל במקום שאתה קורא לא תאכל בצ רי או לא יאכל שם אתה תופס גם איסור הנאה כאיסור אכילה יבנין אב שבכולם אתה למד מהטאת דכתיב וכל הטאת וגו' לא תאכל באש תשרף אלמא דטעין שריפה אסיר בהנאה: תני הזקיה. ברייתא הדא דמסייע לר' יוחנן דדוקא תאכל יאכל בגירי איסור הנאה בכלל אבל לא תאכל לא תאכלו אין איסור הנאה בכלל כדמייתי ואזיל דלכל הני דכתיב בהו היתירא ללימודא אחריתא הוא דאיצטריך ולא להיתר הנאה גופיה ומשום דבלאו הכי אין איסור הנאה בכלל דלא תאכל ולא תאכלו: בא להודיעך אפי' למלאכת גבוה. מותר הוא משום דה"א דהואיל לא הוכשר למלאכת שמים אלא דבר המותר באכילה הלכך איצטריך האי קרא גבי חלב וכן גבי דם איצטריך במים ללמוד שהוא מכשיר לקבל טומאה כמים וכן גבי נבילה לאיזה דבר נאמר וכו' הא בלאו הכי אין זה בכלל דלא תאכל אלא בא להודיעך גר תושב אוכל נבילות וכלומר שאתה מוזהר ליתן לו נבילה לפי שאינו מוזהר על כך וכן גבי ובשר בשדה טריפה וגו' איצטריך לכלב וגו' כדי דניכתב אותו ולמעט חולין בנשחטו בעזרה מהיתר הנאה אבל לגופיה לא איצטריך: מתניתא מסייעא לדין וכו'. בגינו ברייתא הדא ופליגי בה תנאי והד מסייע לר"א וחד מסייע לר' יוחנן כדמסיק ואזיל: מתניתא מסייעא לר"א וכו'. כלומר דהת"ק דברייתא מסייע הוא לר"א דדריש לא יאכל דגבי חמץ לחייב את המאכיל כאוכל דלא יאכל ע"י אחרים משמע ולהזהיר אף להמאכיל דאילו לאיסור הנאה לא איצטריך דהא תאכל נפקא והיינו כר"א: ר' יצחק אומר א"צ. לרבות את המאכיל כאוכל דק"ו משרצי' הקלים הוא שאין בהן כרת וכתוב בהו לא תאכלום קרי ביה לא תאכילום להזהיר לגדולים על הקטנים. חמץ שיש בו כרת לכ"ש שמוזהרים המאכילים כאוכלים ולא בא הכתוב דלא יאכל אלא להתיר בהנאה וא"כ דוקא בגין דכתיב לא יאכל הא מלא תאכל לית ש"מ כלום להנאה וא"כ הדא דרבי יצחק מסייע לר' יוחנן:

עבר

הורה אור

הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו. ר' זעירא בעא קומי ר' אבהו הכא תימר הכין והכא תימר הכין. א"ל חדא בשם ר' לעזר. וחדא בשם ר' יוחנן. רבנן דקיסרין ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אין את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה. לא תאכל לא יאכל את תופש איסור הנייה כאיסור אכילה. *בניין אב שבכולן וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף. תני חזקיה מסייע לרבי יוחנן ממשמע שנאמר חלב שור וכשב ועז לא תאכלו לאי זה דבר נאמ' וחלב נבלה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה *אפילו למלאכת גבוה. ממשמע שנאמר רק הדם לא תאכלו לאי זה דבר נאמר על הארץ תשפכנו כמים מה המים מכשירין אף הדם יהא מכשיר. ממשמע שנאמר לא תאכלו כל נבלה לאי זה דבר נאמר לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה. בא להודיעך גר *תושב אוכל בנבילות. ממשמע שנאמר ובשר בשדה טריפה לא תאכלו. מה ת"ל לכלב תשליכון אותו. *אותו את משליך לכלב ואין את משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה. מתניתא מסייע' לדין ומתניתא מסייע' לדין. מתניתא מסייע' לר"א *לא יאכל חמץ לעשות את המאכיל כאוכל. ואתה אומר לעשות המאכיל כאוכל או אינו אלא לאוסרו בהנייה וכשהוא אומר לא תאכל עליו חמץ. הא למדנו שהוא אסור בהנייה מת"ל לא יאכל חמץ לעשות המאכיל כאוכל ד"ר יאשיה. ר' יצחק אומר אינו צריך. אי מה שרצים קלים עשה בהם את המאכיל כאוכל. חמץ החמור אינו דין שנעשה בו את המאכיל כאוכל. ומה ת"ל לא יאכל חמץ לא בא הכתוב אלא לאוסרו בהנייה בגין כן כתיב לא יאכל הא מלא תאכל לית ש"מ כלום והדא מסייעא לר' יוחנן: לא יסיק בו תנור וכירים.

עבר

הבעלים ושחטו משנגמר דינו. וה"פ מפרש לקרא דלא יאכל אילטריך שאם שחטוהו הבעלים משנגמר דינו דלאו נבלה הוא ואפ"ה אסור באכילה: הכא תימר הכין וכו'. לעיל אמר ר' אבהו דלא יאכל אח' איסור אכילה ואחד איסור הנאה והכא אמר דאיסור אכילה משמע ולא איסור הנייה: ה"ג כ"מ שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו. בחול"ס הוא איסור אכילה: לא תאכל לא יאכל. בליר"י משמע איסור הנייה דה"ק לא יהא בו היתר המביא לידי אכילה ושתם הנאה לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל: לא תאכל באש תשרף. כיון דאצריך קרא שרפה א"כ לא תאכל ל"ל אלא למדך כ"מ שנאמר לא תאכל בליר"י אפילו איסור הנאה במשמע וא"ת לא תאכל אילטריך לגופיה ללא תעשה י"ל ההיא מדרבי אלעזר שמעינן דאמר לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו: לאיזה דבר נאמר חלב נבלה וכו'. להיתר הנא' תיפוק ליה מדכתיב לא תאכלו דאינו משמע אלא איסור אכילה: ומשני אפילו למלאכת גבוה. דה"א דאסור להשתמש טהרות בעור המשוח בחלב נבלה לכך כתיב יעשה לכל מלאכה אפילו למלאכת גבוה אין החלב בכלל נבלה ואינו חושש לטומאה אבל להיתר הנאה לא צריך קרא: לאיזה דבר נאמר על הארץ תשפכנו כמים. אלא ודאי ללמדך נה מים מותרין בהנאה אף דם מותר בהנאה: מה המים מכשירין. את הזרעים דכתיב וכי יתן מים על זרע: בא להודיעך שגר תושב. שקיבל עליו ז' מצות של בני נח מותר להאכילו נבילות והילטריך נמי או מכור לנכרי דה"א לגר תתננה דוקא: חולין שנשחטו בעזרה. דנפקא לן בהו איסור אכילה מדכתיב כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת בריחוק מקום דהיינו חוץ למחנה שכינה אתה זובח ואוכל ואי אתה זובח ואוכל בקירוב מקום משום דאין מפורש בהן לאו בהדיא באכילה אילטריך למילף להו איסור הנאה מהכא והכא משמע אותו שנאסר משום חוץ למחילה אתה משליך לכלב דהא מהאי קרא ובשר בשדה טרפה נפקא לן איסור מחילה כגון הושיט העובר את ידו בשעת שחיטה אבל יש לך אחר שנאסר משום מחילה ואי אתה משליכו לכלב ואיזה זה חולין שנשחטו בעזרה דאסירי בהנאה: מתני' מסייע לדין וכו'. ברייתא דבסמוך מסייעא לרבי לעזר ולר' יוחנן דרישא כר"ל וסיפא כר"י: לעשות את המאכיל. חמץ לאחרים שחייב כאוכל עצמו ומיתורא דקרא קדריש: כשהוא אומר לא תאכל עליו חמץ. שמעינן מיניה איסור הנאה דכ"מ שנאמר לא תאכל א' איסור אכילה וא' איסור הנאה במשמע והיינו כר' לעזר: ומה שרצים קלים. שאין בהם כרת אלא לא תעשה גרידא עשה בהם את האוכל כמאכיל דכתיב לא תאכלום כי שקץ הם דמיותר דהא כתיב בהו אזהרות הרבה אלא להזהיר הגדולים על הקטנים ולעשות המאכיל כאוכל: חמץ החמור. שחייבין עליו כרת: לא בא הכתוב אלא לאסרו בהנאה. דמלא תאכל לא שמעינן אלא איסור הנאה: והדא מסייעא לר"י. הא דרבי יצחק מסייעא לר"י:

עבר

תוס' הרי"ד

פיי"ש ולדידי קשה הא מוכח ממס' ע"ז דף ס"ג ע"ב דאפילו דיבור לרות חייבינן ג"כ להקלה במה יבוא אדם וילקטן א"כ מאי מהני לפרדם לרות הא כוף כוף איכא תקלה ע"כ נראה לפענ"ד דכשנדקדק דברי רש"י ז"ל מדוע בהאי בעיא פירש"י ז"ל דבעי פירור במה יזרקנו שלם וימצאנו אחר ויאכלנו עכ"ל ז"ל ולא מסיק ולאו אדעתייהו ובהספינות דרבה דמחלק בין ים המלח לשאר נהרות פירש"י ז"ל דבשאר נהרות בעי פירור במה יפגע בו כפינה ותטלנו ולאו אדעתייהו עכ"ל מאי תיבה דלאו אדעתייהו הו"ל לרש"י ז"ל לפרש בתחלת הסוגיא בהאיבעיא ע"כ נלפענ"ד דבאמת דבחמץ לא חייבינן לתקלה דאיזה ישראל יוליא מן שמים ויאכל בפסח כקושית המק"ת ז"ל הנ"ל אלא דבחמץ לאו משום דחייבינן לתקלה ז"א אלא אפילו בלא תקלה לישראל נמי אסור דשמא יזרקנו שלם וימצאנו אחר ויאכלנו ופאי אחר אפילו עכו"ם דהא אסור להאכילו לבהמת הפקר אפילו אין הבהמה לפניו. ע"כ לא פירש"י ז"ל גבי חמץ שמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולאו אדעתייהו דז"א דהא בחמץ חייבינן משום שמא ימצאנו אחר הוא נכרי ויאכלנו מהא"כ בהספינות דרבה דמשום עכו"ם וחמץ להדדי רק דמחלק בין ים המלח לשאר נהרות. וקאמר עכו"ם דליס המלח קאזלי לא בעי שחיקה וה"ה פירור בחמץ חמץ דלשאר נהרות קאזלי בעי פירור וה"ה שחיקה בעכו"ם. וכיון דהשתא קאי על הרווייהו על עכו"ם ועל חמץ [כדאיתא בתוס' ז"ל] ע"כ פירש"י ז"ל בעי פירור [ר"ל וה"ה שחיקה] שמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולאו אדעתייהו ר"ל דהא לא יעלה על דעתי' דכסף או זהב שהוא מן העכו"ם ומזה שייך לאו אדעתייהו וכיון דלהמסקנא גם לרב יוסף בעי פירור גבי חמץ קשה כחיטים וכל חמץ קשה וקי"ל דזורה לרוח אסור ביו"ט דהוי תולדה דזורה כדאיתא בירושלמי בפ' כ"ג וכ"כ המג"א ז"ל בהו"ח סי' תמ"ו וכן כתב הג' רע"א ז"ל והק' על בעה"מ ז"ל וכ"כ כמה אחרונים ז"ל א"כ אסור לזורה לרוח ביו"ט. והנה בעיין אם מותר לפרר לחם לתרנגולים בשבת דעת הפוסקים ז"ל דמותר דאין טחינה אחר טחינה ועי' בב"י ז"ל בהו"ח דלדעת רש"י ז"ל אסור ועי' בשלטי הגבורים ז"ל במס' שבת פ' כ"ג דלדעת הרמב"ם ז"ל והר"ה מזרחי ז"ל כדעת רש"י ז"ל דאסור וא"כ קשה היכי קאמר רבה דש"מ דאין ביעור חמץ אלא שריפה דאי בשבתותו בכ"ד ס"ל היה יכול לקיים השביתו ביו"ט ואיזה השביתו יקיים הא זורה לרוח אסור ביו"ט ואלא רק להטיל לים הא בחמץ קשה ע"כ דבעי פירור לטו"ע וביו"ט הא אסור פירור אלא ע"כ דמוכרח לומר דרבה ס"ל דיכול להשליך לים ר"ל בעיניה כמו שהוא וס"ל כר' ירמיה דמותר אפילו ככרות אפילו בבלא פירור וכעל וכיון דמותר להשליך ככרות שלימות לים א"כ מותר גם להאכילו לבהמת הפקר ע"כ פירש"י ז"ל במקום הזה אליבא דרבה דמכריח דאין ב"ח אלא שריפה דע"כ אי תשביתו בכ"ד ס"ל לאוקמיה ביו"ט ויבערנו ע"י דבר אחר ואיזה דבר אחר מותר ביו"ט ע"ז מסיק דע"כ יאכילנו לכלבים או ישליכנו לים ר"ל בעינים ככרות שלימין ומכריח רש"י ז"ל בשיטת רבה כן. ודוק:

תני

שנויי נוסחאות (פו"ג) חדא וכו' וחדא בד"ו הדא וכו' והדא. (פופ"ז) תתנה בד"ו תתננה (כ"ה במקרא). (שוכ"ה) אי מה בד"ו ומה.

עמודי ירושלים · תנינא

לא יאכל חמץ אפילו לכלבים וכו' לבהמת הפקר. רוקח (סי' רס"ח).

מעיני יהושע

הבא תימר הכין. נ"ב משמע דר"א ור"י פליגי ש"א כדעת הר"מ ז"ל (דף דפסק כר"א ופסק גם כן כר"י דעל הנאה אין עקין:

טוב ירושלים

סי' שם יאכילנו לכלבים דהא אסור בהנאה אפי' לבהמת הפקר כדהכא ולא דהה בפנים בירושלמי שכא דלאו כ"ע ס"ל כי ובשם המגנה כדנרכינן או מטיל לים בלא פרור א"כ מוכח דשרי לבהמת הפקר. אך קשה עדיין מי הכריחו לרש"י לפרש כן הבל י"ל דפה"מ בגמ' בסמוך ואיידא אמר דא דמדכ' לא יאכל חמץ תיפוק ליה מדכתיב לא תאכל וע"כ דאתי לרבויי גם לבהמת הפקר עיי"ש. ואם כן עיקר ילפותא הוא מיתורא דלא יאכל ואכן כל זה אינו רק לר"א דגם הנאה בכלל לא תעשה אבל לחזקיה תק"י. אמנם הפני יהושע הקשה דלר"י דאין בשור חמץ אלא שריפה קשה לי"ל לא יאכל להתיר חמץ בשנאה ת"ל מותר ולר"ה ניחא די"ל מה נותר דאין היתר לאיסורו מש"כ לר"י דס"ל דחמ"פ נמי אסור ואפ"ל דנ"ז יליף מנותר והר"ה י"ל דמשמעות ליה לר"י לבהמת הפקר ואמנם כ"ז נבתר דס"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה ולבתר דיליף כבר מנותר וס"ל דחמץ אחר הפסח אסור בהנאה כנותר וע"כ תקשי נ"ל לא יאכל וע"כ לבהמת הפקר [ומיושב ד' הירושלמי פה דהא לכו"ע אפילו לחזקי' דיסבור כר"י בביעור חמץ דא"ט אלא שריפה] אבל עד דלא ידעיק דאין ביעור חמץ אלא שריפה א"ל נימיד לבהמת הפקר דאסור בהנאה וא"כ א"ש דברי רש"י דשם כתב רש"י בכס"ד דלס"ל דביעור חמץ הוקה בשריפה א"כ שפיר כ"ש דיאכיל לכלבים או יטיל לים דלפי זה מותר לבהמת הפקר:

אלא כיון קיימין לכלב אחרים. כבוד אאמו"ר הגה"י של ש"א (זצ"ל) הפירדי במכתב דהך דלאסור לכלבי הפקר ליכא רק אם נלמוד בכל אסורי' מהכ' אתי כמ"ש בבבלי כ"ב א' ושם כי לכלב השליכון אותו ול"כ לכלבך וה"כ אף לכלב הפקר אסור. אבל אם נלמוד מנבילה דכ' לגר אשר בשעריך ט' ע"ב

מסורת הש"ס

פ"ז כו ע"ב

גם כו ע"ב

(היכס תורי')

סוכה לו ע"ב

ת"כ שם

ת"כ יב ע"ב בתו"כ שם

עבר והסיק ייבא כהדא *אם חדש יותץ א אם ישן יוצן. תני ר' יודה אומר אין ביעור המץ אלא בשריפה. *דין הוא מה אם פיגול ונותר שאינו בבל יראה ובל ימצא אינו אלא בשריפה. חמץ שהוא בבל יראה ובל ימצא אינו דין שלא יהא אלא בשריפה. אמרו לו לר' יודה כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. הא אם לא נתבנה לו אור ישב לו ולא יבעיר אמרה תורה °תשביתו שאור מבתיכם (שמות). *כיוצא בו א"ר יודה °אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא יב) מה תלמוד לומר לפי שנאמר וטמאה שבעת ימים וביום השמיני ימול. שומע אני ביוצא חי שהוא מטמא את אמו טומאת לידה. מניין ב ליוצא מת שהוא מטמא את אמו טומאת לידה. א"ר יודה הרי אני דן מה אם ביוצא חי שאינו מטמא את אמו ואת הבאין עמו לאוהל טומאת שבעת מטמא את אמו טומאת לידה היוצא מת שהוא מטמא את אמו ואת הבאין עמו ואת הבא עם אמו לאוהל טומאת שבעה אינו דין שיטמא את אמו טומאת לידה. אמרו לו לר' יודה כל דין שתחילתו אתה דן להחמיר וסופו להקל אינו דין. הא אם טיהר החי את אמו יטהר אף המת את אמו. אם לא זכיתי מן הדין לפיכך אמרה תורה זכר לרבות את המת. כיוצא בו א"ר יודה °בסוכות תשבו ג סוכה של כל דבר *שהיה ר' יודה אומר הדין נותן שלא תהא הסוכה באה אלא מארבעת המינין. מה אם לולב שאינו נוהג בלילות כבימים אינו בא אלא מארבעת המינין סוכה שהיא נוהגת בלילות כבימים אינו דין שלא תבוא אלא מארבעת המינין. אמרו לו לר' יודה כל דין שאתה דן שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. הא לא מצא מארבעת המינין ישב לו בלא סוכה ואמרה תורה תשבו בסוכות. סוכת של כל דבר וכן עזרא אמר °ואשר ישמיעון ויעבירו קול (נחמיה ח) בכל עריהם ובירושלם לאמר צאו ההר וגו'. *חזר ר' יודה ודנו דין אחר חמץ אסור באכילה ונותר אסור באכילה. מה זה בשריפה אף זה בשריפה. אמרו לו נבילה תוכיח שהיא אסורה באכילה ואינה בשריפה. אמר להן חמץ אסור באכילה ובהנייה ונותר אסור באכילה ובהנייה. אל תוכיח נבלה שאינה אסורה בהנייה. אמרו לו והרי שור הנסקל יוכיח שהוא אסור באכילה ובהנייה ואינו בשריפה. אמר להן חמץ אסור באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת ונותר אסור באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת. אל יוכיח שור הנסקל שאין חייבין עליו כרת. אמרו לו והרי חלב שור הנסקל יוכיח שהוא אסור באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת ואינו בשריפה. אמר להן חמץ אסור באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת ויש לו זמן. ונותר אסור באכילה ובהנייה וחייבין עליו כרת ויש לו זמן. אל יוכיח חלב שור הנסקל שאין לו זמן. אמרו לו והרי אשם תלוי בשיטתך יוכיח שהוא אסור באכיל' ובהנייה וחייבין עליו כרת ויש לו זמן ואינו בשריפה ושתק רבי יודה. *תני עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר. משהגיע

קרבן העדה

עבר והסיק. התנור בחמץ לאחר זמן איסורא מהו: ייבא כהדא. אתיא כהא דתנן בתנור שהסיקוהו בקליפי ערלה חדש יותץ שעל ידי היסק זה של ערלה נגמר ומתקיים כולו: ישן. שאין היסק זה מועיל לתנור אלא לאפות בו פת: יוצן. יצטנן שלא יאפה פת בהיסק זה ה"נ בהסיקו בחמץ לאחר זמן איסורו חדש יותץ ישן יוצן: כל דין שאתה דן. שמתחלתו אתה דנו כדי להחמיר עליו שהרי חמור הוא ואתה מביא לו חומר אחר כדקאמרת חמץ שהוא בבל יראה אינו דין שטעון שריפה וסופו נמצא שחומר שאתה מוסיף עליו גורם לו להקל: אינו דין. שהרי הדין מלמד שיהא חמור והרי הוא מקילו: הא אם לא. נזדמנו לו עצים ישב לו ולא יבעיר בתמיה שהרי התורה אמרה תשביתו שאור מבתיכם בכל דבר שאתה יכול להשבית: שומע אני ביוצא חי. שהוא ראוי למול שהוא מטמא את אמו: מנין ליוצא מת. כגון שילדה נפל: ה"ג בת"כ מה ביוצא חי שאינו מטמא את אמו ואת הבא עם אמו לאהל טומאת שבע' וכו' היוצא מת שהוא מטמא את אמו ואת הבא עם אמו וכו'. וה"פ שאין אמו טמאה ממנו שהיא צריכה הזאה ג' וז' וכ"ש שאינו מטמא כל הבא אל האהל אפ"ה מטמא את אמו טמאת לידה היוצא מת שהוא מטמא את אמו טומאת שבעה כדין כל הבא אל אהל המת אינו דין שיטמא טומאת לידה ואפשר לקיים הגי' שלפנינו ואת הבאין עמו היינו אם נולד תאומים עמו: הא אם טיהר החי את אמו. שיש לה ימי טוהר ארבעים לזכר ושמנים לנקבה: יטהר המת את אמו. בתמיה שכשאתה נותן לו ימי טומאה צריך אתה ליתן לו ימי טוהר: לפיכך אמרה תורה זכר. דקרא יתירא הוא דהא כתיב בתריה ואם נקבה תלד משמע דברישא איירי בזכר אלא לומר לך זכר מ"מ אפי' מת מטמא ומטהר כחי: שאינו נוהג בלילות כבימים. שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון ביום ולא בלילה: סוכה שהיא נוהגת בלילות כבימים. שנא' בסוכות תשבו שבעת ימים דרשינן ימים אפילו לילות: הא לא מצא מארבעת מינין. הללו ישב לו בלא סוכה נמצא זה קל והדין מלמד חומר מתחלתו כדדרשת מה לולב הקל שאינו נוהג בלילות כבימים יש בו חומר זה שאינו נוהג אלא בד' מינין סוכה חמורה שנוהגת וכו': לאמר צאו ההר. והביאו עלי עץ זית ועלי שמן והני לאו ד' מינין נינהו: ודנו דין אחר. שאינו ק"ו אלא גזרה שוה ובין לקולא ובין לחומרא בתרה אזלינן דגזרת הכתוב הוא ואין להשיב עליו תחלתו להחמיר וסופו להקל: מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה. דדמי לנותר בכרת ובל תותירו: ויש לו זמן. שמותר לאכלו עד הפסח וכשיגיע פסח אסור: ונותר יש לו זמן. דעד יום ולילה או שני ימים ולילה אחת מותר לאכלו ואח"כ נאסר: אמרו לו והרי אשם תלוי. שבא על ספק כרת כגון חלב ושומן לפניו ושגג באחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל ואם שחטו ואירע בו פסול או נותר פליגי בו רבי יהודה ורבנן בשילהי פ' בתרא דתמורה ר"י סובר שהוא בקבורה ורבנן בשריפה: בשיטתך יוכיח. שאתה אומר באשם תלוי יקבר ואע"פ שהנותר ממנו אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת ויש לו זמן כשאר קדשי': עד שלא הגיע זמן ביעורו. דהיינו קודם שש: משהגיע

פני משה

עבר והסיק. מהו להנות בהתנור או בפת הנאפה בו וקאמר דיבוא דין הזה כהדא דתנינן בפ"ג דע"ז בעצי ע"ז שהסיק כהן את התנור אם חדש התנור והסיקו כדי לחזקו יותץ התנור ואם ישן הוא והסיקו כדי לאפות בו יוצן וא"כ בהיסק שני יאפה בו ואם אפה בו את הפת קודם שהצין אסורה בהנאה וה"נ בחמץ דהמיר הדין כן: כל דין וכו' וסופו להקל אינו דין. שהרי אם לא נתמנה לו אור לשורפו ישב לו וכו' וכיוצא בדבר וכו' לכל הני דקחשיב להו: שומע אני ביוצא חי. שהוא ראוי למילה הוא שאמו טמאה לידה זמנין וכו': וסופו להקל אינו דין. שהרי אם אתה מטמא טומאת לידה ביוצא מת מכח ק"ו דיוצא חי א"כ הא ילפת לה נמי לימי טהרה ביוצא מת כשם שהיוצא חי מטהר את אמו בימי טהרה וה"ז להקל ואין אתה יכול ללמוד לזה מדין ק"ו אלא הואיל ולא זכיתי מן הדין לפיכך אמרה תורה זכר כלומר דהדר כתיב לזכר וגו' לרבות את היוצא מת כיוצא חי: וכן עזרא אמר וכו' לאו ההר והביאו עלי זית וגו': דין אחר וכו'. ודין זה כבנין אב הוא ושפיר יליף הוא אם אין כאן דבר אחר ליוכיח כדלקמן: אשם תלוי בשיטתך יוכיח. דהא אמר בסוף מסכת תמורה אשם תלוי יקבר שהוא אסור וכו' ויש לו זמן לשרפו כדין כל הקדשי' שעומדין לשריפה אם אירע בהן פסול וכיוצא בזה ואנו אומרים אשם תלוי בשריפ': עד שלא הגיע זמן ביעורו. מה"ת והיינו בתחילת ו' עד ז' שאין ביעורו אלא מדרבנן אתה מבערו בכל דבר משהגיע

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"ג ממ"א הל' כב ופ"ז מט"ו"ס סל' יג טוש"ע יו"ד סי' קמב ס"ד

ב מיי' פ"י מא"ב הל"א

יא

ג מיי' פ"ב מסוכה טוש"ע א"ח סי' תרכ"ט

תוס' הרי"ד

תני עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר. משהגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה ואתיא כר' יהודה ע"כ ומובא בתוס' ז"ל במס' פסחים דף י"ב ע"ב ד"ה אימת שמביא ר"ת ז"ל ראיה לפירושו דרש"י ז"ל פירש אר"י אימתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ה"פ שלא בשעת ביעורו בתחלת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי אבל בשעת ביעורו בשבע שהוא מוזהר מן התורה השבתתו בכל דבר ע"כ. ע"ז הקשה ר"ת ז"ל דשעת ביעורו דמתניתין היינו בשש ועוד דמנותר יליף ר"י דחמץ בשריפה ונותר אחר איסורו טעון שריפה וכמו כן חמץ. ומפר"ת דשלא בשעת ביעורו היינו קודם שש שרוב העולם מבערין בשש כתיקון חכמים וטעמא משום דיליף מנותר והיינו לאחר איסורו אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש כיון שאין מצוה לבערו אלא מדרבנן השבתתו בכל דבר וכן איתא בירושלמי פ' כ"ש עכ"ל ז"ל והיינו ירושלמי הזה ולכאורה מוכח כפירוש בירושלמי כשיטת ר"ת ז"ל ופליאה גדולה על שיטת רש"י ז"ל ונראה לפענ"ד בעה"ש לתרץ שיטת רש"י ז"ל ע"פ שיטת הש"ס דילן ולא יקשה משיטת הירושלמי הנזכר דשיטת הש"ס דילן ושיטת הירושלמי אולי לטעמי' ולשון הברייתא המובא בבבלי ולשון הברייתא המובא בירושלמי ב' ענינים הן. וכאשר לפענ"ד בעה"י יתיש"ש לפרש פירש"י ז"ל בבל"ז: ועפ"ז יתבאר כל הסוגיא בע"ה והנה לכאורה קשה על פירש"י ז"ל דלר"י בתחלת שש מבערו בשריפה ובשביעית מבערו בכל דבר אם כן קשה מאד מאוד להבין כל עיקר הפלוגתא שבין ר"י וחכמים בביעור חמץ דר"י יליף ק"ו ומה מצינו מנותר משמע דמדאורייתא בשריפה ואם כל עיקר דינו בשריפה הוא רק על שעה ששית שהוא מדרבנן

שנויי נוסחאות (פוי"ז) **שבעת** נד"ו **שבעה**. (סוכ"ח) **סוכת** נד"ו **סוכה**. **ישמיעון** נד"ו **ישמיעו** כ"ה במקרא. (פו"מ) **בשיטתך** נד"ו **בשיטתך**.

טוב ירושלים

י"ל דלכלב הפקר מותר דכה"ג ל"ת כזאת ועוד האריך בדברי טעם. ונ"מ ביה דמהך דכלא אינו מוכח רק לר"א דס"ל לא תאכל נמי משמע הה"נ א"כ נ"ל לא יאכל וא"כ אין זה הוכחה רק היכא דכ' לא יאכל דאי סגי בלא תאכל וכמ"ש ק"ע וכמבואר. אבל לחזקי' אינו מוכח כן וכן בכ"מ דכ' לא תאכל ואפ"ל במשמע נמי אינו כן אבל אם מסריפה י"ל דבכ"מ הוא כן ונל"ע:

שניה שקבע הכ' זמן. מ' דכ"ד שזמנו הוא גורם לאיסורו קיל מאיסורו מצד עצמו ולעיל בויכוח שבין חכמים לר"י בשריפת חמץ מ' קצת דס"ל דדבר שזמנו גורם לו איסורו היא חמור וע"ש בש"ק ויש לחלק בין כשה"ל היתר קודם או של"ס היתר דאם כ"ל היתר וזמנו אסרו י"ל דחמיר:

אר"א קיימתיה בגיד הנשה. נ"ל דצ"ל "מגיד" וכרש"י דלא כק"ע:

תני חזקיה מסייע לר"י כו' לגר אשר בשעריך בא ללמדך נ"ת אוכל בנבילות. נ"ל דס"ל כאחרים בבבלי ע"ז ס"ד ב' דאינו ג"ת עד שיקבל עליו כל המצות חוץ מנבילות:

הא למדנו שאסור בהנאה מת"ע נ"י לעשות המאכיל כאוכל. נ"ס דלהכן מ"ד ודאי דהמאכיל נקי כמו שהאוכל היה לוקה דאל"כ הדק"ל נ"ל קרא דתיסוק ליה כאן שאסור בהנאה א"כ כשמאכיל לאחרים ב"ה נהנה כמש"ע דאף לבהמת הפקר אסור. ובע"כ ללקות קאמר ודאי' לשיטת הרמב"ם דעל הנאת איסור אינו לוקה. אך ד"ז תמוה שילקה על האכילתו לאחרים ואפ"ל דעיקר האיסור הוא שלא יאכיל חמץ אחרים לאחרים דהוא אינו נהנה כלל מזה. שוב ראיתי דמ"ש בפסיקתות לפמש"ע דס"ל דאסור לבהמת הפקר אינו רק מדכ' לא יאכל והרי לדידיה ס"ל דלא יאכל קאי על המאכיל כאוכל. א"כ נס"ל כלל איסור על המהנה לבהמת הפקר ורק י"ל דאה"נ דכיון דכבר א"ל קרא דהמאכיל כאוכל אף דאינה נהנה מזה דאל"כ ת"ל משום אה"נ וכדאמרן ומלקות ודאי נ"ש במאכיל. וא"כ כי היכי דהמאכיל כאוכל ה"נ המהנה כנהנה ומזה הוא דשכח דאסור בהנאת כלבי הפקר. ולפ"ז נס"מ דקיי"ל בבבלי יבמות קי"ד א' דאין איסור להאכיל רק בהני דהתיב בם ודאי י"ל דאף לדידן אין סברא

נ.סור

משהגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה. ואתיא כרבי יודה. אית תניי *תני עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה. משהגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר. ואתיא כרבנין. ר' אומר תשביתו שאור מבתיכם דבר שהוא בל יראה ובל ימצא ואי זה זה בשריפה. רבי ירמיה בעי [ב]פטר חמור שהמית במה הוא מיתתו בעריפה או בסקילה. רבי בנימין בר לוי שאל הלות תודה שנעשו נותר נימא אם נעשו נותר עד שלא הגיע זמן ביעורן את מבערן בכל דבר. משהגיע זמן ביעורן את מבערן בשריפה:

הלכה ב מתני' [א] *חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור בהנאה שנאמר °לא יראה לך. [ג] *עכו"ם שהלוה את ישראל על חמיצו לאחר הפסח מותר בהנאה וישראל שהלוה את העכו"ם על חמיצו לאחר הפסח אסור בהנאה *חמץ שנפלה עליו מפולת [ג] הרי הוא כמבוער רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו:

גמ'

פני משה

משהגיע זמן ביעורו דהיינו בתחלת שבע דמחויב לבערו מן התורה את מבערו בשריפה ואתיא האי ברייתא כר' יודה דלא ס"ל בשריפה אלא כשמבערו אחר ו' שהרי מנותר יליף והלכך בזמן ביעורו מן התורה בנותר בהא הוא דקאמר בשריפה: אית תניי תני. איפכא עד שלא הגיע וכו' והאי תניא אידך אתיא כרבנן דהא לא פליגי רבנן אדר' יהודה אלא מטעמא שר"ס לא מצא לשורפו יהא יושב ובטל והתירה אמרה תשביתו ואם כן בשעת ביעורו מן התורה הוא דלא יהדר אחר שריפה דוקא אבל קודם שהגיע זמן ביעורו מן התורה מודים הם דמצותו בשריפה ואם לא מצא לשורפו אין בכך כלום שהרי אינו עובר על תשביתו עד שעה ז' ואז יבערו בכל דבר: דבר שהוא בל יראה וכו'. דכתיב בהאי קרא וכלומר שביעור הזה בדבר שבידאי לא יראה ולא ימצא ואיזה זה שריפה ורבי אליבא דר' יהודה ס"ל דלעולם אין ביעורו אלא בשריפה שאם אתה מבערו בדבר אחר אפילו כשעדיין לא הגיע זמן ביעורו אין אתה מקיים הכתוב הזה שהרי אפשר הוא שימצא אותו אחר כך מאחר שאינו מבערו לגמרי מן העולם: ר' ירמיה בעי פטר חמור. בעומד לעריפה כגון שאין הבעלים רוצין לפדותו ובתוך כך המית את הנפש ודינו בסקילה בהי מיתה אתה דנו עכשיו מי נימא דבעריפה דוקא וכחמץ בשריפה דוקא אליבא דר' יהודה או דילמא שאני הכא דאין כאן אלא לקיים ובערת הרע מקרבך וכל היכא דאתה מבערו מקרבך שפיר דמי ולא דמיא לחמץ לר' יהודה דגלי קרא שצריך לבערו בדבר שהוא בל יראה ובל ימצא וכר' אליבא דר' יהודה: חלות תודה. שהן מהחמץ שבתודה שנעשו נותר היאך דינן בי"ד אם כשאר נותר שהוא בשריפה לכ"ע או דילמא הואיל והחמץ הן דינו כשאר חמץ בי"ד ופליגי בהו ר' יהודה ורבנן דמתני'. וקאמר הש"ס דבחלות תודה מסתברא דנימר בהו כך ; עד שלא הגיע זמן ביעורו מחמת החמץ א"כ ג"כ לא הוו עדיין נותר שהרי ראויין הן לאכילה מן התורה אלא שהחכמים גזרו שלא לאכלן מחמת החמץ והרי מהן כדינן כשאר חמץ בי"ד דר' יהודה נ"כ מ דה עד שלא הגיע זמן ביעור מבערן בכל דבר ומשהגיע זמן ביעורן מן התורה ונעשו עכשיו ג"כ נותר מן התורה וא"כ את מבערן בשריפה לכ"ע מהמת הנותר שנעשו:

הלכה ב מתני' חמץ של נכרי וכו' מותר בהנאה. בגמרא פריך הא באכילה אסור בתמי'. ומבני דמתני' במקום שלא נהגו לאכול פת נכרים איירי אבל במקום שנהגו לאכול אין כאן משום חמץ שעבר עליו הפסח ומותר נמי באכילה והתם קאמר דבדין הוא למיתני דאפי' באכילה נמי שרי ואיידי דתני דישראל אסור בהנאה תני נמי דעכו"ם מותר בהנאה: שנאמר לא יראה לך. אריישא קאי חמץ של עכו"ם מותר משום שנא' לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים: עכו"ם שהלוה את ישראל. מעות על חמצו קודם הפסח. ומיירי כשא"ל הישראל אם לא הבאתי לך המעות עד יום פלוני קנה לך מעכשיו והרהינו אצלו בביתו של עכו"ם והיה שם החמץ כל ימי הפסח הלכך לאחר הפסח מותר בהנאה דמכיון דמטא זימניה דקבע לו קודם הפסח ולא פרעיה איגלאי מילתא למפרע דהחמץ דנכרי הוא ולאו מחוסר גוביינא הוא שהרי הרהינו אצלו וברשותיה דעכו"ם קאי: ישראל שהלוה את העכו"ם וכו'. והרהינו אצלו וא"ל הנכרי מעכשיו א"כ אגלאי מילתא למפרע דשל ישראל הוא: הרי הוא כמבוער. וצריך לבטלו אם עדיין לא נכנסה שעה ו' דשמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו: כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו. וכמה היא חפישת הכלב ג' טפחים הלכך צריך שיהא עליו לא פחות מג' טפחים וכן הלכה דרשב"ג לא בא לחלוק על הת"ק אלא ביאר דין המפולת:

קרבן העדה

משהגיע זמן ביעורו. דהיינו בשש אבל לאחר שש אפשר דמודה ר"י דהשבתתו בכל דבר א"נ עד שלא הגיע זמן ביעורו דהיינו קודם חצות דאינו אסור אלא מדרבנן השבתתו בכל דבר אבל משהגיע זמן ביעורו דהיינו לאחר חצות דאסור מדאורייתא ילפינן מיתר דבשריפה והיינו כר"י דיליף מנותר: תשביתו שאור מבתיכה. משמע שבהשבתה זו יהא החמץ בבל יראה ובל ימצא והיינו בשריפה דאי בקבורה או פירור ומטיל ליס עדיין הוא בנמצא: פטר חמור שהמית. את האדם מיתתו במה דאלו שאר בהמה וחיה או עוף שהמיתו אדם מיתתן בסקילה ופטר חמור שאינו רוצה לפדותו מיתתו בעריפה כדכתיב ואם לא תפדה וערפתו אבל זה שהמית האדם מספקא לן מיתתו במה אם בעריפה נ"ו לאחר שעשה מעשה נחמיר עליו שתהא מיתתו בסקילה ומייתי ליה הכא משום דדמיא להך בעיא דבסמוך: חלות תודה. שהן חמץ ונעשו נותר מהו לרבנן דסברי בחמץ עד שלא הגיע זמן ביעורו בשריפה ומשהגיע זמן ביעורו השבתתו בכל דבר מיבעי' ליה בחלות תודה שנעשו נותר שמצותן בשריפה מי אמרינן כיון שהן חמץ השבתתן בכל דבר או דלמא במילתייהו קיימי בשריפה. ה"ג נימר אם נעשו נותר עד שלא הגיע זמן ביעורן את מבערן בשריפה משהגיע זמן ביעורן את מבערן בכל דבר. וה"פ אם נעשו בי"ג בניסן שנעשו נותר קודם זמן ביעור חמץ השבתתן בשריפה דוקא כיון דכבר חל עלייהו מצות שריפה אבל אם קרבו בי"ד שהגיע זמן ביעור חמץ קודם שנעשו נותר השבתתן בכל דבר ל"א לר"י קמיבעיא ליה ופשיט ליה שפיר כפי הגירסא שלפנינו אך קשה מאי קמיבעי' ליה פשיטא דבשעת ביעורו אינו אלא בשריפה דהא בין חמץ בין נותר בשריפה לכך נ"ל גירסתי עיקר:

הלכה ב מתני' מותר בהנאה. בגמרא מפרש נה: עכו"ם שהלוה את ישראל. מעות על חמצו קודם הפסח ועבר עליו הפסח מותר בהנאה: הרי הוא כמבוער. ואעפ"כ צריך לבטלו שמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו:

גמ'

גמ'

תורה אור

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"א מהל' ד ומ"ג עשין ד טוש"ע או"ח סי' תמ"ח סעי' א ג

יג
ב מיי' שם פ"ד הל' ה ושו"ע שם סי' תמ"ז כ"א

יד
ג מיי' שם פ"ג הל' יא טוש"ע שם סי' תלג כ"ח

מסורת הש"ס

מכילתא בא פ"ח

זבחים כט פ"ב

שם נג

בב ו: פ"ב

שמות יג

גליון הש"ס

אף דבלא"ה למיתה אזיל ואיך יתחייב סקילה והרי באדם אף דקיי"ל דנדון בתמורה ול"א גברא קטילא קטל עיין בסנהדרין דף פא אבל בתוס' שם ד"ה וגמ' הקשו בא הוי עדות שאי"ל והרלו דבעברה בהמה עבר בפני ב"ד אם לא שייך בשור הנסקל לביעת הרמב"ם פ"י מנזקי ממון הלכה ז' ועיין בהה"מ שם ותירוץ השני של התוספות פשיטא דלא שייך בכאן פ"ש ואפשר כיון דקיי"ל מלות פדי' קודמת למלות עריפה עדיין לאו שור קטילא הוא דהא אפשר לפדותו ודוק:

תוס' הרי"ד

מדרבנן כל עיקר הביעור ואם כן היכי שייך למ לף דמדאורייתא על ביעור דרבנן כמם יהבער. וזה הגאון מהרז אך רש"י ז"ל מפרש בדף כ"ז ע"ב גבי כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וכו פו לה"ל א"ד לא מצא עלים לשורפו ישב ובטל. והתורה אמרה תשביתו שאור מבתיכם וגו' פירש"י ז"ל ואעי"ג דר"י מודה בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר מיהו גבי פלוגתי' מיהו קולא הוא ביולא לשיטה דאמרינן זקוק לבער וכשאין לו עלים יהא ישב ובטל ולא יבערנו עכ"ל ז"ל ונמצא לפי זה דביק פלוגתא דר"י ורבנן בשלא בשעת ביעורו דאורייתא במפרש ויולא לשיטה דהוי שלא בשעת ביעורו והוא מדאורייתא ומלאתי בפ"י ז"ל שכתב שם בהדיא כן ומבייש בה וז"ל מ"מ הולך לפרש דאיירי ביולא לשיטה דהוי זמן ביעור מדאורייתא והפ"ה לענין עיקר דינא הוי בשלא בשעת ביעורו כנ"ל בטונת ר"י ז"ל עיין שם:

ולא זכיתי להבין לירד לעומקו דמאי נפ"מ במפרש ויולא לביירא כיון דעיקר נפ"מ בין שלא בשעת ביעורו לשעת ביעורו דשלא בשעת ביעורו הוי בשריפה ובשעת ביעורו בכל דבר הוא לפרש"י ז"ל דשלא בשעת ביעורו בתחלת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא הוי אבל בשעת ביעורו בשבע שהוא מוזהר מן התורה בשנתתו בכל דבר אם כן כיון דזהו עיקר הנפ"מ בין שלא ש"ב לשעת ביעורו דשלא בש"ב הוא מדרבנן וש"ב הוא מן התורה אם כן במפרש ויולא לביירא כיון דהיא מן התורה בשעת ביעורו דמי. ועוד קשה לי להבין דאיזה סברא ביהא דרבנן חמור מדאורייתא דזמן ביעור שהוא מדרבנן הוא דו קא בשריפה וחמן בשנתה מדאורייתא הוא בכל דבר. ופ"כ נלפענ"ד שיש נפ"מ גדולה בלשונות הברייתות דלשון הברייתא המובא בבבלי גרסינן אימתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו וכו'. ובלשון הברייתא בירושלמי גרסינן עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר משהגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה ולא גרסיק כלשון הברייתא בבבלי דשלא בשעת ביעורו את מבערו בכ"ד ובש"ב את מבערו בשריפה ע"כ נראה לפענ"ד דסוגיות התלמודים נחלקו בזה בבבלי וירושלמי ונפ"מ גדולה בין בבלי וירושלמי. דהנה המג"א ז"ל באו"ח סי' תמ"ג כתב דלכ"ע ר"י וב"י אים עובר עד הלילה וכן כתב הפ"מ ז"ל בפ"ג מה"ח. והט"ב ז"ל באו"ח סי' כ' כתב שרוב פוסקים הראשונים ז"ל והאחרונים ז"ל וכמעט בכל אחרונים ז"ל אחזו שעד אין שום ספק בדבר עד שלפי המפורסם בדברי הפוסקים י"ל אין שום פוסק חולק בדבר ופשיט אללם שגם הרמב"ם ז"ל סובר כן עכ"ל ואך הט"ב ז"ל מתדם לא כהכריעם ז"ל וסובר דמשם ומעלה עובר בב"י:

והבאר

רידב"ז

רבי בנימין בר לוי שאל חלות תודה שנעשו נותר אם נעשה ניתר עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בכ"ד משהגיע ז"ב את מבערו בשריפה הק"ע ז"ל מגי' ומחלף הגירסא. ויש לעיין בהדין הזה ופי' הפ"מ ז"ל לא הבנתי ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה דהרי פירושי דהגה בחלת תודה הזה מיירי ע"כ בקבלת ההריות דאם לא כן אתה רואה של גבוה וע"כ מיירי בקבלת אחריות ומחויב במ"ע דתשביתו ולפ"ז ה"ס דגרסינן בירושלמי במס' פסחים פ"ו ה"א ובמס' ר"ה פ"ק ה"א ר' בון בר חייה בעי שלמה שנתן בעלרת איפשר לומר הוא אינו בבל יעיבר ומביך כהדא לא ילין ה"א עד בוקר ואימורי חול קריבתן ביום טוב כו' אמרה תורה הקריבוהו מבעוד יום שלא יבוא לידי ב"ת והכא הקריבוהו מבעוד יום שלא יבוא לידי ב"ת ע"כ עיי"ש. ולפ"ז כשהביא תודה בערב פסח למאן דאמר דמביאין קדשים לבה"פ. אם לא אכל קודם שעה שביעי ונתותר עובר בב"ח מעשה שביעי דהא כל עיקר דעבר על ב"ת הוא משום שמרהו שלא יבוא לידי ב"ת והוא מעשה שביעי וכן איתא במס' פסחים דף ק"כ ע"ב דהפסח נעשה נותר מחצות ובבוקר הוי מצות שריפה עיי"ש דנעשה נותר מעשה שאסור באכילה. וה"נ נעשה נותר מעשה שביעית אבל מעשה ששית אינו עובר רק מדרבנן. ולא חל עליו בשעה ההיא הלוי של שמרהו שלא יבוא לידי ב"ת מדאורייתא ואינו עובר מעשה ההיא כי אם מעשה השביעי. ולפי מה דקי"ל דשורפין תרומה בתחלת ששית ועשו חכמים השעה ששית שלהן אף לשרוף תרומה טהורה מדאורייתא ודמי לששה ספיקות ששורפין את התרומה אף דמפימהה דרבנן אין שורפין תרומה טהורה חוץ מששה ספיקות כדאיתא ברש"י ז"ל במס' שבת דף ט"ו ע"א עיי"ש אבל על כל פנים בשעה ששית דדבריהן שורפין תרומה טהורה וה"ה תרומת לחמי תודה גם כן ע"ו קאמר אם נעשו נותר עד שלא הגיע זמן ביעורו ר"ל קודם שעה שביעית דאז אינו נעשה נותר משעה ההיא מדאורייתא על כן רשאי לבערו בכ"ד משום חמץ אבל משהגיע ז"ב ר"ל דלא שרפו קודם שביעי והגיע זמן ביעורו דאז בע"כ הוא נותר משעה ההיא ועל כן דינו כמו שריפת נותר ואת מבערו בשריפה. וקאי בשיטת רבנן דר"י דהשבתתו בכ"ד. וסגנון הלשון כך הוא אם נעשה נותר דינו כך עד שלא הגיע ז"ב את מבערו בכ"ד משהגיע ז"ב את מבערו בשריפה. וז"ב:

חבקוק

שנויי נוסחאות (סו"ד) ר' בד"ו רבי. (סו"ז) הוא בד"ו היא. (סו"ח) אי (בד"ו) או. (סו"ס) נימא בד"ו נימר.

עמודי ירושלים תנינא

ר' ירמיה בעי פטר חמור כו'. עי' אור חדש פסחים (דף כ"ז) ושו"ת מחנה חיים (סי' נ"ז).

מעיני יהושע

רבי בנימין ב"ר לוי שאל חלות תודה ט'. נ"ב העיקר כפירוש הק"ע ופירושו של הפ"מ אין לו שחר כידוע. ונ"ע על הר"מ ז"ל שהשמיט:

טוב ירושלים

לאסור בנאה לכלבי הפקר ומש"ו לא כתב הרמב"ם דין זה. ודע דהמש"ע מפנין מלקות להמאכיל. יש להעיר מהא דכ' הרמב"ם בנלבים כלאים לחבירו או מי שמשמא מיד וכאן והראב"ד חולק עליו בזה וכן יש להעיר מנדרים נ"ט ב' במחלוקת הר"ן והרמב"ם לענין בל יחל כה"ג פ"ש ואכמ"ל:

דברי רי"א ר"ל אומר א"ל ומה בר"ס קלים עשה כו'. נ"ל דפליגי באם דמי לאו לכרת כבבלי יבמות פ"ב א' מ"ל כרת. ובה"תי במק"א בס"ד דהיינו לפ"מ דקיי"ל כרחב"נ בסוף מכות כ"ג א' דכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מכריתתן א"כ היינו כרת היינו לאו וא"כ א"ש הכא ר' יצחק לשיטתו דס"ל במכות י"ד א' דאין מלקות בחייבי כריתות וא"כ שפיר יליף ק"ו אבל

ר' יאשיהו ס"ל כר"ש רבו דס"ל שם כרחב"נ א"כ אין זה ק"ו וראיתי בס' ב"א ינא לפרש דנחלקו אי פרכינן לד כרת ותניא בפלוגתת התנאים זבחים י"ג א' ובמכ"ת נ"ד כלל לדעם דעם השונה לד כרת מה שנמצא בו כרת ודמי נתם שהביא דברי הס"ו וב"י והכא בחמה תמור כרת מנאו ולא מצינו מי שלא ילמוד ק"ו בכה"ג:

מתניתא מסייע לר"א לא יאכל חמץ לעשות את המאכיל כאוכל כו' הא למדנו שאסור בהנאה מה ת"ל לא יאכל חמץ לעשות המאכיל כאוכל. לכאורה קשה כיון דאמר דלהנאה נ"ק מדכ' כבר נ"ת עליו חמץ א"כ אף לקמים נמי אסור. ונ"ל דהא דאסור לכלבי הפקר הייט רק אם לא

גמ' הא באכילה אסור. מתניתא במקום שלא נהגו לוכל פת עכו"ם אבל במקום שנהגו לאכול פת עכו"ם [א] מותר אפילו באכילה. בתוך הפסח מהו. ר' ירמיה אמר מותר ר' יוסה אמר אסור. התיב ר' יוסה והתני לא ישכיר ישראל את בהמתו לעכו"ם להביא עליה חמץ. פתר לה בבא עמו. והתני לא ישכיר ישראל את ספינתו לעכו"ם להביא עליה חמץ. פתר לה בבא עמו. והא תני [ב] לא ישכיר ישראל את ביתו לעכו"ם ליתן בתוכו חמץ. אית לך מימר בדר עמו. [ג] גגו של עכו"ם שהיה סמוך לגגו של ישראל ונתגלגל חמץ מגגו של עכו"ם לגגו של ישראל הדי זה דוחפו בקנה אם היתה שבת או יום טוב רב אמר *כופה עליה כלי. רב אמר [ג] *צריך לומר [ב] כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואינו יודע בו יבטל רב אמר [ד] *צריך לומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ביעור חמץ רב אמר [ה] הטח ביתו חמץ צריך לבער. *תני א"ר שמעון בן אלעזר [ו] בצק שעשאו כופת בטל. פתר לה או חלוקין על ר"ש בן אלעזר או אהן כופת מאים היא. [ז] *ישראל ועכו"ם שהיו באין בספינה וחמץ ביד ישראל הרי זה מוכר לעכו"ם או נותנו לו מתנה וחוזר ולוקחו ממנו לאחר הפסח ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה. אומ' הוא ישראל לעכו"ם עד שאת לוקח במנה בוא וקח לך במאתים עד שאת לוקח לך מעכו"ם בוא וקח לך מישראל שמא אצטריך ואקח ממך אחר הפסח. [ח] המשכיר בית לחבירו עד שלא יכנם לתוכו המשכיר צריך לבער משיכנם לתוכו השוכר צריך לבער. א"ר שמעון איכתי

קרבן העדה

גמ' הא באכילה אסור. מדתני חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר בהנאה משמע באכילה אסור: מתניתא. איירי במקום שנוהגים איסור אכילה בפת של עכו"ם: בתוך הפסח מהו. ליהנות בחמצו של עכו"ם: פתר לה בבא עמו. שהישראל הולך עם בהמתו של עכו"ם ונראה כאלו היא נוטל שכר חמץ הלכך אסור להשכירה: לא ישכיר ישראל את ביתו לעכו"ס. בפסח או בע"פ: אית לך מימר בדר עמו. בתמיה דאף שדר שם הישראל אינו ניכר שהוא שלו ועוד לשון משכיר לעכו"ס משמע שאין לישראל תפיסת יד התם: נתגלגל חמץ. בחול המועד: הרי זה דוחפו בקנה. אבל בידו אסור ליגע דכיון דלא בדיל מיניה גזרינן דלמא אתי למיכל מיניה אבל בחמץ שלו לא גזרינן דכיון דמחזיר עליו לשורפו לא ישכח: אם היתה שבת או י"ט. שאסור לטלטל החמץ משום מוקצה ואפילו ע"י קנה שמיה טלטול: כופה עליה כלי. דגזרינן שמא ישכח ויאכל מיני': צריך לומר. בפה שהוא מבטל ולא מהני ביטול בלב: צריך לומר. קודם הבדיקה בסמוך לבדיקה: על ביעור חמץ ואינו מברך על הבדיקה שאין הבדיקה תכלית המכוון שעיקר המצוה הוא הביעור ואין מברך על הביטול כיון דעל הרוב כשבודק עדיין חמץ ידוע בביתו וכבר אמרנו דלא מהני ביטול לחמץ ידוע: הטח ביתו חמץ. שהחמץ מודבק בקירות ביתו צריך לגרר הכותלי': בלק שעשאו כופת. חתיכה גדולה לישב עליה: או חלוקין על ר' שמעון בן אלעזר. הא דאמר רב דחמץ שבכותלים צריך לגרר ולא בטל פליג אדרשב"א: או אהן כופת מאוס הוא. שאני כופת דמאוס ומודה רב דבטל: ובלבד שיתנו לו במתנה גמורה. אבל לא מתנה על מנת להחזיר: עד שאתה לוקח לך מעכו"ס וכו'. פירושא קמפרש הא דקאמר עד שאתה לוקח במנה בוא וקח לך במאתים היינו עד שאתה לוקח מעכו"ס במנה קח לך מישראל במאתים שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח ובתוספתא הגי' עד שאת' לוקח לך במנה בוא וקח לך במאתים שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח: עד שלא יכנס לתוכו. השוכר ולא עשה בו חזקה: המשכיר צריך לבער. דחמץ דידי' הוא: משיכנס בו השוכר. ועשה בו חזקה השוכר חייב לבדוק שקנה החמץ: אימתי

פני משה

גמ' הא באכילה אסור. בתמיה וכו' כדפרישית במתני': בתוך הפסח מהו. שיהא מותר בהנאה לחמצו של עכו"ס: והתני לא ישכיר וכו'. א"נ דאסור בהנאה: פתר לה. ר' ירמיה בבא הישראל עם העכו"ס בימי המועד וחיישינן דילמא אתי למיכל מיניה: והתני לא ישכיר ישראל את ביתו וכו'. וכי אית לך מימר בדר הישראל עמו בפסח מיירי בתמיה גגו של עכו"ס וכו'. מילתא באנפי נפשה היא: כופה עליה כלי. ולא יגע בו אפי' בקנה דמוקצה היא: הטח ביתו חמץ. בדבר שיש בו חמץ צריך לקליף הטיחה ולבער ופריך והתני אמר רשב"א בלק שעשאו כופת ממנו כמו כופת של תמרים בטלו ומשני דרב פתר לה או חלוקין חבריו על רשב"א וס"ל דלא מיבטל בטל או שאני התם דאהן כופת של בלק מאים היא ומסתמא בטולי בטיל: ישראל ועכו"ס וכו'. תוספתא היא בפ"ב: עד שלא יכנס לתוכו. השוכר אל י"ד: אימתי

עין משפט נר מצוה

טו
א טוש"ע או"ח סי' תמ"ח ס"א

טז
ב ש"ע שם סי' תמ"ג ס"ג

יז
ג מיי' פ"ג מחמץ ומצה הל' ז' טוש"ע שם סי' תל"ד ס"ב

יח
ד מיי' שם הלכה ו ופ"א מברכות הלכה טו טוש"ע שם סי' תל"ב ס"א

יט
ה טוש"ע שם סי' תמב ס"ו

כ
ו מיי' שם פ"ב הלכה טו טאו"ח סי' תמב

כא
ז מיי' שם פ"ד הל' ו ז טוש"ע או"ח סי' תמח סמ"ג ד

כב
ח מיי' שם פ"ב הל' יח טוש"ע שם סי' תלו ס"א

מסורת הש"ס

(פסחים ו ע"א ע"ב ז ע"ב ז ע"א)

(ב"ב נ"ה ע"ס)

(תוספתא בפרקין)

תוס' הרי"ד

והבאר היטב ז"ל כתב שדעת רש"י ז"ל בפ' במניה דף כ"ט בעובר משש ולמעלה בב"י ונראה לפענ"ד דאדרבה שיטת רש"י ז"ל אינו כן וגם מוכרח מסוגית הש"ס דילן לפירש"י ז"ל דאינו עובר בב"י עד הלילה דהרי רש"י ז"ל פי' במתניתין בפ' תמיד נשחט דף ס"ג השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת פירש"י ז"ל דלא תשחט וגו' ובסיפא גבי ר"י אומר אף התמיד בי"ד לא פירש כלום ובסיפא גבי ר"ש במועד בלא לשמו חייב פירש"י ז"ל דלהכי קאי וכוי שחיטה לאויב וחייב משום לא תשחט כהדי לאו דלא יראה ולא ימצא ואיכא נמי מלקות דשחיטה עכ"ל ז"ל הרי לפנינו מפורש דליכא כלאו דב"י וב"י רק במועד ולא בי"ד דהא בי"ד לא פירש"י ז"ל דחייב משום לא תשחט בהדדי לאו דב"י וזה ראיה עלומה [ומה שפירש"י ז"ל דחייב משום לא תשחט בהדי לאו דב"י ואיכא נמי מלקות דשחיטה נראה לפענ"ד כוונתו ז"ל דלכאורה יש לומר דהשוחט על החמץ דעובר בלא תעשה משום דאסור להשהות החמץ בעת השחיטה ונמלא דעובר בלא תעשה משום דלא נתבער החמץ בשעת שחיטה אם כן הוא לתא דב"י וב"י ושם אחד הוא אם כן היכי צייך למימר דעובר על לא תעשה הא היזה לא תעשה נתוסף לו דהא בלא"ה אף בלא שחיטה נמי אסור להשהות חמץ דהא לבתוט במועד מותר ואין כל האיסור רק משום שלא נתבער החמץ בשעת שחיטה ואינו חייב משום מעשה השחיטה אם כן קשה דמאי נתוסף בהאי לא תעשה גבי' דהא אף בלא שחיטה נמי עובר על שהית החמץ ע"כ פירש"י ז"ל דז"א דאינו חייב משום משהו החמץ ז"א אלא דמחייב משום מעשה השחיטה גופי' ולא משום שהיית החמץ והראיה דבשהיית החמץ אינו לוקה כדקי"ל משום דהוי לאו שאין בו מעשה ואילו בשוחט על החמץ לוקה אם כן עיקר החיוב הוא משום מעשה בשחיטה וע"כ פירש"י ז"ל דחייב משום לא תשחט בהדי לאו דב"י וב"י ואיכא נמי מלקות דשחיטה. וזה נראה לפענ"ד ברור בפירש"י ז"ל בע"ה] ולא הקשה כן על הרבשה עשר משום דע"כ אינו עובר בב"י ועוד ראיה מסוגיא מוכרחת ע"פ שיטת רש"י ז"ל דע"כ אינו עובר בב"י עד הלילה דגרסינן בדף יב ע"ב יהבו ליה רבנן שעה אחת ללקוט עלים מיתיבי' אר"י אימתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו בשבתתו בכל דבר פירש"י ז"ל דבשעת השבתתו בכל דבר וטורח זה למה ימתין עד שבע ויבער בכ"ד והי ס"ד דמשש ולמעלה עובר בב"י א"כ ע"כ צריך לבער בשש ולא בשבע כדי שלא יעבור בב"י וב"י כמו בנותר דמוזהר ולא הותירו עד הבקר והנותר טעון שריפה הרי ע"כ מוזהר לאכול אותו שלא יעבור בבל תותיר ואם נשאר בבוקר רגע אחד עובר בב"ת [ואלו דב"י אינו ניתק לעשה דהשביתו לשיטת רש"י ז"ל כמו שהוכיח הבג"ח ז"ל מפירש"י ז"ל לעיל דף ו' ע"ב שמא ימלא גלוסקא יפה ותם עליה לשורפה פי' הבג"ח ז"ל בשם פי' דלאו"ג דלאו ברשעי עסקינן ובודאי דעתו לשורפו אך מכיון שתם עליה לשורפו מבית מציאה עד שעת שריפה עובר בב"י כן נראה לי ברור בכוונתו ז"ל עכ"ל הבג"ח ז"ל] וס"נ ע"כ מוכרח לשרוף בשש כדי שלא יבוא לידי ב"י וב"י אלא ע"כ דב"י אינו עובר עד הלילה ע"כ פריך שפיר למה הפקידוהו חכמים שלא יאכל כל השש כדי שילקוט עלים ולמה נפסיד אוכלין ימתין עד שבע ויבערנו בכ"ד דהא כל עיקר דתיקנו חכמים לשרוף בתחלת שש היא עלה טובה כיון דבסוף סוף אסור לאכול ולא איכפית לי' במה שמבער בשש ע"כ פריך כיון דאתא לידי פסידא בשעה חמשית שאסור לו לאכול בשביל זה אם כן קשה למה לו כל הטורח יבער בשביעי בכ"ד וכן פי' הגלי"ת ז"ל אבל אי הוה עובר בב"י בשביעית אם כן ע"כ צריך לבער בששית מן התורה ואם כן הרי ראיה גמורה דלפירש"י ז"ל מוכרח מסוגיות הש"ס דע"כ אינו עובר בב"י עד הלילה [בסלתא לפי' התוס' ז"ל ליכא ר"ה"י הנ"ל דהא לפירושם פריך דיבער בשש בכ"ד אבל לפירש"י ז"ל ראיה מוכרחת היא] ומה שפירש"י ז"ל בפ' במה דף כט ע"ב

גבי הא דאמר ר"א ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הם ברשותו וה"ל משש שעות ומעלה אין החמץ ברשותו דכל היכי דאיתא אסור בהנאה ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בב"י וב"י עכ"ל ז"ל לאו למימרא דעובר בב"י משש ומעלה ז"א כדאמרן רק כוונת רש"י ז"ל דע"כ לא נפיק מרשותיה משש ומעלה לענין שיעבור בלילה בב"י דאי נפיק מרשותיה משש ומעלה האיך יעבור בלילה בב"י כיון דיצא מרשותו קודם שהגיע האיסור דב"י ואם כן האיך עובר בב"י על חמץ שאינו שלו אלא ע"כ דלא נפיק מרשותו משש ומעלה דאי נפיק מרשותיה משש ומעלה אם כן הגע עצמך אם הפקיר החמץ קודם הלילה אם היה מועיל הפקר לאחר שש בודאי פשיטא דלא עבר ב"י בכניסת הלילה כיון דנפיק מרשותו קודם שהגיע הלאו דב"י א"כ ע"כ דלא נפיק מרשותיה לאחר שש לענין שיעבור בלילה בב"י וז"ב [ועיי' בירושלמי פ' כ"ש הפקיר חמצו בי"ג בגליון הש"ס שם ותמלא כדברי]:

וכיון דזכינו בפ"ב לזה ירווח לן שמעתתא בפ"ב דהנה לשיטת הבבלי מוכח לפירש"י ז"ל דב"י אינו אלא בלילה כדהוכחנו מפירכא דרבינא דפריך ימתין עד שבע בכ"ל אבל שיטת הירושלמי מפורש דב"י עובר משש ומעלה דכן מפורש בפ' תמיד נשחט גבי הא דר"ש דס"ל דבמועד חייב ובי"ד פטור מה ראית לרבות בחולו של מועד ולהוציאן מי"ד אחר שריבה הכתוב ומיעט אמרת מרבה אני בתוס"מ שישנו בב"י ומוציאין מי"ד שאינו בב"י. והתיא כר"מ דר"מ אמר משש שעות ולמעלן מדבריהן ע"כ הרי מפורש דלר"י דס"ל כפ"ק דמשש ולמעלה מד"ת הרי מוזהר גם כן בב"י משש ולמעלן. אם כן מפורש בירושלמי דמשש שעות ולמעלן עובר בב"י אליבא דר"י. ועיין בתוס' הרי"ד בפרק קמא הלכה ד' ד"ה ר' יהודה א"ת לית דמבואר בהכרח גמור דלשיטת הש"ס דילן לא תלי הב"י בזמן אחד דהבאתיו משא"כ לשיטת הירושלמי עיין שם:

ולפ"ז שפיר ניחא דשני התלמודים מביאין ברייתות אחרות ונפ"מ גדולה ביניהם [ומצוי כזה כמה פעמים] דלכאורה הדבר קשוע הא דיליף ר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה מק"ו או במה מצינו מנותר שהוא בבל תותירו כמו חמץ וגם ק"ו דבל תותירו דנותר קיל מבל תותירו דחמץ דבנותר כיון שהותיר עובר ושוב אינו עובר אבל חמץ יעבו בכל שעה בב"י כדפירש התוס' ז"ל עיין שם ע"כ וע"כ דחמץ אינו בשריפה אלא כמו נותר שלאחר שבא לידי בל תותירו או מחויב בשריפה אבל כ"ז שהוא עדיין מוזהר שלא יבוא לידי בל תותירו אינו בשריפה ואם כן ע"כ דחמץ גם כן אינו בשריפה אלא לאחר שבא לידי ב"י והוא ע"כ בלילה אבל כ"ז שלא בא עדיין לידי ב"י וב"י פשיטא דאינו טעון שריפה דבזה אף נותר אינו בשריפה אלא ע"כ דכל פלוגתא דר"י דחמץ בשריפה הוא לאחר שהגיע הב"י וב"י ואם כן לשיטת הבבלי דלא עבר בב"י משש ומעלה עד הלילה אם כן אינו טעון שריפה רק בלילה אבל לא ביום וכנה מ"ש דתשביתו כתב רחמנא אך ביום הראשון תשביתו ונמלא דהוי כמו מצות מילה דכתיב וביום השמיני מ"מ מחויב מצות מילה לעולם אך דלאחר יום השמיני נקרא מילה שלא בזמנו ובשמיני הוי מילה בזמנה וה"נ דביום הראשון הוי מ"ע בזמנו וכל ימי הפסח הוי מ"ע דתשביתו מלוה שלא בזמנה. וכמ"ש מלינו כלשון הגמ' מלוה בשעתא כמה חביבה מלוה בשעתא:

ולפ"ז הכי פירושא דברייתא אימתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכ"ד פי' בשעת ביעורו הוא מלוה בשעתו ונקרא שעת ביעורו משש ומעלה עד הלילה דאז הוי ביום הראשון והוי שעת ביעורו ומלוה בשעתו ושעת ביעורו נקרא משש עד הלילה וקודם שש ולאחר שתחשך נקרא שלא בשעת ביעורו ואם כן ע"כ דבלילה הוי שלא בשעת ביעורו ודינו ע"כ בשריפה כמו נותר דלאחר שבא לידי בל תותר או דינו בשריפה וכמו כן הכא דלאחר שבא לידי ב"י דינו בשריפה והוא ע"כ שלא בשעת ביעורו

גליון הש"ס

[ב] בתוספתא פרק ב תני משכיר ועי' בשו"ת הריב"ש סי' ת' שכתב אולי ברייתא אחרת הוא ועי' בב"י סי' ת"ג. ועי' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' קצו. ועי' ש"ק וככר קדמו בספר ת"י סי' ת"ג:

[ב] עי' בב"י סי' תל"ז:

שנויי נוסחאות (גוי"א) הדי בד"ו הרי. (שו"כ) איצטריך בד"ו איצט"ך.

עמודי ירושלים

גגו של עכו"ס שהיה סמוך לגגו של ישראל כו'. ראיתי בחי' מהר"ם חלק או"ח לפסח (ד"ו ע"ב) שהביא ראיה מהירושלמי הזה דגם כשלא ביטל עכ"ו אסור כשמלא חמץ ביו"ט לטלטלו דהא הכא מה דהוצרך הירושלמי שידחפנו בקנה הוא בכדי שלא יעבור על בל יראה ומשמע דהאי חמץ הוא במקום שאין היד שולטת בו ומה דהוצרך דחיפה הוא דאל"כ תוכה לו תגירו ועכ"ז אסור בשבת ויו"ט לדחפו בקנה ש"מ דגם כשלא ביטל אסור ביו"ט ושבת לטלטלו עכת"ד. ובאמת לא מוכח מידי מזה דמה דמלריך דחיפה בקנה ולא ביד הוא משום דחיישינן דלמא אתי למיכל. ועשו"ת ריב"ש (סי' ת"א) ובש"ע סי' תמ"ו ס"ב וט"ז ומ"א ואחרונים שם מבואר כן ולא מוכח מידי ולא ידעתי למה הביא הריב"ש הדין הזה בשם ר"י ן' גיאת:

עמודי ירושלים תנינא

אמר רב צריך שיאמר. רוקח (בסי' רס"ו) גרים אמר רבי: ישראל ועכו"ס שבאו בספינה. שם (סי' רס"ח):

טוב ירושלים

תאכל נמי מי איסור הנאה וא"כ מיותר שלא יאכל לרבות שום אכילה שבעולם וא"כ י"ל דר' יאשיה נ"מ ליה הכי רק להאכיל לקטנים דאתו לכלל תוכלא ולא ילמפם שאינו בכלל באכילה ואכ"פ דמותר לדידי' לכלבי הפקר. ודע דק"ל על ב"ז דר' יצחק מה נשרים שכן במשמו וכמ"ש פירכא זו בבבלי יבמות קי"ד ס' ובתים ק"ו ב' ואולי ר' יצחק ס"ל כר"ש. דל"ש למכות ובהא קמיפלגי ר' יאשיה ור' יצחק: יטהר המת את אמו כו' יל"ע דלמ"ד דשני מעיגות הם א"כ בפיר ק"ו דידים ומה בכך דבופו לסבל הא ממילא קולא הוא דלו נפהם התמין בפני:

עין משפט נר מצוה

כג
א מיי' פ"ב מהלכות חמץ ומצה הלכה ג

כד
ב מיי' פ"ד מהלכות טומאת כלים הלכה ב טור"ש או"ח סי' תמ ס"ג

כה
ג מיי' שם פ"ג ה' ג טוש"ע שם ס"א

*אימתי בזמן שמסר לו את המפתח אבל בזמן שלא מסר לו את המפתח אינו צריך לבער. אמר רבי יודה בר פזי בעי מסר לו את המפתח מהו א"ר זכריה חתניה דר' לוי מחלוקת ר"ש וחכמים *דתנינן תמן המוסר מפתיחו לעם הארץ [א] הבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח *תני רבי שמעון מטמא. [ב] *עכו"ם שבא אצל ישראל ובידו חמץ אינו צריך לבער [ג] הפקיד אצלו צריך לבער ייחד לו בית אינו צריך לבער. לא ביער לאחר הפסח מהו ר' יונה אמר מותר ר' יוסה אמר אסור [ד] אמר רבי יוסה חמיצו של עכו"ם הוא ישראל הוא שעבר עליו ולא ביערו. מאן

פני משה

אימתי. צריך השוכר לבער אם נכנס לתוכו בזמן שכבר מסר לו המפתח דזהו קניית רשות אבל אם עדיין לא מסר לו המפתח כדי לקנות אפי' נתן לו רשות ליכנס לתוכו א"צ לבער שהרי עדיין לא קנה: מסר לו את המפתח מהו. כלומר אם מסר לו את המפתח בלבד ולא אמר לו קני בזה מהו שיהא כשלו וצריך הוא לבער או דילמא מכיון דלא א"ל קני הכתי לא סמכא דעתיה דדילמא הדר ביה המשכיר וקאמר ר' זכריה דדבר זה במחלוקת ר"ש וחכמים תלייא: דתנינן תמן. בפ"ח דטהרות: הבית טהור. ולא חיישינן דלמא נגע עם הארץ בטהרות דלא סמכא דעתיה שלא מסר לו אלא שמירת המפתח ולא יהיב ליה רשותא למיכנס לביתיה ותני עלה בתוספתא שם ר"ש מטמא דבמסירת המפתח רשותא קא יהיב ליה והוא הדין הכא לענין ביעור כן: עכו"ם שבא אצל ישראל וכו'. תוספתא פ"ב: א"צ לבער. כלומר שאינו זקוק לו להוציא שביד העכו"ם: הפקיד אצלו צריך לבער. כגון דקביל עליה הישראל אחריו' דהוי כשלו כדפרישית בפ"ק ואם ייחד לו בית להעכו"ם להניח המלוי או מסתמא לא קביל עליה אחריות לפיכך א"צ לבער: לא ביער. במקום שצריך לבער אם עבר ולא ביער מהו שיהא המנך זה מותר לאחר הפסח: ר' יוסה אמר אסור. דהוי כחמץ שלו שעבר עליו הפסח: אמר ר' יוסה וכו'. כלומר דר' יוסה הוא דמהדר לר' יונה מאי דעתיך דאמרית מותר אם מפני שהוא המלי של עכו"ם הרי הישראל הוא שעבר עליו שלא ביערו דהא אתה מודה לו דמיהת צריך הוא לבער ומכיון שהוא עובר עליו ה"ז כשלו הלכך אסור הוא: מאן

קרבן העדה

אימתי. צריך השוכר לבדוק אם עשה בו חזקה: בזמן שמסר לו המפתח. ויכול לכנוס בו: אבל בזמן שלא מסר לו המפתח. אע"פ שעשה בו חזקה א"צ לבער דכיון שאין לו מפתח איך יכנוס: מסר לו המפתח. ולא לשם שכירות אלא הפקיד המפתח בידו אם הנפקד חייב לבער: דתנינן תמן. פ"ז דטהרו': הבית טהור. הטהרות שבבית החבר טהורות אע"פ שהמפתחות ביד העם הארץ: שלא מסר לו אלא שמירת המפתח. ולא סמכא דעתיה לכנוס דמיתפס כגנב: ר"ש מטמא. כל מה שבבית דקסבר רבי שמעון כשמסר לו המפתח כל הבית מסר לו והוא הדין ה"נ לרבי שמעון חייב לבער הנפקד: אינו צריך לבער. כלומר להוציא העכו"ם מן הבית דשלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים: הפקיד אצלו. וקיבל עליו אחריות חייב לבער: ייחד לו בית. לא קבל עליו אחריות אלא אמר לו הרי הבית לפניך הניחו באחת הזויות אין צריך לבער: לא ביער. הישראל כשהפקיד אצלו מהו לאחר הפסח מותר לאכלו או לא: ר"י אמר מותר. שהרי חמצו של עכו"ם הוא: אמר ר' יוסה. למה אני אוסר דאף על גב דחמצו של עכו"ם מכל מקום הישראל עבר עליו שלא ביערו לפיכך נאסר: מאן

מסורת הש"ס
פסחים ד פ"ב
טהרות פ"ז מ"ט תוספתא טהרות פ"ח פסחים ו פ"ב

גליון הש"ס
עיין א"כ יונה ונתן טעם לדבריו דמב"ם מותר. ועיין במ"י סי' תמ:

תוס' הרי"ד

ביעורו אם כן ע"כ במפרש ויוצא לביירא תיך לי דהוי ביעורו מן התורה כמ"ש הפנ"י ז"ל והשבינן לי' כמו שהגיע ערב פסח לאחר שש ומחויב מן התורה לבער כמו שהוא עומד ערב פסח לאחר שש וה"נ השבינן לי' כמו שהוא עומד בתוך הפסח דמח יב לעשות בהחמץ כל מה שמוטל עליו בתוך הפסח והשבינן לי' כמו שבא כבר לידי ב"י וב"י וכמו דהשבינן לי' דדמי כמו שהגיע זמן הביעור של ערב פסח לאחר שש ה"נ השבינן כמו שהגיע לידי ב"י דמ"ש דמחשבינן לי' כמו שהוא עומד בערב פסח יותר מבעומד בפסח כיון דהאי דעתו להזור כתיב מדאורייתא להשבית החמץ כמו שהגיע זמן ביעורו וה"נ כמו שהגיע פסח ממש דמ"ש ואם כן מחויב להשבית באותו אופן שמחויב להשבית בפסח גופי' שלא בשעת ביעורו. וכיון דהוא שלא בשעת ביעורו דהא עיקר מצות בשעתו הוא משש עד הלילה דהוא עדיין לא בא לידי ב"י וב"י אבל לאחר שהגיע לילה הביעור שלו בשריפה כמו כן מש"ש ויוצא לביירא מחויב להשבית בשריפה כמו בפסח גופי' דהא כמי בשבים יום הוא מדאורייתא ומוטל עליו חיובא דפסח כשאת אבל לא חיובא דערב פסח דאליב לאו יום קודם פסח בעינן אלא ע"כ חיובא דפסח הוא וחיובא דפסח הוא שבהמה בשריפה עיי' בתוס' ז"ל במס' בכורות דף כז ע"ב שכתוב שם בהדיא דהי מסום ע"פ הוי בעינן ל"א יום עיין שם אך לדעת התוס' ז"ל הוא מדרבנן ולשיטת רש"י ז"ל הוא מדאורייתא ולאו דווקא בכה אלא כן נמי חג הסוכות משום כמה הלכות של יום טוב אע"ג דמצה הזהיר ל"א יום קודם היינו משום קרבן אבל בכאן שאין קרבן אין חילוק בין הלכות פסח לחג ולא בעינן לאקדומיה ל"א יום משום ע"פ דווקא כזמן המקדש מקדמינן ל"א יום משום ע"פ אבל בכאן לא בעינן משום ע"פ אלא משום הלכות פסח גופי' הא דהוי דאורייתא ועיקר לי יום משום הלכות פסח גופי' ולא משום ע"פ עיי' בביאור הגר"א ז"ל בהו"ח סי' תכ"ט ונקוט כללא זה בידך דשעת ביעורו הוא מלוה בשעתו והוא משש ולמעלה עד שתחשך ושלא בשעת ביעורו הוא הוא שלא בשעתו בין קודם בין לאחר וכא דפירש"י ז"ל בשעת ביעור בתחלת שש וכל שש דאיכתי מדאורייתא שרי אבל בשעת ביעורו בשבע שהוא מוזהר מן התורה בשבתתו בב"ד לאו למימרא דגם"מ בין דרבנן לדאורייתא ל"א דנוכ"ת נימא דרבנן תמור מדאורייתא אלא דרש"י ז"ל מפרש לי' דלמה בתחלת שש ס"ל לר"י דהוא בשריפה כדקאמר ושורפין בתחלת שש והא הוי זמן הביעור והרי הוא נקרא גם כן שעת ביעורו בערב פסח ע"ז מפרש דהוא נקרא שלא בשעת ביעורו דכל עיקר ביעורו הוא מדרבנן אבל שעת ביעורו האמיתי הוא משש ומעלה עד שתחשך ולא מתחלת שש דהוי שעת ביעורו מדרבנן ומדאורייתא נקרא שלא בשעת ביעורו וכיון דשלא בשעת ביעורו כמו בלילה או במפרש ויוצא בשיירא דדינו בשריפה וה"נ על דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ותקנת חכמים לבער בשבית שלא בשעת ביעורו כעין דאורייתא תיקון וצריך שריפה דווקא:

ועפ"ז ניחא מה דלכאורה קשה מאוד לשיטת רש"י ז"ל מה דגרסינן לעיל דף ה' אמר רבה ש"מ מדר"ע הלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה פירש"י ז"ל דס"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף לה מנותר דאי השבתתו בכל דבר לאוקמיה בי"ט טוב ויבערנו ע"י דבר ולכאורה קשה הא בשעת ביעורו מודה ר"י גופי' דהשבתתו בכ"ד אם כן חוזר הקושיא לד כתיב דטוקמיה ביום טוב ויבערנו ע"י דבר אחר אבל לפי דברינו שפיר ניחא דאי ס"ד דתשביתו ביום טוב גופיה אם כן ע"כ שעת ביעורו הוא ביום טוב לאחר שבא לידי ב"י וב"י אם כן ע"כ טעון שריפה כמו נותר לאחר שבא לכל תותיר והא יהא דינו בשעת ביעורו כמו השתא שלא בשעת ביעורו וע"כ פירש"י ז"ל דיליף מנותר דהקשו כל המפרשים ז"ל דלמה פירש כן אבל לפי דברינו שפיר ניחא דכל עיקר טעמו דר"י דס"ל בשעת ביעורו בכל דבר ושלא בשעת ביעורו בשריפה משום דיליף מנותר דצריך שריפה בעת שבא לידי בל תותיר ולב"י כמו כן ס"ל אי תשביתו הכוונה על יום טוב ממילא צריך שריפה דהוא לאחר שבא לידי ב"י וב"י וכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם:

ואין להקשות לפי דברינו למה פירש"י ז"ל בדף כז ע"ב דתחלתו להחמיר וסופו להקל מבכה"ל גבי מפרש ויוצא בשיירא הא שפיר מבכה"ל בלילה כנ"ל ז"א דאימתי שייך סופו להקל רק דווקא שיהא פטור מהמצוה כיון דהוי אנוס ודכותיה בד' מינין בסוכה אבל היכי דהעשה מתקן הל"ת דב"י היכי שייך לאמר דסופו להקל דהא אדרבה יפה לו תומרא גדולה שלא יוכל לתקן הלאו דב"י. אבל במפרש דמשני לי' ביטול לסגן לתקן בלאו דב"י אך דעשה דתשביתו אינו מקיים כמו שכתבו הפנ"י והצל"ח ז"ל דלשיטת רש"י ז"ל בביטול מתקן הלאו דב"י אבל העשה אינו מקיים אם כן סופו להקל לענין עשה דתשביתו מש"כ לאחר איסורא ביום טוב גופיה דלא מהני ביטול מאי שייך סופו להקל דהא אם לא יקיים תשביתו כדינו עובר בב"י על למפרע ואינו מתקן בפירור וזורה לרוח או מטיל לים רק שלא יעבור מכאן ולהבא בב"י אבל במקיים עשה דתשביתו כדינו אינו עובר אף למפרע ואפילו מאן דפליג על שיטת רש"י ז"ל מ"מ אינם חולקין רק אלכתחילה אבל בדיעבד כו"ע מודים דאם עבר ובשה מתוקן על ידי תשביתו בכל לאו בניתק לעשה ואם כן ביום טוב גופה הוי חומרא לגבי' בלא מלא עליה ואי דנתחמץ לו עיסה בהוגם ביום טוב גם כן לא שייך סופו להקל דזה לא שייך רק לגבי ד' מינים וכדומה דאם לא מלא ארבעה מינים יהא יושב ובטל ולא יעשה כלל וכלל. סוכה מתח"כ

גבי ב"י אפילו כשנתחמץ לו כאונס גם כן לא יהיה יושב ובטל וע"כ יעשה כדברי רבנן דישבית עכ"פ בכ"ד כדי לפטור מב"י ואם כן לא בא סופו להקל מר' יהודא לגבי רבנן דהא אם לא ימלא עליו ע"כ יעשה השבתה בכ"ד כרבנן ואם כן לא הוי סופו להקל דולא יעשה השבתה כלל וכלל רק במקום דמהני ביטול לחוד ולא יקיים השבתה כלל וכלל אם כן הוי סופו להקל ועיי"ז מדוקדק היטב שיטת רש"י ז"ל דף יד ואע"ג דאמרינן לעיל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר פי' דע"כ הא דסופו להקל הוא ע"כ במקום שלא עבר בב"י כנ"ל. ואם כן ע"כ דקאי אמקום דלא צריך לתקן הלאו דב"י בתשביתו וע"כ דקאי לפני הפסח והוא בשעת ביעורו ואז השבתתו בכל דבר ע"ז משני מ"מ קולא הוא למפרש ויוצא בשיירא דתשביתו שלו בשריפה. וא"צ לתקן הלאו דב"י. א"כ יתבטל מעשה דתשביתו:

ועפ"ז דברינו דאף לרש"י ז"ל ע"כ דבלילה הוא בשריפה עפ"ז עולה יפה מה דפירש"י ז"ל לעיל דף ו' ע"ב גבי במה ימלא גלוסקא יפה פירש"י ז"ל ואם עלה לגורפו ונמלא עובר בב"י ע"כ ז"ל ואם כן ע"כ דבלילה הוא כנ"ל א"כ קשה למה נקט שיעשה הוצ"ל ואם עלה לגורפו אלא ע"כ דאליבא דרש"י ז"ל דפסק כר"י כמו שכתב הרא"ש ז"ל עיין שם אם כן ע"כ פירש ואם עלה לגורפו ועבר בב"י או אלמא דבזמן שהוא עובר בב"י דינו בשריפה אליבא דר"י. ונקוט כללא זו בידך אימתי שלא בשעת ביעורו אבל שעת ביעורו השבתתו בכל דבר הכונה הנ"מ בין שש ומעלה עד שתחשך דהוי או שעתו לבין השביתו שלא בשעתו יהיה באיזה זמן שיהיה בין קודם שש בין לאחר שתחשך מכיון דלא הוי בשעת ביעורו ממש משש ומעלה עד שתחשך ולא גרסינן כמו הברייתא דבירושלמי דגרסינן קודם שהגיע זמן ביעורו בכ"ד ומשהגיע זמן ביעורו בשריפה דהירושלמי לטעמי' דלר"י עובר בב"י משש ולמעלה אם כן מכיון שהגיע ז"ב והרי בא לידי ב"י וילפינן מנותר דטעון שריפה וע"כ גרסינן בלשון עד שלא הגיע ז"ב ומשהגיע ז"ב אבל הברייתא דמובא בבבלי לא גרסינן אימתי עד שלא הגיע ז"ב אבל משהגיע ז"ב דלאו משמע משהגיע ז"ב ולמעלה ז"א אלא בשעת ביעורו ממש. ודו"ק:

אמר ר"י ב"פ בעי מסר לו את המפתח כו' בהאי סוגיא יש להבין סוגית הש"ס דילן בענין מסורת המפתח דהנה התוס' ז"ל במס' ב"ק דף נ"ב ע"א ובב"ב דף נ"ג כתבו דשיטת רש"י ז"ל והרשב"ם ז"ל דמסירת המפתח הוי קנין רש"י ז"ל הוא במס' פסחים דף ד' ע"א והרשב"ם ז"ל הוא בב"ב דף נ"ג והתוס' ז"ל מקשים ע"ז מסוגיא מפורשת דמס' ב"ק דף נב גבי הא דאמר רבה"ל המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה ס"ד אי בכספא ליקנו בחזקה ליקנו בחזקה לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני וכיון שמסר לו המפתח כמאן דאמר לו לך חזק וקני ע"כ הרי סוגיא מפורשת דמסירת המפתח לא קני והא דבמס' פסחים דף ד' ע"א אמרינן דמסירת המפתח על השוכר לבדוק דווקא גבי חמץ הוא דתלי במסירת המפתח דמי שמפתח בידו עליו לבדוק כיון שהוא יכול לכנוס בזה הביה עליו לבדוק ע"כ תוכן דברי התוס' ז"ל וכן כתב הר"ש ז"ל וכל הפוסקים ז"ל דמסירת המפתח לא קני כלום רק לענין שא"צ לאמר לך חזק וקני כהך סוגיא מפורשת דמס' ב"ק הנ"ל:

ונראה להמליץ בעד רבותינו הר"י והרשב"ם ז"ל ועי"ז יתבאר היטב גם הבנת התוס' ז"ל במס' פסחים דף ד' ע"א וז"ל מפרש ר"י ז"ל דהכא שמסר לו המפתח ולא החזיק ומי שיש בידו המפתח כשהל י"ד חייב לבדוק דאותו שאין בידו המפתח איך יכנוס ויבדוק מיהא אם הפקיד אדם מפתח ביתו אצל אדם אחר אינו חייב הנפקד לבדקו אלא דווקא כשרוצה להחזיק בבית ולקנות עכ"ל ז"ל וקשה להבין מאי נ"מ בין אם רוצה להחזיק בבית ולקנותו או אדם אחר הנפקד אצלו המפתח וצריך טעם למה וכי בשביל שרוצה לקנות הבית וכי בשביל זה מחויב הוא לבדוק אע"פ שלא קנה עדיין ולא שכרה כיון דתלה במי שיש בידו לבדוק מי שהמפתח בידו מה לי הוא מה לי אדם אחר אך לפענ"ד עומק הענין הוא כך דלכאורה קשה לי על שיטת התוס' ז"ל דמיירי שמסר לו המפתח ולא החזיק אבל אם החזיק כתב בתפארת שמואל על הרא"ש ז"ל דלדעת התוס' ז"ל אם החזיק חייב לבדוק אף שהמפתח ביד המשכיר דלא כדעת הר"ן ז"ל דמפרש להסוגיא דמיירי שהחזיק ומ"מ אם המפתח ביד המשכיר על המשכיר לבדוק ובעינן תרויהו החזיק ומפתח בידו או על השוכר לבדוק ואולי לדעת התוס' ז"ל אם החזיק השוכר חייב לבדוק אף שאין המפתח בידו עיי' בס' תי"ט ז"ל הנ"ל וקשה לי על דעת התוס' ז"ל קושיא עצומה דגרסינן בירושלמי פרק כל שעה המשכיר בית לחבירו אם עד שלא נכנס בה השוכר [ופי' הק"ע ז"ל עד שלא החזיק] על המשכיר לבדוק ואם משנכנס בה השוכר [פי' הק"ע דהחזיק בה] על השוכר לבדוק אמר ר"ש אימתי בזמן שמסר לו המפתחות אבל אם לא מסר לו המפתחות על המשכיר לבדוק הרי בהדיא כשיטת הר"ן ז"ל ולא כשיטת התוס' ז"ל וקשה מהאי ירושלמי על דעת התוס':

לכן מתחלה נתרץ דעת רש"י ז"ל והרשב"ם ז"ל וממילא ירווח לן שמפתחא דגרסינן בפ' כ"ש כתר הך ירושלמי הנזכר כו' ב"פ בעי מסירת המפתח מהו א"ר זכריה חתנו דר"ל מחלוקת ר"ש וחכמים דתנינן תמן המוסר מפתחו לעם הארץ הבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח תני ר"ש מטמא עכ"ל הירושלמי הריבא דמתניתין מובא במס' ע"ז ד"ע ע"ב ופירש"י ז"ל דלהכמים הבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח

טוב ירושלים

ביוצא בו אר"י כו' חזר בו ר"י ודנו דין אחר. מדברי הגמ' הכא משמע קצת כדברי הפ"א ר"ה כ"ב ב' ד"ה ד"מ אליבא דר"י חזר בו מק"ו כלנו ועי' בס' או"ח לקדושין נ"ו ב' דפלפל בבעיא דר"י בסמוך פסל תמור אם המית אדם כו' דשייך לדברי ר"י שהן ק"ו שסופו להקל ולדברי הפ"א הנ"ל הרי חזר בו וגם הפסיק הגמ' הרבה ויותר נ"ל דל"ל קודם המשנה אחר נשית ר' בנימין בן לוי וכמ"ש הק"ע:

רבי אומר תשביתו כו'. בזה מיישב ק"ז הרא"ש מלוניל ע"ד הגמ' בבבלי ה' ב' דה"מ מ"ע דהשבתה לחלק יאפת דכיון דעיקר ילפותא דבעל חי בשריפה מנותר א"כ י"ל דהוא גזרת הכתוב בנותר דה"ש מותר ביו"ט ע"ש ועי' במפרשים ולפ"ז לק"מ די"ל דגם ר"ע ס"ל כרבי דהכא ולא יליף כלל מנותר: רבי בנימין בר לוי שאל תלמידו אם שמשו מותר כו' עי' בק"ע. ולה"ק למ"ד ההה"א בכולו איך יעיר ויהא איסור חמץ על איסור מותר כלל וגם הרי חמץ כ"ל דישנו בביטול בעלמא. ובאמת תמוה איך יעיר זה שהשה מותר

וממ"נ נחזי היזה קדים. וצ"ל דמיירי כשעבר והביא תודה בע"פ דלר"י דס"ל דחמץ אסור בהנאה משש מה"ת כמש"ל ה"ג. א"כ ממילא נעשה נותר והמץ בבת אחת:

רב א' צריך נומר כו' על מלות כו'. ע' סוכה פ"ה איך ס"ל לרב בזרכה אדרבנן: מודת ר"ש באסור שהוא אסור כו' נ"ל דמזה הוכיח בעצ"ע דאף לר"ש אסור משש מדרבנן דמ' פשטות הגמ' דאף לפני זמנו קאמר ולא לאחר זמנו לחוד ועי' ת' עב"ת חא"ח כש"א מה שפלפל שם בטעם איסור ד"ת דקאמר הכא וכמדומה שכ' משום לא תאכל כל תועבה או בק"ו מערלה שלא נעשה בה עבירה. ומ' דאינו מפרש רק על לאחר זמנו ועמש"ל פ"א ה"א בס"ד וז"ת על לאחר זמנו: הכל מודים בגר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו כו' ע' נוב"ק חא"ח סס"ו שחידש דין זה מדעתו ול"ז מכאן ובסי' אחר זכרו שם: דרשב"ג כר"ע במה דר"מ קונב בדברים. עי' בבלי ב"ק ל' ב' ואזיל לשיטתו:

תורה אור

מאן תנא לא יראה לך ר' יודה *דתני [א] האוכל חמץ משש שעות ולמעלה וכן חמץ שעבר עליו הפסח הרי זה בלא תעשה ואין בו כרת דברי ר' יודה. רבי שמעון אומר כל שאין בו כרת אין בו בלא תעשה מודה רבי שמעון באסור שהוא אסור. [ב]איסורו מהו ר' ירמיה אמר איסורו דבר תורה רבי יונה ורבי יוסה תריהון אמרין איסורו מדבריהן. מה טעמא דר' יודה °לא יאכל חמץ היום. מה אנן קיימין אם בתוך המועד כבר כתיב לא תאכל עליו חמץ אלא אם אינו ענין בתוך המועד תניהו לאחר המועד. מה מקיים ר"ש טעמא דר' יודה לא יאכל חמץ היום. א"ר בון בר חייה פתר לה כר"י הגלילי דתני ר"י הגלילי אומר אומר אני שלא היה פסח במצרים אלא יום אחד בלבד שנאמר לא יאכל חמץ היום. לא יראה לך **אית תניי תני לא יראה לך לך אין את רואה [ג] אבל רואה את לגבוה אית תניי תני אפי' לגבוה. מאן דאמר לך אין את רואה רואה את לגבוה בשהקדישו קודם לביעורו מאן דאמר אפילו לגבוה כשהקדישו לאחר ביעורו. א"ר בון בר חייה קומי רבי זעירא תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן

שמות יג

קרבן העדה

מסורת הש"ס

מאן תנא לא יראה לך. אם עבר על לא יראה דאסור אף לאחר הפסח בלא תעשה: ר' יהודה. היא כדמפרש בסמוך: מודה רבי שמעון. בחמץ שלפני זמנו ולאחר זמנו שהוא אסור: איסורו מהו. מיבעי' ליה אם אסור מדאורייתא בעשה או מדרבנן: איסורו דבר תורה. דכתיב אך ביום הראשון תשביתו וכו' והיינו משש שעות ולמעלה וכיון דצריך להשבית קודם שש ש"מ דאסור באכילה ולאו הבא מכלל עשה עשה ולאחר זמנו כקודם זמנו: איסורו מדבריהן. קשיא קנים ר"ש הואיל ועבר על בל יראה ובל ימצא: מה אנן קיימין. במאי איירי הך קרא: אלא יום אחד. נהג איסור חמץ: שנאמר לא יאכל חמץ וסמיך ליה היום אתם יוצאים לומר לך שלא יאכל חמץ אלא אותו היום בלבד: אבל רואה את לגבוה. אם הקדישה לבדק הבית: כשהקדישו קודם לביעורו. קודם שש שאז הוא שלו ותופס הקדשו: כשהקדישו לאחר ביעורו. שאז אינו ברשותו להקדישו הלכך עובר עליו: תיפתר. הא דתני אפילו לגבוה: בקדשים שחייב באחריותן. כגון דאמר הרי עלי: וכר' שמעון. דסובר בב"ק קדשים שחייב באחריותן

עין פסחים כח ע"א ב

פסחים ה ע"ב

פני משה

מאן תנא לא יראה לך. דעובר בלאו על חמץ שעבר עליו הפסח כדקתני במתני' ר' יהודה הוא דס"ל הכי: דתני וכו'. בתוספתא פ"ק: איסורו מהו. לר"ש ופליגי בה ר' ירמיה עם ר' יונה ור' יוסה: לא יאכל חמץ היום. כתיב ומה אנן קיימין לה מקרא הזה: כבר כתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות: תנהו. ענין לאחר המועד לחמץ שעבר עליו המועד: פתר לה כר' יוסי הגלילי דתני' וכו'. ללמד לפסח מצרים שאין חמוצו נוהג אלא יום א' בלבד: לא יראה לך. פליגי בה תנאי בדרשא דהאי קרא דאית תניי תני דלך ממעט של הקדש דדריש אבל את רואה של גבוה ואית תניי תני דאפי' של גבוה בבל יראה הוא ולך ממעט של עכו"ם: מ"ד לך וכו'. וקאמר הש"ס דלא פליגי דהאי מ"ד דבשל הקדש אינו עובר עליו בשהקדישו קודם לזמן ביעורו מיירי דכבר חל עליו הקדש ואינו מוזהר עליו לבערו והאי מ"ד דס"ל דאפי' בשל הקדש נמי עובר עליו בבל יראה מיירי בשהקדישו לאחר זמן ביעורו דמכיון דהגיע זמן ביעור ע"ז תו לא אתי הקדישו להוציאו ממנו הלאו דבל יראה וצריך הוא לבערו: אמר ר' בון וכו'. כלומר דלא היא דלא צריך לדחוקי ולאוקמי הני בריתות שהקדש לא היה בזמן אחד אלא דתיפתר להאי ברייתא דקתני אפילו בשל גבוה הוא עובר דכר"ש אתיא ובקדשים שהוא חייב באחריותן

עין משפט נר מצוה

כו
א מיי' פ"א מחו"מ הל' ה ובהשגות

כז
ב מיי' פ"ד שם הל' א טוש"ע או"ח סי' תמ ס"ב

גליון הש"ס

[א]עיין בתפה"ת ובמלחמות פ"א ועי' בתוס' דף כח ע"ב ד"ה ר"ש:

תוס' הרי"ד

המפתח ונהפס עליה כגנב ולר"ש יש ליה רשות ליכנס וע"כ לשיטת רש"י ז"ל דמפרש בפסחים דכמסירת המפתח לאחד לא חל חיוב הבדיקה על השוכר רק מחמת שקונה השוכר הבית במסירת המפתח ע"כ דלר' וכהיא התנו דר"ל דתליא הענין דמסירת המפתח בפלוגתא דר"ש וחכמים ע"כ דס"ל דלר"ש מהני מסירת המפתח לקנין ולחכמים לא מהני לקנין וס"ל לר"ז חדר"ל דשוכר ומשכיר תלי במסירת המפתח לאדם בעלמא כמו דפליגי באדם בעלמא כן נמי בשוכר ומשכיר דלרבנן לא הוי קנין משום שלא מסר רק במירת המפתח ולר"ש מסר לו רשות הכניסה והשתמשות והוי קנין אבל לבה"ס דילן הגם דקיימא לן כחכמים דס"ל דלא מסר לו אלא שמירת המפתח ומ"מ קי"ל דשוכר ומשכיר קני מסירת המפתח אפילו לחכמים דאימתי ס"ל לחכמים שלא מסר לו רק שמירת המפתח הנ"מ באדם דעלמא אבל לא בשוכר ומשכיר דלשוכר מסר המפתח לכניסה ויציאה לפתוח במפתח דהא קי"ל במס' גיטין דף ע"ז ע"ב גבי הסוה בכ"מ דגרסינן שם ותיחוד ותיפתח עיי' בה"ש ז"ל דים מפרשים דפתיחה במפתח נמי הוי קנין ויש מפרשים דבעינן שיפתח בשביל הבית כגור והא"כ יסגור ויש מפרשים וכו' דלהרמב"ם ז"ל בעינן נעילה ואחר כך פתיחה וכיון דקי"ל במס' ב"ק כיון שמסר לו המפתח כמו שאמר לו לך חזק וקני דמי ויתן לו רשות לנעול כל החזקות דבעולם שילה ופתיחה נמי בכלל וצריך לפתוח ואח"כ לסגור א"כ במוכר ומשכיר לא מכר לו שמירת המפתח לבד אלא ברשות לפתוח ולכנים בם אם כן הוי ע"כ מסירת המפתח לחוד קנין כמו לר"ז התנו דר' לוי אליבא דר"ש והא דאמרינן במס' ב"ק אי בחזקה ליקנו בחזקה לעולם בחזקה ובעי למימר לך חזק וקני ב"ש דמקבן לא ס"ל דמסירת המפתח כמאן דאמר לך חזק וקני דמי דהא לא מסר לו רק שמירת המפתח כחכמים ע"כ מקשה הא במירת המפתח לחוד לא קני ובהחזקה לא בעינן מסירת המפתח דע"כ א"ל נפירוש לך חזק וקני דלא דמי מסירת המפתח לאומר לך חזק וקני וע"כ דקני בחזקה כד"ת ואם כן צ"ל מכיר ז המפתח ומסירת המפתח לחוד לא הוי קנין פ"ז הש"ס התרגן דלעולם בחזקה ובעינן נמי מסירת המפתח לענין לך חזק וקני ולא כדקס"ד דבחזקה לא בעינן מסירת המפתח ז"א אלא דגם בחזקה בעינן מסירת המפתח לענין לך חזק וקני והכתא בכן הוא דמסירת המפתח כמאן דא"ל לך חזק וקני אם כן לפי האמת הוי בעי מסירת המפתח קנין דדמי המפתח כלוקח כמו לר"ש ולפי זה הוי ראיה מהירושלמי דלר"ש הוי מסירת המפתח קנין וא"כ לבתר המסקנא הגמ' דכמאן דא"ל לך חזק וקני דמי ממילא לדידן אפילו לחכמים קנה הלוקח ולעולם חזקה בעי מסירת ומסירת המפתח לא בעי חזקה ולעולם הוי מצי למימר דבמסירת המפתח לחוד קני רק דנקט בהאי ליבנא דלא במעינן עוד דינא אחריתי כאם כלך הלוקח והחזיק חזקה אחרת כגון דרפק בה פורתא דאז לא קני במסירת המפתח אלא בחזקה דהוי כמו דא"ל לך חזק וקני עיי' בח"מ סי' קנ"ח ס' י"ב ותמלא כדברי ונמלא דמכח גופה דחזקה בעי מסירת המפתח דמסירת המפתח כמאן דא"ל לך חזק וקני דמי במעינן מזה גופה דמסירת המפתח לחוד נמי קניה והא דגרסינן במס' ב"ב דף ע"ו ע"ב כהאמר לו לך חזק וקני דמר כבר קפידא ובמסירה לא קני ומר סבר מרצה מקום הוא לו וקי"ל בח"מ סי' קנ"ח דקפידא הוא הנ"מ באמר ליה בפירוש לך מבוך אבל בסתמא לו המפתח דהוי כמאן דאמר ליה לך חזק וקני ולא באמר בפירוש לך חזק וקני ברשות ביד הלוקח לקנות במה שירצה או במסירת המפתח או בחזקה אחריתא ואם כן לשיטת רש"י ז"ל דלר' וכהיא התנו דר' לוי דס"ל דאליבא דר"ש יש לו רשות לפתוח במפתח ולכנוס ולולא הוי מסירת המפתח קנין אם כן ע"כ מוכרח לבה"ס דילן בשוכר ומשכיר כמוכר ולוקח דכמאן דא"ל לך חזק וקני דמי לר"ש בג"ל בוודאי הוי מסירת המפתח קנין והוי מהירושלמי ראיה גדולה לשיטת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל:

ולשיטת התוס' ז"ל דס"ל דמסירת המפתח לא הוי קנין לא קשה מהירושלמי דמשמע דלר"ש דס"ל שבמסירת המפתח יש לו רשות לפתוח ולכנוס הוי חזקה והרי קי"ל דבמוכר ומשכיר כמאן דאמר ליה לך חזק וקני ויש לו רשות לפתוח ולכנוס ולמה ס"ל להתוס' ז"ל דלא הוי קנין וי"ל דהתוס' ז"ל לטעמם דבדיקת חמץ לא בעינן קנין אלא מאי כיש לו רשות ליכנס ולפתוח וכיון דלר"ש יש לו רשות ליכנס ולפתוח ס"ל לר"ש התנו דר' לוי דלר"ש חל חובת הבדיקה על המוכר ולרבנן לא חל על המוכר שאין לו רשות ליכנס ולפתוח שלא מסר ליה רק שמירת המפתח לחוד וזהגם דאנן קי"ל כחכמים מכל מקום ס"ל דחל חובת הבדיקה על השוכר משום דקי"ל כב"ס דילן במס' בבא קמא דף נב ה"ל דכמאן דא"ל לך חזק וקני דמי נמצא דבשוכר כולהו ס"ל דיש לו רשות ליכנס ולפתוח ע"כ חוב על השוכר לבדוק כמו אליבא דר"ש ולא משום קנין נגע בה דאפילו לא קנה השוכר מחויב הוא לבדוק:

ועפ"ז הדברים האלו יש להבין נמוק הענין דהתוס' ז"ל מחלקין במסירת המפתח במסר לאדם אחר אין עליו חיוב לבדוק רק כשמסר המפתח לשוכר שרוצה לקנות אל פליו החיוב לבדוק וצ"ב מ"ש מולי. ועוד צ"ב בפשיטות הגמ' דלכאורה הפשיטות לא לפי האיבעיא דהאיבעיא עיקר הספק אי אזלינן בתר מי דתמירא דידיה או בתר מי דברשותיה הוא ופשיטות הוא דאזלינן בתר מסירת המפתח ועפ"ז דמסירת המפתח לא הוי קנין ופשיטות לא אזלינן לא בתר התמירה דידיה ולא מי שאיסורא ברשותיה אלא בתר מסירת המפתח אבל לפי הירושלמי הוא בשיל ניחא דמסירת המפתח לר"ש הוא דלא מסר לו שמירת המפתח לחוד אלא כל הרשות מסר לו לכנוס ולצאת ויצא הבית ברשותי אפילו למאי דקי"ל כרבנן מ"מ במשכיר ומוכר לשוכר ולוקח מסר לו כל הרשות הכנסה והוצאה כנ"ל ונמצא דמסר את הבית ברשותו כמו לר"ש באדם דעלמא אע"פ דלא קני מ"מ על ידי מסירת המפתח הוי ברשותו ואם כן הוי הפשיטות לפי האיבעיא דאזלינן בתר מי דאיסורא ברשותיה קאי וכשמסר לו המשכיר לשוכר המפתח הוי איסורא ברשותיה דשוכר אע"פ שאין הבית שלו אבל על ידי מסירת המפתח ברשותיה קאי דהא כיון דהמפתח ביד השוכר וביד המשכיר אין מפתח ונמצא דעומד רשות הבית ביד השוכר וע"כ שפיר ניחא שיטת התוס' ז"ל דבאם החזיק השוכר לא בעינן מסירת המפתח וכא דאיתא בירושלמי דאפילו בשהחזיק השוכר בעי נמי מסירת המפתח הוא משום דבירושלמי קאמר ר"ש כן ור"ש לטעמיה דלר"ש אפילו במסר המפתח לאדם בעלמא נמי צריך לבדוק דלר"ש אין נפ"מ בין שוכר לאדם בעלמא דהא ס"ל דמסר לו רשות הבית וע"כ אפילו החזיק השוכר כיון דהמפתח ביד המשכיר לא נגרע המשכיר מאדם דעלמא ומחויב המשכיר לבדוק מבא"כ לפי מה דקי"ל כרבנן ואינו מועיל מסירת המפתח רק בשוכר ע"כ בשהחזיק השוכר לא איכפית לן מה שהמפתח ביד המשכיר דדמי כאילו מסר המפתח לאדם אחר דאין עליו החיוב לבדוק דאין לו רק שמירת המפתח עכ"פ מוכח כאי סוגיא דמסירת המפתח לשוכר שרצה לקנות ולהחזיק בבית נקרא דאמירו ברשותיה קאי:

ולפי דברינו יש לחקור באם מכר החמץ במסירת המפתח יש לומר לפי שיטת הגאונים ז"ל דס"ל דבשהחמץ אינו ברשותו אינו עובר בב"י משום דכתיב ליה בבתיכם. וע"כ לפי שיטת רש"י ז"ל פשיטא דהוי קנין גמור ואפילו לפי שיטת התוס' ז"ל מכל מקום בשוכר שרוצה לקנות אף על פי שלא קני מכל מקום הוי ברשותו ולפי דעת הגאונים ז"ל דבעינן שהחמץ יהא בביתו. ובני ואיש כי יקדיש את ביתו בעינן דיהא ברשותו גם כן והכא איסורא ברשותיה דלוקח קאי דהא נפשוט האיבעיא דע"י מסירת המפתח קרינן איסורא ברשותיה קאי וע"כ לפי דעת הבע"ח ז"ל בהבנת דעת הגאונים ז"ל דבשהחמץ אינו ברשותו אינו עובר במפקיד אפילו כשלא קיבל עליו אחריות. ובכא לא צריך סברת רש"י ז"ל כיון שבשאילו מקום אם כן ברשותיה קאי ז"א דהכא הא לא השאילו מקום אלא דממילא נמצא החמץ בם והדע דהא איבעיא לן דילמא על השוכר לבדוק משום דאיסורא ברשותיה קאי ולא אמרינן דמקום התמירה מושאל לו משום דממילא מונח בם. וע"כ בקמת סולת דהיה ספק חמץ ונתערב ברוב אחר הפסח והיה המכירה במסירת המפתח צ"ע אולי מצטרף זה להכניף דלא עבר המוכר על ב"י וב"י וצ"ע להלכה למעשה. ודו"ק:

אית תניי תנא לא יראה לך וכו' עיי' במס' פסה בתוס' הרי"ד פ"ב דמבואר שם בטוב טעם ודעת:

הפקיד

ציון ירושלים [א]אית תניי תני לא יראה לך פי' אך לך אין אתה רואה אבל רואה אתה לגבוה וכו' מ"ד אין אתה רואה פי' כשהקדיש קודם לביעור מ"ד אפילו לגבוה כשהקדישו אחר ביעורו הייי שאין הקדש חל כלל ונשאלתי בזה למה לא מצי כמ"ש התוספות פסחים מ"ו ע"ב כאן כשבא ליד גזבר וכו' ומלאתי במהרי"פ אלגאזי דף מ"ו בהלכ' חלה לרמב"ן בעמד בזה ואי השבתי קושיתו בדרכים רבים ואנקוט הד בקצרה דגוף קושית התוס' בם דלימא הואיל אינו מוכן דכל דאיס ראוי לבום אדם נ"ב הואיל כמ"ש התוס' בעירובין דף למד דלכך אין מערבין בהקדשות והשעה"מ כלטות המן ומלה הרגים בזה והניח בצ"ע אמנם י"ל דקושית התוס' הוא כך דהרי מעטינן של אחרים ושל גבוה מקרא אחד כמ"ש התוס' בנזירים דף ה' והיינו משום דבכיהם שוין דאינם שלו ולכך הקשו כיון דבשל גבוה הי' ראוי לומר הואיל רק בים סברא לחלק כמ"ש התוס' בעירובין עכ"פ אינו שוה לשל אחרים ואין וכסן מחד קרא וע"ז הוכרחו לתרץ דמיירי במסרו ליד גזבר ולפ"ז בירושלמי שם דלא נקט רק של גבוה לבד א"כ אף בשלא מסרו ליד גזבר נ"כ אין צריך הואיל ודו"ק:

שנויי נוסחאות (בו"ש) היום (פי"מ וכמיק לו היום).

חת"ם סופר

הבקיר חמצו בי"ע לאחר הפסח מהו ר"י אמר אסור ר"ל אמר מותר וכו'. הת"א לר' יוחנן כר' יוסה ור"ל כר"מ. ופירש הרשב"א בתשובה סי' ע' מאן דמתיר כר"מ ומאן דאסר כר"י דבעי ליד זכה וטוב חזר בו בירושלמי וק"ע כר"מ וחיישינן להערמה והביאוהו הפוסקים בהל' פסח. ונ"ל דאפילו להס"ד לא הוה ס"ל דלר"י אסור מדינא ד"כ למה פליגי בלאחר ליתא עובר בבל יראה אע"כ כהר"ן דאפקעתא דמלכא לא בעי אתי ליד זוכה אלא הוה ס"ד דלר"י אסור מפני מראית עין כיון דבעלמא לא מהני הפקר אא"כ אתי ליד זוכה ואסבר דלא המרו אלא בהפקר בי"ע והוי לא ביטלו באור נ"ל אבל בדק וביטל לא ס"ד דאתי לאיחלופי וכהר"ן:

אסור מהרן. דסיתרו מתוסר מעשה מבא"כ חמץ לאחר הפסח הוא מותר מהוכר מעשה מבא"כ אגיות. ונע"ד סוגא יש לחלק בזה דהא אדרבה כאן

טוב ירושלים

אם היתרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה משום אוכל חמץ בפסח לוקה. איסור חמור חל על איסור קל כו'. פשוט דחמץ חמור מטבל דטבל אינו אסור בהנאה והו דטבל יש היתר לאיסורו ולא חמץ לפ"מ דקי"ל כר"י וי"ע דכר"י אתיא. וכן מ"ש אח"כ כרי שהפרישוהו לו ומרחו משום טבל אינו לוקה ומשום ע"ז לוקה. נ"כ פשוט דאיסור ע"ז הוא במשהו במש"כ הרמב"ם מדבי לא ידבק בידך מאומה. וכן משום דאסור בהנאה. ומה שפסק בש"ק מהא דטבל במיתה מאן לימא לן דמיתה חמיר דלמא כ"ש חמיר ומש"כ דממשא. כש"ע נזכור דלים לכ"ע דהא טומאתה הוא רק מדרבנן ועי' רפ"ז דשבת איכא מ"ד דאורייתא. ומש"כ דהמיר היא בה חיוב מיתת ב"ד. יפה כו' וכה"ע מניא בבבלי תלין נ' א' קדשים דאסור כרת כו' ע"ש. ועי' ת' ח"ס חא"ח בקנ"ו מש"כ די"ע שבל בלא מעשה וכסוייע מיבמות פ' ב' דמבואר דהגינות קיל מערלות דערלות הוא בידו ממש היכף להרוס ולא דמי לכא דערלות ולגינות באגינות תיכף

לגמר

באהריותן כר"ש. לא יראה לך אית תניי תני לך אין אתה רואה רואה את בפלטייא אית תניי תני אפילו בפלטייא. מ"ד לך אין את רואה רואה את בפלטייא בשהבקירו קודם לביעורו מ"ד אפילו בפלטייא בשהבקירו לאחר ביעורו. א"ר בון בר חייה תיפתר בקדשים וגו'. הבקיר חמצו בג' עשר לאחר הפסח מהו ר' יוחנן אמר [א] אסור רשב"ל אמר מותר. מתיב ר' יוחנן לרשב"ל [ב] אין את מודה לי משש שעות ולמעלן שהוא אסור א"ל תמן איסורו גרם לו הא טה אית לך למימר. א"ר יוסה לר' פנחס [ג] נהיר את כד הוינן אמרין אתייא לר' יוחנן כר' יוסה ודרשב"ל כר"מ. אינה כן אלא ר' יוחנן חשש להערמה ורשב"ל לא חשש להערמה. מה נפק מביניהון נפלה עליו [ד] מפולת מ"ד הערמה לית כאן הערמה והוא מותר מ"ד זכייה לית כאן זכייה והוא אסור. הכל מודין [ה] בגר שמת וביזבזו ישראל את נכסיו מ"ד הערמה מותר ומ"ד זכייה מותר. *תמן *תנינן [ו] עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושיחררו משורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על דמיו רשב"ג [אומר] אינו כותב אלא משחרר מי משחרר רב אמר

בין

פני משה

באהריותן כגון דאמר הרי עלי החמץ הקדש לבדק הבית והייב באחריותו ולר"ש הרי הוא כשלו כדקאמר בפ' מרובה ובכמה מקימות ולפ כך הוא עובר עליו: לא יראה לך וכו'. תניא איידך דפליגי נמי בחמץ שהפקירו והוליאו לפלטיא וקס"ד לאוקמי מילתייהו בשהפקר היה בזמנים מחולקים וכהאי דאוקי לעיל גבי הקדש: אמר ר' בון בר חייה תיפתר בקדשים וכו'. כלומר דדחי לה הש"ס מהא דקאמר ר' בון לעיל דלא מוקמינן בכה"ג גבי הקדש אלא דטפי ניחא לן לאוקמי דתנאי פליגי ביה וא"כ ה"ה הכא בשל הפקר שפיר טפי לאוקמא כתנאי דלמר אינו עובר כשמפקירו ומוליאו לפלטיא ולמר לא מהני מידי אלא שלריך הוא לבערו מן העולם: הבקיר חמצו בי"ג. לאו דוקא בשלשה עשר אלא קודם שהגיע זמן איסורו ובי"ג דנקט משום דבי"ד לא פסיקא ליה כולי יומא דהרי אחר חצות כבר אין החמץ ברשותו להכי נקיט בי"ג: לאחר הפסח מהי. אם מותר הוא דהרי הפקר היא ולא עבר עליו בבל יראה הו לא ופליגי בה ר' יוחנן ור"ל כדמפרש לקמן לטעמייהו: מתיב ר' יוחנן לר"ל. וכי אין אתה מודה לי שאם הפקיר מו' שעות ולמעלן שאסור הוא לאחר הפסח דאין הפקירו הפקר ואע"ג דאכתי למ"ד לעיל בפ"ק בהל' ד' דמשש שעות ולמעלה ליכא אלא איסור מדבריהן ומדאורייתא חזי ליה עד שתחשך אפ"ה אין הפקירו הפקר מדרבנן וכיון שכן לא פליג רבנן וכל שהפקירו קודם הפסח לא כלום היא להוליא מאיסור חמץ שעבר עליו הפסח. ומיהו עיקר טעמא דר' יוחנן לא מסיק ליה עד לקמן דהאי דקאמר הכא אתקיף ליה ר"ל כדלקמיה: אמר ליה. ר"ל ומה את מדמה למשש שעות ולמעלה שאני תמן דאיסורו גרם לו דאין ההפקר כלום דהא מיהת לכ"ע מדבריהן אסור הוא אבל הכא שהפקירו בי"ג מה אית לך למימר: נהיר את. אם אתה זוכר שהיינו רגילין לפרש לפלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל בהא ואמרנו דאתיא דר' יוחנן כר' יוסי ודרשב"ל כר"מ ופלוגתא דר"מ ור' יוסי בברייתא היבאה לעיל בפ"ו דפיאה בהלכה א' וכן בנדרים סוף פרק אין בין המודר דתני ר"מ אומר כיון שאדם מפקיר יצא דבר מרשותו ואינו יכול לחזור בו ואף על גב דאכתי לא אתי ליד הזוכה ופטור הוא מן המעשר וכן כל דין הפקר בו ור' יוסי אומר אין הפקר יוצא מתחת ידי הבעלים אלא בזכיה דסבירא ליה לר' יוסי הפקר כמתנה מה מתנה עד דלא אתי לרשות המקבל לא הוי מתנה אף הפקר עד דלא אתי ליד הזיכה לאו כלום הוא ויכולין הבעלים לחזור בהן והשתא היינו נמי פלוגתייהו דר' יוחנן זר"ל דר' יוחנן כר' יוסי סבירא ליה דלא הוי הפקר עד דאתי ליד הזוכה והלכך כשעבר עליו הפסח אסור הוא ור"ל כרבי מאיר דמכיון שהפקיר יצא החמץ מרשותו ואינו אסור משום חמץ שעבר עליו הפסח: אינה כן. כלומר כך היינו רגילין מעיקרא לפרש לפלוגתייהו דר' יוחנן דבפלוגתא דהני תנאי תליא אבל אין הדבר כן אלא דהכא היינו טעמייהו דר' יוחנן חשש להערמה שמא יערים הוא בכך להפקירו קודם הפסח ולחזור ולזכות בו אחר הפסח והלכך גזרו רבנן לאסרו אחר הפסח ור"ל לא חייש להערמה: מה נפק מביניהון. בין הני טעמי אליבא דר' יוחנן וכלומר דאע"ג דאיכא בינייהו לבעלמא דהשתא איכא למימר דכ"ע כרבי מאיר סבירא ליה מיהו הכא בחמץ איכא עיד מילתא אחריתא בינייהו אם נפלה עליו מפולת על החמץ קודם הפסח והוא הפקירו דלמאן דאמר דמשום חשש הערמה אוסר ר' יוחנן א"כ הכא לית כאן הערמה שהרי מאיליה נפלה המפולת עליו והוא מותר לאחר הפסח כשימלא אותו אחר שיפקח את הגל ולמ"ד דטעמיה דר' יוחנן משום זכייה וכדבעי למימר מעיקרא דס"ל כר' יוסי דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות הזוכה א"כ הכא נמי לית כאן זכייה דמי זכה בו אחר שנפלה עליו המפולת והוא אסור לכשימלאנו אחר הפסח: הכל מודין בגר שמת וכו'. כלומר בהפקר דכה"ג שמת הגר ואין לו יורשין דנכסיו הפקר הן וכדאמרינן בעלמא במבזבזין ישראל נכסיו ואם הניח הגר חמץ קודם הפסח הכל מודים בזה שלאחר הפסח מותר הוא למי שזוכה בו עכשיו וכין למ"ד משום הערמה וכין למ"ד משום זכיה מותר הוא דלא שייך כאן לא הא ולא הא שהרי הפקר זה מאיליו הוא בא: תמן תנינן. בגיטין פ' השולח הלכה ד' וגרסינן להאי סוגיא דלקמן שם: עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים. על חובו אפותיקי כלומר פה תהא קאי ומזה תגבה חובך וכגון שעשאו אפותיקי מפורש שא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה וכדפרישית שם דלאי באפותיקי סתם לא שייך זה דקאמר רשב"ג המשחרר כותב שטר ומה ליה למיכתב השתא הא כתוב וקאי דהא כולהו ניכסי מישתעבדי ליה: ושיחררו. לקמן מפרש מי הוא המשחרר: מי משחרר. ובמאי פליגי ת"ק ורשב"ג וה"ס לשיטתא דהאי תלמודא כדפרישית התם דרב דקאמר

בין

קרבן העדה

באחריותן כלידיה דמיין ותרווייהו בהקדישן קודם ביעורן: בפלטיא. רחבה של עיר שמתקבלין שם לסחורה והיא רשות הרבים: כשהפקירו קודם. לזמן ביעורו וכיון שהגיע זמן ביעורו לאו דידיה הוא: כשהפקירו לאחר ביעורו. ואז אינו ברשותו להפקירו ואפ"ה עובר עליו: א"ר בון בר חייא תיפתר בקדשים וגו'. לא גרסינן ליה: הפקיר חמצו בי"ג בניסן מהו. שיהא מותר באכילה לאחר הפסח מי אמרינן כיון שלא עבר על בל יראה מותר או לא: אין אתה מודה לי. במפקיר חמצו מתחלת שעה ששית ולמעלה שהוא אסור אע"ג דלא עבר על בל יראה: א"ל תמן. במפקיר משש שעות ולמעלה איסורו גרם לו לאסרו אף לאחר הפסח שהרי מ"מ אסור הוא אע"ג דלא עבר על בל יראה: הא במפקירו קודם זמן איסורו מה אית לך למימר. למה יהא אסור לאחר הפסח: נהיר את. זוכר אתה מה שהיינו אומרים אתייא דר"י דאמר אסור: כר' יוסי. דסובר ישראל שהלוה את העכו"ם על חמצו אסור בהנאה והיינו סתם מתני' דכיון דזוכה בו אחר הפסח אסור: ודרשב"ל כר"מ. דסובר דאינו עובר דכיון דבפסח לא הוה שלו שרי אף לאחר הפסח: אלא רבי יוחנן חיים להערמה. שמא לא יפקירנו ויאמר הפקרתיו: מה נפק מן ביניהון. מאי איכא בין הני תרי לישני אם נאמר דפליגי ר"י ורשב"ל בפלוגתא דרבי מאיר ודר"י או דפליגי בחוששין להערמה: נפלה. על החמץ מפולת קודם פסח ופינוהו לאחר פסח למ"ד משום הכי שרי דהא מפולת מעלמו נפל עליו: מ"ד זכייה. לריך שיזכה בו אחר ובלא"ה אינו יוצא מרשותו: לית כאן זכייה. במפולת לא זכה בו שום אדם ואסור. הכל מודים. לפי שני הטעמים: בגר שמת. קודם פסח ואין לו יורשין ונכסיו הפקר: וביזבזו ישראל את נכסיו. חטפו ישראלים מנכסיו לאחר הפסח והיה בהן חמץ שעבר עליו הפסח: מ"ד הערמה מותר. דלא שייך בזה הערמה כיון שמעלמו נעשה הפקר וגם זכיי' א"ל כיון שלא מדעתו הופקר: תמן תנינן. גיטין פ' השולח: אפותיקי. אם לא אפרע לך חובך ממקום אחר יהא זה לך לגבות ממנו: ה"ג ר"ש בן גמליאל אומר: אינו כותב. אין העבד לריך לכתוב שטר על דמיו ואפ"ה משחררו: מי משחרר. הא דתני ברישא ושיחרור מי שחרור:

בין

עין משפט נר מצוה

כח
[א] טוש"ע או"ח סי' תמח ס"ס

כט
[ב] מיי' פ"ח מעבדים הל' טו ופ"ז מהל' ומזיק הל' יד ובהשגו' טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף כח וטוש"ע חו"מ סי' קיז ס"ו

גליון הש"ס

[א] פי' ק"ע ופי' דחוק ונראה דה"פ כיון דאינו עובר בב"י עד בלילה א"כ כיון דמשש ולמעלה אסור בהנאה מה"ת והפקעת' דמלכא הוא א"כ כיון עובר בלילה בב"י הרי כבר מופקר הוא. ולזה משני תמן איסורו גרם לו. והיינו כדאמרו בש"ס ב' דברי' וכו' ושאו בכתוב כאלו כן ברשותו להתחייב עליהן מה שאין כן בהפקירו דהוליאו מרשותו. ועי' בו"ת או"ז פ"י מ' או"ת סי' יג:

[ב] עיין בשו"ת הרשב"א ח"א סי' פ' ובמג"א סי' תלג:

[ג] עיין בח"י סי' [illegible]:

גיטין מ: (גיטין פ"ד)

תוס' הרי"ד

הפקיר חמצו בי"ג כו' פי' בגליון הש"ס דמקשה דמשש ולמעלה אסור באכילה וב"י עובר בלילה אם כן האיך הוא עובר בב"י הא כבר מופקר הוא ומשני תמן איסורו גרם לו. והיינו כדאיתא בש"ס ב' דברים אינן ברשותו ועשאן הכתוב כאילו ברשותו משא"כ בהפקירו והוליאו מרשותו עכ"ל ז"ל ואינו מובן כלל מלבד שאין התיבות כאלו סובלות פירושו קשה לי גם כן הא שיטת הירושלמי בפ' ת"ל דאף ב"י הוא משש ולמעלה. ודו"ק:

כמה

רידב"ז

הפקיר חמצו בי"ג לאחר הפסח מהו ר"י אמר אסור רשב"ל אמר מותר א"ל ר"י לרשב"ל אין את מודה לי בחמץ משש שעות ולמעלן שהוא אסור א"ל תמן איסורו גורם לו הכא מאי אית לך למימר ה"פ דהגה אליבא דר"ש דס"ל לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר בלא כלום ושוה לפני זמנו כלאחר זמנו ולאחר זמנו אסור מדרבנן מקנס דעבר בב"י ובל ימצא ולפני זמנו אסיר מדאורייתא מטעם דתשביתו שלא כדרך הנהה כדאיתא בתוס' ז"ל דף כ"ח ע"ב א"כ בהפקיר החמץ קודם הפסח דלא הל עליו העשה דתשביתו וב"י א"כ מותר לאכלו לפני זמנו ולאחר זמנו וכן ס"ל להגלי"ח ז"ל במס' פסחים דף י"ג ובמס' ביצה דף י"ט דלר"ש מותר לאכול לחמי תודה לפני זמנו עד שתחשך דהא בשל גבוה לא שייך עשה דתשביתו וכתב הגלי"ח ז"ל מפורש דלר"ש אין בו איסור אכילת חמץ רק עשה דתשביתו מבטל. אבל באמת לפענ"ד ברור דו"א דא"כ לפ"ו ב"ד שהל להיות בשבת דקי"ל מבערין הכל מלפני השבת מלבד מה שלריך עד ד' שעות ולמה לי' לבער חנם הלא יש תקנה שיפקירנה בע"ש ויאכל בשבת כל היום עד שתחשך [ויתכוין שלא לזכות עיי' בתוס' ז"ל במס' פסחים דף כ"ט ורש"י ז"ל] ולפ"ז יש תקנה שיאכל חמץ בע"פ כל היום ולא מלינו תקנה זו בע"פ שחל בשבת לעולם. ואלא ע"כ ברור לפענ"ד דאפילו בחמץ של הפקר והקדש אסור לעולם בע"פ אפילו לר' שמעון והוא כמו שכתב הרמב"ן ז"ל במלחמות וז"ל ז"ל שאין לך בתורה דבר שלריך השבתה ומותר באכילה וכך אמרו בגמ' דכו"ע חמץ משש שעות ולמעלן אסור מדאורייתא ולא אמר

דצריך

ציון ירושלים [א] מכיר את כד הוינן אמרין עשו"ת חו"י סי' מ"ת מ"ש בשם עבוס"ג ומ"ש הוא בזה ומ"ש בקלוה"ת סי' פר"ג ואני תמה שלא זכרו שו"ת הרשב"א ח"א סי' ע' שגם הוא פירש כפירוש עבוה"ג ובגוף דברי הירושלמי עשו"ת נוב"י מהד"ק ובשו"ת הנוספת לספר מנחת יעקב בתורת השלמים שם. ובברכת ספרי אהרן בההיכו כיה ועיין שו"ת עבודת הגרשוני סי' ק"ה:

שינויי נוסחאות (סו"ג) אתה כד"ז את. (סו"י) בג' כד"ו בשלשה. (סו"י) הא כד"ז הכא.

טוב ירושלים

נאמר יותר לו וכדא' כה"ג בנזיר מ"ד ב' ופסחים ל' ב' שמשה ממילא ערבא אבל ערלות ודאי דלריך אומנות נמולו ואין לך מחוסר מעשה מוס. ולפלא על הגאון ח"ס שלי"ז תלמודין דהכא דחמץ של שבל מיקרי חמץ חמור לגבי שבל וכדבריו וכמ"ש סק"ע וגם יש להוסיף דשבל אינו רק בפירות א"י אבל בחו"ל ל"ש שבל בפירותיהם משא"כ חמץ דנוהג בכל מקום ובכל זמן. ולבהורס כ"ע עוד דכל תפא"י ברפ"ג דברכות דהא דמעריס אדם על תבואתו הוא אף לאחר עמירתו א"כ הרי מיקרי איסור קל דיכול לבטלו וגם י"ל דקודם שהוטרה

היה יכול לפוטרו באופן זה ע"כ מיקרי איסור קל אף שלא יעשה כן. אך ד התפא"י ק"ע סובא דדמי למבטל איסור לכתחלה ואף דלי"ד נאיסור דכשמבטל ברוב ביותר הרי את"כ נאכל האיסור משא"כ בכאן הרי מוליא האיסור לגמרי ומשום שיתר מ"מ לאסר משום גזל השבט ואולי הס"ל דמיירי רק בישראל שירש אבי אמו כהן וכדומה דבתרומה שלו או בכהן ונוי עלמו דמ"מ אסור משום שבל. ול"מ סובא בזה וע' משא"כ בס"ד בחי' לתוספתא מכסס ואכמ"ל:

בהוכל

בין רבו ראשון בין רבו אחרון. א"ר יוחנן אין משחרר אלא רבו ראשון בלבד. התיב ר' חגי קומי ר' יוסה מתני' פליגא על רב. ישראל שהלוה את העכו"ם על חמיצו לאחר הפסח מותר בהנייה אין תימר ברשות ישראל הוא יהא אסור. מה עבד לה א"ר יודן קל הוא בשיחרור כהדא דתני *העושה עבדו אפותיקי [א] מכרו אינו מכור [ב] שיחררו ה"ז משוחרר. חייליה דר' יוחנן מן הדא רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר. אילו [ג] המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה שמא אין בעל חוב בא וטורף. א"ר אבהו פתח לנו ר' יוחנן פתח מאיר כאורה [ז]לא מצאנו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד מעתה לא יכתוב שטר על דמיו א"ר אילא מוטב שיאמר לו תן לי מאתים זוז שיש לי בידך ואל יאמר לו עבדי אתה. רבנן דקיסרין בשם ר' נסא אתיא דרשב"ג כר"מ כמה דר"מ קונס בדברי' כן רשב"ג קונס בדברי' *דתני שטר יש בו רבית קונסין אותו [ד] ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי ר"מ וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה הריבית: רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו. עד איכן ר' אבון ר' יוחנן בשם ר"ש בן יוצדק [ה] *עד ג' טפחים:

הלכה

קרבן העדה

בין רבו ראשון דשחרור מפקיע מידי שיעבוד בין רבו שני דכיון דהלוה עליו הרי הוא כשלו: אלא רבו ראשון. שגופו קנוי לו אבל רבו השני לא שהרי אין לו עליו אלא שיעבוד בעלמא: מתני'. ברייתא פליגא עליה דרב: ישראל שהלוה עכו"ם על חמצו. ולא אמר מעכשיו יהא קנוי לך. מותר בהנאה: אין תימר. ואי כדרב דכיון שהלוה עליו ברשותו הוא יהא אסור שהרי ברשות ישראל הוא: מה עביד לה. במאי מוקים רב להך ברייתא: קל הוא בשחרור. הקילו חכמים בשחרור דאע"פ דלאו שלו הוא לגמרי אם שחררו מהני דהא מתחייב הוא במצות: מכרו. רבו הראשון אינו מכור. ש"מ דאינו שלו ואפ"ה אם שחרר משוחרר וטעמא משום דהקילו בשחרור: חייליה דר"י. כוחו וסייעתו דר"י בהא: אינו כותב שטר על דמיו. אלא המשחרר כותב שטר על הדמים ואם ס"ד רבו השני שחררו למאן כותב הרי הוא שהפסיד לעצמו: אילו המשעבד וכו'. טעמו דר"ג מפרש למה כותב המשחרר והוא רבו הראשון הואיל ושחררו דה"ל כמכרו וחייב לשלם משלו. ל"א קושיא היא דפריך הש"ס למה לא יכתוב העבד שהרי שיעבודו של השני עליו ולא יהא אלא שדה המשועבדת לבעל חוב ומכרה שהמלוה טורף מיד הלקוחות: פתח לנו ר' יוחנן פתח. קטנה והיא מאירה כחלון: לא מלינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד. דכיון שנהכר היסור שאין לו פדיון אף טירפא בעל חוב לא עדיפא מנתינת דמים והיינו דוקא ברבו ראשון אבל לא ברבו השני: ופריך מעתה שאין העבד משועבד לאחר שחרורו של הראשון למה קאמר הת"ק שכותב העבד שטר על דמיו לרבו השני: א"ר אילא. היינו טעמא שטובה היא לעבד שיתן לרבו השני דמי שוויה או כפי חובו ולא יאמר לו רבו השני עבדי אתה ויוליא לעז על בניו: כמה דר"מ קונס בדברים. אם עביד איסורא קניס ליה דאפילו היהר שבו מפסיד: כן רשב"ג קונס בדברים. כיון דעבד איסורא ושחרר העבד מחוייב נמי לשלם היזיקו של השני והעבד פטור: שטר שיש בו רבית. שכתוב בו פלוני לוה מנה מפלוני בשכר כך וכך לשנה: עד איכן. כמה יהא מכוסה ולא ניחוש בו לחפישת הכלב: עד ג' טפחים. שהכלב מריחו ומחטטו ומוליאו:

הלכה

ובגיטין הגי' פתח לנו ר' יוחנן פתח ר' מאיר בדה: מעתה לא יכתוב לו. העבד שטר על דמיו שהרי שיחרורו של הראשון הפקיעו מידי שיעבוד ומשני ר' אילא מוטב לו שיאמר לו זה תן לי וכו' ואל יאמר לו כשיפגעו בשוק עבדי אתה וכדפרישית לעיל: אתיא דרשב"ג. דאמר המשחרר כותב כר"מ דקונס הוא בדברים וכן נמי טעמו דרשב"ג משום קנס הוא שקנסו למשחרר: שטר שיש בו רבית. מפורש בו: רשב"ג וכו'. מהדר למתני' דידן וכדפרישית במתני':

פני משה

בין רבו ראשון ובין רבו האחרון משום דס"ל כמ"ד ב"ח למפרע הוא גובה כלומר אם בא לידי גוביינא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דמשעה שהלוהו עמדו נכסיו הללו בחזקתו ולפיכך מן הדין הוא כאן דשחרור של שניהם לאו שיחרור הוא שהלוה אינו יכול לשחררו דשמא לא יהיה לו מעות לסלק להמלוה לזמן הפרעון ומשאר נכסים אינו יכול לסלקו דהא באפותיקי מפורש מיירי כדפרישית ונמצא שמשעת הגבייה קם העבד למפרע ברשות המלוה ושיחרור דהלוה לאו כלום הוא וכן המלוה אינו יכול לשחררו דשמא לא יבא לידי גוביינא מהעבד שאם רוצה יסלקו במעות ולפ"ז מתניתין הכי מיתפרשא משורת הדין אין העבד חייב כלום היינו במצות הנוהגות בבני חורין שהרי מי ששחררו לאו כלום הוא אלא מפני תיקון העולם הוא שחייב הואיל ויצא עליו שם בן חורין וא"כ אם הראשון שחררו וא"כ בא לידי גוביינא כופין את רבו השני והוא המלוה ועושה אותו בן חורין והעבד כותב שטר על דמיו ורשב"ג סבר אין העבד כותב דאיהו מאי קא עביד ליה אלא המשחרר כותב ואם השני שחררו ולא בא לידי גוביינא לפי שסלקו הלוה במעות כופין רבו הראשון ועושה אותו בן חורין והעבד כותב שטר על דמיו ורשב"ג קסבר המשחרר כיתב ופליגתייהו בהיזק שאינו ניכר אי שמיה היזק או לא שהרי שחרור של שניהם מן הדין לאו שחרור הוא אלא מתקנתו דרבנן והיזק שאינו ניכר מיקרי: אמר ר' יוחנן וכו'. ר' יוחנן פליג משום דס"ל כמ"ד ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה והלכך לאו ברשותו של המלוה כלל הוא עד שעת הגבייה והשחרור שלו אפי' מדרבנן בעלמא לאו כלום הוא ואין לך קרוי משחרר אלא רבו הראשון בלבד. ולר' יוחנן מתני' הכי מיתפרשא משורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו השני לפי ששחרורו של רבו הראשון מפקיעו מידי שעבוד אלא מפני תיקון העולם שלא יפגיענו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כדמפרש לקמן כופין את רבו השני לעשות אותו בן חורין והעבד כותב שטר על דמיו ורשב"ג סבר המשחרר כותב מפני שהזיק שיעבודו של חבירו ובהא קמיפלגי דת"ק סבר המזיק שיעבודו של חבירו פטור ורשב"ג ס"ל חייב: מתניתא. ברייתא הדא דתנינן ישראל שהלוה את הנכרי על חמצו לאחר הפסח אינו עובר עליו: אין תימר כרשות ישראל הוא. כלומר לרב דלא אמר למפרע הוא גובה אם כן החמץ בפסח ברשות ישראל הוה ויהא אסור ומה עבד להרב: קל הוא בשחרור. כלומר לא כדס"ד דרב בעלמא נמי ס"ל למפרע הוא גובה אלא שאני בשחרור שהקלו בו הואיל ויצא עליו שם שחרור מרבו שני והלכך מתני' מיתוקמא נמי בששחררו רבו שני וכדאמרן ולעולם אימא לך בעלמא אפי' רב ס"ל דב"ח מכאן ולהבא הוא גובה: כהדא דתני וכו'. אלמא דיש חילוק בין מכר לשיחרור ומטעמא הואיל ויצא עליו שם שחרור וה"ה ה"נ לענין שיחרור של רבו שני: חייל' דר' יוחנן. ראייתו של ר' יוחנן דבשחרור של רבו הראשון בלחוד היא דמיתוקמא מתני' מהא דקאמר רשב"ג אינו כותב אלא משחרר ולא קאמר המשחרר דהוה משמע מי ששחררו וכדמפרש רב אלא ש"מ דעל רבו הראשון קאי דלדידי' משחרר קרינן לי' דברשותו הוא וכר' יוחנן: אילו המשעבד וכו'. לר' יוחנן פריך ומסיק לה למילתיה לפרושי המתני' אליביה וכדאמרן: אילו וכו'. ששיעבד לו באפותיקי מפורש והלך ומכרו שמא אין הב"ח בא וטורף מן הלוקח והשתא ה"נ מאי איכפת ליה לרבו השני בשיחרורו של הראשון וילך וישתעבד בעבדו שהרי הוא אפותיקי שלו: פתח לנו ר' יוחנן. בטעמא כפתח מאיר כאורה למרחוק דהיינו טעמיה שלא מלינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד דמכיון דחל עליו שחרור תו לא פקע מיניה

הלכה

מסורת הש"ס

[ו] ירושלמי יבמות פ"ז הל"א

[ז] ב"ב שב ע"א

פסחים נ"ו ב"ב

עין משפט נר מצוה

ל

א מיי' פ"ח מהלוה הל' ס טוש"ע חו"מ סי' קו ס"ס

לא

ב מיי' שם הג ו וכהגגות טוש"ע יו"ד סי' רסז ס"ח וטוש"ע חו"מ שם ס"ו

לב

ג מיי' שם הל' ד טוש"ע חו"מ שם ס"ד

לג

ד מיי' שם פ"ד הל' ו טוש"ע שם סי' נב ס"א

לד

ה מיי' פ"ג מחו"מ הל' יא טוש"ע או"ח סי' תלג ס"א

גליון הש"ס

[ז]עי' תוס' גיטין דף מ ע"ב ד"ה הקדש וב"ק דף ל ע"א ד"ס הקדש:

רידב"ז

דצריך ביעור מדאורייתא לפי שיש בכלל השבתה שבתורה איסור אכילה ולר"ש ולר"מ אחד איסור אכילה ואחד מצות ביעור מהכא נפקא עכ"ל ז"ל ומפירושו מובן עומק כונתו ז"ל דלא אמרינן דהאוכל חמץ בע"פ עובר על מ"ע דתשביתו אבל אין בו איסור אכילת חמץ לבד ז"א אלא דאמרינן ע"כ מדלותה התורה מ"ע מצות השבתה ע"כ דהחמץ אסור באכילה מיום זה וע"כ שייך עליו המ"ע מצות השבתת מן העולם דע"כ בדבר המותר לא היתה התורה מלוה על ביעורו ולפ"ז ע"כ דמוכח ממילא דהחמץ אסור מיום זה ואילך וע"כ לותה התורה מ"ע בחמץ שלו לבערו וכאינו שלו פטור כמו ב"י דמלות עשה דתשביתו והל"ת דב"י לריך עוד תנאי שיהא שלו ולא תלי באיסור אכילה. וא"כ לפ"ז לאו דאסור באכילה משום ביטול מ"ע דתשביתו אלא אדרבה לפיכך הוי המ"ע דתשביתו משום דבדבר אסור חמץ ביום זה. ונמלא דאכילת חמץ בע"פ הוי איסור אכילת חמץ עליו וידעינן האיסור הזה מהאזהרת העשה דתשביתו ולא דאסור לאכול משום ביטול מ"ע דתשביתו ז"א אלא מהמ"ע דתשביתו שמעינן ממילא דיש איסור אכילת חמץ ביום זה וז"כ. וע"כ לפ"ז שפיר מובן הסוגיא הזאת דמיבעיא לן בהפקיר חמצו בי"ג לאחר הפסח מהו דר"י ס"ל דאסור דלא מועיל ההפקר כדאיתא במסקנא טעמא דר"י או דס"ל כר' יוסי עד דמטי לרשות זוכה או דחשש להערמה ע"ז פריך ר"י לרשב"ל דסבירא לך דמועיל ההפקר על לאחר הפסח דמותר לאכול לאחר הפסח לפי מה דקי"ל כר"ש הא אי את מודית לי דמשש שעות ולמעלן אסור ר"ל דע"כ מודית לי דההפקר הזה די"ג אינו מועיל על לפני זמנו משש ולמעלן דהא לא מלינו היתר אכילת חמץ בע"פ משש ולמעלן בשום אופן בעולם ואם דהיה מועיל הפקר לאחר זמנו למה מודית לי דלא מהני על לפני זמנו הא כיון דהפקר הוא ואינו מחויב בהשבתה למה לא יאכלנו דס"ל דאין איסור בע"פ באכילת חמץ אלא רק ביטול מ"ע דתשביתו אלא ע"כ דהפקר אינו מועיל או כדר' יוסי או מחשש הערמה ע"ז משיב לו רשב"ל תמן איסורו גרס לו ר"ל דבע"פ איכא איסור אכילת חמץ ולא משום ביטול מ"ע:

תוס' הרי"ד

כמה דר"מ קונס בדברים ט' דתני בשטר שיש בו רבית וכו'. בכדי להבין סוגיא זואת ופירושה וביאורה ושיטת הירושלמי בדמיון הזה מוכרח אנכי לסלול כל שיטות הירושלמי הנוגעת לענין הזה ואז נכון כש"ס ויומתק כדבש כל הסוגיא הזה ושיטת הירושלמי בענין הזה והנו גרסינן בירושלמי במס' גיטין פ"ה ה"ס ר' יודן לא נחת לבית וועדא קם עם ר"מ א"ל מה חדתון יימרון: א"ל כן אמר ר' יוסי שמטמא איש כעובה מעשה מן הדא תרומה ונטמאת א"ל תיפתר שנטמאת מאליו. ולית שמע מינה כלום דהיא מתניתא דן את הדין זיכה את החייב כו' כו' ר' יוחנן אמר בדין היה שאפילו במזיד יהא פטור ולמה אמרו חייב משום קנס חיילי' דר"י מן הדא. המטמא והמדמע והנסך בשוגג פטור במזיד חייב. ואמר ר' יוחנן משום קנס ע"כ פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי דמפרשים דמטמא אינו כעושה מעשה פי' דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק דא"כ לפי פירש זה מאי מייתי ראיה ממתניתין דדן את הדין דאמר רב במגיע לידו הא אפילו אי היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק מכל מקום חייב מדרבנן משום קנס במזיד והכא כדן את הדין הוי כמזיד כדאיתא בתוס' ז"ל במס' גיטין דף נ"ג ד"ס שלא עיין שם ועוד מאי מייתי ראיה ממתניתין דתרומה ונטמאת לפי הס"ד דמיירי בטומאה בידים הא מכ"פ חייב מדרבנן משום קנס. ועוד קשה בסוף הענין חיילי' דר' יוחנן מן הדא המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב וא"ר יוחנן משום קנס אם כן הוא ראיה מר"י לר"י והמפרשים ז"ל פירשו דמפני תיקון העולם קאי אמזיד לפי' הקי"ע ז"ל והוא מתוספתא ועיקר חסר מן הספר דהא לא גרסינן כאן מפני תיקון העולם ולפי' הפ"מ ז"ל דמדקתני בריישא בשוגג פטור והדר במזיד חייב אלמא דמדינא פטור

ר

עין משפט נר מצוה

לה

א מיי' פ"י מהלכות תרומות הל' ו

הלכה ג מתני' *האוכל תרומת חמץ בפסח שוגג משלם קרן וחומש מזיד פטור מן התשלומין ומדמי העצים:

גמ' *תני ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"ש בן יוצדק מתניתא כשהפרישה מצה ונתחמצה אבל אם הפרישה חמץ לא בדא. הפריש מצה על חמץ א"ר זעירה כל תרומה שאינה מתרת את השירים לאכילה אינה תרומה אפילו הפריש חמץ על מצה א"ר זעירה מאחר שאילו מינה עליה אינה תרומה ואפילו הימינה למקום אחר אינה תרומה. ארבעת רבעים בפני עצמן וחימצן וארבעת רבעים בפני עצמן ועירבן. אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה משום האוכל חמץ בפסח לוקה איסור חמור חל על איסור קל ואין איסור קל חל על איסור חמור. *אבל אם עירבן ואח"כ חימצן אם התרו בו משום האוכל טבל לוקה משום האוכל חמץ בפסח לוקה איסור חמור חל על איסור קל ואין איסור קל חל על איסור חמור.

עשה

פני משה

הלכה ג מתני' הא כל תרומת חמץ בפסח. הכא בגמרא מוקי לה כשהפרישה מצה ואח"כ נתחמצה דבזה יש לה דין תרומה אבל אם הפרישה חמץ אינה קדושה ואין לה דין תרומה כלל: שוגג. ששגג בתרומה ואפי' הזיד בחמץ וכגון שלא התרו בו דאי התרו בו משום חמץ הרי חייב מלקות ואין אדם לוקה ומשלם: משלם קרן וחומש. ואע"ג דחמץ בפסח אסור בהנאה ולאו בר דמים הוא קסבר האי תנא הואיל דבשוגג דתרומה כתיב ביה ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש שאינו משלם לו מעות אלא פירות והתשלומין נעשין תרומה א"כ לאו לפי דמים הוא משלם אלא לפי מידה הוא משלם הלכך לאו בתר דמים אזלינן: מזיד. שהזיד בתרומה וכגון שלא התרו בו דאי התרו בו בלאו הכי אינו משלם שהרי לוקה הוא וכן בחמץ שגג הוא ואפ"ה פטור הוא מן התשלומין ומדמי עצים כגון שהיתה תרומה טמאה שהיא ראויה להסיק פטור הוא מן הכל משום שמזיד. בתרומה אינו אלא כשאר גזלן דעלמא ודמים הוא משלם ולא לפי המידה וחמץ בפסח לאו בר דמים הוא שאסור בהנאה ואף להיסק לא הוה חזי ליה ולאו מידי אפסדיה. מיהו הך פירושא דמתני' לפי האי מ"ד דקסבר שוגג בתרומה לפי מידה משלם הלכך מחלק בין ששגג בתרומה ובין שהזיד אבל לא קאי האי סתמא דמתניתין להלכתא אלא דקי"ל כהני תנאי דבברייתא דס"ל שוגג בתרומה לפי דמים הוא משלם אלא שנותן לו דבר הראוי להיות קדש ולפי הדמים ואין חילוק בין שוגג למזיד ולעולם בתרומות חמץ בפסח פטור הוא מן התשלומין דחמץ בפסח לאו בר דמים הוא: **גמ'** מתניתא כשהפרישה מצה ונתחמצ'. כלומר אם בפסח הפרישה אם כן דוקא כשהפרישה מצה ואח"כ נתחמצה אבל אם הפרישה חמץ לא: בדא אמרו לפי שאין שם תרומה חל עליה כלל. וה"ה אם הפריש חמץ קודם לפסח חל עליה שם תרומה ולאפוקי אם הפריש חמץ בפסח לשם תרומה. והכי תני לה בהדיא בתוספתא פ"ק בד"א בתרומה שהפרישה חמץ קודם לפסח לשם תרומה אבל המפריש תרומת חמץ בפסח אינה תרומה: הפריש מצה וכו'. פיסקי הלכות הן: הפריש. התרומה ממצה על חולין חמץ בזה אמר ר' זעירא בפשיטו' דלא עשה כלום שכל תרומה שאינה מתרת השיריים לאכילה והיינו החולין אינה תרומה דכתיב ראשית משמע שתהא ניכרת שהוא ראשית והשיריים יהו מותרין לישראל ילתה זו שאין שיריים ניכרין: אפילו. איפכא שהפריש חמץ לתרומה על המצה בזה נמי אמר ר"ז שמאחר שאלו הפריש מינה עליה כלומר חמץ על החמץ אינה תרומה כלל שהרי אין החמץ ראוי לאכילה בפסח א"כ אפילו הימנה למקום אחר שהפרישה על המצה אינה תרומה שמתיר את המצה לאכילה. ומשום הא דלקמיה נקיט לה: ארבעת רבעים בפני עצמן וכו'. כלומר הרי אם יש כאן טבל וחמץ והא דנקט ארבעת רבעין לאו דוקא אלא דרך דוגמא בעלמא נקט כגון שהיו לו מאה קבין טבל וסתם התרומה אחד מחמשים וצריך להפריש שני קבין מהן לתרומה והפריש ד' רבעי קבין ונתנן בפני עצמן ועוד ד' רבעי קבין ונתנן בפני עצמן: וחימצן. חלק אחד מהן נעשה חמץ ונמצא שאותו חלק השני והן הד' רבעין שהן בפני עצמן שם טבל עליהן שהרי אותן הד' רבעים מהחלק הראשון חמץ הן ואין מפרישין החמץ על מצה ועירבן אח"כ ואכל כזית מהן: אם התרו בו משום טבל אינו לוקה. שהרי עכשיו חמץ וטבל מעורבין ואין איסור טבל שהוא קל חל על איסור החמץ החמור ונמצא דהתראת טבל לאו התראה היא אבל אם התרו בו משום אוכל חמץ בפסח לוקה שאיסור חמץ החמור חל על איסור טבל והתראת חמץ שפיר דהואי התראה: אבל אם עירבן. בתחילה יחד ואח"כ נעשו חמץ אם התרו בו או משום טבל או משום חמץ לוקה שהרי איסור חמץ חל על איסור הטבל ויש כאן טבל וחמץ ואם התרו בו משום איזה מהן הואי התראה:

עשה

קרבן העדה

הלכה ג מתני' בשוגג. ששגג בתרומה ואפילו הזיד בחמץ: משלם קרן וחומש. ואע"ג דחמץ בפסח אסור בהנאה ולא שוה מידי משום דבאוכל תרומה בשוגג כתיב ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש שאין משלם לו מעות אלא פירות והתשלומים נעשים תרומה הלכך לאו בתר דמים אזלינן: במזיד. שהזיד בתרומה אפילו שגג בחמץ פטור מן התשלומים: ומדמי עצים. אם תרומה טמאה היא אין משלם לו דמי עצים שהיתה ראוייה להיסק תחת תבשילו משום דמזיד בתרומה אינו אלא כשאר גזלן דעלמא ומעות משלם לפי דמים ולא לפי מידה וחמץ בפסח לאו בר דמים הוא שהרי אסור בהנאה ואף להיסק לא חזי ולאו מידי אפסדיה: **גמ'** מתניה'. דמשכחת תרומת חמץ בפסח דקדשה: כשהפרישה מצה ונתחמצה. והוא הדין כשהפריש תרומת חמץ קודם פסח: אבל אם הפריש. חמץ לתרומה בפסח: לא בדא. אין בזה חל עליה שם תרומה ואפי' למאן דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה שנאמר תתן לו ולא לאורו: הפריש. בפסח מצה להיות תרומה על חמץ שיש לו מי חל עליה שם תרומה: שאינה מתרת שיריים לאכילה אינה תרומה. דכתיב מראשית גבי תרומה ילפינן מיניה מראשית ולא כל ראשית שצריך לשייר מקצת וילפינן נמי שיהו שיריים ניכרין שתהא היא מתרת שיריה ובמפריש מצה על חמץ אין היתר בשיריה: הפריש חמץ על מצה. מהו אפי' ל"ג: מאחר שאילו מינה עליה אינה תרומה. כיון שאם הפריש מחמץ על חמץ אינה תרומה כדאמרינן בסמוך דבעינן שיהו שיריה ניכרים: ואפי' הימינה למקום אחר אינה תרומה. כ"ש מחמץ על מצה דאינה תרומה: ארבעת רבעים בפני עצמן וחימצן. עשה עיסה מד' רבעי הקב וחימצן ואין חיוב חלה נוהג אלא בעיסה שיש בו חמשת רבעים קמח: וארבעת רבעים וכו'. חזר ועשה עיסה מד' רבעין קמח חמץ: ועירבן. אותן ח' רבעים ועשאן עיסה אחת נמצא דהשתא חייבין בחלה: אם התרו. לאכול כזית מעיסה זו משום אוכל טבל דהיינו עיסה שלא הורמה חלתה: אינו לוקה. משום איסור חלה דקודם שנתחייבה בחלה היה עליה איסור חמץ שהוא איסור כרת ואין היתר לאיסורו וטבל אינו אלא מיתה בידי שמים ויש היתר לאיסורו ואין איסור קל חל על איסור חמור כדמסיק: אבל אם עירבן. תחלה שחל עליה חיוב חלה החלה ואח"כ נתחמצה איסור החמץ חל על איסור טבל ואם התרו בו משום טבל ומשום חמץ סופג שמונים:

עשה

מסורת הש"ס: פסחים ל"ב ע"ב; שם ל"ג ע"א; ע"ז ל"ה ע"ב

תום' הרי"ד

פטור הוא כדרך התנא לשנות הפשוט קודם וזה דחוק והא דמסיק וא"ר יוחנן משום קנס הוא לפי פירושו לכך א"ר יוחנן אי הייט כר"י ודוחק גדול הוא ומה דמסיק בס"פ הלכה. המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב. וא"ר יוחנן משום קנס פי' הפ"מ ז"ל דחוק והק"ע ז"ל מגי' הכהנים שפיגלו במקדש וכו' מזידין חייבין. אמר ר' יוחנן משום קנס דהיזק שא"נ לאו שמיה היזק אם שלפי הנראה הי' הגי' אמיתית אבל קשה למה לר"י למימר מימרא דידיה ב' פעמים על בריתא דהמטמא והמדמע והמנסך ועל הסיפא הכהנים שפיגלו במקדש דהיזק שא"נ להו שמיה היזק אלא משום קנס מאי נפ"מ בין רישא לסיפא:

ע"ב נראה לפענ"ד דה"ם ספ"י הירושלמי דמס' כלאים פ"ז גבי מתניתין המסכך גפנים על תבואתו של חבירו קידש וחייב באחריותו גרסינן שם א"ר אבא קנסא דר"מ ועבד כוותים המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו וכי איזה מעשה עשה וכו' עיין שם. לפי שפירשתי בע"ס. וכיון דלא פגד מעשה הוי דינא דגרמי ואיתא בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ק' ע"א ד"ה טיהר ועוד קשה היכא דקם דינא למה לא יתחייב אפי' לרבנן דר"מ בעלמא איפסיל ולא חשוב דינא דגרמי ונראה לפרש כל היכא דקם דינא אפילו בדיבור חשוב כמעשה ולא כגרמי ומחייב אפילו לרבנן אבל היכי דלאי הוי קמן הוי כדל כגון מראה דינר וטעה בדבר משנה לר"מ חייב ולרבנן פטור דהא וודאי גרמא הוא מה שהאכילו אחר כך ע"פ הו מה שעירבו עם פירותם עכ"ל:

ועפ"ז יתבאר הענין דבמפתתא בזה כע"ס דה"פ דר' יוסי קאמר דמטמא אינו כעושה מעשה אלא דינא דגרמי דדינא דגרמי נקרא בלא עשה מעשה ובעבור מעשה לא נקרא גרמי כדאיתא בירושלמי דכלאים הנ"ל וע"כ קאמר דמטמא אינו כעושה מעשה ולא חשוב מעשה אלא דינא דגרמי. והא דתנינן במתניתין דידן המטמא והמדמע וכו' במזיד חייב הוא משום דינא דגרמי ור"מ הוא מן הדא. תרומה ונטמאת כר הע"פ שמטמא בידים פטור והוא אליבא דרבנן דלא דיינו דינא דגרמי וא"ל תיפתר בנטמאת מאליו ולית שמע מינה כלום דהוא מתניתא דן את הדין וכו' טימא את הטהור דמוקי בה אליבא דרבנן דאף דלא דייני דינא דגרמי מיירי במגיעו לידו כמו דמוקים בש"ס

דילן במס' סנהדרין דף ר' דאיתא אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי מ"מ גבי דן את הדין טימא את הטהור ישלם משום דמיירי שנשא ונתן ביד. אלמא דבנתן ביד לא חשוב מטמא גרמי אלא מטמא כעושה מעשה דמי. ולא מיירי כאן כלל מדין היזק שאינו ניכר כלל והלשון מוכח כן דתלי באם מטמא כעושה מעשה דמי ואח"כ התחיל הסוגיא מענין היזק שא"נ דהגם דלא הוי גרמי אלא כעושה מעשה דמי הך מדינא דהיזק שאינו ניכר קמיפלגו ר"י כרבי אומר כדין היה שאפילו שוגג יהא חייב דהיזק שא"נ שמיה היזק וכו' ור' יוחנן ס"ל דבדין היה דאפילו במזיד יהא פטור ולמה אמרו חייב משום קנס דס"ל דהיזק שא"נ לאו שמיה היזק. והנה בענין כהנים שפיגלו במקדש דמזידין חייבין דפשיט להו לרבותינו בעלי התוס' ז"ל דאתיא ככו"ע ואפילו לרבנן דלא חשוב גרמי משום דכיון דקם דינא חשיב דבור כמו מעשה:

נראה לפענ"ד דביאת הירושלמי אינו כן והיה מפורשת לזה מהא דגרסינן בירושלמי ב' פעמים במס' פסחים פ"ב ובמס' גיטין פ"ד גבי המוכר עבדו לאחרים וכו' רשב"ג אומר אינו כותב אלא מחבר ואיתא בש"ס דילן דקמיפלגי במזיק שיעבודא של חבירו [ואיתא בתוס' ז"ל דמאן דמחייב במזיק שיעבודא של חבירו יכול להיות דל"ל דינא דגרמי] ע"ז גרסינן בירושלמי רבנן דקיסרין בשם ר' ניסא אתיא דרשב"ג כר"מ כמה דר"מ קונס בדברים. כן רשב"ג קונס בדברים דתני בשטר שיש בו ריבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי ר"מ וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית ע"כ. פי' דס"ל להירושלמי דמזיק שיעבודו של חבירו דחייב הוא רק משום קנסא ולא מדינא דגרמי חשיב מעשה וע"כ אתיא דרשב"ג כר"מ דקונס בדברים כדינא דריבית. וקשה לכאורה הא איתא בש"ס דילן במס' ב"ק דף ל' ע"ב ובמס' ב"מ דף ס"ב. דגבי ריבית משעת כתיבה עבד לוי שומא אפילו לא יגבה בסוף הריבית אם כן היכי דכתיב קם דינא וא"א להדרו חשוב כמעשה:

ולפ"ז קשה האיך יתפרש הירושלמי הנזכר דתלי רשב"ג כהא דר"מ דקונס בדברים ו' ף דכתב נכתב השטר כמו דגרסינן שטר שיש בו ריבית וכתיבת השטר חשיב מעשה מ"מ כא הוא לא כתב השטר אלא הלוה וגם העדים חתמו ולא הוא רק הוא

שנויי נוסחאות (סו"ב) כשהפרישה נ"ל בשהפרישה.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

לו
א מיי' פ"י מתרומו' הל' ב

עשה כרי והשתחוה לו ומירחו ואחר כך אכלו אם התרו בו משום האוכל טבל אינו לוקה משום האוכל עכו"ם לוקה איסור חמור חל על איסור קל ואין איסור קל חל על איסור חמור. אבל אם מירחו ואח"כ השתחוה לו אם התרו בו משום אוכל טבל לוקה משום עבו"ם לוקה איסור חמור חל על איסור קל ואין איסור קל חל על איסור חמור. ר' בון בר חייה בעי האוכל תרומת חמץ בפסח למי הוא משלם תפלוגתא דרבי יוחנן ודרשב"ל *דאיתפלגון א הגוזל תרומה מאבי אמו כהן ר' יוחנן אמר משלם לשבט רשב"ל אמר משלם לעצמו. א"ר מנא קומי רבי יוסה מסתברא יודה רשב"ל לר' יוחנן בחומש שהוא משלם לשבט א"ל אוף אנא סבר כן שכן תרומה טמאה אפרה לשבט. אתא ר' יוסה בר' בון בשם ר' אחא אפי' עליה פליגין. ר' יוסה בעי ב הנהנה מן ההקדש פחות מש"פ מהו שיהא חייב בתשלומין א"ל נישמעינה מן הדא (ויקרא ה) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם פרט לפחות משוה פרוטה. אית תניי תני לרבות לתשלומין. מאן דאמר פרט לפחות משוה פרוטה לתשלומין לקרבן. מאן דאמר לרבות בתשלומין כמה דתימר תמן פחות משוה פרוטה מזיד אף על פי שאינו משלם חומש ואשם ישלם לשבט ואמר אוף הכא כן. אמרין חברייא קומי רבי יוסה ולאו

תורה אור

קרבן העדה

עשה כרי והשתחוה לו. ונאסר משום עכו"ם ודוקא כרי אבל אם השתחוה לו במחובר אינו נאסר להדיוט: ומירחו. שאז חייב בתרומה שקודם שנתמרח פטור מתרומה: אינו לוקה. שמתחלה נאסר משום עכו"ם שאיסורו חמור שחייבין עליו מיתה בידי אדם ואין איסור טבל הקל שמיתתו בידי שמים חל עליו: למי הוא משלם. מיבעיא ליה אם הוא משלם לאותו כהן שהיתה התרומה חמץ שלו או דלמא לכל כהן שירצה דהא לא גזל לאותו כהן ולא מידי שהרי היתה אסורה בהנאה א"כ מיבעיא אם הוא מפריש לעצמו ומוכרו לכהנים והדמים שלו או דלמא משלם הוא לכהנים: הפלוגתא דר"י ורשב"ל. בעי' זו תליא בפלוגתא דר"י ורשב"ל: דאיתפלגון. דפליגי בישראל שגזל תרומה מאבי אמו כהן ומת אבי אמו ואין שם יורש אלא הוא: משלם לשבט. צריך לשלם לאחד מהכהנים אע"פ שהוא לא גזל מהכהנים שאלו לא גזלו היה נופל לו בירושה מ"מ כיון דבשעת הגזלה גזל מהכהנים צריך לעשות השבה מעלייתא וישלם לכהנים: משלם לעצמו. צריך להפריש חולין כנגד שיעור התרומה וחומשה שאכל והן נעשין תרומה ומוכרן לכל כהן שירצה והדמים שלו וכן לענין תרומת חמץ אע"ג דלא גזל מכהן שהתרומה שלו מידי לר"י משלם לאחד מהכהנים שירצה ולרשב"ל הרי הוא לאותו כהן שהתרומה שלו א"כ הרי הוא לעצמו: בחומש שהוא משלם לשבט. כיון דהחומש לכפרה אתא צריך ליתנו לכהנים: א"ל אף אני סובר כן. דמודה רשב"ל בחומש: שכן תרומה טמאה. אין לשבט בה אלא אפרה דלהסקה עומדת ותנן פ"ו דתרומות האוכל תרומה טמאה משלם קרן וחומש ואין הכהן יכול למחול ש"מ שכל שראוי להנאת הכהנים חייב עליה חומש והוא לכהנים כדין כל האוכל תרומה שוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה: אפי' עליה פליגין. כלומר אפילו על החומש פליגי ר"י ורשב"ל א"כ אפי' על התרומה טמאה פליגי והראשון נראה. ה"ג הנהנה מן התרומה בפחות משוה פרוטה וכו' ודוקא כשאין בה כזית ניבעיא ליה דיש בה כזית חומש נמי חייב ואפילו אין בו ש"פ דבאכילה תלי רחמנא דכתיב ואיש כי יאכל קדש: פרט לפחות משוה פרוטה. דהא ריבויא ואחר נמי ריבויא הוא ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט: לרבות לתשלומין. את קדים: מאן דאמר פרט וכו'. כלומר ולא פליגי מאן דאמר פרט לפחות משוה פרוטה. הייט לקרבן שאין בו פחות משוה פרוטה קרבן מעילה: מ"ד לרבות. הייט לתשלומין שחייב לשלם אפילו נהנה בפחות משוה פרוטה: כמה דתימר תמן. לענין מעילה אם הזיד בפחות משוה פרוטה אף על פי שאינו חייב חומש ואשם בתשלומי' מיהא חייב: ואמר. אף כאן לענין תרומה הדין כן. דאפילו בפחות משוה פרוטה חייב לשלם לשבט. ופריך ולאו

פני משה

עשה כרי. וכן כיוצא בו אם עשה כרי של תבואה והשתחוה לו לשם עכו"ם ואכתי אין שם טבל על הכרי עד שימרח הכרי ואח"כ מירחו ואכל ממנו אח"כ אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה שאין איסור טבל הקל חל על איסור עכו"ם החמור ואם התרו בו משום האוכל עכו"ם כלומר שעכו"ם כזבחי מתים ואסור אפי' בהנאה לוקה הוא שאיסור עכו"ם החמור הרי הוא במקומו שאפי' אם היה האיסור טבל קודם חל עליו איסור עכו"ם ומכ"ש כאן דאיסור עכו"ם קדים: איסור חמור וכו'. טעמא דהתראת דאיסור טבל דלאו כלום הוא מסיים ואזיל משום דאיסור חמור הוא דחל על איסור הקל אבל איפכא לא: אבל אם מירחו. להכרי בתחילה וחל עליו שם טבל ואח"כ השתחוה לו ואכל ממנו הרי איסור עכו"ם החמור חל על איסור טבל ויש כאן טבל ועכו"ם ואם התרו בו באחד מהן הואי התראה: למי הוא משלם. משום שאינה ראויה לכהן כמו שאינו ראויה להבעלים ואנן תנינן במתני' באוכל בשוגג משלם הוא ולמי משלם ופשיט לה הש"ס דמפלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל היא דאיתפלגין לעיל בפ"ו דתרומות בהלכה א' בהא דלקמיה ובהאי פלוגתא תליא נמי בעיין דר' בון כדלקמן: הגוזל תרומה מבל אבי אמו כהן. ומת אבי אמו והוא ראוי ליורשו אם חייב היא לשלם וקאמר ר' יוחנן שמשלם להשבט כלומר לכהן אחד מהשבט לפי שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו ואע"פ שאין כאן תובעין: ורשב"ל אומר משלם לעצמו. כלומר שמעכב התשלומין לעצמו דהואיל והוא ראוי ליורשו מחזיק הוא בשלו והשתא ה"נ באוכל תרומת חמץ בפסח לר' יוחנן משלם הוא לשבט אע"פ שאין לו תובעין לפי שאינה בוה כלום אפ"ה התשלומין לכהן ולר"ל דקאמר התם מעכב הוא לעצמו מפני שזכה הוא בשלו וה"ל ליתן לכהן א"כ הכא בתרומת חמץ נהי דהאוכל אינו מעכב לעצמו דבמה זכה הוא בה מ"מ להשבט א"צ לשלם לסברת ר"ל והתשלומין להבעלים: מסתברא. היא דיודה ר"ל לר' יוחנן בחומש שהוא משלם לשבט דהחומש ניתן לכפרה על שאכל את התרומה ואין זה להבעלים וא"ל אוף אנא סבר. כן דיודה ר"ל בהחומש שהוא להכהן: שכן תרומה טמאה אפרה לשבט. כלומר אע"ג דלאו מידי אפסדיה שהרי תרומת חמץ בפסח לשריפה עומדת מ"מ אכתי היה יכול הכהן ליהנות בהפרה שכן מצינו בתרומה טמאה שאע"פ שנטמאה ברשות הבעלים צריך הוא ליתן להכהן ומשום דיכול ליהנות באפרה כדאמרי' בסוף תמור' דקחשיב התם להנקברין ולהנשרפין ומהם חמץ בפסח ותרומה טמאה ומה בין להנקברים ולהנשרפים שהנקברין אפרן אסור והנשרפין אפרן מותר: אתא ר' יוסי בר' בון. וקאמר בשם ר' אחא דאפי' על החומש פליגין לר' יוחנן משלם להשבט ולר"ל להבעלים: הנהנה מן ההקדש פחות משוה פרוטה. במזיד קא מיבעיא ליה דקי"ל בעלמא דפחות משוה פרוטה לאו ממון הוא ותנן נמי גבי הקדש בריש פ"ה דמעילה הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מעל ומיבעיא ליה לר' יוסה אי דוקא שוה פרוטה תנן והפי' לענין תשלומין במקום דליכא קרבן או דילמא לענין קרבן הוא דבעי' ש"ה פרוטה אבל לתשלומין למזיד אפי' בפחות משוה פרוטה מיחייב: א"ל. הפושט להבעיא לר' יוסה נשמעינה מן הדא דאשכחן תרי ליבני בברייתא דדריש בת"כ פ' ויקרא דכתיב גבי מעילה ואת אשר חטא מן הקדש ישלם והאי ישלם יתירא היא דהא כתיב בתריה ונתן אותו לכהן אלא פרט מפחות משוה פרוטה. ואית תנייה ישלם לרבות לפחות משוה פרוטה לתשלומין והשתא מפרשי' דלא פליגי אלא דמאן דאמר פרט לפחות משוה פרוטה היינו בשוגג דאיירי קרא דפטור מתשלומי קרבן ומאן דאמר לרבית לפחות משוה פרוטה היינו לתשלומין במקום דל כא קרבן כגון במזיד וה"ק קרא דלפעמים ישלם היכא דליכא חומש ואשם: כמה דתימר תמן וכו'. סיומא דמילתא דלעיל הוא וכלומר והשתא דנקטינן דגבי נהנה מן ההקדש בפחות משוה פרוטה במזיד שמשלם להכהן א"כ כמו דתמן אע"פ שאין כאן חומש ואשם שאינן אלא בשוגג מיהו במזיד אפי' בפחות מש"פ דלאו ממון מיקרי משלם הוא להשבט ואמור אוף הכי כן גבי אוכל תרומת חמץ בפסח דאע"ג דלאו בר דמים הוא משלם להשבט וכדר' יוחנן וקשיא לר"ל: ולאו

גליון הש"ס

[a] עיין ש"ק ותירוץ תמוה. יגראה דפ"ז הוי איסור חמור משום דאסור בהנאה ועי' תוס' חולין דף קא ע"א ד"ה איסור. וגם חשוב חמור משום דלוקה עליו בכ"מ ועי' ברמב"ם פ"ט מפסו"מ הלכה טו:

[b] עיין ק"פ שהבי' ולאו עולה יפה דבתרומה ליכא קרבן. ועיין בירושלמי פ"ו מתרומות הל' ב ובכ"מ פ"ו מתרומות הל' ג:

(תרומות פ"ו הל' א)

רידב"ז

ר' יוסי בעי הנהנה מן ההקדש פחות משו"פ מהו שיהא חייב בתשלומין פי' במזיד כדפי' הפ"מ ז"ל א"ל נישמעינה וכו' מ"ד פרט לפמשו"פ לקרבן ר"ל בשוגג מ"ד לרבות בתשלומין פי' במזיד וע"ז שאל כמה דתימר תמן ר"ל בהקדש פחות משו"פ מזיד אע"פ שאינו משלם חומש ואשם ר"ל בשוגג ישלם ר"ל מ"מ כמזיד משלם ואמר אוף הכא כן ר"ל בתרומה אם שייך תשלומין במזיד על פחות משו"פ זהו איבעיא דבעי הגמ' ע"ז אמרין חברייא קומי ר' יוסי ולאו מתניתא היא האוכל תרומת חמץ בפסח כו'. מזיד פטור מתשלומין וס"ל לחברייא דא"ה הוי כמו פחות משו"פ ואי ס"ד דמשלם על פחות משו"פ צריך לשלם גם גבי א"ה ומדחזינן דלא משלם על א"ה ה"ה דלא משלם גם על פחות משו"פ אלמא דתרומה לא דמי במזיד בתשלומין למזיד בקודש ע"ז אמר לון ר' יוסי דלא דמי א"ה לפמשו"פ דפחות משו"פ לא דמי לא"ה:

התיבון

תוס' הרי"ד

כספים של פשטר. או שהלוה כתב מעלמו ע"פ השואה שהשוה עמו על הריבית ואינו דיורא קעביד שהספים על השטר וס"ל לר"מ דקונסין אותו על דיבורו לבד ומאן תנא דס"ל דקונסין על הדיבור לבד בלא מעשה הוא ר"מ ומטעם קנים כדינא דגרמי אפילו בלא עביד מעשה כ[...]ת הירושלמי דד"ג נקרא בלא עבד מעשה ור"מ קנים ע"ז ומלינו זאת דר"מ קנים בדברים בשטר שיש בו ריבית וכמו דר"מ קונס בדברים אפילו בלא מעשה פ"כ קונס בדינא דגרמי כמו כן ס"ל לרבנ"ג דהמזיק שיעבודו של חבירו חייב. וס"ל להירושלמי דמאן דס"ל דמאן דמזיק שיעבודו של חבירו חייב ס"ל נמי דחייב דינא דגרמי וה"נ ס"ל אליבא דהמסקנא בש"ס דילן במס' ב"ק דף נ"ג ע"ב אמר רב הונא בריה דרב יהושע זאת אומרת המזיק שיעבודו של חבירו פטור ופרכינן הא רבה אמרה דא"ר השורף שטרותיו ש"ח פטור ומשני מ"ד התם הוא דא"ל ניירי בעלמא וכו' קמ"ל אלמא דקמ"ל במסקנא דהמזיק שיעבודו ש"ח דומה לשורף שט ות וכו' אלמא כמו דפטור ד"ג נמי פטור במזיק שיעבודו של חבירו ומאילא מאן דמחייב במזיק שיעבודו ש"ח מחייב נמי בד"ג. והאי דכתבו בתוס' ז"ל במס' גיטין דף מ"א בד"ה במזיק וז"ל. והא דלא מוקי פלוגתייהו בד"ג משום דאפילו מאן דפטר בד"ג ואפשר דמחייב במזיק שיעבודו ש"ח כדמוכח בפ' המניח דף נג לג פכ"ל ז"ל הוא משום כה"מ דאפשר דמזיק שיעבודו ש"ח חמיר יותר אבל להמסקנא וליכא דסאמת בניהן שוין. ע"כ בפיר קאמר דרבנ"ג ס"ל כר"מ דקונס בדברים וכיון דקנסיק בדברים א"ל דד"ג ופ"כ מזיק שיעבודו ש"ח חייב דמחייב נמי בד"ג וזהו פירש האמיתי בירושלמי הנ"ל:

ועפ"ז

שנויי נוסחאות (שו"ג) עבו"ם בד"ו עבודה זרה. (שו"ו) עבו"ם בד"ו עבודה זרה. (כוס"ו) יוסה בר' בד"ו יוסי בי רבי.

טוב ירושלים

האוכל תרומת חמץ בפסח למי הוא משלם כו'. משמע מזה דמקרי שלו אף דאסור בהנאה. דאל"כ למה משלם לשבט. אך י"ל דכיון דתרומה נמי של גבוה דמשלחן גבוה קזכו כמש"כ הרמב"ם ספי"ב מתרומות א"כ מקרי קא זכו להם וע"כ שפיר לשבט אבל לאותו כהן הנגזל י"ל בודאי לא ישלם: הנהנה מן ההקדש בפחות משוה פרוטה מהו שישלם כו' אף הכא כן ישלם לשבט. נ"ל דדיוקו לשלם רק לשבט דלחבירו שגזל ממנו י"ל דא"ל דאין השבה פמש"פ וכמו בגזל פמש"פ דחולין דהיינו בהשבה ורק משום דגזל הקדש הוא דצריך לשלם א"כ במשלם לשבט נמי יוצא וע' ק"ע בשיוריו מה שפסק' על הרמב"ם פ"י מתרומות ותי' דלפ"מ דקיי"ל דילפינן ג"ש חטא חטא ממעילה א"כ שלכה בסוגין דצריך לשלם פמש"פ בתרומה כבהקדש. וזה כמה שנים שראיתי בשם הגר"ש ק"ב מווילנא ז"ל ליישב שיטת הרמב"ם דפסק שמועל בזדון לוקה ומשלם דהקשו עליו הא קיי"ל אין לוקה ומשלם. ותי' לפ"מ דקיי"ל דאף פמש"פ חייב בהשבון א"כ כבר נתחייב עד שבא לידי חיוב מלקות ורמב"ם אזיל לשיטתו דס"ל דאין לוקין על פמש"פ עכ"ד. וביבמות יש מקום לומר דהא דקיי"ל לרבות פמש"פ להשבון אינו רק בשוגג והרי מרבינן מדכ' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וקרא בשוגג מיירי אבל במזיד מנ"ל וא"כ ס"ל בתרומה י"ל דבשוגג דחייב לשלם אף פמש"פ וא"כ לדבריו דלא מחלק בין שוגג למזיד וכ"כ לסדית הרמב"ם שמועל פמש"פ בין שוגג בין מזיד משלם את הקרן א"כ צ"ע דס"ל דודאי לא גרוע שוגג ממזיד דהא מלקות ליכא כלל במזיד פמש"פ לשיטת הרמב"ם וא"כ מ"ש ס"ל בתרומה האוכל תרומה בזדון לוקה ואינו משלם מ"ש לא ישלם נמי מש"פ כיון דס"ל דחייב בהשבה בפמש"פ דמהקדש ילפינן לה כדברי שקה"ע א"כ דברי הרמב"ם קשים ממ"נ. וצ"ל דחולין דהרמב"ם דאף שמועל בזדון משלם מהא דצריך אהא דאמר דבתרומה נמי חייב לשלם פמש"פ דתנן דאוכל תרומת חמץ בפסח במזיד פטור מתשלומין ואס"ד דדוקא בשוגג חייב בהקדש לשלם ודאי לא עדיפא תרומה מהקדש אלא ודאי כסברתו דאין לחלק בזה:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ו מחו"מ הל' ד טוש"ע או"ח סי' תנג ס"א
לח ב מיי' שם הלכה ח
לט ג מיי' שם הלכה ז
מ ד מיי' שם הלכה ט
מא ה מיי' פ"ו מבכורים הל' ג טוש"ע יו"ד סי' שכב ס"א

ולאו מתניתא היא האוכל תרומת חמץ בפסח שוגג משלם קרן וחומש מזיד פטור מן התשלומין ומדמי העצים אמר לון תמן אינו ראוי להשלים עליה ברם הכא ראוי הוא להשלים עליה. *שוגג בתרומה ומזיד בחמץ. שוגג בתרומה ומזיד בנזיר. שוגג בתרומה ומזיד ביום הכפורים אין תיפתרינה לשני דברים ניחא ואין תיפתרינה לדבר אחד מחלוקת רבי יוחנן ורשב"ל:

הלכה ד מתני' *אלו דברים [א] שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחיטי' ובשעורים ובכוסמין ובשיבולת שועל ובשיפון ובדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו [ב] והכהנים בחלה ובתרומה [ג] אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו [ד] חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצא בהן עשאן למכור לשוק יוצא בהן: **גמ'** *כתיב והיה באכלכם מלח' הארץ תרימו תרומה ליי' הייתי אומר יהו כל הדברים חייבין בחלה ת"ל מלחם ולא כל לחם. אם מלחם לא כל לחם. אין לי אלא לחטים ולשעורים בלבד שאר מינין מניין ת"ל ראשית עריסותיכם ריבה "וריבה את הכל. רבי יוסה בשם ר"ש תני רבי ישמעאל בן רבי יונה ר' זעירא רשב"ל בשם רבי ישמעאל א"ר מנא אזלית לקיסרין ושמעית רבי אחווא בר זעירא אמר ואנא הוה אמר לה בשם רבי ישמעאל *נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ [ה] אף לחם שנא' בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. בדקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין בלבד ושאר כל המינין אינן באין לידי מצה וחמץ אלא לידי סירחון. *רבי יוחנן בן נורי אומר קרמית

פני משה

ולאו מתניתא היא. בתמיה היאך ילפת תרומת המץ בפסח מהקדש אדרבה תיקשי לך דאיפכא שמעי' מהמתני' דקתני האוכל וכו' מזיד פטור מן התשלומין ומשום דלאו בר דמים הוא א"כ נימא כמו כן גבי נהנה מהקדש בפחות מש"פ מכיון דלאו ממון מיקרי פטור הוא מלשלם: אמר לון. הא ודאי ל"ק דשאני תרומת המץ בפסח דתמן אינו ראוי להשלים עליה כלל מאותו חמץ דהכל אינו שוה כלום בפסח ברם הכא בפחות משוה פרוטה גבי הקדש ראוי הוא להשלים עליה לשוה פרוטה ולא דמי האי מזיד למזיד דתרומ' חמץ: שוגג בתרומה ומזיד בחמץ וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ז דתרומות בהלכה א' גבי פלוגתא דר"י ור"ל דפליגי לעיל שם וכן בריש פ"ג דכתובות בנתחייב בדבר אחד מלקות ותשלומין וקאמר הש"ס דבכה"ג שאכל תרומת חמץ בפסח ושגג בא' מהן והזיד בא' מהן ששגג בתרומה והזיד בחמץ וכן נזיר שאכל ענבים או שתה יין של תרומה ושגג בתרומה והיה יודע שהוא נזיר וכן אם אכל תרומה ביה"כ ושגג בתרומה והיה יודע שהוא יוה"כ בכל אלו אין תפתרינה לשני דברים ניחא כלומר אם תעשה להן כמו שעבר שני דברים ושגג בא' מהן והזיד בא' מהן שפיר הוא דכ"ע אתיא דחייב בתשלומין שאין מלקות דמזיד של איסור אחד פוטר מתשלומין דשוגג של איסור השני וכדאמר התם לעיל מינה דבכה"ג הכל מודים דחייב בתשלומין: ואין תפתרינה לדבר אחד. ואם תעשה זה כמו מי שנתחייב בשתיהן ע"י דבר אחד היאיל דבאכילה אחת באו עליו שני איסורים כאחת א"כ תליא במחלוקת דר' יוחנן ור"ל דלעיל שם דר' יוחנן קאמר התם אם התרו בו על הדבר שהזיד פטור הוא מהשלימין ולר"ל דהתם אליבא דר"מ לוקה ומשלם:

הלכה ד מתני' אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. משום חובת מצה בלילה הראשון דכתיב בערב תאכלו מצות וקבעו הכתוב חובה: בחטים וכו' ובכוסמין. איספלט"א בלע"ז ושיבולת שועל אוויינ"א שיפון סיגל"א אבל אורז ודוחן ושאר מינין לא דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובת מצה יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון: ובדמאי וכו'. כמפורש לעיל בפ' מפנין: והכהנים בחלה ובתרומה. מהו דתימא מצה שוה לכל אדם בעינן וחלה ותרומה אינה ראויה לזרים קמ"ל דכתיב מצות ריבה: אבל לא בטבל וכו'. כמפורש לעיל שם: חלות תודה ורקיקי נזיר. אם עשאן לעצמו שהיה מחויב בהן אין יוצא בהן משום חובת מצה דכתיב ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצאו אלו שאינן משתמרות לשם מצה אלא לשם זבח: עשאן למכור בשוק. לפי שצריך להן יוצא בהן דכל שהוא למכור בשוק אומר אי מזבנא מזבנא ואי לא אכילנא אנא לשם מצה של מצוה:

גמ' כתיב והיה באכלכם וגו'. גרסי' להא בריש מסכת חלה דתנינן שם דאלו חמשה דברים חייבין בחלה וכו' והתם קאי: יכול כל הדברים יהו חייבין בחלה. דבכלל באכלכם הן ת"ל מלחם לא כל לחם: אין לי אלא חטים ולשעורים בלבד. דמלחם הארץ כתיב והייתי אומר אותן מיני תבואה שנשתבח' בהן הארץ: ראשית עריסותיכם. ריבה לאלו שאר ג' מינין וריבה את הכל אם עריסותיכם רבוי הוא נימא מרבה אני את הכל מכל שתעשו עריסותיכם ואפי' חוץ מחמשת המינין וקאמר ר' יוסי בשם ר"ש וכו' ור' מנא אמר כשהלכתי לקיסרין שמעתי זה בשם ר' אחא ואנא אמר לה בשם ר' ישמעאל וכו' כך הוא במסכת חלה דאבא גרס והוא ר' יונה שהוא אביו של ר' מנא דגמר להם להם מחלה וכו' כדפרישית במתני': ר' יוחנן בן נורי אומר קרמית

קרבן העדה

מסורת הש"ס

ולאו מתניתא היא שאם אכל פחות משוה פרוטה מזיד שהוא פטור: מזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים. ש"מ דהאוכל תרומה דלא חזיא לכהן במזיד פטור ה"נ פחות משוה פרוטה פטור מתשלומין: תמן. גבי תרומת חמץ אינו ראוי להשלים עליה אפי' עד כדי ש"פ דאיהו בעצמו אינו כלום: ברם הכא אבל כאן באוכל תרומה פחות מש"פ ראוי הוא להשלים עוד פחות מש"פ ולהצטרפן הלכך חייב לשלם: (תרומות פ"ז) שוגג בתרומה וכו'. אם אכל תרומות חמץ בפסח וידע שהיא חמץ אבל לא ידע שהיא תרומה: ומזיד בנזיר. שידע שקיבל עליו נזירותו ואכל ענבים או שתה יין של תרומה: אין תיפתרינה לשני דברים. אם תפרש שהן כשני לאוין ושני דברים ניחא ולכ"ע לוקה משום חמץ ומשלם לתרומה: מחלוקת ר"י ורשב"ל. דפליגי בפ"ז דתרומות דר' יוחנן סובר כל היכא דאיכא ממון ומלקות מילקא לקי וממון לא משלם ורשב"ל סובר דלוקה ומשלם א"כ פליגי בכל הני דאמרן לר"י פטור מן התשלומין ולרשב"ל חייב:

הלכה ד מתני' ידי חובתו. משום חובת מצה בלילה ראשונה שהוא מחויב לאכול מצה כדכתיב בערב תאכלו מצות: ובשבולת שועל. הבי"ר שיבולת שלה עשוי כזנב שועל: שיפון. קארי"ן בלע"ז: יוצאין בדמאי. תבואה הנלקחת מע"ה והיא הנקראת דמאי כלומר דא מאי אם עישרה או לא עישרה וחייבו חכמים להפריש מעשרותיה מספק ואם אכל מצה ממנה ולא הפריש מעשר ממנה יצא: ובמעשר ראשון. של לוים: שניטלה תרומתו. תרומת מעשר לכהן מכאן ואילך המעשר מותר לזרים ואיירי בשהקדימו הלוי בשבלין קודם שנתמרח בכרי וניטלה ממנו תרומת מעשר ולא ניטלה ממנו תרומה: ובמעשר שני והקדש שנפדו. אף עפ"י שלא נפדו כראוי כגון שנתן הקרן ולא נתן את החומש: והכהנים בחלה ובתרומה. דמהו דהימא מצה השוה וראוי' לכל אדם בעינן וחלה ותרומה אינן ראויין לזרים קמ"ל: ולא במעשר שני. חוץ לירושלים: עשאן לעצמן. לשם תודה ונזיר: אין יוצא בהן. ואפילו לא שחט עליהן הזבח ולא קרא עליהן שם אלא שעשאן לדעת כן: למכור בשוק. לצורכי לחמי תודה ונזירות יוצא בהן אם לא מכרן להן דכל למכור בשוק אמר אי מזדבנא מזדבנא ואי לא אכילנא לה אנא למצה של מצוה: **גמ'** הייתי אומר יהו כל הדברים חייבין בחלה. אפילו אורז ודוחן ושאר מינים: אין לי אלא חטים ושעורים. שהן נקראים לחם הארץ דכתיב ארץ חטה ושעורה ומניין לרבות כוסמין ושבולת שועל ושיפון: וריבה את הכל. דדמי לפרטא בכל לד שהן מחמיצין לאפוקי שאר מינים לא דמיין לפרטא שהן מסריחין א"כ הני תלתא הן מינים של הפרט ממש: ושמעית רב אחווה בר זעירא אמר. מתמיה דנפשיה הך גזרה שוה דלחם לחם דבסמוך: ואנא וכו'. ואני הייתי אומר דבר זה בשם ר"י: נאמר לחם בפסח. לחם עוני: ונאמר לחם בחלה. והיה באכלכם מלחם הארץ: דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ. שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני: ה"ג ובדקו ומצאו. פי' בדקו החכמים ומצאו שאין בא לידי חימוץ רק אלו ה' מינין: קרמית

תום' הרי"ד

ועפ"י מונן בירושלמי דמס' כלאים פ"ז הנ"ל דגרסינן שם על המתניתין דהמסכך גפנו על תבואתו של חבירו רשב"ל אמר קנסיה דר"מ ועבד עובדא כוותיה ושם בכל הסוגיא ר"א אמר קנסיה דרבנן ורשב"ל אמר קנסיה דר"מ פי' אם דד"ג הוא ר"מ או אפילו אליבא דרבנן ולכאורה נ"ב דרשב"ל אמר קנסא דר"מ פי' למתניתין ר"מ הוא לפיכך חייב במסכך גפנו ע"ג תבואתו דהוי דד"ג כמו דמסיק וכי מה עשה מעשה אלא מה שהוסיף לפי דעת הוא מוסיף דנתוסף מעצמו אחר כך והוי דד"ג וכן פי' במהרא"פ ז"ל דמוקי מתניתין כר"מ דס"ל בעלמא דד"ג ולכאורה קשה הא בש"ס דילן במס' ב"ק דף ק' ע"א שקלינן וטרינן מנ"ל דר"מ דאין ד"ג ומוכיח מהך מתניתין דהמסכך גפנו דסתם מתניתין ר"מ הוא עיי' בתוס' ז"ל שם ואילו בירושלמי מוקי רשב"ל מתניתין כר"מ משום דשמעינן ליה בעלמא דדאין ד"ג וקשה מנ"ל דר"מ דאין ד"ג בעלמא הא לא מהך מתניתין אבל לפי הירושלמי הנזכר לעיל ניחא דבירושלמי מוכיח דר"מ קונס בדברים מבעד בית בו ריבית כנזכר לעיל:

ועכשיו זכינו לזה בס"ד יש להביא ראי' מהירושלמי הנזכר לעיל דאף דיבורא דקס דינא גם הוא נתכב כד"ג ולריכין ע"כ להא דר"מ דקונס בדברים דהל"כ מנ"ל להוכיח

ציון ירושלים וריבה את הכל עפ"ק מ"ש בשם הר"א סולדא דהוא לשון קושיא בלי תירוץ והוא נדחק ופירש בירוש דחוק. ולענ"ד דברי הר"א סולדא נכונים שהוא כלשון קושיא אבל יש תירוץ ע"ז והוא מ"ש אח"כ נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה ובעינן דבר שבא לידי מצה וחמץ וכיון שבדקו ומצאו שאינו רק בה' מינין לכך ממעטינן שאר מינין ומעטיין ימלא בזו האמת:

שנויי נוסחאות (סוכ"ג) **ר"ש** נד"ו **רבי שמעון**. (סוכ"ס) **בדקו** נד"ו **ובדקו**.

טוב ירושלים

תמן אינו ראוי להשלים עליה ברם הכא ראוי להשלים. יש להביא ראי' מזה לשיטת הרמב"ם דס"ל דמועל בזדון לוקה ומשלם דאל"כ מה בכך שראוי להשלים א"כ איך יעשה שישלם במזיד המועל בהקדש פמש"פ הא כשישלים השיעור או הוא לוקה ואינו כלל בתשלומין וא"כ אינו ראוי להשלים ובע"כ דאף אחר שנלקה נמי חייב בתשלומין וא"כ שפיר מקרי ראוי להשלים ולפ"ז נסתר דברי הנר"ב שזכרנו לעיל דהא עיקר הא דחייב בתשלומין בפמש"פ הוא משום שראוי להשלים וה"ס משום שלוקה ומשלם את"כ וא"כ הדברים מהופכים זה מלמד ע"ז וזה מע"ז. וי"ל דמ"מ יפטור מהמלקות. אך י"ל דאף דילקה נמי מיקרי ראוי להשלים לענין שיענש על שיעור שלם למה בכך עונש תשלומין או עונש מלקות. ויל"ר מזה לדברי הקו"ח שהכ"ד דמחילה הוא כתשלומין. וצ"ע במועל בשוגג איך שייך הסברא ראוי להשלים. וצ"ל דאף במזיד נמי א"ר להשלים דהא אסור לו לאכול עוד ומ"מ שייך זו הסברא וי"ע אם לא תליא בפלוגתת דר"י ורשב"ל ביומא ע"ד א' בח"ש דאסור משום דחזי לאצטרופי.

וכ"ל די"ל דאה"נ לר"י הוא דכ"! סברא דראוי להשלים ולא אליבא דרשב"ל. ועי' תרומות רפ"ו מש"ם מודה ר"! בראוי להשלים אך לא הבנתי מ"ש נ"מ הכא ראוי להשלים כשיאכל תרומת מלה עוד פמש"פ על כדי פרוטה וצ"ל דל"ש כלל לירוף בו דאין המץ בפסח שוה כלל אף פמש"פ. ולפ"ז צ"ע מאי פריך כלל. ואולי י"ל דצ"ל ראוי לשלם וצ"ע. ולכאורה ש"ל כסברא חדשה במעילה דחייב אף פמש"פ להיסבון משום דקיי"ל במעילה י"ח ב' לירוף את המעילה לזמן מרובה דאפילו לאחר נ"ש מצטרפין וע"ז א"כ חייב לשלם אף בפמש"פ אבל בגזל דעלמא לא שייך זה דנמחל לו תיכף דלא קפדי אינשי כלל וא"כ י"ל דניתן לנו רשות לדרוש טעמא דקרא בכאן דמה"ם הוא דחייב לשלם פמש"פ במעילה דכשיבנה אח"כ יצרף ונמצא יוכל לבא לידי שבהה ולא ישלם אע"כ צריך לשלם אף ח"ש א"כ בתרומה דמשום גזל אינו חייב דנמחל לו ולירוף לא מלינו כלל בתרומה ובודאי כיון שבב על שגגתו נמחל לו דכיון דליכא גזל נמחל לו בתשובה א"כ לא חייב בששבס וצ"ע: ודע דיש להביא ראיה לשיטת הרמב"ם

תורה אור

קרמית חייבת בחלה שהיא באה לידי מצה וחמץ ורבנין אמרי אינה באה לידי מצה וחמץ. ויבדקנה על עיקר בדיקתה הן חולקין. רבי יוחנן בן נורי אמר בדקו' ומצאו אותה שהיא באה לידי מצה וחמץ ורבנין אמרין בדקוה ולא מצאו אותה שהיא באה לידי מצה וחמץ. *תמן תנינן [א] תפוח שריסקו ונתנו לתוך עיסה וחימצה הרי זו אסורה [ב] שעורין שנפלו לתוך הבור של מים אע"פ שהבאישו מימיו מותרין תני ר' יוסה אומר מותר. רבי אחא רבי אבהו בשם רבי יוסה בר חנינה מה פליגין [ג] במחמץ במימיו אבל במחמץ בגופו דברי הכל מותר רבי יוסי כדעתיה כמה דו אמר תמן אין תבשילו תבשיל ברור כך הוא אמר הבא אין חמצו חמץ ברור. תני פנה שטמנה בתבן והררה שטמנה בגחלים אם היו מקצתן מגולין ניטלין בשבת ואם לאו אין ניטלין. *מניין שהכהנים יוצאין ידי חובתן בחלה ובתרומה וישראל במעשר שני בפסח תלמוד לומר °תאכלו *מצות ריבה. *יכול יצאו ידי חובתן בביכורים ת"ל בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושב [ג] יצאו הביכורים שאינן נאכלין בכל מושב. התיבון *הרי מעשר שני הרי אינו נאכל בכל מושב ראוי הוא להיפדות ולהיאכל בכל מושב. רבי בון בר חייה בעי *הלקוח בכסף מעשר [ה] שנטמא לרבי יודה מהו. *דתניא לקוח בכסף מעשר שנטמא [ו] יפדה רבי יהודה אומר יקבר אמרו לו לרבי יודא מה אם מעשר שני עצמו שנטמא הרי הוא נפדה הלקוח בכסף מעשר שנטמא אינו דין שיפדה אמר להן לא אם אמרתם במעשר שני שכן הוא נפדה טהור בריחוק מקום תאמר בלקוח בכסף מעשר שאינו נפדה טהור בריחוק מקום הואיל ואינו ראוי להיפדות ולהיאכל בכל מושב אין יוצאין בו. ר' שמעון בן לקיש בעי מעתה חלת עיסת מעשר שני בירושלים הואיל ואינה ראויה להיפדות ולהיאכל בכל מושב אין יוצאין בה *יכול יצאו ידי חובתן בחלות תודה ורקיקי נזיר. שם ת"ל °שבעת ימים מצות תאכלו מצה נאכלת כל שבעה ואין חלות תודה ורקיקי

קרבן העדה

מסורת הש"ס

קרמית. קלא שקורין כייל"א והוא כעין דוחן ושיחור וי"מ שהוא מין שנמלא בשיפון ובערוך פירש שהוא מין עשב: ופריך ויבדקנה. לקרמית אם היא באה לידי מצה וחמץ: ומשני על עיקר בדיקתה הן חלוקין. ריב"ן סובר שבדקו ומלאו שהוא בא לידי חמץ ומצה וחכמים סוברים שבדקו ומלאו שאינו בא לידי חימוץ: תמן תנינן. בתרומות פ"י: תפוח. של תרומה שרסקו ונתנו כשהוא מרוסק לתוך העיסה של חולין וחמצה הואיל ומחמת התרומה נתחמצה אסורה לזרים: (תרומות פ"י הלכה א) (שבת מג) ה"ג ה"ז אסורה תני רבי יוסי מתיר. דמי פירות אין מחמיצין: מה פליגין. כי פליגי במחמץ במימיו של התפוח וסברי רבנן דכמים הן ומחמיצין: ד"ה מותר. שאינו מחמץ כלל אלא סרחון הוא: כדעתיה. לשיטתו: כמה. דהוא אמר התם בשבת פרק כירה דמותר להפקיע הבילה בסודרין בשבת משום שאין תבשילו ברור וכל שאינו בישול (מגילה פ"ק הלכה יג) גמור מותר: כך הוא אמר הכא. במחמץ במי פירות של תרומה פסחים לה ע"ב שם לו ע"א שאין חימוצן חימוץ גמור: תני פנה וכו'. עד ואם לאו אין ניטלין ל"ג ליה הכא ואגב שיטפא שם מב דמסכת שבת כתבוהו לכאן: בפסח. לענין חובת מצה בלילה הראשונה דכתיב בערב תאכלו פ"ב לח ע"א מצות: תאכלו מצות ריבה. דהאי שם ב פ"ג מ"י קרא מיותר: בביכורים. כגון כהן שהביאו לו חיטין בביכורים בירושלים: שאינן נאכלין בכל מושב. שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגומר ואמר מר ותרומת ידך אלו ביכורים: התיבון הרי פסחים לח ע"ב מעשר שני בירושלים שאינו יכול לחללו ולאכלו בחוץ דמשקלטו המחילות שוב אינו נפדה ואינו נאכל בכל מושב ואפ"ה אמרינן לעיל שיוצאין בו: ומשני ראוי הוא להפדות אם נטמא. נ"א ממעשר שני בגבולין פריך שלריך להביאו לירושלים ומשני כיון שיש לו פדיון נאכל בכל מושב קרינן ביה ומירושלים לא קשיא ליה דסובר מחילה לקלוט: מהו. שיוצאין בו אם עבר ופדאו ואכלו. מי אמרינן הואיל ודינו דיקבר ואינו ראוי להפדות אין יוצאין בו או דלמא הואיל ומ"ש גופיה דאתי האי מחמתיה יוצאין במצה דידיה הואיל וראוי למיאכל בכל מושבות על ידי פדיון כ"ש האי דקיל מיניה והא דלית ליה היתר לאו משום חומרא דידיה אלא משום דקיל הוא ולא אלים למתפס פדיוניה: יקבר. הואיל וגמר מלותו וקנה פירות ממעות מעשר שני שוב לא יפדה שכן נפדה בטהור בריחוק מקום. שמ"ש פודין אותו כשהוא טהור חוץ לירושלים דכתיב וכי ירחק ממך המקום וכו' אבל הלקוח בכסף מ"ש אינו נפדה חוץ לירושלים כשהוא טהור דתנן הלקוח בכסף מעשר שני מזיד יעלו ויאכלו במקום: ופשוט הואיל ואינו וכו'. אין יוצאין בו דהא מכל מקום עכשיו אינו ראוי לאכול בכל מושבות: הואיל ואינה ראויה להפדות וכו'. דהא אם נטמאת החלה טעונה שריפה ואין לה פדיון ובעודה טהורה כיון שנכנסה לירושלים אין פודין אותה הלכך אין יוצאין בה או דלמא אמרינן הואיל ואלו לא קרא עליה שם ואיטמי אית לה היתר במושבות ונפיק בה השתא נמי נפיק בה דלא פקע תורת מצה מינ' משום קריאת שם חלה דהא חלה בעלמא לא נפקא מכלל מצה כדתנן והכהנים בחלה: ואין חלת לחם תודה ורקיקי

פני משה

קרמית. זה הקלא כיל"א בלע"ז: שהיא באה לידי מצה וחימוץ. כלומר שהיא כשאר חמשת המינין שהן ניכרין בין מצה לחמץ לפי שבאות לידי חימוץ וסבירא ליה לר' יוחנן בן נורי דאף קרמית כן: ויבדקוה. ומאי פליגי בדבר שנוכל לבדוק ולעמוד עליו אם באה לידי חימוץ או לא ומשני על עיקר בדיקתה הן חלוקין כלומר שבאמת בדקוה ואחר שבדקוה חלוקין הן דר' יוחנן בן נורי בדקה והיה נראה לו שבאת לידי חימוץ ולרבנן שבדקוה לא מלאו אותה כך: תמן תנינן. בפ"י דתרומות תפוח שרסקו וכו' וגרסי' להא לעיל בפ' כירה בהלכה ג' וכן הא דלקמן פנה שטמנה וכו' דהתם שייכא ושם פירשתי: מנין שהכהנים יוצאים ידי חובתן וכו'. גרסי' להא לקמן בסוף פ"ק דמגילה: יכול יצאו ידי חובתן. הכהנים בבכורי': שאין נאכלין בכל מושב. אלא בירושלי': התיבון הרי מע"ש וכו'. ואת אמרת יוצאין בו ומשני דראוי הוא לפדות בגבולין ולאכול שם משא"כ בבכורים: הלקוח בכסף מע"ש. שלקח פירות בכסף מעשר שני ונטמא דלר' יודה אין לו פדיון כדתנינן בפ"ג דמעשר שני מהו שיוצא בו משום מצה מי אמרינן הואיל ויוצא במעשר שני עצמו יוצא נמי בלקוח בדמיו או דילמא הואיל ואין הלקוח ראוי להפדות ולאכלו בגבולין אפי' אם עבר ופדאו אין יוצאין בו: מעתה. דאמרת מכיון שאין ראוי להפדות עכשיו לא יצא בו אע"פ שבמעשר שני כשהוא בגבולין יוצא בו א"כ חלת עיסת מעשר שני בירושלים דשוב אין לה פדיה דככר קלטוה מחילות ואינה ראויה לאכלה בגבולין נמי לא יהא יוצא בה דבשלמא מע"ש עצמו לא תיבעי לך דמשכחת לה ה הר פדיה אפי' בירושלים כגון שנטמא אבל חלה של מעשר שני בירושלים אין אתה מוצא בה פדיה דאם נטמאת לשריפה אזלא והא תנינן שהכהנים יוצאין בחלה וכו' ומשמע אפי' בחלה של מעשר שני בירושלים: מצה הנאכלת כל שבעה. יצאה חלות תודה ורקיקי

עין משפט נר מצוה

מב
א מיי' פט"ו מתרומות הל' ד

מג
ב מיי' שם הלכה יח

מד
ג מיי' פ"ו מחו"מ הל' א

מה
ד מיי' פ"ז ממעשר שני הלכה א

גליון הש"ס

[ה] עיין תוס' מנחות נד ע"א ד"ה תפות ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' שלג:

[ו] צ"ע דא"פ בטהור א"י לר"י מה"ע הואיל ואינו ראוי לפדות ולהיאכל בכל מושב כיון דאם נטמא יקבר משא"כ במע"ש עצמו דאם נטמא נפדה. גם דברי הק"ע ד"ה מהו שכתב אם עבר ופדאו ואכלו א"צ עוין:

תוס' הרי"ד

להוכיח דאתיא רשב"ג כר"מ דקונס בדברים מהא דשמר שיש בו ריבית הא יש לדחות כדדחינן בש"ס דילן במס' ב"ק דף ל ע"ב ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא דמשעת כתיבה עבד לי' שומא פי' אפילו לא יגבה הריבית לבסוף מ"מ עובר על לאו דלא תשימון כיון דלא עבר על לאו דלא הקת עד שעת לקיחה אבל הלאו דלא תשימון עובר מיד בשעת כתיבה אפילו כשלא יגבה לבסוף עי' במס' ב"מ דף סב ע"א ברש"י ותוס' ז"ל עיין שם אם כן לפי זה לא שמעינן דר"מ קונס בדברים כל' מעשה דהא אפילו כבלא נעשה מעשה נגביות הריבית הרי לאו דלא תשימון עבר בעת שהסכים בפיו על השטר ונמצא דבדיבורו שהסכים על השטר עבר על לאו דלא תשימון ואי אפשר להדרו ואם כן חשוב כמו מעשה. אלא ע"כ מדלא דחינן ואת ע"כ דס"ל בירושלמי דאפילו בדיבור דקם דינא ול"א להדרו ובעת דיבור גופיה נגמר הדבר חשוב נמי דיבור וקונס ר"מ בדברים וע"כ לפי זה הכהנים שפיגלו במקדש דווקא לר"מ דקונס בדברים אבל לרבנן דלא קנסי בדברים פטור וע"כ קאמר ר' יוחנן עוד בפעם על ריבא ועל סיפא ועל ריבא קאמר משום קנס משום היזק שאינו ניכר. ובסיפא קמ"ל אפילו היזק שא"כ שמיה היזק מ"מ הכהנים שפיגלו הוא משום קנס כלומר דינא דגרמי כמו שקרא בירושלמי במס' כלאים לדר"ג קנס. וע"כ בפיר מכיא ראיה לר' יוחנן מן הדא דריבא גבי המטמא והמדמע הוא משום קנס משום היזק שא"כ ולא ע"פ הדין ותיילי' מן הסיפא הכהנים שפיגלו הוא ע"כ משום קנס דהא אפילו אי היזק שא"כ שמיה היזק מ"מ הוא ע"כ דינא דגרמי וע"כ הוא משום קנסא דר"מ אם כן ריבא נמי ע"כ הדין דמזיד חייב הוא משום קנס שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרות של חבירו כדאיתא בש"ס דילן והאי קנס דמיתרא ראשונה ומיתה אחרונה ב' ענינים הן וע"כ מוקי ראיה מסיפא לרישא כמו בסיפא ע"כ משום קנס הוא כמזיד חייב כמו כן רישא נמי ולפי זה הבבלי מוקי במתניתין דהמטמא והמדמע וכו'. והכהנים שפיגלו במקדש כדברי הכל דהל"כ אלא אליבא דר"מ והכהנים שפיגלו במקדש הוא משום דר"ג אם כן למה להבבלי למידק דר"מ הוא דלאין דר"ג בברייתא דמחילות הכהנים ומשום דסתם מתניתין ר"מ הוא כפי' התוס' ז"ל הא משנה זאת יכול לדייק ולהוכיח אלא ע"כ הא דהכהנים שפיגלו במקדש לא צריך לדר"ג וע"כ שפיר מקשינן בתוס' ז"ל מהא לרבנן דמ"מ הכהנים שפיגלו במקדש דחייב הפי' לרבנן דלא דאין דר"ג דל"ל דהכהנים שפיגלו במקדש הוא נמי ר"מ ז"א דאם כן ממשנה זאת יכול להוכיח דר"מ דאין דר"ג ולמה לן להוכיח מהברייתא דמחילת הכהנים ומשום דסתם משנה דסתמך הוא ר"מ הלא ממשנה הזאת דסתם משנה לכד יכול להוכיח דר"מ דאין דר"ג ואלא ע"כ דהא דהכהנים שפיגלו במקדש ד"ה היא אפילו לרבנן ומשום דלא צריך לדר"ג וע"כ כתבו הטעם משום דכיון דקם דינא חשוב הדיבור כמו מעשה ולא צריך לדר"ג אבל בירושלמי אינו מוכיח דר"מ דאין דר"ג מהא דסתם משנה ר"מ ומוקי שפיר ר' יוחנן הא דהכהנים שפיגלו במקדש כר"מ ומטעם דקנס בדבריה ולא איתיא הלא אליבא דר"מ וכן ר' יוסי דס"ל מהא דתרומה ונטמאת דמטמא הינו כשוגג מעשה והוי דר"ג אם כן ע"כ הא מתניתין דהמטמא והמדמע הוא ר"מ ודו"ק:

מגה

שנויי נוסחאות (ס"ג) ויבדקנה נד"ו ויבדקוה. (סו"ס) יוסה נד"ו יוסי. (סו"ג) יוסי נד"ו יוסה. (סוכ"ו) דתניא נד"ש דתני.

עמודי ירושלים

מה פלגין במחמץ במימיו כו'. כ"ה הגירסא בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' בל"ו) ותוס' מנחות דנ"ד. אולם הסמ"ג (ה' חמץ לאוין ע"ש) גרס כלא דאמרת במחמץ בגופו של תפוח אבל במחמץ במימיו ד"ה מותר וע"ש ביאורו:

טוב ירושלים

הרמב"ם שכתב דנראה לו שאינו לוקה המועל שמע"ש מן ההקדש מהא דאמר במכות כ"ב א' דמיידי בעלי הקדש כו' והקשו הו' דה"ל לחשוב גם לאו דמעילה ותירץ במידי דבפי ב"ס לא חשיב ואם"ד דלוקה א"כ הקשה דמ"מ שלריך ב"ס לענין חומש וקרבן הא לענין מלקות קיימינן א"ו כדבריו: (שם) שיגב בתרומה ומזיד בהמן כו' אין הפרכה כו'. נ"ל הכוונה לפמש"כ בס"ד בהי' למשניות פ"ג דכתובות בענין מש"כ הסמ"ע בחובל בחבירו ביוה"כ דכיון דריבה קרא בחובל לתשלומין ע"כ אף בנלטרף לאו אחר נמי פטיר ממלקות והגרע"א בס קקשה ע"ז וזכר הגמ' הכא אין הפרכה לב' דברים ר"ל לב' ענינים. א"כ י"ל דחייב מלקות על לאו הב' אף דנלטרף לאו דמשלם ממון עליו ולא מלקות וכאוכל תרומה במזיד דמשלם ואינו לוקה אבל אם מיקרי ענין אחד תליא בפ' ר"מ ורשב"ל אם הייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומי:

מהר"ם די לונזאנו

הני פנה שטמנה וכו'. נ"ב קשה מאי שייטתיה לכאן: פסחים יז

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ח מנזירות הל' ד

מח ב מיי' פ"ו מחו"מ הל' ה טוש"ע או"ח סי' תסב ס"א

גליון הש"ס

עיין בכס"מ פ"ה הלכה כ ופ"ו הל"ה:

עיין במלחמות פרק ג:

מסורת הש"ס

עיין זבחים קיז ע"ב

ירושלמי מגילה פ"א הל' יא

נזיר מו ע"א

פסחים לו ע"א

שם לז ע"ב

שמות יב

ורקיקי נזיר נאכלין כל שבעה. ר' יונה בשם רשב"ל מכה שנאכלו חלות תודה ורקיקין נזיר בכל גבול ארץ ישראל לא צריך השונה להוציאן ממושב. ר' יוסה בשם רשב"ל זאת אומרת שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל ערי ישראל לפיכך לא צריך השונה להוציאן ממושב. ניחא חלות תודה ורקיקי נזיר אינו כן. אמר ר' יוחנן לית כאן נזירות נזירות חובה היא. א"ר בון בר כהנא תיפתר שקרבה חטתו בשילה *ועולתו ושלמיו בנוב ובגבעון. ר' חנניא רבי עזרה בעון קומי רבי מנא לא כן א"ר בשם ר' יוסה שלמי חגיגה הבאים בבמה כשירים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אלא כרבי יהודה *דר' יהודה אמר חטאת ופסח ליחיד בבמה גדולה אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה. לא אתיא אלא כרבי שמעון *דר"ש אמר א מכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות ביין וליטמא למתים. רבי סימון בשם רבי יושוע בן לוי ב אותו *כזית שאדם יוצא בו ידי חובתו בפסח "צריך "שלא יהא בו משקין רבי ירמיה אמר למצוה איתאמרת רבי אמר למצוה איתאמרת רבי יודה בן פזי אמר לעיכוב איתאמר'. מילתיה דרבי בון בר חייה אמר לעיכוב איתאמר'. התיב רבי בון בר חייה והתנינן חלות תודה אית לך מימר חלות תודה שאין בהן משקין. אמר רבי יוסה תמן. *רביעית היא ורביעית מתחלקת לכמה מינין. והיידא אמרה דא יכול יצא ידי חובתו "ברבוכה ת"ל "ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור יצאת זו שאינה צריכה שימור. מפני שאינה צריכה שימור. הא

פני משה

ורקיקי נזיר שאינן נאכלין אלא ליום ולילה: ר' יונה בשם רשב"ל וכו'. משום דקשיא ליה תיפוק ליה שאינן נאכלין בכל מושב ופליגי ר' יונה ור' יוסי אליבא דרשב"ל היכי מתרץ לה דר' יונה קיבל משמיה דה"ק ממה שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל גבול ארץ ישראל והיינו בנוב ובגבעון וכדתנן בפ' בתרא דזבחים באו לנוב וגבעון הותרו הבמות ק"ק נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים נאכלין בכל ערי ישראל הילכך לא צריך השונה להוציאן ממושב כלומר לא צריך לימר כך דלא נפקא ליה ממעוטא דמושבותיכם לאותן שקרבו בנוב ובגבעון וממעט להו מדכתיב שבעת ימים דזה כולל גם לאותן שבנוב ובגבעון הכי שמיע ליה לר' יונה דמשמע דלר"ל הוה פשיטא ליה בלא"ה שחלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב ובגבעון והלכך מהני לה הכי בפשיטות: ר' יוסה בשם רשב"ל וכו'. ר' יוסה לא קיבל כך משמיה דר"ל אלא דכך אמר זאת אומרת וכו' דמהכא הוא דדייק לה כך דנאכלות בנוב וגבעון ובכל ערי ישראל ולא דהוי ליה פשיטא מעיקרא אלא מדלא צריך ליה למימר להתנא השונה וכלימר דלא נפקא ליה ממושבותיכם כדאמרן הוא דלמד ר"ל השתא הכי: ניחא חלות תודה. השתא פריך על עיקרא דמילתא דמשני לה רשב"ל דהניחא חלות תודה דנידר ונידב הוא משכחת לה דקרב בנוב ובגבעון אלא ורקיקי נזיר דקתני אינו כן דהרי קרבן נזירות חובה היא ואנן תנן דהובות שאין קבוע להן זמן אפי' בבמה גדולה כמו נוב וגבעון לא קרב וכהאי תנא דפ"ק דמגילה אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים. ומפרשינן כעין פסחים דהיינו חובות הקבוע להן זמן אבל חובות שאין קבוע להן זמן כאן וכאן לא קרב: אמר ר' יוחנן לית כאן נזירות. סמי מכאן רקיקי נזיר דנזירו' חובה היא כלומר לאחר שנדר בנזיר קרבנותיו חובה הן עליו ולא משכחת לה שקרבו בנוב וגבעון: אמר ר' בון בר כהנא. לא צריך לסמויי לנזירות דהא עיקר הקושיא מחטא' נזיר הוא דס"ל כהאי דר"א בפ"ו דנזיר לא היה מגלח אלא על החטאת והטאת נזיר לא קרבה בנוב ובגבעון אבל עולה ושלמים שלו שפיר קרבה בנוב וגבעון וא"כ תיפתר שהיה נזיר מקודם. כשהיתה שילה עומדת וקרבה חטאתו בשילה דמכיון בקרבה חטאתו אין עולה ושלמים חובה עליו ואותן קרבו בנוב וגבעון ורקיקי נזיר עם השלמים הן קריבין ושפיר משכחת לה שנאכלין בכל ערי ישראל: בעון קומי ר' מנא. והיכי אמרת דבמקום דבעו שלמים לאו חובה נינהו וקרבו בבמה גדולה וכי לא כן אמר רבי בשם ר' יוסי וכו' אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה הלמא דשלמי חגיגה אין קריבין בבמה והיינו אפי' בבמה כעין נוב וגבעון ומ"ש שלמי נזיר משלמי חגיגה וא"כ לא עלו לו להתירו מנזירות: אלא כר' יהודה דר' יהודה אמר חטאת ופסח וכו'. כלומר ואי דשיניתך אליבא דר' יהודה דקאמר התם בתוספתא דזבחים דחטאת נמי קרב ליחיד בבמה גדולה נמי הכתי מעולה ושלמים קשיא דהא לא שמעינן מדר' יהודה אלא חטאת בלבד ושלמי נזיר הרי הן כשלמי חגיגה והדרא קושיין לדוכתה: לא אתיא אלא כר' שמעון. כלומר אליבא דר"ש דקאמר בפ"ו דנזיר מכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר וכו' והשתא אליבא דהאי דר"ש שפיר מיתרצא דמכיון שקרבה חטאתו בלהוד כבר הותרה נזירותו ומעתה אין עולה ושלמים חובה עליו כלל וכלל ומשכחת לה דרקיקי נזיר שלו נאכלין בשעת במת נוב וגבעון בכל ערי ישראל: צריך שלא יהא בו משקין. שלא יהא נעשה כמים משקה ואפי' מאותן שאינן מחמיצין: למצוה איתאמרת. ואידך ס"ל אף לעיכוב כדיעבד איתמר: מילתיה דר' בון בר חייה. ממילתיה דלקמיה שמעי' דאף הוא סבר לעיכוב איתמר דהוא התיב והתנינן חלות תודה במתני' דאם עשאן למכור בשוק יוצאין בהן וכי אית לך מימר חלות תודה שאין בהן משקין והלא בשמן הן נעשין ואי אמרת למצוה איתמר מאי קא מותיב מדקתני יוצא בהן דילמא בדיעבד קאמר יוצא בהן: אמר ר' יוסי. לתרץ קושיא דר' בון דמחלות תודה ל"ק דהרי רביעית היא והיא מתחלקת לכמה מינין וכלומר דהא דתנן בפ"ט דמנחות חצי לוג שמן לתודה היינו חציו לחמץ וחציו למצה שבה ובמצה כמה חלות ואין רביעית שמן ניכר בהן: והיידא אמרה. ומעתה מאיזה דבר שמעי' אם מותר לעשות מצה בפסח במשקין או לא דמחלות תודה איכא למידחי ולא ש"מ מידי: דא. מזו הברייתא ש"מ דאמור דתניא יכול יצא י"ח ברבוכה שעשויה משמן וכיוצא בו: יצאת זו שאינה צריכה שימור ושאינה באה לידי חימוץ: מפני וכו'. אלא טעמא מפני שאינה צריכה שימור כלומר כמו רבוכה שנעשית כולה או רובה בשמן הא

קרבן העדה

ורקיקי נזיר נאכלין כל שבעה. דלאחר יום ולילה הוא מתר כדכתיב ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"ג דעכשיו יש לה היתר לשבעה מיהו כי עבדה לאו לשם מלה הראוי' לשבעה איתכוין אלא שתיפסל ליום ולילה עבדה ואנן בעינן שמור לשם מלה הנאכלת כל שבעה הלכך אפילו עבדה לשם מלה ולשם תודה לא נפיק בה: ממה שנאכלות חלות תודה וכו' בכל ערי ישראל. והיינו כשהיה המשכן בנוב ובגבעון והיו הבמות מותרות בכל ערי ישראל וקרבו שם קרבנות תודה ונזירות ואכלו שם החלות: לא צריך השונה. כלו' לפיכך לא יכול התנא למעט שאין יוצאין בחלות תודה מדכתיב בכל מושבותיכם דהא אלו נאכלו בכל מושבות לכך יליף לי' מדכתיב ז' ימים והני אינן נעשית לז': זאת אומרת וכו'. כלו' להו כ"ע הכי סברי אלא מברייתא זו שנוי' שחלות תודה נאכלו בכל ערי ישראל: ופריך ניחא חלות תודה. שהן נאכלות בכל ערי ישראל בשעת היתר הבמות אלא רקיקי נזיר מיקרבי בבמה: ה"ג לא כן אר"י לית כאן נזירות וכו'. כ"ה במגילה וקאי אהא דתניא המנחות והנזירות קרבין בבמת יחיד דברי ר"מ ואר"י סמי מכאן נזירות דאינן קריבות בבמת יחיד דחובה נינהו וקשיא הכא נמי לענין מלה שאין יוצאין בהן אין צריכין למילף מדכתיב שבעת ימים אלא מדכתיב מושבות והני אינן נאכלי' בכל מושבות: תיפת'. תפרש בהכך רקיקי נזיר שקרבה חטאתו של נזירותו בשילה ולא הספיק להקריב עולתו ושלמיו עד שחרבה שילה והקריבן בנוב וגבעון ועליהן הקריב רקיקי נזירותיו ועולה ושלמים נידר ונידב הן וקריבין בבמ' דנזיר חייב להקריב ג' בהמות חטאת ועולה ושלמים כדתנן פ"ו דנזי' ורקיקי נזיר אינן קריבין אלא עם השלמים: שלמי חגיגה שהן קרבן חובה הבאים בבמה כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. א"כ ה"ה שלמי נזיר דחובה נינהו אינן קריבין בבמה והדרא קושיא לדוכתא תיפוק ליה ממושבות דאי אפשר להקריב שלמיו של נזיר בבמה: אלא כר"י. אם הרצה לקיים תירוצו של ר' בון צריכין לומ' דברייתא כר"י ולא כרבנן: אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה. אבל שאר כל הקרבנות אפי' חובה קריבה בבמת יחיד: ומשני לא אתיא אלא כר"ש. לעולם לא קרבי חובת יחיד בבמה והא דמקריבין עולה ושלמים של נזירות אתיא כר"ש: דר"ש אמר מכיון שנזרק. על הנזיר א' מן הדמים מן הג' קרבנות הותר לשתות ביין ולהטמא למתי' והני לאו כקרבנות חובה נינהו ומותרין להקריבן בבמה: צריך שלא יהא בה משקין. חוץ ממים דה"ל מלה עשירה ולחם עוני כתיב שתהא מלה ענייה: למצוה איתאמרת. אבל בדיעבד יוצאין אפי' במלה עשירה: והתנינן חלות תודה. אין יוצאין בהן דכתיב שבעת ימים ואם"ד דאם יש בה שאר משקין מדאורייתא אין יוצאין בהן ל"ל קרא תיפוק ליה דחלות תודה היו בהן שמן: אית לך מימר חלות תודה שאין בהן משקין. בתמיה הרי מפורש בקרא חלות מצות בלולות בשמן: תמן. בחלות תודה: רביעית היא. שחצי לוג שמן מביא לתודה וחוליהו חציו לעשר חלות ועשר רקיקין וחציו לרבוכה. ובנזירות לא היתה רבוכה אלא חלות ורקיקין ולא היה מביא אלא רביעית שמן הלכך רביעית שמן כשהוא מתחלק לכ' חלות העשויות משבע עשרונים פחות שלישית עשרון אין בהן עשירות: והיידא אמרה דא. והיכן נשנית דבר זה דיוצאין במלה עשירה: ברבוכה. חלות שנעשין במחבת בשמן והלוטה ברותחין ורבוכה היה בה שמן הרבה שאינה צריכה שימור מחמץ שלאחר שנחלט' העיסה בחמין אינה מחמצת: הא

ציון ירושלים צריך שלא יהא בו משקין. עיין שלום ירושלים מש במקשה על לחם מצה פ"ו ממלה הי"ם דגם בשכל ראוי לחמץ ולא קשה. דגם אי"א כאותו כלק לעבור משום חמץ דאינו חל על איסור כבל וגם באמת מחמיץ רק שאינו חל על איסור חמץ ואנן בעינן ביהיה שייך משום בל תאכל חמץ אבל היכא דממעט משום שאינו בא לחימוץ שפיר כהכה לה"מ דכל שאשבר להחמיץ הוי בכלל וזה ברור ודברי המג"א בסי' תע"ה ס"ק ס מה שהקשה על מי פירות תיפוק לי' דאינו בא לידי חימוץ לא רהה דברי המגיד והלח"מ שם ודו"ק:

שנויי נוסחאות (סו"ב) ורקיקין בד"ו ורקיקי. (כו"מ) חמתו בד"ו חטאתו. (כוכ"ו) ברבוכה בד"ו ברביכה.

טוב ירושלים

ושמרתם את המ' כו' יצאת זו שא"ל שימור כו'. ס"ל להלמידין דכך שימור היינו שימור מחמץ שלא יחמיצו ולא ממלמה לשם מלה כדס"ע לרבא בבבלי מ' א' וג"ל דאזיל לשי' דבבלה פ"א ה"י ילפינן דאין מלאכת אוכל נפש ביו"ט מותר רק מליסה ואילך מדכ' אך אשר יאכל לכל נפש וכמוך ליה ושמרתם את המצות ע"ש ובפ"ו דשבת פ"ב וא"כ דרשיק ע"כ הך שמירה רק לשם חמץ ולא לשם מלה דלרבא צריך שימור משעת קצירה ויש להלות הך פלוגתא דהכא לפ"ו בפלוגתת הראשונים אם כל המלאכות מותרות לצורך אוכל נפש והכמ"ל. ועי' במנחות נ"ע א' דכל המנחות צריך לשמרן שלא יחמיצו מדכ' ושמרתם את המ'. וע"ל ה"ו אין לשין מלה ברותחין שהם חולטין וה"ם משום שלא א"ל שימור ואין יוצא במלה זו. ובאמת במנחות קיי"ל דיוצאין בחלוט ורבוכה ועי' בבלי יבמות מ' א' וג"ל דלס"ל ללמוד זמ"ו. ואף לר"א שם דיליף ממלת פסח י"ל דס"ל דנהי דצריך לשמרו שלא יחמיצו היינו משום חמץ אבל לא שצריך שיהו המלות מאופן כזה שצריך לשמרן דוקא ובל"ז לא יצא רק דבכל גווני יצא ולגופי' אתי שצריך לשומרן. ואפ"ל דהוס' הקשו בל"ז במנחות שם דשם א' דבעינן מלה היא לעכב וביבמות שם קאמר דקאי עיכוב שלא יאכלנו חלוטה. די"ל דאה"נ דבאמת כאן א' דאינו יוצא במלה הלוטה וא"כ כיון דג"ל שם דגלמדינה מפסח ופריך לעכב מנ"ל א"כ מ"מ לא בעי נמי הפסח עיכובא. ובע"כ דבאמת כפז דהוא חולין לא בעינן שיהא עליו הכתוב לעכב רק במנחות דהוא קדשים בעינן לעכב וא"כ כיון דמרבינן לעכב ממילא כהמטם הלום כדהכא דממעט חלוט ורבוכה משום דבעינן ושמרתם. רק יש לעיין דבע"כ לא נלמד מפסח לענין שצריך שמירה ושבל"ז לא יצא דא"כ נ"ל קראי גם לעיכובא דבחדא סגי והו דבהודה וג"ל בעינן דוקא רבוכה וע"כ דמהם לא גמרינן דאין לנו בנוה ללמוד ממלת פסח דהכא כתיב ושמרתם ובאידך לא כתיב שמירה כלל רק מלות:

הא אם היתה צריכה שימור יוצאין בה. והא *תני א יוצאין במצה מתובלת אף על פי שאין בה טעם דגן והוא שיהא רובה דגן. סברין מימר מתובלת משקין. נאמר מתובל׳ שומשמין מתובלת אגוזים. והיידא אמרה דא *יכול שאינו יוצא בפסח אלא בפת הדראה. מניין ב אפילו כמצת שלמה תלמוד לומר תאכלו מצות ריבה אם כן מה ת״ל לחם עוני פרט לסורסין ולחלת המסרת ולאשישה. *יוצאין במצה עבה ג עד טפח כלחם הפנים ד *יוצאין במצה נא כדי שתיפרש ולא תיעשה גידין גידין. מצה הישנה תפלוגתא *דבית שמאי ובית הלל אמר רבי יוסה דברי הכל הוא מכיון שלא עשאה לשם הפסח דבר ברי שלא דיקדק בה. *יוצאין בסריקין בין מצויירין בין שאינן מצויירין אע״פ שאמרו אין עושין סריקין מצויירין בפסח. תני אמר רבי יודה שאל בייתוס בן זונין את רבן גמליאל וחכמים ביבנה מהו לעשות סריקין המצויירין בפסח אמרו לו ה אסור מפני שהאשה משתהא בהן והן באין לידי חמץ אמר להן אם כן יעשו אותן בטפוס אמרו לו יהו אומרין כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס בן זונין מותרין. תני רבי יוסה אומר עושין סריקין ברקיקין ואין עושין רקיקין בגלוסקאות:

הלכה ה מתני׳

ו *ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת ובעולשין ובתמכה ובחרחבינה ובמרור יוצאין בהן בין כמושין אבל לא כבושים ולא שלוקין ולא מבושלין ומצטרפין בכזית ויוצאין בקלח שלהן ובדמאי ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו:

גמ׳ בחזרת חסין. בעולשין טרוקסימון. ובתמכה ננגידין. בחרחבינה רבי יוסי בר׳ בון אמר רבי יסי חלי. ובמרור ירק מר ופניו מכסיפין ויש לו שרף. התיבון הרי חזרת מתוק הרי אינו קרוי חזרת אלא מתוק. ר׳ חיי׳ בשם ר׳ הושעי׳ כל עצמן אין הדבר תלוי אלא בחזרת *מה חזרת תחילתה מתוק וסופה מר כך עשו המצריים לאבותינו במצרים בתחילה במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך ואח״כ וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים: בין כמושין. אית תניי תני *אבל לא כמושין. אמר רב חסדא מ״ד כמושין בקלח מאן דאמר אבל לא כמושין בעלין. *ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן זית כבוש אומר עליו בורא פרי העץ ר׳ בנימין בר יפת בשם ר׳ יוחנן ירק

קרבן העדה

הא אם היתה צריכה שימור יוצאין בה. אף על גב שיש בה שמן הרבה: סברין מימר. סברוהו למימר מאי מתובלת היינו שיש בהן משקין וקשיא למ״ד לעיכוב היתאמרת: ומשני נאמר מאי מתובלת בתבלין כגון שומשמין או אגוזים אבל נילושה בשמן: והיידא אמרה דא. והיכן אמר דבר זה שיוצאין במצה מתובלת בתבלין: פת הדראה. הוא פת קיבר שניטל הדרה ממנו והוא נקרא לחם עוני שכן דרכו של עני לאכול עיסה בלוסה: מנין אפי׳. היא יפה כמצה שעשה שלמה המלך שהיה מעונג והיתה סולת נקייה ומתובלת בתבלין: א״כ. שיוצאין בפת יפה מת״ל לחם עוני וקרינן עני: פרט לסורסי. והוא עיסה שבלילתו רכה וחולטין אותו ואח״כ אופין אותו בתנור דחשיבות הוא וסירסין נמי פירושו שר וחשוב: וחלת המסר׳. חלה שנעשית במחב׳ תרגום של מחב׳ מסר׳: ולאשישה. גלוסקא גדולה: כלחם הפנים. שאסור לבא חמץ דכתיב כל המנחה אשר תקריבו וגו׳ לרבות לחם הפנים לחימוץ לאזהרה שלא יחמיץ ואפ״ה עובי דפנותיו טפח דהייט לחם שיש לו פנים ואין פנים פחותין מטפח: יוצאין במצה נא. שאינה נאפית כל צרכה: כדי שתיפרס. שאם תשבר ולא יהיו כעין גידין נמשכין ממנה: מצה ישנה. פלוגתא דבית שמאי ובית הלל. כי היכא דפליגי בית שמאי ובית הלל בסוכה ישנה בפ״ק דסוכה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ה״נ פליגי לענין מצה ישנה: אמר רבי יוסה דברי הכל היא. הכא במצה ישנה אפי׳ בית הלל מודו דפסולה: דכיון שלא עשאה. להמצה לשם פסח דבר ברור הוא שלא דקדק בה כראוי ויש לחוש לקצת חימוץ: בסריקין. מצות דקים: אע״פ שאמרו שאין עושין. לכתחילה מצות מצויירין מ״מ בדיעבד יוצאין בהן: מפני שהאשה משתהא בהן. שוהה בעשייתן לציירן ומחמיצין: א״כ יעשו. הצורה בדפוס ויקבענה בסריק ואין כאן שהייה: יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרין. בתמיה שהרי רוב הנחתומין אין להן דפוס: עושין סריקין. מצויירין דקין וקלושין כרקיקין דאין ממהרין להחמיץ אבל אין מציירין את העבים כגלוסקאות דמתוך עוביין מחמילין בשהייה מועטת:

הלכה ה מתני׳ ואלו ירקות וכו׳ בחזרת ובעולשין. כולהו מפרש בגמרא: כבושין. בחומץ: שלוקין. מבושלין הרבה עד שנימוחין: מבושלין. כדרך בישול: ומצטרפין לכזית. לצאת ידי חובת מרו׳ ולא אמרינן טעמיה מרירותה דחד מבטל דחבריה: ובדמאי. אבל לא בטבל גמור דאף על גב דמעשה ירק דרבנן משום דה״ל מצוה הבאה בעבירה:

גמ׳ חסין. ליטוג״א: טרוקסימון. הינדיגא שקורין קריספול״ה: ננגידין. מרובי״א: יסי חלי. סיב הגדל סביב הדקל: פניו מכסיפין. אינו ירוק מאד ככרתן: ויש לו שרף. כשחותכין אותו במקום חיתוכו יוצא ממנו שרף לבן כחלב כל אלו סימני מרור הן: התיבון הרי. יש מין חזרת שהוא מתוק ואיך אמרת שהוא מר: ומשני הרי אינו קרוי יאות המון חזרת סתם אלא חזרת מתוק ואנן בעינן מרור שאין לו שם לווי: כל עצמן אין הדבר תלוי אלא בחזרת. הא דבעינן מרור הייט משום דדמיא לחזרת אבל עיקר המצוה היא בחזרת: מה חזרת התלמה. כשהוא רך הוא מתוק: וסופה מר. כשהוא מתקשה הוא מר וי״מ הקלח שלו מתקשה כעץ: אר״ח מ״ד כמושין. כלו׳ תנא דמתני׳ דתני דיוצאין בכמושין איירי בקלח דמתוך שהוא עב אינו מתייבש ואינו מפסיד טעמו: מ״ד אבל לא כמושין. שאין יוצאין בכמושין הייט בעלין כמושין שהן כעפר בעלמא: זית כבוש. במים ומלח וה״ה שלוק דמליח הרי הוא כרותח: מברך עליו בורא פרי העץ. דאף ע״ג דשלקים במלתייהו קיימי: ירק

פני משה

הא אם היתה צריכה שימור כגון שאין בה אלא מעט ממשקין ורובה מ[ים] יוצאין בה: והא תני. בניהותא דתני בתוספתא פ״ב יוצאין במצה מתובלת וכו׳ וסברין מימר מתובלת במשקין בה״א יעורבת במעט משקין וקתני יוצאין בה ודחי לה הש״ס דנאמר מתובלת ב[שומ]שמין או באגוזים: והייד׳ אמרה. ומאיזה דבר נלמוד מעתה מכיון דאיכא למידחי להאי ניסא ולהאי ניסא: דאי מכאן נשמע דאסור דתניא יכול וכו׳ בפת הדראה פת קיבר והיא נפרכת להתיכות ומדכתיב לחם עוני ומנין אפי׳ למצה שלימה וכו׳: פרט לסורטין. כמו איסקרטין והמסרת והאשישה שהן עשוין מיין ומשאר מיני משקין: יוצאין במצה עבה עד טפח. שכן מצינו בלחם הפנים שהי׳ עוביו טפח וקרוי לחם: יוצאין במצה נא. שאינה אפויה כל צרכה אם היא כדי שתפרס ולא תעשה גידין גידין: מצה הישנה. שנעשית קודם לפסח ל׳ יום: תפלוגתא דב״ש וב״ה בסוכה ישנה וה״ה במצה ישנה: א״ר יוסי. דלא הוא אלא ד״ה הוא במצה ישנה שאין יוצאין בה י״ח בלילה הראשונה מכיון שלא עשאה לשם פסח דהא בכה״ג הוא דפליגי בסוכה ישנה דבר ברור הוא שלא דקדק בה לעשות שמירה הצריכה לחובת מצה: אע״פ שאמרו אין עושין סריקין מצויירין לכתחלה מפני שלפעמים שוהה בעשייתן: בטפוס. ויקבענה כאחד בלי שהייה: אמרו לו וכו׳. ולפי שאין הכל יודעים לעשות כך אסרו כולם: ברקיקין. שהן דקין ונעשין מהר אבל לא כשנעשית כגלוסקאות העבים דשוהא׳ בעשייתה כשעושה כסריקין המצויירין:

הלכה ה מתני׳ ואלו ירקות שאדם יוצא בהן י״ח בפסח. משום מרור: בחזרת. הסא לע״ז: בעולשין. אנדיבי בלע״ז: ובתמכה. כך שמה ובלשון אשכנז קרי״ן: ובחרחבינה. אלקריל״א: ובמרור. מין כוסברתא והוא מר ביותר לפיכך נקרא מרור סתם: בין לחים בין כמושין. והן יבשים ודוקא בקלח שלהן כדקתני בסיפא אבל עלין לחין אין יבישין לא: שלוקין. מבושלין הרבה יותר מדאי וכבושים בחומץ: ולא מבישלין. אפי׳ בדרך בישול: ומצטרפין לכזית. בין אלו ירקות למרור ובין המצה מיני דגן דקתני ברישא מצטרפין הן לכזית: ובדמאי. לאפוקי בטבל אף על גב דמעשר ירק דרבנן אפ״ה הוי ליה מצוה הבאה בעבירה:

גמ׳ בחזרת הוא חסין. חסא הוא נקרא וכן כל אלו דחשיב בעולשין וכו׳ כך היו קוראין אותם בלשונם: התיבון הרי חזרת מתוק. היא והרי אינו קרוי חזרת אלא מתוק כלומר וכן כל דבר המתוק מכנין אותו בשם חזרת על שם שהוא מתוק ואמאי יוצאין בו משום מרור: כל עצמן אין הדבר תלוי אלא בחזרת. כלומר עיקרו של הדבר שהוא לזכר וימררו את חייהם אינו תלוי אלא בחזרת שהוא דומה בדומה מה החזרת תחילתה כשהוא צומח מן הארץ ירק מתוק הוא וסופה כשנתגדל ונתקשה הגזע מר הוא כך עשו המצרים לאבותינו במצרים וכו׳ וכמו כן דרשו בתחילה בפה רך ולבסוף בפרך: בין כמושין והתניא. בברייתא אבל לא בכמושין וקאמר רב חסדא דלא פליגי מ״ד וכו׳ כדפרישית במתני׳: זית כבוש. כמו שכובשין זיתים במלח כדי למתקן נשאר ברכתו עליו כמו בתחילה. ועיקר׳ דמילתא לעיל בפ׳ כילד מברכין גרים לה בהלכה א׳ ומייתי לה הכא אגב דלקמן: ירק

בירורית הש״ס | תוספתא פ״ב | פסחים לו ע״ב | שמות יב | דברים טז | פס לו ע״א | שם | [סוכה] פ״ק הל׳ ב | פסחים לו ע״א | [פס] לט ע״א | שם | [שם] ע״ב | [ע]בודות פ״ו

עין משפט נר מצוה

מח
א מיי׳ פ״ו מחו״מ הל׳ ס וכהשגו׳ טוש״ע או״ח סי׳ תנג סעיף ו

מט
ב מיי׳ שם טוש״ע שם סי׳ תנד ס״א

נ
ג טוש״ע שם סי׳ תס ס״ס

נא
ד מיי׳ פ״ו מחו״מ הל׳ ו טוש״ע שם סי׳ תסא ס״ג

נב
ה מיי׳ שם פ״ה הל׳ ט טוש״ע שם סי׳ תס ס״ד

נג
ו מיי׳ שם פ״ז הל׳ יג טוש״ע שם סי׳ תעג סעיף ה

גליון הש״ס

א עי׳ ש״ס מנחות כג ע״ב ובתוס׳ שם ד״ה תיכלה

ב ממשמע דכאן לא סוי מלה עשירה ול״ע ברמב״ם ורא״ש וכס״מ פ״ו הל׳ ה ועי׳ במג״א סי׳ תנה ס״ק יח ומ״ש הרא״ד שם דמיירי בתבלים משאפית דתו לא חשיב מלה עשירה ועיין בב״י ס״ס תנה נ״ע כא לחמי תודה היו בהן רקיקין ונמשחין לאחר אפי׳ ועיין ברמב״ם פ״ט ממעשה״ק הלכה כא וא״כ מה פריך בש״ס בבלי תיפוק לי׳ דהו״ל מלה עשירה ועיין בירושלמי לעיל כאן דאיצטריך קרא לרקיקין דלא הוי מלה עשירה דנמשחו מבנאפו ול״ע:

ג עיין ברא״ש אות ז ועיין בסנהדרין פ״ו הלכה ט:

שנויי נוסחאות (סוכ״ח) בהן בי׳ במושי נד״ו בהן בין לחין בין כמושין. (סול״ד) רבי נד״ו ליתא.

עמודי ירושלים הנינא

בצה ישנה תפלוגתא כו׳. רוקח (סי׳ רפ״א):

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ירק שלוק. פליג על דר' חייא בשם ר' יוחנן אלא כך קיבל מר' יוחנן דשלוק נשתנה ברכתו ואומר עליו שהכל וה"ה לכבוש: מתניתא. דידן מסייע לר' בנימין בר' יפת דקתני אבל לא כבושין וכו' אלמא דכבוש ושלוק חד דינא אית להו ולא נחשבו כבעין והלכך אין יוצאין בהן: מאן ידע משמע מן ר' יוחנן יאות וכו'. כלומר דר"ז מתמה על הא דר' שמואל מחזק דבריו של ר' בנימין בשמיה דר' יוחנן וכי מי יודע למימר שפיר טפי משמיה דר' יוחנן ר' חייה בר בא או ר' בנימין בר יפת לא ר' חייה בר בא דהא היה תלמידו מובהק ודייק וגמר שמעתתא מפומיה: ועוד. ראייה מן הדא לדר' חייה משמי' דר' יוחנן: מן מה שאנו רואין דרבנן עלין לברייתה. להברלה א"כ להברות עצמן כדרך שלוקחין דבר מועט קודם הליכתן לבית המדרש והן לוקחין תורמסין ומברכין בורא פרי האדמה וכי תורמסין לא שלוקין הן אלמא דכבעינן נחשבי ולא נשתנה הברכה וא"כ הני רבנן לא עבדי כדדייקת ממתני': אין תימר שניא הוא. שאמרה תורה מרורים. כלומר וכ"ת לעולם בעלמא שלוק לאו כבעינו נחשב וכדמשמע ממתני' והא דאלו רבנן מברכין על התורמס שלוק כמו שהוא בעין היינו טעמייהו דאינהו סברי שנייא היא מתני' דטעמא מפני שאמרה התורה מרורים וכיון ששלקן או כבשן בטלה מרירותא מינייהו והלכך אין יוצאין בהן אבל התורמס הזה מכיון שהוא מר מאוד וצריך לשלקו הרבה והרבה עד ז' פעמים ולפיכך הוא דנשאר ברכתו כמו שהיה בעינו שהרי על הרוב נשאר הוא מר כמוקדם: תורמסין כיון ששלקן בטלה מרתן. כלומר הא ודאי ליתא דתורמסין נמי כששולקין אותו הרבה נתבטל מרירותן ואפ"ה הוינן להני רבנן דלעולם היו מברכין עליהן בפה"א ואפ לו אם נשלקו הרבה א"כ ע"כ דטעמייהו דשלוק לעולם נחשב היא כבעין לענין ברכה ודלא כרבי בנימין בר יפת: אמר רבי יוסי בר' בון דמעיקרא ל"ק על הני תרתי שמעתתא משמיה דרבי יוחנן ולא פליגין כלל הא דרבי חייה בר בא ודרבי בנימין בר יפת דהא דקאמר רבי חייה בזית כבוש הוא דקאמר שכן זית ע"י שדרכו לאכול אותו כשהוא חי ולא כבוש או שלוק הלכך אפי' הוא כבוש כבעינו היא ולא נשתנה ברכתו. אבל הא דרבי בנימין בר יפת בירק היא ואין דרך לאכלו חי ומכיון שנשלק דרכו להיות נשתנה ע"י כך הלכך הלכה ברכתו ממנו מכמו שהיה:

ירק שלוק אומר עליו שהכל: דכיון דנתבשל אזדא ליה מילתא קמייתא: אם בעיינן הם. אם ס"ד דשלקות במלתייהו קאי וכאלו הם בעין למה אינו יוצא בהם ידי חובתו בפסח: אמר ר' זעירה מאן ידע. שמועותיו של ר' יוחנן יותר בבירור: ר"ח בר בא או רבי בנימין בר יפת. ודאי דר"ח הוא דידע שפיר דדייק וגמיר מר"י רבו א"כ מה ענין להזכיר מחלוקתו של ר' בנימין בר יפת בבהמ"ד הלא אינו כדאי לחלוק עליו: ועוד. ראיה לדברי ר"ח: מן מה וכו'. מהא שאנו רואים רבנן שנכנסו לסעודה ולוקחין תורמסין ומברכין עליהן בפה"א: ותורמסין לא שלוקין הן. בתמיה הא אינן ראויין לאכילה אלא א"כ שלקו להו ז' פעמים שמעינן אף ע"ג דשלקי להו במלתייהו קיימי: לברייתה. כמו סעודת הבראה: תורמסין. מין קטניות עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה ומר מאוד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שנאכל למטעמי' בקינוח סעודה: ה"ג אין תימר מתניתין שנייא היא שאמרה תורה מרורים כיון ששלקן בטלה מרירתן. וה"פ אם תאמר קשיא מתני' לר"ח שאני התם כיון ששלקן בטלה מרירתן והתורה אמרה על מצות ומרורים יאכלוהו אבל לענין ברכה במלתייהו קיימי ואפשר לקיים הגירס: דה"ק ותדע דבטלה מרירותן שהרי תורמסין ע"י השליקה אזדא להו מרירתן ש"מ דשליקה מבטלת המרירה: ולא פליגין. ר"ח ור' בנימין: זית וכו'. הא דא"ר"ח על זית כבוש מברכין בורא פרי העץ כיון דדרכו לאכול חי הלכך אפי' כבוש כאלו הוא בעין ומברכין עליו ב"פ העץ: ירק כיון ששלקו נשתנה. דמתחלה אינו ראוי לאכול וע"י שליק' ראוי לאכיל' לכך מברכין עליו שהכל:

ברכות לח ע"ב פסחים לט ע"ב (חלה פ"ק ה"ד) פסחים לו ע"ב תוספתא פ"ב שם מ ע"ב (כצ"ס בבלי ליתא ור"מ אוסר) שם מא ע"א

תורה אור

*ירק שלוק אומר עליו שהכל נהיה בדברו א"ר שמואל בר רב יצחק מתניתא מסייעה לר' בנימין בר יפת אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין. אם בעיינן הם יצא בהם ידי חובתו בפסח. א"ר זעירה מאן ידע משמע מן ר' יוחנן יאות ר' חייה בר בא או ר' בנימין. לא ר' חייה בר בא. ועוד מן הדא מן מה דאנן חמיין רבנין עלין לברייתה ונסבין תורמוסין א ומברכין עליהון בורא פרי האדמה. ותורמוסין לא שלוקין הן. אין תימר שנייה היא שאמרה תורה מרורים. תורמוסין כיון ששלקן בטלה מרתן. א"ר יוסי בי רבי בון ב ולא פליגין זית על ידי שדרכו ליאכל חי אפי' כבוש בעינו הוא ירק כיון ששלקו נשתנה:

הלכה ו מתני' ג *אין שורין את המורסן לתרנגולין אבל חולטין

ג האשה לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ אבל שפה היא על בשרה יבש ד לא ילעוס אדם חטים ויתן על גבי מכתו מפני שהן מחמיצות: גמ' *תני ר' ישמעאל בי ר' יוסי אמר משום אביו *אי זו המעיסה הנותן חמין לתוך קמח. חליטה קמח לתוך חמין. והכא בין חמין לתוך מורסן בין מורסן לתוך חמין בשיש בהן שמנונית. ה מלוגמה שנסרחה אית תניי תני זקוק לבער ואית תניי תני *אין זקוק לבער מאן דאמר זקוק לבער בשנתחמצה ואחר כך נסרחה ומאן דאמר אינו זקוק לבער בשנסרחה ואחר כך נתחמצה:

הלכה ז מתני' ו *אין נותנין את הקמח לא לתוך חרוסת ולא לתוך

חרדל אם נתן יאכל מיד *ר' מאיר אומר ז אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהן מי תשמישיו של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין: גמ' תני אין נותנין את הקמח לתוך חרוסת או לתוך חרדל אם נתן יאכל מיד ובלבד שלא ישהא ר"מ אוסר מפני שהוא משהא. כתיב ט ובשל מבושל במים *אין לי אלא שמות יב מים מניין לרבות שאר משקין ת"ל ובשל מבושל מ"מ

עד

הלכה ו מתני' אין שורין את המורסן. במים

צוננים וכ"ש בפושרין כדי לתת לתרנגולין מפני שממהרין להחמיץ אבל חולטין אותן במים רותחין שכל זמן שהן רותחין אינם מחמיצין וההידנא נהיג עלמא איסורא אפילו בחליטה ברותחין: שתוליך בידה למרחץ. לשוף בו בשרה מפני שמחמיץ בשרייה: אבל שפה היא על בשרה. במורסן יבש. ואף על פי שהזיעה יוצאת על בשרה דזיעת אדם אינה מחמצת: לא ילעוס. לא יכוס בשיניו: מפני שהן מחמיצות. מחמת הרוק שהרוק מחמיץ הוא:

גמ' תני וכו'. בתוספתא היא בריש פ"ק דחלה ומייתי לה הש"ס שם על המתני' המעיסה והחליטה דהתם: והכא. דקתני במתנית' אבל חולטין סתמא ולא אשכחן עלה לחלק אלא בין חמין לתוך מורסין ובין מורסין לתוך חמין מותר בשיש בהן שמנונית שהחמין והלכך לעולם מותר: מלוגמא. מקמח שנעשית לרפואה ונסרחה עד שנפסלה מאכילת כלב: בשנתחמצה ואח"כ נסרחה. דמכיון שכבר נתחמצה מקודם חל עליה חובת הביעור:

הלכה ז מתני' אין נותנין את הקמח לא לתוך חרוסת. הוא דבר שיש בו חומץ ומים ועשו כדי לטבול בו: ולא לתוך החרדל.

אם יש בו מים: אם נתן. לתוך החרדל יאכל מיד מפני שהחרדל חד ואינו ממהר להחמיץ כמו החרוסת אבל בחרוסת מודה ת"ק לר"מ דאסור: ור"מ אוסר. אף אם נתן לתוך החרדל דקסבר ההרדל שיש בו מים מחמיץ לאלתר כמו החרוסת ואין הלכה כר"מ: לא במשקין ולא במי פירות. אף על גב דכתיב במים גלתה התירה מדכתיב ובשל מבושל מ"מ: אבל סכין. אותו בשעת צלייתו בשמן או בשאר מי פירות: ומטבילין אותו בהן. בשעת אכילתו ולא אמרינן שמבטל טעמו: מי תשמישו של נחתום. שמצנן בהן ידיו בשעה שהוא עורך ומקטף את המלה: ישפכו. ודוקא במקום מדרון שלא יהו מכונסים במקום אחד ויתחמצו: גמ' ובלבד שלא ישהא. את הקמח בתוך החרדל: מפני שהוא משהא. כלומר, לפעמים משהא הוא באכילתו ובתוך כך הוא מחמיץ:

עד

הלכה ו מתני' אבל חולטין. ברותחין שאין מניחין אותו להחמיץ: לא תשרה המורסן. לשוף בה בשרה מפני שמחמיץ בשרייתו: אבל שפה הוא. מורסין יבש בבשרה ואע"פ שהמים טופחי' על בשר': לא ילעוס. לא יכוס בשיניו: גמ' איזהו המעיסה. דתנינן בפ"ק דחלה המעיסה ב"ש פוטרין וב"ה מחייבי' החליטה ב"ש מחייבין וב"ה פוטרין וקאמר ר"י בר"י איזהו המעיסה ואיזהו חליטה: והכא. במתניתין דמתיר לחלוט המורסין מותר בשניהם מדלא פליגי ב"ש וב"ה ומ"ט: ומשני בשיש בהן. במורסין שמנונית. ועדיין רטובין הן ואינו מניחו להחמיץ: מלוגמא. תחבושת ורטיי' ונקראת מלוגמא שדרך אדם ללעוס מלא לוגמיו חיטים או תאנים ונותן על מכתו: אית תניי וכו'. תנא חדא זקוק לבער ותניא אידך אינו זקוק לבער וקשיין אהדדי: ומשני מ"ד זקוק לבער בשנתחמצה בפסח ולבסוף נסרחה כיון דחל עליה איסורא דחמץ לא פקע איסור' בסריחת': בשנסרחה ואח"כ נתחמצה. והרי הוא כחרש לפני זמנו דלא חל עליה איסורא הלכך אינו חייב לבער:

הלכה ז מתני' חרוסת. דבר שיש בו חומץ ומים ועשוי לטבל בו בשר: אם נתן.

לתוך החרדל: יאכל מיד. שהחרדל אינו ממהר להחמיץ כמו החרוסת: אין מבשלין. דכתיב לא תאכלו ממנו נא ובשל מבושל: לא במשקין. דכתיב ובשל מבושל מכל מקום: סכין. בשעת צלייתו: ומטבילין. בשעת אכילתו: מי תשמישו של נחתום. שמצנן בו ידיו בשעה שהוא עורך ומקטף את המלה: גמ' מפני שהוא משהה. אי אפשר שלא ישהה באכילתו שהחרדל חד וא"א לאכלו במהירות: תלמוד לומר ובשל מבושל מכל מקום. דהוה מצי למכתב נא ומבושל ובשל ל"ל לרבויא: ופריך

עד

שנויי נוסחאות (בי"ה) יוסי בנ"ו יוסה. (בו"כ) אי זו המעיסה בנ"ו אי זו היא המעיסה. (בו"ג) אומר בנ"ו אוסר.

עמודי ירושלים תנינא

מלוגמא שנסרחה. נ"ב רוקח סימן רפ"א:

גליון הש"ס

עיין ס"ס ברכות שם דמתחלק לסיפך וע"ש:

מסורת הש"ס

עד כדון כר"ע. עד כאן איכא לרבויי מובשל שאר משקין לר"ע דדריש כפל לשונות שבתורה: כר' ישמעאל. אלא לר"י דאמר דברה תורה כלשון בני אדם מנ"ל שאר משקים דאסורין: שאינן מפיגין טעמן. שאין מבטלין טעם בשר: אבל מקטפין. טחין פניה לאחר עריכתה: מפני שהן חולטין. ואינה יכולה להחמיץ וכתיב ושמרתם את המצות מצה שצריכה שימור מן החמץ יצא זו שאינה צריכה שימור: מפני שהן. ממהרין להחמיץ: תמן. מנחות כהנים לשין אותן וזריזין הן: והכא. לישת המצות דנעשית ע"י נשים ונשים עצלניות הן הלכך אסור ללוש בפושרין: לא צורכה. לא קמיבעי' ליה אלא אם הכהנים מותרים ללוש מצתן בפושרין. מי אמרינן כיון דזריזין הן מותרין או דלמא לא פלוג רבנן: ופשיט ייבא וכו'. אתיא כהא דתני ר"ז: נדה. קודם טבילתה: חופפת. מחככת ידי' בשערה: וסורקת. במסרק שלא יהיו שערותיה מקושרות מבו' חלילה: כהנת. שטובלת לאכול תרומתה כיון שטובלת בכל יום אינה צריכה חפיפה וסריקה: נדה כהנת. שטובלת לטהרתה צריכה חפיפה וטבילה כדי שלא לחלק בין טבילת כהנת לטבילת נדה ישראלית ה"נ הכא אף כהנים אסורים ללוש בפושרין שלא לחלק בין לישת המצות: אשבורן. לשון שברים שהקרקע משתברת ויש בקעים שהמים נאספין בתוכן: קטפרס. מקום מדרון: בשהיה האשבורן גבוה. ואין המים מתאספים במקום בקעים: שהיה קטפרס גדול. דאל"כ למטה מתאסף אבל כשהוא מקום גדול בשטיפתן הם נבלעים בקרקע ואינן מחמיצין: ה"ג א"ר פנחס בשם ר' אילא הכין הוה א"ר חייא בר בא: נתחמצו אסורות. אבל נתבקעו מותרות עד שיתחמצו: נתבקעו. מחמת הניפוח אסורות דממהרות להחמיץ: מפני שהחומץ צופדן. לומת החיטים ומעכבן מלהחמיץ: יין קוסס. קרוב להחמיץ ונתן בתוכו שעורין כדי שיחמיץ: שאל לר' אימי. אם חייב לבער החומץ הואיל ושעורים שרויים בו או דלמא אין החומץ מחמץ השעורים: דבש. מעורב בסולת: גרבין דמשח. כדים של שמן בתוך אוצרות של חיטים והיה נוטף מן השמן על החיטים ושאל אם השמן מחמיץ החיטים: א"ל איזיל וכו'. לא וגרוף מה שתחת החבית דמי פירות מחמילין: באילין וכו'. באותן כדים שיש בהן כותח כל ימות השנה ויש בו פירורי לחם: ממלא אותן. הכדים ג' ימים מעת לעת ומותר להשתמש בהן בפסח כמו שאמרו לענין יין נסך מערה עליהן מים ג' ימים ושריין:

הדרן עלך פרק כל שעה

הלכה א מתני' ואלו עוברין. אלו מתבערים מן העולם: כותח הבבלי וכו'. כולהו

מפרש להו בגמרא והני ד' כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי הן חמץ דגן גמור ע"י תערובות והני ג' זומן של צבעים ועמילן של טבחים וקולן של סופרים הם חמץ נוקש' כלומר חמץ שאינו ראוי לאכילה בעינו שאינו מעורב עם דברים אחרים: ר' אליעזר מוסיף אף תכשיטי נשים. שהן טקשה ע"י תערובות ואלו ת"ק לא קאמר אלא טקשה בעינ: כל

עד כדון כר' עקיבה כר' ישמעאל תני ר' ישמעאל קל וחומר מה אם מים שאינן מפיגין טעמן את אמר אסור שאר משקין שמפיגין טעמן לא כל שכן. א *אין לשין מצה במשקין אבל מקטפין אותה במשקין. א"ר עקיבה אני הייתי עם ר' אליעזר ועם ר' יהושע בספינה ולשתי מצתן במשקין. *אין לשין מצה ברותחין מפני שהן חולטין ולא בפושרין מפני שהן מחמיצין אבל לשין אותן בצונין. והא תנינן ב כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו. ר' אמי בשם רשב"ל תמן הדבר מסור לכהנים והכהנים זריזין הן והכא הדבור מסור לנשים והנשים עצילות הן. לא צורכה דלא. הכהנים עצמן מהו שילושו מצתן בפושרין. *ייבא כהדא תנא ר' זכריה חתניה דרבי לוי נדה חופפת וסורקת כהנת אינה חופפת וסורקת נדה כהנת חופפת וסורקת שלא לחלוק בין נדה לנדה והכא שלא לחלוק בין מצה למצה: ג מי תשמישיו של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין. *אית תניי תני שופכן במקום אשבורן אית תניי תני שופכן במקום קטפרס א"ר יוסה מ"ד שופכן במקום אשבורן בשהיה אשבורן גבוה מאן דאמר במקום קטפרס בשהיה קטפרס גדול. א"ל ר' פנחס בשם ר' אילא הכין הוה רבי חיי בה *שרה חיטין ושעורים במים נתחמצו אסורות לא נתחמצו מותרות. ר' יוסה אמר שרה שעורים במים ד נתבקעו הרי אלו אסורות *שריין בחומץ מותר מפני שהחומץ צופדן. ר' שמואל בר רב יצחק היה לו ה יין קוסס יהב בגויה שערין בגין דיחמע שאל לרבי אימי א"ל צריך את לבער. ר' חנינא בריה דר' בחיי הוה ליה דבש מזוייף בסול' שאל לר' מנא א"ל צריך את לבער. חד מן אילין דר' כיריי הוה ליה גרבין דמשח בגו איצרה דחיטים שאל לרבנין אמרין ליה איזיל גרוף מן תוחתיהן. הורי ר' אימי באילין גרביא דכותחא ממלא אותן מים ג' ימים מעת לעת:

הדרן עלך פרק כל שעה

הלכה א מתני' *ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי וזומן של צבעין ועמילן של טבחין וקולן של סופרים רבי אליעזר אומר אף תכשיטי נשים זה הכלל כל

עד כדון כר' עקיבה. דדריש ליטנא יתירא בכ"מ לרבות הוא אבל לרבי ישמעאל דס"ל בכ"מ דברה תורה כלשון בני אדם שאר משקין מנא ליה וקאמר דמייתי להו בק"ו כדתני וכו': אין לשין את המצה במשקין וכו'. תוספתא היא בפ"ג: אין לשין מצה ברותחין. תוספתא שם ומשני שהמים רותחין חולטין את העיסה ואינה נערכת יפה: והא תנינן. בריש פ"ה דמנחות כל המנחות באות מצה וכו' ונילושות אם בפושרין וכו': ומשני תמן הדבר מסור לכהנים וכו'. והנשים עצילות הן ואין סומכין על שמירתן: לא צריכה דלא וכו'. כלומר לא צריכה דקא מיבעיא לן אלא אם הכהנים עצמם ילושו מצתן בפסח בפושרין ומפני שהן רגילין בשמירה או לא: וקאמר הש"ס יבוא זה כהדא דתנא ר' זכריה וכו'. לעיל בפ"ק בהלכה א' דאף נדה כהנת שהיא רגילה בטבילה לתרומה מ"מ לטבילת נדתה צריכה להיות חופפת וסורקת מקודם כדי שלא לחלוק בין נדה לנדה וה"נ שלא לחלוק בין מצה למצה בפסח אפי' הכהנים אין לשין בפושרין: אית תניי תני שופכן במקום אשבורן. הכי תני לה בתוספתא פ"ג שופכן במקום האשבורן ואין שופכין אותן במקום קטפרס מפני שמתכנסית ובאות לידי חימוץ: ואית תניי תני שופכן במקום קטפרס. ומפרש ר' יוסה דלא פליגי דמ"ד שיפכן במקום אשבורן בשהיה אותו המקום גבוה והמים יורדין למטה ואינן מתכנסין לפי שנתפזרין בירידתן על אורך מקום הגבוה אבל לא ישפכן בקטפרס שהוא מקום מדרון מפני שמתכנסין ומאן דמתיר לשפכן בקטפרס מיירי בשהיה מקום הקטפרס גדול ורחב הרבה מפני שהמים מתפשטין ואינן מתכנסין במקום אחד: הכין הוה רבי כי הוי בה. כלומר הכין נמי הוה מתרץ רבי והוא ר' אילא כד הוי מקשה ורמו הברייתות אהדדי ומשני כדמשני ר' יוסה: שרה חטים וכו'. ר' יוסה פליג וסבירא ליה דאם נתבקעו אסורות אע"פ שאין המינן ניכר ודוקא במים אבל אם שרה אותן בחומץ מותר: מפני שהחומץ צופדן. מצמיתן ומחזקן ואינן מחמילין: היה לו יין קוסס. שמתחיל להיות חומץ ונתן לתוכו שעורין בשביל שיהא חומץ חזק: צריך אתה לבער. משום שבשעה שנתן השעורין לתוכו עדיין לא היה חומץ כ"כ שיהא צופדן: מזויף בסולת שאל לר' מנא. משום דהיה סבור הואיל ומי פירות אינן מחמילין אפשר דאין בכך כלום וא"ל ר' מנא צריך אתה לבער שאף על פי כן כשהסולת מעורב בו ונשתהא הרבה בא לידי חימוץ: הוה ליה גרבין דמשח. חביות ומדות של שמן בתוך אוצר שהחיטים מונחות שם: איזיל גרוף מן תוחתיהן. צריך אתה לגרוף ולנקות החיטים מתחת החביות שנתפזרו שם ולבערן: באילין גורבייא דכותחא. אותן החביות והמדות שמניחין הכותח בתוכן ויש בהן חמץ כדרך שנוהגין בכותחא: והורי רבי אימי. שיהא ממלא אותן מים ג' ימים מעת לעת והן הכשירן להשתמש בהם בפסח:

הדרן עלך פרק כל שעה

הלכה א מתני' ואלו עוברין בפסח. ליטנא

דעוברין משמע שעוברין מן העולם וצריך לבערו ואם קיימין בפסח יש מהן שעוברין עליהן בבל יראה ובל ימצא וכגון אלו שיש בהן תערובות חמץ גמור וראויין הן לאכילה כמו דקחשיב התנא ברישא: כותח הבבלי. עשוי מפת מעופש והלב ורגילין לטבול בו את המאכל: ושכר המדי. שעושין במדי מחיטים או שעורים שרויים במים: והחומץ האדומי. שעושין אותו בארץ אדום שנותנים שעורים ביין ומשהין אותו בו עד שנעשה חומץ: וזיתום המצרי. שעושין אותו במצרים מתילתא שערי ותילתא קורטמי הוא כרכום היער ותילת' מילחא. ועד כאן הם מדברים שיש בהן תערובות חמץ גמור וראוין לאכילה ומכאן ואילך קחשיב התנא לחמץ נוקשה בעיניה: וזומן של צבעים. מים שמשתמשין בהן הצבעין למלאכתן ונותנים בהן חמץ שאינו ראוי לאכילה כמו הסובין וכיוצא בהן: ועמילן של טבחים. שעושין מקמח תבואה שלא הביאה שליש בישולה ועשוי לכסות את הקדירה לשאוב את הזוהמא: וקולן של סופרים. עשוי מעפר הרחיים ומגבלין אותו במים והסופרים מדבקים בו ניירותיהם אלו וכיוצא בהן נקראו חמץ נוקשה שאינו ראוי לאכילה ואם הוא בעיניה אסור לקיימו בפסח אבל אם הוא ע"י תערובות שנתערב באיזה דבר מחמץ הזה שאינו ראוי לאכילה ה"ז מותר לקיימו בפסח: ר"א אמר אף תכשיטי נשים. בבבלי מפרש דטיפולי נשים קאמר והוא דבר העשוי מסממנין ומערבין בהן את הסולת וכדי להסיר את השער או להלבין ולעדן בו את הבשר טופלות הן בהן על בשרן ור"א ס"ל דאפי' חמץ נוקשה שע"י תערובות נ"כ אסור לקיימו בפסח ואין הלכה כר"א: זה הכלל כל

עין משפט נר מצוה

סא א מיי' פ"ה מהל' חמץ ומצה הל' יא טוש"ע או"ח סי' תנה ס"ג

סב ב מיי' פ"ה ממפסו"מ כל

סג ג מיי' פ"ה מהל' חמץ הל' טוש"ע סי' תנט ס"ג

סד ד מיי' פ"ה מהו"מ הל' ג

א ה מיי' שם פ"ד הל' ח טוש"ע שם סי' תמב סעיף א

גליון הש"ס

ועיין בכה"ק פ"ה הלכה ב:

ועיין בר"ש פ"ב סי' יג ובגה"ן וכו'

ועיין במרדכי פ"ב

שנוי נוסחאות (שוי"א) הדבור בד"ו הדבר. (סוכ"ג) רבי חיי בה בד"ו דבי בי הוי. (סו"ג) בחיי בד"ו כהיי ובפרי"ר בירוי. בסול' בד"ו בסולת. (סו"ג) כיריי כו' איצרה דחיטים בד"ו ביריי כו' אוצרה דחטייא. (סו"ס) וזיתום בד"ו וזיתום.

עמודי ירושלים

ר חנינא בריה דר' בחיי הוי ליה דבש מזייף בסולת כו' ובמראה הפנים הקשה על הגהמי"י, ובמחצה"ש נעלמה ממנו דברי הב"י בסי' תס"ז שעל מס פסקיא שם בשם רא"ש והמרדכי דדבש לאסור לא:לו משום שמערבין בו סולת הקשה הב"י דמה בכך הא הוי מי פירות ועי"ז כ' וז"ל ומיהו שמא עירב בו סולת אפשר דחיישינן שהסולת אנו מחזיקין בו דחמץ גמור משום שלותתין את החטים במים קודם טחינה וכמ"ש בתה"ד סי' ק"ח עכ"ל. וא"כ הכא מה דאסר לו ר' מנא הוא משום כסולת שהיה חמץ בלתתו אותו מקודם ומה דלמד נבגמ"י דבירושלמי סובר דמי פירות מחמילין הוא מבאר עובדי דבירושלמי דמייתי כאן אבל הך עובדא דדבש היתה משום הסלת וא"ש ועמ"א בדברי נחמים הא"ח דף נ"א ע"ש: חד מן אילין ס' סוס ליה גרבין. רוקח (סי' רס"ג) וע"ש בבאורו ולא כהפ"מ והקה"ע:

עמודי ירושלים תנינא

נדה כהנת חופפת וטובלת. רוקח (סי' סע"ז) ובסי' סע"ס נדה חופפת וטובלת פי' כהנת האוכלת בתרומה והאוכלת על טהרת תרומה. נדה וכיא כהנת חופפת וטובלת שלא תחלוק בין נדה לנדה: באילין גרביא דכותחא ט' ממלא אותו מים ג' ימים מעת לעת. רוקח (סי' רנ"ח):

מ"ר"ם די לונזאני

א"ל צריך את לבער. נ"ב נ"ל הטעם משום דחיישינן כמו שאמר בו סולת כך שמו בו מים והוא מחמיץ [א"ש חיד"א ולשיטת רש"י א"ש].

מערכת הערוך

וקולן של סופרים. בערוך (ע' קלן א') פי' מים וקמח מעורבין ומדבקין בו הסופרים ניירותיהן וכן שמה בלע"ז קולא. ואם אן בו אלא מי פירות קייבא לן מי פירות אין מחמיצין. ירושלמי (לקמן ע"ב) אמר ר' סני וכולהו

על ידי מי (מוסף הערוך. פי' קולא בלשון יומם ורומי מין דבק יש נעשה מקמח ומים ויש נעשה מעור בהמות ודגים):

עין משפט
נר מצוה

ב
א מיי' פ"א מחו"מ הל' ו

ג
ב מיי' שם פ"ג הלכה ה וכסמג' טוש"ע או"ח סי' תנג סעיף ו

כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח א הרי אלו באזהרה ואין בהן משום כרת: גמ' אמר רבי מנא וכולהון ב על ידי מויי. כותח הבבלי דו יהיב ביה מלמולין דליש. שכר המדי דו יהב ביה קמח דשערין. חומץ האדומי בסימה דרומיא. *בראשונה שהיו עושין יין בטהרה לנסכים לא היה יין מחמיץ והוון יהבין בגויה שערין בגין דיחמע והוו צווחין ליה בסימיה דרומיה. זיתום המצרי זייתיה. וזומי של צבעין דו יהב בגויה קוצם בגין דיקלוט ציבעא. עמילן של טבחין א"ר חייא בר בא מביא מלילות שלא הביאו שליש וכותשן ועושה אותן כחלות חריע ונותן בקדירה והוא עביד כילדין: וקולן של סופרין. באלכסנדריאה עבדין אמבטיות של בצק: רבי אליעזר אומר אף תכשיטי נשים. אית תניי תני תכשיטי ואית תניי תני *טיפולי מ"ד טיפולי כל שכן תכשיטי מ"ד תכשיטי הא טיפולי לא. כתיב °כל מחמצת לא תאכלו *לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי שיהו באזהרה יכול יהו בהכרת ת"ל °כי כל אכל חמץ ונכרתה. חברייא בעון קומי ר' יונה הכא כתיב כל והכא כתיב כל הכא את מרבה והכא את ממעט אמר לון כאן ריבה באוכלין כאן ריבה בנאכלין התיבון *והתני ג יוצאין במצה מתובלת אף על פי שאין בה טעם דגן והוא שיהא רובה דגן ואלו הואיל ורובן חמץ יהא חייב אמר לון שנייא היא דכתיב להם ואלו אינן לחם. התיב רבי יוסה והתני כל

פני משה

כל שהוא ממין דגן וכו'. ר"א היא דקאמר ליה לזה הכלל דאלו ת"ק לית ליה כהאי כללא ממש שהרי טיפולי נשים שיש בהן תערובת ממין דגן הואיל וחמץ נוקשה ע"י תערובת הוא אינו עובר ומותר לקיימו בפסח: הרי אלו באזהרה. אאכילה קאי שאם אכלן לתערובת חמץ בפסח עובר הוא בלאו ואין בהן משום כרת שאינו ענוש כרת אלא על כזית חמץ גמור אבל על תערובת חמץ אינו אלא בלאו דכל מחמצת לא תאכלו דמשמעו מדבר שיש בו תערובת חמץ ואם אכל ממנו ויש בו כזית בתוך התערובת בכדי אכילת פרס לוקה הוא מן התורה אבל אם אין בהתערובת כזית חמץ בכדי אכילת פרס והוא כשיעור שלם בליס אסור היא מן התורה אבל אינו לוקה מלקות התורה אלא מכין אותו מכת מרדות:

גמ' וכולהון ע"י מוי. כל אלו דקחשיב לתערובת חמץ במתני' דוקא אם נתערבו ע"י מים ולאפוקי ע"י מי פירות שאינן מחמיצין וקחשיב ואזיל: כותח הבבלי דהוא יהיב ביה מלמולין דלישה. חתיכות קטנות של לישה ובתוך המים ושכר המדי וכו' והומץ האדומי זה הוא שנקרא בסימה דרומיא שברומה עושין כן שמטילין שעורין לתוך היין עד שנתבסם ולבסוף נעשה חומץ כדמסיים ואזיל בראשונה וכו' והיו קוראין לו בסימא דרומי על שם שכך נוהגין שם: זיתום המצרי. זייתיה כך היו קוראין אותו: דהוא יהיב בגוויה קוצם. הוא מין ממיני צבעים כדתנן פ"ז דשבועות ספיחי ססים וקוצם ונותנין אותו בין שאר מיני צבעים כדי שיקלוט גוון הצבע: כחלות חריע. הוא כרכום יערי: והוא עביד כילדין. מפוהי מים שעולין מחמת הבישול ומעלין את הזוהמא לשאוב אותה: אמבטיות של בצק. כלומר דיבוקים של בצק כאמבטיא ולוקחים מזה לדבק הניירות: מ"ד טיפולי כ"ש תכשיטי. משום דטיפולי נקרא מה שעושין בנות עניים לטפל בו להשיר שערן ורובו מן הסיד כ"א עם מעט סולת ותכשיטי הן של בנות עשירים ויש בהן סולת הרבה: מחמצת. משמע שנתערב בו איזה חמץ: ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה. על חמץ גמור הוא ענוש כרת ולא על עירובו ואע"ג דכתיב נמי כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ס"ד השתא דטעמא דכל דכתיב גבי חמץ למעט מכרת לתערובת חמץ והלכך מחמצת דכתיב נמי כרת גביה דרשי' למילתא אחריתא שאפי' נתחמץ מחמת דבר אחר הוי חמץ גמור. והיינו דמקשי חברייא לפני ר' יונה מ"ש האי דכל מחמצת לא תאכלו דאת אמר לרבות לתערובת חמץ בלאו והאי כל דכתיב גבי אוכל חמץ את אמר דלמעט תערובת מכרת היא. ואי דדייקת מדכתיב חמץ משמע חמץ גמור דוקא הא כתיב נמי כל אוכל מחמצת ונכרתה ונימא דהאי כל נמי לרבות לתערובת חמץ שיהא בכרת: אמר לון. לא כדסלקא אדעתיכו אלא כאן וכאן כל לרבות הוא וכאן ריבה באוכלין האי כל אוכל מחמצת דכרת דמשתעי באוכלין מרבה הוא לאוכלין והיינו לרבות נשים דסד"א דכל שישנו באכילת מצה הוא דישנו בבל תאכל חמץ לאפוקי נשי דה"א דפטורות ממצה הואיל והיא עשה שהזמן גרמא הלכך איצטריך לרבות נשים לבל תאכל חמץ ומכיון דאתרבי השתא לבל תאכל חמץ אתרבי נמי להיוב אכילת מצה דאמרינן כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכילת מצה: וכאן ריבה בנאכלין. קרא דכל מחמצת לא תאכלו דמישתעי בנאכלין והלכך מרבינן נמי לדברים הנאכלין שעובר על לאו גם בהערובת חמץ: התיבון. חברייא לר' יונה לדידך דילפת חמץ ממצה דהא קאמרת דאיצטריך האי כל לרבות נשים וכדלעיל קשיא: והתני. בתוספתא פ"ב: יואלין וכו'. כדמייתי להא בפרק דלעיל בה"ד וא"כ נימא נמי ואילו התערובת חמץ דאיירינן ביה הואיל ורובן חמץ יהא חייב כרית כמו בחמץ גמור דילפינן ממצה דכל שרובה דגן יוצאין בה: אמר לון שניא היא. התם דהיינו טעמא דאמרינן דיוצאין במצה מתובלת שרובה דגן דכתיב לחם גבי מצה והואיל ורובה דגן לחם מיקרייא אבל אלו שיש בהן תערובת חמץ דאיירינן במתני' אינן לחם דתאמר בהו דניליף ממצה: התיב ר' יוסה. לר' יונה הא אכתי קשיא לדידך דילפת בעלמא חמץ ממצה: והתני כל

קרבן העדה

כל שהוא מין דגן. מחמשת המינין חיטים ושעורים וכוסמין ושבולת שועל ושיפון: הרי אלו באזהרה. אם אכלן עובר בלאו: ואין בהן כרת. אפילו אכל כזית בכדי אכילת פרס דבשאר איסורים כגון חלב ודם חייב עליהן כרת הכא פטור מדלא כתיב ונכרתה גבי תערובות חמץ: גמ' וכולהון ע"י מויי. הני ד' שהן חמץ גמור ע"י תערובות דוקא בדאית בהו מים אבל לית בהו מים אלא שנעשין ממימהן אין בהן אזהרה דמי פירות אין מחמיצין: כותח הבבלי. היינו דהוא יהיב בו פירורין של עיסה הנילושת: שכר המדי. היינו שהוא נותן בו קמח של שעורים: בסימ' דרומיי. חומץ מבוסם של אנשי רומי ל"א של אנשי דרום: בראשונה. כשהיה בה"מ קיים היו מביאין נסכים מיהודה ובזכות נסכים לא היה ייגס מחמיץ עד שהיו נותנין לתוכו שעורים בשביל שיחמיץ: והוון צווחין ליה. והיו קורין אותו חומץ מבוסם של רומיי: זיתום המצרי. הוא מאכל שקורין זייתים והוא תלתא שערי ותלתא קורטמי ותלתא מילחא: דו יהיב ביה וכו'. שהוא נותן בו מים של סובין בתחת הגמר קולטת הצבע: מלילות. שיבלים: שלא הביאו שליש. שלא נתגדלו שליש גידולן: כחלות חריע. מוריקא שקורין זפרו"ן בל"א: והוא עביד כילדין. דבר חבוב הראוי לשרים: ה"ג עבדין אביות של בצק. פי' כמין עץ שאוחזין בו הקלף שלא יתהפך: אית תנין וכו'. תני הדא תכשיטי נשים הוא סולת שנותנין בפנים של מעלה לעדן הבשר ואית תניי תני טיפולי נשים כגון שיש להן שערות ועדיין לא הגיעו לכלל שנים מדביקין סולת על בשרן להסיר השערות: מ"ד טיפולי. חייב לבער ואע"ג דמאיס הרבה: כ"ש תכשיטי. נשים דלא מאיס כל כך שאינו מדובק אלא מונח עליהן שחייב לבערן: הא טיפולי לא. דכיון דנמאס כל כך הרי הוא כנפסל מאכילת כלב ואין חייבין עליו: ת"ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה. ולא כתיב כל מחמצת ללמדך על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו כגון שכר המדי וכו' בלאו: הכא. גבי לאו כתיב כל והכא גבי כרת כתיב כל מ"ש בלאו דמרבינן מיניה איסורא לתערובות חמץ ומ"ש כל דכתיב גבי כרת ממעטינן מיניה תערובות: כאן ריבה באוכלין. כל דגבי כרת כתיב באוכלין: מרבינן אוכלין. דהיינו נשים שיהו חייבין כרת: כאן ריבה בנאכלין. כל דכתיב גבי לאו דהיינו כל מחמצת כתיב בנאכלין מרבינן התערובות שנאכל: ואילו. שכר המדי וכו' הואיל ורובן חמץ יהא חייב דומיא דמצה שיוצאין בה אע"פ שאין בה טעם דגן הואיל ורובא דגן: שנייה היא. שאני התם דכתיב לחם גבי מצה וכל שרובא דגן מיקרי לחם ואלו דהני במתני' לאו לחם ניכהו ואין בהן תואר לחם הלכך אף על גב דרובא חמץ אין חייבין עליו: כל

מסורת הש"ס
פסחים מב
פ"ש
ב"מ מג פ"א
שם
תוספתא פ"ג ולעיל פ"ב ה"ד

גליון הש"ס
א עיין כרי"ף ר"פ ערא"ש וכו"ת כרשב"א ח"א סי' ז:

רידב"ז

התיבון והתני יוצאין במצה מתובלת אע"פ כו'. לכאורה צ"ב גדול להבין החילוק שבין הבבלי לירושלמי דלכאורה קשה מאד דמאי פריך בירושלמי ואלו הואיל ורובן חמץ יהא חייב בכרת כמו מצה דיוצאין במצה מתובלת והוא שיהא רובה דגן ה"נ אלו הואיל ורובן חמץ יהא חייב וקשה האיך הוי רובן חמץ הא הוי רובן שכר מתמרים או משאר מינים וכן חומץ האדומי הרי רובן משאר מינים ורק מקצת שעורין נותנין בתוכו וכמו דאיתא בהדיא בפירש"י ז"ל במס' פסחים דף מ"ד ע"א גבי הנך לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס וכו' פירש"י ז"ל דשתס שכר וכו' אלא שבמדי מערב עמהן משעורין קצת עכ"ל וכן כתב הרא"ש ז"ל בפ' אלו עוברין בהדיא בשם ר"ת ז"ל וז"ל דדווקא בשכר המדי הוא דשרי משום דעיקרו עשוי מתמרים או מדברים אחרים ולא היו נותנים בו אלא מעט שעורים להחמיצו כמו דמשמע בגמרא דרמו ביה מי שערי אבל שכר שלנו לא עכ"ל הרי בהדיא דלא הוי ביה רוב החמץ אלא מיעוטא דמיעוטא וא"כ קשה מאי פריך בירושלמי ואלו הואיל ורובן חמץ יהא חייב והאיך פליג הירושלמי עם הבבלי בדבר מגיאות כזה. ובודאי בלא"ה הסברא נותנת דלא רמו השעורין רק לבסומי להיין להחמיצו כמו דאיתא בירושלמי בהדיא בסימי' דרומיא עיי"ש והאיך ס"ד דיהא שעורין יותר מן המשקה אלא האמת יורה דרכו דהירושלמי אזיל לשיטתו דהירושלמי ס"ל הטעם דגרירה גבי העושה עיסה מן החיטים ומן האורז דחייבת בחלה ויוצאין בה ידי מצה משום הסברא דגרירה דגם האורז נתחמץ אלמא הגם דאורז הוי מין קטניות שאינו בא לידי חימוץ כמו תפוחי אדמה ואעפ"כ יוצא בה ידי חובתו משום הסברא דגרירה לשיטת הירושלמי דאמרינן דהחיטים או השעורים מחמיצים גם לאורז או לכל הדברים שאינן מחמיצין א"כ לפי"ז מקשה בירושלמי שפיר והא רובן חמץ שע"י השעורין המקצת שבו מחמץ גם לשארי מינים ונמצא דרובן חמץ חוץ מן המים. דהלא ע"י הסברא דגרירה יוצא בה ידי מצה א"כ לפי"ז יתחייב נ"כ על חמץ דהא הא בהא תליא דאינו יוצא במצה רק שאיסורו משום בל תאכל חמץ. א"כ בודאי איכא איסורא דחמץ וס"ל להירושלמי כמו רבנן דפליגי על ר' הילא בשם רשב"ל בירושלמי פ"ק דמס' חלה וס"ל דגם שעורין מגרר כמו חיטין ומגררין לכל המינין שבעולם א"כ הוי רובן חמץ ע"כ פריך שפיר בירושלמי ואלו הואיל ורובן חמץ דהכא הוי רובן חמץ וע"ז מתרץ שפיר ר' יוסי בשם ר' אידי אין חימוצן חימוץ ברור. והוא מכוון

שנוי נוסחאות (סו"ה) יהב בד"ו יהוב. (סו"פ) זיתום כד"י זיתום. וזומי בד"ו חומי.

בערכת הערוך אמבטאות של בצק. פי' בעה"ש (ע' סמבטיום) פי' דפוסים וציורים וכן תמלה בל"ר:

מסורת הש"ס

פסחים מח ע"א

חולין קכ ע"א

מנחות יח פ"א

עין משפט נר מצוה

ד
א מיי' פ"ו מהל' חו"מ הל' ו טוש"ע או"ח סי' תסא ס"ב

ה
ב מיי' שם ס"א כג' ו

כל עצמו אינו קרוי לחם אלא מצה °שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני. הכא את יליף מצה מחמץ. ועוד מן הדא דתני א *יוצא הוא אדם ידי חובתו ברקיק שרוי וברקיק מבושל שלא נמחה לא אמר אלא שלא נמחה הא אם נמחה לא ולענין החמץ את אמר *המחה את החמץ וגמיו ב חייב. מאי כדון ר' יוסי בשם רבי אידי אין חימוצו חימוץ ברור. גמהו שילקה ר' ירמיה בשם ר' לעזר ר' לא בשם ר' שמעון בן לקיש אף ללקות אין לוקה דתני על חמץ ברור חייב כרת ועל עירובו סופג ארבעים. דרב אמר זה שיעור ואמר זה כותח הבבלי ושכר המדי. אמר רבי בון בר כהנא קומי ר' לא תיפתר בחמץ ומצה שנתערבו. אמר רבי יוסה קושייתה על הדא דר' בון בר כהנא מה נן קיימין אם בשרובו חמץ חייב כרת אם בשרובו מצה יוצא בהן ידי הובתו בפסח א"ר שמואל בר רב יצחק תנא ר' יושוע אונייה "תיפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית כרבי שמעון דרבי שמעון אמר *כל שהוא למכות. ר' ירמיה רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב "קדירה שבישל בה מודה לא יבשל בה מאותו המין. אלא לאחר הפסח הא ממין אחר מותר ובלבד לאחר שלשה תבשילין. כשם שהוא בטל על שאינו מינו כך יבטל על מינו. מין מעורר על מינו ליאסר. א"ר יעקב בר זבדי ר' אבהו ומפקד לטחונייא דלא מיתן קופייא אילין על אילין דלא ירתחן ויחמען. ר' חיננא בר פפא

אזל

תורה אור

דברים טז

קרבן העדה

כל עלמו. עיקר דקפדינן אלחם דוקא במלה הוא דקפיד קרא דכתיב בה לחם עוני אבל האיך אתה יליף חמן מיניה דבחמן אפילו אינו לחם חייב עליו: ועוד מן הדא. ועוד מוכח דלא ילפינן חמן ממלה מהא דתניא: ברקיק השרוי. לאחר אפייתו במים אף ע"פ שמתמסמס לחם הוא כל זמן שהוא קיים שלא נימוח לגמרי וכן במבושל: לא אמר וכו'. כלומר מטעמא שלא נימוח הוא דיוצאין הא נמחה אין יוצאין בו י"ח מלה: ואלו לענין חמן תנן המחה את החמן וגמעו חייב. דגמיעה כאכילה: מאי כדון. מעתה מ"ט לא יהא בהן כרת הא רובן חמן: אין חימוצו. של אלו דמתני' זומן גמור וברור הוא אלא דמיא לחמן נוקשה ונוקשה בלאו ולא כרת: מהו שילקה. על הני דמתני' אם אכלן: ה"ג ללקות לוקה. על חמן ברור. חמן דגן גמור בלא תערובות חייב כרת: ה"ג רב אמר זה שיאור וזה כותח הבבלי וכו'. וה"פ כי היכי דבשיאור האוכלו פטור כדתנן לקמן במתני' ה"נ בתערובות חמן: תיפתר. תפרש לרב הא דתני ועל עירובו סופג ארבעים היינו בשנתערב מלה וחמן דלא נתבטל טעם חמן אבל אם נתערב בו מין אחר טעמו בטל ואינו לוקה: מה נן קיימין. במאי עסקינן אם שרוב התערובות חמן הרי הוא בכרת ולמה תני סופג ארבעים: אם ברוב מלה. אפי' ידי חובת מלה יולא וכ"ש שאין לוקין עליו: תיפתר שיש בו חמן. בעין ואפ"ה אין בו כרת דאיירי שאין בו כזית ודקשיא א"ה אפי' מלקות נמי לא: כר"ש. ברייתא אתיא כר"ש דרש"א כל שהוא אפי' פחות מכזית מלקין עליו אבל כרת ליכא: ה"ג קדרה שבישל בה חמירא וכו'. כדמסיק בסמוך: הא ממין אחר מותר. לבשל בה אפילו בפסח: ובלבד לאחר ג' תבשילין. לאחר שבישל בה קודם פסח דברים אחרים שאינן חמן מותר לבשל בהן בפסח שלא במינו: ופריך כשם שהוא בטל על שאינו מינו. על ידי בשלשה תבשילין ה"כ ליבטל טעם הבלוע בתוכו ממינו: ומשני מין מעורר על מינו. ואפי' לאחר ג' תבשילין חוזר וניעור טעם מינו שבו: מפקד לטחוניי'. לאותן הטוחנים חיטים שלא יתנו השקים זה על זה שיתחממו ויחמיצו:

אזל

פני משה

כל עלמו אינו קרוי לחם אלא מלה וכו'. וכלו' כל עלמה שהמלה בעי' שתהא מה' המינין כדדרשינן כפ' דלעיל בריש הל' ד' דכתיב גבי מלה לחם עוני ואינו קרוי לחם אלא מחמשת המינין א"כ והכא איפכא הוא דאת יליף מלה מחמן דמה שהוא קרוי לחם גבי חמן הוא דקרוי לחם גבי מלה: ועוד. קשיא העיקרא דדינא דלדידך דילפת חמן ממלה מן הדא דתני וכו' ולא אמר אלא דוקא שלא נמחה הא אם נמחה לא ואלו לענין חמן את אמר המחה את החמן וגמאו חייב אלמא דלא ילפינן חמן ממלה במידי דניחא דכל שישנו בזה ישנו בזה: מאי כדון. והשתא דאיתותב ר' יונה ה"ב הדרן לקושיין דלעיל דאם כל דגבי לאו מרבה לתערובת חמן נימא נמי כל דגבי כרת לרבות לתערובת חמן ומ"ט דלא מיחייב כרת. בתערובת וקאמר ר' יוסי בשם ר' אידי דהיינו טעמא שאין חימולו חמן ברור והלכך גבי הגי תערובת המן דקחשיב במתני' אין בהם כרת: מהו שילקה. השתא דאמרת לפי שאין חמולן המין ברור אם כן נימא נמי הא דמרבי להו באזהרה ללאו בעלמא הוא דמרבי ולא למלקות כמו בלאו גמור: אף ללקות אינו לוקה. דבאזהרה בעלמא הוא דקאמרינן דאית בהו: דתני. קושיא היא א"כ מאי האי דתני. על חמן ברור וכו' ועל עירובו סופג הארבעים ומפרש לה רב דעירובו דקתני זה שיאור דתנן לקמן בפירקין ואמרי לה זה כותח הבבלי ושכר המדי אלמא דאית בהו מלקות: תיפתר. להאי ברייתא דקתני על עירובו סופג ארבעים לא כדמפרש לה רב אלא בחמן גמור ומלה שנתערבו יחד איירי: קשייתה. הקשיתי על הא דר' בון דהיכי דמי אם בשרוב התערובת חמן א"כ חייב כרת היא ואם בשרובו מלה יולא וכו' כלומר הרי בשרובו מלה ואין בו חמן גמור אמרינן בעלמא דיולא בה י"ח בפסח כדאמרינן לעיל גבי מלה מתובלת. והכא נמי דלא שייך למימר דיולא בה י"ח מ"מ קשיא כיון דרובו מלה מ"ט סופג הארבעים לבטל האי מיעוט חמן ברוב מלה דאית ביה לפטרו ממלקית: תיפתר שיש בו חמן ואין בו כזית. והלכך לית כאן כרת והא דאמרת דליבטל נמי לענין מלקית כר"ש הוא דאתיא דאיהו ס"ל כל שהוא למלקות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן: קדירה שבישל בה מורה. מורה הוא מוריים וקירין אותה בלע"ז אלמור"ה: הא ממין אחר מותר. ואפילו בתוך הפסח ובלבד לאחר שלשה תבשילין שיבשל ג' פעמים תבשילין אחרים אחר שבישל המוריים שלא יהא בה טעם המוריים ואז מותר לבשל בה מין אחר בתוך הפסח. ופריך דאם התבשילים אחרים ביטלו להמוריים א"כ נימא דכשם שהיא בטל על שאינו מינו וכלומר בשביל שאינו מינו אמרי' דבטל הוא כך נימא דבטל נמי בשביל מינו ויבשל בה אפילו ממין המוריים עלמו: ומשני דמין מעורר על מינו לאסור. דמלא את מינו וניעור טעם החמן שהיה באותו המין מתחלה: דלא מיתן קופייה וכו'. שלא יתנו קופת הקמח אלו על אלו שלא יתחממו זה מזה ויחמיצו:

אזל

גליון הש"ס

ג עיין כתו"ח ר"ס תמ"ג ובחיי שם:

ד עי' ק"ס וכן הוא בעבודת הקדש דבור ו' לפנ"פ סלט' בדיקת כלים. גם לא גרס אלא ע"ש ועי' בס' כנר לאהן בהגהו' מהר"ם די לונזאנו על הירושלמי:

ה עיין במרדכי ע"ג וכב"י ס' תנ"ב:

רידב"ז

מכוון כמו ר' הילא בשם רשב"ל דריש מס' חלה דס"ל דלא שנינו אלא חיטים ואורז בלבד אבל שאר המינים אפילו שעורין אינו מגרר דאינו מחמץ חימוץ ברור כמו הפוח שריסקו עיי"ש דמסקינן דחימולו לא הוי חימוץ ברור. כמו כן הגרירה דשאר מינים אינן מחמילין חימוץ ברור מלבד חיטים ואורז ע"כ משני שפיר אין חימולן חימוץ ברור כלומר דהשעורין אף כי הן מעלמן הוי חמץ בריר דהשעורים היו שרויים במים קודם כמו שכ' התוס' ז"ל וכל מרבותא ז"ל אבל אין הצעודין מחמילין חימוץ בריר ע"כ לא הוי רובן המן ולא קשה קושית הגמ' ואלו הן רובן חמץ יהא חייב וזה ברור וזהו דקאמר במס' חלה פ"ק אתיא דר' יוסי כר"ה דסוגיא דידן כלומר כמו ר"ה בשם רשב"ל דס"ל דשעורין אינן מחמילין חימוץ ברור כמו תפוח וכדברינו לעיל. נמלא דמימרא דר' יוסי במס' פסחים בירושלמי כאן היא שיטתו דר' הילא בשם רשב"ל התם דריש מס' חלה וזהו דקאמר במס' חלה אתיא דר"י כר' הילא הוא ר' יוסי דכאן כר' הילא שם:

מהו שילקה פי' דמיבעיא ליה אם הא דס"ל לר"א דהרי אלו באזהרה הוא גם לחייב מלקות או לא דאינו לוקה עליו אלא רק איסור בעלמא בלא מלקות. וכמו דגרסינן במס' יומא דף ע"ג חצי שיעור אינו בעונש וישנו באזהרה ואינו רק איסור ל"ת בעלמא בלא מלקות דנתרבי מכל חלב וכיון דאינו רק מריבוי דכל אינו רק באיסור ל"ת ואבל לא למלקות. ולפ"ז ה"נ דמרבה עירובו מן כל וכיון דנתרבה מן ריבוי דכל אינו רק באיסור ל"ת אבל לא למלקות ר' ירמיה בשם ר"א ר' לוי בשם רשב"ל אף ללקות אינו לוקה. כלומר לא מיבעיא דלית ביה כרת אלא אפילו ללקות אינו לוקה [ואין להק' לפ"ז דפליגי רבנן אר"א האיך פטרו לגמרי הא לא גרע מהאי שיעור ועיי' בתוס' ז"ל דף מ"ד ע"א ד"ה לענין ז"א דדוקא בחצי שיעור בפני עצמו אבל לא בתערובות דבתערובות גרע טפי כדאיתא בכ"מ ז"ל בה' חו"מ ה"ו ד"ה והו ומביא ראיה מדף מ"ד ע"ב וכ"ת מיין לאודי' מאי למימרא הא קמ"ל דע"ג דבתערובות

תוס' הרי"ד

מהו שילקה כו' פי' בפנים כדברינו ועל ידי זה מבואר היטב שיטת הרמב"ם ז"ל בפרק א' מס' חו"מ הלכה ו' דכתב גם דאין חייבין כרת אלא על עצמו של חמן אבל בהתערובות אין בו כרת אלא לוקה ואין בו כרת שנאמר כל מחמצת ל"ת בד"א בזמן שיש בו כזית בכדי א"פ אבל אין בו כזית בכדי א"פ אסור ואין לוקין אלא מכות מרדות כו' עיין שם והרעישו כל גדולי הע"לם בפירוש הרמב"ם ז"ל סוס כמאן פסק הי כר"א או כרבנן ולפי עג"ד דפסק כר"א ור"א ס"ל דעירובו בלאו דהיתר מצטרף לאיסור הוא איסור ל"ת בלא מלקות כמבואר בירושלמי מפורש הזה כיון דהתערובת על ידי היתר מצטרף לאיסור הוא מריבוי דכל ע"כ אין בו מלקות ולעולם איסורו הוי מה"ת וס"ל להרמב"ם ז"ל דכ"ז הוא רק כשאין בו כזית בכא"פ ורק משום דהיתר מצטרף לאיסור אבל כשיש בו א"פ ע"כ הוי כמו בכל מקום בכל איסורין בכא"פ הוי ל"ת גמורה אך ע"כ אין בו כרת משום דכיון דנתקיה הכתוב לתערובת חמץ מן כרת לל"ת ע"כ לא הוי אלא ל"ת לחוד וע"כ כשאין בו א"פ הוי ל"ת בלא מלקות משום ח"ש אפילו בתערובת ממילא כשיש בו א"פ והוי שיעור שלם בתערובות הוי ל"ת במלקות משום דהוי בכלל לא תאכלו ואכילה בכזית ולפיכך מביא הרמב"ם ז"ל לקרא דכל מחמצת ל"ת להורות דלפיכך אין בו כרת משום דלא הוי בתע"ת רק ל"ת דריבוי דכל מחמצת מרבה כל התערובות בין שיש בו א"פ בין שאין בו א"פ בשיש בו נתקי' מכרת לל"ת ובאין בו נתרבה לל"ת ולא למלקות משום דכתיב לא תאכלו ואכילה בכזית. והוי כמו ח"ש דנתרבי לאיסור מכל ונתמעט ממלקות מן לא תאכלו כמו שכ' הגלי"ת במס' פסחים דף מד ע"א וה"נ נתרבי מכל דהיתר מצטרף לאיסור ח"ש אפילו בתערובות אבל לא לעונש אבל לרבנן דליכא לאו מיוחד על תערובות ממילא כשיש בו א"פ הוי כמו בכ"מ וחייב כרת ובאין בו א"פ לא הוי בוס ל"ת כלל. ועי' דברינו מהורך כל הקושיות שהקשו עליו ז"ל על הרמב"ם ז"ל. ודו"ק:

א"ר

ציון ירושלים

ציון ירושלים ירב אמר זה שיאור עיין ק"ע ופ' ב"ק פ' תמיד כהתם פ"ד ד"ה או מאחר דרב אזל: יתפתר שיש בו חמץ. ואין בו כזית כר"ש דר"ש אמר כ"ש למלקות נפלאת הוא בעיני שעל התוס' בע"ז ס"ח דכתבו בשם ר"י דע"י תערובות לא אמר ר"ש כ"ש למלקות וכאן מבואר להיפך וצ"ע: 'קדירה שבישל בה מודה עי' ק"ע שכתב שבישל בה חמירא ועי' ב"ק כמ"ב בשם גליון וכמחכ"ת לא כתו דברי הרוקח סי' רל"ה שכתב קדירה שבישל בה כותח ועיין ת"י סי' תנ"ג ס"ק ד' ובפ"ת שם:

שנויי נוסחאות (ט"ג) הכא כד"ו והבא. (טו"ב) שיעור כד"ו סיעור. (טי"ד) קושייתה כד"ו קשייתא.

עמודי ירושלים תנינא

קדירה שבישל כו' לא יבשל כו'. רוקח (סי' תפ"ז) וע"ש שלא גרס אלא: ר' שמואל בר רב יצחק בשם רב קדירה שבישל בה מודה. נ"א מורת וכ"ג בעל הדברות בהלכות בדיקת כלים וכן עיקר כי לגירסתנו קשה איך אפשר שיתיר רב קדירות חמץ לתוך הפסח ואפילו לאחר כמה הגעלות כתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם. ותו מאי קמ"ל במ"ש קדירה שבישל בה חמץ אל יבשל מאותו כמין בפסח פשיטא אלא ודאי דלא גרס אלא:

מהר"ם די לונזאנו

דגרסינן חמיר: לא יבשל בה מאותו המין אלא לאחר הפסח. כ"ג

טוב ירושלים

תפתר שי"ב חמץ וא"ב כזית כר"ש כו'. מכאן סתירה עצומה לשיטת רבינו יקר בתוס' ע"ז ס"ח רע"א דהא דר"ש איפו רק בעין אבל בתערובות אפילו ר"ש מודה דצריך כזית והא מפורש הך ברייתא דקתני ועל ערובו סופג הארבעים מוקי לה כר"ש. ואולי י"ל לדעת הריטב"א בשם הרמ"ה דלהכי ס"ל גר"ש דכ"ש למכות מה"ט דאחשבה ומש"ה ל"ש בתערובות דהוא לא ידע בזה ול"ש לומר דהוא אחשבה ואמנם זהו רק כשנתערב ממילא אז ל"ש לומר דהוא לא אחשבה אבל אם לקח טעם חמץ וערבה לתוך מלה ודאי חייב לפ"ז דהא הוא אחשבה וא"כ א"ש ד"ע דהכא מיירי דהוא עירבה דאחשבה איהו נופה ובזה מיושב קו' רבותינו האחרונים על ר"י מבשועות כ"א ב' כידוע ולדבריו לק"מ דהא שם דקתני להדיא נזיר ששרה פתו ביין הרי איהו עפי' אחשבה:

אזל ליה גבי טחונייא. ר' יוסי בי ר' בון טחן ליה צרף. רבי אבון הורי לטחונייא [ה]מיתן טרטין דמוי בגין מידייה ומתלנה ארבעה זימנין. ר' חנניה ור' מנא חד אמר בעשבין שרי מטננה אסור וחורנה מיחלף. א"ר חנניה בריה דרבי הלל ואפילו כמאן דאמר בעשבים שרי בלוקטן משש שעות ולמעלן מה דטלא פייגא מינהון:

הלכה ב מתני'

[א] *בצק שבסדקי העריבה אם יש כזית במקום א' חייב לבער פחות מיכן בטל במעוטו [ב] וכן לעניין הטומאה אם הקפיד עליו חוצץ אם רוצה הוא בקיומו הרי הוא כעריבה *בצק החרש [ג] אם יש כיוצא בו שהחמיץ הרי זה אסור:

גמ' חברייא בשם ר' יוחנן רבי סימון בשם ר' יושוע בן לוי *בנקלף כולו כאחת. עד כדון לח יבש מאחר שאילו היה לח היה נקלף כולו כאחת ואפילו יבש כסדר הזה. *ר' ירמיה בשם ר' זעירה שני חצאי זיתים בתוך הבית אין הבית מצרף בתוך הכלי הכלי מצרף. והא תנינן פחות מיכן בטל במיעוטו. כאן בתלוש וכאן במחובר. מהו מיעטו בטל או מכיון שנראה לבער צריך לבער את כולו. עד איכן סברין מימר עד רובה של ערבה מה מיעט רובה של ערבה בטל או מכיון שנראה לבער צריך לבער את כולו.

תמן

פני משה

אזל ליה גבי טחונייא. הוא עצמו הלך לטחינת הריחיים שלא יהיו נכשלין בהיזה דבר: טחן ליה צרף. כלומר מעט מעט היה טוחן עד שנצטרף הצריך לו וכדי ליזהר יותר שלא יבא לידי איזה חימוץ אם היה טוחן הכל בפעם אחד: מיתן סרטון דמוי בגין מידיה. התיר להטוחנים שמקבלין הכל במידה ובמשקל ואם היו צריכין לכוון המשקל שיהו יכולין ליתן בכף המאזנים כלי אחד של משוי המים כדי לכוון המדה במשקל: ומתלנה ד' זימנין. ואפי' להלות במאזנים עד ד' פעמים ולא חייש שמא יפול מן המים לתוך הקמח ששוקל כנגדן מחמת שלא יהו נזהרין: בעשבין שרי. ליתן עשבים לתוך הכף מאזנים כדי לכוין המשקל מותר ואפי' בעשבים לחים לא חיישינן: מטננה. אבל דבר שהוא לח מעצמו כגון מים וכיוצא אסור דחיישינן שמא יפול מהן לתוך הקמח: וחרנה מיחלף. ואידך מ"ד ס"ל איפכא דבמים שרי לפי שהוא נזהר בהם ביותר אבל עשבים לחים לא לפי שאינו חושש להזהר בהן כל כך ושמא יפלו לתוך הקמח ולאו אדעתיה: ואפילו כמ"ד עשבים שרי. דוקא בלוקטן משש שעות ולמעלה דמחי דטלא פייגא מינהון שהלחלוחית מהטל שהיה עליהן כבר הופג ונתייבש קצת אבל הנלקט מקודם שש שעות לא מפני שעדיין לחלוחית הטל הרבה עליהן:

הלכה ב מתני' בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד. אפילו הוא עשוי לחזק הסדקים שבעריבה או לסתום הנקב חייב לבער דכזית אינו בטל: פחות מכאן בטל הוא במיעוטו. אם הוא עשוי להזק ואם אינו עשוי לחזק אפילו הוא פחות מכזית חייב לבער לפי שאינו מבטלו להיות שם ואפשר שימלך ויטלנו: וכן לענין הטומאה. התם מסיק דה"ק וכן לענין הטומאה בפסח שאם יש בו כזית ונגע בו טומאה חוצץ הוא הואיל ואיסורו חושבו בפסח ולא נחתא לה טומאה להעריבה ואם היא פחות מכזית בטל היא לגבי העריבה והוו כאלו נגעה הטומאה בעריבה עצמה וטמאה היא: אם הקפיד עליו חוצץ. זה קאי אשאר ימות השנה כלו' ובשאר ימות השנה אינו כן אלא בקפידא הליא מילתא שאם מקפיד עליו ועתיד ליטלו אפי' הוא פחות מכזית חוצץ הוא בפני הטומאה ולא נחתא לה טומאה להעריבה ואם אינו מקפיד עליו אלא רוצה הוא בקיומו שם אפי' יש בו הרבה הרי הוא כעריבה ואם נגעה בו טומאה הוי כאלו נגעה בעריבה עצמה: בצק החרש. שאינו משמיע קול כשמכין עליו ודומה לחרש שאינו משיב להקוראין לו וה"ז כספק אם החמיץ או לא לפי שדרך הבצק כשהחמיץ משמיע הוא קול אם אדם מכה בידו עליו וזה החרש עדיין אין ניכר הלכך משערינן באם יש כיוצא בו שהחמיץ שנילוש זה בשעה שנילוש זה ואם זה החמיץ גם זה אסור ואם אין שם כיוצא בו אמרי' התם דשיעור עיסה משהתה כדי מהלך אדם בינוני הילוך מיל ה"ז חמץ גמור וישרף ושיעור זה הוא כדי רביעית שעה וחלק עשרים מן השעה שהוא י"ח חלקי השעה לפי החשבון להילוך בינוני עשרה פרסאות ביום שהוא י"ב שעות:

גמ' בנקלף כולו כאחת. כלומר הא דקתני אם יש כזית במקום אחד חייב לבער דוקא במקום אחד ממש אלא אפי' יש כאן שני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהן והוא נקלף כולו כאחת שבנטילת החוט ניטלין גם כן החצאי זיתים עמו הרי הוא כמו כזית במקום אחד וחייב לבער: עד כדין לח. עד כאן לא אמרי' כן אלא בבצק לח שנוח לקלפו כאחת: יבש. מהו ופשיט לה דגם ביבש הדין הוא כך לפי שמאחר שאלו וכו' כלומר רואין שאילו היה לח היה נקלף כולו כאחת אפילו הוא עכשיו יבש הרי הוא כסדר הזה דהואיל ויש בין שניהם כזית מצטרפין וחייב לבער: רבי ירמיה וכו'. לא פליג על הא דשני חצאי זיתים דקאמרי חברייא בשם רבי יוחנן אלא דקאמר דדוקא אם הן בתוך הכלי מצטרפין הן אבל שני חצאי זיתים בתוך הבית אין הבית מצרף אותן דליהשבו כזית במקום אחד: והא תנינן פחות מכאן בטל במיעוטו. ומשמע דבפחות מכזית במקום אחד לעולם בטל הוא ואפי' יש עוד כמו חצי זית בתוך הכלי אין הכלי מצרפן: ומשני כאן בתלוש. הא דר' ירמיה מיירי שהבצק מונח בתלוש בתוך העריבה והלכך הכלי מצרף אותן משום שהן יכולין ליגע זה בזה ע"י טילטול הכלי וכאן במחובר הא דדייקת מדקתני סתמא פחות מכאן משמע דכשהוא במקום אחד פחות מכזית לא מהני צירוף הכלי להצטרף עמו חצי זית שבמקום אחר בתוכו בבצק מחובר להעריבה ונדבק בה מיירי ואין יכולין לבוא ביחד ע"י הכלי: מהו מיעטו. בעיא היא כלומר מהו הדין אם היה בו כזית במקום אחד ומיעטו אח"כ: בטל. מי נימא דמכיון דהשתא אין בו כזית במקום אחד בטל הוא או דנימא מכיון שנראה לבער בתחלה צריך הוא לבער את כולו. ואפי' אין בו עכשיו כזית במקום אחד: עד איכן. בעיא אחריתא היא וכדרך את"ל היא דאם תימצא לומר דמסתברא שצריך לבער את כולו ועד היכן הוא צריך לבער אם את כל שאר החצאי זיתים שבעריבה או לא: סברין. בני הישיבה נימר עד רובה של עריבה וקאמר הש"ס דאכתי איכא למיבעי מהו אם מיעט רובה של עריבה אי אמרי' דבטל הוא השאר מחתיכות קטנות שבתוכה או דלא היא דמכיון שנראה לבער כלומר שהיה כאן בתחלה כזית במקום אחד ונראה לבער כשמבער עכשיו צריך הוא לבער את כל מה שבעריבה:

תמן

קרבן העדה

אזל ליה. בעצמו גבי הריחים לראות ולהזהירם שישמרו מחימוץ: טחן ליה צרף. היה טוחן ליה אחד מצורפי כסף ונחושת ולא הניח להטוחנים לעסוק בטחינת חיטיו לפסח שבגדיהם מלאי' מן האבק שמקמח חמץ וחש שמא יפול מהם דבר על קמחו: הורי לטחונייא. שיתנו כלי מלא מים לתוך המידה. ויהפכנה בתוך המידה ד' פעמים: מתלנה. פי' מטלטל ומהפך ועיי' בערוך ערך תל: בעשבין שרי. להניח החיטים על עשבין שהם לחים מותר: מטננה אסור. להניח החיטים על עפר לחה אסור: וחרנה מיחלף. ואידך מחליף ומתיר בטינון ואוסר בעשבין: אפילו למאן. דמתיר בעשבין דוקא כשקלט העשבים לאחר חצות שכבר יצא הטל מהם ואין בהם לחלוחי' כל כך אבל קודם חצות שהטל עליהן ומלוחלחין הרבה אסור: פייגא. כמו ויפג לבו:

הלכה ב מתני' בצק שבסדקי העריב'. ועשוי לחזק שבריה וסדקיה: וכן לענין טומאה. מפרש בגמ': בצק החרש. שמכין עליו ביד ואינו משמיע קול ודומה לחרש שקורין עליו ואינו משיב ל"א בצק החרש שהוא קשה כחרש ואינו ניכר אם החמיץ: אם יש כיוצא בו שהחמיץ. אם יש עיסה אחרת שנילושה בשעתה וכבר החמילה: **גמ'** בנקלף כולו כאחת. הא דתנן אם יש כזית במקום א' חייב לבער לאו דוקא במקום א' אלא אפי' בשני מקומות שיש ביניהן חוט בצק המחברן שיכול לקלוף כזית בבת אחת חייב לבער: עד כדון לח. הוא דשיעורו כדי שיקלף שהלא נקלף בנטילתו: יבש. שהוא כפרר בנטילתו וא"א לקלפו מהו שיתחברו חוט בצק שביניה': ופשיט מאחר שאלו היה לח היה נקלף אף ביבש חייב לבער: כסדר הזה. כלומר כדין לח: אין הבית מצרף. דדוקא כלי מצרף שכן מצינו לענין קדשים שעושה כל מה שבכף אחת אבל בבית לא: והא תנינן. במתני': פחות מיכן. שאין כזית במקום אחד בטל במיעוטו שמעינן דאפי' בכלי אין מצטרף: כאן בתלוש. הא דמצטרפין היינו בתלוש: כאן במחובר. מתני' איירי שהבצק דבוק בעריבה הלכך אין מצטרפין: מהו. מיבעיא ליה הא דתנן אם יש כזית במקום אחד חייב לבער אם מיעטו מכזית מי אמרינן דבטל הנשאר ואין צריך לבער או דלמא מכיון שהיה בו כזית והיה ראוי לבער צריך לבער הכל ואפילו מעט אסור לשייר: עד היכן. מצרפין בתלוש מה שבכלי הכלי נ"א הא דתני אם יש כזית במקום אחד עד היכן הוה מקום אחד: סברין מימר. סברוה בני הישיבה לומר עד רובה של עריבה אם הכזית הוא בתוך רובה של עריבה מצטרף אבל ביותר מרובה כגון שמונח כחצי זית מקצה מזה וחצי זית מקצה מזה א"כ שמתפשט ביותר מרובה של עריבה אין מצטרפין: מה מיעט. מבעיא ליה אם מיעט שאין בתוך רוב עריבה כזית מי אמרי' דכבר נתבטל ותו א"צ לבער או דלמא כיון שנראה לבער צריך לבער הכל:

תמן

עין משפט נר מצוה

ו
א מיי' פ"ב מהו"מ הל' טו טוש"ע או"ח סי' תמב ס"ז

ז
ב מיי' פ"ב מכלים הל' ט

ח
ג מיי' פ"ה מהו"מ הל' יב וש"ע יו"ד סי' תנט ס"ב

גליון הש"ס

[ה] עי' ק"ע ועי' במוסף הערוך ערך טריטין:

פסחים מב ע"א

שם מו ע"ב

שם מה ע"ב

לקמן בפרקין ולקמן פ' תמיד נשחט הל' ד

רידב"ז

דבתערובות פיי"ש] ופריך והתני. על חמץ ברור חייב כרת ועל עירובו סופג ארבעים רב אמר זה שיאור זה כותח הבבלי [ותיבת ואמר שבינתיים מיותר] אם כן מפורש דלקי על עירובו על זה משני רבב"כ קומי ר' לא תיפתר בחו"מ שנתערבו פי' דכל עיקר הא דאיסור מצטרף להיתר בעירובו דהמן הוא כשניכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו כדפירש"י ז"ל בדף מ"ג ע"ב ובזה אין בו מלקות רק איסור ל"ת בעלמא והא דקתני על עירובו סופג ארבעים מיירי שנתערבו ונתבטל ומדין ביטול נגעו בה ע"ז פריך ר' יוסי קושייתו על הדא דרבב"כ מה אנן קיימין אם בשרוב חמץ יהא חייב כרת כיון שנתבטל המצה בהמין הוי הכל חמץ ואם בשרוב מצה יכול. אף לצאת ידי חובתו ארשב"י תנא ר"י אוניי' תיפתר ר"ל תירוץ אחר שיש בו חמץ ר"ל שיש בו חמץ כלומר דלא נתבטל ואין בו כזית כר' שמעון דר"ש אמר כ"ש למכות ר"ל דרשב"י משום תנא ר"י אוניי' משני תירוץ אחר תיפתר כר"ש ולא כרבב"כ דמוקי תיפתר בחמץ ומצה שנתערבו. וי"א אלא דתיפתר להברייתא כר"ש:

ב׳צד

שנויי נוסחאות

(סו"ב) טירטין דמוי בד"ו טירטוו דמיי ובמ"כ טירטין דמו. (סו"ג) מודיית בד"ו מידיית. (סו"ד) וחורנה בד"ו ותרנה. (בו ט) א' בד"ו אחד.

עמודי ירושלים

כאן בתלוש וכאן במחובר. בקר"ח סי' המ"ג כ' כלומר דאי שבצק דבוק ומחובר בעריבה הכלי מצרפו ומשני' דקתני דאי ליכא כזית במקום א' אע"ג דאיכא ב' חצאי זיתים בפני מיירי בשטחים ואינם דבוקים בעריבה עכ"ל והוא תמוה דבתלוש לא יהיה מצרף. ובאמת הוא להיפך דבמחובר אינו מצטרף ובתלוש מצטרף וכן פי' בפ"מ ובקה"ע ומלאתי לבפחד יצחק אות ב' ערך בצק שתמה כן על הקר"ח ואין להאריך:

טוב ירושלים

מהו מיעטו בטל כו'. עי' בפ"ק בכ' דבכנסים דרבק שירו חכמים הי"נ נתלמוד ירוש' דס"ל דאין ביטול לחמץ ידוע ועי' מ' בגרע"א סי' רי"ח מה שפלפל בסוגיא דככא ולכאהמו"ר הגאון שליט"א (זצ"ל) ראיתי שכתב בגליון הטב"ת לישב קו' קס"ש דלר"י דח"ש אסור מכ"ת א"כ מנ"מ בין ב"ש וב"ה בביטור חמץ ע"ש די"ל בכב"ג בה"ל כבינה חמץ ושרף ביו"ם מעט ממנו עד שנשאר כזית דלב"ש קיים מצוה ביעורו דהא כשמידו על ה"ש וכהו מושיעורו ולב"ה לקי על הילול יו"ם עכתד"ק ומכאן לא משמע הכי דהא כיון שנפ' לבער א"כ חייב לבער כלו א"כ י"ל דאף לב"ש לא יצא ולקי. ומ"ש עוד דל"מ לענין שוחט פסח על החמץ אי לקי ע"ל ס"פ ה"ד. דמ"ל אם בחם על חמץ לב"ש אחר שי' שיהא מהלך אם אחר אכילתו או ביעורו א"כ לא פסיקא לי' להלמודן. ורק י"ל דהלמודן בל"ז ל"ק דר"י אזיל לשיטתו דס"ל לקמן שם ובפ"א דביצה ה"ב דפ"ב

עמודי ירושלים תנינא

מהו מיעטו בטל. עי' ס"ק ומה שהקשה ומה שתירץ בשו"ת רעק"א (סי' רי"ת):

תמן א"ר ירמיה בשם רבי זעירה שני חציי זיתים בתוך הבית אין הבית מצרף בתוך הכלי הכלי מצרף והכא הוא אמר הכין. אם הקפיד עליו חוצץ הוא לטבילה ואם לאו אינו חוצץ לטבילה. היא טבילה היא הזייה. אינו חיבור לטומאה מן הדא אם רוצה הוא בקיומו הוא כעריבה ואם לאו כנופה של עריבה. רבי שמעון בן לקיש אמר כך שנה ר' *צואה שתחת הכסא חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה. רבי שמעון בן לקיש בשם ר' שמעון בר כהנא אבר מדולדל צפורן מדולדלת וצואה שתחת הכסא והידוק קירויה וכרויה ר' יוסי בי ר' בון אמר אף כשות שליקטו חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה. מה בין טומאה מה בין הזייה. א"ר לא בהזייה כתיב והזה על האהל ועל כל הכלים ועל כל המקיימין שבכלי ברם הכא °לכם *כל שהוא לצורך לכם. תמן אמרין טרקטה. הורי רבי יצחק מיעבד חד. תריי תלתא אסור אלא אין שזג ידוי במייא. תני קיבטיות בירתיות צריך לבער הורי רבי יוסי באילין פלולינא צריך לבער. רבי אבהו בשם רבי יוחנן בצק שצינן לא היה שם אחר. כיוצא בו שהחמיץ עד איכן. רבי יעקב בר אחא ר' עולא דקיסרין בשם רבי חנינה עד כדי הילוך ארבעת מיל:

הלכה ג מתני'

כיצד מפרישין חלת טומאה בי"ט ר' אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירה אומר תטיל לצונן א"ר יהושע לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרשתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה: גמ' מתניתא בשניטמאת לאחר נילגולה אבל

(ויקרא יא)

קרבן העדה

תמן אמר ר' ירמיה וכו'. עד הכא ל"ג כאן אלא מקומו לקמן בפרקין ואגב שיטפא נקיט ליה הכא. אם הקפיד עליו חוצץ. דתני במתניתי' היינו שחוצץ לטבילה ואין טבילה עולה לעריבה אם נטמאה: היא טבילה היא הזייה. כמו שהדין לענין טבילה כך הדין לענין הזאה אם מקפיד עליו אם הזה על הבצק אין הזייה עולה לעריבה ואם אינו מקפיד עלתה הזייה לעריבה: אינו חיבור לטומאה. בצק שבסדקי עריבה אע"פ שיש כזית במקום א' אם נגע הטומאה בו השאר אינו טמא: מן הדא. כלומר מסיפ' מוכח דהאי וכן לאו הרישא קאי דהא קתני בסיפא דבקפידא תליא מילתא: נופה. שדבוקה תחת הכסא שיושבין עליו: חיבור לטומאה. שהוא מחזיק הכלי שלא תשבר: ואינו חיבור להזייה. שאם הזה עליו אינו עולה להכלי: אבר מדולדל. שנתלש ומעורה במקלת: צפורן מדולדלת. ומעורה במקל': והידוק קירויה. דלעת יבישה חלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה צפה על פני המים ונותנין בה אבן להכבידה ומהדקין האבן עד שנעשה כגופו של דלעת: וכרויה. מה שמהדקין בכרים: אף כשות שליקטו. והא"כ כתגדל בו פרח כולן חיבור לטומאה וכו' אם נגע טומאה בא' מהן אף השני טמא אבל לא להזייה: מה בין טומאה וכו'. למה לטומאה הוי חיבור ולא להזייה: בהזייה כתיב וכו' ועל כל הכלים. משמע דוקא מה שהוא עיקר קיום הכלי כלומר שהוא עצמו הכלי: ברם הכא. אבל הכא גבי טומאה כתיב טמא הוא לכם לכל שבצרכיכם וכל הני דקחשיב מ"מ הם לצורך הכלי: טרקטא. הוא רקיקים דקים ובלילתו רכה והם סופגנין כדאמרי' בחלה פ"ק מאי סופגנין טריקטא: הורי ר"י מיעבד חד. שרי: תריי תלתא אסור. דמתוך שבלילתו רכה מתדבק העיסה בידיו ומתחמץ השני: אלא אין שזג וכו'. אא"כ רחץ ידיו במים בין זה לזה: קיבטיות בירתיות. מי עשבים שמפררים בו פירורי לחם מלאתי: פילולינא. פת ניפול שנופל מאליו לפירורין מלאתי ול"נ שהוא מין מאכל ששמו כך ועיין בערוך ערך פלגין: בצק שצינן. הא דתנן במתני' בצק החרש היינו שנצטנן וליסנא דקרא נקט רוח קדים חרישי' ומפרש חרישית לשון קר: לא היה שם. בצק אחר כיוצא בו שהחמיץ עד היכן ישהה ויהא אסור:

הלכה ג מתני' חלה בטומאה. שנטמא' העיס' ושוב אין חלה הניטלת ממנה ראוייה לאכילת כהן כיצד מפרישין אותה בי"ט של פסח הרי אין יכול לאפותה בפסח מאחר שאינה ראוייה לאכילה ולשהותה ולשורפה בערב אי אפשר שלא תחמיץ ולשרפה או להאכיל לכלבים אי אפשר שאין שורפין קדשים בי"ט: רבי אליעזר אומר לא יקרא לה שם. חלה עד שתאפה ובגמרא מפרש כיצד הוא עושה: לא זהו חמץ שמוזהרין עליו. דלאו דידיה הוא לאחר שקרא עליה שם וקרא כתיב לך וזה אינו שלך ולא של חביר' דהכתי לא מטא ליד כהן: גמ' מתניתא. הא דפליגי תנאי במתני': בשנטמאת העיסה לאחר גלגולה. שכבר נתחייבה העיסה בחלה: אבל

פני משה

תמן אמר ר' ירמיה וכו'. האי לא שייך הכא אלא לקמן בהל"ה ג' פריך לה אדר' ירמיה דקאמר ויפרידנה וכו' כדגרים לה שם תמן אמר וכו' עד והכא הוא אומר הכין ואיידי דאיירי כאן במילתיה דר' ירמי' מייתי האי פירכא ולקמן מסני לה: אם הקפיד עליו חוצץ. קתני במתניתין ומפרש מאי חוצץ לטבילה שאם היתה העריבה טמאה וצריכה טבילה אם מקפיד על הבצק שבתוכה חוצץ הוא וצריך לנקות אותו קודם שיטבילנה: ואם לאו. שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ לטבולה: היא טבילה היא הזייה. לענין קפידא שכל מה שחוצץ בטבילה חוצץ נמי להזאה אם הכלי צריכה הזאה: אינו חיבור לטומאה. ושואל הש"ס דהואיל דמפרשת להא דקתני וכן לענין הטומאה אם מקפיד עליו וכו' דלענין טבילה מטומאה קאמר א"כ אם הבצק אינו חיבור לעריבה לענין טומאה שאם נטמא הבצק לא נטמאה העריבה וקאמר דזה פשטינן מן הדא דמסיים אם רוצה הוא בקיומיה וכו' ואם לאו וכו' וכלו' דלענין חיבור לטומאה נ"כ נכלל בהא דקתני אם רוצה הוא בקיומו דקאי אאם לאו שאינו מקפיד עליו ליטלו לפי שהוא רוצה בקיומו שם א"כ הרי הוא כגופה של עריבה ואם נגעה הטומאה בבצק נטמאה העריבה: כאן שנה רבי צואה וכו'. כלומר מדלא קתני אלא לענין טומאה ולא הזכיר להזאה א"כ שמעינן דצואה שתחת הכסא חיבור לטומאה אם נגעה בה טומאה נטמא הכסא ואינו חיבור להזאה אם נפלה ההזאה עליה לא מהני להכסא וכמו דין הבצק שבעריבה דמשמע דהיבור לטומאה הוא דהוית ולא להזאה שלא הזכירה התנא כלל: אבר מדולדל באדם ומחובר הוא במקצת וכן צפורן וכו' וכן הידוק קירויה או כרויה והיא דלעת יבשה וחלולה ששואבין בה מים ועושין סביבותיה עגול של עץ או של ברזל כדי להדקה וקאמר ר"ל דכל אלו חיבור הוא לטומאה ואם נטמאת הקירויה נטמאת העיגול ואינן חיבור להזאה: אף כשות שליקטו. בפ"ט דמקוואות תנן כשות של קטן לא טמא ולא מטמא והוא שער שנולד בבשר הקטנים כעין שער הקישואין במניעו כריש פ"ב דעוקלין כשות של קישות וקאמר ר' יוסי דאם ליקט את השער ביחד חיבור הן לטומאה אם נטמא זה נטמא זה ואין חיבור להזאה: אמר ר' אילא. היינו טעמא משום דבהזאה כתיב והזה וגו' ועל כל הכלים ואי כל לרבות הוא בעל כל המקיימין שצריך לקיים את הכלי צריך הזאה בפני עצמם ואם הזה על הכלי בלבד אינו מועיל להמקיימין אבל הכא גבי טומאה כתיב וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהו לכם ודרשי' כל שהוא לצורך לכם בהכלים אם נטמא הכלי נטמא גם צרכי הכלי המקיימין אותו: תמן. בבבל אמרין: טרקטה הורי ר' יצחק וכו'. טריקטה הוא סופגנין הנזכר בפ"ק דחלה ומפרש הש"ס שם בהלכה ד' דהיינו טריקטה ובלילתה רכה היא ולפיכך הורי ר' יצחק דמיעבד חד הוא דשרי אבל אם רוצה לעשות שנים או שלשה זה אחר זה אסור אא"כ רחץ ידיו במים בין כל א' וא' שמתוך שבלילתה רכה נדבק הבצק בידו ומחמץ העיסה א"כ ואיידי דאיירינן הכא בבצק הנדבק בעריבה נקט לה הכא: קובטיו' בירסיות. הן מיני רקיקין עשוין ממרקחי בשמים ונותנין מעט קמח ומים כדי לדבקן וקמ"ל דלא אמרי' שנתבטל מעט הקמח שבתוכן ויכול לקיימן עד אחר הפסח אלא צריך לבערן: פלוגינא. מלה לעז היא החלוגלוגות והן פרפחיני בלשון הגמרא לעיל בפ"ח דפיאה ובפ' בכל מערבין ובלע"ז קורין אותו פולפליני ודרך לכובשן ונותנין מעט קמח בתוכן וצריך לבערן: בצק שצינן. לפרושי בצק החרש דמתני' קאמר שנצטנן ואינו משמיע קול כשמקישין עליו:

הלכה ג מתני' כיצד מפרישין חלה טומאה בי"ט. של פסח שאם נטמאת העיסה ואין החלה הניטלת ממנה ראוי לאכילת כהן וכיצד מפרישין אותה הרי אינו יכול לאפותה ביום טוב מאחר שאינה ראוי' לאכילה ולשהותה ולשורפה לערב אי אפשר היום שלא תחמיץ ולשורפה אי אפשר לפי שאין שורפין קדשים בי"ט: לא תקרא לה שם. חלה עד שתאפה וטעמא דר"א מפרש התם בגמרא דס"ל דאמרי' הואיל דהואיל אי בעי למיתשל עלה לאחר קריאת שם הוה מיתשל עלה וכדידיה חשיבא ולא של הקדש ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא הלכך לא יקרא לה שם עד אחר שתאפה וכל זמן שלא קרא עליה שם חלה מותר נמי לאפותה בי"ט: תטיל לצונן. שלא תחמיץ וא"כ יכול הוא לקרות לה שם חלה ולערב הוא שורפה: אמר ר' יהושע לא זהו חמץ וכו'. כלומר דר' יהושע ס"ל לא אמרי' הואיל וא"כ מפרשתה וכו' ויקרא לה שם חלה והרי הוא כהקדש ואינו מוזהר עליו בבל יראה ובל ימצא דשלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של הקדש ולא של כהן נמי לא חשיבא דהכתי לא מטא לידיה והמסקנא דהלכה כר"א בהא דאמרינן הואיל: גמ' מתניתא. דפליגי בהפרשת חלה ביו"ט מעיסה שנטמאת דוקא בשנטמאת לאחר גילגולה שכבר הוקבעה לחיוב הפרשת חלה אבל

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"ג מי"ט הל' ז טוש"ע או"ח סי' תנו ס"ב

גליון הש"ס

צ"ע בפ"ט דמקואות מ"ד מבואר דאיס חולך וקתני בתוספתא פ"ו שם ושאמרו חוללין ושאמרו אין חוללין לא טמאין ולא מטמאין תוך מקרוס וכו' ע"ב א"כ לפורן מדולדלת דא"ת אינו חיבור לטומ' ובכאורי הגר"א מוכח"ו ז"ל כיתר במשנה כן ע"ש בתוספתא פ"ש ובחיבוריו פל' בתוספתא שם ד"ה דקתני במשנה שם לא טמא ולא מטמא לא קאי על כשות לבד כ"א על כל הני דקחשיב שם שחוללין ושאין חוללין פ"ש וברמב"ם פ"א מטומאת מת כלי ד וכצ"ם שם . וכוס נדרש ב"כ דברי סב"ם ד"ם כבות . ולולי דברי סנהון"ל סי' מקי' ליישב ע"פ תימן הבני כב"י ויין סימן לאת וככ"ם דהלכה דקתני בני הכך ולפורן מדולדל היינו באם כף דבר חולך פ"נ הדלגול פ"ם א"כ אכבר לומר דכאן קי' אלפורן גופה דהוי חבור לגוף לענין טומאה אמנם לא קי"ל כס כהאי תיובתא ועיין כב"ם וס"ק שם . וגפ"ו ולולי דמסתפינא הוה אמינא דטיפור דברים יש כאן וכל"ל צ"שם שתחת הכסא תבור לבולה וא"ת לטומאם וכן הוא בתוספתא פ"א דפרה רבנ"ל וט' אבר מדולדל לפורן מדולדלת וצואה שתחת הכסא

מסורת הש"ס

(תוס' פ"א דכלים)

חולין קיח ע"א

פסחים מו ע"א

ציון ירושלים

א מתניתא בשנטמאת לאחר גלגולה פ"כ המשניות הוא נם בכא דהכין מוכח אחרי ולא כאן - ו"ש

ותידוק קרוי' הכרוי' (כצ"ל) ופירו' בכריאה וכן הוא במשנה ובתוספתא פ"ג דכלים וכמ"ש הר"ש שם מבנה ה' והיינו דגם באלו אינו חבור לטומאה וכמבואר שם דכיון דבריאה א"צ לטפילה ולכך א"ת לטומאה ע"ש וסובר ר"ל דתפ"ה הוי חבור להזאה ר"י בר בון אמר אף כשות שלקטן (כצ"ל) וכו' מבואר ג"כ בתוספתא שם ובמשנה פ"ט דמקואות דאינו חבור לטומאה ואמר ר' בון דתפ"ה הוי חבור להזאה . וזו דפריך בירושל' מה בין טומאה מה בין הזאה משום דבכ"ד אינו להיפוך וכדקתני בתוספתא סוף פרה כל בחיבור וכו' ומשום דהוה גזירה מדבריה' וכמ"ש הרמב"ם פי"ב מפרה אב"ל איך יתכן לומר שיהי' חבור להזאה ולא לטומאה וע"ז אמר ר' לא הטעם דבהזאה כתיב והזה וכו' ברם הכא דכתיב לכם כל שהוא לצורך לכם ואלו כיון שאינן לצורך לכך א"ת וכזה א"ב דברי פיהו' ע"פ המשניות ותוספתות ונסתלקו כל מה שעורר הפ"ק כאן וזה נכון ואמת כפו"ה : צבבלי דף מו קאמר מיל . ועי' בשלטי גבורים בשם ריא"ז ובכ"ח סימן תנט ובאחרונים .

שנויי נוסחאות (כו"ח) א"ר בד"ו אמר רבי. (סופ"ז) המקיימין בד"ו המקויימין. (סו"ס) קיבביות בד"ו קובטיות. יוסי בד"ו יסי. (סוכ"ח) לצונן בד"ו לצונין.

חדושי הרד"ל

והידוק קירויה וכרויה. צריך להיות והידוק הקרויה בדרייה. עיין כלים פי"ג מ"ה. [א"ה וז"ל המשנה שם והכ"א הסופל את הבריאה סכור ואת הרטוע טמא וכן בהידוק הקרויה ופי' הרע"ב היא דלעת יבשה וחלולה ששואבין בה מים ורגילים להדק סביבותיה בעגול של עץ או של ברזל כדי שלא תשבר אם הגוף באבן עכ"ל. וכתב התוי"ט בה דוק לכון הרמב"ם והר"ש הידוק כמו הידוק ובכ"א גרסיק הידוק ועי' מ"ש במלאכת שלמה]:

עמודי ירושלים תנינא

ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה כו'. הקס"ע הקשה דכשמשייר חלה בתנור אינו מן המוקף ואיך מפריש לה י"ל לאחר שרודה הכל מן התנור מחזיר להוך התנור ע"ש והוא דחוק מאוד לומר שהחזירה הא"כ מה דלא נזכר כלל בירושלמי וביותר קשה דמזה יצא לו להקס"ע מה שהניח בתימה בד"ה כשהוא רודה דכשהם בתנור יקרא שם על א' מהן ולא יהיה צריך הא"כ להחזיר המצות להתנור כו' ע"ש אולם לדעתו הירושלמי אזיל לשיטתיה ספ"ב דחלה דדבר שאינו מקפיד

טוב ירושלים

דהס"נ נחלקו ב"ש וב"ה אף לאוכל וא"כ אין מקום כלל לקושית המפרשים והאמת בבבלי ל"מ דבה ר"י בזה ויש להעיר מבלונהם ר"נ ור"ש בבבלי שבת נ"ד ב' הלם א' מסימני טומאה דלר"נ חייב דהועיל שכשינטל הסימני' הו ליה טומאה ולר"ש בה על"פ עתה נא הועיל וסם בב"ק ק"ס א' א"ר גזל ב' כרותות וט' וים להאריך הרבה בזה ואכ"מ ועי' מג"א רכתמ"ז ד"ה מיהו אכתי קשה חידוש עליו שלא זכר או לדברי הגמרא דהכא: רא"א לא תקרא לה שם עד שתאפה. פ' בבלי מ"ו ב' מ"ח א' בהא דהואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה לדידיה ולכאורה סברא זו תליא גם בברירה

אבל אם ניטמאת קודם לגילגולה [א] יעשנה קבין. ובשלשה בי"ט אבל אם לשה מערב יום טוב כהדא *דתני [י] הלש עיסה בי"ט מפריש חלתה בי"ט. לשה מערב י"ט ושכח להפריש חלתה אסור לטלטלה אין צורך לומר ליטול ממנה. *[ב]עירם לא אמר אלא לש הא עירם לא. א"ר שמואל אחוי דרבי ברכיה תיפתר [ג]בעיסה טמיאה [ג] שאינו מפריש חלתה אלא בסוף. א"ר יוסה בי רבי בון בדין היה בעיסה טהורה שלא יפריש חלתה אלא בסוף תקנה תיקנו בה שיפרשינה תחילה שלא תטמא את העיסה. מתניתא בי"ט של פסח "הא בעצרת ובחג מותר רבי יוסה בי רבי בון רבי הונא בשם רבי אחא [ד] אפילו בעצרת ובחג אסור על שם °כל מלאכה לא יעשה בהם. מה בינה לקניבת ירק של תרומה זו ראויה לאכילה וזו אינה ראויה לאכילה. רבנין דקיסרין בעיין מה בינה לבורר קטנית בי"ט. כיצד יעשה על דר' אליעזר מערים ואומר זו אני רוצה לוכל וזו אני רוצה לאכול ואופה את כולה וכשהוא רודה מערים ואומר זו אני רוצה ליישן זו אני רוצה ליישן ומשייר אחת. *אמר ליה רבי יושוע לא

פני משה

אבל אם נטמאת קודם גילגולה דאכתי לא חל עליה קביעות חיוב חלה א"כ הדין הוא בכה"ג שיעשנה קבין קבין בפחות מכשיעור כדי שלא יצטרך להפריש חלה וכהאי דתנינן בפ"ב דחלה בהלכה ג' מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה וה"ה הכא מכיון שנטמאת מקודם ואינו יכול לעשותה בטהרה ואפי' לר' עקיבא דפליג התם את"ק וסבירא ליה יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין מודה הוא הכא שיעשנה קבין שלא יבא לידי שיעור חיוב חלה כדי שלא יצטרך לעשותה בטומאה ואינו יכול להתעסק בחלה שלה ביו"ט מכיון דלא הויא לאכילה: בלשה בי"ט. והא דקתני כילד מפרישין דמשמע דלכ"ע מיהת מפריש היא החלה בי"ט אלא דפליגי הכא בתקנתא מכיון דבי"ט של פסח הוא דוקא בשלשה העיסה היום ביו"ט דלא הוה אפשר להפריש החלה מעי"ט אבל אם לש העיסה מעי"ט הדרינן להאי דינא כהדא דתני בתוספתא דביצה פ"ק וגרים להא נמי בהאי תלמודא פ"ק דביצה בהלכה ו': הלש עיסה ביו"ט מפריש חלתה ביו"ט. ובתוספתא שם גרים הלש עיסה בי"ט בין טמאה ובין טהורה מפריש וכו' והאי תלמודא לא גרים הכי וכדמוכח מדלקמן: לשה מערב יו"ט ושכח להפריש חלתה. בעי"ט אסיר הוא לטלטל העיסה בי"ט דטבל הוא וקסבר האי תנא דאין טבל מוכן אצל י"ט ושבת ואין צריך לומר ליטול ממנה חלתה בי"ט ומתני' דקתני כילד מפרישין בשלש ביו"ט איירי כדאמרן: עירם לא אמר. ומדייק הש"ס להא דקתני בברייתא הלש ולא קאמר עירם הקמח במים ביו"ט כי היכי דנשמע להגוונא דסיפא דהוה מיבעי לי' לאסוקי להסיפא אבל אם עירם מעיו"ט אסיר לטלטלה וא"צ לומר ליטול ממנה שהרי בעירם בלבד כבר נתחייבה בחלה מערב יום טוב וכדתנן בפ"ג דחלה כיון שהיא נותנת את המים מיד מגבהת היא חלתה ומדלא קתני ברישא אלא הלש ש"מ הא עירם לא בתחיה וכלומר דלא קתני עירם ומשום דלא מצי לאסוקי הסיפא אבל אם עירם מערב יום ט"ב וכו' ומאי הא אנן תנינן בחלה כשתתגלגל העיסה והיינו עירם שנתערב כל שיעור הקמח במים כבר הוקבעה לחלה וא"כ הוה ליה למיתני עירם כי היכי דלאשמעי' רבותא ספי בסיפא שאפי' אם העירם בלבד הי' בערב יום טוב אינו יכול להפריש חלתה בי"ט וליכא למימר נמי דלאשמעי' רבותא ברישא דאם הלישה היתה ביום טוב אפי' העירום הי' בערב יום טוב מפריש חלתה היום דהיא גופה הוא דקשיא לן שאם העירום היה בעי"ט אמאי יכול להפריש היום הוה ליה להפריש מאתמול: אמר ר' שמואל. דלא קשיא דתיפתר דהך ברייתא איירי בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה ביום טוב אלא לבסוף והיינו לאחר שתאפה וכר"א דמתני' דהלכתא כוותיה דקאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה דלאו דוקא ביום טוב של פסח הוא דאמר אלא ה"ה בעצרת ובחג כדמסיק לקמן דבכל יום טוב אסור להתעסק ולהפרי' חלה מעיסה טמאה מקודם שתאפה דמכיון דלא חזיא לאכילה אסור אף ללוש אותה משום כל מלאכה לא יעשה והלכך לא יפריש חלה עד שתאפה דמשום דעד שלא קרא שם חלה עליה מותר לאפות דכל חדא וחדא מהפת חזיא ליה. והשתא ניחא דלא קתני עירם אלא הלש דלאו לדיוקא מיתני אלא משום היא גופה ורבותא קמ"ל שאפי' נטמאת העיסה קודם הלישה יכול הוא ללוש אותה ביום טוב עד שלא יקרא עליה שם חלה ואופה אותה ומפריש חלתה לבסוף לאחר שתאפה: אמר ר' יוסי בר' בון וכו'. לא פליג אהא דר' שמואל אלא מוסיף הוא דבדין היה דלאו דוקא בעיסה טמאה שמפריש חלתה ביום טוב לאחר שתאפה אלא אפי' בעיסה טהורה שנילושה ביום טוב שלא יפריש החלה אלא לבסוף לאחר שתאפה ולא מקודם שהרי הוא כמתקן ביום טוב להעיסה ועד שלא הפריש החלה מותר להתעסק בה ללוש ולאפות דאמרי' כל מקצת ומקצת מהעיסה חזיא ליה ולאחר שתאפה יקרא לשם הלה שזה יהיה לחלה ונותנה לכהן מתי שירצה שאין כאן מתקן ביום טוב: תקנה תיקנו בה. כלומר אלא מפני מה התירו להפריש החלה ביום טוב לאחר שהוקבעה העיסה לחלה ומקודם שתאפה משום דתקנה תקנו בה: שלא יטמא את העיסה. כלומר שלא יארע לה איזה טומאה ותטמא את העיסה ואם לא יפריש החלה בתחלה שוב אינו יכול להתעסק בהעיסה שהרי טבל טמא הוא והחלה שיפריש לא חזיא לאכילה אלא לשריפה עומדת וכדי שלא יבא לידי כך לפיכך התירו להפריש החלה בתחלה ביום טוב מעיסה טהורה: מתני' ביום טוב של פסח וכו' מותר. להפריש מעיסה טמאה וקאמר ר' יוסי בר' בון וכו' דלא הוא אלא אפי' ביום טוב של עצרת והג אסיר להפריש ולהתעסק בעיסה טמאה מכיון דלא חזיא לאכילה והאיך יתעסק הוא בהחלה והרי יש כאן משום כל מלאכה לא יעשה אלא לא יקרא לה שם חלה עד שתאפה: מה בינה לקניבת ירק של תרומה. שמותר ביום טוב לקנב הירק מהפסולת שבו והרי של תרומה לא חזיא לאכילה דבשלמא של חולין חזיא הפסולת לאכילת בהמה וקס"ד דאפי' הפסולת של תרומה אין מאכילין אותה לבהמה ואפ"ה מותר ומ"ש מהפרשת חלה מעיסה טמאה ביום טוב: זו ראוים לאכילה. לא כדסלקא אדעתיך אלא הפסולת של תרומה ראוי' היא לאכילת בהמה דבדבר שהוא ראוי לאכילת אדם אסור בתרומה להאכיל לבהמה אבל הנברר מהירק מאכילין אותו לבהמה וכדתנן בפ' בתרא דתרומו' כרשיני תרומה מאכילין אותו לבהמה ומשום שאינן למאכל אדם אלא על ידי הדחק: מה בינה לבורר קטנית ביום טוב. דהפסולת של קטנית אין ראויין כלל אפי' לבהמה: כיצד יעשה על דר' אליעזר. ומפרש השתא לר' אליעזר דמתני' דקאמר לא יקרא לה שם חלה עד שתאפה ומשמע דכל זמן שלא קרא עלי' שם חלה מותר להתעסק בכל והרי יש כאן אחת דלא חזיא כלל לאכילה וקאמר דמערים ואומר וכו' על כל אחת ואחת וכשהוא רודה הפת מן התנור אומר זו אני רוצה לייש וכו' כדי שישייר אחת והיא לחלה: לא

קרבן העדה

אבל אם נטמאת. העיסה קודם שנתגלגלה: יעשה העיסה קב קב. ולא מתחייב בחלה שלעולם אינו מתחייב בחלה אא"כ יהא בעיסה בשעת הגלגול חמשת רבעי' קמח: בלשה ביום טוב. ולא איירי מתני' אלא בעיסה שנילושה בי"ט אבל בעיסה שנילושה מעי"ט אסור אפי' לטלטל העיסה דמוקצה הוא כ"ש שלא ליטול החלה ממנו בי"ט: כהדא דתני. כהדא דתניא: ופריך עירם לא אמר. בברייתא: אלא לש. פי' בשלשה לגמרי שאין חסר שום דבר והיה יכול להפריש חלה מעי"ט לכך אינו מפריש חלה בי"ט: הא עירם לא. גלגול לבד שלא עשה רק תערובות מים ומלח וקמח ולא נילושה בטוב אז מפריש שפיר חלה בי"ט מ"ט הא תנן כיון שהיא נותנת המים מגבהת חלתה: תיפת' בעיסה טמאה שאינו מפרי' חלתה אלא בסוף. כשיגמור כל תיקון העיסה: בדין הי' שאף בטהורה אל יפריש החלה אלא בסוף. משנעשית עיסה גמורה ומפני מה אמרו יפריש מיד משנותנת המים: תקנה תקנו וכו' שלא תטמא העיסה. שמא יארע שום אונס טומאה בעיסה לכך מהרו להפריש חלה בטהרה: מתניתא. ברייתא דתני לשה מערב יום טוב וכו' אסור לטלטלה דוקא ביום טוב של פסח איירי שהי' לו להפרישו ולשרפו קודם פסח דהשתא צריך לחלל יום טוב בחנם בהפייתו כר"א: הא בעצרת ובחג מותר. לטלטלה דמה בכך יפריש החלה ויניחנה: על שם כל מלאכה לא יעשה בהם. והפרשת חלה נראה כמתקן כלי: ופריך מה בינה. מאי איכא בין הפרשת חלה לקניבת ירק דשרי ביום טוב אף על גב דמיתקן הירק בכך: קניבת ירק. היינו לנתק העלין מן הקלחין כדי להשוותם שיהיו מוכנים לחתכן: ומשני זו ראויה לאכילה. הירק של תרומה ראוי לאכילה ולאכילה כל המלאכות מותרו' כדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וגו': זו החלה אינה ראויה לאכילה. כיון שהעיסה טמאה לכך אסור לטלטלה נ"א בטהורה איירי וה"פ זו הירק ראוי לאכילה בלא קניבה אבל העיסה בלא חלה אינה ראויה לאכילה ומיחזי כמתקן: רבנין דקיסרין בעיין. הקשו מאי איכא בין הפרשת חלה מעיסה לבורר קטנית ביום טוב שא"א לאכלן בלא בירור וזהו כפי' השני שכתבתי: כיצד יעשה בהפרשת' ביום טוב לר' אליעזר: מערים וכו' דכל חדא וחדא חזיא לי' וכדפרישית במתני': וכשהוא רודה. הפת מן התנור אומר זו שהוצאתי איני רוצה לאכול אלא ליישן שאינה יפה כל כך: ומשייר אחת. בתנור לחלה: לא

רידב"ז

ביצד יעשה על דר"א מערים ואומר זו אני רוצה לאכול וכו' ומשייר אחת א"ל ר"י לא נמצאת כשורף קדשים ביו"ט ר"ל ופשיטא דאסור לעבור בקום ועשה מלעבור בשוא"ת לכו"ע א"ל ר"א מאליהן הן נשרפין והגם דשריפת קדשים ביו"ט אפילו לשרוף ממילא אסור כדאיתא בירושלמי פ"ב במס' שבת מ"מ הא הוי שניהן שוא"ת ב"י וש"ק ומוטב לו לעבור בשוא"ת על ש"ק מלעבור בשוא"ת על ב"י וב"י א"ל ר"א ולא נמצאת עובר על ב"י וב"י א"ל מוטב לעבור מלוה בל"ת שלא באת לפניו ממלוה בל"ת שבאת לפניו פי' דמוטב לעבור על הל"ת שכבר אינו בידיך ובע"כ אתיא ואסור לתקן אותה ע"י ל"ת שהיא עדיין לפניך ואיתתי נוח לעבור ל"ת קלה מלעביר ל"ת חמורה כמו ביוה"כ דקי"ל מאכילין אותו הקל הקל הנ"מ כששניהן הן עדיין לפניך או ששניהן אינן לפניך ר"ל ששניהן ככר אינו בידו או ששניהן עדיין לפניך ובידך הן אבל אסור לתקן ל"ת שהיא ככר אינו לפניך ואינו בידך ובע"כ אתיא ע"י שיעבור ל"ת שהיא עדיין לפניך ובידיך. וה"נ הל"ת דב"י אינו בידך ובע"כ אתיא והשוא"ת דאיסור ש"ק עדיין לפניך ובידך הן וע"ז אמר ר"פ אתין אילין פלגוותא כאילין פלגוותא דתנינן

ציוני ירושלים "הא בעצרת ובחג מותר עפו"ת שא"ת אריה סי' כג ולזה כיון הירושלמי ומסיק להסור דמ"מ מקרי כבפרשה מלאכה. ודו"ק:

שנויי נוסחאות (ש"ב) ובשלשה נד"ו בלשה. (שו"י) שיפרשינה נד"ו שיפרישנה.

עמודי ירושלם תנינא

מקפיד על תערובתו שבית מצרף לחלה ולכן כאן מצטרף. וראיתי בתו"ז (ח"א כי' רכ"ו) שכ"כ ביאור הירושלמי ובסי' ר"ל כתב דז"א אלא אם מתחלה היא בסל ואח"כ לענין מוקף מסהי בית אבל אם מתחלה לא היה בסל לא מהני בית מ"ש ולפ"ז מיושבים כל דברי הירו' והתימה בתמה הקה"ע למה צריך להחזיר נ"כ לק"מ דבאמת א"צ להחזיר דצירוף בית מהני ולפ"ז יותר טוב שיקרא לה שם כאשר יוציאן מן התנור דבעודן בתנור יש לחוש שיפסע ויוציא את החלה ח"ב. ומ"ש בירושלמי תמן ר' ירמיה כו' והקה"ע דחק בביאורו וגם דלפי פירוש בית אינו מצטרף אם סיפוק דברי הירושלמי שכתבתי למעלה ובתו"ז שם פירש דמקשה א"ר ירמיה דבית אינו מצטרף לחמץ ולמה מצטרף לענין מוקף ומתרץ דחלה שאיה מחמץ דבית מצרף לחלה ולא לחמץ וא"ש:

טוב ירושלים

בברירה וע' בבלי ביצה ל' א' ור"א שם בדעת ר"א בברירה ובתו' רמב"ם ב"מ ח"א ב' בדעת ר' יהושע. ויש להעיר מבכורות נ"ד א' דר"י ס"ע דתלוים אינו חייב בשמירתו שאינו ראוי לו ור"א ס"ל דכא נמי ראוים שמא יבא אליהו ויטהרנו נמי לסברא זו לשיטתייהו אזלי בכאן. וע' בבלי י"ג א' מש"ש ר"א איש ברתותא וא"ל שמא יבא אליהו ויטהרנו ולקמן ס"ז:

על דר"א מערים ואומר זו כו' אני רוצה לאכול כו'. כ"כ גם למסקנת הבבלי מ"ח א' דהרי לאפות לר' אליעזר משום הואיל וחזי לדידי' איזו שירצה ולפ"ז מוכח דס"ל לר"א דאמרי' ברירה אפילו בדאורייתא. ואולי י"ל דכיון דאמריק הואיל א"כ אינו כלל דאורייתא לאפות ביו"ט שלא לצורך ואמרי' בדרבנן ברירה לכ"ע ועי' מש"כ בתי' בבלי ל"ח ב' בס"ד דר"א א"ע ברירה אפילו בדאורייתא ולכאו' יש לציין לדעת הפנ"י דטעם דאין ברירה בדאורייתא מטעם דספיקא לחומרא והרי ר"א דס"ל בכריתות יש ב' ספק דאורייתא לחומרא מדאורייתא א"כ אמאי לדידי' יש ברירה בדאורייתא. וי"ע ולכמ"ש:

עין משפט נר מצוה

י [א] ב"ע או"ח סי' תנו ס"ב כבנ"ה ופי' כר"ן

יא [ב] מיי' פ"ג מי"ט הל' ח יו"ש שם סי' תקו ס"ג

יב [ג] מיי' פ"ח מבכורים הל' ב ובכ"מ טוש"ע יו"ד סי' שכז ס"ג

יג [ד] מיי' פ"ג מיו"ט הל' ח ע טוש"ע א"ח סימן תקו ס"ד

מסורת הש"ס

תוספתא כו פ"ק א

ירושלמי ביצה פ"א הלכה ו

עין פסחים מח ע"א (ערובין דף...)

גליון הש"ס

[ג]עי' תוס' ביצה ט פ"א ד"ה גלגל וכהה"מ פ"ג מיו"ט הל' ח:

[ד]עיין רמב"ן במלחמות פ"ק דביצה פירש לטעמו דרבה בבבלי שכתיב אף בחלת א"י בלשה מעיו"ט וקבה מתוספתא כאן דאסור ולכך מוקי בטמאה דאסור לטלטלה כל בעיסה עם בחלה רק התיכות מעיסה ואופה והחלה עצמה באחרת בעיקומה וזהו דקתני בתוספ' וא"צ ליטול ממנה בייט בחלה עצמה פ"ש. ומזה מוכח לבהורה דלא כמג"א כי' תקו ס"ק ח' בפ"ם בחל בשבת ובכת להפריש חלה דאסור לאכול וא"א להפריש כיון דמחויב לבערו נמצא אוכל טבלים למזבח פ"ש. וקבה כיון דבירושלמי מוקי לה ביו"ט של פסח איך אפשר לאפות העיסה ולהניח החלה בה תיאכל בבהמה דאוכל עבלי' ואפשר כיון דקורא לה שם א"כ לר' יהושע אינו עובר בב"י א"כ לא תיאסר בבהמה. ויותר נראה דהתוספתא מיירי בין בחלת א"י בין בחלת ח"ל

לא נמצאת כשורף קדשים בי"ט. אמר לו רבי אליעזר מאיליהן הן נשרפין. אמר לו רבי יושוע לא נמצאת עובר על בל יראה ובל ימצא אמר לו מוטב לעבור מצוה בלא תעשה שלא באת לפניו ממצוה בלא תעשה שבאת לפניו. א"ר פנחס אתיין אילין פלונתא כאילין פלגוותא דתנינן *תמן [ה]הניתנין במתנה אחת וכו'. אמר לו רבי אליעזר ולא נמצאת עובר על בל תגרע אמר לו רבי יהושע ולא נמצאת עובר על בל תוסף אמר לו מוטב לעבור על מצות בלא תעשה שלא באת לפני ממצוה בלא תעשה שבאת לפני. על דעתיה דרבי אליעזר יקרא לה שם וירדנה. אסורה לטלטל וירדנה. ויקרא לה שם שמא ישכח ויאכל. וירדנה ויקרא לה שם ויולך עמה אחרת לקרן זוית כהיא דתנינן *תמן [ו] מטלטלין תרומ' טהור' עם הטמאה עם החולין. ולא דמיא תמן טמאה לצורך טהורה ברם הכא חולין לצורך טמאה. חברייא בעיי וישליכנה לאשפה ויקדשנה. "ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ויקדישנה וישליכנה לאשפה. "ויש אדם מבקיר דבר שאינו שלו. ר' ירמיה בעי ויפרידנה וישליכנה לאויר הבית ויקרא לה שם. תמן *א"ר ירמיה בשם ר' זעירה שני חציי זיתים כתוך הבית אין הבית מצרף בכלי הכלי מצרף והכא הוא אומר הכין. אמר ר' יוסה

עד

קרבן העדה

לא נמצאת במה שמשייר אחת כשורף קדשים בי"ט שהרי היא נשרפת בתנור: מאיליהן הן נשרפין. ואיהו לאו מידי קעביד: ה"ג א"ל ר"א לא נמצאתה עובר על בל יראה במה שהוא מניחתה להחמיץ: א"ל מוטב לעבור על מצות ל"ת שלא באת לפניו. שלא שית מעשה בידים מבא"כ שריפת החלה שע"י נתינתו לתוך התנור נעשה: אתיין אילין פלוגתא. דר"א ור"י דמתני' כהאי דפליגי התם: דתנינן תמן. פ' כל הזבחים הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתנה אחת ינתנו במתן אחת מתן ד' במתן ארבע ינתנו מתן ארבע מתן ארבע במתן אחת ר' אליעזר אומר ינתנו במתן ארבע רבי יהודה אומר ינתנו מתן אחת. וה"פ הניתנין במתנה אחת כגון דם בכור שנתערב בדם מעשר שניהם ניתנין במתנה אחת ינתנו במתנה אחת מתן ד' במתן ד' כגון דם חטאת זו שנתערב בדם חטאת אחר ינתנו ד' מתנות ועולה לזו ולזו מתן ד' במתן אחת רא"א ינתנו מתן ד' דקסבר קום עשה מלוה עדיף אע"ג דבהאי מלוה איכא לד עבירה דקעבר אבל תוסף אבכור אתי עשה דחטאת דכתיב ונתן על קרנות ודחי לבל תוסיף דבכור ור"י ינתנו במתן אחת כיון דקיי"ל כ.. הניתנין על המזבח החיצון שנתנו במתנה אחת כיפר הכא דלא אפשר שמכינן עליה לכתחילה ולא עברינן אבל הוסף ואי משום בל תגרע דחטאת כדקאמר מעשה מוטב ביעקר בל תגרע מאליו שהוא יושב ואינו עוקר הלאו בידים מלעבור על בל הוסיף שהוא עוקרו בידים: ה"ג ועוד א"ל ר"י מוטב לעבור על בל תגרע שאינו עושה מעשה בידים ולא יעבור על בל תוסיף בעושה מעשה: ופריך על דעתיה דר' אליעזר. למה משיירה בתנור יקרא לה שם וירדנה לאחר שנאפית ונמצא שאינו שורף קדשים: ומשני אסורה לטלטל וירדנה. בתמיה לאחר קריאת השם שאסורה לטלטל איך ירדנה: ה"ג וירדנה ויקרא לה שם וה"פ דפריך וירדנה תחלה ואח"כ יקרא לה שם: ומשני שמא ישכח ויאכל. כיון שזו מלה כאחרת גזרינן שמא ישכח שזו היא חלה ויאכלנה כיון שצריך שתהי' מונחת לפניו כל היום שהרי אסור לטלטלה ל"א שמא ישכח מלקרות לה שם ויאכל בלא חלה והראשון נראה: ופריך וירדנה ויקרא לה שם. ודקשיא לך שמא ישכח ויאכל הא אפשר שיסלקנה לקרן זוית שיטלטל עם החלה מלה אחר' כהא דתנן גבי תרומה טמאה: דתנינן תמן. בפרק נוטל: ומשני ולא דמיא. בשלמא התם אי אפשר לו לטלטל הטהורה בלא הטמאה אבל הכא מטלטל החולין שאינו צריך לטלטל בשביל טלטול הטמאה זה ודאי אסור: וברייא בעיי. בני הישיבה הקשו וירדנה ויזרקנה לאשפה ויקרא לה שם דהשתא ליכא למגזר שמא יאכלנה דכשמונחת באשפה מאיסה היא: ומשני ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. בתמיה דכיון שזרקה לאשפה הרי היא הפקר ואינו יכול להקדישה: ופריך ויקדישנה תחילה בעמדו על האשפה ואח"כ יזרקנה מידו: ומשני וכי יש אדם מפקיר דבר שאינו שלו. בתמיה שהרי אינו שלו לאחר שקרא עליה שם חלה אלא של כהן הוא להסיקו תחת תבשילו ואיך יכול להפקירו ולזרקו על האשפה: ר"י. פריך ויפרידנה לפירורין קטנים וישליכ' בתוך הבית דליכא למיחש שמא יאכל ואח"כ יקדישנה: תמן אמר רבי ירמיה וכו'. סתמא דש"ס פריך אר"י מאי קשיא ליה הא איהו דאמר לעיל שני חציי זיתים בתוך הבית אין מצטרפין ואיך נצרף כל מה שבבית לקרות עליו שם חלה: והכא הוא אומר הכין. וקשיא דידי' אדידי': ומשני א"ר יוסה

עד

פני משה

לא נמצאת כשורף וכו'. כלומר אע"ג דלאו שורף ממש הוא מ"מ מדקאמר אחר שתאפה קורא לה שם חלה ומשייר אחת והרי היא לשריפה עומדת נראה הוא כמפריש לכתחלה בידים לשריפה. ולדידי ניחא דאמינא מפרשתה ומניחה עד הערב וכו' ואז הוא שורפה: מאיליהן הן נשרפין. דמיהת אינו שורף ממש היום אלא משייר אחת הוא ואחר כך תשרף: אמר ליה לר' יהושע לא נמצאת עובר וכו'. כצ"ל ולעיל בסוף עירובין נדפס ג"כ כש"ס: לא נמצאת עובר. לדידך דקאמרת מפרשתה ומניחה וכו': א"ל ר"י לר"א מוטב וכו' שלא באת לפניו. כלומר דהרי לא עביד מידי ומאיליהן עובר על בל יראה ממלוה בל"ת שבאת לפניו ועובר הוא בידים: דתנינן תמן. בפ"ה דזבחים וכו'. והובא זה גם כן בעירובין שם: א"ל מוטב לעבור וכו'. זה ג"כ מדברי ר' יהושע וסיים במילתא בטעמא: על דעתיה דר"א אמאי לא יקרא לה שם עד אחר שתאפה ולמה לא יקרא לה שם בשעת רדייה לתנור וירדנה אח"כ. ומשני אסירה לטלטל אחר שיקרא לה שם שהרי אינה ראויה לאכילה והיאך ירדה איתה: וירדנה ויקרא לה שם. ולמה ימתין עד שתאפה לגמרי: שמא ישכח ויאכל. דכשקורא שם בשעה שהפת מונח בתנור חיישינן שמא אח"כ ישכח איזו היא חלה ויאכל אותה אבל עכשיו שנאפה הכל לגמרי קורא שם לאחת מהן ומיד משיירה ומניחה בקרן זוית: ירדנה ויקרא לה שם ויוליך עמה אחרת לקרן זוית. ואכתי קש.. יקרא לה שם מקודם שתאפה והא דקאמרת אסור לטלטלה יוליך עמה פת אחרת לקרן זוית ואגב אותה פת יכול לטלטלה וכהדא דתנינן לעיל פ' נוטל מטלטלין וכו' ומשני ולא דמייא דתמן מטלטל את הטמאה לצורך טהורה כדמוקמינן שם דמיירי כשהטהורה היא תחת הטמאה וכשרוצה ליטול את הטהורה צריך הוא ליטול בתחלה הטמאה ואח"כ לצורך טהורה הוא מטלטלה אבל הכא דאמרת יוליך אחרת עמה א"כ מטלטל להחולין צורך החלה הטמאה דמאי מהני"א ליה שמוליך את החולין הרי החולין יכיל הוא לטלטלן בפ"ע ומאי דעביד לצורך הטמאה הוא דעביד וזה אסור: וישליכנה לאשפה ויקדישנה. להלה דהשתא אינו עובר עליה בבל יראה שהרי השליכה לאשפה וודי הלה יצא שהרי מקדים וקורא לה שם ובלאו הכי לא חזיא לאכילה. ואמאי אינו קורא לה שם עד שתאפה: ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו. בתמיה דמאחר שהשליכה אינו שלו ולא חל עליה שם חלה: ויקדישנה וישליכנה לאשפה. דהוי הפקר ושוב אינו עובר בבל יראה: ויש אדם מפקיר דבר שאינו שלו. דמכיון שהקדישה אינו שלו ואינו יכול להפקירה: ויפרידנה. לפירורין קטנים וישליכנה לאויר הבית דשוב אינו עובר שהרי אין בכזית במקום אחד ובטילין הן ויקרא להן שם חלה. ופריך הש"ס אדר' ירמיה והיאך הוא יוצא ידי חלה והרי אין כאן צירוף לכשיעור דהא אמר ר' ירמיה וכו' לעיל בהלכה ב'. שאין הבית מצרף והכא הוא אומר הכין. בתמיה. ומשני ר' יוסה דה"ק

עד

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פכ"ה [ו]שבת הל' כ

אחים פ"ה

שבת קמ"ב ע"ב

[לעיל פ"ב ה"ב]

גליון הש"ס

ח"ל. ועי' כרך ורשב"א בכילה שם ולזס בא בירושל' לישב אמאי קתני בתוספתא אף בחלת ח"ל דהסור לספ"ים הא כיון דאפשר באיכל והולך ואח"כ מפרים לא הוס תיקון וכקושית הבבלי בילה שם ולזה מוקי לס בי"ט של פסח דז"א לאכול ואח"כ יפרים וכא"ש במג"א לדידן דקיי"ל כר"א דעובר בב"י ואי"כ הוי תיקון ואסור להפ"ים ואידך מ"ד ס"ל דאף בעצרת אסור דאף דמותר לאכול ואח"כ יפרים מ"מ תב"ב תיקון ולאכוס דשמואל בבבלי שם ודלא כפי' הק"פ דדחוק ואינו מבן ודוק:

צעי' ק"פ ופי' תוספות עירובין דפס ד"ס מתן:

רידב"ז

דתנינן תמן הניתנין וכו' אמר ליה רבי יהושע ולא נמצאת עובר על בל תוסיף מוטב לעבור [ותיבת א"ל מיותר וכ"כ הפ"מ ז"ל] מליה בלא תעשה שלא באת לפני ממלוה בלא תעשה שבאת לפני ר"ל דבל תגרע בע"כ אתיא דהא אינו יכול להוסיף יותר ואינו יכול להועיל אם לא שיתקן אותה על ידי הלא תעשה דבל תוסיף דהא עדיין בידיך וכן משמע בספ"ב דמס' עירובין בירושלמי והירושלמי לא נחית בזה בין קום ועשה לשוא"ת אלא דבין שניהם קום ועשה או שוא"ת נפ"מ היא בין באת לפניו ולא באת לפניו ועי"ז יאיר עינינו בה"ו ועיי"ש:

ע"ד דר"א ויקרא לה שם וירדנה אסורה לטלטל כו' וירדינה ויקרא לה שם ואי משום החשש שמא יבוא לאכול יוליך עמה אחרת לקרן זוית ר"ל קרן זוית המיוחד לתרומה טמאה דהמינה בקרן זוית המיוחד לזה אין כאן חשש שמא יבוא לאכול ומשני דאסור לטלטל אגב האחרת דהא הטילטול דאחרת הוא לצורך טמאה ע"ז מקשין חברייא וישליכנה לאשפה ר"ל במקום מאוס דשם אין חשש תקלה שמא יאכל. כדאיתא במס' פסחים דף ל"ד ומס' ב"ק דף קט"ו ויקרא שם חלה. ע"ז משני דכיון דהשליך על אשפה הוי הפקר ותו אינו יכול לקרא שם חלה ופריך ויקדישנה תחלה אלל האשפה וישליך אח"כ על האשפה. ומשני אין אדם מבקיר דבר שאינו שלו ר"ל דאסור להשליך על האשפה דבר הקדש שאינו שלו. ומוכח מכאן דבזוית המיוחד לתרומה טמאה אסור להוליך טבל טמא דאל"כ קשה יוליכנה לקרן זוית ויקרא לה שם כמו על האשפה א"ו דאסור להניח אף לפי שעה בקרן זוית המיוחד לתרו"ט טבל טמא כי שמא יבוא לשורפו וקי"ל דאין מדליקין בטבל טמא וכמו דחיישינן בהניח בביתו שמא יאכל כן חיישינן על האשפה שמא ידליקו ועיי' בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף קט"ו דחיישינן אף לזמן מועט לתקלה. ועיי' במסכת דמאי פרק ז' ה"כ כדברינו:

אתיא

ציון ירושלים "ויש אדם מפקיר דבר שאינו שלו. עבו"ת ב"ח סי' קכד שכתב דהפקר מהני כדבר שאינו ברשותו. ועי' קוו"ת סי' ריח ועבו"ת מהרי"ט ומלא"ל פכ"ג מאבות וכאן משמע דלא כב"ח והמעיין בסוגיא זו בירושלמי ימלא כמה דברים שהאחרונים פלפלו בסוגיא זו ויש לעמוד מהירושלמי וכדרוש לבכס"ג שנת תריים האלכתי כזה:

שנויי נוסחאות (ב"ב) לאשפה ב"ו לאישפה.

טוב ירושלים

א"ל ר"י לא נמצאת כשורף קדשים ביו"ט. ק"ע מנ"ל דאסיר לשרוף נאמת כה"נ הא עיקר שריפת קדשים ילפינן מדכתיב והנותר עד בקר באש תשרופו וה"ס שיכול לשרפנו בחוה"מ אבל כאן ה"ה עובר בב"י ומיקרי כה"ג צורך היום. וע' ברכות ס' א' דר"ז ס"ל מועד לאתך ממגרים אתה שורף ע"ם ברש"י ובס"א מגילה באבנו הק' דמנ"מ בזה כאן דאסור לשרוף ביו"ס. ולכאורה היה נראה דאה"נ נותר בפסח נ"י קרא דיכול לשרוף ביו"ט והולך על כ"ל הני הנהו דפליגי בזה. אך א"כ ל"ה מקשה ליה ר"י כלל. ותו דא"כ היה מתיר לשרפו לכדיא ואולי מדרבנן אוסר ורק בנותר י"ל דאף מדרבנן מתיר דמפורש להיתר. ומש"כ בש"א דנ"מ דאינו לוקה בכה"ג יש לעיין דס"ע כמו דאי להתירא דלכ"ק ע' רש"י סוסס ס"ז א' ד"ה והלכה ובאמת יש לעיין איך ילקה דבכבר העליכו במ"א בס"ד דצריך קבלת התראה למלקות וא"כ כשקבל התראה מ"מ לא ילקה הא אמר ע"מ כן אני מחלל יו"ט לקבל מלקות י"ל דמ"מ עשה מצוה רק דעדיין יקשה להריב"א דס"ל דבל"ז לא לקי וגם למ"ד דיו"ס אינו רק ל"ת א"כ כיון בניתן לדחות לא ילקה וע"ב בס' ואיס תחת ידי כעת: א"ל ר"א מאליהם הן נשרפין. ע' רפ"ב דבבא. ול.. ן ס"ז ה"ו דאסור לשביר את הכפור במדורת נותר מע"ם ועיו"ם אף דמי בער מעלמו או א"כ חיינן דס"ל בשריפת קדשים ביו"ם דאסור משום דכן ומצרו תורם שאסור להתבער מן כעולם או וא"כ מס בכך דמאליהם נשרפים ו קשה מהכא למ"ד דיותר לשביר ולמס לא אמרה הגמ' דתליא בפלוגתא דר"ה ור"י הכא: וי"ל ועמש"ש בס"ד:

חברייא בעי וישליכנה לאשפה ויקדישנה כו'. מכאן משמע כדברי כה"ס חיו"ד סס"ה שהמה על הנל"ח איך שייך הפקר בחלה דהיא תרומה. ודע דנ"ל בענין ביטול חמץ דלס"' רש"י ור"נ ועוד מהראשונים הוא משום הפקר דאינו מועיל הביטול כשהוא ברשותו שצריך להוציאו מרשותו ואז כשמבטלו מקיים מצות ביעור מה"ת וכשלא הוציאו אף אם ביטלו לא קיים כלום וכמו ביעור בשביעית דג"כ הפקר הוא וכ' הרמב"ן ז"ל בס' בכר שצריך להוציאו

מן

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ג מיו"ט הל' ד וכה"מ טוש"ע א"ח סי' ת"ח סעיף י

מז ב טוש"ע שם י' תנו ס"ב

עד שהוא באויר הבית יקרא לה שם. אויר הבית מצרף לחלה אין קרקע הבית מצרף לחמץ. א *אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר יעלה את הראשון על מנת לשחט וישחוט והשני עושין לו פרנסה שלא ימות. ר' יושוע אמר יעלה את הראשון ע"מ לשחוט ולא ישחוט ויערים ויעלה את השני אע"פ שחישב שלא לשחוט אחד מהן מותר. ר' בון בר חייה בעי מחלפה שיטתיה דרבי אליעזר תמן הוא אמר אסור להערים והכא הוא אמר מותר להערים. הכא משום בל יראה ובל ימצא תמן מה אית לך. מחלפה שיטתיה דר' יהושע תמן הוא אמר מותר להערים והכא הוא אמר אסור להערים. אמר רבי אדי כאן שבות וכאן חיוב חטאת. אמר רבי יוסי בי ר' בון תמן כדי לחוס על נכסיהן של ישראל הכא מה אית לך. ר' יצחק ור' יאשיה חד כהדין וחד כהדין. דרש ר' ברכיה כהדא דבן בתירה. מתניתא אמרה כן תפח תלטוש בצונן. מיליהן דרבנין פליגין דמר ר' הזקיה ר' אבהו בשם ר' לעזר *כל מקום ששנה רבי מחלוקות וחזר ושנה סתם הלכה כסתם:

הלכה ד מתני'

***רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור א' זו אחר זו וחכ"א ג' נשים עוסקות בבצק אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה ר' עקיבה אומר לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורין שוין זה הכלל תפח תלטוש בצונן:**

גמ' תני הראשונה כדי שיהא כדי הסיקה והשניה כדי שני הסיקין ואפייה אחת והשלישית כדי ג' הסיקין ושתי אפיות. אם עשת ככר ראשון אחרון כדי ג' הסיקין וג' אפיות. תני נמרה זה לישתה ונמרה זה קיטופה וגמרה זה הסיקה הראשונה שיהא כדי הסיקה והשנייה כדי הסיקה ואפיית חבירתה והשלישית כדי שני הסיקין ואפייה אחת. אם עשת ככר ראשון אחרון כדי

פני משה

עד שהוא באויר הבית קודם שיגיע קורא לה שם ואויר הבית שפיר מצרף הוא לכשיעור חלה הכל היא דבני הגאי זיתים שהן מונחין בתוך הבית אין קרקע הבית מצרף לכזית חמץ: אותו ואת בנו וכו'. גרסינן להא לקמן בפרק ג' דביצה: תמן הוא אומר אסור להערים והכא גבי חלה קאמר לעיל מותר להערים ומשני הכא מיתר משום שלא לעבור על בל יראה כשקורא שם קודם שתאפה והלכך קאמר קורא אחר כך ומערים וכו' אבל תמן גבי אותו ואת בנו מה אית לך למימר ומאיזה טעם התיר לו להערים: אמר ר' אידי. דר' יהושע אדר' יהושע נמי ל"ק דכאן גבי אותו ואת בנו מה שמעלה מן הבור ביו"ט אינו אלא משום שבות אבל הכא יש כאן חיוב חטאת כשאופה מה שאינו ראוי לו לאכילה וחיוב חטאת לאו דוקא שאין חיוב חטאת ביו"ט אלא כלומר משום מלאכה בי"ט שאינה לצורך אוכל נפש: תמן. גבי אותו ואת בנו ס"ל לר' יהושע מותר להערים כדי לחוס על ממונו של ישראל שלא ימות השני בבור והכא מה אית לך למימר שיהא מותר להערים: חד כהדין. אחד מהם משני דר' יהושע אדר' יהושע כר' אידי והידך כר' יוסה: מתניתא אמרה כן. במתניתין דלקמן זה הכלל. תפח תלטוש בצונן אלמא דתקנתא מעלייתא היא: מיליהון דרבנן. דלקמן פליגי אהא דמביא ראיה ממתני' דלקמן דקאמרי כל מקום וכו' וחזר ושנה וסתם הלכה כסתם אבל במקום דלא סתים אחר כך עדיין היא במחלוקת והרי מתני' דלקמן לאו כסתמא היא אלא דר"ע הוא דאמר הכי:

הלכה ד מתני' ר"ג אומר שלש נשים לשות כאחת. כל אחת ואחת יכולה ללוש כפי תנור מלא ואע"פ שאחת מהן צריכה להמתין כשיעור שתי אפיות אין כאן חמץ ואופות זו אחר זו בתנור אחד וכל אחת ואחת מסיקה התנור לצורכה כדמפרש בגמרא ואפ"ה אין כאן חשש: וחכמים אומ'. אין להקל כל כך שיהו לשות אחת וממתינות זו על זו באפייה. אלא שלש נשים עוסקות כאחת בבצק של כל אחת ואחת האחת לשה וכו' והיינו כשהראשונה שלשה תחילה אופה השניה היא עורכת שכבר לשה הבצק שלה בשעה שערכה הראשונה בצק שלה והשלישית לשה עכשיו וכשנגמרה הראשו' האפייה השניה היא אופה והשלישית עורכת וחוזרת הראשונה ולשה והשלישית אופה והשניה עורכת וכן חוזרת חלילה ומפני שהתנורים שלהן היו קטנים ולא היו מספיקין לאפות הרבה כאחת: ר"ע אומר וכו'. אדר"ג קאי שאין ראוי לעשות כן לפי שיש נשים עצלניות ושוהות הרבה ויש תנור שאינו חם הרבה ויש עצים שאינן נבערין מהר לפיכך אינו נכון שיהו ממתינות זו על זו אלא כדברי חכמים לפי שכל זמן שעוסקין בבצק אינו בא לידי חימוץ וכן הלכה: זה הכלל תפח. אם רואה שהבצק שבידה רוצה לתפוח תלטוש ידה בצונן ותקטפנו ויצטנן:

גמ' תני הראשונה וכו'. למילתיה דר"ג מפרש דלא חיים אפי' הן ממתינות הרבה זו על זו כדנקיט ואזיל שהראשונה האופה בתחלה הוא שוהת כדי שיהא כדי הסיקה להתנור בלבד וא"כ השניה שצריכה להמתין על אפיה של הראשונה ועל הסיק שלה אח"כ שוהא היא כדי שני היסיקן דהראשונה ודידה ואפיה אחת של הראשונה והשלישית שצריכה להסיק עוד לאחר שאפה השניה שיהא היא כדי שלשה הסיקין וכדי שתי אפיות וא"כ אופה היא: עשת ככר ראשון וכו'. כלומר ולא עוד אלא שאתה מוצא שלפעמים הן צריכות להמתין כולן כדי שלשה הסיקין ושלש אפיות ואף הראשונה וכגון שהיה לה כדי שתי ככרות לאפות ולפי שהתנור קטן ואינו מחזיק אלא ככר אחד בלבד צריכה עוד להסיקו כדי לאפות הככר השני והיינו דקאמר שאם עשת בתחלה ככר ראשון בלבד ואפאו נמצא ממתנת על ככר אחרון שהיה נילוש כבר שהרי כולן לשות כאחת להבצק שלה ושוהא היא כו כדי שלשה הסיקין והיינו של השניה שהיא אפאה ככר שלה מיד אחר הראשונה וכדי היסק השלישית וכדי היסק דידה לאפות ככר האחרון ונמצא שיש כאן ג' הסיקין וכן ג' אפיות האחת אפיה דידה של ככר הראשון שלה ואפיה של השניה ואפיה של השלישית וכן אם יש גם להשניה שני ככרין וכן גם להשלישית: תני גמרה זו לישתה וכו'. הא אמילתייהו דחכמים קאי ומפרש כמה שהות לכל אחת ואחת וזהו פחות מהך דר"ג לפי שבשעה שזו לשה חבירתה שכבר לשה עורכת או מקטפת היא ואותה שכבר ערכה וקיטפה מסקת התנור כדי לאפות שלה וכדפרי' במתני' לדברי חכמים ונמצא שזו בשעה שנגמרה לישתה גמרה חבירתה קיטופה והאחרת הסיקה והיא הראשונה שמתחלת בעסק האפייה בתחלה והיא אינה שוהא אלא כדי הסיקה בלבד. והב' שהיתה לשה בשעת עריכת הראשונה וערכה בשעת היסק הראשונה ועכשיו היא מסיקה לא שהתה אחר הלישה והעריכה שלה אלא כדי היסק שלה ואפיית חברתה והיא היא שאפאה כראשונה. והג' שנגמרה הלישה בשעה שהסיקה הראשונה וערכה בשעת אפיית הראשונה ונמצאת שוהא אחר הלישה והעריכה שלה כדי היסק של שניה וכדי אפייתה וכדי היסק שלה הרי כאן שני הסיקין ואפייה אחת: אם עשת ככר הראשון אחרון כדי

קרבן העדה

עד שהוא באויר הבית ולא נפל לארץ יקרא לה שם והאי מצטרפין: ופריך. אויר הבית מצרף אין קרקע הבית מצרף לחמץ. בתמי' מאי שנא הלכך אין לה תקנה כי אם שיניחיה בתוך התנור: אותו ואת בנו. שאסור לשחוט שניהם היום: אע"פ שחישב. אח"כ שלא לשחוט אפילו אחד משניהם מותר: תמן. גבי אותו ואת בנו אוסר ר"א להערים והכא גבי חלה מתיר להערים כדאמרינן לעיל: ומשני הכא. מתיר להערים שלא יעבור על בל יראה וב"י אם יניחנ' כך אבל התם גבי או"ב מה איסורא איכא אם מניח אחד מהן בבור שהרי יכול לעשות לו פרנסה במקומו: א"ר אידי כאן. באותו ואת בנו אינו אלא שבות שנושא בעלי חיים שהוא מוקצה: וכאן חיוב חטאת. לאו דוקא חיוב חטאת אלא חיוב מיתה אם אינו מפריש החלה ואיש ר' יהושע אם לא יפרישנ' מיד שמא ישכח ויאכל בלא חלה א"נ אם אופה בי"ט איכא איסור מלקו': א"ר יוסי בר' בון. ל"ק דר"י אדר"י דהתם גבי או"ב מתיר ר"י להערים כדי לחוס על ממונם של ישראל שלא ימות השני בבור: הכא. גבי חלה מה הפסידא אית לי': ר"י ור' יאשי'. חד אמר כר' אידי וחד אמר כר"י בר' בון: דרש ר' ברכי'. דהלכת' כבן בתירא דמתני': מתניתא אמרה כן. מסיפא דמתניתין מוכח כן דהלכתא כוותי' דתנן תפח תלטוש בצונן משמע דצונן מהני שלא יחמיץ: מיליהון דרבנן. דברי רבי חזקיה בשם ר' לעזר פליגי על ר' ברכיה: כל מקום ששנה ר' וכו' הלכה כסתם. אבל כאן מחלוקות ומחלוקות הוא דהא בסיפא נמי דברי ר"ע הם ואע"ג דקיי"ל הלכה כר"ע מחביריו דוקא מחביריו אבל לא מרבותיו והכא ר"א ור"י רבותיו הן עליה: ל"א סתמא דש"ס פריך אר' ברכיה ל"ל למדרש כבן בתירא פשיטא דהלכתא כוותי' כדתנן במתני' תפח תלטוש בצונן ומשני דמיליהון דרבנן פליגין על זה דסברי דמסיפא ליכא להוכיח דהלכתא כבן בתירא כיון דלאו סתמא הוא והראשון נראה:

הלכה ד מתני' ש"נ נשים לשות כאחת. כל אחת מלא התנור ואין כאן חימוץ אף ע"פ שהאחת ממתנת עד שיאפו השתים: וחכ"א. אין להקל כ"כ שיהו לשות כולן כא' אלא ג' נשים עוסקות כל אחת בבצק שלה: אחת לשה. האחרונה לשה כשחבירתה האמצעית מקטפת והשלישית שלשה תחלה אופה: לא כל הנשים שוות. יש עצלניות ומתמילות אם ישהו כל כך ויש תנור שאינו חם מהר ויש עצים שאינן נבערים מהר: זה הכלל תפח. הבצק בידה שהיא רואה שרוצה לתפוח: תלטוש. ידיה במים צוננין ותקטפנה ותצטנן:

גמ' תני הראשונה. שוהה הבצק שלה כדי שתסיק התנור פעם אחת: והשניי'. שוהה בצק שלה כדי היסק דידה והיסק דחברתה ואפיי' דידה: אם עשתה. הראשונה ככר ראשון בתנור והתחילה ללוש ככר שני נמצא שצריכה להמתין כדי ג' אפיות וכדי ג' הסיקן דשנייה ודשלישית והסיק דידה לצורך הככר האחרון: תני גמרה לישתה. אדרבנן קאי גמרה זה האחרונה לישתה והשנייה קטיפתה דהיינו עריכתה והראשונה גמרה היסיקה אח"כ מתחלת הראשונה לאפות נמצא הראשונה שוהה כדי הסיקה וכו': עשתה הראשונה. ככר הראשון לתוך התנור ואח"כ בככר השני זה הככר האחרון שוהה כדי

מסורת הש"ס

(ביצה פ"ג הלכה ד שם קיו ע"ב)

ע"ז ע ס

פסחים מח ע"ב

שנויי נוסחאות (שו"ג) אדי בד"ו אידי. (שו"ח) מיליהן בד"ו מיליהון. (מ"כ) מחלוקות גד"ו מחלוקת. (סוכ"ז) בצונן בד"ו בצונן.

טוב ירושלים

מן הבית ושם נמי כתיב ל' שביתה כמו בכאן דכי שם והיתה שבת הארץ לכם לאכלה מן השבות אתה אוכל ולא מן השמור וה"נ דכ' תשביתו היינו הך ביטול הפקר שמוציאו מרשותו ומפקירו לכל, ומה"ט א"ש שי' הסוברים דלחמץ ודאי ל"מ ביטול דכיון דעיקר בטול מדכ' תשביתו והרי אינו שבות במה שהוא בביתו. ובזה י"ע כמה ק' על שי' זו דודאי מהני ביטול גם לחמץ ודאי כשמסלקו מביתו ולהסך אין חילוק כלל בין שבת ויו"ט שא"א בשריפה. ויעוין בס' חדושי רמב"ן על מס' פסחים שהאריך בענין ביטול חמץ ודעתו דהוא מטעם היאוש ושיגו שהוא מסלק עצמו מהחמץ ומחשיבו כעפר ואין עוד נפשו להחמץ ולפ"ז י"ע דבשא"ד שאינו ברשותו מהני נמי סילוק עצמו מהחמץ וכדגלי קרא הכא. וי"ל בזה קו' קצוה"ח ס"ס ל"ז: ויפרידנה ויטליכנה כו'. ק"ל הא מיירי ביו"ט ואיך מותר לפורדם הא אסור משום שחיקה. ראיה מכאן דאין שוחן אחר שיחן

ועי' בשעה"מ ס' חו"מ מש"כ לפרר ביו"ט או בשבת העיר בזה ועי' בנ"ח דף נ' א' מש"כ נ"כ דיפוררה ביו"ט ובשבת ע"ש ובשלמא ביו"ט דהכא א"ל דס קסס סובר כמ"ד דהותרה ביו"ט מחיכה ע' ירושלמי פ' כלל גדול ופ' תולין וס"א דבילה אבל בשבת צ"ע הכי: אויר הבית מצרף לחלה אין קרקע הבית כו' ע"ש בק"ע. וי"ל בזה דבדי הרי"ף מש"כ דהלכה כר"א משום דתפסיק הלכה כר"א דס"ל מצרף לחלה ושייך שייכי אהדדי ע' ברא"ש:

דרש ר' ברכיה כהדא דבן בתירא. הק' בש"ק למה פסק כרי"ף כר"א ואף דרבי א' הכי סא ר' ברכיה פסק כבן בתירא. במכת"ה לא זכר מש"כ בעצמו אח"ז בד"ה וחזר דסא עיקר חוליה דר' ברכיה הוא משום דסתם משנה כבן בתירה והרי ר"א חולק על זה דתניא בפלוגתא ר"מ וחכמים:

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ג

פסחי' מח ע"ב

לעיל פ"ב ה"ג ולקמן פ"ט ה"ד ופי' בבלי מג ע"א

פסחי' מט ע"א

פסחי' יג ע"א

עין משפט נר מצוה

א

א טוש"ע או"ח סי' תמט ס"ב

יח

ב מיי' פ"ג מחו"מ הל' ד טוש"ע שם סי' תסא ס"א

כדי שני הסיקון ושתי אפיות: רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת אופות בתנור אחד זו אחר זו וחכמים אומרים ג' נשים עסוקות בבצק אחת לשה ואחת עורכה ואחת אופה. תני ר' הושעיה אחרת באה ולשה תחתיהן. אית תניי *תני בחיטין שלשת קבין ובשעורין ארבעת קבין אית תניי תני בחיטין ארבעת קבין ובשעורין שלשת קבין מ"ד בחטין שלשת קבין בשיש בהן שמנונית בשעורין ארבעת קבין בשאין בהן שמנונית מ"ד בחיטין ארבעת קבין דאינון חטין ובשעורין שלשת קבין דאינון רפישין:

הלכה ה מתני'

*שיאור ישרף והאוכלו פטור סידוק ישרף והאוכלו חייב כרת [א] ואי זהו שיאור כקרני חגבים סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת איזהו שיאור כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו: **גמ'** *רב הונא בשם רב מותר להאכילו לכלבו. תני בר קפרא אין לך סדק מלמעלן שאין תחתיו כמה סדקין:

הלכה ו מתני'

*ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר"מ וחכמים אומרים [ב] בזמנן רבי אליעזר ברבי צדוק אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן: **גמ'** אתיא דרבי מאיר כרבי ליעזר וריבה מן דרבי אליעזר דרבי אליעזר אומר שלא יבוא לידי בל יראה ובל ימצא. רבי מאיר אומר שלא יבוא להפק בל יראה ובל ימצא. אתיה דרבנין כר' יושוע וריבה מר' יושוע דרבי יושוע אומר אין שורפין את הקדשים ביום טוב ורבנין אמרין אפילו בחול אין שורפין את הקדשים. תני א"ר יודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על תרומה טהורה שאסור לשורפה ועל תרומה טמאה שמותר לשורפה על מה נחלקו על התלויה שבית שמאי אומרים אין שורפין ובית הלל אומרים שורפין. *אמרו בית שמאי לב"ה כלום

קרבן העדה

כדי שני היסיקות וב' אפיות: תני ר' הושעי'. לדברי חכמים כשהראשו' מתחלת לאפות באה אחרת ולשה תחתיהן שהרי אינו שוהה יותר מן האחרונה שלשה: בחיטין שלשת קבין. שיעור עיסה של חיטין ללוש בפסח שלשה קבין ולא יותר שאינו יכול להשמ' מידי חימוץ: ובשעורין שלשה קבין. שהשעורין קרובין להחמיץ יותר מחיטים: בשיש בהן שמנונית. שהן חיטין טובים: דאינון חטים. כלומר שהם חסרים וגרועים מלשון אני ובני שלמה חטאים: דאינון רטישין. שהן כתותין ונטושין וקרובין להחמיץ ל"א שהוסרו קליפתן בכתישה תחלה קודם שנטחנו וקמחן מנופ' ביותר:

הלכה ה מתני' שיאור שלא החמיץ כל צרכו: סידוק. כשהוא מחמיץ נעשו בו סדקין: קרני חגבים. סדק לכאן וסדק לכאן: זה וזה. אפילו כקרני חגבים נמי סידוק הוי: ואיזהו שיאור. שפטור זה שאין בו סדק אבל הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו מתוך פחד ורתת שפניו מכסיפין: **גמ'** מותר להאכילו לכלבו. שיאור דחכמים לרבי יהודה: תני בר קפרא. טעמא דחכמים דמחייבין כרת בשיאור דר"י שאין לך סדק מלמעלה שאין תחתיו כמה סדקין וכשהוא למעלה כקרני חגבים הוו למטה כנתערבו סדקין:

הלכה ו מתני' מבערין את הכל. בין חולין בין תרומה חוץ מכדי אכילתו לשבת: תרומה מלפני השבת. שאינו יכול להאכילה לא לזרים ולא לבהמת זרים ולשהותה אי אפשר אבל חולין אין צריך לבער אלא בזמן שיכול למצוא להן אוכלין הרבה: **גמ'** אתיא דר"מ. דאמר במתני' מבערין את הכל מלפני השבת: כר"א. לעיל דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה: וריבה מן דרבי אליעזר. ומחמיר יותר ממנו: דרבי אליעזר וכו'. דאלו ר"א מחמיר במקום שיבא ודאי לידי בל יראה ובל ימצא ור' מאיר מחמיר אפי' בספק שהרי אפשר שימצאו לה אוכלין ולא יעשה איסור כלל: אתיא דרבנן. דמתניתין דאמרי בזמנן כר"י דאמר לעיל לר"א דאין שורפין קדשים ביום טוב: ורובה מר"י. ומחמירין יותר מר"י אפי' בחול. בערב שבת אין שורפין קדשים שאפשר שיאכלם: על הטהורה. שאסור לשרפה בי"ד כשחל ארבעה עשר בשבת: כלום

פני משה

כדי שני הסיקין ושתי אפיות. אי אפשר להעמיד גי' זו אא"כ לא תהשוב כדי שהיית היסק שלה והרי בכל הענין הזה חושב אף כדי ההיסק של האשה האופה ומפני שכל זמן שאינה רודה הפת להתנור שהייה מיחשבא. ולכך צריך לגרוס כאן אדרון כדי שלשה הסיקין וג' אפיות והיינו אם לא עשת הראשונה בפעם הראשון אלא ככר אחד בלבד לפי שאין התנור מחזיק יותר וצריכה להמתין לאפיית ככר האחרון שלה שככר נילוש ונגמר עד שיאפו בתחלה השניה והשלישית את הככר הראשון שלהן ונמצאת ממתנת הראשונה באפיית ככר האחרון כדי הסקה של השנייה וכדי אפייתה וכדי הסקה של הג' וכדי אפייתה וכדי היסק שלה בשביל ככר האחרון הרי כאן ג' הסיקין וג' אפיות שממתנת עד שתוכל לאפית ככר האחרון וזהו הנכון ושפיר מיתפרש לפי [illegible] דלעיל והרי ג"כ שיעור השהייה לדברי חכמים לעולם פחות היא מדברי ר"ג: ר"ג אומר וכו'. חוזר הש"ס ומליין להא דמתני' וכדי לסיים הא דתני ר' הושעיה לדברי חכמים ואחרת באה וכו' וכלומר וא"כ כשהשניה והשלישית מסיימות מלאכתן חוזרת האחרת והיא הרא"ש נה ומתחלת בלישה וכשהיא עורכת השניה היא לשה וכו' וכך חוזרות חלילה: בחטין ארבעת קבין. שיעור העיסה נקט עד כמה הוא עושה אותה אם היא של חטין עד ג' קבין וכו' ואית תניי איפכא ומפרש מ"ד בחטין ג' קבין בשיש בהן שמנונית וכו' כלומר כשהם חטין יש בהן יותר שמנונית משעורין ולפיכך ג' קבין של חטין עושין כל כך קמח כמו ד' של שעורין ומ"ד בחטין ד' קבין בשככר נעשה קמח הוא מגיד דאינון הטיין שנמשך העיסה מהן כחוש הזה וכלילתן רכה אבל של שעירין דאינון רטיטין העיסה הנעשה מהן קשה ונפררת וכלילתן עבה והותו ג' קבין של שעירין עולין הן בלישה כמו הד' קבין של חטין ולא פליגי אלא מר בגרעינין הוא משער ומר בקמח שלהן הוא משער:

הלכה ה מתני' שיאור זה שלא החמיץ כל צרכו: ישרף. לכתחלה והאוכלו פטור מכלום: סידוק. דרך הבצק כשמחמיץ נעשה סדקים סדקים: כקרני חגבים. אם נראה סדק לכאן וסדק לכאן כמו קרני החגבים: וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת. ואפי' לא נראה למעלה אלא כקרני חגבים לפי שאין לך סדק מלמעלה שאין לו כמה סדקים מלמטה והרי נתערבו סדקיו למטה: ואיזהו שיאור. שהאוכלו פטור כל שאין בו סדק כלל אלא שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו מתוך פחד ומתוך כך פניו מכסיפין והלכה כחכמים: **גמ'** מותר להאכילו לכלבו. הא דקתני שיאור ישרף והאוכלו פטור היינו דוקא אם הוא כקרני חגבים לר' יהודה אבל זה שהכסיפו פניו ס"ל לר' יהודה דאפי' בישור א"צ אלא מותר בהנאה ולהאכילו לכלבו ואינו אסור אלא באכ' לי: תני בר קפרא וכו'. טעמא דחכמים מפרש וכדפרישית במתניתין:

הלכה ו מתני' מבערין את הכל מלפני השבת. בין חולין ובין תרומה מלבד מה שצריך כדי אכילתו לשבת: תרומה. שאינו יכול להאכילו לא לזרים ולא לבהמה ולהשהותה אי אפשר מבער היא מלפני השבת מה שעתיד לבער וחולין בימצא להן אוכלין הרבה ה"נ לבערן אלא בזמנן בשבת ואין הלכה אלא כר"א איש ברתותא דהברייתא דקאמר מבערין את הכל מלפני השבת ואיפסק הלכתא כוותיה בגמרא דהבבלי: **גמ'** אתיא דר"מ. דאמר מבערין את הכל מלפני השבת ומשום דחיישינן שמא לא ימצא אוכלין לאכול כל החמץ וישכח בשבת לבערו ויבא לידי בל יראה ובל ימצא וזהו כר' אליעזר דהלכה ג' גבי חלה בטומאה דקאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה דאם יפרישנה ויניחנה עד הערב אתי לידי בל יראה ובל ימצא: וריבה מן דרבי אליעזר. ועדיפא הא דרבי מאיר מדר' אליעזר דאלו רבי אליעזר אומר שלא יבוא וכו' דהתם מסתמא יבא לידי כך ואלו רבי מאיר היינו אפי' לספק שמא יבא לידי כך וכדפרישית. אתיא דרבנן כר' יהושע וכו' ועדיפא מדר' יהושע דאלו ר' יהושע קאמר לעיל שם אם לא יקרא לה שם עד שתאפה וא"כ כשיקרא שם הלה יצריר אתת לחלה הוי כשורף קדשים ביום טוב ואלו לרבנן דהכא דסברי מבער הכל בזמנו ואף התרומה ומשום דסבר"ג אפי' בחול בע"ש אין שורפין את הקדשים דאכתי חזיא לאכילה עד למחר קודם זמן איסורו: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל דפליגי לקמיה בתלויה אבל בתרומה טהורה בי"ד שחל להיות בשבת דכ"ע אין שורפין אותה בע"ש שמא ימצא לה אוכלין. כי פליגי בתרומה תלויה דלבית שמאי אין שורפין אותה בע"ש ולב"ה שורפין דהא אכל מקום לא חזיא לאכילה: כלום

רידב"ז

אתיא דרבי מאיר כר"א וריבה מדר"א דרבי אליעזר אמר שלא יבוא לידי בל יראה ובל ימצא פי' דר"א לא סבירא ליה דמותב לטנוך במצוה בלא תעשה שלא באת לפניו כדפירשנו לעיל בה"ג דס"ל דמותר לתקן ל"ת שהיא אינה בידו ואינה לפניו בל"ת שהיא עדיין לפניו ובידו וה"נ סבירא ליה לר"מ דמתקן הל"ת דב"י אפילו בספק איסור ב"י דהוי ספק שמא יפשע לבטל בשבת ויבא לידי ב"י כמו דכ' המלהמות להרמב"ן ז"ל ולפיכך ס"ל דמחוב לבער לפני השבת שאינו בידו הל"ת דב"י דהא בע"כ אתיא מותר לתקנו בהל"ת שהוא עדיין לפניו דהא ס"ק עדיין לפניו ואתיא דרבנן כר"י וריבה מדר"י דר"י אמר אין שורפין את הקדשים ביום טוב ורבנן אמרי אפילו בחול אין שורפין את הקדשים פי' דר"י סבירא ליה דאסר לתקן הל"ת דב"י בהעברת איסור בש"ק בי"ט משום דהל"ת דב"י אינו לפניו והאיסור דש"ק עדיין לפניו וה"נ סבירא ליה לרבנן דתבער חולין בזמנו דאינו מחוב לבער ער"ש משום שמא ימצא אוכלין ואי לא ימצא אוכלין יבער בשבת משום דש"פ הדין מותר לבער בזמנו כעשה דתשביתו אף דאפילו מפרר וזורה הוי מלאכה דאורייתא מ"מ מותר משום מלוה בזמנו דילפינן ממילה ותמיד של כל מלית בזמנו כדאיתא בתוס' ז"ל כ"מ' יבמות דף י' ע"ב [ועיי' בדברינו בתוס' כרי"ד דמכוהר כ"ו] וע"כ ס"ל דבתרומה אסיר לבער קודם השבת אף אם ירצה והגם דיותר טוב לעבור הקל הקל מלעבור החמור וטוב יותר לעבור על ש"ק מלעבור על מלאכה דאורייתא והוי דבר שאיפשר לו לעשות מע"ש כיון דאינו הם על הפסד ממון והאיך ידחה שבת הא לא הוי דומיא דתמיד כדאיתא בתוס' ז"ל

שנויי נוסחאות (שו"א) הסיקן כד"ו הסיקין. (שו"ב) בחטין כד"ו בחיטין. (שו"ג) אחרת כד"ו ואחרת. (שו"ה) חטין כד"ו חטיין. (שו"ד) ואי כד"ו אי. (שוכ"ד) אליעזר כד"ו אלעזר. (שוכ"ה) וריבה כד"ו ורובה. (שוכ"ע) אתיה ד"ו אתיא. וריבה כד"ו ורובה

טוב ירושלים

דרבנן כר' יהושע וריבה מרי יושוע כו'. אפילו בחול אין שורפין את הקדשים וצ"ע אמו ר' יהושע מתיר לשרוף היכא שימצא כבן. ועוד דס"ל למתלי בפ' ר"ם ורבנן אם חוששין להפסד קדשים והו ר"י נופי' ס"ל הכי בבבלי י"ג א': ארוי נ"נ ב"ש וב"ה כו' מובטחין אנו שאין אליהו בא כו'. עי' בבלי י"נ א' שאמרו ככר בקשו ולא מצאו עי' שם ברש"י וירש"ע מסת דקיי"ל בהא"ל דרבה הוא"ל ואי מקלעי אורחים ולמה לא נימא ככר בקשו ולא מצאו ולפי' רבם בהככה לדברי תוס' א"ל לב"ש דל"א דאמריך הוא"ל ולב"ה א"ל ואיל. ובאמת בתלויה ל"פ ב"ש וב"ה דהכא תליא נמי פ' ר"א ור"י בבבלי בסרות ל"ד א':

אתיא

עין משפט
נר מצוה

יט
א מיי' פ"ג מה' כל' ס
טוש"ע או"ח
סי' תסד ס"ז
כ
ב מיי' פ"ס מק"פ הל' ס

פני משה

כלום אתם אומרי' בטהורה שלא תשרף. עדיין ואפי' אין לו אוכלין עכשיו שמא כהן אחד קנה שביתה בתוך התחום ויבא למחר קודם זמן האיסור ויאכלנה א"כ תלויה נמי שמא אליהו קנה שביתה בהר הכרמל כלומר במקו' קרוב ויבא למחר ויעיד עליה שהיא טהורה: מובטחין אנו וכו' ולא ביו"ט. מפני הטורח: אתיא דר"א בר' צדוק. דמתניתין כר"ג בפ"ק בהלכה ו:

כמה דר"ג מה שני בין חולין לתרומה. שמחלק בין חולין לתרומה כדקאמר התם חולין נאכלין כל ד' ותרומה כל חמש כך ר"א בר' צדוק אמר דמחלק בזמן ביעור בין חולין לתרומה וא"כ כמה דתימר תמן דאיפסקא הילכתא שם כר"ג ה"נ דכוותה הלכה כר"א בר' צדוק:

הלכה ז מתני' ההולך. בארבע' עשר: ואם לאו. שאין שהות כל כך יבטל החמץ בלבו דמדאורייתא סגי בכך: להציל. את ישראל הנרדף מיד הגיים וכו' יבטל בלבו ואפי' יש שהות לחזור ולבער: ולשבות שביתת הרשות. שהולך לשמוח ביו"ט בבית אוהבו או קרובו ולניח שם יחזיר מיד לבער ואחר כך אם יכול לילך ילך:

גמ' בא וראה מה גדול הוא השלום. דקחשיב במתני' מילת בנו ושחיטת פסחו שהן בחיוב כרת וסעודת אירוסין בבית חמיו שאינה אלא מצוה דרבנן בעלמא ומפני השלום ומשוה אותה לדינא עם אלו דאית בהו חיוב כרת: מילת בנו ושחיטת פסחו. אם היום שהיהן לפניו מי קודם מהן למצוה: אפילו יכול וכו'. אלהציל מן הגיים קאי שאפי' יש לו שהות לחזור ולבער ילך ל אחר כך אפי' כן א"צ לחזור ולבער אלא מבטלו בלבו דאל"כ מאי קמ"ל הא לא ידעינן דפקוח נפש גדול הוא ואפי' שבת הוא דוחה:

ירושלמי

כלום אתם אומרים בטהורה שלא תישרף אלא שאני אומר שמא כהן אחד שבת בתוך התחום והוא בא ואוכלה בשבת. אף תלויה לא תישרף שאני אומ' שמא אליהו שבת בהר הכרמל והוא בא ומעיד עליה בשבת שהיא טהורה. אמרו להן בית הלל מובטחין אנו שאין אליהו בא לא בשבתות ולא בימים טובים רבי אבהו בשם ר' יוחנן אתיא דרבי אלעזר בי רבי צדוק כרבן גמליאל כמה דרבן גמליאל אמר מה שני בין חולין לתרומה כן ר' אלעזר בי רבי צדוק אמר מה שני בין חולין לתרומה. כמה דתימר הלכה כרבן גמליאל ודכוותה הלכה כרבי אלעזר ב"ר צדוק:

הלכה ז מתני' [א] *ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לא יבטל בלבו להציל מיד הגיים ומיד הנהר ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד: **גמ'** א"ר יוסה בי ר' בון בוא וראה מה גדול הוא השלום שהוקש לשני דברי' שחייבין עליהן כרת *מילת בנו ושחיטת פסחו. מי קודם אמר רבי פינחס מן מה דכתיב [ב]המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו. הדא אמרה שמילת בנו [י] קודמת לשחיטת פיסחו אפילו יכול לחזור ולבער ולילך ולהציל אפילו

נליון הש"ס
[א]עיין בכסף"מ פ"ג:

מסורת הש"ס
פסדי' מס פ"ט
[ב] יבמות פ"ע [...] ע"ב ופ' מכילתא בא מבכא פי'

קרבן העדה

כלום אתם אומרים בטהורה שלא תישרף. מעמא מאי הרי כבר בקשו להם אוכלין ולא מצאו ובשבת א"א לאורח לבוא אלא ודאי שאני אומר וכו': ה"ג שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים. וה"פ היום ע"ש ולמחר הורה אור ערב יום טוב וטעמו של דבר מפני הטורח שיש להן לעסוק בסעודת שבת ויטרדו בו: כמה דר"ג אמר מה שני בין חולין לתרומה. כלומר דר"ג סובר דיש לחלק בין זמן תרומה לחולין דחולין נאכלין כל ד' ותרומה כל חמש שאין אוכלין מצויין כל כך לתרומה: כמה דתימר וכו'. כלומר כי היכא דקאמרת לעיל בפ"ק (דף ד) הלכה כר' גמליאל השתא דר"ג ורא"צ"ל בחדא שיטתא קיימא נאמר נמי דהלכה כרא"צ"ל:

הלכה ז מתני' ההולך. בי"ט: אם יכול. שיש שהות ביום: להציל מן העכו"ם. את ישראל הנרדפים: יבטל בלבו. ולא יחזור ואפילו יש שהות דמדאורייתא סגי בביטול בעלמא אפילו לחמץ ידוע אם רוצה לשרפו אח"כ: לשבות שביתת הרשות. שהלך לשמוח בפסח בבית אוהבו וקרובו: **גמ'** בוא וראה מה גדול הוא השלום. כלומר איך השלום הוא דבר גדול שהרי מדמה לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו לשחיטת פסחו ולמילת בנו שבשניהם איכא חיוב כרת בהעברתן וקסבר דאכילת סעודת אירוסין גבית חמיו אינו אלא משום איקרובי דעתיה דארוס וארוסתו וקרוביה א"כ לכך אינו חוזר שלא יקצוף עליו חמיו: מילת בנו ושחיטת פסחו מי קודם. מי אמרינן דפסח קודם דתדיר דנוהג בכל שנה ומילה אינה אלא פעם אחת כל ימי חייו או דלמא מילה קודם דנכרתו עליה י"ג בריתות: אפי' יכול לחזור ולבער. הכא דתנן במתני' ההולך להציל מן הנהר וכו' יבטל בלבו היינו דלא יחזור אע"פ שלדעתו לא יעבור זמן ההצלה אם ילך תחלה לבער קמ"ל דאסור לחזור ולבער אפי' יש פנאי להצלתו:
אפילו

תוס' הרי"ד

ר"א בשם ר"י אתיא דר"א בר"צ כר"ג כמה דר"ג אמר מה שני כו' פי' פירושלמי הזה יש להבין שפיר פסקי הרמב"ם ז"ל בכך סוגיא יתבאר שיטת הפוסקים ז"ל בכך שיטה ויתבאר לנו במעהאה בטוב טעם ודעת. גרסינן במס' פסחים דף יג ע"א ואיבעיא רב דאמר כהאי תנא דתניא י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין הרזאות עמאות תלויות וטהורות ומשיירין מן הטהורות מזון ב' סעודות כדי לאכול עד הרבעה שעות דברי ר"א ב"י אים נכרית אלמר משום ר' יהושע א"ל טהורות לא ישרופו שמא ימצאו לסן אוכלין א"ל כבר בקשו ולא מצאו א"ל שמא תוך לחומה לנו. א"ל לדבריכם אף תלויות לא ישרופו שמא יבוא אליהו ויטהרנה. אמר לו כבר מובטח לכן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערב יום טוב מפני הטורח אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כראב"י אים כרתותא שאמר משום ר' יהושע וכו' ע"כ ובתוס' ז"ל ד"ה שורפין אפילו אם נאמר דאסור לשרוף טהורות משום מצמרת תרומותי כו' הכא שרי כיון דסופה לאיבוד ולילך לאיבוד כו' כו' עיין שם וכתב הרב אלפסי ז"ל דהלכה כראב"י אים כרתיתא שאמר משום ר' יהושע ובפ"ג גבי מתניתין י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דר"מ וחכ"א בזמנן ר"א בר"צ אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן וכתב הרב אלפסי ז"ל דהלכה כר"א בר"צ דר' יהושע ס"ל כוותיה והקשה ר"א הלמידו ז"ל הא ר"י פליג עם ר"א בר"צ בחולין ומתרץ הר"נ ז"ל דקבעו הלכה כראב"י אים כרתותא שאמר משום ר"י הוא דווקא לענין תרומה אבל לא לענין חולין עיין שם באריכות:

והרמב"ם ז"ל פסק דגם חולין מבערין קודם השבת כר"י וכר"מ דמתניתין ולא כחכמים ור"א בר"צ וכתב הה"מ ז"ל דפסק כר"י שקבעו הלכה כמותו וכסתם מתניהין משום דגירסתו לא היה דברי ר"י אלא סתם מתניתין וכן כתב הלחם משנה ז"ל עיין שם:

ובעה"ם ז"ל מפרש טעם פלוגתתן דבין ר"מ וחכמים ור"א בר"צ הוא דר"מ ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה וע"כ בשבת אסור לבער ע"כ מבער קודם השבת וחכמי' ס"ל דמספר ורוה לרוח וע"כ משום מצות תשביתו רשאי אף בשבת כיון דאינה הב מלאכה ור"א בר"צ ס"ל גם כן כחכמים דרשאי בשבת גם כן ע"כ מבער חולין בזמנן אבל תרומה שאוכליה מעטין מבער קודם השבת:

ולכאורה י"ל דכי בשביל שאין ביעור חמץ אלא שריפה ע"כ מבער החולין קודם השבת דלמה לו לבער קודם השבת הא אוכלין מצוין והא דבשבת לא מצי לבטל פן יבטלו. דהא מדאורייתא בביטול סגי ולמה גרע מההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותיו יבער ואם לאו יבטלו בלבו ויבדפני בתוס"מ כמו במוצא חמץ בתוך ביתו ביום טוב כחמץ שבטלו מכסה עליו כלי ובחול המועד ישרוף כדאיתא בדף ו' ע"א ובשו"ע סי' תמ"ו והכי נמי כיון דסוף סוף אינו מקיים מצות שריפה בזמנו למה לו להקדים להספיד החולין שמצוין לו אוכלין ולשרוף בע"ש מוטב לו לאכול עד שעת ביעור ובשבת יבטלו קודם זמן איסור ויבערם בלא בזמנו בחול המועד אלא ע"כ דלא נוכל לסמוך על הביטול כמו דגרסינן לעיל בפרק קמא דף י' ע"ב וליבטלים בד' וליבטליה בה' כיון דלאו זמן איסורו הוא ולאו זמן ביעורו הוא דלמא פשע ולא מבטיל ליה וליבטליה בשית כיון דאיסורא וכו' לא מצי מבטל ליה ע"כ הכא נמי לא נוכל לסמוך על הביטול דבשבת דהוא זמן ביעור אינו יכול לבטל דלאו ברשותיה קאי ובה' ובד' דילמא פשע וע"כ כיון דאינו יכול לקיים מצות השבתה בשם בזמנו בשבת ע"כ מבערו בע"ש כדי שלא יבוא לידי ב"י וב"י וכן מפורש בירושלמי

רידב"ז

ז"ל במס' מנחות דף ע"ב וע"כ דס"ל לרבנן כר"י דאסור לתקן ל"ת המורה שהיא אינה בידו ואינה לפניו להזהר ממנה דבע"כ אתיא באיסור הקל דהוא עדיין לפניו ובידו הוא ודיבה מדר"י דש"ק בחול קל יותר מש"ק ביו"ט משום דהוי עשה ול"ת:

ר"א בשם ר"י אתיא דר"א בר"צ כר"ג כמה דר"ג אמר מה שני בין חולין לתרומה פי' תיבת מה שני הוא לשון קצר והכוונה מעין שניהן כדאיתא בפ"ק ה"ג על הא דר"ג דגרסינן שם דר"ג אומר מעין שניהם והוא כדאיתא בבבלי ר"ג הוי מכריע וה"נ קאמר דר"א בר"צ אתיא כר"ג כמה דר"ג אומר מה שני ר"ל מעין שניהן ולאו דר"ג ור"א בר"צ קיימא בחד ביטה ו"א אלא דקאמר דרבי אליעזר בר"צ הוא כאן מכריע כמו ר"ג התם מכריע ועל כרחך כמה דתימר הלכה כר"ג משום דהוי מכריע כן הלכה כרבי אליעזר בר"צ דהוי מכריע ועיי' בתוס':

מילת בנו ושחיטת פסחו מי קודם פי' דהרשב"א ז"ל כתב במס' יבמות דף ע"א ע"א דאפילו ערל גמור שלא יכול למולו. אין מעכב פסחו דהמול לו כ"ז א"ר ואז יקרב לעשותו והאי לאו בר הכי הוא עיי"ש ולא דמי לערלית עלמי דבפירוש גזר רחמנא דכל ערל לא יאכל בו אבל גבי ערלות דבניו לא כתב רחמנא דערלות דבנו מעכב אלא נזה"כ הוא המול לו כ"ז וגו' וכיון דלאו בר מילה הוא אינו מעכבו. באכילת פסחו ולא גזר רחמנא דלא יקרב לעשותו אלא כשימול לו כ"ז רק דיוקא כשיכול למולו משא"כ כשאינו יכול למולו וע"כ מיבעיא ליה כשאינו יכול לקיים שניהם מילת בנו ושחיטת פסחו דאם ילך למול בנו לא יהיה לו עת לשחיטת פסחו ואם ישחוט את פסחו לא יכול למול בנו מי קודם דאפשר דמילת בנו קודם דתדיר לגבי פסח או דלמא דשחיטת פסחו קודם ואף דלא ימול לבנו משום דלא גזר רחמנא דלא יקרב לעשותו אלא כשימול לבנו רק דווקא במקום דיכול למולו ולעשות פסחו ואז אל יקרב לעשותו אלא כשימול לבנו אבל במקום דלא אפשר למולו ולעשות פסח אז הפיר עושה פסח אף דלא ימול לבנו ע"כ מיבעיא ליה דזה מהן קודם וע"ז א"ר פ מן מה דכתיב המול לו כ"ז ואז יקרב לעשותו ויכחה. מכאן דהתורה אחשבה מילת בנו לאקדומי לפסח:
שאין

ציון ירושלים [א]מילת בנו ושחיטת פסחו מי קודם עק"ע שפירש דפסח הוי תדיר לגבי מילה ונפלאתי דבזבחים דף לא מבואר להפך ועתב"ד סי' רסו מ"ש בזה. ובתשובה הארכתי על דברת בתס"ד בנ"ל והכ"מ:

שנויי נוסחאות (ג"ד) בהר נמצ"כ בראש. (טו"ד) לעשתו בד"ו לעשותו.

טוב ירושלים

אתיא דראב"ץ כר"ג. פ' בבלי מ"ש א' מביא הגמ' ברייתי' דר"ג ס"ל הכי להדיא: **מילת** בנו ושחיטת פסחו מי קודם כו'. נתחבטו המפרשים דהא מבואר דמילת זכריו ועבדיו מעכבין אותו בשחיטת פסחו. אבל נלע"ד דאתיא כר"א דס"ל במכילתא דאינו מעכב כלל ואז יאכל בו קאי אעבד וא"כ שפיר ע"ל מי קודם ונ"ל מן מה דכ' כו' ור"ל דלהכי כתב קרא להקדים מילה לשחיטת פסח. ועי' זבחים כ' א':

מערכת הערוך ולשבות שביתת הרשות. בערוך (ע' שבת כ) לשבות אצל רבו או אצל מי שהוא גדול ממנו. [סח] גדול הוא השלום. בערוך (ע' ס גדול השלום שהוקש לב' דברים שחייבין עליהן כרת מילה ושחיטת פסח:

אפילו יכול לילך ולשבות לחזור ולבטל [a] שאין שביתת הרשות אצל רבו או אצל מי שהוא גדול ממנו בחכמה. כך שנה רבי המעשה קודם לתלמוד. נמנו בעליית בית ארים בלוד התלמוד קודם למעשה. *ר' אבהו שלח לרבי חנינה בריה יזכי בטיבריה. אתון ואמרין ליה גמל הוא חסד שלח ומר ליה המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך לטבריא. שכבר *נמנו וגמרו בעליית בית ארים בלוד שהתלמוד קודם למעשה. רבנין דקיסרין אמרין [ב]הדא דתימר בשיש שם מי שיעשה אבל אם אין שם מי שיעשה המעשה קודם. דלמא ר' חייא רבי יוסי ר' אימי ענון למיתי גבי רבי אלעזר אמר לון אן הויתון. אמרין ליה גמל חסד. אמר לון ולא הוה תמן חורנין אמרין ליה מגור היה:

הלכה ח מתני' [י] *וכן מי שיצא מירושלם

ונזכר שיש בידו בשר קודש אם עבר הצופים שורפו במקומו ואם לאו חוזר ושורפו בפני הבירה מעצי המערכה עד כמה הן חוזרין *ר' מאיר אומר זה וזה בכזית רבי יהודה אומר זה וזה בכביצה וחכמים אומרים בשר קודש בכזית [י] והמץ כביצה:

גמ' רבי סימון בשם רבי יושוע בן לוי כתיב °ביום ההוא יהיה על מצילות הסוס קדש וגו'. *עד מקום שהסוס רץ ואינו עושה צל. רבי שמואל בר רב יצחק בעי אם קודש הוא ישרפנו במקומו שכן אפילו בירושלם שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה.

ההן

קרבן העדה

אפילו יכול לילך וכו'. והא דתנן במתני' ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד אפילו יש פנאי לבער אחר שיקנה שביתה אפילו הכי צריך שילך תחלה לביתו ולבער: ופריך שאין שביתת הרשות וכו'. הלא אין שביתה לדבר הרשות אלא לקבל פני רבו א"כ למה קרא התנא שביתת הרשות: ומשני כך תורה אור שנה רבי המעשה קודם לתלמוד. הלכך שנה כאן דביעור המן קודם להקבלת פני רבו: ארים. שם אדם: התלמוד קודם למעשה. ודלא כרבי: יזכי בטבריא. שילמוד תורה בטבריא: אתון ואמרון ליה. באו ואמרו לו לרבי אבהו שר"ח בנו עוסק בג"ח בטבריא שלח לומר ליה לר"ח בריה דרבי אבהו המבלי אין קברים בקסרין שהיית יכול לישב במקומך ולעסוק בג"ח ולמה שלחתיך לטבריא אם לא לעסוק בתורה: בשיש שם מי שיעשה. ההיא הוא דפטור: אבל אין מי שיעשה. ודאי המעשה קודם שלא יתבטל: דלמא ר"ח וכו' מעשה שר"ח ור"י ור"א נתאחרו לבא אצל ר"א לבית המדרש: א"ל. היכן הייתם אמרו ליה לגמול חסד: אמר לון. ולא היה שם אנשים אחרים בהדיה שיעשה המעשה ולא תצטרכו לבטל מלימוד: א"ל מגור היה. גר היה זכרים בארץ נכרייה ולא היה לו קרובים [י]ד שיתעסקו בו:

הלכה ח מתני' שיש בידו בשר קדש. עמו בדרך ונפסל ביוצא שמחילת קדשים קלים חומות ירושלים: אם עבר צופים כל מקום שמשם רואים את בית המקדש: שורפו במקומו. ולא הטריחוהו לחזור: ואם לאו חוזר ושורפו. דכתיב בקדש באש תשרף במקום אכילתו שריפתו: זה וזה. חמץ דאמרינן לעיל ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו ובשר קדש שעמו: בכביצה. אבל בפחות גבי חמץ יבטל בלבו ובשר קדש שורפו במקומו: גמ' עד מקום שהסוס רץ ואינו עושה צל. דהיינו עד חצי היום שכל שעות היום ההנה נוטה לצדדין וצל האדם והבהמה נוטה לצידו כשהחמה במזרח צל האדם למערב אבל בחצי היום עומד' באמצע הרקיע בראש כל אדם וצל הסוס תחתיו ומפני מרוצת הסוס אין ניכר צילו שתחתיו וה"פ עד המקום שיכול הסוס לרוץ עד חצי היום יהיה ירושלים לעתיד בנוי ואיידי דאיירי ביציאת ירושלים בשעריה דקתני וכן מי שיצא מירושלים נייתי ליה הכא שעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים: בעי. פריך אהא דתנן שורפו לפני הבירה כיון דקדש הוא ישרפנו במקומו במקום אכילתו דהיינו בפנים ולא לפני הבירה: ומשני שכן אפי'. נטמא בירושלים שורפו לפני הבירה ולא במקדש עצמו כ"ש זה שנפסל ביוצא ל"א קשיא ליה אמאי ישהה המצוה ולמה לא ישרפנו במקומו כיון שיוכל לראות המקדש כאלו שריפתו בקדש הוא ומשני שאפילו בירושלים הטריחוהו לשרוף לפני הבירה דוקא:

ההן

פני משה

אפילו יכול לילך ולשבות ולחזור ולבער. כצ"ל הא דקתני ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד אפי' יש עדיין שהות לקנות שביתה ולחזור ולבער וכמ"ד דביעור חמץ עד שתחשך: שאין שביתת הרשות אצל רבו וכו'. מילתא באנפי נפשה היא ולפרש דהא דקתני שביתת הרשות אל תאמר שילך אצל רבו או אצל מי שהוא גדול ממנו בחכמה ללמוד ממנו נמי רשות מיקרי לגבי מצות ביעור חמץ הלכך קאמר דלא היא כדמסיים ואזיל: כך שנה רבי וכו'. כלומר כך היה שונה רבי מעיקרא אבל נמנו וגמרו בעלית בית ארים בלוד שהתלמוד קודם למעשה מפני שמביא לידי מעשה: יזכי בטיבריה. שיזכה בתורה ללמוד אצל ר' יוחנן שהיה בטבריא: גמל הוא חסד. מטפל ומתעסק הוא עם צרכי קבורת מתים ושלח ליה אביו ואמר המבלי אין קברים בקסרין במקום שהי' ר' אבהו שם שלחתיך וכו': אבל אין שם מי שיעשה. מצוה זו אשר לפניו המעשה היא קודם להתלמוד: דלמא. מעשה בר' חייה וכו' שהיו מתאחרין לבא גבי רבי אליעזר ללמוד בהשעה הקביעה ושאל להן היכן הייתם והשיבו שגמלו חסד עם המת וא"ל וכי לא היו שם אחרים שיתעסקו בו וא"כ התלמוד הוא קודם והשיבו מגיר הוה שכן שלהם היה מלבין משכנתה ומגרת ביתה ולא הי' אנשים אחרים שיתעסקו עמו:

הלכה ח מתני' וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קודש. ונפסל ביוצא דירושלים מחיצה היא לאכילת קדשים קלים: אם עבר הצופים. הוא שם מקום שמשם יוכל לראות ירושלים והמקדש מרחוק ולפי שאין כל סביבות ירושלים נראין כל כך מרחוק מפני ההרים כדכתיב ירושלים הרים סביב לה: שורפו במקומו. ולא הטריחוהו חכמים להחזירו ולשורפו בקדש כדין כל הקדשים הפסולין שמצותן לשרוף בקדש ואם לאו חוזר וכו': זה וזה. חמץ שנזכר שיש לו בתוך ביתו דלעיל ובשר קדש דהכא: כביצה. אבל בפחות מזה בחמץ מבטלו בלבו ובשר קדש שורפו במקומו ומסיק התם דלרבי מאיר גרסי' זה וזה בכביצה דקסבר חזרתו כטומאתו מה טומאת אוכלין בכביצה אף בחזרתו כן ור' יהודה היא דסבירא ליה זה וזה בכזית דקסבר חזרתו כאיסורו שהוא בכזית: וחכמים אומרים בשר קדש בכזית. כדמפרש טעמא הכא בגמרא משום דבשר קדש אין לו תקנה בביטול החמירו בכזית אבל חמץ דאית ליה תקנתא בביטול לא החמירו עד כביצה והלכה כחכמים:

גמ' כתיב ביום ההוא וכו'. איידי דקתני צופים במתני' דעכשיו אין ירושלים נראה מרחוק בכל סביבותי' בשוה מייתי להאי קרא דדריש ריב"ל שעתיד הקב"ה להוסיף על מדת ירושלי' עד ו' שעות יותר דכתיב מצילת הסוס עד שהסוס רץ ואינו עושה צל מצדדיו אלא כצל הוא תחתיו דבחצי היום כשהשמש באמצע הרקיע אין צל האדם והבהמה נוטה לצדדין אלא נראה כאלו הוא תחתיו: אם קדש הוא ישרפנו במקומו. כלו' דקאמרת שיצא מירושלי' ונזכר שיש בידו בשר קודש ואם דכתי קרית ליה קדש אף על פי שנפסל ביוצא בתמיה ולמה לא ישרפנו במקומו ומשני שכן מצינו אפי' נפסל בירושלים כגון שנטמא כדתנן לקמן בפ' כיצד צולין נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה ולא קאמר ישרפנו במקומו במקום אשר נטמא אלא להראות דכל פסולי קדש מצותן לכתחלה לשרפן בקדש:

ההן

רידב"ז

שאין שביתת הרשות הרא"ש ז"ל גירס נהו שביתת הרשות ההולך אצל רבו או מי שהוא גדול ממנו בהכמה כאן שנה רבי כו' פי' דקשה ליה למה [illegible]

תוס' הרי"ד

בירושלמי בפ' אלו עוברין בסדיא דטעמא דר"מ שלא יבוא לידי ב"י וב"י (כאשר נכיא לקמן בע"ס) ותיישינן שמא יבוא לידי ב"י ובל ימצא ע"כ מבער מלפני השבת כדי שלא [illegible]

כא — א טו"ר או"ח סי' תמד

כב — ב מיי' פ"ג מפסה"ק הל' ט

כג — ג מיי' פ"ג מחו"מ הל' פ שו"ע שם

גליון הש"ס

צפר' נכמ"ם פ"ג מח"ת הל' ד וכס"מ וכסו"פ יו"ד סי' כשו ע"ש:

מסורת הש"ס

ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז · קדושין פ"א ה"ז · פסחים פ"ג ה"ח · [illegible]

שנויי נוסחאות (פו"א) ולבטל בכי"ל לבער. (פו"ב) בחכמה נמ' בתורה. (פו"ד) ארים נד"ו ארוס. (פו"ג) חנינת בריה יזכי בכי"ר חנניא בריה למיתב. (פו"ו) אתון ואמרין בכי"ר שלחין אמרון. (פו"ז) ארים נד"ו ארום. (פו"ב) יוסי נד"ו יוסי. (פו"ח) היה נד"ו הוה. (פו"ט) בבביצה נד"ו כביצה.

טוב ירושלים

ר' סימון בשם ריב"ל כתיב ביום ההוא כו' ועיין הגה"ה כ"ע לומר דנ"ל והוא מתאים לדברי הבבלי וכפ"מ שמשמעתי מאחי כאברך הרו"ב לפמ"ם במסכת נגמר הדין דהיה אחד עומד בסודרין והסוס רץ וגו' והוא כשלש פרסאות מב"ד עיי"ש, וכ"ע להוסיף דקאי על המשנה לפרש צופים עד היכן נקרא ולו"א עד שיעור זה ושפיר שייך על משנתנו ולא משום שמדבר מסערי ירושלים: ר' שמואל בר רב יצחק בעי אם קודש הוא ישרפנו במקומו כו' ע' ק"מ שנדחק הרבה ואולי י"ל דהא כקו' תוס' דכיון דהוא דאורייתא דצריך לשורפו במקום קדושתו וכמש"כ רש"י והרי כשנטמא בירושלים צריך לשורפו לפני הבירה מעצי המערכה א"כ מ"ש שורפו במקומו כיון דמה"ת שצריך לשורפו במקום קדושתו ע' תוס' שבק' כן על רש"י:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ח מהל' אבות הטומאה הל' יז סמ"ג אבות הטומאה ב, עשין תפח ס"ג
ב ב מיי' שם, טוש"ע או"ח שם ס"ד

גליון הש"ס

בפי' תוס' מע"ש פ"א ד"ס וחכמים:

מסורת הש"ס

פסחי' סט ע"ב

בב ע"א

ההן יוצא מה את עבד ליה כי מטמא בחוץ או כי מטמא בפנים אמר רבי יוסה מכיון שנמצא פסול מחמת מקומו נעשה כמטמא בחוץ. אמר רבי יוסי בי רבי בון טהור הוא דבר תורה את הוא שגזרת עליו טומאה לא דייך שגזרת עליו טומאה אלא שאת מבקש לעשותו כמטמא בחוץ אלא כמטמא בפנים. אית תניי תני *ומחלף רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסי כמתניתין. אמר ר' יודן סימנא מן ההיא דברכות עד כמה מזמנין עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה תני פחות מיכן אין מטריחין עליו שיחזיר מה בין זה לזה זה יש לו ביטול. עד כדון בשר קודש חמץ מניין אמר רבי יוסי בי רבי בון מן מה דתנינן וכן מי שיצא מירושלם הדא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין:

הדרן עלך פרק ואלו עוברין

הלכה א מתני' *מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאינן עושין או ממקום שאינן עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי המקום שהלך לשם ואל

פני משה

ההן יוצא מה את עביד ליה וכו' בעלמא קאי ומשום דשקיל וטרי הש"ס בסוף מכלתין אם גזרו טומאה על בשר קדש שנפסל ביוצא כמו דגזרו על הפיגול הנותר שיטמאו את הידים והשתא בעי הכא אי אמרת בזה היוצא נזרו ג"כ טומאה עליו מכל מקום איכא למיבעי מה את עביד ליה היאך אתה מחשיב לטומאה זו. ומשום דאשכחן פלוגתא דב"ש וב"ה בשלהי פ' בתרא דשקלים גבי בשר קדשים שנטמא דלב"ש בין שנטמא בא"ב או בולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ ישרף הכל בפנים חוץ משנטמא בא"ב הטומאה בחוץ. ולב"ה הכל ישרף בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים. וזה בשר קדש היוצא אם כנטמא בחוץ מחשבת ליה או כמי שנטמא בפנים והואיל וקילא טומאתו א"כ ישרף בפנים כמי נטמא בולד הטומאה לב"ה: אמר ר' יוסה. מסתברא דמכיון שנמצא פסול מחמת מקומו שיצא חוץ ממחיצתו והשתא ה"ל כמו שנטמא א"כ נעשה כמו טמא בחוץ ולב"ה ישרף בחוץ: אמר ר' יוסי בר' בון. ומאי תיבעי לך דהבע"א מעיקרא לאו בעיא היא שהרי טהור הוא דבר תורה אלא את הוא שגזרת עליו טומאה הואיל ונפסל ביוצא וא"כ לא דייך שגזרת עליו טומאה מדבריהם אלא שאתה מסתפק ומבקש לעשותו כמו טמא בחוץ ולהחמיר עליו שלא ישרף אלא בחוץ בתמיה אלא ודאי כמו טמא בפנים מחשבינן ליה. ולב"ה דקאמרי מה שנטמא בולד הטומאה בפנים משרפין בפנים אף בשר קדש שפסול ביוצא בפנים הוא דשרפינן ליה: אית תניי תני ומחליף. אפלוגתא דר"מ ור' יהודה במתני' קאי דיש שונה דמיחלפת השיטה לר"מ זה וזה בכביצה ולר' יהודה זה וזה בכזית ור' יעקב בשם ר' יסי שונה כמתני' דהכא: אמר ר' יודן סימנא הוא. כדתנן הך במתני' הכא מן ההיא דמתני' דפ"ז דברכות עד כמה מזמנין דר"מ הוא דקאמר עד כזית הלמא דכזית חשיבא לי' וה"נ זה וזה בכזית הוא דקאמר ולר' יהודה הוא דלא חשיבא ליה עד שיהא כביצה כדהתם: תני פחות מכאן. לר"ה מאי דאית ליה אין מטריחין עליו שיחזור אלא שורפו במקומו בקדש: מה בין זה לזה. לדברי חכמים וקאמר זה יש לו ביטול וכו' כדפרישית במתני': עד כדון בשר קדש. אהא דתני פחות מכאן אין מטריחין עליו קאי דמשמע דאף בחמץ כן מדקתני סתמא ועד כאן בבשר קדש שפיר היא דמכיון דלית בי' כשיעור אין מטריחין עליו דמאי איכפת לן ישרפנו במקומו אלא חמץ מנין לך בהוא כן דנימא אם הוא פחות מכביצה אין מטריחין עליו הא מיהת כזית אית ביה יכול לקיים בו מצות ביעור וקאמר ר' יוסי בר' בון דמן מה דתנינן וכן מי שיצא מירושלים משמע דדמיין להדדי בענין שיעור החזרה א"כ הדא אמרה דמה דנפיל להדין כל מה שנופל בדין השיעור לזה נופל לזה וכמו דבבשר קדש לא מטריחינן ליה לחזור בפחות מכשיעור כך הוא גבי חמץ ויבטלנו בלבו ודיו:

הדרן עלך ואלו עוברין

הלכה א מתני' מקום שנהגו לעשות מלאכה בע"פ עד חצות. היום עושין אבל מחצות ולמעלה לאו במנהגא תליא מילתא אלא אסור הוא בכל מקום כדמפרש הכא בגמ' לטעמא דאינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרבנך קרב והואיל וזמן שחיטת הפסח אחר חצות הוא אין האיסור אלא מחצות ולמעלה. והאידנא אף על גב דבטל זה הטעם הגזירה לא בטלה. ועוד איכא טעמא אחרינא ואף בזמן הזה כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמץ ותיקון מצה לצורך הלילה שמצוה לטרוח מבעוד יום כדי להסב מהר כדאמר בפ' בתרא חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל התינוקות שלא ישנו:
בין

קרבן העדה

ההן יוצא. האי פסול יוצא למאי מדמינן ליה לנטמא בעזרה או בנטמא חוץ לעזרה דתנן בפ' בתרא דשקלים רע"א מקום טומאתו שם שריפתו הלכך מיבעיא ליה ביוצא: מכיון שנמצא הפסול מחמת שיצא ממקומו הרי הוא כאלו נטמא בחוץ ושריפתו בחוץ: טהור הוא דבר תורה. מדאורייתא בשר קדש שיצא טהור לגמרי הוא אלא רבנן גזרו טומאה על כל פסולי קדש שהם מטמאין את הידים לא די דגזרו עליו טומאה למה נחמיר שיהא כמטמא בחוץ הלכך כמטמא בפנים הוא ושורפין אותו בפנים: אית תניי דתני במתני' בחילוף דברי ר"מ לר"י ודברי ר"י לר"מ: ר"י בר אחא בשם רבי יסי. תני כמתניתין רמ"א זה וזה בכביצה ורי"א בכזית: סימנא. כי ההיא דברכות. סימן לגירסת מתני' כי הך מתני' דברכות דרמ"א בכזית מזמנין דהוה דבר חשוב ורי"א בכביצה הוא דמזמנין ולא בכזית: פחות מכאן. פחות מכזית לר"י ופחות מכביצה לר"מ אין מטריחין עליו שיחזור: מה בין זה לזה. לרבנן פריך מה בין חמץ לקדש: ומשני זה חמץ יש לו ביטול ואינו עובר עליו מדאורייתא אם לא יבערנו מיד הלכך הקילו בו עד כביצה: עד כדון בשר קדש. הוא דפחות מכאן אין מטריחין עליו חמץ מניין דבפחות אין מטריחין עליו: הדא אמרה. זאת אומרת דבשר קדש וחמץ דין אחד להם ל"א עד כדון בשר קדש הוא דשורף לפני הבירה מעצי המערכה חמץ מניין שמותר לשרפו לפני הבירה מעצי המערכה ומשני מדתניא וכן מי שיצא וכו' משמע דאף חמץ מותר לשרוף שם דלב ב"ד מתנה עליהם:

הדרן עלך פרק ואלו עובר

הלכה א מתני' עד חצות. עד חצי היום תליא במנהגא אבל מחצות ולמעלה איסורא איכא: שלא לעשות. כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת פסחו ותיקון מצה של מצוה:
ואל

תוס' הרי"ד

דפסקי כר"י וכר"מ דמבער הכל מלפני השבת הא ר"א כר"ל מכריע הוא וקי"ל הלכה כדברי המכריע ואם כן קשה הלכתא אהלכתא והא דלא פסקו כרבנן לענין זמן אכילה אף שהוא מכריע משום דרבן גמליאל לאו מכריע הוא טעמיה דנפשיה קאמר פירש"י ז"ל משום דלא נבנית קודש. בדברי ר"מ ור"י בין חולין בין תרומה עיין שם אבל הכא לענין ביעור דר"מ קאמר בלישניה דהכל משמע בין חולין בין תרומה וחכמים אומרים בזמנן משמע גם כן הכל ואם ר"א כר"ל דמכריע בין חולין לתרומה הוי שפיר מכריע ומגהתי בגלא"ח דמקדש זאת.

ואין לומר משום דגרסינן בירושלמי אתיא דר"א כר"ל כר"ג כמה דר"ג אמר מה שני בין חולין לתרומה כן ר"א כר"ל אומר מה שני בין חולין לתרומה כמה דתימר הלכה כר"ג ודכוותיה הלכה כר"א כר"ל אם כן משמע דלפי מה דלא קיימא לן כר"ג בש"ס דילן וס"ל דהכרעה בליבית לאו מכריע הוא דר' גמליאל טעמיה דנפשיה קאמר אם כן ממילא אין הלכה כר"א כר"ל משום דקאי בחד שיטה כר"ג וראיתי בש"ק ז"ל דמקשה על הפוסקים ז"ל דפסקו כר"א כר"ל מהאי ירושלמי כמכר כיון דהירושלמי ס"ל דר"ג ור"א כר"ל קיימי בחד שיטה לחלוק בין חולין לתרומה אם כן כיון דלא קיימא לן כר"ג ממילא אין הלכה כר"א כר"ל וכן כתב במהר"ם אבל באמת ז"א דלכאורה קשה האיך מדמה רבן גמליאל לר"א כר"ל דקיימי בחד שיטה הא סברותיהן חלוקות הא ר"ג סבירא ליה דתרומה נאכלת לאחר חולין משום קדושתה כדאיתא בירושלמי פסחים פרק קמא במסקנא ואילו ר"א כר"ל ס"ל לפיכך דתרומה נשרפת קודם חולין ולא חיישינן על קדושתה וכן כתב בהדיא הגלא"ח ז"ל דסברותיהן חלוקות וכן כתב המס"פ ז"ל:

אלא האמת יורה דרכו דתיבות מה שני בין חולין לתרומה אין להם פירוש אלו התיבות מה שני. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ על פי מה דגרסינן לעיל בירושלמי פרק קמא הלכה כר"ג שהוא אומר מעין שניהם עיין שם. פי' דמכריע הוא כהא"מ בבבלי דפריך וליפסוק הלכה כר"ג דהוא מכריע אמר לי' ר"ג לאו מכריע הוא אלא טעמיה דנפשיה קאמר ואילו בירושלמי סבירא ליה דר"ג מכריע הוא והוא אומר מעין שניהם ע"ז קאמר אתיא דר' אליעזר כר"ל כר"ג כמה דר"ג אומר מה שני בין חולין לתרומה תיבות מה שני הוא קיצור לשון וכאילו אמר מעין שניהם וזהו מה שני דכוונתו מעין שניהם בין חולין לתרומה דרבן גמליאל אומר מעין שניהן בין חולין לתרומה ור' אליעזר כר"ל אמר מעין שניהם כמה דתימר הלכה כר' גמליאל מחמת שאומר מעין שניהם ודכוותיה הלכה כר"א כר"ל דהוא אומר מעין שניהם ואם כן לפי זה אף דבש"ס דילן סבירא ליה דר"ג לאו מכריע הוא דטעמיה דנפשיה קאמר הכ"מ בפלוגתא דר"ג דהתם לא נשנות כדברי ר"מ ור"י תרומה וחולין מה שאין כן במשנה דר"א כר"ל דקאמר ר"מ הכל דהוא תרומה וחולין אם כן ממילא ר"א כר"ל מכריע הוא כדכתב הגלא"ח ז"ל כנ"ל:
אבל

רידב"ז

תני פחות מכאן אין מטריחין עליו שיחזור מלשון זה משמע אבל אם היה רוצה לחזור הרשות בידו להזור ליהנות מעצי המערכה ופריך מה בין זל"ז ר"ל בין חמץ לקודש ומשני זה יש לו ביטול כדפירש התוס' ז"ל כד' מ"מ ע"א כיון שיש לו תקנה בביטול ע"כ לא החמירו בחמץ עד כביצה עכ"ל ז"ל ור"ל כיון דאינו נחוץ לו כ"כ הביעור דהא יש תקנה בביטול ע"כ לא חמיר כ"כ ע"ז שאל עד כדון בשר קודש חמץ מנין ר"ל דהא תני בברייתא בלשון יחיד פחות מכאן אין מטריחין עליו משמע דקאי רק אבשר קודש לבד דהא לא קתני אין מטריחין עליהן ע"כ נ"ל דקאי רק אבשר קודש לבד דאין מטריחין עליו אבל אם רוצה להחזיר הרשות בידו אבל לענין חמץ נ"ל כמו דבסיפא ואם לאו יבטל בלבו הכונה הוא דאסור לחזור משום ביטול מצות פסח ומילה כמו כן בפחות מכשיעור נ"כ אסור לחזור אפילו יש שהות ביום משום דכיון דאין הביעור נחוץ כ"כ ע"כ אסור לחזור כמו בהולך לעשות פסח ויש לו שהות נילך לדבר הרשות ולחזור בודאי דאסיר לבטל עשיית מצוה משום דבר הרשות כיון שהתחיל כבר במצוה אל יתמיגנה כמו כן בפחות מכשיעור שקבעו חכמים אסיר לחזור משום דבפחות מכשיעור עשאו חכמים להביעור דבר שאינו נחוץ כ"כ ע"כ אסור לו לחזור בפחות מכשיעור או דילמא כיון דמ"מ מצוה הוא והלא רק דאינו מחויב לחזור אבל אם רוצה לחזור הרשות בידו ע"ז אמר ריבר"ב מן מה דתנינן וכן מי שיצא מירושלים הלמא דמה דנפל לדין כו' ר"ל דשוין ממש זה לזה וכמו דבקודש רק אין מטריחין עליו אבל הרשות בידו כמו כן נמי גבי חמץ:
סליק פירקא בסייעתא דשמיא

שנויי נוסחאות (סוי"א) כי מטמא בשרי"ל כניטמא (וכן בסמוך). (סוי"ג) כמטמא בשרי"ל כניטמא (וכן בסמוך). (סוי"א) שיחזיר כד"ו שיחזור (סוי"ב) ביטול עד כד"ו ביטול וזה אין לו ביטול עד.

טוב ירושלים

ההו יוצא כו' כמטמא בחוץ. עי' מנחות י"ג ב' דחשב יוצא פסולו מחמת ד"א וע"ל פ"ז ה"ט. דתלי לה בפ' דריב"נ וחכמים וע"ש בבבלי פ"ג פי' וצ"ע דאין לדמות הענינים: טהור הוא ד"ת את הוא שגזרת עליו טומאה. ע"ע פ"א ה"ד ומש"ס כס"ד. ועש"ק. ורבינו פסק שהוא ספק והוא המוס דכשפסיקא לתלמודין דהכא נ"פ כפסיקת הבבלי: פחות מכאן אין מטריחין עליו כו'. דע דממה דאמר מה בין זה לזה זה יש לו ביטול וזה אין לו ביטול מוכח דאף המון ידוע י"ל ביטול ולא כמ"ש הקי"ע פ"א ה"א וס"ג ס"ג:

מסורת הש"ס

ידושלמי חגיגה פ"ב הלכה ד

(תענית פ"ד הלכה ב

תענית כו ע"א

פי' שם

ירושלמי תענית פ"ד ה"ב ו(במגלת תענית דף כט)

קרבן העדה

ואל ישנה אדם מפני המחלוקת. הלכך אף ההולך למקום שאין עושין אל יעשה שהרואה אותו שאינו עושה אין בו מחלוקת שיאמר מלאכה הוא דלית ליה: **גמ'** אין לי אלא הוא זובח פסחו בעצמו מנין שאפילו שליחו יכול לזבחו ת"ל ובשלת ואכלת. משמע דוקא הבישול ואכילה הוא דקפיד קרא שיהא בעצמו אבל זביחה אפי' ע"י שלוחו נמי כשר: מת"ל שם תזבח וגו'. דמשמע שהוא בעצמו ישחט פסחו: אינו בדין וכו'. כלומר בא הכתוב לאסרו במלאכה בשעה שנשחט פסחו שאינו בדין שיהא קרבנו קרב והוא עוסק במלאכתו: אבל. באמת אסרו הכתוב מלעשות מלאכה: כהדא דתני. במגילת תענית: להן כל איניש. לפיכך כל אדם שיש עליו להביא עצים וביכורים: האומר הרי עלי וכו'. תנא והדר מפרש הא דיש עליו להביא עצים היינו עצים למזבח וגזירים והם עצים ארוכים למערכה ואסור ביום הבאתו בהספד ותעני' ומלעשות מלאכה לפי שבאותו היום היה מקריב קרבן והוא הנקרא קרבן עצים: אילין תמידין. הני תמידין שמקריבין בכל יום קרבנותיהן של כל ישראל הם א"כ היה ראוי שיהיו כולן עומדין על קרבנותיהן והיכי ליעביד: אם יהיו כל ישראל בכל יום בירושלים בשעת הקרבת התמיד אי אפשר: לית כתיב. הא לא כתיב: אלא שלש פעמים בשנה וגו'. ולא בכל יום: אם יהיו כל ישראל יושבין ובטילין. בכל יום ממלאכה כדין מי שמקריב קרבן שאסור במלאכה בכל יום ההוא נמי אי אפשר לומר: והכתיב ואספת דגנך. ואם כל ישראל ישבו בטלים מי יאסוף להם הדגן. אלא כלו' לפיכך התקינו הנביאים מעמדות שיעמדו על קרבן תמיד בשביל כל ישראל ובכל מעמד כהנים ולוים וישראלים והלקוהו לכ"ד חלקים: כ"ד משמרות מן הכהנים וכנגדן כ"ד מעמדות מן הכהנים ולוים וישראלים: תני כ"ד אלף היה. מעמד מאנשי ירושלים: וחצי עמוד. הי' מאנשי יריחו ואף מיריחו היו יכולין להוציא מעמד שלם של כ"ד אלף אלא בשביל לחלק כבוד לירושלים לא הוציאו מיריחו אלא חצי מעמד: הכהנים. שבכל מעמד היו לעבוד עבודה במקדש והם נקראים אנשי משמר שהיו עובדין בכל השבת ההוא והלוים שבכל מעמד היו לשורר על הדוכן: וישראלים מוכיחין על עצמן. שעומדי' שם על קרבנות הציבור בשביל כל ישראל: כהנים ולוים וישראלים ושיר מעכבין את הקרבן. אם אין מעמד מכולן אין הקרבן לרצון דבעינן שיהיו הבעלי' עומדין על קרבנן: אלו הכהנים. שנאמר ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרו': לעבוד את עבודת וגו' אלו הכהנים. פי' בני ישראל הנאמר כאן על הכהנים נאמר שיעבדו הלוים עבודת הכהנים: ולכפר

גמרא

ואל ישנה אדם מפני המחלוקת: **גמ'** כתיב [דברים טז] °שם תזבח את הפסח בערב. אין לי אלא הוא שלוחו מניין תלמוד לומר ובשלת ואכלת. מה תלמוד לומר שם תזבח את הפסח בערב [ז]אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב אבל אסרו מלעשות מלאכה כהא דתני *להן כל איניש דיהוי עלויה אעין וביכורין. האומר הרי עלי עצים למזבח וגיזורים למערכה [א] אסור בהספד ובתענית ומלעשות מלאכה בו ביום. *אמר רב יונה אילין תמידין קרבנותיהן של כל ישראל אינון אם יהוו כל ישראל עולין לירושלם לית כתיב אלא °שלש פעמים בשנה [שם] יראה כל זכורך. "אם יהיו כל ישראל יושבין ובטילין והכתיב °ואספת דגנך מי אוסף להן את [שם יא] הדגן אלא [ב] *שהתקינו הנביאים הראשונים עשרים וארבע משמרות על כל משמר ומשמר היה עומד בירושלם של כהנים ושל לוים ושל ישראלים. תני עשרים וארבעה אלף עמוד מירושלם וחצי עמוד מיריחו. *אף יריחו היתה יכולה להוציא עמוד שלם אלא בשביל לחלוק כבוד לירושלם היתה מוציאה חצי עמוד הכהנים לעבודה והלוים לדוכן וישראל מוכיחין על עצמן שהן שלוחיהן של כל ישראל. *תני רבן שמעון בן אלעזר אומר כהנים ולוים וישראלים ושיר מעכבין את הקרבן. רבי אבון בשם רבי אלעזר טעמא דרבי שמעון בן אלעזר [דה"ב כט] °כל הקהל משתחוים אלו ישראל. והשיר משורר. אלו הלוים. והחצצרות מחצצרים אלו הכהנים. הכל עד לכלות העולה הכל מעכבין את הקרבן. רבי תנחומא בשם רבי לעזר שמע לה מן הדא [במדבר ח] °ואתנה את הלוים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל אלו הלוים. לעבוד את עבדת בני ישראל באהל מועד אלו הכהנים. ולכפר

פני משה

ואל ישנה אדם מפני המחלוקת. ומפרש בגמרא דה"ק דההולך ממקום שאין עושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ואף על פי שהוא עכשיו במקום העושין לפי שהטעם להא שאמרו אל ישנה אדם ממנהג העיר אשר בא לשם מפני המחלוקת הוא שלא יאמרו זה שבא לכאן חולק עלינו וכאן ליכא מחלוקת שהרואה אותו שאינו עושה מלאכה יאמר אדם בטל הוא דפוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא בכל ימות השנה. ומסקינן דהא דתנן ונותנין עליו חומרי המקום שיצא משם היינו בשדעתו להזור למקומו אבל אם אין דעתו לחזור למקומו נוהג הוא לעולם כמנהג המקום שהלך לשם בין לקולא ובין לחומרא:

גמ' ת"ל ובשלת ואכלת. דמשמע אין עליך אלא מצות אכילתו אבל הזביחה יכול אתה לעשות ע"י שליח ושליחו של אדם כמותו וא"כ מה ת"ל תזבח ללמד שתהא כאלו אתה עוסק בזביחתו ובעשייתו ולא במלאכה אחרת לפי שאיני בדין וכו' אבל אסרו וכו' כלומר דמכאן למדו ואסרו מלעשות מלאכה מחצות ולמעלה כדמסיק לקמן שאין הפסח קרב אלא מו' שעות ולמעלן: כהדא דתני. במגילת תענית ומייתי לה לקמן בפ"ק דמגילה. להן אמרו כל אינם וכו' כדמפרש והזיל שהאומר הרי עלי עצים וכו' היום אסיר וכו' בו ביום: אמר ר' יונה אילין תמידין וכו'. גרסי' להא בפ"ד דתענית על המתני' דמעמדות ומשמרות ומפרש להטעם שהתקינו אותן לפי שאם יהיו כל ישראל עולין לירושלים לעמוד על קרבנותיהן של כל יום ויום זה אי אפשר חדא דלית כתיב וכו' ועוד אם יהיו כל ישראל יושבין ובטלין ממלאכה בכל יום בשביל קרבן התמיד שיש לכל ישראל בו א"כ הא דכתיב ואספת דגנך מי אוסף וכו' אלא לפיכך הוא שהתקינו וכו' ומייתי לה הכא משום הא' דקאמר אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וכו'. ולקמן פריך על זה הרי פסח וכו' ומשני: עשרים וארבעה אלף עמוד מירושלים. וכך הוא הגירסא בתענית שם וכלומר שמעמד אחד היה מירושלים והיה באותו מעמד עשרים וארבעה אלף מאנשי ירושלים תמיד: וחצי עמוד מיריחו. חצי המעמד אחד היה מיריחו: בשביל לחלוק כבוד לירושלים. שאין מעמד שלם ממקום אחר כמו מאנשי ירושלים בתוכה: וישראל מוכיחין על עצמן וכו'. כלומר הישראלים שהמעמד הן הן בשביל שליחות של כל ישראל שאינן יכולין כולן לעלות לירושלים בכל יום: וכל הקהל משתחוים והשיר משורר וגו'. פסוק הוא בד"ה גבי יחזקי' המלך שהקריב קרבנותיו ודריש ליה על עיכוב לכולן בשעת הקרבן: ולכפר

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ו מהלי כמקדש הלכה ט

ד
ב מיי' שם הלכה א

גליון הש"ס

צעיין בתוס' דף נ ד"ה מקום ובכסף"מ ורמב"ן ורא"ש שם ועיין במעלמ"ל פ"ו מהלי המקדש. ועיין בתוס' חגיגה דף ח פ"ב ד"ה אלא:

ציון ירושלים

יאם יהיו כל ישראל יושבים ובטלים פתוס' וכן כתב ובמלמ"ל פ"ו מהלי מקדש הל' י:

תוס' הרי"ד

אבל על פי דברינו לעיל ניחא דלכאורה משמע דהבבלי והירושלמי מחולקין בין טעמא דרב מאיר ובין טעמא דר' יהושע דבברייתא המובא בבבלי דר"א בר"י אית ברתיתא אומר משום ר' יהושע גרסינן א"ל טהורות לא ישרופו שמא ימלאו להן אוכלין אמר ליה ככר נקשו ולא מלאו ע"כ משמע מזה דטעמיה דר"י דמתיר לשרוף תרומה טהורה הוא מטעם דאין איסור כלל בשריפתה דככר נקשו ולא מלאו אוכלין אם כן ביין דסופו לילך לאיבוד מותר לשורפו בידים [ומשמע מזה דככר נקשו לכן אוכלין ולא מלאו עדיף יותר מחשש שמא יבוא אליהו גבי הלוים דלפנין הלוי' ס"ל לר' יהושע דגרמא מותר אבל בידים אסור דהגם דגרמא מותר דס"ל דלא מקרי ראוי לך ור"א ס"ל דמקרי ראוי לך שמא יבוא אליהו ע"כ גם גרמא אסור ור' יהושע ס"ל דגרמא מותר הכל מכל מקום בידים אסור לשרוף אם שאין כן בככר ביקשו להן אוכלין ולא מלאו ס"ל דנקרא הולך לאיבוד ולא חיישינן כלל שמא חוץ לחומה לנו וע"כ מותר לשרוף בידים] כדאיתא בתוס' ז"ל דאין כאן שום איסור דמשמרת תרומותי ודמו לחולין דמותר לשורפו וע"כ מחויב לשורפו קודם השבת כדי שלא יבוא לידי ב"י וב"י מה"ט דפשיטא אבל אם יש איסור בשריפת תרומה טהורה ויש עליה העשה דמשמרת תרומותי היה אסור לשרוף קודם השבת אף דאיכא חשש שמא יבוא לידי בעל יראה ובעל ימצא מכל מקום אסור לעבור על איסור קל בידים מן כספק שמא יבוא לידי איסור חמור דפא עשה קיל מל"ת כדאיתא ביבמות דף ח' ע"א אתו עשה דדחי ל"ת לאו ל"ת חמור מיניה וע"כ לא שרינן למדביק פת בתנור לרדותה קודם שיבוא לידי איסור סקילה דוקא בשיבואו לידי ודאי איסור חמור אבל לא בספק איסור חמור לפיכך משיב ר' יהושע ככר נקשו ולא מלאו אם כן אין כאן שום איסור ודמי לחולין ומחויב לשרוף כדי שלא יבא לספק ב"י ובל ימצא:

ואילן בירושלמי בפ' ג' דפסחים גרסינן לבתר המשנה די"ד שחל להיות בשבת אתיא דר"מ כר"א וריבה מ, דר"א דר"א אומר שלא יבוא לידי ב"י וב"י ור"מ אומר שלא יבוא לידי ספק בל יראה ובל ימצא ע"כ פי' דגרסינן בירושלמי גבי כילד מפריסין חלה בטומאה ביום טוב פלוגתא דר"א ור"י דר"א סבירא ליה דמניח אותה בתנור לשם חלה ובשרפת אמר ליה ר"י ולא נמצאת כשורף קדשים ביום טוב אמר ליה ר"א לדברך הרי הוא עובר בב"י ובל ימצא אמר ליה מוטב לעבור מלום בל"ת שלא באת לפניו ממלוה בל"ת שבאת לפניו אמר ר' פנחס אתיין אלין פלוגתא דתנינן תמן הגיתנין למטה וכו' אמר ליה ר"א לדבריך ה"ה עובר על כל תגרע אמר ליה מוטב לעבור מליה בל"ת שלא באת לפניו וכו' ע"כ נמצא דר"א ס"ל דמותר לעבור על שריפת קדשים בי"ט מלעבור על ב"י וב"י ע"ג קאמר דאתיא דר"מ כר"א וריבה מן דר"א פי' ויותר מן דר"א דרב אליעזר אומר שלא יבוא לידי בל יראה ובל ימצא ודאי ע"כ מתיר שריפת קדשים ביום טוב ורב מאיר ס"ל עוד יותר אפילו מפני ספק ב"י וב"י מותר לעבור על שריפת קדשים בחול ואתיא חכמים כר' יהושע וריבה מר' יהושע דר"י אמר אין שורפין את הקדשים ביום טוב וחכמים אומרים אפילו בחול אין שורפין את הקדשים ע"כ [והאי אתיא חכמים כר"י מפרש היטב בביאור יפה בחיבורי מגדל דוד עיין שם] אלמא דשיטת הירושלמי דר' מאיר ס"ל דלעולם איכא איסור בשריפת תרומה טהורה ואפ"ה מתיר מפני ספק בל יראה ובל ימצא ונמצא דברייתא דרתב"י אית ברתותא שאמר משום ר' יהושע דלא מובא ואת הברייתא בירושלמי לא כשיטת הירושלמי דאילו בברייתא המובא בבבלי שם דאב"י אית ברתותא שאמר משום ר' יהושע הא דגרסינן תרומה טהורה משום דאין איסור כלל דמשמרת תרומותי דככר נקשו ולא מלאו ולא חיישינן לשמא וסופו לילך לאיבוד ואין כאן שום איסור דמשמרת תרומותי כמו שכתבו בתוס' ז"ל ואילו בשיטת הירושלמי איכא דר"מ דלעולם איכא איסור בשריפת תרומה טהורה דמשמרת תרומותי ומכל מקום מותר מפני שלא יבוא לידי ספק בל יראה ובל ימצא ולפי זה מגיע חילוק בין בבלי וירושלמי דלברייתא המובא בבבלי טעמא דמותר לשרוף תרומה טהורה משום דאין כאן איסור דמשמרת תרומותי דככר נקשו ולא מלאו אוכלין ודמי לחולין דמותר לשורפו ומחויב לשורפו כדי שלא יבוא לידי ספק בל יראה ובל ימצא אבל לשיטת הירושלמי לר"מ דמחויב לשורפו משום שלא יבוא לידי ספק בל יראה ובל

שנויי נוסחאות

(שו"ו) כהא בד"ו כ דא. (שו"ז) עלויה בד"ו עלוהי. (שו"ח) וגיזורים בד"ו וגיזירים. (שו"ט) ובתענית בד"ו ותענית (שו"א) יהוו בד"ו יהיו. (שוכ"ו) כל הקהל במקרא וכל הקהל. (שו"ל) נתנים בד"ו נתונים. (שול"ב) עבדת בד"ו עבודת.

טוב ירושלים

כהנים ולוים וישראלים ושיר מעכבין את הקרבן. בבבלי תענית כ"ז א' כלי שיר וכן בערכין פ"ו די"ב. ונ"מ טובא בזה וע' בק"ע שפירש דמעכב היינו דלא כיפר וכיפר אך בערכין י"א א' נ"מ הכי ותו דא"כ תקשה ק' התוס' ר"ה ל' ב' ד"ה ונתקלקלו כיון דלכ"ע נ"מ בדיעבד:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"א מק"פ הל' ד

ו ב טור או"ח סי' רלס

ז ג טוש"ע או"ח סי' תיח

ח ד טוש"ע שם תקנא ס"ח

ט ה טוש"ע יו"ד סי' ריד ס"א

י ו ע"ש אכפ"ז סי' כג ס"ו כסג"ס

פני משה

ולכפר על בני ישראל מיותר הוא דהא כתיב לעבוד וגו'. הלכך דריש ליה על שיר הלוים בשעת הקרבן ומכאן שמעכב כפרה מדכתיב ולכפר נביה כדמסיק והזיל: הרי פסח וכו'. אדלעיל מהדר ואם דילפינן מקרא שאסור במלאכה ביום הקרבת הקרבן ומפני מה הלי איסור מלאכה בערב פסח קודם חצות במנהג הרי פסח קרבן של כל ישראל הוא היום ולתסר בכל מקום כל היום: אמר רבי אבהו שניא הוא קרבן פסח וכו'. ור' אבהו גופיה מספקא ובעי דמעתה אם אמר הרי עלי עולה להקריב משש שעות ולמעלה והיינו קודם לתמיד של בין הערבים אם מותר הוא לעשות מלאכה מו' שעות ולמטן כלומר קודם ו' שעות דעכשיו דומיא דפסח היא וקאמר ר' יוסה דלא דמיא דפסח אינו כשר אלא מו' שעות ולמעלה ואם הקריבו בשחרית אינו עולה לפסח אבל עולה שהקריבה בשחרית עולה הוא והלכך אפי' אמר הרי עלי להקריבה מחצות ולמעלה אסור במלאכה כל היום הואיל וזמנה כל היום: כל הדברים תלו אותן במנהג אם מנהג קבוע היא כדקתני והזיל ולהילא מה שנוהגין בטעות: באפקי שובתא. בכל הלילה של מוצאי שבת זה אינו מנהג אבל הנוהגין שלא לעשות מלאכה עד אם יפנה סדר התפלה של מוצאי שבת זהו מנהג נכון: בתרייא ובחמשתה. בשני ובחמשי של כל שבוע אינו מנהג אבל של תענית לבור כאותן ששנינו במסכת תענית ונוהגות עצמן לאסור עד יפטר התענית ואפי' באותן שמותרין במלאכה מן הדין זהו מנהג: יומא דערובתא. שלא לעשות מלאכה כל יום של הישענא רבה אינו מנהג ומן המנחה ולמעלה זהו מנהג מפני כבוד יו"ט האחרון של חג: יומא דירחא מנהג. כך נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חודש: דלא למישתייא מן דאב עליל. שנוהגות שלא לעשות השתי ולהשוות משנכנס אב זהו מנהג שבו פסקה אבן שתיה שנחרב המקדש וסמכו על הפסוק כי השתות יהרסון ממלאכה: כל הדברים מנהג. מה שכבר נהגו אין מבטלין ממנהגם וכהאי דעלי שטים היו במגדל לבעיה והיו נוהגין שלא להשתמש בהן בשביל זכר לחורבן שהיה בנוי מעלי שטים ואמר ר' חנינא להשואלין היתר בהן מכיון וכו' שלא לשנות מה שכבר נהגו איסור: וטועה בו באיסור. שאוסר על עצמו בטעות ואלו היה יודע שהוא מותר לא היה נוהג כך: נשאל. כשהוא נשאל לחכמים על זה יכולין להתיר לו אבל אם הוא יודע שהוא מותר אלא שמחמיר על עצמו אין מתירין לו: על ספסל של עכו"ם. שמוכר שם הסחורות יושבין עליו בשבת ולא חיישינן לחשדא: להיות

ולכפר על בני ישראל *זה השיר. ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש אלו ישראל. מניין שהשיר קרוי כפרה חיננה אבוי דרב ינטח בשם ר' בניה ולכפר על בני ישראל זה השיר. מניין שהשיר מעכב ר' יעקב בר אחא ר' שמעון בולוטה בשם ר' חנינה ולכפר על בני ישראל זה השיר. הרי פסחי הרי קרבנן של כל ישראל הוא ותלו אותו מנהג. אמר רבי אבהו שנייא הוא שאין הפסח קרב אלא משש שעות ולמעלן. ר' אבהו בעי אמר הרי עלי עולה משש שעות ולמעלן מותר לעשות מלאכה משש שעות ולמטן. א"ר יוסה [א] פסח שהקריבו בשחרית אינו פסח עולה שהקריבוה בשחרית עולה הוא כל הדברים תלו אותן במנהג. *נשיי דנהיגין [ג] דלא למיעבד עובדא [ד] באפוקי שובתא אינו מנהג. עד יפני סדרה מנהג. בתריי' ובחמשתה אינו מנהג עד יתפני תענית' מנהג. יומא דערובתה אינו מנהג מן מנחתה ולעיל מנהג יומא דירחא [ג] מנהג. א"ר זעירה נשייא דנהגן [ד] דלא למישתייה מן דאב עליל מנהג. שבו פסקה אבן שתייה מה טעם °כי השתות יהרסון. א"ר חיננא כל הדברים מנהג. *אעין דשיטין הוו במגדל צבעייה אתון ושאלון לר' חנינא חבריהון דרבנן מהו מיעבד בהן עבודה אמר להן מכיון שנהגו בהן אבותיכם באיסור אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש. ר"א בשם ר' אבון [ה] כל דבר שאינו יודע שהוא מותר וטועה בו באיסור [ו] נשאל והן מתירין לו וכל דבר שהוא יודע בו שהוא מותר והוא נוהג בו באיסור נשאל אין מתירין לו. *יושבין על ספסלו של עכו"ם בשבת. מעשה בר"ג שישב לו על ספסל של עכו"ם בשבת בעכו אמרו לו לא היו נוהגין כן להיות יושבין על ספסלו של עכו"ם בשבת ולא ר"ל להן מותר לעשות כן אלא עמד והלך לו. מעשה ביהודה ובהלל בניו של רבן גמליאל לרחוץ במרחץ בכבול אמרו להן [י] לא נהגו כאן להיות

תהלים עט

קרבן העדה

ולכפר על בני ישראל. היא עבודת הלוים והיינו השיר דאין להן עבודה אחרת: אלו ישראל. שעומדין הלוים במקומם א"נ אלו ישראל העומדים על הקרבן: מנין שהשיר מעכב. פי' מנין שמעכב כפרה ומעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר תורה אור וכיפר: ולכפר על בני ישראל זה השיר. ומה כפרה מעכבת אף השיר מעכב: ופריך הרי פסח. שקרבנן של כל ישראל הוא. ולא אסר במלאכה אלא במקום שנהגו ואיך קאמרת שביום הקרבת הקרבן אסור מדאורייתא במלאכה: א"ר אבהו. שאני פסח שאינו קרב אלא לאחר שש שעות ואז מדאורייתא אסור כדפרישית במתני' והא דתני מנהגא אקודם חצות קאי: ר' אבהו בעי אם אמר הרי עלי עולה להקריבה משש שעות ולמעלן מהו. שיהא אסור במלאכה קודם חצות: א"ר יוסה דאסור במלאכה קודם חצות בשלמא פסח שהקריבו קודם חצות פסול הלכך מותר במלאכה אבל עולה אם היה מקריבה קודם חצות עולה כשירה היא הלכך אפי' קודם חצות אסור במלאכה: כל הדברים. כלומר הרבה דברים תלויין במנהג: נשייא וכו'. נשים שנהגו שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת לאו מנהגא ה"א ומנהג בטעות הוא: עד יפני סידרא. שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת עד שיגמרו הקדושה בבית הכנסת מנהג טוב הוא: בתרייא וכו' והנוהגי' שלא לעשות מלאכה בשני ובחמישי בשבת לאו מנהגא הוא: עד יתפני תעניתא. עד לאחר תענית הציבור מנהג יפה הוא: יומא דערובתא. הנוהגים שלא לעשות מלאכה בערבי שבתות וערבי ימים טובים לאו מנהגא הוא אבל שלא לעשות מלאכה בע"ש ובעי"ט מן המנחה ולמעלה מנהג הוא ואסור להתיר להן: יומא דירחא. שלא לעשות מלאכה בר"ח מנהג הוא ואין לבטלו: דלא למשתיי'. שלא לסדר ולערוך החוטין שהולכין לאורכו של בגד מלשון או בשתי או בערב: מן דאב עליל. מר"ח אב ואילך מנהג: שבו. בחדש אב פסקה אבן שתייה והיא האבן שממנו הושתת העולם והיה מונח בבית קדשי הקדשים: מה טעם. כלומר מנא לן: דכתיב כי השתות יהרסון. ש"מ שבחרבן בה"מ השתות נהרסו: אעין דשיטין. עצי ארז היו בכפר ששמו מגדל צבעייה שמשם קצץ יעקב ארזים לצורך המשכן בירידתו למצרים ונהגו בהם קדושה משום קדושת הארון והמשכן שמתחלה נטעם אברהם לצורך המשכן כדאי' בב"ר: מהו מיעבד בהון מלאכה. מי אמרינן כיון דנהגו בהם איסור אסור או דלמא אין לך דבר שנעשו מצוותו ומועלין בו שהרי כבר לקח לצורך המשכן די והותר: נוחי נפש. שהנפש שלהן נח אבל נשמתן הולכי' ושוטטין כדאמרינן ת"ח אין להן מנוחה לא בעה"ז ולא בעה"ב: כל דבר שנוהג בו איסור מחמת טעות שאינו יודע שה:א מותר והוא טועה וסובר שהוא אסור מן הדין: נשאל. לחכמים והן מתירין לו דמנהג בטעות לאו שמיה מנהג: וכל דבר שהוא בעצמו יודע שהוא מותר. אלא שנוהג בו איסור מחמת גדר או סייג אם בא לישאל עליו אין מתירין לו: יושבין על ספסלו של עכו"ם בשבת. והן הספסלין שמוכרין עליהן ומן הדין מותר לישב עליהן אלא שנהגו בהן איסור משום חשדא: לא היו נוהגין כן. שהחמירו על עצמן לאסרו מפני החשד וגם מיחזי כיושב שם למשא ומתן: ה"ג שרחצו במרחץ בכבול. בכבול. שם מקום: להיות

מסורת הש"ס

פי' פרכין יג. ע"א

ירושלמי תענית פ"א הלכה ו

ב"ר פ' נב

פסחי' נא ע"א

גליון הש"ס

[ה] עיין בתוס' נ ע"ב ד"ה בעושה ובשו"ת רשב"א ח"א סי' ש"ו:

[ו] עי' תוס' דף נא ד"ה אם ותוס' עירובין קא ע"ב ד"ה רי"ופי' במנהגי איסור לספר"ת אות ב עו:

תוס' הרי"ד

וכל ימלא וע"כ מותר לו לעבור על שריפת קדשים טהורין כדי שלא יבוא לידי ספק כל יראה וכל ימצא:

ועכשיו דזכינו לזה מתורץ קושייתנו בטוב טעם דנחזי אנן בהכרעה דר"א בר' לדוק אם נקרא הכרעה או טעמיה דנפשיה קאמר תלי בפלוגתא שבין בבלי וירושלמי דלשיטת הבבלי הוי מכריע ולשיטת הירושלמי אינו מכריע דשיטת רש"י ז"ל במס' פסחים דף כח וכן מוכח בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף קט"ז גבי הכרעת ר"י בר' יוסי אני אכריע בבית תעשה זילוף ובשדה תאסוף הכל דאמרו לו אין הכרעה שליבית מכרעת פי' רש"י ז"ל דלא נקרא הכרעה משום דלא מבואר בתנאים הראשונים דפליגא בתקלה דלמא טעמא אחרינא הוא ולאו משום תקלה ור"י חייש לתקלה ואם כן הוי הכרעה שלישית בשלמא אם היה טעמם של תנאים הראשונים משום תקלה אם יש חשש תקלה או לא ונחלקו בזה ע"כ המכריע דבבית שייך תקלה ובשדה לא שייך תקלה אם כן מכריע פלגא כמר ופלגא כמר אבל מכיון דלא נחלקו הנאים הראשונים כלל בתקלה אלא בטעם אחר ונמצא דר"י בר"י מחדש טעם אחר ולא שייך מכריע פלגא כמר ופלגא כמר כן שיטת רש"י ז"ל ולפי זה לשיטת הירושלמי לא נקרא ר"א בר"ל מכריע רק לשיטת הבבלי דלשיטת הבבלי מחלוקת ר"מ וחכמים בזה דר"מ ס"ל דחיישינן לכל יראה וכל ימלא וחכמים ס"ל דלא חיישינן לפשיעותא ולא חיישינן כלל לבל יראה וכל ימלא וע"כ מבער בזמנן וכן פליגי בתרומה דר' מאיר ס"ל דמותר לבער ולשרוף תרומה טהורה משום דכיון דסופו לילך לאיבוד אין כאן איסור כלל דמשמרת תרומותי ודמי לחולין דככר בקעו ולא מלאו ורבנן ס"ל דאסור לשרוף תרומה טהורה שמא ימלא לה אוכלין ונקרא לאוי לך וע"ז מכריע ר"א בר"ל פלגא כמר ופלגא כמר דלענין חולין ס"ל כרבנן דאין כאן חשש ספק דב"י וב"י ומבער בזמנן אבל כ"ז בחולין דלמה לו להפסיד חולין שיש להן אוכלין אבל בתרומה דככר ביקעו ולא מלאו ולא חיישינן כלל לאוכלין למה לו להמתין על שבת ולפרס ולזורם לרוח כשבת הא אין לו בהם שום צורך ששתא ולמה לו לחלל את השבת בחנם אפילו במפרר שאינו אב מלאכה כיון שאין לו בהם שום צורך כדפי' הבעה"מ ז"ל ונמלא דפלגא אית ליה כמר ופלגא כמר לענין שאין איסור בשריפת תרומה טהורה ס"ל כר"מ ולענין ספק בל יראה ובל ימלא כחכמים ע"כ הוי שפיר מכריע מה שאין כן לשיטת הירושלמי דאף ר"מ ס"ל דחיישינן שמא ימלא להן אוכלין והוי איסור בשריפתה אך דמותר מפני שלא יבוא לידי ספק בל יראה ובל ימלא וכיון דר"א בר"ל ס"ל כחכמים דלא חיישינן לספק בל יראה ובל ימלא אם כן למה מותר לשרוף תרומה טהורה הוא ע"כ משום דס"ל דאין איסור כלל בשריפתה דככר בקעו

2 7

שנויי נוסחאות (שו"ד) דהב ינטח כד"ו דרב ינטה ובשכי ל דברנטי. (שו"ז) בולוטה כד"ו בולווטה. חנינה בכרי"ר חנניה. (שו"ז) פסחי כד"ו פסח. (שו"ס) הוא כד"ו היא. (שוי"ג) הוא כד"ו היא. (שוי"ד) נשיי כד"ו נשייא. (שוט"ו) סדרה כד"ו סדרא. בתריי ובחמשתה כד"ו בתרייא ובחמשתא. (שוי"ו) תענית כד"ו תעניתא. דערובתה כד"ו דערובתא. (שוי"ח) מנחתה כד"ו מנחתא. (שוכ"א) חיננא בכרי"ר חנינה. (שוכ"ב) חנינא כד"ו חנינה בכרי"ר חנניה. (שוכ"ג) אבון כד"ו אבין. (שוכ"ו) וטועה בכרי"ר והוא נוהג. (שו"ל) ספסל כד"ו ספסלו. לא היו נוהגין כן בכרי"ר לא נהגו כאן. (שנ"ב) ר"ל כד"ו רצה לומר. (שנ"ג) גמליאל לרחוץ כד"ו גמליאל שנכנס לרחוץ.

טוב ירושלים

עד יפני סדרא מנהג. פי' בנוס"ק ס' סנחם ע"פ הקבלה שלא להדליק קודם קדושה דסדרא: בניו של ר"ג „שהלכו" לרחוץ כו' כנ"ע ועי' בבלי ניא ע"א,

מערכת הערוך

ר' אלעזר בשם ר' אבון אמר כל דבר שאינו יודע כו'. בערוך (ערך נסג א') ר' אלעזר בשם ר' בון כל דבר שאינו יודע שהוא מותר וטועה בו באיסור נשאל ומתירין לו וכל דבר שיודע שמותר ונוהג בו באיסור נשאל ואין מתירין לו. כל הדברים תלו אותן במנהג. נשיא דלא למעבד עובדא ביומא דירחא מנהג. דלא למעבד עובדא באפיקי שבתא עד דתתפני סדרא ובשני ובחמשי עד דתתפני תעניתא מנהגא. (ועי' פס"ס):

להיות רוחצין שני אחים כאדית ולא רצו לומר מותר כן אלא נכנסו זה אחר זה. ועוד שיצאו לטייל בקורדקיות של זהב בלילי שבת בבירו. אמרו להן לא נהגו כאן להיות מטילין בקורדקיות של זהב בשבת ולא רצו לומר להן מותר כן אלא שלחו ביד עבדיהן. ולא סוף דבר פסח אלא אפילו מנהג *קיבלו עליהן חרמי טיבריה וגרוסי ציפורין. *דשושי עכו. שלא לעשות מלאכה בחולו של מועד. ניחא גרוסי ציפורין דשושי עכו. חרמי טיבריה ואינן ממעטין בשמחת הרגל. צד הוא בחכה צד הוא במכמורת אפילו כן אינן ממעטין בשמחת הרגל. רבי אימי מיקל לון שהן ממעטין בשמחת הרגל. גלו ממקום למקום וביקשו לחזור בהן ייבא כהדא דא"ר בא בני מיישא קיבלו עליהן שלא לפרש בים הגדול. אתון שאלון לרבי אמרין ליה אבותינו נהגו שלא לפרש בים הגדול אנו מה אנו. אמר להן מכיון שנהגו בהן אבותיכם באיסור אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש. ואין אדם נשאל על נדרו. תמן משנדר נשאל ברם הכא אבותיכם נדרו. כל שכן יהו מותרות א"ר חנניה לא מן הדא אלא מן הדא. ר' תלמידיה דר' יודה הוה דר' יודה אמר אסור לפרש בים הגדול. ר"ש בן לקיש שאל לר' יוחנן *ואינו אסור משום בל תתגודדו. א"ל בשעה שאלו עושין כב"ש ואלו עושין כב"ה. ב"ש וב"ה אין הלכה כב"ה. א"ל בשעה שאלו עושין כר"מ ואלו עושין כר' יוסה. ר"מ ור' יוסי אין הלכה כר' יוסי. א"ל תרי תניין אינון על דר"מ ותרין תניין אינון על דר' יוסי. *א"ל הרי ר"ה וי"ה ביהודה נהגו כר"ע ובגליל

קרבן העדה

להיות רוחלין שני אחין כאחת. משום פרילותא דמתוך שמלויין יחד ועכשיו שרוחין זה את זה ערומי' נותנין עין איש באחיו למשכב זכור א"נ דגזרו משום בעל אחותו שאסור לרחוץ עמו משום הרהורא: בקורדקיות. כמין סנדלים רחבים ולא חיישי' בהו דלמא משתלפי ואתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ר: בבירו. שם מקום: לא נהגו כאן ללאת בקורדקיות שהן נהגו בהן איסור: ה"ג ולא רלו לומר להן מותר לעשות כן: אלא שלחו. הקורדקיות ע"י עבדיהן לביתן: ולא סוף דבר פסח. ולאו דוקא איסור מלאכה בע"פ שיש בו במקלתו איסור דאורייתא הוא דאמרי' נותנין עליו חומרי מקום שילא משם וכו': אלא אפי' מנהג. שאין בו משום חשש איסור דאורייתא אם נהגו בו אסור לנהוג בו היתר לעולם: קיבלו עליהן. פורשין חרמי' לצוד בהן דגים שבטבריא וכן הטוחנין פולין לגרוסין שבליפורי והכותשין חיטין לדייסא שבעכו שלא לעשות כן בחול המועד מפני כבוד י"ט: ופריך הניחא גרוסי. ודשושי שהן יכולין להחמיר על עלמן שאפשר לאכול חיטין ופולין בלא כתישה וגריסי א"נ אפשר שיעשו הרבה קודם י"ט שיהיה די לצורך י"ט ואינן מתקלקלין אם יעמדו ימים רבים: אלא חרמי טבריה. הלא ממעטין בשמחת הרגל שאין לבני טבריא דגים לאכול שאם עומדין מקודם י"ט מתים ומסריחי': ומשני לד הוא בחכה או במכמורת. בחול המועד ואינו ממעט בשמחת י"ט ולא החמירו אלא שלא לפרוש חרמים כמו שעושין בחול וגם שיש בו פרסום: ופריך אפי' כן אינן ממעטין בשמחת הרגל. בתמיה שהרי אינן לדין הרבה דגים בחכה ובמכמורת וגם אינן לדים דגים גדולים: ר' אימי מיקל לון. הי' מקלל להן לחרמי טבריה שהן ממעטין בשמחת הרגל ע"י שאינן פורשין חרמים בחוה"מ: גלו ממקום למקום. שהלכו ממקומן הראשון ונתיישבו במקום אחר שנוהגין בו היתר. מהו שיהו חייבין לנהוג באיסורן הראשון או מותרין לחזור ממנו: ייבא כהדא. אתיא כהא דא"ר בא: בני מיישא. שם מקום והיו מתחלה דרים במקום אחר ונהגו שם איסור שלא לפרש בים הגדול דלפעמים לריכין לחלל שבת: אנו מה אנו. מי מחוייבין גם אנחנו לנהוג איסור או לא: ופריך ואין אדם נשאל על נדרו. בתמיה לא יהא אלא שנדרו כן שלא לפרש בים הגדול ועתה רולים לחזור וכי אינן רשאים לעשות כן: ומשני תמן. בנדר מי שנדר הוא נשאל עליו אבל הכא הם לא נדרו אלא אבותיהם: ופריך כל שכן יהיו מותרים. לישאל על נדרן שהרי הם לא נדרו והא ודאי דחמיר הנדר שנדר האדם בעלמו ממה שאסרו אחרים עליו: ומשני לא מן הדא. לא מפני שנהגו אבותיהם בו איסור אסר להם ר' אלא מטעם זה אסר להם: ר' תלמידו של ר"י היה. ור"י סובר דמן הדין אסור לפרש בים הגדול: ואינו אסור משום בל תתגודדו. אמתני' פריך דתנן מקום שנהגו לעשות מלאכה וכו' הא כשאלו מחמירין ואלו נוהגין היתר נראה כשתי תורות וקרי לא תתגודדו לא תעשה אגודות אגודות: א"ל בשעה שאלו עושין כב"ש ואלו כב"ה. הוא דקרינן בי' לא תתגודדו אבל במנהגא שמחמירין על עלמן לא קרינן בי' לא תתגודדו: ופריך בית שמאי ובית הלל אין הלכה כבית הלל. בתמיה וכיון דהלכה כב"ה ל"ל לא תתגודדו: א"ל. ר"י לאו דוקא ב"ש וב"ה אלא בשעה שאלו עושין כר"מ וכו' קרינא ביה לא תתגודדו: ופריך ר"מ ור"י אין הלכה כר"י. בתמיה ואף לזה לא לריך קרא: א"ל תרי תנאי הן על רבי מאיר ותרי תנאים על ר"י ומחליפין דר' מאיר לדר"י ודר"י לדר"מ ומורין מקלתן כרבי מאיר ומקלתן כר"י קרינן בהו לא תתגודדו: א"ל הרי. תקיעות של ר"ה ויה"כ של יובל דנהגו ביהודה כר"ע ותוקעין למלכיות ובגליל

פני משה

להיות רוחלין שני אחין כאחת. דמתוך שהן מלויין זה אצל זה וכשהן ערומין נותנין עיניהן למשכב זכור: בקורקדיו' בסנדלין מליפות זהב ולא חיישי' דילמא אתו לשליפינהו וכדי להראותן: ולא סוף דבר פסח. לענין המנהג אלא אפי' כל מנהג וכאותן שקיבלו עליהן הרמי טבריה הלדים דגים בחרמות וכרשתות בימה של טבריה. והעושין גריסין בליפורי והכותשין דשושי הטים לדייסא בעכו החמירו על עלמן שלא לעשות מלאכתן בחולו של מועד אע"פ שמן הדין מותר כמו ששנינו בסוף פ"ק דמ"ק וגרסי' לה התם: ופריך ניחא גריסי ליפורין דשושי עכו שהניחום להם חכמים במנהגן ומשום שיכולין לתקן זה מקודם המועד אלא חרמי טבריה קשיא וכי אינן ממעטין בשמחת הרגל שלא יהיו מלוין דגי' חיים לכבוד הרגל: ומשני לד היא בחכה או במכמורת. דלא אוושא מילתא כמו לדי הרמים וא"כ אפי' כן אינו ממעטין בשמחת הרגל: מיקל להון. מקלל אותן לאלו שנמנעו לעשות מה שהיא לשמחת הרגל: גלו ממקו' למקו'. אלו שקיבלו עליהן לנהוג איסור אפי' הוא דבר מותר וביקשו עכשיו לחזור בהן ממנהגם מהו אם יכולין לחזור בהם. וקאמר הש"ס יביא זה כהדא וכו' שלא לפרש בים הגדול ג' ימים קודם השבת כדאמרינן לעיל בפ"ק דשבת: ואתו בניהן ושאלו וכו'. וה"ה הכא שלא ישנו ממנהגם ואפי' הן עכשיו גולין ממקום למקום: ואין אדם נשאל על נדרו בתמיה ולא יהא אלא כנדר ויכולין לישאל על נדרו: ומשני תמן בנדר בעלמא. משנדר הוא בעלמו נשאל ברם הכא אבותיהם נדרו: ופריך כל שכן יהיו מותרין. שהרי הן לא נדרו בעלמו: לא מן הדא. באמת לא אסר להן מזה הטעם שאבותיהן קבלו עליהן איסור אלא מן הדא טעמא דרבי תלמידו דר' יהודה הוה ור' יהודה אוסר מן הדין לפרוש בים הגדול קודם השבת: אינו אסור משום בל תתגודדו. אמתני' מהדר דקתני מקום שנהגו וכו' וכי אין זה משום לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות שהללו יהו עושין כך והללו יהו עושין כך: א"ל בשעה וכו'. כלומר אין משום בל תתגודדו אלא בשעה שאלו עושין כב"ש ואלו כב"ה במה שהן מחולקין בדיני איסור והיתר וכיוצא בזה אבל הכא אינו אלא מנהג בעלמא שהללו נוהגין כך והללו נוהגין כך ומשום הומרא בעלמא. וג"כ אינו נראה כלל לשני אגודות אם אינו עושה מלאכה דכמה בטלני בשוקא: ב"ש וב"ה אין הלכה כב"ה. בתמיה ותשובת ר"ל לר' יוחנן היא כלומר היאך מוקמית להענין לא תתגודדו על גוונא דמחלוקת ב"ש וב"ה הא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה וא"כ הללו שעושין כב"ש בלאו הכי לאו שפיר עבדי דלאו כהלכתא היא כלל: א"ל בשעה שאלו עושין כר"מ וכו'. כלומר אי לא מלינן לפרש האסמכתא דדרשינן מלא תתגודדו על גוונא היכא דפליגי ב"ש וב"ה א"כ נפרש לה היכא דפליגי ר"מ ור' יוסי לדינא והללו עושין כך והללו עושין כך. וחזר ר"ל והקשה לו וכי ר' מאיר ור' יוסי אין הלכה כר' יוסי ואכתי מעיקרא דדינא מאלו דעבדי כר"מ קשיא דתיפוק ליה דעבדי דלא כהלכתא: א"ל ר' יוחנן הרי תניין אינון וכו'. כלומר אי משום הא ל"ק מידי דאשכחן טובא דפליגי תנאי אליבייהו ומר מתני לה כדר"מ ומר מפיק לה ומתני לדר"מ בדר' יוסי ודר' יוסי לדר' מאיר וכל א' וא' סומך על שמועתו לעשות כהלכה לפי מה שקיבל דאין כאן אלא משום לא תתגודדו: א"ל ר"ל לר' יוחנן הרי ר"ה ויה"כ דפליגי ר"ע וריב"נ בסדר ברכות בר"ה בפ' בתרא דר"ה ופלוגתייהו שייכא נמי ביה"כ ביובל כדתנן שם בפ"ג שוה יובל לר"ה לתקיעה ולברכות ולריב"נ כולל מלכיות עם קדושת השם ואינו תוקע. ולר' עקיבא כולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע. וקאמר התם בגמרא ביהודה נהגו כר"ע ובגליל

תוס' הרי"ד

בקבו ולא מלאו אם כן לאו מכריע הוא אלא טעמיה דנפשיה קאמר וע"כ לביתת בירושלמי תלי בכרפס דר"א בר"ל בכרפס דר"ג כמה דס"ל לירושלמי כר"ג דהאמר מעין שמיה וס"ל להירושלמי שם דבכרפס שליטית מכרעת גם כן ואם כן לפי זה מתורץ קושיתינו על הרמב"ם ז"ל דלמה לא פסק כר"א בר"ל המכריע משום דלא פסיקא לן כן דתלי בפלוגתא שבין בבלי וירושלמי ולא פסיקא לן טעמא דר"א ולא פסיקא לן דר"ע ותכמים פליגי באם חיישינן לשמא ימלאו להן אוכלין או כבר בקבו ולא מלאו אי טעם פלוגתייהו באם חיישינן לספק בי"ו וכו"ע ס"ל דחיישינן שמא ימלאו להן אוכלין ונמלא דלפי זה דר"א בר"ל לאו מכריע הוא דלמא פליגי בטעמים אחרים והוי כהיא דבית ושדה דלא פסיקא לן בטעמא של בית שמאי ובית הלל ולאו טעמא ההריגה הוא ולא משום תקלה וכיון דאיכא למימר טעמא הוא משום תקלה ואיכא נמימר דטעמא אחרינא הוא לא מקרא ר"י ברי"י מכריע כלל והכי נמי לא נקרא כבי אלעזר בן רבי לדוק מכריע ודו"ק:

שנוי נוסחאות (סוי"ד) מטילין בל"ז מטיילין. (סוי"ח) דשושי בנרי"ר ודשושי (וכן בסמוך). (סוי"ז) שנהגו בהן בנרי"ר שקבלו עליהם. (סוי"ם) משנדר בנרי"ר מי שנדר. (סוכ"א) מותרות בל"ו מותרים. (סוכ"ג) ר' בל"ו רב. (סוכ"ז) יוסי אין הלכה כר' יוסי בנרי"ר יוסה אין הלכה כר' יוסה. (סוכ"ם) ר"ה בל"ז ויום הכפורים.

חת"ם סופר

גלו ממקום למקום ובקשו לחזור בהם ייבא כהדא דא"ר בא וכו' אנו מה אנו א"ל מכיון שנהגו אבותיכם באיסור אל תשנו. וצ"ע איך נפשוט האיבעיא באם גלו כל הקהלה ממקומם והיבנו במק"א ובקרבן עדה פי' דבני מישא בך היה בינוי מקומם וא"כ עיקר חסר מן הספר. וי"ל שהיה מסופק בעיר שגלו אנשיה ניכרים אי נימא דכיון שאין דעתם לחזור נתבטלה קבלה ראשונה שאין יכולין לשנות וע"כ משום דהגזרה אקרקפתא דגברא וא"כ אפילו נעתקו וביו"ד סי' רכ"ח סעיף ל"ד ובש"ך ס"ק ל"ד וס"ק פ"ד: רבי תלמידיה דר' יהודה הוה. דר' יודה אמר אסור לפרש לים הגדול ודקתני בזה להיות ר' יודה נהכון. ובמק"א כתבתי דאין מפרשין לים סמוך לשבת אלא לדבר מלוה כמבואר פ"ק דשבת ואיהנו לא היו לריכים לנורך מזונות ופרנסה אלא להריח. ובזה פליגי בבבלי ר"י ורבנן ר"ם אלו מנלחין אי מיקרי דבר מלוה אי לא ע"ש דף י"ד ע"א ועיין מג"א סי' רמ"ח ס"ק י"ם: אמר אסור לפרש לים הגדול. ואולא דמכתפינא

עמודי ירושלים

ר' אמא מיקל להון שהן ממעטין משמחת יו"ט. בשירי קרבן כביא מה שהקשה הפמ"א בסי' הקל"ג על דברי הרמ"א שהתיר לצוד דגים בפרהסיא וכו' הוא דילא לו להרמ"א מדברי הירושלמי ע"ש. ולדעתי לא הועיל כלל בהירוגו דמביאור דברי או דלמא אקרקפתא דגברא מונח ואין המקום גורם ופשיט מעובדא דבני מישן ממקומם נמי. ועיין בתשו' הרא"ם כלל ה' סי' ד' ותו"ת חוה יאיר סי' קכ"ו

טוב ירושלים

בני מישן קי"ע שלא לפרש ביה"ג. עפ"ק ד"כ דר"י ובמח"כ ל"ו דברי הגמ' שבת פ"ב ס"ל דמן התג ועד סתוכה סכנה לפרוש ביה"ג וכיון שכן פירושו לעולם: אל תשנו מנהג אבותיכם. עי' בבלי ביצה י"ד ב' שלחו מתם הזהרו במ"א ולתוס' ריש תענית הוא ב' עניינים ובהגהר"א כקבה עליכם ועתה ולכים לדקדוק סופרים לידידי הררי"ג הביא מש"ס כת"י דמ' להביא דהרי טעמא קאמר וכ"כ בשם ת' הגאונים: ואין אדם נשאל על נדרו כו' ברם הכא אבותיהם

ובגליל נהגו כר' יוחנן בן נורי. אמר רבי שנייה הוא שאם עבר ועשה ביהודה כגליל ובגליל כיהודה יצא. הרי פורים הרי אלו קורין בי"ד ואלו קורין בט"ו. א"ל מי שסידר את המשנה אסמכה למקרא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר. "ניחא ממקום שעושין למקום שאין עושין. ממקום שאין עושין למקום שעושין ויבטל שהרי כמה בטילין יש לו באותו מקום. ר' סימון בשם ר' יוחנן במתמיה:

הלכה ב מתני'

א "היוצא בו המוליך פירות שביעית ממקום שכלו למקום שלא כלו או ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבער רבי יהודה אומר צא והבא לך אף אתה: גמ' כלו מטיבריה ולא כלו מציפורין. אמר לו מציפורין הבאתים אם אין את מאמינני צא והבא לך אף אתה. ר' חנניה ור' פינחס ר' יודה ור' יוסה שניהן אמרו דבר אחד דתנינן "תמן ג אוכלין על המופקר ואין אוכלין על השמור ר' יוסי אומר אף על השמור. אמר לון מן השמור הבאתים ואם אין את מאמינני הרי שדה פלוני משומרת לפניך צא והבא לך אף אתה:

הלכה ג מתני'

ג "מקום שנהגו למכור בהמה דקה לגוים מוכרין מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין ואל ישנה אדם מפני המחלוקת ובכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה עגלים וסייחים שלמין ושבורין רבי יהודה מתיר בשבורה בן בתירה מתיר ד בסוס: גמ' "מותר לגדל. א"ר בא כגון מהיר שהוא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל.

פני משה

ובגליל נהגו כריב"נ והאיכא הכא משום לא תתגודדו. והכא לא שייך לומר מנהג בעלמא דהא הני דעבדי כמר לא נפקי ידי חובותייהו איבעיא לאידך: א"ל. ר' יוחנן שניא היא התם דהא קתני עלה שם שאם עבר ועשה ביהודה כגליל ובגליל כיהודה יצא דלא פליגי אלא לכתחילה וכיון דבדיעבד דעבד כמר עביד ודעבד כמר עביד אין כאן משום לא תתגודדו: הרי פורים הרי אלו קורין וכו'. והאיכא משום לא תתגודדו וכגי דמוקפים ופרזים מפורש בהדיא בהכתוב שע"י מעשה קבלו. עליהן הללו בי"ד והללו בט"ו מ"מ איכא מהזמנים שכתבו במשנה בי"א ובי"ב ובי"ג ואלו קורין בי"א או בי"ב ואלו בי"ג והרי יש כאן אגודות אגודות: א"ל מי שסידר את המשנה. וכנה לזמנים הללו סמכה למקרא דכתיב משפחה ומשפחה וגו' נלמד על הזמנים המתחלפים לפי מה שהן כאותן שבנינו שם: ניחא. הא דקתני במתני' ואל ישנה אדם מפני המחלוקת אנוגיא דרישא ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין שנותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם ולא ליעבד ואל ישנה מפני המחלוקת: ממקום שאין עושין למקום שעושין. בתמיה אי אמרת אל ישנה א"כ ליעבד והא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ומשני דבאמת ויבטל ולא ליעבד ואין כאן משום לא ישנה מפני המחלוקת דהרי כמה בני אדם בטלין יש לו באותו מקום ולא מחזי כמחלוקת במה שהוא בטל ממלאכה: ר' סימון בשם ר' יוחנן במתמיה. כלו' דר' יוחנן נמי מפרש להמתני' כמו דשנינן והא דקתני ואל ישנה מפני המחלוקת בלבין בתמיה היא והסיפא קאי או ממקום שאין עושין וכו' שהרי אל ישנה ממנהג המקום שאמרו לו מפני המחלוקת הוא שאמרו והרי אין כאן מחלוקת דפוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא:

הלכה ב מתני' כיוצא בו המוליך פירות שביעית ממקום שכלו. לחיה מן השדה וחייבין בני מקומו לבערו מן הבית כדדרשינן כלה לחיה כלה לבהמתך והוליך זה הפירות למקום שלא כלו עדיין חייב לבערן משום חומרי המקום שיצא משם ולא שייך כאן מפני המחלוקת דאין בזה מחלוקת כלל דאותן הפירות ממקום שכלו הן וכבר נתחייבו בביעור: או ממקום שלא כלו וכו'. משום חומרי המקום שהלך לשם: ר' יהודה אומר צא והבא לך אף אתה. בבבלי מסיק דר' יהודה לחומרא הוא דפליג ופלוגתייהו בהא. דפליגי תנאי בפ"ט דשביעית בכובש ג' מיני ירק בחבית אחת כדי להתקיים ושניים מהם כלו לחיה מן השדה והשלישי לא כלה דת"ק סבר שאוכל מאותן שכלו על סמך אותו המין שלא כלו כולו והן בחבית אחת וה"ק ממקום שלא כלו למקום שכלו לגמרי חייב לבער אבל לא כלו כולן אלא מקצתן אוכל אף ממין הכלה ואפי' הן שני מינין שכלו משום דסמך על האחרון זה שלא כלה ור' יהודה אוסר משום דאמרינן לו לא והבא לך אף אתה מהמין שכלה ולא תמצא וא"כ אינו אוכל אלא מאותו המין שלא כלה בלבד ואותן שכלו חייב לבער והכי כר"ג דפ"ט שם. וכן הלכה: גמ' כלו מטבריא וכו' מילתא דרבי יהודה מפרש דלקולא הוא דפליג באומר אני הבאתי זה מצפורי שעדיין לא כלה ואם אין אתה נאמן לא והבא לך אף אתה ותראה שלא כלו שם: ר' יהודה. דמתני' ור' יוסי דפרק ט' דשביעית שניהן אמרו דבר אחד: דתנינן תמן. בשביעית: אוכלין. בבית על המופקר שבשדה אבל לא על השמור ואפילו אותו השמור הוא במקום שיכולה החיה לבוא ולאכול ממנה דבעינן ליה דבעי' שיהא מופקר לכל ור' יוסי מתיר אף על השמור בזמן שיכולה החיה לפעמים לאכול ממנו: אמר לון וכו'. כלומר משום שאומר לכן אני מן השמור הזה הבאתים ואותו מותר הוא ואם אין אתם מאמיני לא והבא לך אף אתה מאותה שדה פלונית שהיא משומרת לפניך ומ"מ יכולה החיה לפעמים לבוא שמה ולאכול מכן:

הלכה ג מתני' מקום שנהגו למכור בהמה דקה וכו'. וכגון במקום שלא נחשדו על הרביעה: מקום שנהגו שלא למכור. במחמירין על עצמן דלא ליתי לאחלופי בבהמה גסה: ובכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה. דגזרינן מכירה אטו שאלה ושכירות. ולגבי בהמה גסה מיוחדת היא למלאכה ויעשה הנכרי מלאכה בשבת בבהמת ישראל וע"י שכירות דליכא לאחלופי בשכירות שאין השכיר מחזיר או שאל פרי למוכרה: עגלים וסייחין וכו'. ואפי' אותן שבטלים אינן ראויין למלאכה גזרו בהו רבנן דילמא אתי לאחלופי בקטנים וגדולים שהן ראויין למלאכה ועוד שאף השבורין הן ראויין לפעמים למלאכה במשיכת גרחיים: ר' יהודה וכו'. ואין הלכה כר' יהודה: בן בתירה מתיר בסוס. ובסוס העומד לרכיבה דכ"ע ל"ש דהרי כי פליגי בסוס המיוחד לעופות שהציידים מביאין עליו העופות לצוד ובן דבן בתירה סבר החי נושא את עצמו ורבנן סברי דוקא אדם החי נושא א"ע הוא דאמרינן אבל עופות עבידי דמשרבטי נפשייהו. ואין הלכה כבן בתירה: גמ' מותר לגדל. בתמיה והא תנינן בפרק מרובה אין מגדלין בהמה דקה בא"י וקאמר ר' בא כגון מהיר וכו' שם מדבר לא"י והיא ט"ז מיל על ט"ז מיל ושם מותר לגדל בהמה דקה וכן אמר במרובה בהלכה ד' דהא דקאמר שם אבל מגדלין במדברות שבא"י היינו מדבר מהיר:

קרבן העדה

ובגליל נהגו כריב"ן שאין תוקפין למלכיות אמאי לא קרינן ביה לא תתגודדו: ה"ג א"ל בנייה היא. שאני התם כיון דהכל מודים דאם עשה בדיעבד כא' מכניסם בכל מקום יצא לא מהוי כבתי תורות: ופריך הרי פורים שאלו קורין בי"ד ואלו בט"ו. ואכורין של זה בזה ואמאי ליקרי כאן לא תתגודדו: א"ל מי שסידר את המשנה. וקבע במתני' שקורין את המגילה בהרבה זמנים מלא לו סמך מקרא לחלק דכתיב משפחה ומשפחה וגו' דמשמע משפחות לחוד ומדינה לחוד ועיר לחוד וכל שיש לו סמך מן המקרא לא שייך ביה אגודות כי היכי דלא שייך אגודות במלות הכהנים: ופריך הניחא ממקום שעושין למקום שאין עושין. דלא ישנה ממנהג שהלך לשם דלא קעביד איסורא וליכא נמי מחלוקת אלא ממקום שאין עושין למקום שעושין היכא ליעבד אי אינו עושה איכא מחלוקת ואי קעביד מלאכה איסורא הוא דקעביד שהרי ממקום שאין עושין הוא: ומשני ויבטל. ודקשיא היכא מחלוקת לא תקשי לך דכמה בטלנים איכא בשוקא שאין להם מלאכה ואף הוא כאחד מהם ל"א הלא ממקום שאין עושין למקום שעושין דסתם במתני' שלא ישנה מפני המחלוקת ויעשה עמהן אמאי ויבטל ואפ"ה ליכא מחלוקת שהרי בטלנים איכא בשוקא ומשני ר' סימון בשם ר"י במתמיה הא דאל ישנה מפני המחלוקת היינו שאל ישנה ויתמה עליו כל העומדין מפני המחלוקת א"כ מתמיה באדם שבא תימא שינך בטל שאין דרכו בכך אדם כזה יעשה מלאכה מפני המחלוקת ביינו דלאו מפני ביטול הוא דעביד אלא מחמת מנהגא:

הלכה ב מתני' ממקום שכלו. לחיה מן השדה וחייבין בני המקום לבערן מן הבית והוליכן זה למקום שלא כלו ובני אותו מקום עדיין אוכלין מן הכבושין בבית: חייב לבער. משום חומרי המקום שיצא משם: לא והבא לך אף אתה. מפרש בגמ': גמ' ה"ג כלו מטיבריה וכו'. אדר"י קאי הא דאמר רבי יהודה לא והבא לך אף אתה אמוליך ממקום שלא כלו למקום שכלו פליג שיכול לומר לא והבא לך אף אתה מציפורי ששם לא כלו ואין בזה מחלוקת וביטוי מנהג כיון שפירות ממקום שמותר הם: דתנינן תמן. פרק ט' דשביעית: אוכלין. פירות שביעית על המופקר על ידי שמצוי מאותו המין במקום המופקר אבל אם כלו ממקום המופקר אע"פ שיש מאותו המין בגנים שבמקומות המשומרים אין אוכלין עליו מפני השמור: אף על השמור. דליכא חשדא שאומר לו הרי השדה לפניך לא והבא לך אף אתה:

הלכה ג מתני' שלא למכור. שהחמירו על עצמן דלמא אתי למכור גסה: ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה. מפני שמיוחדת למלאכה ועושה בהמתו מלאכה בשבת ואדם מצווה על שביתת בהמתו: עגלים וסייחים. קטנים ואף על גב דלאו בני מלאכה נינהו מיחלפו במכירת גדולים ושבורים מיחלפי במכירת שלמים: בשבורה. דלא מצי לה ומחטו לה הלכך לא חוי לה ישראל גבי גוים ולא אתי למשריים מכירה אחריתא: מתיר בסוס. שאין מלאכתו אלא לרכיבה ואיכה הלא שבות משום דהי נושא את עצמו ולא איכפת לן אי אתי לאשאולה ולאשכורו: גמ' ה"ג מהו מותר לגדל. והכי פירושא מהו שיהא מותר ליתן להם בהמה לגדל: כגון מהיר. שם מקום במדבר שלא היתה רחוקה מן העיר יותר מט"ז מיל על ששה עשר מיל ושם מותר ליתן לגדל שיוכל לראותו תמיד כדאמרינן בבכורות ששה עשר מיל רועה עין הרועה:

עין משפט נר מצוה
יא א מיי' פ"ז משמיטות הלכה יב
יב ב מיי' שם הלכה ד
יג ג מיי' פ"כ משנה הל' ג טוש"ע י"ד סי' קנא ס"ד
יד ד מיי' שם הלכה ד

מסורת הש"ס
פסחים נג ב
שם נ ע"ב
שביעית פ"ט מ"ד
פסחים נג ע"א
ופ"ז פ"ק ב"ק וב"ק פ"ז פ"ד

גליון הש"ס
א עיין במג"א סי' תצג סק"ו:

ציון ירושלים
"מותר לגדל עיין בפ"ו פ"ק פ"ו ובס"א שם והמלא פירוש על נכון:

שנויי נוסחאות (ש"א) אמר רבי שנייה בד"ו אמר ליה שנייה. (סו"ב) בגליל בד"ו כגליל. (סו"ג) ביהודה בד"ו כיהודה. (סו"ד) כולו בד"ו כל

חת"ם סופר

דמסתפינא הייתי אומר שלא נתכוון על בס"ל כר' יהודה להחמיר בהפלגת ספינה שלא מצינו כן בשום מקום רק שס"ל דמותר להפליג למזונות כר"ת אלא שאבותיהם נהגו חומרא בעצמם שלא לפרוש אפילו למזונות ע"ז הקשה היה להם להתיר נדרם דאפילו הסכמת סייג וגדר יש להתיר לדבר מצוה עכ"פ ודוחק מזונותם דבל מצוה היא ומשני דלא משום חומרא בעלמא נהגו אבותיהם כך אלא מדינא דס"ל דמזונות לא הוה דבר מצוה כר' יודה דס"ל ר"ש אנו מגלחין וא"א להתיר:

לא מיירי בדגים וכו' וח"ל ובירושלמי רס"ב קבלו עליהן כו' לד הוא נחכה לד הוא במכמירת כו' אלמא מהני' בציידי דגים מיירי מדאמר בחכה וכמ"ש והעש אדם כדני הים כלה בחכה סלה ויאספהו במכמרתו עכ"ל. וא"כ כיון דחכה ומכמורת הם בדגים ש"מ סר' אמי מתיר גם בדגים. והן אמת שק שיות הגר"א על המרדכי לא הבנתי דהא יש לפרש להירושלמי דהמשנה לא מיירי מדגים דנדגים מותר גם בפרהסיא והציידים החמירו על עצמן אף שמותר דפא

עמודי ירושלים

דברי הירושלמי נראה דלפי שהובאר במשנה דמ"ק (פ"ג ה"ט) דמותר לצוד בגינסא וחרמי טבריא קבלו עליהם שלא לצוד אף בצינעא וע"ז מיקל להון שהם מונעים משמחת יו"ט ולא הניח להם שהחמירו גם בהוא מותר מצד הדין וא"כ מנין לנו להתיר נדנים בפרהסיא שפי מעופות וחיות ואם המשנה לא הזירם בדגים רק בצינעא גם ר' אמי התיר כן ואם נימא דהמשנה לא מיירי מדגים דילמא ר' אמי ג"כ לא התיר בדגים וצ"ל דכוונת הש"ך עס"י מה שכתוב בביאורי הגר"א (סי' תקל"ג ס"ק י"ב) ע"ד המרדכי ושרמ"א שמתירים בדגים דהמשנה

טוב ירושלים

אבותיכם נדרו כ"ש יהא מותר וע' פ' מ"ם סא"ם סי' פ"כ דמנהג ישראל הוא נומר שסוף דאורייתא כ"ש ועל כ"ג עבר ומכר מהו שיקנס למנהג כהלכה:

הוון בעיי מימר *מאן דמר מותר למכור מותר לייחד מאן דאמר אסור למכור [א] אסור לייחד. ר' יונה רבי לעזר בשם רב ואפילו כמאן דאמר מותר למכור אסור לייחד. מה בין למכור מה בין לייחד תמן מכיון שהוא מוכרה לו כבהמתו של עכו"ם היא ברם הכא בהמתו של ישראל היא והוא חשוד עליה: מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין. למה שהיא מוציאה מידי גיזה. הגע עצמך שהיתה עז. שהוא מוציאה מידי בכורה. הגע עצמך שהיה זכר. שהוא מוציאו מידי מתנות. מעתה חיטין אל ימכור לו שהוא מוציאן מידי חלה יין ושמן אל ימכור לו שהוא מוציאן מידי ברכה: בכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה. מה בין גסה מה בין בהמה דקה בהמה גסה יש בה חיוב חטאת בהמה דקה אין בה חיוב חטאת. ואינו חולב ואינו גוזז. תמן הוא מתחייב ברם הכא היא מתחייבת. וכיון שהוא מוכרה לו לא בהמתו של עכו"ם הוא ברם הכא בהמתו של ישראל הוא והוא חשוד עליה. א"ר אימי בבליי בשם רבנין דתמן [ג] *פעמי' שהוא מוכרה לו לניסיון והוא מחזירה לו לאחר ג' ימים ונמצא עובר עבירה [ד]בבהמתו של ישראל. מעתה לניסיון אסור שלא לנסיון מותר. זו מפני זו. עבר ומכר קונסין בו כשם שקונסין להלכה [ה]כך קונסין למנהג. מניין שקונסין בו למנהג. חד ב"נ זבין גמלא לחד ארמאי *אתא עובדא קומי רשב"ל וקנסיה בכיפלה בגין דייחזר ליה גמלא. א"ר יוסה בי ר' בון [ו]לסרסור קנסו והוון צווחין ליה ברא דמסרסר לארמאה. מה ר' שמעון בן לקיש כר' יודה דתנן בשם ר' יודה *הלוקח בהמה מן העכו"ם וילדה בכור מעלה עמו בשוה ונותן חצי דמים לכהן נתנה לו בקבלה מעלה עמו אפילו עשר דמים בשוה ונותן כל הדמים לכהן [ז] וחכמים אומרים הואיל ואצבע העכו"ם באמצע נפטרה מן הבכורה. ר' שמעון בן לקיש כר' יודה

ורבה

קרבן העדה

הוון בעיי מימר. סברוהו בני הישיבה לומר: מ"ד מותר למכור. כלומר במקום שנהגו היתר במכירה מותר נמי לייחד הבהמות אצלן: ואפי' כמ"ד מותר למכור. ואפי' במקום שנהגו היתר במכירה אסור לייחד אצלן דחשודין על הרביעה וקעבר אלפני עור לא תתן מכשול: ופריך מה בין למכור וכו'. מ"ש מכירה דשרי מיחוד דאסור: ומשני תמן. במכירה מכיון שמוכרה לו הרי היא כבהמתו של עכו"ם ואם על בהמתו שלא תעקר שנעשית עקרה ברביעה: ברם הכא. אבל כאן ביחוד כיון דשל ישראל הוא חשוד שירביעה': למה. אין מוכרין לו בהמה דקה: ומשני שהוא מוציאה ממצות ראשית הגז: ופריך הגע עצמך שהיתה עז. שאינה חייבת בראשית הגז ומתני' סתמא קתני דמשמע בכל בהמה דקה איירי: ומשני שהוא מוציאה ממצות בכורה: ופריך הגע עצמך שהיה עז זכר דלא שייך ביה מצות בכורה מ"ט אסור: ומשני שהוא מוציאו מידי מתנות. כהונה והם הזרוע ולחיים וקיבה: ופריך מעתה. לפי דבריך לא ימכרו חיטין לעכו"ם שהוא מפקיען ממצות חלה ואשאר מתנות כהונה ל"ק ליה דאיכא למימר בכבר הפרישן אלא חלה שאינו מפרים אלא בשעת לישה קשיא ליה: יין ושמן וכו'. לדבריך אף יין ושמן לא ימכרו לעכו"ם שהוא מוציאן מידי ברכה שישראל הנהנה ממנו היה מברך עליהן ולא משני מידי דעיקר הטעם כדפרישית במתני': מה בין גסה וכו'. למה גסה אסורה בכל מקום ודקה במנהגא תליא ומשני בהמה גסה יש בה חיוב חטאת דקעבד בה מלאכ' בשבת: ופריך ואינו חולב ואינו גוזז. בתמיה נמלא שאף בדקה קעביד מלאכה בשבת: ומשני תמן. בדקה הוא האדם העושה מתחייב ואינו מלווה הישראל על שביתתו אבל הכא בגסה הבהמה היא מתחייבת ואדם מלווה על שביתת בהמתו: ופריך וכיון שהוא מוכרה לו לאו בהמתו של עכו"ם היא. בתמיה וכיון דבהמתו היא אין הישראל מלווה על שביתתה ואפי' בהמה גסה תהא מותר למכור לו: ברם הכא. בהמתו של ישראל היא: והוא חשוד עליה. ל"ג ליה הכא ואגב שיטפא דלעיל נכתב כאן: פעמים. שהישראל מוכרה לעכו"ם לנסותה אם טובה היא והעכו"ם מחזירה לו לאחר ג' ימים נמצא שלמפרע היתה של ישראל והעכו"ם עבד בה עבודה בשבת. ה"ג ונמצא עובד עבודה: ופריך מעתה לניסיון. היא דיאסר אבל מכירה לחלוטין נתיר: ומשני זו. שלא לנסיון אסרה מפני זו מכירה דלנסיון: עבר ומכר. בהמה דקה במקום שנהגו איסור מי קונסין אותו או לא ופשיט כשם שקונסין להלכה אם מכר בהמה גסה דמדינא אסור כך קנסו לבהמה דקה במקום שנהגו: ה"ג מנין שקונסין אותו להלכה. וקנסיה בכיפלה שיתן קנס כפל הדמים שלקח בעד הגמל כדי שיחזור ויקח הגמל מן הארמאי: לסרסור קנסו. לא שהוא מכר גמל שלו אלא סרסור היה בין עכו"ם לעכו"ם אחר או בין עכו"ם לישראל ואפ"ה קנסו אותו: והוון צווחין לי'. והיו קורין אותו ברא דמסרסר לארמאי פי' בן שהוא מסרסר הארמיי': מה רשב"ל כר"י אתיא. הא דרשב"ל דקנים בכיפלה כר' יהודה: מעלה. שמין: ונותן חצי דמים לכהן. אבל קדושת הגוף לא קדיש למזבח הואיל וחציין לעכו"ם: נתנה לו בקבלה. נמי לא קדיש בבכורה קדושת הגוף הואיל וחציין לעכו"ם פטור מן הבכורה: מעלה. עם העכו"ם. אפי' עשר פעמים יותר מדמי שויו וצריך להוציאו מיד העכו"ם: ונותן כל הדמים לכהן. קנס הוא שקונסין אותו לפי שמכר' לעכו"ם והפקיעם מבכורה: הואיל ואצבע העכו"ם באמצע. כלומר הואיל ויד העכו"ם באמצע שיש לו חלק בו פטורה מן הבכורה:

5 7

פני משה

הוון. בני הישיבה בעיין מימר דמ"ד מותר למכור ס"ל נמי דמותר לייחד הבהמה אצל נכרי. וגרסינן להא בפ"ק דע"ז בהל' ו' עד סוף כל הסוגיא: ומ"ד אסור למכור. ס"ל כהאי תנא דריש פ"ב דע"ז אין מעמידין בהמה בפונדקאות של נכרים לפי שחשודין על הרביעה: ר' יונה וכו'. דהי לה דליתא להא דהוון בעי מימר אלא אפי' מ"ד מותר למכור אסור לייחד ודכ"ע אית להו הא דאין מעמידין: מה בין למכור וכו'. מכיון דחיישינן לרביעה א"כ אף למכור אסור דבני נח מצווין על הרביעה וקעבר אלפני עור לא תתן מכשול: וקאמר דשאני מכירה. דהתם כשמוכרה לו הרי כבהמתו של עכו"ם היא והוא חס עליה לרובעה לפי שברביעה נעשית עקרה אבל כשמייחדה אצלו בהמתו של ישראל היא וחשוד הוא לרובעה ולפיכך אסור לייחד מקום וכו': למה. מ"ט דקאמר מפני שהוא מוציאה מידי גיזה. ואינו מקיים בה מצות ראשית הגז: הגע עצמך שהיתה עז ואין בה גיזה. ומשני דלאכתי מוציאה נמי מידי בכורה שהוולדות יהו פטורין מן הבכורה ואף על פי שחוזר ולוקח מיד הנכרי אפ"ה: זכר. ואין כאן וולדות וקאמר דעכ"פ מוציאו מידי מתנות הזרוע ולחיים והקיבה: מעתה. אי חיישית למה שהוא מפקיען מן המצות שהיה אפשר להתחייב בהן אא"כ א"כ אף העין אל ימכור לו מפני שמוציאן ממצות חלה שהיה מתחייב בהקמח ויין ושמן אל ימכור לו מפני שהיא מוציאן מן הברכה אם היה נהנה מהן בתמיה אלא דליתא להאי טעמא: בכל מקום וכו'. בהמה גסה יש בה חיוב חטאת שראויה למלאכה שיש בה חיוב חטאת לישראל כשהנכרי עושה בה המלאכה בשבת עובר הישראל על שביתת בהמתו כדמסיק לקמן: ואינו חולב ואינו גוזז. בתמיה וא"כ אף בבהמה דקה יש חיוב חטאת בשבת: תמן. בבהמה דקה הוא מתחייב שהוא החולב והגוזז ואין הבהמה עצמה עושה מלאכה של חיוב חטאת ברם הכא בבהמה גסה היא עצמה מתחייבת כלומר שהיא גופה עושה המלאכה של חיוב חטאת כגון שחורשת וכיוצא בה ובכה"ג הוא דאדם מצווה על שביתת בהמתו: וכיון שהוא מוכרה לו וכו'. בתמיה ומאי חיוב חטאת דקאמרת: ברם הכא וכו' עד חשיד עליה טעות הוא אגב שיטפא דלעיל ובע"ז ל"ג לה כלל: א"ר אימי וכו'. היינו חיוב חטאת דקאמר לפי שלפעמים הוא מוכרה לו לנסיון על איזה ימים אם תיטב בעיניו ואם לאו יחזירנה לו וכשהוא מחזירה א"כ נמצא בשעה שעבד בה הנכרי עבודה בהמתו של ישראל היתה ומתחייב בה משום שביתת בהמתו: מעתה. נימא אם מוכרה לנסיון יהא אסור ושלא לנסיון אלא לחלוטין מותר ואמאי קתנים התנא במתני': ומשני זו מפני זו. גזרו במכירה לחלוטין משום מכירה לנסיון: עבר וכו'. בעיא היא אם עבר ומכר במקום שנהגו שלא למכור שום בהמה אם קונסין אותו הואיל ואינו אלא מנהג משום הומרא וקאמר הש"ס דכשם שקונסין להלכה אם עבר בדבר שהוא מן הדין כגון המטיל מום בבכור כך קונסין אם עבר על מנהג המקום: מנין שקונסין בו למנהג. וקאמר מהאי עובדא דר"ל שמעינן לה: וקנסיה בכיפלא. שיהדר אא"כ שיחזור לו הנכרי הגמל ואפי' יהא צריך ליתן לו בכפל הדמים אשר לקח ממנו וכדמפרש ר' יוסה בר' בון שהסרסיר מכרו לנכרי. ולהסרסור הוא שקנסו דאלו להמוכר עצמו לאו משום מנהגא הוא דמדינא הוא דאסיר בהמה גסה והגמל עומד למשא הוא אלא ע"י הסרסור הוא שמכרו ומדינא שרי וקנסו משום מנהגא בעלמא שהיו נוהגין שם שלא למכור בהמה גסה אפי' ע"י סרסור: והוה צווחין ליה. היו קוראין להסרסור הזה לגנאי ברא דמסרסר לארמאי: מה. ושואל הש"ס מה הפסק הזה דר"ל אם כר"י ס"ל ולא כרבנן דתני בתוספתא ריש פ"ב דבכורות יחסר כאן בהעתקה וה"ג התם הלוקח עובר פרתו של נכרי והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי והמשתתף לו והנותן לו בשותפות והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה ר' יהודה אומר אף המקבל מן הנכרי אף על פי שאינו רשאי ה"ז מעלה בשויו ונותן הלי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי ה"ז מעלה אותו ואפי' עשרה בשויו ליתן דמיו לכהן וחכ"א הואיל ואצבע הנכרי באמצע שידו בו לעולם נפטרה היא מן הבכורה. קתני מיהת דלר' יהודה במקום שאינו רשאי כגון בנותן לו בקבלה דהוי כמוכר לנכרי בהמה גסה דאע"ג דמדינא פטור מן הבכורה שהרי יד הנכרי באמצע אפי' כן קונסין אותו ומעלה להנכרי ליתן לו כמה וכמה בשויו כדי שיתן הבכור לכהן. ודמיו לכהן דנקיט לאו דוקא הוא אלא כלומר הבכור שהוא בדמיו ושוויו יתן לכהן: רשב"ל כר' יהודה. כלומר דקאמר הש"ס אין דרשב"ל כשיטתיה דר' יהודה:

ורובה

עין משפט נר מצוה

טו
[א] מיי' פכ"ב מא"ב הל' ס טוש"ע יו"ד סי' קנג ס"א

טז
מיי' פ"כ שבת הל'

יז
[ג] מיי' פ"ד מבכורות הל' ג טוש"ע שם סי' שכ ס"ג

גליון הש"ס

[ד]מכאן מוכח דאף במכירה על תנאי הוא פדיין אינו לוקח רק הוא, ופ' רשב"ם ב"ב ד' פת ובר"ן בנדרים ולכך יש בזה משום שביתת בהמתו. כיון דשאלה ל"ק. ולפ"ז לפי מסקנת הש"ס בפ"ז גם נסיוני הוא משום שביתת בהמתו כיון דע"ת הוי שאלה וא"צ לטעם דמחמר משא"כ לס"ד דשאלה קניא ולאו בהמתו הוא וע"כ משו' מחמר וכזה א"ש מה שהשמיט הרמב"ם טעם דנסיוני משום דלמסקנ' דשאל' ל"ק הכל נכנס בגדר שאלה שכתב רבינו ודוק. ול"ע כדברי הר"ן פ"ק דע"ז שכתב בנסיוני דהוי לוקח ול"י משום שביתת בהמתו וכאן מבואר להיפך. וגם סותר דבריו בנדרים שם.

[ה]עיין תוספת בכורות ד' ב פ"א ד"ה קונסין ול"ע:

[ו]בש"ס פ"ג מסקינן דפ"י סרסור מ.תר. ואפשר לומר דהרי הר"ן הקשה אהא דקאמר התם בנסיוני משום מחמר תפ"ל משום שביתת בהמתו וכהנו כאן דאיסור נסיוני דמתרמי סמוך לשקיעת החמה חשש רחוק הוא דוקא במחמר דהוא לאו דגופים חששו אבל באיסור שביתת בהמתו לא חששו

מסורת הש"ס

פ"ג יז ע"ב

שם טו ע"א

פי' בכורות ג ע"א

תוספתא בכורות פ"ב ובש"ס שם ב ע"א

שנויי נוסחאות (סו"ח) שהיא בד"ו שהוא. (סו"ח) עכו"ם בד"ו גוי. הוא בד"ו היא. (סו"כ) א"ר אימי בבליי בכי"ר ר' אמי בבלריה. (סוכ"ב) עובר עבירה בכי"ר עובד עבודה. (סוכ"ו) זבין בכי"ר זבן. (סו"ע) דתנן בד"ו דתני.

עמודי ירושלים

בין כך ובין כך נצרך לומר דהן החמירו על עצמן אף שמותר מן הדין וא"כ לא קשה כלל על המרדכי ורמ"א. גם מה שהכריח הגר"א דר' אמי מיירי בדנים מדנקט חכה ומכמורת אין זה הכרח כלל ונוכל לפרש דמיירי בחיות ועופות ולא התירו רק בלינעא דבחכה ומכמורת נדון גם חיות ועופות ע' פכ"ג מכלים מ"ה הרשתות והמכמורות וכו' הרע"ב שם מיני מצודות שצדין בהן חיות ועופות ודגים והר"ש כ' שם מכמורת מיני חכה וכ"ה בערוך ערך מכמר ורשתות ומכמורת פי' מיני הכין כן. מבואר דבמכמורת וחכה צדין בהן חיות ועופות ודגים וא"כ לא סותר כלום הש"ק בתירוצו והנכון כמ"ש הגר"א גם שלא היה גורסים בגמרא ודגים. ומצאתי בספר הפרדס (סי' קי"ד) שכ' וז"ע ולדין חיות ועופות ודגים במכמורות ובחכה כדי שלא ימעט בשמחת יו"ט מבואר ג"כ מדבריו' דלדין במכמורת ובחכה חיות ועופות. אולם נ"ע שלא פסק כר' אמי דמיקל לפון וגם אמאי לא התנה שיהיה בלינעא ואולי דוה נכלל במ"ש במכמורת וחכה שסופה בלינעא ונתרס הוא בפרכסות ובזה טכל ליישב קצת דברי הסירי קרבן אבל אין זה מוכרח:

טוב ירושלים

לסרסור קנסו כו' ע' בבלי ע"ז י"ד א' דסרסור מותר ג' דתלמודין חולק ע"ז. וי"ל בזה דברי רש"י חולין ז' ב' והכמ"ע:

ורבה מן דרבי יודה מה דאמר רבי יודה משום הילכות בכורה מה דאמר רבי שמעון בן לקיש משום הילכות בהמה גסה: רבי יודה מתיר בשבורה. לא אמר רבי יודה אלא בשבורה *שאינה יכולה להתרפאות. אמרו לו והרי מביאין לה זכר ונרבע' ממנו א"ל אף אני "לא אמרתי אלא בשבור זכר שאינו יכול להתרפאות. אמרו לו והרי מביאין לו נקיבה והוא רובעה והיא יולדת. רב אבון בשם רבנין דתמן זאת אומרת שאסור להמציא להן זרע. *תמן תנינן א הלוקח עובר חמורו של עכו"ם המוכר לו אע"פ שאינו רשאי המשתתף לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה. רבי חניי בעא קומי רבי יוסי לית הדא אמרה *שאסור להמציא להן עבדים. אמר ליה כבר קדמך רבי אבון דמר ר' אבון בשם רבנין דתמן זאת אומרת שאסור להמציא להן זרע: בן בתירה מתיר בסוס. לא אמר ר' יודה אלא בסוס זכר שהוא הורג בעליו במלחמה. יש אומרים שהוא רץ אחר נקיבה ויש אומרים שהוא עומד ומשתין. מה נפק מן ביניהון הסרים: מאן דמר שהוא רץ אחר נקיבה זה אינו רץ אחר נקיבה מאן דמר שהוא עומד ומשתין אף הוא עומד ומשתין דברי חכמים. רבי אחא בשם רבי תנחום בר חייה *לכשיזקין הוא כודנו בריחיי[ם]: ר' יוסה בי רבי בון בשם ר' חונה [ב]ן בתירה ור' נתן *אמרו דבר אחד דתני י הוציא בהמה וחיה ועופות בין חיים בין מתים חייב ר' נתן אומר מתים חייב חיין פטור. רבנין אית לְהון משום חייב חטאת. ואינון מתיבין ליה הכין כשיטתו השיבוהו כשמתוך שאת אומר משום הלכות בהמה גסה אוף אית לן לכשיזקין הוא כודנו בריחיים. *ר' אומר אומר אני שהוא אסור משום שני דברים משום כלי זיין ומשום הלכות בהמה גסה ותני כן *חיה גסה ג כבהמה גסה. מאן תניתה רבי דברי חכמים ר' ביכנא חנין בר בא בשם רב חיה גסה כבהמה דקה:

הלכה ד מתני' י *מקום שנהגו לוכל צלי בלילי פסחים

אוכלין מקום שנהגו שלא לוכל אינן אוכלין מקום

פני משה

ורובה מן דר' יהודה. ועדיפא דידיה מהא דר"י ומחמיר טפי דאלו ר' יהודה לא קאמר אלא משום הלכות בכירה דמדאורייתא היא וקיים היכא דהפקיעו מן הבכורה. ומה דאמר ר"ל בהלכות בהמה גסה דעיקר איסור המכירה אינו אלא גזירה דרבנן: אלא בשבורה שאינה יכולה להתרפאות. אבל אם יכולה היא להתרפאות מודה ר' יהודה שאסור דהא לבתר דמיתרפיא חזיא למלאכה: והרי מביאין לה זכר ונרבעת ממנו. וכיון דסבירא לך ביכולה להתרפאות אסור משום דלבתר הכי תיחזי למלאכה א"כ הכי נמי בשאינה יכולה להתרפאות דהא חזיא לרביעה ויולדת ולכשיוליד העובר חזי נמי למלאכה: בשבור זכר וכו' אמרו לו והרי מביאין לו נקבה וכו'. ואכתי חזי לעוברין הוי: זאת אומרת שאסור להמציא להן זרע. עוברין לנכרים ואף לר' יהודה קאמר דש"מ דאסיר למכור עוברין שבבהמה לנכרי כמו שאסור למכור לו הבהמה עצמה דהא ר' יהודה השיב אף אני לא אמרתי אלא בשבור זכר אלמא היכא דאיכא חששא דעוברין להדיא סבירא ליה לר' יהודה נמי דאסור: תמן תנינן. בריש בכורות: לית הדא אמרה שאסור להמציא להן עוברים. כצ"ל וכך הוא בפ"ב וכי לאו ש"מ מהאי מתניתין שאפי' עוברין אסור למכור להן דהא קתני אע"פ שאינו רשאי וכלומר דש"מ דלכ"ע הוא אסור דאף ר' יהודה לא פליג אלא בשבורה: כבר קדמך ר' אבון. דקאמר לעיל זאת אומרת וכו' וכדאמרן דמדייק שאף ר' יהודה מודה שאסור למכור עוברין להן: לא אמר בן בתירה אלא בסוס זכר וכו'. כצ"ל וכ"ה שם לפי שהסוס זכר מסוכן הוא שדרכו להרוג בעליו במלחמה ולפיכך מותר למכור אותו להם כדי להוציאו מביתו: יש אומרים וכו'. לפרושי הא דקאמר שהורג בעליו במלחמה יש אומרים מפני שהוא רץ אחר הנקבה שרואה אצל הסוגאים ורץ במקום הסכנה וי"א מפני שעומד ומשתין ואין בעליו יכולין להציל עצמן ולברוח במקום סכנה: מה ביניהון. בין הני טעמי סוס הסרים איכא ביניהו: דברי חכמים. ולדברי חכמי' האוסרין בסוס מפרש ר' אחא דטעמייהו משום שלכשיזקין חזי למלאכה דכודנו ברחיים ומוחן בשבת ולקמן מפרש לה: בן בתירה ור' נתן אמרו דבר אחד. דסבירא להו דאף בשאר בעלי חיים אמרינן שהחי נושא א"ע כדלקמן: דתני. בתוספתא דשבת: חייב דלא אמרי' חי נושא את עצמו אלא באדם אבל לא בבהמה וחיה ועופות: ר' נתן אומר וכו' חיים פטור. דס"ל אף בבהמה חיה ועופות אמרי' חי נושא את עצמו והיינו כבן בתירה דמתיר אפי' בסוס המיוחד לעופות כדפריסית במתני': רבנן וכו'. כלומר דפריך אי הכי דפליגי בן בתירה ורבנן בסוס המיוחד לעופות וא"כ לרבנן אית להון משום חיוב חטאת ואינון מתיבין ליה הכין בתמיה שהשיבו לו לבן בתירה דלכשיזקין כודנו ומי תיפוק לי' דלדידהו במאי דפליגי חיוב חטאת אית ביה ומשני בשיטתו של בתירה השיבוהו לדידן בלאו הכי חיוב חטאת איכא אלא דלשיטתך דאמרת דאף בכל בעלי חיים חי נושא א"ע ואינו אסור אלא משום שבית אף אנן נימא לך דמ"מ שייכא חיוב חטאת בסוס דלכשיזקין כודנו ברחיים ומטחינו בשבת: כשיטתך שאת אומר משום שבית וכו'. כך הגי' בע"ו ולגי' דהכא היינו הך דהלכות בהמה גסה אינה אלא משום שבות במקום דליכא מלאכה בשעת המכירה לבן בתירה אומר אני שהוא אסור למכור הסוס להן משום שני דברים: משום כלי זיין. מפני שהנכרי מלמדו להרוג בו את הנופלים ואף שיש עדיין חיות בהם: ומשום הלכות בהמה גסה. כדאמרן דחזי למלאכה כשיזקין: ותני כן וכו' מאן תניתה רבי. דלדידיה גם כחיה גסה שייכי הני טעמי ומדינא אסור למכור להן חיה גסה כמו בהמה גסה: דברי חכמים. אבל לדברי הכמים קאמר ר' ביסנא בשם רב דלא כ"ל להא דרבי אלא חיה גסה כבהמה דקה וליכא איסורא מדינא אלא במנהגא תליא מלתא:

הלכה ד מתני' מקום שנהגו שלא לוכל. משום שמא יאמרו מבשר פסח הוא זה ונראה כאלו אוכל קדשים בחוץ:

קרבן העדה

ורובה מן דר' יהודה. ומחמיר יותר מר' יהודה דאלו ר' יהודה דאמר דקונסין אותו היינו דוקא במצות בכורה דעקר מצוה דאורייתא ורשב"ל קאמר דקונסין אפי' בהמוכר בהמה גסה דאינו אלא איסור' דרבנן: שאינה יכולה להתרפאות. ולעשות מלאכה בשבת ומסתמא לשחיטה זבנה ולא משהי לה ולא חזי לה ישראל בי עכו"ם דתיפוק חורבה מינה לזבוני שלימה ולא מביאין עליה זכר ומשהי לה ומאן דחזי לה בי עכו"ם יליף מינה לזבוני שלימה ורבי יודה סובר דשבורה אינה מרבעת ואינה נרבעת: שאסור להמציא להן זרע. כלומר אסור לעשות פעולה שיתעברו בהמה גסה שלהן: תמן תנינן. ריש מסכת בכורות: הלוקח עובר חמורו. ובכור הוא ועדיין במעי אמו: אף על פי שאינו רשאי. כדתנן במתני' בכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה: והמשתתף לו. שנותני' מעות בין שניהם וקונין הבהמה: והמקבל ממנו. שהחמורה של עכו"ם וישראל מקבלה שיהו חולקין בולדות אבל גוף החמורה לעכו"ם: פטור מן הבכורה. אם אותו עובר שקנה מן העכו"ם לי שמכר לו בכור הוא אינו קדוש הואיל ויש חלק לעכו"ם בו או באמו: ה"ג לית הדא אמרה שאסור להמציא להן עוברין. וה"פ ממתני' שמעי' דאפי' עוברין אסור למכור להן מדתני גבי והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי: ה"ג לא אמר בן בתירא אלא בסוס זכר: י"א שהוא רץ אחר נקיבה. ובזה הורג בעליו במלחמה שע"י כן נמסרים ביד שונאיהן: שהוא עומד ומשתין. ובתוך כך בא השונא והורגו מה שאין כן שאר בהמות משתינין דרך הילוכן: מה נפיק מן ביניהון. מאי איכא בין הני תרי טעמי: הסרים. סוס שהוא סרים ואינו רץ אחר הנקיבה: דברי חכמים. טעמייהו דחכמים דאסרו אף בסוס: לכשיזקין הסוס. מטחינו ברחיים בשבת ואב מלאכה הוא: הוציא. נרה"ר בשבת: חיין פטור. שהחי נושא את עצמו: ורבנן אית להון ה"ג ורבנן אית להון חייב חטאת ואינון מתיבין לי' הכין. וה"פ ורבנן למה להו להשיב לבן בתירה דלכך אסור בס[ו]ס דכשיזקין יעשה מלאכה הא אינהו סברי אף במוליא עוף יש חיוב חטאת וסוס מוכן לעופות: ומשני כשטתו השיבוהו. אפי' לשיטתך דחי נושא את עצמו מכל מקום אסור משום דלכשיזקין יעשה בו אב מלאכה: ה"ג כשיטתך. שאת אומר משום שבות: אומר אני. שסוס אסור למכור משום שני דברים: משום כלי זיין. שמלמדהו להרוג בידו את הנופלים במלחמה ואסור למכור כלי זיין לעכו"ם: ומשום הלכות בהמה גסה. דקעביד בה עבודה בשבת כשיזקין מטחינו ברחיים: חי' גסה. אסור למכור לעכו"ם כבהמה גסה דגם בה שייך איסור כלי זיין: מאן תניתה. ברייתא כמאן כר' אבל לא כרבנן דסברי דאין איסור כלי זיין בבהמה גסה א"כ בחי' גסה דלא שייך איסור עבודה שריא כבהמה דקה:

הלכה ד מתני' שלא לאכול. שנראה כאוכל פסח בחוץ: מקום

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ד מבכורות הלכ' ג טוש"ע יו"ד סי' ש"כ ס"ג
יט
ב מיי' פ"ת משבת הלכ' טו
כ
ג מיי' פ"כ משבת הל' ס
כא
ד מיי' פ"ח מהו"מ הלכה יא טוש"ע או"ח סי' תעו סעיף א

גליון הש"ס

השבו פי' שם אפ"ז סירובלי דאסר בנסיוני משום שביתת בהמתו חיים משום דנסיוני של שלשה ימים דקאמר כאן הוא מילתא דשביתה ואסור משום שביתת בהמתו. ומעתה בפיר אסר בירושלמי אף פי' סרסור כיון דנסיוני הוא משום שביתת בהמתו שייך האיסור אף בסרסור משא"כ בכלי דמפרש בניסוי סמוך לבקיעת בהמה דהוא לי"ב ולא נזה בבהמתו ורק משום מחמר דהוי לאו דגופו ומש"ה מותר בסרסור דלא ידעה לקלי' ודו"ק:

ציון ירושלים

"לא אמרתי אלא בשבור זכר. לכאורה קשה א"כ למה לא כיאר דוקא בזכר ולפע"ד נראה עפ"י מה דאמרו בפ"ק דביצה ר"ש מתיר בתנואה ונדפס בספר תולדות אדם שבלל הגאון מהר"ן ז"ל נהגאון מהרלב"י ז"ל מה לי בתנואה. והשיב הגאון דבירושלמי מבואר דר"ש לא התיר בכל תנואות כי אם באותו מינין. ולכך דקדק בתנואה שאינו מתיר רק היוה מינין בתנואה ע"ש ודפח"ח וגם כאן קשה כיון דהת"ק אמר דאין מוכרין להן כלל לא ב[ה]מין ולא שבורין והי' לו לנקוט ר' יהודה מתיר שבורין לכך אמר בירושלמי שלא אמר כ"י אלא בשבורין שאינן יכולין להתרפאות והיינו שבור זכר שאין יכול להתרפאות ולכך מכוון הלשון בשבירה שלא בכל השבירות רק במקצת שבירה:

שנויי נוסחאות

(סו"ז) ונרבע בד"ו ונרבעם. (סוס"ו) עבדים בסרי"ר עוברין. (סו"ס) ר' יודה בסרי"ר בן.. רה. (סול"ג) נקיבה בד"ו הנקיבה. (סוכ"ס) חייב בד"ו חיוב. (סו"ל) כשמתוך בד"ו כשיטתך. (סול"א) אוף אית בד"ו אוף אנן אית. (סול"ג) ר' בד"ו רבי. (סול"ס) ביסנא בסרי"ר בישנא. (סול"ו) חנין בסרי"ר חנן. רב בסרי"ר ר'. דקה בסרי"ר גסה.

א *מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכיפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין ג מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואו' אפילין ועל גבי החולין: גמ' ר' בא בעא קומי ר' אימי ג אפי' בשר עגל א"ל אפי' בשר עגל אפי' בשר עוף א"ל אפי' בשר עוף. סברין מימר אפי' ביצה אפי' קולקס א"ר יודן בי ר' חנין ובלבד מן השחיטה. *תני ר"ש בן אלעזר אומר ד יה"כ שחל להיות בשבת אפילו במקום שלא נהגו להדליק מדליקין. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי ר' יוסה בן שאול בשם רבי הלכה כר"ש בן אלעזר דרש ר' חייה בר בא לטיבריה כהדא דר"ש בן אלעזר. ר' יוסה אמר לה רבי שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן ר' חזקיה ואמרי לה ר' יעקב בר אחא בשם ר' שמואל בר נחמן מקום שנהגו להדליק משובח ממקום שנהגו שלא להדליק. א"ר ירמיה תדע שהוא כן שהרי יום הכיפורים שחל להיות בשבת אפילו מקום שנהגו שלא להדליק מדליקין. ר' בא ור' סימון תריהון אמרין תדע לך שהוא כן שהרי האיש הזה צנוע ואינו משמש מטתו לאור הנר. בין כמ"ד מדליקין בין כמ"ד אין מדליקין מפני הרגל עבירה. מאן דאמר מדליקין שהוא רואה ומתבייש ומ"ד אין מדליקין שלא יראה ויתאוה. *תני אפילו בתי כנסיות ובתי מרחציות. לכן צריכה אפילו מקום שלא נהגו להדליק מדליקין. *יה"כ שחל להיות בשבת מהו להדיח כבשין ושלקות מן המנחה ולמעלן רב אמר ה אסור ר' לעזר אמר מותר. ר' יעקב בר אחא בשם ר' אלעזר מה טעם אמרו ו מריחין כבשים ושלקות מן המנחה ולמעלן מפני סכנה. שנייא היא סכנת יה"כ שחל להיות בשבת. שנייא היא יה"כ שחל להיות בחול. התיב ר' חנניה חברון דרבנין מתניתא פליגא על ר"א *יה"כ שחל להיות בשבת ז חלות מתחלקת לערב שנייא היא *שע"י שהוא דבר קל שמא ישכח ויאכל. התיב ר' פנחס מתניתא דר' לעזר פליגא עלוי יום הכפורים שחל להיות בשבת שבתון שבות ובחול שבתון שבות. אם בחול את שובת לא כ"ש בשבת. לא צורכה דלא אפילו דברים שאת מותר לעשותן בחול את שובת עליהן בשבת ואי זו זו הדחת כבשים ושלקות. רבי יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו נראין דברים בדבר שדרכו ח לבוא בצונין אבל דבר שדרכו לבוא ברותחין עד דיידא נלשה הוא מקנב. אמר ר' מנא אם אומר את כן
אף

קרבן העדה

מקום שנהגו להדליק. בגמרא מפרש טעמא: גמ' אפי' בשר עגל. מי אסור לאכול צלי בלילי פסחים מי אמרי' בשר בבשר מיחלף או דלמא כיון דלא אתי פסח מעגל שרי: א"ל אפילו בשר עגל. אסור: אפי' בשר עוף. מי אסור או לא: סברין מימר אפי' ביצה. צלוי' או קולקס אסור דקס"ד דטעם דאוסר בשר עוף משום דצלי בצלי מיחלף: קולקס. מין לוף וצולין אותו וי"ג קוליים והוא מין דג וכ"נ עיקר: ובלבד מן השחיטה. דוקא דברים הטעונים שחיטה וצלויים מיחלפי אבל שאר דברים אפי' צלויים לא מיחלפי בפסח ושריין: יה"כ שחל להיות בשבת. מדליקין בכל מקום דנר שבת מצוה: שהרי יה"כ שחל להיות בשבת וכו' מדליקין. מפני כבוד שבת וה"ה המדליקין ביה"כ מפני כבוד יה"כ משובחים: שהרי האיש הזה צנוע. בכל ימות השנה ואינו משמש לאור הנר הלכך כשיש לו נר לא ישמש א"כ הוא משובח שהוא צנוע לעולם: מפני הרגל עבירה. שניהם טעמייהו שלא יבא לידי הרגל עבירה: שהוא רואה ומתבייש. דאין משמשין לאור הנר: שלא יראה. את אשתו ויתאוה לה שאין יצה"ר שולט אלא במה שעיניו רואות: לכן צריכה. לא נצרכה הא דתני אפי' ב"כ אלא לומר דאפי' במקום שנהגו שלא להדליק מדליקין בב"כ ומרחצאות וכדפרישית במתני': מהו להדיח ירקות כבושין בחומץ או במלח או שלוקין ביה"כ שחל להיות בשבת דביה"כ שחל להיות בחול ודאי שרי: מה טעם אמרו. שביה"כ שחל בחול מותר להדיח מן המנחה ולמעלה: מפני הסכנה. שיהיה מאכלו מוכן לאכול לערב מיד: שנייא היא וכו'. כלומר א"כ מ"ש בחול ומ"ש בשבת לעולם איכא סכנה ומותר: מתניתא פליגא על ר"א. מהניתין דפ' שתי הלחם קשיא לר"א: חלות של לחם הפנים. שהיו ראויין לאכלן ביום השבת בשעה שנוטלין אותן מעל השלחן וביה"כ לא היו יכולין לאכלן מפני התענית לכך הן מתחלקות בערב במוצאי שבת ולא המתינו עד למחר שנפסלות בלינה לאחר שנסתלקו שמעינן מינה שביום לא היו מתחלקות ואסור להכין משבת לחול וקשיא לר"א דמתיר להדיח כבשים ושלקות: ומשני שנייא היא. שאני תלוקות חלות שדבר קל הוא ואינו מאריך כה ואיכא למיחש שמא יאכל אבל הדחת כבשים שצריך זמן רב ובתוך כך יזכור שהוא יה"כ ולא יבא לאכול. ה"ג מתניתא פליגא עלוי דר"א: יה"כ שחל להיות בשבת שבתון שבות. דבשבת בראשית כתיב שבתון שבת קדש ושבתון משמע שבות: ובחול שבתון שבות. ביה"כ שחל בחול נמי כתיב שבת שבתון: וקשיא אם בחול שובת ביה"כ: בשבת לא כ"ש. יום הכפורים שחל בשבת פשיטא ששובת: לא נצרכה אלא לאשמועי' דאפי' בדברים שמותר ביה"כ שחל בחול שובת מהם ביה"כ שחל בשבת ושבתון שבות דכתי' גבי יה"כ לאו ממלאכה הוא אלא מכל דבר המעכבות מלהתענות מדסמך לועניתם: ואיזו זו הדחת כבשים ושלקות. וקשיא לר"א דמתיר אפי' ביה"כ שחל בשבת: נראין דברים. הא דמותר לקנב כבשים ושלקות מן המנחה ולמעלן דוקא דברים שדרכן לאכלן צונן שיש טורח גדול בקניבתן ואיכא למיחש לסכנה: אבל בדבר שדרכן בא ברותחין. אסור עד דידו מתחממת יכול לקנב ואין בו שהייה: נלשה. מתומס הרבה וכ"ה בבבלי פ' כל שעה: אם אומר את כן. לחלק בין דבר שדרכו לאכול צונן ובין דבר שדרכו לאכול רותח:
אף

פני משה

מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יוה"כ וכו'. בגמרא קאמר שניהם לדבר אחד נתכוונו שהאומרים להדליק כדי שימנע מתשמיש המטה לפי שאסור לשמש מטתו לאור הנר והאומרים שלא להדליק שמא יראה את אשתו ויתאוה לה: ומדליקין בבתי כנסיות וכו'. בכל מקום שאין איש ואשתו מתייחדים שם: גמ' אפילו בשר עגל. צלי שאין הפסח בא ממני אין אוכלין לפי שאינו ניכר כשהוא צלוי: סברין מימר אפי' בילה. צלייה ואפי' קולקס והוא מין ירק וצולין אותו בשמן: א"ל לא היא אלא שיהא מין בשר מן הטעון שחיטה שיכולין לטעות ולומר שהוא מבשר הפסח: מדליקין. מפני כבוד השבת: ר' יוסי וכו' בשם ר' שמואל בר נחמן. דקאמר לה בשם ר' יונתן ור' חזקיה וכו' קאמר לה בשם ר' שמואל בר נחמן גופי' דמקום שנהגו להדליק יותר משובח הוא ממקום שנהגו שלא להדליק משום דכבוד יו"ט הוא תדע לך וכו' שאם חל בשבת לד"ה מדליקין אלמא דאור הנר לכבוד הוא: תדע לך שהוא כן. שמשובח היא המדליק שמתוך שהאיש הזה צנוע הוא וכו'. וקאמר הש"ס דאי משום הא לא איריא דבין כמ"ד מדליקין וכו' שניהן לדבר הזה נתכוונו ומפני הרגל עבירה וכו' כדמסיק ואזיל: שהוא רואה. הנר ומתבייש לשמש ומ"ד אין מדליקין שלא יראה אשתו ויתאוה לה: ובתי מרחציות. שאין שם אשתו לפניו: לכן צריכה וכו'. לא איצטריך הלא אפי' במקום שנהגו שלא להדליק מחשבת דאמרן מדליקין דמהו דתימא ליגזור בבתי מרחצאות שהרי אין רחיצה ביוה"כ ומפני מה נכנס לשם. אם לא שדעתו להתייחד עם אשתו קמ"ל דלא גזרינן אלא במקו' שאשתו מצויה בבית: מהו להדיח כבשים ושלקות. ממיני ירק שבשאר יוה"כ מותר להדיחן מן המנחה ולמעל' כדי להכינן לערב מיד כדלקמן ואם חל להיות בשבת מהו: בשם ר' אלעזר. טעמיה דמתיר שהרי מה טעם אמרו מדיחין אותן ביוה"כ מן המנחה ולמעל' מפני סכנה הוא שלאחר התענית לא יהי' לו פנאי כל כך ואפשר שיש בהם תולעים ויבא לידי סכנה ולפיכך התירו לקנב הירק ולהדיחו וא"כ וכי שנייא היא סכנה בין יוה"כ שחל להיות בשבת או שחל להיות בחול ואם מותר בזה מותר בזה מפני הסכנה: מתניתא פליגא על ר"א. דתנינן בפ"ט דמנחות גבי חילוק לחם הפנים יה"כ שחל להיות בשבת החלות מתחלקות לכהנים לערב אלמא דחיישי' ביה"כ בשבת מן המנחה ולמעל' ואינן מתחלקות אלא לערב: ומשני שנייא היא. התם שע"י שהוא דבר קל לאכלן שהרי הן אפויות היישינן שמא ישכח שהוא יוה"כ ויאכל אבל הכא אינן ראויות לאכילה אלא שהוא מכינם שיהא ראוין לערב מיד: מתניתא דר' אלעזר פליגא עלוי. כלומר מה שמעינן מר"א גופיה דהוה תני חדא ברייתא היא קשיא עליה דתני יה"כ שחל להיות בשבת שבתון שבות ובחול שבתון שבות. וכלומר נאמר בשבת שבתון שבות ונאמר ביום הכפורים שבתון שבות ולמה נאמר אי משום מלאכה הרי כבר נאמר לא תעשה כל מלאכה הלא ניתר שאפי' מדבר שאינו מלאכה ממש אתה שובת כך דרשו בברייתא והשתא קשיא כדמסיק אם בחול אתה שובת אמאי הצריכו לדרוש הכי ביה"כ שחל להיות בשבת שהרי אם יוה"כ שחל להיות בחול אתה שובת מכל דבר אם חל להיות בשבת לכ"ש: לא צורכה דלא וכו'. אלא ודאי לא איצטריך אלא להא שאפי' דברים שאת מותר לעשות ביה"כ שחל להיות בחול ואיזו זו הדחת כבשים ושלקות שהתירו בשאר יה"כ מן המנחה ולמעלה את שובת עליהן אם חל להיות בשבת וקשיא לר"א: נראין דברים. דמה שהתירו להדיחן ביה"כ שחל להיות בחול דוקא בדבר שדרכו נכה בצונן לאכילה כגון הירקות שאוכלין אותן כשהן חיין בחומץ ובשמן ומדיח אותן שיהו מזומנין לערב: אבל דבר שדרכו לבא ברותחין. שמבשלין אותן בערב כדי לאוכלן א"כ למה נתיר להדיחן מן המנחה ולמעלה שהרי יכול לעשות זה בערב: דעד דהוי דלא נלשה הוא מקנב. כלומר עד שיבא זה רותח שהרי בלאו הכי ממתין הוא עד שיהו המים רותחין ובתוך כך הוא מקנב ומתקן אותן: אמר ר' מנא דלא היא. שאם אתה אומר כן להמתין בכך עד הערב:
אף

מסורת הש"ס: פסחים נג פ"ג | שם | תוספתא פ"ג | שבת קיד ע"ב | מנחות קג ע"ב

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"ג משכיתת עשור הל' י טוש"ע או"ח סי' תרי ס"א

כג
ב טוש"ע שם סעי' ג

כד
ג טוש"ע שם סימן תשו סעי' ב

כה
ד מיי' שם טוש"ע שם סי' תרי ס"א

כו
ה מיי' שם פ"א הלכה ג ובכס"מ

כז
ו מיי' שם טוש"ע שם סי' תריא ס"ב

כח
ז מיי' פ"ס מתמידין הל' ●

גליון הש"ס

* עי' במג"א סי' תריב סק"ו:

* עי' במג"א סימן תריג ס"ק ב:

ציון ירושלים

*שע"י שהוא דבר קל עי' מג"א סי' תריג ובנגמ"ר שם ובה"ב שם ●אלרכתי כאן:

שנויי נוסחאות (סו"ז) מן השחיטה בסרי"ר מין שחיטה. (סו"ס) שלא נהגו להדליק בסרי"ר שנהגו שלא להדליק. (סו"ב) לטיבריה בסרי"ר לטיבראי. (סופ"ז) תדע שהוא בד"ו תדע לך שהוא. (סו"ד) בתי כנסיות ובתי מרחציות לכן בסרי"ר בבתי כסאיות ובבתי מרחצאות כן לכן. (סו"ה) שלא נהגו בסרי"ר שנהגו. (סו"ו) יה"כ בסרי"ר ביום הכפורים. (סו"ג) התיב ר' חנניה חברין דרבנן מתניתא בסרי"ר התיב ר' פנחס מתניתא. (סו"ז) התיב ר' פנחס מתניתא בסרי"ר התיב ר' חנניה חברון דרבנין מתניתא. (סו"מ) ואי זו זו הדחת בד"ו ואי זו ע ע הדחת. (סומ"ג) בצונין אבל דבר שדרכו לבוא ברותחין עד דיידא בסרי"ר ברותחן אבל בדבר שדרכו לבוא בצונין מן דאמרה. (סומ"ד) הוא בסרי"ר היא.

עמודי ירושלים

אפי' בשר עגל כו'. סקבס בש"ק בפ' כילד צולין (ס"א) דאיתא שם מכניסים עגל מקולס כו' וזה כיסוף ממה דמבואר כאן ובגליון הש"ס כתב דהכא מיירי במקום שנהגו לאכול צלי ובפ' כילד צולין מיירי במקום שלא נהגו לאכול צלי. ובאמת שכבר כ"כ בפר"ח סי' תע"ו והוא מוכרח ומזה קשיא לי על רש"י פסחים (ע"ד א') שעל פס דאיתא בם איזהו גדי מקולס דתק פ' מקום שנהגו שאס"ר

טוב ירושלים

שהרי האיש הזה צנוע הוא כו' משמע קצת דליכא איסור בזה רק דרך צניעות בעלמא. וע' בבלי נדה ס"ז י"ז ומש"כ במ"א בס"ד: תני אפי' בתי כנסיות כו' לכן צריכה כו' נ"ל דדייק מבתי כנסיות דמבתי מרחצאות י"ל דסא גופא אשמעינן דבש"ק מותר לטבול ביוה"כ וכמ"ד דטבילה בזמנה מצוה. ונ"ל דש"ס מלת כנסיות ונ"ל כסאות דכנסיות ת"ל במהני'. וה"ם דצריך ליטול ידיו מרוח רעה דמותר וע' ש"ק שסקסם בתי מרחצאות נ"ל נר דביוה"כ אסור ברחיצה ותירץ לצעל קרי. ובאמת י"ל לשיטת הסוברים דס' עינוים אסור מדאורייתא מנ"ל דאף בלילה אסור דהא צריך רבויא שבלילה כוס לענין עינוי עי' יומא פ"ח סוף ה"ג ובבלי בם פ"א א' וא"כ בס' עינוים דליכא קרא מנ"ל והולי בם עינוי כבר אתרבי ולפמ"ש במקו"א דהוא מה"ת וכו' מסרן לחכמים בלי"ם פ"ם ומיהו כאן בלי"ו פ"ס דעכ"ם ודאי אסור מדרבנן: שנייא היא סכנת יום הכפורים שחל להיות בשבת שנייא היא יוה"כ שחל להיות בחול. מבמע מכאן

עין משפט נר מצוה

כט
א [illegible]

ל
ב [illegible]

לא
ג [illegible]

פני משה

אף היא מתבייש . כלומר שמתעכב מלשון ויחל עד בוש הוא . ולא מקנב כלל שמאחר בערב לעשות התבשיל ונמצא בא לידי סכנה אם מפני התענית שמתעכב הוא או מפני התולעים שבירק אם אין לו פנאי לקנב ולהסירן . מהו להדיח וכו׳ . ביה"כ שהל להיות בחול : מהו מימר לחליטה . לנכרי העושה מיני הליסה ברותחין אם מותר לומר לו מן המנחה ולמעלה עביד לי חליטה שיהא מוכן לערב מיד : עביד לי תופין . להם אפוי מלשון תופיני מנחת פתים : זה אוכל נפש . והתירו לומר לו מן המנחה ולמעלה כדי שיהא מוזמן לערב מיד אבל פתילה להדליק אינו אוכל נפש ויכול להמתין ולעשותה בערב :

קרבן העדה

אף הוא מתבייש . להראות שהוא רוצה לאכלו לכן דמיחזי כרעבתנות׳ ונמצא בא לידי סכנה הלכך אין לחלק והכל מותר : מהו מימר לחליטה . מהו שיאמר לעכו"ם העושה חליטות והוא מין אופה שיעשה לו חליטה ביה"כ כדי שיהא מוכן לו בערב : תופין . תלות שאופין הרבה פעמים כדי שתהיה נאה לו והוא מלשון המקרא תופיני ואמרו בת"כ תאפה נאה ר׳ אומר תיאפה הרבה : זה אוכל נפש . עשיית חליטה והתופין הוא אוכל נפש אבל עשיית פתיל׳ אינו אוכל נפש ואסור :

אף מתבייש ולא מקנב ונמצא בא לידי סכנה . ר׳ בא בעא קומי ר׳ אימי מהו להדיח כבשים ושלקות מן המנחה ולמעלן אמר ליה שרי . רבי יעקב בר אחא שאל לרבי חייה ולרבי יסה מהו להדיח כבשים ושלקות מן המנחה ולמעלן אמר ליה שרי . רבי זעורה בעא קומי רבי אימי מהו מימר לחליטה עבד לי חליטה אמר ליה שרי . עבד לי תופין שרי. עבד לי פתילה . אמר ליה לא . מה בין זה לזה זה אוכל נפש וזה אינו אוכל נפש :

הלכה ה מתני׳

*מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אינן עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלין ר׳ שמעון בן גמליאל אומר [a] יעשו כל אדם עצמן כתלמידי חכמים :

גמ׳ רבי אבון רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יודן נשייא כמתמיה יעשו כל אדם עצמן תלמידי חכמי׳ . כל עצמן לא גזרו חכמי׳ . בטילה בתשעה באב :

הלכה ו מתני׳

*וחכמים אומרים ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות ובגליל לא היו עושין כל עיקר הלילה ב"ש אוסרין וב"ה מתירין עד שתנץ החמה :

גמ׳ הא יום אסור. רבי לעזר בשם רבי הושעיה יום פסח הוא לה׳ . רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן רבי לא בשם רבי לעזר שני תלמידים שנו אותה . אמר רבי זעורה אשכחית אמר תלתא אינון חד אמר אסור וחד אמר מותר וחד אמר [ג] מנהג :

הלכה ז מתני׳

*ר"מ אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לי"ד גומרה בי"ד אבל לא יתחיל בה בתחלה בי"ד אע"פ שיכול לגומרה וחכ"א [ג] שלש אומניות עושין מלאכה *בערבי פסחים החייטים והספרים והכובסין ר׳ יוסי בי ר׳ יהודה אומר אף הרצענים :

גמ׳ ובלבד דבר שהוא לצורך המועד . אבל לא יתחיל בארבעה עש׳ אפילו דבר שהוא לצורך המועד . וחכמים אומרים שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים *החייטין שכן הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד הספרין שכן נזירין ומצורעין מגלחין במועד הכובסין שכן דרך העולין מטומאה לטהרה להיות מכבסין במועד . רבי יוסי בן ר׳ יהודה אומר אף הרוצענין שכן דרך עולי רגלים להיות מתקנין מנעליהן וסנדליהן במועד. ורבנן אמרין עשירים היו ובבהמה היו עולין :

הלכה

פני משה

לעשות מלאכה

הלכה ה מתני׳

מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב . ואין חוששין משום אבילות : ובכ"מ ת"ח בטלין . שמתמירין על עצמם שלא יסיחו דעתם מהאבילות : רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו ת"ח . כך הוא נוסחת המשניות ומפרש בבבלי דס"ק שאם ירצה כל אדם לעשות עצמו בזה כת"ח עושה ולא מיחזי כיוהרא שהרואה אותו בטל אומר מפני שאין לו מלאכה לעשות . ולפי נוסחא דהכא יעשו כל אדם וכו׳ מפרש בגמרא דכמתמיה הוא על דברי הת"ק דקאמר בכ"מ ת"ח בטלין א"כ יעשו כל אדם עצמן כת"ח ויחמירו על עצמן דבדבר של צער לא שייך מיחזי כיוהרא ומ"ש ת"ח דנקיט אלא כל עצמן של חכמים לא גזרו בטילה ממלאכה בת"ב כלל . ואין הל׳ כרשב"ג :

גמ׳ כמתמיה . הוא דקאמר רשב"ג וכו׳ כדפרישית במתני׳ :

הלכה ו מתני׳

וחכמים אומרי׳ וכו׳ . חכמים ס"ל דעשיית מלאכה בע"פ קודם חצות לאו במנהגא תלייא מילתא אלא מקומות יש בחלוקין בדינא שביהודה היו מתירין ועושין מלאכה עד חצות ובגליל היו אוסרין ולא עשו כל עיקר ואפי׳ קודם חצות : הלילה . לדברי האוסרין כל היום פליגי דב"ש אוסרין כמו מלאכה האסורה בי"ט שאף בלילה אסורה וב"ה מתירין עד שתנץ החמה בי"ד דמידי דהוה אתענית שהיום אסור אבל בלילה שלפניו מותר :

גמ׳ הא יום אסור . אבגליל קאי דלדידהו לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בליל י"ד הא יום אסור לד"ה ומנין וקאמר ר׳ הושעיה . יום פסח הוא לה׳ . מדכתיב ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח הוא לה׳ משמע דכל יום י"ד נקרא עשיית הקרבן פסח ואסור במלאכה כדאמרי׳ ריש פרקין אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב : שני תלמידי חכמים שנו אותה . המתני׳ דריש פרקין דהלו אותה במנהג והמתני׳ דהכא דאיכא דאסרי כל היום מדי תנאי נינהו ומי ששנה זו לא שנה זו : אשכחית אמר תלתא אינון . אשכחן הכא דתלתא תנאי חלוקין בדבר חד אמר אסור . כל היום מדינא כהאי דאנשי גליל : וחד אמר . מותר קודם חצות כאנשי יהודה וחד אמר דבמנהג תליא כתנא דריש פרקין :

הלכה ז מתני׳

ר"מ אומר כל מלאכה וכו׳ . מפר׳ בגמרא ובלבד שהיא לצורך המועד או אם התחיל בה קודם לי"ד גומרה בי"ד ואפי׳ במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אבל כל שאינה לצורך המועד תלייא במנהגא ולא יתחיל בתחלה בי"ד במקום שנהגו שלא לעשות ואפי׳ כמלאכה שהיא לצורך המועד . החייטין . מפרש בתוספתא והובאה בגמרא שכן מלינו קולא בהן בחולו של מועד שההדיוט תופר כדרכו והלכך בי"ד דקילא ספי אפי׳ אומן שרי בכ"מ : והספרין והכובסין . שכן הבאין ממדינת הים והעולין מטומאה לטהרה וכיוצא בהן התירו להן חכמים לספר ולכבס בחולו של מועד ובי"ד דקיל טפי שרי לכל הספרים והכובסין : אף הרוצענים . שכן עולי רגלים התירו להן להיות מתקנין מנעליהם בחה"מ וחכמי׳ ס"ל אין למידין התרת מלאכה לעשות מנעלים חדשים משום מלאכה תיקון מנעלים של עולי רגלים . והכא בגמ׳ קאמר שעולי רגלים לא שכיחו דעבדי להא לפי שרובן עשירים היו ובבהמה היו עולין ולא היו צריכין לתקן ולעשות זה במועד עד שיבאו לביתם : **גמ׳** ר"מ אומר וכו׳ ובלבד וכו׳ כדפרישית במתני׳: וחכ"א וכו׳ . תוספתא היא בפ׳ שלישי כדפרישית במתני׳:

הלכה

קרבן העדה

הלכה ה מתני׳

ובכ"מ. בין נהגו בין לא נהגו : ת"ח בטלים . ממלאכה אותו היום כדי שלא יסיחו דעתם מאבילות : רשב"ג אומר יעשו וכו׳. מפרש בגמרא : **גמ׳** כמתמיה . הא דאר"ג יעשה אדם וכו׳ מתמיה על דברי הת"ק דלדבריו כל אדם יעשה עצמו ת"ח ויאמר מלאכה הוא דלית ליה נמצא דהכל בטלים ממלאכה בט"ב וכל עלמן לא גזרו חכמים שלא לעשות מלאכה בט"ב אלא במקום שנהגו ונמצא תקנת חכמים בטל הלכך אף הת"ח צריכין לעשות במקום שנהגו :

הלכה ו מתני׳

וחכ"א ביהוד׳ וכו׳. חכמים סוברי׳ דעשיית מלאכה בע"פ לאו במנהגא תליא מילתא אלא בגליל היו אוסרים איסור גמור ולא מכח מנהג וביהודה מתירין : הלילה . ניל י"ד לאנשי גליל שאוסרים לעשות מלאכה בע"פ כל היום : ב"ש אוסרים . כשאר י"ט שהלילה הולך אחר היום : וב"ה מתירים . מידי דהוי אתענית שהיום אסור באכילה והלילה מותר :

גמ׳ הא יום . י"ד ובגליל לכ"ע אסור מנ"ל: יום פסח הוא לה׳ . דכתיב זבח פסח הוא לה׳ וקרא יתירא הוא אלא לומר לך יום שאתה זובח הוא יהיה לה׳ והיינו כולא יומא: שני תלמידים שנו אותה. בא לתרץ הא דתני בתחילת פרקין מקום שנהגו והכא קתני לשון איסור לכך קאמר דשני תנאים הם וחכמים דמתני׳ לאו היינו תנא דריש פרקין : אשכחית אמר תלתא תנאי . פליגי באיסור עשיית מלאכה בע"פ : וחד אמר מנהג . אורויי לא מורינן ואי עביד לא מהדרינן עובדא :

הלכה ז מתני׳

שלש אומניות עושין מלאכה . בכל מקום וטעמא מפרש בגמרא : רצענין. אושכפין:

גמ׳ גומרה בי"ד . אפילו במקום שלא נהגו לעשות מלאכה ובלבד שתהא המלאכה ההיא בדבר שהוא לצורך המועד : החייטין . משום הכי שרו בי"ד בכל מקום שכן מלינו בהן קולא משאר אומניות בחול המועד שכן ההדיוט תופר כדרכו כדתנן במועד קטן הדיוט שאינו אומן בכך הלכך בי"ד דקיל מחה"מ אפי׳ אומן נמי שרי : שכן נזירין וכו׳ . וכיון דאשכחן ביה היתר קלת בחה"מ הלכך בי"ד דקיל טפי מותר לכ"ע : שכן דרך עולי רגלים וכו׳ . דמסתמא היו עולי רגלים צריכין לתקן מנעליהם שבלו בהליכתם לירושלים: עשירים היו . אותן שעלו לרגל דמי שאין לו קרקע פטור מן הראיי׳ ועלו בבהמה ולא היו הולכים ברגליהם ולא בלו מנעליהם בדרך :

הלכה

שנויי נוסחאות (סו"א) אף מתבייש בשרי"ר אף הוא מ שתבש. (סו"ו) מימר נד"ו מימור . (סול"א) יתחיל בארבעה נד"ו יתחיל בה בתחלה בארבעה . (סומ"ג) יוסי בן נד"ו יוסה בי . (סומ"ו) בבהמה נד"ו ובבהמה .

עמודי ירושלים

באסור לאכול לו בע"ס בזה"ז במקום שלא נהגו והיינו דהוא סובר דנדי מקולס אינו אסיר רק במקום שנהגו ואף במקום. כזה אינו אסור רק בנדי מקולס ובמקום שלא נהגו גם נדי מקולס מותר וכן כ׳ הא"ו ה׳ פסחים (סי׳ ר"ג) דבריו . והוא מתתימה דהא מירושלמי כאן מוכח דנדי מקולס אסור אף במקום שלא נהגו . ותו קשיא עליו ממשנה דביצה (כ"ב ב׳) ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרים מבואר דהחכמים דהלכתא כוותייהו אוסרין ולא כתנו שלא כדברי רש"י ע"ש . והנה זה אמת שהפוסקים כ׳ היפוך דברי׳ לפסחים וכ"ס בשאר פוסקים . אולם יותר הו"ל להעיר דמבואר במשנה

עמודי ירושלים תנינא

ורבנן אמרין עשירים היו בבהמה היו עולין וכו׳ הקב"ע דמי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל ולכאורה אאפשר ליישב זה מה שתמה החק יעקב (סי׳ תס"ח סק"י) על הכלבו סוף הל׳ תו"מ והרוקח סי׳ רם ט שכ׳ גם הרצענין למותרין להתחיל בי"ד ולפ"ד סירושלמי דחכמים הסינו דעשירים היו כו׳ והיינו משום שאין הליא במנהגא . וראיתי במחוקק יהודא (סי׳ תע"ו סק"א) שכ׳ שכל הפוסקים כמבואר בר"מ (פ"ח מהחו"מ) ובטוש"ע (סי׳ תפ"ו) וכן ראיתי בחי׳ הר"ח ובירושלמי דלא כותיה . ועי׳ בא"ו שהביא פרש"י והביא לשון הירושלמי דבילה

טוב ירושלים

מכאן כשיטת רב"י ספס"ו דבגה ולא כמש"ש בטעמא"א דהטעם שלא יבא לאכול וכהבוא מכ"מ ולמעלה תו ל"צ דכבר מקרי י"ל פת בסלו ע"ש . ואלה"ע ע"ד בשה"מ ע דבכה"ע שיש לו פת בסלו ל"צ שמא יאכל מיומא י"ד מ׳ דכל היום אסור כסנ"ג לעבד עבודה שמא יבא לאכול ולא הוהר לעת ערב וצריך לחלק בין הנוסחאים ועי׳ מג"א ס"ס תרי"ב ובדגמ"ר ושם הרהם מ׳ אחר ע׳ מ"ש בסמוך שניא הוא שע"י שהוא דבר על שמא ישכח ויאכל . ור"ל דלה"פ פ"ש

מסורת הש"ס

הלכה ח מתני' מושיבין שובכין כבועתין ביצים תחת תרנגולי' להתחמם לגדל אפרוחים קרי מושיבין שובכין ותרנגולת. המחממת ביצים שברחה מעליהם בחש"מ מחזירין אותה. ל"א ה"ג בסדר המשנה מושיבין שובכין ותרנגולות כלומר שובכין ליונים ותרנגולת היו מושיבין להתחמם לגדל אפרוחים והכי מסתבר דשובך לא שייך אלא ביונים: גורפין. ומוליכין לחוץ ובמועד שחמור יותר אין מוליכין לחוץ אלא מסלקין לצדדים: **גמ'** הא במועד. פי' בחש"מ אסור להושיב שובכין אלא אם ברחה מותר להחזירה וכדפרישית במתני': אין מרביעין את הבהמה במועד. דקעבד מלאכה בחש"מ דאסור: לבקרות. מקום שיש שם בהמות הרבה והיא נרבעת מאיליה: שלא תיצן. שלא תצטנן ותמות: והן שיחזירוה וכו'. והוא שיחזירו אותה תוך ג' ימים למורד' שעדיין לא עברו ג' ימים שברחה מהם אבל לאחר ג' ימים אין מחזירין אותה שכבר נצטננו הביצים ונפסדו: והוא שישבה הראשונה על הביצים ג' ימים. שכבר נתקלקלו ואם אין מושיבין אחרת הרי הן אבודין דאין ראויין לאכילה: ה"ג א"ר מנא מתניתא אמרה כן י"ד ט"ו וט"ז ומקצת היום ככולו. וה"פ ממתני' מוכח דאיירי שכבר ישבה עליהן ג' ימים שהרי ב"ד מושיבין אותן ובחש"מ ברחה והיינו ג' ימים דמקצת היום ככולו. ל"א קשיא ליה לר' מנא וכי אמרה מתניתא כן שהרי אע"פ שהושיבוהו ב"ד מותר להחזירה או להושיב אחרת תחתיה בחש"מ אע"פ שאין ג' ימים מעת לעת:

הלכה ט מתני' עשו אנשי יריחו. היו נוהגין לעשות ישראלי' הדרים ביריחו: כל היום. של י"ד: וכורכין את שמע. מפרש בגמ': מתירין גמזיות. גידולין ענפים שגדלו בחרובין ושקמין שהקדישו אבותיהן הן היו מתירין ליהנות מן הגידולי' ואוכלין

הלכה ח מתני'

*מושיבין שובכין לתרנגולין בארבעה עשר. תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה. גורפין מתחת רגלי הבהמה בארבעה עשר ובמועד מסלקין לצדדין. מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אף על פי שאינן לצורך המועד: **גמ'** הא במועד אסור. *אין מרביעין את הבהמה במועד אבל מוליכין אותה לבקורת. ר' יודה אומ' חמורה שהיא תובעת זכר מרביעין אותה שלא תיצן ושאר כל הבהמה מוליכין אותה לבקרות. ומקיזין דם לאדם *ולבהמה במועד ואין מונעין רפואה מאדם ומבהמה במועד: תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה. *והן שיחזירוה שלשה ימים למרידה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה. והוא שישבה על ביצה שלשה ימים מעת לעת. א"ר מנא מתניתא אמרה כן שלשה עשר ארבעה עשר חמשה עשר. ומקצת היום ככולו. א"ר אבון תיפתר שישבה מאיליה ולית ש"מ כלום. זבל שבמבוי מסלקו לצד. שברפת ושבחצר מוציאו לאשפה. א"ר בא הדא דתימר בחצר קטנה אבל בחצר גדולה מסלקו לצד. הרפת בין גדולה בין קטנה מוציאו לאשפה. אמר רבי בא מפני שניוולה קשה:

הלכה ט מתני'

*ששה דברים עשו אנשי יריחו על שלשה מיחו בידם ועל ג' לא מיחו בידם אלו שלא מיחו בידם מרכיבין דקלים כל היום וכורכין את שמע וקוצרין וגודשין לפני העומר ולא מיחו בידן אלו שמיחו בידן מתירין בגמזיות של הקדש ואוכלין

הלכה ח מתני' מושיבין שובכי' לתרנגולין בי"ד. עושין להם מקום לעמוד שם כמו שעושין שובכין ליונים: תרנגולת שברחה. מעל הביצים שישבה עליהם מחזירין אותה למקומה ומשום הסיפא דלקמיה נקט לה שאם מתה מושיבין אחרת תחתיה ואף על גב דאיכא טירחא יתירה להושיב תרנגולת אחרת על הביצים שהוחמו. והך דינא תרנגולת שברחה כו' במועד איירי וכגון שישבה עליה שלשה ימים כדקאמר בגמרא שאם לא יחזרוה יפסדו הביצים: גורפין מתחת רגלי הבהמה. הזבל ומשליכו לחוץ בי"ד: ובמועד. שהוא חמור אין משליכין לחוץ אלא מסלקין הזבל לצדדין: מוליכין ומביאין כלים מבית האומן. בי"ד ואע"פ שאינן לצורך המועד: **גמ'** מושיבין וכו' הא במועד אסור. כלומר הא דנקט בי"ד גבי מושיבין לדיוקא קתני דהא' במועד אין מושיבין וקמ"ל דסיפא תרנגולת שברחה וכו' במועד הוא דאיירי כדלקמן והלכך מפסיק התנא בין הך בבא דנקט בי"ד בהדיא ובין בבא דסיפא דאף במועד מותר אם יש כאן הפסד ביצים: אין מרביעין וכו'. תוספתא היא בפ"ב דמ"ק: לבקורת. במקום שהבקר עומדין והיא נרבעת שם מאיליה: שלא תיצן. שהחמורה כשתובעת ואינה נרבעת מצטננת היא: תרנגולת וכו' והן שיחזירוה שלשה ימים למרודה. ודוקא אם מחזירין אותה עד שלשה ימים משמרדה וברחה אבל טפי לא דכבר נפסדו הביצים ואין החזרה מועלת כלום: ואם מתה וכו' והוא שישבה על ביצה ג' ימים מעת לעת. דוקא אם הראשונה ישבה על הביצים ג' ימים דאז כשמתה מושיבין אחרת תחתיה לפי שכבר היחמו ואם לא יהו מושיבין אחרת עליהן יופסדו לגמרי: מתניתא אמרה כן שלשה עשר ארבעה עשר חמשה עשר וכו'. כלומר מדיוקא דמתני' שמעי' הכי דכשכבר ישבה עליהן ג' ימים עסקינן דהא ודאי הך סיפא במועד הוא דאיירי שהתירו הכמים לעשות לדבר האבד אם לא יעשה. ומדקתני ברישא מושיבין שובכין בי"ד ש"מ דוקא שובכין והוא מקום עמידתן עושין בי"ד אבל לטרוח ולהושיב התרנגולת על הביצים אסור אף בי"ד ואם כן סיפא דאיירי במועד וכדאמרן ומסתמא בתחילת מועד שהוא יום ט"ו איירינן שהוא התחלת ההיתר לענין זה ונמצא שתרנגולת זו ע"כ שהושיבו אותה בי"ג דהא אמרי' בי"ד אסור להושיב לכתחלה והרי כאן ג' ימים שעברו עליה י"ג וי"ד וט"ו ואם מתה בי"ו שהיא התחלת המועד מושיבין אחרת תחתיה: ומקצת היום ככולו. כלומר אע"ג דג' ימים מעל"ע בעי' ואם הושיבו אותה ביום י"ג אין כאן ג' מעל"ע שלימין לפיכך קאמר דהא ל"ק דמקצת היום ככולו. ולא דין דמקצת היום ככולו קאמר וכדאמרי' בעלמא דהא מעל"ע קאמרי' ובכה"ג לא שייך מקצת היום ככולו אלא לענין החשבון הג' ימים מעל"ע הוא דקאמר וכ"מפרש דבריו הוא דלא תימא דוקא אם הושיבו אותה בתחילת ליל י"ג כדי שיהא ג' ימים מעל"ע בהתחלת המועד אלא ה"ה אפי' הושיבו אותה ביום י"ג עצמו שפיר נמי משכחת לה ממקצת יום י"ג עד מקצת יום י"ו ובהוה שעה עצמה איכא ג' ימים מעל"ע: תיפתר שישבה מאליה ולית ש"מ כלום. מתתני' לא מלית לדייק הכי שאע"פ דשמעינן ממתני' שאין מושיבין על הביצים לכתחלה בי"ד וקאמרת דמיום שהושיבו אותה עד התחלת ימי המועד דאיירינן בסיפא ע"כ דאיכא ג' ימים מעל"ע לאו דיוקא היא דתיפתר שישבה מאליה בי"ד וכי מתה בהתחלת ימי המועד ליכא אלא שני ימים מעל"ע ואפ"ה מושיבין אחרת תחתיה: זבל שבמבוי. שהוא רחב ויכול לסלקו מסלקו לצד: שברפת וכו'. תוספתא היא בפ"ב הדא דתימא בחצר קטנה שאין מקום לסלקו לצדדין אבל בחצר גדולה וכו' והרפת מוציאו לאשפה וכדמפרש טעמא מפני שניוולה קשה שמתאסף הזבל תמיד בה וריחה קשה כשאין מנקין אותה כולה:

הלכה ט מתני' ששה דברים עשו אנשי יריחו. ישראל הדרים ביריחו היו נוהגים באלו ששה דברים: מרכיבין דקלים כל היום. י"ד היו עוסקין בהרכבת הדקל שמביאין ענף של דקל זכר ומרכיבו בדקל נקבה כדי שיעשה פירות: וכורכין את שמע. בגמרא מפרש דחד אמר שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה. וחד אמר שלא היו מפסיקין בין אחד לברוך ואית דאמרי שלא היו אומרים ברוך שם וגו' כלל: וקוצרין וגודשין לפני העומר. בבבלי קאמר סמי מכאן קצירה דקצירה לכ"ע מותר שם דדרשי' ממקום שאתה מביא העומר אי אתה קוצר וממקום שאי אתה מביא אתה קוצר ויריחו שהיא בעמק שאין מביאין מבית העמקים מותר לקצור לפני העומר וא"כ מאי לא מיחו בידם דקתני אם הוא מותר לכ"ע: וגודשין. שעושין גדיש מן החדש לפני העומר ולא חיישי דילמא אתו למיכל מיניה הו שלא ברצון חכמים אלא שלא מיחו בידם: מתירין בגמזיות. הן הגידולין שגדלו באילן של הקדש דאינהו קסברי אין בגידולין שגדלו ממנו משום הקדש: ואוכלין

רידב"ז

והן שיחזירוה שלשה ימים למרידה פי' דהנה בבבלי דף נ"ו גרסינן אמר ר"ש ל"ש אלא תוך שלשה למרידה דאכתי לא פרח זימרה מינה [פי' רש"י ז"ל חום התרנגולת] ולאחר שלשה לישיבתה דפסדי לה לגמרי עיי"ש ואילו בירושלמי גרסינן סתם והן שיחזירוה שלשה ימים למרידה. וע"כ הכונה ג"כ על שניהן שלשה ימים לפני המרידה ושלשה ימים לאחר המרידה וה"פ והן דאת אמר שיחזירוה הוא דווקא בשיש ג' ימים למרידה לפניו ולאחריו וקיצור לשון הוא והכונה כמו בבבלי. וכזה לא בעינן ג' ימים מעל"ע והא דמתה מושיבין אחרת תחתיה בעינן ג' ימים מעל"ע ע"ז אמר ר"מ דכן מוכח ממתניתין דידן גבי ברחה מחזירין אותה דע"כ לא משכחת"ל רק בשיש ג' ימים לפני מרידה דהא בחוה"מ אסור להושיבה על הביצים ובי"ד ג"כ אסור. ואינו מותר רק שובכין כדפסק הרמב"ם ז"ל והיא מקום העמדת תרנגולים וע"כ דהושיבוה בי"ג א"כ יש כאן י"ג וי"ד וט"ו ותיכף בחוה"מ שרי משום מקצת היום ככולו וע"כ מוכח דלא משכח"ל דין דהברחה דהיתר חזרה רק בשיש ג' ימים. ע"ז מדחה ר' אבון דמכאן אין ראיה דהא משכח"ל ביום אחד ג"כ לפני מרידה כגון שישבה מאיליה:
שחטו

תוס' הרי"ד

והן שיחזירוה שלשה ימים. פי' הירושלמי מובן שיטת הרמב"ם ז"ל דפסק נמי שכיתה דמותר בחוה"מ ובמתה דמושיבין אחרת תחתיה הוא דווקא בי"ד ולא כפירש"י ז"ל דמושיבין אחרת תחתיה הוא בחוה"מ גם כן וכן ס"ל דלהושיב על ביצים אסור אפי' בי"ד ולא מותר רק העמדת שובכין הוא מקום העמדה ולא כפירש"י ז"ל ומן הירושלמי הנ"ז מוכח כן דהא מדייק דע"כ יש ג' ימים י"ג וי"ד וט"ו ואילו לפירש"י ז"ל הרי שרי בי"ד וכן מוכח דע"כ מושיבין אחרת תחתיה הוא דיוקא בי"ד דאם לא כן אלא בחול המועד גם כן שרי ואם כן היאך מביא ר' מאיר ראיה דלא משכחת לן רק בשלשה ימים על ידי מקצת היום ככולו הא יקשה ממושיבין אחרת תחתיה דבעינן מעת לעת א"ו בהא דמושיבין אחרת תחתיה הוא בי"ד דווקא ועל זה אינו מביא ראיה ואינו מביא ראיה רק על החזירה דמיירי בחול המועד אך קשה לו לשיטת רש"י ז"ל משיטת הבבלי גם כן דהאיך קאמר ר"ש דבחזירה אינו מותר אלא בתוך ג' לאחר מרידה דלא פרחה זימרה הא במתה דודאי פרח זימרה מכל מקום מושיבין אחרת תחתיה א"ו דקאי הא דמושיבין אחרת תחתיה רק בי"ד ועל כן נראה לפענ"ד דגם רש"י ז"ל סובר כן ומה שכתב הר"מ ז"ל דשיטת רש"י ז"ל אינו כן. צ"ע ומה שהקשה הכ"מ ז"ל מדוע לא פסק הרמב"ם ז"ל כשיטת דר"ש דבעינן שלשה ימים לאחר המרידה י"ל דסבירא ליה להרמב"ם ז"ל דר' אמי דפליג על ר"ש על שלשה ימים לפני מרידה ה"ה דפליג על השלשה ימים דלאחר מרידה וע"כ לא בעינן כלל ג' ימים וזה דפסק דבמתה מושיבין אחרת תחתיה דבעינן ג' ימים מעל"ע משום דסמך על הירושלמי דליכא בזה פלוגתא והפלוגתא דרב הונא ורבי אליעזר הוא רק בהחזירה. ודו"ק:
בשמעינה

שנויי נוסחאות

(ס"ז) גמ' הא במועד כד"ו גמ' מושיבין שובכין לתרנגולין בארבעה עשר הא במועד כו'. (ס"ט) לבקרות כד"ו לבקורת. (סוס"ן) למרידה כד"ו למדורה.

עמודי ירושלים

מותר לפי שאינו ממין המחופה ויש"ב דאיך אסור בבילה מקולם וכ' דאפשר לפרש דבמקולם הסיר אף במקום שלא נהגו וגם עליו תקשה שלא הקשה על רש"י שכמשנה וכירושלמי הנ"ל. וראיתי להגלי"ח פסחים שם שכ' שדברי רש"י תמוהין מאד דמה ענין מקולם למקום שנהגו. מקולם בכל המקומות אסור ובמקום שלא נהגו אפי' אינו מקולם אין אוכלין צלי עכ"ל. ואם לא קשיא על רש"י
לו ד' אמות קרקע חייב לעלות אף שאינו עשיר וגם מי שהוא חייב הרבה מעות על קרקע דמ"מ בירושלמי דבבהמה היו עולין הוא לבאורה היפוך ממה דאיתא בחגיגה (ג' א') וכ

עמודי ירושלים הנינא

שאין לו קרקע כו' והנה הרמב"ם כשמים דין דמי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל ועי' בגל"ח ובג"ב והאחרונים בפעם וא"כ אינו הנכה וגם מי שכוא עני עולה לרגל א"כ אין תשובת חכמים תשובה וע"כ פסקו כרינב"י אולם באמת לא נבירא כן דהא בש"ם דילן בפסחים (נ"כ ב') איתא הטעם משום דאין למדין התורת מלאכה מסוף מלאכה ולא הטעם כירושלמי וא"כ אינו תלוי כלל אם יש לו קרקע וגם מ"ג סקה"ע דמי שאין לו קרקע כו' לא נכירא דהא מי שיש על קרקע חייב לעלות אף בבהמה הוא עני ע"כ אינו תלוי כלל בזה וגם יש (ג' א') ובסיכה (מ"ס ב') דדרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים כמה נאים רגליהן

טוב ירושלים

תיקון כלל דיכול לאכול תיכף. ודע דהש"ק האריך ליישב שי' הרמב"ם לאסור קניבת ירק ביוה"כ שחל להיות בשבת והאריכתי בזהבכ"מ בס"ד ובעת אמילא דלפמ"ש עיקר טעמא כדי שיקל לו תעניתו א"כ קטינת כשחל בחול אבל כשחל בשבה וכי פו"ע תאלא בשבת שתוכה ביוה"כ ואפ"ל דס"פ דרב שאוסר ולא השגיח בטעמת דר"א דלעיל. אמנם ק"ע דמ"ם לא הביא כא עכ"פ שבות ס"א וכשחל בשבת איכא תרי שבותין דשבת ודיוה"כ. ומ"ש יותר וצ"ל דס"ל דאינו רק אחת דאין אחפ"א ועי' חולין ק"ג ב'. ולא קאמר מן המנחה ולמעלה שיהא מנחה קטנה והוא בהשמ"ש ובשום מזה פסיקת השו"א ס' שמ"ג אם כא דל"צ

ואוכלין מתחת הנשרים בשבת ונותנין פיאה לירק ומיחו בידן חכמים: **גמ'** *מאן תנא קוצרין ר"מ מאן תנא גודשין ר' יודה. א"ר יעקב בר' סוסיי קומי ר' יוסי כל עמא מודיי שקוצרין וכל עמא מודיי שאין גודשין. מפליגין בהרכבת דקלים. ר"מ אומר מרכיבין דקלים כל היום וברצון חכמים היו עושין ר' יודה אומר לא היו עושין ברצון חכמים [א] כיצד היו כורכין את שמע. אמר רב אחא אמר רבי זעירה א"ר לא שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד *אלא שלא היו מפסיקין [ב] בין תיבה לתיבה דברי רבי מאיר רבי יודה אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ר' יוסה אמר ר' זעירה ר' לא שמע ישראל ה' וגו' אלא שלא היו מפסיקין בין אחד לברוך דברי רבי מאיר רבי יודה אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. *כיצד היו מתירין בגמזיות של הקדש. *אמרו להן חכמים אין אתם מודין לנו בגידולי הקדש שהן [ג] אסורין. אמרו להן אבותינו כשהקדישו לא הקדישו אלא קורות מפני בעלי אגרוף שהיו באו ונוטלין אותן בזרוע. מה רבנין סברין מימר קורות ופירות הקדישו אפילו תימר קורות הקדישו ופירות לא הקדישו צריבא לרבנין. המקדיש שדה אילן מהו שישייר לו מן הגידולין נשמעינה מן הדא [ג] *משנודעו העוללות העוללות לעניים. שנייא היא שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. מעתה אפילו לא נודעו העוללות יהו העוללות לעניים שנייא היא שהוא כרם להקדש כהדא *דתני הנוטע כרם להקדש פטור מן הפרט [ד] מן הערלה ומן הרבעי ומן העוללות וחייב בשביעית. ר"ז בשם ר' יוחנן °ושבתה הארץ שבת לה' אפילו דבר שהוא לה' קדושת שביעית חלה עליו. ר' חייה בר אבא בעא קומי דר' מנא לאוכלו בלא פדיון אי אפשר שא"א להקדש לצאת בלא פדיון לפדותו ולאוכלו אין אתה יכול שלא יהא כלוקח

ויקרא כה

פני משה

ואוכלין מתחת הנשרים בשבת. פירות שנמצאו נשורים תחת האילן וספק אם נשרו מאתמול ושמא היום נשרו והן אסורין: ונותנין פיאה לירק. וק"ל דירק פטור מפיאה מפני שאין מכניסו לקיום כדתנן בפ"ק דפיאה וכשנותנין פאה מפקיעין ממנו המעשרות דפאה פטור ממעשרות והרי מדינא חייב במעשרות. ועל אלו שלשה מיחו בידם חכמים:

גמ' מאן תנא קוצרין ר"מ וכו'. לאו אמתניתין דידן קאי דהא ר"מ ור"י פליגי בתוספתא פ"ג לר"מ היו קוצרין וגודשין ברצון חכמים א"ל ר' יהודה אם ברצון חכמים יהו כל אדם עושין כן אלא הכל שלא ברצון חכמים אלא שלא מיחו בידם. ומתני' דקתני על תרווייהו שלא מיחו בידם לא מיתוקמא כר"מ כלל אלא אמתני' דמנחו' קאי דתנינן התם בפ' ר' ישמעאל אנשי יריחו קוצרין ברצון חכמים וגודשין שלא ברצון חכמים ולא מיחו בידם. ועלה קאמר מאן תנא קוצרין ברצון חכמים כר"מ דהתוספתא ומאן תנא גודשין שלא ברצון חכמי' ר' יהודה וא"כ קתני בחדא בבא הא כר"מ והא כר' יהודה בתמיה: אמר ר' יעקב וכו'. האי תנא דמנחות ס"ל דלא פליגי כלל בקוצרין וגודשין דכ"ע מודו שקוצרין ברצון חכמים דמותר הוא מטעמא דפריש במתני' וכ"ע מודים שאין גודשין דקיישי' דלמא אתי למיכל מיניה וגודשין שלא ברצון חכמים ומה דפליגי ר"מ ור' יהודה בהאי דאנשי יריחו בהרכבת דקלים היא דפליגי: אמר ר' אחא אמר רבי זעירה אמר רבי אילא. שהיו אומרים שמע ישראל וגו' בתכיפה אחת ולא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה כדי להתבונן ולכוין בפסוק היחוד: ר' יוסי אומר בשם ר' זעירה א"ר אילא. דלא כך פליגי רבי מאיר ור' יהודה אלא לרבי מאיר לא היו מפסיקין בין אחד לברוך שם וכו' וצריך להפסיק מעט ור' יהודה אמר מפסיקין היו כלומר בין אחד לואהבת היו מפסיקין וברוך שם וגו' לא היו אומרים כל עיקר: כיצד היו מתירין וכו'. כלומר במה היו מתירין ומה טעמן אמרו להן חכמים וכו' תוספתא היא בסוף פ"ג ונדפס' לסוגיא זו לעיל בסוף פ"ז דפיאה: לא הקדישו אלא קורות מפני בעלי אגרוף וכו'. כך הוא שנוי בתוספתא פ"ט דזבחים מפני בעלי האגרוף שהיו ביניהן ונטלו הקורות והן עושין של האילנות זה וזה בזרוע עמדו והקדישו האילנות לשמים ולא הקדישו מתחילה אלא הקורות בלבד ומשום מעשה שהיה: מה רבנן סברין מימר וכו'. וכי רבנן שמיחו בידם היו סוברין שהקורות וגם הפירות והן הגידולין בגדלו לאחר מכאן הותן נ"כ הקדישו בתמיה מ"מ לא הסכימו עמהן בהרי בפירוש אמרו שאינן מקדישין אלא הקורות בלבד. וקאמר הש"ס דלא היא דהפי' תימר קורות הקדישו פירות לא הקדישו צריכא לרבנן כלומר לא משום דרבנן סברי דגם הגידולין הקדישו אלא דהוה מספקא להו לרבנן שאף על פי שלא הקדישו בפירוש להגידולין אפ"ה גדילין הבאין מן ההקדש הן ואפשר דאסורין הן וכדבעי לה לקמי' וטעמייהו שמיחו בידם על שהיו נוהגין בהן היתר גמור בלי שום ספק: המקדיש שדה אילן. דאיבעיא להו המקדיש שדה אילן כתם מהו שיהא לו שיור בגידוליהן או שאסורין לו מפני גידולי הקדש: נישמעינה מן הדא. מתני' בפאה שם המקדיש כרמו עד שלא נודעו בו העוללות שהן חלק עניים אין העוללות לעניים משנודעו בו העוללות העוללות לעניים וקס"ד משום דיש להן שיור שאע"פ שהן גידולי הקדש אפ"ה הן לעניים אלמא דיש שיור לגידולין: שנייא היא. הכא דטעמא לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ולא חל עליהן הקדש כלל: מעתה. אי הכי שאין ההקדש חל על חלק העניים מאי איריא משנודעו אפי' לא נודעו העוללות יהו העוללות שיבאו אח"כ להעניים שאותן לא הוו הקדש: שנייא היא שהיא כרם להקדש. דמאחר שבשעה שהקדיש לא נודעו העוללות הרי הן אח"כ כעוללות מכרם של הקדש ואין לעניים חלק בהן: כהדא דתני. בתוספתא דפאה פ"ג: מן הערלה. דלכם כתיב למעוטי של הקדש ומכיון דאין ערלה אין כאן רבעי: ומן העוללות והפרט. דכרמך כתיב ולא של הקדש והכי דריש בספרי. והתוספתא דפוס חסר מן העוללות: וחייב בשביעית. כדקאמר רבי זעירא בשם ר' יוחנן טעמא דכתיב ושבתה הארץ שבת לה' והא כתיב בתריה שבת לה' אלא ללמדך שאפי' דבר שהוא לה' חלה עליו קדושת שביעית: בעא קומי דר' מנא. על הא דקתני וחייב בשביעית וקס"ד דעל בעל הכרם קאמר ופריך והיכי דמי: לאוכלו בלא פדיון אי אפשר. כלומר דודאי בלא פדיון אי אפשר לצאת מיד הקדש: ולפדותו מן ההקדש ולאוכלו. בקדושת שביעית הא נמי לא מצית אמרת: שלא יהא זה כלוקח

קרבן העדה

ואוכלין. בשבת ובי"ט פירות שנמצאו תחת האילן ולא נודע אם נשרו מאתמש והם מותרים או נשרו היום ואסורים: ונותנין פיאה לירק. והוא פטור מן הפיאה כדמפרש בגמרא: ומיחו בידן. משום דקא מפקעי ליה ממעשר והעניים אוכלין אותה פיאה בטיבלה כסבורין שהיא פיאה גמורה ופיאה פטורה מן המעשר משום דהפקר היא: **גמ'** ופריך מאן תנא קוצרין ר"מ. דס"ל על קוצרין לא מיחו בידן ואדרבה ברצון חכמים היו עושין: מאן תנא גודשין ר"י. דעל גדישה לא מיחו בידם וקשיא מתני': כל עמא מודים. בין רבי מאיר בין ר"י מודים דקוצרין ביריחו שהיא בית העמקים שממקום שאי אתה מביא אתה קוצר: וכל עמא מודים שאין גודשין. דלאו פסידא איכא אם ימתינו: מפליגין. כי פליגי ר"י ורבי מאיר לאו בקצירה וגדישה פליגי אלא בהרכבת דקלים: רי"א לא היו עושין ברצון חכמים. אלא שלא מיחו בידם: אלא שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה. בין שמע ישראל לה' דמשמע דאמר לה' שישמע ישראל ויענס וכן צריך להפסיק בין אלקינו לה' כי היכי דנשמע שמע ישראל כי ה' שהוא אלקינו הוא ה' אחד: אלא שלא היו אומרים בשכמל"ו. וכורכין היינו שהיו מדבקין כל הקריי' כמות שהיא: מה רבנן סברין מימר. כלומר למה מיחו בידם חכמים: אפי' תימר. איבעית אימא דאף רבנן סברי שלא הקדישו אלא קורות ואפ"ה אסרו דנהי דאין מעילה בגידולין איסורא מיהא איכא: מהו שישייר לו מן הגידולין. מי יכול לשייר לעצמו הגידולין או דלמא כיון דינקי מן ההקדש אסורין: נשמעינה מן הדא. את שמע ממתני' דפיאה פ"ז: משנודעו העוללות. דתנן התם המקדיש את כרמו עד שלא נודעו העוללות אין העוללות לעניים משנודעו העוללות העוללות לעניים אף על גב דגדילין בקרקע של הקדש אפ"ה שריין: ומשני שנייא היא. שאני התם דלכך אינן קדושים שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והעוללות של עניים ואף הקרקע משועבד' לעוללות: ופריך מעתה. דטעמא שאין אדם מקדיש שאינו שלו אם כן אפי' לא נודעו העוללות יהיו לעניים שהרי כרם זה משועבד לעוללות של עניים: ומשני שנייא היא. שאני התם כשהקדישו קודם שנודעו העוללות הרי זה כנוטע כרם להקדש שפטור מן העוללות: אפי' דבר שהוא לה'. כלומר דבר שהוא להקדש שביעית חלה עליו הלכך חייב בשביעית אף על פי שאינו חייב בשאר דברים: בעי קומי דר' מנא. הא דאמרת כרם של הקדש חייב בשביעית מה עושין בפירותיו בשביעית לאכלן בלא פדיון א"א דאין הקדש יוצא בלא פדיון: לפדותו ולאוכלו. נמי אי אפשר דהא הדמים ניתן לבדק הבית והגזבר לוקח בו כלים לצורך בדק הבית: ה"ז כלוקח

עין משפט נר מצוה

לח
א טוש"ע או"ח סי' סא

לט
ב מיי' פ"ה מתפילה הל' ו

מ
ג מיי' פ"ד ממתנות עניים הלכה כג

מא
ד מיי' פ"י ממע"ש הל' ז

מסורת הש"ס

פי' פסחים נ ע"א

ב:

(פיאה פ"ז) הלכה ו

תוס' פ"ג ועי' בבלי נ ע"א

פאה פ"ז ה"ד

תו: פאה פ"ג

גליון הש"ס

עיין תוס' מנחות עא ד"ה וכורכין:

תום' הרי"ד

נשמעינה מן הדא משנודעו העוללות העוללות לעניים. מכאן יש לתרץ קושית הגאון בעל המחבר ס' אמרי בינה דמקשה על המתניתין דכפ"ב דמס' פיאה קלר חליו והקדיש חליו הפודה מיד הגזבר הוא נותן פיאה לכל וקשה דמשמע דוקא הפודה מחויב הא הגזבר פטיר וקשה למה לא יתחייב הגזבר דהא כיון שקלר חליו כבר נתחייב בפיאה והוי כמקדיש כרמו משנודעו העוללות העוללות לעניים והניח בצ"ע. אבל לפי מה שכתב המשנה למלך ז"ל בפ' ב' ד"ה תרומות דפיאה לא הוי הפקר לאחר ספיפה אלא דווקא בזכיית עני. ולא דמי ללקט דהוי תומ"י הפקר לעניים עיין שם ואם כן לא קשה כלל דווקא בעוללות משנודעו העוללות העוללות לעניים כדאיתא הכא דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו מה שאין כן בפיאה דהוי עדיין שלו אפילו לאחר הספרשה עד דמטי ליד עני וע"כ חל ההקדש וע"כ פטור הגזבר רק הפודה מן הגזבר ודו"ק: ביצד

שנויי נוסחאות (סו"ס) רב אחא בד"ו רבי אחא. (שו"ב) באו בד"ו באין. (שו"ב) ר"ז בד"ו רבי זעורה.

עמודי ירושלים

רש"י דרש"י ס"ל מקולם במקום שנהגו ואינו מקולם מותר אף במקום שנהגו וכמ"ש האו"ח. עוד כ' הלל"ח וז"ל ועוד פרש"י כ' דתנן בפ' מקום שנהגו אסור נאכול נלי. ואמר אני לרב"י תנא תני מנהגא ורש"י קאמר איסורא והרי לא נזכר במשנה שם כלל לשון איסור וגם זה לא קשיא לרש"י דהוא אזיל לשיטתו בפסחים (ד"ב ע"ב) שכ' מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה דמיירי במקום שנהגו והתוס' הקשו שם תנא תני איסורא ואת אמרת מנהגא. ועי' במגיני שלמה שם באורך דשייך מנהג גם במקום איכור כו' ע"ש וא"ש גם דבריו בכאן. ועי' במהרש"א פסחים דל"ב ע"א ובפנ"י שם שכ' דאוסרין שייך במנהגא. ובזה י"ל ג"כ דברי רש"י מהמשנה דגילה בהבלתי דאיתא ותכמים אוסרין דלרש"י י"ל דאוסרין בפסחים ולר"ג אף במקום שנהגו מותר דליכא ליה כלל כמנהג הזה אף מדברי הירושלמי שלנו מוכח שלא כפירש"י: אלא שלא היו מפסיקין בין אחד לברוך. ועתוי"ט פסחים (פ"ד מ"ח) שכ' פרש"י הוא גירסתו בירושלמי בין

עמודי ירושלים תנינא

רגליהן של ישראל בשעה שהולכין לרגל דמשמע דברגל שם הולכין אך נ"ה אינו מוכרח לפ"מ דאיתא בעץ יוסף שם בענין יעקב דסכונה שהיו הולכין מהר הבית לירושלים א"כ אינו מוכרח דשם הולכין מבהיקן ברגליהן והנה בדברי הירושלמי שלנו יש ליישב תמיהת התוס' בב"מ (כ"ח ס') דאיך אמרו דהיה מהלך פ' ימים דהא לפי חשבון מהלך אדם בינוני ביום י' פרסאות וא"י ת' על ת' פרסה וגוליס

טוב ירושלים

על השבות בבה"מ נרבי הוא אף בבה"ש השני דככר אתחזק איסורא וא"כ י"ל לשמ"ש הרמב"ם דמש"ס דבר מצוה הוא רק שהותר שבות א"כ זה"ש מפני שגמ"ר דוקא שותר. וא"כ לפמ"ש מהתרומים דק' שבותים לא הותר בבה"ש אף לרבי. י"ל דמש"ם אסור כשחל בשבת וא"כ הרמב"ם אזיל לשיטתו דפסק שבת וי"ט"כ חייב שב"א בפ"ש כר"ש למסקנא וא"כ ה"נ יש ב' שבותין (דכ"ת) מתניתא פליגא על דר"ש כו' אלא אפי' דברים שאת מותר לעשותן בחול את

כלוקח לו קורדום מדמי שביעית. אמר ליה הגזבר היה מחלפן ביד אחר. א"ר מתנייה למה לי נן פתרין לה דברי הכל כההיא דמר ר' יוחנן *דברי ר' יוסה *מפני שקדם נדרו להבקירו. והכא מפני שקדם הבקר נדרו להקדישו. א"ר יוחנן [א] והורון כר' יוסה. לית הדא פליגא על ר' יוחנן דרבי יוחנן אמר מכיון שעבר עליו ושכחו הרי הוא שכחה. שנייא היא בערים שדרכו לבחן. אפילו על דר' אושעיה לית היא פליגא דרבי הושעיה אמר רומס הייתי זיתים עם רבי חייה הגדול ואמר לי כל זית שאת יכול לפשוט ידך וליטלו אינו שכחה. שנייא היא [ב] שכל רוגלות ורוגלות אומן בפני עצמו. רבי אבא בר כהנא בעא קומי רבי אימי *המשכיר בית לחבירו ונצרך לדמיו א"ל לא עלה על דעת שימות ברעב. ר' זעירא רבי לא תריהון אמרין מיסתיוסים באוני הוא [ג] ונקנית במקח. תני *המשכיר בית לחבירו ועמד והקדישו הרי זה דר בתוכו ומעלה שכר להקדש אימתי בזמן [ד] שלא הקדים לו שכרו אבל בזמן שהקדים לו שכרו הרי זה דר בתוכו חנם. ביומוי דר' מנא הוות נימורת בציפורין והוון [ה] בניהון מישכונין גבין מדאתאי מיזל לון אפיק ר' מנא כדון כהיא דר' אימי אמר לא דאנא כבר בדעתיה אלא בגין ציפרייא דלא יחלטון בניהון: ואוכלין מתחת הנשרים. מה נן קיימין [ו] אם בשנשרו מעי"ט דברי הכל מותר אם בשנשרו בי"ט דברי הכל אסור אלא כי נן קיימין בסתם: ונותנין פיאה לירק. *לא היו נותנין אלא

קרבן העדה

כלוקח קורדם מפירות שביעית. ואע"ג דפירות שביעית עלמן נאכלין בקדושת שביעית מ"מ כיון דשביעית תופסת דמיה אף הדמים לריך שיאכלן בקדושת שביעית: א"ל הגזבר הי' מחלפן ביד אחר. והשני היה נותן דמים אחרים תחת דמי הפדיון והדמים אלו מותרין לכ"ע: ה"ג למה לי נן פתרין לה כההיא דאר"י. וה"פ למה אין אנו מפרשים הא דחייב בשביעית כהאי דר"י דא"ל לפדותן: דברי ר' יוסה מפני שקדם וכו'. אהא דתנן בנדרים פ"ד מי שאבירו מודר הנאה ממנו מניח על הסלע ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ר' יוסי אוסר וא"ר יוחנן טעמא דר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקירו ואין יכול להפקירו אבל אם קדם הפקירו לנדרו שרי שאין אדם אוסר מה שהפקיר כמפורש שם בנדרים: והכא. נמי מפני שקדם הפקר נדרו דהיינו מלות הפקר בשביעית היה קודם שהקדישו ומעולם לא הקדים פירות שביעית והלכך יכול לאכלן בלא פדיון: אר"י מעשה היה וכו'. סוגיא זו לא שייך הכא ואגב שיטפא דסוגיא דלעיל הנזכרת בפיאה מייתי לה להך דבתרה נמי לכאן וה"פ אר"י מעשה והורו חכמים כרבי יוסי דמתניתין דהתם דאמר אף משמודכו העוללות העניים יתנו שכר גידוליו להקדש: לית הדא פליגא על רבי יוסי. הא דתנן במתניתין דפיאה איזהו שכחה בערים כל שאינו יכול לפשוט ידו וליטלו וברוגליות משיעבור הימנה וקאמר דהא פליג כל ר"י דאמר משיעבור הימנו מיד הוה שכחה: ומשני שנייא היא. באני ערים שכן דרכו לבחן ולחפש הלכך כל שיכול לפשוט ידו וליטלה אף על פי שכבר עבר ממנה לא הוה שכחה: אפי' על ר"א. ל"ק מהמתני' דתני וברוגליות משיעבור ממנה ור"א אמר משמי' דר"ח כל זית שאתה יכול וכו': שנייא היא. באני רוגליות שכל אחת כשורה בפני עצמה חשיבה הלכך משיעבור ממנה הוה שכחה: ונצרך לדמיו. ורוצה למכרו מהו שידחה הלוקח להשוכר ומייתי ליה הכא משום דדמיא להא דלעיל דאמרי' אימתי בזמן שלא הקדים וכו': א"ל לא עלה על דעת. המשכיר שימות ברעב ואדעתא דהכא לא השכיר לו הלכך מותר למכרו: מסתיוסית באוני הוא. עומד הוא השוכר בשערו ודר בו כל זמן השכירות: ונקנית המקח. ללוקח לאחר שיכלה השכירות כ"מ בב"מ פ"ח: הוות נימורת. היתה שבה אחת בליפורי מעיר נמרה: והוון. בני' דרים אללה בשכירות והיתה רוצה ללאת מליפורי ולמכור ביתה והיו השוכרים מעכבים: אפיק רבי מנא. הוליא רבי מנא השוכרים כהא דאמר רבי אימי לעיל: אמר. רבי מנא. לא באני סובר כר' אימי אלא בשביל אנשי ליפורי שלא יחליטו הבית לבנים של זו ל"א שלא יחליטו אנשי ליפורי הבית לעלמן: מה נן קיימין. במאי עסקינן: אלא. הכא במאי עסקינן בסתם שלא נודע אימת נשרו:

פני משה

כלוקח לו קורדם מדמי שביעית כלומר שנהנה הוא מדמי שביעית שהרי שביעית אין לו פדיון לשילאו הפירות עלמן מאיסורן כדתנן בפ"ח דשביעית אהרון אהרון נתפס בשביעית והפרי עלמו אסור וכשזה פודה מן ההקדש הרי הדמים שנתן להגזבר הן דמי שביעית מפני שאיסור שביעית שבו חל על הדמים שהשביעית תופסת דמיה וכשאוכל מכרם הזה הרי נהנה הוא מחמת דמי שביעית שנתן בשבילה: א"ל. משכחת לה בלא פדיון הדמים והאי וחייב בשביעית דקתני היינו שחל חיוב שביעית עליו אע"פ שהוא ביד הקדש וכילד הוא עושה הגזבר הוא שמחליפו ביד אחר שמחליף כרם זה עם כרם של אחר והאחר נכנס להקדש תחתיו ואותו הכרם נכאר קדושת שביעית עליו שאין זה יכול לאכול ממנו אלא בתורת קדושת שביעית. וה"ה שיכול להחליף עם בעל הכרם עלמו על כרם אחר אלא אורחא דמילתא נקט לפי שבעל הכרם כשהוא מוליא מן ההקדש הוא פודה בדמים וכאן א"א מפני איסור שביעית שבו וכדאמרן: אמר ר' מתנייה למה לית אנן פתרין לה ד"ה כההיא דאמר ר' יוחנן וכו'. כלומר דר' מתנייה קאמר ומאי דוחקיה בהא דקתני וחייב בשביעי' ומאי קשיא ליה הרי אנן יכלין לפרש לה בפשיטות וד"ה היא ואפי' לר' יוסי. האי מילתא דר' יוסי בנדרים היא דתנן בסוף פרק אין בין המודר גבי הא דתני המודר הנאה מחבירו והיו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר לשם מתנה והלה נותן לו ואם אין עמהן אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר. ומפרש התם טעמא דר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקירו וכבר חל האיסור על זה מנכסיו והלכך אפילו הפקירן אחר כך אסורין לו אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו מודה ר' יוסי דלא ה. הנדר על מה שהפקיר: והכא מפני שקדם הפקר נדרו להקדשו. כלומר והשתא הכא היינו טעמא דחייב בשביעית משום דשביעית אפקעתא דמלכא היא והיא קדמה להקדישו. והפקר נדרו דקאמר כלומר הפקר הנדר שליותה התורה עליו הוא מוקדם להקדישו שהקדיש מעלמו ונדר הוא חיובא דשביעית שהוא כמודר ומופרש ממנו מכח האיסור חל עליו מקודם והלכך אין ההקדש שאח"כ חל עליו להפקיע ממנו איסור שביעית ואפי' רבי יוסי לנדרים מודה הוא הכא: מעשה היה והורו כר' יוסי. על ר' יוסי דמתני' דפיאה שם קאי שהורו כר' יוסי דקאמר התם יתן העני שכר גידוליו להקדש ואגב דאיירי הכא בגידולי הקדש מייתי לה לכולה סוגיא וכן להא דלקמן: לית הדא פליגא על ר' יוחנן. התם קאי דקתני איזו היא שכחה בערים. הוא כרם שהגפנים מודלות ע"ג כלונסות ועלים. כל שאינו יכול לפשוט את ידו וליטלה קרינן ביה לא תשוב לקחתו: וברוגליות. היא שהגפנים עומדים ע"ג הקרקע שדורכים עליהם ברגל. משיעבור הימנה קתני מיהת בערים כל שאינו יכול וכו' ומשמע דכל זמן שהוא יכול לפשוט את ידו וליטול הימנו אינו שכחה וכי לית הדא פליגא על ר' יוחנן דקאמר התם בפ"ה בהלכה ב' דזית מכיון שעבר עליו ושכחו ה"ז שכחה ואף על פי שלאחר שנזכר היה יכול לפשוט את ידו וליטלו: שניא היא בערים שדרכו לבחן. שמאחר שהוא מודלה ע"ג כלונסות וגבוה הוא דרכו של בעל הכרם לבחון ולנסות אם יכול הוא להגיע אליו בהפשטת ידו והלכך אפי' עבר מעליו אמרי' שלא שכחו כלל אלא רוצה הוא לנסות עלמו אם יכול לפשוט את ידו וליטלו: אפילו על דר' אושעיה לית היא פליגא. אסיפא קאי דקתני וברוגליות משיעבור הימנה כדלעיל לא פליגא הא על רבי אושעיה דקאמר שם בפ"ה שמע מר' חייה הגדול בשעה שהיא רומס עמו זיתים וא"ל הדין הוא כשכחת זית דכל זית שאת יכול לפשוט ידך וליטלו אינו שכחה ואף על פי שעבר ממנה והכא ברוגליות שאני היא לפי שכל רוגלות ורוגלות אומן בפ"ע כשורה בפ"ע מן הגפנים הוא ומכיון שעבר משורה זו אין לו לשוב וליטלו: המשכיר בית לחבירו ונצרך לדמיו. ומבקש למכרו אם מעכב עליו השוכר בתוך זמן שכירותו. וגרסינן להא בב"מ סוף פ' השואל: א"ל. ר' אימי לא עלה על דעת שימות המשכיר ברעב שאם הוכרח למכור ביתו למזונות לא בשביל השוכר הזה ימות הוא ברעב: מיסתיוסים באוני הוא. מיסתיוסים מלה לעז הוא מיוסטימינטא כלומר השוכר הוא קבוע ומובטח על אוני שלו והיא שטר השכירות שבידו ונקנית השכירות במקח ואין המשכיר יכול להזיר בו כל ימי שכירותו. א"נ ונקנית במקח הייט שהמקח עם הלוקח קיים הוא אבל אינו יכול להוציא להשוכר מהבית עד שיכלה זמן השכירות. ובפ' השואל גרים כדר' זירא ור' אילא מכל מקום קניי הוא ליה אלא דאמר ליה שיבקיה דשרי עד ימלא אנקלווסים דידיה. והייט כך שהמקח היא קניי להלוקח אלא שהמשכיר לריך שיאמר להלוקח שבקיה להשוכר שישכון בתוך הבית עד שימלא העת והעונה וזמן שכירות שלו. ואם לאו לריך המשכיר להשכיר לו בית אחר כמוהו ואם לא ימלא אינו יכול להפקיע שכירותו מחמת המכירה שלו ובטל המקח: ועמד. המשכיר והקדישו הרי זה השוכר דר בתוכו והוא מעלה השכר להקדש: ה"ז דר בתוכו הנס. כלומר א"נ לחזור וליתן להקדש כלום: הוות נימורה בליפורין. נימורה הוא לבא המלך ועל שם שהם מתחלפית תמיד ממקום למקום פעם החיילות כאן ופעם במקום אחר קרי להו נימורה מלשון לא יחליפנו ולא ימיר אותו: והוון בניהון מישכונין גבן. והיו בניהן ובנותיהן של אנשי ליפורי ממושכנין גביהון בשביל החובות שהיו חייבין לאנשי הלבא: ומדאתו למיזל לון. כשבא פקודת המלך שילכו מכאן למקום אחר: אפיק ר' מנא כהדין כהאי דר' אימי. כלומר הוליא שוכר אחד מהבית שהיה מושכר לו מחמת שהיה לריך המשכיר למכור את ביתו כדי לשלם חובו לאנשי הלבא שלא יחליטו בניהן ולהולך אותן עמהן ואמר ר' מנא זה שהוריתי כך לא דאנא ס"ל כדעתי' דר' אימי דלעיל בזה אלא להוראת שעה הלריכה לכך בשביל אנשי הליפורי שלא יחליטו בניהן ביד הנכרים אבל לדינא ס"ל כהא דר"ז ור' אילא דלעיל: מה אנן קיימין. לאיתן הנשרים דקתני אם בשנשרו בערב יום טוב או בערב שבת ד"ה מותר ואמאי מיחו בידם ואי בשנשרו היום ד"ה אסור והיאך עשו כן אנשי יריחו אלא כי אנן קיימין לזה בסתם שאינו ידוע אימתי נשרו והן הקילו בספיקן ומיחו בידם הכמים דהואיל ועיקר האיסור להשיר פירות מהמחובר דאורייתא היא יש להחמיר אפי' בספק בנושרין מאליהן: לא היו נותנין וכו'. לתרץ היאך עשו אנשי יריחו ליתן פאה לירק והלא אין לקיטת הירק כאחת ופטור הוא וקאמר שלא היו נותנין אלא

מסורת הש"ס: מו"ק פ"ד הלכה ב' נדרים מג פ"ה (נ"מ פ"ה ה"ג) • ערכין כה פ"א • פאה פ"ה

עין משפט נר מצוה: מב א מיי' פ"ד מהלכות מתנות עניים הלכה ב • מג ב מיי' שם פ"ה הלכה ט • מד ג מיי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ט טוש"ע ח"מ סי' שיב ס"ג

גליון הש"ס: צפ"י תוספתא ערכין כה ד"ס הכי וכרכין נדרי' מו ע"ב • צפ"י ק"פ ופי' כב"מ כב יותר נכון • צפ"י תוס' ט פ"ב ד"ס מתנות

ציון ירושלים: *המשכיר בית לחבירו ועמד והקדישו פט"ד יו"ד סי' רכ"א ס"ק מס וכה"ג בה ומ"ב פ"ח בע"ג

שנויי נוסחאות (בו"ה) יוחנן והורון בד"ו יוחנן מעשה היה והורון. (סוס"ו) הוא כד"ו היא. (סוכ"א) נימורת בד"ו נימורה.

עמודי ירושלים

אחד ואהבת וכו' דמ"מ אין למתוק כגירסא דמ"ל דהרוקח גירסתו כך שיהא סב' ב"ו בסי' כ"א בשמו להפסיק בין אחד לברוך וכ"ל שע"ס הירושלמי כתב כך ע"כ"ל. והנה ברוקח סי' ב"ל כ' בפסיקתא פ' מקום שנהגו משמע שלריך להפסיק בין ה' אחד ובשכמל"ו וכ"ל דמ"ם ברוקח מ"ם בפסיקתא וכ"ל *)בירושלמי וזה כדברי התוי"ט (או שכ"ל בפסיקתא וגירושלמי כו') ועתוס' מנחות (ע"א א') שכתבו ובירושלמי אמרינן בלא היו מפסיקין בין היבה לתיבה ויש מי שאומר שלא היו מפסיקין בין אחד לברוך הנה כך ויש מי שאומר הוא ג"כ מבירושלמי ומבואר שהיה גירסתם כך בין אחד לברוך:

ס) נ"ל בפסחים דף נ"ו א'.

עמודי ירושלים תנינא

וירושלים מן הירדן מהלך יום א' נשאר עוד לס' ימים ואיך אמרו דשם רק ס"ו ימים וע"ש ולפ"ד בירושלמי א"ם דהיו מהלכין בבהמה ולייתב דברי הרוקח והכל בו והגידה לדרך (שהוא השמים שכר וכתב רלעון) נראה לפ"מ דליה א במו"ק (י"ג א') דמקשו שם על מה דאמרו שם דלכן ש' מלאכות מותרין לפי שההדיוט תופר כדרכו וא"כ יהיה כל מלאכות מותרות מטוב פועל שאין לו מה לאכול ורב פפא מקשה דהלא מעתה בנין לשתרי שכן כותל שנוטה לרה"ר מותר ונוטה כדרכו ורבינא מקשה דלנלר המתרי שכן שהבין קדוזין כו' אלא אמר רב אשי דבארבעה כשפם דמותר מפני שהוא לירך המועד ומידי דלא לורך יו"ט לא ברי רבנן וא"כ י"ל נכ"מ דמבואר גר"מ כל' הפלה (כ"ה ס"ט) דליכא מדינות שהולכין יחף וסייט ארלות כאמין כמו בבל וכדומה וא"כ י"ל דהת"ק שבמשנה לא שהיר רק בגי' מלאכות שוא בארלות שהולכין יחף ולא שו

טוב ירושלים

את סוכת עליהן בשבת. ובבבלי מפני לעבור במול"ת ולמלאכה ומורס ע"ש. לגיפת תוס' שבועות כ"ב ב' דאין לאו אלא על עשה. וי"ל. ועי' כאן בפ"ק ירושלמי דולאי מלאכה נמי עובר על עשה דשבת וא"כ איך אג כלו"ג על העשה עכ"כ דמוכח דל"ש כלל ר"י רק ר"א בשמו, ובמחילה מכבודו לא השגים דרתב"ץ

עין משפט
נר מצוה

א
א מיי' פ"א מתמידין הל' ג ב

ציון ירושלים

*מעשה בבן מביא יין פ"ש של כמעשה וע' מדרש מגילת אסתר על פסוק במוגים ומאת יום בגויס סרכה בוס בגוף המעשה כפל אשם המעשה :

תורה אור

אלא מן הלפת ומן הקפלוטות שליקיטתן כאחת רבי יוסה אומר אף לאכרוב. *מעשה בבן מביא יין שנתן בנו פיאה לירק לעניים ובא אביו ומצאן עומדין על פתח הגינה אמר להן הניחו מה שבידכם הניחו מה שבידן ונתן להם בכפליהן מעושרין לא שהיתה עינו צרה אלא שהיה חושש לדברי חכמים. *חד זמן צרכין רבנן נידבא שלחון לר' עקיבה ולחד מן רבנין עמיה. אתון בעיי מיעול לגביה ושמעון קליה דטלייא א"ל מה ניזבין לך יומא דין א"ל טרוכסמין לא מן יומא דין אלא מן דאתמול דהוא כמיש וזליל. שבקון ליה ואזלון לון מן דזכין כל עמא אתון לגביה אמר לון למה לא אתיתון גביי קדמיי כמה דהויתון נהיגין אמר כבר אתינן ושמעינן קליה דטלייא אמר לך מה ניזבון לך יומא דין ואמרת ליה טרוכסימון לא מן דיומא דין אלא מן דאתמול דהוא כמיש וזליל. אמר מה דביני לבין טלייא ידעתין. לא מה ביני לבין בריי. אע"פ כך אזלון ואמרו לה והיא יהבה לכון חד מודיי דדינרין אזלין ואמרין לה אמרה לון מה אמר לכון גדיל או מחיק ואמרי לה סתם אמר לן. אמרה לון אנא יהבה לכון גדיל ואין אמר גדיל הא כמילוי. ואין לא אנא מחשבנא נודלנה מן פרני. כיון ששמע בעלה כך כפל לה את כתובתה:

הדרן עלך פרק מקום שנהגו

הלכה א מתני' *תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה. ערב פסחים נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה בין בחול בין בשבת חל ערב פסחים להיות ערב שבת נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה והפסח אחריו: **גמ'** כתיב °וזה אשר תעשה על המזבח וגו' *הייתי אומר יקרבו שניהן בשחרית ושניהן בין הערבים ת"ל °את הכבש אחד תעשה בבקר. הייתי אומר יקרב של שחר עם הנץ החמה ושל בין הערבים עם דמדומי החמה ת"ל בין הערבים. נאמר כאן בין הערבים ונאמר להלן בין הערבים מה בין הערבים שנאמר להלן משש שעות ולמעלן אף בין הערבים שנא' כאן משש שעות ולמעלן. *מה חמית מימר בין הערבים משש שעות ולמעלן אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר °אוי לנו כי פנה היום כי

(שמות כט; שם; ירמיה ו)

פני משה

אלא מן הלפת וכו' שדרכן ללקטן כאחת: אף לאכרוב. מין כרוב אחד שנלקט גם כן כאחת: בן מביא יין. כך היה שמו. ובתוספתא סוף פ"ג גרים בבנו של נבו: אלא שהיה חושש לדברי חכמים. שאין נותנין פאה לירק: חד זמן. היו רבנן צריכין לאיזו נדבה בשביל לומדי תורה ושלחו לר"ע ולאחד מרבנן עמו לגבות הנדבה ובאו אצל הבית של מביא יין הזה ורצו לכנוס לתוכו. שמעו קול התינוקות שאמרו לו מה יש לנו ליקח מן השוק לאכול היום ואמר ל"ן טרוכסמין. מין ירק שהוא בזול ולא ממה שהובא זה היום אלא מן של אתמול שהוא כבר נכמש והוא יותר בזול. וכששמעו החכמים כך אמרו מה לנו ליכנס בבית הזה אם הוא קמצן כל כך והניחו אותו והלכו להן ולאחר שזכו בצדקה כ"ע ונבו מן הכל באו אצלו ושאל להם מפני מה שניתם המנהג שהייתם נוהגים לבוא בראשונה אצלי בשביל איזו נדבה ומה יום מיומים ואמרו לו בשביל ששמעו קלי' דטליא וכו'. והשיב להן מה שביני לבין התינוקות בני ביתי אתם יודעים אבל לא מה שביני לבין בוראי וכי אתם יודעים מה בלבי לדבר מצוה. ואף על פי כן תלכו לאשתי והיא תתן לכם מדה אחת של דינרין לנדבה זו והלכו ואמרו לה כשמו ושאלה היא ואיזה מדה אמר לכם אי מדה גדושה וגדולה או מחוקה והשיבו סתם אמר לנו והיא בצדקתה אמרה אני אתן לכם מדה גדולה וגדושה ואם יאמר בעלי שכך היתה כוונתי הרי זה כדבריו ואם לאו אנא מנכה הגדים מן חשבון כתובתי. כששמע בעלה לצדקתה אף הוא כפל לה את כתובתה:

הדרן עלך מקום שנהגו

הלכה א מתני' תמיד נשחט בח' ומחצה. תמיד של בין הערבים נשחט כל שאר ימות השנה בח' ומחצה. ובבבלי מסיק דהאי לאו זמנו מדאורייתא הוא דא"כ היכי מקדמינן ליה בע"פ אלא זמן שחיטת התמיד מדאורייתא מכי ינטו צללי ערב והוא כמו הלי שעה אחר חצות היום שמתחיל הצל להאריך ונראה לכל שהאריך ובכל ימות השנה מאחרין שחיטתו ב' שעות אחר זמנו מפני הנדרים ונדבות שמביאין ואי אפשר להקריבם אחר תמיד של בין הערבים משום דכתיב גבי עולת התמיד של שחר והקטיר עליה חלבי השלמים ודרשינן עליה השלם כל הקרבנות כולן שצריך שיבלים כל הקרבנות לאחר תמיד של שחר ולא אחר תמיד של בין הערבי' ואפי' בשבת שאין נדרים ונדבות קריבין בו אפ"ה מאחרין זמן שחיטת התמיד של בין הערבים משום כרך נדרים ונדבות דחול שלא יבואו לטעות בחול. ובע"פ שהפסח קרב אחר תמיד של בין הערבים כדדרשינן יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד מקדמינן ליה להתמיד שעה אחת ונשחט בשבע ומחצה ולעולם שיעור שהות הקרבתו אחר שחיטתו הוא שעה אחת: בין בחול. בין שחל ע"פ בחול בין שחל בשבת: חל ע"פ להיות בערב שבת. דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת וצריך לצלותו מבעוד יום מקדמינן להתמיד עוד שעה אחת ומוקמינן ליה אדיניה ונשחט בו' ומחצה וקרב בז' ומחצה: והפסח אחריו. אכולהו קאי דע"פ קאי כלומר לעולם אין הפסח קרב אלא אחריו של תמיד של בין הערבים:

גמ' כתיב וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה שנים ליום תמיד הייתי אומר יקרבו שניהן בשחרית וכו'. כלומר אם ירצה יקריב שניהן בשחרית או שניהן בין הערבים והא דכתיב בתריה את הכבש האחד תעשה בבקר וגו' יכול הייתי אומר דלאו דוקא הוא אלא אלא ירצה לקיים ב' המקראות או שניהן בזמן אחד או אחד בבקר ואחד בין הערבים: ת"ל את הכבש האחד תעשה בבקר. כלומר מדהדר כתוב תעשה במקרא השני ולא הוי ליה למיכתב אלא את הכבש האחד בבקר ואת הכבש השני בין הערבים אלא דשנה עליהן הכתוב לומר דכך תעשה את האחד בבקר וכו': הייתי אומר וכו'. ועדיין יכול אני לומר ולטעות בזמן שחיטת השני דשל שחר הוא קרב עם הנץ החמה דכתיב בבקר וא"כ של בין הערבים היא זמן שקיעת החמה וזהו עם דמדומי חמה שמתחלה לשקוע וקרוב לערב ממש: נאמר כאן וכו' ונאמר להלן. גבי פסח ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים מה בין הערבים וכו' ולקמן פריך א"כ יקרב מו' שעות ולמעלן: מה חמית מימר בין הערבים וכו'. כלומר ובפסח גופי' מנא לך דבין הערבים דכתיב ביה היינו מו' שעות ולמעלה: אע"פ שאין ראיה לדבר. ממש זכר לדבר איכא: דכתיב אוי לנו וכו' כי

קרבן העדה

אלא מן הלפת ומן הקפלוטות. מעלין שלהן דאמהות כ"ע מודו דהא מהקיימין: ה"ג אף לכרוב: בבן מביא יין. כך שמו: ונתן להם בכפליהן. כפל ממה שנתן להם בנו נתן להם חולין מתוקנין ומעושרין: לא שהית' עינו צרה. שנתן להם עתה בכפלי' כדי שידעו להבא שלא יתן להם פיאה א"נ שהיה רואה בידן ירק נאה וטוב ונתן להם בכפלים ירק רע: אלא שהיה חושש לדברי חכמים. שאמרו אין נותנין פיאה לירק וכדפרישי' במתני': חד זמן. פעם אחת היו צריכין רבנן נדבה לדבר מצוה ושלחו לר"ע ואחד מן החכמים עמו: אתון. רבנן ורצו למיעל לביתיה של בן מביא יין ושמעו קול תינוק שא"ל מה ניקח לך לאכול היום: טרוכסימון. מין ירק הנקרא עולשין: לא מן יומא דין. לא ממה שנלקט היום אלא ממה שנלקט אתמול דהוא כמוש ויכול לקנותו בזול: שבקין ליה. הניחו אותו והלכו להן ולא נכנסו לביתיה שיתנדב גם הוא כי אמרו מסתמא אין לו נ..ת נפש מדמלמלם כל כך בהוצאת ביתו: מן דזכון כל עמא. לאחר שהתנדבו כולן אתו לגביה: אמר להו למה לא באתם אצלי מתחלה כמנהגכם: אמר כבר. באנו ושמענו קול התינוק א"ל מה ניקח היום וכו'. לכך לא באנו כדלעיל: אמר. מהדברים שביני ובין התינוק אתם יודעין אבל אי אתם יודעים מה שביני ובין בוראי אע"פ שאני מקמץ בהוצאתי הינני מקמץ בהוצאת הצדקה: אעפ"כ שבאת' אצלי לבסוף. זילו ואמרו לאשתי והיא תתן לכם מידה אחת מליאה דנרין: אזלו ואמרו לה. שכך ליה בעלה שתתן להם מדה מליאה דנרין: אמרה. להם מה אמר לכם מדה גדושה או מחוקה: אמרה. להם אני נותן לכם מדה גדושה ממה נפשך מותרים אתם ליקח אם אמר הוא מדה גדושה הרי כדבריו אני עושה ואם לאו אני מחשב זה שהגדוש יותר מעל המחוק מן כתובתי: כיון ששמע בעלה כך. שעיניה יפות ליתן לדקה ורצתה לפחות מכתובתה בשביל הצדקה כפל לה כתובתה:

הדרן עלך פרק מקום שנהגו

הלכה א מתני' תמיד. של בין הערבים: נשחט. כל ימות השנה: וקרב בתשע ומחצה. גמר הקרבתו שהיו שוהין שעה אחת בעשייתו: ערב פסחים. מקדמינן ליה משום דבעי למיעבד פסח אחריו: חל ערב פסח להיות בערב שבת. בעינן לאקדומי טפי משום דבעי לשחוט פסח אחריו ולצלותו מבעוד יום:

גמ' כתיב וזה אשר תעשה על המזבח. כבשים בני שנה שנים ליום תמיד: הייתי אומר יקריבו שניהן. כל זמן שירצו או שניהן בשחרית או שניהן בערב דלא קפיד קרא אלא שיקריב שנים ליום: עם הנץ החמה. דכתיב בבקר: עם דמדומי חמה. היינו לעתות ערב דכתיב בערב: נאמר כאן. בתמיד בין הערבים: ונאמר להלן. בפסח בין הערבים: ופריך מה חמית מימר. מה ראית לומר דבין הערבים משמע מו' שעות ולמעלן: ומשני אע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר וכו' כי

מסורת הש"ס: פסחים נח פ"א; תוספתא פאה פ"ג; ספרי פינחס פ' קמ"ג; מכילתא בא פ"ה

שנויי נוסחאות (שו"א) שליקיטתן בד"ו שלקיטתן. (שו"ה) הניחו נד"ו והניחו. (שו"ז) צרכין נד"ו צרכון. (שו"י) ניזבין נד"ו ניזבון. טרוכסמין בד"ו טרוכסימון. (שו"ג) דזכין בד"ו דזכון. (שו"ז) דאתמול נד"ו דאיתמל. (שו"ח) ידעתין לא כה נד"ו ידעתון מה. (שו"ס) ואמרו נד"ו ואמרין. (שו"כ) אזלין ואמרין נד"ו אזלון ואמרון. (שו"א) מחיק ואמרי נד"ו מחוק אמרו. (שו"ד) הכבש אחד (במדבר כ"ח).

עמודי ירושלים תנינא

במנעלים צורך המועד אבל באמרות שהולכין רק במנעלים ובאם לאו הוי בזיון גדול א"כ הוו צורך המועד כמו מלבוש שצריך ללבוש וע"כ התירו הכל בו והרוקח וכנלע"ד גם דלפמין דבמדינתם היו הולכין במנעלים ובאם לא היה בזיון גדול כמו שבוא הולך ערום והוי ספיר צורך המועד (ויוכל היות דהת"ק ורבי"ו לא פליגי דר"י כיה במדינות שהולכין רק במנעלים) וע"כ הנלע"ד שהשמים ספר לפי שסיה במדינת שבניה שם המנהג שהולכין בשער ובלא"ה לא היו מסתפרין ולא הוו צורך המועד כלל בגלות ע"כ השמים ספר והכ"מ דלפון דזה הוה צורך המועד והבן:

טוב ירושלים

דרמב"א העיד כן בשמו ועליו אר"ו בבבלי ברכות ל"ח ב' וירוש' שם ועיל פ"ב ה"ו דידע היטב דברי ר"י וע"ע חולין פ"ו ב' אבל טעמו של רמב"ם כבר באורתי בס"ד דהלוא אם ה"ע דאורייתא, ולכאורה יש להעיר בזה דקניבת ירק דהא בלא"ה אסור בתוס' עיני ומותר בתוס' מלאכה לשי' הרמב"ם ויכול לקנב או דתוס' עיני היא רק זמן מועט: מהו מימר לתלובה עביד נו תלוטה. לכאו' כיון דברי קניבת ירק א"כ הותר שבות דמכשה משום שנמ"ל כ"ש שבות דאמירה ודוחק לומר דמיבעי ליה למ"ד קניבת ירק אסור ביוה"כ שהל בשבת אם מותר או שבות דאמירה. ויותר נראה ראיה מזה דשבות דאמירה נמי הוא דאורייתא ועי' מכילתא פ' בא ורש"י ורמב"ן שם: הא יום אסור ר' לעזר בשם ר' הושעיה יום פסח הוא לה', ר"ל דמקומות שנהגו איסור כ"ע דכיון דכתיב בכמה קראי לה"ד הוא פסח לה' א"כ כל יומי נקרא ע"ש פסח ומה"ט אסור כבי"ו במלאכה כמו שאסור כל יום שמביא קרבנותיו ומה"ת אסור ע' בסמוך ובס"ה מגילה כ"ב ב'. (ממהדורא אחריתא של כת"י הגהמ"ח ז"ל):

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ב

א מיי' פ"א מק"פ הל' ... ופט"ו ... כלכס ...

קרבן העדה

כי ינטו צללי ערב. ואימתי הצל נוטה למערב משש שעות ולמעלה והוא קורא אותו ערב: ופריך ויהא כשר לשחוט התמיד משש שעות ולמעלן. ואנן תנן במתני' תמיד נשחט בח' ומחצה: ריב"ל אמר. מהכא שמעינן דנשחט בח' ומחצה: בין הערבים כילד. הא ודאי בהתחלת הערב ממש לא איירי קרא דא"כ לכתוב בערב בין הערבים ל"ל אלא לדרשא חלוק הערב לשני חלקים שתי שעות ומחצה לכאן קודם עשייתו וב' שעות ומחצה לאחריו: לעיסוקו. היינו לעשייתו: שבק ריב"ל רישא. דברייתא ואמר הסיפא לחוד: דלכן. ולא כן הוא אלא כהא דתני חנניא בן יהודה: שומע אני בין הערבים. דכתיב בפסח היינו בין שני ערבים בין ערב של י"ד ושל ט"ו: יכול היום והלילה. של י"ד בכלל וכשירי' לשחיטת הפסח שהן בין תחלת הערב של י"ד עד תחלת ערב ט"ו: ת"ל יום. דכתיב והיה לכם למשמרת עד י"ד יום משמע דוקא יום אבל לא לילה: יכול בשתי שעות ביום אם שחט הפסח בב' שעות ביום י"ד יהא כשר: ת"ל בערב. אשר תזבח בערב: ה"ג נמצאת אומר שהפסח קרב בט' שעות ומחצה ונמצאת אומר שהתמיד קרב בט' ומחצה. וה"פ השתא דילפינן דבין הערבים דפסח הוא לאחר ט' שעות ומחצה ה"ה בין הערבים דתמיד נמי לאחר ט' שעות ומחצה: הדא דתימר. לא אמרן שקרב בט' ומחצה אלא למצוה אבל לעיכוב אם שחטו מו' שעות ולמעלן כשר כדתנן לקמן בפרקין דאם שחט הפסח לאחר חצות כשר: ופריך ויימר אף בשחרית כן. דבדיעבד כשר ל"א הא כתיב נמי יום ונאמר דבשחרית לאחר שתי שעות ומחצה כשר: ומשני הכא. בערב כתיב בין הערבים לחלק אבל בשחרית מי כתיב בין הבקרים: תפילות מאבות למדו. ולא אסמכוה רבנן אקרבנות לכך מתפללין מנחה משש שעות ולמעלן אפי' לכתחלה משא"כ תמיד לכתחילה בעינן דוקא בט' שעות ומחצה: אב בית דין ל"ג. מאן תנא בין בחול בין בשבת. הקרבת תמיד בזמן א': כסידרו. של תמיד בע"פ שחל בחול כך סידרו בע"פ שחל בשבת: כסדרו בע"ש. שקרב התמיד בשש ומחצה כיון דבעי למיעבד פסח אחריו ה"נ בשבת דלא קרבו נדרים ונדבות אחריו מקדמינן ליה בשש ומחצה: מאחר שעה לפלפולו. כלומר לצורך השאלות והדינים המתחדשים בכל ע"פ בהקרבת הפסח: מקדים שעה אחת לעיסוקו. של פסח כיון דזמן קצר והמלאכה מרובה: כדי שלא יכנסו למצות אכילת הפסח והמצה מבולבלין כשכור: ופריך ויקרב פסח תחילה. מיד אחר שש והתמיד אחריו: ומשני אם אומר את כן נמצא אתה עוקר בין הערבים דכתיב גבי פסח דמשמע בט' שעות ומחצה זמנו: ופריך אם מקיים אתה בין הערבים. דפסח אתה עוקר בין הערבים דתמיד א"כ מאי בינייהו דהא עכ"פ צריכין לעקור בין הערבים אחד מאי חזית דעקרית להאי דלמא נעקור להאי דפסח: ומשני תמיד אם מבטלו. בשלמא תמיד אע"ג דמבטלין בין הערבים דכתיב גבי' בע"פ מ"מ מקיימין אותו בשאר ימות השנה אבל בין הערבים דפסח אם אין מקיימין אותו בע"פ נמצא אתה מבטל אותו לגמרי: ופריך

ויקריב

תורה אור

כי ינטו צללי ערב. מה ערב שנאמר להלן משש שעות ולמעלן אף ערב שנאמר כאן משש שעות ולמעלן. ויהא כשר משש שעות ולמעלן. ר' יושוע בן לוי אמר בין הערבים כיצד *חלק בין הערבים ותן לו שתי שעות ומחצה לפניו ושתי שעות ומחצה לאחריו ושעה אחת לעיסוקו נמצאת אומר שהתמיד קרב בתשע שעות ומחצה. אמר רבי יוסה שבק ר' יהושע בן לוי רישא ואמר סופה דלכן כהדא דתני חנניה בן יהודה אומר שומע אני בין ערבים *בין הערבו של ארבעה עשר ובין ערבו של חמשה עשר שמות יב יכול היום והלילה בבלל ת"ל °יום. כשהוא אומר יום יצא לילה אי יום יכול בשתי שעות ביום ת"ל דברים טז °בערב. אי בערב יכול משתחשך ת"ל בין הערבים הא כיצד חלוק בין הערבים ותן שתי שעות ומחצה לפניו ושתי שעות ומחצה לאחריו ושעה אחת לעיסוקו נמצאת אומר שהתמיד קרב בתשע שעות ומחצה לאחריו ושעה א' לעיסוקו. נמצאת אומר שהתמיד קרב בתשע שעות ומחצ'. א"ר יוסה הדא דתימר למצוה אבל לעיכוב הדא היא *דתנינן [א] שחטו קודם לחצות פסול לאחר חצות מיד כשר. קודם לתמיד כשר. ויימר אף בשחרית כן. הכא כתיב בין הערבים. אית לך מימר תמן בין הבקרים. ר' יושוע בן לוי אמר *תפלות *מאבות למדו. אב בית דין. מאן תנא בין בחול בין בשבת ר' ישמעאל *דתני כסדרו בחול כך סדרו בשבת דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כסדרו בע"ש כך סדרו בשבת. הא ר' ישמעאל מאחר שעה לפילפולו. ור"ע מקדים שעה אחת לעיסוקו כדי שלא יכנסו למצוה משוכרין. ויקרב פסח תחילה ותמיד אחריו. אם אומר את כן נמצאת מבטל בין הערבים של פסח. אם מקיים את בין הערבים של פסח לא נמצאת מבטל בין הערבים של תמיד. תמיד אם מבטלו את עכשיו אימתי את מקיימו לאחר זמן פסח אם מבטלו את עכשיו אימתי את מקיימו.

ויקריב

פני משה

כי ינטו צללי ערב. והיינו משנטו הצללים וא"כ ילמד פסח דכתי' נמי גביה בערב שם תזבח את הפסח בערב מערב דהתם ומפרשת לבין הערבים דכתיב גביה היינו משינטו הצללים והדר ילפינן בין הערבים דתמיד מבין הערבים דפסח: ויהא כשר מו' שעות ולמעלן. מכיון דילפית לה דזמנו משינטו צללי ערב א"כ יהא נשחט באותו הזמן: בין הערבים כילד חלוק וכו'. כלומר מדשני הכתוב ולא אמר בערב ילפינן דכך אמרה תורה חלוק אלו השעות שהן משינטו הצללים עד הערב ותן לו ב' שעות לפניו וכו' ושעה אחת לעיסוקו של הקרבה ונמצאת אומר שתמיד קרב בט' ומחצה וא"כ נשחט היא בח' ומחצה: שבק ריב"ל רישא ואמר סופה. כלו' דריב"ל דריש בין הערבים דכתיב בתמיד חלוק וכו' וזהו כסיפא דברייתא דלקמיה ושביק רישא דברייתא דבין הערבים דכתיב גבי פסח הוא דדריש לה הכי ומיניה ילפינן נמי לתמיד: דלא כן כהדא דתני וכו'. כלומר דבברייתא לא כן שנינו כדריב"ל אלא כהדא דתני חנניה: שומע אני בין הערבים דקרא היינו בין ערבו של י"ד וכו' ויכול היום עם הלילה שביניהן בכלל. ואע"ג דאין הלילה כשר לשחיטת קדשים הייתי אומר דגזירת הכתוב גבי קרבן פסח שאף הלילה כשר לשחיטתו: ת"ל יום. רישיה דקרא כתיב והיה לכם למשמרת עד י"ד יום לו' דם זה ושחטו אותו לימד שאינו כשר אלא ביום ולא לילה: אי יום יכול בב' שעות ביום. כלו' בבקר לאחר שנעשה יום על כל: ת"ל בערב. שם תזבח את הפסח בערב: הא כילד חלוק וכו'. וא"כ עיקר הלימוד לא נפקא לן אלא מפסח דכתיב גביה בין הערבים ובערב אלא דתמיד גמרי' בין הערבים בין הערבים מפסח והכי הוה ליה לריב"ל למידרש ולא הו"ל למשבק רישא דהכר ית' ולמנקט הסיפא לחודה. ולקמן פריך דא"כ מנא לן דתמיד הוא קודם או יקרבו שניהן כאחת ומשני לה: הדא דתימר למצוה. הא דתנינן הכא שהתמיד קודם להפסח למצוה לכתחלה: אבל לעיכוב. שמעינן מן הדא היא דתנינן לקמן בפרקין שחטו וכו' שאינו מעכב ואם שחטו קודם לתמיד כשר. ומשני דמקשי עלה כדלקמיה קאמר לה ר' יוסה הכא אע"ג דמשנה ערוכה היא: ויימר אף בשחרית כן. א"כ הוא דלא נאמר אלא למצוה נימא נמי דאם שחטו לפסח בשחרית י"ד כשר: ומשני הכא דדרשינן חלוק וכו' דכתיב בין הערבים. וכי אית לך מימר תמן בשחרית בין הבקרים. בתמי' דאי אמרת אף בשחרי' כשר נמצאת דלא מקיימת הכתוב כלל ואפי' למצוה: ר' יהושע ב"ל אמר תפלות מאבות למדו. לעיל בברכות ריש פ' תפלת השחר פליגי ריב"ל ס"ל מאבות למדו ורבנן אמרי תפלות מתמידין גמרו. ומשום דקשיא ליה למאי דדרשינן הכא חלוק בין הערבים א"כ לא אתיא כמ"ד תפלות מתמידין גמרו דהא תנינן תפלת השחר עד חצות ותפלת המנחה עד הערב והרי זה אינו זמן של התמיד להכי קאמר ריב"ל דדריש ליה לעיל לבין הערבים חלקהו לשיטתי' הוא דאזיל דאמר זמן התפלות לא למדו אלא מאבות: א"ב בי"ת. רי"ן סימן הוא למאי דקאמר התם אברהם תקן תפלת שחרית דכתיב וישכם אברהם בבקר וכו' ולמדו לאברהם תפלת בקר וזהו א"ב. ובני יצחק תיקן תפלת מנחה ולמדו מדכתיב ביה לשוח בשדה ואין שיחה אלא תפלה וכו' וזהו בי"ת. בנו יצחק תיקן. כלומר מאי דכתיב גביה לפנות ערב וזהו תפלת מנחה: רי"ן סימן ליעקב שתיקן תפלת ערבית ולמדו מדכתיב ויפגע במקום ואין פגיעה אלא תפלה כדכתיב גבי רינה ותפלה אל תפגע בי. וקיצר הש"ס כאן בקורא דרך רמז וסימן. א"נ אב בית דין גרסינן כמ"ש בספרים וכלומר וסימנך שלראש בית הוועד קורין אב בית דין ומפני שהוא אב שהכל לימדין ממנו כך אנחנו לומדין התפלות מאבות: מאן תנא בין בחול בין בשבת. זמן אחד להפסח. ר' ישמעאל היא דתני כסדרו של הפסח אחר התמיד בע"פ בחול כך סידורו בשבת בע"פ: כסדרו בע"ש. אם חל י"ד בערב שבת כך סידורו אם חל בשבת והתמיד נשחט בז' ומחצה וקרב בז' ומחצה והפסח אחריו: הא ר' ישמעאל מאחר שעה לפלפולו. כלו' בשביל פלפולו והוא הימומו והרבה תמצא בש"ס הזה שמשתמש בלשון פלפול לחימום ולשון פילי הוא חזיה דהוה ביה פילי בגופיה וכן כאן דמחמת שנתחמם נעשו בו כמין בקעים בקעים והיינו דר' ישמעאל חייש שלא יתחמם בשר הפסח ויתקלקל מכיון שאין יכול לצלותו עד שתחשך הלכך הוא מאחר שעה אחת לסידורו בשבת וא"כ הא טעמי' דר' ישמעאל: ור' עקיבא מקדים שעה אחת לעיסוקו. בתמיה אלא ר"ע מ"ט וכי בשביל עיסוקו בהקרבה צריך להקדים בשבת הא איכא שהות טובא. ומשני דהיינו טעמיה דר' עקיבא דמקדים הואיל ובשבת שכיחא שכרות וכדי שלא יכנסו למצוה משוכרין והלכך כל מה שאתה יכול להקדים טפי עדיף וסידורו בשבת כסידורו בע"ש: ויקריב פסח תחלה. אם חל בשבת לטעמא דר"ע דחייש לשכרות ותמיד אחריו ובתמיד ליכא חששא שאין עסק כל עשייתו מסור אלא לכהנים וכהנים זריזין הן: אם אומר את כן. להקדימו להתמיד נמצא' מבטל הדרש שדרשו מבין הערבים של פסח חלוק בין הערבים וכו' כדלעיל וא"כ ע"כ א"א להקדימו מקודם ח' ומחצה: אם מקיים את בין הערבים של פסח לא נמצאת וכו'. ומ"ש האי מהאי דכשאתה אומר תמיד נשחט בז' ומחצה כשחל ע"פ בשבת א"כ מבטל אתה הדרש בין הערבים של תמיד: ומשני דלא דמי שאם אתה מבטל בתמיד עכשיו יכול אני לומר אימתי את מקיימו לאחר זמן למחר ובכל ימות השנה אבל פסח אם את מבטלו לבין הערבים עכשיו אימתי את מקיימו דלא מצית אמרת מקיימו את לשנה הבאה דמיהת בפסח של שנה זו אי את מקיימו:

ויקריב

שנויי נוסחאות (סו"ד) חלק נד"י חלוק. (ש"פ) ערבים נג"ו הערבים. (ש"ש) הערבו נד"ו ערבו. (פיי"ז בוי"ם) לאחרים וכו' עד ומחצת כ"ו נדכם כפול בשעות.

עמודי ירושלים

ריב"ל אמר תפלות מאבות למדו כו'. עי' בקרבן העדה שכ' ולא אסמכוה רבנן אקרבנות כו' וקשה דהא בבבלי ברכות (דף כ"ו ע"ב) איתא דריב"ל ס"ל דתפלות כנגד תמידין תקנוה ולפ"ד שקה"ע יהיה דברי ריב"ל סותרים זה את זה. ותו דהא מסקינן התם דגם ר"י בר חנינא דס"ל דאבות תקנום ע"כ מודה דגם אקרבנות סמכוהו דאל"כ תפלת מוסף מאן תיקן ואיך כתב הקרבן העדה דלא סמכוהו אקרבנות. ונראה דריב"ל ס"ל דסמכוהו אשניהם אקרבנות ומאבות תקנום ואין סותר את עצמו. ואחר כך ראיתי בהפני משה ברכות (פ"ד ה"ג) כ' שם דמוחלפת השיטה דריב"ל מבבלי לירושלמי ואין ערך. ומצאתי בהפנ"מ בחי' לברכות (דכ"ו ע"ב) שכתב כמו שכתבתי:

[*]פורי' כבש שני וגם פסח שני. ר"ל דמלת הכבש השני מיותר דסוה שני במלת שפני אלא לאורויי כבש אחד ולא הרבה כבשים כפסחים וכמ"ש הק"ע. ובספרי פ' פנחס תניא ואת הכבש השני למה נאמר לפי שהוא אומר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים איני יודע איזה יקדים אם תמיד או פסחים

טוב ירושלים

שבן דרך עולי רגלים להיות מתקנין מגעליהם במועד. מדברי הבבלי לא כן בהך פשטה רק אם ינעלין התלה מלאכה מסוף מלאכה. ומבואר מזה דמותר להדיוט לתקן כליו במועד אף בדבר שאינו אגד כל שהוא לצורך המועד. ומדברי הפוסקים נ"מ כן: עשירין הי' ובבהמה היו עולין. מבואר מכאן דל"ב צריכין לעלות דוקא ברגליהם כמו שמשמעתי אומרים ע"ש המדרש ועי' בבלי חגיגה ג' א': מתניתא אמרה כן י"ג וי"ד יש"ו ומקצת היום ככלו. אולי היא ברייתא דר"י בבבלי נ"ס א' הנזכר ביי"ע ע"ש. ודע דהמ"כ בתשובת ה"מ חלק יורה דעה לייסב דברי התוס' מקושית האחרונים סי' רנ"ג דכ"ע מודו שנקלטת בג' ימים רק אם לא נקלטה בג' ימים שוב אינה קולטת פליגי עש"ס. לא משמע כן בבבלי ר"ה יו"ד ב' וגם ביבמות פ"ב א' ב' ואכמ"ל:

ויקריב פסח תחילה ותמיד אחריו *יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד. ר' ירמיה בעי מה חמיית מימר ערב מאוחר או נאמר ערב מוקדם אלא כיני יאוחר דבר שנאמר בו בין הערבים כבוא השמש לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים לבד. מתניתא מסייעה לר' ירמיה °שם תזבח את הפסח בערב *בערב אתה זובח כבוא השמש אתה אוכל מועד צאתך מארץ מצרים אתה צולה אית תניי תני בערב אתה אוכל כבוא השמש אתה זובח מועד צאתך מארץ מצרים אתה צולה ויקרבו שניהן כאחת א"ר יוסה כבש שני אין פסח שני. תני ר' נתן אומר בכל יום ויום תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה. מהו בכל ערב פסח ופסח א"ר יוסה בי ר' בון טעמיה דהדין תנייה כדי ליתן חצי שעה בין כת לכת. *תני דם תמיד ואיבריו קודמין לפסח ופסח לקטורת והקטורת להטבת נרות אית תניי *תני א דם תמיד ואיבריו קודמין לקטורת והקטורת לפסח ופסח להטבת הנרות כדי שיקרבו נסכי תמיד עמו. *אין מוקדם לתמיד של שחר ולא מאוחר להתמיד של בין הערבים אלא הפסח והקטורת בערבי פסחים. מנין י שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל °עליה עולה ומנין שלא יהא דבר מעכב לתמיד של בין הערבים ת"ל עליה שלמים רשב"ל אמר וערך עליה עולה אין כתיב כאן אלא וערך עליה העולה שלא תהא העולה קודמת לתמיד של שחר. תני ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר ג מחוסרי כפרה מביאין כפרתן אחר התמיד של בין הערבים כדי שיטבלו ויאכלו פסחיהן לערב א"ר יודן הדא דתימא במצורע עשיר אבל במצורע עני לא עוף הוא מביא. אמר ר' שמעון בר אבדומא אינו מביא אשם:

הלכה ב מתני'

י *הפסח ששחטו שלא לשמו קיבל והילך וזרק שלא לשמו או לשמו ושלא לשמו ס או שלא לשמו ולשמו פסול

פני משה

ויקריב פסח תחילה וכו'. הכל ע"פ דעלמא קאי דהיא גופה מנלן שמקדימין התמיד להפסח. וקאמר דטעמא משום יאוחר דבר וכו' כדפרישית במתניתין: מה חמית מימר ערב מאוחר. מהיכן אתה רואה לדרוש לאחרו מכיון דכתיב ביה נמי מערב או נימא אדרבה אי לא הוה כתיב ביה אלא בין הערבים בלבד ה"א אלקהו וכו' לפיכך כתי' בי' בערב שהוא מוקדם דמשמע משינטו צללי ערב כדלעיל וכיונא דבערב מלמדנו שמצוה להקדימו להתמיד ובין הערבים מלמדנו שאם הקריבו בין הערבים מאוחר כשר: אלא כיני. כן צריך אתה לומר יאוחר דבר שנאמר בו בין הערבים ונאמר בו כבוא השמש לדבר וכו' ולא מדכתיב ביה בערב למדנו שיהא מאוחר להתמיד: מתניתא. האי ברייתא דלקמיה מסייעא לר' ירמיה דבערב אין משמעו מאוחר אלא יותר מוקדם דדריש בברייתא לקרא דכתיב שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרי' וכל הזמנים הללו למה לי אלא דה"ק בערב אתה זובח והיינו מבעוד יום קודם שיתחיל הלילה וכבוא השמש דהיינו משתחשכה אתה אוכל שמתחילת הלילה מתחיל זמן אכילתו אם הוא כבר צלוי וראוי לכך ומועד צאתך מארץ מצרים אתה צולה וכלומר אם לא נצלה מקודם אתה יכול עדיין לצלותו ולאוכלו עד חצות שהוא מועד צאתך דאז הוי אתחלתא דגאולה והיי מסייעא לר' ירמיה וכדאמרן: אית תניי תני. ולא דריש הכתוב כסדר אלא דה"ק בערב אתה אוכל כבוא השמש אתה זובח וכלומר מה שאתה זובח כבוא השמש והיינו עם דמדומי חמה בעוד הוא יום אתה אוכל בערב ומועד צאתך וכו' כדלעיל דלכל היותר אתה יכול לצלותו עד מועד צאתך ולהאי תנא בערב משמעו יותר מאוחר ודלא כר' ירמיה: ויקרבו שניהן כאחת. הלדעיל קאי ואעיקרא דמילתא דהאי דחקת למידרש מיאוחר דבר והא מכיון דכתיב בתרוייהו בין הערבים א"כ בזמן שחיטת התמיד ישחט ג"כ הפסח. ועוד לנהי דדרשת יאוחר דבר אמאי בעי להשהותו כל כך אחר התמיד ישחטו זה אחר זה ויקרבו שניהן כאחת: א"ר יוסה. כתיב ואת הכבש השני תעשה בין הערבים והאי מיותר הוא דהא כתוב לעיל את הכבש אחד וגו' אלא למידרש כבש התמיד הוא שני זזמנו בין הערבים מכיון כדלעיל ואין פסח שני דע"פ לא יקרב עמו כאחת אלא אחריו ומשקרב התמיד הוא נשחט: מהו בכל ערב פסח ופסח. כלו' דמפרש מהי בכל יום ויום דתני ר' נתן וקאמר דפליג על המתני' וס"ל דע"פ ג"כ לא מקדמינן ליה להתמיד ובכל יום ויום דקאמר כל ע"פ נמי בכלל: א"ר יוסי בר' בון טעמיה דהדין תנייה וכו'. כלומר דמפרש טעמיה דהאי תנא דס"ל דאף בע"פ תמיד נשחט כזמנו של כל ימות השנה ואפי' אם חל להיות בע"ש כדלקמן מש"ה היא דאע"ג דצריך שיהא קרב פסח אחריו מ"מ לא בעינן להקדים להתמיד בשביל הפסח אלא דסגי בשחיטת הפסח והקרבתו כדי ליתן חצי שעה בין כל כת וכת וכלומר שמחלקין השעות שאח"כ בין כל כת וכת שהפסח נשחט בג' כיתות כדתנן לקמן בפירקין וא"כ כשנשחט הפסח אחר זמן הקרבת התמיד שהוא תשע ומחצה אכתי איכא ב' שעות ומחצה עד הערב ונמצא שיש כאן חצי שעה לשחיטתו והקרבתו לכת הראשונה וכן לשניה וכן לשלישית ועוד שעה אחת אחר כן עד הערב ושעה א' כדי לצלות הפסח לכל כת וכת ואף אם כולן צולין כאחת וכדתנן בסוף פירקין יוצאת כת ראשונה ויושבה לה בהר הבית וכו' חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן והתם בשבת איירי והכא קחשיב להאי תנא דלעולם נשאר עוד שעה אחת וא"כ אפי' בע"פ שחל להיות בע"ש איכא שהות כדי לצלותו מבע"י ואפי' לכת השלישית ודי בכך ולמה יקדימו היום להתמיד מבכל ימות השנה אם אינו צריך לזה: אית תניי תני וכו'. דהקטרת של בין הערבים קודם להפסח וכדי שיקרבו נסכי תמיד עמו וזהו לתנא קדמייתא שהנסכים קריבים בשעה הקרבת אימורין והפסח מיד אחריו וקריבין עמו: עליה שלמים. עליה השלם: אלא וערך עליה העולה. ודרשי' העולה ראשונה: לא עוף הוא מביא. וא"ל להאי טעמא דבלאו הכי עוף הוא יכול להביא אחר כן: אינו מביא אשם. בתמיה אפי' עני צריך שיביא בהמה לאשם אלא דטעמא כדאמרן:

הלכה ב מתני' הפסח ששחטו שלא לשמו. כגון ששחטו לשם שלמים וכיוצא בו: קיבל. או שקיבל הדם במזרק או שהוליך או שזרק הדם ע"ג המזבח שלא לשמו שבארבעה עבודות הללו נפסל הפסח וכן החטאת אם עשאן שלא לשמן כדאמרי' בריש זבחים: או לשמו ושלא לשמו. בבבלי מפרש דהך בבא לא צריכא דהיינו רישא דהא או קתני ברישא אלא דהך סיפא קמ"ל דמחשבין מעבודה לעבודה וכגון דקאי בשחיטה ומחשב בזריקה שאמר הריני שוחט את הפסח לשמו ע"מ לזרוק דמו שלא לשמו והא דהדר תני או שלא לשמו ולשמו ומילתא דפשיטא היא ולא איצטריך למיתני אלא איידי דתני לשמו ושלא לשמו תנא נמי שלא לשמו ולשמו וכן דרך התנא לשנות וכלומר בין שהקדים מחשבת עבודה לשמו למחשבת עבודה שלא לשמו או איפכא בכל ענין פסול:

קרבן העדה

ויקריב פסח תחלה. בין הערבים ותמיד אחריו סמוך לערב: ומשני יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים. דבפסח כתיב שם תזבח את הפסח בערב וכתיב ושחטו אותו וכו' בין הערבים ובתמיד לא נאמר בערב אלא ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: ר' ירמיה. פריך מה ראית לומר בערב משמע מאוחר יותר מבין הערבים דלמא ערב קודם בין הערבים איירי והיינו משינטו צללי ערב והוא משש שעות ולמעלן והוא הערב הראשון דעלי' קאי בין הערבים: אלא כן הוא. עיקר התירוץ: יאוחר פסח שנאמר בו כבוא השמש. דמשמע סמוך לערב: מתניתא. ברייתא מסייע לר"י והיינו ברייתא דתני בה כבוא השמש אתה זובח: שם תזבח את הפסח בערב. כבוא השמש מועד צאתך מארץ מצרים ומפרש לקרא דג' זמנים כתבו בו: כבוא השמש אתה אוכל. הייט בלילה ממש: מועד צאתך. שהוא סמוך ללילה אתה צולה: ופריך ויקרבו תמיד ופסח כאחת. נמצא שני הכתובים בין הערבים קיימים: ומשני אר"י. כתיב כבש שני תעשה בין הערבים משמע כבש אחד ולא פסח שני דישנו הרבה כבשים: ה"ג תני ר"נ אומר בכל יום ויום תמיד נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה: מהו בכל ע"פ ופסח. כלומר הא דתני ר"נ בכל יום ויום בכל ע"פ קאמר דס"ל אפילו חל ע"פ בחול נשחט התמיד בשש ומחצה. טעמיה דהאי תנא כדי ליתן ריוח חצי שעה לכל כת דפסח נשחט בג' כיתות נמצא כשהתמיד קרב בז' ומחצה נשתייר עוד עד הערב ד' שעות ומחצה הרי שעה ומחצה שעה אחת לעשייתו וחצי שעה ריוח ביניהם וכן בין התמיד לעשיית הפסח והאחרונה כלה עם דמדומי חמה: קטורת לפסח. יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים: פסח להטבת נרות. אף ע"ג דגם בנרות לא כתיב אלא בין הערבים היינו טעמא דמאחרין כדי שיקרבו נסכי תמיד עם הנרות אחר הפסח: ת"ל עליה עולה. מפרש בסמוך: אלא וערך עליה העולה. דמשמע העולה החשובה האמורה תחלה לכל העולות והיינו עולת התמיד דבפ' קרבנות דצו את אהרן קרבן תמיד כתיב ברישא: מחוסרי כפרה. כגון מצורע או זב ששכח ולא הביא כפרתו קודם לתמיד ואם לא יביא כפרתו אסור באכילת פסח כדין מחוסר כיפורים שאסור בקדשים ככרת כטמא: הדא דתימא. לא אמרן שאין מחוסר כיפורים מביא כפרתו אחר תמיד של בין הערבים אלא בע"פ דוקא במצורע עשיר שמביא חטאת בהמה ובעיא הקטרה ואין הקטרה לאחר התמיד: אבל במצורע עני. שאינו מביא אלא חטאת העוף ואין מקטירין ממנו על המזבח אפי' בשאר ימות השנה מקריב אפילו לאחר התמיד דעשה דהשלמה גבי הקטרה כתיב ועיקר טהרתו של מחוסר כפרה בחטאת תלויה דכתיב והקריבו לפני ה' וכפר עליה ובחטאת קאי ביולדת: אר"ש בר אבדימי. לעולם במצורע עני איירי שהרי מביא אשם בהמה ועיקר טהרתו תלוי בו שהרי ניתן מדמו ע"ג בהונות:

הלכה ב מתני' שלא לשמו. ששחטו לשם שלמים: או קיבל או הוליך או זרק שלא לשמו. שבד' עבודות אלו הפסח נפסל במחשבתן אם לפסול או לכשר: או לשמו ושלא לשמו. בגמרא מפרש אי במחשבת עבודה אחת קאמר אי במחשבת שתי עבודות כגון קיבל לשמו וזרק שלא לשמו:

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"א מק"פ הל' ד
ד
ב מיי' פ"א מהמידין הל' ג
ה
ג מיי' שם הלכה ה
ו
ד מיי' פ"ד מק"פ הל' א וסמ"ג
ז
ה מיי' פ"ב מפסו"מ הל' א

מסורת הש"ס

פסחים נט ע"א
זבחים יג ע"א
פ' כריתות ע"א
פסחים נח ע"ב
פ"ב נט ע"א ולקמן הל' ג
שם
שם נט ע"א

שנויי נוסחאות (סוכ"ו) עליה שלמים במקרא עליה חלבי השלמים. (סונ"ג) שמעון בר אבדומא כד"ו שמואל ב"ר אבודמא.

טוב ירושלים

ת"ל שני שני לתמיד ולא שני לפסחים. ונ"ל מזה דגם כאן צ"ל כבש שני ולא לפסח שני וכ"ם לצריכי תרי קראי דבכבר היכא דמאוחר דבר שנאמר כו' ומ"מ אצטריך הך קרא שני שלא יעשו בבת אחת. ודע די"נגוזה מה שהביאו תוס' למה לי תרי קראי בהקדמת קרבן תמיד של שחר ע' בדבריהם ר"ס. ולפמ"ש כאן י"ל דצריכי קראי שלא יקריבוהו בב"א ומש"כ בתי' למנחות אם בב"א מקרי שקדמה: והקטורת לפסח. הקשה כש"ק הא בכל השנה הוא קטורת אחר התמיד ומתוך קושיא זו מחק מלת בע"פ ולע"ד אפשר לקיים פי' קושית תוס' ל"ת ב' ד"ה העולה דליסגא קמא לשלא יוקדם דבר לתמיד תיפוק ליה מדכתיב במוספין אשר לעולת הבקר ודחקו בזה. אבל י"ל בפשטות לפ"מ דתלינו דאין דבר המאוחר לתמיד רק קטורת ופסח ומניע בקטורת דהוא מוקדם גם לתמיד של שחר כמש"ג ל"ע פ' בתר ברייתא ומ"כ י"ל דכיון דפסח נמי מאוחר בזמנו לתמיד. א"כ ליכא נבי פסח עשה דהשלמה וא"כ י"ע יוסי דבאותו הפת בזמן תמיד של שחרית אינו יכול להקריב הפסח דצ"ל אחר הלה. אבל ע"פ י"ל לאותו יום ליכא כלל עשה דהשלמה (וקרוב לזה פי' תוס' מנחות מ"ט ב' דעשה דהשלמה א' הוא ואם הוקל אחר השבמ"ע הוקל נמי קודם תמיד של שחר) או דלפ"ג שפי' הרמב"ם פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכה י' דאם הקריב הפסח בשחרית שלא לשמו דפסול כב"ב בזבחים י"ב ב' א"כ גם קודם לתמיד של שחר פסול דאו נמי זמנו הוא ע"ז צריך קרא דהעולה דאין שום מקדם לתמיד של שחר ולא תליא בתמיד של בין הערבים. וזהו ביאור ד' הגמ' שאמרו דאין דבר המאוחר מ"נבכ"ע מפסח וקטורת ולנ"ת בע"פ מנין שלא יהא דבר קודם לתש"ש דמקרא דמוספין דכתיב אשר לעולת הבקר לא ידעינן לתב"ש דע"פ עו"א מיתורא דהעולה ידעינן ובדברינו הנ"ל: ויותר נראה דצ"ל להיפך. ולא מאוחר לתמיד של בה"ע אלא קטורת והפסח בע"פ. וכ"ה להדיא בספרי וכ' דמ"מ ערבי פסחים ל' רבים כולל נמי פסח שני אבל ע' תוס' יומא כ"ט ב' שכ' דאם רצה מקדים או מאחר. וצ"ע

מסורת הש"ס

וזבחים ו פ"ב

שם ה פ"א

שם ט פ"ב

קרבן העדה

פסול. מפרש בגמ': **גמ'** דכתיב ואמרתם זבח פסח הוא. והאי הוא מיותר: שאינן מעכבין את הכפרה. שנא' כי הדם הוא בנפש יכפר: וכפר על המטהר. ולא על חבירו: מעתה. אי הכי אף בהקטרה תפסול מחשבת בעלים דהא לא כתיב גביה אלא ועשה: ת"ל וכפר. ואין כפרה אלא בזריקה דכתיב כי הדם הוא בנפש יכפר: שאין מחשבת ערלים וטמאים פוסלין בה. שאם שחט החטאת לשם ערלים או טמאים אינה פסולה דקיי"ל ערל וטמא שרך מפלאין קרבנותי': פסח שמחשבת ערלים וטמאים פוסלין בו. שנאמר איש לפי אוכליו: ופריך לא אם אמרת בחטאת. ששינוי בעלים פוסלין בה שהיא ק"ק: ולא מחשבה למדת. הרי אינך רוצה ללמוד פסח מחטאת אלא לענין מחשבה וגבי מחשבה מצינו שפסח חמור מחטאת כדאמרינן לעיל שבפסח מחשבת ערלים וטמאים פוסלת: ומחטאתו של מצורע אנו למידין. בתמיה דהאי קרא ועשה הכהן את החטאת וכפר וכו' לא לחידושה יצאה. בתמיה הא מהאי קרא למידין שאף נסכים ושל חטאת מצורע בעינן לשמה מש"כ בשאר נסכים ואין למידין מן החידוש: שתהא פסולה שלא לשמה. דהיינו שינוי קדש: לא מן. האי קרא דכתיב ושחט אותה לחטאת והאי קרא בחטאת חלב כתיב ואפ"ה ילפינן חטאת מצורע מיניה בהיקשא דזאת תורת החטאת תורה אחת לכל החטאות א"כ בהאי היקשא ילפינן נמי כל החטאות מחטאת מצורע דב"ש בעלים פוסל בהן: שחטו לשמו. שלא חישב על השחיטה אלא על הזריקה חישב בשעת שחיטה דהיינו מעבודה לעבודה: יש שלא לשמו מעבודה לעבודה. מחשבה מועילה מעבודה לעבודה במחשבת שלא לשמו: ה"ג רשב"ל אומר אין שלא לשמו וכו'. ויהא כשר. דלא יליף מפיגול כדמסיק רבי יוסי ה"ג אלו שחט על מנת לזרוק דמו למחר שמא אינו פיגול וה"פ דודאי פיגול הוא כדתנן פ"ב דזבחים השוחט את הזבח ע"מ לזרוק דמו למחר פיגול: שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו. בשינוי קדש או שינוי בעלים נמי פסול:

מן

תורה אור

פסול כיצד לשמו ושלא לשמו לשום פסח ולשום שלמים שלא לשמו ולשמו לשם שלמים ולשם פסח: **גמ'** *מנין שהוא צריך לשוחטו לשמו ר' בא בשם רב °ואמרתם זבח פסח הוא לומר אם שחטו לשם פסח הרי הוא פסח ואם לאו אינו פסח. שאר כל מעשיו מנין °ועשית פסח שיהו כל מעשיו לשם פסח מעתה אפילו הקטר אימורין ת"ל זבח מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה. חטאת מניין °ושחט אותה לחטאת ושאר כל מעשיו מנין °ועשה את האחד חטאת. מעתה אפילו הקטר אימורין ת"ל ושחט מה שחיטה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה. חטאת לשם בעלים מנין *א"ר ירמיה °ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו. א"ל ר' יוסי מעתה אפילו הקטר אימורין ת"ל וכפר מה זריקה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה. פסח לשם בעלים מנין ודין הוא מה אם החטאת שאין מחשבת ערלים וטמאים פוסלין בה צריכה שתהא לשם בעלים פסח שמחשבת ערלים וטמאים פוסלין בו אינו דין שיהא צריך לשם בעלים לא אם אמרת בחטאת שהיא קדש קדשים תאמר בפסח שהוא קדשים קלין. א"ר יוסה ולא מחשבה למדת התורה ריבה מחשבה בפסח יותר מן החטאת. אמר רבי חנניה קומי רבי מנא ומחטאתו של מצורע אנו למדין. "וכי חטאתו של מצורע לא לחידושה יצאת שתהא טעונה נסכים לשם בעלים ודבר שיצא לחידושו אין למידין ממנו. א"ל וכי חטאתו של מצורע מאיכן למידה שתהא פסולה שלא לשמה לא מן הדין קרייא דכתיב ושחט אותה לחטאת וכתיב °זאת תורת החטאת תורה אחת לכל החטאות. אלא ממקום שהוא למידה משם היא מלמדת. *שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו. א"ר יוחנן יש שלא לשמו בעבודה לעבודה והוא פסול ר' שמעון בן לקיש אמר יש שלא לשמו מעבודה לעבודה ויהא כשר. אמר רבי אילא ממחשבת פיגול לימד רבי יוחנן אילו זרק שלא לשמו שמא אינו פיגול. שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול. אמר רבי יוסי

מן

פני משה

פסול הוא דכתיב זבח פסח הוא שתהא זביחתו לשם פסח והוא למעוטי שלא לשמו שאפי' בדיעבד פסול: **גמ'** שאר כל מעשיו. קבלה והולכה וזריקה מנין: ועשית פסח וכו'. וילפינן לעכב מדכתיב הוא גבי זבח הה דה"ה בכל העבודות: מעתה. נימא אפי' הקטר אימורין שלו נמי בכלל מעשיו הן ויהא פסול אם הקטיר שלא לשמו: ת"ל זבח וכו'. ומדילפינן לעכב מהוא דכתיב גבי זביחה א"כ מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת כפרה אף כל העבודות המעכבין כפרה יצאו הקטר אימורין שאין מעכבין שאפי' אם לא הקטיר כלל נתכפר הוא: חטאת מנין. דתנן בריש זבחים שג"כ פסולה שלא לשמה: ושחט אותה לחטאת. שתהא לשם חטאת בדוקא: ועשה. כל המעשה בכלל: חטאת לשם בעלים מנין. דקי"ל שינוי בעלים פוסל בשינוי קדש ומנלן: ועשה הכהן וכפר על המטהר מטומאתו. גבי חטאת מצורע כתיב עד שיחשב כפרתו לשם המטהר זה ולא לשם אחר: פסח לשם בעלים מנין שמעכב. ודין הוא ק"ו מחטאת שאין מחשבה אחרת פוסל בה אלא שלא לשמו פוסל בה שינוי בעלים פסח שמחשבת ערלים וטמאין פוסלין ג"כ בו כדתנן במתני' לקמן לא כ"ש: לא אם אמרת וכו'. איכא למיפרך מה לחטאת שהיא קדשי קדשים דין הוא שנחמיר בשינוי בעלים כמו בשינוי קדש: אמר ר' יוסה. האי לאו פירכא היא וכי לא בענין המחשבה למדת הק"ו שהתורה רבתה מחשבה בפסח יותר מהחטאת שאף מחשבת ערלים וטמאים פוסלין בו ובדין הוא שתהא מחשבת שינוי בעלים פוסלת בו ק"ו מחטאת ולא שייכא הפירכא דידך דהכן לא ילפינן פסול אחר מחטאת כי היכי דתפרוך מה להטאת וכו' הרי בענין המחשבה מצינו שהפסח יותר הוא מחטאת: ומחטאתו של מצורע אנו למדין. בתמיה דילפת לעיל שינוי בעלים מהכתוב בחטאת מצורע וכי חטאתו של מצורע לא לחידושה יצאת וכו' דחטאת ואשם א"נ טעונין נסכים חוץ מחטאתו של מצורע ואשמו טעונין נסכים כדתנן בפ"ט דמנחות ודבר שיצא לחידושו אין למדין ממנו לשאר חטאת שהרי בלאו הכי אינן שוין הן: א"ל. ר' מנא דלא היא דשאני הכא שהרי חטאתו של מצורע בפסולה שלא לשמה בשינוי קדש מהיכן למידה היא הא לא כתיב גביה עיכוב לשינוי קדש לא מן הדין קרא דכתיב גבי חטאת דעלמא ושחט וגו' וכתיב זאת תורת החטאת לימד שיהא תורה אחת לכל החטאות וא"כ לא מלית אמרת אלא הכי ממקום שהיא למידה לשינוי קדש משם היא מלמדת לשינוי בעלים כל החטאות דהא כתיב זאת תורת החטאת שבכל מנין יהא תורה אחת לכל החטאות: שחטו לפסח לשמו על מנת לזרוק דמו שלא לשמו פליגי בה ר' יוחנן ור"ל דר' יוחנן ס"ל מחשבין מעבודה לעבודה כפיסול שלא לשמו ורשב"ל קאמר יש שלא לשמו מעבודה לעבודה בתמיה. אין מחשבה פוסלת בשלא לשמו אלא באותה עבודה עצמה והלכך ויהא כשר: ממחשבת פיגול. שמחשב חוץ לזמנו או חוץ למקומו קרי פיגול מיהו בחוץ לזמנו פיגול וחייב כרת וחוץ למקומו אין בו כרת כדילפי' בפ"ב דזבחים. וכל שהוא נפסל נכלל בלשון פיגול ואם שחלוקין הן לענין כרת ומפני שעיקר שם פיגול בזריקה הוא דכתיב פיגול הוא לא ירצה קרי לה הכא בכולה שמעתא למחשבה שהיא בזריקה פיגול והגב קרי נמי לכל מחשבת שלא לשמו שפוסלת בשם פיגול או משום דיליף לה מפיגול קאמר דמזה לימד ר' יוחנן למחשבה שלא לשמו: אלו זרק שלא לשמו שמא אינו פיגול. כלומר בפסח שהמחשבה פוסלת בו שלא לשמו כמו מחשבת חוץ לזמנו אלא שאין בו כרת ומיהו פסול הוא כמו הפיגול אם היה מחשב לחוץ לזמנו וא"כ אי מהני מחשבת שלא לשמו בזריקה ה"ה אם שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו כדין הוא שיהא פסול כמו הדין בפיגול: אמר ר' יוסי

מן

עין משפט נר מצוה

ח
א ב מיי' פט"ו מפהמ"ק הל' ב:

ט
ב מיי' שם הלכה ו:

גליון הש"ס

צל"ע מה פריך שינוי בעלים אלא הקטרה הא שינוי בעלים לא פסל אלא בזריקה כלא גם כבהיסם וקבלה לא מפסיל שינוי בעלים אלא בחישב פ"מ לזרו' ועי' כב"ס וזבחים ד' י כ"א וברש"י שם ד"ה שחט ובכ"ד ועי' ברמב"ם פט"ו מפסמ"ק הלכה א ובמשל"מ שם. ואם כן בהקטרה שהוא אחר הזריקה לא שייך שינוי בעלים כלל:

רידב"ז

שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו. א"ר יוחנן יש שלא לשמו בעבודה לעבודה והוא פסול. רשב"ל אמר יש שלא לשמו מעבודה לעבודה ויהא כשר א"ר אילא ממחשבת פיגול לימד ר"י וכו' א"ר יוסי אנא חמית לר' ירמיה תפוס לר' בא א"ל אמור לי טעמא דר"י למה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול. נעשה מעשה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו והוא פסול א"ל ואין כימי אפילו שחטו שלא לאוכליו לזרוק את דמו לאוכליו ויעשה מעשה ראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו ויהא כשר כל"ל. והוא טעות דמוכח וכן פי' הפ"מ ז"ל לית יכול דמר ר' אילא בשם ר"י שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר פירש דווקא כשחשבה לאוכליו וזריקה שלא לאוכליו אבל איפכא לא וכן פירש הפ"מ ז"ל דלא קאמרינן דנעשה כעירוב מחשבות בשעת שחיטה אלא היכי דהשחיטה עצמה בלא מחשבות פסיל אבל היכי דהשחיטה בעצמה היא כולה במחשבת פסול או הינה מתכשר ע"י המחשבה דזריקה דנעשה כאילו שחט על זה המחשבה דיתכשר בהכי ז"א אלא דאם היה השחיטה במחשבה טובה והזריקה במחשבה אינו טובה אז נעשה כשוחט בב' מחשבות ליפסול הקרבן אבל

ציון ירושלים "וכי חטאתו של מצורע לא לחידושו יצאה. פי' שירי קרבן מ"ש בזה והנה אני תמה על כולם מירושלמי פ"ק דפאה על המשנה כלל אמרו בפאה דאמרו שם. דעל דעתי' דר' ישמעאל ניחא דאמר דבר שהי' בכלל ויצא לידון בדבר החדש נעקר מן הכלל וכרי הוא כתדובו כרי דאף דבם אינו סותר הכלל רק מוסיף על הכלל אפ"ה הא דילא מן הכלל שלא לנהוג בו פאה והארכתי בזה לישב וכמדומה לי שכבר כתבתי בירושלמי פאה בזה. ע"כ קלרתי ועיין תוס' בשבועות דף מט ע"ב ד"ה וחייבין ופי' מהר"ם רבה פ' כלה פ' כ' והוא מכספרים שם לפי שילא אינ מיד לדון בדבר חדש שהוא טעון בכפרשת זהוא יכול אין בו אלא חדושו בלבד לכך לריך הכתוב לכתוס לכללו וכן אמרו שם לענין נסכים ומבואר דאף בכה"ג מקרי ילא לדון בדבר החדש שוב ראיתי בבה"ז בוכתים שם ובפ"מ בוכתים שם כמדומה לי שבעירו בזה אבל לא נפניתי כעת.

שנויי נוסחאות (מכ"ס) קדש בד"ו קדשי. (מכ"ס) ריבת בד"ו ריבת. (מכ"ס) שהוא בד"ו שהיא. (מכ"ס) בעבודה בד"ו מעבודה. (מכ"ס) פסול בד"ו פוסל.

טוב ירושלים

דקאי על שנות פסחים טובא וכמ"ש נ"ס ב' על משנה דע"ש: מה אם החטאת שאין מחשבת ערלים וטמאים פוסלין בה כו' ר"ל מחשבת אוכלין ועי' בבלי זבחים ד' מ'. ח מ'. ט'. ב' וברמב"ם שם דספק פסח ששחטו אף לשם חולין פסול ותמהו עליו בכה"ז וצ"ק מנ"ל הא ולכאורה י"ל דלקח זאת מדברי הגמרא דהכא דכיון דיליף מחטאת א"כ ג"ש יוכל למיוף לשנ"ש. אע"כ דעיקר קרא לשוחט לשם חולין דבחטאת כה"ג כשר אבל בפסח פסול מיתורא דקרא: א"ר יוסי ולא מחשבה למדתי התורה רבתה מחשבה בפסח יותר מבחטאת א"ר חנניה קומי ר"מ "ומחטאתו של מצורע" אנו למדין וכי חטאת של מצורע לא לחידושו יצאה שטעונה נסכים "לשם בעלים" ודבר שיש לו חידוש אין למדין ממנו כו' נ"ל ברור דהמי תרי מילי "לשם בעלים" שייכים אחרי מלות "ומחטאתו של מצורע" וה"ש וכי מחטאת של מצורע אנו למדין לשם בעלים כו' והא טעון נסכים וכו' חטאת אין טעון נסכים כלל כמנחות נ' ב' וע"ו השיב וכי פסול חטאת שלא לשמו ר"ל בשינוי קודש הלא למדו ג"כ רק מקרא דחטאת. ומג"ל ביתר החטאות אלא ודאי מזאת תורת החטאות נמדין לכולן. א"כ מה בכך דהידוש הוא הא אין משיבין על היקש. וח"ב ולחגם לפלפל בזה דנסכים בעי לשם בעלים ולא נשמע ד"ו בשום קרבן ובכו"מ אפילו למנוה ועי' תוס' ריש זבחים וכ' זבחים ח' א' פליג אסוגיין דהכא ויליף ש"ב מקרא אחר ולא יליף כלל מכך היקשא וע"ש בתוס' ועי' של"ו מנע' דהכא:

עין משפט נר מצוה

י

א מיי' פ"ב מק"פ הל' ו

מן תרתין מילין וכו'. ר' יוסי מקשי על הא דקאמר ר' אילא ממחשבת פיגול לימד ר' יוחנן הא לא דמיא מן תרתין מילין מחשבת פיגול למחשבת שאר פיסול כדמסיק ואזיל: אילו שחטו לשמו לקבל דמיו שלא לשמו שמא אינו כשר. אפי' לר' יוחנן דלא קאמר מחשבין מעבודה לעבודה אלא משחיטה לזריקה לפי שהרצאת דמים הוא העיקר ואילו שחטו שלא לשמו לקבל דמיו לשמו פסול ומפני שכבר נפסל בשחיטה והשתא כי היכי דאמרת דמחשבת פסול שלא לשמו דפוסל בשחיטה אפ"ה אין מחשבת פסול שלא לשמו בקבלה פוסלת בשחיטה יא"כ ה"ה בזריקה אע"פ שאם זרקו שלא לשמו פסול הוא מיהו כי מחשב ליה בשחיטה לזרוק שלא לשמו ג"כ דין הוא שלא יפסל: אילו שחטו וכו'. האי מילתא אחריתא הוא דמדייק על הא דר' אילא כדקאמר מן תרתין מילין וכו' וכלומר ועוד שאילו שחטו שלא לשמו להקטיר אימוריו לשמו שמא אינו פיגול וכלומר שמא אינו פסול שהרי השחיטה היתה שלא לשמו ואם שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו כשר דהא לא קאמר ר' יוחנן אלא בזריקה. והשתא כי היכי דאין מחשבה של הקטרה שלא לשמו פוסלת כי מחשבה בשחיטה ה"ה בזריקה ועיקר הקושיא דר' יוסי על הא דר' אילא דלדידך מ"ש דבקבלה והקטרה לא פליג ר' יוחנן ומשמע דמודה הוא דאין מחשבין משחיטה לקבלה או להקטרה במחשבת שלא לשמו ומ"ש בזריקה דס"ל מחשבין מעבודה לעבודה. ולדידך דקאמרת מפיגול לימד הא קי"ל דאם שחטו ע"מ להקטיר חוץ לזמנו דהוי פיגול וא"כ מיהת בהקטרה אמאי לא פליג ר' יוחנן: אמור לי טעמא דר' יוחנן למה וכו'. והשיב לו דהיינו טעמיה נעשה משעה ראשונה כמחשב בשחיטה עצמה לשמו ושלא לשמו והוא פסול כדתנן במתני' ואע"ג דאמר לזרוק דמו שלא לשמו הואיל ובשעת שחיטה אמר כך הו"ל כמחשב שתהא השחיטה לשמו ושלא לשמו: א"ל ואין כיני. וא"כ דסבירא לך שאע"פ שחישב בשחיטה שתהא הזריקה שלא לשמו נעשה כעירוב המחשבו' בשחיטה גופה ולהומרא ניחא נמי הכי לקולא ולענין מחשבת שלא לאוכליו: דתנן. לקמן: שחטו שלא לאוכליו פסול לאוכליו ושלא לאוכליו כשר. והשתא אם אפילו חישב בשחיטה שתהא שלא לאוכליו ולזרוק את דמי לאוכליו. כצ"ל ובדפוס ט"ס. ותיהוי נמי ויהא כשר משום דנעשה משעה ראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו בהוויה הא השחיטה עצמה היא שלא לאוכליו ולדידך דקאמרת דעירוב מחשבות הויא מ"ש הא מהא: לית יכיל. ר' בא הוא שהשיב לר' ירמיה הא ודאי לא מלית אמרת הכי דאמר ר' אילא בשם ר' יוחנן שחטו לאוכליו וכו' וכן כי אתא ר' יעקב בר אחא אמר נמי הכי בשם ר' יוחנן דדוקא אם שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו בהא הוא דאמרי' דהוה לי' כשחטו לאוכליו ושלא לאוכליו וכשר אבל איפכא לא ומשום דהשחיטה בעצמה היא שלא לאוכליו בלבד ופסול ואכן לא קאמרינן דנעשה כעירוב מחשבות בשעת שחיטה אלא היכא דהשחיטה עצמה הוא בלא מחשבת פיסול ובין להומרא ובין לקולא והלכך במחשבת שלא לשמו דקי"ל שחטו לשמו ושלא לשמו פסול אפי' אם שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו נמי פסול דהוה לי' כלשמו ושלא לשמו ובמחשבת שלא לאוכליו דקי"ל שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כשר אם השחיטה בעצמה היא לאוכליו אז אע"פ שחישב לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר דהוה לי' כלאוכליו ושלא לאוכליו: ר' יוסה נסיב חייליה מן תרין טעמוי דר' יוחנן למה וכו'. כלומר שלקה ראיה שלו להחזיק דבריו כמו ששמע מר' בא כדלעיל ומן הני תרי טעמי הוא ומשום דמחלקינן בין לשמו ושלא לשמו בשתי עבודות ובין לאוכליו ושלא לאוכליו בשתי עבודות וכדאמרן: טעמא דר' יוחנן. אדלעיל קמהדר דטעמא דר' יוחנן דקאמר יש לשמו ושלא לשמו מעבודה לעבודה וזהו נמי כעין הא דר' אילא דלעיל אלא שר' חנניה הכא מוסיף הוא דאף להקטיר אימוריו שלא לשמו הדין כן ובמילתא בטעמא להא: כל שאילו יבא לאותה עבודה ואינו מחשב לה מחשב הוא מעבודה אחרת לה. כלומר כל העבודה שאלו יבא לעשותה והיתה נעשית במחשבת פסול היה נפסל הזבח כגון בזריקה: ואינו מחשב לה וכו'. כלומר הלכך אפי' הוא אינו מחשב לה לאותה מחשבת הפיסול בשעת אותה העבודה מחשב הוא מעבודה אחרת לה והיינו שמחשבת הפיסול שמחשב הוא מעבודה של שחיטה על אותה העבודה מגיא בה ופוסלה וכדמסיק ואזיל: אילו שחטו לזרוק דמו שלא לשמו שמא אינו פיגול. כלומר שמא בכה"ג אינו פיגול במחשבת חוץ לזמנו אם שחטו ע"מ לזרוק דמו חוץ לזמנו הרי פיגול הוא וא"כ ה"ה נמי בפיסול שלא לשמו שחטו לשמו לזרוק דמיו שלא לשמו פסול כדלעיל. ולגי' הספר כאן פיגול כלומר הרי הוא פסול כמו הדין בפיגול בחוץ לזמנו: אילו שחטו לשמו לקבל דמיו שלא לשמו שמא אינו כשר

ובשעת

מן תרתין מילין לא דמיא מחשבת פיגול למחשבת פסול אילו שחטו לשמו לקבל דמו שלא לשמו שמא אינו כשר. שחטו שלא לשמו לקבל דמו לשמו פסול. אילו שחטו שלא לשמו להקטיר אימוריו לשמו שמא אינו פיגול שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו כשר. א"ר יוסה אנא חמית לרבי ירמיה תפים לרבי בא אמר ליה אמר לי טעמא דר' יוחנן למה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול. נעשה משעה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו והוא פסול. א"ל ואין כיני אפילו שחטו שלא לאוכליו לזרוק את דמו שלא לאוכליו וייעשה משעה ראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו ויהא כשר. לית יכול דמר ר' אילא בשם ר' יוחנן [ב]שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו [א] כשר. אתא ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר רבי יוסה נסיב חייליה מן תרין טעמיה דר' יוחנן למה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול נעשה משעה הראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו והוא פסול. למה שוחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר. נעשה הראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו והוא כשר. רבי חנניה אמר קומי רבי מנא בשם רבי יודן טעמא דרבי יוחנן כל שאילו יבוא לאותה העבודה [ג]ואינו מחשב לה מחשב הוא מעבודה אחרת לה. אילו שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו. שמא אינו פיגול. שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פיגול. אילו שחטו לקבל דמו שלא לשמו שמא אינו כשר.

ובשעת

מן תרתין מילין. בשני דברים לא דמי מחשבת פיגול לשינוי השם ואין למילף מפיגול: שמא אינו כשר. בתמיה דודאי כשר דשינוי בעלים אינו אלא בזריקה דמוכפר עליה נפקא ועיקר כפרה בדם: ה"ג שחטו לשמו לקבל דמו למחר פסול דמחשבת פיגול פוסל מעבודה לעבודה אפי' משחיטה לקבלה דכתיב אם האכל יאכל מבשר זבח השלמים פיגול הוא לא ירצה בדברים המביאין לידי אכילה הכתוב מדבר: אלו שחטו לשמו וכו'. כלומר ותו איכא בין מחשבת פיגול לשינוי שמו דאילו פיגול פוסל אפי' בהקטרה דכתי' ואם האכל יאכל בב' אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח: להקטיר אמוריו שלא לשמו כשר. דדוקא עבודה שהיא מעכבת כפרה פוסל דכתיב זבח פסח מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת כפרה יצאה הקטרת אימורין שאין מעכבין כפרה דעיקר כפרה בדם: אר"י אני ראיתי את רבי ירמיה שתפס לרבי בא ושאל ממנו שיאמר לו מ"ט דר"י דאמר מחשבין מעבודה לעבודה בשינוי שמו: נעשה וכו'. א"ל רבי בא דטעמא דר"י שנעשה כאלו חישב בשחיטה לשמו ושלא לשמו דפסול לכ"ע: ה"ג א"ל ואין כיני שחטו לאוכליו וכו'. וה"פ א"כ לדבריך אף השוחט לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו יהא כשר דנימא שנעשה משעה ראשונה כאלו שחט לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר: ה"ג לית יכול וכו' לזרוק דמו שלא לאוכליו פסול. וה"פ וכ"ת ה"נ שחט לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו דכשר לית יכיל אי אפשר לומר כן דאמר רבי אילא משמיה דרבי יוחנן דפסול: ומשני אתא ר' יעקב בר אחא ואמר משמיה דר"י דכשר וליתא לקושית רבי ירמיה: רבי יוסה. הביא ראיה דטעמיה דרבי יוחנן דאמרינן נעשה וכו' מהני תרי מימרות דאמר רבי יוחנן דפוסל בשינוי שמו מעבודה לעבודה ומכשיר בשוחט לאוכליו לזרוק שלא לאוכליו וכדמסיק: כל שאילו יבוא לאותה העבודה וכו'. כל עבודה שאלו חישב בעצמה פוסלת המחשבה ה"נ אם חישב לה מעבודה אחרת פוסלת הלכך שחט על מנת לזרוק שלא לשמו פוסל שהרי אם זרק שלא לשמו פסול אבל אם שחט על מנת לקבל שלא לשמו כשר שהרי אם קיבל שלא לשמו כשר שאין עיקר פסול שינוי השם אלא בזריקה דכתיב וכפר עליו: ה"ג אלו זרק לשמו לגמור הזריקה שלא לשמו שמא איט פסול שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול:

ובשעת

מסורת הש"ס

גליון הש"ם

[א] עי' בבלי סא ע"ב ועי' תוס' שם ד"ה שחטו:

[ב] עי' נמצלמ"נ פע"ו מפספ"ק כלכה א:

ג

רידב"ז

אבל באם שהשחיטה היה במחשבה אינה טובה והזריקה במחשבה טובה אז לא אמרינן דנעשה כשוחט בב' מחשבות להכשיר הקרבן ופי"ז מסיים ר' יוסי נסיב חייליה מן תרין טעמיה דר' יוחנן למה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פס' נעשה משעה הראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו והוא פסול למה שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר נעשה הראשונה כשוחט לאוכליו ושלא לאוכליו והוא כשר. פי' דלעולם אמרינן על השחיטה דנעשה כשוחט בב' מחשבות בין להכשיר בין לפסול הנ"מ בשהיה מחשבה טובה בשעת שחיטה אבל כשהשחיטה היה במחשבה אינה טובה ורק הזריקה במחשבה טובה אז לא אמרינן דנעשה כשוחט גם בהמחשבה טובה להכשיר הזבח. וזהו פי' הפשוט ועי"ז יתפרש היטב הסוגיא כולה בע"ה:

ר"ח אמר קימי ר"מ בשם ר' יודן טעמא דר"י כל שאילו יבא לאותו העבודה ואינו מחשב לה כו' אולי דה"ג. [דהא עינינו רואות דנשתבש מאד בהדפוס מנין זה] כל שאילו יבא לאותו עבודה והא מחשב לה מחשב הוא מעבודה אחרת לה כלומר דהא דפריך לעיל מקבלה והקטרה דחשב בשחיטה על הקבלה והקטרה שלא לשמו דכשר ז"א דלאו דווקא בזריקה ס"ל לר"י דפסול ז"א אלא אף בקבלה ג"כ פסול ושאני הקטרה כיון דלא מהני המחשבה שלא לשמו כשחושב בשעת הקטרה גופה והיינו דקאמר כל שאילו יבא לאותו עבודה והוא מחשב שלא הוא מחשב מעבודה אחרת לה. ומרבה מכל דלאו דווקא זריקה אלא אף קבלה ג"כ כן כמו דמסיק אילו שחטו לשמו לזרוק דמו למחר שמא אינו פיגול שחטו לשמו כו' פסול אילו שחטו לשמו לקבל דמו שלא לשמו שמא אינו פסול [ונשתרבב האי ליסנא מהקטרה דלקמן ומוחלפת הגירסא מהקטרה לקבלה] ובשעת קבלה מחשב הוא כלומר דכיון דבקבלה פוסל שלא לשמה הרי כל שאילו יבא לאותו עבודה והוא מחשב לה הוא מחשב מעבודה אחרת לה אילו שחטו לשמו להקטיר אימורין שלא לשמו שמא איט כשר ובשעת הקטרה אינו מחשב

כלומר

שינויי נוסחאות (ש"ז) ליה אמר בד"ו ליה אמור. (ש"ג) יכול בד"ו יכיל. (ש"ז) טעמיה בד"ו טעמוי. (ש"כ) שוחטו בד"ו שחטו. (שכ"ס) נעשה הראשונה בד"ו נעשה במשעה הראשונה. (שכ"ס) שחטו לקבל בד"ו שחטו לשמו לקבל.

טוב ירושלים

מן תרתין מילין לא דמיא מחשבת פיגול למחשבת פסול. אולי משום שהוא כרת וגם טהג בכל הזובחים ע"ש יוד א' י"ד א' וכאן קצר כדנר. וכך דא' אח"כ אלו שחטו לשמו הוא דבר בפני עצמו וצ"ע:

מסורת הש"ס

קרבן העדה

ובשעת קבלה מחשב הוא. בתמיה וכי פוסלת המחשבה שבשעת קבלה לגמור הקבלה שלא לשמו הלכך אף בשחיטה אינה פוסלת: ופריך אלו שחטו לשמו. על מנת להקטיר אימוריו למחר: שמא אינו פיגול. בתמיה ודאי פיגול הוא דכתיב גבי פיגול ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם ואחת אכילת מזבח: ובשעת הקטרה אינו מחשב. שאם חישב בשעת הקטרה חוץ לזמנו כשר שנאמר המקריב אותו לא יחשב זריקה בכלל היתה ולמה יצאה להקיש אליה מה זריקה שהיא עבודה מיוחדת ומעכבת כפרה אף כל עבודה שהיא מעכבת כפרה יצאה הקטרת אימורין שאינה מעכבת כפרה: א"ל לא. השיבני ממחשבת פיגול אמחשבת פסול דהייט מחשבת שלא לשמו דהא אמר רבי יוסי דמשני טעמים לא דמיין מחשבת פיגול למחשבת פסול: מה נפיק מן ביניהון. ל"ג ליה: חילופין בשאר ימות השנה. פסח בשאר ימות השנה פלוגתייהו דר"י ורשב"ל הוא בהיפך דפסח בשאר ימות השנה קרב שלמים ובעי עקירה ואם שחטו לשם פסח וזרק דמו לשם שלמים ר"י לקולא ורשב"ל לחומרא: ע"ד דר"י כשר. דנעשה כשחט לשמו ושלא לשמו וה"ל כעוקר שם פסח מיניה וכשר: ע"ד דרשב"ל פסול. דנעשה כשוחט לשם פסח וסובר דפסח בשאר ימות השנה פסול: על דא א"ל אבא בר אבא. על הא דמייתי בסמוך הקשה לי אבוה דשמואל דאיהו אבא בר אבא דאינון אמרין: שבני בבל אומרים. ואם מן הצאן קרבנו וכו'. לאו קרא יתירא קא דריש אלא משמעותא דקרא משמע ליה הכי ואם דבר הבא מן הצאן דהיינו פסח שאינו בא אלא מן הצאן היה קרבנו הרי הוא לזבח שלמים ועל כרחך שלא בזמנו קאמר דאי בזמנו הא ילפינן לעיל דפסול א"כ מדכתיב לעיל אם מן הבקר קרבנו מכלל דהכא בצאן מיירי ואם כן מן הצאן מיותר לדרשא: ה"ג התיבון הרי עולה מן הצאן. וה"פ מנ"ל דקרב דוקא שלמים דלמא קרב נמי עולה א"כ דלמא האי לזבח שלמים למותר עולה דקרב שלמים קאתי וזה נראה יותר. ומשני דבר שאינו בא אלא מן הצאן. מן הצאן קדריש: התיבון הרי אשם. דלמא האי מן הצאן במותר אשם כתי' דאשם נמי איל תמים מן הצאן הוא ואינו בא מן הבקר: דבר הבא מכל הצאן. בכבשים ובעזים כגון פסח לאפוקי אשם דאינו בא מן העזים אלא מן האילים בלבד. ה"ג בכל אתר את אמר מן למעט והכא את אמר מן לרבות. וה"פ בכל מקום את אומר מן למעט כגון מן הבהמה להוציא את הרובע והנרבע מן הבקר להוציא הנעבד והכא את אומר לרבות פסח שהוא דבר הבא מכל הצאן. הכי גרסינן אמר ר' מנא הכא נמי מן למעט מיעט שאינו בא בן שני שנים מיעט שאינו בא נקבה וגבי אשם נמי מן למעט הוא שאינו בא אלא מן האילים בלבד כ"ה בשקלים. וה"פ ה"נ כי מוקמינן ליה בפסח מן להוציא הוא דלא אתי בן ב' שנים ולא אתי נקבה ומיהו הצאן מכל מין צאן משמע בין כבשים בין עזים ומיעוטא דמן לנקבות אתא ואי לאו ה"א דהצאן הוה מוקמינן ליה לאשם והוה ממעטים ממן שאינו בא אלא מן האילים בלבד. ה"ג מעתה

תורה אור

ובשעת קבלה מחשב הוא. הרי כל שאילו יבא לאותה העבודה ואינו מחשב לה היא מחשב מעבודה אחרת לה. אילו שחטו לשמו להקטיר אימורין שלא לשמו שמא אינו פיגול. ובשעת הקטרה אינו מחשב הרי כל שאילו יבא לאותה העבודה והוא מחשב לה אינו מחשב מעבודה אחרת לה. א"ל לא תתיביני מפיגול על פסול דמר ר' יוסה מן תרין מילין לא דמייא מחשבת פיגול למחשבת פסול. מה נפיק מן בינידהון א"ר שמואל בר אבודמא חילופין בשאר ימות השנה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו בשאר ימות השנה על דעתיה דרבי יוחנן כשר על דעתיה דר' שמעון בן לקיש פסול. *אמר רבי יוחנן על דא אמר לי אבא בר אבא דאינון אמרין *מניין שהפסח משתנה לשם שלמים ת"ל °ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים כל שהוא מן הצאן בא שלמים. התיבון הרי עולה מן דבר שאינו בא אלא מן הצאן. יוצאה עולה שהיא באה אפי' מן הבקר התיבון *הרי אשם א"ר בון בר כהנא מן הצאן דבר הבא מכל הצאן יצא אשם שאינו בא אלא מן האילים בלבד. בכל אתר את אמר מן לרבות והכא את אמר מן למעט. א"ר מנא מיעטו שאינו בא אלא מן האילים בלבד התיבון והכתיב °אם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה.

מעתה

ויקרא ג

שקלים פ"ב (הלכה ד) מנחות ח ע"ב

פס ט ג"א

שם

פני משה

ובשעת קבלה מחשב הוא. בתמיה כלומר דהשתא יהיב טעמא דלא אמרי' מחשבין מעבודה לעבודה לר' יוחנן אלא בחישב בשחיט' ע"מ לזרוק דמו בפיסול או להקטיר אימוריו בפיסול אבל לא אם חישב בשחיטה על מנת לקבל דמיו בפיסול ואם שחטו לשמו לקבל דמיו שלא לשמו לא מהניא מחשבה זו ליפסל ומפני שלא מחשב הוא בשעת קבלה גופה לשלא לשמו והרי זה למדנו מפיגול דהכלל הוא בפיגול שהמחשבה שמחשב בשעת שחיטה לזרוק דמו חוץ לזמנו או להקטיר אימוריו חוץ לזמנו או לאכול דבר שדרכו לאכול חוץ לזמנו באלו השלשה מפגל הוא בשחיטה או אם חישב כן בשעת הקבלה או בהולכה או בזריקה אם זרק ע"מ להקטיר דבר שדרכו להקטיר או לאכול דבר שדרכו לאכול חוץ לזמנו וכדתנן בפ"ב דזבחים אבל לא אם חישב בשעת שחיטה לקבל דמו חוץ לזמנו או להולכו חוץ לזמנו שאותה המחשבה אינה כלום אא"כ חישב אותה בשעת קבלה או בשעת הולכה ע"מ לזרוק או להקטיר או לאכול חוץ לזמנו וכך הוא הדין במחשבת חוץ למקומו כדתנינן התם בהדיא. וקאמר הכא דלר' יוחנן במחשבת שלא לשמו דפוסל בפסח נמי הכי הוא דאם חישב בשחיטה לזרוק דמו שלא לשמו או להקטיר אימוריו שלא לשמו היא דפסול כדלקמן אבל לא אם חישב בשחיטה לקבל דמו שלא לשמו: הרי כל שאלו יבא לאותה העבודה ואינו מחשב לה הוא מחשב מעבודה אחרת לה. וזהו כדאמרן וכלומר שאם היה בא לאותה העבודה הויא מהניא מחשבה דידיה לפסול הלכך אע"פ שאינו מחשב לה עכשיו בשעת אותה העבודה גופה מחשב הוא משעת עבודה אחרת לה והלכך אם חישב בשעת שחיטה לזרוק דמו שלא לשמו מהניא מחשבה לפסול אבל לא אם חישב בשחיטה לקבל דמו שלא לשמו וטעמא כדאמרן שלא מצינו שאם חישב בשחיטה ע"מ לקבל דמו חוץ לזמנו שיהא פיגול ושלא לשמו למד ר' יוחנן מפיגול: אילו שהטי לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו שמא אינו פיגול. כלומר בכה"ג בפיגול שמא אינו פיגול הוא הא ודאי אם שחטו ע"מ להקטיר אימוריו חוץ לזמנו פיגול הוא וה"ה בשלא לשמו שאם שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו פסול. וזהו שמוסיף ר' חנניה אדר' הילא דלעיל שאף להקטיר אימוריו הדין הוא בשלא לשמו כמו בפיגול: ובשעת הקטרה אינו מחשב. כלומר אע"פ שבשעת הקטרה גופה אינו מחשב מיהו מעבודה אחרת מחשב לה: הרי כל שאילו יבוא לאותה העבודה ואינו מחשב לה מחשב מעבודה אחרת לה. כצ"ל כדלעיל וכדפרישית: א"ל. ר' מנא לא תשיבני מפיגול על פסול דאמר ר' יוסי וכו' כדלעיל שהשיב כן ר' יוסי לר' אילא שאין למידין מחשבת פסול ממחשבת פיגול: מה נפיק מן ביניהון. דר' יוחנן ורשב"ל דפליגי לעיל אם מחשבין מעבודה לעבודה בשלא לשמו ומאי איכא עוד נ"מ אחרת בינייהו: חילופין בשאר ימות השנה. איכא בינייהו בשאר ימות השנה וחילופין הוא דפליגי שאם שחטו לשמו לזרוק דמיו שלא לשמו בשאר ימות השנה דקי"ל פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא כדלקמן וא"כ איפכא הוא דעל דעתיה דר' יוחנן דאית לי' דמחשבת זריקה בשעת שחיטה הויא מחשבה כשר הוא הכא שהרי כשחישב לזרוק דמו שלא לשמו והיא לשם שלמים מחשבה כשירה הוא שבשאר ימות השנה שלמים הוא ולדעתי' דרשב"ל מחשבת זריקה דשלא לשמו לאו כלום הוא בשחיטה א"כ פסול הוא שהרי שחטו לשם פסח ולשם פסח שלא בזמנו פסול הוא: על דא אמר לי אבא בר אבא. כלומר על זה שמעתי ממנו כשבא מבבל לכאן דאינון אמרין התם מנין הוא שהפסח משתנה בשאר ימות השנה לשלמים ת"ל וכו' וגרסינן להא לקמן בשקלים פ"ב: התיבון הרי עולה. שבאה ג"כ מן הצאן ולא מצינו שיהא משתנה לאחר שנתו לשלמים. ומשני מן הצאן כתיב דבר שאינו בא אלא מן הצאן וזהו פסח יצא עולה וכו': התיבון הרי אשם. שאינו בא אלא מן הצאן: מן הצאן דבר הבא מכל הצאן. מן הכבשים ומן העזים יצא אשם וכו'. ופריך בכל אתר את אמר מן למעט והכא את אמר מן לרבות. כצ"ל וכך הוא בשקלים דהא ברישא דריש גם כן מן למעט וכאן דריש לרבות: אמר ר' מנא וכו' ובשקלים גרים אמר ר' מנא הכא נמי מן למעט מיעוט שאינו בא בן שני שנים מיעוט שאינו בא נקיבה וגבי אשם נמי מן למעט הוא שאינו בא אלא מן האילים בלבד. כלומר ה"נ האי מן הצאן דריש ביה הכל למיעוט דקרא דמישתעי בפסח שאינו אלא מן הצאן ולא מן הבקר ולא מן כל הצאן שהיא בן שני שנים ולא מן הנקבה וכן נמי דריש למעט שאין מותרו לאשם שאינו בא אלא מן האילים בלבד: התיבון. הא גבי עולה כתיב אם מן הצאן קרבנו וגומר כמו דכתיב גבי שלמים

ומעתה

רידב"ז

כלומר דאפילו בשעת הקטרה ג"כ לא מהני מחשבה הרי כל שאילו יבוא לאותו עבודה ואינו מחשב לה אינו מחשב מעבודה אחרת לה א"ל לא תיתביני. מפיגול על פסול. דמר ר' יוסי וכו':

מה נפיק מביניהון א"ר שמואל בר אבדומא חילופין בשאר ימות השנה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו בשאר ימות השנה על דעתיה דר"י כשר ע"ד דרשב"ל פסול ע"כ פי' מה נפיק מביניהון בין ר' אילא דמפרש טעמא דר"י דלמד ממחשבת פיגול בין ר' ירמיה דתפס לר' בא דמפרש טעמיה דר"י משום דנעשה כב' מחשבות על השחיטה נפ"מ גדולה בזה בחילופין בשאר ימות השנה. שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו ע"ד דר"י כשר ולרשב"ל פסול. בזה נפ"מ גדולה לר' אילא דמפרש טעמיה דר"י משום דלמד מפיגול אבל לא נעשה כב' מחשבות בשחיטה. א"כ הכא פסול אבל לר' ירמיה דתפס לר' בא דנעשה כב' מחשבות על השחיטה. א"כ הכא כשר דנעשה כשוחט לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה דכשר כמבואר לקמן ודכותיה בשוחט לשמו לזרוק דמו שלא לשמו גם כן דומה כשוחט בב' מחשבות על השחיטה לשמו ושלא לשמו דכשר ואף על גב דגבי לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר גם כן בב' מחשבות אינו על השחיטה ומכל מקום כשהמחשבה טובה לאוכליו היה רק על הזריקה אינו מועיל להכשיר כדאיתא לפנינו. ומ"מ גבי לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה דכשר בלשמו ושלא לשמו באם היו ב' המחשבות אלו על השחיטה כשר ג"כ כשהיה המחשבה טובה שלא לשמו על הזריקה כמו שיבואר לפנינו בסוף הסוגיא בע"ה:

לשמו

שנויי נוסחאות (ס"ד) אימורין כד"ו אימוריו. (סוס"ו) ואם מן הצאן (ויקרא ג'). (סו"ח) יוצאה כד"ו יוצאת. (סוכ"ד) ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים (ויקרא א').

טוב ירושלים

אר"ש ב"א חלופין בשאר ימות השנה. ע' ניטב בבלי ס' ב':

פסחים לג

עין משפט נר מצוה

יא

א מיי' פ"ד פסו"מ הל' ו

עין משפט
נר מצוה

מעתה מותר הפסח אין בא עולה אמר רבי אבין משנין דבר שהוא לאכילה בדבר שהוא לאכילה ואין משנין דבר שהוא לאכילה בדבר שאינו לאכילה. א"ר יוסי בי ר' בון משנין קדשים קלין לשם קדשים קלין ואין משנין קדשי' קלין לשם קדשי קדשים. א"ר יוחנן על דאמר רבי חנינה דאתון אמרין אין הפסח משתנה לשם שלמים אלא א"כ שחטו לשם שלמים ואני אומר *אפילו לשם עולה. אמר רבי לא טעמא דרבי יוחנן ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים כל שהוא זבח בא שלמים. משתנה למחשבת פסול. היך עביד שחטו לשם עולה על מנת לזרוק דמו למחר. מכל מקום פסול הוא. אין תימר משתנה למחשב' פסול פיגול אין תימר אינו משתנה למחשבת פסול פסול *לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה. רבי בון בר חייה בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר. אמר ליה ואין כיני אפילו שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו ויעשה משעה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה ויהא כשר. אמר ר' אבא מרי מאן אמר בשתיקה כשר או נאמר בשתיקה פסול:

הלכה

פני משה

ומעתה מותר הפסח בא עולה. כך הוא בשקלים וגי' דהכא בחמי' קאמר מעתה אמאי מותר אין הפסח בא עולה והיינו הך בדבר שא"נו לאכילה: עולה שכולה כליל ומכתמא לא בא הכתוב אלא ללמד שהפסח שהיא לאכילה משתנה, מותרו לשלמים שהן גם כן לאכילה: א"ר יוסי בר' בון. בלאו הכי טעמא אחרינא איכא לפי שהפסח ושלמים קדשים קלים ועולה קדשי קדשים היא. ומשנין קדשים קלים וכו' דאלו לטעמא דר' אבון אכתי איכא למיפרך הרי אין זמן אכילה של פסח ושל שלמים שוין ואחר שעבר זמן אכילת פסח גם כן לשריפה עומד: על דאמר ר' חנינא בשקלים גרס על דא עלי ר"ח דאיתון אמרין וכו' על דבר זה דלקמיה כשעלה ר' חנינא מבבל לכאן אמר דאיתון אמרין בבבל אין הפסח משתנה לשם שלמים בשאר ימות השנה אא"כ שחטו בפירוש לשם שלמים ואני אומר אפי' שחטו לשם עולה מ"מ דין שלמים עליו וכדמפרש ר' אילא טעמא מדכתיב בהאי קרא דדרשינן למותר הפסח לזבח שלמים לזבח בא ללמד שכל שהוא זובח אפי' לשם קרבן אחר בא הוא שלמים: משתנה למחשבת פסול. בעיא היא אם שינה הפסח לשם זבח אחר ובמחשבת פסול אם נשתנה הוא וכדמפרש ואזיל ומאי נ"מ: היך עבידא. לענין מאי כגון ששחטו בזמנו לשם עולה וע"מ לזרוק דמו למחר דמ"מ פסול הוא וכלומר אפי' נימא דאין משתנה אלא לשלמים כדקאמרת כל שהוא זובח שלמים הוא אבל מ"מ פסול הוא נשחט שלא לשמו דאפי' לא חישב בו עוד מחשבת פסול אחר אלא דהכא מכיון שחישב ג"כ לזרוק דמו למחר מאי אי מהני ביה האי מחשבת השינוי לשם עולה להחמיר דאין תימר משתנה למחשבת פסול שחל עליו מחשבת השינוי. ולענין הפיסול שחישב לזרוק דמו למחר א"כ פיגול הוא ואין תימר שאינו משתנה למחשבת פסול אחר כלל דמכיון שאינו משתנה לשם עולה לא מהניא ביה נמי מחשבה זו שחישב לזרוק דמו דלמחר לשם עולה דהא לאו עולה א"כ פסול הוא בלבד משום שנשחט שלא לשמו אבל אינו מתחייב האוכלו משום פיגול ולא איפשיטא: לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה. דממתניתין לא שמעו אלא דבזמנו פסול הוא ובשאר ימות השנה מהו: מכיון שאין לו שם בשאר ימות השנה אין לו שם פסח אלא שם שלמים א"כ נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה כלו' שלא חישב בו לשמו אלא כששוחטו סתם וסתמיה לשם שלמי' קאי ויהא כשר: א"ל ר' בון לשמואל בר אבא ואין כיני. וא"כ לדידך דקאמרת דמכיון דבשאר ימות השנה לא קאי ביה מחשבת לשמו כלל ונעשה כשוחטו בשתיקה מעתה נימא נמי בזמנו כן שאם שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו ויעשה משעה ראשונה שחישב עליו כאילו שחטו סתם בשתיקה דהואיל ובזמנו לשמו קאי לא מהני ביה מחשבת זריקה שלא לשמו ויהא כשר והנהי קאמר ר' יוחנן לעיל שהטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול: אמר ר' אבא מרי מאן אמר בשתיקה כשר. מאן לימא לך הכי דהדין כך דאם שחטו בשתיקה שהוא כשר או נאמר בשתיקה אפסר דפסול הוא שצריך שיאמר ששחטו לשם פסח ומכיון שפירש בהדיא אני שוחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול:

קרבן העדה

מעתה מותר הפסח בא עולה. ואין משנין דבר שהוא לאכילה כגון פסח בדבר שאינו לאכילה כגון עולה שהיא כולה כליל: ואין משנין קדשים קלים. דהיינו פסח לעולה שהיא קדשי קדשים: ה"ג אר"י על דא אמר ר' חנינא. אלא א"כ. עקרו בשחיטה ששחטו לשם שלמים אבל אם שחטו לשם עולה פסול: ואני אומר. דכל שלא לשמו בפסח כשר ואפילו שחטו לשם עולה: לזבח שלמים. קרא יתירא הוא דהוה מצי למיכתב לשלמים: כל שהוא זבח. כלומר לכל זבח שיזבחנו לשלמים יהיה: משתנה למחשבת פסול. או לא. אם שחטו לשם עולה מיבעיא ליה אם אותה המחשבה הפוסלת בעולה פוסלת גם בו או לא: היך עבידא. היכי דמי: מ"מ פסול הוא. דאף אם שחט שלמים לזרוק דמו למחר פסול: ה"ג שחטו ע"מ להקטיר מבשרו למחר אין תימר וכו'. וה"פ אם משתנה הוא למחשבת פסול אם חישב על העולה להקטיר בשרו למחר פיגול ואם אינו משתנה ה"ל כחישב על בשר שלמים להקטיר מבשרו למחר דפסול הוא ולא פיגול: לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה מיבעיא ליה. פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו ושלא לשמו כשר הוא או פסול: מכיון שאין לו שם. דלפסח לאו זימניה הוא ולשלמים לא אקדשיה: נעשה כשוחטו. בשתיקה דתרווייהו לא מהני ואם שחטו בסתם כשר: א"ל ואם כן ואפילו שחטו בשאר ימות השנה לשמו לזרוק דמו שלא לשמו יהא כשר דליהוי משעה ראשונה כשוחט לשמו ושלא לשמו דכשר: מאן אמר בשתיקה כשר וכו'. מעיקרא דדינא קשיא מנ"ל למימר דשחט בשתיקה כשר או נאמר בעינן עקירה משום פסח לכך בשתיקה פסול:

הלכה

מסורת הש"ס

זבחים ח ע"א.

פסחים ס ע"ב.

גליון הש"ס

בפי' ק"פ שנדחק. ועי' בהגהות הגאון מהרא"וו בשקלים שם שהיגן על נכון:

בפי' ק"פ גם מוהרא"פ בשקלים שם נדחקו אבל כ"...ו הוא פ"פ דברי בש"ם פסחים שם כיון דכתמ' לשמו קאי והפי' הכי כשר שלא לשמו הרי דשלא לשמו מפיק מידי לשמו פ"ם. ולזה קאמר כאן מכיון שאין לו שם פי' שאינו עומד לשם שלמים דבעי עקירה נעשה כשוחטו שלא לשמו בשתיקה כ"ל והוא כשר פי' דאין חילוק בין שוחט לשמו ושלא לשמו או שלא לשמו לחוד כיון דסתמא לשמו קאי. ועי' בהגהות בגרא"ז שם אולי כיון לזה:

הלכה

רידב"ז

לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה ר' בון בר' חייה בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר א"ל ואין כיני אפילו שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו ויעשה משעה ראשונה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה ויהא כשר א"ר אבא מרי מן אמר בשתיקה כשר וכו' פי' רבב"ח בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם נעשה כו' פי' דס"ל דפסח שעובר זמנו מאליו הוא משתנה דפסח בשאר ימות השנה לא בעי עקירה עיי' במס' יומא בירושלמי פ"ד עיי"ש וכיון שכן לא צריך כלל קריאת שם כיון שקרא שם פסח ממילא כשעבר זמנו נשתנה מאיליו ואין לו שם פי' דאין לו שם ופי' כמו ששחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה יתבאר היטב בהקדם ב' סוגית בש"ס דילן. ועפ"ז יתבאר היטב מלה במלה. דגרסינן במס' פסקים דף ס"ד ע"א ובמועד לשמו פסול וכו' טעמא דשלא לשמו הא סתמא פטור אמאי פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי שמעת מינה פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה וכו' ובתוס' ז"ל ד"ה טעמא גירסת רש"י ז"ל וגרים ר"ת ז"ל הרי לשמו אמאי פטור שלמים לשם פסח קשחיט מ"מ בעי עקירה פי' דאי לא בעי עקירה אפילו שהטו לשמו כשר דשלמים לשם פסח כשר דהא מכשיר לעיל ר' יהושע בשוחט אחרים לשמו עכ"ל. וע"כ מוכרחין אנחנו לגיר' רש"י ז"ל דהשוחט לשמו פסול אע"ג דלא בעי עקירה דאל"כ מאי פריך מדיוקא דסיפא טעמא דשלא לשמו הא סתמא פטור. ליפרוך מרישא מפורש דקתני בהדיא לשמו פטור ואלא ע"כ דאימתי אמרינן דאי לא בעי עקירה הוי שלמים כשירים הנ"מ בסתם דסתמא לשם שלמים קאי לאחר זמנו אבל במפרש לשמו בהדיא בזה לא אמרינן דהוי שלמים ונמצא דשוחט שלמים לשם פסח ז"א אלא בסתמא הוי שלמים ממילא ולא בעי עקירה אבל לא במפרש בהדיא לשם פסח דאז לא נעקר מאתו שם פסח ואימתי נעקר מאליו שם פסח לשלמים ולא בעי עקירה הנ"מ בסתם אבל לא במפרש בהדיא לפסח דאז לא נעקר מאתו שם פסח ולא דמי לשוחט אחרים לשמו דהתם קשחיט שלמים לשם פסח משא"כ הכא דהוי מותר הפסח ולא אמרינן דלא בעי עקירה והוי ממילא שלמים הנ"מ בסתמא אבל לא במפרש לשם פסח. וזה מוכח ע"כ לשיטת רש"י ז"ל והנ"מ בשלא קרא לו גם שם שלמים אבל בשקרא לו גם שם שלמים א"כ הוי שלמים ויכול להיות דאפילו קורא אותו גם שם פסח כגון לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה לאחר זמנו נמצא דשוחט שלמים לשם פסח:

וגרסינן במס' זבחים דף ג' ע"א אמר רב יהודה אמר רב. הפאת ששחט לשם עולה פסולה לשם חולין כשירה אלמא דמינה מחריב בה דלא מינה לא מחריב בה ע"כ [ופירש"י ז"ל דלאו מינה אין שמו נתפס על הזבח לעקיר שמו ממנו עכ"ל ז"ל וכו'] פי' דלאו בר שם הוא דחולין לאו שם הוא כמו דמסיק בנכרית דלאו בת גירושין הוא לא נתפס שמה על הגט ואין לחולין שם התפסה על הקרבן ולא לנכרית שם בגט] ורמינהי כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול אפילו לשם נכרית נמי פסול הרי לפנינו דלא חשיב שלא לשמה אלא דווקא בשוחט לשם דבר דיש לו לשמה בעצמו כמו חטאת לשם עולה דחטאת יש לה לעצמה לשמה וכן כותב גט לשמה דאשה אחרת דיש לה לאשה אחרת לשמה בפני עצמה אבל בלשם חולין ולשם נכרית דאין להם לשמה לעצמן לא חשיב בשוחט אחרים עליה או בכותב גט אשה אחרת עליה שלא לשמה ושני גט דל נכרית מיניה הו"ל סתמא וסתמא פסול קדשים דל חולין מינייהו הו"ל סתמא וסתמא כשרים ע"כ פירש דל חולין מינייהו דלא נתפס שמו על הזבח לעקור שם הזבח ממנו והו"ל סתם דנהי דלא נתפס שמו לעקור שם הזבח אבל לא שהטו לשמו אלא לשם חולין והגט דהשם חולין לא פסול ליה מ"מ לא שחט ליה לשמו וה"ל סתם וסתם כשר בקדשים ע"כ:

ועפ"ז יתפרש היטב הסוגיא דידן שחטו לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה לאחר זמנו רבב"ח בשם שמואל ב"א מכיון שאין לו שם נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר פי' דכיון דפסח בשאר ימות השנה לא בעי עקירה והוי שלמים א"כ אין שם פסח שקורא עליו נתפס על השלמים לעקור שמו ממנו דכיון דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוי מאליו ולא בעי עקירה נמצא דכשקורא לו פסח הוי שלמים ממילא ודמי לקורא לו שם שלמים ונמצא כששוהטו לשמו ושלא לשמו כיון דקרא לו שם שלמים הוי שלמים ומה שקורא לו שם פסח אין שמו נתפס על הזבח לעקור שם שלמים ממנו כיון דשם פסח שקורא עליו הוי באמצע השנה לאו בר שם כמו חולין וכיון דלא נתפס שם פסח לעקור שם שלמים הוי סתמא כמו בחטאת לשם חולין כשקירא לו שם חולין אין כשם חולין תפיסת השם דיעקור שם זבח כלפי' רש"י ז"ל ולא דמי לשוחט חטאת לשם עולת ראיה באמצע השנה דהתם יש לו לשמה בפני עצמה דיכול להקדיש לעולת ראיה באמצע השנה ויהיה עולת ראיה כשיגיע זמנו משא"כ בפסח אין לו שם בפני עצמה כל ימות השנה דאם יקדיש לפסח נעשה שלמים דאף קודם הפסח נמי לא בעי עקירה ונעשה שלמים מאליו לשיטת הירושלמי. וכן כתב הגל"ח ז"ל דשיטת הרמב"ם ז"ל דאף קודם הפסח לא בעי עקירה אפילו לשיטת הש"ס דילן ביומא דף ס"ג הגם דמסוגיא דמס' פסחים דף ס' ע"כ משמע דקודם הפסח בעי עקירה סמך הרמב"ם ז"ל על סוגיא דמס' יומא עיי'

שנויי נוסחאות (מס"י) פסול פסול בד"ו פסול פסילו.

טוב ירושלים

אר"י ע"ד דר"ח כו' אין הפסח משתנה לש"ש כו'. עי' בזבחים מ' ב'. ס' א' וכל הסוגיא דהכא היא שם. ותליא לכאורה אם צריך עקירה: **לשמו** ושלא לשמו בשאר ימות השנה כו'. ע' סס"ב דזבחים בשתיקה בפיגול. ואולי שאני התם דבעי עקירס. וע' בבלי כאן:

מה בין לשמו ושלא"ש לאוכליו ושלא"ם. פי' ש"ק מה שהקשה על התוס'. ולכאורה תליא דאם ילפינן במה מצינו דבר הנלמד בק"ו דהא פסול לש"ש נלמד בק"ו מהפאת מלורע כמש"ל פ"ב ואה"נ נלמד שלא"א מזה דהוא רק מה מצינו. וע' זבחים מ"ט א' נ' א'. אבל עיקר הקוש' איזה כ"כ דהא ודאי הך לוש"ם דקאמר הכא בשנוי קדש הוא ולא בשנוי בעלים וא"כ עיקר הקוש' לק"מ ע"ד תוס' דהא רק שנוי בעלים דפסל ילפינן מחטאת אבל ש"ק בגופה כו' [ולדבריו ס"ל כדאמרן] ובאמת מ"ם מדלי' על המפהר עליו ולא על חבירו אינו הכרח כלל ש"ק מסתברא הכי דכיון דמקריבו גם לשם קרבן אחר ודאי דפסיל אבל מ"מ בש"ב י"ל באותו קרבן דאינו בשיתפות נמי ודאי ה"ל כש"ק. ובכ"ו י"ל דפריך הכא שפיר דכיון דאינו מפירש כן להדיא א"כ י"ל דרך כשמחשב לגמרי שלא"ם פוסל אבל מקלת שלא"ם לא פסל כלל ומש"כ דלבבלי ילפינן מדל' ועשית פסח לא הבנתי מ"ש ערבב ש"ק וש"ב. ול"ו דשני ענינים נפרדים הם. אמנם נ"ל דמליצ דוגמת דרש זה עליו ולא עליו ועל חבירו בהא דגט אם כתב לשמה ולשם אשה אחרת קיי"ל לה ולא לה ולחברתה. ועי' חולין ל"ב פ' אותה ולא אותה וחברתה. ומלפותא יש לפחד דש"ק תמיר מש"ב וע' בבלי ש"ס

מסורת הש"ס

הלכה ג מתני' לאוכליו ושלא לאוכליו כשר. דמקלת אוכלין לא פסלי: ממרס בדמו. שלא יקרוש כדי שיהא ראוי לזריקה: ואם נזרק קודם לתמיד כשר. ואע"ג דאמרינן לעיל יאוחר דבר שנא' בו כבוא השמש ובין הערבים למצוה אבל לא מיפסיל בהכי: תורה אור

*פסחי' סא ע"א

גמ' איש לפי אכלו. הראוי לאכול פרט לחולה ולזקן ולערל ואפילו הן מנויין: סורסי. ארמי ועל שם שנקרא ארם סוריא קורא לשונם סורסי כמו ל' יוני או פרסי: כוס. שחוט למימרא דבשעת שחיטה צריך להתכוין לאוכליו: שאינן יכולין לאכול כזית. קס"ד שאם אחד מבני חבורה חולה או זקן שאינו יכול לאכול כזית פוסל: ופריך הדא אמרה. שמע מינה שהקטן שנמנה על הפסח ואינו יכול לאכול כזית פוסל כי היכא דחולה פוסל: הדא אמרה היה נתון וכו'. ושמע מינה אם שחטו על מי שהוא בדרך רחוקה פסול כיון שאינו יכול לאכול כזית: הדא אמרה. ושמע מינה סיועא לדרומיים: אימורין שאבדו. אם חישב עליהן מחשבת פסול הזבח פסול והכי שאין יכולין לאכול כזית כמי שאינן הן ואפי' הכי אם חישב עליהן פוסלין: שחטו

*שבילה ? ע"א

הלכה ג מתני'

[א] *שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאים פסול לאוכליו ושלא לאוכליו למנויו ושלא למנויו למולים ולערלים לטמאים ולטהורים כשר [ב] שחטו קודם לחצות פסול שנאמר בו בין הערבים קודם לתמיד כשר ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו עד שיזרק דם התמיד ואם נזרק כשר: **גמ'** מניין שהוא צריך לשוחטו לאוכליו. [יב] *רבי יוחנן בשם רבי ישמעאל °איש לפי אכלו תכסו. א"ר יאשיה לשון סורסי הוא זה כאדם שהוא אומר לחבירו כוס לי את הטלה הזה. [ג] ביצד שלא לאוכליו שחטו לשם חולה לשם זקן שאינן יכולין לוכל כזית. כיצד שלא למנויו שחטו לשם בני חבורה אחרת. הדא אמרה שהקטן יש לו מניין לפסול הדא אמרה היה נתון בדרך רחוקה ושחטו לשמו פסול. הדא אמרה הדא מסייעא לדרומיי דדרומיי אמרין [ד] *[ז]אימורין שאבדו מחשב להן כמי שהן קיימין. הדא אמרה שחטו

עין משפט נר מצוה

הלכה ג מתני' שחטו שלא לאוכליו. כגון חולה וזקן או קטן שאינן יכולין לאכול כזית בשר ואע"פ שיש עליו מנוין אחרים פסול דלפי אכלו תכסו כתיב לשם הראוין לאכילה: ושלא למנויו. שלא להנמנין בחבורה זו אלא לשם חבורה אחרת: לערלים. לישראלים שהן ערלים וכגון שמתו אחיהם מחמת מילה ופסולים לאכול הפסח דכתיב וכל ערל לא יאכל בו: ולטמאים. והן אסורים באכילת קדשים וחייבין כרת על אכילתם: לאוכליו ושלא לאוכליו וכו'. כשר ולא דמי לשמו ושלא לשמו דפסול דהתם פסולו בגופו שהמחשבה שפיסלתו בגופו של קרבן הוא אבל הכא אין המחשבה בגופו של הקרבן אלא בדבר שהוא חוץ לגופו: קודם לתמיד כשר. דיאוחר הפסח בהלכה ב' לא נאמר אלא למצוה לכתחלה: ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו. שלא יהא נקרש וכדי שיהא ראוי לזריקה אחר התמיד ואם נזרק קודם לתמיד כשר:

גמ' איש לפי אכלו תכסו. כתיב: ואמר ר' יאשיה ל' סירסי הוא זה. לשון ארמית שמדברין בו בארץ סוריא שאם רוצה לומר שחוט אומר כוס לי טלה זה: כיצד שלא לאוכליו וכו'. תוספת' היא בפ"ד: הדא אמרה. מדקחשיב חולה וזקן שהן פוסלין משום שאינן ראוין לאכילת כזית וש"מ שהן הן המנויין על פסח הזה דאל"כ תיפוק ליה שהוא שלא למנויו וקמ"ל שאם נמנו עליו אותן שאינן ראויין לאכילה ושחטו אח"כ לשם חבורה אחרת נפסל הוא משום שלא למנויו ואע"פ שאותן שנמנו עליו אינן ראויין לאכילת כזית אפ"ה מנויין נקראין לענין לפסול לשם חבורה אחרת אם כן הדא אמרה שהקטן שאינו יכול לאכול כזית יש לו מנין לפסול כלומר יש לו גם כן דין דמנין לענין לפסול לשאר שאינן נמנין על פסח זה דמהו דתימא הואיל וקטן לאו בר תיובתא הוא אינו נקרא בכלל המנוין ונ"מ אם נמנו על פסח זה חבורה כולה קטנים אם שחטו לשם חבורה אחרת לא הוי שלא למנויו לפי שאין מנויי הקטנים כלום קמשמע לן דיש לו מניין לענין לפסול אחרים שהרי שוה הוא לענין חולה וזקן לענין זה: הדא אמרה היה נתון בדרך רחוקה. ושחט אחד פסח לשמו פסול שאין יכול לבוא ולאכול: הדא אמרה. מדקחשיב התנא לטמאים לבבא בפני עצמו ותיפוק ליה דהוי שלא לאוכליו שהרי אינן יכולין לאכול אלא לאו בטומאת גברי מיירי ואי בטומאת בשר פשיטא דעיקר מצות פסח לאכילה הוא אלא ע"כ בטומאת אימורין הוא והא אכתי תיפוק ליה דבלאו הכי ואפי' לא שחטו על שם כך ושאפילו יטמאו האימורים אחר השחיטה תהני ליה לאכילת בשר שהרי אם נטמאו האימורין אינו יכול לזרוק את הדם ואכתי אין הבשר ראוי לאכילה אלא לאו ש"מ דהדא מסייעא לדרומי. לזקני דרום שהן אומרים אימורין שאבדו או נטמאו קודם זריקת הדם הרי הן כמו שהן קיימין וזורק את הדם להתיר הבשר לאכילה: הדא אמרה שחטו

יב
א מיי' פ"ב מק"פ הל' ס
יג
ב מיי' שם פ"א הל' ד [ו]ט"ו מפהמ"ק הלכה יב
יד
ג מיי' פ"ב מק"פ הל' י
טו
ד מיי' פ"ד מפס"מ הל' ס

גליון הש"ס

*עי' בתבלמ"ג פי"ג מפסמ"ק הלכה א:

רידב"ז

עיי' בלל"ח ז"ל דף ס' ע"ב ומהאי ירושלמי יהיה ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל דקרי פסח בשאר ימות השנה דאין לו שם ואי דבעי עקירה קודם פסח הרי יש לו שם א"ו דלא בעי עקירה כנ"ל ומסיק בגמ' דל חולין מינייהו הו"ל סתמא וסתמא כשירים ה"כ מכיון דלא נתפס שם פסח לעקור שם שלמים הו"ל סתמא דנהי דלא נתפס שם פסח לעקור ממנו שם שלמים מ"מ לא שחטו לגמרי לשם שלמים והו"ל כמו בשוחט חטאת לשם חולין דנהי דלא נתפס שם חולין לעקור שם דזבח מ"מ לא הוי לשמה אלא דהוי סתמא. ודכותיה בשוחט לשם חטאת ולשם חולין נהי דלא הוי שלא לשמה אבל לשמה נ"כ אינו ודכותיה הכא נהי דלא הוי שלא לשמה לענין שלמים משום דהפסח אין לו לשמה המתכשר אבל מ"מ לשמה נמי לא הוי דהא לא נשחט לשם שלמים לגמרי ונהי דלא נתפס שמו לפסול הקרבן משום שלא לשמו אבל מ"מ לשמו נמי לא הוי דהא לא שהסו לשם שלמים לגמרי ויי"כ קאמר רבב"ח בשם שמואל בר אבא מכיון שאין לו שם פי' דאין לו לשמו בפני עצמו דיהא כשר וע"כ דלא נתפס שם פסח לעקיר שם דשלמים כיון דפסח אין לו שם בשאר ימות השנה דיהא כשר דהוי כמו דקורא אותו שם דשלמים דנשתנה מאיליו מכיון דלא נתפס שם פסח וזהו הפי' מכיון שאין לו שם ונמצא כשוחט לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר והו"ל סתם כמו בשוחט חטאת לשם חולין כיון דשם חולין לא נתפס דהולין לאו בר שם הוא. הו"ל סתמא וסתמא כשר וה"נ כיון דאין לו לפסח שם הו"ל כמו חולין דאין לו שם בקרבן ולא לנכרית שם בגט והו"ל סתמא ולא דמי לשוחט לשמו ושלא לשמו בזמנו דיש לשלמים שם בקרבן ע"כ פסול. אבל לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה דאין לפסח שם בקרבן שלמים. דשם פסח לאו בר שם הוא באמצע השנה ע"כ הו"ל סתמא וסתמא כשר ע"ז מסיק א"ל וכינו אפי' שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו נעשה כשוחטו לשמו ושלא לשמו בשתיקה והוא כשר פי' דלא דמי להא דאמרינן לעיל ואין כינו אפילו שחטו לשלא לאוכליו לזרוק דמו לאוכליו דנעשה מעשה ראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו דאסקינן לעיל דליתא דלא נעשה בב' מחשבות על השחיטה כשהמחשבה טובה היה בזריקה לבד לא מהני להכשיר הזבח הנ"מ דווקא גבי לאוכליו ושלא לאוכליו דהתם צריכין למימר דהמחשבה טובה דזריקה נעשה כמי ששחטו בזה המחשבה זה לא אמרינן דנעשה כאילו אמר המחשבה טובה על השחיטה כיון דלא הגיד על השחיטה רק המחשבה גרוע ולא אמרינן דנעשה כאילו אמר על השחיטה המחשבה טובה ותרתי לא עבדינן דנימא דנעשה כאילו הגיד לאוכליו גם על השחיטה. אבל בשאר ימות השנה בלשמו ושלא לשמו דאמרינן נעשה כאילו לא הגיד כלל ושחט בשתיקה זה שפיר אמרינן ונקיט כללא זה בידך דנעשה כשחטו בב' מחשבות לא אמרינן כשהמחשבה טובה היא בזריקה לבד אבל נעשה כשוחטו בלא שום מחשבה שפיר אמרינן. וע"ז מסיק א"ר אבא מרי מן אמר בשתיקה כשר או נאמר בשתיקה פסול פי' דס"ל כמ"ד דבעי עקירה ע"כ לא שייך לומר כיון שאין לו שם דהא שפיר יש לו שם ועפ"ז יומתק מאד הא דאמר ר"ש בר אבדומא חילופין בשאר ימות השנה א"כ דלמ"ד נעשה כשוחטו בב' מחשבות לר"י שפיר נפ"מ בלשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה דלר"י כשר דנעשה כשוחטו בלא מחשבה כלל אמרינן משא"כ בשלא לאוכליו ולאוכליו דנעשה כשוחטו בב' מחשבות לא אמרינן והילכך לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה לר"י כשר. דס"ל אמרינן נעשה מעשה הראשונה רק בשהמחשבה טובה היא בזריקה לא אמרינן נעשה מעשה הראשונה אבל נעשה מעשה הראשונה בשתיקה אמרינן שפיר הסברא דנעשה ועי' היטב בפ"ב דשקלים בדברינו דשם מבואר ביתר ביאור:

תוס' הרי"ד

ביצד שלא לאוכליו שחטו לשם חולה לשם זקן שאינן יכולין לאכול כזית כו' הדא אמרה שהקטן יש לו מניין לפסול הדא אמרה היה נתון בדרך רחוקה כו' הדא מסייעא לדרומיי דרומיי אמרין אימורין כו' הדא אמרה שחטו שהאכל ממנו חצי חבורתו כו' א"ל כשהיה שם כשירין ושחטו לשם פסולין ה"ה דהנה בלאוכליו ושלא לאוכליו יש ג' מדריגות שחטו על שתיהן על אוכליו ושלא לאוכליו ומנה תחלה כל החבורה אוכלין ואינן אוכלין כמו חולה וזקן. ואחר כך שחט גם כן על שתיהן ובפירוש הפרים לאוכלין ולשאינן אוכלין שזו מדריגה אחת דעלה שנינו במתניתין דכשר. עוד מדריגה שמנה כל החבורה אוכלין ואינן אוכלין ושחט על שאינן אוכלין לבד דזה פסול. כדאיתא בתוס' ז"ל ד' ס' ע"א ד"ה שחטו ועוד מדריגה דהא מנה כל החבורה ושחטו שיתכפר בו חצי חבורתו ס"ל לר' יונה לקמן פ"ב דפסול דנעשה כמתפיס כפרת אלו לאלו מאחר שלא נתכפר בו אלו לא נתכפר בו אלו מכיון שמנה אותם כאחת ע"כ כל המינין נחשבין כאחד ותליין זב"ז דאי אפשר שיעלה למקצת ולא יעלה למקצת הנשאר אלא או דכולן יוצאין או דכולן אינן יוצאין. ואם כן כשמנה תחלה אוכלין ואינן אוכלין כמו בריאים וחולים וזקנים. אם שחט על בריאים לבד נמצא דמתכוין שיצא בו מקצת מנוין ומקצת מנוין לא יצאו אם כן פסול דהא נתפס כפרת אלו לאלו דצריך להיות כל המנוין נחשבים כאחד וא"א דלחצי מנוין יעלה הפסח ולחצי הנשאר לא יעלה. ז"א אלא דכולם נחשבים כאחת דהמנוין הלוין זב"ז ואם כן כולם אינן יוצאין אך יש לומר דלא דמי לדר' יונה הנ"ל דאימתי אמרינן דאי אפשר שיתכפר חצי מנוין וחצי מנוין לא יתכפרו ה"מ כשהיו כולם בריאים וכולן ראוים נמצא דכולן הוי מנוין אם כן כל המנוין תלוין זב"ז ואם לא נתכפרו לאלו לא נתכפרו לאלו אבל אם אותן שלא נתכפרו לא נחשבו מנוין כלל כגון חולין וזקנים אינן תלוין זב"ז דהא הותן שלא נתכפר עליהן ולא כיון עליהם אינן נחשבים למנוין ואינן תלוין זב"ז ולא שייך למימר שהאכל חצי חבורה ז"א דהא אינו חצי חבירה אלא כל החבורה:

ועכשיו יתבאר הסוגיא הזאת דקס"ד הא דתני בברייתא כיצד שלא לאוכליו לשם חולה או זקן משמע חולה אחד וזקן אחד בתוך החבורה בריאים ולא כמו דמסיק ר' חגי אחר כך תיפתר שהיה כולן חולין כמו דפריך אם כן נתני לשם בני חבורה פסולין אלא ע"כ לדעתי' דר' יוסי דלא היה רק זקן אחד או חולה אחד אם כן קשה למה פסול הא לאוכליו ושלא לאוכליו כשר א"ו דס"ל כר"א דבסמוך דמיירי בשתי עבודות דאין מחשבת אוכלין בזריקה כדאיתא לקמן אבל בשחיטה גופה פסול לאוכליו ושלא לאוכליו ולכאורה קשה מ"מ הא אי אפשר לכזית בבשר בלא שחיטה וכל השחיטה צריך בשביל האוכלין לחוד כדפירש"י ז"ל דף ס' ע"א אלא ע"כ דצריך השחיטה בשביל כל החבורה וע"כ נמצא דהוי כשוחט ע"מ שיתכפרו בו חצי חבורתו ואם כן ע"כ מוכח דחשיב זקן וחולה בר מניאים לפסול ותשובים מן החבורה דאל"כ לא חשיב חצי חבורתו אם כן הדא אמרה כמה דברים וקחשיב ואזיל וקמקשה הדא אמרה שהקטן יש לו מניין לפסול כגם דאין לו מניין מכל מקום יש לו מניין לפסול וכמו דגרסינן לקמן ע"כ בהמחשבה לטובה ולא לפסול פי' דהמחשבה מהני לקולא לכושר ולא לחומרא לפסול עיין שם וע"כ כ"ש דאף על פי דהקטן אין

ביצד שלא לאוכליו שחטו לשם חולה לשם זקן כו' הדא אמרה כו' פי' דקס"ד ששחט לשם זקן אחד דאל"כ נתני לשם בני חבורה פסולין. כדאיתא בסמוך וע"כ דשחט לשם בריאים ולשם זקן אחד והא דתני במתניתין לאוכליו ושלא לאוכליו כשר מיירי ששחט שיתכפרו בו השלא לאוכליו דהיא בזריקה כדאמר ר"א בסמוך אבל בשחיטה פוסל מקצת שלא לאוכליו והגם דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה כדפי' רש"י ז"ל אך דפסול משום דשחט לשם מקצת

שחטו שתאכל ממנו חצי חבורתו פסול. א"ר חגיי קומי ר' יוסה תיפתר שהיו כולן חולין. אמר ליה ניתני לשם בני חבורה פסולין. א"ל בשהיו שם כשירים [ב]ושהטו לשם פסולין. א"ר אלעזר מתניתא בששחטו לאוכליו ונתכפר בו לאוכליו ושלא לאוכליו אבל אם שחטו משעה ראשונה ונתכפר בו לאוכליו ושלא לאוכליו פסול. *רבי שמלאי אתי גבי ר' יונתן אמר ליה אלפן אגדה. א"ל מסורת בידי מאבותי שלא ללמד אגדה לא לבבלי ולא לדרומי שהן גסי רוח ומעוטי תורה. ואת נהרדעאי ודר בדרום. אמר ליה אמור לי חדא מילתה מה בין לשמו ושלא לשמו מה בין לאוכליו ושלא לאוכליו. אמר ליה לשמו ושלא לשמו פסולו מגופו לאוכליו ושלא לאוכליו פסולו מאחרים. לשמו ושלא לשמו אין את יכול לבור פסולו מתוך הכשירו לאוכליו ושלא לאוכליו את יכול לבור פסולו מתוך הכשירו. לשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים לאוכליו ושלא לאוכליו אינו נוהג אלא בפסח. א"ר יוסי מן הדא דר' לעזר את שמע תרתיי. דמר רבי לעזר מתניתא בששחטו לאוכליו ונתכפר בו לאוכליו ושלא לאוכליו. אבל אם שחט משעה הראשונה ונתכפ' בו לאוכליו ושלא לאוכליו פסול הרי פסולו מחמת אחרים ואת יכול לבור פסולו מתוך הכשירו ואת אמר הכין. אלא כיני לשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים לאוכליו ושלא לאוכליו אינו נוהג אלא בפסח. אמר רבי אבין אית לך חורי לשמו ושלא לשמו נוהג בכל העבודות לאוכליו ושלא לאוכליו אינו נוהג אלא בשחיטה.

פני משה

שחטו שתאכל ממנו לחצי חבורתו פסול. דקס"ד כשיש בחבורה זו חולה או זקן קמיירי ואף על פי שיש בחבורה הראויין לאכול אפ"ה לא הוי כלאוכליו ושלא לאוכליו ומכיון ששחטו לשם אלו שאינן ראויין לאכילה פסול: תיפתר שהיו כולן. הבני חבורה כולן חולין אבל אם שחטו לשם חצי חבורה הראויין לאכול בלבד אפשר שהוא כשר: א"ל. ר' יוסה א"כ נתני לשם בני חבורה פסולין שהרי כולן אינן ראוין לאכילה הן: א"ל. לא מצי למיתני לשם בני חבורה פסולין דמיירי בשהיו שם נ"כ כשירין הראויין לאכילה והוא לשם הפסולין כולן שיש בחבורה ואפ"ה לא הפשוט אם שחטו לשם חצי חבורה והיינו אפי' לשם חצי הכשירין שיפסול דשאני הכא ששחט לשם הפסולין: מתניתא. דמכשר באוכליו ושלא לאוכליו בששחטו מתחל' לאוכליו גרידא ואח"כ נתכפר בו גם שלא לאוכליו אבל אם שחטו משעה ראשונה שיהא נתכפרין בו אוכליו ושלא לאוכליו פסול: אלפן אגדה. למדני דברי אגדה לדרוש ולהבין פסוקי ד"ה שאינן מתפרשין אלא ע"י דברי אגדה: שהן גסי רוח ומעוטי תורה. ומשין הדברי' כרצונם ואינן מכוונין אל האמת: אמור לי הדא מילתא וכו'. ותדע שאני בעל תורה: פסולו מאחרים. מדבר שהוא חוץ לגופו של הפסח: אין אתה יכול לבור פסולו מתוך הכשירו. שאי אפשר לך לומר זה החלק של הפסח הוא שלא לשמו וזה הוא לשמו לפיכך כולו פסול הוא אבל לאוכליו ושלא לאוכליו אתה יכול לברר וליטול חלק זה הוא לאלו הראוין לאכילה וזה הוא מאלו שאינן ראוין וכל חלק וחלק נראה בפ"ע הוא: ואוכליו ושלא לאוכליו אינו נוהג אלא בפסח. דביה כתיב לפי אכלו תכוסו שתהא השחיטה לשם אוכליו ואין זה בשאר הקדשים: מן הדא דרבי אלעזר. דלעיל דקאמר מתניתא בששחטו מתחלה לאוכליו גרידא ואח"כ נתערבו ונתכפרו גם כן שלא לאוכליו הוא דכשר אבל אם בשעה ראשונה שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו פסול א"כ את שמע מינה תרתי דאיכא הכא למעליות שהרי פסולו מחמת אחרים הוא וכן את יכול לברר הפסול מתוך הכשר אף אם שחטו משעה ראשונה שיתכפרו בו אוכליו ושלא לאוכליו ואפ"ה את אומר הכין בתמיה דבכהאי גוונא פסול הוא ואמאי: אלא כיני וכו'. כלומר אלא אי אתה יכול לחלק ביניהן כ"א בענין זה דלשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים ואמיר איסורי ולאוכליו וכו': אית לך חורי. עוד יש לך דבר אחר נוה שהיא ביניהן שלשמו ושלא לשמו נוהג בכל הארבע עבודות כדתנן במתניתין דלעיל: ולאוכליו אינו נוהג אלא בשחיטה. ואין מחשבת שלא לאוכליו פוסלת בשאר העבודות:

קרבן העדה

שחטו שתאכל ממנו חצי חבורה פסול. דהא הכא נשתיירו הבריאים שיכולין לאכול כזית אפ"ה החולין פוסלין הזבח: תיפתר שהיו כולן חולין. הוא דפסול אבל אם יש בבני חבורה בריאים שיכולין לאכול כזית מפסח כשר: א"ל ניתני לשם בני חבורה כסולין. ולמה תני לשם חולה או זקן וכו' דמשמע אפילו חולה א' ביניהם פוסל על כולן: אמר ליה. הא קמ"ל אפילו היו בבני חבורה כשירים ופסולים אלא שהוא שחטו לשם הפסולין פסול: מתניתא. הא דתנן במתני' שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר לא ששחטו לשם שניהם אלא בשחטו לאוכליו לחוד לזרוק דמו לאוכליו ושלא לאוכליו וקמ"ל דאין מחשבת אוכלין בזריקה: ה"ג אבל אם שחטו משעה הראשונה לאוכליו ושלא לאוכליו פסול: אלפן אגדה. למדני אגדה והם מדרשי' וטעמי הכתובים: ומעוטי תורה. שאינן עוסקים בתורה כראוי ויש לחוש שיוליאו טעמי המקראות לענייני' זרים או ילעיגו עליהן ח"ו: נהרדעאי. מבבל: מה בין לשמו ושלא לשמו וכו'. מ"ש השוחט לשמו ושלא לשמו דפסול והשוחט לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר: פסולו מגופו. מחשבת פסולו בגופו של קרבן אבל מחשבת אוכליו פסול דבר אחר הוא: אין את יכול לבור. מה חלק לשמו ומה חלק שלא לשמו אבל אוכליו אפשר לברר חלק אוכלים לצד זה וחלק חולה וזקן בצד אחר: נוהג בכל הקדשים. דלכתחילה צריך לשחטן לשמן: את שמע תרתי. שמעינן דליתא לתרי חלוקים שחילק ר' יונתן: הרי פסולו מחמת אחרים ואת יכול לברר פסולו. דהא פסולו מחמת אוכליו הוא: ואת אמר הכין. בתמיה איך אמרת שזהו מה שחלוק לשמו ושלא לשמו מן אוכליו ושלא לאוכליו. אלא כן הוא החילוק הנכון מה שאמרת לשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים וכו': אית לך חורי. יש לך עוד חילוק אחר: אינו נוהג אלא בשחיטה. דכתיב איש לפי אכלו תכוסו:

לאוכליו

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

מגילה כב ע"ב

גליון הש"ס

[ב]עי' ברמב"ם הלכה ג ובכ"מ שם ולכאורה שיש מקום לומר דמכאן יצא לו לפרש דהא דלאוכליו ושלא לאוכליו כשר היינו בכיון לשניהם אבל אם שחט לשם פסולין אף שהיו גם כשרים במניין פסול דלא כפרש"י אמנם לשון הרמב"ם אפי' חבורה של ק' וכו' אין שוחטין עליהן דחוק לפ"ז ול"ע ועי' בקה"ס להמבי"ט שם:

תוס' הרי"ד

אין לו מנין לכושר אבל יש לו מנין לפסול דלאותמרא חשיב במנאתו במנהג סדא אמרם כיה נתון בדרך רחוקה ושחטו לשמו פסול פי' כיון דאמרת דאפילו מי שאינו ראוי לאכול פטור מפסח ואינו ראוי למנות על הפסח אף על פי שאין לו מנין לכושר מכל מקום יש לו מנין לפסול אם כן לפי זה היה בדרך רחוקה מאיסקופת העזרה ולחוץ דקיימא לן לקמן בפ"ו הלכה ג' אמר ר' יוחנן לא אמר ר"ה אלא לפטרו מהכרת עיין שם דבהיה בדרך רחוקה לא פטר אלא מהכרת דרחמנא אמר ונדרך לא היה אבל מי שהיה בדרך רחוקה פטור מהכרת דפטור מעשיית פסח ואבל אם שחטו עליו שפיר דמי ויצא בו ידי חובת פסח ולכאורה קשה כיון דפטור מפסח אם כן במנאתו לאו במנהג הוא ואם כן פסח שחטו שלא למנויו כדפירש"י ז"ל במס' פסחים דף צ"א ע"ב גבי נשים כיון דפטורין מפסח במנהגם לאו במנהג הוא וכוי שלא למנויו אך דנשים בראשון רשות וניתנה להם התורה רשות לאכול עיין שם אבל ז"א דקיימא לן דנשים בבית אבות לאו דאורייתא וכתב הר"ן ז"ל במס' נדרים דף לו ע"א דלא הוי שלא למנויו אע"פ דפטורין מפסח אם כן במנאתו לאו במנהג הוא. משום דלא אסר רחמנא שלא למנויו אלא דווקא לבני דראוין לנמניה אבל קטנים דלאו בני הכי נ"ל כה וכן כתבו התוס' ז"ל גם דלא אסר רחמנא שלא למנויו אלא לבנהו דאיתנהו במצות תכוסו אבל לאוהן דלא שייך בהו לא מיירי מידי דהוי אנשים דרשות הן שאף על פי שאין חייבין בפסח מותרת לאכול ממנו ולא הוי שלא למנויו וכן בקטנים עכ"ל ז"ל ואם כן הכא נמי מי שהוא בדרך רחוקה בנם דפטור מפסח מכל מקום בשוחט לשמו אינו נקרא שלא למנויו משום דאיכיר בשוחט שלא למנויו היינו דווקא בשוחט לשם מי שראוי להמנות ושהם עליו כלא המנאה אבל בשוחט לשם מי שאינו ראוי להמנות דפטור מפסח שפיר דמי ואינו נקרא שלא למנויו ואי ס"ד דכל אותן שפטורין מפסח ואין לו מנין לכושר יש לו מניין לפסול אם כן קשה בקטן האיך אוכל פסח משום דאין בר המנאה הוא ז"א הא אף על פי שאין לו מנין לכושר יש לו מנין לפסול ולאו בר המנאה היא לכושר והמנאתו לאו במנאה הוא הוא במנה על הפסח וכאילו לא נמנה עליו לפנין כושר וע"כ אסור לאכול ממנו דנקרא בר המנאה לפסול לחומרא [אם לא דשם לבית אבות דאורייתא] וכן קשה במי שהיה נתון בדרך רחוקה ושחטו לשמו פסול כיון דאין לו מנין לכושר ויש לו מנין לפסול אם כן הוי שוחט שלא למנויו וא"ל דכיון דלאו בר מניין הוא לא הוי שלא למנויו ז"א דכיון דאין לו מנין לכושר ויש לו מניין לפסול אם כן לענין שלא למנויו הוא פסול משום דבמנאתו לאו במנאה והוי שלא למנויו דאין לו מניין לכושר אבל לא חשוב בר במנאה דיהא מותר שלא למנויו כיון דיש לו מנין לפסול וקשה הא לקמן אמרינן דכשר בפ"י ה"ג עיין שם בדא מסייעא לדרומיי דדרומיי אמרין דימורין שאכלו מחשב לכן כמו שכן קיימין כפי' הק"ע ז"ל דמחשב עליהן מחשבת פסול אע"ג שאכלו כמו שכן קיימין דמי לענין מחשבת פסול דהכי שאינן יכולין לאכול כמו שאינן כן ואפ"ה מהני המחשבה שחשב עלייהו לפסול הפסח הדא אמרה שחטו שתאכל ממנו חצי חבורתו פסול. דסע"כ הא דפסול ליה בה נה וזקן אחד הוא משום דהוה שחטו שתאכל ממנו חצי חבורתו כנ"ל אם כן ע"כ בשחט על חצי חבורתו פסול וע"ז אמר ר' חגי קומי ר' יוסי תיפתר שהיו כולן חולין אם כן לא מוכח מדי מכאן דהוי בשוחט לחצי חבורה ואם כן חולה וקטן נקרא חצי חבורה הבריא דיש מנין לפסול ז"א דמיירי שלא היה רק חבורת חולים וזקנים. ה"ל אם כן נתנו לשם בני חבורה פסולין א"ל בשהיו שם כשירים ושחטו לשם פסולין פי' דמיירי בששחט רק על שאינן אוכלין לבד אף על פי שמנה גם אוכלין מכל מקום כיון ששחט על שאינן אוכלין לחוד פסול כמו שכ' התוס' ז"ל במס' פסחים דף ס' ע"א ד"ה השוחט עיין שם נמצא לפי האוקימתות רבותא קמ"ל לאוקימתא קמייתא קמ"ל דלאוכלין ושלא לאוכלין הוי כשוחט לחצי חבורה אף דחצי חבורה הבריא הוי אותן שאינן ראוין להמנות ולאוקימתא בתרייתא קמ"ל רבותא דשלאו לאוכלין פסול אף על פי שהיו גם אוכלין מנין עליו ועיין בתוס' ז"ל הנ"ל והפסול הוא משום שלא לאוכליו דווקא ולא משום חצי חבורתו ודו"ק:

מהידינו

רידב"ז

מקלת חבורה כר' יונה דבסמוך דס"ל דהשוחט על חצי חבורתו נעשה כמתפיס כסרת אלו לאלו מאחר שלא נתכפר למקלת בני חבורה לא נתכפר לכל החבורה. ואע"פ דהמקלת החבורה הללו לאו בר המנאה הוא ולאו בני חבורה מקרי ולא דמי להא דר' יונה דהא ר' יונה מיירי בשהמקלת האי בר המנאה והוי מבני חבורה משא"כ החולה והזקן לאו בר המנאה הוא לכושר מ"מ חשיב מבני החבורה למען לפסול את החבורה שיהא חשובים ששחט לחצי חבורה. ע"ז פריך הדא אמרה שהקטן יש לו מנין לפסול אע"פ דלאו בר המנאה הוא לכושר מ"מ חשוב בר המנאה לפסול שלא למנויו והא קי"ל איפכא כיון דהקטן אין לו מנין לכושר ולא חשוב בר המנאה לכושר לא חשיב גם בר המנאה לענין הפסול דשלא למנויו כמבואר בתוס' בדברינו הדא אמרה היה נתון בדרך רחוקה דהוא מחוץ קופת העזרה ולהין דלאו בר המנאה הוא לכושר אם בדיעבד שחטו עליו הוי בר המנאה לפסול והא קי"ל בפ"י ה"ג איפכא כיון דלא חשוב בר המנאה לכושר לא השוב בר המנאה לפסול דשלא למנויו ועי' בתוס' בדבריט הדא דמסייעא לדרומיי דאימורין שנאבדו אע"פ שאינן כאן מ"מ מהני עליהן מחשבה דהא אילו שאינן ראוין לאכול כמו שאינן הן מ"מ מהני עליהם מחשבה הדא אמרה שחטו שתאכל חצי חבורתו פסול. ר"ל דהא זהו כל עיקר הטעם דבמחשב על חולה וזקן אחד פסול. ע"ז אמר ר"ח קומי ר' יוסי דמיירי שהיו כולן חולין וזקנים כו'. שהיו שם כשירין ושחטו לשם פסולין. כדאיתא בתוספת ז"ל במס' פסחים דף ס' ע"א ד"ה השוחט עיי"ש ועיי' בתוס' הרי"ד ותמצא מבואר ברוחב בע"ה:

לאוכליו

שנויי נוסחאות (שו"ז) ראשונה בד"ו הראשונה. (שו"ס) יוסי בד"ו יוסה.

טוב ירושלים

ס"ב ב' ואח"כ יש דלא ילפינן מש"ב נ"ב דגלי קרא דפסול לשמו ושנ"ש: ושלא לאוכליו אלא בפסח. עפה"מ לרמב"ם שכ"ב ובהגהת הרש"ש כתב אולי כיס נירסתו כקו' תוס' ע"ש ונעלם ממנו דברי הגמ' דהכא שמפורש כן ולייטב קו' התוס' אפ"ל עפמ"ש הרע"ב ריש זבחים ובפסה"מ שם דהא דבשחט שלא"ש פסול אינו רק ביחיד אבל בציבור הספין מושכתן למ"ש עיי"ש ותמהו עליו בתורע"א ובנמוקי הגרי"ב והיא פליאה עצומה ואיזום שלא הביאו הגמ' דהכא שמפורש כן להדיא נ"כ (ורמב"ם חזר בו בחיבורו פ"ו מפסהמ"ק ובס' הפא"י שם במכ"ת ל"ע בפה"מ לרמב"ם שם) ולפ"ז י"ל דהא נוסף אעיקר חדוש דשלא"ש שייך נמי בצבור כביחיד ואח"כ רמב"ם בפירושו לשיטתו אזיל דס"ל דבאמת בכל צבור נ"ש שלא"ש א"כ ס"ל דירושלמי ובבלי פליגי בהכי ולכן לשיי' אזיל וכתב כדברי הירושלמי:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ד מפסה"מ הל'

לאוכליו כזיתין ושלא לאוכליו כזיתין כשר. לאוכליו כזיתין ושלא לאוכליו כחצי זיתין וכל שכן כשר. לאוכליו כחצי זיתין ושלא לאוכליו כחצי זיתין מה אנן קיימין אם כשהיתה המחשבה לכושר תהא המחשבה לפסול. אם אינה המחשבה לפסול לא תהא המחשבה לכושר. אמר רבי יוסי מתניתא אמרה שהמחשבה לכושר דתנינן *תמן א לוכל כחצי זית ולהקטיר כחצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין. שחטו שתתכפר בו חצי חבורתו. רבי יונה פוסל נעשה כמתפיש כפרת אלו לאלו מאחר שלא נתכפר לאלו לא נתכפר לאלו רבי יוסה אמר כשר. במחזורה תיניינא חזר ביה רבי יוסי. א"ל רבי פינחס לא כן אולפן רבי כשרו. אמר ליה הא קביעה נבך כמסמרא *שחטו קודם לפסח פסול. לאחר חצות מיד כשר קודם לתמיד כשר. ותני כן יכול אם קדם פסח לתמיד לא יואחר התמיד תלמוד לומר תעשה ריבה. אמר רבי אבין מתניתא אמרה פסח עצמו כשר אין תימר פסול כמי שלא קדמו. *תמן את אמר דם תמיד ואיבריו קודמין לפסח ופסח לקטורת והקטרת להטבת הנרות וכא את אמר הכין א"ר לא כאן בחי וכאן בשחוט:

הלכה

קרבן העדה

לאוכליו כזיתין. חישב שיאכלו הראויין לאכילה כל אחד כזית וכן חישב על שלא לאוכליו ודאי כשר: הכי גרסינן ושלא לאוכליו כחצי זיתין כ"ש דכשר: לאוכליו כחצי זיתין ושלא לאוכליו כחצי זיתין מהו: מה אנן קיימין. במאי עסקינן דקמיבעיא להו דמילתא פשיטא דכשר ממה נפשך אם מהני המחשבה לכשר ומהני נמי לפסול הרי הוא לאוכליו ושלא לאוכליו ואם לא מהני המחשבה לכשר לפסול נמי לא מהני והוה ליה כשוחט סתם דכשר ל"א מיבעיא ליה אם לא הוה מחשבת חצי זית מחשבה מי אמרינן דה"ל כחוש' שלא לאוכלין או לא: מתניתא אמרה כן. ממתניתן מוכח שהמחשבה לכושר ולא לפסול: דתנינן תמן. בזבחים פרק שני: לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית. שניה' חוץ לזמנו או חוץ למקומו כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין דהכא ליכא שיעור' והכא ליכא שיעורא ש"מ דשני פסולים אין מצטרפין ל"א אכילה והקטרה הוא דאין מצטרפין הא לאכול ולאכול דומיא דלאכול ולהקטיר והיכי דמי בשני בני אדם מצטרפין הכא נמי שתי חצאי זיתים של אוכלין מצטרפין: שחטו. לפסח על חצי חבורתו המנוים עליו: שתתכפר. כלומר שיהיו יוצאין בו משום פסח: נעשה כמתפיש וכו'. נעשה כתולה כפרת חצי חבורה שכיוון עליה בחצי חבורה שלא כיוון עליה וכיון שחצי שלא כיוון עליה לא נתכפרו בקרבן אף אלו שכיוון עליהן אין יוצאין בו: במחזרה תניינא. כשחזר רבי יוסי על תלמודו בפעם שנית: חזר בו רבי יוסי. ואמר שהוא פסול וכדר' יונה: לא כן. לימדתני שהוא כשר. א"ל רבי יוסי הא קבוע בך גירסתך כמסמר. של ברזל הקבוע בכותל אמת שכך אמרתי מיהו השתא הדרני בי: ה"ג שחטו קודם לחצות פסול. לאחר חצות מיד כשר. דזמן בין הערבים מתחיל מיד לאחר חצות אלא שאיחרו חכמים זמנו חצי שעה שאי אפשר לכוין כל כך: לא יואחר התמיד. לא יקריב תמיד ביום ההוא: תלמוד לומר תעשה. ואת הכבש השני תעשה דקרא יתירא הוא אלא לרבות דלעולם תעשה התמיד אפילו נשחט הפסח מקודם: מתניתא אמרה. מברייתא זו שמעינן דפסח כשר אם נשחט קודם התמיד: אין תימר פסול. דא"ת שהפסח פסול א"כ ל"ל קרא שמקריבין התמיד אחריו פשיטא דהפסח כמי שלא הקריבו מעולם הוא שהרי פסול הוא אלא ודאי דהפסח כשר: ופריך תמן אמר. בברייתא שמביא לעיל בפרקין: דם התמיד ואיבריו קודמין לפסח והכא אתה אומר שאם נזרק הדם כשר ל"א לעיל אמרינן דאיברי התמיד קודמין לפסח והכא תנן ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו עד שיזרוק דם התמיד ואלו הקרבת איבריו לא קתני ופי' זה נראה עיקר: כאן בחי. כל זמן שהפסח עומד חי מקריבין תחלה איברי התמיד: כאן בשחוט. שכבר נשחט הפסח אין ממתינין בזריקת דמו רק עד אחר זריקת דם התמיד וזהו כפירוש השני:

הלכה

זבחים כט ע"ב

לעיל בפרקין

לעיל הלכה א

פני משה

לאוכליו כזיתים וכו'. מילתה באנפי נפשה היא וכלומר אם האוכלין יכולין לאכול כזית ואלו אינן יכולין לאכול מכזית כלום זה ודאי כשר דהיינו מתני' ומכ"ש אם האוכלין יכולין לאכול כזית ואלו אינן יכולין כ"א כחצי זית דפשיטא דכשר: לאוכליו כחצי זיתים ושלא לאוכליו כחצי זיתים. כלומר כי קא מיבעיא לן אם האוכלין אינן יכולין לאכול אלא כחצי זית ואלו אינן יכולין אפי' בכחצי זית מהו אם כה"ג הוי כמו לאוכליו ושלא לאוכליו או לא מכיון דלאוכליו אינן בכזית שלם ואליבא דר"א דלעיל דפוסל בששחטו בשעה הראשונה לאוכליו ושלא לאוכליו הוא דקא מיבעי' ליה: מה אנן קיימין. ומתמה הש"ס ומאי האי דקא מיבעיא לך: אם כשהיתה המחשבה לכושר. כלומר אם פשיטא לך שהמחשבה של לאוכליו בחצי זית היתה מחשבה להכשר דמחשבה חשיבה א"כ תהא אותה מחשבה של שלא לאיכליו כחצי זית נמי מחשבה לפסול הואיל בשעה ראשונה שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו ואם אינה חשיבה מחשבה לפסול הואיל והיא בפחות מכזית א"כ אותה מחשבה שהיא לאוכליו ולהכשיר נמי לא חשיבא מידי וליהוי כאלו לא חשיב עליה כלום וממילא כשר הוא: מתניתא אמרה שהמחשבה לכושר. מהאי מתניתין דלקמיה שמעינן שהמחשבה שהיא לשם פחות מכזית היא להכשר ולא חשיבה מחשבה לפסול: דתנינן תמן. בפ"ב דזבחים גבי לאכול כזית למחר וכזית בחוץ וכו' אם חישב לאכול כחצי זית למחר או בחוץ ולהקטיר כחצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין אלמא דמחשבת חצי זית אינה מצטרפת אפי' היכא דתרווייהו לפסול ניהו ומכ"ש כאן בלאוכליו ושלא לאוכליו דלא הויא מחשבה כלל: שחטו. לפסח ע"מ שתתכפר בו חצי חבורתו שנמנו עליו ולא יתכפרו בו חצייה האחרת: ר' יונה פוסל. ואף אותה חצי חבורה לא נתכפרו ולא יצאו ידי חובתן בו מפני שנעשה כמתפיס כפרת אלו של חצי האחרת לאלו שנתכוין שיתכפרו בו לבדן ומאחר דלא מהני האי פסח לאלו ולא נתכפרו בו לא נתכפר ג"כ לאלו: ר' יוסה אמר כשר. שאין אלו תלויי' באלו ולאותה חצי חבורה שנתכוין שיתכפרו בו מתכפרין: במחזורה תיניינא. במהדורא בתרא דר' יוסי הזר בו והודה לדברי רבי יונה: לא כן אלפן רבי. מעיקרא דכשר: וא"ל הא קביעה נבך כמסמרא. האי קמייתא בתמיה. אי נמי האי בתרייתא תהא קביעה נבך כמסמרא ולא תזוז ממנה: שחטו קודם לפסח פסול. אמתני' קאי דקתני שחטו קודם לחצות פסול ומפרש דלאו מטעמא לפי שקודם חצות קודם לתמיד הוא אלא אפי' שחטו לתמיד קודם לפסח אם הוא קודם לחצות פסול לאחר חצות מיד כשר קודם לתמיד כשר. כלומר הא דקתני במתני' קודם לתמיד כשר ואף על גב דממילא שמעי' להא דלא פסיל ברישא אלא בשחטו קודם לחצות הא לאחר חצות מיד כשר וא"כ קודם לתמיד היא אלא הא קמ"ל דהפסח וגם התמיד כשרין הן שאינו מעכב לא אל הפסח ולא אל התמיד: ותני. בהדיא כן שאף התמיד שלאחריו כשר: לא יואחר התמיד. שוב לא יקריב התמיד אחריו שלא כמצותו הוא. ת"ל ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: תעשה. ריבה ואפי' לאחר הפסח: מתניתא אמרה פסח עצמו כשר וכו'. כלומר ממתני' גופה שמעי' בהדיא דאף התמיד שמקריב אחריו כשר הוא דהא קתני פסח עצמו כשר אפי' הקדימו לתמיד וא"ת פסול הוא התמיד שלאחריו א"כ כמי שלא קדמו פסח להתמיד הוא שהרי אין כאן תמיד ומאי קמ"ל פשיטא שהפסח כשר הוא אלא ודאי דאף התמיד שלאחריו כשר: תמן את אמר. לעיל בהלכה א': דם תמיד וכו' והכא את אמר הכין. בתמיה ולדקתני במתני' אם נזרק קודם לתמיד כשר הוא דקשיא לי' הא לעולם דם התמיד קודם לפסח הוא ונהי שכבר שחטו לפסח קודם איירינן מיהו זריקת דמו אמאי מכשיר אפי' בדיעבד אם קדם לתמיד הא האי כללא דלעיל בדוקא הוא לכולהו תנאי דהתם והשתא אם יש עוד מדם הפסח יביא דם אחר ויזרקו אחר דם התמיד ואמאי קתני סתמא ואם נזרק כשר: אמר ר' אילא. ל"ק כאן בחי כאן בשחוט. כלומר האי כללא דתנינן לעיל לא איתמר אלא בחי שיקדי' לשחוט התמיד ויזרוק דמו קודם לפסח והכא דכבר שחוט הוא הפסח מקודם איירי לא איתמר האי כללא לדוקא אלא מצוה לכתחלה שיהא אחר ממרס בדמו עד שיזרק דם התמיד ואם נזרק מקודם כשר:

הלכה

רידב"ז

לאוכליו כזיתים ושלא לאוכליו כזיתים כשר פי' דהוו לאוכליו ושלא לאוכליו. לאוכליו כזיתים ושלא לאוכליו כחצי זיתים וכ"ש כשר דלא הוי מחשבה שלא לאוכליו רק על חצי כזית. לאוכליו כחצי זיתים ושלא לאוכליו כחצי זיתים מה אנן קיימין אם כשהיתה המחשבה לכושר תהא מחשבה לפסול אם אינה המחשבה לפסול לא תהא המחשבה לכושר פי' דהא כתב רחמנא לפי אכלו דבעינן שישחטו לשם אכילה ואם שחט לשם מי שיכול לאכול כזית אחד כשר דקרינן ביה לפי אכלו. לזה קאמר אם שחט לאוכליו כחצי זיתים או שלא לאוכליו כחצי זיתים בזה שניהם שוין בין ששחט לאוכליו בין ששחט שלא לאוכליו ויתבאר ע"פ מה דגרסינן במס' זבחים דף ל"א ע"א בעי ר"א חשב לאכול כזית בשני בני אדם מהו בתר מחשבה אזלינן דאיכא שיעורא או בתר אוכלין אזלינן וליכא שיעורא אמר אביי ת"ש לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין הא לאכול ולאכול דומיא דלאכול ולהקטיר וה"ד בשני בני אדם מצטרף ע"כ ועפ"ז יתבאר הכא בסוגיא דידן דקאמר דלהלי זיתים דמי לאוכליו ולשלא לאוכליו דהא דתנינן בברייתא כיצד שלא לאוכליו לשם חולה ולשם זקן שאינו יכול לאכול כזית מיירי ששחט לשם זקן אחד וא"כ נשחט הפסח שלא לאוכליו דחצי זית לאו אכילה הוא. אבל אם שחט לשם כמה חולים וכמה זקנים דלכל אחד כחצי זית יש בכולן כזית תלי בזה אם אזלינן בתר מחשבה כשר דיש בו אכילה ונקרא נשחט לאוכליו אבל אי אזלינן בתר בני אדם נקרא נשחט שלא לאוכליו ע"ז קאמר הגמ' אם שחט לאוכליו כחצי זיתים או שלא לאוכליו כחצי זיתין ושאר הפסח שחטו סתמא בזה שניהם שוה כדמפר' ואזיל דבמה אנן קיימין אם כשהיתה המחשבה לכושר פי' דאזלינן בתר המחשבה לכושר תהא המחשבה לפסול דאף אם שחט לשם פסולין נמי דינא הכי דמאי נפ"מ בין כשר לפסול כיון דאפילו ראוי לאכול כזית מכיון ששחט עליו כחצי זית א"כ לא נשחט לשם אכילה וכתיב לפי אכלו אלא דאזלינן בתר מחשבה ואיכא אכילה כן נמי בשחט על הפסולין מכיון ששחט לשם כמה פסולין ואיכא כזית לפי המחשבה. ואם אינה המחשבה לפסול דא"ת דאין המחשבה מועיל

בזה

5 9

שנויי נוסחאות (שו"ז) **יוסי** נד"ו **יוסה**. (שו"י) **יונה** נד"ו **יונח**. (שו"ד) **אולפן רבי כשרו** נד"ו **אילפן רבי כשר**. (שו"ב) **הכין** נד"ו **אכן**.

טוב ירושלים

א"ל ר"פ אולפן רבי כשר לא כן א"ל הא קביע נבך כמסמורא. ר"ל הא דין זה דאמינא לך כעת דפסול קבע בה מסמורת שלא תשכח וכה"ג ע' ב"ב ז' ב' גיטין יז א':

ותני כן יכול אם קדם כו' מתניתא א' פ"ע כשר א"ה פסול כמי שלא קדמו. לא הבנתי מס"ה נימא דפסול הא בעינן בקדשים ש"ע לעכב וכאן ליכא שנים לעכב. אולי מכ"ד לעיל ה"א כבש שני ולא פסח שני פ"ע. ובמשכ"ש נס"ד או י"ל דאתיא אך ברייתא כמ"ד דלאמר ס"ל לאו על כל לאו שבא מכ"ע שבפרשה וכיון דכ' כבש שני לתמיד ולא לפסח ס"ל לאו ומעכב עד ולא יקריב תמיד כלל דבלאו גמור ל"ל שנוי לעכב כריטב"א יומא נ"ג א' וגע"ק. ובספרי פ' פנחס יליף מהך קרא דתעשה שאם לא הקריב תמיד שחר יקריב מ"מ של ערב וא"כ מנ"ל לדרשא דהכא. ואולי סב"ל דס"ל דפסול הפסח קודם התמיד וכמש"כ במק"א נס"ד:

הלכה ד מתני׳

*השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה

רבי יהודה אומר אף התמיד רבי שמעון אומר אף הפסח בארבעה עשר לשמו חייב ושלא לשמו פטור ושאר כל הזבחים בין לשמן ובין שלא לשמן פטור ובמועד לשמו פטור ושלא לשמו חייב ושאר כל הזבחים בין לשמן ובין שלא לשמן חייב חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה:

גמ׳ מניין לשוחט פסח על החמץ שהוא עובר בלא תעשה תלמוד לומר לא תשחט על חמץ דם זבחי *אין לי אלא השוחט הזורק מנין תלמוד לומר לא תשחט על חמץ דם. אמר רבי שמואל בר רב יצחק "ממה שהוא מתחייב על הזריקה הדא אמרת פסח עצמו כשר. אמר רבי יוסה תיפתר שנתמנה לו חמץ בין שחיטה לזריקה או שהיה זה שוחט וזה זורק. תני חזקיה לא תשחט על חמץ דם זבחי התורה קראת אותו זבחי. אמר רבי מנא אילולי דתניתה חזקיה מצינו דבר פסול וחייבין עליו חטאת. *המחמץ את הפסולה אית תניי תני חייב אית תניי תני פטור אמר רב חסדא מאן דאמר חייב בשנפסלה מחמת חימוצה מאן דאמר פטור בשלא נפסלה מחמת חימוצה. *הקטיר אימורין על החמץ אית תניי תני חייב אית תניי תני פטור. מאן דאמר חייב דם מכל מקום מאן דאמר פטור זבח. מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה.

מלק

פני משה

הלכה ד מתני׳ השוחט את הפסח על החמץ. שהיה לו כזית חמץ ברשותו בזמן שחיטת הפסח: עובר בל״ת. שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי שלא יזבח הפסח והחמץ קיים. ובגמרא קאמר אחד השוחט ואחד הזורק את הדם ואחד המקטיר את האימורין אם היה ברשות אחד מהן או ברשות אחד מבני החבורה של הפסח כזית חמץ בשעת הקרבתו ה״ז לוקה. אבל הפסח עצמו כשר והכי תני לה בהדיא בתוספתא פ״ד השוחט את הפסח על החמץ בי״ד עובר בל״ת פסח עצמו כשר ויוצא בו י״ח בפסח: אף התמיד. של הערבים בע״פ ששחטו על החמץ עובר בל״ת דדריש זבחי זבח המיוחד לי והוא התמיד ואין הלכה כר׳ יהודה: ר״ש אומר הפסח וכו׳. ולנוסחא דהכא אף הפסח כלומר אף הפסח יש בו חילוק אם שחטו בזמנו לשמו חייב משום לא תזבח על חמץ ושלא לשמו פטור דשחיטה שאינה ראויה היא שהרי נפסל הפסח ולאו שמה שחיטה: ושאר כל הזבחים ששחטן. בי״ד בין לשמן בין שלא לשמן והיה לו חמץ פטור ואע״ג דכשרין הן כדתנינן בריש זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין אפ״ה פטור דילפינן שאר הזבחים שאסור לשוחטן על החמץ מדכתיב תרי קראי לא תזבח על חמץ דם זבחי ולא תשחט על חמץ דם זבחי ומדפלגינהו רחמנא ולא כתב זבחיי בחד קרא והכל במשמע בין פסח בין שאר זבחים ש״מ למידרש וה״ק בזמן דאיכא זבח והיינו פסח בי״ד דמחייב עליה ליכא זבחיי דלא מחייב אשאר זבחים ובזמן דליכא זבח כגון פסח במועד דלא מחייב עליה אם שחטו והיה לו חמץ משום דפסח שלא בזמנו ושחטו לשם פסח פסול הוא איכא זבחיי ומיחייב אשאר זבחים: ובמועד לשמו פטור כדאמרן. דפסול הוא ושלא לשמו חייב דפסח שלא בזמנו שלמים הוא: ושאר כל הזבחים וכו׳ חייב. שהרי כשרין הן חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה משום דפסולה היא והוי לה שחיטה שאינה ראויה ואין הלכה כר״ש:

גמ׳ מנין לשוחט פסח על החמץ וכו׳. מכילתא היא: ת״ל לא תשחט על חמץ דם. כלומר קרי ביה הלאו נמי על הזורק מדכתיב דם והוה ליה למיכתב לא תשחט על חמץ זבחי: במה שהוא מתחייב על הזריקה מרבויא דקרא: הדא אמרה פסח עצמו כשר הוא. אף אם שחטו על החמץ דמשמע דקרא מרבי זריקה אפי׳ אם השחיטה היתה על חמץ ואם הוא נפסל אמאי מיחייב על הזריקה הא לא קרינן ביה דם זבחי. ובתוספתא תני בהדיא הפסח כשר כמו שהבאתי במתני׳: ור׳ שמואל מייתי לה ראיה מהאי רבויא דקרא: אמר רבי יוסי. דמהכא לאו ראיה היא: דתיפתר שנתמנה לו חמץ ברשותו בין שחיטה לזריקה ובשעת שחיטה לא היה לו חמץ או שהיה זה שוחט ולא היה לו חמץ וזה זורק והיה לו חמץ שהרי עיקר הלאו על העושה מעשה הוא ששחט או שורק וא״כ לא תפשוט מהכא דהפסח לא נפסל אם שהטו על החמץ: תני חזקיה לא תשחט וכו׳ התורה קראת אותו זבחי. כלומר דר׳ יוסי מסיק לה וכמו אי נמי הוא ואי נמי דלעולם הפסח פסול היא ואפ״ה מחייב הוא על הזריקה וכדתני חזקיה דהתורה קראת אותו זבחי דהכי משמע לא תשחט על חמץ ואם שחטת לא תזרוק הדם דאכתי זבחי הוא אף ע״פ שנפסל בשחיטה: אי נמי פתמא דהש״ס קאמר לה וכלומר דשאני הכא דגלי קרא אותו זבחי וכדדרי׳ חזקיה הלכך לא מצית למימר דפסול הוא ועיקר: אמר ר׳ מנא אלולא דתניתה חזקיה. ומפר׳ הכי להכתוב שאפי׳ נפסל בשחיטה מיחייב על הזריקה לא היינו מפרשין כן משום דכי מצינו דבר פסול וחייבין עליו חטאת: בתמיה. והטאת דנקט לאו דוקא הוא שהרי אין כאן אלא לאו ולישנא דהאי ש״ס הוא הכי וכלומר מתחייב בחטא הוא ועובר עליו וכן תמצא בסנהדרין ובהרבה מקומות: המחמץ את הפסולה. מנחה שנאמר בה לא תאפה חמץ וכדתנן נמי בריש פ״ה דמנחות כל המנחות באות מצה וכו׳: אית תניי תני חייב. הכי תני לה בתוספתא דמנחות פ״ו המחמץ את המנחה אחד מן הכשרה ואחד מן הפסולה עובר בל״ת שנאמר כי כל המנחה אשר תקריבו לה׳ לא תעשה חמץ: אית תניי תני פטור וקאמר רב חסדא דלא פליגי דמ״ד חייב בשנפסלה מחמת חימולה כלומר בשעת חימולה אירע בה פסול אחר ונתחייב הוא בחימוץ וקמ״ל דאע״פ שהפסול והחימוץ כאחד בא עליה חייב ומ״ד פטור בשלא נפסלה מחמת חימולה אלא שכבר היתה פסולה מקודם פטור לפי שאינו מתחייב על מה שכבר נפסל וכהאי דר׳ מנא דה״נ אלולא דתניתה חזקיה וכו׳ כדלעיל: מ״ד חייב דם מ״מ. כלומר הוא דמרבינן זריקה מדכתיב דם מרבינן נמי הקטר אימורין דזריקה היא מתרו להקטר אימורין ואם מתחייב בזורק על החמץ מתחייב נ״כ על הקטרת אימורין: מ״ד פטור. מדכתיב זבחי משמע דדומיא דזביחה בעינן שמעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאין מעכבין שכל שעמן שלא הקטירו אימוריו כשר:

מלק

קרבן העדה

הלכה ד מתני׳ עובר בלא תעשה. דלא תשחט על חמץ וגומר: אף התמיד. של בין הערבים דערב פסח ששחטו על החמץ וטעמא יליף בגמרא: רבי שמעון אומר הפסח בי״ד. ששחטו על החמץ: לשמו חייב. משום לא תשחט על חמץ דפסח כשר הוא ושחיטה ראויה היא: ושלא לשמו פטור. דפסול הוא וס״ל לר״ש שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה: ושאר כל הזבחים ששחטן בי״ד לאחר חצות על החמץ בין לשמן בין שלא לשמן ואע״פ שכשירין הן כדתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין פטור: ובמועד. בתוך הפסח אם לשמו שחטו לפסח על החמץ פטור מלא תשחט דפסח שלא בזמנו פסול לשמו והוי לה שחיטה שאינה ראויה: שלא לשמו. אלא לשם שלמים: חייב. דלהכי קאי והויא ליה שחיטה ראויה וחייב משום לא תשחט בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא ואיכא מלקות נמי דשחיטה: ושאר כל הזבחים. ששחטן במועד על החמץ: בין לשמו וכו׳ חייב. דהא כשירין הוא וקרא אשאר זבחים נמי אזהר: חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה. דפסולה היא משום דכתי׳ ושחט אותה לחטאת ולא הנשחטת שלא לשמה: **גמ׳** הזורק. דם הפסח על החמץ מניין שהוא עובר בלא תעשה: לא תשחט על חמץ דם. הייט זריקה: ממה שהוא מתחייב על הזריקה. תיפוק ליה כיון שיש לו בשעת זריקה כ״ש שהיה לו בשעת שחיטה הקודמת לזריקה וכבר נפסל הזבח ותו ליכא לחייבו עליו אלא ודאי שאף שנשחט על החמץ כשר: תיפתר וכו׳. כלו׳ לעולם הפסח עלמו פסול אם נשחט על החמץ ודקשיא אזריקה לא ליחייב דאיירי שנתמנה לו חמץ בין שחיטה לזריקה ולא נפסל הזבח בשחיטה: או שהיה. א׳ שוחט שלא היה לו חמץ ולזורק יש לו חמץ: תני חזקיה לעולם הזבח פסול ואיירי באדם אחד השוחט והזורק ואפ״ה חייב שתים דכיון דהתורה קראתו זבחי אף לאחר שנשחט על החמץ מחייבין עליו ל״א חזקיה תני דמקרא מוכח אפילו נשחט על החמץ כשר דקרא אותו זבחי אף לאחר שנשחט על החמץ דאל״כ הל״ל לא תשחט דם זבחי על החמץ ואי איפסיל ליה לאו זבחי ה׳ הוא וכ״כ עיקר: אילולי דתניתה חזקיה. שהזבח כשר והייט מולאין שחייב על דבר פסול והיינו מחייבין המחמץ את המנחה הפסולה: המחמץ. והמנחה הפסולה פליגי תרי תנאי איכא דתני חייב ואיכא דתני פטור: אר״ח ולא פליגי מ״ד חייב בשנפסלה המנחה מחמת שנתחמלה הלכך גם המחמץ אחריו חייב: מ״ד פטור בשלא נפסלה המנחה מחמת חימולה אלא מחמת דבר אחר כגון יולא וטמא הלכך פטור המחמץ: ה״ג מ״ד חייב שנאמר לא תשחט ולא ילין וכ״ה בבבלי. וה״פ כל שיש בו משום לא ילין עוברין עליו משום לא תשחט ואימורין ישנו בבל ילין: מ״ד פטור זבחי. לא תשחט על חמץ דם זבחי: שאינן מעכבין הכפרה. דעיקר כפרה בדם שנא׳ כי הדם הוא בנפש יכפר:

מלק

רידב״ז

במה שהיו במחשבתו כזית כיון דלא אזלינן בתר המחשבה לא תהא המחשבה לכושר כלומר גם להכשר לא אזלינן בתר המחשבה אלא בתר בני אדם וא״כ מאי אהני לן שראוין לאכול כזית מ״מ האיך נשחט הפסח לאכילה והאיך קרינן בי׳ לפי אכלו לרבנן דפליגי אר׳ נתן וס״ל דבעינן כזית אכילה ממש ולא דרשי גברי דחזו לאכילה וקי״ל כרבנן עיי׳ בדף ע״ח ע״ב וא״כ בזה שניהן שוה וע״כ תלי בזה אם אזלינן בתר מחשבה בשניהם כשירים. דכמו שהמחשבה לכשר כן נמי המחשבה לפסול ואם לא אזלינן בתר המחשבה. אלא בתר בני אדם. א״כ הכשר פסול כמו הפסול. דכמו דלא אזלינן בתר המחשבה גבי פסול כן נמי לא אזלינן בתר המחשבה לגבי כשר וע״כ שניהם שוה אך תלי אם אזלינן בתר המחשבה או בתר בני אדם מיבעיא לן. וע״ז א״ר יוסי מתניתא אמרה שהמחשבה לכושר דתנינן תמן לאכול חצי זית ולהקטיר חצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין טעמא לאכול ולהקטיר הא לאכול ולאכול כמו לאכול ולהקטיר וה״ד בשני בני אדם מצטרף והרי זה כמו פשיטותא דאביי הנ״ל ואם כן מוכח דאזלינן בתר המחשבה וכמו דהמחשבה לכושר כן נמי המחשבה לפסול דשניהם שוה:

א״ר

שנויי נוסחאות (סוי״ג) תשחט בד״ו ליתא. (סוכ״ג) מעכבה כד״ו מעכבת.

טוב ירושלים

השוחט את הפסח על החמץ עובר בל״ת. לכאורה הל״ל דלוקה ארבעים כמו בריש תמורה ועי׳ כ״מ. פ״ג מעז״ז פ״ם דדייק מזה דאינו לוקה וה״נ משום דס״ל כתרלת ספק די״ל מתני׳ כר״ש דהולך ס׳ בי דס״ל דהחיסת קדשים מקרי שחיטה שאינה ראויה שמא לא יזרוק הדם וה״נ דכוותי׳ ושמא ימשוך אותו שי״ל חמץ מבני החבורה לר״ש דס״ל דיכול למשוך עד הזריקה כמש״ל פ״ח ה״ג א״כ לא פסיקא לכ״ע שילקה וכמו שהעיר בס״ם נל״ח. ואמנם הסתמיכתי׳ לדברי תוס׳ ב״ק ע״ז א׳ דל״א לר״ש כל העומד לזרוק כזרוק דמי רק אם כבר נתקבל הדם בכוס ולא שמחלק בין פסח לשאר דוכתי דמנ״ל דנימא הכי וכן מתוס׳ רפ״א פלא שלא זכר ד׳ התוס׳. וכן י״ל דמתני׳ אתייא כר״מ לשיטת תלמודין פ״א ה״ב דמרבנן הוא דאסר חמץ עד הלילה. וכ״ס לקמן בכאן א״כ ה״ל התראת ספק דשמא יבטל החמץ וכמו שהעירו הספ״י וש״א ואו״ח להוכיח מזה דלת״י ל״מ ביטול. ועוד ה״נ דכיון דמרבינן בגמ׳ גם לזורק ולמולק נחד מ״ד ע״ש ובבבלי כאן א״כ י״ל דלחד מ״ד בבבלי מ״א ע״ב אינו נוקה על לאו שבכללות אף אחד אם כן לא פסיקא ליה דלוקה:

מנין לשוחט פסח על החמץ דעובר בל״ת. ת״ל לא תזבח על חמץ דם זבחי כו׳. וצ״ע לכאורה למה נקט הך קרא המאוחר בפ׳ תשא ולא קרא דלא תזבח המוקדם בפ׳ משפטים. ואולי י״ל דבאמת עיקר הדרשא לרבות הזורק ואיך הוא מדכי׳ יהודה דקראי בע״כ לדרשה אתא אבל בל״ז מחד קרא ל״ס דרשינן הכי כלל:

אר״י תפתר שנתמנה לו חמץ כו׳. הק׳ המפרשים דכיון דה״ח רק על ב״ח א״כ כיוס ת״י ה״א ולעד״נ דס״ל כר״י לקמן דהשוחט חייב אף כשאינו מבני חבורתו א״כ אינו ת״י ה״א. ותמוה לי מ״ש ס׳ הרמב״ם הכי ודו לדבבלי לא הזכיר מחלוקתם:

התורה קרא אותו זבחי. ר״ל דכשר מדקראה התורה זבחי ואויל לשיטתו דלס״ל כר״י דמרבה מזבחי זבחי המיוחד לו והיינו תמיד ועי׳ בבבלי ס״ד א׳ וע״ל סוף ה״ז ולכאורה כד׳ רשב״ג אינם מוכרחין רק לשיטה׳ דר״ש דס״ל

מלק עוף על חמץ איתני תני חייב אית תניי תני פטור. מאן דאמר חייב דם מכל מקום ומאן דאמר פטור זבח יצא עוף שאינו זבח. ר' יעקב בר זבדי בעא קומי רבי יוסה מ"ד חייב ניחא מאן דאמר פטור מה טעמא. א"ל למידין עונש מעונש ואין למידין עונש מפטור. רבנן דקיסרין בעיין יכול המקבל והמהלך על חמץ יהא חייב תלמוד לומר זבח. מה זביחה מיוחדת שחייבין עליה בחוץ יצא המקבל והמהלך על חמץ שאין חייבין עליהן בחוץ. יכול המקטיר אימורין על חמץ יהא חייב תלמוד לומר °וכפר. מה זריקה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה. ר' יעקב בר זבדי בעא קומי רבי יוסה עד דאת דיין לה לפטור. דונה לחיוב יכול המקבל והמהלך על חמץ יהא פטור ת"ל זבח. מה זביחה מיוחדת שחייבין עליה בחוץ אף אני ארבה הקט' אימורין שחייבין עליהן בחוץ. יכול המקטיר אימורין על חמץ יהא פטור ת"ל וכפר. מה זריקה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה אף אני ארבה המקבל והמהלך שהן מעכבין את הכפרה. א"ל דבר שוה בשניהם מלמד דבר שאינו שוה בשניהן אינו מלמד. זבח מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה וחייבין עליה בחוץ יצא המקבל והמהלך שאין חייבין עליהן בחוץ יצאו הקטר אימורים שאינן מעכבות את הכפרה. *תמן תנינן *בש"א שאור כזית חמץ בכותבת ובה"א זה וזה בכזית. רבי זריקן בשם רבי יוסה בן חנינא *לא שנו אלא לביעורו אבל לאכילה כזית רבי אבהו בשם רבי יוחנן בין לביעורו בין לאכילה כזית. קם ר' מנא עם רבי חזקיה א"ל מנן שמע ר' הדא מילתה. א"ל מן רבי אבהו א"ל ואנן אמרין רבי אבהו בשם רבי יוחנן בין לביעורו בין לאכילה כזית. "שחטו על חמץ אחר מי את מהלך אחר אכילתו או אחר ביעורו. *תמן א"ר ירמיה בשם רבי זעירה שני חצאי זיתים בתוך הבית אין הבית מצטרף בתוך הכלי הכלי מצטרף. שחטו עליהן מאחר שאילו בתוך הבית ואין הבית מצטרף פטור או מאחר שאילו בתוך הכלי והכלי מצטרף חייב. שחטו ^על שיאור מאחר *דאמר רב הונא בשם רב מותר להאכילן לכלבו פטור או מאחר דרב אמר לוקין על אכילתו חייב. ר' שמעון בן לקיש אמר עד שיהא לשוחט לאחד מבני חבורה ר' יוחנן אמר ^לשוחט אף על פי שאינו מבני חבורה לאחד מבני חבורה אע"פ שאינו שוחט. *ר"י אמר אפי' נתון עמו בירושלם ר' שמעון בן לקיש אמר עד שיהא נתון עמו בעזרה. דין כדעתיה ודין כדעתיה דאיפלגון

שני

קרבן העדה

מסורת הש"ס

מלק עוף. של מחוסר כיפורים על חמץ בארבעה עשר לאחר התמיד דמותר להביא כפרתו בי"ד לאחר התמיד כדלעיל בר"פ: מ"ד חייב ניחא. דכתיב דם מכל מקום וזבחי אפילו עוף מין זבח הוא: מאן דאמר פטור מ"ט. הוא עוף מין זבח הוא וזבחי אילטריך לדרשות אחרות: תורה אור

ואין למידין עונש מפטור. דסובר דאילטריך דם למעט עבודות שאינן דם ואין ללמוד מנונו חיוב: שחייבין עליה בחוץ. אם שחט קדשים בחוץ חייב אבל המקבל והמהלך פטור שנא' אשר יעלה עולה או זבח מה העלאה שהיא גמר עבודה אף כל שהוא גמר עבודה חייבין עליו יצאו אלו שאינן גמר עבודה: ה"ג ת"ל דם. והיינו זריקה: ר"י בר זבדי הקשה לפני ר' יוסי מה ראית לדרוש שני המקראות הללו לפטור דון אותם לחיוב ונאמר זבח לרבות הקטרת אימורין ודם לרבות מקבל ומהלך: ה"ג יכול המקטיר אימורין על חמץ יהא חייב ת"ל זבח וכו' אף אני ארבה הקטר אימורין וכו' יכול המקבל והמהלך על חמץ יהא פטור ת"ל דם מה זריקה וכו': א"ל דבר השוה בשניהן מלמדין שאני יכול לקיים בו שני הדברים שיהא מעכב כפרה וחייבין עליו בחוץ מלמדין שיהא חייב דבזבח ודם איכא תרווייהו: תמן תנינן. בריש ביצה: בכותבת. תמרה: לא שנו. כי פליגי בית שמאי ובית הלל לביעורו דבית שמאי סוברים מדאילטריך קרא למיכתבינהו לתרווייהו לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור שמע מינה דיש חילוק בשיעורן: אבל לאכילה. אפי' לב"ש חייב אפילו על חמץ בכזית: וה"ג בין לביעורו בין לאכילה בככותבת: מנן שמע רבי הדא מילתא. ממי שמע ר' דבר זה דבתרווייהו פליגי: ה"ג א"ל ואנן אמרין רבי אבהו בשם ר"י לביעורו בככותבת לאכילה בכזית. כן מוכח בירושלמי בפרק קמא דביצה וכן מסיק בבבלי שם וכן משמע מבעיא דבסמוך: שחטו על חמץ וכו'. לב"ש מיבעיא ליה אם שחט הפסח על החמץ מי סגי בכזית כאכילה או בעינן ככותבת כביעורו: תמן א"ר ירמיה. ותו קמיבעיא ליה לעיל בפרק כל שעה אר"י שאם שני חצאי זיתים בתוך הבית אין מצטרפין לחייבו ולבערן אם שחט עליהן הפסח מהו מי אמרינן אלו היו בתוך הבית אין מצטרפין השתא נמי פטור או דלמא אלו היה בתוך הכלי היו מצטרפין השתא נמי חייב: שחטו על שיאור. והו קמיבעיא ליה אם שחט הפסח על שיאור מהו שיהא חייב: מאחר דאמר רבי הונא בשם רב. לעיל בפרק ואלו עוברין דמותר להאכיל שיאור לכלבו פטור נמי אם שחט הפסח עליו או דלמא כיון דסבר רב דלוקה על אכילתו חייב אם שחט הפסח עליו: רשב"ל אמר הוא דחייב השוחט את הפסח על החמץ דוקא כשהשוחט אחד מבני החבורה אבל אם שחט אחר שאינו מבני חבורה אע"פ שיש לו או לאחד מבני חבורה חמץ פטורין: אפילו נתון. החמץ עמו בירושלים חייב עליו: דין כדעתיה וכו'. כלומר ואזדו לטעמייהו:

שני

פני משה

מלק עוף על חמץ. כגון מחוסר כיפורים שמביא קרבנו עוף אחר חצות בי"ד כדאמרינן לעיל סוף הלכה א' שמביאו אחר התמיד ואין בו עשה דהשלמה הואיל ואין למזבח אלא דמו: יצא עוף שאינו זבח. דאין בו בפנים אלא מליקה: מ"ד חייב ניחא. דמרבי ליה מדם כל שדמה למזבח אלא מאן דאמר פטור מ"ט ואי משום שאין בו זביחה בפנים מ"מ הא מליקה דידיה כזביחה היא ולא מצית למימר דלא קפיד קרא אלא אזביחה דהא אשכחן דמביא קרבן העוף לכפרה אפי' אחר התמיד כדי לאכול בקדשים לערב ואם קרבן הוא לענין זה נימא נמי דכשאר זבח הוא לחייבו אם הקריבו על החמץ: א"ל למדין עונש מעונש. אם הוה ילפית חיוב מחיוב שפיר דהואיל ומצינו בו איזה חיוב בעלמא לחייבי' ביה נמי אם הקריבו על החמץ אבל אין למדין עונש מפטור דקאמרת דהואיל ובשאר קרבן לכפרה הוא ופטור על עשה דהשלמה בע"פ ניחייבי' בהקריבו על החמץ דזה חיוב מפטור הוא ואין למדין כה"ג: רבנן דקסרין בעיין. כלומר דכך היה למדין דרך קושיא יכול וכו': שאין חייבין עליהן בחוץ. שאין חיוב בשחוטי חוץ אלא שחיטה והעלאה וזריקה וכדאמרי' בפ"ג ובפ' בתרא דזבחים: ת"ל וכפר. גבי האי קרא דחמץ לא כתיב וכפר אלא בעלמא קאי דכתיב בהטאת נשיא ובחטאת יחיד ואת כל חלבה יקטיר וגו' וכפר עליו וגו' ודריש לה בת"כ דאין הקטרת אימורין מעכבין כפרה והאי וכפר דכתיב בהו אזריקה קאי והשתא ה"ק דוכפר דמצינו דכתיב בהקטרה ואפ"ה ילפינן דאינה מעכבת כפרה וא"כ ה"ה נמי הכא גבי חמץ דילפינן מזבח דדבר המעכב כפרה בדוקא הוא: עד דאתה דיין לה לפטור. דממעטת מזבח למקבל ומהלך וכן נמי ממעטת להקטר אימורין הואיל דדרשי' דוכפר דכתיב בהו לא קאי עלייהו ואינן מעכבין כפרה אע"פ שמצינו בו חיוב בשחוטי חוץ ואימא איפכא ודונה לחיוב גבי חמץ ודריש הכי יכול וכו' ת"ל זבח וכו' ואף אני ארבה הקטר אימורין בחמץ והואיל וחייבין עליהן בחוץ כמו בזביחה ומהאי דרשה דדרשת מוכפר דרוש ביה לחיוב במקבל ומהלך גבי חמץ הואיל והן מעכבין דכל ד' עבודות מעכבין הכפרה: א"ל דבר השוה בשניהן מלמד וכו'. כלומר בשלמא אי דרשת לפטור ניחא דמלמד אתה מזבח ששניהן שוין בו דזביחה מעכבת כפרה וכן חייבין עליה בחוץ וא"כ אי אתה יכול לרבות מקבל ומהלך בחמץ משום דאף ששוין בזביחה לענין עיכוב כפרה מ"מ אינן שוין לענין חיוב בחוץ וכן אי אתה יכול לרבות הקטר אימורין בחמץ דאף ששוין הן בזביחה לענין חיוב בחוץ אינן שוין הן לעיכוב כפרה והלכך כל שאין שוה בשניהן כזביחה אין אתה מלמד בו חיוב: תמן תנינן. בריש ביצה ודרשי' להסוגיא נמי התם: אבל לאכילה. ד"ה זה וזה בכזית: א"ל מן ר' אבהו א"ל ואוף אנן אמרין ר' אבהו וכו'. הכי הוא בביצה בהלכה ג' כלומר אף אנו שמענו כן ממנו דאמר בשם ר' יוחנן דבין לביעורו בין לאכילה בכזית לב"ש כמה דאית להו והייטו בשאור: שחטו. להפסח על חמץ אחר מי אתה מהלך למאן דמחלק בין ביעורו ובין אכילתו. אם אחר אכילתו ולכ"ע בכזית או אחר ביעורו ולב"ש בככותבת: תמן וכו'. מסקנת הבעיא היא דלעיל בפ' ואלו עוברין בהלכה ג' אמר ר' ירמיה וכו' אין הבית מצטרף לכזית לעבור בבל יראה ובל ימצא ובתוך הכלי מצטרף ואם שחטו לפסח על כזית זה אמר מי אתה מהלך מאחר וכו' שחטו על השיאור מי נימא מאחר דאמר רב הונא וכו' לעיל שם בהלכה דמותר בהנאה א"כ כאן פטור הוא דלא דמי לשאר חמץ או מאחר וכו' דלוקה על אכילתו חייב כשאר חמץ. ולא איפשיטו הני בעיי: עד שיהא לשוחט לאחד מבני חבורה. שיהא השוחט אחד מבני חבורה בפסח הזה או הוא מתחייב בשוחטו על החמץ: לשוחט וכו'. אם יש חמץ להשוחט אף על פי שהוא אינו מבני חבורה מתחייב הוא בלאו דלא תשחט וכן אם חמץ לאחד מבני חבורה אף על פי שאינו שוחטו אלא אחר שוחטו עובר השוחט בלאו: אפי' נתון עמו. החמץ בירושלים ואינו עמו בעזרה עובר בלאו: דין כדעתיה ודין כדעתיה. דרך בעיא היא כלומר מי נימא דאזדו לטעמייהו: דאיתפלגון. בפ"א דיבמות בסופו גבי העושה מלאכה

בשני

עין משפט נר מצוה

כב
א מיי' פ"א מהו"מ הל' ג

כג
ב מיי' פ"א מק"פ הל' ס

גליון הש"ס

צ"ע מי איכא למ"ד דנוקשם לוקין על אכילתו והוא דאורייתא ויהיה מותר כהנאה עי' בבלי מג ע"א ובכסי' תמב ואפס' דפירוש' אליבא דחוקים קאי ועי' תוס' דף כג ע"ב ד"ה אלו:

ציון ירושלים

"שחטו על חמץ אחר מי את מהלך. עיין רמב"ם פ"א מק"פ פסח שכתב כזית חמץ ולא נודע מקורו ובירושל' כאן נסתפק בזה והכ"מ לא הערה מקורו ובתשובה האחרונה כזה בדברי רש"י והגל"ח שם והכ"מ:

ויקרא ד — (מסורת הש"ס, בצד הטקסט) ביצה ב פ"א / ביצה פ"א הלכה ב / שם ו פ"ב / לעיל פ"ג הל"ב / לעיל ד' יא / פסחי סג ע"ב

שנויי נוסחאות (סוכ"ז) חמץ בכותבת נד"ז וחמץ ככותבת. (סו"מ) שיאור נד"ז סיעור. (סומ"ח) דאיפלגון נד"ו דאיתפלגון.

מעיני יהושע

בגיון ירושלים ד"ה שחטו על חמץ כו'. ובירושלמי כאן נסתפק בזה. נ"ב אין אין זה כלום דהספק רק לב"ש ולא לב"ה: (שם) לאחד מבני חבורה. אע"פ שאינו שוחט. נ"ב עי' תוס' מכילתין דף ס"ג ע"ב ד"ה או ול"ע שסוגא נגד ש"ס ירושלמי כאן:

טוב ירושלים

דסיכא דפסול או אינו מחייב עליו אבל לר"י דחייב א"כ שפיר י"ל דפסול ומ"מ מחייב על הזריקה אף דשחיטה פסולה היא דרחמנא רבייה וזהו כוונת ר"ת לתורה קראת זבחי אף שם"פ ח"ב אח"כ ר' מני אלולא דתניתא חזקיה כר' ר"ל נוני דברי חזקיה לא הייט מקבלים אותם דלפי דבריו א"כ המחמץ הפסולה נמי חייב ופליגי בזה תנאי. ולפ"ז הנך תנאי בדעת ר"י ור"ש פליגי:

המחמץ את הפסולה כו'. עי' מל"מ פ"א מהל' קרבן פסח מעגין פסח שנפסל מד"א אם חייב בשחיטה על החמץ [ובעיקר פירושו כאן אינו מוכרח ועי' ספה"מ] ודע דבכה"ג מחלקינן בין פסולו מגופו או מד"א לקמן פ"ו ה"ט ובמנחות נ"ו א' וכ' מזה ראיה למש"כ במק"א בס"ד דהא דבבבלי מ"ח א' דבד"א אין לחלק בין פסולו מגופו למד"א לא לכ"ע הוא ועי"ש י"ב א'. ס"מ יולא דאיתי' בעינא ופסולו מד"א הוא ושם בו"ש ר"ש ורבא ואביי ול"א אחד מהם דבדאו' אין לחלק בזה וע' בבלי יומא פ"ב ב' ילפינן דפיקוח נפש דוחה שבת ומקראי דשבת והרי קיי"ל דפק"נ דוחה כל התורה כולה ולא אמרינן דשבת שאני ובחולין קפ"ו א' פריך מע"ש ניתסר ומצריך קרא לזה ומוכח דבדאורייתא אל"א בכה"ג: הקטיר אימורין כו' ק"ל למ"ד חייב א"כ בקטרת אמורים מקרי זבח ולחייב המקטיר פסח שלא"ש כמש"ע: מלק עוף על חמץ כו' משכ"ל אף בי"ט כגון עולי"ר לפ"מ דס"ל לרמב"ם דיכול להביא עוף רק לפמ"ש כאן דפטור מדכ' זבח א"כ ס"ל דעוף אינו נקרא זבח ואינו יכול להביא לעולי"ר. ועי' בבלי ס"ד א' דנקט חוה"מ ותמוה לכאורה לשיטת הרמב"ם הנ"ל. ונ"ל דשם דייק ליתנא דברייתא ס"ג ב' דנקט אחד המזה. וא"כ נ"ע ביו"ט דהא הכא אינו רק בחטאת העוף ולא בעולה. ורק לי סברייתא ק"ק ועי' מעילה ח' ב' ומש"כ והועתק בק"ע דמשכ"ל עוף במ"ד של מח"כ רש"י בוכרת כן דלא קאי שם לר"ש דבמועד נמי חייב אבל לברייתא דהכא י"ל ביו"ט וכר"ש: יצא עוף שאינו זבח. כס"ג בבבלי

זבחים

עין משפט נר מצוה

כד א עיי׳ פ״ס משגגות הל׳ ב ובכ״מ

*שני י״ט של גליות ר׳ יוחנן אמר מקבלין התרייה על ספק רשב״ל אמר א אין מקבלין התרייה על ספק. הכל מודין שאם היה נתון כנגדו בחלון בירושלם. מאן דאמר ספק ודאי מאן דאמר בעזרה בירושלם הוא. מה טעמא דרבי יודה דם זבחי. דם פסח ודם תמיד. אמר רבי יוחנן טעמא דרבי שמעון כתוב אחד אומר לא תשחט על חמץ דם זבחי וכתוב אחד אומר °לא תזבח על חמץ דם זבחי. אחד הפסח בארבעה עשר אח׳ שאר כל הזבחים בחולו של מועד. מה ראית לרבותן בחולו של מועד ולהוציאן מן ארבעה עשר. אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני אותן בחולו של מועד שהוא בכל יראה ובל ימצא ומוציאן מארבעה עשר שאינן בכל יראה ובל ימצא. ואתיא כיי דאמר ר׳ מאיר *דר׳ מאיר אמר משש שעות ולמעלן מדבריהן. א״ר מנא להן דכתיב °זבח חג הפסח ארבעה עשר אנן קיימין. אמר רבי יוחנן חבורה היתה מקשה מה אנן קיימין אם בשאבד ונמצא קודם לכפרה בין לשמו בין שלא לשמו כשר וניתק לרעייה. אם בשאבד ונמצא לאחר כפרה בין לשמו בין שלא לשמו פסול שלמים הוא. וקיימנה *בשניטמאו הבעלים או שהזידו וכבר נדחה לפסח שני. לשמו פטור והוא פסול שלא לשמו חייב והוא כשר. והיידונו לשמו פטור. תמן אמרין בשם רב חסד׳ *בשעבר׳ שנתו בין ראשון לשני. רבי לא בשם ר׳ יוחנן בשעיבר

שמות כג · שם לד

פני משה

בשני י״ט של גליות דלר׳ יוחנן ס״ל התראת ספק שמה התראה אפי׳ הוא כספק שמא היום י״ט או למחר וה״נ אע״פ שאין עמו בעזרה והתראת ספק הוא דלא ידעינן אם יש לו חמץ בביתו ועוד שיכול לומר שוגג הייתי ולא ידעתי אם יש לי חמץ בביתי או לא אפ״ה התראה הוא ולר״ל דס״ל התראת ספק לאו שמה התראה הלכך הכא נמי עד שיהא החמץ עמו בעזרה: הכל מודין וכו׳. מסקנת הבעיא היא דאי נימא דהכא נמי בהתראת ספק היא דפליגי א״כ הכל מודין היכא שהחמץ היה נתון כנגדו בחלון בירושלים שבשעת שחיטה יכול הוא לראות אותו: מ״ד ספק ודאי. כלומר אפי׳ למאן דפוטר משום התראת ספק הכא ודאי הוא שהרי רואה את החמץ וא״כ לכ״ע עובר הוא בלאו: מ״ד בעזרה בירושלי׳ הוא. כלומר דדחי לה הש״ס דלא היא דלא פליגי הכא מטעמא דהתראת ספק אלא למ״ד עד שיהא נתון עמו בעזרה אפי׳ היכא דרואה אותו דרך החלון מ״מ בירושלים הוא החמץ ואין עמו בעזרה וטעמיה משום דס״ל על החמץ כתיב ובעי׳ על בסמוך: מ״ט דר׳ יהודה. במתני׳ דאמר אף התמיד משום דכתיב דם זבחי ודם מיותר הוא אלא לרבות דם פסח ודם תמיד שלא יהו על החמץ: טעמא דר״ש. במתני׳: כתוב אחד אומר וכו׳. בפ׳ כי תשא כתיב ולא תשחט וגו׳ ולעיל מיניה בפ׳ משפטים כתיב לא תזבח וגו׳ יתרי קראי למה לי אלא אחד להפסח בי״ד ואחד לשאר כל הזבחים בחולו של מועד: מה ראית לרבותן. לשאר זבחים בחולו של מועד ולהוציאן מי״ד: אחר שריבה הכתוב מיעט. דבקרא קמא לא תזבח כתיב סתם ומשמע שאר זבחים נ״כ בכלל ובקרא דלא תשחט כתיב ביה זבח חג הפסח וא״כ מיעט שאר הזבחים והלכך מרבה אני מקרא דלא תזבח לשאר זבחים בחולו של מועד דיש בו ג״כ לאו דבל יראה ובל ימצא ומוציאן אני מי״ד שאינו בבל יראה ובל ימצא: ואתייא כהאי דאמר ר״מ. לעיל בפ״ק בהלכה ד׳ מו׳ שעות ולמעלה מדבריהן הוא שצריך לבער החמץ ומדאורייתא עד סמוך לשקיעת החמה כדדרי׳ התם מאך חלק: אמר ר׳ מנא לא היא. דלא צריכת לאוקי מילתא דר״ש כר״מ אלא אפי׳ כר׳ יהודה דס״ל זמן הביעור מו׳ שעות ולמעלה מדאורייתא הוא נמי אתיא שפיר: להן דכתיב זבח חג הפסח ארבעה עשר אנן קיימין. כלומר אנן קיימין מילתא דר״ש דהאי קרא דכתיב ביה חג זבח הפסח הוא דסמוך למידרש דבזבח הפסח הוא דזמנו בי״ד הוא עובר על לא תשחט וגו׳ וא״כ קרא דלא תזבח דאיירי בשאר זבחים בחולו של מועד הוא דאיירי: חבורה היתה מקשה. מפני חבורה נזרקה קושיא על הא דקתני ובמועד לשמו פטור שלא לשמו חייב דבמה אנן קיימין בפסח זה שלא נשחט בזמנו אלא במועד: אם בשאבד. בי״ד ונמצא קודם לכפרה שהוא זמן שחיטת הפסח א״כ בין לשמו בין שלא לשמו פסול הוא. כצ״ל ונתחלפו התיבות כאן בין כשר לבין פסול: וניתק לרעייה. כדתנן לקמן בפ״ט הפסח שאבד ונמצא קודם זמן שחיטתו והוא מתכפר באחר ירעה עד שיסתאב וימכר ויקח בדמיו שלמים וכיון דהוא עלמו לאו לשלמים קאי אם שחטו אף שלא לשמו פסול היא ואמאי שלא לשמו חייב לר״ש הא שחיטה שאינה ראויה היא: אם בשאבד ונמצא לאחר כפרה בין לשמו בין שלא לשמו כשר שלמים הוא. כצ״ל כדתנן שם נמצא אחר שחיטת הפסח הוא עצמו קרב שלמים וא״כ אפי׳ שחטו לשמו שלמים לשם פסח קשחיט וכשר ואמאי לשמו פטור הרי שחיטה ראוי׳ היא: וקיימינה. ותירצו בני חבורה להקושיא דהכא בשלא עבד עסקינן אלא בשנטמאו הבעלים או שהזידו. ולא הקריבו אותו בפסח ראשון ונדחו לפסח שני ומפני שזה לפסח קאי שהרי כבר נדחה הוא שיהא לפסח שני וסתמיה לאו לשלמים קאי הלכך אם בפירוש שחטו במועד לשמו פסול הוא ופטור ואם שלא לשמו ששחטו לשם שלמים ועקרו משם פסח חייב מפני שהוא עכשיו כשר לשלמים: והיידינו לשמו פטיר. ופריך והכתי והיזהו דקאמרת דשחטו בפי׳ במועד לשמו פטור הא מכיון דלפסח שני קאי אפי׳ שהמא לאו לשמו קאי ופסול הוא ופטור: תמן. בבבל אמרין בשם רב חסדא כגון בשעברה שנתו בין פסח ראשון לבין פסח שני ושוב אינו ראוי לפסח שני ור׳ אילא בשם ר׳ יוחנן קאמר דלא צריך לאוקמי שיעבור שנתו בין ראשון לשני אלא בשעיבר

קרבן העדה

שני י״ט של גליות. העושה מלאכה בהן והתרו בו: מקבלין התראה על הספק. ואם עשה בשניהם לוקה וה״נ אע״ג דלא חזינן ליה לחמץ בשעת התראה ואיכא למימר דנאכל או נאבד אפ״ה התראה מעלייתא ולוקין עליו אי אשתכח דה״ל בשעת שחיטה: הכל מודים שאם היה החמץ נתון נגד השוחט שיכול לראותו דרך חלון ואפילו הוא בירושלים חייב אפי׳ לרשב״ל דהא לאו התראת ספק הוא: מ״ד ספק. דטעמו דרשב״ל משום דהוא התראת ספק הכא ודאי הוא וחייב: מ״ד בעזרה. דטעמו דרשב״ל דדריש על בסמוך והכא כתיב לא תשחט על חמץ דמשמע שיהא בעזרה הא בירושלי׳ אע״פ שהוא רואהו פטור: דם זבחי. לשון רבים מרבינן נמי התמיד דאף הקרי משמע זבחי המיוחד לי והיינו התמיד: ומשני אחר שריבה הכתוב. מיעט ג״כ דלא כתב בחד קרא דם זבחי דהוה משמע בכולן לחייב בי״ד: מרבה אני. לחייב שאר כל הזבחים בחולו של מועד שכן מצינו שהחמיר הכתוב בחמץ בחול המועד שעובר עליו בבל יראה ובל ימצא משא״כ בי״ד אינו עובר על בל יראה: ואתיא הא דר״ש כי האי דאר״מ לעיל בפ״ק: משש שעות ולמעלה. עד הערב מדרבנן: א״ר מנא וכו׳. בא להרך למה במועד פסח לשמו פטור הא כתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבקר זבח חג הפסח לכך קאמר הא דכתיב זבח חג הפסח היינו בי״ד דוקא שאז מיקרי זבח חג הפסח משא״כ במועד שבא שלמים: חבורה היתה מקשה. כולם הסכימו בקושיא זו: מה אנן קיימין. במאי עסקינן הא דתנן במתני׳ במועד לשמו פטור שלא לשמו חייב: אם בשאבד. הפסח והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון קודם הקרבה והרי שניהן קיימין: ה״ג בין לשמו בין שלא לשמו פסול וניתק לרעייה. דהכי תנן לקמן בפ׳ מי שהיה טמא אר״ע אני אפרש הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה: ואם בשאבד ונמצא לאחר שחיטת הפסח: ה״ג בין לשמו בין שלא לשמו כשר שלמים הוא דהכי תנן בסיפא דמתניתין דלעיל אחר שחיטת הפסח קרב שלמים: וקיימנה וכו׳. ושנינן דמתני׳ איירי בשנטמאו הבעלים בי״ד או שהזידו. ולא הקריבו אותו בי״ד דסתמו לפסח שני קאי הלכך לשמו פטור דפסול הוא ושלא לשמו חייב דשלמים הוא: והיידונו לשמו פטור. ואיזהו לשמו דפטור וכשר אפילו צריכין בעלים לפסח שני ויותר נראה דהכי גרסינן והידינו שלא לשמו פטור: בשעברה שנתו בין פסח ראשון לב׳. ואינו ראוי לפסח שני והוה שלמים מיהו עקירה בעיא דלחייב עליה משום ששחטו על חמץ: בשעיבר

מסורת הש״ס: ירושלמי יבמות פי״א הל׳ ו ותוי״ט פ״ח שגגות · פ״ק ד׳ שם לג · פכ״ז סכ״ד פ״ג · לקמן פ״ט ה״ד

תוס׳ הרי״ד

והיידינו לשמו פטור תמן אמרין בשם ר״ח בשעיברה שנתו בין ראשון לשני ר׳ לא בשם ר׳ יוחנן בשעובר זמן כפרתו פסח שעובר זמנו ושחטו לשמו בזמנו או בשחט אחרים לשמו בזמנו פי׳ דאיתא במתניתין דידן בי״ד לשמו חייב שלא לשמו פטור ושאר כל הזבחים בין לשמן ובין שלא לשמן פטור ובמועד לשמו פטור שלא לשמו חייב ושאר כל הזבחים בין לשמן בין שלא לשמן חייב כו׳ וע״ז מפרש בגמ׳ לשמו פטור והוא פסול שלא לשמו חייב והוא כשר פי׳ דנפ״מ בין זמנו ושלא בזמנו דבזמנו לשמו כשר וע״כ חייב. שלא לשמו פסול וע״כ פטור הכל שלא בזמנו לשמו פסול וע״כ פטור. שלא לשמו כשר. וע״כ חייב. ומוקמינן לשמו דשלא בזמנו דפטור מיירי בשנטמאו הבעלים ע״כ לשמו פסול וע״כ פטור ותלי זב״ז ולא קשה הא מבכח״ל גם בזמנו לשמו פטור והוא פסול באופן אוקימתא זה שנטמאו הבעלים ונדחו לפסח שני ואם כן באופן זה אפילו בזמנו

רידב״ז

א״ר יוחנן חבורה היה מקשה כו׳ וקיימנה בשנטמאו הבעלים או הזידו וכבר נדחה לפ״ש לשמו פטור והוא פסול שלא לשמו חייב והוא כשר והוא כפין דאיתא בבבלי דף ס״ד אמאי פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי ש״מ פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה. אר״ח ב״ג נזרקה מפי חבורה כגון שהיו בעלים טמאים ונדחין לפסח שני דסתמא לשם פסח קאי ע״כ וזהו חבורה היו מקשה דקאמרינן הכא:

והיידינו לשמו פטור פי׳ דתני במתניתין בי״ד לשמו חייב והוא משום דהוי כשר לפיכך לשמו חייב ע״ז אמר היכי משכח״ל לשמו בכה״ג דכשר ואפ״ה פטור ע״ז מפרש תמן אמרין בשם ר״ח בשעיברה שנתו בין ראשון לשני ר״ל בשם ר״י בשעובר זמן כפרתו פי׳ דכל ישראל כבר נתכפרו בקרבנות פסחיהן ולא חזי שוב לשום אינש בעולם וע״כ א״ל עקירה אפילו בזמנו כדאיתא בדף פ״ט ע״א בתוס׳ ז״ל עיי״ש והוי ממילא שלמים והוי כשוחט שלמים לשם פסח דהוי כשוחט אחרים לשמו דכשר כדאיתא בתוס׳ ז״ל הג״ל ד״ה ונטרחו ור״ח מוסיף דבעינן עוד תנאי שיעבור גם שנתו לאחר הכפרה ולא יתחזי לפ״ש וכזה לא בעי עקירה והוי שלמים ממילא ע״כ משכח״ל בזמנו לשמו דפטור אע״פ דכשר משום דהוי שלמים ושלמים בי״ד פטור בשוחט על החמץ ע״ז מביא הברייתא פסח שעובר זמנו כו׳ ור״י מכשיר שהוא כשיחט שלמים לשם פסח מכיון שעובר זמנו לא שניא היא השוחט פסח לשם שלמים היא השוחט שלמים לשם פסח עד כאן סיומא דברי ר׳ יהושע בברייתא ע״ז מסיק ע״ד דר״ח בשעובר שנתו נ״כ בין ראשון לשני. ע״ד דר״ל בשעובר זמן כפרתו פי׳ דר״פ מפרש הברייתא פסח שעובר זמנו שעוברה גם שנתו ור״ל מפרש רק שעובר זמן כפרתו. ובתוס׳ הרי״ד מבואר ברוחב:

הגי

שנויי נוסחאות

(טו״ב) ומיעט כצ״ל מיעט. (טוכ״ד) והיידונו כצ״ל והיידינו.

טוב ירושלים

זבחים קי״ם ב׳ ועי׳ מל״מ ועי׳ שעה״מ ריש חגיגה וס״א חגיגה ז׳ א׳ והכא במחלוקת שנויה:

תמן תנינן בס״א שאור בכזית כו׳ לפמ״ש בח׳ בבלי כ״א ב׳ בס״ד דלנ״ש דס״ל דצריך שיכלה החמץ מה״ת קודם הפסח ע״ש ודאי דס״ל כר״י דבע״ח הוא בגריסס ודאי דמשכ״ל ביטלו ול״ב לנ״ש ולחנס פלפל בזה בס׳ ממה״מ:

שחטו על חמץ אחר מי אתה מבלך כו׳. בעיא זו לריב״א ולא כק״א דמניה מכ״ו. ויש לעיין קצת מילפותא דרי״ס בבלי ה׳ א׳ מנלן דב״ח בעיו״ם מלאו דל״ת ע״ח א״כ משמע דאזליק בתר הביעור. דאז עוד לא אסור באכילה:

שחטו על היאור כו׳ אי נימא דחייב אה״ק המפרשים איך משכ״ל מלקות בס״פ הא ה״ל כהרא״ם דשמא ביטל החמץ דהא בזמן החמץ נוקשה דאינו אסור רק באכילה ולא בהנאה אינו עובר כלל בב״י ועי׳ מג״א ר״ס תמ״ז ואף אי נימא דעובר בב״י וצריך ביטול מ״מ כיון דמותר בהנאה ה״ס ברשותו ואינו מועיל ביטול לדברי הר״ן ריש פסחים:

דין כדעתיה ודין כדעתיה דאיפלגון שני יו״ט כו׳ ובבבלי כאן א׳ דס׳ בעל בסמוך. ודע די״ל דאולי לשיטתייהו בהא דסתרא״ם בפלוגתהם ר״ש שהולך דעיקר סברתם שסא״ה אגל״מ. וי״ל אי אגל״מ דיו״ם [הוה ה״ל סתראה למפרע וע״כ ס״ל האי סברא שמ״ס. ור״שב״ל לשיטתו אזיל: ואתיא כר״י דאמר רמ״ל עיין בס״ק מה שתמה על הראב״ד ולסנ״ד לק״מ דונ״ל מזה דהרמב״ם אה״נ חולק על הראב״ד וסבירא ליה דעובר בב״י רחצות וה״ם דתליא בהך פלוגתא דר״י ור״ם לעיל פ״ב ה״ב דאם נאמר כר״י דס״ל דמשש שעות אסור באכילה א״כ עובר נמי בב״י וא״כ היינו דקאמר לר״ם דאין בהוה״מ בב״י דאזיל לשי׳ דס״ל נעיל דמותר באכילה וא״ש ואתייא פי׳ ר״ם כשי׳ ר״מ דס״ל דמו׳ ולמעלה מדבריהם ופטור. ולפ״ד אזלי רמב״ם וראב״ד לשי׳ דהראב״ד ס״ל דלפ״מ מותר באכילה:

מסורת הש"ס

בשעיבר זמן כפרתו. קס"ד שהפרישו לפסחו בפסח שעבר: פסח שעיבר זמנו. כגון שעברה שנתו או שמתו הבעלים ושחטו לשמו בארבעה עשר דה"ל שוחט שלמים לשם פסח: או ששחט. א' מכל הזבחים לשם פסח בי"ד: כשוחט פסח לשם שלמים. דודאי פסול כדאמרינן לעיל ה"ה שלמים ששחטן לשמו פסול: כשוחט שלמים לשם פסח בשאר ימות השנה דודאי כשר כ"ש בזמנו שהוא כשר לשמו אינו דין שיכשיר אחרים לשמו: ופריך מכיון בעיבר זמנו ל"ש דהיא השוחט פסח לשם שלמים או השוחט שלמים לשם פסח דהא לאחר הפסח שעבר היה שלמים והיינו השוחט אחריה לשם פסח: ומשני ע"ד דר"ח איירי בשעיברה שנתו בין ראשון לשני. ועדיין זמנו שיש לבעלים להקריב פסח בשני אלא שהפסח הזה יעבור שנתו ופסול דשה תמים בן שנה כתיב גבי פסח: בשעיבר זמן כפרתו. כגון שמתו הבעלים ואינו ראוי עוד לפסח:

הלכה ה מתני' הפסח נשחט

בשלש כיתות. אפי' שהציבור מועטין ויכולין לשחוט כולן בבת אחת מצוה ליחלק לג' כיתות זו אחר זו: בזיכי. כפות גדולות לקבל בהן הדם: שכולה כסף וכו'. טעמא מפ' בגמרא: ולא היו לבזיכין שולים. רחבין מלמטה אלא חדין התחיהם כדי שלא יוכלו ליסב על הקרקע: שמא יניחום. הכהנים על גבי קרקע עד שיקבלו דם אחר מחמת שהן מרובין וישכחום ויקרוש הדם ולא יהא ראוי לזרוק: גמ' ניתן כח בקולו של משה. כלומר אף במצרים היו שוחטין בג' כיתות ואף שלא היו ישראל במקום אחד ניתן כח בקולו של משה שהיה נשמע בכל ארץ מצרים: ממקום פלוני ועד מקום פלוני כת אחת. שתשחט בראשונה וכן כת שנייה וכן כת שלישית: ולא תתמה. שהיה קולו של משה הולך כל כך למרחוק שנשמע במהלך ארבעים יום: ומה אם אבק שאין דרכו להלך. ע"י זריקה למרחוק: את מר. כלומר כתיב בקרא ויזרוק משה השמימה והיה לאבק בכל ארץ מצרים: מכאן ואילך אתם עבדי ה'. דסיפא דקרא ולכו עבדו את ה' כדברכם: תוקעין לשחיטתו. כדתנן במתני' תקעו והריעו ותקעו: דלמה. מעשה והיו יושבים ר' זעירא וכו': מפני הרמאין. טעמא דמתני' שורה שכולה כסף וכו' מפני שהכהנים רבים עוסקין בעבודה ויש לחוש שיטול הכהן את של זהב ויתן של כסף במקומו אבל עתה אין לחוש שלא היה יכול לזוז משורה שהוא עומד בה: בכל פומך. בכל לבך אתה אומר דבר זה שחששו שיגנבו הכהנים: א"ל ר' זעירא. לר' יעקב אמור ליה לר' אבינא בפלגות פומך ואל תגער בו שדברי ר' אבינא נכונים שאף ר' יוחנן אמר כוותיה ל"א אמור ליה אם הוא אומר כן בפלגות פומך לפי שדבר שאינו הוא לחשוד הכהנים בכך והראשון נראה:

תורה אור

בשעיבר זמן כפרתו. *פסח שעיבר זמנו ושחטו לשמו בזמנו או ששחט אחרים לשמו בזמנו רבי ליעזר פוסל ורבי יהושע מכשיר רבי ליעזר פוסל שהוא כשוחט פסח לשם שלמים ורבי יהושע מכשיר שהוא כשוחט שלמים לשם פסח. מכיון שעיבר זמנו לא שניא. היא השוחט פסח לשם שלמים היא השוחט שלמים לשם פסח. על דעתיה דרב חסדא בשעיבר שנתו בין ראשון לשני על דעתיה דרבי לא בשם רבי יוחנן בשעיבר זמן כפרתו:

הלכה ה מתני' *הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר °ושחטו

אותו כל קהל עדת ישראל קהל ועדה וישראל נשחטה נכנסה כת הראשונה ונתמלאת העזרה נעלו דלתות העזרה תקעו והריעו ותקעו הכהנים עומדין שורות שורות ובידיהם בזיכי כסף ובזיכי זהב שורה שכולו כסף כסף שורה שכולה זהב זהב ולא היו מעורבין ולא היו לבזיכין שוליים שמא יניחום ויקרש הדם: **גמ'** רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא ניתן כח בקולו של משה והיה קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום. ומה היה אומר ממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת וממקום פלוני ועד מקום פלוני כת אחת. *ולא תתמה ומה אם אבק שאין דרכו להלך את מר °והיה לאבק בכל ארץ מצרים קול שדרכו להלך לא כל שכן. אמר רבי לוי בשם שניתן כח בקולו של משה כך ניתן כח בקולו של פרעה. והיה קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום *ומה היה אומר °קומו צאו מתוך עמי. לשעבר הייתם עבדי פרעה מיכן והילך אתם עבדי ה'. באותה שעה היו אומרים °הללויה הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה. תני תמיד שיש לו נסכים תוקעין לנסכים פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיטתו. דלמה רבי זעירא ורבי יעקב בר אחא ורבי אבינא הוון יתיבין. אמר רבי אבינא מפני הרמאין. אמר ליה רבי יעקב בר אחא בכל פומך אמר ליה רבי זעירא אמר ליה בפלגות פומך אתא רבי ירמיה בשם רבי יוחנן מפני הרמאין:

הלכה

פני משה

בשעיבר זמן כפרתו בשעה ששחטו במועד וכבר אינו ראוי ופסול הוא: או ששחט. זבחים אחרים לשמו בזמנו: שהוא כשוחט פסח לשם שלמים. מכיון שהשחטו בזמנו והוי שלא לשמו ופסול: שהוא כשוחט שלמים לשם פסח. ופריך מכיון שעבר זמנו לא שניא הוא השוחט וכו' דהרי כבר אינו ראוי לפסח ומשני דעל דעתיה דרב חסדא וכו' וכלומר דמיירי שנדחה לפסח שני ובין ראשון לשני יעבור זמנו הוא דקאמר. והשתא אכתי שם פסח עליו. ולדעתיה דר' אילא בשם ר' יוחנן האי בשעיבר זמנו בשעבר זמן כפרתו הוא:

הלכה ה מתני' הפסח נשחט בג' כיתות.

ואפי' אם הצבור מועטין ויכולין לשוחטו כאחת מצוה להלקן לג' כיתות זו אחר זו: שנאמר וכו'. קהל ועדה וישראל הרי ג' כיתות: נכנסה כת הראשונה וכו' הי' נועלין דלתות העזרה. שלא יכנסו יותר מכת אחת: בזיכי כסף. כפות לקבל בהן הדם: שורה שכולה כסף וכו'. בבבלי מסיק משום דהכי שפיר טפי: ולא היה לבזיכין שולים. שהיו רחבים מלמעלה וחדים מלמטה כדי שלא יוכלו להניח' ע"ג הקרקע שמא יניחו' הכהנים על הקרקע עד שיקבל דם אחר מחמת שהן מרובים וישכחום ויקרוש הדם ולא יהא ראוי לזריקה: **גמ'** ניתן כח בקולו של משה. מפני שפסח מצרים לא היו יכולין לשחוט במקום אחד שלא היו להן בית קבוע לכך ומצוה לחלק לג' כיתות ושיהיו כל כת וכת שוחטין כאחת לפיכך ניתן כח בקולו של משה בכל ארץ מצרים והיה אומר להם ממקום פלוני ועד מקום פלוני כת אחת וכן לכל כת וכת: באותה השעה. שענה הוא עצמו בעל כרחו כך פתחו ואמרו הללויה וכו' ולא עבדי פרעה ואף שכבר קראו הלל בשעת עשיית הפסח: דלמה. מעשה שר"ז וכו' היה יושבין ואמר רבינא הטעם ששורה שכולה כסף וכו' מפני הרמאין שלא יטלו של זהב ויחזרו של כסף ולפיכך שבכל השורות שוין הן הגזברים יכולין ליתן עיניהם מאיזו שורה היא: בכל פומך. אם בכל פיך אתה אומר הטעם הזה וא"ל רבי זעירא אמור לי בפלגות פומך אתה אומר זה. ומשום שלא היה לו נוח להאי טעמא וכי אתא ר' ירמיה אמר כן בשם ר' יוחנן שהטעם הוא מפני הרמאין:

הלכה

עין משפט נר מצוה

כה
א מיי' פ"ד מהלכות ק"פ הל' יב:

כו
ב מיי' פ"א מק"פ הל' ט

ג ד מיי' שם הלכה יב יג

כח
ה מיי' שם הל' יב ונב"ע

גליון הש"ס

עיין תוי"ט פ"ט מ"ב ועי' תוספתא סוף פ"ט:

פסחים יא ע"א

זבחים כד ע"א

שמות יב

כא יד

מדרש זוהר בוא פ' קיו

ההלכה

תום' הרי"ד

בזמנו לשמו פסול והוא פטור אם כן לפי האוקימתא זה מבכת"ל גם בזמנו לשמו באופן זה כמו בתוך במועד דלשמו פטור אבל ז"א דהא לא נחית במתניתין דידן לפרש החילוק דבין לזמנו ובין שלא בזמנו אלא באופן זה דבזמני כשר לשמו וע"כ חייב ושלא בזמנו לשמו פסול וע"כ פטור ושלא לשמו הוא להיפך דבזמנו פסול וע"כ פטור ושלא בזמנו להיפך שלא לשמו חייב משום דכשר ונחית סתמא דידן לאשמועינן החילוק בין בזמנו לשלא בזמנו דמה דהכא כשר הכא פסול. ומה דהכא פסול הכא כשר. וע"כ נפ"מ בין זל"ש לשוחט על החמץ מה שאין כן לשמו בזמני דהפסול ופטור בזה לא נחית ולא נחית רק מה דלשמו בזמנו כשר ושלא בזמנו דפסול אבל לשמו בזמנו דפסול ופטור לא נחית לזה אבל היידנו לשמו דפטור כלומר דפטור וכשר בזמנו היכי מבכת"ל דפטור וכשר דאם פטור ופסול מבכת"ל שפיר כנ"ל אבל היכי מבכה"ל דפטור. אף על פי דכשר ושאל בגמ' היכי תמצא דבזמנו לשמו פטור וכשר וע"כ לא מסיים בזה פטור ופסול כמו בכל הסוגיא ע"ז מסיק המן אמרי בשם ר"ח בשעיברה שנתו בין ראשון לשני ר"ל בשם ר"י בשעובר זמן כפרתו זה יתבאר היטב על פי התוס' ז"ל במס' פסחים דף פ"ט ע"א ד"ה ונטרתו וז"ל ואת אכתי לימא דלא בעי עקירה שלמים לשם פסח קשיא. וי"ל כיון דאיכא אינש דלריך לו לכו"ע בעי עקירה כדאמרינן בפ' תמיד נשחט דף כד כגון שהיו בעלים טמאי מתים כו' עכ"ל ז"ל ובמהרש"א ז"ל יש לדקדק מאי קושיא דהא דאיכא מ"ד דלא בעי עקירה היינו אחר זמן פסח אבל קודם זמנו וכ"ש בזמנו לכו"ע ודאי בעי עקירה כמו שכתבו התוס' ז"ל בפ' תמיד נשחט דהכי מוכח התם. ויש לומר דהכי כשהפריש ב' פסחים ויצא בכר בא' מהם יש לדמותו לאחר זמנו דאיש עומד לפלגה שוב לפסח כלל ולא בעי עקירה ותירצו כיון דזמנו הוא ואיכא אינש דלריך ט' וק"ל עכ"ל ז"ל ומלינו מכך סוגיא דמחולק בין זמנו לשלא בזמנו דשלא בזמנו לא בעי עקירה אפילו דחזי לפ"ש דהא מוקי בדף ס"ד כגון שהיו בעלים טמאים ונדחו לפ"ש אבל אי דהבעלים עצמו פסח לא בעי עקירה אפילו דחזי לפ"ש מה שאין כן בזמנו כיון דאיכא אינש דלריך ליה בעי עקירה ובע"פ כשעדיין איכא אנשים דלא נתכפרו עדיין בעי עקירה והיינו דדייק המהרש"א ז"ל דבזמנו כיון דאיכא אינש דלריך ליה ובזמנו דווקא דבזמנו לכו"ע בעי עקירה אם איכא אינש דלריך לי' דהא אכלו עדיין קודם כפרה. ועל ידי זה יתבאר היטב הסוגיא הזאת דהאיך מבכת"ל בזמנו לשמו פטור וכשר המן אמרין בשם רב חסדא בשעיברה שנתו בין ראשון לשני ר"ל בשם ר"י בשעובר זמן כפרתו פי' דר"ל בשם ר"י ס"ל דכיון דעבר זמן הכפרה דכל הג' כיתות כבר שחטו הפסח וליכא שום אינש דלריך לי' שוב לא בעי עקירה וע"כ כשר משום דהוי כשוחט אחרים לשמו. ור"ח ס"ל דדוקא בשעיברה גם שנתו בין ראשון לשני אבל בשעבר זמן כפרה לחוד והוא בתוך שנתו בפ"ב לא נתעקר שם פסח ובעי עקירה בזמנו כיון דחזי לשני ואם כן בשוחטו לשמו לאחר שנתכפר הוא וכל ישראל פסול דהוי כשוחט פסח לשם שלמים ולא הוי כשוחט שלמים לשם פסח כשוחט אחרים לשמו כמו דס"ל לר"י ז"א דהא בעי עקירה אם לא כשעובר גם שנתו בין ראשון לשני. ונמצא לפני כפרה כו"ע לא פליגי כיון דאיכא אינש דלריך לי' לכו"ע בעי עקירה וכמו שכתבו התוס' ז"ל דף פ"ט הנ"ל וכן בשעיברה שנתו

[ירושלמי פסחים]

שנויי נוסחאות (בוכ"ד) ולא כד"ו ואל. (סוכ"ס) בבל במקרא על כל. (סול"ד) שעה כד"ו השעה.

טוב ירושלים

דאתיא כיי דאר"מ דרמ"א מש"ם ולמעלן מדבריהן. אף דסב"פ מודה ר"מ דשפס א"ח לפני בקפס"ת הכור מדאורייתא כמש"ע פ"א ה"ס מ"מ תמיד מועד שאבור בכל כיום. אך קק"ל הנ"ע בפשי' דר"ש אזיל לבי' דס"ל דלפ"ז אע"ג בלא כלום אף האוכלו כבבלי כ"ח ב'. ולהכי קילא י"ד ממועד [ממהדורא אחריתא של כת"י הגהמ"ח זצ"ל]:

בכנסה כת א' ונתמלאה העזרה נעלו דה"ע. בבבלי גנע'ו ונחלקו בזה אביי ורבא. ע"ש ודע דנס' תפא"י כ' דלנ"ג רק לשעה ותיכף כת זו וכו' ול"ז דהרמב"ם בפ"א מק"פ שכ' להדיא נמרו כת א' הקרבתן פותחין העזרה. והנ"מ דא"כ מי ימחה ביד שנכנסין אח"כ עם פסחיהם. ולכאורה כ"ג בכת השלישית ל"ה נועלין עוד לפ"מ דמשמע שנועלין כדי שלא יכנסו ברבה. וא"כ לק"מ קושיתו מהא דבבלי פ"ט א' דפריך וניתי שלמים ע"ז דהא שלמים פסולין בנעילת דלתות העזרה ובכת נועלין ולדברינו י"ל על כת בנ'. אך בל"ו בה"מ טעות היא דרק בנעילת דלתות ההיכל פסולות ולא דלתות העזרה. וג"ל ד"ף דנעילת דלכ"ע בלויים כדקיי"ל מ"מ דלתות ההיכל בכהנים דלא מליט בשו"מ היתר לזר לבא לפנים מהכולם

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

הלכה ו מתני'

א *שחט ישראל וקיבל הכהן נותנו לחבירו וחבירו לחבירו מקבל את המלא ומחזיר את הריקן כהן הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה אחת כנגד היסוד:

גמ' *כתוב אחד אומר °אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם ואת דמם תזרק על המזבח וכתוב אחד אומר °ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך. אם שפיכה למה זריקה ואם זריקה למה שפיכה. *תני ישפך לא יטיף ישפך לא יזה ישפך לא יזרוק. ופירש בקבלה כהנים זורקין את הדם מיד הלוים. הכל מודין בשפיכה די הכן ובהזייה די הכן ומה מפליגין בזריקה ר' מנא אמר זריקה כעין שפיכה ר' חנניה אמר זריקה כעין הזייה. אמר ר' יוחנן בר מרייא קרייה מסייע לרבי חנניה °כי מי נדה לא זרק עליו טמא יהיה וגו'. הא דיי לא קיים גבה הזייה ואת צווח לה זריקה:

הלכה ז מתני'

ב *יצאת כת הראשונה ונכנסה שנייה יצאת שנייה ונכנסה שלישית. כמעשה הראשונה כך מעשה שנייה ושלישית ג קראו את ההלל אם גמרו שנו אם שנו שילשו אע"פ שלא שילשו מימיהם רבי יהודה אומר מימיה של כת שלישית לא הגיעה לאהבתי כי ישמע ה' את קולי מפני שעמה מועטין:

גמ' *תמן תנינן ד יצאו ואכלו ושתו ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדולה *אי זו היא הלל הגדולה ר' פרנך בשם רבי חנינה ה °הודו לאלהי האלהים. א"ר יוחנן ובלבד משעומדים בבית ה'. למה באילין תרתין פרשתא רבי זעירא רבי אבהו בשם רבי שמואל בר נחמן מפני ו שירידת גשמים כלולה בהן. על דעתיה דר' יוחנן ניחא דכתיב °מעלה נשיאים מקצה הארץ. וכרבי חנינה מה בגין דכתיב נותן

נמדבר יח · דברים יב · במדבר יט · תהלים קלו · שם קלה

פני משה

הלכה ו מתני' שחט ישראל. אם היה רוצה לפי שהשחיטה כשירה בזר בכל הקרבנו': וקיבל הכהן. את הדם מלאחר הפסח בהבזך שמקבלה ואילך מצות כהונה: נותנו לחבירו. שאללו באותה השורה: וחבירו לחבירו. משום דברוב עם הדרת מלך: ומקבל את המלא. מיד היותן תחילה ואח"כ מחזיר את הריקן ולא יחזיר הריקן בראשה משום דאין מעבירין על המצות וכי מושיע ליה האי המלא בעי מיד לקבולי: זורקו זריקה אחת. מהבזך עצמו לא מתנה באצבעו שאין טעון מתנת אצבע אלא במקום דכתיב באצבעו: כנגד היסוד. באותן רוחות המזבח שתחתיהן היסוד לפי שרוח דרומית לא היה בו יסוד על פני כולו שהיסוד היה על פני רוח צפונית ורוח מערבית ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת לפיכך הוצרך לומר כנגד היסוד והזריקה היתה בזקיפה של המזבח והדם נופל ליסוד:

גמ' כתוב א' אומר וכו'. הא כיצד אם שפיכה למה כתוב זריקה ואם זריקה למה כתוב שפיכה: תני ישפך וכו'. כלומר וכן משמע מהאי ברייתא דדרי' ישפך ולא יטיף טיפין טיפין ולא יזה באצבעו ולא יזרוק אלמא דזריקה לאו שפיכה היא: ופי' בקבלה וכו'. כלומר מה שאין מפורש מהכתוב שבתורה למדנו ממה שפי' בקבלה דכתי' בד"ה גבי פסח דעשה יחזקיהו המלך וישחטו הפסח בארבעה עשר להדש השני וגו' ויעמדו על עמדם כמשפטם כתורת משה איש האלהים: הכהנים זורקין את הדם מיד הלוים. ופסח בשפיכה הוא וכתיב הכהנים זורקין אלא דזריקה בכלל שפיכה היא ולפיכך תנינן נמי במתני' זורקו זריקה אחת: הכל מודים בשפיכה די הכן ובהזייה די הכן. כלומר בשפיכה ליכא מאן דפליג שהיא כפי משמעות לשון שפיכה שפופך בשפיכה אחת נגד היסוד וכן במקום שנאמר הזייה ליכא מאן דפליג שהיא כך כפי משמעות הלשון שמזה באצבעו: ומה פליגין. אמוראי דלקמיה: בזריקה. דר' מנא אמר זריקה היא כעין שפיכה שזורק מרחוק בהכלי על המזבח ונשפך הדם ליסוד ור"ח אומר זריקה היא באצבע כעין הזייה: קרא מסייע לר"ח. דכתיב בהזאת מי חטאת כי מי נדה לא זורק עליו וגו': הא די לא קיים גבה הזייה. בתמיה הא לא קיימינן הכא אלא גבי הזייה כדכתיב והזה הטהור וגו' ואפי' כן את צווח וקורא לה זריקה שמע מינה זריקה כעין הזייה ולהאי מאן דאמר אין זריקה בכלל שפיכה:

הלכה ז מתני' יצאת כת הראשונ' וכו'. שלא היתה השניה נכנסת עד שיצאת הראשונה כולה וכן הג': קראו את ההלל. כל אחת ואחת בשעת הקרבת פסחם: אם גמרו. שהיו פסחיהם מרובים ומשך הזמן עד שגמרו ההלל ועדיין יש לשחוט: שנו. חוזרין וקורין אותו: ואם שנו. ועדיין יש פסחים לשחוט: שילשו. ואע"פ שלא שילשו כל ההלל מימיהם לפי שהכהנים היו מרובים וזריזים בהקרבה: לא הגיעה לאהבתי וגו'. אפי' בפעם הראשון: **גמ'** תמן תנינן. סוף פ"ב דתענית והסוגיא שם: ובלבד משעומדי' בבית ה'. שצריך להתחיל מהמזמור שלפניו ואח"כ אומרים הודו. ובהתענית הגי' ובלבד שעומדים וגו' והכי משמע לקמן דלר' יוחנן אותו המזמור בלבד קוראו הלל הגדול: מפני שירידת גשמים כלולה בהן. ופריך על דעתיה דר' יוחנן ניחא דביה הוא דכתיב מעלה נשיאים אלא לר' חנינה מ"ט דאיזה רמז במזמור הודו לירידת גשמים: בגין דכתיב נותן

קרבן העדה

שחט ישראל. אם ירצה שהשחיטה כשרה בזרים בכל הקרבנות: וקיבל כהן. הדם בבזך מלואחר הטלה שמקבלה ואילך מצות כהונה: נתנו לחבירו. שהרי בשורה היו עומדים: וחבירו לחבירו. הא קמ"ל דברוב עם הדרת מלך: מקבל את המלא. מיד הנותן לו ומחזיר את הריקן שחוזר אליו מיד כהן הזורק: זריקה אחת. בבזך עצמו זורק ולא מתנה באצבע שאין לך טעון אצבע אלא חטאת לבדה דכתיב באצבעו: כנגד היסוד. ברוחות שבמזבח שיהא יסוד תחתיהן וזורק לזקיפתו של מזבח והוא נופל ליסוד ולפי שאין היסוד מקיף את המזבח אלא בצפון ובמערב ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת לכך הוצרך לומר כנגד היסוד: **גמ'** ואת דמם תזרוק על המזבח. לא כתיב דמו לימד על בכור ומעשר ופסח שהן טעונין מתן דמים על המזבח: ודם זבחיך. לשון רבים משמע דקאי על בכור ומעשר ופסח: אם שפיכה. ישפך משמע שפופך הכל בבת אחת וכתיב תזרוק על המזבח דמשמע בזריקה: ישפך לא יטיף. מישפך דרשינן דלא יטיף מכלי טיף טיף וכן לא יזה וכן לא יזרוק באצבעו אלא ישפוך הכל בבת אחת: ופירש בקבלה. בנביאים ובדברי הימים שהוא שופך עם הכלי ולא באצבע שכן הוא אומר והכהנים זורקים הדם מיד הלוים ש"מ שנטלו הכלי וזרקו הדם והיינו בשפיכה: הכל מודים בשפיכה די הכן. שהיא כשרה: ובהזייה די הכן. שהיא פסולה: ומה מפליגין. כי פליגי ר' מנא ור' חנניה בזריקה: זריקה כעין שפיכה. וכשירה: קרייא מסייע לר"ח. קרא מסייע לר"ח דכתיב כי מי נדה לא זורק עליו ומי נדה בהזייה דווקא וקריא ליה זריקה ש"מ זריקה כעין הזייה ופסולה: הא דיי לא קיים גבה הזייה ואת נוות לה זריקה. פי' הא היה די אלו קיים גבי' הזיה ולא קרא ליה זריקה וקאמרת דטמא הוא ש"מ דזריקה כעין הזייה:

הלכה ז מתני' קראו את ההלל. כל השלש כתות: אם גמרו שנו. כשהיו מתחילין לשחוט היו מתחילין לקרות ואם רבו הפסחים ומשך זמן שחיטתן עד שגמרו ועדיין רבים לשחוט חוזרים וקורים שנייה: ואם שנו ועדיין לא נגמרה שחיטת פסחים אותו הכת חוזרין וקורין שלישית וכן כת שניה ושלישית: אע"פ שלא אירע מעולם. ששילשו שהכהנים היו רבים וזריזין: לא הגיעו לאהבתי. אפי' פעם ראשון:

גמ' תמן תנינן. בפ"ג דתענית אם גזרו תענית על הגשמים וירדו גשמים קודם חצות אוכלים ושותים ובין הערבים קורין הלל הגדול ומקשה איזהו הלל הגדול: הודו לאלקי האלקים. מפני שכתב בו נותן לחם לכל בשר: ובלבד. שיתחילו מזמור העומדים בבית ה' בחצרות וגו' שהוא מזמור שלפני הודו וגו': ופריך למה. יאמר אלו שני פרשיות דוקא: מפני שירידת גשמים כלולה בהן. שנזכר בהן ירידת גשמים כדמסיק בסמוך: ניחא דכתיב. במזמור העומדים וגו' מעלה נשיאים מקצה הארץ: וכר"ח מה. כלומר אלא לר"ח דאמר שלא אמרו אלא מזמור הודו מה שייך מזמור זה לירידת גשמים: ומשני. בגין דכתיב בו נותן

פסחי' כו ע"א · פי' זבחים לז ע"א · ת"כ דיבורא דחטאת פ"ב · פסחים סד ע"א · תענית פ"ב הלכה יא · ע"ב קיח ע"א · ותוספתא תענית פ"ב

א מיי' פ"א מהל' קרבן פסח הלכה יד · ב מיי' שם הלכה טו · ג מיי' שם הלכה יא · ד מיי' פ"א מהלכות תענית הלכה י · ה מיי' פ"ה מהלכות חנוכה הל' ו · סמ"ג עשין · טוש"ע שם · פי' תפ

גליון הש"ס

בפסקי תוספות פ"ג דתענית:

תוס' הרי"ד

שמתו בין ראשון לשני לכו"ע לא בעי עקירה אבל לאחר זמן הכפרה של כל ישראל וליכא אינם דלצריך ליה אך לא עיברה שנתו בין ראשון לשני וזהו פלוגתא בין ר"ח בין ר"ל בשם ר"י דלר"ח בעי עקירה ולר"ל בשם ר"י לא צריך עקירה ואם כן לרב חסדא אינו כשר בשחטו לשמו בזמנו רק בשעיברה גם שנתו בין ראשון לשני ור"ל בשם ר"י בשעיברה זמן כפרתו לאחר ע"כ קאמרינן ושיידינו לשמו פסול דמשכח"ל בזמנו לשמו פסול וכשר אם לא שייך למישאל רק בלשמו דמשכח"ל האי היכי תימצא דאף על פי דכשר מכל מקום פסול והא דכשר הוא משום דהוי כשוחט אחרים לשמו דכשר דהוי שלמים ובשלמים בי"ד פטור בשוחט על החמץ אבל לא שייך היכי תימצא שלא לשמו בזמנו דיהא כשר וחייב ז"א דאי כשר הוא בשוחטו לאחר כפרה משום דעוקר ממנו שם פסח והוי שלמים ע"כ פטור דשלמים בי"ד פטור בשוחט על חמץ ולא משכח"ל רק היכי תימצא תדשה לשמו בזמנו דכשר ופטור משום דהוי שלמים בי"ד ובשלמים פטור בשוחט על החמץ והא דלא מסיים בהדיא תיבת כשר משום דקאי אמתניתין דלשמו בזמנו חייב ושלא לשמו בזמנו פטור. ובמועד איפכא לשמו פסול ושלא לשמו חייב וקאי על מתניתין אלשמו בזמנו חייב [והוא משום דהוא כשר] ואגב היכי משכח"ל דפטור ר"ל על אופן זה דכשר ע"ז מסיים המן אמרי בשם רב חסדא כשעיברה שנתו בין ראשון לשני ר"ל בשם ר"י כשעוברה זמן כפרתו. וע"ז מסיק הברייתא פסח שעיברו זמנו ושחטו לשמו בזמנו או ששחטו אחרים לשמו בזמנו ר"א פוסל ור"י מכשיר כו' שהוא כשוחט שלמים לשם פסח מכיון בעיברה זמנו לא שנא הוא השוחט פסח לשם שלמים הוא השוחט שלמים לשם פסח הוה סיום לדברי ר' יהושע ובניתותא. וע"ז מסיים ע"ד דר"ח הא דמכשיר ר"י הוא דוקא כשעיבר גם שנתו בין ראשון לשני וע"כ לא בעי עקירה והוי כמו שחטו אחרים לשמו ע"ד דר"ל בשם ר"י כשעובר זמן כפרתו כיון דליכא אינם דלצריך לא בעי עקירה והוי כשוחט אחרים לשמו דכשר לר' יהושע ודו"ק: אבל

שנויי נוסחאות (ש"ז) ואת דמם במקרא את דמם. (בו"ש ודם זבחיך (דברים י"ב). (שו"ז) דיי לא נדין דילא

טוב ירושלים

מהאולם ולמזבח והא"ק כ"ה הרב שיחי' (זצ"ל) בסוכה דף נ"ו ע"ב: בזריקה נחלקו אם היא בשפיכה או בהזיה ויל"ע מזה מה שמובא כ"מ הכל מודים בשפיכה כו' פ"ל הכ"מ דבשפיכה היינו בכלי והזיה באצבע רק בבבלי זריקה בכלל שפיכה בכלל זריקה דהטונה לזה ואכמ"ל:

תהלים קלו °נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו. רבי בא ור' סימון תריהון אמרין הדא דידן. ר' יושוע בן לוי אמר הדא דידן בר קפרא אמר הדא דידן. בר קפרא כדעתיה דתנינן מימיה של כת השלישית לא הגיעה °לאהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני מפני שעמה ממועטין תני בר קפרה זו היא הלל הגדולה. הד בר אבייה עבר קומי תיבותא אמר לון ענון בתריי כה דנא אמר הדא אמרה לית הדא דידן. א"ר מנא הדא דידן נסא הוה רב בגין כן אמר לון ענון בתריי כה דנא אמר. *תני היא היתה נקראת כת עצלים. א"ר אבון מה אם דבר שמצותו לכן היא היתה נקראת כת עצלים מפני שהוא מתעצל במצוה על אחת כמה וכמה:

הלכה ח מתני'

*כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהכהנים מדיחין את העזרה שלא ברצון חכמים ר' יהודה אומר כוס היה ממלא מדם התערובת וזורקו זריקה אחת ע"ג המזבח ולא הודו לו חכמים: **גמ'** א"ר יונתן לא כל שבות התירו במקדש והיו הכהנים משתקעין בדם עד ארכובותיהן. כיצד היו עושין *כמסטיות היו עושין להן. *תמן תנינן ר' יודה מחייב בדם התמצית (ורבי יודה מחייב בדם התמצית) אמר רבי יוחנן לא ריבה אותה רבי יודה אלא להכרת אתא. רבי חזקיה רבי אבהו בשם רבי יוחנן לא ריבה אותה רבי יודה אלא להכרת. תמן אמר בשם רב חסדא מתניתא כן *אמרו לו והלא דם התמצית הוא ודם התמצית פסול ע"ג המזבח. ועוד כן הדא ורובו לא נתקבל בכלי ודם שלא נתקבל בכלי פסול מע"ג המזבח. ואית לר' יודה דם מבטל דם כמה דלית ליה הדא והוא מקבל מינהון כן לית ליה הדא והוא מקבל מינהון. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חסדא *מתניתא אמרה כן אין לי אלא דם הנפש במוקדשין דבר שהוא ראוי לכפרה מניין דם הנפש בחולין ודם התמצית בין בחולין בין במוקדשין ת"ל

קרבן העדה

נותן לחם לכל בשר. שהוא תכלית ירידת הגשמים: הדא דידן. הלל הגדול הנזכר במשנתינו הוא ההלל שאנו קורין ביום טוב ובר"ח ופליגי אר"י ור"ח: בר קפרא כדעתיה. אזיל לשיטתו: זו היא הלל הגדולה. ואהבתי הלל דידן הוא: בר אבייה. כך שמו: עבר. לפני התיבה להתפלל בתענית לאחר ירידת הגשמים אמר. להציבור ענו אחרי מה שאני אומר: הדא אמרה. זאת אומרת שאין זה ההלל שאנו אומרים בכל ר"ח וי"ט דא"כ מה היה צריך לומר לציבור שיענו אחריו הלא כולם רגילים בו אלא ודאי הודו לאלקי האלקים היה אומר ולא היו רגילים בו: א"ר מנא. לעולם הא דידן ודקאמר להם ענו אחרי מפני שהיה נס גדול לפיכך אמר להם ענו אחרי כדי שיאמרו קול אחד א"נ עם רב היו שם והיו בהם עמי הארץ ולא ידעו אפי' בהלל דידן: תני. כת שלישית היתה נקראת כת עצלים מפני שנתעצלה להיות אחרונה: שמצותו לכן. דהא לא תני בלאו הכי דמצוה בג' כיתות ואפ"ה בעי לזרוזי ולהיות מן הראשונה ק"ו שלא להתעצל במצוה שלא לעשותה:

הלכה ח מתני' אלא שהכהנים מדיחין את העזרה. שאמת המים מהלכת בעזרה וכשהן רוצין להדיח העזרה סוקקין את נקב יציאתה והמים צפין והולכין על גדותיה ומדיחין את כל העזרה שרצפה של שיש היתה כולה ואח"כ פותחין הנקב והמים יוצאין ובע"פ מתוך שהדמים מרובין היו מדיחין אותה והכהנים היו מדיחין אותה בשבת שלא ברצון חכמים: מדם התערובת. המוטל על הרצפה:

גמ' לא כל שבות התירו במקדש. בא להורן הא דתנן שלא ברצון חכמים היו עושין אע"ג דהיינו אלא שבות משום דלא כל שבות התירו במקדש אלא דוקא שבות הצריכה התירו וזהו שבות שאינה צריכה: כילד היו עושין. הלא הבגדים מטושטשין בדם והם עבד בהם עבודתו פסולה: ומסטיות היו עושין להן. אצטבאות של בניין היו עושין להן והיו הולכין עליהן וכיון שהן בבנין דינם כרצפה עצמה: תמן תנינן. בכריתות רפ"ה: ר"י מחייב. כרת בדם התמצית דדם מעליא הוא: דם התמצית. שמתמצה מתוך הצואר לאחר מיתה: ור"י מחייב בדם התמצית ל"ג: לא ריבה אותה ר"י. לדם התמצית דדם מעליא הוא אלא לחייב עליו כרת אבל לא לכפרה דהיינו זריקה שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר דם שהנפש יוצאה בו מכפר ושאין הנפש יוצאה בו אינו מכפר: מתניתא כן. מברייתא מוכח דמודה ר"י שאין דם התמצית ראוי לכפרה: ודם התמצית פסול מע"ג המזבח. ומדלא השיב ר"י לחכמים ש"מ דאף הוא מודה דדם התמצית פסול מע"ג המזבח: ופריך ועוד מן הדא השיבו חכמים לר"י: ורובו. של דם התערובות לא נתקבל בכלי ונתבטל זה שנתקבל ברוב: ואית לר"י דם מבטל דם. בתמיה הא תנן בפרק כל הזבחים נתערב דם קדשים בדם בהמת חולין רואין את הפסול כאלו הוא מים ואם יש בכשר כדי להיות בהן מראית דם כשר ואם לאו פסול רי"א אין דם מבטל דם ולמה לא השיב לחכמים אלא דלא חש להשיב: כמה דלית לי'. הא דהשיבו שנתבטל דם הכשר ואפ"ה שתיק כך לית ליה נמי דדם התמצית פסול מע"ג המזבח ואפ"ה לא השיב להם: מתניתא אמרה כן. דמודה ר"י בדם התמצית שפסול מע"ג המזבח: אין לי. שחייבין כרת על הדם: אלא במוקדשין. דבי' כתיב כרת בפ' אחרי מות: ודם התמצית בין בחולין בין במוקדשין. שחייבין עליו כרת: ה"ג ת"ל

פני משה

מתן להם. והיינו גשמים והיינו פרנסה: הדא דידן. הלל שלנו שאנו קורין בחגים ומועדים זהו הלל הגדול: בר קפרא כדעתיה. לטעמיה הוא דאזיל דמפרש להא דתנינן מימיה של כת ג' וכו' ותני בר קפרא עלה זו היא הלל הגדולה אלמא דהלל דידן קורא הלל הגדול: חד בר אבייה. ובתענית גורס בר אביי מבני יבנתו עבר לפני התיבה כשירדו להם גשמים ביום התענית ואמר להן להציבור ענון אתם בתריי מה דאנא אומר תיבה אחר תיבה: והדא אמרה לית הלל הגדול הדא דידן. דאלו הלל שלנו הכל בקיאים בו וכשיתחיל הש"ץ יאמרו הציבור לעצמן ולמה אמר ענון בתריי מה דאנא אמר: אמר ר' מנא הדא דידן. אפי' תימא שזהו הלל דידן ולפי דניסא הוה רב במפורש בו יציאת מצרים ולהכי נקרא גם הגדול בגין כן אמר לון ענון בתריי מה דאנא אמר ולא יקראו הוא בנהירות ובמרוצה: ומה אם דבר שמצותו לכן. שהרי א"א שלא כת ג' קורא אותה כת עצלים שהיו להן לזרז עצמן בכל היכולת ולהיות בכת הקודמין: מי שהוא מתעצל במצוה. ואינו עושה אותה כלל ע"י עצלותו על אחת כמה וכמה שזהו עצל האמור בכתוב:

הלכה ח מתני' כמעשהו. של פסח בחול כך מעשהו בשבת אלא שבזה אין מעשהו בשבת להדיח את העזרה והכהנים היו עושין שלא ברצון חכמים ומדיחין את העזרה מפני הדמים מרובין שבה ולפי שאמת המים היתה מהלכת בעזרה וכשרוצים להדיח סוקקים את נקב יציאתה והמים מתפשטין על פני כל העזרה שהיתה מרצפה של שיש ומדיחין את כולה ואח"כ פותחין את הנקב והמים יוצאין: כוס היה ממלא מדם התערובת. המוטל על הרצפה וזורקו וכו' לפי שאם נשפך הדם של אחד מהם קודם שנתקבל בכלי אגב הרבה זריקות של הכהנים זריקה זו מכשיר ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' אמר ר' יונתן לא כל שבות התירו במקדש. טעמא דקתני שלא ברצון חכמים הוא מפרש דאע"ג דאין שבות במקדש ס"ל להאי תנא דלא כל שבות התירו אלא דוקא שבות שהוא לצורך עבודה הוא שהתירו לאפוקי להדיח את העזרה שזה לא לצורך העבודה לא התירו בשבת: והיו הכהנים משתקעין בדם עד ארכובותיהן. כשאין מדיחין העזרה וכילד היו עושין שלא יהו מטנפין בגדיהם ולהגביהן א"א משום דכתיב מדו בד ודרשי' מדו כמדתו שלא יהא חסר ולא יותר: מסטיות היו עושין להן. איצטבאות שהיו הולכין עליהן: תמן תנינן. בריש פ"ה דכריתות דם התמצית שמתמצה אחר יציאת דם הנפש אין חייבין עליו: ר' יהודה מחייב בדם התמצית: ור' יודה וכו'. ביותר הוא ואגב שטפת הדפוס ול"ג ליה: אמר ר' יוחנן לא ריבה אותה ר' יהודה. לדם התמצית לכל פיהא כדם הנפש אלא להכרת שיהא האוכלו חייב כרת אבל מודה הוא שפסול ע"ג המזבח: תמן. בבבל אמרי בשם רב חסדא: מתניתא כן. דמהאי ברייתא שמעינן כן דלא אמר ר' יהודה אלא לענין כרת בלבד: דתנינן. בתוספתא פ"ד אמרו לו חכמים לר' יהודה היאך אתה אומר כוס היה ממלא מדם התערובות וזורקו זריקה אחת ע"ג המזבח והלא דם התמצית הוא שנתערב בו ופסול הוא ע"ג המזבח ולא השיב ר' יהודה כלום ש"מ שמודה להם בזה: ועוד מן הדא וכו'. כלומר דדחי לה לראיה דרב חסדא דהתם דהפי' תימא דר' יהודה ס"ל דאף ע"ג המזבח כשר הוא והא דלא השיב להם לאו ראייה הוא דהא חזינן בעוד א"ל לר' יהודה שם והרי רובו של דם לא נתקבל בכלי ופסול הוא ע"ג המזבח וג"כ לא השיב להם כלום: ואית לר' יהודה דם מבטל דם. בתמיה והא שמעי' לדידיה אין דם מבטל דם כדאמר בהדיא בפ"ח דזבחים ובפ' כיסוי הדם והיה לו לומר להם לדידי אין הדם שנתקבל בכלי בטל כלל ואפ"ה לא השיב כלום א"כ כמה דלית לי' הדא שהשיבו לו והלא רובו לא נתקבל בכלי ואפי' כן והוא מקבל מינהון כן לית ליה הכא בדם התמצית והוא מקבל מנהון התשובה ולא חש ר' יהודה לתת להם תשובה והשתא לא שמעי' מידי דר' יהודה מודה בדם התמצית שפסול מע"ג המזבח: ר' יוסי בר' בון. דהכא קאמר בשם ר"ח מתניתא אמרה כן דמהאי ברייתא שפיר שמעי' דמודה ר' יהודה בזה דתניא דם אין לי אלא דם הנפש במוקדשין שהוא בהכרת שהוא דבר הראוי לכפרה ומנין דם הנפש בחולין. ומשום דהאי קרא דכתי' בי' כרת בדם גבי קרבן היא דכתי' כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה וגו' וכל דם לא תאכלו וגו' כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה ובחולין מנין ודם התמצית בין בחולין ובין במוקדשין מנין שלא מצינו גבי הקרבה אלא דם הנפש כדכתיב כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר ת"ל

מסורת הש"ס

אחרי סב ע"א

שם סד ע"א

שם כס פ"ב

כריתות כ ע"ב

שבת קכט פ"א (?)

עירובין כב פ"א

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"א מק"פ הל' טו

לה ב מיי' פ"א משגגות הל' לד

ג מיי' שם הלכה טו

שנויי נוסחאות (שו"ה) ענין בד"ו ענון. (שו"י) ענין בד"ו ענון. (שו"ג) מפני בד"ו מי. (שו"ב) מסטיות בד"ו מסטוויות. (שו"ד) הדא בד"ו הכא.

טוב ירושלים

ראית לר"י כו'. פי' גליון בילס ד' פ' מס פסק' שם בגרדי"ד בכנ"ה ב"ד בבבלי כאן פ"ס ל' פי"ז ובחי' שם כ' בס"ד ע"ז פס לדברי סירושלמי פני' בבלי זבחים פ"ח כ' דלר"י נוטי' מב"ע בגל פ"ב ק' ממ"ג לק"מ ופני' עוי' סכי ס"ל

ת״ל ידם. וכל דם שהוא אצל נפש הוא מזכיר כפרה אצל תמצית אינו מזכיר כפרה:

הלכה ט מתני׳ *כיצד תולין ומפשיטין *אונקליות של ברזל היו קבועין בכתלים ובעמודין שבהן תולין ומפשיטין כל מי שאין לו מקום לתלות *מקלות דקין חלקין היו שם מניח על כתיפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט ר״א י״ד שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתיפו ותולה ומפשיט: **גמ׳** רבי זעירא בשם רבי אלעזר **קנים ומקלות קודם להתרת הכלים נשנו:

הלכה י מתני׳ *קרעו והוציא את אימוריו נתנם במגס והקטיר׳ ע״ג המזבח יצאת כת הראשונה וישבה לה בהר הבית שנייה בחיל השלישית במקומה עומדת חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן: **גמ׳** כתיב והזה ממנו מכולו. אמר ר׳ אבינא ובלבד מזבח שלם. כתיב והקטירו אותו והקטירו והקטירם מה תלמוד לומר והקטירו אותו *הכשר ולא הפסול. והקטירו שלא יערב הלבים בחלבים והקטירם כולן כאחת. הכא את מר והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים והכא את מר הקטירן כולן כאחת. אמר רבי לא כאן במגס וכאן על גבי המזבח. *לא כן תני ר׳ חייה *לא היתה ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ואמר רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש אפילו למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. תיפתר שסמך עצמו לכותל וישב לו. והא כתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה׳ וגו׳. אמר רבי אייבו בר נגרי ויישב עצמו לתפלה. יצאת כת הראשונה וישבה לה בהר הבית והשנייה בחיל והשלישית במקומה. רבי נחמן בשם רבי מנא כה אתינן מיתני וישבה לה במקומה עמדה לה במקומה:

הדרן עלך פרק תמיד נשחט

פני משה

ת״ל דם וכל דם לרבות לדם התמצית שהוא בהכרת. והאי ברייתא דר׳ יהודה הוא שהדי הכמים סבירא להו דם התמצית אין חייבין עליו: והשתא מדהזינן כשהוא אצל דם הנפש הוא מזכיר כפרה כדקאמר דבר שהוא ראוי לכפרה ואצל דם התמצית אינו מזכיר כפרה וש״מ דמודה רבי יהודה דדם התמצית אינו ראוי לכפרה:

הלכה ט מתני׳ אונקלאות של ברזל. מסמרים שראשיהן כפופין למעלה היו קבועים בכותלים של העזרה ובעמודים שהיו בבית המטבחיים בעזרה: מקלות דקין חלקים. שהיו קליפתן מפוללין: רבי אליעזר אומר ארבעה עשר שחל להיות בשבת. שאין יכולין לטלטל המקלות מניח זה ידו השמאלית על כתיפו של חבירו וזה ידו השמאלית על כתיפו של חבירו ותולה בהן ומפשיט כל אחד בידו הימנית. ואין הלכה כן וכדקאמר בגמרא דלאחר שהתירו הכלים באיזה צורך מותר לטלטל המקלות:

גמ׳ קנים ומקלות. קנים הא דתנינן במנחות פ׳ שתי הלחם לא סדור קנים ולא נטילתן דוחין את השבת. ומקלות דמתני׳ לר״א קודם להתרת הכלים נשנו כדאמרי׳ לעיל בפ׳ כל הכלים בהלכה א׳ בראשונה הי׳ אוסרין וכו׳ עד שהורו ואמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה:

הלכה י מתני׳ קרעו. להפסח: והוציא את אימוריו. החלבים הקריבים ע״ג המזבח: נתנן במגים. בקערה אחת והקטירן על גבי המזבח ומפרש בגמרא להקטירן שלאחר שנתן הרבה בתוך קערה אחת היה נוטל כל הלב של כל פסח ופסח ומקטירו לפי שאסור לערב הלבים בחלבים: יצאת כת ראשונה וישבה לה בהר הבית. בשבת מיירי שאין יכולין לטלטל ולהוליך פסחיהן לביתם: שניה בחיל. הוא לפנים מן הסורג ובין חומת עזרה של הנשים: והשלישית במקומה עומדת. בעזרה: חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן. שאין צליית הפסח דוחה את השבת:

גמ׳ כתיב והזה ממנו. ודרשי׳ ממנו מכולו וכדקאמר ר׳ אבינא: ובלבד מזבח שלם. שצריך שיהא הזבח שלם בשעת הזיית הדם ולפיכך לא קרעו עד אח״כ שבא להוציא את האימוריו: כתיב והקטירו אותו. והדר כתיב והקטירו והקטירם גבי אימורי קרבן ומה תלמוד לומר אותו בקרא דוהקטירו ללמד הכשר ולא הפסול שאם אירע איזה פסול בין זריקה להקטרה לא היו מקטירין את האמורין: והקטירו. ל׳ יחיד שלא יערב חלבים של קרבן אחד בחלבים של קרבן אחר וכתיב נמי והקטירם דמשמע כולם כאחת אם יש הלבים מהקרבנות לפניו וא״כ קשו קראי אהדדי הכא את אמר והקטירו וכו׳: אמר ר׳ הילא כאן במגס. כשנותן בקערה היה יכול ליתנם כלם כאחת וכאן על גבי המזבח כשבא להקטיר מקטיר כל חלב של קרבן וקרבן בפ״ע: לא כן תני ר׳ חיה וכו׳. אמתני׳ פריך דקתני השלישית במקומה עומדת וקס״ד דמדקתני ברישא וישבה לה בהר הבית הני נמי כולן בישיבה הן ועומדת לשון המתנה הוא ואתה פה עמוד עמדי והא תני ר״ח לא היתה ישיבה בעזרה וכו׳. וגרסי׳ להא לקמן בסיפה בסוף פ׳ אלו נאמרין: תיפתר בסמך עצמו לכותל וישב לו. התם קאי דמדייק על הא דקתני המלך עומד ומקבל וקורא יושב והא אין ישיבה בעזרה ומשני תיפתר וכו׳ לא שישב ממש אלא שסמך לו לכותל וישב לו בעמידה שיש בה סמיכה דהויא כעין ישיבה וזה מותר בעזרה. והכא מייתי לה נמי הכא והאי דמתני׳ דידן לקמן הוא דמפרש לה: והכתיב ויבא המלך דוד וישב וגו׳. והיאך אמר רשב״ל אף למלכי בית דוד אין ישיבה בעזרה. ומשני ר׳ אייבו דר״ל מפרש וישב שיישב עצמו לכוין דעתו בתפלה לפני ה׳ ולא שישב ממש: יצאת כת ראשונה וכו׳. וקשיא מהשלישית דקס״ד בישיבה וכדפרישית וקאמר רב נחמן מה אתינן מיתני וישבה לה במקומה בתמיה וכי ישבה לא תנינן עמדה לה במקומה הוא דתנינן ולא בישיבה:

הדרן עלך תמיד נשחט

קרבן העדה

ת״ל וכל דם. וברייתא מני ר״י דמחייב כרת בדם התמצית ואפ״ה תני רישא אין לי אלא דם הנפש במוקדשין דבר שהוא ראוי לכפרה שמע מינה דסבירא ליה דדם התמצית אינו ראוי לכפרה: וכל דם שהוא אצל נפש וכו׳. השתא דש״ס מפרש טעמא דר״י דפוסל דם התמצית מפום דבכל מקום שהוא מזכיר בכתוב כפרה מזכיר דם הנפש ש״מ דאתי למעוטי דם התמצית אע״פ שחייבין עליו כרת פסול מע״ג המזבח:

הלכה ט מתני׳ אונקליו׳. מסמרות שראשיהן כפופין למעלה: ובעמודין. שהיו קבועין בבית המטבחיים בעזרה ונקראים ננסי׳: חלקי׳. מפוללות קליפתן: שחל להיות בשבת. ואינו יכול לטלטל המקלות: ידו על כתף חבירו. ותולה אותו בגידי ארכובותיו בזרוע: **גמ׳** קנים ומקלות. סימני הלכות הם קנים דתנן במנחות לא סידור קנים שהיו נותנין במערכת לחם הפנים בין חלה לחלה להפרידן ליכנס הרוח ביניהם שלא יתעפשו ולא נטילתן מן המערכה ישנה דוחין את השבת נשנית קודם שהתירו לטלטל כלים שמלאכתן להיתר ולצורך גופן: ומקלות. היינו הא דתנן במתני׳ בשבת מניח ידו וכו׳ ולא מטלטלי המקלות אף ע״ג דלצורך גופן הן:

הלכה י מתני׳ אימוריו. חלבים הקרבים ע״ג המזבח: במגים. בקערה: וישבה לה בהר הבית. בשבת קאמר שלא היו יכולין להוליך פסחיהן לבתיהן: בחיל. בין הסורג לחומת עזרת נשים בתחילת עליית הבית: חשיכה יצאו וצלו פסחיהן. שאין צליית הפסח דוחה את השבת:

גמ׳ ה״ג כתיב וז ממנו. גבי מלואים כתיב ודרשינן ממנו מכולו ולא מקצתו ובלבד מזבח שלם כלך לא קרעו עד לאחר בהזה מנמו דם ע״ג המזבח: כתיב. בשלמים בפ׳ ראשונה והקטירו אותו ובשניי׳ והקטירו ובשלישית והקטירם: והקטירו אותו. ללמד דוקא כשהקרבן כשר מקטירין האימורין אבל לא כשהוא פסול: והקטירו. משמע לבדו שלא יערב חלבים של קרבן זה בשל חבירו: וצריך הכא את הימר. מוהקטירו ממעטין שלא להקריבן מעורבבין והדר דרשת מוהקטירם שמותר להקטירן כאחת: ומשני כאן. שאסור להקריבן מעורבב במגים: וכאן. שמותר להקטירן כאחת היינו על גבי המזבח: לא כן תני וכו׳. אהא דתנן בסוטה פ״ז והמלך עומד בעזרה ומקבל הס״ת וקורא יושב קשיא לי׳ והא אין ישיבה בעזרה שנאמר לעמוד לשרת העומדים שם לפני ה׳ צריכין לעמוד: אלא למלכי בית דוד. שמצינו בהן ישיבה שנאמר ויבא המלך דוד ויבא לפני ה׳ ויאמר מי אנכי וגו׳: אפילו למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה. והכא תנן וקורא יושב: תיפתר. הא דתני וקורא יושב לאו יושב ממש אלא שסמך עצמו לכותל: ופריך לרבי שמעון בן לקיש והא כתיב ויבא וכו׳ וישב לפני ה׳: ומשני ויישב עצמו לתפלה. שהיה מיישב ומכוין דעתו לתפלה: והשלישית במקומה. ול״ג עמדה במתני׳ וקס״ד דומיא דרישא במקומה ישבה והיינו בעזרה וקשיא ליה הא אין ישיבה בעזרה: מה אתינן מיתני. וכי תנינן במתני׳ במקומה ישבה והא בהדיא תנן במקומה ונוכל לפרש במקומה עמדה:

הדרן עלך פרק תמיד נשחט

עין משפט נר מצוה

לז
א מיי׳ פ״א מק״פ הל׳ יד

לח
ב מיי׳ שם

לט
ג מיי׳ שם הלכה יז

מ
ד מיי׳ פ״ו מבית הבחירה הל׳ ו ופי״ד מסנהדרין הל׳ יג ופ״ב ממלכי׳ הלכה ד

[illegible]

מסורת הש״ס

פסחי׳ כג ע״א

(כש״ס כ״י איתא לתלות ולהפשיט)

שבת קכג ע״ב וירושלמי שם פי״ז הלכה ד פסחים סה ע״ב

ת״כ ויקרא פ׳ יד פ״ק יא

יומא סט ע״ב סוטה פ״ז הל״ו יומא כה ע״ב

גליון הש״ס

[illegible]

ציון ירושלים

[illegible]

שנויי נוסחאות (ס״ו) שהיא כד״י כשהוא. (ס״ס) מפשיטין כד״י ומפשיטין. (ס״ח) אבינא כד״י אבונא.

טוב ירושלים

לא כאן במגס כאן במזבח. ע׳ ק״ע ודברי׳ תמוהים דאיך נקטירם ע״ג המזבח במגס והרי יש חציצה בין האמורים למזבח ע׳ ובחי׳ ק״ס אנו בסוגיא כאן במגס מותר לערבם וכתי׳ בבבלי: וכאן ע״ג המזבח. כאן נ״ע פסקא יצאת כת ראשונה וישבה לה בחיל לא כן תני ר״ח כו׳ לתפלה ר״נ בשם ר׳ מנא כו׳ כצ״ל:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוות

א א מיי' פ"א מק"פ הלכה יח

קרבן העדה

הלכה א מתני' אלו דברים דוחין את השבת. לקמן בגמרא מפרש מנ"ל: שחיטתו וזריקת דמו. אי אפשר אלא ביום דכתיב ביום צוותו ביום ולא בלילה: מיחוי קרביו. בגמרא מפרש טעמא מאי: אין דוחין. דאפשר משתחשך: הרכבתו. על כתפיו להביאו דרך רה"ר לעזרה אע"פ שאינה אלא שבות דחי נושא את עצמו אינו דוחה דה"ל למיעבד מאתמול: וחתיכת יבלתו. של פסח להסיר מומו: רא"א דוחין. דסובר מכשירי מצוה דוחין את השבת: **גמ'** זו הלכה. שפסח דוחה שבת: מזקני בתירה. נשיאים היו: אפשר שיש ממנו תוחלת. אולי יש ממנו תקוה מסופקים היו שכיון שהוא בבלי מסתמא לא שימש כל צרכו כדאמרינן בתמיד נשחט שכן מעוטי הורה אך מפני הספק קראו לו: והלא כמה קרבנות כפסחים יש לנו שדוחין את השבת: אית תניי. היכא דתני באמר להן הלל והלא מאה פסחים יש לנו שדוחין את השבת: תמידין. שמקריבין בכל שבת שביהם הרי לחמישים שבתות בשנה מאה: תמידין ומוספי שבת. כדכתיב וביום השבת שני כבשים הרי ד' בכל שבת: ומוספי שבת של י"ט ושל ר"ח ושל מועדות. שאם חל ר"ה בשבת מקריבין מוספין דר"ח י"א ודר"ה עשרה וי"ט הראשון של חג חל ג"כ בשבת שלשים ובשמיני עצרת עשרה הרי כאן ס"א בשבת שבפסח י"א ולפחות שני ראשי חדשים בשנה בשבת הרי כאן ל"ד ואם חל עצרת בשבת יש כאן יותר ממאה: מה תמיד קרבן ציבור ודוחה את השבת. דכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד פי' לבד מעולת התמיד ש"מ דתמיד דחי שבת: שאין מחייבין על עשייתו כרת. כלומר אם לא עשה התמיד אין חייבין עליו כרת: שכן יש לו קצבה. הלכך ניתן שבת לדחות אללו: שהוא קדשי קדשים. עולה שהוא קדשי קדשים וכולה כליל: דו דריש בגד ועור. הנאמר בשרץ ובגד ועור הנאמר במת לגזרה שוה מה שרץ מטמא בכעדשה אף מת כן ומה מת מטמא באוהל אף שרץ כן. כך אם יהי' וכו' עד מיד הוא טהור ל"ג ליה הכא: אדם דן גזרה שוה. מעצמו לקיים תלמידו שקיבל מרבו דאין הפסד בדבר שהרי בלאו הכי הדין כן ואין גזרה שוה זו אלא לסמוך בעלמא: אדם דן קל וחומר מעצמו. אף על פי שלא קיבל מרבו: לפיכך משיבין. ומקשינן על הקל וחומר ואין משיבין על הגזרה שוה דה"ל כמאן דכתוב באורייתא: יבא עלי כך. אמר קללה אחת ואמר שתבא עליו אם משקר בעדותו שלא שמע כך מרבותיו שמעי' ואבטליון: מקנתרן. לשון קניטה ועליבה ועשה כן ללמדם מוסר שיזהרו להבא לשמש ת"ח בתמידות:

נעלמה

(פסחים סו ע"ב; שם סו ע"א; תוספתא פ"ד; שם טו ע"א; פסחים כו ע"א)

תורה אור

הלכה א מתני' *אלו דברים בפסח דוחין את השבת

א שחיטתו וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין הרכבו והבאתו חוץ לתחום וחתיכת יבלתו אינן דוחין רבי אליעזר אומר דוחין: **גמ'** *זו הלכה נעלמה מזקני בתירה פעם אחת חל ארבעה עשר להיות שבת ולא היו יודעין אם פסח דוחה את השב' אם לאו. אמרו יש כאן בבלי אחד והלל שמו ששימש את שמעיה ואבטליון יודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו. איפשר שיש ממנו תוחלת. שלחו וקראו לו אמרו לו שמעת מימיך כשחל י"ד להיות בשבת אם דוחה את השבת אם לאו. אמר להן וכי אין לנו אלא פסח אחד בלבד דוחה את השבת בכל שנה והלא כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה. אית תניי תני מאה אית תניי תני מאתים אית תניי תני ג' מאות מאן דאמר מאה תמידין מאן דאמר מאתים תמידין ומוספי שבתות מאן דאמר ג' מאות תמידין ומוספי שבתות של ימים טובים ושל ראשי חדשים ושל מועדות. אמרו לו כבר אמרנו שיש עמך תוחלת. התחיל דורש להן מהיקש ומקל וחומר ומגזירה שוה. מהיקש *הואיל ותמיד קרבן ציבור ופסח קרבן ציבור. מה תמיד קרבן ציבור דוחה שבת אף פסח קרבן ציבור דוחה את השבת. מקל וחומר מה אם תמיד שאין מחייבין על עשייתו כרת דוחה את השבת פסח שחייבין על עשייתו כרת אינו דין שידחה את השבת. מגזירה שוה נאמר בתמיד °במועדו ונאמר בפסח °במועדו מה תמיד שנאמר בו במועדו דוחה את השבת אף פסח שנאמר בו במועדו דוחה את השבת. (במדב' כח; שם ט) אמרו לו כבר אמרנו אם יש תוחלת מבבלי. היקש שאמר' יש לו תשובה. לא אם אמרת בתמיד שכן יש לו קיצבה תאמר בפסח שאין לו קיצבה. ק"ו שאמרת יש לו תשובה לא אם אמרת בתמיד שהוא קדשי קדשים תאמר בפסח שהוא קדשים קלין. גזירה שוה שאמרת שאין אדם דן גזירה שוה מעצמו. רבי יוסי בר רבי בון אמר בשם ר' אבא בר ממל אם בא אדם לדון אחר גזירה שוה מעצמו עושה את השרץ מטמא באהל. ואת המת מטמא בכעדשה דו דרש °בגד עור °בגד עור לגזירה שוה. (ויקרא יא; במדב' יט) *כך אם יהיה השרץ בידו של אדם אפילו טובל במי שילוח או במי בראשי' אין לו טהרה עולמית השליכו מידו מיד הוא טהור. ר' יוסה בי רבי בון בשם רבי בא בר ממל אדם דן גזירה שוה לקיים תלמודו ואין אדם דן גז"ש לבטל תלמודו. רבי יוסי בי רבי בון בשם ר' בא בר ממל *אדם דן ק"ו לעצמו ואין אדם דן גזרה שוה לעצמו לפיכך משיבין מק"ו ואין מושיבין מגזרה שוה. אע"פ שהיה יושב ודורש להן כל היום לא קיבלו ממנו עד שאמר להן יבוא עלי כך שמעתי משמעיה ואבטליון כיון ששמעו ממנו כן עמדו ומינו אותו נשיא עליהן. כיון שמינו אותו נשיא עליהן התחיל מקנתרן בדברים ואומר מי גרם לכם לצרך לבבלי הזה לא על שלא שימשתם לשני גדולי עולם לשמעיה ואבטליון שהיו יושבין אצליכם. כיון שקינתרם בדברים

נעלמה

פני משה

הלכה א מתני' אלו דברים בפסח דוחין את השבת. בגמרא יליף לה מג"ש דבמועדו נאמר בפסח במועדו ונאמר בתמיד במועדו מה תמיד דוחה את השבת דגלי קרא ביה בהדיא דכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד אף פסח דוחה את השבת והדר ילפינן מהאי גזירה שוה תמיד מפסח לענין דחיית טומאה מה פסח דוחה את הטומאה בצבור דכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש ודרשינן איש נדחה לפסח שני ואין צבור טמאי מתים נדחין לפסח שני אלא עבדו הראשון בטומאה אף תמיד דוחה את הטומאה: שחיטתו שא"א לשוחטו בלילה דביום כתיב ואגב תני נמי זריקתו ואע"ג דבלאו הכי לית ביה דחיית שבת שאינו אלא משום שבות: ומיחוי קרביו. שמקנח הקרבים שלא יסריחו ושלא יהא נראה כנותל את האימורין מתוך זבח מנוול כדקאמר הכא בגמרא: והקטר חלביו. ובכלל זה נמי הפשטו דג"כ דוחה את השבת לפי שאינו יכול להוציא את החלבים אלא אחר הפשטו את כולו מפני הנימין: אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין את השבת. שזה אפשר לעשות משתחשך: הרכבתו. להרכיבו על כתיפיו ולהביאו דרך ר"ה לעזרה וכן להביאו מחוץ לתחום אין דוחין את השבת דמצי למעבדינהו מע"ש: וחתיכת יבלתו. של הפסח להסיר ממנו מפני המום או אם יבלת בידו של הכהן ובגופו המעכב את העבודה אין דוחין את השבת דהו"ל למיעבדה מאתמול. ומתני' דהכא בלחה והא דתנינן בפ' בתרא דעירובין חותכין יבלת במקדש ההוא ביבשה מיירי שנפרכת ויבישה אפי' בכלי חותכה כדמפרשינן התם: **גמ'** זו הלכה נעלמה מזקני בתירה וכו'. בתוספתא פ"ד נשנית וקלת בשינוי הנוסחא: אפשר שיש ממנו תוחלת. לפי שבאותו הדור לא היו סומכין כל כך על הבבליים כדלקמן: והלא כמה פסחים. כלומר כמה קרבנות מצינו שדוחין את השבת: תמידין. של חמשים שבתות השנה: ומוספי שבתות של יום טוב וכו'. ובתוספתא גרים יותר משלש מאות קחשיב אף של יום טוב עצמן ואפי' אינן חלין בשבת. ודרך גוזמא קאמרי להו: כבר אמרנו שיש ממך תוחלת. בדרך בדיחותא דמהיכא נפקא לך בפסח גופיה: כבר אמרנו אם יש תוחלת מבבלי. שכל דבריו מופרכים הן: היקש שאמרת. ואין זה היקש ממש שאין משיבין עליו דלא מצינו בכתוב שהקשו אלא בבנין אב ובמה מצינו קאמרת ויש להשיב אם אמרת בתמיד שכן לו קצבה בכל יום ויום שני כבשים ותדיר הוא: עושה את השרץ מטמא באהל וכו'. דהוא דריש בגד ועור דגבי שרץ ודגבי טומאת מת לג"ש: כך אם יהיה שרץ בידו וכו'. כלומר וכ"ת אין הכי נמי דאפשר שהשרץ מטמא באהל הא לא מצית אמרת הכי שהרי זה ידוע היא לדרשא דדרשינן לקרא דנשא לבבנו אל כפים וגו' בשמים כדדרים ליה בהאי תלמודא לקמן בפ"ב דתענית בהלכה א'. וכי הפשר כן אית בר נש דנסיב ליביה וויהיב גו ידיה אלא מהו נישא נשוי ליבינן לכף ידינן ואח"כ אל אל בשמים כך אם יהיה השרץ בידו של אדם אפי' טובל במי שילוח או במי בראשית אין לו טהרה עולמית השליכו מידו מיד טהור. מדרש אגדה זו ככר שמעינן שאין השרץ מטמא באהל שמיד שהשליכו מידו במקומו היא טהור: כיון ששמעו ממנו כן. שאינו דורש הגזרה שוה מעצמו אלא כך הוא מקובל מפי שמעיה ואבטליון והם קיבלו איש מפי איש עד למשה מסיני: שהיו יושבין אצליכן. בירושלים כדאמרי' בפ"ג דיומא יאחר עד הלכו לבבל וקיבל הילל מהם:

הלכה

שנויי נוסחאות (ס"ו) שבת בד"ו בשבת. (זוכ"א) עמד בד"ו מסך. (זוכ"ג) דרוש בד"ו דורש. (סוכ"ז) מחייבין בד"ו חייבין. (סול"ח) בן בד"ו בי. (סול"ט) לדון בד"ו לדין. (סו"ג) מושיבין בד"ו משיבין.

טוב ירושלים

הרכבתו והבאתו חוץ לתחום אינו דוחה. כ' רש"י דה"ל למעבד מאתמול. ומינה דכל שהיה יכול לעשות אתמול א"ד. וכמש"ל סוף פ"ה בחתיכת יבלתו. ומזה כ' טעמא דתחומין נ"ד י"ש ועי' מהרש"א כתובות ז' א' ומשום דאפשר מעיו"ש. וס"ל מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ש וה"נ לגר"א ר"פ דשבת דחי. ועי' בדרו"ח כאן נ"ג ב' וגה' ח"ס חא"ח סי' קי"ט קנ"ב. ולכמש"ל יותר:

הלכה א נעלמה מזקני בתירא אם פסח דוחה שבת. לכאורה י"ל דתוכח דפסח דוחה שבת מהא דלא ילין חלב חגי עד בוקר. דעכ"ל כשחל פ"ד וכבבלי י"ט ב' ולא כמש"ל כאן דמיירי בעבר וסבירא וכמו שהעירו המפרשים אך נ"ל דכבר טעית האחרונים לדברי הריב"א דאם הבערה ננאו יצאת ניכא ביו"ט שום איסור א"כ מנ"ל לבבלי שבת קי"ד א' דפליגי בנדרים ונדבות קרובין ביו"ט דלמא בשבת"ה לחלק או ננאו יצאת ור"ע לשיטתיה ע"ש. וי"ל דבאמת איכא נמי כיבוי בט"ג דהא קיי"ל דצריך להקטיר האמורים באותו יום וכמ"ש ר"ש בא ורבה כמה חיבוב מצוה בשעתם וא"כ בהקטרה איכא כיבוי כמ"ש בבבלי ביצה כ"ע א' מ"ד בפרא הגומרי. ורק י"ל בהבערה מתוך לשי' הרמב"ם דרק בשוגג והבערה וא"כ י"ל בהבערה מתוך ורק משום כיבוי אסור. אבל לפ"ז נימא דפליגי בכיבוי ומג"ל בט"ג קרביו"ם. וה"נ לק"מ ק' הגמ' מהא דלא ילין ח"ח ע"ב דהא בהקט"א איכא הקטרה דסוף הבערה וא"כ י"ל מתוך. ולכפ"רה ראים מזה למש"כ הפנ"י ביצה י"ב א' דבנו"ל ג"ם מתוך דתורה מפסס להדיא רק י"ל דמשום כיבוי אסור הנ"ל במנחות כ"ו ב' מבעיא לן אברים שסדר וסידר עליהם המערכה כו' עמ"ה וא"כ אם נ"ב על דווקא. י"ל דמבכ"ע בלא כיבוי וא"כ מותר ביו"ט דבהבערה א' מתוך וכיבוי ניכא. ול"פ מידי

יש

נעלמה הלכה ממנו. *אמרו לו מה לעשות לעם ולא הביאו סכיניהם אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הניחו לישראל אם אינן נביאים בני נביאים הן. מיד [א] כל מי שהיה פסחו טלה היה תוחבה בגיזתו גדי היה קושרה בין קרניו נמצאו פסחיהן מביאין סכיניהם עמהן כיון שראה את המעשה נזכר את הלכה אמר כך שמעתי משמעיה ואבטליון. ר' זעירה בשם ר"א כל תורה שאין לה בית אב אינו תורה. תמן *תנינן [ב] רכב עליה נשען עליה נתלה בזנבה עבר בה את הנהר קיפל עליה את המוסירה נתן טליתו עליה פסולה. אבל קושרה במוסירה עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק פרש טליתו עליה מפני הזבובין כשרה. זה הכלל כל שהוא לצרכה כשרה לצורך אחר פסולה. הדא ילפה מן ההיא [ג]וההיא ילפה מן הדא הדא מן ההיא שאם תלה בה סכין לשוחטה כשרה וההיא ילפה מן הדא שכל עבודה שהיא לשם קדשים אינה עבודה. ויתיר להן ע"י חולה אלא כר' אימי. ואפילו תימר כר' סימון כשם שנעלמה זו נעלמה זו. א"ר אבון והלא א"א לשני שביעית שיחול י"ד להיות בשבת. ולמה נתעלמה הלכה מהן [ד]כדי ליתן גדולה להלל. א"ר מנא אנא שמעית מר' יודן ומן כל רבנין מפני מה נוהגין ב"ד שלמטן בכבוד שלא ירבו המחלוקת בישראל. *שלשה הניחו כתרן בעה"ז וירשו חיי העה"ב ואילו הן יונתן בן שאול ואלעזר בן עזריה וזקני בתירה. יונתן בן שאול אמר רבי לא אפילו נשיא מאחורי הקוריין יודעות היו שדוד עתיד למלוך. אלעזר בן עזריה תניין הוה לית לך כהדא דזקני בתירה דשרין גרמון מן נשיאות ומניני נשיא. רבנין דקיסרין אמרין אף רבי חנינה דציפורין לרבי מנא. אמר רבי יושוע בן קבסיו "*כל ימי הייתי בורח מן השרר' עכשיו שנכנסתי כל מי שהוא בא ומוציאני בקומקום הזה אני יורד לו. מה הקומקו' הזה כווה ומפציעו מפחם בו כך אני יורד לו. אמר רבי יוסי בי רבי בון ח"ו דהוה בעי לה אלא דהיה אמר מאן יימר לי דחורן מקדש שם שמיא דכוותי. על ג' דברים עלה הלל מבבל. [ה]טהור הוא *יכול יפטר וילך לו תלמוד לומר וטהרו הכהן. אי וטהרו הכהן [ו] יכול אם אמר הכהן על טמא טהור יהא טהור ת"ל

פני משה

הלכה זו שמייתי ושכחתי וכו'. מכאן עד כדי ליתן גדולה להלל כתוב לעיל פרק רבי אליעזר דמילה בהלכה א' ושם פירשתי: בבית דין שלמטן בכבוד. בבית דין של הנשיא: שלא ירבו המחלוקת בישראל. שזה יאמר כך וזה כך ולפיכך חולקין ג"כ כבוד לכל בית דין ובית דין בישראל מפני המחלוקת: יונתן בן שאול. לדוד. ואלעזר בן עזריה. לר' גמליאל לאחר שחזרו ומינו אותו ורבי אליעזר בן עזריה עבר מנשיאותו: יונתן בן שאול אמר ר' אילא אפי' נשים וכו'. כלומר אינן שוין הן מאי דהשיב להני כולהו שיונתן בן שאול כיודע בעצמו היה שהגדולה היא לדוד מה' שאפי' הנשים היושבות מאחרי הדליעים ללקטן יודעות היו שעתיד דוד למלוך. וכן ראב"ע לא מחל על כבודו מכל וכל אלא תניין הוה השני אחר ר"ג שכך אמרו ר"ג ידרוש וכו' ואח"כ ר"א בן עזריה: לית לך. שהניחו כתרון מכל וכל אלא כהדא דזקני בתירא שהניחו והורידו עצמן מהנשיאות ומינוהו נשיא להלל: אף ר' חנינה דציפורין לר' מנא. שהיה ר"ח ראש ישיבה בציפורי ומחל על כבודו ומינוהו לר' מנא: בקומקום הזה. שהוא רותח ומפליע ומפחם למי שנוגע בו: כך אני יורד לו. וכלומר בכל מיני תחבולות אני עומד כנגדו: חס ושלום דהוה בעי לה ר' יהושע בן קבסיו. מפני הכבוד והגדולה אלא שכך היה רגיל לומר מאן יימר לי שאיש אחר יותר ראוי לכך ויקדש שם שמים כמוני לפי שהנסיון בגדולה הרבה הוא. וכמו שבעו"ה מלוי הוא בדורות הללו כשעולין לגדולה מהללין שם שמים בסתר ובגלוי: על ג' דברים עלה הלל מבבל. כלומר שלשה דברים הללו היה בידו מבבבל ועלה לא"י לדרוש להם. לפי שבארץ ישראל הן נוהגין אלא שע"י מעשה אירע לו זה ג"כ שדרש בדהיית שבת לפסח מפי שמעיה ואבטליון: טהור הוא וטהרו הכהן. כתיב גבי נגע הנתק ודריש דאי הוה כתיב טהור הוא לחוד יכול יפטר ממנו הכהן וילך לו והוא טהור תלמוד לומר וטהרו הכהן עד שיטהרנו הכהן ויאמר טהור ואי הוה כתיב וטהרו הכהן לחוד יכול מכיון דבאמירת הכהן תליא מילתא אפי' אם אמר על טמא טהור יהא טהור מגזירת הכתוב ת"ל

קרבן העדה

נעלמה הלכה ממנו. שהיו דברים של יוהרא וכל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו ונעלם ממנו דין הבאת סכין: שלא הביאו סכיניהם. מערב שבת לעזרה אם מותרים להניחן על הצאן שהוא מחמר כלאחר יד שאין דרך הצאן לשאת משא ושרי מדאורייתא ואינו אלא שבות ובמקום מצוה כגון כאן דמעכ' שחיטת פסח לא גזרו או דלמא העמידו דבריה' במקום כרת: בני נביאים הן. וידעו איך לעשות: גדי. שזי' פסחו גדי שאין לו צמר הי' קושר סכינו בין קרניו של הגדי: מכר הלכה. שכך שמע מרבותיו שמותר לעשות כן: שאין לה בית אב. כלומר שלא קיבלה מרבותיו אינה תורה ואין לסמוך עליה לכן אמר שכך קיבלה מרבותיו לא"א כל תורה שאין לה ענין ודוגמא ממקום אחר אע"פ שהוא הל"מ קרוב להשתכח ולהכי אע"פ שהיה הדבר קבלה ביד הלל אפ"ה היה דורש היקש וגזירה שוה והראשון כ"ל: תמן תנינן. בפרה פ"ב: רכב עליה. על הפרה: עבר בה נהר. אחז בזנבה ונסתייע בה כשעבר את הנהר: קיפל עליה את המוסרה. החבל שקושר אותה בו קפלו ונתנו על גופה: נתן טליתו עליה פסולה. שנאמר בפרה אשר לא עלה עליה עול ונא' בעגלה ערופה אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודה פסולה כעול אף עול האמור בפרה עשה שאר עבודה פסולה כעול אבל לצרכה כשרה דלא הוי דומיא דעול: הדא ילפי וכו'. כלומר פרה ילפינן מפסח ופסח מפרה: הדא ילפי מהאי. פרה ילפי מפסח שאם תלה בפרה סכין לשחוט בה כשרה ולא מיקרי עול דהו"ל לצרכה: ההיא. פסח ילפינן מפרה שכל עבודה שהיא לשם קדשים כמו פרש טליתו עליה דלא מיקרי עול בפרה ה"ה דלא מיקרי עבודה בקדשים: ופריך ויתיר להן ע"י חולה. היה לו לב"ה להתיר להן להביא הסכינים ע"י חולה דהיינו שורות בני אדם: אלא כרבי אימי. דאמר בפרק רבי אליעזר דמילה דאסור להביא ע"י חולה: אפילו תימר כרבי סימון. דמותר לעשות חולה אפילו לדעת והא דלא התיר להן הלל שאף דין זה שמותר לעשות חולה נעלם מהלל כשם שנעלם ממנו שמותר לתחוב בצמר ובין קרניו: ה"ג והלא אי אפשר לשני שבועות שלא חל ארבעה עשר להיות בשבת. וה"פ והלא אי אפשר לב' שמיטות שהן י"ד שנה שלא יחול בהן ערב פסח בשבת וכיון שזמן קצר הוא אין נעלם ונשכח מכל ישראל דין זה דפסח דוחה שבת: ומשני כדי ליתן גדולה להלל. שיודע מה שלא ידעו כלם ויהיה נשיא בישראל: ומפני מה נוהגין בית דין שלמטן כבוד. כלומר מפני מה נוהגין הגדולים כבוד בבית דין שלמטן מהן: שלא ירבו מחלוקת בישראל. שכל א' יאמר אני גדול מב"ד פלוני נמצא בטל כבוד התורה והמחלוקת מתרבה: יונתן בן שאול. שהיה גדול שבאחיו ולו משפט המלוכה ואמר לדוד אתה תמלוך ואנכי אהיה לך למשנה: ואלעזר בן עזריה. שלאחר שמינוהו לנשיא במקום רבן גמליאל חזר ונסתלק והחזירו לר"ג: וזקני בתירה. שנתנו נשיאתן להלל: אפילו נשיא וכו'. דברי יונתן לא היו חידוש כל כך שאפילו הנשים היושבות אחורי האריגה ידעו שדוד ימלוך על ישראל: אלעזר בן עזריה. נמי אינו חידוש כל כך: תניין הוה. דגאי היה בדבר בתחלת הקבלה אימתי שירצה יחזירוהו לר"ג א"כ הוא היה השני שלא העבירו מכל וכל אלא ר"ג שתי שבתות ור"א ב"ע שבת שלישי א"כ תנאים היה שיחזור לנשיאות לאחר מיתת ר"ג: לית לך. חידוש וענוותן כענוותן בני בתירה שהתירו עצמן מן הנשיאות ומינוהו להלל לנשיא: אף ר"ח דציפורין. שנתן שררותיה לרבי מנא שהיה גדול ממנו והיה עני: בקומקום הזה. הוא סיר נחושת שמחממין בו המים על האש: אני יורד אותו. כלומר רודף אותו: מה הקומקום הזה כשהוא נופל על האדם נכוה בו בחמין שבתוכו ומפליעו פלעים מכובד הקומקום והוא משחירו משחרורית הפחם שנדבק בהקומקום: כך אני יורד לו. בכל מיני רדיפות: חס ושלום. שהוא רוצה בהשררות לשם התפארות לכך הוא רודפו אלא לשם שמים שאמר מאן יימר שאיש אחר שיבא במקומו יקדש שם שמים כמותו: על ג' דברים עלה הלל מבבל. כלומר שלשה שאלות היה לו לשאול משמעיה ואבטליון: טהור הוא. בנגע הנתק כתיב נרפא הנתק טהור הוא וטהרו הכהן: יכול יפטר וילך לו. כשיראה שהנגע טהור לא יאמר כלום אלא ילך לו: ת"ל וטהרו הכהן. שצריך שיאמר הכהן טהור אתה: אי וטהרו הכהן. אילו לא כתיב אלא וטהרו הכהן הייתי אומר אפי' אומר הכהן על טמא טהור יהא טהור.
ת"ל

עין משפט נר מצוה

ב
א מיי' פ"א מק"פ הל' יט
ג
ב מיי' פ"א מפרה הלכה ז
ד
ג מיי' פ"ש מטומ"את צרעת הלכה ג

מסורת הש"ס

שבת פ"ים ס"א
פרה פ"ב מ"ג
פי' כ"ע פ"ט פ"א
מנחות קט פ"ב
ויקרא יג
ת"כ תזריע פ"ז

גליון הש"ס

[א]עי' תוספת פסחים סו ע"ב ד"ה והא: [ב]עי' בשו"ת הצמ"ץ ח"א סי' קט:

ציון ירושלים

[ג]כל ימי הייתי בורח מן השררה. עי' תוס' מנחות קט ע"ב שכתבו בשם ר"ת שבגיס כמפי ... ומהתימה שלא הביאו מכאן והגאון מוהר"י פיק ליין אבות דר"נ פ"י ולא זכר מכאן:

שנויי נוסחאות (סו"ו) הלכה בד"ו ההלכה. (סו"ח) ר"א בד"ו רבי אלעזר. (סו"ס) אינו בד"ו אינה. (סוס"ו) הדא מן בד"ו הדא ילפא מן. (סוכ"ז) ב"ד בד"ו בב"ד. (סול"א) דשרין בד"ו דשרון. נשיאות ומניני בד"ו נשיאותא ומניניה. (סול"ג) קבסיו בד"ו קבסי. (סול"ו) דהיה בד"ו דהוה.

עמודי ירושלים

דרי' אליעזר בן עזריה תנאי הוי כו'. סיפא מרפא וסקה"ע בפי' א' פירשי שהיה תנאי אלו שבאם שיפצו לר"ג יחזירוהו וע"פ שא"כ איך אמרו בש"ס ברכות (כ"ח א') נעברי נמירי מעלין בקדש ואין מורידין הא תנאי מועיל בדבר שבקדושה שיוכלו להורידו כמבואר בסוס"ע א"ח (סי' מ"ב) ובכמה דוכתי. וראיתי בתי' המאירי למס' אבות בפתיחה שהביא הירושלמי הזה וכ' וז"ל א"ר אילא יונתן בן שאול אפי' נשים יודעות שדוד עתיד למלוך ראב"ע אישתייר ליה תנין לר"ג כלומר שנשאר לו שני לר"ג אחר שהחזירוהו לר"ג עכ"ל וזה כפי' הקה"ע בפי' השני וכן נכון:

טוב ירושלים

י"ל דבלא"ו כ' התוס' דלר"ע פליג א"ב ס"ג י"ל דלר"ע נשי' דס"ל בבבלי ס ב' דלא"א מתוך פליג שפיר וגם אי נימא על בסמוך דוקא א"כ איכא בינ' א"כ מה"ב איכא חלוק יו"ם נשי' ודרי"ם דס"ל לקמן רפ"ז על דוקא וכן נשי' דר"ע דס"ל על בסמוך ליכא בינו איכא בנערם. אבל אם בבערה לגי"ל וס"ל מתוך וס"ל על נ"ד ע"ע רק בסמוך נמי א"כ הך ולא עו"ח ביו"ם ממעם בשירה ע"ע ממש ומ"מ יגור בלא בינוי והרי ולק"מ. וא"כ שפיר לא הוכיחו ב"ב מוס דספד"ם דאולי נשי' דס"ל לקמן רפ"י דבין תמן בין מלה הוא אסור בע"ם וע' בבלי ק"ח א' ובם' ב"א שם ובהרי ב"ב כ"ל דאם שחם להב"פ מצות כבר א"כ בע"כ ס"ל נ"ח על חמץ היינו כר"ל על בסמוך וא"כ אין איסור כלל דו"ע דס"ל כבערה לגי"ל או דא' מתוך ובינוי ליכא וע"כ לא ידעו דספד"ם. וי"ל דהלל לעצמו ידע דד"ם דאזיל לשיטתו דס"ל דצריך לכרוך פסח מו"מ כבבלי קט"ו א' ע"כ ס"ל על ממש א"כ מוכח משם דלא ילין דספד"ם ורק נשי' דבב"ב הולך למודים אחרים לו"ם כלום יש תולה מבבלי. כלומר רק לשיטתו הוא דשכם.

וגם

תלמוד לומר טהור הוא וטהרו הכהן על זה עלה הלל מבבל. כתוב אחד אומר °וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר וכתוב אחד אומר °מן הכבשים ומן העזים תקחו *הא כיצד צאן לפסח וצאן ובקר לחגיגה. כתוב אחד אומר °ששת ימים תאכל מצות וכתוב אחד אומר °שבעת ימים מצות תאכלו *הא כיצד ששה מן החדש ושבעה מן הישן ודרש והסכים ועלה וקיבל הלכה: מיחוי קרביו. *א"ר יוחנן °כל פעל ה' למענהו שלא יהא נראה כנוטל אימורין מתוך מזבח מנוול. תני רבי ישמעאל א הפשיטו דוחה את השבת. *תני ר' ישמעאל בנו של יוחנן בן ברוקה אומר בשבת היה מפשיט את החזה מ"ט דרבי ישמעאל שלא יהא נראה כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול. מה עבד לה רבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה מתוך שהוא הופכו אינו כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול. *א"ר יוחנן ר' ישמעאל ור' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אמרו דבר אחד כמה דרבי ישמעאל אמר מובחר דוחה אין מובחר מן המובחר דוחה כך ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר מובחר דוחה אין מובחר מן המובחר דוחה. אין תאמר מובחר הוא יקרענו ויוציא אימוריו. *א"ר יוסי בי רבי בון לא אתייא אלא כרבי שמעון דתני הגורד הקודח הקוצץ כל שהוא בשבת חייב רבי שמעון בן אלעזר אומר הגורד עד שיגור כל צרכו הקודח עד שיקדח כל צרכו הקוצץ עד שיקצוץ כל צרכו והמעבד את העור עד שיעבד כל צרכו. אמר רבי יעקב בר אחא לא אתייא אלא כר"ש דר"ש לא עבד מקצת מלאכה ככולה ורבנן עבדין מקצת מלאכה ככולה. וקשי

(דברים טז) (שמות יב) (דברים טז) (שמות יב) (משלי טז)

תורה אור

קרבן העדה

ת"ל טהור הוא וטהרו הכהן: צאן ובקר לחגיגה. הבאה עם הפסח: ששה מן החדש. שלאחר שהקריב העומר בט"ז יכול לאכול כל ששה ימים מצה מן החדש ומן הישן כל שבעה: למענהו. לכבודו: ה"ג מתוך זבח מנוול. כלומר שהוא עדיין בעורו: הפשיטו דוחה שבת. דסובר רבי ישמעאל שהיו מפשיט את כל הבהמה: ה"ג מפשיט עד החזה. מתחיל מרגליו האחרונים ומפשיט את החזה כדי להוציא האימורין שהקטר חלבין דוחין את השבת ותו לא מפשיט עד הורת' דלורך הדיוט הוא: מה עביד לה וכו'. כלומר מ"ט דריב"ב הא לאו לורך הדיוט הוא אלא לורך גבוה וכדר' ישמעאל: מתוך שהוא הופכו. ומתחיל להפשיט מלמטה וכדפריסית: כמה דרבי ישמעאל אמר וכו'. דתנן במנחות ריש פ"ו רבי ישמעאל אומר עומר היה בא בשבת משלש סאין ובחול מחמש וטעמ' משום שיה' העשרון מובחר טרחינן בשבת אבל שיהא מובחר מן המובחר אין מחללין השבת ואלו בא מג' סאין לא היו רשאין לנפות הרבה אחר הסמיכ' אחר שכבר הוא מובחר והלכך בא מחמש ויוצא מיד עישרון סולת נקי: כך ר"י בנו של ריב"ב אומר דמובחר דוח' דהיינו להקטי' האימורין בשבת אע"ג דיכול להקטירן בערב אבל להפשי' כולה שלא יהא נראה כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול אינו דוחה: ופריך אין תאמר מובחר הוא: כשהוציא אימוריו אפילו בשבת נ"ל הפשט' כלל יקרענו ויוצי' אימוריו וקשיא לר"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקה למה מפשיטו כלל: הגורד. לאחר שנגמ' הכלי לריך לגרדו וזהו גמרו נ"א הגורד כלונסו' או קלפים דהוה תולדה דממחק: הקודח. טוקב עץ או אבן ואפי' אינו נקוב אלא קצת שאינו עובר לעבר השני שבכותל: והקוצץ. עצים או מה שאינו לריך לכלי: אר"י בר אחא וכו'. כלומר וכן אר"י בר אחא לא אתיא אלא כר' שמעון דלא עביד מקל' מלאכ' ככולה נמלא כשמפשיט עד החזה אינו אלא שבות וכדי שלא יהו נימין של למר מדובקין באימורין מותר לעשותו: וקשיא

פני משה

ת"ל טהור הוא וטהרו הכהן עד שיהא בו סימן טהרה ויאמר הכהן טהור הוא. ועל זה עלה הלל מבבל לדרוש להם וללמדם: כתוב אחד אומר וכו'. הא כילד. הלא אין הפסח בא אלא מן הצאן דרוש ביה הכי צאן לפסח ואו צאן או בקר לחגיגה הבאה עמו: כתוב א' אומר ששת ימים וכו' הא כילד. אלא דרש ביה ששה מן החדש לפי שהעומר שהוא קרב בי"ו הוא שמתיר לאכול מן החדש וביום הראשון א"א מן החדש: ומן הישן אתה מולא שבעת ימים: ודרש. מעלמו לשלשה דברים הללו והסכים להלכה ועלה לא"י לדרוש כן: וקיבל הלכה. בני א"י קיבלו ממנו גם כן להלכה שכך קיבל ג"כ מפי שמעיה ואבטליון: מיחוי קרביו. מאי טעמא דחייא שבת: אמר ר' יוחנן משום שנאמר כל פעל ה' למענהו שלא יהא נראה וכו'. אם לא ינקה וימחה את הקרבים: הפשיטו דוחה שבת. כדמפרש טעמא לקמן שלא יהא נראה וכו'. שאם אינו מפשיטו את כולו ידבקו הנימין ונראה כנוטל מזבח מנוול: בשבת היה מפשיט את החזה. כלומר עד החזה בלבד ולא הותר להפשיט את כולו: מה עבד לה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. וכי לא חייש לטעמא דרבי ישמעאל דקאמר דאיהו ס"ל מתוך שהוא יכול להופכו להפסח ואינו מראה החלק שלא הופשט א"כ הופשטו ונוטל אימוריו מלד השני שהיא פתוח אינו נראה כנוטל מתוך זבח מנוול לפי שאין נגלה נטילתו: אמר ר' יוחנן ר' ישמעאל ור' ישמעאל בנו של ריב"ב אמרו דבר אחד. כלומר אע"ג דפליגי לדינא דלמר הפשט כולו דוחה שבת ולמר אין הפשטו בשבת אלא עד החזה מכל מקום לענין טעמא דכל חד וחד מטעם דבר אחד הוא כדמסיק ואזיל: כמה דר' ישמעאל אמר מובחר דוחה וכו'. כלומר דלכ"ע דבר שהוא מובחר בלבד הוא שדוחה את השבת אבל לא יעשה בשבת מובחר מן המובחר ובזה אמרו דבר אחד אלא דלר' ישמעאל הפשט כולו מובחר הוא דקרי ליה שהוא מובחר יותר מאשר היה קורעו בלא הפשט כלל ומוליא את אימורין שאפשר שידבקו בהן הנימין וא"כ מותר להפשיט את כולו אבל לא יפשיט כדרך הפשטו בחול שמפשיטו כולו בפעם אחת שזהו מובחר מן המובחר ואינו דוחה שבת אלא מפשיטו חתיכות חתיכות ולר' ישמעאל בנו של ריב"ב הפשט כולו מובחר מן המובחר קרי ליה ואפילו מפשיטו חתיכות ואסור והפשטו עד החזה מובחר קרי ליה וזהו שדוחה השבת לדידיה ורבי יוחנן הא קמ"ל דלא תימא לפרש אליבא דרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דאפי' דבר שהוא מובחר בלבד אוסר בשבת כדמסיים ואזיל: אין תאמר מובחר הוא יקרענו ויוליא אימוריו. כלומר שאם תאמר לפרש לסברת ר' ישמעאל בנו של ריב"ב דאף בדבר שמובחר הוא פליג א"כ הכי הוה מיבעי ליה למימר יקרענו בלא הפשט כלל ויוליא אימוריו אלא מדמתיר להפשיטו עד החזה ש"מ דסבירא ליה דאף הנקרא מובחר לדידיה מותר וכ"מ בעלמא דבדבר שהיא מלוה מתיר הוא בשבת אפי' לעשותו מן המובחר: אמר רבי יוסי בר' בון. אהן חזינן דלאו היינו טעמיה דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה כדמפרש ר' יוחנן אלא דלא אתיא סברא דידיה אלא כר' שמעון דלקמן: דתני. בתוספתא דשבת פ' י"ב ומייתי לה לעיל פ' הבונה הלכה א' לאוקי מתניתין דהתם דלא כר' שמעון דהתוספתא וכן הא דלקמן: הגורד. שמגרר את העץ להחליקו: והקודח וכו'. אפי' כל שהוא בשבת חייב: ר"ש אומר וכו'. גרסי' כדתני בתוספתא וכן הובא שם דר"ש ס"ל עד שיגמור כל צרכו וכדמפרש ואזיל. וכן אמר רבי יעקב בר אחא דרבי שמעון לא עביד מקצת מלאכה ככולה לענין חיוב בשבת. ורבנן ס"ל כסתמא דמתניתין דהתם הקודח כל שהוא חייב וה"ה לאינך וה"נ לר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה הכא דכר"ש הוא דס"ל ולפיכך לא יפשיטנו אלא עד החזה דאין כאן אלא מקצת מלאכה ור' ישמעאל דהוא ת"ק כרבנן דהתם ס"ל דעבדין מקצת מלאכ' ככולה והואיל והותרה שבת בפסח מקצת מלאכה וכולה מלאכה חדא הוא וקשיא

מסורת הש"ס: פסחים ג ע"א · מנחות כו ע"א · שבת קטו ע"ב · תוספתא פ"ד · מנחות כג ע"ב · שם פי"ג ה"א

עין משפט נר מצוה: א מיי' פ"א · תק"פ

רידב"ז

תני ר"י הפשיטו דוחה את השבת וכו' מה עבד לה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה מהוך שהוא הופכו אינו כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול. אר"י ר' ישמעאל ור' ישמעאל בנו של ריב"ב אמרו דבר אחד כמה דר' ישמעאל אומר מובחר דוחה אין מובחר מן המובחר דוחה כן רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר מובחר דוחה אין מובחר מן המובחר דוחה פי' כההיא דאיתא מפורש במס' מנחות ר"פ ר"י אמר רבה ר"י ורבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד כמו דר"י א"ל דהעומר בא בשבת מג' סאין אע"ג דהשיבא טפי יותר מה' מ"מ מכיון דאפשר לן במובחר לא טרחינן תו במובחר מן המובחר כן נמי רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל ג"כ אין מובחר מן המובחר דוחה [וזה כפי' הק"ע ז"ל הסוגיא מפורשת היא בר"פ העומר ביו"ש] וס"ל דאף דר"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל מתוך שהוא הופכו אינו כנוטל אימורין מתוך זבח מנוול. מ"מ אין זה מובחר מן המובחר אך דס"ל דאין מובחר מן המובחר דוחה שבת. ובזה פליגי ר' ישמעאל ורבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דר"י ס"ל דהפשיט כולו מובחר הוא ור"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל דהפשיט כולו אין זה מובחר אלא מובחר מן המובחר וע"כ לא קשה מר"י אר"י דהעומר דהכא ס"ל דהפשיט כולו דוחה שבת ובעומר ס"ל דאין מובחר מן המובחר דוחה שבת ז"א משום דס"ל דהפשיט כולו הוי מובחר ובזה פליגי דרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל דזה הוי מובחר מן המובחר ור"י ס"ל דזה הוי רק מובחר ומסיים ואזיל אין תימר מובחר הוא דלכו"ע מובחר הוא דאף לרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה נמי רק מובחר הוא ולא מובחר מן המובחר ופליג עם ת"ק בזה דת"ק ס"ל דמובחר דוחה שבת ואיהו ס"ל דאין מובחר דוחה שבת ז"א כדמסיק יקרענו ויוציא אימוריו כלומר דהאיך מותר לו הפשט כלל עד החזה יקרענו ויוציא אימוריו דנהי דע"כ הקרבת אימורין דוחה שבת משום חביבא מצוה בשעתא כדאיתא במס' פסחים דף ס"ח ע"ב אבל הפשטה עד החזה יהא אסור דהא אין מצוה מן המובחר דוחה שבת אלא ע"כ דרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה לא פליג עם הת"ק במצוה מן המובחר וס"ל ע"כ דדוחה שבת מצוה מן המובחר ע"כ מותר להפשיט עד החזה אבל להפשיט כולו כיון שהוא הופכו אינו נראה כנוטל אימורין מזבח מנוול א"כ לא הוי הפשטת כולו אלא מובחר מן המובחר ובזה פליג את"ק דקחשיב להפשטת כולו מצוה מן המובחר ואיהו ס"ל דהפשטת כולו לא הוי רק מובחר מן המובחר ולא דחי שבת ע"ז אמר ר"י בר"ב לא אתיא אלא כר"ש פי' דלעולם אימא לך דרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה פליג את"ק גם במצוה מן המובחר וס"ל דאין דוחה שבת רק גוף עיקר המצוה ומצוה בשעתא ולא מובחר המצוה דמובחר אינו דוחה מלאכה דאורייתא ובזה פליג את"ק דת"ק ס"ל דמובחר דוחה שבת וע"כ מפשיט את כולו ואיהו ס"ל דאין מצוה מן המובחר דוחה שבת

שנויי נוסחאות (פוי"א) מזבח גד"ו זבח. (סוכ"ה) והגורד גד"ו הגורד. (סוכ"ה) הג רד גד"ו הגורד.

טוב ירושלים

ובזה מיושב קו' תוס' ס"ח ב' מנ"ל לר"א דמכשירי פסח ד"ם דמתיר קרא ני' רק לפסח נופא. די"ל ר"א שמותי הוא כמ"ש בנילה פ"א ה"ד ושם ס"ס סכ"ב ס"ל לב"ש דאסור להדליק נר של בטלה ביו"ט וכי' תוס' שם כ"נ א' דס"ל הבערה לא"י א"כ לפי' ב"ש דלס"ל נמי מתוך כמש"ש בבבלי י"ב א' מוכח כבר דפל"ש מהך דלא ילין וא"כ במועדו למכשירין. [ועוי"ל דר"א אזל לשי' דס"ל דמועד לאוך ממלרים אתה שורף וכמ"ש בבבלי ברכות פ' א' וקי' כא את"ק ביו"ט. ובע"כ נ"ע דמיירי כשחל בשבת ע"ש דמותר לשרוף ביו"ט טתר דידיה כד"מ ורש"י שבת קכ"ג א' ופ' מלוהים לס"א מגילה]: ואמנם נ"מ נ"ל די"ל דב"ב ידעו דפל"ש רק מיירי כשחל בשבת וגם בא בטומאה דבתרווייהו נ"י דלחו וכבר דרכתי בדרך זו בא' מדרשותי וכעת נ"ל להוסיף דמסכ"ל שטמא יאכל בשר קדשים מלד דפסח דוחה נ"ת דעדיין לא א"ש כשחל בשבת דלא איכא נמי בעבורו דחיית שבת דבנ"ז י"ל דד"ם אבל כיון שבא בטומאה א"כ יערך כדחות כולהו. ונ"ע דב"ב נסתפקו ג"כ לס"מ דס"ל לר"ם דנכים בפסח רשות ע"ל רפ"ח וא"כ מנ"ל לשחוט גם על נסים בשבת כיון דהוא רשות חם ל"ל ללמוד מהגיד דד"ם דס"כ דהוא ק"ו ואינו שייך לנסים אבל פסח לנסים מנ"ל. ויל"ד ליסנא דקרא במדבר פ' א' ב' ויעשו בנ"י את הפסח במועדו והא"כ ויעשו את הפסח בראשון כו' וכבר קי"ל בני ולא בנות וא"ם דאו שיה בשבת כדמוכח מעשר עפרות שנפל אותו יום וא"ל ספיר דייק ויעשו בני"ם ואו היו נשים ספילות לישראל אבל בפ"ע י"ל דאסורות לשחוט. וזה נ"ע דלי' בשאלת ספמליס למה נגרע לבלתי סקריב את ק"ה במועדו בתוך בנ"י וכבר אמרנו בס"ד דכותם די"ל עלל"ת אבל ז"א דכיון דמוכח שחל בשבת א"כ ודאי נגרעים הם מאחרים דאיכא נמי דחיית שבת ומנ"ל דדחי כלהו. אבל ע"ו דייקו ליסנא למה נגרע להקריב אף במועדו עכ"פ "בתוך" בנ"י. אה"נ דאסורים אנו להקריב בפ"ע אבל מ"מ בצרוף אחרים אה"נ דיכול להקריב דל"ם טמר עוד משום דה"ם דנר לאחד נר למאה וא"א לכ"ב בלא שהיסה:
[מהצאן ובקר לחגיגה. נתוסף מלת צאן מה שאינו בבבלי. אולי אתייצב על משמרתי

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"י משבת הלכה יח

וקשי על דרשב"ג אילו נטל לקצור ולא קצר שמא כלום. אמר רב אתייא דרשב"ג כרבי יהודה *דתני השובט והמקטקט על האריג א הרי זה חייב מפני שהוא כמיישב בידו והכא מפני שהוא כמיישב בידו: ׳והקטר הלביו. °לא ילין חלב הגי עד בוקר *ואימורי חול קריבין ביום טוב. *א"ר אבהו קיימתיה בשחל ארבעה עשר להיות בשבת. רבי יונה בעי אם בשחל ארבעה עשר להיות בשבת אין הגיגה באה עמו. אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תלין והבא הקריבהו מבעוד יום שלא תבא לידי בל תאחר. א"ר חיננא אילו עבר והביא שמא אינו כשר מאחר שאילו עבר והביא כשר עובר: אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין. *תנינן חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן ואת אמר הבין. לשילשולו

פני משה

וקשיא על דרשב"ג. הא לא שייכא הכא אלא אמתני' דהכונה ולהגב מייתי לה נמי הכא כדרך הש"ס הזה. דרשב"ג ס"ל התם אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה להאליקו חייב והע"פ שאין זה מן המלאכה ממש מפני שהוא כמתקן הדבר למלאכה וקשיא עליו וכי אלו נטל דבר לקצור והכין אותו כדי לקצור ולא קצר שמא כלום הוא והכא נמי הנאי חייב הרי לאו עשיית מלאכה היא: אמר רב אתיא דרשב"ג כר' יהודה דתני בברייתא דמוסיף באבות מלאכות הוא שאף השובט והמקטקט שמכה בכלי על האריגה כדי ליישבה ולסדרה בשיווי ה"ז חייב מפני שהוא כמיישב בידו להקנו למלאכ' והכא נמי לרשב"ג כן: והקטר חלביו. קתני במתני' שדוחה שבת ומפרש טעמא משום דכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר ובמעינן דנקטרין הן בלילה בי"ט וה"ה דנקטרין הן בשבת: ואימורי חול קריבין בי"ט. בתמיה והא גופה קשיא והיאך הן קרבין בלילה בי"ט והא עולת חול הן וקי"ל דאין עולת חול קרבין לא בשבת ולא בי"ט: א"ר אבהו קיימתיה. להאי קרא בשחל י"ד להיות בשבת וא"כ אימורי פסח עולת שבת הן וקרבין הן בלילה ביו"ט: ר' יונה בעי. על זה שהרי משמעות הפסוק על הגיגה נאמר דהגי כתיב וא"כ על חגיגת י"ד הבאה עם הפסח משתעי קרא ואם בשחל י"ד להיות בשבת אין הגיגה באה עמו כדתנן לקמן בפרקין: אמרה תורה וכו'. מסקנת דברי ר' יונה היא דלא תוקמי לקרא בשחל י"ד להיות בשבת מיירי וקושיין אלא לעולם שבשאר ימים מיירי ודקשיא לך וכי אימורי חול קריבין בי"ט דבאמת לא קריבין הן בלילה בי"ט אלה הכי אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום בכדי שלא יבא לידי בל תלין שאם אי אתה מקטירו מבעוד יום ובלילה אין אתה יכול להקטירו לפי שעולת חול הן ונמצא שאתה בא לידי בל תלין: והכא הקריבהו מבעוד יום וכו'. האי מילתא לאו הכא הוא דאיתמר אלא בפ"ק דר"ה הוא דאיתמר והתם הוא דשייכא ולגב דמייתי שם להא דהכא ומם יש כן מייתי לה נמי כאן דגרסי' התם לעיל דהיירי בענין בל תאחר שלמה שנהו אתה מפיל יום האחרון וה א עובר על כל יום ויום וכלומר שאתה מפיל היוב יום האחרון שלא הקריבו בעוד שלא שלמה שנתו על כל יום ויום ועובר על בל תאחר ועלה קאמר שם ר' בון בר חייה בעי שלמה שנתו בעזרת הפשר לומר הוא אינו כשר ועובר בתמיה והיאך אתה אומר שאם שלמה שנהו אתה מפיל החיוב שלא הקריבו ביום האחרון על כל יום ויום דלעבור עליו הרי שבלמה שנתו בעזרת וה"ה בשאר רגל אלא הדא מינייהו נקט וכגון שזהו הרגל האחרון משלש רגלים שאינו עובר על בל תאחר עד שיעברו עליו שלש רגלים וזה שבלמה שנתו בעזרת והוא רגל האחרון ולא היה אפשר להקריבו שהרי שלמה שנתו בתוך הרגל וא"כ איך אפשר לומר זה שהוא אינו כשר להקריבו באותו יום ויהא עובר עליו בבל תאחר והא השתא לא מיקרי עברו עליו שלשה רגלים מכיון שברגל האחרון לא היה ראוי להקריבו ואם נם בכה"ג אתה אומר שהוא עובר עליו. ועלה מייתי התם הא דהכא כהדא לא ילין הלב חגי עד בקר ואימורי חול וכו' עד אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבא לידי בל תלין והכא הקריבהו מבעוד יום שלא יבא לידי בל תאחר. וכלומר אה"נ שעובר עליו אפי' שלמה שנהו בתוך רגל האחרון דכמו שמצינו גבי בל תלין דה"ק קרא אמרהו להקריבהו מבעוד יום שלא תבא לידי בל תלין וה"ה הכא נמי הקריבהו מבעוד יום קודם שיבא רגל האחרון וכו עלמו אין אתה יכול להקריבו מכיון שבשלם לו שנתו ונמצא אתה בא לידי בל תאחר: אמר ר' חיננא. דעוד טעמא אחרינא איכא על שיעביר עליו בבל תאחר שאלו עבר והביא אותו בו ביום שעברה שנתו שמא אינו כשר דבדיעבד מיהת נתקבל לנדרו הוא והלכך מאחר שאם עבר והביא כשר הוא עובר עליו בבל תאחר: אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין. קתני במתני' ומדייק הש"ס תנינן לעיל סוף הפרק דבשבת איירי חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן ומדלא קתני שם והדיחו את קרביו וצלו שהרי נצלה הוא על ראשו ועל קרביו וכרעיו וצריך הדחה מקודם ש"מ דהדחת קרביו אפילו בשבת מותר מכיון דלאו מלאכה הוא: ואת אמר הכא הכין. בתמיה שאפי' הדחת קרביו אינו דוחה: לשילשולו

קרבן העדה

וקשיא על דר"ש ב"ג. אגב שיטפא דמסכת שבת מייתי לי' הכא וה"פ וקשיא על רשב"ג דאמר אף המכה בקורנס על הסדין בשעת מלאכה חייב ואמאי הא לאו מידי קעביד אלא שאימן ידיו למלאכה א"כ מי שנטל לקצור ולא קצר נמי יהא חייב וזהו ודאי לכ"ע פטור והשובט הורה אור. המיישר השתי בכרכור של עץ שראשו חד והמקטקט כמו המדקדק והיינו כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו לייטבן שלא יהא מתוח יותר מדאי שהמתיחה מעכבתו מהתחבר יחד עם האורג: מפני שהוא כמיישב בידו. שהמכה זו גורמת החיבור ומייבב המלאכה לעשות מלאכתו להבא והכא נמי הכאה בקורנס על הסדין גורמת המלאכה הנכונה והוה ליה התחלת מלאכה: והקטר חלביו. מנא ליה דדוחין שבת משום שנאמר לא ילין וגו': ופריך ואימורי חול קרבין ביום טוב. בתמיה ול"ל קרא שלא להקריב אימורי פסח הנשחט בחול בי"ד בליל ט"ו דהוא יום טוב: קיימתיה. דאיצטריך קרא כשחל ארבעה עשר להיות בשבת דה"א חלבי שבת קרבין בי"ט וקמ"ל קרא דלא יקריבן אלא ביום: ופריך אין חגיגה באה עמו כשחל י"ד בשבת וקרא כתי' ולא ילין חלב חגי דמשמע חלב הגיגתו: אמרה תורה וכו'. אלא על כרחך לומר דה"ק קרא הקריבהו מבעוד יום שלא תבא לידי בל תלין אם כן מנ"ל דדחי שבת דלמא בחול: והכא הקריבהו מבע"י שלא תבא לידי בל תאחר. ל"ג ליה הכא ואגב שיטפא דפרק קמא דר"ה נכתב כאן וע"ש: אמר רבי חיננא לעולם בי"ד שחל בשבת איירי ודקשיא הא אין מביאין עמו חגיגה י"ל כיון דאלו הקריב חגיגה בשבת הקרבן כשר כדתני' בתוספת' דמכילתין פרק ה' קמ"ל קרא דעובר על האימורין משום לא ילין: תנינן. ס"פ תמיד נשחט: חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן. אבל בשבת לא דאין צלייתו דוחה שבת: ואת אמר הכין. קושיית הש"ס אהא דתנן בפ' קמא דשבת משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה אף על גב שנצלה בשבת משמע דצלייתו דוחה שבת: ומשני לשילשולו

מסורת הש"ס

פי' שבת פט

פסחי' סג ע"ב

ר"ה פ"ק ד' ב

(שבת פ"ה ה"ז) כתו' סד ה"ב

גליון הש"ס

פני' ק"פ דנכריה שלא כדקדוק וכוונת הירושלמי כאן כמו בבבלי דף פט. וכן פי' ש"ה בכמו בר"ש:

תוס' הרי"ד

אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין תנינן חשיכה יצאו וצלו פסחיהן ואת אמר הכין לשלשלו להתנור לסרכתו והכאתו מחוץ לתחום לא אמר אלא חוץ לירושלים כו' פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי הק"ע ז"ל מגי' כמו שהיא בשבת פ"ב וקשה לי מאוד דאם כן מאי נמי הכא הך דהרכבתו והבאתו מחוץ להתחום הא בזה עמד הגמ' בפני עצמה לקמן בסוגיא ועוד איני מבין לכאורה ול"ב גדול לסידור הסוגיא דליין מתחילה על המתניתין דחתיכת יבלת. וגרס כל הסוגיא ואחר כך מליין על הבאתו מחוץ לתחום הא הבאתו מחוץ לתחום הוא מתחלה במתניתין. ואחר כך מתחיל לפלפל בכך דחתיכת יבלתו וגרים התיכת יבלתו שבות אר"א לא תני ריב"ח אלא הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום ופי' המפרשים ז"ל דריי גר"ח לא גרים כלל במתניתין. חתיכת יבלתו. וקשה מאוד הא ריב"ח משני לעיל כאן ביד כאן בכלי ואי נימא דר"א מבני כך בשם ריב"ח וגי' לא ס"ל כמו שכ' הש"ק ז"ל זה קשה מאוד מאי דמסיק מן בגין דו סבר בכלי כו' הלמא דריב"ח הוא דמשני כאן בכלי וקשה מאוד הך סוגיא גם מה דמסיק הר"ש בוייה שבות ואילו שבות בוייה דוחין וכו' לכאורה כאי סוגיא שייך לבתר מתניתין דפ"ב ולכאורה שם מקומו דהאי סוגיא:

ונלפענ"ד לפרש הסוגיא בפ"ב על פי הסוגיא דמס' עירובין בבבלי דף קג פ"א דגרסינן שם ורמינהי הרכיבו והבאהו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו אין דוחין ר"א ור"י כר"ח חד אמר כאן בלחה כאן ביבשה והד אמר כא וכא בלחה ולא קשיא כאן ביד כאן בכלי כו' כו' ואידך דומיא דהרכבו והבאתו מחוץ לתחום קתני דרבנן ואידך הרכיבו דלא כר' נתן כו' הבאתו מחוץ לתחום כר"ע דאמר תחומין דאורייתא מתיב ר"י כו' אלא אמר רב יוסף הא והא ביד ושבות מקדש במקדש התירו שבות דמקדש במדינה לא התירו כו' כו' היתיביה משלשלין את הפסח לתנור עם חשכה והא הכא דשבות מקדש במדינה ולא גזרינן שמא יחתה בגחלים איבהוק כו' כו' בני חבורה זריזין הן והא"י כהנים זריזין הן אמרינן בני חבורה זריזין הן לא אמרינן ע"כ היוצא לנו מתוך הסוגיא כואת דחד מ"ד מוקי למתניתין דהרכבתו והבאתו מחוץ לתחום ותתיכת יבלתו דהוא מדאורייתא וחד מ"ד מוקי לה משום שבות דלמ"ד דמוקי בכלי הוא מדאורייתא ומ"ד דמוקי בלחה הוא מדרבנן והוא משום שבות דגזה וכיון דביד לא הוי רק שבות משום דהוי כלאחר יד דאין דרך לחותכה אלא בכלי ואין כאן אלא שבות כפירש"י ז"ל במשנה דמס' עירובין הנ"ל וע"ז מתיב בגמ' למ"ד בכלי דהוי מדאורייתא והא דקתני הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום הוא נמי דאורייתא הא מוכח ממתניתין דהוא משום שבות דהא קתני בסיפא אר"א ק"ו ומה שחיטה שהיא משום מלאכה כו' אלו שהן משום שבות ולא משני מידי עלה:

ועיין ברמב"ם ז"ל פ' ע' מסכת ה"ח דפסק הנוטל יבלת בין ביד בין בכלי בין לו בין לאחר פטור [וזה פטור אבל אסור] ומותר לחתוך יבלת במקדש ביד אבל לא בכלי ותמה הכ"מ ז"ל האיך פסק דהנוטל יבלת בכלי פטור הא מהך סוגיא דעירובין מוכח בהדיא דבכלי הוי מלאכה דאורייתא וכנית בל"ע:

ואחר שביארנו כ"ז יתבאר הירושלמי כעין הומר דפריך תמן תנינן חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן ואת אמר לשלשלו לתנור פי' דהאיך תנינן משלשלין את הפסח לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה הא הוי שבות שמא יחתה בגחלים כיון דבשבת אסור צליית הפסח ומשני לסרכבתו והבאתו מחוץ לתחום לא אמר אלא לתוך לחומת ירושלים אבל חוץ לספורס

רידב"ז

שבת במלאכה דאורייתא והא דשרי להפשיט עד החזה הש"ס דס"ל כרשב"א עד שיגוד כל צרכו עד שיקדח כל צרכו עד שיקלוץ כל צרכו עד שיעבד כל צרכו הילכך מפשיט עד החזה אינו עובד במלאכה דאורייתא ע"כ מותר במצוה מן המובחר אבל במלאכה דאורייתא אינה נדחית מפני מצוה מן המובחר הילכך במפשיט כולו דאיכא מלאכה דאורייתא ס"ל דאסור ופליגי ת"ק ורבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה באם מצוה מן המובחר דוחה שבת דלת"ק דוחה ולרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אינה דוחה:

אבל צלייתו וכו' תנינן חשיכה יצאו וצלו פסחיהן ר"ל דבמתניתין דידן תנינן דצלייתו אינו דוחה שבת וכן תנינן בהידך מתניתין חשיכה יצאו וצלו פסחיהן אבל בשבת אינו דוחה ואת אמר הכין לשילשולו לתנור פי' א"כ קשה היכי שרינן לשלשלו לתנור ע"ש עם חשיכה הא אסור כן בחולין אלא כדי שיצולו מבעו"י והיכי שרינן לשלשלו לפסח בע"ש עם חשיכה בשלמא בלא"ז הייתי אומר דפסח דוחה שבת כל מעשיו אף צלייתו אבל כיון דתנינן דצליה אינו דוחה שבת א"כ קשה האיך שרינן לשלשלו לתנור הא נגזור שמא יחתה בגחלים כמו בחולין ואי דאין שבות במקדש ז"א דלא התירו שבות דמקדש אלא במקדש ולא במדינה כדאיתא בבבלי להד מ"ד וצליית פסח נקרא שבות במקדש במדינה כדאיתא בבבלי. ע"ז משני דז"א דהא הרכבו והבאתו חוץ לתחום לא אמר אלא חוץ לירושלים הא חוץ לחומת העזרה מותר משום שבות שהתירו במקדש והא חוץ לחומת העזרה הוי שבות דמקדש במדינה הרי דסבירא ליה דהתירו שבות דמקדש במדינה:

שנויי נוסחאות (שו"א) וקשי בד"ו וקשיא. (שו"ב) כלום אמר בד"ו כלום הוא אמר. (שו"ג) האריג הרי בד"ו האריג חייב הרי. (שו"ו) לא ילין במקרא ולא ילין.

טוב ירושלים

שהקשיתי בחידושי לבבלי בס"ד דסיס ליה להקדיש בקר קודם לכן דהתניגם אינה קריבה אחר תמיד של בין הערבים ע"ש ולהאמור קמ"ל גם לכן כשר לתיגנם. מסדור"א]:

ששה מן החדש א' מן הישן. לכאורה י"ל עדל"ת דחדש ושייך גם ז' מן החדש, ול"ל דגלי קרא ל"ת דעדל"ת כאן וא"כ ל"ק קושית הירושלמי שסובא בתו' קדושין ל"ת א' כיון דלנ"ק דא"ד אולי קי' הוא דנלמוד מזה בכ"מ דאין עשה דוחה ל"ת ומיהו מש"ם דס"ל עשה דקודם הדבור. לכאורה הא נשנית אחר הדבור בס' דברים ואולי י"ל דנשנית למילתי' ובבבלי בסנהדרין ל"ט ג' כס"ג א' י"ח מדהכא ואפ"ל כיון דשנה קרא בלאחר הדיבור לכתוב שבת יש מוכח דכ' קרא שלא לדחות או דס"ל מה דא"ר לו' כמש"כ המפרשים ומוכח מזה דהף שלכ"א אים ראוי לו' במלת איסור:

אילו עבר וה.יא שמא אינו כשר כו'. ע' הוס' חולין מ' א' ד"ה חייב ממש"ם דקרבן יחיד כשר וס"נ בנו"ל שסקרבן ביו"ט כשר בדיעבד כמ"ש בר"ס פ"א ה"א. ומה שהעיר הש"ק לרבא דאי עביד לא מהני לדעת המהרי"ם דהיכא שלא יתוקן הסיסור מודה רבא דמהני וה"נ פיקר איסור דנ"ש כבר עבר. בשתיקתי. ורק יל"ע לפמ"ש בבבלי ע"ב א' דתיקן לב"ג ובקדשים אסור הוא לב"נ. ורק יל"ע דהם ימא מעבה שבת הסיר דאורייתא כלחד מ"ד לריהס"ג בבבלי ב"ק ע"א א' א"כ ה"נ כיון דעבר והקריב ביו"ט אסור הוא במע"ש וא"כ שייך לנגוס משום ממקה ישראל וגם דעיקר חגיגה נהדיוט והרי אסור באכילם ואולי י"ל דפסח דוחה ל"ת ומכ"ש לאיסור דהוא קדש. אך יש דמ"מ קדש היא ואבה"ג לשדל"ת להמש"ל בס"ד ד"ה בקדשים עדל"ת רק יש דתלי אם דרשינן מהלליה אגונג נ"כ וא"כ כאן דו' בזונג וכשר וע' בבלי שבת ע' א' דקאי אזונג וי"ל דמה"ש לי ב"ב דפה"ם דס"ל לריב"ש במכילתא ויקבל פרי שכנה.ו ישראל בשבת ואח"כ אם חילל א' נערטו יכול פסור ס"ל

לשילשולו לתנור להרכבו והבאתו מחוץ לתחום לא אמר אלא חוץ לירושלים הא חוץ לעזרה מותר משום שבות שהתירו במקדש: חתיכת יבלת. *תמן [א] תנינן וחותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה ואם בכלי כאן וכאן אסור *הכא את אמר דוחה וכא את אמר אינו דוחה. ר' סימון ר' יהושע ב"ל בשם בר פדייה מפני [ב]קלקול פיסות. א"ר יוסה והן שהפיסו. ר"ש ב"ל בשם ר' סובייה כאן בנפרכת וכאן בשאינה נפרכת. ר"ש בן יקים אמר [ג] כאן בלחה וכאן ביבשה ר' יוסי בי ר' חנינה אמר כאן ביד וכאן בכלי. אתיא דרשב"ל כבר קפרא ודר' יוסי בר חנינה כר' יוחנן *דתני כל המקלקלין פטורין [ג] חוץ מן המבעיר והעושה חבורה בר קפרא אמר אפילו אינו צריך לדם אפילו אינו צריך לאפר אמר רבי יוחנן והוא שיהא צריך לדם והוא שיהא צריך לאפר. רבי אחא ר' חנינה בשם ר' יוחנן כאן וכאן בלהה אנן קיימין והוא שיהא צריך לדם: הבאתו חוץ לתחום שבות הדא מסייע' להא *דמר ר' יונתן קומי ר' חייא רבה בשם ר"ש בר יוסי בר לקוניא [ד] *לוקין על תחומי שבת דבר תורה. א"ל ר' חייה רבה והלא אין בשבת אלא סקילה וכרת. א"ל והכתיב °אל תאכלו ממנו נא. א"ל מי כתיב לא אל כתיב. א"ל והכתיב °שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי א"ל מי כתיב לא אל כתיב. אמר רבי יוסי בי ר' בון אף על פי כן זה עומד בשמועתו וזה עומד בשמועתו. חתיכת יבלתו בכלי שבות.

קרבן העדה

לשילשולו לתנור. התירו אבל לא לצלותו ממש ויותר היה נ"ל דה"ג ולא אמר הכין לשלשלו לתנור אמר יוסי חבורות זריזין הן וה"פ ולא אמר הכין שמותר לשלשלו להתנור עם חשכה אע"ג שיש לחוש שיחתה בגחלים לצלותו ומשני רבי יוסי בני חבורה זריזין הן וכן הגירסא בפ"ק דשבת: לא אמר אלא חוץ לירושלים. תורה אור. הא דתני במתניתין מחוץ לתחום היינו שמביאו מחוץ לירושלים. אבל מחוץ לעזרה מותר דאינו אלא שבות דירושלים כרמלית היא ושבות מותר במקדש: תמן תנינן. בעירובין פ"י: וכא את אומר אינו דוחה. וקשיא כתנא דסתמא: מפני קלקול הפייסות. דמתני' דעירובין בקרבן תמיד איירי ואם יביאו קרבן אחר יהיו צריכין פיים אחר: והן שהפיסו. והוא שהפיסו כבר אבל אם עדיין לא הפיסו אין חותכין היבלת במקדש ל"א קושיא היא וכי מפני שמביאין תמיד אחר צריכין לפיים אחר א"נ וכי בתמיד הפיסו אלא על הכהנים והראשון נראה: כאן בנפרכת. שרי ובשאינה נפרכת אסור לחתוך: כאן בלחה. אסור: כאן. בעירובין ביבשה מותר והפ"ה בכלי אסור דשבות גדול הוא: כאן ביד. שרי: חוץ מן המבעיר. מדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא ש"מ מקלקל בהבערה חייב: והעושה חבורה. מדאיצטריך קרא למישרי מילה ש"מ דשאר חובל חייב: אפי' אינו צריך. העושה חבורה לדם והמבעיר לעפר חייב הלכך מוקי לה ביבשה שאינו עושה חבורה: והוא שיהא צריך לדם. היולא מהחבלה לכלבו ואף שמקלקל הוא אלא הנחבל מתקן הוא לכלבו הלכך מתיר מיד בכל ענין אפי' עושה חבורה: כאן וכאן. בעירובין ובפסחים איירי ביבלת לחה והא דאוסר בפסחים איירי בצריך לדם ואיכא איסורא דאורייתא והכא בשאינו צריך לדם ושרי: ופריך הבאתו חוץ לתחום. אינו אלא שבות ולמה אסור הא קיי"ל שבות במקדש התירו: לוקין על היולא חוץ לתחום שבת מדאורייתא. דכתיב אל יצא איש ממקומו. ומהאי קרא ילפינן התחומין: אלא סקילה וכרת. אבל לאו אין בו: ה"ג א"ל והא כתיב שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי א"ל מה כתיב לא אל כתיב א"ל והכתיב אל תאכלו ממנו נא מי כתיב לא אל כתיב. וה"פ א"ל רבי יונתן והכתיב אל יצא וגו' הרי שיש לאו באיסורי שבת א"ל ר' חייא אין לוקין על לאו זה כיון דלא כתיב לא יצא איש וגו' אלא כתיב אל יצא ואין לוקין על לאוין שנאמרו בלשון אל א"ל ר' יונתן והכתיב אל תאכלו ממנו נא דודאי לוקין והתם מי כתיב לא בתמיה הא כתיב אל ואפ"ה לוקין עליו: אע"פ כן. שהביא ר' יונתן ראיה מדכתיב אל תאכלו ממנו נא אפ"ה לא חזר ר"ח וסובר דאין לוקין על עירובי תחומין ור"י פשיטא דלא חזר: ופריך חתיכת יבלתו. אפי' בכלי אינו אלא שבות דהא מלאכה שאינה צריכה לגופ' היא ואין שבות במקדש:

פני משה

לשילשולו לתנור. כלומר לעולם שאף הדחת קרביו אינן דוחין ומטעמא דאפשר זה לעשות משתחשך וא"נ לשהות בכך שבעוד שמשלשלו לתנור לצלותו יכול להדיח את קרביו והלכך נמי לא קחשיב לעיל הדחת קרביו משתחשכה לפי שאין זה מעשה כפ"ע דבהדי דמשלשלו לתנור מדיחן: להרכבו והבאתו מחוץ לתחום. אינו דוחה השבת ומפרש לא אמרן אלא מחוץ לתחום מחוץ לירושלים הא בתוך ירושלים מחוץ לעזרה שאינו אלא משום שבות דירושלים כרמלית היא מותר משום דכל שהוא משום שבות התירו במקדש: תמן תנינן. בפ' בתרא דעירובין וגרסי' שם בהלכה י"ב לכל הסוגיא עד סוף הלכה ובארתי שם היטב ע"ש: הבאתו חוץ לתחום שבות. דקתני אלו שהן משום שבות וכו' ואם כן סבירא ליה תחומין דרבנן הדא מסייעא וכו' ולר' חייה רבא דס"ל הכי. וגרסינן להא לעיל בפ' בכל מערבין בהלכה ד' עד וזה עומד בשמועתו ושם פירשתי: חתיכת יבלתו בכלי שבות. בתמיה דהא סתמא קתני ומשמע אפי' הותכה בכלי וכי זה משום שבות והא אמרי' לעיל כדתנינן אם בכלי כאן וכאן אסור ואם אפי' במקדש אסור אם כן מלאכה הוא:

רידב"ז

חתיכת יבלת. תמן תנינן חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דהיבלת היא מכהן העובד החותכין מגגו יבלת להכשירו לעבודה אם בכלי כאן וכאן אסיר וקס"ד דבמתניתין דידן אסור אפילו חתיכת יבלתו ביד וקשה אהדדי ומשני ר"ס ריב"ל בשם ב"פ משום קילקול פייסות ר"ל כיון דהכהן כבר זכה בפיום ע"כ צריך לחותכו להיבלת ולהכשירו לעבודה כדי שלא יתקלקל הפיום כדמסיק והן שכבר הפיסו רשב"י אמר כאן בלחה כאן ביבשה פי' דבלחה אסור וביבשה מותר ושיטת הש"ם דילן דבלחה הוא אסור מדרבנן משום דאיסור דלחה הוא תולדה גוזז ואיכור זה הוא בכלי אבל ביד לא הוי רק שבות דאין דרך להותכה אלא בסכין כדפי' רש"י ז"ל אבל הירושלמי דס"ל לעיל בכמוך דשבות דמקדש במדינה מותר ע"כ דאיסור בלחה היא מדאורייתא משום חבורה וכיון דמשום חבורה אין נפ"מ בין יד לכלי וע"ז אמר דאתיא דרשב"ל כב"ק דאפילו א"ל לדם ולאפר הוי נמי חבורה. ור"י כר"ח דמוקי ביד כיון דהוי חבורה מאי נפ"מ בין יד לכלי ע"כ דס"ל כר"י דבא"ל לדם לא הוי חבורה יאה"כ פריך הבאתו מחוץ לתחום הא הוי שבות דמקדש במדינה כיון דס"ל בכל הסוגיא דשבות דמקדש במדינה מותר ולפיכך משלשלין את הפסח ע"ש ולפיכך למ"ד דמוקי בלחה ע"כ הוא משום חבורה וס"ל כב"ק א"כ קשה הא תחומין נמי הוי שבות ומשני הדא מסייעא כו' על תחומי שבת ד"ת. א"ל והא כתיב שבו איש תחתיו כו' אל יצא כו'. כגי' הק"ע ז"ל ומסיים זה עומד בשמועתו ופריך חתיכת יבלת בכלי שבות ואמאי אסור לריב"ח דמוקי בכלי הא בכלי ג"כ הוי שבות והא דאסור בכלי במשנה דעירובין הגם דלהירושלמי דס"ל בכלי הוי ג"כ שבות וסבירא ליה דשבות במקדש מותר מ"מ על המשנה דעירובין לא קמקשה משום דהתם קאי על הכהן העובד כנ"ל והירושלמי ס"ל בסוף הלכה זו דלא התירו שבות במקדש

תוס' הרי"ד

לעזרה מותר משום שבות שהתירו במקדש פי' מחוץ לירושלים דתחומין דאורייתא הם אסור אבל חוץ לעזרה דהוי שבות דירושלים כרמלית היא מותר משום שבות שהתירו במקדש אלמא דמותר שבות דמקדש במדינה דאל"כ למה נקט והבא.ו מחוץ לתחום אפילו מירושלים לעזרה נמי יהא אסור משום שבות דמקדש במדינה אלא ע"כ דשבות דמקדש מותר במדינה ודווקא התחומין דאורייתא אסור מה שאין כן שבות דמקדש במדינה וע"כ משלשלין את הפסח להנור ע"ש עם חשיכה אפילו דבני חבורה זריזין הן לא אמרינן ונמצא לפי זה דלשיטת הירושלמי מיירי מתניתין הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום היא מדאורייתא ולא משום שבות. דשבות התירו במקדש והדר מפ"ש האי חתיכת יבלת. ופריך תמן תנינן חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה ואם בכלי כאן וכאן אסור. הכא את אמר דוחה והכא את אמר אינו דוחה ומשני ר"ס בשם ריב"ל בשם בן פדיים מפני קילקול פייסות. פי' דהירושלמי מפרש האי מתניתין דעירובין חותכין יבלת במקדש קאי על כהן העובד וכן פי' המשניות להרמב"ם ז"ל במס' עירובין ובפ"ט משנת ה"ת וכן כתב הגליון הש"ם עיין שם ע"ז משני דהתם מותר מפני קילקול פייסות כו' רשב"ל בשם ר"ס כאן בנפרכת כו' רשב"י יקים הומר כאן בלחה כאן ביבשה ריב"ח אמר כאן ביד כאן בכלי. ולזה מפ"ש הגמ' דאתיא דרשב"ל כבר קפרא וכו' פי' דהירושלמי לא ס"ל כש"ס דילן דהוי משום שבות דהא שבות מותר במקדש כדאיתא לעיל. ואף דהירושלמי ס"ל דאף חתיכת יבלתו בכלי הוא רק משום שבות כדאיתא מפורש בירושלמי ופליג אש"ס דילן כזה כמבואר בסדיא וכיון דס"ל להירושלמי דמשום שבות היה מותר במקדש והרכבתו והבאתו מחוץ לתחום הוא דאורייתא והא"ך תנינן במתניתין דעירובין וא"כ בכלי כאן וכאן אסור הא במקדש התירו שבות ז"א דהא דהתירו שבות במקדש הוא דווקא גבי זכה ולא התירו שבות במקדש גבי זוכה כדאמר ר"מ ור"י בפ"ז דכר דלוי קומי בר קפ"א בסוף הסוגיא מפורש וכיון דהירושלמי מוקי מתניתין דעירובין דקאי על הכהן הזוכה ע"כ בכלי אסור אף דהוי שבות דשבות דזוכה אסור אף במקדש אבל שבות דזכה מותר במקדש אם כן קשה למ"ד דמוקי בלחה הא לא הוי אלא שבות ואין שבות דזכה במקדש ע"כ לא מוקי הירושלמי לא כשיטת הש"ם דילן דכאן בלחה כאן ביבשה דבלחה אסור משום שבות וביבשה אפילו שבות ליכא כשיטת הש"ם דילן ז"א כנ"ל אלא דהאיסור לחה הוא מדאורייתא ולא משום גוזז ז"א דהי משום גוזז לא הוי ביד תולדה דגיזז כ"א בכלי כדפירש"י ז"ל אלא דבלחה הוי מלאכה דאורייתא משום חבורה לפיכך ע"כ דס"ל כבר קפרא אפילו אינו צריך לדם ולאפר. וריב"ח דמוקי כאן ביד כאן בכלי דהאיך מותר ביד כיון דמשום חבורה מאי נפ"מ בין יד לכלי [כדאיתא בש"ק ז"ל מפורש במס' עירובין פ"י] ע"כ קאמר דריב"ח ס"ל כר' יוחנן דבאינו צריך לדם ולאפר לא חייב משום חבורה. ועי"ז פריך כיון דמסקינן דע"כ דכל האיסור היה מדאו ייתא מדמוקמת לרשב"ל כבר קפ"א כנ"ל קשה ע"ז הבאתו חוץ לתחום שבות ומשני דמסייעא להא דמר ר' יונתן קומי ר"ח רבה בשם ר"ש בר יוסי בר לקוניא. לוקין על ת"ש ד"ת וכו' וע"כ הוי תחומין גם כן מדאורייתא ופריך על ריב"ח דריב"ח מוקי כאן ביד כאן בכלי דהא דקתני אסור מיירי בכלי ופריך חתיכת יבלתו בכלי שבות דס"ל לירושלמי דאף חתיכת יבלתו בכלי נמי שבות הוא [ועי"ז סמך הרמב"ם ז"ל ופסק דאף בכלי שבות כש"ס ירושלמי לנגד ש"ס דילן כדרכו כמה פעמים] והא דתנינן במתניתן דעירובין דאם בכלי כאן וכאן מותר אף דהוי שבות וס"ל לירושלמי דאין שבות במקדש ז"א דהתם הוי לגבי כהן העובד ושבות דזוכה אסור במקדש אבל שבות דזכה מותר במקדש והמ"ד דמוקי בלחה הוא נמי מדאורייתא משום חבורה כנ"ל אבל לריב"ח דמוקי בכלי קשה כיון דאין שבות דזכה במקדש למה אסיר בכלי הכא בפסחים גבי זכה בשלמא בעירובין שפיר אסיר בכלי משום שבות דזוכה משא"כ בפסחים דקאי לענין זכה דקתני הרכבתו והבאתו דקאי על זוכה וכן חתיכת יבלתו דנקט כשלשתן כלשון תי"ז וא"ו דקאי על הקרבן הזכה וכיון דאף בכלי הוי שבות אם כן קשה הא אין שבות דזכה במקדש

שנויי נוסחאות (סו"ד) יבלתן בד"ו יבלתו. (כו"י) ר"ש בד"ו ר' שמעון. (סוי"ח) ר"ש בד"ו ר' שמעון. (סוכ"א) לא אל בד"ו לא לא אל.

טוב ירושלים

מחלל. א"כ ס"ל למזיד וא"כ ס"ל מעשה שבת דאורייתא: באן בלחה א"ק והוא שיהא צריך לדם. דאז הוא מתקן ותמוה טובא איך יעיף בקדשים צריך לדם הא אסור בהנאה דם קדשים שאינו דם שחיטה רק דם הקזה כמ"ש ביומא פ"ה ה"ו ובבבלי מעילה י"ב ב'. וי"ל דאיירי שלא הקדישו וכהנ"ל בבבלי כאן דהקדישם בעזרה ומותר ליהנות מדמה דאכתי חולין הוא: הבאתו חוץ לתחום שבות. מפרש דברי התנא דמאל שבות הוא דא"ד א"ל ר"ח רבה והלא אין בשבת אלא סקילה וכרת. לא הבנתי. הא איכא כמה מחמר שהוא לאו וראיה מכאן דלאו לאו בפ"ע רק עשה דשבת ול"ע וקצת משמע מדברי ר"ח דגם עשה ליכא כ"כ בשבת. ויש לדחות: מי כתיב לא אל כתיב. מבואר מכאן דקי' ר"ח היתה כפשוטו דכיון דלי' אל א"ל עליו מדנ"ב לא וכפי' הק"ע ודלא כבבלי עירובין י"ז ב' דא' ר"י כבי ק"ל כא ה"נ לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. ודע ג"כ דשם כתליו שינתן ר"ח ס"ל דחייב ור' יונתן הקשה עליו:

עין משפט נר מצוה

ז
א מיי' פ"י מהלכות שבת הל' ח
ח
ב מיי' שם
ט
ג מיי' שם פ"ח הל' ו ופי"ב הל' א
י
ד מיי' שם פכ"ז הלכה א סמ"ג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' תד ס"א בהג"ה

גליון הש"ס

בפי' ק"ע ופירושו דחוק ונראה מכאן ילא להרמב"ם בפי' המשנה ובפ"ט מהלכות לפרש המשנה דחותכין יבלת לכהן העובד ולכך שפיר ביין כזה קלקול פייסות שאם לא יחתכו כי לא יכשרו לפייס על כהן אחר ולזה קאמר וכן שהפיסו וכזה נדחו דברי הש"ק בפנים ע"ש:

מסורת הש"ס

א עירובין קג ע"א
ב [עירובין פרק י הלכה יג]
ג פסחי' כח ע"ב
ד שבת קו ע"א
ה עירובין פ"ג הל"ד
ו עירובין יז ע"ב

עין משפט נר מצוה

יא

א מיי' פ"ג מהלכות הלכה יד ובכ"מ

מסורת הש"ס

שבת פ"י הל' ו

שבת לד ע"ב

פסחי' סה ע"ב

אבות פ"ג מי"א

אמר רבי אבהו לא תני רבי יוסי בן חנינה אלא הרכבתו והבאתו הא חתיכת יבלתו לא. מן בגין דו סבר בכלי הא אין לא סבר בכלי שבות. לא כן א"ר *אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה מה *פליגין כשנטלן הוא אבל אם נטלן אחר מאוסין הן. והדין זבח כאחר הוא. א"ר יוסה שנייא היא הכא דכתיב זבח. א"ר מנא הזייה שבות ואלו שבות הזייה דוחין ואלו אינן דוחין אלא שזה בזבח וזה בזובח מילתיה דר' זעירא אמר היא זבח היא זובח. תני ר' יודה בר פזי דבר קפרא קומי ר' זעירא המיהני היאך קיבל ר' ליעזר מר' יהושע את התשובה שזה בזבח וזה בזובח א"ל בר קפרא תמה. ר' אליעזר אומר לא תמה:

הלכה ב מתני'

*א"ר אליעזר ומה אם שחיטה שהוא משום מלאכ' דוחה את השבת אלו שהם משום שבות לא ידחו את השבת אמר לו רבי יהושע י"ט יוכיח שהתיר בו משום מלאכה ואסר בו משום שבות אמר לו ר"א מה זה יהושע מה ראיה רשות למצוה:

גמ' מה שבות לא כן *תנינן א המחלל את הקדשים והמבזה

פני משה

אמר ר' אבהו. דלאמת מהאי טעמא לא גרים ר' יוסי בן חנינה במתני' חתיכת יבלתו ולא תני אלא הרכבתו והבאתו דאלו שהן משום שבות: מן בגין דהוא סבר בכלי. ומדייק הש"ס אלא טעמא משום דסבר ר' יוסי בן חנינה דחתיכת יבלתו בכלי הוא ולפיכך לא תני לה: הא אין לא סבר בכלי. אם לא היה מפרש דבכלי מיירי אלא ביד הוה מודה שבות הוא וקשיא וכי לא כן אמר ר' יוסי בן חנינה כדקאמר רבי אבהו גופיה בשמיה לעיל בפ' המצניע בהלכה ז' גבי פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן הנוטל צפרניו זה בזה וכו' רבי אליעזר מחייב חטאת וחכמים אוסרין משום שבות ומפרש התם במה פליגין בשנטלן הוא לעצמן שיכול לאמן את ידיו אבל אם נטלן אחר מאוסין הן לו ואינו מאמן את ידיו אפי' ר"א מודה דפטור ואינו אלא משום שבות: והרי הדין זבח כאחר הוא. וא"כ תיפוק לי' דבלאו הכי אין כאן אלא שבות ואפי' נוטלן בכלי דהא קאמרת כבנוטל לאחר אף ר"א מודה וזה הזבח כאחר הוא ואמאי לא תני לה ר' יוסי בן חנינה אף לפי סברתו דחתיכת יבלתו בכלי הוא: אמר ר' יוסה שנייה הוא הכא. גבי חתיכת יבלתו דהא כתיב גבי זבח ואמרתם זבח פסח הוא וצריך להיותו משום מ ס דלא ליפסליה כבע"מ זבח והלכך צריך הוא לאמן את ידיו ולהתוך היטב ואם חותכו בכלי מלאכה הוא לר"א ולאו שבות: אמר ר' מנא הזייה שבות ואלו שבות וכו'. לטעמיה דר"א מפרש דהרי הזייה שבות היא כמו אלו דמתני' שהן שבות והזייה דוחין אותה מפני השבת דאף ר"א מודה דאין הזייה דוחה שבת דלא קאמר לר"ע ועליה אני דן אלא כלפי דא"ל ר"ע הזייה תוכיח וכו' וכך קיבל ממנו ר"ע שאינו דוחה שבת והלו אינן דוחין אותן מפני השבת לר"א דהא קאמר שהן דוחין את השבת ומ"ט: אלא שזה בזבח וזה בזובח. הזייה בזובח הוא והילכך לא דהיא שבת דמכיון דגברא לא חזי לא רמי חיובא עליה אבל אלו הרכבתו והבאתו וכו' בזבח הן והלכך ס"ל לר"א דהן דוחין את השבת דהא גברא חזי וכבר חיובא הוא: מילתא דר"ז אמרה היא זבח היא זובח. כלומר דר"ז לא ס"ל להאי טעמא דלאו מילתא היא לחלק בין זבח לבין זובח דשניהן דין אחד להן וזה שמעינן ממילתא דר"ז דלקמן: תמיהני היאך קבל ר"א מר' יהושע את התשובה. שאמר לו י"ט תוכיח ומה ראיה היא זה שזה דר"א בזבח היא וזה דר' יהושע בזובח היא כלומר באדם עצמו הדבר תלוי לשמוח בי"ט ומה ענין זה לזה: א"ל. ר"ז לר' יודה בר פזי דקאמר לי' הא משמיה דבר קפרא דלא איכפת לי לזה דבר קפרא הוא תמה אבל ר"א אומר לא תמה מהשבות. כלומר דלר"א לא קשיא ליה כלל כהאי דבר קפרא דהא מיהת מהשבות שאסרו בי"ט והתירו במלאכה הוה ראיה ומ"ש בזבח מזובח. והיינו דקאמר לעיל מילתא דר' זעירא אמרה היא זבח היא זובח:

הלכה ב מתני' אמר ר' אליעזר. והלא דין הוא שידחו אלו דמתני' דלעיל: מה אם שחיטה שהוא משום מלאכה דוחה את השבת בפסח: אלו שהן משום שבות. דרבנן בעלמא לא ידחו את השבת בתמיה: י"ט יוכיח. שהתירו בו שחיטה ובישול שהיא אב מלאכה ומותרין הן להדיוט ואסרו בו להביא דבר מחוץ לתחום ולאכלו ואע"ג דמדרבנן הוא הואיל והיה לו להביא מאתמול: מה זה יהושע. שאמרת מה ראיה רשות שהיא אכילת הדיוט למצוה שהוא צורך גבוה. ואם העמידו חכמים איסור שבות שלהן במקום הרשות יעמידו הם במקום מצוה בתמיה. ור' יהושע לטעמיה דס"ל כל שמחת י"ט מצוה היא ואפ"ה אינו דוחה שבות: גמ' לא כן תנינן וכו' אדברי ר"א הוא דפריך דקאמר מה ראיה רשות למצוה ואמאי קרי לי' לשמחת י"ט רשות והא קתני בפ"ג דאבות והמבזה:

קרבן העדה

אמר ר' אבהו. לכך לא תני ריב"ח במתני' אלא הרכבתו והבאתו חוץ לתחום הא חתיכת יבלתו לא תני דלכ"ע שרי דאינו אלא שבות: פריך מן בגין וכו'. טעמא משום דסובר ריב"ח שאפי' בכלי הוא שבות לכך לא תני חתיכת יבלתו הא אם לא סבר דאף בכלי הוא שבות היה סובר דחייב עליה מדאורייתא: מה פליגין. ר"א ותכמים בפרק המצניע דתנן הנוטל צפרניו זו בזו ר"א מחייב חטאת וחכמים פוטרין דוקא בשנטלן הוא לעצמו הוא דמחייב ר"א שמאמן ידו ומתקנו: אבל אם נטלן אחר מאוסין הן. ואינו נוטלן יפה ואפי' ר"א מודה דפטור: והדין זבח כאחר הוא. כשנוטל יבלת מזבח כנוטל לפרניו מאחר הוא דמאוס ואין לחייב אפילו חתכו בכלי: שנייא הוא הכא. שאני הכא גבי פסח: ה"ג דכתיב זבחי. וה"פ דכתיב גבי פסח לא תשחט על חמץ דם זבחי משמע זבח של גבוה הוא ולא שייך למימר גבי' דמאוס: הזייה שבות. והרכבתו והבאתו חוץ לתחום שבות: הזייה דוחין. כלומר מפני הזייה דוחין עשיית הפסח ומפני שבותין הלו קאמרת דדוחין שבת לרבנן דפליגי אר"א פריך: אלא שזה בזבח. שבות דהרכבתו והבאתו מחוץ לתחום נעשה השבות לתקן משא"כ שבות דהזייה אינו לתקן הזובח: מילתיה דרבי זעירא. מדברי רבי זעירא דבסמוך שמעינן דאין חילוק בין זבח לזובח: תני ר"י בר פזי משמיה דבר קפרא לפני רבי זעירא שזה בזבח מה שמתיר ר' אליעזר הייני בזבח ומלאכת יום טוב הייני בזובח ואין לדמותן: א"ל ר' זעירא בר קפרא תמה ור' ליעזר לא תמה. דסובר דאין חילוק בין זבח לזובח:

הלכה ב מתני' שחיטה שהיא. אסורה בחולין משום אב מלאכה גמורה ואעפ"כ דוחה את השבת: לא ידחו. בתמיה: יום טוב יוכיח. שהתירו בו שחיטה ובישול שהיא אב מלאכה ומותרין להדיוט ואסרו בו להביא דבר מחוץ לתחום לאכלו הואיל והוי אפשר לן מאתמול ואף על גב דתחומי' דרבנן: מה ראי' רשות למצוה. אכילת הדיוט רשות היא וצורך גבוה מצוה היא ואם העמידו חכמים איסור שבות שלהן במקום רשות יעמידוהו אף במקום מצוה בתמיה:

גמ' ה"ג מה רשות לא כן תנינן וכו'. וה"פ דקשיא ליה לש"ס דקאמר ר"א מה ראיה רשות למצוה הא שמחת יום טוב נמי מצוה היא כדתנינן המבזה את המועדות אין לו חלק

לעה"ב: לא כן תנינן. במסכת אבות פ"ג: המחלל את הקדשים. מביא קדשי מזבח לידי פיגול ונותר או שנהנה מן הקדשים: והמבזה

תוס' הרי"ד

כמוקדש והאיך מתרץ ריב"ח כאן ביד כאן בכלי וע"ז משני אר"א לא תני ריב"ח דקמשני הכי כאן ביד כאן בכלי אלא הרכבתו והבאתו גבי הרכבה והבאה הני בלשון ת"ו וא"ו הרכבתו והבאתו דקאי על הקרבן על הזבח הא חתיכת יבלתו לא קתני אלא חתיכת יבלת וקאי גם כן על הכהן הזובח כמו מתניתין דעירובין הנ"ל ובס נמי הא מסיים בסיפא דאם בכלי כאן וכאן אסור והכא מיירי בכלי. וע"ז פריך דלמה לן למימר דריב"ח דמשני כאן ביד כאן בכלי פ"כ לא תני במתניתין התיכת יבלתו רק חתיכת יבלת משום דחתיכת יבלת בכלי שבות הא אם לא היה סברי דבכלי שבות אלא כש"ס הבבלי דבכלי הוי מלאכה דאורייתא שפיר הוי תני במתניתין חתיכת יבלתו על הזובח משום דהוי דאורייתא ז"א דלא כן אמר ר"א בשם ריב"ח מה פליגין בשנטלן הוא אבל אם נטל אחר מאוסין הן והדין זבח לא כאחר הוא וכיון דקאי על הזבח ומשום תכורה לא פ"ל דהא ס"ל כר"י דעד שצריך לדם ולהפר הלא משום כלי והוי משום גוזז והוי בכלי אב מלאכה מכל מקום דהזבח כאחר הוא וס"ל לריב"ח דבאחר לכו"ע הוי שבות ואם כן אפילו אי חתיכת יבלת בכלי לא היה שבות אלא מלאכה גמורה היינו ע"כ מוכרחין אליבא דריב"ח דלא תני חתיכת יבלתו אלא יבלת משום דזבח כאחר הוא והוי שבות אפילו גבי צפרנים ולמה לן לדייק מחמת חתיכת יבלתו בכלי שבות ולפיכך לא תני ריב"ח חתיכת יבלתו אלא יבלת אפילו אי חתיכת יבלת בכלי לא היה שבות נמי היינו מוכרחין אליבא דריב"ח דלא תני במתניתין חתיכת יבלתו אלא יבלת משום דהדין זבח כאחר הוא וע"ז משני ר' יוסי שאני הכא דכתיב זבח וע"כ מסיק בזה הענין של ר' מנא הר"מ הזייה שבות ואלו שבות הזייה דוחין ואלו אין דוחין כפי' הפ"מ ז"ל אלא שזה בזבח וזה בזובח דאין שבות במקדש רק לגבי זובח משא"כ גבי זבח מילתא דר"ז אמר הוא זבח הוא זובח תני ר"י ב"פ דבר קפרא קומי ר"ז תמיהני האיך קיבל ר"א מר"י את התשובה שזה בזבח וזה בזובח פי' הא דפריך ר"ע הזייה תוכיח שהוא מצוה והיא משום שבות וא"ד את השבת אף אתה על התמה על אלו אע"פ שהן מצוה והן משום שבות לא ידחו את השבת דהיה לו להביא דמאי ראיה מהזייה להרכבה והבאה מחוץ לתחום וחתיכת יבלת דזה בזבח וזה בזובח א"ל ר"ז בר קפרא תמה ר"א לא תמה. כן נראה לפענ"ד פירושא דהאי סוגיא בע"ס יתברך:

רידב"ז

במקדש אלא דווקא גבי זבח ולא אבל הזובח ע"כ המשנה דעירובין מיירי אבל הזובח ע"כ אסור שבות דחתיכת יבלתו בכלי משא"כ במתניתין דידן דמיירי בזבח דהא קתני הרכבתו והבאתו דקאי על הזבח וכמו כן חתיכת יבלתו הוא ג"כ על הזבח דהא קתני כולהו בהדדי הרכבתו והבאתו וחתיכת יבלתו ולא קתני הרכבה והבאה וחתיכת יבלת אלא הכל בתי"ו וא"ו הרכבתו והבאתו וחתיכת יבלתו א"כ קאי הכל על הזבח ומשני אמר ר"א לא תני ריב"ח אלא הרכבתו והבאתו הא חתיכת יבלתו לא ר"ל דלא תני חתיכת יבלתו אלא חתיכת יבלת ולא תני תי"ו וא"ו אלא גבי הרכבה והבאה ותני הרכבתו והבאתו דקאי על הזבח משא"כ בחתיכת יבלת לא תני יבלתו אלא חתיכת יבלת ולפיכך ריב"ח דמוקי כאן ביד כאן בכלי לא תני חתיכת יבלתו אלא חתיכת יבלת וקאי על הכהן הזובח. ופריך מן בגין דו סבר בכלי שבות הא אם לא סבר בכלי שבות לא ר"ל דכל עיקר דלא תני ריב"ח יבלתו הוא מש"ס דסבר דבכלי הוי ג"כ שבות אבל אם לא היה סבר בכלי שבות היה שפיר תני יבלתו על הזבח והא לא כן אמר ר"א בשם ריב"ח גופי' מה פליגין בשנטלן הוא אבל אם נטלן אחר מאוסין הן גבי הנוטל לפרניו והדין זבח לא כאחר הוא בתמיה וא"כ אפילו אי לא היה בכלי שבות נמי היה מותר דזבח כאחר הוא אר"י שניא היא הכא דכתיב זבחי דשל גבוה הוא ולאו כאחר הוא אלא העיקר דלא תני ריב"ח יבלתו אלא יבלת רק כגון דסבר בכלי שבות וא"כ מסיק אר"מ הזייה שבות וכו' אלא שזה בזבח וזה בזובח:

מר.גי.זא

מורה

שנויי נוסחאות (שו"ב) דרכבתו בד"ו הרכבו. (שו"כ) מה שבות בד"ו מהשבות ול"נ שם המשנה כאן רק בתחלת הפרק ומס' בפ"מ שהמלה הולא שייכה לעיל.

טוב ירושלים

מה ראיה רשות למצוה. ברור דגם לר"א מצוה נמורה היא שמחת יו"ט והרי ס"ל נמי בר"פ דשבת דאף מכשירי או"נ דאפשר מעיו"ט הותר לצורך א"נ ביו"ט רק דס"ל דס"ל רשות לגבי חובה ור"ל דאינו חובה רק מצוה וכ"מ לעובמ"ז פ' כה"ג בסיפה ספ"ח ובבלי שם. וכה"ג נמי בתה"ע רשות דב"כ עוס' בכ"מ דלענין מצוה עוברת מדחית אבל מ"מ מצוה היא ככל המצות ומה"ם א"ש כל מ"ש במק"א בכ"ד וכה"ג בזי' דמצוה דהוה רשות: מה שבות לא כן תנינן כו'. ק"ל גברא אגברא קרמית שם הוא ר"א המודעי ויסבור כר"י ור"א חולק על שיטתם. גם הא ר"א ס"ל או יושב ושונה או אוכל ושותה כבבלי ס"ח ב' וא"כ מיירי הך דאבות בשלא לומד ומתענג דבזה הוא מבזה את המועדות וצ"ע:

והמבזה את המועדות והמיפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא. אמר רבי ירמיה מהו רשות רצה בישל רצה לא בישל. אמר רבי יוסה הכין הוה ר' ליעזר צריך מתבזה לר' יהושע הרי [ז]חגיגת יום טוב כשיטתך תוכיח שהתירו בה מלאכה ואסרו בה משם שבות. והוה ליה מימר בה לא אם אמרת בחגיגת יום טוב שאין הייבין עליה כרת תאמר בפסח שחייבין עליו כרת. ויתיביניה כמתניתן לא אם אמרת בי"ט שאין חייבין עליה כרת תאמר בפסח שחייבין עליו כרת. כיי דמר ר' אימי עשירין היו בתשיבות או יבא כיי דמר ר' יוסא כאינש דאית ליה תרין טעמין והוא מתיב חד מינהון:

הלכה ג מתני'

*השיב ר"ע הזייה תוכיח שהיא מצוה והיא משום שבות [א]ואינה דוחה את השבת אף אתה אל תתמה על אלו שאע"פ שהן מצוה והן משום שבות לא ידחו את השבת אמר לו ר' אליעזר ועליה אני דן מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת הזייה שהיא משום שבות לא תדחה את השבת אמר לו ר"ע או חילוף מה אם הזייה שהיא משום שבות אינה דוחה את השבת אף שחיטה שהיא משום מלאכ' לא תדחה את השבת אמר לו ר"א עקיבה עקרת מה שכתוב בתורה בין הערבים במועדו בין בחול בין בשבת אמר לו הבא לי מועד לא.לו כמועד בשחיטה כלל א"ר עקיבה [ב]כל מלאכה שאיפשר לה ליעשות מע"ש אינה דוחה את השבת שחיטה שאי אפשר לה ליעשות מע"ש דוחה את השבת: **גמ'** שלש עשרה שנה עשה ר"ע נכנס אצל ר' ליעזר ולא היה יודע בו. וזו היא תחילת תשובתו הראשונה לפני ר' ליעזר אמר לו ר' יהושע הלא זה העם אשר מאסת בו צא נא עתה והלחם בו. *תמן תנינן [ג]אי זו היא דרך רחוקה מן המודיעית ולחוץ וכמידתה לכל רוח דברי ר' עקיבה רבי אלעזר אומר מאסקופת עזרה ולחוץ. א"ר יוחנן לא א"ר אליעזר אלא לפוטרו מן ההכרת א"ר לעזר מתניתא אמרה כן: השיב ר"ע הזייה תוכיח שהוא מצוה ומצוה להזות. תיפתר שחל יום השביעי שלו להיות בארבעה עשר שחל להיות בשבת שאילו חול היה היה מזה עליו ואח"כ בא ושוחט לו את פסחו והוא נכנס ואוכלו בערב מכיון שהיא שבת ואינו מזה עליו נמצא מתעכב מן המצות. אמר רב הושעיה "תיפתר שחל יום השביעי שלו להיות בשלשה עשר שחל להיות בשבת שאילו חול היה היה מזה עליו ולמחר הוא בא ושוחט לו את פסחו והוא נכנס ואוכלו לערב מכיון שהיא שבת ואינו מזה עליו נמצא מתעכב מן המצות.

אשכח

קרבן העדה

מסורת הש"ס

והמבזה את המועדות. נוהג בהן מנהג חול באכילה ושתיה: והמיפר בריתו. שלא מל או מל ומושך ערלתו לכסות המילה שלא יראה שהוא מהול: והמגלה פנים בתורה. שמראה פנים ופירושים בתורה שלא כהלכה א"נ שמעיז פנים לעבור על דברי תורה בפרהסיא ביד רמה: אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים. אם לא חזר בתשובה על עבירות אלו אין לו חלק לעה"ב: רצה בישל. היום או רצה בישל מאתמול או מכבדו בדבר אחר שאין בו מלאכה משא"כ בפסח דלא סגי בלאו הכי: הכין הוה צריך וכו'. כך ביזה ר"א לר"י וא"ל מה זה יהושע וכו' הרי היה לו לר"י להשיב לו חגיגת י"ט אפילו לשיטתך יוכיח שהיא מצוה ושחיטה דוחה שבת ולכ"ע אין הרכבתו וכו' דוחין את השבת: ומשני וה"ל מימר בה. והיה ר"א יכול להשיבו שאין חגיגת י"ט יוכיח שכן אינו בכרת: ופריך ויתיביניה במתניתן. אם כן אף במתני' היה לו לר"א להשיב כן דהאי פסח שחייבין עליו כרת: ומשני כיי דמר. כי הא דאמר ר' אימי עשירין היו הראשונים בתשובות לפיכך לא השיבו אלא אחת שלא להאריך: או. אתיא כי האי דאמר ר' יוסא כאדם שיש לו שני תשובות ואינו משיב אלא אחת מהן:

הלכה ג מתני' הזאה תוכיח שהיא מצוה. בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת בערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו ואפי' הכי אינו דוחה דהכי קים ליה לר"ע דלא דחיא והזאה שבות דמיחזי כמתקן גברא: ועליה אני דן. וגם על ההזאה אני חולק ואומר שתדחה ולא יעכבוהו מפסח ומק"ו זה עצמו: א"ל ר"ע או הילוף. או אני אחליף הדין דפשיטא לי דהזאה מעכבא וילפינן בק"ו מיניה לשחיטה שתעכב: במועדו. ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו: הבא לי מועד לאלו. שיהא להם זמן קבוע כמו שקבע לשחיטה הלכך כיון שלא קבע להם זמן ומלי למיעבד מאתמול לא דחו והזאה נמי לאו מגופיה דפסח היא ולא כתיב במועדו: **גמ'** שלש עשרה שנה. שימש ר"ע בבית מדרשו של ר"א ולא השגיח בו ר"א וזו שאמר הזאה תוכיח היתה תשובה הראשו' שהשיב ר"ע על דברי ר"א: הלא זה העם אשר מאסת בו וגו'. פסוק הוא בשופטים: תמן תנינן. לקמן בפ' מי שהיה טמא: לא אר"א. דמיקרי דרך רחוקה כל שאינו בעזרה דוקא לפוטרו מכרת אבל ודאי אם שחטו עליו אף על פי שאינו בעזרה יוצא בו ידי חובת פסח: מתניתא אמרה כן. ממשנתינו מוכח כרבי יוחנן: ומצוה להזות. בתמיה ומה השיב רבי עקיבא על כרחך תיפתר למשנתינו שחל יום השביעי בארבעה עשר שחל להיות בשבת וכולי וכדפרישית במתני' ואי סלקא דעתך דכל שאינו בעזרה לר' אליעזר אסור לעשות פסח א"כ מה השיב ר' אליעזר ועליה אני דן וכו' הא בהזאה זו דאיירי בה ר' עקיבא אוסר ר"א לשחוט עליו שהרי אף לאחר הזאה בשביעי שלו אסור לבוא לעזרה עד לערב ולמה יזה עליו אלא ודאי כר"י: אמר רב הושעיה. ליכא לסייעא רבי יוחנן מהכא דהיכא לפר' למשנתינו שחל יום השביעי בשבת בי"ג נמלא שאין זורקין על טמא מת בשביעי שלו:

אשכח

פני משה

והמבזה את המועדות וכו' וזה שאינו חושש לעשות שמחה לכבוד הרגל: אמר ר' ירמיה. לא קשיא דמהו רשות דקאמר רלה בישל היום ועושה מלאכה רלה לא בישל היום אלא מכין לו הכל מעי"ט ואין זה בכלל המבזה את המועדות דמ"מ הוא עושה שמחת י"ט: הכין הוה ר"א צריך מיתיביה לר' יהושע. כל"ל וכדלקמן: הרי הג נת י"ט בשיטתך תוכיח וכו'. כלומר על מה שהשיב ר' יהושע לר"א בברייתא בשיטתך שאתה סובר שמחת י"ט רשות א"כ חגיגת י"ט שהיא לשמחה תוכיח שאסרו משום שבות והתירו משום מלאכה והוה ליה לר"א למימר מה לא אם אמרת בחגיגת י"ט שאין בה כרת וכו' וכן נמי יתיביניה במתני' דקאמר לי' ר' יהושע סתם יום טוב יוכיח ואמאי לא השיב לו לא אם אמרת ביום טוב שאין בו כרת וכו' והשובה זו אפי' לפי מאי דס"ל לר' יהושע שמחת י"ט מצוה היא ולמה השיב לו כפי שיטתו דס"ל רשות: כהאי דאמר ר' אמי וכו'. אלא שזה הוא כדאמר ר' אמי לעיל בפ"ב דכלאים עשירים היו בתשובות הרבה להשיב או יבא כהאי דאמר ר' יוסא וכו' דחד מתרי טעמי השיב לו:

הלכה ג מתני' השיב ר"ע ואמר הזאה תוכיח. בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ואפי' בי"ג בניסן ושהיא מליה שאם לא יזה בשביעי אינו יכול לעשות הפסח והזייה אינו אלא משום שבות שאינו אלא טלטול בעלמא אלא דמיחזי כמתקן גברא ואפ"ה העמידו דבריהם ואסרו להזות: א"ל ר"א ועליה אני דן וכו'. שעל הזאה עצמה ג"כ אני חולק ואומר שתדחה כדי שלא יעכבו מפסח ומכח ק"ו זה בעצמו: א"ל ר"ע או חילוף. דקים לי' לר"ע דהזאה אפי' במקום מצוה אינו דוחה ונילף ק"ו מינה לשחיטה שלא תדחה: עקרת מה שכתוב בתורה וכו'. בתמיה: הבא לי מועד לאלו וכו'. שיהא להן זמן קבוע ושיהא לא אפשר לעשותן מאתמול כמועד של זמן שחיטה דלא מלי למיעבדה מאתמול והזייה נמי אינה מגופה של פסח דלידחי: כלל אמר ר"ע וכו'. והלכה כר"ע: **גמ'** שלש עשרה שנה וכו'. ללמוד תורה ממנו ולא היה יודע בו ר"א ולא השיבו: וזה היא תחילת תשובתו הראשונה לפני ר"א. מה שהשיב לו במתני' וקרא עליו ר' יהושע הפסוק הזה ואמר לר"א: הלא זה העם וגו'. וכלומר והלחם בו ושוב אינו צריך להשיבך: תמן תנינן. לקמן בפ"ט: לא אמר ר"א אלא לפוטרו מהכרית. כלו' עיקר מילתא דר"א להשמיענו שזה קרוי דרך רחוקה דאע"ג שיכול ליכנס ולעשות הפסח אפ"ה פטור הוא מכרת כשלא נכנס ולא אמרי' לי' היכנס ועשה הואיל ובשעת שחיטה חוץ ממקום שחיטה היא: אמר ר' אלעזר. אמירא. מתני' דידן אמרה כן דהכי שמעי' בתשובת ר"ע לר"א דקתני השיב ר"ע וכו' ובריש' מפרש לה והדר מסיק למילתיה: ומצוה להזות. וכי סתם הזייה מצוה אלא אם אינו רוצה להזות ולהטהר הרשות בידו: אלא תיפתר שחל יום שביעי שלו להיות בי"ד שחל להיות בשבת וכו'. וכשאינו מזה עליו נמצא שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה ולשחט את פסחו ומתעכב הוא ממצות פסח ואפ"ה אמרי' דאין הזייה דוחה שבת ופטור הוא אלמא כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה פטור הוא מכרת והה"ד כשהוא מאסקופת העזרה ולחוץ לר"א שהרי בזה לא פליג אדר"ע אלא שהשיב לו ועליה אני דן וכו' לפי דבריך: אמר רב הושעיה תיפתר וכו'. כלומר ורב הושעיה מפרש שאפי' בחל שביעי שלו בי"ג בניסן שחל בשבת נמי הדין כן שמתעכב ע"י כך מלעשות פסחו ומפני שהוא יום שאסור בהזייה משום שבות:

אשכח

עין משפט נר מצוה
יב
א מיי' פ"ו מק"פ הל' ו
יג
ב מיי' שם פ"א הלכה יח
יד
ג מיי' שם פ"ט הלכה ח ט

גליון הש"ס

[ז]עי' ק"פ שכתב שחיטת חגיגה דוחה שבת והוא תמוה ומבואר במשנה לסיפך ונראה דקאי על י"ט דחגיגה י"ט ביו"ט התירו בו משום מלאכה ואסרו בה משום שבות דר"א הוא מתלמידי ב"ש דאמרו מביאין שלמים ואין סומכין עליהן והו דקאמר כשיטתך:

ציון ירושלים

[א]תפתר שחל יום שביעי שלו להיות בי"ג שחל להיות בשבת תוספתא פ"ו מקרש פסח:

פסחי' סט ע"ב

פסחי' צג ע"ב

שנויי נוסחאות (סוי"ו) בה מלאכה כד"ו בה משם מלאכה. (סוי"ג) בתשיבות או יבא כד"ו בתשובות או ייבא. (סוי"ד) יוסא בד"ו נסא. (סול"ב) הלא זה העם (שופטים ט' ל"ח).

טוב ירושלים

הרי חגיגת יו"ט כשיטתך ע' חגיגה ס"ב ה' מבואר שם דלב"ש אין חגיגת יו"ט קרב כלל ביו"ט רק בחוה"מ והרי ר"א שמותי הוא. וי"ל: לאר"א אלא לפוטרו מן הכרת כו' לפס"מ בבבלי צ"ד ב' דאין דרך רחוקה לטמא אין מקום לראיה זו לכאורה ועיקר קו' סוגיין אם מיירי בחל עשירין הם בתשובות. תרומות פרק ב' סוף הלכה ג' והרא"ש במ"כ לא ירד לפשוטו: י"ג שלו בשבת או י"ד ע' סיטב בבבלי ס"ס ב' דר"א ס"ל כמ"ד אין שו"ז על טמא שרץ: גבי "מס" אית לך נ"ע "מילס":

עין משפט נר מצוה

פני משה

אשכח תני. בהדא ברייתא כהאי פרושא קדמייא שאל בי"ד וכו' ומיהא לר"ע כשאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה פטור הוא מכרת לרבי אליעזר וכר' יוחנן: אמר ר' יודה בן פזי. דמצינן למימר דתיפתר להא דר' אליעזר דלקמן כמ"ד מאסקופת ירושלים להוץ דהגהי היא דפליגי אליבא דר"א בהא ולהאי מ"ד לא קרי דרך רחוקה אלא כשיהיו חוץ למקום אכילתו: משיבין דבר וכו'. כלומר דדחי להאי דר' י דה בר פזי דאלו להאי תנא אליבא דר"א אין להשיב להא דס"ל לדידיה דדבר שהוא מחוץ לירושלים על הזייה שהוא דבר שבירושלים דהא משמע שכך השיב לו ר"ע אי אתה מודה כשאינו מזה עליו שמתעכב הוא מפסחו ופטור הוא מכרת כמו דסבירא לך בדרך רחוקה ואלו להאי מ"ד דס"ל לר"א מאסקופת ירושלים אין דמיון זה לזה: ואית בר נש וכו'. על הא דקאמר ר"ע לר"א או חילוף הוא דמתמה וכי כך משיבין לרבי שלו דבר שאינו וכי אפשר לדחות שחיטת הפסח. ומשני לפי שהיה ר"א מלמדו הלכה בענין חגיגה שבאה עם הפסח שאינה דוחה השבת לפיס כן היה לו איזה דרך לפלפל עמו בכך ולומר לו או חילוף וכלומר דלא היתה כוונתו של ר"ע על שחיטת הפסח כלל אלא כאומר לרבו א"כ אפשר ללמוד הדין בחילוף מהזאה ועל שחיטת חגיגה דמה"ט לא הדחה את השבת ור"א הבין שעל שחיטת הפסח אמר לו כך והשיב לו עקרת מה שכתוב בתורה וכששמע ר"ע לזה אמר לו אף דבריך הבא לי מועד לאלו וכו': תני ר"א אומר וכו'. כל זה עד סוף הלכה גרסי' לעיל פר"א דמילה בהלכה א' ושם פירשתי:

הלכה ד מתני' אימתי מביאין עמו חגיגה. בבבלי פריך מאי תני לעיל דתני חגיגה וקאמר איידי דתני לעיל הרכבתו והבאתו דלא דחי שבת קתני נמי חגיגה הבאה עם הפסח דלא דחי שבת אפי' שחיטה דיליה וכן לא דחי טומאה: בזמן שהוא בא בחול ובטהרה ובמועט. שהיו בני חבורה מרובין והפסח ממועט הוא לאכילת בני חבורה מביאין חגיגה עמו ואוכלין החגיגה תחלה ואחר כך הפסח כדי שיהא הפסח נאכל על השובע כדמפרש טעמא בגמרא שלא יבא לידי שבירת עצם שאם לא היה בא על השבע מתוך שהוא תאב לאכול הבשר בסביבות העצמות אפשר שיבא לידי שבירתן: ממרובה. שהיו בני חבורה מועטין ודי להם בפסח לבדו: ובטומאה. כגון שרוב הצבור טמאי מתים או שהי' הכהנים רובן טמאין אין מביאין עמו חגיגה. ולפי שחגיגת י"ד לאו חובה מדאורייתא הוא אלא מדרבנן כדאמרן שיהי' הפסח נאכל על השבע לפיכך אינה דוחה השבת ולא את הטומאה: חגיגה היתה באה מן הצאן או מן הבקר וכו'. משא"כ הפסח שאינו בא אלא מן הצאן ומן הזכרים:

גמ' תני וכו'. זאת אומרת שהיא רשות דאין תימר חובה מדאורייתא' דבר שהוא בא חובה בא מן המעשר. בתמיה הא קי"ל כל דבר שבא חובה אינו בא אלא מן החולין: ולא יאכל הפסח לשבע. ומאי איכפת לן בזה וקאמר ר' יוסי בר בון וכו' כדי שלא יבא לידי שבירת עצם כדפרישית במתני': היתה מתבערת עמו. וקא סלקא דעתך מטעמא דנותר ובשריפה עם הפסח קאמר ולפיכך מתמה היתא חמי. בא וראה: חגיגה נאכלת וכו' ותימר הכין. שמתבערת עמו: בעולה

מסורת הש"ס

קרבן העדה

אשכח תני. מצא ברייתא דתני בה כהא דר"א וקשיא לר' הושעיה: תיפתר. תפרש הך ברייתא דתני בה כר"א דאתיא כמ"ד איזהו דרך רחוקה מירושלים ולחוץ הלכך זורקין עליו בשביעי שלו אבל למ"ד מאסקופת העזרה ולחוץ אין זורקים עליו בשביעי שלו:

משיבין דבר וכו'. סיומא דפירוקא דר"י בר פזי הוא וכי משיבין דבר שהוא חוץ לירושלים כלומר דרך רחוקה לא מיקרי אלא כשהוא חוץ לירושלים וטמא מת הוא בירושלים: ופריך ואית בר נש וכו' ויש אדם שהוא משיב לרבו או חילוף שנראה א"ו כעזות: ה"ג לפי שהיה ר"א מלמדו הלכה ובא שאין הזייה דוחה שבת. וה"פ שכך היה ר"ע מקובל מר"א שאין הזיה דוחה שבת אלא ששכח מר"א בשעה שהיה דן ק"ו לכך א"ל או חילוף שאתה אומרת בהיפך: כך מכשירי שחיטה דוחין את השבת. דסובר ר"א מכשירי מצוה דוחין את השבת: אימורי ציבור. הקטר חלבים: והרי הן דוחין את השבת. כדתנן במתניתין אלו דברים דוחין את השבת וכו' הקטר חלביו: שכבר דחה שחיטה את השבת. כמלותה הלכך הואיל ונידחה שבת לדחות כבר לא גזרו שוב על שבות הצריך: ה"ג גבי תינוק מה אית לך. כלומר מה יש לך להשיב גבי מילה למה לא יהו מכשירין שלפני המילה דוחין את השבת. דהא לא שייך גביה פסול: ומשני שמא יחלה התינוק. קודם שימול נמצא שחילל שבת בעשיית המכשירין ולא קיים המצוה: התיכון. הקשו לר"ע דאמר כל המכשירין שאינו יכול לעשותו מע"ש דוחין את השבת אם נפל המזבח בשבת שלא היה יכול לבנותו מע"ש שהרי שלם היה למה לא יהא מותר לבנותו בשבת ואנן קי"ל בנין ב"ה אינו דוחה את השבת: ה"ג מין מזבח ראוי לבנותו מאתמול וכ"ה בפר"א דמילה. וה"פ דמשני מינא שבונין מזבח בע"ש אם היה צריך לו הלכך אינו דוחה את השבת משא"כ י"ד שחל להיות בשבת א"א להקדימו או לאחרו הלכך דוחה שבת וכן מילה ביום השמיני: ופריך הגע עצמך שנולדה לו לפסח יבלת בשבת למה אינו דוחה את השבת הרי לא היה ראוי לחתכו מע"ש: ה"ג הרי אינו ראוי לחותכה בע"ש שעדיין לא היתה בעול': ופריך הגע עצמך שחל ז' שלו. של טמא מת להיות בשבת שלא היה יכול להזות מע"ש ואפ"ה קאמר ר"ע שאינו דוחה את השבת: ומשני מין הזייה בשאר טמאים ראוי מאתמול משא"כ בשחיטת פסח שזמנו קבוע ביום ההוא:

הלכה ד מתני' אימתי מביאים עמו חגיגה. עם הפסח בי"ד: בזמן שהוא בא בחול ובטהרה. דאע"ג דפסח דחי שבת וטומאה חגיגה לא דחיא שבת וטומאה: ובמועט. שהיה הפסח מועט לאכילת בני החבורה ואוכלין החגיגה תחילה כדי שיהא הפסח נאכל על השובע כדמפרש בגמ': במרובה. שהיתה החבורה מועטת ודי להן בפסח לבדו: ובטומאה. שרוב ציבור טמאין: אין מביאין עמו חגיגה. שחגיגת י"ד היא רשות: מן הצאן ומן הבקר. משא"כ פסח שאינו בא אלא מן הכבשים ומן העזים: **גמ'** היתה באה מן המעשר. ממעות מעשר שני: דבר שהוא חובה בא מן המעשר. בתמיה הא קי"ל כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין: ופריך ולא יאכל הפסח על השובע. ומה בכך: שלא יבא לידי שבירת עצם. שמתוך שהוא רעב לאכול הבשר שסביב העצמות ישבור עצם מעצמות הפסח וכתיב ועצם לא תשברו בו: חגיגה שבאה עם הפסח. בארבעה עשר: היתה מתבערת עמו. כלומר לא היתה נאכלת אלא עד שהפסח נאכל: ופריך איתא חמי. בוא וראה הא אין זמן אכילתן שוה: ותימר הכין. והא אמרת כן דביעורן שוה: ומשני בעולה

אשכח תני כהדין קדמייא. א"ר יודה בר פזי תיפתר כמאן דאמר מאסקופת ירושלם ולחוץ. משיבין דבר מחוץ לירושלם על דבר שבירוש'. ואית בר נש אמר לרביה או חילוף. לפי שהיה ר' ליעזר מלמדו הלכה ובא שאין חגיגה דוחה שבת וכפר בו בשעת הדין לפום כן הוא א"ל או חילוף. *תני *ר"א אומר כשם שהשחיטה דוחה שבת כך מכשירי שחיטה דוחין את השבת אמר לו ר"ע לא אם אמרת בשחיטה שא"א לה לעשות מע"ש דוחה את השבת תאמר במכשירי שחיטה שאיפשר להם ליעשות מע"ש אין דוחין את השבת אמר לו רבי ליעזר אימורי ציבור יוכיחו שהוא יכול לעשותן [ו]מוצאי שבת והרי הן דוחין את השבת. *מה לי מכשירי שחיטה לפני שחיטה מה לי מכשירי שחיטה לאחר שחיטה. אמר לו ר' עקיבה מה למכשירי שחיטה לאחר שחיטה דוחין את השבת שכבר דחת שחיטה את השבת. ידחו מכשירי שחיטה לפני שחיטה ואדיין לא דחת שחיטה את השבת. ד"א שאם ימצא הזבח פסול ונמצא דוחה את השבת בלא שחיטה. גבי מה אית לך שמא יחלה התינוק ונמצא דוחה את השבת בלא מילה. התיכון הרי מזבח שנפל בשבת הרי אינו ראוי לבנות מאתמול. הגע עצמך שנולדה לו יבולת הרי אינו ראוי לחותכה בשבת. מין יבולת ראויה ליחתך מאתמול. הגע עצמך שחל יום השביעי שלו להיות בשבת הרי אינו ראוי להזות בשבת מין הזייה ראוי מאתמול:

הלכה ד מתני' *אימתי מביאין עמו חגיגה בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט בזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה אין מביאין עמו חגיגה. חגיגה היתה באה מן הצאן ומן הבקר מן הכשבים ומן העזים מן הזכרים ומן הנקבות [י]ונאכלת לשני ימים ולילה אחד: **גמ'** *תני חגיגת ארבעה עשר היתה באה מן המעשר. ר' יעקב בר אחא בשם שמואל בר אבא זאת אומרת שהוא [ג]רשות אין תימר חובה דבר שהוא בא חובה בא מן המעשר. *תני חגיגה הבאה עם הפסח היתה נאכל' תחילה [ז]כדי שיאכל הפסח [ז]לשבע. ולא יאכל הפסח לשבע. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי יעקב בר דסיי שלא יבא לידי שבירת עצם. תני חגיגה הבאה עם הפסח [ס]היתה מתבערת עמו. איתא חמי חגיגה נאכלת לשני ימים ופסח נאכל עד חצות תימר הכין בעולה

שנויי נוסחאות (סוכ"ח) ראוי מאתמול נד"ו ראויה להיות מאתמול. (סול"ו) שהוא נד"ו שהיא. (סומ"כ) הימר נד"ו ותימר.

טוב ירושלים

חגיגה הבאה עם הפסח היתה מתבערת עמו כו'. ומזה לקח רבינו בפ"י מק"פ וע"ק עליו קו' הש"ק ועי' בבבלי פ' א' ותרוה דלק"מ. דהבבלי מדייק מדתנן במתני' ונאכלת סתמא משמע דגם מדרבנן נאכלת לשני ימים דאל"כ מנ"מ לי בדאורייתא כיון דמדרבנן אסור לאוכלה לשני ימים וא"כ ע"כ מתני' דלא כב"ת ולא"ה ל"ק לפי המסקנא דס"ל לב"ת ה"ה כפסח הייט בכל דיני פסח ולסדיא קתני במתנה דאינו כן וא"כ י"ל דסמך אסוף חגיגה הבשה"פ מתבערת עמו. וקו' הש"ק דמ"ל דב"ת לכ"ע סברא זו איכה כלל דמדתני כיפא דחגיגת פ"ו נאכלת לב"י ול"א מכלל דהך חגיגה לעולם רק ללילה א' נאכלת ועוד א"כ ברייתא דאינה רק בא שנתה ומן הצאן כו' אמאי תרמיה:

מסורת הש"ס

א תוספתא פ"ה

פסחים פא ע"ב

ב שם ע"א

ג שם מט ע"א

בעולה עמו על שלחנו. בשר חגיגה העולה על השולחן עם הפסח צריך לבער בזמן ביעור הפסח שאי אפשר שלא נדבק בו מן הפסח: התבשילין וכו'. כלומר ולא עוד אלא אפי' התבשילין העולין עמו על השלחן צריך לבערן בזמן הפסח מטעם זה שנדבק בו מן הפסח: הדא אמרה. זאת אומרת מי שאוכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער גם החתיכת לחם שהיה על השלחן בשעה שאכל הגבינה:

הלכה ה מתני' הפסח ששחטו שלא לשמו. בי"ד שחל להיות בשבת כסבור כשם שמותר לשמו כך מותר שלא לשמו: חייב חטאת. שחילל שבת בשוגג: אם אינן ראויין. לפסח כגון עגל או איל בן שתי שנים או נקבה: חייב עליו חטאת. אם נעלמה ממנו שבת או סבור שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת דהאי לאו טועה בדבר מצוה הוא דהכל יודעים שאין זה כשר לפסח: ואם ראויין הן. כגון שה בן שנה של שלמים ששחטו לשם פסח דמתוך שטרוד ובהול לשחוט פסחו טעה בזה ולא נזכר שהקדישו לדבר אחר: ר"א מחייב חטאת. אע"פ שטעה בדבר מצוה: ור"י פוטר. דקסבר טועה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהו פטור מחיוב חטאת שבה וזה עשה מצוה שהקריב קרבן דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירים ואף הנשחטים מכשיר ר' יהושע: מה אם פסח במותר. לשוחטו בשבת לשמו שינה את שמו מודית ליה שהוא פטור כדתני לעיל: בשינה בדבר האסור. ששחטו לשם קרבנות אחרים שאסורין לשחטן בשבת: ששינן בדבר המותר. ששוחטו לשם פסח שמותר לשחטו בשבת: אמורי ציבור. קרבנות האמורים בציבור בשבת כגון תמידין ומוספין יוכיחו שמותרין לשחטן לשמן והשוחט שאר זבחים לשמן בשבת חייב: שיש להן קצבה. שאינו רואה אחרים הרבה עסוקין בשחיטתן וכיון שנשחט התמיד יודע הוא שאין צריך לשחוט עוד הלכך אין זה טועה אלא שוגג דלא היה לו לטעות בדבר: תאמר בפסח שאין לו קצבה. שהכל צריכין לכך והרי הוא רואה הרבה אחרים עוסקין בשחיטתו וטרוד להתעסק במצוה ואפילו שחט הוא פסח כבר ומלא זבח זה עומד בעזרה וקסבור שהוא פסח ושחטו לשם כי שהוא וטעה בכך טועה בדבר מצוה הוא: רבי מאיר אומר. השוחט זבחים אחרים בכל שבתות השנה לשם אימורי צבור פטור: גמ' מתני'. דמחייב בשוחט פסח שלא לשמו איירי ביודע שהוא פסח ושחטו לשם שלמים. דאי בשאינו יודע וטעה פטור דעקירה בטעות לא הוי' עקירה וה"ל כשוחט לשם פסח: יש בעשייתו מצוה. וכשר אף על גב שהוא הזיד בעשייתו: אין בעשייתו מצוה. כיון שבמזיד החליפו וחייב · ופריך אילי ציבור. ב' אילים שמביאים בעצרת על הלחם עולה שהיה סבור שהן שני כבשים שמביאין על הלחם לשלמים: שמא לא עלו לציבור לשם אילים. בתמיה הא ודאי דעולין א"כ הא דתנן במתני' כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה היינו ביודע שהוא שלמים ושחטן לשם עולה שעקרן במזיד וש"מ דיש בעשייתן מצוה:

ותני

*בעולה עמו על שולחנו התבשילין העולים עמו על השלחן צריכין להתבער עמו. א"ר יוסה הדא אמרה [א] ההין דאוכל חובץ ובדעתיה מיכול קופד צריך מבער פיסת:

הלכה ה מתני' *הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עליו חטאת [ב] ושאר כל הזבחים ששחטן לשם הפסח אם אינן ראויין חייב אם ראויין ר' אליעזר מחייב חטאת ר' יהושע פוטר א"ר אליעזר מה אם הפסח שהוא מותר לשמו כששינה את שמו חייב זבחים שהן אסורין לשמן כששינה את שמן אינו דין שיהא חייב אמר לו ר' יהושע לא אם אמרת בפסח ששינה את שמו בדבר אסור תאמר בזבחי' ששינן בדבר מותר א"ל ר' אליעזר [ג] אימורי ציבור יוכיחו שהן מותרין לשמן והשוחט לשמן חייב א"ל ר"י לא אם אמרת באימורי ציבור שיש להן קיצבה תאמר בפסח שאין לו קיצבה ר"מ אומר אף השוחט לשם אימורי ציבור פטור:

גמ' מתניתא [ד] *ביודע בו שהוא פסח ושחטו לשם שלמים היה יודע בו שהוא שלמים ושחטו לשם עולה רבי מנא אמר יש בעשייתו מצוה רבי יוסה אמר אין בעשייתו מצוה. *אילי ציבור שהיה סבור שהן כבשים ושחטן לשם אילים שמא לא עלו לציבור לשם אילים.

ותני

בעולה עמו על שלחנו. לא בשריפה מטעמא דנ"ר קאמר אלא בהעילה ממנה עם הפסח על שלהנו שהתבשילין העולין מהן על השלחן כשמבער תבשילי הפסח מהשלחן מבער גם תבשיל חגיגה עמו מהשלחן אע"פ שעדיין לאו נותר הן וטעמו שאם יהותרו על השלחן אחר שנטל תבשילי הפסח ממנו שמא יאכל איזה דבר מהן ונמצא נאכלת אחר הפסח ואין אוכלין חגיגה אחר הפסח: הדא אמרה ההין דאכל ...בן. מי שאכל גבינה ומאכלי חלב: ובדעתיה למיכל קופד. בשר אח"כ: צריך מבערה פיסתה. חתיכת הגבינה מעל השלחן שמא יבא לאכול ממנה אחר הבשר:

הלכה ה מתני' הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת. בי"ד שחל להיות בשבת והיה יודע שהוא פסח אלא שטעה וכסבור היה כשם שמותר לשמו כך הותר שלא לשמו חייב חטאת שחילל את השבת בשוגג. אבל אם שחטו בטעות שכסבור שהוא שלמים ושחטו לשם שלמים פטור לפי שהפסח כשר שעקירת שמו בטעות לאו עקירה הוא: אם אינן ראויין. לפסח כגון שהוא בן שתי שנים או נקבה וכיוצא בזה מן הבקר וטעה כסבור שהוא פסח ושחטו לשם פסח חייב דהאי לאו טועה בדבר מצוה ועשה מצוה שאין זה כשר לשם פסח: ואם ראויין. כגון ששחט שה בן שנה שלמים לשם פסח דמתוך שהוא טרוד ובהול לשחוט פסחו טעה בדבר ולא נזכר שהקדישו לשם זבח אחר: ר"א מחייב חטאת. אע"פ שטעה בדבר מצוה: ור' יהושע פוטר. דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהוא פטור מחיוב חטאת שבת וזה עשה מצוה שהקריב קרבן דקי"ל כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ולר' יהושע אף הנשחטים לשם פסח כשרים כדקאמר בפ' דלעיל סוף הלכה ב': מה אם פסח שמותר לשמו. בשבת: כששינה את שמו. מודה אתה שהוא חייב כדתנינן ברישא וזבחי' שהן אסורין לשמן בשבת שאין זבח יחיד דוחה שבת אלא בשקבע לו זמן כששינה

וכו': לא אם אמרת בפסח. ששינה שמו חייב לפי ששינה אותו בדבר אסור שאר זבחים אסור לשחטן בשבת: ששינן בדבר מותר. לשם דבר המותר לשחטו בשבת: אימורי צבור יוכיחו. קרבנות האמורים בצבור בשבת כגון תמידין ומוספין שמותרין לשחטן לשמן והשוחט שאר זבחים לשמן בשבת חייב: שיש להן קצבה. כמה לשחטן ואינו רואה אחרים עוסקים בשחיטתן ומכיון שנשחטו יודע הוא שא"צ לשחט עוד הלכך אין זה טועה אלא שוגג שלא היה לו לטעות בדבר זה: תאמר בפסח שאין לו קצבה. שהכל שוחטין פסחיהן ומתוך שהוא רואה אחרים הרבה שעסוקין בכך וטרוד הוא להתעסק במצוה ואפי' שחט הוא כבר פסחו כשמצא זבח זה עומד בעזרה כסבור שפסח הוא וה"ז טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהוא: אף השוחט. זבחים אחרים לשם אימורי צבור בשבת פטור. ואין הלכה אלא כר' יהושע:

גמ' מתניתא. דקתני השוחט פסח שלא לשמו בשבת חייב ביודע בו שהוא פסח וכסבור היה שכשם שהוא מותר לשחטו בשבת לשמו כך הוא מותר שלא לשמו: ושחטו לשם שלמים. ובזה הוא שגג כדפרישית במתני' ומיהו לא טעה בדעתו לומר שהוא שלמים דעקירה בטעות היא ולא הויא עקירה אלא שידע בו שהוא פסח וכדאמרן: היה יודע בו שהוא שלמים וכו'. מילתא באנפי נפשה היא ולאשמועינן פלוגתא דאמוראי בעלמא שאם שחט שלמים לשם עולה בשבת והיה יודע בו שהוא שלמים אלא ששגג בשבת שנעלמה ממנו שהיום שבת. ומיהו נראה דשפי ניחא לגרוס ושחטו לשם פסח דבהכי הוא דאיירינן כאן ואף לגי' הספר הדין הוא לפי פלוגתא דאמוראי ביודע שהוא שלמים ושחטו לשם פסח ג"כ בענין זה בעלמו שזהו לאו עיקר הוא לסברא דר' מנא: ר' מנא אמר יש בעשייתו מצוה. דהא מיהת כשר הוא הקרבן דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה והוה ליה כטועה בדבר מצוה ועשה איזה מצוה ולר' יהושע דמתני' פטור: ר' יוסי אמר אין בעשייתו מצוה. הואיל ולא עלו לבעלים לשם חובה: אילי צבור. של מוספין שהיה סבור שהן כבשים בני שנה ושחטן לשם אילים של מוספין שמא לא עלו לצבור לשם אילים. ודברי ר' יוסי הן דמסיק למילתיה וכלומר ואל תשיבני מאילי צבור וכו' דשאני הכא דזה נקרא בעשייתו מצוה משום שעלו לצבור לשם חובת אילים:

ותני

רידב"ז

מתניתא ביודע בו שהוא פסח ושחטו לשם שלמים פי' דמיירי בעוקר ולא בטועה דאי בטועה וכסבור שזה שלמיו עקירה בטעות לא הוי עקירה. עיי' בבבלי דף ע"ב דמוקי רישא בעוקר וסיפא בטועה. דר' יהושע דס"ל דטעה בדבר מצוה פטור הוא דווקא בטועה עיי' במהרש"א ז"ל היטב שם בסוגיא דמפרש דווקא בטועה הוא דפוטר ר"י דומיא דהתינוקות דכסבור שהוא התינוק דשבת אבל לא ביודע שהוא של ע"ש או אחר שבת ואך סובר דמותר לימול בשבת ז"א אלא דווקא בסובר שזהו התינוק דשבת וה"נ הכא דכותי' דכסבור שהוא היא השלמים. אבל רישא בעוקר דאי בטועה עקירה בטעות' לא הוי' עקירה עיי' במהרש"א ז"ל ובירושלמי דבסוגיא דידן פליגי בזה ר' מנא ור' יוסי כאשר יתבאר לפנינו בע"ה דפליגי בסיפא אבל רישא כו"ע מודים דמיירי בעוקר ולא בטועה:

היה יודע בו שהוא שלמים ושחטו לשם עולה. יתבאר עפ"י מה דגרסינן במס' מנחות דף מ"ט ע"א תני רבב"ח קמי דרב כבשי עצרת ששחטן לשם אילים כשירין ולא עלו לבעלים משום חובה א"ל רב עלו ועלו אמר ר"ח מסתברא מילתי' דרב כשסבור אילים ושחטן לשם כבשים שהרי כבשים לשם כבשים נשחטו וכו' ע"כ ומוכח מהאי סוגיא דאם בכסבור על כבשים שהן אילים ושחטן לשם כבשים פליגי בזה רבב"ח ורב אם זה נקרא שלא לשמה או לא כ ין דעכ"פ שחט לשמה [ולא דמי לכשהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וכו' ז"א דזה דומה למתכוין לכתוב על יהודה את השם כשצריך לכתוב את השם] וה"נ פליגי בזה בירושלמי ר"מ ור' יוסי והיינו דגרסינן היה יודע בו שהוא שלמים ושחטו לשם עולה פי' דבאמת היה עולה אך הוא היה יודע שהוא שלמים ושחטו לשם עולה מיבעיא לן אם נקרא לשמה או לא הגם שהוא עולה ושחטו לשם עולה מ"מ כיון דכונתו היה לפי ידיעתו ששוחט שלמים לשם עולה א"ל דלא הוי לשמה כמו דפליגי בזה רבב"ם

ירבי

שנויי נוסחאות (סו"ד) מבער פיסת נ"י מבער' פיסתה.

עמודי ירושלים

הדין דאכיל חבין ובדעתו מיכל קופד צריך מבער פיסת. ספר משה פ' שצריך לבער חתיכת הגבינה מעל השלחן שמא יבא לאכול ממנה אחר הבשר וצ"ע הקשה דמאי קמ"ל הא מתני' היא בחולין ר"פ כל הבשר ע"ש מה שדחק בזה. ותמהני שנעלם ממנו מ"ש הטו"ד (סי' פ"ט) שפי' דברי הירושלמי במי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה. וכן פסק בש"ע (סי' פ"ט) וא"כ לא קשה קושית ספר משה דמהמשנה דר"פ כל הבשר אין ללמוד רק שהגבינה אין להעלות על השלחן באוכל בשר ולכן קמ"ל דגם שיורי הפת צריך לבער. ועי' בח"ו ה' בב"ח (סי' ה"ס) שכ' דראה בירושלמי זקן שהיה מעתיק היבת לפיסתה ולא היה כתוב אלא נמיעברה והיינו שצריך לבער הכל מעל השלחן ע"ש ובס' פסחים (סי' רל"ו).

עין משפט
נר מצוה

כ
א טור יו"ד סי' פט וש"ע או"ח סי' פט סעיף ד

כא
ב מיי' פ"ב משגגות הל' י

כב
ג מיי' שם הלכה יג

כג
ד מיי' שם הלכה יא

עין משפט נר מצוה

ותני בן אילי ציבור שהיה סבור שהן כבשים ושחטן לשם אילים כבר עלו לציבור לשם חובה. מתניתא בסבור בו שהוא פסח ושחטו לשם פסח היה יודע בו שהוא שלמים אלא שהיה סבור לומר שמותר לשנות שלמים לשם פסח רבי מנא אמר אין בעשייתו מצוה רבי יוסה אמר יש בעשייתו מצוה. מסתברא דר' מנא בקדמייתא ודרבי יוסה באחרייתא. אמרין לית הדא דרבי ליעזר תתובה על דרבי יהושע דו יכיל מימר ליה האיך את משיביני מדבר שדרכו לחלף על דבר שאין דרכו ליתחלף. ולא הדא דרבי יושוע תתובה על דרבי אליעזר דו יכיל מימר ליה הרי פסחו של ראובן ששחטו לשם שמעון הרי שינהו לדבר כשר ותימר חייב. רבי מאיר אומר השוחט לשם אימורי צבור פטור. א"ר לעזר דברי רבי מאיר *אפילו עגל את שמע מינה תרתיי. את שמע מינה דבר שאין לו קיצבה ודבר שאין דרכו להתחליף ויש בעשייתו מצוה.

ר"ש

פני משה

ותני. בהדיא בן אילי לצבור וכו'. דהטעם הוא מפני שכבר עלו לצבור לשם חובה דהא אילים הן ובכה"ג הוא דפטור משום שבת משום דאין בטעות שלו כלום דאילים הן ולשם אילים שחטן אבל אילו שהע כבשי צבור לשם אילים חייב מכיון שלא עלו לשם חובת אילים וה"ה בשלמים ששחטן לשם עולה: מתניתא בסבור שהוא פסח וכו'. הא דקתני בסיפא דרישא ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח וכו' אם ראויין רבי אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר מיירי שטעה וכסבור בו שהוא פסח ושחטו לשם פסח וזהו נקרא טעה בדבר מצוה שהרי ראויין הן לשם פסח ועשה מצוה דכשירין הן ובהא הוא דפוטר ר' יהושע אבל אם היה יודע בו שהוא שלמים אלא שהטעות הוא שהיה סביר לומר שמותר לשנות שלמים לשם פסח בהא הוא דפליגי רבי מנא ור' יוסה ואליבא דר' יהושע: רבי מנא אמר אין בעשייתו מצוה. משום שזה לאו טועה בדבר מצוה הוא שהרי יודע בו שהוא שלמים ועקרו לשם פסח ואפילו ר' יהושע מודה בזה שהוא חייב: רבי יוסה אמר יש בעשייתו מצוה. דהא מיהת טועה היה שכסבור שמותר לשנות שלמים לשם פסח ומכיון דראויין הן לשם פסח ושחטן לשם פסח בטעות דעתו גם זה נקרא טועה בדבר מצוה ולר' יהושע דמכשיר לעיל בפ' התמיד נשחט בסוף הלכה ד' בשוחט אחרים לשמו בזמנו הרי יש בעשייתו מצוה ופטיר: מסתברא דר' מנא בקדמייתא דרבי יוסי באחרייתא. וקאמר הש"ס דמסתברא הוא כהאי דרבי מנא בפלוגתא קמייתא דידהו ביודע בו שהוא שלמים ושחטו לשם פסח דיש בעשייתו מצוה מטעמא דפרישית לעיל. וכר' יוסה מסתברא היא בפלוגתא בתרייתא דידהו דיש בעשייתו מצוה וטועה בדבר מצוה נקרא וכדפרישית: אמרין. בני הישיבה על האי שהשיב ר' אליעזר לר' יהושע ור' יהושע לר' אליעזר במתני': לית הדא דר' אליעזר תשובה על דר' יהושע. שא"ל מה אם פסח שהוא מותר לשמו: דהוא יכול מימר ליה. ר' יהושע לר' אליעזר היאך את משיבני מדבר שדרכו לחלף שהוא פסח לשם שלמים לפי שמותר הפסח קרב הוא שלמים וא"כ מדרך להתחלף הוא בשלמים ולפיכך חייב הוא כששינה ושחטו לשם שלמים בשבת שהרי פסיל היא שלא לשמו ואתה משיבני מזה על דבר שאין דרכו להתהלף שהוא שלמים לשם פסח שאין מתחלף שלמים לפסח מעולם וא"כ זה ששחט שלמים לשם פסח בשבת אין אתה יכול לומר בו שהיה יודע שהיא שלמים ואפי' כן שחטן לשם פסח שהרי אין הפסח משתנה מהשלמים אלא על כרחך שזה טעה שכסבור היה שהוא פסח מכיון שהן ראויין לפסח שהוא בן שנה וזכר והוה ליה כטועה בדבר מצוה ובדין הוא שיהא פטור דהא מיהת עבד מצוה כדפרי' במתני' ולא היה צריך ר' יהושע להשיבו בענין אחר כמו שהשיב לו דבלאו הכי לאו ק"ו הוא כלל: ולא הדא דר' יהושע תתובה על דר"א וכו'. וכן מה שהשיב לו ר' יהושע לר"א אם אמרת בפסח ששינה את שמו בדבר אסור לאו תשובה היא דהוא יכול נימר ליה ר"א לר' יהושע: הרי פסחו של ראובן וכו'. והרי שינהו לדבר כשר ומותר שהרי לשם פסח שחט ג"כ והוא אלא ששינה לשם בעלים ואת אומר בו שהוא חייב מפום דשינוי בעלים ג"כ פוסל בו ומעתה אין זו תשובה כלל דלא תליא מידי אם שינה אותו לדבר המותר או לדבר האסור ולא היה צריך ר"א לומר לו אימורי צבור יוכיחו דהתשובה עצמה של ר' יהושע איכא למיפרכה: ר"מ אומר וכו' אמר ר"א. אמורה. לדברי ר"מ אפי' עגל של שלמים ששחטו לשם פסח פטור הוא ואר' מאיר דה כפתא קאי דתני שם בפ"ה י"ד שחל להיות בשבת אחד דברים שהן ראויין להביא פסח ואחד דברים שאין ראויין להביא פסח והשן פסח והשוחט לשם הפסח לצבור לשם עולות ופסח ששחטו בשבת שלא לשמו פטור דברי ר"מ ועלה קאמר ר' אלעזר דלר' מאיר אפי' עגל של שלמים דליכא דספי בה לפסח אפי' כן אם שחטה בשבת לשם פסח פטור דמיהת טרוד בה להקריבה ונעשה כן טעה והוה ליה טועה בדבר מצוה ועבד מצוה דמ"מ הקרבן כשר הוא: את ש"מ. מהא דר"א אליבא דר"מ לדבר שאין לו קצבה מיהת בעי' ששחט לשם זה דדוקא אם שחט לשם פסח שאין לו קצבה הוא דפיטר: בדבר שאין דרכו להתהלף. כלומר אפי' בדבר שאין דרכו להתחלף כמו עגל לשם פסח שהכל יודעין שאין פסח בא אלא מן הצאן אפ"ה פטור ויש בעשייתו מצוה נמי ניחא בעי' ואין זה עוד דבר אחר דבדבר זה דוקא הוא דפוטר ר' יהושע בכל גווני דטועה בדבר מצוה ור"מ כר' יהושע ס"ל בענין זה:

קרבן העדה

ותני כן. ותניא נמי הכי: מתניתא. הא דקתני במתני' ושאר כל הזבחים ששחטן לשום פסח אם אינן ראויין חייב בסבור שהוא פסח ושחטו לשם פסח אבל היה יודע שהוא שלמים וכו' פליגי בה רבי מנא ורבי יוסי: אין בעשייתו מצוה. כיון שטעה בדבר הלכה ואומר מותר אונס הוא אי נמי סובר השוחט אחרים לשם פסח בזמנו פסול: מסתברא. דהלכתא כרבי מנא ביודע שהוא שלמים ושחטו לשם עולה דיש בעשייתו מצוה: ודרבי יוסה באחרייתא. דהלכתא כר"י בהי' יודע שהוא שלמים אלא שהיה סבור לומר שאם שינה שלמים לשם פסח בזמנו דכשר ויש בעשייתו מצוה: אמרין. בני הישיבה אין ק"ו דרבי אליעזר תשובה על דברי ר"י שהוא יכול לומר הזבחים ששינה לפסח דין הוא שיהא פטור שכן דרכו להחליף שעכשיו זמן שחיטת פסח תאמר בפסח ששינה לזבחים שאין דרך שיחליף בזמן ההוא דהיינו בארבעה עשר אחר חצות הלכך הוא חייב: א"נ ה"ק כיון דפסח אינו פסול בשינה את שמו אלא בעוקר שם פסח ממנו ובשוחט אחרים לשם פסח דפליג ר"י אינו אלא בטועה ולשון ראשון נראה עיקר: ולא הדא דר"י תשובה על ק"ו דר"א שהוא יכול לומר ק"ו אחר ומה אם פסח של ראובן ששינה לשם שמעון דהיינו שינוי בעלים ששינה לדבר המותר אפ"ה חייב זבחים שאסורין לשמן אינו דין שיהא חייב: ותימר חייב. כלומר ואת אומר ומודית לי שהוא חייב: דברי רבי מאיר אפי' עגל. של זבחי שלמים ששחט לשם אימורי ציבור חייב: את שמע מינה תרתי. מדברי ר' אליעזר למידין דר"מ פליג בשני דברים: הכי גרסי' את שמע מינה דבר שיש לו קצבה ודבר שאין דרכו להתחלף. וה"פ אימורי ציבור דבר שיש לו קצבה ועגל אין דרכו להתחלף בקרבנות תמידין ומוספין של שבת שאין בהן עגל ואפ"ה פוטר ר"מ מיהו יש בעשייתו מצוה שהרי כשר הוא הזבח אף על פי שלא עלה לבעלים לשם חובה:

ישם

פסחים עג ע"א

מסורת הש"ס

רשב"ל

רידב"ז

ורב אם הוי לבמה או לא והכא נמי פליגי בזה ר' מנא ור' יוסי [ובאמת הכונה מלשון היה יודע פי' היה סבר לפי ידיעתו והא דלא נקט היה סבר שהן שלמים סירכא דלישנא נקט כמו דנקט תחילה יודע בו וכן לקמן היה יודע בו ע"כ גם סירכא דלישנא לעיל ולקמן נקט כמורגל כמה פעמים בש"ס הזה] ר"מ אמר יש בעשייתו מצוה ר' יוסי אמר אין בעשייתו מצוה ר' מנא ס"ל דהוי לבמה ור' יוסי ס"ל דלא הוי לבמה ופריך הגמ' על ר' יוסי אילי ציבור שהיה כבור שהן כבשים ושחטן לשם אילים שמא לא עלו לציבור לשם אילים בהמיה ותני בן אלי ציבור שהיה סבור שהן כבשים ושחטן לשם אילים כבר עלו לציבור לשם חובה ע"כ מוכח מברייתא מפורש דזה נקרא לבמה:

מתניתא בסבור בו שהוא פסח כו' דהוי בטועה בהא פוטר ר"י אבל בהי' יודע בו שהוא שלמים אלא שהוא סבור לאמר שמותר לשנות שלמי' לשם פסח דהוי עוקר בזה פליגי ר"מ ור"י דר"מ סבר אין בעשייהו מצוה דוקא בטועה פוטר ר' יהושע כשיטת הש"ס דילן ור' יוסי ס"ל דיש בעשייתו מצוה ואף בעוקר פוטר ר' יהושע וקמכיים הש"ס מסתברא דר"מ בקדמייתא ודר' יוסי באחרייתא:

אר"א דברי ר"מ אפילו עגל את ש"מ תרתי את ש"מ דבר שאין לו קצבה ודבר שאין דרכו להתהלף ויש בעשייתו מצוה. דבר שאין לו קצבה יפה פי' הפ"מ ז"ל דר"א קאי על פסח דווקא בדבר שאין לו קצבה וקאי על התוספתא וכן מפורש בהדיא בבבלי דף ע"ב ע"ב אמר רב ביבי אמר ר"א כיצד היה ר"מ אפילו עגל של זבחי שלמים ששחטו לשם הפסח עיי"ש אולם מה שמסיים דבר שיש בעשייתו מצוה לכאורה קשה מאי מוכח מהכא לדבר שיש בעשייתו מצוה ונלפענ"ד דמוכח כן מהא דאיתא לקמן בה"ו אמר ר"א למי נצרכה לר"מ אתיא דר"א כרשב"ל כמה דרשב"ל אמר יש בעשייתו מצוה כן ר"א אמר יש בעשייתו מצוה אין תימר שיא היא שהיא בע"מ ובע"מ אין דרכו להתהלף הרי עגל הרי אין דרכו להתחלף ואמר ר"א דברי ר"מ אפילו עגל כו' ע"ז קאמרינן הכא על הא דאמר ר"א דברי ר"מ אפילו עגל שאין דרכו להתהלף א"כ אמאי מודה בבע"מ לר"א גופיה אלא ע"כ משום דבעינן בעשייתו מצוה בבע"מ אין בעשייתו מצוה משא"כ בעגל יש בעשייתו מצוה כמו דמהלף כ רושלמי בהדיא בה"ו הנ"ל והא דקפתח בתרתי ומסיים בתלתא דקפתח את ש"מ תרתי. וקמסיים בתלתא לבסמוך קחשיב תלת הוא משום דלעיל קאמר אמרין לית הדא דר"א תתובה על דר' יהושע דו יכול מימר ליה האיך את מושיבני מדבר שדרכו לחלף על דבר שאין דרכו להתחלף פי' דאפילו היה פסח דבר שיש לו קצבה מ"מ פטור ולא דמי לאימורי ציבור דהתם דבר שאין דרכו להתהלף משא"כ שלמים בי"ד דרכו להתחלף ונמצא דר"י ס"ל בשלמים לשם פסח פטור מב' טעמים משום שאין לו קצבה ודרכו להתחלף ור' יהודא ס"ל דאף באימורי ציבור ג"כ פטור הגם שיש לו קצבה מ"מ מחמת שיכול הוא להתהלף ור"א דאמר דברי ר"מ אפי' עגל הוא דווקא בפסח הגם דהוי דבר שאין דרכו להתחלף מ"מ פטור משום דבר שאין לו קצבה. ולפיכך קאמר ר"א בבבלי מפורש דווקא בפסח אפילו בעגל ולא באימורי ציבור משום דלכל הפחות חדא בעינן או דבר שדרכו ליחלף או דבר שאין לו קצבה לפיכך ר"א דאמר דברי ר"מ אפילו עגל הוא דווקא בפסח אבל באימורי ציבור אינו כשר אלא דווקא שיהא דבר שדרכו להחלף. וע"כ קאמר אליבא דר"א דברי ר"מ אפי' עגל. את ש"מ תרתי את ש"מ דבר שאין לו קצבה ודבר שאין דרכו ליחלף ויש בעשייתו מצוה. כלומר דתרתי בעינן דבר שאין לו קצבה אף דבר שאין דרכו להחליף הרי אחד ועשייתו מצוה הוא שני והוי ב' לפטור אין לו קצבה ועשייתו מצוה ואי היה דבר גם שדרכו להחליף היה ג' פטורי אין לו קצבה ודרכו להחליף ועשייתו מצוה לפיכך קאמר בסמוך את ש"מ תלתא והכא קאמר את ש"מ תרתי משום דאין לו קצבה ועשייתו מצוה אבל לא משום שדרכו להחליף דהא אין דרכו להחליף:

רשב"ל

שינויי נוסחאות (סו"ס) מימיר בל"י מימור (וכן בשורה י"ג)•

מסורת הש"ס: שבת קלז פ"א | ירושלמי שבת פי"ט הלכה ד

עין משפט נר מצוה: כד א מיי' פ"ב משגגות הל' ב | כה ב מיי' שם הלכה טו | כו ג מיי' שם הלכה ט

קרבן העדה

יש בעשייתו מצוה. כגון יבמתו נדה ובא עליה. חייב אפילו לרבי מאיר דהוה ליה לשיולי אם היא נדה או לא: רבי יוחנן אמר אין בעשייתו מצוה. כלל נמי פוטר רבי מאיר כגון שפוד של שחוטה של קדשים ושפוד של נבלה וביקש לאכול משחוטה ואכל משל נבלה כיון דטרוד בדבר מצוה פטור לר"א יש בעשייתו מצוה כגון יבמתו נדה ובא עליה פוטר רבי מאיר אף על גב דהוה ליה לשיולי וכ"ש בשיש לפניו שפוד של קדשים שחוטה ושפוד נבלה ואכל משל נבלה דפטור דלא הוה ליה לשיולי ור"י אמר דבשפוד של קדשים שחוטה ושפוד של נבלה אין בעשייתו מצוה מיקרי וכ"ש ביבמתו נדה ובא עליה דה"ל לשיולי: ה"ג שבת ומל וכו'. וה"פ מי שהיה לו שני תינוקות למול אחד בשבת וא' באחד בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת. הרי אין בעשייתו מצוה שהרי מל אותו קודם זמנו ואפילו הכי פוטר ר"י כיון שהיה טרוד בעשיית מצוה ולא הו"ל לשיולי וקשיא לר' יוחנן: למחר יש בעשייתו מצוה. הלכך פוטר ר' יוחנן כיון שיש בתינוק זה שמל מצוה למחר מיקרי שפיר טרוד בדבר מצוה משא"כ בנבלה לעולם אין באכילתו מצוה: דר"מ היא. ההא דתנן בשבת פרק ר"א דמילה במי שיש לו שני תינוקות אחד למול בע"ש ואחד בשבת ושכח ומל של ע"ש בשבת פטור א' למול בשבת וא' למול אחר השבת ר"א מחייב ור"י פוטר כך היה ר"י שונה במשנתינו וקאמר עלה דמתני' דר"מ היא דאמר דבר שעשייתו מצוה פטור וה"נ מצוה קעביד: ה"ג דבר שאין בעשייתו מצוה במחלוקת. וה"פ בהא פליגי ר"א ור"י כדתנן במתני': ה"ג

רבי

ר"ש בן לקיש אמר יש בעשייתו מצוה [א] כגון יבמתו נדה ובא עליה ר' יוחנן אמר אין בעשייתו מצוה כגון [ב] שני שפודין אחד של שחוטה ואחד של נבילה וביקש לוכל מזה ואכל מזה. מתניתא פליגא על רבי יוחנן *שבת ומל את שלאחר שבת בשבת רבי אליעזר מחייב [ג] חטאת ורבי יהושע פוטר הרי אין בעשייתו מצוה ור' יהושע פוטר. שמואל קפודקי' אמר למחר יש בעשייתה מצוה. *אמר רבי יוחנן דרבי מאיר היא דרבי מאיר אמר דבר שיש בעשייתה מצוה פטור דבר שאין בעשייתו מצוה חייב. במחלוקת

רבי

פני משה

רשב"ל אמר. לעולם גבי טועה בדבר מצוה יש בעשייתו מצוה בעינן וכן בעלמא וכגון יבמתו נדה ובא עליה ולאו דוקא נדה ממש שהיה יודע שהיא נדה אלא בסמוך לווסתה איירי דמצוה מן התורה לפרוש ממנה כדדרשינן והזהרתם את בני ישראל והדוה בנדתה מכאן אזהרה לבני ישראל לפרוש מנשותיהן סמוך לווסתן אלא דביבמתו שבוש ונמנה לשאול אותה אם היא סמוך לווסתה ובעל אותה פטור דיש בעשייתו מצוה שמייבם את יבמתו: ר' יוחנן אמר. אפי' אין בעשייתו מצוה אלא שנתכוין לשם מצוה ועלתה בידו דבר איסור: כגון שני שפודין. של בשר צלוי: אחד של שחוטה. והוא של קדש ומצוה לאכול: ואחד של נבלה. וביקש לאכול מזה של מצוה ועלתה בידו לאכול מזה של נבילה פטיר דר' יוחנן סבירא ליה דכוונתו לעשיית מצוה הוא דבעי' ויש מצוה בעשייתו בעלמא ואפי' לא עלתה בידו עכשיו אלא האיסור נמי טועה בדבר מצוה קרינן ביה לפוטרו מן החטאת. א"נ דלא פליג רבי יוחנן אדריש לקיש בעיקר הדין בעלמא דיש בעשייתו מצוה בעי' אלא אגוונא דר"ל הוא דפליג דלר"ל יבמתו נדה קרי ליה יש בעשייתו מצוה וכדאמרן ור' יוחנן קאמר דכה"ג אין בעשייתו מצוה קרי' ביה דמ"מ הי' לו לשיולי אם צריך הוא לפרוש ממנה והרי זה כגון שני שפודין וכו' דחייב דהוה ליה לשיולי וה"ה ביבמתו נדה דחייב והשתא שפיר הוא הא דלקמיה: מתני' פליגא על ר' יוחנן. דתנינן פ' ר"א דמילה מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת וכו' והרי אין בעשייתו עכשיו מצוה דאותו של אחר השבת לא הגיע זמנו למול ואפ"ה רבי יהושע פוטר. דבשלמא לר"ל ל"ק דאיהו בכה"ג יש בעשייתו מצוה קרי ליה כמו יבמתו נדה דאף על גב דעכשיו לא עשה מצוה מ"מ בעשייתו שבא על יבמתו לשם מצוה נתכוין הוא ור"ל בתר כוונתו אזיל אע"פ שעלתה בידו דבר איסור אפ"ה פטיר הוא וה"ה באותו שלאחר השבת אע"ג דעכשיו עלתה בידו דבר איסור מ"מ הוא נתכוין לאותו תינוק של שבת וטועה בדבר מצוה ובעשייתו נתכוין למצוה והלכך פוטר ר' יהושע אלא לר' יוחנן דאזיל בתר מעשה דהשתא שעלתה בידו דבר איסור ומחייב דלדידיה בעינן שיהא בעשייתו מצוה כל דהוא עכ"פ ומדמי האי דינא לשני שפודין וא"כ קשיא ההיא דתינוקות: שמואל קפודקיא אמר. דלר' יוחנן נמי ל"ק דגבי תינוקות מיהת למחר יש בעשייתה מצוה ומכיון דאיהו טרוד בעשיית מצוה של התינוק של שבת דזמנה הוא ושכח ומל את של אחר השבת טרוד הוא השתא בעשיית מצוה ושע"י כך נזדמן לו את שאין זמנו היום אבל גבי יבמתו נדה דהוה ליה לשיולי ליכא למימר דטרוד הוא בדבר דהשתא זמנו הוא שהרי אין כאן דבר שמטריד מתו בכך והיה לו להמתין וזהו טעמיה דר' יוחנן גבי יבמתו ולא דמיא כלל להיא דתיניקות: אמר ר' יוחנן דר"מ היא וכו'. הלי מילתא אמתני' דתינוקות דהתם קאי וכדגרסי' להאי סוגיא כולה עד סוף הלכה בפ' ר"א דמילה בהל' ד' וע"ש כי בארתי היטב הכל במקומו:

הלכה

רידב"ז

רשב"ל אמר יש בעשייתו מצוה כגון יבמתו נדה ובא עליה. ר"י אמר אין בעשייתו מצוה כגון ב' שפודין אחד של שחיטה ואחד של נבילה וביקש לאכול א"ז ואכל א"ז והוי כמו דגרסינן בבבלי דף ע"ב ע"ב בשם רשב"ל נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי חייב. ור"י אמר אשתו נדה כו' בא עלי' חייב יבמתו נדה פטור. איכא דאמרי כ"ש בההיא מחייב דלא עשה מצוה א"ד התם הוא דהו"ל לשיולי אבל הכא דלא הו"ל לשיולי פטור ומסיק בגמ' דיבמתו בזוז מינה עיי"ש וה"נ בירושלמי פליגי ר"י ורשב"ל כמו בבבלי ממש דרשב"ל ס"ל דהא דקיי"ל כר"י דטעה בד"מ פטור אע"פ שלא עשה מצוה מ"מ בעינן בדבר מצוה שיהא דבר שיש מצוה למחר בעשייתו וגוף הדבר מצוה היא אך לא הגיע זמנו לקיים המצוה בשעה הזאת ובשעה הזאת אינה מצוה אבל יש מצוה בגוף הדבר כשהגיע הזמן כגון יבמתו נדה ובא עליה הגם דעתה אין מצוה בעשייתה כיון דהוי נדה והייבי כריתות לאו בני הלילה ויבוס נינהו מ"מ כיון דלמחר דכשהטבל במקוה יהא מצוה ביבוס א"כ גם השתא פטור אבל כשטעה בדבר שאין שום מצוה לעולם וטעה בדבר שאיננה מצוה כמו בליל פסח שרצה לאכול צלי ואכל נבילה דבנבילה לעולם ליכא מצוה אז חייב אפילו לר' יהושע דע"כ לא ס"ל לר"י דטעה בדבר מצוה פטור אף על פי שלא עשה מצוה הנ"מ גבי מילה דגוף המילה מצוה הוא אלא דעדיין לא הגיע זמנו ע"כ לא הוי מצוה אבל יהיה מצוה למחר וה"נ גבי יבמתו נדה דיהא מצוה בההי ביאה למחר אבל בשפוד של נבילה דלעולם ליכא ביה מצוה פטור, דלא דמיא לתינוקות דהתם יש בעשייתו מצוה למחר כדמסיק אח"כ ור"י אמר אין בעשייתו מצוה כגון ב' שפודין וכו' וסבר לאכול א"ז ואכל א"ז הגם דאין בעשייתה מצוה לעולם נמי פוטר ר' יהושע וקפריך מתניתא פליגא על רשב"ל כנ"ל ומוכח ע"ם הזה מל של אחר השבת בשבת ר"י פוטר הרי אין בעשייתה מצוה ופוטר ר"י ומשני שמואל קפודקיא למחר יש בעשייהו מצוה ושמואל קפודקיא מפרש דברי רשב"ל דהייט הך יבמתו נדה והיינו הך דתינוקות וע"י הירושלמי הזה יאיר עינינו בע"ה בסוגית הבבלי דהתם קאמר רשב"ל גבי שפוד דחייב וקשה לכאורה הא קיי"ל דטעה בד"מ פטור אע"פ שלא יעשה מצוה כמו דתני ר"א בשם ר"מ וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' שגגות ה"ח ותמה שם הלח"מ ז"ל וז"ל ואיכא לתמוהי טיבא הדא דבתחלת דבריו ז"ל שאמר כל העושה מצוה מן המצות ובכלל עשייתן כו' משמע דבעינן תרתי שטועה לעשות מצוה ויעשה מצוה והוא כרשב"א כו' דס"ל דהיכי דלא עשה מצוה כו"ע מידי דחייב אפילו לר' יהושע אע"פ דקיי"ל כר' יהושע בהא פסק דחייב דבהא לא פליגי כו' וא"כ קשה היכי דמל של אחר השבת בשבת הא לא עשה מצוה כדאמרינן בגמ' וא"כ אמאי פסק דפטור הא לרשב"א בהא כו"ע מודי דחייב ואיך רבינו ז"ל פטר בזה שכ' ואחד למול בשבת ואחד למול לאחר שבת דפטור וכו' עכ"ל וכן בה' ס"ז פסק גבי שפידין דחייב שהרי לא עשה מצוה באכילה זו וא"כ קשה להבין פסקי הרמב"ם ז"ל אבל לפי הירושלמי ניחא מאד דרשב"ל פסק גבי שפודין דחייב משום דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה דלא אמרינן אע"פ שלא עשה מצוה פטור רק גבי תינוקות דיש בעשיית גוף הדבר מצוה רק דהשתא לא הגיע הזמן אבל למחר יש בעשייתו מצוה ואף דר"י פליג בירושלמי וס"ל דאפילו גבי שפודין חייב מ"מ הרמב"ם ז"ל פסק כרשב"ל משום דפסק כלישנא קמא בבבלי דר"י לא פליג ארשב"ל בשפודין ובזה ניחא מה דבבבלי מימרא דרשב"ל הוא משפידין ומימרא דר' יוחנן היא מיבמתו ואילו בירושלמי הוא בהיפוך דמימרא דרשב"ל היא מיבמתו ומימרא דר"י הוא משפודין אבל לפי מה שבארנו הוא דטעמא דרשב"ל בבבלי גבי שפודין הוא מטעמא דיבמתו דאמר בירושלמי דיש בעשייתו מצוה כגון יבמתו נדה ובא עליה דבעינן דלמחר יהא בעשייתה מצוה ונמצא דהבבלי והירושלמי אזלי בחד שיטה איכא דר"מ ורשב"ל כלישנא בתרא איכא דר"י רק הרמב"ם ז"ל פסק כלישנא קמא דחייב גבי שפודין מטעם כ"ש כדאיתא בגמ' כ"ש דחייב דלא עשה מצוה והוי כ"ש מאשתו נדה הגם דהוי לאחוית של מצוה כדפי' רש"י ז"ל אע"ג דמעיברת מ"מ מצות עונה אשתו איכא וע"כ שפיר ניחא לישנא ופסקי הרמב"ם ז"ל דפסק כר' יהושע גבי תינוקות אפילו לא עשה מצוה פטור גבי תינוקות ומ"מ בשפודין פסק דחייב וניחא נמי לישנא דהרמב"ם ז"ל כל העושה מצוה מן המצות ובכלל עשייתה נעשית עבירה כו' א"כ משמע מלשוני דבעינן שיעשה מצוה ולמה גבי של אחד בשבת בשבת פסק דפטור הא לא עשה מצוה ז"א דלעולם ס"ל דטעה בד"מ ולא עשה מצוה פטור כמו דקי"ל איכא דר"י דפליגי באחד בשבת שמל בשבת פוטר ר"י ומכל מקום אינו פטור רק בשיש בעשייתה מצוה כמו דסבירא ליה לרשב"ל וגבי תינוקות נקרא יש בעשייתו מליה כיון דלמחר יש בעשייתה מצוה משא"כ גבי שפוד ומתורץ בזה קושית הלח"מ ז"ל בע"ה וז"ב:

אר"י דר"מ היא פי' דמתניתין דידן דפסחים דפוטר ר"י בטעה בדבר מצוה אתיא אליבא דר"מ דמוקי פלוגתא דר"א ור"י דשבת גבי תינוקות דר"מ מוקי פלוגתתי' במס' שבת דף קל"ז ע"א דלא נחלקו במל של ע"ש בשבת שפטור משום דעשה מצוה ולא נחלקו אלא במל של אחר שבת בשבת דר"י פוטר משום דאפילו בלא עשה מצוה פוטר ר"י. ואיתא שם תני ר"ח לא נחלקו ר"א ור"י במל של ע"ש בשבת שהוא חייב לא נחלקו אלא שמל של אחר שבת בשבת דר"א מחייב חטאת ור"י פוטר ומוקי ר' ינאי דמיירי שמל של שבת בע"ש עיי"ש דבזה לכו"ע חייב ובירושלמי ס"ל הא דתני ר"ח בבבלי במל של שבת בע"ש דחייב הוא אליבא דר"ש וא"כ בין ר"מ בין ר"ש תרווייהו ס"ל דפליגי במל של אחר שבת בשבת ולא איכא בין ר"מ ור"ש אלא במל של ע"ש בשבת דר"מ ס"ל דפטור ור"ש ס"ל דחייב ואי במל של שבת בע"ש בוודאי אף ר"מ מודה דחייב וא"כ מאי איכא בין ר"מ ור"ש דנפ"מ ביניהם במל של שבת בשחרית בשבת דר"מ ס"ל דפטור ור"ש ס"ל דחייב כדאיתא בסוגיא במל של שבת בשהרית בשבת פלוגתא בזה וע"כ דנחלקו בזה ר"מ ור"ש במל של שבת בשחרית דלר"מ אף דמל של שבת בשבת שחרית וא"כ מל של ע"ש בשבת פטור כיון דעשה מצוה ובעשה מצוה ס"ל לכו"ע פטור אליבא דר"מ בכל האופנים אפילו מל של שבת בשחרית ופליג אר"ש דס"ל דבעשה מצוה דהייני של של ע"ש בשבת חייב בשקדם ומל של שבת בשחרית ואיהו ס"ל דפטור. והכא במתניתין בשעבר זמן כפרתו והקריבו כולם פסחיהן וא"כ שחט שלמים לשם פסח דפוטר ר' יהושע א"כ כמאן אתיא מתניתין ע"כ כר"מ וע"כ אמר ר"י דר"מ הוא פי' דמתניתין דידן דפוטר ר"י ביש בעשייתו מצוה אפילו בשחט שלמים לשם פסח אחר שנשחט כבר הפסחים של כל ישראל ע"כ דאתיא כר"מ דר"מ אמר דבר שיש בעשייתו מצוה פטור דבר שאין בעשייתו מצוה חייב במחלוקת ר"א ור"י

ר"ש

שינויי נוסחאות (בו"כ) שבת ומל כד"ו שבח ומל. (בו"י) בעשייתה כד"ו בעשייו

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

רבי שמעון אומר דבר שיש בעשייתו מצוה חייב ושאין בעשייתו מצוה פטור. כמחלוקת רבי יוסי ר' יהושע דברי רבי מאיר והוא שיהא שה תמים ובן שנה ושלמים וראוי להשתנות לשם פסח את ש"מ תלת. את ש"מ דבר שאין לו קצבה ודבר שאין דרכו להחליף ודבר שיש בעשייתו מצוה. אית לך דבר שאין לו קצבה. רבי ירמיה סבר מימר שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה. רבי יוסי סבר מימר שאין את יכול לעמוד על מניינן. רבי יוסה כד הוה מטי לאילין תינוקות ספיקות הוה אמר יפה לימדנו רבי ירמיה אית לך מימר שאין את יכול לעמוד על מניינן אלא שלא נתנה התורה קיצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה. אמר רב חסדא דברי רבי שמעון תיפתר שהיה שם חבורה אחת שלא שחטה. אמר רבי זעירא מילתיה דרבי ינאי אמרה *והוא ששכח ומל את של שבת בערב שבת מלו בשחרית רבי זעירא אמר סבר רבי ינאי פטור רבי אבא אמר חייב. וליידה מילה אמרה רבי ינאי בא להודיעך היך דרכן של תינוקות להתחלף על דעתיה דרבי זעירא כרבי ינאי על דעתיה דרב כר"מ. א"ר מנא קומי רבי יוסה מה דאמר רב חסדא כרבי שמעון. מה דאמר רבי ינאי כרבי מאיר משיבין דבר בין רבי מאיר לרבי שמעון אשכחנן פלוגא בין רבי מאיר לרבי שמעון בשיעור אילין תינוקות ספיקות מה את עבד לון כדבר שיש לו קיצבה או כדבר שאין לו קיצבה. אפילו אין שם תינוק אחד למול. ואין תעבדינון כדבר שאין לו קיצבה והוא שיהא שם תינוק אחר למול. איתא חמי הקדים

רבי שמעון אומר דבר שאין בעשייתו מצוה חייב ודבר שיש בעשייתו מצוה במחלוק' וכ"ה בבבלי. וה"פ ר"ש סובר בא' למול אחר השבת והאחד למול בשבת לדברי הכל חייב דהא אין בעשייתו מצוה כי פליגי אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת דמצוה קעביד פוטר ר"י: רבי יוסי בשם ר"י דברי רבי מאיר. דפוטר דוקא שיהיה שה תמים ובן שנה שראוי לפסח: ושלמים. לאפוקי חולין: וראוי להשתנות לשם פסח. כגון שהוא קודם זמן הקרבתו: ה"ג דבר שאין לו קצבה ודבר שדרכו להתחלף. בעינן דוקא שנתחלף בקרבן שאין לו קצבה שדרכו להחליף לאפוקי עגל שאין דרכו להתחלף בפסח ותמידין: ויש בעשייהו מצוה. דשלמים כשירים אפילו שחטן לשם פסח אבל אם חסר א' משלש אלה מחייב ר"מ: ה"ג מה אית לך דבר שאין לו קצבה. כלומר מהו דבר שאין לו קצבה: רבי ירמיה סבר. לומר כל הקרבנות שדוחין את השבת נקראים דבר שאין להן קצבה שהרי אינו כתוב בתורה כמה קרבנות ידחו את השבת אלא כל פעם שיארע י"ט או ר"ח בשבת דוחין את השבת: שאין את יכול לעמוד על מניינן. והיינו פסח: כד הוה מטי וכו' כשהגיע למתני' דפר"א דמילה דפליגי ר"א ור"י בהיה לפניו שתי תינוקות: אמר יפה לימדני ר' ירמיה דדבר שאין לו קצבה היינו שלא נזכר בתורה שכוס מניגס דאם"ד דדבר שאין לו קצבה היינו דבר שאי אפשר לברר מניגס קשה הרי תינוקות שידענו כמה הם שזמנם למול בשבת ואפי' הכי פטור אלא ודאי כדר' ירמיה: דברי ר"ש. דאמר בדבר שיש בעשייתו מצוה מחלוקת: תיפתר. הא דפליגי רבי אליעזר ור"י במתני' והיינו בשיש שם חבורה אחת שלא שחטה הפסח עדיין וה"ל טרוד בדבר מצוה: והוא ששכח ומל של שבת בע"ש. הוא דמחייב ר"א אבל בשעדיין עומד של שבת למול כיון שיש לו קצבה או לדבר שאין לו קצבה: הכי גרסינן אין תעבדינון כדבר שאין לו קצבה אפי' אין שם תינוק אחר למול ואין תעבדינון כדבר שיש לו קצבה והוא שיהא שם תינוק אחר למול. וה"פ כדבר שאין לו קצבה אפי' מל של שבת בע"ש פטור ואם תדמה אותו כדבר שיש לו קצבה בעינן שיהא שם תינוק אחר למול דה"ל טרוד ממש אבל בלא"ה חייב: ופריך איתא חמי. בא וראה: הקדים

דטרוד בדבר מצוה דרמיא עליה פטור: מלו בשחרית. תינוק של שבת מל בשחרית ובין הערבים מל את של אחר השבת או של ע"ש מהו מי אמרינן כיון דניתנה שבת לדחיה אללו פטור או דלמא בהאי שעתא בין הערבים לא ניתנה שבת לדחות אללו וחייב: סבר ר"י פטור. דניתנה שבת לדחות לגבי הדין גברא: רבי בא אמר. שרבי ינאי מחייב כיון שכבר מל של שבת ולא הוה טרוד: ולניידה מילה וכו'. לרבי בא פריך א"כ לאיזה צורך אמר ר' ינאי שקדם ומל של שבת בע"ש הא אפי' קדם ומל בשבת חייב: ומשני בא להודיעך איך דרכן של תינוקות להתחלף שיהיה חייב ה"נ בא ללמדך איך בא לטעות בכך: ה"ג על דעתיה דר"ז ר' ינאי כר"מ וה"פ ר' ינאי דנוקי למתני' והוא ששכח ומל של שבת בע"ש אתיא מתני' כר"מ שהוא סבר דכל טרוד בדבר מצוה פטור: מה דא"ר ח. דבעי' שתהא חבור' אחת שלא שחטה כר"ש דאמר בשכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב לכ"ע: ומה דא"ר ינאי. והוא ששכח ומל את של שבת בע"ש כר"מ אתיא וכדפרישי' ופריך משיבין דבר בין ר"מ לר"ש. א"כ מאי איכא בין ר"מ לר"ש הא לתרווייהו בעינן שיהא טרוד בדבר מצוה: ומשני אשכחן פליגא בין ר"מ לר"ש בשיור. כלומר בהרבה דברים כגון בדבר שאין לו קצבה ובדבר שאין דרכו להתחלף: אילין תינוקת ספיקות. מי שיש לו שני תינוקות למול למאי אתה מדמה אותן לדבר

שבת קלז ע"א

ריטב"ז

ר"ש אומר דבר שיש בעשייתו מצוה חייב ושאין בעשייתו מצוה פטור מחלוקת ר"א ור"י ודבר שיש בעשייתו מצוה דחייב הוא במל בשחרית של שבת בשבת וס"ל לר"ש כיון דמל של שבת בשבת חייב אפילו כשמל של ע"ש בשבת דיש בעשייתו מצוה א"כ האיך ס"ל לר"י בנותן תין בשהקריב שלמים לשם פסח אפי' כשהקריבו כל ישראל פסחיהן פטור אלא ע"כ דאתיא כר"מ דס"ל דבר שיש בעשייתו מצוה פטור אפילו שמל של שבת בשחרית [והשתא אינו מפרש הברייתא דר"ש ודר"ג ואוקימתא שמל בשחרית או בע"ש התינוק דשבת עד לבתר הכי בסוף הבוגיא מפרש זאת] דברי ר"מ והוא שיהא שה תמים זכר בן שנה ושלמים וראוין להשתנות לשם פסח [דאינו ראוין איתא במתניתין בהדיא דחייב] את ש"מ תלת ע"י ג' פטורין נפטר אליבא דר"י דבר שאין לו קצבה ודבר שדרכו להחליף דאינן ראוין חייב כדאיתא במתניתין מפורש ויש בעשייתו מצוה דע"כ אינו נפטר באין בעשייתו מצוה כגון בשוחט חולין לשם פסח כמו בתינוקות דפוטר ר"י אפילו באין בעשייתו מצוה ז"א דהא ע"כ לא פטר ר"מ בשקדם ומל של שבת בשחרית רק ביש בעשייתו מליה וס"ל דבר שיש בעשייתו מצוה דווקא פטור א"ל דבר שאין לו קצבה כמו מאי אית לך מאי היא בתי' של דבר שאין לו קצבה ר' ירמיה סבר מימר שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה דלא דמי לקרבן תמיד דהוא קרבן אחד בשבת אבל פסח אינו קרבן אחד אלא לפי כמה חבורות שיש בישראל לפיכן יש פסחים ור' יוסי סבר מימור שאין את יכול לעמוד על מנינן לפי שהן הרבה של כרוך בנקל לטעות ר' יוסי כד הוי מטי לאילין תינוקות אמר יפה למדני ר' ירמיה אית לך מימר שאין את יכול לעמוד על מנינן כיון דע"כ אינו פוטר ר"י אלא באין לו קצבה ע"כ הפי' שאין לו קצבה שלא נתנה התורה קצבה כמה פסחים ידחו את השבת בכל שנה וכן בתינוקות לא נתנה התורה קצבה אלא כל תינוק שמיני שלו בשבת דוחה את השבת וע"ז אמר ר"ח דלעולם מתניתין אתיא כרבי שמעון דסבירא ליה בדבר שיש בעשייתו מצוה חייב בשקדם ומל של שבת בראשונה ואינו פטור רק בשעדיין נשאר התינוק של שבת וה"נ תיפתר למתני' דידן דמיירי נמי שהיה שם חבורה אחת שלא שחטה:

נמצא דר"י ור"א פליגי בזה דלר"י ע"כ מתניתין כרבי מאיר הוא ולר"א אתיא אף כרבי שמעון ומוקמינן למתניתין בהיה חבורה שלא שחטו עדיין אמר רבי זעירא מילתא דר' ינאי והוא שמל של ע"ש בשבת כך אמר ר"ז והוא שמל של שבת בערב שבת ולא איתפרש על מה קאי ר"ז דזה פשיטא דקאי על הברייתא דמוקמינן לפלוגתא דר"א ור"י דלא נחלקו בשמל של ערב שבת בשבת דחייב ולא נחלקו אלא שמל של אחר השבת בשבת דר"י פוטר בוודאי על האי ברייתא קאי כאוקימתא הבבלי אבל לא איתפרש אם קאי על הברייתא דמפרש הברייתא הכי מחמת קושית הגמ' השתא בלא עשה מליה פוטר ר"י בעושה מלוה מיבעיא וע"כ מוקי באוקימתא שמל של שבת בע"ש ואוקימתא דילי' ליישב הקושיא על הברייתא או דמילתא באנפי נפשי' קאמר וקאי על רבי מאיר דאימתי חייב אפילו לר"מ בשקדם ומל של שבת בערב שבת אבל בשמל בשחרית פטור לר"מ ומבעיא מל בשחרית ר"ז אמר סבר ר' ינאי פטור והיא אליבא דר"מ דבזה פליג אר"ש דאל"כ מה איכא בין ר' מאיר ורבי שמעון דהא שניהם מוקים דפלוגתא דר"א ור"י בשמל של אחר שבת בשבת ורק דפליגי רבי מאיר ור"ש בזה שמל של ע"ש בשבת ואי דקדם ומל של שבת בע"ש בוודאי לכו"ע חייב וע"כ דפליגי בשמל בשחרית דלר"מ פטור ולר"ש חייב. רב בא אמר חייב דשחרית וע"ש שוין דבשניהן חייב וע"כ קאי ר' ינאי אליבא דהברייתא ומיישב להקושיא על הברייתא וקאי על ר"ש וע"כ אין כוונתו לדייק שמל של שבת בע"ש אלא ה"ה שמל בשחרית נמי חייב ולניידה מילה אמרה ר' ינאי של שבת בע"ש הו"ל שמל של שבת בשחרית רק בא להודיעך האיך דרכן של תינוקות להתחלף דהוי דבר שדרכו להתחלף דיכול להחליף של שבת בע"ש וע"ש בשבת ונמצא דליכא פלוגתא בעיקר הדין בין ר"ז בין ר"ב רק באוקימתות על מה אמר ר' ינאי וכפ"מ בין ר"ז אליבא דר' ינאי ובין ר' בא אליבא דר' ינאי דלר"ז קאי ר' ינאי על דעתי' דר"מ דאינו חייב אלא שמל של שבת בע"ש אבל בשחרית פטור אבל לר' בא קאי ר' ינאי על הברייתא כדמפרש על דעתי' דר"ז ר' ינאי על דעתי דרבי מאיר [והא דגרסינן דרב כר"מ היא גירסא מוכחת דרב ז"ל רבי וכף דכר"מ מיותר אלא הוא רבי מאיר] ולא ליישב הקושיא על הברייתא אמר ר' מנא קומי ר' יוסי מה דאמר ר"ח כר"ש מה דאמר

שנוי נסחאות (סו"ע) יהושע נד"ז יוחנן. (סו"ז) מצוה אית נד"ו מצוה מה אית. (סו"ע) אחר נד"ו אחד.

הקדים זמנו פטור איחר זמנו חייב . רב הונא אמר מחלפא היא מתניתא דתני א"ר שמעון לא נחלק רבי ליעזר ורבי יהושע על מי שהיה לו למול לאחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב ועל מה נחלקו על מי שהיה לו למול בערב שבת ומלו בשבת שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר . א"ר יוסי בי רבי בון מן קושיי מקשי לה רבי ינאי והוא ששכח ומל את של שבת בערב שבת . רב אדא בר אחוא אמר זו דברי רבי מאיר ורבי שמעון . אבל דברי רבי יוסי אפילו דבר שאינו בעשייתה מצוה הואיל וטועה בו לשם מצוה פטור . א *פירש אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין את המילה . אמר רבי יוחנן דברי רבי יוסה אפילו פירש וחזר אף על הציצין שאין מעכבין את המילה . היידין רבי יוסי ההיא *דתנינן רבי יוסי אומר ב יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת שכח והוציא את הלולב ברשות הרבים פטור מפני שהוציאו ברשות *אף בסכין של מילה כן אף במצה כן . מן מה דאמר רבי יוחנן דברי רבי יוסי אפילו פירש וחזר אפילו על הציצין שאין מעכבין את המילה הדא אמרה אף בסכין של מילה כן אף במצה כן :

הלכה ו מתני' ג *שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים ולטמאים חייב לאוכליו ושלא לאוכליו למנויו ושלא למנויו למולים ולערלים לטהורים ולטמאים פטור ד שחטו ונמצא בעל מום חייב שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידן או שמתו או שניטמאו פטור מפני ששחט ברשות : **גמ'** אמר רבי לעזר למי נצרכה לר' מאיר אתיא דרבי לעזר כרבי שמעון בן לקיש כמה דרבי שמעון בן לקיש אמר יש בעשייתו מצוה כן רבי לעזר אמר יש בעשייתו מצוה.

אין

קרבן העדה

הקדים זמנו פטור . אם מל שלאחר השבת בשבת אע"ג דלא קעביד מצוה ולא איחר זמנו ומל של ערב שבת בשבת דקעביד מצוה מחייב ר"י : מחלפא היא מתני' . איפוך משנתינו וכדתני רבי שמעון והקדים זמנו חייב לכ"ע ובאיחר זמנו פוטר רבי יהושע : מן קושיא . מכח קושיא זו דמשנתינו היא בהיפך דהוה נמי קשיא לה לר' ינאי הלכך מוקי למתניתין בששכח ומל של ע"ש בשבת דלא ניתנה השבת לדחות אצלו וגרע מן מל של אחר שבת בשבת דאיירי בשעדיין התינוק שזמנו בשבת עומד למול דטרוד בדבר מצוה : אפי' דבר שאינו בעשייתו מצוה . כגון ששחט בעל מום לשם פסח הואיל וטועה בו וכסבור שעושה מצוה פטור : פירש . ואינו עוסק עוד במילה : ציצין . שיורי ערלה וציצין המעכבין בשר החופה רוב העטרה והחופין מיעוט העטרה הן ציצין שאינן מעכבין : היידין ר"י . כלומר הי ר' יוסה : ההוא דתנינן . ס"פ לולב הגזול : פטור מפני שהוציאו ברשות . אף ע"ג כיון דאגבה נפיק ביה ותו לא קעביד מצוה כיון שיש קצת מצוה בנטילתו בידו כל היום כמנהג אנשי ירושלים הלכך פטור על הוצאתו שהוא גמר מצוותו א"נ כיון שמתחלה היה טרוד בדבר מצוה אע"ג שכבר קיים המצוה קודם הוצאתו : אף בסכין של מילה כן . מיבעיא ליה אם כן הדין אף בסכין של מילה לאחר שמל מותר לטלטלו : אף במצה כן . שהוציא יותר ממצותו או יותר מכשיעור אם הוא חייב או לא :

הלכה ו מתני' שחטו . בשבת : שלא לאוכליו . דפסח פסול הוא ונעלמה ממנו שבת או סבור שכשר : שלא לאוכליו . לחולה ולזקן : חייב . חטאת שלא ניתנה שבת לדחות אלא שחיטה זו : לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' פטור . דהא פסח כשר הוא כדאמרינן בפרק תמיד נשחט השוחט לפסולים ולכשרים כשר : שחטו ונמצא בעל מום חייב . דשוגג הוא ולא אונס דהוה ליה לבקרו : שמשכו הבעלים את ידם . ממנו קודם שחיטה ומינמו על אחר : או שמתו או שנטמאו . דעכשיו לא ניתנה שבת לדחות אללם : פטור . דאנוס הוא דלא היה יודע שכך הוא ולא היה לו לבדוק על כך : **גמ'** למי נצרכה . כלומר לא צריכה הא דתנן שחטו ונמצא בעל מום דחייב אלא לר' מאיר אילטריך דאף על גב דפוטר בטרוד בדבר מצוה מכל מקום בבעל מום שאין בעשייתו מצוה אינו טרוד בלבו מתי אפנה ואקריבנו שהרי בעל מום הוא וחייב : כמה דר"ש בן לקיש אמר . לעיל דלרבי מאיר בעינן שיהא בעשייתו מצוה ולא מהני טרדה דמצוה לחוד לפוטרן :

אין

פני משה

הלכה ו מתני' שחטו . בשבת : שלא לאוכליו וכו' חייב . בבבלי פריך פשיטא מכיון דפסול הוא כדתני בפ"ד לעיל הכא חייב ומשני איידי דקתני לעיל בשלא לשמו ולאשמועי' פלוגתא דר"א ור' יהושע תני נמי להא דמתניתין : לאוכליו ושלא לאוכליו וכו' פטור . דפסח כשר הוא כדתנן בפ' דלעיל : שחטו ונמצא בעל מום חייב . דשוגג הוא ולאו אנוס שהיה לו לבקרו : שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור . דאנוס הוא : שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידן . קודם שחיטה מן הפסח הזה ומנו על אחר או שמתו הבעלים או שנטמאו דעכשיו לא ניתנה שבת לדחות אלא זה פטור מפני שהוא שחט ברשות ולא היה לו לידע שכך הוא שאין עליו לבדוק אחר זה ואנוס הוא :

גמ' אמר רבי אליעזר למי נצרכה לר' מאיר . הא דקתני ונמצא בעל מום חייב פשיטא דמכיון שאינו ראוי להקרבה חייב הוא משום שבת לא נצרכה אלא לרבי מאיר כדאמר בהלכה דלעיל שאפי' עגל של שלמים ששחטו לשם פסח פטור ונמי אין ראוי לפסח ה"א דה"ה בעל מום קמ"ל דמודה ר' מאיר בבעל מום דמכיון דלא חזי להקרבה כלל לא טריד ביה : אתיא דר"א כרשב"ל . ומפרש הש"ס דסב"א דר"א דקאמר הכי דלר"מ נצרכה ומהו דתימא הא דאף בבעל מום פוטר ר"מ האי סברא אתיא כהאי דר"ל בהלכה דלעיל דאמר גבי יבמתו נדה ובא עליה דיש בעשייתו מצוה מיקרי דאף על גב דהמעשה לאו מצוה הוא אבן כתר מחשבתו אזלינן שנתכוין לשם מצות יבום ופטור כן נמי רבי אליעזר סבירא ליה הכי הלכך אי לאו דתני במתני' בעל מום ה"א דפטור מפני שנתכוין למצות קרבן ויש בעשייתו מצוה קרינא ביה :

אין

כז
א מיי' פ"ב ממיל: הל' ד טוש"ע או"ח סי' של"א ס"ב וט"ע יו"ד סי' רסו ס"ב
כח
ב מיי' פ"ב משגגות הל'
כט
ג מיי' שם הלכה יב
ל
ד מיי' שם הלכה •

שבת קלג פ"ב
שבת פח פ"ד
ירושלמי סוכה פ"ג הלכה יא יבמות פ"ח ה"א
בבלי ע"א פ"ב

רידב"ז

דאמר ר' ינאי כר"מ דלר"מ בתינוקות אפי' מל בשחרית של שבת ג"כ פטור ולר"ח דבעינן בפסח שנשתייר חבורה שלא שחטו הפסח עדיין הוא כר"ש דלר"ז אליבא דר"מ לא בעינן בפסח שנשתייר חבורה וגבי תינוקת לא בעינן שנשתייר תינוק הצריך למול ולר"ש בעינן בתינוקת שנשתייר תינוק הצריך למול וגבי פסח בעינן שנשתייר חבורה שלא שחטו . וקפר"ך מוסיבין דבר בין ר"מ ור"ש דלמה לן להוסיף עוד דבר בין ר"מ ור"ש ולעשות פלוגתא בין ר"מ ור"ש בפסח דלר"מ לא בעינן שנשתייר חבורה ולר"ש בעינן בנשתייר חבורה ז"א אלא דבפסח כיון דהוא דבר שאין לו קצבה לכו"ע לא בעינן שנשתייר חבורה שלא שחטו אלא גבי תינוקות לחוד הוא דפליגי ר"מ ור"ש אשכחן פליגין בין ר"מ ור"ש בשיור פי' אם צריך לשייר אילין תינוקית ספיקות מה את עביד להון כדבר שיש לו קצבה או כדבר שאין לו קצבה אין תעבדינו' כדבר שיש לו קצבה כשיש שם תינוק אחד פי' דנשתייר תיטק אחד דלא נימול ואין תעבדינו' כדבר שאין לו קצבה אפילו אין שם תינוק אחד פי' שלא נשתייר תינוק אחד למול ופליגי בזה ר"מ ור"ש דר"מ ס"ל דתינוקת הוי דבר שאין לו קצבה הילכך אפילו מל של שבת בשחרית ולא נשתייר תיניק אחד למול ור"ש ס"ל דהוי דבר שיש לו קצבה וצריך לשייר תינוק אחד שלא נמול אבל בפסח דהוי דבר שאין לו קצבה לכו"ע לא בעינן שיהא שם חבורה אחת שלא עבדה פסח וא"כ למה לן לעשות פלוגתא בין ר"מ ור"ש בפסח . והשתא מפרש הברייתא א"תא אמי הקדים זמנו פטור איחר זמנו חייב רב הונא אמר מיחלפא מתניתא דתני אמר רבי שמעון; לא נחלקו רבי אליעזר ור' יהושע כו' א"כ איפכא תנינן בשם ר"ש אר"י ב"ב מן קושי' מכח האי קושיא נ..זה לה ר' ינאי והיא שמל של שבת בערב שבת ולא דקאי על רבי מאיר אלא מכח קושיא דהאי ברייתא מוקים לה יהוא דחייב בברייתא אלא שמל של שבת בערב שבת והוא מדויק מן קושיא דריב"ב קאי בשיטת ר' בא כנזכר לעיל . כן נראה לפענ"ד לפרש הסוגיא הזאת בע"ה :

אבל דברי ר' יוסי אפילו דבר שאין בעשייתו מצוה ד"ל קיום מ"ע גמורה הואיל וטועה בו לשם מצוה פטור ר"ל הואיל ועושה לשם מצוה יהוא הוי באמת שם מצוה וטעה משום שם מצוה וסובר שאף משום שם מצוה נמי מותר אף שאינו מ"ע גמורה נמי פטור כדמסיק דעתי' דר' יוסי גבי פירש חוזר אף על ציצין שאין מעכבין את המילה אע"ג דלא הוי מ"ע אלא רק שם מצוה בעלמא ומג"ל דר' יוסי ס"ל כן ומסיק מהא דר' יוסי במס' סוכה בהיוצא לולב לר"ה פטור כדאיתא במס' סוכה דמנהגן של אנשי ירושלים ליטול לולב בידו כל היום אע"ג דהמ"ע נפיק כבר מאידנא דאגבי' מ"מ פטור בהוציא לר"ה אליבא דר' יוסי ולא כאביי בש"ס דילן במס' סוכה דף מ"א ע"ב דס"ל דלא שנו אלא בדלא נפיק בי' אבל מדנפיק בי' חייב . ואילו בירושלמי במס' סוכה פליגי בזה דלהד מ"ד הוא כאביי דלא פטר ר' יוסי אלא דו קא בדלא נפיק בי' והוי עליו מ"ע גמורה עדיין אבל בדנפיק בי' דלא הוי רק שם מצוה בעלמא אבל לא מ"ע גמורה לא והד מ"ד ס"ל אפי' בדנפיק בי' ולא הוי שיב מ"ע אלא שם מצוה בעלמא נמי פטור ומסיק הגמ' לשון הש"ס דבמס' סוכה כדרך הירושלמי אף בסכין ש"מ כן אף במצה כן ר"ל דאם היא הסכין ש"מ או מצה לרה"ר לבתר דנפיק בי' אם הוא ג"כ כן ומסיק מהא דאמר ר"י סבר ר' יוסי אפי' פירש חוזר הדא אמרה אף בסכין ש"מ אף במצה כן דאכילת מצה כל הלילה הוי נמי שם מצוה אע"ג דנפיק י"ח המ"ע בכזית הראשון כמבואר כ"ו בתוס' הרי"ד במס' פאה פ"ק ופ"ה במס' תרומות עיי"ש ומשום דבמס' סוכה בירושלמי לא גרסינן הא דפירש חוזר על הצילין קודם האיבעיא אף בסכין ש"מ אף במצה עד דפשיט מהא דפירש חוזר על הצילין לפיכך גרסינן נמי כאן בלשון הזה כדרך הירושלמי :

אר"א למי נצרכה לר"מ כלומר הא דצריכה המתניתין לאשמועינן דבעי"מ חייב דהא זה פשוטא אך צריכה דאפילו לר"מ דס"ל בעגל דפטור מודה בבעי"מ דחייב אתיא דר"א כרשב"ל כמה דרשב"ל אמר יש בעשייתו מצוה כן

ר"פ

שנויי נוסחאות (סוי"א) בעשייתה נד"ו בעשייתו . (סוי"ד) יוסה נד"ו יוסי . (סוס"ו) ההיא נד"ו ההוא .

עין משפט נר מצוה

לא
א מיי׳ פ״ד מק״פ הל׳ ו ובהשגות
לב
ב מיי׳ שם פ״ב הלכה ג

מסורת הש״ס

אין תימר שנייא הוא שהוא בעל מום ובעל מום אין דרכו להתחלף. הרי עגל הרי אין דרכו להתחלף ואמר ר׳ לעזר דברי רבי מאיר אפילו עגל. א״ר יוסי אין יסבור רבי לעזר כרבי יוחנן אתיא היא דאמר ר׳ יוחנן בעל מום אין דרכו להתחלף עגל דרכו להתחלף שכן נצרכה להלל הא בגלוי חייב. אמר רבי יוחנן דר״ש הוא. ר׳ יעקב בר אחא ר׳ אימי בשם רשב״ל דר״ש הוא. ר׳ חמא בר עוקבה בשם ר׳ יוסי בי ר׳ חנינה המושך ידו מפסחו גופו קרב שלמים. ר׳ יונה אמר שלמים כשירים ר׳ יוסה אמר שלמים פסולים. והא תנינן פטור. סברין מימר פטור וכשר פתרון ליה פטור ופסול. ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן *אין לך פסח גופו קרב שלמים אלא שאבד ונמצא מאחר שכיפרו הבעלים. והא תנינן פטור. סברין מימר פטור כשר פתרין לה פטור פסול שמואל אמר כל שאמרו בחטאת מתה כיוצא בו בפסח [א] גופו קרב שלמים. והא תנינן פטור. סברין מימר פטור פסול פתרין לה פטור כשר. רבי יכא בשם רבי יוחנן דרבי יהודה היא *דתנינן תמן אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר׳ יהודה ור׳ יוסה [י] מתיר. ר׳ זעירא בעא קומי רבי מנא הן אשכחנן פטור וכשר. אמר ליה תנינן הכא פטור. ותנינן תמן כשר. ועל

פני משה

אין תימר שנייא היא שהוא בעל מום וכו׳. כלומ׳ וכי תימא שאני בעל מום שהרי אין דרכו להתחלף ולטעות ביה ומהיכי תיתי דנימא לטרוד במצוה הוא הרי עגל לר׳ מאיר דג״כ אין דרכו להתחלף לשם פסח ואפ״ה פוטר רבי מאיר ומש״ה הצריך התנא למיתני לבעל מום דקמ״ל אפי׳ לר׳ מאיר חייב וכדאמרן. דאי לר׳ יוחנן הא קאמר לעיל דלאו בתר מהשבתו אזלינן אלא בתר מעשיו ויבמתו נדה ובעל אין בעשייתו מצוה וחייב א״כ ה״ה בעל מום דמתני׳ והוה קפיא פשיטא ומאי קמ״ל התנא: אמר ר׳ יוסי. דלא היא דלא צריכת לאוקי להא דר״א כרשב״ל דוקא אלא אפ לו אם יסבור ר״א כר׳ יוחנן דלעיל נמי היא אתיא שפיר: דאמר ר׳ יוחנן בעל מום וכו׳. כלומר דאמר לך ר׳ יוחנן דהיא גופה קמ״ל התנא אליבא דר״מ דמהו דתימא הואיל וטרוד הוא בהקרבה נעשה בעל מום כעגל לר״מ דלא משגח ביה אגב טרדתו ופטור והלכך אשמעי׳ דלא דמי דעגל מיהת חזי לקרבן אחר ודרכו להתהלף אגב טרדתו אבל בעל מום אין דרכו להתחלף כלל: שכן נצרכה להלל. שהוא עצמו אינו ראוי לשום קרבן אלא שצריך לחללו על בהמה אחרת או למיכרו וליקח בדמיו קרבן הלכך חייב דאע״ג דאכתי מצינן למימר אגב טרדתו לא אשגח ביה שהוא בעל מום מ״מ מכיון דהשתא דקא עביד א [ין] בעשייתו מצוה היא שהרי בעל מום הוא ודמיא ממש ליבמתו נדה לר׳ יוחנן: הא בגלוי חייב. על הא דקתני במתני׳ נמצא טריפה בסתר פטור מדייק ואמר ר׳ יוחנן עלה דר״ש היא ולפיכך דוקא אם נמצא טריפה בסתר פטור דאנוס הוא. ור״ש דתוספתא דפ״ה שהבאתי בהלכה דלעיל דגרים התם א׳ דברים שהן ראוין לבא פסח ואחד דברים שאינן ראוין והטן לשם פסח וכו׳ פטור דברי ר״מ אמר ר״ש לא נחלקו ר״א ור׳ יהושע על דברים שאינן ראוין לבא פסח שהוא חייב על מה נחלקו על דברים שהן ראוין לבא פסח והטן לשם פסח שר״א מחייב חטאת ור׳ יהושע פוטר. והשתא הך סיפא דנמצא טריפה בסתר דלגופה לא איצטריך דפשיטא דפטור דאנוס הוא אלא לדיוקא הוא דאיצטריך הא בגלוי חייב כר״ש דאליבא דר׳ יהושע היא דאתיא דמכיון שאין ראוי לקרבן חייב דהלו לר״מ אפי׳ באינן ראוין פוטר. ואע״ג דאמרי׳ לעיל מודה ר״מ בבעל מום שהוא חייב שאני התם דטעמא מפני שהיה לו לבקרו והיה מוצא מומו אבל טריפה אע״פ שהיא בגלוי לפעמי׳ אינו מבחין על הטריפות שבו כמו בביקור המומין: ר׳ יעקב וכו׳. קאמר נמי בשם רשב״ל דהך סיפא לר״ש ולדיוקא הוא דאיצטריך: המושך ידו מפסחו. ונמנה על אחר וזה נשאר בלא בעלים הוא גופו קרב שלמים ואין אומרים בו ירעה עד שיסתאב וימכר ויקח בדמיו שלמים וכדאמרי׳ גבי פסח שאבד בשעת זמן שחיטה ונמצא אח״כ מאכיפרו הבעלים באחר בגופו קרב שלמים. ופליגי בה ר׳ יונה קאמר שלמים כשרים הוא ור׳ יוסה אמר שלמי׳ פסולים הוא וכ״מ דשלמים הוא שאינו יכול להקריבנו לשם קרבן אחר: והא תנינן. במתני׳ נודע שמשכו הבעלים את ידם פטור וסברין מימר פטור הואיל וכשר הוא לשם שלמים ואע״ג דאיהו שחטיה לשם פסח בלא ידע שמשכו הבעלים ידם ממנו מ״מ מכיון דלאו פסח הוא ממילא הוא לשלמים דכל מותר פסח לשלמים קאי והלכך פטור הוא משום שבת שאף דשאר שלמים אינן קריבין בשבת זהו פטור שהרי נתכוין לשם פסח וקאיא לר׳ יוסה: פתרין לי׳. לר׳ יוסי פטור ופסול וטעמא דפטור משום דאנוס הוא דלא הוה ליה למידע ולחקיר אם משכו ידם ממנו: ר׳ יסא וכו׳. וכן קאמר ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן דפסול הוא שאין לך פסח שגופו קרב שלמים אלא בשאבד מקודם חצות ונמצא אח״כ מאחר שכיפרו הבעלים באחר: והא תנינן וכו׳. כדלעיל: שמואל אמר כל שאמרו בחטאת מתה וכו׳. והן חמש חטאות המתות ואחת מהן שמתו בעליו כדתנן בפ״ד דתמורה וכיוצא בו בפסח גופיה קרב שלמים ולשמואל שלמים כשר הוא. ופריך והא תנינן במתנ׳ או שמתו בעליו פטור וסברין מימר פטור ופסול כדפתרין לה לר׳ יוסה ולר׳ יוחנן וקאמר דלשמואל פתרין לה פטור וכשר בשביל שלמים: דר׳ יהודה היא. למאן דס״ל פטור וכשר היא דקאמר דלדידיה צריך לאוקמי להך סיפא דמתני׳ משכו הבעלים את ידם וכו׳ כר׳ יהודה: דתנינן תמן. לקמן בפ״ח אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר׳ יהודה וא״כ מתחילה ע״כ שחטו לשם שנים או יותר ומשכחת לה דאע״ג שמשך אחד את ידיו ממנו לא נשאר הפסח בלא בעלים ולא מיפסל דאי כר׳ יוסי דמתיר לשחוט על היחיד ומתני׳ סתמא קתני ולדידיה כששחטו על היחיד נמי בכלל והרי זה נשאר בלא בעלים כשמשך את ידיו ממנו ומהיכי תיתי יהא כשר דהא איכא למ״ד דפסח בלא בעלים אפילו פסולו בגופו נקרא ומיד יצא לבית השריפה כדלקמן אלא ודאי לדידי׳ מתני׳ כר׳ יהודה ובשלא נשאר בלא בעלים מוקי לה: הן אשכחן פטור וכשר. והיכן מצינו כן ומהיכא מקום למד הרי מ״ד לפרש פטור וכשר: א״ל. דבפשיטות הוא נלמד דתנינן הכא פטור ותנינן המן כשר גבי לאוכליו ושלא לאוכליו דמתני׳ דקתני פטור ובהדיא תנינן לעיל דכשר הוא וכן בשאר זבחים הראוין והטן לשם פסח לר׳ יהושע דפטור וכשר הוא וה״ה להך סיפא דמתני׳: ועל

קרבן העדה

אין תימר שנייא הוא. דלמא לעולם לרבי מאיר לא בעינן שיהא בעשייתו מצוה וגבי בעל מום מחייב רבי מאיר כיון שאין דרכו להתחלף והוה ליה לבקרו: הרי עגל וכו׳. קשיא הרי עגל שאין דרכו להתחלף בפסח שאינו בא אלא מן הכבשים או מן העזים ואפ״ה אר״א לעיל דפוטר ר״מ אפילו בעגל אלא ודאי הא דמחייב ר״מ בבעל מום היינו טעמו לפי שאין בעשייתו מצוה: אין יסבור וכו׳. אפי׳ אם נאמר דסובר ר״א כר׳ יוחנן דפוטר ר״מ אפי׳ באין בעשייתו מצוה אפ״ה מחייב ר״מ דבעל מום אין דרכו להתחלף בשום קדשים בעולם משא״כ בעגל איכא למימר שטעה וסבר דעגל כשר לפסח: שכן נצרכה לחלל. הא דתנן במתני׳ שחטו ונמצא טרפה בסתר פטור שהרי היה צריך לחלל דמנא ידע שיש בו טרפות: הא בגלוי. שיש בו טריפות ודאי חייב דהרי זה כבעל מום: דר״ש היא. דסובר כיון שאין בעשייתו מצוה חייב אע״ג דטריד אבל לר״מ ראוי שיהי׳ פטור: גופו קרב שלמי׳. הוא עצמו קרב שלמי׳ וא״צ לרעו׳ עד שיסתאב ולהביא בדמיו שלמים: שלמים כשירים. ומותר לאכול כשהקריבו לשם שלמים וכדר״י בר חנינה: שלמים פסולים. ופליג אדר״י ב״ח וסובר שצריך לרעות עד שיסתאב: והא תנינן פטור. במתני׳ וקס״ד פטור וכשר: פתרין ליה. הפרש למתני׳ פטור מחטאת ואפ״ה הזבח פסול: אלא. בפסח שאבד ונמצא אחר שכיפרו הבעלים בפסח אחר: כל שאמרו בחטאת מתה. ומהם חטאת שכיפרו בעליה באחר וחטאת שמתו בעליה: בפסח הוא עצמו קרב שלמים. ובמתני׳ דתנן פטור צריכין לפרש פטור וכשר: דר׳ יהודה היא. דסובר אין שוחטין את הפסח על היחיד ומתני׳ נמי איירי שנשאר אחד על הפסח והשאר משכו ידיהם לכך פטור וכשר: דתנינן תמן. לקמן פ״ח: הן אשכחנא. היכן מליט דפטור משתמע פטור וכשר דקשיא ליה הל״ל כשר וממילא ידעינן דפטור: א״ל תנינן הכא פטור. לאשמועינן כר״י דלכתחלה אין לשוחטו על היחיד ותנינן תמן כשר מדפליגי ר״י ור״י באסור ולא פליגי בפסול וכשר ש״מ דלכ״ע כשר מיהת: ועל

רידב״ז

ר״א אומר יש בעשייתו מצוה א״ת בניא היא שהיא בע״מ ובע״מ אין דרכו להתהלף הרי עגל הרי אין דרכו להתחלף יאמר ר״א דברי ר״מ אפילו עגל ר״ל כל זבחי שלמים פי׳ דלע״ל פליגי רשב״ל ור״י באה דר׳ יהושע פטור במל של אהר השבת בשבת דרשב״ל ס״ל דאפילו כן בעינן דבר שיש בעשייתו מצוה למחר כמו מילה בלמחר יש בעשייתו מצוה ויבמתו נדה כמו שביארנו בע״ה לעיל אבל בשפודין דלעולם אין בעשיתו מצוה אפילו למחר חייב אפילו אליבא דר״י וא״כ לפי מה דקי״ל דר״א ור״י הלכה כר״י מ״מ בעינן בעשייתו מצוה אבל בשפודין מודה ר״י וא״כ לפיכך נצרכה מהני׳ לר״מ לאשמועינן דמודה ר״מ דחייב בבע״מ משום דאין דרכו להחליף אע״פ דעגל ג״כ אין דרכו להחליף ופטור שאני עגל משום דיש בעשייתו מצוה למחר בשוחט אחרים לשמו שלא בזמנו עי׳ במס׳ פסחים דף ס״ב ע״ב ובע״מ לפיכך חייב משום דאין בעשייתו מצוה כלל דאי ס״ל כר׳ יוחנן דס״ל אפילו אין בעשייתו מצוה כלל כמו שפודין נמי פטור בנתכוין לעשות מצות וטעה א״כ למה חייב בבע״מ ופשיר בעגל אי משום דאין דרכו להחליף דהא לר״מ לא שני לא בין דרכו להחליף או לא דהא פוטר בטעה בדבר מצוה אפילו בדבר שאין דרכו להחליף אלא ע״כ בעינן בעשייתו מצוה לכל השעות למחר וע״כ חייב בבע״מ ואתא שפיר ע״פ פירושנו לעיל בע״ה ע״ז אמר ר׳ יוסי דז״א דאפילו דיסבור ר״א כר׳ יוחנן נמי אתיא הוא הא דקאמר למי נצרכה מתניתין דחייב בבע״מ לר״מ דאפילו ר״מ מודה דחייב בבע״מ וכ״ת למה מודה בבע״מ מ״ש מעגל ז״א דאמר ר״י בע״מ אין דרכו להחליף אבל עגל הוי דרכו להחליף הגם דהוי מין אחר מ״מ דרכו להחליף ומביא ראיה לזה דהא שכן נצרכה ר״ל דלמאי נצרכה מתניתין דבחלל פטור הא פשיטא דאונס הוא אלא לאשמועינן דהא בגלוי חייב ואמר ר׳ יוחנן דר״ש היא אבל לר״מ דפוטר בעגל ה״ה נמי דפוטר בטריפה בגלוי. והגם דטריפה אינו ראוי לקרבן כלל ואין בעשייתו מצוה כלל מכל מקום פטור משום דטריפה דרכו להתחלף כמו עגל וע״כ למי נצרכה מתניתין בסיפא דטריפה בחלל פטור היא אירי לן דבגלוי חייב בטריפה כמו בבע״מ ומוקי ר״י גופיה כר׳ שמעון וע״כ גם לשיטת ר״י למי נצרכה מתניתין דבבע״מ חייב הוא לר״מ דל״ל דגם רישא בבע״מ היא ג״כ לר״ש אליבא דר׳ יוחנן ז״א דהא בע״מ הוי ק״ו מטריפה וע״כ למי נצרכה לר״מ כדאמר ר״א דהא שכן אמר ר׳ יוחנן על נצרכה דסיפא בחלל היא דבגלוי חייב דר״ש היא ע״כ דנצרכה דרישא הוא לר״מ דעגל וטריפה שוין דדרכן להחליף משא״כ בבע״מ:

עמודי ירושלים

שכן נצרכה לחלל כו׳. עי׳ בשירי קרבן מה שהאריך לתמוה אדברי תוס׳ פסחים (ע״ג א׳ ד״ה בחטו) אולם לפמ״ש בשו״ת נודע בשערים מה״ת חאה״ע (סי׳ ס״א) ובחידושיו לכתובות (דף ק״ח ב׳) ובשערי ירושלמי בחידושים (ד״ע ע״א) שס״ש בתוס׳ וצריך לציין על שחטו ונודע שמשכו בעלים. א״ש דברי התוס׳. כן אמת שמדברי המהרש״א נראה שהבין דהתוס׳ קאי על שחטו ונמצא טריפה אך באמת יורה דרש דהאדק מה שנודע בשערים וע״ש שהאריך דהיכא דהיה יכול לבדוק אף שאינו מחויב מקרי שוגג ולא אונס. וכ״כ בשירי טהרה (סי׳ קפ״ז) ותמיהני על השירי טהרה שלא ראה שעיקר השאלה שלו היא כתובה בשו״ת פמ״א (ח״ב סימן מ״א וח״ג סימן י״ט) יעו״ש:

ועל כולם היה *רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה א אומר תעובר צורתו ויצא לבית השריפה. רבי לעזר בי רבי יוסי בעא קומי ר' יוסי ניחא שמתו ושנטמאו שמשכו הבעלים את ידם. מה אנן קיימין אם בחיים פסול מכשיר פסול הוא. אם לאחר שחיטה ב יש משיכה לאחר שחיטה מכיון שיש לו רשות למשוך פסול מכשיר הוא וטעון צורה:

הדרן עלך פרק אלו דברים

הלכה א מתני' ג כיצד צולין את הפסח

שפוד של רמון תוחבו מתוך פיו ועד בית נקובתו ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו דברי ר"י הגלילי ר"ע אומר כמין בישול הוא אלא תולין חוצה לו:

גמ' למה של רימון א"ר חייה בר בא כל העצים בוצצין משקין ושל רימון אינו בוצץ משקין. מה אנן קיימין אם בלחין אפילו של רימון בוצץ אם ביבישין אפילו כל העצים אינן בוצצין. אלא ביני כל העצים יבישין מבחוץ ולחין מבפנים רימון יבש מבחוץ יבש מבפנים, *תני בשם ר' יודה אומר צולה אותו בשפוד של מתכת אמרו לו והרי הוא רותח ומרתיח אמר להן. כשם של עץ אינו נשרף כך של מתכת אינו מרתיח. אמרו לו לא דומה העץ למתכת שהעץ חם מקצתו לא חם כולו ד ושל מתכת חם מקצתו חם כולו. אית תניי תני תוחבו מבית נקובתו עד שהוא מגיע להוך פיו. על דעתה דהדין תנייה בריי ה חוזר והופכו מה כירך עבה עבד ליה ר"י הגלילי אי קריי' דרש ו ראשו על כרעיו ועל קרבו. (שמות יב)

מה

ועל כולם שמתו או שנטמאו או שמשכו הבעלים את ידם היה רבי ישמעאל בנו של ריב"ב אומר תעובר צורתו שינותיהו לו עד שיעובר ממנו צורת בשר דכיון דאין פסולו חמור לא שרפינן קדשים בבזיון הלכך ממתינין עד למחר שיש בו פסול בגופו שנעשה נותר ואז שרפינן ליה: ניחא שמתו וכו'. כלומר הניחא במתו או שנטמאו שאין פיסולו בגופו אלא שמשכו הבעלים את ידם: מה אנו קיימין. במאי עסקינן: אם בחיים. שמשכו הבעלי' את ידם כשהי' הפסח בחיים: ה"ג פסול מכשיר. פסול הגוף הוא כלומר בתמיה וכי פסול מכשיר דהיינו פסול בעלים הוא הא פסול בגופו הוא שלא היתה השחיט' כראוי וכל שפסולו בגופו ישרף מיד: אם לאחר שחיטה. ומשכו ידיהם קשיא וכי יש משיכה לאחר שחיטה הא קי"ל נמנין ומושכין את ידיהם עד שישחוט אבל לא לאחר שחיטה ומשני כיון שיש לו רשות למשוך וכו' לעולם שמשכו בחיי' ודקשיא פסול דגופו הוא שאני הכא כיון שרשאי למשוך היינו קודם שחיטה פסול בבעלים וטעון עיבור צורה:

הדרן עלך פרק אלו דברים

הלכה א מתני' שפוד של רמון. בגמרא מפרש טעמא: ונותן את כרעיו וכו'. כדכתיב צלי אש ראשו על כרעיו וגו' כולו כאחד משמע: כמין בישול הוא זה. שמתבשלין בני מעיו בתוכו כמו בתוך הקדירה: תולין חוצה לו. תוחבו בשפוד למעלה מפיו של טלה: **גמ'** בוצצין. מבלבלין ומוליאין מים והוה כמבושל: ופריך במה אנן קיימין. במאי עסקינן: אם בלחים. בעצים לחים אפי' רמון נמי מוליא מים ואם ביבישין אפילו בשאר עצים נמי אין מוליאין מים: אלא כיני. כן היא טעמא דמתני' דודאי איירי ביבישים אלא בשאר עצים אף ע"ג בנראין יבישים מבחוץ לפעמים הן רטובין מבפנים אבל רמון כשהוא יבש מבחוץ בידוע שהוא יבש ג"כ מבפנים ולא אתי לידי קלקול: והרי הוא רותח ומרתיח. הבשר ואינו צלי אש: כשם של עץ. כשתולין אותו בתנור ומכוס' בטלה אין מה שבתוך הטלה נשרף שהטלה מגין עליו כך שפוד של מתכת אין מה שבתוך הטלה רותח ומרתיח: אמרו לו. אף על פי שאין פנימי של עץ נשרף מכל מקום פנימי של מתכת מרתיח שזה של עץ חם מקצתו לא חם כולו וה"ל צלי אש וזה של מתכת חם מקצתו חם כולו ואפילו מה שמכוסה ממנו הלכך ה"ל צלי שפוד: אית תניי תני. איכא דתני תוחבו מבית נקובתו וכו' בהיפך ממה ששנינו במשנתינו: על דעתי'. דהאי תנא דברייתא: חוזר והופכו. אינו מניחו כך כדתני במתני' אלא לסוף חוזר והופכו שיהא נצלה מכל הלדדים: מה. כלומר מ"ש דר"י הגלילי דמתיר ליתן כרעיו ובני מעיו לתוכו הא אין מקום לדמן לזוב: ומשני כירך עבה עביד לה ר"י הגלילי. לא יהא אלא חתיכת בשר שהוא עב שהאש שולט כל הדם שבתוכו אפי' מה שבלד השני שאינו כנגד האש ה"נ שולט האש מה שמונח בתוכו: או קורייה דריש. א"נ טעמא דרבי יוסי הגלילי דקרא מלא ודריש דכתיב ראשו על כרעיו וקרבו שיהו הם בתוכו:

מה

ועל כולם. ששנינו בהאי פיסקא משכו הבעלים וכו' תנינן בתוספתא פ"ו היה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר העובר צורתו וכו' דלת"ק דכתם פסח בלא בעלים פסול גוף מיקרי וישרף מיד ור' ישמעאל סבירא לי' דלא כם"ל גוף הוא אלא כמו שאירע פסול בדם או כם"ל בבעלים יכד אמר שם זה ככלל אירע פסול בגופו ישרף מיד בדם או דבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה. ומשום דמדייק עלה דר' ישמעאל לקמיה מייתי לה: ניחא שמתו או נטמאו. הבעלים שפיר משכחת לה כגון שאירע זה לאחר שחיטה דמכיון בשעת שחיטה היה ראוי לאו פסול בגופו מיקרי אלא כמי שאירע פסול בדם הוא ופסול מכשיר היא נקרא וטעון עיבור צורה שיפסול בלינה ואח"כ יצא לבית השרפה: שמשכו הבעלים את ידם. קשיא דהיכא משכחת לה דיהא נקרא פסול מכשיר דמה אנן קיימין אם בחיים כשהפסח בחיים ועדיין לא נשחט אלא אחר כן כשמשכו את ידם ממנו פסול מכשיר בתמיה היאך אתה קורא לזה פסול מכשיר הלא פסול הוא בגופו מהם שהרי כשנשחט לא היו לו בעלים ואם לאחר שחיטה משכו את ידם קשיא וכי יש משיכה לאחר שחיטה: והא תנינן. לקמן בפ"ח נמנין ומושכין את ידיהם ממנו עד שישחוט ולא אשכחן לר' ישמעאל דפליג בהא וא"כ משיכה דידהו לאו משיכה הוא כלל דהכי יש לו בעלים ואפי' פסול מכשיר לא הוי. ומשני אין דמיהת יש לו רשות למשוך מקודם אלא דהכא מיירי שלא נודע לזה שמשכו את ידם עד לאחר שחיטה ומכיון שיש לו רשות למשוך מקודם פסול מכשיר הוא נקרא וטעון עיבור צורה לר' ישמעאל:

הדרן עלך אלו דברים

הלכה א מתני' כיצד צולין את הפסח. משום דבעי' צלי מחמת אש ולא מחמת דבר אחר לפיכך מפרש התנא כיצד הוא צלה: שפוד של רימון. היו בוררין לצלותו ולא של שאר עצים משום דמפקי מיא מבפנים והוה ליה מבושל אבל של רימון לא מפקי מיא. ובשפוד של מתכות לא משום שהמתכות חם מקלתו חם כולו ונצלה הוא מחמת השפוד והוה ליה צלי מחמת דבר אחר: תוחבו. להשפוד בקנה הדק שלו מתוך פיו עד בית נקיבתו לפי שקנה הגס של השפוד צריך שיהיה למטה כדי שלא יפול הפסח והשתא הוה בית השחיטה למטה וקדייב דמא דרך שם: לתוכו. מפרש הכא בגמרא דטעמיה דר' יוסי הגלילי משום דמפרש על כרעיו ועל קרבו על ממש שצריך שיהיו בתוכו: רע"א כמין בשול הוא זה. שמתבשלין לתוכו כמו בתוך הקדירה אלא תולין בתנור חוצה לו דר"ק מפרש על בסמוך ולא על ממש והלכה כר"ע: **גמ'** כל העצים בוצצין. זורקין ופולטין משקין הלחלוחית שבהן והוה לי' מבושל וכדמפרש ואזיל דכמה אנן קיימין אם בעלים לחין הלא אפי' של רימון בוצץ הוא הלחלוחית ואם ביבשין וכו' אלא כן הוא שכל העצים אפי' כשהן יבשין נשאר בהן הלחלוחית מבפנים ושל רימון כשהוא יבש אף מבפנים נתייבש הוא: תני. בתוספתא פ"ה בשם רבי יהודה אומר וכו' כשם שהשפוד של עץ אינו נשרף מה שבתוכו כך של מתכות אינו מרתיח בתוכו אמרו לו וכו' וכדפרישית במתני': אית תניי תני. איפכא מתנא דמתני' תוחבו לקנה הדק מבית נקובתו וכו': על דעתיה דהדין תנא ברא. חוזר והופכו אח"כ להפסח כשהוא על השפוד כדי שיהא פיו למטה ושיזוב דמו דרך בית השחיטה והלו לתנא דידן א"צ להופכו וכדפרישית במתני': מה. ושואל הש"ס מה הוא דעתיה דרבי יוסי הגלילי דקסבר נותן כרעיו ובני מעיו לתוכו: כירך עבה עביד ליה ר"י הגלילי. כלומר אם כמו ירך עבה עביד ליה במדמה זה לירך עבה שנצלה שאין חוששין לומר שצד הפנימי אינו נצלה אלא כשנצלה על האש כולו צלי האש הוא אף כך הוא בני המעיים שבתוכו כולו נקרא צלי אש או / למא טעמיה דר' יוסי הגלילי דקרא יתא דרש דכתיב ראשו על כרעיו ועל קרבו שצריך שיהא נדבקין בו וצלי ממש הוא:

ומה

רידב"ז

מה כירך עבה עבד לי' ריה"ג או קרייא דרש ראשו על כרעיו ועל קרבו מה נפיק מן ביניהון צלייו בגדי של חלין א"ת כירך עבה עבד ליה ריה"ג סי' צלייו לכרעיו ובני מעיו של פסח בתוך גדי של חולין א"ת כירך עבה עבד ליה ר' יוסי הגלילי פסול דירך עבה לא הוי אלא כרעיו ובני מעיו שלו אבל לא של אחר א"ת קריי' דרש כשר דגזה"כ הוא דכרעיו וקרבו של פסח מותרין לצלות בתוך הגוף אע"ג דמפסיק לבין האש ומה לי גוף שלו ומה לי גוף של אחר דכירך עבה בי"מ בין גוף שלו לאחר אבל אי קרייה דרש אין נפ"מ וכן בהיפוך יתך המני בשר וצלייו בו א"ת כירך עבה עבד ליה ריה"ג כשר דהא הוי בשר שלו ובל גופו אבל א"ת קרייה דרש על כרעיו וקרבו א"כ לא מצינו הגזה"כ רק על כרעיו וקרבו ולא על אבר אחר וכן צלייו להב"ת של פסח בלהב הקדירה אין תימר כירך עבה עבד לי' ריה"ג. פסול. כיון דמפסיק בינו ובין האש משא"כ אי תימר קרייה דרש על כרעיו וקרבו כשר דגזה"כ היא דמותר לצלות הבני מעיים בהפסק בינם לבין האש ומה לי בנפסק גוף שלו או בגוף של חולין או בגוף הקדירה כללא של דבר דא"ת קרייה דרש דמותר לצלות כרעיו וב"מ בהפסק לא שני ליה בין שנפסק בגוף שלו או של חולין או גוף הקדירה ודווקא כרעיו וב"מ אבל אי כירך עבה הוא לא הוי אלא בגוף

יש משיכה לאחר שחיטה. לכאורה י"ל כדברי ר"ש לקמן פ"ח ה"ג ויע"ש:

מסורת הש"ס: א תוספתא פ"ו · ב פסחים פ"ח · ג פסחים עד · ה פ"ה

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פ"ד מק"פ הל' ג

לד
ב מיי' שם פ"ב הל' יד

א
ג מיי' שם פ"ח הלכה י

ב
ד מיי' שם הלכה ט

גליון הש"ס

צפי' ק"פ ופי' דחוק דלדבריו גם לתנא דידן צריך להיות נצלה מכל הלדדין. אבל לדעתי כראה ספמ"ש התוס' דתוחבו דרך פיו לפי שנותן הגס שבשפוד למטה כדי שלא יפול הפסח ולא פי' כיה"ש למטה וקא דייב דמא דרך שם פ"ש א"כ לתנא דברייתא דתוחבו דרך נקיבתו א"כ יפי' ריה"ג למעלה ויסיס הדם מטף על בגלי ואסור פי' סימן פ"ו ולכך קאמר דהוזר והופכו כדי ביטיה ביה"ש למטה:

עין משפט נר מצוה

ג
א מיי' פ"ס מתמידין ומוספין הל"ב ט
ד
ב מיי' פ"ח מהי"מ הל' יא
ב"ע או"ת
י תש ס"א

תורה אור

מה נפק מביניהון צלייו בגדי של חולין אין תימר כירך עבה עבד ליה ר' יוסי הגלילי פסול אין תימר קריי' דרש ראשו על כרעיו ועל קרבו כשר. חתך ממנו בשר וצלייו בו אין תימר כירך עבה עבד ליה ר"י הגלילי כשר אין תימר קריי' דרש ראשו על כרעיו ועל קרבו פסול. צלייו בחלב של קדירה אין תימר כירך עבה עבד לה ר"י הגלילי פסול אין תימר קריי' דרש °ראשו על כרעיו ועל קרבו כשר. לא כן *תני °צלי אש לא צלי קדרה שני לה בנוגע בגופה של קדירה הדא אמרה קריי' דריש. הכל מודין בעליו שהוא סמוך מה מפליגין בעל. *אבא שאול אומר על המערכה א סמוך למערכה ורבנין אמרין על המערכה על גגה של מערכה. אתיא דאבא שאול כרבי עקיבה ודרבנין כרבי יוסי הגלילי. רבי אומר אפילו עשאן שני סדרין של ארבע עשרה רואין את העליונות כאילו אינן והתחתונות כשירות. ר' יוסי בי רבי בון בשם רבי יוחנן רבי ואבא שאול בשיטת רבי מאיר בשולחן. *תוך בר דברי רבי טרפון. רבי ישמעאל אומר מקולם אתיא דרבי טרפון כרבי עקיבה ודרבי ישמעאל כרבי יוסי הגלילי. *דתני רבי יוסי הגלילי אומר י אי זהו גדי מקולם כולו

פני משה

ומה נפיק מביניהון. מהני תרי טעמי צלייו להכרעים ובני מעיים בתוך גדי של חולין איכא ביניהו: אין תימר כירך עבה עביד ליה ר' יוסי הגלילי כשר אין תימר קריי' דרש ראשו על כרעיו ועל קרבו פסול. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות בטעות דאי אמרינן למדמה אותו לירך עבה א"כ אפי' כשהן צלוין בתוך גדי של חולין על האש לא איכפת לן מידי שהרי מ"מ הכל צלה על האש ולנהינת טעם של חולין אינו חושש כלום אבל אי אמרי' דטעמי' משום דקרא קדריש א"כ גזירת הכתוב הוא שצריך שיהא על הפסח ובתוכו ממש ולא שיהו צלוין בתוך של חולין: חתך ממנו כשר. ונתנו בתוכו וצלייו בו נמי איכא ביניהו דאין תימר כירך עבה עביד ליה זה נ"כ כשר שהרי הכל צלי אש הוא כמו ירך העבה שנצלה. ואין תימר דטעמיה מגזירת הכתוב הוא א"כ כה"ג פסול אליבא דר"י הגלילי דאי מדייק ליה להכתוב שצריך שיהא הכל נדבקין בו א"כ צריך נ"כ שיהא שלם בדוקא אלא שהבני מעיים בצריך לנקותם מסירן בתחילה ומנקה אותן והא"כ נותנן להוכו אבל אין לו לחתוך כשר ממנו ואע"פ שנותנן בתוכו משום דקרא בדוקא הוא דכתיב: צלייו בהבל של קדירה. כמו בהבל הוא שתלאן בתוך הקדירה שיהו צלוין מהמת ההבל החם היוצא מן הקדירה נמי איכא ביניהו: אין תימר וכו'. גם כאן נתחלפו התיבות בספרי הדפוס בטעות וכצ"ל אין תימר כירך עביד ליה ר' יוסי הגלילי כשר שהרי אינו מקפיד אלא שיהו צלוין וא"כ אם הכרעים והבני מעיים צלוין אפי' מחמת ההבל של הקדירה ככר צלוין הן וכשר דלא יהא אלא שהן בתוכו ומדמה לה לירך עבה שהכל קרוי צלי אש ואפי' לד הפנימי וה"ה אם הבל קדרה קרוי צלי אש צלוין הן וכשר ולקמיה פריך עלה ומשני ואין תימר קרי' דריש וכו' פסול הוא דגזירת הכתוב הוא שיהו מדובקין בהפסח. וא"א לפרש לפי גי' הספרים צלייו להפסח בהבל של קדירה קאמר דא"כ אם כירך עבה עביד ליה פשיטא דכשר דהם ההבל של הקדירה צלי אם קרוי הכל צלי אש הוא ועוד דהאי אין תימר בתרא אין לו פירוש כלל לפי גי' הספרים אלא טעות הוא וכדאמרן: לא כן תני וכו'. כלומר דפריך על הא דקאמרת שאם תלאן בתוך הבל של קדירה להך טעמא דכירך עבה עביד ליה כשר הוא כדפרישית הא תני בברייתא למעט צלי קדירה דצלי אש אמר רחמנא: שני לה. תריץ להא בנוגע בגופה של קדירה הוא דמיעט הכתוב ולעולם אימא לך דבהבל של קדרה צלי מחמת האש הוא: הדא אמרה קריי' דריש. אהא דלקמן קאי וכלומר מהא דמפרשינן לפלוגתייהו דרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבה כדלקמן ש"מ דמדרש' דקרא נפקא ליה לרבי יוסי הגלילי לטעמיה ובדרשא דקרא הוא דפליגי: הכל מודים בעליו שהוא סמוך. אמתני' דפ' שתי הלחם קאי דתנינן שם גבי פלוגתא דר' יהודה ור"מ בארכו של השלחן ורחבו ולרבי מאיר השלחן ארכו שנים עשר ורחבו ששה ולחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה נותנו לארכו כנגד רחבו של שלחן וכופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן וטפחיים ריוח באמצע כדי שתהא הרוח מנשבת בהן אבא שאול אומר שם היו נותנין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים אמרו לו והרי כבר נאמר ונתת על המערכת לבונה זכה אמר להם הרי כבר נאמר ועליו מטה מנשה ועלה קאמר הכא הכל מודין היכא דכתיב עליו שהוא סמוך דעליו מטה מנשה אין לפרשו אלא בסמוך וה"ה כל עליו שבכתוב ובמה הן מפליגין בעל דאבא שאול סבירא ליה על המערכה סמוך למערכה הוא ולא על ממש כמו בעליו מטה מנשה ורבנן אמרין לא ילפינן על מעליו אלא על משמע ממש על גגה של מערכה: אתיא דאבא שאול כר"ע. דהכא לא דריש על ממש אלא בסמוך בהתנור ודרבנן דהתם כר' יוסי הגלילי דהכא דעל ממש הוא וכדפרישית במתני': רבי אומר וכו'. תוספתא היא בפ' י"א דמנחות ואיידי דאיירי בההיא דרבי מאיר ור' יהודה דפליגי בהשלחן מייתי להא הכא דתני התם כיצד מסדרין לחם הפנים נותן שש חלות לסדר זה ושש חלות לסדר זה ואם נתן שמונה חלות לסדר זה וארבע חלות לסדר זה לא עשה שלשה סדרים של ארבע ארבע לא עשה כלום עשאן שני סדרים של ארבע עשרה רבי אומר רואין את העליונות כאלו אינן והתחתונות כשירות ומשום דשתים עשרה חלות כתיב ואם עשאן שני סדרים של שבעה שבעה שתים העליונות רואין אותן כאילו אינן ושתים עשרה התחתונות כשירות: ר' יוסי בר' בון בשם רבי יוחנן. קאמר רבי דהתוספתא ואבא שאול דמתניתין דהתם כדלעיל בשיטת רבי מאיר בארכו של שלחן ורחבו קאמרי דלר"מ דסבירא ליה ארכו של שלחן י"ב ורחבו ששה נשתיירו שני טפחים באמצע ששם היו שני בזיכי לבונה כאבא שאול דאילו לר' יהודה דהתם דסבירא ליה השלחן ארכו עשרה ורחבו חמשה ולחם הפנים נ"כ ארכו עשרה ורחבו ה' א"כ כשנותן ארכו כנגד רחבו של שלחן כופל טפחיים ומאלה מכאן וטפחיים ומאלה מכאן ומאלה ארכו ממלא רחבו של שלחן כדקאמר ר' יהודה שם ואין כאן מקום לבזיכי לבונה שיהיו נתונין בסמוך ולדידיה נתונין על גג של מערכה כרבנן דאבא שאול. וכן רבי דסבירא ליה שאפי' מסדר הוא השני סדרים שבעה שבעה כשירות ורואין וכו' היינו דוקא אליבא דרבי מאיר שרחבו של שלחן היה ו' וא"כ אף כשמסדרן גבוה ביותר יכולין הן לעמוד דאלו לר' יהודה דהשלחן לא היה רחבו אלא ה' וכשמסדרן ממלא ארכן כל רחבו של שלחן אם היה מסדרן יותר מו' זה על גב זה יפלו אלא דסבירא ליה נמי כר' מאיר: תוך בר וכו'. אנתן כרעיו ובני מעי' לתוכו קאי ובזמן הזה הוא דפליגי באסור לאכול גדי מקולס בלילי פסח מפני שזה כאוכל קדשים בחוץ ובנותן כרעיו ובני מעיו לתוכו קוראהו ר' טרפון תוך בר כלומר שממולא מתוכו ונראה מבחוץ ואין זה גדי מקולס. ור' ישמעאל קוראהו גדי מקולס: אתייא דר"ט כר"ע. דלר"ע אסור הוא לעשות כן בזמן המקדש הלכך בזה"ז אינו אסור משום גדי מקולס: ודרבי ישמעאל כרבי יוסי הגלילי. דבזמן המקדש כשר והלכך בזמן הזה אסור משום גדי מקולס: איזהו גדי מקולס. שאסור בזמן הזה אם הוא כולו

קרבן העדה

מה נפיק מביניהון. מאי איכא בין הנך תרי טעמי: ה"ג צלייו בגדי של חולין. וה"פ אם צלאו בגדי של חולין ולא נתן כרעיו ובני מעיו לתוכו איכא ביניהו א"כ אפשר לקיים הגירסא שלפנינו וה"פ צלאו גדי של חולין כפסח כגון שני..ן כרעיו ובני מעיו לתוכו: ה"ג אין תימר כירך עבה וכו' כשר ואין תימר קריי' דרש ראשו על כרעיו וכו' פסול: חתך. מן הפסח בשר וצלה עמו איכא נמי ביניהו: אין תימר קריי' דריש וכו'. א"כ דוקא כרעיו וקרבו הוא דשרי דגזירת הכתוב הוא אבל הבשר אוסר ונאסר: ה"ג צלייו בלהב הקדירה. שהאש מתחת הקדירה ומחמת הלהב העולה מהקדירה נצלה הבשר איכא ביניהו: א"ת כירך עבה וכו' פסול. כיון שמה שנצלין כרעיו ומעיו ה"ל כצלי אש מפני שאין בשר הגדי הפסק שהרי האש שואב כל דם הכרעים ע"י בשר הגדי כאלו הן עצמן על האש מה שאין כן בלהב הקדרה שהקדרה מפסקת בין האש ובין הבשר: ואין תימר קריי' דרש וכו' כשר. אפי' נצלה ע"י להב הקדרה דהא חזינן דמכשיר הכתוב הנצלה ע"י דבר המפסיק בינו לבין האש: ופריך לא כן תני צלי אש כתיב בתורה למעוטי צלי קדרה ואיך קאמר דאי מקרא דרש כשר ע"י להב הקדרה: ומשני שני לה. שאני הכא שאינו נוגע בגוף הקדרה אלא שהוא למעלה מקדרה ונצלה ע"י הלהב: הדא אמרה. מהא דבסמוך דקאמר ר"י הגלילי כרבנן מוכח דקרא דריש: הכל מודין. היכא דכתיב עליו שפירושו סמוך כמו ועליו מטה מנשה: מה מפליגין. כי פליגי בעל: על המערכת. כתיב בלחם הפנים ונתתה על המערכת לבונה זכה: סמוך למערכה. ולא עליה: על גגה של מערכה. דעל ממש משמע: אתיא דאבא שאול. דאמר על בסמוך כר"ע דאמר תולין תולה לו דהיינו בסמוך: ודרבנן. דאמר על ממש משמע כר"י הגלילי דאמר ראשו על כרעיו נמי על ממש משמע הלכך נותנין לתוכו: אפי' עשאן. ללחם הפנים שהן י"ב חלות ועשאן שני סדרין כל אחת משבע שהן י"ד חלות: רואין את העליונות כאלו אינן והתחתונות כשרות. ואפ"ה כי יהיב לבונה זכה עליהן כשר ומה שהחלות העליונות מפסיקין בין המערכת ובין הלבונה אינו פוסל דלא בעינן על בסמוך: בשיטת רבי מאיר בשלחן. דסובר ר"מ שלחן ארכו י"ב טפחים ורחבו ששה לחם הפנים הוכן עשרה ורחבן חמשה נותן אורכו כנגד רחבו של שלחן כופל טפחים מכאן וטפחיים מכאן נשתיירו טפחיים ריוח באמצע שם היו נותנין הבזיכין דעל בסמוך משמע: תוך בר. הפסח היה קורא תוך ובר שהיו נותנין כרעיו ובני מעיו מקלתן בפנים ומקלתן בחוץ כדי שיזוב דמן תולה גם כשיללו מקלתן יללו כולן אף מה שבפנים: מקולס. כובע נחושת מתרגמינן קולסא דנחשא שהיה הכל מכוסה ככובע: כולו

ידב"ז

בגוף שלו ולא דווקא כרעיו וב"מ. ופריך לא כן תני צלי אש לא צלי קדירה שני לה בנוגע בגופו של קדירה דהו"ל נצלה מחמת הקדירה הדא אמרה קרייא דרש מדתנינן צלי אש לא צלי קדירה דהוא ע"כ בנוגע בגופו של קדירה אבל בלא נוגע בגופו מותר ש"מ קרייא דרש דאי ס"ד כירך עבה אפילו בלהב הקדירה נמי אסור אלא ע"כ קרייא דרש. והק"ע ז"ל שהפך הגירסא גבי גדי של חולין קשה להבין מאד דמאי נפ"מ בין גדי של חולין ללהב הקדירה דא"ת קרייא דרש גבי גדי של חולין פסול וגבי להב הקדירה כשר ולפי דבריו ניחא והגירסא כמו שהיא:

צלי

שנויי נוסחאות (ס"ז) בחלב כ"י בחבל.

עמודי ירושלים

אין תימר כירך עבה עביד ליה ר' יוסי הגלילי פסול כו'. עי' בא"ז ה' פסחים (סי' רכ"ט) דבמקום שכתוב בנוסחתנו פסול כתוב שם כשר ובמקום כשר נכתב שם פסול ול"ע בזה:

טוב ירושלים

ריב"ב בשם ר"י רבי אבא שאולבשיטת ר"מ כו'. מכאן מבואר שיטת רמב"ם דפסק בכלי המקדש כר"מ והקי' הכ"מ דהא ר"י חולק עליו ולפ"ז בלכה כרבים

מסורת הש"ס

שמות יב ס
לקמן הלכה ב
מנחות ט ב
פסחים עד ע"א ומכילתא בא
תוספתא ביצה פ"ב וירושלמי שם פ"ב הל' ב

כולו צלי ראשו על כרעיו ועל קרבו. שלק מקצת או בישל מקצת אין הגדי מקולס. מכניסין גדי מקולס בלילי יום טוב הראשון של חג וביום טוב האחרון של פסח. [ה]מכניסים עגל מקולס בלילי יום טוב הראשון של פסח אבל לא גדי מקולס. תני אמר ר' יוסה תודוס איש רומי הנהיג את אנשי רומי שיהו אוכלין גדיים מקולסין בלילי פסחים שלחו חכמים ואמרו לו אילולא שאת תודוס לא היינו מנדין אותך. *מהו תודוס אמר רבי חנניה דהוה משלח פרנסתהון דרבנין. לא נמצאת מביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ [א] שכל המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ צריך נידוי. רבי יוסה בי רבי בון בשם רב זאת אומרת [ב] *שאסור לאדם לומר לחבירו הא לך את המעות וצא וקח לך בהם בשר לפסח אבל אומר הוא לו הא לך את המעות הללו וצא וקח לי בהם בשר לצלות. רבי אימי בעי [ג] *גרף את התנור וצלייו בו. אמר רבי ירמיה מה צריכה ליה כרבי יוסי הגלילי ברם כרבי עקיבה פשיטה ליה. א"ר יוסי ואפילו כרבי עקיבה צריכה ליה משל נחלים לאויר התנור נצלה לחצי שעה גחלים לאויר העולם נצלה לשעה. מה בין נצלה מקצתו מחמת התנור מה בין נצלה כולו מחמת התנור. אמר ר' יוסה בי רבי בון [ה]תנור אינו מועיל לנחלים כלום אינו אלא מכנים את הבל בשעה שהגחלים באויר התנור נצלה לחצי שעה בשעה שהגחלים לאויר עולם נצלה לשעה:

הלכה ב מתני' [ד] *אין צולין את הפסח לא בשפוד ולא באסכלה אמר ר' צדוק מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלה [ה] *נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו נטף מרוטבו על הסולת יקמוץ את מקומו: **גמ'** *צלי אש ולא צלי שפוד לא צלי קדירה לא צלי אסכלה לא צלי מתכת ולא צלי כל דבר. °מכות אש [ו] *יכול מורר' ת"ל והיתה מחית המכוה אם מחית המכוה יכול

קרבן העדה

כולו צלי. ואין הסר ממנו כלום: מכניסין. בזמן הזה על השלחן בלילי יום טוב ראשון של חג וה"ה' בשאר ימים טובים גדי מקולס חוץ מיום טוב ראשון של פסח שנראה כאוכל קדשים בחוץ: מכניסין עגל מקולס. שאינו ראוי לפסח אלא כבשים ועזים: אילולא שאת תודוס. תורה אור כלומר אדם חשוב: לא היינו מנדין אותך. בתמיה: מהו תודוס. מהו חשיבותיה: דהוה משלח פרנסתהון דרבנין. שהיה מסייע לחכמים בפרנסתן שהיה נותן סחורה לת"ח להשתכר בה: זאת אומרת. מדאסרו גדי מקולס בלא אמירה כ"ש שאסור לומר כפי' ליקח בשר לפסח: אבל ליקח בשר לצלות. שרי דהא אפי' עגל מקולס שרי כדלעיל: גרף את התנור. מן הגחלים ואין שם אלא חום התנור: וצלייו בו. הפסח מהו אם מיקרי צלי אש או לא: מה צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה לר"י הגלילי שהרי כרעיו נמי אינן ניצלין אלא מחום הגדי שאם מחום האש: ברם כרבי עקיבה. אבל לרבי עקיבה פשיטא ליה דפסול דלא הוה צלי אש: ואפילו כרבי עקיבה. מיבעיא ליה: משל. כלומר על דרך משל א"כ משל לשון ירד כמו משילין פירות דרך ארובה: גחלים. המונחים באויר התנור וצלה בו נצלה תוך חצי שעה כשהגחלים מונחים לאויר העולם בלי הקפות מחיצות צריך שעה לצלייתו א"כ התנור מסייע לצלייתו הלכך מיבעיא ליה אף אם נצלה כולו מחמת התנור שרי דמה לי מקצתו מה לי כולו: א"ר בר' בון. לעולם לר"ע פשיטא ליה דאין נצלה מהר[ו]ת התנור כלל דחום הגחלים מגלא חום התנור והא דנצלה בתנור לחצי שעה היינו משום שהתנור מגרף חום הגחלים שלא יתפזר משא"כ כשמונחים לאויר העולם:

הלכה ב מתני' לא על הבצוי. כדאמרינן לעיל דאם מקצתו אם כולו ונצלה מחמת השפוד ורחמנא אמר צלי אש ולא מחמת דבר אחר: נגע. הפסח בחרסו של תנור: יקלוף. מן הפסח מקום הנוגע בתנור שנצלה שם מחום חרס התנור ולא צלי אש הוא: נטף. בתנור מרוטב על החרס: וחזר אליו. שאר שומן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח: יטול את מקומו. דלא סגי ליה בקליפה אלא בנטילה כעובי אצבע דשומן נבלע בתוכ' הרבה ואותו שומן צלי מן החרס הוא: נטף מרוטבו על הסולת. מפרש בגמרא בסולת רותחת דמטוי רוטבו מחום הסולת והוה צלי מחמת ד' אחר הלכך יקמוץ את מקומו וישרוף אותו קומץ כשאר קדשים הפסולין: **גמ'** יכול מורדת. מלשון רך בשרו שעדיין יש בה ליחה ואית דגרסי מורדת מלשון עין שמרדה שלא נתרפא יפה ולא נקרם העור: יכול

אש. כתיב גבי נגע או בשר כי יהיה בעורו מכות אש יכול וכו' בברייתא היא בת"כ ודריש יכול מורדת או מורדת כלומר שנתרפא ולא נתרפא יפה וזה נקרא בשחין ובמכוה מורדין יכול שאף זה סימן טומאה: תלמוד לומר והיתה מחית המכוה. בהרת לבנה וגו' עד שנולד בה סימן טומאה: אם מחית המכוה יכול

פני משה

כולו צלי וכו' אבל אם שלק ממנו או בישלו ממנו מקצת והשאר הוא צלוי אין זה גדי מקולס: בלילי י"ט הראשון של חג וכו'. וקמ"ל דלא גזרי' אטו ליל יום טוב ראשון של פסח: וכן מכניסין עגל מקולס וכו' ולא גזרינן אטו גדי מקולס: מהו תודוס. מאי רבותיה שנשאו לו פנים ואמרו לו אלולא תודוס אתה וכו' לא הייתו מנדין אותך: דהוה משלח פרנסתהון דרבנן. ובשביל כך נשאו לו פנים ושלחו לו כך ואמרו לא נמצאת וכו' כלומר שנראה זה כאוכל קדשים בחוץ שכל וכו' ונסודיע שלא יעשה עוד כזה: זאת אומרת. מדאסרו גדי מקולס אפי' בסתם שלא פי' שזה לשם פסח ב"ש באומר וכו' בשר לפסח דמכוין שאמר בהדיא לפסח אפי' אינו גדי מקולס אסור מפני שנראה כאוכלת קדשים בחוץ: לצלות. אפי' אומר לצלות מותר מכיון שאינו מזכיר לפסח: גרף את התנור. מהאש וצלייו בו להפסח בחום התנור מהו: אמר ר' ירמיה מה צריכה ליה. למאן הוא דקא מיבעיא ליה לר' אימי כר"י הגלילי דקדריש לקרא בדוקא כדאמרינן לעיל דקרא הוא דריש דעל כרעיו ועל קרבו בדוקא בצריך שיהו נדבקין עמו ואם כן מיבעי' ליה דילמא רישיה דקרא נמי כדוקא הוא דכתיב כי אם צלי אש על גחלים בתנור והתנור בלא גחלים לאו צלי אש מיקרי. או דילמא דהואיל והתנור נתחמם מחמת האש ה"ז כצלי אש: ברם כר"ע. דס"ל גבי הא דלעיל דקרא לאו דוקא ואם תלאן הוצה לו בסמוך נמי על כרעיו ועל קרבו הוא א"כ הכא נמי פשיטא ליה דלאו דוקא שיהא שם אש בשעת צלייתו אלא אפי' גרפו להאש וצלאו להתנור נמי צלי האש הוא שחום התנור מחמת האש אשר היה בתוכו רוא: אמר ר' יוסי. דלא הוא אלא ואפי' כר"ע הוא דצריכא ליה לר' אימי דשאני הכא דנראה לעין שאין זה כצלי אש כדמסיק והויל: משל. דרך משל אומר לך בזמן שהגחלים הן לאויר התנור ואינם גרופים נצלה הוא לחצי שעה וכשהגחלי' הן לאויר העולם שגרופי' הן מהתנור צריך זמן שעה שיהא נצלה בתנור וקס"ד דה"ק דכשהן בתוך התנור מהני התנור עם הגחלים למהר צלייתו בחצי שעה וכשהן חוץ להתנור צריך זמן שעה והלכך פריך א"כ אכתי אפי' הן בתוך התנור נמי לאו נצלה כולו מחמת האש הוא אלא המקצת מהנות התנור הוא ומה בין נצלה מקצתן מחמת התנור או אם נצלה כולו מחמת התנור הא קאמרת דכל מחמת התנור לאו צלי אש מיקרי ונימא דההתורה צוותה לצלותו ע"ג גחלים דוקא אם הן חוץ להתנור בתמיה: אמר ר' יוסי בר' בון. לא כדקס"ד אלא כך הוא הדבר התנור אינו מועיל להגחלים כלום שיוסיף חום בגחלים ואינו אלא שמכנים את ההבל ומקבץ אותו וא"כ הכל מחמת חום הגחלים הוא וה"ק ר' יוסי בשעה שהגחלים הן באויר התנור מוסיפין המימות מחמת קיבוצן בהתנור ונצלה לחצי שעה וכשהן לאויר העולם ואין גחלים בהתנור נצלה לשעה והספק לכ"ע אימא לך שאין זה צלי אש אלא צלי התנור ואף אליבא דר"ע מספקא ליה לר' אימי:

הלכה ב מתני' אין צולין את הפסח לא בשפוד. וכנוסחת המשניות לא על השפוד והיינו הך שאין צולין אותו בשפוד של מתכות שנרתח ולא עליו דצלי אש בעינן ולא ע"י דבר אחר: אסכלא. היא כלי של מתכות שצולין עליו: מעשה בר"ג וכו'. בבבלי פריך מעשה לסתור וקאמר חסורי מחסרא והכי קתני ואם אסכלה מנוקבת מותר שהיה עשויה כבריחים כעין שלנו רוסט"ו בלע"ז ויש הבל גדול בין בריח לבריח ונותן השפוד של רימון שעליו הפסח נתחב בין בריח לבריח ונצלה באויר שביניהן שאין בשרו נוגע בברזל וא"ר צדוק מעשה בר"ג וכו' על האסכלא מנוקבת: נגע. בשר הפסח בחרסו של תנור: יקלוף את מקומו. לפי שזה המקום שנגע בתנור נצלה הוא מחום החרס ולאו צלי אש היא ובקליפה סגי שאין כאן רוטב שיפעפע: נטף ממנו על החרס וחזר אליו. הרוטב מפעפע בו ואותו הרוטב לא נצלה מחמת האש הלכך יטול את מקומו ולא סגי הכא בקליפה אלא בנטילה כעובי אצבע: נטף מרוטבו על הסלת. ואיתה סולת רותחת היא ונצלה הרוטב מחמת הסולת ואסור הוא דהוה ליה צלי מחמת דבר אחר: יקמוץ את מקומו. מן הסלת וישליכנו: **גמ'** צלי אש. כתיב ודריש לא צלי מחמת שפוד וכו' ולא צלי כל מתכות ולא צלי מחמת כל דבר ואפי' אותו הדבר רותח מחמת האש: מכות

מסורת הש"ס

פסחים נג ע"ב, ירושלמי מ"ק פ"ג הלכה א

פי' פסחים נג ע"א

פס פ"ט

שם פד ע"א

שם פה ע"ב

מכילתא בא פ"ו

ת"כ תזריע פ"ו

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ח מה"ת הל' יד טוש"ע יו"ד סי' שלד סעי' מג

ו
ב טוש"ע או"ח סי' תסט

ז
ג מיי' פ"ח מק"פ הל' ה

ח
ד מיי' שם הלכה ט

ט
ה מיי' שם הל' יא יב יג

י
ו מיי' פ"ס משומאת צרעת הלכה ד

גליון הש"ס

צמ"י ס"ק ולק"מ דאיסור גדי מקולס אינו רק דומיא דפסח ממש שם תמים נצלה כולו כאחד ואם שלק ממנו אבר שרי וכ"ש עגל כמבואר ברמב"ם וטוש"ע וסי"ס במקום שנהגו לאכול צלי כמבואר שם וירושלמי לפיל פרק ד קאי במקום שנהגו שלא לאכול צלי דאז בכל אסור אפילו בשר עגל ועוף דבכל מיקרי צלי ואם פסוק ומבואר:

צמ"י הוס' דף פה ע"א ד"ה ונגרו ד

רידב"ז

צלי אש ולא צלי שפוד ולא צלי קדירה כו' פי' דבעינן דווקא כח האש ממש משא"כ כתולדות האש אע"פ שהוא בא מן כח אש. אבל חלוש כח תולדות האש מכח אש ממש. ע"ז פריך מהברייתא דת"כ דתנינן שם מכות אש יכול מורדת ר"ל שעדיין כל כח האש בו ת"ל מחית דנתרפא כח האש יכול עד שתעשה צלקת ר"ל דנתרפא לגמרי ת"ל מחית המכוה הא כיצד חיתה ולא חיתה ר"ל דלא נתרפא לגמרי אלא נתרפא מקצת ונחלש כח האש אם כן הרי קחזינן דקרא עדיין מכות אש אע"פ שנחלש כח האש ואינו כח אש ממש. ומה לן דנחלש כח אש ע"י כיסוי או דנחלש כח אש ע"י דבר אחר כגון ע"י תולדה

שנויי נסחאות (פו"ב) אין הגדי בל"ז אין זה גדי. (פ"ו) מכות אש (ויקרא י"ג כ"ד).

עמודי ירושלים תניגא

שאסור לאדם שיאמר לחבירו הא לך את המעות. רוקח (סי' רס"ד):

טוב ירושלים

מכניסין גדי מקולס בלילי יו"ט הראשון של חג כו'. דייק בלשונו מכניסין ולא אוכלין משום דודאי יש לחוש לחשש אכילת קדשים בחוץ כדהשמו בהך דתודוס ורצה לנדותו בשביל זה. אבל רק היו רגילים להכניס לזכר נס וזכרון פסח שבזמן הבית ומש"ה אין מקום לקושית המפרשים מ"ט לא נידוהו לר"ג שבפרק ב' דביצה כ' דהוא נמי נ"ש אוכל כלל רק היו רגילים לעשות גדיים מקולסין והש"ג דאכלוהו למחר וכדומה אבל תודוס הנהיג לאכול או גדיים מקולסין ודאי בדין רצו לנדותו ובדברינו אין מקום לקושית הש"ק מלעיל פ"ד ה"ד דאף בשר עגל אסור והכא דמותר בעגל דהא כדאיתא והכ"ד שם מיירי באוכל צלי חתיכת בשר ודאי לא מינכר בצלי בין עגל לגדי משא"כ הכא במקולס דהוא בשלימותו שרי עגל דמנכר בין עגל לגדי. ולא מיירי כאן כלל בלאכול רק בלהכניס י"ל דאף להכניס רק עגל מותר ולא גדי דיש לחוש לשחיטת קדשים בחוץ כס"ג ומיהו בעגל י"ל נ"כ דמותר לאכול וככ"ם בכל הש"ס:

יכול עד שתעשה צלקת תלמוד לומר מכות אש הא כיצד חיתה ולא חיתה. וכן הוא אומר למטן צרבת המכוה היא עד שתקרום כקליפת השום. *וכא הוא אומר הכין. אמר ר' לעזר תמן צלי אש. כי אם צלי אש שנה עליו הכתוב לעכוב ברם הבא והיתה מכות המכוה מכל מקום. אמר ר' שמואל בר אבודמא תמן *חוקה תורה מעכב. הכא מאי אית לך לית לרבן גמליאל צלי אש אית ליה פסח מצרים צלי אש אין פסח הדורות צלי אש. א"ר יוסי בי רבי בון רבן גמליאל לא עבר תולדות אש כאש ורבנין עבדין תולדות אש כאש. רבן גמליאל חלוק על חכמים ועושה הלכה כיוצא בו. אילו אמר לא תאכלו ממנו כי אם צלי אש ולא נאמר נא הייתי אומר היבהבו וצלייו מותר הוי צורך הוא שיאמר נא. או אילו אמר לא תאכלו ממנו כי אם צלי אש ולא אמר ובשל הייתי אומר שלקו וצלייו יהא מותר הוי צורך הוא שיאמר ובשל. או אילו אמר אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש ולא אמר מבושל הייתי אומר *בישלו וצלייו יהא מותר הוי צריך הוא שיאמר נא וצריך הוא שיאמר בשל וצריך הוא שיאמר מבושל. *אכל כזית נא מבע"י אית תניי תני חייב ואית תניי תני פטור. מאן דאמ' חייב אל תאכלו ממנו נא מכל מקום ומאן דאמר פטור בשעה שהוא בקום אכול צלי הוא בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא. *שבר בו עצם מבעוד יום אית תניי תני חייב אית תניי תני פטור מאן דאמר חייב ועצם לא תשברו בו מכל מקום ומאן דאמר פטור בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו משום ועצם לא תשברו בו בשעה שהוא בקום אכול צלי הוא משום ועצם לא תשברו בו. נגע בחרסו של תנור פסול גוף הוא ונשרף מיד. נטף מרוטבו על החרס פסול מכשי' הוא וטעון צורה. נטף מרוטבו על הסלת יקמוץ את מקומו. חייה בר אחא בשם רבי שמעון בן לקיש הדא

פני משה

יכול עד שתעשה צלקת. ובת"כ גרים יכול משתעשה צלקת. צלקת היא קרום הזק שנתרפאה ממש וכלומר אם אתה דורש מחית המכוה שיהא בה סימן טומאה יכול משתעשה צלקת דוקא או היא מטמאה בסימן טומאה אשר יולד בה דלשון מחית משמע משהייתה לגמרי: תלמוד לומר מכות אש. הכתוב קורא אותה עדיין מכית אש משמע שלא נתרפאה לגמרי הא כיצד חיתה ולא חיתה נתרפאה מקצת ולא נתרפאה ממש וכן הוא אומר למטה בפרשה ושהרי הכהן כי צרבת המכוה היא וזהו עד שתקרום כקליפת השום בלבד ונקרא צרבת גבי שחין וגבי מכוה וכל זמן שלא נולד בה סימן טומאה כדכתיב טהור הוא. ועיקר דרשת הברייתא השמיענו שמכאן למדו לומר השחין והמכוה המורדין טהורין כדתנן בפ"ט דנגעים שמעינן מיהת מהאי ברייתא שכל זמן שלא נתרפאה ממש הכתוב קוראה מכית אש לפי שניכר רשומה שהיא מחמת האש והכי הניגן בהדיא בפ' הנזכר איזהו מכוה נכוה בגחלת או ברמץ כל שהוא מחמת האש זו היא מכוה הלמא אפי' נכוה ברמץ שהיא הם מחמת האש נקרא מכית אש: והכא הוא אומר הכין. בתמיה. שאם נצלה בדבר שהוא רותח מחמת האש אינו קרוי צלי אש. והוה מצי למיפרך מהאי מתני' דנגעים דתני בהדיא כן אלא דניחא ליה להש"ס לאתויי מהאי ברייתא דדריש הכי מהכתוב: אמר ר' אלעזר תמן. כלומר גבי פסח שאני דכתיב צלי אש תרי זימני ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש וכתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כ"א צלי אש שנה עליו הכתוב לעכב צלי אש דוקא ולא צלי מחמת דבר אחר ואפי' אותו הדבר רותח מחמת האש הוא אבל הכא בנגעים כתיב והיתה מחית המכוה מכל מקום שהיא מכיה ואפי' בדבר הבא מחמת האש: ר' שמואל. משני תנין גבי פסח כתיב חוקה זאת חוקת הפסח וכתיב בהאי פרשה תורה אחת וגו' וכ"מ שנאמר חקה תורה לעכב כל מאי דכתיב ביה אבל הכא בנגעים מה אית לך דלא כתיב בפרשת נגעי אדם לא חקה ולא תורה: לית ליה לר"ג צלי אש. בתמיה וכי לא דריש הני תרי זימני צלי אש דכתיב ביה והאיך התיר לצלותו באסכלא שהוא מחמת דבר אחר: אית ליה וכו'. כלומר דודאי דריש להו אבל לא לעכב אלא דצריכי וה"ק קרא פסח מצרים צלי אש דווקא ואין פסח דורות צלי אש דוקא ודריש ליה מדכתיב בקרא קמא בלילה הזה צלי אש ש"מ דלא קפיד קרא על צלי אש דוקא אלא בלילה הזה והדר כתיב כ"א צלי אש ללמד על פסח דורות ואפי' אם נצלה מחמת תולדת האש כצלי אש הוא דלא קפיד בהאי קרא שלא יאכלו נא ובשל מבושל כ"א צלי ומחמת אש כאש הוא: אמר ר' יוסי בר' בון. למה לך לאדורי כולי האי אלא בהא גופיה פליגי: ר"ג לא עביד וכו'. לפי גירסת הספרים בלשון התמיה מיתפרשא וכי לדידך אהה בא לומר דרבן גמליאל לא עביד תולדת אש כאש ורבנן עבדי בתמיה שאתה מהדר לתרץ הכתוב אליבא דרבן גמליאל דפסח מצרים צלי אש דוקא ואם כן לדידיה תולדת אש לאו כאש אלא שבפסח דורות ריבה הכתוב לתולדת אש כאש ואם כן רבנן דפליגי עליה סבירא ליה בעלמא תולדה לאו כאש ושאני הכא דשנה הכתוב לעכב הא מנא לך הלא דטפי ניחא לן למימר דבהא פליגי דרבן גמליאל עביד תולדת אש כאש. ורבנן לא עבדי תולדת אש כאש: ויש לפרש גי' זו גם כן בניחותא ר"ג בעלמא לא עביד תולדת אש כאש והכא סבירא ליה בפסח מצרים הוא דהקפיד הכתוב לצלי אש דוקא מדהלקן הכת"ב וכתב כאן בלילה הזה ובפסח דורות ריבה הכתוב לתולדת אש כאש ורבנן בעלמא עבדין תולדת אש כאש והכא מדשנה הכתוב הוא דדרשי לעכב צלי אש דוקא והיותר נראה דהגי' מסורסת הוא כצ"ל ר"ג עביד תולדת אש כאש ורבנן לא עבדין תולדת אש כאש: ר"ג חולק על הכמים ועושה הלכה כיוצא בו. בתמיה והיאך עשה מעשה להלכה נגד הכמים דפליגי עליה: וכה"ג פריך בהאי ש"ס בריש ברכות ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה והא ר"מ והא ר"ע והא ר' שמעון דפליגי על רבנן ואפ"ה לא עבדי עובדא כוותייהו כדקחשיב שם והתם משני שאני הכא שהיא לשיטתו א"נ שכבר עבר חצות ולא הי' יכולין לקיים דברי הכמים וכאן לא משני מידי: אילו אמר וכו'. לאזהרת הכתוב בכל הני דכתיב דריש לה הש"ס דכולהו צריכי דאילו לא נאמר אלא לא תאכלו ממנו כ"א צלי אש ולא נאמר אל תאכלו ממנו נא הייתי אומר היבהבו באור גם כן צלי אש הוא ומותר הוי צורך שיאמר אל תאכלו ממנו נא או וכו' ובשל למה לי' לאזהורי דהא כתיב כ"א צלי אש אלא אילו לא נאמר ובשל הייתי אומר שלקו הרבה ואח"כ צלאו מותר ומבושל איצטריך לפי שהייתי אומר אם בישלו ולא שלקו הרבה ואח"כ צלאו מותר הוי וכו' דכולהו צריכי: אכל לכזית נא מבעוד יום וכו'. פליגי ביה וכן בשבר עצם מבעוד יום וכלומר שלא בשעת אכילה ומר לטעמיה ומר לטעמיה: נגע בחרסו של תנור. דתנינן יקלוף את מקומו והאי קליפה פסול גוף הוא וישרף מיד ונטף מרוטבו וכו' אין זה פסול הגוף שהבשר עצמו לא נגע בחרס ואין זה אלא פסול מכשיר וטעון עיבור צורה לאותו נטילת מקומו כדאמרי' לעיל בסוף הפרק:
הדא

קרבן העדה

יכול עד שתעשה צלקת. שיעלה עליה קרום חזק שנתרפא המכה לגמרי ולא נשאר אלא רושם המכה שנקרא צלקת: הא כיצד. לקיים שני הכתובים: חיתה. המכה קלת: ולא חיתה. כל צרכה: ה"ג וכשהוא אומר למטן צרבת המכוה היא עד שתקרום בקליפת השום אין לי שנכוה באור נכוה ברמץ בסיד רותח ובגיפסים רותח ובחמי האור מנין ת"ל מכוה. וה"פ צרבת המכוה אינו אלא עד שיקרום העור עליו כקליפת השום: ופריך וכא הוא אומר הכין. והכא בפסח ממעטין הכל כל שאינו אש ממש: ומשני א"ר לעזר תמן. בפסח כתי' צלי אש וכתיב נמי כי אם צלי אש תרי זימני שנה עליו הכתוב לעכב דוקא אש ממש: ברם הכא. אבל כאן גבי מכוה כתיב והיתה מחית המכוה ולא כתיב שנית אש ללמדך דמכוה מכל מקום מכוה היא: תמן חוקה תורה. בפסח כתיב זאת חקת הפסח וכתיב תורה אחת והני עיכובא נינהו על כל הכתוב בפרשה: הכא. גבי מלוה מה אית לך איזה קרא כתיב לעכב: ופריך לית לרבן גמליאל צלי אש. בתמי' שיתיר ע"ג אסכלא: ומשני אית ליה הא דכתיב צלי אש דוקא בפסח מצרים הוא דכתיב אבל בפסח דורות לא בעינן צלי אש: ה"ג רבן גמליאל עבד תולדות אש כאש ורבנן לא עבדין תולדת אש כאש. וה"פ לעולם אף רבן גמליאל אית לי' צלי אש לדורות אלא דסובר דתולדות כגון חום האסכלא כאש וה"ל צלי אש ורבנן לא עבדין תולדות אש כאש הלכך אוסרין לצלות על האסכלא: רבן גמליאל חולק על החכמי'. כלומר חסורי מחסרא ורבן גמליאל מתיר אמר ר' לדוק מעשה וכו' לומר דרבן גמליאל עביד כשמעתתי': היבהבו וצלייו. שלא נצלה כל צרכו מותר לכך איצטריך למכתב נא: שלקו. דהיינו בישול יותר מדאי ואח"כ צלאו מותר לכך איצטריך ובשל בישלן מעט ולא כל צרכו ואח"כ צלאו מותר לכך איצטריך מבושל הרי דצריכין כולהו קראי: אכל כזית נא מבעוד יום. ביום י"ד איכא דתני חייב ואיכא דתני פטור: בשעה שהוא בקום אכול צלי. דהיינו בלילה כדכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ולא ביום: פסול גוף הוא. ואינו טעון עיבור צורה אלא ישרף מיד: פסול מכשיר הוא. שאין פסולו מחמת עצמו אלא ממה שבלע וטעון עיבור צורה:
הדא

עין משפט נר מצוה: יא א מיי' פ"ח מק"פ הל' א · יב ב מיי' שם הלכה ד · יג ג מיי' שם פ"י הלכה א

מסורת הש"ס: פסחי' עו ע"א · מנחות יט ע"א · פסחי' מא ע"א · שם מא ע"ב · שם מד ע"ב · שמות יב

גליון הש"ס: *פי' ש"ק בתמה על הרמב"ם בפסק דחייב מבעוד יום. ונראה דיל"ל מש"ס תלין ד' יא אתיא מגבירת פלס וכו' פ"ב וכרי הסבר לנודקו מבעוד יום. וכן מהא דאמרינן בפסחים דף פ ע"ב ככין וכו' קופין נמי חוי לחגיגה ואלא לא בן תימא כוה וב"מ יב כו משום גבירת פלס ע"ש והרי כהם כפ"פ פי' רב"י ד"ס מני א"כ אף בפסח מותר וע"כ דאף מבעו' יום יש איסור בגירת פלס ודוק:

רידב"ז

תולדה ומשני הכא דנא"כ הוא דשנה עליו הכתוב לעכב משא"כ התם ופי' המפרשים ז"ל אינו מובן דלפי פירושם ז"ל הא התם הוי גזה"כ. ולדברינו הפי' פשוט וראיה לדברינו דהמיעוט על תולדות אש הוא משום דנחלק בה האש הוא דבירושלמי מס' יומא פ"ג פליגי רבנן ור"י אם שייך כיבוי בשבת וביוה"כ בתולדות אש וע"כ הוא משום דבתולדה נחלק בה האש ממש וי"ל דלא שייך בי' מכבה ל"ל לר"ג צלי אש פי' דפריך על הא דתנינן במתניתין דר"ג התיר לצלות הפסח ע"ג אסכלה אמאי התיר וכי ל"ל לר"ג צלי אש בפסח אית ליה פסח מצרים צלי אש אין פסח דורות צלי אש בתמיה הכי דרש יאכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש הזה ממעט פסח דורות [כדאיתא בבבלי דף נ"ו] וע"ז משני אר"י ר"ג עביד תולדות אש כאש ורבנן לא עבדי תולדות אש כאש כצ"ל ר"ל דר"ג ס"ל דאש לאו דווקא אלא תולדות אש ג"כ כאש ולא הוי גזה"כ כאן למעט תולדות אש:
א"ר

שנויי נוסחאות (שו"ו) מכות בד"ו מחית. (שו"י) עבר בד"ו עבד. (שו"ו) אחא בד"ו אדא.

טוב ירושלים

א"ל פסח מצרים צלי אש ולא פסח דורות. וצ"ל דס"ל לישנא דלעיל דצלי אש כ"א צלי אש הוא לעכב ור"ג ס"ל דחד מינייהו לפסח דורות א"כ לא ידעינן למעוטי צלי מחמת ד"א דאל"כ למה צלה ככל פסחו:
אית לי' לר"ג פסח מצרים צ"א ולא פ"ד כו' ולפ"ז מתני' דלקמן פ"ט ס"ו מה בין פסח מצרים לפ"ד כו' דלא כר"ג דאל"כ איכא נמי הא:
בשלו וצלאו יהא מותר כו'. פי' בבלי דף מ"א ע"א ומכאן י"ל שיפה הרמב"ם שתמה עליו ואין כאן מקומו להאריך:
אבל כזית נא מבעו"י כו' פ' ש"ק מש"ב בשמא דהרמב"ם דפסק בלא דפטור ובש"ע דחייב וכאן תלי לה הא בהא. אמנם קושית הש"ק בלא זה לא קשה מידי דכאן פטור בכל מבעו"י מדכתוב תרי פעמים כי אם צלי אש עי' סיפא בבלי מ"א ב' ובדברי הרמב"ם. וי"ל תלמודין לשי' אזיל דדריש הני תרי כ"א צלי אש לדרשא אחרינא. ואין להאריך:

הדא דתימא *ברותחת אבל בצוננת אסור. א"ר לעזר לא אמרה זהתורה הוא לא יצלה את אחרים אלא הוא לא יצלה מחמת אחרים:

הלכה ג מתני׳ *סכו בשמן של תרומה

אם חבורת כהנים יאכלו אם של ישראל אם חי ידיחנו אם צלי יקלו׳ את החיצון סכו בשמן של מעשר שני לא יעשנו דמים עם בני חבורה לפי שאין מוכרין מעשר שני בירושלם: **גמ׳** לא אמר אלא סכו הא אם טיבלו אסור. חד בר נש בישל תרנגולתא בשמן שריפה. אתא שאיל לרבי ביסנא אמר ליה אזל שולקה כיני מתניתא אין פודין מעשר שני בירושלים:

הלכה ד מתני׳ *חמשה דברים באין

בטומאה ואין נאכלין בטומאה העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וזבחי שלמי ציבור ושעירי ראשי חדשים הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחילתו אלא לאכילה: **גמ׳** וכל קרבנות ציבור אינן באין בטומאה. לא אתא אלא מימיר לך אע"פ שהן באין בטומאה אינן נאכלין בטומאה. בין *כמאן דאמר הלחם עיקר בין כמאן דאמר כבשים עיקר. ארבעה אנון תנייה חש לון ותניתון חמשה. איית תניי תני כלהום למדין מן הפסח אית תניי תני כל א׳ ואחד למד במקומו. מאן דאמר כולהון למידין מן הפסח *מה מועדו שנאמר בפסח דוחה את הטומאה אף מועדו שאמר בכולן דוחה את הטומאה. מ"ד כל אחד ואחד למד ממקומו מנין ליה. ואתיא כהדא *דתני רבי אומר מה ת"ל וידבר משה את מועדי ה׳. לפי שלא למדנו אלא על הפסח והתמיד שידחו את השבת שנאמר בהם במועדו שאר כל קרבנות ציבור מניין. ת"ל אלה תעשו לה׳ במועדיכם לעומר ולקרב עמו ולשתי הלחם ולקרב עמהן לא שמענו וכשהוא אומר וידבר משה את מועדי ה׳ אל בני ישראל קבען חובה שכולם יבואו בטומאה. וכשם שהן באין בטומאה כך יהוא נאכלין בטומאה. גזירת הכתוב הוא והבשר

ויקרא כג · במדבר כט

קרבן העדה

הדא דתימא. דבעי קמילה דוקא כשהסולת רותחת: ה"ג אבל בצוננת שרי. ואפילו קליפה לא בעי כדמפרש טעמא לא אמרה התורה וכו׳ והיינו דלא בעי אפי׳ קליפה דכיון דהתחלה קר ואין הפסח מתחמם מהסול׳ אלא הוא מחמם הסולת וזה לא אסרה התורה אלא שהפסח לא יצלה מחמת אחרים:

הלכה ג מתני׳ סכו בשמן תרומה. שמותר לסוך הפסח במי פירות: אם חי ידיחנו. דלא בלע: צלי. בעי קליפה משום דבלע: מעשר שני בירושלים. ואפילו לאכלו בטהרה דכי ירבה ממך הדרך ונתת בכסף הוא דכתיב: **גמ׳** לא אמר. במתנית׳ דסגי בהדחה או בקליפה לישראל אלא בסיכה דמשהו בעלמא עבדי ליה: אבל טיבלו. כולו בשמן אסור דבלע הרבה: אזל שולקה. נאבד בישולה כלומר דאסורה: כיני מתניתא. כן היא משנתינו אין פודין מעשר שני בירושלים דמכירה אפילו חוץ לירושלים כדתנן ריש מעשר שני:

הלכה ד מתני׳ חמשה דברים. אין לך בציבור קרבן נאכל אלא אלו וקרבן ציבור דוחה את הטומאה והשמועי׳ מתני׳ אע"ג דקרב בטומאה ואפוקי ציבור ידי חובתן אין נאכלין בטומאה: זבחי שלמי ציבור. כבשי עצרת שאין שלמים אחרים לציבור: ושעירי ר"ח. אע"ג דלא כתיב בהו במועדו כיון דכתיב אלה תעשו לה׳ במועדיכם ור"ח נמי איקרי מועד דחיין שבת: הפסח שבא בטומאה. כגון רוב ציבור טמאין: שלא בא מתחלתו אלא לאכילה. כשנצטווה עיקר פסח לאכילה נצטווה דכתיב לפי אכלו וכי שרי׳ רחמנא למיתי בטומאה מאיש נידחה ואין ציבור נידחין אדעתא למיכלא שריא:

גמ׳ ופריך וכל קרבנות ציבור אינן באין בטומאה. בתמי׳ הא כולן באין בטומאה ולמה תנן במתניתין חמשה באין בטומאה: ומשני לא אתא. התנא לאשמועינן אלא אלו אע"פ שהן באין בטומאה אינן נאכלין בטומאה ולדפרישית במתני׳: ופריך בין כמ"ד לחם עיקר וכו׳. דבפרק התכלת פליגי ר"ע ור"ש בן ננס ר"ע סובר דהלחם עיקר ור"ש סובר דכבשים עיקר ומ"מ לתרווייהו לא הוה עיקר אלא אחד מהן ולמה תנא חמשה: ומשני הנייה חש לון. התנא חש לשני הסברות לר"ע ולבן ננס הלכך תני חמשה: אית תניי תני. איכא דתני דכל קרבנות ציבור דדוחין שבת וטומאה מפסח למידין: אית תניי תני. ואיכא דתני שבכל הקרבנות כתיב דדחי טומאה: מה מועדו שנאמר בפסח דוחה טומאה. שנאמר איש איש כי יהיה טמא איש נדחה ואין ציבור נידחין וילפינן כולהו מיניה בגזרה שוה: שנאמר בהם במועדו. משמע שלא יעבור זמנו ואפילו הן טמאין ואפילו הוא שבת: אלה תעשו וגו׳. בפרשת פנחס כתיב במוספין: לעומר ולקרב עמו. ועשיתם ביום הניפכם וגומר: ולשתי הלחם. ולכבשים הקריבים עמהן האמורים בת"כ ואינן אמורי׳ בפ׳ פנחס: וכשהוא אומר. בשלהי האי פרשתא דשור או כשב וגו׳ וידבר משה וגו׳: ופריך וכשם שהן באין בטומאה. נאמר נמי דנאכלין בטומאה: ומשני גזירת הכתוב הוא. דאסור באכילה שנאמר והבשר

חובה שידחו את השבת ושכולם יבאו בטומאה: וכשם שהן באין בטומאה.

פני משה

הדא דתימר ברותחת. דוקא וצריך שיטול את מקומו ולשרוף אבל אם הסולת צוננת אינו אלא משום איסור בעלמא משום דתתאה גבר ומן הדין א"צ לקמוץ אלא משום חומרא בעלמא הוא: אמר ר"א. דלא היא דאפי׳ איסור בעלמא אין כאן כשהסולת צוננת שלא אמרה התורה הפסח לא יצלה את אחרים אלא הוא לא יצלה מחמת אחרים:

הלכה ג מתני׳ סכו בשמן של תרומה. שמות׳ לסוכו במי פירות בשעת צלייתו כדתנן לעיל סוף פ"ב: אם חי הוא. שעדיין לא נצלה ידיחנו ויינגב: ואם צלי הוא. דבלע יקלוף את החיצון: לא יעשנו דמים עם בני חבורה. שיתנו לו דמים לפי חלקם בשביל המעשר שני שזהו כדרך מכירה: לפי שאין מוכרין וכו׳. ובגמרא קאמר דכן צריך לגרוס שאין פודין מעשר שני בירושלים דלאו דרך מכירה נקיט בירושלים דנקיט אפי׳ בגבולין אין מוכרין כדתנן ריש מעשר שני אלא מפני שזה כדרך פדייה היא ואילו היה הדבר בגבולין פודין וכאן שהוא בירושלים אין פודין מעשר שני בירושלים. וכג׳ שחת המשניות כתוב אין פודין:

גמ׳ לא אמר אלא סכו. דבהא אם חבורת ישראל בחי ידיחנו ומוהר ובצלי בקליפה סגי אבל אם טיבלו בשמן של תרומה אסור משום זרות שאינו מועיל הדחה אלא לסיכה דלמעלה שהוא דבר מועט: בשמן שריפה. שמן תרומה שנטמא ואסור אף לכהן ולשריפה עומד וזה כהן היה: ואתא שאיל לר׳ ביסנא וא"ל אזיל שלקה. הרבה במים עד שיפלט הסמן שריפה ממנה: כיני מתני׳. כן צריך לגרוס אין פודין וכו׳ כדפרישית במתני׳:

הלכה ד מתני׳ חמשה דברים באין בטומאה. בגמרא פריך אטו כל קרבנות הצבור אינן באין בטומאה. ומשני למשום שאלו לאכילה הן שאין לך קרבן ציבור שנאכל אלא אלו וקמ"ל שאע"פ שהן באין בטומאה אין נאכלין בטומאה. קרבנות הצבור שדוחין את הטומאה ילפינן מפסח כדפרישית בריש פרק דלעיל ומניינא דקאמר למעוטי חגיגת הרגל דדמיא לקרבן צביר דאתי בכניפיא כשמתאספין לעלות לרגל ואפי׳ כן אין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה: וזבחי שלמי צבור. הן כבשי עצרת ואין שלמים אחרים לצבור: ושעירי ר"ח. ולא תני שעירי הרגלים דמכיון דתני זבחי שלמי ציבור שהן מיני דמים ואין נאכלין בטומאה ה"ה לכל שאר מיני דמים ושעירי ראשי חדשים דקתני דמהו דתימא דלא לידחו כלל את הטומאה משום דלא כתיב בהו במועדו בתורה קמ"ל דהקרבתן דוחין את הטומאה כשאר קרבנות צבור: הפסח וכו׳ שלא בא מתחילתו אלא לאכילה. שכשנצטווה מצות פסח עיקר המצוה לאכילה נצטווה דכתיב לפי אכלו וכי שרייה רחמנא לאתויי בטומאה מאיש נדחה ואין צביר נדחין כדפרישית שם אדעתא למיכליה שרייה:

גמ׳ וכל קרבנות אינן באין בטומאה. בתמיה והאי תני חמשה דברים. ומשני לא אתא מימר לך אלא שאלו הן לאכילה ואע"פ וכו׳ כדפרישית במתני׳: בין כמאן דאמר הלחם עיקר וכו׳. דפליגי במנחות פרק התכלת ר"ע סבר הלחם מעכב את הכבשים והן שני כבשים לשלמים שהוזקקו לתנופה עם שתי הלחם בעצרת והכבשים אין מעכבין את הלחם שאם לא נמצא כבשים מביאין הלחם והן קדושים כאילו הביאום עם הכבשים. ור׳ שמעון בן ננס אמר התם לא כי אלא הכבשים מעכבים את הלחם והלחם אינו מעכב את הכבשים דלמר הלחם עיקר ולמר הכבשים עיקר ולכ"ע תני הכא במתני׳ חמשה דברים וקחשיב שתי הלחם לחדא וזבחי שלמי צבור שהן הכבשים הבאין עם הלחם והא הרבעה איינון דהא בין למר ובין למר כשהם נמצאים באין עם הלחם ואם זה בא בטומאה זה ג"כ בטומאה. וא"ת למר כשהלחם אינו מעכב אינו בא גם כן בטומאה ולמר בכבשים כן א"כ פשיטא שאין כאן אלא ארבעה דברים לזה וכן לאידך: אלא תניה חש להון. התנא דמתני׳ חש לון להני תנאי דפליגי התם בזה ואפשר כמר ואפשר כמר ותניניתון לתרוייהו והלכך קחשיב חמשה דברים: כולהום. דקחשיב במתני׳ למדין מן הפסח שיהו באין בטומאה: מאן דאמר כולהון למדין מן הפסח. ניחא דיליף מה מועדו וכו׳ אף מועדו שנאמר בכולן דכתיב בפרשת פנחס אלה תעשו לה׳ במועדיכם וגו׳ ועל כולן שהוזכרו שם בפרשה קאי וגמרי מפסח אלא למ"ד כל אחד ואחד למד ממקומו מנין לי׳ הא בכולהו דקחשיב במתני׳ יש בהן שלא הוזכרו בפרשה כדלקמן וקאמר הש"ס ואתייא כהדא דתני וכו׳ תלמיד לומר אלה תעשו לה׳ במועדיכם ויליף להו מבמועדו דפסח ותמיד שדוחין את השבת וכן את הטומאה: לעומר ולקרב עמו. והוא כבש העומר: ולשתי הלחם ולקרב עמהן. השני כבשים לא שמענו שלא הוזכרו בפ׳ פנחס: וכשהוא אומר. בפרשת אמור שסם הוזכרו וכתיב וידבר משה את מועדי ה׳ קבען לכולם חובה. נימא נמי שכך יהיו נאכלין בטומאה וקאמר שאי אפשר שגזירת הכתוב היא והבשר

מסורת הש"ס: פסחים עו ע"א · בס פה ע"ב · בס עו ע"ב · מנחות מב ע"ב · פי׳ פסחים כו ע"ב · בס פז ע"א

עין משפט נר מצוה: יד א מיי׳ פ"ח מק"פ הל׳ יד · טו ב מיי׳ פ"ד מכילת מקדש הלכה ב יא · טז ג מיי׳ פ"ז מק"פ הל׳ ט · יז ד מיי׳ פ"ח מתמידין הלכה טו וכבשטות

גליון הש"ס: צפי׳ בתוספת ד"ה לפי וצ"ע: · צפי׳ תוספת פסחים סו ע"ת ד"ה מה וצ"ע:

שנויי נוסחאות (סו"ב) מימיר בד"ו מימור. (סוכ"ד) ותניתון בד"ו ותננתון. כלהום בד"ו כולהים. (סוכ"ה) במקומו בד"ו ממקומו.

טוב ירושלים

כיני מתני׳ אין פודין. ע׳ תוס׳ ותוס׳ שלא זכרו דברי סגמ׳ דהכא. ועמס"ש בס׳ ב"ז דמ׳ דליכא כלל איסור במכירה דומיא דתרומה דל"ג מכירה אשו פדיה ובמ"מ ל"ד למה עזור בתרומה אשו פדיה וכי שייך פדיון בתרומה ואף אם יפדהו אף פעמים בקדושתו קאי מש"כ במעשר. יהו נאכלין בטומאה גזירת הכתוב הוא כו׳ אולי כוונת המקשן דנימא עליית וצריך עיון.

עין משפט נר מצוה

יח
א מיי' פ"ד מק"פ הל' ג

יט
ב מיי' פ"א מפסמ"קהל' לד

והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל וכשהכהנים טמאים שאז באין גם כן בטומאה כדתנן לקמן אינן יכולין לאכלן לפי שהבשר נטמא בנגיעתן: ותומר אף בפסח כן. שלא יהא נאכל בטומאה לפי שנטמא הבשר בנגיעת האוכלו: שנייה הוא. בפסח שלא בא המצוה מתחילתו אלא לאכילה כדמתני':

הלכה ה מתני' נטמא הבשר. של הפסח: והחלב קיים אינו זורק את הדם. בעיקר הפסח לאכילת אדם קאתי: ובמוקדשין אינו כן וכו' זורק את הדם. מפני שהדם מתיר את האימורין למזבח: גמ' ודלא כר' נתן. הא דקתני נטמא הבשר אינו זורק את הדם א"כ ס"ל להתנא דמתני' אכילת פסחים מעכבא ודלא כר' נתן דס"ל אין אכילת פסחים מעכב ויוצאין בזריקה בלא אכילה. והאי דר' נתן בתוספתא פ"ו תני לה גבי האי דינא האומר לעבדו צא ושחוט עלי הפסח וכו' כדתנן לקמן בפ"ח וגריס התם בתוספתא שכח מה אמר לו רבו שניהם יוצאין לבית השריפה וצריכין לעשות פסח שני ר' נתן אומר אין צריכין לעשות פסח שני שכבר נזרק עליהם הדם: מה טעם. דר' נתן דכתיב ושחטו אותו וגו' ואותו משמע אע"פ שאין שם אלא פסח אחד כלהן יוצאין בו ועל כרחך בזריקה אתא של זה כל ישראל יוצאין בו שהרי ואפשר שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד בתמיה אלמא אכילת פסחים לא מעכבא: פשיטא דא מילתא נטמא הבשר וכו'. אשאר מוקדשין קאי כדתנינן בהדיא נטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם ולא קאמר להך חלוקה אלא משום הבעיא לקמיה בשאבדו האימורין: נטמא האימורין והבשר קיים. הא נמי פשיטא הוא שזורק את הדם להתיר הבשר: נטמא הבשר ואבדו האימורין. מהו ביזרוק את הדם מי נימא עיקר זריקת הדם בא להתיר הבשר באכילה ומכיון שלא נטמא הבשר זורק הוא את הדם ה"נ ל"ש או דילמא דוקא היכא דיש כאן אימורין דזריקה מהני להתיר האימורין להקטיר והכא כיון שאבדו אינו זורק את הדם: אמר ר' שמי והכן קומץ. כצ"ל ובספרי הדפוס כתיב קיימי' והסר ס"י טעות הוא. כלומר והרי זה הקומץ של מנחה במתיר השיריים לאכילה וקי"ל שיריים שחסרו בין קמילה להקטרה מקטיר הקומץ עליהן כדאמרי' בפרק קמא דמנחות דף י"ב והרי אין כאן שיריים וכי לא כמי שנטמא הבשר ואבדו האימורין הוא ולפ"ה את אומר קומץ כלומר שמקטיר הקומץ ואף על פי שחסרו השיריים ואף הכא אפי' נטמא הבשר ואין כאן אימורין זורק את הדם: אמר ר' מנא תיפתר כר' אליעזר. וכן גריס לקמן. מהכא אין ראיה דתיפתר האי דקומץ כרבי אליעזר בפרק ג' דמנחות ומייתי לקמן דתנינן בה נטמאו שיריה נשרפו שיריה אבדו שיריה כמדת רבי אליעזר כשירה דרבי אליעזר דריש גבי זבחים דם אע"פ שאין בשר וה"נ גבי שיריים קומץ אע"פ שאין שיריים וכשר להקטיר הקומץ. וכמדת ר' יהושע דסבירא ליה אם אין בשר אין דם אם אין דם אין בשר פסול הקומץ להקטיר והיא דקאמר ושיריים שחסרו כרבי אליעזר היא וגר' יהושע ה"נ פסיל להקטיר הקומץ ואם כן ה"ה כשנטמא הבשר ואבדו האימורין שאינו זורק את הדם. והך פלוגתא דר"א ורבי יהושע בזבחים תני לה בתוספתא דזבחים ריש פ"ד רבי אליעזר אומר אם אין דם אין בשר ואף על פי שאין בשר יש דם ר' יהושע אומר אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם וכן פליגי במנחה בתוספתא דמנחות פ"ד: יש קומץ בא בטומאה. מסקנת הך מילתא היא וכלומר דלר"א יש קומץ שבא בטומאה וכדאמרן שאף על פי שנטמאו השיריים מקטיר הקומץ: עובדין היך עבידא. בעיא הוא אם הירע כעין דבר זה בכהנים העובדין מהו וכדמפרש ואזיל שאם שחטו אותו בעלי מימין שפסולין לעבודה וזרקו טהורין את הדם ובפסח מיירי ואם הבשר מותר באכילה שאע"פ שבהטו אותו בעלי מומין מכל מקום השחיטה עצמה כשירה היא כדתנן ריש פ"ג דזבחים כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשירה: אמר רבי הילא. מאי תיבעי לך דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והרי כאן לא נגע בו טמא וכן נמי כתיב והבשר כל טהור יאכל בשר והרי יש כאן טהורים שיאכלוהו: ר' זעירא וכו'. דברי רבי הילא הן כלומר שמענו לרבי זעירא דאיהו בעי לגוונא דצריכא למיבעי ואמר מאחר שאילו הפסח הבא בטומאה והבא כמי שבא בטומאה כך שמענו ממנו אבל לא הוה ידעי' היכא קאי וכדמסיק ואזיל: ויידא אמר. יבאיזה ענין מיירי עד דאמר ר' שמואל בשמיה שכך הוא מה דרבי זעירא בעי אם בא בטומאת הדם היך עבידא אם נטמא הדם מהו מי נימא מאחר שלכתחלה אין מתירין לו לזרוק הדם שנטמא דין הפסח הזה כמי שבא בטומאה הוא שדמו נטמא ולא נזרק והרי זה כשאר הפסח שבא בטומאה שנאכל בטומאה ואינו צריך לשומרו בטהרה או דנימא מאחר שאלו עבר וזרק הורצה כדתנן במתני' דלקמן נטמא טומאת הדם הציץ מרצה הרי זה כמי שלא בא בטומאה שהרי הורצה הוא ואינו נאכל אלא בטהרה והיינו דקאמר רבי זירא לעיל מאחר שאילו הפסח הבא בטומאה ונאכל בטומאה והבא כמי שבא בטומאה ולא הוה ידעי' אהיכא קאי עד שבא ר' שמואל ופירש בשמיה דאם בא בטומאת הדם הוא דקא מיבעיא לי' וכדאמרן: נישמעינה. לזה מן הדא דאמר ר' הושעיה ונשא אהרן את עון הקדשים גבי ציץ כתיב ומדכתב עון הקדשים דריש שהציץ מרצה
עון

והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. יאמר אף בפסח כן. שנייה היא שלא בא מתחילתו אלא לאכילה:

ויקרא ז

הלכה ה מתני'

א *נִיטמא הבשר והחלב קיים אינו זורק את הדם ניטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם ב ובמוקדשין אינו כן אלא אע"פ שניטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם: גמ' ודלא כר' נתן דר' נתן אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה מ"ט ושחטו אותה כל קהל עדת ישראל בין הערבים. *אותו אע"פ שאין שם אלא פסח אחד כולהון יוצאין בזריקה אחת. ואיפשר כזית לכל אחד ואחד. פשיטא דא מילתה נטמא הבשר והאימורים קיימים זורק את הדם על האימורים נטמאו האימורים והבשר קיים זורק את הדם על הבשר נטמא הבשר ואבדו האימורים. א"ר שמי ההן קיימא לא כמו שנטמא הבשר ואבדו האימורין הוא את אמר קומץ אוף הכא זורק. אמר רבי תיפתר כרבי ליעזר דר' ליעזר אמר אע"פ שאין שירים. יש קומץ בא בטומאת עובדין. היך עבידה שחטו אותו בעלי מומין וזרקו אותו טהורין. א"ר הילא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הרי לא יגע בו טמא. והבשר כל טהור יאכל בשר. הרי יש כאן טהורים שאכלוהו. רבי זעירא מאחר שאילו הפסח הבא בטומאה ונאכלת בטומאה והבא כמי שבא בטומאה ג וידא אמר דאמר רבי שמואל א"ר זעירא בעי ד בא בטומאת הדם היך עבידא מאחר שאין מתרין לו לזרוק כמי שבא בטומאה או מאחר שאילו עבר וזרק הורצה כמי שלא בא בטומאה. נישמעינה מן הדא דא"ר הושעיה ונשא אהרן את עון הקדשים
עון

שמות כח

תורה אור

שמות יב

מסורת הש"ס

פסחים עח פ"ג

שם

שם כח

ויקרא

והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל: ופריך יאמר אף בפסח כן. אף שבא בטומאה לא יהא נאכל בטומאה: ומשני שנייה היא. שאני פסח שלא בא אלא לאכילה כשנצטוה מצות קרבן פסח לאכילה נצטוה דכתיב איש לפי אכלו:

הלכה ה מתני' נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם. דעיקר פסח לאכילת אדם קאתי: ובמוקדשין אינו כן. שאפילו נטמא בשר וחלב קיים זורק הדם דהא תרתי איכא מתיר ושיריים שהדם מתיר ואימורין למזבח: גמ' ודלא כר' נתן. מתני' דתנן נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק הדם דלא כרבי נתן: יוצאין. בזריקת דם הפסח אפילו בלא אכילה: אותו. לשון יחיד משמע דפסח א' שוחטין כל ישראל אע"ג דלא אפשר שיגיע כזית לכ"א אלא ודאי דיוצאין בזריקה: פשיטא דא מילתא. פשיטא לן דבר זה דבמוקדשין אם נטמא הבשר והאימורין קיים שהוא זורק הדם כדתנן במתניתין וכ"ש אם נטמא האימורים והבשר קיים שזורק הדם: נטמא הבשר ואבדו האימורים. מהו מי אמרינן כיון דלא נטמאו שניהם זורק הדם או דלמא כיון דמ"מ אין כאן לא בשר ולא אימורין שראויין לאכילת האדם או המזבח אינו זורק הדם: והכן קיימת וכו'. נראה דקאי אברייתא ששניים בה נטמאו שירים אבדו שירים והמנח' קיימת יקטיר ועלה קאי הך מנחה הקיימת הרי נ"א כמי שנטמא הבשר ואבדו האימורין שהשיריים למנחה כבשר ואימורין לדם שכמו שהדם מתיר הבשר לאדם והאימורין למזבח כך הקומץ מתיר השיריים ואפ"ה קא' יקטיר הקיימת ה"ה ה"נ יזרוק הדם: תיפתר. מהא ליכא למשמע תפרש להך ברייתא כר"א דאמר אע"פ שאין שיריים יש קומץ כדתנן בפ"ג דמנחות נטמאו או אבדו שירים כמדת ר"א כשרה וכמדת ר"י פסולה וכי קמיבעיא לן לרבי יהושע דהלכתא כוותיה: בא בטומאת עובדין. קרבנות ציבור שבאו בטומאת הכהנים לבד מהו שיאכל בטומאה: היך עבידה. היכי דמי שיהא הבשר טהור אף על גב שהכהנים טמאים: ה"ג שחטו אותו בעלי מומין וזרקו אותו טמאין. וה"פ שלא נגעו הטמאין בבשר מהו: הרי לא נגע בו טמא. שהבעלי מומין טהורים שחטו: הרי יש כאן טהורים. וכן הבעלים שטהורים הם יאכלוהו בטהרה: ה"ג נאכל בטומאה והבא כמי שבא בטומאה. דהואיל ואישתרי טומאת אימורים אישתרי נמי טומאת בשר: ויידא אמר. והיכן אמר רבי זעירא דבר זה: בא בטומאת הדם. קרבנות ציבור שנטמא הדם מהו שיהא הבשר נאכל: היך עבידא. כלומר מאי קמיבעיא ליה: מאחר שאין מתירין לו לזרוק. בשאר קרבנות אם נטמא הדם אין מתירין לו לזרוק ה"נ כמי שבא בטומאה דמי ואינו נאכל או דלמא כיון דאף בשאר קרבנות אם זרק הורצה הכא כמי שבא בטהרה דמי ונאכל: נישמעינה מן הדא. כלומר תא שמע:
עון

גליון הש"ס

בעיין ק"פ ופי' כיפ"מ פ"ג דסוטה ובבירי כנכ"ג דכללי התלמוד:

בלפי מסקנת הירושלמי כאן אף דטומאה דחויה בצבור מ־אומרין לו בנא הפ"ב כיון דזורק לכתחילה הבשר נאכל. וע"ע בתוספות שמות דף ז ע"א ד"ה דם:

רידב"ז

אר שמי ההין קיימא. ר"ל המנחה הקיימת כפי' הק"ס ז"ל:

אור"א

שנוי נסחאות (כי"א) יאמר בד"ו ואמר. (שו"ז) ובמקדשין בד"ו ובמוקדשין. (שו"י) אותה בד"ו אותו (וכ"ס במקרא). (שוי"ז) ההן קיימא בד"ו והכן קיימי'. (שו"כ) בטומאת בד"ו בטומאה. (שוכ"ג) יגע בד"ו נגע. (שוכ"ז) ונאכלת בד"ו ונאכל. (שוכ"ס) מתרין בד"ו מתירין.

טוב ירושלים

בא בטומאת עובדין היך עבידא כו'. ע' ק"ע ומבואר פלוגתא בשחטו בע"מ וזרקוהו טמאים ולא נגעו כלל בבשר וא"כ לא נטמא הבשר ובפיר יאכלוהו בטהורים אף דהכהנים טמאים ומה נבך. ור"ז ס"ל דכיון דצריכים להקטיר האימורים בטומאה מותר לאכול אף הבשר בטומאה ולפ"ז לק"מ קושית יש בתלמוד בבנ"ק ק"י א' דאיך נאכל הבשר כיון שמקריב בטומאה זה דיי"ל דס"ל כדברי הילא דהכא. וצ"ע גרי הילא דמאי דתנן או שהיו הכהנים טמאים יעשו בטומאה הייגו דגם כלי שרת טמאים וכדתני בברייתא בבלי ע"ש א' דאז לא יעיר הבשר בטהרה דהא צריכין לקבל הדם וגם ...ה המזרקות מהכהנים ואז מטמא המזרק להבהמה אך תליא אם איבת הקדש מטמא מה"ת ואיהו אף אם מדרבנן מטמא עכ"פ טמא הוא אך יעיר בטמא שרץ דאינו מטמא למזרק ע' הוגין נ' א' וצ"ע בזה ועי' תשובת טו"ת חלק אורח חיים כס"ו ואידום שלא כביאו גם דבכא:

עון הקריבים * *לא עון המקריבים. הפריש בין קריבים ליחיד לקריבים לצבור הקריבין ליחיד אם יש לו אומרין לו הבא ואם לאו אין מתירין לו לזרוק את דמו עבר וזרק הורצה המקריבים ליחיד בין שיש לו בין שאין לו לא הורצה הקריבין לצבור אם יש *אומרים לו הבא ואם לאו מתירין לו לזרוק בתחילה המקריבין לצבור בין שיש לו בין שאין לו עבר וזרק הורצה. אמר רבי לעזר מתניתא בבא בטומאה משעה ראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא אינו נאכל בטומאה. ג *שחטו בטהרה ונטמא הציבור יזרק הדם בטהרה ואל יאכל הבשר בטומאה רבי לא בשם רבי יוחנן רבי נתן היא דרבי נתן אמר יוצאין בזריקה אבל אכילה שחטו בטהרה. ונטמא הדם הציבור יזרק הדם בטומאה ואל יאכל הבשר בטומאה. רבי ירמיה בשם ר"י מפני מראית העין שלא יאמרו ראינו פסח בא בטהרה ונזרק בטומאה. מעתה לא יזרק הדם בטומאה שלא יהו אומר ראינו פסח שבא בטהרה ונזרק בטומאה. הא סופך מימר דר' נתן היא *מודה רבי נתן בחולה ובזקן. מודה רבי נתן היא בחבורה שנטמא עובד שלה שהן נדחין לפסח השני. מודה רבי נתן בחבורה שנמצאת יבולת בעור' שהן נדחין לפסח השני. ג *חמש חבורות שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבולת בעורה של אחת מהן כולהון יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני. סברי מימר דרבי נתן היא

תיפתר

קרבן העדה

עון הקריבים. דהיינו טומאת דם ואמורין וקומץ ונסכים וקטורת: ולא המקריבים. על טומאת הכהנים אין הציץ מרצה: הפריש. מלינו שיש חילוק בין קרבן ליחיד לקריבין לציבור וכן בין מקריבין ליחיד ובין מקריבין לציבור והא דאמרינן שאינו נושא עון המקריבים היינו ביחיד אבל לא בציבור: אם יש לו. קרבן אחר אומרים לו הבא אחרת תחתי': המקריבים ליחיד. אם הכהנים טמאים אסורים לעשות קרבן יחיד: מתניתא, דתנן הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה: בבא בטומאה משעה ראשונה. שהיו טמאים קודם שחיטה: אינו נאכל בטומאה. דקלינן ביה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל: ה"ג יוצאין בזריקה בלא אכילה. הלכך כיון שהיתה השחיטה בטהרה ויכול לזרוק בטהרה לא יאכל הבשר בטומאה: ה"ג ונטמא הדם והציבור: מפני מראית העין. הא דאמרינן ואל יאכל הבשר בטומאה לאו דרבי נתן אלא מפני מראית העין: ה"ג שלא יאמרו ראינו פסח בא בטהרה ונאכל בטומאה. וה"פ גזרינן שמא יהיו סוברים דגם בשעת הזריקה היו טהורים ואח"כ נטמאו ואז אפילו לרבנן אסורים באכילה: ופריך מעתה לא יזרוק הדם בטומאה. אם אתה חושש בכך ניחוש נמי בזריקת הדם שיטעו ויסברו אף אם הכהנים וכלי שרת טהורין מותרין לעשות בטומאה: הא סופך מימר. על כרחך לומר דהך ברייתא דרבי נתן היא: מודה רבי נתן בחולה ובזקן. דגברא דחזי לאכילה בשעת שחיטה בעינן: שנטמא עובד שלה. כלומר שניטמא גופו הפסח ועימ' הבשר בשעת שחיטה שאינו ראוי לאכילה שנידחין לפסח שני: שנמלא יבלת בעורה. של הקרבן במעולם לא היה הבשר ראוי לאכילה שהן נדחין לפסח שני דמודה ר"נ דבעינן שיהא הבשר ובני החבורה ראויין לאכילה בשעת שחיטה: יבלת. מום הפוסל את הקרבן כדכתיב או יבלת וגומר: בעורה של אחת מהם. ואין ידוע מאיזה פסח עור זה ואותו פסח פסול הוא: סברי מימר דר"נ היא. כמו גופא הא דמסקינן לעיל דהך ברייתא לכולי עלמא דרבי נתן היא:

היפתר

פני משה

עון הקרבים שנקרבו בטומאה אבל לא עון המקריבים בטומאה ומדלקמן נפשטה הבעיא דרבי זירא: הפריש בין קריבין ליחיד וכו'. כלומר אבל יש הפרש בין קרבנות יחיד לבין קרבנות צבור ובין קריבין למקריבין בשניהן שהקריבין ליחיד אם יש לו קרבן אחר אומרים לו הבא האחר ואם לאו אין מתירין לו לכתחלה לזרוק את דמו ואם עבר וזרק הורצה ובהמקריבין ליחיד שנטמאו לעולם לא הורצה שאין הציץ מרצה על עון המקריבין: הקריבין לצבור. שנטמאו אם יש קרבן אחר אומרים לו הבא ואם לאו מתירין לו לזרוק הדם בתחלה לפי שקרבן צבור בא בטומאה והמקריבין לצבור שנט..או בין שיש לו אחר שיקריבנו בטהרה בין שאין לו אם עבר וזרק זה הורצה דס"ל כהן המרצה בקרבנות הצבור אם הקריב בטומאה הורצה בדיעבד שמעי' השתא דקרבן פסח דתנינן בי' במתני' דלקמן שאם נזרק דמו ואח"כ נודע שהבשר טמא הציץ מרצה וה"ז כהקריבין ליחיד בהאי דר' הושעיא שלכתחלה אין מתירין לו לזרוק את דמו אלא שאם עבר וזרק הורצה והייני בטומאת בשר שמכיון שאין הפסח בא אלא לאכילה אם נטמא הבשר לא יזרק לכתחלה את דמו אבל בטומאת הדם דהפסח ראוי לאכילה נהי דנמי דלכתחלה אין מתירין לו לזרוק מ"מ כיון דבדיעבד הורצה. כדתנן לקמן הנזיר ועושה פסח הציץ מרצה על טומאת הדם וה"ז כשאר פסח הבא בטהרה ונאכל הוא בטהרה ונפשטה הבעיא דר' זעירא: אמר ר' אלעזר. מתני' דקתני הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה דוקא בבא בטומאה משעה ראשונה שהיו רוב הצבור טמאין מקודם שנשחט אבל אם בא מתחלה בטהרה וכו' כדמפרש ואזיל כדתנינן בהך ברייתא שחטו בטהרה ונטמא הצבור אח"כ וכגון שמת הנשיא ונטמאו רוב הצבור: יזרק הדם בטהרה. אם יש שם כהנים טהורים יזרקו הן וכן אל יאכל הבשר בטומאה אלא אם יש טהורין מבני החבורה יאכל בטהרה: ר' נתן היא. אליבא דר' נתן נשנית דס"ל אכילת פסחים לא מעכבא ויוצאין בזריקה בלא אכילה כדתני בתוספתא שהבאתי לעיל: שחטו בטהרה ונטמא דם הצבור. כלומר הדם שהוא בצבור ולא נזרק ותוספתא היא ריש פ"ו וכתוב שם ג"כ ונטמא דם הצבור ועל דם הצבור בכלי קאמר וצ"ל הא דמסיים ואל יאכל הבשר בטומאה משום דה"א הואיל ונטמא הדם א"צ עוד לשמרו בטהרה קמ"ל: יזרוק הדם בטומאה ואל יאכל הבשר בטומאה. כדמפרש ר' יוחנן לטעמא: מפני מראית עין שלא יאמרו ראינו פסח שבא בטהרה ונאכל בטומאה. כצ"ל ותיבת ונזרק הכתוב כאן בספרי הדפוס טעות הוא ואגב שיטפא דלקמיה היא: שלא יאמרו ראינו פסח שבא בטהרה וכו'. שהרי בשעת בא פה טהורין היו. ופריך מעתה לא יזרק הדם בטומאה מפני גזירה זו שלא יאמרו הפסח שבא בטהרה ונזרק הוא בטומאה ומוטב שלא יזרק הדם כלל שהרי אין הפסח נאכל: הא סופך מימר דר' נתן היא. אלא ע"כ האי ברייתא כר' נתן היא דאתא דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה הלכך יזרק הדם ואפילו בטומאה ואל יאכל הבשר בטומאה מכיון דלא מעכבא: מודה ר' נתן בחולה וזקן. שאין יכולין לאכול כזית דמעכב דנהי דקאמר אכילה לא מעכבא גברא דחזי לאכילה מיהת הוא דבעינן: מודה ר' נתן וכו'. וכן נמי מודה הוא בחבורה שנטמא כהן העובד שלה שאותה חבורה נדחית לפסח שני דלא תימא הא דקאמר ר' נתן יוצאין בזריקה בלא אכילה היינו לומר שאם נזרק הדם יוצא י"ח ואין האכילה מעכבת אבל לא דבעי זריקה דוקא הלכך קמ"ל שלדוקא קאמר ואם נטמא הכהן וא"א לזרוק הדם וכגון שאין שם כהן אחר נדחין הן לפסח שני. א"נ דלדוקא קאמר כהן שלה שהכהן הוא אחד מבני החבירה וקמ"ל שאע"פ שיש כהן אחר לזרוק הדם מ"מ הואיל דבחבורה זו אין מי שראוי לזרוק נדחין הן דנהי דאכילתן לא מעכבא ראויין לזריקה מיהת בעינן ועיקר: מודה ר' נתן וכו'. וכן מודה הוא שאם נמצא יבלת בעור הפסח של החבורה שהן נדחין לפסח שני דאע"ג דלא בעי אכילת הפסח מיהו פסח כשר וראוי לאכילה הוא דבעי' ואפי' נמצא היבלת אחר השחיטה דבהכי הוא דאיירי מ"מ מכיון דהוה בי' מקודם אין יוצאין י"ח בו ונדחין הן: כולהן יוצאות לבית השריפה. לפי שאינו ידוע מאיזה חבורה הוא ופטורין מלעשות פסח שני וסברין בני ישיבה מימר דהאי ברייתא דר' נתן היא דאלו להת"ק דהתוספתא כמו שהבאתי לעיל בריש הסוגיא צריכין הן לעשות פ"ש. כך היה נראה לכאורה אלא דלפ"ז לא שייך הא דקאמר

מסורת הש"ס
א מנחות כ: וג"כ
ב יו' ז ע"א
ג פסחים פח ע"ב
ד שם
ה שם פח ע"ב

עין משפט נר מצוה
כ
א מיי' פ"ד מביאת מקדש הלכה ז
כא
ב מיי' פ"ז מק"פ הלכה ט
כב
ג מיי' פ"ג שם

רידב"ז

אר"א מתניתא בבא בטומאה משעה הראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא אינו נאכל בטומאה. כדמסיק בסמיך משום מראית עין שלא יאמרו פסח בא בטהרה ונאכל בטומאה. וע"ז מביא הברייתא שחטו בטהרה ונטמאו הציבור יזרוק הדם בטהרה ואל יאכל הבשר בטומאה ואע"ג דנטמא הציבור מ"מ אינו נאכל משום שלא בא בטומאה משעה הראשונה וע"ז קאמר דר"נ הוא דס"ל דיוצאין בזריקה בלא אכילה דאי רבנן הא ס"ל דאכילת פסחים מעכב ומביא עוד ברייתא שחטו בטהרה ונטמאו הציבור והדם יזרוק בטומאה ואינו נאכל בטומאה והיא ג"כ משום ההיא דר"א דאינו נאכל בטומאה אלא דוקא בשבא משעה הראשונה בטומאה ומפרש ר' ירמיה בשם ר"י טעמא דר"א משום מראית עין שלא יאמרו פסח בא בטהרה ונאכל בטומאה:

תוס' הרי"ד

מודה ר"נ בחולה ובזקן פי' דבריו בפנים ובמס' פסחים דף ע"ח ע"ב גריסינן חלים בשעת שחיטה ותולה בשעת זריקה אין שוחטין וזורקין עליו כו' אפילו תימא ר"נ גברי דחזי לאכילה בעינן מ"ת לכא דתנו רבנן שחטו בטהרה ואחר כך נטמאו הבעלים יזרק הדם בטהרה ואל יאכל בשר בטומאה כמאן אמר רבי אליעזר במחלוקת שנויה ור"נ הוא פירש"י ז"ל ולא כפי ר"נ גברי דחזי לאכילה ומתניתא קמייתא מוקי ר"א כדברי הכל עכ"ל ז"ל ואילו בירושלמי משמע דבשחטו בטהרה ונטמאו הבעלים דיזרוק בטהרה ואל יאכל בשר בטומאה מוקי לה כר"נ ואכל מקום מסיק מודה ר"נ בחולה וזקן. משמע דלא סתרי אהדדי אלא נפ"מ בין טומאה לבין תולה וזקן דבאלו תולה וזקן דגופו לא חזי מה שאין כן בטומאה דגופו חזי אך דהטומאה מעכבי. ודו"ק:

כתיב

וע"ז פריך מזריקה מ"ש בין זריקה לאכילה דעל אכילה גזרו ועל זריקה לא גזרו ע"ז משני דהא סיף סוף צריכת לאוקמי' מתניתין כר"נ דסבירא ליה דאכילה לא מעכבת וע"כ ניחא דזריקה דמעכבת לא גזרו ואבל אכילה כיון דאינה מעכבת גזרו ומסיק דמודה ר"נ בחולה ובזקן פי' אע"פ דסבירא ליה דאכילה לא מעכבת הנ"מ כשנטמא אבל בגופו לא חזי מודה ר"נ ומודה ר"נ בעובד שנדחה לפ"ש. ומודה ר"נ בחבורה שנמצא יבלת בעירה שהן נדחין לפ"ש פי' דלא תימא דטעמא דר"נ דס"ל בתוספתא פ"ח גבי שכח רבו מה שאמר לו דסבירא ליה לת"ק דנדחין לפ"ש ר"נ אומר א"צ לעשות פ"ש שכבר נזרק הדם לא תימא טעמא דר"נ הוא משום דס"ל דאימת ס"ל שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני היינו דיוקא כשלא עשה כלל להראשון מהמת אונס קבעה לו התורה זמן אחר בפ"ש [משא"כ בשאר קרבנות דקבוע להם זמן בנאנס ולא עשה אין לו תשלומין כשעבר זמנו] משא"כ בשעשה הפסח אך נאנס בעשיה גופיה אימא ס"ל לר"נ דלא נדחה וזהו טעמא דר"נ דס"ל דכיון שכבר עשה כל הפסח השחיטה והזריקה ואירע אונס אח"כ על הפסח באונס כזה לא נדחה מה"ת לפ"ש כן היינו סוברין בטעמא דר"נ ע"ז קמ"ל דז"א אלא טעמא דר"נ היא משום דסבירא ליה באמת דאכילת פסחים לא מעכבא אך כיון דהזריקה

היתה

שינויי נוסחאות (סוי"נ) אבל בד"ו בלא. (סוש"ז) ר"י בד"ו רבי יוחנן. (שכ"ו) סברי בד"ו סברין.

ל

תורה אור

תיפתר דברי הכל ז במיטמא בספק קבר התהום וכרבי נתן זורק את הדם. *רבי יוחנן רבי ישמעאל בשם רבי יהושע כתוב אחד אומר °אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז וגו' וכתוב אהד אומר °וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פסח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח לה'. עד שיהא שם או בשר לאכילה או אימורין להקטר. *תמן תנינן ח נטמאו שיריה נשרפו שיריה עבדו שיריה כמידת רבי אליעזר כשירה וכמידת רבי יהושע פסולה. ט שלא בכלי שרת פסולה רבי ישמעאל מכשיר י הקטיר קמצו פעמים כשירה. על דעתיה דרבי אליעזר אם אין דם אין בשר אע"פ שאין בשר יש דם. אם אין קומץ אין שיריים אע"פ שאין שירים יש קומץ. על דעתיה דר' יהושע אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם. אם אין קומץ אין שיריים אם אין שיריים אין קומץ. א"ר מנא תיפתר כר' אליעזר דרבי אליעזר אמר אף על פי שאין שיריים יש קומץ א"ר יוסה בי רבי בון רב ורבי יוחנן תריהון אמרין *מודה רבי יהושע שאם עבר וזרק את הדם שהורצה:

הלכה ו מתני' י *ניטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהור יעשו בטומאה ניטמא מיעוט הקהל הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין את השני: **גמ'** *מאן תנא רוב ר"מ *דתני ר"מ אומר היא מחצית כל השבטים. היא מחצית כל שבט ושבט ובלבד רוב. ט ר' יודה אומר חצי

פני משה

תיפתר ד"ה במיטמא וכו' דטומאה מאי עבידתה הכא וע"כ נ"ל דהגי' בספרים מסורסת היא והרבה תמצא כן בהעתקת הש"ס הזה ואהאי סברין מימר דר' נתן היא מקומו מקודם מודה ר' נתן קמא הוא ובתר דקאמר הא סופך מימר דר' נתן היא שם היא דשייכא ועל הא דקאמר הא סופך מימר על כרחך דר' נתן היא עלה קאמר דסברין מימר מעיקרא כן דהך תוספתא דקתני יזרק הדם בטומאה ואל יאכל הבשר בטומאה לא מיתוקמא אלא כר' נתן דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה והדר קאמרי' דלא היא אלא תיפתר הך תוספתא כד"ה ובמיטמא בספק בקבר התהום ומיירי והלכך אל יאכל הבשר בטומאה דטמא אין כאן טומאה כלל והיאך יטמא הבשר בטומאה ודאית: וכר' נתן זורק את הדם. כלומר ודאי אליבא דר' נתן בלאו הכי ניחא דלדידיה לא צריך לדחוקי כולי האי והא דקתני זורק את הדם שפיר הוא אליבא דר' נתן מיהו הא דמסיים ואל יאכל הבשר בטומאה יכילנא לשנויי לך ולאוקמי להא כד"ה ובנטמא בספק קבר התהום עסקינן: כתוב אחד אומר אך בכור שור וגו' את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר וגו' וכתיב בתריה ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין וגו' הרי נזכר כאן זריקת הדם בשביל הקטרת אימורין ובשביל הבשר לאכילה וכתוב אחד אומר וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' וגו' והקטיר החלב לריח ניחח לה' ואין כאן בשר לאכילה הא כיצד עד שיהא שם או בשר לאכילה או אימורין להקטרה דכתיב וזרק הכהן וגו' גילה לך דלאו דוקא שיהו כאן האימורין להקטרה וגם הבשר לאכילה באותן הקרבנות שאתיהן נוהגות בהן אלא אפי' יש בהן אלו שתיהן אתה מוצא שלפעמים זריקת הדם בשביל אחת מהן ועד שיהא שם או בשר לאכילה או אימורין להקטרה והיינו דתנינן במתני' ובמוקדשין אינו כן אלא אע"פ שנטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם: תמן תנינן וכו'. בפ"ג דמנחות והבאתי הכל לעיל עם הפלוגתא דר"א ורבי יהושע בהוספתא גבי הא דר' מנא תיפתר וכו' דלעיל דמוקי להא דר' שמי כר"א ומייתי לה הדר כאן לומר דמתני' דקתני אפי' נטמא הבשר וכו' כר"א דתוספתא מיתוקמא דקאמר אף על פי שאין בשר יש דם ואידי דקאמר לעיל אף על פי שאין שיריים וכו' מייתי לה נמי הכא בהאי לישנא ומשום דפלוגתייהו בקומץ ושיריים תני לה בהדיא במתני' דמנחות ואידך פלוגתא בברייתא היא: רב ור' יוחנן תריהון אמרין. דלא פליג רבי יהושע אלא לכתחילה ומודה הוא שאם עבר וזרק את הדם הורצה ואף על פי שאין בשר הורצה הוא להקטיר את האימורין ואריישא דמתני' דמיירי בפסח קאמרי דקתני נטמא בשר והח"ב קיים אין זורק את הדם ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם זרק הורצה:

הלכה ו מתני' נטמא הקהל או רובו וכו' יעשו בטומאה. ואין נדחין לפסח שני ובין שרוב הקהל טמאין או הכהנים או שהכלי שרת טמאין יעשו הכל בטומאה בין הטמאים ובין מיעוט הטהורים. ודבר זה לא נאמר אלא בטומאת מת בלבד וכדפרישית בריש פרק דלעיל דלמדו חכמים מדכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו'. איש נדחה לפסח שני ואין לכור נדחין לפסח שני אלא יעשו בטומאה ואף היחידים הטהורים עושין עמהן בטומאה לפי שאין קרבן הצבור חלוק ומדכתיב לנפש דרשי' לומר שאין זה אלא בטומאת המת בלבד ובשאר טומאות הכל נדחה לפסח שני: נטמא מיעוט הקהל. והטהורין יכולין לעשות בטהרה שהי' הכהני' וגם כלי שרת טהורין. הם יעשו את הראשון ומיעוט הטמאין נדחין לפסח שני: **גמ'** מאן תנא רוב. דבעינן רוב כל הקהל ישראל דוקא רבי מאיר היא דהכי שמעינן לי' בפרק קמא דהוריות גבי הוראות בית דין וגרסי' שם בהלכה ו' להאי סוגיא ומוקי להמתני' דהכא כרבי מאיר דהתם: דתני. גבי הוראות בית דין רבי מאיר אומר היא מחצית כל השבטים וכו'. דס"ל שם הורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מביאין פר ועלה קאמר בין שעשו ששה שבטים שלמים ובין מחצית כל שבט ושבט שעשו בהוראות ב"ד דהוי כששה שבטים ובלבד שיהיו רוב כל קהל ישראל או הב"ד מביאין פר: ר' יהודה אומר חצי

קרבן העדה

תיפתר ד"ה היא. ונטמא הציבור הייט בטומאת התהום דכיון דאלו נודע אחר זריקה אפילו הדם והבעלים נטמאו בטומאת התהום הציץ מרצה ה"נ אם נטמאו קודם הזריקה יזרוק הדם בטהרה ואל יאכל הבשר בטומאה: וכר' נתן זורק את הדם. ל"ג. אך בכור שור וכו' את דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר ובשרם יהי' לך דמשמע דאינו זורק את הדם אא"כ יש חלב ובשר כשהוא אומר וזרק הכהן את הדם וכו' והקטיר החלב ולא כתיב בשר משמע חלב ואע"פ שאין שם בשר זורק את הדם: עד שיהא שם וכו'. כלומר משים שם או בשר או אימורין כ"מ בבבלי: תמן תנינן. במנחות פ"ג: נטמאו שיריה. של מנחה לאחר שנקמצה ועדיין לא נקטר הקומץ: כמדת ר"א. שהוא אומר בקרבנות דם אע"פ שאין בשר אף במנחה מקטירין הקומץ אע"פ שאין שירי': כמדת ר"י. דאמר אם אין בשר אין דם אם אין דם אין בשר: שלא בכלי שרת. שלא קדש קומץ בכלי שרת דבתחלת מנחה לא פליגי דלכ"ע בעינן כלי כדתנן בפ' שתי הלחם: הקטיר קומצו פעמים. כל פעם הקטיר מחצית קומצו: ע"ד דר"א וכו'. הש"ס מפרש למתני' מהו כמידת ר"א: תיפתר. משנתינו דתנן העומר ושתי הלחם באין בטומאה אף על גב שאין כאן שיריים שאין הציץ מרצה על האכילות שהן השיריים אלא אעולין מרצה דהייט על הקומץ ועל האימורין הנקטרין ולא על הבשר אפילו הכי באין בטומאה שמע מינה דם אע"פ שאין בשר קומץ אף ע"פ שאין שיריים וכרבי אליעזר וקשיא רישא ר' אליעזר וסיפא ר' יהושע דתנן נטמא הבשר והחלב קיים זורק את הדם: מודה ר' יהושע שאם עבר וזרק הורצה. ורישא נמי רבי יהושע:

הלכה ו מתני' יעשו בטומאה. ואפילו טמאין יחידין דהא פסח דטהורין גופיה בטומאה אתי משום כהנים: **גמ'** מאן תנא. דרוב ציבור ואפי' אינן רוב השבטים הוא רובו: ובלבד רוב. שיהא רוב הציבור או מביאין פר העלם דבר: חצי

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פי"א מפהמ"ק הל' כ

כד ב מיי' שם הלכה ו

כה ג מיי' שם הלכה טו

כו ד מיי' פי"ז מק"פ הלכה א ופ"ד מביאת מקדש הל' יב

כז ה מיי' פי"ב משגגות הל"א ופי"ג הל"ב

גליון הש"ס

פ' כו דבקבר התהום נטמא קודם זריקה סוי נטמא לאחר זריקה מש"ס אינו נאכל אף לרבנן וכדאמרי' לקמן הלכה ז ודברי הק"ע אין מתוקים:

מסורת הש"ס

מנחות טו ע"א

פ"ב

פסחים צז ע"ב

שם פט ע"א

הוריות פ"א הלכה ו עי' הור' ה' ע"א

רידב"ז

היתה כדין אע"ג דנזרק שלא על אכילת בשר חשוב ג"כ זריקה גמורה וע"כ לפ"ז בחבורה שנמצאת יבלת בעורה לאחר שחיטה דאז הזריקה אינה הטובה זריקה משום דהוי דם בע"מ ע"כ נדחה לפ"ש אך דווקא כשהזריקה הוי זריקה כשירה אך דנזרקה שלא על אכילת בשר בזה מכשיר ר"נ ואח"כ מייתי הברייתא חמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבלת בעורה של אחת מהם כולם יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פ"ש והוא כדאיתא בבבלי דף פ"ח ע"ב דכיון דד' פסחים הוי כשירים ממילא גם החמישי אינו יכול לעשות פ"ש משום ספק חולין בעזרה דהא ד' הוי כשירין ומוקי אביי דמיירי שנתערבו לאחר זריקה לפיכך הוי ד' כשירים משא"כ בנתערב לפני זריקה הרי הד' ג"כ פסולין משום דכיון דנתערב בהם אחד פסול וע"כ אי אפשר ליה לאכול משום ספק ממילא נזרק הדם שלא על אכילת בשר. אבל הירושלמי לא ניחא ליה לאוקמיה דמיירי שנתערב לאחר זריקה אלא קודם זריקה וכן שיטת הירושלמי בפ"ח ה"ב דמדקתני סתם נתערבו ולא קתני לאחר זריקה ע"כ דהוא אפילו לפני זריקה ע"כ סברין מימר דר"נ הוא דמכשיר זריקה שלא על אכילת בשר דאי לרבנן האיך משכח"ל שיהא כשר הזריקה שלא על אכילת בשר ע"ז קאמר דתיפתר ד"ה במיטמא בספק קבר התהום פי' דמשכח"ל פסח שיהא כשר בזריקה שלא על אכילת בשר לד"ה כגון דאיטמאו הבעלים בספק קבר התהום דהוי הלכה למשה מסיני דמרצה הציץ על הפסח כדאיתא להמן הלכה ז' והוי פסח כשר ונרצה והלכה למשה מסיני הוא רק דהפסח כשר אע"פ דהבעלים הוי טמאים. אבל הציץ אינו מטהר את הטומאה [אלא רק דהקרבן נרצה וכשר] ממילא אינו יכול לאכול מכל מקום הלכה למשה מסיני בזה דהפסח דבא בטומאה דאינו נאכל ונרצה על כרחך יכולין לאוקמיה להברייתא הזאת שנתערבו עורות פסחיהן דלא מעכב האכילה מיירי דהיו ה' חבורות שנטמאו בספק קבר התהום ומיירי בפסח הבא בטומאת הבעלים ונמצאת אח"כ יבלת בעור של אחת מהן דהד' חבורות כבר יצאו י"ח הגם שנתערב בע"מ ביניהם ואינן יכולין לאכלו מספק פסול בע"מ מ"מ הזריקה כשירה [דהא הדם פסול נתבטל ברוב] אע"פ שנזרק שלא על אכילת בשר משום דכאן לא בעינן אכילת בשר מהלמ"מ ומשכח"ל פסח כשר בא בטומאה ביחיד שלא על אכילת בשר כגון דהוי טומאת התהום:

וע"ב קמ"ל התנא אם נמצאת יבלת בעורה של אחד מהן כולן פטורין מלעשות פסח שני משום דהוי חולין בעזרה ואין שום תקנה לזו וכמו דשקיל וטרי בגמרא למצוא תקנה ולהמסקנא לא הוי שום תקנה עיי"ש. והעיקר דקמ"ל התנא דאין תקנה לפ"ש ולא מהני תקנה שיביא על תנאי כמו דשקיל וטרי בגמרא שם ואי דתקשה האיך משכח"ל פסח כשר בזריקה שלא באכילת בשר אליבא דרבנן דפליגי אר' נתן משכח"ל כגון שהיה ספק קבר התהום וכר' נתן זורק את הדם ר"ל דבהא לכו"ע כר"נ דזורק את הדם בטומאת בשר ועל כן לא צריך לאוקמיה מתניתין כרבי נתן דז"א דספק קבר התהום כו"ע כר"נ דזורק את הדם:

מח

שנויי נוסחאות (סו"ו) פסח (נ"ל פתח). (סו"ח) להקטר נד"ו להקטרה. (סוי"ס) יוסה נד"ו יוסי.

מסורת הש"ס

הוריות ה ע"ב

בכתי פני ע"ב

תורה אור

חצי כל שבט ושבט ובלבד רוב שבטים שלימים שבט אחד גורר כל השבטים. ר"מ אומר כל השבטים קרויים קהל ר' יודה אומר כל שבט ושבט קרוי קהל מה נפק מביניהון גרירה. ר"מ אומר אין שבט אחד גורר כל השבטים ר' יודה אומר שבט אחד גורר כל השבטים. אתיא דר' יודה כר"ש כמה דר"ש אמר שבט אחד גורר כל השבטים כן רבי יודה אומ' שבט אחד גורר כל השבטים אע"ג דרבי יודה אמר שבט אחד גורר כל השבטים *מודה הוא שרהא הוריה מלשכת הגזית. א"ר יוסה טעמא דהן תנייה (דברים יז) °מן המקום ההוא אשר יבחר ה'. מה טעם דר' יודה (במדבר טו) °ונסלח לכל עדת בני ישראל מה טעמא דר"ש °כי לכל העם בשגגה. מה מקיים ר"ש טעם דר' יודה ונסלח לכל עדת בני ישראל פרט לנשים ולקטנים מה מקיים ר' יודה טעם דר"ש לכל העם בשגגה פרט לשתחילתה בזדון וסופה בשגגה. ר' אבון בשם ר' בנימין בר לוי קרייא מסייע למ"ד כל שבט ושבט קרוי קהל. (בראשית לה) °גוי וקהל גוים יהיה ממך ואדיין לא נולד בנימין. א"ר חייה בר בא כשם שהן חולקין כאן כך הם חולקין בטומאה דתני *היה הציבור חציים טהורין וחציין טמאים. הטהורין עושין את הראשון והטמאים השני דברי ר"מ ר' יהודה אומר הטהורין עושין לעצמן והטמאין עושין לעצמן. אמרו לו אין הפסח בא חציין אלא או כולם יעשו בטהרה או כולם יעשו בטומאה. מנו אמרו לו כר' יודה דתנינן

קרבן העדה

חצי כל שבט ושבט. הוא דבעינן שיהיה רוב הציבור אבל שבט שלם ששגג בהוראת ב"ד כל שבט ושבט מביא פר ששבט א' גורר את כולם: כל השבטים. יחד קרויים קהל וכתיב ונעלם מעיני הקהל: ה"ג רי"א כל שבט ושבט איקרי קהל אתיא דר"י כר"ש כמה דר"ש אמר כל שבט ושבט קרוי קהל כן רי"א כל שבט ושבט קרוי קהל: מה נפיק מן ביניהון גרירה. רמ"א אין שבט אחד גורר כל השבטים רי"א שבט אחד גורר כל השבטים אע"ג וכו' כ"ה במס' הוריות. והיא גי' הנכונה. וה"פ דפליגי התם רי"א שבעה שבטים שחטאו מביאין ז' פרים ושאר כל השבטים כל שבט ושבט פר רש"א שמנה פרים שבעה לשבעה שבטים ופר אחד לב"ד והיינו דקאמר דאיכא בינייהו גרירה: מודה. שאין רוב השבטים גוררים את כלם אלא בשעה ע"פ הוראת ב"ד הגדול שבלשכת הגזית אבל אם עשו ע"פ ב"ד של אותו השבט אינן גוררין שאר השבטים. טעמא. דהאי תנא דצריך נוקא הוראת ב"ד הגדול משום שנא' מן המקום וגומר והיינו סנהדרין שיושבין בלשכת הגזית: ונסלח לכל עדת בני ישראל. לעולם בעינן כפרה לכל ישראל אפילו לא חטא אלא שבט אחד: כי לכל העם בשגגה. סיפא דקרא דונסלח וגו' ללמדך דאין כולן צריכין כפרה אא"כ כולן עשו בשגגה: פרט לנשים ולקטנים שאין מצטרפין לרוב. א"נ ה"ג לרבות נשים וקטנים שהן מצטרפין עמהן: גוי וקהל גוים יהיה ממך. וכל השבטים כבר נולדו בהאי שעתא דא"ל הקב"ה ליעקב ולא קאי האי קהל גוים אלא על בנימין שלא נולד עדיין וקרי ליה קהל ש"מ דשבט אחד איקרי קהל: כך הם חלוקין בפסח הבא בטומאה: הטהורין עושין לעצמן בטהרה והטמאין לעצמן בטומאה. דמחצה על מחצה הוי כרוב ורוב טהורין לא עבדי בטומאה וטמאין לבני לא מידחו משום דהויין נמי רובא ורוב לא נדחה לשני: ופריך מני אמרו לו. מי הוא באמר כן דאין קרבן ציבור חלות מקצתו בטומאה ומקצתו בטהרה כר' יהודה וקשיא דר"י אדר"י:

פני משה

חצי כל שבט ושבט. כלומר אפי' מחצית השבט מן כל שבט עד שיהיו רוב השבטים וכדמסיים ואזיל ובלבד רוב שבטים שלמים שיהו כמו הרוב של השבטים והן שבעה שבטים וכשים כאן רוב השבטים אף על פי שאינם רוב כל הקהל ישראל הוי רוב: שבט אחד גורר כל השבטים. כלומר ונמצא שלפעמים אפי' שבט אחד שהטא חייבין וכגון שהוא רוב הקהל ולא עוד אלא שהוא גורר עמו כל השבטים שאף שאר השבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר מאחר שיש רוב הקהל שחטאו וכמו בדאיכא רוב השבטים שחטאו גוררין את השאר והוי כאלו חטאו כולן כדס"ל לר' יהודה שם במתניתין דאבתרה וכן דינו ממש בשבט אחד אם הוא רוב הקהל וכמפורש לקמן: רמ"א וכו'. השתא מפרש פלוגתייהו דר"מ ס"ל דוקא כל השבטים כולן הוא דאיקרו קהל והלכך לעולם רוב כל קהל ישראל בעי דרובו ככולו: ר' יהודה. ס"ל כל שבט ושבט קרוי קהל ואפי' שבט אחד שעשו אם הן רוב כל הקהל חייבין והלכך או ברוב כל הקהל אע"פ שאינם אלא שבט א' או ברוב השבטים אע"פ שאינם רוב כל הקהל קאמר ר' יהודה דחייבין וכדלקמן: מה נפק מביניהון גרירה. בטעות הועתק כאן לזה דלא קאי הא אדר"מ ור' יהודה אלא אדר' יהודה ור"ש: ובהוריות שם נכתב על פי הסדר וגרים הכא מקודם להא דלקמן וכצ"ל אתיא דר' יהודה כר"ש. בהא דס"ל כל שבט ושבט קרוי קהל. כמה דר' יודה אומר כל שבט קרוי קהל כן ר' שמעון אומר כל שבט ושבט קרוי קהל מה נפיק מביניהון גרירה. ר' יהודה אומר שבט אחד גורר כל השבטים רש"א אין שבט א' גורר כל השבטי' כך הגירסא בהוריות ונכונה היא: האי דר"ש התם במתני' דאבתר' דפליגי ר"מ ור"י ור"ש בענין ז' שבטים שחטאו ור"י ור"ש ס"ל דאפי' אינן רוב כל הקהל אלא ז' שבטים שחטאו והן רוב השבטים כל שבט ושבט מביאין פר ומשום דכל שבט איקרו ק"ל וחייבין בפר המפורש בתורה ולא פליג התם ר"ש אדר' יהודה אלא אם ב"ד מתכפרין בפר הקהל או לא דר' יהודה ס"ל דמתכפרין ור"ש ס"ל שאין ב"ד מתכפרין עם הקהל אלא צריך פר לב"ד בפני עצמן והיינו דקאמר דבענין כל שבט ושבט איקרו קהל לא פליגי ר' יהודה ור"ש ומה נפק מביניהון דר' יהודה ור"ש בענין זה דמודו תרווייהו וקאמר דגרירה איכא בינייהו דלר' יהודה גוררין הן השבטים שחטאו לשאר השבטים שלא חטאו ואף הן מביאין פר לכל שבט ושבט ורבי שמעון לית ליה גרירה אלא אותן שחטאו הן בלבד מביאין: אע"ג דר' יודה וכו'. אף על גב דאית ליה לר' יהודה גרירה ואפי' שבט אחד שחטא והוא רוב כל הקהל גורר הוא את כולן כדלעיל מודה הוא בזה והוא שתהא הורייה מלשכת הגזית והוא ב"ד הגדול וכלומר בההיא דגרירה צריך שתהא הורייה מב"ד הגדול לרבי יהודה נמי והיינו נמי דתנינן התם בסוף הפרק הורו ב"ד של אחד מן השבטים ועשה אותו השבט על פיהן אותו השבט הוא חייב ושאר כל השבטים פטורין דברי ר' יהודה והרי קאמר הכא דר' יהודה אית ליה גרירה אלא דהתם בהוראת ב"ד של אותו השבט היא ובכה"ג לית ליה לר' יודה גרירה והכא דאית ליה גרירה היינו אם הוראה מלשכת הגזית היא דאף דפליג ר' יודה התם עם החכמים בזה מודה הוא גבי גרירה דצריך מב"ד הגדול: טעמא דהן תנייה. טעמיה דהאי תנא דסבירא ליה שם דכל הוראה בענין זה צריך שהיא מלשכת הגזית משום דכתיב בזקן ממרא אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ויליף דבר דבר מזקן ממרא: מה טעם דר' יודה. דאית ליה שבט אחד גורר לכל השבטי' דכתיב ונסלח לכל עדת בני ישראל ור"ף הלו שלא הטאו צריכין סליחה וכפרה בקרבן מפני אותו השבט שבהן שחטא: מה טעם דר"ש. דל"ל גרירה דכתיב כי לכל העם בשגגה משמע לכל אלו בשגגו ועשו ע"פ הוראת ב"ד ולא לאלו שלא שגגו מחמת הוראתן: פרט לנשים וקטנים. שאינן בכלל עדת בני ישראל: פרט לשתחילה בזדון. העושה אע"פ בסופה בשגגה פטור מקרבן כדתנינן בשבת סוף הזורק: קרייא מסייע למ"ד. דכל שבט ושבט בפ"ע קרוי קהל דהא כתיב גוי וקהל גוים יהיה ממך ועדיין לא נולד בנ מין וכלומר באותה שעה שנאמר זה ליעקב בבואו מפדן ארם כבר נולדו כל השבטים מלבד בנימין עדיין לא נולד וקאמר ליה קב"ה עליה גוי וקהל גוים יהיה ממך אלמא שבט אחד איקרו קהל: כשם שחלוקין כאן. לענין הוראת בית דין כך הם חלוקין בפסח הבא בטומאה אם מחצה כל הקהל הוי כרוב או לא: דהני. בתוספתא פ"ו: דברי ר"מ. ולטעמיה אזיל דס"ל מחצית השבטים או מחצית הקהל אינן כרוב כדקאמר לעיל ובלבד רוב ולקמן מפרש לה: ר' יהודה אומר וכו'. והכי גרים לה נמי בפ"ק דהוריות ובתוספתא גרים בהא ר"ש אומר חציין טהורין וחציין טמאין הטהורין עושין לעצמן והטמאין עושין לעצמן. משום דס"ל מחצה על מחצה כרוב הלכך הטהורין עושין לעצמן בטהרה והטמאין עושין לעצמן בטומאה ואין נדחין לפסח שני דהוו כרוב ואין הרוב נדחה לשני: מני אמרו לו. מאן האי תנא דאמרו לו: כר' יהודה. לפי גי' דהכא ודהוריות בתמיה קאמר דפריך מני אמרו לו והא האי כר' יהודה גופיה הוא דאית ליה הכי דתנינן

רידב"ז

מה נפיק מביניהון גרירה הגירסא הנכונה כמה דמבואר במס' הוריות עיי"ש שם ע"ד דר"מ ההין מחצה על מחצה מה את עביד ליה כרוב או כמיעוט א"ת כרוב הטהורין אינן עושין את הראשון א"ת כמיעוט הטמאין אין עושין את השני פי' דיהוסם כל טהורין דעבדו בראשון הוא משום רוב טהורין ו חוסם של טמאים דעבדי בשני הוא משום מיעוט דעבדי בשני וע"כ מקשה כל אחד על יהוסי דמאי טעמא בעלמא דעבדי טהורין בראשון בטהרה משום רוב טהורין ומ"ס עבדי טמאין בשני בעלמא משום מיעוטא דטמאין ומיעוטא עבדי בשני י"א דהכא לא מהני הרוב טהורין לראשון ולא מיעוט טומאה למיעבד בשני דהא הכא הוי מחצה ומ"כ אם תקרא לטהורין רובא לענין ראשון משום דמ"ח עמ"ח הוי רוב א"כ הרי הטמאין נמי רובא. וכן בשני אם תקרא להטמאין מיעוט לענין השני א"כ גם הטהורין מיעוט. ומיעוט טהורין עבדי כולהו בראשון בטומאה ולא בשני והיינו דקפריך ההין מחעמ"ח מה את עביד ליה כרוב או כמיעוט דלא מהני לא רוב טהורין לראשון ולא מיעוט טמאין לענין שני א"ת כרוב הטהורין אין עושין את הראשון וא"ת כמיעוט הטמאין אין עושין את השני פי' דבזה אפילו א"ת כרוב הטהורין אין עושין את הראשון וא"ת אפילו כמיעוט הטמאין אין עושין את השני דאין כאן רוב באחד לגבי חבירו ע"כ לא מהני במחעמ"ח לא רובא לענין ראשון ולא מיעוטא לענין שני דהכא אינו כמו בעלמא דרוב טהורין עושין בראשון ומיעוט טמאין עבדי בשני. זה לא שייך הכא דלכל הדיעות לא מהני דהאיך שתאמר אפילו אם תימר בטהורין כרוב הטהורין אינן עושין את הראשון וא"ת לענין טמאין כמיעוט הטמאין אינן עושין את השני דמשום דא"ת כרוב איכא רוב לגבי תרווייהו ולא מהני ריב טהורין לגבי ראשון ולא מיעוט טמאין לגבי שני ואפילו א"ת כמיעוט איכא מיעוט בשתיהן ע"ז מסני א"ר יוסי לא אמר רוב טהורין עושין את הראשון כגי' הק"ע ז"ל ורוב טמאין עושין את השני לא אמר אלא רוב טמאין אינן נדחין לפ"ש פי' אבל אי בעי עבדי בשני וכן לא בעינן רוב טהורין לגבי ראשון אלא אפילו מיעוט טהורין נמי יכולין לעשות בטהרה רק אם רוצין יכולין לעשות גם בטומאה וכן רוב טמאין אם רוצין יכולין לעשות בראשון בטומאה. אבל אם רוצים להמתין על פ"ש ולעשות בטהרה שפיר דמי ע"כ ממ"נ פ"ש שפיר דמי ע"ד דר"מ דטהורין עושין הראשון אפילו דהוי מיעוט. וטמאין עושין השני אפילו דהוי רוב:

העצמות

שנויי נוסחאות (שו"ש) הוא בד"ו והוא. (שו"ב) מן המקום (דברים י"ז). (שו"ש) גוי וקהל גוים (בראשית ל"ה). (שוכ"ד) והטמאים השני בד"ו והטמאים את השני.

טוב ירושלים

בגו א"ל כר' יודה כ' ק"ע מי דמי שם הוא בטמא ק"ע הקרב לכל ישראל ביחד ואיך נאמר דסדר א' יקריב בטהרה וס' אחד בטומאה אבל הכא מה ענין פסח של זה לשל זה והוא רק קרבן יחיד הבא בכנופיא ואיך נדמהו לה"ג. ועי' היטב בבלי יומא נ"א א' אם פסח מקרי ק"צ ולפ"ק. ולכאורה י"ל בלר"י דס"ל דכל שבט מקרי קהל א"כ ה"ל קהל בפ"ע וי"ל דל"ש ק"צ חלוק בזה דכל שבט הוא קהל וצבור בפ"ע. וה"נ לומר דלר"י רק אם חצי בשם טהורים והצי טמאים דאז שייך לומר דאק"ח אם נא"ר סברא זו. וע"ל הדו ק י"ל דר"י לשיטתו לקמן פ"ז ה' דס"ל דאין שוחטין פסח על היחיד וא"כ י"ל דכל ישראל יוצאים בפסח ה' ס"ל כר"נ דלעיל פ"ה ושייך ק.ת נקרותו קרבן צבור אף כשבאים חלוקים:

עין משפט נר מצוה

כח

א מיי' פ"ב מק"פ הלכה ב

גליון הש"ס

צפי' במנ"א ס' ר"ת ב"פ ב ו"פ:

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ז מהל' ק"פ הל' ט ופ"ז מפהמ"ק הלכה יג

ל ב מיי' פ"ז מהל' ק"פ הלכה ב

לא ג מיי' שם הלכה ו

מסורת הש"ס

מנחות יד ע"ב: פסחים פ ע"א: תוספתא פ"ו פסחים פ ע"ב:

דתנינן תמן *נטמאת אחת מן החלות או אחד מן הסדרים. ר' יהודה אומר שניהם יצאו לבית השריפה שאין קרבן ציבור חלוק. וחכמים אומרים [א] הטמא בטומאתו והטהור יאכל. ר' יוסה בי ר' בון בשם ר' יוחנן מני אמרו לו חכמים שהן כשיטת ר' מאיר. על דעתיה דרבי מאיר ההן מחצה על מחצה מה את עבד ליה כרובה במיעוט אין תימר כרוב הטהורים אינן עושין את הראשון אין תימר במיעוט הטמאין אין עושין את השני. אמר רבי יוסה לא אמר רוב טהורים אינן עושין את הראשון ורוב טמאין אינן עושין את השני לא אמר אלא רוב טמאין לא ידחו לפסח שני. על דעתיה דרבי יודה ההן מחצה על מחצה מה את עבד ליה. רבי בא משם רב *מטמאין אחד בשרץ שמואל אמר משלחין אותו לדרך רחוקה. אתיא כמאן דאמר [ב] *היחיד מכריע על הטומאה ברם כמ"ד אין היחיד מכריע על הטומאה משלחין שנים. דרב כר"א כמה דא"ר לעזר היה הציבור מגעי נבילות מגעי שרצים עושים בטומאה שאין שם מים לטבול אבל אם יש מים לטבול אינן עושין בטומאה. א"ר לעזר הבא בטומאת כלי שרת הבא בטומאה הוא בא בטומאת כלי שרת "הבא בטומאת ידים הבא בטומאת סכינין. *היה ציבור [ג] שליש זבין שליש טמאין שליש טהורין. ר' מנא בשם חזקיה זבין וטמאין רבין על הטהורין ועושין בטומאה וזבין אינן עושין לא הראשון ולא את השני. א"ר זעירא

הזוב

פני משה

דתנינן תמן בפ"ב דמנחות נטמאת אחת מן החלות של שתי הלחם או אחד מן הסדרים של לחם הפנים ר' יודה אומר וכו' שאין קרבן צבור חלוק ואם נפסל חציו נפסל כולו וזהו כדאמרו לו אין הפסח בא חצאין והוה ליה לר"י למימר לנפשיה הכי וקאמר ר' יוסי בר' בון בשם ר' יוחנן מני אמרו לו חכמים שהן בשיטת ר' יודה. כצ"ל וכך הוא בהוריות חכמים דפליגי עליה הכא והן סוברים בשיטתו של ר' יהודה דמנחות: על דעתיה דרבי מאיר. השתא מפרש לה דלרבי מאיר דסבירא ליה במחצה על מחצה הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין השני. ומדייק הש"ס ההן מחצה על מחצה מה את עביד ליה לר"מ כרוב כמיעוט. אם הוא כרוב או כמיעוט ממה נפשך קשיא: אין תימר כרוב הטמאין אין עושין את השני אין תימר כמיעוט הטהורין אינן עושין את הראשון. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלף בטעות דאם תאמר כרוב משוי להו א"כ המחצה טמאין נידונין כרוב ואמאי הטמאים עושין את השני הא רובא לא עבדי בשני ואם תאמר כמיעוט משוי להו וכלומר דס"ל פלגא ופלגא לא הוי כרוב א"כ המחצה טהורין הוו נמי כמיעוט ואמאי עבדי בראשון והיינו דעיקר הקושיא אליבא דר"מ דאי אמרת דאין נדונין כרוב. א"כ מכיון דזיל הכא ליכא רובא וזיל הכא ליכא רובא אמאי אלו עושין בראשון ואלו עושין בשני הא טפי עדיף סבריה דר' יהודה למאי דאית ליה דכולהו עבדי בראשון והללו עושין לעצמן בטהרה והללו עושין לעצמן בטומאה דהא רבי מאיר לית ליה האי דאין קרבן צבור חלוק ואמאי ליעבדי מחצה הטמאין בשני: אמר ר' יוסי. לעולם אימא לך דלרבי מאיר אי עביד מחצה על מחצה כרוב ואי לא עביד לא קשיא הא דקאמר דהטמאין עושין את השני דהא לא אמר רוב טהורין אין עושין את הראשון. בתמיה וכלומר דלא אמר רחמנא שרוב הטהורין לא יעשו בראשון הואיל ואיכא נמי טמאין הא ודאי לא אמרינן וא"כ כמו כן לא אמרו רוב טמאין אין עושין את השני ודקס"ד דרובא לא מיכשר למיעבד בשני והלכך קשיא לך אבל הא ליתא אלא דלא אמר רחמנא אלא רוב טמאין לא ידחו לפסח שני כדדרשינן איש נדחה ואין הצבור נדחין ואי בעי למיעבד בראשון עבדי ואי בעי למיעבד בשני עבדי והלכך ס"ל לר"מ דמכיון דאיכא הכא פלגא ופלגא מוטב שיעשו הטהורין בראשון והטמאין בשני ומשום דהשתא היכי דקאמרת ניהא אי מחצה על מחצה הוי כרוב א"כ הטהורין ודאי מצי למיעבד בראשון והטמאין דין הוא שידחו לשני ואי מחצה על מחצה כרוב נמי שפיר דהטמאין עבדי בשני דנהי דלא צריכי למידחי לשני הא מיהת אי בעי דלא למיעבד בראשון אלא בשני מצו עבדי: על דעתיה דר' יהודה ההן מחצה על מחצה מה את עביד ליה. כלומר ומאי תקנה אית להו דהא ר' יהודה אית ליה אין קרבן צבור חלוק כדלעיל שאמרו לו כשיטתך דסבירא ליה במנחות היאך נאמר הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן: מטמאין אחד. מן הטהורים בשרץ ועודפין הטמאין ועושין בטומאה: משלחין אותו. לאחד מן הטהורין לדרך רחוקה והוו להו טמאין רובא ועבדי בטומאה: אתיא כמאן דאמר היחיד מכריע על הטומאה. דפליגתא היא בתוספתא פ"ו דתני שם היחיד מכריע את הפסח לעשותו בטומאה דברי ר' יהודה ר' אליעזר בן מתיה אומר אין היחיד מכריע את הפסח לעשותו בטומאה שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך ודרים באחד שלא תוכל לזבוח ע"י נטיית יחיד: ברם. כהאי מ"ד אין היחיד וכו' ואי ס"ל כר' יהודה בהא דלעיל שאין קרבן צבור חלוק אם כן משלחין שנים לדרך רחוקה ועדיפי הטמאים על הטהורין בשנים: דרב. דקאמר מטמאין אחד בשרץ אתיא כדאמר ר' אלעזר שאם היה הצבור מגעי נבלות או מגעי שרצים עושין הן בטומאה כמו אם היו טמאי מתים ולא דרים מלנפש דדוקא צבור טמאי מתים הוא דנדחין לפסח שני: שאין וכו'. ודוקא שאין יכולין ליטהר היום שאין שם מים לטבול מנגע טומאתן אבל אם יש שם מים לטבול אין עושין בטומאה אלא משלחין קרבנותיהן ע"י הטהור לעשות שהרי יכולין ליטהר ולאכול לערב: הבא בטומאת כלי שרת הבא בטומאה הוא. כלומר אם הפסח הוא אינו בא אלא בטומאת כלי שרת שהכל טהורין הן אלא שהכלי שרת טמאין דינו נמי כמי שבא בטומאה הוא שהרי ע"כ יטמא הכל וכולן עושין בטומאה כשאר הפסח הבא בטומאה: בא בטומאת כלי שרת וכו'. כלומר אחד שבא בטומאת כלי שרת שצריכין הן לקבלת הדם ואחד הבא בטומאת ידים שלא נטמאו הכלי שרת אלא מחמת טומאת ידים וכמ"ד יש טומאת ידים במקדש ואחד הבא בטומאת סכינין וה"א הואיל דבעלמא אמרינן שחיטה לאו עבודה היא לא הויא כבא בטומאה וצריכין לעשות שאר העבודות בטהרה קמ"ל דהכל דין פסח הבא בטומאה הוא: היה צבור שליש זבין וכו'. כיצד הן עושין ומפני שלא הותרה טומאה בראשון אלא ברוב צבור טמאי מתים: זבין וטמאין רבו על הטהורין. לענין הרוב מצטרפין הזבין להטמאי מתים ורבו הן על הטהורין ועושין בטומאה חוץ מהזבין עצמן שאינן עושין לא בראשון מפני שטומאת זבין לא הותרה ולא בשני דמכיון דנצטרפו להטמאין למיהוי רובא בראשון תו לא עבדי בשני: אמר ר' זעירא אין הדין כן אלא

הזוב

קרבן העדה

דתנינן תמן. במנחות פ"ב נטמאת אחת מן החלות. של שתי הלחם או אחד מן הסדרים של לחם הפנים: שאין קרבן ציבור חלוק. כך קיבל ר' יהודה מרבותיו ואם נפסל מקצתו כולו פסול: ה"ג מנו אמרו לו חכמים שהן בשיטת רבי יהודה כ"ה בהוריות. וה"פ חכמים שסוברים כר"י שאין קרבן ציבור חלוק הם אמרו לו לר"י והשיבו על דבריו גבי פסח: ופריך על דעתיה דר"מ האי מחצה על מחצה למאי מדמי ליה לרוב או למיעוט ויותר היה נ"ל דגרסינן על דעתיה דר"י: אין תימר כרוב א"כ אף הטהורים יעשו בטומאה דהא הטמאים הן הרוב: אין תימר כמיעוט. אם כן למה לא יעשו הטמאים כדין יחידי' הטמאים וליכא למימר דמספקא ליה אם מחצה על מחצה כרוב או לא א"כ הטמאים אף בשני לא יעשו: ה"ג לא אמר רוב טהורים עושין הראשון וכו'. לא נאמר בתור' דדוקא כשהטהורי' רוב יעשו את הראשון בטהרה וגם לא נאמר דדוקא רוב טמאים יעשו את הראשון בטומאה: אלא רוב טמאין לא ידחו לפסח שני דמדכתיב איש נדחה ואין ציבור נדחין ילפינן דרוב אין נידחין וכיון שאינן רוב עושין השני ולעולם מחצה על מחצה אינו כרוב ולפי גרסתי דלר"י פריך ה"ק כיון דלא קאמר אלא רוב טמאין לא ידחו לפסח שני א"כ ליכא למשמע מיניה שלא יעשו הללו בטהרה והללו בטומא' דכיון דהן רוב טמאין אין נידחים לפסח שני ומחצה על מחצה הרי הוא כרוב: ה"ג על דעתיה דאמרו לו ההן מחצה על מחצה מה את עביד ליה. דכיון דסוברין דמחצה על מחצה הרי הוא כרוב ואין קרבן ציבור חלוק איך יעשו אם הם מחצה על מחצה: מטמאין אחד מן הטהורין בשרץ. כי היכא דניהוו הטמאים הרוב ועובדין כולן בטומאה: אתיא. הא דשמואל כמאן דאמר אחד מכריע את הציבור דלמ"ד אין היחיד מכריע צריכין לשלוח שנים שיהיו הטמאים שנים יתירים על הטהורים: דרב כרבי אליעזר. אף על גב דשוחטין וזורקין על טמא שרץ שאני הכא דאיירי בשאין שם מים לטבול ואף הוא עושה בטומאה אבל בשיש שם מים לטבול מודה לשמואל דמשלחין אחד בדרך רחוקה דלא מהני טומאת שרץ שהרי יכול לטבול וליטהר לאכילה: ה"ג א"ר לעזר הבא בטומאת כלי שרת הבא בטומאת ידים הבא בטומאת סכינים הוא בא בטומאה. וה"פ אפילו טמאי מתים יאכלו ממנו דסד"א הני לבשר מטמאין אבל לגברי לא מטמאין ויעשו הטהורין ויאכלו הבשר טמא שהוא בלאו ולא יאכלו בטומאת הגוף שהוא בכרת קמ"ל דכולן אוכלין דרחמנ' שריא: שליש טמאין. היינו טמאי מתים: זבין וטמאים רבים על הטהורים. וכיון דאין רוב טהורין לא מידחו טמאים לפסח שני ועושין בטומאה: וזבין אין עושין וכו'. דסובר אין תשלומין לפסח הבא בטומאה דטומאה דחויה היא בציבור ובקושי הותר להקריב ולא כטהורים משוינן להו למידחי טמאין לשני:

הזוב

ציון ירושלים הבא בטומאת ידים פשיטא שהקשה הא אין טומאת ידים במקדש ולפענ"ד נראה דלפמ"ש בחדושי למשניות פ"ב מחגיגה דף יח ע"ב מ"ש רש"י לקדש מטבילין לאכול שלמים או חטאת ואשם והקשה הגאון מ' יוסף באב"ד ג"י אבד"ק טרניפאל הא אין טומאת ידים במקדש וחטאת ואשם נאכלין במקדש ולא שייך טומאת ידים. ואמרתי בזה ע"פ מה דאמרו פסחים יט וכיון שאין טומאת ידים במקדש ופירש רש"י זכות וטובה וריוח ותקנה הוא לנו מהפסד קדשים וא"כ ראינו דעיקר התקנה הי' כדי שלא להפסיד קדשים לכך לא גזרו על טומאת ידים אבל לענין מה שעשו מעלה שיהיה מטבילין הידים זה ודאי דבמקדש היו צריכין לטבול הידים לחטאת ואשם דהשתא דשלמים באות קדשים קלים עבו מעלה מכ"ש בחטאת ואשם וכזה ישבתי גם קושית המלמ"ל פ"ד מביאת מקדש על הירושלמי וא"כ גם כאן מיושב לענין שיהי' לאכל בטומאה גם טומאת ידים מקרי טומאה. מיהו בפשיטות י"ל עפ"י מה שמצאתי ברמב"ן על חולין שנדפס מחדש במזבח כפרה במאי דאמרו אין טומאת ידים במקדש דוקא בעבודות כשרות אלא בקרבן אבל באכילת כהנים יש טומאה לידים במקדש דבעלים וזיוים לשמור ידיהם ע"ש א"כ משכחת לה לענין בעלים ואף כדברי הרמב"ן ל"ע כמ"ש בהגהותיו שם נקרא מנחת חדש ועכ"פ דברי הרמב"ן הן ודו"ק:

שנויי נוסחאות (פ"י) ברובה בד"ו ברוב. ופ"ח) במיעוט בד"ו כמיעוט (וכ"ה בגו"ס). (פ"י) ורוב בד"ו רוב. (מכ"א) יש מים בד"ו יש שם מים. (סוכ"ו) לא הראשון בד"ו לא את הראשון.

טוב ירושלים

מחצה על מחצה מה את ע"ל כו'. עי' באו"ח ס' א' מש"ש ע"ד רק בתי' השני ובמכת"ס אשתמיטתיה ירושלמי דהכא דמפורש דס"ל דהיחיד מכריע. גם מש"ש דמיירי בי"ג דה"ל מחצה ע"מ לא משמע בסמוך הכי אתיא דרב כר"א ע' בק"ע:

היו צבור שליש זבין כו' בבבלי פ' כ' איתא דאותן טמאי מתים א"ע לא הה"ר כו' וע' ק"ע שכ' דס"ל דאין תשלומין לפסח הב"ט והוא כר' ר"ש בבבלי שם ולכאו' נסתר בזה דברי הב"א ברכות כ' א' מש"ש ליישב קושית המפרשים מה לפסח שיש לו תשלומין בפסח שני ע"ש ולפ"ז דר"ה תלמידו דרב לס"ל כן הדק"ל ועת"ס שם ד"ה בראשון. ולע"ד ה"ל דאזיל בשי' דר"ה תלמידו דס"ל ברובן טמאי מתים ומיעוטן זבים אין הזבים עושים כלל א"כ י"ל דמיירי שהיה מחצה על מחצה זבים טמאים ואזיל רב בשיטתו דס"ל דיחיד מכריע את הצבור במש"ל דמטמאין א' בשרץ וא"כ במה שמטמא עצמו למת הרי כל הזבים נדחו מפסח ומ"ל תשלומין כלל ותי' הב"א בלא"ה ול"ד עליו אם נאמת בכה"ג דידחו ברבה משראל:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

לב

תורה אור

הזב עשו אותו כמומר בהורייה כמה דתימר תמן מומר בהורייה אינו לא מעלה ולא מוריד אוף הכא אינו לא מעלה ולא מוריד. *בני חבורה שנטמא אחד מהן ואין ידוע איזהו צריכין לעשות פסח שני. *ציבור שנטמא אחד מהן ואין ידוע איזהו ר' זעיר' אמר יעשו בטומא' תני ר' הושעיה יעשו בספיקן. לא מסתברא דלא כהדא דתני ר' הושעיה שלא לענוש ליחיד כרת. *רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש *להורייה הילכו אחר ישיבת ארץ ישראל *לטומאה הילכו אחר רוב נכנסין לעזרה. מה בכל כת וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד. אמר רבי יוסה ברבי בון "עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן. א"ר יהושע בן לוי דראייה הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים. רבי תנחומא בשם ר' חונה טעמא דר' יהושע בן לוי °ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו וגו':

הלכה ז מתני' *הפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא הציץ מרצה. נטמא טומאת הגוף אין הציץ מרצה מפני שאמרו נזיר ועושה פסח הציץ מרצה על טומאת הדם ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף נטמא טומאת התהום הציץ מרצה:

גמ' כתניתא בשנטמא משירד לאוירו של כלי אבל אם נטמא עד שהוא מלמעלן נעשה כמקבל מים. *מניין לספק קבר התהום. רבי יעקב בר אחא בשם רבנין °או בדרך רחקה לכם *מה לכם בגלוי אף כל דבר שהוא בגלוי יצא קבר התהום שאינו בגלוי. עד כדון עושי פסח נזיר מניין. רבי יוחנן בשם ר' °וכי ימות מת עליו מה עליו שהוא בגלוי אף כל דבר שהוא בגלוי יצא קבר התהום שאינו בגלוי. ציבור שנטמא בספק התהום מהו שירצה עליו את הציץ. קל והומר מה אם היחיד שהורעת

קרבן העדה

הזב עשו אותו כמומר בהורייה. כשהורו ב"ד ועשו מחלה הליבור על פיהן ואחד עשה במזיד שלא על פי בית דין אינו נמנה בכלל ישראל לא לטוסין ולא לאינן טוסין: אוף הכא. אף כאן בככא אין מצטרפין הזבין לא לטמאין ולא לטהורין: יעשו כספיקן. כלומר והל' יעשו בטומאה: לא מסתברא. אלא כהא דתני ר' הושעיה: שלא לענוש ליחיד כרת. שאם יעבדו בטומאה דהיינו שהטמאים היחידי' יעשו עמהם בטומאה יהיו היחידים אלו חייבין כרת כאוכל קדשים בטומאת הגוף: להוריי'. בפר העלם דבר דבעינן שיעשו רוב הקהל הולכין אחר רוב ישראל היושבים בארץ ישראל: לטומאה. בפסח הולכין אחר רוב הנכנסין לעזרה אם הם טמאין או טהורים ואין השאר מצטרפין דה"ל כדרך רחוקה: ובעי מה בכל כת וכת משערין. שבג' כיתות נכנסין מי בעינן שיהא הרוב בכל ג' כיתות או באין משערין אלא בכת הראשונה ואם שם הטמאין הרוב יעשו כולן בטומאה: עד שהן מבחוץ. כשכל ישראל עומדין חוץ לעזרה ורואין אם רוב טהורין או טמאין: ה"ג להוראה הילכו מלבא חמת עד נחל מצרים. וישראלים היושבים בגבול ההוא מצטרפין לרוב: וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים. ש"מ הני איקרי קהל:

הלכה ז מתני' הציץ מרצה.

ופטור מפסח שני: נטמאו בעליו. טומאת הגוף במת אין הציץ מרצה וחייב בפסח שני דהא בשעת זריקה לאו בר מיעבד פסח הוא דרחמנא דחייה: הנזיר. דכתיב ביה וכי ימות מת עליו והימים הראשונים יפלו אם נטמא במת קודם הבאת קרבנותיו סותר: הציץ מרצה על טומאת הדם. והגלהו כפרה ומותר לשתות יין וליטמא למתים: ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. ואם נטמא בעת הבאת קרבנותיו סותר את הכל: נטמא גופו בטומאת התהום. כל טומאת מת שלא ידע בה אדם קודם לכן נקראת טומאת התהום: הציץ מרצה. דהלכה למשה מסיני שהותר טומאת התהום להם כיון שלא הכיר אדם בטומאה זו מעולם ואם נודע לו בטומאה זו אחר שהקריב פסחו אינו צריך לעשות פסח שני וכן נזיר שנודע לו בטומאת התהום לאחר שהביא קרבנותיו אינו צריך להביא קרבן טומא': **גמ'** מתניתא. דתני הפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא הציץ מרצה דוקא שנטמא הדם לאחר שקיבלו בכלי אבל אם נטמא עד שהוא יורד מאוחר בהמה דאף הקבלה בטומא' היתה נעשה כמקבל מים ואין הציץ מרצה: מה לכם בגלוי. שהדרך לכם בגלוי והאי לכם קאי גם אטמא לנפש דכתיב בריש' דקרא שתהא גם הטומאה גלוי לכם: עד כדון עושי פסח. כלומר אשכחן עושי פסח: מה עליו שהוא בגלוי. שברורה לו הטומאה: ק"ו שמרצה הציץ. שהורעתה

פני משה

הזב עשו אותו כמומר בהורייה שהוא מבעט תמיד בהוראת ב"ד וכמה דתימר תמן גבי עשו הקהל או רובן על פי הוראת בית דין שאין המבעט בהוראה מצטרף לרוב וכדאמרינן בריש הוריות שאינו נקרא עשה על פי ב"ד אלא התולה בב"ד ולאפוקי האי שהוא תמיד מומר בהוראה אלא שעכשיו נדמה לו שהוא כך ועשה כפי הוראתן ואינו לא מעלה ולא מוריד לענין הצטרפות הרוב לא לכאן ולא לכאן אוף הכא הזב מכיון שלא הותרה טומאת זיבה בפסח אלא נדחה תמיד לפסח שני אינו לא מעלה ולא מוריד להצטרפות הרוב: צריכין לעשות פסח שני. דהואיל ויחידים הן ואין עושין בטומאה ומספק אין יוצאין בראשון וצריכין לעשות פסח שני: יעשו בטומאה. וכהאי דר' הושעיה לקמן בפ"ח גבי צבור שנטמא בספק ברשות היחיד ורבי זעירא סבירא ליה הכא דיעשה בטומאה הכל דמתוך שאינו ידוע איזהו שנטמא הוי ליה פסח הבא בטומאה: תני ר' הושעיה יעשו בספקן. כלומר כמו שהן בספק טומאה ונפקא מינה שלא יטמאו עוד כטומאה ודאית: לא מסתברא דלא כהדא דתני ר' הושעיה וכו'. כלומר לא מסתברא לפרש להא דר' הושעיה דקאמר יעשו כספקן אלא כהדא דאשכחן דתני ר' הושעיה דלענין זה הוא שלא לענוש לאותו יחיד וכן לכל יחיד ויחיד מהן כרת אם לא עשה פסח שני דהואיל ואחד מהן הוא שנטמא ואינו ידוע איזהו כולן עומדין בספק טומאה ופטורין מכרת בפסח שני כדין טמא השנוי לקמן ריש פ"ט: להורייה הלכו אחר ישיבת ארץ ישראל. אם יש רוב הקהל מכל יושבי ארץ ישראל שעשו כהוראת בית דין הוי רוב ויושבי חוץ לארץ אינן בכלל: לטומאה. לענין קרבן פסח שדוחה טומאה ברוב הקהל הלכו אחר הרוב הנכנסין לעזרה ואין שאר יושבי ארץ ישראל מן המנין וגרסינן להא בפ"ק דהוריות סוף הלכה ב': מה. ושואל הש"ס מאי קאמר כילד משערין אותן מפני שהפסח נשחט בשלש כתות ונכנסין כל כת זו אחר זו כדתנן לעיל בפ' תמיד נשחט ואם בכל כת וכת משערין לרוב הנכנסין מהן או אין משערין אלא בכת הראשונה בלבד וכלומר דכשאתה אומר בכל כת וכת א"כ היאך מתנהגין הן בהראשונה דשמא בשניה איכא רובא טמאין או דילמא ליכא רובא והוא גופה נמי מספקא ליה אם בכל כת אזלינן בתר רובא דילה או אפשר שהכל הולך אחר כת הראשונה בלבד ואחריה נמשכין כל הכתות האחרות: אמר ר' יוסי בר בון דלא כך ולא כך אלא בכל הכתות משערין ועד שהן מבחוץ לעזרה הן משערין אי איכא רובא טמאין בכל העומדין להכנס לעזרה אז עושין בטומאה ונכנסין הן כולן בחילוק שלש כתות זו אחר זו: לראייה הילכו וכו'. כלומר הא דקאמרת הולכין בטומאה אחר רוב הנכנסין לעזרה היינו לענין קרבן פסח הבא בטומאה וכדאמרן אבל לענין ראייה בעזרה שמצוה בפני עצמה היא כדכתיב בבוא כל ישראל לראות הולכין אחר כל גבול ישראל ואם יש בהן רוב טמאין דוחה הוא את הטומאה ומוהרין לילך כדי להראות בעזרה ולהביא קרבנות הצבור: טעמא דר' יהושע בן לוי. דכתיב ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת יעד נחל מצרים וכיון דכתיב וכל ישראל עמו למה לי דכתב עוד קהל גדול וגו' אלא ללמדך דבכל הגבול מלבוא המת עד נחל מצרים משערין למיקרי קהל גדול ורוב דהוי ככל ישראל:

הלכה ז מתני' הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא. הפסח או הדם: הציץ מרצה. הואיל ולא נודע קודם הזריקה ופטור הוא מפסח שני: נטמא טומאת הגוף. שנטמאו הבעלים אחר שנשחט שדינו שלא יזרק הדם ואפילו בדיעבד אם זרק אין הציץ מרצה וחייבין לעשות פסח שני: מפני שאמרו הנזיר ועושה פסח. שוין הן בזה דגבי נזיר כתיב וכי ימות מת עליו וגו' ואם נטמא בשעת הבאת קרבנותיו סותר הוא: הציץ מרצה על טומאת הדם. שאירע אבל לא על טומאת הגוף: נטמא. גופו בטומאת התהום וזהו טומאת מת שלא ידע בה אדם מעולם ונקרא טומאת התהום לפי שהיתה מכוסה כמו הדבר שבתהום: הציץ מרצה. שכך היא הלכה למשה מסיני שהותר טומאת התהום לנזיר ולעושה פסח מכיון שלא הכיר בה אדם בטומאה זו ואם אח"כ נודע לו בטומאה זו עושה פסח פטור מפסח שני וכן נזיר שנודע לו מהטומאה זו אחר שהביא קרבנותיו אין צריך להביא קרבן טומאה ולא אמרו טומאת התהום אלא בטומאת המת בלבד:

גמ' מתני'. דאמרה הציץ מרצה על טומאת הדם בשנטמא הדם משירד לאויר הכלי וזרקו ואח"כ נודע לו אבל אם נודע לו אחר זריקה שנטמא הדם עד שהוא מלמעלן באויר מקודם שנתקבל בכלי נעשה כמקבל מים שהרי דם פסול הוא ואפי' לא נודע לו עד אחר הזריקה אין הציץ מרצה: מנין לספק קבר התהום. שהציץ מרצה בעושה פסח וגרסינן לסוגיא זו בפ' בתרא דנזיר בהלכה ב' עד להוציא משכב ומושב: לכם. כתיב גבי טמא ובדרך רחוקה ודרשינן מה דרך רחוקה לכם הוא ובגלוי אף כל דבר טומאה שהוא בגלוי: עליו. מיותר הוא אלא מה עליו שהוא בגלוי וכו' שתהא מחוורת לו בטומאה ברורה וידועה: צבור שנטמא וכו'. אף על גב שקרבן צבור דוחה ט מאה אפי' הוא ודאית מיבעיא ליה היכא שנטמאו בטומאת התהום אם הציץ מרצה להתיר הבשר באכילה כדלקמן: קל וחומר. הוא מה אם היחיד שהורעת

גליון הש"ס

ציון ירושלים יעד שהם מבחוץ הן משערין עלמן עכ"מ פ"ז מקרבן פסח ה"י ודבריו תמוהים ועיין שו"ת הגאון מ' סענדר מסטאנב הנדפס מחדש סי' נ"ג ע"ש כוס ועי' ירושלמי הוריות פ"ק ה"ב בסוף הלכה וכמ"פ הרגיב ג"כ ע"ש מ"ש בזה גם אני הארכתי לייבב וא"כ:

שנויי נוסחאות (סו"ב) מומר כד"ו המומר. (סו"ז) בספיקן כד"ו כספיקן. (סוי"ד) דראייה כד"ו לראיית.

מעיני יהושע

תני ר' הושעיה עבו בספיקן. נ"ב עיין בפ"ק ד"ה תני ר' הושעיה. ונראה דהכי פירושו דיעשו בטומאה שיטמאו בודאי טומאה וסיינו לחומרא:

טוב ירושלים

לטומאה משערין ברוב הנכנסין לעזרה כו'. ק"ל לסק"ד דאנו משערין כשנכנסין בעזרה ממש היך משכ"ל והא חייב כרת על כניסתו לעזרה ואיך מותרים מק דם לכנוס דאף לר"א בפ"ח ס' דס"ל דפטורים על ב"מ"ק היינו אם כבר נדחה. אבל קודם שידענו כבר שידחה טומאה מה"ת נתיר ביאתן לעזרה. ואולי לעזרת נשים קאמר דאינו בכרת אך לת"ה כלל. וע"ל פ"ט ס' דלר"א ד"ר הוא מאע"ו ולחוץ מ' עזרת ישראל מקום הכשירו: ריב"ב עד שהם מבחוץ הן משערים עלמן. ע' בהגהת הרמב"ם פ' א' הק' על עולא למה א' שמשלחין אותו בד"ר הא שני שישלחו אותו מרחוק העזרה ומכ"ש לד' הרמב"ם דעד שהם מבחוץ משערים כו' וכעלם ממנו דהיא גמרא מפורשת כן. ועכ"ז לא ידעתי הכרח לזה דעולא וכן שמואל לעיל ס"ל ככי ד"ל דהולקים על רשב"ל דהא אמורא הוא. ועוי"ל דמ"ש עולא לקמן נ"ג ב' דד"ר הוא טומ' הוא רק אליבא דר"ע אבל לעלמו ס"ל כר"א שם דהוא מאבקיפת בעזרה ולחוץ. ובזה י"ל קו' האו"ח ע"ד תוס' ד"ה עקר כו' דבאמת ר"ל מקשה לעולא דלר"ע איך נעשה במת"מ אבל לעולא לשי' לק"מ וממילא מיושבת קו' הרש"ש ויש להוכיח כן מדס"ל שו"ו על טמא שרץ: מנין לספק קבר התהום כו' מבואר מדברי תלמודין דהוא מה"ת ובבבלי פ"א ב' דחה זה ומסיק דהוא הלמ"מ ועש"ק ד"ה קל ועלנ"ח מש"כ דלמ"ד דיליף דפל"ס ממשמעותא לדידי' ל"ל דתמיד נמי מרלה על טומאת התהום מפסח משום דס"ל הלמ"מ וא"ד ק"ע מהלכה וכן נ"ש כיון דנ"ש לא נכתבה לדבר אחר. ולפי הנשמע מכאן דבאמת הוא דאורייתא א"כ י"ל דהך תנא דיליף ממשמעותא ס"ל כמ"ד הכא דהוא מה"ת באמת וא"כ באמת קאי הך נ"ש אהא. ובזה א"ש דרבי דדרים סכא דסו"ש מדאורייתא אז"ל לשי' פ"ד ה"ד ובבבלי

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ו מהלכות ק"פ

לו ב מיי' פ"ד מביאת מקדש הלכה ט

לז ג מיי' פ"ו מנזירות הל' יט

שהורעת כוחו בטומאה ידועה ייפיתה כוחו בספק קבר התהום ציבור שייפיתה כוחו בטומאה ידועה אינו דין שייפיתה כוחו בספק קבר התהום. קל שאת מיקל ביחיד את מחמר בציבור. קל שאת מיקל ביחיד שאם נתוודע לו לפני זריקה יעשה כמי שנטמא לאחר זריקה בשביל שלא ידחה לפסח שני. את מחמיר עליו בצבור שאם נתוודע לו לאחר זריקה ייעשה כמי שנטמא לפני זריקה בשביל שלא יאכל הבשר. קל שאת מיקל בנזיר טהור שאם נתוודע לו לפני זריקה יעשה כמי שנטמי' לאחר זריקה שלא יביא קרבן טומאה את מחמיר בנזיר טמא א שאם נתוודע לו לאחר זריקה יעשה כמו שנטמא וחזר ונטמא מביא קרבן טומאה על כל אחד ואחד כהדא דתנא נטמא וחזר ונטמא מביא קרבן טומאה על כל אחד ואחד. ב *עובד של פסח מהו שירצה עליו את הציץ. קל וחומר ומה אם הבעלים שהורעתה כוחן בזקן ובחולה ייפיתה כוחן בספק קבר התהום. עובד שייפיתה כוחו בזקן ובחולה אינו דין שתייפה כוחו בספק קבר התהום לא אם אמרת בבעלים שייפיתה כוחן בשאר כל הטמאות שבשנה תאמר בעובד שהורעתה כוחו בשאר כל הטמאים שבשנה הואיל והורעת כוחו בשאר כל הטמאות של כל השנה תורע כוחו בטמא מת בפסח. מיי כדון ר' נחמן בשם ר' מנא לכם בין לו בין לעובד שלו. עד כדון עושי פסח נזיר מניין ר' יוסה בשם רב חסדא הוינן סברין מימר עליו לא על העובד שלו. מן מה דתני היא נזיר היא עושה פסח הדא אמרה מה דנפל לדין נפל לדין. ג *איזהו קבר תהום המת שנקבר בקש ובתבן ובעפר ובצרורות אבל אם נקבר במים ובאפילה ובנקיקי הסלעים אינו עושה קבר התהום. כללו של דבר ד כל שאת יכול לפנותו עושה קבר תהום. וכל שאין את יכול לפנותו אינו עושה קבר התהום. וקש ותבן אין את יכול לפנותו *מתניתא דלא כרבי יוסי דרבי יוסי אמר תבן

פני משה

שהורעת כוחו בטומאה ידועה שאין קרבן היחיד דוחה טומאה בקרבן שאין קבוע לו זמן יפית כוחו בספק קבר התהום כדתנן במתני' שאפי' נטמא גופו הציץ מרצה בנזיר ועושה פסח: לצבור וכו' בספק קבר התהום. שיהא הציץ מרצה להתיר הבשר באכילה ואף על פי שבטומאה ודאית אין הציץ מרצה להתיר כדפרישית דלקמן: קל שאתה מיקל ביחיד אתה מחמיר בצבור. כלומר דדא ג. הש"ס דלאו ק"ו הוא שמצינו איפכא קולא ביחיד וחומרא בצבור בכה"ג: קל שאתה מיקל ביחיד. מה היא שאם נתוודע לו לפני זריקה וכו' כלומר אפי' נתוודע לו לפני זריקה שנטמא בטומאת התהום הציץ מרצה בעושה פסח כמו אם לא נתוודע לו עד לאחר זריקה והרצאה הוא בשביל שלא יצטרך לדחות לפסח שני: את מחמיר עליו בצבור. דכה"ג שאם נתוודע לו לאחר זריקה יעשה כמי שנטמא לפני זריקה בשביל שלא יאכל הבשר וכלומר דאלו בצבור מצינו חומרא בזה כלפני זריקה כדאמרינן לעיל בהלכה ה' דהא דתנינן הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה בבא בטומאה מעיקרא ראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא אינו נאכל בטומאה וכההיא דתוספתא שהובאה שם שהטו בטהרה ונטמא הצבור יזרק הדם בטהרה ול"א יאכל הבשר בטומאה הרי שמצינו חומרא בצבור מביחיד שאם נטמאו בין שחיטה לזריקה שאין הבשר נאכל בטומאה ומעתה בדין הוא נמי שנחמיר שאם נתוודע להם שנטמאו בטומאת התהום אפי' אחר זריקה יעשה כמי שנטמאו לפני הזריקה ולא יאכל הבשר: קל שאתה מיקל בנזיר טהור וכו'. אגב דאיירי בהא דהיכא קולא בזה וחומרא בזה מייתי נמי להא וכלומר וכן נמי מצינו כה"ג קולא בנזיר טהור וחומרא בנזיר טמא כדמפרש ואזיל: שאם נתוודע לו לפני זריקה. בספק קבר התהום יעשה כמי שנטמא לאחר זריקה שלא יצטרך להביא קרבן וסותר לפי שעל ידי שהציץ מרצה ואפי' נודע לו הספק לפני זריקה הוי כנודע לו אחר כן ובזה אינו סותר נזירות טהרה ואין צריך להביא קרבן טומאה: את מחמיר בנזיר טמא. ובנזיר טמא מצינו חומרא בכה"ג שאם נודע לו לאחר זריקה שנטמא בספק קבר התהום יעשה כמי שנטמא וחזר ונטמא טומאה ודאית לפני זריקה שמביא קרבן טומאה על כל אחד ואחד: כהדא דתני התם לעיל בפ"ו הלכה ו' נטמא וחזר ונטמא וכו' הרי קולא לזה וחומרא לזה: עובד של פסח. כהן העובד בקרבן הפסח מהו שירצה עליו הציץ אם נטמא בספק קבר התהום: ק"ו ומה אם בבעלים שהורעת כחו בזקן וחולה. בפסח שאין שוחטין אותו על זקן וחולה שאין יכולין לאכול כזית דהוי שלא לאוכליו כדאמרינן לעיל בפ"ה: יפית כחן. של הבעלים בטומאת התהום שהציץ מרצה עליו: עובד שיפית כחו בזקן וחולה. שכשר הוא לעבודה אם אינו רותת ורועד כשהוא עומד אינו דין וכו': לא אם אמרת בבעלים. שכן מצינו שיפית כחן בשאר כל הטמאות שבשנה כגון טמא שרץ ונבלה דקי"ל דטמא שרץ משלח קרבנותיו תאמר בכהן שהורעת כחו בכל ימות השנה שאם הוא טמא שרץ אינו יכול להקריב שום קרבן והואיל וכן לפיכך הורע כחו נמי בטמא מת בפסח שלא יהא הציץ מרצה עליו בספק קבר התהום: מאי כדון. מאי הוה עלה: לכם. כתיב דמיניה דרשינן לעיל ריצוי ציץ בטומאת התהום ובין לו ובין להעובד שלו: עד כדון עושה פסח. שאף לכהן ה"א מרצה נזיר מנין להכהן: הוינן סברין מימר. מעיקרא דלא הותרה לכהן העובד של נזיר דעליו כתיב דמיניה ילפינן היתר טומאת התהום בנזיר ועליו מיעוטא הוא דוקא עליו בעינן טומאה ידועה ולא ספק טומאת התהום אבל לא בכהן העובד שלו אלא מן מה דתני במתני' נזיר ועושה פסח בהדדי ש"מ דשוין הן בכל מילי ומה דנפל היתירא לדין נפל היתירא לדין: איזהו קבר התהום שאפשר לומר בו שלא נודע מעולם: המת. שנמצא נקבר בקש ובתבן שהן להתגלגל מאליהן ע"י הרוח וכן עפר וצרורות עשויין להתגלגל מעצמן ויכול להיות שלא הכיר בו אדם מעולם שנקבר שם: במים ובאפלה ובנקיקי הסלעים. הואיל ואדם יכול להסתכל בהן ע"י הדחק ואפשר שהכיר בו אחד מעולם אין זה עושה קבר התהום: כללו של דבר. כל שאין אתה יכול לפנותו עושה קבר התהום וכל שאתה יכול לפנותו אין עושה קבר התהום כצ"ל. ובספרי הדפוס נתחלף הוא. שהדברים שאין אדם עשוי לפנותן אלא נשארין הן במקומן לא חיישינן נמי שאדם נתנן לשם מדעת אלא מעצמן נתגלגלו לשם ועושה קבר התהום אבל דברים שאדם עשוי לפנותן אין עושה קבר התהום דהואיל ומדרך לפנותן חיישינן שמא אדם אחד מדעת נתנו לשם ועתיד לפנותו וא"כ כבר הכיר בו א'. ויש לפרש בדוחק לפי גי' הספרים דכל שאת יכול לפנותו היינו שבקל יכול הוא להפנות מאליו כמו הקש והתבן ואת יכול לפנותו דקאמר שאת יכול לומר בו שנפנה הוא מעצמו לכאן ועושה קבר התהום שאפשר שלא הכיר בו אדם וכל שאין אתה יכול לפנותו שאין אתה יכול לומר בו שעשוי הוא לפנות מעצמו לכאן אין עושה קבר התהום דמסתמא אדם אחד הביאו לכאן אלא דנראה מהא דלקמיה שטעות הוא בספרים וכמו שהגהתי כך הוא העיקר וקש ותבן אין אתה יכול לפנותו קרית להו א"כ הך ברייתא דלא כר' יוסי היא דר' יוסי אמר תבן

קרבן העדה

שהורעתה כחו בטומאה ידוע שנדחה לפסח שני ואין טומאה הותרה אלא בצבור: ופריך קל שאת מיקל ביחיד את מחמיר בציבור. כדמפרש ואזיל דבין בפסח בין בנזיר איכא חומרא וקולא כמלא דלאו יפוי כח הוא וליכא למילף ציבור בק"ו: קל שאתה מיקל ביחיד. שאף שנתוודע לו לפני זריקה הרי הוא כאלו נתוודע לו לאחר זריקה ופטור מפסח שני דלעולם הציץ מרצה אפילו נתוודע לו קודם זריקה: ה"ג את מחמיר עליו בציבור שאם נתוודע לו לפני זריקה יעשה כמי שנתוודע לאחר זריקה בשביל שלא יאכל הבשר. וה"פ אם נטמא הציבור לפני זריקה אוכלין הבשר בטומאה כדאמרינן לעיל בפרקין אליבא דרבנן ועכשיו שאנו אומרים שהציץ מרצה על טומאת התהום שלהם יה"ל כאילו נתוודע לאחר זריקה ואסורים לאכול הבשר דאם נטמאו הציבור לאחר זריקה לכ"ע לא יאכלו הבשר בטומאה: שלא יביא קרבן טומאה. שאם נטמא לאחר זריקה כבר נסתלק ממנו תורת נזיר: ה"ג מחמיר בנזיר טמא שאם נתוודע לו לפני הזריקה יעשה כמי שנתוודע לו לאחר זריקה. וה"פ דאם נתוודע לו לפני זריקה סגי ליה בקרבן אחד ואם נתודע לו לאחר זריקה צריך להביא קרבן על כל טומאה וטומאה בפני עצמה: כהדא דתני. בברייתא שצריך להביא קרבן על כל טומאה: עובד של פסח. כהן המקריב הפסח שנטמא בטומאת התהום מי מרצה הציץ עליו או לא: שהורעת כוחן בזקן ובחולה. שאין שוחטין הפסח על זקן וחולה: עובד שיפה כחו בזקן או בחולה. דכהן שהוא זקן וחולה כשר לעבודה: ופריך לא אם אמרת בבעלים שיפה כחן בשאר כל הטומאות שבשנה. ואפי' אינה טומאת מת. שהטמאים משלחין קרבנותיהם: תאמר בעובד וכו'. כהן שהוא טמא אסור בעבודה ולא הותרה לו אלא טומאת מת: מאי כדון. הלכתא מאי: לכם. בפסח כתיב או בדרך רחוקה לכם לשון רבים בין לו בין לעובד: סברין מימר. סברוהו בני הישיבה לומר: עליו. כי ימות מת עליו דילפינן מיניה שהותרה טומאת התהום בנזיר משמע כמי עליו לבדו ולא על העובד: מן מה דתני. לבתר דשמעו הא דתניא היא נזיר היא עושי פסח כלומר דחד דינא לשניהם: הדא אמרה. זאת אומרת מה דנוהג בפסח נוהג בנזיר: המת שנקבר בקש ובתבן ובעפר ובצרורות. שהטומא' מכוסה מכל אדם דשמא גל של אבנים או עפר או צרורות נפל עליו ולא הכיר בו אדם מעולם: אבל מים ואפילה ונקיקי הסלעים. אין הטומאה מכוסה ונעלמה שהמין יכול לראותה ולא גמירי הלכתא בטומאה שהיא בתהום המכוסה מן הכל: כל שאת יכול לפנותו. כלומר שעומד לפנותו: ופריך וקש ותבן שהמת אינו עומד לפנותו לימא דברייתא זו דלא כרבי יוסי: דרבי יוסי אמר התבן וביטלו בטל. לענין אהילות תנן דטומאה שיש לה אהל חלל טפח אינה בוקעת למעלה מן הגג האהל אבל טומאה רצוצה שאין לה חלל טפח כנגד' עד לרקיע טמאה שבוקע' ועולה וכן הל' למשה מסיני והלכך בית שיש בו מת או כזית מן המת ומילאוהו תבן

מסורת הש"ס

(פ' מ"ד ה' ע"א ב פסחים פ"ג)

(פסחי' פ"ו ה"ב)

(פירקין פ"ו תלון פ"ג)

גליון הש"ס

עובד. כפ"ג בנזיר:

שינויי נוסחאות (סו"ד) מחמר בד"ו מחמיר. (סו"ח) כמו בד"ו כמי (וכן בשורה י"ג). (סוי"ד) על כל בד"ו לכל. (סוכ"ד) הטמאים בד"ו הטמאות.

טוב ירושלים

ע"נ א' דמפיק דרשה דו"ב ממשמעותא כתוס' פ"ז ה' ד"ה מה ע"ש. ועוי"ל דמ"ד ממשמעותא ס"ל דטומאה הותרה בצבור ולדידי' לא בעי כלל קרא לתמיד לרצות קרבנו בטומאת התהום וממילא א"ש לפ"ד הג"ק במנחות ע"ב ב' דרבי דסם ס"ל הותרה והיינו דאזיל לשיטתו דדריש ממשמעותא ומ"ד מאה דחוי' לדידי' ע"כ טומאת התהום הוא הלמ"מ [דמדאורייתא א"א כד-רי הבבלי שם] ויליף מג"ש מועדו מועדו ויליף מזה גם לתמיד. ובזה י"ל מה שהלפלו תוס' למאי הכאי מאן דילפי ממשמעותא או מג"ש והרי תליא אם טומאה דחויה או הותרה. והואיל ואתא לידן אעירה פה מה שתמוה לי מאד לפ"ד הגלי"ח גופיה שכ' לעיל כ"ח ב' דהא דאין ג"ש למחצה אינו רק מה שנלמד זה מזה גומדין אבו כל הדברים אבל לא בהיפך כיון שנלמוד זה מזה נלמוד נמי בהיפך גם זה"ו. דהא כאן ילפינן ג"ש מועדו מועדו מפסח וק' הא אין דנין ג"ש מהלכה וע"כ דניתן הג"ש לד"ש בפסח א"כ אין ג"ש למחצה וו"א דלענין ד"ש ניתן הג"ש פסח מתמיד וכאן הוא תמיד מפסח ומדוויל ידיה מהתלים ותני יאמר דבזה פליגי תנאי ויתיישב בזה קו' מלא הרעים ח"ב ערך ספק מקודשין ס' א' דפ' ויצאה והיתה כו' מבבלי כאן כ"ה ב' מקים רוצח וכו' וצ"ע: צבור שנטמא בספק התהום ט' שאתה מיקל ביחיד אתה מחמיר בצבור. בבבלי לא נזכר סוגיה זו. ולכאורה תליא פ' ר"י וחכמים נמ"ל רפ"ב בסופו להקל:

תבן וביטלו בטל. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חסדא דברי הכל היא. מה דאמר רבי יוסי בשבלל בעפר. *יש תבן שהוא כעפר ויש עפר שהוא כתבן תבן שאין את עתיד לפנותו הרי הוא כעפר עפר שאת עתיד לפנותו הרי הוא כתבן. דבית ר' ינאי אמרי חיפהו מחצלות בטל. איתא חמי מילאהו מחצלות לא בטל חיפהו מחצלות בטל מילהו חיוות צריכה. ר' זריקן רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש אפילו רק. איזהו קבר התהום כל שאין אדם זוכרו וחש לומר שמא אחד בסוף העולם יודע בחזקת החי כחי. תיפתר שמצאו קמצוץ. *תני אין לך עושה קבר תהום אלא המת בלבד הא נבלה לא ק"ו מה אם המת שאינו עושה משכב ומושב עושה קבר תהום נבלה שהיא עושה משכב ומושב אינו דין שתעשה קבר תהום. לאי זה דבר נאמר אין לך דבר עושה קבר תהום אלא המת בלבד *להוציא משכב ומושב. *תמן תנינן כל הזבחים שקיבל דמן זר אונן וטבול יום מחוסר בגדים מחוסר כיפורים ושלא רחוץ ידים ורגלים ערל טמא יושב עומד על גבי כלים על גבי בהמה על גבי חבירו פסל. *דרומאי אמרו בטמא טומאת זיבה וטומאת צרעת אנן קיימין אבל בטמא מת אינו מחלל. מאחר שהותר בכלל טומאה לרבים בפסח. מתיב ר"ש בן לקיש לדרומאיי מה אם הבעלים שייפית' כוחן בשאר כל הטמאות שבשנה הורעתה כוחן בטמא מת בפסח עובד שהורעתה כוחו בשאר טמאות של כל השנה אינו דין שתורע כוחו בטמא מת בפסח. ועוד ששנה ר' הציץ מרצה על טומאת הדם אין הציץ מרצה על טומאת הגוף. אין תימר בטמא טומאת זיבה וטומאת צרעת אנן קיימין
לית

קרבן העדה

תבן או קש וביטלו הוי' רצוצה ובוקעת אבל אם לא ביטלו הויא כמאן דפנייה ויש לה חלל ואלו הכא תניא דתבן או קש סתמא אין עתיד לפנותו: דברי הכל היא. לעולם אפילו כרבי יוסי אתיא כמי הברייתא: מה דאר"י כשבללו בעפר. ומסתמא אדעת' ביטשה זבל ודעתו לפנותו אבל תבן בלא עפר המונח בשדה סתמא בטל: יש תבן שהוא כעפר. כתמא דש"ס קאמר שאין צריכין למוקמי' דר"י בשבללו בעפר אלא דאיירי בתבן שעתיד לפנוהו ואפ"ה אם ביטלו מבוטל ובריית' בסתם תבן שאין עתיד לפנותו נ"א הש"ס מקשה אדר"ח דקאמר דר"י איירי בשבללו עם עפר הא רבי יוסי קאמר יש תבן וכו' ושמע מינה דאף בסתם תבן סובר ר' יוסי דאינו בטל הרי הוא. כסתם עפר שאין אנו יודעים אם דעתו לפנותו או לא סתמיה בטיל: הרי הוא כסתם תבן שאין אנו יודעין אם יפנהו אם לאו דסתמיה בטל: חיפהו מחצלות. על גבי התבן ביטל התבן שמסתמא אין דעתו לפנותו: איתא חמי. הש"ס מקשה אר' ינאי בוא וראה אם מילא כל הבית במחצלת לא ביטל וכשכיסה המחצלת על התבן נאמר דביטל המחצלת והתבן: מילהוהו חריות. אם מלא הבית או החריץ בחריות של דקל: צריכה. מבעיא לן אם הוה כסתום או לא: ואפילו רוק אפילו אם מילהוהו ברוק הפה הוה סתימה לטעתו: ופריך וחש לומר. וניחוש דלמא אחד בסוף העולם יודע בזה המת: ה"ג בחזקת החי בחיי וכ"ה בנזיר. וה"פ ואין לומר דאמרינן דאותו שיודע בטומאת מת זה גם הוא מת דמוקמינן החי בחזקתו שעדיין חי: תיפתר שמצאו קמצון. פירש שמרגלותיו מונחים אצל ראשו שאלו אדם קברו היה מונח כדרכו א"נ שמצאו שנים וראשו של זה גבי רגליו של זה: אין לך שהוהר קבר התהום אלא לטומאת המת בלבד: ה"ג הא נבלה לא ק"ו מה אם המת שמטמא באוהל עושה קבר התהום נבלה שאינו מטמא באהל אינו דין שתעשה קבר התהום וה"פ אינו דין שהותרה בה טומאת התהום כגון שהכניס ידו בעפר ונגע וא"כ לאיזה דבר אמרו שאינו עושה קבר התהום אלא המת בלבד: ומשני להוציא משכב ומושב. לאפוקי טומאת זיבה שלא הותרה בטומאת התהום לפי שעושה משכב ומושב: תמן תנינן. בפרק שני דזבחים: מחוסר בגדים. כהן גדול ששימש בפחות משמונה וכהן הדיוט בפחות מארבע בגדים: מחוסר כיפורים. זב ומצורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן: ושלא רחוץ ידים ורגלים. מן הכיור: ערל. כהן שמתו אחיו מחמת מילה: יושב. או עומד ע"ג כלים שיש חציצה בין רגליו לרצפה: דרומאי. זקני דרום: בטמא טומאת זיבה או צרעת. איירי טמא דמתני' דמחלל עבודה ועל כרחך בקרבן יחיד קאמר דאלו קרבן ציבור קרב בטומאה: מאחר שהותרה טומאה. לכהנים לעשות פסח בטומאה: מה אם הבעלים שיפה כחן בשאר כל הטומאות בשנה שמשלחין קרבנותיהם כשהן טמאים: הורעתה כחן בטמא מת בפסח. שאין שוחטין על טמא מת אלא נדחה לפסח שני כדכתי' איש איש וגומר: עובד. דהיינו כהן שהורעה כחו בשאר טומאות בכל השנה שהרי אם נטמא בשרץ אסור לו להקריב קרבן כ"ש שאינו מרצה בטומאת מת: ועוד ששנה רבי. במשנתינו: ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. וסובר ר"ש בן לקיש דבכהן איירי מתני' כדמסיק ובטומאת מת: אין תימר. ואם תאמר דבטומאת זיבה וצרעת איירי מתני':
לים

פני משה

תבן וביטלו בפירוש אז הוא בטל והאי דר' יוסי תוספתא הוא בפ' ט"ז דאהלות ואמתני' דפרק ט"ו דאהלות מיתניא דתנינן התם בית שמלא עפר וצרורות ותבן ויש בו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת דהיאיל שאין שם חלל טפח הויא לה טומאה רצוצה וטמונה וקיי"ל טומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע בוקעת ויורדת עד התהום וקאמר ר' יוסי התם עלה תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר דמשמע שידוע הוא שאין עתיד לפנותו שביטו בפירוש להיות שם אבל תבן סתם עתיד לפנותו היא וכמאן דאית ביה חלל טפח דמי והכא דאמרינן דאפי' סתם תבן כאין עתיד לפנותו היא דלא כר' יוסי: רבי יוסי בר' בון. אמר דברי הכל הוא הכא דמה דאמר ר' יוסי מיירי כשבללו לתבן בעפר כמו שעושין לבנין שמערב לתבן עם הטיט ובכה"ג מסתמא עתיד לפנותו הוא והלכך לא מיבטל עד שיבטלנו בפירוש: יש תבן שהוא כעפר. מילתיה דר' יוסי דתוספתא דהתם נקט ואתי כדמסיים שם: תבן שאין את עתיד לפנוהו. כגון שהוא מפוזר הרבה וידוע הוא שאין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר סתם יבטל: עפר שאת עתיד לפנוהו. שידוע הוא שעתיד לפנותו הרי הוא כתבן סתם ולא בטל ור' יוסי בר' בון מפרש לה נמי בתבן שבודאי עשוי לפנותו וכדאוקי לעיל: חופהו מחצלות. אטומאה בבית קאי ויש בו חלון לבית אחר ובו פותח טפח מביא הטומאה לצד השני ואם חופהו לחלון במחצלת בטל ואין כאן פותח טפח שיביא הטומאה לבית או לצד האחר: איתא חמי. ומתמה הש"ס על זה בא וראה הרי אם מלאוהו להבית במחצלות ודאי לא בטל הוא דעתיד הוא לפנותן והיפהו להחלון מחצלות בטל קאמרת בתמיה אלא דלא היא דמסתמא לא מבטל ליה: מילאוהו חריות. כל דקל צריכה היא דמספקא לן אם עתיד לפנותן או שמא מבטלן שם: אפי' ריק. לישנא קלילא היא וכמו רקיק הררה דקה ורכה וס"ל דמסתמא מבטל ליה הואיל ודק הוא ונרקב מהלחלוחית הוא: כל שאין אדם זוכרו. שנקבר בו א' ולא היה ניכר מעולם ופריך וחש לומר שמא יש אחד בסוף העולם שיודע בו ובחזקת החי כחי וכלומר כמו שהוא בחי שחזקתו שראה אותו אדם אחר חי. א"כ שחזקת החי לטפל בחבירו ולקברו ולשון בהי לשון נאה ומתוקן הוא ועל דרך סגי נהור: תיפתר שמצאו קמלון. מרוצץ וממועך וכדאמר שם לקמן שהכי אומר גל נפל עליו והרגו ולא הכיר בו אדם מעולם אין לך עושה קבר התהום למיהבא ליה לספק טומאה וצריך ריצוי ציץ אלא למת בלבד ולא אמרו כן בשאר ספק טומאה: הא נבלה לא. לאו נבלה ממש מתפרשת דמה ענין משכב ומושב דלקמיה גבי נבלה אלא לשון ניאול וכנוהם הוא ועל זב קאי וכך הוא דרך הש"ס הזה להשתמש בשמות הכנויים וקאמר דק"ו הוא לומר כן גם בזב דמה אם המת שאינו עושה משכב ומושב כדתנן בפ"ה דזבים עושה הוא קבר התהום ומיטמא מספק טומאת נוילה והוא הזב שעושה משכב ומושב אינו דין שתעשה בו ספק טומאה כקבר התהום: לאיזה דבר נאמר וכו'. כלומר דמשני לאיזה דבר נאמר כן לאו לענין החומרא שמשוינן ליה מיהת לספק טומאה אלא איפכא הוא ולקולא נאמר דבטומאת המת מרצה הציץ עליו ואין צריך לפסח שני ולהוציא להמטמא משכב ומושב מזה שאין אומרים דין טומאת התהום בזיבה וכגון הזב בשביעי שלו דספק הוא שמא ירא היום ויסתור כל שבעה וספק לא יראה אין שוחטין וזורקין עליו בפסח ונדחה הוא לפסח שני: תמן תנינן. בריש פ"ב דזבחים: כל הזבחי' שקיבל דמן וכו'. דמקבלה והילך צריך כהונה ובכשר אבל אלו הפסולין מחללין העבודה: דרומייא. זקני דרום אמרין דהא דקחשיב בהאי מתני' דטמא מחלל עבודה בטמא טומאת זיבה או טומאת צרעת אנן קיימינן ומשום דלא אשכחן בטומאה דכה"ג שהותרה מכללה בציבור אבל בטמא טומאת מת נהי דלכתחלה לא יעבוד אם עבד אינו מחלל העבודה מאחר שטומאת מת הותר מכלל טומאה לרבים גבי פסח וה"ה שהותר מכלל טומאה בכל קרבנות צבור הלא משום דשאר קרבנות צבור דוחין הטומאה בטומאת מת מפסח היא דילפינן כדאמרינן לעיל ריש פ"ו להכי נקט בפסח: מתיב רשב"ל לדרומיי. הא האי מתני' בקרבן יחיד מיירי והיאך גמריתו דכהן טמא מת מרצה בדיעבד מהאי דהותרה מכללה בקרבנות צבור אדרבה נילף מק"ו שאינו מרצה בקרבן יחיד דמה אם הבעלים שיפיתה כוחן בשאר כל הטמאות שבשנה שמשלה הוא קרבנותיו אם הוא טמא שרץ או טומאת זיבה בשביעי שלו דדמי לטמא שרץ שיכול לאכול בקדשים לערב וכן כל כיוצא בזה: הורעת כחן. של בעלים בטמא מת בפסח שהיחיד שנטמא טמא מת אינו יכול לשלח קרבנו אלא נדחה לפסח שני: עובד. כהן העובד שהורעת כחו בשאר כל הטומאות של כל השנה דהא מודיתו דכהן הטמא בשאר הטומאות כגון זיבה וצרעת וטמא שרץ שמחלל הוא העבודה אינו דין שהורעת כחו בטמא מת בפסח כלומר אף בפסח וה"ה בכל קרבנות יחיד בדין הוא שהורע כחו של הכהן בטומאת מת שהרי הורעת כחו מצל בעלים בשאר כל הטומאות: ועוד בלאו האי ק"ו קשיא על זקני דרום ממתני' דידן ששנה רבי וכו'. והרי בהדיא שאינו מרצה על טומאת הגוף: אין תימר וכו'. וכי תימא דמתני' בנטמא טומאת זיבה וצרעת אנן קיימין
לית

עין משפט נר מצוה

לח
ז מיי' פי"ז מטומאת מת הלכה ו ופכ"ד הלכה ג

לט
ב מיי' פי"ז מנזירות הל' יג

א פי' ק"ע כאן ובפ"מ בנזיר ועי' ירושלמי עירובין ובק"ע שם ול"ע:

צפי' ש"ס שבת ק' א':

מסורת הש"ס

עירובין נט ע"א

פסחי פא ע"ב

שם פ ע"ב זבחים טו ע"ב

שם כב פ"ב

שנויי נוסחאות (שו"ו) חופהו בד"ו חיפהו. (שו"ב) קמצוץ בד"ו קמציץ. (שוכ"נ) אמרו בד"ו אמרי.

טוב ירושלים

דרומאי אמרין בטמא שו"ז כו'. לכאורה י"ל דס"ל טומאה הותרה ולפיכך אינו מחלל מכיון דלפעמים הותר לגמרי:

תורה אור

לית יכיל דתנינן מטמא טומאת התהום הציץ מרצה. מה עבדין לה דרומאיי פתרין לה בבעלים. והא תנינן נזיר פתרין לה בעובדין. על דעתיה דרשב"ל לא שנייא היא בעלים היא עובדין. א"ר ירמיה הרי זה ק"ו שיש עליו תשובה דאינון יכלין מימר ליה לא אם אמרת בבעלים שהורעתה כוחן בזקן ובחולה תאמר בעובד שייפיתה כוחו בזקן ובחולה. וכל ק"ו שיש עליו תשובה בטל קל והמר. אמר רבי חנניה הרי זה ק"ו שיש עליו תשובה דאינון יכלין מימר ליה לא אם אמרת בבעלים שמילת זכריו ועבדיו מעכבין אותו תאמר בעובד שאין מילת זכריו ועבדיו מעכבין אותו. וכל ק"ו שיש עליו תשובה בטל ק"ו. רבי יצחק בר נופחא בעיא קומי רבי מנא אילו יחיד בפסח למד מן הציבור בפסח עובד בשאר ימות השנה למד מן הציבור בפסח. ר' אמי בעי ההן טמא מה את עבד לי בטמא טומאת זיבה וטומאת צרעת. והתנינן מחוסרי כפרה אם משטבל הוא מחלל לא כל שכן עד שלא טבל. ההן טבול יום מה את עביד ליה בטבול יום מן המת. איתא חמי טמא מת אינו מחלל לא כל שכן טבול יום מן המת. אלא טבול יום מן השרץ. איתא חמי טבול יום מן המת אינו מחלל לא כל שכן טבול יום מן השרץ. אמר רבי שמואל רב יודן מגעי זבין. רבנן דקיסרין פתרין כולה בזב טבול יום שראה אחת טמא כ"נ שראה שתים מחוסר כיפורים שראה שלש. על דעתין דרומאיי מגע זב כזב. נישמעינה מן הדא *דאמר רבי אליעזר בשם ר' הושעיה °ונשא אהרן את עון הקדשים עון הקריבים לא עון המקריבין מהו עון הקריבין דם זב לא מגע זב. ודכוותה עון המקריבין מגע זב. הדא אמרה היה הציבור מגעי זבין ומגעי זבות אינן עושין בטומאה:

הלכה ח מתני' א *נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכ' נטמא מיעוטו והנותר שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן הציקנים שורפין אותו לפני הבירה בשביל לידהנות מעצי המערכה:

גמ'

עין משפט נר מצוה

ם

א מיי' פ"ד מק"פ הל' ג

מסורת הש"ס

נזי' פ"ז הל' ס

שמות כח

[illegible]

פני משה

לית אתה יכול לפרש כן דהא תנינן נטמא טומאת התהום הציץ מרצה ואין לך טומאה קבר התהום אלא למת בלבד כדאמרינן לעיל אלמא דבטומאת מת הוא דאיירינן במתני': מה עבדין לה דרומאי. להמתני' פתרין לה בבעלים להא דקתני נטמא טומאת הגוף אין הציץ מרצה אבל בכהן העובד הציץ מרצה בטומאת מת: והא תנינן נזיר פתרין לה בעובדין כלומר והא דתנינן נזיר במתני' לא צריכו לאוקמי בבעלים דוקא אלא אף בכהנים העובדים ומשום שבנזיר א"א לומר שהותרה טומאת מת מכללה ואף כהן שנטמא טומאת הגוף אין הציץ מרצה: על דעתיה דרשב"ל. דמקשה לדרומאי מהמתני' משום דס"ל לא שנייא היא בעלים היא עובדין ועל תרוויהו תנינן נטמא טומאת הגוף אין הציץ מרצה: הרי זה ק"ו שיש עליו תשובה וכו'. וכדאמרינן לעיל דזקן וחולה בבעלים אין שוחטין עליו את הפסח וכהן זקן וחולה כשר הוא לעבודה. ואם כן הק"ו דרשב"ל בטל הוא דאית ליה פירכא שכן מצינו שהעובד יפה כחו משל בעלים: אמר ר' חנינא הרי זה ק"ו וכו'. כלומר ומצד אחר גם כן מיפריך הוא שכן יפה כחו של העובד בפסח שאין מילת זכריו ועבדיו של הבעלים מעכבין אותו מלעבוד תאמר בבעלים שמעכבין אותו מלעשות פסחו כדכתיב גבי זכרים המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו וגבי עבדים ומלתה אותו אז יאכל בו: ר' יצחק בר נופחא. הקשה לפני ר' מנא על הא' דזקני דרום דמעיקרא דדינא ליתא כלל דהאיך ילף לכהן בקרבנות היחיד בשאר ימות השנה שמרצה בטומאת מת מהא דהכשר בצבור בפסח שהרי הבעלים גופייהו לא ילפינן יחיד בפסח מן הצבור בפסח והלא יחיד וכו' היה למד מן הצבור ספיר הוה ילפינן נמי עובד וכו' מן הצבור בפסח אבל השתא איך ניליף עובד ביחיד מן הצבור בפסח: ר' אמי בעי. קושיא אחריתא על הא דזקני דרום מהא' מתני' דזבחים גופה דהא לדידהו ההן טמא דקתני במה את מפרש ליה בטמא טומאת זיבה וצרעת שהן מחוסרי כפרה. וא"כ קשיא והתנינן במתני' מחוסרי כפרה שמחללין עבודה ואם מטבל ואינו אלא מחוסר כפרה בלבד הוא מחלל לכ"ש עד שלא טבל ולמה צריכה ליה למיתני לטמא: ההן טבול יום מה את עביד ליה. ועוד קשיא דההן טבול יום דקתני במתני' מה את מפרש ליה על כרחך בטבול יום מן המת דמזיבה וצרעת תיפוק ליה דמחוסר כפרה הוא ולזקני דרום קשיא: איתא חמי. בא וראה טמא מת גופיה אינו מחלל עבודה ולכ"ש לטבול יום מן המת שלא יחלל והאיך תני במתני' לטבול יום שמחלל: אלא בטבול יום מן השרץ. וכ"ת דמפרשי דבטבול יום מן השרץ מיירי א"כ קשיא איתא חמי טבול יום מן המת דהתיר ועל כרחך דלזקני דרום אינו מחלל כדאמרן ולכ"ש שטבול יום מן השרץ בדין הוא שלא יחלל: אמר ר' שמואל בר יודן. דמטביל יום לא קשיא לזקני דרום דיכולין לפרש בטבול יום דמגעי זבין שהנוגע בזב מטמא טומאת ערב וזה אינו מחוסר כפרה ושפיר מצי לאוקמי בכהאי גוונא: רבנן דקסרין פתרין. אליבא דזקני דרום דמצי לפרושי דכולה בזב מיירי טבול יום שראה אחת ואינו אלא כבעל קרי: טמא שראה שתים כנ"ל ואין צריך קרבן ומחוסר כפורים בשראה ג' ראיות מיירי דהוי זב גמור וצריך קרבן: על דעתן דדרומאי. איכא למיבעי אם מגע זב כדין זב גופיה לענין קרבן פסח דכמו דלצבור זבין אין מביאין בטומאה מגעי זבין נמי אין מביאין ולדרומאי דעבדין מגע זב כזב לענין חלול עבודה כדמפרש ר' שמואל אליבייהו אם ה"ה לענין פסח כן: נשמעינה. לזה מן הדא וכו' דאמר לעיל דדריש עון טומאת הקריבין הציץ מרצה ולא עון המקריבין ומהו עון טומאת הקריבין דם זב בתמיה וכי הדם זב הוא לא מגע זב קאמר שאם נטמא הדם במגע הזב הציץ מרצה אף טומאת המקריבין שאין הציץ מרצה נמי דכוותה שאם נטמא במגע זב הוי כזב וא"כ הדא אמרה שאם היה הצבור מגעי זבין ומגעי זבות אין עושין הפסח בטומאה אלא נדחין לפסח שני כמו אם היו בעצמן זבין:

הלכה ח מתני' נטמא שלם או רבו שורפין אותו לפני הבירה. כל המקדש כולו קרוי בירה שנאמר אל הבירה אשר הכינותי ואית דאמרי מקום היה בהר הבית ושמו בירה וכדקאמר טעמו בגמ' ששורפין אותו שם כדי לפרסמו ולביישו ויזהרו שלא יביאו עוד לידי טומאה ודוקא אם לא נזהר עד שנטמא רובו: מעצי המערכה. לפי שלב ב"ד מתנה עליהן שיכול ליהנות משל הקדש הואיל והזקיקוהו לשרפו לפני הבית ולביישו: נטמא מיעוטו. לא הזקיקוהו לביישו וכן הנותר של פסח טהור ושורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן: מעצי עצמן. הציקנים הן הצרי עין ומקמצין את שלהן שורפין את המיעוט והנותר מפסח טהור לפני הבירה ובשביל ליהנות מעצי המערכה וקמ"ל דאין חוששין לכך מכיון שהן עצמן רוצין להתבייש ובשביל ליהנות בדבר מיעוט:

גמ'

קרבן העדה

לית יכיל. אי אפשר לומר כן דהא תני סיפא נטמא טומאת התהום הציץ מרצה וכבר הסיקנא לעיל דלא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד לאפוקי טומאת זיבה: מה עבדין לה דרומאי. והא קשיא לדידהו מתני': פתרין לה. מפרשין למתניתין כשנטמאו הבעלים טומאת הגוף הוא דאין הציץ מרצה: ופריך והא תנינן נזיר. ואי בשנטמאו הבעלים הא לא שייך לומר ביה אין הציץ מרצה דאם נטמא אין זה קרבנו וצריך להביא קרבן טומאה: פתרין לה בעובדין. בנזיר אפילו כהן העובד שנטמא במת אינו מרצה כיון דגם הבעלים שנטמאו במת אין זה קרבנם ה"ה בעובד נמי פסול אבל בשאר קרבנות שהבעלים משלחין קרבנותיהן בטומאה אף בעובד כשר וכן בפסח הואיל והותר לעשות פסח ליחיד כשבא בטומאה הותר לכהן העובד שאם היה טמא מת שהפסח כשר: ע"ד דרשב"ל. דפריך ממתני' משום דסבר שאין חילוק בין כהן העובד לבעלים וכי היכא דבעלים שנטמאו אין עושין פסח ה"ה כהן העובד וכיון דפסול בפסח כ"ש בשאר קרבנות: הרי זה קל וחומר. דר' שמעון בן לקיש ק"ו שיש עליו תשובה שהן יכולין להשיב לו שהכהן עדיף מבעלים: שמילת זכריו ועבדיו מעכבין אותו. מלעשות פסחו: בעיא קומי ר' מנא. הקשה לפני ר' מנא אזקני דרום: ה"ג אלו יחיד בפסח אינו למד מן הציבור בפסח: וה"פ השתא יחיד טמא מת בפסח נדחה לשני ואינו נלמד מציבור בפסח ואיך נלמוד כהן העובד בקרבן יחיד בשאר ימות השנה מן הציבור בפסח: ההן טמא. האי טמא דמתני' במאי מוקמת ליה בטמא טומאת זיבה וצרעת: והתנינן. במתני' מחוסרי כפרה פסול ולמה לי טמא השתא משטבל הוא מחלל כשהוא טמא לא כל שכן: ההן טבול יום. כלומר ותו האי טבול יום דמתני' במאי מוקמת ליה אי בטבול יום מן המת השתא טמא מת אינו מחלל טבול יום דידיה לא כל שכן ובטבול יום דזבין ליכא לאוקמי שהוא כל שכן ממחוסרי כפרה דמחלל: מגע זבין. לעולם בטבול יום דזב ודקשיא דהוא כ"ש ממחוסרי כפרה שאני טבול יום דאיירי שנגע בזב ואף הוא טמא טומאת ערב ומחלל: פתרין כולה. מפרשין לכולה מתני' בזב וטבול יום איירי בזב שראה ראיה אחת שאינו טמא אלא יום אחד כבעל קרי: הכי גרסינן טמא שראה שתים זב. שראה שתי ראיות שטמא טומאת שבעה ואינו מביא קרבן: שראה שלש. ראיות שמביא קרבן: ופריך על דעתין דרומאי מגע זב כזב מנא להו: ומשני נשמעינה מן הדא. תא שמע מהא דרבי הושעיא: מהו עון הקריבין דם. הוא מה שקרב על גבי המזבח: זב. וכי דם טומאת זיבה שייך בו אלא מגע זב שנגע בו זב אם כן הוא הדין עון המקריבין שהם הכהנים אפי' מגע זב אינו מרצה הציץ: הדא אמרה. זאת אומרת: הי' הציבור מגעי זבין וכו'. אין עושין בטומאה דהא אמרנו שמגעי זב כזב:

הלכה ח מתני' לפני הבירה. כל המקדש כולו קרוי בירה ובגמ' מפרש טעמא: ניטמא מיעוטו. וכן נותר של פסח טהור: הציקנין. הצרנין כלומר שהן צרי עין שורפין אותו מיעוט שנטמא והנותר מפסח טהור לפני הבירה:

גמ'

שנויי נוסחאות (סוי"ד) בעיא בד"ו בעא.(סוי"ו) לי בד"ו ליה. (סוכ"ס) רב בד"ו בר.(סוכ"ח) דרומאיי בד"ו דדרומאיי.(סוכ"ס) אליעזר בד"ו אלעזר.

טוב ירושלים

מה לבעלים שמילת זכריו ועבדיו מעכבין אותו תאמר בעובד כו'. פשוט דפריך לפי ההלכה כר"י במכילתא פ' בא דמו"ע מעכבין ולא כר"א דס"ל דלא יעכב בו קאי אעבד אבל ק"ל דמנ"ל דאין מו"ע מעכבין בכהן שעובד וכי היכי דקיי"ל בב"ב עפ"ח לעיל פ"ה ה"ד דאף בשתיקה וריקה אסור עפ"ח ה"נ נדרוש הכא אז יקרב לעשותו קאי על כל עשייתו ואף הכהן המו"ע מעכבין אותו. ואולי שם עיקר הילפותא מדכ' בכהן קרא ולא ילין לבקר כו' הכי דקיימי בלא

הורה אור

גמ' ר' חמא בר עוקבה בשם ר' יוסי בן חנינה כדי לפרסמו להודיע שקילקל בו. *אמר הריני שורפו לפני הבירה מעצי עצמו אין שומעין לו. לא צורכה דלא אמר הריני שורפו על גגי מעצי עצמי כל שכן אין שומעין לו רבי ירמיה בשם רבי הילא להודיע לבוא אחריו שהוא צוייקן. תדע לך בכל אתר לא צווח ליה צוייקן וכא את צווח ליה צוייקן. *קל הקילו באכסניי. *אמר ר' יוחנן מגדל היה עומד בהר הבית והיה קרוי בירה רבי שמעון בן לקיש אמר כל הר הבית קרוי בירה °ולעשות הכל ולבנות הבירה אשר הכינותי:

הלכה ט מתני' *הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד נטמאו הבעלים או שמתו תעובר צורתו *ויצא לבית השריפה ר"י בן ברוקה אומר אף ישרף מיד שאין לו אוכלין: **גמ'** *תני רבי חייה פסול פגול גוף הוא ונשרף מיד. נטמאו בעלים או שמתו פסול מכשיר טעון צורה. א"ר יוסה מתניתא אמרה כן פסח שיצא או שנטמא פסול גוף הוא ונשרף מיד נטמאו הבעלים או שמתו פסול מכשיר הוא וטעון צורה. רבי חמא בר עוקבה בשם ר' יוסה בר חנינה *רבי נחמיה ר' יוחנן ברוקה שניהם אמרו דבר אחד דתני א"ר נחמיה וכי מפני אנינה נשרף והא לא נשרף אלא מפני הטומאה *שאילו מפני אנינה נשרף היה לשלשתן לישרף. דבר אחר והלא פנחס היה עמהן. דבר אחר והלא מותר לאוכלו מבערב. על דעתיה דרבי נחמיה ישרוף וימנה. סבר רבי נחמיה שלשתן נשרפו. היה לו לפנחס לוכל *ואדיין לא נתמנה כהן גדול. והיה לו לאהרן לוכל מבערב. סבר רבי נחמיה אנינה לילה תורה.

אמר

גמ' כדי לפרסמו. כלומר לכך שורפין אותו לפני הבירה לביישו ברבים להודיע לכל שקילקל בו: לא צורכה וכו'. הא ודאי פשיטא דאין מניחין אותו לשרוף לפני הבירה מעצי עצמו שלא לבייש את מי שאין לו מפני החשד שיקח המותר לביתו ויאמרו מעצי מקדש לקח לא צריכה אלא אפי' אמר הריני שורפו בביתי מעצי עצמי שאין שומעין לו דא"כ ליכא ביוש: להודיע לבא אחריו שהוא ציוקן. לכך אין שורפין לפני הבירה אלא מעצי המערכה להודיע לכל שזהו השורף המיעו' לפני הביר' הוא קמצן שאלו היו שורפין גם מעצי עצמן לפני הבירה לא היו יודעין שהוא ציוקן אלא יאמרו בעצי עצמו שרפו: תדע לך. שהוא כן שבכל מקום לא קרי ליה צר עין והכא את קורא ליה צר עין כדתני במתני' הציקנין אלא דוקא לציקנין הזירו דלב ב"ד מתנה עליהם דחששו שמא מתוך ליקנותן יהיו נמנעים לשרוף אבל לשאר כל אדם לא חששו: קל הקילו באכסנאי. בא לתרץ הא דתנן בפרק ואלו עוברין מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש שחוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה דמשמע אף המיעוט שנפסל מעצי המערכה שורפין לכך קאמר דהקילו באכסנאי שאין לו עצים ששורפו מעצי המערכה: ולבנות הבירה אשר הכינותי אשר זימנתי לה מקום גורן ארונה לבנותה בו ודוד קאמר ליה להאי קרא בדברי הימים:

הלכה ט מתני' הפסח. שיצא חוץ לחומה: ישרף מיד. בי"ד ואין צריך לשהותו עד הבקר של ט"ז שתעובר צורתו דהייני שיבא לידי נותר ומיהו בי"ט לא מצי שריף ליה דאין שורפין קדשים בי"ט: נטמאו הבעלים או שמתו תעובר צורתו. טעמא מפרש בגמ': אף זה ישרף מיד. ריב"ב לא פליג את"ק אלא כשנטמאו הבעלים או מתו קודם זריקת הדם דלא איחזי בשר לאכילה וה"ל כפסולו בגופו: **גמ'** פסול פגול. ה"ל פסול בגופו הלכך ישרף מיד: פסול מכשיר הוא. שאין הפסול בקרבן אלא דבר אחר גורם לו לפסול ה"ל פסול מכשיר וטעון עבור צורה: מתניתא אמרה כן אף הכן כמי תנינא: ה"ג דתני מפני אנינות שרפוהו לכך נאמר כהלכה דברי ר' נחמיה ר' יהודה ור"ש אומרים וכי מפני אנינות וכו'. וה"פ מפני אנינות שרפיהו לחטאת אהרן שהיו אוננין ואסורין לאכול בקדשים דכתיב לא אכלתי באוני ממנו ואתו קדשים בק"ו ממעשר לכך נאמר ותקראנה אותי כאלה שאני אונן ואיך הייתי אוכל בקדשים: והא לא נשרפה אלא מפני טומאה. שנגעה באונס בשעיר ר"ח שקרבה ביום שהוקם המשכן בר"ח ניסן שהיה שמיני למילואים: היה לשלשתן. לשלשה שעירים שקרבו בו ביום שעיר ר"ח ושעיר נחשון ושעיר מילואים לשרוף: והלא פנחס היה עמהן. שהי' כהן ולא הי' אונן: והלא מותר לאוכלו מבערב. דסברי אנינות לילה דרבנן א"נ סברי דאנינות אותו לילה ודאי הותרה להם: ה"ג על דעתיה דרבי נחמיה ישרוף לשלשתן. וימנה דוקא אגב שיטפא דסוגיא דלקמן כתבוהו כאן: ומשני סבר ר"נ. דבאמת שלשתן נשרפו: ופריך היה לו לפנחס לאכול. כלומר שפיר קא"ל ר"י: ה"ג ועדיין לא נתמנה כהן. וה"פ לא נהכהן פנחס עד שהרג לזמרי: והיה לו לאהרן וכו'. והא דהקשו היה לו לאהרן לאכול בערב ל"ק לרבי נחמיה דסובר ר"נ אנינות לילה דאורייתא ולמחר לא היה יכול לאכול דה"ל נותר דחטאת אינו נאכל אלא ליום ולילה שמעינן דס"ל כל שאין לו אוכלין כפסולו בגופו הוא וישרף מיד שהרי מיד שרף אהרן השעירים כדכתיב ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שורף:

כדפריבית במתני': אמר הריני שורפו וכו'. כלומר הא פשיטא לן שאם רוצה לשרוף לפני הבירה מעלי עצמן אין שומעין לו כדי שלא לבייש את מי שאין לו עלים: לא צריכה דלא אמר וכו'. כלומר לא צריכה בהא דמספקא לן אלא אם אמר הריני שורפו על גגי מעלי עצמי מהו דאפשר דרשאי הוא מכיון שאינו רוצה ליהנות משל הקדש ואין כאן משום שלא לבייש את מי שאין לו הוהיל ואינו נראה לכל: כל שכן אין שומעין לו. ופשיט לה דבזה מכל שכן שאין שומעין לו לשרוף על גגו דכדי לביישו על שלא נזהר מלטמאו הזקיקוהו לשרפו לפני הבירה: ר' ירמיה בשם ר' הילא. טעמא שמניה ן להציקנין ליהנית מעלי הקדש כדי להודיע לבא אחריו שהוא ציוקן וכלומר שהכל יראו ויאמרו כמה ציקן הוא זה בשביל דבר קל ומתבייש בעצמו וכדי שלא יעשו כמוהו: תדע לך. שהוא כן דבכל אתר לא צווח ליה ציוקן וכלומר דבעלמא לא שמעינן שהתנא קורא אותו ציוקן וכהאי דתנינן לעיל סוף פ"ג גבי מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קודש שאם לא עבר ציפים חוזר ושורפו לפני הבירה מעלי המערכה ואינו מכנה שם בשם ציקן והכא קורא אותו ציקן אלא דטעמא דהכא הואיל ולא נזהר מטומאה ומנותר ואפי' כן הקהילו בו שלא לביישו מכיון שאינו אלא מיעוט והוא בעצמו רוצה להתבייש בשביל ליהנות מעלי המערכה אומרים לו ליהנות כדי להודיע לכל ולא יעשו אחריו כיוצא בו: קל הוא שהקלו באכסנאי. כלומר דדחי לה דמהאי דסוף פ"ג אין ראייה שאכסנאי נקרא מכיון שהוזיק בדרך והקילו בו ליהנות לכתחלה מעלי המערכה: כל הר הבית קרוי בירה. כלומר אף המקדש שבהר הבית קרי בירה דכתיב ולבנות הבירה אשר הכנותי ועל המקדש קאי:

הלכה ט מתני' הפסח שיצא חוץ לחומת ירושלים או שנטמא בי"ד ישרף מיד ואין טעון עבור צורה שיפסל משום נותר וטעמא דזהו נקרא פסול הגוף כדקאמר בגמרא: מתו הבעלים או שנטמאו. אין זה פסול הגוף בהפסח אלא מחמת דבר אחר הוא ונקרא פסול מכשיר כמו שנטמא הדם כדקאמר לעיל סוף פ"ו: תעבר צורתו. ימתין עד שיבא לידי נותר וישרף בששה עשר לפי שאין שורפין קדשים בי"ט שבריפת קדשים עשה ו"ט ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה: אף זה ישרף מיד בבבלי קאמר דלא פליג ר' יוחנן בן ברוקה את"ק אלא כשנטמאו הבעלים או מתו קודם זריקת הדם דלא איתחזי בשר לאכילה והוה ליה כפס לו בגופו ואין הלכה כר' יוחנן ב"ב: **גמ'** תני ר' חייה פסול פיגול גוף הוא. כל שנפסל מחמת עלמו או שנתפגל זהו פסול הגוף וישרף מיד: נטמאו הבעלים וכו'. כדפרישי' במתני': ר' נחמיה. בברייתא דת"כ דלקמיה ור' יוחנן בן ברוקה דמתני' דקרי ליה בכהאי גונא פסול הגוף וישרף מיד אמרו דבר אחד: דתני. בת"כ פ' שמיני גבי הא דכתיב ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה והנה שורף וגו' ופליגי שם מפני מה נשרף דר' נחמי' ס"ל מפני אנינות נשרפה שבאותו יום מתו נדב ואביהוא והיו אהרן ובניו אוננים ואסורין באכילת קדשים וכדמופרש התם לפי בשלשה שעירים היו שם שעיר נחשון ושעיר של יום כדכתי' ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ושעיר של ר"ח ואותו של ר"ח הוא שנשרף כדדרשינן מדברי משה שאמר ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה וגו' וא"כ זה שנשרף מיד והרי אין פסולו אלא בבעלים שאינן יכולין לאכול והיינו כר' יוחנן ב"ב דמתני' דקרי ליה פסול הגוף וישרף מיד: אמר ר' נחמיה. והו פ"ם בהעתקה והתם גרים אמרו לו לר"נ וכו', ר' יהודה ור"ש דפליגי עליה אמרו לו וכי מפני אנינות נשרף והא לא נשרף אלא מפני הטומאה שאירעה באונס לשעיר של ר"ח שאילו מפני אנינות נשרף היה להן לשלשתן לישרף והרי לא נשרף אלא של ר"ח כדדייקי מדכתי' ואת שעיר החטאת וגו' והנה שורף אלמא אחד הוא שנשרף: דבר אחר והלא פנחס היה עמהן ולא היה אונן והיה לו לפנחס לאכלו: דבר אחר והלא מותר. לאונן לאכול קדשים בערב והיה להם להמתין עד הערב ולא לשרפו ותשובת אהרן למשה שאמר לו ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום וגו' לא הספיק לפי דבריך שמפני אנינות נשרף: על דעתיה דר' נחמיה ישרוף וימנה. כלומר דמפרש וא"כ קשיא לרבי נחמיה דהא שפיר קאמרי ליה מפני מה לא נשרף אלא זה של ר"ח וישרוף אף השנים אחרים וימנה אותן הכתיב ומשני סבר ר' נחמיה דבאמת שלשתן נשרפו ולא דייק ליה הא דכתיב והנה שורף לשון יחיד אלא דמפרש ליה לקרא הכי ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה שעיר זה שעיר נחשון החטאת זו חטאת שמיני דרש זה שעיר ר"ח והנה שרף הכל: היה לו לפנחס לאכול. שהקשו לו זה ל"ק משום דעדיין לא נתמנה כה"ג וכ"ג לאו דוקא אלא שלא נתכהן פנחס מפני שנולד קודם שנכהנו אהרן ובניו לכהונה עד שהרגו לזמרי דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא וגו' דמשמע מאותה שעה הוא שנבחר והא דנקט כ"ג משום שלבסוף היה כ"ג: והיה לו וכו'. והא דהקשו לר"נ עוד שהיה לו לאהרן ובניו לאכול לערב נמי ל"ק דקסבר ר"נ אנינות לילה מה"ת היא ואסור לאכיל אף לערב:

אמר

ע משפט נר מצוה

כא
א מיי' פי"ט מפסולי"ן הל' ..
ב
ב מיי' שם הלכה ב וט"ז מק"פ פ"ט

מסורת הש"ס

אבות פב פ"ו
בס
בתים קד פ"כ
דה"א כט
פסחים פב פ"א
כנ"ם בבלי איתא וישרף בששה עשר
פי' תוספתא פ"ו
ע' פי' פ"כ
זבחים קא ע"א
בס פ"כ

תניין

שנויי נוסחאות (סו"ן) ולבוא כד"ו לבא, (סיס"ו) אף ישרף כד"ו אף זה ישרף (סוכ"נ) ר' יוחנן ברוקה כד"ו ור' יוחנן בן ברוקה

טוב ירושלים

אר"י מגדל היה עומד. ק"ק מ"ם לא הקדים דבריו לעיל ספ"ג: לו י"ל דכיון בלא ילין וכבבלי פ"ג ב' ות"ס בק"ע שהגיה הכי בתלמודין.
ד"א והלא פנחס היה עמהן. וכ"ס בזבחים ק"א ב' ופלא על כנ"ן אתי דילפינן או מ"ו עי' בבלי יבמות ע"א א' א"כ דומיא דאכילה דוקא דבבעלים
חז"ח כקע"ג שהאריך בזה והקשה הקו' עלמו ולא זכר כלל מכאן ומשם ולא בכהן השובד:

א"ר ירמיה *אוף ר"י הגלילי דכוותהון תנינן *תמן חטאת שקיבל דמה בשני כוסות [א] יצא אחד מהן לחוץ הפנימי כשר. נכנס אחד מהן לפנים ר"י הגלילי מכשיר בחיצון וחכמים [ב] פוסלין. אמר ר"י הגלילי ומה אם במקום שמחשבה פוסלת בחוץ לא עשה בה המשואר כיוצא מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים אינו דין שלא נעשה המשואר כנכנס. נכנס לכפר אע"פ שלא כפר פסול דברי ר"א ר' שמעון אומר עד שיכפר ר' יודה אומר אם הכנים ושגג [ג] כשר. כל הדמים פסולין שנתנו ע"ג המזבח לא הורצה הציץ אלא טמא [ד] שהציץ מרצה על טמא [ה] ואינו מרצה על היוצא. א"ר לעזר תדע לך שהוא פסול מכשיר כר"י הגלילי שהרי חבירו מבחוץ והוא כשר. תדע לך שהוא פסול גוף כרבנן שהרי הוא במחיצתו והוא פסול. רבנן דרשין מפני שלא נכנס מקצת דמה לפנים °אכול תאכלו אתה. הא אם נכנס מקצת דמה לפנים יפה עשיתם ששרפתם ר"י הגלילי דרש מפני שלא נכנס כל דמה לפנים אכל תאכלו אתה הא אם נכנס כל דמה לפנים יפה עשיתם ששרפתם. מה טעמא דרבנן °וכל חטאת אשר יובא מדמה אפילו מקצת דמה מה טעמא דר"י הגלילי °הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה. כהדא *דתני ר"י הגלילי אומר אין כל העניין הזה מדבר אלא בפרים הנשרפין ובשעירים הנשרפים ליתן עליהן לא תעשה על אכילתן וללמד שפסוליהן נשרפין בבית הבירה. אמרו לו מניין לחטאת שאם נכנס מדמה לפנים תהא פסולה לא מן הדין קרייא הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה הא אינו אומר מדמה אלא כל דמה. תשובה לר' עקיבה שהיה אומר מדמה לא כל דמה:

הלכה

פני משה

אמר ר' ירמיה וכו'. אדלעיל קאי דקאמר ר' יוסה בר' הינה ר' נחמיה ור' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד וקאמר ר' ירמיה אוף ר' יוסי הגלילי דלקמן ס"ל נמי דכוותהון אלא איידי דאיירי בהא דר"נ מייתי לה לפלוגתא דתנאי ומה שהשיבו לו והדר למילתא דמתני': דתנינן תמן. בסוף פ"ח דזבחים חטאת שקיבל דמה בשני כיסות ויצא אחד מהן לחוץ לעזרה הפנימי כשר ונותן ממנו מתנותיו והקרבן עולה לו: נכנס אחד מהן לפנים. להיכל וכתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף: ר' יוסי הגלילי מכשיר בחיצון. דדריש מדמה כל דמה דוקא כדמפרש טעמייהו לקמן ומייתי הכא לכולא דמתני' והדר מסיק למילתא דר' יוסי הגלילי דאתיא נמי כר' יוחנן בן ברוקא: וחכמים פוסלין. דדרשי מדמה ואפי' מקלת דמה פסול מדלא כתיב את דמה: ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ. כלומר ומה אם בחוץ שהוא מקום שהמחשבה פוסלת שאם חישב בשחיטה על מנת לזרוק דמה בחוץ פסולה ולא עשה בה המשואר כיוצא שהרי אם היתה מקלת הדם לחוץ אין המשואר שבפנים נחשב כיוצא דהא אמרית הפנימי כשר: מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים. שאם חישב על מנת ליתן את הניתנים בחוץ בפנים כשר הוא כדתנן שם בסוף פ"ג אינו דין שלא נעשה המשואר כנכנס ויהיה החיצון כשר: נכנס לכפר אעפ"י שלא כיפר. בפנים פסול דברי ר"א. דדריש נאמר כאן לכפר ונאמר להלן וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר מה להלן בשלא כיפר אף כאן בשלא כיפר וסבירא ליה דנין בהמה מאדם: ר"ש אומר עד שיכפר. דסבירא ליה אין דנין בהמה מאדם אלא נאמר כאן לכפר ונאמר להלן ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר מה להלן בשכיפר אף כאן בשכיפר וס"ל דנין חוץ דכאן שהוא בחטאת החיצונה מבפנים שהוא פר ושעיר יוה"כ שמלותן בפנים: ר' יהודה אומר אם הכנים. הדם למבפנים שוגג כשר הא אם הכנים במזיד פסול ואעפ"י שלא כיפר: כל הדמים פסולין וכו' לא הורצה הציץ אלא על הטמא וכו'. דכתיב גבי ציץ ונשא אהרן את עון הקדשים וכתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו וגו' מה קדשים האמורים להלן בטומאה הכתוב מדבר אף עון הקדשים האמורים כאן בטומאה הכתוב מדבר: אמר ר' אלעזר תדע לך שהוא פסול מכשיר כר' יוסי הגלילי. כלומר נקיט האי מילתא בידך דהמפי' מפלוגתייהו דפליגי נמי בהא דלר' יוסי הגלילי פסיל הדם נקרא פסול מכשיר ולא פסול גוף שהרי חברו מבחוץ והוא כשר וכלומר שנכנס אחד מהן לפנים הרי הוא מכשיר בהחיצון ומפני שלא נפסל עד שיכנים כל הדם כדמפרש טעמיה אבתרה ולרבנן תדע לך דמשוי להו להאי מילתא כפסול הגוף שהרי זה החיצון הוא במחיצתו עדיין ואפ"ה הוא פסול מאחר שנכנס מקלת הדם לפנים: רבנן דרשי. השתא מפרש לטעם פלוגתייהו דרבנן ור' יוסי הגלילי והאיך מפרשי להני קראי דלעיל דרבנן דרשין להאי קרא דמשה הכי באמר להם מדוע לא אכלתם וגו' הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה אכל תאכלו אותה בקודש כאשר צויתי דה"ק הן לא הובא את דמה מפני שהן לא נכנס אף מקלת דמה לפנים לפיכך אכל תאכלו אותה הא אם נכנס מקלת דמה לפנים יפה עשיתם ששרפתם לפי שאף אם נכנס מקלת הדם פסול הוא ור' יוסי הגלילי דרש מפני שלא נכנס כל דמה וכו': מה טעמא דרבנן. בעיקר פלוגתייהו וכו' כדלעיל: מה טעם דר' יוסי הגלילי. דלא דריש מדמה ואפי' מקלת דמה משום דבקרא דמשה לא כתיב מדמה אלא הן לא הובא את דמה דמשמע כל דמה כדדריש ליה וגלי האי קרא אקרא דמכל חטאת דבעינן כל דמה: כהדא דתני וכו'. השתא מסיק לה למילתה דר' ירמיה דלעיל דאמר אוף ר' יוסי הגלילי דכוותהון דר' נחמיה ודר' יוחנן בן ברוקה דאפילו פסול מחמת דבר אחר הוי כפסול הגוף וישרף מיד והיינו אם בפסול הדם שנכנס לפנים עד שיכנים כל דמה דאלו מקלת הדם קאמר בהדיא לעיל דלר' יוסי הגלילי פסול מכשיר נקרא ולא פסול הגוף: רבי יוסי הגלילי אומר אין כל הענין הזה מדבר. קרא דוכל חטאת אשר יובא מדמה אינו מדבר אלא בפרים הנשרפין וכו' אמרו לו א"כ לדבריך מנין לחטאת החיצונה שאם נכנס מדמה לפנים שתהא פסולה והשיב להם לא מן הדין קרייה וכו' ודאי לא אלא מהכתוב הזה הן לא הובא את דמה והא אינו אומר וכו' וכטעמיה ודרשיה דלעיל שמעינן מיהת דאם היה שהכניסו כל דמה יפה עשו ששרפו וה"ז אינו אלא כפסול הדם ואפ"ה דינו לשריפ מיד וכר' נחמיה וכר' יוחנן בן ברוקה: תשובה לר' עקיבה שהיה אומר מדמה ולא כל דמה. ר"ע לא אשכחן לא בהאי מתני' דזבחים ולא בהתוספתא כהאי פלוגתא ושמא קים להו לרבנן דר' יוסי הגלילי ר"ע היא וקאמר דמכאן תשובה לסברי' דר"ע שהרי כל הני תנאי כוותיה דר' יוסי הגלילי סבירא להו דכל דמה הוא דבעינן ואפשר דעל ר"ע דמתני' דלעיל מילה בזבחים קאי דקאמר התם שהיה ר"ע אומר כל הדמים שנכנסו לכפר בהיכל פסולין וכדדריש שם מחטאת וכל חטאת לרבות שאר הקדשים והשתא אימא דוכל חטאת ללמד הוא בא דעד שיבא כל הדם של החטאת ומנין לו לרבות שאר הקדשים אלא דס"ל דהואיל דכתיב מדמה משמע אפילו מקלת דמה א"כ ע"כ וכל דכתיב לרבות שאר הקדשים ומכאן תשובה לר"ע וכדאמרן:

קרבן העדה

תנינן תמן. בזבחים פ"ח: יצא אחד מהן וכו'. ברישא תנן חטאת שקיבל דמה בשני כוסות ויצא אחד מהן לחוץ לעזרה: הפנימי כשר. נותן ממנו מתנותיו והקרבן עולה לו: נכנס אחד מהם לפנים. להיכל: מכשיר בחיצון. להת ממנו מתנותיו והקרבן כשר: ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ. כלומ' ומה בחוץ שהוא מקום שהמחשבה פוסלת בו אם חישב בשחיטה ע"מ לזרוק דמה בחוץ פסול: לא עשה. אלנו המוציא מקלת הדם בחוץ: המשואר. בפנים: כיוצא. כדאמרת הפנימי כשר: מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים. כלומר היכל שהוא מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים שאם שחט ע"מ ליתן את הניתנין בחוץ בפנים כשר כדאמרי' פרק כל הפסולין אינו דין וכו': עד שיכפר. בהיכל: ה"ג אם הכנים שוגג כשר: ואינו מרצה על היוצא. דוגמא אהרן את עון הקדשים בטמא מוקמינן ואע"ג דפסולין שעלו לא ירדו ארצויי מיהו לא מרצי: תדע לך. כלו' דע לך שדם היוצא אינו אלא פסול מכשיר לר"י הגלילי הלכך מכשיר בחיצון דאלו הוה כפסולו בגוף הקרבן ה"ל לפסול גם זה שבעזרה: שהרי הוא במחילתו. זה שבעזרה לא יצא מעולם ממחילתו אפ"ה נפסל ביציאת חבירו ש"מ דס"ל דפסול יוצא כפסולו בגופו הוא: רבנן דרשין. כלומר טעמייהו דרבנן דדרשו לקרא הכי הן לא הובא אפילו מקלת הדם לפנים הלכך אכל תאכלו אותה ומיני' שמעינן דאם נכנס מקלת דמו בפנים שנשרף: ר"י הגלילי דרש. הן לא הובא כל הדם לפנים הלכך אכל תאכלו אותה: מדמה. אפי' מקלת דמה משמע: הן לא הובא את דמה וגו'. משמע כל דמה והא דכתיב אשר יובא מדמה דמשמע מקלת דמה מוקי לה ר"י הגלילי להא דתני: אין כל הענין הזה. של פרשה זו וכל חטאת אשר יובא מדמה בקדש באש תשרף איירי בחטאת חיצונית אלא בחטאת פנימית דהיינו פר העלם דבר ופר כהן משיח שהן פרים שבשרן נשרף חוץ לג' מחנות ואם אירע בהן פסול נשרפו בעזרה כדכתיב בסיפא דקרא בקדש באש תשרף שתהא שריפתה בקדש וליתן לא תעשה על אכילתו כדכהי' לא תאכל דבמקומן לא נאמר לאו על אכילתן וכתבו כאן: א"ל לדברך מניין לחטאת חיצונית שהובא כל דמה לפנים שהיא פסולה: ומשני לא מן הדין קרייא. לאו מהאי קרא אלא מדכתיב הן לא הובא וגומר הא אם הובא דמה כדין עשו ששרפוהו: תשובה לר"ע. הא דתניא בברייתא אחריתי חטאת אין לי אלא חטאת קדשי קדשים מנין ת"ל כל חטאת קדשים קלים מניין ת"ל וכל חטאת דברי ר"ע ר"י הגלילי אומר חטאת זה חטאת יחיד חטאת ציבור מניין תלמוד לומר וכל חטאת שמעי' שמוכל חטאת יליף רבי יוסי הגלילי והכא אמרינן דמהן לא הובא את דמה יליף רבי יוסי הגלילי שאר חטאת הלכך קאמר דהא דקאמר מוכל חטאת ילפינן חטאת אינה אלא תשובה לדברי ר"ע אבל ליה לא ס"ל אלא דמהן לא הובא וגו' יליף ר"י הגלילי שאר חטאת וכיון דשמעינן מהאי קרא דאם אירע פסול בדם נשרף מיד ש"מ דכל שאין לו אוכלין ישרף מיד אע"ג דאין הפסול בגופו ממש:

הלכה

עין משפט נר מצוה

מג
א מיי' פ"ב מפסה"ק הל' טו

כד
ב מיי' שם

מה
ג מיי' שם הלכה טז

מו
ד מיי' שם ופ"א הלכה לד ופ"ד מביאת מקדש הל' ז

מז
ה מיי' פ"ח מפסה"ק הל' לג

מסורת הש"ס

פסחים פג פ"ח
זבחים פב פ"ט

תורה אור

ויקרא י
ויקרא ו
שם

שינויי נוסחאות (פו"א) תנינן כנ"ו דתנינן. (פו"י) ושגג כנ"ו שוגג. (פוי"א) אלא טמא כנ"ו אלא על טמא

מסורת הש״ס

א תוספתא פ״ו ... זבחים פג ע״א · ב פ״ט כד ע״ב · בס פג ע״א · בס פד ע״ב

עין משפט נר מצוה

מח א מיי׳ פ״ט מהלכות ק״פ הל׳ ט · מט ב מיי׳ פ״י מק״פ הל׳ ג · נ ג מיי׳ שם הלכה ו · נא ד מיי׳ שם הלכה ו

הלכה י מתני׳ א *העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר ואם חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בשבעה עשר שאינן דוחין לא את השבת ולא את יום טוב: **גמ׳** *עצם שאין עליו בשר ר׳ יוחנן אמר אסור לשוברו ר״ש בן לקיש אמר ב מותר לשוברו. מתיב ר׳ יוחנן לר׳ שמעון בן לקיש והא תנינן העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר ויקוץ מפני המוח שבקולית ויחלוץ את הבשר מן העצם ויהנה מן העצם. סברין מימר אין חולצין את הפסול אמר ר״א ואפילו תימר חולצין פתר לה כר׳ יעקב *דר׳ יעקב אמר ג הבא בכושר משעה ראשונה ונטמא אסור בשבירת העצם. ר׳ אימי בשם ר׳ לעזר מה טעם אמרו העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר שהשורף יש בו משום שובר. שמואל אמר ד *נמנין על מוח שבראש ואין נמנין על מוח שבקולית נימנין על מוח שבראש שהוא יכול להוציאו דרך האוזן ואין נמנין על מוח שבקולית שאין יכול להוציאו אלא דרך שבורה. ר׳ יוחנן אמר נימנין על מוח שבקולית ר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יוחנן אין נמנין על מוח שבקולית ואם נמנה נמנה. על דעתיה דר׳ יוחנן וישרף וימנה מפני אבדן קדשים. על דעתיה דשמואל ישרף וימנה

סבר

קרבן העדה

הלכה י מתני׳ העצמות. שאינו יכול לשברן מפני שנאסרה שבירת עצם ונותר בהם מוח וטעונין שריפה: והגידין. האסורין באכילה מדרבנן ומן התורה הוה נותר: והנותר. בשר פסח שנתעלו באכילתן וניתותר: בששה עשר. שהוא חולו של מועד ואף ע״פ שנפסל בבקר ראשון אין רשאי לשרפו בי״ט כדמפר׳ בגמ׳: **גמ׳** עצם שאין עליו בשר. כגון שגרר כל הבשר ממנו: ויקוץ. ולמה למשרפינהו: ומשני מפני מוח שבקוליות שנעשה נותר שא״א להוציאו ומתחילתו לשריפה עומדים שא״א לשברם: ה״ג ויחלוץ את המוח מן העצם וכו׳. וה״פ וישבור העצם לאחר שניהותר ונפסל ויוציא המוח ויהנה מן העצם ולמה הכן דאף העצמות נשרפין: סברין מימר. אין שוברין אפי׳ עצם הפסול וקסבר בו בכשר ואפי׳ בפסול: הבא בכושר משעה הראשונה ונטמא. וה״ה נותר שהיה כשר מתחלתו אסור בשבירת עצם לעולם ובו דכתיב בשבירת עצם לא אתי למעוטי אלא שהיה פסול מעיקרא: ה״ג מ״ט אמרו העצמות ישרפו בט״ז. וה״פ דקשיא ליה יניח על העצם גחלים בי״ד ויוליא המוח שבו וקאמר שאף השורף כשובר הלכך אסור לעשות כן בי״ד: נימנין על מוח שבראש. אפילו לא נמנה אלא על מוח שבראש יצא: דרך האוזן. בקיסם: נמנין על מוח שבקוליות. דע״י שריפה יכול להוציאו וקסבר דשורף אינו כשובר: ופריך על דעתיה דרבי יוחנן דאמר ואם נמנה נמנה. א״כ סובר דשורף אינו כשובר לכתחלה אמאי לא: ומשני מפני אבדן קדשים. דאיכא למיחש שמפסיד המוח על ידי שריפה ומאבד הקדשים בידים ומוטב שיפסול מאליו: הכי גרסינן על דעתיה דשמואל ישרוף ויהנה. לאחר שנעשה נותר קאמר שישרף ויהנה מן העצם: ומשני

סבר

פני משה

הלכה י מתני׳ העצמות. שיש בהן מוח ואי אפשר לאכלו שצריך לשברן ושבירת עצם נאסרה ויחל עליהן איסור נותר וטעונין שריפה: והגידין. לא נצרכה אלא לשמנו דגיד הנשה דמן התורה מותר אלא שישראל קדושים הם ונוהגין בו איסור א״כ גיד החיצון שהוא סמוך להבשר לגד הירך הרואה את האויר דמן התורה אינו אסור אלא גיד הפנימי הסמוך לעצם ומכיון דהגי מותרין מן התורה חל עלייהו איסור נותר ובכלל נותר לא קחשיב ליה משום דהאי על כרחו מתחלתו עומד לכך שמדרבנן הוא אסור וטעון שריפה ולהכי תנא ליה באנפי נפשיה להשמועינן דאסור לאכלו: והנותר. מבשר הפסח שנתעללו באכילתו וניתותר: ישרפו בששה עשר. שהוא חולו של מועד שא״א לשורפו בט״ו לפי שאין שורפין קדשים בי״ט כדפרישית במתני׳ דלעיל: חל ט״ז להיות בשבת וכו׳. לפי שבזמן שהיו מקדשין על פי ראייה היה אפשר להיות חל ששה עשר בשבת:

גמ׳ עצם שאין עליו בשר. מבחוץ במקום אחד: ר׳ יוחנן אמר אסור לשברו. אפי׳ שלא במקום בשר מפני כזית בשר שיש עליו במקום אחר: רשב״ל אמר מותר לשוברו. שלא במקו׳ בשר לפי שלא הזהירה התורה בשבירת העצם אלא א״כ יש עליו כזית בשר במקום שבירה או שיש בו כזית מוח מבפנים: והא תנינן העצמות והגידין והנותר ישרפו בט״ז. ועל כרחך בעצם שאין עליו בשר מיירי דאי יש עליו בשר תיפוק ליה משום נותר בבשר ואי אמרת מותר לשוברו א״כ קשיא ויקוץ וכלומר היה לו לשוברו בשעת האכילה והאיך היא באה לידי נותר שיהא טעון שריפה ומשני מפני המוח שבקולית כלו׳ דבעצם הקולית מיירי שאין עליו בשר מבחוץ ויש בו מוח מבפנים ועל כרחו בא לידי נותר שאסור לשוברו מפני המוח שבו: ויחלוץ וכו׳. אי בעצם הקולית א״כ אכתי קשיא אמאי טעון העצם שריפה ויחלוץ את הבשר שמבפני׳ והיא המוח יהלילנו מן העצם וישליכנו ויהנה מן העצם: סברין מימר אין חולצין את הפסול. כלומר שהרי אי אפשר שיחלוץ את המוח מתוכו אלא ע״י שבירת העצם וזה אסור ואפילו עכשיו שניתותר ונפסל אפ״ה יש בו משום שבירת עצם דאנן סברין מימר דבו דאמר רחמנא בכשר ואפי׳ בפסול ואפי׳ אחר כמה ימים אסרה התורה בו שבירת עצם: אמר ר׳ אלעזר לא צריך לאוקמי אליבא דר״ל. דב״ל כהאי סברין מימר דאפי׳ הפסול מעיקרו יש בו משום שבירת עצם אלא פתר לה ר״ל כר׳ יעקב דהתוספתא בפ״ו דאמר הבא בכושר משעה ראשונה שהיתה לו שעת הכושר מתחלה ונטמא אחר כך אסור בשבירת העצם ודתנן לקמן השובר בטמא אינו לוקה היינו בשלא היה לו שעת הכושר וא״כ הכא שהיה לו שעת הכושר אלא שנתותר יש בו משום שבירת העצם: ר׳ אימי בשם ר׳ אלעזר מה טעם אמרו וכו׳. כלומר משום דקשיא ליה על הא דקתני העצמות דין נותר יש להן שעל כרחו באין לידי נותר שאי אפשר להכ״ל המוח שבהן לפי שאינו אלא ע״י שבירת העצם והרי אפשר לאכלו בשעת אכילה ע״י שריפה שמניח גומרתא על העצם במקום המוח ונשרף העצם ומוציא המוח וכדתנינן בתוספתא שם השורף את העצמות והמחתך בגידין ובקרניים ובטלפים אינו עובר בל״ת הלא לאו ש״מ דתנא דמתני׳ לא ס״ל כהאי תנא דההוספתא וקסבר שהשורף בעצמות יש בו משום שובר ועובר בלא תעשה והלכך על כרחך שבאין לידי נותר מפני המוח שבהן וישרפו בט״ז: שמואל אמר נמנין. לאחד שיהיה מן החבורה על מוח שבראש שאפי׳ אינו מגיע לו אלא כזית מן המוח שבראש נמנין עליו וכדמפרש טעמא לפי שהוא יכול לגוררו ולהוציאו דרך נקב האוזן וא״צ שבירת העצם אבל אין נמנין על מוח שבקולית שאינו יכול להוציאו אלא דרך שבירת העצם: ר׳ יוחנן דידיה אמר נמנין לכתחלה על מוח שבקולית. דס״ל כהנא דההוכפתא דלעיל שהשורף אין בו משום שובר ור׳ יעקב בר אחא קאמר בשם ר׳ יוחנן דהכי שמיע ליה מיניה אין נמנין לכתחלה על מוח שבקולית ואם נמנה נמנה ויוצא בו ידי הוכתו: על דעתיה דר׳ יוחנן וישרוף וימנה. על הא דר׳ יעקב בר אחא בשם ר׳ יוחנן הוא דפריך דהא על כרחך דסבירא ליה שהשורף אין בו משום שובר מדקאמ׳ ואם נמנה נמנה ואוכל המוח ע״י שישרף העצם ומוציאו להמוח וא״כ אמאי קאמר דלכתחלה אין נימנין וישרוף העצם וימנה על המוח ואפי׳ לכתחלה ומשני מפני אבדן קדשים שלכתחלה חוששין דילמא בהדי דמנח גומרתא על העצם תשרוף גם ממקלת המוח שבתוכו וה״ז כמפסיד קדשים בידים ולפיכך אסור לכתחלה ואם נמנה נמנה: על דעתיה דשמואל ישרוף וימנה. הך פירכא אינה אלא כדרך בעיא אליבא דשמואל וה״פ דלשמואל דלא מחלק בין לכתחלה לבין דיעבד דאין נמנין על מוח שבקולית סתמא קאמר ואי מטעמא דחשש׳ מפני הפסד קדשים לא הוה אסר אלא לכתחלה וכהאי דר׳ יוחנן אלא ודאי דטעמיה לאו משום הפסד בעלמא הוא דמדיוקא הוא דקאמר אין נימנין והשתא על כרחך דשמואל לא ס״ל כהאי תנא דתוספתא דשורף אין בו משום שובר אלא דס״ל שורף יש בו משום שובר ומי נימא דס״ל כהאי דר׳ אלעזר דלעיל דדייק לה הכי מהמתני׳ דקאמר מה טעם אמרו וכו׳ וכדפרישנא:

סבר

רידב״ז

העצמות והגידין והנותר כו׳ עצם שאין עליו בשר ר״י אומר אסור לשוברו ורשב״ל אמר מותר לשוברו מתיב ר״י לרשב״ל והא תנינן העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר ויקוץ ומשני מפני המוח פי׳ דאף הבשר שבפנים נמי בשר הוא אבל בעצם שאין בו מוח מותר אם אין עליו בשר בהון וקפריך ויחלוץ הבשר מן העצם ויהנה מן העצם סברין מימר אין חולצין את הפסול פי׳ אין להחליץ הבשר מן העצם ואפילו בפסיל יש בו משום ש״ע והוא כמו הוקימתא דש״ס דילן דף פ״ג ע״א וקסבר בו בכשר ואפילו בפסיל פי׳ רש״י ז״ל וקסבר האי תנא בו דכתיב גבי שבירה לאו למעוטי פסול אתא אלא אורחיה דקרא הוא וכשר ואף פסול במשמע עכ״ל ז״ל עיי״ש אר״א ואפילו תימר חולצין פתר לה כר׳ יעקב דר׳ יעקב אמר הבא בכושר משעה ראשונה וכו׳ אסור בשבירת העצם. נמצא מהך סוגיא לפי שיטת הירושלמי אין כאן אלא פלוגתא חדא בענין שבירת עצם. דלחד הירצא סבר האי תנא דלעולם אסור בשבירת העצם אפילו בפסול ולחד תירצא כר׳ יעקב הוא דדווקא בהיתה לו שעת הכושר אסור אבל בלא היתה לו שעת הכושר מותר ולשיטת הירושלמי הא דקתני במתני׳ לקמן השובר בטמא אינו סופג את הארבעים הנא שיטת ר׳ יעקב כמו דמוקי לקמן בפי׳ בירושלמי הך מתניתא בשיטת ר׳ יעקב דווקא דמיירי אם היתה לו שעת הכושר אבל למאן דפליג על ר׳ יעקב ס״ל אף בלא היתה שעת הכושר נמי יש בו משום שבירת עצם ובו דכתיב גבי שבירה לאו למיעוטי פסול אתא וכזה יתבאר מה דאמר בסמוך:

ר״א בשם ר״א מה טעם אמרו העצמות והגידין כו׳ שהשורף יש בו משום שובר פי׳ דמלשון המשנה מוכח דעצמות ע״כ לעולם ישרפו בט״ז דאי איפשר לאכלן והא דלא יוציא המוח ע״י גומרתא [כדאיתא בש״ס דילן] הוא משום דס״ל השורף כשובר וא״כ יש בו איסור דשבירת עצם. ואין להקשות דא״כ האיך שרף להו בט״ז דהא אסור בשבירת העצם אפילו בפסול לשיטת הירושלמי ז״א דס״ל כר׳ יעקב דבלא היתה לו שעת הכושר אין בו איסור דש״ע וכיון דשורף כשובר א״כ ע״כ לא אימנו על מוח שבקולית ולא היתה לו שעת הכושר. ופליג ר״א בשם ר״א על האוקימתא דלעיל דמוקי דשורף אינו כשובר והא דאינו שובר להעצמות לחלוץ להמוח משום דהיתה לו שעת הכושר ואסור בשבירת עצם וע״כ שירף גם העצמות דשורף אינו כשובר ז״א אלא דשורף הוא כשובר והא דאינו הילך העצמות בשבירה ויהנה מן העצם הוא משום דשימוש נותר מילתא הוא והא דמיתר לשורפו בט״ז דהא שורף כשובר ז״א דהוא הנותנת הואיל ושירף כשובר א״כ ממילא לא אימנו על מוח שבקולית א״כ לא היתה לה שעת הכושר ע״כ מותר לשירפו בט״ז והיינו דמסיק שמואל אמר נמנין על מוח שבראש ואין נמנין על מוח שבקולית שאין יכול להוציא אלא דרך שבירה וכו׳ וקפריך ע״ד דשמואל ימנה וישרף וזהו קושיא דידן דישרוף וימנה ואי דשורף כשובר א״כ אף בט״ז יהא אסור ומדמותר בט״ז א״כ יהא מותר גם בי״ד והיינו דמאי סבר שמואל כר׳ יעקב דאמר הבא בכושר משעה ראשונה ונטמא אסור בשבירת העצם א״כ היא הנותנת כל עיקר דמותר לשורפו בט״ז הוא משום דאסור בשריפה

שנויי נוסחאות (שוי״א) ר״א נד״ו רבי לעזר. (שו״כ) שבורה נד״ו שבירה.

טוב ירושלים

ב״ט העצמות והגידין ונותר ישרפו בט״ז כו׳. כ״ל סוגת הגמ׳ דל״ל לשרוף הלא יוכלו לשרוף העצמות ביו״ט ולהכול המוח שבתוכו ולקיים בזה מצות אכילת פסח ובודאי מותר ביו״ט להשוברים מתוך וכ״ש דהכא איכא צורך אכילת הפסח אף לדבר אכלו כזית מ״מ מקיים מצוה ובודאי לא גרע מאכילת או״נ דהותר ביו״ט הבערה וה״נ י״ל דכל שריפת עצמות הותר לצורך המוח שבתוכו ביו״ט. ולז״א דא״א דיו״ט משום דשורף ה״ל כשובר. וממילא י״ל דש״ל כמ״ד בבבלי פ״ד ב׳ דאף מבעוד יום אסור לשבור ומכאן נראה לי ליישב הקדוק המפרשים בבבלי פ״ג ב׳ דפריך על הבייתא דפ״ד אה״ס כו׳ דמ״ט ולא על הבייתא. ולהאמור י״ל דזה ידע הגמ׳ דה״ל נ״ת בשריפת נותר רק י״ל עשה דוחה נ״ת וא״כ בריפא י״ל דמה״ט אסיר לשרוף משום דשובר נמי משום ל״ת עצם דהייך אף בפסול וה״ל תרי לאווין אבל מדסיפא דתני טעמא משום יו״ט א״כ מ׳ דס״ל דשריפה לאו כשבורה ק״ל שפיר: להלן מקשה גברא אגברא) ולפ״ז דברי הברייתא המובאה בבבלי דף כ״ד ע״ב דמותר לשרוף בעצמות ע״כ אתיא כר׳ יעקב דלדידי׳ מוכרח דשריפה א״ב משום שבירה דאל״ב לא משכחת לן והנותר באש ישרף דסתמא דמילתא משמע דקאי גם על העצמות. ובזה מיושב קושית תוס׳ בשם רשב״א פ״ה א׳ ד״ה כשם״א דאמאי אינטריך קרא דא״ע דואכלו את הבשר דל״ת דשבירה ת״ל דאפשר לקיים שניהם בשריפה. ולפ״ז י״ל דמוני רבנן דרי״ע דלדידהו שפיר י״ל דלא משכ״ל בשריפה די״ב משום שובר ובזה א״ש קושית ס׳ א״ח לת״ק דאיסי בן יהודה בבבלי נ״ה א׳ מנ״ל דאסור לשבור עצם שיש בו מוח די״ל דס״ל כר׳ יעקב ומוכח ממילא כן מדאפשר לקיים שניהם בשריפה. ובזה י״ל קוה״ע בבבלי דף ו׳ ב׳ דמדייק שואלין ודורשין ל׳ יום קודם הפסח מדמשה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני דשא צריך להזהיר כי היכי דלא ישברו עצם שיש בו מוח כ״ב. דל״פ א״ש לפמ״ש בהי׳ לבבלי פ״ד א׳ דלרבנן ילפי מדכ׳ בו בפסח ראשון ובו בפסח שני ע״כ לשה״ל שעת הכושר ושל״ה וגם בלה״ה הא דקאי על פסח בט״א ישרפו בט״ע משום שבשורפו י״ב משום שובר. עש״ק (ומה שהקשה שם

בפסח

סבר שמואל כר' יעקב דר' יעקב אמר הבא בבושר משעה ראשונה ונטמא אסור בשבירת העצם. *מה חמית מימר °ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו אחר שני בקרי' אחר בוקרו של ארבעה עשר ואחר בוקרו של חמשה עשר. וכתיב °והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף מהו להצית את האור במדורת חמץ מאן דיליף מן הנותר אסור מאן דלא יליף מן הנותר מותר. אמר רבי בון בר חייה ירדו לה כשיטת רבי ישמעאל כמה דרבי ישמעאל אמר תמן תינוק שעבר זמנו נימול בין ביום ובין בלילה והבא עיבר זמנו נשרף בין ביום ובין בלילה:

הלכה יא מתני' *כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי

הרך וראשי כנפים והסחוסין השובר את העצם בפסח טהור הרי זה לוקה ארבעים אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה את הארבעי':

גמ' *גידים הרכים ר' יוחנן אמר נמנין עליהן ר"ש בן לקיש אמר אין נמנין עליהן. רבי יעקב בר' אחא בשם ר' זעירה מחלפה שיטתיה דרבי יוחנן מחלפה שיטתיה דר"ש בן לקיש. דאיתפלגון דתנינן *תמן אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם ועור חזיר של יישוב ר' יוסה אומר אף עור של חזיר הבר. עור הטרת גמל הרכה עור הראש של עגל הרך עור בית הפרסות עור בית הבושת ועור השליל ועור שתחת האליה ועור האנקה והכח והלטאה והחומט. ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה וכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבידה טהורין חוץ מעור האדם. ר' יוחנן בן נורי אומר שמנה שרצים יש להן עורות *א"ר יוחנן לא

פני משה

סבר שמואל כרבי יעקב וכו'. כלומר אין דסבר שמואל כר' יעקב דלעיל דאם היה לו שעת הכושר אפי' נפסל אח"כ יש בו משום שבירת עצם והלכך טעמא דמתני' דקאמר ישרפו בששה עשר משום דאין להם תקנה אחרת לפי שאסור להוציא המוח על ידי שבירה וליהנות מהעצם אפי' עכשיו שנפסלו מחמת נותר ובשעת אכילה אסור על ידי שריפת העצם דשורף הוי כשובר וכולה מלתא דשמואל כר' אלעזר דלעיל אתיא דהכי מוקי ליה לטעמא דהתנא דמתני' ופליגא על מתנא דהתוספתא: מה חמית מימר. על המתני' קאי דקתני חל ט"ז להיות בשבת וכו' ומכין לך שאין שורפין בקדשים לא בי"ט ולא בשבת וניתי עשה ונדחי ל"ת וקאמר משום דכתיב ולא תותירו וכו' ומדכתיב תרי זימני בקר בא הכתוב לומר אחר שני בקרים וכו' וישרפו בט"ז והיינו טעמא דרישא כשחל ט"ז בחול: וכתיב והנותר וכו'. ואם חל ט"ז בשבת ישרפו בי"ז משום דילפינן והנותר והנותר מקרא דכתיב גבי שלמים שלפעמים אתה שורפו לנותר דפסח כנותר דשלמים ביום הג' וכגון שחל ט"ז בשבת: מהו להצית את האור במדורת חמץ. גרסינן להא לעיל פ' במה מדליקין בהלכה א' וכן להא דלעיל מה חמית מימר וכו' וכדפרישית שם דעיקר הבעיא במדורת חמץ שיש לו לשרוף בע"פ דבלאו הכי צריך לשורפו והלכך מיבעי ליה אם להצית אור במדורת המץ מבעוד יום מהו שיהא מותר שתהא מדורת המץ זו דולקת והולכת בי"ט ובשבת או לא: מאן דיליף. שריפת חמץ מן הנותר כר' יהודה בפ' כל שעה אסור כמו דשריפת קדשים אסור אע"פ בהצית האור מבעוד יום אם הולכת ודולקת בשבת וכדקאמר רב חסדא לעיל שם וה"ה בי"ט: ומאן דלא יליף מנותר מותר הוא במדורת חמץ. שהציתו מבעוד יום להיות דולקת בי"ט או בשבת ואף על גב דהמוצא חמץ בי"ט של פסח אסור לשורפו והכי תני בהדיא בתוספת' דשבת פ"ב שאני הכא דהא מיהת מצות ביעור חמץ בזמנו הוא דהתחיל ועביד: ירדו לה בשיטת ר' ישמעאל. אהכי דמתני' קאי שאם הן נשרפין שלא בזמנן כגון שחל ט"ז בשבת נשרפין הן נמי בלילה של י"ז כמה דר' ישמעאל אמר תמן וכו' בתוספתא דשבת פ"ו וגרים התם להא בשם ר"א ב"ר שמעון דס"ל דמילה שלא בזמנה ניהג בין ביום בין בלילה:

הלכה יא מתני' כל הנאכל בשור הגדול. שכבר הוקשה כל שעתיד להקשות בו: יאכל בגדי הרך. של פסח אבל מה שאינו נאכל בשור הגדול כלל אינו נאכל בפסח וכדמפרש לקמיה: וראשי כנפים והסחוסים. בבבלי רמי דהא מרישא משמע את שאינו נאכל בשור הגדול אינו נאכל בגדי הרך והדר קתני ראשי כנפי' והסחוסין והא הני לא מתאכלי בשור הגדול ומסיק דהכי קתני כל הנאכל בשור הגדול ע"י שליקה הרבה נאכל בגדי הרך בצלי ומה הן ראשי כנפים והסחוסים וראשי הכנפים הם ראשי הכתפים וכן אותן גידים הקשים שהם סביבות הפרקים באדם ובבהמה ובעוף ונקברים אותן הפרקים באותן הגידים נקראים ג"כ ראשי כנפים והסחוס שקורין טינדרוס בלע"ז כגון תנוך האוזן וסחוסי החזה וכיוצא בהן שאלו נאכלין בשור הגדול על ידי שליקה נאכלין הן בגדי הרך בצלי: השובר את העצם בפסח טהור. אחד ששוברו בלילי ט"ו או ששבר בו עצם מבעוד יום או ששבר אחר כמה ימים ה"ז לוקה ארבעים: אבל המותיר בטהור. כלומר אף בטהור אינו לוקה משום נותר ומשום דהוי ליה לאו הניתק לעשה דכתיב לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו: והשובר בטמא. כגון שבא בטומאה בתחלה וכן אם נתפגל או נפסל בתחלה שנשחט במחשבת חוץ לזמנו או שלא לשמו אינו לוקה משום שבירת העצם שנאמר ועצם לא תשברו בו בכשר הוא שמוזהר על שבירת העצם ולא בפסול אבל אם היה לו שעת הכושר בתחלה ואחר כך נפסל בטומאה או יציאה וכיוצא בהן יש בו משום שבירת עצם ולוקה:

גמ' גידים הרכים. עכשיו וסופן להקשות: ר' יוחנן אמר נימנין עליהן. בפסח דבתר השתא אזלינן וראויין הן לאכילה: אין נמנין עליהן. דבתר בסוף אזלינן וגרסינן להאי סוגיא לקמן בסנהדרין פ' בן סורר ומורה בהלכה ב': מחלפה שיטתיה דר' יוחנן וכו'. קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דלקמן וכן דר"ל אדר"ל: דאיתפלגון. בהא דתנינן תמן בפ' העור והרוטב אלו שעורותיהן כבשרן וכו' ופליגי לענין מאי הן כבשר דר' יוחנן אמר לא

קרבן העדה

סבר שמואל כרבי יעקב. ואסור לעולם בשבירה וכיון שאימשו נותר אסורין לעולם: מה חמית מימר. מה ראית לומר שישרפו בט"ז: לא תותירו וכו'. כלומר משום שנאמר לא תותירו וכו' שאין תלמוד לומר עד בוקר בתרא דהא כבר כתיב עד בוקר ברישא אלא ללמד שלא לשרפו עד אחר בקר שני דהיינו בקר ט"ז: וכתיב והנותר וכו'. כלומר מלינו כיוצא בזה שנשרף ביום שלישי בשלמים הנאכלין לשני ימים ולילה אחד: מהו להצית את האור במדורת חמץ. מערב יום טוב שתהא דולקת ביום טוב: מאן דיליף. שריפת חמץ מנותר פלוגתא דר"י ורבנן היא בפרק כל שעה: אסור. דכשם שאין שורפין קדשים ביום טוב כך אין שורפין חמץ:

הלכה יא מתני' כל הנאכל בשור הגדול. שכבר הוקשה כל מה שעתיד להקשות בו: יאכל בגדי הרך. ראוי לאכילה בפסח בן שמונה ימים אבל מה שאין נאכל בשור הגדול אין נימנין עליו בפסח אע"פ שעכשיו הוא רך הואיל וסופו להקשות: וראשי כנפים והסחוסין. וה"ק ומהו הנאכל בשור הגדול הסחוס שבראש כף הכתף ושאר סחוסים כגון תנוכי אזן וסחוסי חזה והצלעות הקטנות שבסוף השדרה הואיל ובשור הגדול נאכלים ע"י שליקה יאכלו בגדי הרך בצלי: אבל המותיר בטהור. אפי' בטהור: והשובר בטמא אינו לוקה. המותיר משום לא תותירו והשובר משום לא תשברו דכתיב בו בכשר ולא בפסול:

גמ' גידים הרכים. גידים שבצואר הגדי והטלה שהן רכים וכשמזקינין סופן להיות קשים לא גידי שדרה: נימנין עליהן. בפסח ונחשבין כבשר: דאיתפלגון. דפליגי: דתנינן תמן. בפ' העור והרוטב: אלו שעורותיהן. מטמאין כבשרן: ועור חזיר של ישוב. מפני שהוא רך והוכלין אותו: חטרת. גבנון שיש לו לגמל: גמל הרכה. כל זמן שלא טענה משאוי: עגל הרך. כל זמן שיונק: עור בית הפרסות. כשחותכין הרגלים והוא רך: בית הבושת. בית הרחם של נקבה: ועור שתחת האליה. עור הזנב מתחת נקום שאין שער שהוא רך: חומט. תחלת ברייתו בכעדשה מנוש בשולי התיק שלה: הלטאה כחולדה. עורה חלוק מבשרה: וכולן שעבדן. כל אלו שאמרו שהן מטמאין כבשר אם עיבדן נעשו עור ובטלו מתורת בשר וטהורין: או שהילך בהן. ששטחן לדרוס עליהן שהוא קלא עיבודן: יש להן עורות. ואין מטמאין כבשרן: אמר רבי יוחנן לא

רידב"ז

בשריפה כמו בשובר א"כ לא אימנו על מוח שבקולית ולא היתה לו שעת הכושר וע"כ מכיון דשורף כשובר ולא אימנו על הקולית ע"כ מותר בט"ז בשריפה ע"כ מוכיח מזה גופה מהא דמותר לשורפו בט"ז הגם דשורף כשובר ע"כ דלא היתה לו שעת הכושר דאין נמנין על מוח שבקולית. ואין ה"נ דהוי מצי שמואל למיסבר דאפילו היתה לו שעת הכושר נמי מותר בש"ע וע"כ אין נמנין על מוח שבקולית משום דשורף כשובר והא דמותר בט"ז משום דחוללין את הפסול. אבל משום דבירושלמי ליכא למ"ד היתה לו שעת הכושר דיהא מותר בש"ע דעל המתניתין דהי"א דאיתא שם אבל השובר בטמא אינו לוקה כו' גרסינן שם ר' אבון בשם ר"א מתניתא כשבא בטומאה מתחלה ראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא כבא בטהרה ולוקין על שבירתו כו' עיי"ש א"כ ליכא למ"ד כלל דהיתה לו שעת הכושר דיהא מותר בש"ע ודכו"ע בהיתה לו שעת הכושר דאסור בש"ע והא דלא קאמרינן סבר שמואל דבלא היתה לו שעת הכושר מותר בש"ע. וקאמרינן דסבר שמואל דבהיתה לו שעת הכושר יש בו משום ש"ע הוא משום דמקשינן ע"ד דשמואל ישרוף וימנה כמו דמותר שריפה בט"ז כן גם ישרף וימנה בי"ד ולא פריך ע"ד דשמואל האיך שורפו בט"ז ואי הוי פריך הכי אין ה"נ דהוי משני לה דסבר שמואל בלא היתה לו שעת הכושר אין בו משום ש"ע אבל מכיון דפריך ע"ד דשמואל ישרף וימנה כשם שמותר בט"ז כן יהא מותר בי"ד ע"ז משני דסבר שמואל דבהיתה לו שעת הכושר יש בו משום ש"ע וע"כ אדרבה מדמותר שריפה בט"ז ע"כ ליכא למימר דשורף בי"ד ג"כ ויהא מותר לשורפו ב' פעמים א' על המנה וב' על מצות שריפה ז"א דב' פעמים לא מצבח"ל דבאם היתה לו שעת הכושר יש בו משום שבירת עצם:

א"ר בון בר חייא ירדו לה בשיטת ר' ישמעאל כמה כו' זה שייך להסוגיא דשבת בירושלמי פ"ב והכא אגב גררא נסיב לה. כדרך הירושלמי:

ר"י

שנויי נוסחאות (בוי"ג) ובין בד"ו בין. (בופ"ו) והסחוסין בד"ו והחסחיסין.

טוב ירושלים

שנטמא וכנ"ה בפשוטו י"ל דקאי על פסח שלא היה לו שעת הכושר ומיתורא ידעינן להרווייהו. וא"כ אם לא אמר פסח שני או ה"א בו קאי על שלא היה לו שעת הכושר אבל אם היה לו שעת הכושר או י"ל דאסור כר' יעקב ולפ"ז י"ל דשריפה מותר בעצמות וא"כ בלא"ה ל"ד דאפשר לקיים שניהם. ורק תקשה לפ"ז לא נכתוב בו ול"מ ועצם. וי"ל ואכמ"ל בפלפול. [מהדור"א]:

שמואל א"ר נמנין על מוח שבראש. עי' בבלי שם בשם רבי. והק' בשי"ק לשמואל תקשה איך שורפין עצמות הא הי"ע שבירה. וי"ל דס"ל כמ"ד בבבלי פ"ד ע"ב דבשעה שאינו שעת אכילה א"ע אשבירה: **שהוא יכול** להוציאו דרך האזן. וברמ"י כתב שם דרך האף:

רי"א נמנין על מוח שבקולית כו' ע"ד דר"י ישרוף וימנה כו'. י"ל דמז"ש ס"ל דאם נמנה נמנה משום דקיי"ל א"פ לא מעכבא. וא"כ אם בדיעבד נמנה על זה אף דאסור אח"כ מדרבנן משום הפסל קדשים מ"מ יצא י"ח אף דאסור לאכול וא"ש סתירת דברי ר"י וא"כ הגמ' ע"ד דר"י כו':

מהו להצית האש במדורת חמץ מאן דיליף מן הנותר כו' אולי בנותר פשיטא ליה משום דבאמת מ' דאף לשרוף את הנותר ע"י גוי נמי אסור בקדשים מדכ' שישרפנו לבקר שני והלא היו יכולים לשורפו ע"י גוים שביו או עמהם ול"ש לומר דאין שליחות לגוים דהא בכה"ג ל"ב שליחות דמעותו הוא שיתבער מן העולם ואין נ"מ בין ע"י ישראל או ע"י גוי. אלא ודאי מוכח מזה דעיקר גזירת הכתוב שלא תשרף ותתבער הנותר מן העולם ביו"ט וה"נ בלילה דלא שייך שום סברא אחרת רק גזה"כ וא"כ אף להצית את האור במדורת קדשים אסור דמס בכך שנשרף מעצמו וה"נ בחמץ למאן דיליף מנותר. ורק י"ל דתני אם הוא מצוה לבערו מן העולם או מצוה על המותיר לשרוף נותר דאם הוא מצוה לשרוף י"ל דאינו יכול ע"י גוי לשרפנו והוא עליו מצוה ומ"מ שליחות לישראל מהני ולגוי לא מהני וכבכל המצות. ועי' לעיל פ"ג ה' א"ע מאליהם הם נשרפין. ומ"ש ר' בון בר"ח ירדו לה בשיטת ר' ישמעאל אולי הכונה דמלתנן כחמא ישרפו בט"ז ולא נזכר במתני' ביום ס"ל דאף בלילה יכול לשורפו וה"ט משום דכיון דצריך לשרפנו

לא שנו אלא לאיסור ול'טומאה אבל ללקות עור הוא ואין לוקין עליו משום נבלה. ר"ש בן לקיש אמר משנה שלימה שנה רבי בון לאיסור בין ללקות בין לטומאה. מחלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש תמן הוא עבד ליה בשר ובא לא עבד ליה בשר. אמר רבי יודה בר פזי שנייא היא תמן שהוא עור ועור סופו להקשו'. כל שכן מחלפה שיטתיה דר"ש בן לקיש מה אין תמן שסופו להקשות הוא עבד ליה בשר כאן שאין סופו להקשות לא כל שכן. א"ר אבין [ז]טעמא דר"ש בן לקיש ואכלו את הבשר לא גידים. רבנן דקיסרין א"ר חייה ר' איסי חד מיחלף וחד כהדין תניי. מאן דמחלף לית ליה בילין קישוי'. ובמה ישבור ר' יוסי ור' זעירא בשם ר' יוחנן עד כדי שתהא [ז]היד מחגרת. ר' יונה א"ר זעירא ור' בא תריהון בשם רבי יוחנן חד אמר כדי שתהא היד מחגרת וחורנה אמר אפילו *צפורן. מ"ד יד כל שכן צפורן מ"ד צפורן אבל יד לא. ר' יוחנן ור"ש בן לקיש תריהון אמרי *לעולם אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר וממקום בשר. ר' יעקב בר אחא אמר שמואל בר אבא בעי מעתה לעולם אינו חייב עד שיטול אבן וירסס עצם לחייב על כל עצם ועצם. הדא דתימר בהתרייה אחת אבל בשתי התריות שכן אפילו עצם אחד ושברו [א] וחזר ושברו חייב שתים. ר' ירמיה בעי לית הדא פליגא על ר' שמעון בן לקיש דר' שמעון ב"ל אמר עצם שאין עליו בשר מותר לשוברו לא אמר אלא שלא ילקה [ז]הא לאסור אסור: אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים. רבי אבון בשם ר"א מתניתא כשבא בטומאה משעה ראשונה [ג] *אבל אם בא בטהרה ונטמא כבא בטהרה ולוקין על שבירתו.

מתיב

קרבן העדה

לא שנו. שעורותיהן כבשרן אלא לאיסור שאסור לאכול העור: ולטומאה. דמטמאין כבשר דכתי' אלה הטמאים לכם לרבות שעורותיהן כבשרן: אבל ללקות. לענין מלקות אם אכל לעורן אין לוקין עליהן דהא סופן להקשות: משנה שלימה שנה רבי. כלומר רבי שנה סתם ולא חילק משמע דלכל מילי בשר הוא וקשיא מוחלפת השיטה דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: שנייא היא. תמן שאני התם שהוא עור ועור ודאי סופו להקשות משא"כ בגידים שאין סופן להקשות כל כך הוה ליה כבשר א"כ דסובר בגידין שאין סופן להקשות פליגי: ופריך כל שכן דמחלפא שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש דהשתא התם שסופו להקשות קאמרת דבשר הוא כל שכן כאן בגידין ולמה קאמר שאין נמנין עליהן: טעמא דרבי שמעון בן לקיש. גבי פסח דלא חשיב לגידין כבשר דכתיב מיעוטא ואכלו את הבשר ולא גידים אבל בעור של עגל הרך אזיל בתר השתא: חד מיחלף. הא דאמר רבי יוחנן התם בעגל לדרבי שמעון בן לקיש ורבי יהודה סובר שהוא כבשר: וחד. משני כהאי תנא דשאני הכא דכתיב ואכלו את הבשר ולא גידים: מאן דמיחלף. לא קשיא ליה הנך קושית דלעיל: וכמה ישבור. בעצם בפסח ויהא חייב: כדי שתהא היד מחגרת. כשמעביר ידו על העצם היד מתעכבת מלעבור מפני השבר: ה"ג מאן דאמר צפורן כ"ש יד מ"ד יד אבל צפורן לא: שיש עליו בשר. שיעור אכילה: וממקום בשר. שתהא השבירה במקום הבשר ולא במקום אחר שבעצם: בעי מעתה. שאם אין עליו בשר כשיעור אכילה אין בו משום שבירת עצם א"כ לעולם לא יהא חייב עד שיקח אבן וישברנו דמה שהוא משברו בשעת אכילה מסתמא אין עליו בשר כשיעור: וירסס. לשון שבירה כדכתיב ואת הבית הגדול רסיסים: עצם כתיב בקרא ועצם לא תשברו בו ולא כתיב ועצמות לחייב על כל עצם ועצם: הדא דתימר. לא אמרן שאינו חייב על עצם אחד אלא אחת דוקא בהתראה אחת: אבל בשתי התראות אפי' בעצם אחד אם שברו וחזר ושברו חייב על כל אחת ואחת: ה"ג ועצם לא תשברו אחד עצם שיש עליו בשר ואחד עצם שאין עליו בשר ר' ירמיה בעי וכו'. וה"פ ר"י פריך וכי אין זה פליג על ר' שמעון בן לקיש דאמר עצם שאין עליו בשר מותר לשוברו: ומשני לא אמר. רשב"ל אלא שאינו חייב מלקות אבל איסורא מיהו איכא: כשבא. הפסח בטומאה משעה ראשונה הוא דאין בו משום שבירת עצם אבל אם בא בטהרה ונטמא אחר כך הרי זה כאילו הוא עכשיו טהור ולוקה עליו: ה"ג

מתיב

פני משה

לא שנו אלא לאיסור אכילה כגון עור חזיר ועור הטיטרת גמל הרכה וכן לענין טומאת נבלה כאלו דקחשיב אוכל ללקות עור הוא ולא מיחשב כבשר מכיון שסופן להקשות: משנה שלימה שנה רבי. לנו ובין לאיסור ובין למלקות ובין לטומאה חשיבי כבשר ומשום דבתר השתא אזלינן וקשיא: מחלפא שיטתיה דרשב"ל. דתמן עבד ליה כבשר וס"ל דבתר השתא אזלינן והכא בגידין הרכין לא עבד ליה בשר. וברוניא דר' יוחנן אדר' יוחנן לא מהדר מידי משום שקבלה היתה בידם דהדר ביה ר' יוחנן לגבי דר"ל בגידין וס"ל אין נמנין עליהן אלא דר"ל אדר"ל קשיא: שנייא היא תמן שהוא עור ועור סופו להקשות. כלומר אינו עשוי להקשות אלא בסופו אבל עכשיו רך הוא ופריך א"כ כ"ש דמהלפא שיטתיה דר"ל וכו' דמה אם תמן דמיהת סופו להקשות ביותר ויותר מן הגידין ואפ"ה הוא עביד ליה בשר דאזיל בתר השתא כאן בגידין שאין סופן להקשות כל כך כמו הני דהתם לכ"ש דניזיל בתר השתא: אמר ר' אבין טעמא דר"ל. כאן דכתיב ואכלו את הבשר ולא גידין וגזירת הכתוב הוא ולא מטעמא דאין נחשבין כבשר: רבנן דקיסרין אמרי. דפליגי ר' חייה ור' איסי בהאי מימרא דר' יוחנן ור"ל דחד מיחלף דר' יוחנן לדר"ל ודר"ל לדר' יוחנן וחד תני כהדין תנייה דלעיל ומאן דמיחלף להו לית ליה באילין קשויא מרוניא דאהדדי דלדידיה לשיטתייהו הוא דאזלי: וכמה ישבור בעצם. הפסח ויהא עובר בלאו: עד כדי שתהא היד מהגרת. כלו' בשר אצבע היד תהא מחגרת בפגימת השבירה וכדמפרש לקמיה להאי דאידך דאמר אפי' צפירן מהגרת בו ומפרש ואזיל מ"ד יד כ"ש צפורן וכו' וכלומר דלא תימא לפרש דמ"ד יד לא בעי אלא שתהא כל כך שבשר האצבע נכנס בהשבירה ומ"ד אפי' צפורן היינו שאם היא כל כך שאפי' הצפרן עם הבשר מחגרת בו הוי שבירה וא"כ האי מ"ד מיקל הוא להכי קאמר דלא היא איפכא הוא דהויא דמ"ד יד כ"ש צפורן והיינו דאיהו מיקל שאם מרגיש בשר האצבע לפגימת השבירה מכ"ש שמרגיש הצפורן בה שלעולם נרגשת פגימה הקטנה בצפורן יותר מבבשר ולדידיה צריך שתהא הפגימה גדולה שבשר האצבע מהגרת בה ומכ"ש שהצפירן מחגרת בה ומ"ד צפירן אבל יד לא כלומר דלא שתהא גדולה כל כך שאף בשר האצבע מחגרת אלא אפי' צפורן בלבד מהגרת בה הוי פגימה והיינו דקאמר אפי' צפירן ואיהו הוא דמחמיר: וממקום בשר. ולאפוקי שלא במקום בשר ואפי' יש עליו בשר במקום אחר: שמואל בר אבא בעי. על דאמרי במקום בשר דווקא דמעתה לעולם אינו חייב עד שיטול אבן וירסס בתמיה וכלומר שהרי במקום בשר צריך שיטול אבן וירסס עד שישבור העצם תחתיו וכי ס"ד דדוקא בכהאי גוונא אבריה התורה הלא דלאו מילתא היא וכשיש עליו בשר חייב אפילו שברו שלא במקום בשר: עצם כתיב לא לחייב על כל עצם ועצם: הדא דתימר בהתרייה אחת. בשאם התרו בו בהתראה אחת לא השמיט העצמות חייב הוא על כל עצם ועצם בפ"ע אבל בשתי התראות משכח"ל שחייב שתים אפי' בעצם אחד שכן הוא אפי' בעצם אחד שהתרו בו ושברו וחזרו והתרו בו אל תשברו במקום אחר באותו עצם חייב שתים: לית הדא פליגא על ר' שמעון בן לקיש. הא דקתני לחייב על כל עצם ועצם וכי לא פליגא הדא על דר' שמעון בן לקיש דקאמר בריש הלכה דלעיל דעצם שאין עליו בשר במקום זה אף על פי שיש עליו בשר במקום אחר מותר לשברו והא מהכא משמע שאפי' בעצם כה"ג חייב דהא על כל עצם ועצם קאמר וכי היאך אפשר שלא יהא בו עצם שאין עליו בשר אלא במקום א' ואינו מחופה כולו בבשר ומשני דהא דקאמר ר"ל מותר לשברו לאו דוקא דלא אמר אלא שלא ילקה עליו הא לאסור אסור ואיהו דריש נמי מעצם דכתיב דלא לחייב מלקות על כל עצם ועצם קאמר אלא ללמד דאיסור מיהת איכא בכל עצם ואפי' אין עליו בשר במקום שבירה:

מתיב

רידב"ז

ר"י ורשב"ל תריהון אמרין לעולם אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר וממקום בשר אבל אין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר אין בו משום ל"ת והא אמר ר"י לעיל בה"י דעצם שאין עליו בשר אסור לשוברו לא אמר אלא דאיסור יש בו אבל אין חייב עליו מלקות אבל לענין חיוב שוין ר"י ורשב"ל דלעולם אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר וממקום בשר ע"ז פריך שמואל בר אבא מעתה צריך אבן לרסס כיון דצריך שיהא מחופה בבשר אי אפשר לשוברו רק ע"י שירסס באבן ע"ז פריך ר' ירמיה לית הדא מימרא דר"י ורשב"ל דהכא פליגי על רשב"ל דרשב"ל אמר עצם שאין עליו בשר מותר לשוברו והא הכא לא אמר אלא שלא ילקה הא לאסור אסור. דהא לא קאמרי ר"י ורשב"ל אלא לעולם אינו חייב עד שישבור עצם שיש עליו בשר אבל לאסיר אסור. ובאמת ס"ל לר"י כן בהלכה דלעיל דעצם שאין עליו בשר אסור לשוברו והכא ס"ל דאינו חייב מלקות עליו. וא"כ קשה ארשב"ל דס"ל הכא ג"כ כן דאינו חייב מלקות עליו אבל לאסור אסור ובהלכה דלעיל ס"ל דמותר לשיברו ונשאר בקושיא ודברי המפרשים ז"ל ופירוש הגליון ז"ל אינו מובן לי והא דהפסיק בינתים בעצם לחייב על כל עצם ועצם משום דאיתא בבבלי דף פ"ד ע"ב ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש עליו כזית בשר וא' עצם שאין עליו כזית בשר ונראה דיליף לה מן מה דכתיב ועצם ולא כתיב עצמות משמע לי' דהחיוב הוא על כל מין עצם בין שיש עליו בשר ובין שאין עליו בשר ע"כ הכא דס"ל דאין חיוב אלא בשיש עליו בשר ע"כ מביא האי דעצם דמשמע כל עצם ועצם הוא לחייב על כל עצם ועצם לאו מיוחד:

ר"א בשם ר"א מתניתא כשבא בטומאה משעה ראשונה אבל אם בא בטהרה ונטמא כבא בטהרה ולוקין על שבירתו. והוא שיטת ר' יעקב בהלכה דלעיל ולפיכך מוקי הירושלמי המתניתין כר' יעקב משום דלהת"ק דר' יעקב ס"ל להירושלמי דאפילו לא היתה לו שעת הכושר נמי אסור א"כ כמאן אתיא

מתניתין

שנויי נוסחאות (ס"ע) בון בד"ו בין. (סו"י) אבין בד"ו אבון. (סו"ד) כילין בד"ו באילין. (סו"א) ר"א בד"ו ר' אלעזר.

טוב ירושלים

לשרפו ביום ט"ו בבוקר ורק דאינו יכול משום שהוא יו"ט א"כ מקרי שלא בזמנו כששרפו בט"ו וע"כ מותר לשורפו אף בליל ט"ז וע"כ קתני סתמא ועי' תוס' יבמות ע"ג ב' ד"ה שלב"ו ל"מ כן. אולם יותר נראים דברי הש"ק שכתב דהוא שנ"ל וחסר כאן מכמו שהוא בספ"ב דשבת רק שינוי האמוראים מתנגד לזה קצת. ודע דהקי"ע לא העיר על טעות מצוה בכאן שאמר אחר שני בקרים אחר נוקרו של י"ד והשני בוקר של ט"ו וצ"ל של ט"ו ושל ט"ז כמש"ש וכמובן: טעמא דרשב"ל ואכלו את הבשר ולא גידין. ובנבילה נ"כ בשר ס"ל אף גידין ועור בכלל וא"כ בשור הנסקל דכתיב את בשרו לא מוכח כעין בשר ד"ל דממעט גידים וצ"ל דודאי לא קיל שור הנסקל משאר נבילה. ועי' לעיל רפ"ב ובבבלי כ"ב א' כשהותרה נבילה היא וגידיה כו'. ודע דלכאו' מדדמיכהו הגמ' נבילה למצות פסח מוכח להדיא דמצוה ואיסור שוין הם ונפשוט ספיקת המל"מ אם יוצאים של כ"א במצוה כי היכי דבאסורים פטור. ולע"ק ועי' מנחות כ"ד א' ב' דפליגי אמוראים רב ור"א ור"י ס"ל אין דחוי באסורים ורשב"ל ושמואל ס"ל יש דיחוי עש"ס ובחולין פ"ז א' ס"ע לר"י דאין דחוי אלא מצות ועי' סוכה דף ל"ג ע"א דכ"פ נופא מבעי ובע"ז מ"ז א' מ"ע לרשב"ל אם יש דחוי אצל מצות ובזבחים ע"ש א' פליג רשב"ל אדר"א דאמר כשם שאין מצות מבטלות זה את זה כן אין איסורים מבטלות זה את זה ומשמע דרשב"ל מודה במצות ע"ש. ובתלמודין ריש תלה וצ"ע בזה לעה"ס. ודע דנ"ל ראיה גמורה מכאן דדם ל"ס בכלל בשר דאל"כ אמאי לא יאכל דמו של פסח הוא ליה לקרוש הוו או בשילה כבר אין בו איסור מן התורה לשי' התוס' וסיעתם דדם שבישלו אע"ג כמנחות כ"א א' הרי יש לקיים בו מ"ע דאכילת פסח והרי לא נשמע בשום מקום דאוכלין דמו ג"כ אלא ודאי דם אינו בכלל בשר והתורה אמרה ואכלו את הבשר ולא דמו. וצ"ע לתוס' פסחים ל"ב א' ד"ה והרי דם שלא כ"כ זו לשיטתם בחולין ק"ט א' דדם שבישלו הוא דרבנן. ודע דיל"פ מה"ט כתב בקרא לא תשברו ל' רבים דאף ב' משכ"ל שיתחייבו בשבירה ומשום דחייב אף כשכבר נשבר משא"כ בהוצאה לחוץ כתב לא תוציא כמש"ל ס"ע דאין מוציא וחוזר ומוציא ונסתפקתי

מסורת הש"ס

פ' חולין יז. פ"ב

פ' פסחים פד ע"ב

פס פג ע"א

עין משפט נר מצוה

נז

א מיי' פ"י מק"פ הלכה ד

נח

ב עיי' בשס"ג

גליון הש"ס

[א]עי' תוס' פסחים ד' פד ד"ה הא ותוס' חולין דף פז ד"ה אל:

[ז]סייט בשר סיד והוא אבישרא דאמרי בב"ם חולין ד' יז והוא פגם קטן מתגירת לפורן ועי' בח"ר חולין ד' יח ותורנה אמר לפורן כנ"ל דהוא פגם יותר גדול ולכך מ"ד יד כ"ש לצורן וכולי כנ"ל וז"ל להגהת הק"ע ומיושב קושית הש"ק פ"ד השמטת ברמב"ם דלדידן דקיימ"ל אבישרא ממילא גם פגם כ"ש אסור. ומ"ש הרמב"ם פ"א מבית הבחירה הלכה יד כל אבן שנפגמה כדי שתחגור בה לפורן כסכין של שחיטה וכו' פיינו כסכין שנפגם ונפסל מכלי ברת וגינוין אותה פי' פ"א מכלי המקדש הלכה טו דבכ"ש דהפסול משום שאינו שלם ולא מקרי חסר כין כהבן בין בסכין רק בתגירת צורן ובפגימה ש"ס שלם מיקרי ומשחיזין אותן לשחיטה ועי' בב"ם זבחים ד' פח ובר"י שם ד"ה נפגמו. ומיושב קושית התב"ש סי' יח על סתירת דברי הרמב"ם ודו"ק:

[ז]עי' ק"פ ותימה דא"כ מה פריך לעיל ר"י לר"ל ויקוץ וכו' הא אף לר"ל אסור

מתיב ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש והא תנינן עצמות והגידים והנותר ישרפו בששה עשר ויקוץ. מפני מוח. ויחלוץ בשר מן העצים ויקוץ. שלא לפקע תחת הבשר:

הלכה יב מתני'

*אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך ובמוקדשין קוצץ בקופיץ שאין בהן שבירת העצם מן האגף ולפנים כלפנים ומן האגף לחוץ כלחוץ החלונות ועובי החומה כלפנים: גמ' ר' סימון ר' יהושע בן לוי בשם בר פדייה הפיגול והנותר מצטרפין *לטמא את הידים עד כדי עונשן בכזית מהו שיפסלו בתרומה ק"ו אם מטמאין את הידים לפסול בתרומה הן עצמן לא כ"ש. *ההן יוצא מה את עבד ליה מטמא את הידים או אינו מטמא את הידים אין תימר ההן יוצא מטמא את הידים פיגול ונותר אינן פוסלין בתרומה אין תימר פיגול ונותר אינן פוסלין בתרומה ההן יוצא לא נזרו עליו כלום דלא כן יטמא צד החיצון וצד הפנימי. א"ר אבין מאן אית ליה דבר טמא מחמת עצמו לא רבי מאיר. לא כן *אמר רבי יוחנן כל הדברים מהורין ברובן כיון שחיתך רובן לאו כפרוש הוא. יהא כמגיעי בו ויהא פסול. א"ר חנניה במחתך

פני משה

מתיב ר' יוהנן לרשב"ל וכו'. כאן הוא מקומו ולבתר הכי גרסינן הא דמלין אבל המותיר בטהור וכו' דעל הא דקאמר ר"ל מייתו הא דמתיב ליה ר' יוחנן וכדלעיל ומשני מפני מיח וכדפרישית לעיל ומוסיף עוד בקושיא הכא ויחלוץ בשר מן העצם ויקוץ כלומר ויחלוץ ע"י גומרתא שיניה מבחוץ ויוליא המוח שמבפנים ויכול לשברו אח"כ ומשני שלא לפקא מחמת הגומרתא במקום אחר בעצם שהוא תחת הבשר שעליו ולפי גי' הספרים שמלוין זה בתר מתני' דלקמן יש לפרש דקושיא השנייה ויחלוץ בשר מן העצם וכו' אהאי מתני' דלקמן קאי אבר שילא וכו' דאמאי לריך לקלוף וכו' ומשני וכו' וכדפרישי' ולגב מייתי להאי דמתיב ר' יוחנן וכו' דלעיל: אבל המותיר בטהור וכו'. מתניתא דקתני השובר בטמא אינו לוקה דוקא בבא בטומאה מעיקרא ראשונה וכו' כדפרישית במתני':

הלכה יב מתני' אבר. מן הפסח: שילא מקלתו. לחוץ מחבורה דהאי מתני' בליל פ"ו איירי שאסור להוליא אפי' מחבורה לחבורה ועובר בלאו דכתיב לא תוליא מן הבית מן הבשר חוצה וכדדרים בהלכה דלקמן ואם הוליא נאסר באכילה ולוקה על אכילתו דהרי הוא כבשר קדשי קדשים שילא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שילא חוץ לחומת ירושלים שהרי הוא כטריפה ואם מקלת האבר הוא שילא הוהך את הבשר היולא סביב סביב עד שהוא מגיע לעצם וקולף את הבשר שמבפנים שלא יצא לחוץ ואוכלו ועד שמגיע לפרק שמתחברים שם שני העלמות הותך הוא זה הפרק שילא מקלתו ומשליכו: ובמוקדשים. בשאר הקדשים שאין בהם משום שבירת העצם קולץ הוא בקופיץ אותו מקלת האבר שילא ו שרף: מן האגף ולפנים כלפנים. אגף קרוי כל מקום הגפת הדלתות שהוא חופף ונוקף שם כשסוגרין הדלת דינו כלפנים בעזרה לענין קדשי קדשים ובירושלים לענין קדשים קלים וכפסח מן אגף הבית ולפנים ומן האגף ולחוץ כלחוץ ומקום האגף עצמו ג"כ כלחוץ: החלונות. שבבית לענין פסח ושבעזרה לק"ק ושבחומת ירושלים לקדשים קלים וכן עובי רחב החומה על גגה כלפנים:

גמ' מתיב רבי יוחנן וכו'. לפי גי' הספרים שמלוין לזה כאן פירשתי לעיל בסוף הלכה: הפיגול והנותר. דתנן לקמן סוף מכלתין שגזרו עליהן טומאת ידים ומצטרפין הלי זית מזה והלי זית מזה לטמא את הידים וגרסינן לכל זה לקמן שם: מהו שיפסלו בתרומה. אם נגעו בתרומה דמכיון שאין טומאתן אלא משום גזירה בעלמא אי משום חשדי כהונה בפיגול אי משום עללי כהונה בנותר אפשר שאין שורפין עליהן את התרומה: קל וחומר אם מטמאין את הידים לפסול בתרומה. שהידים סתמן אחד מן הדברים שפוסלין בתרומה ואם גזרו עליהן טומאת ידים מסתמא פוסלין הידים שנגעו בהן את התרומה הן עצמן לא כל שכן: ההן יוצא. זה היוצא בקדשים שפסול הוא מה את עביד ליה לענין טומאת ידים אם דינו כפגול ונותר או דלמא מכיון דלית לן למימר דאתו להפוקי במהכוין לא גזרו ביה רבנן טומאה: אין תימר ההן יוצא מטמא את הידים פיגול ונותר אינן פוסלין בתרומה. בתמיה כלומר דמתמה הש"ס על בעל הבעיא דהאי ס"ד דכל כך פשטה הגזירה דאפי' ביוצא גזרו טומאת ידים א"כ מאי מספקא ליה מעיקרא דלמא פיגול ונותר אין פוסלין בתרומה דפשיטא ופשיטא היא דנבי פיגול ונותר דאיכא למיחש בהו משום חשדי ועללי כהונה דנחמיר בהו שמגען יפסלו את התרומה: אין תימר וכו'. ומהדר ליה בעל הבעיא דבאמת לפי הס"ד דפגול ונותר אינן פוסלין את התרומה לא הוה מיבעיא לי כלל ביוצא אלא דההן יוצא לא גזרו עליו כלום והכי מסתברא כדלקמיה כי קא מיבעיא לי לבתר דפשטינן דפיגול ונותר פוסלין בתרומה דשמא גזרו נמי על היוצא טומאת ידים: דלא כן יטמא צד החיצון וצד הפנימי. כלומר דהואיל וכן א"כ מסתברא נמי דלא גזרו טומאה כלל ביוצא דאם לא כן מאי מהני ליה בחותך צד החיצון יטמא החיצון את צד הפנימי במגעו מקודם שחתכו ומעתה תפשוט לך דאין טומאה כלל ביוצא: אמר ר' אבין. דמהא לא תפשוט דהא מאן אית ליה דבר טמא מחמת מגע עלמו כן היא לקמן סוף מכלתין: לא רבי מאיר. אית ליה האי כדתנן בפ' כ"ז דכלים ומייתי ליה בפ' בהמה המקשה גבי היולא העובר את ידו וכו' דסבירא ליה לר' מאיר טומאת בית הסתרים מטמא כדקאמר גבי שלשה על שלשה שנתלק טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס דברי ר"מ ולא קי"ל כוותיה אלא כר' יוסי דפליג עליה התם וקאמר וכי באיזה מדרס נגע זה דטומאת בית הסתרים לא מטמא: לא כן אמר ר' יוחנן וכו'. כלומר דמהדר ליה לרבי אבין דנהי דלא קיימא לן כרבי מאיר בטומאת בית הסתרים מכל מקום וכי לא כן אמר רבי יוחנן דלדידן דסבירא לן טומאת בית הסתרים לא מטמא וכל הדברים טהורין ברובן כשחותך רוב מקום הטמא בשאר השאר בטהרה ומעתה היא גופה תיקשי דכיון שחותך רובן לאו כפרוש היא מהשאר ובשעת פרישתו ויהא כמגיעי הרוב בו ויהא פסול גם צד הפנימי דהשתא לאו בית הסתרים היא: אמר ר' חנניה. דלא קשיא דהכא איירי במחתך

קרבן העדה

מתיב ר"י לרשב"ל והא תנינן אבר שילא מקלתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך ויקוץ. וה"פ לרשב"ל כיון שקולף למה ליה שחותך במקום הפרק הא באמצע העצם נמי שרי כיון שאין עליו בשר העצם: ומשני מפני מוח שבתוך העצם. ופריך ויחלוץ בשר מן העצם עד מקום שילא ויקוץ דהא בפסול אין בו משום שבירת עצם א"נ ה"פ ויחלוץ במקום הפרק לחוד ול"ל קליפה: ומשני שלא לפקע תחת הבשר. חיישינן כשיחתיך בכח על מקום הקלוף ישבר גם במקום הבשר:

הלכה יב מתני' אבר. מן הפסח: שילא מקלתו. חוץ למחילתו וצריך לחתוך את היולא דכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו ודרשינן ביה כל בשר שילא בשדה כלומר חוץ למחילתו כגון קדשי קדשים שילאו חוץ לחומת העזרה וקדשים קלים חוץ לירושלים אותו בשר היולא הוא טרפה ולא תאכלו: חותך הבשר. היולא סביב עד שמגיע לעצם: וקולף. את הבשר שלא ילא לחוץ עד שמגיע לפרק שמתחברים שם שני עלמות ואוכל את הבשר שקלף שהרי לא ילא וחותך את הפרק ומשליך כל העצם עם הבשר שילא: ובמוקדשים. בשאר קדשים חוץ מהפסח קולץ בקופיץ אותו מקלת האבר שילא ובפסח אינו יכול לעשות כן מפני שהוא מוזהר על שבירת העצם: מן האגף ולפנים כלפנים. אגף קרי כל מקום הגפת הדלתות שהיא חופף ונוקף שם כשסוגרים דהייטו תוך העיר ממש כלפנים ואוכלין שם קדשים קלים: מן האגף ולחוץ. דהייטו ממקום הנקישה ולחוץ כלחוץ: החלונות. שבחומות ירושלים: ועובי. רחב החומה בגגה כלפנים: גמ' לטמא את הידים. מדרבנן: עד כדי עונשן. שנענש עליו אם אכלו ושיעורו בכזית: מהו שיפסלו בתרומה. אם נגעו פיגול ונותר בתרומה מהו שיפסלו אותה: ומשני ק"ו אם מטמאין פגול ונותר את הידים שיהיו טמאין לטמא את התרומה דסתם ידים פוסלות התרומה כ"ש שהן עלמן מטמאין את התרומה: ההן יולא. האי פסול יולא שאירע בבשר קדשים למאי אתא מדמי ליה מי הוה כפסול פיגול ונותר ומטמא את הידים או לא: א"ת וכו'. כלומר וכ"מ אין תימר דיולא מטמא את הידים כפיגול ונותר לריכין לומר דפיגול ונותר אינן פוסלין תרומה וה"ה לקדשים: ה"ג פיגול ונותר פוסלין את התרומה וההן יולא וכו'. וה"פ ואם נאמר דפיגול ונותר פוסלין את התרומה וה"ה לקדשים א"כ לריכין לומר דיולא לא דמי לפיגול ונותר: דלא כן. דהל"כ אלא דיולא נמי טמא ומטמא א"כ קשיא ליטמא הך דיולא לאותו מקלת שנשאר בפנים ויהיה הכל טמא: אמר רבי אבין לעולם פיגול ונותר פוסלין בתרומה ויולא נמי מטמא ודקשיא ליטמא הפנימי את החיצון שאני הכא דטומאת בית הסתרים הוא שמגעו אינו ניכר וטומאת בית הסתרים אינו מטמאה דבעינן נגיעה כעין ידים שהן בגלוי אלא דלר"מ קשיא לך דאמר טומאת בית הסתרים כה"ג מטמא לפי שהטומאה מחמת עלמו ומתני' כרבנן: ופריך לא כן אר"י כל הדברים. שנטמאו ונקרעו כיון שנפרש רובן לא הוי חיבור: כיון שחתך וכו'. כלומר ה"נ כיון שחותך הרוב השאר נמי כחתוך והוא כנוגע בו ולא מיקרי בית הסתרים: במחתך

במחתך

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פ"ט מק"פ הלכה כ

ס ב מיי' שם הלכה א

סא ג מיי' פ"ח מהל' פ"מ הל' ס ופ"א מהמ"ק הלכה טו ובכבנות וכ"מ

מסורת הש"ס

פסחי' פה ע"ב

פי' מפח יז פ"ב וירושלמי לקמן פ"י הלכה ז

פסחים פ"ה (לעיל פ"ח שם עוכרין)

פי' תולין קיא

גליון הש"ס

בשר אסיר פי' בבלי פד ע"ב. ופ"ז מפני לא אמר אלא דשלא במקום בשר לא ילקי' הא לאסור אסור אף שלא במקום בשר ובאין עליו בשר בגל מוהב וז"ב:

רידב"ז

מהניתין ע"כ מוקי להמתניתין בשיטת ר' יעקב אבל לשיטת הבבלי רבנן דפליגי על ר' יעקב ס"ל דאפילו היה לו שעת הכושר נמי אין בו משום ש"ע ועי' בדברינו בהלכה דלעיל:

מתיב ר"י לרשב"ל והא תנינן העלמות וכו'. זה שייך לבתר הי"ב תיכף אחר המשנה אבר שילא מקלתו. וכן הוא בירושלמי דפוס קראטשין. והפי' מבואר מאיליו דמקשה כמו בבבלי דף פ"ה ע"א ל"ל קילוף עד שמגיע לפרק נקלוף ביה פורתא ונתבריניהו ומשני אביי משום פקע רבינא אמר בקולית וה"ג ה"פ דמקשה ר"י לרשב"ל מהך מתניתין דאבר שילא מקלתו דנקלוף פורתא ונתבריני' ומייתי אגב גררא הקושיא דהק' ר"י לרשב"ל מן העלמות והגידין דמובא לעיל ומביא הגמ' אגב גררא גם כאן כדרך הש"ס הזה ומשני מפני מוח כדלעיל ואח"כ מקשה מהך מתניתין דאבר שילא מקלתו דיחלוץ הבשר מן העצם ויקוץ במקום הזה ולמה ליה לקלוף עד הפרק וע"ז לא צריך לשנויי בקולית מפני מוח אלא כתירוצא דאביי משום פקע והייט דקאמר שלא לפקע תחת הבשר:

ת"ל

שנויי נוסחאות (ס"ב) עצמות בד"ו העצמות. (ב"ג) העצים בד"ו העצם. (ס"ג) לחוץ בד"ו ולחוץ. (סוכ"ד) יהא בד"ו ויהא.

טוב ירושלים

הסתפקתי בשנים ששברו עצם בפסח אם חייבין אם יש לדמותו לשנים שעשאוהו בשבת ועמש"כ בזבחים בב"ד בחי' למשניות פי"ד. ויש לפשוט מהא דמלריך קרא דלא נידחי עשה לנ"ת והלא משכ"ל לקיים שניהם בשנים ששברו ונע"כ י"ל דאף בשנים אסור. וא"ש דכתב לא תשברו ל' רבים ובהוגאה י"ל דשנים אין אסיר מדכתב לא תוציא והרי קיי"ל בבבלי פ"ב ב' דבשבת בעינן הוצאה והכנסה א"כ י"ל דאף לענין זה כשבת הוא. אך י"ל דשם משום מלאכה היא ובזה י"ל הך דרבנן דלא מלרכי קרא ועלם לאסור אף עלם שיב"ע דס"ל דסיכא דאלקרים אלל"ת וא"כ י"ל אס"כ דמותר בשנים. וא"ש דרבנן דאבי"מ לשיטתייהו דמלרכי אתו דא"ם עשי'. וא"כ לא לריך קרא לשני כלל דממילא כדע ואבי"ל לשיטתי'. ודע דנ"ל עוד דהא דנפ"ל הכא דחייב על כל עו"ע ועל כל שבירה בס"ע הוא רק מיתורא דקרא דועלם דנ"ל בפסח שני אלא לאודויי הא קאתי. וא"כ י"ל בפשיטות דרבנן ס"ל דקרא להך דהכא הוא דקאתי:

ר' ירמיה בעי לית כדא פלוגא כו' שלא לפקע תחת הבשר. מ' נק"ע כמה ספיה ונדחק במ"ע ולי"מ ה"א נסרס כ"ד הגמ' בכאן וכנ"ל אבל המותיר כו' אינו לוקה. נא אמר אי"ז שלא ילקה הא לאסור אסור וא"כ הא דר"א וכו' כשבא בטהרה ונוקין וא"כ הך דמתיב ר"י לרשב"ל וכדלעיל ה"י וכדמסיק שם פתר לה כר' יעקב וזהו כמתניתא דר"א. ומה"כ הקושיא מאבר שילא מקלתו דכי"ב וא"כ השנויא שלא לפקע תחת הבשר. ודע דמהא דטתר בפסול ושובר בטמא דאינו לוקה נ"ל לה"ד דבטמא ליכא כלל אזהרת נותר דא"כ ליתני ס"ס המותיר. ועי' נל"ח לעיל כ"ח ב' ואכמ"ל:

מהו שיפסלו בתרומה כו' לכאורה י"ל דטומ"י אף בכזית כמבואר עד כדי עונשן ואולי לטמא את התרומה הרי צריך דוקא כביצה לטמא הידים ואולי י"ע הכא דאיסורו היבוע ואף לטמא הידים שני בפחות מכביצה ועי' בבלי פ"ב ס' מו דבטומאה דרבנן כאמירו וצ"ע:

*במחתך כל שהוא ומשליך. ר' בא בשם רב יהודה *לא קידשו תחת האגוף שבירושלם. ר' ירמיה בשם רב שמואל בר רב יצחק כדי שיהו מצורעין מגינין תחתיהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ודכוותה לא קידשו תחת האגוף של הר הבית כדי שיהו זבין מגינין תחתיהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. מצורע אין לו איכן להגן זב יש לו איכן להגן זב יש לו איכן להגן בכל ירושלם. רבי יוחנן בר מדייא בשם רבי פנחס מן מה דאנן חמיי רבנן שלחין סנדליהון תחת האגוף של הר הבית הדא אמר שלא קידשו תחת האגוף של הר הבית. רב שאול לרבי חייה רבה *גגות ירושלם מה הן א"ל מן מה דמתלין מתלא פיסחא כזיתא והלילה מתבר אגרייא הדא אמרה גגות ירושלם קודש. ר' ירמיה ר' מיישא רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב גגות ירושלם חול. והא תנינן מן האגוף ולפנים כלפנים מן האגוף ולחוץ כלחוץ פתר לה בגג מבוצר לאויר חצר הא מתניתא. והא תנינן החלונות ועובי החומה כלפנים. עוד היא בגג מבוצר לאויר חצר היא מתניתא. ואתיא כההיא דאמר *רבי אחא בשם רבי חיננ' ויאבל חיל וחומה. שורא ובר שורא. אם עובי החומה קידשו כל שכן הלון א"ר אחא בחלון שעל גבי האגוף נצרכה אף ע"ג דתימר לא קידשו תחת האגוף של ירושלם חלון שע"ג האגוף קודש. *תני בשם ר' יהודה מחילות שתחת ההיכל חול וגגות ההיכל קודש ר' אימי בשם ר"ש בן לקיש *מתניתא אמרה כן מדורה היתה שם ובית כסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול יודע שיש שם אדם פתוח ידוע שאין שם אדם. א"ר יוסה וכי צואה טומאה והלא אינה אלא נקיות. ויידא אמר דא *יוצא והולך לו במסיב' ההולכת תחת הבירה ונרות דולקין מיכן ומיכן עד שהוא מגיע לבית הטבילה. אם קודש הוא ילך לו בקצרה:

הלכה יג מתני' *שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין פניהן אילך ואוכלין ואלו הופכין פניהן אילך ואוכלין והמיחם באמצע וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל והכלה הופכת את פניה ואוכלת:

גמ'

פני משה

במחתך כל שהוא כל שהוא ומשליך ולאו בחיתך רוב כפעם א' דמכיון דבכל שהוא לית ביה שיעור טומאה לטמא נשאר לד הפנימי טהור: לא קידשו תחת האגוף שבירושלים. תחתיו מבחוץ וכדמפרש ר' ירמיה טעמא כדי שיהא מצורעין שמשתלחין מחוץ לעיר מגינין תחתיהן וכו' ולפיכך מן האגוף ולחוץ כלחוץ: ודכותה נימא לא קי.שו וכו' כדי שיהו זבין המשתלחין חוץ למחנה לויה שהוא הר הבית מגינין תחתיהן וקאמר דלא דמיא דמצורע אין לו מקים אחר להגן עליו שהוא חוץ לעיר אבל זב יש לו איכן להגן שהוא מותר בכל ירושלים: שלחין. מפשיטין סנדליהון ומניחין תחת האגוף של הר הבית כשנכנסין א"כ מאי הדא אמרה שלא קידשו וכו' דהא אנן תנן לא יכנס אדם להר הבית במנעלו ובסנדלו אלא ודאי אין לו קדושת הר הבית: גגות ירושלים מה הן. אם קדשו לאכול שם קדשים קלים: מן מה דמתלין מתלא. שהיה פעם אחת בני חבורה מרובין ולא הגיע לאחד מהן אלא כזית בלבד ואמרו פיסחא כזיתא והלילא שאומרי' בשעת אכילתו מרפס ומתבר איגרא מקול המון שאכלו שם א"כ הדא אמר' שגגות ירושלים קודש: גגות ירושלים חול. ואלו לא אכלו אלא מלמטה וקראו את ההלל על הגג: והא תנינן וכו'. אלמא כל שהוא מן האגוף ולפנים כלפנים ואפי' הגגות: פתר לה בגג מבוצר וכו' היא מתניתא דמיירי באותן גגין שהן שוין לקרקע החצר כגון שקרקע החצר שאצלו גבוה הרבה וגג הוא מבוצר לאויר החצר: והא תנינן וכו'. ועובי החומה ברחבה הייני גג אלמא גגות קודש הן: עוד היא וכו'. כלומר זה נמי בכה"ג: ואתיא וכו' שורא ובר שורא. חומה קטנה לפנים מחומה גדולה והיא היתה נמוכה ושוה לקרקע מקום הגבוה שבירושלים: אם עובי החומה וכו'. השתא מדייק על הא דקתני החלונות ועובי החומה כלפנים החלונות למה ליה אם עובי החומה מלמעלה קידשו מכ"ש החלונות שבתוכה: בחלון שאע"ג האגוף. מלמעלה הוא דנצרכה למיתני דאע"ג דתימר דתחת האגוף לא קידשו מלמעלה ומקום החלונות קידשו: מתניתא. דפ"ק דתמיד אמרה כן שהמחילות שתחת ההיכל חול דהא קתני מדורה היתה שם ובית הכסא וכו' אלמא לא קידשו: א"ר יוסה וכי צואה טומאה היא. שיאסיר לעשות שם בית הכסא והלא אינה אלא משום נקיות הגוף ואף אם נתקדשו היה מותר: ויידא אמרה. והשתא ומאיזה מקום אנו לומדין שלא נתקדשו המחילות: דא. מהא דתנן שם אירע קרי לאחד מהן יוצא והולך לו וכו' ואם קודש הוא שם למה יסבב את כל המסיבה וילך לו בקצרה ממקום אשר הוא אלא שמע מינה לא נתקדשו:

הלכה יג מתני' שתי חבורות שהיו אוכלת בבית אחד. לפי שהפסח נאכל הוא בשתי חבורות כדדרשו בגמ' מדכתיב על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהפסח אחד נאכל בשתי חבורות דהכי משמע יאכלו שנים אותו חד פסח אחד בשני בתים או בשתי חבורות יכול יהא אדם אחד אוכל בשני מקימות ת"ל בבית אחד יאכל לפיכך כשנאכל הוא בשתי חבורות צריך להיות היכר שהן שתים ואלו הופכים פניהם אילך ואוכלין ואלו הופכין פניהם אילך ואוכלין כדי שלא יראו מעורבים ויבא אחד מהן לאכול מכאן ומכאן ואין אדם אחד יכול לאכול בשתי חבורות: והמיחם באמצע. מיחם שמחממין בו המים כדי למזוג בהם את היין יכול הוא להיות באמצע בין שתי החבורות ושתיהן מסתפקין מתוכו וקמ"ל דאין זה נראה כמו שהן מעורבים יחד ולא חיישינן שמא מתוך כך יבא אחד לאכול מכאן ומכאן: וכשהשמש עומד למזוג. שמש שהוא משמש לשתי החבורות והתחיל לאכול הפסח מאחת מהן כשעומד למזוג קופץ את פיו ואינו אוכל ומחזיר את פניו לצד חבורתו כדי שלא יהא נראה כאוכל בשתי חבורות עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל מה שבתוך פיו: והכלה. שהיא בושה לאכול בפניהם הופכת את פניה לצד אחר ואוכלת וקמ"ל דאין זה נראה כאחד אוכל בשתי חבורות שהכל יודעין שהיא עושה כך מפני הבושה:

גמ'

קרבן העדה

במחתך כל שהוא. שמחתך מעט מעט וזורקו. לעולם אין הנחתך רוב מן הנשאר: תחת האגוף. תחת שערי ירושלים לא קידשו בקדושת העיר דליהוי כמחנה ישראל: כדי שיהו מצורעין. שמשתלחין חוץ לשלש מחנות: ופריך מצורע אין וכו' בשלמא מצורע אין לו מקום להגן הלכך לא קידשו שערי ירושלים אלא זב הרי יש לו מקום להגן שהרי מותר בירושלים שאינו משתלח אלא חוץ למחנה לוי' והיא הר הבית ולמה לא קידשו שערי הר הבית: מן מה. שאנו רואין שחכמים נותנין סנדליהן תחת האגוף של הר הבית שאסור לכנוס להר הבית בסנדלו: הדא אמרה. זאת אומרת שאגוף של הר הבית לא נתקדשה ואפשר לכך לא קידשו להעמיד שם המנעלים וסנדלים: גגות ירושלים מה הן. מה דינן אם הם נתקדשו בקדושת ירושלים או לא: דמתלין מתלא. שממשלים משל: פיסחא כזיתא. חבורות גדולות היו נימנין עד שלא היה מגיע לכל אחד כי אם כזית מן הפסח: והלילה. לקול המולה של הלל שהיו אומרים על הפסח בשעת אכילתו: מתבר אגרייא. היו משברים הגגין ש"מ שהגגין נתקדשו בקדושת ירושלים שהרי היו אוכלין עליו קדשים קלים: ופריך והא תנינן מן האגוף ולפני' כלפנים. משמע כל מה שהוא לפנים מן האגוף כלפנים ואפילו הגגין: ומשני פתר לה בגג מבוצר וכו'. תפרש למתני' בגג מבוצר בהבית עמוק והגג שלו שוה לקרקע החצר איירי מתני' לפיכך הוא כלפנים: ומשני עוד היא בגג מבוצר. אף זה איירי בגג מבוצר: שורא ובר שורא. חומה קטנה לפנים מן החומה הגדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע: ופריך אם עובי החומה. נתקדשו כ"ש החלונות שהן שקועין בחומה שהן נתקדשו ול"ל למתני החלונות ועובי החומה: בחלון שע"ג האגוף נצרכה. דאגוף לא נתקדש קמ"ל דחלון שע"ג נתקדשה: מתניתא. דתמיד אמרה כן דמחילות שתחת ההיכל חול: מדורה היתה שם. במחילה הסמוכה לבית הטבילה ואחר שטבל מתחמם שם: וזה היה כבודו. שהיה שם פתח ויודעין אם יש שם אדם או לא ומדהיה שם בית הכסא ש"מ דמחילות לא נתקדשו: אר"י. מהא ליכא למשמע וכי צואה טומאה יש בה דנידון מיני' דלא נתקדשה שלא יהיה שם צואה נקיות הוא: ויידא אמרה דא. והיכן אמרה מתניתא דמחילות לא נתקדשו: יוצא והולך. ריבא דמתני' דתמיד בעל קרי יוצא והולך וכו': אם קדש הוא ילך בקצר'. ואי ס"ד דמחילות קדש הן איך מסבב הבעל קרי במסיבה ההולכת תחת כל הבירה ילך לו בדרך קצרה כדין מי שאירע בו טומאה במקדש שצריך לילך בקצרה כדתנן בשבועות בא לו בארוכה חייב בקצרה פטור אלא ש"מ לא נתקדשו המחילות:

הלכה יג מתני' שתי חבורות שהיו אוכלות פסח אחד בבית א': אילו הופכין פניהם אילך. אינן צריכין להסב אלו כנגד אלו שיהו נראין כחבורה אחת אלא רשאין להפוך פניהם אילך ואילך ואפי' נראין כשני חבורות על פסח א' לא איכפת לן כדיליף בגמרא שהפסח נאכל אף בשני בתים לשני חבורות: והמיחם. שמחממין בו החמין שמוזגים בו את היין רשאי ליתן באמצע כדי שיהא נוחה לשתיהן למזוג לכאן ולכאן ואף ע"פ שמפסיק בין החבורות לא איכפת לן: וכשהשמש המשמש לשתיהן עומד מחבורה אחת שהתחיל לאכול הפסח עמה ומוזג לחבורה האחרת: קופץ את פיו. סוגר ובולם את פיו ומחזיר את פניו לצד חבורתו שלא יחשדוהו שהוא אוכל עם החבורה האחרת דאין אדם אחד אוכל בשני בתים ושתי חבורות ההופכות פניהן לשני בתים דמי: והכלה. שהיא בושה רשאי להפוך פניה לצד אחר ולאכול דפסח נאכל בשתי חבורות:

גמ'

מסורת הש"ס

פסחים נה פ"ב
פס
פס פו ע"א
פס
עמיד פ"א
פס
פסחים פו פ"א

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה ...
סג ב מיי' שם פ"ס הלכה ג
סד ג מיי' שם הלכה יא
סה ד מיי' שם ופ"ח הלכה ...
סו ה מיי' פ"ט מק"פ הלכה ג
סז מיי' שם ס"ד

גליון הש"ס

צפי' תוספתא פסחים דף פט ד"ה ולרבינא
צפי' במשל"מ פ"ז מבית הבחירה הל' כב

שנויי נוסחאות

שנויי נוסחאות (סו"ס) זב יש לו איכן להגן בד"ו ליתא. (סוי"ג) אמר בד"ו אמרה. (סוי"ג) שאול בד"ו שאל. (סו"ס) הא בד"ו היא (סוכ"נ) חיל בד"ו חל (כ"ה במקרא). (סוכ"ו) קודש בד"ו קידש. (סול"ה) בקצרה בד"ו בקצר.

מהר"ם די לונזאנו פסחא כזיתא והלילא מתבר אגרייא כצ"ל. פ"ב מכאן שצ"ל שהלל בקול גדול:

עמודי ירושלים תנינא

תני בשם ר"י מחילות שתחת ההיכל חול כו'. ראיתי בביאור הרא"בד לתמיד (פ"א מ"א) שהביא דברי הירושלמי האלו ולפניו היתה הגי' מחלות שתחת ההיכל קודש ועי"כ דחק גם לפרש דעת ר' אמי דנראה דהיתה הכסא של כבוד לא תחת הבירה רק להלן ושינו משום שהמחילות תחת הבירה קודש וע"ז דחה ר' אמי דבלא"ה אין צואה טומאה והוא רק נקיות וע"כ דמשום כבוד בעלמא לא עשהו תחת הבירה והפי' הזה הוא רחוק ודחוק כמו שיראה המעיין ומה גם דלפ"ז הו"ל להביא תחלת המשנה דיוצא והולך לו במסבה ההולכת תחת הבירה דמזה עיקר הראיה ובירושלמי הביא רק הסוף שכסא של כבוד היה שם ומזה לא מוכח מידי ותו דהרא"בד הקשה חס כותר מה שאיתא בשם ר"י בפסחים (פ"ז א') דהמחלות הכה חול והוצרך לומר דהאי ר' יהודה הוא אמורא והלא בירושלמי איתא תני בשם ר"י ומזה מבואר דהוא ברייתא ומכת מה מהרא"בד מה שלא שינה הגי' וצ"ל מחילות שתחת ההיכל חול וגגות ההיכל קודש וא"כ א"ש הירושלמי בפשיטות ודברי ר"י אינם סותרים וא"ז תם מש"ם דצ"ל א"ר אסי דלא מצינו אמורא ר' יוסה הוא מהתימה דכל הירושלמי מלא ממימרת ר' יוסי דהוא אמורא והסה"ד כתב דהוא ר' אסי אולם בכ"ז נקרא בירושלמי ר' יוסי ומדוע כניה כאן ולא בכל המקומות ועי' בס' חקר הלכות (אות ב' ביהכ"נ סי' ז') שהוכיח מס"רו' כזה דלפי שנתקדשו מותר לשמש אף השמים גגלי' והרא"בד מוכח לכיפך

טוב ירושלים

רב שאל לר"ח רבה גגות ירושלים מה הן כו'. נ"ל דגם בבבלי פ"ס ב' יל"פ כן ומביא ראיה מהאמר רב בשם ר"ח כזיתא פסחא ור"ל לפשוט מזה דנתן דבס ועז"א דאין ראיה דרב קיבל דבר זה דאינו ראיה וכמש"ם:
מחילות שתחת ההיכל חול וגגו קודש ועי' בבלי פ"ו א' וזבחים כ"ד א' פשיטא לן דעד הרצפה להתוכה קדיש. ועי' תוס' שבועות י"ז ב' ד"ה ושמא:
ויידא אמר דא יוצא והולך לו. עי' מל"מ פרק ג' מבמ"ק ה"ג ל"ז שניין:

עין משפט נר מצוה

כח
א מיי' פ"ט מק"פ הלכה א
כט
ב מיי' שם הל' ג

מסורת הש"ס

גמ' כתיב °לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה *אין לי אלא חוץ לבית חוץ לחבורה מניין ת"ל לא תוציא חוצה. א"ר יודה מיכן א שאם הוציא חוץ לחבורה שהוא מתחייב. א"ר מנא אמר קרייא לא תוציא חוצה ונן אמרין אם חוץ להבורה שהוא מתחייב לא כ"ש חוץ לבית. רבי אימי בעי הוציא מחבורה לחבורה כשני זיתים חייב שתים משום לא תוציא מן הבית ומשום לא תוציא חוצה. נמנו על הפסח הוציא אחד כזית חייב. שנים שלשה פטורין מפני שבני חבורתן ראוין להמשך אצלן אלא שהן עוברין בעשה. וכרבי שמעון אפילו בעשה אינן עוברין דתני °על הבתים אשר יאכלו אותו בהם *מלמד ב שהפסח נאכל בשני מקומות יכול אף אוכליו יהו אוכלין אותו בשני מקומות תלמוד לומר °בבית אחד יאכל. הא כיצד פסח נאכל בשני מקומות ואין אוכליו אוכלין אותו בשני מקומות. רבי שמעון אומר אף אוכליו אוכלין אותו בשני מקומות. מה מקיים רבי שמעון בבית אחד יאכל שלא תהא חבורה מקצתה אוכלת בפנים ומקצתה אוכלת בחוץ. יחיד שהוציא כזית חוץ לחבורה מפני שבני חבורתו ראויים לימשך אצלו נפטר מלא תעשה. רבי חייה בר בא בעי למה לי כרבי שמעון אפילו כרבנן מפני שבני חבורתן ראויין לימשך אצלן נפטרו מלא תעשה אפילו בעשה לא יהו. שמש שאכלן כזית והוא בצד התנור אם היה פיקח ממלא את כריסו ממנו. אם רצו לחלוק לו כבוד באין ואוכלין עמו בצד התנור ואם לאו נותנין לו חלקו ואוכל במקומו.

תמן

תורה אור
שמות יב

פני משה

גמ' כתיב ולא תוציאו וגו'. חוץ לחבורה מנין. אפי' באותו בית: ת"ל חוצה. ומיותר הוא דכשהוציאו מן הבית הוא חוצה אלא מכאן שאם הוציא אותו מחוץ לחבורה מתחייב הוא בלאו וכדדריש ר' יודן וכלומר שלוקה על כך כמי שהוציאו מן הבית וכדפרישית במתני' דלעיל: אמר ר' מנא ואמר קרייה וכו'. ר' מנא הוה ס"ד דלא מיהורא אלא ממשמעות חוצה הוא קא דריש דחוצה מחוץ לחבורה משמע הלכך מדייק דיאמר קרא לא תוציא חוצה בלחוד ואנן אמרין אם מחוץ לחבורה היא מתחייב לכ"ש חוץ לבית ומן הבית למה: להוציא מחבורה לחבורה בשני זיתים. כלומר שהוציא כזית אחד מחבורה לחבורה באותו בית וחזר והוציא מחבורה השניה מחוץ לבית אם חייב הוא שתים משום לא תוציא מן הבית ומשום לא תוציא חוצה ולהכי קאמר שני זיתים דהלא כזית אחד לא מבעיא לה שיהא חייב שתים שהרי על הוצאה מחבורה אינו מתחייב אלא א"כ הוציא מחבורה לחבורה והכי קתני בהדיא בתוספתא פ"ו המוציא כזית בשר מבית לבית. ומחבורה לחבורה בשעת אכילה ה"ז חייב שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה וא"כ כשהוציא כזית מחבורה לחבורה כבר נפסל כדפרישנא בהלכה דלעיל במתני' ואפי' אם נאמר דמחבורה לחבורה לאו דווקא ואורחא דמילת' נקט מ"מ משהוציא מן החבורה כבר נפסל הוא ושוב אינו מתחייב על כזית הזה כשהוציאו מן הבית ובשני זיתים שפיר משכחת לה כדאמרן א"נ דהך דר' אימי לאו כדרך בעיא מתפרש אלא קושיא הוא דבעי על הא דר' מנא דס"ד דמשמעות חוצה דריש כדלעיל ועלה בעי ר' אימי היכי מדייקת מן הבית למה לי הא שפיר איצטריך להיכא שהוציא שני זיתים מחבורה לחבורה ומן הבית וכדפרישית שמתחייב שתים: נמנו חבורה אחת על הפסח והוציא אחד מהן כזית לחוץ חייב אבל אם הוציאו שנים או שלשה מבני החבורה פטורין מפני שבני החבורה הנשארין ראויין הן להימשך אצלן ולאכול במקום שהן וביחיד הוא דחייב שאין מדרך לרבים להימשך אחר היחיד: אלא שהן עוברין בעשה. דאף על פי שהן פטורין מלאו דלא תוציא הואיל ואלו ראוין להמשך אחריהן ולגמור אכילתן במקום שהן מכל מקום מכיון שהתחילו לאכול בבית זה וגומרין במקום אחר עוברין בעשה דבבית אחד יאכל: וכר' שמעון. בברייתא דלקמיה דדריש בבית אחד יאכל שלא תהא מקצת חבורה אוכלת בפנים ומקצתה בחוץ אפי' בעשה אינם עוברין שהרי כאן נמשכין לאכול במקום אחד ולקמן פריך דאפי' לרבנן אף בעשה אין עוברין: דתני. דפליגי בדרשא דקרא על הבתים וכו' כדפרישי' במתני': ר"ש אומר אף אוכליו וכו'. דיאכלו דקרא על כל חד וחד מהאוכלין קאי: יחיד שהוציא כזית חוץ לחבורה מפני שבני חבורתו וכו'. כלומר אם הוא כך שמפני שבני חבורתו ראוין לימשך אצלו כגון שהוא החשוב מבני החבורה וכולן נמשכין אחריו נפטר הוא מל"ת שדינו כדין שנים ושלשה שהוציאו שפטורין הן: ר' חייה בר בא בעי. על הא דקאמר לעיל וכר"ש אפי' בעשה אין עוברין למה לי כר"ש הא אפי' כרבנן אין עוברין בלא כלום דהא טעמא דנפטרו מל"ת דלא תוציא מפני שבני חבורתן ראויין להמשך אחריהן ולאכול שם א"כ אחר גמר אכילתן אנו הולכין שבמקום אחד הוא והשתא בדין הוא שאפי' בעשה דבבית אחד יאכל לא יהו עוברין שבם הוא עיקר אכילתן: והוא בצד התנור. בשעה שאוכלין הפסח והוא ממונה עליו ושכח והכניס כזית ממנו לתוך פיו אם היה פקח ממלא את כריסו ממנו במקום שהוא שאם יפנה משם שוב אינו יכול לאכול שאין נאכל בשני מקומות: אם רצו. בני חבורה לחלוק לו כבוד:

המן

קרבן העדה

גמ' חוצה. קרא יתירא הוא דממילא שמעינן מדכתיב לא תוציא אלא האי חוצה היינו חוץ לחבורת אכילתו אפי' באותו הבית אסור: אמר רבי מנא. פריך לכתוב קרא לא תוציא חוצה ומקל וחומר ידעינן מן הבית אסור: ונן. כמו ואנן: רבי אימי בעי. נמי קשיא ליה לרבי מנא איצטרך מן הבית דלעבור בשני לאוין: ה"ג הוציא מחבורה לחבורה בשני בתים חייב שתים וכו': נמנו על הפסח. בני החבורה והוציא אחד מהן כזית לחוץ חייב: שנים שלשה. שהוציאו מחבורתן פטורין לפי שהן ראוין לחבור' בפני עצמן: אלא שהן עוברין בעשה. דכתיב בבית א' יאכל שלא יהא אדם אוכל בשני מקומות: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. משמע שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשני בתים דכתיב יאכלו שנים אותו חד פסח בתים שנים: יכול. יהא אדם א' אוכל ממנו בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשני חבורות ההופכות פניהם: ת"ל בבית א' יאכל. וסבר יש אם למסורת יאכל כתיב משמע אדם א' אוכלו בבית א' ולא בשני בתים אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה: אוכלין אותו בשני מקומות שנא' על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ויאכלו דכתיב בקרא אכל חד וחד מהאוכלין קאי: מה מקיים ר"ש. לקרא דבבית אחד יאכל דמשמע שאסור לאכול בשני מקומות: שלא תהא חבורה. אחת חלוקה לחצאין כלומר שלא יהא עיקר תחילת אכילת הפסח אלא בחבורה אחת: יחיד שהוציא וכו' עד נפטר מלא תעשה לא"ג הכא: בעי. פריך למה לי כר"ש פטורין מן העשה הא אפי' כרבנן נמי פטורין מן העשה דכיון דבני חבורה נגררין אחריהן אין כאן עשה ול"ת: שמש שאכל כזית והוא בצד התנור. וה"פ השמש הי' צולהו ושכח והכניס כזית לתוך פיו והוא היה ממונה עליו אם פקח הוא ממלא כריסו דאם יעמוד משם שוב לא יאכל:

תמן

תוס' הרי"ד

כתיב לא תוציאו מן הבית מן הבשר חוצה אי"ל אלא חוץ לבית חוץ לחבורה מניין תלמוד לומר לא תוציא חוצה אר"י מכאן שאם הוציא חוץ לחבורה שהוא מתחייב.

משמע מר' יהודה דמחייב על יציאת חבורה לחוד דס"ל דמחייב מלקות על יציאת חבורה ע"ז מקשה ר"מ אמר קרייא לא תוציא חוצה בתמי' פי' דאיתא בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף קטו ע"ב ד"ה שנאמר גבי ריחיים ורכב וגבי כלאים וזוג וגבי מעשר מעשר דגנך תירושך ויצהרך דמנ"ל דחייב על כל חדא וחדא בין לר' יאשיה בין לר"י דילמא כיון דכתיב לאו אחד אתרווייהו לא מתחייב כשעשה שניהם אלא אחת כמו אכל מן החי וטריפה דאינו חייב אלא אחת ומתרצין כיון שהאיסורין מפורשין קאי לאו על כל אחד ואחד דלא דמי לנבלה כבדם טריפה דמשמע דליכא אלא חדא מילתא אע"ג דדרשינן מיניה תרי מילי כיון דכתיב בלשון איסור אחד אין חייב אלא אחת והא דמצריך קרא כאלמנה וגרושה לכה"ג היינו משום דבגוף אחד אין לחייב שתים בלא פסוק ולכך צריך יתור לחייב שתים באשה אחת וכן הק' בתוס' ז"ל לר' יאשיה מנ"ל דחייב על כל או"א נפ"מ גבי ריחיים ורכב לר' יאשיה ומתרצין כיון דכתיב ורכב בוא"ו הוי כמו דכתיב או רכב ובכלאים וזוג מדכתיב עד יצא ומבושל משום דכתיב ממנו הא לא"ה אינו חייב על כל אחד ואחד ולפ"ז הכא גבי לית מן הבית מכב"ת הוי בלאו אחד על הבית ועל שחבורה כיון דכתיב בלשון איסור אחד ואף דדרשינן מיניה תרי מילי אינו חייב אלא אחת כיון דהאיסור אינו מפורש אלא בא מן דרש ביתור לשון וכן אין לנו ראיה לחלק דיהא חייב על כל או"א כפ"ע ועפ"כ פריך ר"מ שפיר על הויא דר' יהודה דס"ל שאם הוציא חוץ לחבורה שס"א חייב מלקות. ע"כ פריך ר"מ אמאי חייב על יציאת חבורה בפ"ע האם כתיב לאו בפני עצמו לא תוציאו חוצה בתמיה הא בלאו דלא תוציאו נאמר לאו אחד על שתיהן והיינו דקפריך ר"מ על הויא דר"י בלשון בתמיה אמר קרא לא תוציא חוצה בתמיה ר"ל לאו מיוחד לא תוציאו חוצה וכדי שלא תאמר דהקושיא רק למה חייב על יציאות חבורה בפ"ע ולא על יציאת בית בפ"ע מסיק והאיך אנן אמרין אם חוץ לחבורה שהוא מתחייב לא כ"ש חוץ לבית ר"ל לפי דברי ר"י דס"ל דמתחייב על יציאת חבורה בפ"ע אמרינן אנן בפשיטות על ר' יהודה דכ"ש דחייב על בית בפ"ע וקשה האם אמר הקרא לאו מיוחד על הוצאות החבורה בתמיה הא לא כתיב לאו מיוחד אלא לאו אחד על שתיהן וא"כ דילמא אינו חייב אלא בהוצאה בשניהם כאחת וע"ז מוסיף ר' אימי למיבעיא הוציא מחבורה לחבורה ר"ל חבורה בבית זה וחבורה בבית זה [א"נ דגרסינן מפורש בשני בתים כגי' הק"ע ז"ל] חייב שתים משום לא תוציאו מן הבית ומשום לא תוציא חוצה דילמא דמי לאכל מן החי וטריפה דאינו חייב אלא אחת ולכך איבעיא בב' זיתים דאפילו ב' זיתים דלא הוי כגוף אחד מ"מ מיבעיא לן אם חייב שתים או אלא אחת משום דספקא לן מחד לאו ועפ"כ מוסיף ר' אימי למבעיא על הא דר' יהודה דלפ"ז בעשה שתיהן בכ"ת צריך להיות חייב שתים בתמיה הא ליכא אלא חד לאו. א"נ דמיבעיא ליה לר' ירמיה בדין הוא כידוע בלשון כמו בירושלמי יש לו ב' משמעות או בלשון פירכא או בלשון איבעיא ודו"ק:

רידב"ז

ת"ל לא תוציא חוצה משום יתור לשון קדריש אמר רבי יהודה מכאן שאם הוציא חוץ לחבורה שהוא מתחייב ר"ל לוקה על יציאת חבורה לחוץ ע"ז פריך ר' מנא בלשון בתמיה אמר קרא לא תוציא חוצה בתמיה ר"ל האם יחד הכתוב ב' לאוין לכל אחד בפני עצמו על יציאת בית לאו לחוד ועל יציאת חבורה לאו לחוד דסבירא ליה לר"י דחייב על יציאת חבורה לחוד וכן גם אנן אמרין אם חוץ לחבורה הוא חייב לא כ"ש על יציאת בית ז"א אולי אינו מתחייב רק על שתיהן ביחד דהא לר' יאשי' בעינן לחלק ושלא תאמר דהקושיא הוא רק מחוץ חבורה ע"כ מסיק דהקושיא הוא משתיהן גם מחוץ לבית דהא אנן אמרין על חוץ לבית כן מק"ו וע"ז הוסיף ר' אימי לאיבעי הוציא מחבורה לחבורה ר"ל חבורה בבית זה וחבורה בבית זה [א"נ דגרסינן מפורש בשני בתים כגי' הק"ע ז"ל] חייב שתים משום לא תוציא מן הבית ומשום לא תוציא חוצה בתמיה הא הוי כמו אכל מן החי וטריפה דאינו חייב אלא אחת כיון דנאמר חד לאו עליהן ועי' בתוס' ותמצא מקורים גמורים לפי' זה :

שנויי נוסחאות (שו"ס) אמר בד"ו יאמר. (שוכ"ז) שאכלן בד"ו שאכל.

טוב ירושלים

חוץ לחבורה מנין ת"ל לא תוציא חוצה אר"י כו' אר"מ. לכאורה אינו מובן דאי כתיב חוצה לחוד הו"א דקאי על הבית שלא יוציא חוץ ממנו ולא מוקמינן כלל אחוץ לחבורה רק מהא דכתב כבר מן הבית וכמ"ש בבבלי בתושב ושכיר כה"ג עי' קדושין ד' א' ובחים פ"ו ב' ואולי הכא דכתב כבר בבית יאכל הוה סני אם נ"ס אומר כלל מלת חוצה רק לא תוציא וצ"ע. ולכאורה איצטריך עדיין קרא בלשון דיבצו חבורה א' מקצתם בפנים ומקצתם בחוץ דאי אף כשיוצא חוץ לפתח אינו חוץ לחבורה. ואולי אין דרך לאכול כך אף דמצינו כה"ג בסוכה ביושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית עכ"פ אינו בחוץ או דליוצא מגריס שנאמר פ' זו נ"ס בזיך זה דבנידהו כתיב לא תאכלו ממנו ניא עד בוקר א"כ ודא נ"ס עושים חבורות בלשון זה

תמן אמר דרבי שמעון היא. ולא שמיען דאמר רבי הילא רבי איסי רבי אליעזר בשם רבי הושעיה הכל מודין בתחילה שהן חולקין בסוף שאינן חולקין מה פליגין בשהיו יושבין ואוכלין ופקעה עליהן הקורה ר' שמעון אומר עוקרין הן חלקן ואוכלין במקום אחר ורבנן אמרין אינן עוקרין את חלקן ואוכלין במקום אחר. ר' חייא בר בא א"ר יוסי בן חנינה בעי מעתה המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל אתא ר' שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. א"ר זעירא ותניי תמן יחיד שהוציא כזית חוץ להבורה חייב ולא פסל עצמו מפני חבורתו הדא אמרה אפילו לא אכל אין תימר אכל למה לי לא פסל עצמו מבני חבורתו. א"ר יוסה כיון שהוצ או פסלו אפילו אבל דבר פסול אבל "ויידא אמר דא [א] יש שובר אחר שובר [י] אין מוציא אחר מוציא. או הדא אמרה כיון שהוציאו פסלו. או הדא אמרה המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. פשיטא דא מילתא [י] התחילו אלו ונטמאו אלו זכו טהורין בחלקן של טמאין ולא עוד אלא אפילו התחילו אלו ונטמאו הן זכו טהורין בחלקן של טמאין. אבל התחילו אלו ונטמא אחד מהן לא זכו טהורין בחלקן של טמאין. *יחיד מפשיט ידו בכל הבית ואין חבורה מפשטת ידה בכל הבית. והא תנינן שתי חבורות. לא אמר אלא שתים הא אחת לא. והא תנינן המיחם באמצע. מקום שהשמש מוכית עליו שם הוא חבורתו.

והא

קרבן העדה

תמן. בבבל אמרו דהאי סיפא דברייתא כר"ש אתיא דהפסח נאכל בשני מקומו': ולא שמיעין. ולא שמעו הא דא"ר הילא: בתחל'. קודם שהתחילו בני חבורה לאכול שחולקין הפסח אפי' לכמה חבורות: ופקעה עליהן. ונשברה התקרה וצריכין לילך מבית זה אשר היו שם: עוקרין הן את חלקן. כ"א נוטל חלקו ואוכל במקומו: מעתה. שאף לרבנן עיקר איסורא משום אכילה א"כ לא יהא חייב המוציא עד שיאכל: אתא ר' שמואל. ואמר משמי' דר"י דכן הדין שאינו חייב עד שיאכל: הדא אמרה. זאת אומרת אפילו לא אכל דאס"ד אכל דוקא: ה"ג למה לא פסל עצמו מבני חבורה. הרי אכל במקום אחר אלא ש"מ אפילו לא אכל חייב: אר"י. לעולם דוקא כשאכל ודקשיא למה לא פסל עצמו מבני חבורה שאני הכא כיון שהוציא הבשר מן הבית כבר נפסל הבשר ביציאתו וכשאכל דבר פסול אכל ולא הוה כאוכל פסח בשני חבורות: ויידא אמר דא. והיכן אמר דבר זה כיון שהוציאו פסלו: ויש שובר וכו'. כלומר דתניא יש שובר אחר שובר אין מוציא אחר מוציא אם שבר עצם אחד שני פעמים חייב כדאמרינן לעיל בפרקין אבל המוציא כזית אחד שני פעמים אינו חייב אלא אחת: או. ל"ג: הדא אמרה. זאת אומרת כיון שהוציאו פסלו לפיכך אין מוציא אחר מוציא דכשהוציא בפעם שנית ה"ל כמוציא דבר פסול:

ופריך או הדא אמרה אינו חייב עד שיאכל. לפיכך אין מוציא אחר מוציא דהא לא אכלן ברהשונה אינו חייב על הוצאתו וליכא לסייע לרבי יוסה מהכא: פשיטא דא מילתא. פשיטא לן דבר זה: התחילו אלו. הטהורין לאכול ונטמאו קלת מבני החבורה קודם שהתחילו לאכול זכו הטהורין בחלקן של טמאין ואוכלין כולו: ולא עוד אלא אפי' התחילו. מקצתן לאכול ונטמאו וישנו עוד טהורין מבני החבורה שלא התחילו לאכול זכו טהורין בחלקן: אבל התחילו. כולן לאכול ונטמאו מקצתן לא זכו טהורין בחלקן של טמאין: יחיד מפשיט ידו בכל הבית. יכול לילך בכל הבית בשעת אכילה אבל כל בני החבורה אינן רשאין לעקור ממקומן ולילך לאכול במקום אחר אפילו באותו הבית: ופריך והא תנינן שתי חבורות. שהיו אוכלין בבית אחד הרי שכל אחת יושבת בבית אחד בשני מקומות: ומשני לא אמר אלא שתים. שתי חבורות הן אוכלין בשני מקומות בבית א' אבל חבורה אחת אינן רשאין לעקור ממקומן אפילו בבית אחד: ופריך והא תנינן המיחם באמצע. וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל ואמאי אינו אוכל בכ"מ דהא אמרי' יחיד מפשיט ידו בכל הבית: ומשני מקום שהשמש מוכיח עליו. כיון שהשמש צריך לחזור את פניו ה"ל כאלו הוא אצל בני חבורתו ואסור לו לאכול עד שיבא אצל' דדינו כאלו בני חבורה כולה נעקרים ממקומן ופריך

והא

פני משה

תמן. בבבל אמרי דהך סיפא דברייתא דקתני ואם לאו נותנין לו חלקו ואוכל במקומו דר"ש היא דאיהו סבירא ליה שהפסח נאכל וכן האוכל אוכל בשתי מקומות כדלעיל בהברייתא ולדידיה לא היה צריך ליתן לו חלקו ושיאכל במקומו שהרי יכול הוא לאכול עמהן אעפ"י שאכל כזית בגד התנור אלא דהא קמ"ל שיכולין הן להלק וליתן לו חלקו שיאכל במקומו ולא חיישינן דמאחר שחולקין הפסח לאכלו בשני מקומות שמא יאכל אחד מכאן ומכאן שאם יאכל מיתר הוא דאף האוכל אוכל בשני מקומות ס"ל דאלו לרבנן שאין האוכל אוכל בשני מקומות אין חולקין לכתחלה משום האי חששא כך היו רבנן דהתמן אומרים: ולא שמיעין וכו'. אבל לא שמעו להא דאמר ר' הושעיה דהכל מודין בתחלה קודם שישבו לאכול שהן חולקין הפסח לשני מקומות שהרי נאכל הוא בשני מקומות ואפי' לרבנן לא חיישינן שמא יבא האוכל לאכול בשני מקומות ובסוף כשישבו לאכול הכל מודים שאין חולקין דכשאין להן אונס אף ר"ש מודה שאין האוכל אוכל בשני מקומות: מה. הן פליגין בכה"ג שבשעה שהן יושבין ואוכלין אירע להם אונס שפקעה ונשברה עליהן הקורה שבבית וצריכין לעקור מכאן או כיוצא בזה וכמו דתני בתוספתא פרק שני רבי שמעון אומר הרי שהיו יושבין ואוכלין וראו נחש או עקרב הרי אלו עוקרין את פסחיהן ואוכלין אותו במקום אחר דרבי שמעון סבירא ליה עוקרין הן ונוטלין חלקן ואוכלין במקום אחר ורבנן סבירא להו שאף על פי שצריכין הן לעקור משם הואיל והתחילו לאכול שוב אין עוקרין את חלקן עמהן ולאכול במקום אחר לפי שאין האוכל אוכל בשני מקומות והשתא הך סיפא דברייתא דלעיל ככולי עלמא אתיא: מעתה. דמוקית לה לפלוגתייהו דר"ש ורבנן אם בשעה שהיו יושבין ואוכלין אירע להם איזה דבר שצריכין לעקור מי נימא נמי דלעולם אין המוציא בשר הפסח חייב עד שעה שיאכל ממנו: אתא רבי שמואל ורבי אבהו. וקאמר בשם רבי יוחנן דאין הכי נמי שהדין כך הוא המוציא וכו' והכי הוא בהדיא בתוספתא שהבאתי בריש הלכה דקתני המוציא בשעת אכילה ור' יוחנן קמ"ל דעד שעה שיאכל המוציא בעצמו ממנו: אמר ר' זעירא והא תניי תמן. בברייתא יחיד שהוציא וכו' ולא פסל עצמו מבני חבורתו שאעפ"י שהוא מתחייב על ההוצאה מ"מ ראוי הוא עדיין לאכול עמהן וא"כ הדא אמרה אפי' לא אכל ממנו הוא מתחייב דאין תימר בשכבר אכל ממנו מיירי קשיא ל"ל דקתני לא פסל עצמו מבני חבירתו הא פשיטא כיון שאכל' בכזית הוא ומכיון שאכל ממנו כזית יצא ידי חובתו ולענין מה הוא דקאמר לא פסל עצמו: אמר ר' יוסה אפילו תימא בשכבר אכל ממנו ומהי דתימא ה"א דהואיל מכיון שהוציאו ממנו פסלו להפסח וא"כ אפי' אכל איגלאי מילתא למפרע דמה שאכל דבר פסול אכל ולא יצא בו י"ח קמ"ל שלא פסל עצמו מבני חבורתו שאכלו נ"כ מקודם לפי שבשעה שאכל הפסח כשר היה: ויידא אמר. ומאיזה דבר נלמד אם המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. דהי מהאי ברייתא נפשוט לה דתני יש שובר אחר שובר שאם שבר עלם הפסח והזר ושבר חייב על כל או"א ואין מוציא אחר מוציא וקס"ד דטעמא משום שאין המוציא מתחייב אלא עד שעה שיאכל ממנו ומכיון שכבר אכל שוב אינו מתחייב על הוצאה השנייה דבשעת אכילה בעינן והוצאה הראשונה היא שהיתה מיד בשעה שאכל ואינו חייב אלא אחת: או הדא אמרה וכו'. כלומר דדחי לה דהכי לא תפשוט דאיכא למימר או דנשמע מכאן דכיון שהוציאו פסלו להפסח והיינו טעמא דלא משכחת חיובא במוציא אחר מוציא לפי שאינו חייב אלא המוציא מפסח הכשר או דנימא כדקאמרת הדא אמרה המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל וזיל הכא ומדחי לה וזיל הכא ומדחי לה ולא תפשוט מידי: פשיטא דא מילתא התחילו אלו. של שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד קאי שהתחילו מבני חבירה האחת לאכול ונטמאו אלו האחרים מהחבורה השניה מקודם שהתחילו לאכול פשיטא הוא שזכו הטהורין בחלקן של טמאים ואוכלין הן את חלקן ואין כאן משום אוכל בשני מקומות לפי שעכשיו חבורה זו הטהורין הולכין למקום שהי' אלו שנטמאו ושם אוכלין את חלקן ומה שאכלו בתחלה במקומם מחלקן הוא שאכלו והפסח נאכל הוא בשני מקומות או שמביאין חלקן של הטמאים למקומן ואוכלין: ולא עוד אלא אפי' התחילו אילו. בני החבורה האחת לאכול ונטמאו הן עצמן והשניה לא התחילו לאכול וזכו אלו חבורה השניה הטהורין בחלקן של טמאין ואוכלין שם ואעפ"י שכבר התחילו לאכול אלו שנטמאו וזו היא הרבותא בהאי ולא עוד: אבל התחילו אלו ואלו. לאכול ונטמא אחד מהן. כלומר אחת מהחבורות האלו בהא מסתברא שלא זכו הטהורין בחלקן של טמאין מפני שכל אחת ואחת התחילו כבר לאכול והרי זה כאוכל בשני מקומות: יחיד. שעשה פסח לעצמו מפשיט ידו לאכלו בכל הבית וכלומר אעפ"י שהתחילו לאכלו כאן יכול הוא לגמרו במקום אחר באותו הבית שכל הבית נחשב לו כמקום אחד שאין קביעת מקום להיחיד אבל חבורה שקבעה מקום בהבית לאכול שם אינה מפשטת ידה בכל הבית לגמור אכילתה שלא במקום שקבעה והתחילה לאכול דקביעות רבים קביעות הוא: והא תנינן. במתני' שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין פניהם וכו'. וקס"ד דמותרין הן להפוך פניהם קאמר ומכ"ש אם אינם הופכין פניהם ואעפ"י שהן מעורבין ונראין כחבורה אחת ואלו אוכלין במקום זה ואלו אוכלין במקום זה אין חוששין וא"כ ה"ה לחבורה אחת שמותרת לפשוט בכל הבית ומשני דלא היא דלא אמר אלא שתים הא אחת לא וכלומר דדוקא קתני שצריכין אלו להפוך פניהם הילך ואלו הילך שיהיו ניכרים שהן שתי חבורות ואם לאו נראין מעורבים וכחבורה אחת ויבא אחד מהן לאכול כאן וכאן וכדפרישי' במתני': והא תנינן המיחם באמצע. בין החבורות ומכיון שבתיהן מתהפקות למזוג מן המים שבמיחם שביניהן אכתי נראין הן כחבורה אחת ומשני דהא לא איכפת לן שמקום שהשמש מוכיח עליו שם הוא חבורתו וכלומר שהרי השמש עומד למזוג לשתיהן וזה השמש צריך שיהא נמנה עם אחת משתיהן וא"כ הוא בעצמו מוכיח עליו למקום שהולך לאכול עמהן שם היא חבורה שלו ואינו הולך לחבורה אחרת לאכול והרי זה מוכיח שהן שתי חבורות:

והא

עין משפט נר מצות

ע
א מיי' פ"ט מק"פ הלכה ד

עא
ב מיי' שם פ"ט הלכה ה

עב
ג מיי' שם פ"ד הלכה ג

מסורת הש"ס

[א] תוספתא סוף פ"ו

ציון ירושלים *ויידא אמר דא ע' ק"פ בפירש כיון אמר דבר זה וכאמת אין כפירוש כן כי ויידא בס תכס וכן מתמעות סכ"מ פ"י מקרבן פסח ס"ד בהוא מעתיק ויידא אמר יס בנר אתר בנר ונמדומה לי בבכה"נ כוף הו"ת ראיתי שכתב זה ואינו לפני ועיין פ"ב ה"ה לעיל ואיידא אמר דא. וכק"ע וכב"ק נהחק בס ולפענ"ד נ"ל ויידא אמר כ"א וכית בס תכס גם כאן כוא אמר ר"א ע"ש וכאיכ ברורה דכאן כס' ד' אמר והיידא אמרה דא והיא בה"א וכאן סבר ויידא אמר דא מכלל דכאן כוא בס תכס ע"כ:

שנויי נוסחאות (בו"ג) אליעזר בג"ו אלעזר. (סו"כ) ונטמאו בד"ו ונטמו (וכן בסמוך). (בוכ"ג) אלו ונטמא בג"ו אלו ו...לו ונטמא (סוכ"ז) דוא בד"ו היא.

טוב ירושלים

בעי מעתה המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. ק"ל לפ"ז איך ילקה אותו הא ה"ל התראת ספק דשמא לא יאכל ונ"ל דס"ל כמ"ד ס"ס שמה התראה וה"ס דר"י היא דאמר הכא עד שיאכל אזיל לשיטתו דס"ל ס"ס שמה התראה בבבלי פ"ג ב' ולעיל ס"ה ס"ס: אין מוציא אחר מוציא. בקשה בש"ק מ"ס במחמץ אחר מחמץ חייב. ולכאורה אפשר לומר דהכא כאן שהוציאו ככלו א"כ עומד לשריפה והו"ל במ"ש וליכא שעור כזית לחייב על הוצאתו ובמנחה י"ל דיכול לאכול עלוו ולהוציאו לחולין משא"כ בפסח הרי כתבו התוס' בכריתות י"ג ב' דאפשו"ז א"א בשאלה אי' לפ"ד תוס' ס"ו ב' דאם בא כבר לידי נזבר א"א בשאלה נ"ל כ"ל: או הדא אמרה המוציא אינו חייב עד שיאכל או כד"א כיון שהוציאו פסלו. ר"ל דלא ידעינן מזה אם לכך ל"ס מוציא אינו חייב דלא יגויר כלל כאן דעיקר החיוב על אכילתו או משום דפסו' ואינו חייב רק על דבר כשר. ופשיט שיטת הסובר דאינו חייב רק על דבר כשר משום דכתיב בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ודרש דלית בל"ת רק היכא דראוי לאכילה וע"ל ס"ב מש"כ בס"ד ובכאן כ"ע מודו ידע ד"ל דטעמא דמ"ד דלא נפסל בהוצאתו דיסבור דכיון שכל עיקר פסול קדשים ביוצא הוא מדכ' ובשר בשדה טריפה לא תאכלו עי' חולין ס"ח ב' א"כ לא מיפסל רק חוץ למחיצתו שזה בכל הקדשים או שמוס בכל שאוכלים אבל חוץ לבית והבירתו הרי אינו רק בפסח וגם רשות לכל אחד לעשות חבורתו במקום שירצה וגם לשנות כמ"ש דאינו עובר רק בעשה. וא"כ איך נימא ד קרי טריפה במה שקבעו לעצמם מקום ולא מקרי מחיצה בזה כלל רק מה שקבעה התורה מחיצתו. אבל בהוציא חוץ לירושלים והאי דלכ"ע פסול כבכל הקדשים דליכא ע"ז חולק. ופעמא דס"ל דפסול והכי קיי"ל משום דכיון דאמרה תורה בבית אחד יאכל ולא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה הרי קבעה התורה מחיצה האוכל והחבירתו וה"ל ככל מחיצת ק"ק לפסול רק במחיצת ירושלים פוסל ביוצא אף שלא בשעת אכילתו ולכולם מחיצה

בבית

והא תנינן הכלה הופכת פניה ואוכלת *אמר ר' חייה בר בא מפני הבושה:

הדרן עלך פרק כיצד צולין

הלכה א מתני' א *האשה בזמן שהיא בבית בעלה שחט

עליה בעלה תאכל משל בעלה הלכה רגל הראשון לעשות בבית אביה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה תאכל ממקום שהיא רוצה יתום ששחטו עליו אפיטרופין יאכל ממקום שהוא רוצה ב עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהם ג חציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו:

גמ' *א"ר יוחנן ד ארבעה מחוסרי כפרה מפרישין עליהן חוץ מדעתן ואלו הן זב וזבה ויולדת ומצורע ה שכן אדם מפריש על בנו הקטן והוא נתון בעריסה. ניחא זב וזבה ומצורע ויולדת. ויש קטנה יולדת. לא כן אמר רבי רדיפה ר' יונה בשם רב חונה *עיברה וילדה עד שלא הביאה שתי שערות היא ובנה מתים ^משהביאה שתי שערות היא ובנה חיים עיברה עד שלא הביאה שתי שערות וילדה משהביאה שתי שערו' היא חיה ובנה מת. מיי כדון ו שכן אדם מפריש על בתו קטנה. מכיון שהשיאה לא כבר יצאת מרשות אביה. אלא שכן אדם מפריש על אשתו חרשת וכאן סוטה קטנה אין את יכול דאמר רבי זעירה ר' יוסה בשם רבי יוחנן *קטנה שזינתה ז ^אין לה רצון ליאסר על בעלה. ח *וחרשת ^אין את יכול דכתיב °ואמרה^(במדב' ה) האשה אמן אמן. אמר רבי אבין שנייא היא דכתיב

פני משה

והא תנינן. הכלה הופכת פניה. מחבורה שלה ואוכלת ולדידך דקאמרת שאין הבורה מפסעת ידה בכל בית שזה נראה כאוכל בשני מקומות ואם כן כשהיא הופכת פניה ואוכלת הרי זה כפונה ממקום החבורה למקום אחר ואוכל: אמר רבי חייה בר בא. שאני כלה שהתירו לה לעשות כן מפני הבושה שהיא מתיישבת לאכול בפני החבורה וכדפרישית במתני':

הדרן עלך ביצד צולין

הלכה א מתני' האשה בזמן שהיא בבית בעלה ושחט עליה אביה ושחט עליה נמי בעלה תאכל משל בעלה דמסתמא דעתה בשל בעלה כ"ז שלא פירשה שדעתה בשל אביה: הלכה רגל הראשון. אחר נשואיה כדרך הנשואות שהולכות סמוך להנשואין לבית אביהן להגיד שבהן בבית בעלה: תאכל במקום שהיא רוצה. ודוקא בשאינה רדופה ונחפזת לבית אביה אבל אם היא נחפזת לבית אביה ברגל הראשון תאכל משל אביה שמסתמא דעתה בשל אביה ומכאן ואילך והיא בבית אביה תאכל במקום שהיא רוצה והיא שתברור לה בשעת שחיטה מקום שתרצה ואם לא בירדה אינה אוכלת כלל דבמידי דמדאורייתא אין ברירה לומר הוברר הדבר למפרע: יתום. קטן שיש לו שני אפיטרופין ושחטו שניהם עליו שכל אחד ואחד המנוהו על פסחו יאכל במקום שהיא רוצה ואע"פ שלא בירר שאין ברירה לקטן דשה לבית כתיב מכל מקום ואין צריך דעתן של בני ביתו: עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהן לפי שאין רשות לאחד מהן על חלקו של השני ודוקא בזמן שהן מקפידין זה על זה אבל אם אינם מקפידין יאכל במקום שהוא רוצה: מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון שהוא של ב' שותפין ושחררו אחד מהן לא יאכל משל רבו אבל משל עצמו אוכל וזה למשנה ראשונה של ב"ה שאמרו עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד אבל למשנה אחרונה לאחר שהודו ב"ה לב"ש שכופין את רבו לשחררו והוא כותב לו שטר על חצי דמיו לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו עד שכופין את רבו לשחררו כדי שרבו ימהר לשחררו שיוכל העבד לקיים המצוה:

גמ' אמר ר' יוחנן ארבעה מחוסרי כפרה וכו' גרסינן להא לקמן ריש פ"ב דסוטה דבעי התם מהו שיפריש בעלה של הסוטה את קרבנה חוץ מדעתה ורצה לפשוט שם הש"ס מעיקרא מהאי דר' יוחנן שמפריש עליה שלא מדעתה והדר דחי לה כדלקמן ואגב דקאמר בתר הכי הענין זה בפסח מייתי נמי להא: שכן אדם מפריש. קרבן זב או זבה או מצורע על בנו הקטן או בתו הקטנה והוא נתון בעריסה ואין לו דעת כדמרבינן מזאת תורת בין גדול בין קטן: ניחא זב וכו'. דמרבינן אף קטן וקטנה אלא יולדת בתמיה היכי משכחת לה דנימא זאת תורת היולדת מרבה אף לקטנה וכי יש קטנה יולדת דהא לא כן א"ר רדיפה וכו' בריש יבמות בהלכה א' ולא משכחת לה שתהא חיה אא"כ עיברה וילדה משהביאה שתי שערות והרי היא גדולה: מאי כדון. והשתא מאי קאמרת ביולדת ומשני שכן אדם מפריש על בתו קטנה משעיברה ועדיין לא הביאה סימנין ויכול להפריש על הלידה שאח"כ ופריך דהא נמי לא משכחת לה דמכיון שהשיאה לא כבר יצאת מרשות אביה ואין הפרשתו כלום וכסוטה גרים מכיון בהביאה ופירשתי שם לפי הגי' וגי' דכאן היא עיקרית: אלא שכן אדם מפריש וכו'. וקרא דזאת תורת היולדת לא תימא דמרבה קטנה אלא בגדולה וחרשת ואע"פ שאין בה דעת. וכאן מהדר הש"ס להא דהתם בסוטה כמו שהבאתי לעיל: וכאן סוטה וכו' כלומר דהכתי סוטה לא מצית למילף מהא דר' יוחנן שאין צריכה דעת דתרווייהו לא משכחת לה בסוטה דבקטנה אין אתה יכול לומר שכן אדם מפריש על אשתו קטנה דהא אמרינן בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון לאסור על בעלה ושתהא צריכה לב"ד ספיקה במי המאררים וכן חרשת אין אתה יכול לומר בה שכן מפריש וכו' דהא כתיב ואמרה האשה וגו' ודריש לה כהאי תלמודא שם סוף פ"ד ואמרה האשה פרט לאילמתא ואמר אל האשה פרט לחרשת שאינה שומעת: אמר ר' אבין שנייה היא וכו'. כלומר אלא דשאני סוטה והיינו טעמא שיכול בעלה להפריש שלא מדעתה דכתיב

שתאמר אמן ותקבל הדברים מהכהן וזה אי אפשר בחרשת: שנייה היא. שאני קרבנות אלו שבעלה מביא עליה:

קרבן העדה

והא תנינן והכלה הופכת פניה ואוכלת. ולא אמרינן כיון שהופכת פניה ואוכלת הרי היא כבני חבורה האחרת ותהא אסורה לאכול עד שתבא אלל בני חבורה האחרת: מפני הבושה. היא הופכת פניה ואין דעתה לעקור נפשה ובני החבור' אשר היא יושבת עמהם ולכך מותרת לאכול אפילו בהפיכת פנים:

הדרן עלך פרק כיצד צולין

הלכה א מתני' ה"ג שחט עליה בעלה ושחט עליה אביה תאכל משל בעלה. וה"פ כל זמן שלא פירשה שדעתה בשל אביה תאכל משל בעלה דמסתמא דעתה לימנות על של בעלה הלכה רגל ראשון. שלאחר נישואיה שכן דרך הנשואות ללכת לבית אביהן: תאכל ממקום שהיא רוצה. כגון שאינה רדופה עד הנה לילך לבית אביה תדירה לכך מספקא לן בהי ניחא לה אלא אם כן פירשה: אפטרופסין. שהיו לו שני אפטרופין והמנוהו זה על פסחו וזה על פסחו: לא יאכל משל שניהם. לא מפסחו של זה ולא מפסחו של זה דמי נתן רשות לחלק האחד להמנות על זה ואין לו תקנה אא"כ רצו שניהם שימנה עם האחד: לא יאכל משל רבו. דמסתמא לא היה דעת רבו להימנות חלק החירות על פסחו:

גמ' ארבעה מחוסרי כפרה. זב וכו' וקרי להו מחוסרי כפרה משום שאסורין לכנוס למקדש ולאכול בקדשים עד שיביאו כפרתן: מפרישין עליהן חוץ מדעתן. אם היה ראובן חייב קרבן יכול שמעון להפרישו ולהקריבו עבורו בלא דעתו: שכן אדם מפריש על בנו הקטן. שנאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן וכן בכולן כתיב תורה וכי היכא דאדם מביא על בנו הקטן שאין לו דעת הכי נמי מפריש שלא מדעתו של חבירו: ופריך היניחא ־זב וזבה ומצורע מלינו אפי' בקטן אלא יולדת היכי משכחת לה בקטנה: ויש קטנה יולדת. בתמיה: מאי כדון. מעתה מנ"ל לר' יוחנן דבמצורע מפריש שלא מדעתו דהא משהיא קטנה אינה ראויה לילד ואם משהביאה שתי שערות כבר יצאה מרשות אביה: הכי גרסינן מכיון שהביאה כבר יצאה וכו' וכ"ה בסוטה: אלא שכן אדם מפריש על אשתו החרשת וזאת תורת היולדת מוקמינן ליה באשתו שמביא עליה אף על פי שאינה בת דעת: וכאן סוטה קטנה. כלומר ולא נקט רבי יוחנן גם קרבן סוטה בהדי מחוסרי כפרה משום דאי אפשר למצוא שתשתה כדי לבדוק הבועל: אין לה רצון. להיאסר על בעלה דפיתוי קטנה אונס הוא: וחרשת. נמי אי אפשר שתשתה דבעינן

דכתיב

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ב מק"פ הל' יא

ב
ב מיי' שם הלכה יג

ג
ג מיי' שם הלכה יג ובהשגות

ד
מיי' פ"א ממחוסרי כפרה הלכה ה

ה
ה מיי' שם פ"ג הלכה ו

ו
ו מיי' פ"י מעגגות הל' ו

ז
ז מיי' פ"ב מסוטה הל' ד ובהשגות ופ"ג מא"ב הל' ב ובסה"מ טוש"ע אהע"ז סי' קעח ס"ג

ח
ח מיי' פ"ג מסוטה הל' ב ובכ"מ

מסורת הש"ס

פסחים פו ע"ב

בס ע"א

(סוטה רפ"ב) נדרים לס ע"ב

(יבמו' פ"ו ס"ב) עיין יבמות יב ע"ב

ע"ש לג ע"ב

סוטה ט ע"ב

גליון הש"ס

^עיין תוספות יבמות יב ע"ב ד"ה אחר:

^עיין תוספות סוטה כח ע"ב ד"ה מכאן וכתי' מהרי"ט כתובות דף ס ע"א:

^עי' משל"מ פי"א מאיסות הלכה ח דגם חרשת כקטנה דאין לה רצון. וצ"ל דכאן מיירי דבשעת זנות היתה פקחת. ונתחרש'. ועי' בו"ת כנס"י:

רידב"ז

מיי כדון שכן אדם מפריש על בתו קטנה נלפענ"ד דטוב יותר למימר דצ"ל בתו חרשת כדמוכח בסמוך ע"ז פריך מכיון שהשיאה או לפי הגי' דבמס' סוטה רפ"ב שהביאה ר"ל שהביאה שתי שערות כבר יצאת מרשות אביה אלא שכן אדם מפריש על אשתו חרשת ר"ל לא תימא בתו חרשת אלא אשתו חרשת:

ר"ז

ציון ירו שלים ^קטנה שזינתה אין לה רצון. כן אמרו בירושלמי פ"ק דסוטה ס"ב וס"ב. אבל הרמב"ם לא כתב כן פ"ב מסוטה ה"ד עי' ראב"ד שם ובכ"מ ובמלמ"ל פ"א מאסות דין ח ראיתי בש"ס ש"א פ' עם שספקה הא קטנה אין בה דעת לשאול ואפי' ברשות היחיד טהור ובמתכ"ת לא ראה דברי הירושלמי בסוטה שם דאמר בהדיא דקטנה מקרי יש בה דעת לשאול וביאר הפ"מ שם דכהגדיל קאת מקרי יש בה דעת לשאול וזה דחוק אבל לדעתי דאף אם נימא דגם אם הגדיל קאת אין בה דעת לשאול מ"מ עכ"פ יודעת אם באו עלי' ולא דמי לנגיעה בעלמא שאינו רק הרגשה בעלמא שאין בה דעת ואפי' בקטנה לגמרי יודעת שבא עלי' וזה אמרתי על דברי רבינו שמחלק בין קטנה בת מיאון לבין קטנה שהגדילה שאינה בת מיאון והיינו משום דבת מיאון הוא שיודעת שבא עליה אבל לענין זה שתהי' מרגשת שיה' לה רצון ודאי אין בה דעת וז"ש שאין בה רצון להאסר על בעלה א"כ ממילא אין בה דעת לשאול מקרי אבל באינ' בת מיאון שוב יש לה רצון ויש לה דעת לשאול מקרי ורבינו לשיטתו מט"ו מאכות הטומאות ה"א שפסק כבן עזאי דיליף מסוטה אם קן כל שיש בה דעת לשאול נאסרה ורש"י לא סבירא להו ככ"ע כדאמר בירושלמי שם ודוק. ותקרי הגאון מהר"ל אבד"ק אמשטרדם שהבא במס"ב ס"ב שם נדחק בזה. לפמ"ש א"ש ודוק:

2 15

שנויי נוסחאות (פוס"ו) ויולדת בד"ו יולדת. (סוכ"ח) דאשה בד"ו האשה.

טוב ירושלים

בבית והמנורה רק בשעת אכילה: שכן אדם מפריש על אשתו חרשית. עי' ממח"כ שכתב שם וירא"ם לי דמביא על סוטה וחרש ומהגיגן בזבחים והלא נמ' נבלי נדרים ל"ה ב' ה"כ על אשתו סוטה. ונפלא בעיני ע"ד הרמב"ם ספ"ד ערוכה היא:

מסורת הש"ס

דכתיב ושמחת אתה וביתך. וכיון שהוא מעוכב על ידי כך מלשמוח עמה כקרבנו הוא אבל קרבן חבירו לעולם אין אדם מפריש חוץ מדעתו: אדם קובע על חבירו קרבן נזיר אם הפרישו מדעתו מותר להקריבו שלא מדעתו: אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. דזימנין דלא ניחא ליה דלכפר במידי דלא דידי': חטאת חלב. כל החטאות כלולים בחטאת חלב: מתניתא אמרה כן. כלומר מתניתא נמי דייקא שאין אדם מפריש פסח שלא מדעת חבירו: מה כן קיימין. במאי עסקינן: אם במוחין. כשהאשה מוחה איירי מתני': ה"ג סתם האשה ממחה לומר אצל בעלי אני אוכל אלא בשאינו ממחין. וה"פ למה תני במתני' סתמא תאכל משל בעלה וכי כתם אשה רוצה דוקא בשל בעלה אלא ודאי בשאינו ממחין איירי מתני' ואפ"ה קאמ' דתאכל משל בעלה אפי' שלא מדעתה: מתניתא בממחין. כלומר דש"ס קאמר לעולם מתניתין בממחין והא דקתני תאכל משל בעלה איירי ברגל רדופין וכדמסיק לקמן: לית הדא. דרבי יוחנן דלעיל דאמר ד' מחוסרי כפרה מפריש עליהן שלא מדעתן שכן אדם מפריש על בניו הקטנים שלא מדעתן וכיון דאדם מפריש על אשתו פסח שלא מדעתה א"כ מפריש גם על חבירו שלא מדעתו וקשיא לר"א דאמר אינו מפריש שלא מדעתו: ומשני שנייא היא פסח וכו'. שאני פסח מחטאת: פסח. ראוי שיתכפר בו לכשיגדיל אם נתגדל בין הפרשה לשחיטה וה"ל כאלו הפריש על הגדול הלכך על הגדול אחר אינו מפריש שלא מדעתו אבל חטאת זה שהפריש על הקטן אינו ראוי שיכפר בו לכשיגדיל דחטאת שמפריש על העת זה אינו ראוי לחטא אחר: ברגל רדופין שנו. מתני' דתני תאכל משל בעלה איירי ברגל ראשון שאביה רודפת' לילך לבית

תורה אור

דכתיב °ושמחת אתה וביתך. ר' ירמיה בשם רבי יוחנן *אדם קובע על חבירו קרבן נזיר שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. רבי זעירא בשם ר' יוחנן א *אדם קובע על חבירו חטאת חלב שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. ר' זעירא בשם ר"א אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. אמר ר"א מתניתא אמרה כן האשה בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה תאכל משל בעלה מה נן קיימין אם בממחין סתם האשה ממחה לומר אצל בני אני רוצה אם כשאינן ממחין מתניתא בממחין אתא. ר' ירמיה בשם ר' יוחנן מתניתא בממחין לית הדא פליגא על דר' אלעזר דר"א אמר אדם שוחט פסחו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו שלא מדעתו. שנייא היא פסח שנייה היא חטאת. פסח לכשתגדיל ראוי הוא להתכפר בו חטא' לכשתגדי' אינו ראוי להתכפר בה. אמר ר' יוחנן ברגל רדופין שנו. *אי זהו רגל רדופין אמר רבי יוסה בי רבי בון זה רגל ראשון שאביה רודפת לבית

פני משה

דכתיב ושמחת אתה וביתך ומכיון דמעוכב הוא לשמוח עמה ברגל מפריש הוא חוץ מדעתה אפי' מקודם הרגל: אדם קובע על חבירו קרבן נזיר. לקבוע לו קרבן שאם יצטרך יקריב אבל אינו מפרישו בפרטות שלא מדעתו דהכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה דקחשיב לעיל. וגרסינן להא בפ"ב דנזיר בהלכה ה' וכן אמר ר"ז וכו' לענין חטאת חלב כן ומעטמא דאמרן: אדם שוחט פסחו של חבירו. אחר שהפריש שיהא זה לפסח יכול הוא לשוחטו שלא מדעתו שזכות הוא לו אבל אינו מפרישו שלא מדעתו דשמא אינו ניח לו בזה וגרסינן להא בריש פ"ב דקידושין: מתניתא אמרה כן. ממתני' שמעינן כן שאין מפרישין להפסח אלא מדעת דקתני האשה בזמן שהיא בבית בעלה וכו' ומה אנן קיימין למתני' דאיצטריך לאשמועי' שתאכל משל בעלה: אם בממחין. כלו' אי דמיירי שהאשה יודעת ששחטו עליה שניהם וכל אחד ואחד הפריש הפסח בשבילה וממחין הן זה על זה שזה אומר אני רוצה שתמנה על שלי שהפרשתי ושחטתי בשבילה וזה אומר אני רוצה על שלי: סתם האשה ממחה לומר אצל בעלי אני רוצה. ואצל בני הכתוב בספרים אגב שיטפא דלקמן הוא כלומר דא"כ מאי קמ"ל פשיטא הוא דסתם האשה ממחה על של אביה ומסתמא היא רוצה בשל בעלה: אם בשאינן ממחין. סיומא דמילתא היא וכלומר אלא ודאי לא תוקמא להמתני' אלא אם בכה"ג דכשאינן ממחין מיירי דכל א' וא' שחט בשבילה ואינן יודעין זה מזה כלום והאשה נ"כ לא ידעה בתחילה אלא אח"כ נודע לה ששניהם הפרישו ושחטו בשבילה והשתא קמ"ל דצריך שתאכל משל בעלה ולא משל אביה ומ"ט דהואיל ומסתמא דעתה על של בעלה וא"כ מה שהפריש עליה אביה הוי שלא מדעתה ואין מפרישין הפסח שלא מדעת והיינו כדר' אלעזר: מתני' בממחין. כלומר דדחי לה הש"ס דלעולם בממחין איירי וכן כי אתא ר' ירמיה וקאמר בשם ר' יוחנן דמתני' בממחין מיתוקמא. ולא קשיא מאי קמ"ל דברגל רדופין איירי כדקאמר רבי יוחנן לקמן והש"ס לא אסיק הכא למילתיה ומשום דמקשה על ר' אלעזר כדלקמיה והדר אסיק לה: לית הדא פליגא על דר' אלעזר וכו'. ואי בממחין מיתוקמא בדווקא א"כ קשיא על רבי אלעזר דהא השתא שמעינן דדוקא בממחין זה על זה הוא דאמרינן שתאכל משל בעלה הא בסתמא תאכל במקום שהיא רוצה ואע"פ שזה שהפריש עליה אביה הוא שלא מדעתה דהא מן הסתם רוצה היא תמיד אצל בעלה ואפ"ה יוצאת י"ח משל אביה והא לר' אלעזר אין מפרישין הפסח אלא מדעת: שנייא היא פסח וכו'. כלומר דהש"ס מהדר אין דודאי פליגא היא על דר' אלעזר דאיהו בעי למילף מהא דקאמר ר' יוחנן לעיל בחטאת חלב שאין מפרישין אלא מדעת דהוא הדין גבי פסח נמי כן הכל לאו מילתא היא דשאני פסח מחטאת: פסח לכשתגדיל ראוי הוא להתכפר בו. לכשתגדיל אקרבן קאי וכלומר דגבי פסח מסתברא הוא דלא בעינן דעת בעלים שאפי' הפרישו שלא מדעתו והוא נתכפר בפסח אחר שהפריש לעצמו מ"מ ניחא ליה להבעלים בהפרשתו של זה שהרי אינו מפסיד כלום שראוי הוא אפי' אח"כ שיעבור שנתו עליו להתכפר בו בשביל שלמים שמותר הפסח לעולם שלמים ואף לאחר שעברה שנתו ימכר ויקח בדמיו שלמים אבל חטאת לכשתגדיל ותעבור שנתה שוב אינו ראוי להתכפר בה לקרבן אחר שהיא אחת מה' חטאות המתות ונמצא שזה שהפריש בשבילו שלא מדעתו והוא נתכפר בחטאת האחרת מפסידין הבעלים בהפרשתו של זה ולפיכך אין למידין פסח מחטאת לענין זה: אמר ר' יוחנן ברגל רדופין שנו. השתא הדר למילתא קמייתא דלעיל דמוקמינן להמתני' דבממחין איירי ולא תיקשי א"כ מאי קמ"ל פשיטא דתאכל משל בעלה כדאמר ר' יוחנן בכתובות ברגל רדופין שנו ה"נ במתני' כן וכדמפרש ר' יוסי בר' בון זה רגל ראשון שאביה רודפת לבית

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"י מעשה"ק הל' כ"ב

ירושלמי מיר פ"ב הלכה ה

פי' ערכין כח ע"ב

כתובות פ"ו הלכה ד

רידב"ז

ר"ז בשם ר' יוחנן אדם קובע על חבירו חטאת חלב שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו ר"ז בשם ר"א אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. אמר ר"א מתניתא אמרה כן האשה בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה תאכל משל בעלה פי' דמוכח ממתניתין דלא תאכל משל אביה משום דבעינן הפרשה לדעת והכא הפריש אבי' שלא לדעתה. ובעלה חשוב כמו לדעתה דהא אוכלת משל בעלה כדמסיק לקמן ומיבעיא מה אנן קיימין אם בממחין פי' במה אנן קיימין הא דאמר ר"א אבל אינו מפרישו שלא מדעתו. אם בממחין פי' במוחין מלשון מחאה דאותן שהפריש עליהן ממחין על המפריש ואינן רוצין או לא מהני ההפרשה שלא מדעתו שפיר מביא ראיה ממתניתין דסתם האשה ממחה לאמר אצל בעלי אני רוצה אם כשאינן ממחין פי' א"ת אפילו בשאינן ממחין נמי ס"ל לר"א דלא מהני הפרשה שלא לדעתו א"כ אין ראיה ממתניתין דמתניתין בממחין אבל בשאינן ממחין שפיר יכול להיות דמהני הפרשה שלא מדעתו ואין שום ראיה ממתניתין. ע"ז אתא ר"י בשם ר' יוחנן דאין ה"נ דבאין ממחין שפיר מהני הפרשה שלא לדעתו. וממתניתין דווקא בממחין אבל בשאין ממחין שפיר מהני הפרשה שלא לדעתו. ואף דר' יוחנן ס"ל בעצמו גבי חטאת חלב דלא מהני הפרשה שלא לדעתו מ"מ ס"ל דגבי פסח אינו כן אלא דכאינו ממחין שפיר מהני הפרשה שלא לדעתו ואין ראיה לדינא דר"א ממתניתין דמתניתין מיירי בממחין:

וע"ז פריך לית הדא פליגא על דרבי אלעזר כו' אינו מפרישו שלא מדעתו דר' זעירא קאמר בשם ר' יוחנן גבי חטאת חלב דאינו מפרישו שלא מדעתו ובשם ר"א דאינו מפריש פסח ע"א שלא מדעתו וא"כ ר"י דס"ל דמתניתין בממחין אבל בשאינן ממחין מהני הפרשה שלא לדעתו. א"כ פליג ר' יוחנן על ר"א ומ"ש גבי חטאת חלב דס"ל דלא מהני הפרשה שלא לדעתו ע"ז משני דלא דמי דהנה בבבלי דף ל"ו ע"א במס' נדרים פריך הגמ' אלא מעתה יביא אדם פסח ע"א שכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים אמר רבי זעירא שה לבית אבות לאו דאורייתא פי' דמדאורייתא אין צריך להמנות כלל אלא דהתורה נתנה רשות להקטנים לאכול שלא למנויו וההפרשה של אביהם באמת לא מהני דהוי שלא לדעתם אבל התורה נתנה רשות להקטנים לאכול אפילו בלא המנאה פי' בר"נ ז"ל ובתוס' ז"ל שם ע"ז קאמרי' הכא דבאמת ר' יוחנן פליג על ר"א וסבירא ליה דגבי חטאת חלב לא מהני הפרשה שלא לדעתו. וגבי פסח מהני ככל ארבעה מחוסרי כפרה משום שאדם מפריש על בנו הקטן ואף על גב דגבי פסח קי"ל דשה לבית אבות לאו דאורייתא. ואם כן אין ללמוד מזה למחויב מן התורה דמהני ההפרשה שלא לדעתו מכל מקום מצינו דמהני הפרשה שלא מדעתם גבי קטן אפילו לענין לצאת בו מן התורה משום דקי"ל כרבי דס"ל במס' פסחים דף נ"ג דקטן שהגדיל בין פסח ראשון לשני והביא ב' שערות חייב לעשות פ"ש משום דפסח שני אינו תשלומין לראשון. ומ"מ הדבר ברור דאם עשה הקטן פ"ר והגדיל בפסח שני פטור מלעשות פ"ש דפ"ש אינו חייב אלא במי שלא עשה הראשון אבל במי שעשה הראשון אפילו שהוא קטן מ"מ פטור מפ"ש כמו שכ' הרמב"ם ז"ל בהק"פ פ"ה ה"ז קטן שהגדיל בין פ"ר לפ"ש חייבין לעשות פ"ש ואם שחטו עליו בראשון פטור עכ"ל ז"ל וכתב הכ"מ ז"ל ומ"ש ואם שחטו עליו בראשון פטור ואיכא למידק אטו קטן בר חיובא ופטורי הוא. וכתב הר"י קורקס ז"ל דכיון דרחמנא רביה לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר בכך מן השני עכ"ל ז"ל והיינו דקמסיים הכא שניא היא פסח שניה היא חטאת פסח לכשיגדיל ראוי היא להתכפר בו פי' אם הפריש אביו עליו כשהוא קטן ושחטו ואכל ממנו אפילו כשהגדיל קודם פ"ש דאז מחויב מן התורה לכשיגדיל ראוי להתכפר בו ואינו צריך שוב להביא פ"ש א"כ כיון שנתכפר בהפרשת ושחיטת אביו עליו א"כ מהני הפרשה שלא לדעת לגבי קטן אפילו לצאת בו ידי חובתו מן התורה. ע"כ מביא אדם פסח ע"א שכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים ואי דשה לבית אבות לאו דאורייתא מ"מ מהני ג"כ לדאורייתא הפרשת אביהם. משא"כ לגבי חטאת אינו ראוי להתכפר בה לכשיגדיל דאם שחט עליו חטאת כשהוא קטן אינו כלום ואינו מועיל לחטאת שיחטא לכשיגדיל ע"כ גבי חטאת לא יביא על חבירו שלא מדעתו שלא מצינו דאדם מביא על בניו הקטנים משא"כ בפסח שפיר מצינו דאדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים ואפילו דשה לבית אבות לאו דאורייתא מ"מ מהני לכשיגדיל ראוי להתכפר בו וברור כשמש דמכאן יצא להרמב"ם ז"ל הך דינא דאם שחטו עליו בראשון פטור וסוגיא מפורשת הוא:

אר"י ברגל רדופין שנו פי' דקאי על הא דפ' המדיר במס' כתובות דידרש שלא תלך לבית אביה רגל אחד יקיים. ע"ז מפרש דרגל אחד הוא רגל הראשון

שנויי נוסחאות (שו"ו) ר"א בד"ו ר' אלעזר. (שו"ח) ר"א בד"ו ר' אלעזר. (שו"ב) כשאינן בד"ו בשאינן. (שו"ד) פסחו שלא בד"ו פסחו של חבירי שלא. (שו"ו) פסח שניה בד"ו פסח שניא. (שו"כ) רודפת בד"ו הרדפה.

טוב ירושלים

אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו כו'. עי' היטב בבלי נדרים ל"ו א' בשם ר"א בזה וגם בשם ר"י ובערכין כ"ח א' פליגי עלה ושמואל בדעת בשעת הפרשה או כפרה וע"ש בתוס':

פסחים נח

מערכת הערוך איזהו רגל רדופין כו'. בערוך (ע' רדף) איזהו רגל רדופים א"ר יוסי בר רבי בון רגל ראשון שאביה רודפת לבית בעלה. פירוש (רחוסס) כיון שנכנסת בבית בעלה ונמצאת שלימה רגל ראשון היא רודפת לילך ולהגיד שבחה בבית אביה ושאר הרגלים אינה רודפת:

לבית בעלה. לא הלכה רגל הראשון. רגל השני מהו שיעשה רגל רדופין לעולם יש לה רגל רדופין. אלמנה מהו שיהא לה רגל רדופין נישמעינה מן הדא הלכה רגל הראשון לעשות בבית אביה. אי הדא אמרה לעולם יש לה רגל רדופין אי הדא אמרה אלמנה יש לה רגל רדופין. א"ר יוסה בי רבי בון תיפתר שיש לה בנים ואין לה בעל וסתם האשה ממחה לומר אצל בני אני רוצה. *אמר רבי לעזר פסחן של נשים רשות ודוחין עליו את השבת ר' יעקב בר אחא בשם רבי אלעזר פסחן של נשים ושל עבדים רשות כל שכן דוחין עליו את השבת. מצתן מה היא ר' לעזר אמר [א] חובה רבי זעירא אמר רשות. רבי הילא אמר דברי הכל. מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין מתניתא מסייעא לר' זעירא *חזרת מצה ופסח [ב] לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות מתניתא מסייעא לר' הילא [ג] לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות לחם עוני את שהוא בבל תאכל חמץ הרי הוא בקום אכול מצה ונשים הואיל והן בבל תאכל חמץ הרי הן בקום אכול מצה. והא תנינן [ד] כל מצות עשה שהזמן גרמא האנשים חייבין והנשים פטורות. אמר ר' מנא חומר היא מצות עשה שהיא באה מכח בלא תעשה. ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות.

תני

פני משה

לבית בעלה וכלומר הואיל וברגל הראשון אחר הנשואין היא רדופה לילך לבית אביה להגיד שבחה שבבית בעלה ואביה צריך לרודפה שתחזור לבית בעלה והלכך אי לאו הא דקתני דתאכל משל בעלה ה"א דבכהאי גוונא תאכל משל אביה משום דברגל הראשון ניחא לה שתעמוד אצל אביה וקמשמע לן דאע"פ כן כיון שצריכה להזור לבית בעלה תאכל משל בעלה. והך דר' יוחנן בכתובות פ' המדיר בהלכה ד' איתמר ועל המתניתין המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה כו' ובנוסחא דהתי תלמודא רגל אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ועלה קאמר נמי ר' יוחנן שם ברגל רדופין שנו א"כ דהאי דר' יוחנן אסיפא דמתני' קאי הלכה רגל הראשון וכו' ומפרש לה דברגל רדופין שנו ולפיכך תאכל במקום שהיא רוצה והא דאקשינן לעיל ארישא אי בממתין מיירי מאי קמ"ל לא חש הש"ס לתרץ דבאמת לגופה לא איצטריך אלא אגב דקתני בסיפא דברגל הראשון וברדופה לבית אביה תאכל במקום שהיא רוצה קתני רישא דבשאינה רדופה לעולם תאכל משל בעלה ועיקר. והשתא פריך שפיר הא דבתרה: לא הלכה רגל הראשון. לבית אביה רגל השני שהלכה מהו שיעשה רגל רדופין לדינא דמתני' ויש לפרש נמי לדינא דמתני' דכתובות ופשיט לה שלעולם יש לה רגל רדופין בפעם הראשון שהיא הולכת אחר הנשואין לבית אביה: אלמנה מהו שיש לה רגל רדופין. כגון שנשא עליה בעלה ומת אח"כ ושחט עליה אביה והוא רגל הראשון אחר נשואיה אם יש לה דין רגל רדופין לענין שתאכל במקום שהיא רוצה או דילמא דנימא דכיון שמת בעלה מסתמא אין דעתה אלא בשל אביה: נשמעינה מן הדא. דקתני הלכה רגל הראשון לעשות בבית אביה ומדקתני לעשות בבית אביה ולא סגי ליה למיתני רגל הראשון שחט עליה אביה וכו' אלא לאו הא קמ"ל דלעולם כשהיא הולכת לעשות בבית אביה ואפי' נתאלמנה אחר ששחט עליה בעלה יש לה דין רגל רדופין והאכל במקום שהיא רוצה: או הדא אמרה וכו'. כלומר דדחי לה הש"ס דמהכא לא הפסיט דאיכא למימר דלאו להכי קתני לעשות בבית אביה לאשמועי' שלעולם יש לה רגל רדופין דלאו דוקא רגל הראשון שאחר הנשואין אלא כל זמן שהיא רדופה לבית אביה אם הוא ברגל הראשון שהלכה אצלו תאכל במקום שהיא רוצה דהכל בהלכה לעשו' בבית אביה תליא מילתא או הדא אמרה וכו' א"כ להשמיענו שאף אלמנה יש לה רגל רדופין ולהכי הוא דקתני לעשות בבית אביה וזיל הכא קא מדחי לה וזיל הכא קא מדחי לה ולא תפשוט מידי: אמר ר' יוסי בר' בון תיפתר וכו'. כלומר דבלאו הכי לא תפשוט מידי לאלמנה דעלמא דאיכא למימר דתיפתר דהכא מיירי שיש לה בנים אלא דבעל אין לה שמת לאחר ששחט עליה ומש"ה תאכל במקום שהיא רוצה דסתם אשה ממחה לומר אצל בני אני רוצה. אלא דמכיון שעכשיו הלכה לעשו' בבית אביה אפשר שדעתה היתה מתחלה על של אביה ולפיכך תאכל במקום שהיא רוצה ולעולם אימא לך באלמנה דעלמא שאין לה בנים אע"פ ששחט עליה בעלה קודם שמת. מכיון שהיא עכשיו בבית אביה תאכל משל אביה: אמר ר"א פסחן של נשים. בפסח ראשון רשות היא ואעפ"כ דוחין עליו את השבת וגרסינן סוגיא זו בפ"ק דקידושין בהלכה ז' ומקצתו לעיל סוף מס' חלה: פסחן של נשים ושל עבדים רשות כל שכן דוחין עליו את השבת בלשון תמיה מיתפרשא דאי אמרת רשות וכי כ"ש הוא שדוחין השבת אדרבה אם רשות הוא בדין שלא ידחו את השבת כן פירשתי בקידושין ויש לפרש דניחותא קאמר ואעבדים קאי דאע"ג דדין נשים ועבדים שוה במ"ע שהז"ג מ"מ הואיל דעבדים אתו לידי היובא כשרבו מצהררו וא"כ כ"ש הוא משל נשים לענין דחיית שבת: מצתן מה היא. אם הוקשה מצה לפסח או לא: ר' לעזר אמר חובה. ובקידושין שם גרים א"ל חובה ר' זעירא אמר מחליקת ר' הילא אמר דברי הכל וגי' זו עיקרית היא דר"ז מוקי לה במחלוקת דתנאי דלקמן דלמ"ד פסח חובה מצתן נמי חובה ולמ"ד פסחן רשות מצתן נמי רשות ור' הילא אמר במצה דברי הכל מודים שהיא חובה להן: מתניתא מסייעא לדין וכו'. איכא חדא ברייתא דמסייע לר' זעירא דקתני חזרת ומצה ופסח בלילה הראשון חובה ומהיכא נפקא לן דלילה הראשון חלוק משאר כל הימים מדכתיב גבי פסח על מצות ומרורים יאכלוהו הכתוב קבעו עליו חובה וא"כ למ"ד פסחן חובה מצתן נמי חובה ולמ"ד פסחן רשות דקרא בגברי מיפתעי מצתן נמי רשות: מתניתא מסייעא לר' הילא. במצתן לד"ה חובה כדדריש בהאי ברייתא מהיקשא לא תאכל עליו חמץ וכו' את שהוא בבל תאכל חמץ וכו': והא תנינן. שם כל מצות עשה שהזמן גרמא וכו'. ואמאי נילף ממצה דאמרת לד"ה חייבין: אמר ר' מנא. שנייא הכא דהומר היא מצות עשה שבאה מכח לא תעשה דכתיב בהאי קרא לא תאכל עליו חמץ וכו' והלכך הכא הוא דגלי קרא כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכילת מצה ולא ילפינן שאר מצות עשה שהזמן גרמא מינה: ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות. ממתני' דסוף מסכת חלה קאי. והאי סוגיא כתובה שם ואגב דלעיל נקט נמי הכא דתנן התם גבי יוסף הכהן אף הוא העלה בניו ובני ביתו לעשות פסח הקטן בירושלים והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה ועלה קאמר התם ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות כלומר בראשון היא רשות והלכך בפסח שני החזירוהו דלהאי מ"ד נשים בפסח שני אין עושין כלל כדלקמן:

תני

קרבן העדה

לבית בעלה הלכך תאכל משל בעלה אפילו בממתין: רגל שני מהו. שיהיה כרגל ראשון ותאכל משל בעלה דנאמר לעולם כשהולכת בפעם ראשונה לבית אביה הוא רודפה' בהחזור לבית בעלה או דלמא ברגל שני אין אביה רודפה' ותאכל במקום שהיא רוצה:

הורה אור ופשיט לעולם יש לה רגל רדופין. ואפילו ברגל שני תאכל משל בעלה: אלמנה. ששחט עליה בבית חמיה ושחט עליה אביה מהו שיהא לה רגל רדופין ותאכל משל בית חמיה או דלמא כיון שאין בעלה חי אין אביה רודפת': נישמעינה מן הדא. תא שמע מסיפא: הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה וכו'. תאכל ממקום שהיא רוצה וכיון דרישא נמי אוקימנא לה ברגל ראשון הך סיפא ל"ל הא מרישא שמעי' דוקא בזמן שהיא בבית בעלה אבל הלכה לבית אביה תאכל ממקום שהיא רוצה אלא ודאי סיפא לדיוקא אתי דוקא הלכה לבית אביה ברגל ראשון הוא דתאכל ממקום שהיא רוצה אבל לא הלכה תאכל משל בעלה ואע"ג דתני לה רישא קמ"ל בסיפא דאם לא הלכה ברגל ראשון רגל שני הוה לה כרגל ראשון א"נ סיפא איירי באלמנה וקמ"ל דאף באלמנה אם לא הלכה תאכל משל בעלה: תיפתר. לעולם לא תפשוט הפרש לסיפא באלמנה שיש לה בנים דמסתמא ניחא לה אצל בניה הלכך אם לא הלכה תאכל אצל בניה אבל באלמנה שאין לה בנים הבעי' במקומה עומדת: ה"ג פסחן של נשים חובה ודוחין עליו את השבת: ה"ג ושל עבדים רשות ואין דוחין עליו את השבת: מצתן מה היא. אם הנשים חייבין במצה או לא: ה"ג ר"ז אמר במחליקת כ"ה בקידושין. וה"פ מ"ד פסח חובה סובר נמי מצה חובה מ"ד פסח רשות סובר מצה נמי רשות ופליגי בה רבי שמעון ורבנן וכדמסיק לקמן בברייתא: דברי הכל. אפי' מ"ד פסחן רשות סובר דחייבין במצה כדמסיק דילפינן היקישא: ה"ג ושאר כל הימים רשות ר"ש אומר באנשים חובה בנשים רשות: ונשים הואיל והן בבל תאכל חמץ. דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו': והנשים פטורות. ומצה מ"ע שהזמן גרמא דכתיב בערב תאכלו מצות: חומר היא מצות עשה וכו'. מצות עשה הבאה מכח לא תעשה כגון מצה שהיא באה מהיקישא דלא תעשה היא חמירא ודינא כלא תעשה ונשים חייבות בה: ואתיא וכו'. אמתני' קאי דתנן שחט עליה אביה או בעלה דמשמע מן הסתם אין הנשים שוחטות לבדן אלא עושין אותן טפילה לאנשים אתי' כמ"ד נשים רשות וכדמסיק:

טפילה

רידב"ז

הראשון שלאחר החופה דהוי רגל רדופין פ"ז מפרש איזהו רגל רדופין אר"י בר"ב זה רגל ראשון שאביה רודפת לבית בעלה וע"כ שייכה לשניהן דהיא רדופה לבית אביה ואביה רודפה לבית חמיה ר"ל ברדופה לבית אביה עד שאביה רודפה לבעלה. ומיבעיא לי' אם לא הלכה רגל הראשון רגל השני מהו שיעשה רגל רדופין מי אמרינן דהוי רגל שני רגל רדופין או דילמא כיון דקחזינן דלא הלכה רגל הראשון בודאי אינה מרדפת אחר בית אביה ומוסיף עוד למיבעיא אם לעולם יש לה רגל רדופין ר"ל דלאו דווקא רגל שני אלא י"ל דלעולם יש לה רגל רדופין. ומיבעיא עוד אלמנה מהו שיהא לה רגל רדופין מבית חמיה לבית אביה וכן אביה רודפה לבית חמיה ושייכה לשניהן ופשיט נשמעיניה מן הדא הלכה רגל הראשון לבית אביה אלמא הלכה דווקא ולמה לי הלכה הא ברגל ראשון הוי רגל רדופין אף בלא הלכה א"ו דנקט הלכה רגל הראשון דאימתי הוי דווקא רגל ראשון דווקא בהלכה אבל בלא הלכה הוי לעולם רגל רדופין ונפשוט האיבעיא בלא הלכה רגל הראשון דהא מפורש תנינן במתניתין הלכה רגל הראשון ול"ל הלכה א"ו דנקט הלכה דבלא הלכה הוי לעולם רגל רדופין אי דנקט הלכה לענין דינא דאלמנה דבאלמנה דווקא הלכה הוי רגל רדופין כרגל ראשון אבל לא הלכה לא הוי רגל רדופין ע"ז אמר ר"י בר"ב תיפתר שיש לה בנים וסתם אשה ממחה לומר אצל בני אני רוצה אבל בלא בנים לא שייכה כלל לבית חמיה כשהלכה לבית אביה:

ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות זה קאי על מס' חלה וקידושין כדפי' הפ"מ ז"ל:

שמואל

שנויי נוסחאות (סו"ה) אי כו' אי נד"ו או כו' או. (סוי"ח) תאכל מצות נד"ו תאכל עליו מצות (וכן הוא במקרא).

טוב ירושלים

אר"א פסחן של נשים רשות ודוחין עליו את השבת. ובבבלי מ"א ב' פריך אמרת רשות ואמרת דוחין עליו השבת ומשני כפסח ראשון חובה ופסח שני רשות לגבי נשים ואינו דוחה עליו את השבת. ולדברי הק"ע דמגיה חובה תקשי דר"א אדר"א דמשמע דמיירי גם מפסח שני אלא י"ל דהכא מיירי מפסח שני לגד וס"ק דס"ם נשים פטורות ממנו ורשות לגבי נשים ומ"מ דחי שבת פי' פסח שני בכלל דוחה שבת אף דאין החיוב שוה בכל דהא בנשים רשות מ"מ דוחה שבת אולי מגזה"כ: והא תנינן כל מ"ע שהז"ג כו' אר"מ חומר במ"ע הבא מכח ל"ת. אולי י"ל ד"ה דאף דהוקש לאכילת המץ הרי לנו היקש אחר נגדו היקש דכל מ"ע שהז"ג נפקינן מתפילין עו"ה דמ"ע שהיא מכח ל"ת חמיר וי"ל דמ"ע כזה לא הוקש כלל לתפילין דא"ב ל"ת שהוקש אלנו. ור"ל דאכילת המץ ומצה ע"א הוא ובזה יש לעיין למש"כ תוס' קדושין ל"ד א' דעשה שיש עמה לאו הייבת גם בהעשה אף דהוא זמן גרמה וז"כ גמ' דהכא וה"ם די"ל דכל מ"ע שיש בה לאו לא הוקש כלל לתפילין דאין בה לאו. וה"כ אפשר לומר דהליא בפלוגתא דהנאים דלמ"ד בקדושין ל"ד א' דב"כ כבכ"א מלמדין ותפלין ס"ל מ"ע שלהז"ג וג"א וה"ב י"ל דנלמד ממצה שו"ס. א"כ כ"ל דומיא דמצה דאף בי"ב גלאו אינם חייבות ואף מעשה דיו"ע פטורות ודוחק. וע"ש בתוס' מקודש היום. ויל"ע מהא דמגהות ל"ו ב' דכל כמניח תפלין אחר שקעב"ח עובר בלאו וא"כ גם בתפלין יש בו לאו ועי' תרע"א כקס"ם ומ"ש במ"א בס"ד אך אין הענינים דומים לדהכא. ולמ"ד לעיל דנשים בפסח ומצה רשות וכב"ם תליא ואידך אמר דלעולם במצה חובה יל"ע מהא דבבלי קס"ו א' דמצות מבטלות זה"ז וא"כ כשנאמר דמצה תורה ופסח רשות אין אכלי מצה ופסח בכריכה וי"ל דאה"נ דהוא רשות אבל היינו רק שאינו חובה אבל מ"מ מצוה היא ומצוה לגבי חיבה רשות ק"ל ועי' מש"כ בכה"ג רבינו כנר"א וי"ל נעניין מצות מצה בכל ז' וי"ל בזה קושית תוס' קס"ו א' ודמצה של כזית השני דה"ל רשות תבטל למרור לחובה די"ל לחובה דרבנן ומצה דאורייתא בוות והכמ"ל: אמר ר"מ חומר היא מ"ם שבאה מכח ל"ת. ע' ש"ק שהאריך ע"ד תוס' קדושין בענין עשה דיו"ט די"ל נמי כדהכא ולדבריו ה"נ נסקאות מבבלי מ"ג ב' דמפורש נ"כ כיקשא דהכא כל שישנו בבל תאכל חמץ כו' אבל הרי מפורש שם דאצטריך כל נזה דהנ"כ ה"א נסיפך א"כ גם בלאו דיו"ם

מנ"

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' ... פ"ו מהל' כלי' יא

ב מיי' שם הלכה א יב

ג מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל' ...

מסורת הש"ס

קידושין פ"א הלכה ז

עיין פסחים לג ע"ב

מסורת הש"ס

א פסחים צא ע"ב ירושלמי חלה פ"ד הלכה ה וקדושין פ"א הלכה ז

ב תוספתא פ"ז

ג פסחי' פח ע"ב ב"ש בגמ' ול"פ

ד [גיטין פ"ד הלכה ה] וקדושין פ"א הלכה א

קרבן העדה

ספילה. חיבור: ואינה עושה פסח שני. אפי' טפילה לאחרים דלא שייכא ביה מידי ואם אוכלת ממנו הוה' פסח נהכל שלא למנויו: לבית אבות. איש היינו זכרים ומדכתיב לבית משמע דאם רצו אפילו נשים לבדן ואשה נקראת בית כדאמר רבי יוסי קראתי לאשתי ביתי: כ"ש לבית. השתא דיחיד עושה פסח כ"ש רבים דר' יוסי סובר שוחטין את הפסח על היחיד: איש. לפי אוכליו ולא אשה: פרט לקטן. שנתגדל בין שני פסחים: ה"ג ואפילו למ"ד פסחן של נשי' חובה שנייא היא וכו'. וכ"ה בקידושין וה"פ ואפילו כמ"ד פסחן של נשים חובה אתיא מתני' והא דתנן שחט עליה אביה שחט עליה בעלה שאני הכא כיון ששחיטת פסחים הוא בפרסום ויש לחוש שיקבע הדבר לחובה שהנשים ישחטו בפני עצמן ויטעו לומר כשם שאין עושין חבורת נשים ועבדים כך אין עושין חבורת נשים וזכרים לכך תקנו שישחוט עליה אביה ובעלה ולעולם חובה הוא ואם אין לצרפן שוחטין עליהן בפני עצמן: יאכל מן הראשון. דאין אדם מקפיד על סעודתו ותרווייהו ניחא ליה הלכך יאכל מן הראשון שהוא נשחט כדינו והשני בכדי נשחט: מתניתא אמרה כן. אף אנן נמי תנינא: ה"ג אי איפשי שתמנה על הפסח וכו' וה"פ אין הרב יכול לומר לעבדו איני רוצה שתמנה כלל על הפסח דאף העבדים חייבין דר' יוסי לטעמי' נשים חובה וה"ה עבדים אבל יכול לומר לו איני רוצה שתמנה על פסח זה אלא על זה לכך לא יאכל משל שניהם שכל א' יכול לדחותו אצל חבירו: פעמים. שעבד של שני שותפין נמנה על שלשה פסחים: היך עבידא. היכי דמי: צריך להמנות על הפסח. בפני עצמו והוא ממעות של שניהם: צריך להמנות על פסח אחר. שיהא מחלה מצוה שלו ומחלה של רבו: שחררו שניהן צריך להמנות על פסח אחר. הכל משל עצמו: עבד מהו שיאכל משלשתן. כלומר מאיזה מהן שירצה: אם אומר את וכו'. כלומר מאי קמיבעיא לך פשיטא שיכול לאכול משלשתן דאם לא כן לא ימנה על הפסח כלל דשמא ימלך רבו וישחררנו נמצא הקדש פסול מעורב בזבח אלא ודאי דאוכל משלשתן: ופריך ולא מתניתין היא. שיוצא הרב בהקדש עבדו: ומשני מתניתין. בששוחט העבד מדעת רבו: מה צריכא לי'. מאי קמיבעיא ליה בשוחט שלא מדעת רבו: אין חוששין לקידושיו. דה"ל כמקדש אשה דאינה מקודשת ואם קידש ביום עצמו קידושיו קידושין:

אין

פני משה

תני. כלומר דרגינן בתוספתא פרק שמיני דפליגי תנאי בהא: לעצמה. אפי' לעצמה דקסבר בראשון חובה ובשני עושה היא טפלה לאחרים אם יש אחרים שעושין. אבל לעצמה לא דנשים בשני רשות: פסח שני לעצמה. דקסבר אף בשני נשים חובה: האשה עושה פסח ראשון טפילה וכו'. דקסבר נשים בראשון רשות ובשני אין עושין כל עיקר: איש שה לבית אבות. כתיב ודריש הכי שה לבית או לאבות אם רצו לבית אבות ואם רצו אף לבית זו אשה כדאמרינן בעלמא ביתו זו אשתו שאם רצתה עושה היא בפני עצמה: כ"ש לבית. ולבית למה לי לכתיב לאבות אלא כי אתא קרא לפסח שני הוא דאתא וכלומר שלעולם אף בשני שה לבית: איש. כתיב לא אשה ובפסח ראשון אתרבו לטפלה מבמכסת נפשות. ושמעינן מיהת מהאי ברייתא דלמ"ד נשים בראשון רשות אין עושין פסח שני כל עיקר ומתני' דהלא כהאי מ"ד אתיא ולפיכך הזירוהו דהלו למ"ד בראשון חובה וס"ל דבשני עושה טפלה לאחרים אמאי הזירוהו הא טפילה ניתא הוו: אמר ר' יונה אפי' כמ"ד חובה וכו'. כצ"ל וכך היא בחלה ובקידושין שאפי' כמ"ד בראשון חובה ובשני רשות נמי שפיר אתיא: דשאני היא וכו'. כלומר שהרי הדבר מסויים שם וטעמו בלדו כדקתני בהדיא התם שלא יקבע הדבר חובה שהרואה שעושין פסח שני כשבור יהא שחובה הן בשני ויקבע הדבר חובה: יתום וכו'. מתניתא ביתום קטן דווקא שאין לו דעת להימנות ויאכל במקום שהוא רוצה אבל ביתום גדול שיש לו דעת נעשה כממנה עצמו על שני פסחים כאחת שאפשר שדעתו על שניהן ואינו אוכל אלא מהנשחט ראשון דתני ר' חייה וכו' בתוספתא פ"ז: מתניתא. דלקמן אמרה כן בדר' חייה דקתני האומר לעבדו וכו' שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון: עבד של שני שותפין וכו' ר' יוסי אומר אין רשות לרבו וכו'. בעבד דעלמא קאמר שאין רשות לרבו לימר לעבדו אי איפשי שתימנה על הפסח שלי או שלא להימנות כלל על הפסח לפי שהעבד חייב בפסח כמו האשה אבל אומר לו אי איפשי שתימנה על זה אלא על זה ולפיכך עבד של שני שותפין שכל אחד ואחד אומר לו אי איפשי בה מנה אלא על זה שלי לא יאכל משל שניהן: פעמים. מלינו שהעבד נמנה על שלשה פסחים כאחת כלומר בחג הפסח אחד כדמפרש ואזיל היך עבידא כגון שהוא עבד של שני שותפים והמנה אותו כל אחד ואחד על פסחו והדין הוא שלא יאכל משל שניהן אם כן צריך הוא להימנות על פסח של אחר או שיתרצו שניהן לאחד מהן שיהא נמנה על פסח שלו ואם אחר כך שיחררו אחד מהן חלקו ועדי הוא חציו עבד וחציו בן חורין ואינו יכול לאכול משל רבו צריך הוא להימנות על פסח אחר ואם שיחררו שניהן אח"כ אינו יכול לאכול מזה האחר שנמנה עליו כשהיה חציו עבד ועכשיו הוא ישראל גמור צריך הוא עוד להימנות על פסח אחר: שמואל בר אבא. מיבעיא ליה בכה"ג מהו שיאכל משלשתן וכלומר מאחד מבלבהן אמר לו ר' יוסי מאי תיבעי לך אם אתה אומר שלא יאכל העבד מכל שלשתן ומשום דמספקא לך דאיפשר שזה הנמנה על שני פסחים ואין ידוע איזה מהן נשחט ראשון מעתה לא ימנה העבד על הפסח כלל דשמא ימלך רבו וישחררו ונמצא הקדש פסול מעורב בעבודה שהוא אלך שעתה הקדש פסול לקהל שהיה עבד ועכשיו הוא בעבודה של כל ישראל שראוין להביא קרבנותיהם וה"ז מעורב ותאמר בו שג"כ לא יאכל מהפסח שהמנוהו עליו בתמיה אלא ע"כ דלא חיישינן לכך ובגוונא דלעיל יאכל הוא מפסח האחרון שנמנה עליו: הרב מהו שיצא בהקדש העבד. שהקדיש והפריש בשבילו: ולאו מתניתא היא. לקמן האומר לעבדו וכו' ומאי תיבעי ליה: מתניתא מדעת רבו. דהאומר לעבדו קתני ומה צריכה ליה לר' זעירא שלא מדעת רבו ומעצמו הפריש בשביל רבו אם יוצא הוא בהקדשו: חציו עבד וכו'. איידי דאיירי ביה במתני' מייתי להא דר' חייא בשם רבי יוחנן בגיטין פ"ד בהלכה ה' דקאמר התם מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש אשה ביום של מריה אין חוששין לקידושיו ביום של עצמו חוששין לקידושיו ומייתי להיה התם דלא כן אמר ר' חייה בשם ר' יוחנן מי שחציו עבד והציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקדושיו ודכוותה גירש

אין

גמרא

*תני א האשה עושה פסח הראשון לעצמה והשני טפילה לאחרים דברי ר"מ ר' יוסה אומר האשה עושה פסח שני לעצמה אפילו בשבת ואין צ"ל הראשון. ר"ש בן אלעזר אומר האשה עושה פסח ראשון טפילה לאחרים ואינה עושה פסח שני. מה טעמא דר"מ ° איש שה לבית אבות אם רצו לבית מה טעמא דר' יוסי איש שה לבית אבות כ"ש לבית. מ"ט דר' לעזר בי ר"ש איש לא אשה מה מקיימין רבנן איש פרט לקטן. א"ר יונה ואפילו כמ"ד פסחים של נשים רשות שנייא היא שהדבר מסויים שלא יקבע הדבר חובה: יתום ששחטו עליו הפיטרופין יאכל במקום שהוא רוצה. מתניתא ב ביתום קטן אבל ביתום גדול נעשה כממנה עצמו על ב' פסחים באחת *דתני ר' חייה הנמנה על שני פסחים באחת אוכל מאי זה מהן שנשחט ראשון. א"ר יוסי *מתניתא אמרה כן שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון. עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהם ר' יוסה אומר אין רשות לרבו לומר לו איפשי שתמנה על הפסח אבל אומרים לו איפשי שתמנה על זה אלא על זה. פעמים שהוא נמנה על שלשה פסחים באחת היך עבידא עבד של שני שותפין צריך להימנות על הפסח שיהרר אחד מהן הלקו צריך להימנות על פסח אחר שיחררו שניהן צריך להימנות על פסח אחר. שמואל בר אבא בעי עבד מהו שיאכל משלשת' א"ר יוסי אם אומר את עבד לא יאכל משלשתן מעתה לא ימנה על הפסח שמא ימלך רבו וישחררו ונמצא הקדש פסול מעורב בעבודה. ר' יעקב בר אהא א"ר זעירא בעי הרב מהו שיצא בהקדש העבד. ולא מתניתא היא *האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח. מתניתא מדעת רבו מה צריכא ליה שלא מדעת רבו חציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו. *ר' חייה בשם רבי יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקדושיו ודכוותה גירש

אין

עין משפט נר מצוה

יג
א מיי' פ"ב מק"פ הל' ד יפ"ה הלכה ח וב"ז הלכה ב
יד
ב מיי' שם פ"כ הל' יא

גליון הש"ס

צעיין קי"ג שהגיה. והנכון כפי' הפ"מ בקדושין:

צאף דבבלי דף פח ע"ב אמרו אנן לא נאכל לא מן הראשון וכו'. היינו דוקי' בגדי וטלה דיש הקפדה ואין ברירה אבל בטלה וטלה דאין הקפדה הוי כמו מלך ומלכה דיאכל מן הראשון; דלא שייך כוס ברירה וכוס לדקו דברי הרמב"ם פ"ב הלכה יא וב"ג הלכה א ואין כאן סתירה דלא כספר יד דוד ודוק:

צפי' מל"מ פ"ב מק"פ בתמה פ"ו. וכאמת לאו מש שהעתיק אין קדושין קדושין אין כאן תימה כ"כ ד"ל דהיינו דאין קדושין גמורים כי אם מצד חירות ואם כן אפשר דא"ה גירש את"כ א' מהני דלא אתי לד עבדות דאו: בת"ג ומפיק לד תירו' אף שעיקר הקידושין מצד חירות לבד ועוד כר"ם דגם שם את"ח רק לד חירות. ועוד לפי מה דקיימ"ל דח"ם ותנ"ח קידש הוי ספק קדושין ואם כן לדעת הרמב"ם פ"ו מאשות הלכה טו לאחר שיחלוק מקודשת הוא ואלו קדשי אחם תופסין בה מספק. ופ"ש ככ"מ כאן אם קידש לאחר שאשתחרר הוי מקודשת ולא הוי דשב"ל ואין גרוש בגיטין מתנות לד מכהדר ודוי"ק אמנם לפי שלפנים אין תושבין לקדושיו: נ"פ

רידב"ז

שמואל בר אבא בעי עבד מהו שיאכל משלשתם פי' דהא דצריך להמנות על פסח אחר מיבעיא לן אם העיקר דהינו יוצא בפסח זה ידי חובתו שהיא עתה ב"ח ואינו יוצא י"ח בפסח שנמנה עליו כשהיא עבד כדאיתא כן גם לקמן בה"ב הפריש פסחו עד שלא נשתחרר ונשתחרר צריך להמנות על פסח אחר אבל לאכול מותר ממנו ואינו נקרא שלא למנויו. אם נשתחרר לאחר זמן שחיטת הפסח ולא נמנה על אחר הגם דלא יצא בפסח שנמנה עליו כשהיה עבד. אבל מ"מ מותר לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנויו כיון דנמנה עליו או דילמא דהמנאת העבדות לא מהני וכשאוכל לאחר השיחרור הוי אוכל שלא למנויו ווהו דקאמר מהו שיאכל משלשתן מכל אלו השלשה פסחים דקחשיב אם מותר לאכול מהם אם לא נמנה על אחר. א"ר יוסי אם אומר את שאין העבד יכול לאכול משלשתן מעתה לא ימנה על הפסח שמא ימלך רבו וישחררו ונמצא הקדש פסול מעורב בעבודה פי' דא"ת דלאחר השיחרור אסור לו לאכול מהפסח שנמנה עליו בעבודתו. א"כ האיך רשאים לכתחלה למנותו על הפסח בחבורה דהא יש לחוש שמא ימלך רבו וישחררו ויהא אסור לאכול ממנו ונמצא הקדש פסול מעורב בעבודה פי' בעת זריקה דקי"ל לאוכליו ושלא לאוכליו את יכול לבור פסולו מתוך הכשירו לפיכך כשר בדיעבד אבל לכתחלה אסור לאוכליו ושלא לאוכליו דנעשה כעובר על המצות וכשר בדיעבד עי' דף ס"א עיי"ש וא"כ האיך מותר לכתחלה למנותו על הפסח הא יתערב לכתחלה הקדש פסול בעבודה אלא ע"כ דמותר לאכול ממנו. עי' במס' קידושין דף מ"ה ע"ב בתוס' ז"ל ובגיטין דף י"ב ע"ב בתוס' י"ל:

ד"ז

שנויי נוסחאות (פו"ז) יוסי בד"ו יוסה. (פו"כ) איפשי בד"ו איפשר. (פול"א) ולא בד"ו ולאו.

טוב ירושלים

מנ"ל דלא דרשינן להיפך ומנ"ל דדרשינן כלל שם רק הכא מיתרא קרא דככר כתב בפ' בא מצות אכילת מצה וז"ב ועי' שעס"מ פי"ב מעין זה. ובאמת אין לנו לדרוש דרשות והיקשות מעצמנו וערש"י ותוס' סוכה ל"א א':תני האשה עיבה פ"ש כו'. מש"כ הש"ק דה"א דנילף קה"י מקידוש החודש דל"ש בנשים דכתיב וידבר ה' אל משה ואהרן דוקא ולשכי אצטריך רבוי בנשים דהייבות בקה"י תמוה דא"כ נבעי נ"ד בקה"י וכל הפסולים בקה"ח יפסלו בקה"י. עי' רפ"ג דר"ה בבבלי ולא ידעתי במה נלמיד מקה"ח אטו קידוש כתוב שם. ופי' שם כ"ד א' דיליף מדכתיב הקראו אותם במועדם דרב"ד אומר מקודש אבל מ"מ לא מפורש בקרא ל' קידוש דמילף מהדדי ולדבריו צ"ל קידוש שנים כמ"ש בבבלי שם ח' ב' דב"ד מקדשים שנת כתשים וכדמפורש בקרא וקדשתם כו' אבל מי הרשנו לדרוש מעצמנו וא"כ נוכל לסבר את הארץ ולהפוך ח"ו כל התורה: ואתיא כמ"ד פסחן של נשים רשות. יתכן עפ"מ שהקשיתי בס"ד בתי' לבבלי נ"א ב' דנ"ל קרא לחיוב נשים ת"ל מדחייבות בפסח וממילא אתרבו לכ"מ דפסח כדברי הגל"ח. וא"כ בגמ' דכיון דמפיק לה לחיובא דנשים במכה ממעט דבא מכח נ"ח א"כ פ"ב ם"ל

דנ"פ הכסח: רשב"א האשה עושה פסח ראשון טפילה. בבבלי ר"ש ואולי גם הכא נ"ל כן ובסמוך רשב"ש: מעתה לא ימנה עפ"ש שמא ימלך רבו כו' נ"ה דמה פסול שייך בו כא קיי"ל פ"ו ה' דולמנויו ושלא למנויו כשר. ודע דנ' דקאי למ"ד לעולם ב"ח רשות דאל"כ איך נחוש לזה והטו בב"ע. שיכשא שינו ויפיל שינו וכדומה הו שיצרפו לעשרה או. ואולי ילה"ר מכאן לשי' ר"ל דכשעשה משום דבר מה לסוכתו א"ע משום לב"ת דאל"כ איך ישחררו שלא שנכר בעשה עי' בח"ל גיטין ל"ח ב' שהקשה עליו וא"כ לדידיה קשה מהכא איך שייך שימלך וכי ברצונו תלוי. ואמנם רשב"א נשיטתו דס"ל דנחלי עבד ל"ש לעולם ב"ח א"כ א"ש דהכא מיירי בעבד של בני שותפים א"כ כ"א לא יעבור בעשה דאין לו אלא חצי. ולכמ"ש בסמוך אתיא דשמואל כר"י דס"ל דגונב חציו ב"ח הייב דמקלת אחיו כ"ה ככולו לפ"ז י"ל דכ"ם דרשב"א דס"ל דנחלי ליכא עשה דס"ל כחכמים דפוטרין א"כ שפיר לאוסבר רק בכולו עבד אבל בחלי לאו עבד מקרי ואינו עובר ולפ"ז לפי במואל באמת גם בהליו ב"ח עובר משום לב"ת וא"כ נסתלקה מעליו קוש"ע מגיטין ל"ח א' דאמר אביי אי לאו דאר"י א"ש כמשחרר כו ו עובר בעשה הוה

כייפנא

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ט מגניבה הל' ו

טז ב מיי' פ"ג מק"פ הל' ה

יז ג מיי' שם הלכה ב

יח ד מיי' שם פ"ב הלכה יא

יט ה מיי' שם פ"ד הלכה ס ודלא כר"י

כ ו מיי' שם פ"ב הלכה יד

אין חוששין לגירושיו שמואל אמר חוששין לגירושיו אתיא דשמואל כר' יודה דתנינן *תמן גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין ר' יודה מחייב [א] וחכמים פוטרין:

הלכה ב מתני' [ב] *האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח שחט גדי יאכל שחט טלה יאכל שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון [ג] שכח מה אמר לו רבו כיצד יעשה ישחוט גדי וטלה ויאמר אם גדי אמר לי רבי גדי שלו וטלה שלי ואם טלה אמר לי רבי הטלה שלו וגדי שלי שכח רבו מה אמר לו שניהן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני:

גמ' *תני ר' חייה [ד] הנמנה על שני פסחין כאחת אוכל מאי זה מהן שנשחט ראשון א"ר יוסה מתניתא אמרה כן שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון ר' לעזר ורבי יוחנן תריהון אמרין דר' נתן היא דר' נתן אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה. ר' חזקיה בשם רבי בא בר ממל תיפתר *ששכח רבו בין שחיטה לזריקה. א"ר חזקיה מתיב חד מן רבנן ואמרין הוא היה. והא תנינן שכח רבו מה אמר לו ישחוט גדי וטלה. א"ר יוחנן [ה] הפרי' פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר עד שלא נשתחרר ונשתחרר. עד שלא הביא ב' שערות והביא שתי שערות צריך להמנות על פסח אחר. א"ר יודן כל הספיקות דר' נתן אינון חוץ מן הזורק דם חטאתו ודם אשמו ספק בלילה זרק ספק ביום זרק נעשה כספק כפרה וספק כפרה כיפר:

הלכה ג מתני' *האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מנת מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כיון שהכנים הראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו [ו] *לעולם אין נימנין עליו עד שיהא בו כזית לכל אחד ואחד נימנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט רבי שמעון אומר עד שיזרק עליו את הדם: גמ' אמר רבי יוחנן לית כאן הריני שוחט אלא הריני מפריש ולמה

פני משה

אין חוששין לגירושיו והיכי משכחת לה לגירושין הא אין לו קידושין אלא על כרחך דה"ק קידש אשה ביום של רבי אין חוששין לקידושיו אבל ביום של עצמו חוששין לקידושיו ודכוותה אם גירש למחר ביום של רבו אין חוששין לגירושיו: שמואל. פליג אגירושיו שאם קידש ביום של עצמו דלכ"ע חוששין לקידושיו אם אח"כ גירש אפי' ביום של רבו חוששין לגירושיו להומרא שתהא פסולה לכהונה דהא מיהת הלוי ישראל היא ומלך בן חורין שלו היילא שם גרושה עליה: אתיא דשמואל כר' יהודה. דפ' אלו הן הנחנקין דתנינן תמן גבי הגונב נפש מישראל גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין ר' יהודה מחייב דמישראל קרינן ביה לחומרא והיינו נמי דשמואל:

הלכה ב מתני' האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח. סתם ולא פירש לו הלכך עליה דידיה סמיך: ואם שחט גדי יאכל. אע"פ שרגיל תמיד בטלה וכן אם שחט טלה יאכל אע"פ שהיה רגיל בגדי: שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון. בבבלי מוקי לה דמתני' במלך או מלכה מיירי שאמרו לעבדיהם כך ולפיכך שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון משום שלום מלכות שלא יקפיד על עבדיהם ויהרגום א"נ משום שהן סומכין על עבדיהן ואינן מקפידים אם גדי אם טלה אבל אינשי דעלמא דליכא השתא דנפשות משום שלום וכן מקפידין הן על סעודתן לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני ויצאו שניהן לבית השריפה לפי שאין נמנין על שני פסחים כאחד לאכול מאיזה מהן שירצה ומשום דבמידי דאורייתא אין ברירה וכי בעי למיכל מהא דילמא בשעת שחיטה לא הוה דעתיה עליה: שכח מה אמר לו רבו. שפירש לו רבו איזה מהן והוא שכח: גדי שלו וטלה שלי. התם פריך מה שקנה העבד קנה רבו ושניהן הן של רבו וקאמר שהולך אצל הרועה שרגיל רבו אצלו. ומוחא ליה בתקנתא דרביה ונותן לו הרועה גדי וטלה ויאמר לו שחוט שניהן כדי שתשחוט כמו שאמר לך רבך ואחד מהן שלך על מנת שאין לרבך בו כלום ואח"כ יכול לומר העבד אם גדי אמר לי רבי גדי שלו וטלה שלי וכו': שכח רבו מה אמר לו. אין כאן תקנה ושניהן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני ודוקא ששכח אחר הזריקה דזריקה מעלייתא הואי חדא אהאי וחדא אהאי וקמי שמיא גלייא אבל אם שכח קודם הזריקה חייבין לעשות פסח שני:

גמ' תני ר' חייה וכו' בתוספתא פ"ז והובא בהלכה דלעיל: דר' נתן היא. הא דקתני ופטורין מלעשות פ"ש כר' נתן היא דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה דאין אכילת פסח מעכבת כדתני בתוספתא פ"ז והבאתי בפרק דלעיל בהלכה ה' ולדידיה אפי' נולד הספק קודם השחיטה ולא חזי לאכילה מספיקא אפ"ה יזרוק הדם ויוצאין בו: תיפתר ששכח רבו בין שחיטה לזריקה. ולא צריכת לדחוק ולאוקמי כר' נתן דמכיון דבשעת שחיטה אכתי הוי ידע איזה מהן פסחו אפי' רבנן מודו דפטור מלעשות פסח שני: אמר ר' חזקיה מתיב חד מן רבנן. ואית דאמרין הוא בעצמו הוה דמותיב על הא דשמיע ליה מר' בא בר ממל והא קתני ברישא שכח מה אמר לו רבו ישחוט וכו'. כצ"ל אלמא דהספק נולד קודם השחיטה ורישא וסיפא בחד גיונא הוא דאיירי: הפריש פסחו עד שלא נתגייר. שהיה בדעתו להתגייר קודם הפסח והפריש פסחו שיביא לאחר שיתגייר ונתגייר: צריך. כל אחד מאלו צריך הוא להימנות על פסח אחר דהשתא כגברא אחרינא הוא ולא עלה לו זה שהפרישו מקודם: כל הספקות דר' נתן אינון. כל מקום ששנינו בהויה ספק פטור מלעשות פסח שני כגוונא דמתני' וכיוצא בו אליבא דר' נתן הן דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה: חוץ מן הזורק וכו'. שהן באין לכפרה וספק נעשה הזריקה בהכשר או לא כגון שזרקו בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה בזה הכל מודים שנעשה כספק כפרה וספק כפרה כיפר וא"צ להביא קרבן אחר:

הלכה ג מתני' האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים. לא אמר כן אלא כדי לזרזן במצות וכדי שכל אחד יזדרז להיות ראשון ומיהת המנה את כולן עליו אלא שאותו שיעלה ראשון יזכה ראשון והוא יזכה את אחיו עמו לפיכך כיון שהכנים ראשון ראשו ורובו וכו' ומזכה את אחיו עמו: לעולם אין נמנין עליו. הרבה אלא עד שיהא בו כזית וכו' ובנוסחת הבבלי לעולם נמנין עליו וכו' והיינו הך: ר"ש אומר וכו'. בנמנין הכל מודים שעד שישחוט הוא שנמנין דכתיב במכסת נפשות והדר תכוסו ומחלוקת לימשך דרבנן סברי מהוית משה כתיב מחיותיה דשה ור"ש סבר מהוויתה דשה עד שיזרוק הדם שהוא הויה שלו ואין הלכה כר"ש: גמ' אמר ר' יוחנן לית כאן הריני שוחט. אינו בדין למיתני הריני שוחט דהא קתני ומזכה את אחיו עמו ואם שחט על אחד מהן שוב אין נמנין האחרים עמו דהא לכ"ע אחר שנשחט אין נמנין עליו אלא הריני מפריש קאמר: ולמה

קרבן העדה

אין חוששין לגירושיו. דה"ל כמגרש אשה שאינה שלו אם גירשה ביום של רבו: חוששין לגירושיו. וה"ה לקידושין: דתנינן תמן. פ' הנחנקין: ר"י מחייב. דכתיב וגונב נפש מאחיו אפי' מקלת אחיו א"כ בקידושין נמי אפי' מקלתו בן חורין אחיו קרינא ביה וקידושיו קידושין:

הלכה ב מתני' שחט גדי יאכל ממנו. ואע"ג דרגיל בטלה כיון דלא פריש ליה עליה סמיך: יאכל מן הראשון. והשני ישרף: שכח מה אמר לו רבו. שפירש לו גדי או טלה וזה שכח: וטלה שלי. ואף ע"ג דמה שקנה עבד קנה רבו איירי שהולך העבד אצל רועה הרגיל אצל רבו ורוצה בתקנת רבו ואומר לו אם גדי אמר לך רבך גדי שלו וטלה שלך על מנת שאין לרבך רשות בו דכה"ג קנה העבד: שניהם יצאו לבית השריפה. דלא ידיע הי דהאי והי דהאי ואין פסח נאכל אלא למנוייו: ופטורין מפסח שני. דשחיטה וזריקה מעלייתא היא חדא אהאי וחדא אדהאי וקמי שמיא גליא: גמ' דר' נתן היא. הא דתני במתני' ופטור' מלעשות פסח שני אתיא כר' נתן דקס"ד ששכח רבו בין שחיטה לזריקה דכי מיזדריק לא היה ראוי לאכילה ואפ"ה פטורין מפסח שני ש"מ דזריקה בלא אכילה מהני ואין האכילה מעכבא וכדר' נתן: ה"ג תיפתר ששכח רבו בין זריקה לאכילה. וה"פ לעולם אף כרבנן אתיא מתני' והא דפטורין מפסח שני שרבו שכח לאחר זריקה וכי מיזדריק בכשרות אזדריק: מתיב חד מרבנן. הקשה א' מן החכמים: ואמרין הוא הוה. ויש אומרים שחזקי' בעצמו היה המקשה: ה"ג שכח מה אמר לו רבו ישחוט גדי וטלה שכח רבו מה אמר לו וכו'. וה"פ מדרישא איירי קודם שחיטה כדתני ישחוט גדי וטלה סיפא נמי קודם שחיטה וע"כ לומר דר' נתן היא ואפי' בשחיט' בלא אכילה מכשיר: צריך להמנות על פסח אחר. דסובר ב"ח נידחין: כל הספיקות דר' נתן אינון. כל מקום שתמצא דבספק פסח דאסור באכילה ואפ"ה פטור מפסח שני דע שהוא אליבא דר' נתן אבל לרבנן חייב בפסח שני: חוץ מן הזורק דם חטאתו ודם אשמו. בע"פ אחר התמיד דאפי' אליבא דרבנן הפסח כשר: ספק בלילה זרק. והזריקה פסולה דכתיב ביום זבחכם: וספק כפרה כיפר. ומותר לאכול בקדשים ואפי' אכילה איתנהו ביה:

הלכה ג מתני' על מי שיעלה. משמע שאינו ממנה עליו אלא הראשון: ומזכה אחיו עמו. בגמ' מפ' היכי מתמני ומשני כדי לזרזן קאמר: עד שיזרוק הדם. לעולם יכולין למשוך אפי' אחר שחיטה עד שיזרוק הדם ומודה ר"ש דאין נמנין אלא עד שישחט: גמ' לית כאן הריני שוחט. שלא כיוון השחיטה כלל דא"כ לבתר דשחיט מי קמיתמני ואיך מזכה אחיו עמו אלא דאיירי קודם שחיטה בשעת הפרשה: ולמה

מסורת הש"ס

סנהדרין פה ע"ב

פסחי' צח ע"א

לעיל הלכה א

עי' בבלי שם

שם פט ע"א

(ובש"ס בבלי איתא לעולם נמנין עליו)

רידב"ז

ר"א ור"י תריהון אמרין דר"נ הוא דר"נ אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה לאחר זריקה מדקתני סתם אבל בע"כ מיירי לאחר שחיטה דאי לפני שחיטה
דהירושלמי לא רצה לאוקמיה דמיירי ששכח לאחר זריקה מדקתני סתם. אסור לו לכתחלה לשחוט ע"ז הק' חד מרבנן והא תנינן שכח מה אמר לו רבו
ר"ח בשם ר"ב ב"מ תיפתר ששכח בין שחיטה לזריקה הגם דלא רצה לאוקמיה ישחוט גדי וטלה ע"כ מיירי לפני שחיטה:
ר"א

שנו' נוסחאות (מ"י) הטלה כד"ו טלה. (סו"כ) היה כד"ו הוה.

טוב ירושלים

כיס:ז לס למרס ומשחרר לס וכו' ע"ש דפריך מחציס שפחה וחציס בת חורין ולרשב"א לא פריך מידי ולפ"ז י"ל דסס בשיטתיס דשמואל קאי ולפי' הנ"א דס"ל כר"י לא יועיל הירוץ הרשב"א דאין לחלק בכך ופרין ספיר ולשמואל צ"ל בע"כ כדברי הר"ן הנ"ל קשה קושית התוס' שבת ד' ל' וכמש"ש הרשב"א משום קושיא זו דבר זה ול"כ הסוגיא ריש חגיגה דלהדעת ר"ן א"ש. וכמו י"ל קו"ע המפורסמת מסוגיא דגיטין ל"ח לסוגיא דברכות מ"ז ב' דלס"ז י"ל דבגיטין דקאי לשמואל לשיטתו דמוכרח לסבור כר"ג ממילא ל"ס מה"ב וכקושית מג"א סי' צ' ושם בברכות קאי לפ"ת דקיי"ל כרבנן דר"י וכרשב"א ואכמ"ל: הרב מהו שיוצא בהקדש העבד כו'. ר"ל בלא דעת רבו כמי י"ל דכי סיכי דהרב מקדיש ה"נ יד עבד כיד רבו דמי ויכול להקדיש. ומה נ"ל לפרש קושית המפרשים כל הסוברים דס"א להקדיש ע"י שליח מכמה דוכתי דמלינו שליחות להקדש ולהתמור א"נ דמשכחת ליה ע"י עבד כנעני דס"ל כיד רבו ממש ועי' ב"מ צ"ו א' והוס' קדושין מ"ב רע"א. ואולם מה שספקנו מתמורה י' א' ע"ש לומר הכי: הפריש פסחו עד שלא נתגייר כו'. ר"י נשיטתו אזיל דס"ל בע"ס נדחין וע"כ פסק כרמב"ם דאזיל עי' סס"ד מק"פ. והנה מוכרח מזה דדיחוי מעיקרא נמי הוי דיחוי ועי' בבלי קדושין ז' ב' אבל לא הבנותי מ"ש יהא כאן דיחוי דהא נף שמקדיש לפסח כיון דאינו מחויב בזה לא הוי קדוש כלל ואולי כיון דמקריב שלמים ועולות עי' מנחות ע"ג ב' לריש"ג ולכ"ע רק שלות ע"כ הוס עכ"ם דהוי אבל בעבד נ"ע דהא ודאי חייב עבד בפסח. ואולי ס"ל כמ"ד הא"ש גם גראשון רשות ועבד כאשה. וגם בקטן צ"ע דמיירי במופלא סל"ס ור"י נוקים ס"ל בגדר מ"ס ב' דמופלסל"א דאורייתא. ועי' בבלי פסחים צ"ג ב' ובתלמודין דיבמות רפ"ח: ספק בלילה זרק כו'. ק"ל מ"ש הוא כן והרי הוא סד"א דאתחזק איסורא וצ"ע ברמב"ם בדין זה. וסך דכל הספיקות דאמר צ"ע דסבורס לדברי התוספתא פ"ו דכל הספיקות סס פטורים מלעשות פסח שני דהוא רק כר"נ אבל מ"מ הזורק כו' צ"ב מקומו ואולי נהא דהוריות בבלי ד' ס' ספק כיפר ביום כו' אבל הא קיי"ל סס בחמת דלא כיפר דהא בחוקת שאינו מספר קאי ואיך נאמר לקולא.ועי' תלמודין בהוריות ס"א כ"ג ומדברי הגמ' כאן דסבר כיפר מבואר דאחר תמיד של בין הערבים כשר בדיעבד ועי' תוס' הוריות:

ולמה תנינתה הריני שוחט בשביל לזרזו . רבי לעזר בשם רבי הושעיה *תניי בית דין הוא שיהא זה מפריש את פסחו וזה מפריש את מעותיו ממנה אותו על שלו והמעות יוצאין לחולין מאיליהן . מה יוצא לחולין וחוזר וקדש [ו]או לכך הקדישו משעה ראשונה . מה נפק מביניהון הפריש ק' מנה לפסחו והמנה אותו על חמשים אין תימר יוצא לחולין וחוזר וקדש [ח]שאר המעות חולין הן אין תימר לכך הקדישו משעה ראשונה [ז]שאר המעות הקדש הן . רבי יעקב בר אחא אמר שמואל בר אבא בעי הגע עצמך שהימנה אותו על חנם . מה אית לך יוצא לחולין וחוזר וקדש . מיליהון דרבנן אמרי שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש . *תמן תנינן [י]נתן לה כספים הרי אלו מותרים יינות שמנים וסלתות כל דבר שכיוצא בו קרב על גבי המזבח אסור . ר שמעון בן לקיש אמר [ג]בממנה אותו על פסחו ועל חגיגתו הדא אמרה שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש אין תימר שהוא יוצא לחולין וחוזר וקדש יהא אסור משום אתנן . פתר לה בשלא נכנם לתוך ידו כלום . תדע לך דתנינן תמן

מקריב

קרבן העדה

ולמה תנינתה . ולמה תני במתני' הריני שוחט בשביל לזרז בניו אמר הריני שוחט : והמעות יוצאין לחולין מאיליהן . אף על פי שהממנה כבר הקדיש מעותיו והממנה כבר הקדיש פסחו ואיך יצאו המעות לחולין אלו היה נותן בבהמת חולין היתה נתפסת בקדושת המעות והן יצאו לחולין אבל עכשיו מה נתפס תחתיהם שיצאו הם לחולין אלא מתנאי ב"ד הוא שיצאו לחולין : מה יוצא לחולין וחוזר וקדש . מיבעיא ליה אם התנאי ב"ד שיהא הפסח יוצא לחולין ומה שנותן המעות לפסח נכנס מהפסח בקדושה : או לכך הקדישו משעה ראשונה . אם יקבל המעות שיצאו לחולין בקדושה שהקדים בראשונה וה"ל כאלו כבר קיבל המעות קודם הקדישו : מה נפק מביניהון . כלומר מאי ביניהו הא לעולם המעות יוצאין לחולין : ומשני הפריש מאה מנה לפסחו והימנה על חמשים . איכא בינייהו : שאר המעות חולין הן . שהרי כל המעות שהפריש לפסחו יוצא לחולין : שאר המעות הקדש הן . שהרי הפסח בקדושתיה קאי : שמואל בר אבא . הקשה הגע עצמך אם הימנה אדם בחנם לא יהיה הפסח קדש שהרי לא הקדישו אלא א"כ יקבל מעותיו : מה אית לך . א"א לך לומר שיוצא לחולין וכו' אלא ודאי משעה ראשונה הקדישו לכך : מיליהון דרבנן . דברי חכמים והן דברי רשב"ל דבסמוך נמי סבר כשמואל : תמן תנינן . בתמורה פ' כל האסורין : נתן לה כספי' באתננה מותר ליקח מהן קרבן : אסור . לפי שהן עצמן קריבין ע"ג המזבח וכתיב לא יביא אתנן זונה וגו' בית ה' : נתן לה מוקדשין מותרין . רשב"ל אמר בממנה אותה על פסחו וכו' . וה"פ רשב"ל סובר הא דתנן דמוקדשין מותרין היינו בממנה אותה על פסחו : הדא אמרה . זאת אומרת שאינו יוצא לחולין וכו' דאם"ד דיוצא לחולין וכו' יהא אסור משום אתנן דהא ממונו הוא אלא ודאי משעה ראשונה הקדישה שיהא המעות חולין אבל הפסח עצמו בקדושתיה קאי : פתר לה . מפרש להא דרשב"ל דלכך מותרין לפי שלא נכנס לתוך ידה כלום ולא הוה אתנן ולעולם הפסח יוצא לחולין עד שעה שמקדישה : דתנינן תמן . בנדרים פ' אין בין :

מקריב

פני משה

ולמה תניינתה הריני שוחט . ויאמר התנא כך הריני מפריש בשביל לזרזו כלומר דקמשמע לן דכוונתו היה בשביל לזרזו לכל אחד ואחד מהן ויסבור שאינו שוחט אלא בשבילו אבל לעולם הימנה את כולן קודם השחיטה כדפרישית במתני' : תנאי ב"ד הוא . בממנה לאחר של פסחו קאמר . וזה נותן לו מעות בשביל חלקו תנאי ב"ד היא בתחלה על כך שיהא זה מפריש את פסחו וזה מפריש את מעותיו שיהא ליקח בהן פסח וזה ממנה אותו על שלו ומקבל ממנו מעות והמעות יוצאין לחולין מאיליהן שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן שיהו המעות שמקבל ממי שהוא נמנה על פסחו יוצאין לחולין ולקמיה מפרש לה : מה . מאי האי דקאמר המעות יוצאין לחולין והיכי מתפרשא : יוצא לחולין . וחוזר וקדש כלומר מי נימא דה"ק יוצא לחולין מצד זה הנמנה דהוי כאלו קנה טלה לפסח במעותיו שהמעות הן חולין כיד המוכר אבל מצד הממנה חוזר וקדשו המעות שהרי נותן לו חלק מפסחו שהקדיש ואין הקדש חל על הקדש שאלו היה נותן לו בהמת חולין היתה נתפסת בקדושת המעות והן יצאו לחולין אבל עכשיו מה נתפס תחתיהן שיצאו לחולין ולפיכך כדין הוא שהמעות חוזרין להיות קדש ביד הממנה כדהוו קדש ואינו יכול להוציאן אלא לדבר שבקדושה : או לכך הקדישו בשעה ראשונה . או דנימא שזה הקדיש פסחו משעה ראשונה ע"מ כך שאם יבא אחד להימנות על פסחו בעד מעותיו שיצאו לחולין ויכול להשתמש בהן למה שירצה : מה נפיק מביניהון . ומה נ"מ איכא עוד אם כך הדין או כך : הפריש מאה מנה וכו' . הא נמי איכא בינייהו אם זה הפריש מעות הרבה לפסחו זה הממנה נתרצה בהאי ממה שהפריש והשאר נשארו בידו והשתא אין תימר שיוצאין לחולין מצד הנמנה אלא כשהן באין ליד הממנה חוזרין להיות קדש ומשום שהוא מקבל אותן בעד הקדש וכדלעיל א"כ אין לך הקדש אלא אותו החלי שקיבל בעד פסחו בלבד והשאר שנשארו ביד הנמנה חולין הן שזהו כמי שמפריש הרבה לפסחו כסבור היה שהיא ביוקר ונזדמן לו לקנותו בזול שהמעות היתרין הן חולין : אין תימר לכך הקדישו וכו' . אבל אם תאמר שהמעות שמקבל הממנה נעשו חולין לגמרי ומטעמא אחרינא משום דלכך הקדישו לפסחו משעה ראשונה שמה שיקבל מהנמנה על פסחו שיהא חולין ולא מטעמא של צד הנמנה א"כ שאר המעות שנשארו בידו הקדש הן וצריך הנמנה ליקח בהן איזה דבר לקדושה שהרי הוא הפריש את הכל לקדש ואותן המעות שקיבל הממנה יוצאין לחולין אין זה אלא מחמת תנאי הממנה משעה ראשונה : ר' יעקב וכו' בעי . הקשה על זה היכי ס"ד לימר שהמעות הנשארים ביד הנמנה יהו קדש הגע עצמך שזה הימנה אותו על חנם ולא קיבל ממנו כלום מה אית לך למימר ביה וכי סלקא דעתך שאף על פי כן המעות שהפריש קדש הן הלא לא הפרישן אלא בשביל לקנות פסח ועכשיו שא"צ להן ממילא חולין הן וה"ה בהאי המעות שנשארו בידו דודאי חולין הן : יוצא להולין והוזר וקדש . השתא מהדר לעיקר הבעיא דמעיקרא דנהי דנסתר הנ"מ דבעי למימר דבהאי המעות שנשארו אצל הנמנה נמי איכא בינייהו דהני כפיקי דהבעיא וכדסתר לה ר' יעקב מ"מ עיקר הבעיא במקומה עומדת אם אותן המעות שמקבל הממנה יוצאין לחולין מצד הנמנה וחוזרין להיות קודש ביד הממנה או לא : מיליהון דרבנן . דלקמן אמר שאין יוצאין להולין וחוזר להיות קודש אלא דנפקי לגמרי לחולין ויכול הממנה לקנות בהן מה שירצו כדפשיט ליה לקמן מהאי מתניתין דתמורה : תמן תנינן . דתנינן תמן בפ"ו דתמורה גבי אתנן זונה נתן לה כספים הרי אלו מותרין לקנות מהן בהמה לקרבן יינות ושמנים וכו' אסור וקתני התם בסיפא נתן לה מוקדשים הרי אלו מותרין כדמפרש התם טעמא משום דכתיב לכל נדר פרט לזה שכבר נדור הוא ומוקי לה רשב"ל בממנה אותה על פסחו ועל חגיגתו ומשום דקשיא ליה למה לי קרא תיפוק ליה שהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו הלכך מוקי לה דאיירי בממנה הזונה על פסחו או על חגיגתו והא קמ"ל שרשות בידו להמנות על פסחו והמעות שמקבל חולין הן ומהו דתימא ה"א ליחול עליה איסור אתנן קמ"ל : הדא אמרה וכו' . והשתא תיפשוט מינה שהמעות יוצאין להולין לגמרי ויכול לעשות בהן מה שירצה דאין תימר שהוא יוצא לחולין והוזר להיות קודש ביד הממנה יהו אסורין משום אתנן בתמיה הרי קדש הן והדרא קושיא לדוכתה מאי קמ"ל אלא ע"כ שיוצאין לחולין לגמרי והיא גופה קמ"ל וכדאמרן : פתר לה כשלא יכנס לתוך ידו כלום . כלומר דדחי לה הש"ס דמהא לא תפשוט דפתר לה בעל הבעיא דלא תוקמי להאי דתמורה כדרשב"ל אלא דהכא מיירי בענין אחר ושנתן לה מוקדשין דקאמר היינו שהקריב קרבנה שהיא הייבת דעטמא הויא משום דזה הוא כמי שלא נכנס לתוך ידה כלום ועל מה יהא חל האתנן והא הוא דקמ"ל דאין זה אלא כפורע חובו של חבירו דקיי"ל כתנן בפ' שני דייני גזרות שאיבד את מעותיו ומוהרין הן להקריב בשבילה : תדע לך . דהאי טעמא מילתא היא דהא תנינן תמן בפ' אין בין המודר הנאה מחבירו תורם תרומתו וכו'

ומקריב

רידב"ז

ר"א בשם ר"ה תנאי ב"ד היא שיהא זה מפריש את פסחו וזה מפריש את מעותיו ממנה אותו על שלו והמעות יוצאות להולין מאליה פי' דהמוכר פסחים מפריש טלאים על פסח והלוקחין מפרישין מעות על פסח ויוצאות לחולין המעות ע"ז שאל הגמ' מה יוצא לחולין וחוזר וקדש כו' פי' דהא אין הקדש מתחלל ע"י הקדש וע"י מה נתחלל המעות וע"כ שאל איזה אופן היה כאן התנאי ב"ד או דהתנאי ב"ד היה דלא נתקדשו משעת הפרשה ואילך לא הפסח ולא המעות אלא יוצא לחולין עד שעת המנאה ורק אח"כ כשבא הלוקח אצל המוכר לקנות אז ע"י המנאה חל קדושת המעות ונתפס הטלה בקדושה ע"י המעות ועי"ז נתחלל המעות ונמלא דבשעת המנעה נעשה ההקדש והחילול דנתקדש המעות ונתחלל ע"י הטלה והטלה נתפס בקדושה זה היה התנאי ב"ד שיוצא להולין ההקדש שע"י הפרשה ויתחיל בשעת המנאה או לכך הקדישו משעה ראשונה ר"ל דההקדש נמשך משעה ראשונה בלא הפסק רק דתנאי ב"ד הוא על המעות שלאחר הלקיחה יצא להולין דנתקדש המעות משעה הראשונה רק עד הלקיחה וע"ז שאל מאי נפ"מ בזה האיך היה התנאי ב"ד הפריש ק' מנה לפסחו והמנה אותו על חמשים א"ת יוצא לחולין וחוזר וקדש שאר המעות חולין הן כיון דהוי כל עיקר ההקדש רק בשעת לקיחה או נתקדש המעות ונתחלל ע"י הפסח והפסח נתפס בקדושה ממילא שאר המעות דלא היו בלקיחה לא נתקדשו והוי חולין ובשביל זה גופא הוי התנאי ב"ד שלא יתקדשו המעות רק בעת לקיחה כדי שיהא המותר חולין ולא יצטרך לחלל בהמעות בעת הפרשה אבל א"ת לכך הקדישו משעה ראשונה דנמשך הקדושה משעת הפרשה אך דנתחלל המעות ביד המוכר מתנאי ב"ד דנפסק קדושת המעות ביד המוכר ע"י המכירה ממילא שאר המעות דלא יכנס ליד המוכר ולא היו בהמכירה ממילא נשארו בקדושה כי בזה תלוי הנפ"מ אם נעשה הקדושה ע"י הלקיחה מתנאי ב"ד או נתחלל ע"י הלקיחה מתנאי ב"ד לענין שאר המעות ע"ז פריך ר"י ב"א בשם שמואל בר אבא הגע עצמך שהימנה אותו על חנם מה אית לך יוצא לחולין וחוזר וקדש דא"ת דנתקדש ע"י המכירה דנתקדש המעות ונתפס קדושת הפסח במקומו א"כ כשנתן לו מתנה ע"י מה נתקדש הפסח א"ו דנתקדשו משעה הראשונה משעת הפרשה ורק המעות יוצאות לחולין ביד המוכר מתנאי ב"ד וע"ז אמר מילהון דרבנן אמרין שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש תמן תנינן נתן לה כספים כו' רשב"ל אמר בממנה אותו על פסחו וחגיגתו הדא אמרה שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש א"ת שהוא יצא לחולין וחזר וקדש דהקדישה בא ע"י ההמנאה א"כ קשה למה לא חל היסור אתנן על חולין הא נותן לה חולין באתננה ואח"כ נעשה הקדש א"ו דקדש משעת הפרשה ואין איסור אתנן חל במוקדשין כדאיתא בבבלי דף ל' ע"א עיי"ש ע"ז מסני פתר לה בשלא נכנס לתוך ידה כלום כו' מקריב עליו קני זבין כו' לא בשלא נכנס כו' ואף הכא שלא נכנס לתוך ידה כלום ר"ל דבהקריב קרבן עבורה לא חשוב אתנן דלא חשוב כמו שנתן לה כלום

כמו

שנויי נוסחאות (סוי"ם) וחזר בד"ו וחוזר

טוב ירושלים

דתנינן תמן מקריב עליו קיני זבין וקיני יולדות כו'. מבואר מזה דמפרש תלמודין הך מקריב עליו היינו בעבורו שמפריש בעבורו ק"ז וק"י ולא מיירי כלל בכהנים רק במדיר ומודר שמפריש בעבורו ובבבלי נדרים ל"ה ב' משמע להדיא דמפרש בכהן המקריב ע"ש דמפלפל לענין שליחות ובאמת תמוה איך יעויר בכל הני שמקריב בעבורו ולא בא לידו כלל והא תנן חטאות ואשמות ואיך יתכפר בשאינו כלו אך נ"ל ג"כ במס"ש בתוה"א של מצורע דהוא מחוסר כפרה וא"צ דעת וכמש"ל ה"א . וזה ל"ק דהאי אשמעינן ר"י מבנתנו היא דבמשנה יע"פ דקאי על הכהן שמקריב ובבבלי ובכהנים שלד"ר ואינו ראיה וצ"ע . ועי"ש בר"ן ד"ה אלא אמנם איך שייך לומר דלא מהנינו דהא עכ"ם צריך הוא שיתכפר ויהא שלו דהא קיי"ל בתמורה ב' ב' המקדים מוסיף חומש והמתכפר עושה תמורה תוין בע"כ דשלו הוא דבשל אחרים לא תפיס תמורה כמש"ש פ' א' ועי"ש י' א' דנ"ק בנזיר דמתכפר בשל אחרים משום דהא בזה"כ שלא יתכפר בשל אחרים אף דמתנה יהבו ליה ובדבר מסתבר כן דל"ש כלל כפרה בקרבן חברו עליו ועצ"ג לענ"ד . ואולי דהנאת מלוה לא חשיבה הנאה כלל אך למ"ש הכי שם . ודע דנ"ל דלא פליגא כר"א דס"ל ויתור אסור במודר וצ"ע בתלמודין בנדרים שם :

מסורת הש"ס

פ"פ ל ע"א

תמורה ל ע"ב

עין משפט נר מצוה

כא
א מיי' פ"ד מק"פ הל' י

כב
ב מיי' פ"ד מאיסורי מזבח הלכה יד

כג
ג מיי' שם הלכה ט

גליון הש"ס

[א]עי' ק"פ ופ"מ אינו מוכן והפיק' דספיקו של ירושלמי הוא מחלוקת ר"ה ואביי בבבלי אם סבירא הוא כספח או במעות פ"ש וב' דקאמר מה יוצא לחולין וחוזר וקדש היינו הפסח וכ"ם או לכך הקדישו משעה ראשונה שמעות וכו' דהפסח לא סביר איגוא מה נפק מביניהון הפריש מאה וכו' אין תימר יוצא לחולין וחוזר וקדש שאר המעות קודש כנ"ל כיון דהמעות לא ס"ך כתב נפי' שאר המעות לחולין אין תימר לכך הקדיש וכו' שאר המעות חולין כנ"ל . כיון שלא הוקדש מפס פי אם מה שילטרך לפסח :

[ב]עיין רש"י פסחים דף פ ע"ב ד"ה מותר ומגהות שם ע"ב ועי' ברמב"ם פ"ס מפסה"ק הלכה ט וש"כ מק"פ הלכה י :

הורה אור

* *מקריב עליו קיני זבים קיני יולדות לא בשלא נכנס לתוך ידו כלום אוף הכא בשלא נכנס לתוך ידו כלום. *ר' יעקב בר אחא בשם ר' אימי איתפלגון ר' יוחנן ור"ש בן לקיש חד אמר ג מקדישין וחד אמר אין מקדישין. רבנן דקיסרין מפרשין להון ר' יוחנן אמר בתחילה בי"ט רשב"ל אמר אין מקדישין בתחילה בי"ט. אית תניי תני *הולך לו אצל מוכרי טלאים אית תניי תני הולך לו אצל מוכרי פסחים מ"ד הולך אצל מוכרי טלאים כמ"ד מקדישין מ"ד הולך לו אצל מוכרי פסחים כמ"ד אין מקדישין. הדא אמרה ג אינו יוצא לחולין וחוזר וקדש אין תימר שהוא יוצא לחולין וחוזר וקדש יהא אסור משום מקדיש ותנינן אין מקדישין. ר' חנניא ור' מנא חד אמר במקדיש למחר וחורנה אמר במקדיש לבדק הבית. אמר רבי שמי ואפילו כמ"ד במקדיש בעזרה משום שבות שהתירו במקד' מניין שהן נמנין ת"ל °במכסת נפשות. מניין שהן מבניין נאמר כאן שה נאמר במצרים שה מה זה שנאמר במצרים חי לא שחוט אף זה שנאמר כאן חי לא שחוט. מה טעמא דר"ש אילו מתו בין שחיטה לזריקה שמא אין הבעלים מתכפרין. מה בין מתו מה בין משכו הבעלים את ידיהם ממנו:

הלכה ד מתני' ד *הממנה אחרים עמו על חלקו רשאין ליתן לו את שלו והוא אוכל משלו והן אוכלין משלהם:

גמ' *בני חבורה שהיו ידיו של אחד מהן יפות רשאין לומר לו טול חלקך ואכול לעצמך לא סוף דבר פסח אלא ה אפילו עשו סינבול רשאין לומר לו טול חלקך ואכול לעצמך. אם היו מכירין אותו לכך התנו עמו בשעה ראשונה. רב הונא אמר הפריש פסחו ואמר על מנת שלא יימנה אחר עמי אין אחר נמנה עמו הפרישו סתם כל

פני משה

ומקריב עליו קיני זבים קיני זבות ויולדת ואמאי הא קא מהני ליה אלא לאו דטעמא משום שזה הוא כמו בשלא נכנס לתוך ידו כלום שאין המודר מקבל ממנו כלום ופורע חובו הוא ואין זה אלא הברוחי ארי בעלמא ולא מיחשבה הנאה ואוף הכא טעמא דכמו בשלא נכנס לתוך ידה כלום והא הוא דקמ"ל מתני' דתמורה ולא צריכין לאוקמתא דרשב"ל דתידוק מינה לפשוט הבעיא דלעיל: איתפלגון ר' יוחנן ורשב"ל וכו'. גרסינן להא לקמן בפרק משילין על המתני' ואלו הן משום שבות לא מקדישין ולא מעריכין וכו' ופליגי בפירושא דמתני' דקתני לא מקד שין וכרבנן דקסרין דמפרישין להון לפלוגתייהו ולא כדר' יעקב דקאמר סתם חד אמר וכו' אלא ר' יוחנן הוא דס"ל דמקדישין בתחלה בי"ט והיינו באותן חובות הקבוע להן זמן היום דאותן מקד שין ומתני' דקתני לא מקדישין בחובות שאין קבוע להם זמן היום: ר"ש בן לקיש אמר. אף אותן שקבוע להן זמן אין מקדישין בתחלה בי"ט דמתני' כתמא קתני: אית תניי תני הולך וכו'. גבי ע"פ שחל להיות בשבת דתנינן בריש פ' שואל אדם וכו' מניח טליתו אצלו ועושה פסחו ועושה עמו החשבון לאחר י"ט ואיכא ברייתא דתני טלה הולך אצל מוכרי טלאים אפי' לא הוקדש מקודם ונוטל אחד מהן ומקדישו וכמ"ד מקדיש בשבת וכי"ט חובות הקבוע להן זמן היום ואיכא תנא דתני הולך לו אצל מוכרי פסחים שכבר הוקדשו מאתמול וכמ"ד דאף אותם אין מקדיש; וקמ"ל דנמי פלוגתא דהני היא: הדא אמרה אינו יוצא לחולין וחוזר וקדש. כלומר לרשב"ל דס"ל דאפי' בחובות הקבוע להן זמן אין מקדישין א"כ תפשוט הבעיא דלעיל אליביה בהממנה על פסחו אם המעות יוצאין לחולין לגמרי או שהן חוזרין להיות קודש ביד הממנה שאם הוא ע"פ שחל להיות בשבת דהשתא אין תימר שהמעות יוצאין לחולין וחוזרין להיות קודש א"כ משום מקדיש ותנינן אין מקדישין בשבת והאי מילתא דר' אושעיה דלעיל תנאי ב"ד הוא וכו' כתמא מיתניא ומשמע דבין בחול בין בשבת איירי. א"כ דאפי' לר' יוחנן קאמר דאיכא למיפשט הבעיא דלעיל שהרי מה שחוזרין המעות להיות קדש ביד הממנה אינו לחובות הקבוע להם זמן דככר יש לו פסח אלא ליקח בהן קדש אחר ולכ"ע אין מקדישין והיינו דקאמר לעיל מיליהון דרבנן אמר שאינו יוצא לחולין וחוזר וקדש דאף לר"י הוא כן: ר' חנניה ור' מנא. פליגי נמי בפירושא דמתני' דמשילין דקתני אין מקדישין חד אמר במקדיש למחר איירי אבל במקדיש לחוב הקבוע לו זמן היום מותר וכדר' יוחנן ואידך אמר במקדיש לבדק הבית איירי המתני' אבל לקדשי המזבח מותר ואפי' למחר: אמר ר' שמי ואפי' כמאן דאמר במקדיש בעזרה וכו'. כלו' אפי' למ"ד במקדיש שהם איירי ואף קדשי מזבח בכלל בעזרה מקדיש הוא שהרי אינו אלא משום שבות דמיחזי כמקח וממכר וכל משום שבות התירו במקדש ומתני' דקתני אין מקדישין חוץ לעזרה איירי: מנין שהן נמנין. המתני' דקתני נמנין ומושכין עד שישחט קאי מנין שהן נמנין קודם שחיטה ת"ל במכסת נפשות והדר כתיב תכוסו ולשון שחיטה הוא כדאמרינן לע"ל בפ' תמיד נשחט בהלכה ג' לשון סורסי הוא כאדם האומר כוס לי טלה זה: מנין שהן ממנין. כלומר שמושכין אלו מזה וממנין לאחרים עליו ומניין שזה נ"כ עד שישחט: נאמר כאן שה. תכוסו על השה וזה נאמר אף לפסח דורות ונאמר במצרים בה בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וזה בפסח מצרים דווקא שאין פסח דורות מקחו בעשור מה שה וכו' חי ולא שחוט אף בה שנאמר כאן גבי מושכין כשהוא חי ולא כשהוא שחוט: מ"ט דר"ש. דקאמר מושכין ממנו עד שיזרק הדם: אלו מתו. מקצת הבעלים בין שחיטה לזריקה שמא אין הבעלים הנשארים מתכפרים בו א"כ מה בין מתו מקצתן מה בין משכו הבעלים מקצתן ממנו בעוד שלא נזרק הדם יכולין אלו למשוך ואלו הנשארים מתכפרים בו:

הלכה ד מתני' הממנה אחרי' עמו על חלקו. אחד מבני חבורה שהמנה אחרים עמו על חלקו בלא דעת בני החבורה: רשאין ליתן לו את שלו. לפי שיכולין לומר לו אין אנו מרוצים להיות כל הדיעות האלו בחבורה עמנו ונותנין לו את שלו והוא אוכל משלו עם הנמנין שלו והן אוכלין משלהן שהרי הפסח נאכל הוא בשתי חבורות: גמ' בני חבורה וכו'. תוספתא היא בפ"ז: שהיו ידיו של אחד מהן יפות. שהיה א' כל הרבה וליכא מעליא נקט: לא סוף דבר פסח. ולאו דוקא גבי פסח יכולין לעשות כן דהאי ליה כי קבליניך מעיקרא לתיקוני זיבחא שלא יבא לידי נותר אבל סבורין היינו שתאכל כשאר בני אדם: אלא אפילו עשו סינבל. כשאר ימות השנה עשו ביניהן צוותא אחת לאכול ביחד רשאין וכו': אם היו מכירין אותו. מקודם שידיו יפות הכ כן לכך התנו עמו משעה ראשונה וסברי וקבלי עליה ואין יכולין לומר לו טול חלקך ואכול לעצמך: ר"ה אמר הפריש פסחו וכו' אין אחר נמנה עמו. אע"פ שאח"כ רוצה לחזור בו ולימנות אחר עמו מפני שבשעת הפרשה לא היה דעתו אלא שיהא לו לבדו: הפרישו סתם. שלא אמר אלא הריני מפריש זה לפסח: כל

קרבן העדה

מקריב עליו. המודר הנאה מחבירו מקריב עליו קיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות אע"ג דמהנהו שהרי המודר נפטר מקרבן זה מ"מ כיון שלא בא לידו כלום מותר ה"ה ה"נ באתנן לא מיקרי אתנן ומותר: איתפלגון. פליגי ר"י ורשב"ל: מקדישין. קדשים בתחלה בי"ט וכדמסיק בסמוך: הולך לו. בע"פ שחל בשבת הולך אצל מוכרי טלאים ולוקח מהם טלה לפסח: אצל מוכרי פסחים. שהקדישו ככר מעי"ט: כמ"ד מקדישין. תחלה בי"ט וה"ה בשבת הלכך לוקח טלה והוא מקדישו בשבת: יהא אסור משום מקדיש. למ"ד שהולך אצל מוכרי פסחים מאי תיקן הא הקדישן של מוכרי פסחים יוצא לחולין קודם קבלת המעות ואח"כ חוזר ומקדיש א"כ ה"ל כמקדיש בתחלה בי"ט: ופריך והא תנינן במתני' בביצה אין מקדישין בי"ט. וקשיא למ"ד מקדישין: במקדיש למחר. הא דאין מקדישין הייינו שלא יקדיש היום להקריב למחר אבל להקריב בי"ט מותר: וחורנה. ואידך: במקדיש לבדק הבית. הוא דאסור בשבת וכי"ט אבל להקדיש למזבח שרי: ה"ג ואפי' כמ"ד אין מקדישין במקדיש בעזרה. וה"פ ואפילו כמ"ד אין מקדישין בי"ט מותר ליקח ממוכרי טלאים והא דמקדיש בשבת אין איסור דמקדישו בעזרה ואין שבות במקדש והא דאין מקדישין בשבת וי"ט אינו אלא שבות: מניין שהן נימנין. כלומר שאין הפסח נאכל אלא למנוייו: ת"ל במכסת נפשות. לשון מניין כמו במכסת ערכך: מניין שהן ממנין. עד השחיטה דוקא ולא אחר כך: נאמר כאן שה. איש לפי אכלו תכוסו על השה: ונא' במצרים. איש שה לבית אבות: מה שה שנאמר במצרים חי. דבשעת לקיח' ודאי חי הוא ולא שחוט אף שה האמור במנויין נמי חי ולא שחוט: מ"ט דר"ש. דאמר במתני' עד שיזרוק הדם: אלו מתו. מקצת בני החבורה בין שחיטה לזריקה מי לא מתכפרים אינך בזריקה ולא הוה כפסח שמתו בעליו א"כ אף בשמשכו ידיהם נמי שרי דמה בין מתו למשכו ידיהם:

הלכה ד מתני' הממנה אחרים עמו על פסחו. א' מבני החבורה שהמנה אחרים עמו על חלקו בלא דעת החבורה: רשאין לומר לו טול חלקך. ולא תאכל אתה וחבורתך את חלקך דאית ליה להאי תנא פסח נאכל לשתי חבורות: גמ' ידיו יפות. לישנא מעליא שממהר לאכול הרבה. סינבול. תערובת סעוד' של כל השנה: אם היו מכירין אותו. שאוכל הרבה אין יכולין לדחותו שהרי קבלו אותו: כל

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פ"ו מנדרים הל' ה

כה
ב מיי' פ"א מק"פ הל' יט

כו
ג מיי' פכ"ג משבת הל' יד טוש"ע או"ח סי' שלט ס"ד וסי' תקכד ס"א

כז
ד מיי' פ"ב מק"פ הל' טו

כח
ה טוש"ע חו"מ סי' קעו סעי' נבג"ה

רידב"ז

כמו דמותר להקריב קרבן עבור מודר הנאה ולא חשיב מהנהו ומסיק מ"ד הילך אצל מוכרי פסחים כמ"ד אין מקדישין ביו"ט הדא אמרה אינו יוצא לחולין וחוזר וקדש אלא הרי הוא הקדש משעת הפרשה דא"ת יוצא לחולין וחוזר וקדש היי כמקדיש:

ר"ה אמר הפריש פסחו ואמר ע"מ שלא ימנה אחר עמו אין אחר נמנה עמו הפרישו סתם כל מה שיבואו מינויו כן פי' כל מי שיבוא אח"כ אפילו אלפי אלפים בני אדם דלא יהיה כזית לכל א"א אמרינן דהן הן המנוין עליו משעה הראשונה משום דס"ל לר"ה דאין המנוין נקראים בעלים על חלקם אלא הבעלים הוא המפריש והמנוין הוא מקופיא יואחין בו אבל לא הוי בעלים על חלקם ע"כ לא אמרינן דזכו בהם הראשונים באופן שלא יוכל למנות עוד כ"א שלא ישאר כזית לראשונים ז"א דהא אין להם זכיה בו אלא מזומנים לשולחן לאכול בו י"ח וע"כ לפ"ז לאחר המנאה אמרינן דהן הן המנוין עליו משעת הפרשה

שנויי נסחאות (פ"א) זבים קיני בד"ו זב ם קיני זבות קיני. (ש"ו) אמר בתחילה בד"ו אמר מקדישין בתחילה. (סוי"ס) מבניין בד"ו ממנין. (ש"ג) זה כו' זה בד"ו שה כו' שה. (שו"ג) הונא בד"ו חונא.

טוב ירושלים

ורי"א בתחלה ביו"ט. אבל מלות מקדישין בתחלה ביו"ט: וחוזר וקדש יהא אסיר משום מקדיש. ולפ"ז י"ל דא"ל למ"ד דמיירי כשלא בא לידו כלום די"ל דרשב"ל הו"ל לשיטתיה דס"ל אין מקדשין וס"ל בע"כ דאינו יוצא לחולין בתו"ק והר"ל דפליגי בזה ר"י ורשב"ל: ותנינן אין מקדישין. הוא קושיא על מ"ד דס"ל דמקדישין דהא תנן אין מקדישין ביו"ט וצ"ע מאי חד מ"ד דמיירי דהני' במקדיש למחר וכבבלי ס"ו ב' דר"י נופא ס"ל תמות הק"ו מקדישין או הרק בקבה"כ מיירי דומיא דערכין וחרמין בת ביקא במשנה שם. ונראה מלך כסברא שאי הקדש בה"כ מהקדש מזבח דבהקדש בה"כ שרי יצא מיד ליד שנזכר והו"ל כמקח וממכר דנזרו בזה בהקדש משום מ"מ מגא"כ בקדשי מזבח כרי עדיין ברשותו הוא וגם שמו עליו: ארי"ש ואפילו תימא כמ"ד במקדיש בעזרה בו' כאן שהתירו שבות במקדש ר"ל צפסחים מיירי שמקדישו בעזרה וכבבלי ס"ו ב' וכ"ל דבבלי לא ניחא ליה בזה ולעולם אסיר ומש"כ בש"ק לספרים תו"מ וליתן בכן בו בי"ס ליתזרי משמעתא דהו"ל חוטנ סיום נ"ד לנהדי כפוכלא לרגא

שבזן הוא „חובות" שקבוע לו זמן ומתוך שהותר כל המלאכות הותר נמי שבות זה לקי מש"כ שם וגם ליתנו לכהן לא עדיף מקדשי בדק הבית: משום שבות שהתירו במקדש. עי' ק"ע בביאוריו מה שהקשה על בבלי ס"ו ב' דמפ' והתק כו' כיון דמשני דסיה בעזרה ולכאורה לדברי ר"נ נדרים ס' ב' בעזרה לאו דוקא ע"ש א"כ י"ל דלא התירו שבות רק בעזרה דוקא ותלמודין לשיטתי' דאף בהר הבית מותר שבותין משום מקדש כמש"ל פ' בס"ד. אך תיס' כ' שם דבעזרה גופיה קאמר ועי' עירובין ק"ג א' שבות מקדש במדינה. ועי' תלמודין יומא פ"ג ה' שהתירו שבות לקדש אבל לכה"ג ביוה"כ ולכאורה הוא בעזרת נשים דבעז"י אבל בעזרה מנין: מנין שהן ממנים נאמר כאן שה כו' אולי צ"ל מנין שהן מושכין כו': מ"ט דר"ש אילו מתו בעלים בין שחיטה לזריקה כו' משמע דמקצת בעלים במתו לא מקרי בזה כפסול והקרבן ועי' הוריות ו' א' ותמורה ט"ו ב' דפסול כה"ג וכן ביומא ס"ה ב' ואולי ס"ל לר"ש דלא פסלה וי"ש נתלות קצת במש"כ בכתובות נ"ו ב' נ"ה א' ע"ש: הפריש פסחו כו' ע"ד דר"ס

מסורת הש"ס

פסחי' לט ע"א תוספתא פ"ז ומכילתא בא פ"ג

בס עח ע"ב

בב ל ע"א

קרבן העדה

כל מה שיבואו וכו'. כלומר רשאי לקבל כל מה שירצה: מתניתא אמרה כן. בתמיה וכי מתניתא אמרה כוותך: ואם ימעט. משמע אם רצו מתמעטין ונמשכין ובלבד שיהא א' מבני חבורה קיים דאם ימעט משמע שיש שיור: א' מבני חבורה הראשונה. שהיו עליו בשעת לקיחתו: וא' מבני חבורה האחרונה. והן המנויין עליו אחר הלקיחה דקסבר רבי יהודה אין שוחטין פסח על היחיד הלכך מצריך שנים: בין מן הראשונה בין מן השנייה. דקסבר ר' יוסי שוחטין את הפסח על היחיד: כמות שהוא. בלא בעלים ואם רצו כולן למשוך ימנו עליו אחרים תחילה אבל לבני חבורה הראשונה לא קפיד קרא: אין תימר וכו' ואס"ד דהכל מינויו הם א"כ מאי קא"ר יהודה ובלבד שיהא שם א' מן הראשוני' וכו' הא הכל מינויו הם ואין חילוק בין ראשונים לאחרונים: מה נפיק מביניהון. מה איכא בין רב הונא לרבי זעירא: הפריש פסחו ומשך ידו. ואח"כ חזר ונמנה הוא עם אחר לרב הונא כשר שכיון שהיתה כוונתו מתחלה על כל מי שיבוא הרי זה השני כא' מבני חבורה הראשונה ויכול לנמנות אף הוא עליו: לר"ז פסול. דכיון שמשך ידו נשאר הפסח בלא בעלים ואותן שנמנו עליו אח"כ אינן מבעלי' הראשוני' והפסח פסול: ה"ג על דעתיה דר"ז הקדש יחיד הוא וכו' על דעתיה דרב הונא הקדש שותפין הוא וכו'. וה"פ ותו איכא בינייהו לר"ז כשהקדישו תחלה לא הוה אלא הקדש כל זמן שלא נמנה עליו האחרים והקדש יחיד עושה תמורה כדתנן בפ"ב דתמורה ולרב הונא הוה הקדש שותפין דכשנמנה אח"כ ה"ל כאלו נמנה עליו מתחלה והוה כהקדש שותפין שאין עושה תמורה ואין התמורה קדושה: ואם לאו פסול. שעל של א' איכא למימר דהוא מאותן שלא למנויו: מקום שיש כזית לכל א'. כל מי שמגיע לו כזית כשר ויוצא בו: ואם לאו. כלומר שאינו מגיע עליו כזית אינו יוצא וכ"ה בבבלי: ותני כן. והגיה נמי הכי:

הלכה ה מתני' זב שראה שתי ראיות. שטומאתו טומאת שבעה ואינו טעון קרבן: שוחטין עליו בשביעי. ואע"פ שלא העריב שמשו והוא טבול בשעת שחיטה דהא חזי למיכל לאורתא: ראה שלש. דלא חזי למיכל עד דמייתי כפרה: שוחטין עליו בשמיני. אם חל שמיני שלו בערב פסח אפילו לא הביא כפרהו ומביאו לאחר שחיטת הפסח דמחוסר כיפורים בע"פ דחי עשה דהשלמה כדאמרן בתמיד נשחט: שומרת יום כנגד יום. הרואה יום אחד תוך י"א יום שבין נדה לנדה דבעיא לספור יום המחרת שוחטין עליה ביום הספירה דכיון שספרה מקצת היום מותר' לטבול אע"פ שמחוסר' הערב שמש שוחטין עלי': והזבה. שראתה ג' ימים רצופים בתוך י"א יום וצריכה לספור שבעה נקיים ולהביא קרבן שוחטין עליה בשמיני ותביא כפרתה קודם שתחשך ותאכל:

גמ'

מתני'

כל מה שיבואו מינויו הם. רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא מתניתא אמרה כן ואם ימעט הבית *תלמד שהן מתמעטין והולכין בלבד שיהא שם אחד מבני חבורה הראשונה ואחד מבני חבורה השנייה דברי ר' יודה ר' יוסה אומר בין מן הראשונה בין מן השנייה בלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא. אין תימר כל מה שיבואו מינייו הן הן בני חבורה הראשונה הן בני חבורה השנייה. מה נפק מביניהון הפרי' פסחו ומשך ידו ונמנה אחר עמו על דעתיה דרב הונה כשר על דעתיה דרב זעירא פסול על דעתיה דרב חונה הקדש יחיד הוא והקדש יחיד עושה תמורה על דעתיה דר' זעירא הקדש שותפין הוא ^א ואין הקדש שותפין עושה תמורה. נמנו עליו מאה בני אדם כאחת רב חונה אמר יש כזית לכל אחד ואחד כשר ואם לאו פסול. אמר ר' זעירא ^ב *מקום שיש כזית לכל אחד ואחד מהם כשר ואם לאו פסול ותני כן נמנו עליו וחזרו ונמנו עליו עד מקום שיש כזית לכל אחד ואחד מהם כשר ואם לאו פסול:

הלכה ה מתני' ^ג *זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי ראה שלש שוחטין עליו בשמיני וכן שומרת יום כנגד יום שוחטין עליה בשני ראה שני ימים שוחטין עליה בשלישי הזבה שוחטין עליה בשמיני:

גמ'

פני משה

כל מה שיבואו מינויו הם. ואפי' הוא עצמו יכול לימשך ידו ממנו וא"צ שישארו מן הנמנין בתחלה עליו אלא כל הרוצה לבא ולהמנות עליו הרי זה מינוייו: מתניתא אמרה כן. בתמיה וכי כך שנינו בברייתא' דהתוספתא בפ"ז דדרשינן ואם ימעט הבית מלמד שהן מתמעטין והולכין והועתקה כאן בטעות וה"ג בתוספתא שם לעולם נמשכין והולכין ובלבד שנשתייר אחד מבני חבורה הראשונה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר בין מן החבורה הראשונה בין מחבורה אחרונה ובלבד שלא יניח את הפסח כמות שהוא שמעינן מיהת דלא פליגי אלא אם צריך שישתייר אחד מהחבורה הראשונה עליו ולר' יוסי מיהת לריך שאחר שנמשכו החבורה הראשונה והנ חו א' מהם ונמנו עליו חבורה שנייה אע"פ שזה הנשאר בתחלה מהראשונה יכול הוא עכשיו ג"כ למשוך ממנו שהרי יש כאן מנויין אחרים עליו מ"מ כשירצו אף אלו השניים להמשך ממנו צריך שישאר אחד מהן עליו שלא יניחו להפסח כמות שהוא מבלתי מנויין והך ברייתא ע"כ בהפרישו סתם איירי שאם היה איזה תנאי בשעת הפרשה לאו הוו פליגי בה ר' יהודה ור' יוסי שהכל הולך אחר התנאי של שעת הפרשה והשתא קשיא לרב הונא כדמסיק ואזיל: אין תימר וכו'. שאם תאמר בהפרישו סתם כל מי שיבא להימנות עליו ה"ז מינויו א"כ הן הן חבורה הראשונה הן הן השנייה דמה לי אלו ומה לי אלו ואפי' לא נשתייר שום אחד מהן הא אמרת כל מי שיבואו מינוייו הן: מה נפיק מביניהון. מה איכא עוד נ"מ מבינייהו דרב הונא ור' זעירא: הפריש פסחו. סתם ומשך ידו ממנו ואח"כ נמנה אחר עליו על דעתי' דרב הונא כשר דהא לדידיה ע"כ לא ס"ל כהאי דר' יוסי בתוספתא או דלא שמיע ליה דהא כל מי שיבואו מינוייו הן קאמר ולדעתיה דר' זעירא פסול מפני שכשמשך ידו ממנו הניחו להפסח כמות שהוא וכר' יוסי נמי פסול: על דעתה דרב הונא וכו'. ועוד איכא בינייהו דלרב הונא משכחת לה שיהא נקרא הקדש יחיד כגון זה מושך ידו ממנו והה"כ נמנה האחר עליו וקיי"ל בריש פ"ב דתמורה שהקדש יחיד הוא עושה תמורה אבל לר' זעירא אין לזה למשוך ידו ממנו עד שימנה האחר בתחלה עליו וה"ז עכשיו כהקדש שותפין ואין הקדש שותפין עושה תמורה כדתנינן שם: רב הונא אמר אם יש כזית לכל אחד ואחד כשר. דס"ל הואיל ונמנו עליו מאה כאחת לריך שיהא בו כזית לכל אחד ואחד מן המאה ואם לאו אע"פ שיש כזית לפחות ממאה לכל אחד ואחד פסול ור' זעירא ס"ל עד מקום שיש כזית וכו' כלומר בתר הנמנין עליו בראשונה אזלינן ועד מקום שיהא בו כזית לכל אחד ואחד כשר ותני בהדיא בברייתא כן נמנו עליו וחזרו ונמנו עליו וכו'. ואם מאה נמנו עליו כאחת נמי הדין כן שמשערין עד שיהא כזית לכל אחד וא' ולהם הוא כשר והשאר לריכין להמנות על פסח אחר ואין הפסח נפסל בשביל שאין בו כזית לכל אחד הנמנין עליו כאחת:

הלכה ה מתני' זב שראה שתי ראיות. שטמא הוא טומאת שבעה ואינו לריך קרבן: שוחטין עליו בשביעי. לאחר שטבל דכשיערי' שמשו חזי למיכל לאורתא ואם אחר שנזרק הדם ראה עוד ראייה אחת פטור הוא מלעשות פסח שני מפני שבשעת זריקה ראוי היה לאכול לערב הכל טמא מת שחל שביעי שלו בי"ד נדחה הוא לפסח שני אע"ג דחזי הוא למיכל להורתא דנלמד זה מן הכתוב דכתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא וביום ההוא למה לי אלא ללמד שבשביעי שלהן חל להיות בע"פ וביום ההוא דאינן יכולין לעשות הפסח ואעפ"י שטבלו והוזה עליהן אבל אם היה למחר היו יכולין לעשות והן שאלו אי מהני להו מה שטבלו ויכולין לשחוט עליהן לאכול לערב או לא וז: מדוייק מדשאלו ואמרו אנחנו טמאים לנפש אדם והא כבר כתיב שהיו טמאים לנפש אדם וידוע היה אלא ששאלו כמסתפקים ואמרו אמת שאנחנו היינו טמאים לנפש אדם אבל כבר טבלנו ואם כן למה נגרע לבלתי הקריב מאחרי טבול יום שיכולין לאכול לערב או דילמא שאני טבולי יום דטומאת מת ואמר להם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם לכם דייקא היאיל ואתם טבולי יום דמת ואם יכולין לשחוט עליכם לאכול לערב ואמר רחמנא ידחו לפסח שני: ראה שלש. ולא חזי למיכל עד דמייתי כפרה שוחטין עליו בשמיני שלו שחל בע"פ אפי' עדיין לא הקריב כפרתו והוא שנתן קרבנותיו לב"ד דליכא למיחש דילמא פשע בהזקה שאין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות שבשופרות: שומרת יום כנגד יום. היא הרואה בתוך י"א יום שבין נדה לנדה שהן נקראין ימי זיבה ואם היא רואה בהן יום א' שומרת היא לספור ביום המחרת אם תראה עוד ושוחטין עליה ביום השני דכיון שספרה מקצת היום מותרת היא לטבול ושוחטין עליה ואע"פ שמחוסרת הערב שמש דבטבלה נמילא ערבה: והזבה. שראתה ג' ימים רצופין בתוך הי"א יום היא זבה גמורה וצריכה שבעה נקיים ולהביא קרבן בח' שוחטין עליה בח' כדין הזב ותבא כפרתה עד שתחשך ותאכל:

גמ'

עין משפט נר מצוה

כט
א מיי' פ"ה מתמורה הל' א

ל
ב מיי' פ"ב מק"פ הל' יד

לא
ג מיי' שם פ"ו הלכה ג

רידב"ז

הפרשה דהא הפריש על כל מי שירלה להמנות על כל העולם אף דלא יהיה כזית על כל אחד ואחד מ"מ בכלל מנוין הוא ואם יהיה כזית לכל אחד יוצאין כולם ואם לא יהיה כזית לכל אחד יופסל על כולם וע"כ לפ"ז לא שייך לברירה כהא) דכתבו הראשונים ז"ל גבי מעמד שלשתן שעבדנא לך ולכל דאתא מחמתך דלא שייך לברירה משום דיכול לשעבד לכל העולם והכ"נ הרי כל העולם ראוין להיות מן המנוין ואם לא יספיק לכולם כמו ברשות ביד בעה"ב להזמין לשולחנו לכל מי שירלה ואם אינו מספיק לכולם אינו מספיק ולא יוכלו הראשונים לאמר כבר זכינו בהסעודה שלא הוכל להזמין עוד ז"א אלא הרשות בידו להזמין לכל העולם ולא יספיק לכולם וע"כ משעת הפרשה מוזמן לכל העולם ע"כ כל מה שיבואו אח"כ הן הן מינויו משעה הראשונה דהא לכתחלה הופרש על כולם ע"ז המר לו ר"ז מתניתא אמרה כן בתמיה א"כ דל"ל לא אמרה כן ואם ימעט כו' אחד מבני חבורה הראשונה כו' וא"ת כל מה שיבואו מינויו הן הן בני חבורה הראשונה הן ב"ח האחרונה ר"ל איזה שייכות הוא חבורה ראשונה וחבורה אחרונה הא הכל הוי ראשונים דהא חשובי מנוין משעת הפרשה ויד כולם שוין בו אלא ע"כ דהמנוין הוי בעלים על חלקם ויש להם זכיה ואינו יכול להזמין לאחרים להגריע חלקם כזית שלהם וע"כ שייך חבורה ראשונה דמי שנמנה אח"כ לא חשיב כמו שהופרש עליו מתחלה וע"כ לא אמרינן כל מה שיבואו הן הן המנוין משעה הראשונה ז"א אלא הזוב מנוי מכח ולהבא

שנויי נוסחאות (שו"א) דרב בד"ו דרבי. (שו"ז) אמר יש בד"ו אמר אם יש. (שוכ"ה) ראה בד"ו ראת.

טוב ירושלים

בד"ה הקדש יחיד הוא. עי' תוס' יומא נ"א א' ד"ה מקמה: נמנו עליו מאה ב"א כאחת כו'. ס"ל לר"ה דלא כר"י: דס"ל אכילת פסחים ל"ש ולו ממשכי כה הי' להכי וצ"ע ולא כרב רבו בבבלי ע"ח ב' ע"ש:

גמ׳ *תני רבי חייה נדה שוחטין עליה בח׳ בועל נדה שוחטין עליו בז׳ א״ר יוסה *הדא אמרה שבועל נדה טהור ביום הז׳ שלו:

הלכה ו מתני׳ א *האונן ב והמפקח בגל ג וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין החולה והזקן שהן יכולין לוכל כזית שוחטין עליהן ועל כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן שלא יביאוהו את הפסח לידי פסול לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח בגל שהיה טמא מתחילתו: גמ׳ ר׳ יוסי בי ר׳ בון אבא בר בר חנה בשם ר׳ יוחנן *מתניתא ד בשחבשוהו ישראל ז אבל אם חבשוהו עכו״ם °אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר. בנתון חוץ לירושלם אבל בנתון בתוך ירושלם אפילו לא הבטיחו כמי שהבטיחו. רבי יונה ורבי יוסי תריהון בקדמית׳ הוינן אמרין ס *ישראל ערל מזין עליו ולא הוינן אמרין כלום. תנא רבי סימון בר זבדי קומי רבי הילא נאמר כאן °ואז יקרב לעשותו ונאמר להלן אז יאכל בו *מה אז שנאמר להלן עד שיהא כשר בשעת אכילה אף אז שנאמר כאן עד שיהא כשר בשעת שחיטה. פעמים שהוא נעשה כיוצא בהם פעמים שהן נעשים כיוצא בו. פעמים שהוא נעשה כיוצא בהם י *בגל ארוך אני אומר נזרק עליו הדם עד שלא הגיע לטומאה פעמים שהן נעשין כיוצא בו בגל

פני משה

גמ׳ תני רבי חייה נדה שוחטין עליה בשמיני. כלומר בשמיני אין בז׳ לו מפום דנדה צריכה לטבול בלילה לאורתא דז׳ ועד דעבדא הערב שמש בשמיני לא חזיא למיכל: הדא אמרה שבועל נדה טהור ביום ז׳ שלו. כלומר אע״פ שטמא שבעה כהנדה עצמה מ״מ יכול לטבול ביום השביעי ולהטהר דקיי״ל כל חייבי טבילות טבילתן ביום חוץ מנדה ויולדת שטבילתן בלילה וקמ״ל דלענין טבילה אין בועל נדה כנדה:

הלכה ו מתני׳ האונן. כל זמן שלא נקבר המת וכן לאחר שנקבר כל אותו יום של המיתה קרוי אונן והלילה שלאחריו אין אנינות עליו אלא מדבריהם ולא העמידו דבריהם באונן במקום כרת גבי פסח ולפיכך שוחטין עליו דהוי למיכל לאורתא אחר שיטבול כדתנן לקמן בהלכה ח׳ ודוקא שמת לו המת אחר הלית שכבר נתחייב בקרבן פסח אבל אם מת לו מת קודם חלות אין שוחטין. עליו אלא ידחה לשני: והמפקח את הגל. שנפל על האדם ואין ידוע אם חי אם מת והוא חופר ומסליק האבנים לבקשו שוחטין עליו כל זמן שלא נודע שנטמא: וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין וכו׳. שוחטין עליהן ועל כולן שאמרנו אין שוחטין עליהן בפני עצמן אלא עם חבורת אחרים הוא ששוחטין עליהן: שלא יביאו את הפסח לידי פסול. האונן שמא מתוך טירדתו יטמא למתו ומפקח את הגל שמא ימצאנו מת ונמצא שהאהיל על הטומאה והחבוש בבית האסורין אע״פ שהבטיחוהו להוציאו שמא לא יוציאו אותו ובבבלי מוקי להא דדווקא בחבוש בבית האסורי׳ של עכו״ם שאין שומרין הבטחתן אבל אם היה בבית האסורין של ישראל כגון לכופו להוציא אשה פסולה שנשא או לשלם ממון אם הבטיחוהו להוציאו שוחטין עליו אפי׳ בפני עצמן דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ואם הבית אסורין הוא בתוך ירושלי׳ אפי׳ הוא של עכו״ם שוחטין עליו בפני עצמו דאפשר דמעייל ליה לפסח לבית האסורים ואכיל ליה התם וחולה וזקן אין שוחטין עליהן בפני עצמן שמא יכבד עליהם החולי והחולשה ולא יוכלו לאכול כזית: לפיכך. הואיל ואין זה אלא משום חשש בעלמא ובשעת שחיטה וזריקה ראויין היו אף אם אירע להן פסול כמו שאמרנו פטורין הן מלעשות פסח שני: חוץ מן המפקח בגל. ונמצא שמת הוא תחתיו שזה צריך לעשות פסח שני לפי שהיה טמא מתחלתו קודם שחיטה וזריקה שהרי האהיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח ודוקא שהיה גל עגול מבלי משך כלל כגון שהוא כמו עגול העמוד שבודאי האהיל עליו מתחלתו אבל אם היה גל ארוך ואפשר שבשעת שחיטה וזריקה עדיין לא האהיל על הטומאה פטור הוא מלעשות פסח שני:

גמ׳ מתניתא. דקתני מי שהבטיחוהו להוציא מבית האסורים שוחטין עליו בשחבשוהו ישראל והבטיחוהו להוציאו שהן שומרין הבטחתן אבל בחבשוהו עכו״ם אשר פיהם דבר שוא וגו׳ ואין סומכין על הבטחתן: בנתון בבית האסורין חוץ לירושלים. אבל אם הוא בתוך ירושלים אפי׳ לא הבטיחו להוציאו דינו כמו שהבטיחוהו ושוחטין עליהן שהרי יכולין להביא הפסח לבית האסורין ויאכלו שם: בקדמיתא. מע קרא הוינן אמרין ישראל ערל מזין עליו וכדאמר ר׳ יוחנן בשם ר׳ בנייה לקמן בסוף פרקין שהערל מקבל הזאה: ולא הוינן אמרין כלום. עכשיו נודע לנו שלא אמרנו כלום וכדשמעינן מדתנא ר׳ סימון דלקמיה: נאמר כאן במילת זכרים המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו. ונאמר להלן במילת עבדים ומלתה אותו אז יאכל בו מה אז שנאמר בעבד עד שיהא כשר בשעת אכילה שהרי אז יאכל בו כתיב וא״כ צריך שיהא ראוי לאכילה ואם נטמא כשהיה ערל אינו מקבל הזאה עד שימול דהכי משמע שהמילה היא מכשרתו מכל דבר המעכב אכילה כגון שהיה נ״כ טמא ולא נטהר אלא עד שעה שימול אף אז שנאמר במילת זכרים עד שיהא כשר בשעת שחיטה מכל דבר המעכב אכילה וכלומר שאף שמלינו שהערל משלח קרבנותיו ואם ימול אח״כ יכול לאכול לערב קמ״ל בפסח שאם היה טמא דבעינן שיטהר אחר שימול וקודם שחיטה ולאפוקי אם ירצה להטהר ולקבל הזאה כשהוא ערל: פעמים שהוא נעשה כיוצא בהם וכו׳. אמתני׳ קאי דקתני וכולן אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני חוץ מן המפקח בגל ומצינו לפעמים שהוא נעשה כיוצא בהם לפטור מפסח שני ופעמים שהן נעשים כיוצא בו לחייב בפסח שני כדמפר׳ ואזיל: בגל ארוך. לפי שאני אומר נזרק הדם עליו עד שלא הגיע להאהיל על מקום הטומאה ומכיון דבשעת זריקה טהור היה פטור הוא מפסח שני: פעמים שהן נעשין כיוצא בו בגל

קרבן העדה

גמ׳ נדה שוחטין עליה בשמיני. אבל לא בשביעי דנדה אינה טובלת אלא בליל שמיני ואינה ראוי לאכול בערב שהוא משמיני דבעיא הערב שמש אבל בשמיני שריא לאכול בערב: בועל נדה שוחטין עליו בשביעי. דיכול לטבול ביום: טהור ביום השביעי שלו. ואינו כנדה עצמה לענין זה דסד״א כיון דכתיב ותהי נדתה עליו לא יהא טהור עד יום השמיני קמ״ל דלא אלא טובל ביום הז׳ ואוכל בקדשים לערב:

הלכה ו מתני׳ האונן. כל זמן שלא נקבר המת קרוי אונן ולאחר שנקבר כל יום המיתה קרוי אונן ולילה שלאחריו הוא אונן מדבריה׳ ולא העמידו דבריהם במקום כרת גבי פסח לפיכך שוחטין עליו. דלאורתא חזי: והמפקח בגל. שנפל על אדם ואין ידוע אם ימצאנו חי או מת: שוחטין עליו. דבחזקת טהרה עומד עד שידוע שנטמא: שוחטין עליהם. בחבורת אחרים: שלא יביאוהו את הפסח לידי פסול. שמא יטמא אונן למתו מתוך טרדו ומפקח בגל שמא ימצאנו מת ונמצא שהאהיל על הטומאה וחבוש שבא לא יצא וכשחבוש בידי עכו״ם איירי מתני׳ וחולה וזקן שמא יכבד החולי ולא יוכלו לאכול כזית: לפיכך הואיל ובשעת שחיטה ראויין היו ונזרק הדם עליהם אם ארע בהם פסול כמו שאמרנו פטורים מלעשות פסח שני: חוץ מן המפקח את הגל. ונמצא המת תחתיו שחייב לעשות פסח שני: שהיה טמא מתחלתו. קודם שחיטה שהרי האהיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח ובגמרא מוקי לה בגל עגול שמתחילה האהיל את כולו: גמ׳ בשחבשוהו ישראל. כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון וכיוצא בו הוא דשוחט עם אחרים: אבל אם חבשוהו עכו״ם. אפי׳ עם אחרים אינו שוחט: בנתון חוץ לירושלים. הא דתנן שהבטיחוהו להוציאו וכו׳ משמע אבל לא הבטיחוהו אין שוחטין עליו כלל דוקא בשחבוש בבית האסורין שהוא חוץ לירושלים: אבל בנתון בתוך ירושלים. בבית האסורין לעולם שוחטין עליו דאפשר דמעיילי הפסח להתם ואכיל ליה: בקדמייתא הויטן אמרין. בראשו׳ היינו אומרין ישראל ערל. שנטמא במת מקבל הזאה ליטהר מטומאתו וכשימול אינו צריך להזאה אחרת ולא אמרינן הזאה דערלות לא שמה הזאה: ולא הוינן אמרין כלום. ואין הדבר כן אלא ערל אינו מקבל הזאה: נאמר כאן. גבי ערל ישראל אז יקרב לעשותו: ונאמר להלן. גבי עבד ערל אז יאכל בו: מה אז שנאמר להלן. גבי אכילה ודאי איירי לאחר שמל: אף אז שנאמר כאן. גבי עשייה נמי לאחר שמל אז שוחטין עליו ולא קודם לכן: פעמים. שהמפקח את הגל דינו כשאר השטיים במשנתינו שפטור מלעשות פסח שני ומפרש בסמוך כיצד: ה״ג פעמים שאין נעשה כיוצא בהן פעמים שהן נעשין כיוצא בו. בגל ארוך. ונמצאת טומאה תחתיו פטור שאני אומר נזרק עליו הדם ועדיין לא נטמא וכיון שספק הוא פטור דמספיקא אסור להביא קרבן שמא יביא חולין לעזרה: ה״ג פעמים שאין נעשה כיוצא בהן בגל

עין משפט נר מצוה

לב א מיי׳ פ״ו מק״פ הל׳ ט
לג ב מיי׳ שם פ״ו
לד ג מיי׳ שם פ״ה הלכה ט
לה ד מיי׳ שם ובמגלמ״ל
לו ה מיי׳ פ״א מהל׳ אדומה הלכה ג
לז ו מיימוני פ״ו מק״פ הלכה י

מסורת הש״ס

עי׳ פסחים ע״ב
עי׳ יומא ו ע״ב
פסחים נא ע״ב
עי׳ שם
לקמן הלכה ט
יבמות ע׳
פסחים נא ע״ב

גליון הש״ס

עי׳ תוספות דף נא ד״ה לא שם:

רידב״ז

ולהבא ומסיים הגמ׳ מה נפיק מביניהון הפריש פסחו ומשך ידו ואח״כ חזר ונמנה אחר עמו ע״ד דר״ח כשר ולדעתי׳ דר״ז פסול פי׳ דהא קי״ל דפסח שאין לו אוכלין נדחה ועי׳ בתוס׳ ז״ל דף פ״ט ע״א ד״ה ונטרתו דהם נשאר שעה אחת בלא בעלים לא חזיתו לפסח עכ״ל ז״ל אך אם חזר ונמנה עוד אחר עמו ע״ד דר״ח דחשוב המינוי כמשעה הראשונה דהוי כהופרש מתחלה עליהן וההפרשה נשאר כבתחלה דלא נתבטל בהמשכה ע״כ כשר דאמרינן הוא הוא המנוי עליו משעה הראשונה. אבל לר״ז פסול. וכן נס״נו בתמורה דלר״ח הוי הקדש יחיד דהא המנוין יוצאין מקופיא והבעלים הוא המפריש ואין המנוין חלק בגוף הפסח ע״כ מני המפריש למימר ועושה תמורה כדאיתא בתוס׳ ז״ל במס׳ זבחים דף ו׳ ע״א ד״ה מקופיא אבל לר״ז הוי הקדש שותפין דהא זכו בגוף הפסח לחלקם. וע״כ אם נמנו עליו מאה אנשים כאחת לרב הונא אפילו מי שנמנה באחרונה הוא נקרא מנוי ופוסל את כולם ולא יכולין הראשונים למימר כבר זכינו בחלקנו אבל לר״ז אינו יכ״ל להמנות הרבה עד שלא ישאר כזית להראשונים דהא כבר זכו בחלקם בגוף הפסח ע״כ עד מקום שיש בו כזית כשר ואם נשאר באחרונים שאין עליהן כזית פסול על האחרונים דווקא אבל הראשונים עד מקום שיש בו כזית כשר ובנמנה עליו מאה ב״א כא׳ לא נקט בלשון ע״ד דר״ה וע״ד דר״ז כלישנא דלעיל משום דזהו עיקר הפלוגתא שביניהם:

הגה

שנויי נסחאות (שו״א) יוסי נ״ו יוסה. (בופ״ו) תריהון בקדמיתא. נ״ו תריהון אמרין בקדמיתא.

חדושי הרד״ל

פעמים שהם נעשים כיוצא בו בגל עגול. נ״ב פירוש כמו שהדין בו במפקח בגל עגול דתנן ביה חייב לעשות פסח שני מבכחת לפעמים הן כלומר הוא ושאר פסולים נעשים כיוצא בו במספק הוא דאינו כדמפרש בשאירע בהן פסול בין שחיטה לזריקה ובתוס הניח בקרבן עדם

טוב ירושלים

תני ר״ח נדה שוחטין עליה כו׳. ובבבלי יומא ו׳ ב׳ פשטינן מדר״ח דבו״נ כנדה:

בגל עגול. אירע בהן פסול בין שחיטה לזריקה הן נעשין כיוצא בו בגל עגול:

הלכה ז מתני׳ *אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר׳ יהודה ור׳ יוסי מתיר אפילו חבורה של מאה שאינן יכולין לוכל כזית אין שוחטין עליהן ואין עושין חבורה נשים ועבדים וקטנים: **גמ׳** א״ר יוחנן טעמא דר׳ יודה °לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך. מה מקיים ר׳ יוסי טעמא דר׳ יודה פתר לה כר״א בן מתיא *דתני ר״א אומר יכול יהא היחיד מכריע על הטומאה תלמוד לומר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד. אמר רבי יוחנן מודה רבי יודה שאם עבר וזרק את הדם שהורצה עבר ושחט מתירין לו לזרוק. תני אין עושין חבורה נשים ועבדים וקטנים מפני שהן מרבין בהיפלה. תני בר קפרא שלא יביאו את הקדשים לידי ביזיון. רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ איסי *אין עושין חבורה של גרים מתוך שהן מקולקלין אין מדקדקין בו והם מביאין אותו לידי פסול:

הלכה ח מתני׳ *אונן טובל ואוכל פסחו לערב אבל לא בקדשים השומע על מתו ומי שנתלקטו לו עצמות טובל ואוכל בקדשים גר שנתגייר ערב פסחים בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב וב״ה אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר: **גמ׳** א״ר יוסי בי ר׳ בון מתניתא בשנעשה אונן משעה ראשונה בין שחיטה לזריקה *אבל אם נעשה אונן לאחר כפרה כבר הורצה ותני כן אי זו היא אנינה משעת מיתה ועד שעת קבורה דברי רבי וחכמים אומרים כל היום כולו. אשכחת חמר קלת וחמרת. על דר׳ קלת וחמרת. על דרבנן קלת על דר׳ מת ונקבר בשעתו על דעתיה דר׳ אינו אסור אלא אותה שעה בלבד על דעתיה דרבנן אסור כל היום כולו. קלת על דרבנן מת ונקבר לאחר

קרבן העדה

בגל עגול. וה״פ דמתחילתו ההיל עליו המפקח וחייב בפסח שני: אירע בהן. באונן ושאר פסולין השנויין במשנתינו פסול בין שחיטה לזריקה הן כמפקח הגל וחייבין בפסח שני ואתיא כרבנן דר׳ נתן דסברי בעינן שיהא גברא דחזי לאכילה אפי׳ בשעת זריקה:

הלכה ז מתני׳ על היחיד. טעמא מפרש בגמ׳: אפי׳ חבורה של מאה. ר׳ יוסי קאמר לה כלומר לא תליא מילתא דפסח אלא באכילת יחיד ויכול לאכול כזית שוחטין עליו מאה ואין כל א׳ מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן: ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים. טעמא מפ׳ בגמרא: **גמ׳** לא תוכל לזבוח הפסח באחד שעריך. ודריש באחד באפי נפשיה על היחיד לא תוכל לזבוח: ופריך מה מקיים וכו׳. כלומר ר׳ יוסי הא קרא דר׳ יהודה במאי מוקים ליה: יכול יהא יחיד. שהוא יותר על המחלה טמאים מכריע את הציבור כולו לעשות הפסח בטומאה: ת״ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד. בשביל יחיד לא תזבחנו שיהא אותו יחיד גורם ומועיל בשחיטתו שום לד נטיי׳: שאם עבר. ושחט הפסח על היחיד וזרק הדם ובא לשאול פוטרין אותו מפסח שני דקרא אינו אלא אסמכתא בעלמא: עבר ושחט וכו׳. איבעיא הוא אם עבר ושחט ובא לשאול אחר שחיטה אם מתירין לו לזרוק או דלמא כיון דשלא כדין שחט אין מתירין לו לזרוק ויעשה פסח אחר: בהיפלה. בעבירות נשים ועבדים משום הרגל עבירה קטנים ועבדים משום פריצותא דמשכב זכר: שלא יביאו את הקדשים לידי בזיון. שאין יודעין להזהר כל כך: מתוך שהן מקולקלין. שהן רגילין לקלקל:

הלכה ח מתני׳ אונן טובל ואוכל הא פסחו לערב. דאין אנינות מן התורה אלא ביום כדאמר ואכלתי חטאת היום יום אסור ולילה מותר וטבילה בעי מתוך שנאסר עד עכשיו בקדשים אבל לא יאכל אונן לערב בשאר קדשים דאנינות לילה אסורה מדרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת: השומע על מתו. יום שמועה הוי אונן מדרבנן: ומי שליקטו לו עצמות אביו. אמרינן במועד קטן מתאבל עליהן כל היום ולערב אין מתאבל עליהן: טובל ואוכל בקדשים. לערב דאפי׳ יום גופיה הוא מדרבנן הלכך בלילה ליכא אנינות: כפורש מן הקבר. וצריך הזאה שלישי ושביעי: **גמ׳** אבל אם נעשה אונן לאחר. זריקה כבר הורצה ולא יטבול לאכול פסח לערב דעד כאן לא התירו חכמים לאונן שיאכל פסחו לערב אלא לפי שלא העמידו דבריהם במקום כרת וכיון שכבר הורצה אין כאן כרת אלא מצות עשה דואכלו את הפסח בלילה הזה והרי הוא ככל הקדשים: איזו היא אנינות. דאסור בקדשים: ה״ג אשכחת קלת וחמרת על דר׳. וה״פ כי דייקינן מלינו קולא וחומרא לדעת ר׳ וקולא וחומרא לדעת רבנן: מת ונקבר בשעתו. כלומר שנקבר מיד לרבי מותר מיד לאחר הקבורה אפילו בו ביום ולרבנן אסור כל היום הרי קולא לר׳ וחומרא לרבנן: מת ונקבר לאחר

זמן שנקבר מותר דברי רבי: כל היום כולו. עד הלילה דין אונן יש לו: אשכחת חמר קלת וחמרת וכו׳. כשתמצא לומר לדבריהם איכא קולא וחומרא לדעתיה דרבי וכן לרבנן כדמפ׳ והזיל: מתו ונקבר בשעתו. מיד לדעתי׳ דרבי אינו אסיר בקדשים אלא אותה שעה בלבד עד הקבורה ולדעתא דרבנן אסור כל היום כולו ובהא חומרא לרבנן וקולא לרבי: קלת על דרבנן וכו׳. ומלינו איפכא דלרבנן הוא לקולא ולרבי הוא לחומרא כגון שלא נקבר עד לאחר

פני משה

בגל פגול. כלומר כיוצא בו בדינו בגל עגול שאז הוא חייב בפסח שני משום דמסתמא האהיל על הטומאה בתחילה ונטמא קודם הזריקה כך מלינו לפעמים שהן גם כן נעשין כיוצא בו וחייבין בפסח שני וכדמסיק כגון שאירע בהן פסול בין שחיטה לזריקה דמכיון שבשעת זריקה לא היו ראויין הן נעשין כיוצא בו בדינו אם היה הגל עגול:

הלכה ז מתני׳ אין שוחטין את הפסח על היחיד. בשביל היחיד לבדו דדריש מדכתיב לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך באחד כלומר ליחיד: ור׳ יוסי מתיר. בבבלי קאמר דר׳ יוסי דריש ליה לזובח את הפסח בבמת יחיד ושאינו חייב אלא בשעת איסור הבמות דכתיב באחד שעריך בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד: אפי׳ חבורה של מאה וכו׳. ר׳ יוסי קאמר לה כלומר דלא תליא מילתא אלא באכילה יחיד שיכול לאוכלו שוחטין עליו ואפי׳ חבורה של ק׳ ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן והלכה כר׳ יוסי לענין דיעבד שאם שחט היחיד את הפסח לעצמו כ״ר והוא שיהא ראוי לאכול את כולו ומכל מקום משתדלין לכתחילה שלא ישחוט על יחיד שנאמר יעשו אותו: ואין עושין חבורה נשים ועבדים וקטני׳. כלומר חבורת נשים ועבדים אין עושין בחבירה אחת משום קלות ראש והרגל עבירה וכן חבורה אחת של עבדים וקטנים אין עושין משום פריצותא דמשכב זכור אבל עושין חבורה שכולה נשים ואפי׳ בפסח שני וכן עושין חבורה שכולה עבדים אבל קטנים עושין שיהיו מכלל בני החבורה ולא חבירה שכולה קטנים שאינן בני דעת:

גמ׳ טעמא דר׳ יודא וכו׳. כדפרישית במתני׳: מה מקיים ר׳ יוסי. להאי קרא דמייתי מפרש לטעמא דר׳ יהודה: פתר לה וכו׳ דתני. בתוס׳ פ״ו דפליגי בהא דר׳ יהודה סבר היחיד מכריע את הצבור אם היו הטמאין יתר באחד על הטהורין הוי רוב ובא בטומאה ור״א בן מתיה ס״ל שאין היחיד מכריע אלא דוקא שנים דדריש מדכתיב באחד ע״י אחד וכדאמרינן לעיל בפ״ז בהלכה ו׳: מודה ר׳ יודה שאם עבר וזרק את הדם על היחיד שהורצה דלא תוכל לזבוח כתיב ולא עוד אלא אם עבר ושחט על היחיד מתירין לו לכתחלה לזרוק: מפני שהן מרבין בתיפלה. כדפרי׳ במתני׳: תני בר קפרא. דעוד טעמא אחרינא איכא משום הפסח בעצמו שלא יביאו את הקדשים לידי בזיון שאין משגיחין להזהר בו וזורקין זה לזה דרך בזיון: מתוך שהן מקולקלין. שרגילין בקלקול אין מדקדקין בו כהוגן והם מביאין וכו׳ ולפעמים כשרוצין לדקדק ואינם יודעין על פי הדין פוסלין אותו בהגם:

הלכה ח מתני׳ אונן טובל ואוכל פסחו לערב. שאין אנינה בתורה אלא בהוא יום שמת לו מת שנא׳ ואכלתי חטאת היום יום אסור ולילה מותר ומדרבנן אסור ומתוך שנאסר עד הלילה בקדשים אצרכוהו רבנן טבילה דשמא מהמת היסח הדעת נטמא והוא לא ידע ולפיכך טובל ומותר לאכול הפסח לערב שלא העמידו דבריהם בזה במקום כרת אבל לא בשאר קדשים שאין אכילתן אלא בעשה ואכלו אותם אשר כפר בהם והעמידו דבריהם במקום עשה: השומע על מתו. ששמע שמת לו מת שחייב להתאבל עליו ויום שמיעה אונן הוא ומדרבנן וכן המלקט וכו׳ כלומר שלקטו לו עצמות אביו ואמו שמתאבל עליהם כל אותו היום בלבד כדאמרינן בפ״ג דמ״ק טובל ואוכל בקדשים לערב שהיום עצמו אינו אלא מדבריהם ואין תופס לילו עמו: גר שנתגייר ע״פ. והוא צריך טבילה: כפורש מן הקבר. וצריך הזאה שלישי ושביעי ולא נחלקו ב״ש וב״ה אלא בערל עכו״ם שמל בי״ד דב״ה סברי גזרה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אשתקד לא טהרתי מכל טומאה וטבלתי ואכלתי פסחי לערב השתא נמי אטבול ואיכל לערב ולא ידע דאשתקד עכו״ם הוה ולא מקבל טומאה עכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה וב״ש סברי דלא גזרינן אבל בערל ישראל כגון שמתו אחיו מחמת מילה ד״ה טובל ואוכל פסחו לערב ולא גזרינן ערל ישראל אטו ערל נכרי:

גמ׳ מתניתא. דמחלק באונן בין פסח לקדשים בשנעשה אונן משעה ראשונה קודם השחיטה או בין שחיטה לזריקה דמכיון שבשעת זריקה לא היה ראוי הלכך בפסח דוקא הוא אוכל לערב לפי שלא העמידו דבריהם בו במקום כרת ובקדשים אינו אוכל לערב שהעמידו דבריהם במקום עשה וכדפרי׳ במתני׳: אבל אם נעשה אונן לאחר כפרה. והוא לאחר זריקה: כבר הורצה. בזריקת הדם ואפי׳ בקדשים הוא אוכל לערב שהרי בשעת זריקה ראוי היה ואנינות לילה בלאו הכי אינה אלא מדבריהם לפיכך מותר הוא אף בקדשים: ותני כן. דלד״ה אין אנינות לילה מן התורה לאסור באכילת קדשים כדלקמן: איזו היא אנינה וכו׳. גרסי׳ להא לקמן בפ״ב דסנהדרין בהלכה א׳: משעת מיתה ועד שעת קבורה. וכל זמן שלא נקבר אסור לאכול בקדשים

שנויי נוסחאות (סו״י) בר א כד״ו בר׳ אלעור.

מעיני יהושע

מודה רבי יודה שאם עבר וזרק את הדם שהורצה. נ״ב עיין יומא דף כ״ו גם נ״ע לדעת הריטב״א דס״ל דגבי דבקדשים בעינן שינה הכתוב לעכב מ״מ בנ״ת לא נריך שינה הכתוב לעכב. א״כ נמה יוכשר הא איכא נ״ת. וי״ל דשחיטה לאו עבודה היא:

טוב ירושלים

יבול יהא היחיד מכריע על הטומאה כו׳. לכאורה לקך נ״ד מוכח כבר דפסח דוחה טומאה ולנ״ק ע״ז עי׳ בבלי פ״ו ב׳ ויל״פ סוגא בזה: מודה ר״י שאם עבר וזרק את הדמים שהורצה. דאף דהוא לאו גמור כדמוכח בבבלי וכדמבואר ת״מ בעינן ש״ע לעכב וע״כ בדיעבד מהני ואף דכתב הריטב״א ביומא נ״ע א׳ דבלאו גמור לי״ב שעל״ע. י״ל דודאי כ״ע מודו לדרשת ר״ש דאסיר להקריב הפסח בבמה עי׳ בבלי נ״א א׳ וא״כ י״ל דבכה״ג לא מקרי לאו גמור: עבר ושחט מתירין לו לזרוק. אולי הכוונה דכשלא נתיר לו לזרוק א״כ הבהמה נ״מ כלום זא״כ יתוקן הלאו מפא״כ כשעבר וזרק נ״כ שפיר י״ל דהורצה והק״ע חשב דהוא רק אסמכתא בעלמא ולעד״נ דלמ״ב לא בבבלי ולא בהלנודין והרי הא דאין היחיד מכריע לטומאה נמי הוא מדאורייתא וה״נ כך דאו״פ עי״ז אבל תקבה דהא לכ״ע דכתב לא תוכל א״כ משמע דאף דעבד נמי לא עביד כלום דאכ״ע הרי יכול ודומיא דהכי בבמה קטנה כשהקריב ודאי לא עבר ול״נ וה״ל כמו בשעת איסור הבמות ונ״ש לקך אוקימתא בפסחים קי״ד ב׳ דבשעת היתר הבמות קאמר ה״ב י״ל דבדיעבד כשר ותי״א בפ׳ א״ר א״ע מהני: ובה״א הפורש מן הערלה כו׳. עי׳ תוס׳ ובהגי״ע כתב דבנ״ו נריך לטבול טיו״ם לסבר א״ע ברגל ופי׳ לח״ש ורמ״ש והו״ה כתב משום היסח הדעת נריך לטבול ולכאורה י״ל דערל שאני דמלפה באותו יום לטבול ובודאי לא הסח דעתו מקדשים והו דהא קי״ל דערל מבלא קרבנותיו ומותר לו לכנוס לעזרה וא״כ והאי דטבל כב׳ מסומאתי כדקיי״ל פ״ו דיומא ה״ב ע״ב ובפ״א רפ״ג דחגיגה ול״ד לאונן ומהוכר כבורים ונ״ע. ידע דנסתפקתי במומר שחזר לדת ישראל אם נריך טבילה ולכאורה ה״נ דנריך דהא ודאי נטמא בטומאת ע״ז ועי׳ נמו״י פ׳ החולץ ובהגהת רמ״א יו״ד סי׳ ס״ח ובביאורי בגר״א ז״ל שם ויעוין בקרבי דב״י דבשרת הוקים את הקדש וע״ז סמאה כשרן וכרפ״ו דשבת ולפי״ז י״ל דגם כלים הנקנים מן המומר הו״ל כנקנים מגוי דהגרי:

מגילה

מסורת הש״ס

בכורים לא ע״ה. תוספתא פ״ו. ועי׳ פסחים פ״א. בס לה ע״ב. בכ. זבחים ק׳ פ״ב

עין משפט נר מצוה

לח א מיי׳ פ״ב מק״פ הל׳ ב. ב מיי׳ שם הלכה ג. ג מיי׳ שם פ״ד. ד מיי׳ שם. ה מיי׳ שם פ״ו הלכה ט ופ״ג מכ״את מקדש הל׳. ו מיי׳ פ״ב מק״פ הל׳ ז. ז מיי׳ פ״ב מביאת מקדש הלכה ו טוש״ע יו״ד סי׳ שאא סעיף ב

גליון הש״ס

זמשמע דלכ״י איט אלא לכתחלה וכן משמע בתוס׳ דף לט ד״ה מיבעיא ולר׳ יוסי אף לכתחלה מותר לשחוט על היחיד וכ״מ בכ״מ פ״ב הלכה ב: זפי׳ תוס׳ לא ע״ב ד״ה שאני:

עין משפט נר מצוה

מה
א מיי' פ"ב מביאת מקדש הלכה ט

מו
ב מיי' פ"ו מהל' אבל הלכה א טוש"ע יו"ד סי' תב ס"א

מז
ג מ"מ פ"ג שם פ' הג ס"ס

לאחר שלשה ימים על דעתיה דרבנן אסור כל אותו היום על דעתיה דרבי אסור עד שלשה ימים. אתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן ורב חונה תריהון אמרין מודה ר' לחכמים שאינו אסור אלא אותו היום בלבד ותני כן רבי אומר תדע לך א שאין אנינות הלילה תורה שהרי אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב. והרי אנינות יום עשו אותה תורה. רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חסדא תיפתר בשנקבר עם דימדומי החמה ולית שמע מינה כלום. ר' אבהו בשם ר' לעזר אין אנינה אלא למת בלבד דכתיב °ואנו ואבלו פתחיה התיב ר' חייה בר אדא והכתיב °ואנו הדיגים ואבלו כל משליכי ביאור חכה א"ר חיננא כיני מתניתא אין אנינה טמאה אלא למת בלבד. *תני ב יום שמועה כיום קבורה לקרע ולאיבול ולספירת שבעה ולספירת שלשים ולאכול בקדשים הרי הן כליקוטי עצמות. וליקוטי עצמות טובל ואוכל בקדשים. ר' יוסי בי ר' בון בשם רב חסדא תיפתר שנקבר משחשיכה וזה וזה טובלין ואוכלין את פסחיהן לערב. וקבורה אוכלת בקדשים א"ר יוסה בי ר' בון תרתיהון בשמיע'. שמע שמת לו מת מאתמול טובל ואוכל בקדשים שמע שנתלקטו לו עצמות מאתמול טובל ואוכל בקדשים. *תני המעביר ארון ממקום למקום אין בו משום ליקוטי עצמות א"ר אחא הדא דאת אמר בארון של אבן אבל בארון של עץ יש בו משום ליקוטי עצמות. א"ר יוסה ואפילו בארון של עץ אין בו משום ליקוטי עצמות איזהו ליקוטי עצמות המעבירן באפיקריסין ממקום למקום. ר' חגיי בשם ר' זעירא ליקט עצמות כשמועו ותני כן ליקט עצמות מלקט עצם עצם משיתאכל הבשר. תני ג אין שמועה לליקוט עצמות אמר רבי חגי והוא

פני משה

לאחר ג' ימים לרבנן אסור כל אותו היום שמת ותו לא ולרבי אסור היא עד לאחר שנקבר ביום הג': תריהון אמרין. דלא היא אלא דבכה"ג אף רבי מודה לחכמים שאינו אסור אלא אותו היום שמת בלבד ולא פליג רבי אלא לקולא כשנקבר מיד באותו יום: ותני כן. בברייתא דס"מ מדברי רבי דלא פליג היכא דיום הקבורה איתתהי ולא היה ביום המיתה כדלקמן: רבי אומר תדע לך וכו'. שהרי אמרו כאן אונן טובל ואוכל פסחו לערב ומפני שאנינות לילה אינה אלא מדבריהם ובקדשים היא דאסור וכדפריבית: והרי אנינות יום עשו אותה תורה. כלומר וש"מ מיהת מהמתניתין דאנינות היום עשו אותה מן התורה. והשתא אי אמרת בשלמא דרבי לא פליג היכא דיום הקבורה איתתהי ולא היה ביום המיתה שאינו אונן מן התורה אלא מדבריהם בלבד שפיר הוא דנשמע ממתני' דאין אנינות לילה של יום המיתה אלא מדבריהם ויום המיתה שהוא מן התורה אינו תופס לילו עמו וא"כ היכא דאיתתהי יום הקבורה בהיום עצמו אינו אלא מדבריהם אינו תופס לילו כלל עמו ואפי' מדבריהם טהור דהכי ס"ל לרבנן וכן לרבי דמודה הוא וכדאמרן דלא פליג אלא לקולא היכא דנקבר מיד דס"ל לרבי שלאחר הקבורה אפי' ביום אינו אסור אלא מדרבנן וכן בלילו ורבנן כל אותו היום אסור מן התורה ולילו הוא מדרבנן אלא אי אמרת דאפי' היכא דיום קבורה איתתהי ס"ל לרבי נמי דאסור מן התורה עד שנקבר וא"כ תופס הוא לילו מיהת מדבריהם והשתא יום המיתה דהתורה הוא אליבא דכ"ע על כרחך דלרבי בדין הוא דתופס הוא לילו עמו מן התורה והיכי קאמר רבי גופי' דאנינו' לילה לעולם אינו אלא מדבריה' כדיליף מהמתני' הא לדידיה אפי' לערב בדין הוא שלא יאכל פסחו אלא ודאי דמודה רבי היכא דאיתתהי וניחא המתני' נמי לדידיה וכדאמרן: תיפתר בשנקבר עם דמדומי חמה ולית ש"מ כלום. כלומר דר' יוסי בר בון דחי להאי הוכחה דלעולם אימא לך דרבי ס"ל אפילו היכא דאיתתהי יום הקבורה אסור הוא וכן תופס לילו עמו והכל מדרבנן כדס"ל לעולם לאחר קבורה אינו אסור אלא מדרבנן ודקשיא לך מאי דאמר רבי תדע לך וכו' לאו בעלמא קאמר דתשמע מינה דס"ל לרבי דאין אנינות בלילה מן התורה והא לו בליל של יום המיתה. לא היא אלא דמיירי שנקבר ביום שלאחריו ונקבר עם שקיעת החמה והכי קאמר רבי אין אנינית בלילה זו מדברי תורה מאחר שאינו לילה של יום המיתה. וקמשמע לן דאף על גב דיום הקבורה הוא אפ"ה אינו אלא מדרבנן ולהמתני' מוקי לה נמי דמיירי שנקבר עם דמדומי חמה בליל של י"ד ונקבר על ידי עממין ולאו בלילה של יום המיתה אלא לילה של יום שלאחריו והואיל ומדרבנן הוא אוכל את פסחו ועיקר הרבותא דקמ"ל דל"ת דהואיל ויום הקבורה כיום המיתה הוא אליבא דרבי הלילה שלאחריו נמי ליתסר בפסח הלכך קמ"ל דמכיון דבי"ס גופיה לאחר הקבורה מדרבנן הוא אוכל הוא בלילה ולעולם פליג הוא רבי ביום הקבורה אפילו היכי דאיתתהי וס"ל דנוהגת מדרבנן אסור והיפס ג"כ לילו עמו: אין אנינה אלא למת בלבד. אין לשון אנינה נופל אלא על המת כדכתיב ואנו ואבלו פתחיה וכתיב התם מתיך בחרב יפולו וגבורתך במלחמה: והכתיב ואנו הדייגים ואבלו כל משליכי ביאור חכה. ועל יאור מצרים נאמר וכתיב ואנו: כיני מתניתא. כן מיבעי ליה למיתני שאין אנינות טומאה לענין שאינו אוכל בקדשים כדין אונן וכדלעיל אלא למת בלבד. וכלומר לפניו ביום המיתה ולאפוקי יום שמועה קרובה וליקוט עצמות שאין דינם כיום המיתה כדקתני במתניתין וגרסינן להא נמי בפ"ג דמ"ק בהלכה ג': תני יום שמועה. בתוך שלשים דינו כיום קבורה לכל אלו לקרוע וכו' אבל לענין לאכול בקדשים דינו כלוקט עצמות וטובל ואוכל בקדשים לערב וקס"ד דקאמר ולקדשי' הרי הן כלוקט עצמות ואוכל בקדשים אף באותו יום והלכך מתמה וליקוט עצמות טובל ואוכל בקדשים מיד בתמיה: תיפתר שנקבר משחשכה. כלומר שנלקטו עצמות והקבורה היתה משחשיכה וזה וזה וכו': וקבורה אוכלת בקדשים. בתמיה אם נקברו העצמות משחשיכה וכי מותר לאכול בקדשים לערב והרי זה כאותו יום עצמו: תרתיהון בשמועה. כלומר אלא הא דקאמר זה וזה אוכלין בקדשים שתיהן בשמועה איירי ששמע שמת לו מת מאתמול וכן ששמע שנתלקטו בשבילו עצמות קרוביו מאתמול דבשניהן הדין דטובל ואוכל בקדשים ולא כדמוקי רב חסדא: תני המעביר ארון וכו'. גרסינן להא בפ"ק דמ"ק וכן בפ' נגמר הדין בהלכה ט': אין בו משום ליקוט עצמות. לענין שיהא צריך להתאבל כל היום כדין ליקוט עצמות ומשום דמעבירו בארון ממקום זה לקברו במקום אחר אין זה כליקוט עצמות ממש: הדא דאת אמר בארון של אבן. והתם גרים שיש משום דמתקיים הרבה אבל בארון של עץ מכיון דעשוי לירקב ה"ז כמלקט עצמות לקברן במקום אחר ומתאבל עליהן: ר' יוסי פליג ואפי' בארון של עץ וכו' המעבירין באפיקריסין בסדין ובחלוק ממקום למקום. ובהא דלבתרה נשתבשה ונסתרסה הגי' בכאן והעיקר כדגרים במ"ק שם דלעלה דקאמר איזהו ליקוט עצמות וכו' ממקום למקום גרים ותני כן ליקט עצמות מלקט עצם עצם משיתעכל הבשר אלמא דאין דין ליקוט העצמות אלא במלקט העצמות עצמן עצם עצם ולא במעבירין הכל ביחד בהארון: ר' חגיי בשם ר' זעירא ליקוט עצמות כשמועה. והשתא ס"ד דה"ק דיום שמועה של ליקוט עצמות ואפי' שמע למחר ג"כ מתאבל עליהן וליקוט עצמות כשמועה דקאמר כלומר דהד דינא אית להו והלכך מייתי הברייתא דהא לא קתני הכי דהא תני אין שמועה ללקוט עצמות וקאמר ר' חגיי דהא דקתני אין שמועה לליקוט עצמות יהוא

קרבן העדה

מסורת הש"ס

לאחר ג' ימים. לרבנן אינו אסור אלא אותו היום שמת ושאר כל הימים מותרין ולרבי אסור עד שיקבר: שאינו אסור אלא אותו היום. דר' לקולא פליג ואמר דלאחר קבורה אפי' בו ביום מותר אבל מודה מיהת דלאחר אותו היום אפי' לא נקבר מותר: ותני כן. ותניא נמי הכי: שהרי אונן טובל ואוכל את פסחו לערב. ואם"ד דאוריית' וכי יש יכולת ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה: והרי אנינות יום עשו אותה תורה. לר' פריך הא מתניתין בעינן נמי דאנינות יום אפי' לאחר קבורה מן התורה מדקתני ואוכל את פסחו לערב משמע אילו הוה אכילת פסח ביום לא הוה שום צד היתר לאונן ל"א דסובר דהאי לערב אף אטבילה קאי שתהא לערב ומשני תיפתר תפרש למשנתינו דלכך תני לערב דאיירי בשנקבר עם דמדומי חמה ואין פנאי לטבול ולאכול ביום וליכא למשמע מיניה כלום: אין אנינה אלא למת. לא שייך לשון אנינות אלא לגבי מת: ואנו ואבלו פתחיה. שלא יהיו זכרים שם לשמור העיר שמתו כולם: ופריך והכתיב ואנו הדייגים וכו'. משמע דשייך אנינות אפי' על הפסד ממון: כיני מתניתא. כך היא הברייתא אין אנינות טמאה לאכול בקדשים אלא כשהוא אונן על המת וכדפרישית במתני': יום שמועה. ששמע שמת לו מת ביום קבורה. וכששמע בתוך ל' איירי מתני': לקרע וכו'. שהוא חייב בקריעה ולנהוג דיני אבילות כגון כפיית המטה ואיסך. ה"ג ולאכילת פסחים הרי הן כליקוטי עצמות וזה וזה טובלין ואוכלין בקדשים לערב וכ"ה בבבלי בזבחים: ופריך וליקוטי עצמות טובל ואוכל בקדשים. מיד תנן במתני' ולמה תני בברייתא שטובל ואוכל בקדשים לערב: ומשני תיפתר. תפרש לברייתא שנקבר מבחשיכה שנקברו העצמות משחשיכה והפ"ה טובל ואוכל שלא החמירו בליקוט עצמות שאפילו ביומו מותר: ה"ג וזה וזה טובלין ואוכלין בקדשים. וקס"ד זה וזה הייני יום ליקוט ויום קבורה: ופריך וקבורה אוכלת בקדשים. בתמיה הא תנן במתני' טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים: תרתיהון בשמיעה. זה וזה תרווייהו בשמיעה איירי ששמע שמת לו מת אתמול ושמע שליקטו לו עצמות מאתמול אוכל בקדשים מיד אבל כששמע שמת לו מת היום או שליקטו לו עצמות היום אוכל בקדשים לערב אבל בשנקבר מתו היום אינו אוכל בקדשים לערב: ממקום למקום. ממקום שהיה מונח תחילה למקום אחר: אין בו משום ליקוטי עצמות. שהוא נקבר בארון שהיה שם מתחילה: בארון של אבן. שהוא כקרקע: אבל בארון של עץ. ה"ל כליקוטי עצמות שלוקח אותן ממקומן וקוברן במקום אחר: ואפי' בארון של עץ וכו'. שהרי כקבור הוא אלא איזהו ליקוטי עצמות אם העביר באפיקריסין דודאי אין דרך להניחם כך: אפיקריסין. מלבוש שלובשים סמוך לבשר: כשמועה. כמשמעו שמלקט עצם אל עצם ואפילו המעבירין באפיקרוסין אין בו משום ליקוט עצמות: ותני כן. ותניא נמי הכי: אין שמועה לליקוט עצמות. אם שמע שנלקטו עצמות אבותיו אינו מתאבל עליהם אם לא היה שם בשעת הליקוט: והוא

וזבחים ק:

ירושלמי מ"ק פ"א הלכה ה

תורה אור

ישעיה יט ח

שם

שנויי נוסחאות (סופ"ו) שמועה בד"ו שמיעה. (סול"א) ליקט בד"ו ליקוט.

טוב ירושלים

טבילה דהא ילפינן טבילת כלים מטבילת הבעלים וכיון דמומר ה"ל כמו לטבילתו ס"נ לכליו ויש לדון כן לענין ערל ישראל דצריך טבילה כאמור כאן. ועי' חת"ס חיו"ד סי' שכ"א מש"ש דמומר הוי בידו לשוב עש"ה: ותני „כן" אינו כיא הגיה. מ"מ כן ס"ס: שהרי אמרו אונן טובל ואוכל כו' עשו אותה תורה. ר"ל דמדה"י הוא דאי' אסור בקדשים א"כ איך פותר בלילה א"ו דאנינת לילה רק מדבריהם ובפסח ל"ה דבריהם במקום כרת. ועי"ז מוכח ספיר דמודה רבי דרק ביום מיתה לחוד הוא דאסור ואף קודם קבורה נמי מיתר כרבנן דאל"כ הקשה מאי הוכחתו הא לא מיירי בנקבר בו ביום דאל"כ אף ביום מותר לשיטת דרבי א"כ מוכח דרק בא"י אסור דאל"כ תקשה מ"מ מותר בלילה א"ח רבי אינו חולק רק לקולא ולא לחומרא כלל ועי"ז אר"ח תפתר בשנקבר עם דמדומי חמה ואז רק לערב מותר אבל אה"נ אם נקבר ביום מותר גם ביום ואין ראיה כלל: כיני מתניתא אין אנינות טומאה אלא למת בלבד. עי' רש"י יומא י"ד א' ועיש בתוס' וריטב"א ובמל"מ פ"ב מאבל ושעה"מ פ"י ממעה"ק. ודע דממ"ש כאן אנינות טומאה ל"ק דליתא עשה דפ"ס וקדשים לדחי ל"ת דאנינות דכיון דה"ל כטומאה ועוד נראה דמזה נמי יש ללמוד דאין עשה דוחה ל"ת בקדשים עי' זבחים ל"ו ב' וכאן ל"ה א' דמשמע דפליגי רבנן על הא דעלם לת"ב ולדידהו נדע ממנו דכ' בפסח נלמוד ממעשר דאסור באונן כרש פרק הערל ומוכח דאינו דוחה. ודע דיל"ע לשיטת הרמב"ם וגאונים דאבילות יום ראשון דאורייתא אם גם ליל ראשון אבילות דאורייתא או דרבנן דלא עדיפא מאנינות בקדשים וא"כ יש מקום לפלפל דנפקא ממנות איבול וגם י"ל דכיון דל"נ בשבת ויו"ט א"כ הו"ל כמי מ"ע שהז"ג ועי' שעה"מ ומל"מ שם וא"כ י"ל דמיקרי נוהג בשבת ויו"ט ותו דבאבילות קיי"ל דבר שבצנעא נוהג א"כ אינו מוסכם עי' בבלי מו"ק כ"ג ב' ות' עמ"א סי' ע"ו. ובמק"א הוכחתי בס"ד מדאמר רפ"ג דברכות כיון דמתו מוטל לפניו הרי אסור בל"ו בתפילין דאבל ביום ראשון ע"ש מזה מוכח דלא כמהרי"ם שכתב דיום קבורה בלא יום מיתה מותר בתפילין דאל"כ ל"ם מידי וכעת נ"ל די"ל דלפמ"ש מקודם דלרבי דאנינות ממיתה עד קבורה א"כ אף שנקבר לאחר ג' ימים כולם מיקרי אנינות א"כ אף בתפילין אסור ופריך ספיר לגיסא מתני' דלא כרבי רק דהכא סדר ביה אח"כ ונר"ח ה"ג ואפ"ל דכך דינא

תורה אור

והוא ששמע למחר אבל אם שמע בו ביום יש שמיעה לליקוט עצמות. ויש שיעור לליקוט עצמות. תנא ניקומכי קומי ר"ז אין שיעור לליקוט עצמות כהדא ר' מנא הורי לר' הלל דכיפרא לקרוע ולהתאבל כר' אחא. ושלא להיטמות כר' יוסי. תני ליקוט עצמות [ח] אין אומר עליהן קינים ונהי ואין אומרין עליהן לא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים. [י] אלו הן ברכות אבלים מה שהן אומרים בבית הכנסת אלו הן תנחומי אבלים מה שהן אומרים בשורה. תני אבל אומר עליהן דברים מהו דברים רבנן דקיסרין אמרין קילוסין. מה טעמון דב"ש °אתם ושביכם *מה אתם לא נטמאתם עד שנכנסתם לברית אף שביכם לא נטמאו עד שנכנסו לברית מה טעם דב"ה אתם ושביכם מה אתם טעונין הזייה בשלישי ובשביעי אף שביכם טעונין הזייה בשלישי ובשביעי. ואינו מחוור דאמר רב חייה בר יוסף גידול בר בנימין בשם רב מודיי ב"ה שאם עבר וזרק את הדם שהורצה. **[ב"ר] נזיר שנטמא בספק רשות היחיד ואינו בפסח. ר' הושעיה רבה אמר הנזיר מגלח. רבי יוחנן אמר אין הנזיר מגלח דתנינן *תמן [ג] כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה ועל ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה ועל ביאת המקדש. היידינו ספק רבי יוחנן אמר ראשה דפירקא. הושעיה רבה אמר ההן דהכא [ד] יחיד שנטמא ובספק רשות היחיד בפסח רבי הושעיה רבה אמר ידחה לפסח שני. ר' יוחנן אמר משלחין אותו לדרך רחוקה ואתיא כיי דמר רבי יוחנן נטמא בטומאת בית פרס. משלחין אותו דרך רחוקה. [ס] צבור שנטמא בספק רשות היחיד בפסח רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן. רבי הושעיה רבה אמר יעשו בטומאה. אף ר' הושעיה מודה שיעשו בספיקן לא אמר רב הושעי' אלא לחימרין. ר' יוחנן בשם ר' בניי [י] *ישראל ערל מזין עליו שכן מצאנו שקיבלו אבותינו במדבר הזייה ערלים. אמר רב חסדא אתיא כמאן דאמר באחד עשר מלו

ברם

קרבן העדה

והוא ששמע. ביום מחר שלאחר ליקוט עצמות. אבל אם שמע ביום שנלקטו מתאבל עליהם אע"פ שלא היה שם: ויש שיעור לליקוט עצמות. כמה ילקוט כדי שיתאבל עליהן או דלמא אין שיעור ואפילו כל שהוא חייב להתאבל: ניקומכי. שם חכם: לקרוע ולהתאבל כר' אחא. דסובר דכל דיני אבילות נוהגין בליקוט עצמות: ושלא להיטמו' כר' יוסי. דר' הלל כהן היה והורה לו ר' מנא שלא יטמא לעצמות אביו שאין זה בכלל קבורה שמטמא להן: מה שהן אומרים בבית הכנסת. ברוך מנחם אבלים: מה שהן אומרים בשורה. כשהיו חוזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין אותו והן עומדין סביב: קילוסין. שמספרים בשבחו של הקב"ה שממית ומחיה וי"א דמספרים ומשבחים בשבחו של מת לפי מה שהוא: אתם ושביכם. במדין כתיב: עד שנכנסתם לברית. דקודם מתן תורה לא היו מטמאים: מה אתם כשבאתם ממלחמה הייתם טעונין הזאה שלישי ושביעי כדכתיב ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים: ואינו מחוור. ואין היקש זה ברור אליבא דב"ה אלא אסמכתא בעלמא: מודיי ב"ה. ומודים ב"ה שאם עבר וזרק הדם על גר שנתגייר בערב פסח שהורצה אי ס"ד מדאורייתא טמא למה הורצה: נזיר שנטמא בספק רשות היחיד. אלו היה ודאי רה"י וספק טומאה היה טמא דספק טומאה ברה"י טמא אלא שהיה ספק רה"י: ואינו בפסח. אלא בשאר ימות השנה: הנזיר מגלח. דכיון שצריך למנות ג' וז' הוה נמי טמא לענין זה שמגלח: ה"ג חייבין עליה על ביאת המקדש. והא ודאי דאינו מביא קרבן אלא על הודאי ולא על הספק: היידינו ספק. כלומר איזהו ספק שהנזיר מגלח עליו: ראשה דפירקא. ספק הנזכר בראש פרק ח' דנזיר שאמר אחד ראיתי אחד מכם שניטמא ואיני יודע איזה מכם: ההן דהכא. הך- דהכא שניטמא בספק רשות היחיד: ה"ג יחיד שנטמא בספק רשות היחיד בפסח. ידחה לפסח שני דה"ל כטומאה ודאי: משלחין לדרך רחוקה. דה"ל כספק טומאה וכיון שהוא בדרך רחוקה אינו עובר כלל על שאינו עושה הפסח וגם אי לאו דה"ל בדרך רחוקה לא הוה מקריב גם בשני: נטמא בטומאת בית הפרס. שהוא ג"כ ספק משלחין אותו לדרך רחוקה: יעשו בספיקן. כלו' שהטהורים יעשו לעצמן והטמאים יעשו לעצמן: לא אמר ר' הושעיה אלא לחומרא. שאף הטמאים יעשו בראשון וכדפרישית: ערל. ישראל שנטמא מזין עליו ליטהר מטומאתו וכשימול אינו צריך לחזור ולהזות ואוכל בקדשים ולא אמרינן הזאת ערלות לא שמה הזאה: שכן מצינו באבותינו. בפסח גלגל בימי יהושע שקבלו הזאה מטומאת מת כשהן ערלים שרוב הציבור טמאים היו שנטמאו באבותיהן שכל יוצאי מצרים מתו במדבר ואלו בניהן: אתיא כמ"ד באחד עשר מלו. ובעשרה לא מלו משום חולשא דאורחא דכתי' והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש וכיון דמלו בי"א לחדש ועשו פסח עכ"ל דהזייה הראשונה של שלישי היתה ביו"ד לחדש קודם שנימולו:

ברם

וכדקאמר רב חסדא כמ"ד בי"א מלו ואם לא הזו עליהן כשהיו ערלים לא משכחת לה ד' ימים עד י"ד לחדש כמשפט בין הזאת ג' להזאת ז':

פני משה

והוא ששמע למחר דכזה אין מתאבל עליהן אבל אם שמע בו ביום שנתלקטו יש שמועה לליקוט עצמות והיינו דקאמינא ליקוט עצמות כשמועה כלו' כדין ליקוט עצמות בפניו כך דין שמועה בו ביום ומתאבל עליהן: ויש שיעור. אם יש שיעור לליקוט עצמות ועד כמה יהיו שצריך להתאבל עליהן: תנא ניקומכי. שם חכם: אין שיעור לליקוט עצמות. ואפי' כל שהוא מתאבל עליהן כהדא אדלעיל קאי דפליגי ר' אחא ור' יוסי במעבירין ארון של עץ והורי ר' מנא לר' הלל דכיפרא לענין לקרוע ולהתאבל כר' אחא ולהומרא: ושלא להטמאות כר' יוסי. ולענין שלא להטמאות להן אם הוא כהן דקיי"ל לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר הירי נמי להומרא שלא להטמאות דארון של עץ נתחסר הוא וכר' יוסי דקאמר הייתו אפי' כר' יוסי דאף ר' יוסי לא קאמר דארון של עץ לא הוי כליקוט עצמות אלא לקולא שא"צ לקרוע ולהתאבל עליהן אבל לחומרא מודה היא שאינו מטמא להן: מה שהן אומרין בבית הכנסת. כך היה מנהגן להתאסף בבית הכנסת ולומר ברכת האבלים: מה שהן אומרין בשורה. כשעומדין לנחמו: קילוסין. שבח להקב"ה שהוא ממית ומחיה וכיוצא בהן מדברי כבושין: מה טעמון דב"ש. במתני' דסברי טובל ואוכל פסחו לערב א"צ הזאה שלישי ושביעי דדרשי מדכתיב גבי הבאים ממלחמת מדין ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים וגו' תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי אתם ושביכם והאי אתם בתרא מיותר הוא אלא דלא קאי להקיש שביכם לאתם בכל הענין ובא ללמד על בתחלה מה אתם לא נטמאתם עד שנכנסתם לברית שלא היו לאבותיכם דין ישראל עד שנכנסו לברית בהר סיני אף שביכם לא נטמאו עד שנכנסו לברית וא"כ מה שנטמא מקודם שנתגייר אינו טעון הזאה שלישי ושביעי וטובל כדין גר שמל ואוכל פסחו לערב וב"ה סברו דלגמרי אתקשו ואתם בא ללמד לדורות שגר שנתגייר טעון הזאה שלישי ושביעי: ואינו מחוור. וקאמר הש"ס דהאי טעמא לב"ה אינו מחוור למאי דאמר ר' חייה וכו' דמודים ב"ה שאם עבר ולא הזה ושחט הפסח וזרק את הדם שהורצה ואוכל לערב ואי מהיקשא דקרא קא דרשי אמאי מודו דבדיעבד הורצה אלא דלאו בקראי פליגי וטעמייהו דב"ה משום גזירה דלשנה הבא הוא כדפרישית במתני': נזיר שנטמא בספק רה"י ואינו בפסח. כלומר דבנזיר אין חילוק בין שאר ימות השנה ובין בפסח ואיידי דקאמר לקמן בספק רה"י בפסח קאמר הכא ואינו בפסח: וגרסינן לכל הא דלקמן בפ"ח דנזיר בסוף הלכה א' הנזיר מגלח על טומאה זו דספק טומאה ברה"י כודאי משוינן לה: ר' יוהנן אמר אין הנזיר מגלח עליה דתנינן המן בסוף פ"ו דנזיר כל טומאה מן המת וכו'. וכיון דאין חייבין על ביאת המקדש בספק טומאה דרה"י אין הנזיר מגלח עליה: הי דינו ספק. ואיזהו נקרא ספק: ר' יוהנן אמר ראשה דפירקא. התם קאי כדאיירי ברישא דפירקא שם שני נזירין שאמר להן ראיתי אחד מכם שנטמא ואיני יודע איזה מכם: ר' הושעיה רבה אמר ההן דהכא. כלומר מה דאיירינן בה הכא שאירע לו איזה ספק טומאה ברה"י אבל ההיא דרישא דפירקא ס"ל לר' הושעיה מכיון דא"כא הלתא זה האחד שראה ואלו שני נזירים כרבים חשיבי ולאו ספק טומאה ברה"י היא: יחיד שנטמא ובספק רה"י. כלומר בספק טומאה שברה"י מה דינו בפסח: ידחה לפסח שני. דספק טומאה ברה"י כודאית היא: משלחין אותו לדרך רחוקה. כדי לפוטרו מפסח הואיל ואינה אלא ספק טומאה: ואתייא. האי דר' יוהנן כהאי אידך דאמר ר' יוחנן בנטמא טומאת בית הפרס שהוא מדבריהם משלחין אותו לדרך רחוקה והכי נמי בספק טומאה ברה"י דהא דמחשבינן לה כטומאת ודאית מדבריהם הוא: צבור וכו' יעשו בספקן. יעשו בספק טומאתן דהואיל והטומאה דחויה הוא בצבור אפי' נטמאו בספק יעשו בספקן: ר' הושעיה רבה אמר יעשו בטומאה. וקאמר הש"ס דאף ר' הושעיה מודה שיעשו בספיקן וכלומר דלא תימא ר' הושעיה לקולא קאמר יעשו בטומאה ושאינם צריכים עוד להזהר מטומאה ודאית ומשום דלדידיה ספק טומאה ברה"י כודאי מיחשבא קמ"ל דלא היא דהא שמעינן לר' הושעיה גופיה דמחמיר הוא בכה"ג כדאשכחן לעיל בפ' כילד צולין בהלכה ו' גבי צבור שנטמא א' מהן ואין ידוע איזהו ר"ז אמר יעשו בטומאה תני ר' הושעיה יעשו בספיקן אלא לא קאמר כאן יעשו בטומאה אלא לחומרין לענין שהכל יעשו בטומאת ספק אפי' מיעוט הטהורין כדין פסח הבא בטומאה ודאית ואין יכולין לומר הרי אנו נדחין לפסח שני ומשום דקיי"ל שאין עושין פסח שני אלא א"כ בא הראשון בטהרה ואם בא הראשון בטומאה אין כאן פסח שני: ישראל ערל מזין עליו. שמקבל הזאה לטהר מטומאתו אפי' כשהוא ערל שכן מצאנו וכו' בימי יהושע בפסח גלגל שהיו צריכין להזות עליהן שרובן טמאי מתים היו שנטמאו מאבותיהן במדבר וקבלו הזאתן כשהן ערלים דכתי' והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ובעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא וכדקאמר רב חסדא כמ"ד בי"א מלו ואם לא הזו עליהן כשהיו ערלים לא משכחת לה ד' ימים עד י"ד לחדש כמשפט בין הזאת ג' להזאת ז':

ברם

שנויי נוסחאות (ק"ג) ר"ז נד"ו ר' זעירה. (שו"ה) רב נד"ו ר'. לחימרין נד"ו לחומרין. (שו"ו) בניי נד"ו בנייה.

טוב ירושלים

דינא דמהרים"ן בהא תליא ובאמת י"ל דכיון דמותר בקדשים למחרתו אף קודם קבורתו מה"ת נחמיר עליו בתפילין ובזה י"ל דלמ"ד לילה זמן תפילין חייב ומותר בתפילין ביום ראשון בלילה דאף דקיי"ל דז"ל דרבנן י"ל דרק גבי קדשים החמירו ועל"פ י"ל קושית ב"י נו"ק דאונן חולו ת"ל דכיון דאסור בתפילין דנקרא פאר ה"נ נתסר גם בבגדי כהונה דכתיב לתפארת וא"כ יתגלג בלא דכ' ע"ש דל"ל דבתפילין הינו אסור רק יום א' ולצורך קרא דאונן קודם קבורה נרבי וכדעת ר"ח. וי"ל בקדשים חמיר מתפילין: נזיר שנטמא בספק רה"י. פליגי אם שהוא ספק הרי אינו טהור או דמ"מ אינו טמא א"כ י"ל דאינו מותר. ועי' תוס' זבחים כ"ט א' ד"ה וכיון ומש"ש בחי' בס"ד: ערל מזין עליו כו'. עי' ק"פ ובמ"מ שינו הסעתו מבבלי יבמות ע"א ב'. אבל נ"ד לראות דשם נ"א ר"י אבותינו "במדבר" רק שם הבל באמת הכונה על הזאה שהיתה במלחמת מדין ע"ש בתי' דהיו פחות מבני כ' שלא נטמאו ע"ש וכוונתם למ"ש בבלי ב"ב ק"כ ב' שלא מתו פחות מבני כ' או יותר מבני ס' אבל נפלאתי דא"כ איך יצאו למלחמה והלא כתב רש"י פ' תשא ופ' במדבר מדכתיב יוצאי צבא דאי; יוצאין פחות מבני כ' למלחמה וגם יותר מבני ס' איך יוצאין בודאי ועי' בספרי שופטים דדרש ריה"ג הירא ורך שלבב זה בן מ' שנה ואולי כוונתו דאי תנ שהיו בשעת הגזירה פחותים מבני כ' יצאו א"כ במלחמת מדין ומש"ש א"כ דמפרש דלמא פסח הבא בטומאה הוה ומשני דשאני בהדיא דבא בטהרה ה"א י"ע דאותן פחות מבני כ' שיכלו לקבל הזאה הן השתים בטהרה ותי' כיון דרובן טמאים לא היו עושים בטהרה. ועדיין יש לעיין לפ"מ דקיי"ע דלוים מלו בעצמם במדבר כמ"ש בספרי פ' בהעלותך ופ' ברכה ובתוס' יבמות ע"א ב' א"כהיה שבט שלם טהורים וקיי"ל דלמ"ד שבט א' מ"ק יכולין לעשות בטהרה אותו השבט וע"ל פ"ו ה"ו וגם כיון דהכהנים היו טהורים למה יקריבו בטומאה רק אכילת הבשר צריך להיות בטומאה ומכ"ש לר' היא לעיל שם דבא בט"ע נמי כשר עמש"ש בס"ד. וי"ע דס"ל לר"י בשם ר"ע דנייה דאין ק"ע אלוק אב"ע דלר"ש דס"ל דהשבט הטהורים עושים בטהרה ודאי שלוים לא עושים בטומאה. ודע דאידוש בעיני שלא כתב הרלב"ך דאמר להם התחטאו במלחמת מדין לאותן י"ב אלף שהיו משבט לוי לפ"מ דס"ל לר"ע בספרי פ' מטות דגם משבט א' היו.

עין משפט נר מצוה

מח
ח מיי' פי"ג מאבל הלכה ו טוש"ע יו"ד סי' תג ס"ב
מט
ב מיי' שם הלכה ז
נ
ג מיי' פ"ג מביאת מקדש הלכה יג
נא
ד ה מיי' פ"ו מק"פ הל' ו
נב
ו מיי' פ"א מפרה הלכה

גליון הש"ס

צעי' במהרי"ט אלגזי בכורות פ"ה בילוק ירושלמי ג

ציון ירושלים

*נזיר פ"ח ה"א בספק טמהרי"ט אלגאזי על בכורות לרמב"ן דפוס וין שהא"ך בענין זה:

מסורת הש"ס

במדבר לא [illegible]
בספרי מטות פ' קנז
[illegible]

פני משה

ברם כמ"ד בעשירי מלו. לא היו צריכין למנות להזיית ערלים שבעשירי מלו והזו עליהן הזאת שלישי וכי"ד הזאת שביעי: אמר ר' אבון וכו'. פליג דאפי' כמ"ד בי"א מלו אין ראיה מכאן שמנו להזיית ערלים דס"ל דבאמת פסח הבא בטומאה הוה: והוכשרו הזיותיו. וכמ"ד ערל מקבל הזאה: איסטרטיוטות. ישראלים ערלים שומרי שערים היו בירושלים ומלו בי"ד וטבלו ואכלו פסחיהן לערב וא"כ מקודם שמלו קבלו אותן:

הדרן עלך פרק האשה

פרק ט מתני' מי שהיה טמא. בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו: או בדרך רחוקה. ולא עשה את הראשון. שלא היה יכול להגיע לירושלים בזמן שחיטת הפסח: יעשה את השני. מצות עשה עליו לעשות פסח שני בי"ד לחודש השני ופסח שני זה דוחה את השבת כמו הראשון: שגג או נאנס וכו' יעשה את השני. צריך הוא לעשות את השני: א"כ למה נאמר טמא או בדרך רחוקה. לענין עשיית פסח שני הואיל ושאר אונסין ג"כ עושין את השני אמאי אדכר רחמנא הני טפי מאינם ההריגא: שאלו פטירין מן הכרת. טמא או בדרך רחוקה פטרן הכתוב מפסח ראשון ועיקר הכרת על פסח ראשון נאמר לפיכך אף אם לא עשו את השני ובמזיד פטורין הם שכבר נפטרו בפסח ראשון מן הכרת: ואלו חייבין בהכרת. כשלא עשו פסח שני שהרי חייבין היו בפסח ראשון אלא שהשגגה והאונס עיכבה או"ן וכשהזידו ולא עשו השני חייבין הן בהכרת כדכתיב והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה ממשמעות הכתיב כך הוא שאם לא הי' לו שום אונס בראשון ולא עשה הרי הוא בהכרת ואם הירע לו איזה אונס בראשון חוץ מטמא ודרך רחוקה וא"כ בראשון אינו מתחייב שהרי שגג או אונס היה אלא אם הזיד ולא עשה גם את השני ה"ז מתחייב כרת ואם שגג או נאנס אף בשני פטור:

גמ' טמא לנפש. כתיב בעשיית פסח שני: אין לי וכו'. ת"ל איש איש ריבה אף לשאר אונסין או שוגגין לעשיית שני: עד כדון כר"ע. זו דברי ר' עקיבא דדריש בכל מקום לשונות כפולין לריבוי: כרבי ישמעאל. דס"ל בכל מקום דברה תורה כלשון בני אדם יליף מכייהו כדתני רבי ישמעאל לא טמא כהרי דרך רחוקה וכו'. כלומר שזה אינו עושה מחמת טומאה וזה מחמת שאינו יכול להגיע לירושלים הצד השוה שבהן שעושין את השני הואיל ולא עשו בראשון אף אני ארבה להאונסין או שוגגין: מזיד מנין. אם הזיד ולא עשה הראשון מנין שיש לו תקנה בשני: והאיש אשר הוא טהור וגו' וחדל לעשות הפסח וגו'. ומדלא כתיב ואיש לרבות את המזיד בראשון וחדל לעשות גם בשני ונכרתה ואם עושה השני יש לו תקנה: אנן תנינן. במתני' שגג או נאנס. ולא תני הזיד ותני ר' חייה שגג או נאנס או הזיד ולא עשה את הראשון יעשה את השני: מתניתא אמרה כן. וממתני' גופה שמעי' נמי דאף המזיד בכלל אף על גב דלא קתני בהדיא דהא קתני א"כ למה נאמר טמא וכו' אלא שאילו וכו' ומה אית לך חייב בהכרת לא המזיד שהרי שוגג או אונס ולא עשה הראשון ודאי פטור הוא אלא ע"כ דגם המזיד בכלל וקתני יעשה את השני: טמא זיבה וכו' מנין. שאין עושין הראשון ונדחין לשני: תלמוד לומר כי יהיה טמא ריבה כצ"ל וכך הוא במכילתא: ואין צבור טמא נפש נדחה. אלא עושין הראשון בטומאה: טמא זיבה וכו'. נדחין לפסח שני. כמ"ד לקמן שאף הצבור עושין פסח שני: טומאת ע"ז. אם היה הצבור טמאין מחמת טומאת ע"ז עשו אותה כטמא זיבה וטמא צרעת ואין עושין הראשון ולהאי מ"ד דלעיל וכדלקמן עושין את השני: ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. תוספתא היא בפ"ח וכן הא דלהדרא שם. ולפי גי' הספרים שכתוב לפניני מתיישב הא דהכא שפיר דאיידי דאיירי בטומאת ע"ז קאמר להא וכהאי דאמרי' בהאי תלמודא בפ"ג דע"ז בסוף הלכה ה' דגרים שם תני ר' ברוקי קומי ר' מנא. דדריש על קרא דאבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים מלמד שלא הניחו הכנענים לא הר ולא גבעה שלא עבדו עליו. ופריך עלה התם ולא כן סברנן מימר דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו אסור להדיוט אסור לגבוה בית הבחירה איכן נבנה. כלומר דהא לעיל שם קאמר דדבר שיש בו רוח חיים והוא נעבד לע"ז אסור לגבוה וא"כ קל והומר לדבר המחובר הנעבד שהוא אסור לגבוה וכדקאמר התם בפשיטות לעיל באותה הלכה דבר שיש בו רוח חיים אסור ודבר שאין בו רוח חיים לכ"ש והשתא דקא דרשת שלא הניחו הר ונבעה שלא עבדו עליו אם כן בית הבחירה איכן נבנה דהא כל המקומות נאסרו לגבוה ומשני שם על פי נביא נבנית שהתיר להם על פי הדבור דכתיב גבי קניית גורן ארנן ויעל דוד בדבר גד אשר דבר בשם ה' והיינו נמי דקאמר הכא דלא תיקשי אם טומאת ע"ז היא חמירא כל כך שעשו אותה כטומאת זיבה וצרעת אם כן בית הבחירה היאך נבנה על המקומות שנטמאו בטומאת ע"ז וקאמר דהא ל"ק לפי שניתן רשות לישראל לבנות בית הבחירה על פי הדיבור וזהו ממש כדמשני שם: שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני מפני הטומאה כהדא הוא דכתיב כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד ולר' יהודה דיליף מהכא שהצבור עושין פסח שני הא דכתיב כי אכלו את הפסח בלא ככתוב סבירא ליה כמאן דאמר לקמן אין מעברין מפני הטומאה והוא עיבר שהיה כסבור שיכלו לטהר עצמן ולעשות בראשון ולא עלתה בידם ועל זה ביקש רחמים על עצמו א"נ כהאי מאן דאמר שעיברו את ניסן וכו' כדלקמן אבל לא מפני שהשיאו להם לעשות פסח שני כדכתיב שם לעיל ויועץ המלך וגו' לעשות הפסח בחודש השני: אית תניי תני מעברין

גמרא

ברם כמאן דאמר בעשירי מלו לא קיבלו הזייה ערלים. אמר רבי אבון מכל מקום לא מנו להזייה ערלים. ר' לעזר בשם ר' חנינה מעשה בכהן ערל שהיזה והוכשרו הזיותיו *ותני כן ר' אליעזר בן יעקב אומר איסרטיוטות היו שומרי צירין בירושלם וטבלו ואכלו פסחיהן לערב:

הדרן עלך פרק האשה

הלכה א מתני' [א] *מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני א"כ למה נאמר °טמא או בדרך רחוקה [י] שאלו פטורין מן ההכרת ואלו חייבין בהכרת: **גמ'** טמא לנפש. אין לי אלא טמא לנפש אנוסים או שוגגין מנין ת"ל °איש איש ריבה עד כדון כר"ע. כרבי ישמעאל תני רבי ישמעאל *לא טמא נפש כהרי דרך רחוקה ולא דרך רחוקה כהרי טמא נפש הצד השוה שבהן שלא עשה את הראשון יעשה את השני אף אני ארבה אנוסין או שוגגין שלא עשו את הראשון יעשו את השני. מזיד מניין א"ר זעירא והאיש לרבות את המזיד. אנן תנינן שגג או נאנס. תני ר' חייה שגג או הזיד א"ר יוסה מתניתא אמרה כן שאלו פטורין מן ההכרת ואלו חייבין בהכרת מה אית לך חייב בהכרת לא מזיד טמא לנפש. אין לי אלא טמא לנפש [ג] טמא זיבה וטמא צרעת מניין תלמוד לומר טמא מת ריבה מה תלמוד לומר טמא נפש אלא *איש טמא נפש נדחה לפסח שני ואין ציבור טמא נפש נדחה לפסח שני. טמא זיבה וטמא צרעת נדחין לפסח שני. [ז]טומאת עבודה זרה עשו אותו כטומאת זיבה וטמא צרעת. *ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. יחיד עושה פסח שני [ד] ואין צבור עושין פסח שני. ר' יודה אומר ציבור עושה פסח שני שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני הדא הוא דכתיב °כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה וגו'. *אית תניי תני מעברין

קרבן העדה

ברם כמ"ד בעשירי מלו. א"כ הזה עליהם בו ביום לאחר שנימולו והזה עליהם בע"פ שהוא השביעי והיו להן ד' ימים כמשפט בין הזאה להזאה: מ"מ לא מנו להזייה ערלים. מ"מ התחילו למנות יום ראשון ושני כשהיו ערלים וכיון שכן אף הזייה עלמה כשירה בערל: בכהן ערל שהיזה. על טמאים והכשירו הזיותיו וכ"ש שהוא עלמו מקבל הזייה: איסרטיוטות. חיילות היו שומרים שערי ירושלים כל היום והיו טמאים בטומאת הנכנסין והיוצאין וטבלו בע"פ ואכלו פסחיהן לערב דשוחטין וזורקין על טבול יום:

הדרן עלך פרק האשה

הלכה א מתני' שאלו פטורין מן הכרת. הטמא או שהיה בדרך רחוקה פטרן הכתוב מלעשות פסח ראשון ועיקר כרת בפסח ראשון הוא לפיכך אם לא עשו השני פטורין מן הכרת: ואלו חייבין בהכרת. שוגג או האונס חייבין היו בפסח הראשון אלא שהשגגה או האונס עכבתן וכשהזידו ולא עשו השני חייבין כרת: **גמ'** טמא לנפש. כתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחדש השני: עד מדון כר"ע. שהוא דורש כפל לשונות שבתורה שהן ריבויים: כר' ישמעאל. דאמר דברה תורה כלשון בני אדם מניין לרבות שוגגין ואנוסים שעושין את השני: ומשני תני ר"י לא טמא לנפש כהרי דרך רחוקה. דגברא לא חזי: ולא הרי דרך רחוקה כטמא לנפש. שאינו יכול לכנוס בשעת שחיטה: והאיש. אשר הוא טהור לרבות את המזיד: אנן תנינן. במתני': שגג או נאנס. דמשמע אבל מזיד בראשון לא יעשה השני ורבי חייה תני בברייתא שגג או הזיד מי פליג אמתני' או לא: מתניתא אמרה כן. אף ממתני' שמעינן דאף המזיד יעשה השני: מה אית לך חייב בהכרת. מי הוא שחייב בכרת המזיד ש"מעינן דאף במזיד איירי מתני' וכר"ח: ה"ג תלמוד לומר טמא ריבה. יהיה איזה טמא שיהיה יעשה השני: מה ת"ל טמא נפש. כיון שסופיטו לרבות הכל: ואין ציבור טמא נפש נידחין לשני. אלא עושין בראשון: טמא זיבה וטמא צרעת. ציבור שהן זבין ומצורעין נידחין לפסח שני: טומאת עכו"ם עשו כזבין ומצורעין ונדחין לפסח שני: ניתן לישראל לבנות בית הבחירה ל"ג ליה: שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני. שנא' ויועץ המלך לעשות הפסח בחדש השני: רבת מאפרים ומנשה. לא הטהרו מפני טומאת עכו"ם שנטמאו בימי אחז ש"מ דטומאת עכו"ם כטומאת זיבה ורוב ציבור זבים ומצורעים עושים השני: מעברין

טבול יום:

עין משפט נר מצוה

א
א מיי' פ"ה מק"פ הלכה א
ב
ב מיי' שם הלכה ב
ג
ג מיי' שם פ"ו הלכה א
ד
ד מיי' פ"ז שם הלכה א

מסורת הש"ס

(תוספתא פ"ח)
פסחי' צג פ"ב
ספרי בהעלותך פ' כט
פסחים פ פ"ב
תו"כ פ' כפרכין
פסחי' יב פ"א

תורה אור

במדבר ט
שם
דה"ב ל

גליון הש"ס

*טומאת פ"ז וכו' משפט דיש כמ טומאת ז' ודוחק לומר דאתיא כר"י ועי' תוס' חולין דף יג ע"ב דאף לרבנן טמא מדרבנן אבל מדאורייתא אין כן רק טומאת ערב ובכלה ועיין ביש"ש ולק"ע.

שנויי נוסחאות (סוכ"ו) שגג או הזיד נד"ו שגג או נאנס או הזיד. (סול"א) בטומאת נד"ו בטמא. (סול"ז) כי מרבית (דה"ב ל').

לקוטים מכתב יד

ניתן לישראל לבנות בית הבחירה כו'. כבר טרחו כל המפרשים לבאר הירושלמי הזה, עי' בספר הבי הגהל דרוש י"ג וסוף דבריו דחוק מאד. ונ"ל כי ידוע לשון הירושלמי לחלוף בי"ת באות פ"א וצריך להיות "לפנות בית הבחירה" והוא להביא ראיה דטומאת עבודה זרה עושין הצבור בשני. והראיה דניתן רשות לישראל "לפנות" את בית הבחירה מגילולי עבודה זרה. ועל ידי זה עשו את הפסח בחדש השני ככתוב בד"ה ב' קאפיטל כ"ט ול' ע"ש. וזה מלוי מאוד בירושלמי חלופי אות ב' במקום פ' כמו סבקר במקום ספקר. מסרי"ו. (מצאתי כתוב על הגליון):

טוב ירושלים

י"ב אלף מדכתיב אלף למטה אלף למטה והו"ל דלא רצה לומר כר"ע [ולו"מ כל"ע דשם נ"ל להיפך כפ"מ שמבואר לעיל ספ"ב ולקמן רפ"ח דרק ר"ע דרש לשון כפול וכן בכ"מ] ודע דתוס' הקשו שם מאי רבותא דפסח הבאה בטומאה שיש ונל"ק לזה לכאורה י"ל דלפ"ג שמבואר בסדר עולם שהיה אז שבת א"כ היינו רבותיה דדוחה נמי טומאה ושבת ושיטו דנ"ק ונ"ל דכ"ל לתוס' דכאן דדחי חדא דחי נמי תרתי וכדקיי"ל ורבא בזבחים ל"ד ב' כיון דדחי דחי ובפסח דחוי אגל שבת וטומאה ע"כ דחי תרתי נ"כ: אר"ח אתיא כמ"ד בעשרה כו'. אולי ר"ח ס"ל כנוסח הבבלי בדברי ר"ש שלא"א במדבר. ובזה לא פורש לנו אנה מ"ד דבעשירי מלו וצ"ע. ולפ"ז גם לפר מ"ד קשה מאי משמעינן קרא כקושית הוס' ביבמות שם ואולי ס"ל כר"ש בזבחים קי"ח א' דאשמעינן דרק חובות הקביע להם זמן מקריבין בבמה ע"ש. ודע די"ל לכאורה מנ"ל דהקריבו כלל הפסח דלמא רק כבים הקריבו פסח דאף דנימא דטמאים היו מ"מ הרי היו יכולין לקבל הזאה נ"ל מדכתיב ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח ר"ל כדכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח. ונדרש' ולה בנות ואף החייבות בפסח כמש"ל ר"פ מ"א כ"מ ומש"ל רפ"ו בס"ד דנשבת אינם עושים בפ"ע למ"ד רשות או שמא י"ל כמש"ל פ"ז אף זהו מדרבנן וי"ל בפ"ט. ומש"כ הק"ע לייסב קושית התוס' דלהבי סד"א דערל צריך הזאה משום דבעינן דומיא דסביכם שאינו רק אחר שבילה. ומ"מ מה ענין זלז"ז בסביכם אינו מקבל משום דגוי הוא ואינו מקבל טומאה ואינו מקבל הזאה ועי' בבלי נזיר ס"א ב'. אבל ערל הרי נכנס לברית ואיכרי מכנו

*מעברין את השנה מפני הטומאה איתני תני א אין מעברין את השנה מפני הטומאה מאן דאמר אין מעברין את השנה מפני הטומאה מה מקיים כי אכלו את הפסח בלא ככתוב. שעיברו את ניסן ואינו מעובר אלא אדר ואתייא כיי דמר ר' סימון בר' זבדי *[ג]גולגולתו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח. כתיב °ויחלו באחד לחדש הראשון לקדש וביום שמונה לחדש והלא ביום אחד היו יכולין לבער כל ע"ז שהיה שם אמר רבי אידי מפני צלמי כשדים שהיו חקוקים בששר כתיב °כל לבבו הכין לדרוש האלהים ה' אלהי אבותיו. רבי סימון בר זבדי ור' שמואל בר נחמני חד אמר אפילו עשה כמה בטהרת הקדש לא יצא ידי טהרת הקדש וחורנה אמר אפילו כל מעשים טובים שעשה לא יצא ידי טהרת הקדש. *ששה דברים עשה חזקיה מלך יהודה על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו ואלו שלשה שהודו לו כיתת נחש הנחושת והודו לו גירר עצמות אביו על מיטה של חבלים והודו לו גנז טבלה של רפואות והודו לו ואלו שלא הודו לו קיצץ דלתות ההיכל ולא הודו לו סתם את מוצא מימי גיחון ולא הודו לו עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו. היה הציבור חציין זבים וחציין טמאין רב אדא בר אהבה אמר זבין נעשין אצל טמאין כטמאין אצל טהורין אינן עושין זבין נדחין לפסח שני רב חונה אמר אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. היה הציבור רובן טהורין ומיעוטן טמאין כתו מן הטהורין בין שחיטה לזריקה אחר מי את מהלך אחר שחיטה או אחר זריקה אין תימר אחר שחיטה אינן עושין בטומאה אין תימר אחר זריקה עושים בטומאה. היה ציבור רובן טמאין ומיעוטן טהורין ומת מן הטמאין בין שחיטה לזריקה אחר מי את מהלך אחר שחיטה או אחר זריקה אין תימר אחר שחיטה עושין בטומאה אין תימר אחר זריקה אינן עושין בטומאה:

הלכה ב מתני' *ואיזהו דרך רחוקה מן המודיעית ולחוץ וכמידתה לכל רוח דברי ר' עקיבה ר' אליעזר אומר מאסקופת עזרה ולחוץ א"ר יוסי לפיכך נקוד

קרבן העדה

מעברין את השנה מפני הטומא'. כגון שהיה הנשיא חולה ואמדוהו למות ע"פ או שני ימים קדם ויהיו טמאים או שהיה רובן טמאים סוף אדר וכלתה אפר הפרה ואינן יכולין למצוא עכשיו פרה אדומה אין מעברין בכך ועושין בטומאה: ה"ג מ"ד מעברין מה מקיים. הא דכתיב בחזקיה כי אכלו הפסח בלא ככתוב הא כדין עברוהו: ומשני שעיברו ניסן. לאחר שקידשו לשם ניסן חזר ונמלך ועשאו אדר שני ואין מעברין אלא אדר: ואתיא. כי הא דא"ר סימון מ"ד שעיבר חזקיה מפני טומאת מת אתיא כרבי סימון: מצאו תחת המזבח. והיו הכהנים וכלי שרת שבמקדש טמאים בטומאת מת ולא היה פנאי לטהר הכל: שהיו חקוקים בששר. מצויירים בששר ולא היו נכרים בהדיא אלא ע"י בדיקה מרובה: הכין לדרוש וכו'. ולא כטהרת קדש: לא יצא ידי טהרת קדש. לטהרה מכל טומאת עכו"ם שהע"פ שהיה נזהר אחריה לא היה ביכלתו לשרש הכל: וחורנא. ואידך אמר דבשאר מעשים טובים הוא שהכין לבו אבל בטהרת קדש כדהוה ליה למיעבד לא עביד ואלו היה מחפש אחריה בכל כחו היה מבערה לגמרי: כתת נחש הנחושת. כדכתיב בדברי הימים לפי שהיו טועים אחריו: גריר עצמות אביו. משום כפרה ולא קברו בדרגש ומטה נאה מפני קדוש השם שיתגנה ויוסרו הרשעים: גנז טבלה של רפואות. שהיו צורות חקוקין על הטבלא מה שיעשה לצורה ההיא ויתרפא מחליו וזהו עון גדול: קיצץ דלתות ההיכל. ושיגרם למלך אשור שוחד להציל ירושלים מידו: ולא הודו לו. שהיה לו לבטוח בה' ואע"פ שעדיין לא הבטיחו וגנותי על העיר הזאת מ"מ מלכי אשור הבל וריק יעזורו: וסתם מי גיחון עליון. כדכתיב למה יבואו מלכי אשור ומלכי מצרים ומצאו מים לשתות: ולא הודו לו. שהיה לו לבטוח בה' שכבר נאמר לו וגנותי על העיר הזאת להושיעה: עיבר ניסן בניסן. לאחר שנכנס ניסן נמלך ועשאו אדר שני שנאמר כי לא יכלו לעשות הפסח וכו' כי רבים אשר לא הוטהרו עדיין מיטונאות שהחזיקו בימי אחז אביו: ולא הודו לו. שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים זה ניסן ואין אחר ניסן דמאחר שהגיע אותו חדש אין מזיזין אותו: וחליין טמאים. הייטו טמאי מתים: כטמאין אצל טהורין. והוה להו הליין טמאין וחליין טהורין עושין בראשון והטמאין עושין את השני. ה"ג כטמאין אצל טהורין והטהורין עושין את הראשון וזבין נידחין לפסח שני דסובר יש תשלומין לפסח הבא בטומאה: אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. ואין הזבין עושין את השני אפילו טהרו ומתו מן הטהורים בין שחיטה לזריקה עד שהטמאים הרוב: אחר מי את מהלך. אחר איזה רוב נלך אם אחר רוב שהיה בשעת שחיטה או אחר רוב דהשתא: אין תימר וכו'. כלומר ונפקא מיניה א"ת אחר שחיטה אינן עושין בטומאה דהא אז היו רוב טהורין: **הלכה ב מתני'** מודיעין. שם העיר: נקוד

פני משה

מעברין את השנה מפני הטומאה. כגון שהיו רובן טמאי מתים בסוף אדר וכלתה אפר הפרה ואין יכולין למצוא עכשיו פרה אדומה. וגרסינן להא לקמן בפ"ו דנדרים ובפ"ק דסנהדרין בהלכה ב' ומקלא מהסוגיא בסוטה פ"ה וה"ג בסנהדרין שם מאן דאמר אין מעברין מפני הטומאה מ"ט מהאי קרא גופיה דכתיב כי אכלו את הפסח בלא ככתוב ולפיכך ביקש רחמים על עצמו על שעיבר מפני הטומאה ומאן דאמר מעברין מה מקיים בלא ככתוב מפני שעיברו ניסן ואין מעברין אלא אדר שהיה יום שלשים של אדר שראוי לקבוע ניסן ואין מעברין אלא אדר ואפי' בדיעבד אינה מעוברת כדקאמר ר"ש התם לעיל אע"פ שעיברו ניסן אינו מעובר ולפיכך ביקש רחמים על עצמו: ואתייא. האי מ"ד שעיבר מפני הטומא' כהאי דאמר ר' סימון בסוטה שם גלגלתו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח ונטמאו בו ולא היה הדבר מזומן להם להטהר עד הפסח: כתיב ויחלו באחד לחדש הראשון לקדש וביום ח' לחדש באו לאולם ה' וגו' וביום ט"ז לחדש הראשון כלו: והלא ביום א' וכו'. מפני צלמי כשדים שהיו חקוקים בששר. בכותלות שעשאום לע"ז והיו טרודים למחקם ולבטלם: כתיב כל לבבו הכין וגו'. ולא בטהרת הקדש ופליגי בה מאי ולא בטהרת הקדש: אפי' עשה כמה בטהרת הקדש. אע"פ שעשה כמה וכמה תקנות לצורך טהרת הקדש מ"מ לא יצא ידי חובתו לגמרי לטהרת הקדש: ואידך אמר אפי' כל מעשים טובים וכו'. כלומר בטהרת הקדש לא עשה כלום וכל לבבו הכין לדרוש בשאר כל מעשים טובים: ששה דברים עשה וכו'. תוספתא היא ומייתי לה בפ' מקום שנהגו: טבלא של רפואו'. שהיו חקוקים עליה צורות הנעשות עפ"י חכמת הכוכבים לעתים ידועים לרפואה וכיוצא בהן מדברי הבאי והשחיתו בני אדם דרכם בו והסירו וגנזו: ויש ספרים כתוב ספר רפואות: היו הצבור חליין זבין וחליין טמאין מת: זבין נעשין אצל טמאין כטמאין אצל טהורין. כמו הדין בשהיו חליין טמאי מת וחליין טהורין שהדין בהן הטהורים עושין את הראשון והטמאין עושין את השני לרבי מאיר דלעיל בפרק כיצד צולין בהלכה ו' ומשום דסבירא ליה מחצה על מחצה אינו כרוב כדפרי' לעיל שם וכאן הואיל והטמאין הן נגד חליין של הזבין שאינן ראויין לעשות בראשון הם כן אינן עושין כנ"ל. כלומר אינון הטמאין עושין את הראשון ומשום דבכהאי גוונא חשובין הן כרוב דלא אמר ר' מאיר מחצה על מחצה אינו כרוב אלא בגוונא דההיא שכנגד הטמאין טהורין הן וראוין לעשות בראשון ומשום הכי עושין אלו בטהרה. ואלו ידחו לשני אבל הכא שאי אפשר לעשות כלל בטהרה עושין אינון הטמאין בטומאה וזבין נדחין לפסח שני: אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. דנהי למחשבת בכה"ג להאליין טמאין כרוב ויעשו בטומאה אבל הזבין אינן עושין כלל לא בראשון ולא בשני ומשום דכללא הוא אין תשלומין לעשות הפסח שני אלא א"כ בא הראשון בטהרה אבל לא לפסח ראשון הבא בטומאה: רובן טהורין ומיעוטן טמאים. בשעת שחיטה ומתו מן הטהורין בין שחיטה לזריקה ונעשו הטמאין רוב אחר מי אתה מהלך אחר שעת שחיטה או אחר שעת זריקה וכדמסיים ואזיל: אין תימר. אם תמצי לומר אחר שעת שחיטה אנו מהלכין א"כ אינן עושין בטומאה שהרי מיעוט היו ואפי' הן עכשיו רוב ידחו לשני אבל אם תאמר אחר שעת זריקה אנו מהלכין א"כ הן רוב ויעשו בטומאה: היה הצבור רובן טמאין וכו'. כלומר וכן איכא למיבעי איפכא ולא איפשיטא:

הלכה ב מתני' ואיזו היא דרך רחוקה. שאמרה תורה: מן המודיעית ולהוץ. שם מקום מודיעים ורחוק מירושלים ט"ו מילין והוא שיעור מהלך אדם בינוני מהנץ החמה עד בין הערבים שהוא שעת הקרבת הקרבן תמיד של בין הערבים ובימי תקופת ניסן וימי תקופת תשרי שהימים והלילות שוין וחשבון מהלך אדם בינוני של כל היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים ארבעי' מיל ומהנץ החמה עד השקיעה שלשים מיל וה' מילין מעלות השחר עד הנץ החמה וה' מילין מתחלת השקיעה עד צאת הכוכבים: מאסקופת העזרה ולהוץ. אפי' הוא בירושלים אלא שאינו יכול להגיע עד העזרה נדון בדין דרך רחוקה והלכה כר"ע: לפיכך נקוד

מסורת הש"ס

סנהדרין פ"ק הל' ב ונדרים פ"ו הלכה ט

ירושלמי סוטה פ"ט הלכה ג

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פ"ד מקדש החודש הלכה ופ"ד מביאת מקדש הל' ית יח

ו
ב מיי' פ"ה מק"פ הלכה א

גליון הש"ס

*פי' תוספות סנהדרין דף יב ד"ה שעיבר:

ציון ירושלים *גולגלתו של ארנן היבוסי עמלמ"ל פ"א מבכב"ת פי"ג ובשו"ת מגיד מראשית בדרך הקודש שם דף ז' ודו"ק ול"ע בזבחים קיג דאמר שם א"י בדוקה היא. ועכ"פ ירושלים בדוקה היא לכ"ע וגם ל"ע דארנן הי' עכו"ם ועכו"ם אינו מטמא מיהו גם בזבחים שם תמוה דאמר מפני מתי המבול הא הוי עכו"ם וגם מתים דלפני הדבור. ועיין נזיר כד ועיין סנהדרין דף כ' תוס' ד"ה שעיבר ודו"ק:

שנויי נוסחאות (שו"ח) מתו בד"ו ומתו. (שו"ב) צבור בד"ו הצבור. (שו"ג) ומת בד"ו ומתו. (שו"ז) ואיזהו בד"ו ואי זו היא.

הגהות כהגר"א גריידעץ ששה דברים עשה חזקיה כו'. נ"ב עיין לעיל פ"ד ה"ט ונזכר בירושלמי נדרים פ"ו ה"ט:

טוב ירושלים

מהול כמש"ש ביבמות ע' ע"א ומקבל טומאה בכל ישראל ופ"ד אפשר משא"א בכה"נ נכ"ע .. ולע למדברי ר"ת ינה"ק למ"ש הרמב"ם רפ"ו דשבוי' דמת אין שוחטין עליו א"כ אף למ"ד בעשירי מהול נמי לא יגזור שיעשו הפסח ועמש"ע פ"ו ה' בס"ד ועי' דול"ל מ"ש מדיוקא. וצ"ל להביא מכאן: אנוסין או שוגגין מנין כו' עי' בבלי נ"ע א' מרבה מתים אים ד"א: ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. הנר"ן ז"ל הניה בתוספתא וכן כשניתן ור"ל כשינתן רשות לישראל לבנות בה"ב בין ראשון לשני נ"כ אינם עושים את השני. ועי' רמב"ן בפ"ם דפף בית השלישי יבנה מתחילה ברשות המלכים ואח"כ יבא רשות וכמ"ש בפ"ם דמע"ש: אחר מי אתה מהלך אחרי זריקה או אחרי שחיטה. לכאורה זה תלוי בכא דקיי"ל דאין למצוה אלא מקו"ם ואולי זה נופל בעיא ליה די"ל דעיקרו שחיטתו וא"כ הזריקה בתר שחיטתו שדינן ליה וכבר נשחט כדינו או הזריקה עיקר. ועי' לעיל כ"ח ה"נ בפ' ר"ם וחכמים פ"ם בנמ'. ועי' בגל"ח נ"ב ב' שהאחמישיתים. דברי הגמ' כאן:

ברם כמאן דאמר בעשירי מלו לא קיבלו הזייה ערלים. אמר רבי אבון מכל מקום לא מנו להזייה ערלים. ר' לעזר בשם ר' חנינה מעשה בכהן ערל שהיזה והוכשרו הזיותיו *ותני כן ר' אליעזר בן יעקב אומר איסרטיוטות היו שומרי צירין בירושלם וטבלו ואכלו פסחיהן לערב:

הדרן עלך פרק האשה

הלכה א מתני' [א] *מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא

עשה את הראשון יעשה את השני שגג. או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני א"כ למה נאמר °טמא או בדרך רחוקה [י] שאלו פטורין מן ההכרת ואלו חייבין בהכרת: **גמ'** טמא לנפש. אין לי אלא טמא לנפש אנוסים או שוגגין מנין ת"ל °איש איש ריבה עד כדון כר"ע. כרבי ישמעאל תני רבי ישמעאל *לא טמא נפש כהרי דרך רחוקה ולא דרך רחוקה כהרי טמא נפש הצד השוה שבהן שלא עשה את הראשון יעשה את השני אף אני ארבה אנוסין או שוגגין שלא עשו את הראשון יעשו את השני. מזיד מניין א"ר זעירא והאיש לרבות את המזיד. אנן תנינן שגג או נאנס. תני ר' חייה שגג או הזיד א"ר יוסה מתניתא אמרה כן שאלו פטורין מן ההכרת ואלו חייבין בהכרת מה אית לך חייב בהכרת לא מזיד טמא לנפש. אין לי אלא טמא לנפש [ג] טמא זיבה וטמא צרעת מניין תלמוד לומר טמא מת ריבה מה תלמוד לומר טמא נפש אלא *איש טמא נפש נדחה לפסח שני ואין ציבור טמא נפש נדחה לפסח שני. טמא זיבה וטמא צרעת נדחין לפסח שני. [ז]טומאת עבודה זרה עשו אותו כטומאת זיבה וטמא צרעת. *ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. יחיד עושה פסח שני [ד] ואין צבור עושין פסח שני. ר' יודה אומר ציבור עושה פסח שני שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני הדא הוא דכתיב °כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה וגו'. *אית תניי תני מעברין

פני משה

ברם כמ"ד בעשירי מלו. לא היו צריכין למנות להזיית ערלים שבעשירי מלו והזו עליהן הזאת שלישי וביו"ד הזאת שביעי: אמר ר' אבון וכו'. פליג דאפי' כמ"ד בי"א מלו אין ראיה מכאן שמנו להזיית ערלים דס"ל דבאמת פסח הבא בטומאה הוה: והוכשרו הזיותיו. וכמ"ד ערל מקבל הזאה: איסטרטיוטות. ישראלים ערלים שומרי שערים היו בירושלים ומלו בי"ד וטבלו ואכלו פסחיהן לערב וא"כ מקודם שמלו קבלו אותן:

הדרן עלך פרק האשה

פרק ט מתני' מי שהיה טמא. בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו: או בדרך רחוקה. ולא עשה את הראשון. שלא היה יכול להגיע לירושלים בזמן שחיטת הפסח: יעשה את השני. מצות עשה עליו לעשות פסח שני בי"ד לחודש השני ופסח שני זה דוחה את השבת כמו הראשון: שגג או נאנס וכו' יעשה את השני. צריך הוא לעשות את השני: א"כ למה נאמר טמא או בדרך רחוקה. לענין עשיית פסח שני הואיל ושאר אונסין נ"כ עושין את השני אמאי אדכר רחמנא הני טפי מאינם האחרינא: שאלו פטורין מן הכרת. טמא או בדרך רחוקה פטרן הכתוב מפסח ראשון ועיקר הכרת על פסח ראשון נאמר לפיכך אף אם לא עשו את השני ובמזיד פטורין הם שכבר נפטרו בפסח ראשון מן הכרת: ואלו חייבין בהכרת. כשלא עשו פסח שני שהרי חייבין היו בפסח ראשון אלא שהשגגה והאונס עיכבה או־ן וכשהזידו ולא עשו השני חייבין הן בהכרת כדכתיב והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה ממשמעות הכתיב כך הוא שאם לא הי' לו שום אונס בראשון ולא עשה הרי הוא בהכרת ואם הירע לו איזה אונס בראשון חוץ מטמא ודרך רחוקה וא"כ בראשון אינו מתחייב שהרי שגג או אנוס היה אלא אם הזיד ולא עשה גם את השני ה"ז מתחייב כרת ואם שגג או נאנס אף בשני פטור:

גמ' טמא לנפש. כתיב בעשיית פסח שני: אין לי וכו'. ת"ל איש איש ריבה אף לשאר אונסין או שוגגין לעשיית שני: עד כדון כר"ע. זו דברי ר' עקיבא דדריש בכל מקום לשונות כפולין לריבוי: כרבי ישמעאל. דס"ל בכל מקום דברה תורה כלשון בני אדם יליף מגייהו כדתני רבי ישמעאל לא טמא כהרי דרך רחוקה וכו'. כלומר שזה אינו עושה מחמת טומאה וזה מחמת שאינו יכיל להגיע לירושלים הצד השוה שבהן שעושין את השני הואיל ולא עשו בראשון אף אני ארבה להאונסין או שוגגין: מזיד מנין. אם הזיד ולא עשה הראשון מנין שיש לו תקנה בשני: והאיש אשר הוא טהור וגו' וחדל לעשות הפסח וגו'. ומדלא כתיב ואיש לרבות את המזיד בראשון וחדל לעשות גם בשני ונכרתה ואם עושה השני יש לו תקנה: אנן תנינן. במתני' שגג או נאנס. ולא תני הזיד ותני ר' חייה שגג או נאנס או הזיד ולא עשה את הראשון יעשה את השני: מתניתא אמרה כן. ממתני' גופה שמעי' נמי דאף המזיד בכלל אף על גב דלא קתני בהדיא דהא קתני א"כ למה נאמר טמא וכו' אלא שאילו וכו' ומה אית לך חייב בהכרת לא המזיד שהרי שוגג או אונס ולא עשה הראשון ודאי פטור הוא אלא ע"כ דגם המזיד בכלל וקתני יעשה את השני: טמא זיבה וכו' מנין. שאין עושין הראשון ונדחין לשני: תלמוד לומר כי יהיה טמא ריבה כצ"ל וכך הוא במכילתא: ואין צבור טמא נפש נדחה. אלא עושין הראשון בטומאה: טמא זיבה וכו'. נדחין לפסח שני. כמ"ד לקמן שאף הצבור עושין פסח שני: טומאת ע"ז. אם היה הצבור טמאין מחמת טומאת ע"ז עשו אותה כטמא זיבה וטמא צרעת ואין עושין הראשון ולהאי מ"ד דלעיל וכדלקמן עושין את השני: ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. תוספתא היא בפ"ח וכן הא דלהכרא שם. ולפי גי' הספרים שכתוב לפניני מתיישב הא דהכא שפיר דאיירי בטומאת ע"ז קאמר נהא וכהאי דאמרי' בהאי הלמודא בפ"ג דע"ז בסוף הלכה ה' דגרים שם תני ר' ברוקי קומי ר' מנא. דדרים על קרא דאבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים מלמד שלא הניחו הכנענים לא הר ולא גבעה שלא עבדו עליו. ופריך עלה התם ולא כן סברנן מימר דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו אסור להדיוט אסור לגבוה בית הבחירה איכן נבנה. כלומר דהא לעיל שם קאמר דדבר שיש בו רוח חיים והוא נעבד לע"ז אסיר לגבוה וא"כ קל והומר לדבר המחובר הנעבד שהוא אסיר לגבוה וכדקאמר התם בפשיטות לעיל באותה הלכה דבר שיש בו רוח חיים אסיר ודבר שאין בו רוח חיים לכ"ש והשתא דקא דרשת שלא הניחו הר וגבעה שלא עבדו עליו אם כן בית הבחירה איכן נבנה דהא כל המקומות נאסרו לגבוה ומשני שם על פי נביא נבנית שהתיר להם על פי הדבור דכתיב גבי קניית גורן ארנן ויעל דוד כדבר גד אשר דבר בשם ה' והיינו נמי דקאמר הכא דלא תיקשי אם טומאת ע"ז היא חמירא כל כך שעשו אותה כטומאת זיבה וצרעת אם כן בית הבחירה היאך נבנה על המקומות שנטמאו בטומאת ע"ז וקאמר דהא ל"ק לפי שניתן רשות לישראל לבנות בית הבחירה על פי הדיבור וזהו ממש כדמשני שם: שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני מפני הטומאה כהדא הוא דכתיב כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד ולר' יהודה דיליף מהכא שהצבור עושין פסח שני הא דכתיב כי אכלו את הפסח בלא ככתוב סבירא ליה כמאן דאמר לקמן אין מעברין מפני הטומאה והוא עיבר שהיה כסבור שיכלו לטהר עצמן ולעשות בראשון ולא עלתה בידם ועל זה ביקש רחמים על עצמו א"נ כהאי מאן דאמר שעיברו את ניסן וכו' כדלקמן אבל לא מפני שהשיא להם לעשות פסח שני כדכתיב שם לעיל ויועץ המלך וגו' לעשות הפסח בחודש השני: אית תניי תני מעברין

קרבן העדה

ברם כמ"ד בעשירי מלו. א"כ הזה עליהם בו ביום לאחר שנימולו והזה עליהם בע"פ שהוא השביעי והיו להן ד' ימים כמשפט בין הזאה להזאה: מ"מ לא מנו להזייה ערלים. מ"מ התחילו למנות יום ראשון ושני כשהיו ערלים וכיון שכן אף הזייה עצמה כשירה בערל: בכהן ערל שהיזה. על טמאים והכשירו הזיותיו וכ"ש שהוא עצמו מקבל הזייה: איסרטיוטות. חיילות היו שומרים שערי ירושלים כל היום והיו טמאים בטומאת הנכנסין והיוצאין וטבלו בע"פ ואכלו פסחיהן לערב דשוחטין וזורקין על טבול יום:

הדרן עלך פרק האשה

הלכה א מתני' שאלו פטורין מן הכרת. הטמא או שהיה בדרך רחוקה פטרן הכתוב מלעשות פסח ראשון ועיקר כרת בפסח ראשון הוא לפיכך אם לא עשו השני פטורין מן הכרת: ואלו חייבין בהכרת. שוגג או האונס חייבין היו בפסח הראשון אלא שהשגגה או האונס עכבתן וכשהזידו ולא עשו השני חייבין כרת: **גמ'** טמא לנפש. כתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחדש השני: עד כדון כר"ע. שהוא דורש כפל לשונות שבתורה שהן ריבויים: כר' ישמעאל. דאמר דברה תורה כלשון בני אדם מניין לרבות שוגגין ואנוסים שעושין את השני: ומשני תני ר"י לא טמא לנפש כהרי דרך רחוקה. דגברא לא חזי: ולא הרי דרך רחוקה כטמא לנפש. שאינו יכול לכנוס בשעת שחיטה: והאיש. אשר הוא טהור לרבות את המזיד: אנן תנינן. במתני': שגג או נאנס. דמשמע אבל [י] מזיד בראשון לא יעשה השני ורבי חייה תני בברייתא שגג או הזיד מי פליג אמתני' או לא: מתניתא אמרה כן. אף ממתני' שמעינן דאף המזיד יעשה השני: מה אית לך חייב בהכרת. מי הוא שחייב בכרת המזיד בזעינן דאף במזיד איירי מתני' וכר"ח: ה"ג תלמוד לומר טמא ריבה. יהיה איזה טמא שיהיה יעשה השני: מה ת"ל טמא נפש. כיון שסופיט לרבות הכל: ואין ציבור טמא נפש נידחין לשני. אלא עושין בראשון: טמא זיבה וטמא צרעת. ציבור שהן זבין ומצורעין נידחין לפסח שני: טומאת עכו"ם עשו כזבין ומצורעין ונדחין לפסח שני: ניתן לישראל לבנות בית הבחירה ל"ג ליה: שכן מצינו בחזקיה שעשה פסח שני. שנא' ויועץ המלך לעשות הפסח בחדש השני: רבת מאפרים ומנשה. לא הטהרו מפני טומאת עכו"ס שנטמאו בימי אחז ש"מ דטומאת עכו"ס כטומאת זיבה ורוב ציבור זבים ומצורעים עושים השני: מעברין

עין משפט נר מצוה

א [א] מיי' פ"ה מק"פ הלכה א

ב [ב] מיי' שם הלכה ב

ג [ג] מיי' שם פ"ו הלכה א

ד [ד] מיי' פ"ז שם הלכה א

מסורת הש"ס

(תוספתא פ"ח) פסחים לג פ"ב ספרי בהעלותך פ' סט פסחים סו פ"ב תוספתא כפרקין פ"ג דע"ז הל' ה

תורה אור

במדבר ט — שם — דה"ב ל

גליון הש"ס

[ז]טומאת ע"ז וכו' משמע דיש בה טומאת ז' ודוחק לומר דאתיא כר"י ב"ב ועי' תוס' חולין דף יג ע"ב דאף לרבנן טמא מדרבנן אבל להרמב"ם פ"ו מאה"ט הל' ז אין בו רק טומאת ערב בנכלה ועיין בג"מ שם ולע"ע:

שנויי נוסחאות (פוכ"ו) שגג או הזיד נד"ו שגג או נאנס או הזיד. (פול"א) כטומאת נד"ו כטמא. (פול"ו) כי מרבית (דה"ב ל').

לקוטים מכתב יד

ניתן לישראל לבנות בית הבחירה כו'. כבר טרחו כל המפרשים לבאר הירושלמי הזה, עי' בספר אבי הגחל דרוש י"ג וסוף דבריו דחוק מאד. ונ"ל כי ידוע לשון הירושלמי לחלוף בי"ת באות פ"א וצריך להיות „לפנות בית הבחירה" והוא להביא ראיה דטומאת עבודה זרה עושין הצבור בשני. והראיה דניתן רשות לישראל „לפנות" את בית הבחירה מגילולי עבודה זרה. ועל ידי זה עשו את כפסח בחדש השני ככתוב בד"ה ב' קאפיטל כ"ט ול' ע"ש. וזה מצוי מאוד בירושלמי חלופי אות ב' במקום פ' כמו הנפקד במקום הפקד. מהרי"ו. (מצאתי כתוב על הגליון):

טוב ירושלים

י"ב אלף מדכתיב אלף למטה אלף למטה והו"ל דלא רצה לומר כר"ע [ולו"מ הנ"ל דשם נ"ל להיפך נפ"מ שמבואר לעיל פ"ב ולקמן רפ"ט דרק ר"ע דרש לשון כפול וכן בכ"מ] ודע דתוס' הקשו שם מאי רבותא דפסק הכא בטומאה היא ונל"ק זה לבה"רם י"ל דלפ"נ שמבואר בסדר עולם שהיה או שבת א"כ היינו רבותיה דדוחה נמי טומאה ושבת ושיטה דנ"ק ונ"ל דכ"ל לתוס' דכאן דדחי תדא דחי נמי תרתי וכדקיי"ל נרבא בזבחים צ"ד ב' כיון דדחי דחי ובפסח דחוי אגל שבת וטומאה ע"כ דחי תרתי נ"כ: אר"ח אתיא כמ"ד בעשרה כו'. אולי ר"ח ס"ל כגוסת הבבלי בדברי ר"י שלא במדבר. והנה לא פורש לנו אנה מ"ד דבעשירי מלו וצ"ע. ולפ"ז גם להך מ"ד קשה מאי אשמעינן קרא כקושית הוס' ביבמות שם ואולי ס"ל כר"ש בזבחים קי"ח א' לאשמעינן דרק חובות הקביע להם זמן מקריבין בבמה ע"ש. ודע די"ל נהאורה מנ"ל דהקריבו כלל הפסח דלמא רק כבים הקריבו פסחן דאף דנימא דטמאים היו מ"מ הרי היו יכולין לקבל הזאה נ"ל מדכתיב ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח ר"ל כדכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח ונדרש ולה בנות ואף התייבות בפסח כמש"ל ר"פ מ"ג כ"מ למש"ל רפ"ו בס"ד דבשבת אינם עושים בפ"ע למ"ד רשות או טמא יקלקלו כמש"ל ה"ז אך זהו מדרבנן וי"ל בפ"א. ומש"כ הק"ע לייסב קושית התוס' דלהכי בד"א דערל צריך הזאה משום דבעינן דומיא דשבינס שאינו רק אחר סבילה ומילה. ומ"מ מה ענין זלפ"ז בשבינס אינו מקבל משום דעי הוא ואינו מקבל טומאה ואינו מקבל הזאה ועי' בבלי נזיר ס"א ב'. אבל ערל הרי נכנס לברית ואיקרי כסול

פסחים פרק תשיעי – מי שהיה טמא

*מעברין את השנה מפני הטומאה אית תניי תני א אין מעברין את השנה מפני הטומאה מאן דאמר אין מעברין את השנה מפני הטומאה מה מקיים כי אכלו את הפסח בלא ככתוב. שעיברו את ניסן ואינו מעובר אלא אדר ואתייא כיי דמר ר' סימון בר' זבדי *ג"גולגולתו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח. כתיב °ויחלו באחד לחדש הראשון לקדש וביום שמונה לחדש והלא ביום אחד היו יכולין לבער כל ע"ז שהיה שם אמר רבי אידי מפני צלמי כשדים שהיו חקוקים בששר כתיב °כל לבבו הכין לדרוש האלהים ה' אלהי אבותיו. רבי סימון בר זבדי ור' שמואל בר נחמני חד אמר אפילו עשה כמה בטהרת הקדש לא יצא ידי טהרת הקדש וחורנה אמר אפילו כל מעשים טובים שעשה לא יצא ידי טהרת הקדש. *ששה דברים עשה חזקיה מלך יהודה על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו ואלו שלשה שהודו לו כיתת נחש הנחושת והודו לו גירר עצמות אביו על מיטה של חבלים והודו לו גנז טבלה של רפואות והודו לו ואלו שלא הודו לו קיצץ דלתות ההיכל ולא הודו לו סתם את מוצא מימי גיחון ולא הודו לו עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו. היה הציבור חציין זבים וחציין טמאין רב אדא בר אהבה אמר זבין נעשין אצל טמאין כטמאין אצל טהורין אינן עושין זבין נדחין לפסח שני רב חונה אמר אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. היה הציבור רובן טהורין ומיעוטן טמאין ומתו מן הטהורין בין שחיטה לזריקה אחר מי את מהלך אחר שחיטה או אחר זריקה אין תימר אחר שחיטה אינן עושין בטומאה אין תימר אחר זריקה עושים בטומאה. היה ציבור רובן טמאין ומיעוטן טהורין ומת מן הטמאין בין שחיטה לזריקה אחר מי את מהלך אחר שחיטה או אחר זריקה אין תימר אחר שחיטה עושין בטומאה אין תימר אחר זריקה אינן עושין בטומאה:

הלכה ב מתני' *ואיזהו דרך רחוקה מן המודיעית ולחוץ וכמידתה לכל רוח דברי ר' עקיבה ר' אליעזר אומר מאסקופת עזרה ולחוץ א"ר יוסי לפיכך נקוד

קרבן העדה

מעברין את השנה מפני הטומא'. כגון שהיה הנשיא חולה ואמדוהו למות ע"פ או שני ימים קודם ויהיו טמאים או שהיה רובן טמאים סוף אדר וכלתה אפר הפרה ואינן יכולין למצוא עכשיו כן: אדומה אין מעברין בכך ועושין בטומאה: ה"ג מ"ד מעברין מה מקיים. הא דכתיב בחזקיה כי אכלו הפסח בלא ככתוב הא כדין עברוהו: ומשני שעיברו ניסן. לאחר שקידשו לשם ניסן חזר ונמלך ועשאו אדר שני ואין מעברין אלא אדר: ואתיא. כי הא' דא"ר סימון מ"ד שעיבר חזקיה מפני טומאת מת אתיא כרבי סימון: מצאו תחת המזבח. והיו הכהנים וכלי שרת שבמקדש טמאים בטומאת מת ולא היה פנאי לטהר הכל: שהיו חקוקים בששר. מצויירים בששר ולא היו נכרים בהדיא אלא ע"י בדיקה מרובה: הכין לדרוש וכו'. ולא כטהרת קדש: לא יצא ידי טהרת קדש. לטהרה מכל טומאת עכו"ם בהע"פ שהיה נשרש אחריה לא היה ביכלתו לשרש הכל: וחורנא. ואידך אמר דבשאר מעשים טובים הוא דהכין לבו אבל בטהרת קדש כדהוה ליה למיעבד לא עביד ואלו היה מחפש אחריה בכל כחו היה מבערה לגמרי: כתת נחש הנחושת. כדכתיב בדברי הימים לפי שהיו טועים אחריו: גריר עצמות אביו. משום כפרה ולא קברו בדרגש ומטה נאה מפני קדוש השם שיתגנה ויוסרו הרשעים: גנז טבלה של רפואות. שהיו צורות חקוקין על הטבלא מה שיעשה לצורה ההיא ויתרפא מחליו וזהו עון גדול: קיצץ דלתות ההיכל. ושיגרם למלך אשור שוחד להציל ירושלים מידו: ולא הודו לו. שהיה לו לבטוח בה' ואע"פ שעדיין לא הבטיחו וגנותי על העיר הזאת מ"מ מלכי אשור הבל וריק יעזורו: וסתם מי גיחון עליון. כדכתיב למה יבואו מלכי אשור ומלכי מצרים ומצאו מים לשתות: ולא הודו לו. שהיה לו לבטוח בה' שכבר נאמר לו וגנותי על העיר הזאת להושיעה: עיבר ניסן בניסן. לאחר שנכנס ניסן נמלך ועשאו אדר שני שנאמר כי לא יכלו לעשות הפסח וכו' כי רבים אשר לא הוטהרו עדיין מגילולות שהחזיקו בימי אחז אביו: ולא הודו לו. שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים זה ניסן ואין אחר ניסן דמאחר שהגיע אותו חדש אין מזיזין אותו: וחציין טמאים. היינו טמאי מתים: כטמאין אצל טהורין. והוה להו הליין טמאין וחליין טהורין טהורין עושין בראשון והטמאין עושין את השני. ה"ג כטמאין אצל טהורין והטהורין עושין את הראשון וזבין נידחין לפסח שני דסובר יש תשלומין לפסח הבא בטומאה: אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. ואין הזבין עושין את השני אפילו טהרו ומתו מן הטהורים בין שחיטה לזריקה עד שהטמאים הרוב: אחר מי את מהלך. אחר איזה רוב נלך אם אחר רוב שהיה בשעת שחיטה או אחר רוב דהשתא: אין תימר וכו'. כלומר ונפקא מיניה א"ת אחר שחיטה אינן עושין בטומאה דהא אז היו רוב טהורין:

הלכה ב מתני' מודיעין. שם העיר:

פני משה

מעברין את השנה מפני הטומאה. כגון שהיו רובן טמאי מתים בסוף אדר וכלתה אפר הפרה ואין יכולין למצוא עכשיו פרה אדומה. וגרסינן להא לקמן בפ"ו דנדרים ובפ"ק דסנהדרין בהלכה ב' ומקצת מהסוגיא בסוטה פ"ה וה"ג בסנהדרין שם מאן דאמר אין מעברין מפני הטומאה מ"מ מהאי קרא גופיה דכתיב כי אכלו את הפסח בלא ככתוב ולפיכך ביקש רחמים על עצמו על שעיבר מפני הטומאה ומאן דאמר מעברין מה מקיים בלא ככתוב מפני שעיברו ניסן ואין מעברין אלא אדר שהיה יום שלשים של אדר שראוי לקבוע ניסן ואין מעברין אלא אדר ואפי' בדיעבד אינה מעוברת כדקאמר ר"ש ההם לעיל אע"פ שעיברו ניסן אינו מעובר ולפיכך ביקש רחמים על עצמו: ואתייא. הא מ"ד שעיבר מפני הטומא' כהאי דאמר ר' סימון בסוטה שם גלגלתו של ארנן היבוסי מצאו תחת המזבח ונטמאו בו ולא היה הדבר מזומן להם להטהר עד הפסח: כתיב ויחלו באחד לחדש הראשון לקדש וביום ח' לחדש באו לאולם ה' וגו' וביום ט"ז לחדש הראשון כלו: והלא ביום א' וכו'. מפני צלמי כשדים שהיו חקוקים בששר. בכותלות שעשאום לע"ז והיו טרודים למחקם ולבטלם: כתיב כל לבבו הכין וגו'. ולא בטהרת הקדש ופליגי בה מאי ולא בטהרת הקדש: אפי' עשה כמה בטהרת הקדש. אע"פ שעשה כמה וכמה תקנות לצורך טהרת הקדש מ"מ לא יצא ידי חובתו לגמרי לטהרת הקדש: ואידך אמר אפי' כל מעשים טובים וכו'. כלומר בטהרת הקדש לא עשה כלום וכל לבבו הכין לדרוש באחר כל מעשים טובים: ששה דברים עשה וכו'. תוספתא היא ומייתי לה בפ' מקום שנהגו: טבלא של רפואו'. שהיו חקוקים עליה צורות הנעשות עפ"י חכמת הכוכבים לעתים ידועים לרפואה וכיוצא בהן מדברי הבאי והשחיתו בני אדם דרכם בו והסירו וגנזו: ויש ספרים כתוב ספר רפואות: היו הציבור הליין זבין והליין טמאין מת: זבין נעשין אצל טמאין כטמאין אצל טהורין. כמו הדין כשהיו חליין טמאי מת וחליין טהורין שהדין בהן הטהורים עושין את הראשון והטמאין עושין את השני לרבי מאיר דלעיל בפרק כילד צולין בהלכה ו' ומשום דסבירא ליה מחצה על מחצה אינו כרוב כדפרי' לעיל שם וכאן הואיל והטמאין הן נגד חליין של הזבין שאינן ראויין לעשות בראשון הם כן אינן עושין כצ"ל. כלומר אינון הטמאין עושין את הראשון ומשום דבכהאי גוונא חשובין הן כרוב דלא אמר ר' מאיר מחצה על מחצה אינו כרוב אלא בגוונא דההיא שכנגד הטמאין טהורין הן וראוין לעשות בראשון ומשום הכי עושין אלו בטהרה. ואלו ידחו לשני אבל הכא שאי אפשר לעשות כלל בטהרה עושין אינון הטמאין בטומאה וזבין נדחין לפסח שני: אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. דנהי דמחשבת בכה"ג להליין טמאין כרוב ויעשו בטומאה אבל הזבין אינן עושין כלל לא בראשון ולא בשני ומשום דכללא הוא אין תשלומין לעשות הפסח שני אלא א"כ בא הראשון בטהרה אבל לא לפסח ראשון הבא בטומאה: רובן טהורין ומיעוטן טמאים. בשעת שחיטה ומתו מן הטהורין בין שחיטה לזריקה ונעשו הטמאין רוב אחר מי אתה מהלך אחר שעת שחיטה או אחר שעת זריקה וכדמסיים ואזיל: אין תימר. אם תמצי לומר אחר שעת שחיטה אנו מהלכין א"כ אינן עושין בטומאה שהרי מיעוט היו ואפי' הן עכשיו רוב ידחו לשני אבל אם תאמר אחר שעת זריקה אנו מהלכין א"כ הן רוב ויעשו בטומאה: היה הציבור רובן טמאין וכו'. כלומר וכן איכא למיבעי איפכא ולא איפשיטא:

הלכה ב מתני' ואיזו היא דרך רחוקה. שאמרה תורה: מן המודיעית ולהוץ. שם מקום מודיעים ורחוק מירושלים ט"ו מילין והוא שיעור מהלך אדם בינוני מהנץ החמה עד בין הערבים שהוא שעת הקרבת הקרבן תמיד של בין הערבים ובימי תקופת ניסן וימי תקופת תשרי שהימים והלילות שוין וחשבון מהלך אדם בינוני של כל היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים ארבעי' מיל ומהנץ החמה עד השקיעה שלשים מיל וה' מילין מעלות השחר עד הנץ החמה וה' מילין מתחלת השקיעה עד צאת הכוכבים: מאסקופת העזרה ולחוץ. אפי' הוא בירושלים אלא שאינו יכול להגיע עד העזרה נדון בדין דרך רחוקה והלכה כר"ע: לפיכך נקוד

ציון ירושלים *גולגלתו של ארנן היבוסי עמלמ"ל פ"א מבכב"ת פי"ג ומצו"ת מגיד מרכבית בדרך הקודש שם דף ז' ודו"ק ול"ע בזבחים קיג דאמר שם א"י נדוקם כיא. ועכ"פ ירושלים בדוקה היא לכ"ע וגם ל"ע דארנון הי עכו"ם ועכו"ם אינו מטמא מיהו גם בזבחים שם תמוה דאמר מפני מתי המבול הא הוי עכו"ם וגם מתים דלפני הדבור. ועיין נזיר כד ועיין סנהדרין דף כ' תוס' ד"ה שעיקר ודו"ק:

שנ"י נוסחאות (סוכ"ח) מתו בד"ו ומתו. (סול"ב) צבור בד"ו הצבור. (סול"ג) ומת בד"ו ומתו. (סול"ו) ואיזהו בד"ו ואי זו היא.

הגהות בהר"א גריידעץ ששה דברים עשה חזקיה כו'. נ"ב עיין לעיל פ"ד ה"ט ונזכר בירושלמי נדרים פ"ו ה"ט:

טוב ירושלים

מהול כמש"ש ביבמות ע' ע"א ומקבל טומאה בכל ישראל וא"ד אפשר משא"א בכה"ג לכ"ע.. ודע למדברי ר"ח ילה"ק למ"ש הרמב"ם רפ"ו דסבו"י למת אין שוחטין עליו א"כ אף למ"ד בעשירי מהול נמי לא יזויר שיעשו הפסח ועמש"ל פ"ו ה' בס"ד ועי' דול"ע מ"ם מדיוקא. וה"ל להביא מכאן: אנוסין או שוגגין מנין כו' עי' בבלי נ"ג א' מרבה מאים אים ד"א: ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. הגר"ן ז"ל הגיה בתוספתא וכן כשניתן ור"ל כשניתן רשות לישראל לבנות בה"ב בין ראשון לשני ג"כ אינם עושים את השני. ועי' רמב"ן שפ"ם דאף בית השלישי יבנה מתחילה ברשות המלכים ואח"כ יבא רשות וכמ"ש בפ"ס דמע"ש: אחר מי אתה מהלך אחרי זריקה או אחרי שחיטה. לכאורה זה תלוי בכא דקיי"ל דאין למטה אלא מקו"ם ואולי זה נופל בעיא ליה די"ל דעיקרו שחיטתו וא"כ הזריקה בתר שחיטתו שדינן ליה וכבר נשחט כדינו או הזריקה עיקר. ועי' לעיל ה"ח ה"ג בפ' ר"ש וחכמים פ"ס בגמ'. ועי' בגל"ח נ"ב ב' שהשתמשתים דברי הגמ' כאן:

עין משפט נר מצוה

פני משה

נקוד בתורה על ה"א שברחוקה לומר לא מפני שרחוקה ודאי וכלומר שהדרך היא רחוקה בודאי אלא אפי' מאסקופת העזרה לחוץ כדאמר בגמרא שבמקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב ומשמעותו רחוק לומר האיש רחוק ואין הדרך רחוקה: **גמ'** איתפלגון וכו'. איזה היא שאינו בכלל דרך רחוקה: חד אמר. אם הוא קרוב כל כך כדי שיבא ויאכל הפסח בלילה אין זה קרוי דרך רחוקה ואידך אמר כדי שיבא ויזרוק כלומר שיכול לבא בשעת זריקה ואם לאו ה"ז דרך רחוקה: ואפי' כמ"ד וכו' והוא שיש בתוך אלפים לתחום ירושלים עד שלא חשיכה ולאפוקי אם אינו יכול להגיע אלא בלילה עד זמן אכילה: ותניי תמן. תנינן בבבל בחדא ברייתא: ורגליו רעות. ואינו יכול להגיע לירושלי' יכול יהא חייב מפני שהוא מן המודיעי' ולפנים ואינו בדרך רחוקה לר"ע: ת"ל וחדל. שהוא חדל וגרם שלא לעשות הפסח יצא זה שלא חדל הוא אלא שאינו יכול להגיע: והסוס בידו. ויכול היה לרכוב ולהגיע ולא רכב אלא הוליך אותו בידו ולא הגיע יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה יצא זה שהיה בדרך רחוקה: יצא לו קודם לו' שעות. מן המודיעים ולחוץ יכול יהא חייב הואיל ולא נכנס מקודם ולא היה בדרך רחוקה: ת"ל והדל לעשות וכו' וזה חדל שלא בשעת עשייה שיצא לו מקודם לו' שעות פטור: שניהן. ר"ע ור' אליעזר במתני' מקרא אחד הן דורשין ומג"ש שם שם נאמר בפסח שם תזבח את הפסח בערב ונאמר במעשר ואכלת שם לפני ה' אלהיך ובהא פליגי הד אמר חוץ לעשייתו דמקיש פסח למעשר מה במעשר שנאמר בו כי ירחק ממך המקום וגו' ושאינו נאכל אלא במקום הכשרו וזהו בתוך ירושלים אף דרך רחוקה האמור בפסח אם הוא שלא במקום הכשירו וזהו חוץ לעשייתו שהיא בעזרה ולפיכך כשהוא מאסקופת העזרה ולחוץ נקרא בדרך רחוקה: וחורנה אמר חוץ למחילתו. ואידך והוא ר"ע אומר דיליף ממעשר מה להלן נקרא ריחוק מקום חוץ למחילתו והיינו שאינו נאכל חוץ לירושלים אף כאן לא נקרא בדרך רחוקה עד שיהא חוץ לירושלים: חברייא בשם ר' יוחנן. אמרי טעמא דר' אליעזר דמגופיה דקרא דריש דכתיב והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה והוה ליה למיכתב אשר הוא טהור והוא לא בדרך אלא ללמד יצא זה שהיה בדרך כלומר דקרא משמע אפי' בדרך כל שהוא לא היה דאז הוא חייב ולאפוקי זה שהיה בדרך כל שהוא כגון להעזרה: ר' זעירא בשם ר' יוחנן. היינו טעמיה דר"א דקרא כשהוא מזהיר על פסח שני מזכיר הוא רחוקה איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה וגו' ועשה פסח לה' בחדש השני וגו' וכשהוא אונס כלומר כשנאמר העונש והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה וגו' אינו מזכיר כאן רחוקה אלגא שאינו מתחייב אלא א"כ שאפי' בדרך כל שהוא לא היה: רבנן אמרי. בשעה שהכתב וכו'. דברי ר' יוסי דמתני' מפרשי דקאמר לפיכך נקוד על ה"א וכו' מפני שכשאתה מוצא בתורה שהכתב רבה על הנקודה כגון זה שנקוד על ה"א והכתב היא רבה אתה דורש את הכתב ומסלק את הנקודה כאילו לא נכתב האות הנקוד ונשאר רחוק לומר האיש הוא רחוק כדמפ' יש לקמן ואין דרך רחוקה: אמר רבי אע"פ וכו'. רבי לא פליג אהא דקאמרי בשעה שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב דבזה כ"ע ס"ל הכי אלא אסוף דבריהם קאי. ובשעה שהנקודה רבה על הכתב את דורש את הנקודה ומסלק את הכתב. עלה קאמר רבי דלאו דוקא בשעה שהנקודה רבה על הכתב הוא דדורשין והולכין אחר הנקודה אלא אע"פ שאין שם אלא נקודה אחת מלמעלן וכו' וכלומר אפי' כתיבה שאין בה אלא שתי אותיות כגון את על וכי לא בה ונקוד נקודה אחת מלמעלן על אות אחד והרי כאן הכתב והנקודה שוין הן אע"פ כן אתה דורש את הנקודה ומסלק את הכתב ודרוש בהנקודה שלא על חנם ננקד האות הזה ורבי בעלמא קאי: ה"א שברחוקה נקוד. מסקנא דמילתא היא וזה אליבא דכ"ע היא וכדפרישית במתני' דכאן הכתב רבה על הנקודה ודריש ביה איש רחוק ואין דרך רחוקה:

הלכה ג מתני' מה בין פסח הראשון לשני. בתוספתא פ"ח טובא קא חשיב ובמתני' שייר ולא קתני אלא מהגלמד מאותה פרשה: והשני חמץ ומצה עמו בבית. דכתיב ביה ככל חקת הפסח יעשו אותו ודרשינן על מצות שבגופו כגון צלי אש וכמו הכתוב בו ועל מצות ומרורים יאכלוהו ולא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו וה"נ מרבינן צלי אש מככל חוקת הפסח אבל מצות שהן על גופו ממקום אחר כגון תשביתו שאור מבתיכם ולא תאכל על חמץ וכיוצא בהן מה דקחשיב בתוספתא שאינו נשחט בג' כתות ואינו דוחה את הטומאה ואינו טעון חגיגה עמו לא מרבינן מככל חוקת הפסח והשני אינו טעון הלל באכילתו דכתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג. ליל המקודש לחג שהוא פסח ראשון טעון הלל ושאינו מקודש לחג אינו טעון הלל: זה וזה טעונין הלל בעשייתן. דלילה אימעט משיר ולא יום: ודוחין את השב'. מדכתיב במועדו בפרשה מרבינן שאף פסח שני דוחה את השבת אבל לא את הטומאה שמפני הטומאה הוא בא והיאך ידחה את הטומאה:

גמ'

תורה אור

נקוד על ה"א לומר לא מפני שהיא רחוקה ודאי אלא מאסקופת העזרה ולחוץ: **גמ'** רבי שימון אמר אתפלגון ר' חייה רבה ובר קפרא חד אמר *כדי שיבוא ויאכל וחורנא אמר כדי שיבוא ויזרוק ואפילו כמ"ד כדי שיבוא ויאכל והוא שיהא בתוך אלפים לתחום עד שלא חשיכה. אמר רבי זעירה ותניי תמן היה נתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות יכול יהא חייב ת"ל וחדל יצא זה שלא חדל. *היה נתון מן המודיעית ולחוץ והסוס בידו יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה. יצא זה שהיה בדרך. היה נתון מן המודיעית ולפנים קודם לשש שעות יצא לו קודם לשש שעות יכול יהא חייב ת"ל וחדל לעשות החדל בשעת עשייה חייב שלא בשעת עשייה פטור ר' אבהו בשם ר' יוחנן שניהן מקרא אחד הן דורשין שם שם חד אמר חוץ לעשייתו וחורנה אמר חוץ למחיצתו. חברייא בשם ר' יוחנן והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה יצא זה שהיה בדרך. ר' זעירה בשם ר' יוחנן כשהוא מזהיר הוא מזכיר רחוקה כשהוא אונס אינו מזכיר רחוקה. ורבנן אמרי *בשעה שהכתב רבה על הנקודות את דורש את הכתב ומסלק את הנקודה ובשעה שהנקודה רבה על הכתב את דורש את הנקודה ומסלק את הכתב. א"ר אע"פ שאין שם אלא נקודה אחת מלמעלן את דורש את הנקודה ומסלק את הכתב. ה"א שברחוקה נקוד איש רחוק ואין דרך רחוקה:

הלכה ג מתני' *מה בין פסח הראשון לשני הראשון אסור בבל יראה ובבל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית הראשון טעון הלל באכילתו והשני אינו טעון הלל באכילתו וזה וזה טעונין הלל בעשייתן ונאכלין צלי על מצה ומרורים ודוחין את השבת:

גמ'

קרבן העדה

נקוד על ה"א. שברחוקה וכל ניקוד למעט הדבר בא דמשמע סמיוה להך תיבה מהכא וי"מ לדרוש רחוקה ה' אמות שאפילו אינו רחוק מאסקופת העזרה אלא ה' אמות בלבד בסוף הקרבת קרבן נדון בדין דרך רחוקה: **גמ'** איתפלגון. פליגי ר' חייה וכר קפרא: כדי שיבוא ויאכל. כל שיכול לבוא בשעת אכילה דהיינו כל הלילה או עד חצות לא הוה ליה דרך רחוקה: כדי שיבוא ויזרוק. דהיינו עד שקיעת החמה: ואפילו כמ"ד עד שיבוא ויאכל. לא כדס"ד שיהא רחוק כל כך עד שיכול לבוא בלילה אלא כל שהוא בתוך התחום שהוא אלפים אמה קודם חשיכה שאז יכול לבוא בלילה דסובר יש תחומין בי"ט: ורגליו רעות. שהוא חולה ברגליו: יכול יהא חייב. כרת אם שגג ולא עשה השני: ת"ל וחדל דוקא. כשחדל במזיד בראשון הוא דחייב כשגג בשני אבל אם לא חדל במזיד בראשון פטור: והסוס בידו. שיכול לבוא במרולה: יכול יהא חייב. כרת אם לא הגיע לעזרה בשעת שחיטה וגם לא עשה השני: וחדל לעשות. כל שהוא עושה דבר בשעת עשייה כדי שיהא נחדל מעשיית הפסח חייב יצא זה שבמה שעשה וקדם זמן עשייה הוא חדל בשעת עשייה: שניהן. ר"א ור"ע דמתני' דורשין מקרא אחד: ה"ג דורשין ריחוק ריחוק חד אמר וכו'. וה"פ נאמר בפסח בדרך רחוקה ונא' במעשר שני כי ירחק ממך המקום מ"ד לאסקופת העזרה יליף מה להלן במעשר שני חוץ למקום הכשירו שהוא ירושלים אף כאן חוץ למקום הכשירו שהוא בעזרה ומ"ד חוץ לירושלים שהוא מקום אכילתו אף כאן חוץ לירושלים שהוא מקום אכילת הפסח: חברייא בשם ר' יוחנן. אמרין טעמא דר"א מדכתיב ובדרך לא היה. משמע כל שהוא בדרך אף על פי שעכשיו הוא קרוב למקום העשייה א"כ כל דהו דרך משמע: כשהוא מזהיר. בריש הפרשה כתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה: ה"ג כשהוא עונש וכו'. וה"פ ולמטה גבי עונש כתיב ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה ולא כתיב ובדרך רחוקה לא היה ללמדך שאף אם הוא מאסקופת העזרה ולחוץ אין כאן עונש: בשעה שהכתב רבה על הנקודה. כגון כאן שאין נקוד אלא הה"א שברחוקה: ומסלק את הנקודה. האות שהנקודה עליה את מסלק כאלו אינו: ובשעה שהנקודה רבה על הכתב. שנאמר ויאמרו אליו איה שרה אשתך ונקוד אי"ו שבאליו: את דורש את הנקודה. שאף לשרה שאלו איו אברהם אישך: ומסלק את הכתב. כאלו הלמ"ד שבאליו אינה כתובה כלל: את דורש את הנקודה. לומר שבאה לעקור כל התיבה שאינה כמשמעה כגון ה"א שברחוקה אתא למימר דאין פי' רחוקה ממש כמשמעה אלא מעזרה ולחוץ והא דמסיים איש רחוק דברי רבנן הם:

הלכה ג מתני' חמץ ומצה עמו בבית. בגמרא יליף לה לטעמא דכולא מתניתין:

גמ'

מסורת הש"ס

פסחים לג ע"א

גליון הש"ס

ציון ירושלים יוהוא שיבא בתוך אלפים לתחום עי' ק"ע וש"ק ומזה מבואר דביו"ט ג"כ אסור תחומין מה"ת ועי' רש"י ותוס' בחגיגה יז ומהרי"ח בקונטרס יום תרועה ר"ס דף לב שנסתפק בזה והדבר מבואר כאן ודוק: יהחדל בשעת עשי' חייב כו' לפענ"ד הכוונה ע"ד מ"ש במ"ר פ' ויקא על פסוק חדל להיות לשרה אורח כנשים כיון מה דאת אמר וכי החדל לנדוד פסק היך מה דאת אמר וחדל לעשות הפסח ע"ש במ"כ והנה י"ש אם בשעת עשי' בי' ראוי רק שמנע הוי כן חדל לשון פסק וחייב אבל אם מקודם לא בי' ראוי לא מקרי פסק רק בנמנע מתחלתו וזה אינו בכלל וחדל. ודוק היטב: שברחוקה נקוד ע' כל המאמר במדרש במדבר רבה פ' י"ג ובאדר"נ פל"ד שם כל המאמר ותדע מזה להיישיר דברי בעל ידי משה במדרש שם. ועיין בבראשית רבה בפ"ת ביאור כל המאמר:

שנויי נוסחאות (בס"א) הנקודות בד"ו הנקודה. (בכ"ד) א"ר בד"ו אמר רבי.

טוב ירושלים

והוא שיבא בתוך אלפים א.ג.ה. עי' ש"ק ועי' ספ"ו דעירובין. דמשמע דר"ח ס"ל תחומין דרבנן ועיי"ש בבבלי פ' א' ברש"י ותוס'. ולכאורה אף בדרבנן י"ל דע"כ מיירי בנחש בעטורו אף כשהיה בד"ר וש"ל כמ"ד בבבלי צ"ג ב' דהורלה. וא"כ י"ל דהעמידו דבריהם במקום מ"ע דא"פ. עי' בבלי צ"ב א' בדברי רבא דשם. ובמ"ש מקודם עד שיבא ויזרוק לכאורה כל"ל שחישב (ואולי ס"ל זריקה היא עיקר וכמב"ל) ואם כבר נשחט הרי קאמר לעיל פ"ת ה"ג דנמנין עד שיבחום לכ"ע כמש"ג בבבלי פ"ע א' ואם מיירין דשחטו עליו בכיונתו בד"ר א"ש. וא"כ י"ל דהד"ר מעכבו מליכנס לאכול ועי' בתוס' בסוגין ובס"א במילואיו לתנינס: ת"ל וחדל לעשות החדל בשעת עשים. היינו"ר מכאן להזיר ביטול מצוה קודם זמנה די"ל אה"ל דאסר רק חיוב כרת ליכא: שניהם מקרא א' הן דורשין שם שם. כוא כגו"ש שבבבלי ריחוק ריחוק רק דתלמודין יליף מדכ' שם במעשר ושם בפסח והוא קרא דבמקום אשר יבחר דאמר שם וכיינו דנלמוד מזה דריחוקם שוה ועי' זבחים ק"ח ב' ותלמודין כפ"א דמגילה: ה"א שברחוקה נקוד איש רחוק ואין דרך רחוקה. ר"ל מאהפע"ז ולחוץ אף דהדרך אינה רחוקה אבל האיש רחוק. ולו"מ כ"ל להפוך דנ"ל דרך רחוקה ואין איש רחוק. דהדרך רחוקה לגמא עי' בבלי צ"ד ב':

גמ' כתיב °לא ישאירו ממנו עד בקר אם לאכל זה מצות עשה שבו. ועצם לא תשברו בו זה מצות לא תעשה שבו. וכשהוא אומר °בכל חקת הפסח יעשו אתו יכול שאני מרבה לביעור חמץ ולאבילת מצה כל שבעה ת"ל °על מצות ומרורים יאכלהו אין לך דבר חוץ מגופו מעכבו אלא מצות ומרורים בלבד וכר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר כלל ופרט הכל בכלל יכול יהו כל הדברים מעכבין אותו ת"ל על מצות ומרורים יאכלהו אין לך דבר חוץ מגופו מעכבו אלא מצות ומרורים בלבד. אית תניי תני על השני הוא ענוש כרת על הראשון אינו ענוש כרת אית תניי תני על הראשון ענוש כרת על השני אינו ענוש כרת ואית תניי תני א בין על הראשון בין על השני ענוש כרת מ"ר על הראשון הוא ענוש כרת °חטאו ישא בראשון מ"ד על השני הוא ענוש כרת חטאו ישא בשני מ"ד בין על הראשון בין על השני ענוש כרת חטאו ישא בין על הראשון בין על השני. מ"ד על השני אינו ענוש כרת אא"כ לא עשה את הראשון °כי קרבן ה' לא הקריב במועדו בראשון חטאו ישא בשני. א"ר יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק כתיב °השיר יהיה לכם כליל התקדש חג בא ליל פסח ללמד על מפלתו של סנחריב ונמצא למד ממנו. מה זה טעון הלל אף זה טעון הלל. אי מה זה טעון חגיגה אף זה טעון חגיגה אמר ר' זעירא כליל התקדש חג. את שהוא טעון הלל טעון חגיגה את שאינו טעון הלל י אינו טעון חגיגה ודוחה את הטומאה. *אמרת כל עצמו אינו בא אלא מפני הטומאה ואת אמר דוחה את הטומאה:

הלכה ד מתני' *הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות י ואם אכלו פטורין בכרת ור"א פוטר אף על ביאת מקדש: גמ' תני ר"מ מחייב ור"ש פוטר ר"י טעמא דר"ש °והבשר כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים *את שהוא מותר לטהורין ה יבין עליו משום טומא' יצא פסח שבא בטומאה יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות. את שאינו מותר לטהורין אין חייבין עליו משום טומאה. ׳אבל עולה אבל אימורין כאח־ שאין מותר לטהורין אין חייבין עליו.

נכנם

גמ' כתיב. בפסח שני לא ישאירו ממנו עד בקר דמייה שמעינן שמלוה לאכול הפסח וזהו מלות עשה שבו שבפסח עלמו: ועלם לא תשברו בו כמי מלות לא תעשה שבפסח עלמו: יכול שאני מרבה לביעור חמץ וכו'. שהן מלות שחוץ מגופו של פסח: הכי גרסינן תורה אור דרבי ישמעאל אמר פרט וכלל הכל בכלל. וה"פ כאן כתיב תחילה לא ישאירו ממנו ואחר כך כתיב ככל חקת הפסח וסד"א דנעשה כלל מוסיף על הפרט ומרבינן הכל לכך כתיב על מלות וגו' ללמדך שאין לך במלות שעל גופו אלא אלו דאל"כ כל הני פרטי ל"ל: ה"ג בין על הראשון בין על השני ענוש כרת ואית תניי תני על השני אינו ענוש כרת אלא א"כ לא עשה את הראשון מ"ד וכו': חטאו ישא בשני. והכי מפרש לקרא וחדל לעשות הפסח ונכרת דהא קרבן ה' לא הקריב במועדו האמור בפרשה זו והיינו פסח שני וכי משמש כד' לשונות ולשון דהא אחת מהן: חטאו ישא בראשון. דמפרש במועדו היינו פסח ראשון דכתיב ביה במועדו ואז חטאו ישא: חטאו ישא בין על הראשון בין על השני. וה"ק וחדל לעשות הפסח ונכרת דלא עביד בראשון אי נמי קרבן ה' לא הקריב בשני חטאו ישא ומפרש כי בלשון אם כמו כי יקרא ולא אתי לפרושי טעמא למלתא קמייתא כמו ללשון דהא: כי את קרבן וכו'. מפרש כי בלשון אי וקסבר להו מלתא אחריתי היא אלא כרת דקמא תלי ביה ונכרת במזיד דראשון אם קרבן ה' לא יקריב גם בשני: בא ליל פסח ללמד על מפלתו של סנחריב. שנהיה בליל פסח ולמדים ממנה שליל יום טוב של פסח טעונה הלל באכילת פסח: מה זה. מפלתו של סנחרב צריך הלל על הנס אף ליל פסח צריכה הלל: ואי מה זה פסח ראשון טעון חגיגה. אף פסח שני כן: את שהוא טעון הלל. והייט ליל של פסח ראשון שהוא יום טוב ומקודש טעון חגיגה אבל ליל פסח שני שאין טעון הלל אינו טעון חגיגה ודוחה את הטומאה. כך שנו בברייתא. ופריך אמרת כל עצמו של פסח שני לא בא אלא מפני הטומאה שהי"ל בראשון ואיך יחזור ויעשה בטומאה הלכך לא תני במתני' אלא ודוחין את השבת אבל טומאה אין השני דוחה:

הלכה ד מתני' לא יאכלו ממנו זבין. דגבי פסח כתיב טמא לנפש איש נדחה ואין ציבור נידחין אבל גבי זבין אפי' ציבור נידחין וכדאמרינן לעיל בר"פ: ואם אכלו פטורים מכרת. דאוכל קדשים בטומאת הגוף כדיליף בגמ' אבל מביאת המקדש לא פטרינהו רחמנא: ור"א פוטר. אף מכרת דביאת המקדש וטעמא יליף בגמרא: גמ' רבי מאיר מחייב. אם אכלו ממנו זבין: את שהוא מותר לטהורים. כלומר שנאכל לטהורים דוקא ולא לטמאים: את שאינו מותר לטהורים. אע"פ שנעשה בטהרה: אבל עולה או אימורין. של שאר זבחים דהייאה מאחר שאין מותרים לזרים שהרי הן נשרפין על גבי המזבח אין חייבין עליהן משום טומאה ואין בהן אלא קרבן מעילה:

נכנם

גמ' כתיב לא ישאירו ממנו עד בקר אם לאכול וכו'. כלומר הא דכתיב אבתריה ככל חקת הפסח ולענין מה הוא אומר אם לענין מלות אכילה שבו הרי כבר אמור ולא ישאירו וגו' וזה מלות עשה שבו דלא ישאירו ממנו אלא יאכלוהו הכל ומכלל לאו הוא והוא עשה ועלם לא תשברו בו ה"ז מלות ל"ת שבו וכשהוא אומר ככל חוקת הפסח וגו' לריבוי הוא ויכול שאני מרבה אף לביעור חמץ ולאכילת מלה כל שבעה כחקת הפסח הראשון: ת"ל על מלות ומרורים יאכלוהו. פרט הכתוב עוד לזה ללמד שאין לך דבר שחוץ מגופו מעכבו אלא זה בלבד: וכר' ישמעאל וכו'. כלומר וזה אתיא כר' ישמעאל דברייתא די"ג מדות שאימר כלל ופרט הכל בכלל והיינו כלל ופרט הקודמו דזהו פרט וכלל כמו כאן בפרשה שהפרט הוא קודם ואח"כ כתיב הכלל ככל חוקת הפסח והוה אמינא דהכלל מוסיף על הפרט והכל שבראשון הוא בכלל ויכול יהו כל הדברים שבראשון מעכבין אותו ולפיכך פרט עוד הכתוב על מלות ומרורים יאכלהו ללמד שאין לך דבר שמחוץ לגופו מעכב בו אלא זה בלבד: אית תניי תני וכו'. ומפרש להו דבפירושא דקרא פליגי דכתיב כי קרבן ה' לא הקריב במועדו חטאו ישא האיש ההוא דמ"ד על הראשון ענוש כרת ולא על השני מפרש לקרא דהטאו ישא בראשון קאי כי קרבן ה' לא הקריב במועדו בראשון הטאו ישא מ"ד על השני הוא ענוש כרת. אם לא עשאו דריש ליה חטאו ישא בשני קאי שעל הראשון לא היה ענוש כרת אפי' הזיד אם היה עושה השני ולדידיה עיקר הכרת על השני הוא נאמר וכ"מ שאם שגג בשני אפי' הזיד בראשון פטור הוא מכרת לפי שהיה יכול לתקן בעשיית השני ואינו מתחייב על הראשון ובשני שוגג היה ופטור: מ"ד בין על הראשון בין על השני ענוש כרת. וכלומר בין שהזיד בזה או בזה ואיהו דריש חטאו ישא קאי בין על הראשון אם הזיד בו וכין על השני אם הזיד בו ולהאי מ"ד אם הזיד על הראשון ושגג על השני מתחייב הוא בשביל שהזיד בראשון ולא עשאו: מ"ד על השני אין ענוש כרת וכו'. כלומר דדחי ליה הש"ס להאי דבעי למימר דמאן דתני על הראשון ענוש כרת על השני אינו ענוש כרת משום דאיהו דריש הטאו ישא בראשון בלחוד היא דקאי כדקאמר לעיל ועלה קאמר דלא היא אלא האי מ"ד הכי הוא דדריש כי את קרבן ה' לא הקריב במועדו בראשון במזיד לפיכך חטאו ישא בשני אם ג"כ לא הקריבו במזיד ואינו ענוש כרת על השני דקאמר האי מ"ד היינו אם לא היה מתחייב על הראשון כגון ששגג בראשון וכזה הוא שאינו ענוש כרת על השני אפי' הזיד בו וזהו דמפרש הליבא דהאי מ"ד אינו ענוש כרת על השני אלא א"כ לא עשה את הראשון כלומר אינו מתחייב כרת על המזיד דשני אא"כ הזיד גם כן בראשון אבל אם שגג בראשון אע"פ שהזיד בשני פטור וכדאמרן: בא ליל פסח ללמד וכו'. דזה נאמר על מפלתו של סנחרב שבישר להם הנביא שיאמרו שיר עליו כליל התקדש חג וה"ז בא ללמד ונמצא למד שליל התקדש חג דויקא הוא דטעון הלל במפלתו של סנחרב שהיה בלילה: את שאינו טעון הלל באכילתו אינו טעון חגיגה עמו באכילתו: ודוחה את הטומאה. בעיא היא אם השני דוחה את הטומאה כהראשון כמו שהיא דוחה השבת כראשון: אמרת כל עצמו וכו' ואת אמר דוחה את הטומאה. בתמיה אלא אינו דוחה את הטומאה:

הלכה ד מתני' הפסח שבא בטומאה. שהיו רוב הצבור טמאי מת והוא נאכל בטומאה כדתנינן לעיל בפ' כילד צולין: לא יאכלו ממנו זבין וכו'. דלא הותרה טומאה אלא במת בלבד כדאמרינן שם לעיל בפרקין בהלכה ח': באם אכלו פטורין מכרת. דאוכל קדשים בטומאת הגוף דכתי' כל טהור יאכל בשר וסמיך ליה והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה בשר הנאכל לטהורים חייבין עליו משום טומאת הגוף ואת שאינו נאכל לטהורים כגון פסח הבא בטומאה אין חייבין עליו משום אוכל בטומאת הגוף: ור' אליעזר פוטר. להזבין ולהזבות אף על ביאת המקדש אם נכנסו למקדש כשהפסח בא בטומאה דדריש מדכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בזמן שטמאי מתים משתלחין זבין ומצורעין משתלחין אין טמאי מתים משתלחין אין זבין ומצורעין משתלחין. ות"ק לא דריש להאי קרא הכי אלא דאיצטריך לחילוק מחנותיהם ואין הלכה כר"א:

גמ' תני. בברייתא דפליגי בה תנאי דר"מ מחייב אם אכלו ממנו זבין וזבות לפי שלהם לא הותרה לאכלו ור"ש פוטר. וסתמא דמתני' כר"ש: מה טעמא דר"ש וכו'. כדפרישית במתני': אבל עולה אבל אימורין. בטומאת הגוף מאחר שאלו אין מותר לטהורין דלהקטיר עומדין אין חייבין עליו:

נככם

עין משפט נר מצוה

ט

א מיי' פ"ט מק"פ הל' ב

ב מיי' שם פ"י הלכה טו

יא

ג מיי' שם פ"ג הל' ח ופ"ד מביאת מקדש הלכה יב

מסורת הש"ס: שמות יב. שם. שם. במדבר ט. ישעיה ל. ויקרא ז.

גליון הש"ס

א עיי' תוספות זבחים דף מז ע"א ד"ה והשתא.

שנויי נוסחאות (שי"ג) הראשון ענוש כד"ו הראשון הוא ענוש. (שורה כ"ב) ר"ש כד"ו רבי שמעון. (שורה ל"ג) ור"א כד"ו ורבי אליעזר. (שורה ל"ח) יאבלו כד"ו ואבלו.

טוב ירושלים

ודוחה את הטומאה. נ"ב דנ"ל וידחה אה"ט. וקושיא היא דמאחר שדוחה שבת אמאי לא דחי נמי טומאה. ומשני אמרת כו'. ודע דלפי מש"ל פ"ו ה"ד דלהכי בא חגיגה עה"פ משום שעשו פסח שני ניבעי חגיגה: תני ר"מ מחייב ור"ש פוטר כו' יצא פסח שבא בטומאה "שאכלו" כו' כנ"ל דנ"ל דודאי לכתחילה אסורים ונ"ל דכה"ג לא מיקרי קרא דאי להתירא עי' בבלי יבמות ע"ח א' דלכ"ק דאי להתירא דאצטריך שלא יביאו חטאת ואולי אתיא כחולין ס"ב אם הוא דאורייתא דאם הוא דרבנן אי כ"ל דאי להתירא דמה בכך שיביאו אך י"ל לס"מ דקיי"ל דלוקין על חייבי כריתות כפ"ג דמכות א"כ אצטריך שלא ילקו עי' רש"י סוטה ד"ס והלכה:

עין משפט נר מצוה

יב
א מיי' פ"י מק"פ הל' טו

יג
ב מיי' פ"ד מא"ב מזבח

מסורת הש"ס

נכנס בלילה נכנס קודם לשש שעות אמר רבי יוסי אין יסבור רבי אליעזר כרבי שמעון מה טעמא °בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא את שהוא חייב על אכילת קודש חייב על ביאת המקדש ואת שאינו חייב על אכילת קודש אינו חייב על ביאת המקדש אין יסבור רבי שמעון כרבי לעזר מה טעמא בבל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבוא את שהוא חייב על ביאת המקדש חייב על אכיל' קודש ואת שאינו חייב על ביאת המקדש אינו חייב על אכילת קודש:

הלכה ה מתני' *מה בין פסח מצרים לפסח דורות

פסח מצרים מקחו מבעשור וטעון הזייה ואגודות אזוב על משקוף ועל שתי המזוזות ונאכל בחפזון ולילה אחד ופסח דורות נוהג כל שבעה: **גמ'** אית תניי תני דוקים ותבלולים פוסלין בו אית תניי תני *אין דוקים ותבלולים פוסלין בו מאן דאמר דוקים ותבלולים פוסלין בו ניחא דכתיב °שה תמים מאן דאמר אין דוקים ותבלולים פוסלין בו מה מקיים שה תמים אפילו בקרבנות בני נח אינו. לא כן א"ר יסא פשט *ר' לעזר לחברייה °מכל החי מכל בשר שיהו שלמין באיבריהן. *תמן יש מהן למזבח ברם הכא אין מהם למזבח. ר' חונה בש"ם ר' ירמיה מכיון שכתיב בה כפרה בקדשים כמי שיש מהם למזבח ותני *כן שלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים משקוף ושתי מזוזות. אית תניי תני ארבעה סף ומשקוף ושתי מזוזות אית תניי תני סף כלי אית תניי תני סף אסקופה. מאן דאמר סף כלי °ואת הספות והמזמרות והמזרקות מאן דאמר סף אסקופה °בתתם ספם את ספי מאן דאמר כלי ניחא דכתיב °מן הדם אשר בסף. מאן דאמר סף אסקופה מה מקיים סף כלי. מביא סף כלי ונותן על האסקופה וטובל ומזה. תני בן בג בג אומר שה תמים אין גיזה תמימה והתני °מן הצאן להוציא את החלקים שבהן אמר רבי אבון להוציא מה שחלקה לך התורה רובע ונרבע ומוקצה ונעבד. אמר רבי יוסה אף רבי יוסי הגלילי דכוותהון. דתני *רבי יוסי הגלילי אומר אומר אני שלא היה פסח מצרים אלא יום אחד בלבד שנאמר °לא יאכל חמץ היום:

הלכה

(מראי מקומות בגליון: ויקרא יב; שמות יב; בראשית ט; מ"א ז; יחזקאל מג; שמות יב; ויקרא א; שמות יג)

פני משה

נכנס בלילה. בעיא היא לר"א דפוטר נמי את ביאת המקדש אם דוקא בזמן הקרבה ואם נכנסו זבין וזבות בלילה או קודם לשש שעות שאינו זמן הקרבה מהו: אמר ר' יוסי אין יסבור ר' אליעזר כר' שמעין. כלומר האי מילתא תליא אם רבי אליעזר סבירא ליה נמי כהאי דרשה דדריש רבי שמעון לענין לפוטרן מכרת דאוכל קדשים בטומאת הגוף אם כן ה"ה נמי לענין ביאת המקדש לרבי אליעזר איכא למדרש הכי כדמסיי' ואזיל מה טעמא משום דכתיב בכל קודש לא תגע וגו' והאי לא תגע על אכילת קדש נאמר דומיא דאל המקדש לא תבא דהייבין עליו וה"ה על אכילת הקדש דלא מלינו שיהא חייב על הנגיעה והשתא דרוש נמי את שהוא חייב על אכילת קודש וכו' ואת שאינו חייב על אכילת קודש כגון פסח הבא בטומאה לרבי שמעון אינו חייב כלל גם על ביאת המקדש ואפי' נכנס שלא בשעת הקרבה: אין יסבור רבי שמעון כרבי אליעזר. כלומר וה"ה נמי יכולא למיפשט הבעיא דכה"ג איכא דר"ש אם אכלו ממנו שלא בשעת אכילה שלו כגון ביום אם הן פטירין או לא ותיתא נמי כן שאם יסבור ר' שמעון כדרשת ר' אליעזר לענין ביאת מקדש א"כ לעולם פטורין הן גם על אכילת קודש של פסח הבא בטומאה ואפי' שלא בזמן אכילתו דהאי טעמא דתידרוש נמי איפכא בכל קודש לא תגע וכו': אית תניי תני דוקין. שבעין ותבלולין שבעין פוסלין בו בפסח כבשאר קדשים משום מום: מאן דאמר פוסלין בו ניחא דכתיב שה תמים. אלא למאן דאמר אין פוסלין בו מה מקיים הוא שה תמים: אפילו בקרבנות בני נח אינו. כלומר ולא מצי למימר דלמעוטי מחוסר אבר בלבד הוא דאתא דקשיא למה ליה תמים תיפוק ליה שאפי' בקרבנות בני נח אינו כשר מחוסר אבר: דכי לא כן אמר ר' ייסא וכו'. זה הובא בפ"ק דמגילה ועיקרא דהאי מילתא בפ' עגלה ערופה בהלכה ה' דבעי התם מחוסרי איברין מהו שיפסלו בה בעגלה דקיימא לן אין המומין פוסלין בעגלה ומחוסר אבר מהו קאמר נמי התם אפי' בקרבנות בני נח אינו ומאי תבעי לך דהא לא כן אמר ר' ייסא פשט ר"א לחברייא דאף שאר מומין אינן פסולין לבני נח מחוסרי איברין פסולין לן מדכתיב מכל החי וגו' אמרה התורה הבא בהמה שחיין ראשי איברין שלה והזהיר הקב"ה לנח שלא יביא מחוסר אבר להתיבה מפני שעתיד להביא קרבן מהם: תמן וכו'. לא שייך הא להכא מידי אלא התם הוא דבעי למידחי כן דקאמר תמן יש מהן למזבח וכלומר בבמה דכמזבח של בני נח הוא ואסורין ברם הכא בעגלה ערופה אינה קריבה למזבח ועלה קאמר שם ר' חונה בשם ר' ירמיה מכיון שכתיב בה כפרה כקדשים דכתיב כפר לעמך וגו' ונכפר להם הדם כמי שיש מהן למזבח ואגב דמייתי להא דפשט רבי אליעזר לחברייא מסיק להא דהתם נמי הכא כדרך מעתיקי הש"ס הזה בכ"מ:

הלכה ה מתני' מה בין פסח מצרים לפסח דורות וכו'. ובתוספתא הגיב ע"בא נמי הכא: פסח מצרים מקחו בעשור. דכתי' בעשור לחדש הזה ויקחו ודרשינן זה מקחו בעשור ואין פסח דורות מקחו בעשור להפריש שיהא זה לפסח הלא נוטל שנים ובלשה ויוהר ד' ימים מקודם משום בקור מומין. ובע"פ יכול הוא להפריש מהן א' זו שירלה: לילה אחד. ופסח דורות נוהג כל שבעה. בבבלי פרק וכי פסח נוהג כל שבעה וקאמר הכורי מיחסרא וה"ק ונאכל בחפזון בלילה א' וחמוצו כל היום ופסח דורות חמוצו נוהג כל שבעה ובפסח מצרים שלא היה נוהג חמוצו אלא יום אחד יליף לה מדכתיב ולא יאכל חמץ היום אתם יוצאים קרי ביה הכי לא יאכל חמץ היום שהם יוצאים בלבד:

גמ' ותני. בהדא ברייתא כן כדתני במתני' על המשקוף ועל שתי המזוזות דקתני שלש מזבחות היו לאבותנו במצרים שנהגו עליו הדם: אית תניי תני ארבעה. מזבחות סף וכו' ובסף גופיה נמי תנאי פליגי אית תניי תני סף הוא הכלי שקבלו הדם כמה דאת אמר ואת הספים ואת המזמרות וגו' ואית תנא דקאמר סף הוא האסקופה של הבית כד"א בתתם ספם וגו'. מ"ד סף אסקופה מה מקיים סף דקרא דמשמע שהוא כלי וקאמר דכך עשו מביא סף כלי ומקבל הדם ונתן הכלי על האסקופה וטובל האגודה בהכלי ומזה וקחשיב ארבעה מקומות משום שלא היה טובלין מהכלי עד שנהגו אות: על האסקופה: אין גיזה תמימה. כלומר אפי' לקח הגיזה מן השה תמים נקרא: והתני מן הצאן להוציא את החלקים שבהם. וקס"ד החלקים מהמת גיזת למרן: להוציא מה שחלקה לך התורה. ואסרה לך לקרבן כגון רובע וכו': אף ר' יוסי הגלילי דכותהון. כתנא דתתני': דתני וכו' ונוהג כל שבעה על חמוצו קאי ופסח מצרים לא היה חמוצו אלא יום אחד בלבד:

קרבן העדה

נכנס. הזב למקדש בליל פסח או בערב פסח קודם שש שאינו זמן שחיטה ודאי חייב: ה"ג אמר רבי יוסי אין יסבור ר' שמעון כרבי אליעזר. ודאי דבר זה דרבי שמעון מודה לרבי אליעזר שפטורין נמי על ביאת מקדש: בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא. מקיש קדש למקדש: ה"ג אין יסבור ר' אליעזר כר' שמעון. וגם זה ברור דר"א סובר כרבי שמעון דפטורין על אכילת הפסח מהיקישא דלעיל:

הלכה ה מתני' מקחו בעשור. אומר שה זה לפסח דכתיב בעשור לחדש הזה וגו': ה"ג וטעון הזייה באגודת אזוב. לילה אחת ופסח דורות נוהג כל ז'. חסורי מחסרא והכי קתני ונאכל בחפזון בלילה אחד וחמוצו כל היום ופסח דורות חמוצו נוהג כל שבעה דפסח מצרים כתיב ולא יאכל חמץ וסמיך ליה היום אתם יוצאים קרי ביה לא יאכל חמץ היום שאתם יוצאים בלבד: **גמ'** דוקים ותבלולים. מומין הם כדכתיב או דק או תבלול בעינו: פוסלין בו. בפסח מצרים: דכתיב שה תמים. בפסח מצרים דמשמע תמים מכל מום: מה מקיים שה תמים. כלומר צ"ל קרא ואי ללמד שיהא שלם באיבריו אבל מום אין פוסל בו הא אפילו בקרבנות בני נח אינו כשר חסר באיבריו: לא כן. וכי לא כך א"ר יסא: מכל החי מכל בשר. אמרה תורה לנח הבא בהמה שחיין ראשי איברין שלה: ומשני תמן גבי בני נח היו מקריבין הבהמות על גבי המזבח לכך פוסל בהן מום: ברם הכא. אבל גבי פסח מצרים לא היו מקריבין על גבי המזבח וסד"א דאף חסר כשר לכך אילטריך שה תמים: ר' חונה בשם ר' ירמיה מכיון שכתיב בה כפרה כקדשים כמי שיש מהן למזבח. ל"ג ואגב שיטפא דפ' עגלה ערופה שיש שם כסוגיא דהכא נכתב כאן: ותני כן. ותניא נמי הכי כמאן דאמר דמום פוסל בו דאף הכא היה מהן למזבח: משקוף ושתי מזוזות. הרי כאן שלש: סף כלי וסובר כמ"ד שלש היו: סף. היינו אסקופה וסובר כמ"ד ד' מזבחו' היו: ואת הסיפות וגו'. והוא מין ממיני מזרקות: בתתם ספם את ספי. והיינו סף הבית דכתיב בסיפיה דקרא ומזוזתם אצל מזוזתי: מה מקיים סף כלי. דלא שייך לומר מן הדם אשר על האסקופה: מביא סף כלי וכו'. מקרא דייק ליה מדכתיב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל ב' המזוזות מן הדם אשר בסף תרתי ל"ל אלא סף ראשון כלי והשני אסקופה: אין גיזה תמימה. ואפילו השה גוזז תמים מיקרי: להוציא את החלקים שבהן. וקס"ד להוציא לאן חלק בלי למר: להוציא מה שחלקה לך התורה לאיסור כגון רובע ונרבע וכיוצא בהן אבל שה גוזז כשר לקרבן: אף ר"י הגלילי. סובר כתנא דמתני' דפסח מצרים אין חמוצו נוהג אלא יום א' שנאמר ולא יאכל חמץ. וסמיך ליה היום אתם יוצאים:

הלכה

שנויי נוסחאות (בוי"ד) ואגודות בד"ו ואגודת. (סוט"ז) ולילה בד"ו לילה. (סוי"ס) דוקים בד"ו דקים וכן להלן. (סוכ"ו) בקדשים בד"ו בקדשים. (סוכ"י) שלשה בד"ו שלש. (סול"ח) ואת הספות והמזמרות והמזרקות. בד"ו ואת הסיפים ואת המזמרות ואת המזרקות וכוא בירמיה נ"ב י"ט אבל תחת המזמרות כתוב המחתות וכאשר הוא לפניע הוא במ"א ז' נ', אבל תחת ואת הספות לתוב והספות. (סומ"ג) לא בד"ו ולא וכ"ה במקרא.

טוב ירושלים

אר"י אין יסביר ר"א כר"ש. ר"ל דיי"ל ר"א ס"ל כר"ש ויליף מדר"ש ומשום דהוקש ב"מ לא"ק וא"ק כבר נלמד מכל ססור או יי"ל בהפך דר"ש כר"א דליף מדר"א ור"א כבר יליף כבבבלי נ"ס. ב' [וקלת ילה"ע מהא דבקדשים אל"מ למט"ס בהיקש ויל"ח] ודלא כק"ע. ועי' הוס' מ"ג ג' ד"ס כל דלסיפא מקשיק וקשה מסבא ולר"א קיימינן: מה בין כמ"ל לפ"ד. סעירו תוס' נ"ס. ס' דלא קתני ביקור ותי' דלא חשבו משום דישנו בתמיד ג"כ וכה"ע תי' בבבלי קדושין כ"ב ב' ניסין י' א' אבל נ"ע לייסב בזה לכאורה סי' הרמב"ם דל"כ כלל דין ביקור בפסח. וכבר הקשו עליו. וג"ל דגם בתמיד דס"ע לא מעכב סותר גמ' ערוכם בבבלי סוכה מ"ב א' ועי' סו"א מגילה כ"ם ב' ובג"א על תענית ופ' בסמר בקדש פ"ב שהוסיף לתמוה דודאי תעכב כבכסא מגרי דכ' חוקה ועמס"ע פ"ו פ"ב בס"ד. ואמנם נ"ל דבאמת מה"ת יעכב כיון דבעינן בקדשים ש"ע לעכב. אבל נ"ע דר' יוסי דסוכה שם לשיטתי' אזיל בתוספתא

דפסחים פ"ס דא' סשוחט תמיד שאינו מבוקר בשבת חייב חטאת שנאמר תמימים י"ל ונסכיהם כשהם מבוקרים הם תמידים וא"ל אינם תמידים. וס"ס דבר י"ע ילפותא דבן בג בג מפסח מצרים דבעי ביקור ה"כ בקרא זה הרי סעל"ע וע"כ כסו. וא"כ אזיל ר"י לשיטתייהו אבל לדידן נדרש כך קרא דתמימים דקאי על הנסכים שלא יהו בצ"מ כמ"ם במנחות פ"ו א' א"כ לש"ע לעכב: תמן יש מהם למזבח. א"כ ס"ע כמ"ד בזבחים ק"ח ב' דנ"ע בבמה קטנה דוקא מזבח ולמ"ד שם דא"ע מזבח יכשר כמ"ד הכא דדו"ח פוסלין בו. או י"ע כמב"ל לאוקי שנזוזה היא ואין להאריך: ר"ח בשם ר"י מכיון דכתיב בה כפרה כקדשים פ' ק"ע שמהק כל א"ו. ואולי י"ל דהסר כאן בנם מליה יכרי עגלה ערופה" ר"ל דנ"כ אין בה למזבח ומ"מ צריך נהיות תמימה אפילו דקין ותבלולין פ"ב ומשני משום דכתיב בה כפרה כקדשים: תני בן בג בג שה תמים אין גיזה תמימה. בא ליישב דלמ"ד דאין דוקין ותבלולין פ"ב א"כ נ"ל שה תמים

כיון

הלכה ו מתני'

*א"ר יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה ותמורת הפסח אינה קריבה ואין לי לפרש אר"ע אני אפרש [א] הפסח שנמצא קודם לשחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים וכן תמורתו לאחר שחיטת הפסח קרב שלמים וכן תמורתו: **גמ'** ר' יודן בעי [ב] אף בתמורת אשם כן. *תמורת אשם קריבה ותמורת אשם אינה קריבה. א"ר יוסה פסח [ג] שהקריבה בשחרית [ג] אינה פסח עולה שחקריבה בשחרית עולה היא. המיר בו בג' עשר ר' זעירה אמר תמורתו קריבה שלמים ר' שמואל בר רב יצחק אמר אין תמורתו קריבה שלמים חייליה דרב שמואל בר רב יצחק מן הדא לאחר הפסח יביא שלמים וכן תמורתו. אין תימר המיר בו בי"ג ותמורתו קריבה שלמים ויתיבניה לא מוטב ללמד תמורת פסח מפסח ולא ללמד תמורת שלמים מפסח. ר' הילא בשם שמואל [ד] *מתו בעלים בשלשה עשר גופו קרב שלמים. ולמה לא אמר בארבעה עשר כל שנראה ליקרב בפסח אין גופו קרב שלמים. *תמן תנינן [ה] וולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעלים ושעיברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום. וולד חטאת דאיתפלגון *ציבור שהפריש נקבה וכן נשיא שהפריש שעירה. ר' ירמיה אמר [י] לא קדשה וולדה קרב רבי יוסה אומר קדשה וולדה מת חייליה

קרבן העדה

הלכה ו מתני' שמעתי. מרבותי: שתמורת הפסח קריבה. שלמים אחר הפסח: ותמורת הפסח אינה קריבה. ויש תמורת פסח שאינה קריבה היא עצמה שלמים אלא רועה עד שיסתאב במום ותמכר ויביא בדמיה שלמים דמותר הפסח קרב שלמים: ואין לי לפרש. שכחתי על איזו שמעתי תקרב ועל איזו שמעתי תרעה: הפסח. שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא ראשון קודם שחיטת השני שהי' עומד לפניו בשעת שחיט' הרי קבעתו שעת שחיטה בשם פסח וזה שלא הקריבו דחהו בידים לא יקרב עוד הוא עצמו שלמים דאין זה מותר פסח אלא פסח עצמו: וכן תמורתו. אם המיר בו בהמת חולין אחרי כן הרי הוא כמוהו ואין הוא עצמו קרב שלמים אלא דמיו: לאחר שחיטת הפסח. כלומר לאחר שחיטת השני נמצא הרי לא קבעתו שעת שחיטה בשם פסח ולא נדחה בידים ויקרב הוא עצמו שלמים: וכן תמורתו. וה"ה דה"מ למתני בפסח עצמו יש פסח קרב ויש פסח שאינו קרב: **גמ'** ר' יודן. מקשה מאי מספקא ליה לר' יהושע הא אף באשם הדין כן דקיי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה והמורת חטאת קודם כפרה מתה כדתנן ריש פ"ג דתמורה אבל לאחר כפרה אין החטאת שאבדה עושה תמורה הלכך באשם קודם כפרה תרעה ולאחר כפרה היא עצמה קרבה עולה: פסח שהקריבה בשחרית אינו פסח. בא להרץ דלכך מספקא ליה לרבי יהושע בפסח דהא תמורת פסח בשחרית של ארבעה עשר נמי כלאחר כפרה הוא ואפ"ה אינה קריבה אבל תמורת אשם דין הוא דקודם כפרה תרעה דאף עולה ואשם שהקריב שחרית עולה היא הלכך לעולם חל התמורה: המיר בו. בפסח בשלשה עשר בניסן: תמורתו קריבה שלמים. דקודם זמן שחיטת הפסח כלאחר כפרה הוא וקרבה שלמים: חייליה דרב ושמואל. כחו ורהייתו של שמואל מהא: אין תימר. ואם ס"ד המיר בו בי"ג קריבה שלמים: ה"ג ויתיבניה לא מוטב ללמד תמורת פסח מתמורת פסח ולא ללמד תמורת פסח מפסח. וה"פ ה"ל לרבי יהושע להקשות דעפי יש לנו ללמד תמורת פסח בנמצא קודם שחיטת הפסח מתמורה שהמיר בו בי"ג ולא ללמד מפסח עצמו שנמצא לאחר שחיטת פסח אלא ודאי דאף אם המיר בו בי"ג כשיבוא חצות קובע אף התמורה והרעה: בי"ג. לאו דוקא קודם חצות ה"נ סובר דאף בכל יום י"ד ה"ל כזמן שחיטה דהא בן בתירא פוסל בשלא לשמו בשחרית כאילו נשחט בשחרית: תמן תנינן. המורה ריש פ"ד ומייתי לכאן דס"ל כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים וכל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה: ושאבדה ונמצאת בעלת מום. קודם שנתכפר באחרת ימותו כולם: וולד חטאת. פליגי בה: ציבור שהפריש נקבה. לחטאתם וכל חטאת ציבור אינן אלא זכרים: נשיא שהפריש שעירה. וקרבנו שעיר: לא קדשה. לא קדושת הגוף ולא קדושת דמים לפיכך וולדה קרב: חייליה

פני משה

הלכה ו מתני' אמר ר' יהושע שמעתי. מרבותי שיש תמורת הפסח שהיא עצמה קריבה שלמים ויש תמורת הפסח שאינה קריבה היא עצמה שלמים אלא תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה שלמים ואין לי לפרש באיזה אופן הוא ההפרש שביניהן: אמר ר"ע אני אפרש הפסח. שהיה אבוד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון קודם שחיטת הפסח זה השני שהיה עומד לפנינו והרי קבעתו שעת השחיטה לשם פסח ועכשיו הרי שניהן עומדין: ירעה עד שיסתאב וכו'. ממשמעות דברי ר"ע נראה דס"ל דזה הראשון שנמצא ירעה והשני הוא שיקרב לשם פסח ובגמרא הכא פליגי תנאי בזה אם המצוה בראשון או בשני: ויקח בדמיו שלמים. והוא עצמו לא קרב שלמים משום דזה הוא כמו שדחיהו בידים מלהקריבו: וכן תמורתו. אם המיר בו בהמת חולין קודם שחיטה תרעה וכו' ליקח בדמיה שלמי': אחר שחיטת הפסח. אם נמצא לאחר שכבר נשחט השני לשם פסח והרי לא קבעתו שעת השחיטה לפסח ולא נדחה בידים קרב הוא עצמו שלמים: וכן תמורתו. אם המיר בהנמצא אחר שחיטת הפסח התמורה עצמה קריבה שלמים וה"ה דהוה מצי למיתני בפסח גופיה יש פסח קרב שלמים ויש פסח שאין עצמו קרב שלמים אלא הא קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה ולא אמרינן דמתחלתה לשם שלמים היא ואפילו המיר קודם שחיטה לא קבעתה זמן השחיטה לשם פסח ואין בה דיחוי אלא אף התמורה נקבעת לשם פסח ונדחית:

גמ' ר' יודן בעי. מאי שנא דנקט בתמורת פסח וכדמפרש רבי עקיבא הלא אף בתמורת אשם כן אנו יש תמורת אשם קריבה עצמה ויש שאינה היא עצמה קריבה וזה אליבא דר' אלעזר בפ"ג דתמורה דתנינן שם פלוגתא דתנאי בתמורת אשם דת"ק סבירא ליה תמורת אשם לעולם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו דמיה לנדבה דכל שבחטאת מתה באשם תרעה ותמורת חטאת היא אחת מחמש חטאות המתות דתני התם בריש פ"ד ומייתי להו לקמן ור' אליעזר אומר ימותו משום דר' אליעזר מקיש כל מקום אשם לחטאת מדכתיב כחטאת כאשם ר' אליעזר אומר יביא בדמיה עולת דסבירא ליה דמותרות לנדבת יחיד אזלי ולא לנדבת צבור והשתא לדידיה הוא דאשכחן דלפעמים התמורה עצמה אם זכר הוא קרב עולה כגון שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא אחר השחיט' ואם המיר בו הוא קרב עולה שהרי לא נדחה בידים ואם המיר בו קוד' שחיטת האחר הרי הוא נדחה בידים וירעה וכו' ויקח בדמיו עולה וכן בהתמורה: אמר ר' יוסה. היינו טעמא דלא מיתני באשם ותמורתו דלא דמי לפסח דאלו פסח שהקריב בשחרית בארבעה עשר אינו פסח וזמן השחיטה שהוא אחר חצות הוא שקבעתו וא"כ יש הפרש בין נמצא קודם השחיטה או לאחר השחיטה כדפריבית במתניתין אבל גבי אשם בהתמורה קרב עולה לר' אלעזר אין זמן השחיטה גורם הקביעות. שהרי עולה שהקריבה בשחרית נ"כ עולה היא ואי אתה יכול למצוא ההפרש בה כמו גבי פסח: המיר בו. בפסח בי"ג: תמורתו קריבה. עצמה שלמים דהואיל ואין היום ראוי לפסח מתחלתה לשם שלמים היא דקאי ואין זה קרוי נדחה לומר בה שתרעה: ר' שמואל בר יצחק אמר אין תמורתו קריבה עצמה שלמים ומשום דמ"מ מכיון דבזמן שחיטת הפסח אכתי עומד התמורה הוי ליה כנדחה ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויקח בדמיה שלמים: חייליה. כיעתיה דר' שמואל דסבירא ליה אין תמורתו עצמה קריבה שלמים מן הדא דהמתני' ממה שהשיב ר"ע וקאמר אני אפרש וכו' ואם נמצא לאחר שחיטת הפסח יבא עצמו שלמים וכן תמורתו והשתא אם תאמר דכשהמיר בו בי"ג נמי הדין שתמורתו עצמה קריבה שלמים א"כ קשיא ויתביני' ר"ע לר' יהושע כהאי גוונא גופיה דיש הפרש בין המיר בו בי"ד דאיכא למימר ביה קבעתיה זמן שחיטת הפסח ונדחה ותרעה וכו' ויקח בדמיה שלמים ובין המיר בו בי"ג שהתמורה עצמה קריבה שלמים ואמאי דחיק נפשיה למצוא ההפרש בין קודם השחיטה ובין לאחר השחיטה הא כהאי גוונא איכא רבותא טפי כדמסיק ואזיל: לא מוטב ללמד תמורת פסח מפסח ולא ללמד תמורת שלמים מפסח. כלומר וכי לא מוטב יותר ללמדינו החידוש דאפי' המיר בו קודם ארבעה עשר דאכתי לפסח הוא עומד ומה שהמיר בו נקרא תמורת פסח ולילף התמורה מפסח עצמו דכל היכא דנדחה בידים אין הוא עצמו קרב שלמים וכמו כן תמורת הפסח והיינו שהמיר בו בשעודנו עומד לפסח כדאמרן ולדידך אפי' בכה"ג כנדחה הוא והתמור' עצמה אינה קריבה שלמים והיה לו לר"ע להשמיענו זה ולא ללמד תמורת שלמים מפסח וכלומר דהשתא דקאמר במתני' דכשהמיר בו לאחר שחיטה הוא עצמו קרב שלמים כמו הפסח שנמצא אחר שחיטה וזה נקרא תמורה שלמים מפסח שהרי זה שנמצא אחר השחיטה שלמים הוא דמותר הפסח הוא וממילא לשלמים הוא עומד ומה שהמיר בו תמורת שלמים נקרא ופשיטא שהתמורה עצמה קריבה שלמים כדתנן בריש פ"ג דתמורה תמורת שלמים וולדן וכו' עד סוף העולם הרי אלו כשלמים ואין כאן שום חידוש במה שר"ע מלמד אותנו ומוטב היה לו ללמד בשהמיר בו בי"ג ואפי' כן התמורה עצמה קריבה שלמים ומדלא השיב ר"ע כן ש"מ דסבירא ליה שאם המיר בו בי"ג אין תמורתו עצמה קריבה שלמים וכסברי' דרב שמואל בר רבי יצחק: מתו בעלים בי"ג. ואינו ראוי לפסח היא גופו קרב שלמים דמותר הפסח הוא וכל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים ומתו הבעלים אחד מחמש חטאות המתות הוא: ולמה לא אמר בארבעה עשר. ומאי האי דדייק ליה למימר מתו בעלים בי"ג: כל שנראה וכו'. משום דסבירא ליה כל שנראה ליקרב היום בפסח ונדחה הוא מחמת שמתו בעליו אין גופו קרב שלמים אלא ירעה הלכך קאמר בי"ג עשר דוקא דהואיל ואין ראוי היום לפסח לא מיקרי נדחה וגופו לשלמים הוא עומד: תמן תנינן בריש פ"ד דתמורה ולד חטאת וכו' וקאמר הש"ס דאשכחן פלוגתא דאמוראי באלו דקא חשיב בהאי מתני' וכדמפרש ואזיל: ולד חטאת דאיתפלגון. מה דשמעינן פלוגתא בענין ולד חטאת זה הוא כגון צבור שהפריש נקבה לחטאת ואין חטאת הצבור באה נקבה וכן שהפריש שעירה וחטאת הנשיא שעיר זכר הוא ואותה הנקבה שהפרישו ילדה ופליגי בהא: ר' ירמיה אומר לא קדשה. לחטאת ולפיכך ולדה קרב הוא לאיזה קרבן שמפריש שאין זה ולד חטאת: ר' יוסה אומר קדשה לחטאת וולדה מת דהוי ולד חטאת: חייליה

עין משפט נר מצוה

יד
א מיי' פ"ד מק"פ הל' ו

טו
ב מיי' פ"ד מתמורה הל' ד

טז
ג מיי' פ"א מק"פ הל' ד

יז
ד מיי' שם פ"ד הלכה ס

יח
ה ו מיי' פ"ד מפסה"מ הלכה יח ופ"א מתמורה הלכה כג

גליון הש"ס

[א] זוכיון דא"ל אינו ראוי לא לפסח ולא לשלמים ס"ד דלימא נתפס בתמורה ק"ל ר"ע דנתפס בתמורה ולפסח וכמ"ד קודם חצות שרש מבח"כ באשם דראוי לעולה ודאי נתפס בתמורה ועי' בגל"ח. ועי' סק"פ ריש ג'

מסורת הש"ס

[א] זבחים ט ע"ב

[ב] תמורה כ ע"ב

[ד] זבחים לח ע"א

[ה] תמורה כא ע"ב

[ו] כ ע"א

שינויי נוסחאות (כי"א) בג' בד"ו בשלשה. (כוכ"ב) בעלים בד"ו בעליה.

טוב ירושלים

כיון דנס קרבנות ב"נ נמי פסול מחוסר אבר עכ"א דממעט שם גזוז ור"ל כשגזוז א"כ טוב אינו תמים ופריך מדכי' מן הצאן למעט החולקים שבו ר"ל הגזוזים א"כ כבר ידענו והדק"ל נ"ל תמים ועז"ל דשם אינו קאי על הגזוזים. ונ"ל דלע"ל לדידן ס"ל דהיו פוסלין דל"ת בפסח מצרים ולהכי לא תני ליה במתני' וא"כ פליגי על בן ב"ב ולא פסיל שם גזוז וג"ע בזה ועי' מנחות ס"ג ב' דכהוש אינו כשר לכתחלה. ובחולין קל"ה א' ותמורה י"א ב':

ארי" שמעתי תמורת הפסח קריבה ותה"פ א"ק כו' ע' תוס' יומא כ"א א'. ומש"כ בהיו' בבבלי כאן בפ"ד. וע"ל פ"ח ה"ד שהפריש פסח כו' ע"ד דר"ה שהקדש שותפין הוא וא"ע תמורה כו' ע"ב בק"ע וחידוש על תוס' שלא זכרו משם. ולכאו' תלוי בדבר בברירה ועי' בבלי יומא נ"ג ב' ובכ"מ בבית ר' יהודה ור"י בברירה ולעיל שם קאי אליביהו ע"ש ולקמן ס"פ זה וכיון דהלי בברירה לא פריך שם מידי דלימא נך דל"ל ברירה. ואולי אינו רק כשאמר סתם ולא בעל מנת וצ"ע. והנה אם תלי בברירה יש מקום לפלפל בכאן בר"ש ור"ע דס"ל ברירה גם בדאורייתא ע' ריסב"א ב"מ י"א ב': ר"י לבור שהקדישו חטאת נקיבה כו' בזה י"ל נמי דתלי בפ' זו מש"כ בשט"מ פ"י ממעה"ק לדעת המפרש בנדרים י' א'. אם א' כ"ע היא חטאת ול"ה חייב כלום דקדשה ומתה ע"ש דא"כ מבכ"ל נמי בצבור. וכהמ"ר ועי' היטב כוונת דהמורה כ' א' דלא כוונת דשכל אליבא' דר"ם. וע"ש ס"ו א'. וי"ע ב' ובפ"ד דשקלים ה"ו:

חייליה דר' יוסי מן הדא [א] *אין את יכול לומר וולד חטאת בציבור שאין הציבור מביאין נקבה לא אמר אלא אין את יכול הא אם הקדישה קדשה. אמר רבי יוסי בי ר' בון יאות א"ר ירמיה ולא דר' שמעון היא *דרבי שמעון אמר נקבה לעולה [י] לא קדשה אלא הקדיש דמים. ותמורת חטאת דאיתפלגון המיר בו בשלש' עשר ר' זעירא אמר תמורתו קריבה שלמים ר' שמואל בר רב יצחק אמר אין תמורתו קריבה שלמים. והטאת שמתו בעלים ימות כיי דמר ר' הילא בשם שמואל מתו בעליו בשלשה עשר גופו קרב שלמים. ולמה אמר בי"ד כל עמא מודיי כל שנרא' לקרב בפסח אין גופו קרב שלמים. ושעיברה שנתה כיי *דאמר רב חסדא בשעיברה שנתו בין ראשון לשני. ר' הילא בשם רבי יוחנן בשעיבר זמן כפרתו ושאבדה ונמצאת ברי מותר ר' יסא בשם ר' יוחנן. *אין לך פסח גופו קרב שלמים אלא שאבד ונמצא מאחר שכיפרו הבעלים. ובעלת מום ר' זעירה בעא קומי רבי יסא לא מסתברא ההן בעל מום דתנינן הכא כאבוד הוא. א"ל אנא סבר כן [ג] *הפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו לא הספיק להקריב את הב' עד שנמצא הראשון והרי שניהן עומדין אית תניי תני מצוה להקריב את הראשון אית תניי תני מצוה להקריב את השני ותני שמואל כן בורר את היפה שבהן והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים בי"ו ר' ליעזר אמר הוא עצמו קרב שלמים בי"ו אתיא דר' כר' לעזר ושמואל תניתא בשיטתיה דתני ר' אומר *אין חטאת [ד] אלא שנמצאת מאחר שכיפרו בה בעלים [ס] אין המעות הולכות לים המלח. אלא שנמצאו מאחר שכיפרו הבעלים:

הלכה ז מתני'

*המפריש נקיבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה המפריש פסחו ומת לא יביאנו בנו אחריו לשם

פני משה

חיליה. סייעתיה וראיה דיליה מן הדא דתנינן בפרק ב' דתמורה גבי פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון דתני שם חטאת היחיד שכפרו בעליו מתות ושל צבור אינן מתות ר' יהודה אומר ימותו דסבירא ליה חמש החטאות המתות בצבור נמי גמירי אמר ר"ש מה מצינו בולד חטאת ותמורת חטאת ובחטאת שמתו בעליה ביחיד הדברים אמורים אבל לא בצבור דשלשתן אלו לא משכחת להו בצבור ולד חטאת ליתא בצבור שאין באה נקבה וכן אין קרבן צבור עושה תמורה כדתנן שם ריש הפרק וכן אין הצבור מתים וכי היכי דהלת מינייהו לא משכחת לה בצבור אף שכפרו בעליו ושעברה שנתה אע"ג דמשכחת להו בצבור מ"מ ביחיד דברים אמורים ולא בצבור דהמש החטאות המתות במקום אחד הוא דגמירי להו והשתא מדייק ר' יוסי מהכא דלא אמר אלא אין אתה יכול לומר דמיירי ולד חטאת בצבור ולא אמר דלא תמצא כלל ולד חטאת בצבור מכלל דהא אם הקדישה לצבור קדשה בדיעבד. והוי ולדה ולד חטאת ותמות: אמר ר' יוסי בר' בון. דלא היא אלא יאות אמר ר' ירמיה דלא קדשה וולדה קרב ומה שהביא ר' יוסי מההיא דתמורה לאו ראיה היא דכי ולא ר"ש הוא שהשיב כן לר' יהודה אין אתה יכול לומר ולד חטאת בצבור כדלעיל והא שמעינן לר"ש דאמר נקבה לעולה לא קדשה אלא הקדש דמים. כדתנן בפ"ג דתמורה גבי המפריש נקבה לעול' וילדה זכר וכו' המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אשם ר"ש אומר תמכר שלא במום ומשום דמכיון דלא חזי' לאשם אין לך מום גדול מזה ומעיקרא לא קדשה אלא קדושת דמים וס"ל לר' יוסי בר' בון דכי היכי דפליג ר"ש באשם ה"נ פליג בעולה דחדא טעמא אית להו דלא חזיא לעולה וא"כ ה"ה בנקבה לחטאת דלא קדשה אלא קדושת דמים ואין הולד ולד חטאת וקרב וכר' ירמיה: ותמורת חטאת דאיתפלגון. ומה דאשכחן דפליגי בענין תמורה ז: הוא כדלקמיה דאף על גב דבתמורת חטאת גופיה לא פליגי מידי אלא בתמורת פסח מ"מ מכיון דכללא הוא כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים היינו ממש כמו דהוי פליגי בתמורת חטאת דזה למד מזה ופלוגתייהו בהמיר בו בי"ג וכו' כדלעיל: והטאת שמתו בעליה ימות. דפליגי כהאי דאמר ר' הילא וכו' לעיל והכא נ"כ דפליגי בפסח שמתו בעליו דנפקא דיני' מדין חטאת שמתו בעליה לפי הכלל דפרישי': ושעיברה שנתה. מאי דנפקא מינה לענין פסח ואיכא פלוגתא ביה זהו כהאי דאמר רב הסדא וכו' לעיל בפ' תמיד נשחט בהלכה ד' וכדפרישית שם דלמר אם עיברה שנתו בין פסח ראשון לשני ושוב אינו ראוי לשני הוא דהוי מותר הפסח ועומד הוא לשלמים שימכר ויקח בדמיו שלמים ולמר בשעיבר זמן כפרתו בערב פסח מותר הפסח הוא ולשלמים הוא עומד: ושאבדה ונמצאת. מה דנפקא מינה לענין פסח ואיכא פלוגתא ביה זה הוא כדלקמיה: כהי דאמר ר' יסא בשם ר' יוחנן וכו' כצ"ל. ובספרי הדפוס כתוב כאן בחילוף אותיות ע"פ טעות הדפוס והאי דר' יסא לעיל הוא בפ' אלו דברים בהלכה ה' גבי המושך ידו מפסחו גופו קרב שלמים ופליגי התם דלמר שלמים כשרים ולמר שלמים פסולים וכדפרישית שם ועלה קאמר התם בשם ר' יוחנן אין לך פסח גופו קרב שלמים אלא שאבד ונמצא אחר חצות ומאחר שכבר כיפרו בעלים באחר וכהאי דר"ע במתני': ובעלת מום. דקתני בההיא מתני' דתמורה ובעי ר' זעירא קומי ר' יוסי וכי לא מסתברא לפרש בההן בעלת מום דתנינן הכא דבאבוד היא ועליה קאי ושאבדה ונמצאת בעלת מום דהואיל דאיכא תרתי לריעותא אבדה ונמצאת בעלת מום תמות אבל אבדה לחוד מכיון שנמצאת קודם כפרה אע"פ שאחר כך נתכפרו הבעלים באחרת אינה מתה אלא תרעה: א"ל אוף אנא סבר. לפרש כן הפריש פסחו ואבד וכו' והרי שניהן עומדין וכגוונא דפרישית במתני' דפליגי באיזה מהן שהמצוה ביותר הוא: והני שמואל כן. כלומר דמאחר דתנאי פליגי בהא א"כ באיזה מהן שירצה יכול להקריב אלא שכן הוא ינהוג שבורר את היפה שבהן להקריבו והשני וכו' ויביא בדמיו שלמים בט"ז שהוא הולו של מועד דביו"ט א"א להקריבו שאין נדרים ונדבות קריבין ביו"ט: אתיא דרבי. דתמורה כדלקמיה כר' אלעזר דרבי סבר בכה"ג בחטאת תמות וכל שבחטאת מתה בפסח גופיה קרב שלמים ושמואל דקאמר ימכר ויקח בדמיו שלמים תניתה להא בשיטתיה דלעיל כדר' הילא בשם שמואל וכו' דכל שנראה ליקרב בפסח אין גופו קרב שלמים דנדחה בידים הוא וירעה וימכר יקח בדמיו שלמים: דהני. בפ"ד דתמורה רבי אומר וחסר כאן דאין זה דברי רבי אלא דברי חכמים דהכי תנינן שם המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהן תמימות אחת מהן תקרב חטאת והשניה תמות: דברי רבי וחכמים אומרים אין החטאת מתה אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים ואין המעות וכו'. והשתא הך דר' אלעזר ורבי בחדא שיטתא קיימי וכדפרישית:

הלכה ז מתני' המפריש נקבה לפסחו וכו' ויפלו דמיו לנדבה. לתיבה שבמקדש שהיו נותנין המעות נדבה לתוכה ומקריבין מהן עולות נדבה: המפריש פסחו ומת וכו'. ולא היה בנו ממונה עמו לא יביאנו לשם

קרבן העדה

חייליה דר' יוסי. ראייתו של רבי יוסי דמקדשה: מהא. דתנן בתמורה פ"ב אין את וכו': שאין הציבור מביאין נקבה. לחטאת: יאות אמר רבי ירמיה. דלא קדשה: ולא רבי שמעון היא. מאן דאמר אין את יכול וכו' רבי שמעון הוא דקאמר ליה: דר' שמעון אמר. המפריש נקבה לעולה לא קדשה אלא הקדש דמים משום דאיכא שם עולה עליה בעולת העוף ותרעה ותימכר במום אבל ציבור וכשיא אינן ראויין לקרבן נקבה אינו קדוש כלל: ותמורת חטאת. פליגי בה בפסח לענין תמורה: כיי דמר וכו'. כלו' איכא נמי בפסח דקרב שלמים ואתיא כי האי דא"ר הילא: גופו קרב שלמים. דאזדא ליה קדושתיה וה"ל כאלו עבר זמנו: כל עמא מודיי. הכל מודים: ושעיברה שנתה. מצינו נמי בפסח דהוא עצמו קרב שלמים: כי הא דאר"ח. לעיל בשעיברה שנתה בין ראשון לשני כשר לשם שלמים ופטור אם קרבו בשבת: בשעיבר זמן כפרתו. כגון שמתו הבעלים הוא דכשר לשם שלמים: ושאבדה ונמצאת. לאחר כפרה: ברי מותר. ודאי מותר לכ"ע להקריב לשלמים וכדתנן במתני' דאפי' ר"י לא פליג עלה וכן א"ר יסא בשם ר"י: לא מסתברא. בהך בעל מום דתני במתני' דכיון דבעל מום כאבוד דמי תרתי ל"ל דכיון דתני אבוד ממילא שמעינן בעל מום: א"ל. אף אני סובר כוותך: מצוה להקריב את הראשון. ואף ע"פ שהופרש השני קודם חצות וכי מטי חצות תרווייהו איחזו כי הדדי דהא כל כמה דלא מטא זמן שחיטת הפסח לא איחזי קמא: מצוה להקריב את השני. שמאחר כשהפריש לא היה הראשון שם אזדא ליה חשיבותיה והשני במקומו עומד: ותני שמואל כן. דהא דתני מצוה להקריב השני לאו השני דוקא קאמר אלא אף השני אם הוא המובחר: ויביא בדמיו שלמים בט"ז. אבל הוא עצמו אינו קרב שלמים: הוא עצמו יקרב שלמים. ואין צריך לרעות: אתיא דרבי. דבסמוך כר' אליעזר: הכי גרסינן ושמואל תניתא בשיטתייהו דרבנן דתני המפריש חטאת ואבד והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה והרי שתיהן קיימות אחת מהן תיקרב והשנייה תמות דברי ר"א וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שכיפרו וכו'. וה"פ דר' לעזר כר' דאמר השניה תמות א"כ בפסח קרב שלמים דכל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים ושמואל כרבנן דאף בחטאת השנייה תרעה וכל שבחטאת רועה בפסח נמי רועה דהכי סבירא ליה לשמואל וכמפורש בבבלי דף לו ע"א: אלא שנמצאת מאחר שכיפרו בה הבעלים. אבל קודם כפרה השנייה הרעה: ואין המעות הולכות לים המלח. כגון שהפריש מעות לחטאתו ונאבד והפרי' אחרת אם נמצאות שתיהן קודם כפרה והקריב אחת מהן השני יפול לנדבה אבל אם נמצא הראשון לאחר כפרה ילכו לים המלח:

הלכה ז מתני' או זכר בן שתי שנים. דאינו ראוי לפסח: יפלו דמיו לנדבה. נותנים אותם המעות לתיבה שבמקדש ומקריבין מהן עולות נדבה: לא יביאנו בנו אחריו לשם

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ד מפסה"ק ה"א

כ ב מיי' פ"א מתמו' הל' א

כא ג מיי' פ"ד מה"פ הלכה ו וכסמג' וכ"מ

כב ד מיי' פ"ד מפסה"פ הל"ת

כג ה מיי' שם פ"ב הלכה א

מסורת הש"ס

תמורה טו ע"א

שם כ ע"א

תמיד בסוף דף יח

פסחים לו ע"ב

תוספתא פ"ט

הוריות כב ע"ב

פסחים לו ע"ב

שנויי נוסחאות (סו"ה) ולא דר' שמעון נד"ו ולא רבי שמעון. (סו"ו) הקדיש נד"ו הקדש. (סו"י) בעלים נד"ו בעליה. (סו"כ) ההן נד"ו בהן. (סוכ"ח) א'ל אנא נד"ו א"ל אוף אנא. (סוכ"ו) בי"ו נד"ו בששה עשר. (סוכ"ס) כשיטתיה נד"ו בשיטתית (סו"נ) בעלים נד"ו הבעלים.

לשם פסח אלא לשם שלמים: גמ' מתניתא [ז]לאחר כפרה וכר"ש *דתני קודם לפסח תהא רועה עד שתסתאב ותימכר [א] ויביא בדמיה פסח. לאחר הפסח תבוא שלמים. *ר"ש אומר קודם לפסח תימכר שלא במום לאחר הפסח תבוא שלמים. לא כן סברינן מימר כל שנראה ליקרב בפסח אין גופו קרב שלמים. פתר לה בשהפריש מעות:

הלכה ח מתני'

[ב] *הפסח שנתערבה בזבחים כולן ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן ממין זה ויפסיד המותר מביתו נתערב בבכורות ר"ש אומר אם חבורת כהנים יאכלו: גמ' *תני [ג] אין לוקחין שביעית בכסף מעשר ר' יוסה אמר במחלוקת. א"ר יונה דברי הכל היא אוכלי תרומה זריזין הן התיב ר' חנניא קומי ר' מנא והתנינן נתערב בבכורות ר"ש אומר אם חבורת כהנים יאכלו ותני עלה יאכלו כחמור שבהן. אמר ליה *אוכלי פסחים בשעתן זריזין הן כאוכלי תרומה תדע לך *דתנינן [ד] אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו והנינן [ה] משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה:

הלכה

קרבן העדה

לשם פסח. דהוה לי' פסח שמתו בעליו ואין כאן מנויין: גמ' מתניתא. דתנן המפריש נקבה לפסחו וכו' איירי לאחר כפרה לאחר שהגיע זמן הקרבת הפסח עדיין הוא שם ופסח גופי' בשאר ימות השנה שלמים הלכך יביאנו שלמים: קודם לפסח. המפריש נקבה לפסחו קודם פסח תרעה ותמכר ויביא בדמיה פסח: לאחר הפסח. תרעה ותביא בדמיה שלמים: תימכר שלא במום. דהואיל ולא חזיא למלתיה מום גמור הוא ולא קדשה קדושת הגוף ותימכר מיד: לאחר הפסח. תרעה ותביא בדמיה שלמים דכיון דאכ הפריש פסח ונתכפר באחר וניתותר זה קרב שלמים הלכך הך דניתותרה לאחר הפסח שם שלמים עליו ואזיל ליה שם פסח מיניה וחייל עליה שם שלמים אלא שאינה יכולה ליקרב נקבה הואיל מכח פסח קאתי א"כ מתני' כר"ש ולאחר כפרה דאי כרבנן אפי' קודם פסח נמי רועה ואף על גב דאף לרבנן לדמי פסח קאתי קודם פסח מכל מקום לענין שרועה דינם שוה ולא ה"ל לתנא לסתום שיפלו לנדבה: ופריך לא כן. סברנו לומר לעיל כל שנר' וכו' אין גופו קרב שלמים. ואלו במתני' תנן לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח אלא לשם שלמים והא ודאי איירי בשמת לאחר חצות וכדדייק בבבלי א"כ היה ראוי לקרב בפסח: ומשני פתר לה. למתני' בשהפריש מעות שאין בהן דיחוי הלכך יביאנו בנו אחריו לשם שלמים:

הלכה ח מתני' הפסח שנתערבה בזבחים. שלשה טלאים אחד של פסח ואחד של אשם ואחד של עולה שנתערבו כולן ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן עולה דשמא היפה שבהן עולה היה ובדמי היפה שבהן אשם דשמא אשם היה ובדמי היפה שבהן פסח אם קודם הפסח נסתאבו כולן ואם לאחר הפסח נסתאבו יביאם לשלמים דשמא היפה פסח היה והוהו מותר בצריך להוסיף על השנים עד שיגיעו לדמי היפה יפסיד משלו וכיצד הוא עושה אם היפה שבהן שוה סלע מביא ג' סלעים מביתו ונוטל הסלע האחד והומר כל מקום שהיא העולה הרי היא מחוללת על סלע זו ויביא ממנו עולה ונוטל הסלע השני והומר כל מקום שהוא האשם הרי הוא מחולל על סלע זו ויביא בו אשם וכן לשלמים: נתערב. הפסח בבכורות שמתן דמם ודם הפסח שוה ואין טעונין תנופת חזה ושוק ולא סמיכה ונסכים: יאכלו. כולן בו בלילה שהבכור נאכל לכהנים ויקרב פסח לשם פסח בכל מקום שהוא ובכורות לשם בכורות בכל מקום שהן ואף על פי שהן ממעטין בזמן אכילת הבכור שהבכור נאכל לשני ימים ולילה אחת ועכשיו אין אוכלין אותו אלא עד חצות בזמן הפסח ונמצא מביאו לבית פסול ר"ש כבר שיכולין להביא קדשים לבית הפסול ורבנן פליגי עליה ואמרי ירעו כולן עד שיסתאבו ויביא מעות בדמי היפה שבהן כדאמרן בפסח שנתערב בזבחים: גמ' אין לוקחין שביעית בכסף מע"ש. דחיישינן שמא לא יאכל אותם בזמני ויהא צריך לבערם כשכלה לחיות מן השדה נמצא מפסיד לכסף מעשר: במחלוקת. דתנן במע"ש פ"ג אין לוקחין תרומה בכסף מע"ש מפני שהוא ממעט באכילתו ור"ש מתיר וכי היכא דפליגי בתרומה ה"נ פליגי בשביעית והך ברייתא דתני אין לוקחין כרבנן: אוכלי תרומה. הן הכהנים שהן זריזין ולא יבא לידי פסול הוא דמתיר ר"ש אבל שביעית אפי' ר"ש מודה דאין לוקחין מפני שמביאו לידי פסול: יאכלו כחמור שבהן. דהיינו ליום ולילה וכדפרישית במתני': בשעתן. בזמן עשיית הפסח ואכילתו זריזין הן שלא יבא לידי נותר: דתנינן. בפ"ק דשבת: אין צולין. בע"ש סמוך לחשיכה אלא כדי שיצולו מבעוד יום: משלשלין. מורידין: עם חשיכה. סמוך לחשיכה וע"כ לומר טעם דבני חבורה זריזין הן:

הלכה

פני משה

לשם פסח דהוה ליה פסח שמתו בעליו ומביאו לשם שלמים ואם היה בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח: גמ' מתניתא. דקתני ויפלו דמיו לנדבה ולא יקח בדמיו פסח לאחר כפרה מיירי שנפל בו מום אחר שכבר נתכפר בפסח אחר אבל אם נפל בו מום מקודם ימכר ויקח בדמיו פסח. וכר' שמעון בהא דקתני ירעה עד שיסתאב וימכר ולא ימכר שלא במום ומשום דלאחר הפסח מיירי בזה הוא כר"ש בברייתא דלקמיה דמחלק בענין זה בין קודם לפסח ובין לאחר הפסח אבל לא לגמרי כר"ש דלקמן: דתני. בברייתא אם קודם לפסח הוא ועדיין לא נתכפר באחר תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה פסח ואם לאחר הפסח תביא שלמים בדמיה: ר"ש אומר קודם לפסח תימכר שלא במום. לטעמי' אזיל דהכי ס"ל בתמורה דכל דלא מיחזי לזה שהפרישו לא חלה עליה קדושת הגוף אלא קדושת דמים ויימכר שלא במום כמו שהובא בהלכה דלעיל ואם לאחר הפסח תבוא שלמים ובתוספתא סוף פ"ט לא קתני לר"ש אלא סתם המפריש נקבה לפסחו תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו מדמיה לפסח ר"ש אומר תמכר שלא במום והשתא לפי נוסחא דהברייתא דהכא לא אתיא מתני' כר"ש אלא בזה דמחלק בין קודם הפסח ובין לאחר הפסח ולפי האוקימתא דמוקי הש"ס דמתני' בלאח' הפסח מיירי ולא אתיא כלל כהת"ק דהברייתא דלדידיה אף דמחלק בין קודם ובין לאחר מיהו ס"ל דלעולם תרעה ובקודם לפסח יביא בדמיה פסח ולאחר הפסח תבוא שלמים ותנא דמתני' לית ליה כלל להא אלא דכר"ש מצינו למימר דה"ק דהא דקתני ירעה לאחר הפסח מיירי דאלו קודם תמכר שלא במום: לא כן סברינן מימר וכו'. הסיפא דמתני' פריך המפריש פסחו ומת וכו' לשם שלמים וכי לא כן סברנן מימר בהלכה דלעיל דכל שנראה לקרב בעצמו לפסח ונדחה אין גופו קרב שלמים אלא ירעה עד שיסתאב וימכר ויקח בדמיו שלמים ומשני פתר לה האי מ"ד וזהו שמואל דלעיל והיינו מפרש לסיפא דהמתני' דהכא דבשהפריש מעות לפסחו מיירי דבחטאת אם הפריש מעות ומת הולכית ליס המלח ובפסח יקח בדמיו שלמים:

הלכה ח מתני' הפסח שנתערב בזבחים. אחרי' ולא בשלמים שאם נתערב בשלמים הכל קרב שלמים הואיל דמותר הפסח שלמי' הוא אלא שנתערב בזבח אחר כגון שנתערב בעולה או באשם וכגון באשם נזיר או באשם מצורע שהן באין בני שנתן והינו ניכר: כולן ירעו וכו' וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה וכו'. בתוספתא פ"ט גרים בדמי היפה שבהן פסחו ובדמי היפה שבהן עולה ובשלא קרב פסחו היא כדמפרש שם ויפסיד המותר מביתו: נתערב בבכורות. שמתן דמם ודם הפסח שוה הוא: ר"ש אומר אם הוה חבורת כהנים. שהבכור נאכל לכהנים: יאכלו. הכל בו בלילה ויקרב הפסח לשם פסח בכ"מ שהוא וכן הבכור ואע"פ שלענין אכילה ממעטין באכילת בכור שהוא לשני ימים ולילה אחד ועכשיו אינן יכולין לאכול אלא עד זמן אכילת הפסח שהוא עד חצות ונמצאו מביאין קדשים לבית הפסול ר"ש לטעמיה דסבירא ליה בפ"ג דמעשר שני ובזבחים פרק התערובות מביאין קדשים לבית הפסול ואין הלכה כר"ש אלא ירעו הכל עד שיפול בהן מום ויאכלו הכל כבכור בעל מום ויביא בהמה יפה כהיפה שבהתערובות ויאמר כל מקום שהוא הפסח קדושתו תחול על זו ויקריבנה שלמים אם קרב פסחו:

גמ' תני אין לוקחין שביעית בכסף מעשר. בתוספתא ריש פרק ז' דשביעית אין מחללין מעשר על פירות שביעית וטעמא מפני שהוא ממעט באכילת מעשר שמשיגיע שעת הביעור צריך הוא לבער את הכל וגרסינן להא לעיל בפ"ג דמעשר שני בהלכה ב' על מתני' אין לוקחין תרומה בכסף מעשר מפני שהוא ממעט באכילתה ור"ש מתיר: ר' יוסה אמר במחלוקת. היא שנויה וכחכמים דהיא מתני' דלר' שמעון דמתיר בתרומה מתיר נמי בשביעית דס"ל מביאין קדשים לבית הפסול: אמר ר' יונה. דלא היא אלא דהאי תוספתא ד"ה היא דלא פליג ר"ש אלא בתרומה דלוקח משום שאוכלי תרומה זריזין הן ונזהרין שלא תבוא התרומה לידי פסול: והתנינן. במתני' דידן: נתערב בבכורות וכו'. ותני עלה יאכלו כחמור שבהן כדין פסח שאינו נאכל אלא עד חצות והרי הכא לא שייך טעמא דכהנים זריזין הן דהא מ"מ ממעטין באכיל' בכור שהוא נאכל לשני ימים ולילה אחד ואתה צריך לשורפן מה שנותר אחר לילה אחת כחמור שבהן ואפ"ה ר"ש מתיר אלמא דטעמיה דר"ש משום דס"ל מביאין קדשים לבית הפסול אפי' לכתחלה והשתא ע"כ הך דשביעית במחלוקת היא דלא אתיא כר"ש: א"ל אוכלי פסחים בשעתן זריזין הן כאוכלי תרומה. כלומר לעולם אימא דאף ר"ש אינו מתיר להביא קדשים לבית הפסול לכתחלה וטעמא בתרומה משום דכהנים אוכלי תרומה זריזין הן ולא תיקשי ממתני' דהכא דטעמא הויא משום דבלאו הכי נמי בני חבורה של פסח אמרינן דזריזין הן בשעתן כאוכלי תרומה לעולם והלכך כאן דג"כ כהנים הן מתיר ר"ש דתלינן שיהיו זריזין שלא יבא לידי נותר ויאכלו הכל מקודם שיגיע זמן נותר דפסח: תדע לך. שהוא כן. דבלאו הכי אמרי' בני חבורה זריזין הן ואפי' לא היה כאן חבורת כהנים דהא תנינן בפ"ק דשבת אין צולין וכו' אלא כדי שיצולו מבעוד יום ובבני חבורה התירו כדתנן שם משלשלין את הפסח אלמא דטעמא משום דבני חבורה של פסח זריזין הן לעולם ולא גזרינן דילמא אתו לאחויי וה"ה הכא דהן בני חבורה של פסח ועוד דחבורת כהנים הן ויהיו נזהרין יותר ויותר שלא יבא לידי נותר:

הלכה

מסורת הש"ס

תמורה יט ע"א

תוספתא פ"ט

זבחים לה ע"א

ב"ק סי ע"ב

בכו' יט ע"ב

עין משפט נר מצוה

כד
א מיי' פ"ד מק"פ הלכה ד

כה
ב מיי' שם הלכה ח

כו
ג מיי' פ"ז ממעשר שני הלכה יג

כז
ד מיי' פ"ג משנת הל' טו טוש"ע או"ח סי' רנד ס"ב

כח
ה מיי' שם הלכה ט

גליון הש"ס

[ז]פי' סק"פ אין לו ביאור. ונראה לפי הגרסא דרש"י ותוס' במהכ"י ויביא בדמיו שלמים ועי' כתוי"ט ולזה קאמר מתניתא לאחר כפרה ואתי' אף כר"ש ועי' תוס' ד"ה ויביא שכתבו דר"ש מלי מודה הכא דירעה ע"ש והו' תימה דמבואר כאן ובתוספתא סוף פ"ט לסיפך. ועי' בתמורה דף כ ע"א וברש"י ותוס' שם ד"ה שאין ול"ע:

ציון ירושלים

"אוכלי פסחים בשעתן זריזין הן עתוס' יומא דף כט ד"ס אלא שכתבו דכך דהכא מיירי בנותר הפסח ומדברי הירושלמי יש סתירה ול"ע ופמ"ג מתשובה תוק:

שנויי נוסחאות (סו"ס) שנתערבה נד"ו שנתערב.

טוב ירושלים

מתניתא לאחר כפרה וכר"ש. ר"ל דמתני' אתיא כר"ש ע"ש בתמורה ובשקלים: והתנינן נתערב בבכורות יאכלו. ושם ל"ש לומר כהנים זריזים הן דבכורות נאכלין לנשיהם ולבניהם ובדידהו ל"ש זריזות וע' בש"ק שנדחק בזה:

עין משפט
נר מצוה

כט
א מיי' פ"ג מק"פ הלכה ד
ל
ב מיי' שם הלכה ה
לא
ג מיי' שם הלכה ו
לב
ד מיי' שם ה"ז

הלכה ט מתני' *חבורה שאבד פסחה אמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו והלך ומצא ושחט והם לקחו ושחטו אם שלו נשחט ראשון אוכל משלו והן אוכלין עמו אם שלהן נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הוא אוכל משלו והם אינן אוכלין עמו ושלהן יצא לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני אמר להן אם איחרתי צאו ושחטו עלי הלך ומצא ושחט והן לקחו ושחטו אם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן והוא אוכל עמהן ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחט שניהן כאחת הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן ושלו יצא לבית השריפה ופטור מלעשות פסח שני אמר להן ואמרו לו אוכלין כולם מן הראשון ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון שניהן יוצאין לבית השריפה לא אמר להם ולא אמרו לו אינן אחראין זה בזה. שתי חבורות שנתערבו פסחיהן אלו מושכין להן אחד ואלו מושכין להן אחד. אחד מאלו בא לו אצל אלו ואחד מאלו בא לו אצל אלו וכן הן אומרים אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמניתה על שלנו ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונימנינו על שלך וכן חמש חבורות של חמשה ושל עשרה מושכין להן אחד מכל חבורה וחבורה וכך היו אומרין:

גמ' א"ר יוחנן דר' נתן היא דר' נתן אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה. תני בר קפרא *יפה שתיקה לחכמים קל וחומר לטיפשים וכן שלמה אומר °גם אויל מחריש חכם יחשב. ואין צורך לומר חכם מחריש:

הלכה

תורה אור
משלי י״ז

פני משה

הלכה ט מתני' חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש. את האבוד ושחוט עלינו: והם לקחו. פסח אחר ושחטו: אם שלו נשחט ראשון וכו' והן אוכלין עמו. הואיל והם אמרו לו שחוט עלינו נמנין הם על שלו ושלהן ישרף דפסח בלא בעלים הוא: ואם שלהן נשחט ראשון הוא אוכל משלו. שהרי הוא לא נמנה על שלהן: והן אוכלין משלהן. לפי שחזרו בהן מן האבוד ומשכו ידיהן ממנו: אין ידוע וכו' כאחת. הוא אוכל משלו והן אינן אוכלין עמו ושלהן יצא לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני כצ"ל כאן ובספרי הדפוס נתחלף בטעות מרישא לס"פ ומסיפא לרישא ונכפל ג"כ בטעות הן אינן אוכלין עמו דשמא שלהן נשחט ראשון ומשכו ידיהן משלו ושלהן יצא לבית השריפה שמא שלו נשחט ראשון ונמנו עמו ולא על שלהן ופטורין מלעשות פסח שני דממה נפשך יצאו באחד מהן אלא שאינן יכולין לאכול ובכה"ג אין האכילה מעכבת: אמר להן. זה ששלחוהו לבקש האבוד ולשוחטו אם איחרתי שחטו אתם עלי והלך ומצא וכו' והוא אוכל עמהן ושלי ישרף שהרי נמנה הוא על שלהן ונשחט ראשון והוא נתאחר א"כ נמשך הוא משלו: ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן. משום שהוא אמר להן אם איחרתי הריני נמנה עמכם ועכשיו שלא נתאחר נשאר הוא על שלו ואוכל משלו והן אוכלין משלהן משום כשהוא אמר להן אם איחרתי שחטו אתם עלי סמכו על כך וחזרו בהן משלו ונמנו הן על שלהן לפיכך אוכלין משלהן: ואם אינו ידוע וכו' כאחת. הן אוכלין משלהן לפי שחזרו בהן משלו והוא אינו אוכל עמהן דשמא שלו נשחט ראשון ושלו יצא לבית השריפה דשמא שלהן נשחט ראשון והוא נמשך משלו שהרי אמר להן אם איחרתי וכו' ופטור מלעשות פסח שני דממ"נ יצא באחד מהן: אמר להן ואמרו לו. כגון שאבד להן פסחן ולו ג"כ אבד פסחו ואמר להן צאו ובקשו ושחטו עלי והן אמרו לו צא ובקש ושחוט עלינו: אוכלין כולן מן הראשון. שהרי הוא והן נתרצו על הנשחט ראשון שזה אמר בקשו ושחטו עלי והריני נמנה עמכם וכך אמרו לו ונמצא כל מי שמצא ושחטו בראשון נמנו כולן עליו ולפיכך כולן אוכלין מן הראשון והשני ישרף ואם אינו ידוע וכו' כדפרישית דלעיל: לא אמר להם ולא אמרו לו. שהלך הוא לבקש והם הלכו לבקש ולא אמרו זה לזה כלום אע"פ שהיה בלבם שישחוט כל אחד בימצא ראשון על חבירו או הוא עליהן או הן עליו הואיל ולא פירשו ולא אמרו זה לזה כלום אינן אחראין זה בזה ואינן חוששין מי הוא הנשחט ראשון אלא היא אוכל משלו והן אוכלין משלהן:

גמ' אמר ר' יוחנן דר' נתן היא. הא דקתני ופטורין מלעשות פסח שני כר' נתן דהתוספתא והובא לעיל בפרק כיצד צולין בהלכה ה' דס"ל יוצאין בזריקה בלא אכילה וכלומר אעפ"י שבשעת זריקה אינו עומד לאכילה וכדלעיל שם: תני בר קפרא. עלה דקאמר לא אמר להם ולא אמרו לו וכו' מכאן יפה שתיקה לחכמים וכו' שאילו אמר ואמרו אין תקנה להשני ולא אמר ולא אמרו שניהן ראויין הן: וכן שלמה אומר וכו'. כלומר דק"ו לטיפשים נלמד יפה מהא דשלמה משום דמלת מחריש יוצא לאחרים הוא וזה לפי שלפעמים השתיקה של זה גורמת להחרים לכנגדו הגלב לריב עמו ולא בא כדבר לידי מחלוקת ביותר ועל דרך פוטר מים ראשית מדון וגו' וזה האויל גם כי מחריש לחבירו בשתיקתו מחמת אולתו שאין לו תשובה נאהת אפי' כן לחכם יחשב לפני השומעין ואינם יודעים בו וא"ל חכם מחריש לחבירו בשתיקתו שהכמתו עמדה לו והכל אומרים מה יפה לו השתיקה ואם כן ממילא שק"ו הוא להאוילים והטפשים שיפה להן השתיקה:

הלכה

קרבן העדה

מסורת הש"ס

הלכה ט מתני' צא ובקש. את האבוד ושחוט עלינו: אם שלו נשחט ראשון. הואיל והם אמרו לו שחוט עלינו על שלו הם נמנים ושלהם ישרף דפסח בלא בעלים הוא ואוכלין כולן משלו: ואם שלהן נשחט ראשון הוא אוכל משלו. שהרי לא נמנה על שלהן והן אוכלין משלהן שהרי חזרו בהן מן האבוד ומשכו ידיהן ממנו: והן אינן אוכלין עמו. שמא שלהן נשחט ראשון ומשכו ידיהן ממנו: ושלהן יצא לבית השריפה. שמא שלו נשחט ראשון ואין נמנין על השני: ופטורין מפסח שני. דממ"נ בראשון נמנו ואכילה לא מעכבא: אמר להן. אותו היחיד שהלך לבקש את האבוד אם איחרתי תמנוני עמכם ושחטו עלי והם לא אמרו לו שחוט עלינו: הוא אוכל מהן. ושלו ישרף דכיון שהמנוהו על שלהן הרי נמשך מן הראשון וחזר בו משליחותו: ושלו יצא לבית השריפה. שמא שלהן נשחט ראשון ונמשך משלו שהרי עשאן שלוחין: ופטור מפסח שני. דממ"נ בראשון נמנה ואכילה אינה מעכבת: אמר להן שחטו עלי אם איחרתי ואמרו לו בקש ושחוט עלינו: אוכלין כולם מן הראשון. דהוא שלוחם והם שלוחיו: ה"ג ואם אין ידוע איזה מהם נשחט ראשון שניהם יצאו לבית השריפה. ופטורין מלעשות פסח שני: אינן אחראין זה לזה. אין אחריות וטענה זה על זה ואין חוששין איזה ראשון אלא הן אוכלין משלהן והוא אוכל משלו: אלו מושכין להן א'. מן הפסחים ואלו מושכין אחד: אחד. מבני חבורה זו בא לו אצל החבורה ואחד מזו בא לו אצל זו: וכן הן אומרים. לאותו יחיד הבא אצלם: אם שלנו הוא. אותו פסח שמשכנו אלינו ויפה ביררנו את שלנו משוך ידיך משלך והימנה עמנו על שלנו: ואם שלך הוא הפסח הזה. הרי אתה עליו וידינו משוכות משלנו ויהא לבני חבורה האחרת ונימנינו על זה שלך נמצא אם החליפו הרי נמשכו כל חבורה וחבורה משלהם ונימנו על אותו שבררו וכן בני חבורה השניי' אומרים ליחיד הבא אצלן וע"כ צריך האחד מאלו לבא אצל אלו ולמנות עמהן ולא אמרי' משכו אלו משלהן בכל מקום שהוא ואלו שלהן ויחזרו וימנו אלו על האחד ואלו על האחד משום דאסור למשוך כל בני חבורה מן הפסח להניחו בלא בעלים ושמא החליפו ורוצים למשוך מפסחם ולמנות על אחר כשאמרו הרי ידינו משוכות משלנו הרי נותר פסח בלא בעלים מיד וזה אסור ועכשיו כשאחד מחבורה זו בא לו אצל האחרת ממה נפשך אין כאן פסח בלא בעלים אם יפה בררו להם הרי כל חבורתו עליו חוץ מן הא' שפירש ומשך ידו ואם החליפו הרי הלך אחד מהם עם פסחו וכשמשכו הנותרים את ידיהם הימנו הרי נשאר הוא עליו: וכן חמש חבורות של חמשה חמשה. בני אדם שנתערבו פסחיהן כל חבורה וחבורה מושכין להן אחד מן הפסחים וחמשה אנשים שבכל חבורה וחבורה מתחלקין לחמשה פסחים שאם החליפו לא יהא כאן פסח אחד בלא יהא אחד מבני חבורה הראשונים עליו: וכך הם אומרים. כשנעשו עתה חבורות חדשים אומרים הארבעה לאחד אם שלך הפסח הזה הרי ידי ארבעתינו מסולקות מד' פסחינו בכל מקום שהן ונמנינו עמך וכך הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה: גמ' דר' נתן היא. הא דתנן במתני' שניהן יוצאין לבית השרפה ופטורין מלעשות פסח שני ואף על גב דאינן אוכלין ממנו אתיא כרבי נתן: יפה שתיקה לחכמים. שאלו לא אמרו ולא אמר להן היה כל אחד יוצא בשלו: ואנ"ל. שדרך חכמים להחריש דאל"כ איך יחשב האויל חכם בשתיקתו אף על גב שאין אנו יודעין מה הוא מכל מקום בכלל חכם יחשב אלא ודאי כדאמרן שבכלל החכמים השתיקה:

הלכה

רידב"ז

תני בר קפרא יפה שתיקה לחכמים ק"ו לטיפשים וכן שלמה אמר גם אויל מחריש חכם יחשב מדנקט לשון גם מוכח מזה דהא"ל להכם מחר' אלא גם אויל יחשב לחכם כשמחריש. מוכח מכאן דיפה שתיקה לחכמים:

בפתגיתין

שנויי נוסחאות (שו"ו) משלהן אין ידוע בד"ו משלהן אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן ושלו יצא לבית השריפה ופטור מלעשות פסח שני אמר להן אם איחרתי שחטו עלי הלך ומצא ושחט והם לקחו ושחטו אם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן והוא אוכל עמהן ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן אין ידוע. (שו"ד) ששחט בד"ו ששחטו. (שו"ה) ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון שניהן יוצאין לבית השריפה כל זה ליתא.

מסורת הש"ס

הלכה י מתני' ב' שנתערבו פסחיהן. ראובן ושמעון שנתערבו פסחיהן ראובן מושך לו אחד ושמעון מושך לו אחד ראובן הולך וממנה עמו אחד מן השוק ואומר כל מקום שהוא פסח שלי הרי אתה נמנה עליו ושמעון ממנה עמו אחד מן השוק דעכשיו יהו שנים על כל א' כל מקום שהוא: זה בא אצל זה. ראובן בא לו אצל פסח שמשך לו שמעון ושמעון בא לו אצל פסח שמשך לו ראובן וכך אומר לו ראובן ליהודה הנשאר על פסח שמשך לו שמעון אם שלך הוא פסח זה שיפה בירר לו שמעון תחילה הרי ידי משוכות משלי והרי נמנה עמך על זה ואם שלי הוא פסח זה שלא כוונתי מתחלה לברור יפה ואין זה פסח שנמנית עליו עם שמעון הרי ידיך משוכות משלך והמנה עמי על זה ולכך הוצרך כל אחד להמנות עמו א' מן השוק שאם באו להתנות כשהן יחידים ולומר אם שלי הוא פסח זה ושלך הרי יפה ביררנו ואם לאו הרי אני מושך ידי משלי ונמנה על שלך נמצא כשהוא מושך משלו הרי הוא מניח פסחו בלא בעלים שעדיין לא נמנה עליו אחר והא ליכא למימר שימנה כל אחד על של חבירו קודם שימשך משלו דאין נמנין על ב' פסחים כאחד ואין זה מנויו: **גמ'** א"ר יוחנן. הא דתנן במתניתין זה מושך לו אחד אתיא כר' יהודה דאמר אין שוחטין פסח על היחיד: ה"ג הא של ארבעה לא. וה"פ במתניתין תני חמש חבורות של חמשה חמשה הא אם היו ביניהן חבורה אחת של ארבעה שאין בה כדי לתת חלק אחד לכל פסח לא שרי מתניתין הע"ג דאיכא למימני עליו אחד מן השוק לא מהני דבעינן דליפוש גבייהו א' מבני חבורה הראשונה והיינו כר' יהודה דאמר הכי לעיל בפ' האשה ופריך לא כן אר"י דמתני' ר' יהודה היא וא"כ פשיטא דהרבעה לא ומאי קמ"ל: אר"י כל גרמא. כל עצמה דא"ר יוחנן דר' יהודה היא לא אמר אלא מהך סיפ' מדקתני של חמש חמש ולא של ד' דאילו רישא אף רבי יוסי מודה שצריך שלא יהיה בלא בעלים כלל:

הדרן עלך מי שהיה טמא

הלכה א מתני' ערב פסחים. כלומר ערב ששוחטין בו פסחים א"נ ע"פ ראשון ופ"ש: סמוך למנחה. קודם למנחה מעט כמו חצי שעה בתחלת שעה עשירית דתמיד קרב בתשע ומחצה והוא זמן מנחה וקודם למנחה חצי שעה הוי בתחלת שעה עשירית: לא יאכל אדם. כדי שיאכל מצה לתיאבון וכדמפרש בגמ': עד שיסב. במטה ועל השולחן כדרך בני חורין: ולא יפחתו לו. גבאי לדקה המפרנסין העניים: ואפי' הוא מתפרנס מן התמחוי. דהוא עני שבעניים דתנן בפיאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי: ד' כוסות. כנגד ד' לשונות של גאולה האמורים בגלות מצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי: **גמ'** מתניתא דר"י. דסובר דאסור לאכול בע"ש וי"ט סמוך למנחה ומתני' דתני ערב פסחים לאו דוקא א"כ קמ"ל דאפילו ערב פסח שני לא יאכל סמוך לחשיכה כדי שיכנס לשבת בתאוה. ותהי' קדוש וסעודת שבת חביב עליו:

עד

הלכה י מתני' א *שנים שנתערבו פסחיהן זה מושך לו אחד וזה מושך לו אחד זה ממנה עמו אחד מן השוק וזה ממנה עמו אחד מן השוק זה בא אצל זה וזה בא אצל זה וכך הוא אומר אם שלי הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמניתה על שלי ואם שלך הוא הפסח ידי משוכות משלי ונמניתי על שלך: **גמ'** א"ר יוחנן דר' יודה היא דתנינן *תמן אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר' יהודה ורבי יוסי ב מתיר. הא של ארבעה עשר לא לא כן א"ר יוחנן דר' יודה היא. א"ר יוסי כל גרמא אמרה דהיא דרבי יודה דתנינן תמן אין שוחטין פסח ליחיד דברי רבי יודה ורבי יוסי מתיר:

הדרן עלך פרק מי שהיה טמא

הלכה א מתני' ג *ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך ד ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ה ולא יפחתו לו מד' כוסות של יין ואפילו מן התמחוי: **גמ'** מתניתא דר' יודה *דתני [ז]ערב שבת מן המנחה ולמעלן לא יטעום אדם כלום ו עד שתחשך כדי שיכנס לשבת בתאוה דברי ר' יודה ר' יוסה אומר אוכל והולך

עד

הלכה י מתני' שתי חבורות שנתערב פסחיהן. קודם שיאחטו ומה תקנתן: אלו מושכין להן אחד. מן התערובות ואלו וכו'. ואחד מבני חבורה זו בא אצל אלו ואחד מאלו השנייה בא אצל הראשונה וכך הן אומרים כל חבורה וחבורה לזה הבא אצלם אם שלנו הוא הפסח הזה שמשכנו ויפה ביררנו הרי ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו וכו'. ומפני שצריך בתחלה למשוך מזה ואח"כ להמנות על זה שאין נמנין על שני פסחים כאחד לפיכך אומרים הרי ידיך משוכות משלך בתחלה ואחר כך ונמנית וכו' וכשאומרים כן נמצא אף אם החליפו הרי נמשכו כל החבורה משלהם ונמנו על אותו שביררו והא דלא אמרי' ימשכו אלו משלהן בכל מקום שהוא ואלו משלהן ויחזרו וימנו אלו על אחד ואלו על אחד משום שאסור למשוך כל בני החבורה מן הפסח ולהניחו בלא בעלים ושמא החליפו וכשימשכו מפסחם ולהמנות על האחר הרי נשאר פסחם בלא בעלים ולפיכך ע"כ שאחד מאלו בא אצל אלו וכו' והשתא ממ"נ אין כאן פסח בלא בעלים שאם יפה בררו להם הרי כל בני חבורתו עליו חוץ מן הא' שפי' ומשך ידו ממנו ואם החליפו הרי הלך אחד מהם עם פסחו וכשמשכו הנשארים ידיהם ממנו נשאר זה האחד עליו: וכן חמש חבורות של חמשה חמשה. בני אדם או עשר חבורות של י' י' שנתערבו פסחיהן כל חבורה וחבורה מושכין להן אחד מן התערובות של הפסחים וה' אנשים של כל חבורה וחבורה מתחלקין הן לה' פסחים שאם החליפו לא יהא כאן פסח שאין אחד מהבעלים הראשונים עליו וכשנעשו עתה חבורות החדשים אומרים הארבעה להאחד אם שלנו הפסח הזה ידך משוכות משלך ונמנית על שלנו ואם שלך הוא פסח הזה הרי אנחנו ארבעתינו מסולקות מפסחינו בכל מקום שהוא ונמנינו עמך וכך הם חוזרין ואומרין להשני ולכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה מתנין ואומרין כן: שנים שנתערבו פסחיהן. ראובן מושך לו א' מהתערובות ושמעון מושך לו אחד וראובן הולך וממנה אחד מן השוק עמו וכן שמעון כדי שיהא כאן שתי חבורות ולא יניחו הפסח בלא בעלים כשיתנו ויאמרו זה לזה ידיך משוכות וכו' ולפיכך כל או"א ממנה עמו עוד האחד מן השוק ואח"כ יבא האחד משניהם אצל זה מהשנים והאחד מאלו השנים בא אצל זה מאלו ומתנה כל אחד עם חברו שבא אצלו ואומר אם שלי הוא הפסח הזה שיפה בררתי ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי ואם שלך וכו' ונמצא שלא הפסידו כלום:

גמ' דר' יודה היא דתנינן תמן. לעיל בפ"ח: אין שוחטין וכו'. כלומר אפי' כר' יהודה אתיא רישא דמתני' דקתני אלו מושכין להן אחד וכו' ומטעמא שאף אם החליפו פסחם נשאר מיהת האחד עליו מהנמנין בתחל' ואף ע"ג דיחיד הוא ולר' יהודה אין שוחטין את הפסח על היחיד מכל מקום מהאי טעמא גופה אפי' כר' יהודה שפיר אתיא דמכיון דאין שוחטין על היחיד צריך שיהא עכ"פ אחד מן הנמנין שיהא נשאר עליו והוא ממנה אלו האחרים עכשיו עמו כדי שלא יהא נשחט על היחיד: הא של ארבעה עשר לא. אמציעתא קאי דקתני וכן חמש חבורות של ה' ה' ושל י' י' ודייקינן הא אחד מהחמש חבורות היה של ארבעה לא וכן באלו עשר הא האחד מהעשר לא היה מי' בני אדם אלא מט' לא ומשום שאם היה חבורה אחת מהן של ארבעה שמא יתחלף הפסח שלהן לחבורה חדשה מארבעה והן באין מהד' החבורות של ה' ה' ונמצא שאין עליו שום אחד מבעליו הראשונים ואנן בעינן שעכ"פ אחד מבני חבירה הראשונ' יהא קיים: לא כן אמר רבי יוחנן דר' יודה היא. המתני' וא"כ קשיא מאי מהני שיהא א' מן הראשונים נשאר עליו הא לר' יהודה אין שוחטין על היחיד: אמר ר' יוסי. אדרבא מהאי גופיה כל גרמא אמרה דהיא דר' יהודה וכו' וכלומר כל עצמה דסיפא זו מכריחת דר' יהודה היא דמהאי טעמא גופיה צריך שיהא אחד מבני החבורה הראשונ' נשאר עליו דמכיון דאין שוחטין על היחיד. כשאחד מהראשונים נשאר הוא ממנה אלו האחרים עמו כדי שלא יהא נשחט על היחיד וכדלעיל:

הדרן עלך מי שהיה טמא

הלכה א מתני' ערב פסחים. כלומר ערב של כל פסח ופסח: סמוך למנחה. קטנה מעט וכמו חצי שעה דזמן מנחה קטנה הוא בתשע ומחצה וסמוך למנחה בתחלת שעה עשירית לא יאכל אדם עד שתחשך כדי שיאכל מצה לתאוה וחמץ בלאו הכי לא מצי אכיל דמו' ולמעלה אסור ומצה נמי לא כדאמר בגמרא האוכל מצה בע"פ כבא על ארוסתו בבית חמיו אלא לא נצרכה שאף לשאר מאכלים יזהר שימנע מהם סמוך למנחה: ואפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. כדרך בני חורין וקמ"ל שאף העני צריך הוא להראות דבר שהוא זכר לחירות: ולא יפחתו לו. גבאי לדקה המפרנסים עניים מארבע כוסות של יין: ואפילו מן התמחוי. אפי' הוא עני שבעניים שמתפרנס מן התמחוי דתנן בפ"ח דפיאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי. וארבע כוסות קאמר בגמרא כנגד ארבע לשונות של גאולה שאמר הקב"ה למשה והוצאתי. והצלתי. וגאלתי. ולקחתי: **גמ'** מתניתא דר' יודה. היא דתני בתוספתא דברכות ריש פ"ד ערב שבת מן המנחה ולמעלה וכו' ובערב פסח דאיכא מצה אפי' סמוך למנחה לא יאכל דאלו לר' יוסי דמיקל כל כך בערב שבת ומתיר

עד

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פ"ג מק"פ הלכה ט

לד
ב מיי' שם פ"ב הלכה ב

א
ג מיי' פ"ו מחו"מ הל' יב טוש"ע או"ח סי' תעא ס"א

ב
ד מיי' שם פ"ז הל' ח טוש"ע שם סי' תעב ס"ב בהג"ה

ג
ה מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' יג

ד
ו מיי' שם פ"ו הל' יב ופ"ל מהלכות שבת הל' ד ופ"ו מהל' מו"ע שם טוש"ע שם סי' רמט ס"ב וסי' תקנב ס"א בהג"ה

גליון הש"ס

[ז]עיין תוספות דף לט ע"ב ד"ה ע"ד:

רידב"ז

במתניתין זה ממנה עמו אחד מן השוק לר' חונה דלעיל בה"ד ה"ה אם ימנה אחד מן השוק אח"כ נמי שפיר דמי ופי' בדברינו לעיל ה"ד בסוגיא דר"מ ורבי ועירא עיי"ש:

ר"י

תורה אור

עד שעה שהוא משלים. *מפסיקין לשבת דברי ר' יודה ר' יוסה אומר אין מפסיקין מעשה ברבן שמעון בן גמליאל ורבי יוסי בן חלפתא שהיו מסובין בערב שבת בעכו וקדשה עליהן השבת אמר לו ר' שמעון בן גמליאל לרבי יוסי בן חלפתא רצונך שנפסוק לשבת. אמר לו כל יום היית מחבב דברי לפני רבי יהודה ועכשיו את מחבב דברי ר' יהודה בפני הגם לכבוש את המלכה עמי בבית. אמר לו אם כן לא נפסוק שלא תיקבע הלכה בישראל כר' יהודה. לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר' יוסי. ר' יהודה בשם שמואל זו דברי ר' יהודה ור' יוסה אבל דברי חכמים ח פורש מפה ומקדש. מהו לוכל ג מיני כיסנים מהו לוכל *מיני תרגימא. ר' יודן נשייא סחה וצחא שאל לר' מנא בגין דאתא צחי מהו נישתי. א"ל תני ר' חייה אסור לאדם לטעום כלום עד שתחשך. א"ר לוי ג "האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. תני ר' יודה בן בתירה אומר בין חמץ בין מצה אסור רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי רבי לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה לא מצה מן הדא דר' לוי ולא חמץ מן הדא דר' יודה בן בתירה ור' תלמידי דר' יודה בן בתירה הוה. לא תלמידיה דר' יעקב בן קודשיי הוה. אלא בגין י דהוה בכור. אמר רב מנא רב יונה אבא הוה בכור והוה אכיל. אמר רב תנחומא לא מן הדא אלא מן הדא ס ר' איסתנים הוה *כד אכיל ביממא לא הוה אכיל ברמשא ולמה לא הוה אכיל הכא ביממא כדי שיכנס לשבת בתאוה. אמר רב לוי ולפי שדרך עבדים להיות אוכלין מעומד וכאן להיות אוכלין מסובין להודיע שיצאו מעבדות לחירות. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי *אותו כזית שאדם יוצא בו בפסח צריך לאוכלו י מיסב. ר' יוסי בעא קומי ר' סימון י אפי' עבד לפני רבו אפילו אשה לפני בעלה א"ל בר' ע"כ שמעתי. א"ר ר' חייה בר אדא לפי שאין ערב מ לאדם לוכל מן הקופה וכאן אפילו מן התמחוי. *תני צריך הוא אדם לשמח את אשתו ואת בניו ברגל במה משמחן ביין. רבי יודה אומר נשים בראוי להן וקטנים בראוי להם נשים בראוי להן כגון מסנים וצוצלין וקטנים בראוי להן כגון אגוזין ולוזין. אמרין הוה רבי טרפון עביד כן. *מניין לארבעה כוסות רבי יוחנן בשם ר' ר' בנייה כנגד ארבע גאולות °לכן אמור לבני ישראל (שמות ו) אני ה' והוצאתי אתכם וגו' ולקחתי אתכם לי לעם וגומר והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי דבי יהושע בן לוי אמר כנגד ארבעה כוסות של פרעה °וכום פרעה בידי ואשחט אותם אל כוס (בראשית מ) פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה ונתת כום פרעה בידו וגו'. רבי לוי אמר כנגד ארבעה מלכיות ורבנן אמרי כנגד ד' כוסות של פורענות שהקב"ה עתיד להשקות את אומות העולם °כי כה אמר ה' אלהי ישראל אלי קח את כוס (ירמיה כה) היין החימה וגו' כום זהב בבל ביד ה' °כי כוס ביד ה' (תהלים עה) °ימטר על רשעים (שם יא) פחים אש ונפרית ורוח זלעפות מנת כוסם מהו מנת כוסם רבי אבין אמר דיפלי

פני משה

עד שעה שהיא משלים היום כדקאמר בהדיא בתוספתא עד שתחשך לא יאמר בערב פסח מסמוך למנחה: מפסיקין לשבת. הרי שהיו יושבין ואוכלין וקדש עליהן היום מפסיקין הן מסעודתן: זו דברי רבי יהודה ור' יוסי. דפליגי אם צריך להפסיק לגמרי ובעקירת השלחן או לא אבל דברי חכמים פורס מפה על השלחן כדי שיהא ניכר שהוא לכבוד השבת ומקדש: מהו לאכול מיני כסנין ומיני תרגימא. שהן מיני פירות סמוך למנחה בערב פסח: ר' יודן נשייא וכו'. וכמו כן שאל ר' יהודה נשיאה לפני ר' מנא שרחץ עצמו ומחמת כן היה צמא לשתות ושאלו בגין דאנא צחי מהו מישתי וא"ל תני ר"ח אסור לטעום כלום עד שתחשך: אמר ר' לוי וכו' לוקה. מכת מרדות מדרבנן: בין חמץ בין מצה אסור. לאו אסמוך למנחה קאי דהא חמץ מקידם אסיר אלא ר' יהודה בן בתירה לטעמיה דס"ל בפ"ק דזבחים דזמן שחיטת הפסח מתחיל משחרית בי"ד וא"כ קאי כל היום בלא תשחט על חמץ ומצה אסור משום הך דר' לוי: ורבי תלמידיה דר' יהודה בן בתירה הוה. בתמיה לא תלמידיה דר' יעקב בן קודשי הוה וא"כ מפני מה פסק כר"י בן בתירה בחמץ בערב פסח הרי חכמים חלוקין עליו: אלא. לאו מהאי טעמא לא אכל כלום אלא בגין דרבי בכור הוה והבכורות מתענין בערב פסח כדאיתא במסכת סופרים: ר' יונה אבא הוה בכור והיה אכיל. בערב פסח ואי רבי השגיח על הא דמסכת סופרים לא היה ר' יונה אבא עושה כן: לא מן הדא. דבכור הוה אלא מן הדא טעמא דרבי אסתנים הוה ובכל יום כד הוה אכיל ביממא לא הוה אכיל ברמשא והלכך לא אכל כדמוכיח ואזיל ולמה לא הוה אכיל הכא בע"פ ביממא כדי שיכנס למצה בתאוה ובספרי הדפים כתוב לשבת ואגב שיטפא דלעיל היא: אמר ר' לוי ולפי שדרך עבדים וכו'. זהו הטעם שאוכלין מסובין ולדידיה כל הסעודה בהיסבה ור' סימון בשם ריב"ל קאמר דאותו כזית שאדם יוצא בו באכילת פסח צריך לאוכלו מיסב: אפי' עבד לפני רבו וכו'. אם צריכין היסיבה: א"ל ברבי. אדם גדול עד כאן שמעתי כלומר עכשיו היא שמעתי ממך דמספקא לך כהו ולדידי לא מספקא לי שאין צריכין היסיבה: לפי שאין ערב לאדם לוכל מן הקופה וכו'. כלומר רבותא קמ"ל התנא במתני' שהרי אף מן הקופה של צדקה שהיא מתחלקת מע"ש לע"ש ומהפרנסין ממנה עניים ואין טוב וערב לאדם לאכול ממנה עד שיעני ויצטרך לזה ומיהו אין זה עני כל כך כמו המתפרנס מן התמחוי שמתחלקת בכל יום ויום וכאן אשמועינן שאפי' המתפרנס מן התמחוי מתחייב בד' כוסות: נשים בראוי להן כגון מסנים. מנעלים חדשים וצוצלין מיני צלצול יפים: מנין לארבעה כוסות. רמז מן התורה: כנגד ארבע גאולות. ארבע לשונות של גאולה שהוזכרו בפרשה כשנתבשרו על גאולת מצרים: כנגד ארבע כוסות של פרעה. לפי שבאותו חלום של שר המשקים נתבשר יוסף הצדיק על הגאולה כדדרש חז"ל מקרא והנה גפן לפני וכו': כנגד ארבעה כוסות של פורענות שהקב"ה עתיד להשקות וכו'. כלומר שמרמזין הן גם על הגאולה לעתיד: מהו מנת כוסם. דמשמע שיש איזה דבר ככום: דיפילו

קרבן העדה

עד שעה שהוא משלים. סעודתו ואין צריך להפסיק: מפסיקין לשבת. אם התחיל סעודתו בהיתר קודם מנחה שאוכל והולך עד שתחשך אפילו לרבי יהודה מפסיק סעודתו מיד כשיחשיך ומברך בה"מ או עוקר השלחן ואח"כ מקדש היום: וקדש עליהן. שהחשיך: רצונך שנפסוק לשבת. ונחוש לדברי ר' יהודה שהיה אומר מפסיקין לשבתות: הגם לכבוש. כלומר בפני אתה מביישני: א"ל. רשב"ג: פורס מפה. על הלחם ומקדש באמצע סעודתו: מהו. לאכול בערב שבת וערב יום טוב סמוך למנחה מיני כיסנין והן מיני מתיקה: תרגימא. פירות ובשר: סחה וצחא. רחץ סמוך למנחה בערב פסח והוה צמא לשתות: בגין דאתא צמא. בשביל שבא לו הצמא מהו שישתה: לטעום כלום. משמע דאפי' שתייה אסורה: כבא על ארוסתו בבית חמיו. שקרוב יום מועד הנישואין ולא כבש יצרו להמתין כך זה לא כבש ליצרו להמתין באכילת מצה עד הערב: בין חמץ ובין מצה אסור. לאכול בע"פ כל היום חמץ משום דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ומכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית כדתנן פ"ק דזבחים ומצה אסור מדר' לוי שהוא כבא על ארוסתו בבית חמיו: ופריך ור'. מי הוה תלמידו דר"י בן בתירא דנהג כוותיה אע"ג דלית הלכתא כוותיה הא תלמידו דר"י בן קודשי הוה רבי: אלא. הייני טעמא דלא אכל בע"פ בשביל שהיה ר' בכור ונהגו הבכורות להתענות בע"פ: והוה אכיל. ש"מ דליתא להך טעמא: לא מן הדא. לא מטעם זה שהיה בכור לא אכל אלא לפי שר' אסתנים הוה וכשאכל ביום לא היה יכול לאכול בלילה לכך לא אכל בע"פ: ה"ג ולכך לא הוה אכיל ביממא כדי שיכנס למצה לתיאבון: וכאן. בלילי פסחים חובה לאכול בהיסיבה להודיע שיצאנו מעבדות לחירות: אותו כזית. פסח ומצה: אפילו עבד לפני רבו ואשה לפני בעלה מהו שיהו חייבים בהסיבה או לא: ה"ג א"ל בריבי ע"כ שמעתי. כלומר אדם גדול ע"כ שמעתי מריב"ל וזה לא שמעתי ממנו: לפי שאין וכו'. כלומר הע"פ שאין ערב לאדם אפילו לאכול מתוך קופה שאינה שלו אפ"ה כאן משום פרסומי ניסא צריך לאכול אפי' מן התמחוי שאינו שלו: מסנים. מנעלין כדתנן בכתובות שעושה לה מנעלים ממועד למועד: וצלצולין. הם בגדים קטנים: אמרין. אמרו שר"ט עשה כן לחלוק אגוזים וקליות כדי שלא ישנו: כנגד ד' כוסות של פרעה. ונרמזה גאולת ישראל בהאי ענינא כדדרים בב"ר והנה גפן לפני אלו ישראל גפן ממצרים תסיע: ד' כוסות של פרעה. שנאמרו בענין החלום ופתרונו: כנגד ד' מלכיות. שנשתעבדו בנו והם כשדיים ומדי ויון ואדום:

עין משפט נר מצוה

ה
א מיי' פכ"ט משבת הל' יב טוש"ע או"ח סי' רעא ס"ד
ו
ב מיי' פ"ו מהו"מ הל' יב טוש"ע שם סי' תעא ס"א
ז
ג מיי' שם טוש"ע שם ס"ב בהג"ה
ח
ד טוש"ע שם סי' תע ס"א
ט
ה טוש"ע שם ס"ג וסי' תעא ס"א בהג"ה
י
ו מיי' שם פ"ז הלכה ח טוש"ע שם סי' תעב ס"א
יא
ז מיי' שם טוש"ע שם סי' העב סעי' ד ס
יב
ח מיי' פ"ו מיו"ט הל' יח טוש"ע שם סי' תקכט ס"ב

גליון הש"ס

עפי' תוס' ד"ק פ"א ד"ה אלא:
עפי' בו"ת רשב"א ח"ג סי' רכ"ד ובכס"מ פכ"ט משבת הלכה ה:
עפי' תוספות לב ע"ב ד"ה מי ודף לט ע"ב ד"ה לא ובו"ת תשב"ץ ח"ב סי' נא ובר"מבן במלחמו' ובר"ן סוף פ"ג:
עפי' ברא"ש פי' יט ובר"ן פ"ג:

מסורת הש"ס

פסחים ק ע"א
שם קו ע"א
שם קח ע"א
שם
שם קז ע"א
ב"ר פ' פ"ח

ציון ירושלים האוכל מצה בערב פסח עיין רמב"ם פ"ו מחמץ ומצה ה"ב ועי' רמב"ן במנין המצות שורש ראשון שכתב על הרמב"ם וכיון לדברי רמב"ם אלו ובמגלת אסתר שם לא ידע מקומם ועיין שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' נ"א ופר"ח או"ח סי' תע"א ומ"ש בגליון שם:

שינויי נוסחאות (סו"ה) ר' בד"ו רבן. (סו"ו) נפסוק בד"ו נפסיק. (ס"ד) תרגימא בד"ו תרוגימא ועי' בערוך השלם ערך תרגומא. (סופ"ו) וצחא בד"ו וצהא. (סופ"ז) צחי בד"ו צהי. (סוכ"ד) תלמידי בד"ו תלמידיה. (סוכ"ו) רב כו' רב בד"ו רבי כו' רבי (סוכ"ו) רב בד"ו רבי. (סוכ"ה) ר' בד"ו רבי. (סוכ"א) רב בד"ו רבי. (סול"ו) בר' ע"כ בד"ו ברבי עד כאן. (סול"ז) א"ר ר' חייה בד"ג אמר רבי חייה. (סומ"ד) בשם ר' ר' בנייה בד"ו בשם רבי בנייה. (סימ"ח) ארבעה בד"ו ארבע. (סומ"ט) בידי (צ"ל וגו'). (סו"נ) ונתת גו' (מקרא אחר שם). (סונ"א) ארבעה בד"ו ארבע. (סונ"ג) החימה במקרא החמה (ירמיה כ"ה). כום זהב (שם נ"א).

עמודי ירושלים

ורבי תלמידיה דר"י בן בתירה הוי לא תלמידיה דר' יעקב בן קודשיי הוי משמע מזה דרבי לא היה תלמידו דר' יהודה ומזה הקשה השירי קרבן לעיל (פ"ל ס"א) על מה שאמרו שם בירושלמי רבי תלמודי' דר' יהודה הוי ע"ש ולא ידענא מאי קושיא דכאן אמרו דלא היה תלמידו של ר' יהודה בן בתירא אבל יוכל להיות שהיה תלמידו של סתם ר' יהודה דהוא ר' יהודה בר אלעי. ועי' ש"ס שבועות (י"ג א') דאמרינן או דלמא מדרבי סבר לה כר' יהודה אף ר' יהודה סבר לה כרבי מיהו אורחא דמילתא קתני נמימרא דתלמיד סבר לה כרביה מבואר דרבי היה תלמיד דר' יהודה:

עמודי ירושלים תנינא

האוכל מצה בע"פ. רוקח (סי' רס"ו וש"א): רבי לא היה אוכל לא חמץ ולא מצה. רוקח (סי' ע"ר ור"פ).

טוב ירושלים

בגין דאתא [כצ"ע] צחי מהו נשתי כו' אסור לטעום כו' משמע דשתיה נמי בכלל טעימה. ולכאורה י"ל דמיירי ביין ואסור שפיר ע' בבלי ק"ז ב: אר"ל האוכל מצה בער"פ כו'. תני ריב"א כו' נ"מ פ"א דריב"ב וס"ל כר' לוי רק ס"ל בשניהם מדאורייתא אסור וכמו חמץ בת ביקתא במה"ת אסור משום שהיא בסכנה

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

דיפלי פוטירין. כוסות כפולות אחר המרחץ שנכנס בכל הגוף כך הכוסות אלו יכנסו בגופות הרשעים לעתיד: והדין כוס ישועות. והאי קרא כוס ישועות משמע תרי דה"ל למכתב כוס ישועה אלא חד לימות המשיח וחד לימות גוג: תמן תנינן. בשבת פ' המוליא יין: כמה הוא שיעורן של כוסות. כוס הנזכר במתניתין כמה שיעורו: ישנן רביעית של יין האיטלקי. דלכל כוס סגי ברובע רביעית יין כדי שימזגנו ויעמיד על רביעית דכל חמרא דלא דרי על תלת מיא לאו חמרא ה"ה כוס דמתניתין בכוס של רובע רביעית איירי: תמן תנינן. בפ' הורה אור מפנין: כמה הוא שיעורו של קופה. כמה מידות תהא מכילה הקופה: דתנינן. בשקלים פרק ג': של ג' סאין היו תורמין. ה"ה קופות דמפנין בקופות של ג' סאין איירי: ר"י היא. הא דתני במתני' כדי מזיגת הכוס אתיא כר"י: הכי גרסינן רבי יודה אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס וכ"ה בשקלים. וה"פ שמע מינה כדרך שבני אדם למזוג: מזוג בכמה. מי בעינן רביעית שלם או סגי בפחות מזה: ר"י אומר כדי מזיגת הכוס. והיינו ג' חלקי רביעית: כמה הוא שיעורן של כוסות. אנו שאין ידוע לנו שיעורו של רביעית האיטלקי במה נשער כוס של פסח: טירטרטן ורביע. מדה ששמה טיטרטון כולה ועוד רביעית המדה הזאת תוסיף עליה ותמלא רביעית של תור' שלם: מהו לשתותן. כל הד' כוסות בכרך א' בזה אחר זה בלי הפסק בנתים: בהלל. של לילי פסחים אם שמעה בבה"כ שכך היה מנהגם לומר הלל בלילי פסחים זכר למקדש שאמרו הלל בלילי עשיית הפסח וקאמר"י אם כיון לבו לצאת בקריאה זו יצא וא"צ לאומרו עוד בביתו: הדא אמרה. זאת אומרת שאם שתאן בבת אחת יצא שהרי אין דבר מפסיק בין כוסי לרביעי: מהו לשתותן מפוסקין. פי' מהו שיהא מותר להפסיק בשתית כוס אחד כמה פעמים: אם שותה הוא מפוסקין אינו משתכר. אבל אם ישתה בפעם אחת דוקא הוא משתכר

דיפלי פוטירין כדיפלי פוטירין אחר המרחץ ובנגדן עתיד הקב"ה להשקות את ישראל ארבעה כוסות של נחמות °ה' מנת חלקי וכוסי °דשנת בשמן ראשי כוסי רויה והדין °כוס ישועות אשא תריין. *תמן תנינן [א] המוציא יין כדי מזיגת הכוס. ר' זעירא שאל לרבי יושיה כמה הוא שיעורן של כוסות א"ל נלמוד סתום מן המפורש דתני ר' חייה [ב] ד' כוסות שאמרו ישנן רביעית יין באיטלקי. *תמן תנינן מפנין אפילו ד' וחמש קופות. רבי זעירא שאל לרבי יושיה כמה היא שיעורה של קופה אמר ליה נלמוד סתום מן המפורש דתנינן תמן בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלישכה. רבי יוסי בי רבי בון בשם ר"י דר' יודה היא דתני מים כדי גמייה ר' יודה אומר כדי מזיגת המוזג. מזוג בכמה נישמעינה מן הדא מים כדי גמייה רבי יודה אומר כדי מזיגת הכוס יין כדי גמייה רבי יודה אומר כדי מזיגת הכוס. כמה הוא שיעורן של כוסות רבי מנא אמר טירטרטין ורביע. מהו לשתותן בכרך אחד מן מה דאמר רבי יוחנן [ג]הלל [ג] אם שמען בבית הכנסת יצא הדא אמרה אפילו שתיין בכרך אחד יצא. מהו לשתותן [ד]מפוסקין כלום אמרו שישתה לא שישתכ'. אם שותה הוא מפוסקין אינו מישתכר. מהו לצאת ביין של שביעית תני רב הושעיה יוצאין ביין של שביעית מהו לצ‍את בקונדיטון מן מה דתני בר קפרא [ה]קונדיטון כיין הדא אמרה [ז] יוצאין בקונדיטון. מהו לצאת בהן מזוגין מן מה דתני רבי חייה ארבע כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין בין מזוגין והוא שיהא בהן טעם ומראה יין. אמר רבי ירמיה מצוה לצאת ביין [ס] אדום שנאמר °אל תרא יין כי יתאדם. תני מבושל כדי תבל מהו לצאת ביין מבושל רבי יונה אמר יוצאין ביין מבושל רבי יונה כדעתיה דרבי יונה שתי ארבעתי כסוי דלילי פסחא [ו]וחזיק רישיה עד עצרתה רבי יודה בי רבי אלעי שתי ארבעתי כסוי דלילי פיסחא וחזיק רישיה עד חגא חמתי' חדא מטרונה אפוי נהירין אמר' לי' סבא סבא חדא מן תלת מילין אית בך או שתיי חמר את או מלוה בריבית או את מגדל חזירים את אמר לה תיפח רוחה דהיא איתתא הדא אילין תלתי מילייא לית בי אלא אולפני שכיח לי דכתיב °חכמת אדם תאיר פניו. רבי אבהו אתא לטיבריא חמוניה תלמידוי דרבי יוחנן אפוי נהירין אמרון קומי רבי יוחנן אשכח רבי אבהו סימא. אמר לון למה אמר לון אפוי נהירין אמר לון דילמא אורייתא חדתא שמע. סליק לגביה א"ל מה אורייתא חדתא שמעת א"ל תוספתא עתיקתא וקרא עלוי חכמת אדם תאיר פניו. אמר רבי חנינה לוגא דאורייתא תומנתא עתיקתא דמורייסא דציפורין. אמר רבי יונה חכים אנא לה דבית רבי ינאי מכילין בה דבש תני חצי שמינית טיברנית ישנה. אמר רבי יוחנן הדא דידן הוות ולמה לא אמר עסיקתא בגין דהוות ביומיה. ואית דאמרין דהוות

דיפילי פוטירין. כאותו כוס של פיילי פוטירין ששותין אחר המרחץ ומשימים בו דברים המקררין את הגוף כך אחר שימטיר עליהם פחים אש וגפרית המחממין נותן רוח זלעפות למנת כוסם בכדי שיתקיימו ולסבול עוד להפורענות: והדין כוס ישועות אשא תריין. דישועות תרתי משמע: תמן תנינן. ריש פ"ח דשבת וכל הסוגיא כולה עד סוף הלכה גרים התם ושם פירשתי:

הלכה

דיין מגרונו שבע: מהו לצאת ביין של שביעית. כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד דד' כוסות בעינן לכם כמו מצה וכי היכא דאין יוצאין במצה כך אין יוצאין בד' כוסות או לא: בקונדיטון. יין שיש בו בשמים: מהו לצאת מזוגין. יותר מג' חלקים: והוא שיהא בהן טעם יין. משמע דאפילו עד ששה חלקים מים יוצאין בו: מבושל כדי תבל. צריך שיהא מבושל שיתן בו הבישול טעם כתבלין אבל מבושל יותר מדאי לא: וחזיק רישיה. וכאיב ליה ראשו עד עצרת לכך הכשיר במבושל שאינו מזיק כל כך: המתיה וכו'. ראתה אותו אשה אחת משרי ארמיים שפניו מאירין: חדא מן תלת וכו'. א' מג' דברים אלו בך: או מלוה בריבית. שאין לו דאגת פרנסתו: או מגדל חזירין. שמרויח הרבה: אלא אולפני שכיח לי. תלמודי מצוי בידי ל"א שמצוי לו לחדש דברים בתורה והן מאירין פניו: חמוני'. ראו אותו: אשכח רבי אבהו. מציאה לכך פניו להובין: תוספתא עתיקתא. ישנה שלא ראה אותה מימיו מצא וראה בה דברים חדשים ושמח בה: לוג דאורייתא. לוג הכתוב בתורה: תומנתא וכו'. מדה הישנ' שמודדין בה המורייס בציפורי: חכים אנא לה. מכיר אני המדה הזאת ודבית רבי ינאי מודדין בה דבש: חצי שמינית. מדת טבריה הישנה היא רביעית של תורה: הדא דידן הוות. מדה שהיתה לנו מקדמית: ולמה לא קרי לה עתיקא. שהרי בזמן ההוא לא היתה המדה ההיא וכבר עברה והל"ל הדא עתיקתא כדאמר ר"ח דאף ר"י היה במקומו של רבי חנינה: ומשני בגין דהוות ביומוי. אף על גב דכבר עברה מכל מקום אין לקרותה ישנה כיון שהיתה בימיו: איכא דאמרין. בא להורך ולמה אמר ר"ח עתיקתא לכך קאמר דהוות

גליון הש"ס

רידב"ז

ר"י בר"ב בשם ר"י דר' יהודה היא דתני מים כדי גמיאה כו' יין כדי גמיאה ר"י אומר כדי מזיגת הכוס הלמא דמתניתין דידן ר"י הוא וכ"ז גרסי' במס' שבת ר"פ המוציא יין וקאי על מתניתין דשם:

מזוג בכמה פי' דעד כאן לא ידעינן דבעי רביעית אלא גבי יין חי צריך שיעורא דרובע רביעית כדי שימזגנו ויעמדנו על רביעית אבל אם הוא כבר מזוג יש לומר דלא בעי רביעית וסגי בפחות כמו בעלמא קודם דזרעיהו ולבתר דזרעיהו וכן בסממנים שרוין דהיתא במס' שבת דף ע"ט ע"א לפי שאין אדם טורח לשרות סממנין לצבוע בהם דוגמא לאירא עיי"ש ואימא ה"נ בס"מ בין קודם מזיגה לאחר מזיגה דלאחר מזיגה צריך שיעור פחות מן קודם מזיגה וקאי על הוצאות שבת [וכן גרסינן שם במס' שבת האי סוגיא] ע"ז קאמר נשמעיניה מן הדא יין כדי גמיאה ר"י אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס וכן הגי' במס' שקלים וה"פ כיון דתני ת"ק כדי גמיאה ע"כ דלא מיירי ביין חי דהא אינו ראוי לגמות יין חי אלא ע"כ מיירי במזוג דראוי לגמיאה וקתני סיפא ר"י אומר כדי מזיגת הכוס אלמא דאפילו במזוג צריך נמי רביעית: מהו לשתותן מפוסקין כלום אמרי אלא שישתה לא שישתכר כן גי' הגר"א ז"ל במס' שקלים:

חבריא

ש:ויי נוסחאות (כו"ב) ארבעה נד"ו ארבע. (סוי"ג) ר"י נד"ו רבי יוחנן. (סוס"ו) טירטרטין נד"ו טירטרטון. (כו"ס) רב נד"ו רבי. (סוכ"ו) הדא נד"ו הדא. (כו"ס) בריבית או את נד"ו בריבית את או. (סול"ב) למה אמר נד"ו למה אמ'. (סול"ג) לון נד"ו ליה. סליק נד"ו סלק. אורייתא נד"ו אורייא. (סול"ח) עסיקתא נד"ו עתיקתא.

עמודי ירושלים

ד' כוסות שאמרו ישנן רביעית יין באטלקי בא"ז הל' חלה (סי' רכ"ו) הביא ירושלמי זה בזה"ל וכמה הוא רביעית באטלקי לא וכמה הוא לוג שיתא ביעין רביעית לוג ביעא ופלגא וכל את בעי משערין ללוגין את נסיב שיתא ביעין לא רב' ולא זעירין אלא מלעין ואת נסיב קדירה או כל מה דשוא מלא מים ומלא לי' ויהיב מלרע מנא חורין וקביל מיא ויהיב שית בעין ואלין מייא דנפלין במנא הרפיה הוא יהיב שיעורא דלוגא כזה הוא שיעורו של כוס עכ"ל ולפנינו ליתא נכל זה ועי' תוס' עירובין (ד"ד ע"א) ובמאר דוכתי:

טוב ירושלים

בפסח ה"ג מלס וי"ל משום דכי בערב תאכלו מצות והוא כמו לאו הבא מכ"ע לא שיאכל מבעו"י וכמו דאי' בבבלי מ"א ב' דפסח ונפי דלנ"ד דבפסח אסור נמי בכל השנה משא"כ מלס מ"מ י"ל דבע"פ אסור משום דמעותו בערב. סו"מ בקובץ על הרמב"ם פ"ו ממלס הי"ב הביא כן בשם ס' חק יעקב ולא ציין מקומו שם ועי' בבבלי י"ג ב' דאין מביאין תודה בחהמ"ל מפני חמץ שבה ומ"ל בע"פ ואי נימא שהיא דאורייתא אף מפני מצה שבה המ"ל ולדבריגו א"ג מ"ש בסמוך רבי ל"ס אוכל א"ח ול"מ ל"ח מסלא דריב"ב ול"מ מהדא דר"ל ול"ש בתרווייהו מדריב"ב. די"ל בהא לס"ל כריב"ב דמה"ת אסור ורק בחמץ ס"ל כריג"ב ועי' היטב זבחים

ה"ג א': רבי ל"ס אוכל לא חמץ ולא מלה כו' לפ"ד הק"ע דריב"ב לשיטתי' דמכשיר סים כשמחתו ע"פ קודם תלות א"כ י"ל שזה טעם הרמב"ם דפסק כב"ש שם משום דרבי הכי ס"ל כהא. א' פי' הק"ע לא דיקא לפי מסקנת הגמ' שם בבבלי י"ב א' דרק סופא של"ש אבל לא שמכשיר לגמו ואפשר דס"ל כרב שם ואף דפליגי על ריב"ל י"ל דהלכה כריב"ב כדס. ויש לעורר קצת לדברי ריב"ב דאסור לאכול כלל בע"ס א"כ איך מקריבין אומיא ועי' בבלי ק"ח א' ובתוס' שם וכה צריך לקיים ג' סעודות והוא דאורייתא מדכתיב ג"פ היום מיכו ז"א דוודאי אינו רק ד"ק מדכ' וקראת לשבת עונג פסח בשבת לא אסור לאכול שום דבר

מערכת הערוך דרבי יונה שתי ארבעתי כסוי כו'. בערוך (ע' פגרי) ר' יונה שתי ארבע כסי דלילי פסחים וחזק רישיה עד עצרתה ר' יהודה ב"ר אילעאי שתי וחזק רישיה עד חגא:

דהוות זעירא ורבת זעירת ולא זערת כמה דהוות. כמה הוא שיעורו של כוס רבי יוסה בשם רבי יודה בר פזי רבי יוסי בי רבי בון בשם שמואל אצבעיים על אצבעיים על כוס אצבע ומחצה ושליש אצבע. תני יבש כזית דברי רבי נתן רבנן דקיסרין רבי יוסי בי ר' בון בשם ר' יוחנן אתיא דרבי נתן כרבי שמעון כמה דר"ש אמר ברביעית כן ר' נתן אמר לכשיקרש יהא בו כזית:

הלכה ב מתני' *מזגו לו כוס ראשון בית שמאי אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום: **גמ'** *מה טעמ' דבית שמאי שקדושת היום גרמ' ליין שיבוא וכבר נתחייב בקדושת היום עד שלא בא היין מה טעם דבית הלל שהיין גורם לקדושת היום שתיאמר ד"א היין תדיר וקדושה אינה תדירה א"ר יוסי מדברי שניהן יין ואבדלה היין קודם *כלום טעמא דבית שמאי לא שקדושת היום גרמה ליין וכאן הואיל ואבדלה גרמה ליין שיבוא היין קודם כלום טעמא דבית הלל אלא שהיין תדיר וקדושה אינה תדירה וכאן הואיל והיין תדירה ואבדלה אינה תדירה היין קודם. א"ר מנא מדברי שניהן יין ואבדלה אבדלה קודם כלום טעמא דבית שמאי אלא שכבר נתחייב בקדושת היום עד שלא בא היין וכאן הואיל ונתחייב באבדלה עד שלא בא היין אבדלה קודכת כלום טעמא דבית הלל אלא שהיין גורם לקדושת היום שתיאמר וכאן הואיל והיין גורם לאבדלה שתיאמר אבדלה קודמת. אמר רבי זעירא מדברי שניהן מבדילין בלא יין ואין מקדשין אלא ביין. היא דעתיה דרבי זעירה דר' זעירה אמר *מבדילין על שכר. ואזלין כן אתר לאתר למישמע קידושא. אמר רבי יוסי בי רבי בון נהגין תמן במקום שאין יין שליח ציבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחותם מקדש ישראל ויום השבת:

הלכה ג מתני' *הביאו לפניו ירקו' וחזרת מטבל בחזרת עד שהוא מגיע לפרפרת הפת הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת *אע"פ שאין

פני משה

הלכה ב מתני' מזגו לו כוס ראשון. שכן דרך בני חורין לשתות יין מזוג: מברך על היום. בתחלה לפי שהיום גורם להידוש שלא בא אלא בשביל קידוש היום וכבר קידש היום משקיבל עליו והיין עדיין לא בא על השולחן וכשם שקדם לכניסה כך הוא קודם לברכה: ב"ה אומרים מברך על היין תחלה. לפי שהיין גורם לקידוש וה"ה המקדש על הפת שאם אין לו יין או פת לא יקדש ועוד תדיר ושאינו תדיר התדיר קודם:

גמ' מה טעמא דב"ש וכו' גרסינן לכולה סוגיא זו לעיל בברכות ריש פרק אלו דברים: שקדושת היום גרמה וכו'. כדפרישית במתניתין: מדברי שניהן. נלמד דסבירא להו דבהבדלה לעולם ברכת היין קודם ואח"כ ברכת הבדלה דלא דמיא לקידוש כדמפרש ואזיל: כלום טעמא דב"ש. בקידוש הא לא הויא אלא מפני שקדושת היום גרמה להיין שיבא ולפיכך סברי שברכת קדושת היום קודמת אבל כאן הואיל ולא אבדלה גרמה ליין שיבא היין קודם. כצ"ל וכך הוא שם. וכלומר שהרי עיקר הבדלה בתפלה היא ולא אמרו שיחזור ויבדיל על הכוס אלא מפני התינוקות כדאמר התם בההיא תלמודא בפ' תפלת השחר הלכך אף ב"ש מודים בהבדלה שברכת היין קודם: כלום טעמא דב"ה וכו'. כלומר ולב"ה פשיטא דהיכא נמי האי טעמא דאמרי גבי קידוש תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם דכמו כן הוא בהבדלה: אמר ר' מנא. דלא היא דמצינן למימר נמי איפכא מדברי שניהן יין ואבדלה אבדלה קודם דמאי חזית דנקטת להני טעמייהו דב"ש וב"ה גבי קידוש וילפת מינייהו דמודים בהבדלה שהיין קודם נקוט אידך טעמייהו דידהו דגבי קידוש ואשכחת איפכא כדמפרש ואזיל: כלום טעמא דב"ש אלא שכבר נתחייב וכו'. וא"כ כאן בהבדלה נמי הואיל ונתחייב בהבדלה מיד שחשכה למוצאי שבת קודם שבא היין לפניו בדין הוא שהבדלה ג"כ קודמת ליין כמו קידוש לב"ש: כלום טעמא דב"ה וכו'. וכאן הואיל ואין היין גורם לאבדלה וכו' כצ"ל וכך הוא שם וכן לב"ה דטעמייהו בקידוש לפי שהיין או הפת גורם לקידוש היום שתאמר וכאן הואיל והבדלה אין היין גורם שתאמר דלא תליא הבדלה ביין אף לב"ה הבדלה קודמת להיין הלכך מהא ליכא למישמע מינה: א"ר זעירא מדברי שניהן. דר' יוסי ודר' מנא דמר מדייק הכי ומר מדייק איפכא ומיהת זה נלמד מדברי שניהן דמבדילין בלא יין אבל אין מקדשין אלא ביין כדקאמרי תרוייהו בפשיטות שאין היין מעכב בהבדלה כמו שמעכב בקידוש או הפת: היא דעתיה דרבי זעירא. וכן נמי היא דעתיה דרבי זעירא גופיה דאמר מבדילין על השכר במקום שאין היין מצוי ובקדוש קאמר הולכין ממקום למקום למישמע קידושא על היין שהיא עיקר מצות קידוש ואין מקדשין על השכר ומיהת שמע מינה שאין היין מעכב בהבדלה: נהיגין תמן. בבבל במקום שאין יין לקדש עליו הש"ץ יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע והותם וכו' ובזה יצאו ידי קידוש:

הלכה ג מתני' הביאו לפניו ירקות וחזרת מטבל בחזרת. לפי נוסחא דהכא שמביאין לפניו שאר ירקות וכן החזרת מקודם ומטבל הירק בחזרת וזהו הטיבול הראשון שקודם אכילת מצה כדתני עד שהוא מגיע לפרפרת הפת וזהו לאכילת מצה שמביאין לפניו אחר עקירת השולחן מצה וחזרת וחרוסת ומטבל החזרת בחרוסת וכמ"ד בגמרא צריך לטבל בחזרת שני פעמים וכדי שיראו התינוקות וישאלו ועל הטיבול הראשון מברך בפה"א ועל השני מברך על החזרת על אכילת מרור שזהו עיקר המצוה לפי שמצות מרור אחר מצות המצה כדכתיב על מצות ומרורים ברישא מצות והדר מרורים: אע"פ שאין

קרבן העדה

דהוות זעירא וכו' כלומר שנפחתה מרביעית ואח"כ הוסיפו עליה והוקמוה ארביעית ואח"כ פחתו אותה ולא פחתו אותה כבראשונה וזה היה בימי ר"י הלכך לא מצי למימר עתיקתא דס"ד אמדה הפחותה קאמר ואי הוי הפחת בפעם שני כמו בראשונה שפיר המ"ל עתיקתו דאין לטעות דאמדה שנפחתה קאמר דא"כ הל"ל הא דאית לן השתא היא מדת רביעית וע"כ הייגו מפרשין דאמדה גדולה קאמר אבל השתא דקאמר דהשתא נפחתה מהמדה קטנה שהיתה בראשונה ודאי איכא למטעי דעלה קאמר עתיקתא לכך קאמר דהוות ביומוי קודם לזו עכשיו וממילא ליכא למטעי: יבש בכזית. אם הוליא לרה"ר יין יבש שנקרש כזית חייב דמעיקרא הוי רביעית והא דבעינן רביעית שלם בקרוש ולא סגי ברובע רביעית משום דקרוש לאו בר מזיגה הוא: אתיא דר"נ. דאמר אף ביין רביעית בעינן כר"ש דמתני' דאמר כולן ברביעית ולית ליה לר"י הא דאמרינן בסמוך דקרוש לאו בר מזיגה הוא:

הלכה ב מתני' מברך על היום. בתחלה קדוש היום ואח"כ בורא פ"ה: מברך על היין. מתחלה וה"ה למקדש על הפת וטעמייהו מפרש בגמרא:

גמ' גורם ליין שיבא. קודם סעודה: וכבר נתחייב בקדושת היום. ועוד טעם אחר נותנים לדבריהם דמיציאת הכוכבים קידש היום ועדיין לא בא היין על השלחן וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה: שהיין גורם לקדושת היום שתיאמר. שאם אין לו יין או פת אינו מקדש והמקדש על הפת כמקדש על היין וברכת הפת קודם: וקדושה אינה תדירה. ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם דכתיב במוספין מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד קרא יתירא הוא אלא ללמד דבשביל שהוא תדיר הקדימו הכתוב ומכאן אתה למד לכל התדירין: מדברי שניהן. מדברי ב"ש וב"ה נלמוד דיין קודם להבדלה: ה"ג וכאן הואיל והבדלה לא גרמה ליין שיבא היין קודם. וה"פ הואיל ואין הבדלה גורמת להביא היין שהרי אם אין לו אלא כוס אחד אותו כוס שמברך עליו ברכת המזון אומר עליו הבדלה א"כ אין הבדלה גורמת וגם אם אין לו יין צריך נמי להבדיל משא"כ בקידוש היום שאם אין לו יין או פת אין כאן קידוש כלל וכיון שאין הבדלה גורמת ליין א"כ יין קודם מפני שהוא תדיר: וכאן הואיל והיין תדירה. שבכל יום הוא שותה יין: הואיל ונתחייב בהבדלה עד שלא בא היין. דמשתחשך חייב בהבדלה ועדיין היין לא בא: ה"ג וכאן הואיל והיין אינו גורם להבדלה שתיאמר הבדלה קודמת. וה"פ שמבדילין בלא כוס: מדברי שניהן. מדברי ר' יוסי ור' מנא שמעינן דמבדילין בלא יין שהרי הם אומרים שאם אין לו יין נמי מבדיל: היא דעתיה דרבי זעירא. כלומר ואף ר' זעירא גופא סבר הכי: ואזלין מן אתר לאתר. הולכין ממקום למקום כדי לשמוע קידוש היום אם אין יין במקומו ל"א הולכין ממקום הסעודה למקום אחר לשמוע קידוש היום וחוזרין לבתיהן ואוכלין: נהגין תמן. בבבלי: ברכה אחת מעין שבע. מגן אבות:

הלכה ג מתני' הביאו לפניו ירקות. כדי שיכיר תינוק וישאל שאין דרך להביא ירקות קודם סעודה: מטבל בחזרת. אם אין לו שאר ירקות ולשון מטבל אוכל שכל אכילתן ע"י טיבול היה: עד שמגיע לפרפרת הפת. חזרת שהוא אוכל אחר מצה קרי הכי כיון שנאכלת בתוך הסעודה הרי היא כלפתן וי"מ מצה גופה קרי הכי לפי שהיא עשויה רקיקים וה"ק עד שהוא מגיע לפרפר' דהיינו פת שהיא מצה: הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת. אע"פ שאינו אוכל ממנו עד לאחר הגדה מביאין אותן כדי שישאלו התינוקות: חרוסת. שעושין מתפוחים וכמה מיני פירות ודכין במדוכה ומערבין בחומץ ונותנין עליהן תבלין כעין פתילות דקות ארוכות זכר לקש: שאין

שנויי נוסחאות (סו"א) זעירת גד"ו וזעירת. (סו"ד) כים גד"ו רום.

עמודי ירושלים

הביאו לפניו מצה כו'. בא"ו ה' פסחים (סי' רכ"ב) כתב וז"ל דאמרינן בירושל' פ' ע"פ תני איזהו ברכת מצה מניח כרוסה ע"ג שלימה ופורס כן כפרוסה ומברך כו' ומשים במלחא ולא אכיל עד דמברך על הפיא אומנא דהמוציא אק"ב כו' עכ"ל ולפנינו ליתא לכל זה. ועי' טוא"ח (סי' תע"ה) שכתב וז"ל וכ"ה לשון הירושלמי ומשם ני' במלחא ולא רשמו האחרונים אי' מקום בירושלמי אולם ברור שכן היתה נוסחות בסוף בירושלמי. ועי' בר"מ ה' חמץ (פ"ח ה"ח) שכתב שנוכחא על אכילת מצה וה"ה כתב שם בהי"ב שהאחרונים הפינו עלי' ובירושלמי שהעתיק הא"ו מבואר כבר"מ:

טוב ירושלים

פינו ועי' סמ"ג בפתיחתו לה"ם. ועי' לעיל רפ"ו דב"ב הא ס"ל דלו"ד שבת אר"ם ר' יונה אנא היה בכור והוה אכיל כו' ע' ש"ק מה שהקשה על הרא"ש ע' ק"כ שנדחק ועדיין קשה. ואולי יתכן לומר דבאמת קשה על ר' יונה למה לא התענה הוא בכור היה ותניא במס' סופרים דבכורים מתענים בע"פ. ודו"ל דפליג. אבל י"ל דבאמת אין זה מלד החיוב להתענות רק שנהגו כן ור' יונה שהיה ת"ח כבר אמר בבבלי תענית י"א ב' ת"ח אסור לו ליכב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים א"כ גם רבי ממעט זה ודאי ל"ה מתענה ולכן הוכרח לומר משום שהיה הכמנים וא"כ יולא מזה דשפיר נוהגין הבכורים להתענות ורק ת"ח אסור. והוא דבר חדש. להודיע שיאלו מעבדות להירות. א"כ ל"ד מכוין אף יושבין נמי יצא. ונ"ל דוהו רק לפ"מ שהולם היו מוכנים לאכול בהסיבה אבל לדידן הא"ל דביסיבה סגי: מהו לשתותן בברך א' כו'. בבבלי ק"ס ב' קי"ז ב' א"ל ארבעה כוסות ת"ל דרך חירות כל חו"ח לעבד מצוה. וא"כ מוכח דהקנו אותו לסדר עליהם סיפור יצ"מ וכל סדר הגדה וא"כ עדיין לא ידענו ביתר הכוסות מדברי ר"י רק על הג' והד' ונע"ק. ואולי מה"ש לא פסקו הפוסקים כן ודלא כש"ק רפ"ח דשבת: דתני ר"ח ד"כ שאמרו יולאין בין חיין בין מזוגין. פי' בבלי ק"ח ב' דאינו יולא בחיין וי"ל. ואולי י"ל חיין לאפוקי מבושלין וע"ל נסמוך ר"י כדעתו והוחק: מהו לשתותן מפוסקין. עי' ספר עיקרי דינים מהד"ע שהאריך בפי' ד"ז. ועי' ח"א מהרש"א כוכה מ"ח ב': מהו לנאת ביין של שביעית. אם כפיתי שביעית הרי מדרבנן הכורים ואולי מיירי בשהוא קודם הביעור ועי' בק"ע ובאמת לא נמלא בשו"מ דאין יולאין במלה של שביעית מבוס דבעינן לכם ועי' פ"ג דסנהדרין כ"ד דפליגי המורחי אם זוכה בפירות שביעית במה שלוקח לו לאכל מן המופקר. ואולי י"ל נרבא דס"ל דלריך שמירה מטעת קנירס א"כ הרי אסור בפירות שביעית לאכול מן המשומר רק מן המופקר וא"כ ה"ל מה"ב. רק תלמודין בג"ו נס"ל כרבא כמש"ל פ"ב ה' בס"ד וצ"ע פיבא בזה: מהו לנאת ביין מבושל ט'. ע' ר"ם פ"א דתרומות שכתב בשם בירושלמי דיין מבושל הזק מאלד מיין חי וע"כ הוא אומר כדעתי' דיולאין ביין מבושל משום דעדיף ומשובח נאמר שחזק יותר וע"כ הוא חזיק ריכים מהיין מב של שהיה שותה. וי"ל דבכל השבתות רוי"ם ל"ה מסדר בשר יין חוק דהיה יולא ביין חי ובודאי ל"ם מונע עלמו משתית יין לשבת ויו"ט לקידוש והבדלה

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' ב
יט ב מיי' פ"ח מהל' א טוש"ע שם סי' [illegible]
כ ג מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ו טוש"ע שם סי' [illegible]
כא ד מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סי' [illegible]
כב ה מיי' פ"ח מהל' חמץ ומצה הלכה א טוש"ע שם סי' [illegible]

גליון הש"ס

א] עי' תוספות דף קז ע"א ד"ה רביעית וכו' ועיין שו"ת [illegible] מפאנו סימן י':
ב] עי' תוס' דף קו ע"ב ד"ה מקדש:

מסורת הש"ס

פסחים קד ע"א
(ברכות פ"ח הלכה א)
עיין ברכות נב ע"א
עיין פסחים קו ע"א
שם קיד ע"א
(ברכות פ"ו ה"א) איתא שם תבשילין

שאין חרוסת מצוה ר' לעזר בי רבי צדוק אומר א מצוה ובמקדש מביאין לפניו ב גופו של פסח:

גמ' חברייא בשם רבי יוחנן *צריך לטבל ג בחזרת ב' פעמים רבי זעירה בשם רבי יוחנן אין צריך לטבל בחזרת ב' פעמים ר' שמעון בן לקיש אמר אם לא טבל פעם ראשונה צריך לטבל פעם שנייה. מתניתא פליגא על ר' שמעון בן לקיש *שבכל הלילות אנו מטבילים פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים. סבר רבי שמעון בן לקיש על הדא דבר קפרא מתניתא פליגא על בר קפרא שבכל הלילות אנו מטבילין אותו עם הפת וכאן אנו מטבילין אותו בפני עצמו. מתניתא פליגא על רבי יוחנן יוצאין במצה בין שכיוון ד בין שלא כיוון והכא מכיון שהסיב חזקה כיוון. מתיב רבי ירמיה קומי רבי זעירה מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת אף על פי שאין חרוסת מצוה חזרת מצוה. אמר ליה שכן רב מטבל בתירדין. *תגרי ירושלם היו אומרים בואו וטלו לכם תבלי מצוה. בני בייתיה דאיסי בשם איסי ולמה נקרא שמה רובה שהיא רבה עמו ר' יהושע בן לוי אמר צריכא שתהא ה עבה. מילתיה אמר זכר לטיט. אית תניי תני צבריה שתהא רבה. מילתיה אמר זכר לדם. תני ובגבולין צריכין ו שני תבשילין *אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה:

הלכה ד מתני' *מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אם אין דעת בבן לשאול. אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה *שבכל הלילות אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי ולפי דעתיה של בן אביו מלמדו מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מארמי אובד אבי עד שהוא גומר כל הפרשה ר"ג היה אומר ז כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו פסח מצה ומרורים פסח על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים מצה על שם שנגאלו אבותינו במצרים מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו

קרבן העדה

שאין חרוסת מצוה. אלא לרפואה לבטל ארס החזרת שרע וקשה לגוף: מצוה. זכר לתפוח שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב וזכר לטיט. **גמ'** צריך לטבל בחזרת שני פעמים. דמצות צריכות כוונה והולי לא כיון בראשון לשם מרור כיון שלא בירך עליו אלא בורא פרי האדמה כשאר ירקות שהרי אין עדיין עליו מצות אכילת מרור עד לאחר אכילת מצה: צריך לטבל פעם שנית. דסובר מצות אין צריכות כוונה וכל שטבל פעם א' סגי: הלילה הזה שתי פעמים. הרי דבעינן שתי טבילות: גמשני סבר רשב"ל דההיא משנת בר קפרא היא ולית הלכתא כוותיה: מתניתא. ברייתא זו פליגי על בר קפרא: וכאן אנו מטבילין בפ"ע. משמע דעיקר הפרש שבין לילה זו לכל הלילות אינו אלא שמטבילין בפ"ע בלא פת אבל לא שמטבילין ב' פעמים: יוצאין במצה בין שכיוון וכו'. קס"ד ה"ה למרור א"צ כוונה: ומשני הכא כיון שהיסב שהרי אינו אוכל מצה עד שהיסב הלכך חזקה שכיוון לאכול אלא שעכשיו בשעת אכילה נשכח ממנו אבל בירק שאוכלו בלא הסיבה קודם אכילה איכא למיחש שמא לא כיוון: אע"פ שאין חרוסת מצוה. שמעינן הכל חזרת מצוה אע"פ שכבר אכל חזרת בראשונה וקשיא לרשב"ל: א"ל מצוה לטבל. כדי שירגישו התינוק' אבל אין מצוה לטבל דוקא בחזרת שהרי רב מטבל בתרדין ש"מ דבשאר ירקות נמי מטבילין בהו פעם ראשונה ולעולם מצות אין צריכות כוונה: תבלי מצוה. דסברי אף חרוסת מצוה חרוסת נעשה בתבלין כדפרישית במתני': למה נקרא שמה רוב'. במקומו היו קורין לחרוסת רובה: שהיה רבה עמו. שיש מחלוקת עמו דפליגי בה חכמים ורא"ב"ל א"כ בהות חד מרוב התבלין שבה: צריכה שתהא עבה. צריך להטיל בה הרבה תבלין שתהא עבה: מילתיה אמר. טעם לדבריו אמר דלכך צריכה שתהא עבה זכר לטיט: לדברי' שתהא רבה לכך קורין אותו רוב שצריך לצבור הרבה ויותר נר' דה"ג צריכה שתהא רכה וה"פ צריך שיהא החרוסת רך: מילתיה אמר. טעמו אמר דלכך צריכה שתהא רכה זכר לדם שהיה שוקעין בטיט על הילדים הקטנים: שני תבשילין. שני מיני בשר צלי זכר לפסח ומבושל זכר לחגיגה וי"מ ב' מיני בשר מבושלין והע"ג דפסח וחגיגה צלוין היו אסור לעשות כן שלא יהא נראה כאוכל קדשים בחוץ:

הלכה ד מתני' וכאן הבן שואל. שעכשיו שאין לעקור השלחן נותן הבן לב לשאול מה נשתנה: כולו צלי. אתי' כמ"ד בפ' אלו דברים שאף החגיגה באה צלי: מתחיל בגנות. מתחל' עובדי עכו"ם היו אבותינו ומסיים בשבח שקרבנו המקום לעבודתו וגאל את אבותינו ממצרים: וכל שלא אמר. טעמן של ג' דברים אלו לא יצא ידי חובתו כראוי:

גמ'

פני משה

שאין חרוסת מצוה. שעיקר המצוה כ"א חזרת ואין החרוסת שעשוי ממיני התבלין א"א לרפואה לבטל הארס שבחזרת: ר"א ברבי צדוק אומר מצוה שהוא זכר לטיט וגם כדקאמר בגמ' ומסימין בו תפוח כדכתיב תחת התפוח עוררתיך שהיו יולדות שם בניהם בלי עצב ולא יכירו בהן המצרים: ובזמן המקדש. בזמן המקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח כשהביאו המצה והחזרת:

גמ' הברייא בשם ר' יוחנן צריך לטבל בחזרת שני פעמים. כדפרישית במתני' לפי נוסחא דהכא ויש לפרש דשני פעמים דקאמרי היינו בחרוסת ולטבל בחזרת כלומר שמטבל החזרת בחרוסת ולפ"ז הא דקתני ירקות והחזרת או או קתני או ירקות בחרוסת או בחזרת בחרוסת לטיבול הראשון אלא מדלא מזכיר התנא חרוסת ברישא משמע כדפרישית במתני': רבי זעירא בשם ר' יוחנן. קאמר א"צ לטבל בחזרת שני פעמים כלומר דהטיבול הראשון א"צ בחזרת דווקא אלא ה"ה בשאר ירקות ומיהו שני פעמים צריך לטבל: רשב"ל אמר. שאף הטיבול שתי פעמים לאו דוקא אלא אם לא טבל פעם ראשונה צריך לטבול פעם שניי' כלו' כשמביאין החזרת בפעם שנייה עם המצה שאז עיקר מצות הטבול: מתניתא. דלקמן פליגא על רשב"ל שבכל הלילות וכו' אלמא דטיבול שתי פעמים מיהת צריך: סבר רשב"ל על הדא דבר קפרא. כלומר כהדא דהני בר קפרא בברייתא דיליה שאין חיוב בטיבול שתי פעמים: מתניתא. ברייתא דלקמיה נמי פליגא על בר קפרא דקתני שבכל הלילות אנו מטבילין אותו להחזרת או להירק עם הפת וכאן בלילה הזה אנו מטבילין אותו בפני עצמו אלמא צריך שיהיה טיבול מקודם שמביאין המצה שעדיין הטיבול הוא בלא פת עמו דאלו מה שמטבל אח"כ בחרוסת כ"ע לא פליגי דצריך וש"מ מיהת דצריך טיבול שני פעמים: מתניתא פליגא על ר"י. דס"ל שמצות אין צריכין כוונה דקאמר יוצאין במצה בין שכיוון לשם מצוה בין שלא כיוון והא קתני הכא דצריך לטבל בחזרת ב"פ וקס"ד דטעמא הויא משום דבטיבול הראשון מברך בפה"א ולא איכוון לשם מצות מרור והלכך הוא דצריך עוד לטבל בפעם שנייה ולברך על אכילת מרור לצאת י"ח מרור אלמא מצות צריכות כוונה: והכא מכיון שהיסב חזקה כיוון. כלומר דמשני דלאו היינו טעמא דטיבול שתי פעמים דהא הכא מכיון שהיסב לעשות סדר המצות בלילה זו מוחזק הוא דמה שעשה לכוונת המצוה עשה ואי משום כוונה לא הוה צריך לטבל פעם שנייה שכבר יצא י"ח בראשונה אלא הכא היינו טעמא כי היכא דליהוי היכרא לתינוקות וישאלו: מתניתא פליגא על רשב"ל. דקאמר שאין צריך לטיבול שתי פעמים אלא אם לא טבל פעם ראשונה וכו' והא קתני הביאו לפניו וכו' אעפ"י שאין חרוסת מצוה ומדקתני אין חרוסת מצוה משמע הא חזרת מצוה ואפי' בפעם הראשון דקתני התנא חזרת אלמא שצריך לטבל בחזרת שתי פעמים ואע"ג דכבר שני לעיל דר"ל כבר קפרא ס"ל אפ"ה הדר מותיב ר' ירמיה מכיפא דמתני' דמדייק ליה מדקתני אין חרוסת מצוה ומשמע הא חזרת שהיינו מצוה ואף בפעם הראשון ודלא כבר קפרא והיא גופה קשיא אמאי סמיך ר"ל אדבר קפרא ולא כהנא דמתני': א"ל שכן רב מטבל בתורדין. כלומר הא נמי ל"ק לר"ל דהא דקתני ברישא ירקות וחזרת לא תידוק מינה דחזרת מצוה היא אף בטיבול הראשון אלא או או קאמר או ירקות או חזרת שכן רב היה נוהג שהיה מטבל בפעם הראשון בתרדין אלמא דחזרת דרישא לאו דוקא ורשב"ל נמי ה"ק אם לא טיבל בחזרת פעם ראשונה אלא בשאר ירקות צריך לטבל בפעם שנייה בחזרת והא פליגא על ר"ז בשם ר' יוחנן דלעיל דלר"ז דקאמר א"צ לטבל בחזרת שני פעמים משמע שאם טיבל בפעם הראשונה בחזרת סגי ולרשב"ל עיקר המצוה בחזרת בפעם שנייה ובפעם הראשונה אף בשאר ירקות סגי: תגרי ירושלי' וכו'. על החרוסת ור"א בר צדוק קאמר לה דסבר דא לי' חרוסת מצוה: בני ביתיה דאיסי. קיבלו בשם איסי דנ"כ ס"ל חרוסת מצוה שהיה אומר ולמה נקרא שמה רובה כך היו קוראין בכינוי להחרוסת: שהיא רבה עמו. כלומר על שם רבבה כצמח השדה נתתיך שדרשו מזה שמאליהן נתרבו וגדלו כצמח השדה זו שהיא רבה מאליה ולזכר זה הוא החרוסת כדפרישית במתני': צריכה החרוסת שתהא עבה. וממילתיה שמעינן שהיא זכר לטיט ואית תנא תני צבריה שתהא רכה לצורה ביין ומשקין שתהא רכה א"נ לצבע גרים וממילתיה שמעינן שהיא זכר לדם מכה הראשונה שבאה עליהם במידה כנגד מידה: תני ובגבולין וכו'. מפני שבמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח כדקתני בסיפא ושני תבשילין בגבולין הוא דקתני:

הלכה ד מתני' מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל. לפי שעכשיו עוקרין את השלחן מלפני האומר הגדה נותן הבן לבו לשאול מה נשתנה וכו': שבכל הלילות וכו' והלילה הזה כולו צלי. כך היו אומרים בזמן המקדש וכולו צלי על הפסח ועל החגיגה הבאה עמו וכמ"ד חגיגה הרי היא כפסח גם לענין צלי: מתחיל בגנות. מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו ומסיים שעכשיו קרבנו המקום לעבודתו וגאל את אבותינו ואותנו ממצרים: רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו. שלא פירש טעמן של שלשה דברים הללו:

מסורת הש"ס: פסחים קיד ע"ב / פסחים קטו ע"א / בס / פסחים קיד ע"ב / פסחים קטו ע"א / פסחים איתא שבכל הלילות אוכלין ירקות כולו מרור

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ז מהו"מ הל' יא

כד ב מיי' שם פ"ח הלכה א

כה ג מיי' שם הל' יג טוש"ע או"ח סימן תעה ס"ב

כו ד מיי' שם פ"ז הל' ג טוש"ע שם ס"ד

כז ה טוש"ע שם סי' תעג ס"ה בהג"ה

כח ו מיי' שם פ"ח הל' א טוש"ע שם ס"ד

כט מיי' שם הלכה ב ג טוש"ע שם ס"ז

ל ח מיי' שם פ"ז הל' ד ה ופ"ח הל' ד ס

שנויי נוסחאות (סו"ה) אין בד"ז אינו. (סו"ח) מטבילים בד"ו מטבלים. (סוס"ו) שהסיב בד"ו שהיסב. (סוי"ש) בתרדין בד"ו בתורדין. (סו"ל) מטבילין בד"ו מטבלין. (סול"ג) הלילות אוכלין בד"ו הלילות אנו אוכלין.

עמודי ירושלים תנייא ולמה נקרא ש"ה רובה שהיא רבה עמו עי' מס ספי' בקה"ע וכס"מ הוגס ברוקח (סי' רפ"ג) העתיק למה נקראו שמם חרוסת זכר ללבנה שהיא מעשה חרכין ר' לוי אמר צריכה כו':

טוב ירושלים

מיין מוהר במבושל דא"כ מ"ם כבנדר מיין עד שבשת כוון עד ליל פסח גא גם או אסור. די"ל דילא במבושל. ואבתמפתי' תלמודא דהכא ודרפ"ח דשבת ופקלים פ"ג ותרומות פי"א דמבואר דאין דרך בנ"א לשתות מבושל כלל, וגם נ"ד לשי' הרמב"ם דנותר במבושל ודאי דלא יצא י"ח ד' כוסות במבושל. וע דמב"ם פכ"ס משבת הי"ד שכ"כ להדיא וה"ע דאזיל לשיטתי' וה"ל דמ"ש הוא משום דפסול מע"ג המזבח כמב"ש ואזיל לשיטתי' נ"כ בפס"ו ממה"ם ה' שכתב דע"כ מוהר יין מבושל של גוים משום דלא כשל רק דבר כ אסר ע"ג המזבח ומבושל כסול מע"ג המזבח אבל לדעת ר' יונה דהכא י"ל דס"ל דמבושל כיון דמשובח וחזק ודאי דעדיף טפי ומן המובחר הוא ע"ג המזבח ויפרש משנה במנחות פ"ח ב' דאין מביאין מבושל היינו הענבים מבושלים כמב"ם רש"י ומ"ם בתשובה הנ"ל. ואפ"ל מב"כ בספרי. אי אתם מנסך ולא מזוג לרמב"ם צריך לגרום ולא מבושל דהוא נ"כ הפך המזוג וא"ם דברי הגמ' בבלי ב"ב צ"ז ב' ופ' לח"מ במא"ב שם ואכמ"ל. והע דמדברי הרמב"ם פכ"ס מה"ת למדתי מה דמסתפק הכא מהו לצאת בקונדיטון דמ"ם לא יצא. וה"ם משום דמתעב בו

דגם וא"כ א"ר פ"נ כיוזבח כלל משום דכתיב לא תקריבו ממנו אשה לה' ואפילו מקצתו אוסר כמנחות נ"ח א'. וכמש"ם הרא"ב"ד דמותר באמת מכך דהכא: בקום שאין יין ש"צ יורד לפני התיבה כו'. פי' בבבלי בינה י"ו א'. וכאן קי"ז ב' וב"כ הכא ש"ם: הלילה הזה כלו צלי. בבבלי א"ר"ח דהוא דברי ב"ת. וכבר הק' על הרמב"ם שכתב לשון המשנה. ולכאו' ה"נ לפמש"ל פ"ו ס"ד חגיגה הבאה עם הפסח היתה מתבערת עמו מפני התערובות וכ"פ רמב"ם א"כ ה"נ מה"ם רי"ן גם בחגיגה צלי כיון שהיו צלין בלילה יש להוש מפני התערובות ואף דהחגיגה יכולים לצלותו אברים אברים מ"מ דלוי לחוש לזה ואפשר דהגירס היו מקריבין קודם התמיד א"כ י"ל דהיו מבשלין אז וא"כ אין השם בכך: בן חכם מהו אומר מה העדות כו' שלא יבא עומד בהדורה זו כו' כא כירוש על ה"ת אה"ג אפיקומן וכרב בבבלי קי"ם ב' ורק לפלא שלא נזכר לקמן ה"ו. ואמנם תמוה לי מאין נשתרבבו ונתחלפו הסוגות השנים בסידור הגדותינו תשובת החכם והרשע לא כפי האמור כאן וצ"ע במכילתא: ששים נעבודתך והיהודים ב"מ. נ"ל דכך נעבודתך דקאמר היינו עבודה ד' במצותיו כרפוי

ולא

עין משפט נר מצוה
לא א מיי' פ"ח מהל' חמץ ומצה הל' ס
לב ב מיי' שם עש"ע סמג שם ...

מסורת הש"ס

עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר °והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יי' לי בצאתי ממצרים לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם *לנצח לגדל למי שעשה *לנו את כל הניסים האלו והוציאנו מעבדות לחרות *ונאמר לפניו הללויה: **גמ'** *תני ר' חייה כנגד ארבעה בנים דיברה תורה בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאול. בן חכם מהו אומר °מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יי' אלהינו אותנו אף אתה אמור לו °בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים. בן רשע מהו אומר °מה העבודה הזאת לכם מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה מכיון שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אמור לו °בעבור זה עשה ה' לי לי עשה לאותו האיש לא עשה. אילו היה אותו האיש במצרים לא היה ראוי להגאל משם לעולם. טיפש מה אומר °מה זאת אף את למדו הלכות הפסח שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן שלא יהא עומד מחבורה זו ונכנס לחבורה אחרת. בן שאינו יודע לשאול את פתח לו תחילה א"ר יוסה מתניתא אמרה כן אם אין דעת בבן אביו מלמדו:

הלכה ה מתני' *עד איכן הוא אומר בית שמאי אומרים עד אם הבנים שמחה ובית הלל אומרים עד חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה רבי טרפון אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו הלילה הזה ואינו חותם רבי עקיבה אומר כן ה' *אלהינו יגיענו לרגלים הבאים לקראתינו לשלום שמחים בבנין עירך ששים בעבודתך ובחידוש בית מקדשך ושם נאכל מן הפסחים ומן הזבחים אשר הגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך על גאולתינו ברוך אתה ה' גאל ישראל: **גמ'** *רב אמר מתחילה צריך להתחיל °בעבר הנהר ישבו אבותיכם וגו'. ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר וגו'. וארבה. אמר רבי אחא וארב כתיב כמה ריבים עשיתי עמו עד שלא נתתי לו את יצחק. דבר אחר נעשיתי לו אורב אין חטא מיתן ליה ואין זכה מיתן ליה. *אמרו להן בית שמאי וכי יצאו ישראל ממצרים שהוא מזכיר יציאת מצרים. אמרו להן בית הלל אילו ממתין עד קרות הגבר אדיין לא הגיעו להצי גאולה היאך מזכירין גאולה ואדיין לא נגאלו והלא לא יצאו אלא בחצי היום שנאמר °ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל וגו'. אלא מכיון שהתחיל במצוה אומר לו מרק. התיב רבי אבונא בר סחורא לא כבר הזכיר על הכום. תניא *אין אומרים זמן אלא בשלש רגלים בלבד אמר רבי מנא מתניתא אמרה כן בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות. תני כל שכתב מקרא

פני משה

גמ' תני ר' חייה כנגד ארבעה בנים דברה תורה וכו'. לפי שמצינו בכתיב ארבעה פעמים בהגדת ענין זה לבנו ובשינוי הדברים ושלש מקראות בשאלת הבן והאחד בלתי שאלה בפרשת משכו והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם וזו היא שאלה הרשע שאומר לכם ולא מצוי השם ולפיכך דורש התשובה דפ' קדש בלא שאלה נאמר שם שאלה והגדת לבנך וגו' בעבור זה עשה ה' לי לי עשה וכו' ומשום דלא שייכה תשובה דפ' משכו להרשע דכתיב שם ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו' ואת בתינו הציל והוא הוציא את עצמו מן הכלל ופסוק ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים בפרשה והיה כי יביאך שהוא נאמר על שאלת בן טפש והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת דורש הוא כאן לתשובת שאלה של בן חכם כפ' ואתחנן והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות וגו' וככתוב נאמר אשר צוה ה' אלהינו אתכם אלא שהחכם ניכר בשאלתו ואינו רוצה לומר אתכם ואומר אותנו שלא להוציא עצמו מן הכלל ולפיכך אף אתה אמור לו בחוזק יד הוציאנו בתעפ"י שנאמר זה על שאלת בן טיפש מכיון שהחכם נשמר עצמו ושנה מאתכם לאותנו אף אתה תשנה ותאמר לו פסוק בחוזק יד הוציאנו ולא תשובה הנאמר שם על השאלה מה העדות וגו' עבדים היינו וגו' וזהו לפי החכם בחכמתו ולבן טפש אף אתה למדו הלכות פסח וכו' וזהו נלמד מהכתוב ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים וגו' שהזהיר אותם שם ואמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר ועבר ה' לנגוף וגו' ומכאן למדו שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן לימר אפיקו מאני מכאן לבית אחר ובלא יצאו מחבורה לחבורה ותשובה זו כתיבה על שאלת הרשע אלא שניטלה מתנו כדלעיל ומלמדין זה לבן טיפש שלא יטעה ויצא מחבורה לחבורה ושאינו יודע לשאול את פתח לו תחלה נלמד מפסוק והגדת לבנך שנאמר מבלתי השאלה: מתני' אמרה כן. בלזה שאין לו דעת אפי' לשאול שאינו מרגיש בשום דבר ואינו משגיח על השנוי: אביו מלמדו. לומר מה נשתנה ואח"כ אומר לו עבדים היינו וכו':

הלכה ה מתני' עד היכן הוא אומר. בהלל ב"ש אומרים עד אם הבנים שמחה כדמפרש טעמא בגמרא דאכתי לא היה זמן הגאולה בתחלת הלילה והאיך יאמר בצאת ישראל ממצרים וב"ה ס"ל כיון שהתחיל אומרים לו גמור: וחותם בגאולה. מסיים את ההגדה בברכת גאולה ולא מפרש היאך מברכין אותה ופליגי ר' טרפון ור"ע לפרושי למילתיה דת"ק ר"ט אומר פותח בברוך ואינו חותם בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות דכולה חדא הודאה היא ור"ע ס"ל חותמין ג"כ בברוך לפי שמוסיף בה דברי רצוי ובקשה' כן ה' אלהינו יגיענו וכו' והלכה כר' עקיבא: **גמ'** מתחלה צריך להתחיל. בפסוק בעבר הנהר וגו' ויעבדו אלהים אחרים. וזהו הגנות ומסיים ואקח את אביכם וגו' וזהו השבח: וארב כתיב והה"א קרי ולא כתיב לרמז כמה ריבים עשיתי עמו כמה נסיונות נהנסה עד שלא נתתי לו את יצחק: ד"א נעשיתי לו אורב. כאורב בדבר מה יהיה זרעו כשר או לא ואעפ"כ אין הטא מיתן ליה ואין זכה מיתן ליה ודורש זה מהפסוק שלאחריו ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו וגו' ולמה היה לו ליהושע לספר לכל זה ולהזכיר כאן את עשו אלא מפני שרצה להוכיחם ולהזהירם לעתיד כאמור לבסוף ועתה יראו את ה' ועבדו אותו בתמים ובאמת וגו' ולא תאמרו הרי עשו וזרעו ואפי' כן ניתן להם ירושה ונתקיימו בארצם תשובה לזה מה שאני מקדים לפניכם שכך אמר וארב את זרעו אירב אני וכו' ובין הטא ובין זכה מיתן ליה וזהו מה שנתתי לעשו זכות אברהם ואחריו יצחק גרמו לו אבל אתם יראו את ה' שעמכם בני יעקב ונבחרים אתם הקב"ה מדקדק עמכם והסירו את האלהים אשר עבדו אבותיכם וגו' ועבדו את ה': א"ל בית שמאי וכי יצאו ישראל ממצרים בתחלת הלילה לשיאמרו בצאת ישראל ממצרים: אמרו להן בית הלל. א"כ אפי' אלו ממתין עד קרות הגבר וכו'. שהרי עיקר הגאולה ויציאת מצרים ביום היתה אלא מכיון שהתחיל במצות הלל אומרים לו מרק הכל: התיב ר' אבינא בר סחורא. על הנוסחא דגרים במתני' אשר גאלנו וכו' והגיענו הלילה הזה וכי לא כבר הזכיר זמן על הכוס אחר קידוש היום: מתניתא אמרה כן. הכי תנינן נמי בברייתא ויליף לה מקרא דכתיב שלש פעמים בשנה וגו' בחג המצות וגו' ושלש רגלים אלו' מצווייםם הם מזמן לזמן: תני אידך כל שכתוב בו מקרא

קרבן העדה

גמ' כנגד ד' בנים דברה תורה. ד' מיני תשובות כתובות בתורה דע"כ לומר שהן כנגד ד' מיני בני אדם: בחוזק יד הוציאנו. כוללים אף השואל עמהם: מה העבודה הזאת לכם. כאלו לא ניתנו המצות אלא ליגע בני אדם והרי זה רשע גמור שהן מצות ה' הנתונות לטובות בני אדם: מכיון. שהוא רשע וגם הוציא עצמו מן הכלל: אילו היה אותו האיש. כלומר הרשע הזה: לא היה נגאל. שהרשעים מתו בימי אפילה: מה זאת. על מצוה אחת הוא שואל והיא שרואה שאוכלים בשר הרבה עד כדי שבען מה שאין עושים כן בשאר ימות השנה: שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. לכך אוכלי' הרבה מפסח: שלא יהא עומד וכו'. אף זה למדוהו שאין אוכלין הפסח בב' מקומות: את פתח לו. שנאמר והגדת לבנך אע"פ שאינו שואל: מתניתא אמרה כן. אף ממתניתא שמעינן דשאינו יודע לשאול פותחין לו:

הלכה ה מתני' וחותם בגאולה. מסיים את ההגדה בברכת גאולה ולא פי' ת"ק למילתי' איך מברכין אותה ואתו ר"ע ור"ט לפרושי למלתיה: ואינו חותם. דסובר ר"ט דנוטבע קצר הוא שפותח בברוך ואינו חותם ור"ע סובר שחותם בה לפי שמוסיף בה דברי ריצוי ובקשה כן יגיענו וכו': **גמ'** צריך להתחיל וכו'. הא דתנן במתניתין מתחיל בגנות היינו שמתחיל בעבר הנהר וגו' ויעבדו אלהים אחרים שזהו גנות: וארבה. אידי דמייתי להך קרא דריש ליה: כמה ריבים עשיתי עמו. שנסהו בכמה נסיונות דכתיב וארב חסר: אין חטא מיתן ליה. אם חטא מיסרו למפטו: ואין זכה מיתן ליה. ואם זכה נותן לו ומדקדק לזכותו מיתן הראשון לשון מיעוט הוא והשני לשון נתינה והיינו פי' שניהם לשון מיעוט וה"ק ואם זכה מביא עליו יסורין לזכותו: וכי יצאו ישראל ממצרים קודם חצות דקאמר גם בצאת ישראל ממצרים קודם אכילה אלא אומר עד בצאת ישראל ואוכל הפסח עד חצות ואח"כ אומר בצאת ישראל דסברי ב"ש דהגאולה והיציאה בחצות היתה: עדיין לא הגיעו. ישראל לחצי גאולה שביום יצאו ישראל ממצרים כדמסיק: אלא מכיון שהתחיל במצות סיפור הגאולה אומרים לו גמור: מרק. גמור כמו בא אחר ומירק שחיטה על ידו: לא כבר הזכיר על הכוס. לב"ש פריך שאומרים שלא יאמר הגאולה עד חצות הרי כבר הזכיר בקידוש היו' על הכוס גאולת מצרים: זמן. ברכת שהחיינו: מתניתא אמר' כן. בברייתא תניא נמי שאין אומרים זמן אלא בפסח וכו': כל שכתוב בו מקרא

שנויי נסחאות (ס"י) אותנו במקרא אתכם. (סופ"ו) בעבור זה (שמות י"ג י"ג). (ס"י"ו) מה בד"ו מהו. (סוי"ח) מה זאת (שם). (סוי"ט) אפיקום; בד"ו אפיקימון. (סומ"ח) הניא בד"ו תני. (סוג"א) שכתב מקרא בד"ו שכתב בו מקרא.

עמודי ירושלים

כל שכתוב מקרא קודש צריך שהזכיר בו זמן כתב הסירי קרבן ותימה הא נבי שבת נמי כתיב מקרא קודש וליכא למ"ד שאומר בו זמן עכ"ל. וי"ל לבמ"ש בשו"ת אותן האורחי בק"א ס' אמור וז"ל במעתי כד הויגא שלית השמש שלא קוזכר בכל התורה גבי שבת מקרא קודש כ"א גבי מועדים יצאן מזכיר מקרא קודש גבי שבת ושמעתי בס"כ כי בודאי אין צייך להזכיר מקרא קודש במגילה ביום כו' הוא שבת שבתון ואין צייך להזכיר כ"א גבי מועדים שאן מוקדשין עפ"י רפי' באז נקראו מקרא קודש אך בכאן מזכיר מקרא קודש אם מי שהולך במדבר או נתפס ואינו יודע היום יום הוא שבת באמו"ל מנה והולך ששה ימים ויום הז' הוא קודש וזה שכתב וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש כי למי שאינו יודע איזהו יום השבת או גדידי' מקרא קודש שמונה לעשות יום השביעי שבת ונקרא מקרא קודש לדידי' עכ"ל וא"כ שבת לחודיה אינו נקרא מקרא קודש רק למי שהולך במדבר וא"ש קושית הש"ק. אך ממה שהקשו בקידוש מקרא קודש מהם דלא כהאיתן האזרחי. אולם קושית הש"ק בנא"כ לא קשה כלל דהא קיי"ל גבי זמן דכל שבוע בתוך ג' יום אין אומרים זמן וא"כ שבת דהוא בכל ז' ימים אין אומרים זמן וא"ש וברור:

טוב ירושלים

ולא עבודת המקדש דא"כ ה"ל להקדים ויזום ב"מ לעבודתך. אמנם בנוסחת המשנה שבבבלי וכן בסדר הגדות להרמב"ם ושלנו ליתא לכ"ז. ומ"ש כאן מן הפסחים ומן הזבחים ע' בבלי ומש"ל פ"ו בס"ד: א"ל ב"ש וכי יצאו ישראל ממצרים כו' נ"ל פעמייהו דב"ה דמ"מ כבר התחילה נס גאולה מבערב וכמ"ש בבבלי ברכות ס' א'. הפ"ל דנחלקו אי אזלינן בתר סופו או בתר תחלתו וזהו נמי מחלוקת ר' אלעזר בן עזריה וחכמים בסוף פרק א' דברכות אם מזכירין יציאת מצרים בלילות דר' אלעזר בן עזריה בשיטתיה דס"ל דכיון שכבר התחילה הגאולה מבערב א"כ מקרי זה כבר יצאת ממצרים וצייך לימר ע"ו מועד צאתך וע"כ צריך להזכיר יצ"מ אבל חכמים נס"ל כן ולע דמ"ש כאן דיצאו בחצי היום דייק כן מדכתיב "בעצם" אבל מ"מ ספיר קאמר בבבלי שם דמועד צאתך ממצרים היינו בבקר משום דשם השב מבעב שהתחילו להכין לצאת. ויו"כ דפליגי בזה דודאי עיקר החירות והגאולה היה ביום רק דכיון דכבר יצאו מש"י כמצרים שלא יעבדו בם ולא נחשבים ה"י כבר מחצות ע"כ ס"ל דהוא כבר גאולה מחצות או דלב"ש ס"ל כמ"ש הכפרים שעלי רגע אחד אם אחר הקב"ה. לבא במצרים שהיו נכפתין ח"ו בטומאה וס"כ עיקר גאולת. שעם היה או בלילה. וב"ה ס"ל דעיקר

מסורת הש"ס

לעיל פ"ד ה"א | ר"ה פ"ד ה"ו

פסחים קיז ע"ב

שם קיט ע"ב

תוספ' פ"ס הל"ד

פסחים קיט ע"ב

שם קכ ע"א

קרבן העדה

מקרא קדש וכו'. בא להוסיף ר"ה ויוה"כ שכתוב בהן מקרא קדש שאומרים בהן זמן: ויאות. ושפיר קאמרת שאומרים אף בר"ה וביו"כ דהא אפי' אביכור תאנים צריך לברך זמן כ"ש אר"ה ויוה"כ: והרי ר"ה ויוה"כ ביהודה נהגו כר"ע. בתקיעות של ר"ה ויוה"כ של יובל נהגו ביהודה כר"ע ותוקעין למלכיות ובגליל נהגו כריב"ן שאין תוקעין למלכיות ואמאי איקרי כאן לא תתגודדו ומייתי ליה הכא דקא במתני' קשיא ליה איך עבדו דב"ש קראו עד אם הבנים שמחה. וב"ה עד חלמיש למעינו מים איקרי כאן לא תתגודדו: ומשני עבר ועשה בגליל כיהודה יצא. א"כ ליכא משום לא תתגודדו וה"ה במתני' נמי אם עשה כב"ה אליבא דב"ש וכב"ש אליבא דב"ה יצא בדיעבד: ופריך הרי פורים דאלו קורים בי"ד ואלו בט"ו ואמאי איקרי כאן לא תתגודדו: ומשני שנייא היא. שאני התם דכתיב משפחה וגו' דמשמע דמעיקרא כך תקנו שיהא חילוק בקריאה אלו לחוד ואלו לחוד:

הלכה ו מתני' ברכת השיר. אית דאמרי נשמת כל חי ואית דאמרי יהללוך ה' כל מעשיך: בין שלישי לרביעי לא ישתה. שלא ישתכר ושוב לא יוכל לגמור את ההלל: מפטירין. לשון הנפטר מחבירו כלומר כשנפטרין מן הסעודה אין מסיימין אותה באפיקומן ובגמרא מפרש:

גמ' כתיב בפרוע פרעות. משום דתנן כוס ד' גומר עליו את ההלל מייתי סמך מהכא שיש לומר שירה על הניסים: התנדבו ראשי עם. כשעושה ה' נס לישראל ונוקם נקמתן יתנדבו עם לומר שירה והיינו דכתיב בתר הכי ברכו את ה': ראשי עם. שהן יודעין לרצות ולשבח לקונם: התיבון. הקשו הרי גאולת מצרים ולא אמרה שירה אלא על הים: ומשני שנייא היא. שאני התם שהיא היתה תחילת גאולתן ולא היתה גמר הגאולה עד עברם הים: ופריך הרי בגאולת מרדכי ואסתר. שלא אמרו שירה: שהיו בח"ל. ואין אומרים שירה על נס שבאולה להרץ לאחר שבאו לארץ: לא נגאלו מן המלכות. ואין זו גאולה שלימה: ופריך למה. לא ישתה בין שלישי לרביעי: כדי שלא ישתכר. והו לא מצי למימר הלל: ופריך כבר משוכר הוא. שהרי כבר שתה כל צרכו בסעודה ואין חילוק בין ששותה בתוך הסעודה לשותה לאחר הסעודה: ומשני יין שלאחר המזון משכר. לכך לא ישתה משא"כ יין שבתוך המזון אינו משכר וה"ה יין שלפני המזון אינו משכר: מיני זמר. שהיו מזמרין לאחר אכילה ובלילי פסחים לא היו מזמרין מפני ההלל שמזמרין אחר האכילה: מיני מתיקה. ולשון אפיקומן אפיקו המזון שעל השלחן והביאו מיני מתיקה: ערדילי. כמהים ופטריות: וגוזלייא. גוזלות שהיו רגילין לאכול אחר הסעודה:

הלכה ז מתני' ישנו מקצתן יאכלו. אותן שישנו לכשיקיצו: כולם לא יאכלו. דנראה כאוכל בשני מקומות דמאחר שישנו הסיחו דעתם מלאכול עוד וחשיב ליה כאכילת שתי מקומות וכדמפרש בגמרא: נתנמנמו יאכלו. ארישא קאי דאמר ת"ק ישנו מקצתן יאכלו ואתא רבי יוסי למימר דוקא נתנמנמו שלא נשתקעו בשינה אבל נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו שנרדמו לכשיעורו משנתם: הפסח אחר חצות מטמא

תורה אור

[1]

מקרא קודש צריך להזכיר בו זמן. א"ר תנחומא ויאות א מי שראה תאינה בכורה שמא אינו צריך להזכיר זמן *הרי ראש השנה ויום הכפורים ביהודה נהגו כרבי עקיבה ובגליל נהגו כרבי יוחנן בן נורי. עבר ועשה ביהודה כגליל ובגליל כיהודה יצא. "הרי פורים אלו קוראים בארבעה עשר ואלו קוראין בחמשה עשר שנייא היא דכתיב משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר:

הלכה ו מתני' ב *מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו ג רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר ד בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי ה לא ישתה ו *אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן: **גמ'** *כתיב °בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו את ה'. התנדבו ראשי עם כשהקדוש ברוך הוא עושה לכם ניסים תהו אומרין שירה התיבון הרי גאולת מצרים שנייא היא שהיא תחילת גאולתן. הרי מרדכי ואסתר שנייא היא *שהיו בחוץ לארץ ואית דבעי מימר מרדכי ואסתר משונאיהם נגאלו לא נגאלו מן המלכות. למה בשביל ו שלא ישתכר. כבר משוכר הוא מה בין יין שבתוך המזון מה בין יין של אחר המזון. יין של אחר המזון משכר שבתוך המזון אינו משכר. מאי אפיקומן רבי סימון בשם רבי אינייני בר רבי סיסיי מיני זמר ר"י אמר מיני מתיקה "*שמואל אמר כגון ערדילי וגוזליא דחנניא בר שילת:

הלכה ז מתני' *ישנו מקצתן יאכלו כולם לא יאכלו ר' יוסי אומר ז אם נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו הפסח אחר חצות מטמא

[1] תוספ' פ"ס

פני משה

מקרא קודש צריך להזכיר בו זמן. ור"ה ויוה"כ בכלל בלבד ולפי שאינן אלא פעם אחת בשנה ולאפוקי שבת דהע"ג שכתוב בו מקרא קודש לא שייך ביה לומר זמן: ויאות. הוא שהרי מי שראה תאנה בכורה וכיוצא בה ושמא אינו צריך להזכיר זמן כשאוכל אותה בתמיה אם כן על כל הבא מזמן לזמן שייך ברכת הזמן: הרי ראש השנה ויום הכפורים ביהודה וכו'. כל זה עד סוף הענין לא שייך הכא מידי ועיקר מקומו לעיל בפ' מקום שנהגו בסוף הלכה א' דפריך על המתני' דהתם והינו אסור משום כל תתגודדו ומשני בשעה שאלו עושין כב"ש ואלו עושין כב"ה וכו' והדר פריך הרי ר"ה ויוה"כ ביובל ביהודה נהגו וכו' בענין סדר הברכות והתקיעו' וכו' וכדפרישית הכל שם ואגב דאיירי במתני' בפלוגתא דב"ש וב"ה בענין נוסח ההגדה מייתי להא נמי הכא כדרך מעתיקי הש"ס הזה: כתיב בפרוע פרעות בישראל וכו'. טעמא דנוסחא דהמתני' מפרש דקתני ונודה לך על גאולתנו שכך אנו למדין מן המקרא כשהקב"ה עושה לכם נסים ופודה אתכם מן הצרה תאמרו שירה: התיבון הרי גאולת מצרים. שלא מצינו בכתוב שאמרו שירה בצאתם ממצרים: שנייא היא. יצ את מצרים שהיא תחלת גאולתן וכלומר דאכתי לא הוה אלא אתחלתא דגאולה שלא נגאלו לגמרי עד ששקעו המצרים בים כדכתיב ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים שעד היום לא נושעו ממש והיום אמרו שירה: הרי מרדכי ואסתר. לא אמרו שירה ולא תיקנו לומר הלל: שנייא היא. גאולתן: שהיה בח"ל. ואין אומרים הלל על הנס שבח"ל אחרי שבאו לארץ: ואית דבעי מימר. דהיינו טעמא שמרדכי ואסתר לא נגאלו אלא משונאיהם ולא מן המלכית ולא היה להם לומר הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש:

הלכה ו מתני' מזגו לו כוס שלישי. אחר שאכל כזית מן הפסח ובזמן הזה אחר אכילת מצה המשומרת: ואומר עליו ברכת השיר. אית דאמרי הלל הגדול ונשמת כל חי ואח"כ אומר יהללוך וחותם ואית דאמרי אומר יהללוך אחר גמר ההלל ונהגו לומר יהללוך מיד אחר ההלל בלא חותם הברכה ואח"כ הלל הגדול ונשמת וקיתם בישתבח עד חי העולמים: בין שלישי לרביעי לא ישתה. שמא ישתכר ולא יהא גומר את ההלל ובגמרא פריך והלא כבר משוכר הוא מהיין שבתוך המזון ומשני יין שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון הוא משכר ומשמע נמי דדוקא שלאחר המזון ולאפוקי שלפני המזון והלכך לא אסרו לשתות בין ראשון לשני: ואין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. בגמרא פליגי בפירושא דמילתא חד ס"ל דה"ק אין נפטרין ממקום שאוכלין באפיקו מנא כלומר תוציאו מכאן הכלים ונלך ונאכל במקום אחר אפי' שום דבר גזירה דילמא אתי למיכל מן הפסח או בשני מקומות ולהאי מ"ד מותר לאכול אחר הפסח במקומו הראשון מדברים אחרים ואידך ס"ל מלשון אפיקו מן והוא מיני מתיקה שלאחר שאכלו את הפסח אין נפטרין מן הסעודה באכילת מיני מתיקה ופירות כמו שרגילין לאכול אחר הסעודה ואפי' במקומן הראשון אסור כדי שלא יאבד טעם הפסח מפיו וכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקו מן כך אין מפטירין אחר המצה שאוכלין כזית באחרונה בזמן הזה ואין נפטרין ממנה באכילת דבר אחר אחריה שלא יאבד טעם המצה זו שמצוה היא באכילתה:

גמ' ולמה. לא ישתה בין ג' לד' בשביל שלא ישתכר והלא כבר משוכר הוא וכו' כדפרישית במתני': ר' סימון וכו' מיני זמר. לפרושי לאפיקומן דמתני' ומיני זמר הן מיני כלים שמשתמשין בהן לאכילה ומלשון המקרא הוא ספות כסף מזמרות מזרקות וכאן שלא יאמרו אפיקו מנא ור' יוחנן אומר וכו' כדפרישית הכל במתני': ערדילי. כמהין ופטריות: וגוזליא דחנניה בר שילת. שהיה נוהג לאכלן אחר הסעודה וכלומר דלאו דוקא מיני מתיקה אלא ה"ה לשאר מיני מאכלים:

הלכה ז מתני' ישנו מקצתן. מאותן שישבו לאכול: יאכלו. לכשיקיצו: כולן. ישנו כולן אחר שהתחילו לאכול פסחיהן והקיצו לא יאכלו דזה נראה כאוכל בשני מקומות וחומרא בעלמא היא והיא הדין לאכילת מצה האחרונה בזמן הזה: רבי יוסי אומר אם נתנמנמו. כולן שלא נשקעו בשינה יאכלו ואם נרדמו כולן הוא שלא יאכלו והלכה כר' יוסי דמיקל הוא ואין כאן אלא חומרא יתירה לת"ק: הפסח אחר חצות מטמא

עין משפט נר מצוה

לג
א מיי' פ"ה מברכות הל' ב טוש"ע או"ח סי' רכה ס"ג

לד
ב מיי' פ"ח מהו"מ הלכה י טוש"ע שם סימן תעט

לה
ג מיי' שם טוש"ע שם סימן תפ

לו
ד מיי' שם פ"ז הלכה י טוש"ע שם סי' תעג ס"ג

לז
ה מיי' שם טוש"ע שם סימן תעט

לח
ו מיי' שם פ"ח הלכה ט טוש"ע שם סי' תעת ס"א

לט
ז מיי' שם הל' יד וכהגהות טוש"ע שם סי' תעת ס"ב

גליון הש"ס

בפרוע רבכ"ס ותוס' דף קיד ע"ב ד"ה רביעי:

ציון ירושלים

*הרי פורים אלו קורין בי"ד כו' שנייה היא דכתיב משפחה ומשפחה' עי' יבמות דף יד ותוס' שם ד"ה כי תה"ק היטב: *שמואל אמר כגון ערדילייא וגוזלייא עיין ש"ס דילן דף קיט ע"ב ומ"ש בגליון שם ש"ס דפוס ווילנא:

רידב"ז

הרי ר"ה ויוה"כ בגליל כו' עיקרה הוא בפ' מקום שנהגו ה"א דקפריך שם על מקום שנהגו כך ומקום שנהגו כך הרי יש כאן לא תתגודדו ופריך מר"ה ויוה"כ ומסיק עד סוף הסוגיא ולפענ"ד דשייך לסוף הלכה ד' ונעתק בכאן לסוף ה"ה. ומלוי היא בירושלמי כמה פעמים ולסוף ה"ד שייך הסוגיא הזאת לבתר דתני ר"ח כנגד ד' בנים דברה תורה וכל אחד ואחד מגיב לבנו תשובה אחריתי כל אחד לפי בנו ע"ז קשה הא איכא לא תתגודדו ומסיק הא דפורים דמסדר המשנה סמך למקרא כדכתיב במקרא דמשפחה ומשפחה ובפירוש רבתה המקרא דלא הכל שוין בזה אלא כל משפחה ומשפחה ועיר ועיר רשאין לעשות כל אחד ואחד לפי ענינו וה"נ רבתה התורה להשיב תשובה לכל או"א לפי ענינו:

שנויי נוסחאות (שו"ג) בכורה בד"ו בכורת. (שו"ו) אפיקומן בד"ו אפיקימון. (שו"ז) את בד"ו ליתא וכן ליתא במקרא. (שו"כ) מאי אפיקום בד"ו ליתא. (שו"ז) ר י בד"ו ר' יוחנן.

חדושי הרד"ל

התיבון הרי גאולת מצרים. אפשר זה צריך להיות אחרי שנויא דשאני בחו"ל על קושיא דמרדכי ואסתר ופריך ע"ז שהיתבון הרי גאולת מצרים שהיה בחו"ל ואמרו שירה על הים ומשני שהיה תחלת גאולתן. כלומר שפליין לא נבחרה א"י וכדפריך ומשני בבבלי פ"ק דמגילה (י"ד ע"א) ע"ש:

טוב ירושלם

דעיקרו הוא גאולת הגוף אף דגאולת ה.פש חשיב יותר מ"מ גאולת הגוף הפרסום ניכר יותר ולפמ"ש בחי' בפ"ז בבבלי קי"ד א' דב"ש ס"ל איכוה עדיף וב"ש ס"ל כמות עדיף נוכל לומר דאזלי לשיטתייהו גם בכך דהכא: **התיב** ר' אבינא לא כבר הוזכר על הכוס. לכאורה מעל הכוס א"ר. דהא בכל יום אנו מזכירין יצ"מ אף דלא יצאו רק בפ"ו ובע"כ דבדיבור בעלמא אין חשש ובל"ז ל"ק מ"מ לא קשה מניסת התפלה דא' זכר ליצ"מ. ובא.ת ק"ל מ"ש בשבת אין אנו מזכירין יצ"מ בתפלה וביו"ט מזכירין והלא התפלה הוא הקידוש מאורייתא ומחד ולכותא נלמד כבבבלי קי"ז ב': תני כל שכתוב מקרא קדש. דלא תקשה מ"ש לא נאמר זמן אף בכל ר"ח וכדומה. וע"ז הקשה ר"ת וכי יאות כן והרי אף תאנה בכורה או"ז ומה שהקשו הש"ק משבת תמוה דל"כ כלל בשבת מקרא קדש ע' רמב"ן פ' אמור: **ערדילי** וגוזליא דחב"ם. אולי היה בזמנם אחד שנקרא הב"ם שהיה מגדל מין גוזלין טובים לקנות סעודה: **ברך** בה"ם פטר א"ו כו' ע' גג"ה שבלפ' אך שייך לומר כשיברך בפ"פ יפטור של זבח כיון דאינו מזכיר כלל זבח. ולפד"ל דכיון דקיי"ל דהתניא נמה שפילה לפסח כמש"ע פ"ע כ"ז כדי שיאכל הפסח לשובע וכבר דברנו בחי' בפ"ד לבבלי דאפ"ל דמאורייתא הוא ואף דרשינן שעד"ק במס שאינו רק מצוה בעלמא וא"כ אף דמקיים בזה מצות אכילת שלמים אבל כיון שאח"ל להביאו רק משום פסח א"כ כשמברך בפ"פ ומכוון נ"כ לזבח מ"מ לא יפטור בא משבח נד' על שלום נסקריב הזבח דכיון שזבח ספק לזבח א"כ כשאיונו לעשות הפסח הרי ניונו להקריב הזבח וז"כ הנמ' כאן אר"מ הפסח עיקר והזבח טפלה לו. ויהודע לנו לסברא זו דאף אם יברך על הזבח הקב"ע נאכל הפסח ויכוון על הזבח זה שהוא טפל לפסח נמי יצא תתייבב ק' הא"ש על הרמב"ם דס"ל דעובר לעשיתן משכב הברכה שמ"כ בחי' בבבלי נאורך נס"ד: **למה** מפני הס"ע דעת ט' פי' הק"מ למה מסמא א"ח אם מפני ס"כ או דס"ל נותר. והנה בבבלי קאמר נסמיסות דהתיים כרמב"ם דס"ל דפסח מתצות ה"ל נותר. ולכאורה יל"ע מנ"ל דאף כה"נ מסמא הכ"י דלמא רק בנותר נמור שהייב כרת הוא דמטמא הכ"י

עין משפט
נר מצוה

מ
ה מיי׳ פ״ח מהק״פ הל׳ ג
מא
ב מיי׳ פ״ח מהו״ט הלכה ז
מב
ג מיי׳ פ״ת מלה״ט הל׳ ה ופ״א מפהמ״ק הלכה טו ובכ״בנות וכ״מ

גליון הש״ס
עיין תוספות דף קכ״א ד״ה כב גמלא׳.

מסורת הש״ס
פסחים ק:א ע״א.
לעיל פ״ו ה״ב עיין מעילה ח ע״ב
פסחים פ: צ״א

מטמא את הידים ** הפיגול והנותר מטמאין את הידים *בירך ברכות הפסח פטר את של זבח. את של זבח לא פטר את של פסח דברי רבי ישמעאל רבי עקיבה אומר ** לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו: **גמ׳** למה מפני הסיע דעת או משום שעבר עליו חצות. הגע עצמך שיש שם חבורה אחרת הרי לא עבר חצות. הוי לית טעמא דא אלא מפני הסיע דעת. *רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי *הפיגול והנותר מצטרפין לטמא את הידים כדי עונשן בכזית. מהו שיפסול את התרומה קל וחומר אם מטמאין את הידים לפסול את התרומה הן עצמן לא כל שכן. *ההן ** יוצא מה את עבד לי׳ מטמא את הידים או אינו מטמא את הידים אין תימר ההן יוצא מטמא את הידים הפיגול והנותר אינן פוסלין את התרומה וההן יוצא לא גזרו עליו כלום דל כן יטמא צד החיצון וצד הפנימי. אמר רבי אבין מאן אית ליה דבר מחמת מגע עצמו לא ר״מ. ולא כן אמר רבי יוחנן כל הדברים טהורים ברובן כיון שחיתך רובן לא כפרוש הוא ויעשה כבגיע בו וידא פסול. אמר ר׳חנניא במחתך כל שהוא ומשליך אית לך מימר שעבר חצות לא מפני הסיע דעת הויי לית טעמא אלא מפני הסיע דעת. אמר רבי זעירא דלא ברך ברכת הפסח לא פטר של זבח ושל זבח פטר של פסח שהפסח בכלל הזבח. א״ר מנא *הפסח עיקר והזבח טפילה:

הדרן עלך פרק ערבי פסחים וסליקא לה מסכתא דפסחים

פני משה

מטמא את הידים. האי מתני׳ אתיא כר״א בן עזריה דס״ל זמן אכילת פסח עד חצות מדאורייתא היא וכיון דאחר חצות הוה ליה נותר גזרו ביה רבנן שיטמא את הידים כדי שלא יתעצלו באכילתו ולהביאו לידי נותר: הפיגול והנותר מטמאין את הידים. גזרו בהו רבנן טומאה בפיגול מפני חשדי כהונה שלא יפגלו את הקרבן להפכיד את הבעלים ובנותר מפני עצלי כהונה שלא יתעצלו מלאכול ולא יביאו אותו לידי נותר: בירך ברכת הפסח. אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הפסח פטר את של זבח והוא חגיגת י״ד הבאה עם הפסח והוא רשות ולא חובה ואם בירך על של זבח וצונו לאכול את הזבח אינו פוטר ברכת הפסח: ר״ע אומר לא זו פוטרת זו וכו׳ והלכה כר׳ עקיבא:

גמ׳ ולמה. גזרו ביה רבנן טומאה: אם מפני הסיע הדעת. וכלומר דמספקא ליה להש״ס אי נימא דאתיא אפי׳ כמ״ד דמדאורייתא נאכל הפסח כל הלילה ומדרבנן הוא שאינו נאכל אלא עד חצות וא״כ לא הוי ליה נותר אחר חצות ואפ״ה גזרו ביה רבנן טומאה דהואיל ומיהת מדרבנן אסור למיכל אחר חצות מסיח דעתו ממנו ואתי שומרו ומיפסל וגזרו ביה שיטמא את הידים או דילמא משום שעבר עליו חצות והיינו כמ״ד דמדאורייתא הוה ליה נותר אחר חצות וכדפרישית במתני׳: הגע עצמך שיש שם חבורה אחרת. כלומר דפשיט לה דמהאי דינא נלמד לטעמא דמתני׳ שהרי הגע עצמך אם יש שם חבורה אחרת והוציא את הפסח מחבורה לחבורה דקי״ל שהפסח נפסל ומטמא את הידים כדאמר בהאי תלמודא בפ׳ כיצד צולין וכן לקמן דיוצא מטמא את הידים והרי יוצא לא עבר ביה חצות הוי ע״כ דלית טעמא אלא מפני הסיע הדעת וה״נ טעמא דאחר חצות משום היסח הדעת וא״כ מתני׳ אתיא אפי׳ כרבנן דר״א בן עזריה: ר׳ סימון בשם ר׳ יהושע בן לוי הפיגול והנותר מצטרפין וכו׳. כלומר ועוד ראיה מהא דר׳ יהושע בן לוי דלעיל בפ׳ כיצד צולין וגרסינן לכל הא דלקמן עד במחתך כל שהוא כל שהוא ומשליך ושם פירשתי וביארתי על נכון ומיהת שמעינן מהא דמסיק ר׳ חנניה דבמחתך כל שהוא וכו׳ מיירי ולעולם אימא לך דיוצא מטמא את הידים והשתא וכי אית לך למימר כי לא דטעמא דמטמא משום שעבר האית בתמי׳ אלא לאו מפני היסח הדעת הוי דמתני׳ נמי משום היסח הדעת הוא והשתא אפי׳ כרבנן דר״א בן עזריה נמי אתיא שפיר וכדאמרן: אמר ר׳ זעירא דלא ברך וכו׳. אר׳ ישמעאל דמתני׳ מקשה וכי לא מסתברא אלא איפכא שאם ברך ברכת הפסח לא פטר כל זבח שהזבח אינו קרוי פסח ושל זבח יהא פוטר של פסח שהרי הפסח בכלל הזבח הא דקרוי נמי זבח כדכתיב זבח פסח היא: א״ר מנא. היינו טעמא דר׳ ישמעאל מפני שהפסח עיקר והזבח טפלה לו שהרי אין החגיגה באה עמו חובה אלא רשות וכדי שיהא הפסח נאכל על השבע נאכלת קודם כדאמרי׳ לעיל פ׳ אלו דברים בהלכה ה׳ ובדין הוא שאין הטפלה פוטרת את העיקר אלא העיקר הוא שפוטר את הטפלה:

חדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

קרבן העדה

מטמא את הידים. דהא נותר הוא מחצות ואילך ורבנן גזרו על הנותר שיטמא את הידי׳ כדי שלא יתעצלו באכילתו: ברכת הפסח. אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול פסח: ברכת הזבח. אקב״ו לאכול הזבח וזבח האמור כאן היינו חגיגת י״ד:

גמ׳ למה. הפסח אחר חצות מטמא את הידים משום היסח הדעת שכבר הסיח דעתו מלאכול או דלמא הטעם משום שעבר חצות וה״ל נותר: ה״ג הגע עצמך שיש שם חבורה אחרת. הרי לא הסיח דעתו הוי לית טעמא דא אלא מפני שעבר חצות: לטמא את הידים. מדרבנן: עד כדי עונשן. שנענש עליו אם אוכלו ושיעורו בכזית: מהו שיפסלו בתרומה. אם נגעו פיגול ונותר מהו שיפסלו אותה: ומשני ק״ו אם מטמאין. פגול ונותר את הידים שיהיו טמאין לטמא את התרומה דסתם ידים פוסלות התרומה כ״ש שהן עצמן מטמאין את התרומה: ההן יוצא. האי פסול יוצא שאירע בבשר קדשים למאי אתה מדמי לי׳ מי הוה כפסול פגול ונותר ומטמא את הידים או לא: אין תימר. כלומר וכ״ת א״ת דיוצא מטמא את הידים כפגול ונותר צריכין לומר דפגול ונותר אינן פוסלין תרומה וה״ה לקדשים: ה״ג אין תימר פגול ונותר פוסלין את התרומה ההן יוצא וכו׳. וה״פ ואם נאמר דפגול ונותר פוסלין את התרומה וה״ה לקדשים א״כ צריכין לומר דיוצא לא דמי לפגול ונותר: דלא כן. דאל״כ אלא דיוצא נמי טמא ומטמא דה״כ קשיא ליטמא הך דיוצא לאותו נוקלת שנשאר בפנים ויהיה הכל טמא: א״ר אבין. לעולם פגול ונותר פוסלין בתרומה ויוצא נמי מטמא ודקשיא ליטמא פנימי את החיצון שאני הכא דטומאת בית הסתרים הוא שמגעו אינו ניכר וטומאת בית הסתרים אינו מטמא דבעינן נגיעה כעין ידים שהן בגלוי אלא דלר׳ מאיר קשיא לך דאמר טומאת בית הסתרים כה״ג מטמא לפי שהטומאה מחמת עצמו ומתני׳ כרבנן: ה״ג דבר טמא מחמת מגע עצמו. ופריך לא כן א״ר י׳ כל הדברים שנטמאו ונקרעו כיון שנפרש רובם לא הוי חיבור: כיון שחתך וכו׳. כלומר ה״נ כיון שחותך הרוב השאר נמי כחתוך והוא הנוגע בו ולא מיקרי בית הסתרים: במחתך כל שהוא. שמחתך מעט מעט וזורקו ולעולם אין הנחתך רוב מן הנשאר: אית לך מימר וכו׳ עד אלא מפני הסיע דעת. ל״ג: ופריך אמר ר׳ זעירא דלא. מסתברא כדתנן במתניתין אלא איפכא מסתברא: שהפסח בכלל זבח. שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא: ומשני אמר רבי מנא. שאני הכא כיון דהפסח עיקר והזבח טפל חובה היא לברך על העיקר ולפטור הטפילה כדתנן בברכות פרק כיצד מברכין:

הדרן עלך פרק ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

רידב״ז

למה מפני הסיע דעת או משום שעבר עליו חצות פי׳ דאיתא במס׳ פסחים דף פ״ה גבי נותר משום עצלי כהונה פי׳ הר״ח ז״ל משום שנתעצלו הכהנים לאכלו והגיע לידי נותר וע״ז כריך אם מפני שהלית היא דאורייתא כר״א ב״ע וע״כ גזרו רבנן טומאה משום שעבר ונתעצל והגיע לידי נותר דחצות שהוא מה״ת אבל לר״ע דחצות גופי׳ הוא גזירה דרבנן והאיך שייך גזירה לגזירה דבשביל דעבר הגזירה דרבנן דחצות יגזרו עליו רבנן בשביל זה טומאה. או דילמא אפילו לר״ע נמי הוי טומאה בלא גזירה דרבנן אלא מכיון דגזרו רבנן עליו איסור אכילה מתילא הוי בי׳ היסח הדעת והיסח הדעת הוי טמא ע״ז קאמר דגבי פסח לא שייך למימר משום דעבר עליו חצות והוי עבירה שעבר דלא דמי לניחר דקדשים דהתם שייך שפיר עבירה שעברו ונתעצלו ביה משום דהתם כל הכהנים דהמשמר שוין בו משא״כ בפסח הגע עצמך שיש שם חבורה אחרת וגבי ב׳ הבירות הוי חבורה ראשונה ושניה דלא זכו החבורה האחרונה לאכול אלא לאחר שישאר מן החבורה הראשונה כדאיתא לעיל בפ״ח ה״ד עיי״ש בדברינו היטב וא״כ החבורה הראשונה לא עברו כלל שום עבירה כשהחבורה הראשונה לא גמרו קודם חצות הרי לא עברו עליו החבורה השניה שום עבירה ונמלא דשניהם לא עברו עליו החבורה הראשונה גמרו אכילתם עם הלית והחבירה הראשונה לא היה בידם לאכול קודם שהניחו החבירה הראשונה אלא ע״כ דהוא משום היסח דעת וע״ז מסיק האי סוגיא דהפיגול והנותר וההין יוצא מה את עביד ליה מטמא כו׳ או לא ומסיק להוכיח מהא דאבר שילא מקלתו כדלעיל בפרק ז ה״ב והמסקנא דמטמא את הידים ע״ז קאמר דמכאן נמי מוכח דע״כ הטעם דטומאה הוא משום היסח הדעת ולא דגזרו רבנן עליו משום עבירה שעבר דהא כל עיקר דגזרו רבנן משום עבירה שעבר בפעם הזה כדי שלא יבוא לעבירה זו בפעם אחרת וזה לא שייך רק בנותר כדאיתא בש״ס דילן דף פ״ה ניתר גזרו רבנן טומאה משום דאתא לעצלי בי׳ אבל יוצא אפיקי בידים לא מפקי ליה בידים לא גזרו רבנן טומאה עיי״ש וא״כ מפני מה הוי הטומאה דיוצא וע״כ הוא לאו משום עבירה ולא הוי חשש עבירה אלא רק משום היסח הדעת לבד והיינו דמסיק אית לך מימר שעבר על ו חצות בתמיה ר״ל משום עבירה אלא מפני הסיע דעת הוי לית טעמא אלא מפני הסיע דעת כן נראה לפענ״ד פירושא דהאי שמעתתא בע״ה ונכון הוא:

שנויי נוסחאות (שו״ג) ברכות כד״ו ברכת. (שו״ה) דבר מחמת כד״ו דבר טמא מחמת.

טוב ירושלים

תו״י ע׳ זבחים נ״ו ב׳ דאידחי ניה מאכילה לאור שליבי ע״ש ואפ״ל דכיון דעיקר טעמא משום עצלי כהונה א״כ כל שאינו ראוי עוד לאכילה מטמא אה״י ואפשר דגם לאור שליבי חייב כרת על אכילתו אף דבדיין לא אנתיק לשריפה מ״מ כבר אידחי מאכילה מניה. אמנם בעיקר הך סברא דמשום הסיע הדעת צריך עיון מאי טעמא יטמא אה״י והיכן גזרו על זה ומכ״ש לשיטת ר״י דסבירא ליה בבבלי דף נ״ד ע״א. דפסול טומאה הוי וא״כ מ״ט יטמא ודאי ידים כיון דאסור רק ספק ועי׳ בש״ק שפי׳ אהא דמשנו לא יאכלו דהוא מהיסח הדעת אבל ק״ם דודאי בינה ל״ה הסכ״ד דאל״כ הא קיי״ל בזבחים נ״ט א׳. הסכ״ד בעי בוזה נו״ז וגם יצטרכו לשמור על הקדשים. וע׳ מש״כ בס׳ תפי״ם בחומר בקדש פ״א אות י״ז ונכונים דבריו. ויש לדון מזה להסכ״ד בתפלין הוא בזיון ועמש״כ בת׳ ש״א מזה ומדברי הרמב״ם פ״ג מאה״ע דהסכ״ד בקדשים הוא רק דרבנן וי״ל דה״כ בתפלין: אר״ז דלא בירך כו׳ פשוט כוונת ר״ז דגם פסח מקרי זבח דבכלל כל קדשים שנכללו במלת זבח הוא ועו״א דס״ה דעיקר הזבח בא בגלל הפסח ולפי׳ הק״ע בדברי ר״ז משום דכתיב ואמרתם ז״פ הוא י״ל כוונת ר״מ דזבח סתמא לא איקרי א״כ הדרבה זבח מיקרי ספל נפסח בלשון הכתוב. ומש״כ דמברך על העיקר ופוטר אה״ט כדתנן בברכות יש לומר דלא דמי דהכא אינו אוכלן ביחד:

פרק א (דף א ע"א במתני') **אור** לי"ד בודקין את החמץ. בקונטרס פירשתי דמדאורייתא בעינן בדיקה וביטול וכו'. נראה דעת רש"י והרמב"ם כפי הגירסא שלפנינו וכמ"ש הכ"מ בשם ה"ה ובספר תל"א וכ"כ מהא דאמרינן לקמן במשנתין ובספק אבל בודאי אפילו מר"ה הרי מבואר דלודאי לא מהני הביטול ועוד דדריש בסמוך מקרא דמשבתין מי"ד בערב ש"מ דבדיקה מדאורייתא וכ"ל עמנו של דבר דכיון דכתיב לא יראה לך ודרשינן בספרי בטל בלבך ותשביתו היינו השבתה הרי לביטול ולבער מן התורה מיהו ביטול זה בהאי מדין הפקר הוא דהוי ביוצא דהפקר בלב לאו הפקר הוא וכמ"ש הר"ן אלא כיון דאינו אלא מספק הקיל הכתוב דמהני מיהו גם לחמץ ידוע מהני הביטול דאינו עובר על בל יראה לאחר הביטול דהא גבי לא יראה כתיב לך וכיון שביטל לאו שלך הוא אלא כשנודע לו צריך לשרפו ולבערו ואין החיוב לבערו מיד כשרואה אותו דהאי עשה כעשה דוהשיב את הגזלה היא שאין זמן להשבתו וכ"נ קצת מדברי תוספות ס"פ דף כ"ט והיינו דוקא כשביטלו אבל אם לא ביטלו מיד כשרואה עובר עליו על בל יראה ובל ימצא וכזה כל הסוגיות שבבבלי בפ"ק ובפ"ב ופ' אלו עוברין יבואו על נכון ואין בזה ספק וזהו כוונת רש"י בכמה מקומות אך הא דפירש"י בדף ד' ע"ב בד"ה בביטול בעלמא דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה בלב היא השבתה ע"כ קשה דא"כ ל"ל לך בלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה הא אית דידיה אם הפקירו בלב מיתר להשהותו בביתו של אחרים מיבעיא ויש ליישב ואין כאן מקומו ובחידושי פוסקים הארכתי:

(שם בגמ') **ואם** לומר שמתחיל בי"ד והכתיב עד יום האחד ועשרים לחדש. וקשה דלמא עד ולא עד בכלל ומליל י"ד מתחילין לאכול מצות עד יום כ"א שהן שבעת ימים ובמכילתא פ' בא תניא שבעת ימים עם יו"ט ראשון אתה אומר כן או אינו אלא חוץ ליו"ט ראשון ת"ל עד יום האחד ועשרים אי עד יום האחד ועשרים הוציא סמוך לעשרים ת"ל שבעת ימים ע"כ הרי מפורש דאיכא למימר עד יום וכו' עד ולא עד בכלל ומאי דדייק המכילתא מז' ימים לאו דווקא הוא כדכתיבנא דעם יום י"ד הוא שבעה וי"ל דא"כ עד יום האחד ועשרים ל"ל ממילא ה"ה אמרי' הכי אלא ודאי לגלות עד ועד בכלל ובהכי ניחא מאי דמקשי תוס' בברכות דף ח' ע"ב בד"ה כאלו התענה תשיעי ועשירי וסקשה רשב"א ומאי קושיא והא כתיב בראשון בי"ד יום לחדש בערב תאכלו מצות והוא ערב ר"ל ע"כ של ט"ו ה"נ נימא מאי ע"ב ערב של עשירי וע"ש תירוצם. אבל לפי סוגיא זו לק"מ דהאי בערב נמי קאי אי"ד שמתחילין לבער ולבדוק בערב של ארבעה עשר אך קשה לי ומאי סלקא אדעתיה דש"ס שבערב תאכלו מצות קאי הערב של י"ד הא כתיב בפרשת אמור ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו הרי מפורש דמתחילין לאכול מצות ביום ט"ו ולא ביום י"ד וי"ל דס"ד שבעת ימים חוץ ליו"ט הראשון אבל השתא דכתיב עד יום הכ"א ללמד שבעת ימים ולא יותר דאל"כ עד יום ל"ל א"נ מדסמיך ליה שבעת ימים בקרא דבתריה ואין להאריך:

(שם ע"ב) **וכי** יש חמה בלילה וכו'. הרא"ש גורס וכי יש חמה בלילה תיפתר כשלא בדק כדתנן לא בדק אור י"ד בודק י"ד בשחרית הלא אמרה אפילו ביום צריך לבדוק לאור הנר ואפילו בבית שיש בו אורה ע"כ והגירסא שלפנינו הוא מכוונת יותר:

(שם) **לא** סוף דבר בית שאין בו אורה אלא אפילו בית שיש בה אורה אפילו ביום צריך לבדוק לאור הנר בבבלי דף ח' גרסינן אמר רבא אכסדרה לאורה נבדקת וכאן אמרינן דאפילו בית שיש בה אורה אינו נבדק אלא בנר וי"ל דהיינו דדייק בית שיש בו אורה ולא קאמר מקום שיש בו אורה לומר דדוקא בית אבל אכסדרה אינה צריכה נר ביום והיינו בעי' דרבי ירמיה בסמוך:

(שם) **כמ"ד** לא שימשו המזלות בשבת המזל. וקשה א"כ מנ"ל שלקת אבנים טובות לידע יום ולילה דלמא להאיר להם דהא לא שימשו המזלות ועי"ק א"כ דלא האירו המזלות א"כ לא היה אורן של האבנים טובות כהות כבלילה בעיקרן שהן כהות היינו מטעם שבלילי היום מכהים אורן אפילו הן כאש לה וכיון שלא שימשו המזלות והאי שלא הוכהה מאורן וי"ל שלא שימשו המזלות היינו שלא שימשו כסדרן אלא כלם שימשו כאחת והיה אור החמה והלבנה והכוכבים בין ביום בין בלילה ניחא נמי הא דמקשי ב"מ איך יצוייר בשיתת הגלגל אפילו רגע אחד וכו' ולפמ"ש לק"מ דמעולם לא עמדו הגלגלים:

(שם) **בתי** כנסיות וב"מ מהו שיהו צריכין בדיקה וכו'. כתב המרדכי בפרקין בירושלמי ב"כ וב"מ מהו שיהו וכו' מהו שיהא צריך לבדק בתחלה ביום לאור הנר ומסיק שלא לחלוק בין ביעור לביעור צריך לבדוק בלילה לאור הנר וכו' רבי מנא בעי חלירות שבירושלים וכו' והלא כבר בדקן מן המותר ומסיק שלא לחלוק בין ביעור לביעור מיהו בתלמוד שלנו יש אכסדרה לאורה נבדקת ע"כ ותימא הא לא מסיק בירושלמי הכא דמיבעיא לרבי ירמיה בב"כ וב"מ שאורן רב שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה אלא אהא דחלירות וכו' וטעם גדול יש לחלק בבלמא גבי חלירות של חלות תודה הרואה לא ידע שכן חלירות של חלות תודה ורואה אותו בודק ביום בלא נר או שאינו בודק כלל יתחלהו או יטעה בבדיקה וכן לא תילקו בגדות בתוותה לא ידע בכהנת היא ויסבור שנדה אינה צריכה חפיפה ובדיקה מה שא"כ באכסדרה שניכר לכל שאורן רב ואפשר לבודקן בלא נר לכ"ע אין צריכה נר ולא ביין בה שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה וכן מבואר בש"ס דלא מייתי הא דתני רבי זכריה אאיבעיא דרבי ירמיה:

(דף ב ע"א) **והציץ** בבבלי גרסינן וגג היציע וגג המגדל ופירש"י אף על פי שהוא נמוך הא איל ומשופע א"צ לבדוק אבל שאר גגין שלהן לא היו משופעין ע"כ וקשה אם אינן רהויין לתשמיש מאי קמ"ל פשיטא ובסמוך משמע דגג המגדל נמי הוא ראוי לתשמיש דהא קאמר וכאותו שלא נשתמש בו חמץ אבל כאותו שנשתמש בו חמץ וכו' לכן נראה דהטעם הוא מפני שאינן גבוהין כדמשמע בסוגיין וגם אין דרך להשתמש עליהן לכך ה"ל כמקום שאין מכניסין בו חמץ מיהו כא דבסמוך הפסר לפרש דס"ק וכאותו מגדל שלא נשתמש בו חמץ הוא דגגו א"צ בדיקה אבל אם נשתמש במגדל אף הגג צריך בדיקה אך לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שכתב כן:

(שם ע"ב) **היוצא** לפרש וכו'. כתב הר"ן בפירקין פירש"י שאין דעתו לחזור בתוך הפסח אבל דעתו לחזור בתוך הפסח הפי' קודם ל' יום זקוק לבער כדי שכשיחזור בימי הפסח לא ימצא חמץ בתוך ביתו ולפ"ז היכא למימר דלא פליג הירושלמי דקאמר לא אמרן אלא בשדעתו לחזור וכו' וה"ק לא שנו שאין זקוק לבער אלא בשדעתו לחזור קודם הפסח אבל אין דעתו לחזור עד תוך הפסח אפי' קודם ל' יום זקוק לבער והאחרים פירשו דבאין דעתו לחזור היינו שאין דעתו לחזור כלל עד אחר הפסח אבל דעתו לחזור בין בתוך הפסח בין קודם הפסח צריך לבער שמא יחזור ע"פ בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהלכות חמץ ובירושלמי לא משמע הכי ע"כ ונראה שהם מפרשים דברי הירושלמי בשאין דעתו לחזור כלל ואינו יכול לקיים כלל מלות ביעור אפרי בספינה הוא הלכך צריך לבער אפילו מר"ה וכה"ג כתב הטור בסימן תל"ו בשם אבי העזרי ואף על גב דאבי העזרי לא כתב אלא במפרש בתוך ל' יום הירושלמי מחמיר דאפילו קודם ל' יום מיהו פוסקים לא פסקו כוותיה דבבבלי לא משמע הכי דהא קאמר רבא כשאין דעתו לחזור (* שלשים יום:

(שם) **לית** כאן אפילו נשים עצמן הן נאמנות וכו'. כתב הרא"ש ובירושלמי פליגי איכא מ"ד לא תתני נשים לפי שהן עצלניות והן בודקות כל שהן ע"כ וקשה מ"ד לא תתני נשים הרי כיים שהן עצמן נאמנות וצ"ל שהיה לו גירסא אחרת בירושלמי אבל הר"ן כתב והכי איתא בירושלמי דאיכא מ"ד התם דלית כאן נשים דהן עצמן נאמנות ואיכא מ"ד מתוך שהן עצלניות בודקות כל שהו והיינו כמו שפירשתי בקונטרס:

(שם) **אבל** בחלירות חבודין הן דהיינן דרבנן לא ימלא בבתיכם לא בחלרותיכם. וקשה הא כתיב לא יראה לך שאור בכל גבולך ז' ימים וי"ל דדרשי לא יראה ממש וכל שהטמין אינו עובר מש"כ לא ימלא משמע לשון אפילו אחר התיפוש:

(דף ג ע"א) **קולפו** כמין גם וכו'. וא"ת וכי טעמא דב"ש אתו לאשמועינן וגם בבבלי פליגי אמוראי בהכי וי"ל דנ"מ הליכה דב"ה דלא נימא שתי שורות התילונות שהן עליונות דקאמר ב"ש היינו כמין גם ולכך קפה"א אפשר לומר דב"ה שתי שורות כמין גם קאמר ובודק כל השורות התילונות והעליונות:

(שם) **תני** ושלמטה ממנה. כתב הרא"ש בפ"ק שתי שורות התילונות שהן עליונות אמר רב עליונה ושלמטה ממנה ושמואל אמר התילונה ושלפנים ממנה תני ר' חייה כרב וכולהו תנאי כוותיה דשמואל ויש מן הגאונים שפסקו כשמואל דכולהו תנאי כוותיה ס"ל והרמב"ם פסק כרב דכל ברייתא דלא מיתני בי ר"ח ורבי אושעיה לאו דמפכת ניכהו וכו' ואפילו תימא דר"א הוא בכלל דכולהו תנאי ס"ל ר"ח ור"א חד לגבי חד והדרינן לכללא דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי ע"כ הנה מסוגיין נראה דלא הוה רבי אושעיה בכלל שאר תנאים דא"כ למה תפס הש"ס דברי רבי חייה כלשון ברייתא והכ"ד דרבי יוחנן מיתני בי רבי חייה ס"ל למימר אית תניי הני וכו' כדרכו בכל מקום אלא ודאי כיון דלא מיתני בי רבי אושעיה לא תפס כ"א ברייתא דר' חייה אבל מ"מ הרא"ש דהדרינן לכללא וכו' קשה קצת כיון דאמרינן הכא דרבי יוחנן כשמואל א"כ ה"ל למפסק כשמואל לא כרב דהא קי"ל רב ור"י הלכה כרבי יוחנן:

(שם) **מ"ד** שלפנים הימנה כ"ש שלמטה ממנה לפ"ז מתני' אתיא כפשטא שתי שורות התילונות הוא בודק ואף שתי שורות העליונות דאותה שורה הרואה את הפתח ואת הקורה מלטרפת לכאן ולכאן ולפ"ז שמואל דסובר בבבלי כר' יוחנן נמי הכי מפרש למתני' ודלא כמ"ש תוספות דף ח'

(א) צ"ן ק דס שלפים

ע"כ בד"ה רב וכו' ושמואל סבר דמעליונות ס' מ"ש דלדבריהם קשה לשמואל הל"ל שתי שורות התילונות שבעליונות:

(שם) **אם** חושש את מעיר לעיר את חושש וכו'. כתב הרמב"ם פ"ב מהל' חמץ אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שא"כ נחוש מבית לבית ונחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף ע"כ וכתב הה"מ ורש"י פירש שאין חוששין כשבדק זוית זו וכו' כדפרישית במתני' ע"כ ופירוש רבינו עיקר ויפה כיון עכ"ל הה"מ ואני תמה שפי' רש"י הוא דברי רבי יוסה והוא מסכים ללשון המשנה ופירוש הרמב"ם הוא דברי רבי יונה ולריכין להגיה במתני' וגם לריכין לומר שאם לחוש מעיר לעיר נחוש מבית לבית ושלא כדברי הרמב"ם ול"ע וע"ש בכ"מ. ואפשר לומר דרבי יונה סובר דאמקום שמכניסין בו חמץ קאי ורבי יוסה סובר דאבית בדוק קאי:

(שם) **אם** חושש את ממקום למקום את חושש מבית לבית. מדברי שניהם ללמוד דממקום למקום דתני במתני' הוא רחוק יותר מבית לבית והוספות כתבו בבבלי דף ט' ע"ב בד"ה ולא חיישינן לחולדה הא לא פריך דניחוש לחולדה אפילו מבית לבית דא"כ אין לדבר סוף דאי אפשר שלא יבדוק אחד קודם חבירו ואיכא למיחש שמא הכניסה החולדה מבית שאינו בדוק לבדוק אלא ממקום למקום באותו בית פריך כלומר ולא חיישינן לחולדה באותו בית עצמו ע"כ ותימא מאי פריך הש"ס כיון דככר אמרנו דממקום למקום דמתני' לאו באותו בית איירי אלא במקום רחוק א"כ דלמא מודה התנא דממקום למקום באותו הבית חיישינן:

(שם ע"ב) **מה** אם בשעה שלא הגיע זמן ביעורו וכו'. במתניתין פירשתי בתוך המועד בתוך הפסח לאחר המועד לאחר הפסח וכן כתבו תוספות אבל רש"י פירש בתוך המועד בשעה שבית שהוא מועד הביעור לאחר המועד משש שעות ולמעלה ולשון הש"ס משמע מפורש כפירוש רש"י דהא קאמר בשעה שהגיע זמן ביעורו לא כ"ש הרי דלאחר המועד היינו לאחר שהגיע זמן ביעורו ואי לאחר הפסח מאי קא"ל ליה הא לאחר הפסח ודאי דלא תמיד כקודם הפסח דהא אינו עובר עליו בבל יראה:

(דף ד ע"א) **רמ"א** משש שעות ולמעלן מדבריהן. והא דקאמר בבבלי דף ד' ע"ב דכ"ע מיהת חמץ משש שעות ולמעלן אסור מנ"ל משמע דאף ר"מ סובר דמשש שעות ולמעלן מדאורייתא י"ל דסובר הבבלי אס"ד מדרבנן הוי שעה ששית לר"מ א"כ גזרה לגזרה דבין בשית לבנים עבר ודאי לא טעו אינשי וצ"ל האי תירוצא דמשני הש"ס לקמן:

(שם) **זה** י"ד. והא דמפרש לה רתבון לשבעת ימים משום דמפרש לא תאכל עליו חמץ על עשייתו דאי על אכילתו ל"ל תיפוק ליה מדכתיב שבעת ימים שאור לא ימלא וגו' אלא ודאי על עשייתו קאי והיינו י"ד וקמ"ל קרא ביום הראשון דאפילו קודם לעשייתו אלא מזמן דכשר לשחיטת הפסח לא יהיה חמץ קיים והיינו דדריש מאך חליו אסור וחליו מותר דס"א דהך אתי למעט הכל רק שעה אחת כראבון בי"ד ישבית כר"מ אבל השתא לא תאכל עליו חמץ דרבי' אך למעט חליו. וכזה יש ליישב קושית תוס' בדף ס' בד"ה דברי ר"ו וכו' ועיין במהרש"א שם:

(שם) **מיעטו** שאינו בחמץ. כתב הרמב"ן בפי' התורה בפ' כי תשא כל אכין ורקין ימעטו בדבר המלוה בו כמו אך את שבתותי תשמרו למעט פיקוח נפש שדוחה את השבת אבל למעט מאך שמלאכת המשכן אינו דוחה את השבת אי אפשר שאדרבה זה ריבוי הוא ע"ש ומביאו הרא"ם שם ותימא דהכא משמע דבכל ענין מיעוט נקרא אם ימעט דבר מה כגון הכא שממעט יום י"ד מאכילת חמץ אע"ג שבגוף המלוה ריבוי הוא וכה"ג אך דשבת אם ממעט מלאכת המשכן משבת מיעוט איקרי:

(דף ה ע"א) **הקדישו** אינו מוקדש שאין פודין וכו'. וקשה הא בהקדש בדק הבית הכל מודים שאינן בכלל העמדה והערכה ואם מתו יפדו וחמץ בשעה חמיבות לא הוקדש אלא לבדק הבית ולכ"ע פודין אפילו לכלבים כשאר מטלטלין ועיין ברמב"ם פ"ב מהלכות ערכין ובתמורה פ"ז:

(שם ע"ב) **רבי** אמר פסולות היו וכו'. כתבו תוספות בדף י"ג ע"ב בד"ה אלא לעולם שנשחט עליהן הזבח ואומר ריב"א דהתא הדר ביה ממה שאמר כשרות היו דבי"ג איירי בנשחט עליהן הזבח כדאמר לעיל אין מביאין תודה בי"ד והשתא מיפסלו עפי בנשפך הדם וגם נפסלו בלינה ולכך מעמיד בנשפך הדם בהטעם הראשון שאמר רבי חנינא מתוך שהן מרובות נפסלות בלינה נראה לו דוחק דאיך יתכן דמפני ריבוי שלהן לא ימלא אוכלים שלא מותרים לזרים ובירושלמי רבי חנינא גופיה מבני האי ביגויי' דגרס התם רבי חנינא אמר פסולות היו מפני שהיו ממהרים להביא תודותיהן מפני חמץ שבתודות ואי אפשר שלא יבשך דמה של אחת מהן והן נפסלות מדקאמר מפני שממהרין משמע דבי"ג איירי דכולם היו מביאין ע"כ וגירסתינו היא כהיפך דרבי חנינא קאמר דכשרות היו ולא נפסלו מעולם אלא שלא נשחט עליהן הזבח ואין מי שיפדם אותן וגם דברי תוספות קשין לי דאם נפסלו בלינה למה לא שרפו אותן בבקר בי"ד מיד הא לא היו משהין את סטעונין שריפה הא קיי"ל אין משהין את המלוה ושריפת נותר מלות עשה וכן משמע לשון המשנה והברייתא ישרף מיד וע"ק מאי דייקו מלשון ממהרין שלא בי"ד היו ממהרין יותר ואפילו המועטין שבעשו בי"ד מסתמא במהירות גדול נעשו כיון שזמן אכילתן מועט:

(שם) **ברם** הכא אחת לקילין הן וכו'. בבבלי בשבת דף קי"ד ע"ב גרסינן רב ששת בריה דרב אידי אמר שבות קרובה התירו וכו' ופריך ושבות קרובה התירו והתנן י"ט שחל להיות ע"ש וכו' מולאי שבת מבדילין ולא תוקעין ואמאי ליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה לאלתר אלא מחוורת' כדר"י ונראה דרב ששא סובר דאין תוקעין במ"ש להתיר השחיטה כיון דאחת לקילין הוא יטעו בתקיעת התמיד ויאמרו דהקיעת דלילה היא וישחטו בשבת א"כ בתקיעת דלילה יטעו ויאמרו דתקיעה דתמיד היא ולבבלי דלא חייש להכי לא קשיא ויתקעו די"ל דשאני ערב פסח כיון שתוקע כל היום לשחיטת הפסח יטעו דתקיעת הסכת הן אבל לתקיעה דתמיד לא חיישינן כיון דתמיד נשחט בשבת בשבע ומחלה ותמיד של שחר מיד כשיאיר היום וליכא למטעי:

(דף ו ע"א) **כשירות** ניטלו שהין להן שעה אחת לאכילתן ותולין וכו'. מדתני שיהין להן וכו' משמע דבשעה חמישית ניטלו בתיכן כאחת דעיקר קפידא לא היתה אלא שלא יאכלו חמץ אבל על השהוי' לא קפדו שהרי כל י"ס ע"פ אינו עובר על בל יראה וכיון שידעו שהגיע זמן לתלות א"א שיבואו לידי אכילת חמץ והיינו כדפרישית בקונט'. אבל בתוספות דף י"ג ע"ב כתבו בד"ה כשירות היו וא"ת מאחר דכשירות היו אמאי משהין אותן עד שעת היסור וי"ל דהיינו כה"ג דאמר תרומה כל חמש ולחמי תודה כתרומה והיו נוטלים האחרונה בסוף ה' וכן משמע בירוש' ע"כ ולא ידעתי מבמעות שניטלה האחרונה בסוף ה' ואפשר דקאי אהא דקאמרי דלחמי תודה כתרומה:

(שם ע"ב) **שנטמא** בכלי זכוכית. וסובר דגזרו מיד שריפה על כלי זכוכית וכדמסיק. וזו היא דעת תוספות במסכת שבת דף ט"ו ע"ב בד"ה אתו איניהו אבל הרמב"ם בפ"א מה' כלים כתב דלא גזרו מעולם שריפה על כלי זכוכית ונראה דסובר כרבי ירמיה ארץ העמים וכלי זכוכית תלויה ועל ארץ העמים הוא דגזרו בתחלת שריפה אבל לא על כלי זכוכית אך קשה כיון דבר קפרא כר' יוסה ס"ל להרמב"ם למפסק כוותיה וי"ל משום דירוש' פליג אבבלי דהא אמר אילפא ידים תחילת גזירתן לשריפה ולא שאר כל הגזירות ור' יוסה סובר דאף כלי זכוכית תחלת גזירתן לשריפה ועי"ל דאיכא לאוקמא בטומאת נידים דהא שלמה גזר אידים ולקדש שריפה כדאמרינן ידים תחלת גזירתן לשריפה וכאמת תימה גדולה היא בעיני למה לא מוקי לה ר' יוסה שנטמא בידים:

(דף ז ע"א) **תיפתר** בטבול יום מבית הפרס. כתב המהרש"א כדף י"ד ק"ק לפ"ז דאימא דר"ת בולד הטומאה דאורייתא איירי ומדבריהם דקאמר ר"מ אר"ע קאי דאיירי בטבול יום דרבנן דיכול לעשות דאורייתא ולהא גופיה נמי איכא למימר דהוסיף אדר"ת ע"כ ונראה דלק"מ דאס"ד דבולד הטומאה דאורייתא איירי ר"ת קשיא מאי קמ"ל הא מדברי ב"ה במעינן דמתירין לשרוף בשר טהור עם טמא בוולד ופסול מדאורייתא כ"ש בטמא דאורייתא וכדאמרינן לעיל דלב"ק ניחא דאילטריך דר"ת לכוסיף אב"ה דמתיר לשרוף טומאת דבריהן עם דאורייתא וזה ברור:

(שם) **אע"ג** דלית לי' לר"י יטמא בהוכלין וכו'. ותימא הא לכ"ע אוכלין ומשקין מקבלין טומאה מן הכלי דכתיב כל אשר בתוכו יטמא ובבבלי בכמה מקומות מפורש דטפי מסתבר שיטמא כלי משקה משיטמאו אוכלין ומשקין כלים לכן נ"ל דס"פ אע"ג דלית ליה לר"י יטמא בהוכלין אית ליה בכלים שיהו הכלים מטמאין אוכלים ומשקים:

(שם) **מ"ד** בטמא מת בכלי שטף. כתב הרמב"ם פ"ה מהל' טומאת מת מפי השמועה למדו שהחרב כמת והוא הדין לשאר כלים והשיגו הראב"ד דהרב דוקא ומסוגיין ראייה מבוררת לדברי הראב"ד וכיא דעת ר"ת ז"ל וראיתי בחידושי הרשב"א פ' לא יחפור דמייתי סייעתא מהכא אך מ"ש שם ומה שאמרו מה טעם וכל כלי פתוח וגו' אי בכלי שטף אי בכלי מתכות מיתוקמא אבל לא בכלי חרס מפני שא"א להיות אב הטומאה ע"כ נראה דמפרש דלא כמ"ש בקונט' אלא דמפרש מ"ט מוקמת לה בכלי שטף או בכלי מתכות ולא אפי' בכלי חרס ומשני דהא"א שיהיה כלי חרס אב הטומאה בשום פנים אפי' נגע במת ואפשר לי לקיים פי' שבקונט' דאע"ג דהאי קרא וכל כלי פתוח בכלי חרס איירי מ"מ כאם אינו עלין מוקמינן ליה בכלי שטף דלכלי חרס לא לריך קרא דרש"י פי' במס' עירובין דף ק"ד כלי חרס שנגעו במת אינן נעשים אב הטומאה דכתיב וחטאו ביום השביעי וסמיך וכל אשר יגע וגו' כל היכא דקרינן ביה וחטאו דיש לו טהרה במקוה קרינן ביה והנפש הנוגעת תטמא וכל היכא דלא קרינן ביה וחטאו לא קרינן ביה והנפש הנוגעת ע"כ ולפמ"ש בספרי פ' חקת לק"מ דו"ל וכל כלי פתוח

אין לי אלא בלי חרס שאר כלים מנין וכו' ת"ל וכל כלי פתות ועיין בתוי"ט רפ"י דכלים ועיין במשנה למלך פ"ב מהט"מ :

(שם ע"ב) **הכל** מודין בששה עשר וכו' בבבלי גרסינן א"ר אסי א"ר יוחנן מחלוקת בשש אבל בשבע דברי הכל שורפין וקשה למה קאמר הכא הכל מודין בששה עשר ולא קאמר הכל מודין בשבע וי"ל משום דלעיל אמרינן דלר"מ משש ולמעלה נמי מדבריהן אלא בשעה אחת קודס שלילה הוא מדאורייתא הלכך לא מצי למימר הכל מודין בשבע דלמא ר' יוסי כר"מ ס"ל אבל הבבלי סובר דלד"ה משש שעות ולמעלה מדאורייתא אסור כדאמרינן בס דף ד' ע"ב הלכך נקט בשבע. ד"ה שורפין :

(דף ח ע"א) **דר"מ** מחמיר בדבריהן כדברי תורה. בבבלי בנדה דף ס' גרסינן ר"מ הוא דמחמיר בכתמים ופי' רש"י דמחמיר בכתמים יותר מדאורייתא וע"ש בתוס' ולפום סוגין נראה דס"ק דר"מ היא דמחמיר בדרבנן :

(שם ע"ב) **הדא** דהנינן על מה נחלקו וכו'. וא"ת דלמא התם בע"פ שאכי שמעלמא תלך לאיבוד וכדמחלק הש"ס לקמן אליבא דר"מ וי"ל הא ר"א ור"י בכל ימות השנה פליגי וכיון דקאמר"ש על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה משמע דר"י מתיר לשרוף התלויה אפילו בשאר ימות השנה :

(שם) **בד"א** בכור שיש בו כדי להעלות וכו' כתב הר"א בפ"ח דהרומות בד"א שר"י אומר יטמא נה ביד בשאין בה כדי להעלות גרסינן שאין בחולין שלמטה מאה כנגד התרומה שיתבטל התרומה בכן שאז מפסיד התרומה את החולין אבל אם יש בחולין כדי להעלות שאז אינה מפסידה את החולין במותרין לזר בימי טומאתו כמו מעיקרא אסור לטמא את התרומה בידים ויניחנה שתרד ואי כר"מ אתיא אפי' יש בכור כדי להעלות נמי שהרי מתיר לשרוף הטהורה עם הטמאה אע"פ שאין שם הפסד לבעלים ואין כר"מ הא כור שיש בו כדי להעלות הא כו' אפילו כ"ש אסור לטמאות ליטנא דברייתא נקט כלו' אין חילוק בין שיש בו בין שאין בו כו' בכל ענין אסור לטמאות לפי סברת תנא דברייתא אבל בלאמת ברייתא גופה קשיא ליה דה"ל למימר בתרווייהו מותר לטמאות אי כר"מ אתיא עכ"ל. ופי' תימא דעיקר הקושיא היא בהיפך ממאי דקאמר וע"ק בשיש בכור ק"א ודאי מודה ר"מ שאין לטמאות התרומה בידים דלמה יפסידנה דכשהיא נופלת לק"א היא נאכלת כדתנן בפ"ה דתרומות תעלה והאכל נקודים או קליות ובשמטמאה ביד נפסדת לגמרי וגם פירושו בכל הסוגיא אינו מחוור :

(דף ט ע"ב) **אתיא** דרבי יהודה כר"ג וכו'. בבבלי בבכורות דף ל"ג ע"ב איתא נמי להא דר"א ומייתי ליה על הברייתא דר"מ כר"א ורבנן כר"י ור"י כר"ג וקשה למה לא מייתי ליה אמתני' :

הדרן עלך פרק אור לארבעה עשר

פרק ב (דף י ע"ב) **זאת** אומרת שמותר להאכילו וכו'. בקונטרס פירשתי כפי הגירסא שלפנינו והוא דחוק וגם קשיא לי בה הא דקאמר והיידא אמר דא משמע דאדלעיל קאי לכן נ"ל להגיה זאת אומרת שאסור להאכילו לבהמת הפקר והתיב ר"י מדקתני מפרר והיינו בכרות והפ"ה מטיל ליה שלם אע"פ שאין היא מהנכו וכמ"ש הב"י בסי' תמ"ה לסברת הרמב"ם ומשני מדקתני מגרר משמע שצריך לבטלו וה"ה במטיל ליה נמי צריך לפרר וכדעת רבה בבבלי בפרקין דף כ"ח ע"א :

(דף יא ע"א) **העושה** הספלנית משום הנכל וכו'. והימא לפי מאי דמסיק דרבי יוחנן לית ליה דכל מקום שנאמר לא יאכל א' איסור אכילה וא' איסור הנאה במשמע מאי איריי' אספלנית שהיא שלא כדרך הנאתן אפי' בהנאה ממש כגון הלב להעבירה או למשות בו עורות נמי אינו לוקה ובבבלי משמע דטעמא דרבי יוחנן משום דהספלנית שלא כדרך הנאתן היא :

(שם) **פתר** לה בשקדמו הבעלים ושהטו עד שלא נגמר דינו. בקונט' הגהתי משנגמר דינו דעד שלא נגמר דינו תנן בפ' שור שנגח ד' וה' ואם עד שלא נגמר דינו וכו' אם שחטו בשרו מותר והר"א בפי' לערלה הביא ראיה להגיה מדברי רש"י והש"ס דפירקין דגם משנגמר דינו ונעלם ממנו דמתניתין היא :

(דף יב ע"א) **ויש** לו זמן. בבבלי דף כ"ח גרסינן תור ר"י ודנו דין אחר נותר בבל תותירו והמץ בבל תותירו וכו' וכתבו תוספות תימא לר"י היכי עביד לעיל ק"ו מנותר שאינו בבל יראה ובל ימצא והא הביב הכא בל תותירו כמו בל יראה ע"כ וי"ל דהא דקאמר נותר בבל תותירו וכו' היינו שקבוע להם זמן ל[ה]יכרן דהותיל וניתותרו נאסרין משא"כ בשאר היסורי' אין איסורי' תלוי בזמן וגם במכילתא מפורש דדן מנותר שהזמן גורם :

(דף יב ע"א) **אבל** במקום שנהגו להכול פת עכו"ם מותר אפילו באכילה. כתב בתוי"ט פי' בשל פלטר אבל בשל בעל הבית לא הותר בשום מקום ע"כ. וקשה א"כ מאי דוחקיה למוקמי מתניתין במקום שלא נהגו היתר בפת של עכו"ם טפי ה"ל למוקמי מתני' בפת של בע"ה וכתמא דמתניתין הכי משמע דאיירי בכל העכו"ם אלא ודאי דסובר הירושלמי דאפילו פת של בע"ה מותר במקום שנהגו היתר ועיין מ"ש בשבת דף ו' ע"א כד ה ולא עבדין כן וכו' :

(שם) **לא** ישכיר ישראל ביתו לעכו"ם ליתן בתוכו חמץ. כתב הב"י סי' ת"מ כתב הרשב"א בתשובה דהא דגרסינן בירוש' פ' כל שעה לא ישכיר אדם ביתו לעכו"ם ליתן בתוכה חמץ אומר הני דפליגי אהאי ברייתא דייחד לו בית דגמרא דידן דהא סבר האי תנא דכיון דשכירות לא קניא ס"ל כמופקד אצלו ובשקבל עליו אחריות והא"ל דפשטא דהיא אפילו בלא קיבלו אחריות משמע אף אגמ' דידן סמכינן וא"נ יש לי לומר ההיא בישראל יושב ומשמר בשכר היא דהע"ג דבדיעבד שכרו מותר כדאיתא בשוכר את הפועל דביין נסך שכרו אסור משום קנס מכל מקום לכתחילה אסור ע"כ וקשה א"כ מאי פריך למ"ד מותר דלמא בשכ"ג ביושב ומשמר הוא דאיירי הך ברייתא וע"ק לסברתו ברשב"א דברייתא דייחד לו בית פליגי הא לקמן בשמעתין מייתי להך ברייתא דייחד לו בית ולכן נ"ל דש"ס דילן איירי בשמשכיר לו קודם פסח והירושלמי איירי בפסח וכמ"ש בקונט' והיא דעת האגור וכ"כ בש"ע סי' ת"ן סעיף ה' בהג"ה וע"ש בתשו' הרשב"א סי' קע"ז ואין להאריך :

(דף יד ע"ב) **אתיא** דר"י כרבי יוסי. לפי פירושי בקונט' קשה דבבבלי דף ל"א מפורש דר"מ סובר דעובר לכך נ"ל דה"פ דר"י כר' יוסי דאמר בפ' אין בין המודר אין הפקר יוצא מתחת ידי הבעלים אלא א"כ זכה בו אחר ודרשב"ל כר"מ דאמר התם כיון שהפקיר דבר הבר יצא מרשותו והיאתי ברשב"א בתשובה סי' ע' שפירש כמ"ש :

(דף טו ע"א) **מתניתא** פליגא על רב ישראל וכו'. וקשה אדמקשי מברייתא ליקשי ליה ממתניתין דתנן ישראל שהלוה את עכו"ם על חמצו לאחר פסח אסור בהנאה וי"ל דמתניתין איירי כדאמר ליה מעכשיו קנוי לך אם לא אפדנו לזמן פלוני :

(שם) **קל** הוא בשיחרור. בגיטין דף מ"א כתבו תוספות וא"ת ולאביי דאמר בפ' כל שעה למפרע הוא גובה היכי משני למתניתין דהכא דתני שורת הדין אין העבד חייב כיון דסבר למפרע הוא גובה אגו מפקיע מידי שיעבוד ושל בני הוא ואי בשהררו רבו השני ואין העבד חייב כלום היינו שאינו חייב במצות ליכא למימר דהא לאביי שחרורו של שני שחרור מעליא הוא כיון דלמפרע הוא גובה ע"כ ולפום סוגיין נראה פשוט דמודה אביי בשחרור דאף שחרורו של ראשון הוה שחרור דקל הוא שהקילו בשחרור ומה שיש לדקדק בכתובות פ' האשה שנפלו נבאר שם בע"ה :

(דף טז ע"א) **עשה** כדי ושבתחום לו וכו' אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה משום האוכל עכו"ם לוקה. וקשה אדרבה איסור אכילת טבל חמור שהרי חייב עליו מיתה בידי שמים משא"כ האוכל איסורי עכו"ם אינו אלא בלאו וי"ל מ"מ בעכו"ם איכא חיוב מיתה בידי אדם וכדאמרינן בעלמא משום לתא דעכו"ם החמירו א"נ כיון דאיסורי עכו"ם מטמאים משא"כ בטבל :

(שם) **ר"י** אמר משלם לשבט. כתב הרמב"ם פ"י מהלכות תרומות גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה ואח"כ מת אבי אמו אינו משלם לעצמו אלא ליורש אחר משאר השבט. משמע דאם אין שם יורש אחר כשבט תוך ממנו אינו משלם לשבט וקשה דהכא משמע דאף אם אין שם יורש אחר צריך ליתן להכהן וכן משמע בתרומות פ"ו ונראה דר"ל שיתנגו לגואלו של כהן שאי אפשר שלא יהיה לו קרוב בכהנים והקרוב קרוב קודם ודמיא לכא דתנן פ' הגוזל קמא הגוזל את אביו ונשבע לו ומת ה"ז משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו ופירשו לבניו של נגזל ועיין בפ"ח מהלכות גזלה ואבדה :

(שם) **בחומש** שהוא לשבט. קשה קצת הא דמכיא ראיה מאפר' של תרומה טמאה לכן נ"ל שלא יודה רשב"ל בחמץ שהוא לשבט וה"ס בא[ו]כל תרומת חמץ אף רשב"ל מודה דחייב לשלם לשבט דמתניתין אתיא כר' יוסי הגלילי דסובר דחמץ בפסח מותר בהנאה וכדמסיק בבבלי ואף שאין לכהן בה אלא היתר הנאה דהיינו להסיקו תחת תבשילו מ"מ שייך בה יד כהן וחייב לשלם לשבט ולא דמיא לגוזל אבי אמו כהן שאין לכהנים בה חלק כלל והשתא מבוארים דברי הש"ס :

(שם) **הנהנה** מן ההקדש פחות משוה פרוטה וכו'. כתב הרמב"ם פ"י מס' תרומות זר שאכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש וכו' ואינו בחומש עד שיאכל כזית ע"כ. משמע אבל קרן משלם אע"פ שאין בו כזית ואין בו שוה פרוטה. וקשה דבבבלי בפירקין דף ל"ב ע"ב גרסינן האוכל תרומה פחות מכזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש היכי דמי אי דלית ביה ש"פ קרן נמי לא לישלם ואי דאית ביה שוה פרוטה חומש נמי לישלם לעולם דאית ביה שוה פרוטה והפ"ס כיון דלית ביה כזית מבלם את הקרן ואינו משלם את החומש ע"כ הרי דבע"נ שתהא בה שוה פרוטה וי"ל דסובר כבני' דהך סוגיא כמ"ן דלא יליף גז"ש חטא חטא ממעילה אבל מאן דיליף חטא חטא ממעילה יליף נמי ממעילה מה התם אפילו בפחות משוה פרוטה חייב בהשבון כדאמרינן מותר אשר חטא מן הקדש וכמ"ש הרמב"ם פ"ז מהל' מעילה ה"ג גבי תרומה אפילו פחות משוה פרוטה חייב בהשבון ודברים אלו מסכימים להגהתי דגרסינן הנהנה מן התרומה פחות משוה פרוטה והא דפסק הרמב"ם פ"ק מה' מעילה שזיד במעילה באזהרה ולא במיתה כתרומה י"ל דשאני התם דכתיב בו ולא במעילה כדאיתא בסנהדרין ס"פ הנשרפין :

(שם ע"ב) **וריבה** את הכל. כתב הר"א רפ"ק דחלה וריבה שכל קוביא היא עם עריסותיכם ריבה גרבה כל המינים ומה ראית לרבות הג' מינים ולמעט אורז ואין תירוץ לקושיא האחת וכו' ע"כ ואין פי' מחוור כלל ופירושי שבקונט' עיקר וגם בפ' קמא דביכורים פירש כן ואין נראה גם מה שפירש בסוגיא זו ושיבש הגרסאות ע"ש וה"א ללא צורך והגי' שלפנינו הוא עיקר :

(דף יז ע"ב) **תיפתר** שקרבה חטאתו בבילה וכו'. ומסיק דאתיא כר"ש דאמר מכיון שנזרק וכו' בבבלי בפרקין דף ל"ח ע"ב גרסינן אמר ר"ש לקיש זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון ופירש"י ודלא כר"ש דאמר בפ"ק דמגילה דלא קרב בנוב וגבעון דהיינו במה גדולה אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן וכו' ותימא איך נעלם ממנו דברי הש"ס אלו שלא נאמרו דברי ר"ל אלא כר"ש וקמ"ל לאפוקי מדרבנן דר"ש דסברו דלא הותר הנזיר ביין אלא לאחר שהקריב כל קרבנותיו והכי הלכתא כר"ש כמ"ש הרמב"ם פ"ח מה"נ :

(שם) **למצוה** איתאמרת. כתב המג"א סי' תע"א ס"ק ה' מלה עשירה פי' שנילושה במי פירות לבד אבל נילושה במי פירות עם מים יוצאין בה בשעת הדחק וראיה ממנחות וא"כ אסור לאוכלה בע"פ (מהרי"ל) ובגמרא דף ל"ח פריך אהא דאמרי' חלות תודה ורקיקי נזיר יוצאין בהן והא מלה עשירה היא ומשני רביעית מתחלקת לכמה עשרונות משמע דאם יש שמן הרבה אע"פ שמעורב עם מים ה"ל מלה עשירה ואפילו בשעת הדחק אין יוצאין בה דאל"כ מאי פריך דלמא מתניתין מיירי בדיעבד יוצא בהן אלא אפילו בדיעבד לא יצא וכו' ואי דמי פירות לבד אין מחמיצין אם כן נ"ל לחם עוני פשיטא דאין יוצאין בהם כמ"ש סימן תנ"ג אלא ודאי אפילו עם מים אין יוצאין משום מלה עשירה ע"כ לפום ריהטא יש סייעתא לדבריו מהא דקאמר מילתיה דרבי בון וכו' וכמ"ש בקונטרס אך אחרי העיון אין מכאן ראיה דודאי ה"מ לשנויי בבבלי דמתניתין איירי בדיעבד אלא דקושטא משני דבכה"ג דהוה מעט דמשמע אפילו לכתחלה שרי וזה ברור ואי"ל לפנים ומאי דפריך דאם כן לחם עני נ"ל תיפוק לי' שאינו יכול לבא לידי חימוץ י"ל דאיצטריך קרא למלוה אבל בדיעבד יוצאין וכן מפורש בסמוך מדקאמר והיידא אמרה דא וכו' ולע"ע :

(דף יח ע"א) **ומיד** כמוכין בקלת וכו'. כתב בב"י סימן תע"ג אלא שבעלין אין יוצאין אא"כ הם לחים ובקלחים יוצאים בין לחים בין יבשים וכתב המג"א ס"ק י"ג בין לחים משמע דאין יוצאין בכמושי' וכ"מ בטור ורמב"ם ועיין בגמרא ע"כ ודבריו תמוהים שהרי ביבשים ממש יוצאים כ"ש בכמושים לכן נר' דט"ס יש כאן והא דכתב הב"י אא"כ הם לחים קאי וקאמר דבעלין אין יוצאין בכמושין וכ"מ בגמרא דראב"ן סובר דיוצאים בכמושין וחכמים ס"ד דאין יוצאין בהן ובמסורס כאן :

(שם ע"ב בנתני') **אין** מבשלין את הפסח וכו'. כתבו תוספות תימא למה שנאו כאן אי משום דתנא ירקות בלוקת ומבושלות הם כן מיד ס"י לו לשנות בסמוך אחריה ע"כ ונראה דאמרינן לעיל דהא דתנא הכא אין שורין את המורסן לתרנגולים אבל חולטין היינו בין שנתן החמין לתוך הקמח בין שנתן הקמח לתוך החמין וסד"א דכשנותן דבר קר לתוך חם הוא מבשל א"כ אסור לשוך או להטביל הפסח כמשקין קמ"ל דבפסח שרי והכא שאני דלאו מבשל הוא אלא לומתו שלא יחמץ וניחא נמי דקתני סכין ומטבילין והאי מטבילין לפום ריהטא משנה שאינה לריכה היא דהשתא סכין בשפת לנייתו שהוא אם הרבה שרי כ"ש טבילה שלאחר לנייתו דשרי אבל ה"פ דכין בכין שהתם למטה בין מטבילין שהקר למטה לגמרי שרי דלא דמי' לתליעה א"נ י"ל קמ"ל כי היכא דבפסח אסור הבישול במשקין הפ"ה סכין ומטבילין אותו כמין ה"נ מותר לקטף המלות ובדתאמר בסמוך אין לשין את המלות במשקין אבל מקטפין בכן והוא"ל וכולי פירקי' איירי כדיני מלה מייתי לה הכא :

הדרן עלך פרק כל שעה

פרק ג (דף כ ע"א בגמ') **הא** אם נמחה לא וכו'. וא"ת דלמא לעונש כעינן גם גבי חמץ שיהא מתחלה לחם והא דמחייבין אף בגומעו כרת משום דכתיב נפש כל דבר המייישב דעתו של אדם וי"ל דא"כ אף גבי מלה נימא דמלות מלות ריבה כדאמרינן לעיל בפ' כל שעה דף ח' ובבבלי בחולין דף קי"ט גרסינן שמחהו וגמעו אם חמץ הוא חייב כרת אם מלה הוא אין אדם יוצא י"ח בפסח ופריך בשלמא אם מלה הוא אין אדם יוצא י"ח בפסח לחם עוני אמר רחמנא והאי לאו לחם הוא אלא אם חמץ ענוש כרת אכילה כתיב ביה אמר ר"ל נפש לרבות השותה וכתבו תוספות בד"ה לחם עוני אמר רחמנא הוה מלי למימר נמי אכילה כתיב ביה ע"כ ולפי דבריט ניחא דהאי מדכתיב אכילה הוה מרבינן ממלות מלות הפי' השות' לכך איצטריך דלחם כתיב ביה :

(שם) **קדירה** שבישל בה מודה לא יבשל בה וכו'. כ' בגליון נר' זה משום דבמפינן ליה לרב דאמר קדירות בפסח ישברו משום הכי נקט הכא מודה ע"כ ולא דק דהא בפירוש אמרינן בבבלי דף ל' דלמ"ד משמיה דרב ישברו אין תקנה לבשל בהן אחר הפסח אפילו ממין אחר ועוד אמאי ישברו דהא אפי' בפסח מתיר כאן לבשל בהן ממין אחר ואם נפרש לבון מודה הכי יש לפרושי אע"פ שאני סובר דאין מלקות בדבר שאין תימולו כרור מ"מ אסור לבשל בקדירות מאינו בפסח אך הלבון דחוק דהל"ל מודיני' דלא יבשל וכו' לכן נ"ל הגהתי שבקונטרס עיקר :

(שם) **ובלבד** לאחר ג' תבשילין. בתרומות פי"א גרסינן תני ר' חלפתא בן שאול קדרה שבשל בה תרומה מגעילה ג"פ בחמין ודיו א"ר בא ואין למידין ממנה לענין נבלה א"ר יוסי קשיתה קומי רבי בא תרומה בשעת מיתה ונבלה בלא תעבה ואת אמר הכין א"ל כמ"ד מאליהן קבלו המעשרות כתב הרשב"א בתה"א בית ד' שער ד' ונראה דה"ה לכל שאר איסורין של דבריהם ואפשר שלא הקילו אלא בתרומה בזמן הזה שאין לה עיקר כדאורייתא ע"כ. והביא הרא"ה על דעת הרשב"א ומסיק דלא התירו אלא בתרומה שאין לה עיקר וכ"כ דעת הטור בי"ד סימן קכ"א ודעת הב"ע סי' קי"ד ותימא היך נעלם מהם דברי הירושלמי אלו דמפורש דאף בשאר איסורין של דבריהם מותר לאחר הגעלה ג' פעמים דהכי תמן ודאי יש לו עיקר בדאורייתא ואפ"ה מתיר רב בשאינו בן יומו ולע"ג :

(שם ע"ב) **ואפילו** ישן כסדר הזה. ותמהני שהשמיטו הפוסקים דין זה דיבש כלא גם הרבה דיעים שבסמוך לא נתכלרו בדבריהם :

(שם) **מהו** מיעוטו בטל או מכיון שנראה לבער וכו' ותימא מאי קמיבעי' ליה הא תנן ברפ"ב דכלאים כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט רבי יוסי אומר יבור דכיון דזקוק למעט יבורר הכל והלכתא כת"ק א"כ ה"נ א"ל אלא למעט וי"ל דה"מ אינו אלא איסור דרבנן משום מראית העין שנראה כמקיים כלאים הלכך הקילו חכמים אבל הכא היסור דאורייתא הוא אך לפמ"ש הפוסקים דהכא איירי בביטול קודם הפסח דאל"כ אפילו פחות מכזית חייב לבער אם כן סדרת קושיא לדוכתא מ"ש מכלאים וי"ל דהירושלמי לשיטתו דאין הביטול מהני לחמץ ידוע וכמ"ש ברים מכילתין :

(דף כא ע"א) **וכרויה** בגליון פירש וכן כור כרויה רתכה מהדק אבן בדפנותיה כדי לקלרה וזהו הידוק של כרויה ע"כ ופי' תימא וכי מזין על הכור ואטו כור בת קבולי טומאה היא לכן פי' שבקונ' עיקר א"נ כרויה שם כלי הוא :

(שם) **בשות** שליקטו. לפי פי' שבקונ' קשה אטו אוכלין בני הזייה נינהו לכן נ"ל דגרסינן כשות של קטן והיינו שער נולד כשאר הקטנים כעין שער של קושית כדתנן פ"ב דפוקלין וא"ת הא תנן פרק ט' דמקוואות כשות של קטן לא טמא ולא מטמא י"ל דהירוש' ל"ג לא טמא ולא מטמא ולא כשני' אלא לענין חלילה ועי' בתיו"ט שם בד"ה כשות :

(שם) **מה** בין טומאה וכו'. א"ר לא וכו' בבבלי בשבת פ' במה טומנין דף מ"ח ע"ב גרסינן ת"ר מספורה של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה מה נפשך אי חיבור הוא אפילו להזאה נמי ואי לאו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא אמר רבה דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה ושלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה וגזרו על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה וכתבו תוספות בד"ה אי חיבור וכו' קשה לר"י דבכלל של טבסין נמי תקשי לן ממה נפשך אי חיבור וכו' ורבא נמי דקאמר דבר תורה וכו' אמאי לא קאמר בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה גזרו ביה רבנן טומאה כי האי דבלל של כובסין וע"ש הירושלמי שהעידו שהוא דוחק. ולפי סוגיין נראה דלק"מ דודאי שאני טומאה מהזייה ובלל של כובסין הוה חיבור לטומאה שהוא מלרכו שרולה בכך שיהיו מחוברין אבל הבלל אינו ממקויימי הכלי לפיכך אינו חיבור להזאה אבל מספורי של פרקים ואיזמל של רהיטני ודאי מקויימי כלי הם לכך קשיא ליה שפיר ממה נפשך וכו' ומילא לק"מ אהא דמשני רבה. ומן התימא על הרמב"ם שכתב בפרק י"ב מה' פרה אדומה הנה למדת שכ"מ שאתה שומע חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה אין זה אלא גזירה מדבריהם ע"כ וכ"כ מדברי התוספות ומדברי פירוש' נראה בחיבור שמדאורייתא הוא ולע"ע רב ופיי' בפרק י"ב דמס' פרה ובפי"א דכלים :

פמן

(שם) **המן** אמרין טרקטה וכו' כתב בגליון טרקטה שיבולת שחורכין על האש. תלתא אסור שמא ילאו מים מזה ויתמיץ את זה ע"כ ותימא פירושו א"כ מאי הא דמסיים תלא אין שוג ידוי במיא אלא פירושי שבקונט' עיקר והוא מפני שרואה בבבלי דף מ' דין זה סבר לפרש כן ובגגה הוא בידו:

(שם במתני') **רא"א** לא תקרא לה שם עד שתיאפה. פי' רש"י דאלתי כל חדא וחדא חזיא ליה דמפרים מכל הדא פורתא ולאחר אפיי' אם רלה יפריש חלה שלימה על כולן דקסבר ר"א הסל שהוא רודה לתוכו מלרפן לחלה ע"כ ואף הרי"ף כתב דהלכתא כר"א דהא ר"א שייכא בהך אחריתי דר"א דאמר אף הרודה ונותן לסל הסל מלרפן לחלה ע"כ ותימא הא לקמן במתניתין מסקינן דל"א משייר החלה בתנור ואינו נותן לתוך הסל כלל והפ"ה הוה תלה ועל כרחך לומר כדכתבו תוס' והר"ן דמתניתין איירי בעיסה שהיה בה שיעור חלה כדמסיק בסמוך בבגלגל עיסה שיש בו כשיעור חלה מתני' זהלכך אין לריך לירוף סל ואת"ת הא מיהת בעינן מן המוקף ובשמשייר החלה בתנור באחרונה ליכא מן המוקף י"ל לאחר שהיה רודה הכל מן התנור החזירם לתוך התנור וקרא שם חלה על הוהה שנשתיירה דביקה בתנור ומיהו לא דמיא לצירוף סל דהא הכן במתניתין דתלה רא"ת אף ברודה ונותן לסל הסל מלרפן לחלה ואס"ד דלירוף תנור מהני כמו הסל א"כ קשיא סל ל"ל תיפוק ליה כשהיו בתנור ככר לירפן התנור ודוחק לומר שנתנן בתנור כזה אחר זה ולא היה בתנור כשיעור בבת אחת ועמ"ש בסמוך:

(שם ע"ב בגמ') **וכשהוא** רודה מפרים ואומר זו אני רוצה לייבן וכו'. ותימא ל"ל להפריש יאמר בעוד שכולן בתוך התנור על אחת מהן שתהיה חלה ויניחנה בתוך התנור ואין לריך להחזיר אח"כ כל המלות לתוך התנור כמש"ל. לכן נ"ל דלא גרסינן ליה א"נ י"ל דאיירי שא"ל לכל הפת שבתנור אך קשה א"כ מתחלה למה עשה עיסה גדולה כל כך שאינו לריך לו ביו"ט:

(דף כב ע"א) **וירדנה** ויקרא לה שם ויולך עמה אחרת וכו'. ותימא למה לו אחרת הא כתב הש"ע בא"ח סימן ש"ת סעי' ג' ומותר לו ליטול דבר מוקלה הלריך למקומו ומניחו באיזה מקום שירלה וכתב המג"א דאפילו שבת ונטל דבר מוקלה בידו רשאי לטלטלו ביותר ע"כ א"כ אף כאן לאחר שרדה מן התנור והולה בידו יניחנה בקרן זוית וע"ק ירדנה ולא יקרא לה שם עד שיגא לקרן זוית ושם יקרא שם ושם יניחנה וכה"ג פריך הש"ס בסמוך:

(שם ע"ב) **דרש** ר' ברכי' כהדא דכן בתירה. מכאן משמע דהלכתא כבן בתירה מדדרש ר' ברכיה כוותיה וקשה על הרי"ף שפסק כר"א והע"ג דאיכא ברייתא בבבלי דרבי פסק כוותיה הא אין למידין הלכה מברייתא וכמ"ש הרז"ה והכא מפורש הלכתא כוותי':

(שם) **וחזר** ושנה סתם וכו'. נראה דה"ם דקשיא ליה דוקא היכא ששנה בסתם אחר המחלוקת אבל הכא איכא מחלוקת בתר סתם דמוקי לה בסמוך פלוגתא דר"מ וחכמים דפליגי בפלוגתא דר"א ור"י:

(דף כג ע"ב) **אתיא** דהאב"ל כר"ג. כתב הרי"ף וקי"ל כרהב"ל דקאי כר"א אים ברתותא דהלכתא כוותיה ע"כ והשיגו תלמידו הר"א והרז"ה ע"ש וכתב הר"ן בפ' קמא דהא דכתב הרי"ף הלכה כר"א אים ברתותא היינו לענין תרומה וזהו דוחק בעיני שאין מדרכו של הרי"ף לכתוב דיני תרומה ועוד קשה לי כיון דבבבלי מוכיח דהלכה כרבי יהודה שאין חילוק בין חולין לתרומה א"כ במעי' דלית הלכתא כרהב"ל דהא הירושלמי מבוה דעת רהב"ל לדר"ג ול"ע:

(דף כד ע"א) **שאין** בניתת הרשות אלא רבו וכו'. והרא"ש גורס מהו שביתת הרשות ההולך אלא רבו או י"ל מי שהוא גדול ממנו בחכמה כאן שנה רבי המשנה קודם להלמוד פי' דקרי ליה רשות גבי שחיט' פסחו ומל בנו ובסעודת אירוסין ע"כ ותימא מאי קאמר כאן שנה רבי וכו' מי איכא מ"ד שיהא התלמוד קודם לשחיטת פסחו ולמילת בנו וכן מפורש בירושלמי פ' קמא דברכות ולא מודה רשב"י במפסיקין למצות סוכה ולולב וכי לית ליה לר"ש בלומד שלא לעשות נוח לו שלא נברא ומשני טעמיה דר"ש זה ק"ש וזה ק"ש הוה שינון ותורה שינון ואין מבטל שינון מפני שינון הרי דוקא ק"ש הוא דמבטלין אבל שאר המלות ליכא מ"ד דמבטלין:

(שם ע"ב) **טהור** הוא דבר תורה את בגזרת עליו טומאה. משמע דפשיטא ליה דיולא טמא בקדשים ובבבלי במכילתין דף פ"ה קמיבעיא ליה ביולא בקדשים אם הוא טמא הו לא:

(שם) **תני** בהות מכאן אין ניטריהין עליו ביחזור וקשה מאי קמ"ל פשיטא הא עיקר פלוגתייהו במתני' אינה עד כמה מטריחין עליו לחזור וממילא ידעינן דפחות מכאן אינו חוזר:

הדרן עלך פרק אלו עוברין

פרק ד (דף כה ע"א) **ושיר** מעככין הקרבן. וכתבו תוספ' פ"ב דערכין קשה דהא השיר בשעת ניסוך והנסך אין מעכב הקרבן דאדם מביא זבחו היום ונסכו אחר כמה ימים וג"ל שיר מעכב הקרבן היינו ניסוך שאם אין שיר אין ניסוך ע"כ ולפמ"ש בקונט' בלאו הכי ניחא ולשון הגמרא משמע כפירושו:

(שם ע"ב) **נשייא** דנהגין דלא למיטחיית מן דאכ עליל מנהג. כתב השל בו בריש ה' ט' באב ירושלמי הר"י אלין נשייא דנהיגי דלא למשתי חמרא מדעייל אב מנהגא שבו פסק אכן שתיה ובסוף ה' ע"ב כתב ירושלמי הני נשי דידן דלא שתו חמרא מן י"ז בתמוז עד ט"ב מנהגא וקשה איך מביא ב' גרסאות בסותרות זו את זו וביותר קשה שאין הפי' מכוון דמ"ש נשים דנוהגין שלא לשתות יין מדעייל אב ולמה לא התחירו גם האנשים והגי' שלפנינו ופירושה מכוונת יותר וכן היא גירסת ר"ן גאון ועיין בב"י סי' תקנ"א:

(דף כו ע"א) **ר"א** מיקל לון שהן ממעטין משמחת יו"ט. כתב הש"ע א"ח סימן תקל"ג כל מלאכות שהם לצורך המועד כשעושין אותן האומנים עושין כלנעה כילד הליידים של חיות ועופות וכו' הרי אלו עושים בלנעה כתב המג"א חות ועופות כוונת רמ"א לאשמועינן דדגים שרי ומ"מ ל"ע מנ"ל הא וכו' ע"ש ול"נ דילא לו מהא דשקלי ר' אימי לליידי דגים בוחיל והינך עושין בחרמי' בשוק דבר פרהסיא במעינן דליידי דגים מחוייבים לעשות אפילו בפרהסיא כדי שלא למעט משמחת יו"ט וזה ברור ועמ"ש שם המג"א ס"ק ז':

(שם) **רבי** תלמידיה דר"י הוה. וקשה דלקמן ר"ש ע"פ גרסי' וכו' תלמידיה דר"י בן בתירא הוה לא תלמידיה דרבי יעקב בן קודשיי הוה משמע שלא היי תלמידו של ר"י ובבבלי במנחות דף ע"ב מפורש דתלמידיה דר"ש הוה.

(שם) **דר"י** אמר אסור לפרש ביה כגדול. ותימה איך יעלה על דעת דאסיר לפרש כלל ליס הגדול הרי הרכה תנאים וגם נביאים שפירשו לים הגדול לכן נ"ל דכד' בשבת איירי ור"י כב"ש ס"ל כדאמריק בפ"ק דשבת דף ח':

(שם ע"ב) **ויבטל** נראה כלישנא בתרא שפירשתי בקונט' דהס"ד דר' יוחנן ככר דאין היכר ומחליקת כשהולך בטל ה"ל נבווי לרבבי"ל דאין כאן היכור משום לא תתגודדו שיאמרו מלאכה הוא דלית ליה דכמה בטלנים איכא בשוק:

(שם) **אמר** לון מן השמור ההאתים וכו'. משמע דעל השמור היינו שמחובר עדיין במקומו' המשומרים כדקאמר הרי שדה פלונית משומרת לפניך וכו' וזה כייעתא למ"ש התוי"ט בפ"ט דשביעית כד"ה ר"י מתיר וכו' ע"ש:

(דף כז ע"א) **ר"ש** בן לקיש כר"י ורבה מן דר"י וכו'. בבבלי בבכורות דף ג' גרסינן אבא דאר"י והכוהן בקבלה אע"פ שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה כדמיו מסייעא ליה לריש לקיש דאר"ל המוכר בהמה גסה לעכו"ם קונסין אותו עד עשרה בדמיו ופירש"י מסייע ליה הא דקתני קונסין פ"כ וקשה מאי סייעתא דלמא ע"כ לא קאר"י הלא בבכורה דקעקר מלוה דאורייתא משא"כ בדר"ל דעק' מלוה דרבנן וכדאמרינן הכא וי"ל שהבבלי מפרש בקונסין אותו עד עשרה בדמיו הוא"ל ועיר על גורם דרבנן ונתן לעכו"ם לקבלה בהמה מעוברת והיה לו לחוש שמא תלד זכר והוא בכור ופ"ש בכוגיא כולה:

(שם ע"ב) **ומשום** הלכות בהמה גסה. פירשתי בקונט' דקעביד בה עבודה בשבת כביזקין וכו' וכן הוא בבבלי בע"ז דף ע"ו וכתבו תוספות קשה דלימא דלית ליה אי נוטל את עלמו בעופות כרבנן וי"ל מדאהכר ר' משום תורת כלי זיין משמע דאפילו המיוחד לרכיבת אדם דמודה כ"ע דחי נוטל את עלמו אסור וא"כ תורת בהמה גסה מאי היא ע"כ וקשה הא מסקינן דמשום כלי זיין אפילו חיה גסה אסירי ואין תורת בהמה גסה בחיה גסה א"כ ה"ה בסוס המיוחד לאדם י"ל דאסור משום כלי זיין לחוד לכן נ"ל מדאמר ר' אומר אני שהוא אסור משום שני דברים משמע דשני דברים מחודשים הוא דקאמר דאס"ד משום דסוכר כרבנן הל"ל אומר אני שאיסור נמי משום תורת כלי זיין:

(דף כח ע"א) **סברין** מימר אפילו בילה וכו'. כתב הרמ"א בש"ע א"ח סימן תפ"ו נוהגים בקלת מקומות לאכול בסעודה ביצים זכר לאבילות. וכ"ל הטעם זכר לחורבן וכו' ע"ש ול"נ אין אבילות במועד אלא ברמז ת"ח שאכל ביצים ללויי בלילי פסח להראות חידוש שבילה ללוי' מותרת ולא כזכבה אדעתין וסברו שמשום אבילות עשה ולית':

(שם) **תני** אפילו ב"כ וכתי מרחלאות. וקשה בבתי מרחלאות ל"ל ור הא יוה"כ אסור ברחילה וי"ל נטבילת בעלי קרי דקי"ל בעל קרי יורד וטובל ביוה"כ כדאמרינן בפ' יוה"כ:

(שם) **התיב** ר' פנחס מתניתא פליגא עלוי דר"ח וכו'. כתב הרמב"ם פ"ק מהלכות יוה"כ. יוה"כ שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק וקשה דבבבלי ס"פ ואלו קשרים קל"ד יוחנן דיוה"כ שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק ותניא כוותיה ואף ע"ג דרב הונא פליג ואוסר מ"מ יש לנו לפסוק כר"י דהשתא רב ור"י הלכה כר"י כ"ש נגד רב הונא תלמידיה דרב ואף דר' זירא אמר הכי משמיה דרב הונא וכמ"ש הש"מ אין זה כדאי להוציא ר' יוחנן מהלכה ועוד דהא רחב"א נמי אמרה משמיה דר' יוחנן ונראה שסמך עלמו על סוגיין דמקשי אדר"ח מברייתא ולא משני מידי ש"מ תרתי ש"מ דלא ר' יוחנן אמרה אלא ר"ח רק שסברו כל מאי דאר"ח הן דברי ר"י כדאמרינן לקמן במסכת שקלים וש"מ דליתא לדר"י:

(שם ע"ב) **תופין** פי' בגליון כירה תנור וכיריים מתרגמינן תנורים ותפיין ע"כ ותימא פירושו א"כ מאי קאמר בסמוך זה אוכל נפש וזה אינו אוכל נפש הא אף הכירה אינו אוכל נפש ודוחק לומר דהכירה לריך לאוכל נפש לרפות בו דא"כ גם הפתילה לורך אוכל נפש היא ולכן פי' שבקונטרס עיקר והיינו דפשיט ליה דתליעה מותרת שאל ליה על תופין דסד"א כיון דאינו אלא נתעטו כדי שתהא נאה אסור ופשיט ליה דברי דכל שהוא מלאכת אוכל נפש שרי:

(שם) **כמתמיה** וכו'. גירסת הירושלמי במתניתין אינה כגירסת הבבלי דגרסינן התם רשב"א לעולם יעשה אדם עלמו כת"ח ולפי פירושא דירושלמי נא קשיא הא דפריך בבבלי למימרא דרשב"ג סבר לא חייבינן ליוהרא ורבנן סברי דחייבינן והא איפכא שמעינן להו דתנן התן אם רולה לקרות ק"ש לילה הראשונה קורא רשב"א לא כל הרולה ליטול את השם יטול ע"כ והשתא לרבנן ל"ק דודאי מי שרולה לעשות עלמו כת"ח עושה אלא דלא חייבי שהכל יעשו עלמו ת"ח כדחיי' רשב"ג ולרשב"ג ל"ק דחיים שיאמרו מלאכה הוא דלית להו כדפרישית בקונט':

(שם) **יום** פסח הוא לה'. ונראה שהאמכתא בעלמא הוא דהא"כ אף במקום שלא נהגו יהא אסור:

(דף כט ע"ב) **שלא** יהא כלוקח לו קורדם וכו' פי' הר"א בפי' למסכת פיאה פ"ז כלוקח קורדם מדמי שביעית שהרי מעות הללו שהוא פודה בהן פירות מן ההקדש שתי קדושות יש בהן א' קדושת הקדש וא' דמי שביעית שהרי הניפי פירות שביעית הן ודמי שביעית אסור לקנות בהן שום מלוה וכי נותן מעות הללו להקדש מרויח מלוה זו וה"ל כאלו הקדיש מעות הללו להקדש ונהנה בהן כמי שקונה קורדם שהגלתה אינה אכילה אלא לסחורה ע"כ ואין דבריו נראין כיון שבכר הקדישו קודם שביעית אינו נהנה כלל בפדיון זה וכ"ש שהגזבר הוא הפודה גם מה שפי' בהא דמשני הגזבר פ' מחלפן וכו' דברים תמוהים הם ופירושי שבקונט' ברור ואין נא מידי:

(דף ל ע"א) **שניא** היא שכל דוגלות ורוגלות הומן בפני עלמו. וקשה רבי יוחנן במאי איירי אי ברוגליות תגינה וברוגליות מביעבור ממנה אי בערים קשיא מתני' אי במינתים פל הקנים כדרך שהכרמים נטועים קשיא הא דר' חייא ור' הושעיא רבו ובמסכת פיאה נבאר בע"ה:

(שם) **אלא** בגין ליפרייה דלא יתלטון בניהון. כתב הרא"ש פ"ח דב"מ דמעשה שהיה כך היה שהיה ביתו של א' ממושכן אלל יהודי אחד כמשכנתא דסורא או על מין בכך וכך לשנה כל זמן שלא יפדנה ול"ז היה לו מעות לפדותו והורה הר"א שינא מיד אבל משכיר בית נגוים וצריך נמוכרם מחמת דוחקו לריך להניח שוכר בבית עד שישלים זמנו וה"נ איתא בירושלמי דש מקום שנהגו ע"כ וכ"פ הש"ע ח"מ סי' ש"ב סעי' א' בהג"ה ולפמ"ש בקונט' משמע דוקא גבי שהיה מתיירא שתשביד הבית אבל בבביל שהוא עני אפילו השכירו לעולם אין לחותו דחשו בשביל שהוא עני יעשה בהכי וגם האי דב"מ אפשר לפרש כן וכמ"ש המרדכי ע"ש וצ"ע.

(שם ע"ב, **לא** שהיתה עינו לרה וכו'. כתב פי"מ וקשה דהא פשיטא כיון דנתן להם כפליים וכר ובמת דלא היתה דמעיקרא כיתה עינו לרה ושוב הגיד בס ע"כ ובפמ"ש בקונטרס לק"מ ועוד נ"ל דסד"א שלא נתן להם כפלים אלא כפי מה שבדם ועדיין היתה לרה פיהם מונחת וכ"מ לשון הש"ס שנתן להם בכפניכן:

הדרן עלך פרק מקום שנהגו

פרק ה (דף לא ע"א) **אי** בערב יכול מבתחשך. וקשה הא כתיב יום וי"ל לאו דוקא משתחשך אלא סמוך לחשיכה והשתא איצטריך כוונו קרא דאי בין הערבים ה"א כל הלילה וכל היום של י"ד כשר הנכך כתיב יום דמשמע דוקא יום י"ד וכתיב בערב למעט חני יום י"ד דמשש שעות ולמעלה מתחיל הערב כדלעיל דכתיב כי ינטו צללי ערב והשתא בין הערביים פי' להלך הערב חני כשר וחני פסול נכתחילה אך קשה אי מקרא יציף ה"ל לחלק ג' שעות נע"ו וג' שעות ניתחריו דהא מתחלת שבע מתחיל החמה לנטות למערב כמפורש בבבלי ר"פ אמר להם הממונה כה"ג קשית אריב"ל ול"ע ועיין בבבלי ריש פרקין:

(שם) **הדא** דתימר למצוה אבל לעיכוב הדא הוא דתניא שחטו קודם נתמות וכו'. וקשה למה לא דייק ממתניתין דתנן חל להיות ע"פ נשחט בשש ומחלה וקרב בשבע ומחלה והפסח אחריו וי"ל מ"מ אינו מפורש מהי יקריב הפסח דלמא אחריו בתחילת תשע ומחלה אבל בברייתא מפורש לאחר הלות מיד כשר.

(שם) **ויקריב** פסח תחלה ותמיד אחריו. כתבו תוספות דף נ"ט יאותר דבר וכו' אע"ג דתמיד תדיר איצטריך למיכתב דסד"א שהפסח יקדים משום עליה השלם ע"כ ול"נ דה"א דיקדים פסח דהא כתיב יום כדאמרינן לעיל:

(שם ע"ב) **ופסח** להטבת הנרות כדי שיקרבנו נגבי התמיד עמו. וקשה ל"ל כאי טעמא תיפוק ליה דהא נגרות כתיב בערב דכתיב מערב ועד בוקר וכה"ג הקשה תוספות בדף הנ"ל וי"ל דמערב ליכא להוכיח דאיכא למימר ערב מוקדם וקושית רבי ירמיה לעיל אבל גבי פסח כתיב בבוא השמש ואף הא דקאמר בבבלי יאותר דבר שנאמר בו בערב וכו' אקרא דכבוא השמש סמיך ומתורן קושי' תוספות שם אך ל"ע בבבלי בברכות דף ט' ע"ב:

(שם) **אלא** הפסח והקטורת בע"כ פסחים. וקשה מ"ש ע"פ דנקיט הא הקטורת בכל יום מאוחר לתמיד דאיתקש לנרות ובנרות כתיב מערב ועד בקר וגיכא מאן דפליג לכן נ"ל דל"ג בערבי פסחים וכ"ה בבבלי בדף הנ"ל:

(דף לב ע"א) **פסח** לשם בעליו מנ"ל כתבו תוספות בפ"ק דזבחים דף ו' ע"כ בד"ה מה שלמים כין בזביחה בין בשאר עבודות לא חלוקת בהן ואת"ת כיון דכתיב ועשית פסח לעכב בשינוי קדש בכל עשיות לשתוק קרא מזביחה ותיתי משלמים דמה ש"מ"ס לא חלוקת בין שינוי קדש לשינוי בעלים למנות אף בפסח לא תחלוק לעכב ע"כ ולא תי' כלום אך בדף ז' ע"ב ראיתי שתירצו בעינן קושיא זו דבכה"ג זימנין דטרח וכתב לי' קרא א"נ אתי נדרשא אחרינא ע"ש ול"נ די"ל דאי לאו קרא יתירא לפסול בעלים ה"א דפסול בעלים דפסח אינו אלא בשחיטה דומיא דפסול שלא לאוכליו שאינו אלא בשחיטה כדאמרינן לקמן בפרקין דף י"ז וכמ"ש תוספות בפרקין דף ס"א וכתיב איש לפי אוכליו ואיתקיש אוכלין למנויין כמפורש בבבלי ד' הנ"ל וה"ת דלכא נמי איתקיש מנויין שהוא שינוי בעלים לאוכלים שאינו נוהג אלא בשחיטה ועיין בתוספות בבבלי דף כח בד"ה והיתקש וכו' ומ"ש תוספות שם וא"ת וכימא הוחיל וגלי שלא לאוכליו בשחיטה ה"ה נשאר עבודות כדאמר בפ"ק דזבחים דף ו' פסח שלא לשמו פסול מנחת פסח שאר עבודות מנ"ל הואיל וגלי גלי ואורי' דלא דמי כו' ע"ש תימא הא אמר רב הכי בהס הואיל וגלי גלי לא אמרי' וה"ל דקושית תוספית למ"ד הואיל וגלי גלי די"ל דהיינו דהיית רב הכי דלא אמרינן הואיל וגב גלי ול"ע:

(שם) **וכי** הטאתו של מלורע לא להידושא יצאה שהטאת מעונה נסכים לשם בעלים וכו'. בבבלי ביבמות דף ז' גרסינן דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש וכו' כילד ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת וכו' כי כחטאת כאשם הוא לכהן ומה ת"ל כחטאת כאשם לפי שיצא אשם מלורע לידון בדבר החדש בבהן יד ובבהן רגל הימנית יכול לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ת"ל כי כחטאת האשם וכו' וכתבו תוספות בד"ה לפי וכו' מה שחטאת מלורע טעונה נסכים ושאר חטאת אינה טעונה נסכים לא חשב דבר חדש דאין קרוי דבר חדש אלא כשהותר כללו כי היכא דשאר אשמות טעונות כל הדם לגבי מזבח ואשם מלורע נותן ממנו לבהונות ע"כ וקשה דהכא אמרינן דהוה חידוש מה שחטאת מלורע טעונה נסכים ודאיתי בס' בריתות לר"ש מקינון בבתי מדות בית יי"א שמקשה כן בשם הקדוש רבי נתנאל והירץ דה"ק כיון דשאר חטאת לא ילפינן מיניה לנסכים בזאת תורת החטאת א"כ גם לשם בעלים דכתיב בחטאת מלורע לא גמר מיניה שאר חטאת בזאת תורת החטאת אבל לענין שלא ילמדו מכלל אין להוציאה בחידוש הנוסף ע"כ וקשה שאין ספי' הזה בכח המאמר דר' מנא דהאמר דאין למידין ממנו מחמת חידושו ועוד אי קושיא גבי נסכים כתיב מיעוטא לפלא נדר או נדבה דבר הבא בנדבה טעונה נסכים וגבי מלורע כתיב ריבויה כדאיתא במנחות דף ל"א אבל גבי שינוי בעלים לא כתיב מיעוטא ומוכיחא תיתי דלא ניליף בהיקשא והר"ש ז"ל תי' עוד תירוץ אחר וע"ש וגם כי יש לפקפק ע"ב ועיין בס' מדות אהרן ול"נ דה"ק שחטאת מלורע יצאה לחידושו דאף הנסכים בשינוי בעלים כדתנן בפרק שני דמנחות הזבח מפגל את הנסכים משקדשו בכלי דר"מ בנסכים אינן מפגלין את הזבח כילד השוחט את הזבח לאכול ממנו למחר הוא ונסכיו מפוגלין להקריב נסכיו

בכיו למחר הנסכים מפוגלין והזבח אינו מפוגל וה"ה לשינוי בעלים אם חושב על הנסכים שלא לשם בעלים הם פסולים והיינו דקאמר כיון דבשינוי בעלים דכתיב גבי מצורע ילפינן נמי לאידוש ביה במצורע דהיינו הנסכים שנפסלין בשינוי בעלים הלכך אין ללמוד משינוי בעלים דחטאת מצורע לשאר חטאת וזהו מדוקדק מאוד בלשון הש"ס דקאמר שהיא טעונה נסכים לשם בעלים וגם תירוצו של רבי מנא מבורר וא"ת הא רבנן פליגי על ר"מ וסוברים שאין הנסכים מפוגלין וה"ה שאין שינוי בעלים פוסלין בהן י"ל דסובר כר"מ דהא ר' חסדא נמי הכי ס"ל וכמ"ש תוספות שם בד"ה אפשר לשנות וכו' ע"ש :

(שם ע"ב) **שחטו** שלא לשמו לשמו לקבל דמו לשמו פסול פירשתי בקונט' דה"ג שחטו לשמו לקבל דמו למחר פסול ויש ראיה לזה מהא דתניא בדברים המביאין לידי פיגול הכתוב מדבר אך בבבלי בזבחים דף י"ג ע"א מפורש דאף בפיגול אם חישב על הקבלה היא פוסלת וע"ק אם נאמר דבפיגול אף בקבלה פוסלת לר"י ילפינן אף שינוי בעלים מיניה דפוסלת אף בקבלה ועיין בתוספות בזבחים דף ט' ע"ב בתוספות בד"ה מחשבין וכו' מיהו י"ל כיון דגבי שינוי בעלים כתיב וכפר עליו אינו פוסל אלא בזריקה אך קשה דלקמן קאמר ובשעת קבלה מחשב הוא משמע דאף בירושלמי סובר דאין פיגול בקבלה וא"ל דפליג אדרבי יוסה דהא קאמר לא תתיבני מפיגול על פסול דמר ר"י וכו' הרי דסובר כר"י וצ"ע :

(שם) **א"ל** ואין כיני אפילו שחטו שלא לאוכליו וכו'. כתבו תוספות בזבחים דף י' ע"א בד"ה מקום שאם אמר וכו' וא"ת שוחט שלא לשם אוכלין בפסח יוכיח דשוחט שלא לשם אוכלין פסול ושוחט ע"מ לזרוק שלא לשם אוכלין כשר ע"כ ולפום סוגיין לק"מ דאמרינן דנעשה כשוחט לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר משא"כ בלשמו ושלא לשמו דשוחט לשמו ושלא לשמו דפסול :

(דף לג ע"א) **מה** נפיק מן ביניהון. בקונטרס פירשתי דל"ג ליה משום דמשמע דקאי אדר"י ורשב"ל דקשיא לי הא איכא ביניהו טובא דלר"י פסול ולר"ש ב"ל כשר אך אפשר לפרש דקאי אהני תרי טעמי דאמרו אדברי רבי יוחנן אם אמרינן דפסול משום שנעשה משעה ראשונה כשחטו לשמו ושלא לשמו או כרבי יודן דאמר כל שאילו וכו' וקאמר חילופין וכו' איכא ביניהו דלמ"ד נעשה וכו' לרבי יוחנן בשאר ימות השנה כשר וכדפירשתי בקונטרס ולמ"ד כל שאילו וכו' אף לרבי יוחנן פסול בשאר ימות השנה דהא מ"מ בשחיטה הויא לשמו ופסול והא דקאמר הש"ס ע"ד דר' יוחנן כשר היינו למ"ד נעשה :

(שם ע"ב) **משתנה** למחשבת פסול. הר"א בפי' למס' שקלים הגיה אין תימר אינו משתנה למחשבת פסול פיגול ומסיק דליתא להך איבעיא וקשה הא לפי פירושי בקונטרס שמעינן ודאי דאבעיא גדולה היא וא"ת אם אינו משתנה למחשבת פסול כשר הוא כדתנן בפ' כל הפסולין השוחט את הזבח לאכול דבר שאין דרכו לאכול ולהקטיר דבר שאין דרכו להקטיר כשר ור"א פוסל י"ל דה"ק אפילו לר"א דפוסל מיבעיא לן וכ"ש לת"ק דמיבעיא דאם משתנה פיגול ואם אינו משתנה כשר :

(דף לד ע"ב) **מתניתא** בששחטו לאוכליו וכו' בקונטרס הגהתי ואפשר להגיה בענין אחר דה"ק מתניתין בששחט לאוכליו לבד ואחר כך זרק הדם לאוכליו אבל אם שחט לזרוק דמו שלא לאוכליו פסול ועיין בבבלי דף כח ע"א בתוספות בד"ה שחטו לחולין וכו' :

(שם) **מה** בין לשמו ושלא לשמו מה בין לאוכליו ושלא לאוכליו. כתבו תוספות בדף ס"ב ע"ב תימא מאי קא בעי הא גמר לעיל מקרא דמקרא אוכלים לא פסלי ונראה לרשב"א דמיבעיא ליה אמאי לא גמרינן לשמו ושלא לשמו דכשר מלאוכליו ושלא לאוכליו ע"כ וקשה לפי מאי דאמרינן לעיל דילפינן שינוי בעלים דפסול בפסח מחטאת ובחטאת פוסל לשמו ושלא לשמו אטו אין חטאת בא בשותפות ועוד מהיכא קילפית לה מדכתיב וכפר על המטהר א"כ משמעין נמי מיניה עליו ולא על חבירו דמיטהר דוקא ואף לבבלי דזבחים פ"ק דף ז' דיליף שינוי שמו מועשית פסח משמע נמי פסח אין אבל מידי אחרינא לא אך י"ל דהכשר דלאוכליו ושלא לאוכליו לא כתיב לאוכלין אלא דילפינן מערלה וכמ"ש תוספות בדף סא בד"ה שחטו למולין וכו' וקשיא בה דלא נילף לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר מערלה אלא מלשמו ושלא לשמו דפסול :

(שם) **ושלא** לאוכליו אינו נוהג אלא בפסח. בבבלי איתא לשמו ושלא לשמו ישנו בציבור כביחיד לאוכליו ושלא לאוכליו אינו בציבור כביחיד וכתבו תוספות תימה לר"י מאי איריא דאיתא בציבור תיפוק ליה דאפילו ביחיד אינו נוהג אלא בפסח גרידא ע"כ וסוגיין מפורשת כדברי תוספות :

(דף לח ע"ב) **מהו** שהוא מתחייב על הזריקה הדא אמרה פסח עצמו כשר. כתב הרב במשנה למלך פ"ק דהלכות פסח הלכה ה' ודע מה שקשה לי בדברי ירושלמי דמשמע דמן הסברא השוחט על חמץ נפסל הזבח כיון דעבר אאזהרתא דמלכא אי לאו דגלי קרא שקראו זבחי כדתני חזקיה אף לאחר ששחטו על חמץ ובפ"ה דמנחות אמרינן מתקיף לה רבינא ואימא לא תאפה חמץ לעיכובא גברא בלאו בעלמא והיכולי לא מיפסלא ותרצו מלא תהיה הכתוב קבעו חובה ע"כ הרי דאיצטריך קרא לפסול וצ"ע והנה קושיא זו לאו הירושלמי לבד יקשה כי אם אף על הבבלי דבפ"ק דתמורה דף ד' ע"ב פליגי אביי ורבא דאביי סבר כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אם עביד מהני דאם"ד לא מהני אמאי לקי ורבא אמר לא מהני והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא וקשיא לרבא תהיה ל"ל תיפוק ליה דמסברא לא מהני אך נ"ל דמעיקרא ליתא להך קושיא דתוספות כתבו במנחות שם בד"ה כי קמיבעיא לי לעכב תימא מאחר דכתיב זאת תורת המנחה הייתרו ליה מלה דכתיב במחבת ומאפה לעכב ותי' דוחק כמ"ש תוספות בעלמא וצ"ל דהיינו דקשיא ליה לעכב מנ"ל דמלה דכתיב במחבת ומאפה ס"ל שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וליכא למילף מהיקישא דזאת תורת בעלמא למצוה ילפינן מדכתיב בהדיה מצות יאכל כמ"ש שם רש"י בד"ה דכתיבה וכו' ומשמי דכתיב תהיה ית רא בתרא למילף מינה שאר מנחות באם אינו ענין ומלה דמאפה לשום דרשא א"נ איצטריך למעט דלא ליתעבד חלוט דלמצוה נפקא לן ממצות תאכל דמיותר והיינו דקאמר הש"ס בבבלי ביבמות דף מ' לעולם אימא לך חלוט מלה היא ולהכי תני ביה קרא לעכב וכתבו תוספות כך נמכב לא בוי בלעכב דעלמא דמהיכי תיתי לעכב דלמא למצוה הוא דאמר רחמנא דלא ליעבד חלוט אלא לעכב כלומר דבעינן מלה מעלייתא ולא חלוט ע"כ וכ"כ במנחות שם ולפמ"ש ניחא דמלה דמיותר במאפה מוקמינן למעט חלוט ומצות תאכל לעכב והשתא ל"ק לרבא ולהירושלמי נמי תהיה ל"ל דה"א דמלה דמאפה ומחבת דהוו ב' כתובים למעוטי קאתי שאר מנחות דמלה איננה אלא למצוה ואי עביד מהני אך קשה דבמנחות משמע דבעינן מצות תאכל למצוה לכל המנחות וביבמות אמרינן מצות תאכל מיותר למעט חלוט וי"ל ביבמות תאכל יתירא קדריש ועיין ברש"י בדף ל"ט ע"ב בד"ה מצות תאכל ואין להאריך מיהו אי קשיא הא קשיא לי אמ"ש תוספות בפרקין בדף ס"ג בד"ה השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב ע"כ ותימה הא קי"ל כרבא דכל היכא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ואין להקשות א"כ בכל מקום דאמרינן בב"ב תינח למצוה לעכב מנ"ל כיון דמצותו בכך ממילא אי עביד לא מהני די"ל דדוקא בכה"ג דלקי עליה הוא דאמרינן דלא מהני ובלי ספק דתקפה עליו שכחתו ולא זכר דברי ירושלמי דמקרא יליף דכשר גם מ"ש מהרש"א בתוספות הנ"ל וי"ל לכאורה הא שינה עליו דכתיב לא תזבח על חמץ וגו' וכתיב לא תשחט על חמץ וגו' וי"ל דבכה"ג לית לן למימר דשינה הכתוב עליו לעכב אלא דשינה עליו לעבור בב' לאוין ולא אמרינן דשינה עליו לעכב אלא כגון הני דליכא למימר בהו לעבור לאוי קאתי ע"כ תימה דתנן במתניתין השוחט את הפסח על חמץ עובר בלא תעשה ולדברי הרב הנ"ל עובר בשני לאוין ואף הרמב"ם לא כתב דכופג שמונים ולא ליבתמיע תנא דליתני כופג שמונים ואדרבה אני אומר דזהו כונת תנא דמתניתין דהא השוחט את הפסח וכו' דמקרא מלא הוא ועיקר כוונתו למעט דאינו חייב השוחט זבחים א"כ בל"ל אינו חייב אלא השוחט פסח אלא קמ"ל נמי דאינו עובר עליו אלא בל"ת ולא בב' לאוין. ועוד עיקר תירוצו תמוה מ"מ נוקמי נקראי ללאוי יתירי הא קי"ל כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי והכא איכא לאוקמי לעכב ועיין בחגיגה דף י' ע"ב אבל החמת יורה דרכו דהני קראי צריכה לא תזבח לסמוך עלין לו ולא ילין חלב חגי כדי לחייב אף המקטיר כדאיתא בבבלי דף ס"ג ע"ב. א"ר פפא הלכך כהן המקטיר את החלב עובר בל"ת הואיל וישנו בכלל הלנת אימורין ופירש"י דכתיב בהו נמי לא ילין חלב חגי ואיצטריך לא תשחט לסמוך לו לא ילין לבקר זבח חג הפסח דכד"א מדלא כתיב על חמצך אפי' יש לאחד בסוף העולם חייב קמ"ל דוקא הנך דקיימי בלא ילין על הבשר אם יש לכן חמץ חייב עליכן ולא על אחרים וכמפורש שם בבבלי דף הנ"ל ומ"ד דפטור על הקטרה דלא מקיש ליכא לאקשויי תרי קראי ל"ל ד"ל הא מסיק בבבלי דף ס"ד מאן דלא מקיש היינו אליבא דר"ש ולדידיה איצטריך תרי קראי לחייב אשאר זבחים במועד ומש"כ בסמוך :

(שם) **זבח** מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת כפרה וכו' יצאו הקט' אימורין וכו'. בבבלי דף ס"ג גרסי' א"ר פפא הלכך כהן המקטיר את החלב עובר בל"ת הואיל וישנו בכלל הלנת אימורין ופרש"י דכתיב בהו ולא ילין חלב חגי וקשה הא ולא ילין לבקר זבח חג הפסח בהלנת אימורין נמי איירי כמ"ש תוספות בדף נ"ט ע"ב וקרא דלא ילין לבקר וגו' מוקדם בתורה וי"ל אי לאו קרא יתירא ה"א דלהקטרה פטור דמה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת כפרה יצא הקטרת אימורין כדאמרינן כאן אבל השתא דאייתר לן הך קרא לא מוקמינן מיעוטא דזבח אלא אקבלה והולכה והשתא אין לריכין למ"ש תוספות בדף ס"ד בד"ה ואיכא דלא מקיש חלב לזבח וכי דלא מקיש להקטרה לפטור הכי מקיש דלא אמרינן אפילו אחד בסוף העולם דסברא הוא לאקשויי להכי ע"כ וקשה כיון דהיקישא נינהו היך שייך לומר דמסברא אמרינן היקש זה ולא זה אבל לפום סוגיין מיתא דהך היקישא דהקטרה ממעטין מדכתיב זבח אבל הך היקישא דלא אמרינן אחד בסוף העולם ודאי אמרינן וזה ברור ומעתה ליתא לכל מ"ש מהרש"א בדף סג ע"ב בדברי רש"י הנ"ל ע"ש :

(דף לו ע"א) **או** מאחר דרב אמר לוקין על אכילתו חייב וקשה הא דאמר רב לעיל בר"פ אלו עוברין זה שיאור וזה כותח הבבלי משמע דלרב אין לוקה וכמו שפירשתי שם לכן נראה דה"ג התם מהו שילקה ר"י בשם ר"א רבי לא בשם רשב"ל אף ללקות אין לוקה רב אמר זה שיאור וזה כותח הבבלי ושאר המדי דתני על חמץ גמור חייב כרת ועל עירובו סופג ארבעים א"ר בון וכו' וניחא הכל :

(שם ע"ב) **ואתיא** כיי דאר"מ דר"מ אמר משש שעות ולמעלה מדבריהן. משמע דלמ"ד משש שעות ולמעלה מדאורייתא אפילו בי"ד עובר בבל יראה ותימא מהראב"ד שכתב בהשגות פ"ג אולי סובר זה המחבר מו' שעות ולמעלה בבל יראה ולא ימצא ואינו דז' ימים כתיב ע"כ ומסכים לדבריו הכ"מ דאף הרמב"ם סובר כהראב"ד וסוגיין מפורשת דלא כוותייהו דכיון דבבלי סובר דמשש שעות ולמעלה לכ"ע אסור מדאורייתא א"כ אף בבל יראה עובר לאחר שש וצ"ע :

(דף לז ע"א) **פסח** שעיבר זמנו. בבבלי בפרקין דף סב ע"ב הגיר' פסח שעברה שנתו ופירש"י בנולד אתתקד קודם ר"ח ניסן והפרישו לשם פסח וכי מטא ר"ח ניסן ועיברה שנתו תו לא חזי לפסח דכתיב זכר בן שנה וקאי לשלמים ע"כ ולפי פי' קשיא קושית הירושלמי מ"ש כינו לכין אחרים דהא מעולם לא היה עומד לפסח ונ"ל דסובר רש"י כיון שהיה עליו שם פסח ה"א דמודה ר"י דפסול ודוחק ועפי הנ"ל שעיבר שנתו בין ראשון לשני וביום היה ראוי לפסח אלו היו הבעלים ראויין לכך וכדמשני רב חסדא :

(שם) **מפני** הרמאין. בבבלי גרסינן כהנים עומדין שורות וכו' מ"ט אי נימא דלמא שקלי דדהבא ומעיילי דכספא ה"נ דלמא שקלי בר מאתן ומעיילי בר מאה אלא דהכי שפיר טפי ופירש"י מ"ט שורה שכולה כסף כסף אילימא דלמא כשהוא מחזיר הריקן ומקבל המלא זימנין דמחזיר ריקן של זהב ומקבל מלא של כסף והוה ליה מורידין בקדש ע"כ ותימא פירושו מאי מורידין בקדש שייך הכא הא הדם שהיה בראשון אין זה מדמו של שני וכי בבזיך שהיה בידו של כהן של זהב נאמר כשנותנין בידו כסף ה"ל מורידין בקדש ועוד דלמא היו כל הבזיכין שהיו בכותה שורה דמיהן שוין ולא היה אחד שוה יותר משל חבירו לכן נ"ל דפריך אילימא דחשבו דלמא שקלי וגנבי בזיכי דדהבא ונותנין בזיכי כסף במקומם א"כ השתא נמי ניחוש דלמא גנבי ויהבו אחד ששוה בפחות מערך הראשון וזה ברור ואין לנטות ממנו :

(דף לח ע"ב) **והזה** ממנו מכולו. כתב הרמב"ם פ"ה מה' מעשה קרבנות הלכה י"ח וכל הזבחים מפשיטין אותן ואח"כ מוציאין את אימוריהן ואין מפשיטין אותן עד שיזרוק הדם וכתב בכ"מ בפ' טבול יום דף קג ע"ב נתבאר דכ"ע מודו דאין מפשיטין קודם זריקה וכתב רש"י מפני שאסור לשהות הדם כל כך ובסוף ה' פסולי המוקדשין כתב רבינו וגם שהופשט קודם זריקה אינו פוסל וכתב הכ"מ שם פי' הא כופשט קודם זריקה דאין העור נפסל אפילו נפסל הבשר קודם זריקה. זריקה מרצה על העור לבדו ע"כ ומה מאוד תמוה פי' זה בדברי רבינו ולדבריו הכי הל"ל ועור שהופשט קודם זריקה אינה נפסלת ועוד מאי פסול שייך בעור וגם על רש"י אני תמה דמפורש דלכך מודים כ"ע דזורקין ואחר כך מפשיטין משום שאסור לשהות הדם והכא מפורש דמדאורייתא הוא דכתיב ויז ממנו וכמ"ש בקונטרס ומעתה דברי הרמב"ם מבוארים אע"ג דלמצוה בעינן שיזרוק הדם תחלה ואח"כ יפשוט הזבח מ"מ בדיעבד אינו פוסל שוחט וזה ברור :

הדרן עלך פרק תמיד נשחט

פרק ו (דף לט ע"א) **א"ל** ככר אמרנו בה ממך תוחלת. וקשה דלקמן אמרו ככר אמרנו אם יש תוחלת מבבלי ואיך אמרו בקל אין ונראה שהם אמרו אפשר שיש ממנו תוחלת דיש לפרשו בשני פנים באמרו בלשון בתמיה וכי אפשר שיש ממנו תוחלת או באמרו כמסתפק אולי יש ממנו תוחלת לכך אמרו על שניהם ככר אמרנו בלשון דמיתשמע לתרי אפי :

(שם) **היקש** שאמרת יש לו תשובה לא אם אמרת בתמיד שכן יש לו קצבה וכו'. וה"ה דהמ"ל לא אם אמרת בתמיד שכן תדיר אלא דעדיין הוה קשיא ניליף מבתי הלחם דדחו שבת לכך הוצרכו לומר שכן יש לו קצבה וניחא בזה קושית תוספות בבבלי דף כו ע"א בד"ה מה לתמיד שכן תדיר ותימה ונילף מבינייהו דתמיד ומילה או מבתי הלחם גרידא ע"כ ולפמ"ש ל"ק דכולן יש להן קצבה לגבי פסח :

(דף מ ע"א) **במה** דר' ישמעאל אומר מוכשר דוחה וכו'. וקשה א"כ קשיא דר"י אדר"י דלעיל גרסי' תני ר' ישמעאל הפשיטו דוחה את השבת ולדידיה ליכא לשנויי דסובר כר"ש דהא גומר כל הפשט ס"ל וי"ל דאף רבי ישמעאל סובר דאינו גומר הפשט כדרכו אלא תוחבן לאתיכות דקות ואין בה מלאכה וכדמסיק בבבלי בשבת ה"נ סובר ר"י דאף בהפשטת העור איכא מוכשר שלא יסריו קדשי שמים מוטלין בנבלה :

(שם ע"ב) **לא** ילין חלב חגי וגו'. כתב הרב במשנה למלך פ"ק מהק"פ הלכה ז' ראיתי לסמ"ג בספרו שמ"ח בשער כפ' תמיד נשחט מקשה כתיב לא ילין חלב חגי הא כל הלילה ילין וכתיב עולת שבת וגו' ואיני יודע אם הוא ט"ס דבגמרא לא הקשו אלא מקרא דזבח חג הפסח ונומר שהסמ"ג כיון על קושית הירושלמי גם זה לא יתכן חדא דליתא בפ' תמיד נשחט אלא בפ' א"ד ותו שהסמ"ג כיים דנהי דקרא ביו"ט שחל להיות בשבת איירי ולפי הירושלמי לא מיתוקם דהא חגיגת י"ד אינה דוחה שבת ע"ש שהאריך והגיה בש"ס ולא ידעתי מאי קשיא ליה בקושיא בסייס הא מסקינן כאן דאיירי בי"ד ובשבת והביא חגיגה איירי א"כ דברי הסמ"ג נכונים וניחא לן נמי הא דמקשי תוספות בדף נ"ט ע"ב בד"ה בי"ד שחל להיות בשבת וכו' וקשה לרשב"א לבן תימא דדריש חגיגה הבאה עם הפסח הכי ביה כפסח דוחה חג זה חגיגה היכי מיתוקם האי קרא בשלא הא מודה דלא דחייה שבת כדמוכח התם ע"ש אבל לפמ"ש דהירושלמי מסיק דקרא איירי בשעבר והביא חגיגה בי"ד לק"מ :

(שם) **אלו** עבר והביא שמא אינו כשר וכו'. וכן פסק הרמב"ם פ"ב מה' שגגות וקשה הא קי"ל כרבא בפ"ק דתמורה כל היכא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וככר כתבתי לעיל בפ' תמיד נשחט דף י"ח בתוס' בד"ה אין לו וכו' שהירושלמי סובר כרבא א"כ למה יהא כשר וי"ל דוקא בשבר ושינה בגוף הדבר אבל הכא אין הפסול מחמת הזבח אלא מחמת שהוא שבת וצ"ע :

(דף מא ע"א) **הא** חוץ לעזרה מותר משום שבות שהתירו במקדש. נראה דמפרש הרכיבו דלא כר' נתן דאמר החי נושא את עצמו והבאתו מחוץ לתחום כר"ע דאמר תחומין דאורייתא וכדמסיק לקמן אך קשה א"כ מאי קאר"א אלו שהן משום שבות לא ידחו את השבת הא הני נמי מלאכות דאורייתא כן וכן מקשה בבבלי בעירובין דף קג וי"ל דסובר ירושלמי כיון דסבר ר"א מכשירי מצוה דוחין את השבת הני אינן אלא שבות ואע"ג דאפשר לשנויי כיון דבמקדש הוא לא גזרו אשבות ודוחק וצ"ע בעירובין שם בשינויא דרבא :

(שם ע"ב) **אר"א** לא תני כן ריב"ח אלא הרכבתו והבאתו הא חתיכת יבלתו לא ותימה הא לעיל אריב"ח כאן ביד כאן בכלי משמע דתני במתניתין חתיכת יבלתו וי"ל דלר' יוחנן קאמר ולי' לא ס"ל ודוחק :

(דף מב ע"ב) **מין** יבלת ראויה ליחתך מאתמול. גרסי' בבבלי בסוכה דף ל"ג ע"ב ואין ממעטין הענבים שעלו על ההדס ביו"ט דאסור אימת וכו' אלא לאו דאסור ביו"ט נראה ונדחה הוא וכו'. וקשה אי אסור ביו"ט למה אין ממעטין אותו הא הוי מלאכה שאי אפשר לעשותו מעיו"ט ודוחה יו"ט לכ"ע והשתא ניחא לן דכיון דמין ענבים ראויה למעט בעיו"ט אינו דוחה את יו"ט :

(שם) **תני** חגיגה הבאה עם הפסח מתערבת עמו. בבבלי בפירקין דף ע' גרסינן ונאכלת לשני ימים כו' מתניתין דלא כבן תימא דתניא בן תימא אומר חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח ואינה נאכלת אלא ליום ולילה וכו' וקשה דלמא אף בן תימא לא קאמר דנאכלת ליום ולילה אלא משום תערובות פסח וכדמסיק בסמוך אבל מדאורייתא מודה דנאכלת לשני ימים ולילה אחד ועל כרחך לומר דבבבלי לא ס"ל לחלק בכך. א"כ קשה על הרמב"ם שבפ"י מהק"פ כתב לכך דירושלמי להלכ' ושבק להבבלי :

(דף מג ע"א) **אילו** ציבור שהיה סבור שהן כבשים וכו'. בבבלי במנחות דף מ"ט גרסי' תני רבה ב"ח קמיה דרב כבשי עצרת ששחטן לשום אילים כשרין ולא עלו לבעלים לשום חובה א"ל רב עלו ועלו א"ר"ח מסתברא מילתא דרב בכסבור אילים ושחטן לשום כבשים שה.י כבשים לשום כבשים שחטו אבל כסבור אילים ושחטן לשום אילים לא עקיר' בטעות הויא עקיר' ורבה אמר עקירה בטעות לא הויא עקיר' וכתבו תוס' עקיר' בטעות הויא עקיר' וצ"ע בתוספתא בפ"ק דזבחים כבשי ציבור ששחטן לשום כבשים ונמצאו אילים עלו לציבור לשם אילים של צבור ששחטן לשם אילים ונמצאו כבשים עלו לשם כבשים אלמא עקירה בטעות לא הויא עקירה ושאני משום שלמי נדבה קאמר ותנא הוא דלא מפרש ע"כ ופי' תמוה מי איכא שלמי נדבה לציבור והני קרבנות ציבור ניהו ועוד דא"כ הנ"ל בין בראשה בין בכיפה עלו לשם שלמים ועוד מי שרי לזרוק דמן ביו"ט למ"ד אין נדרים ונדבות קרבין ביו"ט ונ"ל דאין גירסת התוספתא מכוונת ועיקר הגירסא כדתני הכא אילו ציבור שהיה סבור

שבור שהן כבשים ושתין לשם אילים כבר עלו לציבור לשם חובה ול"ק לר"ת דה"נ אילים לשם אילים נשחטו מיהו שפיר שמעי' אפילו עקר במזיד כבר דח"כ קשיא מתניתין דכל הזבחים וכו' וכדפירשתי בקו' הך ק' דלמ' מתניתין דכל הזבחים שנזבחים ולא עלו איירי בעקירה בטעות וכי פליגי ר' מנא ור"י בעוקר במזיד ואם נגיה גם כאן כמו שמנויה בתוספתא שמיתין תוס' ניחא מיהו י"ל דסובר בירושלמי שאין לחלק בין עוקר בטעות לעוקר במזיד וצ"ע והרב ב פר נרכת הזבח שם כתב ומכאן תימא על הכ"מ שכתב על מ"ש הרמב"ם דין א' דעקירה בטעות לא הוי עקירה דטעמו שפוסק כרבה שהו' כתרא וכו' ולא שת הרב בכ"מ לבו למ"ש דודאי צ"ל רבה ולא רבא והטעם שפסק כרבה נ"ל דהתוספתא שהביא בתוס' היא סייעתא לרבה דלא הוי עקירה עכ"ל וגם זה מן התימא שיסמוך הרמב"ם על התוספתא ואין הש"ס מגילה והנ"ל הגיה כוותיה דרבה ועוד שבירושלמי היא שנויה כענין דליכא לסייעה לרבה אבל הדבר מבואר שהרמב"ם סמך אהא דמסיק הש"ס כאן מסתברא דרבי מנא בקדמייתא ש"מ דעקירה בטעות לא הויא עקירה מדמכשיר אפילו בעוקר במזיד וכו"ם :

(דף מד ע"א) **רשב"ל** אומר יש בעשייתו מלוה . בקונט' לגירסא בתרא פירשתי דרשב"ל מיקל ור"י מחמיר דלן משמע בסמוך דקאמר רבי יוסי כשם ר"י דלר"מ בעינן שיהא תמים. וגו' וס"מ תלת דבעי' דבר שיש בעשייתו מלוה אך קשה מהא דא"ר יוחנן דר"מ היא דדבר שאין בעשייתו מלוה מחלוקת ור"מ כר' יהושע ס"ל ואפילו אין בעשייתו מלוה פוטר וכן משמע לקמן דקאמר אתיא דרבי אליעזר כרשב"ל ש"מ דלרשב"ל בעינן לר"מ שיהיה דוקא בעשייתו מלוה אבל לר' יוחנן פוטר אפילו אין בעשייתו מלוה כלל כל שהוא טרוד בדבר מלוה והיינו כליבנא קמא לכן נ"ל דאמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן ולבון ראשון עיקר :

(דף כח ע"ב) **שבן** נגרכה לחלל הא בגלוי חייב א"י דר"ש היא. כתבו תוספות בפירקין דף עג בד"ה בחטו ונמצא טריפה בסתר תימא לר"י אמאי פטור והלא לא עשה מלוה ומתניתין הוקימנא כר"ש דמחייב אפילו לר"י היכא דלא עשה מלוה וליכא למימר דהכא פטור דאנוס הוא דע"כ להו מטעם אנוס פטר ליה אלא מטעם דטעה בדבר מלוה דפריך ואי ר"א תעלא כמי מחייב דהא לית ליה טעה בדבר מלוה פטור ותירץ ר"י דכל זה מדברי רבי מאיר ע"כ וקשה דבסוגיין מסקינן דר"ש היא ולא דר"מ וגם הקושיא' יש לתמוה דבסוגיין אמרינן דפטור מטעם דאנוס הוא שכן נגרכה לחלל והא דמייתא סייעתא מהא דפריך בבבלי ואי ר"א תעלא נמי חייב תמוה לי דהתם איירי שמשכו בבעלים את ידיהם או שמתו או שנטמאו קודם שחיטה דומיא דמשכו דדוקא קודם שחיטה הוא דמשכי במשיכה כדמסיק לקמן וה"ל לשיולי ולעיין בדבר אבל בנמצא טריפה בסתר אנוס גמור הוא דמאי ה"ל למעבד וא"ת הוא הוקימנא למתניתין כר"ש ור"ש הוא דמחייב בקרבן דמאי הוה ליה למיעבד כדתנן בר"פ האשה שהלך בבבלי דף פז ע"ב וקושיא זו קשיא נמי אתוס' דלמה להם לסייע מקושי' הש"ס מ"ר הא מר"ש גופא איכא לדייק וכדכתיבנא וי"ל מי לא מודה ר"ש דניסת ע"פ ב"ד פטור מן הקרבן והאי נמי כהוריית ב"ד הוא שהרי כופין אותו לשחוט פסחו בשבת : הדרן עלך פרק אלו דברים

פרק ז (דף מו ע"א) **אלא** כיצד כל הצלים יבישין מבחוץ ולחין מבפנים וכו' בפ"ב דתמיד תנן כל העלים כשרין למערכה חוץ משל זית ושל גפן ומסיק ב"ם שם טעמא משום שנותנין מים וקשה דכאן משמע דבכל העלים יש בהם מים חוץ משל רימון וי"ל דשאני הכא שהיה מניחין העץ כלם בעיגולו יב לחום שהוא לא מבפנים אבל בעצי מערכה שהיו מבקעין אותן ליכא למיחש למידי חוץ משל זית וגפן שמובלעין בהן מים רבים וראיתי במפר' שחילק קצת בענין אחר והרמב"ם לא כילה לא בפ' איסורי מזבח ולא בהלכות ק"פ שצריך שיהיו יבישים ואפשר דסובר דמלתא דפשיטא הוא דבעינן יבישים : (שם) **אך** קריי' דרים ראשו על כרעיו וכו'. וקשה אי קרא דריש מאי שביב לו ר"ע כמין בישול הוא וזה אע"ג שהוא כעין בישול לית לן בה דגזירת הכתוב הוא וי"ל דה"ק לדידי אין היוב ליתן בתוכו שאני סובר על בסמוך אלא שאני פליג גם בזה דלאיסורא נמי איכא שלא ליתנו לתוכו משום דכעין בישול הוא זה : (שם ע"ב) **תוך** כר. פירש"י דנותן להוכו סבירא ליה לר"ע וכו' ופי' בשם רבינו קלונימוס' כלומר ממולא מבפנים וכ"הא מבחוץ כעין שעושין גדיים ותרנגולין שלנו ודוגמא גבי אביגיל חמש לאן עשויות דמתרגמינן חמש ענא תכברינון ע"כ. וקשה הא מסקינן בסמוך דר"ע כר"ע ואיך כתב רש"י דברי הגלילי ס"ל גם פירושו של רבינו קלונימוס אי אפשר לפרש אם נאמר דר"ט כר"ע כ"ל לכן נר ה פירושי בקונט' עיקר :

(דף מז ע"א) **מבנימין** עגל מקולס בלילי יו"ט הראשון של פסח וכו'. ותימא דלעיל בפ' מקום שנהגו דף י"ד גרסינן בעא ר' בא קומי ר' אימי אפילו בשר עגל א"ל אפילו בשר עגל וכן פסקו הפוסקים והיך עזבו ברייתא מפורשת :

(שם ע"ב) **ומ"ד** פטור בשעה שאינו בקום אכול לאי וכו'. כתב הרמב"ם בפ"י מהק"פ אחד השובר עלם בלילי ט"ו או שבבר בו עלם מבעוד יום וכו' הרי זה לוקה ע"כ פסק כמ"ד חייב וקשה שבפ"ח מהק"פ כתב אכל ממנו נא או מבושל מבעו"י אינו לוקה שנאמר כי אם לאי אש בשעה שמלוה לאכלו צלי חייב על אכילת נא ומבושל ע"כ ולפום סוגיין חד טעמא וחד דינא לשניהם ואף בבבלי בפרקין דף פד ע"ב אמר רב פפא כל כי האי גוונא כ"ע יש בו משום שבירת עלם דלאורת' מיחזי חזי לאכילה ע"ש וי"ל דסובר רב פפא כמאן דתני באכילת נא מבעוד יום נמי לקי ונראה דלפ"ס דירושלמי קשיא מנ"ל לומר בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו משום ועלם לא תשברו בו ולריכין לומר כיון דכתיב בבית א' יאכל וגו' ועלם לא תשברו בו דרשינן בשעה שאינו ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עלם וזו היא דעת ר' דאמר הכי בבבלי ד' הנ"ל ורבנן דפליגי עליו סברי דאין זה היקש גמור כיון דמפסיק להו אחר בינתיים דכתיב בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועלם לא תשברו בו א"כ בהאי היקישא בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בבל תאכל נא אף רבנן מודו ופסק הרמב"ם כרבנן :

(דף נח ע"א) **תנייה** אם לון ותניתון חמשה. כתב הרמב"ם פ"ד מה' ביאת המקדש וכל קרבן מהן שקרב בטומאה אינו נאכל ע"כ שינה לשון המשנה ולא תני חמשה דברים הבאין בטומאה וכו' כדרכו בכל מקום ויפה כיון דהוא פסק דהלחם עיקר א"כ אינן אלא ארבע ומוכרח לשנות לשון המשנה הלכך כתב דבר הכולל דכל קרבן ליבור הבא בטומאה אינו נאכל :

(דף מט ע"א) ד. **פריש** בין קריבין למקריבין. כתבו תוספות במנחות דף כ"ה בד"ה עון הקדשים ולא עון המקדישים תימא הא למ"ד טומאה דחוי' בלבור וכעי ליץ לרלויי דאמרינן בפ"ק דיומא דמרלה על הכהנים הטובים בטומאה ע"כ ולפי מה שפירשתי בקונטרס ניחא דלא קאי אלא על קרבנות יחיד אבל בליבור נושא אפילו עון המקריבים :

(שם) **שחטו** בטהרה ונמלא הליב ר וכו'. כתב הרמב"ם בפ"ז מהלכות ק"פ בד"א שהפסח יאכל בטומאה כשנטמאו הליבור קודם זריקת הדם אבל אם נטמאו לאחר זריקת הדם לא יאכל שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב הליבור קודם זריקה זורק את הדם והפסח לא יאכל גזירה שמא יטמאו אחר זריקה בשנה האחרת ויאכלוהו בטומאה ע"כ וכתב הכ"מ וקשה שדברי רבינו סותרים זה את זה וכו' ע"ש שדחק בתירולו דהוה ליה להרמב"ם לפרש כדרכו לבאר בעניים כאלה ולא לסתום וכ"ל דקשיא עוד דה"ל לפרש שיזרוק הדם בטהרה כמו ששנינו בברייתא בבבלי דף עח ע"ב ופירש"י יזרוק הדם בטהרה בכהנים ובכלי שרת הטהורין לכן לריכין לומר דבריש' איירי שנטמאו כולן ולא אפשר לעשות בטהרה לכך יאכל הבשר בטומאה דליכא למיחשי שיאכלוהו בשנה האחרת כיון שיודעין שנזרק בטומאה אבל בסיפא איירי שלא נטמאו אלא רוב הליבור ונשתיירו עוד כהנים שיכולין לזרוק הדם בטהרה הלכך לא יאכל הבשר בטומאה משום גזרה וזה מבואר מאוד בדקדוק לשון רבינו דב ישא כתב כשנטמאו הליבור ובסיפא כתב נטמאו רוב הליבור ואין ספק שכיוון למ"ש ולולי דמסתפינא היה נ"ל להגיה בדבריו יזרק את הדם בטהרה והפסח לא יאכל אך גם סתמו כפירושו דמילתא דפשיטא הוא דכיון דאיכא טהורים למה לא יזרקו הם דהיכא דאפשר למיעבד בטהרה עבדינן וכן יש להוכיח מ יוגיין דפריך מעתה לא יזרוק הדם בטומאה שלא יאמרו וכו' ובבבלי לא תם להך קושיא ומסיק הטעם מפני מראית העין ועל כרחך לומר דבטעם דסובר הש"ס כשנזרק בטומאה אפילו כבשר יאכל דאיכא הכירא בנזרק בטומאה וזה ברור מאוד למעיין היטב :

(דף נ ע"א) **ר"א** הטהורין עושין לעלמן והטמאין עושין לעלמן א"ל אין קרבן ליבור חלוק. בבבלי בפירקין ובמנחות דף ט"ו גרסינן דר"י הוא דאמר כולן יעשו בטומאה שאין קרבן ליבור חלוק כתבו תוספות במנחות שם בד"ה ר"א אפילו שבט אחד טמא וכו' שאין קרבן ליבור חלוק אע"ג דר"י ס"ל בפ"ק דיומא דטומאה הותרה בליבור מ"מ איצטריך ליה טעמא דאין קרבן ליבור חלוק בפסח כיון דיש בה אכילה ע"כ ותימא פשיטא דלריך לטעם שאין קרבן ליבור חלוק דאי משום טומאה הותרה בליבור אמאי יעשו גם הטהורין בטומאה וכן מפורש בפרקין ר"א אפילו שבט אחד טמא וכל השבטים טהורין יעשו בטומאה רבי יהודה סבר שבט אחד איקרי קהל וה"ל פלגא ופלגא ואין קרבן ליבור חלוק ועבדי כולהו בטומאה ולריך עיון : (שם ע"ב) **א"ר** יוסה לא אתי רוב טהורים וכו'. עיין בתוספות בפרקין דף עט ע"ב בד"ה וטמאין אין עושין וכו' ומדבריהם נראה שהגי' הנכונה כמו שהגהתי בקונט' דלרבי יהודה פריך דלר"מ ודאי דלא מיקרי פלגא ליבור והלכך נדחין לשני :

(שם) **דרב** כר"א וכו'. פירשתי בקונטרס דסובר רב שוחטין וזורקין על טמא שרץ וקשה דבבבלי בפרק האשה א"ר אמר רב שוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כיפורים ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ונראה דלא קאמר רב דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אלא דוקא בשלא טבל אבל בטבל הרי הוא טבול יום הלכך במחלה טמאים ומחלה טהורין שמטמאין א' מהן בשרץ ה"ז אינו טובל ובכלל טמאים יחשב ובהכי ניחא מאי דמקשו תוס' בבבלי בפרקין דף פ' ע"א בד"ה עקר וכו' וא"ת מה התקנה רולה ר"נ שיעשו במחלה טמאים ומחלה טהורים דלבלות א' מהן בדרך רחוקה קאמר ר"נ דליכא שישמע לנו שילך ורב נתמן סובר בפרק מי שהיה טמא שוחטין וזורקין על טמא שרץ ע"כ ולפי

דבריו איכא למימר דתלתא תנאי נינהו מ"ד אין שוחטין וכו' אפילו לאחר שטבל ואיכא מ"ד דוקא קודם שטבל ואיכא מ"ד שוחטין וזורקין וכו' אפילו קודם שטבל ועיין ברמב"ם רפ"ו מה' קרבן פסח ובמפרשיו שם :

(שם) **הבא** בטומאת ידים וכו'. וקשה הא אין טומאת ידים במקדש א"כ לא שייך גבייהו טומאת ידים וראיתי שה"ה בעל משנה למלך כתב בפ"ד מהל' ביאת המקדש בירושלמי רפ"ב דיומא לין מהו שירלה על טומאת ידים ולא ידעתי מהו הא קיי"ל אין טומאת ידים במקדש ואם הכוונה כגון שנגע חוץ למקדש בחולבי קדש הא אין הלין מרלה על טומאה הנאכלין והדבר לריך תלמוד ע"כ ועיין במ"ש שם במס' יומא בפירושי אך גם כאן ה"א לומר דאיירי בנאכלין דא"כ למה יבוא בטומאה הא קודם השחיטה ודאי שאין הבהמה מקבלת טומאה ואי בטומאה שלאחר שחיטה איירי מאי הכא בטומאת ידים דקאמר לכן נ"ל דסובר הירושלמי שגזרו אף במקדש אטומאת ידים ור"ע דאמר הכי בעדיות פ"ג הוא דפליג אחכמים ודוחק ולע"ע :

(דף נא ע"א) **תני** ר' הושעיא יעשו כספיקן . וקשה דלקמן ס"פ האשה איתא ליבור שנטמא כספק טומאת התהום כשות היחיד בפסח ר' יוחנן אמר יעשו כספיקן ר' הושעיה רבה אמר יעשו בטומאה אף ר' הושעיא מודה שיעשו כספיקן לא א"ר הושעיא אלא לאומרין ונראה דלקמן ה"פ דאף רבי הושעיא קאמר שיעשו כספיקן דהיינו שהטהורים יעשו לעלמן והטמאים יעשו לעלמן וכאן נמי ה"ק שהטהורים יעשו כספיקן ולאפוקי מדר"ז דאמר שיעשו כלן בטומאה אלא שראיתי להרמב"ם בפ"ז מהק פ שכתב יחיד שנטמא בספק רה"י הרי זה ידחה לפסח שני כשאר טמאי מת ולבור שנטמא בספק רה"י יעשו כולן בטומאה. וכתב הכ"מ ירושלמי ס"פ האשה וכו' ליבור שנטמא בספק רה"י וכו' לא אמר ר' הושעיא אלא לאומרין ופסק רבינו כר' הושעי' דרביה הוא ע"כ ולפי מה שפירשתי הי' לו להרמב"ם לבאר שהטהורים יעשו לעלמן ולא ידעתי מה פי' הכ"מ בהא דאמר הש"ס אף רבי הושעיה מודה שיעשו כספיקן וכו' ולע"ע רב : (שם) **מתניתא** כשנטמא מבידר לזורקו של כלי וכו'. וקשה הא תנן במתני' הפסח שנזרק ואח"כ נודע שהוא טמא משמע דוקא לאחר זריקה אבל קודם זריקה אף שמביאו לאויר כלי הטמאת בטומאתו ונדחה לפסח שני וי"ל דהא דתני הפסח שנזרק דמו ה"ה הדין אף קודם שנזרק והא דתני שנזרק דמו ואח"כ נודע משום דבעי למיתני סיפא נטמא הגוף אין הלין מרלה דהפי' נזרק ואחר כך נודע אין הלין מרלה תנא רישא נמי נזרק ואח"כ נודע אך קשה דתני סיפא נטמא' טומא' התהום הלין מרלה דאיירי נמי קודם שנזרק כדאמרי' לקמן קל שאתה מיקל ביחיד שאם נתוודע לו לפני זריקה וכו' א"כ רישא וסיפא בלפני זריקה ומליעתא בלאחר זריקה :

(שם ע"ב) **קל** שאתה מיקל ביחיד שאם נתוודע כו' בבבלי דף פא בעי רב יוסף כהן המרלה בתמיד הותרה לו טומאת התהום או לא וכו' אמר רבה ק"ו ומה במקום שלא הותרה לו טומאה ידוע הותרה לו טומאת התהום וכו' ופירש"י אליבא דמ"ד לין מרלה אפילו קודם זריקה מיבעיא ליה וקשה הא לאו ק"ו הוא כדפרכינן הכא בקולא וחומרא היא מה שטומאת התהום מרלה וי"ל דסובר הבבלי דהלכתא ודאי לגרוע קאתי.במקום שהיה חייב מן הדין בקרבן שיהיה פטור אבל לא להתחיר וזה סייעתא גדולה למ"ש הר"ב כפ"ב דכ"ק דכהא ליכא להסתפוקי דפשיטא דהלכתא לגרועי קאתי ולא לחייב במקום שראוי לפטור וכו' כדאמרינן גבי סוכה הלכתא אתאי לגרעתא לבליבית והוקמתה אטפח אבל הירושלמי סובר דמקרא יליף וא"כ קולא וחומרא ילפינן מיניה :

(שם) **עובד** בפסח מהו שירלה עליו הלין כתב הרמב"ם בפ"ד מה' ביאת המקדש כהן שעבד ואח"כ נודע שהיה טמא אם היה טומאה ידועה כל הקרבנות שהקריב פסולין שהרי עבודתו חולין ואם היה טומאת התהום הלין מרלה וכל הקרבנות שהקריב נרלו ע"כ ותימא דהא דבבבלי דף פא גרסינן בעי רב יוסף כהן המרלה בתמיד הותרה לו טומאת התהום או לא אם תימלי לומר כהן המרלה בקרבנותיהם של נזיר ועושי פסח מרלה בתמיד מאי וכו' ופסק הרמב"ם כתת"ל כדרכו בכל המקומות מ"מ מנ"ל לומר כן בכל הקרבנות יחיד דהא לא גמירי טומאת התהום אלא בנזיר ועושי פסח וקרבנות ליבור ילפינן מג"ש דכמועדו כדמסיק התם בבבלי ואני תמה מאוד מן מפרשיו שלא הרגישו בזה : (שם) **דר"י** אמר תנן וביטלו בטל. נראה דברייתא היא ששנויה כך דר"י אמר ותכן וביטלו בטל ולא כמ"ש תוספות בעירובין דף ע"ט ע"א והא דלא פריך ממתניתין היינו טעמא דברייתא מסוה"כ ועפר דמייניהו מקשה התם וניחא נמי מאי דמקשים תוספות התם בד"ה מאן תנא אהילות ר' יוסי ע"ש והא מסיק בבלי התם מתמיה דר' יוסי איפכא אפשר דקים להו דהך ברייתא דמייתי התם היא דוקא :

(דף נב ע"א) **תיפתר** שעלא קמלון. פירש בגליון בגימא תרגום של באחת הפתחים בתד קומנית ע"כ ואינו מחוור דה"נ בנזיר פ"ט כברין מימר קמלון מהו רא"ביהם בלד מרגלותיהם אמר רבי ילחק בי ר"א כגון אילין נוניא לליה רישי דהן גבי עוקליה דהן גבי רישיה דהן ע"כ וזהו כפי' בקונטרס :

(דף נג ע"א) **סבר** ר' נתמיה שלבתן כברפו. ובבבלי זבחים דף קא ע"ב מבני ר' נתמיה לטעמיה דאמר קדשי בעה לא פסלה בהו חניות ונראה דסוגיא דהכא כשמואל ומתורך בזה הא דכתבו תוספות שם ע"ז בד"ה ורמינהי וכו' וקשה לשמואל מאי הוה ומשני ר' נתמיה הקובלא דר' יהודה אם התה אומר מפני הניות נשרפה היה לבלתן שישרופו וכו' ע"ש : (שם ע"ב) **תדע** לך שהוא פסול גוף כרבנן . ונרא' דלכך לא קאמר דאף רבנן כר"י בן ברוקה דהא ברפו כבי אהכן התעלת מיד דודאי כיון דפסול הגוף הוא ראוי לשורפו מיד משא"כ בפסול בעלים אבל לר"י הגלילי דס"ל פסול מכשיר אי לאו דסובר כל שאין לו אוכלין ישרף מיד הוה טעון עיבור לורה ובהכי ניחא קושית תוס' בפסחים ד' פ"ג בד"ה אמר לכן וכו' ועיין היטב :

(דף נד ע"א) **שהשורף** כשוכר. וא"ת א"כ איך שורפין אותו בט"ז וי"ל שסובר בו כבשר ולא בפסול ובט"ז הוא פסול ושובר כרבנן דרבי יעקב דאפילו כבשר מתחלתו מותר כשבירת עלם לאחר פסולו וא"ת א"כ הדרא קושיא לדוכתא וישברנו בט"ז ויהנה מן העלם וי"ל שסובר העלמות שנימנו נותר הן כמות עלמו וטעונין שרפה :

(שם ע"ב) **סבר** שמואל כר' יעקב וכו'. וקשה לפ"ז לריכין לומר דלשמואל שורף כשובר א"כ אף בט"ז לא ישרוף דהא סובר דלעולם אסור לשבור ונראה דה"ג על דעתיה דשמואל ישבור ויהנה והא ל"ק לשמואל ישרוף בי"ד ויהנה דהא שמואל סובר משום אבדן קדשים :

(שם) **א"ר** גון בר חייא וכו' לא שייך הכא ובשבת פ' במה מדליקין מקומו דה"ג התם רב אחא בשם רב חסדא זאת אומרת שמותר להאית האור במדורת הקדשים והיא דליקה והולכת בשבת והא תנינן אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט מפני יו"ט שחל להיות בע"ש מעתה אין מדליקין שמן שרפה בלילה לפי שאין שורפין את הקדשים בלילה א"ר גון בר חייא ירדו לה וכו'. וה"פ דאף מתניתין דאין שורפין קדשים ביו"ט איכא לפרושי שמותר להאית האור במדורת הקדשים והיא דליקה והולכת בשבת ולקשיא א"כ למה אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט היינו טעמא גזרה משום יו"ט שחל להיות בע"ש בגמלא ששורף קדשים ביו"ט ופריך מעתה למתניתין דשמן שרפה לקדשים דמיא א"כ אף בלילה יהא אסור לשרוף שמן שרפה דהא אין שורפין קדשים בלילה ומשני ירדו לה בשיטת ר"י דסובר דאף קדשים שלא בזמנן שורפין בלילה ובמסכת שבת פירשתי קצת בענין אחר יע"ש בתוספת בד"ה וכתיב והנותר וגו' :

(דף נה ע"א) **אפילו** לפרן גם בבבלי במסכת חולין דף י"ז ע"ב אמרו משמיה דרשב"ל פנימת עלם בפסח כדי שתחגור בו לפורן ותימה למה השמיט הרמב"ם דין זה :

(שם) **בעי** מעתה לעולם אינו חייב וכו' לשון מעתה קשה דאף בפירשתי בקונט"ם דמה שהוא מסברו בשעת אכילה מכתמא אין עליו כבר הוא דוחק בעיני לכן נ"ל דס"פ מעתה דהכי"א דקרא קאי וריש' דקרא איירי לעולם אל יהא חייב עד שישבור כל העלמות שבפסח ומשני כיון דכתיב ועלם לשון יחיד משמע דחייב על כל עלם ועלם :

(דף נז ע"א) **הדא** אמרה כיון שהוליאו פסלו . וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהק"פ אין מוליא אחר מוליא בפסח שכיון שהוליאו הראשון נפסל ע"כ. וקשה הא אמרינן לעיל בפ' תמיד נשחט דף י"ח המחמץ את הפסולה חייב א"ר חסדא מ"ד חייב שנפסלה מחמת תימולם וכ"כ הרמב"ם פי"ב מהלכות מעשה קרבנות המחמץ אחר המחמץ חייב א"כ ה"נ במוליא אחר מוליא יהא חייב מיהו י"ל דשאני מחמץ אחר מחמץ דכתיב לא תעשה ולא תאפה חמץ וכדאמרינן במנחות דף ו' ע"ב אך לפ"ז קשה ההא דאמרינן לעיל בפ' תמיד נשחט דאילולי דתניתה תוקיה מלינו דבר פסול וחייבין עליו משמע דמדמי' שחיטת פסח על החמץ למחמץ ההר מחמץ דמנחות ועיין במנחות דף נ"ל בתוס' בד"ה הכל מודין וכו' ובמשנה למלך בפ"ק דה' ק"פ הלכה ה' ובמה שכתבתי לעיל בפ' תמיד נשחט :

הדרן עלך פרק כיצד צולין

פרק ח (שם ע"ב) **והרשות** אין את יכול וכו' וז"ת ולמה לא מוקי לה בשוטה וכה"ג משני בבבלי בנדרים פ"ד וי"ל דשאני הכא דלענין סוטה איירי ופשיטא שאינה שותה דאנוסה היא :

(דף נח ע"א) **מה** נן קיימין . הפירושי שבקונטרס קשיא לי הא מתניתין אפילו בספרשה שלא מדעת איירי ולכן נר' לגרוס סתם אשה אינה ממחה לומר הלל אבי אני רולה וס"ק אם בממחין קאמר ר"א דאינו מפריש אלא מדעתו סתם אשה אינה ממחה שהיא רולה הלל אביה הלכך אמרינן דתאכל משל בעלה ואם אפילו בשאינן ממחין קאמר ר"א דאינו מפריש אלא מדעתו לריכין לאוקמי מתניתין בממחה בפיה שאינה רולה בשל אביה : (שם ע"ב) **רגל** שני מהו שיעשה רגל רדופין. הרב כלח"מ כתב בפ"ב מהק"פ הלכה י"א דלהרמב"ם רגל שני קרי ליה במתניתין רגל ראשון אם הוא ראשון להילוכה ותאכל ממקום שהיא רולה ע"ש ולפי דברי הירושלמי היא בעיא דלא איפשיטא ואף ע"ג דהבבלי מסולק עם הירושלמי בכמה ענינים כפי' משנה זו מ"מ אין נראה לפרש כפי' הלח"מ בבבלי כדי' שהרכות

להרבות המחלוקת: (שם) נישמעינה מן הדא הלכה וכו' פירשתי בקונטרס דז"כ הך סיפא ל"ל דמרישא שמעינן דוקא. כשהיה בבית בעלה אבל הלכה לבית אביה תאכל ממקום שהיא רוצה וא"ת דאיצטריך סיפא דאי מרישא הוה אמינא הלכה לבית אביה תאכל מכל אביה דוקא וי"ל דהא ודאי אין סברא שתאכל משל אביה תם קשיא ליתני האשה שבאת בבית אביה או בבית בעלה תאכל במקום שהיא שם:

(שם) והא תנינן כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וא"ת מאי קשיא ליה תיפוק ליה דשאני הכא דכתיב היקישא וי"ל דקשיא ליה נימא בהיפך כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל יאכל חמץ והני נשי הואיל וליתנהו בקום אכול מצה דה"ל מצות עשה שהזמן גרמא אימא בבל תאכל חמץ נמי ליתנהו ועיין בבבלי במכילתין דף מ"ג ע"ב ובתוספות שם בד"ה סד"א וכו':

(שם) חומר בה מצות עשה שהיא בהם מה שאין כן בלא תעשה. כתבו תוספות בקידושין דף ל"ד ע"א בד"ה מעקה וכו' הקשה הר"ר יוסף מאורליינש הא דתנן אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת אשה דאינה חייבת בעשה דיו"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שרפה ביו"ט וכ"ת ה"נ לא לאתמיט תנא דלא אמר כן אלא ודאי עשה שיש עמו לאו אף הנשים ע"כ ולפי דברי הירושלמי איכא לשנויי דשאני יו"ט דכיון דאיכא ל"ת גבה חמורה היא העשה ואף הנשים חייבות בה ודלא כמ"ש הר"י דהלאו הוא ועוד גרסינן התם בקידושין דף הנ"ל ע"ב מצה והקהל שני כתובים לכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהל והנא אמינא טפלים חייבים נשים לא כ"ש וכתבו תוספות בד"ה והנא אמינא וכו' וא"ת ל"ל האי ק"ו בלאו ק"ו נמי מצי למילף הקהל ממצה לחייב נשים ואפילו לא כתיב נשים בהקהל כלל שכן שיטת כל שני כתובים ע"כ ולפום סוגיין לק"מ דאין למילף שאר מצות עשה שהזמן גרמא ממצה דשאני מצה שמצות עשה חמורה שהיא בהם מה שאין כן בלא תעשה:

(דף נט ע"א) תני האשה עושה פסח הראשון לעצמה וכו' דברי ר"מ. בבבלי בפרקין דף צא ע"ב גרסינן דברי ר' יהודה ויליף ליה מדכתיב במכסת נפשות ותוס' כתבו בקידושין דף לה ע"א בד"ה משום דהוה וכו' וא"ת ולאביי דאמר לעיל אשה בעלה משמחה א"כ ליכא אלא שני כתובים ומאי מתרץ ר' יהודה דאמר מלמדין ממצות עשה שהזמן גרמא אימא דנילף לחיוב ממצה והקהל וי"ל דמוקי קידוש היום בהדי מצה והקהל והוי ג' כתובים ואין מלמדין ונשים חייבות בקידוש היום מן התורה דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה דכתיב זכור ושמור והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה ע"כ ולפי מה שכתבתי דממצה ליכא למילף שאר מצות עשה שהיא חמורה שבהם מה שאין כן בלא תעשה א"כ גם מקידוש היום ליכא למילף מהאי טעמא ולא מיקרי שלשה כתובים דהא מתרי מינייהו ליכא למילף ועיין בתוספות בזבחים דף יח בד"ה אתיא חקה וכו' מיהו י"ל לכתוב רחמנא הקהל ול"ל מצה וקידוש היום הך קשה אי לא כתיב מצה סד"א נילף ט"ו ט"ו מחג הסוכות לפטור ואי לא כתיב קידוש היום ה"א דנשים פטורות מקידוש היום דנילוף קידוש שבת מקידוש החדש מה התם באנשים דוקא דכתיב וידבר ה' אל משה ואל אהרן ה"נ שבת דוקא באנשים ור' יהודה הוא דאית ליה במקדשין החדש וכמ"ש תוספות במסכת ר"ה דף ט ע"א בד"ה ולאפוקי וכו' לכן נ"ל דלפי גי' הבבלי בלא"ה לק"מ דפסח ומצה והקהל הוה ג' כתובים דאל"כ נפשות ל"ל ו"ף דרש"י פי' מדכתיב נפשות ולא כתיב אנשים ילפינן אשה לא משמע כן במכילתא אלא דנפשות ריבה וכ"ש להירושלמי דשה לבית מיותר לרבות נשים פשיטא דהוה ג' כתובים וא"ת הא גבי פסח נמי צריכא דה"א דנילף פסח ראשון מפסח שני דמה התם נשים פטורות לר"י כדכתיב חטאו ישא האיש ההוא איש ולא אשה אף בראשון כן וי"ל דלא ילפינן ראשון משני להקל דהא בהרבה דברים מצינו שהראשון חמור משני ועוד דלכתוב רחמנא בראשון וכ"ש בשני:

(שם) כ"ש דר"י איש שה לבית אבות כ"ש לבית. וקשה תינח פסח ראשון פסח שני מנ"ל ובין רבי יוסי לר"מ ליכא אלא פסח שני וי"ל דאיכא נמי ביניהו דלר"מ אין פסחן של נשים דוחין את השבת אפילו בראשון כיון דבדלא תלי' מילתא ולר' יוסי דוחה שבת אפילו בשני א"כ ר"י סובר דשה לבית אבות אפילו נשים במשמע שפוסין לעצמן בראשון ואייתר שה לבית ללמד על השני:

(שם) כי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה וכו'. כתב הרב בעל משנה למלך פ"ב מהק"פ הלכה י"ג בסד"ק תנן וכו' לאיתי בירושלמי דפסחים שאמרו מי שחציו עבד וחציו בן חורין וקידש אשה אין קידושיו קידושין דכוותה אם גירש אין גירושיו גירושין שמואל אמר גירושיו גירושין אתיא דשמואל כר"י וכו' ולא ידעתי מהו דכיון דקידושין לא תפסי בה גירושין היכי משכחת לה הא אין קידושין מעיקרא וי"ל לומר כגון שקידש חצי' שפחה וחצי' בת חורין דאפשר דהתם תפסי קידושין מכיון דבת מינה הוא וסבור הייתי לומר שאין הכונה אם גירש את אשתו אלא כההיא דאמרינן בשלהי המביא תניין אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה פי' אבל מן הירו' דפי' הסוגיא אינו נראה כן אלא דס"ל לירוש' כסברא דדחי גמרא דידן דקא' קדש עבד ביום של רבו הרי אין קדושין תופסין בה ביום שלו הרי קדושין תופסין ומיהו מאי דמדמי לה לדשמואל כר"י לא ברירא לי ודאי דא"כ מ"ש קדושין מגירושין ע"כ והנה אם הגירסא כמ"ש מכן לא קשיא לן דה"ק אין קידושיו קידושין גמורים ואם קידש' אחר תופסין בה קידושין בפלגא ואם גירשה אין גירושין גמורים אך הגירסא שלפנינו אין חוששין לקידושיו משמע שאין קידושין תופסין בה כלל והיא ודאי קשיא ול"ל כמ"ש בקו' ושם ישבתי גם קושייתו השנייה:

(שם ע"ב) תיפתר בשבת ורבו בין שחיטה לזריקה. בקונט' הגהתי בין זריקה לאכילה וכ"ה בבבלי ללישנא קמא ובלישנא בתרא מסיק התם דאפילו בין שחיטה לזריקה כשר דכיון דקבירין ליכו דאי אדכר הוי חזי לאכילה קמי שמיא גליא אלא דסוגיין לא משמע הכי דא"כ עיקר חסר מן הספר דהא המקשה היה סובר דשבת בין שחיטה לזריקה דאי קודם שחיטה אף רבי נתן מודה דפסול כדאמרינן לע' בפ' כיצד דף נ ד אם כשלא יצאת בעזרה מודה רבי נתן וזה סייעתא לפסק הרמב"ם בפ"ג שפסק כלישנא קמא:

(דף ס ע"א) מה יוצא לחולין וחוזר וקדש וכו'. בקונט' פירשתי לפום פשטא דמעתתא ועוד יש לפרש כל הסוגיא אליבא דאביי בבבלי בפירקין דף ל' ואין להאריך:

(שם ע"ב) במקדיש בעזרה משום שבות שהתירו במקדש. בבבלי ר"פ אלו דברים פריך והא דתניא לאמר מי שפסחו טלה תוחבו בין לגמרו והא קא עביד עבודה בקדשים ומשני דלא מקדשו לקרבן עד דמייתי לעזרה ופריך ופסח בשבת היכי מצי מקדיש ליה הא תנן אין מקדישין ומשני בחובות הקבו' להם זמן שאני וקשה מאי פריך בשבת היכי מצי מקדיש ליה הא בבר בניא ליה שמקדישה בעזרה ואין שבות במקדש כדאמרינן הכא וי"ל דסובר הש"ס דלא אמרו דלא גזרו על שבות במקדש דוקא שבות דמקדש במקדש וכיון דלא אסיק אדעתיה לחלק בין חובות הקבוע להם זמן לשאין קבוע להם זמן קס"ד לאסור כולן דלא הוה שבות דמקדש כיון שאין צורך לו היום במקדש ומשני דלא איירי מתני' אלא בשאין קבוע להם זמן אבל בקבוע להם זמן מותר במקדש ואף למדברי רש"י נמי דאפילו חוץ לעזרה מתיר להקדיש פסחו בשבת שפירש חובות הקבוע להם זמן לכן ביום שפיר דמי דהואיל ונשחטין ביום יכול להקדישן ביום אך קשה לי דא"כ אף להגביה תרומות ומעשרות ליתנם לכהן בו ביום יהא שרי ובבבלי ביצה דף ל"ו גרסינן אהא דתנן ולא מגביהין תרומות ומעשרות פשיטא תני רב יוסף לא נצרכא אלא ליתנם לכהן בו ביום ואפשר שזהו טעם הרמב"ם שהשמיט הא דרב יוסף בפכ"ג מהלכות שבת והשיגו הראב"ד פ"ש:

(דף סא ע"א) בלבד שיהא שם אחד מבני חבורה הראשונה ואחד מבני חבורה השנייה דר"י. בבבלי ס"פ מי שהיה טמא פריך מהניתין דלא כרבי יהודה ודחק רש"י מנ"ל למקשה דסובר ר"י דבעינן אחד מבני חבורה הראשונה ולפי הגי' שלפנינו. הכל מפורש בברייתא ע"ש:

(שם ע"ב) ישראל ערל מזין עליו ולא הויגון אמרין כלום. וקשה הא א"ר יוחנן בסוף פרקין ישראל ערל מזין עליו ולמה אמר הש"ס כאן בפשיטות בלי שום טעם דלא אמרו כלום אלא שאין מזין עליו לכן נ"ל דה"ג ישראל ערל שוחטין עליו ולא הויגון אמרין כלום דתני ר' סימון וכו' ופי' ברור שהיו סוברין ששוחטין על ערל וכשימול עצמו בין שחיטה לאכילה יאכל בו לערב ומדרבי סימון למדו שטעו דבעינן שיהא ראוי בשעת שחיטה:

(דף סב ע"א) פתר לה כר"א בן מתיא וכו'. בבבלי בפרקין משני מיבעיא ליה לכדר"ש שאסור לזבוח פסחו בבמת יחיד וכתבו תוס' הוה מצי למימר דאיצטריך שאין היחיד מכריע ע"כ והיינו כדמשני בסוגיין ואינו מחוור כיון דלא קי"ל כר"א בן מתיא הלכך לא משני הש"ס דר' יוסי דהכא דהלכתא כוותיה סובר כר"א אבל הלכתא כוותיה דר"ש בהא וכדפסק הרמב"ם בריש פ' ק"פ הלכך מוקמיה לדר"י כוותיה: (שם) תני בר קפרא שלא יביאו את הקדשים לידי בזיון. ואיכא בינייהו דלמ"ד מפני שהן מרבין בתיפלה עושין חבורה שכולה נשים או עבדים או קטנים ולמ"ד משום בזיון אפילו חבורה לעצמן אין עושין אותן:

(דף סג ע"א) ראשה דפירקא. פירשתי בקונטרס דקאי אריש פ"ח דמיר דשם עיקר פלוגתייהו דר"י ור' הושעיה ואף דלפי נוסחא שלפנינו אינו שם טעות המעתיק הוא כאשר באמת כל הסוגיא שם בטעות כאשר נכתב שם בפ"ח: (שם) יעשן כספיקן. מה שיש לדקדק בזה כתבתי למעלה דף כ"ס ע"ב בדבור המתחיל תני וכו': (שם) ערל מזין עליו שבן מצאנו וכו'. כתבו תוספות ביבמות דף פא ע"ב תימא לר"י מה ראיה צריך למה לא יקבל הזאה ואפילו לר"ע דמרבה ערל כטמא הא טמא מקבל הזאה וכו' ע"כ ונ"ל אי לאו דמצינו באבותינו שקיבלו הזייה כשהיו ערלים ה"א דומיא דהזאה ראשונה שהיתה במתן תורה וכדאמרינן בפ' ד' מחוסרי כפרה מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והזאה וכ"כ תוספות במסכת יבמות דף מ"ו ע"ב בד"ה דאין הזאה וכו' דאין גר מקבל הזאה עד לאחר טבילה פ"ש וס"ד הא דכתיב אתם ובניכם מה שביכם אין מקבלין הזאה עד לאחר מילה וטבילה אף אתם כן הלכך איצטריך לומר שכן מצינו באבותינו:

(שם ע"ב) אימרטוטות היו אומרי לירין וכו'. נראה שעכו"ם היו ומלו פלמן בפ"פ ומייתי ראיה לדברי כ"ש וכן משמע בתוספתא פרק ז' עיין שם: הדרן עלך פרק האשה

פרק ט (שם) ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. בקונט' פירשתי דל"ג ליה אך בתוספתא דמכילתין הגירסא כמו שהיא לפנינו לכן נ"ל דה"ג ניתן לישראל לבנות בית הבחירה ולחוג בו שלש פעמים בשנה וכ"כ הרמב"ם ריש הל' בית הבחירה מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להקריב בו קרבנות ולחוג עליו ג' פעמים ומזה דייק שהיחיד עושה פסח שני ואין ציבור עושין פסח שני דאס"ד ציבור עושין פסח שני פעמים שעולין ד' פעמים בשנה שאף בפסח ראשון צריכין לעלות להביא קרבן חגיגה אם נטהר בשאר ימי הפסח וכדאמר רבי יוחנן בבבלי בחגיגה דף ט ע"א עיין שם:

(דף סד ע"א) מפני גלמי כבדים שהיו חקוקים בכשנ' כאשר פירשתי בקונט' כן פי' בי"נו וקשה אלא כמה אלפים כהנים היו שהיו יכולין לבדוק באחיזות גדולות ובשעה אחת היו יכולין לבדוק ולמה האריכו כל כך ח' ימים לכן נ"ל שהיה טורח גדול לגרור הצורות החקוקות מבלי שיגעו באבני המקדש או בכלים שהיו חקוקים עליהם ביותר מכדי חקיקתה או שיגעו באבן הסמוך לו שהנותץ אבן מאבני המקדש לוקה וכ"כ הרמב"ם פ"א מהל' בית הבחירה אבני היכל והעזרות שנפגמו או שנגממו פסולין וכתב עוד וכן הנותץ אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה' ואע"פ שכוון לא היה דרך השחתה מ"מ מה שחוקק מאבן או מעץ עצמו היה שנו לנוקך ומסתמא איסורא איכא:

(שם ע"ב) והוא שיהא בתוך אלפיים לתחום עד שלא חשכה. וא"ת הא תחומין דרבנן ולא העמידו דבריהם במקום כרת וי"ל דהירושלמי לשיטתו דסובר תחומין דאורייתא ואלפים לאו דוקא ולכך פירש"י בבבלי דזמנו כל הלילה דסובר תחומין דרבנן וכ"פ הפוסקים:

(שם) אע"פ שאין בה אלא נקודה אחת וכו'. כתב ס"מ אך קשה היכא דכל התיבה מנוקדת כגון ואהרן ויבקשהו ל"ל כולי האי לא כ"ל למנקיד אלא הות אחת לעקור ממשמעות התיבה ע"כ ונ"ל דה"פ אף ע"פ שאין שם אלא נקודה אחת את דורש את הגדול בפני עצמה והכא דורש ג"כ רחוק ה' פי' רחוק ה' אמות מעזרה וכמ"ש במתני' בשם היש מפרשים:

(דף סה ע"א) בין על הראשון בין על השני ענוש כרת. כתב הרמב"ם פ"ה מהק"פ הלכה ב' מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת ע"כ וכתב הראב"ד שנה זה משנתו כר' ור' נתן ור' חנניא בן עקביא פליגי עליה ע"כ שכך מסקינן בבבלי שגג בראשון והזיד בשני לרבי חייב ולר"נ ור"ח בן עקביא פטור וס"ל ר' יחיד לגבייהו מיהו לפום סוגיין ניחא דאיכא תנא דסבור כר' וה"ל תרי ותרי והדרינן לכללא דהלכה כר' מחבירו והא דלא נקיט בבבלי מאן דסבור כרבי מבי"ם דבברייתא השנוי' שם לא הוזכרה דעת רביעית:

(שם ע"ב) מ"ד סף הסקיפה כנגד ספה את וכו'. וקשה הא כתיב הכנה פעמים בקרא סף אסקופה דכתיב וידיה על הסף וי"ל דה"ק מדכתיב כנגד ספם אצל כפי ומזוזתם אצל מזוזתי ש"מ שהיתה האסקופה והמזוזה מקום לעבודת ה' ולא מליני דבר זה אלא כתלמים במעי' דסף היינו אסקופה:

(דף סו ע"ב) ולא ר"ש היא דר"ש אמר וכו'. כתבו תוספות בתמורה דף י"ט ע"ב בדבור המתחיל רש"א וכו' אבל לר"ש בן יהודה אליבא דר"ש וכו' ל"ל דפליג [illegible] וה"ה נשלה ע"כ ע"ש ולפום סוגיין ל"ל דר"ש מודה בעולה:

(שם) לא מסתבר בבך בעל מום וכו'. ואיכא לפרש דה"ק לא מסתברא בבך בעל מום דהכא במתניתין אלא באבוד הוא וה"ס דמתניתין בעיברה שנתה ושאבדה או שאבדה ונמצאת בעלת מום וכה"ג משני רבא בבבלי בתמורה ר"פ ולד חטאת אלא שצריכין לגרוס באבוד הוא:

(שם) ושמואל תניתה בביטתיה. בקונטרס הגהתי כפי הגירסא השנוייה במשנתינו בתמורה מיהו יש לפרש דשמואל תני במתניתין כדברי רבי כביטתיה אך הפי' דחוק ואין להאריך:

(דף סז ע"א) והתנינן נתערב בבכורות וכו'. וקשה דה הכא נמי איירי בחבורת כהנים כדתנן במתניתין רש"א אם חבורת כהנים יאכלו וי"ל דאין הכהנים רוצין אלא באכילת תרומה שיאכלוהו בטהרה דאין מוסרין התרומה אלא לכהן חבר אבל הבכורות ניתנין לכל כהן כדתנן פ"ד דחלה אך בסוף ערובין משמע דאמריע כהנים זריזים הם בכל הדברים השבים לצרכי המקדש וכן משמע לעיל בפ' כל שעה ועיין בתוס' במכילתין דף פה בד"ה דבני חבורה וכו' ע"ש וצ"ע:

הדרן עלך פרק מי שהיה טמא

פרק י (דף סח ע"ב) תני ר' חייה אסו' לאדם לטעום כלום עד שתחשך. בבבלי בפירקין דף ק"ז ע"ב גרסינן אמר ר' יוסי אבל מטביל הוא במיני תרגומא ר' יצחק מטביל בירקא תנ"ה השמש מטביל בבני מעיים ונותנן לפני האורחין ואף ע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים רבא הוה בתי אמרא כולי מעלי יומי דפסחא כי היכא דנגררה ליביה ע"כ והנה לפום ריהטא הסוגיות חלוקות אך נ"ל דלא פליגי דבבלי איירי במיני תרגומא שגוררין המאכל וכדפירש הרשב"ם שהירק גורר המאכל ולכך מייתי הא דרבי יצחק והא דרבא והטעם שהן גוררין המאכל לפי שמשלשלין ומנקין הבני מעיים וכן אכילת בני מעיים שבין והיינו דקאמר נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים היינו על המאכל שנתעפש בבני מעיו ועיין ברשב"ם ותוספות שדחקו מאוד בפי' הברייתא אבל הירושלמי איירי בדברים שאין גוררין המאכל ואפילו הטעימה אסורה:

(שם) ולמה לא הוה אכיל הכא בינמא וכו'. בקונט' הגהתי. ואפשר לפרש דה"ק אס"ד דטעמא דר' לא הוה אלא משום דהוה איסטניס היה לו לאכול מעט ביממא כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה אלא ודאי דטעמיה משום דהיה בכור והיה מצלים התענית כתב הרא"ש בפרקין ואמרינן בירושל' ר' לא אכיל לא חמץ ולא מצה ובעי למימר דר' בכור הוה ומסיק דר' איסתנים הוה וכו' ומכאן יש סעד למאי דנהגו הבכורות להתענות בע"פ למאי דאמר ר' בכור היה ע"כ ותימא אדרבא תיובתא איפכא מדפריך עליה דהא ר' יונה אבא בכור הוה והוה אכיל ומוכרח למיהדר מאוקימתא קמייתא ש"מ דאין הבכורות מתענין ואין לומר דשמעינן דיש לבכורים להתענות אם ירצו להחמיר על עצמן דהא ודאי ליתא דא"כ ליטני דר' החמיר על עצמו ואלו היה מפרש כמו שפירשתי למעלה דאף המסקנא דר' היה בכור היה ניחא אבל מדכתב ומסיק דר' איסתנים הוה קשה וצ"ע:

(דף סט ע"א) הדא אמרה וכו'. מה שיש לדקדק בסוגיא זו כתבתי במס' שבת פרק המוציא יין ד' לא:

(שם ע"ב) יין והבדלה יין קודם. כתב הר"א במסכת ברכות ר"פ אלו דברים בד"ה מדברי וכו' וא"ת מ"ש בקידוש והבדלה מברכין תחלה על היין ובברכת המזון אין מברכין עד לאחר ברכת המזון וי"ל דהם נברך וכו' ע"ש והנה קושיא זו ופירוקא דידיה היא כתובה בחי' רבינו יונה שם ול"נ דמעיקרא לא קשה דבה"מ תדיר דאף אם אין לו יין מברך בה"מ וגם אין היין גורם לבה"מ אלא אדרבה בה"מ גורם ליין שיבוא וכבר נתחייב בבה"מ עד שלא בא היין:

(שם) במקום שאין יין ש"ץ יורד לפני התיבה ואומר ברכה מעין שבע. וקשה מאי שהני ברכה מעין שבע וא"ת שתהיה במקום קידוש דקרי' כתיב זכור את יום השבת והרי זכר אותו במדב' זו קשה הא כבר זכר אותו כל יחיד בתפלה וי"ל שתקנוהו להוציא עמי הארץ שאינן יודעין להתפלל ולא זכרו קידוש היום כלל ועיין במג"א סימן רע"א ולפ"ז היה נ"ל לפרש דמיבעיא ליה אם מותר לילך ממקום אכילתו למקום אחר לשמוע קידוש ופשיט ליה מדנהגו תמן לקדש בבה"כ שמעינן דיוצאין אפילו שלא במקום אכילה. וא"ת הא מי שאינו יודע להתפלל אינו יודע לקדש א"כ אפילו במקום שיש יין נמי וי"ל במקום שיש יין מקדש על היין ובמקום שאין יין צריך לומר מעין שבע ועוד נ"ל לפרש דבמקום שיש יין מתעכב הציבור קצת בבה"כ לאחר התפלה עד לאחר שקידש הש"ץ על היין ובמקום שאין יין תקנו לומר ברכה מעין שבע כדי לעכב הציבור שבתי כנסיות שלהם היו בשדה ויש בני אדם מאחרים לבא ויש סכנת מזיקין לפיכך תקנו שיעכבו הציבור עד כדי שיגמרו גם המתאחרים תפלתו וניחא לן בזה מה שמתמה הטור על שמקדשין בבה"כ האידנא דהוי ברכה לבטלה די"ל דאנן עבדי' תרווייהו קידוש וברכה מעין שבע כדי לעכב הציבור:

(דף ע ע"ב) אשר צוה ה' אלקינו אותנו. בקרא לא כתיב אותנו אלא אתכם ומפני דקשיא להו א"כ אף כאן החכם מוציא עצמו מן הכלל באמרו אתכם כמו הרשע באמרו לכם ולפיכך הגיהו אותנו ולא הועילו דקרא לא כתיב כן אבל נ"ל דלק"מ דגן החכם שואל על החוקים שהם מצות שאין לכם טעם ושאלתו אם הם גם לכם חקים שאין לכם טעם או שממנו נעלם ולא מהם ועל זה הם משיבים בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים וכשם שאין לעבד לשאול טעם מרבו על אשר מצוה לו כן אין לנו רשות להרהר אחר הדברים שהם חקים ובדברינו מיושב הרבה קושיות שמקשה הי"מ ע"ש:

(שם) כל שכתוב בו מקרא קדש צריך להזכיר בו זמן. ותימא הא גבי שבת נמי כתיב מקרא קדש וליכא מ"ד שאומרים בו זמן וי"ל:

(דף עא ע"ב) למה מפני הסיח דעת. בקונט' הגהתי אך קשה דלקמן בשנית דבר זה ומסיק דהטעם מפני היסח הדעת ויש לפרש דפריך למה לא יאכלו כשיבנו סלן אם מפני היסח הדעת שאין שם מי שישמור הפסח או מפני שיעבור חצות קודם שיעורו מאתם ומפני תדע שבאת משום היסח הדעת שאם יש שם חבורה אחרת שמעוררים לאלו ואינן מניחים לעבור חצות בשינה ואפ"ה לא יאכלו א"כ ע"כ שטעם משום היסח הדעת וא"ת א"כ אפילו ישנו מקצתן לא יאכלו וי"ל מפני היסח הדעת היינו כמו שפירשתי במתני':

הדרן עלך פרק ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

פרק א (דף א ע"א במתני') **אור** לארבעה עשר בודקין את החמץ. רש"י ז"ל פי' שלא יעבור עליו וכו' כמו שהבאתי בפנים. והר"ב שהעתיק בתחלה לדברי רש"י וסיים וכתב ואע"ג דבביטול בעלמא סגי חיישינן שמא ימצא גלוסקא וימלך על ביטולו ויחשוב עליה לאכלה ויעבור עליו וכו'. וכהכיר התוי"ט דבריו משום דהביטול היא במחשבה בלבו. וה"נ במחשבה בעלמא חוזר מביטולו וזוכה דמחשבה מבטלת מחשבה עכ"ד. ולענ"ד אי אפשר לומר כן לדעת רש"י שהרי בהדיא פי' בדף ו' ע"ב על הא דאמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל ובדמסיק רבא לטעמא גזרה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתו עלויה. ופי' הוא ז"ל חס עליה לשורפה ומשהא אפי' רגע אחד ונמצא עובר עליה בבל יראה ובבל ימצא אבל משבטלה אינו עובר דלא כתב הלא תשביתו. מבואר הוא מדבריו שאם בטלו ליכא למיחש שמא ימלך ויחזור מביטולו. וזה מוכרח חדא דאי חיישת להכי א"כ אין לדבר סוף. ומאי אהני לך האי תקנתא דביטול. ועוד הא בהדיא תנן לקמן פ"ג ההולך לשחוט את פסחו וכו' ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו מבטלו בלבו. וא"כ שמעת מינה דלא חיישינן כלל לשמא ימלך דאי לאו הכי ניחוש שמא יחזור מביטולו ויעבור על בל יראה ובל ימצא וכ"ת משום חששא מדרבנן בעלמא שמא ימלך לא דחינן מצוה דאורייתא תיכה לשחוט את פסחו ולמול את בנו אלא לאכול סעודת אירוסין מאי איכא למימר הא ודאי אף למאי דמסיק בבבלי דף מ"ט לכ"ע סעודה הראשונה מצוה היינו אלא מצוה דרבנן דאין לנו אפי' רמז בעלמא מן הכתוב לסעודת אירוסין (ועיין בתוס' כתובות דף ז' דאף לברכת אירוסין דאמרו במס' כלה רמז מויברכו את רבקה אינו אלא אסמכתא בעלמא דפשטיה דקרא לא איירי בברכת אירוסין) אלא ע"כ דלחשש שמא ימלך לא חיישינן ואין לנו לתרץ קושיא זו לדעת רש"י דהא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי כדאמרינן התם בדף ד' ע"ב ובדיקת חמץ אינה אלא מדרבנן. אם לא נאמר כדברי הר"ן ז"ל שכתב לדרך רש"י בדיקה וביעור או ביטול לאחד תרוייהו מדאורייתא ניניהו דזה שאמרה תורה תשביתו יכול להתקיים באחד משני דברים או שיבטל בלבו ויוציאנו במחשבתו מרשותו וסגי בהכי מדאורייתא אפי' בחמץ הידוע או אם לא ביטלו בלבו צריך מן התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להמצא שם ויבערנו מן העולם. ובביעור זה הוא שנחלקו ר' יהודה וחכמים במה יבערנו. ומה שכתב רש"י שלא לעבור עליו היינו במי שאינו מבטל ותנא דמתני' לא איירי בביטול אלא אם בדק בלחוד לבערו נמי סגי מדאורייתא ורב יהודה הוא שחידש ואמר הבודק צריך שיבטל מטעמא שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתו עליה ויעבור על בל יראה ובל ימצא. והיינו משעת מציאתה ואילך אבל לא שיעבור למפרע דהא בדק לבער ובזה יצא ג"כ י"ח מן התורה. זהו תוכן דברי הר"ן לדרך רש"י ז"ל ועל פי זה פי' בפנים לפי דעת רש"י ודעת התוס' דהבדיקה אינה אלא מדרבנן דהואיל ולא בדיל מיניה חששו חכמים דלמא אתי למיכל אי נמי הואיל וחמור איסורו דעובר בבל יראה ובל ימצא החמירו לבדוק דילמא אתי למיכל כדכתבו בריש מכלתין. ודעת הרמב"ם ז"ל באחדא כדעת רש"י ובחדא כדעת התוס'. דזה דבענין הבדיקה דעתו כדעת התוס' שאינה אלא מדרבנן כדכתב בפ"ב מהל' חמץ ומצה בהל' ג' ומדברי סופרים לחפש אחר חמץ במחבואות ולבדוק אחריו. ובענין השבתה דעתו כדעת רש"י בזה כמ"ש שם בהל' ב' כפי נוסחת הכ"מ הבר מלא. שכתב ומה היא השבתה זו האמורה בתורה שיבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר וכו'. וכן כתב רש"י בדף ד' ע"ב השבתה בלב היא השבתה מדכתיב תשביתו ולא כתב תבערו. והתוס' הקשו שם מדקאמר במעתין לר"ע מלינו להבערה שהיא אב מלאכה וכו'. ולתרץ קושייתם לדעת הרמב"ם וכן לתרץ קושית הר"ן שהקשה דא"ת תשביתו בביטול בלב בלחוד סגי. א"כ מהו שנחלקו ר' יהודה ורבנן בביעור ור"י יליף מנותר שצריך שריפה אלמא דביעור מן התורה הוא. ולזה נאמר דאי משום הא לא הוה קשיא דהדא מיתרצא בחבירתה דלדעת ר"ע ודאי בביעור מן התורה ובשריפה ור' יהודה תלמודו דר"ע ס"ל כותו. אבל לדעת חכמים עיקר הביעור אחר שעבר ביטלו אינו אלא מדרבנן לפיכך או שורפו או מפררו וזורה לרוח ופסק כחכמים כדכתב בפ"ג. וכל הסוגיא בדף כח שם אינה אליבא דר' יהודה. וחכמים שהשיבו לו לפי דעתו השיבו ותדע דרבא גבי הא דר"ע קאמר ש"מ מדר"ע תלת וכו'. והא תנן קיי"ל כב"ה דאמרי' מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו'. אלא אליבא דר"ע הוא דקאמר וכן לענין ביעור בשריפה וזה פשוט. אמנם כל זה הוא לפי גי' הכ"מ בדברי הרמב"ם. אבל לקמן בהלכה ד' יתבאר בעיקר כפי נוסחא הראשונה בספרי הרמב"ם ודעתו כפי דעת הר"ן לדרך רש"י ז"ל מ"ש בד"ה ר"מ אומר ויאמנו לך הדברים. ובענין שהקשו תוס' על פי' רש"י בהאי דקאמר ודעתי' עלויה דמאי פריך כי משכחת לה ניבטלה הא פי' ודעתיה עלויה שחס עליה לבטלה. י"ל דכוונת רש"י כך דדייק בליבנייה ופי' ודעתיה עלה חשובה היא בעיניו וחס עליה לשורפה ומשהה אפי' רגע אחד ונמצא עובר עליה וכו'. כלומר לא שחס עליה לבטלה לגמרי או לשורפה דאטו ברביעי עסקינן. אלא כי משכח לה מחשב בלבו הלא יפה היא הלואי הייתי יכול לאכלה ומתוך כך משהא מלשורפה או לבטלה. ונמצא שע"י שהייה זו אפי' בשהיית רגע אחד עובר עליה בבל יראה ובל ימצא. ופריך וכי משכח לה ליבטלה דקס"ד שמוצא אותה קודם זמן איסורה. והרי על בל יראה ובל ימצא אינו עובר אלא בהגיע ימי מועד. א"כ מה בכך שחס עליה שעה אחת הלא עדיין יכול לבטלה. ולא אתי לעבור עליה כלאו. ומשני דילמא משכח לה לבתר איסורא ולאו ברשותיה קיימא הלכך תיקנו שיבטל סמוך לבדיקה ותו לא משכחת גוונא כלל שיעבור עליה. ודעת הרמב"ם ז"ל לפרש להאי דקאמר ודעתיה עלויה בענין אחר ולשעבר קאי. שכך כתב בפ"ג הלכה ז' וכשגומר לבדוק אם בדק קודם שש שעות צריך לבטל וכו' לפיכך אם לא ביטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו ושכחו בשעת הביעור ולא ביערו ה"ז עבר על לא יראה ולא ימצא שהרי לא ביער ולא ביטל וכו'. ולפירושו ז"ל הא דנקט רבא בליבנייה שמא ימצא גלוסקא יפה היינו משום דכהם חמץ יפה שוהה הוא מלבטלו בשעת הבדיקה שחושב בלבו עדיין יש שהות לאכלו עד שעת הביעור אלא שמא ישכח אח"כ לבערו והוא לא ביטלו ונמצא שיעבור עליו בלאו בימי מועד. וזהו שכתב שהיה דעתו עליו כלומר שלא לבטלו עד הביעור והיה בלבו לבערו ואח"כ שכח וכו'. והיינו נמי ודעתיה עלויה דקאמר רבא:

(שם בגמ') **כתיב** ושמרתם את המצות וכו'. הא דנקט האי קרא דקודם קרא אך ביום הראשון. ועיקר דרשא דהם אינו ענין מהאי קרא בלחוד מצי למידרש פירשתי בפנים משום דדריש קרא דושמרתם אקרא דבתריה קאי. וכלומר תעשו שימור מקודם הביעור והיינו בדיקה כדי לבערו. ולר' מנא דדריש דמכאן רמז שהבדיקה צריכה בלילי י"ד שיהו הלילה והיום משומרין טפי ניחא להא דמייתי קרא דושמרתם. ולהך שיטתא דס"ל דיש עיקר להבדיקה מן התורה כמבואר בדיבור דלעיל איכא קצת סייעתא מהא דהכא. ולאידך דס"ל דהבדיקה אינה אלא מד"ס נ"ל דאסמכתא בעלמא היא. מיהו נלמד מסוגיא זו דראשון על י"ד קאי וכרב נחמן בר יצחק בבבלי דף ה' ראשון דמעיקרא משמע כדכתיב הראשון אדם תולד וכר' יהודה דהכא לקמן בהלכה ד' דס"ל אך ביום הראשון זה ארבע עשר. ועיין לקמן גם יתבאר מה בין סוגיא דהכא להא דהתם בענין פלוגתא דר"מ ור' יהודה והיוצא מביניהם בס"ד:

(שם ע"ב) **הדא** אמרה אפי' ביום צריך לבדוק לאור הנר. דעת בעל המאור ז"ל ללמוד מכאן דביום י"ג נמי יש לו לבדוק לאור הנר והפי' ביום י"ד קאמר. וכבר השיב עליו הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דביום י"ד הוא דקאמר אם לא בדק בלילה. אבל ביום י"ג אינו בודק כלל וכדרב נחמן דהתם דקאמר בשעה שבני אדם מצויין בבתיהן ואור הנר יפה לבדיקה. וכן הר"ן ז"ל השיב על זה. וראי' מדקאמר לקמן מבואות האפלים וכו' לא כמה דהוא מנהר בלילא הוא מנהר ביממא. אלמא דאם בא להקדים ולבדוק ביום י"ג לאור הנר אינו רשאי:

(שם) **לא** סוף דבר בית שאין בו אורה וכו'. והתם בדף ח ע"א אמרינן והאכסדרה שאורה רב לאורה נבדקת. וה"ה לארובה שבחדר במקום שאור רב וכך היא מסקנת הפוסקים. והפשר דה"נ דקאמר אפי' בית שיש בו אורה וכו' היינו על הצדדים הוא דקאמר שאינו יכול לסמוך על האורה שבבית אבל במקום שאור רב כאכסדרה דמי:

(שם) **נדה** ככנת תופסת וסורקת וכו'. וכך הוא דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"א מהל' מקוואות מדין חפיפה וסריקה. וסתם דבריו משום דתקנת עזרא דסוף פ' מרובה בזה בסתמא היא שנית. ועוד שלא תחלוק בין נדה לנדה ומה שהשיב ר' מנא וקאמר לשומרת יום וכו' כדפרישית בפנים בלשון הכי דר"ג דהכא פליג והקשה ולפי דבריו השיב לו כן אבל עיקר הטעם מפני שלא תחלוק הוא:

(דף ב ע"א) **תיפתר** שהיו שניהם סמוכין לכותל אחד למעלה מעשרה וכו'. הטור בסי' תל"ג כתב ובירושלמי תניא גבוהים למעלה מעשרה טפחים ואינו נראה שעיקר תשמיש אדם הוא למעלה מעשרה אלא כדפרישית שאין יד האדם מגעת שם. והב"י רצה לתרץ די"ל דבנתינת חמץ בחורין ובזיזין תינוקות מצויין בו יותר מהגדולים. וכיון דקטנים אין תשמישן אלא בתוך עשרה אין החורין והזיזין צריכין בדיקה אלא כשאינן גבוהין יותר מעשרה עכ"ל. ולפ"ז קשה טפי על הא דקאמר ואחד למטה מעשרה דמשמע דלפרש התחתונים הוא דקאמר ואינן צריכין בדיקה אלא דנראה דבלא"ה לק"מ דהכי דמיירי הכא בתינוקות. וכדמשמע מהא דלקמיה דקאמר מתיירא הוא התינוק לילך לשם ומ"מ ע"כ לפרש דלמטה מעשרה לאו דוקא שהוא בתוך עשרה דא"כ אמאי אין צריך בדיקה הא עיקר תשמיש הוא שם ואף לתינוקות אלא למטה מעשרה ונמוך הרבה. וא"כ למעלה מעשרה נמי והוא גבוה הרבה הוא דקאמר וכלפי שקורא להתחתון למטה מעשרה קורא להעליון למעלה מעשרה. ועוד נראה דר' יוסי דהכא לא קאמר אלא דרך דחיה בעלמא דלא תפשוט מהכא דחשו לנפילה וכך הוא לקמן וכן בסוף הלכה:

(שם) **מטה** שהיא חוצצת בתוך הבית וכו'. כדפרישית וכך פירשו התוס' בדף ח' להא דגרים התם מטה החולקת בתוך הבית. ומביאין ראיה לפירושם מהכא ובתירוץ הב' שם להא דלא מפני שם שיש עצים ואבנים. דה"ק במידליא אין צריך דלא ניחא לעלות על גבה ולעבור ומבזן שיש עצים ואבנים תחתיה כדגרים בהאי ברייתא א"נ בדיקה כלל לצד הפנימי. וכזה שוין הן הסוגיות דהכא ודהתם. והרמב"ם ז"ל שהביא לדין חורי הבית וכו' בפ"ב בהל' ו' ולא הביא מדין מטה החולקת מפני שדינין אלו וכיוצא בהם נכללו במ"ש שם שכמקום שדרך להכניס בו חמץ צריך בדיקה ואם ידוע לו בודאי שלא הכניס שם חמץ אין צריך בדיקה וכל הדינין דלקמן פשוטים הם ומבוארין ג"כ שם:

(שם ע"ב) **יש** חצר שהוא כמבוי וכו'. דוגמא לזה נשנה בהאי תלמודא בכתובות פרק המדיר בהל' ו' לענין העוברת על דת יהודית ע"ש:

(שם) **הדא** דתימר בשיש בדעתו לחזור וכו'. בבבלי דף ו ע"א גרסינן מימרא דרב יהודה אמר רב המפרש והיוצא בשיירא קודם שלשים יום אין זקוק לבער תוך שלשים יום זקוק לבער. במשלשים יום ואילך חל עליו להזהר בהלכות פסח אמר אביי הא דאמרת תוך שלשים יום זקוק לבער לא אמרן אלא שדעתו לחזור אבל אין דעתו לחזור אין זקוק לבער א"ל רבא ואי דעתו לחזור אפי' מר"ה נמי אלא אמר רבא הא דאמר' קודם שלשים יום אין זקוק לבער לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור אבל דעתו לחזור אפי' מר"ה זקוק לבער. ופי' רש"י ז"ל ואי דעתו לחזור בימי הפסח אפי' מר"ה נמי דכי הדר ביה בימי הפסח עבר עליה והאיך בשעתא לאו ברשותיה הוא דליבטליה שהרי איסור הנאה הוא ואינו שלו ובבראהו עבר עליה. ולפ"ז מפרש להא דרבא גופיה לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור בתוך הפסח אבל דעתו לחזור בתוך הפסח אפי' קודם ל' יום זקוק לבער כדי שכשיחזור בתוך ימי הפסח לא ימצא חמץ בתוך ביתו. וכ"כ הר"ן ז"ל לפי פירש"י וסיים וכתב ולפ"ז איכא למימר דלא פליג הירושלמי דהאמר ולא אמרן אלא כבדעתו לחזור אבל אין דעתו לחזור אפי' קודם שלשים יום זקוק לבער. וה"ק לא שנו שאין זקוק לבער אלא בבדעתו לחזור קודם הפסח אבל אין דעתו לחזור עד תוך הפסח אפי' קודם ל' יום זקוק לבער. ואחרים פירשו דבאין דעתו לחזור כלל עד אחר הפסח אבל דעתו לחזור בין בתוך הפסח בין קודם הפסח צריך לבער שמא יחזור ע"פ בין השמשות ולא יהי' לו פנאי לבער וכ"כ הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ב מהל' חמץ ומצה. ובירושלמי לא משמע הכי עכ"ל הר"ן בזה. ואומר אני שאם באנו להשוות להא דהכא עם הא דרבא דהתם לפי פי' רש"י בדוחק כדפי' הר"ן דאין דעתו לחזור דקאמר היינו עד תוך הפסח וכדי לדמות בכוונת הענין לדינא לשיטת רבא דהלכתא כוותיה טפי ניחא לן לפרש להא דהכא כדפרישית בפנים. ועולה לדינא כהאי דרבא וכפי פי' הרמב"ם ז"ל דהא דתימר קודם ל' יום א"צ לבדוק ולבער בשיש בדעתו לחזור מיד ולא יתעכב שם דתלינן שיהא זמן מה קודם הפסח בכדי שיהא לו פנאי לבער אבל אין בדעתו לחזור מיד חיישינן שמא יתעכב עד סמוך לחג הפסח. ולא יבא עד ע"פ בין השמשות ולא יהי' לו פנאי לבער הלכך אפי' קודם ל' יום צריך לבדוק ולבער כאופן שפי' הוא יותר מתיישב על הלשון והכוונה לדינא דעל פירש"י יש לדקדק דמאי קמ"ל פשיטא אם דעתו לחזור בתוך הפסח שצריך לבער עכשיו. וכבר דקדקו כזה על פירש"י. ועוד מאי ס"ד דאביי למימר דהא דאמרן תוך ל' זקוק לבער אלא שדעתו לחזור בתוך הפסח וכו'. דכך צריך לפי פירש"י דמשום הכי פריך ליה רבא ואי דעתו לחזור וכו'. וכי איצטריך ליה למימר דבדעתו לחזור בתוך הפסח שזקוק עכשיו לבער עד דאקשי ליה רבא להא. ולפי' הרמב"ם ניחא דה"ק אביי לא אמרן דתוך ל' יום זקוק לבער אלא שדעתו לחזור לביתו קודם הפסח. הלכך הואיל וחל עליו בתוך ל' יום חובת הלכות פסח יבער קודם לאתו דשמא לא יספיק לו זמן לבער כשיבא. אבל אין דעתו לחזור כלל לביתו קודם הפסח לא חל עליו מצות ביעור ואין זקוק לבער ועלה אקשי ליה רבא ואי דעתו לחזור וכו' כלומר ואי הכי מיירי שדעתו לחזור קודם הפסח א"כ אפי' יוצא מר"ה יהא זקוק לבער דשמא לא יספיק לו זמן לבער בבואו קודם הפסח. אלא אמר רבא הא דאמרן קודם ל' יום וכו' כמבואר לעיל לפי פי' הרמב"ם ואתיא שפיר לדינא נמי להא דהכא ממש כהאי דרבא כמבואר אלא שבענין דעתו לחזור ואין דעתו לחזור דהכא צריך לפרש כדפרישית ואין כאן שום דוחק דהתם לשון חזרה הוא כך בדעתו לחזור לביתו בכל עת שיכול למהר חזרתו. עוד כתב הר"ן וז"ל וגרס נמי בירושלמי ובספק אבל בודאי אפי' מר"ה. כלומר דכי אמרינן קודם לפסח ל' יום אין זקוק לבער הני מילי בספק כלומר שאין שם חמץ ידוע אבל יש שם חמץ ידוע בודאי אפי' מר"ה זקוק לבער. ואינו נראה כן לפי גמרתנו דמדאמר לישנא דאין זקוק לבער ולא אמר אין זקוק לבדוק משמע דקודם ל' יום אפי' יש שם חמץ ידוע אין זקוק לבערו לפי שעשאוהו כחמץ שנפלה עליו מפולת דסגי ליה בביטול בעלמא עכ"ל. ולפע"ד קשה לי האי פירושא דלפי דקדוקו מגמ' דילן דנקט לישנא דלבער אפי' בחמץ ידוע מיירי. א"כ הכא דנקט לישנא דלבדוק היאך אנו מפרשין על חמץ ודאי הלא אין צריך לבדוק אחריו. וה"ל למימר אפי' מר"ה יבערו ובלאו הכי האיך שייך הכא לחלק בין ספק חמץ לודאי חמץ לתלותו בענין חזרה דאיירי הכא וכמדומה לי שהיותר נכון לפרש דספק ודאי דקאמר ג"כ על ענין החזרה דאיירי כאן הוא דקאמר כדפרישית בפנים. דהא דאמרן כשאין דעתו לחזור מיד אפי' יצא לפני ל' יום צריך לבדוק. והיינו לבער דכך הוא לישנא דהאי ש"ס. וכשתתבונן בכל הסוגיא דהלכה זו תמצא דלבדוק דקאמר היינו לבדוק כדי לבערו. ועוד קאמר דוקא בספק לו אם יחזור מיד או לא ואין דעתו בודאי לחזור מיד בהא הוא דאמרינן דלא מתמרינן אלא אף לפני ל' יום זמן מה אבל בודאי שמחליט בדעתו שלא לחזור לביתו עד קודם הפסח אפי' יצא מר"ה צריך הוא לבדוק ולבערו דהשתא חיישינן טפי שמא לא יבא עד ע"פ בין השמשות. ולא יהי' לו פנאי לבדוק ולבערו. ולפ"ז לית כאן שום פלוגתא הגמרא דילן אלא דפירש לן טפי מגמרא דילן דהתם רבא דבריו. ומיהו מסתמא משמע דלפי גמרא דילן אין לחלק. והאי דר' בא נמי שפיר טפי מיתפרשא אם אנו מפרשין דלא איירי כאן בספק חמץ ובודאי חמץ אלא הכל לענין החזרה הוא דאיירי הכא ותו לא מידי בזה:

(שם) **לית** כאן אפי' נשים וכו'. למאי דכתבו התוס' בדף ד' ע"ב ד"ה הימנוהו רבנן בדרבנן הו' גבי בדיקת חמץ אע"ג דבידן מ"מ אי הוי מדאורייתא לא מהימנינן להו משום דאיכא טירחא יתרתא וצריך דקדוק גדול כדמוכח בירושלמי שמפרש מפני שהנשים עצלניות הן א"כ איכא למימר דר' ירמיה דהכא ס"ל כהאי שיטתא דבדיקת חמץ מדאורייתא כמוזכר לעיל בריש מכלתין. הלכך קאמר כמי מכאן נשים. מיהו לדידן וכהסכמת רוב גדולי האחרונים דהבדיקה אין לה עיקר מדאורייתא סמכינן להברייתא כפשטה שאפי' נשים נאמנות הן:

(שם) **שואלין** בהלכות הפסח בפסח וכו' בבית הועד שואלין קודם לשלשים יום. למאי דמבואר הכא א"צ למה שפלפלו האחרונים בזה. וכמה שהקשה הב"י ריש סי' תכ"ט וא"ת והא תניא בפ' בני העיר משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בהלכות פסח בפסח וכו' ע"ש דהכא בבית הוועד מיירי כדקאמר הכא וכדילפינן ממשה דהיינו בבית הוועד והתם שלא בבית הוועד קאמר ולכל אחד ואחד בביתו תיקן משה הלכות פסח בפסח:

(דף ג ע"א) **תני** שלשה ממנה. הכי תני בתוספתא ומסיים שם אבל שלפנים סימנה א"צ לבדוק וה"ק נמי בבבלי דף ח' ע"ב תני ר' חייא כוותיה דרב והכי מסקנת רוב הפוסקים. ובגמרא שלפנינו גרים והלכתא כוותיה דשמואל וכבר כתב הרא"ש ז"ל דגי' הגאונים היא וכן היא גירסת הרי"ף ז"ל ואינה מן הש"ס ואני כבר ציינתי לאיזה מקומות בש"ס בסוף כלאים דכך נשנה ואינה אלא גירסת הגאונים בפ"ו דברכות דף ל"ו והלכתא כמר בר רב אשי וכו' ומדלפנין פרלא לאו פירא וכו'. ואינה מן הגמרא אלא לישנא דבה"ג היא וכאן בהא דשמואל ובפ"ח דבכורות דף נ"ט גבי פלוגתא דרב ושמואל כתוב בגמרא שלפנינו ואע"ג דהלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל ג"כ אין זה מלשון הגמרא כמ"ש הרא"ש ז"ל שם ובנדה דף ס"ה כתוב והלכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחד לישנא. וע"כ לישנא דבה"ג הוא וכמ"ש הרמב"ם שם בפי' המשנה כך אמרו מקצת הגאונים וזה אגלי מאמר בלתי אמיתי וע"ש:

(שם במתני') **אין** חוששין שמא גררה חולדה. פירשתי בפנים כפרש"י ז"ל דאין חוששין שהביאה ממקום שאינו בדוק למקום הבדוק. ולפי פי' זה דקדק ר' יוסה בהסוגיא דאיפכא הו"ל למיתני. והרמב"ם ז"ל מפרש בענין אחר כמ"ש בפ"ב מהלכות חמץ ומצה בהלכה ז' אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסים בו חמץ שאם נחוש מבית לבית נחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף וזהו כמו שפירשתי בפנים לר' יוסה דקאמר אפי' כמתני' אתיא היא דלפי פי' זה שפיר שנה במתני' על הסדר ומה דמסיים שאם מבית לבית אי אתה חושש וכו' הוא לטעמא דמילתא וכלומר דא"כ הייתי חוששין אף מבית שאינו בדוק לבית הבדוק אבל השתא אם מבית לבית אי אתה חושש וכו' כמבואר הכל בפנים. וכן הסביר הכ"מ שם וסיים ופי' רבינו עיקר ויפה כיון אבל לא הביא ראיה לפירושו. ומכאן ראיה לפירושו וכמסקנת ר' יוסה דאי כפי' קמא קשיא דקדוקו דר' יוסה. ומ"ש הכ"מ על דברי הש"מ דלא שייך לומר פי' זה עיקר או זה עיקר מכיון דלדינא לא נפקא לן מידי לא דמכיון דלפי' זה מתורץ דקדוק דר' יוסה א"כ ניחא טפי. ועוד נלע"ד דאיכא איזה נפקא מינה לדינא. וזה למאי דפריך התם דף ט ע"ב ומי אמרינן אין חוששין שמא גררה חולדה והא קתני סיפא ומה שמשייר יניחנו בצינעא שלא יהא צריך בדיקה אחריו. ומסיק רבא דה"ק יניחנו בצינעא שמא תטול חולדה בפניו ויהא צריך בדיקה אחריו. ורבא לטעמיה דאסיק בריש שמעתין דמכיון דחזיק דשקל הוי ליה ודאי ומי יימר דאכלתה הוי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. וכל זה דוקא באותו בית וכדכתב הרמב"ם שם אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה צריך לבדוק פעם שניה משמע הא לבית הסמוך והוא מקום שאין מכניסין בו חמץ לעולם אין חוששין שמא הביא העכבר לשם אע"ג דחזינן דשקיל

דבקל. ואם שזה פשוט הוא לדעת הרמב"ם ומסתברא דכך הוא הדין מ"מ לחזק סברא זו יש לנו ללמוד לזה ממשנה יתרה דאין חוששין. וכמו שהקשו התוס' שכתבו וא"ת והא מרישא שמעינן דקתני כל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה תריץ דהוה מוקמינן כשאין חולדה וכרדלה יכולין להלך שם ומדבריהם משמע דמפרשי להמתני' כפי' הרמב"ם אין חוששין שמא גררה חולדה לבית שאין מכניסין בו חמץ. דאילו לפירש"י אין חוששין שמא הביאה ממקום שאינו בדוק למקום הבדוק. קושייתם מעיקרא לא קשיא דזה לא הוה שמעינן מרישא. מיהו תירוצם דוחק הוא דמהיכי תיתי לאוקמי במקום שאין החולדה יכולה להלך שם. הא סתמא קתני מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה וטפי ניחא לתרץ דהמשנה יתרה זו אשמועינן להאי דינא דאמרן דאע"ג דחזינן דבקל אין חוששין מבית לבית שאין מכניסין בו חמץ. ומרישא לא הוה שמעינן אלא דא"צ בדיקה בסתמא. והשתא כולהו איצטריכו דרישא קמ"ל דמסתמא א"צ בדיקה ואין חוששין קמ"ל דאע"ג דחזינן שנכנס דבקל לעולם אין חוששין שמא הביאה לבית אחר וא"צ בדיקה אם הוא מקום שאין מכניסין בו חמץ וסיפא קמ"ל דכי חזינן דבקל חוששין באותו בית שאפי' שבדק צריך לבדוק פעם שנייה כדאוקי רבא מה שמשייר וכו'. וזהו מוכרח לדעת הרמב"ם וכפירושו דאין חוששין אבל לפירש"י לית לן משנה יתרה. ואיכא למימר דהיכא דחזינן דבקל חיישינן נמי שמא הביאה לבית הסמוך ואפי' הוא מקום שאין דרך להכניס בו חמץ אפשר שעכשיו יהא צריך בדיקה. ומעתה נתבאר דהיכא נמי איכא נ"מ לדינא בין פירש"י ובין פי' הרמב"ם ז"ל. וככר נתבאר לעיל דר' יוסה דהכא ס"ל לפרש כן:

(דף ד ע"א בגמ') **וכרבי** יודה חוששין. לשיטתא דהכא דר' אבהו אליבא דר' יהודה ס"ל דפליג אסתמא דמתני' דאין חוששין אלא אפי' בסתמא דלא חזינן דבקל חוששין שמא גררה חולדה. ע"כ צ"ל דהפי' לר' יהודה אין החשש אלא באותו הבית שבו החמץ. ור"ל דבשעת הבדיקה צריך להזהר שלא תבוא החולדה ותגררנו דודאי אין סברא לומר דלר' יהודה חוששין אף מבית לבית שאין מכניסין בו חמץ. דא"כ אין לדבר סוף וקושיית התנא דמתני' ולא מסתברא דליפלוג ר' יהודה בהא גופה. ועיין בדבור דלעיל במה שנתבאר מפירושים השונים במתני' דאין חוששין. ונתבאר עוד משיטתא דהכא דלא ס"ל כהאי דרבא דהתם דף ט' ע"ב בהאי מעשה דר' יהודה דמשני לא תימא שהטילה נפל לבור אלא אימא שהטילה כמין נפל לבור והוה ספק וספק וכו' ולשיטתא דהכא השליכה ודאי נפל והוי ודאי וודאי כדקאמר בבר גוררת ואוכלת וכו'. ולפיכך טיהרו אותו וה"ז כעין סברא דר"ז דהתם בהא דמחלק בין בבר ננחס בבבר מביירא וכו'. ולתרץ הקושיא ממתני' דמדורות הנכרים וכו'. אלא דלר' זירא לא אתינן להא אלא לפי דיוקא דהמתני' טעמא דלא חזינן הא חזינן דבקל חיישינן מבום דבלחס מביירא. ולשיטתא דהכא פליג תנא דמתני' בהא גופא עם ר' יהודה להתנא דמתני' לא חיישינן להא כ"א בדחזינן דבקל ולר' יהודה אפי' בסתמא חוששין. ומיהו בהאי מעשה דר' יהודה גרים ר"ז כהאי דהכא ואין להאריך:

(שם) **רבי** מאיר אומר משש שעות ולמעלן מדבריהן. לשיטתא דהכא דמבואר הוא דמפרש דר"מ ור' יהודה פליגי בגופא דפירושא דקרא דאך ביום הראשון תשביתו לר"מ הראשון זה ט"ז ולר' יהודה הראשון זה י"ד וזה לא כשיטת הבבלי בהא דהתם בדף ד' ע"ב קאמר בפשיטות דכ"ע מיהת חמץ משש שעות ולמעלה אסור וכדפירש"י ז"ל אסור מן התורה וכדמוכחא כולה סוגיא דהתם דמן התורה אסור. וכדי לתת לכל שיטתא ושיטתא מאי דקשיא לן בגוה נבאר בקצרה וכהיולא לדינא לכל הני שיטות הפוסקים והמפרשים בענין פירושא דתשביתו כמוזכר בריש מכילתין. ומתוך הדברים ומוכרחים המה יתבאר לך דעיקר כגי' הישנה בספרי הרמב"ם ז"ל כפ"ב מהל' חמץ ומצה בהל' ב' ומה היא השבתה זו וכו' כדלקמן. ובתחלה נבאר ונאמר דלפי שיטתא דהכא דר"מ ס"ל חמץ משש שעות ולמעלה אינו אלא מדבריהם דדריש עליו על אכילתו. והאיך מקיים קרא דלא תשחט על חמץ דם זבחי. וכדדריש רבא באמת מהאי קרא דהשבתת חמץ מחצות ולמעלה. ואם הזהירה התורה על השבתה באותו זמן. וכדכתבו התוס' בדף ה' ע"א ד"ה זמן שחיטה וכו'. א"כ ממילא נפקא לן איסור אכילת חמץ באותו זמן ומאי עביד ליה ר"מ בהאי קרא. וע"כ צ"ל דס"ל כקושיין דהתם דפריך על הא דרבא והאימא כל חד וחד כי שחיט ומשני זמן שחיטה אמר רחמנא ופירש"י ז"ל לכולם זמן אחד קבע. וכן ביארו התוס' שכתבו אע"ג דאמת היא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט דאמרינן פ' תמיד נשחט השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו מ"מ כיון דאשכחן דהזהיר על ההשבתה והזהיר שלא לשחוט הפסח על החמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על ההשבתה. והשתא לר"מ דהכא צ"ל דאין ה"נ דס"ל כהך סתמא דמתני' דמשמע דכל חד וחד כי שחיט קאמר רחמנא ולא ס"ל כהך סברא דרבא ופליג על האי ברייתא דמייתי התם תניא נמי הכי וכו'. ולר' יהודה היא דשפיר אמרינן דזמן השבתה וזמן שחיטה חדא היא כדקאמר הכא. ולא תיקשי דא"כ ל"ל קרא דלא תאכל עליו חמץ לר' יהודה דמנילא נפקא מלא תשחט ומאך תשביתו דהא ליתא דאיצטריך לא תאכל עליו על עשייתו לר' יהודה ליתודי ליה בלאו על אכילת חמץ מחצות ולמעלה ולוקה על זה דאי מהתם לא הוה נפקא לן אלא איסור אכילת חמץ מן התורה מאותו זמן. אך קשה לי על שיטת הבבלי לרבא דדריש מלא תשחט דזמן השבתה דקאמר רחמנא היינו זמן שחיטה דאז חל העשה דתשביתו וכמו שהסבירו התוס' א"כ השוחט הפסח על החמץ עובר בלאו ובעשה דתשביתו. וכדקאמר הכא בהדיא דלר' יהודה דמחייב בעשה ול"ת על ביעורו. א"כ הוה ליה למיתני במתני' השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת ועשה וזה קשה דווקא לפי שיטת הבבלי דדריש הכי אליבא דכ"ע וניחא לפי שיטתא דהכא דאיכא למימר דהאי סתמא דמתני' דפ' תמיד נשחט אליבא דר"מ הוא דאתיא ולית ליה האי סברא דרבא וכדאמרן הניחא לשיטת התוס' דס"ל לפרש תשביתו דקרא היינו הבערה וכמוזכר לעיל בריש מכלתין א"כ לא קשה אמאי לא חשיב בהאי מתני' דעובר בעשה מבום דהכתי יכול לקיים העשה ולבערו עד שתחשך. ודמיא להאי דאמרינן פ' ואלו הן הלוקין גבי לאו הניתק לעשה דכל זמן שיכול לקיים העשה אינו לוקה על הלאו. וה"ה נ"כ לענין העשה שאי אתה יכול לומר עליו שעבר על העשה דתשביתו כל זמן שעדיין בידו לקיים העשה ואע"פ שעבר על זמן ההשבתה מיהת קיום העשה גופה בידו יהא עד שתחשך ולא עבר על העשה קרינן ביה אלא דלשיטת הכוכרים דתשביתו דקרא היינו השבתה בלב דווקא וביעור אינו אלא מד"ס קשיא דהרי אחר זמן שחיטה דהפסח שוב אינו יכול לבטלו דלאו ברשותו הוא וא"כ אמאי לא חשיב התנא דעובר בל"ת ועשה ודאי לפי שיטת הר"ן בדרך רש"י כמוזכר בריש מכלתין לק"מ דפי' תשביתו דקרא יכול להתקיים בשני דברים אי בביטול לחוד בין לחמץ הידוע ובין לחמץ שאין ידוע או בבדיקה וביעור לחמץ הידוע לפ"ז נמי ניחא דלא קחשיב התנא להעשה דתשביתו דנהי דלבטל אינו בידו בביעור מיהת בידו לקיים העשה וביעור ג"כ בכלל תשביתו דקרא אלא דלפי גי' הכ"מ בספרי הרמב"ם דגורס השבתה זו שיחשוב בלבו שהחמץ הוא כעפר. ולפי גי' זו אין הביעור נכלל בתשביתו דקרא קשיא טובא מהאי מתני' דאמאי לא חשיב העשה וכן הרמב"ם בעצמו בפ"א מהל' ק"פ לא קחשיב אלא הלאו דלא תשחט בלחוד וקושיא זו צ"ע לפי גי' הכ"מ אשר ע"כ נראה לדעתי הקלושה שהנכון והאמת כפי נוסחא הישנה בספרי הרמב"ם ואף שכתב הכ"מ ולהר"ן שיטה אחרת בזה בפי' ההלכות. וא"א לפרש אותה שיטה לדעת רבינו לפניות דעתי הפשר ואפשר. ולא עוד אלא שמוכרח הוא לפרש כך מכח קושיא המוזכרת שהרי כך היא הנוסחא הישנה והביאה הכ"מ שם. ומה היא השבתה זו האמור בתורה הוא שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע יבטלו בלבו וישים אותו כעפר וכו'. והרי זה ממש כדעת הר"ן לפי דרך רש"י. ומפני שתשביתו דקרא כולל ב' דברים ביעור לחמץ הידוע וביטול לשאינו ידוע לו. וא"כ זהו שכתב שיסיר החמץ הידוע לו וכו' שזה מצוה עליו לבערו ואת שאינו ידוע לו סגי בביטול ואינו מוטל עליו לחפש אחריו כדי לבערו אלא שמד"ס לחפש אחר החמץ במחבואות וכו' כמו שסיים שם הרמב"ם. ולא תידוק מדבריו שדעתו דהביטול לא מהני מדאורייתא אלא לחמץ שאינו ידוע בלבד וכך הבין הכ"מ בדבריו ולפיכך כתב מה שכתב. הגל זה אינו מוכרח כלל וכלל בדברי הרמב"ם אלא שכתב להמצוה האמורה בתורה וכפירושה כדרכו בכל מקום ועיקר המצוה להשבית ולבער מרשותו להחמץ הידוע לו שלא יהי' מצוי ברשותו ולשאינו ידוע לו א"צ לחפש אחריו אלא יבטלנו בלבו. ובודאי אם לא הסיר החמץ הידוע מרשותו וביטלו להחשיבו כעפר בעלמא יצא ג"כ י"ח מן התורה שהביטול נכלל נמי בתשביתו דקרא אלא לקיים המצוה כתיקונה ועל צד היותר נבחר הוא שכתב שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו. והיינו לבערו ובביעור זה היא שנחלקו ר' יהודה וחכמים והרי זה ממש בדברי הר"ן בלי שום פקפוק. ומה שהלה הכ"מ לעשות ט"ס לנוסחא הישנה. וכתב שא"א ליישב נוסחא זו דאמרי' בגמרא אהא דאמר רב יהודה וכו'. ואם איתא דמדאורייתא בעי ביעור לחמץ הכי ה"ל למימר וכי משכח לה ליבערה וכו' זאת הקושיא ג"כ לפי דרכו היא למאי שהבין בדברי הרמב"ם שדעתו דלחמץ הידוע לו מהני אלא הביעור דווקא אבל אין זה דעת הרמב"ם כלל וכלל אלא כדאמרן שמצוה עליו לבערו ואם ביטלו מהני מדאורייתא. והשתא פריך שפיר דנהי דמלית אמרת דכי משכח לה לא יהי' לו פנאי לערות ולבערה לבטלו מיהת מצי מבטל ליה לכי משכח לה והא נמי סגי מדאורייתא שלא לעבור עליו וזה פשוט. וכן במה שכתב עוד הכ"מ אח"כ מאלאתי שכתב רבינו בסוף הל' ברכות שמשעה שגמר בלבו לבטל וכו'. הרי מפורש דבביטול בלא בדיקה סגי עכ"ל בזה גם הוכחה וראיה זו לפי דלעו הוא ולפי דרכנו בדעת הרמב"ם והנוסחא הישנה היא מדוייקת וכמו שנתבאר ניחא. ולא עוד אלא דבלאו הכי אין ראיה משם כלל וכלל שהרי הבדיקה הוא לעולם להחמץ שאינו ידוע דלהידוע א"צ בדיקה ורצה שם הרמב"ם ליתן טעם שתקנו נוסחת הברכה להבדיקה שהיא התחלת הביעור בנוסחת על ביעור ולא לבער מפני שהיא כמו אחר העשייה ולא קודם העשייה כמו שביאר שם למעלה ועל זה אמר וכך הוא מברך על ביעור חמץ וכו' מפני שהרי משעה שגמר בלבו לבטל אותו חמץ שאינו ידוע לו שלזה הוא רוצה לבדוק אחריו וא"כ כבר נעשית מצות הביעור לחמץ שזה קודם שיבדוק ולא שייך לומר לבער החמץ. ובביטול לפי מה שבארנו דלעולם הביטול מהני מדאורייתא אף להחמץ הידוע א"כ פשוט הוא דמבואר הטעם למה שתיקנו נוסחת הברכה על ביעור חמץ. סוף דבר מכח הקושיא החזקה שהקשיתי למעלה מהאי מתני' דפ' תמיד נשחט אין לנו ספק שנוסחא הראשונה בספרי הרמב"ם היא העיקרית ודעתו כדעת הר"ן לפי דרך רש"י ז"ל והיינו טעמא דלא קחשיב התנא דהמתני' בשוחט את הפסח על החמץ שאינו עובר אלא בל"ת דלא תשחט מבום שעדיין עכ"פ בידו לקיים העשה דתשביתו ולבער החמץ שברשותו עד שתחשך כפי אשר נתבאר למעלה. וכל המעיין המבין ודרכו להודות על האמת יודה לדברי שכך הוא האמת והנכון. ודאתאן עלה מיהת לפי שיטתא דהאי תלמודא דלר"מ ע"כ לומר דכל חד וחד כי שחיט אמר רחמנא כמוזכר לעיל נבאר עוד כאן דבר אחד במה דלכאורה קשיא מהאי שיטתא דפ"ק הנזכר דגרסינן שם בהאי תלמודא בהלכה ד' על המתני' השוחט את הפסח על החמץ וכו' מנין שעובר בל"ת שנא' לא תשחט על חמץ דם זבחי אין לי אלא השוחט הזורק מניין ת"ל לא על חמץ דם אמר ר' שמואל במה שהוא מתחייב על הזריקה הדא אמרה פסח עלמו כשר אמר יוסה תיפתר שנתמנה לו חמץ בין שחיטה לזריקה או שהיה זה שוחט וזה זורק ע"כ. והנה לאוקמתא בתרייתא שהיה זה שוחט ולא היה לו חמץ שכבר ביער ולהזורק היה לו חמץ. ע"כ לומר דהש"ס לשיטתיה אזיל דלכל חד וחד כי שחיט אמר רחמנא. א"כ אין כאן אלא ל"ת בלחוד דאי זמן שחיטה לכולם אמר רחמנא והאזהרה על ההשבתה ג"כ באותו זמן כמבואר לעיל כפי' התוס' וכדקאמר בהדיא הכא. א"כ הזורק שלא ביער בזמן שחיטה עבר גם על עשה דתשביתו ואמאי לא חשיב ליה אלא דזה קשיא לכאורה דהא אנן אמרינן הכא דזה אליבא דר"מ דווקא כמבואר בסוגיא דאיהו ס"ל אחר חצות איסור חמץ מדבריהם בלבד הוא וכדלעיל ואלו לר' יהודה והלכתא כוותיה וכדדריש רבא דזמן שחיטה אמר רחמנא הדרן קושיא לדוכתה. וע"כ לומר מבום דתשביתו כולל לביעור ג"כ. והרי עדיין בידו לקיים העשה. וזה שרציתי לבאר כאן דגם מהאי תלמודא מוכח ומוכרח הוא אליבא ד[illegible] דתשביתו כולל ב' דברים כדברי הר"ן וכדרך רש"י והרמב"ם ז"ל וכפי נוסחא הישנה וכזה הכל ניחא בס"ד:

(שם ע"ב) **אילן** חטים קרטבניות במדבר וכו'. היינו דרב גידל בבבלי דף ז' המקדש משש שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדנייתא חוששין לקידושין ומשמע מהכא כפי' התוס' שם ד"ה מו' שעות ולמעלה וכו' וכן דעת הרמב"ם ז"ל בריש פ"ה מהל' אישות דבחמץ גמור אפי' בשעות דרבנן לא הוו קידושין וא"כ ה"ה בחמץ נוקשה דמדרבנן ובשעות דאורייתא כדפרישית ע"ש. ודעת הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דאם א' מדרבנן או החמץ או השעות חוששין לקידושין וכן קבע הש"ע באה"ע סי' כ"ח להחמיר וה"ז ספק מקודשת:

(שם) **כלום** אמרו ליגע בכן ומכן וכו'. לפי מסקנת הבבלי פרקין דף י"ג כב"ע אתיא דביותר מכדי חברון אפי' לרבנן דרשב"ג מופרן בב"ד וכ"ש הכא דפסדי לגמרי:

(דף ה ע"א) **לא** מסתברא דלא תלופין וכו'. לפי מסקנא דהכא לענין תרומה הואי תרומה וצריך ליתנה לכהן והיא יסיקנה דשעה חמישית מותר בהנאה. אבל למאי דקאמר בבבלי פ' כל שעה דף ל"ב במפריש תרומת חמץ ד"ה אפי' לר' יוסי הגלילי דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה אינה קדושה. א"כ ה"ה נמי בשעה חמישית לד"ה אינה תרומה ואפשר דר' יוסי דהכא דקאמר בפשיטות ה"ז תרומה ס"ל כהאי מ"ד התם בדף ל"ג לחלק בין אחמיץ כמחובר דאינה קדושה דלא היתה לה שעת הכושר והיכא דאחמיץ בתלוש קדושה וכדאמר התם בגזרת עידן פתגמא וכמאמר קדישין באלתא וכן מורן בבי מדרשא כותי והיינו כר' יוסי דהכא דג"כ אחמיץ בתלוש איירי מיהו למאי דמסיק רב הונא בר' דרב יהושע שם אפי' אחמיץ בתלוש אינה קדושה כדיליף מקרא ראשית שיהא שיריה נכרין ליבראל ילתה זו שאין שיריה נכרין דמעיקרא נמי כי הוה ספל חמץ שרי בהנאה ואסור באכילה וא"כ ה"ה נמי לענין שעה חמישית דמיהת באכילה אסורה מדרבנן ואין כאן שיריה נכרין:

(שם ע"ב) **לא** אוכל ואת אמר יפדה ויאכל כדפרישית ובבבלי דף י"ג ע"ב אהא דקאמר ר' ינאי נמי התם כשירות היו אלא שלא נשחט עליהן תודה וכו'. ופריך בפשיטות ונפרקינהו ונפקינהו לחולין והבא מדחה לה ר"ח להקושיא. ונראה מבום דאין הקושיא מוכרחת כל כך דנהי דבחמישית אמרינן לא אוכל מ"מ נפרקינהו מעיקרא היא דפריך דהאכי מותרין באכילה מקודם שיגיע חמישית והלכך צריך להאי שנויא דמשני אלא לעולם שנשחט עליהן תודה ונשפך הדם והיינו הך דקמשני אתמרה פסולות היו מפני שהן ממהרין להביא תודותיהן וכו' וני"ג איירי כדפרישית במתני' והו כפי' ריב"א שמביאין התוס' שם ד"ה אלא לעולם וכו' דהשתא הדר ביה ממה שאמר כשרות היו דבי"ג איירי וכו' וגרסי בדבריהם לבא דהכא דר"ח גופיה הוא דמשני האי שנוייא וע"ש ולפ"ז הדר ביה נמי הכא ממאי דהקשה לא אוכל ואת אמר יפדה ויאכל אלא דשפיר הוה מצי לאפרוקינהו מעיקרא וכדאמרן:

(שם) **וירושלים** לא במקום שנהגו וכו'. וכן פירשו התוס' בדף י"ד וכמו שהסברתי בפנים שהרי בארץ יהודה היו עושין מלאכה בע"פ עד חצות והלכך צריכין להאי טעמא דשאני ירושלים דסברא הוא לנהוג שם איסור וכו'. ונראות כחורשות היינו שהיו כלי מחרישה עליהן שיהיו עומדות במקומן וכדפרישית בפנים:

(דף ו ע"א) **הלכה** כר"ג דאמר מעין שניהן ובבבלי דף י"ג אין המסקנא כן דקאמר ונימא מר הלכה כר"ג דמכריע ר"ג לאו מכריע הוא אלא טעמא דנפשיה קאמר וא"כ הלכה כר' יהודה וכדפרישית במתני':

(שם) **בר** קפרא אמר אב הטומאה ד"ת ולד הטומאה מדבריהם משעות השמועה הוה משמע דבר קפרא ור' יוחנן פליגי גבי לדינא ולא כאוקמתא דדברי ר"ח במתני' בלחוד ולבר קפרא אין ולד הטומאה מדאורייתא אלא מדבריהם בלבד וכן משמע מפלוגתייהו בעלמא בהא גופה כדגרים לה בפ"ג דמעשר שני ובפ' בתרא דשקלים וכדפי' הר"ב שם במתני' ר"ח אומר את שנטמא בוולד הטומאה וכו' דס"ל ולד הטומאה טהור מדאורייתא ולפי משמעות דברי בר קפרא כזה פירשתי כן בפנים ומיהו הייתו לענין לטמא לאחרים ואין שני מד"ת לבר קפרא דאלו ראשון לטומאה מפורש בקרא בהדיא וכל אשר יגע בו הטמא יטמא כדפרישית. וכן במעשר שני שם וזה דלא כמשמעות הסוגיא דהבבלי פירקין דמשמע דלכ"ע אפי' הנוגע בוולד ולד טמא מדאורייתא הוא בקודש כדקאמר התם ר' יוסי בברייתא בדף י"ח ע"ב ולמדנו שלישי בקודש מן התורה דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשני ופירש"י ז"ל דהא שני נקרא טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא וכודאי מהאי קרא אין כאן קושיא לבר קפרא דמצינן למימר דס"ל לבר קפרא כהאי מ"ד דבבבלי שבת פ' תולין דף קל"ח ע"ב וכן בהסוגיא בבבלי דף כ' דאמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא ולחייס האי תנורא כמאן דמלייא טומאה ותיהוי הפת ראשונה וכו' ובר קפרא ס"ל לפי האמת כן ופליג אהאי דרשא דמייתי רבא שם להבריא דהפת שנייה היא מן התורה ולדידיה אין שני לטומאה מן התורה ומיהו כל זה היה נראה לפרש כן לפי משמעות הדברים דהכא אבל דעת התוס' לפרש פלוגתייהו דהכא ממש כעין פלוגתא דהבבלי בענין הסוגיא דלא פליגי אלא כאוקמתא דדברי ר"ח סגן הכהנים. וכדגרים התם בבי"ת באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דרבנן כדפירשו רש"י והתוס' שם בדף י"ד ע"ב והיינו דמיירי בוולד הטומאה שאינו אלא מדבריהם כגון כלי שנטמא במשקין וכו'. והתוס' שם ד"ה התם פסול ופ"א וכו' מלייגין להאי פלוגתא דהכא ולענין האי שנויא דמשני תפתר בטבול יום דבית הפרס שהיא מדבריהם וסיימו שם אך שמחליף דברי ר' יוחנן לבר קפרא וא"כ מהפרש הא דהכא ג"כ כעין דהתם באב הטומאה וכו' וכולד הטומאה וכו' וכאוקמתא בלחוד הוא דפליגי. ועיין לקמן ד"ה תיפתר בטבול יום דבית הפרס מה שיתבאר מענין זה בס"ד:

(שם ע"ב) **שהשלישי** שנגע כראשון נעשה שני. כלומר דמשני דבולד ולד מיירי כדמשני התם והרמב"ם ז"ל שהעתיק דברי ר"ח ודברי ר"ע דמתני' בפ' י"ט מהל' פסולי המוקדשין בהל' י' שכתב מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף וכו' עם הבשר שנטמא בולד ולד הטומאה שהרי הוא שלישי שאפי' שמוסיפין לו טומאה על טומאתו (כך הוא בדפוס ישן וכ"מ מדפוס חדשים יש שם ג"כ ט"ס שכתב הגי' נכונה וחסר בדברי' תיבה אחת) והאי שלישי והוספת טומאה שכתב הכל מדבריהם הוא שהרי הוא ז"ל פוסק כמ"ד אין אוכל מטמא אוכל מד"ת ומקרא מלא דבר הכתוב ואין משקין מטמאין אחרים מדאורייתא כר"מ בזה כמבואר בדבריו בכ"ז מהל' אה"ט ובשאר מקומות. וא"כ אי אתה מוצא כאן פנים שלישי לבשר זה ושיהא בו תוספת טומאה כששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה אלא הכל מדבריהם. וזה פשוט הוא לדעתו ז"ל. ודע דלר"מ דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים להו דאורייתא אי אמריק דס"ל נמי אין אוכל מטמא אוכל לעולם לא תמצא שלישי דאורייתא אליביה אלא מדרבנן וכתבתי זה להראות שהתוס' מרמזין כך בדבריהם שכתבו בדף ט"ו ד"ה ולד טומאה דאורייתא הכא דקי"ל אליבא דר"ל לא אשכחן שלישי דאורייתא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אלא ע"י משקין וכו'. וצ"ל דלא נגזרה גזירה עדיין דכל הפוסל וכו' והא דנקט ר"ל ולד טומאה דאורייתא כלומר אפי' אם נאמר וכו' ביאור דבריהם כך הוא דבתחלה מתרלין למ"ד אין אוכל וכו' מאי תום' טומאה איכא וצ"ל דלא נגזרה וכו' והדר מתרלין בהא דמסיימי והא דנקט ר"ל וכו' וכלומר דלא תיקשי הא ר"ל מוקי לדברי ר"ח במתני' בולד טומאה דאורייתא בין לר"מ ובין לר' יוסי ומדבריהם לא קאי אהא דר"ת וא"כ היאך אתה מוצא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל שיהא הבשר הזה שלישי דאורייתא לר"מ ס"ל דמשקין אין מטמאין אחרים מדאורייתא לא ע"י משקין ולא ע"י כלי. ומאי האי דמפרש ר"ל לדברי ר"ח דמתני' בולד טומאה דאורייתא הרי סוף סוף לא משכחת לה לכל דברי ר"ח אלא הכל מדבריהם להכי מסיימי והא דנקט ר"ל. וכו' כלומר דה"ק אפי' אם נאמר דר"ת לא ס"ל כהא דר"מ דאין משקין מטמאין אחרים מדאורייתא אלא כר' יוסי אליבא דר"ע דמדאורייתא הוא

ושפיר

ושפ״ר משכחת לה שליטי דאורייתא ע״י משקין לא תיקשי דהשתא מאי מדבריהן דקאמר ר״מ משום דהיכא למימר דהאמת מדבריהם דקאמר לאו אדר״ח אלא מדבריהם דר״ח ור׳ יהושע ובזה מסולקת קושית מהרש״א בדבור המוכר שכתב נ״ע דהא לכ״ע מוקי להא דר״ח בולד טומאה דאורייתא ואכתי תיקשי לר״מ וכו׳ ולמאי שביארנו התוס׳ בעלמא הרגישו קושיא זו והיינו דמסיימי והא דנקט ר״ל וכו׳ כדאמרן ודע דהא דכתבו התוס׳ כמה פעמים בהסוגיא דאכתי לא נגזרה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה היינו לר״ח סגן הכהנים דווקא אבל לר״ע ע״כ דסבר נגזרה גזרה זו וכדמסיים רבא בדף י״ד ע״ב בהדיא להא דקאמר ש״מ קסבר ר״ע טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וכו׳ אי מדרבנן מאי איריא בהא הטומאה אפי׳ בראשון ושני נמי כדתנן כל הפוסל וכו׳ ומשום דר״ע בתר י״ח דבר הוה כדכתבו התוס׳ לקמן דף י״ט ע״ב ד״ה ונימא אין טומאת ידים וכו׳. ובהך סברא דאכתי לא נגזרה וכו׳ מתרצין התוס׳ גם להקושיא שהקשו שם לעיל ד״ה ולד טומא דרבנן וכו׳ שהקשה ר״י למ״ד אין אוכל מטמא אוכל וכו׳ וזו הי״א קושית רש״י בעלמא שהקשה לקמן בשנוית דר׳ ירמי׳ ד״ה ר׳ יוסי לטעמיה שכתב ואכתי איכא לאקשויי וכו׳ ומסיים ורבינא דס״ל מקרא מלא דיבר הכתוב לא ס״ל דר׳ ירמיה וכו׳ ולתי׳ התוס׳ לא צריך לכל זה אלא דרבינא אית ליה נמי שנויא דר׳ ירמיה אלא דאכתי לא נגזרה דכל הפוסל כו׳ וצ״ל לשיטת רש״י דס״ל כדעת הרמב״ם בזה דגזירה דכל הפוסל וכו׳ גזירה קדמוניות היא. ואכתי בימי חגי נגזרה גזרה זו כדמוכח מהך שמעתתא דלקמן שם בפלוגתא דרב ושמואל איתגעול כהני וכו׳ לפי פירש הרמב״ם בזה בהקדמתו לסדר טהרות ובפ״ה דסוטה בארתי דבריו שם וכן לכל השיטות המתחלקות בפי׳ הך שמעתתא ולא ראיתי להאריך כאן בזה שכבר נתפשט שם דברי בדפוס והרוצה לעמוד על זה יעיין שם:

(שם) **תיפתר** שטמאת בכלי זכוכית. וכדמסיק לקמן ר׳ יוסי סבר מימר ארץ העמים תלויה וכלי זכוכית שריפה אבל לא קיימא המסקנא דבבלי פ״ק דשבת הכי דהתם בדף י״ז דשקיל וטרי כלי זכוכית מ״ט גזרו בהו טומאה וכו׳. ומסיק לטעמא להא דלא גזרו טומאה לפשוטיהן משום דעביד רבנן בהו היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים. וכ״כ הרמב״ם בפ״א מהל׳ כלים בהל׳ ה׳ שלא גזרו עליהן אלא לתלות. מיהו הא דקשיא ליה הי להרמב״ם בפשיטות דקאמר וקודם לאושא לא היתה שריפה לדבריהן ומשמע דס״ל דאף על ודאי דדבריהן לא גזרו שריפה עד דאתי רבנן דאושא וגזרו נ״כ על ששה ספיקות הלו בהא נמי לא משמע הכי בש״ס הבבלי לא בסוגיא זו בפרקין ולא במקום אחר. ורש״י ז״ל בפי׳ בפ״ק דשבת שם בד״ה עבדו רבנן היכרא וכו׳ להודיע שהוא מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים דלא שרפי תרומה בשום טומאה דרבנן בר מן ששה ספיקות עכ״ל. ר״ל בהך טומאה דרבנן דלית לה עיקר מן התורה כלל. כגון כלי זכוכית וכיוצא בזה. אבל ולד הטומאה דמדבריהם מ״מ עיקר הטומאה באה מכח טומאה דאורייתא שורפין כדמשמע מכולא סוגיא דהתם דאוקי ולד הטומאה דדבריהן בכגר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ דלמ״ד אין משקין מטמאין אלא מדבריהן. והכי קיי״ל ושורפין:

(דף ז ע״א) **תיפתר** בטבול יום מבית הפרס שהוא מדבריהן. התוס׳ בדף י״ד ע״ב ד״ה התם פסול וטמא וכו׳ הקשו כעין קושיית הש״ס דהכא. וכתבו ובירושלמי פריך לה וכו׳ תיפתר בטבול יום וכו׳. ועיין במהרש״א שדקדק וכתב לפ״ז ק״ק דהיאך דר״ח בולד הטומאה דאורייתא איירי. ומדבריהם דקאמר ר״מ אדר״ע קאי דאיירי בטבול יום דרבנן ויכול לעשות דאורייתא. יבהא גופה נמי איכא למימר דמוסיף אדר״ח עכ״ל דבריו הם אם אמרינן דהשתא אכתי לא ס״ד דהש״ס להקושיא דלקמן אי הכי אמאי אינה היא המדה ואכתי לא אתינן נמי לשנויא דר׳ ירמיה. הבל משמעות הסוגיא דמעיקרא נמי למאן דמוקי בולד הטומאה דרבנן. ומדבריהם דר״מ אדר״ח קאי ע״כ דצריך לשנויא דר׳ ירמיה. דאל״כ קשיא הא דר׳ יוסי אמאי אינה היא המדה. אלא דהש״ס הפסיק בהך פלוגתא דאמוראי בהוקימתא דדברי ר״ח ושקיל וטרי עד דאתא להך שנויא דר׳ ירמיה להאי מ״ד דמפרש ולד נדבריהן ור״מ אדר״ח קאי. וכן משמע מדברי התוס׳ בדף ט״ו ד״ה ולד הטומאה דרבנן וכו׳. ונראה לר״י דולד הטומאה דרבנן היינו כדמפרש ר׳ ירמיה וכו׳ ור״מ לטעמיה ור׳ יוסי לטעמיה וכו׳. וא״כ מעיקרא כמין אהך דר׳ ירמיה והשתא לא מצינן לפרש דמדבריהן דר״מ אדר״ע קאי דאי הכי אמאי אינה היא המדה לר׳ יוסי. ועוד נראה דבלאו הכי לק״מ דתינח אי אמרינן דר״מ אדר״ח קאי היינו דקאמר מדבריהם לבין רבים דודאי ר״ע מודה להא דר״ח אלא שמוסיף על דבריו. ואי אדר״ע הרי לא מצינו דר״ח מודה לר״ע וא״כ מאי מדבריהם דקאמר מדברי ר״ע מיבעי ליה וזה פשוט:

(שם) **כאן** דאמר טמא מת בכלי שטף. מהכא משמע כדעת התוס׳ והראב״ד דבהלל חרב דקרא בכלי מתכות בדוקא מיבתעי. ובפ״ז דנזיר בהלכה הארכתי בענין זה והבאתי ראיה מכמה מקומות להכריע כדעת הרמב״ם דה״ה בכל הכלים מלבד כלי חרס ואפי׳ שלא בחיבורין אם נגעו במת או באב הטומאה מטומאת מת הרי הן כמוהו וע״ש:

(שם במתני׳) **מדבריהם** למדנו וכו׳. פירשתי בפנים לפי תירוץ התוס׳ לקושיא שהיה קשה לרש״י בשינויא דר׳ ירמיה כמו שזכרתי בהלכה דלעיל בד״ה שהשלישי שנגע בראשון ומוכרח הוא כמבואר הכל שם:

(שם ע״ב בגמ׳) **מדברי** ר״ע מדברי ר״ח סגן הכהנים. ליבנא דמדבריהם הוא דדייק דמשמע מדברי שניהם במה שהן מודים זה לזה. והלכך נמי לא מצינו לפרושי דמדברי ר״ע לחוד הוא דיליף דא״כ מאי מדבריהם דקאמר ובבבלי דגרים ומאי מדבריהם מדברי ר״ח סגן הכהנים אתי נמי שפיר דהא ודאי ר״ע מודה נמי לר״ח אלא שמוסיף על דבריו. אבל לר״ח איכא למימר דלא ס״ל כהאי דר״ע. וכבר ביארתי לעיל בד״ה תיפתר בטבול יום וכו׳ מזה. מיהו הא דר׳ יוחנן דהכא לא אתייא כר׳ יוחנן דהתם אלא בפירושא דדברי ר״מ אבל לא בפירושא דדברי ר״ח דהתם מפרש לה בולד הטומאה דרבנן והכא קאמר זה וזה דבר תורה. ועיין לקמן במה דשקיל וטרי ר׳ יוסי תלמידו דר׳ יוחנן בענין דבריו בזה:

(שם) **רבי** יסי בשם ר׳ יוחנן הכל מודים בששה עשר ששורפין טהורה וטמאה. והתם בדף ע״ו גריס אמר ר׳ אסי א״ר יוחנן מחלוקת בשש אבל בשבע ד״ה שורפין. וטעמא דהני תלופי שמעתות משום דכל חד וחד מהני שיטות לפום חלוף השיטות מפלוגתא דר״מ ור׳ יהודה דלעיל בהלכה ד׳ הוא דאזלא דהכא מפרש לעיל שם לר״מ דאין איסור חמץ משש שעות ולמעלן אלא מדבריהם. וא״כ לר׳ יוסי דמתניתין אפשר דג״כ ס״ל בהא כר״מ דהא לא אשכחן בהדיא מאי דס״ל בענין זה ומיהו לר״מ דקאמר בהדיא לעיל ביום הראשון זה ע״ו ואינו אסור מן התורה בי״ד אלא שעה אחת לפני שקיעת החמה והלכך לא מצי לחלוק כאן בין שש לשבע. וכאותו זמן מועט לפני שקיעת החמה נמי לא ניחא ליה למימר דהכל מודים בה דמסתמא מאן דאית ליה חמץ לבער לא משהי ליה עד סמוך לשקיעת החמה ולא אשכחן לחלק אלא בין י״ד לבין ששה עשר. אבל לשיטת הבבלי דקאמר בריש מכלתין דר״ע חמץ משש שעות ולמעלה אסור מן התורה הלכך שפיר מחלק בין שש לשבע:

(שם) **אלא** שנייה היא איסור שנייה היא טומאה. ואמר ר׳ יסי בשם ר׳ יוחנן הכל מודים וכו׳. כדפרישית דזה הכל ממסקנת קושיא דר׳ יסי למאי דלא הוה שמיע ליה לאידך דרבי יוחנן בפירוש מילתיה דר״ח סגן הכהנים והוה ס״ד דהכא מודה לבר קפרא דבולד הטומאה מדרבנן הוא דקאמר ר״ח והוה קשיא ליה א״כ אמאי קאמר ר׳ יוסי דמתני׳ אינה היא המדה מידה ומידה היא והם תימלי נומר משום דלא ילפינן איסור מטומאה אכתי קשיא על הא דר׳ יוחנן דקאמר הכל מודין בששה עשר וכו׳. ומשום דהשתא הטהורה ג״כ באיסור תורה היא אלמא דילפינן איסור מטומאה והדרא קושיא לדוכתה. ולפי סברת התוס׳ בדף ט״ו ע״ב בענין זה דמחלקינן בין איסור דרבנן דלא ילפינן מטומאה ובין איסור דאורייתא דשפיר ילפינן מטומאה כדכתבו שם בד״ה נימא קסבר ר׳ יוחנן א״כ הוה ניחא לן לתרץ קושיא דר׳ יסי דהכא לפי הס״ד דידיה דר׳ יוחנן כבר קפרא ס״ל דר״ח בולד הטומאה דרבנן קאמר. והשתא ניחא הא דר׳ יוסי במתני׳ דקאמר אינה היא המדה וניחא נמי הא דקאמר הכל מודין בששה עשר והא דלא משני ליה ר׳ יסי דהכא כן יש לומר משום דאי הכי אכתי הוה קשיא ליה דא״כ מ״ט דר״מ דיליף הכא מדר״ח סגן הכהנים לפי האי שיטתא דסלקא אדעתיה דלכ״ע בולד הטומאה מדרבנן הוא דקאמר ר״ח וכדאשכחן בהא דלקמיה דלבתר דשמיע ליה קושטא דמילתא דר׳ יוחנן בפירושא דדברי ר״ח סגן הכהנים דזה וזה ד״ת קאמר והוה ניחא ליה להא דר׳ יוסי במתני׳. ואכתי קושיא ליה להא דר״מ כדקאמר וקשיא דר׳ יוחנן על דר״מ והדא דר׳ יוסי וכו׳ וכדפרישית. ונמצא דבין כך ובין כך אי דמפרשינן כדקס״ד דר״ח בולד מדבריהן קאמר קשיא ואי דמפרשינן דבולד מד״ת קאמר קשיא או הא דר״מ או הא דר׳ יוסי. ולפ״ז הוה ניחא לן הא דסליק בקשיא לר׳ יוחנן כדאמרן אבל אי קשיא הא גופה קשיא דאמאי לא משני דבהאי סברא גופה פליגי ר״מ ור׳ יוסי דס״ד דר״ח בולד הטומאה מדרבנן איירי ופליגי בהא דר״מ ס״ל דאין חילוק בין מילתא דמדרבנן למילתא דאורייתא לענין מילף איסור מטומאה. והלכך יליף מדברי ר״ח דכמו דהתם מטמאין לטומאה דרבנן בטומאה דאורייתא ה״נ מטמאינן לאיסור מדרבנן בטומאה דאורייתא ושורפין טהורה עם טמאה בפ״פ. ור׳ יוסי ס״ל דלאיסור דאורייתא הוא דילפינן מטומאה דאורייתא וכסברת התוס׳ אליבא דשנויא דר׳ ירמיה דר׳ יוסי ס״ל דבולד הטומאה דאורייתא איירי ר״ח. וה״נ כימא למאי דס״ד דבולד הטומאה מדרבנן איירי ר״ח ולפיכך מודה הוא דבשבע שורפין טהורה עם טמאה. אבל באיסורא דרבנן לא ילפינן מטומאה ולפיכך פליג אדר״מ וקאמר אינה היא המדה ואפי׳ אם נאמר דלשיטתא דהאי תלמודא יש לתרץ קושיא זו דבאמת הייט דקא משני לקמן לבר קפרא דהכא דאיהו כר׳ יוחנן דהתם דמוקי להא דר״ם בולד הטומאה מדרבנן ומדייק אליביה. וקשיא דבר קפרא על דר׳ יוסי וכו׳

ומשני ר׳ אבין ר״מ כדעתיה וכו׳. והיינו הך דאמרן דלר״מ אין לחלק במידי דמדרבנן לבין מידי דאורייתא וילפינן איסור מטומאה. ולר׳ יוסי לא ילפינן איסור מטומאה אלא במידי דהאיסור מדאורייתא. מיהו לשיטת הבבלי הקושיא במקומה עומדת דמאי דוחקיה דר׳ ירמיה לשנויי דר״מ ור׳ יוסי פליגי אי ולד הטומאה מדרבנן קאמר ר״ח או מדאורייתא וקאמר דמר לטעמיה ומר לטעמיה. והך לטעמיה דר׳ יוסי ע״כ דלאו לטעמיה דנפשיה קאמר דהא לא ס״ל לר׳ יוסי גופיה דטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא אלא בשיטת ר״ע רביה קאמר וליה לא סבירא ליה כדאמרינן שם לקמן בהסוגיא ולמה ליה לר׳ ירמיה לאהדורי כולי האי נימא דלכ״ע בולד הטומאה מדבריהם איירי ר״ח ובהא הוא דפליגי דר״מ יליף איסור דרבנן מטומאה דרבנן דשרי לשוויי במידי דאורייתא ור׳ יוסי ס״ל דלא ילפינן איסור דרבנן מטומאה דרבנן. אבל אם האיסור הוא מדאורייתא כגון בשבע מודה הוא דשורפין עם הטמאה והרי ע״כ דאתינן להך סברא אליבא דר׳ יוסי מדמודה בשבע וכסברת התוס׳ דלעיל אלא דהם כתבו לפי השנויא דר׳ ירמיה דקמן דר׳ יוסי ס״ל בולד הטומאה דאורייתא מיירי ר״ח ויליף איסור דאורייתא מטומאה דאורייתא ולדידן למאי דאמרן לא צריכין לזה אלא אי אמרינן דלר׳ יוסי נמי בולד הטומאה מדרבנן תוקי להא דר״ח ג״כ שפיר הוא דמודה בשבע דשורפין דבאיסור דאורייתא דאמיר מטמאינן ליה בטומאה דאורייתא כ״ש בשש הוא דפליג דלדידיה לא ילפינן איסור דרבנן מטומאה דרבנן ובהא עיקר הפלוגתא דר״מ ור׳ יוסי. ולמה ליה לר׳ ירמיה לאהדורי ולמימר דר׳ יוסי בשיטת ר״ע רביה קאמר וליה לא ס״ל הא בהך שנויא דאמרן שפיר טפי ניחא בין לר״מ בין לר׳ יוסי. ולכאורה קושיא זו צריכה ישוב נכון. ואומר אני דליישב קושיא זו צריך להתבונן ההפרש בין שיטת רש״י ובין שיטת התוס׳ בענין קושיא הנזכר לעיל דאי אמרינן כל הפוסל תרומה מטמא משקה להיות תחלה א״כ מאי הוספת טומאה איכא לר״ח דרש״י תירץ דע״כ ר׳ ירמיה ס״ל כרב אדא או כאביי דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא בקודש. והתוס׳ תירצו דהך גזירה דכל הפוסל וכו׳ אכתי לא נגזרה. ולפ״ז מצינו לענין ישוב הקושיא שהקשיתי תליא בהאי החילוק שבין אלו ב׳ השיטות דרש״י והתוס׳ ומתחלה נבאר עוד במה שכתבו התוס׳ בדף ט״ו כנזכר דאם לא הוה מצינו דר״מ יליף איסור מטומאה מסברא אין לנו ללמוד איסור מטומאה וכו׳. דלכאורה קשה והלא בעלמא כתבו התוס׳ בפשיטות דילפינן איסור מטומאה כמבואר בדבריהם פ׳ אלו טריפות דף ס״ד ד״ה שאם ריקמה וכו׳ שכתבו אבל בילת הארץ אדרבה מסתברא דילפינן מטומאה כדדרים פ׳ השור והרובע לטומאה בעינן ריקום וכו׳ ושפיר ילפינן איסור מטומאה כיון דאשכחן במס׳ מעילה פ׳ קדשי מזבח דמשוי להו בענין בכעדשה וכו׳ ע״ש. ואף דפ״ק דבכורות דף ז׳ ע״ב כתבו כמסתפקים בהך דלר״ת שלא רצה להתיר חטה בנמצאת בפסח במעי תרנגולת לפי שמחלק בין איסור לטומאה וכו׳. ולבסוף כתבו ואם באנו לומר דאין חלוק בין איסור לטומאה וכו׳ ע״ש. מ״מ מבואר מהך דמס׳ מעילה דשפיר ילפינן איסור מטומאה אפי׳ לקולא. וא״כ היאך כתבו כאן דמסברא אין לנו ללמוד איסור מטומאה. וצ״ל דלא דמיא להך דחולין ודמעילה דודאי בענין חומרא וקולא שיהא חל על עצמו של האיסור שפיר ילפינן בעלמא מטומאה כהאי דהתם. אבל הכא לענין אם אתה יכול לקלקלו להאיסור בקלקול היותר ומדרבנן להשוותו למדאורייתא אין לנו ללמוד מטומאה דשאני טומאה דמכיון דאיכא על הטומאה מדרבנן מטמאינן לה כמדאורייתא דשם טומאה חד הוא. אבל היאך נקלקל האיסור דמדרבנן להשוותו מדאורייתא ולטמאו בטומאה דאורייתא וזהו מזה דהשתא תליא הך סברא אם ללמד איסור מטומאה אפי׳ בכה״ג שמקלקלו ביותר ומדרבנן למדאורייתא וכדעת ר״מ דיליף הכי מדר״ח הו אם באנו לחלק דבקלקול מדרבנן ומדאורייתא לא ילפינן איסור מטומאה וכדעת ר׳ יוסי למאי דהקשינו דלמה ליה לר׳ ירמיה לאהדורי ולאוקמי לדר׳ יוסי בשיטת ר״ע רבו וליה לא ס״ל הוה ליה לאוקמי לכ״ע להא דר״ח בולד הטומאה דרבנן. ור״מ ור׳ יוסי פליגי בהאי סברא גופה לר״מ ילפינן איסור מטומאה אפי׳ היכא דמקלקלא מדרבנן למדאורייתא. ולר׳ יוסי לא ילפינן איסור מטומאה בכה״ג. זה הכל תליא בענין החלוק שבין שיטת רש״י לבין שיטת התוספות בסברא דר׳ ירמיה. דלשיטת רש״י דר׳ ירמיה ס״ל כמ״ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא. א״כ שפיר הוה מצינו לאוקי פלוגתייהו דר״מ ור׳ יוסי דפליגי בהך סברא גופה וכדאמרן. ולכ״ע הא דר״ח בולד הטומאה מדרבנן הוא דאיירי והוה קשיא כקושיא שהקשינו דהא ע״כ לומר דר׳ ירמיה ס״ל דאוכל מטמא אוכל מכח הך קושיא שהקשה רש״י סוף סוף וכו׳. ומאי תוספת טומאה איכא א״כ אכתי קשה קושיין דלמה ליה לר׳ ירמיה לאהדורי וכו׳ כדאמרן. אבל לשיטת התוס׳ דמתרצין להאי קושיא דרש״י דאכתי לא נגזרה גזרה דכל הפוסל וכו׳. א״כ שפיר איכא למימר דר׳ ירמיה כרבינא ס״ל דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן. והשתא תו ליכא לאוקמי לכ״ע בולד הטומאה מדרבנן ופליגי ר״מ ור׳ יוסי בהך סברא אם נילף איסור מטומאה בענין לקלקלו בקלקול היותר דהא מאי קלקול היותר איכא הכא אם אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא. ודאי דאין לומר דמקלקלו מאיסור דרבנן לטומאה מדרבנן כששורף הטהורה עם הטמאה דמאי שנא איסור דרבנן מטומאה דרבנן. והתוס׳ בדף י״ד ע״ב בד״ה התם פסול וטמא וכו׳ לא כתבו אליבא דסברת ר״י שם דלא דמיא קלקול דרבנן לקלקול דאורייתא אלא לענין קלקול היותר כדכתבו שם. דלא דמי דמקלקול דאורייתא שיכול לקלקלו עוד יותר אין ללמד שיכול לקלקל קלקול דרבנן יותר אפי׳ בקלקול דרבנן תדע וכו ע״ש. אבל אי הוה מוקמינן דלכ״ע בולד הטומאה מדרבנן ופליגי ר״מ ור׳ יוסי אם ילפינן איסור מטומאה לענין לקלקלו בקלקול היותר זה ודאי אי הסבר אלא א״כ אוכל מטמא אוכל מדאורייתא וכדלעיל. דאלו למ״ד אין אוכל מטמא א.כל אלא מדרבנן הוה קשיא מ״ט דר׳ יוסי דפליג הרי אין כאן קלקול היותר בשום פנים. ואדרבה בעלמא איכא סברא דאמיר איסור מטומאה וכדאשכחן לסברת ר״ת בבכורות כדלעיל. ועכ״פ למאי דמוכח מהאי דמעילה דילפינן איסור מטומאה כגוונא דאין כאן קלקול היותר. א״כ שמעינן מיהא דהיינו איסור והיינו טומאה ולא עוד אלא דהוה קשיא לדר׳ יוסי ומה היכא דהיכא קלקול טיותר במדרבנן וכההיא דר׳ חנינא דמשלישי דרבנן עביד בני דרבנן ואפ״ה לא חייבינן הכא בתרומה דלא עביד אלא מאיסור דרבנן לטמאה מדרבנן לכ״ש. ואמאי קאמר אינה היא המדה. באופן שזכינו לדברינו אלה הכלל היוצא מזה דלשיטת רש״י בענין תירוץ קושיא דמאי תוספת טומאה איכא שפיר מצינו להקשות כדאמרן דלמה ליה לר׳ ירמיה לאהדורי וכו׳. אבל לשיטת התוס׳ בענין תירוץ הקושיא דתוספת טומאה משום דאכתי לא נגזרה גזרה דכל הפוסל וכו׳ שפיר מיושבת קושיין דלא מצי ר׳ ירמיה לאוקי פלוגתייהו דר״מ ור׳ יוסי אלא דמר ס״ל בולד טומאה דרבנן מיירי ר״ח ומר ס״ל בולד הטומאה דאורייתא ובשיטת ר״ע רבו. זה שרציתי לבאר כאן בהסוגיא דהתם ודהכא ואם דיש ללמוד דבר מדבר ולחדש כמה וכמה בשיטה זו ומכח הסברות והשקליא והטריא שזכרנו לא ראיתי להאריך עוד והמעיין המבין מאליו יבין. ותן לחכם ויחכם עוד:

(דף ח ע״א) **חבית** של תרומה שנולד לה ספק טומאה וכו׳. פירש״י ז״ל כגון שנכנס אדם טמא לבה ספק נגע בה ספק לא נגע. והקשו התוס׳ בשם ריב״א דמ״מ אי ברש״י ספיקו טמא וכו׳ וקושיא זו הקשה נ״כ הר״ש בתרומות. ותירץ כתירוץ הריב״א כגון שתי חביות ברש״י וכו׳ ואני הקשיתי דהאיך מתרצין להאי מתני׳ דפ״ד דטהרות טמא שפשט את רגליו לבין חביות טהורין וכו׳ דקשה נ״כ האי ממ״נ ולא שייכא שם תירוצם. וביארתי שם דכל דבריהם דהתוס׳ לשיטתייהו דסוברים בספק טומאה כרש״י בודאי מדאורייתא. ולפיכך צריכין הן לחלק בין דבר שיכול להיות אמת בשוטה. ובין דבר דאי׳ מהן ודאי טהור כדכתבו כאן. ולתרץ גם ההיא דנזיר דלא אמרינן דכל אחד יבוא קרבן טומאה. אבל לשיטת הרמב״ם דס״ל דכל ספק דאורייתא שאמרו להחמיר אינו אלא מד״ס ובין באיסור ובין בטומאה כמבואר בדבריו בפי״ח מהל׳ א״כ ובסוף פ״ט מהל׳ טומאת מת וברים פ׳ י״ו מהל׳ אבות הטומאה. א״כ בלאו הכי לק״מ. דלענין קרבן ודאי לא מייתי על ספק טומאה כרש״י בן במזיר והן על ביאת המקדש. וכאן בתרומה דאין שורפין אותה כמבואר בהש״ס מדברי שלשתן תלויה אסור לשורפה. א״כ מיירי באדם ראשון לטומאה ספק נגע וכו׳. וכן צריך לפרש לדעת רש״י ז״ל. אם היה אב הטומאה ודאי וספק נגע וכו׳ שורפין כפי הכלל שביאר הרמב״ם בפי״ב מהל׳ אה״ט בהל׳ י׳. וגם שם תירצתי להסוגיא דבכורות שמביא הר״ש וע״ש:

(שם) **חבריא** בשם ר״א חבית שנתגלגה וכו׳. מבוארת היטב הדק כל הסוגיא בפנים. וממנה תראה הספרש כמה ענינים בין סוגיא דהכא להא דהתם בענין האוקימתות ובענין דמשני הכא דומיא דר׳ יהושע אדר׳ יהושע כתנאי דר״מ ור״ש. והתם משני בסוף פרקין הא ר״ש אליבא דר׳ יהושע הא ר׳ יוסי אליבא דר׳ יהושע משום דהכי אשכחן בברייתא בהדיא לר׳ יוסי משום ר׳ יהושע. אבל לר״מ לא אשכחן בהדיא אלא למאן דמפרש דמדבריהם דקאמר מדברי רבי יהושע והא איכא נמי מאן דמפרש מדבריהם אר״ח סגן הכהנים קאי והשאר הכל מבואר. ואין להאריך כמובן ומבואר הכל בפנים:

הדרן עלך פרק אור לארבעה עשר

פרק ב (דף י במתני׳) **כל** שעה שמותר לאכול וכו׳. הקשו התוס׳ למאי דעביד לריכותא וקאמר דחיה אי משיירא קא מצנע לה. וא״כ היכי שרי להאכיל לחיה אם דרכה להטמין הא תנן בפ״ק מה שמשייר יניחנו בצנעא כדי שלא תטול חולדה בפניו ויפא צריך בדיקה וכ״ש שלא יתן לה לאכול ושיא תצניעהו. ותירצו דיש לחלק בין חיה לחולדה וכו׳ והרא״ש בשם פר״ש מביא לתרץ דמתני׳ בחיה כפותה מיירי שאינה יכולה להצניע וה״ק דאי משיירא לה באין כפותה ה״א דנגזור כפותה אטו שאינה כפותה. בלאו הדוחק דפי׳ זה קשה דא״א להולמו כלל. דאם נדחוק לפרש כדבריו בהא דקאמר הש״ס אבל חיה דאי משיירא קא מצנע לה תימא לא הייט משום דנשאינה

דבשאינה כפותה קמלגע לה אימא אפי' בכפותה לא אבל היאך נפרש לסא דסדר קאמר ואי תנא היה משום דאי משיירא מיהת מלגע קא הכא בכפותה מיירי והיה צריך לדחוק עוד יותר ולומר משום דשאינה כפותה מיהת מלגע הלכך לא גזרינן בכפותה. וכל זה דוחק גדול. ומסיים הרא"ש ז"ל והפירוש הנכון נ"ל ומאכיל לבהמה וכו' והוא עומד עליהם עד שיאכלוה ולא יעלים עיניו מהם עד שיאכלו ויבער המשוייר ומתני' היתר הנאה קמ"ל. ולעולם צריך ליזהר שלא יצניעו וה"פ דאי תנא בהמה דאי משיירא קא חזי ליה היינו דאף אם מחמת טירדא יעלים עיניו מהם יחזור ויבער המשוייר דהא קא חזי ליה עכ"ל ולדבריו מתיישב מה דדקדק המהרש"א על הא דכתב רש"י ז"ל לדיוקא איצטריך וכו' מיהו למאי דעביד צריכותא איכא למימר קאת דלגופיה איצטריך משום דבהמה ותיה גרע דמשיירא דלא שייך באדם עכ"ל. ולדברי הרא"ש דהאמת צריך ליזהר שלא יצניעו א"כ ליכא למימר דהיא גופה צריך להשמיענו. דהא שמעינן לזה מפ"ק ומה שמשייר יניחנו בצינעה וכו'. וא"כ לעולם צריך הוא ליזהר בזה ובכיוצא בזה והש"ס עביד הלי צריכותא למאי דתני השתא לכל הני:

(שם בגמ') **מאן** תנא כל שעה וכו'. ר' מאיר. הכא ש"ס לא דייק ליה לישנא יתירא דקתני במותר לאכול כדדייק הש"ס הבבלי דלא בעי לאוקמי המתני' כר"מ דא"כ כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה. ומוקי המתני' כר"ג אע"ג דלית הלכתא כוותיה כדפרישית במתני' ורבי דסתם המתני' איהו גופיה ס"ל נמי הלכה כר' יהודה כדמסיק התם לעיל בפ"ק דף י"ג:

(שם) **זאת** אומרת שאסור להאכילו לבהמת הפקר. כדפרישית דמעיקרא ס"ד לדייק ממשנה יתירא שמותר להאכיל לבהמת הפקר אפי' עבר זמנו ודחי לה אלא דמשנה יתירה היא גופה קמ"ל דכשעבר זמנו לעולם אסור בהנאתו של חמץ אעפ"י שאין הנאה לבעל החמץ ממנו וכגון בבהמת הפקר. ובבבלי דדייק ממשנה יתירה וקאמר ל"ל לשעות דרבנן וכדפרים' במתני' ולא מוקי לה כהא דהכא משום דלא מספקא ליה מידי בהא שהרי צריך לבערו בכדי שלא יהא בעיניה אף לחכמים דמתני' ובעי פירוש לעולם הו כשמטיל ליס בעיניה למר דמחלק בין ים המלח לבין שאר נהרות או למר דמחלק בין חטי לנכמא מיהא לכ"ע צריך שלא יהא בעין ומכ"ש שלא יהיה בידו עד שימלא לבהמת הפקר שיאכלנה:

(דף יא ע"א) **רבי** אבהו בשם ר' אלעזר כל מקום שנאמר לא תאכל וכו'. סוגיא זו כמתנית בסוגית הבבלי בהאי ענינא אי בפלוגתא דאמוראי ואי במקלת מהני שנוייא דמשני אהא דפריך הכא והתם והרי וכו' והרי וכו' ולהאי שנויא דמשני הכא אהא דפריך מחדש שנייא היא שקבע בכתוב זמן א"כ גם מנזיר ל"ק מידי. ולהכי לא פריך הכא מנזיר כדפריך התם. והש"ס דהתם דלא מחלק בין איסור עולם לאיסור שעה משום דחמץ גופיה נמי אין איסורו איסור עולם ואם שקלינן וטרינן גם מחמץ כדאיתא בסוגיא. ולהא דמייתי הכא פלוגתא דתנאי דמכילתא דלמר לא יאכל דחמץ לשבות את המאכיל כאוכל משום דהיסור הנאה נפקא ליה מלא תאכל עליו חמץ. ולמר דס"ל דבכל מקום לא תאכל לא משמע אלא איסור אכילה. ולא יאכל דחמץ צריך לאיסור הנאה. ולכאורה היה קשה להא דמהדר התם בדף כג ע"ב מכדי בין למר ובין למר אסורין בהנאה מאי בינייהו חולין שנשחטו בעזרה איכא בינייהו וכו' ואמאי לא קאמר בהני גופייהו לשבות מאכיל כאוכל איכא בינייהו דמאן דמפיק איסור הנאה בחמץ ושור הנסקל מלא יאכל לא אייתר ליה לרבות המאכיל כאוכל וכי תימא הא נפקא לן מק"ו משרצים כדקאמר הכא לר' יצחק דסבירא ליה הכי. ומכיון דליכא נ"מ לדינא אכתי קאי האי קושיא מכדי בין למר ובין למר וכו' כעין דהתם. תינח בחמץ דאיכא ק"ו משרצים שור הנסקל דלית ביה כרת מאי איכא למימר והוי לי' למימר לשבות המאכיל כאוכל בשור הנסקל איכא בינייהו. וכ"ת אכתי בשור הנסקל נמי איכא ק"ו משרצים דהן מותרין בהנאה הא אכתי לא ידעינן גבי שור הנסקל דאסור בהנאה. אלא מדכתיב לא יאכל. וא"כ היא גופה קשיא להאי מ"ד מנא ליה למידרש לא יאכל דשור הנסקל לאיסור הנאה דילמא לשבות המאכיל כאוכל היא דאתא ואין לומר דסמיך אדרשה דבעל השור יהי' נקי הא לעיל לא קאמר הכי דקא פריך ליה לחזקיה טעמא דכתב ובעל השור נקי וכו'. אלא דהא ל"ק דמיהת ידעינן מכל מקום לאיסור הנאה מנקי דשור הנסקל דאי להנאת עורו אתא א"כ ממילא אית ביה איסור הנאה. והשתא לעולם איכא ק"ו גם בשור הנסקל משרצים וליכא בינייהו לדינא מידי. ואי קשיא הא קשיא הא האי ק"ו משרצים פריכא הוא דמה לשרצים שכן אכילתן בכעדשה כשיעור טומאתן תאמר בחמץ ושור הנסקל אכילתן בכזית וכעין דפריך להאי פירכא בבבלי יבמות דף קי"ד דלא מצי למילף דם משרצים לענין להזהיר להמאכיל כאוכל משום האי פירכא גופיה. וקושיא זו קשה אדר' יצחק דהכא והדרא נמי קושיין לדוכתה הא דמקשינן למה לי לאהדורי התם לחולין שנשחטו בעזרה לימא בהני גופייהו איכא בינייהו נ"מ לדינא לענין לשבות המאכיל כאוכל. וקושיא זו שייכא נמי לפי' רש"י בתוס' יבמות שם דמפרש דה"ק שכן איסורן במגעו ע"ש. ואם דבלאו הכי יש לדקדק בדבריהם מה דכתבו על פירש"י ולא דק דבהדיא אמרו במעילה דף י"ז דשרצים לוקין עליהם בכזית וכו' הא מסקינן שם כר' יוחנן ודלא כההיא דמפרש לעיל להא דרב שם ע"ש. ועכ"ל לתרץ בדוחק לקושיין ז"ל דסוגיא דהכא וכן סוגיא דהבבלי דלעיל ס"ל כשמעתתא דרב דמעילה דהתם דאכילתן דשרצים בכזית ולא ילפינן היסור מטומאה ועיין לעיל בפ"ק בהלכה א' ד"ה שנייה היא איסור וכו' מה-שנתבאר מענין זה בס"ד:

(שם) **כשם** שפירש לך באבר מן החי ונבלה כו'. בבבלי כאן בהסוגיא ובכל מקום בש"ס מפיק ליה לאבר מן החי מקרא דלא תאכל הנפש עם הבשר ומבשר בשדה טריפה לא שמענו אלא בשר מן החי לר' יוחנן דדריש הכי בשלהי פ' כל הבשר. וצ"ל דהכא נמי אבר מן החי לאו דוקא קאמר אלא היינו בשר מן החי והאי לא איתקש לדם כדקאמר התם גבי אבר מן החי. ולפיכך צריך לפרוש בו הכתוב היתר הנאה והא דמייתי הכא הני תרתי לא למילף מינייהו בעלמא קאמר דכל מקום שנאמר איסורין דלא תאכל אף איסור הנאה במשמע. דא"כ בחדא מינייהו הוה סגי למיתי למילף בעלמא אלא דקאמר עד שיגלה הכתוב ויפרוש לך כשם שפירש לך בהני תרתי בהדיא. וכעין זה מפרשינן גם לדברי הרמב"ם בענין זה במ"ש פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' ט"ו כל מקום שנאמר לא תאכל וכו' אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרוש לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה שנאמר לגר וגו' ובחלב שנאמר בו יעשה לכל מלאכה וכו'. לאו דמהני תרתי ילפינן בעלמא לאיסור הנאה מדפרט לך היתר בשניהן דהא בחדא סגי לסניה בדבריו ועוד דהא לדידיה דפסק כר' יהודה דדברים ככתבן כמ"ש בפ"י מהל' ע"ז. א"כ ליכא למילף מנבלה מידי אלא ע"כ הא דילפינן איסור הנאה בעלמא לית לן שום כתוב אחר כ"א קרא דאותו כדקאמר התם לר' יהודה דנפקא ליה מאותו אותו אתה משליך וכו' ופסק כוותא כר' יהודה דחולין בעזרה לאו דאורייתא לאיסור הנאה כדכתב בהדיא בפ' י"ו מהל' מ"א הל' ו' וכן התיכה של בשר בחלב או של חולין שנשחטו בעזרה שהרי כן אסורין מדבריהם בהנייה וכו' ומיהו באכילה אסור חולין שנשחטו בעזרה מדאורייתא כמבואר בדבריו בריש פ"ב מהל' שחיטה. ומשום דהכי מסקינן בבבלי קי"ז ובין דף כ"ז דמדרשא דכי ירחק ממך וגו' נפקא לן חולין שנשחטו בעזרה וקאי עלייהו בעשה מדאורייתא דלאו הבא מכלל עשה הוא. ולפיכך אין לוקין עליהן וא"כ מה שהביא קרא דנבלה לדמיון בעלמא הוא דעד שיפרוש לך היתר כדרך שפרט לך בנבלה ולעולם למילף בעלמא לית לן למילף כ"א מדרשא דאותו כדר' יהודה וכך הוא דעתו ז"ל והא דהביא נמי קרא דהיתר חלב בהנאה משום דגם בו פרט הכתוב ההיתר בהדיא. וזה ממש כעין כוונת הש"ס דהכא וכדלעיל. ועוד דמלמדנו בזה לדעתו להלכה לכל נ"מ דדינא היוצאים מן הסוגיא דר' אבהו דחזקיה וזה דבחדא פסק כר' אבהו והליכא דר' יהודה וכדאמרן ובאידך דלא כר' אבהו וזה דהא לר' אבהו אמרינן הכבר כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותר' ולדידיה יעשה לכל מלאכה דחלב לטומאה ולטהרה איצטריך והוא ז"ל פוסק בזה כשטה דהברייתא לר' יוסי הגלילי דלהיתר הנאה איצטריך וטעמיה בהא משום דפ"כ למ"ד דחלב וגיד בכלל היתר הנאה דנבלה א"כ ע"כ ד"ש בגידין נותן טעם דאכן קתים לן התנא כמ"ד אין בגידין בנ"ט כדתנינן בפרק גיד הנשה נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה כלל להת"ק. וא"כ זה דלא כר"ע לא למאי דס"ד וקאמר לימא כתנאי וכו' ולא כמסיק דכ"ע ס"ל כדר' אבהו בענין לא תאכל וכו' ור' יוסי הגלילי ס"ל כשהותרה נבלה היא הותרה ולא חלבה וגידה ור"ע ס"ל הותר חלבה וגידה. והאי סתמא דפ' גיד הנשה דלא כר"ע ודלא כר' אבהו בהא דס"ל כר"ע. והשתא יעשה לכל מלאכה דחלב להיתר הנאה הוא דאיצטריך. והיינו טעמא דהרמב"ם דמביא גם קרא דחלב וכמה שפוסק בפ"ח שם דגיד הנשה מותר בהנאה ככר תירץ הרמב"ן ז"ל בחדושיו הביאו הכ"מ דסמיך אק"ו מחלב ומה חלב שענוש כרת וכו' וזהו נמי כר' יוסי הגלילי. ולפי מה שאמרנו הכל ניחא בענין פסקיו ודבריו היוצאים זה מזה. ועיין במפרשיו ובמה שכתב הלח"מ ותראה די"ש לפקפק בדבריו ובמה שבארתי דזהו העיקר דלדעת הרמב"ם ע"כ דדריש מאותו לאיסור הנאה ולכל איסורין שבתורה ובזה הכל מכוון בס"ד:

(שם) **פתר** לה בשקדמו הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו. וכך הוא במס' ערלה ובבבלי כאן ובכל מקום בש"ס לאחר שנגמר דינו קאמר ויש לפרש דהתם לאחר שנגמר דינו בב"ד קאמר והכא עד שלא נגמר דיניה דקטלא ממש קאמר והיינו הך:

(שם ע"ב) **לעשות** המאכיל כאוכל עיין לעיל ד"ה ר' אבהו מה שנתבאר מענין זה בסייעתא דשמיא:

(דף יב ע"א) **עבר** והסיק יבא כבדא אם חדש יותץ כו' בהאי מתני' דע"ז כבר ביארתי במקומו דאין הלכה כהאי מתני' דלא אתיא אלא כר"א דס"ל זה וזה גורם אסור ואנן קיי"ל מותר ובין חדש ובין ישן יוצן. ובאפה בו הפת אם אבוקה כנגדו אסור כדמסיק התם ובפרקין דף כ"ו בבבלי ובענין דמדמי הכא בעבר זמנו דחמץ לתרומה דע"ז לא אבהן הכי בסוגית הבבלי

והתוס' ר"ס פרקין כתבו עבר זמנו אסור בהנאה ואסור למכור ואם מכר דמיו מותרין דאין תופס את דמיו וכו' וא"כ אין דמיון לחמץ לע"ז גם לענין אם עבר והסיק:

(שם) **והרי** אשם תלוי בשיטתך יוכיח וכו'. ובבבלי דף כ"ח גרס אשם תלוי וחטאת העוף הבא על הספק לדבריך יוכיחו. ובאמת לגי' דהכא ניחא דהרי באשם תלוי בלחוד הוא עיקר התשובה לר' יהודה וכדפירש"י ז"ל ואתה אומר בקבורה דאשם תלוי קאי דקאמר ר' יהודה יקבר. ואע"ג שהנותר ממנו אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת. והוא בכלל תותירו וכלומר דכל הני כלהו לא שייכי בחטאת העוף הבא על הספק דמתחלה עומד לשריפה לרבנן ולר' יהודה להטילנה לאמה. ואינו דומה לנותר וחמץ בכל החלוקות ומה שהביא הש"ס דהתם גם לחטאת העוף נראה דבזה הרגישו התוס' שכתבו בד"ה ואתה אומר בקבורה טעמא דר' יהודה דריש בת"כ מכי קדש הוא הוא בשריפה ולא חטאת העוף ואשם תלוי בשריפה. וכוונתם דלא תיקשי א"כ מ"ט דשתק ר' יהודה ולימא להו שאני התם דמיעטה התורה בהדיא משריפה. והלכך מייתי להא דדריש ר' יהודה תרווייהו מהוא. ומעתה יש להם להשיב לר' יהודה דילמא קרא לא אתי למעט אלא לחטאת העוף בלבד ולא לאשם תלוי דדמיא לגמרי לנותר והיינו נמי שהשיבו לו כך ואתה אינו מודה לנו לא באשם תלוי ולא בחטאת העוף וזה קשה לדבריך ושתק ר' יהודה:

(שם) **תני** עד שלא הגיע זמן ביעורו וכו' ואתיא כר' יהודה. התוס' בפ"ק בדף י"ב ד"ה אימתי שלא בשעת ביעורו וכו' מביאין לזה לסייע לפיר"ת שם. וראיתי למי שפלפל על דבריהם ואמר שאין בירושלמי מתפרש כפירוש ר"ת והמדקדק בדברי הש"ס ורואה דהגיע זמן ביעורו דקאמר הכא היינו זמן ביעורו מן התורה כמבואר בפנים ומוכרח הוא דהא ר' יהודה מנותר הוא דיליף ועולה דדברי הש"ס הן ממש כפי' ר"ת:

(שם ע"ב) **רבי** ירמיה בעי פטר חמור שהמית וכו'. בעיא דר' ירמיה אליבא דרבי לר' יהודה מתפרשא ושייכא שפיר להא דלעיל ובעלה דר' בנימין בר לוי יש לפותרו אליבא דכ"ע כמבואר ממה שפירשתי בפנים:

(דף יג ע"א) **בתוך** הפסח מהו וכו'. לשיטתא דהאי ש"ס דמשני להא דאתמה הא באכילה אסור דמתני' במקו' שלא נהגו לאכול פת נכרים עסקינן ולא משני כדמסיק בבבלי. א"כ שפיר איכא לספוקי אם חמץ של עכו"ם בתוך הפסח מותר בהנאה. אבל למאי דמסיק התם בדף כ"ט אליבא דרב אחא בר יעקב דמוקי למתני' כר' יהודה. ולא אסור חמץ לאחר זמנו אלא דישראל הא דנכרי מישרא שרי ובדין הוא דליבעי למיתני דאפי' באכילה נמי שרי אלא איידי דתני דישראל אסור בהנאה וכו'. ואמרינן נמי דבדין הוא לאיתני דאפי' תוך זמנו מותר בהנאה. ואיידי דתנא דישראל לאחר זמנו וכו' כדמסיים שם. א"כ לכאורה היה נראה דלשיטת הש"ס דהתם לא מספקא לן כלל דודאי חמץ של עכו"ם אפי' בתוך הפסח מותר בהנאה וכן נמי לרבא דלא פליג אדרב אחא בר יעקב לדינא אלא באוקמתא דמתני' וקאמר דלעולם איכא לאוקמי כר"ש. ומשום קנסא קנים לדישראל לאחר זמנו הואיל דעבר על בל יראה. והיינו נמי טעמייהו דרוב גדולי הפוסקים דפסקו הלכה כר' יהודה בלפני זמנו דעובר בלאו. משום דרבא לא פליג אדרב אחא בר יעקב בלפני זמנו. ומיהו מדגרים שם לקמן והדר בי' רב אחא בר יעקב וכו'. א"כ השתא לר' יהודה לא יליף לא יאכל חמץ משאור דראיה ולא יאכל אף אסור בהנאה במשמע ובין של ישראל ובין של עכו"ם אסור בהנאה אלא דכל זה תוך הפסח הוא. אבל בע"פ משש ולמעלה אף דאסור בהנאה כהסכמת רוב הפוסקים היינו בשל ישראל אבל בשל עכו"ם אין לנו הכרח לאסור בהנאה שהרי אפי' בתוך ימי הפסח פליגי הכא. ואף דלא מסיק האי ש"ס בהדיא דמותר בהנאה כדקאמר בפירקא והא תני לא ישכיר ישראל את ביתו וכו' אית לך מימר בדר עמו כלומר דהא לא שכיחא לישראל לדור עם העכו"ם כדאמרינן בפ' הדר חד ישראל דלא שכיחא וכו' מ"מ אין זה אלא לפירכא בעלמא להא דר' ירמיה דקאמר מותר ואותיב ליה מברייתא קמייתא ודחי לה בבא עמו והדר מותיב ליה מברייתא דביתו דהכא ליכא לשנויי כדשני. אבל עיקר הפירכא אינה מוכרחת כל כך דס"ף סוף איכא לשנויי כגון דדיירי הרי ישראל בהאי ביתא עם העכו"ם ועוד דעיקרא דהאי ברייתא אינה שנוייה בתוספתא וכדאמרינן בשלהי חולין כל ברייתא דלא מתנייא בי ר"ח ור"א לא מותבינן מינה. מ"מ איך שיהיה די לנו להחמיר בתוך הפסח דאף חמץ של נכרי אסור בהנאה ולא מצינו לאחד מגדולי הפוסקים דאוסר בהנאה בחמץ של עכו"ם משש ולמעלה והטור בסי' ת"ג שהביא לדברי הר"ם בר אברהם מעשה בא לידי וכו' לא כתב שם אלא דאפי' חמצו של עכו"ם אסור ליהנות ממנו בפסח. ובש"ע ריש סי' תנ"ג על שכתב חמץ משש שעות ולמעלה ביום י"ד אסור בהנאה מגיין שם בהגהה אפי' חמצו של עכו"ם אסור ליהנות ממנו בשם הטור סי' ת"נ ולא מצינו זה בהדיא ואפשר דעל תוך הפסח קאי אלא הואיל דמיירי היסור הנאה בחמץ זכר ג"כ דאפי' חמצו של עכו"ם אסור בהנאה והיינו בתוך הפסח:

(שם) **רב** אמר צריך לומר כל חמץ וכו'. האי מימרא דרב יהודה אמר רב נמי בבבלי פ"ק דף ו' ועיין מה שנתבאר מענין הביטול בריש מכלתין ובמקומות המצויינים בס"ד:

(שם) **הפת** כיתו חמץ צריך לבער. כגון ניירות החלון שדבקו בחמץ. ופשיט הוא דמיירי שצורת החמץ עומדת דאל"כ מותר לקיימן בפסח. ובטור סי' תמ"ב מביא בשם רב האי גאון ז"ל שכתב מה שנהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהן חמץ יש להן סמך מן הירושלמי הפת כיתו כלך צריך לבער וכו'. והא דר"ש כופת שאור שיחדו לישיבה בטל הוא כבוטת טיט ע"ש. וזה כהאי פתרא בתרא דהכא ובבבלי פ"ג דף מ"ה משמע כליבנא בתרא דהתם כהאי פתרא קמא דהכא דחלוקין על רשב"א ועי"ש ואין להאריך:

(שם ע"ב) **מסר** לו את המפתח מהו. כדפרישית בפנים דסבעיא כמסירת המפתח בלחוד היא ולא א"ל לך חזק וקני כדמשמע מהא דלעיל. וכן מדתלי בפלוגתא דר"ש וחכמים בטהרות וזה מבואר הוא והשתא לחכמים לא מהני מסירת המפתח בלבד עד אם קנאו בתחלה בא' מדרכי הקנייה ואפ"ה כשהמפתח ביד המשכיר אין על השוכר לבדוק וכן פי' הר"ן ושאר המפרשים ז"ל להאי דמייתי בבבלי פ"ק דף ד' להברייתא וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' חמץ ומצה הל' י"ח כפשטא הס עד שלא מסר לו המפתח חל י"ד על המשכיר לבדוק וכו' דמיירי בשכבר קנה השוכר להבית באחד מדרכי הקנייה. וכדרך בקרקע נקנית כך בשכירות הקרקע. ואלו לפי התוס' שפירשו בשם ר"י דמיירי שמסר לו המפתח ולא החזיק. ומי שיש בידו מפתח כשחל י"ד חייב לבדוק דאותו שאין בידו מפתח איך יכנוס ויבדוק איכא למידק חדא דא"פ מאי קמ"ל בתנא דברייתא' בזה אבל לפי המפרשים ניחא דקמ"ל דאע"ג שכבר החזיק השוכר וקנה הבית לשכירותו אפ"ה כשחל י"ד והמפתח עדיין ביד המשכיר אין החיוב מוטל על השוכר לילך ולבקש המפתח מהמשכיר ולבדוק ואם בא לו. וגם לפי' התוס' דאיכא לך רבותא בסיפא דאפי' לא קנה אין על המשכיר לטרוח ולחזור אחר המפתח שביד השוכר מ"מ היה צריך לדחוק ולומר דתני רישא איידי דסיפא ועוד דמשמע בהדיא דלחכמים לא מהני מידי מסירת המפתח בלחוד. וא"כ אפי' אם מסר המפתח להשוכר יכול הוא לומר איני רוצה בטרחת הבדיקה הואיל ואין החובה עלי והילך המפתח ולך ובדוק וגם ניחא נמי לדקדוק שכתבו התוס' איך יכנוס ויבדוק דהא על מי מוטל חובת הבדיקה הוא דקאמרינן:

(דף יד ע"א) **מאן** תנא לא יראה לך ר' יודה. זהו כאוקמתא דרב אחא בר יעקב שהבאתי בריש הלכה וע"ש. ועיין עוד בפ"ק בהלכה ד' מה שנתבאר מענין בל"ת דלפני זמנו ומענין העשה דתשביתו מה שפלפלתי בסוגיא דהכא ודהתם בס"ד:

(שם) **מודה** ר"ש באסור שהוא הסיר וכו'. התוס' בדף כ"ח ע"ב ד"ה ר"ש וכו' כתבו מעלמא נראה דלר"ש וכו' מודה הוא דאסור באכילה משש שעות ולמעלה וכו'. ומבואר הוא הכא בהדיא מיהו מה שכתבו שם ונראה דנפקא ליה מתשביתו ואף תלך וכו'. וא"כ לדבריהם קאי בעשה אף לר"ש והכא פליגי אמוראי אליבא דר"ש אם איסורו ד"ת ור' יונה ור' יוסה תרווייהו ס"ל דאין איסורו אלא מדבריהם לר"ש ומאתימא מהכא על סברת בעל המאור ז"ל שכתב דלר"ש מותר באכילה עד שתתחיל דאכילתו זהו ביעורו ופסק להלכה כן ומהאי תלמודא מבואר בהדיא שלא כדבריו וכדעתו. ומלבד מה שסתרו הפוסקים דבריו גם מסוגית הבבלי כמבואר בדבריהם ז"ל:

(שם ע"ב) **הבקיר** חמצו בשלשה עשר לאחר הפסח מהו. והר"ש בפרקין שהביא לזה העתיק הפקיר חמצו בי"ד וכו' והיינו כך כדפרישית ובהגהה כתוב שם בשם א"ז שמותר להפקיר חמצו קודם ו' שעות על מנת לזכות בו אחר הפסח עכ"ל וזהו תימא דהא פליגי בהא ר' יוחנן ור"ל וא"כ הלכה כרבי יוחנן:

(שם) **תמן** תנינן עבד שעשאו רבו אפותיקי וכו' כהאי פירושא שביארתי בפנים כך מבואר שם בגיטין בחיבורי ומוכרח היא לפי שיטתא דהאי תלמודא ורמזתי שמה דלפי הסברות המבוארים בפנים יש לתרץ מה דמקשים העולם בדברי התוס' בסוגית הבבלי שם ולא רציתי להאריך וע"ש:

(דף טו ע"ב) **מתניתא** כשהפרישה חלה ונתחמצה וכו'. זהו כדאמר בבבלי דף ל"ב להאי מ"ד דהתם. ועיין בתרומות פ"ב בהלכה ב' ד"ה אין תורמין. ובפ"ו בהלכה ה' ד"ה גרוגרות ובילם המרים שם ביארתי לדעת הרמב"ם בפ"י מהל' תרומות הל' ו' דלא פסק כמתני' דידן אלא כר"ע וכראב"י וכדפרישית כאן במתני'. ושם תמצא כמה וכמה דינים המסתעפים מזה וכמה ביאורים בהשמטות והסוגיות גם בענין שמן שריפה לדעת הרמב"ם והיוצא מכמה סוגיות הש"ס דהכא ודהתם ואין לכפול בדברים במה שמבואר שם הכל בס"ד:

(שם) **איסור** חמור חל על איסור קל וכו'. כעין זה בק"ל ועוד בבבלי פ' גיד הנשה דף ק"א אליבא דר"י הגלילי דלית לי' איסור כולל דמיהא חמור חל על הקל באיסור טומ

והכא

והכא בחיסור מוסיף חיירינן. ולפי מסקנת הש"ס דהתם דבאיסור כולל ואיסור מוסיף שפיר אמרינן איסור חל על איסור כדפסק הרמב"ם בהל' א"ב ובכמה מקומות ונלמד מסתמא דמתני' דכריתות פ"ג יש אוכל אכילה אחת וכו' ומיהא למדנו מסוגיא זו דבאיסור מוסיף כגוונא דאיירינן הכא דאמן איסור מוסיף לאסור בהנאה בכל מיני הנאה ועבל אינו אסור אלא בהנאה של כלוי כמבואר לעיל פ' במה מדליקין צריך שיהא האיסור מוסיף חל עליו מקודם שיחמץ. וזהו כלל גדול לדעת הרמב"ם ודלא כדברי הלח"מ שכתב בפ"ו מהל' חמץ ומצה בהל' ו' שהאיסור תנ: על העבל אין כאן לא איסור מוסיף ולא איסור כולל ע"ש. ואינו כן שנודאי איסור חמץ שאסור בהנאה מן התורה איסור מוסיף הוא על העבל ומבואר הכא בהדיא שחל הוא על איסור טבל. וכבר ביארתי בענין זה בכמה מקומות. ועיין בשלהי מכות ד"ה יש חורש בתלם א' וכו' מה שנתבאר מזה. וגם שם כארתי דאין דעת הרמב"ם כדעת התוס' פ' גיד הנשה שם ד"ה איסור כולל וכו'. דלא קרו איסור מוסיף לאיסור הנאה אלא דשפיר מיקרי איסור הנאה איסור מוסיף וגם דאיתי לפי' התוס' להמתני' דכריתות ולרא"י שהביאו וכתבו מדמייתי ר' יוסי הגלילי ולא ר' יוסי דפ"ד אאין דלאו ראיה הוא ע"ש ותמצא ג"כ ביאור הקושיות שנתקשו בענין זה ותירוצם בס"ד:

(דף טז ע"א) **הגוזל** תרומה מאבי אמו כהן וכו'. נתבאר היטב מזה בפ"ו דתרומות בהלכה א' וע"ש ד"ה גזל תרומה וכו' מה שת'רלתי להבנת הראב"ד וביארתי כוונתו וההפרש בין השיטות וכסברות מוכרחות בפי' הסוגיא דהתם:

(שם ע"ב) **שוגג** בתרומה ומזיד בחמץ וכו'. ענין שני דברים וההפרש שיש בין דבר המסור לשמים ובין דבר המסור לב"ד עיין מזה בריש פ"ז דתרומות שם מבואר כל השייך להענין והיוצא ממנו:

(שם) **כתיב** ושים באהלכם מלחם הארץ וכו'. מה שנתבאר מענין תפות ערסכו וכו' דמייתי לה הכא בהגב תמצא בריש מס' חלה במקומות המצויינין שם. וכן בענין טלטול מן הלד וההפרש בין מקום דשייך דהסיתר נעשה בסים לדבר האיסור ובין מקום דלא שייך לומר כן תמצא בפ' כירה בהל' ג' ע"ש ד"ה פגה שטמנה בתבן:

(דף יז ע"א) **וישראל** במעשר שני וכו'. הכי איתא בתוספתא פ"ב ומייתי ליה נמי בבבלי פרקין דף ל"ו ע"ב וסתמא דברייתא משמע אפי' בגבולין. וזהו למ"ד מעשר שני ממון הדיוט הוא. דאלו לר"מ דס"ל ממון גבוה הוא אינו יוצא י"ח במעשר שני כדקאמר התם לקמן דף ל"ח מצה של מעשר שני לדברי ר"מ אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח. ואע"ג דלא כתיב מלתכם משום דאתיא לחם לחם מחלה וכו'. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהל' מצה הל' ח' וכן יוצאין במצה של מעשר שני בירושלים ול"ק מדפסק בכל מקום דמעשר שני ממון גבוה היא דלא פסק כר"מ בזה אלא כחכמים דסוף פרק חלק דאמרינן התם דבגבולין כ"ע מודים דממון גבוה הוא. וכאן בירושלים הוא דקאמר וכן תי' הלח"מ ומיהו צריך טעם למאי דפסק בחלה של מעשר שני סתם דחייב ואני האלכתי בזה בריש מס' מעשר שני ובמס' חלה במקום המלויין וע"ש:

(שם ע"ב) **זאת** אומרת שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל ערי ישראל. האי דר' יוסי בשם ר' אתיא כהאי דגרים בבבלי דף ל"ח ע"ב אמר ר"ל זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון וכלומר דמכאן הוא דנלמד דס"ל להאי תנא כן מדלא מפיק ליה מבכל מושבותיכם דאלו לר' יונה דקבל מיניה דה"ק ממה שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר וכו' הוה משמע דמילתא דפשיטא הוא אליבא דכ"ע ובאמת אינו כן דהא לר"ש לא קרבו תודות שאין קבוע להן זמן אפי' בבמה גדולה כנוב וגבעון. וכדפירש"י ז"ל וכן התוס' שם ומיהו למאי דמסיק הכא לא אתיא אלא כר"ש וכו' והיינו ר"ש דנזיר. א"כ אפי' להאי דקאמר ר"ש במגילה ובזבחים שפיר הוא אתיא דאף דלא קרבו לשם תודה בנוב וגבעון הכא מכיון דקרבה חטאתו בשילה כדמוקי לה הש"ס תו עולה ושלמים דידיה לאו תודה נינהו לר"ש דכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותרה הנזירות:

(שם) **נזירות** תודה היא. כלומר דלאחר שנדר בנזיר הקרבנות הן תודה עליו. והתוס' בזבחים דף קי"ז ע"ב כתבו כמסתפקים אליבא דר' יהודה דמייתו התם דקאמר רבי יהודה בתוספתא אבשלום נזיר היה וכו'. והא"תא לר' יהודה אי נזירות נידר ונידב הוא אתי שפיר שהקריבום בבמת יחיד בחברון. ואי נזירות תודה היא א"כ הקריבום בגבעון דלר' יהודה מלי מקריב תודות בבמה גדולה. ולרבנן דאמרי נזירות תודה היא א"כ אבשלום לא היה נזיר וכו'. ולמאי דקאמר הכא אליבא דר' יהודה דלא קרבה תודה בבמה גדולה ליחיד אלא חטאת ופסח בלבד א"כ אכתי עולה ושלמים דידיה איך היה קרב בבמה גדולה והיה מוכרח דס"ל לר' יהודה נזירות נידר ונידב הוא והקריבום בבמת יחיד בחברון ולא דייק בין מחברון ובחברון כדכתבו שם:

(שם) **אותו** כזית שאדם יוצא בו י"ח בפסח צריך שלא יהא בו משקין. משמע מהכא דבשאר הימים אפי' יש בו משקין עם המים יכול ללוש בהן וכדעת הרי"ף ז"ל שפי' להא דקאמר ריב"ל נמי התם יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו לי בחלבא והיינו אפי' מעורב החלב במים וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' מצה הל' ב' ובפ"ו הל' ה' ומ"ש הראב"ד שם דבזריזין מיירי זהו דוחק וכן מ"ש בפ"ו דהא דתניא בתוספתא יוצאין במצה מתובלת שתבלה לאחר שנאפת מיירי זה קבה דהא הכא מייתי לה לסבוע לפי הס"ד מתוספתא זו דלמאוה איתמר וכדקאמר סברין מימר מתובלת משקין ואף דדחי לה דאיכא למימר מתובלת שומשמין וכו' מ"מ מיהת מוכח דלאו מבנאפת מוקמינן לה וכבר הביאו המפרשים ראי' לדברי הרי"ף והרמב"ם מכאן ואין להאריך:

(דף יח ע"א) **מצה** הישנה וכו' ד"ה הוא וכו'. וא"כ אם עשאה לשם פסח אפי' מתחלת השנה כשירה וה"נ בסוכה דאם עשאה לשם חג דאמרינן לד"ה כשרה. והיינו שא"ל אחדש בה דבר וזו היא כוונת התוס' בסוכה דף נט שהביאו להא דהכא וסייעו נמי להא דמצה כלומר אע"ג דקאמר בירושלמי צריך לחדש וכו' היינו בשלא עשאה לשם חג ולב"ה אבל בשעשאה לשם חג לד"ה כשרה או א"ל לחדש כלום ונלמד זה ממצה דעשאה לשם פסח הוא דכפינן ולא שייך בה חידוש וה"ה נמי בסוכה דבכה"ג א"ל חידוש:

(שם) **זית** כבוש אומר עליו בורא פה"ע ביולא מענין זה והבקלא טריא דהכא ודהתם נתבאר היטב במקומו בפרק כילד מברכין וגם ביארתי מכמה חלוקי דינים ותירוצם להקושיות בהסוגיות וע"ש:

(שם ע"ב) **מלוגמא** שנסרחה וכו'. הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ד מהל' חמץ ומצה הל' י"א הפת שעפשה ושנפסלה מלאכול לכלב ומלוגמא שנסרחה א"ל לבער וכתב הראב"ד בהשגות בירושלמי מפ"ש שנסרחה ולבסוף נתחמצה. ועיין מ"ש הה"מ ליישב שלא הביא זה הרמב"ם לפי שדברי הי.ובלמי שנתחמצה בפסח וכו' וזה דוחק ולענ"ד נראה פשוט דמהאי ברייתא גופה דף מ"ה הפת שעפשה וכו' למד לומר דסוגיא הבבלי לא ס"ל לחלק כדהכא דהא דייקינן מדקתני והכלב יכול לאכלה וכו' כשרפת וכו' וא"נ כשנפסלה מאכילת כלב לעולם א"ל לבער ואפילו בנתחמצה אח"כ דומיא דפת ונסרחה היינו שנפסלה מאכילת כלב דלהכי בחד בבא נקטינהו:

(שם) **כתיב** ובשל מבושל וכו'. פ"ג פליגי בבבלי דף מ"א ת"ק ורבי דת"ק נפקא ליה מק"ו ורבי דריש לה מובשל מבושל כר"ע דהכא וקאמר התם מאי בינייהו נאי קדר דלרבי האי נמי מובשל מבושל נפקא ליה ורבנן האי ובשל מבושל מאי עבדי להו מיבעיא ליה לכדתני' בשלו או צלאו או בשלו והא"כ בישלו חייב וכו'. והא דלא קאמר דלרבנן דלא מני למילף נאי קדר מק"ו הא' ובשל מבושל לנאי קדר איצטריך היינו טעמא משום דאשכחן בהדיא להברייתא ;מיחייב בצלאו ואח"כ בישלו והלכך לקושטא דמילתא קאמר דרבנן סברי כהאי ברייתא והבתא ממילא שמעינן דבנאי קדר פשיטא דמיחייב ואי הוה משני מיבעי ליה לנאי קדר לא הוה ידעינן דס"ל כהאי תנא דברייתא דצלאו ואח"כ בישלו נמי מיחייב ונמצינו למדין עכשיו דשמעינן מסוגיא דרבנן דרשי נמי לריבויא יתירא דובשל מבושל ולא אמרינן דברה תורה כלשון ב"א כדקאמר הכא אליבא דרבי ישמעאל ונפקא לן בשהא שפיר לתרווייהו מובשל מבושל לצלאו ואח"כ בישלו ולנאי קדר וליכא למידחי דילמא לרבות לנאי קדר לחוד אתא דא"כ היא קשיא במים ל"ל דהא הוה ידעינן מובשל מבושל בלחוד לרבות שאר משקין במים דכל שהות מבושל קפיד רחמנא וגם לנאי קדר דמיכת ביטול נקרא ומדכתיב במים מרבינן נמי כל דמבשל ליה ואפילו אחר שצלאו וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל דכתב בפ"ח מהל' קרבן פסח בהל' ז' לרבות שאר המשקין ומי פירות מדכתיב ובשל מבושל ופסק ג"כ בצלאו ואח"כ בישלו ובנאי קדר דחייב משום דזה נלמד הכל מדוקיא דקרא ומהסוגיא דלרבנן מחייב בכולהו וכדאמרן והיינו נמי דדייק הרמב"ם בלישנא וכתב שנאמר ובשל מבושל ריבה הכל ור"ל גם הא דנקט אבתרא שם ועיין בכ"מ ובלח"מ מה שתירצו בזה ולמאי דאמרן; ניחא נמי יתורא דבמים דלכאורה קשה בין לרבנן ובין לרבי במים למה לי ומתיישב ג"כ להא דאמרינן לקמן שם אמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור פסח שבשלו בחמי טבריא חייב ומאי בכא אמר הכא מאי חייב דקתני דקא עבר משום נאי אב ופירש"י ז"ל לאו דלא תאכל כי אם צלי אש היכא ולא לאו דבישול וכבר הוקין על לאו שבכללות דבריו ז"ל למאי דכתיב בספרים שלפנינו לקמן אמר רבא הכנו נא לוקה בתים וכו' אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות וכו' וזו מסוגיות הפוכות דהכבו התוס' במנחות דף נח ע"ב ע"ש ובאמת בעלמא איפכא הוא דרבא הוא דס"ל אין לוקין על לאו שבכללות ומיהו אף למאי שכתוב הגי' לפנינו קשיא לדברי רש"י דאין כאן לאו כלל אלא לאו הבא מכלל עשה וחייב דקאמר רבא הכא היינו שעבר על מלות עשה דצלי אש ואינו לוקה כלל והיא דאמרינן בעלמא מאי חייב דקאמר מכת מרדות וכהאי דרבינא פ' כירה דף מ וכן בכמה מקומות וכ"כ הרמב"ם שם בהל' י' ולהו ע"ג סיד או חרסית או חמי טבריא ה"ז אם כ שאין זה צלי

אם וכו', ואסור דקאמר היינו שעבר על מלות עשה וכמ"ש שם לעיל בהל' ד' גא שהותירה עליו התורה וכו' אבל אם אכל מאנו כשר חי אינו לוקה ובטל מלות עשה שנא' צלי אש הא שאינו צלי אסור וככר ביארתי מזה לעיל בפ' כלל גדול בהל' ב' וע"ש ד"ה בישל בחמי טבריה מהו וכו' אלא דאנן בענין למידק אעיקרא דמילתא דלרבא דאמאי לא מפרש לחייב דקאמר רב חסדא היינו לאו גמור ומיתורא דבמים נדרוש לרבות חמי טבריא דבכל מים דמבשל ליה עובר בלאו ולמאי דאמרן ניחא דבמים איצטריך כי היכי דנלינן למילף השתא מריבויא דובשל מבושל דריבה הכל ובין לצלאו ואח"כ בישלו ובין לנאי קדר דהן ג"כ בכלל ריבויא דובשל מבושל והלכך אין כאן אלא שעבר על עשה דנפקא לן מכי אם צלי אש וזהו פשוט ושפיר הוא דאתיא לפי דמסקינן בעלמא כבבלי דדיני שכיולא בהן:

(דף יט ע"א) **שאל** לר' מנא א"ל צריך אתה לבער. לכאורה הוה משמע מהני פיסקי דר' אימי ודר' מנא דס"ל דמי פירות מחמיצין ופליגי על סוגית הבבלי דמסיק בדף לה ע"ב דמי פירות אין מחמיצין אא"כ נתערב בהן מים וכדמסקו התוס' שם ד"ה מי פירות וכך הוא דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל כמ"ש בפ"ה מהל' חמץ ומצה בהל' ב' וביאר שם וכתב ומי פירות הן כגון יין וחלב ודבש ושמן זית ומי תפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהן מבאר ייגות ושמנים ומשקין והוא שלא נתערב בהן שום מים מעולם וכו' וכתבו בהגמיי' וכרבא דתלמודא דידן ולא כירושלמי דפליג ואמר מי פירות מחמיצין כדמשמע בשלהי כל שעה בירושלמי ע"כ וכ"כ הה"מ ז"ל דהני אמוראי ס"ל כאביי דמי פירות מחמיצין והה"מ כתב על מ"ש הרמב"ם והוא שלא יתערב בהן שום מים זה מבואר בירושלמי וכו' וזה מוסכם עכ"ל וכוונתו על האי דריש פרק דלקמן כמו שהביא הרי"ף ז"ל בריש פ"ג ובגמרא דבני מערבא אמרי וכולהו על מוי ע"כ אבל אני תמה אם אנו מפרשין להא דרבי מנא דהכא דהורה צריך לבער ואפילו היה הדבש מזויף בסלת בלי מים וכפי' הגמיי' והא רבי מנא גופיה הוא דקאמר לה לקמן בריש הפרק וכולהון על ידי מוי וא"כ הוה קשיא אדידיה אם לא שהיינו צריכין לומר דס"ל דבלא מים מיהא חמץ נוקשה הוי ורא"וי לאכילה וצריך לבער ובריש הפרק דלקמן על כותח הבבלי ושכר המדי וכו' שהן תערובות חמץ גמור נקראין וכולהון ע"י מוי וזה דוחק ומוטב לנו לומר דהכא נמי בדבש מזוייף בסולת ועל ידי מים הוא עובדא כי היכי דלא תיקשי דידיה אדידיה וכן האי עובדא דרבי שמואל בנתן בו גם מעט מים עם השעורין או שהשעורין היו שר.יין במים בתחלה שכן דרך לעשות כן כדי שיתחמץ היין הרבה וקמ"ל דבכה"ג מי פירות מחמיצין הן והאתיא שפיר כהאי דתלמודא דידן כפי מסקנת רוב גדולי הפוסקים ז"ל:

(שם) **הורי** רבי אימי באילין גרביא דכותחא וכו'. הא' אתיא שפיר למאי דגרסינן התם בפרקין דף ל' ע"ב אמר שמואל כל הכלים שנשתמשו בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית ש.אור הואיל ותימולו קשה אמר רב אשי ובית הרוסת כבית שאור וכו' וכך היא גירסת הרי"ף ז"ל ודלא כגירסת בעל המאור וכבר הביא הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ראיה מכאן לגי' הרי"ף דהא משמע שצריכין שבור והכשירן ע"י עירוי ג' ימים מעת לעת כמו ביין נסך והאריך עוד בזה וע"ש:

הדרן עלך פרק כל שעה

פרק ג (שם במתני') **ואלו** עוברין בפסח בפנין עובר בבל יראה ובל ימצא בתערובת חמץ גמור וכן בענין עובר על לאו ואין בו כרת באכילת תערובת מתערובת חמץ גמור לכו השיטות והדיעות מתחלקות בפירוש דעת הרמב"ם דהטור בסימן תמ"ב כתב והרמב"ם פסק כר"א וכו' וכך הבין הראב"ד בדבריו והשיג עליו בפ"ח מהל' חמץ ומצה בהל' ו' וכן הרא"ש בתשובה והביאו הב"י שם והאומר אני אחר שרבו הפלפולים וההפרשות בדעת המפרשים בעניינים אלו כאשר שמה בכתובים לא אביא אלא מה שנראה לדעתי הקלרה בהבנת דברי הרמב"ם וכוונת דעתו ובקלת סיוע מדקדוקי המתני' והסוגיות לדעתו ז"ל ובתוכן דעת המפרשים בפירוש הזה ובקלרה. מדברי התנא דהמתניתין משמע דעוברין דקאמר היינו שעובר עליהן בבל יראה ובל ימצא כפירש"י ז"ל והריב"א וכך הוא דעת הרמב"ם בפ"ד שם בהל' ט' והיינו אפילו אין בהן כזית בכדי אכילת פרס וכפי' הרמ"ך שהביאו הה"מ שם שהוא העיקר בדעת הרמב"ם דלענין בל יראה ובל ימצא לא בעינן שיהא בתערובת כל כך עד שיהא שם כזית בכדי אכילת פרס דהא מיהת כמה זיתי חמץ יש בהן וצריך לבער ובענין מלקות באכילה הוא דבעינן שיהא בהתערובת כזית חמץ בכדי אכילת פרס כמו שביאר הרמב"ם בפ"א שם בזה. וכאן בדין ביעור סתם דבריו ולא הצריך שיהא בהן כזית בכדי אכילת פרס וא"כ פי' הרמ"ך בזה הוא העיקר בדעת הרמב"ם הלא דהגהתי' צריכין לבאר מהיכן למד הרמב"ם כן. והאומר הני דמהתנא דמתני' למד זה מדהביא כותח הבבלי וכו' דסתמן לית בהו כזית בכדי אכילת פרס כדאמרינן התם בהסוגיא בדף מ"ד בפשיטות הנח לכותח הבבלי וכו'. א"כ שמעינן דסתמא דמתני' ס"ל דלענין שיהא עובר בבל יראה ובל ימצא לא בעינן שיהא בהתערובת חמץ גמור כזית בכדי אכילת פרס. ובענין מלקות באכילה שביאר בפ"א דעד שיהא בתערובת כזית בכדי אכילת פרס זהו כדעת הרי"ף ז"ל שפסק כחכמים דהברייתא דהתם וכסתמא דהברייתא דהובא בהסוגיא דהכא כתיב כל מחמצת לא תאכלו וכו' דלא פליגי חכמים דהתם אדר"א דברייתא וקאמרי על עירובו בלא כלום אלא כשאין בהתערובת כזית בכא"פ כדקאמר שם וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אין אי הכי אמאי פליגי רבנן אדר"א בכותח הבבלי וכו'. אלא הנח לכותח הבבלי וכו' ומיהו כרת אין בו אפי' יש בהתערובת כזית בכדי אכילת פרס ולא דמי לשאר איסורין שיש בהן כרת ומיחייב בכזית בכדי אכילת פרס כמו שביאר הרמב"ם בהל' מ"א דשאני הכא דגלי קרא בתערובת חמץ כמשמעות לשון מחמצת דאינו עובר עליו אלא בלאו וממחמצת דכתיב גבי כרת ל"ק דהא עיקר הריבויא להתערובות חמץ מריבויא דכל ילפינן כדמסיק התם אליבא דר"א וכך הוא נמי לחכמים בדאית ביה כזית בכדי אכילת פרס. וכל דכתיב גבי כרת מרבינן ביה להאוכלין ולא לנאכלין כדאמרינן התם וכן כאן בהסוגיא ודבר זה למדין אנו ממשמעות הסוגיא דהתם ודהכא לקמן מהא דהתם דקאמר אי הכי מ"ט דפליגי רבנן אדר"א וכו' ואמאי לא פריך נמי ומ"ט דר"א דקאמר אין ענוש כרת לפי הס"ד דאית בהו כזית בכדי אכילת פרס אלא ודאי דאע"ג דאית בהתערובת כזית בכא"פ גלי רחמנא הכא דאינו עובר אלא בלאו ולוקה ואין בו כרת ובהכי יש ליישב ג"כ קושית ר"ת על פירש"י דהא אפי' באכילה לא הוה מחייב אי לאו דרבייה קרא. ומהיכי תיתי כל יראה ובל ימצא משום דאפשר ללאו גופיה באכילה לא הוה צריך קרא היכא דאית בהתערובת כזית בכא"פ דככר שמעינן להא מעלמא דבכל איסורין שבתורה קיי"ל הכי. וילפינן בכריתות מקראי וכי איצטריך הכא לגלות דאין בתערובת חמץ אלא בלאו אבל כרת לית ביה. ונלמד זה ג"כ מהסוגיא דהכא דלקמן דמסיק לפירושא דהברייתא דקתני על חמץ בכ"ר חייב כרת ועל עירובו סופג ארבעים אמר ר' שמואל וכו' תיפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית. וכר"ש וכו'. והאי ואין בו כזית היינו שאין בו כזית בכא"פ כדקיי"ל בעלמא. וזה מוכח מדאיצטריך ליה לאוקמי כר"ש דמכות והא לא קיי"ל כוותיה אלא ודאי דאי היה בהתערובת כזית בכא"פ הכל מודים דאית ביה מלקות ומאי קמ"ל האי תנא דברייתא. וליכא למימר דהיא גופה קמ"ל דמלקות אית ביה וכרת לית ביה דהא ככר שמעינן להא מסתמא דהברייתא דלעיל. אלא כשאין בו כזית בכא"פ מיירי ולר"ש איצטריך ומיהת שמעינן מדקדוק כל הסוגיא דהיכא דאית ביה כזית בכא"פ הכל מודים דלוקה אבל אין בו כרת. ולא תיקשי לדעת הרמב"ם דאמאי הביא בלשונו כותח הבבלי וכו'. מכיון דסתמא דכותח וכיוצא בו לית ביה כזית בכא"פ דהאי דקדוקא תיקשי נמי אסתמא דברייתא אלא דלק"מ דלא נקטיה אלא לדמיון תערובת חמץ כמו דמערבין כותח וכו' וכיוצא בו ואי לית ביה כזית כא"פ אינו עובר בולא כלום מן התורה ואי אית ביה כל כך עד שיהא בתערובת כזית חמץ כא"פ או הוא דלוקה כדנקטינן מהני תרתי סוגיות אליבא דרבנן וכהך סתמא דברייתא זהו תוכן סדברים כדי להבין דעת הרמב"ם וטעמו דפסק כמסקנת הש"ס להחכמים דברייתא דהתם וכסתמא דהברייתא דהכא ומתוכם תראה דיש ליישב כמה דקדוקים שנפלו בדברי המפרשים בעניינים הללו ולא ראיתי להאריך יותר בזה:

(דף כ ע"א בגמ') **תיפתר** שיש בו חמץ ואין בו כזית כר"ש וכו' הייני שאין בו כזית בכדי אכילת פרס. והלכך איצטריך ליה לאוקמא כר"ש כמבואר בדבור דלעיל:

(שם) **מין** שעורב על מינו ליאסר. מהכא מוכח כהדיא דאמרינן בחמץ בפסח תוזר וניעור ואפי' בשנתבטל קודם הפסח וכך הוא דעת הרמב"ם בסוף פ"ד מהל' חמץ ומצה כמו שפירש הה"מ דבריו וכתב שכך כתבו הרבה מהגאונים ז"ל ושכדבריהם ראוי להחמיר. והרי במין במינו מיהת מוכח להדיא דאמרינן מצא מין את מינו ותוזר וניער. ומעתה ראוי הוא להחמיר לעולם אף בשנתבטל קודם הפסח:

(שם) **דלא** מיתן קופיא אילין על אילין וכו'. המרדכי סוף פ' אלו עוברין הביא לזה והובא בהגה"ה סי' תנ"ג:

(שם ע"ב) **אם** יש כזית במקום אחד חייב לבער. כדפריבית וכהאי איכא דמתני לה אסיפא וכו' דקאמר התם בדף מ"ה ונ"פ הרמב"ם בפ"ב מהל' חמץ הלכה ט"ו. וקאמר התם תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא וכו' קשיין אהדדי אמר רב הונא סמי קולתא מקמי חמירתא וא"כ לישנא בתרא עיקר. ואע"ג דקאמר רב יוסף תנאי היא בקולת מעלמא וכו' לא סמיך עלה משום דע"כ דאתינן לשנויי הא והא כרשב"א וכאן במקום ליפה וכאן שלא במקום ליפה כדאיתא התם ומכיון דלית הלכתא

בלכתא כרשב"א א"כ לא מליא לאוקמי כהאי אוקימתא כלל ועיין בפרק דלעיל בהלכה ב' ד"ה פסח ביתו חמץ:

(שם במתני') **בצק** החרש. כדפרישית בפנים כ"כ הרמב"ם בפ"ה שם בהלכה י"ג. ודעת הראב"ד בפי' בלק החרש הוא בהיפך שכתב בהשגה שם אנו אין בידנו אלא כל זמן שהעיסה מלה קולה ללול כשמקיש עליה וכו' והשחרות גם הוא סימן לחימוץ וכו' והוא שיש שם אחרת שהתחילה וכו'. ולכאורה יש לדקדק דלדבריו דהשחרות נ"כ הוא סימן לחימוץ א"כ אמאי כאמת הלריטו לעיסה אחרת שכיולא בה ולמה לא התחירו מספק. ועיין לעיל בפ"ג דעירובין בהלכה ה' ד"ה עירוב עשו אותו כספק הרש ומה דפרישית לפי הכתוב לפנינו אבל ביארתי שמה דהנכון לגרוס עשו אותו כספק חדש בגליית וע"ש פירושו:

(שם בגמ') **שני** חלאי זיתים בתוך הבית אין הבית מלרף וכו' אבל בבבלי שם איפכא הוא דאמרינן דאמר עולא לא אמרן הא דלעיל שאם תינטל החוט וכו' אלא בעריבה אבל בבית לעולם חייב לבער דזימנין דכניש להו ונפלי גבי הדדי. והא דבעי הכא אם מיעטו להכזית אם בטל וכו'. לכאורה יש ללמוד זה מהא דבקלינן ועדינן בבבלי ריש פ' המלניע דף נ"א גבי הבית חלי גרוגרת ותפחה וכו' או גרוגרת ולמקה וכו' דמשמע מהתם דלעולם אזלינן לחומרא אי בתר השתא אי בתר מעיקרא כל היכא דאיתיה לחומרא אזלינן בתרה. וא"כ ה"ה הכא בחמץ אבל יש לדחות דבאלי ביעורי בבת דהלכה למשה מסיני הן וכדאורייתא הוו. אבל הכא גבי חמץ לענין ביעור מכיון דאם מבטלו בלבו סגי מדאורייתא אין הביעור אלא לכתחלה ומדבריהן. דהרי מהאי טעמא פסק הרמב"ם בפ"ב שם נקולא בהא דקאמר עולא שם בעו כמעזיבה בית ועלייה מהו וכו' ומכיון שאם מבטלו די. ומיהו נראה דסוגית הש"ס דהכא מחמיר גם בזה דבעי הכא מהו אם מיעטו וכו' דהאי או מכיון שנראה לבער וכו' דקאמר כמו שביטותא לאידך גיסא הוא. וכך מלינו בהרבה מקומות בש"ס הזה ור"ל מכיון שיכול הוא לבער ראוי הוא להחמיר בזה לכתחלה:

(דף כא ע"א) **אבר** מדולדל וכו'. בפ"ס דחולין תנן האבר והבשר המדולדלין באדם טהורין. והיינו שאין מטמאין משום אבר מן החי וכאן לענין אם נגעה טומאה באחד מהן קאמר. ובפ' בתרא דפרה קתני במתני' מהכלים שהן חיבור לטומאה ואינן חיבור להזייה ומוסיף ר"ל אף את אלו דקתני. והא דקתני הידוק קירויה והא תנן בפ"ג דכלים גבי הטופל כלי חרס בבריא דר"א ור"ש מטמאין. וחכמים אומרים הטופל את הבריאה טהור ואת הרעוע טמא וכן בהידוק הקרויה וא"כ לריך לומר דר"ל דקתני לה הכא דחיבור הוא לטומאה אליבא דר"מ ור"ש הוא דקאמר דאלו לחכמים פליגי אף בהידוק הקרויה וס"ל דאין כאן חיבור לטומאה. וכן הא דקאמר ר' יוסי בר' בון אף כבות בליקטו א"א לגרוס כשות של קטן כדתנינן במקוואות שהבאתי בפנים דהא לא טמא ולא מטמא תנן התם ולא פליג הסתמא דמתני'. ונראה דהכבות של קישות קאי דתנן בריש פ"ב דעוקלין כבות של קישות והנן בלה טהורה ר' יהודה אומר כל זמן שהיא לפני התגר טמאה ומטמאה שהוא רולה בקיומן שהוא אותו בבעת כשמלקט מן הלנור שלפניו ומגביה כדי להראות להלוקחים שהן יפין. והשתא אליבא דר' יהודה הוא דקאמר דלטומאה חיבור הוא אבל לא להזאה:

(שם) **מה** בין טומאה מה בין הזייה וכו' למאי דמפרש ר' לא הכא הוה מבואר דכל היכא דאמרינן אינו חיבור להזאה מדאורייתא היא כדדריש לה מקרא ובבבלי פ' כמה טומנין דף מ"ח ע"ב. וכן בפ' כמה אבה קאמר רבא גבי מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה ומפרש דבר תורה בשעת מלאכה חיבור לטומאה ולהזאה וכו'. ובמאי יש לחלק דהתם בשעת מלאכה שהיכה לריכין זה לזה והכלי אחד הוא ושלא בשעת מלאכה נפרדים חשיבי והכא במקיימי הכלי מיירי דלא חשיבי ככלי עלמו אלא לענין טומאה כדיליף מקרא:

(שם) **לא** הי' שם אחר כיולא בו וכו' עד כדי שילוך ארבעת מיל. ובבבלי דף מ"ו קאמר עד כדי הילוך מיל וכדפרישית במתני':

(שם) **מתניתא** בשנטמאת לאחר גלגולה וכו'. הרב בעל המאור ז"ל הביא לזה להשיג על מה שכתב הרי"ף ז"ל המתני' והלכתא כר"א כדפסק רבי דקיי"ל הלכה כרבי מחבירו. ועוד דהא דר' אליעזר שייכא בכך אהריתא דר"א דאמר אף הרודה ונותן בסל הסל מלרפן לחלה וחד טעמא הוא וכבר פסק שמואל הלכה כר"א. וטען עליו בעל המאור בעיקר פיסקיה דפסק כר"א והאריך בפלפולו. וכבר ייבב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות כל הקושיות שהקשה על הרי"ף בענין זה ומלבד מה שהקשה עליו מה דהכא לא נמלא שום יישוב בדברי הרמב"ן ולא זכר כלום מזה. וז"ל בעל המאור אחר כל האריכות בפלפול כתב ובירושלמי גרסינן על משנתנו הדא דתימא כשנטמאת מאחר שנגלגלה אבל אם נטמאת עד שלא גלגלה דברי הכל ישבנה קבין פי' כדי שלא התחייב בחלה שא למדת שלא בנית משנתינו לענין לירוף שהרי כבר נתחייבה בחלה קודם שנטמאת ומכאן תשובה לדברי האומר דהא דר"א שייכא בכך אהייתי דר"א דאף הרודה ונותן לכל הסל מלרפן לחלה עכ"ל בזה וכן דקדק הר"ן אדברי הרי"ף וכתב שלא נתברכו דבריו דהא לא שייכי אהדדי כלל דבלירוף של לא שייך במתניתין כלל דלא איצטריך ר' אליעזר למימר הסל מלרפן אלא בשעסה עיסתו קבין שלא נתחייבו בחלה בשעת גלגול שכן מתחייבין אחר האפיה בלירוף הסל. אבל מתני' בשגלגל שיעור חלה עסקינן. ובהכ"ג כל ככר וככר חייב בחלה ויכול להפריש מזה על זה ובלבד שיהא מן המוקף עכ"ל. ומדברי הרא"ש ז"ל מתייבב זה שכתב על דברי הרי"ף וז"ל מה שכתב ועוד דהך דר"א שייכא וכו' לא בא לחזק מה שפסק כר"א דהכא מאידך דר"א. ומכיון דהלכה כא דך דר"א הלכה נמי כר"א דהכא דמה ענין זה לזה אלא דה"ק ועוד דהא דר"א וכו' כלומר אי אפשר לקיים הא דר"א דהכא גלאו מילתא דר"א דהתם דכיון דאינו מפריש מן העיסה כמה יצטרפו לחלה להכי הולרך להביא ראיה דהלכה כאידך דר"א ואחר אפיה יצטרפו בסל עכ"ד. ולכאורה עדיין יש לפקפק וכדיוקיה דהר"ן דבהכ"ג לא בעי לירוף סל. אלא דנראה דהכא בשאין בהעיסה אלא כדי שיעור חלה הוא דאיירי ובשמחלקה לככר ככר ואופה ודאי דבעינן לירוף של אחר האפיה. והיינו בשאין הככרות נושכות זו מזו כמלוין לקמן דמסתמא כך נעשות בן ביו"ט של פסח. וכך נראה מדברי הרמב"ם שפסק בפ"ג מהל' יו"ט בהל' ט' כר"א דמתני'. וכן בענין דין לירוף בסל בפ"ו מהל' ביכורים בהל' י'. וכבר ביארתי מענין זה במס' חלה בדין הלירוף וכן אם נושכות וע"ש בפ"ב הלכה ד' ד"ה וכן שנשכו ותמלא מבואר להשיטות המחלוקות ולפסק הלכה:

(שם ע"ב) **בדין** היא העיסה טהורה וכו'. כדפרישית דכך הוא הנכון לדעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' בכורים בהל' כ'. וכבר ביארתי מענין זה בארוכה בפ"ג דמס' חלה בהל' ב' ד"ה כיון שהיא עושה את המים מגבהת חלתה דהכ"מ שם וכן בב"י ביו"ד סי' שכ"ז הסיב להבנת דברי הרמב"ם שלא כמה שהבין הראב"ד בדבריו. ופי' דבריו כדעת הרבוותא שפירשו להא דהכא דאתלם דעלמא קאי ולבסוף דקאמר הכא היינו אחר הגלגול בדוקא. והמעיין המבין ומודה על האמת יראה פין בעין דלא מיתפרשא הא דהכא אלא אדין הפרשת חלה ביו"ט ולבסוף דקאמר היינו אחר שתאפה. דכמו דלר"א דהלכתא כוותיה בעיסה טמאה ולשיטתא דהכא דאף ביו"ט של עלרת וחג הדין כך כן נמי היה בדין אפי' בעיסה טהורה וכו'. אלא בסוף לאחר שתאפה אם לא משום התקנה וכו' ולא איירי כלל כאן מענין חלה דכל ימות השנה. וע"ש שהכרחתי בפי' בזה דאי לא תימא הכי קשיין הסוגיות אהדדי דהכא ודפ"ק דבילה עם מסקנת הסוגיא דפ"ג דחלה. ומזה תבין ותראה דהרמב"ם לשיטתו לא פירש כפירוש הני רבוותא שהביא הב"י להסוגיא דהכא וגם ישבתי להשגת הראב"ד שסבב כאמת בהבנת דברי הרמב"ם והשיג ותירלתי הכל ע"ש. ומיהו בענין דקאמר הכא לקמן דגם בעלרת וחג קאי פיסקיה דר"א מביטת הבבלי לא מוכחא הכי אלא כדפרישית במתני'. וכך פסק הרמב"ם בהל' יו"ט שם:

(דף כב ע"ב) **תני** הראשונה כדי שיהא היסיקה וכו'. סוגיא דהכא מוספת בחשבון שיעור השהייה לר"ג וכן לחכמים וצ"ל הא דנקט לישנא דשוכה בפירושא לדברי חכמים לאו דוקא שוכה ממש שממתנת על חברתה. ואינה עוסקת בבלקה כלל עד זמן שיטולה היא לאפות דהכא ודאי לא פליג אסוגית הבבלי בדף מ"ח ע"ב דמייתי נ"כ הברייתא לדברי חכמים לשה היא מקטפת וכו'. ומסיים כל זמן שעוסקות בבלק אינו בא לידי חמוץ. והיינו נמי הברייתא דהכא אליבא דחכמים תני גמרא א לישנא וכו' אלא שוכה דוקא דלריכה לכוות בעריבתה עד שעה שיטולה היא לאפות ואפי' לא [illegible]

[illegible]

(דף כב ע"א) **מאן** דאמר בחטין [illegible]

(שם) **מותר** להאכילו לכלבו. [illegible]

(שם ע"ב) **אתיא** דר"א כר' לדוק כר"ג וכו' כמה דתימר הלכה כר"ג וכו'. וזהו לביטתא דסוגי' תלמודא כדר"ג דפ"ק אבל לביטת הבבלי דאיפסקא הלכתא כפ"ק דלא כר"ג אלא כר' יהודה דהתם א"כ אין הלכה כר"א בר' לדוק דהכא דכשיטתיה דר"ג קאי דלעולם מחלקינן בין תרומה לחולין בענין הביעור ואף שהן ב' הספיקים דלר"ג בפ"ק החולין נאכלין כ"א כל ד' והתרומה כל חמש. וכאן אליבא דר"א בר לדוק התרומה מתבערת מקודם דביעור דחולין ומ"מ בענין שמתבערין בזמנים הנפרדים באחת שיטתא קאי. ומכאן הוא דלמד הרמב"ם שחזר בו בפירושו שבמשנה שפסק הלכה כר"א בר לדוק חבו נ"כ דעת הרי"ף ז"ל והראב"ד בהשגה בפ"ג מהל' חמץ בהל' ב'. וטעמיה דהרמב"ם דפסק שם כמשמעות דברי ר' אליעזר איש ברתותא דקאמר מבערין הכל מלפני השבת דאף בחולין בכלל ולא כפי' הרי"ף. וזה מוכרת מהכא וכדאמרן דלפי שיטתא דהכא דאיפסיקא הלכתא דפ"ק כר"ג הוא דהלכה כר"א בר' לדוק ואינו כן למסקנת הבבלי וכן השיג בעל המאור על הרי"ף ומביא בסוף פרקין להא דהכא ולא השיב הרמב"ן בזה כלום:

(שם) **מילת** בנו ושחיטת פסחו מי קודם וכו'. לכאורה יש לתמוה מאי קא מיבעי' ליה וכי בעל הבעיא לא ידע מה שמפורש בתורה עד שהשיב לו ר' פנחס המקרא הזה. והנראה לפרש בזה דבעל הבעיא והפשטן בדיוקא דהאי קרא שקלי וטרי. דבעל הבעיא הוה ס"ד מדכתיב לעשותו אין מילת זכרים מעכב אלא לעשיית הפסח בלבד. והיינו זריקת דמו והקטר אימוריו שזהו עיקר עשיית הקרבן. אבל בשחיטה דלאו עבודה מיקריא בעלמא אפשר דס"ס נמי לענין זה דאין מילת זכרים מעכבת לשחיטת הפסח ויכול למול בנו בין לשחיטה לעשייה. וניחא נמי הא דמיבעיא ליה הכא משום דאיכא עוד נ"מ לדינא גם בענין חמץ דאיירי במתני'. דודאי מתני' או או קתני או לשחוט פסחו או למול וכו'. והשתא אם אירע שהיו שניהן לפניו בערב הפסח והלך לקיימם ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו. וכודאי אם אינו יכול לקיים שניהן אחר שיחזיר מן הביעור שלא יהיה לו שהות אח"כ אלא לקיים אחת מהן לא הוה מיבעיא ליה מידי דהא תנינן דיבטל בלבו ואפי' על אחת מהן כי קא מיבעיא ליה כגון שיהי' שהות אח"כ לקיים את שניהן. ומספקא ליה מי נימא דקרא דוקא אעשיה הוא דקפיד אבל שחיטת הפסח אין מילת זכרים מעכבת. וא"כ בכה"ג לענין הקדימה הדעת נותנת שילך ויבער מקודם שישחוט הפסח ולקיים הקרא דלא תשחט על חמץ דם זבחי וא"כ ישחוט פסחו דאין המילה מעכבתו וא"כ ימול בנו קודם העשייה או דילמא דלאו דוקא אעשייה הוא דקפיד קרא אלא מילה קודמת אף לשחיטת הפסח יהא דכתיב לעשותו משום דרישיה דקרא מתפי בעשייה כדכתיב ועשה פסח וגו' מסיים נ"כ בלשון עשייה ופשוט ליה ר' פנחס מן מה דכתיב המול לו וגו' ואז יקרב לעשותו דהאי יקרב מיותר הוא והוה מלי למיכתב ואז יעשה אלא ללמד שמילת בנו קודמת אף לשחיטת פסחו לעולם. וא"כ דינא דמתני' בענין חמץ נמי שמילה קאי וכין היה לפניו אחת מהן וכין שתיהן. וכן בענין הקדימה לעולם מילה קודמת:

(דף כד ע"א) **שאין** שביתת הרשו' הלל רבו וכו'. לפי הגירסא שלפנינו ניחא הוא וכדפרישית בפנים ו א"ש ז"ל לא העתיק כן שכתב ובירושלמי מפרש מהו שביתת הרשות ההולך הלל רבו וכו' כאן שנה רבי במעשה גדול הוא מן התלמוד דקרי ליה רשות גבי שחיטת פסחו ומל את בנו ובסעודת אירוסין עכ"ל ולגי' זו א"כ סותר הא דהכא לנא דקיי"ל בעלמא הולך הלל רבו ללמוד לאו רשות מיקרי' כמו גבי עירובין דתנינן אם בא חכם למזרח וכו' וקיי"ל אין מערבין אלא לדבר מלוה ועוד וכי סעודת אירוסין שאינה אלא מלוה מדרבנן. ומפני השלום כדקאמר הכא מעשה לגבי תלמיד קרית לה כתם ה. ולגי' שלפנינו שפי' אתיא למאי דנמנו וגמרו כדמסיק וא"ל:

(שם ע"ב) **זה** יש לו ביטול וכו'. התוס' בדף מ"ט ע"א ד"ה וחכמים אומרים וכו' מביאים לזה אומר ריב"א דמפרש בירושלמי וכו'. וכלומר דאי לאו האי טעמא קבירא אמאי הקילו בחמץ טפי מבשר קודש בענין חזרה לבער הכי גבי חמץ דאיכא חששא אפי' מבטלו דילמא אתי למיכל פניים כשימלאנו והיכא כרת משא"כ בענין שריפת בשר קודש בהשתנות המקום:

הדרן עלך פרק אלו עוברין

פרק ד (שם במתני') **מקום** שנהגו מס ת"ל שם תוכח את הפסח בערב א"ו כדין וכו'. לכאורה הוה משמע דמן התורה אסור בע"פ מחלות ולמעלה וכ"כ התוס' ריש פירקין בהביאו לכא דהכא וסיימו ומשמע מהתם דמדאורייתא אסור ונראה דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון שנאסר או אסור לעולם. והוסיף מהרש"א על זה וכתב ותלמוד דידן נמי מלי סבר האי טעמא וכו' ואינו כן דודאי גמרא דידן דאף דמלינן למימר דס"ל נמי האי טעמא דהכא מיהו דאסור מדאורייתא לא ס"ל. וזה מוכח מהסוגיא דחפי' לשנויא בתרא דמשני התם אהא דפריך מאי אירייא ע"פ וכו'. וקאמר א"נ התם כימן ברכה לא חזי אבל שמותי לא משמתינן ליה הכא שמותי משמתינן ליה והיינו משום דעבר על גזירה דרבנן דאי כ"ד דס"ל דמדאורייתא לריכא למימר דמשמתינן ליה. אלא בזה דרך הש"ס בכל מקום לומר כך על מאן דעבר אגזירה דרבנן וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' יו"ט בהל' י"ז. ומשמע מדבריו דאף לטעמא דהאי תלמודא אינו אלא מד"ס שהרי כתב שם הטעם שמנדין אותו לעושה מלאכה בע"פ או מכין אותו מכת מרדות מפני שהוא יום שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן. לפיכך יום י"ד כניסן הסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים וכו'. ואינו הסור אלא מחלי היום ולמעלה שהוא זמן שחיטה וכו' וא"כ צ"ל דהא דיליף הכא מקרא אינו אלא אסמכתא בעלמא וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות על דברי בעל המאור שלידד לפי טעם הירושלמי על מה שהביא הרי"ף ז"ל להאי דינא. והרי לא שייך האי טעמא אלא בזמן הקרבן. והשיב שאף בזמן הזה חמור הוא משאר יו"ט וכו' דמשנאסר הדבר נאסר לעולם בכל מקום שאפי' בטל דבר לא בטלה הגזירה עד שיעמוד ב"ד ויתיר שכל דבר שבמנין וכו' וסיים ונראה לפי גמרתינו שהטעם הוא מפני מלה ומצ"ר שטרחתן מרובה וכו' כדברי רש"י ז"ל וכן פרישית במתני' וכ"כ המרדכי ושאר פוסקים. ומדברי כולן דלכל הטעמים אינו אסור אלא מד"ס ושלא כדברי הריב"א בתוספות ואפשר לטעמא דהאי תלמודא:

(דף כה ע"א בגמ') **הבל** מעכבין את הקרבן וכו'. נראה דנ"מ ביניהם. דלמר דיליף מקרא דד"ס א"כ אף שיר הכלים מעכב כדכתיב והחצוצרות וכו' ולמאן דיליף מן הכתוב שבתורה אין שם רמז על השיר מהכלי ואתיא כמסקנת הש"ס דערכין דאין עיקר שירה אלא בפה. ולענין עיכוב לא מליט בהדיא בתלמודא דילן דהשיר מעכב. וכן הרמב"ם ז"ל לא ביאר כלום לענין עיכוב לא בפ"ג מהל' כלי המקדש שמדבר שם ממלות שירה ולא בפ"ו מהל' תמידין שכתב שם סדר עבודת התמיד מה שהוזכר בפ"ז ממס' תמיד. ועוד נראה נכונה דלמסקנת הש"ס דילן אין השיר מעכב הקרבן מדאמרינן בערכין דף י"א אין אומרים שירה אלא על היין כדר' יוחנן שם וכ"פ הרמב"ם בתמידין שם בהל' ג'. והשתא מכיון דקיי"ל אדם מביא זבחו היום ונסכיו למחר ואפי' מכאן ועד עשרה ימים וכין בקרבן יחיד וכין בקרבנות לבור וכדפסק הרמב"ם בפ"ב ממעשה הקרבנות בהל' י"ב. וא"כ שמעינן בהדיא שאין השיר מעכב הקרבן. וכבר כתבתי זה במקום אחר ועיין לקמן בהוכם ריש פ' החליל מדין אין עיקר השירה אלא בפה:

(שם ע"ב) **כל** דבר שאינו יודע שהוא מותר וטועה בו בהיכור נשאל והן מתירין לו. לפי דברי התוס' בפרקין דף נ"א שפירשו להא דאמרינן דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהן היינו שהוא יודע שהן מותרים והן רולין להחמיר על עלמן וכן משמע ליסנא דברים המותרים אבל דברים שנוהגין מחמת טעות שסבורים שהוא אסור והוא מותר יכול להתיר לפניהן וכן משמע בהדיא בירושלמי. וא"כ הא דקאמר הכא נשאל והן מתירין לו לריך לפרש לפי זה דבבני תורה מיירי אלא שנהג איסור בדבר זה מחמת טעות. דאל"כ תיקשי מהבי עובדי דיהודה והלל וכו' דמייתי בסמוך למה לא הודיעו להן שהוא מותר שהרי זה מנהג בטעות הוה אי לאו משום דשויהו רבנן כותאי. וכדמשני התם דבני מדינת הים כיון דלא שכיחי רבנן גבייהו כותים דמו. ואתיא שפיר הא דהכא כסוגיא דהבבלי. וכן דעת הר"ן ז"ל לפרש להא דהכא דבבני תורה מיירי כדכתב עוד אפשר לי לומר דבירושלמי נמי בבני תורה וכו'. וא"כ נשאל דקאמר היינו מפני שלריך [illegible]

[illegible]

(דף כו ע"א) **בלן** מקום [illegible]

(שם) **רבי** שמעון בן לקיש [illegible]

פ"כ ז"ל דבני כפרים היו קורין בעיקר כדכתבו התוס' שם וסיימו כדמוכח בירושלמי. והיינו מה דקאמר בהאי תלמודא בפ"ב דמגלה בן עיר אינו מוציא בן כרך ידי חובתו לפי שאינו מחויב בדבר. ויתבאר מזה בהגיעי למקומו ברחמי' וכס"ד :

(שם ע"ב) **אמר** לו מליפורין הבאתים וכו'. סוגיא דהאי ש"ס מפרש לה להא דר' יהודה במתני' לקולא הוא דפליג וכהש"ד בבבלי דף נ"ב ומסיק התם דלחומרא פליג וכדרב אשי דפליגי בפלוגתא דתנאי בפ"ט דשביעית הכובש שלשה כבשים וכו' כדפרישית במתני'. ובענין פירושים דהאי מתני' שכובש ביארתי בארוכה בס"ד במקומו ובענין דינין היוצאים מזה וע"ש בהלכה ה' ד"ס ר"א אומר אוכלין על הראשון. יכן בענין שלש ארצות דמייתי בסוגיא דהבבלי פרקין נתבאר הכל בפי' הנזכר בענין הפירושים והדינין המסתעפים מהן ובתירוץ הקושיות שהקשו לדעת הרמב"ם וע"ש בהלכה ב' ד"ה שלש ארצות לביעור כמה שביארתי מעניינים האלו בס"ד :

(דף כז ע"א) **מאן** דאמר מותר למכור מותר לייחד. כל הסוגיא זו נתבאר במקומה מענין הפירושים וענין ההשתנות מסוגית הבבלי דפ"ק דע"ז והיוצא מזה עיין בפ"ק דע"ז בהלכה ו' ושם תמלא מיושב הכל בס"ד :

(דף כח ע"א) **סברין** מימר אפי' בילה אפי' קולקס. בספר המרדכי הובאה הגי' אפי' דג קולים יפי' קולים האספנין הנזכר בפ' כירה. וגי' שלפנינו יותר נוחה ביא דהייכא הרבותא לפי הס"ד בסדרה אפי' בלים אפי' ירק ועוד הא אמרינן בפ' חבית וכולן תוזרו חוץ מקולים האספנין ומסתמא לא היו מזכירין חכמי א"י דבר שלא נמצא בימיהם והמסקנא ובלבד מן השחיטה וכן הביא הטור סי' תע"ו :

(שם) **יום** הכפורים שחל להיות בשבת אפי' במקום שלא נהגו להדליק מדליקין. כך הוא מסיק בבבלי דף נ"ד וכדר' בנימין בר יפת אמר ר' יוחנן וכו' וכן פ' הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות שביתת העשור ומטעמא דנר בשבת חובה היא :

(שם) **מתניתא** דר' אלעזר פליגא עלוי יוה"כ שחל להיות בשבת שבתון שבות וכו'. כדפרישית וכן הוא מסיק בהאי תלמודא בפרק ואלו קשרים וכן הוא מסקנת הבבלי סוף פ' הנזכר כמעתתא דרב דאמר אסור :

(שם ע"ב) **ובלבד** דבר שהוא לצורך המועד וכו'. מפשטא דהמתני' ומריש הסוגיא דהכא וכן מהסוגיא דהתם דף נ"ה ממה דפשיט לבסוף ת"ש כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בארבעה עשר וכו' ועושין מלאכה בע"פ עד חצות במקום שנהגו וכו'. משמע דהאי דר"מ דכל שהוא לצורך המועד גומרה בי"ד היינו במקום שנהגו שלא לעשות הוא ואפ"ה כל שהתחיל בה מקודם גומרה בי"ד ובלבד שתהא לצורך המועד וכן פרישית במתני'. וכן פירשו הר"ן ז"ל ושאר המפרשים ז"ל דהא לבתר הכי היא דקתני ועושין וכו' במקום שנהגו. א"כ רישא במקום שלא נהגו הוא דאיירי וכן העתיק הרי"ף ז"ל להאי ת"ש בתרייתא. וא"כ לחכמים דמתני' דהלכתא כוותייהו דג' אומניות עושין הדברי ר"מ קאי דאף במקום שלא נהגו לעשות אלו ג' אומניות עושין. וכן משמע להדיא בתוספתא פ"ג דנגרים שם וחכמים אומרים אף במקום שאמרו אין עושין מלאכה בע"פ עושין עד חצות ג' אומניות עושין וכו' כדהביא הש"ס דהכא סוף דבריהם. וכך הוא דעת הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"ח מהל' יו"ט שהשיג על הרמב"ם ז"ל שכתב שם בהל' יו"ט ואפי' במקום שנהגו לעשות לא יתחיל בתחלה לעשות מלאכה בי"ד אע"פ שהוא יכול לגומרה קודם חצות אלא ג' אומניות בלבד הן שמתחילין בהם במקום שנהגו לעשות ועושין עד חצות ואלו הן וכו'. ובאמת לריך טעם לדבריו דמנא ליה לפרש דבמקום שנהגו לעשות הוא דאיירי. ועיין במ"ש הה"מ בזה. ואין דבריו מוכרחין. ונראה שיצא לו זה מדלא העתיק הש"ס דהכא ריש דברי חכמים דהתוספתא א"כ גרים הש"ס בדברי חכמים שם כמו שהעתיק וחכמים אומרים שלש אומניות עושין וכו'. וכלומר דפליגי אדר"מ דלא מחלק אלא בין אם התחיל קודם י"ד או לא התחיל. והכל בלצורך המועד דוקא. ועל זה קאמרי דלא היא אלא דלג' אומניות הללו התירו להתחיל אף בי"ד ואפי' אינן לצורך המועד והייט במקום שנהגו לעשות ולא כגי' רישא דהתוספתא ושאר האומניות הוא דתליא בין התחיל קודם י"ד דאז גומרה בי"ד ואם לא התחיל לא. והבהא הוא דפשיט התם לר"מ מבריייתא בתרייתא ומסיים הש"ס במקום שנהגו אין לא נהגו לא היינו אליבא דר"מ דלא מחלק אלא בין התחיל או לא התחיל וכל האומניות שוין הן לדידיה אם הוא לצורך המועד דאליבא דר"מ איבעיא להו התם ואליביה הוא דפשיט התם. אבל לדברי חכמים דמתני' וגי' הש"ס דהכא בהתוספתא הכל במקום שנהגו לעשות תליא מילתא דהלו ג' אומניות עושין ואפי' מתחילין בי"ד ושאר האומניות אין מתחילין בי"ד. ואין חילוק בין לצורך המועד או שלא לצורך המועד שהרי בדברי חכמים לא הוזכר כלל לצורך המועד וסמכינן ארישא פירקין דבמקום שנהגו סתמא קתני ובמתני' דהכא ודברי חכמים מפרש דהלו ג' אומניות הן הן שמתחילין בי"ד לעשות במקום שנהגו לעשות וזהו דרך הרמב"ם ז"ל. והלח"מ רצה לבאר במה שלא הזכיר הרמב"ם לצורך המועד ע"ש וסיים וכל זה אינו שוה ולדעתי לא פי' הרמב"ם לדברי חכמים ולפי גי' התוספתא דהש"ס דהכא אלא כדאמרן ודרכו ז"ל בכל מקום דמשנה האי ש"ס בגי' התוספתא סמיך אגי' דהכא כמו שזכרתי זה בפאה ובהרבה מקומות :

(דף כט ע"א במתני') **מושיבין** שובכין. פירשתי להמתני' על דרך הרמב"ם ז"ל בחיבורו שם בהל' כ"א. ושלא להר"ר אומר אני דמהסוגיא דהכא מתבאר דעתו ז"ל כדין זה וכמ"ש שם לכל חילוקי הדין ובמועד אין מושיבין וכו' וזה מדקאמר הכא בגמרא ריש הסוגיא הא במועד אסור. והיינו בענין עמידת המקום כמבואר ולקמן בהסוגיא קאמר ר' מנא מתני' אמרה כן וכו'. וא"כ בי"ד אין מושיבין אותה על הבילים ואם ברחה מחזירין אותה אפי' במועד אם יש כאן הפסד ביצים כדקאמר הש"ס דהכא ודהתם. ודקאמר ר' אבין תיפתר וכו' היינו לדחיים בעלמא דממתני' לא תפשוט דיכולנא למידחי בישבה מאליה. ומ"מ לדינא הכי הוא דאין מושיבין אותה בי"ד ודקאמר התם השתא אותובי מותבינן וכו' היינו לפי הס"ד דכולה רישא דמתני' בי"ד איירי ובין חלוקה תרנגולת שברחה ובין חלוקה ואם מתה הכל בי"ד קאמר ופריך השתא אותובי מותבינן לאחרת במתה הראשונה אהדורי מיבעיא וקאמר אביי הך סיפא דרישא והיינו תרנגולת שברחה בחולו של מועד הוא ולפיכך מפסיק התנא דקאמר בי"ד אחר מושיבין שובכין דרישא כדפרישית בהסוגיא ולעולם בחלוקה ואם מתה וכו' מסדר התנא למאי דאיירי הכא בי"ד ובמועד אין מושיבין כלל ואפי' אם מתה. וטעמא דכל אתחלתא דמלאכה לא התירו במועד. והושבת אחרת תחת הראשונה נמי אתחלתא היא אלא בי"ד דקיל התירו להושיב אחרת בשמתה ולא להושיב בתחלה. והה"מ בסוף דבריו ברצה להרכיב דברי הרמב"ם בפירושו במשנה במושיבין שובכין. ולא משמע כן דהא מושיבין שובכין לתרנגולים קאמר וזה נראה כפי' הערוך שהביא שם :

(שם ע"ב בגמ') **אלא** שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה. וזה מסייע לפי' התוס' דף נ"ו ד"ה לא היו מפסיקין בין שמע ישראל להשם דמשמע דאמר לשם שישמע לישראל ויענה :

(שם) **אין** אתם מודים לנו בגידולי הקדש שהן אסורין מה דקשיא מכמה משניות והסוגיות שהן כאן כסותרין זה"ז בענין גידולי הקדש כבר ביארתי הכל יפה בטוב טעם בפ"ז דפאה בהלכה ג' וע"ש בד"ה המקדיש שדה אילן וכן בביאור כל הענין השייך לסוגיא תמלא שם בסייעתא דשמיא :

(דף ל ע"א) **המשכיר** בית לחברו ונלרך לדמיו וכו'. בפ' השואל כתבתי מענין נוסחאות השונות בזה ושהרמב"ם בפ"ה מהל' שכירות בהל' ו' פסק כהר"ן ור' אילא דהכא וע"ש בסופו ד"ה ברתיה הוה משכנא גבי חד רומי. ואפשר דמודה בגוונא דעובדא ביומוי דר' מנא דלקמן דלבורחא שעה דלריכה לכך דמבדיק בהאי דר' אימי דעבד ר' מנא עובדא כוותייה :

(שם) **מה** אנן קיימין אם בשנשרו מעיו"ט וכו'. התוס' בדף ט ע"ב ד"ה מחלוקת בשל מכבדות וכו' הביאו זה ופירשו אלא במה אנן קיימין בסתם פי' דבכהם לא שייך למיגזר שמא יעלה ויתלוש אלא דווקא בשנשרו בודאי ביו"ט וכו' וסיימו אבל מ"מ קשה דתיפוק ליה שמשתמש במחובר. ואם לפירושם שמרכיבין הא דהכא לאו דהתם. וא"כ מ"מ קושייתם דמעיקרא קשיא להו אבל למאי דפרישית בפנים לק"מ שלא היו לוקטין אלא מכנושרין ומונחין ע"ג הקרקע ואם נשרו בודאי ביו"ט אסורין והלכך מוקי לה בסתם ואינו אלא ספק והביא דמכבדות ובין הכיפין דהתם נמי מפרשינן כעין בהאי גוונא וכפי' בעל המאור והספרים עמו הרמב"ן שהוא פי' ר"ח ז"ל והכל במונחים ע"ג קרקע איירי וע"ש :

(שם ע"ב) **מעשה** בבן מניא יין וכו' ובבבלי קראו בן בוכיין. ואפשר שזה הוא בן בוכיים הנזכר בבבלי עירובין דף פ"ו שהי' אביו עשיר גדול וכדמוכח משובדא דכשמוך מגודל עשרו ולדקתו עומדת לעד :

הדרן עלך פרק מקום שנהגו

פרק ה (שם במתני') **תמיד** נשחט בשמונה ומחצה. נאמר כאן בין הערבים וכו'. הא דלא דרש בין הערבים דתמיד גופיה חלוק בין הערבים וכו' כדמסיק לקמן משום דהכתי לא ידעינן דבין הערבים אימתי מתחיל עד דילפי' בערב דכתיב גבי פסח מעשיה דכי ינשו ללי ערב. וכדר ילפינן בין הערבים דתמיד מבין הערבים דפסח דכתיב גביה בערב דזמנו מתחיל משש שעות ולמעלה וחלוק אותו והוא זמן השחיטה. והלא סוגיא דהכא כפי הס"ד דהתם דשמונה ומחצה דאורייתא כדאמר נמי התם ריב"ל חלקהו. לבין שני הערבים וכו' ואותביה רבא. ומסיק דמדאורייתא מלותו משינטו ללי ערב וכו' כדפריש' במתני'. ומיהו לרבא דהתם דקאמר מ"ט דאמר קרא בין הערבים מעידנא דמתחיל שמשא למערב. משמע דמלישנא דבין הערבים הוא דנקט הכי. ולא קשיא ליה דיוקא דהכא מה תמית מימר בין הערבים משש שעות ולמעלה. אלא דהכתי איכא למידק לדידיה מ"ט לא כתב רחמנא בערב דלכ"ע משינטו ללי ערב משמע כדאשכחן להאי קרא כי ינטו וגו'. וכ"ת אי לא הוה כתיב גבי תמיד אלא בערב לא הוה ידעינן דפסח מאוחר לו דהשתא דכתיב גביה בין הערבים וגבי פסח בערב ובין הערבים דרשינן יאוחר דבר שנא' בו בערב ובין הערבים וכו' דהא ליתא דאלו לא הוה כתיב בתמיד אלא בערב וגבי פסח תרוייהו א"כ תרי זימני בערב נמי הוה מלינן למדרש יאוחר דבר וכו'. ועל כרחך לומר דתלמודא דידן לית ליה כהאי דהכא אלא דמשמעות בערב יותר מאוחר הוא. ואילו הוה כתיב גבי תמיד בערב ה"א דמלותו בכל יום לאחרו עד סמוך לערב. ואפי' אי הוה כתב גבי פסח תרי זימני בערב והוה מלינן למידרש יאוחר דבר וכו'. מ"מ זימניה דתמיד גופיה בכל יום ה"א דדיניה מדאורייתא לאחרו עכ"פ בכל מה שיכול לשוחטו ביותר סמוך לערב וב"כ לא הוה מלינן להקדימו בע"פ שחל להיות בע"ש ולמימר ביה דמוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה מכיון דהוה נקטינן דדיניה מדאורייתא ביותר סמוך לערב הוא ולא תיקשי דהשתא דכתיב גבי תמיד בין הערבים אכתי גבי פסח לא ליכתוב אלא בערב תרי זימני גבי מלותו בתחילה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בערב ובמשנה תורה שם תזבח את הפסח בערב. ואכן ידעינן יאוחר דבר דהא נמי ליתא דאילו הוה כתיב גבי פסח תרי זימני בערב הוה מלינן למיטעי ולומר דבערב משמעתו מוקדם הוא וכדאשכחן להאי קרא כי ינטו וגו'. וה"א דלהכי כתב רחמנא תרי זימני בערב דאלו לא הוה כתיב אלא חד בערב הוא דהוה דרשינן ליאוחר דבר ואיפכא הוא דניטעי דבערב יותר מאוחר הוא הלכך כתיב תרי זימני בערב להקדימו לתמיד בכי הוה דרשינן. והשתא דכתיב בערב ובין הערבים שפיר דרשינן ליאוחר דבר אלא דכל אתינן להכי דאיכא למיטעי ולומר דבערב מוקדם הוא ולאסמכוה אזכר לדבר דקרא כי ינטו וגו' א"כ אכתי היא גופה קשיא דמנא לן השתא למידרש ליאוחר דבר דילמא איפכא הוא דמלוה להקדימו קודם להתמיד וכדבעי הכא ר' ירמיה לקמן מה תמית מימר ערב מאוחר או נימר ערב מוקדם וכלומר דהואיל ולישנא דבין הערבים דתמיד קלא מוקדם משמע כתב רחמנא גבי פסח בין הערבים ובערב להקדימו עוד. ואי הוה כתיב גבי פסח תרי זימני בערב ה"א איפכא דמלוה לאחרו דמשמעות בערב אפשר לפרשו לכאן ולכאן להכי כתיב ביה בין הערבים ובערב לומר דמקדימו להתמיד דלא כתיב ביה אלא חד דמשמעות מוקדם הוא. ואכתי באמת מנא לן השתא יאוחר לפסח. וקושיא זו וכמו דפרישית לבעיא דר' ירמיה דהכא קשיא היא לכאורה על סוגית הש"ס דילן דלא דריש מכבות השמש כדמשני רבי ירמיה הכא. ויתבאר לקמן ד"ה רבי ירמיה בעי והיוצא מהפלפול הזה בס"ד :

(ד' לא ע"א בגמ') **מאן** תנא בין כחול בין בשבת רבי ישמעאל וכו'. זהו כפירושו דאביי התם בריש פרקין וכאוקמתיה דמתני'. אלא דהכא קאמר דטעמיה דר' ישמעאל דמאחר שעה הוא משום דחייש לפילסולו והיינו למיכמר בשרא כדפרישית. והתם קאמר לאביי דכמוספין קודמין לבזיכין קמיפלגי וכו'. ובאמת אף לאביי הוה נמי מלי למימר דר' ישמעאל חייש למיכמר בשרא ור"ע לא חייש וכדקאמר רבא. אלא משום דהאי לא אילטריך ליה לאביי לר' דכזמן מופע חייש ר' ישמעאל למיכמר בישרא דהיכא טעמא אחרינא דר' ישמעאל ס"ל מוספין קודמין לבזיכין. ולרבא ע"כ דלר' ישמעאל ליכא אלא טעמא דחייש למיכמר בישרא. ובעל המאור ז"ל כתב על זה וז"ל ואם תשאל א"כ יאוחר הפסח עד שמונה ומחצה ואל יאוחר התמיד משש ומחצה שהוא זמנו אנו רגילין לפרש שאין כח למנוע כל ישראל מלעכבו מאחר התמיד שהתמיד הוא שהיה מעכבן מלשחוט את הפסח. וכיון שנשחט התמיד היו סומכין לו הפסח אחריו מפני השמון הרב עד שראיתי פי' לרב ר' משה ז"ל שאמר ר' ישמעאל אגזירות נדרים ונדבות הוא סמיך אפי' בטעמיה דהכא והיא היא עיקר הגזרה ומיכמר בשרא טפלה לה עכ"ל. ולא תיקשי דלפ"ז הא דדייק לרבא דקאמר דר"ע סבר לא חיישינן למיכמר בשרא ואי לא חיישינן ניעבדיה בשש ומחצה. ופירש"י ז"ל דהא הפסחים מרובים ובשבת לא בעי לאחוריה משום נדרים ונדבות ומאי קושיא ונימא דר"ע ס"ל דאף דבשבת ליכא נדרים ונדבות גזירה דנדרים ונדבות מיהא איכא משום ספק דחול וכמו דאמרינן הכי לר' ישמעאל לפי פי' הנזכר אלא דלר' ישמעאל איכא נמי האי טעמא דמיכמר בישרא הוא דאמרינן. ומיהת לר"ע דלא חייש למיכמר בישרא אכתי מלינן לשנויי הך קושיא ולימעבדיה בשש ומחצה דמשום גזירה דנדרים ונדבות הוא דהפשר לומר דאין ה"נ הוה מלי לשנויי הכי אלא דרבא הוא דשמיע ליה אליבא דר"ע דסבירא ליה מוספין קודמין לבזיכין לפיכך הוא דמשני האי שינויא אליביה כדקאמר קסבר מוספין קודמין לבזיכין וכו'. וכלומר דבלאו טעמא דגזרה דנדרים ונדבות עביד ליה בשבע ומחצה :

(שם ע"ב) **רבי** ירמיה בעי מה תמית מימר ערב מאוחר או נימר ערב מוקדם. לפי הך דר' ירמיה דהכא קשיא לן האי קושיא דידיה אהש"ס דילן דלא דריש בדף נט ע"א אלא יאוחר דבר שנא' בו בערב ובין הערבים וכו'. ולא כדשני ר' ירמיה יאוחר דבר שנא' בו בין הערבים ככות השמש וכו'. והיינו מטעמא דלא מלינן למידרש הכי לפי סוגית הש"ס דילן דגרים בפ"ק דברכות דף ט' בערב אתה זובח וכבות השמש אתה אוכל וכו'. וכין לר"א וכין לר' יהושע דרשינן התם כבות השמש על זמן התחלת אכילתו. והשתא קשיא דמנא לן דהאי בערב מאוחר דילמא מוקדם הוא ויקדים הפסח לתמיד דהא ע"כ הש"ס דילן אע"ג דלקושטא דמילתא לא ס"ל הך היקישא מכי ינטו ללי ערב כהא דהכא מיהת הא ע"כ ס"ל דאיכא למימר לכאן ולכאן כמו שביארתי זה בריש פרקין דהלא"ה קשיא ליכתוב גבי פסח בערב תרי זימני והוה ידענא דיאוחר. אלא ע"כ דהוה מלינן למיטעי וכו' כדלעיל וא"כ השתא מנא לן באמת דליאוחר דבר הוא דאתא דילמא איפכא דליוקדם הוא דאתא וכדיוקיה דר' ירמיה. ולישב קושיא זו ע"כ דהאתינן לטעמא אחרינא וזהו מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' תמידין ומוספין בהל' ג' כתמיד של בין הערבים ולמה היה מאחרין אותו שתי שעות אחר זמן שחיטתו מפני הקרבנות של יחידים ושל לבור לפי שאסור להקריב קרבן כלל קודם לתמיד של שחר ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן פסח לבדו שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות ע"כ. ונלאו כל המפרשים ליתן טעם לדבריו להאי דפסח דתיפוק ליה דיאוחר דבר דרשינן ולמה ליה האי טעמא. ולדרכינו ניחא שהוא ז"ל ראה בעיא דר' ירמיה דהכא וקשיא ליה לקושטא דמילתא אהאי דרשא דהש"ס דילן דמנא לן למידחי עשה דהשלמה בע"פ. ואי מיאוחר דבר כלתוד קשיא דילמא איפכא דלמוקדם הוא דאתא ואתה מקיים שניהן עשה דהשלמה ופסח בזמנו. ועל כרחך דהיינו טעמא משום שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בב' שעות. והיינו משום שבפסח היה נשחט בשלש כתות כדיליף מקרא ולכל כת וכת לריך שעה לשחיטתו והקרבתו כתנא דמתני'. וא"כ מהאי טעמא גופיה הוא דדרשינן יאוחר דבר מבערב ולא ליוקדם דבר וזהו הנלע"ד נכון לדבריו ז"ל :

(שם) **מתניתא** מסייעא לר' ירמיה וכו' כדפרישית דהכא הוא דמסייע ליה ברייתא קדמייתא דדריש בערב אתה זובח וכו'. וא"כ משמעות בערב מוקדם הוא ואלו לתנא בתרא בערב אתה אוכל מאוחר הוא מיהו הא דדריש כבוא השמש אתה אוכל לא אתיא כשינויא דר' ירמיה דקאמר יאוחר דבר שנא' בו בין הערבים כבות השמש וכו' וא"כ לדידיה כבות השמש על זמן זביחה נאמר שיהא סמוך לבות השמש ומאוחר לתמיד והיה נ"ל דהמתניתא בתרייתא הוא דקאמר דמסייעא לר' ירמיה. וזהו כשנוייא דידיה. ואין שיהיה מ"מ שיטת הש"ס הבבלי ס"ל דכבות השמש לא קאי אלא על זמן אכילה כדגרסינן בפ"ק דברכות שזכרתי בדבור דלעיל דבין לר"א בין לר' יהושע דהתם דרשי בערב אתה זובח וכבוא השמש אתה אוכל. ולא פליגי אלא עד מתי מותר לאכול דר"א דרש מועד לאתך מארץ מלרים אתה שורף דהיינו בחלות שאין זמן אכילתו אלא עד חלות וכר"א בן עזריה דהתם. ור' יהושע דריש עד מתי אתה אוכל והולך עד מועד לאתך מארץ מלרים שהיה בעת חפזון דישראל בבוקר וכר"ע. ואם כן לכ"ע לא נפקא לן יאוחר דבר אלא מדכתיב גביה בערב ובין הערבים וקושיא דר' ירמיה במקומה עומדת דילמא בערב מוקדם הוא. ועל כרחך דלריכין להאי טעמא לפי שאי אפשר כענין אחר כמבואר בדבור דלעיל :

(שם) **טעמיה** דהדין תנייה כדי ליתן חלי שעה בין כל כת וכת. כדפרישית שמחלק שעה ומחצה ביניהם וליתן חלי שיעור שעה לזמן שחיטה והקרבה לכל כת וכת. ואע"ג דמודה האי תנא דזמן הקרבה של תמיד שעה אחת הוא כדתני איהו גופיה בכל יום ויום תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה ס"ל לחלק בין תמיד לפסח. ומשום דזמן הקרבת התמיד בעי טפי דאית ביה הקטר איבריו מלבד אימוריו ונתוח אחר הפשטו ובפסח דלית ביה אלא הקטר אימוריו סגי בחלי שעה להקרבתו ותנא דמתני' לא מחלק אלא כל הקרבה של קרבן שעה אחת לבהייתו בעינן. וא"כ ג' שעות עכ"פ להקרבת הפסח של כל ישראל הוא דבעינן שעה לכל כת וכת. וזהו שכתב הרמב"ם שא"א שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות. וטעמו והכרחו לזה כבר נתבאר לעיל ועיין בד"ה ר' ירמיה בעי ובדבור שלאחריו :

(שם) **אית** תניי תני דם תמיד וכו' וקטרת לפסח ופסח להטבת הנרות וכו'. לכאורה לא שייך האי כדי שיקרבו נסכי תמיד עמו. אלא לתנא קדמייתא שבפסח הוא

הוא מיד אחר אבריו של תמיד לפי שבפסח אין לו נסכים כדתנן בפ"ט דמנחות. וכדי שנסכי התמיד יקרבו בשעת הקרבת הפסח. ומיהו נ"הם דשפיר קאי על הנא בתרא דיהיב טעמא דפסח קודם להטבת הנרות כדי לסמוך הקרבתו בכל מה דאפשר אחר איבריו של תמיד ויקרבו נסכי תמיד שבן אחר התחיתין בזמן הקרבת הפסח. וטעמא דהקטורת קודם לפסח להאי תנא משום יאוחר דבר הוא דבקטורת לא כתיב אלא בין הערבים בלבד. ובענין זה שוה הוא לגי' הברייתא בשנייה בבבלי דף נ"ט דקאמר ותניא כי קושין וכו'. אלא דהאי תנא בגי' הבבלי מקדים ג"כ נרות לפסח משום יאוחר דבר. ונראה דפליגי הני נוסחאות מתחלפות בהאי ברייתא בקושיא ופירוקא דהתם דמקשי עלה והא כתיב אותו גבי נרות. וכדדריש לעיל אין לך עבודה שכשירה מערב עד בוקר אלא זו בלבד דכתיב אותו וכו'. ומשני האי אותו מיבעי ליה למעוטי עבודה בכפנים ומאי ניהו קטורת וכו' והאי תנא בתרא דהכא לא ס"ל כלימוד הש"ד דהואיל דכתיב והעלות אהרן וכו' כי היכי דאילטרך אותו לכך אלא אותו למעוטי פסח והלכך מאחר היא נרות אחר הפסח. וטעמא כדי שיקרבו נסכי תמיד עמו דקאמר להוסיף בטעם הוא ולתזק ס:רא דדרשא דיליה. והרמב"ם ז"ל פסק בפ"א מהל' קרבן פסח בהל' ד' כהאי תנא בתרא וכפי גי' דהתם ומשום יאוחר דבר וכדמסיק התם:

(שם) **אינן** מביא אשם. הכא לא איצטריך לשנויי אלא דטעמא משום דעשה דפסח יש בו כרת דוחה עשה דהשלמה. והתם בדף המ:בר לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דס"ל אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה כן דפריך ומאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. ומשני רב חסדא בחטאת העוף פסקינן שאין למנות אלא דמה ופריך והיכא אשם וכו'. וקשיא לי מאי דותקי' להאי שנוייא שקרב אשמו ועוד דיתוקי דאכתרא הא במצורע עסקי:ן. ול"ק גבי מצורע מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה וכדאמרינן בשלהי חולין לענין טהרת מצורע דאי לאו דכתב קרא שלא תבלא ה"א דדחי אפי' לעשה ול"ת דשילוח הקן. ולכאורה קושיא היא אלא דתליא אי אמרינן דמצורע מיתר בתשמיש המטה מיד אחר תגלחת שנייה קודם שמביא כפרת קרבנותיו. וא"כ אין כאן גדול השלום דנימא דדחי עשה דידיה לעשה דהשלמה והכי משמע מסידור דינו כפ' י"ד דנגעים הו אי אמרינן דהכלאחר בימי ספרו לא הותר עד אחר כפרת קרבנותיו ובמקום אחר האריכתי בזה:

(דף לב ע"א) **ודבר** שיצא לחידושו אין למדין ממנו וכו'. ומסיק הכא דהואיל ושנוי קודש בחטאת מצורע ילפינן מזאת תורת החטאת ילפינן נמי מהאי קרא בשאר החטאות לשנוי בעלים מחטאת מצורע דהא גלי קרא תורה אחת לכל חטאות אבל בבבלי פ"ק דזבחים דף ח' ע"א יליף שנוי קודש בחטאת מצורע מקרא דכתיב בגופיה ושחט הכהן שיהו כל עבודותיו לשם חטאת ושינוי בעלים מדכתיב וכפר על המיטהר ונפי התם מעיקרא למילף שינוי בעלים בחטאת חלב או בשאר חטאות מחטאת מצורע ומסיק דלא ילפא מסדדי דמה לחטאת מצורע שכן יש עמה דמים אחרים וכו' אלא אמר קרא וזאת התורה לעולה וכו' הקישו הכתוב לשלמים מה שלמים בין שינוי קודש בין שינוי בעלים בעינן לשמן וכו'. והא דלא פריך התם כדפריך הכא דחטאת מצורע לחידושה יצאה ואין למדין ממנה. וע"כ דאתינן להיקשא משום דלביטת הבבלי אין זה דבר חדש מה שבחטאת מצורע טעון נסכים כדכתבו התוס' בפ' איזהו מקומן דף מ"ט גבי הא דקאמר התם דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש וכו'. לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש בבהן יד ובהן רגל ואוזן ימנית וכו' דמה שחטאת מצורע טעונה נסכים ושאר חטאות אין טעונין לא חשיב דבר חדש וכו'. דלא קרוי דבר חדש אלא א"כ סותר כללו כי הכא דשאר אשמות כל הדם למזבח ואשם מצורע ניתן מדמו לבהונות וכו'. אבל מה בחטאת מצורע טעונה נסכים אינו הותר מכללו אלא תוספת הוא על הקרבן ומיהו למדין אנו דבר אחד מהכא דלשיטתיה דהאי תלמודא דוה מיקרי נמי דבר חדש ואין למדין ממנו. א"כ הא דאמרינן בעלמא חידוש הוא ולא ילפינן מיניה הייט אם החידוש תומרא הוא לא ילפינן מיניה חומרא לשאר מילי דשאני הוא דמצינו ביה הומרא אחריתא בדבר החדש הזה כהא דהכא. והתוס' מפלפלין בזה דמצינו דאף אם החידוש קולא הוא לא ילפינן מיניה חומרא למילתא אחריתא וכמו בבשר בחלב דהחדוש קולא הוא דהאי תרי ליה כולי יומא וכו'. ולא ילפינן מיניה לטעם כעיקר לשאר איסורין בתורה:

(שם) **שחטו** לשמו לזרוק דמו שלא לשמו וכו'. פלוגתא דר' יוחנן ור"ל נמי בבבלי פ"ק דזבחים דף ט' ע"ב דר' יוחנן אמר פסול מחשבין מעבודה לעבודה וילפינן ממחשבת פיגול וכו' והכי מסיק לה התם. והתוס' כתבו שם כגון משחיטה לזריקה כמו שינוי בעלים. אבל משחיטה לקבלה לא דהא מפיגול יליף להו וכו' והכי משמע נמי מסוגיין דהכא דלקבלה לא סוף ס"ד דא"כ חישב בקבלה לזרוק וכו' וכן בבבלי בסוגיא זו לא קאמר אלא דקאי בשחיטה וקא חשיב בזריקה. אבל לקבלה לא והא ליכא מאן דפליג ושאר כל השקלא וטריא דס גיא דהכא מבואר היטב בפנים:

(דף לג ע"א) **מנין** שהפסח משתנה לשם שלמים וכו'. כעין הא דהכא יליף לה בפ"ק דזבחים שם. ומבואר מההיא דבעינן לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה דבעי הכא לקמן ומה דשקיל וטרי בה דיש חילוק דקודם הפסח פסול הוא לשמו דבעי עקירה. אבל אח"כ לא דפסח בשאר ימות השנה ממילא שלמים הוא וכדכתבו התוס' וע"ש:

(דף לד ע"א) **הדא** מסייעא לדרומיי דהינון אמרין אימורין שאבדו וכו'. יש לפרש יותר פשוט ממה דפרישית בפנים דמדייק מדקתני לערלים ולטמאים ותיפוק ליה דהוי שלא לאוכליו. אלא דה"ק אפי' שחטו למולין ולטהורים על מנת שיתכפרו ערלים וטמאים בזריקה ובהקטרת אימורים נמי פסול וכרבה דהתם בדף פא ואע"ג דהן הן המכשירין את הבשר לאכילה דכל כמה דלא הוקטרו אימורין לא אכלו כבעלים הבשר וא"כ אין הפסח ראוי לאכילה בלאו הכי דאם שחטו להקטיר על אלו שאין ראויין כמי שלא הוקטרו כלל דמי להכי קאמר דזאת הומרת דאימורין באבדו או שנטמאו מחשב לכן כמי שכן קיימין ואין מעכבין אכילת הבשר וכהאי דאמרינן התם בדף נט ע"ב בברייתא דתניא יכול נטמאו אימורין או שאבדו לא יהו הכהנים זכאין בחזה ושוק ת"ל והיה החזה לאהרן ולבניו מכל מקום. וכן הבעלים מתכפרים כדכתבו התוס' שם. והשתא קמ"ל במתני' שאם שחטו בתחלה ע"מ שיתכפרו ערלים וטמאים בהקטרת אימורין אע"ג דבעלמא אם נטמאו ואבדו אחר שכיה בשעת כיתר לכהנים אינו מעכב הכא פסול מכיון שבתחלה שחטו לשם כך:

(שם ע"ב) **בשהיו** שם כהרים ובחטו לשם פסולין. מהכא מוכח הוא כפי' התוספות דף ס' ד"ה שחטו שלא לאוכליו דמיירי שיש נמי מנויין אחרים וכן פרישית במתני' והקשו על פירש"י שכתב ואין מנויין עליו אלא הן. דאם כן מאי אריא שלא לאוכליו אפילו סתם נמי פסול כיון שאין לו אוכלין. וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' קרבן פסח בדין זה:

(שם) **מתניתא** כששחטו שלא לאוכליו ונתכפר בו וכו'. מסוגית הבבלי לא משמע כהאי דר' אלעזר דהכא דהא לקמן אמר דלר' אלעזר מיפרכי הני הרתי דמחלק בין שלא לאוכליו ובין שלא לשמו מטעמא דשלא לאוכליו פסולו מחמת אחרים. ואפשר לברר ושלא לשמו וכו' דלדידיה א"כ אמאי אם בשעה דאשונה בחטו וכו' פסול הרי פסולו מחמת אחרים וכו'. וא"כ אליבא דר' אלעזר לא קאי הני טעמא והתם בדף ס"ב ע"ב דמייתי נמי הך דר' במלאי לקמיה דר' יוחנן וכו' תא ואימא לך לשמו ושלא לשמו פסולו בגופו וכו' רב אשי אמר פסולו בגופו ואי אפשר לברר איסורו חדא מילתא היא וכו' ומשמע דשפיר קאי הני טעמי אלא דבחדא מילתא היא דמני לה וא"כ רב אשי לא ס"ל הא דר' אלעזר דהכא:

(ד' לה ע"ב במתני') **השוחט** את הפסח על החמץ עובר בל"ת. הקשיתי לשאול לעיל בפ"ק בהל' ד' דהאי לא קחשיב עשה דתשביתו ז:ו"ל למימר עובר בלא תעשה ועשה. דהא עיקר ילפותא בבבלי פ"ק דף ה' דלכ"ע חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא אסור מאך חלק ולרבא וכתניא דטותיה מדכתיב לא תשחט על חמץ לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים. ופריך ואימא כל חד וחד כי שחיט ומסדר זמן שחיטה אמר רחמנא ושפי' רש"י. ויותר מבואר בתוס' שם דאע"ג דאמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט כדאמר במתני' כאן השוחט את הפסח וכו' מכל מקום כיון דאשכחן דהזהיר על השבתה והזהיר שלא לשחוט פסח על חמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על השבתה וא"כ כי שחיט הפסח על החמץ ולא ביערו מקודם ה"ז עבר ג"כ על עשה דתשביתו ועוד דבהדיא קאמר בהאי תלמודא לעיל בפ"ק שם דלר' יהודה דס"ל מזמן שחיטת הפסח חמץ מדאורייתא אסור אם לא ביער עבר על עשה דתשביתו ועל ל"ת דגבי פסח והא ניחא לביטתא דהאי תלמודא דס"ל אליבא דר"מ דלדידיה חמץ משש שעות ולמעלה מדבריהם כדקאמר התם ומייתי לה נמי הכא בהסוגיא ל"ק דהיכא למימר מהני' ר"מ היא וכדכפי לקמן לאוקי לה' דר"ש כר"מ. אבל לביטת הבבלי דלכ"ע חמץ משש שעות למעלה מדאורייתא ואילפותא דרבא דהתם קשיא הא איכא הכא נמי עשה דתשביתו. ומכח האי קושיא כתבתי שם דע"כ מוכרת הוא כהך שיטתא דבדיקה וביעור חמץ ולהסיר אותו מדאורייתא היא. והיינו כפי שיטת ודרך הר"ן לפירש"י דהשביתו כולל לשני דברים ביעור לחמץ הידוע וביטול לשאינו ידוע לו ומה דאמרינן בפסחים בפסיעות מדאורייתא בביטול בעלמא סגי היינו אם בטל ודאי מהני גם לחמץ הידוע שהרי הוא מחשיבו כעפר. ואין כאן חמץ אלא באשה מן המובחר ליותה התורה שיסיר ממנו החמץ הידוע לו ויבער אותו. וכתבתי שמה להכריח דגם דעת הרמב"ם הוא כך. וכפי שיטת הר"ן וכפי נוסחת הישנה בדבריו ולא כדעת הכ"מ ותירלתי

שם לכל הקושיות שהקשה לפי נוסחת הישנה. ומ"ש בהל' ד' ד"ה ר"מ אומר וכו' והשתא ניחא לן דלא קא חשיב התנא הכא עשה דתשביתו משום דאכתי בידו לקיים העשה דתשביתו אא"כ דנסי דלבטלו אינו יכול מבהגיע זמן איסורו לבערו אא"כ מיהת אפשר לו וקרא דתשביתו כולל ג"כ לביעור לחמץ הידוע דבהכי הוא דאיירינן כאן דודאי בחמץ שאינו ידוע לו לא שייך הל"ת דלא תשחט על חמץ דאין לומר היה לו לבטלו אם לא ידע משום חמץ בביתו. דפשיטא הוא דלא לותה התורה לבטל למי שאינו ידוע לו מחמץ אלא אם ביטלו להחמץ מפני הוא מדאורייתא דנכלל ג"כ בעשה דתשביתו. וזה פשוט וביארתי שם הכל מה דשייך לענין זה בס"ד. ואל תשיבני דאין להכריח מכאן כפי שיטת הרמב"ם והר"ן לפי דרכנו מדלא קחשיב התנא עשה דתשביתו דילמא בבכור ביעור החמץ עסקינן ונזדמן לו אח"כ איזה חמץ קודם שחיטת הפסח וכהאי דאמר ר' יוסי הכא בהסוגיא בענין שנתמנה לו בין שחיטה לזריקה דהא ליתא חדא דזה דוחק לאוקמי סתמא דמתני' בהכי. ור' יוסי לא אמר כן אלא נדחים בעלמא דלא מלית למיפשט מהבריית' דפסח כשר הוא מדדריש לחייב גם על הזריקה דתיפתר בנתמנה לו וכו' ובהכי איירי דרבה דקרא אבל לא לאוקמי סתמא דמתני' בהכ"ג ועוד דנימי דמלינן למימר הכי ומ"מ קשיא למה לא ביאר התנא בהדיא וליתני השוחט הפסח על החמץ בביתו עובר בעשה ול"ת כדי לאשמועינן דהא אם לא ביער החמץ שיש לו ולבטלו ת"ח בהכי הגיע זמן איסורו אלא ודאי אין לתרץ אלא כדאמרן משום דאכתי בידו לקיימו העשה דתשביתו שיבערו אח"כ:

(שם בגמ') **מנין** לשוחט פסח על החמץ עובר בל"ת וכו'. הא דלא מייתי קרא הקודם לא תזבח על חמץ דם זבחי משום דבהאי קרא דלא תשחט מפורש ביה זבח חג הפסח. ומלינו למימר דמשום דלפי האי דרשה ככ"ע אתיא וכמי לר"ם דמתני' דס"ל דאף בשאר זבחים עובר אם שחטן במועד על החמץ וכדקאמר לקמן בהסוגיא אליבא דר"ש כתוב אחד אומר וכו'. וא"כ מלא תזבח דריש ליה לשאר זבחים במועד ומלא תשחט דריש ליה על הפסח בי"ד דמפורש בהדיא בהאי קרא. ובהכי ניחא נמי לייבב דברי הריב"א שהביאו התוס' במתני' אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב. וכתוספתא דמכלתין תניא בהדיא וכו' כמו שהבאתי בפנים. ולכאורה איכא למידק הא הרי קראי כתיבי לא תזבח ולא תשחט ואמאי באמת לא דרשינן לעכב וכדאמרינן בזבחים ובמנחות בכמה דוכתי לעכב מנא לן תרי קראי כתיבי וכו'. ואפשר משום דהכא מלינן למדחי דלא תזבח לשאר הזבחים הוא דאתי וכהאי דר"ש. וזהו שסיימו ובתוספתא וכו' לומר דסתמא דתוספתא ככ"ע אתיא ואפי' למאן דלא דריש לא תזבח אשאר זבחים דקרא דלא תזבח נמי אפסח הוא דהזהיר ומדלא שנה הכתוב ממשמעות הלאו וללמד על העיכוב וכדאמרינן הויה כתיב ביה. וכה"ג ש"מ דלא קפיד קרא אלא לכתחלה ולאוקמי לגברא בלאו ולא למיפסליה להפסח. ועוד דאע"ג דשנה הכתוב גבי פסח וכתב ביה הרי זימני ובעלמא דרשינן בכה"ג לעכב שאני הכא דגלי קרא וכתב זבחי וכתנא דתוקיה לקמן דאע"פ ששחטו על החמץ וזבחי קרי ליה. והיינו נמי דכפל התנא בהתוספתא דבריו כשר ויולא בו וכו' פשיטא אם כשר הוא יולא בו י"ח. אלא דקמ"ל דא"ל לסדר כלל אחר הפסח אחר ואם שחטו על החמץ יולא בו. ולכן הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ק"פ בהל' ה' שפסק כהתוספתא דהפסח כשר ולא פסק אלא כהת"ק הכיא קרא דלא תזבח לענין שעובר בלאו ומשום שהוא הקודם בהכתוב. שוב ראיתי שכתב המהרש"א לתרץ דברי הריב"א משום דגיא לן למימר כאן דשנה הכתוב לעכב אלא דשנה הכתוב לעבור עליו בשני לאוין וכו' ע"ש. ואלכד שזה הוא נגד מה דאשכחן בהדיא בר"ש פ"ה דמנחות דדריש גבי מנחה מדהדר כתיב לא תאפה חמץ לעכב אלא מהאי אתקפתיה דרבינא גופיה דהתם דלמא לאוקי גברא בלאו בעלמא וכו' משמע שלא כדבריו דהא לא אתקיף ליה דילמא לעבור עליו בשני לאוין אלא דפריך מנלן לעכב דלמא לאוקי בלאו ועל אפיס לחוד ועל כל מעשה יחידי וכו' וכמו שתמלא פירושא דאתקפתא דרבינא בדבור דלקמן. ועוד דעיקר דבריו הוא דלא כללא דכייל הש"ס בכל מקום דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי. ובמכלתין דף כ"ד אשכחן גבי הא דקאמר אם אינו ענין לגופיה וכו'. ומהדר ליה רב אשי לרבינא כל היכא דאיכא למידרש דרשינן וכו'. ואם כך הוא לדרשא דאם אינו ענין מכ"ש היכא דאיכא למידרש בגופים ולעכב דלא מוקמינן בלאוי יתירי ואין זה לריך לפנים כלל אלא העיקר כמו שתירלתי דלר"ש לא תזבח לשאר זבחים הוא דאתא ובדידן גלי קרא דזבחי דלא נידרוש לעכב וכתני תוקיה דלקמן:

(שם) **תני** חזקיה לא תבחט וכו'. כהפריבית. ואיך שיהי' אם דברי ר' יוסי בן חנינא דברי סתמא דהש"ס שמעינן מיהת דלהא דתני תוקיה גלי קרא כי היכי דלא נדרוש ביה לעכב וכמשמעות לבון הכתוב שכתבתי בפנים. והשתא שייכא הא דר' מנא עלה שפיר שפי דאלולא דתני תוקיה למידרש הכי מזבחי לא הוה מלינן למימר דליחייב גם על הזריקה כבבבר שחטו על החמץ. ומשום דהוה דרשינן מדשנה הכתוב בי' תרי זימני לא תזבח ולא תשחט לעכב הוא. וא"כ וכי מלינו דבר פסול ותייבין עליו אח"כ בשעה בו איזה דבר בתמיה והאי המחמץ את הפסולה וכו' דאכתרה לאיש הוא לדברי ר' מנא ואיהו הוא דמסיק לה וכלומר שהרי שניט גבי המחמץ את הפסולה דאיכא דתני חייב ואיכא דתני פטור וקאמר רב חסדא עלה דלא פליגי אלא מר מיירי בשנפסלה עכשיו בשעת תימולה וקמ"ל דאע"ג דאירע לה פסול אחר אפ"ה חייב על תימולה דאכתי לא היתה פסולה מקודם שהתחיל להתמילה. ומאן דפטר מיירי בשלא נפסלה מחמת תימולה וכלומר בשעת תימולה אלא שכבר היתה פסולה ופטור וזהו כדר' מנא. ובעל מראה למלך שהביא לזה בפ"א שם רלה להסב פירושא דהאי סוגיא לדרך אחרת ותני תוקי' וכו' והכל דרך קושיא על הא דר' שמואל דקאמר פסח כשר וכן פי' להא דר' מנא שחוזר והקשה לו קושיא אחרת ואמר דאלמלא הברייתא שהביא הוקיה עדיין הייתי אומר שהשוחט על החמץ נפסל הזבח לפי שכבר מלינו דבר פסול שתייבין עליו שהרי המחמץ את הפסולה אית תנא דתייב וכו' ע"ש. ואין משמעות הסוגיא סובל פירושו. ור' מנא דקאמר אילולא דתניתה חזקיה וכו' משמע דכמתמיה הוא ואילולא גברא רבא כתוקיה דתני הכי למידרש מזבחי לא הוס דרשינן אלא איפכא דהפסח פסול הוא בשחיטה ותו לא מחייב על הזריקה דכי מלינו וכו' וכדאמרן והרגיל בלבון הש"ס הזה הרבה וכסדרו יודע הוא דרכו. והאי מחמת תימולה ג"כ אין פירושו סובל במחמץ אחר מחמץ דהא את הפסולה קתני. ובלבון הש"ס הזה מחמת בשעת הוא דמתפרש. וכן תמלא בהרבה מקומות. ומה שסיים עוד שם וכתב ודע מה שקשה הגלי' כדברי הירושלמי הללו הוא דמשמע דמן הסברא השוחט על החמץ נפסל הזבח כיון דעבר על הזהרתא דמלכא אי לאו דגלי קרא שקראו זבח אף לאחר ששחטו על החמץ. וכר"ש פ"ה דמנחות דף נג אמרינן מתקיף לה רבינא ואימא לא תאפה חמץ למיקם גברא בלאו בעלמא ואיפסולה לא מיפסלי ותירלנו מלה תהי' הכתוב קבעו חובה. הרי דאילטריך קרא שלא להכשיר ול"ע עכ"ל. ולפי דרכנו מתורלת ג"כ הקושיא מההוא דמנחות דהתם קאי על הא דקאמר לעיל דיליף לעכב מלא תאפה חמץ וכלומר מדשנה הכתוב דהא ככר כתיב כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ וס"ד דמדמהדר וכתב לא תאפה חמץ ש"מ לעכב מתקיף לה רבינא ואימא למיקם גברא בלאו בעלמא. ואי מדשנה הכתיב הא איצטריך להא דתנן לקמן וחייב על לישתה ועריכתה וכו' וכדדריש שם בדף נה מדכתיב לא תאפה תמץ מה אפיס מעשה יחידי וכו'. ולא היה לריך רבינא לאקשויי הכי דמשנה ערוכה הוא לקמן. והלכך ע"כ דאתינן לתירולא דתהי' והכא נמי שפיר אתיא למאי שנתבאר להא דר' מנא דאילולא דתני חזקיה למידרש מזבחי דלא נפסל הזבח ה"א מדשנה הכתוב ביה תרי זימני לא תזבח ולא תשחט ש"מ לעכב ולא כפירושו של בעל מראה למלך דמשמע תן הסברא וכו' אלא מדכתב תרי זימני וזהו הכלל בכל מקום שמלינו דשנה בו הכתוב לעכב הוא אם לא דאילטריך חד קרא לשום דרשא. והשתא דתני חזקיה דגלי קרא וכתב וזבחי למידרש שהפסח שנשחט על החמץ כשר:

(שם) **הקטיר** אימורין על החמץ וכו'. בבבלי דף סג ע"ב מייתי נמי הני ברייתות ומסיק דתנאי היא דאיכא דמקיש הקטרה לשחיטה ואיכא דלא מקיש ופסק הרמב"ם בפ"א מהל' ק"פ בהל' ה' כמאן דמקיש וטעמו שהכריע כהאי תנא משום דרב פפא דהוא בתרא פסק כוותיה כדקאמר התם הלכך כהן המקטיר את החלב עובר בל"ת הואיל וישנו בכלל הלנת אימורין:

(דף לו ע"א) **תמן** אמר ר' ירמיה וכו'. להך בעיא לכאורה איכא נ"מ אף להש"ס דילן דקאמר בפ' אלו עוברין דף מה ע"ב דבבית מלטרף ובעריבה בשני חלאי זיתים וחוט של בצק ביניהם רואין כל שאלו תנטל החוט ונוטלין עמו חייב לבער וכו' כמו שזכרתי לעיל מזה פ"ג א"כ יש להסתפק בשוחט הפסח על החמץ דכה"ג אי מיחייב אלא דמסתברא דכל חמץ שהוא חייב לבער עובר ג"כ בלאו דלא תשחט ושאינו חייב לבער שאין בו כשיעור כאחד אינו עובר וכן בהך בעיא דהתם לענין ביעור בבית ועליה וכו' אם מלטרפין וסלקא בתיקו וא"כ ה"ה לענין שוחט על החמץ דמספק אינו לוקה ולא שייכא הבעיא אלא לשיטתא דר' ירמיה דהכא ואחר מי אתה מהלך והרמב"ם שכתב שם כדין שוחט על החמץ אם היה כרשות אחד מהן כזית חמץ וכו' וכונתו לזה דבמקום שהוא חייב בביעור הוא שחייב בשוחט על החמץ:

(שם) **דאיתפלגון** בשני יו"ט של גליות וכו' למאי דמסיק כהאי תלמודא סוף פ' י"א דיבמות דבכל מקום שאפשר לעמוד על הספק שיתברר אח"כ לא מיקרי התראת ספק אע"פ שבשעת התראה היה ספק משום דאיגלאי מילתא למפרע ולא דמי להכה את זה וחזר והכה את זה דא"א לידע מי הוא אביו וכעין זה כתבו התוס' מעלמן בפ' הערל דף פ' גבי טולדו לו סימני סרים וכו' ע"ש א"כ לא שייך הכא פלוגתא דהתראת ספק שהרי אפשר לברר אח"כ שהיה לו חמץ בשעת שחיטה אלא הא דתלי הכא בהך פלוגתא לפי הס"ד דפליגי בשני יו"ט של גליות דגם בזה הרי אפשר לעמוד עליו אח"כ כשיודע אימת קדשו ב"ד את החודש בלאו הכי הא דחי לה לקמן דקאמר מ"ד בעורה בירושלים הוא וכדפרישי' דבה"ג אין כאן התראת ספק שהרי נגלה החמץ דרך החלון ולפ"ד בעורה

בעזרה דוקא אינו עובר לפי שבירושלים הוא וא"כ לא פליגי אלא אי בעינן על בסמוך וכדמסיק בבבלי דף סג בעינן פלוגתייהו דבהא הוא דפליגי מיהו הא דמדחי התם דלא תוקי פלוגתייהו בהתראת ספק משום דהא פליגי בה חדא זימנא וכו'. ולכאורה תיפוק ליה דלא מצי לאוקי פלוגתייהו בהכי מדקאמר בעזרה דווקא והא משכחת לה שאפי' אין עמו בעזרה לא הוי התראת ספק כגון שנראה דרך החלון שכנגדו אלא דאפשר לומר דאין ס"ל דלמאי דס"ד דבהתראת ספק הוא דפליגי א"כ הוה מפרשינן להא דר"ל דפד שיהא עמו בעזרה לאו דוקא קאמר אלא עד שלא יהא כאן התראת ספק ואם נראה דרך החלון הויא כמי עמו בעזרה ולהכי מדחי לה בהא דפליגי בה חדא זימנא:

(שם ע"ב) **חבורה** היתה מקבה מה אנן קיימין וכו'. דוגמא למה דמתיב ומפרק בבבלי פירקין דף ס"ד על הא דקתני במועד לשמו פטור וכפי' התוס' לפי גי' ר"ת. והא דקאמר הכא אתרה והיידינו לשמו פטור וכו' פירשתי בפנים לפי גי' ספר הספר ונראה דוחק וכן בהא דקאמר בשעיבר זמן כפרתו לפי פשטא דמילתא בשעבר זמן הקרבתו משמע ולא בשעברה עליו שנתו ודומיא דאמרינן בזבחים דף י"א ובכמה דוכתי גבי הא דאמר תלתא קראי כתיבי חד לעבר זמנו ולא עבר שנתו וכו' ולפי גי' הספר לא איתפרש הכא כן דהא משמע דעל האי אוקימתא דלעיל גופה קאי בשגדתה לפסח שני וא"כ מה בכך בשעיבר זמן כפרתו הא אכתי לר' אילא בשם ר' יוחנן דקאמר הכי לאוי הוא לפסח שני והיותר נראה לגרוס והיידינו לשמו חייב וכלומר דלבתר דמשני לטעמא דר"ש דמתני' דקאמר במועד לשמו פטור שוחט הב"ם ואיזהו דמשכחת לה דלשמו נמי חייב הוא ועלה קאמר המן אמרין בשם רב חסדא בשעברה שנתו בין ראשון לשני וא"כ ספקא ל"ו לפסח קאי ומר קאמר בשעיבר זמן כפרתו כ"ד והיינו דתליא בפלוגתא דר"א ור' יהושע דלהכי מייתי להא אתרה וכלומר דהא דפליגי בפסח שעבר זמנו מר מפרש לה הכי ומר מפרש לה הכי וכהאי דאמרינן בבבלי דף סב ע"ב דמייתי הך פלוגתא דר"א ור' יהושע למיתב על רב חסדא דהתם דס"ל אמרינן הואיל וא"כ הואיל וזמנו פוסל שלא בזמנו נמי פוסל ומפרק התם שאני דאמר קרא פסח הוא וכו'. ומשכחת לה שפיר להאי מ"ד דמכשיר אחרים לשמו שלא בזמנו דכמועד לשמו חייב דשחיטה ראויה הוא והאי כאחרים דמי מכיון דלאו לפסח קאי וזהו הגה"ה בפירושא דהאי מילתא לפי דנגרוס והיידינו לשמו חייב:

(דף לז ע"א) **בפלגות** פומן. צריך אתה לומר הטעם הזה משום דקשיא ליה כדמקשי התם בדף ס"ד דהשתא נמי שקיל ליה בר מאתן ומהדר ליה בר מאה אלא משום דהכי שפיר טפי כדפרישית במתני':

(שם ע"ב) **רבי** מנא אמר זריקה כעין שפיכה וכו'. ופליגי אם זריקה בכלל שפיכה או לא כמו דאין שפיכה בכלל זריקה ויתבאר מזה בסוף מקלתין בס"ד:

(דף לח ע"א) **לא** כל שבות התירו במקדש. כדפרישית דבלא ברלון חכמים משום הכי הוא דהוה דאיתהו סברי דכל שבות שאינה לצורך עבודה לא התירו במקדש וזהו כדמפרש רב אשי בבבלי בפרקין דף סה אפי' תימא שלא ברלון חכמים ור' נתן היא דתניא ר' נתן אומר שבות צריכה התירו שבות שאינה צריכה לא התירו והרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ק"פ בהלכה י"ד כתב ורוחלין את העזרה בשבת שאין איסור שבות במקדש אפי' בדבר שאינו צורך עבודה איסור שבות במקדש היתר הוא. טעמו מדאוקי רב אשי מתני' כיחידאה ש"מ דלית היא הלכתא ואפי' שבות דכה"ג התירו במקדש ולא תיקשי הא איהו ז"ל בעצמי פסק בפ' כב מהל' שבת בהל' כה גבי התורה דליר דבמקדש מחזירין ליר בתחתון אבל לא ליר העליון גזרה שמא יתקע וזה כדקאמר נמי הכי בפ' בתרא דעירובין הלכה י' לא כל שבות התירו במקדש דזה ל"ק דע"כ לחלק בין היכא דאיכא למיגזר משום מלאכה כההיא דהתם דשמא יתקע וכן בסידור קנים דלחם הפנים וכמ"ש התוס' שם ראיה להא דמחלקי בין שבות גדולה לשאר שבות ובסידור דקנים נמי שמא יתקנם וכן כל כיולא בזה דדווקא שבות גדולה כי ההיא הוא דלא התירו במקדש. אבל במקום דליכא למיגזר משום מלאכה אפי' שבות שאינו לצורך עבודה התירו במקדש ומתני' דהכא יחידאה היא ולא קיי"ל כוותיה וכדאמרן. ועיין לעיל בעירובין שם ד"ה אמר ר' יוסי בר בון לא כל שבות וכו' שזכרתי מענין זה ועיין עוד לקמן ריש פ' החליל מה שיתבאר שם בס"ד:

(שם ע"ב) **תיפתר** בסמך עלמו לכותל וישב לו. ובבבלי שם וביומא מפרק בעזרת נשים ונראה דהאי ש"ס ס"ל דאף בעזרת נשים אין ישיבה ומדייק ליה ממתני' דידן דקתני בשליבית במקומם עומדת ולא התירו להן לישב בעזרת נשים וש"ס הבבלי ס"ל מכיון דאפשר שלא היה מספיק שם ישיבה לכולן נשארו כולן בעמידה בעזרה:

הדרן עלך פרק תמיד נשחט

פרק ו (דף לט ע"א במתני') **אלו** דברים בפסח דוחין את השבת והקטר חלביו. דרים לם לקמן בהסוגיא מלא ילין חלב חגי עד בוקר ועיין לקמן ד"ה ולא ילין וכו' וכד"ה ר' יונה בעי וכו' מה שיתבאר מזה בס"ד:

(שם) **הרכבתו** פירשתי בפנים לפי מסקנת הש"ס בפ' המלגיע דף לד ע"א בהאי ברייתא דתניא המוליא בהמה חיה ועוף לר"ה בין חיין ובין שחוטין חייב וכו' וקיי"ל כרבנן ודלא כר' נתן וכ"פ הרמב"ם בפ' י"ח מהל' שבת בהל' טז דלא אמרינן חי נושא את עלמו אלא באדם ובשאינו כפות או חולה אבל בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו לעולם חיוב חטאת איכא ולפיכך פירשתי גבי הרכבתו אליבא דת"ק טעמא משום דהוה מלי למיעבד מע"ש ותו לא דמדינא דרך ר"ה חיוב חטאת נמי איכא ורש"י ז"ל הוסיף לפרש במתני' וכתב גבי הרכבתו על כתף האדם להביאו לעזרה דרך ר"ה אע"פ שאינה אלא איסור שבות דרבנן דקיי"ל חי נושא את עלמו אין דוחה דהוה ליה למיעבד מאתמול וזה קשה דזהו אליבא דר' נתן. ואנן כרבנן קי"ל. ואף אם נאמר דהוא ז"ל פירש כן ומשמעות דברי ר"א דאמר והלא דין הוא וכו' שהן משום שבות וכו' ומשמע דאהרכבתו נמי קאי וא"כ איכא למימר דר"א כר' נתן ס"ל דאף בבהמה חיה ועוף אמרינן חי נושא את עלמו מ"מ מלת דקיי"ל שכתב קשיא ול"ע:

(שם בגמ') **קל** וחומר שאמרת יש לו תשובה וכו'. ובבבלי ריש פירקין גרים דקאמרי ליה ק"ו פריכה הוא דמה לתמיד שכן תדיר וכליל ואפשר דבמלת כליל נכלל ג"כ פירכא דגרים הכא שהוא כליל ושולה קדשי קדשים הוא משא"כ פסח ומסני תרתי הוא דקאמר דפריכה הוא כדלקמן. והתוס' לא גרסי אלא מה לתמיד שכן תדיר וכתבו ותימא וניגף מביניהו דתמיד ומילה הו מבתי הלחם דדחי שבת. ביאור דבריהם במה שכתבו הו וכו' דקמייתא מתמיד ומילה אף דלכאורה איכא למילף מביניהו דהי פרכת מה למילה שכן כיא עשה שלפני הדבור וכדפריך כה"ג בריש יבמות תמיד יוכיח מה לתמיד שכן תדיר מילה תוכיח וחוזר הדין וכו' מ"מ לכי דייקת אכתי הוה מלי למימר ליה אהן סבירא לן כמ"ד עולם שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוה וא"כ תמיד ג"כ עשה שלפני הדבור הוא לכך סיימו הו מבתי הלחם ור"ל ומתמיד דכי פרכת מה לבתי הלחם שכאו להתיר תמיד יוכיח מה להמיד שכן תדיר שתי הלחם יוכיחו. ומיהו לפרכא דגרים הכא שפיר מתורץ תמיהתם דאכתי איכא למיפרך מה להלד השוה שבכן שהן קדשי קדשים. ולמאי דגרים רש"י לבניהן כליל ותדיר שפיר נמי איכא למימר כדאמרן שנכלל גם הפרכא והיינו דאמרי ליה ק"ו פריכא הוא:

(דף מ ע"א) **כתוב** אחד אומר שבת ימים תאכל מלות וכו'. כה"ג דריש לה בבבלי מנחות דף סו ולכתוב דרשת הלדוקין למחרת השבת דלדידהו לפעמים משכחת לה שאין אוכלין מן החדש אלא יום אחד. ומשמע מהכא מדקאמר על שלשה דברים עלה הלל מבבל וניחא תלו שני דברים טהור הוא וכו'. ואהן לפסח ובקר לחגיגה בעלה בשבילם מבבל לא"י ללמדם כך כפי אשר דרש וקיבל מפי שמעי' ואבטליון שבא"י כן נוהגין ושם הוא שלריך לדרוש להם כילד יתנהגו אלא השלישי יש לו לדרוש גם בבבל שהרי החדש אסור מן התורה בכל מקום כסתמא דמתני' דסוף ערלה ואי משום בעומר ולכתוב דרשת הלדוקין ככר קחשיב התם במנחות דרשי סוכה אחרינא ולית להו פירכא. ומאי שנא האי דרשא מהני אחריני דנימא דבשביל כך עלה מבבל דנראה שבדומיא דהני תרתי הוא דמיירי. ואפשר לומר דהכלל לא ס"ל כהאי דר"א בקידושין אלא כמ"ד בם דדריש מושבותיכם לאחר ירושה וישיבה משמע וחדש אינו נוהג בח"ל. ולכך מביא האי דרשא בדווקא דתרתי שמע מינה סתירת דרשת הלדוקין וקמ"ל שחדש אינו נוהג אלא בא"י מן התורה. ולפיכך גם על דבר זה עלה מבבל. ועיין בפ"כ דחלה בהלכה א' מה שחידשתי והרחבתי הדבור מענין פסק חדש בס"ד:

(שם) **תני** ר' ישמעאל הפשיטו דוחה את השבת וכו'. הך פלוגתא גרים בבבלי פ' כל כתבי דף קטז ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה דברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא וחכמים אומרים מפשיטין את כולו וכו'. ומפרש רבא טעמא דרבנן כדהכא לת"ק שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבלה וכו' אמר רב חסדא מאי אהדרו ליה תכריא לר"י בנו של ר"י ב"ב אם מלילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו מי דמי התם טלטול הכא מלאכה וכו' עד דמסיק לבסוף דהכא נמי לאו מלאכה היא כגון דלא בעי ליה לעור ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו. מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומשני דשקיל ליה בברזא. ופירש"י ז"ל בחתיכות דקות מפשיט ותותך דאין דרך הפשטה בכך ולאו מלאכה היא אלא שבות. והתוס' כתבו שם דכיון דאינו מפשיט כשיעור תפירות עור יחד אפי' שבות ליכא. ועל פי זה פירשתי בפנים לפה דר' יוחנן דקאמר דכ"ע סבירא להו מותר דוחה מותר מן המותר אינו דוחה. ולת"ק מותר שמפשיט אותו בכל אלא שבהפשט היא בחתיכות חתיכות ולא כולו כאחת כדרך ההפשט שזהו מותר מן המותר ואינו דוחה לכ"ע והרמב"ם ז"ל פסק כחכמים שכתב בפ"א מהל' ק"פ בהל' י"ד כמעשהו בחול שחט הבוחט וכו' ומפשיטין את כולו וכו'. ואח"כ בהל' ט"ז כתב אם י"ד להיות בשבת כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת סתם. וא"כ פשוט הוא דס"ל מפשיטין את כולו. וכחכמים דהתם וכת"ק דהכא. ובענין מ"ש ורוחלין את העזרה וכו' ככר באַרתי בפ' דלעיל בהלכה א' ד"ה לא כל שבות התירו במקדש וע"ש. מיהו האי דהפשט לכאורה קשיא דהא נראה ממסקנא דפ' כל כתבי דלרבנן שמתירין בהפשט את כולו היינו דוקא דשקיל ליה בברזא. ועיין בהלח"מ שכתב בזה. ואולי יש לתרץ לרבינו ז"ל שלא אמרו בגמרא כן אלא מפני מאי דאהדרי תכריא לר' ישמעאל. אבל לרבנן לעולם דסברי דהפשט בחול ובשבת שוה. ולדבריו דר' ישמעאל השיבו ופסק כרבנן מכ"ל בזה. ואף שכתב בעלמו ז"ל בדרך ואולי ומפני שהרגיש בהקושיא דמנא ליה לפרש להא דהתם כן מ"מ אנן חוין להסכמת מהא דהכא. דע"כ לא אתינן לפרש פלוגתייהו דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן אלא בהפשט כדרכו דלמר עד החזה ולרבנן מפשיטין את כולו. וכדרך הפשטו בחול דהא מדקאמר ר' יוסי בר בון הכא לא אתיא אלא כר"ש וכו' וכמבואר בפנים. וכלאו הכי טעמא בעי אמאי לא ניחא ליה לר' יוסי בר בון לפרש פלוגתייהו כהאי דר' יוחנן וכדפרישית דאתית כהאי דמסיק התם בפירושא דפלוגתייהו אלא משום דקשיא ליה לר' יוסי בר בון דלאי הכי דטעמא דהת"ק והיינו רבנן דהתם משום דשקיל ליה בברזא מ"מ דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דפליג וכי לא מודה הוא דבכה"ג לאו מלאכה היא. ואפי' שבות אין כאן וכסברת התוס' דכן הוא האמת. אלא ודאי דבהפשט כדרכו מיירי בפלוגתייהו ור' ישמעאל בנו של ריב"ב כר"ש דהתוספתא ס"ל דלא עביד מקלת מלאכה כמלאכה ורבנן ס"ל מקלת מלאכה כמלאכה. וכסתמא דמתני' דהבונה. ומכיון שהותר במקלת מלאכה לצורך המצוה דדחיא שבת ה"ה בכולא דמלאכה דמאי שנא ומשום שלא יהנו קדשי שמים. והאי קושיא דקשיא ליה לר' יוסי בר בון על הא דר' יוחנן קשיא נמי על דאוקי פלוגתייהו התם לבסוף דאי הכי מ"מ דר' ישמעאל דפליג אלא ע"כ דלא בא מר בר רב אשי התם לתרץ ולומר לעולם כדאמרינן מעיקרא וכו' אלא ליישב הקושיא מי דמי וכו' למאי דאהדרי ליה תכריא. אבל לקושטא דמילתא אין לנו לפרש אלא דבהפשט כדרכו הוא דאיירי ובמקלת מלאכה כמלאכה הוא דפליגי. וכיון שכן שפיר הוא דפסק הרמב"ם כחכמים וכטעמייהו דהכא אליבא דהלכתא הוא וכדמיסתייע ליה ממסקנא דהכא:

(שם ע"ב) **והקטר** חלביו לא ילין חלב חגי עד בוקר וכו'. לפי משמעות סוגיא דהכא דיליף הקטר חלביו דדוחה שבת מהאי קרא דלא ילין וכדפרישית דאם נקטרין הן בלילה ביו"ט כמשמעות הכתוב עד הבוקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כולה ילין ונקטרין הן. א"כ ה"ה דדוחה שבת ביום י"ד שחל בשבת ועלה פריך והיא גופה קשיא וכי אימורי חול קריבין ביו"ט. ולזה ר' אבהו לתרץ קרא דבשחל י"ד בשבת מיירי ועולת שבת קריבין ביו"ט ומינה שמעינן דהקטר חלבין דוחין יו"ט וה"ה לשבת דשוין הן בענין דחייה דקרבנות והקשה ר"י דהיכי מלית לאוקי קרא בשחל י"ד בשבת הא חגי כתיב. ומשמע דחגיגה נמי בכלל והא בשחל י"ד בשבת אין חגיגה באה בכלל אמרה תורה וכו' כלומר אלא על כרחך דהכי מפרשינן לקרא דאמרה תורה שתרלה להקריבו לחלביו מבעוד יום. שלא יבוא לידי כל תלין שאם תמתין עד שתחשך אי אפשר לך להקריבו בלילה ויבא לידי כל תלין. ובשתא ממילא נלמד דהקטר חלביו ג"כ דוחה שבת כדי שלא יבא לידי בל תלין. וא"ת יקריבן בלילה שהרי עולת שבת ביו"ט היא אף אם נאמר כן הנא עלמך שדוחה יו"ט א"כ דוחה ג"כ שבת שהרי שוין בענין זה כדאמרן. וזו שיטת הסוגיא דהכא דמשמע דדריש קרא דלא ילין חלב חגי על אימורי פסח קאי. ולקמן יתבאר דלפי מסקנא דר' יונה לא פליג אשיטת הבבלי דגרים התם בדף נ"ט ע"ב רב כהנא רמי כתיב לא ילין חלב חגי עד בוקר עד בוקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כולה ילין וכתיב והקטיר עליו חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולן הוא מותיב לה והוא מפרק לה בשיתותר ו' ופירש"י ז"ל מקרבנות בזורק דמן קודם התמיד ולא הספיק להקריב דכיון דנראה לאקרבם קודם לכן על תמיד של שחר הוא מושלם. רמי ליה רב ספרא לרב כתיב ולא ילין לבקר זבח חג הפסח לבקר הוא דלא ילין הא כל הלילה ילין והכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט א"ל כבר רמייה ניהליה ר' אבא בר חייא לר' אבהו. ושני ליה הכא בארבעה עשר שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קריבין ביו"ט אק מיקו ונימא ליה דהאי קרא בי"ד שחל להיות בשבת הוא דכתיב א"ל שבקוה לקרא דהוא דחיק ומוקי אנפשיה. א"כ מסוגיא זו משמע דמפרש לקרא דלא ילין חלב חגי הכתוב בם מפשטים לאו באימורי פסח קאי מם דלא כשיטת הש"ס דהכא. והתוס' כד"ה בארבעה עשר וכו' מביאין להא דהכא בירושלמי דייק מקרא דלא ילין חלב כה"ג וכו' וכתבו ותימא על ירושלמי דפריך מיניה דהא קרא דחלב חגי בחגיגת חמשה עשר מיירי כדמוכח באלו דברים. ולכאורה מה זו תמוה דהתם באלו דברים דף ע"א גרים אמר רב כהנא מנין לאימורי חגיגת חמשה עשר שנפסלין בלינה שנאמר ולא ילין חלב חגי עד בוקר וסמיך ליה ראשית למימרא דהאי בקר בקר ראשון. וא"כ רב כהנא לטעמיה דס"ל דקרא דחלב חגי בט"ו קאי כדמוכחא מסוגיא דלעיל דפ' תמיד נשחט וכדלקמן. אבל סוגיא דהכא ס"ל דבי"ד מתמי ובאימורי פסח נמי קאי כדכתיב בהאי קרא לא תזבח על חמץ דם זבחי ולא ילין חלב חגי עד בקר וכי יש לתמוה על סוגיא הירושלמי דלא ס"ל כסוגיא הבבלי. א"כ נתמה בכל מקום דהסוגיות אינם לאחדים. ומה דכתבו כדמוכח באלו דברים אינו מוכח מהתם אלא ממה דשקיל וטרי התם אליבא דרב כהנא ומיהו אינו מוכח דלית לן לומר כגוונא אחרינא. ונראה דעיקר תמיהתם מסוגיא דתמיד נשחט ולרב כהנא דאלו דברים דאזיל לטעמיה ומוכרח כדרשיה וכפירושיה וזה דהא איכא למידק למאי דקאמר רב כהנא רמי וכו' דמנא ליה דהאי קרא לאו באימורי פסח מבעי הא רישא דקרא לא תזבח על חמץ ביה קיימא דאיירי. ובפסח לא קשיא מהאי דהשלמה דגזרת הכתוב הוא דהפסח הוא קרב אחר התמיד של בין הערביים כדדריש בריש תמיד נשחט יאותר דבר וכו'. אלא דרב כהנא מכריח סברתו מדאשכחן קרא דפ' כי תשא דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח. ועל כרחך האי ולא ילין וגו' על אימורי פסח קאי דאלו לבשר הפסח אשכחן קרא אחרינא בפ' ראה דכתיב גבי פסח ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבוקר. ומדאשכחן אזהרה לאימורי פסח. א"כ ע"כ קרא דחלב חגי באימורי חגיגה מיבתעי וחגיגת י"ד א"א לאוקי קרא דהוה קשיא ליה לרב כהנא כעין קושית דרב ספרא דלקמיה הא אין עולת חול קריבה ביו"ט. ועל כרחך דבחגיגת ט"ו איירי ולא קשיא אלא משום עשה דהשלמה והוא מותיב לה וכו' והשתא ניחא נמי הא דאהתרה רמי לי' רב ספרא וכו' וכלומר דניחא דמתרלא לקרא לא ילין חלב חגי דבאימורי חגיגת ט"ו מיירי ובשיתותרו דקריבין בלילה אלא קרא דאימורי פסח קשיא וכי עולת חול קריבין ביו"ט. והא ע"כ דהאי קרא באימורי דפסח משתעי וכרב כהנא וכדלעיל ושני ליה וכו'. והשתא מתמה התוס' על הא דהכא דהא ע"כ מוכח מהאי דרב כהנא דהאלו דברים דדריש חלב חגי על חגיגת ט"ו ומוכרח היא וכהאי דרב כהנא דהכא וכדאמרן. ובהיות קושייתם ניחא בשתא על הא דהכא האי קרא דלא ילין דכי תשא מאי עביד ליה לריכין אנו ליישב תמיהתם. ואומר אני דלמסקנא דר' יונה הכל ניחא. וזה דר' יונה גופיה מקשה האי קושיא גופה דקשיא אי מוקמית לקרא דלא ילין חלב חגי באימורי פסח דהא אפיקרא דמילתא קשיא לן כדאקשינן ואימורי חול קריבין ביו"ט. וא"ת כדשני ר' אבהו בי"ד שחל להיות בשבת מיירי קשיא הא אין חגיגה באה עמו כשחל י"ד בשבת והאי חלב חגי מאי עבדת ליה. אלא ע"כ דחלב חגי בחגיגת ט"ו הוא דמיירי ולא קאי סיפא דקרא אאימורי פסח כלל. ומשום דבאימורי פסח אית לן קרא אחרינא וכדלעיל. ומעתה נסתרה גם הדרשה דהקטר חלביו דפסח דדחיא שבת דדרשת מלא ילין חלב חגי דלא מיבתעי כלל באימורי פסח ומנא לן. ועל זה מסיים ר' יונה דעל כרחך דהכי אמרינן אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום וכו' וכדלעיל דממילא משמע דאימורי פסח דוחין שבת בכדי שלא יבא לידי בל תלין ושבת כיון דהותרה אלנו הותרה וזהינו מעכביו דלר' יונה אין הכי נמי דקרא דלא ילין חלב חגי בחגיגת ט"ו מיירי וכרב כהנא דהבבלי. ולריך שתדע דמדילפינן אימורי חגיגת ט"ו מחלב חגי ה"ה לכל אימורין דקאי עלייהו בכל ילין. וכדכתבו התוס' בדף ע"א אמילתא דרב כהנא וכדברי המכילתא והביא הכ"מ בפ"א מק"פ. וניחא נמי הא דהביא הרמב"ם שם בהל' ז' קרא דלא ילין חלב חגי דמיניה נפקא לן בכל האימורין וה"ה לאימורי פסח. וזהו שדקדק וכתב במנית אימורין ולא הקטירן עד שלנו וכו' ולא כתב אימוריו דהא בפסח איירי לעיל אלא כדאמרן ודרכו ז"ל להביא מהכתוב הראשון כמו שכתב למעלה השוחט וכו' והיה לו כזית חמץ מקרא דלא תזבח וגו' והוא הקודם. ואף דבש"ס דהתם דף ס"ה ע"ב הוזכר קרא דלא תשחט דפ' כי תשא משום דלא תזבח הוא הקודם. ועיין בהמל"מ שהאריך בזה ורלה לעשות ג' מחלוקת בדבר בהסוגיות. ולדרכינו סוגיא הבבלי וסוגיא דהכא למאי דמסיק ר' יונה שוין הן ואין להאריך יותר:

(דף מא ע"א) **כאן** וכאן בלחם אנן קיימין וכו'. ככר ביארתי בעירובין שם דפיסק דהרמב"ם בפ"ט מה' שבת ובפ"ח מהל' ק"פ בהל' י"ח אזלא כהאי דר' יוסי בר' חנינא דהכא ואליבא דר' יוחנן ולא כר' אחא בשם ר' יוחנן בענין אוקימתא דהני מתני' דהכא ודעירובין אלא כשיטתים דר' יוחנן בענין חוכל עד שיהא לריך לדם וכאוקימתא דמתני' כר' יוסי ב"ח ואזלא כשיטת הבבלי דהתם וע"ש כי מבואר הכל הוא:

(דף מב ע"א) **עשירים** היו בתשובות וכו'. עיין מזה לקמן בד"ה א"ל ר' אליעזר אימורי לבור יוכיחו:

(שם) **תיפתר** שחל יום שביעי שלו וכו'. ורב הושעיה אמר תיפתר שחל יום שביעי שלו להיות בי"ג וכו'. נראה דפליגי בהא דפליגי הרמב"ם והראב"ד בדין טבול יום דמת אם שוחטין וזורקין עליו או לא דלמאן דמפרש דהוייה מלוה דקאמר כגון שחל שביעי שלו להיות בי"ד

בי"ד שחל בשבת שאלו תול היה מהם עליו וכו' ה"ל דשוחטין וזורקין עליו הואיל ורחוי הוא לאכול בערב וזהו דעת הראב"ד והתוס'. ולרב הושעיה דמפרש כגון שחל יום שביעי להיות בי"ג וכו'. דכלומר באפי' חל בי"ג בניסן שחל בשבת שאלו היה חול היו מזין עליו ולמחר היה ראוי לשחוט את פסחו שכבר העריב שמשו מאתמול. אבל עכשיו שהוא שבת ואינו מזה עליו נמלא מתעכב מן המלוה שאעפ"י שלמחר ביום י"ד מזין עליו. מ"מ תכיון שהוא טבול יום דאית אין שוחטין עליו וידחה לפסח שני. וזהו דעת הרמב"ם בפ"ו מהל' ק"פ בהל' ב' ובהל' ו' וכדפרישית במתני' ואע"ג דקאמר הכא אבכת תני כהדין קדמיה ואפ"ה לא סמיך הרמב"ם אלא אהאי דרב הושעיה וכדאמרינן בשלהי חולין כל מתניתא דלא מיתני בדבר ר"ח ור' הושעיה לא מותבינן מינה. ועוד דקראי מוכחי כדעת הרמב"ם וכמו שיתבאר לקמן בפ"ח בהלכה ה' ע"ש:

(שם ע"ב) **אמר** לו ר' אליעזר אימורי לבור יוכיחו וכו'. התוס' בפרקין בדף ס"ט ע"א הביאו לזה בד"ה אם דחו מכשירי מלוה וכו' להביא ראיה לפי' ר"י דמכשירי מלוה שלאחר שחיטה דקאמר היינו הקטר חלבים דאפשר להמתין עד הלילה ודחי שבת. וכן יש בירושלמי דקאמר ר"א אימורי לבור יוכיחו וכו'. מיהו להא דהכא וכך הוא בתוספתא ריש פ"ה קשיא דלמאי איצטריך ליה לר"א למימר אימורי לבור יוכיחו הא מאימורי דפסח גופיה מצי למימר הכי דהא תנינן הקטר חלביו דוחה שבת ולא אשכחן לשום תנא דפליג אהא ואפשר לדחות ולומר משום דלעיל בהל' ה' יליף לה דהקטר חלביו דוחה שבת מקרא דלא ילין חלב חגי ובקיל ומרי עלה יע"ד דמסיק ומפרש דאמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי כל תלין. וכמו שבארתי הכל בענין זה לעיל ע"ש. והשתא איכא למימר דלא רצה ר"א להשיב לר"ע מאימורי פסח ומשום דמצי למימר ליה והיא גופה מנא לך. ואי מקרא דלא ילין חלב תגי דלמא קרא לחגיגת ט"ו הוא דאתא וכדרב כהנא בבבלי וכדלעיל. ואי מקרא דמפורש בפסח ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח אכתי מנא לן דבשבת מישתעי דילמא ה"ק קרא שמרהו שלא יבא לידי בל תלין והקריבהו מבעוד יום ובחול קאי ומשום שסברי אי אתה יכול להקטירן בלילה דעולת חול אינה קריבה ביו"ט וכעין דשקלינן וטרינן לעיל שם. ואכתי מנא לן דהקטר חלביו דוחה שבת ולפיכך השיבו מאימורי לבור דהכל מודים בזה ומדאשכחן באימורי לבור דדחו שבת הדר ילפינן מינייהו לאימורי פסח דדחו שבת וכדקאמר ר"ש התם בדף סח בא ורלה כמה חביבה מלוה בשעתה וכו'. א"נ יש לומר דאין ה"נ דהוה מצי ר"א להשיב מאימורי פסח גופיה ואדא מתרתי נקט וכהאי דלעיל בהל' ב' עשירים היו בתבואות וכו' וע"ש:

(שם) **זאת** אומרת שהיא רשות וכו'. זהו כרב אשי דפ"ק דחגיגה דף ז' ע"ב דדייק מברייתא דהתם תגינת יו"ט ראשון של פסח ב"ה אומרים מן המעשר וכו' הא קמ"ל חגיגת ט"ו אין חגינת י"ד לא אלמא קסבר חגיגת י"ד לאו דאורייתא וכו'. ורב אשי בפרקין דף כט דייק ממתני' דהכא דלאו חובה היא דאי ס"ד חובה היא תיתי בשבת וכו' ואיכא נ"מ טובא בין הני סוגיות. ובמקום אחר הארכתי בזה ואין כאן מקומו להאריך:

(שם) **שלא** יבא לידי שבירת עלם. אבל בחגיגה אין בה משום שבירת עלם והתוס' בפרקין דף פ מביאין לטעמא דהכא שהפסח נאכל על השבע וכו'. ובפ' ע"פ דף קכ ד"ה מפטירין אחר מלה אפיקומן וכו' כתבו וחגיגה הבאה עם הפסח אע"ג דאיכא למ"ד דאית בה משום שבירת העלם ואפ"ה אינה נאכלת על השובע היינו משום דפסח בן שנתו הוא ורכיך וחיישינן לשבירת העלם אבל תגיגה לא. ויש לתמוה דהא מאן דאית ליה דאית בה משום שבירת העלם והוא בן תימא בפרקין שם והבדיא לא שמעינן ליה הכי אלא דאיבעיא להו לבן תימא יש בה משום שבירת העלם וכו' ובעי למופשט ודחי לה כדאיתא ואלו דתגיגה בת שנתה כפסח שמעינן ליה בהדיא כדמייתי לעיל חגיגה הבאה עם הפסח הרי הוא כפסח וכו' באה בת שנתה וכו'. ומוקי לה כבן תימא. וא"כ לאיזה מ"ד אזלא תירוצם. ואפשר לדחוק דלא כתבו כן אלא למאי דבעי למפשט מהאי מתני' דשקלים שנמלא וכו' דאתיא כבן תימא ויש בה משום שבירת עלם. ואיכא למימר דהאי תנא ס"ל כבן תימא בחדא דאית בה משום שבירת עלם אבל לא באידך כבן תימא וס"ל הגיגה באה בת שתים:

(דף מג ע"א) **הדא** אמרה הדין דאכל חובן וכו'. וא"ת הא מתני' היא כל הבשר וכו' ואסור להעלותו עם הגבינה על השולחן. וי"ל דאפי' בבשר עוף קאמר וקמ"ל כהאי דר' יוסי דהתם דקאמר א מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולא תתני איפכא:

(שם ע"ב) **מסתברא** דר' מנא בקדמייתא וכו'. למאי דמסיק בבבלי דף עב באוקימתא דמתני' דרישא בעוקר וסיפא בטועה וכדפרישית במתני' א"כ זהו כדר' מנא בין בקדמייתא ובין באחרייתא לפי המבואר בפנים אלא דהאי ש"ס לא הוה ניחא ליה לאוקמי רישא וסיפא בתרי גווני ולהכך קאמר מסתברא דר' יוסי באחרייתא. והשאר מבואר הוא עד סוף הלכה במקום אבר ליינתי שמה ובענין עקירה בטעות דפסק הרמב"ם בריש פ' ט"ו מפסולי המוקדשים דאינה עקירה וכן בדינא דמתני' ובענין האוקימתא דהתם כמבואר בדבריו בפ"ב מהל' שגגות בהל' י"א וי"ב והארתי בענין זה בחיבורי מס' נזיקין בריש מס' ב"ק וע"ש:

(דף מה ע"ב) **אמר** ר' יוחנן דר"ש היא. לפי הנראה דאדיוקא דמדייק הא בגלוי חייב קאי פירשתי בפנים. ומ"מ דוחק הוא לחלק בין טריפה בגלוי ובין בעל מום. ואי מודה ר"מ בבעל מום מודה נמי בטריפה בגלוי דחד טעמא אית להו. והיותר נראה דלאו אדיוקא קאי אלא דמעיקרא מדייק לפרש המתני' לדינא דדוקא נמלא טריפה בסתר פטור הא בגלוי חייב לר"מ. והדר מסדר לאוקי דינא דמתני' דקתני בסתר פטור. וכן להא דלאחריה שאתו ונודע שמשכו וכו' מפני ששחט ברשות ועל נמלא טריפה בסתר נמי קאי וכדלקמן. ועלה קאמר דר"ש היא. וכלומר דאפי' לר"ש דהתוספתא ואליבא דר' יהושע נמי אתיא שפיר דאע"ג דלר"ש דמחייב בשאינו ראוי מ"מ פטור הכא דמאי הוה ליה למיעבד וברשות הוא דשחט. וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שגגות בהל' י' דטעמא דפטור מפני ששחט ברשות ולא הוה ליה למידע שימלא בו טריפות בסתר וכדפרישית במתני' דאתם היא והיינו הך. וזהו דלא כדעת התוס' בדף עג ד"ה שחטו ונמלא טריפה בסתר וכו' שכתבו תימה לר"י אמאי פטור והלא לא עשה מלוה וכו'. וליכא למימר דהכא פטור משום דתשבי ליה כאנוס דע"כ לאו מטעמא דאנוס פטר ליה כדמוכח בגמרא וכו' ולדעת הרמב"ם וכדמוכח מהכא דמוקי ליה שפיר כר"ש ל"ק דבגמרא דפריך הכי לקמן על הא דבעא רב פפא למימר הא מני ר"א הוא פריך שפיר וכי היכי מלית לאוקי המתני' כר"א כלל הא לדידיה לעולם חייב ואפי' בטעה בדבר מלוה ושחט ברשות. אבל לר"ש שפיר נמי אתיא דאע"ג דלא עשה מלוה הכא אנוס הוא לגמרי דלא הוה ליה למידע וברשות הוא דשחט. וזה פשוט היא לדעת הרמב"ם וכדקאמר ר' יוחנן הכא בהדיא. ומיהו רישא דמתני' בשלא לשמו דקתני ושאר כל הזבחים וכו' ודאי דלא אתיא אלא כר"ש דהתוספתא וכמו שבארתי בפנים. ובהכי ניחא לי ליישב מה דמקשין על הא דקאמר התם על סיפא דמתני' א"ל רב הונא בר תיננא לרבה כי הזלית קמי' דר' זריקא בעי מיניה לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור שחטו שלא לאוכליו חייב מה תיקון וכו'. ומקשין אמאי לא בעי ארישא כדינא דשלא לשמו והתוי"ט הניח זה בתימא והאיתי למהרש"א שכתב בזה ויש ליישב דברישא דאיירי בעיקר הקרבן מפסח לשלמים ודאי דתיקן דפסול שלמים היא ולא מחייב אנותר דידיה כמו אנותר דפסח אבל בסיפא דשלא לאוכליו דפעיקרא היה פסח ועכשיו נמי פסח פסול. א"כ מה תיקן עכ"ל. ויתלכד שזה אינו מדוקדק דכי קתני במתני' שחטו לשם שלמים דוקא הא סתמא קתני שלא לשמו וכי אם שחטו לשם חטאת נמי לאו כהלג הוא. וא"כ היה לריך לאוקי המתני' כר"א בן עזריה דוקא דנותר דהפסח אחר חלות ודחטאת עד הבוקר הלא דבלאו הכי מעיקרא מילי פריכי נינהו דמה שייך הכא תיובת דנותר. ולא מלינן למימר כלל כאן דמתחייב משום נותר דס"ל בלאו הכי פסול הוא ולטריפה קאי ואסור משום קדשים פסולין. והיכי אתי איסור דנותר וחייל עליה דלא אמרינן אתי איסור נותר וחל אלא באיסור מוסיף דוקא וכדאמרינן פ"ג דכריתות גבי יש אוכל אכילה אחת וכו' ופריך נימא אית ליה לר"מ איסור חל על איסור. וקאמר נכי דאיסור חל על איסור לית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף אית ליה. שהוא מעיקרא לא אסור אלא בחלב הו"ל טמא מידי דאסור בתתיכות טהורות איתוסף ביה איסורא נמי עילוי דחלב וחלב מעיקרא לא אסור אלא באכילה אקדשי' מגו דאיתוסף ביה איסורא דהנאה אתוסף ביה לגבי דהלב ואכתי להדיוט הוא אסור אבל לגבוה שרי ה"ל נותר מיגו דאתוסף ביה איסורא לגבי גבוה איתוסף ביה לגבי הדיוט וכו'. ואם כן הכא דהבשר אסור אף החלב לגבוה ודאי דלא חל כלל איסורא דנותר ואף לא על הבשר דלטריפה קאי בלאו הכי ולא שייך ג"כ לומר דנותר איסור חמור הוא דלא אמרינן כן אלא למ"ד דלית ליה איסור כולל באיסור חמור על איסור קל מודה דחייל באיסור כולל. וכדאמרינן פ' גיד הנשה בדף ק"ג אליבא דר' יוסי הגלילי. ומיהו איסור כולל או איסור מוסיף בעינן לכ"ע או אם היה בבת אחת למאי דקי"ל. וזה מוסכם אליבא דהלכתא כדכתב הרמב"ם זה בסוף י"ד דהל' מ"א וכן בפ' י"ח מהל' א"ב. וזה אין לריך לפנים אלא דלמאי דמבואר לעיל ברישא דהמתני' לא אתיא אלא כר"ש דהתוספתא יש לייסב על נכון קושית העולם דמאן הוא דס"ל מקלקל בחבורה פטור ר' יהודה היא. ועיין בתוס' וזהו לשיטתם בענין התירוץ שתרלו כאן. וכבר ביארתי מענין זה היטב לעיל בפ' כלל גדול בהל' ב' ואין כאן מקומו. ולר"ש דס"ל בכל מקום מקלקל בחבורה חייב א"כ בלאו הכי לא קשיא כלל ברישא דכולא רישא ר"ש היא. אבל הסיפא דככ"ע אתיא וכדפרישית דהא דקאמר דר"ש היא היינו דאפי' כר"ש אתיא שפיר היא דבעי לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור משום דלא אשכחן פלוגתא בסיפא. ולר' יהודה דבעי תיקון מה תיקון כאן. וזהו הנלפ"ד ליישב לזה ודע דהרמב"ם לא כתב בדינים אלו כ"א כליסנא דמתני' ולפי אוקמתא כר"ש ואליבא דר' יהושע. ולא הזכיר כלל מאיזה תיקון ולשיטתיה הוא דאזיל בכל שוחט בשבת משום נטילת נשמה הוא דחייב ולא משום חובל דבחובל דוקא היא דבעינן שיהא לריך לדם וכמבואר בדבריו בפ"ח מהל' שבת. וכבר ביארתי מכל הלריך לענין זה ומהיולא ממנו בפ' כלל גדול בס"ד:

הדרן עלך פרק אלו דברים

פרק ז (דף מו ע"א במתני') **כיצד** צולין את הפסח וכו' תוחבו מתוך פיו. כדפרישית בפנים כך הם דברי התוס' בריש פירקין שכתבו אומר ר"י משום הכי תוחבו דרך פיו לפי שנותן הגם שבשפוד למטה כדי שלא יפול הפסח. ולא הוי בית השחיטה למטה וקייב דמה דרך שם. והכי מוכח בהדיא מהסוגיא דהכא דקאמר אית תני תוחבו מבית נקובתו עד שהוא מגיע לתוך פיו על דעתיה דהדין תנייה בריים חוזר והופכו וכדפרישית משום שלעולם לריך שיהא פיו למטה שיזוב דמו דרך בית השחיטה ושיהא לד הגם למטה כדי שלא יפול הפסח ולתנא דידן א"ל להופכו דמתחילה פיו למטה הוא. וילא לנו מזה ללמוד שני דינים בענין צליית הפסח חדא בהא דקאמר ר' עקיבא והלכתא כוותיה תולין חוצה לו והיינו שתולין כרעיו ובני מעיו בתוך התנור חוצה לו. וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ח מהל' קרבן פסח בהל' י' תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ ותולהו לתוך התנור והאש למטה ותולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו ולא יתנם בתוכו שזה כמין בישול היא ושפוד של רמון היו בוררין לצלייתו וכו' והטעם שתולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו ולא על השפוד של הפסח דהיכן יתנם למטה על השפוד אי אפשר דא"כ יתעכב הדם ולא יזוב כדרכו ואם פיו למטה כעינן מהאי טעמא כדאמרן. וזה דלא כפירש"י שפי' תולין חוצה לו תוחבו בשפוד למעלה מפיו של טלה ונותך הר"ב אחריו. ולפ"ז היה פיו למעלה. ומסוגיא דהכא אינו נראה כן דא"כ לא היו לריך להופכו להתנא ברא וזה פשוט. ועוד דהא בהדיא מסיק לקמן בהסוגיא אתיא דהכא שאול כר"ע ודרבק כר"י הגלילי וכדפרישית דלהכא שאול דפ' שתי הלחם לא בעינן על בסמוך והלכתא כוותיה כדפסק הרמב"ם בפ"ג מהל' בית הבחירה בהל' ט"ו ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבונה על השולחן כלד המערכות וכו'. וא"כ לר"ע אין נותנם כאן על השפוד כלל לא מלמעלה ולא מלמטה אלא תולין בתנור סמוך וחוצה לו. ומזה למד הרמב"ם לומר כן שתולן בתנור חוצה לו. ואידך שלמדנו מכאן מדקפדינן שיהא פיו למטה וכדי שיזוב דמו ש"מ דמלוה לכתחלה ליללות שלם ממש בלא שום מקום התוך כלל. דא"כ לא היה לריך שיהא דוקא פיו למטה שהרי זב הדם ממקום החתוך וכמבואר בפ' כל הבשר ובפרקין דף עד ע"ב גבי האי אומצא דאסמיק וכו'. ומזה ילא לו להרמב"ם לומר שצולהו שלם עם גיד הנשה כמ"ש בפ' עשירי בהל' י"א כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר ואוכל וכו' וכשיגיע לגיד הנשה מוליאו וכו' וברתיתה דאורייתא דקא מרתת עליה הראב"ד שם וכתב בחיי ראשי אין איסור גדול מזה וכו'. ואם אוכה ואוכל פסח ויביא לפני כזה הייתי חובטו בקרקע לפניו. ובענין איסור-בבר מיישב הכ"מ שם ולענין הסמך שכתב בזה יש סמך יותר ממה שנתבאר בדברינו דמוכרח מהסוגיא דהמלוה לכתחלה לללותו שלם בכל מה דאפשר. ונוכל לומר עוד דאף הקרומות של חלב שאין בהן אלא משום חומרא בעלמא. ומדנרישם אין מנקין ומנקרין אותן אלא בשעת אכילה מ"מ מלוה לכתחלה אלא שאם חתכו בדיעבד חתיכות כשר כדמסיק שם. וכן בפ"ח בהל' י' חתכו ולצהו ע"ג גחלים ה"ז לא אם ועיין לקמן בד"ה מאל גחלים וכו' מה שיתבאר מזה בס"ד:

(שם ע"ב בגמ') **מה** נפק מביניהון צלייו בגדי של חולין וכו'. פשוט הוא דעל כרעיו ובני מעיו קאי שנתנו בתוך גדי של חולין וצלייו וכמה שביארתי להגי' בפנים דכל"ל דאין תימר כירך עבה עביד ליה ר"י הגלילי כשר וכו'. ולכאורה יש כאן מקום לומר דאם צלאו להגדי של חולין עם הפסח. א"כ בלאו הכי יש כאן איסור מפני התערובת וכדתנינן בברייתא הובאה בבבלי דף ע"ו ע"ב אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת הניחא לרב דמפרש מפני תערובת הטעמים איכא למימר דדוקא בשני פסחים הוא דאסור ומשום דזה היה כנאכל שלא למנויו אבל בחולין עם הפסח שאפי' ניתן התולין טעם בפסח ליכא ביה שלא למנויו אלא למ"ד מפני תערובת הגופין ואפי' גדי וטלה וכולי דהלכתא כוותיה דליתא לאו מילתא היא וכדפסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כוותיה מאי איכא למימר אלא די"ל לדחות דאמת הכא לאו באותו התנור שנצלה הפסח צלה גדי של חולין מיירי. ועוד דהאי מילתא לא קאי אלא אליבא דר' יוסי הגלילי ואיכא למימר דלא ס"ל כהאי ברייתא:

(שם) **אתיא** דהכא שאול כרבי עקיבא. עיין לעיל בריש פרקין מה שנתבאר מזה בסייעתא דשמיא:

הדרן עלך פרק כיצד צולין

תורתן של ראשונים

לירושלמי מסכת פסחים

עמוד | שורה

פרק ראשון

א 1 **איר לארבעה עשר**

בכה"ג (הוצאת מק"נ צד 133) „אור ארבעה עשר", וכתשובות הגאונים (ברלין תר"ח) דף כ"א „באור ארבעה עשר"

3 **כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה.**

בס' יבין שמועה להרשב"ץ (ד' כ"ו ע"א) „כל מקום שמכניסין בו חמץ צריך בדיקה".

4 **ובמה אמרו**

בס' יבין שמועה להרשב"ץ שם „ולמה אמרו שתי שורות במרתף מקום שמצניעין בו חמץ, פי' כן היו שונים הראשונים כי במרתף של יין צריך לבדוק שתי שורות וכו'" עכ"ל. ובתוס' רעק"א כאן ובספר הכריתות כתב „שקודם רבי היו סדרי משנה ושם היו שונים ב' שורות במרתף. ובס' הליכות עולם שער ג' „מ"ש במשנה כל מקום שאין מכניסין בו חמץ וכו', המשנה יתירה היא דהא באידך בבא קתני שתי שורות במרתף משמע הא מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה וא"כ הך דכל מקום יתירא הוא וכו'" עכ"ל.

17 **למה בלילה א"ר יוסה**

במלחמות ה' להרמב"ן פ"א דפסחים „ואם בא להקדים נמי בי"ג אינו בודק מפני שאור הנר יפה לבדיקה בלילה ומפורש הוא בירושלמי ורבינו ז"ל לא כתב דברים הללו משם מפני שהם פשוטין בגמרא שלנו וכו'."

18 **ר' מנא לא אמר כן ושמרתם וכו'**

בה"ג (הוצאת מק"נ צד 133) ובה' פסוקות (צד 11) הנו רבנן ושמרתם את היום הזה לדורותיכם שמרהו מלפניו מאור י"ד מכאן אמרו חכמים וכו'".

2 3 **זכר לדבר והיה ביום ההוא אחפש וגו'**

לפנינו בצפניה א' י"ב והיה בעת ההיא אחפש.

10 **אם לא בדק איר לי"ד יבדוק בי"ד**

באו"ז ה"ב סי' רכ"ו „וכן נמי בירושלמי לא בדק בלילה מהו שיבדוק ביום נשמעינה מן הדא דתנן אין בודקין לא לאור החמה אור החמה בלילה מי איתא אלא ביום וקאמר לאור הנר" עכ"ל, והני' לפנינו משונה.

13 **ולא לאור הכוכבים**

בתוספתא פסחים פ"א ליתא זה וכן ליתא בבבלי פסחים דף ז' ע"ב ותחת זה יש בבבלי שם „ולא לאור האבוקה" והגר"א ז"ל הגיה בתוספתא הנ"ל „ולא לאור האבוקה" ונראה שעל פי גירסת הבבלי הגיה כן בתוספתא ומהירושלמי לעיל שר' שמואל בר רב יצחק בעי מהו לבדוק לאור האבוקות נראה שלא היה זה לפניו בתוספתא. ובארחות חיים (ה' חמץ סי' ז') „והכי איתא בירושלמי דקתני אין בודקין לא לאור הלבנה ולא לאור החמה ולא לאור האבוקה וכו', וזה גירסא חדשה.

15 **וכי יש חמה בלילה**

במאור פ"א דפסחים „הא דתניא אין בודקין לא לאור החמה לא תימא ה"מ בי"ג וכו' ומפורש בירושלמי לא לאור החמה וכי יש חמה בלילה אלא תפתר בשלא בדק הדא אמרה אפי' ביום צריך לבדוק לאור הנר" עכ"ל ובהרא"ש פסחים פ"א סי' י"א כדאיתא בירושלמי וכי יש חמה בלילה תפתר בשלא בדק כדתנן לא בדק אור לארבעה עשר בודק י"ד שחרית והרבה ראשונים גרסי כנ"ל „תפתר בשלא בדק בלילה יבדוק ביום י"ד"

אפי' ביום צריך לבדוק לאור הנר... אלא אפי' בית שיש בו אורה

4 בשכל טוב (ח"א צד 101) מפרש הטעם משום חורין וסדקין ובמרדכי פסחים סי' תקל"ה „מהו שיהא צריך לבודקו מתחלה ביום לאור הנר וגם אם כבדו וכו' אפ"ה צריך לחזור ולבדוק שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה".

18 **מבואות האפלין וכו'**

בשו"ת הרשב"א סי' רל"ב „ודייקינן בירושלמי אדם בטל (כ' מלות אחרונות ליתא לפנינו בכל ההוצאות) ובית אופל (מהו) לבדוק ביממא ואהדרו אין אורו מבהיק ביום כבלילה" עכ"ל. ובספר תולדות אדם וחוה (נתיב חמישי ח"א) „ואפי' אם היה אדם בטל שעומד בביתו ביום כמו בלילה ואפי' שיהיה הבית אפל שיוכל לבדוק לאור הנר ביום כמו בלילה צריך לבדוק בלילה כדאי' בירושלמי" עכ"ל.

22 **הוינן ערקין**

בתניא סי' מ"ג „ירושלמי... עריקין הוינא מן קומי גונדא בהדא בוטיטא דטבריה וכו'" וכ"ה בב"ר פל"א ובס' יבין שמועה להרשב"ץ (ליוורנו תקי"ד דף כ"ד ע"א) „ונתנו הטעם בירושלמי שאין אור הנר מבהיק אלא בלילה וכו' כי אותם הנחבאים בבערות מפני השמד והיו משתמשין לאור הנר בין ביום ובין בלילה היו יודעין זמן ק"ש של ערבית עד אם היה מבהיק וכו'" עכ"ל.

2 31 **כמ"ד לא שימשו המזלות**

המ"ד הוא ר' יוחנן בב"ר פכ"ה ועי' בירושלמי ר"ה פ"א ה"א שנת המבול אינה עולה מן המנין.

32 **בתי כנסיות וב"מ... שכן מכניסין לשם בשבתות ובר"ח**

יש מהראשונים שגורסים „שמכניסין עם חמץ תינוקות בשבתות ובר"ח" וי"ג „שכן מכניסין לשם בעיבריות ובר"ח פי' בסעודות שהיו עושין בעיבור השנה ולעבר את החודש וכה"ג בס' יבין שמועה להרשב"ץ (ד' כ"ו ע"ב) ומסיים שם „והיא הנקראת סעודה של מצוה, וה"ה לבתי כנסיות שלנו שצריכין בדיקה שהרי התינוקות היו נכנסין שם וכו'".

35 **הואיל ואורן מרובה**

ברמב"ם ה' חמץ פ"ב ה"ד „אבל אכסדרה שאורה רב אם בדקה לאור החמה דיו" וע"ש בכ"מ.

ב 7 **חורי הבית וכו' אינן צריכין בדיקה**

גי' משונה בה' פסוקות (צד 12 מירסיילים תר"מו) וז"ל „חורי הבית העליונים והתחתונים והאמצעים צריכין בדיקה" עכ"ל ובבבלי פסחים דף ח' ע"א „הא בעילאי ובתתאי והא במיצעי" וכ"ה בבה"ג הנדפס. וברוקח סי' רמ"ו „חורי הבית העליונים והתחתונים צריך בדיקה" (לפנינו בגמ' בבלי הנ"ל אין צריך בדיקה).

והיציע

בריטב"א פסחים דף ה' ע"א „גי' הרי"ט ז"ל והגג והיציע ולא גרסינן גג היציע" ובשאילתות סי' ע"ח „וגג היציע וגג הבית" וע"ש בעמק שאלה.

והחדות. י"ג וההבית".

9 **ובית העצים**

בס' חסדי דוד על התוספתא פסחים פ"א „ובית העצים דקתני הכא וה"נ בירושלמי נראה דמשבשתא היא וכו'" ומ"ש ואוצרות השמן עי' ברמב"ם ה' חמץ פ"ב ה"ו ובמגדל עוז שם.

10 **ואוצרות הפירות,** י"נ אוצרות תבואה.

ניחא העליונים והתחתונים וכו'

בפרי חדש או"ח סי' תל"ג סי' ד' „ובירושלמי איתא חורי הבית וכו' ניחא העליונים אבל בתחתונים ניחוש לנפילה כלומר אולי נפל שם חמץ ומשני ששניהם בכותל אחת למעלה מעשרה וא' למטה מי' וכו'" עכ"ל.

12 **אחד למעלה מעשרה**

בטאו"ח סי' תל"ג „ובירושלמי חשיב גבוהים למעלה מעשרה טפחים ואינו נראה שעיקר תשמיש אדם הוא למעלה מי' אלא כדפרישית שאין יד האדם מגעת שם" עכ"ל. ובאגור (דיני חמץ) ובירושלמי חשיב גבוהים שהם למעלה מי' טפחים ואין נראה וכו'. וכ"כ בס' יבין שמועה דף כ"ו שאין לסמוך על הירושלמי בזה וכו'. ובפרי חדש הנ"ל „גם מ"ש הטור דנמוכין חוי פחות מנ"ט לא נראה דלא אתמר כן בירושלמי אלא אגג הבד וכו'.

18 **בארץ הם.** י"ג „הרי הן בקרקע".

20 **כן אנן אמרין**

בלשון אתמהא נאמר (רמב"ן ב"ב נ"ח ע"א).

26 **הדא אמרה חשו לנפילה**

מהר"ם חלאוה בחי' פסחים דף ח' ע"ב גרס הכא „הדא אמרו שחששו לנפילה לא בדא אנו אומרים תינוק רגע נכנס לשם וחמץ בידו".

4 4 **איזהו מרתף כו'**

בחי' מהר"ם חלאוה פסחים דף ב' ע"א „ירושלמי מרתף וכו' איזהו אוצר ואיזהו מרתף אוצר כל שאינו נתון עם הלהם בחצר". וכן הגי' בה' פסחים לרי"ץ אבן גיאת ד' ע"ט. אבל בכל ההוצאות של הירושלמי חסרות שבע מלות האחרונות.

5 **כל שנתון עם הלחם**

בד' קושטא „כלי שנתון עם הלחם".

18 **ובספק אבל בודאי אפי' מר"ה**

יש מהראשונים דמפרשי „אבל בודאי שיודע שיש שם חמץ אפי' מר"ה צריך לבער" ואיכא דמפרשי „בספק שספק לו אם יחזור או לאו".

21 **אפי' עבדים**

בתפארת שמואל על הרא"ש פסחים פ"א אות ב' „ובירושלמי... דהא בברייתא תני נשים ועבדים וקטנים ועלה קאי לא תתני נשים משמע כי קטנים יותר מהימני וכו'" עכ"ל. ובעיטור ה' הכשר הכשר דף ט' „והא דגרסי' בפסחים הכל נאמנים על ביעור-חמץ וכו' האי שנויא אקטנים קאי אבל נשים בכולהו מהימני וכו'".

עמוד | שורה

4 | 22 | לית כאן אפי' נשים

בתורת הבית להרשב"א (בית א' שער א) „וכדגרסינן בירושלמי עלה דההיא לית כאן נשים מתוך שהן עצלניות בודקות כל שהן פי' אין כאן נשים שהנשים נאמנות הן באיסורין בעד אחד ואפי' בשל תורה אלא בגררא דקטנים נקט נשים ועבדים ופריך שפיר אית כאן נשים דמתוך שהן עצלניות בודקות כל שהן וכו'" עכ"ל, ובסמ"ג עשין ל"ט אבל על בדיקת חמץ סבורות שאין חמץ בחורין ונמנעות לבדוק מפני עצלותם והכי מפרש לה בירושלמי" עכ"ל, ובס' מנוח דף ו' ע"ב ובירושלמי לית כאן נשים מתוך שהן עצלניות בודקות כל שהן ולא פליג אגמרא דילן דהכא מפרשינן ליה מתוך שהן עצלות ואין להן דבר שיהו טרודות בו הן בודקות הכל וכו'", ובס' יבין שמועה להרשב"ץ ה' שחיטה ד' ב' „כבר נתנו הטעם בירושלמי מפני שיש בבדיקת חמץ טורח גדול והנשים הן עצלות ואלו היה בדיקת חמץ מן התורה היינו הוששין שמפני הטורח היתה מתעצלת ולא בדקה יפה וכו'" עכ"ל. וביש"ש בריש חולין וכן פי' נאמנות על בדיקת חמץ דהתם דמאן דס"ל כדברי הירושלמי שהן עצלניות ואין בודקות יפה א"כ אין נאמנות לומר שהן בדקו יפה אלא שמעידות שכבר הוא בדוק" עכ"ל.

נשים עצמן הן נאמנות

לפנינו לית כאן מהלוקת אמוראים ולפני הראשונים היתה כאן מחלוקת האמוראים עי' בר"ן פסחים סי' תרפ"ט והכי איתא בירושלמי דאיתא מאן דאמר התם דלית כאן נשים דהן עצמן נאמנות הן ואיכא מ"ד מתוך שהן עצלניות בודקות כל שהוא" עכ"ל. וכן איתא בס' תולדות אדם וחוה נתיב המישי ח"א. וכן ברא"ש פסחים סי' ב'.

נשים עצמן הן נאמנות

בתפארת שמואל הנ"ל הגי' „נשים עצמן אינן נאמנות מפני שהן עצלניות והן בודקין כל שהוא".

6 | 1 | יכולין הן וכו'

בעיטור ה' ביעור חמץ (דף קי"ט) „ירושלמי וכי יכולין ישראל לבער המצן כאחת".

3 | וארבעה עשר בשחרית ובשעת הביעור

בפר"ח פסחים דף י"ד ע"ב „ובי"ד בשעת הביעור".

34 | איבד הוא הניח, צ"ל הוא איבד הוא הניח

37 | של מסיק אחד

בבלי ע"ז דף מ"ב ע"א בתוס' שם ד"ה של מציק אחד פי' הקונטרס אנס ובתוספתא (אהלות פט"ז) גרס מוסק פי' מוסק זיתים.

ד | 7 | ר' מאיר אומר אוכלין

בעטור ה' בעור המץ „תנן התם ר"מ אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל המץ ושורפין בתחלת שש". ובשאלות רבינו דניאל הבבלי (מעשה נסים צד 102) „דתנן רמ"א אוכלין כל המש וכו'"

10 | ר' מאיר אומר משש שעות

בחי' מהר"ם חלאוה (פסחים דף ד' ע"ב) „דגרסינן בירושלמי רמ"א משש שעות ולמעלה מדבריהם וכו'" ובעטור שם גרס רמ"א משש שעית ולמעלה מד"ת". ובשאלות ר"ד הבבלי הנ"ל „הא תלבודא דבני מערבא פליג אתלמודא דידן אליבא דר' מאיר דאינהו קסברי דר"מ סבר משש ולמעלה דבר תורה ואמרי מ"ט דר"מ אך ביום הראשון זה חמשה עשר ואנן סברינן דר"מ כר' שמעון ס"ל באסור אכילה שאינו אלא מתחלת הלילה וכו'" עכ"ל. ובמלהמות להרמב"ן פ"א דפסחים „ועוד שאמרו שם בירושלמי מפורש רמ"א משש שעות ולמעלה מדבריהם ר' יהודה אומר משש שעות ולמעלה דבר תורה" עכ"ל. ובחי' מהר"ם חלאוה (פסחים דף כ"א ע"א) „והביא (הראב"ד) ראי' מן הירושלמי דגרסינן התם ר' יהודה אומר מדבריהם".

12 | מ"ט דר"מ

בחי' מהר"ם חלאוה הנ"ל „מ"ט דר"מ אך ביום הראשון זה י"ד יכול משתחשך תלמוד לומר אך חלקהו".

21 | לא תאכל עליו חמץ על עשייתו

בעטור שם ובחי' מהר"ם חלאוה שם „ור' יהודה דריש לא תאכל על שהיטתו"

28 | עשה על ביעורו תשביתו שאור

בסנהדרין פ"א ה"ג „עשה על ביעורו שבעת ימים תשביתו שאור מבתיכם" ובמגדל עז ה' חמץ פ"ב ה"א „ובירושלמי דסנהדרין חמץ הייבין עליו עשה ול"ת עשה על בעורו דכתיב תשביתו שאור מבתיכם ל"ת שאור לא ימצא בבתיכם"

8 | 1 | הא ר"מ אומר משש שעות ולמעלה

בסנהדרין פ"ה ה"ג „הא רמ"א כו' ששית אסורה משום גדר חמישית לכה כו' אלא חמישית מתחלפת בשביעית".

4 | הא ר' יהודה אומר מחמש ולמעלה מדבריהן

בחי' מהר"ם חלאוה הנ"ל „לר' יהודה דאמר משש שעות ולמעלה מן התורה ששית משום גדר כו'".

עמוד | שורה

8 | 8 | תמן הוא אמר

בסנהדרין פ"ה ה"ג „תמן אמר אין חמשית מתחלפת בשביעית וכא אמר חמישית מתחלפת בשביעית".

13 | וסוף שעה המה, צ"ל „וסוף שבע המה במערב".

17 | חטים קורטבניות

בבבלי פסחים דף ז' ע"א „חטים קירדניתא" וע"ש בפרש"י, וברא"ש קדושין פ"ב סי' ל"א „קורדיניתא".

19 | אפקיד דיסקיא דפיסתא

בירושלמי ב"מ פ"ג ה"ז „אפקד גבי ר"ח רובה חד דיסקיא מליא המץ וכו'" ובמאור פ"א דפסחים הגי' דיסקא דפיתא".

21 | א"ל תימכר ע"פ ב"ד

בתוס' פסחים י"ג ע"א ד"ה מאי „בירושלמי גרס צא ומוכרה בב"ד בשוק" ובתוס' כתובות צ"ח ע"א ד"ה דאמר „דבירושלמי מסיק על ההיא מעשה דיוחנן הקקואה וכו' א"ל צא ומוכרן בב"ד וכו' ושמא התם בירושלמי בב"ד הדיוטות קאי" עכ"ל. ובאו"ז „ימכר ע"פ ב"ד בשעת הביעור".

22 | אפקיד גרבא

באו"ז ח"ג סי' ק"ב „חד גרב דכותח ובסמ"ק סי' רכ"ב „וכן כל חמץ נוקשה וכו' מותר להשהותן וכו' וכתב הר"פ שם ומיהו במשנה דבודקין פסקו התוספות דאסור להשהותו וכו' ועוד יש ראי' מההיא כותח דבירושלמי".

ה | 13 | על גג האיצטבא

י"ג על גב האיצטבא, וי"ג על גבי איצטבה:

שלא לשהות עליהן, צ"ל „שלא לשהות עליהן".

12 | 18 | ר' יודא אמר יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו כו'

בשבת פ"א ה"ז „ר' יונה אמר ר' יהודה בן טבאי ר' יוסי אמר ר' יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו טומאה וכו'". ובירושלמי כתובות פ"ח הי"א „ר' יוסי אמר ר' יהודה בן טבאי ר' יונה אמר ר"י ב"ט ושמעון בן שטח גזרו כו'".

24 | על ספק ארץ העמים

במשנה טהרות פ"ד משנה ה' „על ספק עפר הבא מארץ העמים וכו' על ספק כלים הנמצאין וכו'" ד' מלות אחרונות ליתא לפנינו.

ז | 12 | אית תניי תני טמא מת

בחי' הרמב"ן ב"ב דף כ' ע"ב „ושוב ראיתי בירושלמי דבר מתקשה עלי דגרסי' בפסחים וכו' אית תניי תני טמא ואית תניי בטמא מת מאן דמר טמא מת בכלי שטף וכו' ופירושו דמאן דתני נר שנטמא טמא מת דהיינו שנגע במת וכו'" עכ"ל. ובחי' מהר"ם חלאוה פסחים דף י"ד ע"ב „ובירושלמי נמי גרסינן עלה דהא נר אית תנא תני במת ואית תנא תני בטמא מת מאן דתני במת בכלי שטף מאן דתני בטמא מת בנר של מתכת אלמא וכו'" עכ"ל.

ח | 5 | דר"מ מחמיר מדבריהם כדברי תורה

בבבלי ב"מ נ"ב ע"ב „הא מני ר"מ היא דאמר עשו חכמים חזוק לדבריהם כשל תורה דתניא המביא גט וכו'" ולא נזכר מהמשנה דנדה המובאה בירושלמי כאן.

16 | 8 | א"ר עזריה קומי ר' מנא כו'

בתרומות פ"ה ה"ט בכ"י רבינו שלמה סיריליאו ז"ל „אמר ר' זעירא קומי ר' מנא תפתר בתלויה שדעתו להישאל עליה" ובחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן סי' מ"ב „יש להבין מ"ש בירושלמי בפ"ק דפסחים וכו' ומחלק בירושלמי דהיינו דוקא בתלויה שאין דעתו לישאל עליה אבל בתלויה דדעתו לישאל עליה חשיבה כטהורה ואסור לאבדה בידים" עכ"ל

10 | כל מה דאנן קיימין הכא

בכ"י רש"ס הנ"ל „כל תלויה דאנן אמרין הכא בתלויה שאין דעתו להשאיל עליה וכו'".

17 | חבית הראשונה כר' יוסי

בכ"י רש"ס הנ"ל „חבית הראשונה כר' מאיר ולית ר' יוסי מודה בה".

19 | בבור שיש בו כדי להעלות

בכ"י רש"ס הנ"ל „בבור שאין בה כדי להעלות אבל בבור שיש בה כדי להעלות אפי' כל שהוא אסור לטמאות וכו'".

ט | 1 | כדי להוס על נכסיהן של ישראל

בתרומות פ"ה ה"ט הגי' „תמן התורה חסה על ממונן של ישראל".

10 | פליגא על ר' יוסי

בכ"י רש"ס „ולית הדא פליגא על ר' מאיר נאמר דלא כר"מ ונאמר דלא כר' יוסי לפי שמצינו לר"מ שורף תלויה בכל מקום".

15 | אפי' כגון ההיא שהיא תלויה

בכ"י רש"ס „ואפי' כגון שהיא טהורה ואמר לי אין אנא פתר לה בשנטמאה בבדור של גוים בדור של גוים מה בידך וכו'".

18 | 1 | ר"ש יודה לר' יושע

בכ"י רש"ס מוסיף „ור' יהושע לא מודי לר' שמעון".

עמוד | שורה

פרק שני

20 6 **מפרר וזורה לרוח**

במשנה בבלית פסחים כ"א ע"א „אף מפרר וכ"ה ברוב פוסקים אבל בריי"ף ורא"ש ובעיטור ובפהמ"ש להרמב"ם ליתא מלת אף.

או מטיל לים

בתולדות אדם וחוה (נתיב חמישי ה"ה) „או מפרר ומטיל לים" ועי' בבבלי פסחים כ"ח ע"א איבעיא להו וכו' וכפרר ומטיל לים.

11 **ואמר רב הונה בשם רבי**

לקמן בפ"ג ה"ה ופ"ה ה"ד „דאמר רב הונה בשם רב מותר להאכילו לכלבו".

18 **לא יאכל חמץ היום כו'**

גי' מתוקנת בטוא"ח סי' תמ"ח „ואוסר עוד בירושלמי להאכיל חמצו בפסח אפי' לכלב של הפקר שאינו נהנה בו כלום דגרסי' בפרק כל שעה לא יאכיל חמץ אפי' לכלבים במה אנן קיימין אם לכלבו הוא הנייה אלא כאן אנו קיימין אפי' לכלב של אחרים זאת אומרת אסור להאכיל לבהמת הפקר" עכ"ל. ובהג"מ ה' חמץ פ"ג הי"א וז"ל: ריב"ק היה אוסר להשליך חמין במקום הפקר וכו' ומביא ראיה מירושלמי הזה. ובאגודה סי' ל"ה „תרנגולת שנמצאה בה חיטה אסור לתת לגוים ובירושלמי משמע דאסור ליתנה אפי' לכלב הפקר אך לשורפה או לזורקה ל"ם וכיוצא בזה" עכ"ל.

יא 22 **ומחמץ שעבר עליו הפסח**

וכ"ה בערלה פ"ג ה"א, ובעטור ה' בעור חמץ „ירושלמי העושה איספלנית מחמץ ומשור הנסקל אין לוקין עליו שאין ל"ת שלו מחמיר".

25 **לא תיעשה לא תעשה**

בערלה פ"ג ה"א הגי' מתוקנת „עשה לרחקו כתיב ל"ת לאוכלו כתיב לרחקו ל"ת כתיב". ובעטור הנ"ל „עשה לרחק כתיב ל"ת לרחקו לא כתיב ובגמ' דילן ערלה בשאר איסורין וכך הלכתא" עכ"ל.

22 1 **ושחטוהו עד שלא נגמר דינו**

וכ"ה בערלה פ"ג ה"א אבל בבבלי בבא קמא דף מ"א ע"א שאם שחטו לאחר שנגמר דינו. ועי' במגדל עז ה' מאכלות אסורות פ"ד ה' כ"ב ובכ"י להר"ש סירילִיו ז"ל בערלה הנ"ל הגי' „שקדמו הבעלים ושחטוהו אחר שנגמר דינו".

26 **הא למדנו שהוא אסור בהנאה**

בירושלמי ערלה פ"ג ה"א (ד' קושטנטינא) הגי' „שהוא אינו אסור" וכן הגיה האיפת צדק במכילתא בא. פט"ז.

24 3 **משהגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר**

בתוס' פסחים דף י"ב ד"ה אימתי אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש כיון שאינה מצוה לבערו אלא מדרבנן השבתתו בכל דבר וכן איתא בירושלמי בפ' כל שעה" עכ"ל ודברי התוס' מובאים בב"י טוא"ח סי' תמ"ד.

15 **עכו"ם שהלוה את ישראל... מותר בהנאה**

במתניתא דבי מערבא הגי' אסור בהנאה.

16 **ישראל שהלוה... אסור בהנאה**

במתניתא דב"מ הגי' „מותר בהנאה ועי' בבלי פסחים ל"ד ע"א ששתי הנוסחאות כבר היו לפני רז"ל לימא כתנאי ישראל וכו' אינו עובר משום ר"מ אמרו עובר ולקמן בה"ב בירושלמי ישראל שהלוה את הנכרי על חמיצו לאחר הפסח מותר בהנייה ובעטור ה' בעור חמץ „וגרסינן בתוספתא ישראל שהלוה את הגוי על חמיצו אחר הפסח אסור באכילה ומותר בהנייה" ועי' בשו"ת מהר"ם בר ברוך סי' כ"ב (הוצאת הרב בלאך) ובתוספתא פסחים פ"א (הוצאת צו"מ) שורה 27.

שו"א רשב"ג אומר בפהמ"ש להרמב"ם ז"ל „רבן גמליאל"

יג 1 **מתניתא במקום שלא נהגו לוכל פת עכו"ם וכו'**

בפי' רבינו חננאל פסחים דף כ"ט ע"ב „ירושלמי מתני' דקתני חמץ של נכרי וכו' מותר אפי' באכילת פי' כגון שהיה ישראל רואהו ומסייעהו באפיית אותה הפת וכו'" עכ"ל. ובאשכול ח"ג (צד 130) ואיתמר עלה בירושלמי הדא במקום שנהגו וכו' אפילו באכילה והיינו בפת פלטר" עכ"ל.

5 **והתני לא ישכיר ישראל את בהמתו לעכו"ם להביא עליה המץ**

בתוספתא פסחים פ"ב (בכל ההוצאות) הגי' „משכיר ישראל בהמתו לגוי להוליך עליה חמץ" וכ"ה בשם התוספתא באו"ז ח"א סי' תשמ"ח וברוקח סי' רס"ח, ובטאו"ח סי' ת"נ „ולא דמי להא דתניא בתוספתא משכיר אדם חמורו לגוי להביא עליו חמץ וכו'" ובס' מנוח (דף י"ב ע"א) „וגרסינן בתוספתא משכיר ישראל בהמתו לגוי וכו' ואפי' בתוך הפסח וכו'" עכ"ל. ובשו"ת רדב"ז ח"א סי' תפ"ו „ואיכא מ"ד דמותר להשכיר בהמתו להוליך עלי' המץ והביא ראיה מן התוספתא וכו' ותו דבירושלמי משמע דאסור וכו'" עכ"ל. ובב"י טאו"ח סי' תמ"א „כתב הרשב"א בתשו' דגרסי' בירושלמי פ' כל שעה לא ישכיר אדם וכו'".

יג 12 **רב אמר צריך לומר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי כו'**

בתולדות אדם וחוה נתיב חמישי ח"א ובאבודרהם דף ס"ד „וצריך לומר ברשותי ולא בביתי וכו'" עכ"ל. ובחי' מהר"ם חלאוה פסחים דף ו' ע"ב „גרסי' בירושלמי רב אמר צריך שיאמר כל המץ שיש לי ברשותי ואיני יודע בו בטל, וכך בלשון הראשונים וכו' ולשון הבטול איכא מ"ד דבעי למימר כל חמירא וכל חמיע וכו' ולא כנירסת ירושלמית דכתיבנא אלא חמץ לבד" עכ"ל. ובס' יבין שמועה להרשב"ץ (דף כ"ד ע"ב) „וכתב הר"ן ז"ל בפי' ההלכות שזה הלשון לא נזכר בשום מקום בגמרא אלא כך היא קבלה עד הגאונים ז"ל וכ"כ בעל הטורים ז"ל ואמת הוא שזה הלשון שיאמרו אותו בלשון ארמית אינו בגמרא אבל בלשון הקודש הוא נזכר בגמרא ירושלמי וכו'" עכ"ל. ובלקוטים מהלכות אמרכל כתב רבינו פרץ בשם המיו שצריך לומר כל המירא וחמיע דהמירא הוא שאור וחמיע הוא חמץ וכן מצאתי וכו' וכן גריס אבי העזרי" עכ"ל.

13 **צריך לומר אשר קדשנו במצותיו כו'**

בפי' ר"ה פסחים שם „רב אמר צריך שיאמר בשעה שיבער בא"י אמ"ה אקב"ו על בעור המץ" עכ"ל. ובמנהיג סי' כ' „ירושלמי רב אמר על מצות בעור חמץ".

14 **המח ביתו חמץ**

באגודה סי' מ"נ „גי' ירושלמי המח ביתו בצק צריך לבער ולהכי נהוג לגרר הכתלים בדורות הראשונים" עכ"ל.

15 **תני א"ר שמעון בן אלעזר בצק כו'**

בס' יבין שמועה להרשב"ץ דף כ"ז ע"א „ובירושלמי וכו' ואע"ג דא"ר שמעון כיפת שאור שייחדה לישיבה ומחת בט"ט בטלה ההיא בכיפת מאום הוא" עכ"ל.

17 **וחמץ ביד ישראל כו'**

באו"ז ח"א סי' תשמ"ח הגי' בירושלמי „והיה חמץ ביד ישראל ה"ז מוכרו לגוי ונותנו במתנה למי שירצה וכו' שמא אצטרך ואבוא ואקח ממך אחר הפסח כו'" עכ"ל. ובמרדכי פסחים סי' תקמ"ט „תניא בתוספתא ואיתא נמי בירושלמי נותן ישראל חמצו לגוי במתנה וחוזר ולוקחו הימנו לאחר הפסח וכו'" עכ"ל.

18 **ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה**

וכ"ה בתוכפתא פסחים פ"ב, אבל רוב הראשונים גרסי כאן „ובלבד שלא יערים".

26 9 **לא ביער לאחר הפסח מהו**

בחק יעקב סי' ת"מ אות ד' „ולדעתי אין זה דבר פשוט דכיון דהמץ הוא של גוי הנפקד [המפקיד] והדרי לית בעינא אף שישראל עבר עבירה על שלא ביערו וכו' דמותר בהנאה, ושוב מצאתי און וראיה ברורה לדברי מירושלמי פ' כ"ש ה"ב גוי שהפקיד חמצו אצל ישראל ר' יונה אמר מותר ר' יוסי אומר אסור אמר ר' יונה המצו של גוי הוא ישראל הוא שעבר עליה ע"כ הרי דמסיק בירושלמי כר' יונה דמותר מטעם שכתבתי כו'" ע"ש.

יד 4 **ר' שמעון אומר כל שאין בו כרת וכו'**

וכ"ה בבבלי פסחים כ"ח ע"ב אולם בהמקור בהתוספתא פסחים פ"א בכל ההוצאות הגי' וחכמים אומרים כל שאין בו כרת אין בו ל"ת, והגר"א ז"ל הגיה בתוספתא ר' שמעון אומר. ובשאלות רבינו דניאל הבבלי (מעשה נסים צד 103) „ובתוספתא גרסי לה בלשון חכמים כו'" עכ"ל.

5 **מודה ר"ש וכו'**

בעטור ה' בעור חמץ „וגרסינן התם באיסור כו' רי"א איסורן מה"ת ר' יוסי ור' יונה אמרין איסורן מדבריהם ר' ירמיה כ"ל איסור עשה דאך חלק ור' יונה סבר אסמכתא בעלמא הוא" עכ"ל. ובשו"ת נו"בי מהדורא תנינא סי' ס' מתחלה אני תמה על חכם כמותו שנותן לב על דברי קרבן העדה בפירוש לירושלמי וכמה פעמים שנה בפירושו וגם כאן שנה שגיאה רבה ומעולם לא עלה על דעת שום אמורא לומר דלר"ש אסור מה"ת אחר הפסח וכו'" ע"ש.

16 **אית תניי תני וכו'**

בחי' מהרי"ט אלגאזי לה' חלה להרמב"ן סי' יוד „ובירושלמי וכו' אית תני תני אבל אתה רואה של גבוה ואית תני תני אפילו של גבוה וכו'".

28 6 **הבקיר חמצו בשלשה עשר לאחר הפסח מהו**

בתולדות אדם וחוה (נתיב חמישי תי"ח) ולפי זה חמץ שמצא ישראל בביתו אחר הפסח הוא מותר מן הדין וכו' אבל בירושלמי נחלקו בזה דגרסינן בירושלמי המפקיד חמצו בי"ד לאחר הפסח ר' יוחנן אמר אסור דחיישינן להערמה כלומר שמא לא יפקידנו ויאמר הפקדתים וריש לקיש אמר מותר דלא חייש וקיי"ל כר' יוחנן" עכ"ל, ובריט"בא פסחים ד' כ"א ע"א „ושם אמרו שרשאי לומר לגוי וכו' כאלו הוא

עמוד | שורה

המץ של ישראל המופקד ברשות גוי שהוא אסור לאחר הפסח ואף זה לפקדון נתכוין אלא שהערים וכ"ה בירושלמי" עכ"ל, ובס' יבין שמועה להרשב"ץ (ד' כ"ו ע"א) „המץ שנמצא בבית אחר הפסח אוכר בירושלמי אפי' בטלו דחיישינן שמא הערים ולא בטלו יפה" עכ"ל ובפסקי ריקאנטי סי' קנ"ז וההיא דפ' כל שעה הפקיד המצו ביד גוי לאחר הפסח מהו רי"א אסור היינו דחייש שמא לא יפקיד כלל וכו'" ובצדת לדרך (מאמר רביעי פרק שביעי) „בגמרת א"י אסרו בהנאה המץ שנמצא אחר הפסח בבית ישראל אפילו ביטלו" עכ"ל. ובס' מניח דף ה' ע"ב „והכי אמרינן בירושלמי ביטל חמצו אחר הפסח מהו וקאמר ר' יוחנן אסור בהנאה מ"ט משום חשש הערמה וכו'" ובשו"ת מקום שמואל סי' כ"ה „צריך אני להעתיק לשון הירושלמי ככתבו וכלשונו שממנו מקור הניבע בדין זה וז"ל, הפקיר המצו מיד לאחר הפסח מהו וכו' ע"ש. ועי' בשו"ת

28 חכם צבי סי' קל"ט.

15 **לית כאן זכייה והוא אסור**

כן נירסת כמה ראשונים אבל בשו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' ק"ח ני' אחרת וז"ל „ומאן דאמר זכייה והוא זכי ע"כ ובירושלמי פי' זכייה במחלוקת ר"מ ור' יוסי בנדרים בגמרא המודר הנאה מחבירו וכו' ואמרינן מ"ט דר' יוסי קסבר הפקר כמתנה וכו' ובכל מקום אם כדברי הירושלמי בין מ"ד משום הערמה בין מ"ד משום זכייה חמץ שנפלה עליו מפולת אחר הפסח מותר דלמ"ד משום הערמה לית כאן הערמה ולמ"ד משום זכייה לא קיי"ל בההיא כר' יוסי אלא כר"מ וכו'" עכ"ל.

32 23 **תני ר' ישמעאל בן ר' יונה**

צ"ל תני ר' ישמעאל כן ר' יונה אמר זה בשם ר' זעירא שאמר בשם רשב"ל בשם ר' ישמעאל.

26 **ואנא הוה אמר לה בשם ר"י**

צ"ל ואבא (פי' ר' יונה) הוה אמר לה בשם ר"י, וכ"ה באו"ז ח"א סי' רי"ד.

29 **בדקו ומצאו שאין לך וכו'**

בתוס' ריד"א בפסחים ל"ב ע"א „ירושלמי בדקו ולא מצאו הכא לידי המץ אלא כחמשת המינים בלבד אבל שאר המינין אינן באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון".

יז 11 **מה פליגין במחמץ במימיו**

בסמ"ג לאוין ע"ט „ונרסי' בירושלמי הדא דאת אמר במחמץ בגופו של תפוח כלומר שכבר נילושה במים ומשים גוף התפוח בתוכו לחמצו אבל במחמיץ במימיו כלומר שכל העיסה נילושה במי התפוח מותר" עכ"ל, ובשו"ת מהר"ח או"ז סי' ע"ה „ובירושלמי תני ר' יוסי מתיר וכו' במחמץ במימיו אבל במחמץ בגופו מתיר ואיני יודע חילוק בין מימיו לגופו עכ"ל. ועי' בפרי חדש יו"ד סי' צ"ח בה' תערובת איסור ובפי' הר"ש תרומות פ"י משנה ב'.

34 18 **אוהו כזית שאדם כו'**

בפי' ר"ח פסחים ד' ל"ו ע"ב „דגרסי' בירושלמי אותו כזית שאדם יוצא וכו' ר' ירמי' אומר למצוה ר' יהודה בן פזי אומר לעיכוב היתיב ר' בן בר"ח והתנן חלות תודה ורקיקי נזיר יוצאין בהן והא אית בהו משקין" ובראב"ן (דף ע"ג ע"א) „והני מילי שאין לשין בשמן ויין בלילה הראשון דהתם עני בעינן אבל לשאר ימים שרי ומשמרן שלא יחמיצו ונרסי' בירושלמי ריב"ל אומר כזית שאדם יוצא בו בלילה ראשון צריך שלא יהא בו משקין יין ושמן ודבש ר"י אומר למצוה ר"י בן פזי אמר לעכב" עכ"ל, ועי' בבלי פסחים ל"ו ע"א פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש" ובמגיד משנה ה' חמץ פ"ו ה"ה „ומה שנזכר בירושלמי הנ"ל משקין סתם לפי שאין דרך לערב משקין אחרים אלא אלו אמר משקין סתם" ובשו"ת יכין ובועז ח"ב ד' ע"ז „וכ"כ הרמב"ם ז"ל מי פירות שאמרנו הם יין והלב ודבש ושמן זית וכיוצא מהן וכו' ולמד הרב ז"ל שדבש והלב הם מי פירות מהירושלמי שאמר להכי קרי דבש מי פירות מפני שהוא מפרחי העשבים וכו' ולפנינו אינו מבואר יפה.

20 **רבי אמר למצוה איתאמרת**

לפני הר"ח והראב"ן הנ"ל לא היה כ"ז בהירושלמי והמ"ד רבי הוא תמוה כי מהלוקת אמוראים היא [ונראה שחסר כאן אחר המלה רבי שם האומר].

25 **ורביעית מתחלקת לכמה מינין**

בעטור ה' מצה דף קכ"ח הני' „תמן רביעית המתחלקת לכמה חלות" וכן הני' בבבלי פסחים ד' ל"ו ע"ב ובס' מנוח (ה' חמץ דף כ' ע"ב ד' קושטא) „מן הירושלמי משמע דאפי' עם עירב בלישתה מעט שמן אין בו משום מצה עשירה דהא גבי חלות תודה אמרינן רביעית היא המתחלקת לכמה חלות וכו'".

26 **יכול יצא י"ח ברבוכה**

עי' מתו"כ פ' צו פ"ד „תעשה מורבכת מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה אין לך רבוכה בתורה וכו'".

עמוד | שורה

יח 2 **והא תני יוצאין במצה מתובלת**

במנחות כ"ג ע"ב בתוס' ד"ה תיבלה „ובתוספתא דפסחים תני כה"ג יוצאין במצה מתובלת אבל ברייתא זו לא אשכחן לא במנחות ולא בפסחים" עכ"ל. ובאו"ז ח"ב סי' רל"ח „ואמרינן בירושלמי פרק כל שעה ויוצאין במצה מתובלת וכו' ועי' ברמב"ם ה' חמץ ומצה פ"ו ה"ה ובהשגת הראב"ד שם דתניא בתוספתא יוצאין במצה מתובלת, ובמגדל עז ה' חמץ פ"ב ה' כ' והפסק הזה פסק מן התוספתא דתניא יוצאין וכו', ולפלא כי לא זכרו בירושלמי דילן שמביא התוספתא ומתרץ מתובלת שומשמין מתובלת אגוזים.

3 **והוא שיהא רובה דגן**

כן הגי' באו"ז הנ"ל. ובעטור ה' מצה דף קכ"ז „ירושלמי מצה שרובה דגן יוצאין בה ובריטב"א פסחים דף ל"ח ע"א „גרסינן בירושלמי מצה שרובה דגן יוצאין בה וכו' אבל בהמקור בתוספתא פסחים פ"ב ליתא זה אע"פ שאין בה טעם דגן והוא שיהא רובה דגן. ועי' בתוספתא חלה פ"ב מחלוקת רשב"נ ורבנן בענין העושה עיסה מן החטים ומן האורז.

סברין מימר כו'

בס' מנוח ה' חמץ דף י"ז ע"א „כתב הרב מותר לתת התבלין והשומשמין והקצח וכו' י"ל דטעמא אחרינא אשכח דאמרינן בתוספתא דזבחים גם בירושלמי יוצאין במצה מתובלת וכו'" ע"ש.

11 **מצה הישנה תפלוגתא כו'**

בשאו"ה סי' תנ"ח „ואבי העזרי הביא תוספתא יוצאין במצה ישנה ובלבד שיעשנה לשם פסח וכתב דהירושלמי פליג אתוספתא (עי' תוספתא פסחים פ"ב) ואוסר אפי' עשאה לשם פסח וכיון דהירושלמי אוסר ראוי להחמיר שלא לעשות קודם חצות ובשעת הדחק וכו'" עכ"ל וע"ש בב"י. וכ"ה באגור דיני המץ. ובפסקי רקנטי סי' ק"ס „פסק רש"י שאין לאפות מצה של מצוה בי"ד וכו' וקשה לפי' וכו' וממצה ישנה דירושלמי וכו'" ע"ש.

12 **א"ר יוסי דברי הכל היא**

כאו"ז ח"ב סי' רנ"ח „ועוד הביא רבינו יצחק בר"א ראי' מהירושלמי וכו' א"ר מנא כי היכי דפליגי בסוכה ישנה פליגי נמי במצה ישנה ור' בון אמר במצה כ"ע לא פליגי להיתר דתני התם ואופה מצתו כדי לאכול למחר וכו' עכ"ל ושמות האמוראים שהביא וגם הראיה חכרים לפנינו בירושלמי כאן ובסוכה פ"א ה"ב וע"ש. ובסמ"ג לאוין ע"ט גרסי' בירושלמי מצה ישנה באנו למחלוקת ב"ש וב"ה פי' כשם שחולקין בסוכה ישנה דב"ה מתירין אפי' לא עשאה לשם החג כך חולקין במצה ישנה" עכ"ל. ובכל בו סי' מ"ח „ומהאי טעמא אסרינן מצת ישנה אפי' בירושלמי דקאמר כיון שעשאה קודם הפסח שלשים יום בידוע שלא דקדק בה" עכ"ל. ובס' תולדות אדם וחוה (נתיב חמישי ח"ג) „ואע"ג דאמרינן בירושלמי דמצה ישנה שעשאה קודם הפסח חודש או חדשים שפסולה משום שבידוע שלא דקדק בה מחמץ וכו', ולפנינו אין זכר מס"ש בכל בו ובתולדות אדם וחוה שבאם שעשאה קודם הפסח חודש או חדשים שפסולה. ובס' יבין שמועה להרשב"ץ דף ל"ג ע"א „וכן בירושלמי משמע דמצה ישנה כשרה כדין סוכה ישנה שאם עשאה מתחלת השנה לשם מצוה כשרה" עכ"ל ונירסתו משונה.

27 **ובעולשין וכו' ובמרור**

בתרגום המיוחס ליונתן ב"ע שמות י"ב ח' „על מרורים יאכלוהו על תמרא ועולשין ייכלוניה", ובר"ן פסחים סי' תשל"א „ולאו היינו מרור דמתניתין וכו'".

28 **יוצאין בהן בין כמושין**

חסרות כאן המלות „בין לחין" בין כמושין וכן הגי' במתניתא דבני מערבא אבל במשנה שבגמ' בבלית (פסחים ל"ט ע"א) הגי' בין לחין בין יבשין וכן בפיהמ"ש להרמב"ם (העתקת קראנער). ובאגודה סי' ל"ה, ועי' לקמן בהלכה זו- „אית תניי תני אבל לא כמושין".

29 **ומצטרפין בכזית**

בב"י סי' תע"ג „וכולן מצטרפין לכזית".

30 **ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו**

בה' פסוקות (צד 15) ובמעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ובמע"ש והקדש שלא נפדו.

33 **אמר רבי יסי חלי**

המלה רבי בטעות וצ"ל אמר יסי חלי.

35 **הרי חזרת מתוק**

ע' מתוקנת בהג"ם ה' חמץ פ"ז ה"א „ובירושלמי פריך האי חזרת מתוק הוא ומשני כל עצמו של חזרת מפני שנמשלו לו המצריים" עכ"ל.

36 11 **ולא פליגין זית וכו'**

בחי' הרשב"א ברכות דף מ' ע"א „ובירושלמי נמי איבא מ"ד וכו' דגרסי' התם אר"י בר בון ולא פליגי זית ע"י שדרכו להאכל חי וכו' ונראה דטעות יש בנירסא זו והכין הוא זית.

עמוד | שורה

שאין דרכו להאכל חי אפי' כבוש בעינו הוא וכו'" עכ"ל.

36 21 **והבא בין חמין לתוך מורסן**

עי' בקה"ע ובפ"מ אבל בשה"ל השלם סי' רט"ו „ירושלמי בין חמין לתוך מורסן בין מורסן לתוך חמין אסור".

35 **ר"מ אומ'**

הגי' בטעות וצ"ל „ר' מאיר אוסר". בפי' הרא"ש פסחים פ"ב סי' כ"ט מוסיף „ור' יהודה אומר ישרף מיד".

מפני שהוא משהא

בחי' מהר"ם חלאוה פסחים דף ו' ע"ב „מחלוקת לתוך החרדל וכו' טעמא דמילתא משום דחרדל לא משהו ליה דמפיג טעמא, אבל חרוסת שמשהין אותו לא וכן פירשוה בירושלמי" עכ"ל.

יט 4 **אין לשין מצה כו'**

בפר"ח פסחים ל"ה ע"ב „ירושלמי אין לשין עיסה במשקין וכו' אר"ע מעשה שהייתי כו' מפני שאין מחמיצין".

6 ולשתי מצתן. יש מהראשונים שגורסין „ולשתי עיסתן".

15 **נדה כהנת כו'**

בתוס' נדה פ"ו ע"ב „וטעמא מפרש התם בירושלמי לפי שכהנת תדירה בטבילה לא החמירו עליה ובעיוני סגי לה עכ"ל. וזה ליתא כאן, וקצת מזה לעיל פ"א ה"א.

25 **ר' יוסה אמר שרה שעורים**

בראב"ן סי' ח' מפרש בירושלמי כשהיו שעורים שרויין במים והחמיצו קודם שנתנן בחומץ וכו'. וברוקח סי' רפ"ט „בתוספתא ר' יוסי אומר שרה חיטין ושעורין במים והחמיצו אסורות וכו'".

28 **יין קוסס**

רובי הראשונים גרסי „יין תוסס (פר"ח בע"ז ד' ל' ע"א יין תוסס פי' חדש) ובסמ"ג לאווין ע"ט „אמנם בירושלמי במקום אחר משמע דמי פירות אפי' בפני עצמן מחמיצין דקאמר רב שמואל בר רב יצחק הוה ליה יין תוסס וכו' (בדף רפ"ב קוסס) פי' מתוק יהב בגוה שעורים בדיל דיחמע פי' כדי שיחמיץ אתא שאל וכו'" עכ"ל.

29 **צריך את לבער**

בשלטי הגבורים סביב הרי"ף פסחים סי' תשכ"ו „ועוד מביא סמ"ג דעת ריב"ש שכתב שהיה ירא להתיר חימוץ מי פירות לבדן מפני שהירושלמי מחמיר הלכה למעשה" עכ"ל.

30 **דבש מזוייף בסילת**

בראב"ן (דף ע"ב ע"ב) „דבש מזוזיף בסולת".

31 **חד מן אילין דר' ביריי**

נ"י מתוקנת בהג"מ ה' חמץ ומצה פ"ה ה"ו „וראייתו מירושלמי שלהי כ"ש דגרסינן חד מן אלין דבי ביראה הוה ליה גרבא דמשחא גו אוצרא דחטי אתי שאל לרבנן אמרו לו זיל גרוף מה דחותיתיהן" עכ"ל. ובבר"א"ש פסחים הגי' „חדא מן אילין דר' פדאי כו' שייל לר' בון".

35 **ג' ימים מעל"ע**

יש מהראשונים דגרסי „מעל"ע ומערן" ובמלחמות להרמב"ן פסחים פ"ב „ולפי מה שמצאתי בירושלמי וכו' הורי ר' אמי וכו' פי' להכשירן להשתמש בהן בפסח לפי שלא נשתמש בהן חמץ".

פרק שלישי

38 **כותח הבבלי ושכר המדי**

בה' פסוקות (ווירטיילים תר"ם צד 15) הגי' „אילו עוברין בפסח כותח הבבלי שכר האדומי וכו'".

39 **ווזמן של צבעין ועמילן וכו'**

גירסת כמה ראשונים „וזומא של צבעים וי"ג וזימא של צבעין וי"נ ואמילן".

40 **וקולן של סופרים**

בפי' ר"ח פסחים דף מ"ב ע"ב „קולן של סופרים ויש מי ששונה קולה והדבר אחד הוא וכו'". ובהשגות הראב"ד תמים דעים סי' רמ"ה „קולן של סופרים טפולי של בנות עשירים (עי' בבלי פסחים מ"ב ע"ב) א"א אין בנוסחא ספרדית של בנות עשירים שהרי אין במשנה וקולן של סופרות אלא כך היא הגי' טיפולן של בני עשירים וכו'".

שו"א **אף תכשיטי נשים**

בגמ' בבלית פסחים מ"ב ע"ב „תכשיטי נשים ס"ד אלא אימא אף טיפולי נשים" ובירושלמי לקמן בהלכה זו אית תניי תני תכשיטי ואית תניי תני טיפולי וכו'.

38 1 **ה"ז עובר בפסח**

בסמ"ג לאווין ע"ט הגי' „עובר עליו בפסח".

2 **אמר ר' מנא**

גירסת ר"ח פסחים מ"ב ע"ב „א"ר מונא" וגי' זו נכונה דאלו ר' מנא סובר לעיל פ"ב ה"ז דמי פירות מחמיצין.

38 3 **כותח הבבלי דו יהיב כו'**

בפי' ר"ח בפסחים שם „בתלמוד א"י וכו' כותח הבבלי הוא דיהיב בגוה קמחא דשערי".

4 **שכר המדי כו' קמח דשערין**

בתוס' ע"ז ד' ע"ב ד"ה מכי „וקשה דבכל התלמוד לא מצינו שהיו עושין שכר משעורין וכו'".

20 **ת"ל כי כל אוכל חמץ**

במגדל עז פ"ד מה' חמץ „לשון מכילתא כל מחמצת... לרבות... יכול יהו חייבין עליהן כרת ת"ל חמץ מין שהוא מין גמור יצאו אלו שאינן מין גמור כדי לעבור עליהן בל"ת".

כ 11 **רב אמר זה שיעור ואמר וכו'**

בחי' מהרי"ט אלגאזי לה' חלה להרמב"ן סי' א' (דף מ"ג ע"א) בירושלמי רפ"ג דפסחים דאמרינן התם דתניא על חמץ ברור וכו' מפנ את הארבעים ואמר ר' בון בר כהנא וכו'" ע"ש, הרי נראה שלא הי' לפניו המאמר התמוה רב אמר וכו' ובמרכבת המשנה ה' חמץ פ"א ה"ו וראיתי בירושלמי וכו' ועל עירובו לוקה וקאמר רב עירובו היינו שאור שהוא ספק חמץ ור' לא או ר"ל פליגי דאין לוקין על השאור שהוא ספק (ולפנינו ליתא זה) אלא פי' עירובו כותח וחביריו וכו'" ע"ש.

21 **קדירה שבישל בה מודה לא יבשל בה מאותו המין**

המאמר משובש ובעיטור ביעור המץ (צד 244) „כדגרסינן בירושלמי קדירה שבישל בה הזיעא לא יבשל בה מאותו המין לאחר הפסח וכו'" עכ"ל. ובה' הכשר הבשר (צד 29) גרס העיטור „שבישל בה חמירא", וברוקח סי' רצ"א גרס בירושלמי „קדירה שבישל בה כותח אל יבשל בה מאותו המין לאחר הפסח הא ממין אחר מותר ובלבד לאחר ג' תבשילין כשם שהוא מבטל על שאינו מינו כך יבטל על מינו, מין מעורר את שאינו מינו לאיסור פי' שלשה תבשילין ענין הגעלה הוא" עכ"ל, וברוקח סי' תפ"ז מובא כל המאמר בשנוים.

שו"א **דלא ירתחון ויחמעון**

בשו"ת הרדב"ז ח"א סי' ת"צ רוצים להוכיח מהירושלמי שצריך לטחון החטה יום או יומים לפני הלישה ואם טחנו בער"פ כו' שהקמה בשעת הטחינה רותח וכו'" עכ"ל.

ר' חיננא בר פפא אזל וכו'

במרדכי פסחים סי' תר"א „ר"ח בר פפא אזל לגבי טחוניא משמע התם דאפי' האמוראים היו הולכין לבית הרחיים" עכ"ל, וכ"ה בב"י טאו"ח סי' תנ"ג וכ"כ האגור דיני חמץ.

40 20 **כאן בתלוש כאן במחובר**

בפרי חדש לשו"ע או"ה סי' תמ"ב מפרש הירושלמי כאן בתלוש כאן במחובר כלו' דאי הבצק דבוק ומחובר בעריבה הכלי מצרפו ומתני' דקתני דאי ליכא כזית במקום אחד אע"ג דאיכא שני חצאי זיתים בטלי מיירי בתלושים וכו' עכ"ל.

כא 23 **עד כדי הילוך ארבעת מיל**

בשה"ל השלם סי' רי"א „ולא ישהא מתחלת לישתה עד שעה שיניחנה בתנור כשיעור מהלך ארבעה מילין כדאי' בירושלמי" עכ"ל. וכ"ה בשלטי הגבורים בשם ריא"ז סביב הרי"ף פסחים סי' תשמ"ט.

25 **כיצד מפרישין חלת טמאה ביו"ט**

במנהיג (צד 79) הגי' „חלה בטומאה ביו"ט" וכ"ה בפהמ"ש להרמב"ם ובירושלמי עירובין פ"י הי"ד, אבל בכנה"נ (הוצאת סק"נ צד 13) „כאיזה צד מפרישין חלה ביו"ט בטמאה".

28 תטיל לצונן, במנהיג (צד 79) תטיל לה צונן.

שו"א **מתניתא בשנטמאת לאחר גלגולה**

גירסאות שונות בזה לפני הראשונים: במנהיג סי' ל"ט „ירושלמי מפני כשנטמאת עד שלא נילגלה אבל אם נטמאת לאחר גלגולה יעשנה קבין בתימה לפוטרה מחלה והלא כבר נתחייבה בחלה אבל מתני' שלא גלגלה ולא נתחייבה בחלת לא תקרא לה שם שלא תגלגלנה כשיעור שתתחייב בחלה שתהא ראויה לקריאת שם עד שתאפה וכו' הכין מפרשינן ליה להירושלמי לדעת הגאון ויישר" עכ"ל. וגירסתו משונה משלפנינו. ובפי' הר"ש בחלה פ"ג משנה א' דקאמר בירושלמי דמתני' כשנטמאת קודם גלגולה אבל אם נטמאת אחר גלגולה יעשנה קבין כלומר פחות מכשיעור ואדרבה איפכא נראה דהא אחר גלגולה מה מועיל הרי כבר נתחייבה בחלה משנלגלה" עכ"ל. וכמה ראשונים גורסין כמו בירושלמי שלפנינו.

42 7 **תפתר בעיסה טמאה**

במלחמות להרמב"ן ביצה פ"א „וכבר ראינו בירושלמי שאמרו עליה תפתר בעיסה טמאה שאינו מפריש חלתה אלא בסוף כלומר בעיסה טמאה אסור לטלטלה ואסור ליטול חלתה אלא נוטל אחת אחת ומשייר שיעור חלה בסוף וקורא שם" עכ"ל.

כב 1 **א"ל ר"א מאליהן הן נשרפין**

מכאן נראה שר"א השיב לר' יהושע אבל בבבלי פסחים דף מ"ח ע"א „אימור שתיק ליה במתני' ואהדר ליה במכילתא אחריתא".

עמוד | שורה

כב 15 כהדיא דתנינן

באו"ז ה"א סי' רכ"ז „כדתנינן תמן מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה".

21 וישליכנה לאויר הבית

בס' התרומה סי' פ"א ושמעתי מהר"ר יצחק ב"ר אברהם שיש בירושלמי וישליכנה לאויר בית אויר בית מצרף לחלה ואין קרקע בית מצרף לחלה ומשני דבר שמקפיד על תערובתו אין הבית מצרף דבר שאינו מקפיד על תערובתו הבית מצרף" וכ"ה בסמ"ג עשין קמ"א.

44 7 אע"פ שהתנה שלא לשחוט אחד מהן מותר

בביצה פ"ג ה"ד הגי' בטעות: אע"פ שלא חשב וכו'. ובכניד משנה ה' יו"ט פ"ב ה"ד ובירושלמי נראה דאפי' אינו שוחט אחד מהן מותר.

27 תפח תלטש בצונן

בפי' ר"ח פסחים מ"ח ע"ב „תפח תלטוש בצונן וי"א תפח" ובראב"ן דף ע"ג ע"א „תפחה תלטוש בצונן" ובשו"ת מקום שמואל סי' ס"ג „דאפשר דיש ללמוד מדאמר ר"ע וכו' זה הכלל תפח כו' משמע דאאפייה בתנור קאי האי זה הכלל תפח ומצאתי און לי בערוך שכתב שם בערך לטש וכו' ע"ש.

28 תני בראשונה וכו'

בחי' פסחים להרי"ף אבן ניאות (דף צ"ה) „נמצאו שלשתם כאחת באותה שעה עסוקות בג' בצקות וכו' וכן מפרש בירושלמי" עכ"ל.

כג 12 שיאור ישרף י"ג „סיעור" וי"ג „סיאור".

והאוכלו פטור

וכ"ה במכילתא בא פ"ט אבל בילקוט עה"ת ר' א' (ד' ווארשא) „והאוכלו חייב כרת".

13 והאוכלו חייב כרת

במתניתא דב"ם „חייב מיתה" וכ"ה במכילתא בא פ"ט ובאגודה פסחים סי' מ"ו „והאוכלו חייב דברי ר' מאיר"

14 כקרני חגבים

בדקדוקי סופרים (חולין דף כ"ג ע"ב מביא מכ"י נ"י חדשה וז"ל בגליון כת"י באלו עוברין הכי תנן בפסחים שיאור ישרף וכו' כקרני חגבים דברי ר' יהודה רמ"א שיאור ישרף והאוכלו בארבעים איזהו שיאור כל שהכסיפו פניו" ונראה שכן היתה הגי' לפני הראשונים בה' פסוקות לתלמידי ר"י גאון (צד 16) „והלכה כר"מ שאמר כיון שהכסיפו פניו אסור והייבים עליו כרת" עכ"ל, ובכמ"ג לאווין ע"ח ובשיאור נחלקו ר"מ ור' יהודה שרמ"א שיאיר כל שהכסיפו וכו' ורי"א שיאור כקרני חגבים וכו'" עכ"ל.

15 דברי ר' יהודה

בשכל טוב ח"ב (צד 104) „דברי ר' מאיר" ובריי"ף פסחים סי' השנ"ו „הא דתני וחכ"א וכו' תאני לה בתוספתא בשם ר' מאיר וכו'".

23 מלפני השבת דברי ר"מ

לפני כמה ראשונים לא היתה הגי' „דברי ר"מ וכן לא נזכר בתוספתא פסחים פ"ב (הוצאת צו"מ) אבל בעיטור ה' ביעור חמץ (צד 242) „ור' אפרים פי' כר"מ וכו' כדאי' בתוספתא במלתא דר"מ שאופה מצה בע"ש וכו'"

46 6 שאין אליהו בא לא בשבתות ולא ביו"ט

בבבלי פסחים דף י"ג ע"א „שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים. ובתוס' עירובין דף מ"ג ע"ב ד"ה האי וההיא דתנן בפ"ק דפסחים כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא בשבת ולא בע"ש ולא בעיו"ט נראה לי דהכי פירושו וכו'".

8 אתיא דר"א בר"צ כרבן גמליאל

במאור סוף פ"ג דפסחים „ומצאתי בתלמוד ירושלמי אתיא דר"מ בר"צ כמה דר"ג מה שני בין לחולין ולתרומה וכמה דאת אמר תמן הלכה כר"ג ודכוותה הלכה כר"א בר"צ ואין אנו סומכין בכ"ז אלא על תלמוד שלנו ומדברי כולן נלמוד בחולין שהם מתבערין בזמנן בשבת בשעה ששית ואין בדבר זה ספק" עכ"ל.

9 מה שני וכו'

במרכבת המשנה ה' חמץ פ"ג ה"ג „ובירושלמי וכו' כמה דר"ג שני בין חולין לתרומה כן ר"א ב"ר צדוק שני בין חולין וכו'.

11 כמה דתימר הלכה כר"ג

לעיל פ"א סוף ה"ה „אתא ר"א ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק הלכה כר"ג שהוא אומר מעין שניהן.

15 ולאכול סעודת אירוסין

בשכל טוב חלק ב' (צד 114) „וליכול סעודת אירוסין בבית חמיו ולכל דבר מצוה וכו'", וכן ברמב"ם ה' חמץ (פ"ג ה"ט) „לעשות מצוה או לאכול סעודה של מצוה וכו'".

כד 4 בעליית בית ארים בלוד

בכמה ראשונים מובאה הגי' בירושלמי כאן „בעליית בית אריס" או „ארוס" „ארים" ובשבה"ל הל' שמחות סי' י"א בירושלמי וכו' „בעליית בית מריס" ובשלטי הגבורים בגליון הרי"ף פ"א דכתובות סי' קפ"ב בשם הרא"ש דבירושלמי דפ' אלו עוברין דמננו בעליית בית חורון וכו' ובכ"מ ה' ת"ת פ"ג ה"ג ירושלמי פרק א"ע ובריש חגיגה וכו' „נמנו וגמרו בעליית בית נתזא בלוד" ובריטב"א כתובות (דף י"ז ע"א) „בירושלמי בעליית בית נרשא בלוד תלמוד וכו'" ובכפרי עקב פ' מ"א הגי' „בעליית בית ערוד וע"ש בהערות. ועי' בפי' הר"ש בשביעית פ"ה מ"ג „לפי שהיו רגילין לעשות גזירה בעלייה כדאמרי' בסוף בן סורר בעליית בית נתזה בלוד וכו'".

כד 4 התלמוד קודם למעשה

ברמב"ם ה' ת"ת פ"ג ה"ג „אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד ת"ת וכו' שהתלמוד מביא לידי מעשה.

7 המבלי אין קברים בקיסרין

בקסרין לא היה ביה"ק כמ"ש בירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה „חרי שמוליכין אותו כמקום למקום כגון אלין דקסרין בבית שריי" והרא"ש מו"ק פ"ג סי' ל"ט גרס כגון אלין דקסרין דקברין בבית בירי". ובתורת האדם להרמב"ן ענין ההתחלה ג' כגון אלין בקסרין דקברין בבית שאן, ובה' שמחות למהר"ם מרוטנבורג סי' ע"נ הגי' „אילין דקיסרין דקברין בבית כירה" ובבבלי סנהדרין ס"ח ע"א „פגע בי ר' עקיבא מקיסרי ללוד, וע"ש פרש"י שהיו נושאין מטתו מקסרי ללוד".

המבלי אין קברים

לפני הראשונים הי' כאן מאמר שלם שלא נמצא לפנינו: בה' שמחות למהר"ם ב"ר ברוך (בס' מתנה לויה ליוורנו סי' ס"ו) „והר' יום טוב מיואני וכו' דאמרינן ברושלמי אבוה דשמואל שדריה לשמואל לנציבין כדי ללמוד תורה שמע דהות נמיל הברין אמר המבלי אין קברים בבבל שדרתיך לנציבין הרא אמרה דאין מבטלין תינוקן וכו'". וכן מובא המאמר (לפעמים בשנוי קטן) בכמה ראשונים.

10 בשיש שם מי שיעשה

כעין זה בבבלי מו"ק דף ט' ע"א „כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים כאן במצוה שא"א לעשות ע"י אחרים וע"ש ובתוס' ריד"א בקדושין „אבל אין שם מי שיעשה המעשה קודם לתלמוד ע"כ (בירושלמי) פי' זה הירושלמי איירי במצות עוברת שמפסיק תלמודו מפני המצוה העוברת הואיל ואין שם מי שיעשנה ואח"כ הוזר לתורתו וכו'" עכ"ל.

14 מגור היה

בהגינה פ"א ה"ז „מגור הוה" ובתורת האדם להרמב"ם: הנ"ל „אמרין לה מגירי הוה פי' גמלנן חסד שלוו את המת. ואמר להם ר"א ולא היו שם אחרים ולמה בטלתם מת"ת. והשיבו שכן שלנו הי' ונהגנו עמו ד"א לגמול לו חסד" עכ"ל.

20 ר' מאיר אומר זה וזה בכזית ר' יהודה אומר זו"ז בכביצה

בבבלי ברכות מ"ט ע"ב ובפסחים מ"ט ע"ב הגי' „רמ"א זו"ז בכביצה ורי"א זו"ז בכזית ושם אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה וכ"ה בפהמ"ש להרמב"ם (העתקת קראנער) וכן לקמן בירושלמי ה"ח אית תני תני ומחליף, וכיוונו לגי' הבבלי.

24 על מצילות הסוס

בבבלי פסחים ד' נ' ע"א ר' אלעזר אמר כל מצילות וכו' ובקעניקאט מביא מכתבי יד „כל מצילות".

4 11 זה יש לו בטל וכו'

בתוס' פסחים מ"ט ע"א ד"ה וחכמים „אומר ריב"א דמפרש בירושלמי משום דבשר קודש לית ליה תקנה דביטול החמירו בכזית וכו'". ובחי' מהר"ם הלאוה בפסחים שם „מפרש בירושלמי בשר קודש דלית ליה תקנתא בבטול בכזית חמץ דאית לי' תקנתא בבטול כביצה" עכ"ל. ובתוס' רבינו יהודה ב"ר יצחק בברכות מ"ט (בסוף ברכה משלשת) אומר ריב"א שמפרש בירושלמי משום שבשר קודש אינה בטילה ברוב כמו חמץ והוי בכזית וכו'".

פרק רביעי

17 מקום שנהגו

בתשו' הגאונים (שע"ת רע"ד) „ולעשות מלאכה בע"פ הלכת כר' מאיר דאמר מקום שנהגו לעשות מלאכה בע"פ כו'". ולפנינו במשנה לא נזכר שם ר' מאיר. ובבבלי פסחים נ"ה ע"א לא קשיא הא ר"מ הא ריב"א ובפי' ר"ח שם „מתני' דרשא דתני מנהגא לר"מ וכו' יש דברי יהודה לר"מ דמעמידין תחלת הפרק כר' יהודה וכו'" ע"ש

21 חומרי המקום שיצא משם

בשו"ת הרשב"א סי' של"ז „דתנן נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם וכ"ה בפיהמ"ש להרמב"ם ובמגיד משנה ה' יו"ט פ"ח ה"ב בירושלמי חלה פ"א ה"ד תפתר כהדא מתניתא במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בי"ד כו' לא בתלוש שמא במחובר אשכח תני מקום שנהגו לעשות מלאכה בתלוש עושין אפי' במחובר" ולפנינו בפסחים כאן לא נזכר מכ"ז מאומה.

עמוד	שורה

כה 5 **שתהא עסוק במלאכתך**
בתוס' פסחים ג' ע"א ד"ה מקום אור"י בשם ריב"א דמפרש בירושלמי מאי שנא ערבי פסחים משאר ימים טובים משום דזמן הפסח מחצות ואילך ואף יחיד קאמר התם בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה ופריך א"כ יהא כל היום אסור כמו יחיד שמביא קרבן ומפרש התם משום דראוי להקריב משחרית אבל פסח אינו יכול להקריבו אלא אחר חצות כדנפקא לן מבין הערבים ופריך א"כ קרבן תמיד שהוא לכל ישראל וקרב בכל יום יהא בכל יום אסור במלאכה ומשני שאני תמיד שהתורה הוציאה מן הכלל דכתיב ואספת דגנך ואם כל ישראל יושבים ובטלים מי יאסוף להם דגן" עכ"ל. וכ"ה בשם הירושלמי בפי' הרא"ש והר"ן בפסחים פ"ד ובסמ"ג לאווין ע"ה. ובנוסחתנו ירושלמי כאן אינו מבואר כ"ז יפה. ובריטב"א פסחים ד' ג' „ובירושלמי פי' הטעם לפי שאינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וכו' וכתב רבינו זרחיה ז"ל כי לפי הירושלמי עכשיו שאין הקרבן דינו כשאר הימים טובים". ור' הרמב"ן הגיה עליו שזה אינו וכו' „ואין הירושלמי אלא נותן טעם למה חייבו זה לכתהילה וכו'" עכ"ל.

6 **כהא דתני להן כל אינש דיהוי עלויה אעין וביכורין**
המקור לזה במגלת תענית פ"ה וחנה הירושלמי כאן מפרש המגלת תענית שביום קרבן עצים אסור בהספד ותענית ומלעשות מלאכה בו ביום ומעשיית מלאכה לא נזכר בבבלי תענית וכן ליתא בכל הנוסחאות במג"ת.

16 **על כל משמר ומשמר היה עומד**
בפי' ר"ח הנ"ל „ועל כל משמר ומשמר„ היה מעמד בירושלים של כהנים וכו'.

19 **וחצי עמוד מיריחו**
בבבלי תענית כ"ז ע"א בכי"י בגמ' „וחצי המשמר היה עולה ליריחו וכו' עין ד"ס.

50 15 **עד יפני סדריה מנהג**
בה"ג סי' קל"ב „עד דפני סידרא מנהג פי' סדר קדושה ואפי' הבדיל כנהג כשר שלא לעשות מלאכה עד שיתפלל כדר קדושה וכל תפלת מוצאי שבת וכו'".

16 **בתרייא ובחמשתא אינו מנהג עד יתפני תעניתא מנהג**
בפר"ח ובריי"ף פסחים הנ"ל „ובשני ובחמישי עד דתתפני תעניתא מנהג" עכ"ל.

17 **מן מנחתא ולעיל מנהג**
בארחות חיים הלכות שבת מן מנחתא ולעילא מנהגא וזה האיסור כדי שיהא פנוי לעסוק לצרכי שבת וה"ה בערבי יו"ט" עכ"ל.

19 **נשייא דנהגן דלא למישתיה מן דאב עליל מנהג**
באשכול ח"ב (צד 12) „נשיא דנהגי דלא למשתיה עמרא מן דעליל אב מנהג וכו'". ובמנהיג צד 49 „וכתב רבינו האי אע"ג דאמרינן בירושלמי וכו' נשייא דנהגון דלא למשתי חמרא ודלא למיכל בשרא מן דעייל אב עד אפוקי תעניתא מנהגא שבו פסקה וכו'" עכ"ל ובאו"ז ח"ב סי' תי"ד וכבר נהגו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין וכו' ויש לנו סמך למנהג דאמרינן פ"ק דמכילתין כו' „נשי דנהיגי דלא למשתי חמר מן דאב עליל וכו' מיהו רב ניסים גאון לא גרס חמר אלא גרס דלא למשתי עמרא ופי' או בשתי או בערב אבל בשתיית יין לא איירי כלל וכו' עכ"ל האו"ז, וכמה ראשונים גרסי כגי' רב האי הנ"ל וכמה גרסי כגי' רב ניסים הנ"ל. ובמחזור וויטרי סי' רס"נ „בתלמוד ירושלמי אמר מר הני נשי דידן דלא שתי חמרא מי"ז בתמוז עד ת"ב מנהגא היא ורוב הגאונים שבלוהיר נהגו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין וכו'.

23 **מכיון שנהגו בהם אבותיכם באיסור**
בב"ר פ' צ"ד „והיו נוהגים בהם איסור משום קדושת הארון וכ"ה במדרש חזית, ובמתנות כהונה בב"ר כתב וז"ל „איסור איסור מלאכה והכי אי' בהדיא בירוש' בפ' מקום שנהגו" עכ"ל, ולפנינו ליתא ובחי' מהר"ם חלאוה בפסחים הנ"ל גי' אחרת „אמר להן מכיון שנהגו בו אבותיכם היתר אל תשנו מנהג אבותיכם" עכ"ל.

25 **כל דבר שאינו יודע שהוא מותר**
במגלת סתרים לרב ניסים גאון „כל דבר שאין ידוע בו שהוא מותר והוא טועה ונוהג בו איסור נשאל ומתירין לו וכל דבר שידוע בו שהוא מותר והוא טועה ונוהג בו איסור נשאל ואין מתירין לו כלומר אם בא לו רק לישאל וכו'. ובמחזור ויטרי (צד 243) בשם רב נסים גאון „והא דאמרינן דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור" וכו' הנ"מ בדבר שנהגו בו איסור מדעת וכו'.

שו"א **להרוץ במרחץ**
ובכפתור ופרח פ"ה „שרחצו שניהם כאחד".

כו 10 **ואינן ממעטין בשמחת הרגל**
בפי' רבינו חננאל במו"ק י"ג ע"ב הני' משונה וז"ל „ירושלמי צדי חיה ועופות ודגים צדין בחכה ובמכמורת ולא ממעטין בשמחת הרגל ר' אמי מיקל לון שממעטין בשמחת הרגל" עכ"ל וי"נ ר' מייסי מקללן ובה' חוה"ם לרי"צ אבן גיאות דף כ"ב „ר' אמי מיקל להון מפני שממעטין בשמחת הרגל פי' התיר להם לצוד בכל דבר להרבות שמחה ברגל שאם אי אתה מתיר להם אלא לא חכה ומכמורת אין צדין אלא מעט וממעטין בשמחה" עכ"ל.

כו 13 **גלו ממקום למקום**
בכפתור ופרח הנ"ל „איבעי להו גלו ממקום אל מקום ובקשו להזור בהם.

14 **בני מיישא**
בראב"ן סי' סמך „מצאתי בפי' ר"ח הא דאמרינן בפ' מקום שנהגו בני בישן נהוגי דלא למיזל בצידן (ובבבלי פסחים דף נ' ע"ב הגי' מצור לצידן).

15 **לרבי** בבבלי פסחים שם „קמיה דר' יוחנן".

22 **דרי"א אסור לפרש בים הגדול**
בראב"ן סי' „סמך מצאתי בפר"ח וכו' ומפרש בירושלמי כי לפרש בים הגדול שאלוהו ואסר להם לפרש בע"ש" עכ"ל ובתמים דעים סי' רמ"ה „שלא ללכת בים אפי' מצור לצידן שהוא מקום קרוב נזרו עליו משום דאסור לפרוש בים ער"ש והכי איתא בירושלמי" עכ"ל ולפנינו בירושלמי לא נזכר מצור וצידון ובערב שבת ורק כן הוא בבבלי פסחים שם, ועי' ירושלמי שבת פ"א ה"ה אין מפרישין לים הגדול וכו'. ובראי"ש מו"ק פ"ג סי' א' „והראב"ד ז"ל פי' דפלוגתא דר' יהודה ורבנן איירי ביוצא חו"ל והכי מוכח בירושלמי דגרסינן התם ר"י כדעתיה אסור לפרש בים הגדול וכו'" עכ"ל.

52 25 **מקום שנהגו שלא למכור**
במשנה בבלית פסחים נ"ג ע"א „מקום שלא נהגו למכור"

54 18 **אסור להמציא להם עבדים**
בירושלמי ע"ז פ"א ה"ו „שאסור להמציא להן עוברין".

22 **בסוס זכר... שהוא עומד ומשתין**
במדרש תהלים (מזמור י"ח אות י"ד) (הוצאת רש"ב) „תני לי סוס נקבה שהיא יכולה לעמוד במלחמה, למה כשהסוס זכר רוצה להשתין מים הוא עומד ומתאחר אבל סוס נקבה משתנת מים בריצה כשהיא מהלכת במלחמה וכו'".

37 **לוכל צלי בלילי פסחים**
בפרש"י פסחים דף ע"ד ע"א „דתנן בפ' מקום שנהגו שאסור לאכול צלי בערבי פסחים בזמן הזה וכו'".

כח 6 **סברין מימר וכו'**
במרדכי פסחים סי' תכ"ז „סוברין למימר אפי' ביצת אפי' דג קולים פי' דג לשון קולום האיספנין וכו'.

7 **ובלבד מן השחיטה**
במרדכי הנ"ל „ובלבד מין שהיטה". ובטאו"ח סי' תע"ו „ובירושלמי קאמר בשר עגל ועוף וכל דבר שטעון שחיטה".

21 **בין כמ"ד מדליקין וכו'**
בה' יוה"כ לרי"צ אבן גיאות „בין שאמרו להדליק וכו' שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד" ובבבלי פסחים דף נ"ג ע"ב מתוספתא „שניהם לדבר אחד נתכוונו" וע"ש בפי' ר"ת „ומאי ניהו תשמיש מפני הרגל עבירה וכו'".

56 14 **רשבג"א יעשׂ כל אדם עצמן כתלמידי חכמים**
במשנה בבלית פסחים נ"ד ע"ב הגי' „רשבג"א לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם" ובר"ח שם לא גרס בהמשנה המלה „לעולם".

20 **וחכמים אומרים ביהודה**
בפיהמ"ש להרמב"ם (העתקת קראנער) „חכמים אומרים ביהודה עושין וכו' ובגליל אינן עושין כל עיקר" ובפהמ"ש להרמב"ם בפסחים „ובלילה".

23 **הלילה כו'** בבבלי יבמות י"נ ע"א „בלילה".

33 **וחכ"א ג' אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים**
בשבלי הלקט סי' ר"ט „בערבי פסחים עד חצות" וכן במשנה בבלית אבל באגודה סי' נ"ד „וחכ"א ג' אומניות מתחילין בי"ד ועושין עד חצות וכו'".

35 **ובלבד דבר שהוא**
חסר כאן קודם המלות האלה „רמ"א כל מלאכה שהתחיל כה כו'" וְע"ז קאי ובלבד כו'.

44 **להיות מתקנין... במועד**
בבבלי פסחים נ"ה ע"ב תני' „בחולו של מועד" וע"ש בתוס' ד"ה עולי ובמרדכי מו"ק סי' תתמ"ד.

כט 1 **שבבין לתרנגולין**
מלת לתרנגולין ליתא באגודה סי' נ"ד, ובפרש"י פסחים דף נ"ה ע"ב „ל"א הכי כתיב בסדר משנה מושיבים שובכין ותרנגולת כלומר שובכין ליונים וכו'.

4 **גורפין מתחת כו'**
באגודה סי' נ"ד „גורפין אוכל מתחת רגלי הבהמה

ביו"ט ובמועד וכו'" ועי' בבבלי פסחים דף נ"ה ע"ב „ואב"א הא והא בחולו של מועד וכו'". ועפהמ"ש להרמב"ם בפסחים (העתקת קראנער) „גורפין זבל מתחת וכו'".

בט 6 מוליכין ומביאין כלים

ברמב"ם ה' יו"ט פ"ח הכ"א „מוליכין ומביאין כלים מבית האומן בי"ד אחר חצות וכו'" וע"ש במגיד משנה ובאגודה הנ"ל.

19 זבל שבמבוי

בתוספתא פסחים פ"ב (הוצאת צ"מ) „זבל שבאמצע" ובבבלי פסחים נ"ה ע"ב „הזבל שבחצר וכו' שברפת ובחצר וכו' הא גופה קשיא אמרת זבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין והדר תני שברפת ושבחצר כו'".

58 1 כתחת הנשרים בשבת

מלת בשבת ליתא בפר"ח בפסחים נ"ו ע"ב וכן ליתא במתניתא דב"מ ולקמן בהלכה ט' בירושלמי מה נן קימין אם כשנשרו מעיו"ט וכו' אם כשנשרו ביו"ט וכו' נראה מוכח שהמלה בשבת ל"נ במשנה.

2 מאן תנא קוצרין ר"מ

עי' תוס' מנחות ד' ע"א ע"א ד"ה וקוצרין „יש ספרים שכתיב בהם בדברי ר"מ קוצרין וגודשין וכן בתוספתא וכו'" וע"ש בגליון, ולא זכרו ירושלמי דילן. ולעיל שם בד"ה וכרכין הביא ירושלמי מאותה ההלכה לענין וכורכין את שמע.

10 שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה

באשכול ח"א צד 11 „וצריך להפסיק מעט בין ישראל לה' אלקינו ובין ה' לאחד דאמרינן בירושלמי שאנשי יריחו כורכין את שמע שלא ברצון חכמים פי' שלא היו נותנים ריוח בין ה' לאחד עכ"ל. וע"ש במנחות בפי' רגמ"ה ועי' בתוי"ט מ"ש בזה.

13 ר' יוסי אמר וכו'

בסדור רב עמרם גאון (ד' ו') „ר' יוסי ור' זעירא ור' אילא שלא היו מפסיקין בין שמע לברוך, מכל מקום קא שמעינן לאפסוקי בין תיבה לתיבה ובין אחד לברוך".

22 רבנין סברין מימר קורות ופירות הקדישו

בפיאה פ"ז ה"ז „מה רבנן סברין מימר קורות ופירות לא הקדישו".

ל 14 המשכיר בית לחבירו

במגיד משנה ה' שכירות פ"ו ה"ט „וכתב הרשב"א ז"ל דוקא בשוכר סתם וכו' אבל בשוכר לזמן ידוע אינו יכול להוציאו תוך זמנו וכן מוכח בירושלמי" עכ"ל. ובהג"מ שם אות ה' בשם ראבי"ה „אם מחמת דוחקו מכר בית שלו... יכול להוציאו מיד דלא עלה על דעתו שימות ברעב וכן מפורש בירושלמי" עכ"ל.

16 תידהון אמרין כו'

במרדכי ב"מ פ"ח סי' שס"ב „בירושלמי הכא ופרק מקום שנהגו המשכיר בית לחבירו וכו' תרווייהו אומרין מ"מ קנוי הוא לו אלא דו אמר ליה שבקיה דו שרי עד דמ.י אונקלאה דידי אתא עובדא קומי ר' יסא ולא קביל מה פלי: אמרי ביתא דמשכיר הוה משכנה גבי חד רומי כגון כן הוראי כר' אבי (ל"ז מלות אחרונות חסרות לפנינו בפסחים כאן ובבבא מציעא ישנם אך משובש הני' שם) ופי' רבינו מאיר דהכי פירושו המשכיר וכו' ע"ש. ועי' ברמב"ם ה' שכירות פ"ו. ובנמוקי יוסף בב"מ סי' תקכ"ט „ומיהו דוקא בסתם וכדפרישית אבל שכרו לזמן ידוע לאו כל כמיניה וכו' וכן כתבו כל המפרשים ז"ל והביא ראיה מן הירושלמי דגרם התם המשכיר בית לחבירו ובקש למכרו ר' אמי אמר לא עלה כו' ר"ז ור"א תרווייהו אמרין מ"מ קנוי הוא לו אלא דא"ל שבקה עד דימלי אטולמוס דידיה פי' זמני" עכ"ל. ובשו"ת הראנ"ח (בס' מים עמוקים) שאלה ק"י סי' ע"ב ומייתי הירושלמי דמשמע מינה תרווייהו דשוכר לזמן אינו יכול להוציאו וכו' ובתר הכי קאמר דאם הקדים לו שכר אינו יכול להוציאו אפילו מת ברעב וכו' ע"ש. וכן נזכר הירוש' בשו"ת ריב"ש סי' שנ"ה.

20 הוות נימורה בציפורן

בשו"ת מהר"ם בר ברוך (הוצאת מק"נ סי' רמ"א) „כמו שיש בירושלמי דפ' השואל ביומי דר' מנא הוות טמירא בצפורי, ונראה שיש לו להיות הות שמדא ואי גרסינן טמירא היינו הך שגזרו שמד והיו נחבאים במערות והיו צריכים למעות וכו'" עכ"ל.

21 והוון בנידון מישכונין גבין

בבבא מציעא פרק ח' הגי' „אמרי ברתיה הוות ממשכנה גבי חד רומי בנין כן הורי בר' אמי, ולפני הראשונים גרסאות שונות בזה. בעיטור (שכירות דף נ' ע"א) „אלא ברתיה דמשכיר הוה ממשכנה גביה חד רומי ולא הוה ליה דמי לאסוקה והורה כר"א שימכר" עכ"ל. ובשו"ת מהר"ם בר ברוך הנ"ל „והוי בניהן דצפורי ממשכנין „בתיהן" מדאתי מיזל לון אפיק ר' מנא כרוז כההוא דר' אמי אמר לא דאנא סבר כוותיה אלא כגון דצפוראי דלא יחלטון בתיהן".

פרק חמישי

60 29 חל ערב פסחים להיות ערב שבת

בפי' המנהיג ובכ"מ ה' תפלה פ"ג ה"ב „חל ערב פסח להיות בערב שבת וכו'". ובסדר והלכות קרבן פסח ראשון (בגמרא פסחים דף נ"ז ע"ב) ובחול נשחט התמיד בז' ומחצה ונקרב בח' ומחצה ובשבת נשחט בו' ומחצה וכו' וזה שלא כנוסחתנו במשנתנו בין בחול בין בשבת, ובפי' הרע"ב ואפי' בשבת שאין קרבים נדרים ונדבות מאחרים זמן שחיטת תמיד של בין הערבים משום כרך נדרים ונדבות דחול" עכ"ל. ועי' בתורעק"א אות י"ז.

לא 20 דתנינן... לאחר חצות מיד כשר

במשנה ג' לקמן הגי' „קודם לתמיד כשר", וברמב"ם ה' קרבן פסח פ"א ה"ד „ואם שחטו אחר חצות קודם תמיד של בין הערבים כשר".

24 אב בית דין

רבים יגעו לפרש ג' מלות אלו, ואנכי כבר כתבתי באהצו"י לברכות צד 105 שבפסחים כאן היה נשנה רוב ההלכה שנשנה בברכות פ"ד מן ר' יהושע בן לוי אמ' תפלות מאבות למדום עד סוף ההלכה אלא מינו איתו אב בית דין והמעתיקים השמיטו כל המאמר וציינו המלות „ריב"ל אמר וכו' אב בית דין" להורות שהשמיטו כל ההלכה ההיא. והבאתי שם ראיות ע"ז, שרוב ההלכה השנויה בברכות שם שייכת כאן בפסחים כי נזכר שם בברכות תמן תנינן תמיד נשחט בשמנה ומחצה וכו'. ולפני הרבה מהראשונים היתה כל ההלכה ההיא כאן בשלימות בפסחים כי הביאו המאמרים השנויים באותה ההלכה מפסחים גם כן, כמו רב נסים גאון בפירושו בברכות דף כ"ז ע"ב „ובגמרא בפרקין דבני מערבא וגם בפסחים. כפ' תמיד נשחט גרסינן הלכו ומינו את ראב"ע בן י"ז שנה ונתמלא כל ראשו שיבה וכו'" עכ"ל, וזה ליתא לפנינו בפסחים כאן. ובמנהיג (צד 18 ד' ברלין) „ובירושלמי דתפלת השחר ובפרק תמיד נשחט ובפרק אחרון דתעניות אימתי היא נבילה רבנן דקסרי וכו'" עכ"ל וזה ליתא לפנינו כאן. והיה לפני המנהיג. וביוחסין (קראקא שמ"א ד' ל"ח ע"ב) „ובירושלמי פרק תמיד נשחט שהיה בן י"נ. שנים" עכ"ל. וביוחסין (ד' הנ"ל דף ל"ג ע"א) ואני מצאתי בפ' תמיד נשחט ואשכחיה עביד מהטין" עכ"ל וכל זה היה כאן לפני בעל היוחסין בכתב יד שהיה לפניו. ברוך ה' שהנחני בדרך אמת!

26 רע"א כסדרו בע"ש כך סדרו בשבת

בבבלי פסחים נ"ח ע"א „רע"א כסידורו בערב פסח וכו' מתקיף לה רבא מידי ר"ע כסידורו בערב הפסח וכו'" ע"ש.

62 21 אין מקדם לתמיד של שחר

בתוס' מנחות מ"ט ע"ב ד"ה תלמוד שמביא ריב"א דתניא בתוספתא דפסחים כל הקדשים שהקריבן קודם תמיד של שחר או שעכבן אחר תמיד הערב פסולין וכו'.

לב 7 מעתה אפי' הקטר אימורין ת"ל זבח

בפי' ר"ח פסחים נ"ט ע"א „ירושלמי יכול יהא הקטרת איסורין מעכבת כפרה ת"ל זבח וכו'" ועי' תוס' זבחים ע"א ד"ה וזבחת.

64 13 דמר ר' אילא בשם ר' יוחנן

ני' משונה בפר"ח פסחים ס"ג ע"א „ירושלמי אין מחשבת אוכלין בזריקה דמר לא בשם ר' יוחנן שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו בשר נעשה משעה ראשונה כמו ששחטו לאוכליו ושלא לאוכליו".

לג 22 א"ר מנא מיעטו שאינו בא

בשקלים פ"ב ה"ה „א"ר מנא מן למעט מיעוט שאינו בא בן ב' שנים מיעוט שאינו בא נקבה וגבי אשם נמי מן למיעוט הוא שאינו בא אלא מן האילים בלבד".

66 2 משנין כר' גי' ר' יהודה בר"ב הרופא „משוין" וכן בכל הסוגיא.

7 אין הפסח משתנה לשם שלמים

בירושלמי תרומות פ"א ה"ג „דאמר רשב"ל בשם ר' יודן נשייא מביא אדם פסח בשאר ימות השנה ומשנהו לשם שלמים".

68 8 גבי ר' יונתן

בפר"ח פסחים ס"ג ע"א „לגבי ר' יוחנן א"ל אלפני אגדה".

11 ואת נהרדעאי ודר בדרום

בבבלי פסחים ס"ב ע"ב „דאת מלוד ומותבך בנהרדעא" ובס' יחוסי תנאים ואמוראים (ערך ברוריה) „וגם שם (בירושלמי) הפך תלמוד שלנו דמשמע התם שנולד בנהרדעא ונתיישב בדרום ותלמוד שלנו שהיה דר בנהרדעא ונולד בלוד וכו' עכ"ל אמנם ידענו מכאן שלוד ודרום הוא שם למקום אחד וכן מצינו בירושלמי שבת פ"א ה"ד שמלאי הדרומי, ובבבלי ע"ז ל"ו ע"א שנוי המאמר ונקרא שמלאי לודאה.

לה 14 לא כן אילפן רבי כשרו. צ"ל „אילפן רבי כשר".

70 3 אף התמיד

בפהמ"ש להרמב"ם וכן במתניתא דב"מ „אף על התמיד".

עמוד | שורה

ובשכל טוב ח"ב (צד 116) „רי"א וכו' אמרו לו לא אמרו דעובר בל"ת אלא על הפסח בלבד" (וי"א מלות אחרונות ליתא לפנינו) ועי' בבלי פסחים דף ס"ג סע"ב.

70 12 **א"ר שמואל בר"י מכה שהוא מתחייב כו'**
בתוספתא פסחים פ"ג (הוצאת צו"ם) השוחט את הפסח על החמץ בי"ד עובר בל"ת והפסח עצמו כשר ויוצא בו י"ח בפסח" ור' שמואל בריו ור' יוסה לא ידעו מהתוספתא ההיא.

14 **הדא אמרת פסח עצמו כשר**
בתוס' פסחים ס"ג ע"א יד"ה השוחט אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב, ובתוספתא דמכילתין תניא בהדיא וכו' והפסח עצמו כשר" עכ"ל.

72 1 **ר' יוחנן אמר מקבלין התרייה על ספק רשב"ל אמר אין מקבלין**
וכ"ה ביבמות סוף פי"א אבל בירושלמי שבועות פ"ג ה"ה „טעמא דר' יוחנן משום שאינו ראוי לקבל התרייה טעמא דר"ל וכו'" ע"ש. ובחי' מהרי"ט אלגאזי בה' חלה להרמב"ן סי' י"ז „והדבר קשה דהא ר' יוחנן ס"ל בעלמא התראת ספק שמה התראה וכו' וכן אמרינן בירושלמי בפ' תמיד נשחט דקאמר איתפלגון בב' של גליות ר' יוחנן אמר מקבלין התראה על הספק וכו'".

לז 15 **נעלו דלתות העזרה**
בסמ"ג עשין רכ"ג הני' „ונועלין" ובסדר והלכות קרבן פסח ראשון „ונועלין הדלתות" ובבבלי פסחים ס"ד ע"ב „אביי אמר ננעלו תנן רבא אמר נועלין תנן וכו'".

תקעו והריעו ותקעו
ברמב"ם ובסמ"ג הנ"ל מפרש במשנה שתוקעין ג' תקיעות בחצוצרות.

16 **ובידיהם בזיכי כסף ובזיכי זהב**
ברמב"ם ה' קרבן פסח פ"א ובסמ"ג עשין רכ"ג „ובידיהם מזרקי זהב" בתמיד מפרש הרמב"ם בזך כף. ועי' בפהמ"ש להרמב"ם כאן.

18 **ולא היו לבזיכין שולים**
בסמ"ג הנ"ל „ולא היו למזרקין שולים וחבים מלמטה".

74 1 **שחט ישראל וקיבל הכהן**
ברמב"ם ה' קרבן פסח פ"א הי"ד ובסמ"ג עשין רכ"ג „שחט השוחט" ובבבלי פסחים ס"ד ע"ב „שחט ישראל וכו' לא סגיא דלאו ישראל היא גופא קמ"ל דשחיטה בזר כשירה".

32 **שירדת גשמים בלילה בהן**
בפי' ר"ח בתענית דף כ"ה ע"ב „הלל הגדול דכתיב ביה מעלה נשיאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה דאמר ר' יוחנן הלל הגדול משעומדין בבית ה' עד כוף הלל הגדול".

76 13 **קרעו והוציא את אימוריו**
בסמ"ג עשין רכ"ג „קרעו ומיחה את קרביו והוציא את אימוריו נתנן בבלי מולחה וכו'".

16 **השלישית במקומה עומדת**
בכמה ראשונים ליתא המלה עומדת וכן מוכח לקמן שלא גרסו לה.

25 **לא היתה ישיבה בעזרה כו'**
בפי' המיוחס בטעות להראב"ד בתמיד פ"א „מיהו בירושלמי משמע שכה"ג נמי יש לו ישיבה בעזרה כמו למלכי בית דוד ומביא ראיה מעלי דכתיב ועלי הכהן יושב וכו'" עכ"ל ולפנינו ליתא זה בירושלמי רק כן הוא בשוח"ט מזמור א' אות ב', ועי"ש בהערות רש"ב ובאו"ז ח"ב סי' רכ"ז.

34 **מה אתינן מיתני וכו'**
במדרש שמואל פכ"ו „תמן תנינן יצתה כת ראשונה וישבה לה בהר הבית מכלל שישבה לה מיכאן, נאמר שבפנינו היו עומדים.

פרק ששי

לט 20 **של יו"ט ושל ר"ח ושל מועדות**
בפי' ר"ח בפסחים ס"ו ע"א „כאן דתני נ' מאות מוסיף של ראשי חדשים ושל ימים טובים וכו'".

26 **שאין מחייבין על עשייתו**
בפתיחה לאבות מהמאירי (דף ו' ע"ב) „שאין על מניעתו כרת".

32 **אם יש תוחלת מבבלי**
בפרדס לרש"י סי' קע"א „אם יש תוחלת מן הבבלי הזה".

38 **ר' יוסי בר בון כו'**
בפרדס הנ"ל „ר' יוסי בר' אבון... אם בא אדם לדון ג"ש מעצמו עושה הוא את השרץ כמת ואת המת כשרץ ומטמא בכעדשה דדורש בגד בגד וכו'" ע"ש.

78 4 **מיד כל מי שהיה פסחו כו'**
בבבלי פסחים ס"ו ע"א הני' „למחר מי שפסחו טלה וכו'" וע"ש בפרש"י.

78 9 **כל תורה שאין לה בית אב**
בפתיחה לאו"ז אות ל"ד כתב ע"ז „כלומר כל תורה שאין לה קבלה אינה תורה לסמוך עליה למעשה אלא הקבלה היא העיקר למעשה ולא מסברא כו'" עכ"ל ובפתיחה לאבות להמאירי (דף ו' ד' וויען) „כל תורה שאין לה אב אינה תורה כלומר שאינה מקובלת מפי הראוי לסמוך עליו" עכ"ל.

10 **נשען עליה וכו'**
בתוס' פסחים דף ס"ו ע"ב ד"ה יהא „בירושלמי מפרש בע"א דכל עבודה של צורך הקרבן אין בו מעילה ויליף מפרה כי היכי דלא חשיב עבודה מידי דלצורכה לפסלה הכי נמי לא חשיב עבודה להתחייב במעילה ומייתי הא דתנן במס' פרה רכב עליה ותלה בזנבה וכו'" עכ"ל.

21 **והלא אי אפשר לשני שביעית כו'**
בשו"ת ראבי"ה סי' קכ"א „בירושלמי דפסחים וכו' פריך וכי אפשר לשבע שנים שלא חול ארבע עשר בשבת ולמה נתעלמה מהם הלכה פירוש הרגיל האיך שכחוהו בני בתירה כו'" עכ"ל. ובתשב"ץ ח"א סי' קל"ו ובמגן אבות להנ"ל דף י"ד ובתוס' ריד"א בפסחים דף ס"ו „ובירושלמי תמהו האיך נתעלמה מבני בתירה הלכה זו והלא א"א בכל שתי שביעיות שנים שלא יהא פסח באחד בשבת וכו'".

24 **מפני מה נוהגין ב"ד שלמטן**
בתוס' ריד"א הנ"ל וכן ביוחסין הני' „מפני מה נוהגין בב"ד שלמטה כבוד כו'".

28 **א"ר לא**
בפתיחה להמאירי הנ"ל „אמ"ר שילא יונתן בן שאול אפי' נשיא יודעות שדוד וכו' פי' שר' שילא חולק על הת"ק שלא שלשה הניחו כתריהם רק זקני בתירה".

30 **אלעזר בן עזריה תניין הוה**
בפתיחה להמאירי הנ"ל „ראב"ע אישתייר ליה תנין לר' גמליאל כלומר שנשאר לו שני לר"ג אחר שהחזירוהו לר"ג".

לית לך כחדא
בפתיחה הנ"ל „הא לית לך אלא זקני בתירה וכו'".

32 **א"ר יהושע בן קבסוי כל ימי וכו'**
במנחות ק"ט ע"ב „תני אמר ר' יהושע בן פרחיה כל האומר עלה לה אני כופתו ונותנו לפני הארי וכו'" וע"ש בפרש"י ובתוס' שם ד"ה בתחלה בשם רבינו קלונימוס אביו של רבינו משולם.

מ 13 **בשבת היה מפשיט את החזה**
בתוספתא פסחים פ"ג (הוצאת צו"ם) „לא היה מפשיט אלא עד החזה".

מא 1 **להרכבו והבאתו מחוץ לתחום**
זה קאי על המשנה הרכבו והבאתו חוץ לתחום והמלה להרכבו ט"ס, ובפי' ר"ח בפסחים ס"ח ע"ב הני' נכונת וז"ל ירושלמי הרכבתו לא אמרו אלא חוץ לירושלים אבל חוץ לעזרה מותר משום שבות שהתירו במקדש" עכ"ל.

13 **כל המקלקלין פטורין חוץ מן המבעיר**
לפנינו במשנה שבת פי"ג משנה ג' איתא „כל המקלקלין פטורין". ובאגרות הרמב"ם „ונראין לי הדברים שנחלקותם בדבר זה (בענין חובל ומבעיר) באותן הבריתות שלא נכתבו" עכ"ל.

82 14 **ומה אם שחיטה**
במשנה בבבלי פסחים ס"ה ע"ב „והלא דין הוא ומה וכו'".

19 **מה ראיה רשות למצוה**
בפי' ר"ח הנ"ל „מה ראיה שבות דרשות לא עולין באילן לשבות דמצוה שהוא הבאת הפסח וכו'".

מב 23 **לא תדחה את השבת**
בפיהמ"ש להרמב"ם (העתקת קראנער) „אינו דין שתדחה את השבת א"ל ר"ע או חלוף הדברים... משום מלאכה אינו דין שלא תדחה את השבת".

25 **שהיא משום מלאכה**
בבבלי ע"ז מ"ו ע"ב „שחיטה שהיא דאורייתא לא כ"ש".

32 **שלש עשרה שנה עשה ר"ע**
בפי' ר"ח בפסחים ס"ט ע"א „ירושלמי י"ג שנה היה לבד ר"ע לפני ר"א ולא היה משיב לו כלום" עכ"ל.

84 13 **שהוא יכול לעשותן מצאי שבת**
בירושלמי שבת פי"ט ה"א הני' „שיכול לעשותן מערב שבת".

26 **הנע עצמך שהל יום השביעי שלו**
בשבת פי"ט ה"א „הנע עצמך שהל י"ד להיות בשבת וכו' מן הזיה ראויה להיות מאתמול".

32 **במרובה ובטומאה**
בתוס' חגיגה דף ח' ע"א ד"ה אלמא הני' „או בטומאה", וכ"ה במרדכי פסחים פ"ו.

34 **לשני ימים ולילה אחד**
המלות ולילה אחד ליתא במתניתא דב"ס וכן ליתא בפיהמ"ש להרמב"ם (העתקה הנ"ל). ובשכל טוב צד 77

עמוד | שורה

ומחלוקת התנאים בזה, עי' תוס' פסחים דף ע"א ע"ב ד"ה לימוד דלתנא דשמעתן נאכלת לשני ימים" עכ"ל. ובתו"כ צו פסוק ובשר זבח תוזבח וגו' בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתיאכל לשני ימים" ע"ש. ולפנינו בגמ' בבלית פסחים ע"א ע"א הגי' משונה. ועי' תוס' רה"ש דף ה' ע"א ד"ה שלמי „פי' שם בקונטרס חגיגת י"ד ולא יתכן דחגיגת י"ד נאכלת לשני ימים ולילה אחד כדתניא בפסחים וכו'".

84 40 **כדי שיאכל הפסח לשובע**

במכילתא בא פ' ו' יאכלוהו מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שבע וכו'. ועי' בתוס' פסחים דף ע' ע"א ד"ה לאו „ואמר ריב"א דמשמע בירושלמי דהא דפסח נאכל על השבע היינו מדרבנן גזירה משום שבירת עצם שאם לא היתה באה על השבע מתוך שהוא רעב לאכול הבשר שסביב העצמות היה בא לידי שבירתן" עכ"ל, ובתוס' שם דף ק"כ ע"א ד"ה מפטירין „כמפרש בירושלמי דמשו"ה נאכל על השבע שלא יבוא לידי שבירת עצם" עכ"ל.

44 **חגיגה נאכלת לשני ימים**

במשנה לעיל לשני ימים ולילה אחד. ועי' מה שכתבנו לעיל בזה.

כג 2 **א"ר יוסה הדא אמרה וכו'**

באו"ז ח"א סי' ת"ס „אמר ר' יוסה הדא אמרה ההן דאכיל הובץ ובדעתיה למיכל קיפד צריך למעברא לפיסתיה, פי' מדקתני תבשילין העולין עם הפסח על השולחן צריכין להתבער עמו משם יש ללמוד שהאוכל חלב או גבינה ורוצה אח"כ לאכול בשר צריך להעביר חלב וגבינה ולחם וכל המאכלים שעלו עמו על השולחן ואח"כ יביא בשר ויאכל, וכן ראיתי בירושלמי זקן שהיה כולו מנוקד למעברא לפיסתה... שצריך הכל להעביר מעל גבי השולחן" עכ"ל, וברשב"ץ(במנהגי מהר"ם סי' שנ"ו) ירושלמי... האי דאכיל הלב ודעתיה למיכל קופד פי' בשר בעי למיכל פריסתה, מכאן הוכיח הר' שמואל מבונבערג כשאדם אוכל גבינה ורוצה לאכל בשר צריך לאכול ב' חתיכות לחם בינתים" עכ"ל. ולהראשונים היו בירושלמי כאן נרסאות שונות י"נ „למבעריה" וי"נ „למעברא".

88 28 **או כדבר שאין לו קצבה**

בירושלמי שבת פי"ט ה"ד „אין תעבדינון כדבר שיש לו קצבה והוא שיהא שם תינוק אחד למול א"ר יוסה מליהון דרבנן עבדין לון כדבר שאין לו קצבה והוא שיש שם תינוק אחד למול.

פרק שביעי

מ 10 **כיצד צולין כו'**

בסמ"ג לאווין שנ"א „שנינו במס' פסחים כיצד צולין אותו מביא שפוד של רימון תוחבו דרך פיו עד בית נקובתו".

92 20 **תוך בר דברי ר' טרפון**

במכילתא בא פ"ו „תוך וכר דברי ר"ע ר' אומר מקולס" ובפרש"י שמואל א' כ"ה י"א „כמו ששנינו בפסחים ונותן את הכרעים וכו' ר' טרפון קורהו תכברא מה שבתוכו לבדו וכו' כך היא שנויה בתוספתא ור' קלונימוס זצ"ל מן רומי פרשה לנו כך" עכ"ל ועי' רש"י דף ע"ד ע"א ד"ה איזה וברד"ק בשמואל הנ"ל.

מז 2 **מכניסין גדי מקולס וכו'**

וכ"ה בירושלמי ביצה פ"ב ה"ז אבל בתוספתא ביצה פ"ב (הוצאת צו"מ) „עושין גדי מקולס בלילי יו"ט האחרון של פסח ובפי' ר"ח בביצה דף כ"ג ע"א „ירושלמי... לילי עצרת ולילי סוכות עושין גדי מקולס" עכ"ל.

6 **תודוס איש רומי**

בירושלמי מו"ק פ"ג ה"א ובביצה פ"ב ה"ז „תיודס איש רומי" ובתוספתא פ"ד דאהלות „תודרוס הרופא".

30 **ולא באסכלה**

בתשו' הגאונים (ברלין תר"ח) „ולא על גבי האסכלא ואם היתה אסכלא מנולקסת מותר" ועי' בבבלי פסחים ע"ה ע"א „ואם אסכלא מנוקבת מותר" וכן הגי' בפר"ח בפסחים שם.

35 **יקמוץ את מקומו**

ברמב"ם ה' קרבן פסח פ"ח ה"ג „יקלוף את מקומו" ועי"ש בכסף משנה.

צלי אש וכו' במכילתא בא פ"ו „אלא צלי תנור".

37 **יכול מוררת**

בסמ"ג עשין רל"ד „ותניא בתו"כ שחין יכול מורר (וי"נ מורד) כלומר בתחילת חולי השחין ת"ל ונרפא וכו'" ע"ש.

מח 5 **עם בני חבורה**

בפיהמ"ש להרמב"ם ובכפתור ופרח פמ"א הגי' „על חבורה".

לפי שאין מוכרין מע"ש בירושלים

בפיהמ"ש להרמב"ם ובכפתור ופרח שם „שאין פודין מע"ש בירושלים", וכ"ה בגמ' בבלית פסחים ע"ה ע"א, ובתוס' שם ד"ה לפי „ויש ספרים שכתוב בהן שאין פודין אבל רש"י כתב שאין מוכרין וכו'" עכ"ל. ולקמן בירושלמי בהלכה זו „כיני מתניתא אין פודין וכו', ובס' כריתות סי' פ"א מצינו לשון פדיון שר"ל קנין פרק בתרא דמע"ש וכו' רוצה לפדות וכו' לפדות ר"ל לקנות כדמפרש בירושלמי" עכ"ל.

מח 22 **בין כמ"ד הלחם עיקר**

בפר"ח בפסחים ע"ח ע"א „ירושלמי בין למ"ד הלחם עיקר בין למ"ד כבשים עיקר ארבעה אינון דתנא חש להון וקרינן המשה" עכ"ל.

96 4 **נטמא הבשר והחלב קיים**

בתוס' ריד"א פסחים דף פ' ע"א „וה"נ תנן לעיל נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם לכתחלה" ובתוס' זבחים כ"ג ע"ב ד"ה לאו ותנן נמי בפסחים נטמא הדם והבשר קיים זורק הדם".

98 11 **ר' ישמעאל מכשיר**

מנחות דף כ"ו ע"א „ר' שמעון מכשיר" אבל בירושלמי יומא פ"ב ה"א „אתיא דר' ליעזר ב"ר שמעון בשיטת ר' שמעון אביו דתנינן תמן שלא בבלי שרת פסולה ור' שמעון מכשיר."

נא 27 **ר' יעקב בר אחא בשם רבנן**

כל המאמר הזה נשנה בנזיר פ"ט ה"ב בשנוים רבים, ובמרכבת המשנה ה' ביאת המקדש פ"ד ה"ז מפרש כל ההלכה.

נב 23 **דרומאי אמרו**

בזבחים כ"ב ע"א „אמרו זקני דרום" וע"ש. ובירושלמי עירובין פ"ז ה"ד „נמתין עד שיבואו זקני הדרום לכאן אתא ר' נתן דרומה". ובשו"ת הרשב"א סי' תרכ"ו הגי' „אתא ר' אפס דרומא", ובבבלי ב"ב דרומאי מתני וכו', ובתוס' שם ד"ה דרומאי פירש רבינו שמואל דהלכה כר' יוחנן דקיימי דרומאי כוותיה.

נג 10 **רשב"ל אמר כל הר הבית קרוי בירה**

בזבחים ק"ד ע"ב „ורשב"ל אמר כל הבית קרוי בירה".

15 **תעובר צורתו ויצא לבית השריפה**

בסתניתא דב"מ „תעובר צורתו וישרף בששה עשר". וכ"ה בכ"מ פסולי המוקדשין פ"ט ה"ב, וכ"ת בכ"מ ה' ק"פ פ"ד ה"ג. ובפהמ"ש להרמב"ם תעבור צורתו.

נד 3 **חל ששה עשר להיות בשבת**

בפי' ר"ח „ולא הימא הל ממש וכו' אלא אלו חל דין הוא שישרפו למחר וכ"ה מפורש בתלמוד א"י במס' מגילה".

108 5 **אחר בוקרו של י"ד**

בחי' הרמב"ן בשבת כ"ד ע"א „ושוב מצאתי בירושלמי כדברי רש"י דגרסי' התם וכו' אחר שני בקרים אחד בוקרו של ט"ו ואחד בוקרו של ט"ז וכו'", וכן הוא בחידושי מהר"ם חלאוה פסחים ג' ע"ב. ובירושלמי שבת פ"ב ה"א כגי' הראשונים הנ"ל.

נה 11 **טעמא דרשב"ל**

בירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ב (כד"ו) „טעמא דר"י בן פזי וקאי על מה שאמר ר"י ב"פ שנייא היא וכו'".

110 6 **חותך עד שמגיע לעצם**

בסתניתא דבי מערבא „עד שהוא מגיע לפרק וכו' קוצץ בקופים שאין בו שבירת העצים". ובתו"כ פ' צו פ"ט „מכן אמרו אבר שיצא חוץ לחומה בפסחים חותך וכו'".

7 **ובמוקדשין קוצץ בקופיץ**

בתו"כ שם ובמוקדשין חותך בקופיץ כל מקום שירצה". ובפי' הר"ש משאנץ שם מביא הגי' „ובמוקדשין נורר כל מקום שהוא לשון מגירה שיחתוך גם את העצם וכו'" עכ"ל.

נו 11 **שלחין סנדליהון**

בירושלמי ב"מ פ"ב ה"ט „יהודה ב"ר עאל לכנישתא שבק סנדלוי ואזלין אמר וכו'. ובכו"פ פ"ז (דף ק"ל הוצאת לונין) ירושלמי „יהודה ב"ר אזיל לכנישתא אזל סנדלוי וכו' מזה נראה שמנהגם הי' כמנהג ארצות הללו שמניחין מנעליהן בפתח ביהכ"נ בחוץ לא כמנהג הלועזים וכו'" עכ"ל.

14 **דמתלין מתלא פסחא כזיתא**

בס' יבין שמועה להרשב"ץ (ליוורנו תק"ד ד' ל"ב ע"ב) וע"ז אמרו במדרש חזית בפ' השמיעיני בזיתא דפסחא בביתא והלילא פק לאיגרא, כלומר מפני הנאה מועטת אדם שמח ומשמיע קול בשמחה וזה לכבוד המצוה וכו'".

27 **מחילות שתחת ההיכל חול**

בפי' ר"ח פסחים ד' פ"א סע"ב הגי' משונה וז"ל „ירושלמי וכו' תאני ר' יהודה מחילות שתחת ההיכל קודש אמר ריש לקיש ומתני' אמרה כן וכו'.

31 **א"ר יוסה וכו'**

בפר"ח הנ"ל אמר רבי, ובפי' המיוחס בטעות להראב"ד תמיד פ"א „ופריך התם (בירושלמי) ר' יוסי אההיא דיוקא וקאמר בתימה כי צואה אינה מטמאה וכו' מיהו אירושלמי קשה קצת מדתני ר' יהודה לשם דמחילת היכל קדש ובפ' כיצד צולין מוכח דר' יהודה ס"ל דחול נינהו. נראה דהתם בירושלמי ר' יהודה צ"ל שהוא אמורא וגם נראה לשם

עמוד	שורה	

לגרוס רב אסי באתקפתא דקא מתקיף ליה התם דצואה אינה אלא משום נקיות דלא אשכחן אמורא דשמיה רב (יוסף) [יוסי] אם אינו רב יוסי בר אבין אבל התם לא אשכחן ר׳ יוסי" עכ"ל.

112 7 **הוציא מחבורה לחבורה כשני זיתים**

במרכבת המשנה ה׳ ק"פ פ"ט ה"ה „הוציא מחבורה לחבורה בשני בהים כצ"ל, וני׳ ב׳ זיתים ט"ס דמוכח וכו׳ וע"ש שמפרש כל ההלכה.

פרק שמיני

114 5 **שחט עליה בעלה האכל משל בעלה**

בכתניתא דב"מ „שחט עליה אביה שחט עליה בעלה תאכל משל בעלה" כצ"ל וכ"ה לקמן בגמרא ירושלמי בהלכה זו מתניתא אמרה כן האשה בזמן שהיא בבית בעלה ישחט עליה אביה שחט עליה בעלה תאכל משל בעלה.

12 **א"ר יוחנן ארבעה וכו׳**

בבבלי נדרים ל"ה ע"ב „דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה וכו׳".

116 13 **ר׳ זעירא אמר רשות**

בירושלמי קדושין פ"א ה"ז „ר׳ זעירה אמר מחלוקת".

נט 1 **האשה כו׳ דברי ר"מ**

וכ"ת בחלה פ"ד הי"ב וקדושין פ"א הי"ז אבל בבבלי פסחים ד׳ ע"א ע"א „מי אמר ר׳ יהודה אין שוחטין את הפסח כו׳ ורמינהו אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה כו׳ דברי ר׳ יהודה וכ"ה בתוספתא פסחים פ"ח.

4 **ר"ש בן אלעזר אומר האשה וכו׳**

וכ"ה בחלה פ"ד הי"ב אבל בקדושין הנ"ל ובתוספתא פסחים פ"ה וכן לקמן בסמוך בפסחים כאן ר"א בר׳ שמעון, ובבבלי פסחים כ"ח ע"ב ר׳ שמעון סתם והגמרא מקשה מר׳ שמעון אר׳ שמעון וכ"ה בירושלמי קדושין בד׳ קושטאנדינא.

16 **אוכל מאיזה מהן שנשחט ראשון**

בתוספתא (שעם הרי"ף) פסחים פ"ז „אוכל מאיזה מהן והגר"א הגיה איזה מהן שירצה, והגהתו אינה לא ע"פ הירושלמי ולא ע"פ הבבלי פסחים פ"ח ע"ב אנן לא נאכל לא מן הראשון ולא מן השני.

118 21 **הפריש פסחו עד שלא נהגייר כו׳ צריך ליהמנות על פסח אחר**

ברמב"ם ה׳ ק"פ פ"ד ה"ט „המפריש פסחו עד שלא נתנייר כו׳ הרי זה מקריבו לשם פסח שאין בעלי חיים נדחין" וזה שלא כהירושלמי ועי׳ כ"מ שם.

122 6 **שהן יכולין ליכול כזית שוחטין עליהן**

בפיהמ"ש להרמב"ם „שאינן יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהן", וברמב"ם ה׳ ק"פ פ"ב ה"ו „מי שחופר בגל לבקש על המת אין שוחטין עליו וכו׳".

סב 3 **אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר׳ יהודה ור׳ יוסי מתיר**

בתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל שמות י"ב ד׳ „ואין זעירין אינשי ביתא מטנין עשרה כמיסת למיכל איטרא". וכנגד זה במכילתא (הוצאת הרב האפמאנן צד 8) „ויקחו מלמד שכל אחד ואחד לוקח לעצמו".

4 **על היחיד**

לקמן בפ"ט ה"י דתנינן תמן אין שוחטין את הפסח ליהיד, ועי׳ לעיל פ"ו ה"ה ובסמ"ג עשין רכ"ג שנאמר יעשו אותו, ובבבלי פסחים צ"ה ע"א „ורבנן האי יעשו אותו מאי עבדי ליה מיבעיא ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד, ועי׳ בפי׳ ר"ח יומא דף נ"א ע"א, ובס׳ ברכת אברהם (להר"א בן הרמב"ם) שאלה ה׳ „והאי דכתיב יעשו אותו בפסח שני הוא דכתיב וכו׳" ע"ש.

10 **יכול יהא היחיד מבריע על הטומאה**

בתשב"ץ הלק נ׳ סי׳ ק"כ „שאלת מה שאמרו בספרי וכו׳ יכול יהא יחיד מכריע את הערלה ת"ל וכו׳ יפה הקשית לפי הנוסחא אשר מצאת אבל היא משובשת ובספרים שלנו כתוב מכריע את העולם וכו׳ ומה שנזכר בברייתא מכריע את העולם אמרינן בגמרא מכריע את הציבור וכו׳" ע"ש.

15 **אין עושין חבורה כו׳**

בסמ"ג עשין רכ"ג „ותניא וגם בירושלמי מביאה אין עושין חבורה נשים וכו׳ אבל עושין חבורה כולה נשים או כולה עבדים".

19 **מתוך שהן מקולקלין אין מרדקדקין בו**

בבבלי פסחים צ"א ע"ב „אין עושין הבורה שבולה גרים שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול". ובתוס׳ שם ד"ה שמא, „תימא דבעי למימר הגרים מדוקדקין ביותר וכו׳" והניחו בתימא, אבל באמת גירסת ר"ח שם „שמא לא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול". ולפלא שלהרמב"ם ה׳ ק"פ פ"ב ה"ד היתה נ"כ כגירסת התוספות בגמ׳ בבלי הנ"ל.

עמוד	שורה	

סב 21 **אונן טובל וכו׳**

בזבחים צ"ט ע"ב „אונן ומחוסר כפורים", ובפסחים דף נ"ט ע"א „אף מחוסר כפורים וכו׳".

ומי שנתלקטו לו עצמות

בפסחים צ"ב ע"א בגמרא „אימא שליקטו לו עצמות" ובתשו׳ הגאונים „והמלקט עצמות טובל ואוכל לערב".

124 17 **ולאכול בקדשים**

בשמחות הי"ב „אבל לאכילת קדשים אינו אלא כמלקט עצמות אלו ואלו לא אוכלין קדשים".

סג 5 **כר׳ אחא**

בפי׳ ר"ח מו"ק דף ח׳ ע"א „ירושלמי וכו׳ כר׳ אחא דאמר יש לקוט עצמות בארון של עץ והורה להטמאת כר׳ יוסי דאמר אין לקוט עצמות בארון ואפי׳ של עץ וכו׳".

8 **ברכת אבלים מה שהן אומרים בבית הכנסת**

כפי׳ ר"ח בסנהדרין מ"ו ע"א „אלו הן ברכת אבלים שאומר בכוסות".

11 **רבנן דקס־ין אמרין קילוסין**

ברא"ש מו"ק פ"א סי׳ יו"ד פי׳ קילוסין שמקלסין המת ומספרים בשבחו ויש מפרשים קילוסין להקב"ה שהוא ממית ומחיה".

פרק תשיעי

126 31 **ניתן לישראל לבנות בית הבחירה**

המקור בתוספתא פסחים פ"ח (הוצאת צו"ם שורה 17) „ניתן להן לישראל לבנות בית הבחירה היהיד עושה פסח שני וכו׳ ופירושו שאם יבנה ביהמ"ק בזמן ההוא היהיד עושה פסח שני אבל לא הציבור.

סד 22 **סתם את מצא מימי גיחון**

בפי׳ ר"ח סנהדרין י"ג ע"ב „ירושלמי וכו׳ סתם מי ניחון התחתון".

38 **מן המודיעית**

במשנה בבלית פסחים „מן המודיעים", ובפי׳ ר"ח שם „מן המודיעית", ובכפתור ופ־ח פי"א (צד רצ"א) „למערב בית שאן כמו שעה היא מודיעית וכו׳ ואין זה מודיעים הנזכר סמוך לירושלים וכו׳" עכ"ל.

ולחוץ. בספרי בהעלותך פ׳ ס"ט „ולפנים" ובלקח טוב בהעלותך „שיערו חכמים כו׳ שהיה בשעת שחיטת הפסח מן המודעית ולפנים".

שו"א **לפיכך נקוד על ה"א**

במדבר רבה פ"ג סי׳ י"ב „נקוד על חית ש! רחוקה". ובפרש"י ב"ר פ׳ ע"ה „ומפרש במשנה למה נקוד על ה"א שברחוקה לא מפני שהיא רחוקה אלא מאסקופת העזרה ולחוץ אלא שהוא רחוק שהיה מאסקופת העזרה ולחוץ עכ"ל.

סה 32 **זבין וזבות**

בבכורות ל"ג ע"א „לא יאכלו ממנו זבין ומצורעין וזבות ובירושלמי לעיל פ"ט ה"א „וטמא צרעת מניין וכו׳".

33 **פטורין מכרת**

בבבלי פסחים ס"ז ע"א ובפיהמ"ש להרמב"ם ובכ"מ ה׳ ק"פ פ"ז ה"ח ובה׳ ביאת המקדש פ"ד הי"ב בכלם ליתא הםלה מכרת.

130 14 **וטעון הזייה ואגודת אזוב**

בפרש"י במשנה בבלית פסחים צ"ו ע"א „וטעון הזאה באגודת אזוב גרסינן".

17 **אית תניי תני אין דוקים ותבלולים**

בתוספתא פסחים פ"ה „פסח מצרים לא נהגו בו דקין ותבלולין.

23 **א"ר יסא פשט ר׳ לעזר**

במנחות כ"ו ע"ב „א"ר אסי כי פשיט ר׳ אלעזר במנחות וכו׳ ופרש"י כי פשיט כשהיה שונה".

132 35 **ויפלו דמיו לנדבה**

בפרש"י ותוס׳ בפסחים צ"ז ע"ב ובתוס׳ מנחות פ"ג ע"ב ד"ה חד הני׳ „ויביא בדמיו שלמים" וע"ש בגליון הגרי"ב. ובמשנת בבלית בפסחים שם הני׳ „ויפלו דמיו לנדבה לשלמים". ובתוס׳ ריד"א בפסחים שם „ויפלו דמיו לנדבה" כך כתוב ברוב ספרים והמורה (רש"י) כתב „ויביא בדמיו שלמים" וכך הוא עיקר וכו׳" עכ"ל. ויש מרבותינו שגרסו כאן „ויביא בדמיה פסח" ראה בתוס׳ זבחים י"ב ע"ב ד"ה וש"מ „ומתוך הך ברייתא רבינו שמואל מחק בפ׳ מי שהיה טמא שלמים וגרס יביא בדמיה פסח וכו׳" עכ"ל. ובמשנה למלך ה׳ שגגות פ"ג ה"ז גרס כאן „ויביא בדמיו עולה".

סז 10 בזבחים כולן מלת „כולן" ליתא בהרבה ראשונים.

פרק עשירי

סח 21 **דתני ע"ש וכו׳**

במרדכי פסחים פ"י (סי׳ רפ"ה ד"ה ריווא) „ועוד קשה

עמוד	שורה

דבירושלמי דריש מכילתין תני גבי ערבי פסחים ויום טוב תני ר' יהודה מן המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך לכן נראה דלאו דוקא נקט עד שתחשך אלא תקון הלשון כך הוא ורבינו יחיאל יישב וכו' וההיא דבירושלמי לא קשה כלל דכיון דבריתא היא תני שפיר אריכות לשון בהנם אבל לא כמתני'" עכ"ל ובשו"ת הרא"ש כלל י"ד סי' ה' „ויהיה שולחנו מוכן שיאכל משתחשך וכו' ואע"נ דבשבתות ויו"ט יכול להוסיף כו' והכי איתא בירושלמי" עכ"ל, ובס' תולדות אדם וחוה (נתיב חמישי ח"ד) „ואע"נ דבשבת ובשאר יו"ט יכול לאכול קודם חשיכה להוסיף מחיל על הקודש בליל פסח לא יאכל עד שתחשך וכן בירושלמי" עכ"ל.

136 13 פורש מפה ומקדש

בראש פסחים פ"י סי' ג' „ובירושלמי דקאמר דפורסין ספה כדי שלא יראה הפת בושתו וכו'". ובטאו"ח סי' רע"א „ובירושלמי קאמר שלא יראה הפת כושתו פי' שהוא מוקדם בפסוק והי' ראוי להקדימו בברכה ומקדימין בברכת היין" עכ"ל. ועי' בב"י שם. וכן מביא הריטב"א (פסחים צ"ט ע"ב) את הירושלמי הנ"ל ולפנינו ליתא זאת בירושלמי.

16 אסור לאדם לטעום כו'

בשו"ת הרשב"א ח"נ (ליוורנו) סי' רס"ד „וכן נ"ל מן הירושלמי דגרסינן בפ' ע"פ ר' יודא נשייא שאיל לר' מונא בגין דאנא צחי מה אנא למישתי א"ל תני ר' חייא אסור לאדם שיטעום כלום עד שיקדש ור' יודא לא שאיל מיניה מה אנא למישתי חמרא וכו'" עכ"ל.

18 האוכל מצה בער"פ

בתוס' פסחים ל"ו ע"ב ד"ה ומי „והא דקאמרינן בירושלמי האוכל מצה בער"פ וכו' היינו מצה הראויה לצאת בה ידי חובה וכו'" ובאו"ז ח"ב סי' רנ"ו „דכל האוכל מצה בער"פ כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו פי' שהוא גרגרן ומהר' מאיר מפרובינש שמעתי דמדמה אוכל מצה בער"פ לבועל ארוסתו משום שמעונה ז' ברכות בלילה קודם אכילתה שכמו שארוסה וכו'".

19 והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה

בתשב"ץ ח"ב סי' נ"א „בקצת ספרים בפ"י מהלכות חמץ ומצה נמצא כתוב שמי שאוכל מצה בער"פ מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו וזה תימא גדולה וכו' אלא שבספרינו לא מצינו שכתוב אלא מכין אותו מכת מרדות אבל עד שתצא נפשו לא מצינו וכו'" ע"ש.

20 תני ר' יהודה בן בתירה אומר בין חמץ בין מצה אסור

וזה לפי שריב"ב סובר שכל היום מותר לשחוט הפסח בער"פ ראה בבלי פסחים ק"ה ע"א. ובזבחים י"א ע"ב א"ר אלעזר אמר ר' אושעיא מכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית בי"ד לשמו דכוליה יומא זמניה הוא וכו', וזה קאי על המשנה שם הפסח ששחטו שחרית בי"ד שלא לשמו ר' יהושע (י"נ ר' יוסי) מכשיר וכו' בן בתירא פוסל וכו' ובתוספתא פסחים פ"ד מובאה המשנה ההיא.

בין חמץ בין מצה אסור

באו"ז ח"ב סי' רנ"ז „וכן היה רבינו תם נוהג לעשות כל ע"ב פסח ולא נודע טעמו למה היה נזהר מחמץ אי משום ההיא דירושלמי דרבי לא הוה אכיל בער"פ לא חמץ ולא מצה לא המץ מההיא דמכשיר ריב"ב בפסח ששחט י"ד שחרית וא"כ כולא יומא זמן פסחא ונאסר בחמץ והא לא קיי"ל הכי וכו'" עכ"ל.

25 אלא בגין דהוה בכור

במלחמות להרמב"ן פ"נ דפסחים „אלא דהוה בכור פי' והבכורות מתענין בער"פ מנהג בםס' סופרים" עכ"ל.

30 כדי שיכנס לשבת בתאוה

במלחמות להרמב"ן הנ"ל הגי' „כדי שיכנס למצוה בתאוה" ובר"ן פסחים סי' תשנ"ב הגי' „כדי שיכנס למצה בתאוה".

36 אפי' אשה לפני בעלה

ברי"ף ובראש פ"י הגי' „אשה לא בעי הסיבה" ולא נזכרו המלות „לפני בעלה" ועי' בפי' הרשב"ם בפסחים דף ק"ח ע"א בשם השאלתות.

42 רצועלין, כפי' רשב"ם כ"ב ע"ה ע"א „צצלא" ביצת עוף קטן ששמו תאצל.

43 אמרין היה ר' טרפון עביד כן

בה' פסחים לרי"ץ אבן גיאת דף צ"ו „אמרו עליו על ר' טרפון שהיה מחלק קליות ואגוזים וכו' ע"ש וברי"ף ורא"ש פסחים ק"ט ע"ב.

מנין לארבעה כוסות

בה' פסחים לרי"ץ אבן גיאת הנ"ל „מנין לד' כוסות מן התורה" וכן הלשון גם בשאלתות סי' ע"ז ובעיטור ה' מצה ד' קל"נ „ירושלמי מניין לד' כוסות מן התורה".

45 כנגד ארבע גאולות

הראב"ד ז"ל כתב „גרסינן בירושלמי ד' כוסות הללו כנגד ד' גאולות שנאמרו במצרים והוצאתי וכו' ר' טרפון היה מביא חמישי כנגד והבאתי וכו' ובמתנות כהונה בב"ר פ' פ"ח ארבע גאולות ארבע לשונות של גאולה ה"נ בילקוט ורבינו בחיי ובירושלמי פ' ע"פ" עכ"ל. ולפנינו ליתא המלה לשונות.

136 48 ריב"ל אמר כנגד ד' כוסות של פרעה

בבבלי פסחים ק"ח ע"א אמר ריב"ל נשים חייבות בארבעה כוסות הללו ופרש"י נ' כנגד נ' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וגו' ורביעי כרהם"ז.

50 ר' לוי אמר כנגד ד' מלכיות

בארחות חיים „כנגד ד' מלכיות שמשתעבדין ישראל בידן ונגאלין מהם".

51 כנגד ד' כוסות של פורענות

בר"ן פסחים סי' תשס"ח „ועוד אמרו כנגד ד' כוסות התרעלה שעתיד הקב"ה להשקות את הגוים". ונראה שלפיכך נהגו לומר בכוס רביעי קודם ההלל שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך" עכ"ל.

סט 4 כוס ישועות אשא תריין

בס' מנוח דף כ"ב ע"ב „אמרינן בירושלמי „כום ישועות אשא שנים אחד לימות המשיח ואחד לעולם הבא".

8 רביעית יין באיטלקי

באו"ז הנ"ל וכמה היא רביעית האיטלקי לוג וכמה הוא לוג שיתא ביעין, רביעית לוג ביעא ופלנא, וכד את בעי משערין ללונין את נסיב שיתא ביעין לא רבים ולא זעירין אלא מיצעי, ואת נסיב קדירה או כל מה דהוא, מלא מים ומלא ליה ויהיה מלרע מנא חורן וקבל מיא ויהיב שית ביעין ואילין מיא דנפלין במנא ארעא הוא יהיב שיעורא דלונא כזה הוא שיעורו של כוס" עכ"ל. ובאו"ז חלק ד' סי' רע"ד „אמר בירושלמי בפ' ערבי פסחים וכד את בעי משערה ללונא את נסיב שיתא ביעין לא רבין ולא זעירין וכו'" וכל המאמר חסר לפנינו בירושלמי כאן.

16 מהו לשתותן בברך אחד

בתוס' ברכות דף י"ד ע"א ד"ה ומים „דבעי בירושלמי שתאן בבת אחת מהו פי' זה אחר זה בלא הלל וסדר בנתים מהו שמעינן מן הדא דאמר ר' יוחנן הלל אם שמעה בבית הכנסת יצא וכו'" עכ"ל.

24 מהו לצאת ביין מבושל

בשבלי הלקט סימן קמ"ה „דגרסינן בפרק המוציא יין ובשקלים ירושלמי מהו לצאת ביין מבושל וכו' למדנו מכאן שיין מבושל לא בטל מתורת יין וכו' שאין לעקור דברי הירושלמי אלא כשחולק על תלמוד בבלי שלנו ודבר זה לא נמצא בכל התלמוד שלא נברך על המבושל בפה"נ עכ"ל.

26 וחזיק רישיה

במדרש קהלת פ"ח „אזיק לרישי' מן פסחא וכו' ובמתנות כהונה שם „אזיק כמו מזיק וה"נ בירושלמי וכו'" ע"ש.

138 4 אצבעיים על אצבעיים על רום כו'

(בטעות הדפוס נדפס „על כוס") בעיטור דף קל"נ לא. גרס כאן ומחצה, ובתוס' פסחים דף ק"ט ע"א ד"ה רביעית „אבל על גירסת הירושלמי דקאמר אצבעיים על אצבעיים ברום אצבע ומחצה ושליש אצבע וכן עשה הפיוט וכו' ובראב"ן דף ע"ד „ובירושלמי אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים חסר שתות כאשר יסד הקלירי באז ראית וכו' רואה אני כי הירושלמי חשבונו באמה של ה' טפחים וכו'" עכ"ל. ובמאמר על המדות והמשקלות (צד 191) רביעית של תורה אצבעיים וכו' וחומש אצבע ובאגודל" עכ"ל. ובחיבור המשיחה והתשבורת לר' אברהם ב"ר חייא הנשיא (קובץ על יד תרנ"ח צד 18) „לדברי רבותינו ז"ל אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע (ולדברי חכמי השיעור אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וב' שלישי אצבע) היה הלוג ארבע אצבעות על ארבע אצבעות ברום אצבעיים ושני שלישי אצבע" עכ"ל

17 היין תדיר וקדושה אינה תדירה

בנזיר פ"ג ה"א „דכש"א תדיר ומקודש תדיר קודם" וכל זה מפורש בתוספתא פסחים פ"י (הוצאת צו"ם).

31 מדברי שניהם מבדילין כו'

בשלטי הגבורים סביב הרי"ף פסחים סי' תשע"ט „סמ"ג פסק בשם רבינו תם דאין מקדשין קידוש על הפת והביא ראיה מן הירושלמי באורך וכו'" ע"ש.

33 ואולין מן אתר לאתר למישמע קידושא

באו"ז ח"א סי' קס"ב פי' משמע קידושא לשמוע קידוש על היין. ובראבי"ה סי' קס"א „משום קדושה".

35 נהגין תמן במקום שאין יין ש"צ יורד כו'

באו"ז הנ"ל „נהינין תמן במקום שאין יין ש"צ עובר לפני התיבה ואומר ויכלו השמים והארץ וגו' ואומר ברכה אחת מעין שבע מגן אבות בדברו וחותם במקדש השם הא למדת דוקא היכא דליכא יין היה אומר ש"צ ויכלו אבל היכא דאיכא יין היה אומר קידוש על הכוס במקום ויכלו וכו'" עכ"ל.

עמוד | שורה

138 | 39 **הביאו לפניו ירקות וחזרת**

במשנה בבבלי פסחים דף קי"ד ע"א לי:א המלות ירקות וחזרת וכ"ה במתניתא דב"מ ובמנהיג (צד 82) „מדתנן הביאו לפניו מטבל וכו'", וביבין שמועה להרשב"ץ דף ל"ה ע"א, „והרמב"ם ז"ל כתב דאכילת ירקות לא היה בו טיבול כלל ומה שאמרה המשנה הביאו לפניו מטבל בחזרת כלומר וכו'" ע"ש, ובאבודרהם (סדר פסח) „ומביאין ראי' מדתנן הביאו לפניו מטבל בחזרת וכו'".

מטבל בחזרת

במנהיג הנ"ל „מטבל בחרוסת עד שיגיע וכו'".

40 **לפרפרת הפת**

בפיהמ"ש להרמב"ם „לפרפרת ולפת".

שו"א **הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת אע"פ**

במשנה בבלי פסחים קי"ד ע"א „מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין" וכ"ה במנהיג הנ"ל. אבל המלות „ושני תבשילין" לא היו לפני הרי"ף והרא"ש ועוד הרבה מהראשונים.

ע | 19 **תגרי ירושלים**

בתוספתא פסחים פ"י „תגרי לוד" ובבבלי פסחים קט"ז ע"ב תגרי חרך שבירושלים, והערוך גורס הרך.

22 **צריכה שתהא עבה**

ברוקח סי' רפ"ג ובמרדכי פסחים פ"י „בירושלמי דערבי פסחים למה נקרא שמו חרוסת זכר ללבנה שהיא מעשה חרסית (ט' מלות אחרונות ליתא לפנינו בכל ההוצאות) ר' לוי אומר צריכה שתהא עבה זכר לטיט והלבנים אית תנא דתנא צריכה שתהא רכה זכר לדם" עכ"ל. ובאו"ז ה"ב סי' רנ"ו „דאמרינן בירושלמי חרוסת חד אמר צריך לעשותו צלול זכר לטיט וחד אמר עב זכר לתפוח אמר רב מנא צריכים אנו למיחש לתרויהון (ט' מלות אחרונות ליתא לפנינו בכל ההוצאות) ובטאו"ח סי' תע"ג „ואיתא בירושלמי אית דעביד ליה עבה ואית דעביד ליה רכה זכר לדם וכו', ובמרדכי הנ"ל „וכ"כ בירושלמי חרסית זכר לטיט והלבנים והתבלין זכר לתבן שעשו במצרים" עכ"ל. ולפנינו כל זה ליתא.

31 **והלילה הזה שתי פעמים**

במשנה בבלית מוסיף „שבכל הלילות אנו אוכלין וכו' הלילה הזה מרור, ובאגודה סי' צ"ז „הלילה הזה מרור ול"ג כולו מרור.

אנו מטבילין פעם אחת

וכס' יבין שמועה להרשב"ץ ד' ל"ף „שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפי' פעם אחת וכו'. ולא אמר אין אנו חייבים לטבל שטיבול זה אינו אלא לתינוקות שישאלו וכו'. ובפיהמ"ש להרמב"ם (העתקת קראנער) „שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפי' פעם אחת וכו', ועי' בבלי פסחים דף קט"ז ע"א „אלא אמר רב ספרא הכי קתני אין אנו מטבילין וכו'".

32 **כולו מצה**

בפיהמ"ש להרמב"ם הנ"ל „שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרור (ט' מלות אלו ליתא).

33 **אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל**

בתולדות אדם וחוה (נתיב חמישי ח"ד) שבכל הלילות אנו אוכלים בשר כלומר צלי או שלוק ומבושל הלילה הזה כולו צלי ובזה"ז אין אומרים כי בעונותינו אין לנו קרבן פסח וכו'.

140 | 3 **לפיכך אנו חייבים**

בחי' מהר"ם חלאוה פסחים ק"ח ע"א „שכך שנינו ר"ג אומר ובסופה לפיכך אנו חייבים להודות לאלהינו ולומר לפניו הללויה כך היא שנויה במשנתנו" עכ"ל.

להודות וכו'

בתוי"ט כאן: ובסדר המשנה דירושלמי לא נשנו אלא שבעה הני המשה דהכא עד לרומם ועוד שנים לנצח ולגדל.

10 **אשר צוה ה' אלהינו אותנו**

במקרא (דברים ו') כתיב אתכם ובמכילתא סוף בא וברמב"ם (סדר הגדה) ג"כ הגי' אותנו (עי' פני משה).

12 **כה הטורח וכו'**

באבודרהם (סדר הגדה) „מפרש בירושלמי מה הטורח הזה שאתם מטריחים עלינו בכל שנה לעכב את סעודתנו ולערב את שמחת החג וכו' עכ"ל וכ"ה כפי' הריטב"א להגדה ש"פ.

16 **הלכות הפסח שאין מפטירין וכו'**

כפי' הריטב"א להגדה ש"פ „ובירושלמי אף אתה אמור לו הלכות אין מפטירין, אבל יש שנוי בירושלמי כי שם אומרים התשובה הזאת להטפש וכו'" ע"ש.

27 **אשר גאלנו**

בשו"ת ראבי"ה סי' קס"ח „עד בא"י אמ"ה אשר גאלנו".

140 | 28 **ר"ע אומר**

בפיהמ"ש להרמב"ם „ר"ע מוסיף וכו'" ע"ש.

37 **וארב כתיב כמה ריבים**

בשבה"ל השלם (צד 190) „מפרש בירושלמי וארב כתיב הרבה ריבים רבתי בעבורם". וכס' יבין שמועה להרשב"ץ (דף ס' ע"ב) וזהו שאמרו בירושלמי וארבה את וארב כתיב כמה נסים עשיתי עמו עד שנתתי לו את יצחק כלומר נסיונות עשיתי וכו'" עכ"ל. ובפרש"י יהושע כ"ד ג' „וארב את זרעו חסר ה' כמה מריבות ונסיונות עשיתי עמו".

49 **אלא בשלש רגלים**

כס' העצמים דף ס"ט מובא מירושלמי כת"י „זמן על הכוס מדרבנן ועל השופר מדאורייתא" ולפנינו ליתא זה.

עא | 11 **רביעי גומר וכו'**

במגיד משנה ה' חמץ פ"ז ה"י „מזגו לו כוס רביעי וכו'".

22 **למה בשביל שלא ישתכר**

ברוקח סי' רפ"ג „לאחר גמר סידורו יש גאונים שאוסרין וכו' ויש מתירין דאמר בירושלמי בין שלישי לרביעי לא ישתה שלא ישתכר אבל לאחר המזון לא ישתכר פי' כבר גמר את ההלל ומה בכך אם ישתכר מעתה" עכ"ל. ובמחזור ויטרי סי' ע"ה „ויש מדייקין מדתניא בירושלמי דערבי פסחים בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה דיין שבתוך המזון אינו משכר בין שלישי לרביעי לא ישתה דלאחר המזון משכר וכו' ועוד מדלא קאמר מכאן ואילך לא ישתה אלא בין שלישי לרביעי דוקא משמע וכו', ובמאור פ"י דפסחים „ומדבריו (דברי רה"ג) אתה למד שזה שאמרו בירושלמי בין ג' לד' לא ישתה למה בשביל שלא ישתכר דוקא בין ג' לד' שלא יפסיד קריית ההלל אבל אחר כוס רביעי וכו'. ובס' האורה ח"ב סי' מ"ה „ופירשו הדבר בתלמוד שלא ישתכר ולא יבין באמרו את ההלל וכו'", וע"ש בהערות רש"ב ז"ל.

27 **ר' יוחנן אמר מיני מתיקה שמואל אמר כגון ערדיליי כו'**

בבבלי פסחים קי"ט ע"ב „ושמואל אמר כגון ארדילאי ונוזליא לאבא ורב חנינא בר שילא ור' יוחנן אמר כגון תמרים וקליות וכו'. ובתוספתא פסחים פ"י (הוצאת צו"מ) „אפיקומן כגון אגוזים ותמרים וקליות".

142 | 2 **בירך ברכות הפסח פטר את של זבח**

באו"ז ה"א ח' ק"ש סי' כ"ה „והביא ראיה הרב ר' משה ב"ר יעקב זצ"ל (דאם לא בירך קודם עשייתן מחייב לברך אח"כ ואף שכבר גמר המצוה ודלא כהרמב"ם) דתנן ס"פ ערבי פסחים בירך על הפסח פטר את הזבח וזבח הוא חגיגת י"ד והיתה נאכלת בראשונה וכו'" ע"ש.

5 **למה מפני הסיע דעת**

בתמים דעים להראב"ד סי' רמ"ה „אבל הא דתנן ישנו מקצתן יאכלו ההיא ודאי דוקא בפסח שלא יהא כפסח נאכל בשני מקומות אמר אברהם בירושלמי פירשו הטעם משום הסח הדעת פי' כמו הסיע הדעת וכו'".

6 **או משום שעבר עליו חצות**

משמע שהמשנה כתמא כדעת ר"א בן עזריה שהפסח נאכל עד חצות וכ"ה בסתמא דמשנה ברכות פ"א מ"א ובמנחות דף נ"ו ע"ב ונפלא הדבר שבירושלמי כאן לא נזכר ממחלוקת ראב"ע ור' עקיבא בזה ובירושלמי ברכות פ"א סה"א מאן דלא תנא אכילת פסחים ראב"ע ומאן דתנא אכילת פסחים רבנן וכו' דתנינן הפסח אחר חצות מטמא את הידים" ע"ש. ובתוס' ר"י ב"ר יצחק מפאריז בברכות דף ט' ע"א (בס' ברכה משלשת) „והא דמוקי בירושלמי משנה דערבי פסחים כר' עקיבא חולק על תלמוד שלנו שמעמידה שם דלא כר"ע" עכ"ל. ובאו"ז ה"ב סי' רל"ו „דהכי משמע בירושלמי דרבנן דראב"ע אית להו הרחקה אפי' בדרבנן דתנינן הפסח אחר חצות וכו'" עכ"ל.

הפיגול והנותר מצטרפין

בתוספתא מעילה פ"א „פיגול בקדשי קדשים מצטרפין זה עם זה נותר בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים אין מצטרפין זה עם זה".

17 **דל כן יטמא וכו'**

במרכבת המשנה ה' שאר אבות הטומאה פ' י"א ה"ו מפרש כל המאמר.

הפסח עיקר וכו'

סוף | בפרש"י זבחים ד' ל"ז ע"א „ומיהו פסח עיקר וזבח טפל לו וכו' ובפסחים ירושלמי האי טעמא אמר בה" עכ"ל, וע"ש בתוס' ד"ה תרי, ובתוס' פסחים דף קכ"א ע"א ד"ה כשתמצא הפסח עיקר וזבח טפל כו' ובפסחים ירושלמי אמר האי טעמא" עכ"ל.

גליון אפרים
לירושלמי ממסכת פסחים

(דף ג' ע"ב) **ה"ג** מחלפה שיטתיה דר"י כו' בשעה שהגיע זמן ביעורו לא כ"ש (ואמאי ס"ל שבתוך הפסח א"צ בדיקה) לא צריכה דלא אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד (ר' יודה לא פליג אלא על לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד דלר' יודה הבדיקה היא כדי שלא יעבור על בל יראה. וכדאמר כנגד שלש פעמים שכתוב בתורה בל יראה. ומשעה ששית עד אחר הפסח שעובר על בל יראה שעת הביעור קרי ליה ולאחר הפסח שאינו עובר בבל יראה אין צריך לבדוק ולרבנן הבדיקה היא שמא יבוא לאכול ממנו לכן גם לאחר המועד יבדוק. וכמ"ש תוס' י' פ"ב בד"ה אם לא בדק: (נועם ירושלמי)

שם לא כפה עליו כלי ולא מצאו אותו הבית צריך בדיקה או שאר כל הבתים יהו צריכים בדיקה נשמעינה מן הדא כו' הדא ילפא מן הסיא היא איבד היא מצא (כנ"ל שצ"ל כלומר כמו בחמץ באבד כזית חמץ ומצא כזית חמץ. שפשיטא ליה להירושלמי דאמריק זהו שאבד זהו שנמצא וה"נ בכזית מן במת אמרינן זהו שנמצא ושהור הבית מכאן ולהבא) והיא ילפא מן הדא אין לך צריך בדיקה אלא אותו הבית לבד. ועיין בבבלי י' ע"א על ובדק ואשכח פלוגתא דרבי ורשב"ג דתניא שדה כו' שאני אומר קבר שאבד הוא קבר שנמצא דברי רבי רשב"ג אומר תבדק כל השדה כולה. ונראה דהירושלמי ס"ל כר"ח ב"א בבכורות כ"ט ע"ב שדוקא בשדה פליג ר"ש בן גמליאל משום שהשדה דרכה למיקבר בה חיישינן כי היכי דקבר בה האי קבר בה איניש אחרינא. ועיין עוד בנעה"מ ובהשגות הראב"ד עליו שכתבו שסוגיין לענין חמץ כרבי):

(דף ד' ע"א) **ה"ד** ר' יודה אית ליה עשה ול"ת על אבילהו. נ"ל שצ"ל ר"מ אית ליה עשה ולא תעשה על אכילתו:

(דף ה' ע"א) **ה"ה** רבי שמעון בן לקיש בשם ר' ינאי כשרות היו משום מאי הוא פסולן שלא נשחט עליהן הזבח כנ"ל:

(דף ו' ע"ב) **ה"ו** לא כן אמר ר"ז ר' אבונה בשם ר' ירמיה. וכן הגירסא בכתובות סוף פ"ח הי"ז ובשבת פרק א' ה"ג ר"ז בר אבינא:

שם ר' ירמיה סבר מימר ארץ העמים כו'. נ"ל ר' מנא סבר מימר ארץ העמים כו':

(דף ז' ע"א) **ה"ז** על דעתיה דר' יוחנן תמן שורפין טומאת תורה עם טומאת תורה ובא להוסיף פסול הורה עם טומאת תורה ר' חנינא סגן הכהנים שנייה מהם בית שמאי ובית הלל ע"ד דבר קפרא כו' תיפתר בבה"פ שהוא מדבריהם אית תניי תני כו' כן נ"ל שצ"ל. ומ"ש ר"ח סגה"כ שנייה מהם ב"ש וב"ה הכוונה כמו שר"ח סה"כ שנייה מהם ב"ש כדאמר לעיל דלב"ה מאי קמ"ל השתא פגול ונותר שאין בהם שום טומאה דאורייתא שורפין עם בשר טמא כ"ש בשר שנטמא בולד ולד ששורפין עם בשר שנטמא באב הטומאה הכי נמי ר"ע הוסיף אליבא דר"ש דוקא דס"ל להירושלמי דבקדשים אוכל מטמא אוכל מדאורייתא והבהא פגול בנותר שאין בהם טומאה מדאורייתא כלל מותר לשרוף לב"ה עם בשר טמא ומטמאין אותן כ"ש שמן שנפסל בטבו"י שיש בו טומאה דאורייתא שמדליקין בנר שטמא מת ומוסיפין לו טומאה אלא שגם ר"ע שנייה אליבא דב"ש:

שם אמר ר' יוסי בי ר' בון אע"ג דלית ליה לר"י (כנ"ל והוא ר"ת ר' יהודה) יטמא יטמא באוכלין אית ליה יטמא יטמא בכלים. והיינו הכתוב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא דבכל כלי מיותר משום הכי דרים כאלו היה כתוב לכל כלי יטמא. וכדאיתא להדיא בתו"כ. ובבבלי י"ז ע"ב אמר ר"י אמר שמואל שחזר בו ר' יהודה:

שם אית תניי תני טמא כת כו'. הוא טמא ואינו נעשה אב הטומאה לטמא אמר ר' מנא קומי ר' יוסי ר"ע כדעתיה דר"ע אמר יטמא יטמא לדבר תורה כנ"ל. כוונת ר' מנא דמדכולהו ר"ע להעיד בנר אב הטומאה כדי שהשמן יהיה ראשון ע"כ ס"ל במשקה מטמא אחרים דאורייתא דאי מדרבנן מאי איריא באב הטומאה אפילו בראשון בשני נמי תחילה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה חוץ מטבול יום. וכן מוכיח רבא בבבלי י"ד ע"ב. והיינו משום דר"ע כדעתיה דדרים יטמא יטמא באוכלין שהכל שני שושה שלישי והכי נמי דרים יטמא יטמא דכתיב במשקין. ועיין בתוס' ט"ו ע"ב בד"ה ר' יוסי לטעמיה:

(שם ע"ב) **ה"ח** וקשיא דרבי יוחנן על דר' מאיר הדא דרבי מאיר אמר מדבריהם למדנו וקשיא דבר רפרא על דר' יוסי הדא דר' יוסי אמר אינה היא כמידה סבר בר קפרא כרשב"ל דרשב"ל אמר מדברי ר"א ור"י א"ר אבין (כנ"ל ור' אבין מתרץ אליבא דר' יוחנן):

(דף ח' ע"א) **שם** ר' מאיר כדעתיה דר"מ מחמיר בדבריהם. ירושלמי פ"ב דערלה ה"א:

(דף ט' ע"ב) **שם** תיפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן וכר"ש. נראה הכוונה דכיון שהוא חייב באחריותן בודאי לא נתכוין לכתיר בה מום אלא משום רפואה ושרי לר"ש דהוי כאין מתכוין. וכמ"ש רש"י בבכורות ל"ד ע"א וכ"ה ע"א. וכמו שכתבו התוס' בשיטתו בדף ל"ד בד"ה אילימא:

(דף י"ג ע"ב) **פ"ב ה"ב** אמר רבי יודה בן פזי בעי נ"ל ר' יודה בן פזי בעי ס' וכן הוא בירושלמי קדושין פ"א ה"ג:

(דף ט"ו ע"א) **שם** א"ר יודן קל הוא בשיחרור. (היינו משום שילא עליו שם בן חורין וכדאמר שלא בבבלי גיטין מ"א ע"א) כו' חייליה דר' יוחנן מהדא רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר (ואם רבו שני כיון דמן הדין אין שיחרורו שיחרור אלא מדרבנן מפני שילא עליו שם ב"ח אמאי כותב משחרר הא הוי היזק שאינו ניכר וכמ"ש תוס' שם למאן דמוקי לה בשחרור דרבו ראשון חשיב שפיר היזק ניכר. אבל שיחרור דרבו שני שאינו אלא מדרבנן חשיב היזק שאינו ניכר) אילו המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה כו' (מקשה לר"י הא גם שיחרור דרבו ראשון אינו מן הדין) אמר ר' אבהו הס' לא מינו עבד כו' (כלומר דשיחרור שאני שמפקיע מידי שיעבוד וכדאמר בבבלי) רבק דקיס־ין בשם ר"נ אתיא דרשב"ג כר"מ כו'. הוא לתרץ לרב אמאי ס"ל לרשב"ג דרבו שני נותן שטר על דמיו כא היזק שאינו ניכר לא הוי היזק. דהא שיחרורו לאו מן הדין הוא וכנ"ל. דמטעם קנס הוא דלרשב"ג קונס בדברים כמו ר"מ ולא מן הדין הוא: (נועם ירושלמי)

(דף ט"ז ע"ב) (שם) **ה"ד** רבי יוסה בשם ר"ש בן לקיש הני ר' ישמעאל ר' יונה ר"ו רשב"ל בשם ר' ישמעאל כנ"ל שנ"ל:

(דף י"ז ע"ב) **שם** שלמי חגיגה הבאים בבבה בעירים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. הכוונה כיון שלא עלו לבעלים לשם חובה הרקיקים אינן קדושים כמו לחמי תודה ששחטו עליהם הזבח שלא לזמן כמבואר במנחות דף ע"ח ע"ב:

שם ר' ירמיה אמר למצוה איתאמרת רבי אמר למנוס שיתאמרת. אולי נ"ל רב"י והוא ר"ת ר' יונה:

(דף י"ח ע"א) **ה"ה** בתרחבינה רבי יוסי בר' בון אמר רבי יסי חלי. ופירש בק"ע סיב הגדל סביב הדקל וכתב עליו ביפ"ע „ולא ידענא היך נפא את ראש הסיב להיות ממיני מרור" ופלא שלא כן איתא בבבלי תרחבינא אמר רבב"נ אטותא דדיקלא וכר"ח נורס אסוא דדיקלא אולם ע"פ אמת נ"ל שצ"ל בעולשין ר"י בי ר"ב אמר יכיה לי פרוקסימון וכן איתא להדיא בכלאים פ"א ה"ב בתרחבינה רבי ורבי הוא שם איזה ירק מר ונקרא תרחבינה ונקרא רבי:

(שם) **ע"ב ה"ו** בשיש בהן שמנונית. נראה שאין זה שייך שלפניו והכונה שדוקא אם יש בהחפים שמנונית הוא דאין שורין מורסן וכמ"ש המ"א בסי' תנ"ד וכלשון הירושלמי לקמן בפ"ג ה"ד וכן פירש בספר שו"ת בס אריס סימן נ"ב:

(דף כ"א ע"ב) **פ"ג ה"ג** א"ר שמואל אחוי דרבי ברכיה היפתר בעיסה טמאה שאינו מפרים חלתה אלא בסוף (הוא דאם עירם עיסה בערב יו"ט מפריש חלתה ביו"ט אבל בעיסה טהורה שמפרש חלתה כשעירם אם עירם בערב יו"ט אינו מפריש חלתה ביו"ט) א"ר יוסה בי ר' בון בדין היה בעיסה שלא יפריש הלתה אלא בסוף (וכיון שמעיקר הדין גם בעיסה טהורה מפריש חלתה בסוף לכן גם אם עירם עיסה טהורה בערב יו"ט מפריש חלתה ביו"ט) מתניתא ביו"ט של פסח (דאם יפריש החלה בעודה עיסה יעבור על ב"י וב"י משום הכי אומר ר"א שלא תקרא לה שם עד שתאפה אבל בעצרת וחג מותר להפריש ומניחה בעודה עיסה עד אחר יו"ט) ר"י בי ר' בון ר"ה בשם ר"א אפילו בעצרת וחג אסור משום כל מלאכה לא יעשה בהם (אלא יניח העיסה הטמאה עד אחר יו"ט. ולשיטתו הוכרחו לעיל לומר דלא עיסה ביו"ט מפריש חלתה ביו"ט מיירי בעיסה טהורה ודלא כר"ש אחוי דר"ב) מה ביניהם לקניבת ירק (ואמאי עיסה טמאה אינו מפריש חלתה ביו"ט בלא ביו"ט ונתחייבה בחלה ביו"ט) של תרומה כו' (ולר"י בר בון נ"ל דבשאר יום טוב לכולי עלמא מניח העיסה עד אחר יום טוב אלא ביום טוב של פסח שתחמיץ פליגי דר"א סבירא ליה שיאפנה ומפריש ומשייר אחת וקורא לה שם כדלקמן ולר' יוסי בי ר' בון ולר"י מפריש): (נועם ירושלמי)

(דף כ"ב ע"א) **שם** על דעתיה דרבי אליעזר יקרא לה שם וירדנה. (ואמאי ס"ל נר"א לעיל דמשייר אחת וקורא לה שם יקרא לה שם וירדנה) אסורה בטלטל וירדנה ויקרא לה שם שמא ישכח ויאכל (כיון שאינו מפריש בשעת הלישה או בשעת האפייה חיישינן שמא ישכח לקרות לה שם ויאכלנה (לקרות לה שם וירדנה וזולך כו' כן נ"ל): (נועם ירושלמי)

שם וישליכנה לאשפה. (שיפריש מהעיסה חתיכה כשיעור חלתה וישליכנה לאשפה ותהיה הפקר) ויקדשנה כו' ר' ירמיה בעי ויפרידנה וישליכנה לאויר הבית (וכל זמן שהפירורים באויר לא הוו עוד הפקר) ויקרא לה שם (וכשיפלו לארץ ממילא יהיו הפקר כו' אמר ר' יוסה כו' (ולא משני מידי על קושית ר' ירמיה): (נועם ירושלמי)

(דף כ"ד ע"ב) **ה"ה** ההן יוצא מה את עביד ליה כו'. מוכח דפשיטא ליה דיוצא מטמא ולקמן בפ"ז בהי"ב וכן בסוף המסכתא מספקא ליה וכ"ל דבבבלי פ"ה ע"א מסיק דביוצא דפסח דודאי לא גזרו טומאה דבני חבורה זריזין הן. ועיין בצל"ח שגם ביוצא דקדשי קדשים לא גזרו טומאה. ולא כבאר בתיקו אלא דיוצא דקק"ל והירושלמי פשיטא ליה ביוצא דקק"ל גזרו טומאה ולא מספקא ליה אלא ביוצא דפסח דילמא לא גזרו דבני חבורה זריזין הן ואולי ס"ה דמספקא ליה ביוצא דק"ק:

(דף כ"ט ע"א) **פ"ד ה"ח** אמר ר' מנא מתניתא אמרה כן י"ד ט"ו וט"ז ומקצת היום ככולו (כנ"ל). בבבלי איתא השתא אותוני מותבינן אהדורי מיבעי אמר אביי סיפא אתאן לחוה"מ. אמר ר"ה לא שנו אלא תוך שלשה למרדה דאכתי לא פרח לימרא מינה (ופירש רש"י לא עבר חמימותה ממנה והיא נוחה להחזיר) ואחר שלשה לישיבתה דפסדה לה ביעי לגמרי אבל לאחר שלשה למורדה כו' ותוך שלשה לישיבתה כו' לא מהדרינן. ואם כן קשה לר"ה איך קאמר ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה הא בעינן תוך שלשה למרדה כדי שתהא נוחה להחזיר. ונ"ל דואם מתה מושיבין קאי א"ד דהא הוי כ"ש ממושיבין וכך בבא נ"ל. לכך אומר הירושלמי דהא דתנן תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה מיירי באמת בשלשה ימים למרדה. וכר"ה בבבלי. והא דקתני ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה והוא שישבה על ביצה שלשה ימים מע"ל וכיון דהפסד מרובה הוא משום הכי שרי אפילו להושיב אחרת תחתיה אבל אם לא ישבה עליה שלשה ימים מע"ל לא שרי להושיב תחתיה אחרת אלא להחזירה תוך שלשה ימים למרדה. וע"ז אמר ר"מ מתניתא אמרה כן דבעינן מע"ל דאי לא בעינן מע"ל איך תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה הא ביו"ט לא הושיבה דאסור להושיב ביו"ט. וע"כ דהושיבה בי"ד ואם כן איכא שלשה ימים י"ד ט"ו וט"ז דמקצת היום ככולו והא בזה אם מתה מושיבין אחרת תחתיה א"ו דבעינן שלשה ימים מע"ל ובהושיבה בי"ד ליכא שלשה ימים מע"ל משום הכי אינו מותר רק חזרה ועל זה דחי דלעולם לא בעינן מע"ל והא דאינו מותר אלא חזרה מיירי שישבה עליה ביו"ט וליכא שלשה ימים לכן דוקא מחזירין: (נועם ירושלמי)

(דף ל"א ע"ב) **פ"ה ה"א** ויקרבו שניהם כאחת אף שכבר אמר יאוחר כו'. היינו בזביחה הפסח מאוחר וכן בזריקה שלא יאחרו לזרוק דמו של תמיד אבל יקטירו שניהם כאחת ולא יעבור על עשה דהשלמה ומתרץ ר"י כגש שמי אין פסח שני היינו מדכתיב את הכבש השני תעשה ותעשה כל עשיותיו משמע כדאי' בזבחים ד' ע"ב:

שם אין מוקדם לתמיד של שחר ולא מאוחר לתמיד של בין הערבים אלא הקטורת והפסח בערבי פסחים. כן נ"ל שצ"ל:

שם רשב"ל אמר וערך עליה עולה אין כתיב כאן אלא וערך עליה העולה שלא תהא עולה קודמת כנ"ל:

(דף ל"ב ע"א) **ה"ב** שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו אמר ר"י כו'. רשב"ל אמר אין שלא לשמו מעבודה לעבודה והוא כשר. אמר ר"א ממחשבת פיגול לימד ר"י (כמו בפיגול מחשבין מעבוד׳ לעבודה ה"נ בשלא לשמו ומש"ה) אילו זרק שלא לשמו שמא אינו פסול שוחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול. א"ר יוסי מן תרתין מילין לא דמיא מחשבת פיגול למחשבת פסול (נ"ל שמכאן מוכח כשיטת הראב"ד והנעה"מ והרשב"א שהבאתי בספרי זבח אפרים בזבחים י"ג ע"א דבשוחט ע"מ לקבל הדם למחר פיגול וכמו שאפרש), אילו שחטו לשמו לקבל דמו שלא לשמו שמא אינו כשר שחטו שלא לשמו וקבל דמו לשמו פסול (ובפיגול הוא להיפך שחטו על מנת לקבל דמו שלא בזמנו פיגול וכשיטה הנ"ל ובאומר הריני שוחטו שלא בזמנו לקבל הדם בזמנו כשר כדאיתא בזבחים י' ע"א) אילו שחטו שלא לשמו להקטיר אימוריו לשמו שמא אינו פסול שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו כשר (ובפיגול הוא להיפך אם אומר הריני שוחט שלא בזמנו להקטיר אימוריו בזמנו כשר ובשוחט ע"מ להקטיר אימוריו חוץ לזמנו פיגול כמבואר בזבחים י"ג):

שם ע"ב א"ל ואין כיני אפילו שחטו לאוכליו לזרוק דמו כו' לית יכיל דמר ר"א בשם ר"י שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו פסול (כגירסת הק"ע) כו' לשם שוחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו כשר נעשה מחשבה כראשונה כשוחטו לאוכליו ושלא לאוכליו והוא כשר כנ"ל:

שם רבי חנניה אמר קומי רבי מנא בשם ר' יודן טעמא דרבי יוחנן כל שאילו יבוא לאותה העבודה והוא מחשב לה מחשב הוא מעבודה אחרת לה וכל שאילו יבוא לאותה עבודה ואינו מחשב לה אינו מחשב מעבודה אחרת לה אילו בהשו לשמו וזרק דמו שלא לשמו שמא אינו כפסול שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו פסול. אילו שחטו לקבל דמו שלא לשמו שמא אינו פסול ובשעת קבלה מחשב הוא הרי כל שאילו יבוא לאותה עבודה והוא מחשב לה מחשב הוא מעבודה אחרת לה. אילו שחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו שמא פסול ובשעת הקטרה אינו מחשב לה הרי כל שאילו יבוא לאותה עבודה ואינו מחשב לה אינו מחשב מעבודה אחרת

אחרת לה. א"ל לא תיתיבני מפיגול על פסול דאמר ר"י מן תרי מילין לא דמיא מחשבת פיגול למחשבת פסול (כצ"ל ש"ל ופליג על ר' יודן בשחטו לשמו וקבל דמו שלא לשמו דסבירא ליה דכשר כמו בשחטו לשמו להקטיר אימוריו שלא לשמו ולא דמי לפיגול דבשחט על מנת לקבל דמו למחר וכן בשחט ע"מ להקטיר אימורין למחר פיגול וכצ"ל). ועמ"ש בספרי זבחי אפרים בגמרא י' ע"א. והרמב"ם שכתב בפט"ו מהל' פסוה"מ שחשב לשמה וחשב בשעת שחיטה לזרוק דמה שלא לשמה ה"ז פסולה לפי שמחשבין מעבודה לעבודה ואחת המחשבה שחשבה בשעת שחיטה כאילו חשבה בשעת זריקה ולפיכך פסולה עכ"ל. ולפ"ז אם חשב בשעת שחיטה להקטיר אימורין שלא לשמן כשרה. ואילו לפי סוגית הש"ס בזבחים שם דיליף מק"ו מפיגול לפסול דשלא לשמן פסולה כמו בפיגול בחשב על הקטרת אימורין לקח דבריו מסוגיא זו בירושלמי:

(דף ל"ד ע"א) ה"ב הדא אמרה שהקטן יש לו מנין לפסול. בסמ"ע מפרש דהא מחשבה לפסול לא מהני לפחות מכזית כדא"י בזבחים כ"ט ע"ב ול"א ע"א וא"כ כששחט לשם חולה וזקן ע"כ חשב שיאכלו כזית ממנו אף שאינם יכולים לאכול כזית. דהא מהאי טעמא פסול מפני שאינן יכולים לאכול כזית.. א"כ ה"ה בשוחט שלא למנויו לשם קטן פסול אף שקטן אינו בר מניין וה"ה בשוחט על מי שהוא בדרך רחוקה שיאכל מהפסח אף שאינו יכול לבוא ולאכול וה"ה דמחשב על אימורין שאבדו להקטירם למחר דהוי פגול אף שהם אבודים וא"א להקטירם. ועיין במעילה ו' ע"ב א"ל ר"א לר"י כבר למדוני חברי שבגולה מחשבין על האבוד ועל השרוף וע"ש. וה"ה דמחשב שיאכל ממנו חצי חבורתו. אף שמשמעות לשונו הוא שיאכלו ממנו ולא גרע מלאוכליו ושלא לאוכליו מ"מ פסיל וכר' יונה בש"ל לקמן בהלכה זו שכולם אסורים לאכול ופסול כמו דמחשב שיאכלו ממנו כזית חולה וזקן אף שחשב בלשון שיאכלו פסול מפני שאינן יכולים לאכול (כן כ"ל) ודחי ר' חגיי שהיו כולן חולין ולא פירש תרוצו וא"ל ר"י ליהוי לשם חבורה פסולין והשיב לו ר"ח שכונתו שהיו שם כשרים אלא ששחט לשם חולין הרבה או לשם זקנים הרבה שיאכלו כולם כזית ואף שכל אחד אינו יכול לאכול כזית מצטרפין לשיעור כזית לפסול כמו שפסקו בזבחים ל"א ע"ב דכזית בשני בני אדם מצטרפין לפגול:

(דף ל"ה ע"ב) ה"ד א"ר מנא אילולי דתניתה חזקיה מינו דבר פסול וחייבין עליו חטאת. (פירושו שלולי למוד חזקיה הייתי אומר דהפסח פסול ומ"מ חייב על הזריקה כמו בשחוטי חוץ דשוחט למעלה בחוץ חייב על השחיטה וחייב על העלאה כדאיתא בזבחים ק"ז ע"א במשנה. ובהלכה זו לקמן יליף הירושלמי משחוטי חוץ. ומה דאמר מ"ד חייב בשנפסלה מחמת חימוצה הוא כדאמרינן במנחות נ"ו ע"ב שהכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב: (נועם ירושלמי)

(דף ל"ו ע"א) שם מאן דאמר פטור מ"ס א"ל למדין עונש מעונש ואין למדין עונש מפטור. למדין עונש מעונש היינו משחוטי חוץ. וכדלעיל וכדלקמן. ואין למדין עונש מפטור משחוטי חוץ דבשחוטי חוץ הדין שאם מלק עוף בחוץ פטור כדאיתא בזבחים ק"ז ע"א ובש"מ: (נועם ירושלמי)

שם יכול המקבל והמהלך על חמץ יהא פטור ת"ל וכפר מה זריקה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה אף אני ארבה המקבל והמהלך שהן מעכבין את הכפרה יכול המקטיר את האמורין על החמץ יהא פטור ת"ל זבח מה זביחה מיוחדת שחייבין עליה בחוץ אף אני ארבה הקטרת אימורין שחייבין עליהן בחוץ א"ל כו' כצ"ע:

שם ע"ב אם בשאבד ונמצא לאחר כפרה בין לשמו ובין שלא לשמו פסול כשר הוא שלמים הוא וקיימינה כו'. אלמא ס"ל לר"י בירושל' דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא ולא בעי עקירה ואפילו בשחטו לשמו כשר ולעיל בה"ב איתא א"ר שמואל בר אבדומא חלופין בשאר ימות השנה שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו בשאר ימות השנה ע"ד דרבי יוחנן כשר אלמא דסבירא ליה דבעי עקירה ובשחטו לשמו פסול יש לומר דלעיל מיירי קודם הפסח דלכולי עלמא בעי עקירה כמ"ש התוס' בדף ס' ע"ב בד"ה בשאר ובזבחים ח' ע"ב:

שם והיידנו לשמו חייב (כצ"ל ש"ל וקאי על ובמועד לשמו פטור ושואל הירושלמי אימתי לשמו חייב במועד) תמן אמרין בשם ר"ח בשעברה שנתו בין ראשון לשני (כלומר שבמועד כבר עברה שנתו ואפילו הבעלים לא עשו פסח ומחויבים לעשות פסח שני כיון שאינו ראוי לפסח שעברה שנתו לא בעי עקירה אבל אי לא עברה שנתו אפילו עשו הבעלים פסח בעי עקירה ולשמו פסול) ר"ל בשם ר"י בשעיבר זמן כפרתו. (כלומר שכבר נתכפרו הבעלים וא"צ לעשות פסח שני ור' יוחנן לשיטתו אזיל דסבירא ליה לעיל דלא בעי עקירה לאחר זמנו משום הכי במועד לשמו חייב) פסח שעיבר זמנו כו' ור' יהושע מכשיר שהוא כשוחט שלמים לשם פסח מכיון שעיבר זמנו לא שנייא היא השוחט לשם שלמים הוא השוחט לשם פסח ע"ד דר"ח בשעברה שנתו בין ראשון לשני (כלומר שתיכף שעברה שנתו הוא שלמים) ע"ד דר"י בשעיבר זמן כפרתו (כלומר אפילו לא עברה שנתו נ"ל כשר לר' יהושע כשוחט שלמים לשם פסח. ומש"ל שלא תהיה עברה שנתו בפסח הבא לרבי דס"ל מונה ש"ה ימים כדאיתא ביומא ס"ז ע"א ע"ש ובתו"י. ולרבנן מש"ל שהקדישו לפסח שני ועדיין לא עברה שנתו וראוי הוא לפסח ומכל מקום לא בעי עקירה לר' יוחנן והוא שלמים) כצ"ל:

(דף ל"ז ע"א) ה"ה א"ל ר"ז איל בפלגות פומך. קשה היה לר"ז לחשוד הכהנים לפי שהיה בעצמו כהן כדאיתא לעיל בברכות פ"ג ה"א ושם פרק ח' ה"ה ופ"ז הלכה ג'. על דרך ישמעאל כהנא מסייע כהני חולין מ"ט ע"א:

(דף ל"ח ע"ב) ה"ו ממנו כבולו. עיין במנחות ע"ו ע"ב:

(דף מ"א ע"א) פ"ו ה"א להרכבו והבאתו מחוץ לתחום. נ"ל הרכבו והבאתו מחוץ לתחום;

שם ר"ש ב"ל בשם לוי סוביא כאן בנפרכה כו'. כצ"ל כמו בערובין ונמצא עוד מאמר לר"ל בשם לוי סוכיא בערובין פ"י ה"ב:

(שם) ע"ב אלא שזה בזבח וזה בזובח. (כפירש הפ"מ דכיון דגברא לא חזי לא רמי חובא עליה) תמיהני איך קיבל ר"א מר"ע (כצ"ל) את התשובה כו':

שם א"ל בר קפרא תמה ר"א לא תכה. דבברייתא בבבלי ס"ט ע"א איתא ערל שלא מל ענוש כרת וע"ש דמוכיח הש"ס מזה דאף דגברא לא חזי מ"מ מחייב ר"א כרת אלמא דר"א לית ליה דהואיל דגברא לא חזי לא רמי חובא עליה: (נועם ירושלמי)

(דף מ"ב ע"א) ה"ב עשירים היו בתשובות. כלאים פ"ב ה"ג:

(דף מ"ג ע"א) ה"ה מתניתא ביודע בו שהוא פסח ושוחטו לשם שלמים. (אפשר דמיירי ביודע בו כו' לכן לכולי עלמא הוי עקירה דלא הוי עקירה בטעות) לא היה יודע בו שהוא שלמים ושחטו לשם עולה כצ"ל (קאי על כבשי עצרת ששחט אחד מהם לשם איל בעצרת שהוא עולה) ר"מ אמר יש בעשייתו מצוה (כלומר שעולה לחובה דעקירה בטעות לא הוי עקירה) ר' יוסי אומר אין בעשייתו מצוה (דהוי עקירה) אולי ציבור שהיה סבור שהן כבשים ושחטן לשם כבשים שמא לא עלו לציבור לשם אילים (הא כן מפורש בברייתא שהביאו התוס' במנחות מ"ט ע"א אלמא דעקירה בטעות לא הוי עקירה וקשה על ר"י) תני כן אילו ציבור שהיה סבור שהן כבשים ושחטן לשם אילים (משום דאילים לשם אילים קא שחיט ומגיה הברייתא):

(שם) ע"ב מתניתא בסבור בו שהוא פסח ושחטו לשם פסח. (סיפא דקתני ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויין כו' ע"כ דמיירי בטועה דאי בעוקר מה לי ראוין מה לי אינן ראוין וכדאמר בבבלי): (נועם ירושלמי)

(דף מ"ד ע"א) שם ר' יוחנן אמר אין בעשייתו מצוה כגון שני ספודין אחד של נזי ואחד של נותר (כצ"ל. דהא יש חיוב חטאת וכן איתא בבבלי): (נוע"י)

שם מתניתא פליגא על ר' יוחנן שכח ומל כו'. נ"ל מתניתא פליגא על ר"ל:

שם א"ר יוחנן דר"מ היא דר"מ אמר דבר שיש בעשייתו מצוה פטור דבר שאין בעשייתו מצוה חייב ודבר שיש בעשייתו מצוה חייב במחלוקת. ר"ש אומר דבר שאין בעשייתו מצוה שה תמים וכן שנה ושלמים כו' את ש"מ מחלוקת ר"א ור' יהושע דברי ר"ש והוא שיהא תלת את ש"מ דבר שאין לו קצבה ודבר שדרכו להחליף ודבר שיש בעשייתו מצוה מה אית לך כצ"ע: (נועם ירושלמי)

(שם) ע"ב אמר רב חסדא דברי ר' שמעון תיפתר שלא היה שם חבורה אחת

שלא שחטה כצ"ע (וכתירוץ רבי אמי בבבלי דמשום הכי בתינוקות אף שיש לו קצבה פטור דמיירי כגון שקדם ומל את של ערב שבת בשבת דאיכא הך דשבת דטריד ביה ובפסח מיירי שכבר שחטו כולם פסחיהם ואינו טרוד עוד מש"ה אינו פטור לר' יהושע אלא משום שאין לו קצבה) אמר ר"ז מילתא דר' ינאי אמרה והוא ששכח ומל את של שבת בע"ש (קאי על הברייתא בבבלי (דפסחים דף ע"ב ע"א) דתני ר"ח מאבל ערב לא נחלקו כו' על שהיה לו שני תינוקות אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת דחייב על מה נחלקו על שהיה לו ב' תינוקות אחד אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת דר"א כו'. ע"ז אמר ר"ז בשם ר' ינאי דבריתא דברייתא זו מיירי שקדם ומל של שבת בע"ש ומשום הכי חייב) מלו בשחרית ר"ז אמר סבר ר' ינאי פטור ר' אבא אמר חייב ולניידה מילה אמרה ר' ינאי בא להודיעך היך דרכן של תינוקות להתחלף (אם מלו של שבת בשבת בשחרית ר"ז אמר דר' ינאי פוטר בזה כיון שנתנה לו שבת לדחות בזה היום ור' אבא ס"ל דחייב כיון שמלו שחרית ואינו טרוד עוד. ולניידה מילה אמרה ר' ינאי כלומר לר"א למה אמר ר' ינאי והוא ששכח ומל את של שבת בע"ש) בא להודיעך דרכן של תינוקות להתחלף (משום דדרך הוא כן דמסתמא נתחלפו לו וקדם ומל בע"ש זה של שבת ובשבת זה של ע"ש) ע"ד דר' אבא בר' ינאי (ניחא) על דעתיה דר"ז כר"מ כצ"ע (והכונה כיון דס"ל לר"ז אליבא דר' ינאי דאם מלו בשחרית פטור אף שיש לו קצבה ואינו טרוד עוד נ"ע שהוא אליבא דר"מ אבל לר"ש חייב) אמר ר"מ קומי ר' יוסה כו' משיבין דבר מר"מ לר"ש (ר"מ הקשה על האמוראים דלעיל שהיה קשה להו ממילה שיש לה קצבה הא איכא למימר דהך דמילה לר"מ אבל לר"ש באמת חייב) אשכחן פלוגתא בין ר"מ לר"ש בציור ואם אינו פטור אלא בשתייר וטרוד עדיין וכמ"ש): (נועם ירושלמי)

שם אילין תינוקות ספיקות מה את עבד לון כדבר שיש לו קצבה או כדבר שאין לו קצבה אי העבדינון כדבר שאין לו קצבה אפילו אין שם תינוק אחר למול ואין תעבדינון כדבר שיש לו קצבה והוא שיהא שם כו' אית תמי הקדים זמנו פטור איחר זמנו חייב (אברייתא דתני ר"ח מאבל ערב קאי): (נועם ירושלמי)

(דף מ"ה ע"ב) ה"ז שכן נצרכה לחלל. הא בגלוי חייב אמר ר"י דר"ש היא (קשה לו אמאי חייב בגמלא בע"מ הא מקלקל הוא ומה צורך לו בהשחיטה. כקושית הבבלי בדף ע"ג ע"א מה תקן. ומתרץ שכן נצרכה לחלל. דמיירי בבע"מ מעיקרא ובע"מ מעיקרא לא בעי העמדה והערכה כדאיתא בתמורה ל"ב. ויכול לפדותו ולאכלו. ועל טריפה בגלוי נמי ק"ל מאי תיקן ומתרץ ר"י דר"ש היא דמיירי בטריפה מעיקרא. כדאמרינן לשמואל בתמורה י"ז דכל היכא דלא הוי מעיקרא לא נחתא לה קדושת הגוף. והוא כר"ש בס י"ס ע"א. ור"ש לטעמיה דס"ל דקדשי ב"ה לא בעי העמדה והערכה גם סבירא ליה פודין את הקדשים להאכילם לכלבים לכן יכול לפדותם. ועיין במע"ש פ"ג בכס"מ להרמב"ם והרע"ב: (נועם ירושלמי)

שם שמואל אמר כל שאמרו בחטאת מתה כיוצא בו בפסח גופו קרב שלמים (וא"כ כשמתו הבעלים וכן במשכו הבעלים את ידם דהוי כמו חטאת בלא בעלים שמתה בפסח גופו קרב שלמים) והא תנינן פסול כו' פתרין לה פסול כשר. (דלא בעי עקירה ומשום שנשחט לאחר תמיד של בין הערבים לא ס"ל לפסיל) ר"ז בעא קומי ר"מ הן אשכחן פסול וכשר א"ל תנינן הכא פסיל ותנינן תמן כשר (היינו הא דתנן לקמן פ"ט ה"ו הפסח שנמצא כו' אחר שחיטת הפסח קרב שלמים משמע דמעלמו הוא שלמים ולא בעי עקירה) ר' יסא בשם ר"י דר' יהודה היא (הוא תירוץ אחר על מה ששאל ר"ז הן אשכחן פסול וכשר דמיירי במשכו הבעלים את ידם ונשאר אחד שלא משך את ידו ור' יהודה היא דס"ל דלכתחילה אין שוחטין את הפסח על היחיד ואם זרק הורצה כדאיתא לקמן בפ"ח ה"ז. וכיון שאם זרק הורצה אכתי פסח הוא ולא שלמים. ולא הוי כשר דהא לכתחילה אין אומרים לו לזרוק: (נוע"י)

(דף מ"ז ע"ב) פ"ז ה"ב חוקה תורה מעכב. סוטה פ"ב ה"ג:

(דף מ"ט ע"א) ה"ה עון הקריבים ולא עון המקריבים. שבועות פ"א ה"ד:

(דף נ"ג ע"ב) ה"ט ר' יודא אומר אם הכנים שוגג כשר וכתב בפ"מ אם הכניס הדם למכפרים שוגג כשר הא אם הכניס מזיד פסול ואע"פ שלא כיפר. עיין בזבחים נ"ו ע"א מבואר להדיא שבמזיד פסול לר' יהודה דוקא בשכיפר. מיהו הרמב"ם פוסק דבמזיד פסול אפילו לא כיפר ובשוגג כשר דוקא בשלא כיפר. ועיין מה שכתבתי שם בספרי זבחי אפרים:

(דף נ"ד ע"א) ה"י מתיב ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש והא תנינן העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר ויחלוץ את הבשר מן העצם ויקוץ מפני המוח שבקולית ויקוץ ויהנה מן העצם (שישברנו אח"כ ויוציא המוח ויהנה מן העצם ואמאי ישרוף העצמות) סברין מימר אין תולין את הפסול (דכיון שמשום העצמות נותר בעו שריפה וכדאמרינן בבבלי פ"ג ע"א) כו' על דעתיה דר' יוחנן ישרוף ויהנה כו' על דעתיה דשמואל ישרוף ויהנה כצ"ל: (נועם ירושלמי)

(שם) ע"ב אחר שני בקרים אחד בוקרו של חמישה עשר ואחד בוקרו של ששה עשר כצ"ל וכן הוא בשבת:

(דף נ"ה ע"א) הי"א מחלפא שיטתיה דריש לקיש תמן הוא עבד ליה בשר וכא לא עבד ליה בשר נ"ל מחלפה שיטתיה דר"י תמן לא עבד ליה בשר וכא עבד ליה בשר כו' א"ר אבין טעמא דר"ש בן לקיש בסנהדרין פ"ח ה"ב הגירסא אמר ר' אבהו:

שם מאן דמחליף לית ליה בילין קישוין. הוריות פ"א ה"ב מאן דמחלף לית ליה באילין קישואיו:

(שם) ע"ב מתיב ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך (כ"צ הק"ע) ויהלוך בשר מן העצם ויקוץ. מפני מוח בשלא ליפקע תחת הבשר (כצ"ל והוא כתירוצי רבינא ואביי בבבלי פ"ה ע"א):

(שם) הי"ב ר' סימון כו'. הפיגול והנותר אין מצטרפין לטמא את הידים כדי עונשן בכזית (כצ"ל) והכוונה דהא דאיתא במשנה במעילה י"ז ע"ב הפיגול והנותר אין מצטרפין הוא לטומאת ידים דוקא וכדאיתא בבבלי שם. והא דאיתא במשנה בסוף המסכתא הפיגול והנותר מטמאין את הידים הוא כדי עונשן בכזית ולא בעי כביצה:

שם יהא כמגיע בו ויהא פסול אר"ח במחתך כ"ש כ"ש וישליך כצ"ל כדלקמן בסוף המסכתא:

(דף נ"ו ע"ב) הי"ג הוציא אחד כזית חייב שנים ג' פטורין מפני שהם חבורה אלא שהן עוברים בעשה וכר"ש אפילו בעשה אינן עוברין כו' יחיד שהוציא כזית חוץ לחבורה מפני שבני חבורתו ראויים למשוך אלא נפטר מל"ת ר"ח בר בא בעי נ"ע כר"ש אפילו כרבנן מפני שבני חבורתו ראויין לימשך אלא נפטר מל"ת אפילו בעשה לא יהיו (כן כ"ל ש"ל. ופירושו דלרבנן דוקא שהם ג' שהם עצמם חבורה פטורין מל"ת דלא תוציא כו' מן הבשר חוצה ועוברים בעשה דבבית אחד יאכל דילפי מזה שאין אוכליו אוכלין בשני מקומות אבל יחיד חייב בלאו דבני חבורתו אינן ראויין להמשך אלא מפני שיפסרו בעשה אבל ר"ש דסבירא ליה דלכתחילה אוכליו אוכלין בשני מקומות לכן אפילו יחיד פטור מפני שבני חבורתו ראויין להמשך אליו ולא יעברו על כלום והא דכתיב לאו לא תוציא כו' חוצה מיירי כשהוציא וכבר נמרו בני החבורה אכילתם ולמה ימשכו לו או כשאכל ובני חבורתו לא נמשכו אליו עובר למפרע וכדלקמן:

שם ואם לאו נותנין לו חלקו ואוכל במקומו תמן אמרין דר' יהודה היא (כן נראה שצ"ע. ואף דר"י סבר שאין אחד חבורה. זה דוקא אם כבר אכל במקום אחד בחבורה שאינו יכול לאכול במקום אחר. משא"כ בנשאר במקומו במקום שאוכל גם היחיד הוא כחבורה:

(דנ"ז ע"א) שם ר"ח ב"א בעי מעתה המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. (קאי אדלעיל על ר"ש ליחיד שהוציא פטור מפני שבני חבורתו ראויין לימשך אלא מעתה המוציא אינו חייב עד שעה שיאכל. כשבני חבורתו לא נמרו לאכול מפני שראויין לימשך אלא ומר"ש נשמע לר' יהודה שגם לדידיה כן דהא בזה לא פליגי) אתא ר' שמואל כו' אין תימר אכל למה לא פסל עצמו מבני חבורתו כצ"ל:

שם התחילו אלו ונטמאו אלו זכו טהורין כו'. קאי על המשנה שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד התחילו אלו ונטמאו אלו וכו' אסורין. הן בני החבורה השניה האסורין

הם. ולי, בחלקן אבל כתחילו ונשמא אחד מחבורתן לא זכו בני החבורה השניה בחלקו אלא בני חבורתו : (נועם ירושלמי)

(דף נ״ז ע״ב) **פ״ח ה״א** מיי כדון שכן אדם מפריש על בתו חרשת (כצ״ל) מכיון בהגיאה כו׳ בכוסה [פ״ב ה״א] הנירסא מכיון שהגיאה והנירסא דסוטה יותר נכונה דדילמא מיירי בלא הגיאה וזנתה וילדה :

(דף נ״ט ע״א) **שם** ר״ש בן אלעזר אומר הפסח עובה פסח ראשון ספילה לאחרים כו׳. וכן הנירסא בירושלמי חלה [פ״ד ה״ה] ובקדושין [פ״א ה״ז] הנירסא ר״א בן ר״ש. ולפי הנירסא דהכא צ״ל מ״ש דר״ש בן אלעזר ובבבלי הנירסא ר״ש סתם:

שם עבד של שני שותפין צריך להימנות על הפסח שיחרר אחד מהן חלקו צריך להימנות על פסח אחר כו׳ (כיון דבתחלה היה עבד ועתה משוחרר הרי הוא כגוף אחר כדאמר בבבלי קדושין ס״ב ע״ב מעיקרא בהמה כו׳ והמנאתו שנתמנה בתחלה לא הוי המנאה) שמואל ב״א בעי עבד מהו שיאכל משלשתם (כלומר דמספקא ליה אולי לא בטלה המנאתו הראשונה דלא אמרינן מעיקרא בהמה) אמר ר״י אם אומר את עבד לא יאכל משלשתן מעתה לא ימנה על הפסח ואיך הני במתניתין דהאי עבד והאי ב״ח לא יאכל משל רבו ומוכח דאוכל משל עצמו כדאמר בבבלי. הא כופין את רבו ועומד לשחרור ואמאי לא חיישינן שישחרר רבו ובטלה המנאתו והקדש פסול מעורב בעבודה אלא ודאי אפילו שחררו לא בטלה המנאתו וע״כ נמנה על של עצמו. (נוע״י) ועיין בבבלי גטין מ״ג ע״ב חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה כו׳ פקעי קדושי ראשון ר״ז אמר רב נחמן גמרי קדושי ראשון :

שם ודכוותה גירש אין חוששין לגירושיה. (כצ״ל והכוונה דחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לע״ע דסייבין עליה אשם תלוי אי גירש אין חוששין לגירושין. ועיין בירושלמי קדושין פ״א) שמואל אמר חוששין לגירושיה (ואין מביאין אח״כ עליה אשם תלוי) אתיא דשמואל כר״י ס׳ ר״י מחייב (ואמרינן בסנהדרין פ״ו מ״ש דר״י אמר קרא כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו מי שיש לו אחוה וכתבו התוס׳ שאין יוצאי חלציו קרוים אחים ואי יש לחצי בת חורין קדושין יש לבניה אחוה כדאיתא בבבלי גטין מ״ג ע״א. ושמואל דאמר חוששין לגירושיה משום דסובר דבת קדושין היא לכן בת גירושין היא וה״ה חצי עבד והני בן חורין בן קדושין הוא ויש לו יחסין : (נועם ירושלמי)

(שם ע״ב) **ה״ב** חוץ מן הזורק דם חטאתו כו׳. עיין בהוריות ד׳ ע״א ובירושלמי שם בפ״ג ה״ב חבריה אמרין ספק כפרה כיפר :

(דף ס״א ע״א) **ה״ד** רבי יעקב בר אחא בשם ר׳ זעירא מהניתא אמרה כן כו׳ (ר״ו מדייק מדקתני ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא ולר״ה היה לפרש דבכפריפו שהם ונמנו עליו ומשכו כולם את ידם נ״כ שפיר כמו בתחילת הפרשה) מה נפק מביניהון הפריש פסחו ומשך ידו ונמנה אחר עליו ע״ד דר״ה כשר ע״ד דר״ו פסול כ״ד דר״ו הקדש יחיד הוא כו׳ ע״ד דר״ה הקדש שותפין הוא כו׳ נמנו עליו ק׳ בני אדם בזה אחר זה ר״ה אמר יש כזית לכל אחד ואחד מהם כשר ואם לאו פסול אמר ר״א עד מקום שיש כזית לכל אחד ואחד מהם כשר כו׳ כצ״ל :

(דף ס״ב ע״א) **ה״ז** מודה ר׳ יודה שאם עבר חרק הורנה עבר ושחט אין מתירין לו לזרוק כן צ״ל שצ״ל:

(דף ס״ג ע״א) **ה״ח** ושלא להיטמות כר׳ יוסי. עיין בפ״מ ואני הייתי מפרש כהתגא ר׳ יוסי דבה״כ פ׳ אמור איתא ר׳ יוסי אומר אין אדם מטמא על עצם כשעורה מאביו דס״ל לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר. ועיין בבבלי בנזיר מ״ג ע״ב וברמ״ש בהלכות טומאה. מיהו עיין בירושלמי בריש פ״ו דנזיר שם איתא ברייתא דר׳ יוסי סבירא ליה דמטמא לעצם כשעורה מאביו. ועיין בתורה והמצוה שהפלה בנ״ע:

שם הידנו ספק. (שאין כנזיר מגלח) ר׳ הושעיה רבה אמר ראשה דפירקא (רא״ש פ״ח דנזיר בשני נזירים שאמר ראיתי אחד מכם בנטמא ואיני יודע איזהו דאחד בודאי טהור אבל נזיר שנטמא בספק רה״י מגלח כטמא ודאי) ר׳ יוחנן אמר ההן דהכא (דס״ל דגם בטומאה בספק טומאה ברה״י אינו כטמא ודאי) כצ״ל:

(שם ע״ב) **פ״ט ה״א** ניתן לישראל לבנות בית הבחירה. כבר פירשו שהכונה שניתנה רשות לישראל בין פסח ראשון לפ״ש לבנות בית הבחירה ולהקריב בו קרבנות:

(דף ס״ד ע״ב) **ה״ב** והוא שיהא בתוך אלפים לתחום כו׳. עיין בש״ק שהקשה הא תחומים דרבנן וכתב דהירושלמי אזיל לשיטתו דתחומין דאורייתא ואלפים לאו דוקא. ולא דקדק דהא ר״ת רבה ובר קפרא פליגי אליבא דר״ע דמתניתין ור״ע הא ס״ל במשנה בפ״ב דסוטה דתחום אלפים מדאורייתא :

(דס״ה ע״א) **ה״ד** אבל עולה אבל אימורין כו׳. עיין בזבחים מ״ה ע״ב בתוס׳ ד״ה אבל כעלים:

(דף ס״ו ע״א) **ה״ו** תמן תנינן כו׳. ונמצאת בע״מ. נ״ל שצ״ל כאן מלעיל פ״ה ה״ו שמואל אמר כל שאמרו בחטאת מתה כיוצא בו בפסח נופו קרב שלמים ומפרש הירושלמי המשנה דתמורה דחטאות המתות וכ״ש לפסח שקרב שלמים:

(שם) **ע״ב** ולמה לא אמר בי״ד כ״ע מודיי כל שנראה ליקרב בפסח אין נופו קרב שלמים (כצ״ל. וכ״ת א״כ ליתא לכללא דשמואל דכל שאמרו בחטאת מתה כיוצא בו בפסח נופו קרב שלמים דאיכא למימר כמו שאמרו בבבלי כי אמר שמואל באבודין בדחויין לא אמר אלא משמעות הירושלמי שהוא לפרש כללא דשמואל על כל הני חמש חטאות : (נוע״י)

שם ושעיברה שנתה כו׳ (וחולק הירושלמי על הש״ס בכוניין ובתמורה כ״ב תרתי בעינן עברה שנתה ושאבדה) :

שם ושאבדה ונמצאת כרבי המות (כצ״ל) (הירושלמי ס״ל בפירוש מתניתין לאחר שחיטת הפסח קרב שלמים היינו שנמצאת אחר חצות וכר״ו בבבלי. וכמו שמוכח מלעיל ברמש הכלכה פסח שהקריבה בשחרית כו׳. והרי לרבנן בחטאת באבודה בשעת הפרשה רועה לכן אמר דס״ל כרבי שנס בשנמצאה קודם כפרה מתה וכן אמרינן בבבלי שמואל כרבי ס״ל) ולא כר׳ יוסא בשם ר׳ יוחנן כו׳ כצ״ל : (נועם ירושלמי)

שם ובעלת מום כו׳. לא מסתברא הכן בב״מ דתנינן הכא באבוד היא (דסובר דבע״מ רועה ודוקא באבדה ונמצאת בב״מ תמות ועיין בתמורה כ״א ע״ב ברמ״י ובתוס׳) א״ל אנא כבר כן כו׳ ר״ל אמר הוא עצמו קרב שלמים בי״ו אתיא דר׳ לעזר כרבי ושמואל תניתא בשיטתיה (כצ״ל כלומר לר׳ לעזר דס״ל באבד ונמצא קודם הקרבה הוא עצמו קרב שלמים ע״כ ס״ל כרבי דאפילו אבודה בשעת הפרשה מתה ושמואל תניתא בשיטתיה לכללא דידיה דכל שאמרו בחטאת מתה כו׳) דהני הפריש חסרה ואבדה והפריש אחרת תחתיה ולא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה כו׳ אחת מהן תקרב והשניה המות דברי רבי והכ״א אין חטאת מתה אלא בנמצאת מאחר כו׳ כצ״ל : (נועם ירושלמי)

(דף ס״ו ע״א) **ה״ז** מהניתא לאחר כפרה וכר״ש צ״ל ולא כר״ש דתני קודם לפסח כו׳ לאחר הפסח תהא רועה ויביא בדמיה שלמים ר״ש אומר קודם לפסח כו׳ לאחר הפסח תביא שלמים כצ״ל כו׳ והירושלמי גורס במתניתין ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים וכמ״ש בנה״ש מש״ה מתניתין ת״ק דר״ש ועיין בבבלי בתמורה י״ט ע״א דם הוצא רישא דברייתא ועיין מ״ש בספרי זבחי אפרים בנמרא זבחים פ׳ ע״א :

(דף ס״ח ע״א) **ה״י** אמר ר׳ יוחנן דלא כר׳ יהודה דתני אם ימעט הבית מהיות משה מלמד שמתמעטין והולכין ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי אומר ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא כא של ארבעה לא. לא כן אמר ר׳ יוחנן דלא כר׳ יהודה היא אמר ר׳ יוסה כל נרמא אמר דהיא דר׳ יהודה כו׳ כצ״ל (כלומר דכיון דאין שוחטין את הפסח על היחיד מעיקרא לאמנויי אחרינא בהדיה קאי וכאחד מבני חבורה דמי. וכדאיתא בבבלי אמר ר׳ יוחנן אפילו תימא דר׳ יהודה כו׳ אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא דקתני וכן המשה כו׳ אבל של ארבעה לא) : (נועם ירושלמי)

(שם ע״ב) **פ״י ה״א** לא תלמידיה דרבי יעקב בן קודשיי הוה. שבת פ״י ה״ס:

שם אמר רבי מנא רבי יונה אבא כצ״ל:

שם אמר ר׳ חייא בר אדא כצ״ל:

(שם) **ע״ב** אצבעיי על אצבעיים על רוש אצבע כצ״ל:

(דף ע׳ ע״א) **ה״ג** כהניתא פליגא על חברייא בשם ר׳ יוחנן כצ״ל:

שם ולמה נקרא שמה רובה שהיא רבה עמו. אולי צ״ל למה נקרא שמה, ריבה שהיא רבה עמו. והכונה שהיא עשה מריבה עם האדם שנמרור:

(שם ע״ב) **ה״ה** אלא כבר, ישהתחיל במצוה אומר לו מרק. ר״ה ס״פ א׳ דיום ס״א ה״ד:

(דף ע״א ע״א) **ה״ו** כשהקב״ה עושה לכם נסים תהו אומרים שירה הרי מרדכי ואסתר גנייה היא שהיו בחוץ לארץ היתבון הרי גאולת מצרים שגייה היא שהיא תחילת גאולתן והיא דבעי מימר מרדכי ואסתר מבוליהם כו׳ כצ״ל. וכדאמרינן בבבלי מגילה י״ד אי הכי הלל נמי נימא לפי שאין אומרין הלל על נס שבחו״ל יציאת מצרים דנס שבחו״ל היכי אמרינן שירה כו׳ עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה כו׳ רבא אמר בשלמא התם עבדי ה׳ ולא עבדי פרעה אלא הכא כו׳ אכתי עבדי אחשורוש אכן בהגהות רש״ש בשם הגאון ר׳ אפרים זלמן מרגלית ז״ל:

(שם ע״ב) **ה״ז** הפיגול והנותר מצטרפין לטמא את הידים בדי עונשן בכזית. צ״ל הפיגול והנותר אין מצטרפין לטמא את הידים כדי עונשן בכזית והכונה כא דאיתא במשנה במעילה י״ז ע״ב הפגול והנותר אין מצטרפין הוא דוקא לטמא את הידים (וכדאמר רב יהודה א״ש בבבלי שם). כדי עונשן בכזית הא דאיתא במשנתנו מטמא את הידים הוא כדי עונשן באכילה שהוא כזית. ובבבלי פליגי בזה תנאי וחד אמר כבינה וע״ש :

יפה עינים
מאמר בואו השבון

א בירושלמי פסחים ר״פ אלו דברים א״ר אבין אי אפשר לשני שביעיות שלא התחול י״ד ניסן בשבת. תמה תנא אחד דהלא לפי קביעות שלנו יעברו עברים שנה לפעמים דאין חל ע״פ בשבת. וקודם שנסדר סדר הקביעות והלא היו מקדשין ע״פ ראיה ואין כלל וסדר. זהוא מותיב יה והוא מפרק לך ע״פ דעת אחרים שבין ר״ה לר״ה ארבעה ימים ובמעוברת חמשה ובשמונה שנים יש שלשה עבורים ועולה חשבון סעודף בכל שנה מחמשה פשוטים ושלשה מעוברת ל״ה ימים שהם חמשה שבועות שלמים וחוזר סדר הקביעות למקומו עכ״ד. אבל לשון הירושלמי אין בני שביעיות כאבל פירושו שמונה שנים. גם הכוונה אינה נכונה. א׳. במ״ש דבכל ח׳ שנים נמצא ג׳ עבורים אין זה כלל דלפי קביעותיו יש במחזור שמונה שנים שהם בב׳ עבורים. ובימיהם שעבור שנה היה אחוז בג׳ דברים אין ליתן כלל בזה דאפשר שיהיו ג״כ ד׳ עבורים בח׳ שנים ואין עולה החשבון למלאת השבוע בה׳ שנים. ב׳. הלא אמרינן בערכין ט׳ ע״ב לכדיא דגב לאחרים עשו מלאים או לשלש שנים ואין עולה החשבון ונהרס הבנין. ומה שהביא בשם הכם א׳ לפרש שני שביעיות ב׳ חלקי שמיעות משבעים שנה היא דחוק ויותר היה נכון לפרש לפי דרכו שני שביעיות שניה של שביעיות שכולל של כל השנים יש חלק שביעית שחל ע״פ בשבת כאשר באמת לכל כ״ח שנה נמצא ד׳ פעמים י״ד ניסן בשבת :

ב אך באמת ני׳ הספר בירושלמי שם אי אפשר לשני שביעיות שהחול בהם י״ד ניסן בשבת והק״ע והפ״מ הגיהו בצ״ל בלא התחול ׳. ואם ניתן רשות להגי׳ יתכן להגי׳ שלשה במקום שני ויעלה החשבון כפי הקביעות אולם כבאני לפלמוני שונא הגהות וכפי האפשרי אני מתאמץ להעמיד גירסת הישנה רק שיהיה בדרך פשוט וישר. גם פה אמרתי ליישב הנוסחא כאמורה עם הספר והוא שאפשר שאין המיתת ר׳ אבי׳ איך נשתה דין זה בזמן קצר. דבאמת גם אם יהיה נמשך משך ארוך ג״כ יפלא בדבר הנעשה בקהל עם איך לא נמצא זקנים שידעו הנהוג מימי קדם. אך כאשר לא יפלא על מחליקת רש״י ור״ת בתפילין האם לא ראו הפילין של אבותיהם. באשר שלא האמינו להמנהג בלתי אם מה שיסד בעיניהם ע״פ פשט המשנה או ברייתא. כן התנאים לא הביטו על מנהג שמלפנים. רק חפצו למצוא דעת הדת ע״פ דרשות הכתובים בתורה ואין ראיה שכחו המעשה והדרדרה יש הוכחה שידעו המנהג. דהלא על הבאת הככין אמר מנהג אבותיהם בידיהם אבל תמיהת ר׳ אבין היא איך נודמן שבא הלל בשנה זו שחל י״ד ניסן בשבת לירושלים. דהלא א״א לשני שביעיות שתחול בו׳ פי׳ שבשנים שחל בהם שמשה וכן במולאי שביעית לא יתכן שתחול ע״פ בשבת כמו שיתואר דע״פ החשבון שהיה או לא היה אפשרי שתהיה ע״פ בשבת רק בשנת העבור ולפי האמור בסנהדרין י״ב ע״א דאין מעברין השנה בשביעית ולא במוצ״ש א״כ א״א שתחול בהם ע״פ בשבת. וזמן בוא הלל לירושלים היה בשנה שניה לשמיטה [ולהרמב״ם הא הלל בשנה שלפני השמיטה] כמו שיבואר להלאה. ולזאת התפלא ר׳ אבין על המקרה הזה שנקרה שבא הלל בשנה זו. ואם הקדים לבוא שנה שלפניה או שלפ׳ פנים לא היה המעשה הזאת ולא עלה לגדולה אות היא משמים נסבב זאת להצלותו לנשיאות וא״ש מה שנאחז הענין בספק השביעית. ויבואר כל הנ״ל בהסבר רחב בעז״ה באופן נאות :

ג ויסוד הענין בנוי על שתי אבני פנות א׳ דגם בזמן הבית שהיו מקדשין ע״פ ראיה היו מבניחין בחשבון המולדות כמ״ש הרמב״ם פ״ב ה״ל מהל׳ קה״ח כי החשבון נמסר מסיני ומרוהו יש או אפס כי בזה יש חלוק שאז לא שינו חדשי החורף לעשות פעם מלא פעם חסר כמו שאנו עושים לתקן ככלו כ״א חדשי הקיץ שינו. ב׳ שאז לא עשו חסרים שתהיה השנה פחותה משנ״ד יום כמו שיבואר. הנה האחד מבואר ע״פ מ״ש ליישב דברי רבינו סעדיה גאון מקושית התשב״ץ ח״א סי׳ קנ״ה דהנה התשב״ץ כתב שם דבזמן שהיו מקדשין ע״פ ראיה לא דחו ולא חשו לאד״ו ראש והביא ראיה מרש״י פסחים נ״ח ע״ב ודחה בזה דברי רב סעדיה גאון שכתב דגם או נשמרו מלעשות אד״ו ראש. ובענ״ד יש לסתור ראית התשב״ץ מרש״י הנ״ל. דבאמת הלא בסנהדרין י״ג ע״א כתב רש״י להדיא דגם אז חשו מלעשות אד״ו ראש. ועוד קשה לפי הבנת התשב״ץ ברש״י בפסחים דלואת מיאן רש״י לומר דמשום לא בד״ו פסח נקט הנ׳ בשני בשבת ע״פ משום דקי״ל כאחרים. הלא אכתי קשיא דהא אפשר לומר דנקט הכי לגלות גם לדעת רבנן אבל ל׳ פשוט דרק השתא דאין מבנין חדשי הקיץ א״א בד״ו פסח משום לא אד״ו ראש. אבל אז שהיו מבנין חדשי הקיץ כדאיתא בר״ה כ׳ ע״א אמר עולא עברוה לאלול ובפסחים ע״ז ע״א תמוז דההוא שתא מלוי מליוה ובר״ה ו׳ ע״ב שניהם מלאים שניהם חסרים היינו ניסן ואייר ובשבת פ׳ הר״ע אייר דההוא שתא עבורי עברוה. ומשום הכי יתורץ אם יהיו כסדרן יכול להיות בד״ו פסח. כי אם יהיה ר״ה בג׳ יהיה ב׳ פסח בפשוטה ובמעוברת יהיה ד׳ פסח (אם עושין עבור ל׳) ואם ר״ה בב׳ יהיה ד׳ פסח בפשוטה ובמעוברת ו׳ פסח. רק שנהגו שנים קביעות ז׳ ז״ש או ז״ח וקביעת ב׳ ב״ש או ב״ח בעבור שלא יהיה ר״ה הבא באד״ו והם הקשו זאת בירחי הקיץ והיו יתכן בד״ו פסח אף שנמרו מלעשות אד״ו לראש. וא״כ א״ש מ״ש רש״י בפסחים שלא הבניחו או מלעשות בד״ו פסח דאינו סותר למ״ש רש״י בסנהדרין שחשו גם אז מלעשות אד״ו ראש וכ״כ רש״י בסנהדרין י״ג ע״ב אפסח. וא״כ מקלע בגד״ו. לא אכפת לן דהא דלא כבדינן פסח בבד״ו טעמא משום תשרי הוא כו׳ ולקלע בבד״ו ולעבד בקיפא חד ירחא חסר מכסדרן עכ״ל. ומ״ש רש״י בסנהדרין י״ג ע״א מהדרינן לירחי דכיתות ל׳ הוא ל״ד ומשום דהשתא עבדינן כן נקט הכי [ולק׳ יבואר דפלוגתא דתנאי בזה] וא״כ סר תלונת התשב״ץ מעל רב סעדיה גאון מהך רש״י דפסחים ושם לענין בד״ו פסח קאמר רש״י. אבל ענין לא אד״ו ראש י״ל דשמרו גם או ותקנו באחד מחדשי הקיץ למלא או יחסר :

ד ובי׳ ירושלמי מגילה פ״ע ה״ב דאיתא שם נמי כאן חל להיות בשני הל להיות בשבת חל להיום בשני לומר רבא כחד בשובא חל להיות בשבת נימא רבא בערובת שובא. ולכאורה תמה שנשנה לדברינו הנ״ל דאי נימא שהיו או חדשי הקיץ א״כ יתכן שיחול פורים בשני או בז׳ ויעברו או יחסרו אחד מחדשי הקיץ. אולם באמת מיכרח דקאי הירושלמי על זמן שנתקן ע״י הלל האחרון שאז לא שינו חדשי הקיץ. תדע דהא על זמן שהיו מקדשין ע״פ ראיה איכא פלוגתא דאמוראי בירושלמי ע״ז פ״א ה״א אי חששו או לאד״ו ראש ואיך סהים הירושלמי במגילה דחששו או לאד״ו ראש וע״כ במגילה על זמן שאחר מעשה הקביעות קאי שאז שבני בנות מהמתני׳. דמתני׳ מיירי בזמן הקדום. ועפ״ז יש ליחות ראיה כמה״פ במגילה בס דבזמן הבית לא חשו לאד״ו ראש. ולכל״ן י״ל דהירושלמי מוקי מתני׳ לבזמן שקידש סדר הקביעות ששינו או חדשי הקיץ ע״כ היה יתכן פורים בשני בשבת או בז׳ ואי משום אד״ו ראש ימנו מחדשי הקיץ וכשנסדר הקביעות הו לא מבכחת פורים בשני או בשבת ולעולם אד״ו לא שמו לראש גם בזמן הקודם. הן אמת דלאחרים לא חששו או לאד״ו ראש כדאיתא בשבת קי״ד ע״א הלכי שבת קרבין ביוה״כ ומוקמינן לה בשיכה נ״ד ע״ב כאחרים. אך משמע דלא נהגו או כאחרים בזה והוא כמ״ש רב סעדיה גאון ולא כהתשב״ץ שם :

והא

ה והאבן פנה השניה שלא עשו אז חסרים תגלה ותראה אחר שהסבר דהנה אנחנו עושים כל עבור ל' יום היינו אדר ראשון מלא והב' חסר ויש יתור בכל שנת עבור חצי יום פחות התשל"ג ובמחזור נקבץ מתשעה עבורים שבעה חצאי ימים פחות ז"פ תשל"ג שהם בכולל שלשה ימים ז' שעות פחות קנ"ח חלקים. ולמלוי חשבון התשל"ג שהוא יום לשלשה שנים ולמחזור מי"ט שנה נדרש ששה ימים ושליש. ואחר נכיון היתרון מהעבורים שלשה ימים ושליש נדרש עוד לעבות שלש שנים מלאים למלאות החשבון. ולאשר שאנו שומרים שלא לעשות אד"ו ראש לא יספיקו ג' מלאים להעביר אד"ו מראש ע"כ מוכרחים אנחנו להרבות בשלמים יותר ולעשות חסרים כנגדן ורק שלש מלאים שדפים על החסרים במחזור שנדרשים למלוי חשבון התשל"ג ונגד היום של שלשים שנה כשלם גם כן בשלמים העודפים על החסרים לפעמים יותר משלשה שעושין תשעה מלאים נגד חמשה חסרים. אבל לאחרים דסבירא להו עבור כ"ט יום כאמרם ובמעוברת ה' וכן לרשב"ג בסנהדרין ובערכין דסבירא ליה הכי דעביר חדש היינו כ"ט יום נמצא חסרים עוד לכל שנות העבור ועם עוד הששה ימים ושליש למלוי חשבון התשל"ג הוא בין הכל יותר מתשעה ימים וקרוב לעשרה ולפ"ז לא נצרך לעשות עוד חסרים באם יעשו עוד חסרים יצטרכו להרבות עוד בשלמים כנגדן ולמה יעשו זאת לבטל כסדרן חנם דאף אם ישמרו גם כן מלעשות אד"ו ראש יספיקו תשעה או עשרה מלאים במחזור להעביר אד"ו מראש. ומכל שכן לדעת אחרים עצמן שלא הקפידו על אד"ו ראש בודאי לא עשו חסרים חנם:

ו ועפ"ז נוכל להבין באור דברי אחרים דאמרי אין בין ר"ה לר"ה אלא ארבעה ימים שאין פירושו שלא נתוסף לעולם דהלא בערכין אמרינן דמוסיפין לשלש שנים יום אחד אלא פירושו שלא נגרע לעולם ממנין ארבעה ימים. והא דקאמר אין בין כו' אלא דמשמע ולא יותר הוא לענין דעת רבנן דסבירא להו דבשביל אד"ו ראש מעברינן ואינהו סברי דאין מעברין בשביל זה ולא איכפת לן בתרי שבי בהדדי כדאיתא בסוכה אבל בשביל השלמת החשבון בודאי מעברין כדאיתא בערכין ורק חסרים לא סבירא להו כלל. ומצאתי און לדברי בגמרא ר"ה כ' ב"ו להכריח מהם דאחרים לא כוונו לשלול כ"א החיסור או המלוי דאיתא שם דמוקי רבא הא דתני רבה בר שמואל כאחרים ורבא בעצמו מוקי מתחלה הא דתני רבה בר שמואל הכי קאמר יכול כשם שמעברין השנה והחדש לצורך כך מקדשין כו'. א"כ מוכרח דגם לאחרים מעברין חדש לצורך רק שאין מקדשין ואין לומר דחזר בו רבא דא"כ הו"ל לומר אלא אמר רבא ואמת שרש"י פי' שם דגם אין מעברין לצורך לאחרים וצ"ל לדידיה דגרסי' מתחלה רב כהנ' אמר.. או רבה כגי' הס"א שם אבל מה נעשה עם הגמ' ערכין דשם מבואר להדיא דגם לאחרים מעברין ועוד הלא לאחרים יחסרון במחזור שבעה חצאי ימים מבנית העבורים ובלא מלוי שלא יתרחק המולד מר"ח כמה ימים [ולקמן יבואר אמאי לא מקשה הגמרא בערכין מהאי חסרון מהעבורים לאחרים] וע"כ נפרש לפרש"י דלמלוי החשבון שאני רק משום צורך אחר אין מעברין. ולמ"ש בעג"ד א"ש הני' בגמ' ובאמת מעברין לצורך לאחרים. ועפ"ז כהרס הא דאמרי' בר"ה ו' ע"ב מאן תנא דפליג עליה דרב שמעי' אחרים. דפי' הכא דקאמר רב שמעי' פעמים שניהם (ניסן ואייר). הכריס דזה לא ס"ל לאחרים אבל שניהם מלאים יתכן גם לאחרים ומ"מ לא משכחת שנה בלא רגלים משום דלאשכוחי שנה בלא רגלים בעינן תרוייהו שיהיו שנה א' שניהם חסרים ובשנה שניה שניהם מלאים כמ"ש רש"י. ומאחר דחסרים לא משכחת לה לא יתכן בכה"ג שנה בלא רגלים אבל מלאים מוכרח דעבדינן גם לאחרים כמש"ל וכן בשבת פ"ו ע"ב דמייתי דאחרים לענין חסרים מיירי פ"ש:

ז וראיתי להמ"א בפ"ק דר"ה ו' ע"ב שכ' שם איפכא מדברינו דהא דאמר שם מאן תנא דפליג עליה דרב שמעי' אחרים. לא קאי כ"א על שניהם מלאים אבל שניהם חסרים משכחת גם לאחרים כמ"ש בערכין ס' ע"ב דמאייר שם לאחרים ניסן חסר כגון שעשו עבור שנה ל' וחסרו נגד זה חדש ניסן וא"כ משכחת גם לאחרים שניהם חסרים וע"כ דל"פ אחרים כ"א על שניהם מלאים והוא נגד דברינו וקשה לדרך הפ"א איך יפרנס הגמ' דערכין שם דאיתא דגם לאחרים עושים מלוי א' לשלש שנים. ויתכן לפי דרכו דלאחרים אם הוצרכו למלאות יום א' לשלש שנים היו ממלאים תיכף בתחלת שנה הרביעית ומוכרח כן מדמוקי בערכין שם הא דתניא אין ר"ה חל אלא ביום הכף או לאור עבורו כאחרים משום דלרבנן קשיא דמשכחת לה נ"כ לאור אור עבורו כשיעשו שניהם מלאים ולמאי דמסיק שם בערכין דגם לאחרים ממלאים א' לג' שנים א"כ למסקנא לאו תירוצא היא כלל דגם לאחרים משכחת לה לאור אור עבורו כשיעשו שניהם מלאים ותקשי הברייתא. וע"כ נומר דלאחרים עושין המלוי בתחלת החורף ולא בקיץ ולרבנן עבדינן בקיץ וא"ש. אך קשה לפ"ז אחרי דלאחרים משכחת לה בין מלוי בין חיסור א"כ מה באו לשלול במאי דקאמרי אין בין כו' וצ"ל דבכולל חסרים מכ"ד יום לשנה ליכא לאחרים לגרוע משנה וקשה לפ"ז כיון דהאי אין בין כו' מטעם חסרים בכולל לשנה. ושניהם מלאים דלא משכחת לאחרים בניסן ואייר היא מטעם אחר דס"ל לעשות חדשי החורף ולא דקיץ וזה הדבר אין מבואר כלל בדברי אחרים א"כ מה זה דאמר מאן תנא כו' אחרים דאמרי אין בין כו' הא שם אין מבואר דלא ס"ל למלאות מחדשי הקיץ כשנצרך למלאות השנה וא"כ משכחת לה שניהם מלאים וגם שניהם חסרים בערכין לא משכחת שנה בלא רגלים גם לאחרים:

ח ע"כ אנכי על משמרתי אעמודה דהגמ' דר"ה ס"ל לאחרים דלא משכחת שניהם חסרים כמש"ל והא דמאייר בערכין שניהם חסרים יש לתרץ כמו שיבואר. דהנה יש לדקדק בגמ' דערכין דקאמר כגון שהיתה מעוברת עבור ל' והסרו נגדו חדש ניסן דקשה הא ס"ל לאחרים דעבור הוי כ"ט יום ואי דעשו א"כ היה יכול הגמ' לאייר גם בשנה פשוטה ועשו לעשות אדר מלא. וגם בלא עבות היה יכול למצוא אופן כגון שלא היה חסר להתקופה כ"א יום א' דאז מעברינן לאדר ולא סגי כמ"ש רש"י בסנהדרין ואח"כ מחסרין נגדו חדש אחר ולמה הוצרך לומר במעוברת ובפעות. ואין לומר דס"ל דלאחרים עושין כן תמיד במעוברת ל' ומחסרים נגדו חדש ניסן ולזאת אמרי במעוברת ס' לזה דחוק ורחוק ונראה דס"ל להאי ברייתא דאין ר"ה חל אלא ביום הכף כו' כאחרים אבל לא בכולה דבזה דס"ל לאחרים דלא חשו לאד"ו ראש לא ס"ל להברייתא כן אלא שחשו לאד"ו ראש וכן במאי דס"ל לאחרים עבור כ"ט יום ס"ל עבור ל'. ור"יה לזה מדמקשה הגמ' שם והאיכא יומא דתלת שני. ואמאי לא מקשה הגמ' והאיכא חסרון הרגלי ימים מבנות העבור לאחרים דס"ל עבור כ"ט שנדרש למלאות לכל שני עבורים יום אחד. וע"כ דהגמ' קאי להברייתא דס"ל עבור ל' ונשאר עוד יתרון מהעבורים למלא חלק מחסרון החשבון תשל"ג רק שנשאר עוד שלשה ימים שלא נמלא. וע"ז קאי קושית הגמ' והאיכא יומא דתלת שני וזה דקאמר בגמ' בהיתה מעוברת עבור ל'. ומה שהוצרכו לחסר נגדו הוא משום דמיירי שנעשה עבור השנה פתאום שלא חשבו ע"ז מתחלה. וסדרו בשנה השביעית בנה פשוטה ואח"כ כשנתעברה השנה דאז היו מעברין עד פורים או ניסן ובעבור ל' ראו שר"ה הבא יהיה לפ"ז באד"ו ע"כ הוצרכו להסר חדש א' אח"כ כגון שסדרו קביעות ה"כ וכשנתעברה יצא ר"ה הבא ביום ד' ע"כ הוצרכו לחסר ולהכר כי משמעות הגמ' בערכין שם דמסדרינן בסיתוא כמ"ש אמנין כו' ע"ש ע"כ לא אבה הגמ' לאוקמי כגון שהיה חסר יום א' לתקופה כמש"ל דבזה היו מסדרין תחלה בחדשי החורף שלא יחסר יום א' לתקופה. אבל לאחרים עצמו דלא חשו לאד"ו ע"כ פלייר בכה"ג שנתחדש באמצע השנה עבור פתאום. ראש לא משכחת לה שיחסרו גם ס"ל עבור כ"ט ולא הוצרך לחסר כ"א למלאות ושניהם חסרים לא משכחת לה לאחרים ובזה פליג על רב שמעי'. ולפמש"ל דלאחרים סדרו בתחלת החורף ובחדשי החורף עשו המלוי ולא בקיץ לא משכחת שניהם מלאים ג"כ בניסן ואייר ופליג גם בזה על רב שמעי'. והגמ' דערכין דקאמר כאחרים היינו לענין דלא עבדינן חסרים ס"ל כהאי ברייתא דלא עבדיק חסרים ולא תקשה לפי דס"ל להאי ברייתא עבור ל' וגם חשו לאד"ו היה נדרש לעשות שלמים בשביל זה כגון קביעות ב' ח' לא יתכן עשותם כסדרן ב"ב או ז"ב לא בפשוטה ולא במעוברת. כי ב"ב בפשוטה יהיה ר"ה הבא ביום ו' ובמעוברת ביום א' ובם עבור ל' וז"כ בפשוטה יהיה אח"כ ר"ה ביום ד' ובמעוברת ו' ונדרש להרבות בשלמים עצמינם הרבים למלא החשבון הלא נצרך לעשות הסרים כנגדן ואיך יתכן שיסבור האי ברייתא כאחרים. די"ל דכשם שאנו מפרשים אין בין כו' אלא ד' ימים דהיינו שלא נחסר מהם כן ובמעוברת ה' היינו שלא נחסר מהם ועבדינן החסרים הנדרשים נגד רבוי השלמים יותר מהראוי בשנים מעוברות דבכ"פ לא יחסר בהם מה' ימים ויספיקו החסרים שבמקצתם עד יתרון השלמים הנעשים להעביר אד"ו מראש. ובזה מיושב מה דאמר ס"ל כאחרים כו' ובמעוברת ס' אף דהאי תנא ס"ל עבור ל'. מ"מ נעבור שלהיקון אד"ו מראש נדרשים חסרים ונעשים במעוברות ולא יופחת מה' בין ר"ה לר"ה.

ט אולם רב שמעי' ס"ל דעשו גם בכל שנה גם בפשוטות חסרים או מלאים ובחדשי הקיץ ומשום שלא יהיה אד"ו ראש הוצרכו לעשות פעם שניהם (ניסן אייר) מלאים פעם חסרים וזה הוא דלא כאחרים שלא חשו להרחיק אד"ו מראש. ומשמעות הש"ס הוא דחששו לאד"ו ראש וגם רק חדשי הקיץ שינו כמש"ל אות ג' והוא כרב שמעי'. אך זאת לא נתברר לן עדן אם נהגו אז בעבור ל' או כ"ט יום. וכשנדקדק למצוא באיזה קביעות ימצא שתחול י"ד ניסן בשבת אם נאמר שהיה עבור שנה ל' לא היה באפשרי שתחול ע"פ בשבת לעולם אחרי שאמרו שלא יהיה אד"ו לראש וגם לא שינו חדשי החורף. שלפ"ז אין בין ר"ה לפסח כ"א שני ימים בפשוטה ובמעוברת ארבעה ימים. א"כ בקביעת ה' ר"ה בפשוטה יהיה פסח בז' ובמעוברת ביום ב'. ובשארי קביעות ז' ב' ג' הלא רחוקים הם מיום א' שתחול בו ראשון דפסח והלא מצינו שחל ע"פ בשבת גם אז כבימי הלל וכיוצא. וע"כ עשו אז עבור כ"ט יום ונשאר האפשריות בקביעת ה' ר"ה במעוברת שתחול ע"פ בשבת שאז אין בין ר"ה לפסח כ"א ג' ימים. ובפשוטה א"א שתחול י"ד ניסן בשבת כי בקביעת ה' יהיה ז' פסח וביום ו' ע"פ:

י ובזה תלא כגונה לדקת הגירסא הכתובה בספרי הירושלמי שהבאתי באות ב' שא"א לשני שביעיות שתחול בהם י"ד ניסן בשבת ומבואר ג"כ ענין השמטה שהוזכר שם דלפי המבואר לא היה אפשר שתחול ע"פ בשבת בלתי אם בקביעת ה' ר"ה במעוברת ובזמן הבית שלא עברו השנה בשביעית ובמל"ש לא היה יתכן שתחול י"ד ניסן בשבת. והנה הלל הראשון נתמנה לנשיא בשנת תשכ"ח לאלף הרביעי כדאיתא בגמ"ד. ולדעת הרמב"ם בחשבון שנות השמיטה (פ"י מהל' שמיטה) דס"ל דלא כר' יהודה לשכנים היובלות בחשבון השמיטות. לד"יה חשבון כל מאה שנה מתחלה להשנים וכמו דלחשבון הרמב"ם שם היה במאה התשיעית לאלף הרביעי שנת שמיטה בשנת כ"ט שהיא שנת החורבן בית שני כן הוא במאה השמינית. והיה שמיטה בשנת תשכ"ט ונשיאת הלל היה בשנת תשכ"ח ויהיה תמיהת ר' אבין על שכיוון הלל לבוא בשנה שקודם שנת השמיטה ומל"ש שא"א לחול בהם י"ד ניסן בשבת. ולדעת הגאונים לדעת האומר לדעתם כי גם בזמן הבית שני שלא נהוג אז יובל שלא היו כל יושביה עליה כבערכין ל"ב ע"ב מנו שמיטין בלא יובלות כשנצרף לזה לעשות החשבון מראש בריאת עולם כדברי הדו"פ ונחלק הכל לשביעיות רק ימי הבית הראשון שנהוג אז יובל לחשוב ביובלות יעלה החשבון שהיה אז שמיטה בשנת תשכ"ו לאלף הרביעי. כי ע"פ חשבון השביעית עולם בתשכ"ד (כי ז"פ תק"ע הוא ג' אלפים תנ"י וב"פ ז' הוא תשכ"ד) ושתי שנים הנשארות מהיובלות הוא תשכ"ו [כי י"ז יובלות היה משנכנסו לארץ עד אחר שגלו שיובל האחרון בשלם אחר החורבן כבערכין י"ב ע"ב אין לחשבו כ"א ס"ו וי"ד נכנס בשביעיות ונשארו שתי שנים שהרחיקו את השמיטה והלאה ועולה בתשכ"ו ועפ"ז יהיה כהוצע"א בערכין שם דוכן בשמיה קאי אשארא ולא היה החורבן בשניה במוצאי שביעית ועיין הגהת דו"פ לשו"ע סי' ס"ו שהוזכר פ"ד לאלף] הששי שהוא החשבון לבריאת עולם. ובאמת חשבון השביעית הוא פ"ב לאלף הששי אך למש"ל שתי שנים נתוספו בעבור חשבון היובלות מבית ראשון יצדק מ"ג פ"ד] ולחשבון זה תמה ר' אבין ואמר אם היה בא הלל מקודם שנה או שנתים כלא לא היה שייך כלל שתחול י"ד ניסן בשבת שאינו כ"א בשנה מעוברת. ובשביעית ומל"ש שלא נמצא בהם עבור לא תמצא י"ד ניסן בשבת. וזה למופת שמן השמים עכבוהו מלהקדים בואו למען הזמין לו הנשיאות. וחוו שאמר ר' אבין א"א לשני שביעיות לשנות השמיטה היינו שביעית ומל"ש שתחול י"ד ניסן בשבת והוא נתאחר מבוא בשנים אלו כ"א תיכף אחר מל"ש בא משום שממרום הובילוהו לעת הזאת סיבותה לו להעלותו לנשיאות וא"ש הגירסא. וסר קושית המקשה ירושלמי הנ"ל:

יא הנה עד כה דברתי בישוב הגירסא הכתובה. עוד אדבר מעט קט לבאר פ"פ הנ"ל גם לגירסת הק"ע ופ"מ להסיר הקושיא אפס כי לבאור גירסתם יש הכרח לשנות מהאמור למעלה שנהגו או לעשות השינוי בחדשי הקיץ ולא בחורף אלא דגם בחורף שינו. או רק בחורף שינו כמנהגנו עתה רק בזה חלוק משלנו שאנהגו עושים עבור ל' והם עשו עבור כ"ט. גם בזה חלוק דלא עשו אז חסרים כמש"ל אות ס' דלמ"ד עבור כ"ט א"צ למעשה החסרים. והוא כאחרים רק דאחרים לא שמרו אד"ו מראש. והם שמרו מלעשות אד"ו לראש. ולפ"ז יבוא בכל י"ד שנה ע"פ בשבת. דלפ"ז גם קביעת ה"ש בפשוטה נכנסה במנין להבא ראש במספר השנים שחל ע"פ בשבת. ואם היו נוהגין בעבורי השנים כקביעותינו בשנת ג' וי"ח א"א י"ד י"ז י"ס ימצא קביעת ה"כ במעוברת ג"כ לי"ד שנה לערך [ואנחנו שעושים עבור ל' לא יתכן במעוברת ה"כ שלא יהיה ר"ה הבא ביום ד' רק הם שעשו עבור כ"ט יתכן שפיר] אולם כפי שנהגו אז שלא לעבר השנה בשביעית ומל"ש יתכן שיעברו שנים הרבה בלא קביעת ה"כ במעוברת ובהצטרף עמה גם קביעת ה"ש בפשוטה שגם בה תמצא ע"פ בשבת יחל י"ד שנה בודאי ולפעמים בקרוב יותר:

יב ולבאר עוד הקביעות איך שהיה בהכרח ע"פ סדר באחרים לא בדרך אומדנא רק ע"פ חשבון המוכרח בלי שינוי כגון קביעות ב' בפשוטה ע"כ תהיה ב"ש לבל יהיה אחר כך ר"ה ביום ו'. ובמעוברת ע"כ תהיה כסדרן שאם תהיה ב"ש יהיה אחר כך ר"ה ביום א' ע"פ ד' אחרים עבור כ"ט ובמעוברת ה' ועם המלוי יהיה ו'. וקביעת ג' בשנה פשוטה ע"כ תהיה כסדרן לבל יהיה ר"ה אח"כ ביום ז' אם תהיה ג"ש ובמעוברת לא יתכן להיות כסדרן לבל יהיה אח"כ ר"ה ביום א' וע"כ לעשות ג"ש. קביעת ז' בפשוטה א"א להיות ז"כ לבל יהיה אח"כ ר"ה ביום ד' ובמעוברת א"א לעשות ז"ש לבל יהיה ר"ס ו' לבנך שכאם. אולם בשנחסר לנו מלוי לחשבון המחזור שנצרך לעשות תשעה או עשרה מלאים כנ"ל אות ס' לד' אחרים נצרך לעשות ב' מלואים בשנה מעוברת וכר"ה בערכין דב' מלאים ג"כ עבדינן אחרי דעבדי עבור כ"ט. דבזה פליגי שם ר"ס ועולא. ואז יכולים לעשות ז"ש במעוברת בב' מלואים וכן ה"ש או ב"ש במעוברת. וכן בשנה שאחר העבור אפשר לעשות ב' מלואים כדר"ה בערכין שם:

יג והנה קביעת ה' בפשוטה יתכן תמיד לעשות או ה"כ או ה"ש רק בשנה שלפני העבור יש לעשות ה"ש כי אם נעשה ה"כ יהיה אחר כך קביעת ב' במעוברת שאין אנו יכולים לעשות ב"ש במעוברת לבל יבוא אח"כ ר"ה ביום א' לזאת נצרך לעשות ה"ש. אולם בשנים פשוטות אין ריוח שנעשה ה"ש דא"כ הקביעות שאחריה נצרך לעשות ג"כ. כי ג"ש בפשוטה לא יתכן כנ"ל. וטוב לנו לעשות ה"כ וב"ש אח"כ (כי ב"כ בפשוטה א"א כנ"ל) או לעשות ה"ש ואח"כ ג"כ. והנה בכל שביעית שנים נמצא פ"א ה"ש בפשוטה שקודם שנה מעוברת שמוכרח להיות ה"ש ולא ה"כ כנ"ל הלא לפעמים ונמצא שביעית א' בלא ה"ש כשאין ג' עבורים באותה שביעית שא"א לעשות בכל שביעית ג' עבורים שלא ירבו במחזור יותר משבעה עבורים. לזאת קאמר א"א לשני שביעיות כו' דשני שביעיות לא יעברו בלא ה"ש בפשוטה או ה"כ במעוברת וא"ש מה דתלו הדבר בשביעית ומל"ש לדוגמא שני מחזורים איך שהיה הקביעות אז לפי הנ"ל שביאור שנה היה חסר וגם השמרו מלעשות אד"ו ראש ונזהרו מלעבר בשביעית ומל"ש:

ה"כ [נוכל ג"כ לעשות ה"ש ואח"כ יסי']	ב"ש	מעוברת ג"ש
ב"ש מוכרח ג"כ כי ג"ש בפשוטה א"א]	מעוברת ז"כ	ב"ש
מעוברת ז"כ [ז"ש במעוברת א"א]	ח"כ / ב"ש } שביעית ומל"ש	מעוברת ז"כ
ה"כ	מעוברת ז"כ	ח"כ / ב"ש } שביעית ומל"ש
ב"ש	הש"א (ע"פ בשבת)	מעוברת ז"כ
מעוברת ז"כ	מעובר ג"ש	ח"כ
ח"כ / ב"ש } שביעית ומל"ש	ב"ש (מחזור ב')	ב"ש / ז"ש } שביעית ומל"ש
מעוברת ז"כ	מעוברת ז"כ	מעוברת הכ"א (ע"פ בשבת)
הש"א (ע"פ בשבת)	ח"כ / ב"ש } שביעית ומל"ש	ג"ש גב' מלופין
מעוברת ג"ש [ג"כ במעוברת א"א]	מעוברת ז"כ	
	הש"א (ע"פ בשבת)	

נמצא בלפעמים תתרחק ל"ב שנה י"ד ניסן בשבת [מהש"א ס' למחזור ב'] וא"ש גם גירסת הק"ע שא"א לשני שביעיות שלא תחול כו'. ויש עוד אריכות דברים לבאר איך שמאר כדחיות מסד' דמיום אין שייך בדלא עבדיק חסרים וגם עבור שנה הוא כ"ט יום. ואין מקום להאריך עוד פה:

דברי הצעיר **אריה ליב** בהרב ושי' מוהר"ר **שלום שכנא** זלה"ה וצ"ק **בילסק**

(בעהמ"ח כצפה אריה וקול אריה יפה עינים על הש"ס).

חדושי הרמ"ש

מהרב הגאון וכו' מו"ה **מתתיהו שטראשון** ז"ל מווילנא.

(דף ח' ע"ב) **פ"א ה"ח** תרומה תלויה וכו'. עיין מה שכתבתי בגליון פי' הר"ש טהרות פ"ו מ"ח ע"ש:

(דף י' ע"ב) **פ"ב ה"א** ואיידא אמר דא לא יאכל חמץ היום אפילו לכלבים וכו' זאת אומרת שאסור להאכילן לבהמת הפקר כתב בגליון הש"ס עיין שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רנ"ג נכתב בגדו עיין בחקקי לב יו"ד סי' מ"ז שהאריך בזה:

(דף כ' ע"ב) **פ"ג ה"ב** אם הקפיד עליו חוצץ הוא לטבילה ואם לאו אינו חוצץ לטבילה היא טבילה היא הזייה אינו היסט לטומאה עיין בגל"ח (מ"ה ב') ברש"י ד"ה אינו חוצץ שכתב על] הק"ע שהנה בפירושו ופירש הגל"ח כעין כפ"מ. והידוש על הגליון שלא הביאו:

(דף כ"ב ע"ב) **עם** מצרף לחמץ צ"ל נהלה וכן הוא הגירסא בספר התרומה:

(דף כ"ג ע"ב) בשיורי קרבן ד"ה אתייא דראב"צ כר"ג וכו'. וכתב הר"ן חידוש שלא הביא זה משם הרמב"ן במלחמות. וכן הב"י כתב זה בשם הר"ן ולא בשם הרמב"ן והראב"ד יעו"ש: [שם] בש"ק וזוהי דוחק בעיני שאין מדרכו של הרי"ף לכתוב דיני תרומה כ"ב כבר הקשה כן מרן בב"י סי' תמ"ד ועי' בב"ח: [שם] דהא הירו' משום דעת ראב"צ לדר"ג וג"ע. כן כתב הספר"ח וז"ל ובירושלמי אתיא דראב"צ כר"ג כו' כמד"ת הלכה כר"ג ודכוותיה הלכה כראב"צ. ולדידן דל"ע כר"ג כ"ג דלית הלכתא כראב"צ כו' עכ"ל. וכן ראיתי בהו"ע שכתב ג"כ כך:

(דף כ"ד ע"ב) אלא כמטמא בפנים ועיין שבת תוס' דף מ"פ ע"ב ובמהרש"א ודו"ק ועיין במשנה למלך ובמסכת חולין בפרק העור והרוטב ובפרק בהמה המקשה ודוק ועיין בבבלי:

(דף כ"ט ע"א) **פ"ד ה"א** והכתיב ואספת דגנך וכו' אלא שהתקינו וכו'. הקשה האו"ח אמאי לא מייתי מקרא הקודש ששת ימים תעשה מלאכתך בפ' יתרו ובפ' ויקהל? ע"ש תירוצו וכבר העיר בזה הרא"ש בתוספותיו לסמ"ג ע"ש ועי' בגל"ח:

(דף כ"ז ע"ב) ואלו קורין בט"ו יתורץ קושיא במסכת מגילה (דף ד') בבבלי דמקשה בשלמא מדינה וכו' ודוק שם היטב:

(דף כ"ח ע"א) **ה"ג** ואינו חולב עי' בהגהות מרדכי פכ"א דשבת ובמחזיק ברכה סימן רמ"ו:
שם וקנסיה בביפלה בכפתור ופרח פ"ס הגירסא ברופלא ופירש שור הבר וגירסא משובשת נזדמנה לו:

(דף ל' ע"א) **ה"ט** תני המשכיר בית וכו'. עי' בש"ך יו"ד סימן רכ"א ס"ק מ"ה:

(דף מ"ג ע"א) **פ"ו ה"ד** צריך מבער פיסת. בדברי חמודות פרק כל שעה אות נ"ב ראיתי הגירסא צריך לנער פתיתיה ע"כ. ובאור זרוע סימן ת"ס העתיק צריך למעברא לפיכתיה פירוש צריך להעביר ונראה שמ"ש שם וכן ראיתי בירושלמי זקן שהיה כולו מנוקד למעברא לפיסתה ול"נ (למעברא) [לפיסתה] אלא למעברא גרסינן שצריך הכל להעביר מעל גבי השלחן עכ"ל. נראה לי שצ"ל ול"נ למבערא ובדפוס מהקו תיבת למעברא. והניחו [לפיסתא] שלא כנכון:

(דף מ"ז ע"א) **פ"ז ה"א** בש"ק ד"ה מכניסין עגל מקולס וכו' אפילו בשר עגל. לא ידענא מאי קשיא ליה דהתם קאי אמקום שנהגו וכיון שנהגו שלא נאכול צלי אף בשר עגל אסור אבל הכא איירי במקום שאוכלין צלי בלילי פסחים ומ"מ גדי מקולס אסור בכל מקום וזה פשוט וברור:

(דס"ח ע"ב) **פ"י ה"א** כגון מסנים וצוצלין. וכן בב"ר (פי"ם) עשה להם חגורות צילצול כו' ע"ש. ובעירובין (ק"ג ב') וזבחים (י"ט א') צלצול קטן (סוטה פ') שבת (ק"ה א') למה זה דומה לאורג צילצול קטן. שם מסנים וצוצלין. עיין בק"ע שכ' וצלצולין הם בגדים קטנים ע"כ. וזהו נלא אמת. ול"נ שפירושו חגורת הכנים עיין בשבת (ס"ב ב') ותחת חגורה נקפה מקום שהיו חגורות בצילצול כו' ע"ש בפירש"י ועיין בערוך ועיין בפסחים (נ"ה ב') כל מלאכה שהוא לצורך המועד כו' אפילו צילצול קטן אפילו שבכה קטנה לצורך המועד כו' ע"כ אלמא בצלצול רגילין לעשות לצורך המועד. עוד נ"ל בצלצול הוראתו פסיקיא ר"ל כסת בגד נאה. ולפעמים קוברין אותו על חלונים. ולפעמים חוגרין אותו על הראש לתכשים. לכן בפסחים הוא מזווג עם שבכה. ועיין בב"ב (ע"ה א') לא זכה עושה לו צלצול באמר ובצלצל דניה ראשו (עיין בפירוש הרשב"ם ובהגהות האמ"ז (ב"י) [ז"ל] ור"ל בטובה לו תכשים של צלצל על ראשו ובזה א"ש ספי מ"ש בה עוד זכה טובה לו צלצול לא זכה עושה לו ענק שנא' וענקים לגרגרותיך ע"כ וכתב הרש"א והאי קרא וענקים לגרגרותיך לא כתיב בהאי ענינא וקרא הוא בספר משלי ורישיה דקרא כי לוית חן הם לראשך דרים ליה החת ובצלצל דניה ראשו אלא שבתלמוד קצר הכא ולא הזכיר רק סיפא דקרא וענקים לגרגרותיך והוא כוונת הפיים לקבור ליה צלצל דנתן שהרכיב ב' הכתובים שמדרשו כל הבנת הראש כו' עכ"ל ולפי פירושי א"ש ספי. וראיתי בערוך ערך צלצל שהעתיק שם את לשון הגמרא דב"ב וליתא שם האי לא זכה עושה לו ענק שנאמר וענקים לגרגרותיך. אולי בכוונה השמיט מחמת דהאי קרא לא כתב כלל אצל לויתן. ובעת הדפס פירוש הפני משה וראיתי שפירש וצוצלין מיני צלצול יפים ע"כ. ונראה שמכבנו לשון בצלצלי שמע ועתה ראיתי בצופה בנת כ"א צד 329 פי' הנ"ג שפי' צוצלין מיני תורין ע"ש:

(דף ע"א ע"ב) הפיגול והנותר עיין במס' מעילה (דף י"ז ע"ב) יע"ש וייטב במשנה:

שערי ירושלמי למסכת פסחים.

למהנ"ם **דובערוש אשכנזי** ז"ל (בעה"ס נודע בשערים).

משנה **אור** לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. עיין בק"ע שכתוב דביטול מסני לחמץ שא"י דכיון דהפקר בלב אינו ראוי שיועיל. אך כיון דאינו אלא מספק הקיל הכתוב דמהני מיהו גם לחמץ ידוע מועיל הביטול דאינו עובר על בל יראה אחר הביטול אלא כשנודע לו צריך לשורפו ולבערו ואין החיוב לבערו מיד כשרואה אותו דהאי עשה כעשה דוהשיב את הגזילה שאין זמן להשבתו וכ"ג קצת מדברי תוס' סוף דף כ"ט והיינו דווקא כשבטלו אבל אם לא בטלו מיד כשרואה עובר עליו. כנה מה שהביא מדברי התוס' הוא מ"ש התוס' ד"ה רב אשי אמר דכ"ע ומכאן מוכיח ר"י בהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבערו אינו עובר באותו שהי' דאי המרש עובר אכתי אמאי מעל לר"י הא מיד כשיפדה אותו הוא שלו ומודה ר"י דמשנך אי אתה רואה אלא ודאי דלא עבר וטעמא משום דלא ירא ניתק לעשה. לכן אינו עובר כשמבערו לבסוף ושם איירי כשפודה בפסח ואינו יכול לבטלו ואפ"ה אינו עובר כשמבערו לבסוף. אך יש לומר דהא גם לר"י הגלילי איירי ולר"י יש לומר דאף לאח"ז אסור יכול לבטלו כיון דמותר בהנאה ברשותי' הוא דהא דאמרינן דלאחר שש לא ברשותי' קאי דליבטלי' משום דאנן קיי"ל דחמץ בפסח אסור בהנאה. והנה התוס' כתב בפסחים ל"ה ד"ה בפרטי' מכאן משמע כדברי ר"י דבל יראה האי ניתוק לעשה דוחק לומר דמשמע דווקא בביטול דהא לפעמים בל יראה לא הוי ניתוק לעשה. אך באמת בפשיטות יש להבין דברי התוס' כמה שכתבו ודעתו לבערו דמה לנו אם בדעתו לבערו דאף באין בדעתו לבערו מ"מ כיון דמבערו לבסוף שאינו עובר דהשו בלאו הניתוק לעשה צריך שיהי' בדעתו לקיים העשה בשעת העברת הלאו וכן בגזל צריך שיהי' בדעתו בשעת הגזילה להשיב לבסוף ובלא"ה לוקה דבר זה אינו עולה על הדעת. ויש לפרש דברי התוס' עפ"י דברי הרמב"ן המובא בספר ספר המלך שכתב דטמא שנכנס למקדש לוקה משום דמשעה שעבר על הלאו שיבטל עשה שבו ולא דמי לאונס משום דהתם מה דאזהר רחמנא לא יוכל לשלח' היינו משום דקפיד קרא שיהי' אשתו משום קנסא והילכך כשמחזירה לבסוף הרי היא אשתו וכמלא חרהו היקון על מה שגירש מה שאין כן גבי טומאה דמאי דקפיד קרא על ביאת מקדש בטומאה כמלא דביאתו אינו תיקון על כניסתו ע"ש שהאריך בזה. וכתב ג"כ לענין חמץ הוא ג"כ כה"ג כמו טמא שנכנס למקדש ע"ש שכתב השעה"מ דהרמב"ן מדחה סוגיא דפסחים משום דאזיל לפי שיטת רבא במסית אבל ר"פ דס"ל דבעינן שיהי' דמי לנלאו דחסימה גם בל יראה דומה ללאו דחסימה יעו"ש שהאריך בזה. ולפי דברי התוס' יש לומר דהסוגיא דפסחים אזיל ג"כ לפי המסקנא אליבי' דהילכתא דכשדעתו לבערו ומבערו אח"כ א"כ אינלאו מלתא למפרע דבטלו בלב שלם ומעולם לא הי' שלו. אך בשאין דעתו לבערו אף שמבערו אח"כ אינו תיקון למה שעבר רק שלא יעבור מכאן ולהבא על בל יראה ודמי ממש לטמא שנכנס במקדש. ועיין בתוס' דף ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא בביטול בעלמא סגי דמשמע דהי' ס"ל דלאחר הביטול אינו עובר כלל בבל יראה. ויש להאריך בזה ולא באתי כאן רק להעיר לב המעיין:

בבית וועד שלשים יום. עיין בר"ן מה שמתרץ הא דתניא שואלין ודורשין ל' יום עם מה דתניא שואלין ה' פסח בפסח היינו לענין שואלין כענין והוא כדברי המפרש בירושלמי דבית הוועד שואלין שלשים יום. ועיין בא"ח תכ"ט תר"א הביא דברי הירושלמי:

הגהות והערות מהנ"ם **יחיאל מיכל גאלדשלאק** ז"ל אבד"ק שעפס.

פסחים (פ"ב ה"א) והא כתיב לא תאכלוס וכו' א"ר מיעט איסור הנאה שבו, נ"ב י"ל מנתינת טעם שבכתוב דלא שייך אלא שקן אלא באכילה:

שם (שם) ר' יוחנן פתר לה בשקדמו הבעלים והקדישוהו וכו'. נ"ב עשיית דינו קרי לה גמר דין:

שם (פ"ב הלכה ג') אבל אם ערבן ואח"כ חימץ את האחד בו משום שבל לוקה משום חמץ בפסח לוקה, איסור חמור חל על איסור קל. קל חל על איסור חמור, נ"ב לכאורה קצת קשה הא דל מינה הא דאאחע"א כמי הא אין בו דין משאן ולא היתר אכילה, ול"ח שלכם, לדעת הרבה פוסקים והאיך יתחייב בחו"מ ואלה, ואולי הא נוסף כוונת הירושלמי דכיון דאסור בהנאה אין חובו של שבל חל עליו.

שם (פ"ב ה"ד) תני חזקי' לא תשחט וגו', בק"ע, לאו זבחי ה' הוא וכ"צ עיקר (הגה) ע' תוס' תמורה דף ד' בד"ה רבא ור"ל דבירושלמי וכו' והבן (ובנו יח"ז).

שם (שם) במה שהוא מתחייב וכו' בשיורי קרבן כתב הרב וכו' ול"ע (הגה) לק"מ דדוקא לאביי צריך קרא לעכב, משא"כ לרבא דקיי"ל כוותי' ועי' תוס' תמורה ד'. ד"ה רבא ושפיר הוה ס"ד דפסול מגד על"ע (בנו יח"ז)